BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
8
28 H
12
ROMA

8. 28. H. 12

SPECVLI MAIORIS
VINCENTII BVRGVNDI
PRAESVLIS BELVACENSIS,

ORDINIS PRAEDICATORVM,
THEOLOGI AC DOCTORIS EXIMII,

Tomus Tertius.

QVI SPECVLVM MORALE INSCRIBITVR.
In quo proprietates, & actus omnium virtutum, & vitiorum proſequendo, tota eruditio Moralis continetur.

OPVS SANE PRAECLARVM,
omnigena eruditione refertiſſimum, & diu deſideratum,

Nunc è tenebris, in quibus iampridem iacuit, omni adhibita ſolertia emendatum, in lucem prodit.

Cum Indice Librorum, Capitulorum, Rerum, ac Materiarum locupletiſsimo.

AD S. D. N. GREGORIVM XIIII.
PONTIFICEM MAXIMVM.

IOAN. MARIA CARD. GABRIELLIVS

Ex libris Bibliothecæ S. Pudentianæ de Urbe

VENETIIS, M D X C I.

Apud Dominicum Nicolinum.

INDEX RERVM OMNIVM,

QVÆ PRINCIPALITER TRACTATÆ IN HOC VOLVMINE INVENIVNTVR,

ORDINE ALPHABETICO DESCRIPTARVM, cum numero ad vnumquodq; notabile librorum, partium, diſtinctionum, ac foliorum ipſarum.

In quo litera a, primam foliorum faciem, b, verò alteram indicat.

A

ABominatio, libro primo, parte prima. diſtinc.14. 7.a
Abſtinentia, libro primo, parte tertia. diſtinc.94 87.b
Acceleratio bene agendi, libro tertio, parte ſexta. diſtinc.2 217.a
Acceptio munerum, lib. tertio, parte ſeptima. diſt.12 folio 235.a
Acceptio perſonarum, lib. primo, parte 3. diſtin.53 folio 61.a
Accidia, libro tertio, parte ſexta. diſt.1 216.a
Accidiæ filiæ, libro tertio, parte ſexta. diſtinctio.2 folio 217.a
Accuſatio, libro primo, parte tertia. diſtinctio.55 folio 62.a
Acerbitas pœnarum Inferni, libro ſecundo, parte tertia. diſtin.2. 146.b
Actus ſpirituales vendere, lib. tertio, parte ſeptima. diſtinc.14 137.a
Adiutoria animarum, libro ſecundo, parte prima. diſtinc.13 134.a
Adiratio, libro primo, parte tertia, diſtinctio.69 folio 6p.b
Adoratio, libro primo, parte tertia. diſtinctio.63 folio 65.a
Aduocatio, libro primo, parte tertia. diſtinctio.58 folio 63.a
Adulatio, libro tertio, parte tertia. diſtinctione 11. folio. 186.a
Adulterium, libro tertio, parte nona. diſtinctio.2 folio 245.b
Affabilitas, libro primo, parte tertia. diſtinctione 77 folio 73.b
Ambitio, libro tertio, parte tertia. diſtinctio. nona. folio 183.b
Amor, libro primo, parte prima. diſtinctio. nona, folio 4.b
Amoris cauſa, libro primo, parte prima. diſtin.10 folio 5.a
Amoris effectus, libro primo, parte prima. diſt.11 folio 5.b
Amore vanitatis, libro tertio, parte tertia. diſtin.15 folio 189.a
Antichriſtus, libro ſecundo, parte ſecunda. diſtinc.1 folio 135.b
Apoſtaſia, libro tertio, parte tertia. diſtinctione 30 folio 202.b
Appetitus inanis gloriæ, libro tertio, parte tertia. diſtinc.8 185.a
Arrogantia, libro tertio, parte tertia. diſtinctio.6 folio 183.a
Aſtutia, libro primo, parte tertia. diſtinctione 46 folio 57.b
De eadem, libro tertio, parte ſeptima. diſtinctio.4 folio 228.a
Auaritia, libro tertio, parte ſeptima. diſtinctio.1 folio 224.b
Auaritiæ filiæ, libro tertio, parte ſeptima. diſtinct.1 folio 224.b, & 225.a
Auaritia aduocatorum, libro tertio, parte ſeptima. diſtinc.13 236.a
Auaritia clauſtralium, libro tertio, parte ſeptima. diſtinc.18 240.a
Audacia, libro primo, parte prima. diſtinctio.30 folio 20.b
De eadem, libro primo, parte tertia. diſtinctio.82 folio 78.a
Augurium, libro tertio, parte tertia. diſtinctio. 28 folio 199.a

B

BEatitudo, lib. ſecundo, parte quarta. diſt.1 folio 150.b
Beatitudines, libro primo, parte quarta. diſtinc.8 153.a
Beatitudines animæ, libro ſecundo, parte quarta. diſtinct.4 152.a
Beatitudines corporis, libro ſecundo, parte quarta. diſtinc.4 111.b
Beatitudinum cum donis correſpondentia, lib. primo, parte quarta. diſt.23 123.a
Bellum, lib.3. parte quinta. diſt.12 214.b
Bene agendi dilatio, libro tertio, parte ſexta. diſtin.2 folio 217.a
Bene agendi acceleratio, ibidem. 217.a
Beneficentia, libro primo, parte tertia. diſtinctio.32 folio 49.b
Blaſphemia, libro tertio, parte quinta. diſtinctio.6 folio 212.a
Blaſphemiæ deteſtatio, libro tertio, parte 5. diſtin. 9 folio 213.a

Blaſphemantium peccata, libro tertio, parte quinta, diſtin.10 213.b
Blaſphemandi conſuetudo, libro tertio, parte quinta, diſtin.7 212.b
Blaſphemia tradentium ſe Diabolo, libro 3. parte 5. diſt.8 213.a
Blaſphemia in Spiritumſanctum, libro 3. par.quinta, diſt.11 214.a
Bona conſuetudo, libro 3. parte 3 diſtinctione ſeptima. fol. 185.a
Bonorum impeditio, libro 3. parte ſexta, diſtinct.14. folio 223.a

C

CHaritas, libro primo, parte 3. diſtinct. 24 folio 45.a
Charitatis actus, libro primo, parte 3. diſt.28 48.a
Charitatis effectus exteriores, libro primo, parte 3. diſt.32 50.a
Charitatis effectus interiores, libro primo, parte 3. diſt.29 54.a
Charitatis obiectum, libro primo, parte 3. diſtin.26. fol. 46.b
Charitatis ordo, libro primo, parte 3. diſtinctio.27. fol. 47.a
Charitatis ſubiectum, libro primo, parte 3. diſtin. 25. fol. 45.b
Caſtitas, libro primo, parte 3. diſt, nonageſimaquinta. folio 98.a
Caſualis homicida, libro 3. parte quinta, diſtinct.14. folio 215.b
Cautio, libro primo, parte tertia, diſtin quadrageſima. folio 55.a
Chorea, libro tertio, parte nona, diſtinctione ſexta. folio 251.a
Citatio ad extremum iudicium, libro ſecundo, par.2. diſt.5 139.a
Circumſpectio, libro primo, parte 3. diſtinctione 40. folio 54.b
Clamor, libro tertio, parte quinta, diſtinctione tertia. folio 211.a
Clementia libro primo, parte tertia, diſtinctione 98. folio 94.b
Cogitatio, libro tertio, parte prima, diſtinct, ſecunda. folio 154.a
Comminatio indiſcreta, libro 3. parte 3. diſtinct. 12. folio 189.a
Concupiſcentia, libro primo, parte prima, diſtinct.13. folio 6.b
Confeſſio, libro tertio, parte decima, diſtinctio. nona. folio 258.a
Confeſſionis effectus, libro 3. parte decima, diſtin.14. folio 260.b
Confeſſionis impedimenta, libro 3. parte decima, diſt.16 262.a
Confeſſio fallax, libro tertio, parte tertia, diſtinctio.6. folio 189.a
Confeſſio inutilis, libro tertio, parte decima, diſtin.15. folio 261.b
Confeſſionis recommendatio, libro 3. parte decima, diſt.13 260.a
Conſideratio, libro primo, parte tertia, diſtinctio.37. folio 53.a
Conſilium, libro primo, parte quarta, diſtinct. quarta. folio 107.a
Conſortium mulierum, libro tertio, parte nona, diſt.5. folio 250.a
Conſuetudo, libro tertio, parte tertia, diſtinct. ſeptima. folio 184.a
Contemplatio, libro primo, parte tertia, diſtinctio.62. folio 65.a
Contemptus Dei, & ſuperſtitiones obſer. lib.3. par.3. diſt.18 192.a
Contemptus mundi, libro primo, parte 3. diſtin.103. folio 99.a
Contentio, libro tertio, parte tertia, diſtinctione 13. folio 187.b
Continentia, libro primo, parte tertia, diſtinctione 97. folio 97.a
Contritio, libro tertio, parte decima, diſtinctio. ſexta. folio 256.a
Contritionis commendatio, libro 3. parte 10. diſtin.7. folio 257.b
Contritionis effectus, libro 3. parte decima, diſtin.8. folio 257.a
Contumacia, libro tertio, parte tertia, diſtinctione 14. folio 197.a
Contumelia, libro tertio, parte quinta, diſtinc. quarta. folio 211.b
Correctio fraterna, libro primo, parte tertia, diſt.33. folio 49.b
Crudelitas, libro tertio, parte quinta, diſt. duodecima. folio 215.a
Curioſitas, libro tertio, parte tertia, diſtinct. ſecunda. folio 178.a
Cuſtodia cordis, libro tertio, parte prima, diſt. prima. folio 154.a
Cuſtodia linguæ, libro tertio, parte prima, diſtinct.3. folio 154.b
Cuſtodia ſenſuum, libro tertio, parte prima, diſtin. 5. fol. 156.a

D

DAmnatorum blaſphemia, libro 3. parte 5. diſt.6 212.a
Decimæ, libro primo, parte tertia, diſt.66. folio 66.a
Delectationis bonitas, & malitia, libro primo, par.1. diſt.18 9.b
Delectationis cauſa, libro primo, parte prima, diſt.16. folio 8.b
Delectationis effectus, libro primo, parte 1. diſtin.17. folio 9.a
Deprecatio, libro 3. parte 10. diſ.36 278.a
Deriſio, libro 3. parte 4. diſ.4 206.b
Deſiderium, libro 1. parte 1. diſ.13 6.b
Deſperatio, libro 1. parte 1. diſ.25 223.b
Item de eadem, lib.3. parte 6. diſ.15 223.b
Deteſtatio accidiæ, lib.3. par.6. diſt.1 216.a
Deteſtatio adulationis, lib.3. par.3. diſ.11 186.a

Deteſtatio ambitionis, lib. primo, parte tertia. diſt. 9 folio 183.b
Deteſtatio auaritiæ, libro tertio, parte ſeptima. diſt. 2 folio 217.a
Deteſtatio blaſphemiæ, libro tertio, par. quinta. diſt. 9 folio 213.a
Deteſtatio deſperationis, libro tertio, parte 6. diſt. 15 folio 223.b
Deteſtatio detractionis, libro tertio, parte quarta. diſtin. 3 205.b
Deteſtatio ebrietatis, lib. tertio, parte octaua. diſt. 2 folio 243.a
Deteſtatio gulæ, libro tertio, parte octaua. diſtinc. 1 folio 241.a
Deteſtatio ingratitudinis, libro tertio, parte ſexta. diſtinc. 12 222.b
Deteſtatio inobedientiæ, libro tertio, parte tertia. diſtin. 22 195.a
Deteſtatio inuidiæ, libro tertio, parte 4. diſtinctio. 1 folio 204.b
Deteſtatio iræ, libro tertio, parte 5. diſt. 1 209.b
Deteſtatio luxuriæ, libro tertio, parte nona. diſtin. 3 folio 246.b
Deteſtatio periurij, libro tertio, parte ſeptima. diſt. 8 folio 230.a
Deteſtatio rapinæ, lib. 3. parte ſeptima. diſtinctio. 10 folio 230.b
Deteſtatio ſymoniæ, libro tertio, parte 7. diſtinc. 16. folio 238.b
Deteſtatio vſuræ, libro tertio, parte ſeptima. diſt. 11 folio 232.b
Deteſtatio hyppocriſis, lib. primo, parte tertia. diſt. 10 folio 231.a
Delectatio, lib. 1. parte prima. diſt. 15 58.a
Deuotio, libro tertio, parte tertia. diſt. 61 65.a
Detractio, lib. 3. parte 4. diſt. 3 205.b
Diſciplina, libro primo, parte tertia. diſt. 43 55.b
Diſcordia, libro tertio, parte tertia. diſt. 12 187.a
Diſcretio, libro primo, parte tertia. diſt. 44 56.b
Diſcuſſio meritorum, libro ſecundo, parte ſecunda. diſtin. 6 140.a
Diſcuſſorum publicatio, lib. ſecundo, parte ſecunda. diſtin. 7 141.b
Diſtinctio præceptorum veteris legis, lib. 1. parte 2. diſtin. 5 163.b
Diuinatio, lib. 3. parte tertia. diſt. 27 190.a
Diuinatio per dæmones, ibidem. 199.a
Diuinatio per aſtra, ibidem. 199.a
Diuinatio per ſomnia, ibidem. 199.b
Diuinatio, per auguria, ibidem. 199.b
Diuinatio per ſortes, ibidem. 199.b
Docilitas, libro primo, parte tertia. diſtinctio. 37 folio 52.b
Dolor, lib. 1. parte prima. diſt. 19 10.a
Doloris bonitas, & malitia, libro primo, parte prima. diſtin. 23 12.b
Doloris cauſa, lib. 1. parte prima. diſt. 20 10.b
Doloris effectus, lib. 1. parte prima. diſt. 21 11.a
Doloris remedia, lib. 1. parte 1. diſt. 22 11.b
Dolus, lib. 1. parte tertia. diſt. 46 57.b
Item de eodem, lib. 3. parte 7. diſt. 4 228.a

Dona Spiritusſancti, libro primo, parte quarta. diſt. 1 folio 104.b
Dotes animæ, lib. 2. parte 4. diſt. 2 151.a
Dotes corporis, lib. 2. parte 4. diſt. 3 151.b
Dulia, lib. 1. parte tertia. diſt. 72 70.b

E

EBrietas, libro tertio, parte octaua. diſtinct. 2 folio 243.a
Eleemoſyna, libro tertio, parte 10. diſtin. 18 folio 263.a
Eleemoſynam ſuadentia, libro tertio, parte decima. diſtinc. 19 254.a
Eleemoſynæ effectus, libro tertio, parte 10. diſtin. 21 folio 264.a
Emptio, & venditio, libro tertio, parte 7. diſtinctio. 5 folio 228.a
Epy. Keya, libro primo, parte tertia. diſtinctio. 78 folio 74.a
Aequanimitas, libro primo, parte tertia. diſtinc. 103 folio 99.a
Erubeſcentia bonitatis, lib. tertio, parte tertia. diſt. 18 folio 191.b
Eſuries, lib. 1. parte quarta. diſt. 9 112.a
Euagatio mentis, libro tertio, parte ſexta. diſtinctio. 4 folio 218.b
Eubulia, lib. 1. parte tertia. diſt. 44 56.a
Exceſſus, libro tertio, parte tertia. diſtinctione 14 folio 188.b
Extremum iudicium, libro ſecundo, parte ſecunda. diſtinc. 4 139.a
Extremi iudicij meditatio, libro ſecundo, parte ſecunda. diſtin. 9 143.a
Extremum iudicium ſequentia, lib. ſecundo, parte 2. diſtin. 11 144.a
Exultatio in alterius malo, libro tertio, parte quarta. diſtinc. 2 205.a

F

FAlſum teſtimonium, libro tertio, parte quarta, diſtinc. 6 208.a
Fides, libro primo, parte tertia, diſtinct. 17 folio 41.b
Fidei actus exterior, libro primo, parte tertia, diſ. 16 folio 41.a
Fidei actus interior, libro primo, parte tertia, diſ. 15 folio 40.a
Fidei effectus, libro primo, parte tertia, diſtinctio. 19 folio 42.b
Fidei obiectum, libro primo, parte tertia, diſtinct. 14 folio 37.b
Fidei ſubiectum, libro primo, parte tertia, diſtinc. 18 folio 42.a
Fornicatio, libro tertio, parte nona, diſtinct. ſecunda. folio 243.a
Fortitudo virtus, libro primo, parte tertia, diſtinc. 80 folio 75.a
Fortitudo donum, libro primo, parte quarta, diſtin. 4 folio 107.a

Fortitudinis partes, libro primo, parte tertia. diſt.83.
folio 78.a
Fraterna correctio, libro primo, parte tertia. diſt.33
folio 78.a
Fraus emendi, & vendendi, lib. tertio, parte ſeptima.
diſtinc.5 228.a
Fraudis ſpecies, libro tertio, parte ſeptima. diſtinc.6
folio 229.a
Fructus ſpirituales, lib. primo, parte tertia. diſtinc.7.
folio 109.b
Fuga, lib. primo, parte prima. diſt.14 49.b
Furtum, libro tertio, parte ſeptima. diſt.9 230.b
Futura prædicere, lib.3. parte tertia. diſt.28 200.a

G

GAudium, lib. primo, parte prima. diſt.24
folio 13.b
Item de eodem, libro primo, parte tertia.
diſtinc.29 48.b
Gloria, libro tertio, parte tertia. diſt.8 185.a
Gloriæ diſtinctio, lib. tertio, parte tertia. diſt.8. 185.a
Gloria inanis, libro tertio, parte tertia. diſt.8 185.a
Gloriæ inanis ſpecies, libro tertio, parte tertia. diſt.9.
folio 183.b
Gnomyn, lib.1. parte tertia. diſt.44 56.a
Gratia, lib.1. parte ſecunda. diſt.11 29.a
Gratiæ cauſa, lib.1. parte ſecunda. diſt.13 30.b
Gratiæ diuiſio, lib.1. parte ſecunda. diſt.13. 30.a
Gratiæ effectus, libro primo, parte 2. diſt.14 31.a
Gratiæ neceſſitas, lib.1. parte ſecunda. diſt.10 29.a
Gratiarum actio, libro tertio, parte decima, diſt.38.
folio 279.a
Gratitudo, lib.1. parte tertia. diſt.74 71.b
Grauedo, libro tertio, parte ſexta. diſt.9 221.a
Gula, lib.3. parte octaua. diſt.1 241.a
Gulæ filiæ, ibidem, & ſpecies ibidem. 241.a

H

HAereſis, lib.3. parte tertia. diſt.30 202.a
Homicidium, lib.3. parte 5. diſt.14 215.b
Honeſtas, lib. primo, parte tertia. diſt.93
folio 86.b
Honor, libro primo, parte tertia. diſt.72 70.b
Honor parentum, libro tertio, parte decima. diſt.25.
folio 268.a
Hoſpitalitas, lib. tertio, parte 10. diſt.23 266.b
Humilitas, lib.1. parte tertia. diſt.100 96.a

I

IActantia, lib.1. parte tertia. diſtinc.77.
folio 73.a. diſt.5. 189.a
Item de eadem, libro tertio, parte tertia.
diſtinc.5 184.a
Ieiunium, libro tertio, parte decima. diſt.26 268.b
Ieiunium multiplex, lib. tertio, parte decima. diſt.27
folio 270.a
Ieiunij effectus, libro tertio, parte decima, diſtinc.29
folio 270.b
Ieiunium malum, libro tertio, parte decima. diſt.30
folio 271.a
Ignorantia, libro tertio, parte 2. diſt.5 166.a
Ignorantia craſſa, lib.3. parte ſexta. diſt.5 219.a
Impatientia, libro tertio, parte quinta diſt.3 218.a
Impœnitentia, lib.3. parte ſexta. diſt.14 223.a
Imprudentia, libro primo, parte tertia. diſtinctio.45
folio 57.a
Impugnatio veritatis, lib. tertio, parte tertia. diſt.31
folio 202.b
Incarceratio, lib.3. parte quinta. diſt.13 215.b
Incarceratorum viſitatio, libro tertio, parte decima.
diſtinc.24 267.a
Incentiua luxuriæ, libro tertio, parte nona. diſtinc.4
folio 249.b
Inceſtus, lib.3. parte nona. diſt.2 245.b
Inconſtantia, lib. tertio, parte ſexta. diſt.4 218.b
Incontinentia, libro primo, parte tertia. diſtinctio.97
folio 93.a
Indeuotio, lib.3. parte ſexta. diſt.13 223.a
Indignatio, lib.3. parte tertia. diſt.14 188.a
Indiſcretio, lib.3. parte ſexta. diſt. octaua 220.b
Infernus, lib.2. parte tertia. diſt.1 145.a
Infidelitas, lib. primo, parte tertia. diſt.20 201.a
Item de eadem, libro tertio, parte tertia. diſtinctio.30
folio 49.a
Infirmorum viſitatio, lib. tertio, parte decima. diſt.24
folio 267.a
Ingratitudo, lib.3. parte ſexta. diſt.12 222.b
Iniuſtitia, lib. primo, parte tertia. diſt.49 59.a
Iniuſtitia Iudicum, libro primo, parte tertia. diſt.54
folio. 62.a
Iniuſtitia accuſatorum, libro 1. parte tertia. diſtin.55
folio 62.a
Iniuſtitia reorum, libro primo, parte tertia. diſtin.56
folio 62.a
Iniuſtitia teſtium, libro primo, parte tertia. diſtin.57
folio 62.b
Iniuſtitia aduocatorum, libro primo, parte tertia.
diſtinc.58 63.a
Inobedientia, libro tertio, parte tertia. diſtinctio.23
folio 195.a
Inobedientiæ cauſa, libto tertio, parte tertia. diſt.24
folio 196.a
Inquietudo, libro tertio, parte ſexta. diſtinctio.4.
folio 218.b
Inſenſibilitas, libro primo, parte tertia, diſtinctio.92
folio 86.b
Intellectus potentia animæ, libro primo, parte tertia.
diſtinc.38 53.b
Intellectus donum, libro primo, parte quarta. diſt.5
folio 207.b
Intemperantia, libro primo, parte tertia, diſtinc.92
folio 86.b
Interficere innocentem, libro tertio, parte quinta.
diſtinc.14 215.b
Intimiditas, lib.1. parte tertia. diſt.82 78.a
Inuerecundia peccandi, libro 3. parte tertia. diſt.16.
folio 289.b
Inuidia, libro 3. parte quarta. diſt.1 204.b
Inuidiæ filiæ, lib.3. parte quarta. diſt.2 205.a

INDEX.

Innocatio dæmonũ,libro tertio, parte tertia. diſt.28. folio 200.a
Ira paſſio,lib.1.parte prima.diſt.31 21.a
Ira cauſa,lib.1.parte prima.diſt.32 21.b
Iræ effectus,lib.1.parte prima.diſt.33. 21.b
Ira peccatum,lib.tertio,parte quinta,diſt.1. 209.b
Iræ ſpecies,ibidem. 210.a
Iræ gradus,ibidem. 210.a
Iræ filiæ,lib.3.parte quinta. diſt.3. 211.a
Irreuerentia Dei,libro tertio,parte tertia, diſtin.19. folio 201.a
Iubilatio, libro tertio, parte decima. diſtinc.vltima. folio 279.b
Iudex,libro primo,parte tertia.diſt.54. 61.b
Iudicium,lib.1.parte tertia.diſt.40 59.b.& 139.a
Iudicium temerarium, libro tertio, parte quarta. diſtinc.5. 207.a
Iuramentum,libro primo,parte tertia, diſtinctio.68. folio 68.b
Ius,libro primo,parte tertia.diſt.47. 58.a
Iuſtificatio impij,libro primo,parte ſecunda. diſt.14. folio 31.a
Iuſtitia,lib.1.parte tertia.diſt.48. 58.b
Iuſtitiæ partes integrales, libro primo, parte tertia. diſtinc.59. 63.b
Iuſtitiæ ſpecies,lib.1.parte tertia.diſt.51. 60.a

L

LAnguor ſpiritualis,libro tertio,parte ſexta.diſt.13. 223.a
Laus, libro primo,parte tertia. diſtin.69. folio 69.b
Laus Dei,lib.3.parte 10.diſt.37 278.b
Lætitia inepta,libro tertio, parte tertia. diſtinctio.4. folio 182.b
Leuitas mentis,libro tertio, parte tertia. diſtinctio.3. folio 181.b
Lex æterna,lib.1.parte ſecunda.diſt.1. 22.a
Lex naturalis,lib.1.parte ſecunda.diſt.2. 22.b
Lex humana,libro primo,parte ſecunda. diſtinct.3. folio 23.b
Lex diuina,libro primo, parte ſecunda. diſtinctio.4. folio 24.a
Lex noua, libro primo, parte ſecunda. diſtinctio. 7. folio 27.a
Legis nouæ ad ve.comparatio, libro primo, parte ſecunda.diſt.8. 27.b
Legis nouæ contenta,lib.primo,parte ſecunda.diſt 9. folio 28.a
Liberalitas, libro primo, parte tertia. diſtinctio.78. folio 73.b
Litigium,libro tertio,parte 5.diſt. 3. 211.b
Locus extremi iudicij, libro ſecundo, parte ſecunda. diſtin.4. 139.a
Locus Inferni,lib.2.parte tertia.diſt.1. 145.a
Locus Purgatorij, lib.2.parte prima. diſtinctio.11. folio 145.a
Ludus,lib.3.parte 8. diſt.4. 244.b
Luxuria,lib.3.parte nona.diſt.1. 245.a
Luxuriæ ſpecies,lib.3.parte nona.diſt.2. 245.b

M

MAgnanimitas,lib.1. parte tertia. diſt.84. folio 78.b
Magnificentia, libro primo, parte tertia. diſtinctio.85. 79.a
Maledictio,lib.3.parte quinta.diſt.5. 212.a
Manſuetudo,lib.1.parte tertia.diſt.98 94.b
Martyrium,lib.1.parte tertia.diſt.81. 77.a
Memoria,lib.1.parte tertia.diſt.38. 53.b
Mendacium,lib.3.parte ſeptima.diſt.7. 229.b
Mendacij ſpecies, ibidem. 224.b
Meritum,lib.1.parte ſecunda.diſt.15. 31.b
Miſericordia,lib.1.parte tertia.diſt.31. 49.a
Miſericordiæ effectus,lib.primo,parte quarta.diſt.10. folio 112.b
Miſericordiæ fructus,libro primo, parte 4.diſtin.20. folio 119.b
Mitas,lib.primo,parte 4.diſt.9. 112.a
Modeſtia,lib.1.parte tertia.diſt.99. 96.a
Modeſtiæ ſpecies,libro primo,parte tertia, diſt.100. folio 96.a
Modeſtia verborum,lib.primo,parte tertia. diſt.101. folio 98.a
Modeſtia motuum corporis, ibidem. 98.a
Modeſtia ornatuum, libro primo, parte ſecunda. diſtin.102. 98.b
Mollicies, lib.1.parte tertia.diſt.90. 85.b
Mors naturæ,lib.2.parte prima.diſt.2. 124.a
Mors ſpiritualis,lib.2.parte prima. diſt.7. 129.a
Mors peccati,lib.2.parte prima. diſt.8. 129.b
Mortis ſententia,lib.2.parte prima.diſt.2. 124.a
Mortis anguſtia,lib.2.parte prima. diſt.3. 124.b
Mortis præſentia,lib.2.parte prima.diſt.4. 125.b
Mortis ſubitæ cauſa,lib.2.parte prima,diſt.6. 128.a
Mortis genera,lib.2.parte prima.diſt.8. 129.b
Mortis ſigna,lib.2.parte prima. diſt.9. 130.b
Morientium differentia,lib.2.parte prima. diſtinc.5. folio 127.b
Mulierum ſallacia,lib.3.parte nona.diſt.5. 250.a
Multiloquium,lib.3.parte 3.diſt.12. 169.b
Item de eodem,lib.3.parte ſexta. diſt.7. 199.b
Munerũ collatio,lib.3.parte ſeptima. diſt.12. 235.a
Munerum acceptio,ibidem. 235.a
Mundi conſummatio,lib.2.parte 2. diſt. 2. 136.b
Mundi purgatio,libro ſecundo, parte ſecunda. diſt.3. folio 137.b
Munditia cordis,libro primo, parte quarta.diſtin.21. folio 120.a
Mutilatio membrorum, libro tertio, parte quinta. diſtin.14. 215.a
Murmur,lib.3.parte ſexta. diſt.7. 219.b

N

NEgligentia,libro tertio,parte ſexta. diſt.10. folio 221.b
Nocturna pollutio, lib. tertio, parte nona. diſtin.2. 245.b
Nouiſſimus locus tenendus, lib.2.parte 1. diſtinct.1. folio 123.b

Nouiſſimum tempus præcauēdum, ibidem, fol. 123.b
Nouiſſimus finis præuidendus, ibid. 123.b

O

OBedientia, lib. primo, parte tertia. diſt. 73 folio 71.a
Obiurgatio iudicis contra impios, libro 2. parte ſecunda. diſt. 9 143.a
Oblatio, libro primo, parte tertia. diſtinctio. 65. folio 65.b
Obſecratio, libro tertio, parte decima, diſtinctio. 36. folio 278.a
Obſeruantia, libro primo, parte tertia. diſtinct. 71. folio 70.b
Obſeruantiæ ſpecies, libro tertio, parte tertia. diſt. 72. folio 70.b
Obſeruantiæ ſuperſtitioſæ, libro tertio, parte tertia. diſtin. 18 200.a
Obſtinatio, libro tertio, parte tertia, diſtinctio. 31. folio 203.a
Occidere, libro tertio, parte quinta. diſtinctio. 14. folio 215.b
Ocioſitas, libro tertio, parte ſexta, diſtinct. 6. 219.b
Odium, libro primo, parte prima, diſtinctio. 12. folio 6.a
Odium Dei, libro tertio, parte quarta. diſtinctio. 7. folio 208.b
Odium peccati, ibidem. 208.b
Odium proximi, ibidem. 208.b
Obmiſſio, libro tertio, parte ſexta. diſtinctio. 11. folio 222.b
Opera neceſſaria, libro primo, parte prima. diſtin. 1. folio 1.a
Operum noſtrorum ſeries, libro primo, parte prima. diſtin. 2 1.b
Operum noſtrorum fructus, libro primo, parte prima. diſt. 3. 2.b
Operum noſtrorum principium principale, lib. primo, parte prima. diſt. 4 3.b
Operum noſtrorum principia extrinſeca, libro primo, parte ſecunda. diſt. 1. 22.a
Operum noſtrorum principia intrinſeca, libro primo, parte prima. diſt. 5. 3.b
Oratio, libro tertio, parte decima. diſt. 31 271.b
Orationis effectus, libro tertio, parte decima. diſt. 34. folio 275.b
Orationis vtilitas, ibidem 273.a
Orationis diuiſio, libro tertio, parte decima, diſtin. 35. folio 277.b
Item alia, libro tertio, parte decima. diſtinctio. 36. folio 278.a
Orationem ſuadentia, libro tertio, parte decima. diſtin. 32. 273.a
Orationem integrantia, libro tertio, parte decima. diſtin. 33. 273.b
Orationem expeditam facientia, libro tertio, parte decima. diſt. 33. 274.a
Orationes pro defunctis, libro ſecundo, parte prima. diſtin. 13 134.a
Oſcula, libro tertio, parte nona. diſt. 2. 245.b

P

PAſſio Ieſu Chriſti, libro primo parte quarta. diſt. 12 114.b
Paſſionis Chriſti vtilitas, libro primo, parte quarta, diſt. 19 117.a
Parſimonia, libro tertio, parte tertia. diſtinctio. 103. folio 203.b
Paruificentia, libro primo, parte tertia. diſtinctio. 85. folio 79.a
Paſſionum animæ differentia, libro primo, parte prima, diſt. 6 3.b
Paſſionum animæ ſubiectum, libro primo, parte prima, diſt. 5. 3.b
Paſſionum animæ bonitas, & malitia, libro primo, diſtin. 7 4.a
Paſſionum animæ ordo, libro primo, parte prima. diſtinct. 8. 4.b
Patientia, lib. 1. parte tertia. diſt. 86. 79.b
Patientiæ multiformitas, libro primo, parte tertia. diſtinct. 87 80.a
Patientiam roborantia, libro primo, parte tertia. diſtinc. 88. 80.b
Patientia in tribulationibus, lib. primo, parte tertia. diſtinc. 89 83.a
Patientia contumeliarum, libro tertio, parte quinta. diſtinc. 4 166.a
Paupertas, lib. 1. parte 3. diſt. 104 100.b. & 112.a
Pax, lib. 1. parte tertia. diſt. 30. 49.a
Item de eadem, lib. 1. parte 4. diſt. 22 120.b
Peccatum, libro tertio, parte ſecunda. diſt. 1. 163.a
Peccatorum adinuicem comparatio, lib. tertio, parte ſecunda. diſt. 3. 164.b
Peccatorum ſubiectum, libro tertio, parte ſecunda. diſtinc. 3. 165.b
Peccatorum cauſa generalis, libro tertio, parte ſecunda. diſtin. 4. 166.a
Peccatorum cauſæ interiores, libro tertio, parte ſecunda. diſt. 5. 166.a
Peccatorum cauſæ exteriores, libro tertio, parte ſecunda. diſt. 6. 166.b
Peccatorum effectus, libro tertio, parte ſecūda. diſt. 8. folio 167.b
Peccatorum deteſtatio, libro tertio, parte ſecunda. diſtinc. 19 168.a
Peccatorum defenſio, libro tertio, parte 3. diſtinct. 6. folio 166.b
Peccatorum occiſio, lib. 3. parte 5. diſt. 14. 215.b
Peccatorum mortalium pęnitentia, libro tertio, parte decima. diſt. 2 253.a
Peccata cauſantia alia, lib. 3. parte 2. diſt. 15. 171.a
Peccata linguæ, lib. 3. parte prima, diſt. 3. 154.b
Peccati macula, lib. 3. parte ſecunda. diſt. 17 172.a
Peccatum Prothoplaſtorum, libro tertio, parte ſecunda. diſt. 11. 169.a
Peccatum veniale, lib. 3. parte 2. diſt. 20. 176.b
Peccati venialis ad mortale comparatio, lib. tertio, parte ſecunda. diſt. 20. 175.b
Peccatum ex ignorantia, libro tertio, parte ſecunda. diſtin. 5. 166.a
Peccatum ex paſſione, lib. 3. parte 2. diſt. 6. 166.b

Peccatum ex malitia, libro tertio, parte ſecunda. diſtinct.8 fol.167.b
Peccati originalis traductio, libro tertio, parte ſecunda. diſtinct.12 170.a
Peccati originalis eſſentia, libro tertio, parte ſecunda. diſtinct.13 170.b
Peccati originalis ſubiectum, libro tertio, parte ſecunda. diſt.14 ib.b
Peccatum contra naturam, libro tertio, parte nona. diſtinct.2 243.a
Peccandi conſuetudo, libro tertio, parte 3. diſtinct.7. folio 184.a
Peccandi libertas, libro tertio, parte tertia. diſtinct.6. folio 183.b
Pœna peccati Prothoplaſtorum, libro tertio, parte 2. diſtinct.12 169.a
Pœna iniuſtè accuſantium, libro primo, parte tertia, diſtinct. 55 62.a
Pœnæ Inferni, libro ſecundo, parte tertia. diſtinct.1. fol. 145.a
Item de eiſdem, libro ſecundo, parte tertia. diſtinct.5. fol. 148.b
Pœnarum inferni acerbitas, libro ſecundo, parte 3. diſtinct.2 146.b
Pœnarum inferni æternitas, libro ſecundo, parte 3. diſtinct.3 147.a
Pœnarum inferni meditatio, libro tertio, parte ſecunda. diſtinct.4 148.a
Pœna Purgatorij, libro ſecundo, parte prima. diſt.11. fol. 132.a, & 133.b
Pœna ſacrilegi, libro tertio, parte tertia. diſtinct.19. fol. 192.a
Pœna ſymoniaci, libro tertio, parte ſeptima, diſt.15. fol. 237.b
Pœnitentia, libro tertio, parte decima. diſtinct. prima. folio 252.b
Pœnitentiæ effectus, libro tertio, parte decima. diſt.3. folio 253.b
Pœnitentiæ commendatio, libro tertio, parte decima. diſtinct.4 254.a
Pœnitentiæ qualitas, libro tertio, parte tertia. diſt.5. fol. 255.a
Pœnitentiæ partes, libro tertio, parte decima. diſtin.6. fol. 256.a
Periurium, libro tertio, parte ſeptima. diſtinct. octaua. fol. 230.a
Perſeuerantia, libro primo, parte tertia. diſtinct.90. fol. 85.a
Pertinacia, libro primo, parte tertia. diſtinctio.90. fol. 188.a
Item de eadem, libro tertio, parte tertia. diſtinct.13. fol. 187.b
Petitio, libro tertio, parte decima. diſtinctione 36. fol. 278.a
Pietas, libro primo, parte tertia. diſt.70 70.a
Item de eadem, libro primo, parte quarta. diſtinct. 3. fol. 106.b
Poſtulatio, libro tertio, parte decima. diſtinctio.36. fol. 278.a
Præcepta charitatis, libro primo, parte tertia. diſt.34. folio 50.a
Præcepta iuſtitiæ, libro primo, parte tertia. diſtin.79. folio 74.a
Præcepta moralia veteris legis, libro primo, parte 2. diſtinct.6 25.b
Præſeruatio a peccato, libro tertio, parte prima, diſt.1. folio 154.a
Præſumptio, libro tertio, parte tertia. diſtinctio.25. fol. 197.b
Præſumptionis cauſa, libro tertio, parte 3. diſtinct.25. fol. 197.b
Primitiæ, libro primo, parte tertia. diſtinctione 65. fol. 65.b
Prodigalitas, libro tertio, parte ſeptima. diſtinct.19. fol. 240.b
Proditio, libro tertio, parte ſeptima. diſtinctione nona. fol. 230.b
Promiſſio indiſcreta, libro tertio, parte tertia. diſt.12. fol. 187.a
Prouidentia, libro primo, parte tertia. diſtinctio.39. fol. 54.a
Prudentia, libro primo, parte tertia. diſtinctione 35. fol. 51.a
Prudentiæ partes generales, libro primo, parte 3. diſtinct.36 52.b
Prudentiæ partes integrales, libro primo, parte 3. diſtinct.37 52.b
Prudentiæ partes ſubiectiuæ, libro primo, parte 3. diſtinct.43 56.a
Prudentia carnis, libro primo, parte tertia. diſtin.46. fol. 57.b
Purgatorium, libro ſecundo, parte prima. diſtinct.10. fol. 131.b

Q

QValis debeat eſſe confeſſio, libro 3. parte 10. diſtinct.12 259.a
Qualia debeant confiteri, libro tertio, parte 10. diſtinct.11 259.a
Quibus debeat confiteri, libro tertio, parte decima. diſtinct.10 254.b
Qualitas eleemoſynæ, libro tertio, parte decima. diſtinct.22 266.a
Qualitas ieiunij, libro tertio, parte 10. diſtinctio.28. fol. 270.a
Qualitas orationis, libro tertio, parte decima. diſt.33. fol. 273.b
Qualitas ſatisfactionis, libro tertio, parte decima. diſt.17. 262.a
Quare Deus ſit laudandus, libro tertio, parte decima. diſtinct.27 270.a

R

RApina, libro tertio, parte ſeptima. diſtinct.10 131.a
Raptus, libro tertio, parte nona, diſt.2. folio 245.b
Ratio, libro primo, parte tertia. diſt.38. folio 54.a
Reatus pœnæ, libro tertio, parte 2. diſt.18 172.a

Rebellio,

Rebellio, libro tertio, parte tertia, diſtinctio. 25. *fol.* 197.*b*
Religio, libro primo, parte tertia, diſtinctio. 61. *fol.* 64.*b*
Remedia deſperationis, libro tertio, parte ſexta, diſtinctio. 15 223.*b*
Remedia irę libro tertio, parte quinta, diſtinctio. 2 *fol.* 214.*a*
Remedia malę conſuetudinis, libro tertio, parte tertia, diſt. 7 185.*a*
Remedia negligentię, libro tertio, parte ſexta, diſtinctio. 10 221.*a*
Remedia ſomnolentię, libro tertio, parte ſexta, diſtinctio. 11 221.*b*
Remedia tentationum, libro tertio, parte prima, diſt. 7. *fol.* 160.*a*
Remedia triſtitię, libro primo, parte prima, diſtin. 22. *fol.* 11.*b*
Reſignare ſe Diabolo, libro tertio, parte quinta, diſt. 8. *fol.* 213.*a*
Reſtitutio, libro primo, parte tertia, diſtinctio. 52. *fol.* 60.*b*
Reſurrectio corporum, libro ſecundo, parte ſecunda, diſtin. 3 137.*b*
Reuelatio pęnarum inferni, libro ſecundo, parte tertia, diſtin. 6 149.*a*
Reuelatio ſecretorum, libro tertio, parte tertia, diſtinctio. 12 187.*a*
Rixa, libro tertio, parte quinta, diſtin. 11 214.*b*
Rogatio, libro tertio, parte decima, diſtinctio. 36. *fol.* 278.*a*

S

Sacramenta vendere, libro tertio, parte ſeptima, diſt. 14 137.*a*
Sacrificium, libro primo, parte tertia, diſtin. 64 65.*b*
Sacrilegium, libro tertio, parte tertia, diſtinctio 19. *fol.* 192.*a*
Sacrilegij ſpecies: ibidem. 192.*a*
Sacrilegium locale, libro tertio, parte tertia, diſt. 20. *fol.* 193.*b*
Sacrilegium perſonale, libro tertio, parte tertia, diſtin. 19 192.*a*
Sacrilegium reale, libro tertio, parte tertia, diſtin. 21. *fol.* 195.*a*
Sacrilegium luxurię ſpecies, libro tertio, parte nona, diſt. 2 245.*b*
Sapientia, libro primo, parte quarta, diſtinctio. 6. *fol.* 188.*a*
Satisfactio, libro tertio, parte decima, diſtinctio. 16. *fol.* 262.*a*
Scandalum, libro primo, parte tertia, diſtin. 34. *fol.* 50.*b*
Item de eodem, libro tertio, parte tertia, diſtin. 17. *fol.* 189.*b*
Scientia, libro primo, parte quarta, diſtinct. 3. *fol.* 106.*b*
Sciſma, libro tertio, parte tertia, diſtinct. 30. *fol.* 203.*a*
Scurrilitas, libro tertio, parte tertia, diſtinct. 12. *fol.* 187.*a*
Segnicies, libro tertio, parte ſexta, diſtinctio. 3. *fol.* 218.*a*
Seipſum occidere, libro tertio, parte quinta, diſt. 14. *fol.* 215.*a*
Seminare diſcordias, libro tertio, parte tertia, diſt. 12. *fol.* 187.*a*
Item de eodem, libro tertio, parte quinta, diſtinct. 3. *fol.* 211.*a*
Sententię extremę prolatio, libro ſecundo, parte ſecunda, diſt. 10 143.*b*
Sententię extremę executio, libro ſecundo, parte ſecunda, diſt. 11 144.*a*
Sepelire mortuos, libro tertio, parte decima, diſtin. 24. *fol.* 267.*a*
Seuitia, libro tertio, parte quinta, diſtinct. 12. *fol.* 215.*a*
Signa iudicium precedentia, libro ſecundo, parte ſecunda, diſt. 2 136.*b*
Silentium, libro tertio, parte prima, diſtinctio. 4. *fol.* 155.*b*
Singularitas, libro tertio, parte tertia, diſtin. 6. *fol.* 184.*b*
Symonia, libro tertio, parte ſeptima, diſtinct. 14. *fol.* 237.*a*
Symonia ſpecies, libro primo, parte ſeptima, diſt. 17. *fol.* 139.*a*
Syneſis, libro primo, parte tertia, diſtinctio. 44. *fol.* 56.*a*
Sobrietas, libro primo, parte tertia, diſtinct. 94. *fol.* 87.*b*
Solertia, libro primo, parte tertia, diſtinct. 38. *fol.* 54.*a*
Solicitudo, libro primo, parte tertia, diſtinct. 41. *fol.* 55.*a*
Solicitudo temporalium, libro tertio, parte ſeptima, diſt. 3 227.*b*
Somnolentia, libro tertio, parte ſexta, diſtinctio. 9. *fol.* 221.*a*
Sortes, libro tertio, parte tertia, diſtinctio. 28. *fol.* 191.*b*
Spes paſſio, libro primo, parte prima, diſtinct. 25. *fol.* 14.*a*
Spes uirtus, libro primo, parte tertia, diſtinct. 21. *fol.* 44.*a*
Spei obiectum, libro primo, parte tertia, diſtinct. 22. *fol.* 44.*b*
Spei ſubiectum, libro primo, parte tertia, diſtin. 23. *fol.* 44.*b*
Studioſitas, libro primo, parte tertia, diſtinct. 37. *fol.* 52.*b*
Stuprum, libro tertio, parte nona, diſtinctio. 2. *fol.* 243.*a*
Suffragium, libro tertio, parte decima, diſtinct. 36. *fol.* 278.*a*
Superbia, libro tertio, parte tertia, diſtinctio. 1. *fol.* 177.*a*
Superbię gradus, libro tertio, parte tertia, diſtin. 2. *fol.* 178.*a*
Superſtitio, libro tertio, parte tertia, diſt. 27 198.*b*

Suppli-

Supplicatio, libro tertio, parte decima. diſtinctio.36. folio 278.a
Suſpenſio ſacrorum verborum, ad col.libro tertio,parte 3 diſt.27 200.a
Suſurratio, libro tertio, parte quarta, diſtin.quarta. fol. 206.b

T

Tabernarum frequentatio, libro 3.parte 8. diſtinct.3 244.a
Taciturnitas, libro tertio, parte ſexta. diſt.7 219.b
Taciturnitas indiſcreta, libro tertio, parte tertia. diſtinct.12 187.a
Tactus illiciti, libro tertio, parte nona, diſtinctio.2. fol. 243.a
Tedium vitæ, libro tertio,parte ſexta, diſtinctio.14. folio 223.a
Temperantia,libro primo, parte tertia. diſtinctio.91. folio 85.b
Temperantiæ partes generales, libro primo,parte 3. diſt.93 86.b
Temperantiæ partes ſubiectiuè, libro primo, parte 3. diſt.94 87.b
Temperantiæ partes potentiales,libro primo,parte 3. diſt.97 93.a
Tempora ieiunanda, libro tertio, parte decima, diſt.26 268.b
Tentare Deum, libro tertio, parte tertia. diſtinct.18. folio 191.b
Tentatio Diaboli, libro tertio,parte ſecunda. diſt.10. fol. 168.a
Tentatio Protheplaſtorum,libro tertio, parte ſecũda. diſt.11 168.b
Tentationum genera,libro 3.parte prima.diſtinct.6. fol. 157.b
Tentationum occaſio,libro 3.parte prima. diſtinct.7. fol. 160.a
Tentationum remedia,ibid. 160.b
Tentationum vtilitas,libro tertio,parte prima. diſt.8. fol. 161.a
Tempus iudicij, libro ſecundo,parte ſecunda.diſtin.4. folio 139.a
Tepiditas, libro tertio, parte ſexta. diſtinct. quarta. fol. 218.b
Teſtes,libro 1.parte 3.diſt.57 58.a
Teſtes in extremo iudicio,libro ſecundo,parte ſecũda. diſt.8 142.a
Timor vitium Cardinale, libro primo, parte tertia. diſt.82 77 b
Timor donum,libro 1.parte 4.diſt.2 105.b
Timor paſſio,lib.1.parte 1.diſt.26 15.a
Timoris cauſa,lib.1.parte 1.diſt.28 19.b
Timoris effectus, libro primo, parte prima.diſtin.29. fol. 20.a
Timoris obiectum,libro primo, parte prima. diſt.27. fol. 16.b
Triſtitia,libro 1.parte 1.diſt.19 10.a
Triſtitia de bonis alterius, libro tertio, parte quarta. diſt.2 205.a
Tumor mentis, libro tertio, parte quarta,diſtinct.3. folio 205.b
Turpiloquium, libro tertio, parte tertia. diſtinct.13. folio 187.a

V

Vanagloria,libro tertio,parte tertia. diſt.8. folio 185.a
Vaniloquium,libro tertio,parte 3.diſt.12. folio 219.b
De eodem,libro tertio,parte 6.diſt.7 219.b
Vanitas,libro tertio, parte 3.diſtinct.decimaquinta. fol. 189.a
Venditio,libro tertio, parte ſeptima. diſtinct.quinta. fol. 228.a
Verberatio, libro tertio, parte quinta, diſtinctio.13. fol. 215.a
Verboſitas,libro tertio, parte ſexta, diſtin. ſeptima. fol. 219.b
Verbum Dei,libro tertio, parte prima, diſtin.decima. fol. 161.b
Verecundia,libro primo, parte 3.diſt.93 86.b
Veritas,libro primo,parte 3.diſt.76 73.a
Veritas vitæ, doctrinæ, iuſtitiæ, libro tertio, parte 3. diſt.31 202.b
Vindicatio, libro primo, parte 3. diſt.75 72.a
Virginitas,libro primo, parte 3.diſt.96 89.a
Item de eadem, in fine libri. 89.a
Virtus Crucis,libro primo,parte quarta.diſt.19.in fine capituli 117.a
Virtutum eſſentia,libro primo,parte 3.diſtinc.prima. fol. 32.a
Virtutis ſubiectum,libro primo, parte 3.diſtinctio. 2. fol. 32.a
Virtutum intellectualium diſtinctio, libro 1.parte 3. diſt.3 33.b
Virtutum moralium ab intellectualibus diſtinct.lib.1. parte 3.diſt.4 33.a
Virtutum moralium a paſſionibus diſtinctio, libro 1. par.3.diſt.5 13.b
Virtutum moralium abinuicem diſtinctio, lib.1.parte 3.diſt.6 34.a
Virtutum Cardinalium diſt.lib.1.par.3.diſt.7 34.b
Virtutes theologicæ,lib.1.par.3.diſt.8 35.a
Virtutum cauſa, lib.1.par.3.diſt.9 ib.a
Virtutum connexio,lib.1.par.3.diſt.10 35.b
Virtutum æqualitas,lib.1.par.3.diſt.11 36.a
Virtutis medium,lib.1.par.3.diſt.12 36.b
Virtutum duratio,lib.1.par.3.diſ.13 36.b
Virtutes Cardinales,lib.1.par.3.diſ.35 51.a
Virtutes prudentiæ adiunctæ,lib.1.par.3.diſ.44. 65.b
Virtutes iuſtitiæ annexæ,lib.1.par.3.diſ.40 64.a
Viſio Tundali,lib.2.par.3.diſ.6 149.a
Viſio Caroli ibidem 149.a
Viſitare infirmos,libro tertio,parte 10.diſ.24. 267.a
Vitia vel peccata,lib.3.par.2.diſ.1 163.a
Vitia fortitudini oppoſita,lib.1.par.3.diſ.82 77.b
Vitia iuſtitiæ oppoſita,lib.1.par.3.diſ.53 61.a
Vitia magnanimitati oppoſita, libro 1.par.3. diſ.85. folio 79.a

Vitia

INDEX.

Vitia prudentiæ oppoſita, libro primo, parte tertia, diſtin.45.& 46 57.a
Vitia temperantiæ oppoſita, lib.1. par.3. diſtinct.92. fol. 86.b
Voluntas Dei,lib.3.par.3.diſ.24 197.a
Votum,lib.1.par.3.diſ.67 66.b
Vſura,lib.3.par.7.diſ.11 232.b

X

Chriſti incarnatio, libro primo, parte quarta. diſtinct.11 114.a
Chriſti paſſio,lib.1.par.4.diſt.12 114.b
Chriſti paſſionis vtilitas,lib.1.par.2.diſ.19 31.b

Y

Yronia, libro primo, parte tertia, diſtinct. 76. folio 73.a
Yppocriſis, libro tertio,parte tertia, diſtin.10. folio 185.a
Ydolatria, libro 3. parte 3. diſtinct.vigeſimaquarta. folio 197.a

Z

Zelus, libro primo, parte prima, diſtinctio. 24. folio 22.a

F I N I S.

INDEX
MATERIARVM OMNIVM,
RERVMQVE NOTABILIVM,
QVAE IN SPECVLO MORALI VINCENTII

continentur, ordine alphabetico diſtinctus:

Et vt lector vno oculi ictu omnia facilè inuenire poſſit, præter locupletiſſimas, alias allegationes, quas opportunas eſſe iudicauimus; adiecimus litteras a, & b, quarum prima anteriorem paginæ faciem, & altera poſteriorem indicat.

A

AMOR in generali, lib. 1. parte prima, diſt.9 fol.4.b
Amoris cauſa, lib.1.p.1.diſt.10 5.a
Amoris effectus, lib.1.p.1.diſt.11 5.b
Abbominatio, lib.1.p.1.diſt.14 7.a
Audacia, lib.1.p.1.diſt.30 20.b
Accuſatio iniuſta, quæ ſit, lib.1.p.3.diſt.55 62.a
Adoratio quid ſit, lib.1.p.3.diſt.63 65.a
Affabilitas quid ſit, lib.1.p.3.diſt.77 73.b
Audacia an ſit peccati, lib.1.p.3 78.a
Aequanimitas modeſtia circa vſum rerum exteriorum, lib.1.p.3.diſt.103 99.a
Afflictio paſſionis Domini multiplex, lib. 1. par. 3. diſt. 14 115.a
Antichriſti perſecutio, libro ſecundo, parte ſecunda, diſt. 1 135.b
Atteſtatorum diſcrepatio, libro ſecundo, parte ſecunda, diſt. 9 143.a
Auditus qualitates ponuntur, libro tertio, parte prima 156.b
Apoſtaſia, quæ ſit, lib.3.p.3 202.b
Accidia quid ſit, lib.3.p.6.diſt.1 216.a
Accidia filia, ibid. diſt.2 217.a
Auaritia in generali conſideratur, libro tertio, parte ſeptima, diſt.2 224.b
Auaritia deteſtatio, lib.eod.p.ead.diſt.2 225.a
Aſtutia quid ſit, lib.3.p.7.diſt.4 228.a
Auaritia aduocatorum quanta ſit, libro tertio, parte ſeptima, diſt.14 236.a
Auaritia clauſtralium, libro tertio, parte ſeptima, diſt.18 240.a

B

BENEFICENTIA, libro primo, parte ſecunda, diſt.32 49.b
Beatitudines in generali conſideratur, lib.2. p.4. diſt.8 111.b
Beatitudinum correſpondentia donis, libr. 2. p. 4. diſt.23 123.a
Beatitudines corporis, & animæ, libro ſecundo, parte quarta 150.b
Beatitudines in generali, ibid.diſt.1 eod.b
Beatitudines ſeptem partes ad animam pertinentes, lib.2.p.4. diſt.3 152.a
Beatitudinis corporis ſeptem partes, libro ſecundo, parte quarta, diſt.4 153.a
Blaſphemia, lib.3.p.5.diſt.6.f.212.a, & diſt.7. f. eod. b, & diſtinct. 8. f. 213. a, & diſt. 9. f. 213. b, & diſt.11 214.a
Bellum filia iræ, lib.3.p.5.diſt.12 214.b

C

CHARITAS, lib.1.p.3.diſt.24 45.a
Charitas per comparationem ad ſubiectum, lib.1.p.3.diſt.25 45.b
Charitatis obiectum, lib. 1. parte tertia, diſt.26 46.b
Charitatis ordo, libro primo, parte tertia diſtinct.27 47.b
Charitatis actus, libro primo, parte tertia, diſtinctio.28 48.a
Correctio fraterna, libro primo, parte tertia, diſtinctio.33 49.b
Charitatis præcepta, libro primo, parte tertia, diſtinct.34 50.a
Conſideratio, quæ ſit habenda, libro primo, parte tertia, diſt.37 53.a
Circumſpectio, libro primo, parte tertia, diſtinctio.40 54.b
Cautio pars prudentiæ, libro primo, parte tertia, diſt.40 55.a
Caſtitas quid ſit, libro primo, parte tertia, diſtinctio. 95 88.a
Clementia, & manſuetudo, libro primo, parte tertia, diſt.98 94.b
Conditio deteſtanda pœnas inferentium, lib. 1. p. 4. diſt.15 115.b
Comparatio Paſſionis Chriſti ad ipſum patientem, lib. 1.p.4.diſt.16 115.b
Corporum reſurrectio, libro ſecundo, parte ſecunda, diſt.3. 137.b
Cordis cuſtodia, lib.3 p.1 154.a
Cogitatio lib.3.p.1.diſt.2 154.a
Contentio quid ſit, lib. 3. p.3. diſt.13 187.b

Contumacia quæ ſit, libro tertio, parte tertia, diſtinctio.24 197.b
Contumelia filia Iræ, libro tertio, parte quinta, diſtinctio.4 211.b
Crudelitas filia Iræ, lib.3.p.5 215.a
Choreæ uitandæ, libro tertio, parte nona, diſtinctio.6 251.a
Contritio quæ ſit, libro tertio, parte decima, diſtinctio.6 256.a
Contritionis motiua, libro tertio, parte decima, diſtinctio.7 256.b
Contritionis effectus, libro tertio, parte decima, diſtinctio.8 257.a
Confeſſio conſideratur, ibid.diſt.6 258.a
Confeſſio facienda proprio ſacerdoti, diſtinctio. 10. ibid. 258.b
Confiteri de quibus, quis tenetur, ibidem diſtinctio. 11 259.a
Confeſſionem commendantes, ibid. diſt.12 eod.a
Confeſſionis motiua, ibid.diſt.13. 260.a
Confeſſionis effectus, ibid.diſt.14 eod.b
Confeſſio inutilis, ibid.diſt.15 261.b
Confeſſionem impedientia, ibid.diſt.16 262.a

D

DEſiderium, libro primo, parte prima, diſtinctio.13 6.b
Delectatio, libro primo, parte prima, diſtinctio.15 8.a
Delectationum cauſæ, libro primo, parte prima, diſtinctio.16 8.b
Delectionis effectus, libro primo, parte prima, diſtinctio. 17 9.a
Delectationum malitia, vel bonitas, libro primo, parte prima, diſt.18 9.b
Dolor, & triſtitia, libro primo, parte prima, diſtinctio.19 10.a
Doloris cauſa, libro primo, parte prima, diſtinctio.20 10.b
Doloris, vel triſtitiæ effectus, libro primo, parte prima, diſt.21 11.a
Doloris, vel triſtitiæ remedia, libro primo, parte prima, diſt.22 11.b
Doloris, vel triſtitiæ bonitas, vel malitia, lib.1.p.1.diſtinctio.23 11.b
Docilitas, & eius qualitates, libro primo, parte tertia, diſt.37 52.b
Diſciplina pars prudentiæ, libro primo, parte tertia, diſt.42 55.b
Diſcretio quæ ſit, libro primo, parte tertia, diſtinctio. 44 56.b
Deuotio quæ, & contemplatio libro primo, parte tertia, diſt.62 65.a
Decima quomodo ſoluendæ, libro primo, parte tertia, diſt.66 66.a
Diuini nominis aſſumptio, libro primo, parte tertia, diſt.69 69.b
Dulia pars obſeruantiæ, libro primo, parte tertia, diſt.72 70.b
Dona in generali, lib.1. p.4. diſt.1 104.b
Dona in ſpeciali, lib.1.p.4.diſt.2 105.b
Donum Pietatis, libro primo, parte quarta, diſtinctio.3 106.b
Donum intellectus, lib.1.p.4.diſt.5 107.b
Donum ſapientiæ, lib.1 p.4.diſt.6 108.a
Deuotio compatientium Chriſto, libro primo, parte quarta, diſt.18 116.b
Diſcuſſorum publicatio, libro ſecundo, parte ſecunda, diſt.7 141.b
Dotes in generali, libro ſecundo, parte quarta, diſtinctio.2 151.a
Dotes corporis, lib.eod. eod.b
Diſcordia quid ſit, libro tertio, parte tertia, diſtinctio.12 187.a
Dei contemptus quis ſit, libro tertio, parte tertia, diſt.18 192.a
Diuinatio quid ſit, libro tertio, parte tertia, diſtinctio.17 199.a
Detractio quid ſit, libro tertio, parte quarta, diſtinctio.3 205.b
Deriſio quid ſit, ibid. 206.b
Deſperatio quid ſit, libro tertio, parte ſexta, diſtinctio.15 223.b
Deus quare laudandus, libro tertio, parte decima, diſtinctio.37 278.b

E

EVbulia, ſyneſis, & gnomin virtutes adiunctæ prudentiæ, libro primo, parte tertia, diſt.44 56.a
Epykeya quid ſit, lib.1.p.3.diſt.78 74.a
Exceſſus quid ſit, libro tertio, parte tertia, diſtinctio.14 188.b
Erubeſcentia bonitatis, libro tertio, parte tertia, diſtinctio.18 191.b
Ebrietas quæ ſit, lib.3.p.8.diſt.2 243.a
Eleemoſyna quomodo facienda, lib.3.p.10.diſt.18. f.263.a, & diſt.19 eod.b
Eleemoſynæ facienda motiua, ibid.diſt.20. 264.a
Eleemoſynæ effectus, ibid.diſt.21 264.a
Eleemoſynarum qualitas, libro eodem, diſtinctione 32 266.a

F

FIdei obiectum, libro primo, parte tertia, diſtinctio.14 37.b
Fidei actus, libro primo, parte tertia, diſtinctio.15 40.a
Fidei actus exterior, libro primo, parte tertia, diſtinctio 16 41.a
Fidei habitus, libro primo, parte tertia, diſtinctio.17 41.a
Fidei ſubiectum, libro primo, parte tertia, diſtinctio.18 42.a
Fidei effectus, libro primo, parte tertia, diſtinctio.19 42.a
Fidei vitia oppoſita, libro primo, parte tertia, diſtinctio.20 43.b
Fortitudo quid ſit, lib.1.p.3.diſt.80 75.a

Fortitudi-

Fortitudinis partes in generali, libro primo, parte tertia, diſt. 83 78.a
Fortitudo quid ſit, libro primo, parte quarta, diſtinctio. 4 107.a
Fructuum conſideratio, libro primo, parte quarta, diſt. 7 109.b
Fraus eſt propriè perceptio, alterius per factum, lib. 3. p. 7. diſt. 5 228.a
Fraudulentia, quæ ſit, ibid. diſt. 6. 229.a
Furtum conſideratur, lib. 3. p. 7 230.b

G

Gaudium, lib. 1. p. 1. diſt. 24 13.b
Gratia, libro primo, parte ſecunda, diſt. 10. & 11 29.a
Gratiæ diuiſio, libro primo, parte ſecunda, diſtinctio. 12 30.a
Gratiæ cauſa, libro primo, parte ſecunda, diſtinctio. 13 30.b
Gratiæ effectus, libro primo, parte ſecunda, diſtinctio. 14 31.b
Gratiæ meritus effectus, libro primo, parte ſecunda, diſt. 15 31.a
Gaudium in generali, libro primo, parte tertia, diſtinctio. 29 48.b
Gratitudo quid ſit, libro primo, parte tertia, diſtinctio. 74 71.b
Guſtus quid ſit, lib. 3. p. 1. 157.a
Grauedo, & ſomnolentio, libro tertio, parte ſexta, diſtinctio. 9 221.a
Gula conſideratur, libro tertio, parte octaua, diſtinctio. 1. 241.a
Gratiarum actio, libro tertio, parte decima, diſtinctio. 38 279.a

H

Humanorum operum neceſſitas, lib. 1. p. 1. diſt. 1 1.a
Hipocriſis appetitus apparentiæ, lib. 3. p. 3. diſt. 10 185.a
Hæreſis, an ſit ſpecies infidelitatis, lib. 3. p. 3. diſtinctio. 30 202.a
Homicidium quid ſit, libro tertio, parte quinta, diſtinctio. 14 215.b
Hoſpitalitas, libro tertio, parte decimo, diſtinctio. 23 266.b

I

Ira, lib. 1. p. 1. diſt. 31 21.a
Iræ cauſa effectiua, lib. 1. p. 1. diſt. 32 21.b
Iræ effectus, lib. 1. p. 1. diſt. 33 21.b
Intelligentia in generali, libro primo, parte tertia, diſt. 38 54.a
Imprudentia vitium appoſitum prudentiæ, lib. 1. p. 3. diſt. 45 57.a
Iuſtitiæ obiectum, libro primo, parte tertia, diſtinctio. 47 58.a
Iuſtitiæ conſideratio, lib. 1. p. 3. diſt. 48 58.b
Iudicium quid ſit, libro primo, parte tertia, diſtinctio. 50 59.b
Iuſtitiæ partes, quæ ſint, libro primo, parte tertia, diſt. 51 60.a
Iudicis iniuſtitia, libro primo, parte tertia, diſtinctio. 54 61.b
Iniuſtitia, quæ ſit, libro primo, parte tertia, diſtinctio. 56 62.a
Iniuſtitia teſtium, libro primo, parte tertia, diſtinctio. 57 62.b
Iniuſtitia aduocatorum, libro primo, parte tertia, diſtinctio. 58 63.a
Iuſtitiæ partes, lib. 1. p. 3. diſt. 59 63.b
Iuſtitiæ annexæ virtutes, libro primo, parte tertia, diſtinctio. 60 64.a
Iuramentum quid ſit, libro primo, parte tertia, diſtinctio. 68 68.b
Iactantia quid ſit, libro primo, parte tertia, diſtinctio. 77 73.a
Ironia quid ſit, libro primo, parte tertia, diſtinctio. 77. 73.b
Iuſtitiæ præcepta, libro primo, parte tertia, diſtinctio. 79 74.a
Intemiditas quid ſit, libro primo, parte tertia, diſtinctio. 82 78.a
Incarnatio filij Dei, libro primo, parte quarta, diſtinctio. 11 114.a
Iudicium finale, & extremum, libro ſecundo, parte ſecunda, diſt. 1 135.b
Iudicium futurum, libro ſecundo, parte ſecunda, diſtinctio. 4 139.a
Iudicij terror, libro ſecundo, parte ſecunda, diſtinctio. 5 139.a
Iudicium ſubſequentia, libro ſecundo, parte ſecunda, diſt. vlt. 144.b
Infernus quòd ſit, & ſitus eius ponitur, lib. 2. p. 3. diſtinctio. 1 145.a
Inferni acerbitas pœnarum, libro ſecundo, parte tertia, diſt. 2 146.b
Inferni æternitas pœnarum, libro ſecundo, parte tertia, diſt. 3 147.a
Inferni pœnarum recordantium vtilitas, lib. 2. p. 3. diſt. 4 148.b
Inferni æternitas, & acerbitas pœnarum, lib. 2. p. 3. diſt. 5. 148.a
Innocentiæ perfectæ conſecutio, & præſeruatio à peccatis differitur, lib. 3. p. 1. diſt. 1 154.a
Iactantia quid ſit, libro tertio, parte tertia, diſtinctio. 5 184.a
Inanis gloriæ peccatum, libro tertio, parte tertia, diſtinctio. 8 185.a
Inanis gloriæ ſpecies, & filiæ, libro tertio, parte tertia, diſt. 9 183.b
Ironia quid ſit, lib. 3. p. 3 diſt. 11 186.a
Indignatio filia inanis gloriæ, libro tertio, parte tertia, diſt. 14 188.b
Irreuerentia, & ſacrilegium quid ſit, libro tertio, parte tertia, diſt. 19 192.a
Inobedientia, quæ ſit, lib. 3. p. 3. diſt. 22 195.a
Inobedientiæ cauſa, lib. 3. p. 3. diſt. 23 196.a
Infidelitas, quæ ſit, lib. 3. p. 3. diſt. 29 201.a

Inuidia quid ſit, libro tertio, parte quarta, diſtinctio.1 204.b
Inuidiæ prima filia, libro tertio, parte quarta, diſtinctio.2 205.a
Inuidiæ filiæ in ſpeciali, ibid.
Iudicium temerarium quod ſit, libro tertio, parte quarta, diſt.5 207.a
Ira quid ſit, libro tertio, parte quinta, diſtinctione 1 209.b
Iræ filiæ, quæ ſint, ibid. diſt.3 211.a
Ignauia, vel pigritia, libro tertio, parte ſexta, diſtinctio.3 218.a
Ignorantia ad ſalutem pertinens, libro tertio, parte ſexta, diſt.5 219.a
Indiſcretio quæ ſit, libro tertio, parte ſexta, diſtinctio.8. 220.b
Indeuotio quid ſit, libro tertio, parte ſexta, diſtinctio.13 223.a
Impeditio bonorum quæ ſit, libro tertio, parte ſexta, diſt.14 223.a
Infirmorum viſitatio, libro tertio, parte decima, diſtinctio.24 267.a
Ieiunium pars ſatisfactionis, libro tertio, parte decima, diſt.26 268.b
Ieiunium multiplex, ibid. diſt.27 270.a
Ieiunij qualitas, ibid. diſt.28 270.a
Ieiunij effectus, libro tertio, parte decima, diſtinctione 29 270.b
Ieiunium multiplex, ibid. diſt.30 271.a
Iubilatio ſpecies orationis, libro tertio, parte decima, diſt.39 279.b

L

Lex æterna, libro primo, parte ſecunda, diſtinctio.1 22.a
Lex naturalis, libro primo, parte ſecunda, diſtinctio.2 22.b
Lex humana, libro primo, parte ſecunda, diſtinctione 3. 23.b
Lex diuina vetus, libro primo, parte ſecunda, diſtinctio. 4 24.a
Lex noua ſecundum ſe, libro primo, parte ſecunda, diſt.7 27.a
Legis nouæ ad veterem comparatio, libro primo, parte ſecunda, diſt.8 27.b
Legis nouæ continentia, libro primo, parte ſecunda, diſt.9 28.a
Liberalitas quid ſit, libro primo, parte tertia, diſtinctio 78 75.b
Linguæ cuſtodia, libro tertio, parte prima, diſtinctio.3 154.b
Lætitia inepta, libro tertio, parte tertia, diſtinctione 4 183.b
Languor ſpiritualis infirmitas, libro tertio, parte ſexta. 223.a
Luxuria quid ſit, libro tertio, parte nona, diſtinctione 1. 245.a
Luxuriæ ſpecies quæ ſint, libro tertio, parte nona, diſtinctio.2 245 b
Luxuriæ deteſtatio, libro tertio, parte nona, diſtinctione 3. 246.b
Luxuriam generantibus, ibidem, diſtinctione quarta. 249.b

M

Miſericordia in generali, libro primo, parte tertia, diſt.31 49.a
Memoriæ partes, libro primo, parte tertia, diſt.38 53.b
Martirium quid ſit, libro primo, parte tertia, diſtinctio.81 77.a
Magnanimitas quid ſit, libro primo, parte tertia, diſtinctio.84 78.b
Magnificentia an ſit virtus, libro primo, parte tertia, diſt.85 79.a
Modeſtia quid ſit, libro primo, parte tertia, diſtinctio.99 96.a
Modeſtiæ ſpecies, libro primo, parte tertia, diſtinctio.100 96.a
Modeſtia in verbis, libro primo, parte tertia, diſtinctio.101 98.a
Modeſtia in ornatu, libro primo, parte tertia, diſtinctio.102 98.b
Miſericordiæ effectus, libro primo, parte quarta, diſtinctio.10 112.b
Miſericordia hominis ad hominem, libro primo, parte quarta, diſt.20 119.b
Munditia cordis, libro primo, parte quarta, diſtinctio.21 120.a
Mors naturæ, libro ſecundo, parte prima, diſtinctio.2 124.a
Mortis anguſtia, libro ſecundo, parte prima, diſtinctio.3 124.b
Mortis præſentia, libro ſecundo, parte prima, diſtinctio. 4 125.b
Morientium differentia, libro ſecundo, parte prima, diſt.5 127.b
Mors ſubita, libro ſecundo, parte prima, diſtinctione 6 128.a
Mors gratiæ, ibid diſt.7 129.a
Mors culpæ, libro ſecundo, parte prima, diſtinctione 8 129.b
Moriendi modi, libro ſecundo, parte prima, diſtinctio.9 130.a
Mortis ſigna, libro ſecundo, parte prima, diſtinctio.9 130.b
Mundi conſumatio, libro ſecundo, parte ſecunda, diſtinctio.2 136.b
Mundi purgatio, libro ſecundo, parte ſecunda, diſtinctio.3 137.b
Meritorum diſcuſſio, libro ſecundo, parte ſecunda, diſtinctio.6 140.b
Mulieris pœna quantum ad corpus, libro tertio, parte tertia. 169.b
Mulieris pęna ſpecialiter, libro tertio, parte tertia. 169.b
Mentis leuitas, libro tertio, parte tertia, diſtinctio.3 183.b
Maledictio quæ ſit, libro tertio, parte quinta, diſtinctio.5 212.a

Mutilatio

Mutilatio quid ſit, libro tertio, parte quinta, diſtinctio.13 215.a
Mendacium quando ſit peccatum, libro tertio, parte ſeptima, diſt.7 229.b
Munerum collatio, libro tertio, parte ſeptima, diſtinctio.12 235.a
Mulierum ſocietas fugienda, libro tertio, parte nona, diſt.5 250.a
Motiua ad pœnitentiam, libro tertio, parte decima, diſt.4 254.a

N

NEgligentia quid ſit, libro tertio, parte ſexta, diſtinct.10 221.b

O

OPerum ſeries, libro primo, parte prima, diſt.2 1.b
Operum finis, & fructus, libro primo, parte prima, diſt 3 2.b
Operum principium principale, libro primo, parte prima, diſt 4 3.a
Operum principium intrinſecum, libro primo, parte prima. diſt.5 3.b
Odium, lib.1.p.1.diſt.12 6.a
Oblationes, & ſacrificia, libro primo, parte tertia, diſtinctio.65 65.b
Obſeruantia, & partes eius, libro primo, parte tertia, diſt.71 70.b
Obedientia an virtus ſit ſpecialis, libro primo, parte tertia, diſt.73 71.a
Olfactus quid ſit, lib.3.p.1 157.a
Originalis peccati ſubiectum, libro tertio, parte tertia, diſt.14 170.b
Obſtinatio, ſiue obduratio, libro tertio, parte tertia, diſt.31 203.a
Odium quod ſit, libro tertio, parte quarta, diſtinctione.7 208.b
Ocioſitas quæ ſit, libro tertio, parte ſexta, diſtinctione 6 219.b
Omiſſio effectus negligentiæ, libro tertio, parte ſexta, diſt.11 222.b
Oratio pars ſatisfactionis, libro tertio, parte decima, diſt.31 271.b
Orationis motiua, ibid. diſt 32 273.a
Orationem faciens Deo gratam, ibidem, diſtinctione 33 273.b
Orationem expeditam faciens, ibidem, diſtinctione 33 294.a
Orationem integrantes, ibid. 274.b
Orationis effectus, ibid. diſt.34 275.b
Orationis vtilitas, ibid. 276.b
Orationis tres ſpecies, ibid. diſt.35 277.b
Orationis, decem ſpecies, ibidem, diſtinctione 36 278.a

P

PAſſionum differentia, libro primo, parte prima, diſt.6 3.b
Paſſionum animæ bonitas, & malitia, lib.1.p.1.diſt.7 4.a
Paſſionum animæ ordo, libro primo, parte prima, diſtinctio.8 4.b
Paſſiones iraſcibiles, libro primo, parte prima, diſtinctio.25 14.a
Præcepta legis veteris, libro primo, parte ſecunda, diſt.5. 25.a
Præcepta moralia legis veteris, libro primo, parte ſecunda, diſt.6 25.b
Pax, lib.1.p.3.diſt 3 49.a
Prudentiæ qualitates, libro primo, parte tertia, diſtinctio.35 51.a
Prudentiæ partes in generali, libro primo, parte tertia, diſt.36 52.b
Prudentiæ partes integrales, libro primo, parte tertia, diſt.37 52.b
Prouidentia quæ ſit, libro primo, parte tertia, diſtinctio.39 54.a
Prudentiæ ſpecies, libro primo, parte tertia, diſtinctio 43 56.a
Prudentiæ vitia oppoſita, libro primo, parte tertia, diſt.46. 57.b
Perſonarum acceptio, libro primo, parte tertia, diſtinctio 53 61.a
Pietas quid ſit, lib.1.p.3. diſt.70 70.a
Paruificentia an ſit virtus, libro primo, parte tertia, diſt.86 79.a
Patientia an ſit virtus, li.1.p.3.diſt.86.87.88.f.79.b & diſt.89 83.a
Perſeuerantia quid ſit, libro primo, parte tertia, diſtinctio.90 85.a
Paupertas quid ſit, libro primo, parte tertia, diſtinctio.104 100.b
Paupertas ſpiritus, libro primo, parte quarta, diſtinctio.9 112.a
Paſſio Domini noſtri, libro primo, parte quarta, diſtin.12 114.b
Paſſionis Domini vtilitas, libro primo, parte quarta, diſt.19 117.a
Pax quid ſit, libro primo, parte quarta, diſtinctione 22 120.b
Purgatorium vbi ſit, libro ſecundo, parte prima, diſtinctio.10 131.b
Purgatorij pœnæ quare timendæ, libro ſecundo, diſtinctio.11 132.a
Purgatorij pœnæ quales ſint, libro ſecundo, parte prima, diſt.12 133.b
Purgatorij pœnæ quomodo extinguatur, lib.2.p.1. diſt.14 134.a
Promulgatorum atteſtatio, libro ſecundo, parte ſecunda, diſt.8 142.a
Peccata in genere ponuntur, libro tertio, parte ſecunda, diſt.1 163.a
Peccatorum diſtinctio, libro eodem, diſtinctione ſecunda, 163.b

Peccato-

Peccatorum comparatio ad inuicem, libro tertio, parte ſecunda, diſt. 2 164.b
Peccatorum ſubiectum, lib. 3. p. 2. diſt. 3 165.b
Peccatorum cauſa in generali, libro tertio, parte ſecunda, diſt. 4. 166.a
Peccati cauſæ in ſpecialia, libro tertio, parte ſecunda, diſt. 5 166.a
Peccati cauſa ex parte appoſitus ſenſitiui, lib. 3. p. 2. diſt. 6 166.b
Peccati cauſa ex parte voluntatis, libro tertio, parte ſecunda. diſt. 8 167.b
Peccati cauſa exteriores, ibid. diſt. 9 168.a
Peccati cauſa ex parte Dyaboli. ibid. diſt. 10.
Peccati cauſa ex parte hominis, ibidem, diſtinctione 11. 168.b
Peccati pęna, libro tertio, parte tertia, diſtinctione 11 169.a
Peccatum originale quale ſit, libro tertio, parte tertia, diſt. 12 170.a
Peccati originalis eſſentia, ibid. eod. b, diſt. 13
Peccati cauſa, libro tertio, parte tertia, diſtinctione 15 171.a
Peccati effectus, libro eodem, parte eadem, diſtinctio. 16 eod b
Peccati macula, libro tertio, parte tertia, diſtinctio. 17 172.a
Peccati diuerſi effectus, libro tertio, parte tertia, diſtinctio. 19 173.a
Peccatum veniale, libro tertio, parte tertia, diſtinctio. 20 175.b
Peccatum veniale, ſecundùm ſe, libro tertio, parte tertia, diſt. 21 176.b
Peccandi conſuetndo, libro tertio, parte tertia, diſtinctio. 7 184.a
Pertinacia quid ſit, lib. 3. p. 3. 188 a
Peccatum ex certa malitia, libro tertio, parte tertia, diſt. 16 189.a
Peccandi inuerecundia, lib. eod. p. ead. 189.b
Præſumptio quot modis dicatur, libro tertio, parte tertia, diſt. 25 197.b
Periurium quid ſit, libro tertia, parte ſeptima, diſtinctio. 8 230.a
Proditio quid ſit, lib. eod p. ead. diſt. 9 230.b
Prodigalitas, lib. 3. p. 7. diſt. 19 240.b
Pęnitentia, quæ ſit, libro tertio, parte decimo, diſtinctio. 1 252 b
Pęnitentia mortalium peccatorum, lib. 3. p. 10. diſtinctio. 2 253.a
Pęnitentiæ qualitates, libro tertio, parte decima, diſtinctio. 5 255.a
Pietas erga parentes, lib. 3. par. 10. diſt. 25 268.a

R

RAtio in generali conſideratur, libro primo, parte tertia, diſt. 38 54.a
Reſtitutio conſideratur, libro primo, parte tertia, diſt. 52 60.b
Religio, quæ ſit, lib. 1. p. 3. diſt. 61 64.b
Reproborum ſupplicia, libro ſecundo, parte tertia, diſt. 1 145.a
Reuelationes quædam, libro ſecundo, parte tertia, diſtinctio. 6 149.a
Reatus pęna, lib. 3. diſt. 18 172.a
Remedia contra malam conſuetudinem, libro tertio, parte tertia. 185.a
Rebellio quid ſit, libro tertio, parte tertia, diſtinctio. 24 197.b
Rixa quid importet, libro tertio, parte quinta, diſtinctio. 11 214.b
Rapina, quæ ſit, libro tertio, parte ſeptima, diſtinctio. 10 231.a

S

STes in generali, libro primo, parte tertia, diſt. 21 44.a
Spei obiectum, libro primo, parte tertia, diſt. 22 44.b
Spei ſubiectum, libro primo, parte tertia, diſtinctio. 22 44.b
Scandali ſpecies, lib. 1. p. 3. diſt. 34 50.b
Solertia, quæ ſit, lib. 1. p. 3. diſt. 38 54.a
Solicitudo pars prudentiæ, lib. 1. p. 3. diſt. 41 55.a
Sacrificij conſideratio, lib. 1. p. 3. diſt. 64 65.b
Sententiæ prolatio, lib. 2. p. 2. diſt. 10 143.b
Sententiæ executio, lib. 2. p. 2. diſt. 11 144.a
Silentium diſcutitur, libro tertio, parte prima, diſtinctio. 4 155.b
Senſuum cuſtodia, libro tertio, parte prima, diſtinctio. 5 156.a
Superbia quid ſit, libro tertio, parte tertia, diſtinctio. 1 177.a
Superbiæ gradus, ibid. 178.a diſt. 2
Singularitas, quæ ſit, libro tertio, parte tertia, diſtinctio. 6 183.b
Scandalum quid ſit, lib. 3. p. 3. diſt. 17 189.b
Sacrilegium locale quale ſit, libro tertio, parte tertia, diſt. 21 193.b
Sacrilegium reale quod ſit, ibid. diſt. 21 195.a
Superſtitio, quæ ſit, libro tertio, parte tertia, diſtinctio. 27 198.b
Superſtitiones obſeruantiarum, libro tertio, parte tertia, diſt. 18 200.a
Sciſma an ſit peccatum ſpirituale, libro tertio, parte tertia. 203.a
Suſurratio quæ ſit, libro tertio, parte quarta, diſtinctio. 4 206.b
Seuitia filia iræ, lib. 3. p. 5 215.a
Sollicitudo quid ſit, libro tertio, parte ſeptima, diſtinctio. 3 227.b
Symonia quomodo committatur, libro tertio, parte ſeptima, diſt. 14 137.a
Symoniaci pęna quanta ſit, libro eodem, parte eadem, diſt. 15 137.b
Symoniæ crimen quam deteſtandum ſit, ibidem, diſtinctio. 16 138.b
Symoniæ ſpecies, quæ ſint, ibid. diſt. 17 139.a
Satisfactio, quæ ſit, libro tertio, parte decima, diſtinctio. 17 262.a

INDEX.

T

TImor, & audacia, lib. 1. p. 1. diſt. 26 — 15.a
Timoris obiectum, lib. 1. p. 1. diſt. 27 — 16.b
Timoris cauſa, lib. 1. p. 1. diſt. 28 — 19.b
Timoris effectus, lib. 1. p. 1. diſt. 29 — 20.a
Timor vitium oppoſitum fortitudini, lib. 1. p. 3. diſt. 82 — 77.b
Temperantia quid ſit, lib. 1. diſt. 91 — 85.b
Temperantiæ partes, lib. 1. p. 3. diſt. 93. f. 86.b, & diſt. 94 — 87.b
Temperantiæ partes potentiales, libro primo, parte tertia, diſt. 97 — 93.a
Tundali viſio quædam, lib. 2. p. 3. — 149.a
Tactus ſenſus, lib. 3. p. 1. — 157.a
Tentationes quomodo ſuccedant, libro tertio, parte prima, diſt. 6 — 157.b
Tentationum diuerſa genera, lib. eod. — ibid.
Tentandi diuerſi modi, lib. 3. p. 1 — 158.a
Tentationis quadruplex genus, lib. 3. p. 1 — 158.b
Tentandi occaſio, lib. 3. p. 1. diſt. 7 — 160.a
Tentationum remedia, ibid. diſt. 8 — 160.b
Tentationum vtilitas, ibid. diſt. 9 — 161.a
Teſtimonium falſum quod ſit, libro tertio, parte quarta, diſt. 6 — 208.a
Tepiditas quid ſit, libro tertio, parte ſexta, diſtinctio. 4 — 218.b
Tabernarum frequentatio quando damnata, lib. 3. p. 8. diſt. 3 — 244.a

V

VIrtutes, lib. 1. p. 3. diſt. 1. — 32.a
Virtutis ſubiectum, libro eodem, parte eadem, diſt. 2 — eod.a
Virtutum intellectualium diſtinctio, libro primo, parte tertia, diſt. 3 — 32.b
Virtutum diſtinctio, lib. 1. p. 3. diſt. 4. f. 33.a, & diſt. 5. f. eod. b, & diſt. 6 — 34.a
Virtutum Cardinalium diſtinctio, libro primo, par. 3. diſt. 7 — 34.b
Virtutes Theologicæ, lib. 3. diſt. 8. p. 3. — 35.a
Virtutum cauſa, lib. 1. p. 3. diſt. 9 — 35.a
Virtutum connexio, lib. 1. p. 3. diſt. 10 — 35.b
Virtutum æqualitas, libro primo, parte tertia, diſtinctio. 11 — 36.a
Virtutum medium, lib. 1. p. 3. diſt. 12 — 36.b
Virtutum duratio, lib. 1. par. 3. diſt. 13 — 36.b
Votum quid ſit, lib. 1. par. 3. diſt. 67. — 66.b
Vindicatio quando ſit licita, lib. 1. p. 3. diſt. 75 — 72.a
Veritas quid ſit, lib. 1. p. 3. diſt. 76 — 73.a
Virginitas in quo conſiſtat, lib. 1. p. 3. diſt. 96 — 89.a
Verba Domini in paſſione, lib. 1. p. 4. diſt. 14 — 115.c
Viſus quid operetur, lib. 3. p. 1 — 156.a
Verbum Dei, lib. 3. p. 1. diſt. 10 — 161.b
Viri pęna ex parte corporis, lib. 3. p. 3. — 169.b
Viri, & vxoris pęna ex parte animæ, ibid.
Viri pęna ſpecialiter, ibid.
Viri, & vxoris pęna ſpecialiter, ibid. — 170.a
Vanitatis ſtudium, & amor, lib 3. p. 3. diſt. 15. — 18[illegible] a
Veritatis agnitæ impugnatio, lib. 3. p. 3. diſt. 31 — 202.b
Vaniloquium quid ſit, lib. 3. p. 6. diſt. 7. — 219.b
Vſura quando cõmittatur, libro tertio, parte ſeptima, diſt. 11 — 232.b
Virginitas excellentiſſima in genere caſtitatis, lib. 3. p. 10 diſt. 39 — 280.a

Z

ZElus multipliciter accipitur, libro primo, parte prima, diſt. 34 — 22.a

F I N I S.

SPECVLI MAIORIS VINCENTII PRAESVLIS

Tomus Tertius,

SPECVLVM MORALE NVNCVPATVS, IN TRES LIBROS DISTINCTVS, QVI ET IPSI IN PARTES, ET DISTINCTIONES SVBDIVIDVNTVR.

IOAN. MARIA CARD. GABRIELLIVS

De operum humanorum neceſſitate. *Diſtin.* *I.*

IN omnibus operibus tuis memorare nouiſſima tua,& ĩ æternum non peccabis. Eccle.7. Humanum genus tria incommoda per peccatum primi hominis incurriſſe, non tam legimus in ſcripturis, quam ſenſibiliter experimur in nobis, uidelicet difficultatem ad bonum agendum, imprudentiam ad futura præuidendum, & pronitatem ad peccandum. Quia per peccatum fuit homo uiribus eneruatus, ſenſibus obſcuratus,& actibus deprauatus. Iuſte quidem homo recedens ab omnipotente Deo, decidit in impotentiam. Recedens a ſummè ſapiente, amiſit ſapientiam. Recedēs a ſummè bono, perdidit innocentiam. Ab his tribus malis omnia mala ſuam originem ſortiuntur. Deus autem infinitæ miſericordiæ, & pietatis immenſæ per ſapientiam diuinitus inſpiratam, contra tria præmiſſa dat nobis perpulcherrimum documentum, ſaluberrimum hortamentum, fideliſſimum conſilium, & efficaciſſimum remedium, dicens ita. In omnibus operibus, &c. Primo namque excludit negligentiam. Secundo ſuadet prouidentiam. Tertio promittit hominem per hoc ad innocentiam reformari. In primis igitur excludit negligentiam, ſupponens opera meritoria, cum dicit. In omnibus operibus tuis. Ex ui quippe ſermonis,& ex ipſo modo loquendi oſtendit unumquemque fidelem non debere ocioſum eſſe, nec pigrum, ſeu negligentem, ſed ſtrenue operantem. De homine in ſtatu innocentiæ dicitur Gē. 2. Tulit dominus Deus hominē, & poſuit eum in Paradiſo uoluptatis, ut operaretur,& cuſtodiret illū: Sed hæc operatio eſſet ei ſine fatigatione, tedio, & dolore. Eidē uerò poſt lapſum dictum eſt. Quia comediſti de ligno, ex quo tibi pceperā, ne comederes, maledicta terra ĩ opere tuo. In laboribus comedes ex ea cūctis diebus uitæ tuæ. Sequitur. In ſudore uultus tui, ueſceris pane tuo. Et Iob.5. dicit. Hō ad laborē naſcit̃,& auis ad uolādū. Secundo hortatur ſapiens ad prudentiā cū dicit. Memorare nouiſſima tua. In his.n. pcipuè conſiſtit, uel dānationis periculum, uel procuratio ſalutis. Ideo attentiſſime hortat̃ idem ſapiens, Eccle. 38. Memento nouiſſimorū,& noli obliuiſci. Tertio pmittit innocentiā, cū dicit. Et in æternū non peccabis. Cū ſumma diligentia conſideret unuſquiſq; quàm fidele conſilium, quàm ſalubre documentū. O conſiliū nulla rōne ſpernendū. O documentum nulla obliuione delendū, ſed potius cū ſummo ſtudio, ſumma cura,& ſollicitudine pro uiribus adimplendū. Docet.n. hoīem ad puritatē innocentiæ reformari, per exercitiū bonorū operum,& circumſpectā præuidentiā nouiſſimorū. Ad hoc etiam hortatur paſtor eccleſiæ Petrus.2.Pe.1. Fratres magis ac magis ſatagite, ut per bona opera certā ueſtrā uocationem, & electionem faciatis. Hæc enim facientes non peccabitis aliqñ. Ait ergo ſapiēs. In oībus operibus tuis memorare nouiſſima tua, & in æternū non peccabis. Ad excludendam igitur negligentiā, q̃ mater eſt oīum uitiorū, debemus nos in exercitio uirtuoſorū operū utiliter occupare. Et circa hoc conſiderāda ſunt quatuor. Debet.n. unuſquiſq; diligenter inſpicere genus,& ſpēm ſuæ operationis. Secūdo modū,& ſeriē ſuæ executionis. Tertio fructum, & finem ſuæ intentionis. Quarto ortū,& originē oīs nr̃æ motionis. In primis igitur conſideranda ſunt opera, quæ facere debeamus. Sicut inquirunt Iudæi a dño, Ioh.6. dicentes. Quid faciemus, ut operemur opera bona Dei. Quibus ille reſpondit. Hoc eſt opus Dei, ut credatis. Hoc eſt primū principiū operandi,& fundamentum primarium omnis boni, uidelicet fides, ſuper quo uideat unuſquiſq;, quō,& q̃ ſuperædificet. Debemus autē operari opera pęnitentię, peccatorum flagitia expiando. Opera miſericordiæ, pximorum miſerias releuando. Opera ſapientiæ cæleſtia contemplando. Opera perfectæ iuſtitiæ, diuina conſilia adimplendo Prima opera noſtra debent eſſe opera pęnitentiæ. Quia namq; nō eſt homo qui non peccet. Sicut dr̃.3.Reg.8. Et.1.Ioh.1. Si dixerimus, quia peccatum non habemus, noſipſos ſeducimus, & ueritas in nobis non eſt. Iob quoq; dicit. Quis pōt dicere, mundū eſt cor meū, purus ſum a peccato. Ideo neceſſe habemus agere pœnitentiā. Ait.n. beatus Iohānes Baptiſta, Luc.3. Genimina uiperarum, quis oſtendit uobis fugere a uentura ira. Reſpondit aūt. Facite ergo dignos fructus pęnitentiæ. Signanter dicit. Dignos fructus pęnitentię. Neq;.n. par debet eſſe pęnitentia eius q multū peccauit,& eius qui pauciora peccata cōmiſit, uel eius q grauiora,& eius qui minus grauia perpetrauit. Item Saluator, ait, Luc.13. Niſi pęnitentiā egeritis, oēs ſimiliter peribitis. Et Ecc. 2. Niſi pęnitentiā egerimus incidemus in manus Dei, & non in manus hominū. Exhortans autem dñs ad pęnitētiā, dicebat. Pęnitentiā agite, appropinquabit.n. regnum cęlorum. Item Apoc. 2. Memento, unde excideris, & age pęnitentiā, & prima opera fac. Aduerte q sicut pius pater filium contumacē corripiens aliqñ oſtēdit ei mala, q̃ fecit ut erubeſcat, bona, q̃ pdidit, ut doleat mala, quæ meruit, ut timeat,& ſic p diuerſas uias ipſum reuocare laborat. Sic pius dñs diuerſis modis utitur, vt peccatorē ad pęnitentiā ſalutarē reducat. Nā aliqñ obijcit ei grauitatē, & uilitatē flagitij qđ cōmiſit. Sicut dr̃ Hiere.2. Vide uias tuas in cōualle, ſcito quid feceris. Aliqñ reducit ei ad memoriā uilitatē ſtatus in quē incidit. Sicut dixit Adæ Gen.3. Adā ubi es? Et Hiere.3. Leua in directū oculos tuos,& uide vbi nūc pſtrata ſis. Aliqñ proponit ei pęnā quā meruit. Sicut patet ĩ verbis Beati Ioh. & dñi ſuperius annotatis. Et Gen.4. Dixit dñs ad Cayn, Quid feciſti? Ecce uox ſanguinis fratris tui Abel clamat ad me de terra, petens uidelicet ultionē. Nōnūquā ēt ad mentē eius reuocat honorē,& bona, q̃ p peccatū amiſit, uel dignitatē ſtatus, a quo decidit. Sicut hic. Memēto, vnde excideris. q.d. Memento, q̃ a ſtatum innocentiæ perdidiſti,& a dignitate gratię corruiſti,& ideo age pęnitentiā, ut & pdita recuperare,& ad priſtinā dignitatem reſurgere,& debitas pęnas euadere,& ad pmiſſa præmia ualeas puenire. Sequitur. Et prima opera fac. Prima inquā, i. præcipua, uel prima, quæ antequam peccatum committeres facere debuiſti. Exempla pęnitentiæ habemus in Petro, & Paulo, qui ſunt præcipui fundatores eccleſiæ. In Magdalena Euangelica peccatrice. In Dauid,& Ezechia Regibus. In Niniuitis etiam, de quibus di Ionæ.3. Vidit Deus opera eorum, quia conuerſi ſunt de uia ſua mala. Et miſertus eſt Deus ſuper malitiam, quā locutus eſt, ut faceret eis,& non fecit. Nota igitur, q per pęnitentiā macula peccati diluitur, reatus abſoluitur, offenſa diuina remitiit̃, reconciliatur Deo, reſtituitur eccleſię, de filio diaboli filius Dei efficitur, Paradiſus aperitur. Hæc eſt quæ impium iuſtificat, Angelos lætificat, amiſſa bona recuperat. Vnde Bernar. ait, O fœlix pęnitentium humilitas, o beata ſpes confitentium, q̃ facile uincis inuincibile, quàm cito tremendum iudicium conuertens in piſſimum patrem. Secundo debemus agere opera charitatis, & miſericordiæ. Sicut pulchre docemur Lu.10. Cum enim quidam legiſdoctor inquiſiſſet a dño, Magiſter, quid faciēdo uitam æternam poſſidebo? Reſpondit. In lege, quid ſcriptum eſt? Quomodo legis. Qui ait, Diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo,&c.& proximum tuum, ſicut teipſum. Et ait illi domi-

nus. Hoc fac & viues. Ille rurſum quæſiuit. Et quis eſt meus proximus? Cui reſpondens Dñs, propoſuit parabolam de miſero, qui incidens in latrones, ſpoliatus, atrociter vulneratus, & ſemiuiuus relictus, a ſacerdote prius, & poſtmodum a Leuita tranſeuntibus non adiutus, tandem a Samaritano viſceroſa pietate permoto, vulneribus illius vinum, & oleum infundente, & ea dulciter alligante, impoſitus eſt in iumento, & inductus in ſtabulum, ſtudioſè ſtabulario commendatus. His præpoſitis interrogauit Dñs: Quis horum tibi vr̃ proximus fuiſſe illi, qui incidit in latrones? At ille dixit: Qui fecit miſericordiam in illum. Et ait illi Ieſus: Vade, & tu fac ſimiliter. Ecce ad quæſtionem primã: Quid faciẽdo vitã æternam poſſidebo? pmiſſum eſt documentũ de dilectiõne Dei, & proximi, & ordine cõſequenti ſubiũctum hortamentum, de operibus miſericordiæ faciendis. Nã de fonte charitatis debẽt pcedere riuuli pietatis, aliàs nullius eſſent meriti, vel virtutis. Sicut ait Apoſtol. 1. Cor. 13. Si diſtribuero in cibos pauperum oẽs facultates meas, & ſi tradidero corpus meũ, ita vt ardeã, charitatem autem non habeam, nihil mihi prodeſt. Propter qđ bene iunxit Apoſtolus iſta duo, dicens. Heb. 13. Charitas fraternitatis maneat in vobis, & hoſpitalitatem nolite obliuiſci. Per hanc enim placuerunt quidam Angelis hoſpitio receptis. Moueat ergo te dilectio Dei, & cõpaſſio miſeriæ proximi, ad exhibendum opera pietatis ſm̃ exigentiam neceſſitatis. Hæc autem opera ſunt, nudum veſtire, eſurientem reficere, ſitientem potare, infirmũ viſitare, peregrinũ in domũ recipere, captiuum redimere, mortuũ ſepelire. & multa talia, ſm̃ ꝙ innumerabilia ſunt incõmoda pauperũ & miſerabiliũ perſonarũ. Ad hæc opera pietatis tenetᷣ quilibet ſaltẽ cõpaſſionis affectu, vel ſi adſit facultas & miſerationis effectu. Vnde 1. Ti. 6. dicit Apoſt. Diuitibus huius ſæculi pcipe nõ ſublime ſapere, nec ſperare in incerto diuitiarũ: ſed in Deo viuo, &c. bene agere, diuites fieri in operibus bonis, facilè tribuere, cõicare, theſaurizare ſibi fundamentũ bonũ in futurum, vt apprehẽdant verã vitã. De miſericordia latius inuenies infra lib. 2. vbi agitᷣ de beatitudinibus. Tertio debemus agere opera ſapiẽtiæ, loquendo de vera & ſalutari ſapientia, q̃ dr̃ a ſapore. Conſiſtit hæc ſapientia nõ tm̃ in ſpeculatione veritatis: ſed potius in quadã deguſtatione ſapida bonitatis, & ẽt in operatione feruida ſanctitatis. Eſt aũt ſpeculatio in cogitando, ſtudendo, audiendo, legendo ea, q̃ ad honorem, laudem, & gloriam Dei pertinẽt, animæq; ſalutẽ. Deguſtatio aũt non in plena fruitione cõſiſtit, ſic erit in patria: ſed in quadã ꝑlibatione, ac tenui ſaporatione diuinæ dulcedinis, que pdeſt vel modicũ attingere humana fragilitas p modulo ſuo, & pro ſtatu miſeriæ pñtis, qua peregrinamur a dño, & detinemur exules in hoc mundo. Hæc deguſtatio quantũcunque ſit modica, excedit oẽs delitias huius mundi, & oẽm delectationem, q̃ in creatura quacunque valeat inueniri. Facit ẽt oĩa carnalia deſpici, oĩa terrena, ſeu tpalia vilipendi, ac ſicut ait expertus Apoſtolus, velut ſtercora reputari, facit nihilominus ſpiritualia diligi, tota mente, totiſq; præcordiis cœleſtia cõcupiſci. Nec ſufficit ſubtilis ſpeculatio intellectus, & deguſtatio affectus, niſi ſequatur perfectæ operationis effectus. Sed qui perſpexerit in lege perfectæ libertatis, & permanſerit in ea non auditor obliuioſus factus, ſed factor operis, hic beatus in facto ſuo erit. Iac. 1. De hac ſapientia dr̃ Sap. 8. Intrans in domũ meã conquieſcam cum illa. ſ. ſapientia. Non enim habet amaritudinem cõuerſatio illius, nec tædiũ conuictus illius: ſed lætitiã, & gaudiũ ſequitur. In amicitia illius delectatio bona, & in operibus illius honeſtas ſine defectione. Rurſus Eccl. 24. Sapiẽs introducit ſapientiã ſic loquentẽ. Trãſite ad me oẽs qui cõcupiſcitis me, & a gñationibus meis adimplemini. Spiritus enim meus ſuper mel dulcis, & hæreditas mea ſuper mel & fauũ. Qui edũt me adhuc eſurient, & qui bibunt me adhuc ſitient; qui audit me nõ confundetur, & qui operantur in me non peccabunt. Qui elucidant me, vitã æternã habebunt. Si præmiſſa verba quis ſerioſe vellet exponere, paucis verbis non poſſet ad eorum indaginem peruenire. De ſapientia inuenies multa infra lib. 2. Nũc autem ſufficiat opera ſapientiæ ſub breuitate tãgere: quia hoc eſt, quod a principio propoſuimus & promiſimus declarare. Sunt autem opera ſapientiæ, doctrinã veritatis diligenter audire, exhortationes vtiles ardẽter accipere, correctiones libenter & vtiliter ſuſtinere, audita memoriter retinere, memoriæ cõmendata operibus exercere, vigilanter ſtudere, libros ſacros ſtudioſè perlegere, non ſtudendo tranſcurrere, ſed frequenter in memoria ruminare, in ſtudio non verba, ſed ſenſum & fructũ requirere, falſitates abiicere, vanitates contemnere, curioſitates vitare, veritatem inquirere, in dubiis peritos conſulere, conſulta diſcutere, Dei voluntatem & mandata perquirere, meditationes ſacras amare, audita, lecta, ſeu etiam cogitata memorãda digerere, nihil per ſurreptionem agere, nihil temerè iudicare, verba cum debita maturitate proferre, vitam ſuam & mores ſerioſius ordinare, ſubiectos piè, & iuſtè regere, errata corrigere, errantes reducere, peccãtes arguere, pœnitentibus indulgere, defectus aliorum non culpabiles benignè ſupportare, hæſitantibus conſulere, deſolatis ſolatium exhibere. Quicunque ſic fecerit, hic beatus in facto ſuo erit. Bene ergo dicit Sapientia: Qui operantur in me non peccabunt, Eccleſ. 24. Quarto debemus hr̃e opera perfectæ iuſtitiæ, quæ cõſiſtit in quatuor. Primũ eſt abdicatio mundialium facultatum. Secundum eſt aſpernatio carnaliũ voluptatum. Tertium eſt humilitas obedientiæ. Quartũ eſt ſtrennuitas patientiæ. De primo Prou. 12. Melior eſt pauper & ſufficiens ſibi, quàm glorioſus & indigens pane. Et bene iũgit Sapiens iſta duo. ſ. pauper & ſufficiens. Quia cui ſatis eſt quod habet, ſatis illum conſtat hr̃e. Vnde dicit Sen. ꝙ maximæ diuitiæ ſunt paupertas cum ſufficientia. Sicut dr̃ Thob. 5. Sufficiebat nobis paupertas noſtra vt diuitiæ computarentur. Iſta eſt vita lætiſſima, ſecuriſſima, dulciſſima, & perfecta, maximè qñ vita talis eligitur, amatᷣ, & ſufficit pp Deũ. Ideo dr̃ Eccl. 40. Vita operarij ſufficientis ſibi condulcabitur, & in ea inuenies theſaurum. ſ. bonorum ſpiritualium, ſecundum illud Matth. 19. Si vis perfectus eſſe, vade & vende omnia quæ habes, &c. Sequitur: Et habebis theſaurũ in cœlo. Itẽ Iac. 1. Qui perſpexerit in lege perfectæ libertatis, ideſt paupertatis, quæ verè libera eſt, & permãſerit in ea non auditor obliuioſus factus, ſed factor operis, hic beatus in facto ſuo erit. De ſecundo. ſ. aſpernatione carnaliũ voluptatum dr̃ Eccl. 24. Cibaria & virga & onus aſino: panis & diſciplina & opus ſeruo, ideſt corpori. Huius auctoritatis expoſitionem require infra diſt. ſeq. Sanè victus auſteritas requiritur in omnibus, qui volunt illibatã pudicitiam obſeruare, & corporis ſui mẽbra in ſancti Spiritus templum dedicare. Sicut ait Apoſtolus infra. 1. Cor. 6. Neſcitis ꝙ mẽbra veſtra templum ſunt Spiritus ſancti. Ideo Dauid volens templũ ædificare, vel expenſas præparare dicebat. 1. Paral. 29. Opus grande eſt, nec homini præparatur habitatio, ſed Deo. Et Neæmias ædificans ciuitatem Hieruſalem dicebat: Opus grande ego facio, & non poſſum deſcendere. ſ. ad ſecularia negocia, vel ad carnalia deſideria adimplenda. De tertio. ſ. de humilitate obedientiæ dicebat verus obediens, & totius humilitatis & obedientiæ ſpeculum & exemplar. Ioã. 9. Me oportet operari opera patris mei. Idem 4. Meus cibus eſt, vt faciam voluntatem patris mei, vt perficiam opus eius. Et ideo religioſis obedientiæ dicitur. Ioann. 8. Si filij Abrahæ eſtis, opera Abrahæ facite. Ambro. Cuius opera quiſque facit, eius filius vocatur. De quarto. ſ. de benignitate patientiæ ſciendum, ꝙ non ſufficit bene ſe hr̃e in proſperis, niſi ſtrenue ac fortiter ſe habeat in aduerſis, nec in tranquillitate bene agere, & in tentatione ſuccumbere, vel in tribulatione deficere. Nam per increpationem dicit Dñs de quibuſdam, qui cum gaudio ſuſcipiũt ſemen bonum. ideſt verbum Dei: ſed orta perſecutione pp verbum deficiunt. Hi radices nõ habent, quia ad tempus credunt, & in tpe tentationis recedunt. Luc. 8. Omnes autem qui piè volunt viuere, in Chriſto Ieſu perſecutionem patiuntur, ait Apoſtolus. 2. Tim. 3. Ideo neceſſarium eſt nobis agere, ſicut faciebant illi, qui de captiuitate reuerſi in anguſtia tpis in hoſtium ſuorum medio reædificabant Hieruſalem. De quibus dr̃, ꝙ vna manu opus faciebant, & altera tenebant gladium. Neæ. 4. Sanè patientes eſſe debemus, quia patientia reddit hominem perfectũ in ſtatu gratiæ, ſicut dr̃ Iac. 1. Omne gaudiũ exiſtimate fratres, cum in tentationes varias incideritis, ſcientes quia tribulatio patientiam operatur. Patientia autem opus perfectum habet, vt ſitis perfecti & integri, in nullo deficientes. Item cumulat præmium in ſtatu gloriæ: Sicut ait Apoſtolus. 2. Corint. 5. Id quod in præſenti eſt momentaneum & leue tribulationis noſtræ, ſupra modum æternum gloriæ pondus operatur in nobis. Ecce aduerte, quod leuiſſimum eſt in paſſione, maximum eſt in remuneratione, & quod breuiſſimũ eſt, immo momentaneum in tempore, fit æternum in duratione.

De Operum ſerie. Diſt. II.

POſtquam declarauimus genus, & ſpeciem noſtræ operationis. Nunc videamus modum, & ſeriem noſtræ executionis. Circa quod ſciendum eſt, quòd debemus inchoare celeriter ſine dilatione, laborare fideliter ex dilectione, continuare viriliter ſine defectione, conſumare humiliter ſine elatione. Debemus igitur inchoare celeriter propter temporis breuitatem. Breuiſſimum eſt omne tempus quo viuimus. Sapien. 2. Exiguum eſt & cum tædio tempus vitæ noſtræ. Ideo excitat nos Dñs ad celeriter operandum dicẽs. Ioan. 9. Operamini dum dies eſt, venit nox, quando nemo poteſt operari. Et Apoſtolus Gal. 6. Dum tempus habemus, operemur bonum. Non poteſt bonam dietam facere, qui mane non ſurgit. Irridendus eſſet qui tunc veniret ad opus, quando tempus eſſet de opere exeundi, tunc ſeminaret quando eſſet metendum. Ideo Sapiens Eccleſiaſt. 10.

Quod-

Quodcũq; pôt manus tua inſtanter operare, quia nec opus ad merendum, nec ratio ad excuſandum, nec ſapientia ad ſapide cõtemplandum, nec ſcientia ad euadendum erũt apud inferos quo tu properas. Nota φ fatuus eſſet homo, magnum opus habens agere, & tempus breue, ſi non feſtinaret, ſed iaceret in lecto vſq; ad veſperam. Nos autem opus permaximum habemus agere, vn de quilibet veſtrum poſſet dicere illud Neæ.6. Opus grãde ego facio, non poſſum deſcendere, ne fortè negligatur opus. Item celeriter inchoare debemus propter ſecuritatem. Auguſt. Si uita breuis fuerit, expedit vtique φ bona ſit, ſi autem uita longa fuerit, melius eſt, φ bona ſit. Si multum haberes de frumento uino vel oleo, velles φ totum eſſet bonũ, & doleres ſi pars aliqua eſſet corrupta. Aug. Quid te offendit uita tua, quam ſolam vis malam hře, ut inter omnia bona tua tu ſolus ſis malus, nunquid plus diligis res tuas quàm te? Talis iniquus eſt ſibipſi dum plus vult ſe malum eſſe, quam bonum, infirmum, quàm ſanum, mortuum, q̃ viuum, ſeruum, quàm liberum, nihil habentem, quàm bonorum omnium participem. Propter ſecuritatem habendam ait Sapiẽ. Eccle. 11. Mane ſemina ſemen tuum, & veſpere ne ceſſet manus tua, quia neſcis, quid horum magis oriatur. Si autem utrumque ſimul, melius erit. Auis uidens ſagittarium arcum extentum cũ ſagitta tenentem, non expectat ictum ſagittæ, ſed euolat, ſed homo fatuus expectat ictum mortis. Contra quod ait Pſalmiſta, Niſi conuerſi fueritis gladium ſuum vibrabit, arcum ſuum tetẽdit, & parauit illum, & in eo parauit uaſa mortis, ita cito moritur vitulus ſicut uacca, ita cito frangitur uas nouum ſicut uetus, & citius amputatur arbor iuuenis, quàm antiqua. Securius eſt malum paſſum uitare, quàm eũ cum difficultate tranſire. Quia ſicut ait Sap. Prouerb. 3. Qui amat periculum peribit in illo, & ſecurius eſt laqueos euadere, quam ſeſe magis ac magis fortius irretire. Dicit autem Sap. Prouer. 5. Iniquitates ſuæ capiunt impium, & funibus peccatorum ſuorum conſtringitur. Et ſecurius eſt in principio ægritudinis medicinam quærere, quàm vſq; ad extremum vitæ terminum expectare. Ideo dicit Sapiens Eccle. 18. Ante languorem adhibe medicinam, lepra inueterata, & gutta moſſata curari non poſſunt. De impio autem dicitur Iob. 20. Oſſa illius implebuntur uitijs adoleſcentiæ ſuæ. Item celeriter inchoare debemus propter aſſuefactionẽ, vt in ætate tenera caro dometur, ut diſcat ſuſtinere labores. Equi, canes, vrſi, in iuuẽtute docentur ludere, & omne beſtiarum genus domabile, in iuuentute domatur. Equus, qui diu conſueuit trotare, nunquam poſtea doceri poteſt aliter ambulare, ſic & pueri in ætate tenera docendi ſunt, & in uirtutum operibus exercendi. Quia ſcriptum eſt Prouer. 22. Adoleſcens iuxta uiam ſuam etiam cum ſenuerit nõ recedet ab ea, canis uetus non poteſt teneri in vinculo: nunquid pt Æthyops mutare pellem ſuam. aut pardus varietates ſuas? ſic nec uos poteritis benefacere, cum didiceritis male. Iere. 13. Deſiderant oẽs, & ſperant, bonum finem hře, cum totam uitam malam habuerint, dicentes cum Baalam, moriatur anima mea morte iuſtorum, ſed iſta duo non conſonant. Ideo ſeni peſſimo iudici, dixit Dan. 42. Inueterate dierum malorum, nunc venerũt peccata tua, quæ operabaris prius. Quãto diutius fuit in ferro rubigo, tanto vehementius intimatur, & ſemper magis ac magis corrodit ferrum, & inde difficilius eradicatur, & ſordes diu derelictæ in vaſe difficilius amouentur. Sic quanto diutius fuerit qs malis moribus aſſuetus, tanto ab eis difficilius euelletur, quia iniquitates ſuæ capiunt impium, ut dictum eſt, ac ſemper fortiꝰ detinent alligatum. Vnde Anſel. de ſeipſo dicit, in libro confeſſi. Tenebar non in alieno ferro, ſed mea ferrea uoluntate. Item celeriter inchoare debemus propter meritorum augmentum, & diuinam acceptationem. Qm̃ qui citius incipit, & diutius operaẽ, & plura merita congregat, & opera in iuuentute facta gratiora ſunt Deo, fructus iuuenis plantulæ dulciores ſunt, & fructus primitiui temporis cariores, vnde Micheæ. 7. ait dñs. Præcoquas ficus deſiderauit anima mea. Et in lege præcepit ſibi offerri omne primogenitum, & primitias frugum terræ, & omnũ fructuũ. In ſignum, & documentum, quod homo de flore iuuentutis ſuæ debet offerre Deo non de fece: ſtultus eſſet, qui dñm ſuum cibare vellet de pane corrupto, & de ſurfure vitæ ſuæ, potare de ſecibus vini ſui, vel exenium ei facere de pomis corruptis, & alijs fructibus putrefactis. Ideo conqueritur dñs Malach. 1. Si offeratis cæcum ad immolandum nonne malum eſt? & ſi offeratis claudum, uel languidum, nonne malum eſt? Si quis per totam uitam ſuam dñm ſuum nequiter impugnaret, & poſtmodum confectus ſenio ſeruitiũ ſuũ ei offerret, dñs nõ multũ gratãter acciperet, debemus ergo deferre Deo opera pclara, & electa, qa ſcriptũ eſt Eccle. 18. Oẽ opus corruptibile in fine deficiet, & qui illud operaẽ in illo peribit. Oẽ opus electũ iuſtificabiẽ, & q illud operatur honorabiẽ in illo. Et ſic patet primũ ppoſitũ, videlicet, φ opus nr̃m debemus inchoare celeriter. Secundo in incepto debemus laborare fideliter. Fideliter laborat, qui operatur ex affectione amoris. Amor enim facit opus meritorium apud Deum, propter quod dicit Apoſtolus Romano. 8. Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum. Omnia igitur opera veſtra in charitate fiant. Sicut hortatur Apoſtolus. 1. Corinthio. 14. Vt in omnibus mereamur, ait etiam Galata. 5. In Chriſto Ieſu, neque circumciſio aliquid valet, neque præpucium, ſed fides, quæ per charitatem operatur. attende q̃ pulchra ſocietas fidei charitatis, & operis. Fides. n. eſt bonorũ oĩum primarium fundamentum. Nam ſine fide impoſſibile eſt placere Deo. Hebrę. 11. Fides autem ſine charitate non valet. Sicut ait Apoſtolus. 1. Corin. 13. Si habuero oẽm fidem, ita vt montes transferam, charitatẽ aũt non habuero nihil ſum. Fides etiã ſine opere non ualet. Sicut docet Apoſtolus Iaco. 3. Sicut corpus ſine ſpũ mortuũ eſt, ita & fides ſine operibus mortua eſt, ita non valet opus, niſi fiat ex charitate. Sicut docet Apoſtolus. 1. Corin. 13. Si diſtribuero in cibos pauperum oẽs facultates m. & ſi tradidero corpus meũ, ita vt ardeam, charitatem autem nõ habuero, nihil mihi pdeſt. Similiter nec charitas ſufficit ſine opere, ſicut ait Grego. Amor Dei nunquam eſt ocioſus, operatur. n. magna ſi eſt, ſi ãt renuit operari amor non eſt. Ideo dicit. b. Io. 1. Ioh. 3. Nõ diligamus verbo, neq; lingua, ſed opere, & veritate. Operatio ergo exterior meritum habet ex interiori affectione. Affectio verò probaẽ ex operatione, ſicut arbor cognoſcit ex fructu, uita ex motu, ſemen ex germine, lapis præcioſus non ex colore, ſed potius ex virtute, & uirtus medicinę ex ſanatione. Quia uero charitas primo, & principaliter facit hoĩem charũ Deo, & per cõſequens facit opus eſſe meritorium, nec opus pôt placere Deo, niſi prius placeat operator. Ideo beatus Iohãnes ſalubriter exhortat, dicens: videte voſmetipſos, ne perdatis, quæ operati eſtis. Item fideliter laborat, qui operatur ex intentione honoris diuini, ideſt qui omnia facit propter honorẽ Dei. Sicut docebat Apoſtolus Coloſ. 3. Oẽ quodcũq; facitis in uerbo, aut in opere, oĩa in nomine Ieſu Chriſto facite. Et infra, Quodcunq; facitis ex animo operemini, ſicut dño, & non hoĩbus, & Matth. 5. dř, Sic luceat lux veſtra corã hominibus, vt videant opera veſtra bona, & glorificent patrem veſtrũ, qui in cęlis eſt. Sic igitur patet, φ operari debemus propter Dei gloriam, ſalutem propriã, ædificationẽ, & exẽplũ proximorũ. Ideo dicit Apoſtolus Hebrę. 10. Conſideremus inuicẽ in puocationẽ charitatis, & bonorũ operũ. Tertio debemus opera noſtra uiriliter continuare. Nam operarius in vinea non meretur in ſero mercedem accipere, ſi uixit negligenter, & pigre operetur. Dř. n. Ieremi. 48. ſm unam litterã. Maledictus, qui facit opus dñi negligenter. Viriliter, & conſtanter laborant operarij, qñ cogitant, φ cito erit hora dimittendi opus, & magnam recipiendi mercedem. Nam cõſideratio mercedis minuit uim laboris. Ideo dicit Apoſto. 1. Corinth. 15. Fratres mei ſtabiles eſtote, & immobiles in omni opere bono ſemper ſcientes, qa labor veſter nõ eſt inanis in dño. Attende, quod plus diligit paterfamilias operariũ, qui tarde ueniẽs ad opus viriliter operatur, q̃ illum qui cito ueniens remiſſius operatur, ſicut & dux exercitus plus diligit militem, qui fugit in principio, ſed poſtmodum rediens conſtanter pugnat, & ſtrenue, quàm illum qui nunquam fugit, nec unq̃ ſtrenui militis opus egit. Nã, ſicut ait dñs, Lucæ. 15. Maius gaudium eſt in cęlo ſuper uno peccatore pęnitentiã agente, quã ſuper nonagintanouẽ iuſtis, qui non indigent pęnitentia, timeant ſibi negligenter agentes, & tępide, ne de ore dñi uelut abominabiles euomantur. Quia ſcriptũ eſt Apoca. 3. Quia tepidus es incipiam te euomere ex ore meo. Quarto debemus opera nr̃a cõſummare humiliter. Sane humiliter operari, & de operibus noſtris humiliter ſentire debemus, quia plura mala, quam bona facimus, & quia ſiqua bona facimus tantæ indeuotioni permixta ſunt, φ non multum poſſumus gloriari. Ideo Pſalmus. Imperfectũ meũ uiderunt oculi tui, & Iſa. 64. Quaſi pannus menſtruatæ oẽs iuſtitiæ noſtræ, & quia bona, quæ agimus, non a nobis quaſi ex nobis ſunt, ſed a Deo. Sicut ait Iſa. 26. Oĩa opera noſtra operatus es in nobis dñe. Et Apoſtolus Phil. 1. Deus eſt, qui operatur in nobis, & uelle, & perficere. Et ipſa ueritas ait Iohan. 15. Sine me nihil poteſtis facere, ergo, qa a Deo ſunt opera noſtra, necnon & ipſa uoluntas operandi, & ſecundum gratiam nobis datam, & frequenter oblatam nobis a Deo, negligenter, & non ſatis fideliter operamur, ideo non nobis, ſed Deo debemus gloriam attribuere. Cæterum, quia plerumque putamus bonum opus eſſe, quód malum eſt, uel maius eſſe, quàm ſit, & meritorium eſſe, quod non eſt, uel maioris eſſe meriti apud Deum. Ideo in ſingulis operibus noſtris ſi diligenter conſideremus, non gloriari, ſed potius formidare debemꝰ, pp qď dicebat Iob. Verebar oĩa opera mea ſciens, φ non parceres delinquenti. Et ſapiens ait Eccleſiaſtici. 10. Noli extollere te in faciendo opere tuo. Beatus quoq; Petrus admonet, dicens. Cum metu, & tre-

more ſalutem veſtram operamini. Debemus autē opera noſtra conſummare,& ad finem vſque perducere. Videmus enim,quod omnis artifex cum opus aliquod ſuæ artis inceperit , non ceſſat donec illud ad complemētum perduxerit. Sicut oſtendit ſapiens in multis exemplis, dicens Eccleſiaſtici.38. Omnis faber,& architectus, qui noctem , tanquam diem tranſigit,cor ſuum dabit ſimilitudinem picturæ,& vigilia ſua perficiet opus. Sic ferrarius ſedens iuxta incudem & conſiderans opus ferri , cor ſuum dabit in conſummationem operum, & vigilia ornabit in perfectionē. Sic figulus ſedens ad opus ſuum , qui in ſollicitudine poſitus eſt ſuper opus ſuum,in miſericordia eſt oīs operatio eius . Eodem modo poteſt induci in oībus alijs. Et ſicut ait dñs Matth. 10.&. 24.Non qui bene cęperit,ſed qui perſeuerauerit uſque in finem hic ſaluus erit. Sine perſeuerantia,namq; nec opus meritum habet,nec labor præmium,nec curſus brauium,nec ſeruitium gratiam,nec pęna quātumcunq; afflictiua coronam. Sicut patet in legenda.40.martyrum de illo,qui cucurrit ad balneū, & ibi deficiens coronam perdidit præparatam: perſeueremus ergo in bono opere,quod cępimus exemplo dñi,de quo dr̄ Deut. 32. Dei perfecta ſunt opera.& de ſeipſo dicit Ioh.17. Opus conſummaui,quod dediſti mihi,ut facerē. Et tunc ſequitur . Et ego ad te uenio,ecce ergo Dei filius non peruenit ad patrem,niſi nr̄æ ſalutis opere conſummato. In quo loco clarius nobis oſtenditur , ꝙ nos multominus ad partem gloriæ peruenire poterimus, niſi in bonis operibus perſeuerantiam teneamus. Vnde Iudæis perfidis deſcenſum de cruce Chriſto ſuadentibus,dum operabatur ſalutem in medio terræ nullatenus acquieuit,ne noſtræ ſalutis opus relinqueret imperfectum , Ber. Dolebat ſane venenatus ſerpentis aſtutia exaltatum in deſerto ſerpentē æneum,cuius intuitu animarum noſtrarum vulnera ſanabantur, eo quippe tendebat malitioſa perſuaſio, non ut perfidi Iudæi crederent, dicentes,ſi rex Iſrael eſt deſcēdat nunc de cruce, & credimus ei,ſed noſtra quoque ſi qua eſſet in eum fides modis omnibus deperiret. Legentes enim Dei perfecta ſunt opera , quomodo illum fateremur Deum eſſe,qui noſtræ ſalutis opus reliquiſſet imperfectum. Nos quoque ſi ſequi volumus caput noſtrum,non ceſſemus agere pœnitentiam,non ceſſemus tollere crucem noſtram , perſeuerantes in ea,ſicut ipſe perſeuerauit . Fiduciam habentes in domino,ꝙ qui cœpit in nobis opus bonum perficiet . Sicut ait Apoſtolus. Petrus.1.Pet.5. Deus autem omnis gratię , qui uocauit vos in æternam gloriam ſuam in Chriſto Ieſu modicum paſſos , ipſe perficiet , confirmabit, ſolidabitque, ipſi gloria,& Imperium in ſæcula ſæculorum. Amen.

De operum fine & fructu. *Diſt. III.*

POſtquam declarauimus genus & ſpeciem noſtrę operationis,modum,& ſeriem noſtræ executionis. Nunc videamus fructum,& finem noſtræ intentionis. Sciendum eſt autem, ꝙ propter quatuor ſpecialiter ad operandum moueri debemus,uidelicet propter pericula deuitanda,propter merita cumulanda,propter delectationem internam, & propter retributionē æternam. Primo quidem operari debemus,propter pericula præcauenda . Cum enim cor hominis ocioſum eſſe non poſſit, ſed neceſſario circa aliquid occupetur,ſicut docet Anſelmus , libro de ſimilitudinibus,cor hominis comparans molendino,cuius rota voluitur inceſſanter,ſi non fuerit intentum circa aliqđ opus bonū,undiq; patet aditus uitiorū. Sane nō intentū circa unū,qđ eſt neceſſarium,nec ſacris operibus occupatum , euagatur circa plura minus utilia , & cito defluit ad nociua. Et hoc contingit interdum ex hoſtis iſtigatione,vel ex carnis corruptione, uel ex ipſius cordis euagatione. Ex hoſtis inſtigatione contingit ut plurimum,quia cum magnus ille paterfamilias omni hora,ideſt mane,hora tertia,ſexta,nona,vndecima , mittat operarios in uineā ſuam. Sicut ſcriptum eſt,Matth.20. Quos diabolus in uinea non operantes inuenit,ad opera ſua mittit. Propter quod ait Hiero. Semper aliquid boni facito,ne te diabolus inueniat ocioſum. Ex carnis uero corruptione frequenter mens hominis a ſpiritualibus,& diuinis retrahitur,& in carnalibus emollitur,niſi ſacris operibus occupetur. Propter quod ſapiens a carnis ſeruitute uolens abſtrahere,& ad libertatem ſpiritus eleuare,ait Ecc.24. Cibaria neceſſariæ ſuſtentationis, & uirga caſtigationis,& onus operationis,aſino,ideſt corpori,panis ne deficiat , & diſciplina ne laſciuiat. & opus,ut proficiat ſeruo, ideſt corpori,tam aſini , quā ſerui nominibus carnem ſignificat, quæ dure ſuſtentanda eſt,rigide refrenanda,& in ſacris operibus occupanda. Sequitur. Iugum,& lorum curuant collum durum. Et ſeruum inclinant operationes aſſiduę. Seruo maliuolo tortura,& compedes , mitte illum in operationem ne uacet . Multam enim malitiam docuit ocioſitas. In opere conſtitue illum, ſic enim condecet illum. Attende, quam diſtricte macerauerunt carnem ſuam ſancti patres, Iohannes Baptiſta, Benedictus Antonius, Hieronymus , & omnes alij. Paulus ſpecialiter de ſeipſo teſtatur. Caſtigo inquiēs corpus meum,& in ſeruitutem redigo, ne forte cum alijs prædicauerim,ipſe reprobus efficiar.1.Corinth.9. Diligenter aduerte,ſi Paulus uas electionis,qui tot terras prædicando circuiuit, tot animas ad Chriſtum conuertit, tot & tanta pro Chriſto ſuſtinuit,ſicut ipſemet teſtatur.1.Corin.15. Ter uirgis cæſus ſum, ſemel lapidatus ſum,ter naufragium feci, nocte ac die in profundo maris fui . Et iterum. In laboribus plurimis , in plagis ſupra modum,in mortibus frequenter,& multa talia ſic enumerat. Denique raptus eſt in Paradiſum,& audiuit arcana uerba , quæ nō licet homini loqui . Si,inquit,ita eſt,quòd talis ac tantus caſtigat corpus ſuum,& in ſeruitutem redigit, ne forte reprobus efficiatur. Quid nos miſeri dicturi ſumus,qui defectibus pleni ſumus,qui peccata peccatis ſine numero cumulamus,& tamē carnem miſerā in delicijs confouemus? Ideo dicit Apoſtolus Gal. 6. Qui Chriſti ſunt,carnem ſuam crucifixerunt cum uitijs,& cōcupiſcentijs. Et Rom.8. Si ſecundum carnem vixeritis moriemini. Ex mentis uero euagatione procedunt pericula. Sicut docet, Sapiens Prouer.21. Deſideria occidunt pigrum,noluerunt enim quicquam operari manus eius,tota die concupiſcit,& deſiderat. Videas hominem ocioſum nunc uerbis effluere , nunc rumores inquirere,nunc ludos perquirere , nunc campos, nunc flumina, nunc nemora uagando inaniter circuire,ſomnum diligere,ciborum delicias,& uinorum uarietates concupiſcere , appetere terrena,ſpiritualia faſtidire,diuerſis cogitationibus variari, uarijs affectionibus transformari , omnimodis paſſionum tranſmutationibus agitari. Et ſic in eo uerum eſt, quod dicitur Iob.20. Cogitationes uarię ſuccedunt ſibi,& mens in diuerſa rapitur . Secundo operari debemus,propter lucra, ideſt merita cumulanda, ſiue conquirenda. Videmus enim mercatores, agricolas,& omnes artifices operari ſollicite propter lucrum , & temporales diuitias acquirendas. Quantò magis deberemus totis uiribus operari,propter ſpirituales diuitias promerendas . Ideo hortatur Apoſtolus Colo.3. Ambuletis digne Deo per omnia placentes, in omni opere bono fructificantes. Penſate verba. Ambuletis inquit,ideſt de bono in melius proficiatis . Digne Deo , i. ut ſitis digni Deo. Per omnia placentes,ideſt uos placeatis Deo per omnia opera ueſtra, & per uos opera veſtra placeant Deo . in omni opere bono fructificantes. Nota unaquęque arbor unam ſpeciē fructus profert. Sicut ait Saluator,Luc.6. Vnaquæque arbor ex fructu ſuo cognoſcitur. Neque enim de ſpinis colligunt ficus,neque de rubo uindemiant vuam. Sed arbor ſpiritualis omnem fructum bonorum operum ferre debet. Mirabilis eſſet hominibus arbor una, quæ omnia genera fructuum ex ſe produceret . Sed arbor ſpiritualis non eſt recte fructifera , niſi ex ſe proferat fructus,ideſt opera omnium uirtutum. Sunt namque nonnulli , qui continent,ſed ab opere bono torpent. Alij multa bona opera faciunt,ſed non continent . Sed ſicut,ait Grego. Nec caſtitas magna eſt ſine bono opere, nec opus bonum eſt ſine caſtitate. Alij continent,ſed nō abſtinēt. Alij ecōuerſo. Alij abſtinent quidem, & continent,ſed ꝑ ſuperbiam intumeſcūt. Alij ſobrij ſunt caſti & humiles,ſed non compatiuntur afflictis,aut compatientes,vel uerius compati ſe dicentes,pietatem in opere non oſtendūt. Sic intellige de alijs operibus uirtuoſis . Propter quod bene dicit Apoſtolus in auctoritate præmiſſa . In omni opere bono fructificantes . Nota ſicut mercator induſtrius in diuerſis uenaliū rerum generibus mercationem ſuam exercet, ut in pluribus lucrando diuitias ſuas plus augmentet . Sic ſpiritualis mercator debet in omnibus operibus bonis exerceri,ut in omnibus mercatur. Nam qui in omni opere bono fructificat, in omni bono abūdat. Ait,Sapiens Prouerbi.vigeſimoquarto. In omni opere bono erit abundantia . Sed, quia in temporalibus abundantes , ut plurimum ſolent carere ſpiritualibus , & uel minus præ cæteris abundare. Ideo dicit Apoſtolus primæ Thimothei 6. Diuitibus huius ſæculi præcipe non ſublime ſapere , nec ſperare in incerto diuitiarum , ſed in Deo viuo diuites fieri in operibus bonis. Iſtæ ſunt ueræ diuitiæ , quæ & ueram ſufficientiam tribuunt,& ineſtabiliter locupletant animā , nec in caſu neceſſitatis,uel mortis eam deſerunt , ſed cum ea permanet in æternum. Sicut dicitur Apocalip.decimoquarto . Beati mortui,qui in domino moriuntur , opera enim illorum ſequuntur illos . Vnde Bernardus ait,Veræ diuitiæ non opes ſunt , ſed uirtutes , quas ſecum conſcientia portat , ut in perpetuum diues fiat. Sed uæ filijs Adam mundana cupiditate cæcatis , qui terrena ſapiunt, ſpiritualia paruipendunt , temporales diuitias totis uiribus, & modis omnibus quibus poſſunt aggregant , ſpirituales contemnentes , aut operari negligunt , aut quod eſt longè deterius , opera nephanda perpetrant,unde nudi, & rei de mundo exeunt , nihil ſecum præter peccata portantes,& in egeſtatem perpetuam incidentes. Quia ſcriptum eſt, Egeſtatem operata

eſt manus

eſt manus remiſſa, manus autē fortiū diuitias parat. Pēſa quantam penuriam ſuſtinebat ille diues, qui ardore gehennæ ineffabiliter cruciatus, vnam guttam aquæ non potuit impetrare. Tertio operari debemus propter delectationem internam. Oē enim virtuoſum opus delectationem quandam habet annexam, & qui operatur illud, delectatur in eo. Sicut econtrario, oē malum ſequitur remorſus conſcientiæ. Hæc delectatio eſt quaſi quædam remuneratio, ſed non plena, vel potius quædam prælibatio remunerationis futuræ. Quis.n. plantat vineam, & de fructu illius non edit? ait Apoſtolus. 1. Corinth. 9. Nam ſicut ait Sapiēs, Prouer. 12. Qui operatur terram ſuā, ſatiabitur panibus. Et. 13. Aia operantium impinguabitur. Et ipſa veritas, ait Math. 10. Dignus eſt operarius cibo ſuo. Quis autē ſit iſte cibus, teſtatur ipſe Ioh. 13. Meus cibus eſt, ut faciam uoluntatem eius, qui miſit me, ut perficiam opus eius. Ad hunc cibum hortatur ipſe, Ioh. 6. dicēs, Operamini non cibum, qui perit, ſed qui permanet in vitā æternam. Nota, ꝙ dicit permanet, quia hic inchoatur, ibi autem non ceſſat, ſed permanet in æternum, hic ualde tenuiter prægustatur, ibi in ſua plenitudine miniſtratur. Quarto operari debemus ꝓpter retributionem æternam. Magnus.n. pater familias qualibet hora mittens operarios in uineā, cōuentione facta cū eis ex diurno denario, facto ſero dicit procuratori ſuo. Voca operarios, & redde illis mercedem. Paterfamilias eſt Deus pater, Chriſtus autem huius uineæ procurator. In ſero. id eſt in ultima hora vitæ noſtræ uocat dn̄s operarios, non ociolos, non pigros, non operarios iniquitatis, ſed operarios veritatis. Merces, quæ redditur operarijs, eſt diurnus denarius, ideſt æterna Dei uiſio ſm Auguſti. Ad hanc mercedem acquirendam hortat Sapiens Eccle. vlti. Operamini opus veſtrum ante tempus, & dabit uobis mercedē in tpe ſuo, i. tpe oportuno. Et ipſe dn̄s ait Apoc. ult. Ecce uenio cito, & merces mea mecum eſt, reddere vnicuique ſm opera ſua. Ex his verbis intellige, ꝙ opus noſtrum eſt breuiſſimum. Quod notatur cum dicit. Venio cito, uidelicet in ſero mortis ad retribuendum, qui cito ſe uenturum aſſerit, breui tempore nos innuit operari, merces autem operis eſt æterna. Sicut ſcriptū eſt, Eccle. 18. Non verearis uſque ad mortem iuſtificari, qm̄ merces domini manet in æternum. Item opus noſtrum eſt leuiſſimum merces autem immenſa, & hoc inſinuat cum dicit, merces mea, ideſt quam me decet reddere, ipſum autem dominum largitatis immenſę non decet, niſi mercedem immenſam retribuere, quia ipſemet immenſus, & immenſitas eſt ipſa merces. Sicut, ait Abrahæ Gen. 15. Noli timere ego protector tuus ſum. & merces tua magna nimis, licet autem hæc merces in ſe ſimpliciter ſit immēſa, tamen proportionaliter reddit̄ unicuique ſm ſuorum operum quantitatem, propter quod ait. Reddere vnicuique ſecundū opera ſua. Et hoc eſt, quod dicit Apoſtolus. 1. Corinth. 4. vnuſquiſqȝ propriam mercedem accipiet ſecundum laborem.

De operum principio principali. *Diſt. IIII.*

POſtquam declarauimus operum noſtrorum genus, & ſpeciem, modum, & ſeriem, fructum, & finem. Nunc reſtat declarare ortum, & originem. Sciendum autem eſt, ꝙ duplex eſt operum noſtrorum origo, ſiue principium. Quædam enim ſunt principia intrinſeca, & quædam extrinſeca. Principia intrinſeca ſunt potentiæ habitus, & paſſiones ſecundum Philoſophum. 2. Ethico. Extrinſeca uero principia poſſunt intelligi, uel ex parte Dei, qui ſolus eſt actor, & motor uoluntatis humanæ, uel ex parte obiecti. Ex parte quidem Dei, qui ſolus poteſt mouere principaliter, & directe voluntatem hominis ad volendum. Sumuntur extrinſeca principia multis modis. Deus enim eſt operum noſtrorum principium principaliter operando, ſpecialiter inſpirando, efficaciter adiuuando, imperialiter aſtringendo, & exemplariter excitando. Primo quippe Deus eſt operum humanorū principium principaliter operando, quia cauſa prima plus influit in cauſatum, quam cauſa ſecunda, ſicut habetur propoſitione de cauſis, unde omnis motus, & omnis actio, tam corporalis, quàm ſpiritualis reducitur in primum mouens, & in primū agens ſimpliciter, quod eſt Deus, & ideo quantumcunque natura aliqua corporalis, uel ſpiritualis ponatur eſſe perfecta naturaliter, tamē non poteſt in actum ſuum procedere, niſi moueatur a Deo. Nō ſolum autem ab ipſo eſt omnis motio, ſicut a primo mouente, ſed etiam ab ipſo eſt omnis perfectio naturalis, ſicut a primo actu. Sic igitur omnis operatio noſtra dependet a Deo quantum ad duo. Vno modo, inquantum ab ipſo habemus omnem perfectionem naturalem, per quam agere poſſumus. Alio modo, inquantum ab ipſo mouemur ad agendum, propter quod dicitur. Iſa. 20. Omnia opera noſtra operatus es in nobis, & 1. Corinth. 12. Idem Deus, qui operatur omnia in omnibus. Secundo Deus eſt cauſa operum noſtrorum ſpiritualiter inſpirando, ut non ſolum habeamus ab eo operandi poteſtatem, uerum etiam uoluntatem, ſicut dicitur Phil. 2. Deus eſt qui operatur in nobis, & uelle, & perficere pro bona uoluntate ſua, ſ.q.d. hoc eſt ex mera bonitate ſua, & libera uoluntate. Deus ergo ſua gratuita bonitate dat nobis, ut poſſimus bonum agere, dat etiam, ut uelimus, non enim ſufficientes ſumus cogitare aliquid a nobis quaſi ex nobis. 2. Corinth. 3. Si igitur non ſumus ſufficientes ex nobiſipſis bonum aliquid cogitare, multominus ſufficientes ſumus velle, & adhuc minus agere, ſeu perficere. Tertio Deus eſt cauſa operum noſtrorum uirtualiter adiuuando, infundendo ſcilicet gratiam, & virtutes, ut non tantum poſſimus, nec ſolum, vt velimus, ſed etiam, ut expedite faciliter, & delectabiliter operemur, vnde Gal. 3. Qui tribuit nobis ſpiritum, ideſt voluntatem inſpirat, vel ſpiritum, ideſt gratiam ſpiritus ſancti; operatur & uirtutes in nobis. Quarto Deus eſt operum noſtrorum cauſa imperialiter obligando, per legem videlicet, & præcepta, Leui. 18. facietis iudicia mea, & præcepta mea ſeruabitis. Sequitur. Cuſtodite leges meas. Lex autem ſcripta non eſt aliud, quàm explicatio legis naturalis, quæ in cordibus noſtris naturaliter eſt impreſſa. Sic ait Apoſto. Rom. 2. cum gentes, quæ legem non habēt naturaliter ea, quæ legis ſunt faciunt, oſtendunt opus legis ſcriptum in cordibus ſuis. quando primum hominem quem formauerat poſuit Deus in Paradiſo voluptatis, ſtatim legem dedit ei de operando. Gen. 2. poſuit eum in Paradiſo volup. ut operaretur, ſimiliter poſt peccatum. Vnde dicitur ibidem. 3. Emiſit eum dominus Deus de Paradiſo voluptatis, ut operaretur terram, de qua ſumptus eſt. Et Ioh. 6. Operamini cibum, qui non perit. Et Matth. 20. Conuentione facta cum operarijs ex den. di. miſit eos in uineam ſuam. Item Phil. 2. Salutem ueſtram operamini, ſic igitur Deus eſt cauſa operum noſtrorum irrefragabiliter imperando, & per legē, & præcepta firmiter obligando. Quinto Deus eſt cauſa operum noſtrorum exemplariter informando, unde Chriſtus Deum Patrem, & ſemetipſum proponit nobis in exemplar. dicens Iohan. 5. Pater meus uſque modo operatur, & ego operor. Inſpice ergo, & fac ſecundum exemplar, quod tibi monſtratum eſt in monte. Exo. 25. Conſiderare debemus, quod illud exemplar altiſſimum, ſcilicet Deus Pater, qui lucem inhabitat inacceſſibilem, 1. Timot. 6. nobis erat improportionatum, & inacceſſibile. Ideo Dei filius factus eſt homo ſimilis nobis paſſibilis, uiſibilis, & acceſſibilis, immo ualde, familiaris, ut nos, & uerbis inſtrueret, & exemplis operum informaret, qui nos prius inſtruxerat per legem ueterem, quæ nimis grauis homini uidebatur. Ideo dedit legem gratię ualde leuem, ſed quod eſt incomparabiliter maius, & dulcius, ſeipſum totum nobis præbuit in exēplar. Nullum profecto aliud exemplar poterat dare nobis, quod nos ad operandum magis accenderet, uel efficacius excitaret, qm̄ enim principes, & alij maiores in populo manus apponunt ad opus, multum excitant, & animant ſubditos ad ſimiliter operandum. Vnde Neem. 3. prouocatum eſt cor populi ad operandum, quando ſcilicet uiderunt principes operantes. Ex parte uero obiecti poteſt intelligi, quod aliquid poteſt mouere uoluntatem & eſſe cauſa operum noſtrorum tripliciter. Vno modo ipſum obiectum propoſitum appetitui ſenſitiuo, uel etiam intellectiuo mouet aliqualiter, & inclinat, ſicut cibus excitat deſiderium hominis ad edendum. Alio modo ille, qui proponit, uel offert huiuſmodi obiectum. Tertio ille, qui perſuadet obiectum ꝓpoſitum habere rationem boni, quia in hoc proponit obiectū proprium uoluntati, quod oſtendit illud eſſe bonum uerum, uel apparens. Primo igitur modo res ſenſibiles exterius apparentes mouent uoluntatem hominis ad volendum bonum, uel malum, ſicut conſideratio creaturarum mouet, & inducit hominem ad laudandum ſapientiam, honorandum omnipotentiam, & amandum bonitatem creatoris, & econtra, delectatio, quæ inuenitur in creaturis, & varietas pulchritudinis inſipientibus eſt occaſio concupiſcentiæ, & multiplicis deceptionis, ſicut dr̄ Sap. 14. creaturæ Dei in odium factæ ſunt, & in tentationem animæ hominum, & in muſcipulam pedibus inſipientium. Secundo autem, & tertio modo, poteſt homo hominem excitare, uel inclinare ad bonum, uel malum agendum, diabolus uero ex intentionis ſuæ peruerſitate nititur, & intendit inducere ad peccatum, uel offerendo aliquid appetibile ſenſui, uel perſuadendo rationi. Inter principia intrinſeca, quæ ſunt potentiæ, habitus, & paſſiones, de ſolis paſſionibus fiet hæc conſideratio, quia de potentijs animæ tractare non intendimus in hoc libro. De habitibus uero uirtutum aliqui ſunt acquiſiti ex actibus, & aliqui diuinitus ſunt infuſi: habitus acquiſiti ſunt intrinſeca principia actuum humanorum, habitus autem infuſi inter extrinſeca principia computantur pro eo, quod ab extrinſeco infunduntur. Quia igitur principalis intentio Theologicæ conſiderationis eſt agere de virtutibus infuſis, quæ nobis infunduntur a Deo, & hominē ordinent ad ſupernaturalē beatitudinem, & æternā, ideo de virtutibus acquiſitis nihil dicemus ad plens, ſed infra cum de infuſis

agemus. Primo itaq; cōſiderandum eſt de principijs intrinſecis actuum humanorum, ſecundo de principijs extrinſecis.

De operum principio intrinſeco. *Diſt. V.*

DE principijs itriuſecis actuū humanorū, i. paſſionib⁹ aīæ. Primo conſiderandum eſt in generali. Secundo in ſpeciali. In generali quatnor cōſideranda ſunt. Primo quidem de ſubiecto earum. Secundo de differentijs earum. Tertio de bonitate, & malitiâ earum. Quarto de ordine earum adinuicem. Circa primum conſideranda ſunt tria. Primo utrum paſſiones ſint in anima, & quomodo. Secundo ꝙ in parte appetitiua magis, quám in parte apprehenſiua. Tertio ꝙ ſunt in appetitu ſenſitiuo magis, quám in intellectiuo. Ad primum patet ſm Philoſophum in 3. Ethi. In anima ſunt tria, potentiæ, paſſiones, & habitus. Sciendum autem, ꝙ pati dr̄ dupliciter. Vno modo cōiter ſm ꝙ oē recipere eſt pati etiam ſi nihil abijciatur a re, ſicut ſi dicatur aeré pati, qn̄ illuminatur, hoc autem magis proprie eſt perfici, quám pati. Alio modo dr̄ pati proprie, qn̄ aliquid recipitur cum alterius abiectione. Sed hoc conuenit dupliciter. Vno modo qn̄ abijcitur, qd̄ non eſt conueniens rei, ſicut cum corpus aīalis ſanatur, dr̄ pati, q̄a recipit ſanitaté ægritudine abiecta. Alio modo qn̄ econuerſo, ſicut ægrotare dr̄ pati, quia recipitur infirmitas ſanitate abiecta, & hic eſt propriſſimus modus paſſionis. Nam pati dr̄ ex eo, ꝙ aliquid trahitur ad agendum, ꝙ auté recedit ab eo, ꝙ eſt ſibi conueniens maxime, uī ad aliud trahi, & ſimiliter in primo de generatione dr̄, ꝙ qn̄ ex ignobiliori generatur nobilius eſt generatio ſimpliciter, & corruptio ſm quid. Econuerſo autem qn̄ ex nobiliori generatur ignobilius ex his tribus modis contingit eſſe paſſionem in anima, nam ſm receptioné tm̄ dr̄, ꝙ ſentire, & intelligere eſt quoddā pati, paſſio auté cum abiectione non eſt niſi ſm tranſmutationem corporalem, unde paſſio proprie dicta non poteſt competere animæ niſi per accidens, inquantum, ſ. compoſitum patitur, ſed in hoc eſt diuerſitas. Nam qn̄ hmōi tranſmutatio ſit in deterius, magis propriè habet nomen paſſionis, quàm qn̄ ſit in melius, vnde triſtitia magis proprie eſt paſſio, quàm lætitia. Ad ſm. ſ. ꝙ paſſiones habēt eſſe in parte animæ appetitiua magis, quam in apprehenſiua. Sciendum ꝙ ſicut Aug. dicit. 9. de Ci. Dei. Motus animi quos græci pathæ noſtri autem quidam, ut Cicero perturbationes, quidam affectiones, uel affectus, quidam uerò, ſicut in græco expreſſius paſſiones uocant. Ex quo patet, ꝙ paſſiones idem ſunt, quod affectiones, ſed affectiones manifeſte pertinent ad partem appetitiuam, & non ad apprehenſiuam. In nomine enim paſſionis importatur, ꝙ patiens trahatur ad id, quod eſt agentis, magis autem trahitur anima ad rem per uim appetitiuam, q̄ per uim apprehenſiuam. Nam per uim appetitiuam anima habet ordiné ad ipſas res, ut prout in ſeipſis ſunt, ut philoſophus dicit in 6. Metha. ꝙ bonum, & malum, quæ ſunt obiecta appetitiuæ potentiæ ſunt in ipſis rebus uis autem apprehenſiua non trahitur ad rem, ſm ꝙ in ſeipſa eſt, ſed cognoſcit eā ſm intentionem rei, quā in ſe habet, uel recipit ſm proprium modum, vnde & ibidem dr̄, ꝙ uerum, & falſum, quæ ad cognitionem pertinent, non ſunt in rebus, ſed in mente. Vnde patet, ꝙ rō paſſionis magis inuenitur in parte appetitiua, quam in parte apprehenſiua, hoc autem contrario modo ſe habet in his, quæ pertinent ad perfectionem, & in his, quæ pertinent ad defectum. Nam in his, quæ pertinent ad perfectionem attenditur intenſio per acceſſum ad vnum primū principium, quia quanto aliquid eſt propinquius, tanto eſt magis intenſum, ſicut intentio lucidi attenditur per acceſſum ad aliquid ſummè lucidum cui quanto ad aliquid magis appropinquat, tanto eſt magis lucidum. Sed in his, quæ ad defectū pertinent attenditur intenſio non per acceſſum ad aliquod ſummū, ſed per receſſum a perfecto, quia in hoc ratio priuationis, & defectus conſiſtit, & ideo quanto minus recedit a primo, tanto eſt minus intenſum, & pp̄ hoc ſemper in principio inuenitur paru⁹ defectus, qui poſtea procedendo magis multiplicatur, paſſio autem ad defectum pertinet, quia eſt alicuius ſm ꝙ eſt in potētia, unde in his, quæ appropinquant primo perfecto, ſ. Deo inuenitur parū de rōne potentiæ, & paſſionis, in alijs autem conuenienter plus, & ſic etiam in priori vi animę, ſ. in apprehenſiua inuenitur minus de ratione paſſionis. Licet autem paſſio propriè loquēdo fiat ſm aliquam tranſmutationem corporalem, tranſmutatio autem corporalis fieri pōt, tam in parte aīæ apprehenſiua, quàm in appetitiua, quia utraq; alligata eſt organo corporali, nihilomin⁹ tamen huiuſmodi trāſmutatio poteſt dupliciter fieri, quia organum corporale poteſt dupliciter tranſmutari. Vno modo tranſmutatione ſpirituali, ſm ꝙ recipit intentionem rei, & hoc per ſe inuenitur in actu apprehēſiuæ uirtutis ſenſitiuę, ſicut oculus immutatur a uiſibili non ita ꝙ coloretur, ſed ita ꝙ recipiat intentionem coloris. Eſt autem alia materialis tranſmutatio organi, prout organum tranſmutatur quantum ad ſuam naturalem diſpoſitionem, puta ꝙ calefit aut infrigidatur, uel alio ſimili modo tranſmutatur. Et hmōi tranſmutatio per accidens ſe habet ad actum apprehenſiuæ uirtutis ſenſitiuæ, puta cum oculus fatigatur ex forti intuitu, vel diſſoluitur ex uehementia uiſibilis, ſed ad actum appetitus ſenſitiui per ſe ordinatur huiuſmodi tranſmutatio, unde in diffinitione motuū appetitiuæ partis materialiter ponitur aliqua materialis tranſmutatio organi, ſicut dicitur quod ira eſt accenſio ſanguinis circa cor, unde patet quod ratio paſſionis magis inuenitur in actu ſenſitiuæ appetitiuæ, q̄ in actu ſenſitiuæ uirtutis apprehenſiuæ, licet utraque ſit actus organi corporalis. Ad tertium, ſ. ꝙ paſſio magis habet fieri in appetitu ſenſitiuo, quàm in appetitu intellectiuo, quod eſt uoluntas, quia paſſio ſicut dictum eſt propriè inuenitur, ubi eſt tranſmutatio corporalis, quæ quidem inuenitur in actibus appetitus ſenſitiui non ſolum ſpiritualis, ſicut eſt in apprehenſione ſenſitiua, ſed etiam naturalis. In actu autem appetitus intellectiui non requiritur aliqua tranſmutatio corporalis, quia huiuſmodi appetitus non eſt virtus alicuius organi. Vnde patet, quod ratio paſſionis magis proprie inuenitur in actu appetitus ſenſitiui, quam intellectiui, propter quod Damaſcenus deſcribens animales paſſiones, in ſecundo libro dicit. Paſſio eſt motus appetitiuæ uirtutis ſenſibilis in imaginatione boni uel mali.

De Paſſionum differentia. *Diſt. VI.*

DEinde conſiderandum eſt de differentia paſſionum adinuicem. Et circa hoc conſidaranda ſunt tria. Primò, quod paſſiones, quæ ſunt in in concupiſcibili ſpecie differunt ab his, quæ ſunt in iraſcibili. Secundo quomodo ſit contrarietas in paſſionibus iraſcibilis. Tertio, quod in eadem potentia poſſunt eſſe paſſiones ſpecie differentes, & non contrariæ adinuicem. Ad primum dicendum, quod paſſiones, quæ ſunt in iraſcibili ſpecie differunt ab his, quæ ſunt in concupiſcibili. Cum enim diuerſarum potentiarum diuerſa ſint obiecta, neceſſe eſt, ꝙ paſſiones diuerſarū potētiarum ad diuerſa abiecta referaut, unde multomagis enim paſſiones diuerſarum potentiarum ſpecie differunt, maior enim differentia obiecti requiritur ad diuerſificandum ſpeciem potentiarum, quàm ad diuerſificandum ſpeciem paſſionum, uel actuum. Sicut enim in naturalibus diuerſitas generis conſequitur diuerſitatem potentiæ materiæ, diuerſitas autem ſpeciei diuerſitatem formæ in eadem materia. Ita in actibus animæ actus ad diuerſas potentias pertinentes ſunt non ſolum ſpecie, ſed & genere diuerſi, actus autem, vel paſſiones reſpicientes diuerſa obiecta ſpecialia comprehenſa, uel vno obiectò vnius potentiæ differunt, ſicut ſpecies illius: ad cognoſcendum ergo, quę paſſiones ſint in iraſcibili, quæ in concupiſcibili, oportet aſſumere obiectum utriuſque potentiæ. Obiectum autem potentiæ concupiſcibilis eſt bonum, uel malum, ſenſibile ſimpliciter acceptum, quòd eſt delectabile, vel doloroſum. Sed quia neceſſe eſt, quód interdum anima difficultatem, uel pugnam patiatur in adipiſcendo aliquod huiuſmodi bonū, uel in fugiendo aliquod huiuſmodi malum, inquantum hoc eſt quodammodo eleuatum ſupra talem facilem poteſtatem animalis. Ideo ipſum bonum, vel malum ſecundum ꝙ habet rationem ardui, vel difficilis eſt obiectum iraſcibilis. Quæcunque ergo paſſiones reſpiciunt bonum, vel malum abſolute pertinent ad concupiſcibilem, ut gaudium triſtitia amor odium, & ſimilia. Quæcunque uerò paſſiones reſpiciunt bonum, uel malum ſub ratione ardui prout eſt adipiſcibile, uel fugibile cum aliqua difficultate pertinent ad iraſcibilem, ut audacia, timor, ſpes & huiuſmodi: & quia adhuc vis iraſcibilis eſt animalibus, ut per eā tollantur impedimenta quibus concupiſcibilis in ſuum obiectum tendere prohibetur, vel propter difficultatem boni adipiſcendi, uel propter difficultatem mali ſuperandi, & ideo paſſiones iraſcibilis omnes terminantur ad paſſiones concupiſcibilis, & ſecundum hoc etiam paſſiones quæ ſunt in iraſcibili conſequitur gaudium, & triſtitia, quæ ſunt in concupiſcibili. Ad ſecundum, ſcilicet qualiter ſit contrarietas in paſſionibus, quæ ſunt in iraſcibili, dicendum, quod cū paſſio ſit quidam motus animi, ut dictum eſt, oportet contrarietatem paſſionum accipere ſecundum contrarietatem motuum vel mutationum. Eſt autem duplex contrarietas in mutationibus, uel motibus, ut dicitur in quinto Phyſicorum, una quidem ſecundum acceſſum, & receſſum ab eodem termino, quæ quidem contrarietas eſt proprie mutationū id eſt generationis, quę eſt mutatio ad eſſe, & corruptionis, quæ eſt mutatio ab eſſe. Alia autem ſecundum contrarietatem terminorum, quæ proprie contrarietas eſt motuum, ſicut dealbatio, quæ eſt motus a nigro in album, opponitur denigrationi, quæ eſt motus ab albo in nigrum: ſic igitur in paſſionibus animæ duplex cōtrarietas inuenitur, vna quidē ſm contrarietatem obiectorum, ſ. boni, & mali, alia uero ſecundum acceſſum, & receſſum ab eodem termino in paſſionibus quidem

dem

dem concupiſcibilis inuenitur prima contrarietas tñ quæ. ſ. eſt ſm obiectum, in paſſionibus autem iraſcibilis inuenitur vtraque, cuius ratio eſt obiectum concupiſcibilis eſt bonum, vel malum ſenſibile abſolutè, bonum autem inquantum bonum non poteſt eſſe terminus, ut a quo, ſed ſolum, vt ad quem, quia nihil refugit bonum inquantũ bonum, ſed oĩa appetunt ipſum, ſimiliter nihil appetit malum inquantũ hmõi, ſed oĩa fugiunt ipſum, & pp hoc malũ non habet rõnem termini ad quẽ, ſed ſolum termini a quo. Sic igitur oĩs paſſio concupiſcibilis reſpectu boni eſt, ut ad ipſum, ſicut amor deſideriũ, & gaudium, oĩs vero paſſio eius reſpectu mali eſt, vt ab ipſo, ſicut odiũ, fuga, ſeu abominatio, & triſtitia: vnde in paſſionibus concupiſcibilis non põt eſſe cõtrarietas. ſm acceſſum, & receſſum ab eodem obiecto. Sed obiectũ iraſcibilis eſt ſenſibile bonũ, uel malum, non quidẽ abſolute, ſed ſub rõne difficultatis, vel arduitatis, vt dictũ eſt. Bonum autem arduũ, ſiue difficile habet rõnem, ut in ipſum tendat, in quantũ eſt bonum, quod pertinet ad ſpei paſſionem, & ut ab ipſo receda tur inquantum eſt arduũ, vel difficile, quod pertinet ad paſſionẽ deſperationis, ſimiliter malũ arduũ habet rõnem, ut uitetur inquantum eſt malum, & hoc pertinet ad paſſionem timoris. Habet. o. rationem, vt in ipſum tendatur, ſicut in quoddã arduum, q. ſ. aliquid euadit abiectionem mali, & ſic tendit in ipſum audacia, inuenitur ergo in paſſionibus iraſcibilis contrarietas ſm cõtrarietatem boni, & mali, ſicut inter ſpem, & timorem, & iterum ſm acceſſum, & receſſum ab eodẽ termino, ſicut inter audaciã, & timorẽ. Ad tertiũ, ſ. q in eadẽ potẽtia poſſunt ẽẽ paſſiones ſpẽ differentes, & non contrariò ad inuicẽ, ſciendũ, q paſſiones ſm actiua differunt, q̃ ſunt obiecta paſſionũ aĩæ, differentia autem actiuorũ põt attendi dupliciter, vno mõ ſm ſpẽm, vel naturã ipſorũ actiuorũ, ſicut ignis differt ab aqua. Alio mõ ſm diuerſam virtutẽ actiuã, diuerſitas aũt actiui vel motiui quantũ ad uirtutẽ mouendi accipi põt in paſſionibus aĩæ ſm ſimilitudinẽ agentiũ naturaliũ. Oẽ. n. mouens trahit quodãmõ ad ſe patiens, uel a ſe repellit. Trahendo quidẽ ad ſe tria facit in ipſo. Nam primo quidẽ dat ei inclinationẽ, vel aptitudinẽ, ut in ipſum tendat, ſicut cum corpus leue, quod eſt ſurſum dat leuitatẽ corpori generato, p quam habet inclinationẽ, & aptitudinẽ ad hoc, quod ſit ſurſum. Secũdò ſi corpus generatũ extra locum proprium dat ei moueri ad locum. Tertio dat ei quieſcere in locum cum peruenerit, quia ex eadem cauſa aliquid quieſcit in loco per quam mouebatur ad locum, & ſimiliter intelligendum eſt de cauſa repulſionis. In motibus autem appetitiuę partis bonũ habet quaſi uirtutem attractiuam, malum autem virtutem repulſiuã. Bonum ergo primo quidem in potentia appetitiua cauſat quãdam inclinationem, ſeu appetitudinem ſeu connaturalitatem ad bonum, quod pertinet ad paſſionem amoris, cui per contrarium reſpondet odium ex parte mali. Secundo ſi bonum ſit nondũ habitum dat ei motum ad aſſequendum bonum amatum, & hoc pertinet ad paſſionem deſiderij, vel concupiſcentiæ, & ex oppoſito ex parte mali eſt fuga, vel abominatio. Tertio cum adeptum fuerit bonum dat appetitus quietationem quandam in ipſo bono adepto, & hoc pertinet ad delectationem quandam, uel gaudium, cui opponitur ex parte mali dolor, vel triſtitia. In paſſionibus autem iraſcibilis præſupponitur quędam appetitudo, vel inclinatio ad pquirendũ bonũ, vel fugiẽdũ malũ ex cõcupiſcibili, quæ abſolute reſpicit bonũ, vel malũ, & reſpectu boni nondum adepti eſt ſpes, & deſperatio, reſpectu aũt mali nondũ nocentis eſt timor, & audacia, reſpectu autem boni adepti non eſt aliqua paſſio in iraſcibili, quia iã non habet rõnẽ ardui, vt dictũ eſt, ſ. ex malo iam imminente ſequitur paſſio irę. Sic igitur patet, quod ſunt quattuor coniugationes in concupiſcibili, ſ. amor, & odium deſideriũ, & fuga gaudiũ, & triſtitia delectatio, & dolor. Similiter in iraſcibili ſunt tres, ſ. ſpes, & deſperatio, timor & audacia, & ira cui nulla paſſio opponitur, hoc autem ſingulare eſt iræ, q nõ habeat cõtrariũ, non. n. põt hr̃e contrariũ, neq; ſm acceſſum neq; ſm receſſum, neq; ſm cõtrarietatẽ boni, uel mali, cauſatur eñ ira ex malo difficili iam imminente, ad cuius pręſentiã neceſſe eſt, q aut appetitus ſuccumbat, & ſic non exit terminus triſtitiæ, quæ eſt paſſio concupiſcibilis, aut habet motum ad inuadẽdũ malũ læſiuũ, quod ptinet ad irã, motũ autẽ ad fugiendũ hr̃e non põt, quia iã malũ ponitur eſſe pręſens, uel præteritum, & ſic motui iræ non contrariatur aliqua paſſio, ſecundum contrarietatẽ acceſſus, & receſſus, ſimiliter etiam, neque ſm contrarietatẽ boni, quia malo iam imminenti opponitur bonum iam adeptum, quia iam non poteſt hr̃e rationem ardui, uel difficilis, nec poſt adeptionẽ boni remanet alius motus, niſi quietatio appetitus in bono adepto quo pertinet ad gaudium, quod eſt paſſio concupiſcibilis, unde motus iræ non poteſt habere aliquem motum animæ contrarium, ſed ſolummodo opponitur ei ceſſatio a motu. Sicut Philoſophus dicit in ſua Rethorica, quòd miteſcere opponitur ei, quod eſt iraſci, quòd non eſt oppoſitum cõtrariẽ, ſed negatiuè, vel priuatiuè. Sunt igitur oẽs paſſiones differẽtes. 13. octo in concupiſcibili, & quinq; in iraſcibili, ſub quibus oẽs paſſiones animæ continentur, puta verecundia ſub timore, zelus ſub amore, inuidia ſub triſtitia, miſericordia ſub dolore.

De paſſionum animæ bonitate, & malitia. *Diſt. VII.*

DEinde conſiderandum eſt de bono, & malo, circa paſſiones. Et circa hæc oſtendenda ſunt quatuor. Primo vtrum bonum, & malum morale poſſit in paſſionibus inueniri. Secundò vtrum omnis paſſio animæ ſit mala moraliter. Tertio vtrum paſſio addat, vel minuat ad bonitatem, uel malitiã actus moralis. Quartò utrum aliqua paſſio ſit bona uel mala ex ſua ſpecie. Ad primum, ſ. utrum bonum, uel malum morale poſſit in paſſionibus inueniri. dicendum q paſſiones animæ poſſunt conſiderari dupliciter, uno modo ſm ſe, & ſic nõ ſunt bonæ uel malæ moraliter, ſed ſunt communes hominibus, & brutis unde dicit Philoſophus. 2. Ethi. q paſſionibus non laudamur, neque uituperamur. Alio modo poſſunt conſiderari ſm q ſubiacent imperio rationis, & uoluntatis, & ſic eſt in eis bonum, & malum morale. propinquior enim eſt appetitus ſenſitiuus ipſi rationi, & voluntati, quàm membra exteriora, quorum tñ motus, & actus ſunt boni, uel mali moraliter ſm q ſunt voluntarij, unde multomagis & ipſę paſſiones ſm q ſunt voluntariæ poſſunt dici bonæ uel malæ moraliter, dicuntur autem voluntariæ, uel ex eo, q a voluntate non prohibentur, uel etiam ex eo, q a uoluntate imperantur, & ſic non ſunt cões hominibus, & beſtijs, ſed ſunt homini propriæ, & poſſunt fieri laudabiles, uel uituperabiles, licet enim non laudetur, uel uituperetur, qui timet, uel iraſcitur abſolute loquendo, tamen quo aliqualiter ideſt ſm rõnem, vel pręter rõnem. Ad ſm, ſ. utrum omnis paſſio animæ ſit mala moraliter, dicendum q circa hanc quæſtionem diuerſa fuit ſententia Stoycorum, & Peripateticorum. Nam Stoyci dixerunt omnes paſſiones eſſe malas, Peripatetici verò dixerunt paſſiones moderatas eſſe bonas, quæ quidem differentia, licet magna uideatur ſecundum uocem, tamen ſecundum rem uel eſt parua, uel nulla, ſiquis vtrorumque intentiones conſideret, Stoyci enim non diſcernebant inter ſenſum, & intellectum, & per conſequens, nec inter intellectiuum appetitum, & ſenſitiuum, unde non diſcernebant paſſiones animæ a motibus voluntatis, ſecundum hoc, quod paſſiones animæ ſunt in appetitu ſenſitiuo. Simplices autem motus voluntatis, ſecundum hoc. quod paſſiones animæ, & uoluntatis ſunt in intellectiuo. Sed omnem rationalem motum appetitiuę partis uocabant uoluntatem, paſſionem autem dicebant motum progredientem extra limites rationis. Et ideo eorum ſententiam ſequens Tulius in 3. li. de Toſculanis quæſtionibus omnes paſſiones animæ uocat morbos, ex quo argumentatur, quòd qui morboſi ſunt, ſani non ſunt, & qui ſani non ſunt, inſipientes ſunt, unde & inſipientes inſanos dicimus. Peripatetici uero omnes motus appetitus ſenſitiui paſſiones uocant, unde eas bonas exiſtimãt cum ſunt a ratione moderatę, malas autem cum ſunt præter moderationem rationis, ex quo patet quòd Tulius in eodem libro Peripateticorum ſententiam (quia approbabant mediocritates paſſionum) inconuenienter improbat, dicens quod omne malum, etiam mediocre uitandum eſt, nam ſicut corpus etiam ſi mediocriter ægrotat ſanum non eſt, ſic iſta mediocritas morborum, uel paſſionum animæ, non enim paſſiones dicuntur morbi, uel perturbationes animæ, niſi cum carent moderatione rationis. Ad tertium, ſcilicet utrum omnis paſſio animæ addat uel minuat ad bonitatem, uel malitiam actus moralis, dicendum quod Stoyci ſicut ponebant omnem paſſionẽ animæ eſſe malã. ita ponebant cõuenienter omnem paſſionem animæ diminuere actus bonitatẽ. Omne enim bonum ex permixtione mali, uel totaliter tollitur, uel ſit minus bonum, & hoc quidem uerum eſt ſi dicimus paſſiones animæ ſolum inordinatos motus appetitus ſenſitiui, prout ſunt perturbationes, uel ægritudines, ſed ſi paſſiones ſimpliciter nominemus omnes motus appetitus ſenſitiui, ſic ad perfectionẽ humani boni pertinet, quòd etiam ipſæ paſſiones ſint moderatę per rõnem. Cum enim bonum hominis conſiſtat in ratione, ſicut in radice, tanto illud bonum erit perfectius, quanto ad plura, quæ homini conueniunt diriuari poteſt, vnde nullus dubitat quin ad perfectionem boni moralis pertineat, quod actus exteriorum membrorum per rationis regulam dirigantur, unde cum appetitus ſenſitiuus poſſit obedire rationi, ut dictum eſt, ad perfectionem moralis, ſiue humani boni pertinet, quòd etiam ipſę paſſiones animæ ſint regulatæ per rationem. Sicut igitur melius eſt, quod homo, & uelit bonum, & faciat exteriori actu, ita etiam ad perfectionem boni moralis pertinet, quod homo ad bonum moueatur non ſolum ſecundum uoluntatem, ſed etiam ſecundum appetitum ſenſitiuum, ſecundum quòd in Pſalmus

dicitur. Cor meum,& caro mea exultauerunt in Deum viuum, ut cor accipiamus pro appetitu intellectiuo, carnem autem pro appetitu ſenſitiuo. Vnde notandum, quod paſſiones animæ dupliciter ſe poſſunt habere ad iudicium rationis. Vno modo antecedenter,& ſic cum obnubilent iudicium rationis ex quo depẽdet bonitas moralis actus diminuit actus bonitatem, laudabilius enim eſt, ꝙ ex iudicio rationis aliquis faciat opus charitatis, q̃ ex ſola paſſione animæ alio modo ſe habeat conſequenter, & hoc dupliciter, vno modo per modum redundantiæ, quia ſcilicet cum ſuperior pars animæ intenſe mouetur in aliquid, ſequitur motum eius etiam pars inferior, & ſic paſſio exiſtens conueniẽter in appetitu ſenſitiuo eſt ſignum intentionis voluntatis, & ſic indicat bonitatem moralem maiorem. Alio modo per modum electionis, quando.ſ.homo ex iudicio rationis eligit affici aliqua paſſione, vt promptius operetur cooperante appetitu ſenſitiuo, & ſic paſſio animæ addit ad bonitatem actionis. Ad quartum.ſ. vtrum aliqua paſſio animæ ſit ſm ſe bona, vel mala ex ſua ſpecie, dicendum ꝙ ſpecies actus, vel paſſionis dupliciter poteſt cõſiderari, vno modo ſm ꝙ eſt in genere naturæ, & ſic bonum vel malum morale non pertinet ad ſpeciem actus, vel paſſionis, alio modo ſm ꝙ pertinent ad genus moris, prout.ſ.participant aliquid de voluntario.& de iudicio rationis, & hoc modo bonũ, & malum morale poſſunt pertinere ad ſpeciem paſſionis, ſm ꝙ accipitur, ut obiectum paſſionis aliquid de ſe conueniens rationi, vel diſſonum a ratione. Sicut patet de verecundia, quæ eſt timor turpis,& de inuidia, quæ eſt triſtitia de bono alterius, ſic enim pertinent ad ſpeciem exterioris actus.

De paſſionum animæ ordine. *Diſt. VIII.*

DEinde conſiderandum eſt de ordine paſſionum ad inuicem. Et circa hæc videnda ſunt quatuor. Primo de ordine paſſionum iraſcibilis ad paſſiones concupiſcibilis. Secundo de ordine paſſionum concupiſcibilis adinuicem. Tertiò de ordine paſſionum iraſcibilis adinuicem. Quartò de quatuor principalibus paſſionibus. Ad primum dicendum, quòd paſſiones concupiſcibilis ad plura ſe habent, quam paſſiones iraſcibilis, in paſſionibus concupiſcibilis inuenitur aliquid pertinens ad motum, ſicut deſiderium,& aliquid pertinens ad quietem, ſicut gaudium,& triſtitia, ſed in paſſionibus iraſcibilis non inuenitur aliquid pertinens ad quietem, ſed ſolum pertinens ad motum, cuius ratio eſt, quia id in quo iam quieſcitur non habet rationẽ difficilis, ſeu ardui, quod eſt obiectum iraſcibilis, quies autem cũ ſit finis motus eſt prior in intentione, ſed eſt poſterior in executione, ſi ergo comparentur paſſiones iraſcibilis ad paſſiones concupiſcibilis, quæ ſignant quietem in bono, manifeſte videtur, ꝙ paſſiones iraſcibilis præcedunt ordine executionis huiuſmodi paſſiones concupiſcibilis, ſicut ſpes præcedit gaudium, unde & cauſat ipſum, ſecundum id Apoſtoli. Ro.12. Spe gaudentes: ſed paſſio concupiſcibilis importans quietem in malo, ſ.triſtitia, media inter duas paſſiones iraſcibilis. Sequitur enim timorem, cũ enim occurrerit malum, quod timebatur cauſatur triſtitia, præcedit autem motum iræ, quia cum ex triſtitia præcedente aliquis in uindictam inſurgit, hoc pertinet ad motum iræ, & quia rependere vicem malis apprehẽditur ut bonum, cum iratus hic conſecutus fuerit gaudet,& ſic malum eſt, ꝙ omnis paſſio iraſcibilis terminatur ad paſſionem concupiſcibilis pertinentẽ ad quietem, ſ.vel ad gaudium, uel ad triſtitiam: ſed ſi comparentur paſſiones iraſcibilis ad paſſiones concupiſcibilis, quæ important motum, ſic manifeſte paſſiones concupiſcibilis ſunt priores, eo quòd paſſiones iraſcibilis addunt ſupra paſſiones concupiſcibilis, ſicut etiam obiectum iraſcibilis addit ſupra obiectum concupiſcibilis arduitatem, ſiue difficultatem. Spes enim ſupra deſiderium addit quendam conatum,& quandam eleuationem animi ad cõſequendum bonum arduum,& ſimiliter timor addit ſupra fugã ſeu abominationem quandam depreſſionem animi propter difficultatem mali: ſicut ergo paſſiones iraſcibilis mediæ ſunt inter paſſiones concupiſcibilis, quæ important motum in bonum, vel malum,& inter paſſiones concupiſcibilis, quæ important quietẽ in bono, uel malo,& ſic patet ꝙ paſſiones iraſcibilis, & principium habent a paſſionibus concupiſcibilis,& in paſſiones concupiſcibilis terminantur. Ad ſecundum, ſ. de ordine paſſionum cõcupiſcibilis ad inuicem, dicendum ꝙ obiectum concupiſcibilis ſunt bonum, & malum, naturaliter autem bonum eſt prius malo, eo ꝙ malum eſt priuatio boni, unde omnes paſſiones quarum obiectum eſt bonum naturaliter ſunt priores paſſionibus, quarũ obiectum eſt malum, unaquæque.ſ.ſua oppoſita, quia enim quæritur bonum, ideo refutatur oppoſitum malum, bonum autem habet rationem finis, qui quidem eſt prior in intentione, ſed poſterior in conſecutione: poteſt ergo ordo paſſionum concupiſcibilis attendi, vel ſm intentionem, vel ſm conſecutionem. Secundum quidem cõſecutionem illud eſt prius, quod primo ſit in eo, quod tẽdit ad finem: manifeſtum eſt autem, ꝙ omne, quod tendit ad finem aliquem, primo quidem habet aptitudinem, ſeu proportionem ad finem, nihil enim tendit ad finem non proportionatum, ſecũdo mouetur ad finem, tertio quieſcit in fine poſt eius conſecutionem, ipſa autem aptitudo ſeu proportio appetitus ad bonum eſt amor, qui nihil eſt aliud, quàm complacentia boni, motus autem ad bonum eſt deſiderium, uel concupiſcentia, quies autem in bono eſt gaudium, uel delectatio, & ideo ſecundum hunc ordinem amor præcedit deſiderium, & deſideriũ præcedit delectationẽ, ſed ſecundum ordinem intentionis eſt ẽ conuerſo, nam delectatio intenta cauſat deſiderium,& amorem, delectatio enim eſt fruitio boni, quæ quodammodo eſt finis, ſicut & ipſum bonum, ut dictum eſt. Ad tertiũ, ſcilicet de ordine paſſionum iraſcibilis, dicendum ꝙ ſicut iam dictum eſt omnes paſſiones iraſcibilis important motum ad aliquid, motus autem ad aliquid in iraſcibili poteſt cauſari ex duobus, uno modo ex ſola aptitudine, ſeu proportione ad finem, quæ pertinet ad amorem vel odium. Alio modo ex præſentia ipſius boni uel mali, q̃ pertinet ad triſtitiam, uel gaudium, & quidem ex præſentia boni non cauſatur aliqua paſſio in iraſcibili, ut dictum eſt, ſed ex præſentia mali cauſatur paſſio iræ, quia igitur in via generationis, ſeu conſecutionis proportio, vel aptitudo ad finem præcedit conſecutionem finis, inde eſt, ꝙ ira inter omnes paſſiones iraſcibilis eſt ultima in ordine generationis, inter alias autem paſſiones iraſcibilis, quæ important motum conſequentem amorem vel odium boni, uel mali, oportet, ꝙ paſſiones quarum obiectum eſt bonum, ſicut ſpes & deſperatio ſint naturaliter priores paſſionibus quarum obiectum eſt malum, ſ.audacia,& timore, ita tamen ꝙ ſpes eſt prior deſperatione, quia ſpes eſt motus in bonum ſm rationem boni, quod de ſua ratione eſt arbitratiuum, & ideo eſt motus in bonũ per ſe, deſperatio aũt eſt receſſus a bono nõ ſm ꝙ eſt bonũ, ſed ſecũdũ aliquid aliud, unde eſt quaſi per accidẽs,& eadem ratione timor cum ſit receſſus a malo eſt prior, quàm audacia. Quod autem ſpes,& deſperatio ſint naturaliter priores, quam timor,& audacia, ex hoc manifeſtum eſt, ꝙ ſicut appetitus boni eſt ratio quare uitetur malum, ita etiam ſpes,& deſperatio ſunt ratio timoris, & audaciæ: nam audacia conſequitur ſpem uictoriæ,& timor conſequitur deſperationem uincendi, ira autem conſequitur audaciam. nullus enim iraſcitur uindictam appetens, niſi audeat uindicare, ſm ꝙ Auicen. dicit in 6. de naturalibus: ſic ergo patet, ꝙ ſpes eſt prima inter omnes paſſiones iraſcibilis.& ſi ordinem omnium paſſionum ſm uiam generationis ſcire uelimus, primo occurrunt amor,& odium. Secundo deſiderium,& fuga. Tertio ſpes,& deſperatio. Quartò timor,& audacia. Quinto ira. Sextò,& ultimo gaudium,& triſtitia, quæ conſequuntur ad omnes paſſiones, ut dicitur in ſecũdo Ethi. Ita tamen, ꝙ amor eſt prior odio, & deſiderium fuga, & ſpes deſperatione,& timor audacia, & gaudium quam triſtitia, ut ex prædictis colligi poteſt. Ad quartum, ſcilicet de quatuor principalibus, quæ ſunt ſpes,& timor, gaudium, & dolor, dicendum, quod hæ quatuor paſſiones conuenienter principales eſſe dicuntur, quarum duæ ſcilicet gaudium, et triſtitia principales dicuntur, quia ſunt finales, et completiuæ ſimpliciter reſpectu omnium paſſionum, unde ad omnes paſſiones ſequuntur, ut dicitur in libro ſecundo Ethicorum, Timor autem, et ſpes ſunt principales non quidem quaſi completiuæ ſimpliciter, ſed quia ſunt completiuæ in genere motus appetitiui ad aliquid. Nam reſpectu boni incipit motus in amore, et procedit i deſiderium, et terminatur in ſpe, reſpectu uero mali incipit in odio, et procedit ad fugam, et terminatur in timore, et ſolet harum quatuor paſſionum numerus accipi ſecundum differentiam præſentis, et futuri, motus enim reſpicit futurum, ſed quies in aliquo præſenti: de bono igitur præſenti eſt gaudium, de malo præſenti eſt triſtitia, de bono uero futuro eſt ſpes, de malo futuro eſt timor: omnes enim aliæ paſſiones, quæ ſunt de bono, uel malo præſenti, uel futuro ad has cõpletiue reducuntur, unde etiam a quibuſdam dicuntur principales hæ prædictæ quatuor paſſiones, quia ſunt generales, quod quidem uerum eſt, ſi ſpes, et timor deſignant motum appetitus conuenienter tendentem ad aliquid appetendum, vel fugiendum.

De amore. *Diſt. IX.*

DEinde conſiderandum eſt de paſſionibus animæ in ſpeciali, et primo de paſſionibus concupiſcibilis, deinde de paſſionibus iraſcibilis. Inter omnes autem paſſiones, primo dicendũ eſt de amore, et odio. Secundo de deſiderio, et fuga, ſeu abominatione. Tertiò de delectatione, et dolore. quarto de gaudio, et triſtitia. Circa amorem conſideranda ſunt tria, primo de ipſo amore, ſecũdo de cã amoris. tertio de effectibus eius. Circa primũ conſiderãda ſunt quinq;, primo, ꝙ multiplex eſt genus amoris, ſecũdo utrũ amor ſit in cõcupiſcibili, ter-

tio

tio vtrũ amor ſit paſſio, quarto de dr̃ia inter amorẽ, & dilectionem, quinto vtrum amor conuenienter diuidatur in amorẽ amicitiæ, & amorem concupiſcentiæ. Circa primum ſciendum eſt, ꝙ duplex eſt amor. ſ. Amor quo diligimus Deum, & rationalẽ creaturam pp Deum, qui dr̃ charitas. Et eſt amor quo diligimus creaturam abſolute non habito reſpectu ad Deum, & iſte eſt multiplex. Eſt enim amor naturalis conuenientiæ, quo amore debent ſe mutuo diligere omnes homines, pp conformitatẽ naturæ, & amor carnalis attinentiæ, qualis eſt inter parentes, & filios, & econuerſo inter fratres, & ſorores adinuicem, inter conſanguineos, & affines. Et amor ſpiritualis colligantiæ, quam facit vnitas pfeſſionis, qualis eſt inter chriſtianos adinuicem, pp vnitatem fidei, & inter religioſos vnius regulæ profeſſores. Et amor legalis conditionis, qualis eſt inter dominos, & ſeruos, & econuerſo. Et amor coniugalis adhærentiæ, qualis eſt inter virum, & vxorem. Et amor ſpecialis amicitiæ, qualis eſt inter amicos. Et amor ſocialis, qualis eſt inter ſocios, vicinos, & conciues ſimul cohabitantes. Omnes iſti amores ſunt liciti, & ſunt in eis diuerſi gradus amoris, & diuerſa ratio diligendi, Eſt aũt, & alius amor illicitus. ſ. inordinatus amor temporalis opulentię, mũdanæ excellentiæ, & carnalis concupiſcentiæ. Amor charitatis quo diligimus Deum eſt optandus, & a Deo poſtulandus: oẽs alij, q̄ dicti ſunt eſſe liciti, ſunt ordinandi & modificandi, tres vltimi abijciendi ſunt tanq̃ illiciti. Hos modos amoris breuiter cõprehendit Aug. dicẽs, duo ſunt amores, quorum vnus ſanctus, alter immundus, alter ſocialis, alter priuatus, alter cõi vtilitati conſulens, pp ſupernam ſocietatem, alter etiam rem cõem in ppriã poteſtatem redigens, pp arrogantem dominationem, alter tranquillus, alter turbulentus, alter pacificus, alter ſeditioſus, alter amicabilis, alter inuidus, alter hoc volens proximo, qđ ſibi, alter proximum ſubijcere ſibi, alter pp proximi vtilitatem regẽs proximum, alter pp ſuam, hæc Aug. Circa affectionem igitur amoris ſic ſe debent hr̃e omnes homines, ꝙ Deum & bonum eius, idest honorem ſuum primo principaliter pp ſe, & ſuper oĩa debent diligere, & optare, ſecundo bonum animæ ſuæ debet vnuſquiſque diligere plus, q̃ bonũ omnium aliorum, & pluſq̃ aliud quodcunque citra Deum, ita ꝙ pp nullum aliud bonum debet facere aliquid qđ ſit in damnum animæ ſuæ. Sicut ait ſaluator Math. 16. Quid prodeſt homini ſi mundum vniuerſum lucret, animæ vero ſuæ detrimentum patiatur? quaſi diceret, nihil. Ad ſm. ſ. Vtrum amor ſit in cõcupiſcibili, dicendum ꝙ amor eſt aliquid ad appetitum pertinens, cum vtriuſq; obiectum ſit bonũ. Vnde ſm dr̃iam appetitus eſt dr̃a amoris. Eſt enim quidam appetitus non conſequens apprehenſionem ipſius appetentis, ſed alterius, & hmõi dr̃ appetitus naturalis. Res. n. naturales appetunt, qđ eis conuenit ſm ſuam naturam, non per apprehenſionẽ propriam, ſed apprehenſionem inſtituentis naturam. Alius aũt eſt appetitus conſequens apprehenſionem ipſius appetentis, ſed ex neceſſitate non eſt ex iudicio libero, & talis eſt appetitus ſenſitiuus in brutis, qui tñ in hoĩbus aliquid libertatis participat, inquantum obedit rationi. Alius aũt eſt appetitus conſequens apprehenſionem appetentis ſm iudicium liberum, & talis eſt appetitus rationalis, ſiue intellectiuus, qui dr̃ volũtas. In vnoquoq; aũt horum appetituum amor dr̃ illud qđ eſt principium motus tendentis in finem amatum. In appetitu aũt naturali principiũ huius motus eſt connaturalitas appetentis ad id qđ tendit, quę dici põt amor naturalis, ſicut ipſa connaturalitas corporis grauis ad locum medium, eſt per grauitatẽ, & põt dici amor naturalis, & ſimiliter coaptatio appetitus ſenſitiui, vel voluntatis ad aliqđ bonum. i. ipſa complacentia boni, dr̃ amor ſenſitiuus, vel intellectiuus, ſeu rationalis. Amor igitur ſenſitiuus eſt in appetitu ſenſitiuo, ſicut amor intellectiuus eſt in appetitu intellectiuo, & pertinet ad concupiſcibilem, quia dr̃ per reſpectum ad bonum abſolute, non per reſpectum ad arduum, qđ eſt obiectum iraſcibilis. Ad tertium. ſ. vtrum amor ſit paſſio. Dicendum eſt ꝙ paſſio eſt effectus agentis in patiente, agens aũt naturale duplicem effectum inducit in patiens. Nam primo quidẽ dat formã, ſecundo aũt dat motum conſequentem formam, ſicut generans dat corpori grauitatem, & motum conſequentem ipſam, & ipſa grauitas, q̄ eſt in principium motus ad locum cõnaturalem, pp grauitatem poteſt quodammodo dici amor naturalis, ſic & ipſũ appetibile dat primo quidem quandam coaptationem ad ipſũ, quæ eſt complacentia appetibilis, ex qua ſequitur motus ad appetibile. Nam appetitiuus motus circulo agit, ut dr̃ in tertio de anima: appetibile. n. mouet appetitum faciens quodammodo in eius intentione, & appetitus tendit in appetibile realiter conſequẽtem, ut ſic ibi ſit finis motus, ubi fuit principium. Prima ergo immutatio appetitus ab appetibili vocatur amor, quæ nihil aliud eſt, q̃ complacentia appetibilis, & ex hac complacentia ſequitur motus in appetibile, qui eſt deſiderium, & vltimo quies, quæ eſt gaudium. Sic igitur cum amor conſiſtat in quadam immutatione appetitus ab appetibili, manifeſtum eſt, ꝙ amor eſt paſſio proprie quidem, ſm ꝙ eſt in concupiſcibili, cõiter aũt, & extenſo noĩe ſm ꝙ eſt in uoluntate. Ad quartum. ſ. de dr̃ia inter amorem, & dilectionem. Dicendum eſt, ꝙ quatuor noĩa inueniunt ad idem quodammodo pertinentia, ſ. amor & dilectio charitas, & amicitia: differunt tñ in hoc, ꝙ amicitia ſm Philoſophum in 7. Ethi. eſt quaſi habitus, amor autem, & dilectio ſignãtur per modum actus, vel paſſionis, charitas autem vtroq; modo accipi põt. Differẽter tñ ſignatur actus per iſta tria. Nã amor cõis eſt inter ea, omnis enim amor eſt dilectio, vel charitas, ſed non conuerſo. Addit. n. dilectio ſupra amorem electionem præcedentem, vt ipſum nomen ſonat, vñ dilectio non eſt in concupiſcibili, ſed in voluntate tñ, & eſt ſolum in ſola rationali natura, charitas autem addit ſupra amorem perfectionem quãdam amoris, inquãtum id qđ amatur magni precij æſtimatur, vt ipſum nomen deſignat. Ad quintum, ſ. vtrum amor conuenienter diuidatur per amorem amicitiæ, & concupiſcentiæ. Dicendũ, ꝙ ſicut Philoſophus dicit in 2. Retho. amor eſt uelle alicui bonũ. Sic ergo motus amoris in duo tendit, ſ. in bonũ ꝙ quis vult alicui, uel ſibi, uel alij, & in id cui vult. Ad illud ergo bonum ꝙ quis vult alteri, hr̃ amor concupiſcentię. Ad illud autem cui aliquis vult bonum, hr̃ amor amicitiæ. Hæc autẽ diuiſio eſt ſm prius, & poſterius. Nam id qđ amatur amore amicitiæ, ſimpliciter, & per ſe amatur, ꝙ autem amatur amore concupiſcentiæ, ſimpliciter, & ſm ſe amatur, ſed amatur alteri. Sicut enim ens ſimpliciter eſt, quod habet eſſe, ens autem ſm quid eſt, ꝙ eſt in alio, ita bonum quod conuertitur cum ente, ſimpliciter quidem eſt qđ ipſum habet bonitatem. Quod autem eſt bonum alterius, eſt bonum ſm quid, & per conſequens amor quo amatur aliquis, ut ſit ei bonum, eſt amor ſimpliciter, amor autem quo amatur aliquid, vt ſit bonum alterius, eſt amor ſecundum quid.

De cauſa amoris. Diſt. X.

DEinde conſiderandum eſt de cauſa amoris. Et primo, vtrũ ſolum bonum ſit cauſa amoris. Secundo, vtrum cognitio. Tertio, vtrum ſimilitudo. Quarto, vtrum aliqua alia paſſio animæ. Ad primum, ſ. vtrum ſolum bonum ſit cauſa amoris. Dicẽdum, ꝙ ſicut dicit Aug. 8. de Trini. Non amatur certe, niſi bonum, quia ſicut dictum eſt, amor ad appetitiuam potentiam pertinet, quæ eſt uis paſſiua, vñ obiectum eius comparatur ad ipſam, ſicut cauſa motus, vel actus ipſius. Oportet igitur, ut illud ſit proprie cauſa amoris, qđ eſt amoris obiectum, amoris autem proprium obiectum eſt bonum, quia vt dictũ eſt amor importat quandam connaturalitatem, vel complacentiam amãtis ad amatum, vnicuiq; autem eſt bonum id qđ eſt ſibi connaturale, & proportionatum, vñ relinquitur ꝙ bonum ſit propria cauſa amoris. Malum aũt, numq̃ amatur, niſi ſub ratione boni, ſ. inquantum eſt ſm quid bonum & apprehenditur, ut ſimpliciter bonum, & ſic aliquis amor eſt malus, inquãtum tendit in id qđ nõ eſt ſimpliciter bonum, & per hunc modum diligit homo iniquitatem, inquantum per iniquitatem adipiſcitur aliqđ bonũ, puta delectationem, vel pecuniam, vel aliqđ tale. Pulchrum autem etſi de ſui ratione ſit amabile, ſicut dicit Dyo. 4. de di. no. ꝙ nõ ſolum bonum, ſed etiam pulchrum eſt oĩbus amabile, hoc non obſtat prædictis, quia pulchrum eſt idem cum bono ſola ratione differens: cum. n. bonum ſit quod oĩa appetunt, de ratione boni eſt, ꝙ in eo quietetur appetitus, ſed ad rationẽ pulchri pertinet, ꝙ in eius aſpectu, ſeu cognitione quietẽt appetitus, vñ & illi ſenſus præcipue reſpiciunt pulchrum, qui cognoſcitiui ſunt, ſ. uiſus, & auditus rõni deſeruientes, dicimus. n. pulchra viſibilia, & pulchros ſonos: in ſenſibilibus aũt aliorum ſenſuum non vtũtur noĩe pulchritudinis, non. n. dicimus pulchros ſapores, aut odores, & ſic patet, ꝙ pulchrum addit ſupra bonũ quendam ordinem ad uim cognoſcitiuam, ita ꝙ bonum dicatur id qđ ſemper complacet appetitui, pulchrum aũt dicatur id cuius ipſa apprehenſio placet. Ad ſm, ſ. utrum cognitio ſit cauſa amoris. Dicendum, ꝙ ſicut dictum eſt, bonum eſt cauſa amoris per modũ obiecti, bonum aũt non eſt obiectum appetitus, niſi prout apprehenſum, & ideo amor requirit aliquam apprehenſionem boni, qđ amatur, & ppter hoc Philoſophus dicit. in 8. Ethi. ꝙ uiſio corporalis eſt principium amoris ſenſitiui, & ſimiliter contẽplatio ſpiritualis pulchritudinis, uel bonitatis eſt principium ſpiritualis amoris: ſic igitur cognitio eſt cauſa amoris rõne qua, & bonum, ꝙ non põt amari, niſi cognitum. Ad tertium, ſ. vtrũ ſimilitudo ſit cauſa amoris. Dicendum ꝙ ſimilitudo propriẽ loquẽdo eſt cauſa amoris. Sed conſiderandum eſt, ꝙ ſimilitudo inter aliqua põt attendi dupliciter. Vno modo ex hoc, ꝙ utrunq; habet idem in actu, ſicut duo habentes albedinẽ dñr ſimiles. Alio modo ꝙ unum habet in potentia, & in quadam inclinatione id qđ aliud habet in actu. Sicut ſi dicamus, ꝙ corpus graue exi-

ſtens

ſtens extra ſuum locum habet ſimilitudinem cum corpore graui in ſuo loco exiſtenti, uel etiam ſm q potentia habet ſimilitudinem ad actum ipſum. Nam in ipſa potentia eſt quodammodo actus. Primus ergo ſimilitudinis modus cauſat amorē amicitiæ, ſiue beniuolentiæ, ex hoc. n. q aliqui duo ſunt ſimiles, qui habentes vnam formam, ſunt quodammodo vnum in forma illa. Sicut duo homines ſunt vnum in ſpecie humanitatis, & duo albi in albedine, & ideo affectus vnius tēdit in alterum, ſicut in vnum ſibi, & vult ei bonum, ſicut & ſibi. Sed ſecūdus modus ſimilitudinis cauſat amorem concupiſcentiæ, vel amicitiā vtilis, ſeu delectabilis, quia vnicuiq; exiſtenti in potentia, inquantum hmōi ineſt appetitus ſui actus, & in eius conſecutione delect ſi ſit ſentiens, & cognoſcens, dictum eſt aūt, q in amore concupiſcentiæ amans proprie amat ſeipſum, cū vult id bonum, qđ concupiſcit, magis aūt vnuſquiſq; ſeipſum amat, q̄ alium, quia ſibi eſt vnus in ſubſtātia, alteri vero in ſimilitudine alicuius formæ: & ideo ſi ex eo, qui eſt ſimilis ſibi in participatione formæ impediatur ipſemet a conſecutione boni qđ amat, efficiē ei odioſus, non inquantum eſt ſimilis, ſed inquantum eſt boni proprij impeditiuus, & pp hoc figuli corrixantur adinuicem, quia ſeinuicem impediūt in proprio lucro, & inter ſuperbos ſunt iurgia, quia ſeinuicem impediunt in propria excellentia, quam concupiſcunt. Ad quartū, ſ. vtrum aliqua alia paſſio aīæ ſit cauſa amoris. Dicendum, q nulla alia paſſio aīæ eſt, quæ non pſupponat aliquem amorem. Cuius rō eſt, quia oīs alia paſſio aīæ, vel importat motum ad aliquid, vel quietem in aliquo, oīs aūt motus in aliquid, vel quies in aliqua connaturalitate, vel coaptatione procedit, quæ pertinet ad rōnem amoris, vnde impoſſibile eſt, q aliqua alia paſſio aīæ ſit cauſa naturaliter oīs amoris, contingit tamen aliquam aliam paſſionem eſſe cauſam amoris alicuius, ſicut etiam vnum bonum eſt cauſa alterius, vnde cum quis amat aliquid pp delectationem, amor quidem ille cauſatur ex delectatione, ſed delectatio illa iterum cauſatur ex alio amore præcedente, nullus enim delectatur in re, niſi aliquo modo amata. Item deſideriū alicuius ſemper præſupponit amorem illius rei. Sed deſideriū alicuius rei poteſt eſſe cauſa, vt res illa ametur, ſicut qui deſiderat pecuniam, amat pp hoc eum a quo pecuniā recipit. Spes etiam cauſat, vel auget amorem, & ratione delectationis, quia delectationem cauſat, & etiam ratione deſiderij, qa ſpes deſiderium fortificat. Non. n. ita intenſe deſideramus, quæ non ſperamus, ſed tamen & ipſa ſpes eſt alicuius boni amati.

De effectibus amoris. *Diſt.* XI.

DEinde conſiderandū eſt de effectibus amoris, & circa hęc quæruntur quatuor. Primo, vtrum vnio ſit effectus amoris. Secundo, vtrum mutua inhęſio. Tertio, vtrum extaſis. Quarto, vtrū zelus. Ad primum, ſ. vtrum vnio ſit effectus amoris. Dicendum q duplex eſt vnio amantis ad amatū, vna ſm rē, puta cum amatum præſentialiter adeſt amanti, alia vero ſm affectum, quæ quidem vnio conſideranda eſt ex apprehēſione pcedenti, nam motus appetitiuus ſequit̄ apprehenſionē. Cum aūt ſit duplex amor, ſ. concupiſcētiæ, & amicitiæ, vterq; procedit ex quadam apprehenſione vnitatis amati ad amantem, cum. n. aliquis amat aliquid, quaſi concupiſcens illud, apprehendit illud quaſi pertinens ad ſui bene eſſe. Similiter cum aliquis amat aliquid amore amicitiæ ei vult bonum, ſicut & ſibi vult bonū, vñ apprehendit eum, vt alterum ſe inquantum. ſ. vult ei bonū, ut & ſibiipſi, & inde eſt q amicus dr alter ipſe, & Aug. dicit in 4. Cōfeſſ. vnde quidam dixit de amico ſuo, dimidium animæ ſuę. Primam ergo vnionem amor facit effectiue, quia mouet ad deſiderandum, & quærendum præſentiam amati, quaſi ſibi conuenientis ad ſe pertinentis, ſecundam vero vnionem facit formaliter, quia ipſe amor eſt talis vnio, vel nexus, vnde Aug. dicit in 8. de Trini. q amor eſt vita quædam duo aliqua copulans, vel copulare appetens, amantem, ſ. & qđ amatur, qđ enim dicit copulans refertur ad vnionem affectus ſine qua non eſt amor, q vero dicit copulare appetens, pertinet ad vnionem realem. Sciendum autem quod vnio tripliciter ſe habet ad amorē, quædam enim vnio eſt cauſa amoris, & hæc quidem vnio eſt ſubſtantialis, quātum ad amorem quo quis amat ſeipſum, quātum vero ad amorem quo quis amat alia eſt vnio ſimilitudinis, vt dictū eſt. Quædam vero vnio eſt eſſentialiter ipſe amor, & hæc eſt vnio ſm cooperationem affectus, qui quidem aſſimilatur vnioni ſubſtātiali, inquantum amans ſe habet ad amatum, in amore quidem amicitiæ, vt ad ſeipſum, in amore autem concupiſcentiæ, vt ad aliquid ſui. Quædam vero vnio eſt effectus amoris, & hæc vnio eſt realis, quam amans quærit de re amata, & hæc quidem vnio eſt ſm conuenientiam amoris, vt enim Philoſophus refert in ſecundo Poli. Ariſtophanes dixit q amātes deſiderarent ex ambobus fieri vnum, ſed quia ex hoc accideret, aut ambos, aut alterum corrumpi quærunt vnionem, quæ conuenit, & decet, vt ſcilicet ſimul conuerſentur, & ſimul colloquantur, & in alijs huiuſmodi coniungantur. Ad ſm. ſ. utrum mutua inhæſio ſit effectus amoris. Dicendum q effectus iſte mutuę inhæſionis poteſt intelligi, & quantum ad vim apprehenſiuam, & quantū ad uim appetitiuam. Nam quantum ad uim apprehenſiuam amatum dr eſſe in amante, inquantum amatum immoratur in apprehenſione amantis, ſm illud Philoſop. 1. Fo q habeam uos in corde. amans uero dr eſſe in amato ſm apprehenſionem, inquantum amans non eſt contentus ſuperficiali apprehenſione amati, ſed nititur ſingula, quæ ad amatum pertinēt intrinſecus diſquirere. & ſic ad interiora eius ingreditur, ſicut de Spirituſancto, q eſt amor dr. 1. ad Corin. 2. Qui ſcrutatur etiam profunda Dei. ſed quantum ad uim appetitiuam amatum dr eſſe in amante, prout eſt per quandam complacentiam in eius affectu, ut uel delectetur in eo, aut in bonis eius apud præſentiam, uel in abſentiam per deſiderium tendat in ipſum amatum per amorem cōcupiſcentiæ, uel in bona, quæ uult amato eius per amorem amicitiæ, non quidem ex aliqua extrinſeca cauſa, ſicut cum aliquis deſiderat aliquid pp alterum, uel cum aliquis uult bonum alteri non pp aliquid aliud, ſed pp complacentiam amati intrinſecus iudicatam, unde & amor dr intimus, & dr uiſcera charitatis, econuerſo autem amans eſt in amato, aliter quidem p amorem amicitiæ, aliter per amorem concupiſcentiæ. Amor enim concupiſcentiæ non requieſcit in quacunque extrinſeca, aut ſuperficiali adeptione, uel fruitione amati, ſed quærit amatū perfecte hre, quaſi ad intima illius proueniens. In amore uero amicitiæ amans requieſcit in amato, in quantum reputat bona, uel mala amici, ſicut ſua, & uoluntatem amici, ſicut ſuam, ut quaſi ipſe in ſuo amico uideatur bona, uel mala pati, & affici, & pp hoc proprium eſt amicorum eadem uelle, & in eodem triſtari, & gaudere ſm Philoſophum in 9. Ethi. & in ſecundo Rethoricę, ut ſic inquantum, quæ ſunt amici æſtimat ſua amans uideatur eſſe in amato, quaſi idem factus amato. Inquantū uero econuerſo uult, & agit pp amantem, ſicut pp ſeipſum quaſi reputās amicum idem ſibi, ſicut amatum eſt in amante: poteſt autem, & tertio modo mutua inhæſio intelligi in amore amicitiæ ſm uiā readamationis, inquantum mutuo ſe amant amici, & ſibinuicem bona uolunt, & operantur. Ad tertium, ſ. utrum extaſis ſit effectus amoris. Dicendum q extaſim pati aliquid dr cum aliquis extra ſe ponitur, q quidem conuenit, & ſm uim apprehenſiuam, & ſm uim appetitiuam. Secundum quidem uim apprehenſiuam aliquis di extra ſe poni, qñ ponitur extra cognitionē propriam ſibi, uel qui ad ſuperiora ſublimantur, ſicut homo dū eleuatur ad comprehendendum aliqua, quæ ſunt ſuperiora ſenſum, & rationem, dr extaſim pati, inquātum patitur extra connaturalem apprehenſionem rationis, & ſenſus, uel ad inferiora deprimitur, puta cum aliquis in furiam, uel in amentiam cadit, dr extaſim paſſus. Secundum appetitiuam uero partem dr aliquis extaſim pati, qñ appetitus alicuius in alterū fertur exiens quodāmodo extra ſeipſum, primā quidem extaſim facit amor diſpoſitiue, inquantum, ſ. facit meditari de amato, ut dictū eſt. Intenſa autem meditatio unius abſtrahit ab alijs: ſed ſecundam extaſim facit amor directe, ſimpliciter quidem amor amicitiæ, amor autem concupiſcentiæ non ſimpliciter, ſed ſm quid. Nam in amore concupiſcentiæ quodammodo fertur amans extra ſeipſum, inquantum, ſ. non contentus gaudere de bono, qđ habet, quærit frui aliquo extra ſe, ſed quia illud extrinſecum bonum quærit ſibi habere, non exit ſimpliciter extra ſe, ſed talis affectio in fine ipſa concluditur, ſed in amore amicitiæ affectus alicuius ſimpliciter exit extra ſe, quia vult amico bonū, & operatur quaſi gerens curam, & prouidētia ipſius pp ipſum amicū. Ad quartū, ſ. utrum zelus ſit effectus amoris. Dicendum q zelus quocunque modo ſumatur ex intenſione amoris prouenit. Manifeſtum eſt. n. q quanto aliqua uirtus intenſius tendit in aliquid, fortius etiam repellit omne contrarium, uel repugnans. Cum igit̄ amor ſit quidam motus in amatum, ut Aug. dicit in lib. 83. quæſtionum. Intenſus amor quærit excludere omne, qđ ſibi repugnat: aliter tñ hic contingit in amore concupiſcentię, & aliter in amore amicitiæ, nam in amore concupiſcentiæ, qui intenſe aliquid concupiſcit mouetur contra omne illud, qđ repugnat conſecutioni, uel fruitioni quietę eius qđ amatur, & hoc modo virī dñr zelare uxores, ne per conſortium aliorum impediatur ſingularitas, quam in uxore quærunt. Similiter etiam qui quærunt excellentiam mouentur contra eos, qui excellere vīr, quaſi impedientes eorum excellentiam, & iſte eſt zelus inuidiæ, de quo dr in Pſal. Noli ęmulari in malig. neque zelaueris facī. iniquitatē. Amor autem amicitiæ quærit bonum amici. vnde quando eſt intenſus facit hominem moueri cōtra omne illud qđ repugnat bonis amici, & ſm hoc aliquis dr zelare pro amico quando ſi qua dicuntur, uel fiunt contra bonum amici homo repellere ſtudet,

det,& per hunc etiam modum aliquis dr̃ zelare pro Deo, quando ea,quæ ſunt contra honorem, vel voluntatem Dei,repellere ſm poſſe conatur ſm illud 3.Reg.19. Zelo zelatus ſum pro domino exercituum. Et ideo ſuper illud,zelus domus tuæ comedit. dicit Gloſa,ꝙ bono zelo comeditur quilibet, qui praua,quæ viderit corrigere ſatagit,ſi nequit tolerat,& gemit.

De odio. Diſt. XII.

DEinde conſiderandum eſt de odio . Et circa hoc quæruntꝰ ſex.Primo, vtrum obiectum,& cã odij ſit malum. Secundo, vtrum odium cauſetur ex amore. Tertio,vtrum odiũ ſit fortius,q̃ amor. Quarto, vtrum aliquis poſſit odio hr̃e ſeipſum. Quinto, vtrum aliquis poſſit odio hr̃e veritatem . Sexto, vtrum aliquis poſſit odio haberi in vniuerſali. Ad primum,ſcilicet vtrum obiectum, & cauſa odij ſit malum. Dicendum,ꝙ cũ appetitus naturalis deriuet̃ ab aliqua apprehenſione , licet non coniuncta,eadem ratio vr̃ eſſe de inclinatione appetitus naturalis,& appetitus animalis,qui ſequit̃ apprehenſionem coniunctã. In appetitu autem naturali hoc manifeſte apparet,ꝙ ſicut vnũquodque habet naturalem conſonantiam,vel appetitudinem ad id qđ ſibi conuenit , quæ eſt amor naturalis, ita ad id qđ eſt ei repugnans & corruptiuum habet diſſonantiam naturalem, quæ eſt odium naturale.Sic igitur,& in appetitu animali, ſeu intellectiuo amor eſt conſonantia quædam appetitus ad id qđ apprehenditur vt conueniens, odium vero eſt diſſonantia quædã appetitus ad id qđ apprehendit̃,vt repugnans & nociuum,ſicut autem omne conueniens inquãtum hm̃oi habet rationẽ boni , ita omne repugnans, vel nociuum,inquantũ hm̃oi habet rationem mali,& ideo ſicut bonũ eſt obiectum amoris, ita malũ eſt obiectum odij.Ad ſm.ſ.vtrum odium cauſetur ex amore.Dicendũ, ꝙ ſicut dictum eſt,amor conſiſtit in quadam conuenientia amãtis ad amatum,odium vero cõſiſtit in quadã repugnãtia,vel diſſonantia , oportet autem in quolibet prius conſiderare, quid ei conueniat, q̃ quid ei repugnet,per hoc.n. aliquid eſt repugnans alteri qđ eſt corruptiuum, vel impeditiuum eius,qđ eſt conueniẽs,vñ neceſſe eſt ꝙ amor ſit prius odio,& ꝙ nihil odio habeatur,niſi per hoc qđ contrariatur conuenienti qđ amatur, & ſm hoc omne odium ex amore cauſatur. Ad tertium.ſ.vtrũ odium fortius ſit amore.Dicendum ꝙ impoſſibile eſt effectũ ſua cauſa eſſe fortiorem,omne.n.odium ꝓcedit ex aliquo amore, ſicut ex cauſa,vt ſupra dictum eſt,vnde impoſſibile eſt ꝙ odium fortius ſit amore ſimpliciter,ſed oportet vlterius ꝙ amor ſimpliciter loquendo ſit odio fortior. Fortius.n. mouetur aliquid in finem,q̃ in ea,quæ ſunt ad finem , receſſus aũt a malo ordinat̃ ad conſecutionem boni,ſicut ad finem, vnde ſimpliciter loquẽdo fortior eſt motus animæ in bonum,q̃ in malum,ſed tñ aliqñ vr̃ odium fortius amore pp duo. Primo quidem , quia odium eſt magis ſenſibile,q̃ amor: cum.n.ſenſus perceptio ſit in quadam immutatione ex quo aliquid iam immutatum eſt, non ita ſentit̃,ſicut qñ eſt in ipſo immutari , vnde calor febris ethicę, q̃uis ſit maior, quãm calor tertianæ,non tñ ita ſentitur , ſicut calor tertianæ,quia calor ethicę iam verſus eſt quaſi in habitum & naturã, pp hoc etiã amor magis ſentitur in abſentia amati, ſicut Aug. dicit in 10.de Trini. Quod amor non ita ſentitur cum nõ prodit eum indigentia, & pp hoc etiam repugnantia eius, qđ oditur ſenſibilibus percipitur, q̃ conuenientia eius qđ amatur. Secundo, quia non comparatur odium ad amorem ſibi correſpondentem , ſm enim diuerſitatem bonorum eſt diuerſitas amorũ in magnitudine & paruitate, quibus proportionantur oppoſita odia,vnde odium qđ correſpondet maiori amori magis mouet, quãm minor amor.Ad quartum.ſ.vtrum aliquis poſſit odio habere ſeipſum.Dicendum ꝙ impoſſibile eſt, ꝙ aliquis per ſe loquendo odiat ſeipſum,naturaliter.n. vnumquodque appetit ſibi bonum,nec poteſt aliquis aliquid ſibi appetere, niſi ſub ratione boni,nam malum eſt præter voluntatem , vt Dyoniſius dicit 4. ca.de di.no.Amare autem aliquem eſt velle ei bonum, vnde neceſſe eſt,ꝙ aliquis amet ſeipſum,& impoſſibile eſt,ꝙ aliquis ſeipſum odiat per ſe loquendo . Per accidens tamen contingit, ꝙ aliquis ſeipſum odio habeat , & hoc dupliciter . Vno modo ex parte boni,quod ſibi vult aliquis.Accidit enim quandoq; quod appetitur,vt ſm quid bonum eſſe ſimpliciter malum,& ſm hoc aliquis per accidens vult ſibi malum quod eſt odire . Alio modo ex parte ſuipſius cui vult bonum. Vnumquodque enim maxime eſt id quod eſt principalius in ipſo, vnde ciuitas dicitur facere quod Rex facit, quaſi Rex ſit tota ciuitas. Manifeſtum eſt ergo , ꝙ homo maxime eſt mens hominis. Contingit autem ꝙ aliqui æſtimant ſe maxime eſſe,id qđ ſunt ſm naturam corporalem,& ſenſitiuam,vnde amant ſe ſm ꝙ æſtimant ſe eſſe , ſed odiunt id qđ uere ſunt,dum uolunt contraria rationi, & utroq; modo ille,qui diligit iniquitatem.odit non ſolum animam ſuã, ſed etiam ſeipſum. Ad quintum.ſ.utrum aliquis poſſit odio habere ueritatem: Dicendum ꝙ bonum, & uerum,& ens ſunt idẽ ſm rem,ſed differũt ratione. Bonum enim habet rationem appetibilis,non autem ens, vel uerum, quia bonum eſt,qđ omnia appetunt , & ideo bonum ſub ratione boni non poteſt odio haberi,nec in uniuerſali,nec in particulari:ens autem,& uerum in uniuerſali quidem odio haberi non poſſunt,quia diſſonantia eſt cauſa odij , & conuenientia cauſa amoris, ens autem,& uerum ſunt cõia omnibus.Sed in particulari, nihil prohibet quoddam ens , & quoddam uerum odio haberi, inquantum habet rationem contrarij , & repugnantis, contrarietas enim & repugnantia non aduerſatur rationi entis, & ueri,ſicut aduerſatur rationi boni.Contingit autem verum aliquod particulare tripliciter repugnare,uel contrariari bono amato. Vno modo ſm ꝙ veritas eſt cauſaliter,& originaliter in ipſis rebus, & ſic homo quãdoque odit aliquam ueritatem,dum uellet non eſſe uerum, qđ eſt uerum.Alio modo ſm ꝙ ueritas in cognitione ipſius hominis,quæ impedit ipſum a perſecutione amati,ſicut ſi aliqui uellent non cognoſcere ueritatem fidei,ut libere peccarẽt. Ex quorum perſona dicitur Iob.21. Scientiam uiarum tuarum nolumus.Tertio modo hr̃ ueritas particularis odio, tanquam repugnans, prout eſt in intellectu alteri,puta cum aliquis latere uolens in peccato odit,ꝙ aliquis ueritatem circa ſuum peccatũ cognoſcat,& ſm hoc dicit Aug. in 10. Confeſ. ꝙ homines amant veritatẽ lucentẽ,oderũt eã redarguentẽ . Ad ſextum,ſ.utrũ aliquid poſſit odio haberi in uniuerſali.Dicendum ꝙ de uniuerſali dupliciter contingit loqui . Vno modo ſm ꝙ ſubeſt intentioni uniuerſali.Alio autem modo de natura cui talis intentio attribuitur.Alia eſt conſideratio hominis uniuerſalis,& alia hominis in eo,ꝙ homo. Si igitur vniuerſale accipiatur primo modo, ſic nulla potentia ſenſitiuę partis,neque apprehenſiua,neque appetitiua poteſt in uniuerſale, quia uniuerſale fit per abſtractionem a materia indiuiduali, in qua radicatur omnis uirtus ſenſitiua,& poteſt tamen aliqua potentia ſenſitiua, & apprehenſiua. & appetitiua ferri ĩ aliquid uniuerſaliter, ſicut dicimus,ꝙ obiectum uiſus eſt color,ſm genus , non quia uiſus cognoſcat colorem uniuerſalem, ſed quia ꝙ ſit cognoſcibilis a uiſu,non conuenit colori,inquantum eſt hic color,ſed inquantum eſt color ſimpliciter. Sic igitur odium odium ſenſitiuę partis poteſt reſpicere aliquid in uniuerſali , quia ex natura cõi aliquid aduerſatur alteri,& non ſolum ex eo ꝙ eſt particularis,ſicut lupus oui, unde ouis odit lupũ generaliter.Sed ira ſemper cauſatur ex aliquo particulari,quia ex aliquo actu lædentis , actus autẽ particularium ſunt.Et pp hoc Philoſophus dicit ꝙ ira ſemper eſt ad aliquid particulare,uel ſingulare, odium uero poteſt eſſe ad aliqd in genere, ſed odium ſm ꝙ eſt in parte intellectiua cum conſequatur apprehenſionem uniuerſalem intellectus , poteſt utroq; modo eſſe reſpectu uniuerſalis.Secundum autem ꝙ nihil eſt habendum odio,niſi peccatum,vel pp peccatum.Sicut autem unũquodque diligitur ratione bonitatis,& illud magis amandũ eſt, in quo magis relucet ratio bonitatis,ſic unumquodque odiendum pp malum , & ubi eſt maior ratio mali , illud eſt amplius odiendum. Primo igitur & principaliter odire debemus peccatum,inquantum eſt contrarium uoluntati diuinæ , & inquantũ Deus per ipſum contẽnitur,dehonoratur,& offenditur.Et ſicut Deum,& eius honorem debemus amare ſuper omnia,ita peccatum, inquantum eſt contra Deum, & eius honorem,ſuper omnia debemus odire.Pſal. Qui diligitis dominum odite malum. Debemus etiam odire omnes dehonorantes Deum. Pſal. Nonne qui oderunt te domine oderam, & ſuper inimicos tuos tabeſcebam , perfecto odio oderam illos . Hoc autem eſt perfectum odium,ut ſic odiant̃ uitia,ut tñ diligantur homines,ſicut Deus diligit omnia,quæ ſunt,& nihil odit eorum, quæ fecit,ſicut dr̃ Sap.11.Odit tñ peccatores.Eccl.12. Altiſſimus odio habet peccatores,non naturam,quam condidit, nec animam,quam redemit.Ideo ſtatim ſequitur. Et miſertus eſt pœnitentibus,i.ratione naturæ,quam diligit miſeretur peccatori quãm cito peccata dimittit pœnitendo. Peccatum debemus odire ratione qua contrarium eſt ſaluti noſtræ. Pſal.multa.Qui diligit iniquitatẽ,odit animam ſuam. Odiamus ergo peccatum, & omnem hominem, qui ſalutem noſtram impedit , & nos pertrahit ad peccatum. Ait enim Saluator, Luc.14.Si quis uenit ad me,& non odit patrem ſuum,& matrem ſuam, & uxorem & filios , adhuc autem & animam ſuam,non põt meus eſſe diſcipulus.Quod exponẽs, Greg. ait. Percunctari licet qũo parentes, & carnaliter propinquos præcipimur odiſſe, qui iubemur,& inimicos diligere.Sed ſi uim præcepti perpendimus,utrunque agere per diſcretionem ualemus,ut eos qui nobis carnis cognatione coniuncti ſunt , & quos proximos nouimus diligamus , & quos aduerſarios in uia Dei patimur,odiendo & fugiendo neſciamus. Quaſi.n.per odiũ diligitur,qui carnaliter ſapiens dum praua nobis ingerit nõ auditur,

ditur. Sic aſit odiſſe debemus proximos, & amicos, ſicut & animam noſtram, quam tunc recte odio habemus, cum eius appetitum frangimus, inclinationes naturales refrenamus, motus uitioſos reſtringimus, & inhoneſtos mores pœnitus abdicamus. Qui ſic odit animam ſuam in hoc mundo, in vitam æternã cuſtodit eam. Ioh. 12. Quod exponens Aug. ait: Magna & mira ſententia, quemadmodum ſit hominis in animã ſuam amor, vt pereat, odium ne pereat. Si male amaueris, tunc odiſti, ſi bene oderis, tunc amaſti. Felices, qui oderunt cuſtodiendo, vel cuſtodiunt odiendo, ne perdant amando Secundo debemus odire quicquid eſt contrarium, & nociuum Reipublicæ, & bono communi, exẽplo, Pſal. dicentis: A iudicijs tuis non declinaui, quia tu legẽ poſuiſti mihi. Sequitur: A mandatis tuis intellexi, propterea odiui omnem uiam iniquitatis. Idem. Facientes præuaricationes odiui. Et iterum: Iniquos odio habui. Et quia cupiditas deteſtanda peruertit iudicium, ſubuertit iuſtitiam, per quam reſpublica cõſeruatur, ſicut dicitur 1. Regum 8. de filijs Samuelis. Declinauerunt poſt auaritiam, acceperuntq; munera, & peruerterunt iudicium. Ideo dicitur Exod. 18. Prouide de omni plebe uiros potentes, & timentes Deum, in quibus ſit ueritas, & qui oderunt auaritiam. Contra auaros & impios Principes dicitur Micheæ 3. Audire principes, nunquid non veſtrum eſt ſcire iudiciũ, qui odio habetis bonum, & diligitis malum, qui violẽter tollitis pelles eorum deſuper eos, & carnes eorum deſuper oſſibus eorum. Patet igitur ex prædictis, qualiter omnes homines debeant ſe habere circa paſſionem odij, quia ſcilicet odire debent illa, quæ ſunt honori diuino contraria, & propriæ ſaluti nociua, Reipublicæ aduerſantia, ut publicæ aduerſati. Sed multi adeo peruerſi ſunt, quòd odiunt diligentes ſe, & diligunt odientes ſe, ſicut falſo dictum eſt, Dauid 2. Regum 19. Diligis odientes te, & odio habes diligentes te. Diligunt enim adulatores, & eos, qui eis cõſulunt ad ſuæ placitum voluntatis, odiunt vero bonos, qui eos corripiunt, & nituntur auertere ab eis, quæ illorum cordibus male placent, vnde odiunt eos propter ſolam diſplicentiam ueritatis. Exemplum habemus 3. Reg. 22. Dixit Rex Achab de Michea Propheta. Ego odi eum, quia non prophetat mihi bonum, ſed ſemper malum. Falſos Prophetas qui ei proſpera nunciabãt amabat, tamen ſuis falſis promiſſionibus decipiebant eum, ſanctum uero Prophetam, qui ueraciter prædicebat ei mala, quæ uentura erant ſuper eum odiebat. Huius rationem reddit Saluator, Ioh. 3. Omnis qui male agit, odit lucem, & non uenit ad lucem, vt non arguantur opera eius. De talibus dicitur Oſeæ 5. Odio habuerunt in porta corripientem, & loquentem perfecte abominati ſunt. Alij odiunt bonos propter diſplicentiam bonitatis, quia eo ipſo ꝙ mali ſunt, bonos uidere, vel de bonis audire bona nõ poſſunt. Exemplum de Iacob, & Eſau, Gen. 27. Item exemplum de Ioſeph, Gen. 37. Oderũt eum fratres eius, nec poterant ei quicquam pacifice loqui. Et Exod. 1. Oderant Aegyptij filios Iſrael. Diligenter aduerte, ꝙ nec Iacob nocebat, nec malum uolebat Eſau fratri ſuo, nec Ioſeph fratribus ſuis, nec filij Iſrael Aegyptijs, ſed ſeruiebant eis, & bona plurima faciebãt, & tamen non poterant eos diligere, ſed nequiter odiebant. Nec mirum ſi mali bonos odiunt, quia & ipſum Deum qui ſumme bonus eſt odiunt, ſicut ipſe teſtatur. Ioh. 15. Si mundus uos odit, ſcitote, quia me priorem uobis odio habuit.

De deſiderio. *Diſt.* XIII.

Deinde conſiderandum eſt de paſſione deſiderij, vel concupiſcentia. De deſiderio nota, quòd eſt deſiderium reprimendum, quia culpabile, & eſt deſiderium perſequẽdum, quia laudabile. Primum multiplex eſt. Alij enim deſiderãt excellentias dignitatum, alij opulentias facultatum, alij affluẽtias uoluptatum, alij truculentias voluntatum. Quidam enim deſiderant excellentias dignitatum, in quorum deſignationem, dicitur Hiere. 2. Onager aſſuetus in ſolitudine, in deſiderio animæ ſuæ attraxit uentum amoris ſui. Onager iſte, qui nulli vult ſeruire, vel ſubijci, ſignificat ambitioſum, qui præeſſe deſiderat, nõ ſubeſſe. Iſte dicitur eſſe aſſuetus in ſolitudine, quia ſolus vult laudari, & honorari, reputari, ac etiam dominari. Iſte in deſiderio animæ ſuæ attrahit ventum, ſcilicet vanitatis. Sic enim onager, ut attrahat ventum in refrigerium cordis ſui os aperit. Sic ambitioſus, ut deſiderij ſui ardorem refrigeret hiat, & aſpirat ad honores, qui per uentum propriè deſignantur, quia aliquantulum refrigerant, tamen non ſatiant, ſed inflant, & fantaſtice replent. Honores ergo non ſunt deſiderandi, tamen poſſunt recipi patienter obediendo diuinæ prouidentiæ, uel mandato. Sicut Dauid, cui dictum eſt 2. Regum 3. Imperes omnibus, ſicut deſiderat anima tua. uel utilitatem populi deſiderando, ſicut ait Apoſtolus 1. Thim. 3. Qui epiſcopatum deſiderat, bonum opus deſiderat. Opus, inquit, non requiem, onus non honorem. Alij deſiderant opulentias facultatum, contra quos dicitur 1. Thimo. 6. Qui uolunt diuites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli, & in deſideria multa, & inutilia, & nociua, quæ mergunt hominem in interitum & perditionem. Faciamus ergo ſecundum doctrinam eius. Thim. 2. Abnegantes impietatem, & ſæcularia deſideria, ſobrie, & iuſte, & pie uiuamus in hoc ſæculo. Signanter coniungit Apoſtolus iſta duo, ſcilicet cupiditatem, & impietatem, quia cupiditatem, ut in pluribus cõcomitatur impietas. Sobrie, inquit, quantum ad nos, iuſtè, quantum ad proximos, piè, idest deuote, & religioſe, quantum ad Deum. Sobrietatem autem intelligimus non ſolum in cibis & potibus, verumetiam in verbis, & in operibus. Item in intellectu, vt ſobrie cogitemus de nobis, ne ſupra nos in cogitationibus noſtris inaniter extollamur. Et ſimiliter in affectu, ne vltra, quàm ſtatum noſtrum deceat, uel ſaluti noſtræ expediat appetamus. Alij deſiderant affluentias voluptatum, a quibus nos reuocat Apoſtolus Petrus, dicẽs 1. Pet. 2. Obſecro vos, tanquam aduenas, & peregrinos abſtinere uos a carnalibus deſiderijs, quæ militant aduerſus animam. Item Paulus Apoſtolus, Rom. 14. Curam carnis, ne feceritis in deſiderijs Item Gal. 5. Spiritu ambulate, & deſideria carnis non perficietis. Alij deſiderant implere truculentias uolũtatum, ſicut dicebat Dominus Iudæis, Ioh. 8. Vos ex patre diabolo eſtis, & deſideria patris veſtri vultis implere, ille homicida erat a principio: tales deſiderãt mortes, aduerſitates, damna, vel alia huiuſmodi infortunia proximorum. Vnde dicitur Prouer. 21. Anima impij deſiderat malum. Vigilanter attende, quàm miſera ſit conditio peccatorum. Sicut. n. diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, Rom. 8. ita peccatoribus omnia cedunt, & conuertuntur in malum. Deus enim dimittit eos libere ambulare per deuia uitiorũ, ſicut taurus indomitus libere permittitur ire, quocunque impetus eum ducit. Pſal. Dimiſi eos ſecundum deſideria cordis eorum, ibunt in adinuẽtionibus ſuis. Item Rom. 1. Tradidit eos Deus in deſideria cordis eorum in immunditiam. Et hoc eſt manifeſtum ſignum reprobationis æternæ. Item preces eorum exaudit in dãnum ipſorum. Pſal. Pluit ſuper eos, ſicut puluerem carnes, &c. Sequitur. Manducauerunt, & ſaturati ſunt nimis, & deſiderium eorum attulit eis. Non ſunt fraudati a deſiderio ſuo: adhuc eſcę eorum erant in ore ipſorum, & ira Dei aſcendit ſuper ipſos, &c. Item laudantur ab hominibus, fouentur in ſceleribus ſuis. Pſal. Laudatur peccator in deſiderijs animæ ſuæ, &c. Item fruſtrantur a ſpe adeptionis bonorum. Verbi gratia. Peccator promittit ſibi uitæ longæuitatem, compunctionem, pœnitentiæ præmeditationem, in morte adeptionem gloriæ, ſed deſiderium peccatorum peribit. Item a ſpe euaſionis malorum. Apoc. 9. Quærent homines mortem, & non inuenient eam, deſiderabunt mori, & fugiet mors ab eis. Omnia prædicta deſideria ſunt culpabilia, dicendum eſt de deſiderio laudabili. De quo notandum eſt, ꝙ ſicut deſiderari ſolent naturaliter loquendo ſanitas, fortitudo, ſapientia, pulchritudo, delectatio, plenitudo, ſic ſpiritualiter deſiderare debemus ſanitatem ſanctimoniæ, fortitudinem poteſtatis, claritatem ſapientiæ, pulchritudinem honeſtatis, plenitudinem meritorum, & dulcedinem gaudiorum. Primo ergo deſiderare debemus ſalutẽ ſanctimoniæ. Salus eſt aĩæ in ſanctitate iuſtitiæ Eccl. 30. Attende, quàm ardenter infirmus deſiderat ſanitatem, quantas abſtinentias, & ieiunia facit, quantas expenſas faciens paruipẽdit, nihil enim temporale carum habet dummodo recuperet ſanitatem, quàm libenter obedit medico, quam amaras potiones, quam aſperas ſectiones, quam horrendas uſtiones ſuſtinet, pro ſpe recuperandæ ſanitatis, tamen certus nõ eſt ꝙ recuperet ſanitatem, nec quamdiu recuperata durabit. Si igitur tanta facit, & ſuſtinet homo pro incerta ſanitate corporis, de neceſſitate poſt modicum morituri, quanta facere, quã aſpera ſuſtinere, quam larga munera dare, quam humiliter obedire ſpirituali medico deberemus pro ſalute animę immortalis? Hãc ſanitatem deplorabat amiſſam Pſal. dicens: Non eſt ſanitas in carne mea a facie iræ tuæ, &c. quæ ſequuntur uſque ibi. Domine ante te omne deſiderium meum. Pro hanc recuperanda, & ſeruanda petebat, Ioh. 31. Quis mihi tribuat auditorem, & deſiderium meum audiat omnipotens, & librum mihi ſcribat ipſe, qui iudicat &c. Secundo deſiderare debemus fortitudinẽ poteſtatis in ſuſtinendis aduerſis, & tentationibus deuincendis. Et quia non in fortitudine ſua roborabitur uir, ſed domini, ad ipſum per orationem recurrendum eſt in omni periculo, ſicut facto docuit ipſe Chriſtus imminente paſſione. Ideo dicitur Iſa. 27. Vrbs fortitudinis noſtræ ſyon, ideſt ſpecula orationis. Saluator ponetur in ea murus, & ante murale. Sequitur: Nomen tuũ & memoriale tuum in deſiderio animæ. Exiſtens enim in periculo ſalutis perdendę inuocare debet nomen Domini, quod eſt Ieſus, ideſt Saluator, & memoriale Dominicæ paſſionis debet ante mentis oculos reuocare, ut exemplum accipiat patiendi,

quæcun-

quęcunque grauia,& virtutem omnia genera tentationum deuincendi. Tertio deſiderare debemus claritatem ſapientiæ. Sicut enim ait Sap.Prouer.3. fructus eius præciſior eſt cũctis opibus,& omnia,quæ deſiderantur huic non ualent comparari.Idẽ 8.Melior eſt ſapientia cunctis opibus præcioſiſſimis,& omne deſiderabile ei non poteſt comparari. Sequitur.Per me Reges regnant,& legum conditores iuſta decernunt, per me Principes imperant,& potentes decernunt iuſtitiam.Item Sap. 7. Præpoſui illam,ſ.ſapientiam regnis, & diuitias nihil eſſe duxi in comparatione illius, quoniam omne aurum in comparatione illius arena eſt exigua, & tanquam lutum æſtimabitur argentum in conſpectu illius,ſuper ſalutem & ſpeciem dilexi eam.Item Sap. 6.Diligite lumen ſapientiæ omnes, qui præeſtis populis.Idem. Emitte illam de ſede magnitudinis tuæ, vt mecum ſit,& mecũ laboret, ut ſciam quid acceptum ſit coram te omni tempore. Scit .n. illa omnia,& intelligit, & deducet me in operibus meis ſobrie, & cuſtodiet me in ſua potentia, & erunt accepta opera mea,& diſponam populum meum iuſte, & ero dignus ſedium patris mei.Quarto deſiderare debemus pulchritudinem honeſtatis.Eccl.40. Gratiam & ſpeciẽ deſiderabit oculus.Quod duobus modis poteſt intelligi, ſcilicet coniunctim in ſpeciem gratioſam, vel diuiſim gratiam interius iuſtificantem, & ſpeciem conuerſationis exterius honeſtantem.Vnum eſt neceſſarium pp conſcientiam,aliud pp famam,vel pp exemplum proximis exhibendum. Quinto deſiderare debemus plenitudinem meritorum.Attende cum quantis laboribus,periculis, ſolicitudinibus, & anguſtijs acquirunt homines huius ſæculi diuitias temporales,tranſeunt maria, regna & terras circueunt,ſuſtinent glacies, niues,frigora,pluuias,& Solis ardores, vt acquirant incertas diuitias,theſaurizant ſibi in terra,vbi tinea & ęrugo demolitur,& vbi fures effodiunt, & furantur. Quanto magis nos ſi ſapientes eſſemus faceremus nobis theſaurum indeficientem in cœlis.Ad qđ nos hortatur dominus.Math.6. Theſaurizate vobis theſauros in cœlo,vbi nec tinea,nec ęrugo demolitur,& vbi fures non effodiunt,nec furantur.De hoc theſauro dr Prouer.21.Theſaurus deſiderabilis,& oleum in habitaculo iuſti.Theſaurus deſiderabilis meritorum,& oleum gratiæ,vel oleum pietatis in habitaculo,ideſt conſcientia iuſti. Attende ꝙ ſicut maiori theſauro indiget princeps, quàm ſubiecti,immo periculoſum eſt principi eſſe ſine theſauro, ita maioribus meritis indigent Principes, & in maiori ſunt periculo,niſi maiorem theſaurum habeãt meritorum. Cæterum abſurdum eſt, ꝙ Principes aggregent ſibi theſauros temporales,& careant ſpiritualibus,& æternis. Sexto deſiderare debemus dulcedinem gaudiorum. Hæc dulcedo ſentitur aliqualiter in ſecreto orationis, & contemplationis. Sicut expertam ſe gaudet anima ſancta, Can.2.Sub umbra illius quẽ deſiderabam ſedi, & fructus eius dulcis gutturi meo.Itẽ Can. 5.Dilectus meus candidus & rubicundus electus ex milibus.Sequitur:Guttur illius ſuauiſſimum, & totus deſiderabilis. Vere totus deſiderabilis, quia non ſolum deſiderabilis contemplatio diuinitatis, ſed etiam humanitatis, nec ſolum gloria regnantis, ſed etiam aduentus naſcentis.Aggei.2.Veniet deſideratus cunctis gentibus,&c.Et humilitas conuerſantis,& paſſio morientis, Iſa.53.Aſcendet,ſicut virgultum coram eo,& ſicut radix de terra ſitienti.Sequitur.Deſiderauimus eum deſpectum,& nouiſſimum virorum virum dolorum,& ſcientem, &c.Hæc plenitudo hic inchoatur in uia. Pſalm. Benedic anima mea domino,qui replet in bonis deſiderium tuum. ſed cõſumatur in patria.Ideo dicebat Pſal. Sicut ceruus deſiderat ad fontes aquarum, &c.Itẽ Apoſtolus,Phil.2. Deſiderium habens diſſolui,& eſſe cũ Chriſto,multo melius eſt,vere melius,quia ibi eſt omne bonum.Prouer.21.Deſiderium iuſtorũ omne bonum. Propter quod Moyſi dixit Exo.33.Ego oſtendam tibi omne bonum.Hoc autem deſiderĩu implebitur,ſicut promiſit Spiritusſanctus.Prouer. 10.Deſiderium iuſtis dabitur. Concupiſcentia proprie eſt in appetitu ſenſitiuo. De concupiſcentia vero quæruntur quatuor. Primo, vtrum concupiſcentia ſit in appetitu ſenſitiuo.Secundo, vtrum ſit paſſio ſpecialis.Tertio,vtrum ſint aliquę concupiſcentiæ naturales, & aliquę non naturales. Quarto,vtrum concupiſcentia ſit infinita.Ad primum, ſ. vtrum concupiſcentia ſit in appetitu ſenſitiuo.Dicendum ꝙ ſicut Philoſophus dicit in primo Rhetoricæ: Concupiſcentia eſt appetitus delectabilis. Eſt autem duplex delectatio. Vna quæ eſt in bono intelligibili, quod eſt bonum rationis.Alia,quæ eſt in bono ſm ſenſum. Prima quidem delectatio uidetur animæ tantum eſſe. Secunda autem eſt animæ & corporis,quia ſenſus eſt uirtus in organo corporeo, vnde & bonum ſm ſenſum eſt bonum totius coniuncti. Talis autem delectationis appetitus vr concupiſcentia eſſe, quæ ſimul pertinet & ad animam, & ad corpus,vt ipſum nomen concupiſcentię ſonat, vnde concupiſcentia proprie loquendo eſt in appetitu ſenſitiuo, & in concupiſcibili, quæ ab ea denominantur.Appetitus autem ſapientiæ, uel aliorum bonorum ſpiritualium interdum concupiſcentia nominatur,ſicut dr Sap.6.Concupiſcentia ſapiẽtiæ deducit ad regnum perpetuum.Et in Pſal.Concupiuit mandata tua, & concupiuit aĩa mea deſiderare iuſtificationes tuas. Et hoc pp ſimilitudinem quandam, vel pp intenſionem appetitus ſuperioris partis,ex quo ſit redundantia in inferiorem appetitum, ut ſimul etiam ipſe inferior appetitus ſuo modo tendat in ſpirituale bonum conueniens appetitum ſuperiorem, & etiã ipſum corpus ſpiritualibus deſeruiat, ſicut in Pſal.dr:Cor meum & caro mea exultauerunt in Deum viuum.Ad ſecundũ, ſcilicet vtrum concupiſcentia ſit paſſio ſpecialis.Dicendum, ꝙ ſicut dictum eſt,bonum delectabile ſm ſenſum,eſt cõiter obiectum concupiſcibilis, vnde ſm eius differentiam diuerſæ paſſiones concupiſcibilis diſtinguuntur. Diuerſitas autem obiecti poteſt attendi,vel ſm naturam ipſius obiecti,uel ſm diuerſitatem in uirtute agendi. Diuerſitas autem obiecti actiui, quæ eſt ſm rei naturam, facit materialem differentiam paſſionum. Sed diuerſitas, quæ eſt ſm virtutem actiuam facit formalem differentiam paſſionum,ſm quam paſſiones ſpecie differunt.Eſt autem alia ratio uirtutis motiuæ ipſius finis, uel boni ſm ꝙ eſt realiter præſens,& ſm ꝙ eſt abſens. Nam ſm ꝙ eſt præſens facit in ſeipſo quieſcere, ſm autem ꝙ eſt abſens facit ad ſeipſum moueri. Vnde ipſum delectabile ſm ſenſum inquantum appetitum ſibi adaptat,quodammodo & conformat,cauſat amorem.Inquãtum uero abſens attrahit ad ſeipſum, & cauſat concupiſcentiã, inquantum uero præſens quietat in ſeipſo,& cauſat delectationem.Sic igitur concupiſcentia eſt paſſio differens ſpecie, & ab amore,& a delectatione,ſed concupiſcentiæ hoc delectabile,vel illud facit ꝗdã concupiſcentias diuerſas numero. Ad tertium, .ſ. vtrum ſint eſt concupiſcentiæ naturales, & ꝗdã non naturales.Dicendum, ꝙ ſicut dictum eſt,concupiſcentia eſt appetitus boni delectabilis. Dupliciter autem eſt aliquid delectabile. Vno modo,quia eſt conueniens animalis naturæ,ſicut cibus potus,& huiuſmodi,& huiuſmodi delectabilis concupiſcentia dicitur naturalis.Alio modo eſt aliquid delectabile,quia eſt conueniens animali ſm apprehenſionem,ſicut cum aliquis apprehendit aliquid,ut bonum, & conueniens,delectatur in ipſo,& huiuſmodi delectabilis concupiſcentia dr non naturalis, & ſolet magis dici cupiditas. Primæ igitur concupiſcentiæ naturales cõès ſunt hominibus,& animalibus,quia vtriuſque eſt aliquid conueniens,& delectabile ſm naturam, & in his etiam omnes homines conueniunt,unde Philoſophus in 3.Ethi. uocat eas cõès, & neceſſarias. Sed ſecundæ concupiſcentiæ ſunt proprie hominũ, quorum proprium eſt excogitare aliquid, vt bonum,& conueniens,præter id qđ natura requirit.Vnde in 1.Rhetoricæ Philoſophus dicit primas concupiſcentias eſſe irrationales, ſecũdas vero cum ratione.Et quia diuerſimode ratiocinatur,ideo & ſecundæ dñr in 4. Ethi. impropria,& appoſitæ, ſ.ſupranaturales. Ad quartum, ſ.vtrum concupiſcentia ſit infinita. Dicendum ꝙ ſicut dictum eſt concupiſcentia eſt duplex, vna naturalis,& alia non naturalis. Naturalis quidem concupiſcentia non poteſt eſſe infinita in actu. Eſt.n.eius, qđ natura requirit, natura uero ſemper tendit in aliquid finitum,& certum,vnde nunquam homo concupiſcit infinitum cibum,uel infinitum potum.Sed ſicut in natura contingit eſſe infinitum in potentia per ſucceſſionẽ, ita huiuſmodi concupiſcentia contingit in infinitum eſſe p ſucceſſionem, ut.ſ.poſt adeptum cibum iterum alia uice deſideret cibum,uel quodcunque aliud natura requirit, quia hmõi corporalia bona cum adueniunt non perpetuo manent, ſed deficiunt. Vñ dñs dixit Samaritano,Ioh.4.Qui biberit ex hac aqua ſitiet iterum.Sed cõcupiſcentia non naturalis omnino eſt infinita.Sequitur.n.rationem,vt dictum eſt, rõni aũt competit in infinitũ procedere,vnde qui concupiſcit diuitias poteſt eas concupiſcere,non aliquem certum terminum, ſed ſimpliciter diuitem ſe eſſe quantuncunque poteſt. Poteſt & alia ratio aſſignari ſm Philoſophum in primo politicæ Quare quædam concupiſcentia ſit finita,& quædam infinita.Semper.n. concupiſcentia finis infinita eſt,finis enim per ſe concupiſcitur,ut ſanitas,vnde maior ſanitas magis concupiſcitur, & ſic infinitum,ſicut & ſi album per ſe diſgregat magis album magis diſgregat, concupiſcentia uero eius,qđ eſt ad finem non eſt infinita,ſed ſm illam menſurã appetitur qua conuenit fini,vnde quæ finem in diuitijs ponunt habent concupiſcentiam diuitiarum in infinitum. Qui autem diuitias non appetũt,niſi pp neceſſitatẽ uitæ, cõcupiſcit diuitias finitas ſufficientes ad neceſſitatẽ uitæ,ut Philoſophus dicit ibidẽ.Et eadẽ rõ eſt de concupiſcentia quaruncunq; aliarum rerũ.

De abhominatione. Diſt. XIIII.

DEinde cõſiderandum eſt de paſſione abhominationis, uel fugæ.Sicut aũt affectionem amoris ſequiẗ deſideriũ, quia

cum

num aliquid cœpit amari, ſtatim deſideratur haberi, ſi poſt paſſionem odij ſequitur abominatio, vel fuga, quia cum aliquid incipit odiri, ſtatim cor incipit illud abominari, & refugere. Sciēdum autem, ꝙ ſolum peccatum abominari debemus, ſpecialiter tñ hipocriſis falſitatem in regularibus, ſymoniacam prauitatē in clericis & præſulibus, in iuſtitiā in Principibus, detractionis malitiam in curialibus, ornatus vanitatem, & luxuriæ fœditatē in mulieribus. Specialiter abhominari debet anima hipocriſis falſitatem, & maximè in regularibus, quia & Deus abominatur eam. Sicut dicit Luc. 16. Vos eſtis qui iuſtificatis vos coram hominibus. Deus autem nouit corda, quia quod hominibus altum eſt, abominatio eſt ante Deum. Item ſymoniacam prauitatem in clericis. Dan. 9. Erit in templo abominatio deſolationis. Item Ezech. 8. Vidi ab Aquilone portæ altaris idolum cœli in ipſo introitu. Et dixit ad me. fili hominis putas ne vides tu quid iſti faciunt? abominationes magnas quas domus Iſrael facit hic, vt procul recedam a Sanctuario meo. Itē iniquitatem, & in iuſtitiam in principibus. Pſal. Iniquitatem odio habui & abominatus ſum, legem autem tuam dilexi. Item Prouer. 10. Pondus & pondus, menſura & menſura, vtrunque abominatio eſt apud Deum. Idem 11. Statera doloſa abominatio eſt ante Deum. Item detractorum virulentas ſęuitias, & adulatorum fraudulentas blanditias in curialibus. Prouerb. 24. Abominatio eſt hominum omnis detractor. Idem 3. Abominatio eſt domino omnis illuſor. De vtroque ſimul, Prouerb. 17. Et qui iuſtificat impium, & qui condemnat iuſtum, vterque abominabilis eſt apud Deū. Item ornatus vanitatem, & luxuriæ fœditatem in mulieribus. Vnde dicebat Heſter 14. Tu ſcis infirmitatem, & neceſſitatem meam, quód abominer omne ſignum ſuperbiæ, & gloriæ meæ, quod eſt ſuper caput meum in die oſtentationis meæ, & deteſter illud quaſi pannum menſtruatū, & non portem illud in diebus ſilentij mei. Exemplo huius ſanctæ Reginę abominari debent omnes dominæ, & mulieres honeſtę faſtum, & etiam indecentiam in ornatu ſuo. Contra quod loquitur beatus Iohannes. Apoc. 17. Vidi mulierem ſedentem ſuper beſtiam coccineā plenam nominibus blaſphemiæ, habentem capita ſeptem, & cornua decem, & mulier erat circundata purpura & coccino, & inaurata auro, & lapide præcioſo, & margaritis, habens poculum aureum in manu ſua plenum abominatione, & immunditia fornicationis ſuæ, & in fronte eius nomen ſcriptum myſterium, Babylon magna mater fornicationum, & abominationum terræ. De fuga vero ſciendum, ꝙ ſicut appetitus bene diſpoſitus abominatur malum, inquantum triſtabile, vel nociuum, ſic ēt fugit, & ſicut bonum ratione ſuæ bonitatis eſt appetibile, ſic malū in eo, ꝙ malum eſt fugiendum. Fuga igit̃ propriè loquendo eſt reſpectu mali, inquantū habet rationem triſtabilis, vel nociui. Sciēdum tñ ꝙ eſt quædam fuga miſerabilis, quædam deteſtabilis, & quædam commendabilis. Porro fuga miſerabilis eſt qua uita noſtra præſens continuè fugit. Naturaliter. n. homo nititur fugere mortem, ſed hoc eſt miſerabile, ꝙ inceſſanter fugit ad mortem. Dicit. n. Aug. ꝙ vita noſtra nihil eſt aliud, q̃ curſus ad mortem. Item miſerabilis eſt uita noſtra, quia multis miſerijs cumulatur, ſicut dr̃ Ioh. 13. Homo natus de muliere breui viuens tēpore, repletur multis miſerijs, qui quaſi flos egreditur, & conteritur, & fugit velut vmbra, &c. Grego. Quamuis homo hic diu ſtare deſideret, ip ſo tñ curſu mortalis vitæ impellitur, vt egrediatur, & quia per momenta ſingula compellitur ad mortem, recte dicitur Et fugit velut vmbra. Vmbra quippe fugienda eſt, & obſcura, & ſemper moto corpore cuius eſt, vmbra mouetur, nec teneri poteſt. Vita igitur noſtra dr̃ fugere velut vmbra, quia cæcitatem mentis patimur, & ſi quid cognitionis habemus obſcure cognoſcimus, & defectum caloris, idest amoris diuini patimur. Item Ioh. 9. Dies mei velociores fuerunt curſore, fugerunt & non viderunt bonum. Item eſt fuga deteſtabilis, quando .ſ. fugit homo id qđ verum bonum eſt, & vtile, ſibi tamen reputat eſſe malum. Et hoc fit multipliciter. Primo quidem, qñ fugit homo correctionem inſipientiæ, ſicut puer fugit ſcolas, diſcipulus doctorem, filius patrem corripientem, & indeuotus homo fugit eccleſiam, & prædicationes, & inſolens conſortia bonorū. Prouer. 19. qui affligit patrem ſuum ſuis malis moribus, uel inſolentijs, & matrem fugit docentem, monentem, & corripientē, ignominioſus erit, idest ignominia dignus erit. Secundo, quādo fugit ſubiectionem obedientiæ, ſicut Agar ancilla Sarai fugit, vt dicitur Gen. 15. affligente eam Sarai fugam iniit. Cui dixit Angelus Domini, Agar ancilla Sarai, vnde venis, & quo uadis? Quæ reſpondit: A facie Sarai dominæ meæ fugio. Dixitque ei Angelus Domini, reuertere ad dominam tuam, & humiliare ſub manu ipſius. Hanc imitantur inobedientes in clauſtris, & monaſterijs, qui a ſuis religionibus apoſtatant iugum obedientiæ fugientes. Tertio, quando fugit auſteritatem pœnitentiæ, timens ſcilicet aggredi pœnitentiam, quia dura eſt. Sed iſte incurrit illud poeticum. Decidit in Scyllam cupiens vitare Carybdim. Et illud Ioh. 6. Qui timent pruinam, irruit ſuper eos nix. Grego. Sunt plerique qui recta agere deſiderant, ſed nonnulla ſunt, quæ infirmis eorum mentibus ex præſenti vita contradicunt. Cumque aduerſa in infimis metuunt, in ſuperni iudicij rectitudinem offendunt, dum temporalia aduerſa pertimeſcunt diſtrictioni animaduerſionis æternæ ſe obijciunt. De quibus benè per Pſal. dicitur: Illic trepidauerunt timore, ubi non erat timor. Item Ioh. 20. Fugiet arma ferrea, & incidet in arcum ęreū idest, uitabit dura, uel aduerſa temporalia, & incidet in æterna, quia qui timore malo fugit auſteritatem pœnitentiæ temporalis, incidet in pœnam miſeriæ Gehennalis. Quarto quando fugit auſteritatem ſuſtinentiæ, ſicut quando ad modicum tentationis impulſum ſtatim uincitur & fugit, vnde de quibuſdā dr̃. 7. Mach. Proiecerunt arma ſua, & fugerunt. Et de diſcipulis domini dicitur, Math. 16. ꝙ relicto eo fugerunt. De malo etiam paſtore dicitur, Ioh. 10. Mercenarius uidet lupum uenientem, & dimittit oues, & fugit. Quia paſtor qui plus quærit lucra temporalium, quàm ſalutem fidelium ſubditorum videns perſecutorem hominem, vel diabolum gregem ſibi creditum inuadentem fugit, quando conſilium, vel præſidium ſubtrahit. Et quandoque timet homo periculum ſuſpicatum, vbi non eſt periculū, quia ſcriptum eſt Prouer. 28. Fugit impius nemine perſequente. Tertio, quædam eſt fuga commendabilis, quæ. ſ. eſt reſpectu veri mali, non ſolum apparentis. Et iſta duplex eſt, videlicet, vel reſpectu mali culpæ, vel mali pœnæ. Porro malum culpæ ſummopere eſt fugiendum, ſicut dicitur Prouer. 21. Quaſi a facie colubri fuge peccatum. Colubro quippe peccatum propriè comparatur, quia coluber ſerpit, tortuoſe incedit, venenum ſilenter infundit, & infundendo occidit. Item coluber ſolo aſpectu horrorem incutit. Nota bene & applica. Nec ſolum peccata fugienda ſunt, quæ uere peccata ſunt, verumetiam, quæ ſpeciem peccati prætendunt. Sicut docet Apoſtolus 1. Theſſa. 5. Ab omni ſpecie mala abſtinete vos. Et hoc fuit bene figuraliter deſignatum. Exod. 4. Vbi dicitur, ꝙ uirga Moyſi uerſa eſt in colubrem, ita ut fugeret Moyſes. Coluber ille non creditur habuiſſe uenenū, ſed ſpeciem habebat uenenati ſerpentis, & ideo Moyſes fugit. Sic quicquid habet ſpeciem, apparentiam, uel colorem peccati debemus fugere, & uitare. Licet autem peccatum omne ſit ſumma diligentia fugiendum, ſpecialiter tñ peccatum luxuriæ, ſicut docet 1. Corint. 6. Fugite fornicationem. Glo. Cum alijs uitijs poteſt expectari conflictus. Sed hanc fugite ne approximetis, quia non aliter melius poteſt uinci. Ideo Ioſeph cum domina ſua ſollicitaret eum relicto in manu eius pallio fugit. Geneſis 39. & Eccleſi. 7. Inueni amariorem morte mulierem, quæ laqueus venatorum eſt, ſagena cor eius, vincula ſunt manus illius, qui placet Deo effugiet illam. Et 2. Pet. 1. Efficiamini conſortes diuinæ naturæ fugientes illam, quæ in mundo eſt concupiſcentiæ corruptionem. Non ſolum aũt peccata, uel quæ ſpeciem habent, ſ. apparentiam peccatorum fugere debemus, verumetiam quæcunque dare poſſunt occaſiones ad peccandum. Et ſunt ſpecialiter tria, videlicet excellentiæ mundiales, opulentiæ temporales, & inſolentiæ ſociales. Excellentiæ quidem mundiales præbent vt plurimum occaſiones ſuperbiæ, faſtus, indignationis, pſumptionis, elationis, & multorum talium. Ideo dñs non tm̃ verbo, quàm exemplo fugiendam eſſe docuit excellentiam mundialem, quia cum cognouiſſet, ꝙ venturi eſſent vt caperent eum & facerent regem, fugit ipſe in montem. De multis ſanctis legimus, ꝙ fugiebant honores, ſicut Auguſtinus, Gregorius, Ambroſius, Martinus, Baſilius, & alij multi. De hoc require, i fra 3. libro de ambitione. Item multas peccatorum occaſiones dant opulentiæ temporales, ſicut dicit Apoſtolus 1. Thim. 6. Qui nolunt diuites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli, & in deſideria multa inutilia nociua, quæ mergunt hominem in interitum, & perditionem. Radix enim omnium malorū eſt cupiditas. Sequitur: Tu autem homo Dei hoc fuge. Ideo Mathathias uolens mundana deſerere, ut Deo liberius ſeruiret, dixit 1. Mach. 2. Omnis qui zelum habet legis ſtatuens teſtamentum exeat poſt me, & fugit ipſe, & filij eius in montes, & reliquerunt omnia, quæ habebant in ciuitate. Item quarto Regum ſeptimo. Fugerunt Syri, & dereliquerunt tentoria ſua, & equos, & mulos, & aſinos in caſtris, fugerunt, quia animas tantum ſuas ſaluare cupientes. Idem: Multas occaſiones peccatorum præbent inſolentiæ ſociales. Pſalmo. Cum peruerſo peruerteris. In vitis patrum legitur dictum eſſe Arſenio quærenti quomodo poſſet ſaluari. Fuge homines, & ſaluaberis. Tobiæ 1. Cum irent omnes ad uitulos aureos quos Hieroboam fecerat Rex Iſrael, hic ſolus fugiebat conſortia omnium. Tobiæ 1. Bernar. ad Fulchonem monachum: Fugit ouis tremo-

bunda

bunda veniente lupo, abſcondit ſe columba accipitre viſo, de cauerna mus eſuriens exire non audet ambiente catto, & tu cum videbas furem currebas cum eo. De hoc require infra de vitanda ſocietate malorum. Item fugiendum eſt malum pœnæ. Multa vero ſunt mala pœnæ, quæ fugere debemus, videlicet, perſecutiones, perturbationes, tremebundum iudicium, & horrẽdum inferni ſupplicium. Perſecutiones quidem fugere poſſumus & debemus, ſicut fugit Iacob a facie Eſau fratris ſui. Geneſ. 27. & Moyſes a facie Pharaonis. Exodi 2. Quærebat Pharao occidere Moyſen, qui fugiens a conſpectu eius moratus eſt in terra Madian. Similiter Dauid a facie Saul. 1. Reg. 19. Fugit Dauid & ſaluatus eſt. Sic Helias a facie Iezabel. 3. Regum. Sic præceperat Angelus Ioſeph. Matth. 2. Fuge in Aegyptum. Sic Dominus dixit diſcipulis ſuis. Mat. 10. Cum vos perſequentur de vna ciuitate, fugite in aliam. Sic Sancti Hieronymus, Silueſter, Vrbanus, & alij perſecutiones tyrannorum fugiebant ad tempus. Item fugere debemus perturbationes mentis. Pſalm. Elongaui fugiens, &c. Micheæ 2. Surgite, abite, quia non habetis hic requiem. Sic fugiebant ſancti inquietudines, & tumultus mundi, vt quieti ſeruirent Deo, & contemplationi vacarent. Vnde Hierem. 48. Fugite ſaluare animas veſtras. Et eiuſdem 51. Fugite de medio Babylonis, vt ſaluet vnuſquiſque animam ſuam. Item fugere debemus iudiciũ tremendum, ſicut monet. Iob 19. Fugite a facie gladij, quia vltor iniquitatis gladius. Gregorius 14. Moral. capit. vlt. Faciem gladij fugere eſt animaduerſionis diſtrictè ſententiam, antequam oporteat placare. Vitari namq; terror iudicis non niſi ante iudicium poteſt, vnde neceſſe eſt nunc timere iudicem, cum nondum iudicium exercet, cum diu ſuſtinet, cum adhuc mala tollerat, quæ videt, ne cum ſemel manum in retributione vltionis excuſſerit, tanto diſtrictius in iudicio feriat, quanto ante iudicium diutius expectauit. Sequitur: Et ſcitote eſſe iudicium. Et Gregorius ibidem. Omnis qui peruersè agit, eo ipſo quòd hoc timere deſpicit Dei iudicium eſſe neſcit. Nam ſunt plerique, qui extremum eſſe iudicium verbotenus ſciunt, ſed peruersè agendo teſtantur, quia neſciunt. Vnde beatus Ioannes Baptiſta prædicando Iudæis, dicebat: Matth. 3. Genimina viperarum, quis oſtendit vobis fugere a ventura ira. Sequitur. Facite ergo dignos fructus pœnitentiæ. Item fugere debemus horrendum inferni ſupplicium. Luc. 21. Vigilate omni tempore orantes, vt digni habeamini. Fugere omnia iſta, quæ ventura ſunt. ſ. ſuper impios, quæ tam inæſtimabiliter erunt acerba, quòd ſicut dicitur Apoc. 9. Quærent homines mortem, & non inuenient eã, & deſiderabunt mori, & fugiet mors ab eis. Sic econtra dicitur de iuſtis. Iſa. 35. Gaudium, & lætitiam obtinebunt, & fugiet dolor, & gemitus.

De delectatione. Diſt. XV.

DEinde conſiderandum eſt de paſſione delectationis. Sicut autem ad amorem ſequitur deſiderium, ſic ad deſiderium ſequitur delectatio, quia deſiderium, ſi compleatur, delectat animam. Prouerb. 14. Ideo poſtquam dictum eſt de paſſione deſiderij, conſequenter eſt de delectatione dicendum. Circa delectationem vero conſideranda ſunt quatuor. Primo de ipſa delectatione ſecundum ſe. Secundo de cauſis delectationis. Tertio de effectibus eius. Quarto de bonitate, vel malitia eius. Circa primum quæruntur octo. Primo, vtrũ delectatio ſit paſſio. Secundo, vtrum ſit in tempore. Tertio, vtrum differat a gaudio. Quarto, vtrum ſit in intellectiuo appetitu. Quinto de comparatione delectationum ſuperioris appetitus ad delectationem inferioris. Sexto de comparatione delectationum ſenſitiuarum ad inuicem. Septimo, vtrum ſit aliqua delectatio non naturalis. Octauo, vtrum delectatio poſſit eſſe contraria delectationi. Ad primum. ſ. vtrum delectatio ſit paſſio. Dicendum, quòd motus appetitus ſenſitiui propriè paſſio nominatur, affectio autem quæcunque ex apprehenſione ſenſitiua procedens eſt motus appetitus ſenſitiui, hoc autem neceſſe eſt competere delectationi. Nam ſicut Philoſophus dicit in primo Rhetor. delectatio eſt quidam animæ motus, & conſtitutio, ſimul tota, & ſenſibilis in naturam exiſtentem. Ad cuius intellectum conſiderandum eſt, quòd ſicut contingit in rebus naturalibus aliqua conſequi ſuas perfectiones naturales, ita hoc contingit in animalibus, & quamuis moueri ad perfectionem, non ſit totum ſimul, tamen conſequi naturalem perfectionem eſt totum ſimul. Hæc autem eſt differentia inter animalia, & alias res naturales, quòd aliæ res naturales quando conſtituuntur, in id quod conuenit eis, ſecundum naturam, hoc nõ ſentiunt, ſed animalia ſentiunt, & ex iſto ſenſu cauſatur motus quidam animæ in appetitu ſenſitiuo, & iſte motus eſt delectatio. Per hoc ergo, ꝙ dicitur, ꝙ delectatio eſt motus animæ, ponitur in genere. Per hoc verò, ꝙ dicitur conſtitutio in exiſtentem naturam, id eſt in illud, quod exiſtit natura rei, ponitur cauſa delectationis. ſ. præſentia eſſe naturalis boni. Per hoc autem, quòd dicitur. Tota ſimul, oſtendit, quòd conſtitutio non debet accipi, prout eſt conſtitui, ſed prout eſt in conſtitutum eſſe, quaſi in termino motus. Non enim delectatio eſt generatio, vt Plato poſuit, ſed magis conſiſtit in factum eſſe, vt dicitur in 7. Ethic. Per hoc autem, quòd dicit Senſibilis, excluduntur perfectiones rerum inſenſibilium, in quibus non eſt delectatio. Sic ergo patet, quòd cum delectatio ſit motus in appetitu animali, conſequens apprehenſionem ſenſua delectatio eſt paſſio animæ. Ad ſecundum. ſ. vtrum delectatio ſit in tempore. Dicendum, ꝙ aliquid contingit eſſe in tempore dupliciter. Vno modo ſecundum ſe, alio modo per aliud, & quaſi per accidens. Quia enim tempus eſt numerus ſucceſſiuorum, illa ſecundum ſe dicũtur eſſe in tempore, de quorum ratione eſt ſucceſſio, vel aliquid ad ſucceſſionẽ pertinẽs, ſicut motus, quies, locutio, & huiuſmodi. Secundum vero aliud, & non per ſe dñr eſſe in tempore illa, de quorum ratione nõ eſt aliqua ſucceſſio, ſed tamen alicui ſucceſſiuo ſubiacente. Sicut eſſe hominem de ſui ratione non habet ſucceſſionem, nõ enim eſt motus, ſed terminus motus, vel mutationis, vel generationis ipſius, ſed quia humanum eſſe ſubiacet cauſis tranſmutabilibus, ſecundum hoc eſſe hominem eſt in tempore. Sic ergo dicendum eſt, quòd delectatio, ſecundum ſe quidem non eſt in tempore: eſt enim delectatio in bono iam adepto, quod eſt quaſi terminus motus: ſed ſi illud bonum iam adeptum trãſmutationi ſubiaceat, erit delectatio per accidens in tempore. Si autem ſit omnino intranſmutabile, delectatio non erit in tempore, nec per ſe, nec per accidẽs. Ad tertium ſ. vtrum gaudium ſit idem quod delectatio. Dicendum, ꝙ gaudiũ, vt Auicenna dicit in ſuo lib. de Anima, eſt quædam ſpecies delectationis. Eſt autem conſiderandũ, ꝙ ſicut ſunt quædam cõcupiſcentiæ naturales, quædam autem nõ naturales, ſed conſequuntur rationem (vt ſupra dictum eſt) ita etiam delectationum quædam ſunt naturales, quædam non naturales, quæ ſunt cum ratione. Vel ſicut Damaſc. & Greg. Nyſſ. dicunt, quædam ſunt corporales, quædam animales, quod in idem redit. Delectamur enim, & in his, quæ naturaliter concupiſcimus ea adipiſcentes, & in his, quæ concupiſcimus, ſecundum rationẽ. Sed nomen gaudij nõ habet locum, niſi in delectatione, quæ conſequitur rationem, vnde gaudiũ non attribuimus brutis aĩalibus, ſed ſolum nomen delectationis Oẽ aũt qđ cõcupiſcimus, ſm naturam, poſſumus ſm naturã. Poſſumus ẽt cum delectatione rationis cõcupiſcere, ſed nõ econuerſo: vnde de oĩbus põt eſſe delectatio. Poteſt etiam eſſe in habẽtibus rationem, quãuis nõ ſemp de omnibus ſit gaudium. Qũque enim aliquis ſentit, aliquam delectationem ſecundum corpus, de qua tñ non gaudet ſecundũ rationem, & ſecundum hoc patet, ꝙ delectatio eſt in plus, quàm gaudium. Ad quartum. ſ. vtrum delectatio ſit in appetitu intellectiuo. Dicendum (ꝙ ſicut dictum eſt) delectatio quædam ſequitur apprehenſionem rationis. Ad apprehenſionem autem rationis non ſolum commouetur appetitus ſenſitiuus per applicationem ad aliquid particulare, ſed etiã appetitus intellectiuus, qui dicitur voluntas, & ſecundum hoc in appetitu intellectiuo, ſiue in voluntate eſt delectatio, quæ gaudium dicitur, non autem delectatio corporalis. Hoc tamen intereſt inter delectationem vtrinſque appetitus, quòd delectatio appetitus ſenſibilis eſt cum aliqua tranſmutatione corporali. Delectatio autem appetitus intellectiui, nihil eſt aliud, quàm ſimplex motus voluntatis, & ſecundum hoc Aug. dicit 14. de Ciuit. Dei, quòd cupiditas, & lætitia non eſt aliud, quàm voluntas in eorum cõſecutione, quæ volumus. Ad quintum. ſ. vtrum delectationes corporales, & ſenſibiles ſint maiores delectationibus ſpiritualibus. Dicendum, ꝙ ſicut dictum eſt, delectatio prouenit ex coniunctione ſibi conuenientis, quæ ſentitur, vel cognoſcitur. In operibus autem animæ præcipue ſenſitiuæ, & intellectiuæ eſt hoc conſiderandum, quòd ſi non tranſeãt in materiã exteriorẽ ſunt actus, vel perfectiones operantis. ſ. intelligere, ſentire, velle, & huiuſmodi. Nam actiones, quæ tranſeunt in exteriorem materiam, magis ſunt actiones, & perfectiones materiæ tranſmutatæ. Motus enim eſt actus mobilis a mouente. Sic igitur prædictæ actiones animæ ſenſitiuæ & intellectiuæ, etiam ipſæ ſunt quoddam bonum operantis, & ſunt ẽt cognitiuæ per ſenſum, & per intellectum, vnde ẽt ex ipſis conſurgit delectatio, & nõ ſolum ex eorũ obiectis. Si igit̃ cõparantur delectationes intelligibiles delectationibus ſenſibilibus, ſecundùm ꝙ delectamur in ipſis actionibus, puta in cognitione ſenſus, & in cognitione intellectus, non eſt dubium, quòd multo ſunt maiores delectationes intelligibiles, quàm ſenſibiles. Multo magis enim delectatur homo, de hoc ꝙ cognoſcit aliqđ intelligendo, quàm de hoc, ꝙ cognoſcit aliquid ſentiẽdo, quia intellectualis cognitio, & perfectior eſt, & magis ẽt cognoſcitur, qa intellectus magis reflectitur ſupra actum ſuum, q̃ ſenſus. Eſt etiam cognitio intellectiua magis dilecta; nullus enim eſt, qui

non

non magis uellet carere uiſu corporali, quàm uiſu intellectuali, eo modo quo beſtiæ, uel ſtulti carent. Sic Aug. dicit in lib. de Ciuit. Dei. Sed ſi comparentur delectationes intelligibiles ſpirituales delectationibus ſenſibilibus corporalibus. Sic ſecundum ſe, & ſimpliciter loquendo delectationes ſpirituales ſunt maiores. Et hoc apparet ſecundũ tria, quæ requiruntur ad delectationem. ſ. bonum coniunctum, & id cui coniungitur, & ipſa coniunctio. Nam ipſum bonũ ſpirituale, & eſt maius, quàm bonum corporale, & eſt magis dilectum. Cuius ſignum eſt, quòd homines etiam à maximis corporalibus uoluptatibus abſtinẽt, ut non perdant honorem, qui eſt bonum intelligibile. Similiter ipſa pars intellectiua eſt multo nobilior, & magis cognoſcitiua, quàm pars ſenſitiua. Coniunctio etiam utriuſque eſt magis intima, & magis perfecta, & magis firma. Intimior quidẽ eſt, quia ſenſus ſiſtit circa exteriora accidentia rei. Intellectus uero penetrat uſque ad rei eſſentiam, obiectum enim intellectus eſt, q quid eſt, perfectior autem eſt coniunctio, quia coniunctioni ſenſibilis ad ſenſum adiungitur motus, qui eſt actus imperfectus, unde & delectationes ſenſibiles non ſunt totæ ſimul, ſed in eis aliquid pertranſit, & aliquid expectatur conſumandum, ut patet in delectatione ciborũ, & uenereorum, ſed intelligibilia ſunt abſque motu, unde delectationes tales ſunt totæ ſimul, & etiam firmior, quia delectabilia corporalia ſunt corruptibilia, & cito deficiunt, bona uero ſpiritualia ſunt incorruptibilia. Sed quo ad nos delectationes corporales ſunt magis uehementes pp tria. Primo, quia ſenſibilia ſunt magis nota quo ad nos, quàm intelligibilia. Secundo etiam, quia delectationes ſenſibiles, cum ſint paſſiones appetitus ſenſitiui, ſunt cũ aliqua tranſmutatione corporali, quod non contingit in delectationibus ſpiritualibus, niſi per quandam redundantiam a ſuperiori appetitu in inferiorem. Tertio, quia delectationes corporales appetuntur, ut medicinæ quædã contra corporales defectus, uel moleſtias, ex quibus triſtitiæ quædam cõſequuntur, unde delectationes corporales triſtitiis huiuſmodi ſuperuenientes magis ſentiuntur, & per conſequens magis acceptantur, quàm delectationes ſpirituales, quæ non habent triſtitias contrarias. Ideo autẽ plures conſequuntur delectationes corporales, quia bona ſenſibilia ſunt magis, & pluribus nota: & quia homines indigent delectationibus, ut medicinis contra multiplices dolores, & triſtitias. Similiter cũ plures homines non poſſint attingere ad delectationes ſpirituales, quæ ſunt proprie uirtuoſorum, conueniens eſt, q declinent ad corporales. Ad ſextum. ſ. utrum delectationes, quę ſunt ſecundum tactum, ſint maiores delectationibus ſecundum alios ſenſus. Dicendum, q ſicut dictum eſt, vnumquodque, inquãtum amatur efficitur delectabile. Senſus autem, vt dr in principio Metaph. diligũtur pp duo. ſ. propter cognitionem, & propter utilitatem: unde & utroque modo contingit eſſe delectationem ſecundum ſenſum. Sed quia apprehendere ipſam cognitionem, tanquam proprium bonum quoddam eſt hominis, & ideo primę delectationes ſenſuum, quæ ſ. ſunt ſecundum cognitionem ſunt propriè hominum, delectationes autem ſenſuum, inquantum diligũtur pp utilitatem, ſunt communes omnibus animalibus. Si igitur loquamur de delectatione ſenſus, quæ eſt ratione cognitionis, manifeſtum eſt, q ſecundum uiſum eſt maior delectatio, quàm ſm alium aliquem ſenſum. ſi aũt loquamur de delectatione ſenſus, q̃ eſt ratione utilitatis, ſic maxima delectatio eſt ſecundum tactum, utilitas enim ſenſibilium attenditur ſecundum ordinẽ ad conſeruationem naturæ animalis. Ad hanc autem vtilitatẽ propinquius ſe habent ſenſibilia tactus. Eſt enim tactus cognoſcitiuus eorũ, ex quibus conſiſtit animal. ſ. calidi, & frigidi, & huiuſmodi, unde ſecundum hoc delectationes, quæ ſunt ſecũdum tactum ſunt maiores, quaſi fini propinquiores, & pp hoc etiam alia animalia, quæ nõ habent delectationem ſecundum ſenſum, niſi ratione utilitatis, nõ delectantur ſecundum alios ſenſus, niſi in ordine ad ſenſibilia tactus. Neque enim odoribus leporum canes gaudent, ſed cibatione, neque leo gaudet uoce bouis, ſed comeſtione, ut dr in 3. Ethic. Cum ergo delectatio tactus ſit maxima ratione utilitatis, delectatio aũt uiſus ratione cognitionis, ſi quis utrũque cõparare uelit inueniet ſimpliciter delectationẽ tactus eſſe maiorẽ delectatione uiſus, ſm q ſiſtit infra limites ſenſibilis delectationis, quia manifeſtum eſt, q id quod eſt naturale in unoquoque eſt potentiſſimũ, hmõi autem delectationes tactus ſunt, ad qua ordinantur concupiſcentiæ naturales, ſicut cibi, & uenerea, & hmõi. Sed ſi conſideremus delectationes uiſus, ſm q uiſus deſeruit intellectui, ſic delectationes uiſus erunt potiores ea ratione, qua intelligibiles delectationes ſunt potiores ſenſibilibus. Ad ſeptimum. ſ. utrum ſit aliqua delectatio naturalis. Dicendum, q naturale dr, q eſt ſm naturam, vt dr in 2. Phyſ. Natura autem in hoĩe dupliciter ſumi poteſt. Vno modo, prout intellectus, & ratio eſt potiſſime natura hoĩs, qa ſecũdum eam homo in ſpecie potiſſimè cõſtituitur, & ſecundum hoc naturales delectationes hoĩum dici poſſunt, q̃ ſunt in eo, quod cõtingit ei ſm rationem, ſicut delectari in contemplatione ueritatis, & in actibus uirtutum eſt naturale hoĩ. Alio mõ põt ſumi natura in hoĩe, ſm q condiuiditur rationi, illud. ſ. quod eſt cõe homini & aliis, præcipue q rationi non obedit, & ſecũdum hoc ea, q̃ pertinent ad conſeruationem corporis, uel ſecundum indiuiduum, ut cibus, potus, lectus, & hmõi, uel ſecundum ſpeciem, ſicut uenereorum uſus dñr homini delectabilia naturaliter. Secũdum utraſque autem delectationes contingit aliquas eſſe innaturales ſimpliciter loquendo, ſed connaturales ſecundũ quid. Contingit enim in aliquo indiuiduo corrumpi aliquod principiorum naturalium ſpeciei, & ſic id, quod eſt contra naturã ſpeciei poteſt fieri per accidens naturale huic indiuiduo, ſicut huic aquæ calefactæ eſt naturale, q calefaciat. Ita igitur contingit, q id, q eſt contra naturã hominis, uel quãtum ad rationem, uel quantũ ad corporis conſeruationẽ fiat huic homini connaturale pp aliquam corruptionem naturæ in eo exiſtentem. Quæ quidẽ corruptio põt eſſe, uel ex parte corporis, ſiue ex ęgritudine, ſicut febricitantibus dulcia vñr amara, & ecõuerſo, uel pp malã complexionem, ſicut aliqui delectantur in comeſtione terrę, uel carbonum, uel aliquorum hmõi, uel etiam ex parte animę, ſicut pp conſuetudinem aliqui delectantur in comedendo homines, uel in coitu beſtiarum, aut maſculorum, aut aliquorum hmõi, quæ non ſunt ſecundum naturam humanã. Ad octauum. ſ. vtrũ delectationi ſit aliqua delectatio contraria. Dicendum, q delectatio in affectionibus animæ, (ſicut dictũ eſt) proportionatur quieti in corporibus naturalibus. Dñr autem duæ eſſe quietes contrariæ, quæ ſunt in contrariis terminis, ſicut quies, quæ eſt ſurſum ei, quæ eſt deorſum, ut dicitur 5. Phyſ. unde & contingit in affectibus animæ duæ delectationes eſſe contrarias.

De cauſis delectationum. Diſt. XVI.

DEinde conſiderandum eſt de cauſis delectationis. Et circa hoc quæruntur octo. Primo, utrũ operatio ſit propria cauſa delectationis. Secundo, utrum motus ſit cauſa delectationis. Tertio, utrum ſpes, & memoria. Quarto, utrũ triſtitia. Quinto, utrũ actiones aliorum ſint nobis delectationis cauſa. Sexto, utrum benefacere alteri ſit cauſa delectationis. Septimo, utrum ſimilitudo ſit cauſa delectationis. Octauo, utrum admiratio ſit cauſa delectationis. Ad primum ſ. utrum operatio ſit cauſa delectationis. Dicendum, q ſicut ſupra dictum eſt, ad delectationem duo requiruntur. ſ. cognitio boni conuenientis, & cognitio huiuſmodi adeptionis. Vtrunqoe autem horum, in quadam comparatione cõſiſtit nam actualis cognitio operatio quædam eſt. Similiter autem bonum cõueniens adipiſcimur aliqua operatione, ipſa autem operatio propria eſt quoddam bonum conueniens; unde oportet, quod omnis delectatio aliquam operationem conſequatur. Ad ſecundum. ſ. utrum motus ſit cauſa delectationis. Dicendum, q ad delectationem tria requiruntur. ſ. duo, quorum coniunctio eſt delectabilis, & tertium quod eſt cognitio huiuſmodi coniunctionis, & ſecundum hæc tria motus efficitur delectabilis, ut Philoſophus dicit in 7. Ethic. & in primo Rhetor. Nam ex parte noſtra, qui delectamur, trãſmutatio nobis efficitur delectabilis, propter hoc quod natura noſtra tranſmutabilis eſt, & propter hoc, quòd eſt nobis conueniens nunc, non erit nobis conueniens poſtea, ſicut calefieri ad ignem eſt conueniens homini in hieme, non autem in ęſtate: ex parte uero boni delectantis, quod nobis cõiungitur, fit etiam tranſmutatio delectabilis, quia actio continuata alicuius agentis auget effectum, ſicut cum aliquis diutius appropinquat igni magis calefit, & deſiccatur. Naturalis autem habitudo in quadam menſura conſiſtit, & ideo qñ cõtinuata præſentia delectabilis ſuperexcedit menſuram naturalis habitudinis, efficitur remotio eius delectabilis, ex parte uero cognitionis, quia homo deſiderat cognoſcere aliquod totũ, & perfectum, cũ ergo nõ põt aliqua nũc apprehẽdere tota ſimul delectat in his trãſmutatio, ut unũ tranſeat, & ſic totũ ſentiat. Vnde Aug. dicit in 4. Cõfeſ. Nõ uis utiq; ſtare ſyllabã, ſed trãſuolare, ut alię ueniant, & totũ audias. Ita ſemper oĩa, ex quibus unũ aliqd conſtat, & non ſunt oĩa ſimul plus delectant oĩa, q̃ ſingula. ſi poſſint ſentiri oĩa. Si ergo ſit aliqua res, cuius natura ſit intrãſmutabilis, & nõ poſſit in ea fieri exceſſus naturalis habitus p continuationẽ delectabilis, & q̃ poſſit totũ ſuũ delectabile ſimul mouere, non erit ei tranſmutatio delectabilis, & quanto aliquæ delectationes plus adhuc accedunt, tanto plus continuare pñt. Ad tertiũ. ſ. utrum ſpes & memoria ſint cauſa delectationis. Dicendũ, q delectatio cauſatur ex pñtia boni conuenientis, ſm q ſentitur, uel qualitercunque percipitur. Eſt autẽ aliqd pñs nobis dupliciter. Vno modo ſecundum cognitionẽ, prout. ſ. cognitũ eſt in agnoſcẽte, ſecundũ ſuã ſimilitudinẽ. Alio mõ, ſm rẽ, prout. ſ. unum alteri realiter coniungitur,

vel

vel actu, vel potentia ſecundũ quemcũque coniunctionis modũ, & quia maior eſt cõiunctio ſecundũ rem q̃ ſecundũ ſimilitudinem, q̃ eſt coniunctio cõditionis. Itẽ, q̃a maior eſt cõiunctio rei in actu, q̃ in potentia: ideo maxima eſt delectatio, q̃ fit per ſenſum, qui requirit pñtiã rei ſenſibilis. Secundũ autẽ gradũ tenet delectatio ſpei, in qua nõ ſolũ eſt cõiunctio delectabilis, ſecundũ apprehenſionem, ſed ẽ. ſecundum facultatem, vel poteſtatẽ adipiſcendi bonũ, quod delectat. Tertium aũt gradum tenet delectatio memoriæ, q̃ habet ſolam coniunctionem apprehenſionis. Ad quartũ. ſ. vtrum triſtitia ſit cauſa delectationis. Dicendum, ꝙ triſtitia poteſt dupliciter cõſiderari. Vno modo, ſecundum ꝙ eſt in actu: alio modo, ſecũdũ ꝙ eſt in memoria, & vtroque modo põt eſſe triſtitia cauſa delectationis. Triſtitia ſiquidam in actu exiſtens eſt cauſa delectationis, inquantũ facit memoriã rei dilectæ, de cuius abſentia aliquis triſtat̃, & tñ de ſola eius apprehenſione delectat̃. Memoria aũt triſtitiæ fit delectabilis pp ſequentem euaſionem, nã carere malo accipit̃ in ratione boni, vnde ſecundũ ꝙ homo apprehendit ſe euaſiſſe ab aliquibus triſtibus, & doloroſis, acceſcit ei gaudij materia, ſecũdũ ꝙ Aug. dicit. 22. de Ciuit. Dei, ꝙ ſæpe læti triſtiũ meminimus, & ſani dolorum ſine dolore, & inde amplius læti, & grati ſumus. Et in 8. Cõfeſſ. dicit, ꝙ quãto maius periculũ fuit in plio, tãto erit maius gaudiũ in triumpho. Ad quintũ. ſ. vtrum actiones aliorũ ſint nobis cauſa delectationis. Dicendũ, (ꝙ ſicut iã dictũ eſt) ad delectationem duo requirunt̃. ſ. cõſecutio proprij boni, & cognitio proprij boni conſecuti. Tripliciter igit̃ operatio alterius poteſt eſſe delectationis cauſa. Vno modo, inquantum per operationẽ alicuius conſequimur aliquod bonũ, & ſecundũ hoc operationes illorum, qui nobis aliquod bonũ faciunt, ſunt nobis delectabiles, quia bene pati ab alio eſt delectabile. Alio modo, ſecundũ ꝙ p operationes aliorũ efficit̃ nobis aliqua cognitio, vel æſtimatio proprij boni; & pp hoc hoĩes delectantur in hoc ꝙ laudantur, vel honorantur ab alijs, quia. ſ. per hoc accipiunt æſtimationem in ſeipſis eſſe aliquod bonum, & quia iſta æſtimatio fortius generatur ex teſtimonio bonorũ, & ſapientum, ideo in horum laudibus & honoribus homines magis delectant̃, & quia adulator eſt apparens laudator, pp hoc etiã adulatores ſunt aliquibus delectabiles, & quia amor eſt alicuius boni, & admiratio eſt alicuius magni, ideirco amari ab alijs, & in admiratione haberi eſt delectabile, inquãtum per hoc homini fit æſtimatio propriæ bonitatis, vel magnitudinis, in quibus aliquis delectatur. Tertio modo, inquantum ipſæ operationes aliorum, ſi ſint bonæ, æſtimantur, vt bonum proprium pp vim amoris, qui facit æſtimare amicum, quaſi eundem ſibi; & per odium, quod facit æſtimare bonum alterius eſſe ſibi contrarium, efficitur mala operatio inimici delectabilis. Vnde dr̃ 1. Cor. 13. ꝙ charitas non gaudet ſuper iniquitate, ſed cõgaudet veritati. Ad ſextum. ſ. vtrum benefacere alteri ſit cauſa delectationis. Dicendum, ꝙ hoc ipſum, quod eſt benefacere alteri, poteſt triplici ratione eſſe delectationis cauſa. Vno modo per comparationem ad effectum, quod eſt bonum in alterum conſtitutum, & ſecundum hoc inquantum bonum alterius reputamus quaſi bonum noſtrum pp vnionem amoris, delectamur in bono, quod per nos fit alijs præcipuè amicis, ſicut in bono proprio. Secundo per cõparationem ad finem, ſicut cum aliquis per hoc, ꝙ alteri benefacit, ſperat conſequi aliquod bonum ſibiipſi, vel a Deo, vel ab homine, ſpes autem eſt delectationis cauſa. Tertio modo per comparationem ad principium: & ſic hoc, quod eſt benefacere alteri, poteſt eſſe delectabile per comparationem ad triplex principium. Quorum vnum eſt facultas benefaciendi, & hoc benefacere alteri fit delectabile, inquantũ per hoc fit homini quædam imaginatio abundantis boni, in ſeipſo exiſtentis, ex quo poſſit alij communicare: & ideo homines delectãtur in filijs, & in proprijs operibus, ſicut quibus communicat propriũ bonum. Aliud principium eſt habitus inclinans, ſecundũ quem benefacere eſt alicui connaturale, vnde liberales delectabiliter dant alijs. Tertium principium eſt motiuum, puta cum aliquis mouetur ab aliquo, quem diligit ad benefaciẽdũ alicui. Omnia enim, quæ facimus, vel patimur pp amicum, delectabilia ſunt, quia amor eſt præcipua cauſa delectationis. Ad ſeptimũ. ſ. vtrum ſimilitudo ſit cauſa delectationis. Dicendum, ꝙ ſimilitudo eſt quædam vnitas, vnde id quod eſt ſimile, inquantum eſt vnum, eſt delectabile, ſicut & amabile: & ſiquidem id quod eſt ſimile proprium bonum non corrumpat, ſed augeat, eſt ſimpliciter delectabile, puta homo homini, & iuuenis iuueni. Si verò ſit corruptiuum proprij boni ſit per accidens, efficitur faſtidioſum, vel contriſtans, non quidem inquantum eſt ſimile, & vnum, ſed inquantum corrumpit id, quod eſt magis vnum. Quod autem aliquid ſimile corrumpat bonum proprium, contingit dupliciter. Vno modo, quia corrumpit menſurã proprij boni per quendam exceſſum; bonũ enim præcipuè corporale, vt ſanitas in quadam commenſuratione cõſiſtit, & pp ſuperabundantes cibi, vel quælibet delectationes corporales faſtidiuntur. Alio modo per directam contrarietatem ad proprium bonum, ſicut figuli abominãtur alios figulos, nõ inquantum ſunt figuli, ſed inquantum per eos amittunt excellentiã propriam, ſiue proprium lucrum, quæ appetunt, ſicut propriam bonum. Ad octauum. ſ. vtrum admiratio ſit cauſa delectationis. Dicendum, ꝙ adipiſci deſiderata eſt delectabile, & ideo quanto alicuius rei amatæ magis creſcit deſiderium, tãto magis per adeptionem creſcit delectatio, & etiam in ipſo augmento deſiderij fit augmentum delectationis, ſecundum ꝙ fit etiam ſpes rei amatæ, ſicut dictum eſt, ꝙ ipſum deſiderium ex ſpe eſt delectabile: eſt autem admiratio deſiderium quoddam ſciendi, quod in homine contingit ex hoc, ꝙ videt effectum, & cauſam ignorat, vel hoc, ꝙ cauſa talis effectus excedit cognitionem, aut facultatem ipſius; & ideo admiratio eſt cauſa delectationis, inquantum habet coniunctam ſpem conſequẽdi cognitionem eius, quod ſcire deſiderat, & pp hoc omnia mirabilia ſunt delectabilia, ſicut quæ ſunt rara, & omnes repræſentationes rerũ, &c. q̃ in ſe nunc ſunt delectabiles. Gaudet enim anima in collocatione vnius ad alterũ, quia cõferre vnũ alteri eſt pprius, & cõnaturalis actus rationis, vt Philoſophus dicit in ſua Poetria: & pp hoc etiam liberari a periculis magnis eſt magis delectabile, quia eſt admirabile, vt dicitur in primo Rhetor.

De effectibus delectationis. *Diſt. XVII.*

DEinde conſiderandum eſt de effectibus delectationis. Et circa hoc quæruntur quatuor. Primo, vtrum delectationis effectus ſit dilatare. Secundo, vtrum delectatio cauſet deſideriũ ſuiipſius. Tertio, vtrũ delectatio impediat vſum rationis. Quarto, vtrum delectatio perficiat operationem. Ad primum. ſ. vtrũ delectationis effectus ſit dilatare. Dicendum, quod latitudo eſt quædam dimenſio magnitudinis corporalis: vnde in affectionibus animæ non niſi ſecundum metaphoram dr̃: dilatatio autem dr̃ quaſi motus ad latitudinem, & competit delectationi ſecundum duo, quæ ad delectationem requiruntur. Quorum vnum eſt ex parte apprehenſiuæ virtutis, quæ apprehendit coniunctionem alicuius boni cõuenientis. Ex hac autem apprehenſione apprehendit ſe homo perfectionem quandã adeptum, quæ eſt ſpiritualis magnitudo, & ſecũdum hoc animus hoĩs dr̃ per delectationem magnificari, ſeu dilatari. Aliud aũt eſt ex parte appetitiuæ virtutis, quæ aſſentit rei delectabili, & in ea quieſcit quodãmodo ſe ei præbens ad eã interius capiendã, & ſic dilatatur affectus hoĩs per delectationem quaſi ſe tradens ad continendum interius rem delectantem. Ad ſecundũ. ſ. vtrum delectatio cauſet deſiderium ſuiipſius. Dicendum, ꝙ delectatio dupliciter poteſt cõſiderari. Vno modo, ſecundũ ꝙ eſt in actu. Alio modo, ſecundum ꝙ eſt in memoria. Item ſitis, vel deſideriũ dupliciter accipi poteſt. Vno modo propriè, ſecundum ꝙ importat appetitum rei nõ habitæ; alio modo communiter, ſecundum ꝙ importat exclusionem faſtidij. Secundum quidem igit̃, ꝙ eſt in actu, delectatio nõ cauſat ſitim, vel deſiderium ſuiipſius p ſe loquendo, ſed ſolũ per accidens. Si tñ ſitis, vel deſiderium dicat̃ rei nõ habitæ appetitus, nã delectatio eſt affectio appetitus, circa rem pñtem, ſed cõtingit rem pñtem non perfectè haberi, & hoc poteſt eſſe, vel ex parte rei habitæ, vel ex parte hñtis. Ex parte quidem rei habitæ, eo ꝙ res habita non eſt tota ſimul, vnde ſucceſſiuè recipitur, & dum aliquis delectat̃ in eo quod habet, deſiderat potiri eo quod reſtat, ſicut qui audit primã partem verſus, & in hoc delectatur, deſiderat aliã partem verſus audire, vt Auguſt. dicit 4. Confeſſ. & hoc modo omnes ferè delectationes corporales faciunt ſuiipſarum ſitim quouſque conſummentur, eo ꝙ tales delectationes cõſequuntur aliquem motum, ſicut patet in delectationibus ciborum. Ex parte autem ipſius habentis, ſicut cum aliquis aliquã rem in ſe imperfectam exiſtentem nõ ſtatim perfectè habet, ſed paulatim acquirit, ſicut in mundo iſto percipientes aliquid imperfectè da diuina cognitione delectamur, & ipſa delectatio excitat ſitim, vel deſiderium perfectæ cognitionis, ſecundum quod poteſt intelligi, quod hr̃ Eccl. 24. Qui bibunt me, adhuc ſitient. Si verò per ſitim, aut deſiderium intelligit̃ ſola intenſio affectus tollens faſtidium, ſic delectationes ſpirituales maximè faciunt ſitim, vel deſiderium ſuiipſarum. Delectationes enim corporales, quæ augmentatæ, vel continuatæ faciunt ſuperexcreſcentiã naturalis habitudinis, efficiuntur faſtidioſæ, vt patet in delectatione ciborum, & pp hoc, qñ iã aliquis peruenit ad perfectum in delectationibus corporalibus faſtidit eas, & qñq; appetit aliquas alias, ſed delectationes ſpirituales non ſuperexcreſcunt naturalem habitudinem, ſed perficiunt naturã. Vnde cum peruenit̃ ad cõſumptionem in ipſis, tunc ſunt magis delectabiles, niſi fortè per accidens, inquantum operationi cõtemplatiuæ adiungunt̃ aliquæ operationes virtutum corporalium, quæ per aſſiduitatẽ operandi laſſantur. Et per hunc etiam modum poteſt intelligi,

quod dr̃ Eccl. 24. Qui bibet me adhuc ſitiet, quia etiam de Angelis, qui perfectè Deum cognoſcunt, & delectantur in ipſo, dr̃ 1. Pet. 1. ꝙ deſiderant in eum conſpicere. Si verò conſideretur delectatio, prout eſt in memoria, & nõ in actu, ſic per ſe nata eſt cauſare ſæpius ſitim, & deſiderium, qñ ſ. homo redit ad illam diſpoſitionẽ in qua erat ſibi delectabile, quod præterit. Si verò immutatus ſit ab illa diſpoſitione memoria delectationis nõ cauſat in eo delectationem, ſed faſtidium, ſicut pleno exiſtenti memoria cibi. Ad tertium. ſ. vtrum delectatio impediat vſum rationis. Dicendum ꝙ ſicut Philoſophus dicit in 10. Ethic. Delectationes propriæ adaugẽt operationes, extraneæ vero impediũt. Eſt ergo quædam delectatio, quæ hr̃ de ipſo actu rationis, ſicut cum aliquis delectat̃ in contemplando, vel ratiocinando: & talis delectatio nõ impedit vſum rationis, ſed adiuuat ipſum, quia illud attentius operamur, in quo delectamur, attentio autẽ adiuuat operationem. Sed delectationes corporales impediunt vſum rationis triplici ratione. Primo quidẽ ratione diſtractionis: quia (ſicut iam dictum eſt) ad ea, in quibus delectamur, multum attendimus. Cum autem attentio fortiter inhæſerit alicui rei debilitatur circa alias res, vel totaliter ab eis reuocatur, & ſm hoc, ſi delectatio corporalis fuerit magna, vel totaliter ĩpediet vſum rationis ad ſe animi intentionem attrahendo, vel multum impediet. Secundo ratione contrarietatis. Quædam enim delectationes maximè ſuperexcedentes ſunt contra ordinem rationis: & per hunc modũ Philoſophus dicit in 6. Ethic. ꝙ delectationes corporales corrumpunt exiſtimationem prudentiæ, non autem exiſtimationem ſpeculatiuã, cui non cõtrariantur, puta ꝙ triangulus habet tres angulos æquales duobus rectis. Secundum autẽ primum modum vtranque impedit. Tertio modo ſm quãdam ligationem inquantum. ſ. ad delectationem corporalem ſequit̃ quædam trãſmutatio corporalis, maior etiam quàm in aliis paſſionibus, quanto vehemẽtius afficitur appetitus ad rem præſentem, quàm ad rem abſentem: huiuſmodi autem corporales perturbationes impediunt vſum rationis, ſicut patet in vinolentis, qui habent vſum rationis ligatum, vel impeditum. Ad quartũ, ſ. vtrum delectatio perficiat operationem. Dicẽdum, ꝙ delectatio dupliciter operationem perficit. Vno modo per modũ finis, non quidem ſecundum ꝙ finis dr̃ id pp̃ quod eſt aliquid, ſed ſecundum ꝙ omne bonũ complectiuè ſuperueniens poteſt dici finis, & ſecundum hoc dicit Philoſophus in 10. Ethic, quòd delectatio perficit operationem, ſicut quidam finis ſuperueniens, inquantum ſ. ſuper hoc bonum, quod eſt operatio, ſuperuenit aliud bonum, quod eſt delectatio, quæ importat quietationem appetitus in bono præſuppoſito. Secundo modo ex parte cauſæ agentis, non quidem directè, quia Philoſophus dicit in 10. Ethi. ꝙ perficit delectatio operationem, nõ ſicut medicus ſanum, ſed ſicut ſanitas, indirectè autem, inquantum ſ. agens delectatur in ſua actione, vehementius attendit ad ipſam, & diligentius ad eã operatur, & ſecundum hoc dicitur in 10. Ethico. ꝙ delectationes adaugent proprias operationes, ſed impediunt extraneas.

De bonitate, vel malitia delectationum. Diſt. XVIII.

DEinde conſiderandum eſt de bonitate, vel malitia delectationum. Et circa hoc quærunt̃ quatuor. Primo, vtrũ omnis delectatio ſit mala. Secundo, vtrum omnis delectatio ſit bona. Tertio, vtrum aliqua delectatio ſit optima. Quartò, vtrum delectatio ſit menſura, vel regula, ſm quã iudicetur bonum, vel malũ in moribus. Ad primum. ſ. vtrum omis delectatio ſit mala. Dicendũ, ꝙ ſicut dr̃ 10. Ethic. aliqui poſuerunt oẽs delectationes malas. Cuius ratio vr̃ fuiſſe, quia intenſionem ſuã referebant ad ſolas delectationes ſenſibiles, & corporales, quæ ſunt magis manifeſtæ. Nã, & in cæteris intelligibilia a ſenſibilibus antiqui Philoſophi nõ diſtinguebant, nec intellectũ a ſenſu, vt dr̃ in lib. de Anima. Delectationes aũt corporales arbitrabantur omnes eſſe malas, vt ſic hoies, qui ad delectationes immoderatas ſunt proni, a delectationibus ſe retrahentes ad medium virtutis peruenirent: ſed hæc æſtimatio non fuit conueniens. Cũ enim nullus poſſit viuere ſine aliqua ſenſibili, & corporali delectatione, ſi illi, qui docent omnes delectationes eſſe malas, deprehendantur aliquas delectationes ſuſcipere, magis hoĩes ad delectationes erunt procliues exemplo operum verborũ doctrina prætermiſſa. In operationibus enim, & paſſionibus humanis, in quibus experientia plurimũ valet, magis mouent exempla, quàm verba. Dicendum eſt ergo aliquas delectationes eſſe bonas, & aliquas malas. Eſt enim delectatio quies appetitiuæ virtutis in aliquo bono amato, & conſequens aliquã operationem. Vnde huiuſmodi ratio duplex accipi põt. Vna quidem ex parte boni, in quo aliquis quieſcens delectatur: bonum enim, & malum in moralibus, dr̃ ſecũdum ꝙ conuenit rationi, vel diſcordat ab ea, vt dictũ eſt, ſicut in rebus naturalibus aliquid dr̃ naturale ex eo, ꝙ conuenit naturæ, innaturale verò ex eo, ꝙ a natura diſcordat: ſicut igitur in naturalibus eſt quædam quies naturalis, quæ. ſ. eſt in eo quod conuenit naturæ, vt cum graue quieſcit deorſum, & quædam innaturalis, quæ eſt in eo quod repugnat naturæ, ſicut cũ graue quieſcit ſurſum. Ita & in moralibus eſt quædam delectatio bona ſecundum ꝙ appetitus ſuperior, aut inferior requieſcit in eo, quod conuenit rationi, & quædam mala ex eo, quod quieſcit, in eo qđ a ratione diſcordat, & a lege Dei. Alia ratio accipi poteſt ex parte operationum, quarum quædam ſunt bonæ, & quædam malæ. Operationibus autẽ magis ſunt affines delectationes, quæ ſunt eis coniunctæ, quam concupiſcentiæ, quæ tempore eas præcedunt, vnde cum concupiſcentiæ bonarum operationum ſint bonæ malarum vero malæ, multo magis delectationes bonarum operationum ſunt bonæ, malarum vero malæ. Ad ſecundum, ſ. vtrum omnis delectatio ſit bona. Dicendũ, ꝙ ſicut aliqui Stoycorum poſuerunt omnes delectationes eſſe malas, ita Epicuri poſuerunt delectationem ſecundum ſe eſſe bonum, & per conſequens omnes delectationes eſſe bonas, qui ex hoc decepti eſſe videntur, quod non diſtinguebant inter id quod eſt bonum ſimpliciter, & id quod eſt bonum, quo ad hunc, ſimpliciter quidem bonum eſt, quod ſm ſe bonum eſt. Contingit autem aliqđ non ſm ſe bonum eſſe huic bonum dupliciter. Vno modo, quia eſt ei conueniens ſm diſpoſitionem, in qua nunc eſt, quæ tamen non eſt naturalis, ſicut leproſo bonum eſt, quandoque comedere aliqua venenoſa, quæ non ſunt ſimpliciter conuenientia complexioni humanæ. Alio modo, quia id quod non conueniens æſtimatur, vt cõueniens. Et quia delectatio eſt quies appetitus in bono, ſi ſit ſimpliciter bonum, id in quo quieſcit appetitus erit ſimpliciter delectatio, & ſimpliciter bona, ſi autem non ſit ſimpliciter bonum, ſed quo ad hunc quidem tunc, nec delectatio eſt ſimpliciter, ſed huic nec eſt bona ſimpliciter, ſed bona ſecũdum quid, vel apparens bona. Ad tertium. ſ. vtrum aliqua delectatio ſit optimum. Dicendum ꝙ Plato nõ poſuit omnes delectationes eſſe malas, ſicut Stoyci, neque omnes eſſe bonas, ſicut Epicuri, ſed quaſdam eſſe bonas, & quaſdam malas, ita tamen ꝙ nullũ ſit ſummum, vel optimum: ſed quantum ex eius rationibus datur intelligi, in duobus defecit. In vno quidem, quia cum videret delectationes ſenſibiles & corporales in quodam motu, & generatione conſiſtere, ſicut patet in repletione ciborum, & huiuſmodi, æſtimauit omnes delectationes conſequi generationẽ, & motum, vnde cum generatio & motus ſint actus imperfecti, ſequebatur ꝙ delectatio non haberet rationem vltimæ perfectionis, ſed hoc manifeſte falſum apparet in delectationibus intellectualibus. Aliquis enim non ſolum delectatur in generatione ſcientiæ, puta cum addiſcit, aut miratur, ſicut dictum eſt, ſed etiam in contemplando ſecundum ſcientiam iam acquiſitam. Alio vero modo, quia dicebat optimum, id quod eſt ſimpliciter bonum ſummum, quod. ſ. eſt ipſum bonum, quaſi abſtractum, & non participatum, ſicut ipſe Deus eſt ſummum bonum. Nos autem loquimur de optimo in rebus humanis, optimum autem, in vnaquaque re eſt vltimus finis, finis autem vt dictum eſt dupliciter dicitur. ſ. ipſa res, & vſus rei, ſicut finis auari eſt, vel pecunia, vel poſſeſſio pecuniæ, & ſecundum hoc vltimus finis hoĩs dici poteſt, vel ipſe Deus qui eſt ſummum bonum ſimpliciter, vel fruitio ipſius, quæ importat delectationem quandam in vltimo fine; & ſm hunc modum aliqua delectatio hominis poteſt dici optimum inter bona humana. Ad quartum. ſ. vtrum delectatio ſit menſura, vel regula boni, vel mali moralis. Dicendum ꝙ bonitas, vel malitia moralis principaliter in voluntate conſiſtit. Vtrum aũt voluntas ſit bona, vel mala præcipuè ex fine cognoſcitur. illud autem habetur pro fine, in quo voluntas quieſcit, quies aũt voluntatis, & cuiuſlibet appetitus in bono eſt delectatio, & ideo ſm delectationem voluntatis humanæ præcipuè iudicatur homo bonus, vel malus. Eſt enim bonus, & virtuoſus, qui gaudet in operibus virtutum, malus autem, qui in operibus malis, delectationes autem appetitus ſenſitiui, non ſunt regula moralis bonitatis, vel malitiæ, nam cibus cõmuniter delectabilis eſt ſecundum appetitum ſenſitiuum bonis, & malis, ſed volũtas bonorum delectatur in eis ſm conuenientiam rationis, quã nõ curat voluntas malorum. Ex prædictis patere põt, ꝙ multiplex eſt delectatio, eſt. n. delectatio naturalis, ſicut ſenſus naturaliter delectatur in pñtia ſenſibilis ſibi conuenientis, vt viſus in coloribus, auditus in ſonis melodioſis, olfactus in odoribus, & guſtus in ſaporibus, Pſ. Delectaſti me dñe in factura tua. põt enim guſtus delectari in cibo delicato, vel potu conuenienti naturæ ſine peccato, & homo ſanctus in aſpectu picturarum, vel alterius rei pulchræ ex ſola cõplacentia naturali. Item eſt delectatio beſtialis, qñ ſ. homo inordinate delectatur in re qua non debet, vel vltra, q̃ dẽt, aut modo quo non debet. Exẽplũ huius habemus, Gen. 3. Vidit mulier lignũ, ꝙ eſſet bonũ, & ad veſcẽdũ ſuaue, & pulchrũ oculis aſpectuq; delectabile, & tulit de fructu illius, & cõmedit,

hæc

hæc delectatio fuit culpabilis, non quia lignum malum eſſet de ſe, ſed quia prohibitum: Eſau etiam in edulio vilis lenticulæ vltra, quam debuit delectatus eſt, & peccauit ex gula. Iſaac autem in delicato cibo hædorum, & delicate parato non peccauit, vnde manifeſtum eſt, quod in ipſis creaturis non eſt vitium, ſed in abuſu ſumentium. Dauid etiam ſimiliter in aſpectu Berſabee delectatus eſt, tanquam in re qua non debuit, & vltra quã debuit. Alij ſunt, qui delectantur in rebus omnino malis, & illicitis. Sicut in mendacijs, & periurijs, in fornicationibus, furtis, rapinis, homicidijs, & huiuſmodi. Iſaiæ. 1. In abominationibus anima eorum delectata eſt. Item Prouerb. 20. Luxurioſa res vinum, & tumultuoſa ebrietas, quicunque his delectatur, non erit innocẽs. Item eſt delectatio ſpiritualis, & gratioſa, quando ſcilicet delectatur intellectus in conſideratione ſapientiæ, ſicut dicitur Sap. 8. Immortalis in cogitatione ſapientia, & in amicitiam illius delectatio bona, affectus etiam in diuinæ dulcedinis deguſtatione. pſal. Anima mea exultabit in domino, & delectabitur ſuper ſalutari ſuo, Idem delectare in domino, & dabit tibi petitiones cordis tui. Item in laude Dei, & gratiarum actione. Pſal. Cantabo domino in vita mea, pſallam Deo meo, quamdiu ſum. Iucũdum ſit ei eloquium meum, ego vero delectabor in domino. Item in ſacramenti eucharistiæ perceptione. Sap. 16. Angelorum eſca nutriuiſti populum tuum, & paratum panem de cœlo præſtitiſti illis ſine labore, & omne delectamentum habentem, & omnis ſaporis ſuauitatem. Item in puritate cordis, & bonorum operatione. Eccleſiaſtici. 30. Non eſt cenſus ſuper cenſum ſalutis corporis, & non eſt oblectamentum ſuper cordis gaudium. Item eſt delectatio glorioſa, Pſal. Iuſti epulentur, & exultent in conſpectu Dei, & delectentur in lætitia. Idem adimplebis me lætitia cũ vultu tuo delectationes in dextera tua vſque in finem. His viſis patet, quomodo vnuſquiſque debeat ſe habere, circa delectationem, quia delectatio naturalis eſt moderãda, ne videlicet excedat proprios limites excedendo, delectatio beſtialis, & vitioſa eſt omnino fugienda, tamen quanto aliquis magis debet eſſe ſapiens, & modeſtus, & magis elongari a vita beſtiali, tanto amplius debet abhorrere tales delectationes, delectatio ſpiritualis eſt deguſtanda, delectatio glorioſa totis præcordijs appetenda.

De dolore, & triſtitia. Diſt. XIX.

DEinde conſiderandũ eſt de dolore, & triſtitia, & circa hoc primo conſiderandum eſt, de dolore ſecundum ſe. Secundo, de cauſis eius. Tertio, de effectibus eius. Quarto, de remedijs eius. Quinto, de bonitate, vel malitia eius. Circa primum conſideranda ſunt octo. Primo, vtrum dolor ſit paſſio animæ. Secundo, vtrum ſit idem quod triſtitia. Tertio, vtrum triſtitia, vel dolor ſit contraria delectationi. Quarto, vtrum omnis triſtitia contrarietur delectationi. Quinto, vtrum delectationi contemplationis ſit aliqua triſtitia contraria. Sexto, vtrum magis ſit fugienda triſtitia, quam delectatio appetenda. Septimo, vtrum dolor exterior ſit maior, quam dolor interior. Octauo, de diuerſis ſpeciebus doloris, ſeu triſtitiæ. Ad primum, ſecundum vtrum dolor ſit paſſio animæ, dicendum quod ſicut ad delectationem duo requiruntur, ſcilicet coniunctio boni, & perceptio huius coniunctionis, ita etiam ad dolorem duo requirũtur, ſcilicet coniunctio alicuius mali, quod ea ratione eſt malum, quia priuat aliquod bonum, & perceptio huius coniunctionis: quicquid autem coniungitur ſi non habeat reſpectu eius cui coniungitur rationem boni, vel mali, non poteſt cauſare delectationem, vel dolorem. Ex quo patet, quod aliquid ſub ratione boni, vel mali eſt obiectum delectationis, & doloris, bonum autem & malum, inquantum huiuſmodi ſunt obiecta appetitus, vnde patet ꝙ delectatio, & dolor ad appetitum pertinent. Omnis autem motus appetitiuus, ſeu inclinatio conſequens apprehenſionem pertinent ad appetitum intellectiuum, vel ſenſitiuum. Nam inclinatio appetitus naturalis non conſequitur apprehenſionem ipſius appetentis, ſed alterius. Cum igitur delectatio, & dolor præſupponant in eodem ſubiecto ſenſum, vel apprehenſionem aliam, manifeſtum eſt, ꝙ dolor, ſicut & delectatio eſt in appetitu intellectiuo, vel ſenſitiuo. Omnis autem motus appetitus ſenſitiui, dicitur paſſio, & præcipuè illi, qui in defectum ſonant, vnde dolor ſecundum ꝙ eſt in appetitu ſenſitiuo propriiſſime dicitur paſſio animæ, ſicut moleſtię corporales propriè paſſiones corporis dicuntur, vnde & Aug. 14. de ciuitate Dei, dolorem ſpãliter ægritudinem nominat. Sciendum autem, ꝙ dolor dr̃ eſſe corporis, quia cauſa doloris eſt in corpore, puta cum patimur aliquod nociuum corporis, ſed motus doloris ſemper eſt in anima. nã corpus non põt dolere, niſi dolente anima, vt Aug. dicit. Ad ſecundum, ſ. vtrum triſtitia ſit idem quod dolor, dicendum ꝙ triſtitia, & dolor ex duplici apprehenſione cauſari poſſunt, ſcilicet ex apprehenſione exterioris ſenſus, & ex apprehenſione interiori, ſiue intellectus, ſiue imaginationis, interior autem apprehenſio ad plura ſe extendit, quàm exterior, eo ꝙ quæcunque cadunt ſub exteriori apprehenſione, cadunt ſub interiori, ſed non ecõuerſo. Sola igitur illa delectatio, quæ ex interiori apprehenſione cauſatur, gaudium nominatur: & ſimiliter ſolus ille dolor, qui ex apprehenſione interiori cauſatur, nominatur triſtitia: & ſicut illa delectatio, quæ exteriori apprehenſione cauſatur, delectatio quidem nominatur, non autem gaudium. Ita ille dolor, qui exteriori apprehenſione cauſatur, nominatur quidem dolor, non autem triſtitia. Sic igitur triſtitia eſt quædam ſpecies doloris, ſicut gaudium delectationis. Et nota, ꝙ quia ſenſus exterior non percipit, niſi præſens, vis autem cognitiua interior poteſt percipere præſens, præteritum, & futurũ, & ideo triſtitia poteſt eſſe de præſenti, præterito, & futuro. Dolor autẽ corporalis, qui ſequitur apprehenſionem ſenſus exterioris, non poteſt eſſe, niſi de præſenti. Item ſenſibilia tactus ſunt doloroſa, non ſolum inquantum ſunt improportionata virtuti apprehenſiuę, ſed etiam inquantum contrariantur naturæ, aliorum vero ſenſuum ſenſibilia poſſunt quidem eſſe improportionata virtuti apprehenſiuæ, non tamen contrariantur naturæ niſi in ordine ad ſenſibilia tactus: vnde ſolus homo, qui eſt animal perfectum in cognitione, delectatur in ſenſibilibus aliorum ſenſuum, ſecundũ ſeipſa. Alia vero animalia non delectantur in eis, niſi ſecundum quòd referuntur ad ſenſibilia tactus, vt dr̃ in 3. Ethic. Et ideo de ſenſibilibus aliorum ſenſuum non dr̃ eſſe dolor, ſecundum ꝙ cõtrariatur delectationi naturali, ſed magis triſtitia, quæ contrariatur gaudio animali: ſic igitur, ſi dolor accipiatur pro corporali dolore, quod viſitatius eſt dolor ex oppoſito, diuiditur cõtra triſtitiã ſecundum diſtinctionem apprehẽſionis interioris, & exterioris, licet quantum ad obiecta delectatio ad plura ſe extendat, quàm dolor corporalis, ſi verò dolor accipiatur communiter, ſic dolor eſt genus triſtitiæ, vt dictum eſt. Ad tertium. ſ. vtrum dolor contrarietur delectationi, dicendum, ꝙ ſicut Philoſophus dicit in 10. Ethic. Contrarietas eſt differentia ſecundum formã: forma autẽ, ſeu ſpecies paſſionis, & motus ſumit̃ ex obiecto, vel termino: vnde cum obiecta delectationis, & triſtitiæ, ſeu doloris ſint contraria. ſ. bonum, præſens, & malum præſens, ſequitur, ꝙ dolor, & delectatio ſint contraria. Ad quartum. ſ. vtrum omnis triſtitia contrarietur omni delectationi: dicendum, ꝙ ſicut dr̃ in 10. Metaph. Contrarietas eſt differentia ſecundum formam: forma autem eſt & ſpecialis, & generalis: vnde cõtingit eſſe aliqua contraria, ſecundum formam generis, ſicut virtus & vitium, & ſecundum formã ſpeciei ſicut iuſtitia, & iniuſtitia. Eſt autẽ conſiderandum, ꝙ quædam ſpecificãtur, ſecundum formas abſolutas, ſicut ſubſtantiæ & qualitates, quædam verò ſpecificãtur per cõparationem ad aliquid extra, ſicut paſſiones & motus recipiũt ſpeciem ex terminis, ſiue ex obiectis. In his ergo, quorũ ſpecies conſiderantur, ſecundum formas abſolutas contingit quidẽ ſpecies, quæ continentur ſub contrariis generibus, nõ eſſe cõtrarias, ſecundum rationem ſpeciei, non tñ contingit, ꝙ habeant aliquã affinitatem, vel conuenientiã adinuicem. Temperantia enim, & iuſtitia, q̃ ſunt in contrariis generibus, virtute. ſ. & vitio non contrariantur adinuicem, ſecundum rationem propriæ ſpeciei, nec tñ habẽt aliquam affinitatem, vel conſequentiã adinuicem: ſed in illis, quorum ſpecies ſumuntur ſecũdum habitudinem ad aliquid extrinſecum, contingit, ꝙ ſpecies contrariorum generũ non ſolum non ſunt contrariæ adinuicem, ſed etiam hñt quandam conuenientiam, & affinitatem adinuicem, eo ꝙ eodẽ modo ſe hr̃e ad contraria contrarietatem inducit, ſicut accedere ad album, & accedere ad nigrum habent rationem contrarietatis, ſed contrario modo ſe hr̃e ad contraria habet rationem ſimilitudinis, ſicut recedere ab albo, & accedere ad nigrum: & hoc maximè apparet in contradictione, quæ eſt principiũ oppoſitionis: nam in affirmatione, & negatione eiuſdem conſiſtit oppoſitio, ſicut album, & non album. In affirmatione autem vnius oppoſitorum, & negatione alterius attenditur conuenientia, & ſimilitudo, vt ſi dicam nigrum, & non album: triſtitia autem, & delectatio, cum ſint paſſiones, ſpecificãtur ex obiectis, & quidem ſm genus ſuũ contrarietatem hñt: nã vnũ pertinet ad proſecutionẽ: aliud verò ad fugã, quæ ſe hñt in appetitu, ſicut affirmatio, & negatio in ratione, vt dĩ in 6. Ethic. & ideo triſtitia, & delectatio, quæ ſunt de eodem, hñt oppoſitionem adinuicem ſm ſpeciem: triſtitia vero, & delectatio de diuerſis, ſiquidem illa diuerſa non ſint oppoſita, ſed diſperata, non ſunt oppoſita adinuicem ſ. ſecundum rationem ſpeciei, ſed ſunt etiam diſperatæ, ſicut triſtari de morte amici, & delectari in contemplatione, ſi verò illa diuerſa ſint contraria, tunc triſtitia, & delectatio non ſolum habent contrarietatem, ſecundum rationem ſpeciei, ſed etiam hñt conuenientiam, & affinitatem, ſicut gaudere de bono, & triſtari de malo. Ad quartum. ſ. vtrum delectationi contemplationis ſit aliqua triſtitia contraria: dicendum, ꝙ delectatio contemplationis

pōt intelligi dupliciter, vno modo, ita ꝙ contemplatio ſit delectationis cā, & non obiectū, & tunc delectatio non eſt de ipſa cōtemplatione, ſed de re contemplata: contingit aūt cōtēplari aliquid nociuum contriſtans, ſicut & aliquid conueniens. & delectans. Vnde ſi ſic delectatio contemplationis accipiatur, nihil prohibet delectationi contemplationis eſſe triſtitiam cōtrariam. Alio modo pōt dici delectatio contemplatiua, quia contemplatio eſt eius obiectum, & cauſa, puta cū aliquis delectatur de hoc ipſo, qđ contemplatur, & ſicut dicit Greg. Niſſenus ei delectationi, quæ eſt ſcđm contēplationem non opponitur aliqua triſtitia, & hoc idē Philoſophus dicit in 1. Thopic. & in 10. Ethi. ſed hoc eſt intelligendū per ſe loquendo, cuius ratio eſt, quia triſtitia per ſe contrariatur delectationi, quæ eſt de contrario obiecti, ſicut delectationi, q̇ eſt in calore contrariatur triſtitia, q̇ eſt de frigore, obiecto autem contēplationis nihil eſt contrariū, contrariorū.n. rōnes, ſcđm ꝙ ſunt apprehenſæ non ſunt contrariæ, ſed vnū contrariū eſt ratio cognoſcendi aliud: vnde delectationi, q̇ eſt in contemplando non pōt per ſe loquendo eſſe aliqua triſtitia contraria, ſed nec ei hēt triſtitiā annexam, ſicut corporales delectationes, q̇ ſunt, vt medicinæ q̇ iam cōtra aliquas moleſtias, ſicut cum aliquis delectatur in potu ex hoc ꝙ anxiatur ſiti, qñ aūt iam tota ſitis eſt repulſa ceſſat delectatio potus: delectatio n. contemplationis non cauſatur ex hoc, ꝙ excludatur aliqua moleſtia, ſed ex hoc, ꝙ eſt ſcđm ſeipſam delectabilis, non.n. eſt gñatio, ſed operatio quædam perfecta, vt dictum eſt, per accidens autē admiſcetur triſtitia delectationi apprehenſionis, & hoc dupliciter, vno modo ex parte organi, alio modo ex impedimento apprehenſionis, ex parte autē organi admiſcetur triſtitia, vel dolor apprehenſioni directè quidem in viribus apprehenſiuis ſenſitiuę partis, q̄ habent organum corporale, vel ex ſenſibili, qđ eſt contrariū debitæ cōplexioni organi, ſicut guſtus rei amaræ, & olfactus rei fœtidæ, vel ex continuitate ſenſibilis conuenientis, qđ per aſſiduitatem facit ſuper exceſſentiam naturalis habitus, & ſic redditur apprehenſio ſenſibilis, q̇ prius erat delectabilis tædioſa, ſed hæc duo directè in contemplatione mentis locum non habent, quia mens non hēt organū corporale, vnde dr̄ Sap. 8. ꝙ non hēt contemplatio mētis, nec amaritudinem, nec tædium, ſed quia mens humana vtitur in contemplando viribus apprehenſiuis, in quarum actibus accidit laſſitudo, ideo indirectè admiſcetur aliqua afflictio, vel dolor contemplationi, ſed neutro modo triſtitia contemplationi per accidens adiūcta contrariatur delectationi eius, nā triſtitia, q̄ eſt de impedimento contēplationis nō cōtrariatur delectationi contēplationis, ſed magis hēt affinitatē & cōuenientiā cū ipſa, vt ex dictis patet: triſtitia vero, vel afflictio, q̇ eſt de laſſitudine corporali, non ad idem genus refertur vñ penitus eſt diſparata, & ſic manifeſtū eſt, ꝙ delectationi, q̇ eſt de ipſa contēplatione nulla triſtitia contrariatur, nec adiungitur ei aliqua triſtitia, niſi p accidens. Ad ſextū, ſ. verū magis ſit fugienda triſtitia, q̄ delectatio appetenda, dicendū ꝙ p ſe loquendo appetitus delectationis eſt fortior, q̄ fuga triſtitiæ, cuius ratio eſt, quia delectationis cā eſt bonū cōueniens, cā aūt doloris, ſeu triſtitiæ eſt aliqđ malū repugnans, cōtingit autē eſſe aliqđ bonū conueniens abſq; oī diſſonantia, non aūt pōt eſſe aliqđ malum abſq; oī cōuenientia repugnans, vnde delectatio pōt eſſe integra, & perfecta, triſtitia autē ſemper eſt ſcđm partem, vnde naturaliter maior eſt appetitus delectationis, q̄ fuga triſtitiæ: alia vero ratio eſt: quia bonum, qđ eſt obiectū delectationis pp ſeipſum appetitur, malum autem quod eſt obiectum triſtitiæ eſt fugiendum, inquantum eſt priuatio boni, quod autem eſt per ſe, potius eſt eo, quod eſt per aliud, cuius etiam ſignum apparet in motibus naturalibus, nam omnis motus naturalis intenſior eſt in fine, cum appropinquat ad terminum ſuæ naturæ conuenientem, q̄ in principio cū recedit a termino ſuæ naturæ non conuenienti, quaſi natura magis tendat in id quod eſt ſibi conueniens, quàm fugiat id quod eſt ſibi repugnans, vnde & inclinatio appetitiuæ virtutis per ſe loquendo vehementius tendit in delectationem, quàm fugiat triſtitiam, ſed per accidens contingit, ꝙ triſtitiam aliquis magis fugit, quàm delectationē appetat, & hoc tripliciter. Primo quidem ex parte apprehenſionis, quia vt Auguſt. dicit. 10. de Trini. Amor magis ſentitur cum eum prodit indigentia. Ex indigentia n. amati procedit triſtitia, q̇ eſt ex amiſſione alicuius boni amati, vel ex incurſu alicuius mali contrarij, delectatio aūt non hēt indigentiam boni amati, ſed quieſcit in eo iam adepto. Cum igitur amor ſit cauſa delectationis, & triſtitiæ, in tantum magis fugit triſtitia, quanto magis ſentitur amor ex eo ꝙ cōtrariatur amori. Secundo ex parte cauſæ contriſtantis, vel dolorem inferentis, q̄ repugnat bono magis amato, q̄ ſit bonum illud in quo delectamur, magis.n. amamus conſiſtentiam corporis naturalem, q̄ delectationem cibi. Et ideo timore doloris, q̇ prouenit ex flagellis, vel alijs hmōi, q̄ contrariantur bonæ conſiſtentiæ corporis dimittimus delectationem ciborum, vel aliorum hmōi. Tertio ex parte affectus, in quantum. ſ. triſtitia impedit non vnam tm̄ delectationem, ſed oēs. Ad ſeptimum, ſ. verum dolor exterior ſit maior, q̄ interior, dicendum, ꝙ dolor interior, & exterior in vno cōueniunt, & in duobus differunt. Conueniunt quidem in hoc ꝙ vterq; eſt motus appetitiuæ virtutis, differunt autē ſcđm illa duo, q̄ ad triſtitiam, & delectationem requiruntur. ſ. ſcđm cauſam, q̄ eſt bonum, vel malum coniunctum, & ſcđm apprehenſionem, cauſa aūt doloris exterioris eſt malum coniunctum, qđ repugnat corpori, cauſa aūt doloris interioris eſt malum coniunctum, qđ repugnat appetitui: dolor autē exterior ſequitur apprehenſionem ſenſus, & ſpāliter tactus: dolor aūtē, & timor, ſequitur apprehenſionem interiorem imaginationis, ſ. vel & rōnis. Si igitur comparatur cauſa interioris doloris ad cauſam exterioris, vna p ſe pertinet ad appetitum, cuius eſt vterq; dolor, alia vero per aliud. Nā dolor interior eſt ex hoc ꝙ aliquid repugnat ipſi appetitui. Dolor autē exterior ex hoc, ꝙ repugnat appetitui, quia repugnat corpori, ſemper autē qđ eſt per ſe, eſt prius eo qđ eſt per aliud, vnde ex parte iſta dolor interior præeminet dolori exteriori, ſimiliter & ex parte apprehenſionis, nam apprehenſio rationis, & imaginationis eſt altior, q̄ apprehenſio ſenſus tactus, vnde ſimpliciter, & per ſe loquendo dolor interior potior eſt, q̄ dolor exterior, cuius ſignum eſt, ꝙ etiam dolores exteriores aliquis voluntariè ſuſcipit, vt euitet dolorem interiorem, & in quantum non repugnat dolor exterior interiori appetitui, fit quodammodo delectabilis, & iucundus interiori gaudio, quandoq; tñ dolor exterior eſt cum interiore dolore, & tunc dolor augetur: non ſolum .n. dolor interior eſt maior, q̄ exterior, ſed & vniuerſaliter. Quicquid.n. eſt repugnans corpori poteſt eſſe repugnans interiori appetitui, & quicquid apprehenditur ſenſu poteſt apprehendi imaginatione, & ratione, ſed non conuertitur, & ideo ſignanter dicitur Eccl. 25. omnis plaga triſtitia cordis eſt, quia etiam dolores exteriorum plagarum ſub interiori cordis triſtitia comprehenduntur. Ad octauum, ſ. de ſpeciebus triſtitiæ, dicendum ꝙ ad rationem ſpeciei pertinet, ꝙ ſe habeat ex additione ad genus, ſed generi poteſt aliquid addi dupliciter, vno modo quod per ſe ad ipſum pertinet, & virtute continetur in ipſo, ſicut rationale additur animali, & talis additio facit veras ſpecies alicuius generis, vt patet pēr Philoſophum in 7. & 8. Meth. Aliquid vero additur generi, quaſi aliquid extraneum a ratione ipſius, ſicut ſi album animali addatur, vel aliquid huiuſmodi, & talis additio nō facit veras ſpecies generis, ſecundum quòd communiter loquimur de genere, & ſpeciebus. Interdum enim aliquid dicimr eſſe ſpecies alicuius generis, propter hoc quòd habet aliquid extraneum ad quod applicatur generis ratio. Sicut carbo, & flamma dicitur ſpecies ignis propter applicationem naturæ ignis ad materiam alienam, & ſimilitudo loquendi, dicuntur Aſtrologia, & perſpectiua ſpecies Mathematicæ, in quantum principia Mathematica applicantur ad materiam naturalem, & hoc modo loquendi aſſignantur hæ ſpecies triſtitiæ per applicationem rationis triſtitiæ ad aliquid extraneum, quod quidem extraneum accipi poteſt, vel ex parte cauſæ obiecti, vel ex parte effectus, proprium enim obiectum triſtitiæ eſt proprium malum, vnde extraneum obiectum triſtitiæ poteſt accipi, vel ſecundum alterum terminum tantum, quia ſcilicet eſt malum, ſed non proprium, & ſic eſt miſericordia, quæ eſt triſtitia de alieno malo, in quantum tamen æſtimatur vt proprium, vel quantum ad vtrumque, quia neque eſt de proprio, neque de malo, ſed de bono alieno, in quantum tamen bonum alienum æſtimatur, vt proprium malum, & ſic eſt inuidia, proprius autem effectus triſtitiæ conſiſtit in quadam fuga appetitus, vnde extraneum circa effectum triſtitiæ poteſt accipi, quantum ad alterum tantum, quia ſcilicet tollitur fuga, & ſic eſt anxietas, quæ ſic aggrauat animum, vt non appareat aliquod refugium, vnde alio nomine dicitur anguſtia, ſi vero in tantum procedat talis aggrauatio, vt etiam exteriora membra immobilitet ab opere, quod pertinet ad accidiam, ſic erit extraneum, quantum ad vtrumque, quia nec eſt fuga, nec eſt in appetitu, ideo autem ſpecialiter accidia dicitur vocem amputare, quia vox inter omnes exteriores motus magis exprimit interiorem conceptum, & affectum non ſolum in hominibus, ſed & in alijs animalibus, vt dicitur in primo Politicæ.

De cauſis doloris. *Diſt.* XX.

DEinde conſiderandum eſt, de cauſis doloris, & circa hoc quæruntur quatuor. Primo, verum bonum amiſſum ſit cauſa doloris, vel magis malum coniunctum. Secundo, verū concupiſcentia, ſit cā doloris. Tertio, verū appetitus vnitatis ſit cauſa doloris. Quarto, verum ptās cui non poteſt reſiſti ſit cā doloris. Ad primū, ſ. verū bonū amiſſum magis ſit cauſa doloris, q̄ malum cōiunctū, dicendū ꝙ ſi hoc mō ſe haberent priuationes in apprehenſione aīæ, ſicut ſe habent in ipſis reb. iſta queſtio

ſtio nullius momenti eſſe videretur, malum.n.eſt priuatio boni, priuatio aũt in rerum natura nihil aliud eſt, quàm carentia oppoſiti habitus, ſecũdũ hoc ergo idem eſſet triſtari de bono amiſſo, & de malo habito, ſed triſtitia eſt motus appetitus apprehenſionem ſequentis. In apprehenſione aũt ipſa priuatio hẽt rationem cuiuſdam entis, vnde dr̃ ens rationis, & ſic malum cum ſit priuatio ſe hẽt per modum contrarij, & ideo quantum ad motum appetitiuum differt, vtrum reſpiciat principalius malum coniunctum, vel bonum amiſſum, & quia motus appetitus animalis hoc modo ſe habet in operationibus animæ, ſicut motus naturalis in rebus naturalibus, ex conſideratione naturalium motuum veritas accipi põt. Si.n.accipiamus in motibus naturalibus acceſſum, & receſſum, acceſſus per ſe reſpicit id quod eſt conueniens naturæ, receſſus aũt per ſe reſpicit id quod eſt contrarium, ſicut graue per ſe recedit a loco ſuperiori, accedit aũt naturaliter ad locum inferiorem: ſed ſi accipiamus cauſam vtriuſque motus, ſ. grauitatem, ipſa grauitas per prius inclinat ad locum deorſum, quàm retrahat a loco ſurſum a quo recedit, vt deorſum tendat, ſic igitur cum triſtitia in motibus appetitiuis ſe habeat per modum fugæ, vel receſſus, delectatio aũt per modum proſecutionis, vel acceſſus, ſicut delectatio per prius reſpicit bonũ adeptũ, quaſi proprium obiectum, ita triſtitia reſpicit malum coniũctum: ſed cauſa delectationis, & triſtitiæ, ſ. amor per prius reſpicit bonum, quàm malum. Sic ergo eo modo, quo obiectum eſt cauſa paſſionis, magis propriè eſt cauſa triſtitiæ & doloris malũ coniunctũ, quàm bonum amiſſum. Ad ſcdm, ſ. vtrũ concupiſcentia ſit cauſa doloris, dicendũ q triſtitia eſt quidam motus appetitus aĩalis, motus aũt appetitus, ſicut dictũ eſt, hẽt ſimilitudinem appetitus naturalis, cuius duplex cauſa aſſignari põt, vna per modum finis alia ſicut vnde eſt principium motus, ſicut deſcenſionis corporis grauis cauſa ſicut finis eſt locus deorſum, principium autem motus eſt inclinatio naturalis, quæ eſt ex grauitate, cauſa aũt motus appetitiui per modum finis, eſt eius obiectũ, & ſicut ſupra dictũ eſt, q cauſa doloris, ſeu triſtitiæ eſt malum coniunctum, cauſa aũt, ſicut vnde, eſt principium, talis motus eſt interior inclinatio appetitus, qui quidem per prius inclinatur ad bonũ, & ex conſequenti ad repudiandum malum contrarium, & ideo hmõi motus appetitiui primum principium eſt amor, qui eſt prima inclinatio appetitus ad bonum conſequendum. Secundum autem principium eſt odium, qđ eſt inclinatio prima appetitus ad malum fugiendum. Sed quia concupiſcentia, vel cupiditas eſt primus effectus amoris, quo maximè delectatur. Ideo frequenter Aug. cupiditatem, vel concupiſcentiam pro amore ponit, & hoc modo concupiſcentiã dicit eſſe vniuerſalem cauſam doloris. Sed ipſa concupiſcentia ſcdm propriam rõnem conſiderata eſt quidem interdum cauſa doloris. Omne.n. qđ impedit motũ ne perueniat ad terminũ eſt contrariũ motui, id aũt qđ eſt contrarium motui appetitus eſt contriſtans, & ſic per conſequens concupiſcentia ſit cauſa triſtitiæ, in quantum de retardatione boni cõcupiti, vel totali ablatione triſtamur: vniuerſalis aũt cauſa doloris eſſe non põt, quia magis dolemus de ſubtractione bonorũ præſentium, in quibus iam delectamur, quàm futurorũ, quæ concupiſcimus. Ad tertiũ, ſ. vtrũ appetitus vnitatis ſit cauſa doloris, dicendum, q eo modo quo concupiſcentia, vel cupiditas boni eſt cauſa doloris, ẽt appetitus vnitatis, vel amor cauſa doloris eſt ponendus, bonum.n. vniuſcuiuſq; rei, in quadam vnitate conſiſtit, prout, ſ. vnaquæq; res habet in ſe vnita illa ex quib. conſiſtit eius perfectio, vnde & Platonici poſuerunt vnum eſſe primum, ſicut & bonũ, vnde naturaliter vnũquodq; appetit vnitatem, ſicut & bonitatem, & pp hoc ſicut amor, vel appetitus boni eſt cauſa doloris, ita & amor, vel appetitus vnitatis. Ad quartum, ſ. vtrũ ptãs maior cui non põt reſiſti, ſit cauſa doloris, dicendum, q ſicut dictũ eſt, malũ coniunctũ eſt cauſa doloris, vel triſtitiæ per modũ obiecti. Id ergo qđ eſt cauſa coniunctionis dẽt poni cauſa doloris, vel triſtitiæ. Manifeſtũ eſt aũt hoc eſſe contra inclinationem appetitus, vt malũ præſentialiter inhæreat, qđ aũt eſt contra inclinationẽ alicuius nunquam aduenit ei niſi per actionẽ alicuius fortioris, & ideo ptãs maior eſſe ponitur cauſa doloris ab Aug. Sed ſciendũ eſt, q ſi ptãs fortior in tm̃ inualeſcat, q mutet contrariam inclinationem in inclinationẽ propriam, iam nõ erit aliqua repugnantia, vel violentia, ſicut qñ agens fortius corrũpendo corpus graue aufert ei inclinationem qua tendit deorſum, & tunc ferri ſurſum non eſt violentum, ſed naturale, ſic igitur ſi aliqua poteſtas maior in tantum inualeſcat, quòd auferat inclinationem voluntatis, vel appetitus ſenſitiui ex ea non ſequitur dolor vel triſtitia, ſed tunc ſolum ſequitur quando remanet inclinatio appetitus in contrarium, & inde eſt, quod Auguſt. dicit, quòd voluntas reſiſtens poteſtati fortiori cauſat dolorem, ſi enim non reſiſteret: ſed cederet conſentiendo non ſequeretur dolor ſed delectatio.

De effectibus doloris, vel triſtitiæ. *Diſt.* XXI.

Deinde conſiderandum eſt, de effectibus doloris, vel triſtitiæ, & circa hoc quæruntur quatuor. Primo vtrum dolor auferat facultatem addiſcendi. Secundo vtrum aggrauatio animi ſit effectus doloris. Tertio vtrum dolor, vel triſtitia impediat, vel debilitet omnem operationem. Quarto vtrum triſtitia noceat corpori magis quàm aliæ paſſiones. Ad primum. ſ. vtrum dolor auferat facultatem addiſcendi, dicendum quia omnes potentiæ animæ, in vna eſſentia animæ radicantur, neceſſe eſt, quòd quando intentio animæ vehementer trahit ad operationem vnius potentiæ, retrahat ab operatione alterius, vnius.n. potentiæ non põt eſſe, niſi vna intẽtio, & propter hoc ſi aliquid ad ſe trahat totam intentionem animæ, vel magnam partem ipſius non cõpatitur ſecum aliquid aliud qđ magnam attractionẽ requirat. Manifeſtum eſt aũt q dolor ſenſibilis maximè trahit ad ſe intentionem aĩæ: quia naturaliter vnumquodq; tota intentione tendit ad repellendum contrarium: ſicut ẽt in naturalibus apparet. Similiter ẽt manifeſtum eſt, q ad addiſcendum aliquid de nouo, requiritur ſtudium, & conatus cum magna intentione, vt patet per illud quod dicitur Prouer. 2. Si quæſieris ſapientiam quaſi pecuniam, & ſicut theſauros effoderis eam, tunc intelliges diſciplinam, & ideo ſi ſit dolor intenſus impeditur homo ne tunc aliquid addiſcere poſſit, & tm̃ põt intendi, quòd nec etiam inſtante dolore põt homo aliquid conſiderare ẽt qđ prius ſciuit. In hoc tñ attẽditur diuerſitas ſcdm diuerſitatem amoris quem homo hẽt ad addiſcendum, vel conſiderandum, qui quanto maior fuerit, magis retinet intentionem animi ne omnino feratur ad dolorem. Ad ſcdm. ſ. vtrum aggrauatio animi ſit effectus doloris dicendum q affectus paſſionũ animæ, quandoq; metaphoricè nõiatur ſcdm ſimilitudinem ſenſibilium corporum, eo q motus appetitus aĩalis ſunt ſimiles ordinationibus, & inclinationibus appetitus naturalis, & per hunc modum feruor attribuitur amori, dilatatio delectationi, & aggrauatio triſtitiæ: dicitur.n. homo aggrauari, ex eo q aliquo pondere impeditur a proprio motu. Manifeſtum eſt autem ex prædictis, q triſtitia prouenit ex aliquo malo præſenti, qđ quidem ex hoc ipſo, qđ repugnat motui voluntatis aggrauat animũ in quantum impedit ipſum ne fruatur eo qđ vult, & ſiquidem non ſit tanta vis mali contriſtantis, vt auferat ſpem euadẽdi, licèt animus aggrauetur quantum ad hoc q in præſenti potitur eo q vult: remanet tamen motus ad repellẽdum nociuum contriſtans, ſi vero ſupercreſcat vis mali in tantum, vt ſpem euaſionis excludat tunc ſimpliciter impeditur, & interior motus animi anguſtiatur, vt neq; hac neq; illac diuertere valeat, & quandoq; ẽt impeditur exterior motus corporis, ita q remaneat homo ſtupidus in ſeipſo. Ad tertiũ. ſ. vtrum dolor vel triſtitia impediat omnem operationem, dicendum q ſicut dictum eſt, triſtitia quandoq; non ita aggrauat, vel abſorbet animum, vt omnem motũ interiorẽ, & exteriorem excludat, ſed aliqui motus quandoq; ex ipſa triſtitia cauſantur, ſic ergo operatio ad triſtitiam põt dupliciter comparari, vno modo ſicut ad id de quo ex triſtitia, & ſic triſtitia quamlibet operationẽ impedit, nunquam.n. illud quod cum triſtitia facimus ita bene facimus, ſicut illud quod facimus cum delectatione, vel ſine triſtitia, cuius ratio eſt, quia voluntas eſt cauſa operationis humanæ, vnde quando operatio eſt, de qua aliquis contriſtatur, neceſſe eſt, q actio debilitetur. Alio modo comparatur operatio ad triſtitiam, ſicut ad principiũ, & cauſam, & ſic neceſſe eſt, q operatio talis ex triſtitia augeatur, ſicut quãto aliquis magis triſtatur de aliqua re, tanto magis conatur ad expellendum triſtitiã dummodo ſpes remaneat expellendi, alioquin nullus motus, vel operatio ex triſtitia cauſaretur. Ad quartum. ſ. vtrum triſtitia magis noceat corpori quàm aliæ paſſiones, dicendum q triſtitia inter oẽs animæ paſſiones magis corpori nocet. cuius ratio eſt, quia triſtitia repugnat humanæ vitæ quantum ad ſpeciem ſui motus, & non ſolum quantũ ad mẽſuram ſeu quantitatẽ, ſicut aliæ paſſiones, conſiſtit.n. humana vita in quadam motione quæ a corde in cætera mẽbra diffunditur, quæ quidẽ motio conuenit naturæ humanæ ſcdm aliquam determinatam menſurã. ſi igitur iſta motio procedat vltra menſurã debitã repugnabit humanæ vitæ ſcdm quantitatis menſuram, non aũt ſm ſimilitudinem ſpeciei, ſi aũt impediatur proceſſus hmõi motionis repugnabit vitæ ſecundum ſuã ſpeciẽ. Eſt aũt attendẽdũ in oĩbus aĩæ paſſionibus, q tranſmutatio corporalis quæ eſt in eis, materialis eſt conformis & proportionata motui appetitus, qui eſt formalis ſicut in omnibus materia proportionatur formæ. Illæ ergo animæ paſſiones, quæ important motum appetitus ad proſequendum aliquid non repugnant in tali motione ſecundum ſpeciem: ſed poſſunt repugnare ſcdm quantitatem, vt amor gaudium deſiderium & hmõi, & ideo iſta ſcdm ſpeciem iuuant naturã corporis, ſed pp exceſſum poſſunt nocere. paſſiones autem quæ impor-

tant motum appetitus cum fuga, vel retractione quadam repugnans in tali motione, non ſolum ſecundum quantitatem ſed etiam ſecundum ſpeciem motus, & ideo ſimpliciter nocet, ſicut timor, deſperatio, & præ omnib. triſtitia quæ aggrauat animum ex malo præſenti, cuius eſt fortior impreſſio quàm futuri.

De remedijs doloris, vel triſtitiæ. *Diſt.* XXII.

DEinde conſiderandum eſt de remedijs doloris, vel triſtitię, & circa hoc quæruntur quinque. Primo vtrum dolor vel triſtitia mitigetur per quamlibet delectationem. Secundo vtrum per fletum. Tertio vtrum per compaſſionem amicorum. Quarto vtrum per contemplationem veritatis. Quinto vtrum per ſomnum. Ad primum ſcilicet vtrum quælibet delectatio mitiget quamlibet triſtitiam, vel dolorem, dicendum ꝙ ſicut ex prædictis patet: Delectatio eſt, quædam quies appetitus in bono conuenienti, triſtitia autem eſt ex hoc quòd repugnat appetitui, vnde ſic ſe habet delectatio ad triſtitiam in motibus appetitiuis, ſicut ſe habet in corporibus quies ad fatigationem, quæ accidit ex aliqua tranſmutatione innaturali, nam & iſta triſtitia fatigationem quandam ſeu ægritudinem appetitiuæ virtutis importat. Sicut igitur quælibet quies corporis remedium affert contra quamlibet fatigationem ex quacunque cauſa innaturali prouenientem, ita quælibet delectatio remedium affert ad mitigandum quamlibet triſtitiam ex quacunque procedat. Ad ſecundum ſcilicet vtrum fletus mitiget triſtitiam; vel dolorem, dicendum quòd lachrymæ, & gemitus naturaliter mitigant triſtitiam, & hoc duplici ratione. Prima quidem, quia omne nocituum interius clauſum magis affligit, quia magis multiplicatur intentio animæ circa ipſum: ſed quando ad exteriora diffunditur, tunc intentio animæ ad exteriora quodammodo diſgregatur, & ſic interior dolor minuitur, & propter hoc quando homines, qui ſunt in triſtitijs exterius ſuam triſtitiam manifeſtant, vel fletu, vel gemitu, vel etiam verbo mitigant triſtitia. Secundo, quia ſemper operatio conueniens homini ſecundum diſpoſitionem, in qua eſt, eſt ſibi delectabilis, fletus autem, & gemitus ſunt quædam operationes conuenientes triſtato, vel dolenti, & ideo efficiuntur ei delectabiles, cum ergo omnis delectatio aliqualiter mitiget triſtitiam, vel dolorem, vt dictum eſt, ſequitur, quòd per fletum, & gemitum triſtitia mitigetur. Ad tertium ſcilicet vtrum dolor amici compatientis mitiget dolorem, dicendum quòd naturaliter amicus condolens in triſtitijs eſt conſolatiuus, cuius duplicem rationem tangit Philoſophus in 9. Ethi. quarum prima eſt, quia cum ad triſtitiam pertineat aggrauare habet rationem cuiuſdam oneris a quo aliquis aggrauatus alleuiari conatur, cum ergo aliquis videt de ſua triſtitia alios contriſtatos, fit ei quaſi quædam imaginatio, quod illud onus alij cum ipſo ferant quaſi conantes ad ipſum ab onere alleuandum, & ideo leuius fert triſtitiæ onus, ſicut etiam in portandis oneribus corporalibus contingit. Secunda ratio, & melior eſt, quia per hoc quòd amici contriſtantur ei, percipit ſe ab eis amari, quod eſt delectabile, vt dictum eſt, vnde cum omnis delectatio mitiget triſtitiam, vt dictũ eſt, ſequitur quòd amicus condolens triſtitiam mitiget. Ad quartum ſcilicet vtrum contemplatio veritatis mitiget dolorem, dicendum ꝙ ſicut ſupra dictum eſt in contemplatione veritatis maxima delectatio conſiſtit, oĩs aũt delectatio dolorem mitigat, vt dictum eſt, & ideo contemplatio veritatis mitigat triſtitiam, vel dolorem, & tanto magis quanto magis aliquis perfectius eſt amator ſapientiæ, & ideo hoĩes ex contemplatione diuina, & futuræ beatitudinis in tribulationib. gaudẽt ſecundũ illud Iaco. I. Oẽ gaudiũ exiſtimate fratres cũ in tentationes varias incideritis, & qđ eſt amplius & inter corporis cruciatus hmõi gaudiũ inuenimus. ſicut Tyburtius martyr. cũ nudatis plantis ſuper ardentes prunas incederet dixit. vĩ mihi, quòd ſuper roſeos flores incedã in noĩe Ieſu Chriſti. Ad quintũ. ſ. vtrũ ſomnus, vel balneũ mitigent dolorem, dicendũ, ꝙ ſicut dictũ eſt, triſtitia ſecundũ ſuam ſpeciem repugnat vitali motioni corporis, & ideo illa quæ reformant naturam corporalem in debitum ſtatum vitalis motionis repugnant triſtitiæ, & ipſum mitigant per hoc etiã, quòd huiuſmodi remedijs reducitur natura ad debitum ſtatum cauſatur ex his delectatio: hoc enim eſt, quod delectationem facit. vnde cum omnis delectatio triſtitiam mitiget, per huiuſmodi remedia corporalia triſtitia mitigatur.

De bonitate vel malitia doloris vel triſtitiæ. *Diſt.* XXIII.

DEinde conſiderandum eſt, de bonitate vel malitia doloris, vel triſtitiæ. Et circa hoc quæruntur ſex. Primo vtrũ oĩs triſtitia ſit malũ. Secundo vtrum poſſit eſſe bonũ honeſtũ. Tertio vtrũ poſſit eſſe bonũ vtile. Quarto vtrũ dolor corporis, ſit ſummũ malũ. Quinto qualiter oẽs homines ſe debeant habere circa paſſionem doloris. Sexto qualiter omnes homines ſe habere debeant circa triſtitiæ paſſionem. Ad primũ. ſ. vtrũ oĩs triſtitia ſit malũ, dicendũ, ꝙ aliquid põt dici bonũ vel malũ dupliciter, vno modo ſimpliciter ſicut dictum eſt, & ſecũdum ſe, & ſic omnis triſtitia eſt quoddam malum. hoc. n. ipſum, quod eſt appetitum hominis anxiari de malo præſenti rationem mali habet. Impeditur. n. per hoc quies appetitus in bono. Alio modo dicitur aliquod bonum, vel malum ex ſuppoſitione alterius, ſicut verecundia dicitur eſſe bonum ex ſuppoſitione alicuius turpis commiſſi, vt dicitur in 4. Ethi. Sic igitur ſuppoſito aliquo contriſtabili, vel doloroſo ad bonitatem pertinet, ꝙ aliquis de malo præſenti triſtetur, vel doleat. ꝙ enim non contriſtaretur, vel non doleret non poſſet eſſe, niſi quia vel non ſentiret, vel quia non reputaret ſibi repugnans, & vtrumq; iſtorum eſt malum manifeſtè, & ideo ad bonitatem pertinet, vt ſuppoſita præſentia mali ſequatur triſtitia, vel dolor, & hoc eſt, quod Aug. dicit. 8. ſuper Gen. ad literam. Adhuc eſt bonum, quod dolet amiſſum bonum, nam niſi aliquod bonũ remanſiſſet in natura, nullius boni amiſſi dolor eſſet in pœna, ſed quia ſermones morales ſunt in ſingularibus quorum ſunt operationes, illud quod ſuppoſitione bonum eſt dẽt bonum iudicari, ſicut quod eſt ex ſuppoſitione voluntarium, voluntarium iudicatur, vt dicitur in 3. Ethi. & ſupra habitum eſt. Ad ſecundum. ſ. vtrum triſtitia poſſit habere rationem boni honeſti, dicendum ꝙ ſecundum illam rõnem qua triſtitia eſt bonum, põt eſſe bonum honeſtum. Dictum eſt. n. quod triſtitia eſt bonum, ſecundũ cognitionem, & recuſationem mali, quæ quidem duo in dolore corporali atteſtantur bonitati naturæ, ex qua prouenit, ꝙ ſenſus ſentit, & natura refugit læſiuum, qđ cauſat dolorem. In interiori verò triſtitia cognitio mali, quãq; quidem eſt per rectum iudicium rõnis, & recuſatio mali eſt per voluntatem bene diſpoſitam deteſtantem malum: omne autem bonum honeſtum ex his duobus procedit. ſ. ex rectitudine rõnis & voluntatis, vnde manifeſtum eſt, ꝙ triſtitia poteſt habere rationem boni honeſti. Ad tertium. ſ. vtrum triſtitia poſſit eſſe bonum vtile, dicendum, ꝙ ex malo præſenti inſurgit duplex appetitus motus. Vnus quidem quo appetitus contrariatur malo præſenti, & ex iſta parte triſtitia non habet vtilitatem: quia id quod eſt præſens non poteſt eſſe non præſens. Secundus motus conſurgit in appetitu ad refugiendum, vel repellendum malum contriſtans, & quantum ad hoc triſtitia habet vtilitatem, ſi ſit de aliquo quod eſt fugiendum. Eſt enim aliquid fugiendum dupliciter. Vno modo propter ſeipſum ex contrarietate quam habet ad bonum ſicut peccatum, & ideo triſtitia de peccato vtilis eſt, ad hoc quòd homo fugiat peccatum, ſicut Apoſtolus dicit. 2. ad Corin. 7. Gaudeo, non quia contriſtati eſtis: ſed quia contriſtati eſtis ad pœnitentiam. Alio modo eſt aliquid fugiendum: non quia ſecundum ſe ſit malum: ſed quia eſt occaſio mali, dum vel homo nimis inhæret ei per amorem, vel etiam ex hoc præcipitatur in aliquod malum, ſicut patet in bonis temporalibus, & ſecundum hoc triſtitia de bonis temporalibus poteſt eſſe vtilis, ſicut dicitur Eccleſiaſtici. 7. Melius eſt ire ad domum luctus quàm ad domum conuiuij. in illa enim finis cunctorum admonetur hominum. Ideo aũt triſtitia in oĩ fugiẽdo eſt vtilis, quia geminatur fugiendi cauſa. nam ipſum malum ſm ſe fugiendum eſt. ipſam autem triſtitiam ſm ſe omnes fugiunt, ſicut & omnes bonum appetunt & delectationem de bono. ſicut ergo delectatio de bono facit vt bonũ auidius quæramus, ita triſtitia de malo facit, vt malum vehementius fugiatur. Ad quartum. ſ. verum dolor corporis ſit ſummum malum, dicendum, ꝙ impoſſibile eſt aliquem dolorem vel triſtitiam eſſe ſummum hominis malum. omnis enim triſtitia ſeu dolor aut eſt de hoc quod eſt verè malum, aut eſt de aliquo apparenti malo quod eſt verè bonum, dolor autem ſeu triſtitia quæ eſt de verè malo non poteſt eſſe ſummum malum, eſt enim aliquid eo peius. ſ. vel non iudicare eſſe malum illud quod eſt verè malum, vel etiam non refutare illud, triſtitia autem vel dolor quæ eſt de apparenti malo quod eſt verè bonum, non poteſt eſſe ſummum malum, quia peius eſſet omnino alienari a vero bono, vnde impoſſibile eſt ꝙ aliqua triſtitia vel dolor ſit ſummum hominis malum. Ad quintum. ſ. qualiter omnes homines debeant ſe habere circa paſſionem doloris, notandum eſt, quòd multiplex eſt dolor. ſ. dolor appetendus, dolor recolendus, dolor ſuſtinendus, dolor præuidendus, dolor præcauendus. Eſt enim dolor appetendus, ſcilicet dolor contritionis, de hoc Oſeæ. 13. Colligata eſt iniquitas Effraym vinculo. ſcilicet malę voluntatis, & prauæ conſuetudinis, de qua dicit Auguſt. in libro confeſ. Ligatus eram non ferro alieno ſed mea ferrea volũtate. velle meum tenebat inimicus, & inde catenam ſibi fecerat, & conſtrinxerat me. quippe ex voluntate non refrenata facta eſt libido, & dum ſeruitur libidini facta eſt conſuetudo, & dum conſuetudini non reſiſtitur, facta eſt neceſſitas, quibus quaſi anſulis ſibimet innexis me tenebat aſtrictum. Sequitur. Abſconditum eſt peccatum eius, quaſi gladius in corpore, venenum in ventre, ſerpens in ſinu, latrones in domo, & ignis in lecto.

Sequitur.

Sequitur. Dolores vt parturientis venient ei, ſicut enim mulier cum delectatione concipit, ſed cum maiori dolore parturit, ſic peccator cum delectatione peccat, ſed cum dolore incomparabiliter maiori, quàm fuerit delectatio punire debet, quod bene ſignificatur cum dicitur. Dolores, vt parturientis: In parturiente tantus eſt dolor, vt præ dolore deficere videatur, nec eſt in ea membrum, quod non anguſtia repleatur. Sic pœnitens adeo vehementer dolere debet, quaſi totus dolore deficiat. Sicut docet Aug. dicens. Doleat peccator, & de dolore gaudeat & non ſatis ei ſit, quòd doleat, ſed non ſemper ſe doluiſſe doleat, nimirum certè, quòd de dolore gaudium generatur, & quanto vehementior eſt dolor, tanto maius gaudium inde conſequitur. Item pluraliter dicit dolores: quia ſecundum multitudinem peccatorum debet eſſe multitudo dolorum: quia de quolibet ſpeciali peccato debet haberi ſpecialis dolor. Item de quolibet ſemel facto non ſufficit ſemel dolere, ſed quotiens recolit homo ſe peccaſſe. Ideo de vno peccato oportet habere multos dolores. Ideo dicitur Iſa. 13. Torſiones, & dolores tenebunt quaſi parturiens dolebunt. Item eſt dolor recolendus ſcilicet dolor dominicæ Paſſionis. Ad hoc nos hortatur ipſe dominus. Tre. 1. O vos omnes qui tranſitis per viam, attẽdite, & videte ſi eſt dolor ſimilis, ſicut dolor meus. In cuius memoriam eius imago in parietibus depingitur, in eccleſiarum medijs quaſi in locis potentioribus exaltatur, figuratus in vitreis, & Cruces in viarum compitis eleuantur, vt eius memoria ſemper vbique & ab omnibus habeatur. Hic dolor deſignatus per dolorem capitis cui dolenti condolent omnia membra corporis niſi ſint mortua, vt patet in Paraliticis, vel abſciſa, vt patet in mutilatis, ideo bene poteſt dicere ****** deuotum, caput meum doleo. Quantus eſſe debeat iſte dolor in corde cuiuslibet fideliter condolentis, oſtenditur Zach. 12. Dolebat ſuper eum ſicut doleri ſolet ſuper mortem vnigeniti. Item eſt dolor aſſumendus ſcilicet dolor compaſſionis, ſicut vni membro dolenti condolent omnia membra: cuius ſignum eſt, quòd quando dolet vnum membrum ſtatim os aperitur ad quærendum remedium, auris ad audiendum, oculus ad videndum, manus ad tãgendum, vel ligandum. Nos autem omnes ſumus membra vnius corporis. Sicut docet Apoſt. Rom. 12. Multi vnum corpus ſumus in Chriſto: Huius compaſſionis exemplum habemus Ier. 20. Quare de vulua egreſſus ſum, vt viderem laborem, & dolorem? Item Tre. 1. Attendite vniuerſi populi, & videte dolorem meum, iuuenes mei, virgines meæ abierunt in captiuitatem ſcilicet Diaboli eos per peccatum miſerabiliter capientis: & de captiuitate inhorrendum Inferni carcerem pertrahentis: hoc autem vehementius eſt dolendum, quòd iuuenes, & virgines in quibus florere deberet innocentiæ pulchritudo a Diabolo captiuantur. Item exemplum condolendi fratribus veſtris oſtendit Apoſt. Rom 9. Triſtitia mihi magna eſt, & continuus dolor cordi meo, optabam enim anathema eſſe a Chriſto pro fratribus meis. Attende quomodo porci ſibiinuicem condolentes mutuo ſe adiuuant, ſi clamat vnus eorum, omnes accurrunt percuſſum adiuuare, vel detentum liberare nituntur, ſed multi ſunt ſicut canes, qui canem percuſſum lacerant perſequuntur, & mordent, ita ſi vnus peccauerit alij diffamant, & improperant, ſi in paupertatem deuenerit, clamant, vilipendunt, & derident, & ſi quid ei remanſerit auferre moliuntur, ſi diffamatur iniuſtè, alij ſtatim fidem adhibent infamiæ, verba diſſeminant, multiplicant, exaggerant, & augmentant, ſi perſecutionem patitur alij ſimiliter perſequuntur. Vnde Pſal. 68. Quem tu percuſſiſti perſecuti ſunt, & ſuper dolorem vulnerum meorum addiderunt. Item eſt dolor deponendus, hic eſt dolor inuidiæ, qua dolet quis de proſperitate fraterna, ſed de hoc dicemus infra diffuſius capitulo de inuidia. Item eſt dolor ſuſtinendus. Hic eſt dolor aduerſitatis temporalis. De quo Eccl. 2. In dolore ſuſtine, & in humilitate tua patientiã habe. huius exemplum habemus. 2. Mach. 6. De Eleazaro, qui tanquam miles ſtrennuus pro lege Dei ſuſtinens paſſionem dixit. Domine, qui habes ſanctam ſcientiam, manifeſtè tu ſcis, quia cum a morte poſſem liberari, duros corporis ſuſtineo dolores, ſecundum animam vero propter timorem tuum libẽter hoc patior. Item exemplum euidentiſſimum eſt de Chriſto, de quo dicitur Iſa 53. Vidimus eum & non erat aſpectus, & deſiderauimus eum deſpectum, & nouiſſimum virorum, virum dolorum, & ſcientem infirmitatem, & quaſi abſconditus vultus eius, & deſpectus. Vnde nec reputauimus eum, verè languores noſtros ipſe tulit, & dolores noſtros ipſe portauit, & nos reputauimus eum quaſi leproſum, & percuſſum a Deo, & humiliatum, ſi igitur pro nobis dolores ſuſtinuit multo magis pro nobiſipſis debemus non ſolum patienter, immo etiam lætanter ſuſtinere dolores. Item ſi pro incerta ſanitate corporis poſt modicum morituri multa grauia ſuſtinemus, quanto magis pro ſalute animæ immortalis. Item inter ipſos dolores ſi ipſos propter Deum voluntariè ſuſtinemus, Deus miſericors multas conſolationes immittit. ſicut ait Pſal. Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo conſolationes tuæ lætificauerunt animam meam. & Apoſt 2. Corin. 1. Sicut abundant paſſiones Chriſti in nobis, ita & per Chriſtum abundat conſolatio noſtra. Item ad hoc mouere nos debet incomprehenſibilis præmij magnitudo. Nam expectatio præmij minuit vim doloris, non ſunt aũt condignæ paſſiones huius temporis ad futuram gloriam quæ reuelabitur in nobis Rom. 8. Item eſt dolor præuidendus ſcilicet dolor mortis corporalis. Nam ſicut dicit Apoſt. 1. Theſ. 5. Cum dixerint pax, & ſecuritas, tunc repentinus eis ſuperueniet interitus, ecce quòd aduentus mortis inopinatus eſt, & incertus. Nihil .n. morte certius, ſed nihil incertius hora mortis, nihil venit velocius, nihil inuadit acrius: ſicut dolor in vtero habentis, ecce ꝙ dolor eſt grauiſſimus, in partu mpria carnibus vix egreditur fœtus de ventre, ſed in morte extrahitur anima de toto corpore. Et non effugient, ecce ꝙ dolor perpetuus, & ineuitabilis: attende quàm periculoſum ſit non præuidere ſibi ante mortem: quia tũc dolores intolerabiles corpus excruciant, peccata omnia prius facta ſubito occurrentia cum deſperatione agẽdæ pœnitentiæ animum perturbant, infernales pœnæ ad quas aĩa ſe videt irremediabiliter deſcenſuram, ineffabiliter ipſam terrent, tandem Dæmones horribiles, & crudeles eam expectantes infeſtant. Quid igit̃ faciet aĩa miſera ſic vndique obſeſſa, hæc oĩa breuiter tangit Pſal. dicens. Circũdederũt me dolores mortis, & torrẽtes iniquitatis conturbauerunt me, dolores inferni circundederunt me, præoccupauerunt me laquei mortis. Hęc ad pſens ſufficiãt, quia infra dicemus latius de morte, & de his quæ ad mortẽ pertinent. Itẽ eſt dolor pcauendus. ſ. dolor ſupplicij infernalis, de hoc Baruch. 2. Non audierũt vocẽ tuã dñe, & ecce mortui ſunt in doloribus peſſimis. mali ſunt hi dolores pp acerbitatem incõparabilẽ, Ibi .n. vlulabunt miſeri ſicut lupus in pedica, & ſicut canis, qui excoriatur. Vnde Iſa 65. Serui mei laudabunt præ exultatione cordis, & vos clamabitis præ dolore cordis & pre contritione ſpiritus vlulabitis. Scdo peiores ſunt hi dolores pp anxietatem immitigabilem, nulla .n. ſpes erit alleuiationis, vel interpolationis. Vnde Apoc. 16. Commanducauerunt linguas ſuas præ dolore, & blaſphemauerũt Deum cœli præ dolorib. & vulnerib. ſuis. Item Ier. 30. Inſanabilis eſt dolor tuus præ multitudine iniquitatum tuarũ. Tertio peſſimi ſunt pp æternitatem interminabilem: tunc cum deriſione dicetur illis, ambulate in lumine ignis veſtri, & in flammis quas ſuccendiſtis vobis in dolorib. dormietis. Hyronicè dicta ſunt, quia nec ignis inferni lumen hẽt, ſed eſt horribiliter tenebroſus, nec reprobi in doloribus dormire poterunt nec requiem inuenire. Vnde Iere. 15. dr̃, in perſona cuiuslibet damnati. Quare factus eſt dolor meus perpetuus? Sequitur reſpon. Et pro quia, plaga mea incurabilis renuit curari, vt poterunt ſemper dicere, hæc oĩa initia ſunt dolorũ. Matth. 24. Quia dolores eorũ ſemper erunt quaſi incipientes & poſt infinita ſecula nunquam peruenientes ad finem. Ad ſextum. ſ. qualiter oẽs hoĩes ſe debeant hẽre circa paſſionẽ triſtitiæ. Notandũ eſt, ꝙ ſicut docet Apoſt. 2. Corin. 7. Quædã eſt triſtitia ſcdm Deũ, quædam ſcdum ſeculũ, prima laudabilis, ſcda vituperabilis. Circa primam debemus diligenter attendere, ꝙ ſi iuſtus hõ ſciret, & vellet ſapienter aduertere, ꝙ vndiq; ſibi tot occurrerent cauſę triſtitiæ, ꝙ nũquam in vita præſenti ſine triſtitia poſſet eſſe. Inuenit .n. hõ materiam, & rõnem triſtitiæ, & reſpectu ſui, & reſpectu Dei, & reſpectu proximi. Primo quidẽ in ſeipſo reperit, & ſenſibiliter experitur rõnem triſtitiæ, quæ prouenit ex languore condõnis, ex dolore cõpunctionis, ex angore afflictionis. Ex languore quippe condõnis primariæ oritur triſtitia magna valde, & eo maior quo inſuperabilis, & inſeparabilis eſt a nobis, vbiq; .n. & ſemper circumferimus nobiſcum triſtitiæ rõnem. Dicitur aũt nũc ex languore condõnis ſiue corruptionis, quã ex pctõ primi hoĩs in. ſt animæ noſtræ languor quidã & debilitas, vt nec malo poſſimus, ſicut vellemus reſiſtere, nec bonum deſideremus ſicut expediret agere, aut non ſicut oporteret appetimus, propter quod in perſona cuiuslibet noſtrum Apoſtolus ingemiſcens exclamat dicens Rom. 7. Ego carnalis ſum venundatus ſub peccato, non .n. quod volo bonum hoc ago, ſed quod odi malum illud facio. Inueni igitur aliam legem volẽti mihi facere bonum, quõ mihi malum adiacet. Video igitur aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me ſub lege peccati. Nonne conſiderata tali miſeria, debet in nobis eſſe triſtitia, vſque ad mortem. Nam & Chriſtus miſeriæ noſtræ piè compatiens dicit Matth. 26. Triſtis eſt anima mea vſque ad mortem. Non enim propter timorem paſſionis piè Ieſu triſtabaris, propter quam perferendam veneras, ſed propter noſtram miſeriam triſtis eras: Id .n. bene dicitur Eccleſiaſtici. 7. Cor ſapientis, vbi triſtitia, in ſeipſo inuenit rationem triſtitiæ, ideo in ſeip-

ſo debet cor ſuum conuertere, vt & miſeriam ſuam defleat, & languorem ſuum excutiat, mala pro poſſe ſuo caueat, & bonum agere non tepeſcat. hanc miſeriam ſuam Pſal. lamentabiliter deplorando dicebat. Miſer factus ſum, & curuatus ſum vſque in finem, tota die contriſtatus ingrediebar, quoniam lumbi mei impleti ſunt illuſionibus & non eſt ſanitas in carne mea. Miſer factus ſum, inquit. Miſer eſt, qui quod deſiderat non habet, & non deſiderat, quod deberet, & multa ſibi eueniunt, quę nō vellet. Qui non aſſequitur, quod delectet, & pati cogitur, quod moleſtet, qui proficua ſibi negligit, vel contemnit, & noxia concupiſcit. Omnis homo, qui hæc omnia experitur in ſe, debet dicere cum dolore, Miſer factus ſum. Et incuruatus ſum inquit, ſcilicet ad inferiora, adeo inquam incuruatus, vt non rectus incedere nec ad opus bonum expedite procedere, nec ſurſum reſpicere, ideſt cœleſtia valeam contemplari, vnde dicebat Manaſſes Rex II. Paral. vlt. Incuruatus ſum multo vinculo ferri, & non eſt reſpiratio mihi: propter hoc bene ſubditur in authoritate præmiſſa, tota die, ideſt toto tempore vitæ meæ. Contriſtatus, ideſt de prædicta miſeria conturbatus ingrediebar in cor meum, ad ſtatus mei pericula explorandum & meam miſeriā deplorandum, & merito debeo triſtis eſſe, Quoniam lombi mei impleti ſunt illuſionibus, frequenter immiſſis a Dæmone, & non eſt ſanitas in carnē mea, ideſt ſuſtineo tentationes a carne. Secundo prouenit in nobis triſtitia ex dolore compunctionis, de qua dicit Apoſtolus. 2. Corin. 7. Contriſtati eſtis ad pœnitentiam, bona eſt triſtitia quæ Deo cedit ad honorem, & animæ prouenit ad ſalutem, quòd ſit ad gloriam Dei. Dicitur Baruch. 2 Anima quæ triſtis eſt ſuper magnitudine mali, ideſt peccati commiſſi, & incedit curua, & in infirmis, ideſt curuata ceruice ſuperbiæ tenet ſe in infimis humilitatis, infima ſe præ cęteris reputando, & infima humilitatis opera exercendo, & oculi deficientes præ lachrymis contritionis quo ad ſe, compaſſionis quo ad proximum, deuotionis quo ad Deum. & anima eſuriens, ideſt ardenter deſiderans opera bona facere, meritum acquirere, diuinā dulcedinem prægustare, & ad æternæ vitæ gaudia peruenire. talis inquam anima dat tibi gloriam, & iuſtitiam domino, quoniam iuſtitiam exercet de ſeipſa, ſatisfactionem de peccatis proprijs exſoluendo, & honorem Dei in omnibus ſuis operibus intendendo: ſic ergo patet, quòd hæc triſtitia ſit ad gloriam Dei. Item quòd hæc triſtitia ſit ad ſalutem animæ teſtatur Apoſtolus. 2. Corin. 7. dicens. Quæ ſecundum Deum eſt triſtitia pœnitentiam in ſalutem ſtabilem operatur. bona eſt triſtitia quæ a Deo infunditur, quæ ſecundum Deum mouetur, propter Deum operatur, ad Deum ordinatur, & a Deo æternaliter remuneratur. Iſta operatur pœnitentiam, ideſt ſatisfactionem condignam in ſalutem ſtabilem, i. ſalutem animæ non corporis; quia illa non eſt ſtabilis ſed breuis mutabilis & incerta. Tertio prouenit in nobis triſtitia ex angore afflictionis. Sanè multiplex eſt in nobis afflictio cordis, & corporis, ideſt tentationes, tribulationes, anguſtię oppreſſiones, & penuriæ, ſollicitudines, & labores, & alia multa, ſine quibus non agitur vita præſens Ideo dicitur. 1. Pet. 1. Exultabitis modicum nunc ſi oportet contriſtari in varijs tentationibus, &c. exultabitis inquam ſi oportet peccato promerente, Dei iuſtitia exigente ex ſapientia ordinante, & clementia faciente, oportet ergo ſignificat neceſſitatem ineuitabilem, triſtari nunc, deſignat temporis breuitatem, modicum denotat leuitatem, quod autem modicum eſt, & leue tribulationis noſtræ, æternum gloriæ pondus operatur in nobis. 2. Corin. & Ro. 8. Non ſunt condignæ paſſiones huius temporis ad futuram gloriam quæ reuelabitur in nobis. verè non ſunt condignæ nec comparabiles paſſiones huius temporis ad peccatum quod remittitur, ad gratiam quæ infunditur ad meritum, quod acquiritur: ad conſolationem quæ immittitur, ad æternam pœnam quę euaditur, ad futuram gloriam quæ promittitur in varijs tentationibus: ſiue ſint a Deo probante, vt approbet, ſiue ab homine moleſtante, ſiue a carne inſtigante: ſiue a Dæmone infeſtante. Omnia mala quæ hic patimur tentationes quędam ſunt, quibus probatur virtus noſtra, vel vitium: nunc enim eſt tempus probationis, tunc, ideſt in futurum erit tempus profeſſionis. ſicut namque in religione nouitij, primo probantur antequam profiteantur, ſic nos in vita præſenti probamur, in qua probatione ſi bene humiliter, & deuote vixerimus, recipiemur in ſacrum Collegium, & Glorioſum Conſortiū Beatorum ſi autem indeuoti, indiſciplinati, inobedientes, & rebelles diuinæ voluntati fuerimus, abijciemur, & turpiter expellemur, magnam ergo gratiam facit Deus homini quem in tribulatione probat, vt approbet, & approbatum recipiat in collegium Beatorum. vnde dicitur 1. Pet. 2. Hæc eſt gratia ſi propter conſcientiam Dei, ideſt conſcientiam bonam diuinitus informatam, & a Deo per gratiam inhabitatam. vel propter conſcientiam Dei, ideſt intentionem honoris diuini ſuſtinet quis patienter, ſine murmure triſtitias, ideſt tribulationes quæ ſunt occaſio, & materia triſtitiæ. Aduertendum eſt autem quòd triſtitia quandoque ſcilicet eſt motus quidam præcedens iudicium rationis, & iſto modo bene eſt triſtitia in viris iuſtis, & fuit etiam in Chriſto, ſicut dicitur Math. 14. Cœpit contriſtari, & mœſtus eſſe. & ſic eſt paſſio ſubuertens iudicium rationis, & ſic non cadit in virum iuſtum, ſicut dicitur Prouer. 12. Non contriſtabit iuſtum quicquid ei acciderit. vnde Thob. 2. dicitur. Non eſt contriſtatus contra Deum quòd plaga cęcitatis euenerit ei. Et de Chriſto dicitur Iſa. 42. Non erit triſtis neque turbulentus. Item occurrunt nobis occaſiones triſtitiæ, ſi conſideremus ea quæ ſunt ad proximum, videmus enim frequenter amicos noſtros, & proximos delinquentes, aduerſa ſuſtinentes, vel de vita decedentes. Debemus autem correctionem delinquentibus, compaſſionem ſuſtinentibus, affectionem decedentibus. Eſt ergo triſtitia correptiua delinquentium, compaſſiua ſuſtinentium, & deploratiua decedentium. eſt inquam triſtitia correptiua delinquentium. Nam videntes proximum delinquere, vel audientes deliquiſſe, debemus eum ex charitate corripere, ſicut ait ſapiens. Eccl. 11. Corripe amicum. ſæpe enim fit commiſſio. Idem, Corripe amicum, ne fortè nō intellexerit, & ſi intellexerit ne fortè iteret. Hæc autem correptio licèt procedat ex dulcedine charitatis: tamen frequenter expedit eam fieri cum quadam triſtitia, ideſt auſteritate vultus, & pondere verborum & efficacia ſermonis. vt oſtendatur zelus ad eum qui corripitur, & diſplicentia peccatorum. Nam ſi molliter proferatur verbum correptionis, & tepide, non mouet, & penetrat animum delinquentis, vnde nec erubeſcit de præterito, nec metuit de futuro. Peccant ergo, qui vidētes proximum delinquentem rident, & videntur applaudere, vel cum riſu, & quadam verborum mollicie corripiunt, ex timore videlicet aut fauore. Ideo dicitur Eccl. 4. Melior eſt ira riſu, quoniam per triſtitiam vultus, corripitur animus delinquentis. Corripiens ergo triſtitiam vultus oſtendat, ideſt diſplicentiam peccati, vel ſi fortè corripere non audeat propter perſonæ magnitudinem, vel ſtatus celſitudinem, ſaltem triſtitiam vultus oſtendat in ſignum diſplicentiæ: quia ſic corripitur animus delinquentis, vnde Prouer. 25. dicitur. Ventus Aquilo diſſipat pluuias, & facies triſtis linguam detrahentem. Sicut enim cum aliquis detrahit alijs, ſi rideant auditores, oſtendunt ſibi detractoria verba placere, & ex hoc præbent detractoribus audaciam detrahendi, ſic econtra oſtendendo triſtitiam vultus exprimunt audaciam obloquendi, & ita eſt & de alijs peccatis. Hæc eſt ergo triſtitia correptiua delinquētium. Item eſt triſtitia compaſſiua ſuſtinentium. Nam ſecundū Apoſtolum, ſi patitur vnum membrum compatiuntur alia membra. Et ſi corporibus patientium proximorū debemus compati quanto magis animabus eorum, vtpote cum videmus animas Chriſti ſanguine redemptas peccare, & ad damnationem currere: quas tamen retrahere non valemus. Ideo dicebat Apoſtolus, zelo charitatis accenſus. Ro. 9. Triſtitia mihi magna eſt, & dolor continuus cordi meo, optabam enim ipſe anathema eſſe a Chriſto pro fratribus meis, ſaluandis ſcilicet, vel iuuandis. ideſt optabam ſi ſine peccato poſſet optari, quòd ad tempus in vita videlicet vel poſt mortem ſepararer a domino Ieſu Chriſto, vt illi non ſepararentur æternaliter Simile habemus Exo. 32. Nam cum peccaſſent filij Iſrael in deſerto vitulum conflatilem adorando, videns Moyſes iram domini grauiter contra eos accenſam, orando dicebat. Obſecro domine, peccauit populus tuus peccatum magnum, aut dimitte eis noxā hanc: aut dele me de libro tuo quem tu ſcripſiſti. Ait etiam ipſe Chriſtus Math. 26. Triſtis eſt anima mea vſque ad mortē. O domine Ieſu vnde prouenit tibi iſta triſtitia? Nunquid ex timore paſſionis inſtantis? abſit hoc a cordibus fidelium cogitare. Non enim propter timorem paſſionis ad quam perferendam veneras, & quam pro ſalute noſtra ſummo deſiderio peroptabas triſtis erat anima tua ſanctiſſima, ſed de damnatione peſſimi proditoris, de lapſu Apoſtolorū, de perfidia Iudæorum, de ingratitudine falſorū Chriſtianorum. Heu quot hodie nobis occurrunt cauſæ triſtitiæ, qui tot pauperes videmus quotidie grauari temporaliter, affligi corporaliter, anguſtiari mentaliter, inſuper innumerabiles animas Dei timore reiecto ſuæ ſalutis immemores multiplicare flagitia, & præcipitanter currere ad æterna ſupplicia. Item eſt triſtitia deploratiua morientium, & iſta quodammodo naturalis eſt. Naturale enim eſt quòd homo, de ſeparatione dilecti doleat: cui viuenti conuiuere ſe gaudebat, nec eſt poſſibile quin caro ſentiat diuiſionē carnis, ideſt, quin carnalis ſenſualiter ſentiat ſeparationē proximi coniuncti ſibi mentaliter, vel carnaliter attinentis: procedit ergo hęc triſtitia ex radice carnalis affectionis, ſed officio rōnis eſt mediocriter temperanda, ſicut docet ſapiens. Eccl. 38. Fili in mortuum produc lachrymas ex affectione, & quaſi dira paſſus incipe plorare. ſ. ſine fictione, cōtra multos, qui ſe plorare fingūt, vt videantur

amici

amici fuiſſe defuncti, ſed illę lachrimę vel falſæ ſunt, quia non procedunt ex amore, vel doloſæ, procedentes ex gaudio non dolore. Sequitur. Et ſecundū iudicium contege corpus illius. Secundum iudicium inquam id eſt ſm diſcretionem, & ſm approbatam conſuetudinem patriæ, & ſm modum facultatis ſuæ, & ſecundum dignitatē perſonæ defunctæ. Et non deſpicias ſepulturam ipſius. Curādum eſt enim ꝙ ſepeliatur vbi ſepulturam elegit, vel in ſepulchris maiorum, ideſt progenitorum ſuorum, vel vbi maius adiutorium ſuffragiorum habebit. Hoc autē vltimum in electione ſepulturæ principaliter eſt curādum. Propter delaturam autem, ideſt ne alij te accuſent, de inhumanitate & remiſſo amore. Amare fer luctum illius vno die, & conſolare propter Iuſtitiam Dei. Cuius voluntati debet voluntas hominis conformari, a qua ſi ſecundum rationis iudicium diſſonaret peccaret, vnde & ſi ſecundum motum ſenſualitatis, nō poſſit homini placere mors amici, tamen ſecundum iudicium rationis, & deliberatiuū motum voluntatis, debet ſibi non diſplicere, hæc eſt enim ſententia Dei iuſta, ideſt iuſtè propter peccatum inflicta, vt de mundo iſto non niſi per mortis anguſtiam tranſeamus, vnde dicit Greg. amicorum nos amiſſio tanto debet tolerabilius contriſtare, quanto amiſſuros nos illos conditio mortalitatis expoſcit. Item conſolare propter iuſtitiam defuncti. Nam quanto melius vixit & maioris meriti fuit, tanto minus eſt dolendum. Quanto vero deterioris, vel infamioris vitæ fuit, tanto vehementius eſt lugendum: vnde ſequitur hic ſtatim, & fac luctum ſecundum meritum eius vno die vel duobus. Et prima Theſ. 4. Non contriſtemini ſicut cæteri, qui ſpem non habent, qui enim non ſperāt de ſalute defuncti, magnam habent cauſam & materiam diutius, & vehementius lamentandi: ſed ſunt nonnulli qui non lugent mortuos, ſed ſeipſos, non conſiderantes bonitatem vitæ, ſed vtilitatem perſonæ, neque cogitantes de pœnis quas mortui habent ſuſtinere poſt mortem, deflent amiſſionem beneficiorum auxilij, vel honoris antea perceptorum, vel in poſterum ſperatorum, nec recogitant quomodo poſſint eos eleemoſynis ieiunijs, & orationibus adiuuare; ſed quomodo bona eorum poterunt obtinere. Vbi dictum eſt ſupra. Conſolare propter iuſtitiam alia litera communior eſt propter triſtitiam. ne. ſ. abſorbearis nimia & immoderata triſtitia. a triſtitia enim feſtinat mors animæ, & corporis, & cooperit virtutem, ideſt facultatem bene agendi, & triſtitia cordis flectit ceruicem, ideſt debilitat potētiam ſuſtinendi. Videns ergo quod immoderata triſtitia abbreuiat vitam corporis, & inducit mortem animæ, generat accidiam, & cauſat impatientiam. Ideo conſequenter hortatur ſapiens ibidem. Ne dederis in triſtitia cor tuum, ideſt non ſequaris triſtitiæ paſſionem, nec deſolationis impetum proſequaris, ſed repelle eam a te. Modum autem repellendi docet optimè cum ſubiungit. Memento nouiſſimorum, ideſt mortis tuæ. Futuri iudicij, in quo ſecūdum facta tua recipies. Infernalium tormentorum, ne incurras. Cœleſtium gaudiorum, ne per immoderatam triſtitiam illa perdas. Sequitur. Neque enim eſt conuerſio, ideſt ille non conuertetur ſeu reuertetur ad te, ſed tu ibis ad eum. Sicut ait Dauid de filio ſuo mortuo. Nunquid potero eum reuocare amplius. ego vado magis ad eum. ille vero non reuertetur ad me. Sequitur. Et huic, ideſt mortuo, nihil proderis, teipſum immoderatè per triſtitiam affligendo, & teipſum peſſimabis, quia & corpus tuum peſſimè grauabis, & animam damnificabis peſſimè vel damnabis. Eccleſiaſtici. 30. Multos occidit triſtitia, & non eſt vtilitas in ea. Item occurrunt nobis cauſæ triſtitiæ, ſi conſideremus ea quæ ſunt ad Deum. Nam in deuotis cordibus prouenit triſtitia ex recordatione Dominicę paſſionis, ex æmulatione diuinæ dehonorationis, & ex prolungatione optatæ poſſeſſionis. Primo quidem in nobis debet eſſe triſtitia ex recordatione dominicæ paſſionis. Nā cum in eo fuerit triſtitia imminente paſſione, ſicut ipſe teſtatur, triſtis eſt anima mea vſque ad mortem, non fuit in eo ex timore paſſionis, quia non timebat proculdubio, ſed optabat, ſed inter alias rationes triſtitię, fuit vna ingratitudo noſtra, quia videlicet tantum beneficium, nec dignè recognoſcimus, nec deuotè recolimus, nec gratias agimus, vt debemus. vnde in pſal. conqueritur dicens. Suſtinui. i. expectaui qui ſimul contriſtaretur, & non fuit, qui conſolaretur, & non inueni. Igitur ſi pius dominus ſuper ingratitudine noſtra triſtis erat vſque ad mortem, & nos ſuper indeuotione noſtra & ingratitudine triſtes eſſe debemus. Eius itaque triſtitiam ſtudeamus nobis aſſumere & deuotione fideli totam in nobis ſuæ paſſionis triſtitiā excitare. ſic ait anima deuota. Ter. 3. Memoria memor ero, & tabeſcet in me anima mea. Et pſal. dicit. Quaſi lugens, & contriſtatus ſic humiliabar. Attende quòd dominus diſcipulis, de paſſione ſua triſtibus, & inuicē conferentibus iunxit ſe medium & cōſortem, ſicut dicitur Lucæ 24. & ait. Qui ſunt hi ſermones quos confertis adinuicem ambulantes, & eſtis triſtes? ſcripturas, quæ de ipſo erant aperuit, mentes noſtras interius illuſtrauit, & ad amorem ſuum vehementius inflammauit. Sicut ipſi teſtantur dicentes. Nonne cor noſtrum ardens erat in nobis dum loqueretur in via, & aperiret ſcripturas? ſic & nobis piè ſuam paſſionem recolentibus, ac de ea cū alijs, vel in corde noſtro conferentibus ſe dignanter aſſociat, mentes illuminat, & inflammat. Hæc ergo triſtitia, quam in nobis aſſumimus, & excitare ſatagimus, in gaudium commutatur. Sicut ipſe diſcipulis ſuis promiſit Ioh. 16. Vos triſtabimini, ſed triſtitia veſtra vertetur in gaudium. Item eſt triſtitia proueniens ex æmulatione diuinæ dehonorationis: quia videlicet leges eius lacerantur, præcepta negliguntur, conſilia contemnuntur, nomen eius blaſphematur, & honor ei debitus conculcatur, ac per conſequēs animæ ſuo ſanguine precioſo redemptæ damnantur. vnde Ioan. 16. Diſcipulis ſuis ait. Amen amen dico vobis, quia plorabitis, pro mea dehonoratione, & flebitis, pro animarum damnatione, mundus autem gaudebit, gaudio quodam inſano, ſicut freneticus ridet & gaudet, medicus autem luget: ſic profecto miſeri peccatores gaudent in falſa felicitate, & proſperitate mundana, non aduertentes, quòd in puncto ad inferna deſcendunt. vos autem contriſtabimini. Huius triſtitiæ exemplum habemus notabile, primi Eſdræ. 9. vbi dicitur, ꝙ cum ipſi Eſdræ nunciatum fuiſſet filios Iſrael contra legem Dei vxores alienigenas accepiſſe, ſcidit veſtimenta ſua, & euulſit capillos capitis ſui in ſignum vehementiſſimi doloris. Dolebat enim tam de tranſgreſſione diuinæ legis, quam de offenſa Dei, quam etiam de damnatione, ideſt damnabili peccato populi ſui. vnde dicitur ibi. Ego ſedebam triſtis vſque ad ſacrificium veſpertinum. Et ſequitur. Et in ſacrificio veſpertino curuaui genua mea, & expandi manus meas, ad dominum, & dixi: domine Deus meus confundor & erubeſco leuare faciem meam ad te, quoniam iniquitates noſtræ multiplicatæ ſunt ſuper caput noſtrum, & delicta noſtra creuerunt vſque ad cœlum, ideſt vſque ad tuæ maieſtatis contemptum. Item eſt triſtitia proueniens ex ſubtractione diuinæ coniunctionis. Anima namque ſancta diuinæ dilectionis igne ſuccenſa, feruenter deſiderat Deum habere præſentem, ſiue in præſenti vita per experimentalem guſtum ſuauitatis internæ, ſiue in futuro per adeptionem felicitatis æternæ. ſicut ait Pſal. Quemadmodum deſiderat ceruus ad fontes aquarum, ita deſiderat anima mea ad te Deus. Sitiuit anima mea ad Deum fontem viuum, quando veniam & apparebo ante faciem Dei &c. Et quia Deus diſpenſatiuè præſentiam ſuam quandoque ſubtrahit, vt ardentius appetatur, excitetur deuotio & meritum augeatur. ideo humiliter conquerendo dicit idem pſal. Quare oblitus es mei, & quare triſtis incedo, dum affligit me inimicus? ſed quia propter vtilitatem noſtram, ſic ſe ſubtrahit. Ideo dicitur Ioan. 16. Vado ad eum qui me miſit, ideſt præſentiam meam corporalem ſubtraho: ſed quia hæc locutus ſum vobis, triſtitia impleuit cor veſtrum, ſed ego dico vobis, expedit vobis, vt ego vadam. Sicut aūt expediebat Apoſtolis, quod Chriſtus ſuam præſentiam corporalem ſubtraheret, vt. ſ. ſpiritualius, & ſublimius ipſum amare diſcerent: ita nobis expedit, quod Deus aliquando ſe a nobis, quaſi ſubtrahere videatur, vt non propter breuem & momentaneam delectationem quæ de ipſo ſentitur multū exiliter in præſenti quæramus eum, ſed propter immenſam, ineffabilem, & æternam. Eſt igitur, in nobis triſtitia, quando ſe ſpiritualiter ſubtrahit in præſenti, ſed maior eſt quia ad fruitionem eius felicem peruenire differimus in futurum. Sic ergo declaratum eſt quod multiplex eſt cauſa triſtitiæ ſecundum Deum, quæ eſt laudabilis. Conſequenter videndum eſt de triſtitia quæ eſt ſecundum ſæculum, & eſt culpabilis. Hominibus autem mūdanis filijs huius ſæculi multiplex occurrit cauſa triſtitiæ. quotiens. ſ. vnuſquiſque non poteſt aſſequi qđ quærebat, vel amittere cogitur, quod habebat. Oritur autē quandoque triſtitia, ex tumore ſuperbiæ, vel ex liuore inuidiæ, vel ex furore iracundiæ, vel ex languore accidiæ, vel ex ardore auaritiæ, vel ex doloſa ſimulatione, vel ex æterna deſolatione. Oritur ergo triſtitia in ambitioſis, ex tumore ſuperbiæ, quando. ſ. quod appetunt adipiſci non poſſunt, ſicut luculenter apparet in quotidianis exemplis. Euidentiſſimum autem exemplum. 1. Mach. 6. vbi dicitur, quod cum audiſſet rex Antyochus, ꝙ deuictus eſſet eius exercitus ſpoliatus, & fugatus turpiter a Iudæis, expauit rex & commotus eſt valde, & decidit in luctum, & incidit in languorem præ triſtitia, quia non eſt factum ſicut cogitabat, & renouata eſt in eo triſtitia, & arbitratus eſt ſe mori. Sequitur. Receſſit ſomnus ab oculis meis, & concidi & corrui corde præ ſollicitudine, & dixi in corde meo, in quantam tribulationem deueni, & in quos fluctus triſtitiæ in qua nunc ſum, de ſuperbia & elatione iſtius dicitur. 2. Mach. 9. Videbatur etiam ſibi fluctibus maris imperare, ſupra humanum modum ſuperbia repletus, & montium altitudines in ſtatera appendere, & ſydera cœli contingere ſe arbitrabatur. Tales ergo replētur mærore triſtitiæ, quādo

non

non poſſunt quod appetunt obtinere. Item oritur ex liuore inuidiæ. nam inuidia eſt triſtitia felicitatis alienæ. vnde Gen 4 dixit dominus ad Caim qui inuidia torquebatur. Quare iratus es, & cur concidit facies tua? Item Neæ 2. dicitur. Contriſtati ſunt Sanaballath & Thobias, quia veniſſet homo qui quærebat proſperitatem filiorum Iſrael. de hoc dicetur diffuſius infra capitulo de inuidia. Item oritur triſtitia ex furore iracundiæ: & quia ira quandoque ſolum conſiſtit in corde, quandoque prorumpit exterius in ſermone, quandoque vero demonſtratur in opere. Ideo dicitur Eccleſiaſtici. 14. Beatus, vir qui non eſt lapſus verbo ex ore ſuo, quantum ad iram quæ demonſtratur in verbo, & non eſt ſtimulatus triſtitia delicti, quantum ad iram quæ demonſtratur in opere. felix qui non habuit animi ſui triſtitiã, quantum ad iram quæ conſiſtit in corde, vide infra diffuſius, de ira. Item oritur triſtitia ex languore accidiæ: nam accidia eſt quædam triſtitia ſpiritus, & languor mentis, vnde Matth. 26. dicitur. Inuenit Ieſus diſcipulos ſuos dormientes præ triſtitia. Item oritur triſtitia ex ardore auaritiæ, ſicut dicitur Eccl. 5. Quid prodeſt auaro ꝙ laborauit in ventum? cunctis diebus comedit in tenebris, & in curis multis, & in ęrumna atque triſtitia. Ecce ergo ꝙ triſtitia inſeparabiliter comitatur auaritiã, & in acquirendo diuitias, & in poſſidendo, & in vtendo, & in cuſtodiendo. Quod autem in dimittendo, vel amittendo triſtitiam habeat cupidus, vel auarus. patet Matth. 19. vnus adoleſcens, ait Ieſu. Magiſter bone quid boni faciam vt habeam vitam æternam, & cum dixiſſet ei Ieſus. Si vis perfectus eſſe vade & vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & cætera. Cum audiſſet adoleſcens verba hæc, abijt triſtis, erat enim multas poſſeſſiones habens. Item oritur triſtitia ex doloſa ſimulatione. Solẽt enim hypocritæ ſimulare maturitatem, honeſtatem, maciem, & triſtem faciem cum pallore, vt videantur ieiunijs, vigilijs, & auſteris abſtinentijs macerari, ſicut dicitur Matth. 6. Cum ieiunatis nolite fieri ſicut hypocritę triſtes. exterminant enim facies ſuas, vt appareant hominibus ieiunantes. Amen dico vobis receperunt mercedem ſuam. de omnibus prædictis triſtitijs verum eſt quod dicit Apoſtolus. 2. Corin. 7. Seculi triſtitia mortem operatur. Tandem oritur triſtitia ex immenſa deſolatione, quæ inſeparabiliter, inceſſanter, & ęternaliter eſt in reprobis, in inferno, ſicut dicitur Sap. 5. Laſſati ſumus in via iniquitatis, & perditionis, ambulauimus vias difficiles, viam autem domini ignorauimus, quid nobis profuit ſuperbia? & diuitiarum iactantia quid contulit nobis? tranſierunt omnia tanquam vmbra. Sequitur. In malignitate autem noſtra conſumpti ſumus. talia dixerunt in inferno hi qui peccauerunt. Similia verba dicebat ille ſuperbiſſimus Antiochus, qui etiam in hoc mundo ſic eſt atrociter cruciatus, vt infernus eius dum adhuc viueret fuerit inchoatus. In quantam inquit tribulationem deueni, & in quos fluctus triſtitiæ? quaſi diceret, hæc tribulatio quam patior erat mihi inopinabilis, ſeu incredibilis, & fluctus triſtitiæ qui in me continue irruunt & opprimunt me, cooperiunt, obruunt, & ſubmergunt, ſunt inęſtimabiles, & ineffabiles, & interminabiles. Quare vero in tantam triſtitiam inciderit recognoſcit, & peccata ſua, ſed tardè & inutiliter confitetur dicẽs. Reminiſcor malorum quæ feci, &cæ. cognoui ergo ꝙ propterea inuenerunt me mala iſta, & ecce pereo triſtitia, in terra aliena. Attende ꝙ dicit, pereo, non dicit perij, quaſi ſit præteritum, nec peribo, quaſi futurum, ſed pereo ſemper præſens, quia dãnatio ſemper eſt pręſens impijs, in inferno, & quaſi ſemper in inchoando.

De gaudio. *Diſt.* XXIIII.

DEinde conſiderandum eſt de gaudio. Sciendum autem eſt ꝙ gaudium & delectatio differunt, ſicut magis commune & minus commune. Delectatio enim eſſe poteſt de omnibus, quæ concupiſcimus, ſiue ſecundum ſenſum, ſiue ſecũdum rationem: gaudium autem proprie non eſt niſi de his, quæ ſecundum rationem appetimus. Vnde in brutis animalibus, bene eſt delectatio non autem gaudium. in habentibus vero rationem de omnibus, de quibus poteſt eſſe gaudium, poteſt eſſe delectatio, ſed non econuerſo. Quandoque enim aliquis ſentit delectationem ſecundum corpus, de qua tamen non gaudet ſecundum rationem, & ſic patet ꝙ delectatio eſt in plus, quam gaudium. Sciendum autem qualiter nos habeamus, & habere debeamus, circa paſſionem ſeu affectionem gaudij. Notãdum eſt. ꝙ multiplex eſt gaudium. Eſt enim gaudium reſpuendum ſ. gaudiũ mũdanorum, & gaudium conſeruandum. ſ. gaudium iuſtorũ, & gaudium appetendum. ſ. beatorum. Primum eſt reſpuendum, quia ſecum habet annexam vanitatem, vnde non eſt verum gaudiũ, ſed ſophiſticum. de hoc dicitur Iob. 20. Gaudium hypocritæ ad inſtar puncti. Item habet admixtam anxietatem. Ioel. 1. Confuſum eſt gaudium a filijs hominum, plus enim eſt ibi de labore, ſollicitudine, & tædio quam de bono, vnde non eſt purum gaudium, ſed multis contrarijs ſociatum. Item habet ſociam fatuitatem: ſæpe enim fiũt in iſtis gaudijs multæ fatuitates, quæ aliàs non fierent, & quando redit homo ad conſcientiam ſuam, non inuenit ibi niſi fatuitatem. Prouer. 15. Stultitia gaudium ſtulto. Item frequenter habet ſecum iniquitatem, gaudent enim aliqui de ſimplicium oppreſſione, Iſa. 32. Gaudium onagrorum paſcua gregum, ideſt gaudent ſuperbi diuites, ſe rapere bona de quibus paſci deberent ſimplices: tale fuit gaudium Iudæorum qui de traditione Chriſti gauiſi ſunt, & pacti ſunt pecuniam ſe daturos Matth. 14. Alij de ruina vel de infortunio proximorum, contra quod ait ſap. Proue. 24. Cum ceciderit inimicus tuus, ne gaudeas, & in ruina eius, ne exultet cor tuum, ne forte videat dominus, & diſpliceat ei. Ideo Iob. 31. Si gauiſus ſum ad ruinam eius, qui me oderat, quaſi diceret non. Alij de morte. Contra quod Eccleſiaſtici. 8. Noli de mortuo inimico tuo gaudere, quoniam omnes morimur. Alij etiam quod longe deterius eſt, de iniquitatibus ſuis gaudent, ſicut ſcriptum eſt Prouer. 2. Lætantur, cum malefecerint, & exultant in rebus peſſimis, ſed ſicut Prouer. 19. dicitur. Qui gaudet in iniquitate, denotabitur, ideſt diffamabitur, vel infamis efficietur, vel denotabitur, ideſt de nota ſeu ſcriptura libri vitæ delebitur. Alij iniquè agentibus congaudent adulando, quod eſt contra Deum & charitatem. Quia ſicut ait Apoſtolus. 1. Corin. 13. Charitas non gaudet iniquitate. congaudet autem veritati. Hæc omnia prædicta gaudia malo fine concluduntur. ſicut dicitur Prouer. 14. Extrema gaudij luctus occupat. Item poſt illud Iob. 21. Tenent tympanum & cytharam gaudent ad ſonitum organi. Sequitur. Ducunt in bonis dies ſuos, & in puncto ad inferna deſcendunt. ad vitandum tam horrendum finem hortatur Apoſtolus. 1. Corin. 7. Qui gaudent tãquam non gaudentes, & qui emunt tanquam non poſſidentes, & qui vtuntur hoc mundo tanquam non vtantur. Et Iacob 4. Riſus veſter in luctum conuertatur, & gaudium in mœrorem. Item Iere 45. dictum eſt ad Baruch. Ecce quos ædificaui ego deſtruo, & quos plantaui ego euello, & tu quæris tibi gaudia, noli quærere. De gaudio ſpirituali. Dicto de gaudio mundiali, Sequitur dicẽdum de gaudio ſpirituali, quod etiam eſt multiplex: prouenit enim gaudium ſpirituale ex dolore contritionis, & feruore delectationis, ex mœrore compaſſionis, ex puritate cõſcientiæ, & bonorum operum executione, ex amore iuſtitiæ, & malorum punitione, ex tentationum & tribulationum paſſione. Eſt autem gaudium proueniens ex dolore contritionis. de quo dicitur Prouer. 14. Cor quod nouit amaritudinem animæ ſuæ in gaudio eius non miſcebitur extraneus, ideſt diabolus, vel homo malignus. Deus. n. & tota cœleſtis curia congaudent ei, ſicut expreſſe dicitur Lu. 15. De oue perdita quam dominus per deuia quæque requirit, & ſi inuenerit eam, imponit in humeros ſuos gaudens. Sequitur. Gaudium maius erit in cœlo ſuper vno peccatore pœnitẽtiam agente, quam ſuper nonaginta nouem iuſtis, qui non indigent pœnia. Tota & militans eccleſia congaudere debet, ſicut dicitur Lucæ 16. de filio prodigo reuertenti. Epulari & gaudere oportebat, quia frater tuus hic mortuus fuerat & reuixit, perierat & inuẽtus eſt. Quantum ergo gaudere debet pęnitens de ſua conuerſione cum inde gaudeat Deus altiſſimus, humilitas iuſtorum hoium, necnõ etiam ſublimitas angelorum. Debet aũt gaudere pęnitens, ſicut æger de curatione ſua, obſeſſus de ſua euaſione, dãnatus ad mortem de ſua liberatione. Mirum eſt aũt ꝙ de dolore gaudium, de amaritudine dulcedo, & de timore ſecuritas oriatur. Item eſt gaudium proueniens ex feruore dilectionis, ſicut docet Apoſtolus, 1. Corin. 12. Si patitur inquit vnum membrum, compatiuntur oĩa membra, ſiue gloriatur vnum membrum congaudent oĩa membra. Itẽ Ro. 12 Gaudere cũ gaudentibus flere cum flentibus. Item eſt gaudium proueniens ex mœrore compaſſionis, ideſt ex memoria dominicæ paſſionis, cum amaritudine recordatæ, oritur gaudium deuotionis. ſicut dicitur Iſa. 12. Haurietis de profundo myſterio diuinæ pietatis, Aquas. i. abundantiam lachrymarum in gaudio deuotionis, De fontibus. i. de vulneribus abundanter ſanguinem ſemel producentibus, indeficienter vero gratiam promerentibus. Saluatoris, i. Chriſti. Item Baruth. 5. Gaudentes in Dei memoria Itẽ eſt gaudium proueniens ex puritate conſcientiæ, & bonorum operum executione. Quantum ad primum dicitur Eccleſiaſtici. 30. Non eſt cenſus ſuper cenſum ſalutis corporis, & non eſt oblectamentum ſuper cordis gaudium. Item Ro. 14. Non eſt regnum Dei eſca & potus, ſed gaudium & pax in ſpũſancto, quantum ad ſecundum põt intelligi illud Eccl. 1. Religioſitas cuſtodiet & iuſtificabit cor, iucunditatem & gaudium dabit. Item eſt gaudium proueniens ex amore iuſtitiæ & punitione malorũ. de hac ait Sap. Prou. 21. Gaudium eſt iuſto facere iudicium quando. ſ. exercetur iuſtitia, non ex libidine vindictæ, ſed ex amore iuſtitiæ, ſine qua reſpublica non poſſet ſtare, & pauor operantibus iniquitatẽ. De iuſtitia enim gaudent iuſti propter vtilitatem reipu. ſicut ait Pſal. 57. Lætabitur iuſtus, cum viderit vindictam:

Mali autem videntes, vel audientes iuſtitiam exerceri terrentur, vt ex terrore pœnæ & ſi non ex amore Dei, vel iuſtitiæ deſiſtant a malis, & a ſuis prauis voluptatibus compeſcantur. Itẽ eſt gaudium proueniens ex tolerantia paſſionũ Iaco. 1. Omne gaudium exiſtimatę, cum in tentationes varias incideretis, ſcientes, ꝙ probatio fidei noſtræ patientiam operatur. patiẽtia autem opus perfectum habet. Item Ro. 12. Spe gaudentes, in tribulatione patientes. Item Matth. 5. Beati eſtis cum maledixerint vobis homines, & perſecuti vos fuerint, & dixerint omne malum aduerſum vos mentientes propter me, gaudete, & exultate, quoniam merces veſtra copioſa eſt in cœlis. Ideo dicebat Apoſtolus Colo. 2. Gaudeo in paſſionibus. Exemplo Chriſti qui propoſito ſibi gaudio ſuſtinuit crucem. Hebræ. 12. Communicantibus igitur Chriſti paſſionibus gaudete, vt i reuelatione gloriæ eius gaudeatis exultantes. De gaudio beatorum. Dicto de gaudio mundiali & ſpirituali, dicendum eſt aliquod breuiter de gaudio cœleſti. Eſt autem illud puriſſimum ſine contrarij permixtione, pleniſſimum omnimoda perfectione, perfectiſſimum ęterna duratione Eſt igitur gaudium cœleſte puriſſimum, ſine contrarij permixtione. Iſa. x. Gaudium & lætitiam obtinebunt, & fugiet dolor & gemitus. Item Apoc. 21. Abſterget Deus omnem lachrymam ab oculis eorum, & mors vltra non erit neque clamor neque dolor erit vltra, quæ prima abierũt. Item eſt pleniſſimum omnimoda perfectione. Ioan. 16. Petite & accipietis, vt gaudium veſtrum ſit plenum. Item Iſa. 65. Ecce ego creò Hieruſalem exultationem & populum eius gaudium. Notate verba. Non dicit dominus creò in Hieruſalem exultationem, vel Hieruſalem plena erit exultatione, vel aliquid tale, ſed ipſa ciuitas erit exultatio. Nec dicit, dabo populo eius gaudium, vel populus eius erit gaudioſus, ſed ipſum gaudium. Sic autem loquitur ad immenſitatem gaudij plenius exprimendam, & expreſſius deſignandam. Exẽplum ſicut lamina ferri in medio fornacis ardentiſſimè tota & totaliter penetratur ab igne, ita ꝙ de lamina & de qualibet eius parte poteſt dici ꝙ non tantum eſt ignita, ſed ignis, nec tantum lamina continet in ſe nec comprehendit totum ardorem fornacis. ſic quælibet anima beata ſic vndiq; tota & totaliter penetratur a gloria vel gaudio. quòd verè poteſt dici quælibet anima non tantum glorioſa, ſed ipſa gloria, non tantum gaudioſa, ſed ipſum gaudium. Nec tamen eſt aliqua adeo glorioſa quæ totam gloriam comprehendat. Sicut ſignanter deſignat dominus Matth. 25. Intra in gaudium domini tui. quaſi dicat, non in te intrabit gaudium quia tu non poſſes illud comprehendere. ſed tu intrabis in illud ſicut in abyſſum impenetrabilem, & immenſam. Item eſt perfectiſſimum duratione, quia æternum. vnde Ioã. 16. ait ſaluator diſcipulis ſuis. Videbo vos, & gaudebit cor veſtrum, & gaudium veſtrum nemo tollet a vobis.

De paſſionibus iraſcibilis. *Diſt.* XXV.

POſt conſiderationem de paſſionibus concupiſcibilis, Conſequenter dicendum eſt de paſſionibus iraſcibilis. Et primo de ſpe & deſperatione. Secũdo de timore & audacia. Tertiò de ira. Circa primum quærũtur octo. Primò vtrum ſpes ſit idem qđ deſiderium vel quod cupiditas. Scđo vtrum ſpes ſit in vi apprehenſiua, vel in vi appetitiua. Tertiò vtrum ſpes ſit in brutis animalibus. Quartò vtrum ſpei contrarietur deſperatio. Quintò vtrum cauſa ſpei ſit experientia. Sextò vtrum in iuuenibus, & ebrioſis ſpes abundet. Septimo de ordine ſpei ad amorem. Octauò vtrum ſpes conferat ad operationem. Ad primum. ſ. vtrũ ſpes ſit idem quod deſiderium vel cupiditas, dicẽdum ꝙ ſpes paſſionis ex obiecto conſideratur, circa obiectum aũt ſpei quatuor conditiones attenduntur. Primò quidem ſi ſit bonum. Non. n. propriè loquendo eſt ſpes niſi de bono, & per hoc differt ſpes a timore qui eſt de malo. Scđo vt ſit futurũ. non. n. eſt ſpes de pñti vel de iã habito, & per hoc differt ſpes a gaudio qđ eſt de bono pñti. Tertio requiritur ꝙ ſit aliquid arduum cum difficultate adipiſcibile. nõ. n. aliquis dicitur ſperare aliquid minimum, qđ ſtatim eſt in ſua ptãte vt habeat. & per hoc differt ſpes a deſiderio, vel cupiditate quæ eſt de bono futuro abſolute. vnde pertinet ad concupiſcibilẽ, ſpes aũt ad iraſcibilem. Quarto aũt ꝙ illud arduum ſit poſſibile adipiſci. non. n. aliquis ſperat id quod oĩno adipiſci non põt. & ſm hoc differt ſpes a deſperatione. Sic igitur patet ꝙ ſpes differt a deſiderio ſicut differunt paſſiones iraſcibilis a paſſionibus cõcupiſcibilis, & pp hoc ſpes præſuppouit deſiderium. ſicut & oẽs paſſiones iraſcibilis præſupponunt paſſiones cõcupiſcibilis. Ad ſcdm. ſ. vtrum ſpes ſit in vi apprehenſiua, vel appetitiua. dicendũ ꝙ cum ſpes importet extenſionem quandã appetitus in quoddam bonum manifeſtè pertinet ad appetitiuã virtutẽ. Motus. n. ad res propriè pertinet ad appetitum. actio vero virtutis cognitiuę perficitur non ſm motũ cognoſcentis ad res, ſed potius ſm ꝙ res cognitæ ſunt incognoſcente. ſed quia vis cognitiua mouet appetitiuam repræſentando ei obiectum ſuum ſm diuerſas rõnes obiecti apprehenſi ſubſequuntur diuerſi motus in vi appetitiua. Alius. n. motus ſequitur in appetitu ex apprehẽſione boni & alius ex apprehenſione mali. & ſimiliter alius motus ex apprehenſione pñtis, & futuri, abſoluti & ardui, poſſibilis, & impoſſibilis, & ſecundum hoc ſpes eſt motus appetitiuæ virtutis conſequens apprehenſionem boni futuri ardui poſſibilis adipiſci. ſ. extẽſio appetitus in huiuſmodi obiectum. Ad tertium. ſ. vtrum ſpes ſit in brutis animalibus, dicẽdum ꝙ interiores paſſiones animalium ex exterioribus motibus deprehendi poſſunt. ex quibus apparet ꝙ in animalibus brutis eſt ſpes, ſi enim canis videat leporem, aut accipiter auem nimis diſtantem, non mouetur ad ipſam quaſi nõ ſperans ſe eam poſſe adipiſci. Si autem ſit in propinquo, mouetur quaſi ſub ſpe adipiſcendi. Vt. n. ſupra dictum eſt appetitus ſenſitiuus brutorum animalium, & etiam appetitus naturalis rerum ſenſibilium ſequuntur apprehenſionem alicuius intellectus, ſicut & appetitus naturæ intellectiuę, qui dicitur voluntas, ſed in hoc eſt differentia ꝙ voluntas mouetur ex apprehenſione intellectus coniuncti, ſed motus appetitus naturalis ſequitur apprehenſionem intellectus ſeparati, qui naturam inſtituit. & ſimiliter appetitus ſenſitiuus brutorum animalium, quæ etiam quodammodo inſtinctu naturali agunt. vnde in operibus brutorum animalium & aliarum rerum naturalium apparet ſimilis proceſſus, ſicut in operibus artis, & per hunc modum in brutis animalibus eſt ſpes, & deſperatio. Ad quartum. ſ. vtrum deſperatio ſit contraria ſpei. dicendum ꝙ ſicut ſupra dictum eſt in mutationibus inuenitur duplex cõtrarietas, vna ſm acceſſum ad contrarios terminos, & talis cõtrarietas ſola inuenitur in paſſionibus concupiſcibilis, ſicut amor & odium cõtrariantur. Alio modo per acceſſum & receſſum reſpectu eiuſdem termini, & talis contrarietas inuenitur in paſſionibus iraſcibilis: obiectum autem ſpei qđ eſt bonum arduum habet quidem rõnem attractiui prout conſideratur cũ poſſibilitate adipiſcẽdi, & ſic tendit in ipſum ſpes, q̃ importat quendam acceſſum. Sed ſm ꝙ conſideratur cũ impoſſibilitate obtinendi habet rõnẽ repulſiui. q2 vt dr̃ in 4. Ethi. cum ventũ fuerit ad aliquid impoſſibile, tunc hoĩes diſcedũt, & ſic reſpicit hoc obiectum deſperatio. vñ importat motum cuiuſdã receſſus, & pp hoc cõtrariatur ſpei ſicut receſſus acceſſui. Ad quintũ. ſ. vtrũ experiẽtia ſit cauſa ſpei. dicendũ ꝙ ſicut ſupra dictũ eſt, obiectũ ſpei eſt bonũ futurum arduum poſſibile adipiſci. Põt ergo aliquid eſſe ſpei cauſa, vel quia facit hoĩ aliqđ eſſe poſſibile. vel q2 facit eũ æſtimare aliqđ eſſe poſſibile. Primo modo eſt cã ſpei oẽ illud qđ auget ptãtem hoĩs, ſicut diuitiæ. fortitudo, & inter cætera ẽt experientia. nã p experiẽtiã homo acqrit facultatem aliquid de facili faciendi. Et ex hoc ſequitur ſpes. vnde Vegetius dicit in libro de re militari. Nemo facere metuit, quod ſe bene didiciſſe confidit. Alio modo eſt cauſa ſpei omne illud quod facit alicui æſtimationem, ꝙ aliquid ſit ſibi poſſibile. Et hoc modo doctrina, & perſuaſio quælibet põt eſſe cauſa ſpei, & ſic ẽt experientia eſt cauſa ſpei, in quantũ. ſ. per experientiam fit homini æſtimatio, ꝙ aliquid ſit ſibi poſſibile, qđ impoſſibile ante experientiam reputabat, ſed per hunc modum experientia põt ẽt eſſe cauſa defectus ſpei: quia ſicut per experientiam fit homini æſtimatio, ꝙ aliquid ſit ſibi poſſibile, quod reputabat impoſſibile, ita econtrario per experientiam fit huiuſmodi æſtimatio, ꝙ aliquid non ſit ſibi poſſibile, quod poſſibile æſtimabat. Sic ergo experientia eſt cauſa ſpei duobus modis. cauſa aũt defectus ſpei vno modo, & pp hoc magis dicere poſſumus eam eſſe cauſam ſpei. Ad ſextum. ſ. vtrum in iuuenib. & ebrioſis ſpes abũdet, dicendum, ꝙ iuuentus eſt cauſa ſpei propter tria, ut philoſophus dicit in ſecundo Retho. Et hæc tria pñt accipi ſcdm tres diuiſiones boni, quod eſt obiectum ſpei, quod eſt futurum, & arduum, & poſſibile, ut dictum eſt. Iuuenes enim multum habent de futuro, & parum de præterito, & ideo: quia memoria eſt præteriti, ſpes aũt futuri, parum habent de memoria ſed multum viuunt in ſpe. iuuenes ẽt propter caliditatem naturæ habent multos ſpiritus, & ita in eis cor ampliatur. Ex amplitudine aũt cordis eſt, ꝙ aliquid ad ardua tendat, & ideo iuuenes ſunt animoſi, & bonæ ſpei. ſimiliter ẽt illi, qui non ſunt paſſi repulſam, nec experti impedimenta in ſuis conatibus de facili reputãt aliquid ſibi poſſibile, vnde & iuuenes, & propter inexperientiam impedimentorum, & defectuum de facili reputant aliquid poſſibile, & ideo ſunt bonæ ſpei duo ẽt iſtorum ſunt in ebrijs. ſ. caliditas, & multiplicatio ſpirituum propter vinum, & verum in conſideratione periculorum, uel defectuum, & propter eandem rationem ẽt oẽs ſtulti, & deliberatione non vtentes omnia tentãt, & ſunt bonæ ſpei. Ad ſeptimũ. ſ. vtrum ſpes ſit cauſa amoris. Dicendum ꝙ ſpes duo reſpicit. ĩt. n. reſpicere ſicut obiectum bonum ſperatum. ſed quia ſperatum eſt arduum poſſibile. ſit aũt aliqñ aliquod arduum poſſibile nobis, non per nos, ſed per alios. Ideo ſpes ẽt reſpicit id per quod ſit nobis aliquid poſſibile. Inquantum igitur

ſpes

ſpes reſpicit bonum ſperatum ſpes ex amore cauſatur. Non enim eſt ſpes, niſi de bono deſiderato & amato. inquantum verò ſpes reſpicit illum per quem fit nobis aliquid poſſibile, ſic amor cauſatur ex ſpe, & non econuerſo. Ex hoc enim ꝙ per aliquid ſperamus nobis poſſe prouenire bona, mouemur in ipſum ſicut in bonum noſtrum, & ſic incipimus ipſum amare. Ex hoc enim ꝙ amemus aliquem non ſperamus, de eo niſi per accidens, inquantum. ſ. credimus nos reamari ab ipſo vnde amari ab aliquo facit nos ſperare de eo. ſed amor eius cauſatur ex ſpe quam de eo habemus. Ad octauum. ſ. vtrum ſpes adiuuet operationem dicẽdum ꝙ ſpes per ſe ſemper habet ꝙ adiuuet operationem intendendo ipſam, & hoc ex duobus. Primo quidem ex ratione ſui obiecti, ꝙ eſt bonum arduum poſſibile. Aeſtimatio enim ardui excitat attẽtionem. æſtimatio vero poſſibilis, non retardat conatum. vnde ſequitur ꝙ homo intentè operetur propter ſpem. Secundo vero ex rõne ſui effectus, ſpes enim vt ſupra dictũ eſt cauſat delectationẽ quæ adiuuat operationem, vt ſupra dictum eſt, vnde ſpes operationem adiuuat. Ex prædictis collige ꝙ ſpes, & eſt paſſio & eſt virtus. vna videlicet de virtutibus Theologicis. Et cõueniunt hæc & illa, quia vtraque eſt quædam expectatio boni futuri, non cuiuſcunque ſed ardui. deſiderium. n. de quo dictum eſt ſupra. eſt reſpectu boni futuri cuiuſcunque magni vel parui, ardui, vel nõ ardui, & timor eſt reſpectu mali futuri cuiuſcunque magni, vel parui, ſed ſpes eſt reſpectu boni futuri ardui. Differunt aũt ſpes ſecundum ꝙ eſt paſſio, & ſcdm ꝙ eſt virtus. quia ſpes ſm ꝙ eſt virtus, eſt certa expectatio futuræ beatitudinis, ex gratia & meritis proueniens. ſed ſecundum ꝙ eſt paſſio, eſt expectatio non certa alicuius boni futuri ea ratione, vel coniectura probabili cum confidentia diuinæ bonitatis proueniens. Ex his intellige differentias inter ſpem ſecundum ꝙ eſt virtus, & ſcdm ꝙ eſt paſſio. nam vna eſt expectatio certa, alia non certa. vna eſt de bono increato & æterno, alia de bono creato & tpali. vna prouenit ex gratia & meritis, alia non. Sciendum aũt eſt, ꝙ ſpes aliqñ accipitur largè pro expectatione boni futuri cuiuſcumque ardui, vel non ardui. ſicut dicimus, ꝙ agricola laborat ſpe fructus percipiendi, & mercator in ſpe lucri acquirendi, & generaliter oĩs artifex operatur in ſpe finis ſui operis aſſequendi. Alio modo dr̃ ſpes ꝓpriè pro expectatione boni futuri ardui vt dictum eſt. quæ videlicet expectatio prouenit ex aliqua probabili rõne, quæ tñ eſt minus principalis, & ex confidentia adiutorij diuinæ bonitatis miſericorditer affuturi, ſicut videmus, ꝙ aliquis iuuenis delicatus conſtanter arctiſſimam religionem ingreditur. Nam ſuæ debilitatis oblitus ſperat diuinum ſibi adiutoriũ affuturum. Alius auſteram aſſumit pœnitẽtiam. alius longas peregrinationes, & duras. alius labores, & pericula, quæ omnia videntur excedere vires eorum, qui propter firmam ſpem quam habẽt in dño talia aggredi non verentur. Hoc modo decet oẽs hoĩes eſſe bonæ ſpei, vt videlicet ſperent ſperanda de diuina miſericordia confidendo, & ei principaliter innitendo, ſcdm illud Pſal. In Deo ſperauit cor meum & adiutus ſum. Ad hanc hortatur Sap. Eccleſiaſtici. 2. Reſpicite filij nationes hominum, & ſcitote quia nullus ſperauit in dño & confuſus eſt. Maximè vero decet & expedit reges, & principes eſſe magnæ ſpei in magnis arduis, & periculoſis negocijs, ꝓſertim, cum pro iuſtitia conſeruanda, & vtilitate reipublicæ procuranda vel defendenda hæc attentant, & tanto magis decet eos eſſe bonæ ſpei, quanto negotia iuſtiora ſunt & magis cõia, quãto ẽt poteſtas ciuilis, abundantia diuitiarum, & nobilitas generis eis amplius ſuffragantur, dummodo non nimis in iſtis confidant, ſed hoc quaſi pro nihilo habẽtes diuinæ miſericordiæ principaliter innitantur. Exemplo illius nobiliſſimi Principis, Iudæ ſ. Machabæi, de quo ſic dicitur. 2. Machab. 15. Machabæus ſemꝑ confidebat cum omni ſpe auxilium ſibi a domino affuturum, & hortabatur ſuos ne formidarent ad aduentum nationum, ſed in mente haberent adiutorium ſibi factum de cœlo, & nunc ſperarent ab omnipotente ſibi victoriam affuturam. Exemplum etiam habemus. 2 Paral. 13. Quod cũ Hieroboam Rex Iſrael cũ octingentis milibus veniſſet ad pugnandum contra Abya regem Iuda, dixit Abya ad Hieroboam & exercitum eius. Habetis grandẽ populi multitudinem, in exercitu autem noſtro dux Deus. Filij Iſrael nolite pugnare contra dñm, quia vobis nõ expedit. Sequitur. Perterruit Deus Hieroboam, & oẽm Iſrael qui ſtabat ex aduerſo Iuda & Abya, & corruerũt ex Iſrael vulnerati quingenta millia virorum fortium. humiliatique ſunt filij Iſrael in tpe illo, & vehemẽtiſſime confortati ſunt filij Iuda, eo ꝙ ſperaſſent in dño Deo patrũ ſuorũ. Ad hoc ẽt ſunt exẽpla innumera in ſcriptura ſacra, quæ cauſa breuitatis omittimus. Sed de mũdanis hominibus dr̃ Sap. 3. Vacua eſt ſpes illorum. nec mirũ, quia non in Deo ſed in vanitate confidunt. videlicet in opulentia diuitiarum tpaliũ. Sicut de impio dr̃ in pſal. Ecce homo qui nõ poſuit Deum adiutorem ſuum, ſed ſperauit in multitudine diuitiarum ſuarum. Propter quod Apoſtolus Thimotæum admonet dicens. 1. Thi. 7. Diuitibus huius ſæculi præcipè non ſublime ſapere, nec ſperare in incerto diuitiarum, ſed in Deo viuo. Et Sap. ait Eccl. 31. Beatus diues, qui inuẽtus eſt ſine macula, & qui poſt aurum non abijt, nec ſperauit in pecuniæ Theſauris. Alij in poteſtate ciuili, ſicut reges, & principes ſolent cõfidere in multitudine virorum militarium. cõtra quos Pſal. ait. In te inimicos noſtros ventilabimus cornu, & in noĩe tuo ſpernemus inſurgentes in nobis, nõ enim in arcu meo ſperabo, & gladius meus non ſaluabit me. quaſi dicat. ſperent alij in multitudine bellatorũ, ſed ego in Deo meo ſperabo. Idem ẽt dicit. In Deo ſperaui, non timebo quid faciat mihi homo. Non. n. ſaluatur rex per multam virtutem, & gigas non ſaluabitur in multitudine virtutis ſuæ. Alij ſperant in multitudine amicorum carnalium, affinitate conſanguinitate, ſeu quocunque fœdere coniunctorum. Contra tales ait dñs per Prophetam Hier. 17. Maledictus homo qui confidit in homine & ponit carnem brachium ſuum, & a dño recedit cor eius. Item Iſa 30. Væ filij deſertores dicit dñs, ſperantes auxilium in fortitudine Pharaonis, & hñtes fiduciã in vmbra Ægypti, & erit vobis fortitudo Pharaonis in confuſionẽ, & fiducia vmbræ Ægypti in ignominiam. Aduerte ꝙ qñcunq; filij Iſrael in neceſſitatis tpe quaſi de dño diffidentes ad humanum auxilium recurrebãt, dñs humiliabat eos coram inimicis ſuis. Quando vero conuertebantur ad eum de ſua miſericordia confidentes liberabat eos, ſicut patet exemplis innumeris in ſcriptura. Alij ſperant in excellẽtia naturalium, videlicet iuuentute, fortitudine, pulchritudine, ſanitate, nobilitate generis, & huiuſmodi. Ex his. n. quædam ſpes vana conſurgit, qua promittit homo ſe diu victurum: Magna quidem, ſed non ita ſenio facturum, honores, & diuitias adepturum, mundi bonis vſurum, & ſua iuuenilia deſideria impleturum, ante mortem pœnitentiam ſalutarem acturum, & in morte ſenſum viuacem, ordinatam memoriam, vſum loquelæ, & actum diſcretionis neceſſariæ ac debitæ prouidentiæ habiturum, ſed reuera vaniſſima, falſiſſima, immo nimis erronea eſt ſpes iſta, cum ſit contra Deum, contra rõnem, & cõtra quotidianam experientiã. ſicut diligenter intuenti luce clarius innoteſcit. Ait. n. Sapiens Sap. 3. Spes impij quaſi lanugo eſt, quæ à vento mouetur, & tanquã ſpuma gracilis, q̃ a procella diſpergitur, & tanquã fumus, q̃ à vento diffuſus eſt, & tanquam memoria hoſpitis vnius diei prætereuntis. Hæc ſpes adeo ſeducit homines, vt vix inueniatur aliquis, qui in mortis articulo poſitus, & iam extremo ſpũ conſtitutus, & ab omnibus deſperatus non ſperet adhuc euadere, & recuperare corporis ſanitatem, qua ſpe ſtultiſſima circumuentus negligenter agit ea quæ animæ pertinent ad ſalutẽ. Huius exemplum habemus. 2. Mach. 9. de impijſſimo Antiocho, qui a Deo percuſſus plaga inſanabili, ita vt de corpore impij vermes ſcaturirent, ac viuentes in doloribus carnes eius effluerent, odore ẽt illius, & fœtore exercitus grauaret. dicebat tamen. Ego infirmitate graui apprehenſus neceſſariam duxi pro communi vtilitate curam habere, non deſperans memetipſum. ſed multam ſpem habens effugiendi infirmitatem, ecce in deſperato ſtatu poſitus, non deſperabat. Item de negocijs extrinſecis curam habens, de ſalute animæ non curabat. Iſto modo decipiuntur & excæcãtur penè omnes homines in extremis. Ex præmiſsis ſatis patet quid ſit de deſperatione dicendum. Sicut enim expedit omni homini præcipuè Regibus & Principibus ſperare ſperãda, ſic expedit nõ ſperare non ſperanda. Et ſicut ſperare non ſperanda eſt præſumptuoſa temeritas, ſic deſperare ſperanda eſt meticuloſa timiditas, & ſi nullos homines decet eſſe timidos, & puſillanimes, multominus decet Reges & Principes, quos oportet magna & ardua tractare negocia, & grattia interdum ſubire pericula pro republica conſeruanda. vnde in eis periculoſa eſſet deſperatio. Sicut dicitur. 2. Reg. 2. An ignoras, ꝙ periculoſa ſit deſperatio. Vere periculoſa, quoniam ante aggreſſionem negocij deijcit animum & eneruat virtutem, vt nullum bonum negocium audeat attẽtare. Sicut dicitur Prouer. 24. Si deſperaueris, in die anguſtiæ imminuetur fortitudo tua. Poſt aggreſsionem vero aut deſperatio facit deſiſtere ab incepto & totum dimittere imperfectum, & terga vertere inimicis, in prælio, aut ruptis diſcretionis habenis, & prorſus iudicio rationis oblito ad inſtar beluæ rabie ſæuientis, interdum in mortem præcipitat miſerum peccatorem, & perditionis Abyſſum. Vnde Ephe. 4. Deſperantes ſemetipſos tradiderunt impudicè in operationem omnis immundiciæ. Et Hiere. 18. Dicunt impij domino eos miſericorditer reuocanti. Deſperauimus, poſt cogitationes noſtras ibimus, & vnuſquiſque prauitatem cordis ſui mali faciemus. Nonnunquam etiam homines deſperati & ipſa deſperatione excæcati in ſeipſos crudeliter ſæuiẽtes in mortem ſe præcipitãt corporalem. Alij namque flammis ſe permittũt, alij in aquis ſe ſubmergũt. alij gladio ſe trucidant, alij præcipitant ſe collidunt & pereunt. alij laqueo ſe ſuſpẽdũt.

aliiſque modis varijs, vitam ſibi miſeram extorquentes, irremediabiliter ſibi tam corporum quam animarum æternam perditionem acquirunt. De deſperatione require infra libro tertio.

De timore & audacia. *Diſt.* XXVI.

DEinde conſiderandum eſt de timore & audacia. Circa timorem conſideranda ſunt quatuor. Primo de ipſo timore. Secundo de obiecto eius. Tertio, de cauſa. Quarto, de eius effectu. Circa primum quæruntur quatuor. Primò vtrum timor ſit paſſio animæ. Secundò vtrum ſit paſſio ſpecialis. Tertiò vtrum ſit aliquis timor naturalis. Quartò de ſpeciebus timoris. Ad primũ. ſ. vtrum timor ſit paſſio animæ. Dicendum quod inter cæteros animæ motus poſt triſtitiam timor magis rationem obtinet paſſionis. Vt enim ſupra dictum eſt, ad rationem paſſionis primo quidem pertinet quod ſit motus paſſiuę virtutis, ad quam. ſ. comparetur ſuum obiectum per modum actiui mouentis, eo quod paſſio eſt effectus agentis, & per hunc modum etiam ſentire & intelligere dicitur pati. Secundo modo magis propriè dicitur eſſe paſſio motus appetitiuę virtutis. & adhuc magis propriè motus appetitiuę virtutis habentes organum corporale, qui fit aliqua cum transmutatione corporali, & adhuc propriiſſimè illi motus paſſiones dicuntur, qui importans aliquod nocumentum. Manifeſtum eſt autem quod timor cum ſit de malo, ad appetitiuam potentiam pertinet, quæ per ſe reſpicit bonum & malum, pertinet autem ad appetitũ ſenſitiuum. fit enim cum quadam transmutatione. ſ. cum contractione vt Dam. dicit. Et importat etiam habitudinem ad malum ſecundum quod malum habet quodammodo victoriam ſuper aliquem. vnde veriſſimè ſibi competit ratio paſſionis, tamen poſt triſtitiam, quæ eſt de malo præſenti. nam timor eſt de malo futuro, quod non ita mouet ſicut præſens. Ad ſecundum. ſ. vtrum timor ſit paſſio ſpecialis. Dicendum quod paſſiones animæ recipiũt ſpeciem ex obiectis. vnde ſpecialis paſſio eſt, quæ habet ſpeciale obiectum, timor autem habet ſpeciale obiectum ſicut & ſpes. Sicut enim obiectum ſpei eſt. bonum futurum arduum poſsibile adipiſci, ita obiectum timoris, eſt malum futurum difficile, cui reſiſti non poteſt, vnde timor eſt ſpecialis paſsio animæ. Ad tertium. ſ. vtrum ſit aliquis timor naturalis. Dicendum quod aliquis motus dicitur naturalis, quia ad ipſum inclinat natura. Sed hoc contingit dupliciter. Vno modo quando totum perficitur a natura abſque aliqua operatione apprehenſiuę virtutis. ſicut moueri ſurſum eſt motus naturalis ignis, & augeri eſt motus naturalis animalium & plantarum. Alio modo dicitur motus naturalis, ad quem natura inclinat, licèt non perficiatur niſi per apprehenſionem, quia ſicut ſupra dictum eſt, motus cognitiuæ, & appetitiuæ virtutis reducuntur in naturam ſicut in primum principium. & per hunc modum etiam ipſi actus apprehenſiuæ virtutis, vt intelligere, ſentire, & memorari, & etiam motus appetitus animalis, quandoque dicuntur naturales, & per hunc modum poteſt dici timor naturalis. & diſtinguitur a timore non naturali ſecundum diuerſitatem obiecti. Eſt enim vt Philoſophus dicit in 2. rheto. timor de malo corruptiuo quod natura refugit propter naturale deſiderium eſſendi, & talis timor dicitur naturalis. Eſt iterum de malo contriſtatio, quod non repugnat naturæ, ſed deſiderio appetitus, & talis timor non eſt naturalis, ſicut etiam ſupra amor, concupiſcentia, & delectatio diſtincta ſunt per naturale & non naturale. Sed ſecundum primam acceptionem naturalis, ſciendum eſt quod quædam de paſſionibus animæ quandoque dicuntur naturales, vt amor, deſiderium & ſpes, aliæ vero naturales dici non poſſunt, & hoc ideo quia amor & odium deſiderium & fuga important inclinationem quandam ad proſequendum bonum & fugiendum malum, quæ quidem inclinatio pertinet & ad appetitum naturalem, & ideo amor quidem naturalis eſt, & deſiderium vel ſpes poteſt quodammodo dici etiam in rebus naturalibus cognitione carentibus. Sed aliæ paſſiones animæ important quoſdam motus, ad quos nullo modo ſufficit inclinatio naturalis, vel quia de ratione harum paſsionum eſt ſenſus, ſeu cognitio, ſicut dictum eſt quod apprehenſio requiritur ad rationem delectationis, & doloris, vnde quę carent cognitione non poſſunt dici delectari vel dolere, aut quia huiuſmodi motus ſunt contra rationem inclinationis naturalis, puta quòd deſperatio refugit bonum propter aliquam difficultatẽ, & timor refugit impugnationem mali contrarij ad quod eſt inclinatio naturalis, & ideo huiuſmodi paſſiones nullo modo attribuuntur rebus inanimatis. Ad quartum. ſ. de ſpeciebus timoris, dicendum quod Damaſ. lib. 2. aſſignat quinque ſpecies timoris, videlicet. ſegnitiem, erubeſcentiam verecundiam, admirationem, ſtuporem. Quorum numerus, & differentia ſic ſumitur, quia timor ſicut dictum eſt. eſt de futuro malo, quod excedit poteſtatem timentis, vt. ſ. quod ei reſiſti non poſſit. ſicut autem bonum hominis, ita & malum poteſt cõſiderari vel in operatione ipſius, vel in exterioribus rebus. In operatione autem ipſius hominis poteſt dupliciter malum timeri. Primo quidem labor grauans naturam, & ſic cauſatur ſegnicies, cum aliquis refugit operari propter timorem excedentis laboris. Secundo turpitudo lædens opinionem, & ſic ſi turpitudo timeatur in actu committendo eſt erubeſcentia, ſi autem ſit de turpi iam facto eſt verecundia. Malum autem quod in exterioribus rebus conſiſtit triplici ratione poteſt excedere hominis facultatem ad reſiſtendum. Primo quidem ratione ſuæ magnitudinis. cum. ſ. aliquis conſiderat aliquod magnum malũ, cuius exitum conſiderare non ſufficit. & ſic eſt admiratio. Secundo ratione diſſuetudinis. quia ſ. aliquod malum inconſuetum noſtræ cõſiderationi offertur, & ſic magnum eſt in noſtra reputatione, & hoc modo eſt ſtupor qui cauſatur ex inſolita imaginatione. Tertio modo ratione improuiſionis, quia. ſ. præuideri non poteſt, ſicut futura infortunia timentur, & talis timor dicitur Agonia. Et nota quod admiratio & ſtupor ſpecies ſunt timoris, ſed admiratio, quæ eſt de magno malo, & ſtupor qui eſt de malo inſolito. vnde poteſt dici quod ſicut ſegnicies refugit laborem exterioris operationis, ita admiratio & ſtupor refugiunt difficultatem conſiderationis rei magnæ & inſolitæ ſiue ſint bona ſiue mala, vt hoc modo ſe habeant ſtupor & admiratio ad actum intellectus, ſicut ſegnicies ad exteriorem actum. Admirans enim refugit in præſenti dare iudicium de eo quod miratur, timens defectum, ſed in futurum inquirit. Stupens autem timet & in præſenti iudicare, & in futuro inquirere. vnde admiratio eſt principium philoſophandi, ſed ſtupor eſt phyloſophicę conſiderationis impedimentum. Item aſſignantur a magiſtris, & ſanctis ſeptem ſpecies timoris. Eſt enim timor naturalis, mundanus, humanus, ſeruilis, initialis, filialis ſiue caſtus, & reuerẽtiæ. Timor naturalis, eſt quo naturaliter horret homo quicquid eſt naturæ contrarium vel nociuum, iſte non eſt meritorius, vel demeritorius, ſed indifferens: quia non ſubijcitur libero arbitrio, hoc timore omnis homo timet in mari & in omni periculo præcipuè in morte: vnde Chriſtus, vt verum corpus humanum ſe habere oſtenderet, imminente paſſione cœpit pauere & tędere, ſicut dicitur Marci 14. Et ex vehementiſſimo paſſionis horrore factus in Agonia ſudorem ſanguineum emiſit, quando factus eſt ſudor eius tãquam guttę ſanguinis decurrentis in terram Lucæ. 22. Quia licèt ipſe ardentiſſimo deſiderio pro ſalute noſtra quæreret paſſionem ſecundum iudicium rationis, & imperium diuinitatis, tamen ſenſualitas naturaliter horrebat mortem, vnde ſecundum motum ſenſualitatis orabat. Pater ſi fieri poteſt tranſeat a me calix iſte Matth 26. ſed ſecundum iudicium rationis dicebat, verumtamen nõ ſicut ego volo ſed ſicut tu. Iſto timore fugit Helyas a facie Iezabel. 2. Reg. 18. Iſtum timorem etiam viri ſancti communiter habent in morte, vt ſiquid eſt in eis purgandum ipſo pauore purgetur, vel quia timet anima ſeparari a carne, & intrare regionem ſibi prius ignotam. Vnde in vitis patrum legitur, quod cum quidam pater deſideraret videre quomodo anima iuſti de corpore egrederetur. tranſiens per quandam villam vidit quendam peregrinum ſolum in platea iacentem, & quaſi in extremis laborantem, & Michaelem & Gabrielẽ de cęlo deſcendentes, & ei aſſiſtentes, vnus ad dexteram, alter aũt ad ſiniſtram & rogabant animam de precepto Dei vt a corpore egrederetur, quæ timens nolebat corpus relinquere. & dixit Michael ad Gabrielem, ſume hanc animam vt regrediamur. Rñdit Gabriel. miſſi ſumus a dño vt ſine dolore & violentia eijciatur. Cum hæc clamarent ad dñm, miſit dñs Cytharistam Dauid cum Cantoribus Cœleſtis Hieruſalẽ. Quorum cantus audiens anima peregrini inter manus Angelorũ exilijt, & cum gaudio in cœlũ deducta fuit. Notandũ quod non eſt mirum ſi ſci & iuſti mortem timent. De quibus Prouer. 28 Iuſtus quaſi Leo confidit. Et 30. eiuſdem. Leo fortiſſimus beſtiarum ad nullius pauebit occurſum. cum ipſe Leo vt dicunt naturales ſeptem timeat, vt patet ex libro Iſidori & hiſtoria trãſmarina. ſ. ſtratam publicam, ſtrepitum rotarum, & ignẽ, & quoddam aĩal quod dr̃ Lazaumia cuius ferocitate vix pt aliqua beſtia eſſe tuta, & quoddam aĩal paruum qđ dr̃ Leotopholos, de cuius carnibus comedens Leo intoxicatus a venatoribus, & occiditur. vñ illud aĩal maximè odiunt Leones. & ſi põt illud inuenire occidũt, quia paruum eſt. non tñ inde guſtant. Item timet Leo venatorũ ingenia ſiue artificia, vt pedicas, & chordas, vñ cauda delet veſtigia ſua. Itẽ timẽt Leones ſuorũ cuſtodum flagella. vñ aliqñ catulos innoxios verberãt corã eis, vt diſcant timere. Sꝫ iſta ſeptẽ debent timere hoĩes. ſ. ſtratam mortis publicã, per quã neceſſe eſt oẽs incedere. ſtrepitus rotarum. ſ. cõminationes, & verba vtriuſq; teſtamenti: ignẽ inferni & purgatorij: ſeueritatẽ ſummi iudicis. Toxicum pctĩ, venatorũ. i. dæmonũ aſtutiã, flagella pñtia bonorũ & malorũ. Timor mũdanus eſt quo timet hõ amittere tpalia q̃ habet, vel non conſequi q̃ deſiderat & non hẽt. intantũ quod præeligit aliquid facere contra Deũ q̃ habita perdere vel deſiderata nõ cõſequi. Primo modo peccauit Pharao opprimens filios Iſrael iniuſtè, ne

multipli-

multiplicarentur & adderentur inimicis ſuis, & dãnificarent eũ in rebus. Exo. 1. Silr Herodes occidens pueros, volens occidere Ieſum, timens ne auferret ei regnum. Matth. 2. Item Iudæi. Io. 11. Ne forſà veniant Romani, & tollãt locum, &c. Similiter Pilatus timens amittere Præſidentiæ dignitatem, Chriſtum tradidit ad mortẽ, cum tñ prius per multas vias conatus fuiſſet liberare eũ. Audito enim: Secundũ legem debet mori, quia filiũ Dei ſe fecit, timuit, ſicut dr̃ Io. 19. Sed tñ audito poſtea: Si hunc dimittis, nõ es amicus Cęſaris: tradidit eũ vt crucifigeretur. De hoc Iob 6. Qui timet pruinã, irruet ſuper eũ nix. Greg. Aliquis peccatorũ ſuorũ cõſcius, ea q̃ poſſidet indigentibus largiri deſiderat: ſed tñ ne datis rebus egeat, ipſe formidat. Cumq; carnis ſubſidia reſeruanda trepidus ſpparat, ab alimentis miſericordiæ animã necat: & cum in terra pati inopiã metuit, ęternam ſibi abundantiam ſupernæ refectionis abſcindit. Nõ ſic Tobias faciebat, qui potius volebat amittere tpalia, q̃ opera miſericordiæ dimittere. Tob. 1. Sancti iſta tpalia quaſi nihil reputabant, ideo ea amittere pp Deum nõ timebant. Hierem. 4. Aſpexi terram, & ecce vacua eſt, & nihil. Iob 1. Dñs dedit, dñs abſtulit. Item in Dial. 20. Cum quidã malitioſus incendiſſet omnia bona Stephani viri Dei, & quidam diceret ei hic plangens, & diceret: Væ pater quid tibi cõtigit. Ille quaſi nihil ſe amiſiſſe reputans reſpondens ait: Quid contigit mihi, plangens eius qui fecerat peccatum, nihil reputans damnum ſuum: ſed ſe potius reputans exoneratum eſſe. Item dr̃, q cum quidã Philoſophus in ciuitate obſeſſa amiſiſſet omnia bona ſua, adductus nudus corã Rege, qui ciuitatem ceperat, ridebat: & cũ quæreretur quare hoc, reſpondit, eo q nihil amiſerat: quia ſenſum ſuũ, & bona interiora ſua adhuc integrè habebat. Et cum dicerent aſſiſtentes, immo vxorem, & filias, & diuitias, dixit: Non eſt tuum quod fortuna facit tuum. Iſta enim erant fortunæ, nõ mea. Item timor mũdanus eſt, quã aliquis pp timorem quẽ habet, ne deficiant ei tpalia Deum non timet amittere, ea vel iniuſtè acquirendo, vel retinendo, vt villicus iniquitatis, qui timens defectum horũ defraudabat dñm ſuum. Luc. 16. Item ſeruus inutilis, qui talentum Dñi abſcondit in terra. Matth. 25. Item de eo qui mnam repoſuit in ſudario. Luc. 19. Scire autem debent mundani, q Deus eſt timentibus ſe theſaurus omnium bonorum indeficiens. Vnde Pſal. Nihil deeſt timentibus Deũ. Iſa. 33. Timor Dei ipſe theſaurus eius. Item ſicut paradiſus vbi eſt abundantia ſine defectu. Eccl. 40. Timor Dei, ſicut paradiſus Dei in benedictionibus, inſuper omnem gloriam operuerunt illum, ſ. timentem Deum benedictiones: vnde poſſumus dicere, quod dr̃ in Pſal. Inquirentes aũt Dñm non min. &c. Et Tob. 10. Omnia in te vno habentes nõ debemus te dimittere ire a nobis. Aug. Fœlix Chriſtiana religio, quę omnia poſſides in omnium poſſeſſore. Item in vita Ioãnis Eleemoſinarij dr̃, q cum quidam redargueret eum, q ita largas eleemoſinas faciebat, & q nõ poſſet ſufficere dicerent: Ait q totus populus Alexandriæ, ſi daret ei, immo totus mundus non poſſet euacuare infinitos theſauros miſericordiæ Dei. Idem quanto plus dabat, tanto plus abundabat. Timor humanus eſt, quã minus timet homo pelli ſuæ, & naſcitur ex nimio amore corporis proprij, & vitę præſentis, iſte eſt culpabilis, quia plus vellet homo peccare, q̃ vitam perdere, vel quàm grauem dolorem corporis ſuſtinere. A tali timore nos reuocat Dñs. Matth. 10. dicens: Nolite timere eos qui occidũt corpus, animã autem non poſſunt occidere: ſed potius eum timete qui poteſt corpus & animã perdere in gehennã. Item Prou. 29. Qui timet hoiem, cito corruit. Chryſoſt. Facilè declinat a iuſtitia, qui in cauſis plus hominem, q̃ Deũ formidat. Ideo dicebat Pſal. Non timebo quid faciat mihi homo. Qui hoc timore terrentur, ſimiles ſunt Adæ. Gen. 3. Qui plus voluit facere voluntatẽ vxoris ſuæ, quàm Dei, timens, vt dicit Aug. eã contriſtari. Sic Petro, qui timore mortis, vel incommodi tpalis ter negauit Deũ. Item diſcipulis, qui hoc timore Ieſu relicto fugerũt. Matth. 26. Mar. 14. Luc. 22. Contra quos Matth. 10. Luc. 12. Nolite timere eos, qui occidunt corpus. Et nota, q ſeptẽ rationibus non ſunt timendæ pœnæ, vel mors corporis pp Deum illata. Prima ratio pp diuinam voluntatem, quæ hoc dicit: Nolite timere, &c. vt ſupra. Et ſuper Geneſ. 22. dicit Ioſephus, q Iſaac audiens, q Deus pręceperat hæc patri, & q vellet eum mori, ille qui eum patri dederat, libenter voluit ligari & immolari. Secundò pp Dei fidelitatem & largitatem, a quo corpus & membra habemus, & qui debet & promiſit iſta cum multo premio reſtituere, ſi pp eum amiſerimus. Sic dicebant illi boni fratres, de quibus 1. Mach. 7. Quartum vnus dixit: E cœlo iſta poſſideo: ſed pp Dei leges hæc ipſa deſpicio: quia ab ipſo me ea recepturum ſpero, hæc dicebat membra exponens martyrio. Item quidam dicebat: Non debeo timere aſinum miſerum amittere in ſeruitio dñi fideliſſimi, qui pro eo amiſſo in ſeruitio eius reddet mihi nobiliſſimũ dextrarium. Tertiò pp eiuſdem dñi ſeueritatem, quia aut trademus ei carnem puniendam pp ea, quæ fecit tpaliter, aut ipſe puniet eam ęternaliter. Item quidam paterfamilias bene ſe torquebat, de quo in vitis patrum dr̃, q cum ſeruaretur mortuus, circa mediam noctem reſurgens terruit omnes qui aderant, vadens ad eccleſiam Deo gratias agens, res ſuas in partes tres diuidẽs: vnam vxori relinquẽs: alteram filiis: tertiam pro Deo diſtribuens. Hinc fugit ad eremum, cellam faciens iuxta fluuium congelatum, & veſtitus ſe balneabat, & egrediens veſtimenta ſinebat congelari ad carnem, poſtea in balneum calidiſſimum intrabat, & hoc ſuſtinebat ſucceſſiuè quantum poterat vſque ad mortem: & cum de his, & de aliis ab aſpectantibus argueretur, dicebat: Si vidiſſetis quæ vidi, eadem vel ampliora mecum faceretis: & referebat, q in exitu ſuo a corpore vir lucidus duxit eum cõtra ortum Solis vſque ad vallem infinitæ magnitudinis, cuius vnum latus plenum erat flammis ſeuientibus, aliud gelu & furenti grandine, & erant ipſa latera plena animalibus, quæ cum non poſſent ſuſtinere ignis vehementiam, tranſibant ad gelu, & econuerſo. Poſt duxit eum per tenebras denſiſſimas: poſt diſparuit ibi, & vidit globos ignium de baratro aſcendentium, & inde aſcendẽtes & reincidentes homines ignitos ad fauillarum modum, & fętorem ſenſit inde exalãtem intollerabilem, & fletum audiuit, etiam eiulatum incomparabilem, & teterrimos dæmones forcipes igneos, & fuſcinnulas tenentes, & eum capere volentes, & proiicere in fornacem. Tunc is qui eum dimiſerat, apparuit ei in mediis tenebris quaſi ſtella inhibens dæmonibus, ne eum tangerent, quia iudex præceperat eum reduci ad corpus, vbi ſi vellet pœnitentiam ageret. Quem poſtquam duxit ad loca requiei reduxit eum ad corpus. Hoc etiam factum, vel ſimile refert Beda in geſtis Anglorum. 5. li. 3. ca. Et hunc patremfamilias vocat Drictuelmen: & accidit, vt ait ab Incarnatione Domini DC. & 1c 6. De cuius etiam viſione plura alia refert. Idem verè refert Grego. dial. 4. lib. 32 ca. de quodam Petro facto eremita, qui antequam eremum peteret, in infirmitate grauatus defunctus eſt: ſed protinus vitæ reſtitutus inferni ſupplicia, & innumera flammarum loca ſe vidiſſe teſtabatur, & quoſdam potentes huius ſæculi ibi ſuſpenſos vidiſſe, vbi cum mergeretur, prohibuit angelus corpus eius dicens, egredere, & qualiter tibi viuendum ſit attende. Qui ad vitam rediens, adeo carnem ſuam vigiliis, & ieiuniis affligebat, vt ſi lingua taceret, quæ viderat & audierat & timuerat, conuerſatio loqueretur. Quartò pp carnis contrarietatem quam habet cum ſpiritu. Gal. 5. Hæc enim ſibiinuicem aduerſantur, vt Iacob & Eſau. Geneſ. 25. Collidebantur in vtero eius paruuli. Hierony. Quocunque me verto mecum inimicum porto. Vnde quidam ſanctus Abbas, cum eſſet excæcatus, dicebat: Gratias ago Deo, qui vindicauit me de aduerſario meo, qui tot mala mihi ſolebat facere per iſtos duos proditores, & raptores, ſ. oculos quos deſtruxit. Thren. 3. Oculus meus deprędatus eſt animam meam. Quintò pp animæ pretioſitatem, & corporis vilitatem. 2. Corinth. 4. Habemus theſaurum iſtum in vaſis fictilibus. Multi autem ſunt, vt ruſticus quidam, qui vadens ad forum ocreas viliſſimas portabat ſuper humeros ſuos, magis volens nudos pedes lædere, quàm ocreas. Item fuit quidam præpoſitus, cui (vt dr̃ parabolicè) quidam Rex commendauit filiam ſuam, vt eã delicatè nutriret ſub periculo vitæ ſuæ, & canem ſuum, vt eum qualitercunque in vita ſeruaret, & ligatum teneret, ne in filiam inſurgeret. Qui econtrario ita canem omnibus deliciis impinguauit, & filiam ita fame & miſeria afflixit, q canis rupto vinculo puellam non valentem reſiſtere interfecit. Canis iſte eſt corpus, filia anima, Rex Deus, præpoſitus homo, vinculum eſt obedientia. Bern. Sic ſtulti ęſtimatores de minimis maximam, & de maximis minimam curam gerunt. Sextò pp peccatis aduerſarie modicitatem & durationem, quia momentanea eſt virtute, qui nihil poteſt niſi permiſſa. Ioan. 19. Non haberes in me poteſtatem, niſi datum fuiſſet tibi deſuper: vnde, vt dicit Pet. Alphon. Cum quidam Rex comminaretur cuidam Philoſopho. Reſpondit. O Rex poteſtatem tuam nõ oportet me timere. Non præteritam, quia illa iam non eſt, nec erit, non præſentem, quia momentanea, ſi eſt, ſtatim non eſt. Non futurã, quia illa nondũ eſt, & dubium eſt vtrum erit. Vnde B. Hylarius Pictauẽ. vt legitur in vita eius, reſpondendo Leoni Papæ Arriano Romæ in cõcilio, comminanti ei pp hoc, q ſtabat pro fide ſiet cum veneris, conteram ſuperbiam tuam. Reſpondit. & ſi non veneris, qui ſecedens ad cameram priuatam mortuus eſt. Similiter quia mali ad modicum bonos torquent, in ęternum torquebuntur ab eis. Pſal. Exultabunt ſancti in gloria: Et poſt. Gladij ancipites in manibus eorum, &c. Malach. vlt. Calcabitis impios, &c. Hoc ſignatum eſt. Ioſ. 10. vbi fecit Ioſue calcare filios Iſrael pedibus capita Regum inimicorum. De hoc infra de pœna maleficiorum, & diuerſis conſolationibus martyrum. Septimò pp præmij immẽſitatẽ, de quo infra loquemur. 2. Cor. 4.

Id enim,

Id enim, quod in præſenti eſt momentaneum & leue tribulationis noſtræ, æternæ gloriæ pondus operatur in nobis. & Gen. 49. Iſachar videns terram ꝙ eſſet bona, & requiem ꝙ eſſet optima, ſuppoſuit humeros ad portandum. Iſachar interpretatur vir mercedem vidit: quia qui videt præmium, portat oĩa patienter. Stephanus videns Cœlos apertos poſuit genua ad Martyrium ſuſcipiendum. Actuum. 6. Quaſi non timens tortores. Qui.n. præponunt carnem ſpiritui ſimiles ſunt illi, qui præponunt aſinum ſuum ſibi, & plus de eo cogitat, & ſimiles ſunt illi militi, qui elegit hoſpitium, vbi prouideretur equo ſuo, & ipſe negligeretur. Vnde dicitur ꝙ tres milites condixerunt adinuicem, ꝙ quærerent fortunam, quæ dr̃ auentura, & cum ingrederentur ciuitatem quandam dictum eſt eis, ꝙ non erant ibi niſi tria hoſpitia. In vno equi bene procurabantur, & equites fame moriebãtur. In alio erat econtrario. In tertio aũt eques, & equus bene, ſed vix erat quin in exitu eques bene verberaretur. Tres ergo tria hoſpitia acceperunt, & inuenerunt, vt eis dictum fuerat, tertio excepto, qui non fuerat verberatus, & cum quæreret cauſam quare non fuerat verberatus, dictum eſt ei, ꝙ dño domus bene obediẽs in oĩbus fuerat. Ciuitas eſt mũdus in quo ſunt tres hoſpites, quidam ſunt, qui nimiam curam gerunt de equo procurando, neglecto milite, equus corpus, miles aĩa ſiue ſpũs. De his Iob. 24. Obliuiſcatur eius miſericordia Dei, qui ſterilem. ſ. carnẽ pauit, & viduæ. i. aĩæ non benefecit. Alij ſunt qui indiſcreto zelo corpus atterunt, & ſpiritus, & ſpiritualium curam tm̃ gerunt. Tertij ſunt, qui vtriq; indiſcrete intendũt, & per oĩa Deo obediũt. Hi ſine flagello cum recedunt a mundo pertranſeunt. Contra illos, qui timore mortis, vel carnali peccant legitur in vitis Patrũ, ꝙ cum quidam monachus penetraſſet interiorem eremum inuenit paruum tugurium, & intus hoĩem nudum orantem, qui poſt plura verba dixit ei, ꝙ fuerat epũs, & tpe perſecutionis timore mortis ſacrificauerat Idolis, & præ dolore tormentorum fugerat ad ſolitudinem illam in qua fuerat ſolus per octuaginta annos, viuens de fructu palmæ cuiuſdam, quæ ferebat fructus per menſes ſingulos, & de aqua fontis coniuncti bibens, & cum perſeueraſſet ibi tanto tpe in pniã, & oratione non receperat conſolationem a dño ſuæ ſalutis, niſi anno illo vltimo, quo orante facies eius fit vt ignis, alium timentem conſolatur rogans, vt eum ſepeliat, quo mortuo, & ſepulto tugurium ſtatim cecidit, fons defecit, palma aruit. Nõ ſic Eleazarus, de quo. 2. Mach. 6. dicitur ꝙ eum magis voluit mori, q̃ fingere ſe comedere carnes ſuillas contra legem dicens. Non.n. ætatem noſtra dignum eſt fingere, vt multi adoleſcentes pp meam ſimulationem, & pp modicum corruptibilis vitæ tps decipiantur, & per hoc maculam atq; execrationem meæ ſenectuti conquiram, ſed ſenectute dignus apparebo, & adoleſcentibus exemplum forte relinquam. Timor ſeruilis ſm Aug. eſt qñ aliquis timore gehennæ non peccat non habens reſpectum ad amorem iuſtitiæ, vel offenſam Dei. Aug. Inaniter inquam ſe putat victorem eſſe peccati, qui timore non peccat: quia ſi non impleur foris negotium malæ cupiditatis: ipſa tñ mala cupiditas intus eſt hoſtis. Idem, inimicus iuſtitiæ eſt, qui ſolo timore pœnæ non peccat, amicus aũt eius eſt, qui eius amore non peccat: hunc timorem forſitan habent illi, de quibus Apoc. 18. dr̃, ꝙ pp timorem tormentorum plangent pœnam ciuitatis Babylonis, videntes fumum incendij eius. Et Sap. 5. dicitur. Videntes turbabuntur timore horribili. Tales ſunt mirabiliter fatui, qui magis timent pœnam incurrere, q̃ Deum offendere, vel amittere: quia ex illo timore inordinato fit vt pœnas quas timent non euadant, & peccatum non deponãt, & Deum, & Regnum æternum amittant, quod non facerent ſi timorem offenſæ Dei præponerent, & cum amore, quod faciunt facerent: videtur ꝙ magis velint eſſe exules, q̃ hæredes. Serui peccati, & Diaboli, q̃ filij Dei: filij ancillæ, q̃ liberæ. non.n. eſt hæres filius ancillæ cum filio liberæ. Gen. 21. Gal 4. Talis aũt timor non liberat a pœna inferni. Dicitur ꝙ cum quidam ſcholaris videretur Pariſius mori valde pœnitens, & compunctus, apparuit poſt mortem magiſtro ſuo habens Cappam de cedulis conſcriptam diuerſis ſophiſmatibus, & cum quæreret magiſter qualiter eſſet ei, Rñdit, ꝙ cappa iſta plus põderaret eum q̃ aliqua turris de mundo, & ꝙ intus incomparabiliter vreretur, & cum alius diceret, q̃o hoc eſſet, cum ita mori compunctus viſus eſſet, ait, ꝙ illæ lachrymæ potius ex timore mortis, & gehennæ proceſſerant, q̃ ex amore Dei, vel ex amiſſione eius, & cum diceret magiſter, ꝙ non videretur ita torqueri, extendit ille manum ſuam, & vnam guttam ſudoris ſui proiecit ſuper manum eius, quæ ſtatim perforata eſt, & ipſe euanuit. Tunc ipſe dicens. Linquo coax ranis, cras coruis, vanaq; vanis. Ad Logicam pergo quæ mortis non timet ergo. Apud Claramuallem vadens ibi habitum religionis aſſumpſit, & arta pœnitentia ſe ibi afflixit. Non ſolum aũt ſm aliquos: ſeruilis timor eſt, dimittere peccare timore gehennæ, ſed timore alicuius temporalis pœnæ, vnde ibi ſuper Pſal. Confige timore. ſ. car. m. glo. Aug. Viuit in hoĩe peccandi voluntas, & ſequeretur opus ſi ſperaretur impunitas. In hoc erant Iudæi ſeruantes legem timore nõ amore. Deut. 33. In manibus eius ignea lex, vnde lex data eſt cum timore, & terrore. Exo. 20. Vt probaret vos dñs venit, &c. & vt terror eius eſſet in vobis. Similiter Antyochus in flagello ſuo orabat ſceleſtus Deo a quo non eſſet miſericordiam conſecuturus, &c. 2. Mach. 9. Similiter Pharao cum releuaretur ab eo plaga dicebat, neſcio dñm, & Iſrael non dimittam. Qñ aũt flagellabatur, promittebat ſe dimittere filios Iſrael. Exo. 10. Qui autem timore aduerſitatis a peccato abſtinent, ſunt ſimiles pyrhatis, qui tpe tempeſtatis timore perterriti vouent multa, facta tranquillitate reddere nõ curant, ſed ſtatim currunt ad ludos. Item ſimiles ſunt cuidam Britoni, qui cum duceret ad montem ſancti Michaelis ad forum vaccam ſuam, & vitulum, vt eam venderet ibi, videns fluctus maris refluere, & timens vouit vitulum Beati Michaeli ſi euaderet. Poſt recedente fluctu dixit Michaeli, ꝙ fatuus eſſet ſi crederet, ꝙ ei, ſuum vitulum daret. Poſt redeunte fluctu, magis de propè magis timens, vouit vtrumque dicens, Michael ſi totum vis, totum habebis. Retrocedente iterum fluctu cum non crederet de cætero fluctum poſſe eum attingere clamauit, Michael, Michael neq; vaccam, neque vitulum, de cætero habebis. Sic eſt de his qui ſeruiliter timentes in periculis mortis, vouent primo aliena reſtituere, poſtea religionem intrare, vel aliquid ſimile. Sed cum crederet Brito eſſe in tuto loco, venit fluctus ſubito, & eum, & vaccam, & vitulum inuoluit. Similiter mors ſubito aufert talibus pecuniam, corpus & animam: quia dum dicunt pax & ſecuritas, tunc repentinus ſuperuenit interitus. Timor initialis eſt, quo quis timet pœnam, & erubeſcit culpam commiſſam, ſed plus Dei offenſam. Prouer. 1. Eccl. 1. Principium ſapientiæ timor domini Prouer. 8. Timor Dei odit malum, plus amore iuſtitiæ, q̃ timore pœnæ. Hic timor hẽt duos oculos, dextrum amoris iuſtitiæ ad declinandum mala culpæ, ſiniſtrum ad infernum, hic figit cum Abraham tabernaculum ſuum inter Bethel, & Hay. Gen. 12. & 13. Inter amorem Paradiſi, & timorem Inferni. Hic eſt Iſachar, habitans inter hos terminos. Gen. 49. Iſtæ ſunt illæ duæ ancillæ, quæ introducunt Heſter ad Aſſuerum. Heſter. 15. Timor eleuat, & comprimit defluentia veſtimenta virtutum, amor enim eam ſuſtẽtat. Hi ſunt duo Diſcipuli Philippus, & Andreas, qui gentiliter viuentes introducunt ad Ieſum Ioh. 12. Hi ſunt duo ſimul currentes ad monumentum. Ioan. præcurrit. Ioan. 20. Hæ ſunt duæ alæ datæ mulieri, per quas volat in deſertum pœnitentiæ, & vitæ æternæ. Iſtæ tres puellę. ſ. timor, pudor, & amor, datæ ſunt Thaydi meretrici, timor pœnæ futuræ eam a malo retraxit, pudor culpæ commiſſę veniam promeruit, & a peccato eam extraxit, amor iuſtitiæ eam ad ſuperna tranſuexit, & ad bonum prouexit. Hæ ſunt tres puellæ, quæ viſæ ſunt facere in cœlo lectum eius, de qua dicitur in vitis patrum, ꝙ erat ſpecioſiſſima meretrix in quadam ciuitate, propter quam multi ſe occidebant, multi ſe depauperabant, & audiens Abbas Paſnutius mala quæ faciebat, ſæculari habitu venit ad eam, & dato ei ſolido pro ſcorti pretio petiuit locum obſcurum vbi non poſſet videri, & ſine verecũdia peccaret, & cum duxiſſet eum ad plura loca, & iſte ſemper diceret, ꝙ timebat videri, duxit eum ad obſcuriſſimum locum dicens, ꝙ non poſſet eum ibi videre niſi Deus aut Diabolus. De quo verbo facto ei ſermone, & oſtenſo q̃uo deberet aſpectum Dei formidare, conuertit eam, quæ vocauit oẽs amatores ſuos, & fecit oĩa, quæ lucrata fuerat ab eis per peccatum comburi in medio vrbis, ad valorem. 400. librarum auri, dicens, ꝙ magis volebat hæc ibi comburi q̃ in futuro comburerentur ab eis, poſt ad deſertum venit vbi dictus pater in parua cellula eam incluſit, vbi erat ſola feneſtra parua, per quam propinabatur ei parum panis, & aqua, ſingulis diebus in qua vrinam iuxta ſe, & alia neceſſaria faciebat, quæ non audebat nomen Dei nominare, vel manus, vel oculos ad cœlum leuare, quaſi polluta, ſed conuerſa ad Orientem dicebat. Qui plaſmaſti me miſerere mei. Poſt tres autem annos compaſſus ei dictus Abbas iuit ad Beatum Antonium, quærens ſi adhuc poſſet eam emittere, & eſſet ei dimiſſum peccatum ſuum. Qui fecit pro hoc orare. Tunc Paulus maior Diſcipulus Antonij, in extaſi vidit lectum ſpecioſiſſimum in cœlo a tribus puellis ſpecioſiſſimis ſeruatum, & paratum, & cum quæreret ſi eſſet locus Beati Antonij, reſponſum eſt ei non, ſed Thaydis. Cumque eſſet excluſa dixit, ꝙ in dicto triennio habuerit peccata ſua ſemper ante oculos quaſi quandam ſarcinam, flens ſuper illa quotidie largiter, & dixerunt patres, quòd non propter pœnitentiam quam ſuſtinuerat, ſed propter peccatorum memoriam, & confuſionem fuerant ei, hæc dimiſſa. Tranſactis autem poſt hoc quindecim diebus quieuit in pace. Timor filialis, ſiue caſtus eſt, de quo dicitur Rom. 8. Non accepiſtis ſpiritum ſeruitutis in timore, ſed ſpiri-

tum

rum adoptionis, in quo clamamus Abba pater. iſte timor eſt perfectorum. Notandum, quod iſte timor eſt in quinque. Timent enim perfecti ne ſponſus venire nimis differat ad eorum conſolationem. Item vel cum venerit ne cito diſcedat vel nunquam. Tren. 1. Ideirco ego plorans, & oculus meus deducens lachrymas, quia longe factus eſt a me conſolator. Et ſimiliter in eodem ca. ſupra. Depoſita eſt vehementer non habens cõſolatorem. Iſa. 64. Vtinam diſrumperes cœlos, & deſcenderes, a facie tua montes effluerent. ſ. ſpeciali dulcedine. Gilbertus. Timore ſeruili & filiali timetur ſponſus. S. ſeruili ne veniat iudicaturus. Filiali ne tardet, & cum venerit ne diſcedat. Item timet homo perfectus cœleſtis patris iracundiam, licet pœnam ſenſus, vel damni ſibi infligendam non metuat. Vnde Lucæ. 21. Virtutes cœlorum, id eſt Angeli mouebuntur, licèt non timeant ſibi. Idem. Timeat bonus filius, ne in aliquo patri cœleſti diſpliceat Iob. 9. Verebar omnia opera mea. Vnde legitur in hiſtoria tripartita li. 6. Mos ſolebat eſſe Romanorum, quòd in magnis feſtiuitatibus Imperatores facerẽt ante ſe poni pro honore imperiali Arulam, & Thus apponi, & dabantur apponẽtibus munera. Iulianus apoſtata Imperator volens quoſdam Chriſtianos fieri idolatras, occultatis idolis ibi iuſſit Chriſtianis Thus igni apponere. Illi autem non aduertentes Idola Thus appoſuerunt igni pro amore imperiali, & aurum datum receperunt. Cum autem in conuiuijs Chriſtum benedicerent & inuocarent, reſponderunt idolatræ. Quomodo eum modo inuocaſtis, quem paulo ante negaſtis. Tunc idolum aduertentes aurum reiecerunt Imperatori. & clamauerunt dexteras ſibi debere amputari, quibus Thus in igne poſuerant & aurum receperant, licet neſcirent idola, nec in honore eorum hoc feciſſent ſed ignoranter, cum eſſent veri Chriſtiani. Hi tanquam boni filij plus volebant (vt ibi legitur) decapitari quam in modico patrem offendere, vel ei diſplicere. Sic Machabæi magis volebant inter feras habitare, & fœnum comedere quã habitare cum ſacrilegis, & in aliquo ab eis inquinari. 2 Macha 5. Similiter autem Ioannes Baptiſta fugit ad deſerta puer cum feris, ne leui ſaltem macularet vitam famine poſſet. Lucæ. 1. Item hunc timorem habet, qui pro aliquo incommodo quod ſibi timet imminere nõ dimittit quin Dei voluntatem faciat, vt Thobias, id eſt qui nec timore mortis, aut rerum priuatione dimittebat mortuos ſepelire. Item hunc forſitan habet timorem, qui poſtpoſito timore zelo ſuccenſus offenſam Dei non ſuſtinet videre impunitam, vt Mathathias. 1. Mach 2. Qui occidit idolatram in periculo corporis, & rerum. Septimus eſt timor reuerentiæ. Tamen quidam dicunt, quòd iſte eſt filialis, & quod huiuſmodi viſus habetur in patria Pſalm. Timor domini ſcilicet, per in. ſ. ſ. Et notandum, quod iſte timor eſt quando inferior creatura reſpicit D. i magnitudinem, vel ſuperioris, & in ſuam reſiliens paruitatem pertimeſcit, & obſtupeſcit. Sic Ioan. Apoſt. 1. Videns filium hominis cecidit. Sic Diſcipuli tres in monte Thabor. Matth. 17. Et Abraham Gen. 18 loquar ad dominum meum cum ſim puluis, & cinis. Similiter cum tres videns procidens vnum adorauit. Similiter Angelica natura in cœlo videns ſummam maieſtatem tremit & admiratur, & ſtupet de ſua paruitate ad ſummam magnitudinem, quæ in infinitum maior eſt. Similiter & anima ibi vel in contemplatione hic. Hoc ſignatum eſt in ſtupore Reginæ Saba, & admiratione Salomonis. 3. Regum. 10. Item in caſu Heſter. 15. Verè admirabilis es domine. Similiter Ioannes Baptiſta contremuit baptizans dominum, ſicut cantatur de ipſo. Hunc timorem bene habebat ille pater beatiſſimus Syſoi, de quo dicitur in vitis patrum, quod eum inſtare migratio beatiſſimi Syſoi conuenerunt multi patres, & ſubito facta eſt facies eius quaſi quodam fulgore radians, & dixit. Conſolamini fratres, ecce Abrahã venit ad vos, & poſt. Ecce Chorus Prophetarũ, & poſt Ecce ſancti Apoſtoli, & poſt: Ecce ſancti Angeli. Et cum videretur loqui, & quærerent quid loqueretur, reſpondit. Venerunt ſancti Angeli tollere animam meam a corpore, ſupplico eis, vt paulalum propter pœnitentiam agendam ſuſtineant. Et cum dicerent, Abba tu non indiges pœnitentia, ait. In veritate dico vobis, quòd needum principium pœnitentiæ feciſſe me memini, Et cognouerunt quod perfectus eſſet in timore domini, bene in ſuam reſiliens paruitatem. quo migrante totus locus odore mirabili eſt repletus. Ad hunc timorem inducit conſideratio ſingulorum mirabilium domini & mi raculorum. Sic timebant filij Iſrael Exo. 19 & 20. Videntes mirabilia & audientes, quæ faciebat ſuper montem Synai. Pſal. Turbabuntur a fig. r. qui ha. t. Ion. 1. Videntes viri q̃ mare quieuiſſet a feruore ſuo timuerunt valde dominum. Lucæ 7. Reſuſcitato mortuo accepit omnes timor, & magnificabant Deum. Matth. 9. Videntes turbę paralyticum ambulantem timuerunt & glorificauerunt Deum &c Marci 4 Videntes diſcipuli quod imperaſſet vẽtis & mari, facta tranquillitate timuerunt valde &c.

De obiecto timoris. *Diſt.* XXVII.

DEinde conſiderandum eſt de obiecto timoris. Et circa hoc conſideranda ſunt octo. Primo videndum eſt vtrum obiectum timoris ſit bonum vel malum. Secundo vtrum malum naturæ ſit obiectum timoris. Tertio vtrum timor ſit de malo culpæ Quarto vtrum ipſe timor timeri poſſit. Quinto vtrum inſolita vel repentina magis timeantur. Sexto vtrum illa, contra quæ non eſt remedium, magis timeantur. Septimo de Deo timendo. Octauo, de timendis periculis huius mundi. Ad primum. ſcilicet vtrum obiectum timoris ſit malum vel bonum, dicendum quod timor eſt motus quidam appetitiuę virtutis. ad virtutem autem appetitiuam pertinet proſecutio & fuga. vt dicitur in 6. Ethi. Eſt autem proſecutio boni, fuga autem mali. vnde quicunque motus appetitiuæ virtutis importat proſecutionem, habet aliquod bonum pro obiecto, quicunque autem importat fugam habet malum pro obiecto. Vnde cũ timor importat fugam quandam, primo & per ſe reſpicit malum ſicut proprium obiectum. Poteſt autem etiam reſpicere bonum ſecundum quòd habet habitudinem ad malum, quod quidem poteſt eſſe dupliciter. Vno quidem modo inquantum per malum priuatur bonum, ex hoc autem ipſo eſt aliquid malum quod eſt priuatiuum boni. vnde cum fugiatur malum quia malum eſt, ſequitur vt fugiatur quia priuat bono, quod quis amando proſequitur. Et ſecundum hoc dicit Aug. quod nulla eſt cauſa timendi niſi amittatur bonum amatum. Alio modo bonum comparatur ad malum vt cauſa ipſius, inquantum ſcilicet aliquod bonum ſua virtute poteſt inducere aliquod nocumentum in bono amato. Et ideo ſicut ſpes, vt ſupra dictum eſt, ad duo reſpicit. ſ. ad bonum in quod intendit, & ad illud per quod ſperat ſe bonum concupitum adipiſci, ita etiam timor ad duo reſpicit. ſ. ad malum quod refugit, & ad illud bonum quod ſua virtute poteſt infligere malum. Et per hunc modum Deus timetur ab homine inquantum poteſt infligere pœnam vel ſpiritualem vel corporalem. per hũc etiam modum timetur poteſtas alicuius hominis maxime quando eſt læſa, vel quando eſt iniuſta, quia ſic in promptu habet nocumentum inferre. ſic etiam timetur ſuper alium eſſe, id eſt inniti alij, vt ſcilicet in eius poteſtate ſit conſtitutum nobis nocumentum inferre, ſicut ille qui eſt conſcius criminis timetur ne crimen reuelet. Ad ſecundum ſcilicet vtrum malum naturæ ſit obiectum timoris, dicendum quod ſicut philoſophus dicit in ſecundo Rethoric. Timor prouenit ex fantaſia futuri mali corruptiui vel cõtriſtatiui. Sicut autem contriſtatiuum malum eſt quod contrariatur voluntati, ita corruptiuum malum eſt, quod contrariatur naturæ, & hoc eſt malum naturæ, vnde de malo naturæ poteſt eſſe timor. Sed conſiderandum eſt quod malum naturæ quandoque eſt a cauſa naturali, & tunc dicitur malum naturæ, non ſolum quia priuatur naturæ bonum, ſed etiam quia eſt effectus naturæ, ſicut mors naturalis, & alij huiuſmodi defectus. Aliquando vero malum naturæ prouenit ex cauſa non naturali, ſicut mors, quæ violenter infertur a perſecutore: & vtroque modo malum naturæ quodammodo timetur, & quodammodo non timetur. Cum enim timor proueniat ex fantaſia futuri mali. vt philoſophus dicit. illud quod remouet futuri mali fantaſiam excludit & timorem. Quod autem non apparet aliquod malum vt futurum, poteſt ex duobus contingere. Vno quidem modo ex hoc quod eſt remotum & diſtans, hoc enim propter diſtantiam imaginamur vt non futurum, & ideo vel non timemus, vel parum timemus, vt enim philoſophus dicit in ſecundo rethor. quæ valde longæ ſunt non timentur. ſciunt enim omnes, quòd morientur, ſed quia non prope nihil curant. Alio modo æſtimatur aliquod malum quod eſt futurum vt non futurum propter neceſſitatem, quæ facit ipſum æſtimare, vt præſens, vnde philoſophus dicit in 2 Rheto. quòd illi qui iam decapitantur non timent videntes, ſibi neceſſitatem mortis imminere: ſed ad hoc quod aliquis timeat oportet adeſſe aliquam ſpem ſalutis. Sic igitur malum naturæ non timetur, quia non apprehenditur vt futurum. ſi vero malum naturæ quod eſt corruptiuum apprehendatur vt propinquum, & tamen cum aliqua ſpe euaſionis, tunc timebitur. Ad tertium ſcilicet vtrum timor ſit de malo culpæ. dicendum. quòd ſicut ſupradictum eſt, ſicut obiectum ſpei eſt bonum futurum arduum & quod quidem poteſt adipiſci, ita timorem de malo futuro arduo quod nõ poteſt de facili vitari. Ex quo poteſt accipi, q̃ illud quod omnino ſubiacet poteſtati & volũtati noſtræ non habet rõnem terribilis, ſed id ſolum eſt terribile quod habet cauſam extrinſecam. malum autem culpę ꝓpriam cãm habet. ſ. voluntatem humanam, & ideo propriè non habet rõnem terribilis. Sed quia voluntas humana ab aliquo exteriori poteſt inclinari ad peccandum, ſi illud inclinans habebat magnã vim inclinandi, ẽm hoc poteſt eſſe timor de malo culpæ inquantũ eſt de exteriori cauſa: puta cũ aliquis timet commorari in ſocieta-

te ma-

te malorum ne ab eis ad peccandum inducatur. Sed propriè loquendo in tali diſpoſitione magis timet homo ſeductionem q̄ culpam ſm̄ propriam rationem .i. inquantum eſt voluntaria. ſic.n. non habet vt timeatur. Ad quartum, ſ. vtrum ipſe timor timeri poſſit. Dicendum, quòd ſicut iam dictum eſt, illud ſolum habet rationem terribilis quod ex cauſa extrinſeca prouenit, non autem quod prouenit ex voluntate noſtra. Timor autem partim prouenit ex cauſa extrinſeca, & partim ſubiacet voluntati. Prouenit quidem ex cauſa extrinſeca inquantum eſt paſſio quædam conſequens fantaſiam imminentis mali. & ſm̄ hoc poteſt aliquis timere timorē, ne .ſ. immineat ei neceſſitas timēdi propter ingruentiam alicuius excellentis mali. Subiacet autem voluntati inquantum appetitus inferior obedit rationi. vnde homo poteſt timorem repellere. & ſm̄ hoc timor timeri nō poteſt. Ad quintum, ſ. vtrum inſolita & repentina magis timeantur. Dicendum ꝙ ſicut ſupra dictum eſt, obiectum timoris eſt malum imminens, quod non de facili repelli poteſt. Hoc autē ex duobus contingit, ſ. ex magnitudine mali, & ex debilitate timentis, ad vtrumque autem horum operatur ꝙ aliquid ſit inſolitum, & repentinum. Primo quidem facit ad hoc ꝙ malum imminens magis appareat. Omnia.n. corporalia bona & mala quanto magis conſiderantur tanto minora apparent. & ideo ſicut per diuturnitatem dolor præſentis mali mitigatur, vt patet per Tullium in tertio de Tuſcal. queſt. Ita etiam ex præmeditatione minuitur timor futuri mali. Secundo aliquid eſſe inſolitum, & repentinum facit ad debilitatem timentis inquantū ſubtrahit remedia, quæ homo poteſt præparare ad repellendū futurum malum, quæ eſſe non poſſunt quando ex improuiſo malum occurrit. Ad ſextum, ſ. vtrum illa quæ non habēt remediū magis timeantur. Dicendum, quòd obiectum timoris eſt malū. vnde illud quod facit ad augmentum mali, facit ad augmentum timoris. Malum. autem augetur non ſolum ſm̄ ſpeciem illius mali, ſed etiam ſecundūm circunſtātias, vt ex prædictis apparet. Inter cæteras autem circunſtantias diuturnitas, vel etiam perpetuitas magis videntur facere augmentū mali. Ea.n. quæ ſunt in tpe ſm̄ durationē tpis quodāmodo menſurantur. vnde ſi pati aliquid in tanto tpe eſt malum, pati idē in duplo tpe appræhenditur vt duplatum. & ſm̄ hanc rationem pati idē in infinito tpe, quod eſt perpetuo pati, habet quodammodo infinitū augmentū. Mala aūt, quæ poſtquam deuenerint non poſſunt habere remedium, vel non de facili accipiūtur vt perpetua, vel diuturna. & ideo maxime redduntur timenda. Circa ſeptimum de Deo timendo ſciendum, ꝙ Deum eſſe timendum oſtendūt. Primo quæ intra nos ſunt. Secundo, quæ extra nos. Tertio, quę infra nos. Quarto quæ ſupra nos. Intra nos ſunt duo, quæ Deū oſtendunt eſſe timendum. Primū eſt lex naturæ, quā intra nos gerimus. Ratio nanque naturalis dictat ſumme magnum ſummè eſſe timendum. Si ratio naturalis dictat patrem, dñm, & regem tpalem, & carnalem eſſe timendum, ſicut videmus ad ſenſum, quanto magis timendus eſt ſummus ille pater, de quo dicitur Ephe.3. A quo oīs paternitas in cęlo, & in terra eſt. Et Deu.32. Nunquid ipſe eſt pater tuus, qui poſſedit & fecit, & creauit te? Ideo dr̄ Leu.19. Patrem tuum timebis. Si dñm tpalē, quanto magis dñm dñorū? Vnde Deutro.10. Quid dñs Deus tuus petit a te, niſi ꝙ timeas eū &c. Et ſubiungit rōnem dicens: Ipſe eſt Deus deorū, & dñs dñantium, deus magnus potens, & terribilis. Item ſi regem moralē timemus, quanto magis timendus eſt rex regum .ſ. rector piorū regū, & vltor impiorū? Ideo Hiere.10. Quis non timebit te o rex gentiū? Secundo intra nos oſtendunt deum eſſe timendū peccata, quæ facimus. Hiere.2. Arguet te malicia tua &c. Sequitur, Scito, & vide quia malū, & amarū eſt te reliquiſſe dñm deum ſuum, & non eſſe timorē eius apud te. Sap.4. Venient in cognitione peccatorum ſuorū timidi. Iā extra nos oſtendunt deum eſſe timendum creaturæ generaliter, & ſcripturę multipliciter. Omnes inquam creaturæ ſuadent nobis deum eſſe timendum, quia nos inuitant ad amandum deum, qui creauit hæc oīa ad obſequium noſtrū. ſicut dicit Augu. reſpexiſſe cęlum, & terrā, & oīa quæ in eis ſunt, & oīa mihi clamant vt diligam te dñe. Cum igitur oīs amans timeat, inuitant nos oīa ad timendū deum. Vnde Apoc.14. Angelus habēs Euangelium æternum clamabat oībus gentibus, timete dñm, & adorate eū qui fecit cęlum, & terrā mare, & omnia quæ in eis ſunt. Similiter.15. Sancti qui vicerunt beſtiam cantabant, magna, & mirabilia ſunt opa tua dñe, quis non timebit te? Itē creaturæ inuitant ad timendum deum, quia oīa elemēta, & ea quæ in eis ſunt, punita ſunt in peccato primi hominis. Vnde Gen.3. Maledicta terra in ope tuo, ſpinas, & tribulos germinabit tibi. Quod videtur innuere Apoſtolus Ro.8. Oīs creatura ingemiſcit, & parturit vſq; adhuc, quæ liberabitur a ſeruitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum dei. Si ſic punitur creatura, quæ non peccauit, quantum debet timere ille qui hanc pœnam inflixit illi creaturæ. ille qui contra illū iudicem peccauit, qui vt dr̄ Sap.5. armabit creaturam in vltionem inimicorum. Qui vt dr̄ eiuſdem 9. fecit hoīem vt dñaretur vniuerſæ creaturę, & diſponeret orbē terrarū in æquitate. Secundo extra nos oſtendunt ſcripturæ multipliciter, ꝙ deum timere debeamus. videlicet ſuadendo, promittendo, comminando, & flagella ſeu punitiones peccantium recitando. Primo quidē oſtendunt ſcripturæ deum eſſe timendum ſuadendo ſeu præcipiendo. Leuiti.19. Timebis dñm deū tuū, quia ego ſū dñs deus tuus. Ibidē Time dñm deum tuum. Deutero.16. Dñm deum tuum timebis, & illi ſoli ſeruies. Vel 10. Quid petit dñs a te, niſi vt timeas eum &c. Eccl.12. deum time, & mandata eius obſerua. Hoc eſt oīs homo. Pſalm. Timete dñm oēs ſācti eius &c. Eccl 7. In tota aīa tua time deum. 1. Pe.2. deum timete &c. Secundo ſuadent nobis ſcripturæ timere deum multa bona timentibus promittendo. Deutero.5. Quis mihi det ait dñs eos habere talē mētē vt timeant me, & bene ſit eis in ſempiternum? Tobiæ 4. Habebimus multa bona ſi timuerimus deum. Eccl.1. Multa promittuntur timenti deum. Eiuſdem.33. Timenti deo nō occurrent mala, ſed in tentatione deus illum liberabit. Pſal. Timete dñm oēs ſancti eius, qm̄ nō eſt inopia timentibus eum. vnde dr̄ eſſe theſaurus bonorum ſpiritualium. Iſa.33. Timor dñi ipſe theſaurus eius, ſ. boni ſpiritualis in tuto loco cōſeruans. Prou.22. Timor dñi diuitiæ, & gloria. Et non ſolum in pñti promittūtur bona, ſed etiam in futuro promittuntur æterna. Pſ. dediſti hæreditatē timentibus nomē tuū. Et Eccl.1. Timor dñi gloria, & gloriatio & lætitia, & corona exultationis. Bern. Scribit dñs propoſitum pacis ſuper metuentes eum, diſſimulans mala, remunerans bona, vt miro modo & bona, & mala cooperarētur eis in bonum. Tertio ſuadet nobis ſcriptura timere deum comminando mala non timentibus eum. Deu.5. dñm deum timebis. & ſequitur poſt: Neqū iraſcatur furor eius contra te, & auferat te de ſuperficie terræ Prou.1. Increpationes meas neglexiſtis. Ego quoq; in interitu veſtro ridebo &c. Et poſt. Tunc inuocabunt, & non exaudiam, mane conſurgent ad me, & non inuenient me &c. Et poſt ſubiungitur cauſa: Et timorem dñi non ſuſceperunt. Hiere.2. Scito malum, & amarum eſſe te reliquiſſe dñm, & non eſſe timorem eius apud te. Quarto ſuadet ſcriptura timere deū flagella dei ſuper non timentes eum recitando. Vt.n. nobis timorem incutiat, recitat quō deus peccantes Angelos præcipitans condemnauit. vnde.2. Pe.2. Si.D. Angelis peccantibus non pepercit, primos parentes exhæredauit, humanum genus in diluuio fere deleuit, ſodomitas ſubuertit, & ſuccendit, Iſraelitas peccantes multis flagellis attriuit, & ſic de aliis. Dē ſolū timendum eſt, quia in pñti flagellat multipliciter peccatores, ſed etiā magis quia flagellis multis bonos exponit in pñti. & maxime per hoc ꝙ filium ſuum vnigenitum tot & tantis flagellis expoſuit. Iuxta quod ipſe dixit Luce.23. Si in viridi ligno hoc faciūt, in arido quid fiet? Item oſtendunt nobis deum eſſe timendum quæ infra nos ſunt, ſ. purgatorium, & infernus. De quibus loquitur multa inferius in locis ſuis. Item deum oſtendunt eſſe timendum, quæ ſupra nos ſunt .i. multæ conſiderationes attributorū dei, quæ ſummè ſunt in deo, & deum probant eſſe ſummè timendum, & eius offenſam eſſe ſummè cauendā, q̄ ſunt eius ſūma eſſentia, potentia, ſapientia, iuſtitia, puritas ſeu bonitas, prouidentia, & munificentia. Primū quidē ſumma eius eſſentia, quia ipſe eſt cauſa prima ſiue cauſa cauſarum oīum, dans omnibus eſſe per quod ſunt. Sic nominat ſe Moyſi Exo.3. cum quæreret Moyſes, quod eſt nomen tuum, rñdit dñs, Ego ſum qui ſū. Cuius eſſentia non habet cauſam aliam, ſed alia ab eo ſunt. Vnde Ariſto. & alij Philoſophi vocant deum cauſam primā, quæ immota mouet alias vt ſint & efficiant ad quod ſunt Bern. de conſideratione li.5. Quid eſt deus? qui eſt. Merito quidem nihil competentius certificat quid deus eſt. ſi enim bonū ſi magnū, ſi beatum, ſi ſapientem dixeris, vel aliud aliquid in hoc verbo inſtauratur quod eſt. Ideo ſummè timēdus eſt, a quo ſumus q̄d ſumus, ne ſi eum peccando offendimus ſe ſubtrahat a nobis, & nihil ſimus quod ſiunt hoīes cum peccant, vt dicit gloſa ſuper Ioan.1. Sine ipſo factum eſt nihil. Peccatum nihil eſt, per quod nihil ſiunt hoīes cum peccant. Vnde de illo lucifero tali, & tanto, de quo in Ezech.28. dr̄: Tu ſignaculū ſimilitudinis dei &c. Poſt multas glorioſas laudes eius ſubditur Inuenta eſt iniquitas in te peccaſti, & eiecit te de monte ſancto dei, & in fine nihil factus es, & nō eris in perpetuū. In paſſione Gordiani & Epimachi cum dixiſſet Gordianus Ego adoro Chriſtum qui fecit oīa, nō idola. Clemētius præſes ait: Si fecit oīa, quare ab imperatore Iuliano ꝓiectus ē? Rñdit Gordianus: Magis ab eo Iulian⁹ ꝓiectus ē, qa deū nō timet, ideo a deo ꝓiectus ē. Saul a deo ꝓiect⁹ dæmonib⁹ expoſit⁹ ē, & ī nihilū redactus, ſic & impera

tor apoſtata Iulianus. Secundo ſummè timendus eſt Deus propter immenſitatem potentiæ. Iob.42. Scio quòd omnia potes. Matth.10.& Luc. 15. Eum timete qui poſtquam occiderit habet poteſtatem corpus & animam mittere in gehennam. Alij potentes qui poſſunt in corpus non tñ in aĩa, nec ſemper & vbique, hic autem in omnibus ſemper, & vbique, & quomodo & qñ & quantum vult & ſtatim cum vult. Bern. ſuper. can. Qui omnia ſolo verbo creauit corpora, & ſpiritus cui de ſola voluntate ce eris ſuppetit efficientia tam in creandis rebus quàm in ordinandis prout voluerit, valet cum vult, quantum vult, quomodo vult. Idem ſuper can. ſermone. 51. Huius omnipotentis arbitrio præſto eſt incunctanter quod voluerit, omne opus altum inclinat, omne aduerſum cedit, docet ſine lingua, præbet, & tenet ſine manibus, ſine pedibus currit, & ſuccurrit perentibus ſolo ſpirituali nutu cum vult, ad quæcunque vult agenda cum tempus eſt. Idem in expoſitione ſuper miſſus eſt. ſoli Deo idem eſt facere quod loqui. idem loqui quod velle, ſiquidẽ apud Deum, nec verbum diſſidet ab intentione, quia veritas eſt, nec factum a verbo, quia virtus eſt, nec modus a facto, quia ſalus eſt. De huiuſmodi omnipotentia dicebat Glodnoeus rex francorum cum audiret tonitrua, & tremeret. Iſte eſt rectè dicendus rex potentiſſimus qui ſolo nutu ſuo alios reges facit tremere, & timere. Tertio ſummè timendus eſt propter claritatem ſapiẽtiæ, quia ſicut poteſt oĩa, ita ſcit omnia. Iob.42. Omnia potes, & nulla te latet cogitatio vnde dicit Ioann. Damaſc. Deus græcè theos dr̃, a theaſtę quod eſt conſiderare ſiue videre, quia conſiderat, & videt oĩa facta, vel cogitata a nobis. vnde totus videt, & totum videt. vnde Bern dicit eum totum oculum, & totum locum. in lib. 5. de conſolatione. Solus Deus ſolam neſcit ignorantiam, totus lux totus oculus qui minimè fallitur, quia minimè clauditur, quia extra ſe non quærit lumen vt videat, ipſe eſt qui videt, ipſe eſt vnde videt. Ideo Eccl. 23. arguit adulterum dicentem. Quis me videt? tenebræ circundant me, parietes cooperiunt me, delictorum meorum non memorabitur altiſſimus: & non intelligit quòd oĩa videt oculus illius, iſte expellit a ſe timorem Dei, & poſt non cognouit, qm̃ oculi dñi multoplus lucidiores ſole, circumſpicientes omnes vias hominum, & profundum abyſſi, & hominum corda. ad hoc facit exemplum ſupra poſitũ de Thayde. vnde bene dicit Boetius. Magna vobis iudicta eſt neceſſitas bonitatis dum cuncta agitis ante oculos iudicis cuncta cernentis. Et quidam verſificatur. Cum quid turpe facis quod me ſpectante rubeſcis, cur ſpectante Deo non magis ipſe rubes? Quarto, timendus eſt Deus propter ſeueritatem iuſtitiæ, quæ ſicut dicit Aug. Non ſinit dedecus culpæ ſine decore vindictæ. de quo Apoc. 19. Qui veniebat ad iudicium vocabatur fidelis, & verax, & in iuſtitia iudicat, & pugnat. cui in principio capituli clamant voces celeſtes: Iuſta, & vera iudicia eius, qui iudicauit de meretrice &c. quia nec dono nec precio, nec amore vel fauore, vel odio flectitur ab æquitate, nec timore. Prou.6 Zelus, & furor viri nõ parcet in die vindictę, nec acquieſcet cuiuſquam precibus, nec accipiet pro redemptione dona plurima. Bern. in ſermone de philoſophia. In exilio manſuetus & amabilis, in iudicio iuſtus, & terribilis, in regno glorioſus, & admirabilis. hæc rectus eſt momentum. In iudicio diſcretor meritorum, in regno diſtributor præmiorum. Hic autem timendus eſt non ſolum, quia iuſtè iudicat, ſed etiam quia durè vindicat torquens æternaliter in inferno. vnde ſequitur Apoc. 19. Ipſe calcat torcular irę Dei. Eiuſdem 14 dr̃. Quod filius hominis ſedens ſuper nubem candidam miſit falcem ſuam acutã & vindemiauit botros vineę terrę, & miſit eos in lacum irę Dei magnum, & calcatus lacus. Iſte lacus infernus eſt, vbi mali præciſi Dei ſnĩa irreuocabili & inflexibili a conſortio beatorum proijcientur, & conculcabuntur a dęmonibus, & ſupplicijs diuerſis opprimentur, & atterentur vt acinum in torculari, in quorum ſupplicio Deus terribilis, & horribilis apparebit. Pſ. Tu terribilis es, & quis reſiſtit tibi? Aug. Deus eſt in ſeipſo alpha, & omega. i. principiũ & finis, in mũdo creator, & rector, in Angelo decor & ſapor, in electo liberator & adiutor, in reprobo terror & horror. Quinto ſummè timendus eſt Deus pp ſummam puritatem bonitatis. Sũma eſt eius puritas mundicia, & bonitas. Ad cuius comparationẽ bona noſtra ſordida apparent. Iſa. 64. Facti ſumus vt immundi oẽs, & quaſi pannus menſtruatę vniuerſæ iuſtitiæ noſtrę Iob. 25. Nunquid iuſtificari poteſt homo comparatus Deo? aut apparere mundus natus de muliere? ecce luna non ſplendet, & aſtra non ſunt munda in conſpectu eius, quantomagis homo putredo &c. vel quia ſummè bonus odit impius & impietatem. Sap. 14. Odio ſunt Deo impius, & impietas eius. Ideo ſm̃ Ioann. Damaſc. tertio theos grecę dr̃ ab ethin quod eſt ardens. i. conſumens mala, ſ. Deutro. 4. Dñs Deus tuus ignis conſumens eſt, deus æmulator. Sexto pp ſummam prouidentię bonitatem, quę eſt cauſa cauſarum oĩum eorum effectuum. ab ipſa enim res oẽs prouidentur ab æterno, & in tpe creantur, ordinãtur & diſponuntur, & ornantur res inferiores, ad eius nutũ generantur, fouentur, nutriuntur, augmentantur & multiplicantur, & diſponuntur, & adminiſtrantur. Ipſa eſt cauſa cĩum corporalium, & ſpiritualium motuum, actuum, effectuum meritorum, & præmiorum. Ipſa adminiſtrat nobis bona tpalia gratuita, & æterna. Ipſa creat, & ornat, & conſeruat, ſubuenit, liberat, iuſtificat, magnificat, & ſaluet Deum timentes, & ſupra condignum remunerat. Ipſa merito dr̃ ſumma, & prima cauſa, ipſa dr̃ ipſe Deus. Ipſa græce theos dr̃ vel a theio quod eſt currere vel fouere, vt dicit Ioann. Damaſc. quia ipſa velociter ſubuenit gubernat, & diſponit, & fouet vniuerſa. Sap. 6. Ipſa ſumma ſapĩa circuit quærens dignos ſe, & in vijs ſuis oſtendit ſe ipſis hilariter, & in oĩ prouidentia occurrit illis Ideo ſummè timẽdus qui nobis oĩa prouidet, ne ſi non timeatur, ipſe ſe & ſua beneficia nobis ingratis ſubtrahat, & nĩa amittamus. Ecc. 5. Ne dicas non eſt prouidentia, ne forte iratus dñs ſuper ſermones tuos diſſipet cuncta opera manuũ tuarum, vel timenda eſt eius prouidentia, quia quanto plura, & maiora exhibet, tanto maiorem, & artiorem rationem exiget. Gre. Quantomagis creſcunt dona, tantomagis creſcunt rõnes donorum. Idem quãtomagis quiſque accepit in munere, tantomagis obligatur in reddenda rõne. Ecc. 12. In bonis ſit cor tuum &c. & poſt. Et ecce pro oĩbus iſtis adducet te Deus ad iudicium. Hæc eſt una cauſa ſm̃ ꝙ aſſignat glo. Immo præcipua quæ diuitẽ epulonem in inferum tradidit, quia in felicitate ſua timidus non fuit. Qui plus habent plus timere dẽnt. De hoius prouidentiæ beneficijs dicit Bern. in lib. 5. de conſideratione. Amat vt charitas, nouit vt veritas, ſedet vt æquitas, dñatur vt maieſtas, regit vt principium, tuetur vt ſalus, operatur vt virtus, rutilat vt lux, aſſiſtit vt pietas. Quid ergo eſt Deus? ꝙ ad vniuerſos ſpectat finis, ꝙ ad electionẽ ſalus, quid quærieur ad ſe nouit ipſe, quid eſt Deus? voluntas omnipotens, beniuolentiſſima virtus, lumen æternum, & incommutabilis ratio. ſumma beatitudo, creans mentes ad ſe participandum, viuificans ad ſentiendum efficiens ad appetendum, iuſtificans ad promerendum, dilatans ad capiendum, accẽdens ad zelum, fęcundans ad fructum, dirigens ad æquitatem, informans ad beniuolentiam, moderans ad ſapientiam, roborans ad virtutem, viſitans ad conſolationẽ, illuminans ad cognitionẽ, perpetuans ad immortalitatem, implens ad felicitatem, circundans ad ſecuritatem. Hæc oĩa ſumma dei prouidet beneuolentia. Ideo ſummè reuerenda & timenda, & diligenda. Septimo, propter munificentiæ largitatem, ſummè timenda eſt eius irritatio, & ſui muneris priuatio de cuius liberalitatis ſonum ere. dicit Dionyſius. Summa liberalitas dñi dat donum æquale ſibi. ſumma decẽt dare ipſam. Heſte. 2. Rex Aſſuerus largitus eſt dona iuxta magnificẽtiam principalem, donum autem æquale ſibi non poſſet ipſe dare niſi ſe daret, dat autem ſe timẽtibus ſe, in preſenti per gratiam, in futuro per gloriam. Eccleſ. 1. Timor dñi iuſtificabit & cuſtodiet cor. iucunditatem atque gaudiũ dabit æternum, ſ. iuſtificat, & ſeruat cor in preſenti per gratiã, dat iucunditatem, & gaudium quando timentibus ſe dat Deus in præmium. Pſal. Qui timent te videbunt me o pater ait filius & lætabuntur, quia viſio diuinitatis Chriſti, & humanitatis eſt tota merces. vt dicit Augu. Videre eſt tota merces. Gen. 15. Apparuit dominus Abrahę per viſionẽ dicens. ego protector tuus & merces tua magna nimis Ex præmiſſis colligitur, quòd ſummè timendus eſt non ſolum quia vbique eſt, ſed, quia omnibus præſens eſt: nec ita timenda eſſet eius pręſentia, ſi ignoraret, quæ aguntur vbi pręſens eſt, ſed ipſe videt, & ſcit omnia. non ita timendus eſſet ſi omnia ſciret, & omnia non poſſet, quę vellet, ſed ipſe poteſt omnia, quomodo, & quando & quotiens volt; vel ſi poſſet omnia, & eſſet excluſus ab aliquo loco poſſet eius potentia vitari, ſed ipſe in omnibus & ſuper omnia eſt, vt non ſit qui manus eius poſſit effugere: vel cum oĩbus antecedentibus non ita eſſet timendus ſed eſſet mutabilis de loco ad locũ, de ſcientia in ignorantiã, & obliuionẽ, ab oĩpotentia in impotentiam, ſed ipſe ſemper idẽ manens & immutabilis: Nec ita timendus eẽt ſi non prouideret oĩa, ſi poſſemus habere aliũ oĩum prouiſorem, vel ſi antecedentis concurrent oĩa & eẽt in aliquo malus poſſet maliciã non odirę, & amarę, ſi nõ eſſet iuſtiſſimus poſſet dedecus culpę impunitum relinquere, ſi non eſſet ſummè liberalis & largus, nõ poſſet nos ſũmo bono, & dono priuare non priuat peccãtes ſe nõ timẽtes, qđ confert ſolũ timẽtibus ſe, q tanto dono ſoli illi digni ſint de quo dr̃. Dediſti hęreditatẽ timẽtibus nomẽ tuũ dñe pſ. Michęę. 6. Salus erit oĩbus timẽtibus nomen tuũ. Ioſephus in prologo libri antiquitatũ ait, ꝙ oĩbus doceantur hoĩes, quia pater oĩum eſt dñs Deus exiſtens & vniuerſa reſpiciẽs, timẽtibus, & ſequẽtibus ſe vitã feliciſſimã præ-

præbet a virtute diſgredientes maximis calamitatibus ſubdit. Ex prædictis patet verum quod legitur Eccle 33. Nihil melius quàm timere Deum, quod nobis præſtare dignetur ipſe Deus amen. Circa octauum, ſ. de periculis huius mundi timendis. cõſideranda ſunt ſeptem, quorum conſideratio, & frequens meditatio multum eſt vtilis ad retrahendum hominem a peccato, videlicet locus habitationis, tempus peregrinationis, ſtatus conuerſationis, conditionis humanę fragilitas, affectionis humanę fatuitas, malorum hominum euitanda ſocietas, & dęmonũ execranda peruerſitas. Locus habitationis eſt mũdus qui in ſcriptura ſacra vocatur mare, vocatur etiam exilium vel deſertum. vnde mundus iſte periculoſus eſt ad modum maris, & ad modum deſerti. Mundus quippe dr̃ mare, ſicut ait Pſal Hoc mare magnum nõ ſolum ſpacioſum, ſed ſuper oĩa maria periculoſũ. Ecc. 43. Qui nauigant mare enarrãt pericula eius. De quo Bernar. Periculum probat tranſeuntiũ paucitas, & pereuntiũ multitudo. In magno mari Marſiliæ de quatuor nauibus tranſeuntibus vix non periclitatur vna. In hoc mundo vix de quadraginta tranſeuntibus euadit vnus a periculo. Item in magno periculo ſunt homines in hoc mari non ſolum propter pereuntiũ multiplicitatem, immo propter periculorum pluralitatẽ, & immeuſitatem. Sunt enim tot, & tam magna pericula, quòd qui vult euitare vnum incidit in aliud. Vnde, Incidit in Scyllam cupiens vitare carybdim. Frequenter volens vitare periculũ luxurię abſorbetur a voragine, vel vertigine auariciæ quaſi a carybdi. 1. Thi. 6. Qui volunt diuites fieri incidunt in tentationẽ, & in laqueum Diaboli. Et ſequitur: Mergunt hominem in interitum, & perditionem. Longe plura ſunt pericula in mundo q̃ in mari. Inter quæ ſunt octo pericula, quæ Paulus enarrat 2. Cor. 11. Periculis fluminum. i. voluptatum, quæ currunt ad amaritudinem gehennæ. Eccl. 1. Oĩa flumina intrant mare &c. Latrones ſunt dæmones latenter inſidiantes, & ſpoliantes deſcendentem a Hieruſalem in Hiericho. & ſic de alijs. Contra hoc orat Dauid in Pſal. Saluum me fac Deus, qm̃ intrauerunt aquæ &c. Et poſt, Non me demergat tempeſtas aquæ &c. Itẽ in magno periculo ſunt hoĩes in hoc mari pp ventorum vehemẽtiã, & contrarietatem. Dan. 7. Quatuor venti pugnabant in mari, ſ. vanus timor, vana ſpes, vanus dolor, & vanũ gaudium, vel præſens proſperitas, ſ. aquilonis, orientalis. i. inſpiratio gratiæ, occidentalis, ſ. ſuggeſtio maliciæ. Item quarto periculoſũ eſt hoc mare pp monſtrorum diuerſitatem. quæ monſtra deſignantur Dan. 4. per quatuor beſtias, quæ ſurgebant de mari. Prima, quæ ſimilis erat Leoni, ſignificat ſuperbiam vitæ. Secunda vero ſimilis significat voluptatẽ carnalis concupiſcentiæ. Tertia ſimilis pardo ſignificat auaritiam vel terrenam concupiſcentiã. Quarta habens dentes ferreos terribilis &c. ſignificat crudelitatẽ malitiæ &c. Item in hoc mari ſunt ſyrenarum cãtus. quos vt dicit Hiero. debemus ſurda aure tranſire ad modum Vlixis ſapientis, qui dr̃ pice aures obturaſſe ne has Syrenas audiret. Hæ Syrenæ habentes facies fęmineas, & voces blandas ſunt adulatores & blandi malorũ ſuaſores. ad quorũ cantus blandos proijciunt ſe hoĩes in pericula mundi, niſi obturauerint aures ſuas conſideratione deformitatis, & fętoris peccati tanquam pice. Eſt ibi ſcylla. i. ſaxa latrantia vt canes. i. detractores bonis oblatrantes. Eſt etiam ibi de hoc mari conſurgens illa beſtia malitiæ, & nequitiæ, & inobedientiæ. De qua Apoc. 13 Vidi beſtiam de mari aſcendentem, quæ habebat ſeptem capita, & decem cornua. i. ſeptem capitalium vitiorum, & decem tranſgreſſionum decalogi, per quem pugnat contra nauigantes per hoc mare. Item ſũt ibi ſyrtes loca ſabuloſa interci'a, & aquoſa, p̃funda nimis, breſ & ibi ſine aqua ex ſuccedente aduerſitate & proſperitate. Item quinto ſunt in hoc mari peccatores in magno periculo propter peccatorum ponderoſitatem, cum quibus ſunt, & conantur natare per profundiſſimum mare. Quibus expediret potius vt dicitur Matth. 18. ꝙ ſuſpenderetur mola aſinaria ad colla eorum, & demergerentur in profundum quàm demergerentur vt lapis proiectus in mare. i. in profundum inferni Apo. 18. Et ſuſtulit Angelus lapidem molarem &c. Item ſexto ſunt in magno periculo propter vaſis in quo nauigant qualitatẽ. Eſt enim corpus humanum fragilis, & paſſibilius omni vitro. Item eſt nauis perforata ita, ꝙ intrant aquæ tentationum, & malarum delectationum vſque ad animam per foramina quinque ſenſuum. Pſal. Saluum me fac Deus quoniam intrauerunt aquæ vſque ad animam meam. Tren. 3. Inundauerũt aquæ ſuper caput meum. tationis, ſ. &c. Nauigant peccatores periculoſius quàm ille Epiſcopus & ſui, de quibus dicit Greg. in 3. Dial. 34. de Maximiano Epiſcopo. qui cum rediret de Cõſtantinopoli Romã, eius nauis in Adriatico mari in rimas fuſa, ex vehementia vndarũ, & vẽtorũ repleta eſt vndis vſq; ad ſuperiores tabulas nauis. tũc muniverũt ſe cõfeſſione, & cõione corporis, & ſanguinis Chriſti, & commẽdatione aĩarum ſuarum Cum autem hæc nauis vſque ad octo dies ſic permanẽs ſuum iter ageret, nono die exonerata hominibus, & vltimo Maximiano Epiſcopo, in mari ſubmerſa eſt. Item ſeptimo in magno periculo ſunt in hoc mari peccatores propter defectum neceſſariorum, & ad nauigãdum, & ad viuendum. Ipſi enim peccatores carent virtutibus, p quas quaſi per velum, & malum, & alia inſtrumenta nauis habent duci. Carent vento gratiæ auræ etiam ſpiritusſancti, ſine quo nauis non poteſt procedere in bonum, carent ſpiritualium conſolationum nutrimento, & ſuſtentamento. Itẽ timẽda ſunt pericula huius mundi ad ſimilitudinẽ periculorum, quæ in deſerto ſunt. Mũdus enim eſt deſertum periculoſiſſimũ. Deutero 8. Ductor tuus fuit in ſolitudine, in qua erat ſerpens flatu adurẽs, & ſcorpio, & dipſas. Serpens flatu adurens eſt mundana cupiditas. Scorpio primo blandiens in fine autem pungens eſt carnalis concupiſcentia. Dipſas latenter interficiens, eſt ſuperbia vitæ. Secundo ſimilis eſt illi deſerto per quod filij Iſrael tranſierunt ad terram promiſſionis, vbi tot pericula inuenerunt, quòd de tota multitudine, quæ de Egypto exiens deſertum intrauit, mortis periculum non euaſit, nec ad terram promiſſionis peruenit, niſi caleph, & Ioſue. Tertio periculoſus eſt, quia eſt fornax vitiorum, in qua mali ſuccendentes eam ſemper ſimpliciter cum chaldæis comburuntur. Dan. 3. 1. Iohan. 5. Mundus in maligno poſitus eſt. i. deſt malo igni expoſitus. Quarto quia carcer periculoſiſſimus, in quo cum piſtore Pharaonis reſeruant mali ad mortem, qui nunquam vellent exire hunc carcerem, qui in eactu ſunt ſuſpendendi & occidendi. Gen. 39. Item Act. 12. Herodes ſeruabat Petrum in carcere occidendum. & tradendum hoſtibus poſt Paſcha id eſt tranſitum tranſitus a mundo. Quinto quia ibi eſt via periculoſiſſima, quia tenebroſa eſt, ſic vt pauci in eas vias ſuas aut ſe cognoſcendo videant. Item lubricoſa, ita vt pauci ſint qui in ea mortaliter non corruant. Item irretita, ita ꝙ pauci ſunt qui in ea hoſtes euadant. De his tribus in Pſal. Fiant viæ illorum te &c. ſi vi. al. te. & lu & an. d. dil. Sexto eſt domus ruinoſa, de cuius tota die parietibus cadunt lapides ſubito iuxta vel ſupra homines opprimendo eos, ſ. caſus ſubiti, & improuiſi. & tñ hoĩes ſunt vt porci, qui licet clament & gruniant, cum vnus ſubito ſecuti percutitur, perterriti parũ, tã cito obliti ad paſtum redeunt, vbi ſimiliter ſubito occiduntur. Item legi, ꝙ cum quidam inter Iudæos audiret doctrinam Gamalielis, in qua ſcriptum eſt, ꝙ non eſt habitandum in domo ruinoſa propter multa pericula, vt lapidum aut lignorum ſubito cadentum, aut ſerpentum, cogitans, quòd hoc eſſet Iudæa derelicta a Deo, vt dicitur Matth. 21. Ecce relinquetur domus veſtra deſerta, fugit ab ea ad eccleſiam. Item eſt domus plena laqueis ad capiendum viros ſpirituales per ſpirituales tentationes. Eccl. 9. In medio laqueorum ingrederis Hi. re 5. Inuenti ſunt in populo meo ponentes laqueos &c. Poſt ſequitur: Sicut decipula plena auibus, ſic domus eorum plenæ ſunt dolo. Item eſt plena muſcipulis ad capiendum illos qui ad modum muriũ adhærent terræ. Sap. 14. Creaturæ Dei factæ ſunt in odium, & in muſcipulam pedibus inſipientium Item ſeptimo eſt rota molendinaria, & fortunæ, quæ quandiu p̃s fluit vt aqua ſemper voluit. & vt dicit Grego. qui labenti innititur neceſſe eſt, vt cum labente labatur. Secundo timere debemus, quia tempus eſt periculoſum, quia requirit a nobis dñs qualiter illud expẽdimus. Omnia enim momenta conceſſa ſunt nobis ad agendum pœnitentiam, ad impetrandam gratiam, ad acquirenda merita, & gloriam promerendam. Et ideo diſtrictè requiret dñs a nobis omne tempus nobis impenſum, qualiter fuerit expenſum. & exiget illud a nobis cum vſuris, ſicut oſtendetur infra de iudicio. Eſt autem tempus modernum maxime periculoſum, quia valde aptum eſt ad generandas ſpirituales infirmitates, quæ ducũt ad mortem ęternam, vt dicitur 2. Thi. 3. In nouiſſimis diebus inſtabunt tempora periculoſa, quia ſimul & ſemel eſt tempus nimis calidum, ſiccum & humidum ſpiritualiter. ex his contrahuntur omnes infirmitates, ex eo quòd iſtæ qualitates nimia abundant. æſtuat tempus ardore inordinato, ſ. deſiderio peccandi. Iſa. 9. ſuccenſa eſt quaſi ignis impietas. Item abundat frigiditas ex defectu caloris vitalis & ordinato, ſcilicet charitatis. De vtroque Matth. 24 Abundabit iniquitas, & refrigeſcet charitas multorum. hoc, ſcilicet eſt in nouiſſimis temporibus. Hoc etiam oſtendit Apoſtolus. 2. Thi. 3. Erunt in nouiſſimis diebus tempora periculoſa, homines ſeipſos amantes &c. Vbi oſtenditur quomodo quaſi extinguitur ignis charitatis, & ſuccenditur ignis abundantis iniquitatis, vt patet cum dicitur Seipſos amãtes. Vix enim in mundo iam aliquid purè amatur pp Deum, ſed propter proprium commodum. Vnde amor modernus reflectitur in ſeipſum. quia in eo quòd amant, non Deum ſed ſeipſos amant. Quòd abundet iniquitas patet cum ſubd. ſ. Cupidi

elati ſuperbi &c. Item periculoſum eſt tp̄s ex abundantia ſicci-
tatis ſpiritualis, quæ fit per ingratitudinē, quæ deſiccat humorē
vitalem in hoc mundo. Vnde Bern. Ingratitudo eſt ventus vrēs
rorem grē, fluenta miſericordię, venas pietatis exiccans. vnde
ſubditur in ſupradicta auctoritate 2. Thi. 3. Ingrati celeſti ſine
affectione &c. Ingratitudo fuit cauſa deſtructionis hieroſoli-
morū, vt dr̄ Luc. 19. Eo q nō cognouerint tp̄s viſitationis ſuæ
&c. Hier. 18. Miluus cognouit in cęlo tp̄s ſuum &c. populus au
tem meus me non cognouit. Bern. Recolens in corde meo tor
porē teporēq; miſerabiliū horū tp̄orum, in memetipſo confun
dor. cui enim modernorū tm̄ gaudium ingerat tantorū benefi
ciorū exhibitio, quantū antiquis patribus ſola promiſſio. Vī q
mundus ſit iam in pedibus ſtatuæ, de qua Dan. 2. dr̄, q coniun-
gebatur ferrum teſtę. quod ſignat, q in fine erunt ſine fędere, &
ſicci ab humore grē. Item periculoſum eſt tp̄s ex ſuperabundā
tia nocij humoris, ſ. voluptatū carnaliū, in quibus hoīes pro vi
ribus ſuis abundant. vnde ſequitur in ſupradicta auctoritate.
Thi. Voluptatū magis amatores q̄ Dei 2. pe. 2. voluptatē exiſti
mantes dici delicias coinquinationis & maculæ delicijs affluē
tes. Tertio timere debemus rōne ſtatus, quia ſtatus huius mun-
di eſt valde periculoſus. vndiq; enim imminet periculum. ſ. ſu-
perius, & inferius, interius & exterius. Superius nanq; ſunt pec
catores in maximo periculo, quia Dei iuſticia habens euagina-
tum gladium ſuper capita eorū vult eos ſcindere per medium.
Ioā. 8. Qui incredulus eſt verbo Dei nō habet vitam in ſe manē
tē, ſed ira Dei manet ſup eum. Ro. 1. Ira dei de cęlo ſup omnē
impietatē, & iniuſticiā Item ex parte inferiori eſt peccatoribus
apertum os putei infernalis, & draconis qui vult eos abſorbere
& ſecuris mortis eſt ad radicē arboris vitam ſcindens de die in
diem. Et nota q peccator ſimilis eſt hoī, de quo dicit Barlaam
Ioſaphat, vt dicit Ioan. Damaſ. Qui cū timeret vnicornē ſequē
tē cecidit in foueam qui in caſu ſuo adhæſit arbori, quæ de fun
do foueę conſcendebat, cum inferius aſpiceret videt ad pedem
arboris puteum teterrimū abyſſalē, & draconē flammiuomum
arborem cingentē, & eius caſum ore aperto expectantē. Itē vi-
det duos mures maximos, vnū album, & alium nigrum, arborē
inceſſanter in radice corrodentes, ſenſit etiam arborem iam va
cillare, & titubare. videt etiam quatuor viperas a quatuor par-
tibus ſpeluncæ procedere, & totam ſpeluncam flatu mortifero
intoxicare. videt ēt in ramis arboris pomula quædam mortife-
ra, ſed guſtui aliquantulum delectabilia, & apparentia exterius
pulchra, quibus delectatus periculi ſui obliuiſcitur. Quidā autē
amicus audiens caſum eius occurrens ei ex oppoſito porrigit
ei ſcalam per quam egrediatur a periculo, inculcans ei pericu-
lū, & q inde exeat. Iſte aūt cū diceret ſe prius velle ſinū pomis
implere, & differret, arbore corroſa, & cadente, a flatu dictarū
viperarum corruptus cecidit in os draconis, qui deſcendens in
puteum eū ibi vorauit. Hic homo eſt peccator, vnicornis eſt
mors temporalis, fouea mūdus, arbor vita peccatrix, poma eius
delectationes peccatorū, puteus infernus, draco diabolus, mus
albus dies, niger nox, quatuor viperę quatuor qualitatū intēpe-
rantię, amicus Ieſus Chriſtus aut prædicator, ſcala eſt cōſilium
pœnitentię faciendę. dum aūt differt homo acquieſcere saluta-
ri conſilio ſubito vita deficiente in os diaboli cadit, qui eum in
inferno rapit deuorat & depaſcit. Item ex parte interiori eſt in
magno periculo, quia eius conſcientia eſt lacus Leonum, cum
quibus oportet eū morari quandiu eſt in peccato mortali. Ecc.
21. Dentes eius dentes Leonis interficientis aīas hoīm: in ma-
iori periculo eſt q̄ Daniel proiectus in lacum Leonum. Dan. 6.
& 14. Qui dn̄m habebat ſecum conſolantem & concludentē
ora Leonū, horū aūt Deus eſt aduerſarius. Aug. Audacior eſt q
in vno peccato mortali dormit q̄ qui cum ſeptem hoſtibus de
morte ſua inuicem obligatis. Item ex parte interiori quantū
ad ſtatum vndiq; eſt peccatori periculum, quia vt dr̄ Iob. 13. nū
quam in eodem ſtatu permanet, quia modo ſanus, modo ęger,
modo diues, modo pauper, modo lætus, modo triſtis, modo ti-
met, modo ſperat ex his, quæ exterius ſunt, Vnde in magno pe
riculo eſt, & in magno timore debet eſſe qui turrim habet ædi
ficare octo laterum, in qua neceſſe habet quandiu vixerit habi-
tare. Quæ talis eſt conditionis, quia quam cito ędificauerit vnū
latus eius, cadit & aliud vſquequo turris tota cadat, & habitan-
tem proſternat, & atterat. hæc turris vita præſens eſt, octo late-
ra eius ſunt ſanitas, infirmitas, diuitiæ, paupertas, lætitia, triſti-
tia, timor, & ſpes de rebus pręſentibus & vanis, quorum quan
to magis aſcendit alterum cadit reliquum, vſquequo corpus
obruant. & aīa in caſu eius opprimatur. Quarto in maximo
periculo ſumus in hoc mundo propter cōditionis humanæ fra-
gilitatem: habitamus in domo lutea, quæ terrenum habet fun-
damētum. Iob. 13. Homo natus de muliere bre. vi. tempore &c.
ibi ſatis notatur fragilitas cōditionis humanæ. patet q ex qua-
litate humanæ conditionis eſt homo in magno periculo, quia
cum moretur in domo fragilis corporis cum eo pugnant qua
tuor pugiles aſſidue ſibi aduerſantes. Ita quòd ſi vnus omnino
a facie alterius inccubuerit domus lutea corruat & in puluerē
reuertatur, & habitator capiatur, vt ad ſuſpendium æternū tra-
hatur. Hæc domus eſt corpus luteum in quo compugnant ſm̄
quatuor cōplexiones eius, calidū, frigidū, ſiccū, humidū, ſi al-
terum iſtorum omnino ibi ſuccubuerit, neceſſe habet mori, cor
pus incinerari, aīa ad patibulum trahi. Et nota q cum quidam
rex quęreret a quodam Philoſopho quinque quæſtiones. re-
ſpondit ad ſingulas ſic. Prima fuit, quid eſt homo? Reſpondit
mancipium mortis, hoſpes loci, viator tranſiens. Mancipium
dicitur quia manum mortis euadere nequit, & quia mors oēs
dies eius, & labores rapit, & quia in fine ſm̄ q homo meruerit
præmium ei ſoluitur. Item dicitur hoſpes loci, quia cito obli-
uioni traditur, licet cum gaudio recipiatur. Item quia paſcens,
& potans, & gratus in mane de hoſpicio nihil de rebus hoſpi-
cij ſecum portare permittitur, & in hoſpicij introitu multa ei
promittuntur, quæ non ſoluuntur. Item eſt viator tranſiens nec
ad momentum ſiue dormiendo ſiue comedendo a curſu ad
mortem acquieſcens. Secūda quæſtio fuit. cui ſimilis eſt homo?
Rn̄dit aceruo niuis. roſæ matutinę, pomo nouo. Quia vt aceru⁹
niuis modico calore cito in aquam de qua fuerat cito reſolui-
tur, ſic homo genitus de putredine modica infirmitate in eam
reuertitur. Roſæ matutinæ, quia in iuuentute habens calorem
viridum, in veſpere ſenectutis habet marcidum. Pomo nouo.
quia dum in arbore pendens ad crementum debitum peruenī-
ſe creditur modico verme interius exorto corroditur, & ſubito
corruens inutile efficitur: ſic homo in pueritia ſua ſubita infi-
mitate, & morte præuentus inutilis ſuis efficitur, & ita patet q
vt dicitur in Pſa. Homo vanitati ſi. f. eſt. di. e. ſi. vm, prætere. Ter
tia quæſtio fuit quōſe habet homo? Rn̄dit vt lucerna ad ventū,
quæ cito extinguitur, vt ſcintilla in mari, quæ ab vndis cito ab
ſorbetur, & vt dr̄ in li. Sap. 5. vt ſpuma gracilis, quæ cito a procel
la diſpergitur, vt lanugo, quæ ſubito a vento rapitur, vt fumus
qui cito diffunditur, & ad nihilum redigitur. Quarta quæſtio
eſt, vbi eſt homo? Rn̄dit q in bello multiplici & diuerſo: Intra
ſe habet bellum inteſtinum remordentis conſcientiæ, vt ſi eſt
in peccato a Deo auertatur. In ſe. i. in proprio corpore habet bel
lum ciuile & vicinum. quatuor elementorum, quæ ſibi compu-
gnant adinuicem per contrarias qualitates. calida. n. compu-
gnant in humano corpore frigidis, & humentia ſiccis, quodli-
bet quatuor elementorum vult eum ſibi vindicare de alio. pro
hoc pugnat cum alijs vt ei prædominetur, vel vt eum ad nihilū
redigat, terra pugnat vt ei prædominetur per melancoliā. aqua
vt fiat flegmaticus. aer vt fiat ſāguineus. ignis vt fiat colericus,
quodlibet horum in hoīe, & pro homine acquirendo contra
alium pugnat, & quodlibet alteri pro viribus repugnat. Tertiū
bellum eſt extra, rerum, ſ. concupiſcibilium, & eſt vt a Deo auer
tant, & ad ſe illicito amore conuerti eum faciant. Quinta quæ
ſtio eſt cum quibus ſocijs eſt homo? Reſponſio eſt quòd cum
ſeptem ſocijs eſt homo. qui eum aſſiduè moleſtant, qui ſunt fa-
mes, ſitis, calor, & frigus, laſſitudo, infirmitas, & mors, & vt iſtis
ſatisfaciat Deum frequenter peccator moleſtat. Quinto in ma-
gno periculo ſunt homines propter eorum manifeſtam fatuita
tem, quæ luculenter apparet in ſeptem Primo, quia vt Balaam
aſſuetus monſtris monſtra viſa nec ſtupebat nec timebat. Ita
ipſi periclitantium viſa pericula, nec vitant, nec formidant, &
ſunt ſimiles latronibus, qui cum vident ſuſpendi aliquē de ſo-
cijs ſuis non propter hæc dimittunt furta ſua. ſed videntes eū
ſuſpenſum dicit vnus alteri, hoc eſt territorium meritum. Item
non ſolum videtur, quòd non metuant. immo videtur quòd
non ſentiant pericula in quibus ſunt ad modum ebriorum, &
dormientium. Sunt enim ſimiles Ionę propter cuius peccatum
nauis periclitabatur. alij omnes clamabant & timebant. ipſe ſo
lus in tempeſtate, & periculo dormiebat. eiuſdem 2. & ideo a-
lijs innocentibus euadentibus ipſe ſolus in periculo remanſit.
Prouer. 23. Eris quaſi dormiens in mari, & quaſi gubernator
amiſſo clauo. Item non ſolum non ſentiunt periculum, immo
etiam ipſum diligunt adeo quòd in illud ſcienter ſe impingūt,
& immergunt, vt qui in mari ſaliunt ſcienter, ad cantus Syre-
narum. ita homines currunt ad loca, quę ſciunt ſibi periculoſa,
ad loca vbi ſunt occaſiones peccandi, in ſpectaculis mulierum.
Prouer. 7. De feneſtra domus meæ proſpexi, & ecce video ve-
cordem iuuenem, & ecce mulier occurrit ei in habitu mere-
tricio, & poſt, ſtatim ſequitur eam quaſi bos ductus ad victi-
mam & quaſi agnus laſciuiens, & poſt, velut ſi auis feſtinat ad
laqueum, & neſcit quòd de periculo aīę eius agatur. Eccl. 9. Pro
pter ſpeciem mulieris multi perierunt. Item Eccl. 3. Qui amat
periculum peribit in illo, Quarto non ſolum pericula amant

immo

immo periclitantibus ſe ſic illaqueant vt ab eis euelli nequeãt, ad modum eorum qui ſubmerſi in aquis extinguuntur. Quinto quia cum deberent exonerare, & explicare ab impedimẽtis in periculo ad modum materialiter pericula aquarum timentium vt nudi, & expediti liberius poſſent nare, & euadere. econuerſo ſe magis implicant, & onerant rebus temporalibus & nociuis. Item Thy. 6. Qui volunt diuites fieri &c. ſunt ſimiles illis qui derelicta libera & clara aqua, eligunt per herboſam & limoſam aquam fluuium tranſuadere, qui qñ ſe credunt magis expedire magis ſe impediunt, onerant, & illaqueant, vnde ſubito impediuntur ſubmerguntur & extinguuntur. Item ſexto, quia cum ſint in periculo Deum non excitant, nec adiutorium eius inuocant ſine quo euadere nequeunt, ſed potius iracundiã eius prouocant. dum volentem eos a periculo reuocare, & liberare contemnunt, & etiam eos quos videns ſibi acquieſcere, & pericula fugere ad eius monita irrident, & contemnunt 1. Cor. 1. Verbum crucis pereuntibus ſtultitia eſt, eis autem qui ſalui fiunt id eſt nobis Dei virtus eſt. Item dicitur, quòd cum quidam paterfamilias haberet duos filios propter ſorte, factũ ſuũ in medio maris proiectos. & videret eos in periculo maris in medio palpitantes. non immemor paternorum viſcerum nauicula ſumpta, & manus porrigens eis, cum clamore, & fletu nitebatur eos a periculo reuocare, & liberare. Alter autem manũ patri porrigens liberatus nauiculæ impoſitus eſt. Alius autem verba patris contemnens, & periculum parui pendens, & cum ſpuma maris ludens ab vnda ſubito oppreſſus ſubmerſus, extinctus eſt. Sic Ieſus veniens in mundum manibus in cruce extenſis vult liberare naufragos, qui acquieſcunt ei, & adhærent ei & cruci, a periculo liberãtur. qui autem contemnunt & vanitatem diligunt ſubito periclitantur. Non ſic fecit Heſt. 14. quæ confugit ad dñm pauens periculũ. Non ſic Diſcipoli Matth. 4. Cum nauicula operiretur fluctibus, ſed excitauerunt Ieſum dicentes. dñe ſalua nos perimus. Item non ſic Petrus, Matt. 14. qui cum cœpiſſet mergi clamauit domine ſaluum me fac. Item 7. Non ſolum adiutorium diuinũ vel ſanctorum non aduocãt, ſed eos ad iracundiam contumelijs prouocant. & vt maris delphines in tẽmpeſtatẽ ſaltant. & vt frenetici & inſani in ſuis periculis exultant, & eos quos ſecum non vident inuolui in periculis inſenſatos inſanos reputant. Sap. 5. Nos inſenſati vitam illorum reputabamus inſaniam, & finem ſine honore. Sexto, timere debemus, quia periculoſa eſt ſocietas malorum quã multi diligunt, & ſequuntur. quæ maxime eſt declinanda homini deſideranti ſuam ſalutem. exemplo Ioannis Baptiſtæ, qui poſtq̃ venit ad adultam ætatem, magis elegit habitare inter feras q̃ inter hoĩes. Senec. Quotiens inter homines fui minus homo redij. Item exemplo machabæorum magis elegerunt habitare in deſertis cum feris quàm cum gentibus. 2. Mach. 5. Item exemplo domini. qui poſtquam ſurrexit a mortuis non legitur habitaſſe vel conuerſatus fuiſſe cum aliquibus malis, ſicut fecit tempore illo quo conuerſatus eſt in terris. licèt legatur ſæpe apparuiſſe & fuiſſe cum bonis. Item in vitis patrum legitur, ꝙ cũ Arſenius adhuc moraretur in ſæculo in palatio, & rogaret pro ſua ſalute, vox ad eũ ait. fuge hoĩes, & ſaluaberis. quod intelligitur de malis, & mundanis & quia multa mala facit mala ſocietas, de quibus eorum aliqua oſtendamus. Et notandum, quòd mala ſocietas quatuordecim mala facit. Primo ab hæreditate excludit. Angelos a cœlo. hominem a Paradiſo, Roboam a regno. De primo Apoc. 12. Draco traxit ſecum tertiam partem ſtellarũ cũ cauda. prima pars eſt eorũ qui voluerunt Deo contemplãdo aſſiſtere. Secunda eſt eorũ qui ei miniſtrãdo parati fuerunt Deo obedire. hi non ceciderunt ſed in veritate ſteterunt. Tertia pars fuit eorum qui fuerunt parati Diabolo conſentire. hi cũ Lucifero ceciderunt. Adã plus vxori q̃ Deo obediens exulat a Paradiſo. Roboam quia magis credidit conſilio iuuenũ ſociorum q̃ ſeniorũ amiſit regnũ Iſrael. Secundo ſpoliat, & conſumit bona temporalia. naturalia. & gratuita. Qui incidit in malã ſocietatem, ſimilis eſt illi qui incidit in Latrones. Spoliatur gratuitis bonis Luc. 10. Item ſimilis eſt filio prodigo cuius bona meretrices cõſumpſerunt Lucæ 15. Item tertio peruertit. ſibi ſimiles efficit. Pſal. Cum peruerſo peruerteris &c. Eccle. 13. Oĩs caro ad ſibi ſimilem conuertetur. Ibidem. qui cõmunicat ſuperbo induet ſuperbiam Prou. 13. amicus ſtulti ſibi ſimilis efficietur. Exo. 23. Deut. 7. Non inibis cũ eis fœdus. Sen. Ex conuictu n. mores formant, Candido, & innocenti ſocio rubiginẽ ſuam malignus comes affricuit. Dicitur ꝙ Alexander non poterat ſe cohibere quin incederet ad modum Leonidis hyſtrionis cum quo nutritus fuerat. Quarto inficit & corrumpit vt grex morbidus inuadet lepro ſi ſanum, vel mundum. Item fructus putridi ſanum contactum cibum maſſa fermentum 1. Cor. 5. Modicum fermentũ totã maſſam corrumpit. vinum corruptum corrumpit bonum. flatus malus vt baſiliſci aerem viciorum. 1. Cor. 15. Corrumpũt bonos mores colloquia praua. Quinto maculat & polluit. vt pix & carbo manũ tangentis. Leuit. 5. Aĩa, quæ tetigerit aliquid immũdum rea erit. Numer. 19. Quicquid tetigerit immundus immũdum erit. Agg. 2. Si tetigerit pollutus in aĩa ex oĩbus his nunquid contaminabitur &c. Sexto apoſtatare facit. vt Salom 3. regum 11. Mulier Petrum ſe calefacientẽ cũ miniſtris Ioann. 18. Eccl. 19. vinum, & mulieres &c. Septimo ſeducit Ezech. 3. Cum ſcorpionibus habitas. Oſeę. 7. Effraim quaſi columba ſeducta non habens cor, i. prudentiam declinandi praua conſortia. Facit Diabolus, vt aucupes qui ponunt columbas, quæ habent conſutos oculos in decipula ſua. ad quas accedentes aliæ non aduertunt eas captas, nec laqueos, & capiuntur cum eis 3. regum 13. de propheta dñi quem, quia falſus propheta ſeduxit. vt ſequeretur eum occiſus eſt a Leone. Item Hie. 38. Seduxerunt te viri pacifici tui. dimiſerunt te in cœno, & in lubrico pedes tuos. & receſſerunt a te. hoc dr̃ de Sedechia. qui quia credidit falſis prophetis a Nabucodonoſor eſt captus & excecatus. & in babilonem ductus eſt. De ſeductione malæ ſocietatis refert Petrus Alfonſi multa exempla. Vnum eſt tale. dicit. n. Cum quidã vellet ire apud Metham per deſerta Aegypti, commendauit cuidã bonę famę pecuniam quam redeunti negauit, qui conſilio cuiuſdam ſapientis fecit fieri decem cophinos plenos ſabulo, & pulcherrimos ab extra. vnus præceſſit cum muliere, & ſeruo. Alij nouem ſequebantur a longe. & Dixit mulier illi qui negauerat depoſitum, ꝙ quidam magnus diues de conſilio ſuo volebat bonę fidei eius illos committere decem cophinos plenos pecunia, cui occurrit, & perpendens eum cui negauerat depoſitũ. ait. amice nimis diu dimiſiſti pecuniam tuam apud me. quod, cum recepiſſet cophinos, & pecuniam receſſit. Itẽ idem dicit, ꝙ cũ quidam iuuenis haberet domum iuxta diuitẽ quendam. nec vellet ei vendere pro voluntate ſua precio dato, poſuit in ea decem tonellos. quorum quinque pleni erant oleo. alij quinque ſemipleni oleo. & alia pars erat plena aqua. quem accuſauit diues coram iudice de fraude & oleo furato. qui per conſilium cuiuſdam Philoſophi, qui dicebatur auxilium miſerorum liberatur. dum docuit iudicem, quòd faceret feces menſurari, quia feces ſubderent oleo. Idem Philoſophus ait. Non emas domum antequam cognoſcas vicinum. & ſi eſt ei malus & emptam vende, quia qui habet malum vicinum habet malum matutinum. vt patet in prædicto exemplo. Item is qui ſupra dixit, ꝙ quidam diues habens ſaccum plenum aureis amiſit, in quo erat ſerpens aureus, & cũ faceret clamari a pcone, ꝙ qui redderet amiſſum ꝙ inde haberet decem aureos. pauper qui eam pecuniã inuenerat inuita vxore reddidit eam. diues aũt dolens pro decẽ aureis quos pauper habebat. accuſauit pauperem coram dicens ꝙ in dicto ſacco erant duo ſerpentes aurei. ad hoc conſultus Philoſophus dixit. diues probus homo vr̃ & vr̃ ꝙ non debeat mentiri. pauper qui cõ poſſet retinere reddidit. vt fidelis, & veridicus, ſed tñ ſm dictum diuitis nõ eſt iſte ſaccus ſuus. retine ergo hũc. & fac clamari ꝙ qui inuenerit ſaccum in quo ſunt duo ſerpentes aurei reddat diuiti. & iſtum reddes cũ inueneris cuius eſſe debeat. Quod audiens diues detexit dolum ſuum. Item ad idẽ facit exemplum de duobus ſapientibus & tertio ſimplici. qui volentes ſe decipere ſic decepit. Cum irent per deſertum, & nõ haberent niſi modicam farinam, duo eorũ aſtuti condixerunt quomodo deciperent tertium, qui ſimplex videbatur. & dixerunt ꝙ de farina facerent libum. & cum coquerent in igne dixerunt duo tertio, ꝙ dormirent, & qui mirabilius ſomniaret panẽ comederet ſupra dictum. Tunc ſimplex fingebat ſe dormire ſtertendo. & alij duo dixerunt adinuicem. tu dices ꝙ ſomniaſti te moriturum. & ꝙ Angeli portarent te in Paradiſum. & ego ꝙ eram mortuus, & Dæmones volebant me portare in infernum. Alius poſt attendens, ꝙ duo dormirent ſurrexit & comedit libũ. duo excitati dixerunt adinuicẽ ꝙ ſic ſomniauerant excitantes tertium quærunt ſomniũ eius. Ego ſomniaui ait. ꝙ te mortuum. Angeli ferrent in Paradiſum, dæmones te in infernũ. ideo ſurrexi, & libum comedi. Octauo, famam lædit, & virtutes & bona opera occidit. Eccl. 47. Poſtquam in multis mirabiliter commẽdatus eſt Salomon de eo ſubdunt. Incuruaſti fęmora tua mulieribus. dediſti maculã in gloria tua. Ideo Iacob, Eſau dicẽti Gen. 33. Gradiamur ſimul. ego ero ſocius itineris tui. Dixit, ꝙ ſi itero cũ eo morerentur vna die cuncti greges & paruuli ſimul. Nono, a Deo diuidit. Ioſuè 10. Non ero vltra vobiſcum, ſi quandiu amorreus eſſet cũ ais. Item in vitis patrũ legitur, ꝙ quidã petẽs locũ ſolitudinis. & rogans dñm vt oſtenderet ſibi locũ aptũ. vidit Aquilam quã ſequitur quaſi Angelũ ſibi miſſum. pcedit illã vſq; ad locũ in quo erat palma, & fons in pede. in quo loco manſit pluribus annis orãni inſtãs. de fructib9 palmę comedẽs & de fonte ſe veſtiẽs. ſic diabol9 in forma cuſtodis accedẽs cœpit cũ ad-

mitando inſpicere dicens. quòd enim quæſierat per eremum multo tempore, quia pater ſuus mortuus erat in ſæculo,& hæreditas ei competebat, pro qua multi parati erant pugnare, qui ei acquieſcens cum ſecutus eſt cū ea intentione vt res diſtribueret. & poſt rediret. Quo cum veniret diabolus diſparuit. & ille parentes viuos inuenit. & ſocietate illorum illectus ibi remanens,& multis flagitijs ſe immiſcens. in eis miſerabiliter mortuus eſt. Decimo Deum offendit. Pſalm. odi ec. malig. 2. Para. 19. Impio præbes auxilium &c. Vndecimo, lites,& iurgia nutrit. Gen. 13. Facta eſt rixa &c Prouer. 13. Inter ſuperbos ſemper iurgia ſunt. Duodecimo, in malum ſuccendit. Pſal. Ignis exarſit in ſinagoga eorū. Eccl. 10. A modica ſcintilla augetur ignis. Iob. 30. Frater fui draconum qui ſunt flammiuomi. Terriodecimo, in periculo inuoluit. Gen. 18. Surge exi de ſodomis.& ſubditur ne pereas in ſcelere &c. Perierunt generi Lotb qui exire noluerunt. ſicut ibidem dicitur. Numeri. 16. Diſcedite a Tabernaculis eorum. ſimiliter. j. regum. 15. Quartodecimo, ad mortem temporalem adducit. Seneca. Alter alterum tradimus in mortē. Philoſophus. Non eſt tranſeundum per ſedem gentis iniquæ. Dicit Petrus Alfonſi. ꝙ duo clerici euntes per ciuitatem audierunt dulciſſime cantantes in taberna cum fiſtulis. inuitātes eos ad potum. tunc vnus dixit alteri. dicit Philoſophus. Non eſt tranſeundum per ſedem gentis iniquæ. non ibo ad eos.& bis dictis receſſit. Inde alius illectus tam dulcedine cantus quàm auiditate potus, cum declinaſſet ad eos venit præpoſitus cuiuſdā villę in qua fecerant homicidium. & cępit omnes & ſuſpendit. & clericum illum cum illis, tunc cum ſuſpenderentur motu experimento ſuo & tarde. doleo, quòd famus eſt qui non credit ſapienti de vitando conſortio prauorum. Quintodecimo, in infernum comburit. Matth. 14. Colligitę zizania,& ligate in faſciculos ad comburendum. Eccl. 21. Stupa collecta ſynagoga peccantium,& conſumatio eorum ignis. vnus ticio in igne cōburit alium, ſic vnus malus hic alium,& in futuro cū alio comburetur. Septimo, timenda eſt Dæmonum impietas, qui ſummę timendi ſunt multis de cauſis, videlicet propter localē propinquitatē, propinquitatis inuiſibilitatem, voluntatis malignitatem, intentionis peruerſitatem, actionum crudelitatem, crudelitatis inſatiabilitatem, poteſtatis impietatem, impietatis immēſitatem, ſubtilitatem naturæ, antiquitatem experientiæ. ſagacitatem fallacię, ſtudioſitatē malitiæ, præſumptionem audacię, procacitatem impudentiæ. multiplicitatem obtentæ victoriæ, auiditatem nocendi, varietatem fallendi. aſſiduitatem tētandi, impoſſibilitatem placandi,& deformitatis horrorem. De eorū crudelitate ſpiritualiter dicitur Iob. 16. Collegit furorem ſuum in me,& comminans mihi infremuit contra me dentibus ſuis hoſtibus meis terribilibus &c. Et plus. In manibus impij tradidit me &c. prouer. 5. Ne des alienis honorem tuum & annos tuos crudeli. Iſaiæ. 19. Tradā Aegyptum in manibus impiorū dominorum crudelium. Hiere. 6. Crudelis eſt,& non miſerebitur. Ideo crudelis eſt iuſtis crudelior ſuis. crudelis ſibiipſi. Quod crudelis ſit iuſtis patet in flagello. Iob. 2. percuſſit Iob vlcere peſſimo a planta pedis &c. Ita in flagello Antonij quē in principio ſuæ conuerſionis verberauerunt dæmones ad mortē. Itē crudelior eſt ſuis in inferno eos deuorando Hiere. 51. In perſona dannati. comedit me. deuorauit me. abſorbuit me. ſicut draco repleuit teneritudine mea ventrem ſuum. Et Dyal. 40. exemplum de Theodoro & Monacho guloſo. qui videbatur valde religioſus & abſtinens, ſed comedebat in occulto qui in fine hoc clamauit, quòd diabolus abſorberet animam eius vt draco,& quòd pedes eius,& genua iam ligauerat,& animam eius abſorbebat os ſuum habens in ore ſuo, hæc dicens, mortuus eſt. De eorum poteſtate Iob. 40. Non eſt poteſtas ſuper terram quæ ei poſſit comparari &c. Eccl. 39. Sunt ſpiritus ad vindictam creati & in furore ſuo confirmauerunt tormenta ſua,& in tempore conſumationis effundent virtutem,& furorem eius qui fecit eos. Ioelis. 1. Dentes eius vt dentes leonum, ſi ſic contra Deū fortis fuit eū in cruce occidendo. Hiere. 46. Fortis impegit in fortem & ambo pariter corruerunt, quantomagis contra homines præualebit? Bene. 32. Item abac. 1. ipſe de regibus triūphauit,& ſuper omnem munitionem ridebit. De multiplici arte nocendi vel tentandi. 1. Pet. 5. aduerſarius veſter diabolus &c. Legitur in vita beati Marcialis ꝙ cum quidam ſanctus adiuraret dęmonē qui mirabiliter affligebat quendam arreptum diceret quō vocaretur, dixit quòd mille artifex, eo quòd haberet infinitos modos fallendi & nocendi. Iob. 20. Pluet ſuper eos bellum &c. Ideo in apoc. 12. Draco dr̄ habere ſeptem capita & decem cornua. Ideo in vitis patrum ſub ſpecie diuerſarum ferarum beato Antonio apparebat, vnde aliquando fingebat diabolus Leonū rugitus, aliquando ſibilos ſerpentum, vt ſic eum ab eremo fugaret. Item Dyal. 4. Dicitur quod cum Datius Mediol. epiſcopus Corinthum aduenisſet, intrauit domum quam multis annis dęmones inhabitantes inhabitabilem reddiderant,& cum vellet ibi de nocte quieſcere cępit audire magnis clamoribus rugitus leonum, balatus pecorum, ſibilos ſerpentium, rugitus aſinorum porcorum & ſoricum huiuſmodi, tunc epiſcopus ait. Bene tibi contigit miſer tu es ille qui dixiſti ponam &c. Ero ſimilis altiſſimo, ecce per ſuperbiam tuam his beſtijs ſimilis factus es, ad hæc quaſi erubeſcens diabolus receſſit. De deformitate eorum horribili dicitur Iob. 20. vadent & venient ſuper eos horribiles. Sap. 11. Potens eras mittere illis multitudinem vrſorum, aut audaces leones, aut noui generis ira plenas &c. poſt quarum non ſolum læſura poterat eos exterminare ſed etiam aſpectus occidere. Quidam ſanctus in vitis patrum dicebat, puto quòd ſi quis videret dæmones in illa deformitate in qua vident eos damnati non poſſet viuere. Naum. 2. Aſpectus eorum quaſi lampades,& quaſi fulgura diſcurrentia &c. Igitur ſecundum quòd in paſſione beati Bartolomæi legitur, quòd Angelus volens oſtendere diabolum illis quibus beatus Bartolomæus prædicauerat, præcepit eis in frōtibus fieri ſignum crucis,& tunc oſtendit eis ingentem maurum nigriorem fuligine, facie acuta, barba prolixa, crinibus vſque ad pedes protenſis, de oculis igneis ſcintillas emittentem, ex ore & naribus ſulphureum ignem ſpirantem, iunctis retro manibus. Item Grego. dyal. 40. dicit de criſaurio, quòd cum infirmaretur vidit multitudinem dæmonum horribilium.& cum clamaret inducias, vel vſque mane,& ſe huc illucque verteret ne eos videret, nec poſſet eos non videre in terrora illo mortuus eſt. Item beatus Sebaſtianus ait in eius legenda, peccator a morte perpetua capietur & tenebitur, in qua eſt iugis flamma, perſeuerans tribulatio,& pœna perpetua, huic atroces angeli commorantur, quorum brachia capita draconum ſunt, quorum oculi ex ſe igneas ſagittas iaculant, quorum dentes ſicut elephātis prominent & ſtimulant ad tormentū, velut cauda ſcorpionū. quorū voces vt leonū fremitus, ſonant quorū aſpectus tremorē inducit patitur dolorē & mortē ad hoc ibi viuit vt vita cruciatibus exponatur,& ad hoc vita reintegratur vt ſerpentū morſibus mēbra iterata ſubinde & reparatis poſtea attrectētur.

De cauſa timoris. *Diſt.* *XXVIII.*

DEinde conſiderandum eſt de cauſa timoris. Et circa hoc conſideranda ſunt duo. Primo vtrum cauſa timoris ſit amor. Secundo vtrum cauſa timoris ſit defectus. Circa primum ſciendum, quòd obiecta paſſionum animæ ſe habent ad eas tanquam formæ ad res naturales, vel artificiales, quia paſſiones animæ ſpeciem recipiunt ab obiectis. ſicut res prædictæ a ſuis formis. Sicut igitur quicquid eſt cauſa formæ eſt cauſa rei conſtitutæ per ipſam. ita etiam quicquid & quocunque modo eſt cauſa obiecti eſt cauſa paſſionis. Contingit aūt aliquid eſſe cauſam obiecti, vel per modum cauſæ efficientis, vel per modum diſpoſitionis materialis. ſicut obiectum delectationis eſt bonum apparens, conueniens coniunctum cuius cauſa efficiens eſt illud quod facit coniunctionem, vel quod facit conuenientiam vel bonitatem, vel apparentiam huius boni. Cauſa autem per modū diſpoſitionis naturalis eſt habitus vel quæcunque diſpoſitio, ſecundum quam fit alicui conueniens, aut apparens illud bonum quod eſt ei coniunctū. Sic igitur in propoſito obiectum timoris eſt æſtimatum malum futurum propinquum cui reſiſti de facili non poteſt,& ideo illud quod poteſt inferre tale malum eſt cauſa effectiua obiecti timoris,& per cōſequens ipſius timoris. illud aūt per quod aliquis ita diſponitur vt aliquid ſit ei tale, eſt cauſa timoris & obiecti eius per modum diſpoſitionis materialis,& hoc modo amor eſt cauſa timoris. Ex hoc enim quod aliquis amat aliquod bonum ſequitur quod priuatiuum talis boni ſit ei malum,& per conſequens quòd timeat ipſum tanquam malum, timor enim per ſe & primo reſpicit ad malū qđ refugit qđ opponit alicui bono amato,& ſic per ſe timor naſcitur ex amore, vnde dicit Aug. in li. 83. quæſti. nulli dubium eſt nō aliam eſſe metuendi cauſam. nē illud qđ amamus aut amittamus adeptum, aut non adipiſcamur ſperatum. Secundario timor reſpicit ad illud per quod prouenit tale malum,& ſic quoq; per accidens inducit timor amorem inquantū ſ. homo qui punire timet a Deo ſeruat eius mandata,& ex obſeruantia mandatorum incipit ſperare, vt ſpes inducit amorem & hoc eſt qđ dicit Aug. ſuper. 1. cano. Io. Quod ſicut ſeta introducit filum, ſic timor introducit amorem, hoc tamen eſt per accidens vt dictum eſt. Circa ſecundum. ſ. vtrum defectus ſit cauſa timoris, dicendum quod ſicut dictum eſt, duplex cauſa timoris accipi pōt. Vna per modum diſpoſitionis materialis ex parte eius qui timet, alia per modū cauſæ efficientis ex parte eius qui timet. Quantū igitur ad primū defectus per ſe loquendo eſt cauſa timoris ex aliquo enim defectu virtutis contingit ꝙ nō poſſit repellere imminens malum. ſicut enim diuitiæ temporales:

& ro-

& robur corporis, multitudo amicorum. & poteſtas & huiuſmodi excludunt timorem, ſicut dicitur in ſecundo rethoricæ. ſic ex defectu iſtorũ cauſatur timor, ſed ad cauſandum timorem requiritur defectus cum aliqua menſura. minor eſt enim defectus qui cauſat timorem futuri mali q̃ defectus conſequens malum præſens de quo eſt triſtitia. & adhuc eſſet maior defectus ſi totaliter ſenſus mali auferetur, vel amor boni cuius contrarium timetur. Quantum vero ad ſecundum virtutis & robur per ſe loquendo eſt cauſa timoris. ex hoc enim, quòd aliquid quod apprehenditur vt nociuum eſt virtuoſum, contingit quòd eius effectus repelli non poteſt. contingit tamen per accidens, quòd aliquis defectus ex iſta parte cauſat timorem inquantum ex aliquo defectu contingit, q aliquis velit nocumentum inferre. puta pp iniuſtitiã, vel qñ ante læſus fuit vel quia timet ſe lædi.

De effectu timoris. *Diſt.* XXIX.

DEinde conſiderandum eſt de effectu timoris. Sciẽdum eſt autem, quòd timor ſedecim effectus habet in anima. Primo nanque diſcutit conſcientiam. ſicut homo timens ne latrones ſint in domo diſquirit & ſcrutatur omnia latibula, ne ipſũ ſpolient vel iugulent dormientẽ. ſicut obſeſſi in caſtro vndiq; circumeuntes inſpiciunt ne ſubintrare poſſint aduerſarij. & ipſos dum non aduertunt occidant. ſicut præſidens in Monaſterio omnes officinas viſitando circuit omni ſero. ne quid contra religionis honeſtatem fiat ibi. ſic homo Deum timens redit ad cor ſuum ne quid in eo lateat. quod oculos diuinæ maieſtatis offendat. Ideo dicitur Eccl. 21. Qui timet Deum conuertitur ad cor ſuum. & eiuſdem primo. timor domini ſcientiæ religioſitas. Secundo timor inducit penitẽtiam. ſicut patet de Niniuitis Ione. 2. Qui ad prædicationẽ Ionę timuerunt & pęnitentiã egerunt. Et de Paulo Actuum. 9. Qui tremens ac ſtupens ait. domine quid me vis facere? Et de Gabaonitis Ioſue. 9. Qui audientes cuncta, quæ fecerat Ioſue &c. callide cogitantes tulerunt ſibi cibaria, & omnia quæ pertinent ad veros pęnitentes, & ſubditur. Timuimus enim valde, & prouidimus animabus noſtris. Iſta pęnitentia delet peccatum Eccl. 1. Timor dñi expellit peccatum. Ibidem. Nam qui ſine timore eſt non poterit iuſtificari. Item Eccl. 2. Qui timent dominum præparabunt corda ſua. & in conſpectu illius ſanctificabunt animas ſuas. Dicunt Philoſophi. q ceruus in anguſtia poſitus & timore inter canes & ſpicula venatorum non habens effugium recurrit ad lachrimas quas abundanter emittit. Tertio timor inducit vigilantiam, ne ſcilicet homo recidiuum patiatur Prouer. 14. Timor domini fons vitæ in quo ſcilicet vita gratiæ conſeruatur, peccatum abluitur, anima renouatur, feruor fomitis reſtigeratur, vt declinet a ruina mortis. ſpiritualis videlicet & æternę. Item prouer. 15. Per timorem domini declinat omnis a malo culpæ, & pęnæ. auis ſemel capta ſi poteſt euadere diligentius timet laqueos, ceruus canes, lupus pedicam, & homo per incuriam ſuam infirmitatem incurrens, poſtquam conualuit. vigilantius cauet ſibi. Ideo prouer. 8. Timor domini odit malum, vnde de Iob qui interpretatur dolẽs dicitur Iob. 1. Erat timens Deum. & recedens a malo. & Exo. 20 Dixit Moyſes filijs Iſrael, venit Deus vt terror eius eſſet in vobis, & non peccaretis. Exemplum in Dyal. 40. De Theodoro q cum in regione neceſſitate compulſus ſecutus eſſet fratrem ſuum. iuramẽto firmabat, quòd nunquam aſſumeret habitum, ſed diſſolute viuens infirmitate arripitur. in extremis laborans clamauit fratribus præſentibus, & orantibus. recedite, quia dat⁹ ſum Draconi ad deuorandum, qui iam me abſorbet, ſed impeditus orationibus veſtris, qui cũ magis orarent, clamauit, Deo gratias, quia veſtris orationibus liberatus ſum, & ex hoc vitam ſuam emendauit. Quarto excludit extollentiam. Exemplum de rege Niniue. qui audita comminatione de ſubuerſione ciuitatis depoſuit veſtimẽta regia, ſurrexit de ſolio, indutus eſt ſacco &c. Item de Achab. 3. regum 21. Cum audiſſet Achab cõminationem domini ſcidit veſtimenta ſua, & operuit cilicio carnem ſuam, ieiunauit & dormiuit in ſacco. & ambulauit demiſſo capite. ſimiliter Luc. 24. Mulieres cum timerent ad ſepulchrum declinauerunt vultus ſuos in terram. & Gen. 18. Cum audiret Abraham comminationem Dei contra Sodomam ait. loquar ad dominum meum cum ſim puluis & cinis. Quomodo pauo circumſpiciens eleuationem caudæ ſuperbit de pulchritudine rotę, videns autem turpitudinem pedum dimittit eã, & horribiliter clamat, ſic homo reſpiciens finem ſuum humiliatur. Quinto timor præſtat in tentatione reſiſtentiam. Eccl. 2. Fili accedens ad ſeruitutem Dei ſta in iuſtitia & timore, & præpara animam tuam ad tentationem. Nota qui timet & amat dominum ſuum legitimum, ſi ab eius aduerſario tentatur de damno, de dehonoratione, vel proditione domino ſuo facienda, non ei conſenſit. ſic in propoſito exemplum de Ioſeph. qui tentatus ab ægyptia noluit aſſentire. Gen. 39. Vnde Chriſtus tẽtatus a Dæmone Matth. 4. reſpondit. Scriptum eſt, dominum Deum tuum timebis &c. & merito qui tentatur timere non debet, quia ſicut dicitur Eccl. 33. Timenti Deum non occurrent mala, ſed in tentatione Deus illum conſeruabit, & liberabit a malo. Sexto timor Dei dat in afflictione ſuſtinentiam. quia ſicut Dixit Grego. Timor domini in via domini operatur fortitudinem, in via ſeculi debilitatem, nec mirum, quia ſicut ait Pſalmus, firmamentum eſt dominus timentibus eum. & Ecc. 34. Qui timet Deum nihil trepidabit, & non timebit. quoniam ipſe eſt ſpes eius &c. Sequitur oculi domini ſuper timentes eum, protector potentiæ, firmamentum virtutis, tegimen ardoris, vmbraculum meridiani deprecatio, offenſionis, & adiutorium caſus, exaltans animam & illuminans oculos. dans ſanitatem, & vitam, & benedictionem. Ideo dicebat Pſa. Dominus mihi adiutor, non timebo quid faciat mihi homo. Idẽ: ſi ambulauero in medio vmbrę mortis, non timebo mala, quoniam tu mecũ es. Septimo, timor Dei facit in oratione clamoris vehementiã. Solent enim homines clamare quando timent periculum. Matth. 15. Diſcipuli timentes præ timore clamauerunt. Hiero. Incerta vox & confuſus clamor magni timoris eſt indicium. & Matth. 14. Cępit Petrus ambulare ſuper aquas vt veniret ad Ieſum. videns vero ventum validum venientem timuit, & cum cępiſſet mergi clamauit dicens, Domine ſaluum me fac. Pſal. Adorabo ad templum ſanctum tuum in timore tuo Pſal. voluntatem timentium ſe faciet. & deprecationem eorum exaudiet &c. Octauo, timor Dei dat de Dei condeſcenſione confidentiam. Quia ſicut timor ſęculi generat diffidentiam, ita timor Dei confidentiam. prouer. 14. Timor domini fiducia fortitudinis Pſal. beneplacitum eſt domino ſuper timentes eum, & in eis qui ſperant ſuper miſericordia eius. Et bene Pſalm. iſta duo coniũgit ſpem videlicet & timorem. quia nec timor ſine ſpe, nec ſpes eſſe debet in homine ſine timore. ne timor in deſperationem deijciat, nec ſpes ſine timore in præſumptionem extollat, vnde Deute. 24. Non accipies loco pignoris inferiorem & ſuperiorem molam. Mola inferior eſt timor. Mola ſuperior eſt ſpes, quarum neutra debet homo carere. In figuram huius dicitur Gen. 49. De benedictionibus cœli deſuper & abyſſi iacentis deorſum. erit benedictio tua. In bene. ce. figuratur ſpes cęleſtium, quæ eſt de cęleſtibus bonis. In bene. abyſſi, figuratur timor qui ſurgit ex pęnis inferni, inter iſta duo debet eſſe ſemper vita iuſti, vt ſemper habeat præ oculis gaudia cœli de quibus ſperet, & pœnas inferni quas timeat, cuius figuram Abraham gerit, de quo legitur Gen. 12. quòd tetendit tabernaculum ſuum habens ab occidente Bethel, & ab oriente hay. id eſt in aduerſis debet habere ſpẽ quæ eſt de gaudijs Paradiſi, qui figitur in Bethel, quod interpretatur domus vel habitaculum Dei. In proſperis autem debet habere timorem peccatorum ſuorum vel futuri iudicij, vel tormẽtorum inferni. quod figuratur in hoc nomine hay. interpretatur enim vita vallium, quæ eſt vita ſurdium. vita peccatorum, vel quæſtio vitæ, quę erit in iudicio vbi totius vitæ ratio exigetur, vel interpretatur abyſſus, in quo notatur timor inferni. Nono, timor Dei facit in operatione diligentiam, timor enim ſollicitat, ſicut patet timentes Inopiam ſolliciti ſunt acquirere, timentes ſua amittere ſolliciti ſunt ea cuſtodire, timentes mortem ſollicite canent, quæ poſſunt mortem inducere: ſic homo timens Deum ſollicitus eſt quomodo Deo placeat, & quid agere debeat, vnde Iob. 9 Conſiderans cum timore ſollicito. Eccl. 8. Qui timet Deum nihil negligit. ideo dicebat rex Ioſaphat 2. Paral. 20. ſit timor domini vobiſcum, & cum diligentia cuncta facite. Sequitur. Agetis in timore domini fideliter in corde perfecto. Eccle. 1. Qui timent dñm cuſtodiunt mandata illius, &c. 15. Qui timet Deum faciet bona. & Eccl. 2. Qui timent dominum inquirunt, quæ beneplacita ſunt illi. Decimo, timor Dei inducit ſapientiam. Eccleſ. 1. & prouer. 1. Initium ſapientię timor domini. & Eccl. 1. Radix ſapientiæ timere Deum, nec ſolum radix immo etiam plenitudo, ſicut dicitur Eccleſ. 1. plenitudo ſapientiæ timere Deum. Inſuper Iob. 38 timor domini ipſe eſt ſapientia. Vndecimo timor Dei facit virtutum obſeruantiam. cuſtodit enim bolem & oĩa bona eius Pſalmus. Immittit Angelus domini in circuitu timentium eſt. Eccleſ. 1. Timor domini ſcientiæ religioſitas. religioſitas cuſtodiet & iuſtificabit cor, &c. 15. Timor domini ſuper oĩa ſe ſupponit, videlicet ſicut bonus cuſtos. Vnde Bern. ſuper can. in veritate comperi nihil eſſe ita efficax ad gratiam promerendam retinendã & recuperandã, q̃ ſi coram Deo inueniaris nõ altũ ſapere ſed timere. vnde de Iob dixit diabolus. Nunquid Iob fruſtra timet Deũ? nonne tu vallaſti eũ, & oẽm ſubſtantiã eius? Duodecimo, timor Dei dat bonorũ oĩum abũdantiã. Ideo Pſ. Timete dñm oẽs ſancti eius, qm̃ non eſt inopia timẽtibus eum, & Tob. 4. Habebis multa bona ſi timueris Deũ. Tertiodecimo, timor Dei facit inter-

interdum, & culpæ, & penę indulgentiā. Pſ. Quō miſeretur pater filiorū miſeretus eſt dñs timentibus ſe. Ioan. 41. terrēti purgabuntur, vñ. 4. dyal. 48. dicit Grego. q aliqñ ſancti timēt in morte vt pauor ille purget ſi aliquid eſt in eis purgandū, & ponit inde duo exēpla. Vnum eſt exemplum de quodam ſancto, qui mirabiliter in morte timuit. qui poſt apparuit cuidam in ſtola ſplendidiſſima, & tūdis quærenti quare ſic timuerat, q pauor ille eūm eum purgauerat. Item aliud ſubiungit de fratre Antonio qui ſecum in eodē monaſterio morabatur, qui in ſcripturis quotidie meditans non verba ſcientię, ſed compunctionis, & deuotionis lachrymas, quærebat i eis, quibus affluebat iugiter. cui dictum eſt per nocturnā viſionem. paratus eſto, quia dñs iuſſit te migrare. cunque ille non habere ſe ſumptus ad migrandum diceret. Rñſum eſt ei. ſi de peccatis tuis agitur dimiſſa ſunt, veni. Quod dū ſemel audiſſet, & adhuc magno metu trepidaret nocte alia eiſdē verbis eſt admonitus, & quinta die poſt febre correptus corā fratribus flentibus, & orantibus emigrauit. Item de Beato Bernardo dr̄, q in exitu mirabiliter timuit. Itē timor pęnam euadit ne infligatur. 3. regum. 21. Nonne vidiſti Achab humiliatum coram me, non inducam malū hoc in diebus eius, & Iſa. 38. de Ezechia ſanato, & 4. regū 22. Cū oſñderet dñs mala, quæ inferre volebat habitatoribus in Hieruſalem ſubiunxit pro eo, q perterritum eſt cor tuum &c. non videbunt oculi tui mala, quæ inducturus ſum &c. Itē Exo. 39 Qui timuerunt Deū de ſeruis Pharaonis non ſunt læſi a plaga grandinis. Item timor a pęna iam inflicta liberat ne ſentiatur. vñ tres pueri qui timore dñi noluerunt idolum adorare, ſunt ab ignis incendio liberati Dan 3. Item Daniel de dentibus Leonum Dan. 6. & 14. Item Suſanna a falſo teſtimonio, & a morte Dan. 13. Itē Gen. 20. Poſtquam cōminatus eſt dñs mortē Abymelech & ſeruis eius pro vxore Abrahę quā abſtulerat timuerunt valde, reddidit eis dñs ſanitatē, & fęcunditatem ablatam. Quartodecimo timor Dei dat delectationis affluentiā. Eccl. 1. Timor dñi dabit delectationem cordis, & gaudiū, & lętitiam Pſalmus. Quam magna multitudo dulce. t. dñe quam abſcondiſti ti. &c. Eccl. 27. Timor dñi quaſi paradiſus in benedictionibus. Quintodecimo timor Dei præbet Deo reuerentiam. vnde Luc. 7. Viſa mortui ſuſcitatione accepit omnes timor, & magnificabant Deum Luc. 23. videns centurio, quæ fiebant glorificauit Deum. & actuum 19. cecidit timor ſuper omnes, &c. Item Matt. 17. Tres diſcipuli videntes gloriam domini transfigurati timuerunt valde, & ceciderunt in terram, &c. Item Apoca. 1. Ioannes cecidit quaſi mortuus ante pedes filij hominis. Item Daniel viſo Gabriele corruit Dan. 8. &. 9. Sextodecimo, timor Dei meretur æternam gloriam, ſicut ait Pſalmus. Dediſti hæreditatem timentibus nomen tuum. Eccl. 14. Timentis Deum beata erit anima eius. Ideo dicit Pſalmus. Beati omnes qui timent dominum.

De audacia. *Diſt.* XXX.

Deinde conſiderandum eſt de audacia. Et circa hoc conſideranda ſunt quinque. Primo vtrum audacia ſit contraria timori. Secundo quomodo audacia ſe habeat ad ſpem. Tertio de cauſa audacię. Quarto de effectu eius. Quinto de ſpeciebus, vel differentijs ipſius. Ad primum, ſcilicet vtrum audacia ſit contraria timori. dicendum, quòd de ratione contrariorum eſt, quòd maxime a ſe diſtent. vt dicitur in 10. Meth. illud autē quod maxime diſtat a timore eſt audacia. timor enim refugit nocumentum futurum propter eius victoriam ſuper ipſum timentem, ſed audacia aggreditur periculum imminēs propter victoriam ſuā ſuper ipſum periculum. vnde manifeſte timori contrariatur audacia. Ad ſecundum, ſ. quomodo audacia ſe habeat ad ſpem, dicendum, quòd ſicut iam pluries dictum eſt. Omnes huiuſmodi animæ paſſiones ad appetitiuam potentiam pertinent, omnis motus appetitiuæ potentię reducitur ad proſecutionem vel fugam. Proſecutio autem, vel fuga eſt alicuius per ſe, & per accidens. per ſe quidem eſt proſecutio boni. fuga vero mali. per accidens autem poteſt eſſe proſecutio mali propter aliquod bonum adiunctum: Quod autem eſt per accidens ſequitur ad id quod eſt per ſe. & ideo proſecutio mali ſequitur proſecutionē boni. ſicut, & fuga boni ſequitur fugam mali. Hæc autem quatuor pertinent ad quatuor paſſiones. nam perſecutio boni pertinet ad ſpem. fuga autem mali ad timorem. Inſecutio mali terribilis pertinet ad audaciam. fuga autem boni pertinet ad deſperationem. vnde ſequitur, quòd audacia conſequatur ad ſpē. Ex hoc enim, quod aliquis ſperat ſuperare terribile imminens. ex hoc audacter inſequitur ipſum. ad timorē vero ſequitur deſperatio. Ideo enim aliquis deſperat, quia timet difficultatem, quæ circa bonum ſperandum eſt. Ad tertium, ſcilicet de cauſa audaciæ, dicendum, q ſicut dictum eſt audacia conſequitur ſpē, & contrariatur timori. vnde quæcunque ſunt nata cauſare ſpē, vel excludere timorem, ſunt cauſa audacię: quia vero timor, & ſpes. & etiam audacia cum ſint paſſiones quædam conſiſtunt in motu appetitiuo. & in quadam tranſmutatione corporali. Dupliciter poteſt accipi cauſa audaciæ ſiue quantum ad prouocationem ſpei, ſiue quantum ad excluſionem timoris. Vno quidem modo, ex parte appetitiui motus. alio modo ex parte tranſmutationis corporalis. Ex parte quidem appetitiui motus qui ſequitur apprehenſionem prouocatur ſpes cauſans audaciam p ea, quæ faciunt æſtimare, quòd poſſibile eſt adipiſci victoriam. vel ſecundum propriam potentiam. ſicut fortitudo corporis experientia in periculis. multitudo pecuniarum. & alia huiuſmodi. ſiue per potentiam aliorum. ſicut multitudo amicorum, vel quorumcunque auxiliantium & præcipuè ſi homo confidat de auxilio diuino. Vnde illi qui ſe habent bene ad diuina audaciores ſunt. vt etiam Philoſophus dicit in ſecundo rethoricę. Timor autem excluditur ſecundum iſtum modum per remotionem terribilium appropinquantium. puta, quia homo non habet inimicos, quia nulli nocuit, quia non videt aliquod periculum imminere. Illis enim videntur maxime pericula imminere, qui alijs nocuerunt. Ex parte vero tranſmutationis corporalis cauſatur audacia per prouocationem ſpei, & excluſionē timoris, ex his, quæ faciunt caliditatem circa cor. vnde Philoſophus dicit in libro de partibus aīalium. q illi qui hñt paruum cor ſecundùm quantitatem ſunt magis audaces. & aīalia habētia magnum cor ſecundum quantitatem ſunt timida, quia calor naturalis non tm̄ poteſt calefacere magnum cor ſicut paruum. ſicut ignis non poteſt tantum calefacere magnam domū ſicut paruam. & in libro de problematibus dicit, q habētes pulmonem ſanguineum ſunt audaciores propter caliditatem cordis exinde conſequentem. & ibidem dicit, q vini amatores magis ſunt audaces propter caliditatem vini. vnde & ſupra dictum eſt q ebrietas facit ad bonitatem ſpei. caliditas enim cordis repellit timorem, & cauſat ſpem propter cordis extenſionem & amplificationem. Ad quartum, ſ. de effectu audaciæ. dicendū, q audacia cum ſit quidam motus appetitus ſenſitiui, ſequitur apprehenſionem ſenſitiuæ virtutis. Virtus autem ſenſitiua non eſt collatiua, nec inquiſitiua ſingulorum, quæ circunſtant rem, ſed ſubitum habet iudicium. contingit autem qūque, q ſecundum ſubitam apprehenſionem non poſſunt cognoſci omnia, quæ difficultatem in aliquo negocio afferunt. vnde ſurgit audaciæ motus ad aggrediendum periculum. Vnde qñ iam experiūtur ipſum periculum ſentiunt maiorem difficultatem q̄ æſtimauerunt, & ideo deficiunt, ſed ratio eſt diſcuſſiua omnium, quæ afferunt difficultatem negocio. & ideo fortes qui ex iudicio rationis aggrediuntur pericula in principio videntur remiſſi, quia non paſſi. ſed cum deliberatione debita aggrediuntur. quādo autem ſunt in ipſis periculis non experiuntur aliquid improuiſum, ſed quandoque minora illis, quæ præcogitauerunt. & ideo magis perſiſtunt. vel etiam quia propter bonum virtutis pericula aggrediuntur, cuius boni voluntas in eis perſeuerat, quantacunq; ſint pericula. audaces enim ſunt pp ſolam æſtimationem facientem ſpem & excludentem timorem. ſicut dictum eſt. Ad quintum ſcilicet de differentijs audaciæ. dicendū quòd, quædam eſt audacia aſſumenda. & quædam deteſtanda. Audacia aſſumenda eſt in debellando hoſtes per potentiam. ſicut ſcriptum eſt 2. Paral. 17. de rege Ioſaphat, & aduerte quàm prudenter & ordinate ſumpſit audaciam. Primo. n. ſumens audaciam in ardua ſanctitatis opera faciendo, ſumpſit audaciam exterminandi mala, & malos de regno ſuo, & poſtmodum inferendi bona, & tandem adeo factus eſt audax contra hoſtes, vt nullus rebellare præſumeret contra eum, dicit̃ n. ibi. conſtituit militum numerum in cūctis vrbibus &c. Sequitur Ambulauit Ioſaphat in vijs Dauid patris ſuis, & ſperauit in Deo patris ſui. & perrexit in p̄ceptis illius. Sequit̃ Cumq; ſumpſiſſet cor eius audaciam pp vias dñi ēt excelſa, & lucos abſtulit. miſitq; de principibus ſuis qui erudiebant populū, Itaque factus eſt pauor dñi ſuper oīa regna terrarū. nec audebant rebellare cōtra Ioſaphat. Studeat igit̃ princeps vitę bonitatē acquirere, quia pp peccatū principis legimus aliqñ populū corruiſſe 1. regum vlt. & 2. regū vlt. & in multis alijs locis. Secundo de ſola Dei bonitate cōfidere nō de meritis ſuis, nec de ſua poteſtate, ſicut faciebant Moyſes, Ioſue, Dauid Ioſaphat, & alij reges ante ingreſſum p̄lij beneplacitū dñi perquirentes. plus in deuotis p̄cib9 q̄ in armatorū multitudine cōfidētes. Exēplū ſpecialiter habemus. 1. mac. 4. ait Iudas viris qui ſecū erāt. Ne timueritis multitudinē eorū. mementote quō ſalui facti ſunt patres noſtri, & nunc clamemus in cęlū. &c. Et ceciderunt ex aduerſarijs quinq; milia. Et inf. dr̄ q cōgregauit Liſias virorū electorū. 60. milia, & equitū quinq; milia. Et occurrit eis Iudas cū decē milibus viris, & orauit Iudas & dixit. Benedict9 es dñe ſaluās Iſrael &c. Sequit̃ Da illis formidinē & tabefac audaciā virtutis eorū. Seq̃r, & cōmiſerunt

runt

runt prælium, & eciderũt de exercitu Lyſiæ quinq; milia virorum: videns autem Lyſias ſuorum ſugam & Iudæorum audaciã ubi ſ. 1 ē aſſumenda eſt audacia puniendo malos de regno ſuo per iuſtitiam, dicitur. n. eccl. 10. Noli quærere fieri iudex niſi valeas virtute irrumpere iniquitates, ſic. n. exercenda eſt iuſtitia in punitione malorum, vt omnes mali videntes & audientes timeant, & timore ſaltem pœnæ, ſi non amore iuſtitiæ reſipiſcãt. vnde dicitur Deut 19. auferes malum de medio tui, vt audientes cæteri timorem habeant, & nequaquam talia audeant facere. Audacia deteſtanda deterreri & comprimi habet per iuſtitiam, de hac dicitur. Iob. 12. abundant tabernacula prædonum & audacter prouocant Deum. Greg. Plerunq; mali eo magis ſuperbiũt quo ab eius largitate & contra meritum ditantur, & qui ex bonis perceptis ad meliora proficere debuerũt, donis peiores fiũt. Sequitur. Cum ipſe dederit omnia in manibus eorum. Sed quo modo dat Deus quod hi qui prædones ſunt nequiter tollunt? Sed ſciẽdum nobis eſt, ꝙ aliud eſt quod omnipotens miſericorditer tribuit, aliud quod iratus haberi ſinit. Nam quod prædones iniuſte faciunt hæc diſpenſator æquiſſimus non niſi iuſte fieri permittit, vt & ille qui rapere ſinitur cęcatus mente culpã augeat, & ille qui rapinam patitur in ipſo damno rapinæ pro alia culpa, quam ante perpetrauerat, finaliter ille purgatur qui opprimitur, in iſto reatus augetur qui opprimit, vt vel de profundo nequitiæ vſq; ad pœnitentiam redeat, vel non reuertens tanto grauius ęterna damnatione feriatur. quanto diutius eſt in ſua iniquitate toleratus.

De ira. *Diſt.* XXXI.

DEinde dicendum eſt de ira ſm ſe. Secundo de cauſa effectiua. Tertio de effectu eius. Circa primum conſiderãda ſunt octo. Primo vtrum ira ſit paſſio ſpecialis. Secundo vtrum obiectum irę ſit bonum vel malũ. Tertio vtrum ira ſit in concupiſcibili. Quarto vtrũ ira ſit cum ratione. Quinto vtrum ira ſit naturalior q̄ concupiſcentia. Sexto vtrum ira ſit grauior q̄ concupiſcentia. Septimo vtrum ira ſit ſolum ad illos ad quos eſt iuſtitia. Octauo de ſpeciebus irę. Ad primum. ſ. vtrum ira ſit paſſio ſpecialis, dicendum ꝙ aliquid dicitur generale dupliciter. vno modo per prædicationem, ſicut animal eſt generale ad omnia animalia. alio modo per cauſam, ſicut ſol eſt cauſa generalis omnium quæ generantur in his inferioribus ſm Dyon. 4. capitulo de di. no. Sicut. n. genus continet multas differentias poteſtate ſm ſimilitudinem materiæ. ita cauſa agens continet multos effectus ſm virtutem actiuam. contingit autem aliquem effectum ex concurſu diuerſarũ cauſarũ produci, & quia oĩs cauſa aliquo modo manet in effectu Põt ẽt dici tertio modo, ꝙ effectus ex congregatione multarum cauſarum productus, habet quandam generalitatẽ inquantum continet multas cauſas quodammodo in actu. Primo ergo modo ira non eſt paſſio generalis, ſed condiuiſa alijs paſſionibus vt ſupra dictũ eſt. Similiter autẽ nec ſo modo, non enim eſt paſſionum aliarũ cauſa, ſed per hunc modũ põt dici generalis paſſio amor, vt patet per Augu. 14 de ciui. Dei: amor enim eſt prima radix omnium paſſionum, vt ſupra dictum eſt. Sed tertio modo ira põt dici paſſio generalis in quantum ex concurſu multarum paſſionũ cauſatur, non enim inſurgit motus iræ niſi pp aliquam triſtitiam illatam, & niſi adſit deſiderium & ſpes vlciſcendi, quia vt philoſophus dicit in ſo rethoricæ, Iratus habet ſpem puniendi. Appetit enim vindictam vt ſibi poſſibilem, vnde ſi fuerit multum excellens perſona quę nocumentum intulit non ſequitur ira, ſed ſolum triſtitia, vt Auic. dicit in libro de anima. Ad ſecundum. ſ. vtrum obiectum irę ſit malum, dicendum ꝙ motus appetitiuæ virtutis ſequitur actũ virtutis apprehenſiuæ. His aũt apprehenſiua dupliciter aliquid apprehendit. vno modo per modum incomplexi, vt cum intelligimus quid eſt homo: alio modo p modum complexi, ſicut cum intelligimus album ineſſe homini, vtroq; modo vis appetitiua põt intendere in bonum & malũ. per modũ quidem ſimplicis & incõplexi, cũ appetitus ſimpliciter inhæret bono & fugit malum, & tales motus ſunt deſiderũ, ſpes & delectatio, triſtitia & huiõi: per modũ aũt complexi, ſicut cũ appetitus fertur in hoc ꝙ aliqd bonũ vel malũ inſit, vel fiat circa alterum, vt tendendo in hoc vel refugiendo ab hoc. ſicut manifeſte apparet in amore & odio, amamus enim aliquẽ inquantum volumus ei ineſſe aliquod bonum. odimus autem aliquem inquantum volumus ei ineſſe aliquod malum: & ſimiliter eſt in ira, quicunq; enim iraſcitur quærit vindictam de aliquo, & ſic motus iræ tendit in duo. ſ. in ipſam vindictam quam appetit & ſperat, ſicut quoddam bonum, vnde & de ipſa delectatur. tendit etiam in illum de quo quærit vindictam, ſicut cõtrarium & nociuum quod pertinet ad rationem mali. Eſt tñ duplex differentia attendenda circa hoc, puta irę ad odium, & ad amorem. Quarũ prima eſt ꝙ ira ſemper reſpicit duo obiecta. amor vero & odium qñq; reſpiciunt vnum obiectum tñ. Sicut enim dicitur aliquis amare vinum vel aliquid huiuſmodi aut etiam odire. Secunda eſt quia vtrumq; obiectorum quod reſpicit amor eſt bonum, vult enim amans bonum alicui tanq̄ ſibi conuenienti: vtrumque vero eorum quæ reſpiciunt odium habent rationem mali, vult enim odiens malum alicui tan q̄ cuidam inconuenienti, ſed ira reſpicit vnũ obiectum ſm rationem boni. ſ. vindictam quam appetit, & aliud ſecundum rationẽ mali. ſ. hominem nociuum de quo vult vindicari, & ideo eſt paſſio quodammodo compoſita ex contrarijs paſſionibus. Ad tertium. ſ. vtrum ira ſit in vi concupiſcibili, dicendum ꝙ ſicut ſupra dictum eſt, paſſiones iraſcibilis in hoc differunt a paſſionibus concupiſcibilis, ꝙ obiecta paſſionum concupiſcibilis ſunt bonum & malum abſolute. obiecta aũt paſſionum iraſcibilis ſunt bonum & malum cum quadam eleuatione vel arduitate. dictum eſt aũt ꝙ ira reſpicit duo obiecta. ſ. vindictam quam appetit, & eum de quo vindictam quærit, & circa vtrũq; quandã arduitatem ira requirit. Non enim inſurgit motus iræ niſi aliqua magnitudine circa vtrumq;, quæcunque aũt nihil ſunt aut modica valde nullo digna æſtimamus, vt dicit philoſophus in 2. rethoricæ. vñ manifeſtum eſt ꝙ ira non eſt in concupiſcibili ſed in iraſcibili. Ad quartũ. ſ. vtrum ira ſit cum ratione, dicendũ ꝙ ſicut ſupra dictũ eſt. ira ē appetitus vindictæ, hæc aũt collationem importat pœnæ infligendæ ad nocumentum ſibi illatũ. vñ in 8. Ethi. vt dicit philoſophus ꝙ ſyllogizans, qm̃ oportet totaliter oppugnare, iraſcitur confeſtim, conferre enim & ſyllogizare rationis eſt, & ideo ira eſt quodammodo cum ratione. Ad quintum, ſ. vtrum ira ſit naturalior quam concupiſcentia, dicendum ꝙ naturale dr̃ id quod a natura cauſatur, vt patet in ſo phiſic. vñ vtrum aliqua paſſio ſit magis vel minus naturalis cõſiderari non põt niſi ex ſua cauſa. Cauſa aũt paſſionis vt ſupra dictum eſt dupliciter accipi põt, vno modo ex parte obiecti, & alio modo ex parte ſubiecti. Si igitur conſideretur cauſa iræ & concupiſcentiæ ex parte obiecti. ſic concupiſcentia, & maxime ciborum & venereorum naturalior eſt quam ira. inquantum iſta ſunt magis naturalia quam vindicta. Si autẽ conſideretur cauſa iræ ex parte ſubiecti. ſic quodammodo ira eſt naturalior, & quodammodo quam concupiſcentia. Poteſt enim natura alicuius hominis conſiderari, vel ſecundum naturã generis vel ſm naturam ſpeciei, vel ſm complexionem propriã indiuidui: ſi igitur conſideretur natura generis quæ eſt natura huius hominis inquantum eſt animal, ſic naturalius eſt concupiſcentia quam ira. quia ex ipſa natura cõi habet homo quandam inclinationem ad appetendum ea quæ ſunt conſeruatiua vitæ, vel ſm ſpeciem vel ſecundum indiuiduum. Si autẽ conſideremus naturam hominis ex parte ſpeciei. ſ. inquantum eſt rationalis, ſic ira eſt magis naturalis homini quam concupiſcentia, inquantum ira eſt cũ ratione magis quam concupiſcentia. vnde philoſophus dicit in 4. Ethi. ꝙ humanius eſt magis punire quod pertinet ad iram quã manſuetũ eſſe quia vnumquodq; naturaliter inſurgit contra contraria & nociua. Si vero conſideretur natura huiꝰ indiuidui ſecundum propriam complexionem, ſic ira naturalior eſt quã concupiſcentia, quia. ſ. habitudinem naturalem ad iraſcendum quæ eſt ex complexione, magis de facili ſequitur ira quam concupiſcentia, vel aliqua alia paſſio. Eſt enim homo diſpoſitus ad iraſcendum ſecundũ ꝙ habet colericam complexionem colera aũt inter alios humores citius mouetur, aſſimilatur enim igni, & ideo magis eſt in prompru, vt ille qui eſt diſpoſitus ſecundũ naturalem complexionem ad iram iraſcatur, quã de eo qui eſt diſpoſitus ad concupiſcendum ꝙ concupiſcat. Et propter hoc philoſophus dicit in 7. Ethi ꝙ ira magis traducitur a parentibus in filios quã cõcupiſcentia. Ad ſextum ſ. vtrum ira ſit grauior quam odium, dicendum ꝙ ſpẽs paſſionis & ratio ipſius ex obiecto penſatur, eſt autem obiectum iræ & odij idem ſubiecto. Nam ſicut odiẽs appetit malũ ei quem odit, ita iratus ei contra quem iraſcitur, ſed non eadẽ rõne, ſed odiens appetit malum inimici inquantũ eſt malũ. Iratus aũt appetit malũ eius contra quem iraſcitur non inquantũ eſt malũ, ſed inquantũ habet quandam rõnẽ boni. ſ. prout æſtimat illud eſſe iuſtũ inquantũ eſt vindicatiuũ. Vñ ſupra dictum eſt ꝙ odiũ eſt per applicationẽ mali ad malũ. Manifeſtũ eſt aũt ꝙ appetere malũ ſub rõne iuſti minus habet de rõne mali quam velle malũ alicui ſimpliciter: velle. n malũ alicui ſub rõne iuſti põt ẽt eſſe ſm virtutẽ iuſtitiæ, ſi præcepto rõnis obtẽperet, ſed ira in hoc ſolũ deficit ꝙ non obedit rõis pcepto in vlciſcendo, vñ manifeſtũ eſt ꝙ odium eſt multo deterius & grauius q̄ ira. Nec obſt. qđ dr̃ puer. 27. Ira nõ hẽt miam, nec erumpens furor. pp qđ in Deo poſſet ira grauior eſſe q̄ odiũ qđ hẽt qñq; miam, q2 in ira & odio duo pñt cõſiderari, ſ. ipſũ qđ deſideratur & intẽſio deſiderij. Quantũ igr̃ ad id qđ deſideratur

ira magis habet miſericordiā q̄ odiū, quia enim odium appetit malū alterius ſm ſe, nulla menſura mali ſanat. Ea.n.q̄ ſecundū ſe appetuntur ſine menſura appetunt, vt philoſophus dicit in primo politicæ, ſicut auarus diuitias. vñ dr̄ Eccl. 12. Inimicus ſi inuenerit tps nō ſatiabit ſanguine, ſed ira nō appetit malū niſi ſub rōe iuſti vindicatiui. vñ qñ malū illatū excedit menſurā iuſtitiæ ſm æſtimationē iraſcentis tunc miſeret. vñ philoſophus dicit in 2. Rheto. q iratus ſi fiant multa miſerebit. odiens aūt pro nullo, quantū vero ad intētionē deſiderij magis excludit iuſtiam q̄ odiū, quia motus iræ eſt impetuoſior pp colerę inflāmatū. vñ ſtatim ſubditur. Impetū concitati ſpūs ferre quis poterit? Item differt ira & odiū in hoc q iratus appetit malū alicuius inquantū hēt rōnē iuſti vindicatiui. vindicta aūt fit per illationē pęnæ. Eſt aūt de rōne pœnæ q ſit contraria voluntati, & q ſit afflictiua. & q pro aliqua culpa infertur, & ideo iratus hoc appetit vt ille cui nocumentum infert percipiat & doleat, & q cognoſcat pp iniuriam illatā ſibi hoc prouenire: ſed odiens de hoc nihil curat, quia appetit malū alterius inquantum hmōi. Nō eſt aūt verum q id de quo quis triſtatur ſit peius. Iniuſtitia enim & imprudentia cum ſint mala, quia tñ ſunt voluntaria. non contriſtant eos quibus inſunt, vt dicit philoſophus in ſecūdo rethoricæ. Ad ſeptimum. ſ. vtrum ira ſit ſolum ad illos ad quos eſt iuſtitia. dicendum, q ſicut ſupra dictum eſt, ira appetit malum inquantum habet rōnē iuſti vindicatiui, & ideo ad eoſdem eſt ira ad quos eſt iuſtitia & iniuſtitia. nā inferre vindictā ad iuſtitiam pertinet. lędere aūt aliquē pertinet ad iniuſtitiam. Vñ tā ex parte cauſæ quę eſt lęſio illata ab altero, q̄ ēt ex parte vindictæ quā appetit iratus. manifeſtum eſt q ad eoſdē pertinet ad quos iuſtitia, & iniuſtitia. Quamuis aūt ira ſit cū rōne vt dictū eſt. tñ pōt eſſe in brutis animalibus, quæ rōne carent. inquantum naturali inſtinctu per imaginationē, mouentur ad aliqđ ſimile operibus rōnis. Sic igitur cum in homine ſit & ratio & imaginatio, dupliciter in homine pōt motus iræ inſurgere. Vno mō ex ſola imaginatione nunciāte læſionē, & ſic inſurgit aliquis motus iræ ēt ad res irrationales & inanimatas. ſecundum ſimilitudinem ipſius motus qui eſt in animalibus contra quodlibet nociuū. Alio modo ex ratione nunciante læſionem, & ſicut philoſophus dicit in ſecundo rethoricę. nullo modo pōt ira ad res inſenſibiles neq; ad mortuos aptari. tum quia non dolent. qđ maxime quærunt irati in eis quibus iraſcuntur. tū ēt quia non eſt vindicta ad eos cum eorum non ſit iniuriam facere. Item nota q ſicut eſt quædam iuſtitia vel iniuſtitia hominis ad ſemetipſum methaphoricè loquendo ſicut philoſophus dicit in quinto ethicorum inquantum ſcilicet ratio regit iraſcibilem & concupiſcibilem. ſm hoc ēt homo dr̄ de ſeipſo vindictam facere, & per conſequens ſibiipſi iraſci, proprie autem & per ſe non conuenit aliquem ſibi iraſci. Ad octauum ſcilicet de ſpeciebus & gradibus iræ. Require infra vbi agitur de tertio vitio capitali.

De cauſa effectiua iræ. *Diſt.* XXXII.

DEinde conſiderandū eſt de cauſa effectiua iræ. Et circa hoc quæruntur quatuor. Primo vtrum motiuum iræ ſemper ſit aliqđ factum contra illum qui iraſcitur. Secundo, vtrum ſola paruipenſio vel deſpectatio ſit motiuum irę. Tertio de cauſa iræ ex parte iraſcentis. Quarto de cauſa irę ex parte eius cōtra quē aliquis iraſcitur. Ad primū. ſ. vtrum ſemper iraſcitur quis propter aliquod contra ſe factum. dicendum q ſicut ſupra dictum eſt. Ira eſt appetitus nocendi alteri ſub ratione iuſti vindicatiui. Vindicta aūt locū non habet niſi vbi præceſſit iniuria. nec iniuria omnis ad vindictā prouocat, ſed illa ſola quæ ad eum pertinet qui vindictam quærit. Sicut enim naturaliter vnumquodq; appetit proprium bonū, ita ēt naturaliter repellit proprium malū. Iniuria aūt ab aliquo facta non pertinet ad aliquem niſi aliquid ſecerit quod aliquo mō ſit contra ipſum, vñ ſequitur. q motiuū irę alicuius ſemper ſit aliquid contra ipſum factū. Ad ſecūdū. ſ. vtrum ſola paruipenſio vel deſpectatio ſit motiuum ad iram. dicendū q omnes cauſæ irę reducuntur ad paruipēſionē. Sunt.n. tres ſpecies paruipenſionis, vt dr̄ in 2. retho. ſ. deſpectus. Epyrreaſmus. i. impedimentum voluntatis implendę, & contumelia tio, & ad hæc tria omnia motiua irę reducūtur. Cuius ratio pōt eſſe duplex. Prima eſt quia ira appetit nocumentū alterius, inquantum hēt rōnem iuſti vindicatiui, & ideo iuſtū quærit vindictam inquantum vr̄ eſſe iuſta. iuſta āt vindicta non fit niſi de eo qđ eſt iniuſte factum, & ideo prouocatiuū ad irā ſemper eſt aliquid ſub ratione iniuſti. vnde dicit philoſophus in 2. Rethoricę, q ſi homines putauerint eos qui læſerunt eſſe iuſte paſſos non iraſcuntur, non.n. fit ira ad iuſtū. Contingit āt tripliciter nocumentū inferri. ſ. ex ignorantia, ex paſſione, & electione. Tunc.n. aliquis iniuſtum facit qñ ex electione, vel ex induſtria vel certa malitia nocumentū infert, vt dr̄ in 5. Ethi. Et ideo maxime iraſcimur contra illos quos putamus ex induſtria nobis nocuiſſe. ſi.n. putemus aliquos, vel per ignorantiam vel ex paſſione nobis iniuliſſe iniuriā, vel nō iraſcimur cōtra eos, vel multominus, agere.n. aliquid ex ignorantia, vel ex paſſione diminuit rationem iniurię, & eſt quodammodo prouocatiuū miſericordiæ, & venię. Illi aūt qui ex induſtria nocumentū inferunt, ex contemptu peccare vñr, & ideo cōtra eos maxime iraſcimur. vnde philoſophus dicit in 2. Retho. q his qui pp irā aliqd fecerit, aut nō iraſcūt, aut minus iraſcuntur. nō.n. ꝑuipenſionē vñr egiſſe. Secunda rō eſt quia paruipenſio excellentiæ hominis opponitur, quæ.n. homines putant nullo digna eſſe paruipendunt, vt dr̄ in ēo retho. ex omnibus aūt bonis noſtris aliquā excellētiam quęrimus. Et ideo quodcūq; nocumentū nobis inferat inquantum excellentiæ derogat, vr̄ ad ꝑuipēſionē pertinere. Ad tertiū. ſ. vtrum excellentia ſit cauſa quare aliquis magis iraſcit. Dicendum q cā irę in eo qui iraſcitur dupliciter accipi poteſt. Vno modo ſm habitudinē ad motiuū irę, & ſic excellentia eſt cauſa vt aliquis de facili iraſcatur. Eſt.n. motiuū irę iniuſta paruipenſio vt dictū eſt. Conſtat aūt q quanto aliquis eſt excellentior, iniuſtius paruipenditur in hoc in quo excellit, & ideo illi qui ſunt in aliqua excellentia maxime iraſcuntur ſi paruipenduntur, puta ſi diues ꝑuipēditur in pecunia, & rethor in loquēdo, & ſic de alijs. Alio mō pōt conſiderari cā irę in eo qui iraſcitur ex parte diſpoſitionis quę in eo relinquitur ex tali motiuo. manifeſtū eſt aūt q nihil mouet ad irā niſi nocumentū qđ contriſtat. ea aūt quæ ad defectum pertinēt maxime ſunt contriſtantia, quia homines defectibus ſubiacentes facilius lęduntur, & iſta eſt cauſa quare homines q ſūt infirmi, vel in alijs defectibus facilius iraſcantur, quia facilius contriſtantur. Ad quartū. ſ. vtrum defectus alicuius ſit cā quare cōtra ipſum facilius iraſcimur, dicendū q ſicut ſupra dictum eſt, indigna deſpectatio ē maxime prouocatiua irę, defectus igitur, vel paruitas eius contra quē iraſcimur facit ad augmentū iræ inquantum auget indignam deſpectationē. Sicut.n. q̄to aliquis eſt maior tanto indignius deſpicitur, ita quanto aliquis eſt minor tanto indignius deſpicit, & ideo nobiles iraſcuntur ſi deſpiciantur a ruſticis, & ſapientes ab inſipientibus, vel dñi a ſeruis: ſi vero paruitas vel defectus diminuat deſpectationē indignā, talis paruitas nō auget, ſed diminuit irā. Et hoc modo illi qui pęnitēte de iniurijs factis & confitētur ſe male feciſſe, & humiliantur & veniā petunt, mitigant iram ſecundum illud Prouer. 15. Reſponſio mollis frangit iram, inquātum. ſ. tales videntur non deſpicere, ſed magis magnipendere eos quibus ſe humiliant.

De effectibus iræ. *Diſt.* XXXIII.

DEinde conſiderandū eſt de effectibus irę. Et circa hoc quæruntur quatuor. Primo vtrum ira cauſet delectationem. Secundo vtrum maxime cauſet feruorem in corpore. Tertio vtrū maxime impediat vſum rationis. Quarto vtrum cauſet taciturnitatem. Ad primum ſcilicet vtrum ira cauſet delectationē, dicendum q ſicut philoſophus dicit in 7. Ethi. Delectationes maxime ſenſibiles & corporales ſunt medicinæ quędam contra triſtitiam. Et ideo quanto per delectationem contra maiorem triſtitiam vel anxietatē remediū præſtatur, tanto delectatio percipitur, ſicut patet q qñ aliquis ſitit delectabilior ſit ei potus. Manifeſtum eſt aūt ex prædictis quòd motus iræ inſurgit ex aliqua illata iniuria contriſtante. Cui quidem triſtitiæ remedium adhibetur per vindictam, & ideo ad præſentiam vindictæ delectatio ſequitur, & tanto maior quanto maior fuit triſtitia. Si igitur vindicta fuerit præſens realiter fit perfecta delectatio quæ totaliter excludit triſtitiam, & per hoc quietat motum iræ. Sed antequam vindicta ſit præſens, realiter fit iraſcenti præſens dupliciter. Vno modo per ſpem, quia talis non iraſcitur, niſi ſperans vindictā, ſicut ſupra dictum eſt. Alio modo ſecundum cōtinuam cogitationem. vnicuique.n. concupiſcenti eſt delectabile immorari in cogitatione eorum quæ concupiſcit, pp quod ēt & imaginationes ſomniorum ſunt delectabiles, & ideo cum iratus multum in animo ſuo cogitet de vindicta ex hoc delectatur, tñ delectatio non eſt perfecta quæ tollat triſtitiam, & per conſequens iram. Ad ſm vtrū cauſet feruorem in corpore dicendum q ſicut dictū eſt, corporalis tranſmutatio quæ eſt in paſſionibus aīæ proportionatur motui appetitus. Manifeſtum eſt autem q quilibet appetitus etiam naturalis fortius tendit in id quod eſt ſibi contrarium ſi fuerit præſens, vnde videmus quòd aqua calefacta magis congelatur, quaſi frigido vehementius in calidum agente. motus autem appetitiuus irę cauſatur ex aliqua iniuria illata, ſicut ex quodam contrario iniacente, & ideo appetitus potiſſime tendit ad repellendum iniuriam per appetitum vindictę, & ex hoc ſequitur magna vehemētia & impetuoſitas in motu iræ & quia motus iræ non eſt per modum retractionis cui proportionatur frigus, ſed magis per modum inſecutionis cui proportionatur calor, conſequenter fit motus iræ

cauſatiuus cuiuſdam feruoris ſanguinis & ſpirituum circa cor. quod eſt inſtrumentum paſſionis animæ, & inde eſt quòd propter magnã perturbationem cordis, q̃ eſt ira, maxime apparent in iratis indicia quędam in exterioribus membris. vt. n. Greg. dicit in. 5. mor. Iræ ſuæ ſtimulo accenſum cor palpitat, corpus tremit, lingua ſe præpedit, facies igneſcit, exaſperantur oculi, & nequaquam recognoſcuntur noti, ore quidem clamorem format, ſed ſenſus qd loquat̃ ignorat. Ad tertiũ. ſ. verũ ira impediat rationis vſum, dicendum, q̃ mens vel ratio hominis quamuis non vtatur organo corporali in proprio ſuo actu, tñ quia indiget ad ſuum actum quibuſdam viribus ſenſitiuis, quorũ actus impediuntur corpore perturbato. neceſſe eſt q̃ perturbationes corporales etiã iudicium rationis impediant, ſicut patet in ebrietate & ſomno: dictum eſt aũt q̃ ira maxime facit perturbationem corporalẽ circa cor, ita ẽt vt vſq; ad exteriora membra deriuetur. Vnde ira inter cæteras paſſiones manifeſtius impedit iudiciũ rationis, ſm illud pſal. Cõturbatus eſt in ira oculus me⁹. Nec obſtat q̃ ira eſt cũ ratione vt dictum eſt, quia a ratione eſt principium iræ quantum ad motum appetitiuum qui eſt in ira, ſed perfectum iudicium rationis paſſio iræ præoccupat quaſi non perfecte rationem audiens propter commotionem caloris velociter impellentis q̃ eſt materialis in ira, & quãtum ad hoc impedit iudicium rationis. non obſtat ẽt qđ dicit philoſophus in 7. Ethi. q̃ iracundus nõ eſt inſidiator ſed manifeſtus. manifeſtatio aũt diminueretur ſi per iram impediretur iudiciũ rationis, qui a iracundus non dr̃ eſſe manifeſtus, quia manifeſte operatur, vel quia ſibi manifeſtum ſit quid facere debeat, ſed quia manifeſte operatur non quærens aliquam occultationem, quod partim fit propter impedimentum rationis, quæ non põt diſcernere quid ſit occultandum & quid manifeſtandum, nec ẽt excogitare occultandi vias, partim vero eſt ex ampliatione cordis quæ pertinet ad magnanimitatẽ quam facit ira, vnde & de magnanimo ira philoſophus dicit in 3. Ethi. q̃ eſt manifeſtus odiosus & amator, & manifeſte dicit & operatur. Concupiſcentia aũt dr̃ eſſe latens & inſidioſa, quia vt plurimum delectabilia quæ concupiſcuntur habent turpitudinem quandam & mollitiẽ, in quibus homo vult latere. In his autem quæ ſunt virilitatis & excellentiæ cuiuſmodi ſunt vindictæ quærit homo manifeſtus eſſe. Ad quartum. ſ. vtrum ira cauſet taciturnitatem. dicendum q̃ ira ſicut iam dictum eſt & cum ratione eſt & impedit rationẽ, & ex vtraq; parte põt taciturnitatem cauſare. Ex parte quidem rationis qñ iudicium rationis intñ viget q̃ ſi non cohibeat affectum ab inordinato appetitu vindictæ, cohibet tñ linguam ab inordinata locutione: vñ Greg. dicit in quinto more. Aliquando ira perturbato aĩo quaſi ex iudicio ſilentium indicit, ex parte vero impedimenti rationis, quia ſicut dictum eſt perturbatio irę vſque ad exteriora membra, producitur, & maxime ad illa membra in quibus relucet expreſſius veſtigium cordis, ſicut in oculis & in facie & in lingua, vñ dictum eſt lingua ſe præpendit, facies igneſcit, exaſperantur oculi. Põt ergo eſſe tanta perturbatio iræ q̃ omnino impediatur lingua ab vſu loquendi, & tunc ſequitur taciturnitas. Item de ira require multa infra tertio libro. vbi agitur de tertio vitio capitali. De paſſione inuidiæ require in tertio libro. De manſuetudine require infra. Item de verecundia require infra.

De zelo. *Diſt.* XXXIIII.

DEinde conſiderandũ eſt de zelo. Circa q̃ ſciendũ, quòd zelus multipliciter accipitur in ſcriptura. Vno modo idẽ eſt quod inuidia, vñ. 1. Corin. 3. Cum ſunt inter vos zelus & contentio nonne carnales eſtis, & ſm hoĩem ambulatis. Item zelus idẽ eſt quod imitatio, & zelare idem eſt qđ imitari. Pſal. Noli æmulari in malignantibus, neq; zelaueris facientes iniquitatẽ. Item zelus idem eſt quod amor. Sap. 1. Nolite zelare mortem in errore vitæ veſtræ, neq; acquiratis eam in operibus manuum veſtrarũ. Itẽ zelus dr̃ intenſus amor viri ad vxorem qui ſuſtinere non põt alium ad ipſam accedere. Inde vir dr̃ zelotipus vel zelotes, & mulier ẽt dr̃ zelotipa. vnde Eccl. 26. Dolor cordis & luctus mulier zelotipa. In muliere zelotipa flagellum linguę omnibus cõicãs. Item zelus idem eſt qđ ęmulatio cum quis ea quæ bona ſunt nititur æmulari, vnde qñ videt alium meliorẽ ſe dolet non de bonitate illius, ſed quia ipſe nõ eſt ita bonus, & ideo quadam ęmulatione ſancta illum nititur imitari, vel ẽt excedere, vnde Eccl. 51. zelatus ſum bonum & non confundar. A ſimilitudine zeli id eſt amoris intenſi qui eſt inter virum & vxorem dicuntur viri ſancti zelare pro ſalute aĩarũ & pro honore diuino. Vñ zelus dr̃ vehemens motus animi quo quis ſalutẽ aliorum feruenter deſiderat & procurat & contra peccatores mouetur, pro eo q̃ contra aĩas ſuas & honorem diuinum faciunt, vel ſalutem impediũt aliorũ. Iſto zelo motus Chriſtus eiecit vendentes & ementes de tẽplo, ſicut dr̃ Ioan. 2. Et nummulariorum effudit æs, & menſas ſubuertit. Et ſequitur. Recordati vero ſunt diſcipuli eius, quia ſcriptũ eſt, zelus domus tuæ comedit me. Itẽ Moyſes zelo Dei motus filios Iſrael qui fecerant & adorauerant vitulũ conflatilem occidit ex eis. 23. milia, ſicut dr̃ Exo 32. Itẽ cum iratus eſſet dñs contra filios Iſrael quia fornicati erãt cũ filiabus Moab, Phinees iram eius placauit, quia occidit illum impudentiſſimum, qui vidente Moyſe & oĩ turba filiorũ Iſrael intrauit ad ſcortum Madyanitem. vnde dixit dñs ad Moyſen: Phinees auertit irã meã a filijs Iſrael, quia zelo meo commotus eſt contra ipſos vt non ipſe delerem filios Iſrael in zelo. Idcirco loquere ad eũ: ecce do ei pacem foederis mei, & erit tam illi q̃ ſemini illius pactum ſacerdotij ſempiternum, quia zelatus eſt ꝑ Deo ſuo. Itẽ Helyas zelo occidit prophetas Baal. 4. regum. 19. & dixit: zelo zelatus ſum pro dño Deo quia dereliquerunt Deum filij Iſrael. Item Hyeu rex Iſrael ex zelo fecit occidi ſeptuaginta filios Achab. Et ſequit̃. Dixit Hyeu ad Ionadab veni mecum & vide zelum meum pro dño. Nota bene hiſtoriam. Itẽ pſalmus. Tabeſcere me fecit zelus meus, quia obliti ſunt verba tua inimici mei. Ex præmiſſis aduerte q̃ ex zelo debent corripi peccatores, quaſi flagello de funiculis, id eſt leuiori pœna, ſi ſperatur eorũ correctio, ſi aũt non poſſit eos corripere, quia forte potentes ſunt, vel quia multitudo eſt in crimine, vel non ſperatur eorum correctio, non reſtat niſi dolere & lugere. Ideo dicebat pſalmus. Tabeſcere me fecit &c. Si aũt imminet ſubuerſio fidei vel ſcãdalum plurimorum, exterminandi ſunt impij, ne totum corpus eccleſiæ corrumpatur, ſicut patet in exemplis pręmiſſis. Cauendum eſt aũt ne zelo ſancto amaritudo iracondiæ vel odij miſceatur, id eſt ne homo puniat vel corripiat ex furore iracundiæ non amore iuſtitiæ. Ideo Iaco. 3. Si zelum amarum habetis, & contentiones ſunt in cordibus vr̃is nolite gloriari. Sciendum eſt ẽt q̃ Deus zelare dr̃ & zelotes, q a videlicet facit aĩæ ſpũaliter quæ ſolet hõ zelotipus facere circa vxorem, viſitat. n. conuerſantem, id eſt circũſpicit & conſiderat vias eius, audire vult verba, videre facta, inquirere affectiones. ſcire intentiones. vñ Sap. 1. Qui loquitur iniqua non põt latere, nec pteriet illum corripiens iudicium. In cogitationibus enim impij, interrogatio erit, ſermonũ aũt illi⁹ auditio ad Deũ veniet, qm̃ auris zeli audit oĩa. Itẽ excitat neglĩgẽtẽ Zac. 1 Hęc dicit dñs, zelatus ſum Hieruſalem & Syon zelo magno. Sequitur. Reuertar in Hieruſalẽ in miſericordijs, & domus mea ędificabitur in ea. Itẽ Zach. 8. zelatus ſum Syon zelo magno, reuerſus ſum ad Syon habitabo in medio Hieruſalem ciuitas veritatis. Item corripit deſloquentes. Sopho. 1. In igne zeli mei deuorabit̃ oĩs terra. Itẽ Exo. 20. Ego ſũ dñs Deus tuus fortis zelotes, viſitãs iniquitatẽ patrũ in filios in tertiã, & quartã generationẽ & faciens miſericordiã in milia his qui diligunt me. Item ſuſcipit reuertentẽ Hiere. 3. Fornicata es cũ amatoribus multis, tñ reuertere ad me dicit dñs, ego ſuſcipiam te. Item deſerit cõtemnentem. Eze. 6. auferetur zelus meus a te. Item prouer. 6. zelus & furor viri non parcet in die vindictæ, nec acquieſcet cuiuſq̃ precibus, nec accipiet pro redemptione dona. De verecundia require infra 3. lib. vbi agitur de filiabus inanis glorię.

LIBRI I. PARS II.

De lege æterna. *Diſt.* I.

POSTQVAM dictum eſt de principijs intrinſecis actuũ humanorum, ordine conſequenti conſiderandum eſt de principijs extrinſecis. Principium extrinſecũ inclinans ad malum eſt diabolus, de cuius tentatione dicemus infra in principio tertij libri. Principium aũt extrinſecum mouens ad bonum eſt Deus, q nos inſtruit per legem, & adiuuat per gratiã & virtutes & alia virtutibus adiũcta. ſ. dona. beatudinis, & fructus. Ideo de his oĩbus per ordinem eſt agendum. Primo quidẽ de lege. Secundo de gr̃a. Tertio de virtutibus. Quarto de donis &c. Primo itaq; conſiderandum eſt de lege ęterna. Secũdo de lege naturali. Tertio de lege humana. Quarto de lege diuina. Quinto de occaſione verborum Apoſtoli Ro. 7. video aliam legem in membris meis &c. dicendum eſt de lege peccati. De lege æterna conſideranda ſunt quinq;. Primo q̃ ſit. Secundo quid ſit. Tertio q̃ eius notio omnibus eſt impreſſa. Quarto quòd omnes aliæ leges deriuantur ab ea. Quinto quòd ei ſubduntur omnia. Circa primũ ſciendum quòd lex nihil aliud eſt q̃ dictamen practicę rationis in principe qui gubernat aliquam communitatem perfectam. Manifeſtum autem eſt qđ ſuppoſito quod mundus diuina prouidentia

uidentia regatur, ſcilicet quòd tota cõitas vniuerſi gubernatur diuina ratione, & ideo ipſa ratio gubernationis rerum in Deo ſicut in principe vniuerſitatis exiſtens legis habet rationem, & quia diuina ratio nihil concipit ex tpe, ſed habet æternum conceptum vt dr̃ Prouer. 8. inde eſt ꝙ hmõi legem oportet dicere æternam. Licet aũt ab æterno non fuerint creaturæ quibus lex æterna poſſet imponi, tñ ea quæ in ſeipſis non ſunt, apud Deũ exiſtunt inquantum ſunt ab ipſo præcognita & præordinata, ſm̃ illud Corin. 3. Qui vocat ea quę nõ ſunt tanq̃ ea quæ ſunt. Sic igitur æternæ diuinæ legis conceptus habet rõnẽ legis æternę, ſm̃ ꝙ a Deo ordinatur ad gubernationẽ rerum ab ipſo præcognitarum. Circa ſecundum, ſcilicet quid ſit lex æterna. dicendum ſm̃ Aug. in primo de libero arbitrio. Lex æterna eſt ſumma ratio cui ſemper obtemperandum eſt. Ad cuius euidentiam ſciendum eſt, ꝙ ſicut in quolibet artifice præexiſtit ratio eorum quæ conſtituuntur per artẽ, ita ẽt in quolibet gubernante oportet ꝙ præexiſtat ratio ordinis eorũ quę agenda ſunt per eos qui gubernationi ſubduntur, & ſicut ratio rerum fiendarum p artẽ vocatur ars vel exemplar rerum artificiatarum, ita ẽt ratio gubernantis actus ſubditorum rationem legis obtinet: obſeruatis alijs quæ ſunt de legis ratione. Deus aũt per ſuam ſapientiam conditor eſt vniuerſarum naturarum ad quas comparatur, ſicut artifex ad artificiata, & ẽt gubernator oĩum actuũ & motionũ quæ inueniuntur in oĩbus creaturis, vnde ſicut ratio diuinæ ſapientiæ in quantum per eam cuncta ſunt creata habet rationẽ artis vel exemplaris vel ideę, ita ratio diuinæ ſapientiæ mouentis oĩa ad debitum finem obtinet rõnem legis, ſm̃ hoc lex æterna nihil aliud eſt q̃ rõ diuinæ ſapientiæ, ſm̃ ꝙ eſt directiua omnium actuum & motionum, hæc autem ratio diuinæ ſapientię eſt vna, & ideo lex eſt vna, rationes vero ideales ſunt plures in Deo ſicut dicit Aug. i li. 83 quæſtionũ, quia fecit Deus ſingula ꝓprijs rõnibus, rõnes.n. ideales reſpiciunt proprias naturas ſingulariũ rerũ, & ideo in eis inuenitur quædã diſtinctio & pluralitas ſm̃ diuerſos reſpectus ad res, ſed lex dr̃ directiua actuum in ordine ad bonum cõe, ea aũt quę in ſeipſis ſunt diuerſa conſiderantur vt vnũ ſm̃ ꝙ ordinantur ad aliquod cõe, & ideo lex æterna eſt vna quæ eſt ratio huius ordinis. Circa tertiũ. ſ. ꝙ notio legis æternę eſt nobis impreſſa. Sciendum ꝙ aliquid põt cognoſci dupliciter. Vno mõ in ſeipſo. alio modo in ſuo effectu, in quo aliqua ſimilitudo eius inuenitur, ſicut aliquis non videns ſolem in ſua ſubſtantia cognoſcit ipſum in ſua irradiatione. Sic igitur dicendum, ꝙ legem æternam nullus põt cognoſcere ſecundũ ꝙ in ſeipſa eſt, niſi ſolũ beati qui Deum vidẽt per eſſentiam, ſed oĩs creatura rationalis cognoſcit ipſam ſecundum aliquam eius irradiationẽ vel maiorem, vel minorẽ. oĩs enim cognitio veritatis eſt quædam irradiatio & participatio legis æternæ quę eſt veritas incommutabilis. vt Augu. dicit in li. de vera rel. veritatem aũt oẽs cognoſcunt aliqualiter, aut vnus quantũ ad principia cõia legis naturalis, in alijs vero quidam plus & quidam minus participant de cognitione veritatis, & ſecundũ hoc ẽt plus, vel minus cognoſcunt legem æternam. Illa qui dẽ quæ Dei ſunt a nobis cognoſci non pñt ſecundũ ſe, ſicut dicit Apoſtol. 1. Corin. 2. Quę ſunt Dei nemo nouit niſi ſpũs Dei. ſed tñ in effectibus ſuis nobis manifeſtant̃ ſecundũ illud Ro. 1. Inuiſibilia Dei per ea quæ facta ſunt intellecta conſpiciuntur. Nec totaliter põt nobis manifeſtari lex æterna p ſuos effectus, & ideo non oportet ꝙ quicũq; cognoſcit eam, cognoſcat totũ ordinẽ rerũ, in quo ſunt oĩa ordinatiſſima, propter qd̃ dicit Aug. in lib. de vera rel. Lex æterna eſt de qua hoĩes iudicare nõ pñt. Sciẽdum tñ ꝙ iudicare de aliquo põt intelligi dupliciter. Vno mõ ſicut vis cognitiua diiudicat de proprio obiecto, ſecundũ illud Iob. 12. Nonne auris verba diiudicat, & fauces comedẽtis ſaporem, & ſecundum iſtũ modum iudicij, philoſophus dicit ꝙ vnuſquiſq; bene iudicat quæ cognoſcit, iudicando ſcilicet an ſit verum qd̃ proponitur. Alio modo ſecundum ꝙ ſuperior iudicat de inferiori quodam practico iudicio. an. ſ. ita debeat eſſe vel nõ ita, & ſic nullus põt iudicare de re æterna. Circa quartum. ſ. vtrum oĩs lex a lege æterna deriuetur, dicendum ꝙ importat rõnẽ quandã directiuã actuũ ad finẽ, in oĩbus aũt mouẽtibus ordinatis oportet ꝙ virtus ſecundi mouentis deriuetur a virtute primo mouentis, quia mouens ſecundum non mouet niſi inquantum mouetur a primo, vnde & in oĩbus gubernantibus idem videmus, ꝙ ratio gubernationis a primo gubernante ad ſecundos deriuatur, ſicut ratio eorum quæ agenda ſunt in ciuitate deriuatur a rege per præceptum in inferiores adminiſtratores, & in artificialibus etiã ratio artificialiũ actuum deriuetur ab architectore ad inferiores artifices qui manu operantur. Cũ igitur lex æterna ſit rõ gubernationis in ſuppremo gubernante, neceſſe eſt ꝙ oẽs rõnes gubernationis, quæ ſunt in inferioribus gubernationibus a lege æterna deriuentur, hmõi aũt rõnes inferiorũ gubernationũ ſunt quæcunq; aliæ leges præter legem æternam, vnde oẽs dicuntur leges in quantũ participãt de rõne recta, & propter hoc Aug. dicit in primo de libero arbi. ꝙ in tpali lege nihil eſt iuſtũ ac legitimũ qd non ex æterna hoĩes ſibi deriuauerint. Circa quintũ. ſ. vtrũ oĩa æternę legis ſubdantur dicendum eſt, ꝙ duplex eſt modus quo aliquid ſubditur legi. Vno modo inquantum participatur lex æterna per modũ cognitionis. Alio modo per modũ actionis & paſſionis inquantũ participatur per modum interioris motiui principij, & hoc ſecundo modo ſubduntur legi æternæ irrationales creaturæ, ſed quia rationalis natura cum eo quod eſt cõe oĩbus creaturis habet aliquid ſibi proprium inquantum eſt rationalis, id ſecundũ vtrunq; modũ legi æternæ ſubditur, qa & notationẽ legis æternæ aliquo modo habet, & iterum vnicuiq; rõnali creaturæ ineſt rõnalis inclinatio ad id qđ eſt conſonũ legi æternæ. Sumus enim innati ad habẽdum virtutes, vt dr̃ in 2. Ethi. vterq; tñ modus imperfectus quidem eſt, vt quodammodo corruptus in malis, in quibus & inclinatio naturalis aliquã virtutẽ deprauat per habitum vitioſum, & iterum naturalis cognitio boni in eis obtenebratur per paſſionis & habitus peccatorũ, in bonis aũt vterq; modus inuenitur perfectior, quia & ſupra cognitionẽ naturalẽ boni ſuperadditur eis cognitio fidei & ſapientiæ, & ſupra naturalẽ inclinationẽ ad bonum ſuperadditur eis interius motiuum grę & virtutis: ſic igitur boni perfectè ſubiunt legi æternæ tanquam ſemper ſecundum eã agentes, mali aũt ſubiunt quidem legi æternæ, ſed imperfecte cognoſcunt & imperfecte inclinantur ad bonũ, ſed quantũ deficit ex parte actionis ſuppletur ex parte paſſionis, prout ſcilicet intantum patiuntur ꝙ lex æterna dicat de eis inquantum deficiunt facere qđ legi æternæ conuenit. vñ Aug. dicit in primo de libero arbi. Iuſtos ſub æterna lege agere exiſtimo, & in lib. de cathechizandis rudibus dicit. Qđ Deus ex iuſta miſeria aĩarũ ſe deſerentium, & conuenientiſſimis legibus inferiores partes creaturæ ſuæ nouit ornare. Illud aũt verbũ Apoſtoli ad Gal. 5. Si ſpũ ducimini non eſtis ſub lege, põt intelligi dupliciter. Vno modo vt eſſe ſub lege ĩtelligatur ille qui nolens obligationem legis ſubditur quaſi cuidam ponderi, vnde gloſa ibidẽ dicit ꝙ ſub lege eſt qui timore ſupplicij quod lex minatur non amore iuſtitiæ a malo opere abſtinet, & hoc mõ ſpũales viri non ſunt ſub lege, quia per charitatẽ quã ſpiritusſanctus cordibus eorum infundit voluntarie id quod legis eſt implent. Alio mõ põt ẽt intelligi inquantũ hominis opera qui ſpũſancto agitur magis dicuntur eſſe opera, vñ cũ ſpũſſanctus nõ ſit ſub lege, ſicut nec filius, ſequit̃ ꝙ hmõi opa inquantũ ſunt ſpiritusſancti non ſint ſub lege, & huic atteſtatur qđ Apoſtolus dicit. 2. Corin. 3. Vbi ſpũs dñi ibi libertas. Itẽ prudentia carnis nõ põt ſubijci legi Dei ex pte actionis, quia inclinat ad actiones contrarias legi Dei propter quòd dicit Apoſtol. Ro. 8. Prudentia carnis inimica eſt Deo, legi enim Dei non eſt ſubiecta, ſubijcitur tñ legi Dei ex parte paſſionis, quia meretur pati pęnam ſecundum legem diuinæ iuſtitię, nihilominus tñ in nullo homine ita prudẽtia carnis dominatur ꝙ totũ bonũ naturę corrũpat, & ideo remanet in hoĩe inclinatio ad agendũ ea quæ ſunt legis æternæ, peccatum.n. non tollit totũ bonum naturæ.

De lege naturali. Diſt. II.

DEinde conſiderandũ eſt de lege naturali. Circa quam conſideranda ſunt ſeptem. Primo an ſit aliqua lex naturalis. Secundo quid ſit lex naturalis. Tertio quæ ſunt præcepta legis naturalis. Quarto vtrum omnes actus virtutis ſint de lege naturali. Quinto vtrum lex naturalis vna ſit apud omnes. Sexto vtrum ſit mutabilis. Septimo vtrum poſſit a mente hominis aboleri. Circa primum dicendum quòd cum lex ſit regula & menſura vt dictum eſt dupliciter põt eſſe in aliquo. Vno modo ſicut in regulante & menſurante. Alio modo ſicut in regulato & menſurato, quia inquantum participat aliquod de regula & menſura ſic regulatur, & mẽſuratur, vnde cum oĩa quæ diuinæ prudentiæ ſubduntur a lege æterna regulentur & menſurentur, manifeſtum eſt quòd omnia participant aliqualiter legem æternam, inquantum ſcilicet ex impreſſione eius habent inclinationes in proprios actus & fines. Inter cætera autem & rationalis creatura excellentior quodammodo diuinæ prouidẽtiæ ſubiacet, inquantum & ipſa ſit prouidentiæ particeps ſibi ipſi & alijs prouidens, vnde & in ipſa participatur ratio æterna p quam habet naturalem inclinationem ad debitum actum & finem, & talis participatio legis æternæ in rationali creatura lex naturalis dr̃, vñ cũ Pſal. dixiſſet. Sacrificate ſacrificium, iuſtitię quaſi quibuſdam quærentibus quæ ſint iuſtitiæ opera, ſubiungit, multi dicunt quis oſtendit nobis bona? cui quæſtioni, reſpõdens dicit, ſignatum eſt ſuper nos lumen vultus tui dñe, quaſi lumen naturalis rationis quo diſcernimus quid ſit bonum & malum quod pertinet ad naturalem legẽ nihil aliud ſit quam impreſſio

preſsio diuinę luminis in nobis. Vnde patet quòd lex naturalis nihil aliud eſt quam participatio legis æternæ in rationali creatura. Vnde ſupra illud Ro. 2. Cum gentes quæ legem non habēt naturaliter ea quæ legis ſunt faciunt. dicit gloſa, & ſi nō habēt legem ſcriptam habent tamen legem naturalem, qua quis intelligit & ſibi conſcius eſt quid bonum, & quid malū. Vnde patet ꝙ lex naturalis nihil aliud eſt quam quędā participatio legis æternæ in rōnali creatura, hæc aūt participatio legis æternæ eſt ēt in creaturis irrationabilibus ſuo mō. Sed differenter eſt in creaturis rōnabilibus & irrationalibus: in creaturis. n. rōnalibus participat̄ rōnabiliter, & intellectualiter, nā ſicut oīs rōcinatio deriuatur a principiis naturaliter notis, & oīs appetitus eorū q̄ ſunt ad finem ab appetitu finis vltimi deriuat̄, ſic ēt opportet ꝙ prima directio actuū noſtrorum in finem fiat per legem naturalem, vnde participatio legis æternæ in rationali creatura proprie lex vocatur. In creatura autem irrationali nō participatur rationabiliter, quia ſolo appetitu naturali agit propter finem, vnde non pōt dici lex niſi per ſſītudinem. Circa ſecundum. ſ. quid ſit lex naturalis, verum. ſ. ſit habitus. dicendum quod aliquid pōt dici eſſe habitus dupliciter. Vno modo proprie & eſſentialiter, & ſic lex naturalis non eſt habitus: dictum eſt enim, ꝙ lex naturalis eſt aliquid per rationem conſtitutum, ſicut & ꝓpoſitio eſt quoddam opus rationis, non eſt aūt idem qđ quis agit & quo quis agit. aliquis enim per habitum grāmaticę agit orationem cōgruam. cum igit̄ habitus ſit, quo quis agit, nō pōt eſſe ꝙ lex aliqua ſit habitus proprie & eſſentialiter. Alio modo poteſt dici habitus id quod habitu tenetur, ſicut dī fides id quod fide tenetur, & io hoc modo quia præcepta legis naturalis qñq; conſiderantur in actu a ratione, qñq; aūt ſunt in ea habitualiter tm̄, ſm hunc modum pōt dici ꝙ lex naturalis ſit habitus, ſicut & principia indemonſtrabilia in ſpeculatiuis non ſunt ipſæ habitus principiorum, ſed ſunt principia quorum eſt habitus. Cum aūt dicit philoſophus. 2. Ethi. ꝙ in aīa ſunt tria. ſ. habitus potētiæ, & paſſiones, enumerat tm̄ illa quæ ſunt principia actuum humanorum, quia intendit ibi inueſtigare genus virtutis. Manifeſtum eſt aūt ꝙ virtus eſt quoddam principium actus, preter hæc autē tria ſunt quædam alia in aīa ſicut actus quidā, vt velle eſt in volente, & etiam cognita ſunt in cognoſcente, & proprietates naturales aīę inſunt ei, vt immortalitas, & hmōi. Ad Tertiū. ſ. de præceptis legis naturalis. dicendū, ꝙ præcepta legis naturalis hoc modo ſe habēt ad rōnē practicam ſicut principia prima demōſtrationum ſe habēt ad rōnem ſpeculatiuam, vtraq; enim ſunt quędam principia per ſe nota. Dicitur aūt aliquid per ſe notum dupliciter. Vno modo ſm ſe, alio mō quo ad nos. Secundū ſe quidē quælibet propoſitio dī per ſe nota cuius prædicatū eſt de rōne ſubiecti. contingit tm̄ ꝙ ignoranti diffinitionē ſubiecti talis propoſitio non eſſet per ſe nota: ſicut iſta propoſitio. hō eſt aīal rōnale. eſt per ſe nota ſm ſui naturā. quia qui dicit hominem dicit rōnale, & tm̄ ignorāti quid ſit homo: hæc propoſitio non eſt per ſe nota. & inde eſt ꝙ Boetius dicit in libro de dogmatibus. Quædā ſunt dignitates, vel propoſitiones ꝑ ſe notæ cōiter oībus: & hmōi ſunt illæ propoſitiones quarū termini ſunt oībus noti. vt oē totū eſt maius ſua parte, & qui vni & eidem ſunt æqualia, ſibiinuicem ſunt æqualia. Quædam vero propoſitiones ſunt per ſe notę ſolis ſapientibus qui terminos propoſitionū intelligūt qđ ſignificent, ſicut intelligenti ꝙ Angelus non eſt corpus, per ſe notū eſt ꝙ non eſt circūſcriptiuè in loco, quod non eſt manifeſtū rudibus q̄ hoc non capiunt. In his aūt quæ in apprehenſione oīum cadunt quidā ordo inuenitur. Nā illud qđ primo cadit in apprehēſione eius ens: cuius intellectus includit̄ in oībus quæcunq; qs apprehendit. & iō primū principiū indemonſtrabile eſt, ꝙ non eſt ſimul affirmare & negare, quod fundatur ſupra rōnē entis & non entis, & ſuper hoc principio oīa alia fundantur. vt dī in 4. Meth. Sicut aūt ens eſt primū quod cadit in apprehenſione ſimpliciter. ita bonum eſt primum quòd cadit in apprehenſione practicè rationis quæ ordinatur ad opus. Omne enim agens agit propter finem qui habet rationem boni, & ideo primū principium in ratione practica eſt quod fundatur ſupra rōnē boni, quæ eſt bonum quod omnia appetunt. Hoc eſt ergo ꝓceptum legis ꝙ bonum eſt proſequendum & faciendū, & malū vitandū, & ſuper hoc fundātur oīa alia præcepta legis naturæ, vt. ſ. oīa alia facienda vel vitanda pertineant ad præcepta legis naturæ, q̄ rō practica naturaliter apprehendit eſſe bona humana, quia vero bonum habet rōnem finis, malū aūt rōnem cōtrarij. Inde eſt ꝙ oīa illa ad quæ habet naturalē inclinationē rō naturaliter apprehendit vt bona, & per cōſequens in opere ꝓſequenda, & contraria eorū vt mala vitanda. Secundum igitur ordinē inclinationū naturaliū eſt ordo ꝑceptorum legis naturæ. Ineſt enim primo inclinatio hoī ad bonū ſm naturā in qua cōicat cum oībus ſubſtantijs, prout. ſ. quælibet ſubſtantia appetit conſeruationem ſui eſſe ſm naturam, & ſm hanc inclinationem pertinent ad legem naturalem ea per quæ vita hominis conſeruatur & contrarium impeditur. Secundo ineſt homini inclinatio ad aliqua magis ſpecialia ſm naturā in quo cōicat cum cæteris aīalibus, & ſm hoc dicuntur ea eſſe de lege naturali, quæ natura oīa animalia docuit, vt eſt coniunctio maris & fęminæ, & educatio liberorū & ſimilia. Tertio modo ineſt homini inclinatio ad bonū ſecundū naturā rationis quæ eſt ſibi ꝓpria, ſicut homo habet naturalē inclinationem ad hoc ꝙ veritatem cognoſcat de Deo, & ad hoc quòd in ſocietate viuat, & ſecundum hoc ad legem naturalem pertinent ea quæ ad huiuſmodi inclinationē ſpectant, vt pote ꝙ homo ignorātiam vitet, ꝙ alios non offendat cū quibus debet conuerſari, & cætera huiuſmodi quæ ad hoc ſpectant. Circa quartū. ſ. vtrū oēs actus virtutū ſint de lege naturæ. Sciendum ꝙ de actibus virtutis dupliciter loqui poſſumus. Vno modo inquantum ſunt virtuoſi. Alio modo inquantum ſunt tales actus in proprijs ſpeciebus conſiderati. Si igitur loquamur de actibus virtutum inquantū ſunt virtuoſi, ſic omnes actus virtuoſi pertinent ad legem naturę. Dictū eſt. n. ꝙ ad legem naturæ ꝑtinet omne illud ad quod homo inclinatur ſecundum ſuam naturā. Inclinatur aūt vnunquodq; naturaliter ad operationem ſibi conuenientem ſecundū ſuam formam, ſicut ignis ad calefaciendum, vnde cum anima rationalis ſit propria forma hominis naturalis inclinatio ineſt cuilibet homini ad hoc quòd agat ſm rōnem, & hoc eſt agere ſecundum virtutē. Vnde ſecundum Berñ. actus oēs virtutū ſunt de lege naturæ. Dicat enim hoc naturaliter vnicuiq; propria ratio vt virtuoſe agat. Sed ſi loquamur de actibus virtuoſis ſecundum ſeipſos, prout. ſ. in proprijs ſpeciebus conſiderantur, ſic nō oēs actus virtuoſi ſunt de lege naturę. Multa. n. ſecundū virtutem fiunt, ad quę natura nō primo inclinat, ſed per rōnis inclinationē vel inquiſitionē ea homines adinuenerūt quaſi vtilia ad bene viuendum. Circa quintū. ſ. vtrum lex naturalis ſit vna apud oēs. Sciendum ꝙ ad legem naturę pertinēt ea ad quę homo naturaliter inclinatur. Inter q̄ homini propriū eſt vt inclinetur ad agendum ſecundū rōnem. Ad rationē aūt pertinet ex cōibus ad propria procedere, vt patet ex primo phi. Aliter tm̄ circa hoc ſe habet ratio ſpeculatiua, & aliter ratio practica. Quia enim ratio ſpeculatiua pręcipue negociat̄ circa neceſſaria, quę impoſſibile eſt aliter ſe habere, abſq; aliquo defectu inuenit̄ veritas in concluſionib9 proprijs ſicut & ī principijs cōibus. Sed rō practica negociat̄ circa cōtingentia, in quibus ſunt opationes humanę, & ideo ſi in cōibus ſit aliqua neceſſitas, quāto magis ad propria deſcenditur, tanto magis inuenitur defectus. Sic igitur in ſpeculatiuis eſt eadem veritas apud omnes tā in principijs quā in concluſionibus, licet veritas non apud oēs cognoſcatur in concluſionibus, ſed ſolum in principijs, quæ dicuntur cōes conceptiones. In operatiuis aūt non eſt eadem veritas vel rectitudo practicæ apud omnes quātū ad cōia, & apud illos ad quos eſt eadem rectitudo, in propriis non eſt æqualiter omnibus nota. Sic igitur patet ꝙ quantū ad cōia principia rationis ſiua ſpeculatiuę ſiue practicę eſt eadem veritas ſiue rectitudo apud oēs & æqualiter nota. quantū vero ad proprias concluſiones rationis ſpeculatiuæ eſt eadē veritas. Apud omnes. n. verum eſt quod triangulus habet tres angulos æquales duobus rectis, quamuis hoc non ſit omnibus notū. Sed tm̄ ad proprias concluſiones rōnis practicę nec eſt eadem veritas ſiue rectitudo apud omnes, nec ēt apud quos eſt eadem æqualiter nota. Apud omnes. n. hoc rectū eſt & verum vt ſm rationē agatur, ex hoc aūt principio ſequitur quaſi concluſio propria quòd depoſita reddam, & quidem vt in pluribus verū eſt, ſed poteſt in aliquo caſu contingere quòd ſit damnoſum, & per conſequens irrationale ſi depoſita reddam. Puta ſi aliquis petat ad impugnādum patriā, & hoc tanto magis inuenitur deficere quanto magis ad particularia deſcenditur, puta ſi dicatur quod depoſita reddam cum tali cautione vel materia tali. Quanto enim plures conditiones particulares opponuntur, tanto pluribus modis poterit deficere, vt ſi non rectum vel in reddendo vel in non reddendo. Sic igitur dicendū eſt quòd lex naturę quantum ad prima principia communia eſt eadem apud omnes & ſm rectitudinem & ſm notitiam, ſed quantum ad principia quæ ſunt quaſi concluſionis principiorum cōuertitur. Eſſe aūt apud omnes vt in pluribus & ſm rectitudinem & ſm notitiā, ſed vt in paucioribus poteſt deficere & quantum ad rectitudinem propter aliqua particularia impedimenta, ſicut & vere generabiles & corruptibiles deficiunt vt ī paucioribus pp impedimenta, & ēt quantū ad notitiā, & hoc pp hoc quòd aliqui habēt deprauatā rationē ex paſſione ſeu ex mala conſuetudine. ſeu ex mala habitudine naturę, ſicut apud germanos olim latrocinium non reputabatur iniquum,

quũ, cũ tñ ſit ex ſe contra legẽ naturę, vt refert Iulius Cęſar in libro de bellu gallico. Circa ſextũ. ſ. vtrũ lex naturæ poſſit mutari. Sciendum q lex naturalis põt intelligi mutari dupliciter. Vno modo per hoc q aliqd ei addatur, & ſic nihil prohibet legem naturalẽ mutari. Multa.n. ſuper legem naturalem ſuper addita ſunt ad humanam vitam vtilia tam per legem diuinam q̃ ẽt per leges humanas. Alio modo intelligitur mutatio legis naturalis per modum ſubtractionis, vt. ſ. aliquid deſinat eſſe de lege naturali quod prius fuit contra legem naturalem, ſic quãtum ad prima principia legis naturæ lex naturæ omnino eſt immutabilis, quantũ aũt ad ſecunda præcepta q̃ diximus eſſe quaſi quaſdam proprias cõcluſiones propinquas primis principijs, ſic lex naturalis non immutatur qu vt in pluribus rectũ ſit ſemper quod lex naturalis habet. Põt tñ immutari in aliquo particulari & in paucioribus pp aliquas ſpũales cauſas impedientes obſeruantiã talium pceptorum vt dictum eſt. vnde cum ſuper illud Eccl. 17. addidit eis diſciplinam & legem vitæ, dicit glo. legem lr̃ę quam in ad correctionem naturalis ſcribi voluit. Dic q lex ſcripta dr̃ eſſe data ad correctionem legis naturæ. vel quia per legem ſcriptam ſuppletum eſt quod legi naturæ deerat, vel quia lex naturę in aliquorum cordibus quantum ad aliqua corrupta erat, intantũ vt æſtimarent bona quę naturaliter ſunt mala. & talis corruptio correctione indigebat. Item contra ius vel legem naturæ & occiſio innocentis, ſimiliter adulterium & furtum, quæ nõ videntur eſſe mutata a Deo, puta qñ Deus pręcepit Abrahæ vt occideret filium innocentẽ Gen. 22. Et qñ præcepit Iudęis ut mutuata vaſa ægyptiorũ ſurriperent Exo. 12. Et quando præcepit Oſeæ vt vxorem fornicariã acciperet Oſeæ. 1. Sed ſciendum q quia naturali morte moriuntur oẽs cõiter tam nocentes quam innocẽtes, quæ quidem naturalis mors diuina poteſtate inducitur pp peccatum originale, ſcḋm illud. 1. Reg. 2. Dñs mortificat & viuificat. Ideo abſq; aliqua iniuſtitia ſcḋm mandatũ Dei põt infligi mors hoĩ vel nocenti vel innocenti. Similiter ẽt adulterium eſt concubitus cum vxore aliena, quicquid eſt ei deputata ſcḋm legem diuinitus traditam, vñ ad quamcunq; mulierem aliquis accedat ex mandato diuino non eſt adulterium nec fornicatio. Eadẽ ratio eſt de furto, quod eſt acceptio rei alienæ, quicquid.n. accepit ex mandato Dei qui eſt dñs vniuerſorũ, non accepit abſque voluntate dñi, quod eſt furari, nec ſolum in rebus humanis quicquid a Deo mãdatur hoc ipſo eſt debitum, ſed ẽt in rebus naturalibus quicquid a Deo fit eſt quodammodo naturale. Item ſicut dicit Iſi. li. Ethy. cõis oĩum poſſeſſio & vna libertas eſt de iure naturali, hæc aũt videmus eſſe mutata per leges humanas. Sed ſciendũ, q aliquid dr̃ eſſe de iure naturali dupliciter. Vno modo quia ad hoc natura inclinat, ſicut nõ eſt iniuriam alteri faciendam. Alio modo quia natura non induxit contrariũ, ſicut poſſemus dicere q hominem eſſe nudum eſt de iure naturali, quia natura non dedit ei veſtitum, ſed ars adinuenit. Et hoc modo cõis oĩum poſſeſſio & omnium vna libertas dr̃ eſſe de iure naturali, quia. ſ. diſtinctio poſſeſſionum, & ſeruitus non ſunt inductæ a natura: ſed per hoĩum rõnẽ ad vtilitatẽ humanæ vitæ. & ſic in hoc lex naturæ non eſt mutata niſi per additionẽ. Circa ſeptimũ. ſ. vtrum lex naturæ poſſit de corde hoĩs aboleri. Dicendum q ſicut dictũ eſt ad legẽ naturalẽ pertinent, Primo quidẽ quædã præcepta cõiſſima quę ſunt oĩb. nota. Quædã aũt ſecundaria præcepta magis propria: quæ ſunt quaſi concluſiones propinquæ principijs. Quantum ergo ad illa principia cõia lex naturalis nullo mõ põt a cordibus hoĩum deleri in vniuerſali: deletur tñ in particulari operabili, ſcḋm q rõ impeditur applicare cõe principium ad particulare operabile propter concupiſcentiam, vel aliquam aliam paſſionem. Quantum vero ad alia præcepta ſecũdaria poteſt lex naturalis deleri de cordibus hominum, vel propter perſuaſiones malas: eo modo quo etiam in ſpeculatiuis errores contingunt circa concluſiones neceſſarias, vel etiam propter conſuetudines, & habitus corruptos ſicut apud quoſdã non reputabantur latrocinia pctã, vel ẽt vitia contra naturam, vt ẽt Apoſtol. dicit Ro. 1.

De lege humana. *Diſt.* III.

DEinde conſiderandũ eſt de lege humana. Circa quam conſideranda ſunt quinque. Primo vtrum ſit aliqua lex humana vel eſſe dẽat. Secũdo de vtilitate eius. Tertio de origine eius. Quarto de qualitate. Quinto de diuiſione eius. Circa primum ſciendũ, q ſicut dctm̃ eſt, lex eſt quoddã dictamen practicæ rõnis. Similis aũt proceſſus eſſe inuenitur rationi practicæ & ſpeculatiuæ, vtraq; enim ex quibuſdam principijs ad quaſdam cõcluſiones procedit. Secundum hoc ergo dicendum eſt, q ſicut in ratione ſpeculatiua ex principijs & demonſtrabilibus naturaliter cognitis producuntur concluſiones diuerſarum ſcientiarum, quarũ cognitio nõ eſt nobis naturaliter indita, ſed per induſtriã rationis inuenta, ita & ex præceptis legis naturalis quaſi ex quibuſdam principijs cõibus & ĩdemõſtrabilibus, neceſſe eſt q rõ humana procedat ad aliqua particularia magis diſponenda, & iſtæ particulares diſpoſitiones adinuentæ ſcḋm rationẽ humanã dicuntur leges humanę, ſeruatis alijs conditionibus q̃ pertinent ad rationẽ legis. Vnde & Tullius dicit in ſua rethorica, q initiũ iuris eſt a natura profectum. Deinde quædam in conſuetudinem ex vtilitate rationis venerunt, & poſtea res, & a natura profectas & in conſuetudinem probatas, legum metus & religio ſapit. Circa ſecundum. ſ. vtrum vtile fuit aliquas leges humanas inſtitui. Sciendum q homini naturaliter ineſt quædã aptitudo ad virtutem, ſed ipſa virtutis perfectio neceſſe eſt q hoĩ adueniat per aliquã diſciplinam. ſicut ẽt videmus q per aliquam induſtriam ſubuenitur homini in ſuis neceſſitatibus, puta in cibo & veſtitu, quorum initia quędã habet a natura. ſ. rationem & manus, non aũt ipſum complementum, ſicut cętera animalia, quibus natura dedit ſufficienter tegumentum & cibũ. Ad hanc aũt diſciplinam non de facili inuenitur homo ſibi ſufficiens, quia perfectio virtutis pcipue conſiſtit in retrahendo hominẽ ab indebitis delectationibus, ad quas præcipue hoĩes ſunt proni, & maxime iuuenes, circa quos efficacior eſt diſciplina, & ideo oportet, quòd hmõi diſciplinam per quam ad virtutem perueniatur, hoĩes ab alio ſortiantur. Et quidem quantum ad illos iuuenes qui ſunt proni ad actus virtutum ex bona diſpoſitione naturæ, vel conſuetudine vel magis diuino munere ſufficit. diſciplina paterna q̃ eſt per monitiones. Sed quia inueniuntur quidã patrum ad vitia proni, qui enim verbis de facili moueri non põt, neceſſariũ fuit vt per vim & metũ cohiberentur a malo, vt ſaltem ſic malefacere deſiſtentes & alijs quietẽ vitam redderent, & ipſi tandem per hmõi aſſuetudinem ad hoc producerentur q voluntarie facerent quæ prius metu implebant, & ſic fierent virtuoſi. Hmõi aũt diſciplina cogens metu pęnæ eſt diſciplina legum, vnde neceſſariũ fuit ad pacem hoĩum & virtutem vt leges ponerentur, quia ſicut philoſophus dicit in 1. politicę. ſicut homo ſi ſit perfectus virtute eſt optimum aĩalium, ſic ſi ſit ſeparatus a lege & iuſtitia eſt peſſimũ omnium, quia homo habet arma rõnis ad expellendas concupiſcentias & ſæuitias q̃ non habent alia aĩalia, & Iſido. in lib. Ethi. factæ ſunt leges vt earũ metu humana coerceatur audacia, tutaq; ſit inter improbos innocentia & in ipſis improbis ſupplicio refrenetur nocendi facultas. Quidam.n. bñ diſpoſiti ſunt qui melius inducũtur ad virtutem monitionibus voluntarijs q̃ coactione, ſed quidã male diſpoſiti non ducuntur ad virtutem niſi cogantur. Præterea ſicut dicit philoſophus in 2. Retho Melius eſt oĩa ordinari lege q̃ dimittere iudicum arbitrio, & hoc propter tria. Primo quidẽ quia facilius eſt inuenire paucos ſapientes qui ſufficiunt ad rectas leges ponendas q̃ multos qui requirerẽtur ad recte iudicandũ de ſingulis. Secundo quia illi qui leges ponũt ex multo tpe conſiderant quid lege ferendum ſit, ſed iudicia de ſingularibus factis fiunt ex cauſis ſubito exortis, facilius aũt ex multis conſideratis põt hõ videre quid rectum ſit q̃ ſolo ex aliquo vno facto. Tertio qa legiſlatores iudicãt in vniuerſali, & de futuris, ſed hoĩes iudicijs præſidentes iudicãt de pñtibus, ad q̃ afficiuntur amore vel odio aut aliqua cupiditate, & ſic eorũ deprauatur iudiciũ. Quia igitur iuſtitia animata iudicis non in multis inuenitur, & quia flexibilis eſt, ideo neceſſariũ fuit vt in quibuſcunq; eſt poſſibile legem determinare quid iudicandũ ſit, & pauciſſima hominum arbitrio cõmittitur. Circa tertium. ſ. vtrũ omnis lex humana deriuetur a lege naturali, dicendũ eſt, q ſicut dicit Aug. in 1. de libero arbit. Non vr̃ eſſe lex quæ iuſta nõ fuerit, vñ inquantũ habet de iuſtitia intantũ habet de virtute legis, in reb. aũt humanis dr̃ aliqd̃ eſſe iuſtũ ex eo q eſt rectũ ſcḋm regulã rõis. rõnis aũt prima regula eſt lex naturę. Vnde oĩs lex humanitus poſita intantũ hẽt de rõne legis, inquãtũ a lege naturæ deriuatur, ſi vero in aliquo a lege naturali diſcordet, iã nõ erit lex, ſed legis corruptio. Sed ſciendũ eſt q a lege naturali dupliciter põt aliquid deriuari. Vno modo ſicut concluſiones ex principijs. Alio modo ſicut determinationes quædã aliquorum communium. Primus quidẽ modus eſt ſimilis ei quod in ſcientiis ex principijs concluſiones demonſtratiuæ producuntur. Secundo vero modo ſimile eſt quòd in artibus formæ communes determinantur ad quid ſpãle, ſicut artifex formã communẽ domus neceſſe eſt quod determinet ad hãc vel illã figurã domus. Deriuantur igitur quędã a principijs communibus legis naturæ per modũ concluſionũ, ſicut hoc quod eſt, non eſſe occidendũ, vt concluſio quædã deriuari poteſt ab eo quod eſt nulli malum eſſe faciendum. Quædã vero per modũ determinationis, ſicut lex naturæ habet quòd ille qui peccat puniatur, hoc eſt quædam determinatio legis naturæ. Vtraq; igitur inueniunt in lege humana poſita, ſed ea quę ſunt primi modi continentur in lege humana, non tanq̃ ſint ſolum lege poſita, ſed habent ẽt aliquid

quid

quid vigoris ex lege naturali, ſed ea q̃ ſunt ſcḋi modi ex ſola lege hũana vigorẽ hñt. Circa quartũ. ſ. qualis dẽat eſſe lex docet Iſidor. dicẽs. Erit lex honeſta, iuſta, poſſibilis ſm naturã, ſm cõſuetudinem patriæ, loco tp̃iq; conueniens, neceſſaria, vtilis manifeſta quoq; ne aliquid per obſcuritatẽ in captione contineat, nullo priuato commodo, ſed ꝓ cõi vtilitate ciuiũ conſcripta. Conuenienter valde legem deſcribit quia vniuſcuiuſq; rei quæ eſt propter finẽ, ſicut forma ſerre talis eſt qualis cõuenit ſectioni vt patet in ſcḋo phi. Quælibet ẽt res recta & menſurata oportet q̃ habeat formã ꝓportionalẽ ſuæ regulæ & mẽſuræ, lex aũt hũana vtrũq; habet, quia & eſt aliquod ordinatũ ad finem, & eſt quædam regula vel menſura regulata quadam ſuperiori mẽſura quæ quidẽ eſt duplex. ſcilicet lex diuina & lex naturæ, finis aũt hũanæ legis eſt vtilitas hoĩam, ſicut ẽt iuriſperitus dicit, & ideo Iſidorus in conditione legis primo quidẽ tria poſuit. ſ. q̃ religioni congruat inquantum. ſ. eſt ꝓportionata legi diuinæ. Quod diſciplinæ conueniat, inquantum eſt proportionata legi naturę. Quod ſaluti ꝓficiat, inquantũ eſt ꝓportionata vtilitati hũanæ. Et ad hæc tria oẽs aliæ cõditiones quas poſtea ponit reducũtur. nã q̃ dr̃ honeſta refert̃ ad hoc q̃ religioni congruat. Quod aũt ſubditur iuſta, poſſibilis. ſm naturã, ſm cõſuetudinẽ patriæ, loco, tp̃iq; cõueniẽs addit̃ ad hoc q̃ conueniat diſciplinæ. Attẽditur aũt humana diſciplina. primũ quidẽ inq̃tũ ad ordinẽ rõnis, quæ importat̃ in hoc q̃ dr̃ iuſta. Scḋo q̃tũ ad facultatẽ agentiũ, dẽt. n. eſſe diſciplina conueniens vnicuiq; ſm ſuã poſſibilitatẽ, obſeruata poſſibilitate naturæ. Nõ. n. eadẽ ſunt imponenda pueris quæ imponuntur viris perfectis. Et ſm hũanã conſuetudinẽ. non. n. põt hõ ſolus in ſocietate viuere alijs morẽ nõ gerens. Tertio q̃tũ ad debitas circunſtantias dicit loco tp̃ique conueniens. Quod vero ſubditur neceſſaria vtilis &c. refertur ad hoc qḋ expediat ſaluti, vt neceſſitas referatur ad remotionẽ malorũ, vtilitas ad conſecutionem bonorũ, manifeſtatio vero ad cauendum nocumentum. Quod ex ipſa lege poſſet prouenire, & q̃a lex ordinat̃ ad bonũ cõe, hoc ipſum in vltima pte determinationis oñdit̃. Circa q̃rtũ. ſ. de diuiſione legis humanæ. Sciẽdũ q̃ vnũ quodq; põt per ſe diuidi ſm id quod in eius rõne continetur, ſicut in rõne aĩalis continetur aĩa, quæ eſt rõnalis vel irrationalis, & ideo aĩal ꝓprie & per ſe diuiditur ſm rationale & irrationale, non aũt ſm album & nigrũ, quæ ſunt oĩno pter rationẽ eius. Sunt aũt multa de ratione legis humanæ, ſm q̃rũ quodlibet lex humana proprie & per ſe diuidi põt. Eſt. n. primo de ratione legis humanæ, q̃ ſit deriuata a lege naturæ, & ſm hoc diuidit̃ ius poſitiuũ in ius gentiũ & in ius ciuile per duos modos quibus aliquid deriuatur a lege naturæ, ſicut concluſiones ex principijs vt iuſtæ occaſiones vẽditiones & alia hm̃õi ſine quibus homines adinuicem conuiuere nõ poſſent, quod eſt de lege naturæ, quia homo eſt naturalit̃ animal ſociale, vt probatur in primo politicæ, quæ vero deriuantur a lege naturę per modũ pticularis determinationis ptinent ad ius ciuile, ſm q̃ quælibet ciuitas aliquid ſibi accommodũ determinat. Secundo eſt de ratione legis humanæ quòd ordinet̃ ad bonum cõe ciuitatis, & ſm hoc lex humana diuidi põt ſm diuerſitatẽ eorũ q̃ ſp̃aliter dant operã ad bonum cõe, ſicut ſacerdotes ꝓ populo dñi orantes, principes populum gubernantes & milites pro ſalute populi pugnãtes, & ideo iſtis hoĩbus ſp̃alia quędã iura aptantur. Tertio eſt de rõne legis humanæ vt inſtituatur a gubernante cõitatẽ ciuitatis, & ſm hoc dicit diſtinguuntur leges humanę ſm diuerſa regimina ciuitatum. Quorum vnum ſm philoſophum in 3. Poli eſt regimẽ, qñ. ſ. ciuitas gubernatur ab vno, & ſm hoc accipiuntur conſtitutiones principum, aliud vero regnũ eſt Ariſtocrachia, id eſt principatus optimorum & optimatũ, & ſm hoc ſumuntur reſponſa prudentum, & ẽt ſenatuſcõſulta. Aliud regnum eſt oligarchia id eſt principatus paucorum diuitum & potentum, & ſm hoc ſumitur ius p̃torũ qḋ ẽt honorariũ dr̃. Aliud aũt regnum eſt populi quod noĩatur democratia, ſm hoc ſumantur plebiſcita. Aliud eſt tyrannicum, quod eſt oĩno corruptum, vñ ex hoc conſumitur aliqua lex. Eſt ẽt aliquod regnum ex iſtis commixtum, quod eſt optimum, & ſm hoc ſumitur lex q̃ maiores natu ſimul cum plebibus ſanxerunt. vt Iſidorus dicit. Quarto eſt de rõne legis hũanæ q̃ ſit directiua hũanorũ actuũ, & ſm hoc ſm diuerſa de quib⁹ leges ferũt̃ diſtinguunt̃ leges, quæ interdũ ab auctoribus noĩant̃, ſicut diſtinguitur lex Iulia de adulterijs, lex Cornelia de ſiccarijs, & ſic de alijs non propter actores, ſed propter res de quibus ſunt.

De lege diuina veteri. Diſt. IIII.

DEinde conſiderandum eſt de lege diuina. Circa quã conſiderãda ſunt duo. Primo de ipſa lege. Scḋo de p̃ceptis eius. Circa primũ conſideranda ſunt ſex. Primo vtrũ neceſſariũ ſit eſſe aliquã legẽ diuinã. Scḋo vtrũ ſit vna tñ vel duæ. Tertio vtrũ ſit bona. Quarto vtrũ fuit data a Deo. Quinto vtrũ data fuit oĩbus, & oẽs obliget. Sexto vtrũ congruo tp̃e data fuit. Circa primum dicendũ q̃ prǽter legẽ naturalẽ & legem humanã neceſſariũ fuit ad directionẽ humanæ vitæ habere legem diuinã, & hoc propter quatuor rõnes. Primo quidem q̃a per legẽ dirigit̃ hõ ad actus proprios & ordine ad vltimũ finẽ, & ſiquidem hõ ordinaret̃ tñ ad finẽ q̃ non excederet proportionẽ naturalis facultatis hoĩs, non oporteret q̃ hõ hr̃et aliquid directiuũ ex parte rõnis ſupra legem naturalem & legẽ humanitat poſitam quæ ab ea deriuat̃, ſed quia hõ ordinat̃ ad finẽ beatudinis æternę quæ excedit proportionẽ naturalis facultatis humanæ, ideo neceſſariũ fuit vt ſupra legẽ naturalem & humanã dirigeret̃, & ad ſuũ finem lege diuinitus inſtituta. Secundo quia pręter incertitudinem humani iudicij pręcipue de rebus contingentibus & particularibus contingit de actibus humanis diuerſorũ eſſe diuerſa iudicia, ex quibus etiã diuerſæ & cõtrarię leges procedũt: vt ergo hõ abſq; oĩ dubitatione ſcire poſſit qḋ ei ſit agendũ, & quid vitãdũ, neceſſariũ fuit vt ĩ actibus proprijs dirigeret̃ per legẽ diuinitus datã, de qua cõſtat q̃ nullo mõ valeat deuiare. Tertio quia de his põt hõ legem ferre de quibus põt iudicare. Iudicium aũt hoĩs eſſe non põt de interioribus motibus qui latent, ſed ſolum de exterioribus actibus qui apparent, & tñ ad perfectionẽ virtutis requirit̃ q̃ in vtriſq; actibus hõ rectus exiſtat, & ideo lex humana nõ potuit cohibere & ordinare ſufficienter interiores actus, ſed neceſſariũ fuit q̃ ad hoc procederet lex diuina. Quarto quia ſicut Aug. dicit in primo de lib. arbi. Lex humana non põt oĩa quæ male fiunt punire vel prohibere, quia dũ ꝓhibere vel auferre vellet oĩa mala, ſeq̃ret̃ q̃ ẽt multa bona tollerentur, & impediret̃ vtilitas boni cõis quod eſt neceſſariũ ad cõſeruationem humanã, vt ergo nullum malũ prohibitũ & impunitum remaneat neceſſariũ fuit ſuperuenire legem diuinam per quã peccata oĩa ꝓhibent̃. Et iſtę quatuor cauſæ tanguntur in Pſal. vbi dicit. Lex dñi immaculata id eſt nullam turpitudinẽ pcti permittens, conuertens aĩas, quia non ſolum exteriores actus, ſed ẽt interiores dirigit, teſtimoniũ dñi fidele, ꝓp certitudinẽ veritatis & rectitudinis, ſapientiã præſtans paruulis, inq̃tũ ordinauit hoĩem ad ſupnaturalẽ finẽ & diuinũ. Circa ſcḋm. ſ. vtrũ lex diuina ſit vna tñ. Sciendũ q̃ dupliciter inueniũtur aliqua diſtingui. Vno mõ ſicut ea q̃ ſunt oĩno ſpecie diuerſa, vt equus & bos. Alio mõ ſicut perfectũ & imperfectum in eadẽ ſpecie, ſicut puer & vir Et hoc mõ lex diuina diſtinguit̃ in legem veterẽ & legem nouã. vñ Ap̃ls ad Gal. 3. comparat ſtatũ veteris legis ſtatui puerili exiſtenti ſub pedagogo, ſtatum aũt nouæ legis cõparat ſtatui virili perfecti, q̃ iam non eſt ſub pedagogo. Attenditur aũt perfectio & ĩperfectio vtriuſq; legis ſm tria q̃ ad legem pertinent. Primo. n. ad legem pertinet vt ordinet̃ ad bonũ cõe ſicut ad finẽ, qḋ quidem põt eſſe duplex. ſ. bonũ ſenſibile & terrenum, & ad tale bonum ordinabat directe lex vet⁹. vñ ſtatim Exo. 3. in principio legis inuitatur pp̃ls ad regnũ terrenum chananęorum. Et iterum bonum intelligibile & cœleſte, & ad hoc ordinat ex noua, Vñ ſtatim Chriſtus ad regnũ cœlorum in ſuę prædicationis principio inuitauit dicẽs. Pęnitentiã agite, appropinquabit regnũ cęlorũ Mat. 4. Et ideo Aug. dicit in 4. contra Fauſtum, q̃ tp̃aliũ rerum ꝓmiſſiones teſtõ veteri continent̃, & ideo vetus appellatur, ſed æternæ vitæ ꝓmiſſio ad nouũ ptinet teſtm̃. Secundo ad legem pertinet dirigere humanos actus ſm ordinem iuſtitiæ, in quo etiam ſuperabundat lex noua legi veteri interiores actus aĩ ordinando ſm illud Mat. 5. Niſi abundauerit iuſtitiã vr̃a pluſq̃ ſcribarũ & phariſæorum non intrabitis in regnũ cęlorum. Et ideo dr̃ q̃ lex vetus cohibet manũ, lex noua aĩum. Tertio ad legem pertinet inducere hoĩes ad obſeruãtiã mandatorũ, & hoc q̃dem lex vetus faciebat timore pęnarum. lex aũt noua facit hoc per amorem qui in cordibus nr̃is infunditur per gratiã Chriſti, q̃ in noua lege confertur, ſed in lege veteri figurabatur, & ideo dicit Aug. contra Adamantinũ Manichei diſcipulũ, q̃ breuis eſt differentia legis & euangelij timor & amor. Circa tertiũ. ſ. vtrũ lex vetus fuit bona. Dicẽdũ q̃ abſq; oĩ dubio lex vetus bona fuit. Sicut. n. doctrina oſtẽditur eſſe vera ex hoc q̃ conſonat rõni rectæ, ita ẽt lex aliqua oſtenditur eſſe bona ex eo q̃ cõſonat rõni. Lex aũt vetus rõni cõſonabat, quia concupiſcentiã reprimebat q̃ rõni aduerſatur, vt patet in illo mandato. Non concupiſces rẽ ꝓximi tui. qḋ ponit̃ Exo. 20. Ipſa ẽt lex oĩa pctã prohibebat q̃ ſunt contra rõnem. vñ manifeſtum eſt q̃ bona erat, & hoc rõ Ap̃ls Ro. 7. clare oſtendit. Condelector inquit legi ſm interiorẽ hoĩem. Et iterum Conſentio legi qm̃ bonum eſt. Sed notãdũ q̃ bonũ diuerſos gradus habet vt Dio. 4 ca. de di. no. dicit. Eſt. n. aliqḋ bonũ perfectum, & aliquod bonum imperfectũ. perfecta quidem bonitas eſt in his q̃ ad finẽ ordinãtur, qñ aliquid eſt tale qḋ per ſe ſufficiẽs eſt inducere ad finẽ. Imperfectũ aũt bonũ eſt qḋ operatur aliq̃d ad hoc q̃ perueniat ad finẽ, nõ tñ ſufficit ad hoc qḋ ad finẽ perducat.

Sicut

Sicut medicina perfectè bona eſt q̃ hoīem ſanat. imperfecta aūt eſt quæ hoīem adiuuat, ſed tñ ſanare non pōt. Eſt aūt ſciendum q̃ alius eſt finis legis humanæ, & alius legis diuinæ. Legis .n. humanæ finis eſt tpalis tranquillitas ciuitatis. Ad quē finē p̄uenit lex cohibendo exteriores actus q̄rum ad illa mala q̄ poſſet perturbare pacificū ſtatū ciuitatis. Finis aūt legis diuinæ eſt perducere hoīem ad finē felicitatis æternæ. qui quidē finis impeditur per quodcunq; pctm̄, & nō ſolum per exteriores actus ſed ēt p interiores. Et ideo illud qđ ſufficit ad perfectionē legis humanæ, vt. ſ. pctā p̄hibeat & pœnā apponat, non ſufficit ad perfectionē legis diuinæ, ſed oportet q̄ hoīem totaliter faciat idoneū ad participationē felicitatis æternæ. Quod quidē fieri non pōt niſi per gratiam ſpūſſcī, per quam diffunditur charitas in cordibus nr̄is, quæ legem adimplet. Gr̄a .n. Dei vita æterna, vt dr̄ Ro. 6. Hanc aūt gr̄am lex vetus conferre non potuit. Reſeruabatur .n. hoc Chriſto, q2 vt dr̄ Ioh. 1. lex per Moyſen data eſt, gr̄a & veritas p Ieſum Chriſtū facta eſt, & inde eſt q̄ lex vetus bona quidē eſt ſed imperfecta ſm̄ illud. Hebræ. 7. Nihil ad perfectum adduxit lex. Quod aūt dicit dñs Ezech. 20. Dedi eis præcepta non bona & iudicia in quibus non viuent. loquit ibi dñs de præceptis cærimonialibus, q̄ quidē dicuntur non bona, quia gr̄am non conferebant, p quā hoīes a pctō mundarentur, cū tñ per hmōi ſe pctōres oſtenderent. Vñ ſignanter dr̄. Et iudicia in quibus non viuent. i. p quæ vitam gr̄æ obtinere non pñt. Et poſtea ſubditur. Et pollui eos in muneribus ſuis. i. pollutos oſtendi cum offerrent oē id qđ apit vuluam propter delicta ſua. Itē qđ dicit Apoſtol. Ro. 7. Sine lege pctm̄ mortuū erat, ego aūt viuebā ſine lege aliqñ, ſed cū veniſſet mandatū pctm̄ reuixit, ego aūt mortuus ſum. & Ro. 5. Lex ſubintrauit vt abundaret delictum. Sed lex dr̄ occidiſſe, non quidem effectiuè ſed occaſionaliter ex ſua imperfectione, inquantum. ſ. gratiā non conferebat, per quam hoīes implere poſſent qđ mandabat, vel vitare quod vetabat, & ſic occaſio iſta non erat data ſed ſumpta ab hoībus. Vnde & Apoſtolus ibidem dicit. Occaſione accepta, pctm̄ per mādatū ſeduxit me, & p illud occidit. Et ex hac ēt rōne dr̄ q̄ ſubintrauit vt abundaret delictū, vt hic vt ſit cōſecutiuè non cauſaliter intelligatur. ſ. hoīes accipientes occaſionē a lege abūdantius peccauerunt, tū quia grauius fuit pctm̄ poſt legis prohibitionē, tū ēt q2 concupiſcentia creuit; magis .n. concupiſcimus quod nobis prohibetur. Circa quartū. ſ. vtrū lex vetus fuit data a Deo qui eſt pr̄ dñi nr̄i Ieſu Chriſti. Lex .n. vetus hoīes ordinabat ad Chriſtum dupliciter. Vno mō teſtimonium Chriſto perhibēdo; vnde ipſe dicit Luc. vlti: Neceſſe eſt impleri oīa q̄ ſcripta ſunt in lege & pſalmis & prophetis de me. Et Ioh. 5. Si crederetis Moyſi crederetis forſitā & mihi, de me .n. ille ſcripſit. Alio mō p modū cuiuſdā diſpōnis, dū retraheret hoīes a cultu idolatriæ cōcludebat eos ſub cultu vnius Dei, a quo ſaluādū erat humanū genus p Chrm̄ vñ Apoſt. dicit ad Gal. 3. Priuſq̄ veniret fides ſub lege cuſtodiebamur cōcluſi in eā fidē q̄ reuelanda erat. Manifeſtū eſt aūt q̄ eiuſdē eſt diſponere ad finē, & ad finē perducere, & dico eiuſdē per ſe vel per ſuos ſubiectos. Non .n. diabolus legē tuliſſet p quā hoīes adducerentur ad Chriſtū per quē erat eijciēdus ſm̄ illud Math. 12. Si ſathanas ſathanā eijcit diuiſum eſt regnū eius. Et ideo ab eodē Deo a quo facta eſt ſalus hoīum per grām Chriſti lex vetus data eſt. Licet aūt fuerit imperfecta ſimpliciter, fuit tñ perfecta ſm̄ tps, ſicut dr̄ aliquis puer perfectus non ſimpliciter, ſed ſm̄ tpis conditionē. ita ēt & præcepta quæ pueris dantur ſunt quidē perfecta ſm̄ conditionē eorū quibus dantur, etſi non ſint perfecta ſimpliciter, & talia fuerunt præcepta legis. Vñ Apoſtolus dicit ad Gal. 3. Lex pedagogus vr̄ fuit in Chriſto. Itē opa Dei quæ perfecta ſunt ſimpliciter perſeuerant in æternum. Lex aūt vetus reprobatur tpe perfectionis gr̄æ non tanq̄ mala, ſed tanq̄ infirma & inutilis pro tpe iſto, quia vt ſubditur, nihil ad perfectū adduxit lex. vñ & ad Gal. 3. dicit Apoſtolus Vbi venit fides iam non ſumus ſub pedagogo. fuit aūt data a Deo p Angelos. Ad quod præter generalē rōnem quā aſſignat Dio. 5. ca. cœ. ie. ſ. q̄ diuina referri dñt ad hoīes mediantibus Angelis, fuit rō ſpālis quare legē veterē per Angelos dari oportuit. Dictum eſt .n. q̄ lex vetus imperfecta erat, ſed diſponebat ad perfectam ſalutem generis humani, quæ futura erat p Chriſtū. Sic aūt vr̄ in omnibus poteſtatibus & artibus ordinatis q̄ illa quæ eſt ſuperior, principalem & perfectū actū operatur p ſeipſum, ea vero quæ diſponunt ad perfectionem vltimā operatur per ſuos miniſtros, ſicut nauis factor compaginat nauem p ſeipſum; ſed præparat materiā per artifices ſubminiſtrantes, & ideo cōueniens fuit vt lex perfecta noui teſtī daretur immediate per ipſum Deū hoīem factū, lex aūt vetus per miniſtros Dei ſ. p Angelos daretur hoībus. Et hūc modū Apoſtolus in principio ad Hebr. probat eminentiā nouæ legis ad veterē, quia in nouo teſtō locutus eſt nobis Deus in filio. Circa quintum. ſ. vtrū ſoli populo iudæorū dari debuit, poſſet ēt ſm̄ aliquos vna rō aſſignari, quare potius populo iudæorū magis data ſit q̄ alijs populis, quia alij ad idolatriam declinantibus ſolus populus iudæorū in cultu vnius Dei remanſit. & ideo alij populi indigni erant legem recipere, ne ſanctū canibus daretur. Sed iſta rō conueniens non vr̄, quia populus ille ēt poſt legē latā ad idolatriā declinauit, quod grauius fuit, vt patet Exo. 32. & Amos. 5. Nunquid hoſtias & ſacrificium obtuliſtis mihi in deſerto quadraginta annis domus Iſrael, & portaſtis tabernacula moloch veſtro & imaginem idolorum veſtrorum ſecus Dei noſtri quæ feciſtis vobis. Et expreſſe ēt dr̄ Deu. 9. Scito q̄ non pp iuſtitias tuas Deus tuus dederit tibi terram hanc in poſſeſſionē, cum duriſſimæ ceruicis ſis populus. Sed rō ibi permittit vt compleret verbū ſuū dñs quod ſub iuramento pollicitus eſt patribus tuis Abrahā Iſaac & Iacob. Quæ aūt promiſſio eis ſit facta oſtendit Apoſtolus ad Gal. 3. dicēs. Abrahæ dictæ ſunt promiſſiones, & ſemini eius, non dicit ſeminibus quaſi in multis, ſed quaſi in vno, & ſemini tuo, quod eſt Chriſtus. Deus igitur & legem & alia documenta ſpecialia illi populo exhibuit propter promiſſionem eorum patribus factam, vt ex eis Chriſtus naſceretur. Decebat .n. vt populus ille ex quo Chriſtus naſciturus erat, quadam ſpāli ſcīficatione polleret, ſm̄ illud quod dr̄ Leui. 19. Sci eritis q2 ego ſcūs ſum. Nec ēt fuit pp meritū ipſius Abrahæ vt talis promiſſio ei fieret. vt. ſ. Chriſtus ex eius ſemine naſceretur ſed ex gratuitatis electione & vocatione, vñ dr̄. Iſa. 41 Qui ſuſcitauit ab oriente iuſtum vocauit eū vt ſequeretur ſe. Sic ergo patet quod ex ſola gratuitatis electione p̄res promiſſionē acceperunt, & populus ex eis progenitus legem accepit, ſm̄ illud Deu. 4. Audiſtis verbum illius de medio ignis, quia dilexit patres: & elegit ſemen eorum poſt illos. Si aūt rurſus quæratur quare hunc populū elegit vt ex eo Chriſtus naſceretur, vocatē conueniens rūſio Aug. q̄ dicit ſuper Ioh. quare hunc trahat & illū non trahat. Noli velle diiudicare ſi non vis errare. Decens tñ fuit q̄ ille populus ex quo Chrs naſciturus erat aliquas præ cæteris populis prærogatiuas hr̄et. ſm̄ illud Ro. 9. Quorū. ſ. iudæorū eſt adoptio filiorū Dei, & teſtimoniū, & legiſlatio, quorū patres ex quibus Chriſtus eſt ſm̄ carnē. Nec pōt dici q̄ fuerit perſonarū acceptio apud Deū, quia perſonarū acceptio locū hēt in his quæ ex debito dant. in his vero quæ ex gratuita voluntate conferuntur acceptio perſonarū locū non hēt. Non .n. eſt perſonarū acceptor qui ex liberalitate de ſuo dat vni & non alteri, ſed ſi eſſet diſpenſator bonorū cōiū, & non diſtribueret æqualiter ſm̄ merita ſingulorū eſſet pſonarū acceptio. Salutaria aūt bñficia Deus hūano generi cōfert ex ſua gr̄a. vñ nō ēſt pſonarū acceptio ſi qbuſdā præ alijs cōferat. vñ dicit Aug. in li. de pdeſtinatione ſanctorū: rōēs quos Deus miſericordia docet vel quos aūt nō docet iudicio non docet, hoc .n. venit ex dānatione hūani generis pro pctō primi parētis. Ex prædictis appet q̄ aliæ nationes nō obligabātur ad obſeruantiam legis veteris, quia lex vetus manifeſtabat præcepta legis naturæ, & ſuperaddebat q̄dā propria præcepta: q̄tū igit ad illa q̄ vetus lex cōtinebat de lege naturæ oēs tenebant ad obſeruantiā legis veteris, non q2 erat de veteri lege, ſed q2 erant de lege naturæ, ſed q̄tū ad illa q̄ vetus lex ſuperaddebat non tenebātur aliqui ad obſeruantiā veteris legis, niſi ſolus populus iudæorū: cuius rō eſt, q2 lex vetus ſicut dictū eſt data eſt populo iudæorum vt quandā prærogatiuā ſanctitatis obtineret pp reuerentiā Chriſti q ex illo populo naſciturus erat. Quæcunq; aūt ſtatuunt ad ſpecialē aliquorū ſcīficationē nō obligant niſi illos. ſicut ad q̄dam obligātur clerici q mancipant diuino myſterio ad q̄ laici nō obligant, ſimiliter ēt & religioſi ad q̄dam perfectionis opera obligant ex ſua profeſſione, ad q̄ ſeculares nō obligant ex ſua profeſſione, ſimiliter ad q̄dam ſpālia obligabat populus ille ad q̄ alij populi nō obligabant, vñ dr̄ Deuter. 18. Perfectus eris & abſq; macula cū dño Deo tuo. & pp hoc ēt quadā profeſſione vtebāt, vt patet Deut. 26. Profiteor hodie corā dño Deo tuo &c. nec ex hoc deterioris cōditionis erāt Iudæi præ cæteris populis, ex hoc q̄ ad obſeruātiā legis aſtricti erāt. & nota q2 quāto hō Deo magis cōiungit, tāto efficit melioris cōditionis, & ideo q̄ popul9 iudæorū erat aſtrict9 magis ad diuinū cultū dignior alijs populis erat vñ dr̄ Deut. 4. Quæ eſt alia gēs ſic inclita vt hēat cerimonias, iuſta iudicia atq; vniuerſā legē. Et ſiſt ēt quantū ad hoc ſunt melioris conditionis clerici q̄ laici, & religioſi q̄ ſeculares. Admittebant aūt Gētiles ad ritū Iudæorū. ſicut patet Exo. 12. Si quis peregrinorū in noſtrā voluerit tranſire coloniā, & facere vaſa dñi, circūcidet prius oē maſculinū eius, & tunc rite celebrabit, eritq; ſicut indigena terræ. Admittebant tñ nō quia ſine lege ſaluari nō poſſent, vel q2 ad legis obſeruantiā tenerent, ſed pfectius & ſecurius ſalutē cōſequerent ſub obſeruātijs legis q̄ ſub ſola lege naturali, & iō ad eas admittebant, ſicut & nunc laici

tranſeunt

tranſeunt ad clericatũ, & ſæculares ad religionẽ, ꝗuis abſq; hoc poſſint ſaluari. Circa ſextũ. ſ. vtrũ cungruo tp̄e data fuerit, ſciẽdũ, ꝙ conuenientiſſimè data fuit tp̄e Moyſi, cuius rō pōt accipi ex duobus, ſm̄ ꝙ quælibet lex duobus gñribus hoĩum impoñitur, imponitur .n. quibuſdam duris, & ſuperbis, q per legẽ cōpeſcunt̃, & domant̃. Imponitur ẽt bonis, q ꝑ legẽ inſtructi adiuuãtur ad implendum, qđ intendunt. Cōueniens igitur fuit legem veterẽ tali tp̄e dari ad ſuperbiã hoĩum cōuincendã, de duobus .n. hō ſuperbiebat. ſ. de ſcientia, & de potentia: de ſcientia qđẽ quaſi rō naturalis ei poſſet ſufficere ad ſalutẽ, & ideo, vt de hoc ſuperbia eius conuinceretur ꝑmiſſus eſt hō regimini ſuæ rōnis abſque adminiculo legis ſcriptæ, & experimento hō dicere potuit, qa patiebat̃ rōnis defectũ ꝑ hoc, ꝙ hoĩes ad idolatriam, & turpiſſima vitia circa tp̄a Abrahæ prolapſi ſunt: & iõ poſt hæc tp̄a neceſſariũ fuit legẽ ſcriptã dari in remediũ humanæ ignorantiæ, qa ꝑ legẽ eſt cognitio peccati, vt dr̃ Ro. 5. ſed poſtq̃ hō eſt inſtructus per legẽ, conuicta eſt eius ſuperbia de infirmitate, dũ implere non poterat, qđ cognoſcebat. Et ideo ſicut Apoſtolus concludit Ro. 8. ꝙ impoſſibi'e erat legi in qua infirmabatur ꝑ carnẽ miſit Deus filiũ ſuũ, vt iuſtificatio legis impleret̃ in nobis, ex parte vero beatorũ lex data eſt in auxiliũ. Qđ qđẽ tunc primo maxime neceſſariũ fuit, qñ lex naturalis obturari incipiebat ꝑꝑ exuberãtiã peccatorũ: oportebat aũt hmōi auxiliũ qđdã mō, vel ordine dari, vt ꝑ imperfecta ad ꝑfectiorẽ viã duceret̃, & ideo inter legẽ naturæ, & legẽ gratiæ oportuit legẽ veterẽ dari.

De præceptis legis veteris. *Diſt. V.*

DEinde conſiderandũ eſt de præceptis legis, & primo de diſtinctione præceptorũ. Secundo de moralibus ſpãliter. Circa primum. Primo conſiderandũ eſt vtrum veteris legis fuerunt plura præcepta. Secundo quot habuerit ꝓcepta moralia. Tertio quot habuerit ꝓcepta cærimonialia. Quarto quot iudicialia. Circa primum ſciendũ, ꝙ præceptũ legis cũ ſit obligatoriũ eſt de aliquo qđ fieri debet. Qđ aũt aliquid debeat fieri hoc prouenit ex neceſſitate alicuius finis: vñ manifeſtũ eſt, ꝙ de rōne ꝓcepti eſt, ꝙ importet ordinẽ ad finẽ, inquantũ, ſ. illud ꝓcipitur, qđ eſt neceſſariũ, vel expediens ad finẽ. Contingit aũt ad vnũ finem multa eſſe neceſſaria, vel expedientia, ſed ſm̄ hoc pñt de diuerſis rebus dari præcepta inquantũ ordinant̃ ad vnũ finem. Vñ dicendum, ꝙ oĩa præcepta legis veteris ſunt vnũ ſm̄ ordinẽ ad vnum finem, ſunt tñ multa ſm̄ diuerſitatem eorum, quæ ordinantur ad finẽ illum: lex igitur, q̃ vna eſt ꝑꝑ ordinẽ ad finẽ vnũ, diuerſa ꝓcepta continet ſm̄ diſtinctionẽ eoꝝ, q̃ ordinat in finẽ. Sicut ẽt ars ædificatiua eſt vna ſm̄ vnitatẽ finis, qa tendit ad ædificationẽ domus, tñ continet diuerſa ꝓcepta ſm̄ diuerſos actus ad hoc ordinatos. Similiter, & præcepta ſicut ait Greg. præcepta dñica, & multa ſunt, & vnum. Multa per diuerſitatem operis. Vnũ in radice dilectionis, quia ſicut dicit Apoſt. 1. Thi. 1. Finis ꝓcepti eſt charitas, ad hoc .n. oĩs lex tẽdit. vt amicitiã conſtituat, vel hoĩum adinuicem, vel hoĩs ad Deũ, & ideo tota lex impletur in hoc vno mandato. Diliges proximum tuũ ſicut teipſum. Sicut in quodam fine mãdatorũ oĩum: in dilectione .n. proximi includitur ẽt Dei dilectio, qñ proximus diligitur ꝑꝑ Deum, vñ hic Apoſtolus vnũ ꝓceptum poſuit pro duobus, q̃ ſunt de dilectione Dei, & ꝓximi, de qbus Dñs dicit Matth. 22. In his duobus mandatis pendet oĩs lex, & Prophetę. Itẽ Matth. 7. dr̃. Oĩa quæcunque vultis, vt faciant vobis hoĩes, & vos facite illis, hoc .n. eſt lex, & Prophetæ. in hoc igitur vno oĩa continent̃, quia ſicut dr̃ 9. Ethi. Amicabilia, quæ ſunt ad alterum, veniunt ex amicabilibus, q̃ ſunt hoĩ ad ſeipſum, dum. ſ. homo ita ſe hẽt ad alterum ſicut ad ſe, & ideo in hoc, ꝙ dr̃, oĩa quæcunque vultis, vt faciant vobis hoĩes, & vos facite illis, explicatur quædam regula dilectionis proximi, q̃ ẽt implicitẽ continetur in hoc, ꝙ dr̃, diliges proximum tuum ſicut teipſum, vñ eſt quædã explicatio iſtius mandati. Circa ſm̄ ſciendum, ꝙ lex vetus continebat quidem præcepta moralia, ſicut patet Exo. 20. Non occides, non furtum facies. & hoc rōnabiliter, nam ſicut intentio principalis legis humanæ eſt, vt faciat amicitiam hoĩum adinuicem, ita intentio legis diuinæ eſt, vt conſtituat principaliter amicitiã hoĩs ad Deum: cum aũt ſimilitudo ſit rō amoris, ſm̄ illud Eccl. 13. Omne aĩal diligit ſimile ſibi, impoſſibile eſt eſſe amicitiã hoĩs ad Deum, qui eſt optimus, niſi hoĩes boni efficiantur. Vnde dr̃ Leuit. 19. Sancti eritis qñ ego ſanctus ſum, bonitas autem hominis eſt virtus, quæ bonum facit habentẽ, & ideo oportuit ꝓcepta legis veteris, & de actibus virtutum dari, & hæc ſunt moralia legis præcepta. Circa tertium ſciendum, ꝙ lex vetus continebat ẽt quædam præcepta cærimonialia. Ad cuius euidentiam notãdum ſicut dictum eſt ꝙ lex diuina principaliter inſtituitur ad ordinandum homines ad Deum, lex aũt humana principaliter ad ordinandum hoĩes adinuicem, & ideo leges humanæ non curauerunt aliquid inſtituere de cultu diuino niſi in ordine ad bonum cōe hominum, & ꝑꝑ hoc multa confinxerunt circa res diuinas, ſm̄ ꝙ videbatur eis expediens ad informãdos mores hominũ, ſicut patet in ritu gentilium, ſed lex diuina ecōuerſo homines adinuicem ordinauit, ſm̄ ꝙ cōueniebat ordini, qui eſt in Deum, quẽ principaliter intendebat. Ordinat̃ autem homo in Deum non ſolum per interiores actus mentis, qui ſũt credere, ſperare, & amare, ſed ẽt per q̃dã exteriora opera qbus homo diuinam ſeruitutẽ ꝓfitetur, & iſta opera dñr ad cultum Dei pertinere, qui quidem cultus cærimonia vocatur, quaſi Munia ideſt dona cæteris, quæ dicebatur Dea frugũ, vt quidam dicunt, eo ꝙ primo ex frugibus oblationes Deo ferebant̃. Siue vt maximus Valerius refert, nomen cærimoniæ introductũ eſt ad ſignandũ cultũ diuinum ad latinos a quodam oppido iuxta Romam, qđ cærę vocabatur, eo ꝙ Roma capta a Gallis illuc ſacra Romanorum ablata ſunt, & reuerentiſſime habita. Sic igitur illa præcepta, quæ in lege pertinent ad cultũ Dei ſpecialiter cærimonialia dñr. Præcepta enim legis naturæ, quia cōiã ſunt indigent determinatione, determinantur aũt per legem humanã, & per legem diuinam: & ſicut ipſę determinationes, quæ fiũt ꝑ legem humanam non dñr eſſe de lege naturæ, ſed de iure poſitiuo, ita ipſę determinationes ꝓceptorum legis naturæ, q̃ fiũt ꝑ legem diuinam, diſtinguuntur a ꝓceptis moralibus, q̃ pertinent ad legem naturæ. Colere ergo Deum, cũ ſit actus virtutis, pertinet ad ꝓceptum morale, ſed determinatio huius ꝓcepti, vt. ſ. colatur talibus hoſtijs, & talibus muneribus, hoc ꝑtinet ad ꝓcepta cęrimonialia, & ideo ꝓcepta cęrimonialia diſtinguunt̃ a ꝓceptis moralibus. Circa quartũ ſciendũ, ꝙ lex vetus continebat ẽt q̃dã ꝓcepta iudicialia, qa ſicut dictum eſt ad legẽ diuinã pertinet, vt ordinet hoĩes adinuicem, & ad Deum, vtrunq; aũt horũ in cōi quidem pertinet ad dictamen legis naturæ, ad qđ referunt̃ moralia præcepta: ſed oportet, ꝙ determinetur vtrunq; per legem diuinam, & humanam, quia principia naturaliter nota ſunt cōia tam in ſpeculatiuis, q̃ in actiuis. Sicut igitur determinatio cōis præcepti de cultu diuino fit per præcepta cærimonialia, ſic etiã determinatio cōis præcepti de iuſtitia obſeruanda inter homines determinat̃ ꝑ præcepta iudicialia, & ſm̄ hoc oportet tria præcepta legis veteris ponere, ſ. moralia, quæ ſunt de dictamine legis naturæ, cærimonialia, quæ ſunt determinationes cultus diuini, & iudicialia, quæ ſunt determinationes iuſtitiæ inter homines obſeruandæ. Vñ cum Apoſtolus Ro. 7. dixiſſet, ꝙ lex eſt ſancta, ſubiungit, ꝙ mandatum eſt iuſtum, & ſanctum, & bonũ, iuſtum quidem q̃tum ad iudicialia, ſanctum quantum ad cærimonialia, nam ſanctum dr̃, quod eſt Deo dicatum, bonum, ideſt honeſtum q̃tum ad moralia. Et nota, ꝙ præcepta iudicialia in aliquo cōicant cum moralibus, inquantum. ſ. a ratione deriuantur in aliquo cum cærimonialibus, inquantum. ſ. ſunt quædam determinationes cōium præceptorum, & ideo quandoque ſub iudicijs comprehenduntur præcepta moralia, & iudicialia. Sicut Deu. 5. Audi Iſrael cærimonias atque iudicia. Quandoque vero iudicialia, & cærimonialia, ſicut Leui. 18. Facietis iudicia mea, & præcepta mea ſeruabitis: vt præcepta ad moralia referãtur, iudicia vero ad iudicialia, & cærimonialia. Itẽ nota, ꝙ actus iuſtitiæ in generali pertinet ad præcepta moralia, ſed determinatio eius in ſpeciali pertinet ad præcepta iudicialia Hæc ergo tria genera præceptorum principaliter continebantur in lege, ſicut dr̃ Deut. 6. Hæc ſunt præcepta cærimoniæ atque iudicia, q̃ mandauit ad nos Deũs, & ideo ponuntur in principio legis: ſed præter hæc etiam quædam alia continebant: in lege enim ponuntur aliqua tanquam pręcepta, aliqua vero tanq̃ ad præceptorum adimpletionẽ ordinata. Pręcepta quidẽ ſunt de his, q̃ ſunt agenda ad quorum impletionẽ ex duobus hō inducitur. ſ. ex auctoritate ꝓcipientis, & ex vtilitate impletionis, q̃ quidẽ eſt conſecutio alicuius boni vtilis delectabilis, vel honeſti, aut fuga alicuius mali contrarij. Oportuit igitur in veteri lege præponi q̃dam, quæ auctoritatem Dei ꝓcipientis indicarent, ſicut illud Deu. 6. Audi Iſrael, dñs Deus tuus Deus vnus eſt. Et illud Gen. 1. In principio creauit Deus cœlum, & terram. Et hmōi dñr teſtimonia. Oportuit etiam, ꝙ in lege proponerentur q̃dam ꝓmia obſeruantiũ legem, & pęna tranſgredientium, vt patet Deu. 28. Si audieris vocem dñi Dei tui, faciet te excellentiorem cunctis gentibus, &c. Et huiuſmodi dñr iuſtificationes, ſm̄ ꝙ Deus aliquos iuſtè punit, vel ꝓmiat, ipſa aũt agenda ſub præcepto non cadunt niſi inquantũ habent aliquam debiti rationem. Eſt aũt duplex debitum. Vnum quidem ſm̄ regulam rationis, aliud aũt ſm̄ regulam legis determinãtis, ſicut Philoſophus in 8. Ethi. diſtinguit duplex iuſtum. ſ. morale, & legale. Debitum aũt morale eſt duplex. Dictat enim ratio aliquid faciendum, vel tanquam neceſſarium, ſine quo non poteſt eſſe ordo virtutis, vel tanquam vtile hoc, quòd ordo virtutis melius conſeruetur, & ſecundum hoc quædam moralium præcisè præcipiuntur, vel

prohibentur in lege, ſicut non occides, non furtum facies, & hęc propria dñr ꝑcepta. Quædam non ꝑcipiunt̃, vel ꝓhibentur non quaſi ꝑciſė debita, ſed pp melius. & iſta pñt dici mandata, quia quãdã inductionẽ habẽt, & ꝑſuaſionẽ, ſicut illud Exo. 22. Si pignus acceperis veſtimentum a ꝓximo tuo, ante ſolis occaſũ reddas ei, & aliqua ſimilia. Vñ Hiero. dicit ꝙ in ꝑceptis eſt iuſtitia, in mandatis vero charitas. Debitũ aũt ex determinatione legis in rebus quidẽ humanis pertinet ad iudicialia, in rebus aũt diuinis ad cærimonialia, q̃uis etiam ea, q̃ pertinent ad pęnam, vel præmia dici pñt teſtimonia, inquantũ ſunt proteſtationes q̃dam diuinæ iuſtitiæ. Oĩa vero ꝑcepta legis dici pñt iuſtificationes, inquantum. ſ. ſunt q̃dã executiones legalis iuſtitiæ. Pñt ẽt aliter mandata a ꝑceptis diſtingui, vt ꝑcepta dicant̃, q̃ Deus ꝑ ſeipſũ iuſſit, mandata aũt q̃ ꝑ alios mandauit, vt ipſum nomen ſonare vr̃. Ex q̃bus oĩbus apparet, ꝙ oĩa legis ꝑcepta continent̃ ſub moralibus, cærimonialibus, & iudicialibus. Alia vero nõ habẽt rõnẽ ꝑceptorũ, ſed ordinant̃ ad ꝑceptorũ obſeruationẽ, vt dictũ ẽ.

De moralibus præceptis legis veteris. Diſt. VI.

DEinde conſiderandum eſt de moralibus ꝑceptis. Circa q̃ declaranda ſunt duodecim. Primo, vtrũ oĩa ꝑcepta moralia veteris legis ſint de lege naturæ. Scd̃o, vtrũ præcepta moralia veteris legis ſint de actibus oĩum virtutũ. Tertio, vtrũ oĩa ꝑcepta moralia veteris legis reducãtur ad decẽ ꝑcepta decalogi. Quarto de diſtinctione ꝑceptorum decalogi. Quinto de numero eorum. Sexto de ordine. Septimo de modo tradẽdi ipſa. Octauo vtrum ſint diſpenſabilia. Nono vtrũ modus obſeruãdi virtutem cadat ſub ꝑcepto. Decimo vtrum modus charitatis cadat ſub ꝑcepto. Vndecimo de diſtinctione aliorum ꝑceptorũ moralium. Duodecimo vtrum ꝑcepta moralia veteris legis iuſtificent. Circa primum ſciendũ, ꝙ ꝑcepta moralia a cærimonialibus, & iudicialibus diſtincta ſunt de illis, q̃ ſ̃m ſe ad bonos mores ꝑtinent. Cum aũt humani mores dicant̃ in ordine ad rõnẽ, qđ eſt proprium principiũ humanorum actuũ, illi mores dñr boni, qui rationi congruunt, mali aũt q̃ a ratione diſcordant. Sicut aũt oẽ iudicium rõnis ſpeculatiuę ꝓcedit a naturali cognitione primorum principiorum, ita ẽt oẽ iudiciũ rõnis practicę ꝓcedit ex q̃buſdã principijs naturaliter cognitis, ex quibus diuerſimodė procedi põt ad iudicandũ de diuerſis. Quædã. n. ſunt in humanis actib⁹ adeo explicita, ꝙ ſtatim cũ modica cõſideratione pñt approbari, vel reprobari per illa cõia, & prima principia. Quædã vero ſunt ad quorum iudiciũ requirit̃ multa conſideratio diuerſarum circunſtantiarũ, quas conſiderare diligẽter non eſt cuiuſlibet, ſed ſapientũ, ſicut conſiderare particulares cõcluſiones ſcientiarum non ꝑtinet ad oẽs, ſed ad ſolos Philoſophos. Quædam vero ſunt ad quæ dijudicanda indiget homo adiuuari per inſtitutionẽ diuinã, ſicut eſt circa credenda. Sic igitur patet, ꝙ cum moralia ꝑcepta ſint de his, q̃ pertinẽt ad bonos mores, hæc aũt ſunt, quæ rõni congruunt. Oẽ autem humanę rationis iudiciũ aliqualiter a naturali ratione deriuatur, neceſſe eſt, ꝙ oĩa ꝑcepta moralia pertineant ad legẽ naturæ, ſed diuerſimode. Quædam. n. ſunt quæ ſtatim per ſe rõ naturalis hoĩs dijudicat eſſe facienda, vel non facienda: ſicut, honora patrem tuũ, & matrem tuam, & non occides, & non furtũ facies, & hmõi ſunt abſolutė de lege naturæ. Quædã vero ſunt quæ ſubtiliori conditione rationis a ſapientibus iudicãtur eſſe obſeruanda, & iſta ſic ſunt de lege naturæ, vt tñ indigeant diſciplina, qua minores a ſapientioribus inſtruantur, ſicut illud. Coram cano capite cõſurge, & honora perſonam ſenis, & hmõi. Quędam vero ſunt ad quæ iudicanda rõ humana indiget inſtructione diuina, ꝑ quã erudimur de diuinis, ſicut eſt. Non facies tibi ſculptile, neque oẽm ſimilitudinẽ, nõ aſſumes nomẽ Dei tui in vanũ. Circa ſ̃m, ſ. vtrum oĩa ꝑcepta legis ſint de actibus oĩum virtutũ. Sciendũ, ꝙ cum ꝑcepta legis ordinentur ad bonum cõe, neceſſe eſt, ꝙ ꝑcepta legis diuerſificantur ſ̃m diuerſos modos cõitatum, vnde Philoſophus in ſua Politica docet, ꝙ alias leges oportet ſtatuere in ciuitate, quæ regitur rege, & alias in ea, quæ regitur ꝑ populum, vel per aliquos potẽtes de ciuitate. Eſt aũt alius modus cõitatis ad quem ordinatur lex diuina, & ad quem ordinat̃ lex humana. Lex enim humana ordinatur ad cõitatem ciuilem, q̃ eſt hominum ad inuicem per exteriores actus quibus homines ſibiinuicem cõicant, hmõi autem cõicatio pertinet ad rationẽ iuſtitiæ, quæ eſt propriė directiua cõicationis humanæ, & ideo lex humana non proponit præcepta niſi de actibus iuſtitiæ, & ſi præcipiat actus aliarum virtutum, hoc non eſt niſi inquantum aſſumũt rationem iuſtitiæ, vt patet per Philoſophum in 5. Eth. Sed cõitas ad quam ordinat lex diuina eſt hominum ad Deũ, vel in præſenti, vel in futura vita, & ideo lex diuina præcepta proponit de omnibus illis per quæ homines bene ordinentur ad cõicationem cum Deo. Homo autem Deo coniungitur ratione ſiue mente, in qua eſt imago Dei, & ideo lex diuina præcepta proponit de omnibus illis per quæ ratio hominis eſt bene ordinata, hoc autem contingit per actus omnium virtutum, nam virtutes intellectuales ordinant bene actus rationis in ſeipſis, virtutes aũt morales ordinãt bene actus rationis circa interiores paſſiones, & exteriores operationes, & ideo manifeſtũ eſt, ꝙ lex diuina conuenienter proponit præcepta de actibus oĩum virtutum, ita tamẽ ꝙ quædam illorum ſine quibus ordo virtutis, q̃ eſt ordo rõnis obſeruari non poteſt, cadunt ſunt obligatione præcepti, quædam vero, quæ ſunt de bene eſſe virtutis perfectę cadunt ſub admonitione conſilij. Circa tertiũ, ſ. vtrũ omnia præcepta moralia veteris legis reducantur ad decem ꝑcepta decalogi. Sciendum, ꝙ præcepta decalogi ab alijs præceptis differunt in hoc ꝙ præcepta decalogi per ſeipſum Dñs dr̃ populo propoſuiſſe, alia vero præcepta propoſuit ꝑ Moyſen. Illa ergo ꝑcepta ad decalogum pertinent quorum notitiam homo habet per ſeipſũ a Deo, hmõi vero ſunt illa. ſ. q̃ ſtatim ex principijs cõibus primis cognoſci pñt modica conſideratione, & iterum illa, quę ſtatim ex fide diuinitus infuſa innoteſcunt. Item ꝑcepta ergo decalogi non computantur duo genera ꝑceptorũ, illa. ſ. quæ ſunt prima, & cõia, quorum non oportet aliam inquiſitionem eſſe niſi ꝙ ſunt ſcripta in rõne naturali quaſi per ſe nota, ſicut ꝙ nulli debet homo male facere, & alia hmõi. Item illa q̃ per diligentem inquiſitionem ſapientium inueniunt̃ rõni cõuenire, hæc. n. proueniunt a Deo ad populum mediante diſciplina ſapientum. Vtraq; tñ horum ꝑceptorum continentur in ꝑceptis decalogi, ſed diuerſimode. Nã illa, quæ ſunt prima, & cõia continentur in his ſicut principia in concluſionibus proximis. Illa vero, quæ per ſapientes cognoſcuntur continentur in eis ecõuerſo, ſicut concluſiones in principijs. Illa vero duo ꝑcepta. Diliges dñm Deum tuum, & diliges proximum tuum, ſicut prima, & cõia præcepta legis naturæ, quæ ſunt per ſe nota rationi humanæ, uel per naturam, vel per fidem. Et ideo oĩa præcepta decalogi ad illa duo referunt̃ ſicut concluſiones ad principia cõia. Circa quartum. ſ. de diſtinctione præceptorum decalogi. Sciendum, ꝙ præcepta decalogi diuerſimode a diuerſis diſtinguunt̃. Eſichius enim Leui. 26. ſuper illud decem mulieres in vno clibano coquunt panes, dicit præceptum de obſeruatione ſabbati non eſſe de decem præceptis decalogi, quia non eſt obſeruandũ ſ̃m literam ſ̃m omne tp̃s. Diſtinguit tñ quatuor præcepta pertinentia ad Deum, vt primum ſit. Ego ſum dñs Deus tuus. Secundum ſit. Non habebis Deos alienos coram me. Et ſic etiam diſtinguit hæc duo Hierony. Oſeæ. 10. ſuper illud. Propter duas iniquitates tuas. Tertium vero præceptum eſſe dicit. Non facies tibi ſculptile. Quartum vero. Non aſſumes nomen Dei tui in vanum. Pertinentia vero ad proximum dicit eſſe ſex. vt primum ſit. Honora patrem tuum, & matrem tuam. Secundũ. Non occides. Tertium non mæchaberis. Quartum. Non furtum facies. Quintum. Non falſum teſtimonium dices. Sextum. Nõ cõcupiſces. Sed primo hoc vr̃ inconueniens, ꝙ præceptum de obſeruatione ſabbati præceptis decalogi interponatur, ſi nullo modo ad decalogum pertineat. Secundo, quia cum ſcriptum ſit Math. 7. Nemo poteſt duobus Dominis ſeruire, eiuſdem rationis eſſe vr̃, & ſub eodem præcepto cadere. Ego ſum Dominus Deus tuus, & non habebis Deos alienos. Vnde Origenes diſtinguens etiam quatuor præcepta ordinantia ad Deum, ponit iſta duo pro vno ꝑcepto. Secundũ non ponit. Non facies tibi ſculptile. Tertium. Non aſſumes nomen Dei tui in vanum. Quartum. Memento, vt diem ſabbati ſanctifices. Alia vero ſex ponit, ut Eſichius, ſed quia facere ſculptile, vel ſimilitudinem non eſt prohibitum, niſi ſ̃m hoc, vt non colantur pro dijs, nam & in tabernaculo Deus præcepit fieri imaginem Seraphin, ut habet̃ Exo. 25. conuenienter aũt ponit Aug. ſub vno ꝑcepto, non habebis Deos alienos, & non facies ſculptile. Similiter ẽt concupiſcẽtia vxoris alienæ ad cõmixtionem pertinet ad concupiſcentiam carnis, concupiſcentia aũt aliarũ rerum, quæ deſiderant̃ ad poſſidendum pertineat ad concupiſcẽtiã oculorum, vñ etiam Aug. ponit duo præcepta de non concupiſcendo rem alienam, & uxorem alienam, & ſic ponit tria præcepta in ordine ad Deũ, & ſeptẽ in ordine ad proximũ, & hoc melius eſt. Circa quintũ. ſ. de numero præceptorum decalogi. Dicendum ꝙ ſicut dictum eſt, ſicut præcepta legis humanæ ordinant hominem ad cõitatem humanam, ita præcepta legis diuinæ ordinant hoĩem ad quandã cõitatem ſeu Rempublicam hoĩum ſub Deo. abſq; aũt hoc, ꝙ aliquis in aliqua cõitate bñ cõmoret̃ duo requirunt̃, quorũ primum eſt, vt bñ ſe habeat ad eũ, qui præeſt cõitati, aliud aũt eſt, vt bñ ſe habeat ad alias cõitates, & ſocios, & comparticipes. Oportet igitur, quòd in lege diuina primo ferantur quædam præcepta ordinantia hominem ad Deum, & quædam alia ordinantia ad alios proximos ſimul conuiuentes cũ Deo. Principi autẽ cõitatis tria debet homo. Primo quidem fidelitatem.

Secundo

Secundo reuerentiã. Tertio famulatũ. Fidelitas quidẽ ad dñm in hoc cõſiſtit, vt honorẽ principatus ad aliũ non deferat, & q̃tum ad hoc accipitur primũ p̄ceptũ cum dr̃, Nõ habebis Deos alienos, reuerẽtia aũt ad dñm requiritur, vt nihil iniurioſum in eum cõmittatur, & q̃tũ ad hoc accipitur ſcḋm p̄ceptũ, qḋ eſt, nomen Dei tui inuanum: famulatus aũt debetur dño in recõpẽſatione bñficiorum, q̃ ab ipſo ꝑcipiunt ſubditi, & ad hoc ptinet tertium p̄ceptum, qḋ eſt de ſanctificatione ſabbati, in memoriã creationis rerũ. Ad ꝓximos aũt aliquis bñ ſe habet, & ſpãliter, & gñaliter. Spãliter q̇dẽ q̃tum ad illos quorũ eſt debitor, vt eis debitum reddat, & q̃tũ ad hoc accipitur p̄ceptũ de honoratione parentũ. Generaliter aũt q̃tum ad oẽs, vt nulli nocumentum inferatur, nec opere, nec ore, nec corde. Opere q̇dẽ infert nocumẽtũ ꝓximo, qñq; quidẽ in ꝑſonã ꝓpriã q̃tum ad conſiſtẽtiã, ſ. ꝑſonæ, & hoc ꝓhibetur ꝑ hoc, qḋ dr̃, non occides: qñque aũt in ꝑſonam coniunctã q̃tum ad ꝓpagationẽ ꝓlis, & hoc ꝓhibet̃ cum dr̃, non mæchaberis: qñq; aũt in rem poſſeſſam, q̃ ordinat̃ ad vtrunq;, & q̃tum ad hoc dr̃, non furtũ facies. Nocumentũ aũt oris ꝓhibetur, cum dr̃, non loquaris contra ꝓximũ tuũ falſum teſtimonium. Nocumentum aũt cordis ꝓhibet̃ cum dr̃, non cõcupiſces. Et ſcḋm hanc dr̃iã poſſent diſtingui tria p̄cepta ordinantia in Deum, quorũ primũ ptinet ad opus, vñ ibi dr̃, non facies ſculptile. Secundũ ad os, vñ ibi dr̃, non aſſumes nomen Dei tui inuanum. Tertium ptinet ad cor, quia in ſanctificatione ſabbati ſcḋm ꝙ eſt morale p̄ceptum p̄cipitur quies cordis in Deũ. Vel ſcḋm Aug. ꝑ primum p̄ceptũ reueremur vnitatẽ primi principij, ꝑ ſcḋm veritatem diuinã, per tertium eius bonitatẽ, qua ſanctificamur, & in qua quieſcimus ſicut in finẽ. Sciendũ aũt ꝙ nõ fuit dandũ p̄ceptum de dilectione hoĩs ad ſeipſum duplici rõne, primo, quia p̄cepta decalogi referuntur ad p̄cepta dilectionis. Fuit aũt dandũ p̄ceptum hoĩ de dilectione Dei, & ꝓximi, quia q̃tũ ad hoc lex naturalis obſcurata erat ꝑꝑ peccatũ, non aũt q̃tũ ad dilectionẽ ſuijpſius, quia q̃tũ ad hoc lex naturalis vigebat: vel q̃a ẽt dilectio ſuijpſius includit̃ in dilectione Dei, & ꝓximi. In hoc. n. homo vere ſe diligit, ꝙ ſe ordinat in Deũ, & iõ ẽt in p̄ceptis decalogi ponuntur ſolum p̄cepta ptinentia ad ꝓximũ, vel ad Deum. Aliter põt dici, ꝙ p̄cepta decalogi ſunt illa, q̃ immediate populus accipit a Deo, vñ dr̃ Deut. 10. Scripſit in tabulis iuxta id, qḋ prius ſcripſerat decem verba, q̃ locutus eſt ad nos Dñs. Vñ oportet præcepta decalogi alia eſſe, quæ ſtatim in mẽte populi cadere poſſit, præceptũ aũt habet rõnem debiti. Qḋ aũt homo ex neceſſitate aliquid debeat Deo, vel proximo, hoc de facili capere põt in conceptione hoĩs, & præcipue fidelis, ſed ꝙ aliquid ex neceſſitate ſit debitum hoĩ de his, q̃ pertinet ad ſeipſum ẽt non ad alium, hoc non ita in promptu apparet, vĩ. n. primo aſpectu, ꝙ quilibet ſit liber in his, quæ ad ipſum ptinẽt, & ideo præcepta quibus ꝓhibentur inordinationes hoĩs ad ſeipſum perueniunt ad populum mediante inſtructione ſapientũ, vñ non pertinent ad decalogum. Item ſciendum, ꝙ de obſeruatione aliarum ſolẽnitatum non fuit dandũ p̄ceptum inter præcepta decalogi ſicut de obſeruatione ſabbati, quia oẽs ſolennitates veteris legis ſunt inſtitutæ in cõmemorationẽ alicuius diuini beneficij, vel præteriti cõmemorati, vel futuri præfigurati, & ſimiliter ꝑꝑ hoc omnia ſacrificia offerebãtur. Inter aũt oĩa bñficia Dei commemoranda primũ, & præcipuum erat bñficium creationis, qḋ commemoratur in ſanctificatione ſabbati, vnde Exo. 20. Pro ratione huius præcepti ponitur, ſex. n. diebus fecit Deus cœlum, & terram, &c. Inter oĩa aũt futura bñficia, q̃ erant præfigurãda præcipuum & finale erat quies mentis in Deo, vel in præſenti ꝑ gratiam, vel in futuro per gloriã, q̃ ẽt figurabatur per obſeruantiam ſabbati, vnde dr̃ Iſa. 58. Si auerteris a ſabbato pedẽ tuũ & vocaberis ſabbatum Dñi delicatum, & ſanctum Dñi glorioſum. hæc. n. beneficia primo, & principaliter ſunt in mente hoĩum maxime fidelium. Aliæ vero ſolennitates celebrãtur ꝑꝑ aliqua particularia beneficia t̃paliter tranſeuntia, ſicut celebratio phaſæ ꝑꝑ bñficiũ publicũ liberationis in Aegypto, & ꝑꝑ futuram paſſionem Chriſti, quæ t̃paliter tranſiuit, inducẽs nos in quietem ſabbati ſpũalis. Et ideo prætermiſſis omnibus alijs ſolennitatibus, & ſacrificijs de ſolo ſabbato fiebat mentio inter præcepta decalogi. Item periurium prohibetur inter præcepta decalogi, non autem blaſphemiæ, vel falſæ doctrinæ peccatum, quia ſicut dicit Apoſtolus Heb. 6. Homines per maiorem ſui iurant, & oĩs controuerſiæ eorum finis ad confirmationẽ eſt iuram̃, & ideo quia iuram̃ omnibus eſt cõe, ꝑꝑ hoc prohibito inordinationis circa iuram̃ ſpecialiter præcepto decalogi prohibetur. Peccatum enim falſæ doctrinę non pertinet niſi ad paucos, vnde non oportebat, vt de hoc fieret mentio inter præcepta decalogi, quamuis etiam ad aliquem intellectum in hoc ꝙ dr̃, non aſſumes nomen Dei tui in uanum prohibeatur falſitas doctrinæ, vna enim Gloſa exponit, non dices Chriſtum eſſe creaturam. Item ſicut homo naturalem dilectionem habet ad parentes ita ad filios, præceptum ẽt charitatis ad oẽs extenditur, & præcepta prohibentia nocumẽtum inferre proximo generaliter extenduntur ad oẽs. Cuius rõ eſt, quia rõ naturalis non ſtatim dictat, ꝙ aliquid ſit pro alio faciẽdũ, niſi cui homo aliquid dẽt. Debitum aũt filij ad patrẽ adeo eſt manifeſtũ, ꝙ nulla tergiuerſatione põt negari, eo ꝙ pater eſt principium generationis, & eſſe, & inſuper educationis, & doctrinæ. Et ideo non ponitur ſub præcepto decalogi, vt aliqḋ beneficiũ, vel obſequium alicui impendatur niſi parentibus, parentes autem non vĩr eſſe debitores filijs ꝑꝑ aliqua beneficia ſuſcepta, ſed potius econuerſo, filius etiam aliquid patris, & patres amant filios, vt aliquid ipſorum, ſicut dicit Philo. 8. Eth. vñ eiſdem rõnibus non ponuntur aliqua p̄cepta decalogi pertinentia ad amorẽ filiorũ, ſicut neq; ẽt aliqua ordinantia hoĩem ad ſeipſum. Item in quolibet genere peccati conuenit peccare corde, & opere, ſed in quibuſdã generibus peccatorum, ſ. in furto, & homicidio ſeorſum prohibetur peccatum operis, cum dr̃, non mæchaberis, non furtũ facies. Et ſeorſum peccatum cordis, cum dr̃, non concupiſces rẽ proximi tui, & non concupiſces vxorẽ proximi tui. Non ſic aũt dr̃ in peccato homicidij, vel falſi teſtimonij, cuius rõ eſt, quia delectatio adulterij, & vtilitas diuitiarũ ſunt per ſeipſa appetibilia inquantum habent rõnem boni delectabilis, vel vtilis, & ꝑꝑ hoc oportuit in eis prohiberi non ſolum opus, ſed ẽt concupiſcentiam. Sed homicidium, & falſitas ſunt ſcḋm ſe horribilia, q̃a proximus, & veritas naturaliter amantur, & non deſiderantur niſi ꝑꝑ aliud. Et ideo non oportuit circa peccatũ homicidij, & falſi teſtimonij prohibere peccatum cordis, ſed ſolum operis. Circa ſextum, ſ. de ordinatione præceptorũ decalogi, ſciendũ ꝙ ſicut dictum eſt præcepta decalogi dant̃ de his, quæ ſtatim in promptu mens hominis ſuſcipit: manifeſtum eſt aũt, ꝙ tanto aliquid magis a ratione ſuſcipitur quanto contrariũ eſt grauius, & magis ratione repugnãs. Manifeſtum eſt autem ꝙ cum rationis ordo a fine recipiat, maximẽ eſt contra rationem, vt homo inordinate ſe habeat circa finem, finis aũt humanæ vitæ, & ſocietatis eſt Deus. Et iõ primo oportuit per p̄cepta decalogi hominẽ ordinare ad Deum, cum eius contrariũ ſit grauiſſimum, ſicut etiã in exercitu, qui ordinantur ad ducem ſicut ad finem, Primũ eſt ꝙ miles ſubdatur duci, & huius contrarium eſt grauiſſimũ. Secundum vero eſt, vt alijs coordinetur. Inter ipſa aũt per q̃ ordinamur in Deum. Primum occurrit, ꝙ hõ ei fideliter ſubdat̃, nullam participationem cum inimicis habens. Secundum aũt eſt ꝙ ei reuerentiam exhibeat. Tertium aũt eſt, ꝙ ei ẽt famulatũ impendat. Maiuſq; peccatum eſt ẽt in exercitu, ſi miles infideliter agens cum hoſte pactum habeat, q̃ ſi aliquam irreuerentiã duci faciat, & hoc ẽt eſt grauius, quàm ſi in aliquo obſequio ducis deficiens inueniatur. In præceptis autem ordinãtibus ad ꝓximum manifeſtũ eſt, ꝙ magis repugnat rationi, & grauius peccatum eſt ſi hõ non ſeruet ordinem debitum ad perſonas quibus magis eſt debitor, & ideo inter præcepta ordinantia ad ꝓximum, primo ponitur præceptum pertinens ad parentes, inter alia vero p̄cepta etiam apparet ordo ſcḋm ordinẽ grauitatis peccatorum, grauius eſt. n. & magis rõni repugnans peccare opere, quàm ore, & ore, q̃ corde, & inter peccata operis grauius eſt homicidium per qḋ totaliter uita hoĩs iam exiſtẽtis extinguitur, quàm adulterium per qḋ impeditur certitudo prolis naſciturę, & adulterium grauius, q̃ furtum, qḋ pertinet ad bona exteriora: licet aũt ſcḋm viam ſenſus proximus ſit magis notus, q̃ Deus, tñ dilectio Dei eſt ratio dilectionis proximi, & ita præcepta ordinantia ad Deum fuerũt præordinanda. Itẽ ſicut Deus eſt vniuerſale principium eſſendi omnibus, ita ẽt pater eſt principium quoddã eſſendi filio. Et iõ conuenienter poſt præcepta ordinantia ad Deũ ponit̃ p̄ceptũ pertinens ad parentes. Sed cõtra ꝑ p̄cepta affirmatiua imperant̃ actus virtutũ, ꝑ p̄cepta aũt negatiua ꝓhibent̃ actus vitiorũ, ſed ſcḋm Boetium in Cõmento p̄dicamẽtorum, prius extirpanda ſunt vitia, q̃ inſerant̃ virtutes, ergo inter p̄cepta pertinentia ad ꝓximũ ponenda fuerunt primo p̄cepta negatiua, q̃ affirmatiua. Dicendũ, ꝙ iſta rõ procedit qñ, ſ. affirmatiua, & negatiua pertinent ad idẽ genus operis, q̃uis etiã & in hoc non habeat oĩmodam efficaciam: etſi. n. in executione operis prius extirpanda ſunt vitia, q̃ inſerendę virtutes, ſcḋm illud Pſal. Declina a malo, & fac bonum, & Iſa. 1. Quieſcite agere peruerſe, diſcite benefacere, tñ in cognitione prius eſt virtus, q̃ peccatum, quia ꝑ rectum cognoſcit̃ obliquum, vt dr̃ in primo de anima. per legem aũt cognitio peccati, vt Ro. 5. dr̃, & ſcḋm hoc præceptum affirmatiuum debuiſſet primo poni, ſed non eſt iſta rõ ordinis, ſed quæ poſita eſt, quia in præceptis particularibus adduntur, quæ ſunt primæ tabulæ. Vltimo ponit̃ præceptũ affirmatiuũ, quia eius trãſgreſſio in minorẽ reatũ inducit. Itẽ peccatũ cordis etſi ſit prius in executione, tñ eius prohibitio poſterius

tadit in ratione. Circa ſeptimum, ſ. de modo tradendi ꝓcepta decalogi. Sciendum ꝙ in ꝓceptis diuinæ legis maxima ſapientia continetur. Vñ dr̃ Deu. 4. Hæc eſt veſtra ſapientia, & intellectus coram populis. Sapientia aũt eſt oĩa debito modo, & ordine diſponere. Et ideo manifeſtum eſſe debet ꝙ præcepta legis conuenienti modo tradita ſunt. Quædam ponunt̃ affirmatiua ꝓcepta, & q̃dam negatiua, q̃a ſemper ad affirmationem ſequit̃ negatio oppoſiti, nõ aũt ſemp̄ ad negationẽ vnius oppoſiti ſequtur affirmatio alterius. Sequitur. n. ſi eſt album non eſt nigrũ, non tñ ſequitur ſi non eſt nigrũ ergo eſt albũ, quia ad plura ſe extendit negatio, q̃ affirmatio. Et inde eſt ẽt ꝙ non eſſe faciendũ iniuriã, qđ pertinet ad ꝓcepta negatiua ad plures ꝑſonas ſe extendit ſm̃ primum dictamen rõnis, q̃ eſſe debitum, vt alicui obſequiũ, vel beneficium impendat̃. Ineſt aũt primo dictamen rõnis, ꝙ homo debitor eſt bñficij, vel exhibendi obſequij, vel a q̄bus bñficia accepit ſi nõdum recõpẽſauit. Duo aũt ſunt quorum bñficium ſufficienter nullus recõpenſare põt. ſ. Deus, & pr̃, ut dr̃ in 8. Eth. Et ideo ſola duo ꝓcepta affirmatiua ponuntur, vnũ de honore parentum, aliud de celebratione ſabbati in commemorationẽ diuini beneficij. Item in quibuſdã ponitur rõ ꝓceptorum, in quibuſdam non, quia illa ꝓcepta, q̃ ſunt purè moralia habent manifeſtã rõnem. Vñ non oportuit, ꝙ in eis aliqua ratio adderetur. Sed quibuſdam præceptis additur cærimoniale, vel determinatiuum præcepti moralis cõis, ſicut in primo ꝓcepto. Non facies ſculptile, & in tertio ꝓcepto determinat̃ dies ſabbati, & ideo vtrobiq; oportuit rõnẽ aſſignari. Itẽ quare non ponuntur ꝓmiſſiones in oĩbus ꝓceptis ſicut in primo, & in quarto. Rñſio, quia hoĩes, vt plurimũ actus ſuos ad aliq̃ vtilitatẽ ordinant, & ideo in illis ꝓceptis neceſſe fuit promiſſionẽ pręmij apponere ex quibus videbatur nulla utilitas ſequi, vel aliqua utilitas impediri. Quia vero parentes ſunt iam in recedendo, ab eis non expectat̃ utilitas, & ideo ꝓcepto de honore parentum addit̃ ꝓmiſſio, ſimiliter ẽt & ꝓcepto de prohibitione idolatriæ, & per hoc uidebat̃ impediri apparens vtilitas, q̃ hoĩes credebãt ſe poſſe conſequi ꝑ pactũ cũ dæmonibus initũ. Itẽ quare nõ in oĩbus ponitur cõminatio pęnę ſicut in primo, & ſecundo. Rñſio, quia pęnæ ꝓcipue ſunt neceſſarię contra illos, qui ſunt proni ad malum, vt dr̃ in 10. Ethi. & ideo illis ſolis ꝓceptis legis addit̃ comminatio pęnarum, in quibus erat pronitas ad malũ. Erant autẽ hoĩes proni ad idolatriã ꝑꝑ generalem conſuetudinẽ gentium. Et ſimiliter ẽt ſunt hoĩes proni ad periurium ꝑꝑ frequentiam iurĩ, & ideo primis duobus ꝓceptis adiungit̃ comminatio. Item quare in ſolo tertio ꝓcepto fit mentio de memoria cum dr̃. Memento, vt diem ſabbati ſanctifices, cum oĩa Dei ꝓcepta ſint memoriter retinenda, ſm̃ illud Prouer. 3. Deſcribe ea in tabulis cordis tui. Et Eccl. 3. Quæ ꝓcepit tibi Deus cogita illa ſemꝑ. Rñſio, quia ꝓceptum de ſabbato ponitur, vt cõmemoratiuũ bñficij ꝓteriti. Et ideo ſpãliter in eo fit mentio de memoria, vel q̃a ꝓceptũ de ſabbato habet determinationem adiunctã, q̃ non eſt de lege naturæ, & ideo hoc ꝓceptũ ſpãli ammonitione indiguit. Circa octauũ, ſ. vtrum ꝓcepta decalogi ſint diſpenſabilia. Sciendũ, ꝙ in ꝓceptis debet fieri diſpenſatio, qñ occurrit aliquis particularis caſus, in quo ſi verbũ legis obſeruet̃ cõtrariat̃ intentioni legiſlatoris. Intentio aũt legiſlatoris cuiuſlibet ordinat̃ primo & principaliter ad bonum cõe, ſecundo aũt ad ordinẽ iuſtitiæ, & uirtutis, ſm̃ q̃ bonum cõe conſeruatur, & ad ipſum ꝑuenitur: ſi qua ergo ꝓcepta dentur, quæ contineant ipſam conſeruationẽ boni cõis, vel ipſum ordinẽ iuſtitiæ, & virtutis, hmõi ꝓcepta continẽt intentionẽ legiſlatoris, & ideo indiſpenſabilia ſunt: puta ſi poneretur hoc ꝓceptum in aliqua cĩuitate, ꝙ nullus deſtrueret rẽpublicam, neque proderet ciuitatem hoſtibus, ſiue ꝙ nullus faceret aliquid iniuſte, vel male, hmõi ꝓcepta eſſent indiſpẽſabilia. Sed ſi aliqua alia præcepta traderentur ordinata ad iſta ꝓcepta quibus exterminant̃ aliqui ſpãles modi, in talibus ꝓceptis diſpẽſatio poſſet fieri, inquantum ꝑ omiſſionẽ hmõi ꝓceptorũ in aliquibus cõibus non fieret præiudiciũ primis ꝓceptis, quæ continent intentionem legiſlatoris, puta ſi ad conſeruationem Reipublicæ ſtatueretur in aliqua ciuitate, ꝙ de ſingulis uicis aliqui vigilarẽt ad cuſtodiam ciuitatis obſeſſę, poſſet cum aliquibus diſpenſari ꝑꝑ aliquam maiorem utilitatẽ. Præcepta aũt decalogi continent ipſam intentionẽ legiſlatoris. ſ. Dei. Nã præcepta primæ tabulæ, q̃ ordinant hoĩem ad Deũ continent ipſum ordinẽ ad bonũ cõe, & finale, qđ Deus eſt. Præcepta aũt ſecundæ tabulæ continent ipſum ordinẽ iuſtitiæ inter hoĩes obſeruandæ, ſ. vt nulli fiat indebitũ, ut cuilibet reddat̃ debitũ, ſm̃ hanc igit̃ rõnẽ intelligenda ſunt ꝓcepta decalogi, & ideo pręcepta decalogi ſũt oĩno indiſpenſabilia. Licet aũt dicat Philoſophus in 5. Eth. ꝙ iuſtũ naturale in aliquibus deficit, & mutabile eſt, ſicut & natura humana, ex quo conſequi vr̃, ꝙ ꝓcepta decalogi, q̃ ſunt de iure naturali pñt ꝑ diſpẽſationem mutari. Dicendũ, ꝙ Philoſophus ibi non loquitur de iuſto naturali, qđ continet ipſum ordinem iuſtitiæ. Hoc. n. nunq̃ deficit iuſtitiam eſſe ſeruandam, ſed loquitur quantum ad determinatos modos obſeruationis iuſtitiæ, q̃ in aliquibus fallunt. Item etſi hõ poſſit diſpenſare in ꝓceptis legis, q̃ ſtatuit, non tñ põt Deus diſpenſare in ꝓceptis decalogi, q̃ dedit. Sicut. n. dicit Apoſt. 2. Thi. 2. Fidelis eſt Deus, ſeipſũ negare non põt. Negaret aũt ſeipſum ſi ipſum ordinem iuſtitiæ ſuæ auferret, cũ ipſe ſit ipſa iuſtitia, & ideo in hoc Deus diſpenſare non põt, vt hoĩ liceat nõ ordinatẽ ſe hr̃e ad Deum, vel nõ ſubdi ordini iuſtitiæ eius, & in his ſm̃ quæ hoĩes ad inuicẽ ordinãtur. Itẽ occiſio hoĩs prohibetur in decalogo ſm̃ ꝙ habet rationem indebiti, ſic enim præceptum continet ipſam rationem iuſtitiæ. Lex aũt humana hoc cõcedere non põt, ꝙ licite homo indebite occidat̃. ſed maleſactores occidi, vel hoſtes Reipublicę hoc non eſt indebitũ, vñ hoc non cõtrariat̃ ꝓcepto decalogi: nec talis occiſio eſt homicidiũ, qđ præcepto decalogi ꝓhibetur, ut Aug. dicit in li. de libe. arbi. & uniuerſaliter ſi alicui auferatur qđ ſuum erat, ſi debitum eſt, ꝙ ipſum amittat, hoc non eſt furtum, uel rapina, quæ pręcepto decalogi prohibentur. Et ideo qñ filij Iſrael ꝓcepto Dei tulerũt Aegyptiorũ ſpolia nõ fuit furtũ, quia hoc eis debebatur ex ſentẽtia Dei. Similiter ẽt Abraham cũ conſenſerit occidere filium, non conſenſit in homicidiũ, quia debitũ erat eũ occidi per mãdatũ Dei, qui eſt Dñs vitæ, & mortis. Ipſe. n. eſt, qui pęnã infligit oĩbus hoĩbus iuſtis, & iniuſtis ꝓ peccato primi parentis, cuius ſñiæ ſi homo ſit executor auctoritate diuina nõ erit homicida, ſicut nec Deus. Et ſimiliter Oſeas accedens ad uxorẽ fornicariã, uel ad mulierẽ adulterã, non eſt męchatus neque fornicatus, quia acceſſit ad eã, q̃ ſua erat ſm̃ mandatum diuinũ, q̃ eſt actor inſtitutionis mr̃imonij. Sic igit̃ ꝓcepta ipſa decalogi quantum ad rõnem iuſtitiæ, quã continent, immutabilia ſunt, ſed quantũ ad aliquã determinationẽ ꝑ applicationẽ ad ſingulares actus, vt. ſ. hoc, vel illud ſit homicidiũ, uel furtũ, uel adulteriũ, aut non. Hoc quidẽ eſt mutabile q̃nque in his auctoritate diuina ſola, in his. ſ. quæ a ſolo Deo ſunt inſtituta, ſicut in matrimonio, & in alijs hmõi. Q̃nq; ẽt auctoritate humana, ſicut in his, q̃ ſunt commiſſa hominũ iuriſdictioni, quãtum enim ad hoc hoĩes gerunt vicem Dei, non aũt quantũ ad oĩa. Item qñ filij Iſrael excogitauerunt pugnare in die ſabbati, ſicut dr̃ 1. Mach. 2. Cogitauerunt in die illa dicentes, oĩs homo quicũq; uenerit ad nos in bello die ſabbatorum pugnemus aduerſus eum. Illa cogitatio magis fuit interpretatio præcepti, q̃ diſpenſatio. Non enim intelligitur uiolare ſabbatum, qui facit opus, quod eſt neceſſarium ad ſalutem humanam, ſicut Dñs ꝓbat Math. 12. Circa nonum. ſ. vtrum modus virtutis cadat ſub præcepto legis, ut. ſ. aliquis iuſtè operetur iuſta, & ſequatur fortia, & ſimiliter de alijs uirtutibus, ſicut dr̃ Deut. 16. Iuſtè, quod iuſtum eſt exequeris. Sciendum, ꝙ præceptum legis habet vim coactiuam. Illud ergo directè cadit ſub præcepto legis ad quod lex cogit. Coactio autem legis eſt per metum pęnę, vt dicitur in 10. Eth. Non illud proprie cadit ſub præcepto legis pro quo pęna legis infligitur. Ad inſtituendum autem pęnam aliter ſe habet lex diuina, & lex humana. Non enim pęna legis infligitur niſi pro illis de quibus legiſlator habet iudicare, quia ex iudicio lex punit, homo autem qui eſt legiſlator humanæ non habet iudicare niſi de exterioribus actibus, quia homines vident ea, quę apparent, ut dicitur 1. Reg. 16. Sed ſolius Dei eſt, qui eſt legiſlator diuinæ iudicare de interioribus motibus voluntatũ, ſecundum illud Pſal. Scrutans corda, & renes Deus. Secundum hoc igitur dicendum eſt, ꝙ modus virtutis quantum ad aliquid reſpicitur a lege humana, & diuina, quantum ad aliquid autem a lege diuina, ſed non a lege humana, quantum ad aliquid autem nec a lege humana, neque a lege diuina. Modus autem virtutis in tribus conſiſtit ſm̃ Philoſophum in 2. Eth. quorum primum eſt, ſi aliquis operetur ſciens, hoc autem dijudicatur, & a lege diuina, & a lege humana. Quod enim aliquis ignorans facit, per accidens facit, vnde ſm̃ ignorantiam aliqua dijudicant̃ ad pœnam, vel ad veniam tam ſm̃ legem humanam, ꝙ ſm̃ legem diuinam. Secundum eſt, vt aliquid operetur uolens, vel eligens, & ꝑꝑ hoc eligens in quo importatur duplex motus, interior, ſcilicet voluntatis, & intentionis, & iſta duo non dijudicat lex humana, ſed ſolum lex diuina, lex enim humana non punit eum, qui vult occidere, & non occidit, punit aũt eũ lex diuina, ſm̃ illud Math. 6. Qui iraſcitur fratri ſuo reus erit iudicio. Tertium autem eſt, vt firme, & immobiliter habeat, & operetur, & iſta firmitas proprie pertinet ad habitum, ut. ſ. aliquis ex habitu operetur iudicato, & q̃tum ad hoc modus virtutis non cadit ſub præcepto, neque legis diuinę, neque legis humanę, neque. n. ab homine, neque a Deo punitur tanq̃ præcepti tranſgreſſor, q̃ debitum honorẽ impendit parentibus, q̃uis non habeat habitum pietatis. Modus ergo faciendi actum iuſtitiæ, qui cadit ſub

præ-

præcepto eſt, ut fiat aliquid ſm ordinem iuris, nõ aũt ut fiat ex habitu iuſtitiæ. Item ꝙ aliquis voluntariè, & delectabiliter operetur, bene cadit ſub pcepto legis diuinæ. Pſal. Seruite dño in lætitia, & 2. Cor. 9. Non ex triſtitia, & neceſſitate, hylarem. n. datoré diliget Deus, Gloſa, quicquid boni facis cũ hylaritate fac, & tunc bene facis, ſi aũt cum triſtitia facis, tunc de te non tu facis. Operari ergo ſine triſtitia actũ virtutis cadit ſub pcepto legis diuinæ, quia quicunq; operatur cum triſtitia, non volés operatur, ſed delectabiliter operari ſiue cum lætitia, aut hylaritate quodãmodo cadit ſub præcepto, ſ. ſm ꝙ ſequitur delectatio ex dilectione Dei, & proximi, quæ cadit ſub præcepto, cum amor ſit cauſa delectationis, & quodammodo nõ ſecundũ ꝙ delectatio conſequitur habitũ. n. Delectatio. n. operis eſt ſignũ habitus generati, vt dr̃ in 2. Ethic. põt. n. aliquis actus eſſe delectabilis, vel pp finem, vel pp conuenientiam habitus. Circa decimũ, ſ. verum modus charitatis cadit ſub præcepto legis diuinæ Sciendũ ꝙ circa hoc fuerunt contrariæ opiniones. Quidã. n. dixerũt ab ſocietate modũ charitatis eſſe ſub pcepto, nec eſt impoſſibile obſeruare hoc pceptũ charitaté non habenti, quia põt ſe diſponere ad hoc, ꝙ charitas ei infundatur a Deo, neq; quñcunq; aliquis nõ habés charitaté facit aliqoid de genere bonorũ peccat mortaliter, quia hoc eſt pceptũ affirmatiuũ, vt ex charitate operetur, & non obligat ad ſemp, ſed pro tpe illo quo aliquis hét charitaté. Alij vero dixerũt, ꝙ oĩ modus charitatis nõ cadit ſub pcepto, vterq; aũt quantũ ad aliquid verum dixerunt. Actus. n. charitatis dupliciter cõſiderari põt, vno modo ſm ꝙ eſt quidã actus p ſe, & hoc modo cadit ſub pcepto legis, qđ de hoc ſpãliter datur, diliges dñm Deum tuũ, & diliges proximum tuũ. Et quãtũ ad hoc verũ dixerunt, non. n. eſt impoſſibile hoc pceptũ obſeruare, qđ eſt de actu charitatis, qa homo põt ſe diſponere ad charitatem habendam, & qñ habuerit eam non põt ea vti. Alio modo põt cõſiderari actus charitatis, ſm ꝙ eſt modus aliarum virtutum, hoc eſt ſm ꝙ actus aliarum virtutũ ordinant ad charitatem, q̃ eſt finis præcepti, vt dr̃ 1. ad Thim. 1. Dictũ eſt. n. ꝙ intentio finis eſt quidé modus formalis actus ordinati ad finem, & hoc modo verum eſt, ꝙ ſi dixerunt, ꝙ modus charitatis nõ cadit ſub pcepto, hoc eſt dictum, ꝙ in hoc pręcepto, honora patré nõ includitur, ꝙ honoretur pater, vñ qui honorat patré, licet non habens charitaté non efficitur huius pcepti tranſgreſſor, etſi ſit tranſgreſſor præcepti, qđ eſt de actu charitatis, pp q̃ tranſgreſſioné meretur pęnã. Circa vndecimũ, ſ. de diſtinctione aliorum moralium præceptorũ legis pter decalogũ, ſciendũ, ꝙ ſicut ex dictis patet, pręcepta iudicialia, & cęrimonialia ex ſola inſtitutione uim habent, anteq̃ inſtituerentur non vr̃ referre verum ſit, vel aliter fieret, ſed præcepta moralia ex ipſo dictamine naturalis rõnis efficaciã habét, etiã ſi nunq̃ in lege ſtatuant. Horum aũt triplex eſt gradus. Nam quædam ſunt rectiſſima, & adeo manifeſta, ꝙ editione non indigent, ſicut mandata de dilectione Dei, & proximi, & alia hmõi, q̃ ſunt quaſi fines pceptorũ, vnde in eis nullus põt errare ſm iudiciũ rationis. Quædã vero ſunt magis determinata, quorũ rõnem ſtatim quiſq; ét popularis põt de facili videre, & tñ quia in pauctoribus circa hmõi cõtingit iudiciũ humanũ peruerti, hmõi editione indigent, & hæc ſunt pcepta decalogi. Quædam vero ſunt quorũ rõ nõ eſt adeo cuilibet manifeſta, ſed ſolum ſapientibus, & iſta ſunt præcepta moralia ſuperaddita decalogo, a Deo tradita p Moyſé, & Aarõ, ſed ea, q̃ ſunt manifeſta ſunt principia cognoſcendi eorũ, q̃ non ſunt manifeſta. Alia pcepta moralia ſuperaddita decalogo reducuntur ad pcepta decalogi per modũ cuiuſdã additionis ad ipſa. Nã in primo pcepto decalogi prohibet cultus alienorũ deorum, cui ſuperadduntur alia pcepta prohibitiua eorũ, q̃ ordinãtur in cultũ idolorũ, ſicut hr̃ Deut. 18. Nõ inueniatur in te, q luſtret filium ſuũ, aut filiã ducens per igné, nec maleficus atq; incantator, nec phitones conſulat, neq; diuinos, & quęrat a mortuis veritaté. Secundũ aũt pceptum prohibet periuriũ, ſuperaddit aũt ei prohibitio blaſphemiæ Leui. 24. prohibitio falſæ doctrinæ. Deut. 13. Tertio vero pcepto ſuperaddũtur oia cærimonialia. Quarto aũt pcepto de honore parétũ ſuperaddit pceptũ de honoratione ſenũ, ſm illud Leui. 9. Corani cano capite conſurge, & honora perſonã ſenis, & vniuerſaliter oia pcepta inducentia ad reuerentiã exhibendam maioribus, vel ad beneficia exhibenda, vel æqualibus, vel maioribus. Quinto aũt pcepto, qđ eſt de prohibitione homicidij, additur prohibitio odij, & cuiuſlibet violationis contra proximum, ſicut illud Leui. 19. Non ſtabis contra ſanguiné proximi tui. & etiã prohibitio odij, ſm illud, ne oderis fratré tuũ in corde tuo. Præcepto aũté ſexto, qđ eſt de prohibitione adulterij ſuperadditur pręceptũ de prohibitione meretricij, ſecũdũ illud Deut. 24. nec erit meretrix de filiabus Iſrael, neq; fornicator de filijs Iſrael, & iterũ prohibito vitij contra naturam, ſecundũ illud Leui. 16. cum maſculo non miſceberis, cum omni pecore nõ coibis. Septimo aũt pręcepto, qđ eſt de prohibitione furti adiungitur præceptum de prohibitione vſurę, ſm illud Deut. 18. non ſęnerabis fratri tuo ad vſuram, & prohibitio fraudis, ſm illud Deut. 25. non habebis in ſacco diuerſa pondera, & vniuerſaliter oia, quæ ad prohibitionem calumniæ, & rapinæ pertinent. Octauo præcepto, quod eſt de prohibitione falſi teſtimonij additur prohibitio falſi iudicij, ſm illud Exod. 23. nec in iudicio plurimorum acquieſce ſententię, ut a ueritate deuies. & ꝓhibitio médacij, ſicut ibi ſubdit, mendacium fugies, & prohibitio detractionis, ſm illud Leuit. 18. Non eris criminator, & ſuſurro in populis. Alijs autem duobus præceptis nulla alia adiunguntur, quia per ea naturaliter omnis mala concupiſcétia prohibetur. Circa duodecimũ, ſ. vtrũ pręcepta moralia iuſtificent, ſciendum ꝙ ſicut ſanum propriè, & primu dr̃, qđ habet ſanitatem, per poſterius autem quod ſignat ſanitatem, uel qđ cõſeruat ſanitatem, ita iuſtificatio primo, & ꝓpriè dr̃ ipſa factio iuſtitiæ, ſecundario vero, & quaſi impropriè poteſt dici iuſtificatio, ſignato iuſtitiæ, uel diſpoſitio ad iuſtitiam, quibus duobus modis manifeſtum eſt, ꝙ præcepta legis iuſtificabant inquantum diſponebant homines ad gratiam Chriſti iuſtificantem, quam etiam ſignant, quia ſicut Aug. dicit contra Fauſtum, etiam uita illius populi prophetica erat, & Chriſti figuratiua. Sed ſi qui loquimur de iuſtificatione proprie dicta, ſic conſiderandum eſt, ꝙ iuſtitia põt accipi prout eſt in habitu, vel prout eſt in actu, & ſm hoc iuſtificatio dupliciter dicit, vno quidé modo ſ. n. ꝙ homo ſit iuſtus adipiſcens habitũ iuſtitiæ. Alio vero modo ſ. n. ꝙ opera iuſtitię operatur, ut ſm hoc iuſtificatio nihil aliud ſit quã iuſtitiæ executio. Iuſtitia ſicut & aliæ virtutes poteſt accipi, & acquiſita, & infuſa, acquiſita quidé cauſatur ex operibus, ſed infuſa cauſatur ab ipſo Deo per eius gratias, & hæc eſt uera iuſtitia, de qua nunc loquimur, ſm ꝙ aliqs dr̃ iuſtus apud Deum, ſm illud Ro. 4. Si Abraham ex operibus legis iuſtificatus eſt habet gloriã, ſed non apud Deum. Hęc igitur iuſtitia cauſari non poterat per præcepta moralia, quæ ſunt de actibus humanis. Secunda præcepta moralia iuſtificare non poterant iuſtitiam cauſando. Si uero accipiatur iuſtificatio pro executione iuſtitiæ, ſic præcepta moralia iuſtificabant inquantum continebant id, quod eſt ſm ſe iuſtum, illa ſacra ueteris legis gratiam non conferebant, ſicut conferunt ſacra nouæ legis, quæ pp hoc iuſtificare dñr. Si uero accipiatur iuſtificatio pro executione iuſtitiæ, ſic omnia præcepta legis iuſtificabant. Aliter tamen & aliter, nã præcepta cęrimonialia continebant quidem iuſtitiam ſm ſe in generali, prout. ſ. exhibebantur in cultũ Dei. In ſpeciali uero non cõtinebant ſm ſe iuſtitiam niſi ex ſola determinatione legis diuinæ, & ideo de hmõi præceptis dr̃, ꝙ non iuſtificabant niſi ex deuotione, & obedientia faciẽdum, præcepta uero moralia, & iudicialia continebant id, quod erat ſm ſe iuſtum, uel in generali, uel in ſpeciali. Sed moralia præcepta continebãt id, quod eſt ſm ſe iuſtum ſm iuſtitiam generalem, quæ eſt omnis uirtus, ut dr̃ in 5. Ethi. Præcepta uero iudicialia pertinebant ad iuſtitiam ſpecialem, quæ conſiſtit circa contractus humanæ uitæ, qui ſunt inter homines adinuicem.

De noua lege, ſecundum ſe. Diſt. VII.

DEinde conſiderandum eſt de lege noua, quæ eſt lex Euangelij, & primo de ipſa ſm ſe. Secundo de ipſa per comparationem ad legem ueterem. Tertio de his, quæ in lege noua continentur. Circa primum conſideranda ſunt quatuor. Primo qualis ſit lex, utrum. ſ. ſit ſcripta, uel indita. Secundo de uirtute eius utrum iuſtificet. Tertio de principio eius utrũ, ſ. ſcilicet dari debuerit a principio. Quarto de termino eius, utrum. ſ. duratura ſit uſque ad finem mundi, an debeat ei alia lex ſuccedere. Circa primum ſciendum, quod unaquæq; res illud uidetur eſſe, quod eſt in ea potiſſimum, ut Philoſophus dicit in 9. Ethic. Id autem quod eſt potiſſimum in lege noui teſtamenti, & in quo tota uirtus ei conſiſtit eſt gratia Spiritusſancti, quæ datur per fidem Chriſti, & ideo principaliter lex noua eſt ipſa gratia Spiritusſancti, qui datur Chriſti fidelibus, & hoc manifeſte apparet per Apo. qui ad Rom. 4. dicit. Vbi eſt gloriatio tua? excluſa eſt per legem factorum? non, ſed per legem fidei. Ipſam. n. fidei gratiam legem appellat. & expreſſius ad Rom. 8. dicitur, lex ſpiritus uitæ in quo Ieſus liberauit me a lege peccati, & mortis. Vnde ut Augu. dicit in libro de Spiritu & litera, quod ſicut lex factorum fuit in tabulis lapideis, ita lex fidei ſcripta eſt in cordibus fidelium, & alibi dicit in eodem libro, quæ ſunt leges Dei ab ipſo Deo ſcriptæ in cordibus, niſi ipſa præſentia Spiritusſancti? Habet tamen lex noua quædam, ſicut diſpoſitiua ad gratiam Spiritusſancti, & ad uſum huius gratiæ pertinentia, quæ ſunt quaſi ſecundaria in lege noua, de quibus oportuit inſtitui fideles Chriſti, & uerbis, & ſcriptis tam circa credenda, quam circa agenda, & ideo dicendum eſt ꝙ prin-

cipaliter noua lex, eſt lex indita. Secundario aũt eſt ſcripta. In ſcriptura.n.Euãgelij nõ continentur niſi ea, quæ pertinent ad gratiam Spiritusſancti, uel ſicut diſpoſitiua, uel ſicut ordinãtia ad uſum huius gratiæ, ſicut diſpoſitiua quidẽ quantũ ad intellectũ per fidem per q̃ datur Spiritusſancti gratia continentur in Euangelio ea, quæ pertinẽt ad manifeſtandã diuinitatẽ, uel humanitatẽ Chriſti. Secundum affectũ uero continentur in Euangelio ea, q̃ pertinent ad cõtemptũ mundi, ꝑ quẽ homo fit capax Spiritusſancti: mundus.n. ideſt amatores mundi nõ põt capere Spiritum ſanctũ, ut hr̃ Io.14. uſus uero ſpũalis gr̃æ, eſt in operibus uirtutum, ad q̃ multipliciter ſcriptura noui teſtamẽti hoĩes exhortatur. Et nota, ꝙ lex naturalis eſt indita, ſicut dr̃ Ro.2. Cũ gentes, quæ legẽ non habent, naturaliter ea, q̃ legis ſunt faciũt, &c. qui habent opus legis ſcriptũ in cordibus ſuis, & lex Euangelij ſimiliter eſt indita, ſed differẽter. Dupliciter.n. eſt aliquid inditũ hoĩ. Vno modo pertinens ad naturã humanã, & ſic lex naturalis eſt lex indita hoĩ. Alio modo eſt aliqd inditũ hoĩ, quaſi naturæ ſuperadditũ per gr̃æ donũ, & hoc modo lex noua, eſt indita homini, non ſolũ indicans, quid ſit faciendũ, ſed etiã adiuuãs ad implẽdũ. Circa ſcdm̃, ſ. utrum lex noua iuſtificet, dicẽdũ, ꝙ ad legẽ Euangelij duo pertinẽt. unũ quidẽ principaliter. ſ. ipſa gr̃a Spiritusſancti interius data, & q̃tũ ad hoc lex noua iuſtificat. Vñ Aug. dicit in lib. de Spiritu, & litera, Ibi. ſ. in veteri teſtamento, lex extrinſecus poſita eſt, qua iniuſti terrerent̃, hic. ſ. in nouo teſtamento intrinſecus data eſt, qua iuſtificarentur: aliud pertinet ad legẽ Euãgelij ſecundario. ſ. documenta fidei, & ꝓcepta ordinantia affectũ humanum, & humanos actus, & q̃tũ ad hoc lex noua non iuſtificat, vñ Apoſtolus dicit 2. Cor. 3. litera occidit, ſpũs autem uiuificat, & Aug. exponit in lib. de Spũ, & litera, ꝙ per literã intelligit̃ quælibet ſcriptura hoĩs exiſtens etiã moraliũ ꝓceptorũ, qualia continent̃ in Euangelio. Vnde etiã litera Euãgelij occidit, niſi eſſet interius gratia fidei ſanans, hæc aũt gratia noui teſtamenti, etſi adiuuet hoĩem ad non peccandũ, non tñ ita cõfirmat in bono, vt homo peccare non poſſit, hoc.n. pertinet ad ſtatũ gloriæ. Et ideo ſi aliqs poſt acceptã gr̃am noui teſtamẽti peccauerit, maiori pœna dignus eſt, tanq̃ maioribus beneficijs ingratus, & auxilio gr̃æ ſibi datæ non vtens, ſm illud Heb. 10. Irritã quis faciens legẽ Moyſi ſine vlla miſeratione duobus, vel tribus teſtibus morit̃, quanto putatis deteriora mereri ſupplicia q̃ filiũ Dei cõculcauerit, & ſanguinẽ teſtamẽti pollutũ duxerit in quo ſanctificatus eſt, & ſpiritu gr̃æ contumeliã dixerit, nec tñ dici debet, ꝙ lex noua iram operat̃, ſicut de lege veteri dr̃ Ro. 4 qa quantum eſt de ſe ſufficiens auxiliũ dat ad non peccandũ. Licet aũt vtraque lex data fuerit ab vno Deo, tñ aliter, & aliter. Nam legem veterẽ dedit ſcriptã in tabulis lapideis, legẽ aũt nouã dedit ſcriptã in tabulis cordis carnalibus, vt Apoſtolus dicit 2. Corin 3. proinde ſicut Aug. dicit in li. de Spũ, & litera. Literã iſtã extra hoĩem ſcriptã, & miniſtrationẽ mortis, & miniſtrationem damnationis Apoſtolus appellat. Hanc aũt. ſ. noui teſtamenti legem miniſtrationẽ iuſtitiæ dicit, qa per donũ ſpũs operamur iuſtitiã, & a præuaricationis dãnatione liberamur. Circa tertiũ, ſ. vtrum lex noua debuit dari a principio mundi. Sciendũ, ꝙ triplex ratio põt aſſignari, quare lex noua non debuit dari a principio mũdi. Quarum prima eſt, qa lex noua ſicut dictũ eſt, principaliter eſt gratia Spiritusſancti, quæ abũdãter dari nõ debuit anteq̃ impedimentũ peccati ab humano genere tolleret̃, cõſummata redẽptione ꝑ Chriſtũ. Vnde dr̃ Io. 7. nondũ erat ſpũs datus, qa Ieſus nondũ erat glorificatus, & hanc rõnẽ manifeſte aſſignat Apoſtolus Ro. 8. Vbi poſtq̃ ꝓmiſerat de lege ſpũalis vitę ſubiungit. Deus filium ſuum mittens in ſimilitudinẽ carnis peccati, de peccato dãnauit pęccatum in carne, ut iuſtificatio legis impleretur in nobis. Secunda rõ põt aſſignari ex perfectione legis nouæ, non.n. aliquid ad perfectũ adducit̃ ſtatim a principio, ſed quodã tẽpalis ſucceſſionis ordine, ſicut aliquis prius fit puer, & poſtmodũ vir, & hanc rõnẽ aſſignat Apoſtolus Gal. 3. Lex pedagogus noſter fuit in Chriſto, vt ex fide iuſtificemur. At vbi uenit fides iam non ſumus ſub pedagogo. Tertia rõ ſumit̃ ex hoc, ꝙ lex noua eſt lex gr̃æ, & ideo primo oportuit, ꝙ hõ relinqueretur ſibi in ſtatu ueteris legis, vt in peccatũ cadendo ſuã infirmitatẽ cognoſcens recognoſceret ſe gr̃a indigere, & hanc rõnẽ aſſignat Apoſt. Ro. 5. dicens. Lex ſubintrauit, ut abũdaret delictũ, ubi aũt ſuperabũdauit delictũ ſuperabũdauit & gr̃a. Circa quartum. ſ. vtrũ noua lex duratura ſit vſq; ad finẽ mundi. Sciendum ꝙ ſtatus mundi variari põt dupliciter. Vno mõ ſm diuerſitatẽ legis, & ſic huic ſtatui no. le. nullus alius ſtatus ſuccedit. Succeſſit.n. ſtatus nouę le. ſtatui vete. le. tanq̃ perfectior imperfectiori. Nullus aũt ſtatus præſentis uitæ põt eſſe perfectior, q̃ ſtatus nouæ legis, nihil.n. põt eſſe propinquius vltimo fini, q̃ qđ immediate in finẽ vltimũ introducit, hoc autẽ facit no. lex. Vñ Apo. dicit ad Heb. 10. habentes itaque fratres fiduciam in introitum ſanctorum in ſanguinẽ Chriſti, qui initiauit nobis uiam nouã accedimus ad eum: vnde non põt eſſe aliquis perfectior ſtatus præſentis vitæ, q̃ ſtatus no. le. quia tanto eſt vnumquodq; perfectius quãto vltimo fini propinquius. Alio modo ſtatus hoĩum variari põt ſm ꝙ hoĩes diuerſimode ſe habent ad eandẽ legẽ, vel perfectius, vel minus perfectẽ. & ſic ſtatus ve. le. frequenter fuit mutatus, cũ quãdoq; leges optimẽ cuſtodirent̃, quãdoque oĩno ꝓtermitterent̃, ſic etiã & ſtatus no. le. diuerſificat̃ ſm diuerſa loca, & tp̃a, & ꝑſonas inquantum gr̃a Spũſſancti perfectius, vel minus perfecte ab aliquibus hr̃. Non eſt tñ expectandũ, ꝙ ſit aliquis ſtatus futurus in quo ꝑfectius gr̃a Spũſſancti habeat̃, q̃ habita fuerit, maximẽ ab Apoſtolis, q̃ primitias Spũſſãcti acceperũt, ideſt in tp̃e prius, & cæteris abundãtius, vt gloſa dicit ad Ro. 8.

De comparatione nouæ legis ad veterem. Diſt. VIII.

DEinde conſiderandum eſt de comparatione nouæ legis ad veterem. Et circa hoc conſideranda ſunt quatuor. Primo, vtrum lex noua ſit alia lex a veteri. Secundo, vtrum lex noua impleat veterem. Tertio, utrum noua contineatur ſub veteri. Quarto, quę iſtarũ ſit grauior. Circa primũ, ſ. vtrum lex noua ſit alia a lege veteri. Sciendum, ꝙ omnis lex ordinat conuerſationem humanam in ordine ad aliquem finem. Ea autem, quæ ordinantur ad aliquem finem, ſecundum rationẽ finis dupliciter diuerſificari poſſunt. Vno modo, quia ordinantur ad diuerſos fines. Et hæc eſt diuerſitas ſpeciei, maximẽ ſi ſit finis proximus. Alio modo, ſecundum propinquitatem ad finem, vel diſtantiã ab ipſo. Sicut patet, quòd motus differunt ſpecie ſecundum ꝙ ordinantur ad diuerſos terminos. Secundum uero ꝙ vna pars motus eſt propinquior termino quàm alia, attenditur differentia ſecundum perfectum, & imperfectum, ſic ergo duæ leges diſtingui poſſunt Vno modo quaſi omnino diuerſæ, vtpote ordinatæ ad diuerſos fines, ſicut lex ciuitatis, quæ eſſet ordinata ad hoc, ꝙ populus dominaretur, eſſet ſpecie differens ab illa lege, qua eſſet ad hoc ordinata, quod optimates ciuitatis dominarentur. Alio modo duę leges diſtingui poſſunt ſecundum quòd vna propinquius ordinat ad finem, alia vero remotius. Puta in vna & eadem ciuitate dr̃ alia lex, quæ imponitur viris perfectis, qui ſtatim poſſunt exequi ea, quæ pertinent ad bonum commune, & alia lex de diſciplina puerorum, qui ſunt inſtruendi qualiter poſtmodum opera uirorum exequantur. Dicendum ergo, ꝙ ſecundum primũ modum lex noua nõ eſt alia a lege veteri, quia vtriſque eſt unus finis, ſcilicet ut homines ſubdantur Deo. Eſt autem vnus Deus, & noui, & veteris teſtamenti, ſecũdum illud Rom. 4. Vnus Deus eſt, qui iuſtificat circuncisionem ex fide, & præputium per fidem. Alio modo lex noua eſt alia a ueteri, qa lex uetus eſt quaſi pedagogus puerorum, ut Apoſtolus dicit ad Gal. 3. Lex autem noua eſt lex perfectionis, quia eſt lex charitatis, de qua Apoſtolus dicit ad Col. 3. Quod eſt uinculum perfectionis. Omnes enim differentiæ, quæ aſſignantur inter nouã legem, & veterem accipiuntur ſm perfectũ, & imperfectum: præcepta.n. legis cuiuſlibet dantur de actibus virtutũ. Ad operandã aũt uirtutũ opera aliter inclinãtur, imperfecti, q nondũ habent virtutis habitũ, & aliter illi, qui ſunt per habitũ uirtutis ꝑfecti. Illi.n. qui nõdum habent habitũ virtutis inclinantur ad agendũ uirtutis opera ex aliqua cauſa extrinſeca. Puta ex comminatione pœnarum, vel ex promiſſione aliarum extrinſecarum remunerationum, puta honoris, diuitiarum, vel alicuius huiuſmodi. Et ideo lex vetus, quæ dabatur imperfectis. ſ. nondum conſecutis gratiam ſpũalem, dicebatur lex timoris, inquantum inducebat ad obſeruantiam præceptorum per comminationẽ quarundam pœnarum, & dr̃ hr̃e tẽporalia quædam promiſſa. Illi autẽ, qui habent virtutem, inclinantur ad virtutis opera agenda ꝑꝑ amorem virtutis, non propter aliquam pœnã aut remunerationem extrinſecam. Et ideo lex noua cuius principalitas conſiſtit in ipſa ſpiritualis gratia indita cordibus, dicitur lex amoris, & dr̃ hr̃e promiſſa ſpiritualia, & æterna, quæ ſunt obiecta uirtutis ꝓcipuè charitatis, & ita per ſe in ea inclinatur non quaſi in extranea, ſed quaſi in propria, & ꝑꝑ hoc etiam lex vetus dicitur cohibere manum non animum, quia qui timore pœnæ ab aliquo peccato abſtinet, non ſimpliciter eius voluntas a peccato recedit, ſicut recedit uoluntas eius, qui amore iuſtitiæ abſtinet a peccato, & propter hoc lex noua, quæ eſt lex amoris dicitur animũ cohibere. Fuerunt tamen aliqui in ſtatu ve. te. habentes charitatem, & gratiã Spiritusſancti, qui principaliter expectabant promiſſiones ſpirituales, & æternas, & ſm hoc pertinebant ad legẽ nouam. Similiter etiam in nouo teſtamento ſunt aliqui carnales nondum pertinentes ad perfectionem nouæ legis, propter quos etiam oportuit in nouo teſtamẽto induci ad uirtutis opera per timorẽ pœnarum, & per aliqua tẽporalia promiſſa. Lex autem vetus etſi præcepta charitatis daret, non tamen per eã dabatur Spiritusſanctus, per quem diffunditur charitas in cordibus.

bus noſtris, vt dr̃ Rom. 5. Similiter ſm̃ Apoſtolum Rom. 8. Lex vetus dr̃ eſſe lex factorum, lex autem noua dr̃ lex fidei. Sed lex noua dr̃ lex fidei inquantum eius principalitas conſiſtit in ipſa gratia, quæ interius datur credentibus, vnde dr̃ gratia fidei. Habet autem ſecundario aliqua facta, & moralia, & ſacralia, ſed in his non conſiſtit principalitas nouæ legis, ſicut principalitas veteris legis in eis conſiſtebat. Illi autem qui in veteri teſtamento Deo fuerunt accepti per fidem, ſm̃ hoc ad nouum teſtamentũ pertinebant, non. n. iuſtificabantur niſi per fidem Chriſti, qui eſt actor noui teſtamenti, vñ & de Moyſe dicit Apoſtolus ad Heb. 11. Quod maiores diuitias æſtimabat theſauris Aegyptiorum improperium Chriſti. Circa ſm̃. ſ. vtrum lex noua impleat legẽ veterem, dicendum, ꝙ ſicut dictum eſt lex noua comparatur ad veterem ſicut perfectum ad imperfectum. Oẽ aũt perfectũ adimplet illud, qđ imperfecto deeſt, & ſm̃ hoc lex noua adimplet veterem legem inquantum ſupplet illud, qđ veteri legi deerat. In veteri aũt lege duo pñt conſiderari, ſ. finis, & ꝓcepta contẽta in lege, finis aũt cuiuſlibet legis eſt, vt hoĩes efficiãtur iuſti, & virtuoſi. Vnde, & finis veteris legis erat iuſtificatio hominũ, quã quidem lex efficere non poterat, ſed figurabat quibuſdam cærimonialibus factis, & promittebat verbis, & q̃tum ad hoc lex noua implet veterem legem iuſtificando virtute paſſionis Chriſti, & hoc eſt, qđ Apoſtolus dicit ad Ro. 8. ꝙ impoſſibile erat legi, Deus filium ſuum mittens in ſimilitudinem carnis peccati dãnauit peccatũ in carne, vt iuſtificationẽ exhiberet, qđ lex vetus ꝓmittebat, ſm̃ illud 2. Corin. legis implere͂ in nobis, & q̃tũ ad hoc lex noua. i. quotquot promiſſiones Dei ſunt, in illo eſt, id eſt in Chriſto. Et iterum q̃tum ad hoc ẽt complet, qđ vetus lex figurabat, vñ ad Col. 2. dr̃ de cærimonialibus, ꝙ erant vmbra futurorũ corpus aũt Chriſti. i. ueritas ꝑtinet ad Chriſtũ. vñ & lex noua dr̃ lex veritatis, lex aũt vetus vmbræ, vel figuræ. Præcepta vete. legis adimpleuit Chriſtus, & opere, & doctrina. Opere quidem, quia circũcidi voluit, & alia legalia obſeruare, quæ erãt illo tp̃e obſeruanda, ſm̃ illud Gal. 4. factum ſub lege Sua doctrina adimpleuit præcepta veteris legis tripliciter. Primo quidem verum intellectum exprimẽdo, ſicut patet in homicidio, & adulterio, in quorum prohibitione ſcribæ & phariſæi non intelligebant niſi exteriorem actum prohibitum, vñ Dñs legẽ adimpleuit oſtendendo, & interiores actus peccatorum cadere ſub prohibitione. Secundo adimpleuit Dñs præcepta ordinando quõ tutius conſeruaretur, qđ lex vetus ſtatuerat, vt homo non periuraret, & hoc tutius conſeruatur ſi oĩno a iuro abſtineatur niſi in cauſa neceſſitatis. Tertio adimpleuit Dñs præcepta legis ſuperaddendo quædã perfectionis conſilia, ut patet Math. 19. vbi dñs dicenti ſe obſeruaſſe ꝓcepta legis veteris dicit, vnum tibi deeſt, ſi vis ꝑfectus eſſe, vade & vende omnia, quæ habes &c. Inde eſt, ꝙ cærimonialia non commemora͂ Math. 5. quia eorum obſeruantia totaliter excluditur per impletionem, vt dictum eſt. De iudicialibus vero præceptis cõmemorauit præceptum talionis, vt qđ de hoc diceretur de oĩbus alijs eſſet intelligendũ. In quo quidem præcepto docuit legis intentionẽ non eſſe ad hoc, ꝙ pęna talionis quæreretur ꝑꝑ liuorem vindictæ, quã ipſe excludit monens, ꝙ homo debet eſſe paratus ẽt maiores iniurias ſufferre, ſed ſolum ꝑꝑ amorem iuſtitiæ, & adhuc in noua lege remanet. Item etſi videatur Dñs propoſuiſſe q̃dã præcepta contraria ꝓceptis legis veteris Math. 5. dicens, audiſtis, qa dictum eſt antiquis, quicunq; dimiſerit uxorẽ ſuã det illi libellum repudij. Ego aũt dico uobis, qui dimiſerit uxorem ſuam facit eam mœchari. Idẽ ẽt vr̃ eſſe in prohibitione iurĩ, & in prohibitione talionis, & ẽt in odio inimicorum. Similiter vr̃ Dñs excluſiſſe præcepta veteris legis de diſcretione ciborũ Math. 15. Non qđ in os intrat coinquinat hoĩem &c. Sed reuera ſicut dicit Aug. cõtra Fauſtũ ꝓcepta illa Dñi non ſunt contraria præceptis ueteris legis. Qđ. n. Dñs præcepit de uxore dimittenda non eſt cõtrarium ei, qđ lex præcipit, neque. n. ait lex, qui uoluerit dimittat uxorẽ, cui eſſet contrarium non dimittere, ſed vtique uoluit dimitti uxorẽ a uiro, qui hanc interpoſuit moram, vt in diſcidium animus ꝓceptis libelli conſcriptione retractus abſiſteret. Vñ Dñs ad hoc cõfirmandũ, ut non facile uxor dimitta͂ ſolam cãm fornicationis excepit, & idem ẽt eſt dicendum in prohibitione iurĩ ſicut dictum eſt, & idem ẽt patet in prohibitione talionis. Taxauit. n. modum uindictæ lex, ut non ꝓcederetur ad immoderatam vindictam a qua Dñs perfectius remouit eum, quem monuit oĩno a uindicta abſtinere. Circa odiũ uero inimicorum remouit falſum re ſutans eorum intellectum nos monens, vt perſona odio non haberetur, ſed culpa. Circa diſcretionem uero ciborũ, quæ cærimonialis erat Dñs non mandauit, ut tunc non obſeruare͂, ſed oñdit, ꝙ nulli cibi ſm̃ ſuam naturã erant immundi, ſed ſm̃ figurã ſolum, vt dictum eſt. Item etſi Dñi in factis uidea͂ legẽ euacuaſſe. Sicut qñ leproſum tetigit Math. 8. & ſabbatũ pluries violaſſe, tñ non ſtetit in aliquo contra legem, quia tactus leproſi erat prohibitus in lege, qa ex hoc incurrebat homo quandã irregularitatis iuſtitiam, uel immunditiam, ſicut & ex tactu mortui, ſed Dñs, qui erat mundator leproſi immunditiam incurrere non poterat. Per ea aũt q̃ fecit in ſabbato, ſabbatum non ſoluit ſm̃ rei ueritatem, ſicut ipſe multipliciter in Euangelio oſtendit, tum, quia operaba͂ miracula virtute diuina, quæ ſemꝑ operatur in rebus, tunc ẽt quia ſalutis humanæ opera faciebat, cum phariſæi ẽt ſaluti animalium in die ſabbati prouiderent, tũ ẽt, quia etiam ratione neceſſitatis diſcipulos excuſauit in ſabbato ſpicas colligentes, ſed uidebatur ſoluere ſm̃ ſuperſtitioſum intellectum phariſæorum, qui credebant ẽt a ſalubris operibus eſſe in die ſabbati abſtinendum, qđ erat contra intentionẽ legis. Circa tertium, ſ. utrum lex noua contineatur in ueteri, ſciendũ, ꝙ aliquid continetur in alio dupliciter, vno modo in actu ſicut locatum in loco. Alio modo uirtute, ſicut effectus in cauſa, uel complemẽtum in complemento, ſicut genus continet ſpecies poteſtate, & ſicut tota arbor contine͂ in ſemine, & per hunc modũ noua lex continetur in ueteri. Dictum eſt. n. ꝙ noua cõparatur ad ueterem ſicut perfectum ad imperfectum. Vñ Chriſoſt. exponens illud, qđ hr̃ Math. 4. Vltimo terra fructificat, primo herbam, deinde ſpicam deinde plenum fructũ in ſpica. Sic dicit primo herbam fructificat in lege naturæ, poſtmodum ſpicas in lege Moyſi, poſtea plenum fructum in Euãgelio. Sic igitur eſt lex noua in ueteri ſicut fructus in ſpica, omnia. n. quæ credenda traduntur in nouo teſtamento explicite, & aperte, traduntur credẽda in ueteri teſtamento, ſed implicite ſub figura. Et ſm̃ hoc ẽt quantum ad credenda lex noua continetur in ueteri. Præcepta etiam nouæ legis dñr eſſe maiora, q̃ præcepta veteris legis quãtum ad explicitam manifeſtationem, ſed quantum ad ipſam ſubſtantiam præceptorum noui teſtamenti oĩa contine͂ in ueteri teſtamẽto, uñ Aug. dicit cõtra Fauſtũ, ꝙ pene oĩa, quæ monuit, uel præcepit Dñs ubi adiungebat, ego aũt dico uobis, inueniu͂ etiam in illis ueteribus libris. Sed quia non intelligebant homicidium niſi peremptionem corporis humani, aperuit Dñs oẽm iniquum motum ad nocendum fratri in homicidij genere deputari, & quantum ad hmõi manifeſtationes præcepta nouæ legis dñr maiora ꝓceptis ueteris legis, nihil tñ prohibet maius in minori uirtute cõtineri, ſicut arbor contine͂ in ſemine. Circa quartum, ſ. q̃ iſtarum ſit grauior, ſciendum, ꝙ circa opera virtutis dẽ quibus præcepta legis dantur, duplex difficultas attendi poteſt. Vna qdem ex parte exteriorum operum, q̃ ex ſeipſis habẽt quãdam difficultatẽ, & grauitatẽ, & quantum ad hoc lex uetus eſt multo grauior, q̃ noua, quia ad plures actus exteriores obligabatur lex uetus in multiplicibus cærimonijs, q̃ lex præter præcepta legis naturæ pauciſſima ſuperaddidit in doctrina Chriſti, & Apoſtolorum. Licet aliqua ſunt ſuperaddita poſtmodũ ex inſtitutione ſanctorum patrum. In quibus ẽt Aug. dicit eſſe moderationem attendendam, ne conuerſatio fidelium oneroſa reddatur. Dicit. n. ad inquiſitiones Ianuarij de quibuſdam, ꝙ ipſam religionem noſtram, quam in manifeſtiſſimis, & pauciſſimis celebrationum ſacris Dei miſericordia uoluit eſſe liberam, ſeruilibus premunt oneribus adeo, ut tolerabilior ſit conditio iudæorum, quæ legalibus ſacris non humanis præſumptionibus ſubijciunt. Alia aũt difficultas eſt circa opera uirtutum in interioribus actibus, puta, ꝙ aliquis opus uirtutis exerceat promptẽ, & delectabiliter, & circa hoc difficile eſt virtus, hoc. n. nõ habẽti uirtutẽ eſt ualde difficile, ſed per uirtutem reddi͂ facile, & q̃tum ad hoc pręcepta nouæ legis ſunt grauiora præceptis veteris legis, quia in noua lege prohibe͂ interiores motus aĩæ, qui expreſſe in ueteri lege non prohibeba͂ in oĩbus, etſi in aliquibus ꝓhibere͂, in quibus tñ prohibendis pęna non apponeba͂. Hoc aũt eſt difficillimum non habenti uirtutem, ſicut ẽt Philoſophus dicit in 5. Ethi. Qđ operari ea, quæ iuſtus opera͂ facile eſt, ſed operari ea, eo modo quo iuſtus opera͂, ſ. delectabiliter, & prompte eſt difficile non habẽti uirtutem, & ſic ẽt dr̃ 1. Ioh. 5. Qđ mandata eius grauia non ſunt. Quod exponens Aug. dicit, quod non ſunt grauia amanti, ſed non amanti ſunt grauia.

De nouæ legis continentia. *Diſt. IX.*

Deinde conſiderandum eſt de his, quæ in noua lege continẽtur, circa qđ conſideranda ſunt quatuor. Primo, vtrum lex noua debeat aliqua opera exteriora præcipere, uel ꝓhibere. Secundo, vtrũ ſufficienter ſe habeat in exterioribus actibus ꝓcipiendis, uel prohibendis. Tertio, vtrum conuenienter q̃tum ad actus exteriores inſtituat. Quarto, vtrũ conuenie͂ter pręceptis conſilia ſuperaddat. Circa primũ ſciẽdũ, ꝙ ſicut dictũ eſt, principalitas operis nouæ legis eſt grã Spũſſancti, q̃ manifeſta͂ in fide ꝑ dilectionẽ operante, hanc aũt gratiam conſequu͂ homines ꝑ Dei filium hoĩem factũ, cuius humanitatẽ primo repleuit gratia, & exinde eſt apud nos deriuata, vnde dr̃ Ioh. 1. Verbum

bum caro factum eſt. Et poſtea ſubdit. Plenum gratiæ, & veritatis, & infra, & de plenitudine eius nos oēs accepimus gratiā pro gratia. Vnde & ſubdit, ꝙ gratia & veritas per Ieſum Chriſtum facta eſt, & ideo contingit vt per aliqua exteriora ſenſibilia gr̄a a verbo incarnato profluens in nos deducat, & ex interiori gr̄a per quam caro ſpiritui ſubditur exteriora quædā opera ſenſibilia producunt. Sic igitur exteriora opera dupliciter ad gr̄am ꝑtinere pñt. Vno modo ſicut inducentia aliqualiter ad gr̄am, & talia ſunt opera ſacrorum, quæ in lege noua ſunt inſtituta, ſicut baptiſma, Euchariſtia, & hmōi. Alia vero ſunt opera exteriora, quæ ex inſtinctu gratiæ producuntur, & in his eſt quædam dr̄ia attendendo. Quædam.n. habent neceſſariam conuenientiā, vel contrarietatem ad interiorem gratiam, quæ in fide per dilectionem operante conſiſtit, & hmōi exteriora opera ſunt præcepta, vel prohibita in lege noua ſicut præcepta, vt eſt confeſſio fidei, & prohibita negatio. Dr̄.n. Math. 10. Qui confitebitur me corā hominibus, confitebor & ego eum coram patre meo, qui autem negauerit me corā hoibus, negabo & ego eū coram patre meo. Alia vero ſunt opera, quæ non habent neceſſariam continentiā, vel contrarietatem ad fidem per dilectionem operantē, & talia opera non ſunt in noua lege præcepta, vel prohibita ex ipſa prima inſtitutione, ſed reducta ſunt a legiſlatore, ſ. Chriſto vnicuique ſm ꝙ aliquis curam gerere debet. Sicut vnicuiq; liberū eſt circa talia determinare quid ſibi expediat facere, vel vitare, & cuique præſidenti circa talia ordinare ſuis ſubditis, quid ſit in talibus faciendum, vel vitandum. Vñ et quantum ad hoc dr̄ lex Euangelij, lex libertatis, nam lex vetus multa determinabat, & pauca relinquebat libertati hominum determinanda. Circa ſm .ſ. vtrū conuenienter ſe habeat in actibus exterioribus illa ſolū ꝑcipere debuit, vel prohibere ꝑ q̄ in gr̄am introducimur, vel q̄ ꝑtinent ad rectū gr̄æ vſum ex neceſſitate, & qa gr̄am ex nobis conſequi nō poſſumus, ſed per Xp̄m ſolum, ideo ſacra q̄ ꝑ gr̄am conſequimur ipſe dn̄s inſtituit ꝑ ſeipſum. ſ. baptiſmū, Euchariſtiā, ordinem miniſtrorum nouæ legis inſtituendo Apoſtolos, & ſeptuaginta duos diſcipulos, & pænitentiā, & matrimoniū indiuiſibile, confirmationem et ꝓmiſit ꝑ Spiritusſancti miſſionē, ex eius inſtitutione Apoſtoli legunt oleo infirmos vngentes ſanaſſe, vt hr̄ Math. 6. quæ ſunt nouæ legis ſacra, rectus aūt gr̄æ vſus eſt per opera charitatis, q̄ qdē ſm ꝙ ſunt de neceſſitate virtutis pertinēt ad ꝑcepta moralia, quę et in veteri lege credebant, vel q̄tum ad hoc lex noua ſuꝑ veterē addere non debuit circa exteriora agēda. Determinatio aūt ꝑdictorū operū in ordine ad cultum Dei, pertinet ad ꝑcepta cęrimonialia legis, in ordine vero ad proximū ad iudicialia. Et iō, quia iſtę determinationes nō ſunt ſm ſe de neceſſitate interioris gr̄æ in qua lex conſiſtit, ideo non cadunt ſub ꝑcepto nouæ legis, ſed relinquunt humano arbitrio. Quædā qdē q̄tū ad ſubditos, quæ .ſ. ꝑtinent ſigillatim ad vnumquemq;, q̄dam vero ad ꝑlatos tpales, vel ſpūales, q̄ .ſ. ꝑtinent ad vtilitatem cōem. Sic igit lex noua nulla alia exteriora opera determinare debuit ꝑcipiēdo, vel prohibēdo niſi ſacra, & moralia ꝑcepta, q̄ de ſe pertinent ad rōnē virtutis, puta nō eſſe occidendū, non eſſe furādū, & alia hmōi, qa ea quæ ſunt fidei ſunt ſupra rōnē humanā, vñ in ea non poſſumus peruenire niſi ꝑ gr̄am. Et ideo abundantiori gr̄a ſuperueniēte oportuit plura credenda explicari, ſed ad opera virtutū dirigimur ꝑ rōnem naturalē, q̄ eſt relatio qędam operationis humanæ, & iō in his non oportuit aliqua præcepta dari vltra moralia legis ꝑcepta, q̄ ſunt de dictamine rōnis. Circa tertium, ſ. vtrum cōueniēter inſtituit hoīes q̄tum ad actus exteriores, ſciendū, ꝙ ſermo quē dn̄s in mōte propoſuit totā informationem vitę Chriſtianę continet in quo ꝑfecte interiores motus hoīs ordinant. Nā poſt declaratum beatitudinis ſinē, & commendata apoſtolica dignitate per quos erat doctrina Euangelica ꝓmulganda ordinat interiores animi motus. Primo quantū ad ſeipſum, deinde q̄tū ad ꝓximū. Quantū aūt ad ſeipſum dupliciter ſm duos interiores hoīs motus circa agenda, quæ ſunt voluntas de agendis, & intētio de fine. Vñ primo ordinat hoīs voluntatē ſm diuerſa legis ꝑcepta, vt .ſ. abſtineat aliquis non ſolū ab exterioribus operibus, quæ ſunt ſm ſe mala, ſed et ab interioribus, & ab occaſionibus malorum: deinde ordinat intentionem hoīs, docens ꝙ in his, quę agimus neque quæramus humanam gloriā neque humanas diuitias, qđ eſt theſaurizare in terra. Conſequenter aūt ordinat interiorem hoīs motum quo ad proximum, vt .ſ. non temerarie aut iniuſte iudicemus, aut præſumptuoſe, neq; ſñ ſic ſimus apud proximū remiſſi, vt ei ſacra cōmittamus ſi ſint indigni: iō aūt docet modum ad implendi Euangelicā doctrinā, ſ. implorando diuinū auxilium, & conatum apponendo ad ingrediendū per anguſtā portam perfectę virtutis, & cautelam adhibendo ne a ſeductoribus corrumpamur, & ꝙ obſeruatio mandatorū eius eſt neceſſaria ad uirtutē, non aūt ſufficit ſola confeſſio fidei, vel miraculorū operatio, vel ſolum auditus. Cum ergo decem ſint præcepta decalogi ordinantia hoīem ad Deum, & proximum, ſolum circa tria illorum aliquid adimpleuit, ſ. circa prohibitionē homicidij, adulterij, & periurij, quia ſolum circa illa legis ꝑcepta adimpletionem appoſuit, in quibus ſcribæ, & phariſæi non rectū intellectū habebant, & hoc contingebat ꝓprie circa tria præcepta decalogi, nam circa prohibitionem adulterij, & homicidij æſtimabant ſolum exteriorem actum prohiberi. Nam interiorem appetitū magis credebant circa homicidiū, q̄ circa furtum, vel falſum teſtimoniū, quia motus irę in homicidiū tendens, & concupiſcentię motus tendens in adulterium vr̄ aliqualiter nobis a natura eſſe, non aūt appetitus iurandi, uel falſum teſtimonium dicendi. Circa periurium vero habebant falſum intellectum, credentes periurium quidem eſſe peccatum, Iuſm aūt per ſe eſſe appetendum, & frequentandum, qđ dr̄ ad Dei reuerentiam pertinere, & Dn̄s oſtendit iuſm non eſſe appetendum tanq̄ bonum, ſed melius eſſe abſque iuſo loqui niſi neceſſitas cogat. Item nihil ordinauit Dn̄s in Euangelio de præceptis iudicialibus niſi circa repudium vxoris, & circa pęnam talionis, & circa perſecutionē inimicorum, quia circa præcepta iudicialia ſcribæ, & phariſæi dupliciter errabāt. Primo quidem, quia quædā quæ in lege Moyſi erant tradita tanq̄ permiſſiones ęſtimabant eſſe per ſe iuſta, ſ. repudiū uxoris, & uſuras accipere ab extraneis, & ideo dn̄s prohibuit uxoris repudium Math. 5. & uſurarum acceptionē Luc. 6. dicens, date mutuum nihil inde ſperantes. Alio modo errabant credentes quædam, q̄ lex uetus inſtituerat facienda ꝑꝑ iuſtitiam eſſe exequenda ex appetitu uindictæ, ex cupiditate temporalium rerum, uel ex odio inimicorum, & hoc in tribus præceptis. Appetitum enim vindictę credebant eſſe licitum ꝑꝑ pręceptum datum de pęna talionis, qđ quidem fuit datum, ut iuſtitia ſeruaretur, non ut homo uindictam quæreret, & ideo Dn̄s ad hoc remouendum docet animum hominis ſic debere eſſe ꝑparatum, ut ſi neceſſe ſit etiam paratus ſit plura ſuſtinere, motum autem cupiditatis æſtimabant eſſe licitū ꝑꝑ præcepta iudicialia in quibus mandabatur reſtitutio rei ablatę fieri etiam cum aliqua additione, & hoc quidem lex mandauit ꝑꝑ iuſtitiā obſeruandam, non ut daret cupiditati locum. Et ideo Dominus docet, vt ex cupiditate noſtra non repetamus, ſed ſimus parati ſi neceſſe fuerit etiam ampliora dare. Motum uero odij credebant eſſe licitum ꝑꝑ pręcepta legis data de hoſtium interfectione, qđ quidem lex ſtatuit ꝑꝑ iuſtitiam implēdam, non ꝑꝑ odia examinanda, uel exaturanda. Et ideo Dominus docet, ut ad inimicos dilectionem habeamus, & parati ſimus ſi opus fuerit et benefacere, hæc enim pręcepta ſm præparationem animi ſunt accipienda, ut Aug. expouit. Item circa præcepta moralia nihil Dominus ordinauit, quia præcepta moralia omnino in noua lege remanere debebant, quia ſm ſe pertinent ad rationem virtutis. Præcepta autem iudicialia non remanebant ex neceſſitate ſm modum quem determinauit lex, ſed relinquebatur arbitrio hominum utrū ſic, uel aliter eſſet determinandum. Et ideo conuenienter Dn̄s circa hæc duo genera præceptorum nos ordinauit. Præceptorum autem cærimonialium obſeruatio totaliter ꝑ rei impletionem tollebatur, & ideo circa hmōi præcepta in illa cōi doctrina nihil ordinauit, oſtendit tamen alibi, ꝙ totus corporalis cultus, qui erat determinatus in lege, in ſpiritualem cōmutandus erat, vt patet. Ioh. 4. ubi dixit, uenit hora qñ neque in monte hoc, neque in Hieroſolymis adorabitis patrem, ſed ueri adoratores adorabunt patrem in ſpiritu, & ueritate. Item cum ad bonam diſpoſitionem mentis pertineat, vt nullum bonū opus faciat ꝑꝑ quemcunque temporalem finem, & multa ſint alia tēporalia bona, quàm fauor humanus, ſunt etiam alia bona opera, quàm ieiunium, oratio, & eleemoſyna, circa hæc tria ſolum docuit dn̄s gloriam fauoris humani vitari, qa res oēs mundanę ad tria reducunt, ſ. ad honores diuitias, & delitias, ſm illud 1. Ioh. 2. Omne qđ eſt in mundo concupiſcentia carnis eſt, qđ pertinet ad delicias carnis, & concupiſcentia oculorum, qđ pertinet ad concupiſcentias, & ſuperbia uitæ, quod pertinet ad ambitum gloriæ, & honoris. Superfluas autem carnis delicias lex non repromiſit, ſed magis prohibuit, repromiſit autē celſitudinem honoris, & abundantiam diuitiarum. Dicitur enim Deuter. 28. Si audieris uocem Domini Dei tui faciet te excellentiorem cunctis gentibus, quantum ad primum. Et poſt pauca ſubdit, abūdare te faciet in omnibus bonis, quātū ad ſm. Quæ quidem promiſſa ſic praue intelligebant Iudæi, vt propterea eſſet Deo ſeruiēdum ſicut propter finem. Et ideo Dominus hic remouit primo, quòd opera virtutis non ſunt facienda propter humanam gloriam. Et ponit tria opera ad quæ omnia alia reducunt. Nam oīa, quæ aliquis facit ad refrenandum ſeipſum in ſuis concupiſcentijs reducuntur ad ieiunium, quęcunque vero ſunt ꝑꝑ dilectionē ꝓximi ad eleemoſynā reducunt, quæcūq; vero ꝑꝑ cultū

Dei

Dei ſunt reducuntur ad orationẽ. Ponit aũt hæc tria ſpecialiter quaſi præcipua, & per quæ hoĩes maximè ſolent gloriã venari. Secũdo docuit, ꝙ non debemus finem conſtituere in diuitijs, cũ dixit. Nolite theſaurizare vobis theſauros in terra. Item cũ naturaliter ſit inditum hoĩ ut ſolicitetur circa ea, quæ ſunt ſibi neceſſaria ad uiuendum, in qua ſolicitudine alia animalia conueniunt cum hoĩe, pp quod dr̃ Prouer. 6. Vade ad formicam o piger, & conſidera vias eius, q̃ parat in æſtate cibũ ſibi, & congregat in æſtate, qđ cõmedat: dñs ſolicitudinẽ neceſſariã nõ ꝓhibuit, ſed ſolicitudinẽ inordinatã. Eſt aũt quadruplex ſollicitudo uitanda circa temporalia. Primo quidem vt in eis finẽ nõ cõſtituamus, neq; Deo ſeruiamus pp neceſſaria victus, & veſtitus, vnde dicit, nolite theſaurizare vobis, &c. Secundo vt nõ ſic ſolicitemur de tẽporalibus cũ deſperatione diuini auxilij, unde dñs dicit: ſcit pater veſter, quia his indigetis. Tertio ne ſit ſolicitudo præſumptuoſa, ut. ſ. homo confidat ſe neceſſaria vitæ per ſuã ſolicitudinẽ poſſe procurare abſq; diuino auxilio, quod dñs remouet per hoc, ꝙ hõ non põt aliquid adijcere ad ſtaturã ſuã. Quartò per hoc, ꝙ hõ ſolicitudinis tempus præoccupat, quiá. ſ. de hoc ſolicitus eſt nunc, qđ non pertinet ad curã præſentis temporis, ſed ad curã futuri, unde dicit, nolite ſoliciti eſſe in craſtinũ. Circa quartũ. ſ. utrũ conuenienter lex noua ſuperaddat præceptis cõſilia, ſciendũ ꝙ hæc eſt differentia inter cõſiliũ, & ꝑceptũ. Quòd ꝑceptũ importat neceſſitatẽ, cõſiliũ aũt in optione ponit̃ ei⁹ cui datur, & ideo conuenienter in lege noua, q̃ eſt lex libertatis ſupra ꝑcepta ſunt addita conſilia, non aũt in lege veteri, q̃ erat lex ſeruitutis. Oportet igit̃, ꝙ præcepta nouę legis intelligantur eſſe data de his, q̃ ſunt neceſſaria ad conſequendũ finẽ æternæ beatitudinis, in quẽ lex noua immediatè introducit, cõſilia vero oportet eſſe de illis per quæ melius, & expeditius põt homo cõſequi finem prædictũ. Eſt aũt homo conſtitutus inter res huius mũdi, & ſpiritualia bona in quibus beatitudo æterna conſiſtit, ita ꝙ quanto plus inhæret vni eorum, tanto plus recedit ab altero, & econtrario. Qui ergo totaliter inhæret rebus huius mundi vt in eis finem conſtituat, habens eas quaſi rationes, & regulas ſuorũ operum, totaliter excidit a ſpiritualibus bonis, & ideo huiuſmodi inordinatio tollitur, & abijcitur totaliter per pręcepta. Sed ꝙ homo totaliter ea, quæ ſunt mundi abijciat, non eſt neceſſarium ad perueniendum in finem prædictum, quia põt homo utens rebus huius mundi, dũmodo. ſ. in eis finẽ non conſtituat, ad beatitudinẽ ęternã peruenire, ſed expeditius perueniet totaliter bona huius mundi abdicando, & ideo de hoc dantur conſilia Euangelij. Bona aũt huius mundi, q̃ ꝑtinent ad uſum humanæ vitæ in tribus conſiſtunt. ſ. in diuitijs exteriorũ bonorum, in delitijs carnis, quæ pertinent ad concupiſcentiã carnis, & in honoribus, qui pertinent ad ſuperbiam vitæ ſicut patet. 1. Iohan. 2. Hæc igitur tria totaliter derelinquere ſm̃ ꝙ poſſibile eſt, pertinent ad cõſilia Euangelica, in quibus etiam tribus fundatur hoĩs religio, quę ſtatum perfectionis profitetur. Nam diuitiæ abdicantur per paupertatem, delitiæ carnis per perpetuam caſtitatẽ, ſuperbia vitæ per obędientiæ ſeruitutẽ. Hæc aũt ſimpliciter obſeruata pertinent ad cõſilia ſimpliciter propoſita, ſed obſeruatio vniuſcuiuſq; eorũ in aliquo ſpeciali caſu pertinet ad conſilium ſm̃ quid. ſ. in caſu illo, puta cũ hõ aliquã eleemoſynã dat pauperi quam dare non tenetur, conſiliũ ſequitur quantũ ad factum illud. Similiter etiam qñ aliquo tp̃e determinato a delectationibus carnis abſtinet, ut orationibus uacet, cõſiliũ ſequit̃ ꝓ tp̃e illo. Similiter qñ aliquis non ſequitur voluntatẽ ſuã in aliquo facto, qđ licite poſſet facere, cõſiliũ ſequit̃ in caſu illo, puta ſi bene faciat inimicis qñ non tenet̃, vel ſi offenſam remittat cuius iuſte poſſet exigere vindictã, & ſic etiã oĩa conſilia particularia ad illa tria generalia, & ꝑfecta reducunt̃. Licet aũt ꝑdicta conſilia quãtũ eſt de ſe ſint oĩbus expedientia, ſed ex indiſpoſitione aliquorũ nõ ſũt eis expedientia, quia affectus eorum non inclinantur ad hoc. Ideo dñs conſilia Euangelica proponens ſemper facit mẽtionẽ de idoneitate hoĩum ad obſeruãtiã conſiliorũ. Dans. n. conſilium ꝑpetuæ paupertatis, Math. 19. præmittit, ſi uis perfectus eſſe. Et poſtea ſubdit, vade & uende omnia, quæ habes, &c. Similiter dans conſilium perpetuæ caſtitatis, cum dixit, ſunt eunuchi qui caſtrauerunt ſeipſos propter regnum cœlorum, ſtatim ſubdidit, qui poteſt capere capiat, & ſimiliter Apoſtolus. 1. ad Corinth. 7. præmiſſo cõſilio uirginitatis dicit, porro hoc ad utilitatem ueſtram dico, non ut laqueum uobis inijciam.

De gratia. Diſt. X.

DEinde conſiderandum eſt de gratia. Circa quã conſiderãda ſunt quinq;. Primò de eius neceſſitate. Secundo de ei⁹ eſſentia. Tertiò de eius diuiſione. Quarto de eius cauſa. Quinto de eius effectu. Circa primum quæruntur decem. Primò utrum homo ſine gratia poſſit aliquam cognoſcere ueritatem. Secundò utrũ ſine gratia poſſit aliquod bonum facere vel velle. Tertiò utrũ ſine gratia poſſit Deum diligere. Quartò vtrũ ſine gratia poſſit mandata legis implere. Quinto utrũ ſine gratia poſſit mereri uitam æternam. Sextò utrum ſine gratia poſſit ſe ad gratiam præparare. Septimò utrũ ſine gratia poſſit reſurgere a peccato. Octauò vtrum ſine gr̃a poſſit uitare peccatũ. Nono utrum gratiam conſecutus poſſit per gratiã abſq; diuino auxilio bonum facere, & uitare peccatũ. Decimo utrũ poſſit in bono perſeuerare per ſeipſum. Ad primum. ſ. utrum homo ſine gratia poſſit aliquod uerum cognoſcere, dicendum ꝙ quælibet res creata a Deo habet efficaciam reſpectu alicuius actus determinatũ ſm̃ proprietatem, & exigentiam ſuæ formæ, ultra autẽ non poteſt niſi per aliquã formã ſuperadditam, ſicut aqua ex forma ſua naturali frigefacere poteſt, ſed calefacere non poteſt niſi calefacta ab igne. Sic igitur intellectus humanus habet aliquã formam. ſ. ipſum intellectuale lumen, quod eſt de ſe ſufficiens ad quædã intelligibilia cognoſcenda. ſ. ad ea in quorũ notitiã poſſumus per ſenſibilia deuenire. Altiora uerò intelligibilia non põt intellectus humanus cognoſcere niſi perficiat̃ lumine fortiori, ſicut eſt lumen fidei uel ꝓphetiæ, quod dr̃ lumen gratiæ inquãtũ eſt naturæ ſuperadditũ. Sic igit̃ patet, ꝙ intellectus humanus ad cognitionem cuiuſlibet ueri non indiget noua illuſtratione ſuperaddita lumini naturali, ſed in quibuſdã, q̃ naturalẽ cognitionẽ excedũt, qñq; tñ Deus miraculoſe per gratiã ſuã aliquos inſtruit de his, quæ per naturalẽ rõnẽ cognoſci poſſunt, ſicut qñq; facit aliqua miraculoſe, quæ natura facere põt. Sic ergo patet, ꝙ ſine gratia põt ille intellectus humanus multa uera cognoſcere, pp quod Aug. li. 1. retracta; dicit non approbo, quod in oratione dixi. Deus qui nõ niſi mundos uerũ ſcire uoluiſti. Reſponderi. n. põt, multos non mundos multa ſcire uera. Ad ſm̃. ſ. utrum ſine gratia poſſit homo bonũ aliquod facere ſeu velle, dicendum, ꝙ natura hoĩs dupliciter põt conſiderari, uno modo in ſui integritate ſicut fuit in primo parente ante peccatũ. Alio modo ſm̃ qđ eſt corrupta in nobis poſt peccatũ primi parentis, ſm̃ aũt utrunque ſtatim natura humana indiget auxilio diuino ad faciendum uel uolendum quodcumque bonũ, ſicut primo mouẽte, ut dictũ eſt. Sed in ſtatu naturæ integræ quantũ ad ſufficientiã operatiuę virtutis poterat homo per ſua naturalia velle, & operari bonum ſuæ naturæ proportionatũ, quale eſt bonũ virtutis acquiſitæ, non aũt bonum ſuperexcedens quale eſt bonũ uirtutis infuſæ. Sed in ſtatu naturæ corruptæ deficit hõ ad hoc, ꝙ ſm̃ ſuam naturã põt ut non poſſit totũ hmõi bonũ per ſua naturalia implere, quia tñ natura humana ꝑ peccatũ nõ eſt totaliter corrupta, ut. ſ. toto bono naturæ priuetur, Põt quidẽ et ĩ in ſtatu naturæ corruptæ per uirtutẽ ſuæ naturæ aliquod bonum particulare agere, ſicut ædificare domos, plantare uineas, & alia hmõi, nõ tñ totũ bonũ ſibi connaturale, ita ꝙ in nullo deficiat, ſicut hõ infirmus põt per ſeipſum aliquẽ motũ hr̃e, nõ tñ perfectè põt moueri motu hoĩs ſani, niſi ſanet̃ auxilio medicinæ. Sicut igit̃ uirtute gratuita ſuperaddita uirtuti naturæ indiget hõ in ſtatu naturæ integræ quantũ ad unũ. ſ. quantũ ad uolendum, & operãdum bonum ſupernaturale, ſic in ſtatu naturæ corruptæ quantũ ad duo. ſ. vt ſanetur, & vlterius ut bonum ſupernaturalis uirtutis operetur, quod eſt meritorium, vlterius autem in vtroque ſtatu indiget homo auxilio diuino, vt ab ipſo moueatur ad bene agendũ. Circa tertium. ſ. utrum homo ex ſolis naturalibus ſine gr̃a poſſit diligere Deum, dicendum ꝙ hõ in ſtatu naturæ integræ bonum aliquod quod eſt ſibi connaturale poterat operari uirtute ſuæ naturæ abſq; ſuperadditione doni gratuiti, licet nõ abſque auxilio Dei mouentis, diligere aũt Deũ ſuper oĩa eſt quiddam connaturale hoĩ, & etiã cuilibet creaturæ non ſolum rõnali, ſed etiam irrationali, & etiã inanimatę ſm̃ modum amoris, qui unicuiq; creaturæ cõpetere põt. Cuius rõ eſt, quia vnicuiq; naturale eſt, ꝙ appetat, & amet aliquid ſm̃ ꝙ aptum natum eſt eſſe, ſic eñ agitur unũquodq; prout aptum natum eſt, ut dr̃ in 2. Phiſi. Manifeſtum eſt autem, ꝙ bonum partis eſt pp bonum totius, unde etiã naturali appetitu vel amore vnaquęq; res particularis amat bonum ſuum propriũ pp bonum cõe totius uniuerſi, qđ eſt Deus, unde Dionyſius dicit in li. de di. no. Deus cõuertit oĩa ad amorem ſuiipſius, unde homo in ſtatu naturæ integræ dilectionem ſuiipſius referebat ad amorem Dei ſicut ad finem, & ſimiliter dilectionẽ omnium aliarum rerum, & ita Deũ diligebat pluſquam ſeipſum, & ſuꝑ oĩa. Sed in ſtatu naturæ corruptæ hõ ab hoc deficit ſm̃ appetitum uoluntatis rõnalis, quæ propter corruptionem naturæ ſequitur bonum priuatum, niſi ſanetur ꝑ gratiam Dei. Et ideo dicendum eſt, ꝙ homo in ſtatu naturæ integræ nõ indigebat dono gratiæ ſuperadditæ naturalibus bonis ad diligendum Deum naturaliter, & ſuper omnia, licet indigeret auxilio Dei, ad hoc eum mouentis. Sed in ſtatu naturæ corruptæ indiget etiam homo ad hoc auxilio gratiæ naturam ſanantis. Sciendum autem, ꝙ diligere Deum ſuper omnia ex charitate

ritate eſt ipſum eminentius diligere, quàm ex naturali dilectione, quia charitas diligit Deum ſuper omnia eminentius, quàm natura, natura enim diligit Deum ſuper oĩa, prout .ſ. eſt principium, & finis naturalis boni, charitas autem ſm ꝙ eſt obiectum beatitudinis, & ſm hoc homo habet quandam ſocietatem ſpiritualem cum Deo. Addit etiam charitas ſupra dilectionem naturalem Dei, promptitudinem quandã, & delectionẽ, ſicut & quilibet habitus virtutis addit ſupra actũ bonum, qui fit ex ſola rõne naturali hoĩs virtutũ habitus non habentis. ¶Ad quartũ .ſ. vtrũ ſine grã poſſit hõ mandata legis implere, dicendũ ꝙ mandata legis implere põt intelligi dupliciter. Vno mõ quantũ ad ſubſtantiã operum, put .ſ. hõ operaĩ iuſta, & fortia, & alia virtutis opera, & hoc mõ in ſtatu naturæ integræ potuit oĩa mandata legis implere, alioquin non potuiſſet in ſtatu illo nõ peccare, cũ peccare nihil aliud ſit q̃ tranſgredi diuina mandata, ſed in ſtatu naturæ corruptæ non põt hõ implere oĩa diuina mandata ſine grã ſanante. Alio mõ poſſunt impleri mandata legis non ſolũ quãtum ad ſubſtantiã operis, ſed etiã quantum ad modum agẽdi, vt .ſ. ex charitate faciant, & ſic neq; in ſtatu naturæ integræ neq; in ſtatu naturæ corruptæ põt hõ implere abſq; grã legis mandata, vnde Aug. in li. de corre. & grã, cum dixiſſet, ꝙ ſine gratia nullum prorſus bonum hoĩes faciunt, ſubdit, non ſolũ vt miniſtrante ipſa quid faciendum ut ſciant, verũ etiã vt ꝑſtante ipſa faciãt cum dilectione, qđ ſciunt. Indigent inſup in vtroq; ſtatu auxilio Dei mouẽtis ad mãdata implẽda vt dictum eſt. Ad quintum .ſ. vtrum ſine grã poſſit hõ mereri vitã æternã, dicendum ꝙ actus ꝑducẽtes ad finẽ oportet eſſe fini ꝓportionatos, null⁹ ãt actus excedit ꝓportionẽ principij actiui. Et ideo videmus ĩ reb⁹ naturalibus, ꝙ nulla res põt ꝑficere effectũ per ſuã operationẽ quin excedat virtutẽ actiuã, ſed ſolum põt perducere per operationẽ ſuã effectum ſuæ virtuti ꝓportionatum, vita aũt æterna eſt finis excedẽs ꝓportionẽ humanæ naturæ, vt ex ſupradictis patet, & ideo hõ per ſua naturalia non põt ꝑducere opera meritoria ꝓportionata vitæ æternæ, ſed ad hoc exigiĩ altior virtus, quæ eſt virtus gratiæ, & ideo ſine grã hõ non põt mereri uitã æternã, poteſt tñ facere opera producentia ad aliquod bonum hoĩ connaturale, ſicut laborare in agro, bibere, & manducare, & hr̃e amicũ, & alia hmõi, ut Aug. dicit in tertia reſponſione contra pelagianos. Ad ſextum .ſ. vtrum ſine gratia poſſit ſe homo ad gratiam præparare, dicendum ꝙ duplex eſt præparatio humanæ volũtatis ad bonum. Vna quidem, quia præparatur ad bene operandum, & ad Deo fruendum, & talis præparatio voluntatis non põt fieri ſine habituali gratiæ dono, ꝙ ſit principium operis meritorij, ut dictum eſt. Alio modo põt intelligi, præparatio voluntatis humanæ ad conſequendum ipſum gratiæ habitualis donum, ad hoc autem ꝙ præparet ſe ad ſuſceptionem huius doni non oportet præſupponere aliud donum habituale in aĩa, qa ſic ꝓcederetur in infinitum, ſed oportet præſupponi auxiliũ gratuitum Dei, interius aĩam mouentis ſiue inſpirantis bonum propoſitum, his .n. duobus modis indigemus auxilio diuino, vt ſupra dictũ eſt. Qđ aũt hoc indigeamus auxilio Dei mouẽtis manifeſtũ eſt, neceſſe eſt .n. cũ oẽ agens agat ꝓpter finẽ, ꝙ oĩs cauſa cõuertat ſuos effectus ad ſuum finẽ, & ideo cum ſm ordinem agentium ſiue mouentium ſit ordo finium, neceſſe eſt, ꝙ ad vltimum finem cõuertatur hõ per motionẽ primi mouentis, ad finem autem proximũ per motionem aliquorum inferiorum mouentium, ſicut animus militis conuertiĩ ad quærendũ victoriã ex ꝓmotione ducis exercitus, ad ſequendum autem vexillum alicuius aciei ex motione tribuni. Sic igitur cum Deus ſit primum mouens ſimpliciter, ex eius motione eſt, ꝙ oĩa in ipſum conuertanĩ ſm cõem intẽtionẽ boni, per quã vnũquodq; intẽdit aſſimilari Deo ſm ſuum modum, unde & Diony. in lib. de Diui. no. dicit, ꝙ Deus conuertit oĩa ad ſeipſum, ſed hoĩes iuſtos conuertit ad ſeipſum ſicut ad ſpecialẽ finẽ, quẽ intendũt, & cui cupiunt adhærere ſicut ꝓprio bono, ſm illud Pſalm. Mihi adhærere Deo bonũ eſt. Et ideo, ꝙ hõ conuertaĩ ad Deum hoc non põt eſſe niſi Deo ipſum cõuertente, hoc autẽ eſt ꝑparare ſe ad grãm quã ad Deũ cõuerti ſicut ille qui habet oculum auerſum a lumine ſolis per hoc ſe præparat ad recipiendum lumen ſolis qđo oculos ſuos conuertat verſus ſolẽ, unde patet ꝙ non põt ſe ꝑparare ad lumen grãe ſuſcipiẽdum niſi per auxilium gratuitum Dei interius mouentis. Ad ſeptimum .ſ. utrum ſine grã poſſit homo reſurgere a peccato, dicendum ꝙ homo nullo modo poteſt reſurgere a peccato per ſeipſum ſine auxilio gratiæ, cum enim peccatum tranſiens actu maneat reatus, ut dictum eſt, non eſt illud reſurgere a peccato, ſed ceſſare ab actu peccati, ſed reſurgere a peccato eſt reparari hominem ad ea, quæ peccando amiſit. Incurrit autem homo triplex detrimentum peccando .ſ. maculam, corruptionem naturalis boni, & reatum pœnæ: maculam quidem incurrit inquantum priuatur decore gratiæ ex deformitate peccati, bonum autẽ naturæ corrumpitur inquantum naturã hoĩs deordinatur, volũtate hoĩs Deo non ſubiecta, hoc .n. ordine ſublato conſequens eſt vt tota natura hoĩs peccantis inordinata remaneat. Reatus autẽ pœnæ eſt per quem hõ peccando mortaliter mereĩ damnationẽ æternã. Manifeſtum eſt autem de ſingulis horum trium, ꝙ non poſſunt reparari niſi per Deum. Cum .n. decor gratiæ proueniat ex illuſtratione diuini luminis, non põt talis decor in aĩa reparari niſi Deo denuo illuſtrãte, vnde requiritur habituale donum, quod eſt gratiæ lumen. Similiter ordo naturæ reparari non põt ut voluntas hoĩs Deo ſubijciatur niſi Deo uoluntatem hoĩs ad ſe trahente, vt dictum eſt: ſimiliter etiam reatus pœnæ æternæ remitti non põt niſi a Deo in quem eſt offenſa commiſſa, & qui eſt oĩum iudex, & ideo requiritur auxiliũ grãe ad hoc, ꝙ homo a peccato reſurgat, & quantum ad habituale donum, & quãtum ad interiorem Dei motionem. Ad octauũ .ſ. vtrũ ſine grã poſſit homo vitare peccatum, dicendum ꝙ de hoĩe dupliciter loqui poſſumus, vno modo ſm ſtatum naturæ integræ. Alio modo ſm ſtatum naturæ corruptæ. Secundum ſtatum quidem naturę integræ etiam ſine grã habituali poterat homo non peccare, neq; mortaliter neq; uenialiter, qa peccare nihil aliud eſt, q̃ recedere ab eo quod eſt ſm naturã, quod uitare homo poterat in integritate naturæ, non tñ hoc poterat ſine auxilio Dei in bono conſeruantis, quo ſubtracto etiam ipſa natura in nihilum decideret. Etiam in ſtatu naturæ corruptæ indiget hõ grã habituali ſanante naturã ad hoc, quod oĩno a peccato abſtineat. Quæ quidem ſanatio primo ſit in præſenti uita ſm mentẽ appetitu carnali nõdum totaliter reparato, vt Apoſtolus ad Ro. 7. & in perſona hoĩs reparati dicit, ego ipſe mente ſeruio legi Dei, carne aũt legi peccati. In quo quidẽ ſtatu põt homo abſtinere a peccato mortali, quod in rõnę conſiſtit vt ſupra habitum eſt: non autem põt homo abſtinere ab oĩ peccato veniali, ꝑp corruptionem inferioris appetitus ſenſualitatis, cuius motus q̃dem ſingulos ratio reprimere poteſt. Ex hoc hñt rationẽ peccati voluntarij, non autem oẽs, quia dum vni reſiſtere nititur, fortaſſis aliud ſurgit, & quia etiã ratio non ſemper poteſt eſſe peruigil ad hmõi motus vitandos. Similiter igitur antequam hoĩs ratio in qua eſt peccatum mortale reparetur per grãm iuſtificantem, poteſt ſingula peccata mortalia vitare, & ſm aliquod tempus, qa non eſt neceſſe, ꝙ continuo peccet in actu. Sed ꝙ diu maneat abſque peccato mortali eſſe non poteſt, vnde Gregorius dicit ſuper Ezech. ꝙ peccatum, quod mox per pœnitentiã non deletur, ſuo põdere ad aliud trahit, & huius ratio eſt, quia ſicut rationi ſubdi debet inferior appetitus, ita etiam ratio debet ſubdi Deo, & in ipſo conſtituere finem ſuæ voluntatis. Per finem autem oportet ꝙ reguleñ oẽs actus humani, ſicut per rationis iudicium regulari debent motus inferioris appetitus. Sicut igiĩ inferiori appetitu non totaliter ſubiecto rationi, non poteſt eſſe quin contingant inordinati motus in appetitu ſenſitiuo, ita ratione hoĩs non exiſtente ſubiecta Deo, conſequens eſt ut contingant multæ inordinationes in ipſis actibus rationis. Cum .n. homo non habet cor ſuum firmatũ in Deo, vt ꝓ nullo bono conſequendo, vel malo vitando ab eo ſeparari vellet, occurrunt multa propter q̃ conſequenda vel vitanda homo recedit a Deo contẽnendo ꝓcepta eius, & ita peccat mortaliter, ꝓcipue qa in repentinis homo operaĩ ſm finẽ præconceptũ, & ſm habitum ꝓexiſtentẽ, vt philoſophus dicit in 3. Ethic. quamuis ex ꝓmeditatione rationis homo poſſit aliquid agere ꝓter ordinẽ finis ꝓcepti, & ꝓter inclinationẽ habit⁹, ſed qa homo non põt eſſe in tali præmeditatione, non põt contingere vt permaneat quin opereĩ ſm conſequẽtiã voluntatis deordinatę, niſi a Deo cito per grãm ad debitũ ordinẽ repareĩ. Ad nonũ .ſ. vtrum ille, qui iã conſecutus eſt grãm, poſſit per ſeipſum operari bonũ, & vitare peccatũ. Dicendum, ꝙ ad rectè viuendum homo dupliciter indiget auxilio Dei. Vno modo quantum ad aliquod habituale donum per quod natura humana corrupta ſaneĩ, & ſanata etiam eleueĩ ad operandum opera meritoria uitæ æternę, quæ excedunt ꝓportionẽ naturę. Alio modo indiget homo auxilio grãę, ut a Deo moueaĩ ad agendũ. Quantũ igiĩ ad primum auxilij modum homo in grã exiſtens nõ indiget alio auxilio gratiæ, quaſi alio aliquo habitu infuſo, indiget tñ auxilio grãe ſm alium modum vt .ſ. a Deo moueaĩ ad recte agendum. Et hoc ꝑp duo. Primo quidem ratione generali, ꝑp hoc ꝙ ſicut dictum eſt, nulla res creata poteſt in quẽcunq; actum prodire niſi uirtute motionis diuinæ. Secundo ratione ſpeciali propter conditionem ſtatus humanæ naturę, quę quidem licẽt per grãm ſaneĩ quantum ad mentem, remanet tñ in ea corruptio, & infectio quantum ad carnem per quam ſeruimus legi peccati, ut dĩ ad Rom. 7. Remanet etiam quędam ignorantię obſcuritas in intellectu, ſecundum quam, ut dĩ etiam Rom. 7. qđ oremus ſicut oportet neſcimus. propter uarios enim rerum euentus, & quia etiam noſipſos non perfecte cognoſcimus, non poſſumus ad plenum ſcire quid

nobis

nobis expediat, ſecūdū illud Sapientiæ 9 Cogitationes mortaliū timidæ, & incertæ prouidentiæ noſtræ, & ideo neceſſe eſt nobis vt a Deo dirigamur, & ꝓtegamur, q oīa nouit, & oīa poteſt. Et ꝑꝑ hoc ēt renatis in filios Dei per grām conuenit dicere, & ne nos inducas in tētationē, & fiat volūtas tua ſicut in cęlo, & i terra, &c. quæ in oratione dñica continent ad hoc pertinentia. Ad decimū. ſ. utrum homo in gr̃a conſtitutus indigeat auxilio gr̃æ ad perſeuerandū, dicēdū ꝙ pſeuerātia triplex dr̃. Qñq; .n. ſignificat habitū mentis per quē firmiter ſtat ne remoueat ab eo, ꝙ eſt ſ.n virtutē per triſtitias irruentes, vt ſic ſe habeat pſeuerantia ad triſtitias ſicut continentia ad concupiſcentias, & delectationes vt philoſophus dicit in 8. Ethi. Alio mō pōt dici perſeuerātia habitus quidā ſm quē habet hō ꝓpoſitū pſeuerandi in bono vſq; in finē, & utroq; illorum modorū perſeuerātia ſimul cum gr̃a infundit, ſicut & continentia, & cęterę virtutes. Alio modo dr̃ perſeuerantia continuatio quædam boni vſq; ad finē vitæ, & ad talem perſeuerantiam habendā homo in gr̃a cōſtitutus non quidem indiget aliqua habituali gratia alia, ſed diuino auxilio ipſum dirigente, & protegente contra tentationū impulſos, ſicut ex præcedentibus apparet. Et ideo poſtquā aliquis eſt iuſtificatus per grām neceſſe habet a Deo petere prædictū perſeuerātiæ donū, vt. ſ. cuſtodiat a malo vſq; ad finē uitę, multis enim datur gratia quibus non datur perſeuerare in gratia.

De gratia. *Diſt.* XI.

Circa ſ.n principale. ſ. de gratia quātum ad eius eſſentiam quæruntur quatuor. Primo utrū gratia ponat aliquid in aīa. Secundo vtrum gratia ſit qualitas. Tertio utrum differat a virtute infuſa. Quarto de ſubiecto gratiæ. Ad primum. ſ. vtrum gratia ponat aliquid in anima, dicendum ꝙ ſm cōem modum loquendi gratia tripliciter accipi conſueuit. Vno modo ꝓ dilectione alicuius, ſicut conſueuimus dicere, ꝙ iſte miles habet gratiam regis. .ſ. rex habet eum gratum. Secundo ſumitur pro aliquo dono gratis datu, ſicut conſueuimus dicere, hāc gratiā facimus tibi. Tertio modo ſumitur pro recōpenſatione beneficij gratis dati, ſicut cum dicimur agere gr̃as beneficiorū. Quorum triū ſm dependet ex primo. Ex amore .n. quo aliquis aliū gratū habet procedit, ꝙ aliquid ei gratis impendat. Ex ſecundo autē ꝓcedit tertiū, quia de beneficiis gratis exhibitis gratiarū actio conſurgit. Quantū ergo ad duo vltima manifeſtum eſt, ꝙ gratia aliquid ponat in eo, qui grām accipit. Primo quidem ipſum donum gratis datum. Secundo hmōi doni recognitionē. Sed quātum ad primum eſt differentia attendenda circa grām Dei, & gratiā hoīs: quia .n. bonum creaturæ prouenit ex volūtate diuina. Ideo dilectio Dei qua vult creaturę bonū, profluit aliquod bonū in creatura, voluntas aūt hoīs mouetur ex bono præexiſtēte in rebus, & inde eſt ꝙ dilectio hoīs nō cauſa totaliter rei bonitatem, ſed præſupponit ipſam, vel in toto, vel in parte. Patet igitur ꝙ quamlibet Dei dilectionē ſequitur aliquod bonum in creatura cauſatum qñq; non tñ dilectioni æternæ coęternū, & ſm hmōi boni differentiam differens cōſideratur dilectio Dei ad creaturam. Vna quidē cōis ſm quā diligit oīa, quæ ſunt, vt dr̃ Sap. 9 ſm quā eſſe naturale rebus creatis largitur. Alia eſt dilectio ſpecialis ſm quā trahit creaturā rōnalē cōtra conditionem naturæ ad participationē diuini boni, & ſ.n hanc dilectionē dr̃ aliquē diligere ſimpliciter, quia ſm hāc dilectionē vult Deus ſimpliciter creaturę bonū æternū, qđ eſt ipſe. Sic igiť per hoc ꝙ dr̃ hō gratiā Dei hr̃e, ſignificat quiddā ſupernaturale in hoīe a Deo ꝓueniens. Qñq; tñ gr̃a Dei dr̃ ipſa æterna Dei dilectio, ſm ꝙ dr̃ ēt gratia ꝓdeſtinationis inquantū Deus gratuito, & non ex meritis aliquos ꝓdeſtinauit ſiue elegit. Dr̃ .n. ad Heb. 1 prædeſtinauit nos in adoptionem filiorum, in laudē glorię & gratiæ ſuæ. Ad ſm. ſ. vtrum gratia ſit qualitas, dicendū, ꝙ gr̃a in eo, qui dr̃ gratiā Dei hr̃e, ſignificat eſſe quidā effect⁹ Dei gratuitę voluntatis. Dictum eſt aūt ſupra, ꝙ dupliciter ex gratuita Dei voluntate hō adiuuatur. Vno mō inquantū aīa hoīs mouet a Deo ad aliquid cognoſcendum vel volendum vel agendū, & hoc modo ipſe gratuitus effectus in hoīe non eſt qualitas, ſed motus quidā animæ actus .n. mouētis in moto eſt motus, vt dr̃ in 3. Phyſi. Alio modo adiuuatur homo ex gratuita Dei voluntate ſ.n ꝙ aliquod habituale donum a Deo animę infundiť. Et hoc ideo, q non eſt conueniens, ꝙ Deus minus ꝓuideat his quos diligit ad ſupnaturale bonū, ꝗ creaturis quas diligit ad bonum naturale habendū. Creaturis autē naturalib⁹ ſic ꝓuidet, vt non ſolum moueat eas ad actus naturales, ſed ēt largitur eis formas, & virtutes quaſdam, quæ ſunt principia actuū, vt ſm ſeipſas inclinentur ad hmōi motus, & ſic motus quibus a Deo mouentur fiunt creaturis connaturales, & faciles, ſ.n illud Sap. 7. ꝙ diſponit omnia ſuauiter. multo igitur magis illis quos mouet ad ſequendum bonum ſupernaturale ęternum, infundit aliquas formas ſeu qualitates ſupernaturales, ſ.n quas ſuauiter, & prōpte ab ipſo moueat ſ. ad bonū æternū conſequendum, & ſic donum gratiæ qualitas ꝗdā eſt. Ad tertiū. ſ. vtrū gratia differat a virtute infuſa, dicendum ꝙ quidā poſuerunt idē eſſe gratiam, & virtutem ſecundum eſſentiā, ſed differre ſolum ſ.n rōnē, vt gratia dicať ſm ꝙ facit hoīem Deo gratum, vel ſecundum ꝙ gratis datur. Virtus aūt ſecundum ꝙ perficit ad bene operandū, & hoc vr̃ ſenſiſſe magiſter in ſecundo ſniarum, ſed ſiquis recte conſideret rōnem virtutis, hoc ſtare non pt, quia vt Philo. dicit in 7. Phyſi. Virtus eſt diſpoſitio perfecti, dico aūt perfectum, qđ eſt diſpoſitum ſm naturam. Ex quo patet ꝙ virtus cuiuſcunque rei dr̃ in ordine ad aliquam naturā præexiſtentē, qn̄. ſ. unūquodque ſic eſt diſpoſitum ſm ꝙ conuenit ſuæ naturæ. Manifeſtum eſt autē, ꝙ virtutes acquiſitæ per actus humanos, de quib⁹ dictum eſt, ſunt diſpoſitiones quibus hō conuenienter diſponitur in ordine ad naturā qua homo eſt. Virtutes autē infuſæ diſponunt hoīem altiori modo, & ad altiorē finem: vnde ēt oportet, ꝙ ēt in ordine ad aliquam altiorē naturam, hoc aūt eſt in ordine ad naturam diuinam participatam, ſm ꝙ dr̃. 2. Pet. 1. maxima, & precioſa nobis promiſſa donauit, vt per hoc efficiamini diuinæ conſortes naturæ, & ſm acceptionem hmōi naturæ dñr regenerari in filios Dei. Sicut igitur lumē naturale rōnis eſt aliquid præter virtutes acquiſitas, quæ dñr in ordine ad ipſum lumen vel lumen naturale, ita ēt ipſum lumen gratiæ, quod eſt participatio diuinæ naturæ, eſt aliquid præter virtutes infuſas, quæ a lumine illo deriuantur, & ad illud lumen ordinātur, vnde & Apoſtolus dicit ad Eph. 5. Eratis aliqñ tenebræ, nunc autem lux in dño, vt filij lucis ambulate. Sicut .n. virtutes acquiſitæ perficiunt hoīem ad ambulandum congruenter lumini naturali rōnis, ita virtutes infuſæ perficiunt hoīem ad ambulandū congruenter lumini gratiæ. Ad quartum. ſ. de ſubiecto gratiæ, dicendum, ꝙ iſta quæſtio ex præcedenti dependet. Si .n. gratia ſit idem quod virtus, neceſſe eſt, ꝙ ſit in potentia animæ ſicut in ſubiecto. Nam potentia animæ eſt proprium ſubiectum virtutis, vt ſupra dictum eſt. Si autem gratia differat a virtute, nō poteſt dici, quòd potentia animæ ſit gratiæ ſubiectum, quia omnis perfectio potentiæ animæ habet rationem virtutis, vt ſupra dictum eſt. Vnde relinquitur, ꝙ gratia ſicut eſt prius virtute, ita habeat ſubiici prius potentijs animæ, ita. ſ. quòd ſit in eſſētia animæ. Sicut enim per potentiam intellectiuam homo participat cognitionem diuinam per virtutem fidei, & ſecundū potētiā voluntatis amorē diuinum ꝑ virtutē charitatis, ita ēt per naturā diuinæ participat ſecundū quandā ſimilitudinē naturā diuinam per quandam regenerationem, ſiue recreationem.

De diuiſione gratia. *Diſt.* XII.

Circa tertium principale. ſ. de diuiſione gratiæ, quæruntur quinque. Primo de diuiſione gratiæ in gratiā gratum faciente, & gratiam gratis datam. Secundo de diuiſione gratiæ gratū facientis per operantem, & cooperantem. Tertio de eius diuiſione in præuenientem, & ſubſequentem. Quarto de diuiſione gratiæ gratis datæ. Quinto de comparatione gratiæ gratū facientis, & gratis datæ. Ad primum. ſ. de diuiſione gratiæ in gratiā gratū facientem, & gratiā gratis datā, dicendum, quòd ſicut dicit Apoſtolus, Ro. 13. Quæ a Deo ſunt ordinata ſunt. In hoc aūt ordo rerum conſiſtit, ꝙ quædam ꝑ alia in Deum reducunť, vt Dion. dicit in lib. cele. Hie. Cum igiť gratia ad hoc ordineť vt homo reducatur in Deum ordine quodā, hoc agitur, vt. ſ. quædam per alios in Deum reducantur. Secundum hoc igitur duplex eſt gratia. Vna quidem per ꝗ ipſe homo Deo coniungiť, ꝗ vocatur gratia gratum faciens. Alia verò per quā vnus hō cooperatur alteri, ad hoc, quod ad Deū reducať, hmōi aūt donum vocatur gratia gratis data, quia ſupra facultatē naturæ, & ſupra meritum perſonæ homini conceditur. Sed quia non datur ad hoc vt homo ipſe per eā iuſtificetur, ſed potius ut ad iuſtificationē alterius cooperetur, ideo non uocatur gratum faciēs, & de hac dicit Apoſtolus. 1. ad Corin. 12. Vnicuique datur manifeſtatio ſpūs ad vtilitatē aliorum. Ad ſecundum. ſ. de diuiſione gratiæ in operantē, & cooperantē, dicendū ꝙ ſicut dictum eſt, gratia dupliciter pōt intelligi, vno modo diuinum auxiliū, quo nos mouet ad bene volendū, & agendum. Alio modo habituale donū nobis diuinitus inditum: vtroq; autem modo gratia dicta cōuenienter diuiditur per operantē, & cooperantē: Operatio enim alicuius effectus non attribuitur mobili, ſed mouēti. In illo igitur effectu in quo mens noſtra eſt mota, & nō mouens, ſolus autem Deus mouēs operatio Deo attribuitur, & ſecundū hoc dr̃ gratia operās. In illo autē effectu in quo mēs noſtra, & mouet, & mouetur, operatio non ſolum attribuitur Deo, ſed etiam animæ, & ſecundum hoc dicitur gratia cooperans. Eſt autem in nobis duplex actus. Primus quidem interior voluntatis, & quantum ad iſtum actum voluntas ſe habet vt mota, Deus autē vt mouens, & præſertim cum voluntas incipit bonum velle, quæ

prius malum volebat,& ideo ꝙ Deus mouet humanā mētē ad hunc actū dr̄ gratia operans. Alius autem actus eſt exterior, qui cum a voluntate imperetur,vt ſupra habitum eſt, cõſequēs eſt ꝙ ad hunc actum operatio attribuatur voluntati, & quia ēt ad hunc actum Deus nos adiuuat,& interius confirmando volūtatem ut ad actum perueniat, & exterius facultatem operandi pbendo,reſpectu huius actus dr̄ gratia cooperans, vnde Aug. dicit in li.de gra.& libero arbi.vt aūt velimus operatur, Cū autē volumus vt proficiamus nobis cooperatur. Sic igr̄ ſi gratia accipiatur p gratuita Dei motione qua mouet nos ad bonū meritorium,conuenienter diuidit̄ gratia per operantē,& cooperantē. Si vero accipit̄ gratia p habituali dono,ſic ēt duplex eſt gratiæ effectus, ſicut & cuius libet alterius formæ. Quorū primus eſt eſſe,ſecūdus eſt operatio,ſicut caloris operatio eſt facere calidum, & exterius calefactio, ſi igitur habitualis gratia inquātū aīam ſanat,vel iuſtificat, ſiue gratā Deo facit dr̄ gratia operās, inquantum uero eſt princip ū operis meritorij, qd̄ ēt ex libero arbitrio procedit dr̄ cooperans. Ad tertiū ſ.de diuiſione grē in præuenientem,& ſubſequentē, dicendū, ꝙ ſicut gratia diuidit̄ in operantē ſm̄ diuerſos effectus,ita ēt in pueniētē, & ſubſequentem qualitercūqꝫ gratia accipiatur. Sunt autem quinque effectus gratiæ in nobis. Quorū primus eſt vt aīa ſanetur. Secundus eſt vt bonū velit, Tertius eſt vt bonū,qd̄ vult efficaciter operet̄. Quartus eſt vt in bono perſeueret. Quintus eſt vt ad gloriā perueniat,& ideo gratia ſm̄ ꝙ cauſat in nobis primū effectū, vocat̄ pueniens reſpectu ſecundi effectus, & prout cauſat in nobis ſm̄,vocat̄ ſubſequens reſpectu primi effectus. Et ſic vnus eſt poſterior uno effectu,& prior alio:ita gratia pōt dici,& pueniēs & ſubſequēs ſm̄ eundē effectū reſpectu diuerſorum,& hoc eſt quod Aug. dicit in li.de natura,& gr̄a puenit vt ſanemur, ſubſequitur vt ſanati vegetemur,preuenit vt vocemur , ſubſequitur vt glorificemur. Ad quartum,ſ. de diuiſione gratię gratis datę, dicendum ꝙ ſicut dictum eſt gratia gratis data ordinat̄ ad hoc, ꝙ hō alteri cooperet̄ vt reducat̄ ad Deū,hō aūt operari ad hoc non pōt interius mouēdo:hoc.n.ſolius Dei eſt, ſed ſolū exterius docendo,vel pſuadēdo. Et ideo gr̄a gratis data illa ſub ſe continet qbus hō indiget ad hoc,ꝙ alterū inſtruat in reb⁹ diuinis,q̄ ſunt ſupra rōnem. Ad hoc aūt tria requirunt̄, Primo quidem,ꝙ hō ſit ſortitus plenitudinē cognitionis diuinorū, vt ex hoc poſſit alios inſtruere. Secūdo vt poſſit confirmare vel pbare ea, q̄ dicit,aliàs nō eſſet efficax eius doctrina. Tertio vt ea,q̄ cōcipit, poſſit conuenienter auditoribus proferre. Quātū igr̄ ad primū tria ſunt neceſſaria,ſicut & apparet ī magiſterio humano. Oportet.n. ꝙ ille qui debet aliū inſtruere in aliqua ſcientia, primo quidem vt principia illius ſcientiæ ſint ei certiſſima,& quātum ad hoc ponitur fides,q̄ eſt certitudo de reb⁹ inuiſibilibus,q̄ ſupponuntur vt principia in catholica doctrina. Secūdo,oportet ꝙ doctor recte ſe habeat circa principales cōcluſiones ſcientiæ, & ſic ponitur ſermo ſapiētiæ,quæ eſt cognitio diuinorū. Tertio, etiā oportet vt abundet exēplis in cognitione effectuū, per quos interdū oportet manifeſtare cās. Et quantum ad hoc ponitur ſermo ſcientię,q̄ eſt cognitio rerū humanarū,q̄a inuiſibilia Dei p ea,q̄ facta ſunt intellecta cōſpiciunt̄. Cōfirmatio aūt in his,quę ſubdunt̄ rōni,eſt p argumenta. In his aūt, quæ ſunt ſupra rōnē diuinitus reuelata confirmatio eſt per ea,quæ ſunt virtuti diuinæ ppria,& hoc dupliciter. Vno qdē mō vt doctor ſacræ doctrinæ faciat,quæ ſolet Deus facere in operibus miraculoſis, ſiue ſint ad ſalutem corporū, & quantū ad hoc ponitur gratia ſanitatum,ſiue ordinantur ad ſolā diuinæ poteſtatis manifeſtationē,ſicut ꝙ ſol ſtet aut tenebreſcat, ꝙ mare diuidatur,& quantum ad hoc ponitur operatio virtutum. Secundo vt poſſit manifeſtare ea,q̄ ſolius Dei ſunt ſcire, & hęc ſunt contingentia futura,& quātū ad hoc ponitur prophetia,& ēt occulta cordium , & quantum ad hoc ponitur diſcretio ſpūum . Facultas autem pronunciandi pōt attendi vel quantū ad idioma in quo aliquis intelligi poſſit, & ſm̄ hoc ponitur genera linguarū, vel quantum ad ſenſum eorum,quæ ſunt pferenda,& quātū ad hoc ponitur interpretatio ſermonū. Sciendū autem, ꝙ fides non numeratur hic inter grās gratis data ſm̄ ꝙ eſt q̄dā virtus iuſtificās hoīem in ipſo,ſm̄ ꝙ importat quandā ſupereminentiā certitudinis fidei,ex qua homo ſit idoneus ad inſtruendū alios de his,quę ad fidem ptinēt,ſpes aūt, & charitas pertinēt ad vim appetitiuam ſm̄ ꝙ per eā hō in Deū ordinat̄. Itē gr̄a ſanitatū diſtinguitur a generali operatione virtutū, quia hēt ſpālem rōnem inducēdi ad fidē,ad quā aliquis magis promptus redditur per beneficiū corporalis ſanitatis q̄ per fidei virtutē aſſequit̄. Similiter ēt loqui varijs linguis,& interpretari ſermones habent ſpāles quaſdam rōnes mouendi ad fidē, & ideo ponuntur ſpāles grāæ gratis datæ. Item ſapientia,& ſcientia non cōputantur inter gratias gratis datas,ſm̄ ꝙ enumerantur inter dona ſpūſſancti,prout,ſ.mēs hoī. eſt bene mobilis per ſpūm ſanctū ad ea,quæ ſunt ſapiētiæ, & ſcientiæ.Sic.n.ſunt dona ſpūs ſancti.vt dictum eſt, ſed cōputantur inter gratias gratis datas ſecundū ꝙ importāt abundātiā quandā ſapientiæ,& ſcientiæ,vt hō poſſit non ſolū in ſeipſo rectē ſapere de diuinis,ſed ēt alios inſtruere. & contradicentes reuincere. Et ideo inter gratias gratis datas ſignanter ponitur ſermo ſapientiæ,& ſermo ſciētiæ,vnde Aug.dicit 14.de Tri. Aliud eſt ſcire tantūmodo quid hō credere debeat ad ad piſcēdā vitā beatā,aliud eſt ſcire quantū hōs ipſum vt piis opitulet̄. & cōtra impios defendatur. Ad quintū ſ. de comparatione gratiæ gratū facientis,& gratis datæ, dicēdū ꝙ vnaquæqꝫ virtus tanto excellētior eſt,quanto ad altius bonū ordinatur, ſemper aūt finis potior eſt his, quæ ſunt ad finē, gratia aūt gratū fac. ēt ordinat hoīem immediate ad coniunctionem vltimi finis, gratiæ autem gratis datæ ordinant hoīem ad quædam præparatoria finis vltimi, ſicut per prophetiā,& miracula,& hmōi,alias homines inducuntur ad hoc,ꝙ vltimo fini coniungantur , & ideo gratia gratum faciens eſt multo excellentior,quam gratia gratis data.

De cauſa gratiæ *Diſt.* X I I I.

Circa qua tum principale ſ. de cauſa gratiæ quæruntur quinque. Primo,utrum ſolus Deus ſit cā efficiens gratiæ. Secūdo, utrum requiratur aliqua diſpoſitio ad gratiam ex parte recipientis eam per actum liberi arbitrij. Tertio, utrum talis diſpoſitio poſſit eſſe neceſſitas ad gratiam. Quarto, utrum gratia ſit æqualis in omnibus. Quinto, utrum aliquis poſſit ſcire ſe habere gratiam. Ad primum.ſ.utrū ſolus Deus ſit cauſa efficiens gratiæ,dicendum ꝙ nulla res agere poteſt vltra ſpēm ſuam,quia ſemper oportet,ꝙ cauſa potior ſit effectu, donum autem gratię excedit oēm facultatem naturæ creatæ, cum nihil aliud ſit q̄ quædam participatio diuinæ naturæ,quæ excedit oēm aliā naturam,& ideo impoſſibile eſt , ꝙ aliqua creatura gratiā cauſet. Sic etiam neceſſe eſt ut ſolus Deus deificet communicando cōſortium diuinæ naturæ per quandam ſimilitudinis participationem,ſicut impoſſibile eſt , ꝙ aliquid igniat niſi ſolus ignis. Ad ſecundū ſ.vtrum requiratur aliqua præparatio,&c. dicendū, ꝙ ſicut ſupra dictum eſt,gratia dr̄ dupliciter. Quandoque quidē ipſum habituale Dei donum, quandoque autem ipſum auxiliū Dei mouentis animam ad bonum. Primo igitur modo accipiēdo gratiam præexigitur ad gratiam aliqua gratiæ præparatio: quia nulla forma pōt eſſe niſi in materia diſpoſita, ſed ſi loquamur de gratia ſecundum ꝙ ſignificat auxilium Dei mouentis ad bonum , ſic nulla præparatio requiritur ex parte hoīs quaſi præueniens diuinum auxilium,ſed potius quæcunque præparatio in hoīe eſſe poteſt,eſt ex auxilio Dei mouentis animam ad bonum,& ſecundū hoc ipſe bonus motus liberi arbitrij, quo quis præparatur ad bonum gratiæ ſuſcipiendum eſt actus liberi arbitrij moti a Deo,& quantum ad hoc dr̄ homo ſe præparare , ſm̄ illud Prouer 16. Hominis eſt præparare animum, & eſt principaliter a Deo mouente liberum arbitrium,& ſecundum hoc dr̄ a Deo voluntas hoīs præparari, & a Deo greſſus hoīs dirigi. Ad tertium,ſ. utrum ex neceſſitate detur gratia præparanti ſe ad tertiam,dicendum ſicut dictum eſt, præparatio hominis ad gratiam eſt à Deo ſicut a mouente, a libero autem arbitrio ſicut a moto. Poteſt igitur præparatio conſiderari dupliciter . Vno quidem modo ſecundum ꝙ eſt a libero arbitrio, & ſecundum hoc nullam neceſſitatem habet ad gratiæ conſecutionem, quia donum gratiæ excedit oēm præparationē virtutis humanæ. Alio modo poteſt conſiderari ſecundum ꝙ eſt a Deo mouente , & tunc habet neceſſitatem ad id ad quod ordinatur a Deo , non quidem coactionis,ſed infallibilitatis,quia intentio Dei deficere non poteſt ſecundum ꝙ Aug. dicit in lib.de prædeſtinatione ſanctorum, ꝙ per beneficia Dei certiſſime liberantur quicunqꝫ liberantur,vnde ſi ex intentione Dei mouentis eſt, ꝙ homo cuius cor mouet gratiam conſequatur, infallibiliter ipſam conſequitur,ſecundum illud,Io 6 Omnis qui audiuit a patre,& didicerit venit ad me. Ad quartū.ſ.utrum gratia ſit æqualis in omnibus, dicendum ꝙ habitus duplicem magnitudinem habere poteſt. Vnam ex parte finis vel obiecti,ſecundum ꝙ dr̄ vna virtus alia nobilior inquantum ad maius bonum ordinatur. Aliam verò ex parte ſubiecti,quod magis vel minus participat habitū inhærentem . Secundum igitur primam magnitudinem gr̄a gratum faciens non poteſt eſſe maior,& minor, quia gr̄a ſecundum ſui rationem coniungit hominem ſummo bono, quod eſt Deus,ſed ex parte ſubiecti gratia poteſt ſuſcipere magis,& minus prout ſcilicet vnus perfectius illuſtratur a lumine gratiæ, quàm alius . Cuius diuerſitatis ratio quidem eſt aliqua ex parte præparantis ſe ad gratiam: qui enim ſe ad gratiam magis præparat,pleniorem gratiam accipit, ſed ex hac parte non poteſt accipi prima ratio huius diuerſitatis, quia præparatio ad grām nō eſt hominis niſi in quantum liberum arbitrium eius præparatur

ratur a Deo, unde prima cauſa huius diuerſitatis accipienda eſt ex parte ipſius Dei, qui diuerſimode ſuæ gratiæ dona diſpenſat ad hoc, ꝙ ex diuerſis gradibus pulchritudo, & perſectio eccleſiæ conſurgat. Sicut etiã diuerſos gradus rerũ inſtituit vt eſſet vniuerſum perfectum, vnde Apl's dicit Eph. 4. poſtquam dixit: vnicuiq; data eſt grã ſm mẽſurã donationis Chri, enumeratis diuerſis gratijs ſubiunxit, ad conſummationẽ ſanctorũ in ædificationẽ corporis Chri. Ad quintũ. ſ. utrũ hõ poſſit ſcire ſe hr̃e gratiã. dicendũ, ꝙ tripliciter põt hõ aliquid cognoſcere. Vno modo ꝑ reuelationẽ, & hoc modo põt aliquis ſcire ſe hr̃e grãm. Reuelat. n. hoc Deus aliqñ aliquibus ex ſpeciali priuilegio, vt ſecuritatis gaudiũ & in hac vita in eis incipiat, & confidentius, & fortius magnifica opera conſequantur, & mala præſentis vitæ ſuſtineant, ſicut Paulo dictum eſt. 2. ad Corin. 12. Sufficit tibi gratia mea. Alio modo hõ cognoſcit aliquid ꝑ ſe ipſum, & hoc certitudinaliter, & ſic nullus põt ſcire ſe hr̃e grãm. Certitudo. n. nõ põt haberi de aliquo niſi poſſit iudicari per ꝓpriũ principiũ. Sic eñ certitudo habetur de concluſionibus demonſtratiuis demonſtrabilia vniuerſalia principia. Nullus autem põt ſcire ſe hr̃e ſciẽtiã alicuius concluſionis ſi principium ignoret, principium aũt grãæ, & obiectum eius eſt ipſe Deus, qui ꝑꝑ ſui excellentiã eſt nobis ignotus ſm illud Iob. 36. Ecce Deus magnus vincens ſcientiam nr̃am, & ideo eius præſentia in nobis vel abſentia per certitudinẽ cognoſci nõ põt, ſm illud Iob. 9. Si venerit ad me non videbo eum, ſi autem abierit non intelligã. Et ideo homo non põt per certitudinem diiudicare verum ipſe habeat grãm, ſm illud 1. ad Corin. 4. Sed neq; meipſum iudico, qui autem iudicat me dñs eſt. Tertio modo cognoſcitur aliquid coniecturaliter per aliqua ſigna, & hoc modo aliquis põt cognoſcere ſe hr̃e grãm, inquãtũ. ſ. percipit ſe delectari in Deo, & contẽnere res mundanas, & inquãtũ homo non eſt conſcius ſibi alicuius peccati mortalis. Secundum quẽ modum põt intelligi, qđ habetur Apoc. 2. Vincenti dabo manna abſcõditum, qđ nemo nouit niſi, qui accipit, qa. ſ. ille qui accipit per quandã experientiam dulcedinis nouit, quã non experitur ille, qui non accipit. Iſta tñ cognitio imperfecta eſt. Vnde Apoſtolus dicit. 1. ad Corinth. 4. Nihil mihi conſcius ſum, ſed non in hoc iuſtificatus ſum, quia vt dr̃ in Pſalmis: Delicta quis intelligit? ab occultis meis munda me domine.

De effectu gratiæ. *Diſt. XIIII.*

Circa quintum principale. ſ. de effectu gratiæ quæruntur duo. Primo, de iuſtificatione impij, quæ eſt effectus grãæ operantis. Secundo, de merito, quod eſt effectus gratiæ cooperantis. Circa primum, quæruntur quinq;. Primo, quid ſit iuſtificatio. Secundo, vtrum ad eam requiratur infuſio gratiæ. Tertio utrum requiratur motus liberi arbitrij. Quarto, utrum iuſtificatio impij ſit maximum opus Dei. Quinto, vtrum ſit opus miraculoſum. Ad primum. ſ. quid ſit iuſtificatio impij, dicendum, ꝙ iuſtificatio paſſiue accepta importat motum ad iuſtitiam, ſicut & calefactio motum ad calorẽ. Cum autem iuſtitia de ſui rõne importat rectitudinẽ quandã ordinis, dupliciter accipi põt. Vno modo ſm ꝙ importat rectũ ordinẽ in ipſo actu hoĩs, & ſm hoc iuſtitia ponitur virtus quædam. Siue ſit particularis iuſtitia, qui ordinat actum hoĩs ſm rectitudinem in comparatione ad alium ſingularem hoĩem. Siue ſit iuſtitia legalis, quæ ordinat ſm rectitudinem actum hoĩs in comparatione ad bonũ cõe multitudinis, vt patet in 5. Ethi. Alio modo dr̃ iuſtitia prout importat rectitudinem quandam ordinis in ipſa interiori diſpoſitione hoĩs, prout. ſ. ſupremum hoĩs ſubditur Deo, & inferioris animæ vires ſubduntur ſupremo. ſ. rõni, & hanc etiã diſpoſitionem uocat philoſophus. 5. Ethi. iuſtitiam Metaphoricæ dictam. Hæc igitur iuſtitia in hoĩe põt fieri dupliciter. Vno quidem modo per modũ ſimplicis generationis, quæ eſt ex priuatione ad formam, & hoc modo iuſtificatio poſſet cõpetere etiã ei, qui non eſſet in peccato dum hmõi iuſtitiam a Deo acciperet, ſicut Adam dr̃ accepiſſe originalem iuſtitiam. Alio modo poteſt fieri hmõi iuſtitia in homine, ſm rationem motus, qui eſt de contrario in contrariũ, & ſm hoc iuſtificatio importat tranſmutationem quandam de ſtatu iniuſtitiæ ad ſtatum iuſtitiæ prædictæ. Et hoc modo loquimur hic de iuſtificatione impij, ſm illud Apoſtoli ad Rom. 4. Ei qui non operatur, credenti autem in eum, qui iuſtificat impium, &c. & motus magis denominatur a termino ad quem quàm a termino a quo. Ideo hmõi tranſmutatio qua aliquis tranſmutatur a ſtatu iniuſtitiæ, per remiſſionem peccati ſortitur nomen a termino ad quem, & uocatur iuſtificatio impij. Ad ſm. ſ. vtrum requiratur infuſio gratiæ, dicendum ꝙ homo peccando Deum offendit, offenſa autem non remittitur alicui niſi per hoc, ꝙ animus offenſi pacatur offendenti, & ideo ſm hoc peccatum dr̃ nobis remitti, quod Deus nobis pacatur, quæ quidem pax nõ cõſiſtit in dilectione qua Deus nos diligit. Dilectio autem Dei quãtum eſt ex parte actus diuini eſt æterna, & immutabilis, ſed quãtum ad effectum, quem nobis imprimit qñq; interrumpit, prout. ſ. ab ipſo qñq; deficimus, & qñq, iterum recuperamus. Effectus autem diuinæ dilectionis in nobis, qui per peccatũ tollitur, eſt grã qua hõ ſit dignus vita æterna, a qua peccatũ mortale excludit, & ideo non poſſet intelligere miſſio culpæ niſi adeſſet infuſio gratiæ. Ad tertium. ſ. utrum requiratur motus liberi arbitrij, dicendum ꝙ iuſtificatio impij ſit a Deo mouente hominẽ ad iuſtitiã. Ipſe. n. eſt qui iuſtificat impiũ, ut dr̃ Ro. 4. Deus autẽ mouet oĩa ſm motum vniuſcuiuſq;, ſicut in naturalibus videmꝰ ꝙ aliter mouẽtur ab ipſo grauia, & aliter leuia ꝑꝑ diuerſam naturam vtriuſq;. Vnde & hoĩem ad iuſtitiã mouet ſm cõditionẽ naturæ humanæ, homo autem ſm propriam naturã habet, ꝙ ſit liberi arbitrij, & ideo in eo, qui habet vſum liberi arbitrij nõ ſit motio a Deo ad iuſtitiam abſq; motu liberi arbitrij, ſed ita infundit donum gratiæ iuſtificantis, ꝙ etiã ſimul cum hoc mouet liberum arbitrium ad donum gratiæ acceptandũ, in his qui ſunt huius motionis capaces. Pueri autem non ſunt capaces motus liberi arbitrij, & ideo mouentur a Deo ad iuſtitiam per ſolã informationem animæ ipſorum, non autẽ hoc ſit ſine ſacramẽto, quia ſicut peccatũ originale a quo iuſtificantur non ꝓpria volũtate ad eos peruenit, ſed ꝑ carnis originẽ, ita etiã ꝑ ſpiritualẽ regenerationẽ a Chriſto in eos grã deriuatr̃, & eadẽ rõ eſt de furioſis, & amentibus, qui nunquã vſum liberi arbitrij habuerũt. Sed ſi quis aliqñ habuerit vſum liberi arbitrij, & poſtmodũ eo careat, vel per infirmitatẽ vel ꝑ ſomnum, non conſequitur grãm iuſtificantem per baptiſmum exterius adhibitum, aut per aliqđ aliud ſacramentum, niſi prius habuerit ſacramentum in ꝓpoſito, qđ ſine vſu liberi arbitrij non contingit. Et hoc modo ille de quo loquitur Aug. in 4. confeſſio, recreatus fuit, & quia prius, & poſtea baptiſmum acceptauit, ſicut autem in motu locali corpus mobile reſpectum habet ad duos terminos. ſ. ad terminũ a quo recedit, & ad terminum ad quem acedit, ſic oportet, ꝙ mẽs hoĩs dum iuſtificatur per modum liberi arbitrij recedat a peccato, & accedat ad iuſtitiam. Receſſus autem, & acceſſus in motu liberi arbitrij, accipitur ſm deteſtationem, & deſideriũ, dicit. n. Augu. ſuper Ioh. exponens illud. Mercẽnarius autem fugit. Affectiones nr̃æ motus animarum ſunt, lætitia animi ꝓgreſſio, triſtitia autẽ animi fuga eſt, progrederis animo cum appetis, fugis animo cũ metuis, oportet igitur ꝙ in iuſtificatione impij ſit motus liberi arbitrij duplex, vnus quo ꝑ deſiderium tendet in Dei iuſtitiã, & alius quo deteſtetur peccatum. Requiritur autem motus fidei, qa motus liberi arbitrij requiritur ad iuſtificationẽ impij, ſm ꝙ mens hoĩs mouetur a Deo, Deus aũt mouet aĩam hoĩs cõuertendo eã ad ſeipſum, ut dr̃ in Pſal. ſm aliã litterã, Deus tu conuertens viuificabis nos, & ideo ad iuſtificationẽ impij requirit motus mentis quo conuertitur in Deum. Prima autem conuerſio in Deum ſit per fidẽ, ſm illud ad Heb. 11. Accedentem ad Deum oportet credere, qa eſt, & ideo motus fidei requirit ad iuſtificationẽ impij. Ideo dicit Apl's Ro. 5. Iuſtificati igitur ex fide pacẽ habeamus ad Deũ. Bene aũt concurrunt alia. ſ. charitas, ſm illud Lucę. 7. Remittuntur ei peccata multa qm̃ dilexit multum. Item Eccl. 1. Timor dñi expellit peccatũ, nã qui ſine timore eſt non poterit iuſtificari. & iterum humilitas Iac. 3. Deus ſuperbis reſiſtit, humilibꝰ aũt dat grãm. & iterũ miſericordia. Pro. 15. ꝑ miſericordiã, & fidẽ purgantur peccatã. Quia tñ prima conuerſio hoĩs ad Deum ſit per motũ fidei, vt dictum eſt, ideo magis attribuitur fidei. Motus tñ fidei non eſt perfectus niſi ſit charitate informatus, vnde ſimul in iuſtificatione impij cum motu fidei eſt etiã motus charitatis. Mouet autem liberũ arbitriũ in Deum ad hoc, ꝙ ei ſe ſubijciat, vnde etiã concurrit actus timoris filialis, & actus humilitatis. Contingit. n. unum, & eundẽ actũ liberi arbitrij diuerſarum virtutum eſſe ſm ꝙ vna imperat, & alia imperat, put. ſ. actus eſt ordinabilis ad diuerſos fines. Actus autẽ miſericordiæ operatur contra peccatũ per modum ſatisfactionis, & ſic ſequitur iuſtificationẽ. Vel per modum ꝑparationis, inquantũ miſericordes miſericordiã cõſequuntur, & ſic etiã põt ꝑcedere iuſtificationem, vel etiã ad iuſtificationem concurrere ſimul cum prædictis virtutibus, ſm ꝙ miſericordia includitur in dilectione ꝓximi. Patet igitur ex ꝑdictis, ꝙ ad iuſtificationẽ impij quatuor requiruntur. ſ. gratiæ infuſio, motus liberi arbitrij in Deum per fidem, & motus liberi arbitrij in peccatum, & remiſſio culpæ. Cuius rõ eſt, qa ſicut dictum eſt, iuſtificatio eſt quidam motus quo anima mouetur a Deo a ſtatu culpæ in ſtatu iuſtitiæ. In quolibet autem motu quo aliquid ab aliquo mouetur tria requiruntur. Primo quidem motio ipſius mouẽtis, ſecundo motus mobilis, & tertio conſummatio motus ſiue peruẽtio ad finem. Ex parte igitur motionis diuinæ accipitur gratiæ infuſio, ex parte vero liberi arbitrij moti, accipiuntur duo motꝰ ipſius ſm receſſum a termino a quo, & acceſſum ad terminũ ad quem, conſummatio vero ſiue peruẽtio ad terminũ huiꝰ motꝰ,

importa-

importatur per remiſſionem culpæ, in hoc enim iuſtificatio cōſumatur. Ad quartum. ſ. vtrum iuſtificatio impij ſit maximū opus Dei, dicendū, q opus aliqđ pōt dici magnū dupliciter. Vno modo ex parte modi agendi, & ſic maximū eſt opus creationis in quo ex nihilo ſit aliquid. Alio mō pōt dici opus magnum pp magnitudinē eius, quod ſit, & ſm hoc maius opus eſt iuſtificatio impij, quę terminaꝫ ad bonū ęternū diuinæ participationis, q̃ creatio cęli & terræ, quæ terminatur ad bonū naturæ mutabilis. Et ideo Aug. exponēs illud Ioh. 14. Maiora horū faciet, cū dixiſſet, q maius eſt vt ex impio fiat iuſtus, q̃ creare cælū & terrā, ſubiungit. Cęlum. n. & terra tranſibunt, pdeſtinatorū autē ſalus, & iuſtificatio permanebit. Sed ſciendum eſt, q aliquid magnum dr̃ dupliciter. Vno modo ſm quantitatem abſolutam, & hoc modo donum gloriæ eſt maius, q̃ donū grãe iuſtificãtis impium, & ſm hoc glorificatio iuſtorum eſt maius opus, q̃ iuſtificatio impij. Alio modo dr̃ aliquid magnum quantitate pportionis, ſicut dr̃ mons paruus, & granū milij magnum, & hoc modo donum gratiæ iuſtificantis impium eſt maius hūc, q̃ donum gloriæ beatificantis iuſtum, qa plus excedit donum gratiæ dignitatem impij, qui erat dignus pęna, q̃ donum gloriæ dignitatem iuſti, qui ex hoc ipſo, q eſt iuſtificatus eſt dignus gloria. Et ideo Aug. ibidē dicit. Iudicet q pt vtrū mai⁹ ſit iuſtos Angelos creare, q̃ impios iuſtificare, certe ſi æqualis eſt vtrūq; potentiæ, hic maioris eſt miſericordiæ. Ad quintum. ſ. vtrum iuſtificatio impij ſit opus miraculoſum. Dicēdū, q in operib⁹ miraculoſis tria conſueuerunt inueniri. Quorū vnum eſt ex parte potentiæ agentis, qa ſola diuina virtute fieri poſſunt, & ideo ſunt ſimpliciter mira quaſi habentia cām occultā, & ſm hoc tā iuſtificatio impij, q̃ creatio mundi, & vniuerſaliter oē tēpus, qđ a ſolo Deo fieri pōt, miraculoſum dici pōt. Secundo in quibuſdam miraculoſis operibus inueniꝫ, q forma inducta eſt ſuper naturalem potentiā talis materiæ, ſicut in ſuſcitatione mortui vita eſt ſupra naturalem potentiā talis corporis, & quantum ad hoc iuſtificatio impij non eſt miraculoſa, qa naturaliter aīa eſt grãe capax, eo. n. ipſo, q facta eſt ad imaginē Dei, capax Dei eſt per grãm, vt Aug. dicit. Tertio mō in operibus miraculoſis inueniꝫ aliquid pter ſolitū, & conſuetum ordinē cauſandi effectum. Sicut cum aliquis infirm⁹ ſanitatē pfectā aſſequitur ſubito pter ſolitū curſum ſanationis, q̃ ſic natura vel arte. Et quantum ad hoc iuſtificatio impij qñq; eſt miraculoſa, & qñq. non eſt. Eſt. n. iſte cōſuetus, & cōis curſus iuſtificationis, vt Deo mouente interius aīam hō cōuertatur ad Deum. Primo quidē conuerſione imperfecta, vt poſtmodum ad pfectum deueniat, qa charitas inchoata mereꝫ augeri vt aucta mereatur perfici, ſicut Aug. dicit. Quādoque vero tam vehemēter Deus animam mouet, vt ſtatim quandam perfectionem iuſtitiæ aſſequatur, ſicut fuit in conuerſione Pauli, adhibita etiā exterius miraculosē proſtratione, & ideo conuerſio Pauli tanquā miraculoſa in eccleſia commemoratur celebriter.

De merito effectu gratiæ. *Diſt.* XV.

Circa ſextum principale quantum ad effectum gratiæ. ſ. de merito quæruntur nouem. Primo vtrum homo poſſit mereri aliquid apud Deum. Secundo vtrum poſſit mereri vitam æternam ex condigno. Tertio vtrum gratia ſit principium merendi mediāte charitate principaliter. Quarto vtrum homo poſſit ſibi mereri primam gratiam. Quinto vtrū poſſit alij mereri primam grãm. Sexto vtrum poſſit ſibiipſi mereri operationem poſt lapſum. Septimo vtrum poſſit mereri augmentū grãe. Octauo vtrum poſſit mereri perſeuerãtiā finalem in bono. Nono vtrum temporalia bona cadãt ſub merito. Ad primum. ſ. vtrū hō poſſit aliquid mereri a Deo. Dicendum, q meritum, & merces ad idem referuntur. Id. n. merces dr̃, quod alicui recompenſatur pro retributione operis vel laboris quaſi quoddā prætium ipſius, unde ſicut reddere iuſtum prætium pro re accepta ab aliquo eſt actus iuſtitiæ, ita etiam recompenſare mercedem operis vel laboris eſt iuſtitiæ actus. Iuſtitia autem æqualitas quædam eſt, vt patet per Philo. in 5. Ethic. & ideo ſimpliciter eſt iuſtitia inter eos quorum eſt ſimpliciter æqualitas, eorum verò eſt ſimpliciter iuſtitia, ſed quidam iuſtitiæ mod⁹ pōt eſſe, ſicut dicitur quoddā ius patrimoniū vel dominãtiū, vt in eodē li. philoſoph⁹ dicit. Et ideo in quibus eſt ſimpliciter iuſtū, eſt & ſimpliciter rō mercedis, & meriti. In quib⁹ aūt eſt ſm quid iuſtū, & nō ſimpliciter, in his etiā nō ſimpliciter eſt rō meriti, ſed ſm quid inquantum ſaluaꝫ ibi iuſtitiæ rō, ſic. n. & filius mereꝫ aliquid a patre, & ſeruus a dño. Manifeſtū eſt aūt q Iter Deum, & hoīem eſt maxima inæqualitas, in infinitum. n. diſtãt, & totum, qđ eſt hoīs bonum. eſt a Deo, vnde non pōt hoīs ad Deū eſſe iuſtitia ſm abſolutā æqualitatem, ſed ſm pportionē quandā, inquantū. ſ. vterque operaꝫ ſm modum ſuū, modm anté, & mēſura humanæ virtutis hoī eſt a Deo, & ideo meritū hoīs apud illum eſſe nō pōt niſi ſm pſuppoſitionem diuinæ ordinationis, ita. ſ. vt id hō cōſequatur a Deo p ſuā operationē quaſi mercedē, ad qđ Deus ei virtutē operandi deputauit, ſicut ēt res naturales cōſequunꝫ per pprios motus, & operationes ad qđ Deo ſunt ordinatæ, differēter tñ, qa creatura rōnalis ſeipſam mouet ad agēdū p liberū arbitriū, vñ ſua actio habet rōnē meriti, qđ nō ē in alijs creaturis. Ad ſm, ſ. vtrū poſſit mereri vitā æternā ex cōdigno. Dicendū, q opus meritoriū hoīs cōſiderari pt dupliciter. Vno mō ſm q pcedit ex libe. arbi. Alio mō ſm q pcedit ex gra ſpūs ſancti. Si cōſidereꝫ ſm ſubſtãtiā operis, & ſm q pcedit ex libero arbitrio, ſic nō pt ibi ēē cōdignitas pp maximā inæqualitatē, ſed eſt ibi congruitas pp quãdā æqualitatē pportionis. Vr. n. cōgruum vt hoī operãti ſm ſuā virtutē Deus recōpēſet ſm excellētiā ſuæ virtutis. Si aūt loquamur de opere meritorio ſm q pcedit ex gratia ſpūs ſcti, ſic eſt meritoriū vitæ æternæ ex cōdigno, ſic. n. attēdiꝫ valor meriti ſm virtutē ſpūs ſcti mouētis nos in vitā æternā, ſm illud Ioh. 4. Fiet in eo fons aquę viuæ ſalientis in vitā æternam. Attendiꝫ ēt pciū operis ſm dignitatē grãe, per q̃ hō conſors factus diuinæ naturæ adoptaꝫ in filium Dei, cui debeꝫ hæreditas ex ipſo iure adoptionis, ſm illud Ro. 8. Si filij Dei, & hæredes. Ad tertium. ſ. vtrum gra ſit principium merēdi principalius per charitatē. Dicēdum, q ſicut ex pdictis accipi pt, humanus actus habet rōnē merendi ex duobus. Primo qdē & principaliter ex diuina ordinatione ſm q actus dr̃ eſſe meritorius illius boni ad qđ hō diuinitus ordinaꝫ. Secundo verò ex parte liberi arbitri, inquãtū. ſ. hō habet p cæteris creaturis vt p ſe agat volũtarius agēs, & quãtum ad vtrumq; principalitas meriti penes charitatē conſiſtit. Primo qdem conſiderãdū eſt, q vita æterna in Dei fruitione conſiſtat. Motus autem humanæ mentis ad fruitionem diuini boni eſt pprius actus charitatis, p quem oēs act⁹ aliarum virtutum ordinanꝫ in hunc finē, ſecundum q aliæ virtutes imperanꝫ a charitate, & ideo meritum vitæ æternæ primo ptinet ad charitatem, ad alias autem virtutes ſecundario. Secūdo q eorum actus a charitate imperanꝫ. Similiter ēt manifeſtū eſt, q id, quod ex amore facimus maxime voluntarie facim⁹, vñ etiā ſm qđ ad rōnē meriti reqritur. q ſit voluntarium principaliter meritum charitati attribuiꝫ. Ad quartum. ſ. vtrum hō poſſit mereri primā grãm ſibiipſi. Dicendum, q donum grãe pt cōſiderari dupliciter. Vno mō ſm rōnē gratuiti doni, & ſic manifeſtum eſt, q oē meritum repugnat grãe, qa vt ad Ro. 10. Apls dicit. Si ex operibus, iā non ex gra. Alio mō pt conſiderari ſm naturā ipſius rei, q̃ donatur, & ſic ēt nō pt cadere ſub merito non habentis grãm, tum qa excedit pportionē naturæ, tum etiā, qa ante grãm in ſtatu peccati habet hō impedimentū pmerendi grãm. ſ. ipſum peccatū. Poſtq̃ autē iā aliquis habet grãm, non pt gra iā habita ſub merito cadere quaſi merces, qa merces eſt terminus operis, gra vero eſt principiū cuiuſlibet boni operis, vt nobis indictū eſt. Si verò aliud donum gratuitum qs mereatur virtute grãe pcedentis, iā non erit prima, vñ manifeſtum eſt, q nullus pt ſibi mereri primā grãm. Ad quintū. ſ. vtrum poſſit mereri alteri primā grãm. Dicendum, q ſicut ex dictis patet, opus nrm habet rōnē meriti ex duobus. Primo qdē ex vi motionis diuinæ, & ſic mereꝫ aliqs ex condigno. Alio mō habet rōnē meriti ſm q pcedit ex libero arbitrio, inquãtum voluntariē aliqđ facimus, & ex hac parte eſt meritū cōgrui, qa congruū eſt, vt dū hō bene vtiꝫ ſua virtute, Deus ſm ſuperexcellentiæ virtutem excellentius opereꝫ. Ex quo patet, q merito condigni nullus pt alteri mereri primā grãm niſi ſolus Chriſtus, qa vnuſquiſq; nrm mouetur a Deo per donū grãe, vt ipſe ad vitā æternā perueniat, & ideo meritum condigni vltra hanc motionem non ſe extēdit: ſed aīa Chriſti mota eſt a Deo per grãm, non ſolum vt ipſe perueniret ad gloriā vitæ æternæ, ſed ēt vt alios in eā adduceret, inquantum eſt caput eccleſiæ, & auctor ſalutis humanæ, ſm illud Heb. 2. Qui multos filios in gloriā adduxerat auctor eſt ſalutis, &c. Sed merito cōgrui aliqs pt alteri mereri primā grãm, qa. n. hō in gra cōſtitutus implet Dei voluntatē, congruū eſt ſm amicitiæ pportionē ut Deus impleat hoīs voluntãtē in ſaluatione alterius, licet qñq; poſſet hēc impedimentū ex parte ipſi⁹ cuius aliqs ſanctus iuſtificationē deſiderat, & in hoc caſu loquiꝫ auctoritas Hier. 15. Si ſteterit Moyſes, & Samuel corā me, nō eſt aīa mea ad populū iſtum. Ad ſextum. ſ. vtrum qs poſſit mereri ſibi reparationem poſt lapſum. Dicendum, q nullus pt ſibi mereri reparationem poſt lapſum, neque merito condigni, neq; merito congrui. Merito quidem congrui hoc ſibi mereri nō poteſt, quia rō huius meriti dependet ex motione diuinæ grãe, q̃ quidē motio interrumpiꝫ per ſequens peccatum. Tñ oīa beneficia, quę poſtmodū aliquis a Deo conſequiꝫ qbus reparaꝫ nō cadunt ſub merito tanq̃ motione prioris grãe vſq; ad hoc nō ſe extendēte, meritum etiā congrui quo qs alteri primā grãm meretur impeditur ne conſequaꝫ effectum propter impedimentum peccati in eo cui qs mereꝫ. Multo igiꝫ magis impediꝫ talis meriti efficacia

propter

propter impedimẽtũ,qđ eſt in eo,ꝙ meretur,& in eo cui meretur,hæc.n.vtrũq; in vnã ꝑſonã concurrit, & ideo nullo mõ aliqs põt ſibi mereri reparationẽ poſt lapſum. Ad ſeptimũ.ſ.vtrũ poſſit mereri augmentũ grãe. Dicendũ,ꝙ ſicut ſupra dictum eſt. Illud cadit ſub merito cõdigni,ad qđ motio grãe ſe extẽdit. Motio aũt alicuius mouẽtis nõ ſolum ſe extendit ad vltimũ terminum motus,ſed etiã ad totum ꝓgreſſum in motu, terminus aũt motus grãe eſt vita æterna,ꝓgreſſus aũt in hoc motu eſt ſm augmentum charitatis vel grãe,ſm illud Prouer.4. Iuſtorum ſemita quaſi lux ſplendens ꝓcedit,& creſcit vſq; ad ꝑfectũ diẽ, qui eſt dies glĩæ. Sic igr̃ augmẽtũ grãe cadit ſub merito condigni. Ad octauũ.ſ.vtrum poſſit mereri finalem ꝑſeuerãtiã. Dicendum, ꝙ cum hõ naturaliter habeat liberũ arbitriũ flexibile ad bonum, & ad malum,dupliciter põt aliquis ꝑſeuerãtiã in bono obtinere a Deo, Vno qdem mõ per hoc ꝙ liberum arbitrium determinatur ad bonum ꝑ grãm cõſumatã,qđ erit in glĩa. Alio mõ ex parte motionis diuinæ,q̃ hoĩem inclinat ad bonum vſq; ad finẽ. Sicut autem ex dictis patet,illud cadit ſub humano merito, quod comparatur ad motum libe.arbi.directi a Deo mouẽte ſicut terminus,non autem illud,quod cõparatur ad ꝓdictum motum ſicut principium,vnde patet ꝙ perſeuerantia glĩæ, q̃ eſt terminus ꝓdicti motus,cadit ſub merito,perſeuerantia autem viæ non cadit ſub merito,qa dependet ſolum ex motione diuina, quæ eſt principiũ oĩs meriti,ſed Deus gratis ꝑſeuerantiæ bonum largir̃ cuicumq; illud largitur. Ad nonũ.ſ.vtrum bona tẽporalia cadãt ſub merito. Dicendũ,ꝙ id,quod cadit ſub merito eſt præmium vel merces,qđ habet rõnẽ alicuiꝰ boni. Bonũ aũt hoĩs ẽ duplex. Vnum ſimpliciter,& aliud ſm qd. Simpliciter qdem bonũ hoĩs eſt vltimus finis eius,ſm illud Pſal. Mihi adhærere Deo bonum eſt,& per conſequens oĩa illa, q̃ ordinanr̃ vt inducentia ad hunc finem,& talia ſimpliciter cadunt ſub merito. Bonum autem ſm quid & non ſimpliciter hoĩs,eſt quod eſt bonum ei ut nunc , uel quod ei eſt ſm al quid bonum , & hmõi non cadunt ſub merito ſimpliciter,ſed ſm quid. Secundum hoc igr̃ dicendum eſt , ꝙ ſi temporalia bona conſiderenr̃ ꝓut ſunt vtilia ad opera virtutum qbus ꝑducimur in vitã æternã,ſm hoc directe,& ſimpliciter cadunt ſub merito,ſicut augmentum grãe,& oĩa illa qbus hõ adiuuatur ad perueniendum in beatitudinẽ, poſt primã grãm:tñ.n. dat Deus viris iuſtis de bonis tẽporalibus, & ẽt malis,ꝙ eis expedit ad ꝑueniendum ad vitã ęternã,& intantũ ſunt ſimpliciter bona hmõi temporalia,vñ dr̃ in Pſal. Timentes autem dñm nõ minuentur oĩ bono. Et alibi,Non vidi iuſtum derelictum. Si aũt conſiderenr̃ hmõi temporalia bona ſm ſe , ſic non ſunt ſimpliciter bona hoĩs,ſed ſm qd,& ita nõ ſimpliciter cadũt ſub merito,ſed ſm quid,inquantũ.ſ.hoĩes mouenr̃ a Deo ad aliqua temporaliter agẽda,in qbus ſuum ꝓpoſitum conſequunr̃ Deo faciẽte,vt ſicut vita æterna eſt ſimpliciter ꝓmiũ operum iuſtitiæ ꝑ relationẽ ad motionẽ diuinã,vt dictũ eſt,ita tẽporalia bona in ſe cõſiderata hñt rõnẽ mercedis,vel habito reſpectu quãtũ ad motionẽ diuinã , qua voluntas hoĩum mouer̃ ad hæc ꝓſequẽda,licet interdum in his non habeant homines rectam intentionem.

LIBRI I. PARS III.

De Virtutibus. *Diſt. I.*

DEinde conſiderandum eſt de virtutibus. Et circa hoc conſiderandum eſt. Primo in generali. Secundo in ſpeciali. Circa primũ cõſideranda ſunt tredecim. Primo de virtutibus quantum ad eſſentiam. Secundo de ſubiecto virtutis. Tertio de diſtinctione virtutum intellectualiũ. Quarto de diſtinctione virtutũ moraliũ ab intellectualibus. Quinto de diſtinctione virtutum moralium per cõparationẽ ad paſſiones. Sexto de diſtinctione uirtutum moralium ab inuicẽ. Septimo de diſtinctione virtutum cardinalium. Octauo de virtutibus Theologicis. Nono de cauſa virtutum. Decimo de ꝓprietate virtutum quantum ad earum medium. Vndecimo de connexione virtutum. Duodecimo de qualitate virtutum. Tertiodecimo de duratione earum poſt hãc vitã. Circa primũ.ſ.de eſſentia virtutum quæruntur duo. Primo vtrũ virtus,ſit habitus. Secũdo de diffinitione eius. Ad primum.ſ.vtrum virtus ſit habitus. Dicẽdum,ꝙ virtus nominat quãdã ꝑfectionẽ potentiæ. Vniuſcuiuſq; autem perfectio ꝓcipuẽ conſiderar̃ in ordine ad ſuum finẽ, finis autem potentiæ actus eſt,vñ potentia dr̃ eſſe perfecta ſm ꝙ determinar̃ ad ſuum actum. Sunt autem qdã potentiæ ,q̃ ſm ſeipſas ſunt determinatæ ad ſuos actus,ſicut potentiæ naturales actiuæ, & ideo hmõi potentiæ naturales ſm ſeipſas dicuntur virtutes,potentiæ autẽ rõnales,q̃ ſunt potentiæ ꝓpriæ hoĩs non ſunt determinatæ ad vnum , ſed ſe hñt indeterminatẽ ad multa,determinanr̃ autem ad actus per habitus,& ideo virtutes humanę habitus ſunt. Item cum duplex ſit poetntia.ſ.potentia ad eſſe & potentia ad agere,perfectio vtriuſq; potentiæ virtus vocar̃. Sed potentia ad eſſe ſe tenet ex parte materiæ,q̃ eſt ens in potentia. Potentia autẽ ad agere ſe tenet a parte formæ , q̃ eſt principiũ agendi,eo ꝙ vnumquodq; agit inquantum eſt actu. In conſtitutione autẽ hoĩs corpus ſe habet ſicut materia,aĩa verò ſicut forma,& quantum quidem ad corpus hõ cõicat cum alijs aĩalibus, & ſilr̃ quãtum ad vires,q̃ ſunt aĩæ corporiq; cões , ſolę autẽ illę vires,q̃ ſunt ꝓpriẽ aĩæ.ſ.rõnales,ſunt hoĩs tm̃,& ideo virtus humana de qua loquimur non põt pertinere ad corpus, ſed ptinet tm̃ ad id,quod eſt ꝓprium aĩę,vñ virtus humana non importat ordinẽ ad eſſe,ſed magis ad agere,& ideo de rõne humanæ virtutis eſt,ꝙ ſit operatiuus habitus,de ratione autem eius eſt , ꝙ ſit habitus bonus,quia virtus cuiuſlibet rei ordinar̃ in bonũ, ꝓpter quod dicit Aug.in li.de moribus eccleſiæ. Nemo dubitauerit,ꝙ virtus aĩam facit optimã. Et philo.2.Eth.dicit,ꝙ virtus eſt, quę bonum facit habentẽ,& opus eius bonũ reddit,vñ patet ꝙ virtꝰ humana eſt habitus operatiuus,& bonus. Ad ſm.ſ.de diffinitione virtutis. Sciendum ꝙ hæc diffinitio ſolet aſſignari,& ſententialiter ſomitur ex verbis Aug.ſecundo de libe.arbi. Virtus eſt bona qualitas mentis,qua recte viuitur, qua nemo male utitur, q̃ Deus in nobis ſine nobis operatur. Hæc autem diffinitio perfecte cõplectitur totã rationem virtutis. Perfecta.n.ratio vniuſcuiuſq; rei colligitur ex oĩbus cauſis eius. Comprehendit autẽ ꝓdicta diffinitio oẽs cauſas virtutis:cã nãq; formalis virtutis ſicut & cuiuſlibet rei accipitur ex eius genere,& differentia,cum dr̃ qualitas bona. Genus.n.virtutis qualitas eſt , differentia autẽ bonum. Ea eſt tñ conuenientior diffinitio ſi loco qualitas ponerer̃ habitus,q eſt genus ꝓpinquum. Virtus aũt non habet materiã ex qua,ſicut nec alia accidẽtia,ſed habet materiã circa q̃, & materiã in qua.ſ.ſubiectum. Materia aũt circa q̃,eſt obiectũ virtutis,quod non potuit in ꝓdicta diffinitione poni, eo ꝙ per obiectum determinar̃ uirtus ad ſpẽm. Hic aũt aſſignar̃ diffinitio virtutis in cõi,vñ ponir̃ ſubiectũ loco cauſæ materialis , cum dr̃ ꝙ eſt bona qualitas mẽtis,finis aũt virtutis cum ſit habitus operatiuus,eſt ipſa operatio. Sed notãdũ,ꝙ habituũ operatiuorũ aliq ſunt ſemper ad malũ,ſicuti habitus vitioſi. Aliqui verò qñq; ad bonũ,& qñq; ad malũ,ſicut opinio ſe habet,& ad verũ, & ad falſum. Virtus aũt eſt habitus ſemper ſe hñs ad bonũ.& ideo vt diſcernar̃ virtus ab his, q̃ ſe hñt ſemper ad malũ,dr̃ qua recte viuir̃. Vt aũt diſcernar̃ ab his q̃ ſe hñt qñq; ad bonũ qñq; ad malũ dr̃,qua nullꝰ male vtir̃. Cã ãt efficiẽs virtutis ĩfuſę de qua diffinitio dar̃,Deus eſt,ꝓpter quod dr̃. Quã Deus in nobis ſine nobis operar̃,quę qdem aũt particula ſi auferar̃, reliquũ diffinitionis erit cõe oĩbus virtutibus ,& acquiſitis,& infuſis. Et nota , ꝙ bonum,quod ponir̃ in diffinitione virtutis non eſt bonum,quod conuertitur cũ ente,nec eſt in plus,q̃ qualitas,ſed eſt bonũ rõnis ſmꝰ qđ dicit Dio.4.ca.de di.no.ꝙ bonũ aĩę eſt ſm rõnẽ eſſe. Hic ergo ponitur qualitas ꝓ genere,bona verò dr̃ ad differẽtiã malarum qualitatũ aĩæ.i.vitiorũ . Dr̃ quoq; bona qm̃ a Deo bono datur,& bonos facit,& ad bona perducit. Mentis dr̃ ad differentiã qualitatũ,q̃ ſunt in corpore. Qua recte viuitur ponitur ad differentiã qualitatũ qbus recte intelligitur,ſicut eſt ſcientia. Sed nota,ꝙ eſt qdã rectitudo,q̃ conſiſtit circa res exteriores, quæ in vſum hoĩs ueniunt,q̃ ſunt ꝓpria materia iuſtitiæ,ſicut infra patebit. Alia eſt rectitudo,q̃ importat ordinẽ ad finẽ debitũ,& ad legẽ diuinã , q̃ eſt regula voluntatis humanæ , & iſta cõis eſt oĩ uirtuti,& de iſta dr̃,qua rectẽ uiuitur . Item nota,ꝙ virtute ꝑt aliquis male uti tanquam obiecto,puta cum male ſentit de virtute,cum odit eã vel ſuperbit de ea,non autem tanquam principio vſus,ita.ſ.ꝙ malus ſit actus uirtutis. Item nota,ꝙ uirtus infuſa cauſatur in nobis a Deo ſine nobis agentibus , non tñ ſine nobis conſentientibus,& ſic eſt intelligendum,quod dr̃. Quam Deus in nobis ſine nobis operatur. Quæ vero per nos aguntur Deus in nobis cauſat,nõ ſine nobis agẽtibus, ipſe.n.operatur in oĩ uoluntate,& natura. Dr̃ aũt virtus ſm ethymologiã quaſi vis intus,& hæc vis conſiſtit in aggreſſione arduorũ,in tolerãtia aduerſorũ,& in abſtinẽtia placitorũ. Itẽ dr̃ virtꝰ quaſi viror nitẽs, vel dr̃ uirtus quaſi virum tuens,vel virtus quaſi viri ſtatus.

De ſubiecto virtutis. *Diſt. II.*

CIrca ſm principale.ſ.de ſubiecto virtutis quæruntur ſex. Primo vtrum virtus ſit in potentia animæ ſicut in ſubiecto. Secundo vtrum vna virtus poſſit eſſe in pluribus potentijs. Tertio vtrum intellectus poſſit eſſe ſubiectum uirtutis. Quarto vtrum iraſcibilis,& concupiſcibilis. Quinto vtrum vires apprehenſiuæ ſenſitiuæ. Sexto vtrum voluntas. Ad primũ.ſ. vtrum uirtus ſit in potentia animæ ſicut in ſubiecto. Dicendum, ꝙ virtutem pertinere ad potentiam animæ tribus poteſt eſſe manifeſtum.

piſeſtē. Primo quidem ex ipſa ratione virtutis quę importat pfectionē potentiæ, perfectio aūt eſt in eo cuius eſt pfectio. Secūdo ex hoc, ꝙ eſt habitus operatiuus, vt ſupra oſtēſum eſt, oīs aūt operatio eſt ab aīa p aliq̄ potentiā. Tertio ex hoc, ꝙ diſponit ad optimū, optimū aūt eſt finis, q̄ vel eſt operatio rei, vel aliqd cōſuetū p operationē a potentia egredientē, vñ virtus humana eſt in potentia aiæ ſicut in ſubiecto. Ad ſm. ſ. vtrum vna virtus poſſit eſſe in pluribus potētijs. Dicēdū, ꝙ aliquid eſſe in duobus cōtingit dupliciter. Vno mō ſic ꝙ ex æquo ſit in vtroq;, & ſic impoſſibile eſt vnā virtutē eſſe in duabus potentijs, qa diuerſitas potētiarū attēdiť ſm generales cōditiones obiectorū, diuerſitas aūt habituū ſm ſpeciales, vñ vbicūq; eſt diuerſitas potētiarū, ibi eſt diuerſitas habituum, ſed non cōuertitur. Alio modo pōt aliquid eſſe in duobus vel in pluribus nō ex æquo, ſed ordine quodā, & ſic vna virtus pōt pertinere ad plures potētias, ita ꝙ in vna ſit principaliter, & ſe extendat ad alias p modū diffuſionis, vel per modū diſpoſitionis, ſm ꝙ vna potētia moueť ab alia, & ſm ꝙ vna potētia accipiť ab alia. Ad tertiū. ſ. vtrū intellectus poſſit eſſe ſubiectū virtutis. Dicēdū, ꝙ virtus ſicut dictū eſt, habitus eſt quo qs bene operať. Dupliciter aūt aliqs habitus ordinať ad bonū actū. Vno mō inquātum p hmōi habitum acquiriť hoī facultas ad bonum actum, ſicut p habitū Grāmaticæ habet hō facultatē recte loquendi, nō tñ grāmatica facit vt hō ſemp loquať recte, pt. n. grāmaticus barbarizare, & ſoleociſmū facere: & eadem rō eſt in alijs ſcientijs, & artibus. Alio mō aliqs habitus nō ſolū facit facultatē bene agendi, ſed ēt facit, ꝙ aliqs recte facultate vtať, ſicut iuſtitia nō ſolū facit, ꝙ hō ſit prōptæ uolūtatis ad iuſte operādū, ſed ēt facit vt iuſte opereť, & qa bonū ſicut, & ens nō dr ſimpliciter aliqd ſm id, qđ eſt in potētia, ſed ſm id, quod eſt actu. Ideo ab hmōi habitibus ſimpliciter dr hō bonum operari, & eſſe bonus, puta qa eſt iuſtus vel tēperatus, & eadē rō eſt de ſimilibus. Et qa virtus eſt, q̄ bonū facit habētē, & opus ei⁹ bonū reddit, hmōi habitus ſimplr dñr virtutes, qa reddunt bonum opus in actu, & ſimplr faciunt bonū habentē. Primi verò habit⁹ non ſimplr dñr virtutes, qa nō reddūt bonū opus niſi in quadā facultate, nec ſimplr faciunt bonum habentē. Nō, n. dr ſimplr aliquis bonus hō ex hoc, ꝙ eſt ſciēs vel artifex, ſed. dr bonus ſolum ſm qd, puta bonus grāmaticus aut bonus faber. Et pp hoc plerūq. ſcientia & ars cōtra virtutē diuiduntť, qñq; aūt virtutes dicuntur, vt patet in 7. Eth. Subiectum aūt habitus, q ſm quid dr virtus, pōt eſſe intellectus nō ſolum practicus, ſed & intellectiu⁹ abſq; oī ordine ad voluntatem. Sic. n. philoſophus in 7. Eth. ſciētiā ſapientiā, & intellectū, & ēt artē ponit eſſe intellectuales virtutes. Subiectū habitus, qui ſimplr dr virtus, non pt eſſe niſi voluntas vel aliqua potentia ſm ꝙ eſt mota a voluntāte. Cuius rō eſt, qa volūtas mouet oēs potētias q̄ aliqualiter ſunt rōnales ad ſuos actus. vt ſupra habitū eſt, & ideo ꝙ hō actu bene agat, contingit ex hoc, ꝙ hō habet bonā volūtatē, vñ virtus, q̄ facit bene agere in actu, nū ſolū in facultate, oportet ꝙ vel ſit in ipſa voluntate, vel in aliqua potentia, ſm ꝙ eſt a voluntate mota. Cōtingit autē intellectum a voluntate moueri ſicut & alias potentias. Cōſiderat. n. aliquis aliquid actu eo, ꝙ vult, & ideo intellectus ſm ꝙ habet ordinē ad voluntatē, pt eſſe ſubiectum virtutis ſimplr dictæ, & hoc mō intellectus ſpeculatiuus vel rō vel ſubiectū fidei. Moueť. n. intellectus ad aſſentiēdum his, q̄ ſunt fidei ex imperio voluntatis, nullus. n. credit niſi volens. Intellectus aūt practicus eſt ſubiectū prudentiæ, cum. n. prudentia ſit recta rō agibilium, requiritur ad prudētiā, ꝙ hō bene ſe habeat ad principia huiuſmodi rationis agendorum, quæ ſunt fines, ad quos bene ſe habet homo per rectitudinē voluntatis, ſicut ad principia ſpeculabilium per naturale lumen intellectus agentis, & ideo ſicut ſubiectum ſcientię, quæ eſt ratio recta ſpeculabilium, eſt intellectus ſpeculatiuus in ordine ad intellectum agentem, ita ſubiectū prudentiæ eſt intellectus practicus in ordine ad voluntatem rectā. Ad quartum. ſ. vtrum iraſcibilis, & concupiſcibilis poſſint eſſe ſubiectū virtutis. Dicendum, ꝙ iraſcibilis, & concupiſcibilis dupliciter poſſunt conſiderari. Vno mō ſm ſe inquātū ſunt partes appetitus ſenſitiui, & hoc mō non competit eis, ꝙ ſint ſubiectum virtutis. Alio mō poſſunt conſiderari inquantum participant rōnē, p hoc natæ ꝙ ſunt rōni obedire, & ſic iraſcibilis vel concupiſcibilis pt eſſe ſubiectum virtutis humanæ, ſic. n. eſt principium humani actus inquantum participat rōnem, & ēt in his potentijs virtutes neceſſe eſt ponere, ꝙ in iraſcibili, & concupiſcibili ſint aliquę virtutes. Actus. n. q pgrediť ab vna potentia ſm ꝙ eſt ab alia mota, non pōt eſſe perfectus niſi vtraq; potentia ſit bene diſpoſita ad actum, ſicut actus artificis nō pt eſſe congruus niſi artifex ſit bene diſpoſitus ad agendum, & etiā ipſum inſtrumentum. In his igitur circa q̄ operatur iraſcibilis, & concupiſcibilis, ſm ꝙ ſunt a rōne motę, neceſſe eſt vt aliquis habitus pficiēs ad bene agendum ſit non ſolum in rōne, ſed etiam in iraſcibili, & concupiſcibili, & qa bona diſpoſitio potentiæ motæ attenditur ſecundum conformitatē ad potētiā mouētē, ideo virtus, q̄ eſt in iraſcibili, & in concupiſcibili nihil aliud eſt, q̄ habitualis conformitas iſtarū potentiarum ad rōnē. Ad quintū, vtrū vires apprehenſiuæ ſenſitiuæ poſſint eſſe ſubiectū virtutis. Dicēdum, ꝙ in viribus ſenſitiuis apprehēſiuis interius ponunť aliqui habitus, qđ patet ex hoc pcipue, qđ philo. dicit in lib. de memoria, ꝙ in memorādo vnū poſt aliud, operať cōſuetudo, q̄ eſt quaſi qdā natura. Nihil autē eſt aliud habitus cōſuetudinalis, q̄ habitudo acquiſita p conſuetudinē, q̄ eſt in moto naturæ, vñ de virtute dicit Tullius in Rhetorica ſua, ꝙ eſt habitus in modum naturæ rōni conſentaneus. In hoīe tñ id, qđ ex conſuetudine acquiritur in memoria, & alijs viribus apprehenſiuis ſenſitiuis nō eſt habitus p ſe, ſed aliqd annexum habitibus intellectiuę partis, vt ſupra dictum eſt. Sed tñ ſiqui ſunt habitus in talibus virib⁹, virtutes dici non poſſunt. Virtus. n. eſt habitus pfectus quo non contingit niſi bonum operari, vñ oportet, ꝙ virtus ſit in illa potētia q̄ eſt conſummatiua boni operis. Cognitio aūt veri non conſumatur in viribus ſenſitiuis apprehenſiuis, ſed hmōi vires ſunt quaſi præparatoriæ ad cognitionē intellectiuā, & ideo I huiuſmodi viribus non ſunt virtutes qbus cognoſciť uerum, ſed magis intellectu vel ratione. Ad ſextum. ſ. vtrū voluntas poſſit eſſe ſubiectum virtutis, dicendū, ꝙ cū p habitum pficiť potentia ad agendum, ibi indiget potētia habitu pficiente ad bene agendū, q qdem habitus eſt virtus, vbi ad hoc non ſufficit ppria ratio potētiæ. Oīs aūt potētiæ ppria ratio attendiť in ordine ad obiectū, vñ cum ſicut dictū eſt, obiectū volūtatis ſit bonū rationis volenti pportionatū, quantū ad hoc non indiget voluntas virtute pficiente, ſed ſi quod bonum immineat hoī volendum, quod excedat pportionem volentis, ſiue quantum ad totam ſpeciem humanā, ſicut bonum diuinum, quod tranſcendit limites humanæ naturæ, ſiue quantum ad indiuiduum ſicut bonum proximi, vbi voluntas indiget virtute, & ideo huiuſmodi virtutes, quæ ordinant affectum hominis in Deum vel proximum ſunt in voluntate ſicut in ſubiecto, ut charitas, iuſtitia, & huiuſmodi.

De diſtinctione virtutum intellectualium. *Diſt. III.*

Circa tertiū principale. ſ. de diſtinctione uirtutum intellectualiū qrunť quinq;. Primo vtrum habitus intellect⁹ ſpeculatiui ſint virtutes. Secundo utrum ſint tres. ſ. ſapientia, ſcientia, & intellectus. Tertio vtrū habitus intellectualis, qui eſt ars ſit uirtus. Quarto vtrū prudentia ſit virtus diſtincta ab arte. Quinto vtrū prudentia ſit virtus neceſſaria hoī. Ad primum. ſ. vtrū habitus intellectuales ſpeculatiui ſint virtutes, dicendū, ꝙ cū hoīs virtus dicať in ordine ad bonū ſicut ſupra dictum eſt, duplici ratione aliquis habitus dr virtus, vt ſupra dictū eſt. Vno modo qa facit facultatē bene operādi. Alio modo qa cum facultate facit ēt vſum bonū, & hoc ſicut ſupra dictū eſt, ptinet ſolū ad illos habitus, q reſpiciūt partē appetitiuā, eo ꝙ vis appetitiua aīa eſt, q̄ facit uti oībus potentijs, & habitibus. Cū igiť habitus intellectuales ſpeculatiui non pficiāt partē appetitiuā, nec aliquo modo ipſam reſpiciāt, ſed ſolā intellectiuā, poſſunt qdē dici virtutes inquātum faciūt facultatē bonę operationis, q̄ eſt conſideratio veri, hoc. n. eſt bonum opus intellectus, non tñ dicuntur virtutes ſecundo modo quaſi faciētes bene uti potētia ſeu habitu. Ex hoc. n. ꝙ aliquis habet habitum ſcientiæ ſpeculatiuæ non inclinatur ad utendum, ſed ſit potens ſpeculari verum in his quorum habet ſcientiā, ſed ꝙ utať ſcientia habita, hoc eſt mouente uoluntate. Et ideo uirtus, q̄ perficit uoluntatē ut charitas uel iuſtitia facit ēt bene uti huiuſmodi ſpeculatiuis habitibus, & ſm hoc etiā in actibus horū habituum pōt eſſe meritum ſi ex charitate fiant, ſicut Greg. dicit in 7. Moraliū. Quòd conteplatiua eſt maioris meriti, q̄ actiua. Ad ſm. ſ. utrum conuenienter diſtinguātur tres virtutes intellectuales ſpeculatiuę. ſ. ſapientia, ſcientia, & intellectus, dicendum ꝙ ſicut iam dictum eſt, uirtus intellectualis ſpeculatiua eſt per quam intellectus pficitur ad conſiderādū uerum, hoc autem eſt bonum opus eius. Verum autem eſt dupliciter conſiderabile. Vno modo ſicut per ſe notum. Alio modo ſicut per aliud notum, quod autem eſt per ſe notum ſe habet ut principium, & percipitur ſtatim ab intellectu, & ideo habitus pficiens intellectum ab huiuſmodi ueri conſideratione uocatur intellectus, qui eſt habitus principiorum: uerum autem quod eſt per aliud notum non ſtatim percipitur ab intellectu, ſed per inquiſitionem rationis, & ſe habet in ratione termini. Quod quidem poteſt eſſe dupliciter, uno modo ut ſit ultimum in aliquo genere, alio modo vt ſit ultimum reſpectu totius cognitionis humanæ, & quia ea, quæ ſunt poſterius nota quo ad nos ſunt priora, & magis nota ſecundum naturam, ut dicitur in primo Phyſicorum. Ideo id, quod eſt ultimum reſpectu totius cognitionis humanæ, eſt id quod eſt primum, & maxime cognoſcibile ſm naturam, & circa huiuſmodi eſt ſapientia, quæ conſiderat altiſ-

ſimas

ſimas cauſas. vt dr̃ in primo Meth. Vñ conuenienter indicat, & ordinat de oĩbus, quia iudicium perfectum, & vniuerſale haberi non poteſt niſi per reſolutionẽ ad primas cauſas. Ad id vero quod eſt vltimum in hoc vel illo genere cognoſcibilium perficit intellectũ ſcia. & ideo ſm diuerſa genera ſcibiliũ ſunt diuerſi habitus ſcientiarum, cũ tñ ſapientia non ſit niſi vna. Ad tertium, ſ. vtrum ars ſit intellectualis. dicendum ꝙ ars nihil eſt aliud quàm ratio recta aliquorũ operũ faciendorũ. quorum tñ bonum non conſiſtit in eo, ꝙ appetitus humanus aliquo modo ſe habet, ſed in eo, ꝙ ipſum opus quod ſit in ſe bonum eſt. Non .n. pertinet ad laudem artificis inquantũ artifex eſt qua voluntate opus faciat, ſed quale ſit opus quod facit. Sic igitur ars proprie loquendo habitus operatiuus eſt, & tñ in aliquo conuenit cum habitibus ſpeculatiuis, quia ẽt ad ipſos habitus ſpeculatiuos pertinet qualiter ſe habeat res quas conſiderãt. non autẽ qualiter ſe habeat appetitus humanus ad illas. dummodo .n. geometer verũ demonſtret, non refert qualiter ſe habeat ſm appetitiuã partẽ, vtrũ, ſ. ſit lætus vel iratus. ſicut nec in artifice refert vt dictum eſt. & ideo eo modo ars habet rõnem virtutis, ſicut & habitus ſpeculatiui, inquantum, ſ. nec ars nec habitus ſpeculatiuus faciunt bonũ opus quantũ ad vſum quod eſt proprium virtutis perficientis appetitum, ſed ſolum quantum ad facultatem bñ agendi. Ad quartum, ſ. vtrum prudentia ſit virtus diſtincta ab arte, dicendum ꝙ vbi inuenit̃ diuerſa rõ virtutis, ibi oportet virtutes diſtingui. dictum eſt aũt ꝙ aliquis habitus habet rõnem virtutis ex hoc ſolum, ꝙ facit facultatẽ boni operis, aliquis aũt ex hoc, ꝙ facit non ſolum facultatem boni operis, ſed ẽt vſum. Ars autem facit ſolam facultatem boni operis, quia non reſpicit appetitum. prudentia autem nõ ſolum facit facultatem boni operis ſed etiam vſum. Reſpicit .n. appetitum tanquàm præſupponens rectitudinem appetitus, cuius differentiæ ratio eſt, quia ars eſt recta ratio factibilium. prudentia vero eſt recta rõ agibilium. Differt aũt facere, & agere, quia vt dr̃ in 9. Meth. Factio eſt actus tranſiens in exteriorem materiam. ſicut ædificare, ſecare, & hmõi. Agere autem eſt actus permanens in ipſo agente, ſicut videre, vel velle & hmõi. Sicut igitur hoc modo ſe habet prudentia ad hmõi actus humanos qui ſunt vſus potentiarum, & habituũ, ſic ſe habet ars ad exteriores factiones. Perfectio autem & rectitudo rõnis dependet ex principijs ex quibus ratio ſimulat, ſicut dictum eſt quòd ſcientia dependet ab intellectu qui eſt habitus principiorum, & præſupponit ipſum. In humanis autem actibus ſe habẽt fines ſicut principia in ſpeculatiuis. vt dr̃ in 7. Ethi. Et ideo ad prudentiam, quæ eſt recta ratio agibilium, requiritur quòd homo ſit bene diſpoſitus circa fines. quod quidẽ eſt per appetitum rectum, & ideo ad prudentiam requiritur moralis virtus per quam ſit appetitus rectus: bonum autem artificialium nõ eſt bonum appetitus humani: ſed bonum ipſorum operum artificialium & ideo ars non præſupponit appetitum rectum. Et inde eſt ꝙ magis laudatur artifex qui nolens peccat, quàm qui volens peccat. Magis autem contra prudentiam eſt ꝙ aliquis peccet nolens q̃ volens, quia rectitudo voluntatis eſt de ratione prudentiæ. non autem de ratione artis. ſic igitur patet quòd prudentia eſt virtus diſtincta ab arte. Ad quintum, ſ. vtrum prudentia ſit virtus neceſſaria hoĩ. dicendum ꝙ prudentia eſt virtus maxime neceſſaria ad vitam humanam. Bene .n. viuere conſiſtit in bene operari. Ad hoc autem ꝙ aliquis bene operetur, nõ ſolum requiritur quid ſed quomodo faciat: vt, ſ. ſm electionem rectam operetur non ſolum ex impetu aut paſſione. Cũ autem electio ſit eorum, quæ ſunt ad finem, rectitudo electionis duo requirit, ſ. debitum finem, & id quod conuenienter ordinatur in debitum finem. Ad debitum autem finem homo cõuenienter diſponitur per virtutem, quæ perficit partem animę appetitiuam, cuius obiectum eſt bonum, & finis. Ad id autem quod diſponitur in finẽ debitum oportet ꝙ homo directè diſponatur per habitum rationis, quia conſiliari, & eligere quæ ſunt eorum, quæ ſunt ad finẽ, ſunt actus rationis, & ideo neceſſe eſt in ratione eſſe aliquã virtutem intellectualem per quam perficiatur ratio ad hoc, quòd conuenienter ſe habeat ad ea, quæ ſunt ad finem, & hæc virtus eſt prudentia: vnde prudentia eſt virtus neceſſaria ad bene viuendum.

De diſtinctione virtutum. Diſt. IIII.

CIrca quartum principale, ſ. de diſtinctione virtutum moralium ab intellectualibus quæruntur quinq;. Primo vtrũ oĩs virtus ſit moralis. Secundo vtrum virtus moralis diſtinguatur ab intellectuali. Tertio vtrum virtus ſufficienter diuidatur per intellectualem, & moralẽ. Quarto vtrũ virtus moralis poſſit eſſe ſine intellectuali. Quinto vtrum econuerſo intellectualis poſſit eſſe ſine morali. Ad primum, ſ. vtrum oĩs virtus ſit moralis: dicendum ꝙ ad huius euidentiam conſiderare oportet quid ſit mos. ſic .n. ſcire poterimus, quæ ſit moralis virtus. Mos autem duo ſignificat, quandoque .n. ſignificat conſuetudinem, ſicut dicitur Actu. 12. Niſi circumcidamini ſecundum morem Moyſi non poteritis ſalui fieri. Quandoque vero ſignat inclinationem quandam naturalem, vel quaſi naturalẽ ad aliquid agendum: vnde etiam brutorum animalium dicũtur aliqui mores. vnde dr̃ 2. Mach. 11 ꝙ quaſi Leonum more irruentes in hoſtes proſtrauerint eos. & ſic accipitur mos in Pſal. vbi dr̃. Qui habitare facit vnius moris in domo. & hæ quidem duę ſignificationes in nullo diſtinguuntur apud Latinos quantum ad vocem. In græco autem diſtinguntur. nam Ethos quod apud nos morem ſignificat, qñque habet primam longam: & ſcribitur per illam literam græcam η. Qñque autem habet primam correptam, & ſcribitur per ε. Dr̃ aũt virtus moralis a more ſm ꝙ mos ſignificat quandam inclinationẽ naturalem, vel quaſi naturalem ad aliquid agendum, & huic ſignificationi moris propinqua eſt alia ſignificatio qua ſignificat cõſuetudinem. Nam conſuetudo quodammodo vertitur in naturam, & facit inclinationem ſimilem naturali. Manifeſtum eſt autem quòd inclinatio ad actum propriè conuenit appetitiuę virtuti. cuius eſt mouere omnes potentias ad agendum, vt ex ſupradictis patet. & ideo non omnis virtus dicitur moralis, ſed ſolum illa, quæ eſt in vi appetitiua. Ad ſecundum, ſ. vtrum virtus moralis diſtinguatur ab intellectuali. dicendum ꝙ omnium humanorum operum principium primum ratio eſt, & quæcunque alia principia humanorum operum inueniantur quodammodo rationi obediunt, diuerſimodè tamen. Nam quędã obediunt rationi oĩno ad nutum abſque omni contradictione, ſicut corporis membra ſi fuerint in ſua natura conſiſtentia. ſtatim .n. ad imperium rationis manus aut pes mouetur ad opus. vñ Philoſophus dicit in primo politicę. ꝙ aĩa regit corpus diſpotico principatu. i. ſicut dñs ſeruũ, qui contradicendi nõ hẽt. Poſuerunt igitur quidã, ꝙ oĩa principia actiua, q̃ ſunt in hoĩe, hoc modo ſe hñt ad rationem: qđ quidem, ſi verum eſſet, ſufficeret, ꝙ ratio eſſet perfecta ad bene agendum: vnde virtus, cum ſit habitus, quo perficimur ad bene agendum, ſequeretur, ꝙ in ſola ratione eſſet: & ſic nulla virtus eſſet niſi intellectualis. Et hæc fuit opinio Socratis, qui dixit oẽs virtutes eſſe prudẽtias, vt dr̃ in 6. Ethic. vnde ponebat, ꝙ homo ſcientia in eo exiſtente peccare non poterat: ſed ſi quicunque peccabat, pp ignorantiam peccabat, hoc autem procedit ex ſuppoſitione falſi. Pars enim appetitiua obedit rationi non oĩno ad nutum, ſed cũ aliqua contradictione, vnde Phil. dicit in I. Polit. ꝙ ratio imperat appetitiuo principatu politico, quo ſ. aliquis præeſt liberis, qui hñt ius in aliquo contradicẽdi. Vnde Aug. dicit, ꝙ interdum pcedit intellectus: ſequit̃ tardus, aut nullus affectus: intantum, ꝙ qñque paſſionibus, vel habitibus appetitiuæ partis hoc agit̃, vt vſus rationis in particulari impediat̃, & ſm hoc aliqualiter verũ eſt, ꝙ Socrates dixit, ꝙ ſcientia pñte non peccat̃, ſi tñ hoc extẽdat̃ vſque ad vſum rationis in particulari eligibili. Sic igit̃ ad hoc, ꝙ hõ bene agat, reqrit̃, ꝙ nõ ſolũ rõ ſit bene diſpoſita per habitũ virtutis intellectualis: ſed ẽt, ꝙ vis appetitiua ſit bene diſpoſita per habitum virtutis moralis: ſicut igit̃ appetitus diſtinguit̃ a ratione, ita virtus moralis diſtinguitur ab intellectuali: vnde ſicut appetitiuũ eſt principium humani actus, ſm ꝙ participat aliqualiter rationẽ, ita habitus moralis habet rationem virtutis humanæ inquãtum rationi conformat̃. Commendabilis eſt autem virtus moralis pluſquã intellectualis ratione exempli, quia Chriſtus & oẽs ſancti magis ſtuduerunt inducere hoĩes ad morales, q̃ ad intellectuales, & magis exercitauerunt ſe in iſtis, q̃ in illis. Ecc. 44. Laudemus viros glorioſos & parentes noſtros, Sequit̃: Hoĩes magni virtute, &c. Item ratione effectus, quia virtus expellit peccatum, ſcientia nõ. Item rõne originis, quia virtus a Deo infundit̃, ſcientia per ſtudium acquirit̃. Item rõne finis, q͞a finis virtutis eſt gloria, nõ ſciẽtiæ. Item rõne obiecti, q͞a obiectũ virtutis eſt bonũ, ſcientię vero verum. Item rõne ſecuritatis, quia ſecurius eſt eſſe bonum, q̃ eſſe philoſophũ. Item rõne mali vitãdi, q͞a ſi primi parẽtes manum extendiſſent ad lignũ vitę, ſicut ad lignũ ſciẽtiæ, nõ incurriſſent tot mala in ſe & in poſteris. Ad tertiũ. ſ. vtrũ virtus ſufficienter diuidat̃ per intellectualem & moralẽ. Dicẽdũ, ꝙ virtus humana eſt quidã habitus perficiens hoĩem ad bene operãdum. Principiũ aũt humanorum actuum in hoĩe nõ eſt niſi duplex. ſ. intellectus, ſiue ratio & appetitus: hæc .n. ſunt duo mouentia in hoĩe, vt dr̃ in 3. de Ani. vnde oĩs virtus humana, oportet, ꝙ ſit perfectiua alicuius iſtorũ principiorũ. Siquidẽ igit̃ ſit perfectiua intellectus ſpeculatiui, vel practici ad bonum oĩs: actũ erit virtus intellectualis, ſi autẽ ſit perfectiua partis appetitiuæ, erit virtus moralis: vnde relinquit̃, ꝙ oĩs virtus humana, vel eſt intellectualis, vel moralis. Ad quartum. ſ. vtrum virtus moralis poſſit eſſe

ſine intellectuali. Dicẽdũ, ꝙ virtus moralis põt quidem eſſe ſine quibuſdã intellectualibus virtutibus, ſicut ſine ſcientia ſapientiã & arte, non aũt põt eſſe ſine intellectu, & prudentia. Sine prudẽtia quidem eſſe non põt moralis virtus, quia moralis virtus eſt habitus electiuus. i. faciens bonã electionem. Ad hoc aũt ꝙ electio ſit bona, duo requirunt̃. Primo, vt ſit debita intentio finis, & hoc fit per virtutem moralem, q̃ vim appetitiuã inclinat ad bonũ conueniens rõni, qd̃ eſt finis debitus. Secũ ꝙ homo rectè accipiat ea q̃ ſunt ad finem, & hoc non põt eſſe niſi per rõnem rectè conſiliantẽ, iudicantẽ, & præcipientẽ, qd̃ pertinet ad prudentiã, & ad virtutes ſibi annexas, vt ſupra dictum eſt, vñ virtus moralis ſine prudentia eſſe non põt, & per conſequens neq; ſine intellectu per intellectum. n. cognoſcunt̃ principia naturaliter nota tã in ſpeculatiuis, q̃ in operatiuis, vnde ſicut recta rõ in ſpeculatiuis in quantum procedit ex principijs naturaliter cognitis pſupponit intellectũ principiorum, ita & prudentia q̃ eſt recta rõ agibilium. Ad quintum. ſ. vtrũ intellectualis virtus poſſit eſſe ſine morali. Dicendũ, ꝙ aliæ virtutes intellectuales ſine virtute morali eſſe pñt, ſed prudentia ſine morali virtute eſſe nõ põt. Cuius rõ eſt: quia prudentia eſt recta rõ agibilium, non aũt ſolũ in vniuerſali, ſed in particulari, in quib. ſunt actiones, recta aũt rõ præexigit principia ex quibus non procedit, oportet autẽ rõnem circa particularia procedere non ſolũ ex principijs vniuerſalibus, ſed & ex principijs particularib. Circa principia quidem vniuerſalia agibilium hõ rectè ſe hẽt per naturalem intellectum principiorum, per quem hõ cognoſcit, ꝙ nullũ malum eſt agendũ, vel & per aliquam ſcientiam practicam, ſed hoc nõ ſufficit ad rectè ratiocinandum circa particularia. Contingit. n. qñq; ꝙ hmõi principium vniuerſale cognitum per intellectum vel ſcientiã corrumpit̃ in particulari per aliquã paſſionem, ſicut concupiſcenti, qñ concupiſcentia vincit, vr̃ hoc eſſe bonũ quod concupiſcit, licèt ſit contra vniuerſale iudicium rationis, & ideo ſicut homo diſponitur ad rectè ſe habendum circa principia vniuerſalia per intellectum naturalem, vel per habitum ſcientiæ, ita ad hoc ꝙ rectè ſe habeat circa principia particularia agibilium, quæ ſunt fines, oportet, ꝙ perficiatur per aliquos habitus ſecundum quos fiat quodammodo homini connaturale rectè iudicare de fine, & hoc fit per virtutem moralem. Virtuoſus. n. rectè iudicat de fine virtutis, quia qualis vnuſquiſq; eſt, talis finis vr̃ ei, vt dr̃ in 4. Ethi. & ideo ad rectam rationem agibilium, quæ eſt prudentia requiritur quòd homo habeat virtutem moralem.

De diſtinctione virtutum. *Diſt.* V.

Circa quintum principale. ſ. de diſtinctione virtutum moralium per cõparationem ad paſſiones quæruntur quinque. Primo vtrum virtus moralis ſit paſſio. Secũ vtrum virtus moralis poſſit eſſe cum paſſione. Tertio vtrum poſſit eſſe cum triſtitia. Quarto vtrum virtus moralis poſſit eſſe circa paſſionem. Quinto vtrum aliqua virtus moralis poſſit eſſe ſine paſſione. Ad primum. ſ. vtrum moralis virtus ſit paſſio, dicendum ꝙ virtus moralis nõ põt eſſe paſſio, & hoc patet triplici ratione. Primo quidem quia paſſio eſt motus quidam appetitus ſenſitiui, vt ſupra dictum eſt, virtus aũt moralis non eſt motus aliquis ſed magis principium appetitiui motus habitus quidam exiſtẽs. Secũ, quia paſſiones ex ſeipſis non habent rõnem boni, vel mali, bonum. n. vel malum hominis eſt ſecũ rationem, vnde paſſiones ſecũ ſe conſideratæ ſe habent & ad bonum, & ad malum, ſecũ ꝙ pñt conuenire rationi, vel non conuenire, nihil aũt tale põt eſſe virtus, cum virtus ſolum ſe habeat ad bonum, vt ſupra dictum eſt. Tertio, quia dato ꝙ aliqua paſſio ſe habeat ſolum ad bonum vel ſolum ad malum ſecũ aliquem modum, tñ motus paſſionis in quantum paſſio eſt, principium hẽt in ipſo appetitu, & terminum in ratione, in cuius conformitatem appetitus tendit. Motus aũt virtutis eſt econuerſo principium habens in ratione, & terminum in appetitu, ſecũ ꝙ a ratione mouetur. vñ in diffinitione virtutis moralis dr̃ in 2. Ethic. ꝙ eſt habitus electiuus in medietate conſiſtens determinata ratione prout ſapiens determinabit. Ad ſecũ. ſ. vtrum virtus moralis poſſit eſſe cũ paſſione, dicendũ ꝙ circa hoc fuit diſcordia inter ſtoycos, & peripateticos, ſicut Aug. dicit in 9. de Ciui. Dei. Stoyci. n. poſuerunt, ꝙ paſſiones animæ non põt eſſe in ſapiente ſiue virtuoſo. Peripatetici vero quorum ſectam Ariſtoteles inſtituit, vt Aug. dicit in 8. de Ciui. Dei, poſuerunt ꝙ paſſiones ſimul cum virtute morali eſſe pñt, ſed ad medium reductæ. Hæc aũt diuerſitas, ſicut Aug. dicit ibidem, magis erat ſecũ verba q̃ ſecũ rerum ſniãs quia. n. ſtoyci non diſtinguebant inter appetitum intellectiuum qui eſt voluntas, & inter appetitum ſenſitiuum, qui per iraſcibilem, & concupiſcibilem diuiditur, nec diſtinguebant in hoc paſſiones animæ ab alijs affectionibus humanis, ꝙ paſſiones animæ ſunt motus appetitus ſenſitiui. Aliæ vero affectiones q̃ non ſunt paſſiones ſunt motus appetitus intellectiui, qui dr̃ voluntas, ſicut peripatetici, diſtinxerunt ſed ſolũ quantum ad hoc ꝙ paſſiones eſſe dicebant quaſcunque affectiones rõni repugnantes, quæ ſi ex deliberatione oriantur, in ſapiente ſeu virtuoſo eſſe non pñt, ſi autem ſubito oriantur, hoc in virtuoſo põt accidere, eo ꝙ animi viſa quæ appellant fantaſias non ſunt in pñte nr̃a vtrum aliqñ incidant animo, & cum non veniunt ex terribilibus rebus neceſſe eſt, vt ſapientis animum moueant, ita vt paulilper paueſcat, vel metu, vel triſtitia contrahatur tanquam his paſſionibus præuenientibus rõnis officium, nec tñ approbant iſta eis q̃ conſentiunt, vt Aug. narrat in 9. de Ciui. Dei, ab A. Gellio dictum, ſic igitur ſi paſſiones dicantur inordinatæ affectiones non pñt eſſe in virtuoſo, ita ꝙ poſt deliberationem eis conſentiatur, vt ſtoyci poſuerunt. Si vero paſſiones dicantur quicunq; motus appetitus ſenſitiui, ſic pñt eſſe in virtuoſo ſecũ ꝙ ſunt a ratione ordinatæ. Vñ Ariſt. dicit in 2. Ethi. ꝙ non bene quidam determinant virtutes impaſſibilitates quaſdam, & quietes, qm̃ ſimpliciter dñt, ſed deberent dicere ꝙ ſunt quietes a paſſionibus, q̃ ſunt vt non oportet, & qñ non oportet. Ad tertiũ. ſ. vtrum virtus moralis poſſit eſſe cum triſtitia, dicendum ꝙ ſicut Aug. dicit. 14. de Ciu. Dei. ſtoyci voluerunt pro tribus perturbationibus in animo ſapientis eſſe tres eupatias. i. tres bonas paſſiones, pro cupiditate. ſ. voluntatem, pro lætitia gaudium, pro metu cautionem. Pro triſtitia vero negauerunt poſſe aliquid in animo ſapientis duplici ratione. Primo quidem quia triſtitia eſt de malo qd̃ iã accidit, nullam aũt malum æſtimant poſſe accidere ſapienti, crediderunt. n. ꝙ ſicut ſolum hominis bonũ eſt virtus bona aũt corporalia nulla bona hominis ſunt, ita ſolum hominis inhoneſtum eſt malũ, qd̃ in virtuoſo eſſe non põt, ſed hoc irrationabiliter dr̃, cum. n. hõ ſit ex anima & corpore cõpoſitus, id qd̃ confert ad vitã corporis conſeruandum aliqd̃ bonũ hominis eſt, non tñ maximum quia eo põt hõ malè vti: vnde & malum huic bono contrarium in ſapiente eſſe põt, & triſtitiam moderatam inducere. Præterea & ſi virtuoſus ſine graui peccato eſſe poſſit; nullus tñ inuenitur qui abſq; leuibus peccatis vitam ducat, ſm̃ illud. 1. Ioh. 1. Si dixerimus, ꝙ peccatum non habemus, nos ipſos ſeducimus. Tertio quia virtuoſus, & ſi peccatum graue non habeat forte qñq; habuit, & de hoc laudabiliter dolet, ſm̃ illud 2. ad Corin. 7. Quæ ſm̃ Deum eſt triſtitia, pœñiam in ſalutem ſtabilem operat̃. Quarto, quia põt & dolere laudabiliter de peccato alterius, vnde eo modo quo virtus moralis compatitur alias paſſiones rõne moderatas, compatitur & triſtitiam. Secundo mouebantur ex hoc ꝙ triſtitia eſt de præſenti malo, timor autem de malo futuro, ſicut delectatio eſt de bono præſenti, deſiderium vero de bono futuro. Poteſt autem hoc ad virtutem pertinere, quòd aliquis bono habito fruatur, vel non ſolum habitum habere deſideret: vel quia etiam malum futurum caueat, ſed quòd malo præſenti animus hominis ſubſternatur, quod fit per triſtitiam, omnino videtur contrarium rationi, vnde cum virtute eſſe non poteſt. Sed hoc irrationabiliter dicitur. Eſt enim aliquod malum quod poteſt eſſe virtuoſo præſens, vt dictum eſt, quod quidem malũ ratio deteſtatur, vnde appetitus ſenſitiuus in hoc ſequitur deteſtationem rationis, quòd de huiuſmodi malo triſtatur, moderatè tamen ſecundum rationis iudicium. Hoc autem pertinet ad virtutem, vt appetitus ſenſitiuus rationi cõformetur, vt dictum eſt. Vnde ad virtutem pertinet, ꝙ triſtetur moderatè in quibus triſtandum eſt, ſicut & Philoſophus dixit in 2. Ethic. & hoc etiam vtile eſt ad fugiendum mala, ſicut enim bona propter delectationem promptius quæruntur, ita mala propter triſtitiam fugiuntur fortius. Sic igitur dicendum eſt, ꝙ triſtitia de his quæ conueniunt virtutis non poteſt ſimul eſſe cum virtute: quia virtus in proprijs delectatur, ſed de his quæ quocunque modo repugnant virtuti virtus moderatè triſtatur. Ad quartum. ſ. vtrum omnis virtus moralis ſit circa paſſiones. Dicendum, ꝙ virtus moralis perficit appetitiuam partem animæ ordinando ipſam in bonũ rationis. Eſt autem rationis bonũ id quod eſt ſm̃ rationem moderatum ſeu ordinatum, vnde circa omne id quod contingit ratione ordinari, & moderari, contingit eſſe virtutem moralem, ratio autem ordinat non ſolum paſſiones appetitus ſenſitiui ſed etiam operationes appetitus intellectiui, qui eſt voluntas, q̃ non eſt ſubiectum paſſionis, vt ſupradictum eſt imperantur. Et ideo non omnis virtus moralis eſt circa paſſiones, ſed quædam circa paſſiones, quædam circa operationes. Ad quintum ſcilicet vtrum virtus moralis poſſit eſſe ſine paſſione. Dicendum, quòd ſi paſſiones dicamus affectiones inordinatas, ſicut ſtoyci poſuerunt, ſic manifeſtum eſt, quòd virtus perfecta eſt ſine paſſionibus. Si vero paſſiones dicamus omnes motus appetitus ſenſitiui, ſic planum eſt, quòd virtutes morales, quæ ſunt circa paſſiones, ſicut circa propriam materiam, ſine paſſionibus eſſe non poſſunt. Cuius ratio eſt: quia ſecundum hoc ſequeretur, ꝙ virtus moralis faceret appetitũ ſenſitiuum omnino ociosum, Non autem

ad

ad virtutẽ pertinet, ꝙ ea quæ ſubiecta ſunt rõni, a proprijs actibus vacent, ſed ꝙ exequantur Imperiũ rõnis proprios actus agẽdo, vñ ſicut virtus membra corporis ordinat ad actus exteriores debitos, ita appetitum ſenſitiuum ad motus proprios ordinatos. Virtutes vero morales quæ nõ ſunt circa paſſiones ſed circa operationes, pñt eſſe ſine paſſionibus, & hmõi virtus eſt iuſtitia, quia per eas applicatur voluntas ad proprium actum qui non eſt paſſio, ſed tñ ad actum iuſtitiæ ſequitur gaudium ad minus in voluntate, quod eſt paſſio, & ſi hoc gaudium multiplicetur per iuſtitiæ perfectionem, fiet gaudij redundantia vſq; ad appetitum ſenſitiuum, ſecundum quòd vires inferiores ſequuntur motum ſuperiorem, vt ſupra dictum eſt, & ſic per redundantiam hmõi quanto magis fuerit perfectior tanto magis paſſionem cauſat.

De diſtinctione virtutum. *Diſt.* VI.

Circa ſextum .ſ. de diſtinctione virtutum moralium ab inuicem quæruntur quinq;. Primo vtrum ſit vna virtus moralis tñ. Scđo vtrum virtutes morales, quæ ſunt circa paſſiones, diſtinguantur ab illis, quæ ſunt circa operationes. Tertio vtrum circa operationes ſit tñ vna virtus moralis. Quarto vtrum circa diuerſas paſſiones ſint diuerſæ virtutes morales. Quinto vtrum virtutes morales diſtinguantur ſecundum diuerſa obiecta paſſionum. Ad primum .ſ. vtrum ſit tñ vna virtus moralis. Dicendum, ꝙ ſicut ſupra dictũ eſt, virtutes morales ſunt habitus quidam appetitiuæ partis, habitus aũt ſpecie differunt ſm ſpeciales drias obiectorum, vt ſupra dictum eſt, ſpecies aũt obiecti appetibilis ſicut & cuiuslibet rei attenditur ſm formam ſpecificam q eſt ab agente. Eſt aũt conſiderandum, ꝙ materia patientis ſe hẽt ad agens dupliciter. Cumq; .n. recipit formam agentis ſm eandem rõnem prout eſt in agente, ſicut eſt in oĩbus agentibus vniuocis, & ſic neceſſe eſt, ꝙ ſi agens eſt vnum ſpecie, ꝙ materia recipiat formam vnius ſpeciei, ſicut ab igne non gñatur vniuocè niſi aliquid exiſtens in ſpecie ignis. Aliqñ vero materia recipit formam ab agente non ſm eandem rõnem prout eſt in agente, ſicut patet in generantibus non vniuocis, vt animal gñatur a ſole, tunc formæ receptæ in materia ab eodem agente non ſunt vnius ſpeciei, ſed diuerſificantur ſm diuerſam proportionẽ materiæ ad recipiendum influxum agentis, ſicut videmus quòd ab vna actione Solis generãtur per putrefactionem animalia diuerſarum ſpecierum ſm diuerſam proportionem materiæ. Manifeſtum eſt autem ꝙ in moralibus ratio eſt, ſicut imperans, & mouens, vis aũt appetitiua eſt, ſicut imperata, & mota. Non aũt appetitus recipit impreſſionem rõnis quaſi vniuocè, puta non fit rõnale per eſſentiam ſed per participationem, vt dr̃ in 1. Ethi. vñ appetibilia ſm motionem rõnis conſtituuntur in diuerſis ſpeciebus, ſm ꝙ diuerſimodè ſe habent ad rõnem, & ita ſequitur ꝙ virtutes morales ſint diuerſæ ſm ſpeciem, & non vna tñ. Ad ſm .ſ. vtrum virtutes morales diſtinguantur per hoc, ꝙ quædam ſunt circa operationes, & quædam circa paſſiones, dicendum ꝙ operatio, & paſſio dupliciter põt comparari ad virtutem. Vno modo ſicut effectus, & hoc modo oĩs virtus moralis hẽt aliquas operationes bonas, quarum eſt productiua, & delectationem aliquam vel triſtitiam quæ ſunt paſſiones, vt ſupra dictũ eſt. Alio modo põt comparari operatio ad virtutem moralem, ſicut materia circa quam eſt, & ſm hoc oportet alias eſſe virtutes morales circa operationes, & alias circa paſſiones. Cuius ratio eſt, quia bonum, & malum in quibuſdam operationibus attenditur ſm ſeipſas qualitercunq; homo afficiatur ad eas, in quantum .ſ. bonum in eis, & malum accipitur ſm rõnem commenſurationis ad alterum & in talib. oportet, ꝙ ſit aliqua virtus directiua operationum ſcđm ſeipſas ſicut ſunt emptio, venditio, & oẽs hmõi operationes in quibus attenditur ratio debiti, vel indebiti ad alterum, & pp hoc iuſtitia, & partes eius propriæ ſunt circa operationes, ſicut circa propriam materiam. In quibuſdam vero operationibus bonum, & malum attenditur ſolum ſm commenſurationem ad operantem, & ideo oportet in his bonũ, & malum conſiderari ſcđm ꝙ homo bene, vel male afficitur circa hmõi, & pp hoc oportet, ꝙ virtutes in talibus ſint principaliter circa interiores affectiones. q dñr animæ paſſiones, ſicut patet de temperantia, fortitudine, & alijs hmõi. Contingit aũt ꝙ in operationibus quæ ſunt ad alterum prętermittatur bonum virtutis pp inordinatam animi paſſionem, & tunc in quantum corrumpit̃ commenſuratio exterioris operationis eſt corruptio iuſtitiæ. In quantum aũt corrumpitur commẽſuratio interiorum paſſionum eſt corruptio alicuius alterius virtutis: ſicut cum pp iram aliquis alium percutit, in ipſa percuſſione indebita corrumpitur iuſtitia. In immoderantia vero iræ corrumpitur manſuetudo, & idẽ patet in alijs. Ad tertiũ .ſ. vtrũ ſit tñ vna virtus moralis circa operationes, dicendum ꝙ oẽs virtutes morales q ſunt circa operationes conueniunt in quadã gñali rõne iuſtitiæ q attendit̃ ſcđm debitum ad alterum, diſtinguuntur aũt ſcđm diuerſas ſpeciales rõnes. Cuius rõ eſt, quia in operationib. exteriorib. ordo rõnis inſtituit̃, ſicut dictum eſt, non ſcđm proportionẽ ad affectionem hoĩs, ſed ſcđm conuenientiã rei in ſeipſa, ſcđm quã conuenientiã accipit̃ rõ debiti ex quo cõſtituitur rõ iuſtitiæ. Ad iuſtitiã .n. pertinere vr̃, vt quis debitum reddat, vñ oẽs hmõi virtutes quæ ſunt circa operationes hẽnt aliquo mõ rõnem iuſtitiæ, ſed debitũ non eſt vnius rõnis in oĩbus. Aliter .n. debetur aliquid æquali, aliter ſuperiori, aliter minori, & aliter ex pacto, vel ex promiſſo, vel beneficio ſuſcepto, & ſcđm has diuerſas rõnes debiti diuerſæ ſumunt̃ virtutes. Puta religio eſt, per quã redditur debitũ Deo, pietas eſt per quã reddit̃ debitũ parentib. vel patriæ, gratia eſt per quã reddit̃ debitum benefactorib. & ſic de alijs. Ad quartum .ſ. vtrũ circa paſſiones ſint diuerſæ virtutes morales, dicendum ꝙ non poteſt dici, ꝙ circa oẽs paſſiones ſit vna ſola virtus moralis. Sunt .n. qdam paſſiones ad diuerſas potentias pertinentes: aliæ namq; pertinent ad iraſcibilem, aliæ ad concupiſcibilẽ, vt ſupra dictum eſt, nec tñ oportet ꝙ oĩs diuerſitas paſſionũ ſufficiat ad virtutes morales diuerſificandas. Primo quidẽ quia qdã paſſiones ſunt q ſibi opponunt̃ ſcđm contrarietatẽ, ſicut gaudiũ & triſtitia, timor, & audacia, & alia hmõi, & circa hmõi paſſiones ſic oppoſitas oportet eſſe vnã, & eandẽ virtutem. Cum enim virtus moralis in quadã medietate conſiſtat, mediũ in contrarijs paſſionib. ſcđm eandẽ rõnem conſtituit̃, ſicut & in naturalibus idem eſt mediũ inter cõtraria, vt inter albũ & nigrũ. Scđo, quia diuerſæ paſſiones inueniunt̃ ſcđm eundẽ modũ rõni repugnantes, puta ſcđm impulſum ad id qđ eſt cõtra rationem, vel ſcđm retractionẽ ab eo qđ eſt ſcđm rõnem. Et ideo diuerſæ paſſiones concupiſcibilis nõ pertinent ad diuerſas virtutes morales: quia eorũ motus ſcđm quendã ordinem ſe inuicem conſequunt̃, vtpote ad idem ordinati .ſ. ad conſequendũ bonũ, vel fugiendũ malũ, ſicut ex amore procedit concupiſcentia, & ex concupiſcentia peruenit̃ ad delectationem, & eadem ratio eſt de oppoſitis, quia ex odio ſequit̃ fuga, vel abominatio, q producit ad triſtitiã. Sed paſſiones iraſcibilis non ſunt vnius ordinis, ſed ad diuerſa ordinantur. Nã audacia, & timor ordinãt̃ ad aliqđ magnũ periculum, ſpes, & deſperatio ad aliqđ bonũ arduum. Ira aũt ad ſuperandũ aliqđ contrariũ qđ nocumentũ intulit. Et iõ circa has paſſiones diuerſæ virtutes ordinant̃, vtpote tẽperantia circa paſſiones concupiſcibilis, fortitudo circa timores, & audacias, magnanimitas circa ſpẽ, & deſperationẽ, manſuetudo circa iras. Ad quintum .ſ. vtrũ virtutes morales diſtinguant̃ ſcđm obiecta paſſionũ, dicendũ ꝙ perfectio virtutis ex rõne dependet, perfectio aũt paſſionis ex ipſo appetitu ſenſitiuo, vnde oportet, ꝙ virtutes diuerſificent̃ ſcđm ordinẽ ad rõnem, paſſiones aũt ſcđm ordinem ad appetitũ. Obiecta igit̃ paſſionũ, ſcđm ꝙ diuerſimodè conſiderant̃ ad appetitum ſenſitiuũ cauſant diuerſas paſſionis ſpecies. Scđm vero ꝙ comparant̃ ad rõnes cauſant diuerſas ſpecies virtutum. Non aũt eſt idem motus rõnis, & appetitus ſenſitiui, vñ nihil prohibet aliquã drĩam obiectorum cauſare diuerſitatem paſſionũ q non cauſat diuerſitatem virtutũ, ſicut qñ vna virtus eſt circa multas paſſiones, vt dictum eſt. Et aliquam etiam differentiam obiectorum cauſare diuerſitatem virtutum, quæ non cauſat diuerſitatem paſſionum, cum circa vnam paſſionem, puta delectationem diuerſæ virtutes ordinentur, & quia diuerſæ paſſiones ad diuerſas potentias pertinentes ſemper pertinent ad diuerſas virtutes, vt dictum eſt, ideo diuerſitas obiectorum, quæ reſpicit diuerſitatem potentiarum, ſemper diuerſificat ſpecies virtutum, puta quòd aliquid ſit bonum abſolutè, & aliquid bonum cum aliqua arduitate, & quia ordine quodam ratio inferiores hominis partes regit, & etiam ſe ad exteriora extendit, ideo etiam ꝙ vnum obiectum paſſionis apprehenditur ſenſu, vel imaginatione, aut etiam ratione, & etiam ſecundum quòd pertinet ad animam, corpus vel res exteriores diuerſam habitudinem habet ad rationem, & per conſequens natum eſt diuerſificare virtutes. Bonum igitur hominis quod eſt obiectum amoris concupiſcentię, & delectationis poteſt accipi, vel ad ſenſum corporis pertinens, vel ad interiorem animæ apprehenſionem, & hoc ſiue ordinetur ad bonum hominis in ſeipſo, vel quantum ad corpus, vel quantum ad animam, ſiue ordinetur ad bonum hominis ĩ ordine ad alios, & omnis talis diuerſitas propter diuerſum ordinem ad rationem diuerſificat virtutem. Sic igitur ſi conſideretur aliquod bonum, ſiquidem ſit per ſenſum tactus apprehenſum, & ad conſiſtentiam humanæ vitæ pertinens in indiuiduo, vel in ſpecie, ſicut ſunt delectabilia ciborum, & venereorum, erit pertinens ad virtutem temperantiæ. Delectationes autem aliorum ſenſuum cum non ſint vehementes non præſtant aliquam difficultatem rationi, & ideo circa eas non ponitur aliqua virtus, quæ eſt circa difficile ſicut & ars, ut dicitur in ſecundo Ethi. Bonum aũt non ſenſu ſed interiori virtute apprehẽſum ad ipſum hoĩem ptinẽs ſcđm ſeipſum eſt, ſicut pecunia & honor, quorũ pecunia

ordinabilis eſt de ſe ad bonum corporis, honor aũt conſiſtit in apprehenſione aiæ. Et hęc quidem bona conſiderari pñt, vel abſolutè ſcdm q̃ pertinent ad concupiſcibilem, vel cum arduitate quadam ſcdm q̃ pertinent ad iraſcibilem. Quæ quidem diſtinctio locum nõ hẽt in bonis q̃ delectant tactum, quia hmõi ſunt quædam infima, & competunt hoĩ, ſcdm q̃ conuenit cũ brutis. Circa bonũ igit̃ pecuniæ abſolutè ſumptũ ſcdm q̃ eſt obiectum concupiſcentiæ, vel delectationis aut amoris, eſt liberalitas. Circa bonũ aũt hmõi cũ arduitate ſumptũ, ſcdm q̃ eſt obiectum ſpei, eſt magnificentia. Circa bonum vero quod eſt honor, ſi quidem ſit abſolutè ſumptum ſcdm qđ eſt obiectũ amoris, ſic eſt quædã virtus quæ vocatur Philotimia. i. amor honoris. Si vero cum arduitate conſideretur, ſcdm qđ eſt obiectum ſpei, ſic eſt magnanimitas: vñ liberalitas, & Philotimia videntur eſſe in concupiſcibili. Magnificentia vero & magnanimitas in iraſcibili. Bonũ vero hoĩs in ordine ad aliũ nõ vĩ arduitatem habere, ſed accipit, vt abſolutè ſumptũ prout eſt obiectũ paſſionũ concupiſcibilis. Qđ quidẽ bonũ põt eſſe alicui delectabile ſcdm q̃ pbet ſe alteri, vel in his quæ ſerio fiunt. i. in actionib. per rõnem ordinatis ad delectationẽ tñ: q̃ non eodem mõ ſe hñt ad finem ſicut prima. In ſerijs aũt exhibet ſe aliquis dupliciter. Vno mõ, vt delectabile decentibus verbis, & factis, & hoc pertinet ad quandam virtutem, quã Ariſt. nõiat amicitiã, & poteſt dici affabilitas. Alio mõ prębet ſe aliquis alteri, vt manifeſtũ per dicta, & facta, & hoc pertinet ad aliã virtutem, quã nominat veritatem: manifeſtatio .n. propinquius accedit ad rõnem q̃ delectatio, & ſeria q̃ iocoſa. Vnde & circa delectationes ludorum eſt alia virtus, quam Philoſophus Eutrapeliam nominat. Sic igitur patet, q̃ ſcdm Ariſto. ſunt duodecim virtutes morales circa paſſiones. ſ. fortitudo, temperantia, liberalitas, magnificentia, Philotimia, manſuetudo, amicitia, magnanimitas, veritas, eutrapelia, & iuſtitia. Et diſtinguntur ſecundum diuerſas materias, vel ſecundum diuerſas paſſiones, vel ſecundum diuerſa obiecta. Si igitur addatur iuſtitia quæ eſt circa operationes, erunt omnes duodecim.

De diſtinctione virtutum Cardinalium. Diſt. VII.

Circa ſeptimum principale. ſ. de diſtinctione virtutũ Cardinalium quæruntur quinq;. Primo vtrum virtutes morales debeant dici Cardinales vel principales. Secundo de numero earum. Tertio quæ ſint. Quarto vtrum differant ab inuicem. Quinto vtrum conuenienter diuidantur in virtutes Politicas purgatorias, & purgati animi, & exemplares. Ad primum. ſ. vtrum virtutes morales debeant dici Cardinales. Dicendum. q̃ cum ſimpliciter de virtute loquimur, intelligimus loqui de virtute humana, virtus autem humana, vt dictum eſt ſecundum perfectam rationem virtutis dicitur, q̃ requirit rectitudinem appetitus: hmõi .n. virtus non ſolum facit facultatem bene agendi, ſed ẽt vſum boni operis cauſat, ſed ſcdm imperfectam rõnem virtutis dr̃ virtus, quæ non requirit rectitudinem appetitus: quia ſolum facit facultatem bene agendi, non aũt cauſat boni operis vſum: conſtat aũt q̃ perfectum eſt principalius imperfecto. & ideo virtutes q̃ continẽt rectitudinem appetitus dñr principales. Hmõi aũt ſunt virtutes morales, & intellectuales: ſola prudentia quæ eſt quodammodo moralis, eſt ſcdm naturam vt ex infra dictis patet, vnde conuenienter inter virtutes morales ponuntur illæ quæ dñr principales ſeu Cardinales. Ad ſcdm ſ. de numero earum, dicendum q̃ numerus aliquorum accipi põt, aut ſcdm principia formalia, aut ſcdm ſubiecta, & vtroq; modo inueniuntur quatuor Cardinales virtutes. Principium .n. formale virtutis, de qua nunc loquimur, eſt rõnis bonum. Qđ quidem dupliciter põt conſiderari, vno modo ſcdm q̃ in ipſa rõne conſideratio conſiſtit, & ſic erit vna virtus principalis q̃ dr̃ prudentia. Alio modo ſcdm q̃ circa aliquid ponitur rõnis ordo, & hoc vel circa operationes, & ſic eſt iuſtitia, vel circa paſſiones, & ſic neceſſe eſt eſſe duas virtutes. Ordinem .n. rõnis neceſſe eſt ponere circa paſſiones conſiderata repugnantia ipſarum ad rõnem, q̃ quidem põt eſſe duplex. Vno modo ſcdm q̃ paſſio impellit ad aliquid contrarium rõni, & ſic neceſſe eſt. q̃ paſſio reprimatur, & ab hoc denominatur temperantia. Alio modo ſcdm q̃ paſſio retrahit ab eo quod ratio dictat, ſicut timor periculorum, vel laborum, & ſic neceſſe eſt, q̃ firmetur homo in eo qđ eſt rõnis ne recedat, & ab hac denominatur fortitudo. Silr ſecundum ſubiecta idem numerus inuenitur. Quadrupliciter .n. inuenitur ſubiectum huius virtutis, de qua loquimur. ſ. rõnale per eſſentiam, qđ prudentia perficit, & rõnale per participationem: quod diuiditur in tria. ſ. in voluntatem, q̃ eſt ſubiectum iuſtitiæ, & in concupiſcibilem quæ eſt ſubiectum temperantiæ, & in iraſcibilem q̃ eſt ſubiectũ fortitudinis. Ad tertium. i. quæ dici debeant Cardinales, dicendum q̃ ſicut ſupra dictum eſt, hmõi quatuor virtutes Cardinales accipiuntur ſcdm quatuor formales rõnes virtutis, de qua loquimur, quæ quidem in aliquibus actibus, vel paſſionibus principaliter inueniuntur, ſicut bonum conſiſtens in conſid. ratione rõnis principaliter inuenitur in ipſo imperio rõnis, non aũt in cõſilio, neq; in iudicio, vt dictum eſt. Silr ẽt bonum rationis prout ponitur in operationibus ſecundum rationem recti, & debiti principaliter inuenitur in commutationibus, vel diſtributionibus q̃ ſunt ad alterum cum æqualitate: bonum aũt reſtrenãdi paſſiones principaliter inuenitur in paſſionibus, quas maximè difficile eſt reprimere. ſ. in delectationibus tactus: bonum aũt firmitatis ad ſtandum in bono rationis contra impetũ paſſionum, præcipuè inuenitur in periculis mortis, contra quod difficillimum eſt ſtare. Sic igit̃ pdictas quatuor virtutes dupliciter conſiderare poſſumus. Vno modo ſcdm cões rõnes formales, & ſcdm hoc dñr principales, quaſi gñales ad oẽs virtutes, vt puta q̃ oĩs virtus, quæ facit bonum in conſideratione rõnis dicatur prudentia, & q̃ oĩs virtus, quæ facit bonum debiti, & recti in operationibus dicatur iuſtitia, & oĩs virtus quæ cohibet paſſiones, & deprimit, dicatur temperantia, & oĩs virtus, quæ facit firmitatem animi contra quaſcunque paſſiones animi dicatur fortitudo, & ſic multi loquuntur de iſtis virtutibus tam ſacri Doctores q̃ ẽt Philoſophi, & ſic aliæ virtutes ſub ipſis continentur, vñ ceſſant oẽs obiectiones. Alio vero modo pñt accipi ſcdm q̃ ipſę virtutes denoĩantur ab eo, qđ eſt principium in vnaquaq; materia, & ſic ſunt ſpeciales virtutes cõtra alias diuiſæ, dñr tñ principales reſpectu aliarum pp principalitatem materiæ, puta q̃ prudentia dicatur q̃ eſt præceptiua, iuſtitia quæ eſt circa actiones debitas inter æquales, temperantia quæ reprimit concupiſcentias delectationum tactus, fortitudo quæ firmat contra pericula mortis, & ſic ẽt ceſſant aliæ obiectiones, quia aliæ virtutes põt hẽre aliquas alias principalitates, ſed iſtæ dñr principales ratione materiæ, vt dictum eſt. Ad quartum. ſ. vtrum virtutes prædictæ differant ab inuicem, dicendum q̃ ſicut ſupra dictum eſt, pdictæ quatuor virtutes dupliciter a diuerſis accipiuntur. Quidam .n. accipiunt eas prout ſignant quaſdam gñales condĩones humani animi, q̃ inueniũtur in oĩbus virtutibus, ita. ſ. q̃ prudentia nihil aliud ſit q̃ quædam rectitudo diſcretionis in quibuſcunque actibus, vel materijs. Iuſtitia vero ſit quædam rectitudo animi per quam operatur, qđ dẽt in vnaquaque materia. Tẽperantia vero ſit quædam diſpõ animi q̃ modum quibuſcunq; paſſionibus, vel operationibus imprimit, vel imponit, ne vltra debitum efferãtur. Fortitudo vero ſit quędam diſpõ animi per quam firmetur in eo, qđ eſt ſcdm rõnem cõtra quoſcunque impetus paſſionum, vel operum labores. Hæc aũt quatuor ſic diſtincta non important diuerſitatem habituum virtuoſorum quantum ad iuſtitiam, temperantiam, & fortitudinem: cuilibet .n. virtuti morali ex hoc q̃ eſt habitus conuenit quædam firmitas, vt a contrario non moueatur, qđ dictum eſt ad fortitudinem pertinere: ex hoc vero quod eſt virtus hẽt q̃ ordinetur ad bonum in quo importatur ratio recti, vel debiti, qđ dicebatur ad iuſtitiam pertinere. In hoc vero q̃ eſt virtus moralis rationem participans hẽt q̃ modum rõnis in oĩbus ſeruet, & vltra non ſe extendat, quod dicebatur pertinere ad temperantiam: ſolum aũt hoc q̃ eſt diſcretionem hẽre, quod attribuebatur prudentiæ, vĩ diſtingui ab alijs tribus in quantum hoc eſt ipſius rõnis per eſſentiam. Aliæ vero tria important quandam rõnis participationem per modum applicationis cuiuſdam ad paſſiones, vel operationes. Sic igitur ſecundum prædicta, prudentia quidem eſt virtus diſtincta ab alijs tribus, ſed aliæ tres non eſſent virtutes diſtinctæ ab inuicem. Manifeſtum eſt aũt q̃ vna & eadem virtus, & eſt habitus, & eſt virtus, & eſt moralis. Alij vero, & melius, accipiunt has quatuor virtutes, ſecundũ q̃ terminantur ad materias ſpãles, vnaquęq; quidem illarum ad vnam materiam, in qua principaliter laudatur illa gñalis conditio a qua nomen virtutis accipitur, ut ſupra dictum eſt, ſed ſecundum hoc manifeſtum eſt, quòd dictæ virtutes ſunt diuerſi habitus ſecundum diuerſitatem obiectorum diſtincti. Ad quintum ſcilicet utrum conuenienter diuidantur in Politicas, purgatorias, & cæt. Dicendum, quòd ſicut Auguſt. dicit in lib. de mori eccle. oportet, quòd anima aliquid ſequatur ad hoc quòd ei uirtus poſſit innaſci, & hoc eſt Deus, quem ſi ſequimur bene viuimus. Oportet igitur quòd exemplar humanæ uirtutis in Deo præexiſtat, ſicut & in eo præexiſtunt omnium rerum rationes, ſic igitur uirtus poteſt conſiderari, uel prout eſt exemplariter in Deo, & ſic dicuntur uirtutes exemplares, ita ſcilicet, quòd ipſa diuina mens in Deo dicatur prudentia. Temperantia uero conuerſio intentionis diuinæ ad ſeipſum, ſicut in nobis temperantia dr̃ per hoc q̃ concupiſcibilis conformatur rõni, fortitudo autem Dei eſt eius immutabilitas, iuſtitia uerò Dei eſt obſeruatio legis æternæ in ſuis operibus, ſicut plotinus dixit. Et quia homo ſecundum ſuam naturam eſt animal politicũ, uirtutes hmõi prout in homine exiſtũt ſecundũ condĩonem ſuæ naturę, politicę uocant̃, put. ſ. hõ ſcdm has uirtutes rectè ſe hẽt in re-

bus humanis gerẽdis, ſm quem modum hactenus de his virtutibus locuti ſumus. Sed quia ad hominẽ pertinet vt etiam ad diuina ſe trahat quantum poteſt, vt etiam philoſophus dicit in 10. Ethi. & hoc nobis in ſacra ſcriptura multipliciter commẽdatur, vt eſt illud Matth. 5. Eſtote perfecti ſicut pr̃ veſter cœleſtis perfectus eſt. neceſſe eſt ponere quaſdam virtutes medias inter politicas, quæ ſunt virtutes humanæ, & exemplares, quæ ſunt virtutes diuinæ, quæ quidem virtutes diſtinguuntur ſm diuerſitatem motus, & termini: ita. ſ. ꝙ quædam ſunt virtutes tranſcẽdẽtium, & in diuinam ſimilitudinem tendentium, & hæ vocantur virtutes purgatoriæ, ita. ſ. ꝙ prudentia omnia mundana diuinorũ contemplatione deſpiciat, omnemque animi cogitationẽ in ſola diuina dirigat: temperantia vero relinquat inquãtum patitur quæ corporis vſus requirit: fortitudinis autẽ eſt vt anima non terreatur pp receſſum a corpore & aſcensũ vel acceſſum ad ſupernaturalia. Iuſtitia vero eſt vt tota aĩa cõſentiat ad huius propoſiti viã. Quædam vero ſunt virtutes iam aſſequentium diuinã ſimilitudinem, quæ vocantur virtutes purgati animi. Ita. ſ. ꝙ prudentia ſola diuina intueatur, temperantia terrenas cupiditates neſciat, fortitudo paſſiones ignoret, iuſtitia cum diuina mente perpetuo fœdere ſocietur, eam. ſ. imitando, quas quidem virtutes dicimus eſſe beatorum vel aliquorum in hac vita perfectiſſimorum.

De virtutibus Theologicis. *Diſt* VIII.

CIrca octauum ſ. de virtutibus Theologicis, quęruntur quatuor Primum vtrum ſint aliquę virtutes Theologicæ. Secundo vtrum virtutes Theologicæ diſtinguantur ab intellectualibus, & moralibus. Tertio quot & quę ſint. Quarto de origine earum. Ad primum. ſ. vtrum ſint aliquæ virtutes Theologicæ. Dicendum, ꝙ per virtutem perficitur homo ad actus quibus in beatitudinem ordinatur, vt ex ſupradictis patet. Eſt autem duplex hõis beatitudo ſiue fęlicitas, vt dictum eſt. Vna quidẽ proportionata naturæ humanæ, ad quam. ſ. homo peruenire põt per principia ſuæ naturę Alia eſt beatitudo naturam hoĩs excedens, ad q̃ homo ſola diuina virtute põt peruenire ſm quãdam diuinitatis participationem. ſm ꝙ dr̃ a Pe. 2. ꝙ per Chriſtum facti ſumus conſortes diuinę naturæ, & quia hmõi beatitudo proportionem humanæ naturæ excedit, principia naturalia hoĩs, ex quibus ꝓcedit ad bene agendũ ſm ſuam proportionẽ, non ſufficiũt ad ordinãdum hoiem in beatitudinem prædictam, vñ oportet ꝙ ſuperaddantur homini diuinitus aliqua principia, p quæ ita ordinet̃ ad beatitudinẽ ſupernaturalẽ, ſicut p principia cõnaturalia ordinat̃ ad ſidẽ connaturalẽ, non tñ abſque adiutorio diuino. & hæc principia dñt virtutes Theologicæ, tum quia hñt Deum pro obiecto inquantum per eas rectè ordinamur in Deũ, tũ ẽt qa a ſolo Deo nobis infunduntur, tum tertio quia ſola diuina reuelatione in ſacra ſcriptura hmõdi virtutes tradunt̃. Ad ſm. ſ. vtrũ virtutes Theologicæ diſtinguãtur a virtutibus intellectualibus, & moralibus. Dicendum, ꝙ ſicut ſupra dictum eſt. Habitus ſpecie diſtinguuntur, ſm formalem differentiam obiectorum. Obiectum autem virtutum Theologicarum eſt ipſe Deus, qui eſt vltimus rerum finis, prout noſtræ rationis cognitionem excedit. obiectum aũt virtutum intellectualium & moralium eſt aliquid quod humana rõne comprehendi põt. vnde virtutes Theologicæ ſpecie diſtinguuntur a moralibus, & intellectualibus. Ad tertium. ſ. quot & q̃ ſunt virtutes Theologicę. Dicẽdum, ꝙ ſicut ſupra dictum eſt, virtutes Theologicæ hoc modo ordinant hominem ad beatitudinem ſupernaturalem, ſicut per naturalem inclinationem ordinatur homo in finem ſibi connaturalem. Hoc aũt contingit ſm duo. Primo quidem ſm rationem vel intellectum, inquantum continet prima principia vniuerſalia cognita nobis per naturale lumen intellectus, ex quibus procedit ratio tam in ſpeculandis, quam in agendis. Scdo per rectitudinem voluntatis naturaliter tendentis ad bonum rationis. Sed hæc duo deficiunt ab ordine beatitudinis ſupernaturalis, ſecundum illud. 1. ad Corinth. 2. Oculus nõ vidit, & auris nõ audiuit, & in cor hoĩs non aſcendit, quæ præparauit Deus diligentibus ſe. vnde oportuit ꝙ quãtum ad vtrumq; aliquid homini ſupnaturaliter adderet̃ ad ordinandum ipſum in finem ſupernaturalem, & primo quidem quantum ad intellectum adduntur homini quædam principia ſupernaturalia quæ diuino lumine capiuntur, & hæc ſunt credibilia, de quibus eſt fides. Scdo vero voluntas ordinatur in illum finem & quantum ad motum intentionis in ipſum tendentem, ſicut in id qd eſt poſſibile conſequi, qd pertinet ad ſpem, & quãtum ad vnionem quandam ſpũalem, per q̃ quodammodo transformatur in illum finẽ, qd fit per charitatem. Appetitus. n. vniuſcuiuſque rei naturaliter mouetur & tendit in connaturalem, & iſte motus prouenit ex quadam conformitate rei ad ſuum finẽ. Ad quartum. ſ. de ordine earum dicendũ ꝙ duplex eſt ordo. ſ. generationis & perfectionis, ordine quidem gñationis quo materia prior eſt fortuna, vt imperfectum perfecto. in vno & eodem modo fides præcedit ſpem, & ſpes charitatem ſm actus. nã habitus ſiſ̃ infunduntur, non. n. poteſt in aliquid motus appetitus tendere vel ſperando vel amãdo niſi qd eſt apprehenſum ſenſu aut intellectu, per fidem aũt apprehendit intellectus, ea quæ ſperat & amat. vnde oportet ꝙ ordine gñationis fides præcedat ſpem & charitatem. Sim̃r aũt ex hoc homo aliquid amat & apprehẽdit illud vt bonũ ſuum per hoc aũt ꝙ homo ab aliquo ſperat ſe bonũ conſequi poſſe, reputat ipſum in quo ſpem hẽt quoddã bonũ ſuum, vñ ex hoc ipſo ꝙ homo ſperat de aliquo, procedit ad amãdũ ipſum, & ſic ordine gñationis ſm actus ſpes pręcedit charitatẽ. ordine vero perfectionis charitas præcedit & ſpem & fidem, eo ꝙ tam ſpes, quam fides per charitatem format̃ & perfectionẽ virtutis acquirit. Sic. n. charitas eſt mater omnium virtutũ & radix inquantum eſt omnium virtutum forma vt infra dicetur.

De cauſa virtutum. *Diſt.* IX.

CIrca nonum. ſ. de cauſa virtutum quæruntur quatuor. Primo vtrum virtutes ſint in nobis a natura. Secundo vtrum aliqua virtus cauſetur in nobis ex aſſuetudine operũ. Tertio vtrum aliquæ virtutes morales ſint in nobis per infuſionem. Quarto vtrum virtus quam acquirimus aſſuetudine operum ſit eiuſdem ſpeciei cum virtute infuſa. Ad primum. ſ. vtrum virtutes inſint nobis a natura. dicendum ꝙ circa formas corporales diuerſi aſſerunt aliqui ꝙ totaliter ſunt ab intrinſeco, ſicut ponentes latitationem formarum. Aliqui vero ꝙ totaliter ſint ab extrinſeco, ſicut ponentes formas corporales eſſe ab aliqua cauſa ſeparata. Aliqui vero ꝙ partim ſunt ab intrinſeco, & quantum. ſ. præexiſtunt in potentia, in materia, & partim ab extrinſeco inquãtum reducuntur ad actum per agens. Ita etiam circa ſciẽas, & virtutes aliqui quidem poſuerunt eas totaliter eſſe ab intrinſeco, ita. ſ. ꝙ omnes virtutes, & ſcientiæ naturaliter præexiſtunt in anima, ſed per diſciplinam & exercitium impedimenta ſcientiæ & virtutis tolluntur, quæ adueniunt animæ ex corporis grauitate, ſicut cum ferrum clarificatur per limationem, & hæc fuit opinio Platonicorum. Alij vero dixerunt ꝙ ſunt totaliter ab extrinſeco. i. ex influentia intelligentiæ agentis, vt ponit Auicen. Alij vero dixerũt ꝙ ſecundum aptitudinem ſcientiæ & virtutes ſunt in nobis a natura, non autem ſecundum perfectionem, vt philoſophus dicit in 2. Ethi. & hoc verius eſt. Ad cuius manifeſtationẽ oportet conſiderare ꝙ aliquid dr̃ alicui homini naturale dupliciter vno modo ex natura ſpeciei. alio modo ex natura indiuidui. & qa vnũquodque habet ſpeciem ſecundum ſuam formam. indiuiduatur vero ſecundum materiam. forma vero hominis eſt anima rationalis. materia vero corpus. Ideo quod conuenit homini ſecũdum animã rõnalem eſt ei naturale ſecundum rõnem ſpeciei, id vero quod eſt ei naturale ſecundum determinatam corporis complexionem, eſt ei naturale ſcdm naturam indiuidui. qd. n. eſt naturale homini ex parte corporis ſm ſpẽm quodammodo refert̃ ad animã inquãtũ. ſ. tale corpus eſt tali animę ꝓportionatũ. vtroque aũt modo virtus eſt homini naturalis ſm quãdã inchoationẽ. Scdm q̃dẽ naturã ſpeciei. inquãtũ. ſ. in rõne hominis naturaliter inſunt q̃dã principia naturaliter cognita tã ſcibiliũ q̃ agendorum, q̃ ſunt q̃dam ſeminalia intellectualium virtutum & moraliũ, & inquantum in voluntate ineſt q̃dam naturalis appetitus boni quod eſt ſecundum rationem. Scdm vero naturam indiuidui inquantũ ex corporis diſpoſitione aliqui ſunt diſpoſiti vel melius, vel peius ad quaſdam virtutes: prout. ſ. vires quędam ſenſitiuę actus ſunt quarũdam partium corporis, ex quarum diſpoſitione adiuuantur, vel impediũtur hmõi vires in ſuis actibus, & per conſequens vires rõnales quibus hmõi ſenſitiuę vires deſeruiũt, & ſm hoc vnus homo habet naturalẽ aptitudinẽ ad ſciam, alius ad fortitudinem, alius ad temperantiã, & his modis tã virtutes intellectuales, q̃ morales ſcdm quãdam aptitudinis inchoationem ſunt in nobis a natura: non aũt conſummatio earũ, quia natura determinat̃ ad vnum, cõſummatio aũt hmõi virtutũ non eſt ſcdm vnum modum actionis, ſed diuerſimodè ſcdm diuerſas materias in quibus virtutes operant̃, & ſm diuerſas circũſtãtias. Sic igr̃ patet ꝙ virtutes in nobis ſunt a natura ſcdm aptitudinẽ & inchoationẽ, non ãt ſcdm pfectionem pter virtutes Theologicas, q̃ ſunt totaliter ab extrinſeco. Ad ſcdm. ſ. vtrum oẽs virtutes poſſint in nobis cauſari ex aſſuetudine operũ. dicendũ ꝙ ſicut ſupra dictũ eſt, virtus pficit hominẽ ad bonũ. cũ ãt rõ boni cõſiſtat in mõ ſpecie & ordine vt Aug dicit in lib. de natura boni, ſiue in numero pondere & menſura, vt dicitur Sap. 11. oportet ꝙ bonum hominis ſcdm aliquam regulam cõſideretur. Quæ quidem eſt duplex, vt ſupra dictũ eſt. ſ. ratio humana & lex diuina. & qa lex diuina ſupérior eſt regula. ideo ad plura ſe extendit. ita ꝙ quicquid regulatur ratione humana regulatur etiam lege diuina, qa non conuertitur. Virtus ergo hominis ordinata ad bonum quod modificatur ſcdm regulam rõnis humanæ, poteſt ex actibus humanis cauſari inquantum hmõi actus procedũt a rõne ſub cuius

poteſtate & regula tale bonum conſiſtit. Virtus vero ordinans hominem ad bonum ſm ꝙ modificatur per legem diuinam, & non per rõnem humanam, non põt cauſari per actus humanos, quorum principium eſt ratio, ſed cauſatur ſolum in nobis per operationem diuinam, & ideo hmõi virtutem diffiniens Aug. poſuit in diffinitione virtutis, quam Deus in nobis, ſine nobis operatur. Ad tertium.ſ. vtrum virtutes morales ſint in nobis per infuſionem. Dicendum, ꝙ effectus oportet eſſe proportionatos ſuis cauſis, & principijs. Omnes aũt virtutes, tam intellectuales, q̃ morales, q̃ ex noſtris actibus acquiruntur, procedunt ex quibuſdam naturalibus principijs in nobis præexiſtentibus, vt ſupra dictum eſt, loco quorum naturalium principiorum conferuntur nobis a Deo virtutes Theologicæ, quibus ordinamur ad finem ſupernaturalem, vt ſupra dictum eſt, vnde oportet, ꝙ his virtutibus Theologicis proportionaliter reſpondeant alij habitus diuinitus cauſati in nobis, qui ſic ſe habeant ad virtutes Theologicas, ſicut ſe habent virtutes intellectuales, & morales ad principia naturalia virtutum. Ad quartum.ſ. vtrum virtutes infuſæ ſpecie differant ab acquiſitis. Dicendum, ꝙ habitus dupliciter diſtinguuntur ſpecie. Vno modo ſicut prædictum eſt ſm ſpeciales, & formales rõnes obiectorum. Obiectum aũt cuiuslibet virtutis eſt bonum conſideratum in materia propria, ſicut temperantiæ obiectum eſt bonum delectabilium in concupiſcentijs tactus, cuius quidem obiecti formalis ratio eſt a ratione, quæ inſtituit modum in his concupiſcentijs, materiale eſt id quod eſt ex parte concupiſcentiarum. Manifeſtum eſt autem, ꝙ alterius rõnis eſt modus impoſitus in hmõi concupiſcentijs ſm regulã rõnis humanæ, & ſm regulam diuinam: puta in ſumptione ciborum rõne humana modus inſtituitur, vt non noceat valetudini corporis, nec impediat rõnis actum: ſm aũt regulam legis diuinæ requiritur ꝙ homo caſtiget corpus ſuum, & in ſeruitutem redigat per abſtinentiam cibi, & potus, & aliorum hmõi, vnde manifeſtum eſt, ꝙ temperantia infuſa, & acquiſita differat ſpecie, & eadem ratio eſt de alijs virtutibus. Alio modo habitus diſtinguuntur ſpecie ſecundum ea ad quæ ordinantur, non enim eſt eadem ſpecies ſanitas hominis, & equi propter diuerſas naturas, ad quas ordinantur. Et eodem modo dicit Phil. in 3. Politicæ, ꝙ diuerſæ ſunt virtutes ciuium ſecundum ꝙ bene ſe habent ad diuerſas politias, & per hunc ẽt modum differunt ſpecie virtutes morales infuſæ, per quas hoĩes bene ſe habent in ordine ad hoc ꝙ ſint ciues ſanctorum, & domeſtici Dei, & aliæ virtutes acquiſitæ ſecundũ quas homo bene ſe hẽt in ordine ad res humanas.

De connexione virtutum. *Diſt.* X.

CIrca decimum principale.ſ. de connexione virtutum quæruntur quinque. Primo vtrum virtutes morales ſint ad inuicem connexæ. Secundo, vtrum virtutes morales poſſint eſſe ſine charitate. Tertio vtrum charitas poſſit eſſe ſine eis. Quarto vtrum fides, & ſpes poſſint eſſe ſine charitate. Quinto vtrum charitas poſſit eſſe ſine fide, & ſpe. Ad primum.ſ. vtrum virtutes ſint ad inuicem connexæ. Dicendum, ꝙ virtus moralis põt accipi, vel perfecta, vel imperfecta. Imperfecta quidem moralis virtus, vt temperantia, vel fortitudo nihil eſt aliud quam aliqua inclinatio in nobis exiſtens ad opus aliquod de genere bonorum faciendum, ſiue talis inclinatio ſit in nobis a natura ſiue ex aſſuetudine, & hoc modo accipiẽdo virtutes morales non ſunt cõnexæ. Videmus.n. aliquem ex naturali complexione, vel ex aliqua aſſuetudine promptum eſſe ad opera liberalitatis, qui tñ nõ eſt promptus ad opera caſtitatis. Perfecta aũt virtus moralis eſt habitus inclinans ad bonum opus bene agendum, & ſic accipiendo virtutes morales, dicimus eas eſſe connexas, vt ferè ab oĩbus ponitur. Vnde Ambro. dicit ſuper Lucam. Connexæ ſibi ſunt concathenatæq; virtutes, vt qui vnam hẽt plures habere videatur. Aug. ẽt dicit in 6. de Trinit. ꝙ virtutes quæ ſunt in humano animo nullo modo ſeparantur ab inuicem. Et Greg. dicit in 22. moraliũ, ꝙ vna virtus ſine alijs aut oĩno nulla eſt aut imperfecta. Tullius dicit in 2. de Tuſc. quæſt. Si vnam virtutem confeſſus es te non hẽre, nullam neceſſe eſt te habiturum. Cuius ratio aſſignatur duplex, ſm ꝙ diuerſimodè aliquę virtutes Cardinales diſtinguunt. Vt.n. dictum eſt quidam diſtinguunt eas ſcđm quaſdam gñales conditões virtutũ, vtpote ꝙ diſcretio pertineat ad prudentiam, rectitudo ad iuſtitiam, moderãtia ad temperantiam, firmitas animi ad fortitudinem, in quacunq; materia iſta conſiderentur. Sed ſcđm hoc manifeſtè apparet ratio connexionis. non.n. firmitas hẽt laudem virtutis ſi ſit ſine moderatione, vel rectitudine aut diſcretione. Et eadem ratio eſt de alijs, & hanc rõnem cõnexionis aſſignat Greg. 22. mor. ꝙ virtutes ſi ſunt disiunctæ non pñt eſſe perfectæ ſcđm rõnem virtutis, quia nec prudentia vera eſt, quæ iuſta, temperans, & fortis non eſt, & idẽ ſubdit de alijs virtutibus, & ſimilem rõne aſſignat Aug. in 6. de Trini. Alij vero diſtinguunt prædictas virtutes ſcđm materias, & ſcđm hoc aſſignatur ratio cõnexionis ab Ariſt. in 6. Ethi. quia ſicut ſupra dictum eſt, nulla virtus moralis põt ſine prudẽtia haberi, eo ꝙ proprium virtutis moralis eſt facere electionem rectã cum ſit habitus electiuus. Ad rectam aũt electionem non ſolum ſufficit inclinatio in debitum finem, qđ eſt directè per habitum virtutis moralis, ſed ẽt ꝙ aliquis directè eligat ea quæ ſunt ad finem, qđ fit per prudentiam quæ eſt conſiliatiua, & iudicatiua, & præceptiua eorum q̃ ſunt ad finem. Silr ẽt prudentia non põt haberi niſi habeantur virtutes morales, cum prudentia ſit recta ratio agibilium, quæ ſicut ex principijs procedit ex finib. agibilium, ad quos aliquis rectè ſe hẽt per virtutes morales. Vnde ſicut ſcientia ſpeculatiua nõ põt haberi ſine intellectu principiorum, ita nec prudentia ſine virtutibus moralibus: ex quo manifeſtè ſequitur virtutes morales eſſe connexas. Sciendum aũt, ꝙ virtutum moralium quędam perficiunt hominem ſcđm cõem ſtatum.ſ. quantum ad ea q̃ cõiter in omni vita hominũ occurrunt agẽda, vnde oportet, ꝙ hõ ſimul exercitetur circa materias oĩum virtutum moralium: & ſi quidem circa oẽs exercitetur bene operando acquiret habitus oĩum virtutum moralium: ſi aũt exercitetur bñ operando circa vnam materiam non aũt circa aliã, puta bñ ſe habendo circa iras, non aũt circa concupiſcentias, acquiret quidem aliquem habitũ ad refrenandũ iras: qui tñ non habebit rõnem virtutis pp defectum prudentiæ, q̃ circa concupiſcentias corrumpitur, ſicut ẽt naturales inclinationes non habent perfectam rõnem virtutis ſi prudentia deſit. Quædam vero virtutes morales ſunt quæ perficiunt hominem ſcđm aliquem eminentem ſtatum, ſicut magnificentia, & magnanimitas. Et quia exercitium circa materias harum virtutum non occurrit vnicuique cõiter, põt aliquis habere alias virtutes morales, ſine hoc ꝙ habitus harum virtutum hẽat actu, loquendo de virtutib. acquiſitis. Sed iñ acquiſitis alias virtutib. hẽt iſtas virtutes in potentia propinqua. Cum.n. aliquis per exercitiũ adeptus eſt liberalitatem circa mediocres donationes, & ſumptus, ſi ſuperueniat ei ſuperabundantia pecuniarum, modico exercitio acquiret magnificentiæ habitum, ſicut geometer modico ſtudio acquirit ſcientiã alicuius concluſionis, quam nunq̃ conſiderauit. Illud aũt habere dicimur, qđ in propĩ eſt, vt habeamus, ſcđm illud philoſophi in 2. Phiſi. qđ parum deeſt, quaſi nihil deeſſe vr. Item virtutes intellectuales ſunt circa diuerſas materias adinuicem non ordinatas, ſicut patet in diuerſis ſcientijs, & artibus, & ideo non inuenitur in eis connexio, quæ inuenitur in virtutibus moralibus exiſtentibus circa paſſiones, & operationes, q̃ manifeſtè habẽt ordinem adinuicem. Non oẽs paſſiones in quibuſdam primis procedẽtes .ſ. amore, & odio ad quaſdã alias terminant.ſ. delectationẽ, & triſtitiam. Et ſilr oẽs operationes q̃ ſunt virtutis moralis naturaliter hñt ordinem adinuicem, & ẽt ad paſſiones, & ideo tota materia moralium virtutum ſub una rõne prudentiæ cadit. Habent tñ omnia intelligibilia ordinem ad prima principia. Et ſcđm hoc oẽs virtutes intellectuales dependent ab intellectu principiorum ſicut prudentia a virtutibus moralibus, vt dictum eſt. Principia aũt vniuerſalia quorum eſt intellectus principiorum, non dependent a concluſionibus, de quibus ſunt reliquæ intellectuales virtutes, ſicut morales dependent a prudẽtia, eo ꝙ appetitus mouet quodammodo rõnem, & ratio appetitum, vt ſupra dictum eſt. Ad ſcđm.ſ. vtrum virtutes morales poſſint eſſe ſine charitate, dicendũ, ꝙ ſicut ſupra dictum eſt, virtutes morales prout ſunt operatiuæ boni in ordine ad finem, qui non excedit facultatem naturalem hominis, pñt per opera humana acquiri, & ſic acquiſitę ſine charitate eſſe poſſunt, ſicut fuerunt in multis gentibus. Secũdum autem, ꝙ ſunt operatiuæ boni in ordine ad vltimum finem ſupernaturalem, ſic perfectè, & verè ſe habẽt ad rationem virtutis, & non poſſunt actibus humanis acquiri, ſed a Deo infunduntur. & huiuſmodi virtutes morales ſine charitate eſſe nõ poſſunt. Dictum eſt enim quòd aliæ virtutes morales non poſſunt eſſe ſine prudentia, prudentia autem non poteſt eſſe ſine virtutibus moralibus, in quantum virtutes morales faciunt bene ſe habere ad quoſdam fines, ex quibus procedit ratio prudẽtiæ. Ad rectam autem rationem prudentiæ multomagis requiritur, quòd homo bene ſe habeat circa vltimum finem, quod fit per charitatem, quàm circa alios fines, quod fit per virtutes morales. Sicut ratio recta in ſpeculatiuis maximè indiget primo principio indemonſtrabili, quod eſt, contradictoria non eſſe ſimul vera, vnde manifeſtum fit, quòd nec prudentia infuſa poteſt eſſe ſine charitate, nec aliæ virtutes morales conſequenter, quæ ſine prudentia eſſe non poſſunt. Patet igitur ex prædictis, ꝙ ſolæ virtutes infuſæ ſunt perfectæ, & ſolæ ſimpliciter dicendæ virtutes: quia bene ordinant hominem ad finem vltimum ſimpliciter. Aliæ vero virtutes ſcilicet acquiſitæ ſunt ſecundum aliquid virtutes, non autem ſimpliciter. Ordinant enim hominem bene reſpectu finis vltimi in aliquo genere, non autem reſpectu

vltimi

vltimi finis ſimpliciter, vnde Ro. 14 ſuper illud. Omne quod nõ eſt ex fide peccatum eſt, dicit ibi glo. Auguſtini vbi deeſt agnitio veritatis, falſa eſt virtus etiam in bonis moribus. Ad tertium .ſ. vtrum charitas poſſit eſſe ſine virtutibus moralibus, dicẽdum ꝙ cum charitate infunduntur oẽs virtutes morales. Cuius ratio eſt, quia Deus non minus perfectè operatur in operibus gratiæ q̃ in operibus naturæ. Sicut aũt videmus in operib. naturæ ꝙ nõ inuenitur principium aliquorum operum in aliqua re, quin inueniantur in ea q ſunt neceſſaria ad hmõi opera perficienda, ſicut in aĩalibus inueniuntur organa quibus perfici pñt opera, ad q̃ peragenda aĩa hẽt ptãtem. Manifeſtum eſt aũt ꝙ charitas in quãtum ordinat hoĩem ad finem vltimum eſt principium oĩum operum bonorum q̃ in finem vltimum ordinari pñt. Vñ oportet ꝙ cum charitate ſil infundantur oẽs virtutes morales quib. homo perficit ſingula gña bonorum operum. Et ſic patet, ꝙ virtutes morales infuſæ non ſolum hñt cõnexionem pp prudentiam ſed & pp charitatem, & ꝙ qui amittit charitatem per pctm̃ mortale, amittit oẽs virtutes morales infuſas. Ad quartum .ſ. vtrum fides, & ſpes poſſint eſſe ſine charitate, dicendum ꝙ fides, & ſpes ſicut & virtutes morales dupl'r cõſiderari pñt. Vno modo ſcdm inchoationem quãdam, Alio mõ ſm perfectum eſſe virtutis. Cũ .n. virtus ordinetur ad bonum opus agendum, virtus quidẽ perfecta dicetur in hoc ꝙ põt in opus perfectè bonũ, qđ quidem eſt dum nõ ſolũ bonũ eſt, qđ fit, ſed & bene fit. Aliquin ſi bonũ ſit, qđ fit, non aũt bene fiat, non erit perfectè bonum. Vñ nec habitus, qui eſt talis operis principium habebit perfectè rõnem virtutis, ſicut ſi aliquis operetur iuſta, bonum quidem facit ſed non erit opus perfectæ virtutis, niſi hoc bñ faciat .i. ſm electionẽ rectam, qđ eſt per prudentiam, & iõ iuſtitia ſine prudentia non p̃t eſſe virtus perfecta. Sic igitur fides, & ſpes, ſine charitate pñt quidẽ aliqualiter eſſe, perfectæ aũt virtutis rõnem ſine charitate nõ hñt. Cum .n. fidei opus ſit credere Deo, credere aũt ſit aliquẽ ꝓpria voluntate aſſentire, ſi non debito mõ velit nõ erit fidei opus perfectũ, qđ aũt debito mõ velit hoc eſt per charitatẽ q̃ perficit voluntatẽ. Oĩs .n. rectus motus voluntatis ex recto amore ꝓcedit, vt Aug. dicit. 14 de ci. De. Sic igit' fides eſt, qđ ſine charitate, ſed non perfecta virtus, ſicut temperantia, vel fortitudo, ſine prudentia. Et ſilr dicendũ eſt de ſpe. Nã actus ſpei eſt expectare futurã beatitudinẽ a Deo, qui quidẽ actus perfectus eſt, ſi fiat ex meritis quæ quis hẽt, qđ nõ põt eſſe ſine charitate, ſi aũt hoc expectet ex meritis q̃ nondũ hẽt ſed ꝓponit in futurũ acquirere, erit actus imperfectus, & hoc põt eſſe ſine charitate, & iõ fides, & ſpes, pñt eſſe ſine charitate, propriè loquendo virtutes nõ ſunt, nã ad rõnem virtutis pertinet, vt non ſolũ ſm ipſam aliquid bonũ operet', ſed & bñ, vt dr̃ in 2. Ethi. Ad quintũ .ſ. verũ charitas poſſit haberi ſine fide, & ſpe, dicendũ ꝙ charitas non ſolũ ſignãt amorem Dei, ſed & amicitiã quãdã ad ipſum, q̃ quidem ſuper amorem addit mutuam readamationem cum quadam mutua cõicatione, vt dr̃ in 8. Ethi. Et ꝙ hoc ad charitatem pertineat, patet per illud qđ dr̃ 1. Ioh. 4. Qui manet in charitate in Deo manet, & Deus in eo, & 1. ad Corin. 1. dr̃. Fidelis Deus per quẽ vocati eſtis in ſocietatẽ filij eius. Hæc aũt ſocietas hoĩs ad Deum eſt quædam familiaris conuerſatio cum ipſo. Inchoatur quidem hic in p̃ſenti per grãm, perficietur aũt in futuro in gloria, quorum vtrunque fide, & ſpe tenetur, vnde ſicut aliquis non poſſet cum aliquo amicitiam habere ſi diſcrederet, vel deſperaret ſe poſſe habere aliquam ſocietatem, vel familiarem conuerſationem cum ipſo, ita aliquis non poteſt habere amicitiam ad Deum quæ eſt charitas, niſi fidem habeat per quam credat huiuſmodi ſocietatem, & conuerſationem hominis cum Deo, & ſperet ſe ad hanc ſocietatem pertinere: & ſic charitas ſine fide, & ſpe nullo modo eſſe poteſt.

De æqualitate virtutum, *Diſt.* XI.

CIrca vndecimum .ſ. de æqualitate virtutum quærũtur ſex. Primo vtrum virtus poſſit eſſe maior, vel minor. Secundo vtrum oẽs virtutes in eodem exiſtentes ſint æquales. Tertio de comparatione virtutum moralium ad intellectuales. Quarto de comparatione virtutum moralium adinuicem. Quinto de comparatione virtutum intellectualium adinuicem. Sexto de comparatione virtutum Theologicarum adinuicem. Ad primum .ſ. vtrum virtus poſſit eſſe maior, vel minor, dicendum ꝙ cum quæritur vtrum vna virtus ſit maior alia, dupliciter intelligi quæſtio poteſt. Vno modo in virtutibus ſpecie differentibus, & ſic manifeſtum eſt, ꝙ vna virtus eſt alia maior, ſemper enim cauſa eſt potior ſuo effectu, & in effectibus tanto aliquid eſt potius, quanto eſt cauſæ propinquius. Manifeſtum eſt autem ex dictis, ꝙ cauſa & radix humani boni eſt ratio. Et ideo prudentia quæ perficit rationem præfertur in bonitate alijs virtutibus moralibus perficientibus vim appetitiuam in quantum participat ratione, & in his & tantũ eſt vna altera melior, & maior, quanto magis ad rõnem accedit, vnde & iuſtitia quæ eſt in voluntate præfertur alijs virtutibus moralibus, & fortitudo quæ eſt in iraſcibili præfertur temperantiæ quæ eſt in concupiſcibili. quæ minus participat ratione, vt patet in 7. Ethi. Alio modo poteſt intelligi in virtute eiuſdem ſpeciei. & ſic ſecundum ea quæ ſupra dicta ſunt cum de intentionibus habituum ageretur, virtus dupliciter poteſt dici maior, & minor, vno modo ſecundum ſeipſam, alio modo ex parte participantis ſubiecti. Si igitur ſm ſeipſam conſideretur, magnitudo vel paruitas eius attenditur ſm ea ad quæ ſe extendit: q̃cunque aũt habet aliquã virtutem. Puta temperantiam habet ipſam quantum ad oĩa ad quæ ſe temperantia extendit, quod de ſciã ex arte non conuenit. Non enim q̃cunque eſt Grammaticus ſcit oĩa quæ ad Grammaticã pertinent. Et ſecundum hoc bene dixerunt ſtoici, vt Simplicius dicit in commento prædicamentorum, ꝙ virtus non recipit magis, & minus, ſicut ſciã vel ars, eo ꝙ rõ virtutis cõſiſtit in maximo. Si vero conſideretur virtus ex parte ſubiecti participãtis, ſic contingit virtutem eſſe maiorem vel minorem ſiue ſm diuerſa tpa in eodẽ ſiue in diuerſis hoĩbus, quia ad attingendum medium virtutis, qđ eſt ſm rõnem, vnus eſt melioris diſpoſitionis, q̃ alius, vel pp maiorem aſſuetudinem, vel pp meliorẽ diſpoſitionem naturæ, vel pp perſpicatius iudicium rõnis. aut & pp maius gratię donũ, qđ vnicuique donatur ſm menſuram donationis Chriſti, vt dicitur ad Ephe. 4. Et in hoc deficiebant ſtoici æſtimantes nullum eſſe virtuoſum dicendum, niſi qui fuerit ſummè diſpoſitus ad virtutem: non .n. exigitur ad rõnem virtutis, ꝙ attingat rectę rõnis mediũ in indiuiſibili ſicut ſtoici putabant. ſed ſufficit prope mediũ eſſe, vt dr̃ in 2. Ethi. Idem & indiuiſibile ſignũ vnus promptius attingit, q̃ alius, ſicut & patet in ſagittatoribus trahentibus ad certum ſignũ. Ad ſm .ſ. vtrũ oẽs virtutes in vno & eodem ſint ęquales dicendum ꝙ quantitas virtutum ſicut ex dictis patet, p̃t attendi dupliciter. Vno modo ſm rõnem ſpei. & ſic nõ eſt dubiũ ꝙ vna virtus hoĩs eſt maior q̃ alia, ſicut charitas fide, & ſpe. Alio modo põt attendi ſm participationem ſubiecti, prout .ſ. intendit' vel remittitur in ſubiecto. & ſm hoc oẽs virtutes vnius hominis ſunt æquales, quædam æqualitate proportionis. inquantũ .ſ. æqualiter creſcunt in hoĩe, ſicut digiti manus ſunt inęquales ſcdm quantitatem, ſed ſunt æquales ſcd proportionem, cum proportionaliter augeant'. huius aũt æqualitatis oportet eodem modo rõnem accipere ſicut & connexionis. Æqualitas .n. eſt q̃dã cõnexio virtutũ ſcdm quantitatẽ. Dictum eſt ſupra, ꝙ rõ connexio virtutum põt dupliciter aſſignari.. Vno modo ſcdm intellectũ eorum qui intelligunt ꝑ has quatuor virtutes quatuor gñales conditiones virtutum, quarum vna ſimul inuenit' cum alijs in qualibet materia. Et ſilr virtus in quacũq; materia nõ põt ęqualis dici niſi habeat oẽs iſtas æquales conditiones. Et hãc rõnẽ æqualitatis virtutum aſſignat Aug in 6. de Trin. dicens. Si dixeris æquales eſſe iſtos fortitudine, ſed illũ patrare prudentia. ſequit' ꝙ huius fortitudo vnius prudens ſit ac per hoc nec fortitudine æquales ſunt, q̃ñ eſt illius fortitudo prudentior. atque ita de cęteris virtutibus inuenies, ſi omnes eadem cõſideratione percurras. Alio modo aſſignata eſt ratio connexionis virtutum ſcdm eos, qui intelligunt hmõi virtutes habere materias determinatas, & ſcdm hæc ratio connexionis virtutum moraliũ accipit' ex parte prudentiæ. & ex parte charitatis quantum ad virtutes infuſas, nõ aũt ex parte inclinationis, quæ eſt ex parte ſubiecti, vt ſupra dictũ eſt. Sic igr̃ & rõ æqualitatis virtutũ poteſt accipi ex parte prudentiæ, quãtum ad id qđ eſt formale in omnibus virtutibus moralibus, exiſtente enim rõne æqualiter pfcta in vno & eodem, oportet ꝙ proportionaliter ſcdm rõnẽ rectã mediũ conſtituat' in qualibet materia virtutum. Quantum vero ad id quod eſt materiale in virtutibus moralibus .ſ. inclinationem ipſam ad actum virtutis p̃t eſſe vnus homo magis promptus ad actum vnius virtutis, q̃ ad actũ alterius, vel ex natura vel cõſuetudine, vel & ex dono gratiæ. Ad tertium .ſ. vtrum virtutes morales præmineant intellectualibus, dicendum ꝙ aliquid poteſt dici maius, vel minus dupliciter, vno modo ſimpliciter, alio modo ſecundum quid. nihil enim prohibet aliquid eſſe melius ſimpliciter vt philoſophari, quam ditari. quod tamen non eſt melius ſecundum quid, ideſt neceſſitatem patienti. Simpliciter autem conſideratur vnumquoque quando conſideratur ſcdm propriam rationem ſuæ ſpeciei. habet autem virtus ſpeciem ex obiecto, vt ex dictis patet. Vnde ſimpliciter loquendo illa virtus nobilior eſt, quæ habet nobilius obiectũ. Manifeſtum eſt autem ꝙ obiectũ rationis eſt nobilius, quam obiectum appetitus. Ratio enim apprehendit aliquid in vniuerſali. ſed appetitus tendit in res, quæ habent eſſe particulare. vnde ſimpliciter loquendo virtutes intellectuales, quæ perficiunt rõnem, ſunt nobiliores, quam morales, quæ perficiunt appetitum. Sed ſi conſideretur virtus in ordine ad actum, ſic virtus moralis, quæ perficit appetitũ, cuius eſt mouere alias potẽtias ad actũ, vt ſupra dictum eſt, nobilior eſt, & quia virtus dr̃ ex eo ꝙ eſt principium

alicuius actus cum ſit perfectio potentiæ, ſequitur etiam ꝙ ratio virtutis magis competat virtutibus moralibus q̄ virtutibus intellectualibus, quamuis virtutes intellectuales, ſint nobiliores habitus ſimpliciter. Ad quartum. ſ. de comparatione virtutum moralium adinuicem, dicendum, ꝙ virtus aliqua ſecundum ſuam ſpeciem poteſt dici maior, vel minor, vel ſimpliciter vel ſecundum quid. Simpliciter quidem dicitur virtus maior ſecundum ꝙ in ea maius bonum rationis relucet. vt ſupra dictum eſt, & ſecundum hoc iuſtitia inter omnes virtutes morales præcellit tanquã ꝓpinquior rationi, qđ patet ex ſubiecto, & ex obiecto. Ex ſubiecto quidem, quia eſt in voluntate, ſicut in ſubiecto, voluntas autem eſt appetitus rõnis, vt ex dictis patet: ſm aũt obiectũ, ſiue materiam, quia eſt circa operationes, quibus homo ordinatur nõ ſolum in ſeipſo ſed & ad alterum, vnde iuſtitia eſt præclariſſima virtutum, vt dr̃ in 5. Ethi. Inter alias aũt virtutes morales q̄ ſunt circa paſſiones tanto in vnaquaque magis relucet rõnis bonum, quanto circa maiora appetitus motus ſubditur rõni. Maximum aũt in his quæ ad hominem pertinent eſt vita, a qua omnia alia dependent. Et ideo fortitudo q̄ appetitum motum ſubdit rõni in his q̄ ad mortem & vitam pertinent, primum locum tenet inter virtutes morales quæ ſunt circa paſſiones, tñ ordinatur infra iuſtitiam. Vnde Philoſophus dicit in primo rethoric. ꝙ neceſſe eſt maximas eſſe virtutes, q̄ ſunt alijs honoratiſſimæ. Siquidem eſt virtus põtentia benefactiua ꝓp hoc fortes, & iuſtos maximè honorant, hæc quidem. n. in bello. ſ. fortitudo, hæc aũt. ſ. iuſtitia in bello, & in pace vtilis eſt. Poſt fortitudinem aũt ordinatur temperantia, q̄ ſubijcit rõni appetitum circa ea, quę immediatè ordinantur ad vitam, vel in eodem ſm numerum, vel in eodem ſm ſpeciem. ſ. in cibis, & venereis, & ſic iſtæ tres virtutes ſiſ cum prudentia dñr eſſe principales & dignitate. Scđm quid aũt dr̃ aliqua virtus eſſe maior ſm ꝙ adminiculum, vel ornamentum præbet principali virtuti, ſicut ſubſtantia eſt ſimiliter dignior accidente, aliqđ tñ accidens eſt ſm quid dignius ſubſtantia, in quantum perficit ſubiectum in aliquo eſſe accidentali. Ad quintum. ſ. de comparatione virtutum intellectualium adinuicem, dicendum ꝙ ſicut dictum eſt magnitudo virtutis ſcđm ſuam ſpeciem conſideratur ex obiecto. Obiectum autem ſapientiæ præcellit inter obiecta oĩum virtutum intellectualium. Conſiderat. n. cauſam altiſſimam quæ Deus eſt, vt dr̃ in principio Metha. & quia per cauſam iudicatur de effectu, & per cauſam ſuperiorem de cauſis inferioribus. Inde eſt, ꝙ ſapientia hẽt iudicium de oĩbus alijs virtutibus intellectualibus, & eius eſt ordinare oẽs, & ipſa eſt quaſi architectonica reſpectu omnium. Ad ſextum. ſ. de comparatione virtutum Theologicarum, dicendum ꝙ ſicut dictum eſt magnitudo virtutis ſcđm ſuam ſpeciem conſideratur ex obiecto. Cum aũt tres virtutes Theologicę reſpiciant Deum ſicut proprium obiectum, non põt vna earum dici maior altera, ex eo ꝙ ſit circa maius obiectum, ſed quia vna ſe hẽt propinquius ad obiectum q̄ alia, & hoc modo charitas eſt maior alijs. Nam aliæ important in ſui ratione quandam diſtantiam ex obiecto, eſt enim fides de non viſis. ſpes autem de non habitis, ſed amor charitatis eſt, de eo quod iam habetur, eſt enim amatum quodammodo in amante, & & amans per affectum trahitur ad vnionem amati, propter quod dr̃. 1. Ioh. 4. Qui manet in charitate in Deo manet, & Deus in eo.

De medio virtutum. *Diſt.* XII.

Circa duodecimum principale. ſ. de medio virtutum quæruntur quatuor. Primo vtrũ virtutes ſint in medio. Secũdo vtrum medium virtutis, ſit medium rei, vel rationis. Tertio vtrũ virtutes intellectuales conſiſtant in medio. Quarto vtrũ virtutes Theologicæ conſiſtant in medio. Ad primum. ſ. vtrum virtus moralis conſiſtat in medio, dicendum ꝙ ſicut ex ſupra dictis patet, virtus de ſui ratione ordinat hoiem ad bonum, moralis aũt virtus propriè eſt perfectiua appetitiuę partis aĩæ circa aliquam determinatam materiam. Menſura aũt & regula appetitiui motus circa appetibilia eſt ipſa ratio, bonum autem cuiuſlibet menſurati & regulati conſiſtit in hoc ꝙ conformetur ſuæ regulæ, ſicut bonũ in artificiatis eſt, vt conſequatur regulã artis, malum aũt per conſequens in hmõi eſt per hoc ꝙ aliquid diſcordat a ſua regula, vel menſura. Qđ quidem contingit, vel per hoc ꝙ ſuperexcedit menſuram, vel per hoc ꝙ deficit ab ea, ſicut manifeſtè apparet in oĩbus menſuratis, & regulatis, & ideo patet, ꝙ bonum virtutis moralis conſiſtit in adæquatione ad menſuram rationis. Manifeſtum eſt aũt ꝙ inter exceſſum & defectum medium eſt æqualitas ſiue conformitas, vnde manifeſtè apparet, ꝙ moralis virtus in medio conſiſtit. Ad ſcđm. ſ. vtrum medium virtutis moralis, ſit medium rei, vel rationis, dicendum ꝙ medium rõnis dupliciter põt intelligi. Vno modo ſcđm ꝙ medium in ipſo actu rõnis exiſtit quaſi ipſe actus rõnis ad medium reducatur, & ſic virtus moralis non perficit actum rõnis, ſed actum virtutis appetitiuę, & iſto modo medium virtutis moralis non eſt medium rõnis. Alio modo põt dici medium rationis, id qđ a rõne ponitur in aliqua materia, & ſic omne medium virtutis moralis eſt medium rõnis, quia ſicut dictum eſt virtus moralis conſiſtere dr̃ in medio per cõformitatem ad rõnem rectam. Sed qñq; contingit, ꝙ medium rõnis eſt & medium rei, & tunc oportet, ꝙ virtutis moralis medium ſit mediũ rei, ſicut eſt in iuſtitia. Qñq; aũt medium rõnis non eſt medium rei, ſed accipitur per cõparationem ad nos, & ſic eſt medium in oĩbus alijs virtutibus moralibus. Cuius ratio eſt, quia iuſtitia eſt circa operationes quæ conſiſtunt in rebus exteriorib. in quibus rectum iuſtitiæ dẽt ſimpliciter, & ſcđ in ſe, vt ſupra dictum eſt. Et ideo medium rõnis in iuſtitia eſt idem cum medio rei, in quantũ. ſ. iuſtitia dat vnicuiq; qđ dẽt, & non plus nec minus. Aliæ vero virtutes morales conſiſtunt circa paſſiones interiores in quibus non põt rectum conſtitui eodem modo, ꝓp hoc ꝙ homines diuerſimode ſe habent ad paſſiones, & ideo oportet, ꝙ rectitudo rõnis in paſſionibus inſtituatur per reſpectum ad nos, qui afficimur ſm paſſiones. Ad tertium. ſ. vtrum virtutes intellectuales conſiſtant in medio, dicendum, ꝙ bonum alicuius rei conſiſtit in medio, ſm ꝙ conformatur regulæ, vel menſuræ, quam contingit tranſcendere, & ab ea deficere, vt dictum eſt: virtus aũt intellectualis ordinatur ad bonum ſicut & moralis, vt ſupra dictum eſt. Vnde ſm ꝙ bonũ virtutis intellectualis ſe hẽt ad menſuram, ſic ſe hẽt ad rõnem medij, bonum aũt virtutis intellectualis eſt verum, ſpeculatiuę quidem virtutis verum abſolutè, vt in 6. Ethi. dicitur, practicæ aũt virtutis verum ſm conformitatem ad appetitum rectum. Verum aũt intellectus nr̃i abſolutè conſideratum eſt ſicut menſuratum a re. Res. n. eſt menſura intellectus nr̃i, vt dr̃ in 9. Metha. Ex eo. n. ꝙ res eſt, vel non eſt, eſt veritas, & in opinione, & in oratione. Sic igitur bonum virtutis intellectualis ſpeculatiuæ conſiſtit in quodam medio per conformitatem ad ipſam rem, ſcđm ꝙ dicit eſſe, qđ eſt, vel non eſſe, qđ non eſt, in quo rõ veri conſiſtit. Exceſſus aũt eſt ſcđm affectionem falſam, per quam dr̃ eſſe, qđ nõ eſt. defectus aũt accipit̃ ſcđm negationẽ falſam, per quã dr̃ non eſt, qđ eſt. verum aũt virtutis intellectualis practicæ cõparatũ quidẽ ad rem hẽt rõnem menſurati, & ſic eodem mõ accipit̃ mediũ ꝑ conformitatẽ ad rẽ in virtutib. intellectualib. practicis, ſicut & in ſpeculatiuis, ſed reſpectu appetitus hẽt rõnem regulæ, & menſuræ: vñ idem mediũ, qđ eſt virtutis moralis & eſt ipſius prudentię. ſ. rectitudo rõnis: ſed prudentiæ quidem eſt iſtud medium, vt regulantis, & menſurantis, virtutis aũt moralis, vt menſuratæ, & regulatæ, & ſimiliter exceſſus, & defectus accipitur diuerſimodè vtrobiq;. Ad quartũ. ſ. vtrum virtutes Theologicæ conſiſtant in medio, dicendũ ꝙ ſicut dictũ eſt, mediũ virtutis accipitur ꝑ conformitatẽ ad ſuã regulã, vel naturã, ſcđm ꝙ contingit ipſam tranſcẽdere, vel ab ea deficere. Virtutis aũt Theologicæ dupliciter põt accipi menſura, vna quidẽ ſcđm ipſam rõnem virtutis, & ſic mẽſura, & regula virtutis Theologicæ eſt ipſe Deus. Fides. n. nr̃a regulat̃ ſcđm veritatẽ diuinã, charitas aũt ſcđm bonitatẽ eius, ſpes aũt ſcđm magnitudinẽ oĩpotentiæ, & pietatis eius, & iſta eſt mẽſura excellens oẽm humanã facultatẽ. Vñ nunquam põt hõ tm̃ diligere Deũ q̃tum dẽt diligi, nec tm̃ credere aut ſperare in ipſũ q̃tum dẽt, vñ multominus põt ibi eſſe exceſſus, & ſic bonũ talis virtutis non conſiſtit in medio, ſed tanto eſt melius quanto magis accedit̃ ad ſummũ. Alia vero regula virtutis Theologicæ eſt, ex parte nr̃a, quia etſi nõ poſſimus in Deũ ferri q̃tum debemus, debemus tñ ferri in ipſum credendo ſperando, & amando ſcđm menſuratam nr̃æ conditionis. Vnde per accidens poteſt in virtute Theologica conſiderari medium, & extrema ex parte noſtra.

De virtutum duratione. *Diſt.* XIII.

Circa decimumtertium principale, ſcilicet de duratione virtutum poſt hanc vitam quæruntur ſex. Primo vtrum virtutes morales maneant poſt hanc vitam. Secundo vtrum virtutes intellectuales. Tertio vtrum fides. Quarto vtrum maneat ſpes. Quinto vtrum aliquid fidei, vel ſpei maneat. Sexto vtrum maneat charitas. Ad primum ſcilicet vtrum virtutes morales maximè maneant poſt hanc vitam, dicendum ꝙ ſicut Auguſt. dicit in 14. de Trinita. Tullius poſuit poſt hanc vitam quatuor virtutes Cardinales non eſſe, ſed in alia vita homines eſſe beatos ſola cognitione naturę, in qua nihil eſt melius aut amabilius vt Aug. ibidem dicit, ea natura qua creauit Deus oẽs naturas. Ipſe aũt determinat poſtea huiuſmodi quatuor virtutes in futura vita exiſtere, tñ alio modo. Ad cuius euidentiam ſciendum eſt. ꝙ in huiuſmodi virtutib. aliquid eſt formale, & aliquid quaſi materiale. Materiale quidem eſt in his virtutibus inclinatio quædam partis appetitiuę ad paſſiones, vel operationes ſecundum aliquem modum, ſed quia iſte modus determinatur a rõne, iõ formale in omnibus virtutibus eſt ipſe ordo rationis. Sic igitur dicendum ꝙ hmõi virtutes morales in futura vita non manent, quantum ad id quod eſt materiale in eis, non enim habebant in

futura

futura vita locum concupiſcentiæ, & delectationes ciborum, & venereorum. neque etiam timores, & audaciæ circa pericula mortis, neque etiam diſtributiones, & communicationes rerum quæ conueniunt in vſum præſentis vitæ. ſed quantum ad id quod eſt formale remanebũt in beatis perfectiſſimè poſt hanc vitam, inquantum ratio vniuſcuiuſque rectiſſima erit circa ea quæ ad ipſum pertinent ſecundum ſtatum illum, & vis appetitiua omnino mouebitur ſecundum ordinem rationis in his, quæ ad ſtatum illum pertinent. Vnde Aug. ibidem dicit, quòd prudentia ibi erit ſine vllo periculo erroris, fortitudo ſine moleſtia tolerandorum malorum. temperantia ſine repugnatione libidinum, vt prudentiæ ſit nullum bonum Deo præponere vel æquare. fortitudinis ei firmiſſimè cohærere, temperantiæ nullo defectu noxio delectari. De iuſtitia vero manifeſtius eſt quem actum ibi habebit ſcilicet eſſe ſubditum Deo, quia etiam in hac vita ad iuſtitiã pertinet eſſe ſubditum ſuperiori. Ad ſecũdum ſcilicet vtrum virtutes intellectuales maneant, dicendum quod quidam poſuerunt quod ſpecies, intelligibiles non permanent in intellectu poſſibili niſi quamdiu actu intelligit, nec eſt aliqua conſeruatio ſpecierum ceſſante conſideratione actuali, niſi in viribus ſenſitiuis, qui ſunt actus corporalium organorum. ſ. in imaginatiua & memoratiua. hmõi aũt vires corrumpuntur corrupto corpore. Et ideo ſm hoc ſciã nullo modo poſt hanc vitam remanebit corrupto corpore, neque aliqua alia intellectualis virtus. Secundũ hoc opinio eſt contra ſententiam Ariſtotelis, qui in tertio de aĩa dicit, ꝙ intellectus poſſibilis eſt in actu cum fit ſingula ſicut ſciẽs cum ſit in potentia ad conſiderandum in actu, eſt etiam circa rationem, quia ſpecies intelligibiles recipiuntur & in intellectu poſſibili immobiliter ſecundum modum recipiẽtis. Vnde & intellectus poſſibilis dicitur locus ſpecierum quaſi ſpecies intelligibiles conſeruans ſed fantaſma, ad quæ aſpiciendo homo intelligit in hac vita applicãdo ad ipſas ſpecies intelligibiles corrumpuntur corpore corrupto. vnde & ipſa fantaſmata quæ ſunt quaſi materialia in virtutibus intellectualibus virtutes intellectuales deſtruuntur deſtructo corpore, ſm quantum ad ſpecies intelligibiles, q̃ ſunt in intellectu poſſibili virtutes intellectuales manent. ſpẽs ãt ſe hñt in virtutibus intellectualibus, ſicut formalitates, vñ intellectuales virtutes manẽt poſt hãc vitam q̃tum ad id qđ eſt formale eis. non ãt ad id qđ eſt materiale. ſicut & de moralibus dictum eſt. Ad tertium. ſ. vtrum fides maneat, dicendũ ꝙ oppoſitio eſt per ſe & propria cũ ꝙ vnum excludatur ab alio: inquantum. ſ. in oĩbus oppoſitis includitur oppoſitio affirmationis & negationis. Inuenitur aũt in quibuſdam oppoſitio ſcđm contrarias formas. ſicut in coloribus albũ & nigrum In quibuſdam aut ſcđm perfectum & imperfectum. vnde in alterationibus magis, & minus accipiuntur vt contraria. cum de minus calido fit magis calidũ, vt dicitur in 5. Phiſi. & quia perfectum & imperfectum opponuntur, impoſſibile eſt ꝙ ſimul. ſm idem ſit perfectio & imperfectio. Eſt aũt conſiderandum ꝙ imperfectio quidem q̃nque eſt de rõne rei, & ptinet ad ſpeciẽ ipſius, ſicut defectus rõnis pertinet ad rõnẽ ſpeciei equi vel bouis, & quia vnũ & idem numero manens non pt transferri de vna ſpecie in aliã. Inde eſt ꝙ tali perfectione ſublata tolliť ſpẽs rei, ſicut iam non eſſet bos, vel equus ſm eſſe rõnalis, q̃nque vero imperfectio nõ pertinet ad rõnem ſpeciei, ſm accidit indiuiduo ſm aliquid aliud. Sicut alicui hoĩ q̃nque accidit defectus rõnis inquantũ impediť ei vſus rõnis vſus, pp ſomnũ vel ebrietatẽ. vel aliqđ hmõi. Patet ãt ꝙ tali imperfectione remota, nihilominus ſubſtãtia rei manet. Manifeſtũ eſt ãt ꝙ imperfectio cognitionis eſt de rõne fidei. poniť. n. in eius diffinitione. fides. n. eſt ſubſtãtia rerũ ſperandarũ, argumentum non apparentium. vt dĩ ad Heb. 11. Et Augu. dicit. quid eſt fides, niſi credere qđ nõ vides? Quod aũt cognitio ſit ſine viſione & apparitione, hoc ad imperfectionẽ cogitationis pertinet, & ſic imperfectio cognitionis eſt de rõne fidei. Vñ manifeſtũ eſt ꝙ fides nõ poſſet eſſe pfecta cognitione eadẽ numero manẽs. Scđm vlterius cõſiderandũ eſt vtrũ poſſit ſimul eſſe cũ cognitione pfecta, nihil. n. ꝓhibet aliq̃ cognitionẽ impfectã ſimul eſſe aliquã cũ cognitiõe pfecta. Eſt igiť conſiderãdũ ꝙ cognitio pt eſſe impfecta tripliciter. vno mõ ex parte obiecti cognoſcibilis, alio mõ ex pte medij, tertio mõ ex pte ſubiecti. Ex pte q̃dẽ obiecti cognoſcibilis differũt ſm pfectũ & impfectũ cognitio matutina, & veſptina in Angelis. nã cognõ matutina eſt de reb. ſcđm ꝙ hñt eẽ ĩ verbo, cognõ ãt veſptina ẽ de eis ſcđm ꝙ hñt eſſe in ꝓpria natura, ꝙ eſt ipfectũ reſpectu primi eſſe. Ex pte vero medij differũt ſcđm pfectũ & impfectũ, cognõ q̃ de aliqua cõcl'one p mediũ demõſtratiuũ & p mediũ ꝓbabile. Ex pte vero ſubiecti differũt ſcđm pfectũ & imperfectũ opinio fides, & ſciã, nã de rõne opinionis eſt, ꝙ accipiať vnũ cũ formidine alterius oppoſiti, vñ nõ hẽt firmã inhæſionẽ. De rõne vero ſciæ eſt, ꝙ habeat firmam inhæſionem cum viſione intellectiua. habet. n. certitudinem procedentẽ ex intellectu principiorum: fides enim medio modo ſe habet: excedit enim opinionem in hoc, ꝙ habet firmam inhæſionem: deficit vero a ſcientia in hoc, ꝙ non habet viſionem. Manifeſtum eſt autem, ꝙ perfectum & imperfectum non poſſunt ſimul eſſe ſecundum idem: ſed ea, quæ differunt ſecundum perfectum & imperfectum, ſecundum aliquid idem poſſunt ſimul eſſe in aliquo alio eodem. Sic igiť cognitio perfecta & imperfecta ex parte obiecti nullo modo poteſt eſſe de eodem obiecto, poſſunt tñ conuenire in eodẽ medio & in eodem ſubiecto. Nihil enim prohibet, ꝙ vnus homo ſimul & ſemel per vnum & idem medium habeat cognitionem de duobus, quorum vnum eſt perfectum, & aliud imperfectum, ſicut de ſanitate & ægritudine. & bono, & malo. Siſr etiã impoſſibile eſt, ꝙ cognitio perfecta & imperfecta ex parte medij conueniãt in vno medio: ſed nihil prohibet, q̃ conueniãt in vno obiecto, & in vno ſubiecto. Põt enim vnus homo cognoſcere eandem concluſionem per mediũ probabile, & demonſtratiuum: & ſimiliter impoſſibile eſt, ꝙ cognitio pfecta & imperfecta ex parte ſubiecti ſint ſimul in eodem ſubiecto. Fides autẽ in ſui ratione habet imperfectionem, quæ eſt ex parte ſubiecti, vt ſ. credens non videat id quod credit: beatitudo autem de ſui ratione habet perfectionem ex parte ſubiecti, vt ſ. beatus videat id quo beatificatur, vt ſupra habitum eſt. Vnde manifeſtum eſt, ꝙ impoſſibile eſt, ꝙ fides maneat ſimul cũ beatitudine in eodem ſubiecto. Ad quartum. ſ. vtrum ſpes maneat. Dicendũ, ꝙ ſicut dictum eſt, id quod de ſui ratione importat imperfectionẽ ſubiecti, non poteſt ſimul ſtare cũ ſubiecto oppoſita perfectione perfecto, ſicut patet, ꝙ motus in ſui ratione importat imperfectionem ſubiecti. Eſt enim actus exiſtentis in potentia inquãtum hmõi: vnde q̃n illa potentia reduciť ad actum, iã ceſſat motus: nõ enim adhuc albatur, poſtq̃ iã aliquid factum eſt album: ſpes aũt importat motum quendã in id, quod non hẽ, vt patet ex his, q̃ ſupra de paſſione ſpei diximus: & ideo q̃n habebiť id qđ ſperať. ſ. diuina fruitio iã ſpes eſſe nõ poterit. Ad quintũ. ſ. vtrum aliquid fidei, vel ſpei maneat. Dicendum, ꝙ quidã dixerunt, ꝙ ſpes totaliter tollitur, fides autem partim tollitur. ſ. quantum ad ænigma, & partim manet. ſ. quantum ad ſubiectum cognitionis. Quod quidem ſi ſic intelligať, ꝙ maneat non idem numero, ſed idem gñe, veriſſimè dictum eſt: fides enim cum viſione patriæ conuenit in gñe, quod eſt cognitio: ſpes autem non conuenit cũ beatitudine in gñe: comparatur enim ſpes ad beatitudinis fruitionem, ſicut motus ad quietem in termino. Si autem intelligať, ꝙ eadẽ numero cognitio, quæ eſt ſubiecti, maneat in patria, hoc eſt omnino impoſſibile: non enim remota dĩa alicuius ſpeciei, remanet ſubſtãtia generis eadem numero, ſicut remota dĩa conſtitutiua albedinis, nõ remanet eadem ſubſtantia coloris numero, vt ſi idem numero color ſit, q̃nque albedo, q̃nque vero nigredo, non enim comparatur genus ad dĩam, ſicut materia ad formã, vt remaneat ſubſtãtia generis eadem numero dĩa remota, ſicut remanet eadem numero ſubſtantia materiæ remota forma: genus enim, & dĩa non ſunt partes ſpeciei, alioquin non prædicarentur de ſpecie: ſed ſicut ſpecies ſignificat totum, ideſt compoſitum ex forma, materia in rebus materialibus, ita dĩa ſignificat totum & ſimiliter genus, ſed genus denominat totum ab eo, quod eſt ſicut materia: dĩa vero ab eo quod eſt ſicut forma: ſpecies vero ab vtroque, ſicut in homine natura ſenſitiua materialiter ſe habet ad intellectiuam. Animal autem dĩ, quod habet naturã ſenſitiuam, rationale quod habet intellectiuam: homo vero quod habet vtrũque, & ſic idem totum ſignať per hæc tria, ſed non ab eodem. Vnde patet, ꝙ cum dĩa non ſit niſi deſignatiua generis, remota dĩa non poteſt ſubſtantia generis eadẽ remanere. Nõ enim remanet eadẽ animalitas, ſi ſit alia anima conſtituens animal: vnde non poteſt eſſe, ꝙ eadẽ numero cognitio, quæ prius fuit ænigmatica, poſtea fiat viſio aperta. Et ſic patet, ꝙ nihil idem numero, vel ſpecie, quod eſt in fide, remanet in patria, ſed ſolum idem genere. Ad ſextum. ſ. vtrum charitas maneat. Dicendum (quòd ſicut ſupra dictum eſt) quando imperfectio alicuius rei non eſt de ratione ſpeciei ipſius, nihil prohibet idem numero, quod prius fuit imperfectum, poſtea perfectum eſſe, ſicut homo per augmentum perficitur, & albedo per intenſionem. Charitas autem eſt amor, de cuius ratione non eſt aliqua imperfectio: poteſt enim eſſe habiti, vel non habiti, & viſi & non viſi: vnde charitas non euacuatur per gloriæ perfectionem, ſed eadem numero manet.

POſt conſiderationem habitã de virtutibus in generali dicendũ eſt de eiſdem in ſpeciali. Et primo de theologicis. Secundo de moralibus. In proſequendo aũt de virtutibus theologicis. Primo dicendũ erit de fide. Secundo de ſpe. Tertio de charitate. De fide vero conſideranda ſunt quinque. Primo de eius obiecto. Secundo de eius actu. Tertio de ipſo fidei habitu. Quarto de eius ſubiecto. Quinto de eius effectu.

De obiecto fidei. *Diſt.* XIIII.

Circa primũ conſideranda occurrũt ſexdecim. Primo, vtrum obiectũ fidei ſit prima veritas. Secũdo, vtrũ obiectũ fidei ſit verũ cõplexũ, vel incõplexũ. Tertio, vtrũ obiecto fidei poſſit ſubeſſe falſum. Quarto, vtrũ obiectũ fidei poſſit eſſe aliqd viſum. Quinto, vtrum aliquid ſcitum. Sexto, vtrum aliquid opinatum. Septimo, vtrũ credibilia debeant diſtingui per certos articulos. Octauo, quot ſunt articuli, & quo diſtinguantur. Nono, vtrum in Symbolo Apoſtolorũ ſufficienter contineant̃ oĩa, q̃ neceſſariũ eſt credere ad ſalutem. Decimo de comparatione Symboli Apoſtolorum ad alia duo ſymbola. Vndecimo, cuius ſit cõdere ſymbolum fidei. Duodecimo, vtrum ante Chriſti Aduentum fuerit neceſſariũ ad ſalutem credere mediatorẽ. Tertiodecimo, vtrum omnibus, qui ſecuti ſunt Aduentum Chriſti fuerit neceſſarium ad ſalutem explicite credere oẽs articulos fidei. Quartodecimo, vtrum eadem fides ſit eorum, qui fuerũt ante Aduentũ Chriſti, & eorum, qui ſecuti ſunt. Quintodecimo, vtrum fides creuerit quantum ad numerum credendorum. Sextodecimo, vtrũ certius credat̃ per fidem modernorum, q̃ per fidem eorum, qui Aduentũ Chriſti præceſſerunt. Ad primum .ſ. vtrum obiectum fidei ſit veritas prima: dicendum, ꝙ de obiecto fidei contingit loqui dupliciter, aut de eius obiecto materiali, quod eſt creditũ, aut de formali, quod eſt ratio credendi. Primo modo obiectum fidei non tñ eſt verum increatum, ſed etiã creatũ. Sic enim eſſe plura obiecta reſpectu vnius habitus nõ eſt inconueniens, nec plures habitus eſſe reſpectu eiuſdem obiecti. Idem enim poteſt eſſe creditũ per credulitatem acquiſitam, & per fidem infuſam, nec mirũ. Videmus enim ſcitũ poſſe eſſe obiectum materiale diuerſorũ habituũ ſcientiæ. Verbi gratia, per habitum ſcientiæ naturalis ſcit homo terram eſſe rotundã, & hoc idem ſcit alius per habitum ſcientię metaphyſicę: formalia tñ obiecta, q̃ ſunt rõnes ſciendi, hoc eſt ipſa media, per q̃ probat̃ p̃dicta concluſio ſunt ſpecie dĩa. Si aũt loquamur de formali obiecto fidei: ſic dico, ꝙ eſt tñ verum increatũ, quia tale eſt ratio credendi, cui innitit̃ fidelis in aſſentiẽdo vero credito: iſta aũt ratio eſt tñ prima veritas. Quicqd enim per fidem credimus, ideo credimus, quia credimus, ꝙ prima veritas hoc reuelauit: nec põt dici, ꝙ tale obiectum ſit obiectũ acquiſitæ credulitatis. Ad ſecundũ .ſ. vtrũ obiectum fidei ſit verum cõplexum, vel incomplexũ. Dicendũ, ꝙ cognita ſunt in cognoſcẽte ſm modũ cognoſcentis. Modus aũt ꝓprius intellectus humani eſt, vt in cõponendo & diuidendo veritatem cognoſcat. Et ideo ea, q̃ ſunt ſm ſe ſimplicia intellectus humanus cognoſcit ꝑ quãdã cõplexionem, ſicut intellectus diuinus econuerſo incõplexè cognoſcit ea, q̃ ſunt ſecũdũ ſe complexa. Sic igit̃ obiectum fidei dupliciter cõſiderari põt; vno modo ex parte ipſius rei creditæ, & ſic obiectũ fidei eſt aliquid incõplexũ .ſ. res ipſa, de qua fides hẽt; alio modo ex parte credentis, & ſm hoc obiectum fidei eſt aliqd cõplexum per modũ enunciabilis, & ideo vtrunque vere opinatum fuit apud antiquos, & ſm aliquid vtrunque eſt verum. Ad tertiũ .ſ. vtrum obiecto fidei poſſit ſubeſſe falſum. Dicendum, ꝙ fidei nõ poteſt ſubeſſe falſum. Fides enim nõ poteſt intellectum determinare ad credendũ aliqd, qđ nõ ſit cõſonũ formali rationi ſui obiecti, quia illi rõni innitit̃ fides in credendo quicquid credit: iſta aũt ratio (vt ſuperius oſtenſum eſt) prima veritas eſt, cui non põt concordare niſi verum. Vnde etſi fidelis poſſit credere aliquid falſum, hoc nõ eſt inquantũ fidelis, qa hoc non poteſt ꝑ fidem, ſed per opinionẽ, vel ſuſpitionem, quã ipſe vel alia creatura ſibi formauit. Apparet aũt multipliciter noſtræ fidei veritas. Primo .n. ratio bene diſpoſita fidem noſtrã eſſe verã fidem oſtendit. Phil. nãq; per naturales rationes ad cognitionẽ Dei venerunt tripliciter. Primo per operationem cauſæ ad effectũ. Secundo ꝑ collationẽ ſectarũ & diſſenſionẽ fidei. Tertio ꝑ virtutis ſenſum. Primo per cõparationem, quia cõparantes cognouerunt cauſam meliorem eſſe effectu ſuo, & ꝙ ſi cũ illa eſſet ab alia, melior ſemper eſſet illa, a qua alia erat, & ſic eſſet ꝓcedere in infinitum, vel retrocedere, vt & idem eſſet cauſa alicuius, & cauſatum ab eo, qđ erat impoſſibile, vel erat deuenire vſq; ad aliquã cauſam, a qua cauſarent̃ alia, & vltra quã non eſſet ꝓgredi, & q̃ a nullo cauſaret̃, ſed eſſet ſumma & ſine principio, nõ creata a ſe, vel ab alio, & illa eſſet optima. Conſiderantes enim rerum immenſitatem iudicauerunt eã potiſſimã, conſiderãtes rerũ ordinem & pulchritudinem cognouerunt horum opificem, & cauſam ſapientiſſimã a rerum bonitate & vtilitate, iudicauerunt horum cauſam ſupremã optimã. Et ſic ſummã cauſam, aut principium iudicauerunt ſummã potentiã, ſapientiã, & bonitatem, qa nos Deum dicimus Trinitatem & Vnitatem, Patrem & Filium & Spiritumſanctũ, ponentes Deum illud, quo maius excogitari non poteſt. Sap. 13. A ſpeciei enim magnitudine & creaturę cognoſcibiliter poterat eorum creator videri. Aug. Da mihi q faciat aliũ cęlũ & terrã: & dicã, quia eſt Deus. Rom. 1. Inuiſibilia Dei, &c. Et poſt. Qui cum Deum cognouiſſent, non &c. Multi etiã Gentiles, ſiue per naturalem rationem, ſiue per reuelationem de eis, q̃ pertinẽt ad fidem noſtrã & dixerunt & ſcripſerunt, vt poſt dicemus. Secundo ratio ꝓbat & approbat fidem noſtrã per collationem ad alias ſectas, qñ videt ſcripta poſitiones & aſſertiones earum. Multi enim Saraceni conferentes euangelia cũ Alchorano, legem Mahumeti irriſibilem contemptibilem naturali ratione iudicantes ad Deum conuerſi ſunt: ſapientiores & eorum, cum in ſecreto aſtris confert̃ cum eis, noſtrã fidem iudicant meliorem, & in ſecreto fatent̃, ſed in aperto non audent ꝓp mortis timorem, quã incurrunt deprehenſi, vel ꝓp amorem voluptatum, in quibus ſunt enutriti, ſicut auditum eſt ab illis fratribus, qui fuerunt inter illos, & multi in ſecreto baptiſmum recipiebant. In hiſtoria trãſmarina legit̃, ꝙ ſenex de monte Dñs aceſſiuorum, cum eſſet ſapiens, & multa videret in Alchorano, ſiue in lege Mahumeti inhoneſta & irrationabilia, recipiens ſimiliter legem Iudæorum non approbauit, recipiens autem euangelia & conferens de fide Chriſti, nihil videns ſecundum eam fieri niſi dignum & honeſtum contulit cum ſuis maioribus oſtendens eis, quõ lex eorum eſſet carnalis & inhoneſta, & ipſi decepti legẽ Mahumeti reprobauerunt, & noſtrã approbauerunt. Qui cõi conſilio miſit ad Patriarcham Latinum, & Regem Hieroſolimorum rogans, ꝙ mitteret eis viros & ſacerdotes peritos, qui eos in fide noſtra inſtruerent, quã volebant ſuſcipere iudicantes eã oibus meliorem. Cum aũt Rex p̃dictus & Patriarcha nuncios eorum honorificè ſuſcepiſſent, & plurima munera eis dediſſent, & promiſiſſent eis mittere quæ mandauerant. Cum nuncij dicti redirent, quidam filij diaboli eos ſecreti ſpoliauerunt & occiderunt, vnde indignati dicti aceſſiui dixerunt non eſſe credendũ de cætero proditoribus Latinis. Item quidã fuit permagnus Princeps in Aluernia dictus Marcheſius de monte Ferrando acutiſſimi ingenij naturalis, & antiquiſſimæ ętatis, qui cum crederet̃ bene ſex viginti annorũ, & multa feciſſet dictamina de Regibus & Principibus & ſtatibus diuerſorum hoium ſui tpis, penè per 50. annos poſuerat curã & diligentia cõgregare libros oium ſectarum quaſcunque audiebat eſſe per vniuerſum orbem cum multo ſumptu, quos diligenter legebat & legi ſibi faciebat, cum autem eſſet infirmus infirmitate, qua mortuus eſt: fratres quidã viſitauerunt eũ, q hoc dixerunt, cum autem inter alia, q̃ dixerunt ei, hoc auribus eius ingeſſiſſent, ꝙ timor habitus eſt de eo, ne eſſet hæreticus ꝓp libros eorum, quos audiuerant eum & audiſſe & legiſſe, & affinitate quam habebat terra ſua cum terra Albigenſium. Reſpõdit, verum eſt curioſus fui per 40. annos cũ multis ſumptibus libros ſectarum oium colligere, & legere, & ſtudere in eis, quia videbã, ꝙ cum plus ibi aſpicerẽ, plus in fide catholica roborabar, & plus hæreſes abominabar, videns fallaciã traditionis eorum, & in ſignum huius vilipenſionis quã habebam ad alias ſectas a fide ſeci fieri ſcrinium ligneum, quod feci poni ſub pedibus meis, qñ ſedebam in ſede camerę meæ priuatæ, quaſi nõ poſſem ipſas ſectas magis vilipendere niſi pedibus meis ſubeſſent, qñ ſedeo, vile naturæ officium expleturus, euangelia autem Dñi mei multo honore ſeruaui. Ideo autem legi libros diuerſarum ſectarum, quia terræ meæ affines ſunt hæretici Albigenſes, vt mihi ab eorũ verſutiis ſcirem cauere, & eos ſi mecum de ſuis loquerent̃ erroribus ſectam de ſuis iaculis repercuterem, & eos cõfutarem per ſuas poſitiones & aſſertiones. Fecit autẽ dictos hæreticorũ libros extrahi de loco dicto, & in oculis ſuis comburi, qui multis annis ante mortem ſuã in memoriam paſſionis eius, & fidei ſtigmata Dñi Ieſu in corpore ſuo portauerat cum aliis pęnitẽtiis, quas faciebat, in memoriã paſſionis Dñi cum quibuſdam clauis carnem ſuam ſingulis ſextis feriis vſq; ad ſanguinis effuſionem configebat. Item in eccleſiaſtica hiſtoria lib. 7. c. 7. legit̃, ꝙ cum Dionyſius Alexandrinus Patriarcha legeret diligenter libros hæreticorum, arguebat̃ a quibuſdã conſacerdotibus ſuis de hoc, licet diceret ſe ꝓ hoc facere, vt fallacias eorum per hoc deprehenderet, & hæreticorum falſitatem, & vt per ſcripta ſua eos confutare & vincere poſſet, eos autem ꝓp aliorum reprehenſiones legere timẽte, & deſiſtẽte, facta vox ad eum eſt dicẽs, lege q̃cunque manus tua inuenire põt, qa ꝓbare & diſcernere oĩa potes. Per hoc enim fideles poſſunt in fide roborari & hæretici confutari. Item ratio probat & approbat fidei articulos per ſenſum, ſicut in euãgeliis legit̃, infirmi qui ſentiebant in ſe virtutem fidei credebant. Itẽ verba fidei & meditatio credendorum efficiunt in hoĩe aliqñ q̃dam nouã immutationem ſenſibilem, per quam clamat rõ ſentiẽs virtutis efficaciã, iſta eſt vera fides & acquieſcite ei. Ecc. 25. Fidei initium ad glutinandum eſt ei, qñ dat Deus voci ſuæ vocẽ virtutis ſpiritualiter, vel corporaliter ſenſibilem. Sicut legit̃ in primo lib. Hiſtoriæ Tripartitæ, cum Conſtantinus Magnus cõuocaſſet Nicenum Concilium contra hæreſes, erat ibi quidam Philoſophus, qui cõs verbis dyalecticis confundebat fidem improbando

probando

probando rõnibus, tunc ſurrexit contra eum quidã eṗs ſimplex & ſanctus petens audientiam, qua obtenta ait, audi Philoſophe. Chriſtus & Sancti Apoſtoli nõ artem dialecticam aut ſophiſticam, ſed fidem puram & doctrinam euangelicã tradiderunt hominis operibus comprobandam, & conſeruandam. Audi ergo dogmata veritatis, & numerauit fidei articulos, ꝓut in ſymbolo continent̃, & q̃ſiuit, ſi ita crederet: tunc ſentiens in verbis fidei virtutem & cordis immutationẽ, rñdit, credo firmiter ita eſſe. Cui ſanctus. Si ita credis ꝓſequere quod fateris fidem operibus complendo, & ſacrũ fidei ſuſcipiẽdo. Tunc cõuerſus ad diſcipulos ſuos Philoſophus & ad alios ait, quandiu fuerunt verba reddidi verba pro verbis in quibus abundabã, ſed quãcito venit virtus Dei iſto loquente, cui nõ poſſum reſiſtere me victũ gaudeo, & qui mecum vult gaudere me ſequat̃, quo cõuerſo multi ſunt eum ſecuti, & baptizati cum eo. Per hunc modum ſunt cõuerſi quinquaginta Rethores ad verba B. Catherinæ virtute Dei operante. In eodem libro & loco legit̃, ꝙ cum Cõſtantinus veniſſet Cõſtantinopoli, cõuenerunt Philoſophi Græci conquerentes de hoc, ꝙ pp irrationabiles aſſertiones Chriſtianorũ, q̃d parati erãt ꝓbare oibus, deſtrueret ipſe antiquorum traditiones. Qui cum cõuocaſſet Alexandrũ dictæ vrbis eṗm ſimplicẽ: ait dictus eṗs, ꝙ eligerent quemcunque vellent peritiorem, & ille diſputaret cõtra eũ. Q̃d cũ feciſſent ait, cum retuliſſet articulos fidei in noĩe Dñi noſtri Ieſu Chriſti: p̃cipio tibi o Philoſophe: vt contra hoc oĩno aut loqui non audeas, aut obmuteſcas: q̃d ita factum eſt, & ad hoc multi ſunt conuerſi. Cũ aũt ibidem quidam pr̃ de fide loqueret̃: vis verbi lapides diuiſit. Item cum quidã Philoſophi veniſſent ad B. Antonium vt tentarent eum, & de fide rationẽ poſcerent ait: Q̃uo hic ad hoĩem fatuum veniſtis. Cum autẽ ipſi rñderent, ꝙ nõ venerant ad fatuum, ſed ad ſapientem, intulit dicens. Si ad fatuum veniſtis, fatuos vos demonſtratis: ſi autem ad ſapientem iudicio veſtro, aut vos fatuos demõſtratis, aut mutari debetis, quem Chriſtianum ſapientem iudicatis. Cum autem mirarent̃, q̃uo illiteratus homo ſic rationabiliter loqueret̃, quæſiuit ab eis quis horũ prius fuiſſet ſenſus aut littera: & cum rñderent, ꝙ ſenſus, qui litteras adinuenit, concluſit, ſi ex ſenſu litteræ procedunt, cui ſenſus in columnis litteras non requirit. Item cum quidem alij Gentiles obiicerent cõtra fidem de paſſione Chriſti & cruce, quã Chriſtiani colebant, intulit. Nunquid magis credi debet ei, qui ex ſumma benignitate, ꝓpria voluntate ꝓ amicis ſuis Deus in mundum venit, & ꝓ eis liberãdis crucem ſubiit, & mortẽ ſuſtinuit, honeſta omnia & fecit & docuit: q̃ hominibus, quos Deos colitis, qui ſtupra & adulteria, & ad alia, q̃ vos in aliis morte dãnatis, & fecerunt & docuerunt: nũquid magis eſt rationabile crucem colere nobis, a qua mundi redemptionem & ſalutem noſtrã ꝓceſſiſſe ꝓfitemur, q̃ a vobis colere hoĩes quaſi Deos, quos adulteros, & inceſtuoſos, & corruptores, & proditores hominum profitemur. Ex his admirati & confutati diſceſſerunt. Secundo ꝓbat̃ fides nr̃a per teſtimonium ſcripturarum veteris & noui teſti, ſm̃ ꝙ oſtendit Dñs Iudæis. Io. 5 Scrutamini ſcripturas, illæ ſunt, quæ teſtimonium perhibent de me. Diſcipulis euntibus in Emaus probauit fidei articulos incipiens a Moſe de omnibus ꝓphetis & ſcripturis interpretabat̃ eis omnia, q̃ in eis ſcripta erant de eo. Luc. 24. Poſt tertio, hæc locutus ſum vobis, cum adhuc eſſem vobiſcum, quia oportebat impleri ea, q̃ ſcripta erant in lege & ꝓphetis, & pſalmis de me. Miſit Deus diſcipulos Ioãnis ad prophetiam. Iſa. 35. dicentis. Deus ipſe ve. & ſal. no. tunc aperient̃ oculi cæcorum, &c. Hanc prophetiam viderunt ipſi cõpletam per ſigna, q̃ fecerat coram eis. Matth. 11. Dicite Ioanni, quæ vidiſtis & audiſtis, cæci vident, &c. Tertio ꝓbat̃ figuris. Oẽs enim ritus veteris legis & ſacrificia figuræ erant nr̃æ fidei, vt dicit Apoſt. Omnia contingebant illis in figura. Cor. 11. Hoc autẽ in figura facta ſunt ve. &c. Heb. 10. Vmbram habuit lex beatorum futurorum, &c. Quarto fides ꝓbat̃ per multos teſtes omni exceptione maiores, vt per Deum Patrẽ, Filium, Spiritumſanctũ, per Angelos, Patriarchas, Prophetas, Apoſtolos, Martyres, Confeſſores, Virgines, & per eccleſiam gñalem, & ꝑ ſanctos iã beatos & per omnes fidei inimicos. Probat fidem pater. Matt. 3. Hic eſt filius meus. & Luc. 3. Spiritus ſanctus ibidem ſuper eum deſcendens. Io. 5. Qui miſit me pr̃ teſtimonium perhibet de me. Filius. Io. 8. Ego ſum lux mundi. Idẽ 8. Ego principium qui & loquor vobis. S Pr̃ eius opera. Io. 5. Tres ſunt qui teſtimonium dant in cęlo: Pr̃ dans filium credentibus, verbum eis p̃dicans, & eos informans, Spiritus ſanctus eos illuſtrans, in terra Spiritumſanctum credentibus dedit. Sanguis, quo eos filius redemit. Aqua, q̃ eos ſanctificauit, & cui vim regeneratiuam dedit. Item idem Chriſtus Dei ſapientia ꝓbat Iudęis ſuum teſtimonium eſſe verum, & patris ſui qui miſit illum. Io. 8. Et ꝙ ſit Dei filius. Act. 10. Petrus ait: Præcepit nobis Ieſus Chr̃s p̃dicare populo & teſtificari, qa ipſe eſt, q̃ cõſtitutus eſt iudex viuorum & mortuorum. Sunt autem duodecim teſtes rationabilium rerum diuerſi omni exceptione maiores per quos fides noſtra irrefragabiliter cõtra hæreticos p̃t probari. Primo igitur inter oẽs res rõnales, & ſupra oẽs perhibet teſtimonium Beata Trinitas, & Ieſus Chriſtus ſumma ſapiẽtia. Io. 3. qui de cęlo venit ſuper oẽs eſt, & quod vidit & audiuit hoc teſtatur, &c. probat fidem pater. Scdo probatur teſtimonio Angelorum qui fuerunt miniſtri vel nuncij vel erunt. vel aſſiſtentes oibus rebus, de quibus ſunt articuli fidei. vt Beatæ Trinitatis, & vnitatis quã præſentauerunt dicentes. Iſaiæ. 7. Ter Sanctus. Sanctus, &c. Vel Gen. 18. Q̃n Abraham tres vidit & vnum adorauit. Similiter Incarnatione, Natiuitate, Reſurrectione, & Aſcẽſione, & Paſſione Chriſti, in quibus omnibus, Angeli fuerũt ibi Nuncij. vt Incarnationis, Natiuitatis, Reſurrectionis, & iudicij. Act. 1. Hic Ieſus, qui aſſumptus eſt, a vobis in ce. Sic veniet quemadmodũ &c. Paſſioni eius aſtitit Angelus, de cęlo confortans eum, cum factus eſſet ſudor eius ſicut guttæ ſanguinis, &c. Lucæ. 27. Erunt miniſtri & aſſeſſores iudicij & futuræ reſurrectionis. ſicut legitur Matth. 22. Matth. 25. Oẽs Angeli eius venient cũ eo. Act. 10. Cornelius per denunciationẽ Angeli deuenit ad fidem. Tertio, teſtis fidei eſt eccleſia iuſtorum, quę eandem fidem tenet & prædicat per totum orbem, & hãc teſtantur oẽs filij Dei, Eccl. 3. Filij ſapientię eccleſia iuſtorum, & natio eorum obedientia fidei maximè & dilectio in obſeruatione mandatorum, in quibus matri eccleſiæ debent obedire, ſicut probat Greg. Dialog. 1. cap. vbi probat per exemplum mulieris in carcere poſitæ, ibique parientis, & nutrientis, cui puer adultus credere debet, de his q̃ mater vidit in luce. & de ſua Natiuitate, & de ſuis progenitoribus. Quiſque credit vicinis ſuis, & matri, licet neſciat qñ fuit genitus ab illo patre & natus ab illa matre, tñ requiſitus ſtatim incunctanter rñdet talem eſſe ſuum patrem, & talem ſuam matrem, talem auum ſuum, licet neſciat niſi ex auditu ſuorum, nec alienis crederet de contrario. Sic per peccatum Adæ in hoc carcere nati & nutriti debemus credere mr̃i eccleſiæ & vicinis ſanctis filija eius, de his quæ pertinent ad fidem. licet ea non viderimus, non extraneis ab ea hęreticis ſi contrariũ dicant q̃ ſunt extranei a pr̃e luminum. Quarto, fidei perhibent teſtimonium pr̃es antiqui veteris, & nouæ legis, q̃d ſignificatur Apoc. 4. dum vigintiquatuor Seniores atteſtantes confeſſioni quatuor aialium ceciderunt in facies ſuas adorantes viuentem in ſecula ſæculorum, hoc ꝓbat Apl̃s Hebr. 11. concludens. Hi oẽs teſtimonio fidei ꝓbati inuenti ſunt. Quinto oẽs prophetæ, vt dicit Petrus Act. 10. Hi oẽs teſtimonium ꝑhibent &c. Cuius teſtimoniũ Spũſſanctus cõfirmauit cadens in ſigno viſibili ſuper oẽs quibus hoc prædicabat ſtatim. De prophetis circumciſionis planum eſt: ſed & multi gentilium philoſophorum & vates, de Chr̃o & eius fide vaticinati ſunt, vt Sybilla quæ tam egregiæ prædixit de eius aduentu, & paſſione & iudicio & malorum ſupplicio & beatorum præmio quaſi ſi loqueretur de re iam geſta. Virgilius Poeta qui circa eius aduentũ fuit, vt dicit Hier. de Chr̃o vaticinauit. dicens in bucol̃. egl̃. 4. Vltima cumæi venit nunc carminis ætas. Magnus ab integro ſęculorũ naſcitur ordo. Iam redit & virgo redeunt ſaturnia regna. Et noua progenies cęlo dimittit̃ alto. Tu modo naſcenti puero, quo ferrea primum. Definet. ac toto ſurget gens aurea mundo. Caſta faue &c. Et B. Iob. 19. cap. dicens. Credo ꝙ redemptor meus viuit, &c. Et multa alia de Xp̃o & eccleſia prophetauit. Itẽ legit̃ in geſtis Romanorum ꝙ tp̃ibus Theodoſij Imperatoris, cum q̃dam hæretici mouiſſent quæſtionem de reſurrectione futura dum effoderetur terra pro quibuſdam fundamentis iaciendis, inuẽtum eſt quoddam antiquiſſimum ſepulchrum cuiuſdam græci philoſophi qui diu fuerat ante Incarnationẽ Xp̃i. quo aperto inuenerunt intra Epitaphium in lapide ſcriptum in quo fides eius continebatur, ꝙ credebat in Dei filium in mũdum pp ſalutẽ hoĩm venturũ & paſſurum &c. & ꝙ eum in die nouiſſimo a mortuis ſuſcitaret. & in fine erat ſcriptum ꝙ tp̃e Theodoſij Imperatoris ſepulchrum eius aperiretur, & oſſa eius ſoli paterent: & eo viſo, multi ſunt hæretici qui dicebant non eſſe mortuorum Reſurrectionẽ confutati. & Catholici in fide roborati. Legitur in ep̃la quam ſcripſerunt Bragmanni Alexandro. in qua arguebat eum & alios gẽtiles, de idolatria & vitijs ſuis diuerſis. hoc inſeruerũt per dandamum dydaſcallum. In verbo maxime homo ſiſis eſt Deo, quia Deus verbum eſt. & verbũ illud oĩa creauit. & ꝑ illud verbũ omnia viuunt. Hoc colimus, hoc adoramus. hoc amamus. Nã Deus ſpũs & mens eſt. ideo non amat niſi mundã mentẽ. vos tot Deos vobis aſſeritis quot membra hẽtis. Mineruã Dea capitis dr̃, & natam de cerebro Iouis, quia fuit inuẽtrix operum multorum. Iunonem. quia fuit iracũdia dicitis Deam cordis. Martẽ qa fuit bellicoſus dicitis Deum pectoris. & ſic de alijs mẽbris, & dijs quos eis dedicabant. Idem Ioannes Baptiſta non ſolũ multa de eo prophetauit, ſed & eũ digito demonſtrauit, & alijs certiſſimis indicijs, Io. 1. Hic venit in teſtimonium. Sexto, hãc fidem teſtati

ſunt

ſunt duodecim Apoſtoli, q ad hoc ab eo electi ꝑ Spiritum ſanctũ cõfirmati, ſicut dr̃ Act. 1. ꝑ Spiritũ ſanctũ quos elegit, &c. Et poſt: Eritis mihi teſtes in oĩ Iudęa & Samaria, &c. Act. 20. Verbũ miſit Deus filius Iſrael, annuncians pacem per Ieſum Chriſtum, hic eſt oĩũ Deus, &c. Et poſt ait Petrus, & nos teſtes ſumus oĩum q̃ fecit. Canonica Ioã. 1. Qđ audiuimus & vidimus & manus nr̃æ attrectauerunt de verbo vitæ, teſtamur, manifeſtamus vobis, &c. Dr̃, ꝙ B. Apoſtoli poſt cõfirmationẽ receptã Spiritus ſancti cõcilium tenuerunt: in quo ſymbolũ, qđ dr̃ Apoſtolorũ cõi cõcilio ſtatuerunt & cõpoſuerunt, qđ dr̃ minor credo, in quo 12. articulos, ſiue radices poſuerunt, vel ſm̃ alios 14. In quo ſunt ſex articuli ꝑtinentes ad diuinitatẽ, vel ſeptem, & totidẽ ad humanitatem, ſm̃ ꝙ in eodẽ ſymbolo patet. Et ſymbolũ quaſi cõis bolos dr̃, quia quilibet de Apoſtolis poſuit ibi bolũ ſuũ, i. articulũ, & normã fidei: & dr̃ articulus, q a ita arctat ad credendũ quilibet eorum, qđ impoſſibile eſt diſcredentẽ ſaluari. Hæc ſunt 12. fundamenta ciuitatis Ieruſalem, i. eccleſiæ ſupra q̃ fundata eſt per orbẽ vniuerſum. Apo. 21. Fundamenta ciuitatis duodecim. Super hæc domus nõ fundata corruit. Matt. 7. Septimo B. Euangeliſtæ, ſm̃ ꝙ eſt figuratũ in figura eorũ. Apo. 4. Vbi ter ſanctus clamare nõ ceſſant, q a inceſſanter fidẽ Trinitatis ꝓdicãt, & teſtant̃. Ezec. 1. Audiebã ſonũ alarum quatuor animaliũ quaſi vocem aquarũ multarum, & quaſi ſonũ ſublimis Dei, &c. Ideo B. Ioãnes Euangeliſta, cum Romæ ductus eſſet, & diceret ei Domitianus Imperator, ꝙ Chriſtũ negaret, & a ꝓdicatione eius ceſſaret, alioquin frigeret in dolio feruentis olei, qđ ſibi paratũ erat ante portam Latinã. Rñdit, Chriſtũ nõ negabo, & a ꝓdicatione fidei nõ ceſſabo, donec compleã curſum miniſterij mei qđ accepi, magis eligens in oleo cõcremari, q̃ ceſſare a ꝓdicatione fidei. Octauo, ſunt beati martyres, q in articulo mortis moriendo, immo oĩa tormentorũ gña ꝓ ipſa fide ſuſtinendo eã confeſſi ſunt: nullus enim in hora mortis ſani capitis libenter mentiendo perhibet teſtimoniũ de falſitate. Ipſi aũt martyres ꝓ fide de futura beatitudine certi ꝓ ea teſtificãda oĩa tormentorũ gña ſuſtinebãt, ſm̃ qđ dr̃ Heb. 11. Sãcti ludibria & verbera experti, &c. Et poſt. Hi oẽs teſtimonio fidei ꝓbati inuenti ſunt. Itẽ Vincentius ad Datianũ, cui ait Vincentius. Fide nr̃a nihil certius. vt dicit Petrus de martyribus. Probatio fidei noſtræ multo ꝑcioſior auro, qđ per ignem ꝓbat̃, inueniat̃ in laudem & gloriã, &c. Nono, beati Cõfeſſores & Doctores ꝓ eius defenſione, exilia & pericula ſuſtinentes, vt B. Hylarius & Martinus, ſm̃ qđ legit̃ in vitis eorũ, & B. Athanaſius per totũ orbem ab hæreticis & Imperatoribus perſecutus, ita vt vix poſſet latitare alicubi. Sicut legit̃ in eccleſiaſtica hyſtoria, q̃ multa refert de eius perſecutione: ꝓ hac & B. Aug. & alij Doctores laborauerũt ſcripturas exponendo, ſcribendo, contra hęreticos diſputando, & ꝑſecutiones patiendo, & et mẽbrorũ mutilationes & inſidias multiplices. De B. Aug legit̃, ꝙ hæretici poſuerunt ei inſidias multotiens in viis ſuis, vt eum occiderent, a quibus ſemper eum Dñs liberauit. De B. Ambroſio legit̃ in vita eius, ꝙ cum contra hæreticos ꝓdicaret & diſſereret, quidã hæreticus vidit Angelũ ei aſſiſtentem & miniſtrantem quicquid loquebat̃, qui ad fidem conuerſus eſt. Item Aug. Ideo diuina ꝓuidentia hæreticos eſſe ꝑmittit, vt cum nos interrogant ea, q̃ neſcimus, diſcutiamus pigritiã, vt diuinas ſcripturas capiamus. Decimo, teſtimonium fidei nr̃æ perhibuerunt B. Virgines, regnum mundi, & oẽm ornatum eius ꝓ fide cõtemnentes, carnalem copulã poſtponentes, Chriſto fide adhærentes, vt patet, ſi facta beatarũ virginum diſcutiamus. Sicut dicebat B. Agnes cum eius nuptias filius Romani Præfecti depoſceret. Ait, anulo fidei ſubarrauit me, & ipſi ſum deſpõſata, cui Angeli ſeruiunt, cuius pulchritudinem Sol & Luna mirant̃. Vndecimo beati & iuſti etiam iã mortui corporaliter. Sicut legit̃ in vita B. Silueſtri, quia B. Petrus & Paulus apparuerunt Conſtãtino Imperatori leproſo, monentes eum, vt fidem Chriſtianam reciperet, & baptizaret̃, & inſtrueret̃ a Silueſtro Papa, & curaretur. Qđ ita factum eſt. In paſſione B. Cecilıæ Valeriano ſponſo eius apparuit ſenex lucidus, cum veſtibus niueis oſtendens librũ aureum, in quo erat aureis literis ſcriptũ, vnus Deus, & vna fides, & vnũ baptiſma, &c. A quo, cum q̃reret, ſi ita crederet. Rñdit, nihil eſſe ſub cęlo, qđ verius poſſet credi. Item de B. Lazaro fratre B. Marthæ, quem Dñs ſuſcitauit a mortuis, legit̃, ꝙ pp fidem patriã contemnens, & exul factus mare tranſiens in ꝓuinciã Galliæ veniens fidem ꝓdicauit, ꝓ qua et caput poſuit martyrium ſuſcipiens, cuius ſepulchrum oſtendit̃ in ciuitate Eduenſi in eccleſia Cathedrali, vbi corpus eius eſſe dr̃. Et in villa Aualone caput eius eſſe perhibet̃. In libro, q intitulat̃ de geſtis Saluatoris legitur, ꝙ Carinus & Leuntius, duo filij Symeonis iuſti, qui Dñm in vlnas ſuas ſuſcepit, fuerũt de illis mortuis, quos Dñs ſuſcitauit, de q bus in Matth. legit̃. ꝙ multa corpora ſanctorũ ſurrexerunt, & apparuerunt multis, qui iuſti & nouiſſimi fuerunt inter Iudæos, q adducti in Ieruſalem in Synagoga, vt veritatem de Chriſto faterent̃, petierunt chartas, vt ſtabilius eſſet eorũ teſtimonium, & ſcripſerunt in eis ſeparatim, quo Ieſus eſſet Dei filius in lege promiſſus, miſſus in mundũ, & de virtute paſſionis eius, & de deſcenſu ad inferos, & liberatione ſanctorũ, & de eius Reſurrectione & Aſcenſione futura quã expectabant, vt eum eo cœlos aſcenderent, & multa ſcripſerunt in chartis, dicentes hoc eſſe eorũ teſtimonium, quas tradiderũt iudicibus ſeparatis, qui conferentes adinuicem, neque plus, vel minus literas, vel ſyllabã inuenerunt in vna, q̃ in alia, quorum teſtimonia, vt dicit Horoſius, & Greg. Turon. & Hugo de S. Victore in Cronicis ſuis. Pilatus ſcripſit ad Tyberium & Senatum Romanum, & de miraculis Chriſti & Paſſione & Reſurrectione ei9, & ꝙ ab hominibus Deus hr̃ & colit̃. Tyberius aũt cum magno fauoris ſuffragio dictas epiſtolas detulit ad Senatum. Senatus autem dixit, ꝙ nullus deorum ſuorum tam mirifica feciſſet, tñ licet merito eſſet inter Deos computandus, quia legem dederat, ne aliquis niſi per eos Deus reputaretur, quia nõ ꝓceſſerat prius de eorum iudicio, noluerunt, ꝙ inter Deos computaret̃. Item in vitis patrum legitur, ꝙ cum quidam hæreticus veniſſet ad diſcipulos B. Macharij volens ſubuertere fidem eorum, nec poſſet ſuperari verbis, ait aſſiſtentibus, veniamus ad argumenta fidei, & eis annuentibus duxit eos ad cimiterium fratrum, dicẽs hæretico, ꝙ in virtute fidei ſuæ, vtrum eſſet vera, vocaret aliquem de fratribus, & quæreret in qua fide ſaluatus eſſet. Cui hæreticus ait. Tu hoc prius fac. Cũ autem fratrem mortuum ſuſcitaſſet inuocatione fidei, & q̃reret in qua fide ſaluatus eſſet, ait. In fide Macharij, & non hæretici: hæreticus cum confuſione eſt fugatus. Duodecimo, teſtimoniũ perhibent peruerſi homines & ipſi dæmones, quia multi prius peruerſi, & fidei perſecutores cõuerſi facti ſunt fidei defenſores, vt dicit Aug. in lib. de ſymbolo. Et qui alios ad martyrium trahebant, poſtea voluntarij martyrium ſuſcipiebant, ſanguinem Chriſti fundere prius ſiuerunt, & poſtea credẽter illum biberũt, & ſuum pro Chriſto fuderũt, ſicut patet de Paulo, & de pluribus aliis in paſſionibus ſanctorum, qui per ea, q̃ circa martirizatos videbant conuerſi martyres effici volebant, vel quia omnes ſectæ poſt ſuam noſtram iudicabant meliorem. Meliorem enim iudicant Iudæi noſtram fidem, q̃ Saracenorũ, vel aliorum Paganorum, vel hæreticorum, qđ ſatis patet, q a oẽs Pagani, q ferè totũ mundum occupabant, facti ſunt Chriſtiani, & plurimi Iudæorũ & Saracenorum. Cũ aũt eis in recto iudicio nõ debeat valere teſtimonium ſuũ datum pro ſe, ſed potius probet pro nobis, quod teſtantur ꝓ nobis cum ipſi aduerſarij fidei nr̃æ ſint. Vehemẽtiſſimũ enim argumẽtũ eſt, qđ ab aduerſario elicit̃, vt dicit ius. Maximè et ꝓbat fidem noſtrã eſſe verã, & certum teſtimonium, qđ aduerſarij eius perhibent ꝓ ea & de ea. Item ipſi dæmones teſtimoniũ perhibent ꝓ fide noſtra, q per eius articulos adiurati, de ſuis habitaculis expellunt̃, ſm̃ ꝙ Dñs ꝓdixerat multipliciter in fine. In noĩe meo dæmonia eiicient, &c. qđ patet in Exorciſtis, qđ maximè fiebat in primitiua eccleſia ad inuocationẽ articulorũ, & noĩs Chriſti: ſanctũ & terribile eſt nomẽ Chriſti dæmonibus. In paſſione Cyriaci, Lar. & Sma. legitur, ꝙ cum eſſent illata multa eis ſupplicia, & in carcere detinerent̃ Arthemia filia Diocletiani a dæmonio vexata clamabat, ꝙ nõ exiret niſi ꝑ Cyriacũ Diaconũ, q eductus inuocato nomine Ieſu expulit dæmonem, dicentẽ. Si exeo faciã te in Babyloniã venire. Arthemia expulſo dęmone clamauit, ꝙ Deum ꝓdicabat Cyriacus videns, tunc liberati ſunt, & Arthemia baptizata venerunt nuncij Saporis Regis Babyloniæ rogãtes, vt Diocletianus mitteret Cyriacum in Babylone, quia eius filia vexata eum clamabat, qđ fecit. Cumq; ꝓciperet in nomine Dñi vt exiret, ait dæmõ, vt ipſe prius pauſaret fatigatus. Cum Cyriacus diceret: Nõ ſum fatigatus, ſed vbique Dei auxilio & ſanctorum Angelorũ gubernatur. Rñdit dæmõ, ꝙ eũ illuc perdoxerat vt voluerat, ait Cyria, imperat ubi Ieſus Chriſtus, vt exeas dæmõ: ad hoc ſtatim exiuit clamans, o nomen terribile, ꝙ me coarctat exire. Cyriacus autem baptizata puella cum multis Romã rediens a Maximiano fratre Arthemiæ martirio cum ſociis eius eſt conſummatus. Ad quartum, ſ. vtrũ obiectum fidei aliquid poſſit eſſe. Dicendum, ꝙ viſum ſenſibili viſione nõ põt eſſe obiectum fidei ſub ratione qua viſum eſt, ſicut patet ex verbis Apoſtoli in diffinitione poſitis. Heb. 11. quia ſ. fides eſt nõ apparentium, ſed viſio eſt apparentium. Item Aug. in lib. de videndo Deo dicit. Pñtia vñt, credunt̃ abſentia. Et infra. Pñtia hic intelligamus, dicta illa, q̃ pręſto ſunt ſenſibus, ſiue animi, ſiue corporis. Idem ſuper illud. Ioan. 14. Si abiero & præparauero vobis locum, dicit, fides quæ non videt credit: nam ſi videt, non eſt fides, & hoc rationabile eſt. De ratione enim fidei eſt eſſe cum ænigmate reſpectu rei non apparentis: quod autem ſenſibiliter vr̃ quantum ad id qđ vr̃, clarè & præſentialiter cognoſcit̃: quia tñ aliqua res ſm̃ aliquid ſui ſenſibiliter poteſt eſſe viſa, & ſm̃ aliud non, ſicut apparet in Chriſto: viſu enim Thomas

apprehendis

apprehendit ipſum hominem, non tñ vidit ſenſibiliter illum hominem eſſe Deum. Similiter diſcipuli illum hominem ſenſibili viſione viderunt aſcendentem in cęlum. ſed ſenſibiliter non viderunt illum eſſe Deum qui aſcendebat, vnde Thomas p fidem illum quē videbat Deum cōfeſſus eſt dicens, dñs meus, & Deus meus. diſcipuli & illum quem aſcendentem viderunt eſſe Deum per fidem crediderūt. Beata etiam virgo illum quem experimento certo ſciebat ſe concepiſſe ſine viuili ſemine, per fidem creditu eſſe Deum. Articulus autem de aſcenſione Xpi in cœlum eſt, q̃ filius Dei homo aſcendit in cœlū. Siſr articulus de conceptione eſt, q̃ filius Dei inquantum homo fuit cōceptus per ſpm̃ſcm̃ in virgine. Vnde idem ſcdm aliquid ſui pōt eſſe ſenſibiliter viſum & etiam ſcdm aliquid creditum. Ad quintum. ſ. vtrum obiectum fidei poſſit eſſe aliquid ſcitum. dicēdum q̃ ſcitum ab vno poteſt eſſe obiectum fidei in alio. Beati. n. omnes articulos fidei ſciunt, qui ſunt fidei nr̃æ obiectū. ſiſr ſcitum ab vno prius potuit eſſe creditum ab eodē. Sicut homines beati articulos quos modo ſciunt, prius in hac vita crediderunt. Quidam etiam in hac vita credūt aliquid quod alij ſciunt. verbi gratia. Deum eſſe creditur a ſimplicibus, unde Aug. 11. de ciui. Dei cap. 4. Deum eſſe credimus. hoc tñ ab aliquibus demonſtratione ſcitur procedente ex principijs per ſe notis quo ad nos per nr̃m lumen naturale, vel ſaltem per aliquod lumen ſupernaturale, quo non tantum poſſet demōſtrari Deum eſſe, ſed Deum eſſe trinum & vnum. Cū. n. dicat Ricardus primo li. de Tri. c. 4. Ad quorumlibet explanatiōnem quæ neceſſe eſt credere non modo probabilia, immo etiā neceſſaria argumenta non deeſſe, q̃uis iſta interim contingat nr̃am latere induſtriā, poſſet nobis a Deo infundi ſupernaturale lumen quo veritates aliquæ vltro ſe offerrēt intellectui nr̃o, p quas poſſemus Deum eſſe trinum & vnum neceſſaria & euidenti etiam quo ad nos rōne probare. Idem ēt ab eodem homine in hac vita primo pt̃ eſſe creditum, & poſtea p demonſtrōnem ſcitū. Dico tñ q̃ ſi aliquid ſit ſcitum p demōſtrōnem ꝓcedētem ex principijs p ſe notis quo ad nos, ita q̃ vltro ſe offerāt intellectui nr̃o: illud idem & ſcdm idem nō pt̃ ſiſr ab eodem hoie eſſe creditum, ſi accipiant̃ ſcire & credere ſcdm actum, q̃a impoſſibile eſt q̃ intellectus actu aſſentiat vni & eidem veritati de neceſſitate, & non de neceſſitate ſiſr, ſed quia per demonſtrationem, in via non poſſumus ſcire aliquid creditum tali ſcientia, quæ perfectè tollat oē ænigma, ſicut facit viſio patriæ. Iō mihi vr̃ dicendum & probabiliter, q̃ in via aliquid pōt eſſe a nobis ſiſr ſcitū & creditum ſcdm habitum: nec. n. incōueniens eſt q̃ reſpectu alicuius veritatis ſcitę habeamus habitū quo illā crederemus ſi eā neſciremꝰ, & quo poſſimus exire in actū credēdi qñ non ſumus in actu ſciēdi. Ad ſextum, ſ. vtrum obiectum fidei poſſit eſſe aliqd opinatum, dicēdū q̃ duplex eſt opinio, vna eſt acceptio vnius partis, cum formidine alterius, alia quæcunq; conceptio ex probabili rōne cauſata. prima i eodem intellectu & reſpectu eiuſdem obiecti nō pt ſimul ſtare cum fide, quia credens p fidem adhæret vni parti, ſine alterius partis formidine. ſed ſcda opinio pt ſimul ſtare cum fide, quia ad ea quæ fidei ſunt poſſunt rōnes probabiles hr̃i. Sed contra hoc arguunt aliq̃ ſic, opinans inquantum opinans eſt certus de veritate quam opinat̃, quia inquātum opinans rōni probabili initit̃, q̃ nō facit certitudinē, qui āt nō eſt certus de aliqua re vel veritate, de illa dubitat. & q̃ de vna parte dubitat, formidat ne pars oppoſita vera ſit, ergo oīs opinio eſt acceptio ꝑtis vnius, cum formidine partis alterius. Huic etiā cōcordat Bern. 5. de cōſide. cap. 6. dicens, q̃ opinio falli pt, & q̃ opinio ambiguum hēt. vt ſcdm ſnīam philoſophi primo poſteriorū. de rōne opinionis eſt, q̃ ille qui opinatur eſtimet rem poſſe aliter ſe hr̃e. Et ideo mihi vr̃ dicendū. q̃ q̃uis reſpectu diuerſorum obiectorum poſſit ſiſr eſſe, in eodem intellectu fides & opinio, & in diuerſis intellectibus reſpectu eiuſdem obiecti, & in eodem intellectu temporibus diuerſis, tamen in eodem intellectu reſpectu eiuſdem obiecti, & ſcdm idem non poſſunt ſiſr eſſe actus opinandi & actus credendi, q̃a de ratione actus credendi eſt aſſentire veritati creditæ ſine alterius partis formidine. Quia ſicut dicit Bern. 5. de conſid. c. 6. Fides ambiguum non habet, aut ſi hēt, fides non eſt: vnde credens, ita determinate aſſentit veritati creditę, q̃ tenet hoc impoſſibile aliter ſe habere per primam comparationem ad primā veritatē cui innititur. De rōne aūt opinionis eſt, q̃ ille q̃ opinatur, rei opinatæ aſſentiat cū alterius partis formidine, vt ſuperius oſtēſum eſt. non eſt aūt poſſibile q̃ idē intellectus eidē veritati aſſentiat cū formidine & ſine formidine ſimul. Ad ſeptimū. ſ. vtrū credibilia debeant diſtingui p certos articulos. dicendū q̃ nomen articuli ex græco vr̃ eſſe deriuatū. Archion enim in græco qd articulus dicitur in latino, ſignat quandam coaptationem aliquarum partium diſtinctarum: & ideo particulæ corporis ſibiinuicē coaptatæ dicuntur mēbrorum articuli, & ſiſr in grāmatica apud græcos dr̃ articuli q̃dam partes orationis coaptatę alijs dictionibus ad exprimendum earum genus, numerum, vel caſum, & ſiſr in rhetorica articuli dr̃ q̃dam partiū coaptationes. Dicit. n. Tullius in 2. li. rheto. q̃ articulus dr̃ cum ſingula verba interuallis diſtinguunt̃ cæſa orōne. Verbi gr̃a. Acrimonia voce vultu aduerſarios perterruiſti. vñ & credibilia fidei Chriſtianæ dr̃ per articulos diſtingui inquātum in quaſdam partes diuidunt̃ hn̄tes aliquam coaptationem adinuicem. Eſt aūt obiectum fidei aliquid nō viſum circa diuina, vt ſupra dictū eſt: & ideo vbi occurrit aliqd ſpāli rōne non viſum, eſt ibi ſpālis articulus. vbi aūt multa ſcdm eandem rōnem ſunt cognita vel incognita, ibi non ſunt articuli diſtinguendi: ſicut aliam difficultatē habet ad videndū q̃ Deus ſit paſſus, & aliam q̃ mortuus reſurrexit. Et ideo diſtinguitur articulus reſurrectionis ab articulo paſſionis, ſed qd ſit mortuus, paſſus, & ſepultus vnam & eandem difficultatem hēt, ita q̃ vno ſuſcepto non eſt difficile alia ſuſcipere, & pp̃ hoc oīa hæc ptinēt ad vnum articulum. Sciendū eſt q̃ aliqua ſunt credibilia, de quibus eſt fides ſm ſe. Aliqua vero ſunt credibilia de quibus nō eſt fides ſm ſe, ſed ſolum in ordine ad alia. Sicut ēt in alijs ſcientijs quædam proponuntur vt per ſe intenta, & quædam ad manifeſtationem aliorum, quia vero fides principaliter eſt de his, q̃ videnda ſperamus in patria ſm illud Hebræ. 11. Fides eſt ſubſtātia ſperandarum rerū, argumentum non apparentiū. Ideo per ſe ad fidem pertinent illa q̃ directè nos ordināt ad vitam æternam: ſicut ſunt tres perſonę, oīpotētia Dei, myſteriū incarnationis Xpi & talia hmōi. Et ſm hoc diſtinguunt̃ articuli fidei. Quædā vero proponuntur in ſacra ſcriptura vt credenda, non quaſi principaliter intēta, ſed ad prædictorū manifeſtationē. ſicut q̃ Abraham habuit duos filios, qd ad tactū oſſium Heliſei ſuſcitatus eſt mortuus, & alia hmōi q̃ narrant̃ in ſacra ſcriptura in ordine ad manifeſtationē diuinæ maieſtatis, vel incarnationis Xp̃i. & ſm talia hmōi non oportet articulos diſtinguere. Item nota q̃ non diſtinguunt̃ articuli ſm materialē diſtinctionem credibilium, q̃ quaſi in infinitū fieri poſſit, ſed ſm rōnem formalem obiecti. Sed formalis rō obiecti pt accipi dupliciter. Vno modo ex parte ipſius rei creditæ, & ſic ratio formalis oīum credibiliū eſt vna. ſ. veritas prima: & ex hac parte articuli non diſtinguuntur. Alio modo pt accipi ratio formalis credibiliū ex parte nr̃a, & ſic ratio formalis credibilis eſt vt ſit nō viſum. & ex hac parte articuli fidei diſtinguuntur vt viſum eſt. Ad octauum. ſ. de numero & diſtinctione articulorum, dicendum q̃ illa per ſe pertinent ad fidē, quorum viſione in vita æterna perfruemur, & p q̃ ducemur in vitā æternā. Duo aūt nobis ibi videnda proponunt̃. ſ. occultum diuinitatis, cuius viſio nos beatos facit, & myſteriū humanitatis Xp̃i, per qd etiam ad gl̃iam filiorum Dei acceſſum habemus. vt dr̃ Ro. 5. Vñ dr̃ Io. 17. Hæc eſt vita æterna, vt cognoſcant te verū Deum vnum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtū. Et ideo prima diſtinctio credibilium eſt, q̃ q̃dam pertinēt ad maieſtatem diuinitatis, q̃dā vero pertinent ad myſterium humanitatis Xp̃i, quod eſt pietatis ſacrm̄. vt dr̃. 1. ad Thi. 4. Circa maieſtatem autem diuinitatis tria nobis credenda proponuntur. Primo quidem vnitas diuinitatis, & ad hoc pertinet primus articulus. Secūdo Trinitas pſonarum, & de hoc ſunt tres articuli ſcdm tres perſonas. Tertio vero ꝓponuntur nobis opera diuinitatis propria, quorum primum ptinet ad eſſe naturæ, & ſic proponitur nobis articulus creationis. Scdm vero pertinet ad eſſe gr̃æ, & ſic proponuntur nobis ſub vno articulo oīa pertinentia ad ſanctificationem humanam. Tertiū vero pertinet ad eſſe gloriæ: & ſic ponit̃ alius articulus de reſurrectione carnis, & de vita æterna. & ita ſunt ſeptem articuli ad diuinitatem pertinentes. Siſr etiam circa humanitatem Xp̃i ponuntur ſeptem articuli. quorum Primus eſt de incarnatione ſiue conceptione Xp̃i. Scds de natiuitate eius ex virgine. Tertius, de paſſione eiꝰ & morte & ſepultura. Quartꝰ de deſcēſu ad inferos. Quintus, de reſurrectione. Sextus, de aſcenſione. Septimus, de aduentu ad iudicium, & ſic in vniuerſo ſunt quatuordecim. Quidā tñ diſtinguunt duodecim articulos fidei: ſex pertinentes ad diuinitatem, & ſex ad humanitatem. Tres. n. articulos trium perſonarum comprehendunt ſub vno, quia eadem cognitio trium perſonarū. Articulum vero de opere glorificationis diſtinguunt in duos. ſ. in reſurrectionem carnis, & gloriam aīæ. Similiter articulū conceptionis & natiuitatis coniungūt in vnum. Sciendum aūt q̃ pr̃is, & filij & ſpū ſancti eſt vna cognitio quantum ad vnitatem eſſentię q̃ pertinent ad primum articulum, q̃tū vero ad diſtinctionem perſonarum, q̃ eſt p relationes originis, quodammodo in cognitione pr̃is includitur cognitio filij. non. n. eſſet pater ſi filium non hr̃et, quorum nexus eſt ſpūſſanctus, & quantum ad hoc hm̄oi ſunt qui poſuerunt vnum articulum trium perſonarū. ſed q̃a circa ſingulas perſonas ſunt aliqua attendenda, circa q̃ contingit eſſe errorem, Quantū ad hoc de tribus perſonis pñt poni tres articuli. Arrianus. n. credidit pr̃em oīpotentem & æternū, ſed non credidit filium coæqualem & conſubſtantialem pr̃i, & ideo

neceſſa-

neceſſarium fuit apponere articulum de perſona filij ad hoc determinandum. Et eadem ratione contra Macedoniũ neceſſe fuit ponere articulum tertium de perſona ſpũs ſci: & ſilr ẽt cõceptio Xpi & Natiuitas, & ẽt reſurrectio & vita æterna, ſm vnam rõnẽ poſſunt comprehendi ſub vno articulo inquantum ad vnum ordinantur, & ſm aliam rõnem pñt diſtingui inquantũ ſeorſum habent ſpãles difficultates. Ad nonum. ſ. vtrum in ſymbolo Apoſtolorum ſufficienter contineãtur oĩa q̃ neceſſariũ eſt credere ad ſalutem. dicendum, ꝙ eorum q̃ neceſſarium eſt credere ad ſalutem, quædam ſunt de dictamine rõnis naturalis, quæ. ſ. põt elicere intellectus per lumen naturale ex principijs, quæ vltro ſe offerunt cognitioni, q̃uis. n. reſpectu prædictorum principiorũ non ſit actus credendi pp eorum euidentiam, tñ reſpectu concluſionum ex illis principijs ſequentium põt eſſe actus credendi in illis, qui eas elicere neſciunt. Quædam aũt ſunt ad quæ credenda directè, & principaliter dirigit habitus fidei, & iſti ſunt articuli fidei. Quædam aũt ſunt cõſequentia ad illos articulos, vt ſunt veritates ſaluiferę q ex illis articulis pñt probari. Dicandũ ergo ꝙ loquendo de credendis, quæ ſunt articuli fidei oĩa ſufficiẽter, & plene & explicite continentur in ſymbolo Apſorum vt ex pcedentibus patet. Ad illud enim ſymbolum componendũ cõuenit vniuerſitas Apſorum, quibus complete reuelatum erat quę ponenda erant in ſymbolo ad fidei complementum, & vt haberet maiorẽ firmitatem ſinguli poſuerunt ibi ſuas partes. Petrus. Credo in Deum patrem oĩpotentem creatorem cœli & terræ. Andreas. Et in Ieſum Chrm filium eius vnicum dñm nrm. Ioãnes. Qui conceptus eſt de ſpũſancto natus ex Maria Virgine. Iacobus maior. Paſſus ſub pontio Pilato, Crucifixus mortuus, & ſepultus. Thomas. Deſcẽdit ad inferna tertia die reſurrexit a mortuis. Iacobus minor. Aſcendit ad cœlos ſedet ad dexteram Dei patris oĩpotentis. Philippus. Inde venturus eſt iudicare viuos, & mortuos. Bartholomæus. Credo in ſpm̃ſanctum. Mathæus. Sanctam Eccleſiam Catholicam. Simon chananeus. Scõrũ cõionẽ, remeſſionem peccatorum. Iudas Thadeus. Carnis reſurrectionem. Mathias. Vitam æternam Amen. Paulus, & Barnabas nihil ibi poſuerunt, quia electi fuerunt poſt miſſionem Apoſtolorum ad prædicandum, & ſymbolum debuit conſtitui ab omnibus ſimul congregatis, in vnum, antecedentia aũt & conſequentia ad articulos in ſymbolo non continentur niſi per quãdam reductionem. Ad decimum. ſ. de cõparatione ſymboli Apſorum ad alia duo ſymbola. dicẽdum, ꝙ illorum trium vnum dr̃ ſymbolum Apſorum, aliud ſymbolum Niceni cõcilij, & aliud ſymbolum Athanaſij. Symbolum Apſorum in concilio ab Apl̃is, ante diſperſionẽ eorum fuit cõpoſitum ad veritatis breuem & neceſſariam expreſſionem. Sic. n. dicitur Hebr. 11. Accedentem oportet credere. non põt aũt aliquis credere niſi veritas, quam credit, ꝓponat eidem. Et ideo neceſſe fuit veritatem fidei in vnum colligi vt facilius poſſet oĩbus proponi, ne aliquis per ignorantiam a fidei veritate deficeret, & ab hmõi collectione ſniarum nomẽ ſymboli eſt acceptum. In ſacra namque ſcriptura veritas fidei diffuſè valde, & in aliquibus locis obſcurè, & modis varijs continetur, ita ꝙ ad eliciendum certam fidei veritatem longum ſtudium & exercitium requiritur, ad quod vix pñt peruenire oẽs illi quibus neceſſarium eſt cognoſcere fidei veritatem, quorum pleriq; alijs negocijs occupati ſtudio vacare non pñt, & ideo fuit expediens, vt ex ſcripturæ ſacræ ſententijs, ſummariè colligeretur aliquid manifeſtum qđ proponeretur oĩbus ad credendum. Symbolũ vero Nicenum quod dr̃ in miſſa, fuit factum in cõcilio ad iſtius ſymboli explanationem, & ad quarundã Hæreſum confutationem. Symbolum aũt Athanaſij compoſitum fuit maxime ad confutandum hæreſim Arrianam. Vnde multum fuit Athanaſius ſollicitus ibi diligenter exprimere vnitatem eſſentiæ cũ diſtinctione & æqualitate perſonarum. In oĩbus ergo ſymbolis eadẽ fidei veritas edocetur. ſed ibi oportet populum diligẽtius inſtrui de fidei veritate vbi inſurgunt errores, ne fides ſimplicium p hæreticos corrumpatur Et hæc fuit cã quare neceſſe fuit plura condere ſymbola, quæ in nullo alio differunt, niſi ꝙ in vno plenius explicant, q̃ in alio implicite continentur, ſm ꝙ hæreticorum inſtãtia requirebat. Inter oĩa aũt ſymbolum Apſorum eſt principalius, & dr̃ eſſe maius, non quia plus contineat in quantitate ſcripturæ, ſed quia articulos fidei cõtinet plenius. Oẽs. n. articuli continentur in eo, & quia de ſnĩa plus continet in virtute, & quia conditum fuit ab Apl̃is, qui maiores fuerunt auctoritate, q̃ patres illi qui Nicenum ſymbolũ cõdiderũt, & q̃ Athanaſius. q tertiũ ſymbolum cõpoſuit. qa aũt ſymbolum Apſorũ fuit cõditũ tpe veritatis nõdũ publicatę, ideo ſubmiſſe dr̃. In prima tñ & cõpletorio dr̃ ad ſignandũ cõfeſſionẽ fidei maxime fuiſſe neceſſariũ in primitiua eccl̃ia, & fore neceſſariũ in tpibus vltimis, & ad ſignãdũ confeſſionẽ fidei, in baptiſmo & in morte, & in proſperitate & in aduerſitate. Symbolum ãt Niceni concilij factũ fuit tpe veritatis propalatę, & ideo alta voce dr̃ & in miſſa in diebus ſolẽnibus poſt Euangelium & ante cõionẽ, quia tractum eſt de euãgelio, & eſt ꝑparatio ad coionem. Symbolum aũt Athanaſij conditum fuit tpe veritatis propalatæ concoſſæ & præualentis, ið dr̃ alta voce poſt noctẽ finitam in prima hora diei. Iſta ãt ꝑdicta ſymbola, ſymbola dñr, quia multæ ſnĩæ in quolibet eorũ ſũt collectę ſunt. vnde dr̃ ſymbolum a Syn. qđ eſt ſil̃, & bolæ qđ eſt ſnĩa. Et ſic patet ꝙ ſymbolum Niceni concilij & Athanaſij ex rõnabili cã condita ſunt, & ſi inſurgeret neceſſitas, vtpote ſi inſurgerent nouę hæreſes adhuc poſſet eccleſia facere aliud ſymbolũ, vt trahi põt ex ſnĩa Anſelmi in libro de proceſſione ſpũſancti bñ añ finem. Sed nulli alij niſi Romanæ Eccleſiæ hoc liceret ad quam cauſæ maiores vniuerſalis Eccl̃iæ referendæ ſunt. vñ ad ipſam cãm ſolam pertinet congregatio gñalium conciliorum, vt hẽtur di. 17. generalia: & maxime ad ipſam referenda eſt dubitatio de via ſalutis ſi oriretur, vt habetur. e. di. c. nec licuit. Ad vndecimũ. ſ. cuius ſit ſymbolum fidei condere. dicendũ ꝙ noua editio ſymboli neceſſaria eſt ad vitãdum errores inſurgentes: ad illius ergo auctõritatem pertinet editio ſymboli, ad cuius auctoritatẽ ptinet ſnĩaliter determinare ea quæ ſunt fidei, vt ab oĩbus inconcuſſa fide teneantur, hoc aũt ptinet ad auctoritatẽ ſummi Põtificis, ad quem maiores, & difficiliores Eccleſiæ q̃ões referuntur, vt dr̃ in dec. di. 43. vnde & dñs Lucæ. 24. Petro dixit, quem ſummũ Pontificem conſtituit. Ego pro te rogaui Petre non vt deficiat fides tua, & tu aliqñ conuerſus confirma fratres tuos. Et huius rõ eſt, qa vna fides debet eſſe totius Eccl̃iæ. ſm illud. 1. Corin. 1. Idipſum dicatis oẽs, & non ſint in vobis ſciſmata, quod ſeruari non poſſet niſi queſtio fidei de fide exorta determinaret per eum qui toti Eccl̃iæ pręeſt, vt ſic eius ſententia firmiter teneat. Et ið ad ſolam auctoritatem ſummi Pontificis pertinet noua editio ſymboli, ſicut & omnia alia q̃ pertinent ad totam Eccleſię vnitatem, vt congregare ſynodum gñalem, & alia hmõi. Illa ergo anathematis ſententia q̃ in geſtis primæ Epheſinæ ſynodi continet. ſ. ꝙ ꝑlecto ſymbolo Nicenę ſynodi, decreuit ſcã ſynodus, nulli licere aliam fidem conſcribere, componere, vel proferre præter diffinitum a ſanctis patribus, qui in Nicena ſynodo congregati ſunt a ſpũſcõ. & ſubditur ibi anathematis pœna. Et idem etiam reiteratur in geſtis ſynodi Calcedonenſis. Sed hmõdi ꝓhibitio vel ſnĩa ad priuatas tm̃ perſonas ſe extendit, quarum non eſt determinare de fide. non. n. per hmõi ſentẽtia ablata eſt ptãs ſequenti ſynodo nouam editionẽ ſymboli facere. nõ quidẽ fidẽ aliã continentem, ſed eandem magis expoſitã. Synodus. n. quælibet hoc ſeruanit vt ſequens ſynodus aliquid exponeret ſupra id qđ ꝓcedens expoſuerat, & hoc pp neceſſitatem alicuius hæreſis inſurgentis. Ad ſummum ergo Pontificem pertinet, cuius auctoritate ſynodus congregatur & eius ſententia confirmatur. Intelligendũ eſt igitur ꝙ Athanaſius, qui non fuit ſummus Pontifex, ſed Alexandrinus Patriarcha non compoſuit manifeſtationem fidei p modum ſymboli, ſed magis per modum cuiuſdam doctrinæ. ſicut ſatis apparet ex ipſo modo loquendi. Sed quia integram fidei veritatem eius doctrina breuiter continebat auctoritate ſummi Pontificis eſt recepta vt quaſi regula fidei habeat. Ad duodecimum. ſ. vtrũ omnibus, q Chr̃m præceſſerunt aduẽtum fuit neceſſarium ad ſalutem credere mediatorem. dicendum ꝙ neceſſariũ fuit ad ſalutem ante aduentum Xpi credere mediatorem implicite, vel explicite, & ſub velamine vel ſine. Ad hoc enim ꝙ hoĩes eſſent digni ſalute æterna, neceſſarium erat eis, vt illã mõ debito intenderent, ad quod neceſſarium erat vt eam mõ debito deſiderarẽt & ſperarent quæ præſupponebatur, vt illã ſalutẽ in ſe & ſe poſſe ad illam pertingere debito modo cognoſcerent, qđ eſſe non poterat, niſi de via pertingendi ad illam ſalutem aliquam cognõnẽ haberent, nullus. n. cognoſcit ſe peruenire ad aliquem terminũ, niſi hñs aliquã cognõnem in gñali vel in ſpãli de via pertingẽdi ad illum terminũ. ergo neceſſariũ ad ſalutẽ fuit illis q aduẽtum Chriſti præceſſerunt, vt cognoſcerent in generali vel in ſpãli viã ptingendi ad æternã ſalutẽ. Cũ ãt illam ſalutẽ cognoſcerent eſſe ſupernaturalẽ, oportebat vt cognoſcerent ſe non poſſe per illam pingere via naturali tm̃ ſed via ſupernaturali generi humano a Deo prouiſa, & quia Deus prouiderat electos ſaluandos p mediatorẽ. quapropter dicit ſaluator Io. 14. Ego ſum via. Sequit̃, ꝙ neceſſarium fuit ad ſalutẽ eis credere mediatorem ſaltẽ implicite, & qa illa cognitio non erat clara, nec reſpectu rei pñtis, ſed erat ænigmatica, ſequit̃ ꝙ oportebat ꝙ illa cognitio eſſet per fidem. Præterea ſicut dicit Hugo primo libro de ſacris parte 10. cap. 5. Semper i eccleſia Dei ab initio fuit fides & cognitio incarnationis & paſſionis Chr̃i, quia ab initio nunq̃ defuerũt q hoc cognouerunt, & hoc patet quia ſemper fuerunt aliqui q Deo ſacrificia offerebant Xpm ſignantia & ipſius paſſionem. Illis aũt per reuelationẽ Deus tuſſerat. vt alios de via ſalutis per illa ſacrificia & aliquibus modis alijs ſub quodã velamine inſtruerẽt, quouſq; per

media-

mediatorem via ſalutis abſque velamine oſtenderetur. Illi aũt viri tantæ erant perfectionis, & tantã cum Deo familiaritatẽ hñtes, & tanta pro eis Deus faciebat. ſicut patuit in Noè & Muyſe, & pluribus alijs, ꝙ alij concurrente ſuper naturali illuſtratione interiori q̃ habebat quilibet cuius intellectum non velabat malitia voluntatis, tenebant̃ eis, de via ſalutis credere, & eorũ ſacrificia a Deo inſtituta eſſe, ad ſignandum viam ſalutis a Deo promiſſam. Certum eſt aũt ꝙ illi maiores ꝗbus hoc Deus reuelauerat tenebant̃ hr̃e fidem de mediatore non velatam. Alij aũt in hoc ꝙ tenebantur maioribus aſſentire tenebantur ſaltem ad fidem velatam, ergo omnibus fidelibus, qui aduentum Xp̃i p̄ceſſerunt neceſſarium fuit credere mediatorẽ cum velamine vel ſine, vel explicite, vel implicite, vnde Aug. in Encheridion c. penul. dixit ꝙ nec antiquorum quicumque inſtorum præter Xp̃i fidem ſalutem potuit inuenire. Item in ep̃la ad op. iaſ. Illa fides ſana eſt qua credimus nullum hoĩem ſiue maioris, ſiue paruulæ & recentis ætatis liberari ab obligatione mortis antiquæ & contagione peccati qđ prima Natiuitate contraxit, niſi per vnũ mediatorem Dei & hominũ, hominẽ Ieſum Xp̃m. Ad decimũtertiũ. ſ. vtrum omnibus, qui Xp̃i p̄ceſſerunt aduentũ neceſſarium fuit ad ſalutem explicite credere mediatorem. dicendũ ꝙ eorũ ꝗ aduentum Xp̃i præceſſerunt ꝗdã fuiſſe ſub lege ſcripta. ꝗdã ſub lege naturę. non ſub lege ſcripta, & iſtorũ ꝗdã fuerunt viri eminentis perfectionis ꝗbus reuelata erant explicite multa vel omnia de mediatore credenda. & hi tenebant̃ ad habendũ de mediatore fidẽ explicitam, ſecd̃m menſurã & modũ reuelationis ſibi factæ, alij aũt ad habendũ fidem explicitã de mediatore non tenebant̃, ſed ſufficiebat eis credere qđ in præcedentibus dictũ eſt. Silr̃ hi qui fuerunt ſub lege ſcripta, quidã fuerũt viri perfectionis eminẽtis ꝗbus reuelata erant explicite multa vel omnia de mediatore credenda. & hi ad fidem explicitã de mediatore tenebant̃ ſm modũ reuelationis ſibi factæ. Alij aũt non tenebant̃ ad credendũ explicite aliquid de mediatore, niſi hoc ꝙ Deus mitteret perſonam mediatoris, & redemptoris, ſed vtrum eſſet Angelus, vel homo purus, vel Deus, & homo, credere explicite non tenebant̃. Et his expreſſe concordat Hugo li. de ſac. parte. 10. c. 5. dicens. Añ legem Deus creator credebat̃, & ab eo ſalus, & redemptio expectabat̃, ꝑ quem vero & quõ eadẽ ſalus implenda ac ꝑficienda foret exceptis paucis quibus ſinglr̃ hoc ſcire in munere datũ erat, a cæteris ẽt fidelibus non cognoſcebat̃. Sub lege aũt perſona redemptoris mittẽda p̄dicabat̃ & ventura expectabatur, q̃ aũt ipſa ꝑſona foret, hoc eſt homo vel Angelus, vel Deus, nondũ manifeſtabat̃. Soli hoc cognouerunt qui per ſpm̃ ſcm̃ ſinglr̃ ad hoc illuminati fuerunt. Si ãt inueniant̃ aliquæ auctoritates Auguſtini vel aliorũ Doctorum q̃ videant̃ ſonare ꝙ fideles, qui p̄ceſſerunt Xp̃i aduentũ diſtinctius, & magis in ſpãli tenerent̃ credere mediatorẽ q̃ dictũ eſt, exponi poſſunt ſecd̃m ſententiam Hug. primo li. de ſacr̃is parte. 10. c. 6. vbi dicit hoc modo. Sano intellectu dici p̄t. oẽs ab initio iuſtos ſaluatoris fidem habuiſſe, & oẽs in fidem redemptionis venturę iuſtificatos fuiſſe, ꝗa eandem redemptionem, vl̃ venturã cognouerunt, vel cognoſcentibus, & credentibus crediderunt, & cum hac fide ſacrã ipſius redemptionis, quæ ab initio inſtituta ſunt ad ſanctificationem ſuſceperũt. & in ipſis iam redẽptionem ſuã quaſi in vmbra & figura portauerunt. Ad decimumquartum ſ. vtrũ omnibus qui ſecuti ſunt aduentũ Xp̃i neceſſarium fuerit ad ſalutem credere explicite omnes articulos fidei. dicẽdum ꝙ illorum qui aduentum Xp̃i ſecuti ſunt, quidam ſunt maiores, ꝗbus, vel rõne officij vt Doctoribus, vel rõne miniſterij, vt prædicatoribus, vel rõne gradus dignitatis, vt p̄latis, vl̃ alicuius ſpãlis interioris illuminationis, vt prophetis, incumbit non tm̃ dare operam vt ſeipſos diſponant ad hoc vt perducãtur in finem quamuis ad hoc principalius teneantur, ſed ẽt incũbit eis dare operam quantum in eis eſt, vt alij perducãtur in finem. Alij ſunt minores, ad quos de lege cõi mediantibus maioribus a Deo doctrina fidei deriuata eſt, & ſicut videmus, ꝙ quia diuinæ illuminationes deriuantur ad Angelos inferiores mediãtibus ſuperioribus, oportet ꝙ ſuperiores de reb. diuinis habeãt notitiam pleniorẽ. A ſimili dico aliqualiter ꝙ oportet ſuperiores in eccl̃ia hr̃e notitiam de fide pleniorem quam inferiores, vñ ſuperiores p̄dictos credo teneri ad credendum omnes articulos fidei explicite, q̃uis non teneatur quilibet eorum credere numerum vel artificialem diſtinctionem eorum. Minores vero etſi teneant̃ explicite credere aliquos articulos, qui magis ſunt neceſſarij ad dirigẽdum in finem, & qui in eccleſia ſolennizant̃ cõiter & publicè. vt ſunt articuli pertinentes ad perſonas, & articulus pertinens ad vnitatem eſſentię, vt Xp̃i Natiuitas, Paſſio, Reſurrectio, Aſcẽſio, aduentus ad iudicium, nõ tñ tenent̃ ad credendum oẽs articulos explicite. Si aũt ſunt vel eſſent aliqui quibus, non eſt Xp̃s locutus, nec p ſe nec per Apl̃os, nec p p̄dicatores aliquos, nec eis reuelauerit per aliquã interiorem inſpirõnem, quid credendum, tales non tenerentur ad credendum explicite, niſi illud quod credebatur ſub lege naturæ: vnde de Iudæis dicit ſaluator Io. 15. Si non veniſſem & locut⁹ eis non fuiſſem, peccatum non haberent. ſ. de hoc ꝙ non credebant in eum ſecundum gloſam ibidem. Ad decimumquintum. ſ. vtrum eadem ſit fides modernorum & eorum qui fuerunt ante Chriſti aduentum, dicendum, ꝙ fides poteſt accipi vel pro his quæ creduntur, vel pro habitu quo creduntur, vl̃ pro actu credendi. Primo modo loquendo de fide, eadem fides fuit ſecundum numerum fidelium qui aduentum Chriſti præceſſerunt, & qui ſecuti ſunt, quia eandem veritatem in numero quam illi implicite crediderunt, iſti explicite credunt. Secundo modo & tertio loquendo de fide dico, ꝙ eadem fides in ſpecie, eſt iſtorum & illorum, quia eidem rationi formali. ſ. ſummæ veritati cui iſti in credendo innituntur, etiam illi qui aduentũ Xp̃i præceſſerunt innitebantur, vnitas aũt habitus ſecd̃m ſpeciem attẽdit̃ ex ſui comparatione ad formalem rõnem ſui obiecti, & p̄terea vt iam dictum eſt ipſa credita ſunt eadem, quamuis ab illis eſſent credita implicite. & ab iſtis explicite. vnde ſicut eadem diliguntur per eãdem charitatem in ſpecie ab vno implicite ab alio explicite, per eandem tñ rõnem formalem ſic rectè dr̃, ꝙ per eandem fidem in ſpecie a fidelibus antiquis, & modernis eadẽ ſunt credita ab illis implicite, & ab iſtis explicite, per eandem tñ rõnem formalem. Ad decimamſextũ. ſ. vtrum fides creuerit quantum ad numerum credendorum, dicendum, ꝙ ex dictis in q̃one præcedenti ſatis haberi p̄t, ꝙ fides non creuit quantum ad credendorum multitudinem per nouorũ articulorum additionem, ſed ſolum per implicitorũ explicationem, quia quæ aliquo tp̄e implicite proponebantur credenda, & implicite credebantur, poſtea proceſſu temporis explicite ſunt ad credendum ꝑpoſita & explicite credita. Ad decimumſeptimum. ſ. vtrum certior ſit fides modernorum quam fuerit antiquorum, dicẽdum, ꝙ ſi fiat comparatio modernorum ad illos, ꝗ aduentũ Xp̃i præceſſerunt quãtum ad ſingulares perſonas, ſic dico ꝙ aliquæ perſonæ ante Xp̃i aduentum certius crediderũt credenda q̃ multi ꝗ aduentũ Xp̃i ſunt ſecuti. Sed ſi comparetur cõitas ad communitatem credenda certius credita ſunt per fidem modernorum, q̃ per illorum fidem qui Xp̃i p̄ceſſerunt aduentum. Credere. n. eſt intellectui aſſentire ad imperium voluntatis, non viſæ veritati. Certior ergo elicitur actus credendi. & per voluntatis imperantis maiorem ꝑfectionem, & per habitum charitatis maiorem, & per maiorem intellectus, & per habitum fidei maiorem determinatiõnem, & per veritatis creditę maiorem manifeſtationem. Poſt Xp̃i aũt aduentum per meritum paſſionis Xp̃i iam exhibitæ, & p plures interceſſiones ſanctorum charitas abundantius infunditur voluntati & fides intellectui. Veritas etiã credita magis eſt manifeſtata per veritates articulorum aliquorum ad impletionem per q̃ alij articuli probari poſſunt a nobis efficacius, & pp Xp̃i & Apl̃orum & Doctorum doctrinã per q̃ ſcriptura ſacra patet apertius, & credibilia intellectui rep̄ſentant̃ diſtinctius, & ordinatius, & exp̄ſſius, & etiã pp teſtiũ idoneorum multiplicationem. ſm Apl̃m ad Heb. 12. vñ Ricardus primo li. de Tri. c. Vtinã attenderent Iudęi, vtinã aĩaduerterent pagani cum q̃ta conſciẽ ſecuritate pro hac parte ad diuinum iudicium poterimus accedere, nonne cũ omni confidentia Deo dicere poterim⁹ dñe ſi error eſt a teip̄o decepti ſumus. Nã iſta in nobis tãtis ſignis, & prodigijs confirmata ſunt & talibus, q̃ non niſi per te fieri p̄nt, certè a ſummæ ſanctitatis viris ſunt nobis tradita, & cũ ſumma & Authentica atteſtõne ꝓbata teip̄o cooperãte. & ſermonem cõfirmante ſequẽtibus ſignis.

De actu fidei. *Diſt.* XV.

Circa ſm principale. ſ. de actu fidei, conſiderandum eſt. Primo de actu eius interiori qui eſt credere. Scd̃o de actu exteriori. Circa primũ conſideranda ſunt nouem. Primo ꝗd ſit credere & quot modis dicatur. Secũdo vtrum credere aliquid ſupra rõnem naturalem ſit neceſſarium ad ſalutẽ. Tertio vtrum credere illa ad q̃ rõ naturalis pertingere poteſt ſit neceſſarium. Quarto, vtrum ſit neceſſarium ad ſalutem explicite aliqua credere. Quinto vtrum ad credẽdum explicite oẽs æqualiter teneantur. Sexto vtrum explicite credere miniſterium Xp̃i ſit de neceſſitate ſalutis. Septimo vtrum credere Trinitatem explicite ſit de neceſſitate ſalutis. Octauo vtrum actus fidei meritorius ſit. Nono vtrum rõ humana diminuat de merito fidei. Ad primum. ſ. ꝗd ſit credere, dicendũ ꝙ ſm Aug. credere eſt cum aſſenſione cogitare. Ad cuius euidentiã ſciendum eſt ꝙ cogitare tripl̃r ſumitur. Vno modo cõiter ꝓ qualibet actuali conſiderõne intellectus, ſicut Aug. dicit in 14. de Tri. hanc nunc dico intelligentiã quam intelligimus cogitantes. Alio mõ dr̃ cogitare propriè magis conſideratio intellectus, quæ eſt cum quadã inquiſitione anteqũ perueniat̃ ad perfectionem intellectus per certitudinẽ viſionis, & ſcd̃m hoc Aug. in 15. de Tri. dicit, ꝙ Dei fili⁹ nõ cogitatio dr̃ ſed verbũ Dei dr̃, cogitatio ꝗppe nr̃a perueniens, ad id ꝙ ſcimus atque inde

formata

formata verbum noſtrum verbum eſt verbum. & ideo verbum Dei ſine cogitatione debet intelligi non aliquid hñs formale, qđ poſſit eſſe informe, & ſm hoc cogitatio quippe dr̄ motus animi deliberantis nondum perfecti per plenã veritatẽ viſionis, vel viſionẽ veritatis, ſm q̃a talis motus põt eſſe vel animi deliberãtis circa intẽtiones vl'es qđ ptinet ad intellectiuã partẽ, vl' circa intẽtiones particulares, qđ pertinet ad partem ſenſitiuã. lõ cogitare ſcđo modo ſumitur pro actu intellectus deliberantis. Tertio modo pro actu virtutis cogitatiuæ. Si igitur cogitare ſumitur cõiter ſm primum modum. ſic hoc qđ dr̄ cum aſſenſione cogitare non dicit totam rõnem eius qđ eſt credere, nam per hunc modũ quæ cõſiderat ea q̃ ſcit vel intelligit cum aſſenſione cogitat. Si vero ſumatur cogitare ſecũdo modo, ſic in hoc intelligitur tota ratio huius actus, qui eſt credere. Actuum.n. ad intellectũ ptinentium quædam habent firmam aſſenſionem abſque tali cogitatione, ſicut cum aliquis conſiderat ea quæ ſcit vel intelligit. talis.n. conſideratio iam eſt formata. quidã vero actus intellectus hñt q̃dem cogitationem informẽ abſque firma aſſenſione, ſiue in neutram partem declinent, ſicut accidit dubitanti, ſiue in vnam partẽ magis declinẽt. ſed tenent' ſicut aliquo leui ſigno, ſicut accidit ſuſpicanti, ſiue vni parti adhęreat tantum cum formidine alterius, qđ accidit opinanti Sed actus iſte qui eſt credere habet firmã adhæſionem ad vnam partem in quo conuenit credens cum ſciẽte & intelligente, & tñ eius cogitatio non eſt perfecta per maximam viſionem in quo conuenit cum dubitante, ſuſpicante, & opinante, & ſic proprium eſt credentis ẽt cũ vt aſſenſu cogitet, & p hoc diſtinguitur iſte actus, qui eſt credere ab oĩbus actibus intellectiuis, q̃ ſunt circa verũ vel falſum. Et nota ꝙ differt credere Deo, credere Deum, & credere in Deũ. Hanc diſtinctionẽ ponit Aug. ſuper Io. Actus.n. cuiuſlibet potentiæ vel habitus accipitur ſcđm ordinem potentiæ vel habitus ad ſuum obiectũ. Obiectũ aũt fidei põt tripl'r conſiderari. cum.n. credere ad intellectum ptineat prout eſt a voluntate motus ad aſſentiendum. vt dictum eſt, põt obiectum fidei accipi vel ex parte ipſius intellectus, vel ex parte voluntatis intellectum mouentis. Si quidem ex parte intellectus. ſic in obiecto fidei duo pñt conſiderari. ſicut ſupra dictũ eſt. quorum vnum eſt materiale obiectũ fidei, & ſic ponitur actus fidei credere Deo. quia ſicut ſupra dictum eſt, nihil proponitur nobis ad credendũ niſi ſm ꝙ ad Deum pertinet. Aliud eſt ãt formalis rõ obiecti qđ eſt ſicut mediũ, pp qđ tali credibili debeamus aſſentire, & ſic ponitur actus fidei credere Deum, quia ſicut ſupra dictum eſt, formale obiectũ fidei eſt veritas prima, cui inhæret homo vt pp eã creditis aſſentiat. Si vero conſideretur tertio modo obiectum fidei ſm ꝙ intellectus eſt motus a voluntate, ſic ponitur actus fidei credere in Deum. Veritas.n. prima ad voluntatem refert' ſm ꝙ habet rõnem finis. Ad ſcđm.ſ. vtrum credere aliq̃d ſupra rõnẽ naturalem ſit neceſſariũ ad ſalutẽ. dicendũ ꝙ in oĩb[9] naturis ordinatis inueni' ꝙ ad perfectionem inferioris naturæ duo occurrunt. Vnũ q̃dẽ qđ eſt ſm proprium motum, aliud aũt quod eſt ſcđm motum ſuperioris naturæ. ſicut aqua ſcđm motũ proprium mouetur ad centrum. ſcđm aũt motum lunę mouetur circa centrum ſm fluxum & refluxum. Similiter ẽt orbes planetarum mouent' proprijs motibus ab Occidẽte in Orientem, motu aũt primi orbis ab Oriente in Occidentem. ſola aũt natura rõnalis creata hẽt immediatum ordinem ad Deũ. q̃a cæteræ creaturę non attingunt ad aliquid vl'e, ſed ſolum ad aliquid particulare, participantes diuinã bonitatẽ, vel in eſſendo tñ, ſicut inaiata, vel ẽt & viuendo & cognoſcendo ſingularia, ſicut plantæ & aĩalia. Natura aũt rõnal' inquantũ cognoſcit vl'em boni & entis rõnem hẽt immediatum ordinem ad vl'e eſſendi principium. perfectio igitur rõnalis creaturæ non ſolũ conſiſtit in eo qđ ei cõpetit ſm ſuã naturam, ſed ẽt in eo qđ ei attribuit' ea quadã ſupernaturali perfectione diuinæ bonitatis, vñ & ſupra dictum eſt, ꝙ vltima beatitudo hoĩs conſiſtit in quadã ſupernaturali Dei viſione: ad q̃ quidem viſionem hõ pertingere non põt niſi per modum addiſcentis a Deo Doctore. ſcđm illud Io. 6. Oĩs, q̃ audit a pr̃e & didicit venit ad me. huius aũt diſciplinæ fit hõ particeps non ſtatim ſed ſucceſſiuè ſcđm modum ſuæ naturæ. Oĩs aũt talis addiſcens oportet ꝙ credat ad hoc ꝙ ad pfectã ſciam perueniat. Sicut etiã philoſophus dicit ꝙ oportet addiſcentẽ credere. vñ ad hoc ꝙ hõ pueniat ad pfectam viſionẽ beatitudinis ꝑꝫ igitur ꝙ credat Deo tanq̃ diſcipulus magiſtro docenti. Ad tertiũ.ſ. vtrũ ea q̃ naturali rõne probari pñt ſit neceſſariũ credere. dicendũ, ꝙ neceſſe eſt accipere per modũ fidei non ſolũ ea q̃ ſunt ſupra rõnẽ, ſed ẽt ea q̃ p rõnẽ cognoſci pñt. & hoc pp tria. Primo q̃dẽ vt citius hõ ad veritatis diuinæ cognitionem perueniat. Scia.n. ad q̃ ptinet probare Deum eſſe & alia hmõi de Deo, vltimo hominibus addiſcenda proponit' præſuppoſitis multis alijs ſcientijs, & ſic non niſi poſt multum tps vitæ ſuæ homo ad Dei cognõnem, perueniret. Scđo aũt vt cognitio Dei ſit cõior: multi.n. in ſtudio ſcientiæ proficere non pñt vel pp hebetudinem ingenij, vel pp alias occupationes, & neceſſitates tpalis vitæ, vel ẽt pp torporem addiſcendi. q̃ oĩno a Dei cognitione fraudarent' niſi ꝓponerent' eis diuina p modũ fidei. Tertio, pp certitudinem. rõ.n humana in rebus diuinis eſt multũ deficiens. cuius ſignũ eſt q̃a philoſophi de rebus humanis naturaliter inueſtigantes in multis errauerũt, & ſibiipſis cõtraria ſenſerunt. Vt ergo eſſet indubitata, & certa cognitio apud hoĩes de Deo, oportuit ꝙ diuina ei per modum fidei traderent'. q̃ quaſi a Deo dicta q̃ mentiri non põt. Ad quartum.ſ. vtrũ teneat' hõ aliq̃d explicite credere. dicendum, ꝙ præcepta legis q̃ hõ tenet' implere dant' de actibus virtutum qui ſunt via perueniendi ad ſalutem. Actus aũt virtutis ſicut ſupra dictũ eſt. ſumit' ſm habitudinem habitus ad obiectum. Sed in obiecto cuiuſlibet virtutis pñt duo cõſiderari.ſ. id quod eſt propriè & per ſe virtutis obiectum, ꝙ neceſſariũ eſt in omni actu virtutis, & iterum id ꝙ per accidẽs ſiue conſequẽter ſe hẽt ad ꝓpriã rõnẽ obiecti. Sicut ad obiectum fortitudinis propriè & per ſe ptinet ſuſtinere pericula mortis, & aggredi hoſtes, cum periculo pp bonum. ſed ꝙ hõ armet' vel ſe percutiat in bello iuſto aut aliq̃d hmõi faciat, reducit' q̃dem ad obiectum fortitudinis, ſed per accidẽs. Determinatio igr̃ virtuoſi actus ad proprium & per ſe obiectum virtutis eſt ſub neceſſitate ꝑcepti: ſicut & ipſe virtutis actus. Sed determinatio actus virtuoſi ad ea q̃ accidentaliter vel ſecundario ſe hñt ad propriũ & p ſe obiectũ virtutis, nõ cadit ſub neceſſitate ꝑcepti niſi loco & tpe. Dicendum eſt igr̃ ꝙ fidei obiectum per ſe eſt id quo hõ beatus efficitur. vt ſupra dictũ eſt. Per accidens, vel ſecundario ſe hñt ad obiectum virtutis omnia q̃ in ſcripturis diuinitus tradita continentur. ſicut ꝙ Abraham habuit duos filios. ꝙ Dauid fuit filius Iſay. & alia hmõi. Quantum igitur ad prima credibilia, quę ſunt articuli fidei tenetur homo explicite credere, ſicut & tenetur hr̃e fidem: quantum autem ad alia credibilia non tenetur homo explicite credere, ſed ſolum implicite, vel in ꝑparatione animi inquantum paratus eſt credere quicquid in diuina ſcriptura continetur, ſed tunc ſolum ea tenet' explicite credere, quando hoc ei conſtiterit in Doctrina fidei contineri. Ad quintum ſ. vtrum oẽs æqualiter teneantur explicite credere. dicẽdum ꝙ explicatio credendorum fit per reuelationem diuinam. credibilia.n. naturalem rõnem excedunt. reuelatio aũt diuina ordine quodam fit per ſuperiores, ſicut ad hoĩes per Angelos, & ad inferiores Angelos per ſuperiores, vt patet per Diony. 3. Cel. Hier. Et ideo pari rõne explicatio fidei oportet q̃ perueniat ad inferiores hoĩes p maiores. Et ideo ſicut ſuperiores Angeli q̃ inferiores illuminant, hñt pleniorẽ notitiam de rebus diuinis, q̃ inferiores, vt dicit Diony. 12. ca. ce. Hiera. Ita ẽt ſuperiores hoĩes, ad quos pertinet alios erudire, tenent' hr̃e pleniorem notitiam de credendis, & magis explicite credere. Ad ſextum.ſ. vtrum explicite credere myſterium Xp̄i ſit de neceſſitate ſalutis apud omnes. dicendum ꝙ ſicut ſupra dictum eſt. Illud proprie & per ſe pertinet ad obiectum fidei per ꝙ homo beatitudinẽ conſequit'. via aũt hominibus veniẽdi ad beatitudinem eſt myſterium incarnationis Chriſti & paſſionis, dicitur.n. Actuum. 4. Non eſt aliud nomen datũ hominibus in quo oporteat nos ſaluos fieri. Et ideo myſterium incarnationis Chr̃i aliqualiter oportuit omni tempore eſſe traditum apud oẽs. diuerſimode tñ ſecũdum diuerſitatem temporum & perſonarũ. Nam ante ſtatum peccati homo habuit explicitã fidem de Xp̄i incarnatione ſecundum ꝙ ordinabatur ad conſumationem gloriæ, non autem ſecundum ꝙ ordinabatur ad liberationem a peccato per paſſionem & reſurrectionem. quia homo non fuit præſcius peccati futuri, videt' tñ incarnationis Xp̄i præſcius fuiſſe per hoc ꝙ dixit, pp hoc relinquet homo patrem, & matrem, & adhærebit vxori ſuæ vt habetur Gen. 2. & hoc Ap̄ls, ad Eph. 5. dicit. ſacramẽtum magnum eſſe in Chriſto & eccleſia, quod quidem ſacramentum non eſt credibile primum hominem ignoraſſe. Poſt peccatum aũt fuit explicite creditum myſterium Xp̄i, nõ ſolum quantum ad incarnationem, ſed ẽt quãtum ad paſſionẽ & reſurrectionem quibus humanum genus a peccato & morte liberat'. Aliter.n. non præfiguraſſent Chriſti paſſionem quibuſdam ſacrificiis, & ante legem & ſub lege. quorum quidem ſacrificiorũ ſignatum explicite maiores cognoſcebant, minores aũt ſub velamine illorũ ſacrificiorũ, credentes ea diuinitus eſſe diſpoſita, de Chriſto vẽturo quodammodo habebant fidem velatam, & ſicut ſupra dictũ eſt ea q̃ ad myſteria Xp̄i pertinent tãto diſtinctius cognouerunt quanto ꝓpinquiores Xp̄o fuerũt. poſt autem tempus gr̃æ velatę tam maiores, q̃ minores tenentur hr̃e fidem explicitam de myſterijs Chriſti. præcipuè quãtum ad ea q̃ cõiter in eccleſia ſolẽnizant'. & publicè ꝓponuntur. ſicut ſunt articuli incarnationis, de quibus ſupra dictum eſt. Alias aũt ſubtiles cõſiderationes, circa incarnationis articulos tenent' aliqui magis, vel minus explicite credere ſm quod conuenit ſtatui & officio vniuſcuiuſq;. Ad ſeptimũ.ſ. vtrum explicite credere Trinitatem ſit de

neceſ-

neceſſitate ſalutis: dicendũ, ꝗ myſteriũ Chriſti explicitè credi non pōt ſine fide Trinitatis: quia in myſterio Chriſti hoc continet̃ ꝗ filius de carne aſſumpſerit, ꝗ per gratiā Spiritus ſancti mundũ renouauerit: & iterũ ꝗ de Spiritu ſancto cōceptus fuerit. Et ideo eo modo, quo myſteriũ Chriſti ante Chriſtum fuit quidē explicitè creditũ a maioribus, implicitè aũt & quaſi obumbratæ a minoribus, ita ēt & myſteriũ Trinitatis. Et ideo ēt poſt tēps gratiæ diuulgatæ tenent̃ oēs ad explicitè credendũ myſteriũ Trinitatis, & oēs qui renaſcunt̃ in Chriſto, adipiſcunt̃ hoc per inuocationē Trinitatis, ſ̄m illud Matth. vlt. Euntes docete oēs gentes, baptizantes eos in noīe Patris, & Filij, & Spiritus ſancti. Amen. Ad octauũ. ſ. vtrum actus fidei ſit meritorius. Dicendũ, ꝗ actus noſtri ſunt meritorij, inquātũ procedũt ex libero arbitrio, ſi ſit motũ a Deo per gratiā: vnde oīs actus humanꝰ, qui ſubijcit̃ libero arbitrio, ſi ſit relatus in Deũ, poteſt eſſe meritorius, ipſum aũt credere eſt actus intellectus aſſentientis veritati diuinæ ex imperio voluntatis a Deo motæ per gratiā, & ſic ſubiacet libero arbitrio in ordine ad Deũ, vnde actus fidei pōt eſſe meritorius. Ad nonũ. ſ. vtrũ ratio humana inducta ad ea, quæ ſunt fidei, diminuat meritũ. Dicēdũ, ꝗ ſicut dictũ eſt actus fidei poteſt eſſe meritorium, inquantum ſubiacet voluntati non ſolũ quantum ad vſum, ſed ēt quantũ ad aſſenſum. Ratio autē humana inducta ad ea, q̄ ſunt fidei, dupliciter pōt ſe hr̃e ad voluntatē credentis; vno quidē modo, ſicut ꝓcedēs. Puta cum qs aut non haberet voluntatē, aut nō haberet promptā voluntatē ad credendũ, niſi ratio humana induceret: & ſic ratio humana inducta diminuit meritũ fidei: ſicut ēt ſupra dictũ eſt, ꝗ paſſio ꝓcedens electionē in virtutibus moralibus, diminuit laudē virtuoſi actus. Sicut enim homo actus virtutũ moraliũ debet exercere ꝓp iudiciũ rationis, nō tñ ꝓp paſſionem; ita credere debet homo ea q̄ ſunt fidei, non ꝓp rationem humanā, ſed ꝓp auctoritatem diuinā: alio modo ratio humana pōt ſe hr̃e ad voluntatē credentis cōſequenter: cũ enim homo habet promptā volũtatē ad credendũ, diligit veritatem creditā, & ſuper ea excogitat & amplect̃, ſi quas rationes ad hoc inuenire pōt: & quātũ ad hoc ratio humana nō excludit meritũ fidei: ſed eſt ſignum maioris meriti, ſicut & paſſio cōſequens in virtutibus moralibus eſt ſignũ prōptioris voluntatis, vt ſupra dictum eſt: & hoc ſignatur Io. 4. vbi Samaritani ad mulierem, per quā rō humana ſignatur, dixerunt. Iā tunc non ꝓp tuam loquelam credimus.

De actu exteriori fidei. Diſt. XVI.

Deinde cōſiderandũ eſt de actu exteriori fidei. Et circa hoc videnda ſunt duo. Primò, vtrũ confeſſio ſit actus fidei. Secundò, vtrũ cōfeſſio ſit neceſſaria ad ſalutem. Ad primũ dicendũ, ꝗ actus exteriores propriè ſunt illius virtutis, ad quorũ fines ſ̄m ſuas ſpecies referunt̃, ſicut ieiunare ſ̄m ſuā ſpeciem refert̃ ad finē abſtinentiæ, q̄ eſt cōpeſcere carnē: & ideo eſt actus abſtinentiæ: cōfeſſio aũt eorum, q̄ ſunt fidei, ſ̄m ſuā ſpeciē ordinat̃, ſicut ad finem ad id qđ eſt fidei, ſ̄m illud. 2. ad Cor. 4. Hn̄tes eundem ſpiritũ fidei ꝓp quod & loquimur. Exterior enim locutio ordinat̃ ad ſignandum id qđ in corde concipit̃: vnde ſicut cōceptus interior eorum, q̄ ſunt fidei, eſt propriè fidei actus & cauſa, ēt & exterior confeſſio. Ad ſcđm. ſ. vtrum confeſſio fidei ſit neceſſaria ad ſalutem. Dicendum, ꝗ ea, q̄ ſunt neceſſaria ad ſalutē, cadunt ſub ꝓceptis diuinæ legis: confeſſio aũt fidei, cum ſit quiddā affirmatiuũ, non pōt cadere niſi ſub ꝓcepto affirmatiuo: vnde eo modo eſt de neceſſarijs ad ſalutem, quo modo poteſt cadere ſub ꝓcepto affirmatiuo diuinæ legis. Præcepta autē affirmatiua, vt ſupra dictum eſt, non obligant ad ſemper: & ſi ſemper obligent, obligāt aũt pro loco & tp̄e, & ſ̄m alias circũſtātias debitas, ſ̄m quas oportet actum humanum limitari ad hoc, ꝗ ſit actus virtutis: ſic igit̃ cōfiteri fidem nō ſemper, nec in quolibet loco eſt de neceſſitate ſalutis: ſed aliquo loco & tp̄e, quando ſ. per omiſſionem huiuſmodi confeſſionis ſubtraheretur honor debitus Deo, vel etiam vtilitas proximis impendenda. puta ſi aliquis interrogatus de fide taceret: & ex hoc crederetur, vel quòd non haberet fidem, vel quòd fides non eſſet vera, vel alij per eius taciturnitatem auerterent̃ a fide: in huiuſmodi enim caſibus confeſſio fidei eſt de neceſſitate ſalutis.

De habitu fidei. Diſt. XVII.

Circa tertium principale. ſ. de ipſo habitu fidei conſiderāda ſunt octo. Primò quid ſit fides. Secundò, vtrum ſit virtus. Tertiò, vtrum ſit vna virtus. Quartò, vtrum ſit homini a Deo. Quintò, vtrum forma eius ſit charitas. Sextò, vtrum eadem numero ſit fides formata & informis. Septimò, de ordine eius ad alias virtutes quātum ad primitatem. Octauò, de cōparatione certitudinis eius ad certitudinē virtutum intellectualium. Primo ergo q̄ritur, vtrum diffinitio fidei quā ponit Apoſt. Heb. 11. ſit cōueniens: hæc ſ. fides eſt ſperandarũ ſubſtātia rerum, argñ non apparentium. Ad hanc q̄ōnem dicēdum, ꝗ licet aliqui dicant ꝓdicta Apoſtoli verba non eſſe diffinitionem fidei, q̄a diffinitio indicat quid eſt eſſe rei: tñ ſi aliquis rectè conſideret oīa, ex quibus fides poteſt diffiniri in ꝓdicta diffinitione, ſiue deſcriptione tangunt̃, licet verba non ordinent̃ ſub forma diffinitionis, ſicut ēt apud philoſophos prætermiſſa philoſophica forma ſyllogiſmorum principia tangunt̃. Ad cuius euidentiā cōſiderandum eſt, ꝗ cum habitus cognoſcātur per actus, & actus per obiecta: fides, cum ſit habitus quidā, debet diffiniri per ꝓprium actum in comparatione ad proprium obiectum. Actus autem fidei eſt credere, qui, ſicut ſupra dictum eſt, actus eſt intellectus determinati ad vnũ ex imperio voluntatis. Sic ergo actus fidei habet ordinem ad obiectũ voluntatis, qđ eſt bonum & finis, & ad obiectũ intellectus, qđ eſt verum: & quia fides, cum ſit virtus Theologica, ſicut ſupra dictũ eſt, habet idē pro obiecto & fine: neceſſe eſt, ꝗ obiectũ fidei & finis ꝓportionaliter ſibi correſpōdeant. Dictũ eſt autem ſupra, ꝗ veritas prima eſt obiectũ fidei, ſ̄m ꝗ ipſe eſt non viſa, & ea quibus ꝓp ipſam inhæretur. Secũdum hoc oportet, ꝗ ipſa veritas prima ſe habeat ad actum fidei per modum finis ſ̄m rationem rei non viſæ, quod pertinet ad rationem rei ſperatæ, ſ̄m illud Apoſt. Rom. 8. Quod non videmus ſperamus. Veritatem enim videre eſt ipſam hr̃e. Non autem ſperat aliquis id quod iam habet: ſed ſpes eſt de hoc, quod non hr̃, vt ſupra dictum eſt. Sic igitur habitudo actus fidei ad finem, qui eſt obiectum voluntatis, ſignatur in hoc, ꝗ dr̃. Fides eſt ſubſtantia rerum ſperandarum. Subſtantia enim ſolet dici prima inchoatio cuiuslibet rei, & maximè qñ tota res ſequens continetur virtute in primo principio: puta ſi dicamus, quòd prima principia indemonſtrabilia ſunt ſubſtantia ſcientiæ, quia ſ. primum, quod in nobis eſt de ſcientia, ſunt huius principia, & in eis virtute continet̃ tota ſciētia. Per hunc ergo modum dr̃ fides eſſe ſubſtantia rerum ſperādarũ, quia ſ. prima inchoatio rerũ ſperandarũ in nobis eſt per aſſenſum fidei, quæ virtute cōtinet oēs res ſperādas. In hoc enim ſperamus beatificari, ꝗ videmus aperta viſione veritatem, cui per fidē adhæremus, vt patet per ea, q̄ ſupra de fide dicta ſunt. Habitudo aũt ad actus fidei ad obiectũ fidei intellectus, ſ̄m ꝗ eſt obiectum fidei, deſignat̃ in hoc, qđ dr̃, argm̃ non apparentium, & ſumit̃ argm̃ pro argumenti effectu. Per argm̃ enim intellectus inducit̃ ad adhærendum alicui vero: vnde ipſa firma adhæſio intellectus ad veritatem fidei non apparentem, vocat hoc argm̃: vnde alia littera habet cōuictio, quia ſ. per auctoritatem diuinā intellectus credentis conuincit̃ ad aſſentiendum his q̄ non videt. Si quis ergo in forma diffinitionis hmōi verba reducere velit, pōt dicere, ꝗ fides eſt habitus mentis, qua inchoatur vita æterna in nobis faciens intellectum aſſentire non apparentibus, per hoc autem fides ab oībus alijs diſtinguitur, q̄ ad intellectũ pertinēt: per hoc enim, ꝗ dr̃ argm̃, diſtinguit̃ fides ab opinione, ſuſpitione, & dubitatione, per quæ nō eſt prima adhæſio intellectus firma ad aliquid. Per hoc autem, ꝗ dr̃, non apparentium, diſtinguit̃ fides a ſcientia, & intellectu, per quæ aliquid fit apparens. Per hoc autē ꝗ dicit, ſubſtantia rerum ſperandarum, diſtinguit̃ virtus fidei a fide communiter ſumpta, q̄ non ordinat̃ ad beatitudinem ſperatā. Oēs autem aliæ diffinitiones quæcunque de fide dant̃, explicationes ſunt huius, quā Apoſt. ponit. Quod aũt dicit Aug. Fides eſt virtus qua creduntur quæ non vr̃, & quod dicit Damaſcenus, ꝗ fides eſt nō acquiſitus conſenſus. Et quod alij dñr, ꝗ fides eſt certitudo quædā animi de abſentibus ſupra opinionem & infra ſcientiam, idem eſt ei, qđ Apoſtolus dicit, argm̃ non apparentium. Quod verò Dionyſ. 7 cap. de Diui. no. dicit, quòd fides eſt manens credentium fundamentum, collocans eos in veritate, & in ipſis veritatem: idem eſt ei, ꝗ dr̃ ſubſtantia rerum ſperandarum. Ex dictis patet, ꝗ ſubſtantia non ſumitur hic propriè, ſ̄m ꝗ eſt genus generaliſſimum: ſed ſ̄m ꝗ in quolibet gñe inuenitur ſimilitudo ſubſtantiæ, prout ſ. primum in quolibet gñe continens in ſe alia in virtute dr̃ eſſe ſubſtantia illorum. Magis autem dr̃ fides eſſe ſubſtantia rerum ſperandarum, quàm diligendarum, licet charitas ſit forma fidei, non ſpes, ſicut infra dicetur, quia dilectio poteſt eſſe viſorum, & non viſorum, præſentium, & abſentium. Et ideo res diligenda non ita propriè adaptatur fidei, ſicut ſperanda, cum ſpes ſit ſemper abſentium, & non viſorum. Item licet argm̃, ſ̄m quòd ſumitur ex proprijs rei principijs faciat rem eſſe apparentem, tamen ſecundum quòd ſumitur ex auctoritate diuina, nõ facit rem eſſe apparentem, & ſic accipit̃ in diffinitione fidei. Ad ſecundum. ſ. vtrum fides ſit virtus. Dicendum, quòd ſicut ex ſupra dictis patet: virtus humana eſt, per quā actus humanus redditur bonus: vnde quicunque habitus eſt ſemper principium boni actus, poteſt dici virtus humana, talis aũt habitus eſt virtus formata. Cũ enim credere ſit actus intellectus aſſentiētis vō ex imperio volũtatis: ad hoc, ꝗ iſte actus ſit pfc̄tus, duo requirunt̃,

quorum voū eſt, vt infallibiliter intellectus tendat in ſuum bonū, quod eſt verum: aliud eſt, vt infallibiliter ordinet ad vltimū finem, pp quem aſſentit: voluntas vero, & vtrumque inuenit in actu fidei formatæ. Nā ex ratione ipſius eſt, ꝙ intellectus ſemp feratꝰ in verum, quia fidei nō poteſt ſubeſſe falſum, vt ſupra dictū eſt. Ex charitate aūt, q̄ format fidē, habet aīa, ꝙ infallibiliter voluntas ordinetꝰ ad bonum finem, & ideo fides formata eſt virtus: fides aūt informis nō eſt virtus, quia etſi habeat pfectionem debitā actus informis fidei ex parte intellectus, non tñ habet perfectionem debitā ex parte voluntatis, ſicut ēt ſi tēperātia nō eſſet in cōcupiſcibili, & prudētia nō eſſet ī rationali, tpantia nō eſſet virtus, vt ſupra dictū eſt, quia ad actū tpantię requiritur & actus rationis & actus cōcupiſcibilis, ſicut ad actū fidei reqritur & actus voluntatis, & actus intellectus. Nota 10. ꝙ fides cōnumeratꝰ inter gratias gratis datas. 1. Cor. 12. Et ſiſt inter fructus. Gal. 5. & ex hoc inter virtutes, ſicut dictū eſt. Sed quidā poſuērunt, ꝙ fides, q̄ cōnumeratꝰ inter gratias gratis datas eſt fides informis, qđ nō eſt conuenienter dictum, quia gratiæ gratis datę, q̄ ibi enumerantꝰ, non ſunt cōes oībus membris eccleſiæ: vnde Apoſt. ibi dicit: Diuiſiones gratiarū ſunt. Et iterū, alij datꝰ hoc, alij illud. Fides aūt informis cōis eſt oībus mēbris eccleſię, quia informitas eius nō eſt de ſubſtantia eius, ſꝫm qđ eſt donum gratuitū. Vnde dicendum, ꝙ fides ibi ſumitꝰ pro aliqua fidei excellentia, ſicut ꝓ conſtātia fidei, vt dicit Glo. vel ꝓ ſermone fidei. Ponitꝰ aūt fides inter fructus, ſꝫm ꝙ habet aliquā delectationem in actu ſuo ratione certitudinis: vnde Gal. 5. Cum enumerantꝰ fructus, exponitꝰ fides. i. de inuiſibilibus certitudo. Ad tertium, ſ. vtrū fides ſit vna virtus. Dicēdum, ꝙ fides, ſi ſumatꝰ pro habitu, dupliciter poteſt conſiderari; vno modo ex parte obiecti, & ſic eſt vna fides: obiectum enim formale fidei eſt veritas prima, cui inhærendo credimus quæcunque ſub fide continentꝰ; alio modo ex parte ſubiecti: & ſic fides diuerſificatꝰ, ſꝫm ꝙ eſt diuerſorum. Manifeſtum eſt autem, ꝙ fides, & quilibet alius habitus ex formali ratione obiecti habet ſpeciem, ſed ex ſubſtantia indiuiduatur. Et ideo ſi fides ſumatur pro habitu quo credimus: ſic fides eſt vna ſpecie, differens numero in diuerſis: ſi vero ſumatur ꝓ eo quod creditꝰ, ſic ēt eſt vna fides, quia idem eſt quod ab oībus creditꝰ, & ſi ſint diuerſa credibilia, q̄ cōiter oēs credūt, tñ oīa reducuntꝰ ad vnum. Ad quartum. ſ. vtrum fides ſit virtus infuſa: dicendum ꝙ ſic, ſicut expreſſè dicit Apoſt. Eph. 2. Gratia eſtis ſaluati per fidem, & hoc non ex vobis ne quis gloriet, Dei enim donū eſt. Ad cuius euidentiā ſciendum, ꝙ ad fidem duo requiruntꝰ: quorū vnum eſt, vt homini credibilia ꝓponantꝰ, qđ requiritꝰ ad hoc, ꝙ homo aliquid explicitè credat. Aliud aūt qđ ad fidem requiritꝰ, eſt aſſenſus credentis ad ea, q̄ proponuntꝰ. Quantum igitꝰ ad primū horum neceſſe eſt, ꝙ fides ſit a Deo. Ea enim, q̄ ſunt fidei, excedunt rationem humanā: vnde nō cadunt in contemplatione hoīs, niſi Deo reuelante: ſed quibuſdā quędā reuelantꝰ immediatè a Deo, ſicut ſunt reuelata Apoſtolis, & Prophetis, quibuſdā aūt proponuntꝰ a Deo mittente fidei pdicatores, ſꝫm illud Ro. 10. Quo pdicabunt niſi mittantꝰ? Quantū verò ad ſcđm ſ. ad aſſenſum hoīs in ea, q̄ ſunt fidei, pōt conſiderari duplex cauſa; vna quidē exterius inducens, ſicut miraculū viſum, vel perſuaſio hoīs inducentis ad fidē, quarum neutrū eſt ſufficiens cauſa: videntiū enim vnū & idē miraculū & audientium. Eandem pdicationē qdā credunt, & quidā non credunt, & ideo oportet ponere aliā cauſam interiorē, q̄ mouet hoīem interius ad aſſentiendū his, q̄ ſunt fidei. Hanc aūt cauſam Pelagiani ponebant ſolū liberum arbitriū hoīs: & pp hoc dicebāt, ꝙ initiū fidei eſt ex nobis, inquantū ſ. ex nobis eſt, ꝙ parati ſumus ad aſſentiendū his, q̄ ſunt fidei: ſed cōſūmatio eſt a Deo, per quem nobis ꝓponuntꝰ ea, per q̄ credere debemus. Sed hoc eſt falſum, quia cū homo aſſentiendo his, q̄ ſunt fidei, eleuetꝰ ſupra naturā ſuā: oportet, ꝙ hoc inſit ei ex ſupernaturali principio interius mouente, qđ eſt Deus. Et ideo fides quātū ad aſſenſum, qui eſt principalis actus fidei, eſt a Deo interius mouente per gratiam. De fide informi ēt teneas, qđ eſt Dei donū, & a Deo, ſicut dicit quædā Glo. 1. Cor. 14. Qđ fides, q̄ eſt ſine charitate, eſt donum Dei. Cum aūt informitas ſit priuatio: cōſiderādum eſt, ꝙ priuatio quāq; pertinet ad rōnē ſpeciei, quāq; aūt nō: ſed ſuperuenit rei iā hñti propriā ſpeciē, ſicut priuatio debitæ cōmēſurationis humorū eſt de ratione ſpeciei ipſius ęgritudinis, tenebroſitas aūt nō eſt de ratione ſpeciei ipſius diaphani, ſed ſuperuenit: qa igitꝰ, cū aſſignatꝰ cauſa alicuius rei, intelligitꝰ aſſignari cauſa eius, ſꝫm ꝙ in ꝓpria ſpecie exiſtit, ideo qđ non eſt cauſa priuationis, nō pōt dici cauſa illius rei, ad quā pertinet priuatio, ſicut exiſtēs de rōne ſpeciei ipſius. Nō. n. pōt dici cauſa ęgritudinis, qđ non eſt cauſa diſtēperātiæ humorū, pōt tñ dici aliquid cauſa diaphani, quāuis nō eſt cauſa obſcuritatis, q̄ non eſt de ratione ſpeciei ipſius diaphani. Informitas aūt fidei non pertinet ad rationē ſpeciei ipſius fidei, cū fides dicatꝰ informis pp defectum cuiuſdā exterioris formæ, ſicut dictum eſt. Et ideo illud eſt cauſa fidei informis, qđ eſt cauſa fidei ſimpliciter dictę, hoc aūt eſt Deꝰ, vt dictū eſt: vnde relinquitꝰ, ꝙ fides informis ſit donū Dei, q̄ etſi non ſit perfecta ſimpliciter perfectione virtutis, eſt tñ perfecta quadam perfectione, q̄ ſufficit ad fidei rationē. Deformitas autem actus vitioſi eſt de rōne ſpeciei ipſius actus, ſꝫm ꝙ eſt actus moralis, vt ſupra dictum eſt: dr̄ enim actus deformis per priuationē formæ intrinſecæ, q̄ eſt debita commenſuratio circūſtātiarū actus. Et ideo non poteſt dici cauſa actus deformis Deus, qui non eſt cauſa deformitatis, licet ſit cauſa actus, inquātum eſt actus. Vel dicēdum, ꝙ informitas non ſolum importat priuationē debitæ formæ, ſed ēt contrariā diſpōnē: vnde deformitas ſe habet ad actum, ſicut falſitas ad fidem: & ideo ſicut actus deformis non eſt a Deo, ita nec aliqua fides falſa, & ſicut fides informis eſt a Deo, ita ēt actus, qui ſunt boni ex gñe, quāuis non ſint charitate formati, ſicut plerunq; in peccatoribus contingit. Ad quintū, ſ. vtrum forma fidei ſit charitas: dicendum, ꝙ ſicut ex ſuperioribus patet actus voluntarij ſpeciē recipiunt a fine, q̄ eſt voluntatis obiectum, id autē a quo aliquid ſpeciē ſortitꝰ ſe habet ad modum formæ in rebus naturalibus. Et ideo cuiuslibet actus voluntarij forma quodāmodo eſt finis ad quē ordinatꝰ, tum qa ex ipſo recipit ſpeciē, tum ēt qa modus actionis oportet, ꝙ reſpondeat ꝓportionaliter fini. Manifeſtum eſt autē ex pdictis, quòd actus fidei ordinatꝰ ad obiectum voluntatis, qđ eſt bonum, ſicut ad finē: hoc autē bonum, qđ eſt finis fidei, ſ. bonum diuinum eſt proprium obiectum charitatis. Et ideo charitas dr̄ forma fidei, inquātum per charitatē actus fidei perficitꝰ & formatꝰ. Ad ſextū, ſ. vtrum eadem ſit fides formata & informis. Dicendum, quòd circa hoc diuerſæ fuerunt opiniones. Quidam enim dixerunt, ꝙ alius eſt habitus fidei formatę, & alius fidei informis: ſed adueniente fide formata, tollitꝰ fides informis, & ſimiliter in hoīe poſt fidem formatā peccante mortaliter, ſuccedit alius habitus fidei informis a Deo infuſus. Sed hoc non vr̄ eſſe conueniēs, ꝙ igitꝰ adueniens homini aliquod Dei donum excludat, neq; ēt, ꝙ aliquod Dei donum hoī infundatꝰ pp peccatum mortale. Et ideo alij dixerunt, ꝙ ſunt quidā diuerſi habitus fidei formatæ & informis: ſed tñ adueniente fide formata, non tollitur habitus fidei informis: ſed ſimul manet in eo cum habitu fidei formatæ. Sed hoc ēt vr̄ inconueniēs ꝙ habitus fidei informis in hñte fidem formatā remaneat otioſus. Et ideo aliter dicendum eſt, ꝙ idem eſt habitus fidei formatæ, & informis. Cuius ratio eſt, quia habitus diuerſificatꝰ ſꝫm id, quod per ſe ad habitum pertinet. Cum autē fides ſit perfectio intellectus, illud per ſe ad fidem pertinet, qđ pertinet ad intellectum, qđ autē ptinet ad voluntatē, non per ſe pertinet ad fidē, ita ꝙ per hoc diuerſificari poſſit habitus fidei. Diſtinctio autē fidei formatę & informis eſt ſꝫm id qđ pertinet ad voluntatem. i. ſꝫm charitatem, non autē ſꝫm id, qđ pertinet ad intellectum: vnde fides formata, & informis non ſunt diuerſi habitus. Ad ſeptimum. ſ. de ordine fidei ad alias virtutes. Dicendum, ꝙ aliquid poteſt eſſe prius altero dupliciter; vno modo per ſe; alio modo per accidens. Per ſe quidē inter oēs virtutes prima eſt fides. Cum enim in agibilibus finis ſit principium, vt ſupra dictum eſt: neceſſe eſt virtutes Theologicas, quarum obiectum eſt vltimus finis, eſſe priores cæteris virtutibus. Ipſe autē finis vltimus, oportet, ꝙ prius ſit in intellectu, q̄ in voluntate, quia voluntas non fertꝰ in aliquid, niſi ꝓut eſt in intellectu apprehēſum. Vnde, cum vltimus finis ſit quidē in voluntate per ſpē & charitatē, in intellectu autem per fidē: neceſſe eſt, quòd fides ſit prima inter oēs virtutes, quia naturalis cognitio non poteſt attingere ad Deum, ſꝫm quòd eſt obiectum beatitudinis, ꝓut tēdit in ipſum ſpes & charitas. Sed p accidēs poteſt aliqua virtus eſſe prior fide: cauſa enim p accidēs eſt p accidēs prior: remouere autē ꝓhibēs ptinet ad cauſam p accidens, vt patet per Philoſ. in 8. Phyſ. & ſꝫm hoc aliquæ virtutes pōt dici per accidens priores fide, inquātum remouēt impedimētum credēdi, ſicut fortitudo remouet inordinatum timorē impedientē fidē, humilitas autē ſuperbiā, per quā intellectus recuſat ſe ſubmittere veritati fidei, & idē poteſt dici de aliquibꝰ aliis virtutibus, quāuis non ſint veræ virtutes, niſi præſuppoſita fide, vt patet per Auguſt. in lib. contra Iulianum. Ad octauum, ſ. vtrum fides ſit certior ſcientia, & aliis virtutibus intellectualibus. Dicendum, quòd virtutum intellectualium duæ ſunt circa contingentia. ſ. prudentia, & ars, quibus præfertꝰ fides in certitudine ratione ſuæ materiæ, quia eſt de ęternis, quæ non contingūt aliter ſe hře. Tres autē reliquæ intellectuales virtutes. ſ. ſapiētia, ſciētia, & intellectus ſunt de neceſſariis, vt ſupra dictum eſt. Sed ſciendum eſt, quòd ſapientia, ſcientia, & intellectus dupliciter dñr; vno modo, ſꝫm quòd ponuntꝰ virtutes intellectuales a Phil. in 6. Ethi. alio modo ſꝫm ꝙ ponuntꝰ dona Spiritus ſancti.

Primo

Primo igit̃ modo dicendũ eſt, ꝙ certitudo põt cõſiderari dupliciter; vno modo ex cauſa certitudinis: & ſic dr̃ eſſe certius illud, qđ habet certiorẽ cauſam: & hoc modo fides eſt certior tribus prædictis, quia fides innitit̃ veritati diuinæ: tria aũt ꝓdicta inniтunt̃ rõni humanæ: alio modo põt cõſiderari certitudo ex parte ſubiecti: & ſic dr̃ eſſe certius, qđ plenius cõſequitur intellectum hoïs: & per hunc modũ, quia ea, q̃ ſunt fidei, ſunt ſupra intellectũ hoïs, nõ autem ea, q̃ ſubſunt tribus ꝓdictis, ideo ex hac parte fides eſt minus certa. Sed quia vnumquodque iudicatur ſimpliciter quidem ſm̃ ſuã cauſam, ſm̃ autem diſpõnem, quæ eſt ex parte ſubiecti, iudicat̃ ſm̃ quid. Inde eſt, ꝙ fides ſimpliciter certior eſt: ſed alia ſunt certiora, ſecundum quid. ſ. quo ad nos. Similiter & ſi accipiantur tria prædicta, ſecundum quod ſunt dona præſentis vitæ, comparantur ad fidem, ſicut ad principiũ, quod præſupponunt: vnde ſecundum hoc fides eſt eis certior.

De ſubiecto fidei. Diſt. XVIII.

Circa quartũ principale. ſ. de ſubiecto fidei cõſideranda ſunt ſex. Primò, verum fides ſit in intellectu, ſicut in ſubiecto. Secundò, verũ ſit in intellectu ſpeculatiuo, vel practico. Tertiò, verũ Angelus, vel homo in prima ſui cõditione habuerit fidẽ. Quartò verũ dæmones habeant fidẽ. Quintò, verũ hæretici errãtes in vno articulo fidei habeant fidẽ de aliis articulis. Sextò, verum hñtium fidem alius alio maiorem fidem habeat. Ad primum. ſ. verũ fides ſit in intellectu, ſicut in ſubiecto. Dñt aliqui, ꝙ fides non tm̃ eſt in intellectu, ſicut in ſubiecto, nec tm̃ in effectu, ſed in vtroque. Qđ ſic põt intelligi: credere enim eſt voluntatiũ aſſenſus primæ veritati nondum viſæ: Vnde Bernar. 5. de cõſideratio. cap. 7. Fides eſt voluntaria quædã, & certa ꝓlibatio nondũ propalatæ veritatis. Qđ ideo dictũ eſt, q͞a actus credendi, & ab intellectu elicit̃, & a voluntate imperat̃. Si ergo notitia Dei cõprehendat̃ non tm̃ habitu, quo determinat̃ intellectus ad actũ credẽdi eliciendũ: ſed ẽt habitu, quo determinat̃ voluntas ad actũ imperandũ: ſic fides eſt in intellectu & voluntate, ſicut in ſubiecto. Quod certum eſt de fide formatã, q͞a charitas, per quã determinat̃ voluntas ad imperandũ actũ reddẽdi formatũ, in voluntate eſt, ſicut in ſubiecto, & ẽt ſm̃ multos verũ eſt de fide informi. Dñt enim multi, ꝙ ad hoc, ꝙ intellectus eliciat actũ fidei informem, non tm̃ requirit̃ habitus exiſtens in ipſo ipſum determinans ad actũ credendi eliciendũ: ſed ẽt aliq͞s habitus informis in voluntate ipſam determinans ad ꝓdictum actum imperandũ. Quãuis aũt ad actum credendi ꝓexigat̃ voluntatis actus, non tñ eſt de eſſentia illius habitus, quo determinat̃ intellectus ad eliciendum actũ credendi. Et ideo cum habitus fidei propriè loquendi ſit ille, quo determinat̃ potentia ad eliciendũ credendi actum: & ille habitus ſit tm̃ in intellectu, ſicut in ſubiecto: ideo melius vr̃ concedendum, ꝙ fides ſit tm̃ in intellectu, ſicut in ſubiecto, inquantũ tñ eſt mobilis a volũtate, q̃ ꝙ ſit in intellectu, & voluntate, ſicut in ſubiecto. Ad ſecundum ſ. verum ſit in intellectu ſpeculatiuo, vel practico: dñt aliqui, ꝙ fides eſt in intellectu practico, ſub praxi comprehendendo dilectionem. Sicut enim ſcientia non iudicat̃ ſpeculatiua, vel practica principaliter ex parte obiecti, ſed ex parte proximi finis quapp Philoſ. 2. Metaph. ſpeculatiuã diſtinguit a practica penes finẽ dicens, ꝙ theoricæ finis eſt veritas, & practicæ opus, ita habitus intellectualis non debet iudicari ſpeculatiuus, vel practicus principaliter ex ſui cõparatione ad obiectũ, ſed ex comparatione actus ſui ad finẽ proximũ, non accidentalem, quẽ conſtituit intentio conſiderantis, ſed eſſentialẽ, quem principaliter reſpicit habitus quantũ eſt ex parte ſua. Quãuis autem obiectũ fidei ſit verũ ſub ratione, qua verũ eſt, tñ finis proximus eſt dilectio veritatis illius. Aſſentimus enim primæ veritati credendo, vt ipſam modo debitõ diligamus: & ideo habitus fidei principaliter practicus eſt, q̃ ſpeculatiuus: ſed habitus practicus eſt in intellectu practico, ſicut in ſubiecto. Prętèrea cũ illa habitus ſit in intellectu, inquantũ eſt mobilis a voluntate, non tm̃ iudicatur actus credendi practicus ex ſui cõparatione ad modũ voluntatis, ad quẽ diſponit, ſeu inclinat: ſed ẽt ad actũ voluntatis a quo imperat̃, & ita aliquã habet rationẽ praxis ex parte principij, quauis principaliter eã habeat ex parte proximi finis. Alij aũt dñt, ꝙ fides principaliter eſt in intellectu ſpeculatiuo, quia non ita debet iudicari habitus practicus per ſui cõparationẽ ad principiũ imperans actũ, nec per cõparationẽ actus ſui ad finẽ proximũ, ſicut ex ſui cõparatione ad formale obiectũ. Quod ſic patet: habitus enim conſtituit̃ in ſpecie ex ſui cõparatione ad formalẽ rõnẽ ſui obiecti: ꝑ illud aũt, ꝑ qđ habitus cõſtituit̃ in ſpecie, cõuenit ei eſſe ſpeciẽ habitus ſpeculatiui, vel practici: Obiectũ aũt fidei eſt verũ ſub ratione, qua verũ nõ viſum, in quo ſolo intellectus põt beatificari, hoc aũt obiectũ eſt ſpeculabile; nõ operabile, non enim depẽdet ex aliqua nr̃a actione: ergo fides principaliter eſt habitus ſpeculatiuꝰ: & ex cõſequẽti ſequit̃, ꝙ ſit tanq̃ in ſubiecto in intellectu ſpeculatiuo. Ad tertiũ. ſ. verũ Angelus ante confirmationẽ, & hõ ante lapſum fidẽ habuerũt. Dñt quidã, ꝙ nõ ꝑꝑ manifeſtã contemplationem, q̃ tũc erat de rebus diuinis: ſed cũ fides ſit argũ nõ apparentium ſm̃ Apl̃m & per fidem credant̃ ea, q̃ non vñr, vt Aug. dicit. Illa ſola manifeſtatio excludit fidei rõnẽ, per quã credit̃ apparens, vel viſum, id de quo principaliter eſt fides: principale autem obiectũ fidei eſt veritas prima, cuius viſio beatos facit, & fidei ſuccedit. Cum igit̃ Angelus ante confirmationẽ, & homo ante peccatum nõ habuerit illã beatitudinem, qua Deus per eſſentiam vr̃: manifeſtũ eſt, ꝙ nõ habuit ſic manifeſtã cognitionem, ꝙ excluderet̃ ratio fidei. Vnde ꝙ non habuerit fidẽ hoc eſſe non potuit, ſi ꝙ penitus erat ei ignotũ illud, de quo eſt fides: & ſi homo, & Angelus fuerunt creati in puris naturalibus (vt quidam dñt) fortè poſſet teneri, ꝙ fides nõ fuit in Angelo ante confirmationem, nec in hoïe ante peccatum. Cognitio enim fidei eſt ſupernaturalem cognitionẽ de Deo non ſolum hoïs, ſed ẽt Angeli: ſed q͞a homo & Angelus creati ſunt cũ dono gratiæ: ideo neceſſe eſt dicere, ꝙ per gratiã acceptam, & nondum confirmatã, vel conſummatã fuerit in eis inchoatio quædam ſperatæ beatitudinis, quæ quidẽ inchoat̃ in voluntate per ſpẽ, & charitatem: ſed in intellectu per fidem, vt ſupra dictũ eſt. Et ideo neceſſe eſt dicere, ꝙ Angelus ante confirmationem habuerat fidem, & ſiĩi homo ante peccatũ. Sed tñ conſiderandum eſt, ꝙ in obiecto fidei eſt aliqđ quaſi formale, ſ. veritas prima ſuper oẽm naturalẽ cognitionem creaturæ exiſtens. Eſt ẽt aliquid materiale, ſicut id, cui aſſentimus, inhærendo primę veritati. Quantũ ergo ad primum horum cõiter fides eſt in oĩbus hñtibus cognitionem de Deo, futura beatitudine nondum adẽpta, inhærendo primę veritati. Sed quantũ ad ea, q̃ materialiter credenda proponuntur, quædã ſunt credita ab vno, quæ ſunt manifeſtè ſcita ab alio, & in ſtatu pñti, vt ſupra dictũ eſt. Et ſm̃ hoc ẽt poteſt dici, ꝙ Angelus ante cõfirmationem, & homo ante peccatum quidem de diuinis myſteriis manifeſta cognitione cognouerunt, q̃ nunc non poſſumus cognoſcere niſi credendo. Ad quartum. ſ. verum dæmones habeant fidẽ: dicendũ, ꝙ fides tripliciter põt accipi; vno modo pro quadã credulitate exorta per euidentiã ſignorũ teſtificantium illã veritatẽ quã credit ſancta eccleſia; alio modo pro habitu infuſo determinante intellectũ ad actum credendi non formatũ; tertio modo pro fide formata. Primo modo in intellectu diaboli eſt fides: talia enim ſigna vident teſtificantia veritatem quã credit ſancta eccleſia, ꝙ velint nolint intellectus eorũ credit eſſe verum, qđ eccleſia credit: illã tñ veritatem non vident, & ſic intelligit̃ illud verbum Iac. 2. Dæmones credũt, & contremiſcunt: & Glo. ſuper illud Rom. 1. Ex fide in fidẽ, quæ dicit de fide informi, qđ eſt dæmonum, & noĩe Deus Chriſtianorum. Secundo modo, & tertio loquendo de fide dicen. ꝙ in intellectu diaboli non eſt fides. Sic enim loquendo de fide nõ habuerunt fidem ante lapſum, quia non infundit̃ ſine gratia, quã illi nunquã habuerunt, nec poſt lapſum eis infuſa eſt, quia digni non ſunt. Ad quintũ. ſ. verum ſit fides in hæreticis errantibus in vno articulo fidei, &c. Dicendum ꝙ hæreticus, qui diſcredit vnum articulum fidei, nõ habet habitum fidei, neq; formatæ, neque informis. Cuius ratio eſt, quia ſpecies cuiuſlibet habitus rerũ depẽdet ex formali rõne obiecti, q̃ ſublata ſpecies habitus remanere non põt. Formale aũt obiectũ fidei eſt veritas prima, ſm̃ ꝙ manifeſtat̃ in ſcripturis ſacris, & doctrina eccleſiæ. Vnde quicunque nõ inhæret, ſicut infallibili, & diuinæ regulæ doctrinæ eccleſiæ, q̃ procedit ex veritate prima in ſcripturis ſacris manifeſtata, ille nõ habet habitum fidei: ſed ea, q̃ ſunt fidei alio modo tenet, q̃ per fidem, ſicut ſi aliquis tenet mẽte aliquã cõcluſionem nõ cognoſcens mediũ illius cõcluſionis: manifeſtum eſt, ꝙ nõ habet eius ſcientiã, ſed opinionem ſolũ. Manifeſtũ eſt autem, ꝙ ille, qui inhæret doctrinæ eccleſiæ tanquam infallibili regulæ, oĩbus aſſentit, q̃ eccleſia docet: aliquin ſi de his, q̃ eccleſia docet, q̃ vult tenet, & q̃ non vult, non tenet, non iã inhæret eccleſiæ doctrinæ, ſicut infallibili regulę, ſed propriæ voluntati. Et ſic manifeſtum eſt, ꝙ hæreticus, qui pertinaciter diſcredit vnũ articulũ fidei, nõ eſt paratus ſequi in oĩbus doctrinã eccleſiæ, ſi enim non pertinaciter, iã nõ eſt hæreticus, ſed ſolum errans. Vnde manifeſtũ eſt, ꝙ talis hæreticus, qui diſcredit circa vnũ articulũ, fidem nõ habet de aliis articulis, ſed opinionem quandã ſm̃ propriã voluntatem. Ad ſextũ. ſ. verũ hñtium fidem alius alio maiorem fidem habeat. i. verum fides poſſit eſſe maior in vno, q̃ in alio. Dicendum, ꝙ qualitas habitus ex duobus attendi poteſt; vno modo ex obiecto; alio modo ſm̃ participationem ſubiecti. Obiectum autem fidei poteſt conſiderari dupliciter; vno modo ſm̃ formalem rationem; alio modo ſm̃ ea, q̃ materialiter credenda proponunt̃. Formale aũt obiectum fidei eſt vnũ, bonũ & ſimplex. ſ. veritas prima, vt ſupra dictũ eſt.

Vnde ex hac parte fides non diuerſificatur in credentibus, ſed eſt vna ſpes in omnibus, vt ſupra dictū eſt: ſed ea, q̄ materialiter credenda proponuntur, ſunt plura, & põt accipi vel magis vel minus explicite: & ſm hoc vnus homo poteſt plura explicite credere, q̄ alius: & ſic in vno poteſt eſſe maior fides ſm maiorem fidei explicationē. Si vero conſideretur fides ſm participationem ſubiecti, hoc contingit dupliciter. Nā actus fidei procedit ex intellectu, & ex voluntate, vt ſupra dictū eſt. Põt igitur fides in aliquo dici maior; vno modo ex parte intellectus pp maiorē certitudinem & firmitatem; alio modo ex parte voluntatis pp maiorem promptitudinem, ſeu deuotionem, vel confidentiam.

De effectu fidei. *Diſt. XIX.*

Circa quintū principale. ſ. de effectu fidei: conſiderandū eſt, q̄ fides multos effectus habet in anima. Primo namq; fides viuificat. Oĩs enim anima ſine fide mortua eſt: ſed infuſa ei fide infunditur ei vita. Abac. 2. Qui incredulus eſt, nō eſt aĩa eius recta cum eo. Iuſtus aūt ex fide viuit. Io. 3. Qui incredulus eſt, nō habet vitā in ſe ma. &c. Ioā. 11. Qui credit in me, et ſi mortuus fuerit, viuet. Item in vita B. Silueſtri, cū Conſtantinus eſſet factus Chriſtianus adhuc Helena nondum Chriſtiana, ſed a Iudæis circūuenta reprobaret, congregati ſunt ſapientiſſimi Iudæorum, & S. Silueſter cum pluribus epīs catholicis, qui cum elegiſſent duos ſapiētiſſimos paganos, iudices, & philoſophos Greconem, & Zenobolū, & iudices inter eos Iudæos plurimos. Cum B. Silueſter rationibus confutaſſet eos, vnus inter eos oppoſuit de hoc, q̄ Chriſtiani adorabant Crucifixum dicens, quòd ſciebat vnum nomen Dei, cuius vim nō poterant ipſa ſaxa ferre. Qui & dixit, q̄ adduceretur ei taurus ferociſſimus, qui virtutē illius nōis non poſſet ſuſtinere, quo facto, cum in aure eius neſcio quod nomen murmuraret, mortuus eſt ſtatim taurus. Qđ cum oẽs mirarentur, ait Silueſter, q̄ non erat magnum occidere, cum hoc poſſent araneæ, & ferè modicum venenū, & q̄ illud, quod dixerat, non erat nomē Dei, cuius erat viuificare: ſed dæmonis, cui⁹ erat occidere. Sed ſi virtute illius nōis taurū viuere faceret, tunc eſſet nomen Dei. Cū autē iudices vrgerent Iudæū, vt taurum ſuſcitaret, & ipſe renueret, dicens ſe hoc non poſſe: Silueſter inuocato crucifixi nōie, Chriſtianis ſeparatim orantibus, præcepit tauro in nōie dicto, vt ſurgeret, & in pace abiret. Qui ſtatim hoc fecit. Iudæi autem hoc viſo, ſicut dixerant, baptizati ſunt cum Helena, & conuerſi ſunt vna die pluſquā tria milia cum Helenæ familia tota. Item refert Ioannes Belet in ſumma ſua, & quidam & alius Doctor ſe legiſſe meminerat, q̄ B. Petrus ad prædicandū Theutonicis miſit tres diſcipulos ſuos, Eucharium. ſ. Valerium & Maternum. Cum autem tranſirent alpes, altero eorum ibi mortuo, alij ad B. Petrum redierunt, dicentes quod acciderat. Qui tradidit eis baculum ſuum dicens, q̄ in virtute fidei eum humatū tangerent, præcipientes vt ſurgeret, & irent quo miſſi erant. Qui hoc fecerunt poſt 40. dies, poſtquam mortuus fuerat ad ſepulchrum eius venientes. Qui ſurrexit, & cum eis iuit. Qui poſtea ſucceſſiuè dnr fuiſſe epī in Colonia ciuitate, q̄ tunc Agrippina dicebatur. Secundo fides mentem illuminat. Eſt enim quoddā lumen ſpirituale manuducens aiam ad aſſentiendū his, q̄ prima veritas ſibi dictat eſſe credenda. Iſa. 7. ſm litteram. Si non credideritis, non intelligetis. Et Matth. 9. dixit Dñs cæcis: Creditis, q̄ hoc facere vobis poſſum? & tetigit oculos eorum, dicens. Secundū fidē veſtrā fiat vobis: & aperti ſunt oculi eorū. Aug. Quid eſt fides niſi credere, quod nō vides? credimus vt cognoſcamus, &c. Item in hyſtoria Frācorum. lib. a. & cap. 2. legitur. De perſecutione Vuandalorum, q̄ cū ſacti Arriani vaſtantes Galliā, & Hiſpaniā, & aliquos epōs ſecū captos ducerent, per eos Dñs multa faciebat miracula cæcos illuminando, &c. Quidā aūt epīs Cerula nōie epīs Arrianus hæreticus hoc audiens & videns, confundebatur rationibus, & diſputationibus catholicorū, & maximè fama miraculorū, qui dedit cuidā ſuæ ſectæ 30. aureos eo pacto, vt cæcum ſe fingeret, & ab eo illuminarum: cum autem tranſiret Dñs Cerula cum exercitu Vuandalorū & epīs captiuis catholicis clamauit dictus homo: audi me beatiſſime Cerula, & reſpice cæcitatē meā, & experiar virtutem tuā, qui reddis cæcis viſum, ſurdis auditum, leproſos enim mundas, mortuos ſuſcitas, tunc Cerula trahens eū ad partem ait, tangens eius oculos: ſm fidem noſtrā, qua rectè credimus in Deū, aperiantur oculi tui, & videas, quo dicto, incœperunt oculi miſeri hoīs ioſtari, & tãtus dolor eum arripuit, vt vix poſſit digitis ſuis eos comprimere quin creparent, & præ dolore eiulans oībus dolū detexit, & clamabat proijciens aureos. Ecce aurum tuum, redde mihi viſum meum: tunc bono vſus conſilio clamans, & eiulās proiecit ſe ad pedes epōrum catholicorū abnegans Arrianā perfidiam, & profitens fidem catholicā: tunc B. Eugenio epō crucem eius oculos imprimente ſanitatē, & viſum recepit. Videns Honoricus Rex Vuandalorum ſectā ſuam confundi, & fidē exaltari, ſanctos diuerſis ſupplicijs lacerauit, quo facto, Sol obſcuratus eſt, & dictus Honoricus a diabolo arreptus, proprijs dentibus ſe lacerauit, & indignā vitam hoc digno cruciatu finiuit. Itē in geſtis Anglorum Beda 1. lib. 18. cap. Cū miſſus fuiſſet B. Germanus epīs Antiſiodo. & B. Lupus Trecenſis a cōcilio epōrum Galliæ cōtra Pelagianā hæreſim in Britanniā, & hæretici cōueniſſent ornati veſtib. in verbis corā principibus clero & populo, nec poſſent conuinci verbis, ait B. Germanus: veniamus ad vltimum ad argumenta fidei, adducatur aliquis infirmus quacunq; ægritudine, & notus. Annuentibus iudicibus adductus eſt cæcus notus de gente eorum, cuius cū oculis nihil proficerent hæretici. B. Germanus arripiens reliquias ſanctorū martyrū, quas ad collū ſuum portabat, eis tetigit oculos dicti cæci, in fide ipſorū martyrum quā pdicabat præcipiēs vt videret, qui ſtatim vidit & per hoc, & per alia miracula plura, q̄ ſancti fecerunt ibi, hæretici ſunt confutati, & infideles illuminati. Item in 2. lib. cap. a. legitur idē feciſſe B. Aug. epīs Anglorum miſſus a B. Greg. Papa pro Anglicis cōuertendis, quibus ꝓ magna parte cōuerſis, erat ſciſma inter eum, & ſocios ſuos contra epōs Britones, q̄ diſſentiebant ab eccleſia Romana, alio tpe Paſcha celebrantes, & celebrari illud docētes, & in alijs ritibus ſuis multis. Cum aūt diu diſceptaſſet verbis coram Regibus, & alijs, & hæretici illi verbis abundaret. B. Aug. petiuiſſet adduci infirmos, vt fides vera probaretur, & epi ſciſmatici cæcum adductum non poſſent illuminare, ipſe fidei inuocatione eum ſtatim illuminauit, & corda multorū. Cum quidā hæreticus fuiſſet cōbuſtus, & quidā eorū credēs, cineres eius ꝓ reliquijs collegiſſet. Cū quidā aliquantulū patiens in oculis de cōſilio dicti credentis, q̄ ei ſanitatē promittebat de dicto puluere in ſuis oculis poſuiſſet, ſtatim oĩno excæcatus eſt. Item ad hoc facit exemplum B. Dionyſ. qđ hr in hyſtoria Scholaſtica. Cum B. Paulus pdicaret apud Athenas, dixit ei Dionyſius: vidēs cæcum a natiuitate tranſeuntem, q̄ ſi illum illuminaret ſine magicis verbi, virtute fidei ſuæ crederet, cui Paulus dixit, quòd ipſemet diceret verba hæc. In nōie Ieſu Chriſti concepti, nati ex Maria Virgine, crucifixi, mortui, qui reſurrexit, & aſcendit in cęlum, pręcipio tibi cæce vt videas. Quæ cū diceret Dionyſi⁹, illuminatus eſt in corpore, & Dionyſ. in mente credendo. Tertio fides ędificat: eſt enim ſpiritualis ędificij, & oīum bonorū primarū fundamētū. Heb. 11. Fides eſt ſperandarū ſubſtantia rerū. i. ſubſtatū immobile fundamentū. Oĩs hō ſine fide quãtacunq; opera faciat, vel tormenta ſuſtineat, nō conſtruit, ſed deſtruit, non ędificat ſpiritualem fabricā, ſed ruinam, ſicut dr̄ Matth. 7. de illo, qui ędificat ſuper arenā: & de viro ſapiēte, qui ędificat ſuper petrā. Hoc fundamentū collocauit Chriſtus. Matth. 16. qñ dixit Petro: Super hanc petrā ędificabo eccleſiā meam. Eccl. 40. Iniquitas delebitur, fides in æternum ſtabit. Heb. 6. Fundamentū fidei ſtat. Hoc fundamentū collocauerat Apoſt. 1. Cor. 3. Fundamentum aliud nemo poteſt ponere, &c. Sup hoc fidei fundamentū videat vnuſquiſque qualiter ſuperædificet. Nā illi ędificant lignum, fœnū & ſtipulam: alij autem aurum, argentum, & lapides præcioſos nota bene, & expone. Et aduerte, q̄ ſicut poſito fundamēto excitatur, & animatur homo ad ſuperædificandū: alioquin ſuperuacuū eſt fundamentū: ſic fidei fundamento ſtabiliter collocato excitatur homo fidelis ad viriliter operandum. Gal. 5. In Chriſto Ieſu neque Circuncidio aliquid valet, neque pputium: ſed fides, quæ per dilectionem operatur. Iac. 3. Fides ſi non habeat opera, mortua eſt in ſemetipſa. Ibidem. Sicut corpus ſine anima mortuum eſt, ſic fides ſine operibus mortua eſt. Quarto, fides Deo gratificat, quia ſicut dr̄ Heb. 5. Sine fide impoſſibile eſt placere Deo. Et infra. Fide Abel plurimam hoſtiā obtulit Deo. Scriptū eſt autem Gen. 4. Reſpexit Dñs ad Abel, & ad munera eius: Ad Caim vero & ad munera eius non reſpexit. Item Eccl. 1. Beneplacitum eſt Deo, fides & manſuetudo. Nec mirum, ſi fides reddit animam gratam Deo puritatis actori: quia videlicet fides purificat: ſicut ait beatus Petrus Act. 15. Fide purificans corda. Et Hierem. 5. Circuite vias Ieruſalem. Et ſequitur: Si inueneritis quærentem fidem, propitius ero ei. Prouerb. 15. Per miſericordiā, & fidē purgantur peccata. De hoc exemplum hr̄ Ion. 3. Viri Niniuitæ crediderunt, & miſericordiā obtinuerūt. Act. 10. Oēs prophetæ teſtimonium perhibent remiſſionem peccatorū accipere his qui credunt. Matth. 9. dr̄ de paraliticum portantibus: Vt vidit Ieſus fidem eorum ait paralitico: Dimittuntur tibi peccata tua. Glo. Ecce quantū valet apud Deum fides propria, apud quem tñ valuit aliena. Adeo etiam fides gratificat, quòd filios Dei facit. Ioā. 1. Dedit eis poteſtatem filios Dei fieri, &c. Fides etiam copulat animam Deo, & facit chariſſimam eius ſponſam, quia fides eſt virtus, qua anima ſubarratur Chriſto. Vnde dixit B. Agnes: Anulo fidei ſuæ ſubarrauit me, &c. Oſeæ 2. Sponſabo te mihi in fide. Conſidera quomodo Synagogam,

quam

quam deſponderat ſibi Dñs, quandiu Deu credidit, fidem eius ſeruauit, ſuper oẽs nationes de mundo multiplicater exaltauit. Quod paruit ĩ terra quã eis dedit, & lege, & regno, tẽplo, & victoriis, & miraculis, ſignis, & prophetiis, & cultu, & beneficiis. Poſtq̃ aũt Chriſtũ negauerũt & fidẽ abiecerũt, nulla gẽs magis fuit viliſicata, & depreſſa, & abiecta oppreſſionibus tyrannorũ, latronum, ſicariorum, ſciſmatibus, depopulationibus mutuis, diſſenſionibus & obſidionibus, peſtibus, cladibus, gladio, fame, captiuitate, incendio, & ſtrage, ſeruitute, ludibriis, vẽditione, & deſperatione, & oẽm ventũ, vt liqueat ſuper eos eueniſſe oẽs legis maledictiones, q̃ liquidius videre põt, ſi quis legit finem Ioſephi, & quinque libros Egeſippi, quendã librũ Petri Alphõſi, in quo dr̃, q̃ũo capti dati ſunt triginta ꝓ denario vno, quãdiu inuenti ſunt emptores. Poſtea multi in nauibus poſiti cõpellebant̃ comedere, q̃ egeſſerant, in captiuitate libros legis nõ hr̃e, & filios nõ circuncidere cõpellebant̃. Qñ ẽt contrahebant, antequã vxores ſuas, cũ quibus cõtraxerant auderent cognoſcere ſub pœna capitalis ſnĩæ adducebant eas ad gentiles iudices, vt eas primo cognoſcerent, vel aliis eas traderent, vt eas ſibi haberẽt quãtũ vellent. Si ẽt ceſſaret oĩs ſcriptura loquens de eorum cladibus, patet hoc vbicunq; humanis oculis, ꝙ gens, q̃ quondã fuit pulcherrima, forma nobiliſſima, mõ patet abiectiſſima eſſe viliſſima & turpiſſima, debilis, & meticuloſa ſup oẽs. Siſr ẽt de aliis hæreticis, in quibus tm̃ timorẽ poſuit Dñs, ꝙ via audent ſe manifeſtare, niſi in latebris & de nocte, ſimiles noctuæ oẽs timentes. 1. Reg. 2. Qui honorificauit me, glorificabo eum, qui aũt me cõtemnunt erunt ignobiles. Siſr eccleſiam Chriſtianã, q̃ fidẽ recepit & ſeruat, Chriſtus multipliciter exaltauit, & in æternũ ſeruabit. Quinto fides examinat, nã in tribulatione ꝓbant̃ fideles. 1. Pet. 1. Probatio fidei nr̃æ multo p̃cioſior ſit auro, qd per ignem ꝓbat̃. Iudith 8. Tentati ſunt patres noſtri, vt ꝓbaret̃, ſi verè colerent Deũ. Et poſt: Oẽs qui Deo placuerũt, per multas tribulationes trãſierunt fideles. Itẽ ꝓbat ẽt aliqñ Dñs fidẽ per ignẽ & approbat, hæreſim reprobat. Sicut legit̃ feciſſe tpe B. Dñici in terra Albigenſiũ, in qua, cũ veniſſent hæretici diſputãtes cõtra catholicos corã iudicibus cõibus, & multa eſſent verba hinc & inde: de mãdato iudicis quilibet libros ſcripſerunt, inter quos index p̃elegit rationes B. Dñici, & cum adhuc vacillarẽt, iudices cõſenſerunt, vt fieret ignis in mediũ, & ꝓiicerent̃ in eo duo libelli, ille B. Dñici, & alius q̃ videbat̃ fulcitus melioribus rationibus ex parte hæreticorũ, vt ignis probaret, q̃ fides & melior & certior eſſet. Cũ aũt liber B. Dñici ꝓiicerẽt, reſiliit tot illæſus. Liber aũt hæretici cõtinuo vt iniectus eſt, totus cõbuſtus eſt. Itẽ in vita Eugeniæ virginis legit̃ de quodã ſancto ẽpo, qui eã recepit inter monachos vt monachũ, qui cũ eſſet puer, in ſignũ fidei, & innocẽtiæ prunas ardẽtes portabat in vlnis ſuis, nec lędebat̃ ab igne. Cũ aũt quidã hæreticus veniſſet ad populũ eius p̃erat, peſtiferos errores diſſeminans, quos diſputando corã populo defendere volebat: ait ſanctus. Veniamus ad argumentũ fidei, & fiat ignis, vt ꝓbet cuius ſit fides vera. Cũ hoc factũ eſſet, & hæreticus nollent intrare: ſed diceret, ꝙ prior intraret ẽpt, facto ſigno crucis ſanctus p̃mo intrauit ſtans & orans illæſus in medio flãmæ quaſi per duas horas. Cũ aũt hæreticus nollet intrare, populi hoc vidẽtes intus proiecerunt eũ. Sanctus aũt eum ſemiuiuũ, anteq̃ oĩno eſſet ſuffocatus, ab igne extraxit, & eũ cũ dedecore a patria eiecit. In ſancto autem ẽpo nullũ ignis veſtigium fuit. Idẽ vr̃ exemplum, qd ponit Hiero. in vitis patrũ de ſancto Coprete & hæretico manichæo. Sexto fides a periculis liberat. Deus enim merito fidei eripuit hoĩem a periculis aĩarum & corporũ, ſicut Abrahã, vt dñt Hebræi, de igne Chaldæorũ, in quo proiecerunt eũ, quia nolebat adorare ignẽ qoẽ ipſi colebant. Siſr tres pueros de fornace Chaldęorũ. Dan. 3. dixit Nabuchodonoſor. Benedictus Deus q̃ liberauit ſeruos ſuos, q̃a crediderũt in eũ, &c. Siſr Dan. 6. Liberauit Danielẽ de lacu leonũ. Et dr̃ ibi: Nulla læſio inuenta eſt in Daniele, quia credidit in Deo ſuo. Siſr in nouo teſtõ, vel tpe gratiæ merito fidei a diuerſis periculis, ſcđm ꝙ ſibi & alij erat vtile eos Dñs liberauit, ex ipſis, & in ipſis periculis aduerſarios ĩcredulos puniendo. Heb. 11. Sãcti per fidem, &c. obturauerũt ora leonũ, &c. Et poſt. Et oẽs hi teſtimonio fidei probati inuenti ſunt. Gloſa. Melius tunc liberat, qñ patientiã in tribulatione p̃ſtat. E contra increduli periculis opprimunt̃, vt dr̃ Baruch 1. de Iudæis. Quia eramus incredibiles ad Deũ noſtrum, & diſſipati receſſimus ne audiremus, aduenerũt nobis multa mala & maledictiones, &c. Credentes aũt liberat Deus, vt dr̃ Tob. 3. Hoc habet pro certo oĩs qui colit te, &c. Septimo fides hoſtes ſuperat tã corporales, q̃ ſpirituales. De ſpiritualibus dr̃. 1. Petr. 5. Aduerſarius veſter diabolus tanquã leo rugiens circuit q̃rens quẽ deuoret, cui reſiſtite fortes in fide. De corporalibus Heb. 11. Oẽs hi per fidẽ vicerunt regna, &c. Hoc fuit antiquitus probatũ multis & mirabilibus victoriis. Primo, q̃a Deus per paucos ſimplices & debiles ſuperauit & acquiſiuit oĩa regna mũdi & ſuæ fidei ſubiugauit. Item Conſtantinus, poſtquam fidem ſuſceperat vexillo crucis armatus Maxentium ſuperauit, & imperium obtinuit. In paſſione Ioannis & Pauli, cum votum feciſſet Gallicanus, ꝙ ſi vinceret infinitã multitudinem barbarorum, ꝙ in Chriſtũ crederet, prius deſperans de victoria vicit eos fidei virtute. Siſr in vita B. Remigij, & 2. lib. hyſtor. Francorum. Gregor. Turon. dicit, ꝙ cum Clodoueus primus Francorum Rex videret ſuos vinci, deſperans de victoria vouit, ſi vinceret, ꝙ fieret Chriſtianus, qui ſtatim vicit Alemannos oẽs. In Exaltatione S. Crucis legit̃, ꝙ cũ filius Coſdroe Rex Perſarũ contra Heracliũ Imperatorẽ pugnaret, cõdixerunt duellũ duo principes ſuper pontẽ tali conditione, ꝙ Deus oſtenderet, & exercitus ſequeret̃ principẽ, cuius fides vera ex victoria monſtraret̃. Vicit & occidit tyrannũ Heraclius virtute fidei, & Perſæ facti ſunt Chriſtiani. Itẽ legit̃ in Tripartita hyſtoria lib. 2. ꝙ Huni, qui venerant de Scithia frequentes irruptiones faciebant contra Burgundiones, q̃ habitabãt iuxta ripas Rheni, qui tunc gentiles erant & fabri lignarij. Cũ autẽ eos ſæpe vincerent & diſperent, habuerũt mutuum colloquiũ, ꝙ nõ homini, ſed alicui Deo ſe conferrent potente eos a dictis hoſtibus defendere & ei ſeruirẽt, & in hoc recedit eorũ cõſilium, ꝙ illi Deo ſe conferrẽt, qui erat cæteris potentior, & ille videbat̃ eſſe Deus Romanorũ, qui iã erant Chriſtiani, per quẽ oĩa vincebant, & venientes in vnam ciuitatem Galliæ, vt addiſcerent ibi q̃ũo eũ colerent, inſtructi ſunt ab ẽpo eius in fide, & baptizati, & cũ fide ſumentes audaciã ex armati cũ tribus millibus occurrerunt exercitui Hunorum, & decem millia cũ Rege eorũ occiderunt, & alios fugauerunt oẽs. Item ꝙ p̃ualet fides nr̃a fidei Iudæorũ patet, quia quãdiu fidem Dei tenuerunt opere & veritate ſemper vicerũt, quia angelicas virtutes ſecũ habuerunt in prælijs, ſicut patet in Regum quatuor libris, Ioſue & Machabæorũ. Sed ex quo Chriſtum negauerũt, ſemper poſtea a Chriſtianis victi fuerunt, & angelicæ virtutes ab eis receſſerunt, q̃ auditæ ſunt de nocte clamare in templo, vt dr̃ in 5. Egeſippi, & in Ioſepho, & eccleſiaſtica hyſtoria: trãſeamus ab his ſedibus. Qđ melior ſit fides nr̃a credentia hæreticorũ, patet ex multis victoriis Theodoſij contra Imperatores, & populos Arrianos. Legit̃ in geſtis Frãcorũ, vt dicit B. Greg. Turon. lib. 2. 35. cap. ꝙ cũ Clodoueus factus eſſet Chriſtianus, & videret Arrianos dñari per totã Burgundiã, & Hiſpaniã, & per totã fere Galliã, ait ſuis principibus, q̃ nuper fidẽ receperãt, valde moleſtè fero, ꝙ video hæreticos Arrianos occupantes partes maximas Galliarũ, impugnemus Regẽ eorũ Alaricũ, q̃ eſt apud Pictauim: ſed ſciamus primo Dei voluntatẽ. Miſit ergo ſolẽnes nuncios Turonis cũ muneribus ad B. Martinũ, qui ibi iacebat ſepultus, vt rogaret dñm, ꝙ daret̃ ei ſignũ aliqđ diuinæ voluntatis. Cum aũt obtuliſſent nuncij, q̃ ibi mittebant̃, cum orarent, rñſo aut ſigno certificari, incepit p̃centor antiphonã ſubito, & p̃cinxiſti me virtute ad bellum, &c. Admirati nuncij hoc grãs agentes dño ſuo retulerunt pro rñſo accipientes totam ſeriem verborum ſequentium, cõfiſi de victoria arma mouerunt. Cum autẽ non poſſent tranſire fluuium quendã timuerunt, & orante Clodoueo miſit Deus in exercitum ceruã miræ magnitudinis, q̃ eos p̃ceſſit, vadũ docens. Cumq; obſiderent vrbẽ Pictauim: farus igniuus & ſplendens viſus eſt egredi de eccleſia B. Hylarij, & venire ſuper Clodoueum, in ſignum, ꝙ B. Hylarius, qui lux patriæ fuerat, & ſæpe contra hæreticos conſiliaerat lumine ſuæ conſolationis adiuuãs faceret eum vincere acies hæreticorum, qui cõfiſus viſo pugnauit & obtinuit vrbẽ, & theſauros Alarici, ipſumq; & ſuos occidit & vicit. Octauo, fides inducit fiduciã impetrando. Iac. 1. Si q̃s veſtrum indiget, &c. Poſtulet autem in fide nihil hæſitãs. Matth. 21. Si habuerit fidẽ & nõ hæſitauerit, nõ ſolum. &c. Sed ſi huic monti dixeritis: Tolle, & mitte te in mare, fient oĩa, & q̃cunque petieritis in oratione credẽtes accipietis. Itẽ cũ in quibuſdã partibus oppreſſiſſent gẽtiles catholicos, & ſuſtinerẽt eos viuere ſub tributo. Cum rector illius terræ conuocaſſet ẽpos & ſacerdotes, vt de fide rõnẽ redderent, & oñ cõfutarent gentiles, & de fide rõnẽ reddendo, & eorũ errorẽ cõfutãdo, hoc q̃ſiuit dict9 iudex eorũ, ſi dixerat Chr̃s: Si habueritis fidẽ, &c. Matt. 21. Rñdẽtibus ꝙ ſic: ergo aut vos tali die mõtem illum, qui eſt in terra mea, in mare ſcđm legem veſtrã trãſferetis, aut lex veſtra falſa apparebit: & vos, ſicut infideles, capitalem ſnĩam ſuſtinebitis. Cum aũt dies ad hoc eſſet aſſignata, & indixiſſent catholici ieiunium & orationem, cum ad diem veniret non mæſti clerici & ſacerdotes, q̃ſiuit cauſam, & audiẽs eã quidã faber catholicus, martello aſſumpto ad locũ pedis montis iuit vbi erat aſſignata, & q̃ſiuit ab ẽpis, ſi hoc diceret Dñs. Et ipſis reſpõdentibus quòd ſic, ait: Quomodo ergo vos ſuper hoc trepidi dubitatis, & accedens ad montem fide ſecurus ait:

Montem feriens de martello in noīe dñi Ieſu qui hoc dixit, præcipio tibi vt hinc te transferas o mons in mare. Qui ſtatim ſubito præceptum impleuit. Econtra infidelitas non impetrat quod petit. Iac. 1. Non æſtimet hō qui hæſitat in fide, ꝙ accipiat aliquid. Matt. 17. De dæmone lunatico, quem non potuerunt diſcipuli eiicere pp incredulitatē ſuā. Et poſt: Amen dico vobis ſi habueritis fidem &c. Nono fides præſtat conſtantiā ſuſtinendi. Nam virtute fidei fideles patienter ſuſtinent tribulationes, afflictiones, infirmitates, & huiuſmodi. Virtute etiā fidei martyres horrenda & exquiſita tormenta ſuſtinuerunt, nō ſolum patienter ſed & gaudenter. Iuxta illud Act. 5. Ibant Apl̄i gaudentes &c. & Hebr. 11. Sancti Ludibria, & verbera experti &c. Et de btā Agatha dr̄, ꝙ lætiſſime & glorianter ibat ad carcerem, & quaſi ad epulas inuitata. Decimo fides facit oīa caduca & tpalia paruipendi 1. Ioann. 4 Hæc eſt victoria quæ vincit mundum fides noſtra. Hiero. Fideli totus mundus diuitiarum eſt. Hebr. 11. Fide Abraam obediuit Deo relinquens terram, cognationem, & patriam, neſciens quo iret. Fide Moyſes grandis effectus negauit ſe eſſe filium filiæ pharaonis &c. Fide Franciſcus, Benedictus, & alij ſancti mundū, & mūdialia contemnens, & tanq̄ ſtercora reputantes paupertatē voluntariam elegerunt. Vndecimo fides mirificat. i. mira ſigna, & prodigia facit 1. Cor. 13. ſi habuero oēm fidē, ita vt montes transferam &c. Matt. 17. Si habueritis fidē ſicut granū Synapis, feruidā, ſ. patientē, fortē, & humilē, nihil impoſſibile vobis erit. De hoc require ſup. octauo. Duodecimo fides ſaluat & glorificat Luc. 7. vbi dñs btē Mariæ magdalenæ: Fides tua ſaluā te fecit. Et in multis alijs locis in Euangelio multis alijs idem dixit 1. Pe. 1. Reportantes finē fidei oīe ſalutē aīarū nrārum. Mar. vlti. Qui crediderit & Baptizatus fuerit ſaluus erit. qui vero non crediderit condēnabitur. Tobiæ 3. Filij ſanctorum ſumus, & vitam illam expectamus quam dominus daturus eſt his qui fidem ſuā nunquam mutant ab illo. Apl̄s ad Hebr. 11. Fide Enoch tranſlatus eſt in paradiſum. Denique latroni credenti fideliter Dixit dñs: Amen dico tibi, hodie mecum eris in Paradiſo.

De vitijs oppoſitis fidei. *Diſt.* XX.

POſt conſiderationē de fide videndū eſt de vitijs oppoſitis fidei. Et primo de infidelitate quæ opponitur fidei. Secundo. de blaſphemia, quæ opponitur actui fidei qui eſt cōfeſſio fidei. Circa primum conſiderandum eſt primo de infidelitate in cōi. Secundo de hæreſi. Tertio de Apoſtaſia a fide. Circa primū cōſideranda ſunt duodecim. Primo vtrum infidelitas ſit peccatū. Secundo in quo ſit ſicut in ſubiecto. Tertio vtrum ſit maximū peccatorū. Quarto vtrū oīs actio infidelium ſit pctm̄. Quinto de ſpeciebus infidelitatis. Sexto de cōparatione earū ad inuicē. Septimo vtrum cum infidelibus ſit de fide publicè diſputandū. Octauo vtrū ſint cogendi ad fidem. Nono vtrū ſit cōicandū cū eis i aliquo. Decimo vtrū Chriſtianis poſſint infideles præeſſe. Vndecimo vtrū ritus infideliū ſint tollerādi. Duodecimo vtrū pueri eorū ſint inuitis parentibus baptizandi. Ad primū, ſ. vtrū infidelitas ſit pctm̄. Dicendū, ꝙ infidelitas dupliciter accipi pt̄. Vno mō ſm̄ purā negationē, vt dicatur infidelis ex hoc ſolo, ꝙ nō habet fidem. Alio mō pt̄ intelligi infidelitas ſm̄ contrarietatē ad fidē, quia, ſ. aliquis repugnat auditui fidei, vel ēt contemnit ipſam. ſm̄ illud Iſa. 53. Quis credidit auditui nr̄o. Et in hoc proprie pficit rō infidelitatis. & ſm̄ hoc infidelitas eſt peccatū. Si autem accipiatͬ infidelitas ſm̄ negationē purā, ſicut in illis qui nihil audierunt de fide, nō habet rōnē pctī ſed magis pœnæ, quia talis ignorātia diuinorū ex peccato primi parētis ſubſecuta eſt. Qui aūt ſic ſunt infideles damnantur quidē pp alia peccata, q̄ ſine fide remitti nō pñt, non aūt dānantur pp infidelitatis pctm̄. Vnde dñs dicit Ioann. 9 Si non veniſſem, & locutus nō fuiſſem eis, pctm̄ nō haberent. Quod exponens Aug. dicit, ꝙ loquitͬ de illo pctō quo nō crediderūt in Chrm̄. Ad ſecūdum, ſ. in quo ſit ſicut in ſubiecto. Dicendum, ꝙ pctm̄ quodlibet eſt in illa potentia, quæ eſt principiū, actus aūt pctī pt̄ eſſe duplex principiū. Vnum quidē primū, & vl̄e, quod imperat oēs actus pctōrum. & hoc principiū eſt voluntas, quia oē pctm̄ eſt voluntariū. Aliud aūt principiū actus pctī eſt propriū, & ꝓximū quod elicit pctī actū. ſicut concupiſcibilis eſt principium gulæ & luxuriæ. Et ſm̄ hoc gula & luxuria dñr eſſe in concupiſcibili. Diſſentire aūt qui eſt ꝓprius actus infidelitatis, eſt act9 intellectus, ſed moti a voluntate ſicut & aſſentire. Et ideo infidelitas ſicut & fides eſt quidē in intellectu ſicut in proximo ſubiecto, in voluntate autem ſicut in primitiuo. & ſm̄ hoc dr̄ eſſe oē pctm̄ in voluntate, vt ſupra dictū eſt. Ad tertiū, ſ. vtrū infidelitas ſit maximū pctm̄. Dicendū, ꝙ oē pctm̄ formaliter conſiſtit in auerſione a deo, vt dictum eſt, vñ tāto aliquod pctm̄ eſt grauius, quanto ꝑ ipſum homo magis a deo ſeparatͬ. per infidelitatē aūt maxime homo a deo elongatur, q̄a nec verā dei cognitionē habet. ꝑ falſam aūt cognitionē ipſius non appropinquat ei, ſed magis ab eo elongatur. Nec pōt eſſe, ꝙ quantū ad quid deū cognoſcat qui falſam opinionē de ipſo habet, quia id qđ ipſe opinatur nō eſt deus. Vñ manifeſtum, ꝙ pctm̄ infidelitatis eſt maius oībus pctīs, quæ contingunt in peruerſitate morū. Secus aūt eſt de pctīs oppoſitis alijs virtutibus Theologicis, vt infra dicetur. Ad quartū, ſ. vtrū quælibet actio infidelis ſit pctm̄, dicendum ꝙ ſicut ſup. dictū eſt, pctm̄ mortale tollit gratiam gratum facientē, non autē totaliter corrumpit bonum naturæ. Vñ cū infidelitas ſit quoddā pctm̄ mortale, infideles quidē gra carēt, remanet tñ in eis aliquod bonum naturæ. Vñ manifeſtum eſt ꝙ infideles non pñt operari opa bona, q̄ ſunt ex gra, ſ. opa meritoria, tñ opa bona ad quæ ſufficit bonū naturæ aliqua operari pñt. Vñ non oportet, ꝙ in oī ope ſuo peccent, ſed qñcunque aliquod opus operantur ex infidelitate tunc peccant. Sicut. n. habens fidē pt̄ aliquod pctm̄ committere in actu quē non refert ad fidei finē vel venialiter peccando, ita infidelis pt̄ aliquē bonum actum facere in eo ꝙ non refert ad finem infidelitatis. Ad quintum, ſ. quæ & quot ſunt ſpecies infidelitatis, dicendū ꝙ quælibet virtus conſiſtit in hoc ꝙ attingit aliquā regulā cognitionis vel operationis humanæ. vt ſup. dictum eſt. attingere autē regulā eſt vno mō circa vnā materiā. ſed a regula deuiatio cōtingit multipliciter. & ideo vni virtuti multa vitia opponuntur. diuerſitas autē vitiorum, q̄ vnicuiq; virtuti opponitur, pōt conſiderari dupliciter: Vno mō ſm̄ diuerſam habitudinē ad virtutē, & ſm̄ hoc determinatæ ſunt quædā ſpecies vitiorū quæ opponūtur virtuti, ſicut virtuti morali opponitur vnū ſm̄ exceſſū ad virtutē, & aliud vitiū ſm̄ defectum a virtute. Alio mō pt̄ cōſiderari diuerſitas vitiorū oppoſitorū vni virtuti ſm̄ corruptionē diuerſorū quæ requiruntur ad virtutē. & ſm̄ hoc vni virtuti, puta temperantiæ, vel fortitudini opponuntͬ infinita vitia. ſm̄ ꝙ infinitis modis cōtingit diuerſas circunſtātias virtutis corrumpi vt a rectitudine virtutis recedatur. Vñ & pytagorici malū poſuerunt infinitū. Sic ergo dicendum eſt ꝙ ſi infidelitas attendatur ſm̄ comparatione ad fidē, diuerſæ ſunt infidelitatis ſpecies & numero determinatæ. Cum. n. pctm̄ infidelitatis conſiſtat in renitendo fidei, hoc pōt contingere dupliciter: quia aut renititͬ fidei nondum ſuſceptæ, & talis eſt infidelitas paganorum ſiue gentilium. aut renititur fidei Chriſtianæ ſuſceptæ, vel in figura, & ſic eſt Iudæorum. vel in ipſa manifeſtatione veritatis, & ſic eſt infidelitas hæreticorum. Vñ in generali pñt aſſignari tres prædictæ ſpecies infidelitatis. Si vero diſtinguantur infidelitatis ſpecies ſm̄ errorē in diuerſis q̄ ad fidē ptinent, ſic non ſunt determinatæ ſpecies infidelitatis. Poſſunt. n. errores in infinitū multiplicari, vt patet per Aug. in lib. de hæreſibus. Ad ſextum, ſ. de comparatione ſpecierum infidelitatis ad inuicē. Dicendū ꝙ in infidelitate pñt duo conſiderari. Quorum vnum eſt comparatio eius ad fidē. & ex hac parte aliquis grauius contra fidē peccat qui fidei renititͬ ſuſceptæ. ſicut grauius peccat q̄ non implet qđ promiſit, q̄ ſi non impleat quod nunq̄ promiſit. & ſm̄ hoc infidelitas hæreticorū qui profitentur fidem Euangelij, & ei renituntur corrumpentes ipſam, grauius peccant, quàm Iudæi, q̄ fidem euangelij nunquam ſuſceperunt. Sed quia ſuſceperūt eius figurā in veteri lege quā male interpretātes corrūpunt, idō ēt eorū infidelitas eſt grauius peccatū, ſi infidelitas gentiliū, q̄ nullo mō fidē euāgelij ſuſceperunt. Aliud qđ in infidelitate cōſideratͬ, eſt corruptio eorū, q̄ ad fidē ptinēt: & ſm̄ hoc, cū in pluribus errēt Gētiles, q̄ Iudæi, & Iudæi, q̄ hæretici: grauior. n. ē infidelitas Gētiliū, q̄ Iudæorū, & Iudæorū, q̄ hæreticorū, niſi fortè quorundā, puta Manichæorū, q̄ ēt circa credibilia plus errant, q̄ Gētiles. Harū tñ duarum grauitatum prima ꝑponderat ſecūdæ quātū ad rōne culpæ, q̄a infidelitas hēt rōnē culpæ, vt ſup. dictū eſt, magis ex hoc, ꝙ renititͬ fidei, quàm de hoc, ꝙ nō hēt ea q̄ fidei ſunt. Hoc. n. vr̄, vt dictū eſt, magis ad rōnē pœnæ ptinere. Vñ ſimpliciter loquēdo, īfidelitas hæreticorū eſt peſſima. Ad ſeptimū. ſ. vtrū cū hæreticis, vel alijs infidelib. ſit publicè diſputādū. dicēdū, ꝙ in diſputatione fidei duo ſunt cōſideranda: vnū qdē ex parte diſputātis: aliud āt ex parte audiētium. Ex parte qdē diſputātis eſt cōſiderāda intētio: ſi enim diſputet tāquā de fide diſputās, & veritatē fidei ꝓ certo nō ſupponēs, ſed argumētis experiri intēdēs, ꝓculdubio peccat tāquā dubius de fide & infidelis. Si aūt diſputet aliqs de fide ad cōfutādū errores, vel ēt ad exercitium, laudabile eſt. Ex parte verò audientium conſiderādū eſt, vtrum illi, q̄ diſputationē audiūt, ſint inſtructi & firmi in fide, aut ſimplices & in fide titubātes, & corā qdē ſapiētib. in fide firmis nullū periculum eſt diſputare de fide. Sed circa ſimplices eſt diſtinguēdū, q̄a aut ſunt ſollicitati, ſiue pulſati ab infidelibus, puta Iudæis, vel hæreticis, ſiue Paganis intendentibus, vel nitentib. corrumpere in eis fidem, aut oīno non ſunt ſollicitati ſuper hoc, ſicut in terris, in quibus non ſunt aliqui infideles. In primo ca-

In ne-

ſit neceſſariū eſt publicè diſputare de fide, dummodo inueniantur aliqui ad hoc ſufficientes, & idonei, qui errores confutare poſſint. Per hoc enim ſimplices in fide firmabuntur, & tolletur infidelibus decipiendi facultas. & ipſa taciturnitas eorum qui reſiſtere deberent peruertentibus fidei veritatem eſſet errorum cōfirmatio. vnde Greg. in 2. paſto. Sicut. n. incauta locutio in errorem pertrahit, ita indiſcretum ſilentium eos qui erudiri poterant in errore derelinquit. In ſcđo vero caſu periculū eſt publicè diſputare de fide coram ſimplicibus, quorū fides ex hoc eſt firmior, ꝙ nihil diuerſum audierunt ab eo quod credunt. & ideo non expedit eis vt verba infidelium audiant diſputantiū contra fidem. Ad octauum, ſ. vtrum infideles ſint ad fidem compellendi. Dicendum, ꝙ infidelium quidā ſunt qui nunq̃ fidē ſuſceperunt, ſicut gentiles & Iudęi. & tales nullo mō ſunt ad fidē cōpellendi vt ipſi credant, quia credere voluntatis eſt. ſunt tñ compellēdi a fidelibus ſi facultas adſit, vt fidē non impediant vel blaſphemiis, vel malis perſuaſionibus, vel etiā apertis perſecutionibus. Et pp hoc fideles Chriſti frequenter cōtra infideles bellum mouent, non quidē vt eos ad credendum cogāt. quia ēt ſi eos viciſſent, & captiuos haberent, in eorū libertate relinquerent an credere vellent, ſed pp hoc vt eos cōpellāt ne fidē Chr̄i impediant. Alij vero ſunt infideles, qui qñq; fidē ſuſceperunt & eā profitentur, ſicut hęretici, vel quicunq; apoſtatę. & tales ſunt ēt corporaliter cōpellēdi, vt impleant quod ꝓmiſerunt, & teneant quod ſemel ſuſceperant. Ad nonū, ſ. vtrū cū infidelibus ſit cōicandū. Dicendū, ꝙ cōio alicuius ꝑſonę interdī fidelibus dupliciter. Vno mō in pęnam illius cui cōio fideliū ſubtrahit. Alio mō ad cautelā eorū quibus interdī ne alij cōicent. & vtraq; cauſa ex verbis Apl̄i accipi pōt 1. Cor. 5. Nā poſtq̄ ſnīam excōicationis protulit ſubdit ꝓ rōne. Neſcitis qa modicū fermentū totā maſſam corrūpit. Et poſtea rōnē ſubdit ex parte pęnę per iudiciū Eccleſię illatę, cum dicit: Nōne de his quę ſunt intus vos iudicatis. Primo igitur modo non interdicit Eccleſia fidelibus cōionem infidelium qui nullo mō fidē Chriſtianā receperunt, ſ. paganorū vel Iudęorū, quia nō hēt de eis iudicare ſpūali iudicio ſed tpali, in caſu cū inter Chriſtianos cōmorantes aliquā culpā cōmittunt, & p fideles tpaliter puniuntur. ſed iſto mō, ſ. in pęnā interdicit Eccleſia fidelibus cōionem illorum infideliū qui a fide ſuſcepta deuiant vel corrūpendo fidē fideliū, ſicut heretici, vel ēt totaliter a fide recedēdo, ſicut apoſtatę. In vtroq; .n. horū excōicationis ſnīam ꝓfert Eccleſia. Sed quantū ad ſcđm modū vr̄ eſſe diſtinguendū ſm̄ diuerſas cōditiones perſonarū & negociorū, & tporum. Si .n. aliqui ſint firmi in fide, ita ꝙ ex cōicatione eorum cum infidelibus conuerſio infidelium magis ſperari poſſit q̃ fideliū auerſio, nō ſunt prohibendi infidelibus cōicare qui fidē non ſuſceperunt, ſ. paganis vel Iudęis. & maxime ſi neceſſitas vrgeat. Si aūt ſint ſimplices, & infirmi in fide, de quorū ſubuerſione probabiliter timeri poſſit, prohibendi ſunt ab infideliū cōione. & præcipue ne magnā familiaritatē cū eis habeant, vel abſq; neceſſitate eis cōicent. Ad decimū, vtrū infideles poſſint habere prælationē vel dñium ſuper fideles. Dicendū, ꝙ hoc dupliciter loqui poſſumus. Vno mō de dñio vel ꝑlatione infideliū ſup fideles de nouo inſtituenda. & hoc nullo modo permitti debet. Cedit .n. hoc in ſcandalū & in periculū fidei. De facili enim illi qui ſubmittuntur alienæ iuriſdictioni, immutari pñt ab eis quibus ſubſunt vt ſequantur eorum imperiū, niſi qñ ſub ſuos fuerint magnæ virtutis. & ſimiliter infideles contēnunt fidē ſi infidelium defectus cognoſcāt. Et ideo Apl̄s prohibuit ꝙ fideles non cōtendant iudicio corā iudice infideli. & ideo nullo mō ꝑmittit Eccleſia, ꝙ infideles acquirāt dñm ſuper fideles, vel qualitercūq; eis ꝑficiant in aliquo officio. Alio mō poſſumus loqui de dñio vel ꝑlatione iā p̄exiſtēti. Vbi conſiderandū eſt, ꝙ dñiū & ꝑlatio introducta ſunt ex iure hūano. Diſtinctio aūt fideliū eſt ex iure diuino. Ius aūt diuinū quod eſt ex grã, nō tollit ius humanū quod eſt ex naturali rōne. Diſtinctio fideliū, & infidelium ſm̄ ſe conſiderata nō tollit dñium vel ꝑlationē infideliū ſuper fideles. Pōt tñ iuſtè p ſnīam, vel ordinationē Eccleſiæ auctoritatē Dei habentis tale ius vel dñium ꝑlationis tolli, quia infideles merito ſuę infidelitatis merentur pōtatē amittere ſuper fideles qui transferuntur in filios Dei. ſed hoc quidē Eccleſia qñq; facit qñq; āt nō facit. In illis ēt infidelibus qui ēt tpali ſubiectione, ſubijciuntur Eccleſiæ, & mēbris eius, hoc ius Eccleſia ſtatuit, vt ſeruus Iudęorum ſtatim factus Chriſtianus liberetur, nullo pretio dato ſi fuerit vernaculus, i. in ſeruitute natus. Et ſimiliter ſi infidelis exiſtens fuerit emptus ad ſeruitiū. Si aūt fuerit emptus ad mercationē tenetur eum infra tres mēſes exponere ad vendendū. nec in hoc iniuriā facit, quia cū ipſi Iudęi ſint ſerui Eccleſiæ pōt diſponere de rebus eorum. ſicut & principes ſeculares multas leges ediderunt erga ſuos ſubditos in fauorē libertatis. In illis vero infidelibus qui tpaliter Eccleſię vel eius membris nō ſubiacent, ꝑdictū ius Eccleſia nō ſtatuit, licèt poſſet inſtituere de iure. & hoc facit ad ſcandalum vitandū. Sicut ēt dñs Matth. 17. oſtendit, ꝙ poterat ſe a tributo excuſare, quia liberi ſunt filij. ſed tñ mandauit tributum ſolui ad ſcandalum vitandum. Ita etiā Paulus cum dixiſſet ꝙ ſerui dñs ſuos honorarent ſubiungit, ne nomē dñi & doctrina blaſphemetur. Ad vndecimū, ſ. vtrū ſint ritus infideliū tolerandi. dicēdū ꝙ hūanū regnū deriuatur a diuino regimine. & ipſum debet imitari. Deus aūt q̃uis ſit oīpotens & ſummè bonus, permittit tñ aliqua mala fieri in vniuerſo q̃ prohibere poſſet. ne eis ſublatis maiora bona tollerentur. vel ēt peiora mala ſequerentur. Sic igitur ēt in regimine humano illi qui ꝑſunt rectè aliqua mala tolerant, ne aliqua bona impediant. vel ēt ne aliqua mala peiora incurrant. ſicut Aug. dicit in li. de ordine. Aufer meretrices de rebus hūanis, turbaueris oīa libidinibus. Sic igitur q̃uis infideles in ſuis ritibus peccent, tolerari tñ pñt, vel pp aliquod bonum quod ex eis prouenit. vel pp aliquod malū quod vitatur. Ex hoc autem ꝙ Iudęi ritus ſuos obſeruāt in quibus olim ꝑfigurabatur veritas fidei quam tenemus, hoc bonum prouenit, ꝙ teſtimoniū fidei nrę habemus ab hoſtibus. & quaſi in figura nobis repreſentatur quod credimus. & ideo in ſuis ritibus tolerantur. Aliorū vero infideliū ritus qui nihil veritatis aut vtilitatis afferunt. non ſunt aliqualiter tolerandi niſi forte ad aliquod malum vitandum; ſ. ad vitandū ſcandalum vel diſcidium quod ex hoc poſſet prouenire. vel impedimentū ſalutis eorum qui paulatim ſic tolerati conuertuntur ad fidē. pp hoc ēt hæreticorum, & paganorum ritus aliqñ Eccleſia tolerauit qñ erat magna infidelium multitudo. Ad duodecimum, ſ. vtrum pueri infideliū ſint inuitis parentibus baptizandi, dicēdū, ꝙ maximā habet auctoritatem Eccleſiæ conſuetudo, quæ eſt ſemper in omnibus ęmulanda. quia & ipſa doctrina Catholicorum doctorū ab Eccleſia auctoritatē habet. Vnde magis eſt ſtandū auctoritati Eccleſiæ q̃ auctoritati Aug. vel Hieronymi vel cuiuſcūq; doctoris. Hic aūt Eccleſiæ vſus nunq̃ habuit, vt Iudæorū filij inuitis parentibus baptizarentur quamuis fuerint retroactis tēporibus multi Catholici principes potentiſſimi. vt Conſtantinus, Theodoſius, quibus familiares fuerunt ſanctiſſimi Epiſcopi. vt Silueſter Conſtantino, & Ambroſius Theodoſio. qui nullo modo prætermiſiſſent ab eis hoc impetrare, niſi hoc eſſet cōſonū rōni. Et ideo periculoſum vr̄ hanc aſſertionē de nouo inducere vt præter conſuetudinem in Eccleſia hactenus obſeruatam Iudæorum inuitis parentibus filij baptizarentur. Et huius eſt duplex cauſa. vna quidem pp periculum fidei. Si .n. pueri nondum vſum rōnis habentes baptiſmum ſuſciperent, poſtmodū cum ad perfectā ætatem peruenirent de facili poſſent a parentibus induci vt relinquerent quod ignorantes ſuſceperunt. quod vergeret in fidei detrimentū. Alia vero rō eſt. quia repugnat iuſtitiæ naturali. filius .n. naturaliter eſt aliquid patris. Et primo quidē a parentibus nō diſtinguitur ſm̄ corpus quandiu in matris vtero continetur. Poſtmodū vero poſtquā ab vtero egreditur antequam vſum liberi arbitrij habeat continetur ſub parentū cura, ſicut ſub quodam ſpirituali vtero: quandiu .n. vſum rōnis nō habet puer, non differt ab aīali irrationali. vnde ſicut bos vel equus eſt alicuius vt vtatur eo cū voluerit ſm̄ ius ciuile ſicut proprio inſtrumento. ita de iure naturali eſt, ꝙ filius antequā habeat vſum rōnis ſit ſub cura pr̄is. Vnde contra iuſtitiā naturalem eſſet ſi puer antequam habeat vſum rōnis a cura parentū ſubtrahatur, vel de eo aliquid ordinetur inuitis parentibus. Poſtquam autem incipit habere vſum liberi arbitrij iam incipit eſſe ſuus. & poteſt quantum ad ea quæ ſunt iuris diuini vel naturalis ſibipſi prouidere. & tunc eſt inducendus ad fidē non occaſione. ſed perſuaſione. Pōt etiam inuitis parentibus aſſentire fidei & baptizari. non autem antequam habeat vſum rationis. Vnde de pueris antiquorum patrum dr̄, ꝙ ſaluati ſunt in fide parentum. per quod datur intelligi, ꝙ ad parentes pertinet ꝓuidere filijs de ſua ſalute. præcipue antequā habeant vſū rōnis. De hæreſi & apoſtaſia, & blaſphemia. require inf. tertio li.

De Spe. Diſt. XXI.

Conſequenter poſt fidem conſiderandum eſt de ſpe. Circa quam conſideranda ſunt quatuor. Primo de habitu ſpei. Secundo de eius obiecto. Tertio de eius ſubiecto. Quarto de vitiis oppoſitis. Circa primum conſideranda ſunt quatuor. Primo vtrum ſpes ſit virtus. Secundo vtrum ſit virtus Theologica. Tertio de diſtinctione eius ab aliis virtutibus Theologicis. Quarto de ordine eius ad fidem, & ad charitatem. Ad primū ſcilicet vtrum ſpes ſit virtus, dicendū quòd ſpes poteſt quadrupliciter accipi. ſcilicet pro ſpe ſecundum quòd eſt paſſio. & pro actu ſperandi, & pro habitu per quem elicitur actus ſperandi. Tribus primis modis non eſt virtus. Quarto autem

mõ adhuc diſtinguendũ eſt. Ille.n. habitus pt cõſiderari aut inquãtũ eſt informis aut inquãtũ eſt formatus. Primo mõ nõ attingit ad plenã rõem virtutis. q eſt pficere habẽtẽ & actũ eius. & ipſum referre debito mõ in vltimũ finẽ. voluntas.n. in ſperando eſt mouens & mota. & quãuis ſit bene mobilis ad actum ſperãdi per habitum ſpei. non tñ eſt debito modo perfecta ad mouẽdum niſi per habitum charitatis. Ad debitã autem perfectionem actus non tm̃ requiritur debita diſpoſitio mobilis. ſed etiã debita perfectio mouentis. voluntas & actũ ſuũ debito mõ referre nõ pt in vltimũ finẽ. niſi debito mõ ſe hẽat ad finẽ illũ quod ſine charitate eſſe non põt. ſcd̃m tñ q virtus large accipitur pro quocunque habitu determinante potentiam ad aliquem actũ reſpectu obiecti debiti, ſic habitus ſpei informis virtus dici pt. Si autem loquamur de habitu ſpei, vt eſt formatus, ſic dico q virtus eſt ſimplex, quia ſibi conueniunt oĩa, quæ requiruntur ad plenum eſſe virtutis. habentem enim perficit, & actum eius bonum reddit. & per ipſam refertur ipſe actus modo debito in vltimum finem. quod quidem referri eſt per id quod eſt quaſi materiale in ſpe formata diſpoſitione, & per eius formam, quę eſt charitas completiue. Ad ſecundum ſcilicet vtrum ſit virtus Theologica. dicẽdũ, q ſic, quia inter virtutes Cardinales Theologicas eſt hæc vna differentia inter alias, q oĩs virtus appetitiuæ partis Deum habens pro obiecto, Theologica eſt. quæ autem creaturam habet pro obiecto eſt moralis. ſed virtus ſpei Deum habet pro principali obiecto, & formali, ſiue accipiamus eius obiectum rem ſperatam, quia per ſpẽ extenditur affectus, ſeu erigitur principaliter ad habendũ Deũ. ſiue accipiamus obiectũ ſpei illud per cuius adiutorium ſperamus nos habituros rem ſperatam. Per ſpem.n. in ſolo Deo principaliter confidimus. vt obtineamus rem ſperatam, & amatã, quæ eſt in ſe. qui enim cõfidit ſe hoc poſſe per hoĩem principaliter obtinere, maledictus eſt. Iuxta illud Iere. 17. Maledictus eſt homo qui confidit in hoĩe, & ponit carnem brachium ſuum. Licet autem ſpes ſit media inter duo vitia, ſ. præſumptionem, & deſperationem, quod eſt proprium virtutum moralium, quia virtus Theologica non conſiſtit in medio duorum vitiorum, vt ſupra dictũ eſt, hoc tamen non tollit quin ſit virtus Theologica, quia mediũ accipitur in regulatis, & mẽſuratis ſecundum quòd regula vel menſura attingitur. ſecundum autẽ quòd excedit regula eſt ſuperfluum. ſecundum autem defectum a regula eſt diminutũ. In ipſa autem regula menſura non eſt accipere medium, & extrema. Virtus autem moralis eſt circa ea quæ rõne regulantur, ſicut circa proprium obiectum. & ideo per ſe cõuenit ei eſſe in medio ex parte proprij obiecti. ſed virtus Theologica eſt circa ipſam regulam primam non regulatam alia regula, ſicut circa proprium obiectum. Et ideo per ſe, & ſm̃ proprium obiectum nõ conuenit virtuti Theologicæ eſſe in medio, ſed põt ſibi cõpetere per accidẽs rõne eius quod ordinatur ad principale obiectum, ſicut fides non poteſt hr̃e medium & extrema in hoc q innititur primę veritati, cui nullus põt nimis inniti. ſed ex parte eorũ, quæ credit põt hr̃e mediũ, & extrema. ſicut vnum verũ eſt medium inter duo falſa. Et ſimiliter ſpes nõ habet medium, & extrema ex parte principalis obiecti, q divino auxilio nullus põt nimis inniti. ſed quantũ ad ea, quæ confidit aliquis ſe adepturum pt ibi eſſe medium, & extrema. inquãtũ vel pſumit ea, quæ ſunt ſupra ſuam proportionem vel deſperat de his, quæ ſunt ſibi proportionata. Ad tertiũ, ſ. de diſtinctione ſpei ab alijs virtutibus Theologicis, dicendum q virtus aliqua dr̃ Theologica ex hoc q habet Deum pro obiecto cui inhęret. Põt ãt aliquis alicui rei inhęrere dupl. vno modo pp ſeipſum. Alio mõ inquãtum ex eo ad aliud deuenit. Charitas igitur facit hoĩem Deo inhærere pp ſeipſum, voluntatem hoĩs vniens Deo per affectum amoris. ſpes aũt, & fides faciunt hoĩem inhærere Deo, ſicut cuidam principio ex quo aliqua nobis proueniunt. De Deo autem prouenit nobis, & cognitio veritatis, & adeptio perfectę bonitatis. Fides igitur facit hoĩem Deo adhęrere inquantum eſt nobis principium cognoſcendi veritatẽ. credimus.n. ea vera eſſe quæ nobis a Deo dñr. Spes autẽ facit Deo adhærere prout eſt nobis principiũ perfectę bonitatis, inquantũ, ſ. p ſpẽ diuino auxilio innitimur ad btitudiñe obtinendã. Ad quartũ, ſ. de ordine ſpei ad fidẽ, & charitatẽ. dicendũ q fides abſolutè pcedit ſpẽ. obiectũ.n. ſpei eſt bonũ futurũ arduũ, poſſibile hr̃i. Ad hoc ergo q aliquis ſperet requiritur q obiectũ ſpei proponat ei vt poſſibile. Sed obiectũ ſpei eſt vno mõ btitudo æterna. & alio mõ auxilium diuinũ, vt ex pdictis patet. & vtrũq; eorũ proponit nobis per fidẽ p quã nobis innoteſcit, q ad vitã æternã poſſumus puenire. & q ad hoc paratũ eſt nobis auxiliũ, ſcd̃m illud Heb. 11. Accedentẽ ad Deũ oportet credere, q eſt. & quia diligentibus ſe remunerator eſt. vnde manifeſtum eſt q fides præcedit ſpẽ. charitatẽ vero pcedit ſpes vno mõ. & alio mõ nõ. Ad cuius euidentiã ſciendũ eſt. q duplex eſt ordo. vnus qdẽ ſm̃ viã generationis & naturæ. ſm̃ quã impfectũ prius eſt perfecto. alius ãt ordo pfectionis eſt & formę ſm̃ quẽ perfectũ naturaliter prius eſt impfecto. Scd̃m igit primũ ordinẽ ſpes eſt prior charitate, quod ſic patet: ſpes & oĩs appetitiuus motus ex amore deriuat vt ſup. habitum eſt cũ de paſſione ageretur. Amor autẽ qdã eſt perfectus quidã impfectus. Perfectus quidem amor eſt quo aliquis ſm̃ ſe amatur. vtpote cui aliquis vult bonũ. ſicut hõ amat amicũ. Imperfectus aũt amor quo aliquis aliquid amat nõ ſm̃ ipſum, ſed vt id bonũ ſibiipſi pueniat, ſicut hõ amat rẽ quã cõcupiſcit. Primus aũt amor Dei pertinet ad charitatẽ quæ inhæret Deo ſm̃ ſeipſum. ſed ſpes pertinet ad ſcd̃m amorem, quia ille qui ſperat ſibi aliquid obtinere intendit, & ideo in via generationis ſpes eſt prior charitate. Sicut.n. aliquis introducit ad amãdum Deum per hoc q oẽs recedentes ab ipſo punit & ceſſat a peccato. vt Aug. dicit ſuper primã can. Ioann. ita ẽt & ſpes introducit ad charitatem inquantũ ſperans remunerari a Deo attenditur ad amandum Deum, & ſeruãdum præcepta eius: ſed ſm̃ ordinem perfectionis charitas naturaliter prior eſt. Et ideo aduẽiente charitate ſpes perfectior redditur. q de amicis maxime ſperamus. & hoc mõ dicit Ambroſius q ſpes ẽ ex charitate.

De obiecto ſpei. *Diſt.* XXII.

Circa ſecundum principale, ſ. de obiecto ſpei conſideranda ſunt tria. Primo vtrum beatitudo æterna ſit obiectum ſpei. Secundo vtrum poſſit aliquid ſperare beatitudinẽ alterius. Tertio vtrum poſſit aliquis licite ſperare in hoĩe. Ad primũ, ſ. vtrũ obiectum ſpei ſit æterna beatitudo. dicendũ, q ſicut dictum eſt, ſpes de qua loquimur, attingit ad Deum innitens eius auxilio ad conſequendum bonum ſperatum. oportet autem effectũ eſſe proportionatum, & ideo bonum quod proprie, & principaliter ſperare debemus, eſt bonum infinitũ quod proportionatur virtuti Dei adiuuantis. Nam infinitę virtutis eſt proprium ad infinitum bonum producere. hoc autem bonũ eſt vita æterna quæ in fruitione ipſius Dei conſiſtit. non enim minus aliquid a Deo ſperandum eſt, quàm ſit ipſe, cum non ſit minor eius bonitas p quam bona creaturæ cõicat quàm eius eſſentia. & ideo propriũ & principale obiectum ſpei eſt beatitudo æterna. Ad ſm̃, ſ. vtrũ poſſit homo ſperare beatitudinem alterius. dicendũ q ſpes põt eſſe alicuius dupliciter. Vno mõ qdẽ abſolute. & ſic eſt ſolũ boni ardui ad ſe pertinentis. Alio mõ ex præſumptione alterius. & ſic poteſt eſſe etiam eorũ qui ad aliũ pertinent. Ad cuius euidentiam ſciendum eſt, q amor & ſpes in hoc differunt q amor importat quandã vnionẽ amantis ad amatum, ſpes aũt importat quendam motum ſiue protenſionẽ appetitus in aliquod bonum arduum, vnio autem eſt aliquorum diſtinctorum. Et ideo amor directe põt reſpicere alium quẽ ſibi aliquis vnit per amorem, habens eum ſicut ſeipſum: motus autem ſemper eſt ad proprium terminum proportionatum mobili. & ideo ſpes reſpicit directe proprium bonum, non aũt id quod ad alium pertinet: ſed præſuppoſita vnione amoris ad alterum iam aliquis põt deſiderare & ſperare aliquid alteri ſicut ſibi. & ſm̃ hoc aliquis pt ſperare alteri vitam æternã inquantum eſt ei vnitus per amorẽ. & ſicut eſt eadem virtus charitatis qua quis diligit Deum. ſeipſum. & proximum, ita eſt eadẽ virtus ſpei, qua quis ſperat ſibiipſi & alij. Ad tertium, ſ. vtrum licite poſſit aliquis ſperare in homine dicendũ, q ſpes ſicut dictũ eſt duo reſpicit. ſ. bonũ quod obtinere intẽdit. & auxiliũ per quod illud bonum obtinetur. bonum autem quod quis ſperat obtinendum habet rõnem cauſæ finalis. auxiliũ aũt per quod ſperat illud bonũ obtinere habet rõnem cauſæ efficientis. In genere autem vtriuſque cauſæ inuenitur principale, & ſecũdarium. principalis.n. eſt finis vltimus. ſecundarius autem finis eſt bonũ quod eſt ad finem. Similiter principalis cauſa agens eſt primum agens. ſecundario vero cauſa efficiens eſt agens ſecundarium inſtrumentale. ſpes aũt reſpicit beatitudinem ęternã ſicut vltimũ finẽ, diuinũ aũt auxilium ſicut primã cauſam inducentẽ ad beatitudiñẽ. Sicut igitur non licet ſperare aliquod bonum præter beatitudinem ſicut vltimũ finem, ſed ſolum ſicut id quod eſt ad finem beatitudinis ordinatum. ita non licet ſperare de aliquo hoĩe vel de aliqua creatura ſicut de prima cauſa mouente in beatitudinem. Licet aũt ſperare de aliquo hoĩe vel aliqua creatura ſicut de agente ſecundario & inſtrumentali per quod aliquid adiuuatur ad quęcunque bona conſequenda in beatitudinẽ ordinata: & hoc modo ad ſãctos conuertimur, & ab hominibus aliqua petimus. & vituperãtur illi de quibus aliquis confidere non põt ad auxiliũ ferẽdũ.

De ſubiecto ſpei. *Diſt.* XXII.

Circa tertium principale, ſcilicet de ſubiecto ſpei conſideranda ſunt quatuor. Primo vtrum virtus ſpei ſit in voluntate ſicut in ſubiecto. Secundo vtrũ ſit in beatis. Tertio vtrum ſit in dãnatis. Quarto vtrũ in viatoribus habeat certi-

certitudinem. Ad primum. ſ. vtrum ſpes ſit in voluntate ſicut in ſubiecto, dicendum ꝙ ſicut ex ea dictis patet, habitus cognoſcunt̃ per actus. Actus aũt ſpei eſt quidã motus appetitiuus ptis cũ ſit obiectũ eius bonũ. Cũ aũt ſit duplex appetitus in hoïe. ſ. appetitus ſenſitiuus qui diuid̃r p iraſcibilẽ, & concupiſcilẽ, & appetitus intellectiuus q̃ dr̃ volũtas, vt ſupra habitũ eſt. Similes aũt motus qui ſunt in appetitu inferiori cum paſſione, ſunt in ſuperiori ſine paſſione, vt ex ſupra dictis patet. Actus aũt virtutis ſpei non põt pertinere ad appetitum ſenſitiuum, quia bonũ, quod eſt obiectũ principale hmõi virtutis non eſt aliquod bonum ſenſibile, ſed bonũ diuinũ. Et ideo ſpes eſt in appetitu ſuperiori qui dr̃ voluntas ſicut in ſubiecto. non aũt in appetitu inferiori ad quem pertinet iraſcibilis. Ad ſcd̃m. ſ. vtrum ſpes ſit in beatis dicendum ꝙ ſubtracto eo quod dat ſpeciem rei ſoluitur ſpecies, & res non põt eadem remanere. ſicut remota forma corporis naturalis non remanet idẽ ſm ſpeciem, ſpes aũt recipit ſpeciẽ a ſubiecto principali ſicut & cæteræ virtutes vt ex ſupradictis patet. obiectũ aũt principale eius eſt beatitudo æterna, ſecundũ ꝙ eſt poſſibilis haberi ex auxilio diuino vt ſupra dictũ eſt, quia bonũ arduũ poſſibile non cadit ſub ratione ſpei niſi ſcd̃m ꝙ eſt futurum. ideo cum beatitudo iam non fuerit futura ſed præſens, non poteſt ibi eſſe virtus ſpei, & ideo ſpes ſicut & fides euacuatur in patria, & neutrum eorum eſſe põt in beatis. Ad tertium. ſ. vtrum in damnatis in inferno poſſit eſſe ſpes. dicendum ꝙ ſi nomen inferni ita generaliter accipiatur, ꝙ extendatur ad locũ purgatorij & limbum in quo ſancti patres erant ante aduentum Chriſti concedendum eſt ꝙ in inferno fuit ſpes. In exiſtentibus enim in limbo erat virtus ſpei, cum gr̃am haberẽt gratũ facientem, nec añ mortem Chriſti Deum clare viderent. Similiter dicendum eſt de illis qui ſunt in purgatorio, q̃uis. n. illi eſſent certi de ſua ſalute futura, & iſti ſimiliter non pp̄ hoc neganda eſt in eis ſpes fuiſſe. Securitas enim conſequendi bonũ arduũ ſpei non repugnat, ſed magis cõcordat, cũ ſpei conueniat certitudo ſecuritatis quantum eſt ex parte ſua, & ratione eius cui innititur, q̃uis ſperans dubitare poſſit, & timere de abſoluta conſecutione rei ſperatæ, pp̄ liberi arbitrij vertibilitatẽ in malũ quæ nõ eſt in exiſtentibus in purgatorio, nec erat in exiſtentibus in limbo. Si aũt reſtringatur nomẽ inferni ad infernũ damnatorũ. ſic dicẽdum ꝙ in inferno nunquã fuit ſpes, quia dãnati ad cumulũ damnationis ſuæ certi ſunt de ꝑpetuitate ſui ſupplicij, & ĩpoſſibilitate cõſequendi ſalutẽ, ſpes aũt non eſt reſpectu boni ardui, niſi abſentis apprehenſi vt poſſibile adipiſci. Eſt. n. obiectũ ſpei bonum ſummè arduum apprehenſum, vt abſens poſſibile adipiſci. Ad quartum. ſ. vtrum in viatoribus ſpes habeat certitudinem, dicendũ ꝙ certitudo inuenitur in aliquo dupliciter. ſ. eſſentialiter, & participatiue. Eſſentialiter quidem inuenitur in vi cognitiua, Participatiue aũt in oĩ eo quod a vi cognitiua mouetur infallibiliter ad finem ſuum. ſm quẽ modum dr̃ ꝙ natura certitudinaliter operatur tanquam mota ab intellectu diuino certitudinaliter mouente vnumquẽq; ad ſuum finẽ, & per hunc ẽt modum virtutes morales certius arte dicuntur operari inquantum per modum naturæ mouentur a ratione ad ſuos actus, & ſic ẽt ſpes certitudinaliter tendit ad ſuum finem quaſi participans certitudinem a fide quæ eſt in vi cognoſcitiua. De vitijs oppoſitis ſpei videlicet præſumptione & deſperatione require infra tertio libro.

De charitate. *Diſt.* XXIIII.

CONſequenter conſiderandum eſt de charitate. Circa quam conſideranda ſunt ſex. Primo de charitate ſm ſe. Secundo de charitate per cõparationẽ ad ſubiectum. Tertio de obiecto charitatis. i. de diligendis ex charitate. Quarto de ordine diligẽdorũ. Quinto de actibus charitatis. Sexto de vitijs oppoſitis. Circa primũ. ſ. de charitate ſm ſe, conſideranda ſunt octo. Primo vtrum charitas ſit idẽ quod amicitia. Secundo vtrum charitas ſit quid creatũ in aĩa. Tertio vtrum ſit virtus. Quarto vtrũ ſit virtus ſpecialis. Quinto vtrum ſit vna virtus. Sexto vtrum ſit maxima virtutũ. Septimo vtrum ſine charitate poſſit eſſe ſalus vel vera virtus. Octauo vtrum ſit forma virtutum. Ad primum. ſ. vtrum charitas ſit amicitia, dicendum ꝙ ſm philoſophum. 8. Ethi. Non quilibet amor habet rationem amicitiæ, ſed amor qui eſt cũ beniuolentia, qñ. ſ. ſic amamus aliquem vt ei bonum velimus. Si aũt rebus amatis nõ bonum velimus ſed ipſum earum bonũ velimus nobis, ſicut dicimur amare vinũ aut equũ vel aliquid hmõi, non eſt amor amicitiæ, ſed cuiuſdam concupiſcẽtię. Ridiculũ. n. eſt dicere quod aliquis habeat amicitiam ad vinum vel ad equũ. Sed nec beniuolentia ſufficit ad rationẽ amicitiæ, ſed requiritur quędam mutua beniuolentiæ amatio, quia amicus eſt amico amicus. Talis aũt mutua beniuolentia fundatur ſuper aliqua communicatione. Cum igitur ſit aliqua cõicatio hominis ad Deum ſm quod nobis ſuam btĩtudinem cõicat ſuper hac cõicatione oportet aliquam amicitiã fundari. de qua quidẽ cõicatione dr̃. 1. ad Corin. 1. Fidelis Deus per quem vocati eſtis in ſocietatẽ filij eius. Amor aũt ſuper hac cõicatione fundatus eſt charitas. vñ manifeſtũ eſt quòd charitas amicitia quędam eſt hoĩs ad Deum. Ad ſecundum. ſ. vtrũ charitas ſit quid creatum in aĩa, dicẽdum quòd magiſter perſcrutatur hãc quæſtionem in 17. primi libri ſñiarum, & ponit quòd charitas non eſt aliquid creatũ in aĩa, ſed eſt ipſe ſpũſſanctus mentẽ inhabitãs, nec eſt ſua intẽtio ꝙ iſte motus dilectionis quo Deum diligimus ſit ipſe ſpũſſanctus, ſed quod iſte motus dilectionis eſt a ſpũſſancto non mediãte aliquo habitu. ſicut aſpectus ſunt alij actus virtuoſi mediãtibus habitibus aliarũ virtutũ. puta habitu ſpei aut fidei aut alicuius alterius virtutis, & hoc dicebat ꝓpter excellentiã charitatis. ſed ſiquis recte conſideret hoc magis redundat in charitatis detrimentũ. Non. n. motus charitatis ita procedit a ſpũſancto mouente humanã mentẽ quod humana mens ſit mota tñ & nullo mõ ſit principium huius motus, ſicut cum aliquod corpus mouetur ab aliquo exteriori mouente, hoc enim eſt contra rõnem voluntarij, cuius oportet principiũ ĩ ipſo eſſe ſicut ſupra dictum eſt. Vñ ſequeretur quod diligere non eſſet voluntariũ quod implicat contradictionem, cum amor de ſui rõne importet quòd ſit actus voluntatis. Similiter ẽt non põt dici quòd ſic moueat ſpũſſanctus voluntatẽ ad actũ diligendi ſicut mouetur inſtrũm, quod etſi ſit principiũ act᷒ non tñ eſt in ipſo agere vel nõ agere. Sic enim ẽt tolleretur rõ voluntarij actus & excluderetur rõ meriti. Cum tñ ſupra habitum ſit, quòd dilectio charitatis eſt radix merendi, ſed oportet quòd ſic voluntas moueatur a ſpũſſancto ad diligendum Deũ, quòd ẽt ipſa ſit efficiens hunc actum, nullus autem actus perfectè producitur ab aliqua potentia actiua niſi ſit ei connaturalis per aliquã formam quæ ſit principium actionis. vnde Deus qui oĩa mouet ad debitos fines ſingulis rebus indidit formas, per quas inclinantur ad fines ſibi ꝓſtitutos a Dẽo. & ſecundum hoc diſponit oĩa ſuauiter, vt dĩ ſap. 8. Manifeſtum eſt aũt quod actus charitatis excedit naturam potentiæ voluntatis. Niſi ergo aliqua forma ſuperadderetur naturali potentię per quam inclinaretur ad dilectionis actũ ſm hoc eſſet actus iſte ĩperfectior actibus naturalibus & actibus aliarum virtutum, nec eſſet facilis & delectabilis. Quod patet eſſe falſum, quia nulla virtus habet tantã inclinationem ad ſuum actum ſicut charitas, nec aliqua ita delectabiliter operat̃. Vñ maximè neceſſe eſt quod ad actum charitatis exiſtat in nobis aliqua habitualis forma ſuperaddita potentiæ naturali inclinans ipſam ad charitatis actum, & faciens eam prompte & delectabiliter operari. Ad tertium. ſ. vtrum charitas ſit virtus, dicendum quòd actus humani bonitatẽ hñt ſm quòd regulantur debita regula & menſura. Et ideo humana virtus quæ eſt principium oĩum bonorum actuũ hominis conſiſtit in attingendo regulam humanorum actuum. Quæ quidem eſt duplex vt ſupra dictum eſt. ſ. humana rõ, & ipſe Deus, vñ ſicut virtus mobilis diffinitur per hoc quod eſt act᷒ ſm rõnem rectã, vt patet in 2. Ethi. ita etiã attingere Deum conſtituit rationem virtutis, ſicut ẽt ſupra dictum eſt de fide & ſpe. Vñ charitas attingit Deum, quia coniungit nos Deo, vt patet per auctoritatem Aug. in li. de moribus eccleſiæ dicentis. Eſt virtus q̃ cũ nr̃a rectiſſima affectio eſt coniungit nos Deo qua eũ diligimus. Conſequens eſt charitatem eſſe virtutem. Ad quartum ſ. vtrum ſit virtus ſpãlis, dicendum quod actus & habitus ſpecificantur per obiecta, vt ex ſupra dictis patet, propriũ aũt obiectum amoris eſt bonum, vt ſupra habitum eſt, & ideo vbi eſt ſpãlis rõ boni. ibi eſt ſpãlis rõ amoris. bonum autẽ diuinum inquantum eſt beatitudinis obiectum, habet ſpecialem rõnem boni. Et ideo amor charitatis quæ eſt charitas huius boni eſt ſpãlis amor. vñ charitas eſt ſpecialis virtus. Ad quintum. ſ. vtrũ ſit vna virtus, dicendum ꝙ charitas eſt ſicut quędã amicitia hominis ad Deum, diuerſæ autẽ amicitiarum ſpecies accipiuntur quidem, vno mõ ſm diuerſitatem finis, & ſm hoc dicunt̃ tres ſpẽs amicitię. ſ. amicitia vtilis, delectabilis, & honeſti. Alio mõ ſm diuerſitatem cõicationum in quibus amicitiæ fundantur. ſicut alia ſpẽs amicitiæ eſt conſanguineorum, & alia concinium aut peregrinantium. Quarum vna fundatur ſuper cõicatione naturali, alia ſuper cõicatione ciuili vel peregrinationis, vt patet per philoſophũ in 8. Ethi. Neutro autẽ iſtorum modorum charitas. poteſt diuidi in plura. Nam charitatis finis eſt vnus. ſ. diuina bonitas, eſt etiã vna cõicatio beatitudinis æternæ ſuper quã hæc amicitia fundatur. Vñ relinquitur quòd charitas eſt vna virtus ſimpliciter non diſtincta in plures ſpecies. Sextum. ſ. vtrum charitas ſit excellentiſſima virtutum, dicendum ꝙ bonum in humanis actibus attẽdatur ſm ꝙ regulantur debita regula, neceſſe eſt ꝙ virtus humana q̃ eſt principium oĩum bonorum actuum conſiſtat in attingendo humanorum actuum regulam.

gulam. Eſt aūt duplex regula humanorum actuum, vt ſupra dictū eſt.ſ.rō humana, & Deus, ſed Deus ē prima regula, qua & humana rō regulanda eſt. Et ideo virtutes theologicæ quæ conſiſtunt in attingendo illā regulā, primam eo φ eorū obiectū eſt Deus, excellentiores ſunt virtutibus moralibus vel intellectualibus q̄ conſiſtunt in attingēdo rōnem humanā, ꝑꝑ qđ ēt oportet vt ēt inter ipſas virtutes theologicas illa ſit potior quę magis Deum attingit, ſemper aūt id qđ eſt per ſe magis eſt eo qđ eſt per aliud. Fides aūt & ſpes attingunt quidē ipſum Deū ſ͠m φ ex ipſo prouenit nobis vel cognitio veri, vel adeptio boni, ſed charitas attingit ipſum Deū vt in ipſo ſiſtat nō vt ex eo aliquid nobis proueniat. Et ideo charitas eſt excellentior fide & ſpe, & per conſequens oībus alijs virtutibus, ſicut ēt prudentia q̄ attingit rōnem ſ͠m ſe eſt excellentior q̄ aliæ virtutes morales q̄ attingunt rōnem ſ͠m qđ ex ea mediū cōſtituit͛ in operationibus vel paſſionibus humanis. Ad ſeptimū.ſ. vtrū ſine charitate poſſit eſſe vera ſalus vel virtus, dicēdū φ virtus ordinatur ad bonū vt ſupra habitū eſt, bonū aūt principaliter eſt finis, nam ea q̄ ſunt ad finem nō dicuntur bona niſi in ordine ad finē. Sicut ergo duplex eſt finis. vnus vltimus & alius proximus, ita ēt eſt duplex bonū, vnum quidem vltimū & aliud ꝓximum & particulare, vltimū quidē & principale bonū hoīs eſt Dei fruitio ſcd͠m illud pſalmi. Mihi adhærere Deo bonum eſt, & ad hoc ordinatur hō per charitatem. Bonū aūt ſecundariū & quaſi particulare hoīs pōt eſſe duplex. Vnum quidē qđ eſt verè bonū vtpote ordinabile quātum in ſe eſt ad principale bonū qđ eſt vltimus finis. Aliud aūt eſt bonū apparens & non verum, quia abducit a finali bono. Sic igitur patet φ vera virtus eſt illa quæ ordinat ad principale bonum hoīs, ſicut & philoſophus in 8 phiſi. dicit φ virtus eſt diſpoſitio perfecti ad optimū, & ſic nulla vera virtus pōt eſſe ſine charitate. Sed ſi accipiat͛ virtus ſ͠m φ eſt in ordine ad aliquē finem particularē. ſic pōt aliqua virtus dici ſine charitate inquātū ordinatur ad aliquod bonum particulare. Sed ſi illud particulare bonum non ſit verum bonum ſed apparens, virtus ēt q̄ eſt in ordine ad hoc bonum erit non vera virtus, ſed falſa ſimilitudo virtutis, ſicut non eſt vera virtus auarorum prudentia qua excogitant diuerſa genera locellorum, & auarorum iuſtitia qua grauium damnatorum metu contēnunt alienorū, & auarorum temperantia qua luxuriæ q̄ ſumptuoſa eſt cohibent appetitū, & auarorum fortitudo, qua vt ait Oratius, per mare pauperiem fugiunt per ſaxa per ignes. vt Aug. dicit in 4. lib. contra Iulianū. Si vero aliud bonum particulare ſit verum bonum, puta conſeruatio ciuitatis vel aliquod hmōi, erit quidē vera virtus, ſed imperfecta niſi referatur ad finale & perfectum bonum, & ſ͠m hoc eſt ſimpliciter vera virtus, qđ ſine charitate eſſe non pōt. Ad octauum.ſ. vtrum charitas ſit forma virtutū, dicendum φ in moralibus forma actus attenditur principaliter ex parte finis. Cuius rō eſt, quia principiū moraliū actuū eſt voluntas, cuius obiectum & quaſi forma eſt finis. ſp aūt eū act⁹ conſequit͛ formā agentis. Vñ oportet φ in moralibus id quod dat actui ordinem, det ei ēt formā, vñ manifeſtū eſt ſecundū ꝓdicta φ per charitatē ordinatur actus oīum aliarū virtutum ad vltimum finem, & ſecundum hoc ipſa dat formam actibus omnium aliarum virtutum, & pro tanto dr̄ eſſe forma virtutum. Nam & ipſæ virtutes dicuntur in ordine ad actus formatos.

De charitate per comparationem ad ſubiectum. *Diſt.* XXV.

CIrca ſecundum principale.ſ. de charitate per comparationem ad ſubiectum conſideranda ſunt octo. Primo vtrum charitas ſit in voluntate ſicut in ſubiecto. Secundo vtrum cauſetur in homine ex actibus vel ex infuſione. Tertio vtrum infundatur ſecundū capacitatem naturaliū. Quarto vtrum augeatur & quō. Quinto vtrum charitas viæ poſſit eſſe perfecta Sexto de diuerſis gradibus charitatis. Septimo vtrum charitas poſſit diminui. Octauo vtrum habita ſemel poſſit amitti. Ad primum.ſ. vtrum charitas ſit in voluntate ſicut in ſubiecto, dicendum quòd cum duplex ſit appetitus.ſ. ſenſitiuus & intellectiuus, qui dr̄ voluntas, vtriuſq; obiectum eſt bonum, ſed diuerſimode, nam obiectum appetitus ſenſitiui eſt bonum per ſenſum apprehenſum, obiectū vero appetitus intellectiui vel voluntatis eſt bonum ſub cōi rōne boni prout eſt apprehenſibile ab intellectu, charitatis aūt obiectum non eſt aliquod bonum ſenſibile, ſed bonum diuinum quod ſolo intellectu cognoſcitur. Et ideo charitatis ſubiectum non eſt appetitus ſenſitiuus ſed appetitus intellectiuus.i. voluntas. Ad ſecundum.ſ. vtrum ſit in homine ex infuſione, dicendum quod charitas eſt amicitia hominis ad Deum fundata ſuper cōicationem beatitudinis æternæ, hæc autem cōicatio non eſt ſecundum bona naturalia, ſed ſ͠m dona gratuita, quia vt dr̄ Ro. 6 Grā Dei vita æterna, vnde & ipſa charitas facultatem naturæ excedit. Quod aūt excedit naturæ facultatem nō pōt eſſe neq; naturale neq; per potētias naturales acquiſitum, quia naturalis effectus nō tranſcendit ſuā cām, vnde charitas non pōt neq; naturaliter nobis ineſſe, neq; per vires naturales eſt acquiſita: ſed per infuſionem ſpūſſancti qui eſt amor patris & filij, cuius participatio in nobis eſt ipſa charitas creata ſicut ſupra dictū eſt. Ad tertiū ſ. vtrum infundat͛ ſ͠m capacitatē naturaliū, dicendū φ quantitas vniuſcuiuſq; dependet a propria cauſa rei, quia vniuerſalior cauſa effectum maiorem producit, charitas aūt cū ſuperexcedat proportionem naturæ humanæ vt dictum eſt, non depēdet ex aliqua naturali virtute, ſed ex ſola gratia ſpūſſancti eā infundentis. Et ideo quantitas charitatis non dependet ex conditione naturæ, vel ex capacitate naturalis virtutis, ſed ſolum ex voluntate ſpūſſancti diſtribuētis ſua dona ꝓut vult. vñ & Apoſtolus dicit ad Ephe. 4. Vnicuique vñm data eſt gratia ſ͠m mēſurā donationis Chriſti. Ad quartum.ſ. vtrum charitas augeatur, dicendum φ charitas viæ pōt augeri, ſicut dicit Aug. ſuper Ioh. Charitas meretur augeri, vt aucta mereatur & perfici. Ex hoc.n. dicimur eſſe viatores φ in Deum tendimus q eſt vltimus finis nřæ btitudinis. In hac aūt vita tantomagis procedimus quanto Deo magis appropinquamus, cui non appropinquatur paſſibus corporis ſed affectibus mentis: hanc aūt propinquitatē facit charitas, quia ꝑ ipſam mens Deo vnitur, & ideo de rōne charitatis viæ eſt, vt poſſit augeri. ſi.n. non poſſet augeri iā ceſſaret viæ proceſſus. Et ideo Apoſtolus charitatem viā noīat dicens. 1. Corin. 12. Ad huc excellentiorem viā vobis demonſtro. Dixerunt aūt quidā charitatē ſ͠m ſuā eſſentiā non augeri, ſed ſolum ſ͠m radicationem in ſubiecto vel ſ͠m feruorem: ſed hi propriā vocem ignorauerunt. Cum.n. ſit accidens, eius eſſe eſt ineſſe, vnde nihil eſt aliud ipſam ſ͠m eſſentiam augeri q̄ eā magis ineſſe ſubiecto, qđ eſt eam magis radicari in ſubiecto. Similiter ēt ipſa eſſentialiter eſt virtus ordinata ad actum, vñ idem eſt augeri ſ͠m eſſentiam, & ipſam hr̄e efficaciam ad producēdum feruentioris dilectionis actū. Augetur ergo eſſentialiter, non quidem ita φ eſſe incipiat vel eſſe deſinat in ſubiecto, ſed ita φ magis in ſubiecto eſſe incipiat. Vtrum augeatur per additionem vel quō. ſciendū φ oīs additio eſt alicuius ad aliquid, vñ in oī additione, oportet ſaltē præintelligere diſtinctionē eorū quorum vnū additur alteri añ ipſam additionem. Si igitur charitas addatur charitati, oportet præſupponi charitatem additam vt diſtinctā a charitate cui additur, non quidem ex neceſſitate ſ͠m eſſe, ſed ſaltem ſ͠m intellectum. Poſſet.n. Deus ēt quantitatē corporalē augere addendo aliquam magnitudinem non prius exiſtentē, ſed tunc cauſatam, q̄ quis non fuerit prius in rerum natura habet tñ in ſe, vñ eius diſtinctio intelligi poſſit a quantitate cui additur. Si igitur charitas addatur charitati oporteret præſupponere ad minus ſ͠m intellectum diſtinctionem vnius charitatis ab alia. Diſtinctio aūt in formis eſt duplex, vna quidem ſ͠m ſpeciem, alia ſ͠m numerum. Diſtinctio quidē ſ͠m ſpeciē in habitibus eſt ſ͠m diuerſitatem obiectorum. Diſtinctio vero ſ͠m numerū eſt ſ͠m diuerſitatem ſubiecti. Pōt igitur contingere φ aliquis habitus per additionem augeatur dū extenditur ad q̄dam obiecta ad q̄ per prius ſe non extēdebat, & ſic augetur ſcīa geometriæ in eo qui de nouo incipit ſcire aliqua geometralia quæ prius neſciebat. Hoc aūt non pōt dici de charitate. qa ēt minima charitas extendit ſe ad oīa illa q̄ ſunt ex charitate diligenda. Non ergo talis additio in augmēto charitatis pōt intelligi ꝓſuppoſita diſtinctione ſ͠m ſpeciē charitatis additæ ad eā cui ſuperadditur. Relinquitur ergo φ ſi fiat additio charitatis ad charitatē, φ hoc ſit ꝓſuppoſita diſtinctione ſ͠m numerum q̄ eſt ſ͠m diuerſitatem ſubiectorum, ſicut albedo augetur per hoc φ albū addit͛ albo. q̄uis hoc augmēto non fiat aliquid magis albū, ſed hoc in propoſito dici non pōt, quia ſubiectum charitatis non eſt niſi mens rōnalis, vnde tale charitatis augmentum fieri nō poſſet niſi per hoc, φ vna mens rōnalis alteri adderetur, qđ eſt impoſſibile, quis ēt ſi eſſet poſſibile tale augmētū faceret maiorē diligentem aīam. nō aūt magis diligentē. Relinquitur ergo φ nullo mō charitas augeri pōt per additionē charitatis ad charitatē ſicut quidā ponunt. Sic per charitas augetur ſolū per hoc φ ſubiectum magis ac magis participat charitatem.i. ſcd͠m φ magis reducitur in actum illius, & magis ſubditur illi. Hic.n. eſt modus augmēti proprius cuiuſlibet formæ q̄ intenditur, eo φ eſſe hmōi formæ totaliter conſiſtit in eo qđ inhæret ſuſceptibili. Et ideo cū magnitudo rei conſequitur eſſe ipſius formā eſſe maiorē, hoc eſt eam magis ineſſe ſuſceptibili, non aūt aliā formā aduenire, hoc.n. eſſet ſi forma haberet aliquam quantitatem ex ſeipſa non per cōparationem ad ſubiectum. Sic igitur & charitas augetur per hoc φ intenditur in ſubiecto, & hoc eſt ipſam augeri ſ͠m eſſentiam, non aūt ꝑ hoc φ charitas addatur charitati. Sicut eſt in augmēto q̄ntatis corpalis. Quātitas.n. corpalis hēt aliqd inquātū eſt q̄titas, & aliqd inquātū eſt forma

accidentalis

accidentalis. Inquãtum eſt q̃litas habet q̄ ſit diſtinguibilis ſm ſitum vel ſm numerū. Et ideo hoc mō conſideratur augmentū magnitudinis per additionem vt patet in aīalibus, inquantū vero eſt forma accidentalis eſt diſtinguibilis ſolū ſm ſubiectū & ſcd̄m hoc hẽt propriū augmentū ſicut aliæ formæ accidẽtales per modū intentionis eius in ſubiecto, ſicut patet in hiſ q̃ rare ſiunt, vt probat philoſophus in 4. Phiſi. Et ſimiliter ẽt ſcia habet quantitatẽ inquantum eſt habitus ex parte obiectorum, & ſic augetur per additionẽ inquantum aliquis plura cognoſcit: habet ẽt quantitatẽ inquantum eſt quędã forma accidẽtalis ea eo q̄ ineſt ſubiecto, & ſcd̄m hoc augetur in eo q̄ certi° eadem ſcibilia cognoſcit nunc q̃ prius. Similiter ẽt & charitas habet duplicem quantitatẽ, ſed ſic ſm eã quę eſt ex parte obiecti non augetur, vt dictū eſt. vñ relinquitur q̄ per ſolam intentionem augeatur. Item attende q̄ prima infuſio charitatis importat mutationem ſm habere & non habere, ideo oportet q̄ aliquid adueniat q̄ prius non infuit. ſed augmentatio charitatis importat mutationẽ ſcd̄m minus habere aut magis, & ideo non oportet qđ aliquid inſit qđ prius non infuerit, ſed quòd magis inſit q̄ prius minus inerat, & hoc eſt qđ facit Deus charitatẽ, augendo. ſ. q̄ magis inſit & q̄ perfectius ſimilitudo ſpiritusſancti participetur in aīa. Nec eſt intelligendū q̄ augmentū charitatis ſit cōtinuū. ita q̄ quilibet actus augeat charitatẽ. qa augmentū ſpūale charitatis quodãmō ſimile eſt augmento corporali. Augmentū aũt corporale in aīalibus & plantis non eſt motus cōtinuus. ita. ſ. q̄ ſi aliquod tm̄ augeat̃ in tanto tpe. neceſſe ſit q̄ proportionaliter in qualibet parte illius tpis aliquid augeat̃, ſicut contingit in motu locali: ſed per aliqđ tps natura operat̃ diſponens ad augmentū & nihil augens in actu, & poſtmodū producit in effectu id ad qđ diſpoſuerat augẽdo aīal vel plantã in actu. Ita ẽt non quolibet actu charitatis charitas actu auget̃, ſed quilibet actus charitatis diſponit ad charitatis augmentū inquantū ex vno actu charitatis hō reddit̃ prōptior iterū ad agẽdū ſm charitatẽ, & habilitate creſcente hō prorūpit̃ in actū feruentiorẽ dilectionis quo conet̃ ad charitatis perfectū, & tunc charitas augetur in actu. Huic aũt charitatis augmento nullus terminus præfigi pōt in via, nunq̃. n. tm̄ augetur quin amplius poſſit augeri. Terminus. n. in augmento alicuius formæ pōt præfigi tripliciter. Vno mō ex rōe ipſius formę quæ hẽt terminatã menſurã ad quã cū peruentū fuerit non pōt vltra procedi in forma, ſed ſi vltra proceſſum fuerit peruenit̃ ad aliã formã, ſicut patet in pallore, cuius terminos per continuã alterationẽ aliquis tranſit, vel ad albedinem, vel ad nigredinẽ perueniens. Alio mō ex parte agẽtis cuius virtus nō ſe extendit ad vlterius augẽdū formã ĩ ſubiecto. Tertio mō ex parte ſubiecti, qđ non eſt capax amplioris perfectionis. Nullo aũt horū modorū imponit̃ terminus augmento charitatis in ſtatu viæ. ipſa. n. charitas ſm rōnẽ propriæ ſpeciei terminū augmenti nō hẽt. Eſt. n. participatio quędã infinitæ charitatis quæ eſt ſpiritusſanctus. Siſr ẽt cauſa augentis charitatem eſt infinitę virtutis. ſ. Deus. Siſr ẽt ex parte ſubiecti terminus huic augmento præfigi nō pōt. quia ſp charitate creſcente ſuperexcreſcit habilitas ad vlterius augmentū. vñ relinquit̃ q̄ charitatis augmẽto nullus terminus pſigi poſſit in hac vita. Ad quintū. ſ. vtrū charitas viæ poſſit eſſe perfecta. dicendū q̄ perfectio charitatis pōt intelligi dupliciter. Vno mō ex parte diligibilis. Alio mō ex parte diligentis. Ex parte qdẽ diligibilis perfecta eſt charitas, vt diligat̃ aliquid quantū diligibile eſt. Deus aũt eſt tm̄ diligibilis q̃tū bonus eſt, bonitas aũt eius eſt infinita, vñ infinitẽ diligibilis eſt. Nulla aũt creatura pōt eū infinitẽ diligere cū quælibet virtus creata ſit finita. vñ per hūc modū nullius creaturæ pōt charitas eſſe pfecta, ſed ſolū charitas Dei qua ſeipſum diligit. Ex parte vero diligentis charitas dr̄ eſſe perfecta, qñ aliquis ſm totū ſuū poſſe diligit. qđ quidẽ contingit tripliciter. Vno mō ſic q̄ totū cor hoīs actualiter ſp ferat̃ in Deū. & hæc eſt perfectio charitatis patriæ: q̃ nō eſt poſſibilis in hac vita in qua impoſſibile eſt pp humanæ vitæ infirmitatẽ ſp actu cogitare de Deo, & moueri dilectione ad ipſum. Alio mō vt hō ſtudiū ſuum deputet ad vacandū Deo, & rebus diuinis, prætermiſſis alijs niſi quantum neceſſitas pñtis vitę requirit: & iſta eſt perfectio charitatis quę eſt poſſibilis in via, non tñ eſt cōis oībus charitatẽ hñtib. Tertio mō ita q̄ habitualiter aliquis totū cor ſuū ponat in Deo. ita. ſ. q̄ nihil cogitet, vel velit qđ ſit diuinę dilectioni contrariū, & hæc eſt perfectio cōis oībus charitatẽ hñtibus. Ad ſextum. ſ. de gradibus charitatis, dr̄ q̄ eſt charitas incipiens, proficiens & pfecta. Sciendū q̄ augmentū charitatis cōſiderari pōt q̃tū ad aliquid ſiſr corporalis hoīs augmẽto. qđ quidẽ q̃uis in plurimas partes diſtingui poſſit, hẽt tñ aliquas determinatas diſtinctiones ſiue determinatas actiones, vel ſtudia ad quę hō perducitur per augmentū. Sicut infantibus ætas dr̄ anteq̃ hẽat vſum rōis. poſtea aũt diſtinguitur alius ſtatus hoīs qñ iã incipit loqui & rõne vti. Iterū tertius ſtatus eius pubertatis qñ iã incipit poſſe generare, & ſic inde quouſq; perueniatur ad pfectū. Ita ẽt diuerſi gradus charitatis diſtinguuntur ſm diuerſa ſtudia, ad q̃ hō perducit̃ per charitatis augmentū. Nã primo quidẽ incūbit homini ſtudiū principale ad recedendū a peccato, & reſiſtendum concupiſcentijs eius, q̃ in contrariū charitatis mouent, & hoc pertinet ad incipientes in quibus charitas eſt nutrienda & fouenda ne corrūpat̃. Scd̄m aũt ſtudiū ſuccedit vt hō principaliter intendat ad hoc q̄ in bonis proficiat, & hoc ſtudiū ptinet ad proficientes, qui ad hoc principaliter intendunt vt in eis charitas per augmentū roboret̃. Tertium aũt ſtudiū eſt vt hō ad hoc principaliter intendat vt Deo inhæreat & eo fruatur, & hoc pertinet ad perfectos, qui cupiūt diſſolui & eſſe cum Chriſto. Sicut ẽt videmus in motu corporali, q̄ primū eſt receſſus a termino, ſm aũt eſt appropinquatio ad aliũ terminū, tertiū aũt quies in termino. Ad ſeptimū. ſ. vtrū charitas poſſit diminui, dicendum q̄ quantitas charitatis quã habet in cōparatione ad obiectum propriū minui non pōt, ſicut nec augeri vt ſupra dictum eſt. Sed cum augeat̃ ſm quantitatem quã hẽt per cōparationẽ ad ſubiectū, hæc oportet conſiderare vtrū ex hac parte diminui poſſit. ſi aũt diminuatur oportet vel q̄ diminuat̃ p aliquẽ actū vel per ſolã ceſſationem ab actu. Per ceſſationẽ quidẽ ab actu diminuunt̃ virtutes ex actibus acquiſitæ, & qñq; ẽt corrūpuntur, vt ſupra dictū eſt. Vñ de amicitia philoſophus dicit in 8. Ethi. q̄ multas amicitias inappellatio ſoluit, id eſt non appellare amicū, & non colloqui ei, ſed hoc ideo eſt, quia conſeruatio vniuſcuiuſq; rei dependet ex ſua cã. Cauſa aũt virtutis acquiſitę eſt actus humanus, vñ ceſſantibus humanis actibus, virtus acquiſita diminuitur, & tandẽ totaliter corrumpitur, ſed hoc in charitate locum non habet, quia charitas non cauſatur ab humanis actibus, ſed ſolum a Deo, vt ſupra dictum eſt: vnde relinquitur q̄ ẽt ceſſante actu propter hoc nec diminuitur nec corrūpitur ſi deſit peccatum in ipſa ceſſatione. Relinquitur ergo q̄ diminutio charitatis non poſſit cauſari niſi vel a Deo vel ab aliquo peccato. A Deo quidem non cauſatur aliquis defectus in nobis niſi per modum pęnæ ſm q̄ ſubtrahit gratiã in pęnã peccati, vnde nec ei cōpetit diminuere charitatẽ niſi per modū pęnę. Pœna aũt debet̃ peccato. vnde relinquitur q̄ ſi charitas diminuat̃ q̄ cã diminutionis eius ſit peccatū vel effectiuẽ vel meritoriẽ. Neutro aũt mō peccatū mortale diminuit charitatẽ, ſed totaliter corrūpit ipſam. Effectiuẽ, quia oẽ peccatū mortale cōtrariat̃ charitati vt infra dicet̃, & ẽt meritoriẽ, qa qui peccãdo mortaliter aliquid contra charitatẽ agit, dignū eſt vt Deus ei ſubtrahat charitatem. Similiter ẽt nec per peccatum veniale charitas diminui pōt, neq; effectiuẽ neq; meritoriẽ. Effectiuẽ quidem non, quia ad ipſam charitatem non attingit. Charitas. n. eſt circa finem vltimū. Veniale aũt peccatū eſt quędã inordinatio circa ea q̃ ſunt ad finẽ, non aũt diminuitur amor finis ex hoc q̄ aliquis inordinationem quandam committit circa ea q̃ ſunt ad finem, ſicut aliqñ contingit q̄ aliqui infirmi multū amãtes ſanitatem, inordinatẽ tñ ſe hñt circa dietæ obſeruationem. Sicut ẽt in ſpeculatiuis falſæ opiniones circa ea quæ deducuntur ex principijs non diminuunt certitudinẽ principiorum. Similiter ẽt veniale peccatum nō meretur diminutionem charitatis. Cum. n. aliquis delinquit in minori, non meretur detrimentū pati in maiori. Deus. n. non plus ſe auertit ab hoīe q̃ hō ſe auertat ab ipſo. vnde qui inordinatẽ ſe habet circa ea q̃ ſunt ad finẽ, non meretur detrimẽtū pati in charitate per quam ordinat̃ ad vltimum finem. vnde conſequẽs eſt q̄ charitas nullo mō diminui poſſit directẽ loquendo, pōt tñ indirectẽ loquendo dici diminutio charitatis diſpō ad corruptionẽ ipſius, q̃ ſit vel per peccata venialia vel ẽt per ceſſationem ab exercitio operū charitatis. Ad octauū. ſ. vtrū charitas ſemel habita poſſit amitti, dicendū q̄ per charitatẽ ſpūſſanctus in nobis habitat, vt ex ſupra dictis patet. Tripliciter ergo poſſum° cōſiderare charitatẽ. Vno mō ex parte ſpūſſancti mouẽtis aīam ad diligendū Deū, & ex hac parte charitas impeccabilitatem habet ex virtute ſpiritusſancti, qui infallibiter operatur quodcunq; voluerit, vñ impoſſibilẽ eſt hoc duo ſimul eſſe vera, q̄ ſpiritusſanctus aliquẽ velit mouere ad actum charitatis, & q̄ ipſe charitatem amittat peccando. Nam donum perſeuerantiæ computat̃ inter beneficia Dei, quibus certiſſime liberantur quicunq; liberentur. vt Aug. dicit in lib. de prędeſti. ſctōrū. Alio mō pōt conſiderari charitas ſm propriam rōnem. & ſic charitas non poteſt niſi id qđ pertinet ad charitatis rationem. Vnde charitas nullo mō pōt peccare, ſicut nec calor pōt infrigidare. Et ſic ẽt iniuſtitia non pōt bonū facere, vt Aug. dicit in lib. de ſermone dñi in monte. Tertio mō pōt conſiderari charitas ex parte ſubiecti quod eſt vertibile ſm arbitrij libertatẽ. Pōt aũt attendi cōparatio charitatis

tatis ad hoc ſubiectū, & ſm vniuerſalem rōnē quo cōparatur forma ad materiam, & ſm ſpālem rōnem quo comparat̃ habitus ad potentiam. Eſt aūt de rōne formæ q̄ ſit in ſub ecto amiſſibiliter qñ non replet totā potentialitatem materiæ, ſicut patet in formis generabiliū & corruptibiliū, quia materia horum ſic recipit vnā formam q̄ remanet in ea potentia ad aliam formā, quaſi non repleta tota potentialitate materię per vnam formā & ideo vna forma pōt amitti per acceptionem alterius, ſed forma corporis cęleſtis, quia replet totā materiæ potentialitatem ita q̄ non remanet in ea potentia ad aliā formam inamiſſibiliter ineſt. Sic igitur charitas patriæ quia replet totā potentialitatē rōnalis mentis, inquātum. ſ. hoīs actualis motus eius refertur in Deum inamiſſibiliter habetur. Charitas aūt viæ non ſic replet potentialitatem ſui ſubiecti, quia non ſp actu fertur in Deum, vnde qñ actu in Deū non fertur, pōt aliquid occurrere per quod charitas amittatur: habitui vero proprium eſt vt inclinet potentiā ad agendū, qđ conuenit habitui inquantum facit id videri bonū quod ei conuenit, malū aūt qđ ei repugnat, ſicut. n. guſtus diiudicat ſapores ſm ſuā diſpoſitionem, ita mēs hoīs diiudicat de aliquo faciendo ſm habitualem ſuam diſpoſitionē, vñ & philoſophus dicit in tertio Ethic. q̄ qualis vnuſquiſq; ē, talis finis vr̃ ei. Ibi ergo charitas inamiſſibiliter habetur, vbi id qđ conuenit charitati non pōt videri niſi bonū. ſ. in patria, vbi Deus p eſſentiam vr̃ qui eſt ipſa eſſentia bonitatis, & ideo charitas patriæ amitti non pōt. Charitas aūt viæ in cuius ſtatu non vr̃ ipſa eſſentia bonitatis Dei, pōt amitti. Amittit̃ .n. per actū cuiuſlibet peccati mortalis, quia cū nullo peccato mortali ſtare pōt. Vnū .n. contrariū per aliud contrariū ſuperueniens remouetur. Quilibet aūt actus peccati mortalis, cōtrariatur charitati ſm propriam rōnem quæ conſiſtit in hoc q̄ Deus diligatur ſuper oīa, & q̄ hō totaliter ſe illi ſubijciat oīa ſua referēdo ī ipſum. Eſt igitur de rōne charitatis vt ſic diligat Deū, q̄ in oībus velit ſe ei ſubijcere, & præceptorū eius regulam in oībus ſequi. Quicquid .n. contrariatur præceptis eius manifeſte contrariatur charitati, vnde de ſe habet q̄ charitatem excludere poſſit, & ſiquidem charitas eſſet habitus acquiſitus ex virtute ſubiecti dependens, non oporteret q̄ ſtatim per vnū actum contrarium tolleretur. Actus .n. non directe contrariatur habitui, ſed actui. Conſeruatio aūt habitus in ſubiecto non requirit continuitatē actus. vñ ex ſuperueniente contrario actu non ſtatim habitus acqſitus excluditur. Sed charitas cū ſit habitus infuſus dependet ex actione Dei infundentis, q ſic ſe hēt in infuſione, & cōſeruatione charitatis, ſicut ſol ī illuminatione aeris vt dctm̄ eſt, & iō, ſicut lumē ſtatim ceſſaret eſſe in aere, ſi aliquod obſtaculū opponeret̃ illuminationi ſolis, ita ēt charitas ſtatim deficit eſſe in aīa, qñ aliqđ obſtaculum ponitur influentię charitatis a Deo in aiam. Manifeſtū eſt aūt q̄ per quodlibet peccatum mortale quod diuinis præceptis contrariatur, ponitur prædictæ infuſioni obſtaculum, qa ex hoc ipſo q̄ hō eligendo præfert peccatum diuinæ amicitiæ quæ requirit vt Dei voluntatem ſequamur, conſequens eſt vt ſtatim per vnum actum peccati mortalis habitus charitatis perdatur. Vñ & Aug. dicit. 8. ſuper Geñ. ad litteram, q̄ hō Deo ſibi præſente illuminatur, abſente aūt continuo tenebratur, a quo non locorum interuallis, ſed voluntatis auerſione diſceditur. Nec remoueat quod dicit Orig. in periarchon. Si aliqñ ſatietas capit aliquem ex his qui in ſummo perfectoq; conſtiterint gradu, nō arbitror q̄ ad ſubitum quis euacuetur aut decidat, ſed paulatim & per ptes decidere neceſſe eſt. Hoc. n. verbū Orig. ſic eſt intelligendum q̄ hō qui eſt in ſtatu perfecto non ſubito procedit in actū peccati mortalis, ſed ad hoc diſponit̃ per aliquam negligētiam procedentem, vnde & peccata venialia dicuntur eſſe diſpoſitio ad mortale, ſicut ſupra dictum eſt. Sed tñ per vnum actum peccati mortalis ſi eū commiſerit decidit charitate amiſſa, ſed quia ipſe ſubdit, ſi aliquis breuis lapſus acciderit & cito reſipiſcat, nō penitus ruere vr̃. Pōt aliter dici q̄ ipſe intelligit eū penit⁹ euacuari, & decidere qui ſic decidit vt ex malitia peccet. qđ non ſtatim in viro perfecto a principio contingit. Itē non moueat quod dicit Leo Papa ī ſermone de paſſione Petrum alloquēs: vidit in te dñs non fidē incertā, non dilectionem auerſam, ſed conſtantiam fuiſſe turbatā, abundauit fletus, vbi non defecit affectus, affectus charitatis lauit verba formidinis. Ex hoc forte Bern. accepit q̄ in Petro dixit non fuiſſe charitatē extinctā ſed ſopitam. Sed ad hoc dicendum eſt q̄ charitas amittitur dupl'r. Vno modo directè per actualē conceptum, & hoc modo Petr⁹ charitatē non amiſit. Alio modo indirectè, qñ committit aliqđ contrarium charitati pp aliquā paſſionem concupiſcentiæ vel timoris, & hoc modo Petrus contra charitatē faciēs charitatē amiſit, ſed eā cito recuperauit. Sic igitur patet q̄ charitas per vnum peccatum mortale amittitur, non ſic aūt fides & ſpes, qa charitas importat vnionē quandā ad Deum, non aūt fides neq; ſpes. Oē aūt peccatum mortale conſiſtit in auerſione a Deo, vt ſupra dictū eſt. Et ideo oē peccatū mortale non contrariat̃ fidei vel ſpei, ſed q̄dā determinata peccata per q̄ habit⁹ fidei & ſpei tollit̃. ſicut & per oē peccatū mortale habit⁹ charitatis, vñ patet q̄ charitas nō pōt remanere informis cū ſit vltima forma virtutū ex hoc q̄ reſpicit Deum in rōne finis vltimi, vt dictum eſt.

De obiecto charitatis. *Diſt.* XXVI

Circa tertiū principale. ſ. de obiecto charitatis conſideranda ſunt decem. Primo vtrum ſolus Deus ſit ex charitate diligendus vel ēt proximus. Scđo vtrū charitas ſit ex charitate diligenda. Tertio vtrū creaturæ irrationales. Quarto vtrū hō poſſit ſeipſum ex charitate diligere. Quinto vtrum peccatores ſint ex charitate diligēdi. Sexto vtrum peccatores ſeipſos diligant. Septimo vtrū inimici ſint ex charitate diligendi. Octauo vtrū ſint eis ſigna amicitiæ exhibēda. Nono vtrū Angeli ſint ex charitate diligendi. Decimo de enumeratione diligendorū. Ad primū ſ. vtrū ſolus Deus ſit ex charitate diligendus. dicendū q̄ ſicut ſupra dictū eſt. habitus nō diuerſificat̃ niſi ex hoc q̄ variat ſpeciē actus, oīs .n. actus vnius ſpeciei ad eundē habitū ptinet. Cū aūt ſpecies actus ex obiecto ſumatur ſm formalē rōnē ipſius. neceſſe eſt q̄ idē ſpecie ſit actus qui fertur in rōnem obiecti & qui fertur in obiectū ſub tali rōne, ſicut eſt eadē ſpecie viſio qua vr̃ lumen, & qua vr̃ color ſcđm luminis rōnem, rō aūt diligendi proximū Deus eſt, hoc .n. debemus in proximo diligere vt in Deo ſit. Vñ manifeſtū eſt q̄ idē ſpecie actus ē quo diligitur Deus, & quo diligitur proximus, & pp hoc habitus charitatis non ſolū ſe extendit ad dilectionē Dei, ſed ēt ad dilectionem proximi. Ad ſecđm. ſ. vtrū charitas ſit ex charitate diligenda, dicendū q̄ charitas amor q̄dā eſt, amor aūt ex natura potentiæ cuius eſt actus, hēt q̄ poſſit ſupra ſeipſum reflecti, qa. n voluntatis obiectum eſt bonū vniuerſale, quicquid ſub rōne boni continet̃ pōt cadere ſub actu volūtatis, & quia ipſum velle eſt quoddam bonum, pōt velle ſe velle. ſicut ēt & intellectus cuius obiectū verū intelligit ſe intelligere quia hæc eſt ēt quoddā verum, ſed amor ēt ex rōne propriæ ſpeciei hēt q̄ ſupra ſe reflectatur, quia eſt ſpontaneus motus amantis in amatū, vñ ex hoc ipſo q̄ amat aliquis amat ſe amare. Sed charitas, vel iā non eſt ſimplex amor, ſed hēt rōnē amicitiæ, vt ſupra dictū eſt. Per amicitiā āt amatur aliqđ dupliciter. vno mō ſicut ipſe amicus ad quem amicitiam habemus & cuius bona volumus, alio mō ſicut bonū qđ amico volumus: & hoc mō charitas per charitatē amatur, & non primo, qa charitas eſt illud bonū qđ optamus oībus quos ex charitate diligimus, & eadē ratio eſt de btitudine & de alijs virtutibus. Ad tertiū. ſ. vtrū creaturæ irrationales ſint ex charitate diligendæ, dicendū q̄ charitas eſt amicitia q̄dā. Per amicitiā āt amat̃. Vno q̄dem modo amicus ad quē amicitia hētur. Alio modo bona q̄ amico optantur. Primo igitur mō nulla creatura irrationalis pōt ex charitate amari, & hoc triplici rōne, quarū duæ pertinent cōiter ad amicitiā q̄ ad creaturas irrationales hēri non pōt. Primo quidem, quia amicitia ad eū hētur cui volumus bonū, non aūt proprie poſſumus velle bonū creaturæ irrationali, quia nō eſt eius proprie hēre bonū, ſed ſolum creaturæ rationali, q̄ eſt dña vtendi bono qđ hēt per liberum arbitriū. Et ideo philoſophus dicit in 2. phi. q̄ hmōi rebus non dicimus aliquid bñ vel male contingere niſi ſm ſimilitudinē. Scđo quia oīs amicitia fundatur ſuper aliquā cōicationē vitæ, nihil .n. eſt ita proprium amicitiæ ſicut bona vitæ, vt patet p philoſophū, in 8. Ethi. Creaturæ aūt irrationales nō pnt cōicationē hēre in vita humana q̄ eſt ſm rōnem. vñ nulla amicitia pōt hēri ad creaturas irrationales niſi forte ſm methaphorā. Tertia rō eſt propria charitati, quia charitas fundatur ſup cōicatione btitudinis æternę, cuius creatura irrōnalis capax nō ē. Vñ amicitia charitatis non pōt hēri ad creaturā irrationalē. Pñt tñ ex charitate diligi creaturæ irrationales, ſicut bona quę alijs volumus, inquantum. ſ. ex charitate volumus eas conſeruari ad honorē Dei & vtilitatē hoīū, & ſic ēt ex charitate Deus eas diligit. Ad quartum. ſ. vtrum homo ex charitate ſeipſum poſſit diligere, dicendum quòd cum charitas ſit amicitia q̄dam ſicut dictum eſt, dupliciter poſſumus de charitate loqui. Vno mō ſub cōi ratione amicitiæ, & ſm hoc dicendū eſt quod amicitia proprie nō hētur ad ſeipſum ſed aliquid maius amicitia, qa amicitia vnionē q̄dā importat. Dicit .n. Diony. q̄ amor eſt virtus vnitiua. Vnicuiq; aūt ad ſeipſum ē vnitas quæ eſt potior vnione, vñ ſicut vnitas, quę eſt potior eſt principium vnionis, ita amor quo quis diligit ſeipſum eſt forma & radix amicitiæ. In hoc enim amicitiā habemus ad alios quòd ad eos nos habemus ſicut ad noſipſos. Di. n. in 9. Ethi. Quod amicabilia quæ ſunt ad alterum venerunt ex his quæ ſunt ad ſeipſum. Sicut ēt de principijs non habet̃ ſcientia, ſed aliquid maius. ſ. intellectus.

ctas. Alio mō poſſumus loqui de charitate ſm propriã rōnẽ ipſius, prout. ſ. eſt amicitia hoīs ad Deũ principaliter, & ex cõſequẽti ad ea q̄ ſunt Dei. inter q̄ ẽt eſt ipſe hō q̄ charitatẽ hẽt, & ſic inter cætera q̄ ex charitate diligit quaſi ad Deũ ptinentia, ſe ipſam ẽt ex charitate diligit id eſt aīam ſuã. De corpore aũt proprio diſtinguendum eſt. Pōt.n. corpus noſtrum conſiderari dupliciter, vno mō ſm eius naturã. alio mō ſm corruptionem culpæ & pœnæ. Natura aũt corporis nři non eſt a malo principio creata, vt manichæi fabulantur, ſed eſt a Deo. vñ poſſumus eo vti ad ſeruitium Dei, ſm illud Ro. 6. Exhibete membra vřa arma iuſtitiæ Deo. Et ideo ex dilectione charitatis qua diligimus Deum debemus ẽt corpus noſtrum diligere, ſed imperfectionem culpæ & corruptionem pœnæ in corpore nřo diligere non debemus, ſed potius ad eius remotionem anhelare deſiderio charitatis. Licet aũt corpus nřm Deo frui nō poſſit cognoſcendo & amando ipſum, tñ per opa quæ per corpus agimus ad perfectam Dei fruitionem poſſumus venire. vñ & ex fruitione aīæ redundat quædam beatitudo ad corpus. ſ. ſanitatis & incorruptionis vigor, vt Aug. dicit in Epiſtola ad Dyoſcorum, Et ideo quia corpus aliquo modo eſt pticeps beatitudinis pōt dilectione charitatis amari. Ad quintũ. ſ. vtrũ peccatores ſint ex charitate diligendi. dicendum q̄ in peccatoribus duo pōt conſiderari. ſ. natura & culpa. Sc̃dm naturã quidẽ quam a Deo hñt capaces ſunt beatitudinis, ſuper cuius cõicatione charitas fundatur vt ſupra dictum eſt, & ideo ſm naturã ſuam ſunt ex charitate diligendi, ſed culpa eorum Deo contrariatur, & eſt beatitudinis impedimentũ, vñ ſm culpã qua Deo aduerſantur ſunt odiendi quicunq; peccatores, & pr̄ & mr̄ & propinqui, vt hẽ Luc. 14. Debemus in peccatoribus odire q̄ peccatores ſunt, & diligere q̄ hoĩes ſunt beatitudinis capaces, & hoc eſt vere eos ex charitate diligere pp Deũ. Ad ſextũ. ſ. vtrũ peccatores ſeipſos diligant, dicẽdũ q̄ amare ſeipſum, vno mō cõe eſt oībus, alio mō propriũ bonorũ, tertio mō propriũ eſt malorũ. Quod.n. aliq̄s amet id quod ſeipſum eſſe æſtimat, hoc cõe eſt oībus. Hō aũt dr̄ aliquid eſſe dupliciter. Vno mō ſm ſuã ſubſtantiã & naturã, & ſm hoc oẽs æſtimant bonũ cõe ſe eſſe id quod ſunt. ſ. ex aīa & corpore eſſe cõpoſitos. Et ſic ẽt oẽs hoĩes boni, & mali diligunt ſeipſos inquantũ diligũt ſui ipſorũ conſeruationẽ. Alio mō dr̄ homo aliquid eſſe ſm principalitatẽ. ſicut princeps ciuitatis dr̄ eſſe ciuitas, vnde quod principes faciũt dr̄ ciuitas facere. Sic aũt non oẽs æſtimant ſe eſſe id qđ ſunt. Principale.n. in hoīe eſt mens rōnalis. ſecundariũ aũt eſt natura ſenſitiua & corporalis: quorum primũ Apoſtolus nōiat interiorẽ hoīem, ſecundũ exteriorẽ, vt patet 2. ad Cor. 5. Boni aũt æſtimant principale in ſeipſis rōnalẽ naturã ſiue interiorẽ hoīem. Vnde ſecundũ hoc æſtimant ſe eſſe quod ſunt, mali aũt æſtimant principale in ſeipſis naturã ſenſitiuã & corporalẽ. ſ. exteriorẽ hoīem. vnde nō recte cognoſcentes ſeipſos non vere ſeipſos diligunt, ſed rō diligunt id q̄ ſeipſos eſſe reputant. boni aũt vere cognoſcentes ſeipſos vere ſeipſos diligunt. Et hoc probat philoſophus in 9. Ethi. per quinq; quæ ſunt amicitiæ propria. Vnuſquiſq; enim amicus quidẽ primo vult ſuũ amicũ eſſe & viuere. Secũdo vult ei bona. Tertio operatur bona ad ipſum. Quarto conuiuit ei delectabiliter. Quinto concordat cũ ipſo quaſi in eiſdem delectatus & contriſtatus, & ſm hoc boni diligunt ſeipſos q̄tũ ad interiorem hoīem, quia ẽt volunt ſeipſum ſeruari in ſua integritate, & optant ei bona eius quæ ſunt bona ſpiritualia & ad aſſequenda opera impendunt, & delectabiliter ad cor propriũ redeũt, quia ibi inueniũt & bonas cogitationes in præſenti, & memoriã bonorum præteritorũ, & ſpẽ futurorũ bonorũ, ex quibus delectatio cauſatur. Similiter ẽt non patiũtur in ſeipſis voluntatis diſſenſionem, quia tota aīa eorũ tendit in vnũ. E contrario aũt mali non volunt conſeruari integritatem interioris hoīs, neq; appetunt ſpũalia eius bona, neq; ad hoc operantur, nẽ que delectabile eſt eis ſecum conuiuere redeundo ad cor, q̄a inueniunt ibi mala & præſentia & præterita & futura quæ abhorrent. Neq; ẽt ſibi ipſis concordant pp conſcientiam remordentẽ, ſm illud pſalmi. Arguam te & ſtatuã contra faciẽ tuam. Et per eadem probari pōt q̄ mali amãt ſeipſos ſm corruptionem exterioris hoīs, ſic aũt boni nō amant ſeipſos. Ad ſeptimũ. ſ. vtrũ inimici ſint ex charitate diligendi, dicendum q̄ dilectio inimicorũ pōt tripliciter conſiderari. Vno quidem mō vt inimici diligantur inquantũ ſunt inimici, & hoc eſt peruerſum & charitati repugnãs, quia hoc eſt diligere malũ alterius. Alio mō pōt accipi dilectio inimicorũ quantũ ad naturã, ſed in vniuerſali, & ſic dilectio inimicorũ ẽ de neceſſitate charitatis, vt. ſ. aliquis diligẽs Deũ & proximũ ab illa generalitate dilectionis proximi inimicos ſuos nō excludat. Tertio mō pōt cõſiderari dilectio inimicorũ in ſpeciali. vt. ſ. aliquis ĩ ſpeciali moueat motu dilectionis ad inimicũ, & iſtud nō eſt de neceſſitate charitatis abſolute, quia nec ẽt moueri motu dilectionis ĩ ſpeciali ad quoſlibet hoĩes ſingulariter ẽ de neceſſitate charitatis, q̄a hoc eſſet impoſſibile, eſt tñ de neceſſitate charitatis ſm præparationem aĩ. vt. ſ. hō habeat aĩm paratum ad hoc q̄ in ſingulari inimicũ diligeret ſi neceſſitas occurreret, ſed q̄ abſq; articulo neceſſitatis, hō ẽt hoc actu impleat vt diligat inimicũ pp Deum, hoc pertinet ad perfectionem charitatis. Cũ.n. ex charitate diligatur proximus pp Deũ, quanto aliquis magis diligit Deũ, tãto ẽt magis ad proximum dilectionẽ oñdit, nulla inimicitia impediente, ſicut ſi aliquis multũ diligeret aliquẽ hoĩem, amore ipſius filios eius amaret ſibi ẽt inimicos. Et ſm hunc modũ loquitur Aug in enchiride. dicens, q̄ cũ magnũ bonũ ſit diligere inimicos, non eſt tãtæ multitudinis quantã credimus exaudiri. Ad octauũ. ſ. vtrũ inimicis ſint ſigna & effectus charitatis exhibenda. dicendũ q̄ ſigna & effectus charitatis ex interiori dilectione procedunt & ei proportionantur. Dilectio aũt interior ad inimicũ in cõi quidem eſt de neceſſitate præcepti abſolute, in ſpeciali tñ eſt non abſolute, ſed ſecundũ pręparationẽ aĩ. vt ſupra dictũ eſt. Sic igitur dicẽdũ ẽ de effectu vel ſigno dilectionis exterius exhibendæ. Sunt.n. quædã bñficia vel ſigna dilectionis q̄ exhibentur proximis in cõi. Puta cũ aliquis orat pro oībus fidelibus, vel pro toto populo, aut cum aliquod bñficiũ impendat aliquis toti cõitati, & talia bñficia vel dilectionis ſigna inimicis exhibere eſt de neceſſitate præcepti. Si.n. non exhiberentur inimicis hoc pertineret ad liuorem vindictæ, contra id quod dr̄ Leui. 19. Non quæres vltionem, & non eris memor iniuriæ ciuiũ tuorũ. Alia vero ſunt bñficia, vel dilectionis ſigna, q̄ quis exhibet particulariter aliquib. pſonis, & talia bñficia dilectionis ſigna inimicis exhibere nō eſt de neceſſitate ſalutis. niſi ſm pparationẽ aĩ. vt. ſ. ſubueniat eis ĩ articulo neceſſitatis, ſcđm illud Prouer. 25. Si eſurierit inimicus tuus ciba illũ, ſi ſitit potũ da illi, ſed q̄ per articulũ neceſſitatis hmōi bñficia aliquis inimicis exhibeat, pertinet ad perfectionẽ charitatis, per quam aliquis non ſolum cauet vinci de malo quod neceſſitatis eſt, ſed ẽt vult in bono vincere malũ qđ eſt ẽt perfectionis, dũm. ſ. non ſolum cauet pp iniuriam ſibi illatã trahi ad odiũ, ſed etiã pp ſua bñficia inimicũ intendit pertrahere ad ſuũ amorẽ. Ad nonũ. ſ. vtrũ Angeli boni vel mali ſint a nobis ex charitate diligendi dicendũ q̄ntum ad bonos q̄ ſic; quia amicitia charitatis fundatur ſuper cõicatiõnẽ btitudinis æternæ in cuius participatione cõicant cũ Angelis homines. Dr̄.n. Math. 22. q̄ in reſurrectione erunt homines ſicut Angeli in cęlo. Et ideo manifeſtũ eſt q̄ amicitia charitatis ẽt ad Angelos ſe extendit. continentur ẽt ſub dilectione proximi, quia proximus non ſolũ dr̄ cõicatione ſpeciei, ſed ẽt cõicatione bñficiorũ pertinẽtiũ ad vitã æternã, ſuper qua cõicatione amicitia charitatis fundatur. Quantum vero ad malos Angelos, dicendum eſt ſecundũ præmiſſa, q̄ aliquis ex charitate diligitur dupl̄r. Vno mō ſicut ad quẽ amicitia hẽtur, & ſic ad illos ſpũs amicitiã charitatis hr̄e non poſſumus. Pertinet.n. ad rōnem amicitię, vt amicis nřis bonum velimus. Illud aũt bonũ vitæ æternæ qđ reſpicit charitatem ſpiritibus illis a Deo æternaliter damnatis ex charitate velle non poſſumus, hoc.n. repugnaret charitati Dei per quam eius iuſtitiam approbamus. Alio mō diligit aliquid ſicut qđ volumus permanere vt bonum alterius, per quem modũ ex charitate diligimus irrationales creaturas, inquãtũ volumus eas permanere ad gl'ã Dei & vtilitatem hominum vt ſupra dictũ eſt. Et p hũc modũ ẽt dæmones ex charitate diligere poſſumus, inquãtũ. ſ. volumus illos ſpũs in ſuis naturalibus conſeruari ad gloriã Dei. Ad decimũ. ſ. de numero diligendorũ ex charitate dicendum q̄ ſm Aug. primo de doctrina Chriſtiana, quatuor ſunt diligenda ex charitate. Vnũ qđ ſupra nos eſt. ſ. Deus. Alterum quod nos ſumus. Tertiũ quod iuxta nos eſt, ſ. proximus. Quartum quod infra nos eſt. ſ. corpus propriũ Quia ſicut dictum eſt amicitia charitatis ſuper cõicatione beatitudinis fundatur, in qua quidem cõicatione, Vnũ quidẽ eſt qđ conſideratur influẽs beatitudinem. ſ. Deus. Aliud eſt beatitudinẽ directe participans ſ. homo & Angelus. Tertiũ aũt id ad qđ per quandã redundantiam btitudo deriuatur. ſ. corpus humanũ Id quidẽ qđ eſt beatitudinẽ influens eſt ex rōne diligibile, q̄a eſt beatitudinis cã. id aũt quod eſt beatitudinẽ participans pōt eſſe dupl̄r ratione diligibile, vel quia eſt vnum nobiſcũ, vel q̄a eſt nobis conſociatũ in beatitudinis participatione, & ſcđm hoc ſumuntur duo ex charitate diligibilia. put. ſ. hō diligit & ſeipſum & proximum.

De ordine charitatis. *Diſt.* XXVII.

CIrca quartum principale. ſ. de ordine charitatis conſiderãda ſunt tredecim. Primo vtrum ſit aliquis ordo in charitate. Secundo vtrum homo debeat Deum diligere plus q̄ proximum. Tertio vtrum plus Deum q̄ ſeipſum. Quarto vtrum ſe plus q̄ proximum. Quinto vtrum proximũ plus q̄ corpus

pus

pus proprium. Sexto vtrum plus vnum proximum q̃ alium. Septimo vtrũ plus debeamus diligere meliores q̃ coniunctiores. Octauo vtrũ magis coniunctũ nobis ſecũdum carnis affinitatẽ vel ſm alias neceſſitudines. Nono vtrũ plus filiũ q̃ patrem. Decimo vtrũ matrem plus q̃ patrẽ. Vndecimo vtrũ vxorẽ plus q̃ patrem vel matrem. Duodecimo vtrũ plus benefactorem q̃ beneficiatum. Tertiodecimo vtrum ordo charitatis manebit in patria. Ad primum.ſ.vtrũ ſit aliquis ordo in charitate, dicendum q̃ ſicut philoſophus dicit in 8. Ethic. Prius & poſterius dr̃ ſm relationem ad aliquod principium. Ordo aũt includit in ſe aliquem modũ prioris & poſterioris, vñ oportet q̃ vbicũq; eſt aliquod principiũ, ſit ẽt aliquis ordo. Dictũ eſt aũt ſupra q̃ dilectio charitatis tendit in Deum ſicut in principium beatitudinis in cuius cõicatione amicitia charitatis fundatur. Et ideo oportet q̃ in his q̃ ex charitate diliguntur, attendatur aliquis ordo ſm relationẽ ad primum principiũ huius dilectionis quod eſt Deus. Ad ſecundũ.ſ.vtrũ Deus magis ſit diligendus q̃ proximus dicendũ q̃ vnaquæq; amicitia principaliter reſpicit id, in quo principaliter inuenitur illud bonũ in cuius cõicatione fundat̃, ſicut amicitia politica principalius reſpicit principẽ ciuitatis a quo totum bonũ cõe ciuitatis dependet. vnde & ei maxime debetur fides & obedientia a ciuibus. Amicitia aũt charitatis fundatur ſuper cõicatione beatitudinis, q̃ conſiſtit eſſentialiter in Deo ſicut in primo principio a quo deriuatur in oẽs qui ſunt beatitudinis capaces. Et ideo principaliter & maxime Deus eſt ex charitate diligendus. ipſe.n. diligitur ſicut beatitudinis cã. proximus aũt ſicut beatitudinẽ ſimul nobiſcum ab eo participans. Ad tertiũ.ſ. vtrũ hõ plus debeat diligere Deũ q̃ ſeipſum, dicendum q̃ a Deo duplex bonum accipere poſſumus. ſ. bonũ naturæ & bonũ gratiæ, ſuper cõicatione aũt bonorũ naturaliũ nobis a Deo factã fundatur amor naturalis, quo non ſolũ hõ ĩ ſua integritate naturæ ſuper oĩa diligit Deũ ẽt plus q̃ ſeipſũ, ſed hoc ẽt q̃libet creatura ſuo mõ. i. vel intellectuali vel rõnali vel aĩali vel ſaltem naturali amore, ſicut lapides & alia q̃ cognitione carent, quia vnaquæq; pars naturaliter plus amat cõe bonũ totius q̃ particulare bonũ propriũ. Quod manifeſtatur ex opere. Quælibet enim pars habet inclinationem principalem ad actionem cõem vtilitatis totius. Apparet aũt & hoc in politicis virtutibus, ſm quas ciues pro bono cõi & diſpendia propriarũ rerũ & perſonarũ interdum ſuſtinent. Vñ multo magis hic verificatur in amicitia charitatis quæ fundatur ſuper cõicatione donorum gr̃æ, & ideo ex charitate dẽt magis hõ diligere Deum qui eſt bonũ cõe oĩum, q̃ ſeipſum, quia beatitudo eſt in Deo ſicut in cõi & fontali oĩum principio qui beatitudinẽ participare pñt. Ad quartũ.ſ. vtrum debeat hõ ex charitate plus diligere ſeipſum quã proximũ, dicẽdũ q̃ ĩ hõĩe duo ſunt.ſ. natura ſpiritualis & natura corporalis. Per hoc aũt hõ dr̃ diligere ſeipſum q̃ diligit ſe ſm naturã ſpũalem, vt ſupra dictũ eſt, & ſecundũ hoc dẽt hõ magis ſe diligere poſt Deum quã quẽcũq; aliũ. Et hoc patet ex ipſa rõne diligendi. Nam ſicut ſupra dictum eſt Deus diligitur vt principium boni ſuper quo fundat̃ dilectio charitatis, hõ aũt diligit ſeipſum ex charitate ſm rõnẽ qua eſt particeps prædicti boni proximus aũt diligitur rõne ſocietatis in iſto bono. cõſociatio aũt eſt rõ dilectionis ſm quandam vnionem in ordine ad Deũ. Vñ ſicut vnitas potior eſt quã vnio. ita q̃ hõ ipſe participat bonũ diuinũ, eſt potior rõ diligẽdi, quã q̃ alius aſſocietur ſibi in hac participatione. Et ideo hõ ex charitate dẽt magis ſeipſum diligere quã proximũ, & huius ſignum eſt q̃ hõ non dẽt ſubire aliquod malũ peccati, qđ contrariat̃ participationi beatitudinis vt proximũ liberet a peccato. Ad quintum.ſ. vtrũ debeamus plus ex charitate diligere proximum quam corpus propriũ. dicẽdũ q̃ illud magis eſt ex charitate diligendũ qđ hẽt pleniorẽ rõnem diligibilis ex charitate vt dictũ eſt. conſociatio aũt in plena participatione beatitudinis quæ eſt rõ diligendi proximũ, eſt maior rõ diligendi quã participatio beatitudinis per redundantiam quæ eſt rõ diligendi propriũ corpus, & ideo proximũ quãtũ ad ſalutẽ aĩæ magis debemus diligere quam corpus proprium. Ad ſextũ.ſ. vtrũ debeamus ex charitate diligere vnum proximum plus quã aliũ. dicendũ q̃ circa hoc fuit duplex opinio. Quidã enim dixerunt q̃ oẽs proximi ſunt æqualiter ex charitate diligendi quantum ad affectum, ſed quantum ad exteriorem affectum, ponentes ordinem dilectionis eſſe intelligendũ ſecũdum exteriora beneficia quæ magis debemus impendere proximis quã alienis, non aũt ſm interiorẽ affectũ quẽ æqualiter debemus ĩpendere oĩbus etiam inimicis. Sed hoc irrationabiliter dr̃. Non enim minus eſt ordinatus affectus charitatis qui eſt inclinatio gratiæ, quam appetitus naturalis qui eſt inclinatio naturæ, vtraq; enim inclinatio ex diuina ſapientia procedit. Videmus aũt in naturalibus inclinatio naturalis proportionatur actui vel motui qui conuenit naturæ vniuſcuiuſq;, ſicut terra hẽt maiorem inclinationẽ grauitatis quã aqua, quia competit ei eſſe ſub aqua. Oportet igit̃ q̃ ẽt inclinatio gratiæ quæ eſt affectus charitatis proportionet̃ his q̃ ſunt exterius agenda, ita.ſ. vt ad eos intẽſiorẽ charitatis affectũ habeamus, quibus conuenit nos magis beneficos eſſe. Et ideo ẽt dicendũ eſt q̃ ẽt ſm affectum oportet magis vnum proximum quã aliũ diligere. Et rõ eſt, quia cum principium dilectionis ſit Deus & ipſe diligens, neceſſe eſt q̃ ſecũdum propinquitatem maiorem ad alterum iſtorum principiorũ maior ſit dilectionis affectus. Sicut.n. ſupra dictũ in oĩbus in quibus inuenitur aliquod principiũ ordo attenditur ſm comparationem ad illud principiũ. Ad ſeptimũ.ſ. vtrũ ex charitate plus debeamus diligere meliores q̃ coniunctiores, dicendũ q̃ oĩs actus oportet q̃ proportionetur & obiecto & agenti, ſed ex obiecto hẽt ſpeciẽ, ex virtute aũt agẽtis hẽt modũ ſuæ intẽſionis, ſicut motus habet ſpeciẽ ex termino ad quẽ eſt, ſed intentionem velocitatis habet ex diſpoſitione mobilis & virtute mouentis. Sic igitur dilectio ſpeciem habet ex obiecto, ſed intenſionẽ habet ex parte ipſius diligẽtis, obiectũ autẽ charitatiuæ dilectionis Deus eſt, hõ aũt diligens eſt, diuerſitas ergo dilectionis q̃ eſt ſm charitatem q̃tum ad ſpeciem eſt attendenda in proximis diligẽdis ſm cõparationẽ ad Deũ, vt.ſ. ei qui eſt Deo propinquior maius bonum ex charitate velimus, quia licet bonum qđ oĩbus vult charitas.ſ. beatitudo æterna, ſit vnum ſecũdum ſe, hẽt tñ diuerſos gradus ſm diuerſas beatitudinis participationes, & hoc ad charitatem pertinet vt velit iuſtitiam Dei ſeruari, ſm quam meliores perfectius beatitudinem participant, & hoc pertinet ad ſpeciẽ dilectionis. Sunt enim diuerſæ dilectionis ſpecies ſm diuerſa bona quæ optamus his quos diligimus, ſed intenſio dilectionis eſt attendenda per comparationem ad ipſum hoĩem qui diligit, & ſecũdum hoc illos qui ſunt ſibi propinquiores intenſiori affectu diligit homo ad illud bonum ad quos eos diligit quam meliores ad maius bonum. Eſt etiam ibi alia differentia attendenda. Nam aliqui proximi ſunt propinqui nobis ſm naturalem originem a qua diſcedere non põt, quia ſm eã ſunt id qđ ſunt. Sed bonitas virtutis ſm quam aliqui appropinquant Deo põt accedere, & recedere augeri & minui, vt ex ſupra dictis patet, ideo poſſum ex charitate velle q̃ ille q̃ eſt mihi cõiunctus ſit melior alio, & ſic ad maiorem beatitudinis gradum peruenire poſſit. Eſt aũt & alius modus quo plus diligimus ex charitate nobis magis cõiunctos, quia pluribus modis eos diligimus. Ad eos enim qui non ſunt nobis coniuncti non habemus niſi amicitiam charitatis. Ad eos aũt qui ſunt nobis magis coniũcti habemus aliquas amicitias ſm modum coniunctionis eorum ad nos. Cũ.n. bonum ſuper qđ fundatur quælibet alia amicitia honeſta ordinet̃ ſicut ad finem ad bonũ ſuper quod fundatur charitas; conſequens eſt vt charitas imperet actum cuiuſlibet alterius amicitiæ, ſicut ars quæ eſt circa finem imperat arti quæ eſt circa ea quæ ſunt ad finem, & ſic hoc ipſum quod eſt diligere aliquem, quia conſanguineus, vel quia cõiunctus eſt, vel q̃a concius, vel propter quodcunq; huiõi aliud licitum ordinabile in finem charitatis põt a charitate imperari, & ita ex charitate tam eliciente q̃ imperante pluribus modis diligimus magis nobis coniunctos. Ad octauũ.ſ. vtrum debeamus plus diligere nobis coniunctos ſm carnis affinitatem vl' ſm alias neceſſitudines, dicendum q̃ illi qui ſunt nobis magis coniuncti ſunt ex charitate magis diligendi, tum quia intenſius diliguntur, tum quia pluribus rationibus diliguntur. Intenſio aũt dilectionis eſt ex coniunctione dilecti ad diligentem. Et ideo diuerſorum dilectio eſt menſuranda ſm diuerſam rõem coniunctionis, vt.ſ. vnuſquiſq; diligatur magis in eo quod pertinet ad illam coniunctionem ſm quam diligitur. Et vlterius comparanda eſt dilectio dilectioni ſm comparationem coniunctionis ad coniunctionem. Sic igitur dicendum eſt q̃ amicitia conſanguineorũ fundatur in coniunctione naturalis originis, amicitia aũt conciuium in cõicatione ciuili, & amicitia commilitantium in cõicatione bellica. Et ideo in his quæ pertinent ad naturam plus debemus diligere conſanguineos, in his aũt q̃ pertinẽt ad ciuilem conuerſationem plus debemus diligere conciues, & in bellicis plus commilitones. Vnde & philoſophus dicit in 9. Ethic. q̃ ſingulis propria & congruentia eſt attribuendum ſic aũt & facere vĩr, qui ad nuptias quidẽ vocant cognatos. Videbit̃ vtiq; & nutrimento parentibus oportere maxime ſufficere, & honorẽ paternũ, & ſimile ẽt in alijs. Si aũt cõparemus cõiunctionẽ ad coniunctionẽ, cõſtat q̃ cõiunctio naturalis originis eſt prior & immobilior, quia eſt ſecũdum id qđ pertinet ad ſubſtantiã. aliæ aũt coniunctiones ſunt ſuperuenientes & remoueri pñt, & ideo amicitia cõſanguineorũ eſt ſtabilior, ſed aliæ amicitiæ pñt eſſe potentiores ſecũdum id qđ eſt propriũ vniuſcuiuſq; amicitiæ. Ad nonũ.ſ. vtrũ plus debeamus ex charitate diligere filiũ q̃ patrem, dicẽdum

quòd

ꝙ ſicut dictũ eſt gradus dilectionis ex duobus penſari põt. Vno mõ ex parte obiecti, & ſcdm hoc, id quòd hẽs maiorẽ rõem boni eſt magis diligendum, & qđ eſt Deo ſimilius, ſic pater eſt magis diligẽdus q̃ filius, quia. ſ. pr̃em diligimus ſub rõe principij qđ hẽt rõnem eminentioris boni & Deo ſimilioris. Alio mõ cõputantur gradus dilectionis ex parte ipſius diligentis, & ſic magis diligitur qđ eſt magis coniunctum, & ſic magis filius eſt diligendus q̃ pater, vt philoſophus dicit in octauo Ethicorũ. Primo quidem quia parentes diligunt filios vt aliquid ſui exiſtentes. pater aũt nõ eſt aliquid filij, & ideo dilectio ſm quam pater diligit filiũ ſimilior eſt dilectioni qua qs diligit ſeipſum. Secundo quia parentes magis ſciunt aliquos eſſe ſuos filios q̃ econuerſo. Tertio quia filius eſt magis propinquus parenti, vt pote pars exiſtẽs, quã pater filio ad quem hẽt ſimilitudinẽ principij. Quarto quia parentes diutius amauerunt, nã pater ſtatim incipit diligere filiũ, filius aũt tpe procedente incipit diligere patrẽ. Dilectio aũt quanto diuturnior tanto eſt fortior, ſcdm illud Eccl. 9. Non derelinquas amicũ antiquũ, nouus. n. non erit ſimilis illi. Ad decimũ. ſ. vtrũ dẽat hõ plus diligere mr̃em, dicẽdũ ꝙ in iſtis cõparationibus dicunt ꝙ idquod dr̃ eſt intelligẽdũ per ſe, vt videlicet ĩtelligatur eſſe quęſitũ de patre inq̃tũ eſt pater, an plus diligẽdus ſit mater inquantum mater eſt. Põt. n. in oĩbus hmõi tanta eſſe diſtantia virtutis & malitiæ vt amicitia ſoluatur vel minuatur, vt philoſophus dicit in 8. Ethi. & idẽ vt Ambro. dicit boni domeſtici ſunt malis filijs præponendi, ſed per ſe loquendo magis pater eſt amandus q̃ mater. Amantur. n. pater & mater vt principia quędã naturalis originis, pater aũt hẽt excellentiorem rõnem principij q̃ mater, quia pater eſt principium per modũ agentis, mater aũt magis per modũ patientis & materiæ, & ideo per ſe loquendo pater eſt magis diligendus Ad vndecimũ. ſ. vtrũ dẽat hõ plus diligere vxorem q̃ patrem & matrẽ, dicendũ ꝙ ſicut dictũ eſt, gradus dilectionis attendi põt & ſm rõnem boni, & ſm coniunctionem ad diligentem. Secundũ igitur rõnem boni, quod eſt obiectũ dilectionis, magis ſunt diligendi parentes q̃ vxor, quia diliguntur ſub rõne principij & eminentioris cuiuſdam boni. Scdm aũt rõnem coniunctionis magis diligenda eſt vxor, quia vxor coniungitur viro & vna caro exiſtẽs, ſm illud Matth. 19. Itaq; non ſunt duo ſed vna caro: & ideo intenſius diligitur vxor, ſed maior reuerentia eſt parentibus exhibenda. Ad duodecimũ. ſ. vtrũ dẽat hõ magis diligere benefactorem, q̃ bñficiatũ, dicendum ꝙ ſicut ſupra dictũ eſt aliquid magis diligitur dupliciter. Vno mõ quidẽ, quia hẽt rõnem excellentioris boni. Alio mõ rõne maioris coniunctionis. Primo quidem igitur mõ benefactor eſt magis diligendus, quia cũ ſit principium boni in beneficiato hẽt excellentioris boni rõnem, ſicut & de patre dictum eſt. Secundo aũt mõ magis diligimus beneficiatus, vt philoſophus probat in 9. Ethi. per quatuor rõnes. Primo quidẽ quia beneficiatus eſt quoddam opus benefactoris, vñ conſueuit dici de aliquo, iſte factura illius eſt, naturale autem eſt cuilibet quod diligat opus ſuum, ſicut videmus quod poetę diligunt poemata ſua. Et huc ideo, quia vnumquodq; diligit ſuum eſſe & ſuum viuere, quod maxime manifeſtatur in ſuo agere. Secundo quia vnuſquiſq; naturaliter diligit illud in quo inſpicit ſuũ bonũ, hẽt quidem igitur & bñfactor in beneficiato aliquod bonũ & econuerſo, ſed bñfactor inſpicit in beneficiato ſuum bonum & honeſtum, beneficiatus in bñfactore ſuum bonum vtile. bonũ aũt honeſtum delectabilius conſideratur quã bonum vtile, tũ quia eſt diuturnius, vtilitas. n. cito tranſit, & delectatio memoriæ nõ eſt ſicut delectatio rei præſentis, tũ ẽt, quia bona honeſta magis cũ delectatione recolimus quã vtilitates q̃ nobis ab alijs prouenerunt. Tertio quia ad amantẽ pertinet agere, vult. n. & operatur bonũ amato. ad amatum aũt pertinet pati, & ideo excellentioris eſt amare, & pp hoc ab' benefactorẽ pertinet vt plus amet. Quarto quia difficilius eſt bñficia impendere quã recipere, ea vero in quibus laboramus magis diligimus: quæ vero nobis de facili proueniũt, quodãmõ contẽnimus. Ad tertiũdecimũ. ſ. vtrũ ordo charitatis manebit in patria. dicendũ ꝙ neceſſe eſt ordinẽ charitatis remanere in patria, quãtum ad hue, ꝙ Deus eſt ſuper oĩa diligendus, hoc enim ſimpliciter erit qñ hõ perfectẽ eo fruetur. Sed de ordine ſuipſius ad alios diſtinguendũ vẽ, quia ſicut ſupra dictum eſt, dilectionis gradus diſtingui põt vel ſm differentiã boni quod quis alijs optat vel ſm rõẽ conexionem dilectionis. Primo quidem mõ plus diliget meliores q̃ ſeipſum, minus vero minus bonos. volet. n. quilibet beatus vnũquẽq; hẽre quod ſibi dẽtur ſm diuinam iuſtitiam propter perfectam conformitatem voluntatis humanę ad diuinam, nec tũc erit tẽps perficiendi per meritum ad maius præmium. ſicut nunc accidit qñ hõ põt meliorem virtutem & pręmiũ deſiderare, ſed tunc voluntas vniuſcuiuſq; infra hoc ſiſtet quod eſt determinatum diuinitus. Secundo vero mõ aliquis ſeipſum plus diliget quam proximum ẽt meliorẽ, quia intenſio actus dilectionis prouenit ex parte ſubiecti diligentis, vt ſupra dictum eſt. & ad hoc ẽt donũ charitatis vnicuiq; confertur a Deo, vt primo quidẽ mentẽ ſuã in Deũ ordinet, quod pertinet ad dilectionẽ ſuiipſius. Secundario vero ordinẽ aliorum in Deũ velit vel ẽt operetur ſm ſuum modũ ſed quantum ad ordinẽ proximorũ adinuicẽ, ſimpliciter quis magis diliget meliorem ſm charitatis amorẽ. Tota enim beata vita conſiſtit in ordinatione mẽtis ad Deum, vñ totus ordo dilectionis beatorũ conſeruabitur per cõparationem ad Deum, vt. ſ. ille magis diligatur & propinquior ſibi habeatur ab vnoquoq; qui eſt Deo propinquior. Ceſſabit. n. tunc prouiſio q̃ eſt in pñti vita neceſſaria, qua neceſſe eſt vt vnuſquiſq; magis ſibi coniuncto ſm quãrũq; neceſſitudinẽ prouideat magis quã alieno, rõne cuius in hac vita ex ipſa inclusione charitatis hõ plus diligit magis ſibi coniunctum cui magis dẽt impendere charitatis affectum Continget tñ in patria ꝙ aliquis ſibi coniunctũ pluribus rõnibus diliget, non. n. ceſſabũt ab aĩo beati honeſtę dilectiõs cauſę, tñ oĩb' iſtis rõib' pferẽ icõparabiliter rõ dilectionis, q̃ ſumitur ex ppinquitate ad Deũ.

De actu charitatis. *Diſt.* XXVIII.

Circa quintũ principale. ſ. de actu charitatis conſideranda ſunt tria. Primo de actu principali charitatis, q eſt dilectio Secundo de actibus interioribus conſequẽtibus actum principalẽ. Tertio de actibus exterioribus conſequentibus actũ principalem. Circa primũ conſideranda ſunt octo. Primo quid ſit magis proprium charitatis, vtrum. ſ. amari vel amare. Secundo vtrum amare prout eſt actus charitatis ſit idem ꝙ beneuolentia. Tertio vtrum Deus ſit per ſeipſum amandus. Quarto vtrum poſſit in hac vita immediate amari. Quinto vtrum poſſit amari totaliter. Sexto vtrum eius dilectio hẽat modum. Septimo quid ſit melius, vtrum diligere amicũ, vel inimicũ. Octauo vtrũ ſit magis meritoriũ diligere proximũ quã diligere Deũ. Ad primum. ſ. vtrum magis ſit propriũ charitatis amare quam amari, dicẽdum ꝙ charitas cũ ſit virtus, ſm ſuã eſſentiã hẽt inclinationem ad propriũ actum. amari aũt non eſt actus charitatis ipſius q amatur, ſed actus charitatis eius eſt amare. Amari aũt competit ei ſm cõem rõnẽ boni, prout. ſ. ad eius bonũ ali[s] per actum charitatis mouetur, vñ manifeſtũ eſt ꝙ charitati magis conuenit amare quã amari, magis. n. conuenit vnicuiq; qđ conuenit ei per ſe & ſubſtantialiter quã quod conuenit ei per aliud. Et huius duplex eſt ſignum. Primũ quidẽ, quia amici magis laudantur ex hoc ꝙ amantur, quinimmo ſi non amant & amant, vituperantur. Secundo quia matres q̃ maxime amant plus quærunt amare q̃ amari: quædã. n. vt philoſophus dicit in eodem lib. dant filios ſuos nutrici & amant quidem, reamari aũt non q̃runt ſi non contingat. Ad ſecundũ. ſ. vtrum amare ſecundum quod eſt actus charitatis ſit idem quod beneuolẽtia, dicẽdum ꝙ beniuolentia proprie dr̃ actus voluntatis quo alteri bonum volumus, hic aũt voluntatis actus differt ab actuali amore, tam ſecundum ꝙ eſt in appetitu ſenſitiuo, q̃ ẽt ſecundum ꝙ eſt in appetitu intellectiuo qui eſt voluntas, amor. n. qui eſt in appetitu ſenſitiuo paſſio quædã eſt. Oĩs aũt paſſio cum quodã impetu inclinat in ſuum obiectum. Paſſio aũt amoris hoc habet ꝙ nõ ſubito exoritur, ſed per aliquam aſſiduam inſpectionem rei amatę. Et iõ philoſophus in 9. Ethi. oñdens differentiã inter beneuolentiã & amorem qui eſt paſſio dicit, ꝙ beneuolẽtia non habet diſtenſionem & appetitum. i. aliquem impetum inclinationis, ſed ex ſolo iudicio rõnis hõ vult bonum alicui. Similiter ẽt talis amor eſt ex quadam conſuetudine, beneuolẽtia aũt interdum oritur ex repentino, ſicut accidit nobis de pugilibus qui pugnant, quorum alterum vellemus vincere. Sed amor qui eſt in appetitu intellectiuo ẽt differt a beneuolentia. Importat. n quandam vnionem ſm affectum amantis ad amatum, inquantum. ſ. amans æſtimat amatum quodammodo vt vnum ſibi vel ad ſe pertinens, & ſic mouetur in ipſum. Sed beneuolentia eſt ſimplex actus voluntatis quo volumus alicui bonum, ẽt non præſuppoſita prædicta vnione affectus ad ipſum. Sic igitur in dilectione ſm ꝙ eſt actus charitatis includitur q̃dem beneuolentia, ſed dilectio ſiue amor addit vnionem affectus. & propter hoc philoſophus dicit ibidem ꝙ beneuolentia eſt principium amicitiæ. Ad tertium. ſ. vtrum Deus ſit propter ſeipſum amandus, dicendum ꝙ li propter importat habitudinẽ alicuius cauſæ. Eſt aũt quadruplex genus cauſæ. ſ. finalis, formalis, efficiens, & materialis, ad ꝙ reducitur ẽt materialis diſpoſitio quæ nõ eſt cauſa ſimplr̃, ſed ſecundũ quid. Et ſm hæc quatuor genera cauſarum dr̃ aliquid propter alterum diligi. Secũdum quidem genus cauſæ finalis ſicut diligimus medicinam propter ſanitatem. Secundum aũt genus cauſæ formalis, ſicut diligimus hominem propter virtutem, quia virtute formaliter ſteũ

boous

bonus, & per conſequens diligibilis. Secũdum aũt cãm efficientẽ ſicut diligimus aliquos inq̃tũ ſunt filij talis patris. Secũdum aũt diſpoſitionẽ q̃ reducitur ad genus cauſæ materialis. dicimur diligere aliquid ꝑꝑ id qđ nos diſpoſuit ad eius dilectionem, puta ꝑꝑ aliqua bñficia ſuſcepta: q̃uis poſtquã iã amare incepimus non tam propter illa beneficia amemus amicum, ſed propter eius virtutẽ. Primis igitur tribus modis Deum non diligimus propter aliud ſed ꝑꝑ ſeipſum. Non enim ordinatur ad aliud, ſicut ad finẽ, ſed ipſe eſt finis vltimus oĩum: neq; ẽt informatur aliquo alio ad hoc ꝗ ſit bonus ſed ẽt ſubſtantia eius eſt eius bonitas ſ̃m quã exemplariter oĩa bona ſunt, neq; iterũ ei ab altero bonitas ineſt, ſed ab ipſo oĩbus alijs. Sed quarto mõ põt diligi propter aliud, quia. ſ. ex aliquibus alijs diſponimur ad hoc ꝗ in Dei dilectionẽ proficiamus, puta per bñficia ab eo ſuſcepta, vel ẽt per ꝑmia ſperata, vel per pœnas quas per ipſum vitare intendimus. Ad quartũ. ſ. vtrũ Deus in hac vita poſſit immediate amari, dicẽdum ꝗ ſicut ſupra dictum eſt actus cognitiuæ virtutis perficitur per hoc ꝗ cognitũ eſt in cognoſcente, actus aũt virtutis appetitiuę perficitur per hoc, ꝗ appetitus inclinatur in rẽ ipſam, & ideo oportet ꝗ motus appetitiuæ virtutis ſit in res ſ̃m conditionẽ ipſarũ rerũ, actus aũt cognitiuę virtutis eſt ſ̃m modum cognoſcentis. Eſt aũt ipſe ordo rerũ talis ſecũdum ſe ꝗ Deus ẽ propter ſeipſum cognoſcibilis, vtpote eſſentialiter exiſtẽs ipſa veritas & bonitas per quam alia cognoſcuntur & amantur, ſed quo ad nos, quia noſtra cognitio a ſenſu ortũ hẽt, prius. n. ſunt cognoſcibilia q̃ ſunt ſenſui propinquiora, & vlterius terminus cognitionis eſt in eo qđ eſt maxime a ſenſu remotum. Secũdum hoc ergo dicẽdũ eſt ꝗ dilectio q̃ eſt actus appetitiuę virtutis, ẽt in ſtatu vię tendit in Deũ primo, & ex ipſo deriuat̃ ad alia, & ſ̃m hoc charitas immediate Deũ diligit, alia vero mediãte Deo. In cognitione vero eſt econuerſo, quia. ſ. per alia Deum cognoſcimus ſicut cãm per effectus vel per modũ eminẽtię aut negociationis, vt patet per Dionyſium in 2. lib. de diui. no. Ad quintum. ſ. vtrum Deus in hac vita poſſit amari totaliter, dicẽdum ꝗ cũ dilectio intelligatur quaſi mediũ inter amantem & amatum, cũ quæritur an Deus poſſit totaliter diligi, tripliciter põt intelligi. Vno mõ vt modus totalitatis referatur ad rẽ dilectã, & ſic Deus eſt totaliter diligendus, quia quicquid ad Deũ pertinet hõ diligere dẽt. Alio mõ põt intelligi ita ꝗ totalitas referatur ad diligentem, & ſic Deus ẽt totaliter diligi dẽt, quia ex toto poſſe ſuo dẽt hõ Deum diligere, & quicquid hẽt ad Dei amorẽ ordinare, ſ̃m illud Deutero. 6. Diliges dñm Deum tuũ ex toto corde tuo. Tertio mõ põt intelligi ſ̃m cõparationẽ diligentis ad rẽ dilectã, vt. ſ. modus diligentis adæquetur mõ rei dilectę, & hoc non põt eſſe. Cum. n. vnumquodq; intantũ diligibile ſit quantum eſt bonũ, Deus cuius bonitas eſt infinita eſt infinitẽ diligibilis, nulla aũt creatura põt Deũ infinitẽ diligere, qa oĩs virt⁹ creaturæ ſiue naturalis ſiue ĩfuſa ẽ finita. Ad ſextũ. ſ. vtrũ diuinę dilectionis ſit aliquis modus, dicendum ꝗ ſicut dicit Bern. in lib. de diligendo Deo: cã diligendi Deum Deus eſt, modus ſine modo diligere. Modus. n. importat quandam menſurã, ſicut dicit Aug. 4. ſuper Gen. ad litteram. Modus eſt quem vnicuiq; propria menſura perficit, huius aũt menſurę determinatio inuenitur & in menſura & in menſurato, aliter tñ & aliter. In mẽſura. n. inuenitur eſſentialiter, quia menſura ſ̃m ſeipſam eſt determinatiua & modificatiua aliorum. In menſuratis aũt inuenitur menſura ſ̃m aliud. i. inquantum attingunt menſurã. Et iõ in mẽſura nihil põt accipi immodificatũ, ſed res mẽſurata eſt ĩmodificata, niſi menſurã attingat ſiue deficiat ſiue excedat. In oĩbus aũt appetibilibus & agibilibus menſura eſt finis, quia eorum q̃ appetimus & agimus oportet propriam mẽſurã ex fine accipe, vt patet ꝑ philoſophũ in 2. phiſi. Et iõ finis ſ̃m ſeipſum hẽt modũ, ea vero quæ ſũt ad finẽ hñt modũ ex eo ꝗ ſunt fini proportionata. Et iõ ſicut philoſophus dicit in 1. politi. Appetitus finis in oĩbus artibus eſt abſq; fine & termino, eorũ aũt q̃ ſunt ad finẽ eſt aliqs terminus, nõ. n. medicus ĩponit aliquẽ terminũ ſanitati, ſed facit eã ꝑfectã q̃tũcũq; põt, ſed medicinæ ĩponit terminũ, nõ. n. dat tm̃ medicina q̃tũ põt, ſed ſ̃m proportionẽ ad ſanitatẽ, q̃ quidẽ proportionẽ ſi medicina excederet vel ab ea deficeret, eſſet ĩmoderata, finis aũt oĩum actionũ hũanarũ & affectionũ eſt dilectio, ꝑ quã maxime attingimus vltimũ finẽ, vt ſupra dictũ eſt. Et iõ in dilectione Dei nõ põt accipi mod⁹ ſicut in re menſurata, vt ſit in ea accipe pl⁹ & minus, ſed ſicut inuenit̃ modus in mẽſura in qua nõ põt eſſe exceſſus, ſed q̃to plus attingit̃ regula tãto melius eſt, ita q̃to pl⁹ Deus diligit̃, tãto eſt dilectio melior. Ad ſeptimũ. ſ. qđ ſit melius diligere amicũ vel inimicũ, dicẽdũ ꝗ iõ diligendi proximũ ex charitate Deus eſt ſicut ſupra dictũ eſt. Cũ ergo q̃ritur qđ ſit melius vel magis meritoriũ, vtrũ diligere amicũ q̃ inimicũ duplicit iſtæ dilectiones cõparari põt. Vno mõ ex ꝑte proximi qui diligitur. Alio mõ ex ꝑte rõnis ꝑꝑ quã diligitur. Primo quidẽ mõ dilectio amici ꝑeminet dilectioni inimici, quia amicus eſt melior & magis coniunctus. vnde eſt materia magis conueniens dilectioni, & propter hoc actus dilectionis ſuper hanc materiã tranſiens melior eſt. vñ & eius oppoſitũ eſt deterius, peius. n. eſt odire amicũ quã odire inimicũ. Secundo aũt mõ dilectio inimici ꝑeminet dilectioni amici propter duo. Primo quidem, quia dilectionis amici põt eſſe alia rõ quã Deus. ſed dilectionis inimici ſolus Deus eſt rõ. Secũdo quia ſuppoſito ꝗ vterque propter Deũ diligatur, fortior oſtenditur eſſe dilectio Dei quæ animum hois ad remotiora extendit. ſ. vſq; ad dilectionẽ inimicorũ. ſicut virtus ignis tãto oñdit̃ fortior eſſe q̃ ad remotiora diffundit ſuum calorem, tanto ẽt oñditur diuina virtus eſſe fortior, quanto propter ipſam difficiliora implemus, ſicut ẽt & virtus ignis tanto eſt fortior quanto cõburere põt materiã minus cõbuſtibilẽ, ſed ſicut idẽ ignis in ꝓpinquiora fortius agit quam remotiora. ita ẽt charitas feruentius diligit coniunctos quam remotos, & quantum ad hoc dilectio amicorum ſ̃m ſe conſiderata feruentior & melior eſt quam dilectio inimicorũ. Ad octauũ. ſ. vtrum diligere proximum ſit magis meritoriũ q̃ diligere Deũ, dicẽdũ, ꝗ cõparatio iſta põt intelligi dupliciter. Vno mõ vt ſeorſum conſiderentur vtraq; dilectio, & tunc non eſt dubium ꝗ dilectio Dei eſt magis meritoria. Debetur. n. ei merces propter ſe ipſam qa vltima merces eſt frui Deo in quẽ tendit diuinæ dilectionis motus, vnde & diligenti Deum merces promittitur. Io. 14. Si quis diligit me diligetur a pr̃e meo, & manifeſtabo ei meipſum. Alio mõ põt attendi ipſa comparatio vt dilectio Dei accipiatur ſ̃m ꝗ ſolus Deus diligitur, dilectio aũt proximi accipitur ſ̃m ꝗ proximus diligitur, propter Deum, & ſic dilectio proximi includet dilectionem Dei, ſed dilectio Dei non includet dilectionem proximi, vnde erit comparatio dilectionis Dei perfectæ, quæ extendit ſeipſum ad proximum ad dilectionem Dei inſufficiẽtem & imperfectam: quia hoc mandatum habemus a Deo, vt qui diligit Deum diligat & fratrem ſuũ. Et hoc ſenſu dilectio proximi pręeminet.

De gaudis. *Diſt.* XXIX.

DEinde conſiderandum eſt de effectibus conſequentibus actum principalem charitatis, quæ eſt dilectio. Et primo de effectibus interioribus. Secundo de exterioribus. Circa primum conſideranda ſunt quatuor. Primo. n. conſiderandum eſt de gaudio. Secundo de pace. Tertio de miſericordia Quarto de zelo. Circa primum conſideranda ſunt quatuor. Primo vtrum gaudium ſit effectus charitatis. Secundo vtrum gaudium compatiatur ſecum admixtionem triſtitiæ. Tertio vtrum gaudium huiuſmodi poſſit eſſe plenum. Quarto vtrum gaudium ſit virtus. Ad primum. ſ. vtrum gaudium ſit effectus charitatis. Dicendum, quod ex amore procedit & gaudium & triſtitia, ſed contrario modo. Gaudium enim ex amore cauſatur vel propter præſentiam boni amati, vel etiam propter hoc quòd ipſi bono amato proprium bonum ineſt & conſeruatur, & ſ̃m hoc maxime pertinet ad amorem beniuolentiæ, per quam. ſ. aliquis gaudet de amico proſpere ſe habente ſi ſit ẽt abſens. E contrario aũt ex amore ſequitur triſtitia vel propter abſentiam amati, vel propter hoc quòd cui volumus bonum ſuo bono priuatur aut aliquo modo deprimitur. Charitas ãt eſt amor Dei, cuius bonũ immutabile eſt, quia ipſe eſt ſua bonitas, & ex hoc ipſo quod amatur, eſt in amante per nobiliſſimum ſui effectum, ſ̃m illud 1. Ioh. 4. Qui manet in charitate in Deo manet & Deus in eo. & ideo ſpirituale gaudium quod de Deo habetur, ex charitate cauſatur. Ad ſecundum. ſ. vtrũ gaudium ſpiritale quod ex charitate cauſatur recipiat admixtionem triſtitiæ. Dicendum, quòd ex charitate cauſatur duplex gaudiũ de Deo, ſicut ſupra dictum eſt. Vnum quidem principale quod eſt proprium charitatis, quo. ſ. gaudemus de bono diuino ſecundũ ſe conſiderato, & tale gaudium charitatis permixtionem triſtitię non patitur, ſicut nec illud bonum de quo gaudet poteſt aliquã mali admixtionẽ habere. Et ideo Apoſtolus dicit ad Phil. 4. Gaudete in dño ſp. Aliud aũt gaudiũ eſt charitatis, quo gaudet quis de bono diuino ſ̃m quod participatur a nobis, hæc aũt participatio põt impediri per aliquod contrariũ, & ideo ex hac ꝑte gaudiũ charitatis põt habere permixtionẽ triſtitiæ, prout. ſ. aliquis triſtatur de Deo, quod repugnat participationi diuini boni in nobis vel ĩ proximis, quos tanq̃ noſipſos diligimus. Ad tertiũ. ſ. vtrũ ſpũale gaudiũ qđ ex charitate cauſat̃ poſſit ĩ nobis ĩpleri. Dicẽdũ, ꝗ plenitudo gaudij põt intelligi dupliciter. Vno mõ ex ꝑte rei de qua gaudet̃, vt. ſ. tm̃ gaudeat̃ de ea q̃tũ eſt dignũ de ea gauderi, & ſic ſolum Dei gaudium eſt plenũ de ſeipſo, quia gaudium eius eſt infinitũ. & hoc eſt condignũ infinitę bonitati Dei, cuiuſlibet aũt creaturæ gaudiũ oportet eſſe finitũ. Alio mõ põt intelligi plenitudo gaudij ex ꝑte gaudentis.

Gaudium autem comparat ad deſiderium ſicut quies ad motũ, vt ſupra dictum eſt cum de paſſione ageretur. Eſt autem quies plena cum nihil reſtat de motu. Vnde tunc eſt gaudium plenũ qñ iam nihil deſiderandum reſtat. Quandiu autem in hoc mundo ſumus non quieſcit in nobis deſiderij motus, quia adhuc reſtat ꝙ Deo magis appropinquemus per gratiam, vt ex ſupradictis patet. Sed qñ iam ad beatitudinem perfectam peruentũ fuerit, nihil deſiderandum reſtabit, quia erit Dei plena fruitio inquantum homo obtinebit quicquid etiam circa alia bona deſiderauit. ſm illud Pſal. Qui replet in bonis deſiderium tuum. Et ideo quieſcet deſiderium non ſolũ quo deſideramus Deum, ſed etiam erit oĩum deſideriorum quies. vnde gaudiũ beatorũ eſt perfecte plenum, & etiam ſuperplenum, quia plus obtinebunt q̃ deſiderare ſuffecerint. Nõ. n. in cor hoĩs aſcendit quod præparauit Deus diligẽtibus ſe, vt dr̃ 1. Cor. 2. Et hoc eſt quod dr̃ Luc. 6. Mẽſurã bonam & ſuperfluentem dabunt in ſinus veſtros. Quia tñ nulla creatura eſt capax gaudij de Deo ei condigni, inde eſt ꝙ illud gaudium oĩno plenum non intrat in hoĩem, ſed potius hõ intrat in ipſum. ſm illud Matth. 26. Intra in gaudium dñi tui. Ad quartum, ſ. vtrum gaudium ſit virtus. Dicendum, ꝙ virtus eſt habitus quidã operatiuus, vt dictum eſt. & ideo ſm propriã rõnem habet inclinationem ad aliquem actum. Eſt autem contingens ex vno habitu plures actus eiuſdem rõnis ordinatos prouenire, quorum vnũ ſequatur ex altero: & quia poſteriores actus non procedunt ab habitu virtutis niſi per actum priorem, inde eſt ꝙ virtus non diffinitur nec denominatur niſi ab actu priori, quamuis ẽt aliæ actus ab ea conſequantur. Manifeſtum eſt autẽ ex his, quæ ſupra de paſſionibus dicta ſunt, ꝙ amor eſt prima affectio appetitiuę potentię, ex qua ſequitur & deſiderium & gaudium: & ideo habitus virtutis idem eſt qui inclinat ad diligendum, & deſiderandum bonum diuinum dilectum, & ad gaudẽdũ de eo. ſed quia dilectio inter hos actus prior eſt ꝙ virtus non denominat a gaudio nec a deſiderio, ſed a dilectione, & dr̃ charitas. Sic ergo gaudium non eſt aliqua virtus a charitate diſtincta, ſed eſt quidam charitatis actus ſiue effectus: & propter hoc connumeratur inter fructus, vt patet Gal. 5.

De pace. *Diſt.* XXX.

DEinde conſiderandum eſt de pace. Et circa hoc conſideranda ſunt quatuor. Primo vtrum pax ſit idem quod concordia. Secundo vtrum oĩa appetant pacem. Tertio vtrũ pax ſit effectus charitatis. Quarto vtrum pax ſit virtus. Ad primum, ſ. vtrum pax ſit idem quod concordia. dicendũ ꝙ pax includit cõcordiam, & aliquid addit, vnde vbicumque eſt pax ibi eſt concordia: non tñ vbicunque eſt concordia ibi eſt pax, ſi nomẽ pacis propriè ſumatur. Concordia. n. propriè ſumpta eſt ad alterũ, inquantum, ſ. diuerſorum cordium voluntates ſimul in vnũ conſenſum conueniunt. Contingit etiam vnius hoĩs cor tendere in diuerſa, & hoc dupliciter: vno quidem mõ ſm diuerſas potentias appetitiuas, ſicut appetitus ſenſitiuus plerumq; tendit in contrarium rõnalis appetitus. ſm illud Gal. 5. Caro concupiſcit aduerſus ſpiritum. Alio modo inquantum vna & eadẽ vis appetitiua in diuerſa appetibilia tendit, quæ ſimul aſſequi non põt. vnde neceſſe eſt eſſe repugnantiã motuum appetitus. vnio autem horum motuum eſt quidem de rõne pacis: non. n. hõ habet pacatũ cor quandiu, & ſi habeat aliquid quod vult, tamen adhuc reſtat ei aliquid volendum quod ſimul habere non põt. Hæc autem vnio non eſt de rõne concordię: vnde concordia importat vnionem appetituum diuerſorum appetentiũ: pax autem ſuper hãc vnionem importat etiam vnius appetentis vnionem. Ad ſcdm, ſ. vtrum oĩa pacem appetant. dicendum ꝙ ex hoc ipſo ꝙ homo aliquid appetit, conſequens eſt ipſum appetere eius quod appetit aſſecutionem, & per conſequens remotionẽ eorum quæ conſecutionem impedire põt. Põt aũt impediri aſſecutio boni deſiderati per contrariũ appetitum vel ſuipſius vel alterius, & vtrũque tollitur per pacẽ, ſicut ſupra dictũ eſt. Et ideo neceſſe eſt ꝙ oẽ appetens appetat pacẽ, inquantum, ſ. oẽ appetens appetit tranquillẽ, & ſine impedimẽto peruenire ad id quod appetit, in quo conſiſtit rõ pacis, quã Aug. diffinit tranquillitatẽ cordis. Ad tertium, ſ. vtrum pax ſit effectus charitatis: dicendũ ꝙ duplex vnio eſt de ratione pacis ſicut dictũ eſt: quarũ vna eſt ſm ordinationem propriorũ appetituum in vnum. Alia vero eſt ſm vnionem appetitus proprij cum appetitu alterius, & vtramque vnionem efficit charitas. Primam quidem vnionem ſm quam. Deus diligitur ex toto corde, vt ſ. oĩa referamus in ipſum, & ſic oẽs appetitus nři in vnum feruntur. Aliam vero prout diligimus proximũ ſicut noſipſos. Ex quo contingit ꝙ hõ vult implere voluntatem proximi ſicut & ſuipſius: & pp hoc inter amicabilia, vnum ponitur identitas electionis: vt patet in 9. Ethi. Et Tullius dicit in lib. de amicitia, ꝙ amicorum eſt idem velle & nolle. Ad quartũ, ſ. vtrum pax ſit virtus: dicendum, ꝙ ſicut ſupra dictum eſt: cum oẽs actus ab agente ſm eandem rõnem procedentes ſe inuicẽ cõſequant. oẽs hmõi actus ab vna virtute procedunt: nec hñt ſinguli ſingulas virtutes a quibus procedant: vt patet in rebus corporalibus, quia. n. ignis calefaciendo liquefacit, & rarefacit non eſt in igne aliqua virtus liquefactiua, & alia rarefactiua, ſed oẽs actus hos operatur ignis per vnam ſuam virtutem calefactiuam. Cum igitur pax cauſetur ex charitate ſm ipſam rõnem dilectionis Dei & proximi vt oſtenſum eſt, non eſt alia virtus cuius pax ſit proprius actus niſi charitas, ſicut & de gaudio dictum eſt.

De miſericordia. *Diſt.* XXXI.

DEinde conſiderandum eſt de miſericordia. Circa quam quatuor videnda ſunt. Primo vtrum malũ ex parte eius cuius homo miſeretur ſit cauſa miæ. Secundo vtrum defectus ſit cauſa miſerendi ex parte miſerentis. Tertio vtrum mĩa ſit virtus. Quarto vtrum ſit maxima virtutum. Ad primum, ſ. vtrum malum ex parte eius cui ſit mĩa ſit rõ miſerendi. Dicendũ, ꝙ ſicut Aug. dicit in 9. de ciui. Dei. Miſericordia eſt alienæ miſeriæ in nřo corde compaſſio, qua vtique ſi poſſemus ſubuenire compellimur. Dr̃. n. mĩa ex eo ꝙ aliquis habet miſericordiam ſuper miſeriam alterius: miſeria autem felicitati opponitur. Eſt autem de rõne beatitudinis ſiue felicitatis, vt aliquis potiat eo, ꝙ vult: nã ſicut Aug. dicit 13. de trini. Beatus eſt qui habet oĩa, quæ vult & nihil mali vult. Et ideo econtrario ad miſericordiam pertinet vt homo potiatur, quæ non vult. Tripliciter autem vult aliquis aliquid. Vno quidem mõ appetitu naturali, ſicut oẽs hoĩes volunt eſſe, & viuere. Alio modo homo vult aliquid per electionem ex aliqua præmeditatione. Tertio mõ hõ vult aliquid non ſcdm ſe ſed in cauſa ſua. Puta qui vult comedere nociua quodammodo debemus eum velle infirmari. Sic igit motiuũ miſericordiæ eſt tanquam ad miſeriam pertinens. Primo quidem quia illud contrariatur appetitui naturali, volentis, ſ. mala corruptiua, & contriſtantia: quorum contraria hoĩes naturaliter appetunt: vnde Philoſophus dicit in 2. retho. ꝙ mĩa eſt triſtitia quædam ſuper apparenti malo corruptiuo, vel contriſtatiuo. Secundo hmõi efficiũtur magis ad miſericordiam prouocantia ſi ſint contra voluntatẽ rationis. Vnde & Philoſophus ibi dicit ꝙ illa mala ſunt quorum fortuna eſt cauſa, puta cum aliquod malum eueniat vnde ſperabatur bonum. Tertio autem ſunt adhuc magis miſerabilia ſi ſunt contra totam voluntatem Puta ſi aliquis ſemper ſectatus eſt bona & eueniunt ei mala: & ideo Philoſophus dicit in eodẽ libro, ꝙ mĩa maxime eſt ſuper malum eius qui indignus patit. ppea malum culpæ pro eo quod eſt voluntariũ non habet rõnẽ miſerabilis, ſed magis rõnẽ puniendi. Sed quia culpa põt eſſe aliquo modo pœna, inquantum, ſ. habet aliquid annexũ quod eſt contra voluntatẽ peccãtis: ſcdm hoc põt habere rõnẽ miſerabilis: & ſcdm hoc miſeremur & cõpatimur peccantibus. Sicut Greg. dicit in quadã homilia, ꝙ vera iuſtitia non habet dedignationẽ, ſ. ad peccatores, ſed compaſſionẽ Et Matt. 9. dr̃: Videns Ieſus turbas miſertus eſt eis, quia erant vexati & iacentes ſicut oues non habentes paſtorẽ. Ad ſcdm, ſ. vtrum defectus ex parte miſerentis ſit rõ miſerendi. Dicendũ, ꝙ mĩa ſit paſſio quædã ſuper mĩa aliena vt dictum eſt, ex hoc contingit ꝙ aliquis miſereat, ex quo cõtingit ꝙ de miſeria aliena doleat: quia autem triſtitia ſeu dolor eſt de malo proprio, intantum aliquis de miſeria aliena triſtatur aut dolet, inquantum miſeriã alienam apprehendit vt ſuã. Hoc autem contingit tripliciter. Vno mõ ſcdm vnionẽ affectus, quod ſit per amorem: quia. n. amans reputat ſeipſum amicum, malum ipſius reputat tanquam malũ ſuum: & ideo dolet de malo amici ſicut de ſuo: & inde eſt ꝙ Philoſophus in 9. Eth. inter alia amicabilia ponit hoc quod eſt condolere amico: & Apl's dicit R. 12 Gaudere cum gaudentibus flere cum flentibus Alio mõ contingit ſcdm vnionẽ realẽ, vtpote cũ malũ aliquorũ ita propinquũ eſt vt ab eis ad nos tranſeat. Et ideo Philoſophus dicit in 2. rhet. Hĩes miſerentur ſup illos qui ſunt eis coniuncti, & ſimiles: quia p hoc ſit eis æſtimatio ꝙ ipſi ẽt põt ſimilia pati. Et inde eſt ꝙ ſenes & ſapientes qui conſiderant ſe poſſe in mala incidere, & debiles & formidoloſi magis ſunt miſericordes. Econtrario ãt illi q reputant ſe eſſe felices & intm̃ potentes, ꝙ nihil mali putant ſe pati poſſe, non ita commiſcerentur. Sic igit ſp defectus eſt rõ miſerendi vel inquantum aliquis defectum alicuius reputat ſuum pp vnionem amoris, vel pp poſſibilitatem ſimilia patiendi. Ad tertiũ, ſ. vtrũ mĩa ſit virtus. Dicẽdũ ꝙ mĩa importat dolorẽ de miſeria aliena. Iſte aũt dolor põt nominare vno quidẽ modo motũ appetitus ſẽſitiui: & ſcdm hoc mĩa paſſio eſt, & nõ virtus. Alio mõ non põt noĩare motũ appetitus intellectiui ſcdm ꝙ alicui diſplicet malũ alterius. Hic ãt põt eſſe ſcdm rõnẽ regulatus: & põt ſm hunc modũ rõne regulatũ regulari motus inferioris appetitus vñ Aug. dicit in 9. de ci. Dei, ꝙ iſte motus ai, ſ. mĩa ſeruit rõni qñ ita præbetur miſericordia vt iuſtitia conſeruet, ſiue cum indigẽti tribuit, ſiue cũ ignoſcit pœnitẽti: & quia rõ virtutis hũanæ

cõſiſtit in hoc q̃ motus aĩ rõne reguletur, vt ex ſuperioribus patet, conſequens eſt miſericordiã eſſe virtutẽ. Ad quartum, ſ. vtrũ ſit maxima virtutum. Dicendum q̃ aliqua virtus põt eſſe maxima dupliciter. Vno modo ſcdm ſe. Alio mõ per comparationem ad habentẽ ſcdm ſe. Miſericordia quidẽ maxima eſt. Pertinet.n. ad mĩam q̃ alij effundat: & quod plus eſt, q̃ & defectus aliorũ ſubleuet: & hoc eſt maxime ſuperioris. Vnde & miſereri ponit̃ proprium Deo, & in hoc maxime dr̃ eius oĩpotentia manifeſtari. Sed quantum ad habentem miſericordia non eſt maxima, niſi ille, qui habet ſit maximus, qui nullum ſup. ſe habeat, ſed oẽs ſub ſe. Ei.n. qui ſupra ſe aliquem habet, maius & melius eſt coniungi ſuperiori quàm ſupplere defectum inferioris. Et ideo quãtum ad hominem qui habet Deum ſuperiorem, charitas p quã Deo vnitur eſt potior quàm miſericordia per quam defectus proximorum ſupplet, ſed inter oẽs virtutes q̃ ad proximum pertinent potiſſima eſt miſericordia, ſicut etiam eſt potioris actus. Nam ſupplere defectum alterius inquantũ eſt hmõi eſt ſuperioris & melioris. De zelo require ſup. vbi agitur de paſſionibus.

De beneficentia. *Diſt.* XXXII.

DEinde conſiderandum eſt de exterioribus effectibus charitatis. Et primo de beneficentia. Scd̃o de elemoſyna. Tertio de correctione fraterna, quæ eſt quædam eleemoſyna. Circa primum quæruntur quatuor. Primo vtrum beneficentia ſit actus charitatis. Secundo vtrum oĩbus ſit benefaciendum. Tertio vtrũ magis benefaciendum ſit his, qui ſunt nobis magis coniuncti. Quarto vtrum beneficentia ſit virtus ſpecialis. Ad primum, ſ. vtrum beneficentia ſit actus charitatis. Dicendum, q̃ beneficẽtia nihil aliud importat quàm facere bonum alicui. Põt autem hoc bonum conſiderari dupliciter. Vno modo ſcdm cõem rõnem boni, & hoc pertinet ad cõem rõnem beneficentię: ex hoc.n. eſt actus amicitiæ, & per conſequens charitatis. Nam in actu dilectionis includitur beneuolentia, per quam aliquis vult bonum amico, vt ſup. habitum eſt: voluntas autem effectiua eorum, quę vult ſi facultas adſit. Et ideo ex conſequẽti benefacere amico ex actu dilectionis conſequitur: & pp̃ hoc beneficentia ſcdm cõem rõnem eſt amicitiæ, vel charitatis actus. Si autem bonum quod quis facit alteri accipiatur ſub aliqua ſpeciali rõne boni, ſic beneficentia accipiet ſpecialem rõnem, & pertinebit ad aliquam ſpecialem virtutem. Ad ſcdm, ſ. vtrum omnibus ſit benefaciendum. Dicendum, q̃ ſicut dictum eſt, beneficentia cõſequitur amorem ex ea parte qua mouet ſuperiora ad prouiſionem inferiorum, gradus autem in hominibus non ſunt immutabiles ſicut in Angelis, quia hoĩes põt pati multiplices defectus. Vnde qui eſt ſuperior ſcdm aliquid, vel eſt vel põt eſſe inferior ſcdm aliud. Et ideo cum dilectio charitatis ſe extendat ad oẽs, beneficentia debet ſe extendere ad omnes, p loco tñ & tempore: oẽs.n. actus virtutum ſunt ſcdm debitas circunſtantias limitandi. Ad tertiũ ſcilicet vtrum magis benefaciendum ſit his, qui nobis coniuncti ſunt: dicendum q̃ gratia & virtus imitatur naturæ ordinem qui eſt ex diuina ſapientia inſtitutus. Eſt autem talis ordo naturæ, vt vnumquodque agens naturale per prius magis diffundat ſuam actionem ad ea, quę ſunt ſibi propinquiora, ſicut ignis calefacit magis rem ſibi magis propinquam: & ſimiliter Deus in ſubſtantia ſibi propinquiores proprius & copioſius dona ſuę bonitatis diffundit. vt patet per Dion. 4. cap. ce. ierar. Exhibitio aũt beneficiorum eſt quædã actio charitatis in alios. Et ideo oportet q̃ ad magis propinquos ſimus magis benefici. Sed propinquitas vnius hominis ad alium põt attendi ſcdm diuerſa in quibus ſibi adinuicem homines cõicant: vt conſanguinei naturali cõicatione, conciues in ciuili, fideles in ſpirituali, & ſic de alijs. & ſcdm diuerſas coniunctiones ſunt diuerſimode diuerſa beneficia diſpenſanda. nam vnicuique eſt magis beneficium exhibẽdum pertinens ad eandẽ rem ſcdm quam eſt nobis magis cõiunctus ſimpliciter loquendo: tñ hoc põt variari ſcdm diuerſitatem locorum & temporum & negociorum: nam in aliquo caſu eſt magis ſubueniendum extraneo: puta ſi ſit in extrema neceſſitate quàm etiam patri non tãtam neceſſitatem patienti. Ad quartum, ſ. vtrum beneficentia ſit ſpecialis virtus. dicendum q̃ virtutes diuerſificantur ſcdm rõnes obiecti: eadem autem eſt ratio formalis obiecti charitatis, & beneficentię. Nam vtraque reſpicit cõem rationem boni vt ex ſupradictis patet. Vnde beneficentia non eſt alia virtus a charitate, ſed nominat quendam charitatis actũ. De eleemoſyna require ſuſ inter partes ſatiſfactionis.

De correctione fraterna. *Diſt.* XXXIII.

DEinde conſiderandum eſt de correctione fraterna. Circa qđ videnda ſunt octo. Primo vtrũ correctio fraterna ſit actus charitatis. Secundo vtrum ſit ſub præcepto. Tertio vtrum hoc præceptum extendat ſe ad omnes vel ſolum ad prælatos. Quarto vtrum ſubditi ex hoc præcepto teneantur corripere prælatos. Quinto vtrum peccator poſſit corripere. Sexto vtrum corripi debeat ille qui ex correctione fit deterior. Septimo vtrum ſecretã correctio debeat præcedere denonciationẽ. Octauo vtrum teſtiũ inductio debeat præcedere denunciationem. Ad primum, ſ. vtrũ fraterna correctio ſit actus charitatis: dicendum q̃ correctio delinquentis eſt quoddam remedium quod debet adhiberi contra peccatum alicuius. Peccatum autem alicuius dupliciter conſiderari põt. Vno quidem modo inquantum eſt nociuum ei qui peccat. Alio modo inquantum vergit in nocumentum aliorũ qui ex eius peccato lędontur vel ſcandalizantur: & etiam inquantũ eſt in nocumentum boni cõis cuius iuſtitia p peccatum perturbatur. Duplex ergo eſt correctio delinquentis. vna quidem, quæ adhibet remedium peccato inquantum eſt quoddam malum ipſius peccantis: & illa eſt proprie fraterna correctio, quæ ordinatur ad emendationem delinquentis, remouere autem malum alicuius eiuſdem rationis eſt & bonum eius procurare. Procurare autem fratris bonum pertinet ad charitatem per quam volumus & operamur bonum amico: vnde etiam correctio fraterna eſt actus charitatis, quia per eam repellimus malum fratris, ſ. peccatum: cuius remotio pertinet ad charitatem magis quàm etiam remotio exterioris dãni, vel etiam corporis nocumenti, qñ contrarium bonum virtutis magis eſt affinis charitati quàm bonum corporis vel exteriorum rerũ. Vnde correctio fraterna magis eſt actus charitatis q̃ curatio infirmitatis corporalis, vel ſubuentio per quam excluditur exterior egeſtas. Alia vero correctio eſt, q̃ adhibet remedium peccati delinquentis ſcdm q̃ in nocumentũ aliorum, & etiam p̃cipue in nocumento boni cõis, & talis correctio eſt actus iuſtitiæ cuius eſt conſeruare rectitudinem iuſtitiæ vnius ad alium. Ad ſcdm, ſ. vtrum correctio fraterna ſit in præcepto: dicendum q̃ ſic: ſed conſiderandum eſt q̃ ſicut præcepta negatiua legis prohibent actus peccatorum, ita præcepta affirmatiua inducunt ad actus virtutum. Actus aũt peccatorũ ſunt ſcdm ſe mali, & nullo modo bene fieri pñt, nec aliquo tp̃e aut loco, quia ſcdm ſe ſũt coniuncti malo fini. vt dr̃ in 2. Ethi. Et ideo p̃cepta negatiua obligant ſp̃ & ad ſp̃. Sed actus virtutis nõ quolibet modo fieri debent ſed obſeruatis debitis circunſtantijs, q̃ requiruntur ad hoc q̃ ſit actus virtuoſus, vt, ſ. fiat vbi dẽt, & qñ debet, & ſm̃ q̃ debet, & quia diſpoſitio eorum q̃ ſunt ad finẽ attenditur ſcdm rationem finis. In iſtis circunſtãtijs virtuoſi actus p̃cipuè attendenda eſt rõ finis, qui eſt bonũ virtutis. Si igitur talis ſit omiſſio aliqua alicuius circunſtantiæ circa virtuoſum actũ q̃ totaliter tollat bonũ virtutis. hoc cõtrariat̃ p̃cepto. Si aũt ſit defectus alicuius circunſtãtię, q̃ non totaliter tollat virtutẽ, licet nõ pfecte attingat ad bonũ virtutis, non eſt cõtra p̃ceptũ. Vnde Philoſophus dicit in 2. Ethi. q̃ ſi parũ diſcedat̃ a medio, non eſt contra virtutẽ, ſed ſi multum diſcedat̃, corrumpit̃ virtus in ſuo actu. correctio aũt fraterna ordinat̃ ad fratris emendationem, & ideo hoc modo cadit ſub p̃cepto ſcdm q̃ eſt neceſſaria ad iſtũ finem, non aũt ita q̃ quolibet loco vel tp̃e frater delinquẽs corrigat̃. Ad tertiũ, ſ. vtrũ ſolum ptineat ad p̃latos. dicendũ q̃ ſicut dictũ eſt, duplex eſt correctio. Vna quidem q̃ eſt actus charitatis, q̃ ſpecialiter tendit ad emendationem fratris delinquentis per ſimplicem admonitionem, & talis correctio pertinet ad quemlibet charitatem habentem, ſiue ſit ſubditus ſiue ſit prælatus. Eſt autem alia correctio, q̃ eſt actus iuſtitię per quam intendit̃ bonum cõe, quod non ſolum procurat̃ p admonitionẽ fratris, ſed etiam interdum per punitionem, vt alij a peccatis timentes deſiſtant. & talis correctio pertinet ad ſolos prælatos, qui non ſolum habent admonere, ſed etiam corrigere puniendo. Ad quartum, ſ. vtrum aliquis ſubditus teneat̃ corripere prælatum ſuum. Dicendum, q̃ correctio q̃ eſt actus iuſtitiæ per cohærtionem pœnæ non cõpetit ſubdi:is reſpectu p̃lati. Sed correctio fraterna q̃ eſt actus charitatis pertinet ad vnumquemque reſpectu cuiuſlibet perſonæ ad quam charitatem debet habere, ſi in eo aliquid corrigibile inueniatur. Actus.n. ex aliquo habitu vel potentia procedens ſe extẽdit ad oĩa q̃ continentur ſub obiecto illius potentiæ vel habitus, ſicut viſio ad oĩa q̃ continent̃ ſub obiecto viſus. Sed qa actus virtuoſus dẽt eſſe moderatus debitis circũſtantijs, ideo in correctione qua ſubditi corrigunt p̃latos debet modus congruus adhiberi, vt, ſ. non cum proteruia & duritia, ſed cum manſuetudine, & reuerentia corrigantur. Vnde Ap̃ſ dicit 1. Thi. 4. Seniorẽ ne increpaueris, ſed obſecra vt patrem tuũ. Et ideo Dio. redarguit Demophilum monachum, quia ſacerdotem irreuerenter correxerat, eum percutiens, & de Eccleſia eijciens. Ad quintum, ſ. vtrum peccator debeat corripere. Dicendum, q̃ correctio delinquentis pertinet ad aliquem inquantum viget in eo rectum iudicium rationis. Peccatum autem vt ſupra dictum eſt, non tollit totum bonum naturæ quin remaneat in peccante aliquid de recto iudicio rõnis: & ſm̃ hoc põt competere ſibi in ſubditis delictũ arguere. Sed tñ per peccatũ præcedẽs impedimentũ quoddã huic correctioni affert̃ pp̃ tria. Primo quidem, quia ex pc̃õ p̃cedenti

indi-

indignus redditur vt alium corrigat, & ꝑcipuè ſi maius peccatũ cõmiſit, nõ eſt dignus vt corrigat aliũ de minori peccato. Vnde ſuper illud Mat. 7. Quid vides feſtucã, &c. dicit Hiero. De his loquitur qui cũ mortali crimine detineantur obnoxij, minora peccata fratribus nõ cõcedunt. Secundo redditur indebita correctio pp ſcandalum, quod ſequitur ex correctione, ſi peccatũ corripiẽtis ſit manifeſtum, q̃a vr̃ q̃ ille, qui corrigit non corrigat ex charitate, ſed magis ad oſtentationẽ. Vñ ſuper illud Mat. 7. Q̃uo dicis fratri tuo, &c. exponit Chriſo. In quo ꝓpoſito putas ex charitate vt ſalues proximum tuum, nõ q̃a teipſum ſaluares. Vis ergo non alios ſaluare, ſed per bonam doctrinã malos actus celare, & ſcientiæ laudẽ ab hoĩbus quærere. Tertio mõ per ſuperbiã corripientis, inquantum. ſ. aliquis ꝓpria peccata paruipendens ſeipſum ꝓximo præfert in corde ſuo peccata eius auſtera ſeueritate diiudicans acſi eſſet ipſe iuſtus. Vñ Aug. dicit in lib. de ſermone dñi in monte. Accuſare vitia officium bonum eſt, quod cum mali faciunt alienas partes attingunt. Et ideo Aug. dicit in eodem. Cogitemus cum aliquẽ reprehendere nos neceſſitas coegerit, vtrum tale ſit vitium, qđ nunq̃ habuimus, & tunc cogitem⁹ nos hoĩes eſſe, & hr̃e potuiſſe, vel tale, quod habuimus, & iã nõ habemus, & tunc tangat memoriã cõis fragilitas vt illã correctionem non odium ſed miſericordia ꝑcedat. Si autẽ inuenitemus nos in eodẽ vitio eſſe, non obiurgemus, ſed congemiſcamus, & aliqualiter deponendum inuitemus. Ex his igitur patet, q̃ peccator ſi cũ humilitate corripiat delinquentem, non peccat, nec ſibi nouã cõdemnationẽ acquirit, licet per hoc vel in conſcientia fratris vel ſaltẽ ſua ꝓ peccato ꝑterito cõdẽnabilẽ ſe eſſe oſtẽdat. Ad ſextũ ſ. vtrũ debeat q̃s a correctione ceſſare ſi timet, q̃ ille fiat ex correctione deterior. Dicẽdũ, q̃ ſicut dictũ eſt, duplex eſt correctio delinquentis. Vna q̃dem ꝑtinẽs eſt ad ꝑlatos, q̃ ordinatur ad bonum cõe, & habet vim coactiuam, & talis correctio nõ eſt dimittenda pp turbationem eius, q̃ corripit, tum q̃a etſi ꝓpria ſponte emẽdari non velit, cogẽdus eſt ꝑ pœnas vt peccare deſiſtat, tum etiã q̃a ſi incorrigibilis ſit, per hoc ꝓuidetur bono cõi dum ſeruat ordo iuſtitiæ, & exẽplo vnius alij deterreant, vñ iudex non ꝑtermittit ferre ſentẽtiã dãnationis in peccãtẽ pp timorẽ turbationis ipſius vel etiã amicorũ eius. Alia verò correctio eſt fraterna cuius finis eſt emendatio delinquentis, nõ hñs citationẽ, ſed ſimplicem admonitionem, & ideo probabiliter æſtimatur, q̃ peccator admonitionẽ nõ recipiat, ſed ad peiora labat, eſt ab hmõi correctione deſiſtendũ, q̃a ea, q̃ ſunt ad finẽ debent regulari ſm̃ q̃ exigit rõ finis. Ad ſeptimũ. ſ. vtrum de neceſſitate ꝑcepti ſecreta correctio debeat præcedere denũciationẽ. Dicẽdum, q̃ circa publicã denunciationem peccatorum diſtinguẽdum eſt, aut. n. peccata ſunt publica aut ſunt occulta, ſi quidem ſint publica, non eſt tñ adhibendum remedium ei, q̃ peccauit vt melior fiat, ſed etiã alijs in quorum notitiã deuenit, vt non ſcandalizentur, & ideo talia peccata ſunt publice arguenda, ſm̃ illud Apl̃i ad Thi. 5. Peccantem corã oĩbus argue, vt timorem cæteri habeãt. Quod intelligitur de peccatis publicis ſicut Aug. dicit in lib. de verbis dñi. Si verò ſint peccata occulta, ſic vr̃ hr̃e locum, qđ dñs dicit Si peccauerit in te frater tuus, qñ. n. te offendit publice coram alijs, iã non ſolum in te peccat, ſed etiã in alios quos turbat. Sed quia etiã in occultis peccatis poteſt parari proximorũ offenſa, ideo adhuc diſtinguendum vr̃. Quædam. n. peccata occulta ſunt, quæ adhuc ſunt in nocumentum proximorum vel corporale vel ſpirituale. Puta ſi aliquis occulte tractet q̃uo ciuitas tradatur hoſtib⁹, vel ſi hæreticus priuatim homines a fide auertat, & quia ille qui occulte peccat non ſolum in te peccat, ſed etiam in alios, oportet ſtatim ad denũciationem ꝓcedere vt hmõi nocumentum impediatur, niſi forte aliquis firmiter æſtimaret, q̃ ſtatim per ſecretã admonitionem poſſet hmõi malum impediri. Quædam verò peccata ſunt quæ ſunt ſolum in malum peccãtis, & ei in quem peccatur, vel quia a peccante læderis, vel ſaltẽ ex ſola notitia, & tunc adhuc ſolum tenendum eſt vt fratri peccanti ſubueniatur, & ſic medicus corporalis ſanitatem debet ei inferre ſi põt ſine alicuius membri abſciſione, ſi autem non põt, abſcidit membrum minus neceſſarium vt vita totius conſeruet, ſic ille qui ſtudet emendationi fratris debet ſi poteſt ſic emendare fratrem quantũ ad conſcientiã vt fama eius cõſeruet. Quæ q̃dem eſt vtilis. Primo quidem etiã ipſi peccanti non ſolũ in tẽporalibus in q̃bus quantũ ad multa hõ patitur detrimẽtũ amiſſa fama, ſed etiã quantum ad ſpiritualia, quia præ timore infamiæ multi a peccato retrahunt, vñ qñ ſe infamatos conſpiciunt inefrenate peccant, vñ Hiero. dicit. Corripiẽdus eſt ſeorſum frater, ne ſi ſemel pudorem aut verecundiam amiſerit permaneat in peccato. Secundo debet conſeruari fama fratris peccantis, tũ quia vno infamato alij infamantur, ſm̃ illud Aug. in Epiſtola ad plebẽ hiponenſem cum de aliquibus qui ſancti nomen ꝓfitẽtur aliq̃d criminis vel falſi ſonuerit vel veri patuerit inſtant, ſatagũt ambiunt vt de oĩbus hoc credatur, tũ etiã quia ex peccato vnius publicato alij ꝓuocantur ad peccatũ, ſed q̃a conſcientia ꝑferenda eſt famæ, voluit dñs vt ſaltẽ cũ diſpendio famæ, fratris conſcientia ꝑ publicã denũciationem a peccato liberet. Vñ patet de neceſſitate ꝑcepti eſſe, q̃ ſecreta admonitio publicã denunciationẽ ꝑcedat. Ad octauũ. ſ. vtrũ teſtiũ inductio debeat ꝑcedere denũciationẽ, dicendũ, q̃ de vno extremo ad aliud extremũ cõuenienter tranſitur per medium, in correctione autem fraterna dñs voluit, q̃ principiũ eſſet occultũ dũ frater corriperet fratrẽ inter ſe & ipſum ſolũ, finẽ aũt voluit eſſe publicum, vt. ſ. eccleſiæ denũciaret, & ideo conuenienter in medio teſtiũ ponit inductio, vt primo paucis indicet peccatũ fratris, qui poſſint ꝓdeſſe, & nõ obeſſe, vt ſaltem ſic ſine multitudinis infamia emendetur.

De præceptis charitatis. *Diſt. XXXIIII.*

Circa textum principale. ſ. de præceptis charitatis conſiderãda ſunt ſex. Primo vtrum de charitate fuerunt danda ꝑcepta. Secundo vtrum vnum vel duo. Tertio vtrum conuenienter ꝑcipiatur, q̃ Deus ex toto corde diligatur. Quartò vtrũ præceptum poſſit in hac vita cõpleri. Quinto de hoc præcepto, diliges proximum tuum ſicut teipſum. Sexto vtrum ordo charitatis ſit in præcepto. Ad primum. ſ. vtrum de charitate fuerunt danda præcepta, dicendum q̃ præceptum importat rõnẽ debiti, in tantum ergo aliquid cadit ſub præcepto, inquantum habet rõnẽ debiti, eſt aũt aliq̃d debitũ dupliciter, vno mõ per ſe, alio mõ ꝑ aliud. Per ſe q̃dem debitũ eſt in vnoquoq; negocio id qđ eſt finis, q̃a habet rõnem per ſe boni. Propter aliud autẽ eſt debitũ id, qđ ordinatur ad finem: ſicut medico per ſe debitum eſt vt ſanet, pp aliud aũt vt det medicinã ad ſanãdum, finis aũt ſpiritualis vitæ eſt, vt hõ vniatur Deo, qđ ſit per charitatẽ, & ad hoc ordinantur ſicut ad finem oĩa, q̃ pertinẽt ad ſpiritualem vitã. Vñ, & Apl̃s dicit 1. ad Thi. 1. Finis ꝑcepti eſt charitas de corde puro, & conſcientia bona, & fide non ficta. Oẽs. n. virtutes de quarũ actibus dantur præcepta, ordinant ad purificandum cor a turbinibus paſſionũ, ſicut virtutes, q̃ ſunt circa paſſiones, vel ſaltẽ ad habendũ bonã cõſciẽtiã ſicut virtutes, q̃ ſunt circa operationes, vel ad habẽdã rectã fidẽ, ſicut illa qua ꝑtinet ad diuinũ cultũ, & hæc tria requiruntur ad diligendũ Deũ. Nã cor impurũ a Dei dilectione abſtrahitur pp paſſionem inclinantem ad terrena, cõſcientia verò mala facit horrere diuinã iuſtitiã pp timorem pœnæ. Ficta autem fides trahit affectum in id, qđ de Deo fingitur, ſeparans a Dei veritate. In quolibet autem genere id, quod eſt ꝑ ſe potius eſt eo, qđ eſt pp aliud, & ideo maximum præceptũ eſt de charitate, vt dr̃ Matt. 22. Ad ſm̃. ſ. vtrum vnum tñ præceptũ dandum fuit vel duo, dicendum q̃ ſicut dictum eſt hoc mõ ſe hñt præcepta in lege ſicut propoſitiones in ſcientijs ſpeculatiuis, in quibus concluſiones virtute continentur in primis principijs, vñ qui perfecte cognoſceret principia ſm̃ totã ſuã virtutẽ, nõ opus haberet vt ei concluſiones ſeorſum ꝓponerent. Sed q̃a nõ oẽs qui cognoſcũt principia ſufficiũt cõſiderare quicquid in principijs virtute cõtinetur, neceſſe eſt pp eos vt in ſcientijs ex principijs cõcluſiones deducant. In operabilibus aũt in q̃bus ꝑcepta legis nos dirigunt, finis habet rõnem principij, vt ſupra dictũ eſt. Dilectio aũt Dei finis eſt ad quẽ dilectio ꝓximi ordinatur. Et ideo nõ ſolum oportet dari ꝑceptum de dilectione Dei, ſed etiã de dilectione ꝓximi, pp minus capaces, q̃ non de facili cõſiderãt vnum horum ꝑceptorum ſub alio cõtineri. Sufficiũt autem duo, nec fuit neceſſe plura dari, quia ſicut ſupra dictũ eſt charitas eſt amicitia q̃dam, amicitia autem ad alterum eſt. Vñ Greg. dicit in quadã homilia. Minus quàm inter duos charitas haberi non poteſt. Quomodo autem ex charitate aliquis ſeipſum diligit ſupra dictum eſt. Cum autẽ dilectio, & amor ſit boni, bonum autem ſit vel finis vel id, quod eſt ad finẽ, cõuenienter de charitate duo præcepta ſufficiunt. Vnum quidem quo inducimur ad Deum diligendum ſicut finem. Aliud autem eſt quo inducimur ad diligendum ꝓximum pp Deum ſicut pp finem. Ad tertium. ſ. vtrum conuenienter præcipiatur Deus diligi ex toto corde, &c. Dicendum, q̃ præcepta dantur de actibus virtutum. Hoc ergo mõ aliquis actus cadit ſub præcepto ſm̃ q̃ actus eſt virtutis. Requiritur autem ad actum virtutis non ſolum, q̃ cadat ſuper determinatam materiã, ſed etiã, q̃ veſtiatur debitis circunſtantijs quibus ſit proportionatus tali materiæ, Deus autẽ eſt diligendus ſicut finis vltimus ad quem omnia ſunt referẽda. Et ideo totalitas quædam fuit deſignanda circa præceptum de dilectione Dei. Inuenitur autem hoc præceptum diuerſimodè traditum in diuerſis locis. Nam ſicut dictum eſt Deut. 6. ponuntur tria, ſcilicet ex toto corde, & ex tota anima, & ex tota fortitudine. Matthæi. 22. ponuntur duo horum, ſcilicet ex toto corde, & in tota anima, & omittitur, ex tota fortitudine, ſed additur in tota mente. Sed Mar. decimoſecundo ponuntur quatuor, ſcilicet ex toto corde, & in toto anima, ex tota mẽte, ex to-

ta virtute.q eſt idē fortitudini. Et hæc etiā quatuor tanguntur Luc.10. Nā locu fortitudinis ſeu virtutis ponit. Ex oībus viribus tuis. Et ideo horū quatuor eſt iō aſſignanda, nā ꝙ alicubi vnum horum omittit, hoc eſt quia vnum intelligit ex alijs. Eſt igit cōſiderandum, ꝙ dilectio eſt actus voluntatis, qui hic ſignificatur ꝑ cor. Nā ſicut cor corporale eſt principiū oīum corporaliū motuū, ita etiā voluntas, & maxime quantū ad intētionē finis vltimi, qđ eſt ſubiectum charitatis, eſt principium oīum ſpiritualiū motuum. Tria autē ſunt principia motuum ſiue actuum, q̄ mouentur a voluntate. ſ. intellectus qui ſignificatur ꝑ mentem, vis appetitiua iterior, q̄ ſignificatur per aīam, & executiua exterior quæ ſignificat per fortitudinē, & virtutē ſiue vires. Præcipit ergo nobis vt tota nr̄a intentio feratur in Deum, quod eſt ex toto corde. Et qđ intellectus nr̄ ſubdat Deo, quod eſt ex tota mente. Et ꝙ appetitus nr̄ reguleſ ſm Deum, quod eſt ex tota aīa. Et ꝙ exterior actus nr̄ obediat Deo, quod eſt ex tota fortitudine, vel virtute, vel viribus Deū diligere. Chriſ. tn̄ ſuper Matt. accipit econtrario cor, & aīam q̄ dictum ſit. Aug. vero in primo de doctrina Chriſtiana refert cor ad cogitationes, & aīam ad vitam, mentē ad intellectum. Quidā autem dicunt ex toto corde. i. in intellectu, aīa. i. voluntate, mente. i. memoria. Vel ſm Greg. Nice. per cor ſignat aīam vegetabilē, per aīam ſenſitiuā, & ꝑ mētē intellectiuā, quia hoc, ꝙ nutrimur ſentimus & intelligimus, debemus ad Deum referre. Ad quartum. ſ. vtrum hoc ꝓceptum poſſit impleri in hac vita. Dicēdū, ꝙ ꝓceptū aliquod dupliciter impleri pōt. Vno mō perfecte. Perfecte q̄dem implet ꝓceptum qn̄ peruenitur ad finem quē intēdit ꝓcipiēs. Implet autē ſed imperfecte, qn̄ etſi non pertingat ad finem præcipientis, nō tn̄ receditur ab ordine ad finē, ſicut ſi dux exercitus ꝓcipiat militibus vt pugnent, ille ꝑfecte implet ꝓceptum, q pugnando hoſtē vincit, qđ dux intendit. Ille autē implet, ſed imperfectē, cuius pugna ad victoriā, non pertingit, non tn̄ contra diſciplinā militarē agit. Intendit autē Deus per hoc ꝓceptum vt hō Deo totaliter vniat, qđ fiet in patria qn̄ Deus erit oīa in oībus, vt dr̄. 1. ad Corin. 15. Et ideo plene, & perfecte in patria implebitur hoc ꝓceptū. In via verū implebatur imperfecte, & tn̄ in via tāto vnus aliō ꝑfectius implet quanto magis accedit per quandā ſimilitudinē ad patriæ perfectionē. Ad quintū. ſ. de hoc ꝓcepto. Diliges ꝓximū tuū, &c. Dicendū, ꝙ hoc ꝓceptum cōuenienter tradit, tangit. n. in eo, & diligendi rō, & dilectionis modus. Rō q̄dem diligendi tangitur ex eo, ꝙ ꝓximus nominat, ꝑꝑ hoc. n. ex charitate debemus alios diligere, q a nobis ſunt ꝓximi, & ſm naturalē Dei imaginē, & ſm capacitatē gloriæ. Nec refert vtrū dicat ꝓximus vel frater, vt habet 1. Ioh. 4. vel amicus, vt habet Leui. 19. Quia ꝑ oīa hæc affinitas eadē deſignat. Modus autē dilectionis tangit cū dr̄, ſicut teipſum. Qđ non eſt intelligēdū quantū ad hoc, ꝙ aliqs carnaliter ſibi diligat, ſed ſir ſibi: Et hoc tripliciter. Primo q̄dē ex parte finis, vt. ſ. aliqs diligat ꝓximū ꝓpter Deum, ſicut & ſeipſū ꝓpter Deū debet diligere, vt ſic ſit dilectio ꝓximi ſancta. Secūdo ex parte regulę dilectionis, vt. ſ. aliqs nō cōdeſcēdat ꝓximo in aliquo malo, ſed ſolū in bonis, ſicut & ſuę voluntati ſatiſfacere debet hō ſolum in bonis, vt ſic ſit dilectio ꝓximi iuſta. Tertiū ex parte rōnis dilectionis, vt. ſ. nō diligat aliqs ꝓximum ꝓpter ꝓpriā vtilitatē vel dilectionē, ſed ea rōne, ꝙ velit ꝓximo bonum ſicut ſibiipſi vult bonum, vt ſit dilectio ꝓximi vera. Nā cum qs diligit ꝓximom ꝓpter ſuā dilectionem vel vtilitatem, non vere diligit proximum, ſed ſeipſum. Ad ſextum. ſ. vtrū ordo charitatis ſit in præcepto. Dicendum, ꝙ modus, qui pertinet ad rationem actus virtuoſi cadit ſub præcepto, quod datur de actu virtutum. Ordo autem charitatis pertinet ad ipſam rationem virtutis, cum accipiatur ſecundum proportionem dilectionis ad diligibile, vt ex ſupradictis patet, vnde manifeſtum eſt, quod ordo charitatis debet cadere ſub præcepto.

De ſcandalo.

CIrca ſeptimum principale ſuprapoſitum conſiderandū eſt de vicijs oppoſitis charitati. Et primo de odio, quod oppoſitur ipſi dilectioni. Secundu de accidia, & inuidia, quę opponuntur gaudio charitatis. Tertio de diſcordia, & ſchiſmate, quæ opponuntur paci. Quarto de offenſione, & ſcandalo, quæ opponuntur beneficientię, & correctioni fraternę. De his omnibus require infra in 3. li. vbi de ſingulis agitur ſuis locis. De ſcandalo nunc dicemus. Circa, quod conſideranda ſunt octo. Primo q d ſit ſcandalum. Secundo vtrum ſcandalum ſit peccatum. Tertiū vtrum ſit ſpeciale peccatum. Quarto vtrum ſit peccatum mortale. Quinto vtrum perfectorum ſit ſcandalizari. Sexto vtrū ſcandalum actiuū ſit in viris perfectis. Septimo vtrum ſpūalia bona ſint ꝑꝑ ſcādalū dimittēda. Octauo vtrū ꝑꝑ ſcādalum ſint tēporalia dimittenda. Ad primum. ſ. quid ſit ſcandalum ſciendum, ꝙ ſuper illud Matth. 15. Scis quia Phariſęi audito hoc verbo, ſcandalizati ſunt, &c. dicit Hiero. qn̄ legimus: quicumque ſcandalizauerit, &c. Hoc intelligimus, quia dicto vel facto occaſionem ruinę dederit. Quod. n. Græce ſcandalon dr̄, nos offenſionem vel ruinā vel impactionem pedis poſſumus dicere. Vnde diffinit ſic, ſcandalum eſt dictum vel factum minos rectum præbens alijs occaſionem ruinę. Cōtingit. o. qn̄q; ꝙ aliquis obex ponitur alicui in via corporali cui impingens diſponitur ad ruinam, & talis obex dr̄ ſcandalum. Et ſimiliter in proceſſu viæ ſpiritualis contingit aliquem diſponi ad ruinam ſpiritualem per dictum vel factum alterius, inquantum. ſ. aliquis a ſua admonitione vel inductione aut exemplo alterum trahit ad peccandum, & hoc ꝓprie dr̄ ſcandalum. Nihil autem ſm ꝓpriā rōnē diſponit ad ſpiritualem ruinā, niſi quod habet aliquem defectum rectitudinis, q a id, quod eſt perfecte rectum magis munit hoīem contra caſum, q̄ ad ruinā inducat, & ideo conueoienter dr̄, ꝙ dictū vel factum minus rectum ꝓbens occaſionē ruinę ſit ſcādalum. Et nota, ꝙ dictum vel factum alicuius pōt eſſe alteri cā peccandi dupliciter, vno mō per ſe, alio mō per accn̄s. Per ſe q dē, qn̄ aliquis ſuo malo verbo vel facto intēdit alium ad peccādom inducere, vel etiā ſi ipſe hoc nō intendat ipſum factum eſt tale, ꝙ de ſui rōne habet ꝙ ſit inductiuū ad peccādum, puta ꝙ aliqs publice facit peccatū, vel ꝙ habet ſilitudinē peccati. Et tūc ille, q hmōi actum facit ꝓprie dat occaſionē ruinæ, vn̄ vocatur ſcandalū actiuum. Per accn̄s autē verbum vel factum vnius eſt alteri cā peccādi, qn̄ & ꝓter intentionē operautis, & ꝓter conditionē operis aliqs male diſpoſitus ex hmōi opere indocit ad peccandum vel ad operandum. Puta cum aliqs inuidet bonis aliorum, & tūc illo, q facit hmōi actum rectum nō dat occaſionē ruinæ quantum in ſe eſt, ſed alius ſumit occaſionē, ſm illud Ro. 7. Occaſione autē accepta, &c. Et ideo hoc eſt ſcandalum paſſiuum ſine actiuo, q a ille q recte agit quantum eſt de ſe non dat uccaſionē ruinæ, q̄ alter patitur. Qn̄q; ergo contingit, ꝙ etiam ſit ſimul ſcandalum actiuom in vno, & paſſiuum in alio, puta cū ad inductionē vnius alius peccat. Qn̄q; autē eſt ſcandalum actiuum ſine paſſiuo, puta cum aliqs inducit verbo aut facto alium ad peccādum, & ille nō cōſentit. Qn̄q; vero eſt ſcandalum paſſiuum ſine actiuo, ſicut iā dictum eſt. Itē nota, ꝙ cogitatio vel cōcupiſcentia, q a latēt in corde non ꝓponuntur alicui vt obex diſponens ad ruinā, ideo dr̄ dictum vel factum. Itē dr̄ minus rectum non per cōparationem ad aliud a quo ſuperet ī rectitudine. ſed q a habet aliquē defectū rectitudinis, vel q a eſt ſm ſe malum, ſicut peccatū, vel q a habet ſpēm mali, ſicut cum aliquis recūbit in idolo, q̄uis. n. hoc ſm ſe non ſit peccatū, ſi aliqs hoc non corrupta intētione faciat, tn̄ q a habet quādā ſpēm vel ſilitudinē venerationis idoli, ꝓt alteri ꝓbere uccaſionē ruinę. Et ideo Apl̄s monet. 1. ad Theſ. 5. Ab oī mala ſpē abſtinete vos. Et ideo cōuemēter dr̄ minus rectū, vt cōprehendant tā illa, q̄ ſunt ſm ſe mala. i. peccata, q̄ illa, q̄ habent ſpēm mali. Itē ꝓbās occaſionē ideo dr̄, q a nihil pōt eſſe hoī ſufficiens cā peccati, quod eſt ſpūalis ruina, niſi ꝓpria uoluntas. Et ideo dicta vel facta alterius hoīs poſſunt eſſe cā aliqualiter inducēs ad ruinā, & ꝑꝑ hoc nō dr̄ dans cām ruinę, ſed dans occaſionē, qđ ſignat cām imperfectā, & nō ſemper cām per accn̄s, & tn̄ nihil ꝓhibet in qbuſdā diffinitionibus poni id, quod eſt per accidēs, q a id quod eſt ſm accn̄s vni pōt per ſe alteri cōuenire, ſicut in diffinitione fortunæ ponitur cā ꝑ accn̄s, in ſecūdo Phyſi. Ad ſm. ſ. vtrum ſcandalum ſit peccatū, dicēdū, ꝙ ſicut iā dictum eſt duplex eſt ſcandalum. ſ. paſſiuum, in eo, qui ſcandalizatur, & actiuum, in eo q̄ ſcandalizat dans occaſionē ruinę. Scandalū igit paſſiuum ſemper eſt peccatum in eo, qui ſcandalizatur, non eīn, qui ſcandalizatur, ſcandalizatur, niſi inquantum aliqualiter ruit ſpirituali ruina, q̄ eſt peccatū. Pōt tn̄ eſſe ſcandalum paſſiuū ſine peccato eius ex cuius facto aliquis ſcandalizatur de his, q̄ alius facit bene. Similiter etiā ſcandalum actiuum ſemper eſt peccatū in eo, qui ſcandalizat, q a vel ipſum opus, quod facit eſt peccatū, vel etiā ſi habeat ſpēm peccati dimittendum eſt ſemper ꝓpter ꝓximi charitatē, de qua vnuſquiſq; conatur ſaluti ꝓximi ꝓuidere, & ſic qui non dimittit contra charitatē agit, pōt tamē eſſe ſcandalum actiuum ſine peccato alterius, qui ſcandalizetur, ſicut ſupra dictum eſt. Ad tertium. ſ. vtrum ſcandalum ſit ſpeciale peccatum, dicendum, ꝙ ſicut dictum eſt, duplex eſt ſcandalū. ſ. actiuum, & paſſiuum. Paſſiuum quidē ſcādalum non pōt eſſe ſpeciale peccatum, quia ex dicto vel facto alterius aliquē ruere cōtingit ſm quodcumq; genus peccati: nec hoc ipſum, quod eſt occaſionem peccandi ſumere ex dicto vel facto alterius ſpecialem rationem peccati conſtituit, quia non imponit ſpecialem deformitatem ſpeciali virtuti oppoſitā. Scandalum autem actiuum pōt accipi dupliciter, per ſe. ſ. & per accidens. Per accidens autē quidem quādu eſt ꝓter intentionem agentis, puta cum aliquis ſuo facto vel verbo inordinato non intendit alteri dare occaſionem ruinę, ſed ſolum ſuæ ſatiſfacere voluntati. Et ſic etiam ſcandalum actiuum non ſemper eſt peccatum ſpeciale, quia quod eſt

ens per accidens nõ cõſtituit ſpẽm. Per ſe autẽ eſt actiuũ ſcandalum, qñ aliqs ſuo inordinato dicto vel facto intendit aliũ trahere ad peccatũ, & ſic ex intẽtione ſpecialis finis ſortit rõnẽ ſpecialis peccati, finis. n. dat ſpẽm in mortalibus, vt ſupra dictũ eſt. Vñ ſicut furtũ eſt ſpeciale peccatũ aut homicidiũ pp ſpeciale nocumentũ ꝓximi, vel pp hoc, ꝙ intenditur, ita etiã ſcandalũ eſt ſpeciale peccatum pp hoc, ꝙ intenditur ſpeciale ꝓximi nocumentum, & opponitur directe correctioni fraternę, in qua intenditur ſpecialis nocumenti remotio. Ad quartum. ſ. vtrum ſit mortale peccatum. Dicendum, ꝙ ſicut dictum eſt, ſcandalũ importat impactionẽ quandã, per quã aliquis diſponit ad ruinã. Ideo ſcandalum paſſiuum qñq; qdem põt eſſe peccatum veniale, quaſi hñs impactionem quandam tñ, puta cum aliquis ex inordinato dicto vel facto alterius cõmouet motu venialis peccati. Qñq; verò eſt peccatum mortale, quaſi hñs cum impactione ruinã, puta cũ aliquis ex inordinato dicto vel facto vel verbo alterius ꝓcedit vſq; ad peccatũ mortale. Scandalum autẽ actiuũ ſi ſit quidẽ per accñs, põt eſſe qñq; quidem peccatum veniale, puta cum aliquis vel actum peccati venialis cõmittit, vel actum qui non eſt ſm ſe peccatum, ſed habet aliquã ſpẽm mali cum aliqua leui indiſcretione. Qñq; verò eſt peccatum mortale ſiue qa cõmittit actum peccati mortalis, ſiue qa contemnit ſalutem ꝓximi, vt ꝓ ea conſeruanda non prætermittat aliquid facere, qđ ſibi libuerit. Si verò ſcãdalum actiuum ſit ꝑ ſe, puta cum intẽdit inducere alium ad peccandum, ſi qdem intẽdit ipſum inducere ad peccandũ mortaliter, eſt peccatum mortale, & ſimiliter ſi intendat inducere ad peccãdũ venialiter ꝑ actũ peccati mortalis. Si verò intendat inducere ꝓximũ ad peccandum venialiter ꝑ actũ peccati venialis, eſt peccatũ veniale. Ad quintũ. ſ. vtrum ſcãdalũ paſſiuũ ſit ẽt in viris ꝑfectis. Dicẽdũ, ꝙ ſcãdalũ paſſiuum importat quãdã cõmotionẽ animi a bono in eo, qui ſcãdalum patitur, nullus aũt cõmouet, q rei immobili firmiter inhæret, maiores aũt ſiue perfecti ſoli Deo inhærent, cuius eſt incõmutabilis bonitas, qa etiã ſi inhæreant ſuis ꝑlatis nõ inhærẽt eis niſi inquantũ illi inhærent Chřo, ſm illud 1. ad Corin. 4. Imitatores mei eſtote ſicut & ego Chři. Vñ quantumcumq; videant alios inordinate ſe hře dictis vel factis, ipſi a ſua rectitudine nõ recedunt, ſm illud Pſal. Qui confidunt in dño ſicut mons ſyon, nõ cõmouebit in æternum qui habitat in Hieruſalem. Et ideo in his, qui perfecte Deo inhærent per amorem, ſcandalum nõ inuenit, ſm illud Pſal. Pax multa diligentibus legẽ tuã, & nõ eſt illis ſcandalum. Ad ſextum. ſ. vtrum ſcandalum actiuum poſſit inueniri in viris ꝑfectis. Dicendũ, ꝙ ſcandalum ꝓprie eſt cum aliquis tale aliqd dicit vel facit, qđ de ſe tale eſt, vt alterum natum ſit inducere ad ruinam. Quod qdem eſt ſolũ id, qđ inordinate ſit vel dř. Ad ꝑfectos autem ꝑtinet ea, q agunt, ſm regulã rõnis ordinare, ſm illud 1. ad Corin. 14. Oĩa honeſte, & ſm ordinem fiant in vobis. Et ꝑcipue hãc cautelã adhibent in his in qbus non ſolũ ipſi offenderent, ſed etiã alijs offenſionẽ pararent. Et ſi in eorũ manifeſtis dictis vel factis aliqd ab hac moderatione deſit, hoc ꝓuenit ex infirmitate humana, ſm q̃ a ꝑfectione deficiũt, nõ tñ intantũ deficiunt vt multum ab ordine rõnis recedatur, ſed modicum, & leuiter, qđ non eſt tã magnum vt ex hoc rõnabiliter poſſit ab alio ſumi peccãdi occaſio. Ad ſeptimũ. ſ. vtrum bona ſpiritualia ſint pp ſcandalum dimittenda. Dicendũ, ꝙ duplex ſit ſcãdalum. Actiuum. ſ. & paſſiuum. Quæſtio iſta non habet locũ de ſcandalo actiuo, qa cum ſcãdalum actiuum ſit dictum vel factũ minus rectum, nihil eſt cum ſcandalo actiuo faciendum. Habet autẽ locum q̃ſtio ſi intelligatur de ſcandalo paſſiuo. Conſiderãdum eſt igiť qd ſit dimittendum ne alius ſcandalizetur. Eſt aũt in ſpiritualibus bonis diſtinguendum. Nam q̃dã horum ſunt de neceſſitate ſalutis, q̃ ꝑtermitti non poſſunt ſine peccato mortali. Manifeſtum eſt autẽ, ꝙ nullus debet mortaliter peccare vt alterius peccatũ impediat, qa ſm ordinẽ charitatis plus debet hõ ſuã ſalutẽ ſpiritualẽ diligere, q̃ alterius, & ideo ea, q̃ ſunt de neceſſitate ſalutis ꝑtermitti non debẽt pp ſcãdalum vitandum. In his aũt ſpiritualibus bonis, q̃ non ſunt de neceſſitate ſalutis vř diſtinguẽdum, qa ſcandalum, qđ ex eis oritur qñq; ex malitia ꝓcedit, cum. ſ. aliqui volunt impedire hmõi ſpiritualia bona ſcãdala concitãdo, & hoc eſt ſcandalum Phariſęorũ, qui de doctrina dñi ſcandalizabant. Quod eſſe cõtẽnendum dñs docet Mat. 15. Qñ verò ꝓcedit ex infirmitate vel ignorantia, & hmõi ſcandalum eſt puſillorum, pp qđ ſpiritualia opera vel occultãda vel etiã interdũ differenda ſunt vbi periculum nõ imminet quouſq; reddita rõne hmõi ſcandalũ ceſſet. Si autem poſt redditã rõnẽ hmõi ſcandalum duret, iam vř ex malitia eſſe, & ſic pp ipſum non ſunt hmõi ſpiritualia opera dimittenda. Ad octauum. ſ. vtrũ ꝓpter ſcandalum ſint temporalia bona dimittenda. Dicendũ, ꝙ circa temporalia bona diſtinguendum eſt, aut. n. ſunt nřa, aut ſũt nobis ad conſeruandum pro alijs commiſſa, ſicut bona eccleſiæ cõmittũtur prælatis, & bona cõia cuioſcunq; reipub. rectoribus, & talium conſeruatio ſicut & depoſitorum imminet his quibus ſunt cõmiſſa ex neceſſitate, & ideo non ſunt pp ſcandalum dimittenda, ſicut nec alia, q̃ ſunt de neceſſitate ſalutis. Tẽporalia verò quorum nos ſumus dñi dimittere ea tribuẽdo ſi penes nos ea habeamus, vel non repetendo ſi apud alios ſint pp ſcandalũ qñq; quidẽ debemus qñq; autem non. Si. n. ſcandalum ex hoc oritur pp ignorantiam vel infirmitatẽ aliorum, quod ſupra diximus eſſe ſcandalum puſillorum, tunc vel totaliter dimittẽda ſũt temporalia, vel aliter ſedandum ſcandalum. ſ. per aliquã admonitionẽ: vñ Aug. dicit in li. de ſermone dñi in monte, Dãdũ eſt, ꝙ nec tibi, nec alteri noceat quantum ab hoĩe tradi põt, & cum negaueris, quod petit iudicãda eſt ei iuſtitia, & melius ei aliqd dabis cum petentem iniuſte correxeris. Aliqñ verò ſcandalum naſcitur ex malitia, quod eſt ſcandalum Phariſęorum, & ſic pp eos, qui ſic ſcandala concitant non ſunt temporalia dimittenda, qa hoc etiã noceret bono cõi, daretur enim malis rapiendi occaſio, & noceret ipſis rapientibus, qui retinendo alia in peccato remanent, vnde Greg. dicit in Moralib. Quidam dum temporalia nobis rapiunt ſolummodo ſunt tolerandi, quidam verò ſeruata æquitate prohibendi, non ſolum cura ne noſtra ſubtrahantur, ſed ne rapientes non ſua ſemetipſos perdant.

De prudentia. Diſt. XXXV.

POſt virtutes Theologicas conſiderandum eſt de virtutibus cardinalibus. Inter quas, Primo dicendum eſt de prudẽtia. Secundò de iuſtitia. Tertio de temperantia. Quarto de fortitudine. Circa prudentiã conſideranda ſunt tria. Primo de prudentia ſm ſe. Secundo de partibus eius. Tertio de vitijs oppoſitis. Circa primum conſideranda ſunt quatuordecim. Primo qd ſit prudentia. Secundo vtrum prudentia ſit in rõne vel in voluntate ſicut in ſubiecto. Tertio ſi eſt in rõne, vtrum ſit in rõne ſpeculatiua vel practica. Quarto vtrum ſit virtus ſpecialis. Quinto vtrum ꝑſtituat finẽ alijs virtutibus moralibus. Sexto vtrum cõſtituat in eis medium. Septimo vtrum ꝑcipere ſit ꝓprius actus eius. Octauo vtrum prudentia ſe extendat ad regimen multitudinis. Nono vtrum prudentia, q̃ eſt reſpectu boni ꝓprij ſit eadẽ ſpẽ cum ea, q̃ ſe extendit ad bonum cõe. Decimo vtrum prudẽtia ſit in ſubditis vel ſolum in principibus. Vndecimo vtrum inueniatur in bonis oĩbus. Duodecimo vtrum ſit in oĩbus habentibus grãm. Tertiodecimo vtrum inſit nobis a natura. Quartodecimo vtrum perdat per obliuionem. Circa primum. ſ. quid ſit prudentia, ſciendum eſt, ꝙ nomen prudentiæ multipliciter ſumitur in ſcriptura qñq; . n. large ſumit ꝓ quodã inſtinctu vel ſolertia naturali, & ſic extendit etiã ad bruta aĩalia, & ſic dř prudentia naturalis, q̃ ſindita eſt aĩalibus a natura, vt ꝙ agnus ſtatim natus naturaliter agnoſcat balatum matris, & ꝙ fugiat lupum, quẽ aliàs nunquam vidit. Vñ frequenter hoĩes mouentur conſiderare prudentiam animalium. Sicut Iob. 12. Interroga iumenta, & docebunt te, & Prouer. 6. Vade ad formicam o piger, & cõſidera vias eius, & diſce ſapientiã, q̃ cum non habeat ducem, qui oſtendat, nec præceptorem, qui iubeat, nec principem qui cõpellat, præparat in æſtate cibum ſibi. Dř etiã, ꝙ de grano germen reſecat ne ĩ herba germinet, & maneſcat, aceruũ ſouea vallat ne tempore pluuię putreſcat. In multis etiã alijs, q̃ prudenter agit, naturaliter edocta nos inſtruit vt nos per rõnẽ edocti faciam⁹, videlicet vt in præſenti ꝓ futuro præmio laboremus, germẽ malę intentionis de actis operibus præſcindamus, & vt bona congregata humilitate vallemus, & ſic in bonis ſpiritualibus congregãdis, & conſeruandis formicæ prudentiã habeamus. Idem Matth. 10. Saluator Diſcipulis ſuis ait. Eſtote prudentes ſicut ſerpẽtes, &c. vt ſicut ſerpens ſuper oĩa membra caput cuſtodit, & oĩa alia membra pro tuendo capite a quo vitam habet exponit, ſic nos a Chriſto capite inter vitã gratiæ, & vitã gloriæ ſperantes nos finaliter habituros vitam noſtram corporalem debemus exponere, multomagis membra corporis, & oĩa bona temporalia nõ ſolum dare liberaliter, ſed tanquam ſtercora reputare debemus. Secundo ſicut ſerpens renouari debemus ieiunando. ſ. maximè a vitijs aquam fontis viui, id eſt Doctrinæ Sacræ hauriendo, in arto foramine pellem veteris hominis ideſt malę conſuetudinis exuendo, nouum hominem qui ſm Deum creatus eſt induẽdo, venenum peccati in confeſſione totaliter euomendo. Tertio cõtra incantatorem Diabolum aures cordis obturando ſicut aſpis, quæ vnã aurem obturat cauda aliã verò terra, ſic nos debemus tentationes Diaboli euidere conſideratione finis noſtri, & terrenæ fragilitatis. Pſalmus. Sicut aſpidis ſurdæ, & obturantis aures ſuas quæ non exaudiet vocio &c. Quarto ſicut ſerpens inimicitias quas habet cum homine fugit, & ſub ſpinis latitat, & habitat in deſertis: ſic propter odium mundi, & inſidias viri ſancti fugiunt ad deſerta clauſtri, & latent ſub aſperitate pœnitentiæ. Quinto ambulans, & natans per aquam

leuat corpus ne totus ſubmergatur, ſic viri ſancti caput mentis eleuant ad ſuperna, ne præſentibus delitijs ſubmergantur. Secũdo abuſiue ſumitur prudentia ꝓ aſtutia peruerſorũ, vnde prudẽtes dicuntur hoĩes callidi, & ſubtiles ad fallendum vel nocendũ. Gen. 3. Serpens callidior cunctis animantibus. Gloſa, quia plenꝰ erat dæmone. Iere. 4. Sapientes ſunt vt faciant mala, bene autem facere neſcierunt. Gloſa, malitioſi. De hac prudentia dr̃ Eccleſiaſtici. 19. Non eſt cogitatus bonus peccatorũ prudentia, eſt prudẽtiæ nequitia, & in ipſa execratio. Iſa. 29. Peribit ſapientia a ſapientibus, & intellectus prudentium reprobabitur. Sequitur, Væ qui profundi eſtis corde, vt a dño abſcondatis conſilium. Tertia eſt prudentia mundanorum, quæ conſiſtit circa acquiſitiones, obſeruationes, & aggregationes terrenorum. Baruch. 3. Filij agar exquiſierunt prudentiã, quæ de terra eſt, negociatores terræ, &c. Et quia mundani homines magis ſtudent circa terrena, quã viri ſpirituales circa diuina, ideo dr̃ Luc. 16. Filij huius ſeculi prudẽtiores filijs lucis in generatione ſua ſunt. Quarta eſt prudentia carnalis ſiue animalis, quæ eſt circa ea, quæ ſunt ſuauia, & delectabilia carni, de qua Ro. 8. Prudentia carnis mors eſt. Glo. Prudentiã carnis habet qui ꝗ ſuę carnis ſunt ſtudioſius implet. Hãc Christus non docuit, ſed tam verbo, quàm exemplo contemnendam eſſe monſtrauit. Sicut Bern. dicit in quodam ſermone de natali dicens. Christus Dei virtus, & ſapientia naſcitur, in cuius erat arbitrio quodcunque vellet eligere, quod moleſtius eſt elegit, præſertim paruulo pauperis matris filio, tempus hyemis aſperrimum, noctis medio tenebras, & horrorem, matrem pauperem, quæ vix habebat pannos ad inuoluendum, præſepe ad reclinandum. Vbi nullam audio de pellibus fieri mentionem: non eſt tale iudicium mundi, aut iſte fallitur, aut mundus errat, ſed diuinam impoſſibile eſt falli ſapientiam, merito ergo carnis prudentia ſtultitia iudicatur. Quid enim Christus, qui non fallitur elegit, quod eſt moleſtius? Id ergo melius, id vtilius, id potius eligẽdum. Quiſquis alius aliud doceat, ab eo tanquam a ſeductore cauendum. In prudentia carnis videntur clerici noſtri temporis abundare eligentes de omni genere hominum, quod eſt in eis carni ſuaue, & delectabile, reſpuentes, quod eſt carni laborioſum vel durum. Sicut oſtendit Bern. dicens. Habent ſingula quæque genera hominum aliquid laboris, & aliquid voluptatis. Aduertenda autem eſt aliquorum prudentia miranda non imitanda. qũo quodam artificio miro diſcernentes, & ſequeſtrantes, totum quod carnem delectat eligunt, & amplectuntur, quod moleſtum eſt fugiunt, & declinant. Quinta eſt prudentia virtuoſa, laudabilis, appetenda, quæ dr̃ prudentia iuſtorũ. De qua Luc. 1. de Iohãne Baptiſta dr̃. Hic veniet vt conuertat corda patrum in filios, & incredulos ad prudentiam iuſtorum. Hæc eſt prudentia ſpiritualis de qua Ro. 8. Prudentia ſpiritus, & vita, & pax. Hæc eſt virtꝰ, & inter virtutes cæteras prima reputatur, de hac ſola conſiderare proponimus. Sciendum igitur, ꝙ hoc modo ſumpta prudentia ſm̃ Macrobium eſt ad rõnis normã, quæ cogitat, & quæ agit vniuerſa dirigere, ac nihil præter rectum velle vel facere. Secundũ Aug. in li. de mori. Ec. dicen. Prudentia eſt amor ea quibus adiuuamur in Deum ab his quibus impedimur ſagaciter eligens. Tullius vero in li. de offi. dicit. Prudentia eſt appetendarum fugiendarumque rerum cognitio. Hęc virtus diſcernit bona a malis, & de bono quid melius, & de malo quid peius. Et notandum ꝙ prudentia non ſolum eſt ſcientia vel cognitio, quia non ſolũ illuminat intellectum, ſed mouet, & inflammat affectum, ſicut radius veri ſolis mouens voluntatem, & docens vt ſciat, & velit quid, qualiter, qñ & qũo ſit agendum. Sciẽdum eſt autem, ꝙ eſt prudentia cordis. i. quæ latet, & conſiſtit in corde. De qua Sen. ſic ait. Si prudens es opiniones tuæ iudicia ſint. Cogitationes vagas ſomnia ſimiles nõ recipies, quibus ſi animum tuum oblectaris cum oĩa diſpoſueris, triſtis remanebis. Cogitatio tua ſtabilis ſit & certa, ſiue deliberet, ſiue quærat, ſiue contempletur, nõ recedat a vero. Si prudentiam amplecteris, vbique idem eris, & prout rerum ac temporum varietas exigit, ita te accõmodes tẽpori, nec te in aliquibus mutes, ſed potius aptes, ſicut manus, ꝗ eadẽ eſt, & cũ in palmũ extendit, & cũ in pugnũ aſtringitur. Nõ ſemper in actu ſis, ſed interdum animo tuo requiẽ dato, & requies tua ſit plena ſapientiæ ſtudijs, & cogitationibus bonis. Prudens eñ nunquam ocio marcet. Prou. 14. In corde prudentis requieſcit ſapientia. Item eſt prudentia in ore. i. ꝗ declaratur in ſermone. De qua Sen. ait, Prudens fallere non vult. falli non poterit. Et ſequitur. Sermo tuus non ſit inanis, ſed aut ſuadeat aut moueat aut conſolet aut præcipiat, laudare parce, parcius vitupera. Similiter. n. reprehenſibilis eſt nimia laudatio, vt immoderata vituperatio. Illa ſiquidẽ adulatione iſta verò malignitate ſuſpecta eſt. Teſtimonium veritati non amicitiæ reddas. Cum conſideratione promitte. Plenius, ꝗ promiſeris redde. Prudentis ꝓprium eſt examinare conſilia, & non cito facili credulitate ad falſa ꝓlabi. De dubijs non diffinias. ſed ſuſpenſam tene ſententiã, nihil affirmes, quia non oẽ veriſimile ſtatim, & verum eſt, & ſicut & ſæpius, quod primo incredibiliter vr̃ non continuo falſum eſt. De prudẽtia in locutione tenenda dr̃ Prou. 10. Qui moderat̃ labia ſua prudentiſſimus eſt. Et Eccl. 1. Verba prudẽtiũ ſtatera põderabunt̃. Itẽ eſt prudentia in opere. De qua Sen. ait. Prudens nunꝗ ocio marcet, accelerat tarda, prolixa expedit, dura mollit, ardua exæquat. Scit. n. quid & qua via aggredi debeat, & cito ſingula, & diſtinctè videt. Idem. Cuiuſq; facti cãm require, cum initia inueneris exitus cogitabis. Scito te in quibuſdã perſeuerare, quæ vel qñ cœpiſti. Quædã verò, nec incipere in quibus perſeuerare ſit noxiũ. Idẽ, Id quære, qđ potes inuenire, id diſce qđ potes ſcire, id opta, qđ coram te oĩbus optari pt̃. Ne altiori rei te ponas in qua ſtãti tibi tremẽdũ, deſcẽdẽti cadẽdũ eſt. Tunc ſalubria cõſilia aduoca, cum tibi alludit vitæ ꝓſperitas, tunc te velut in lubrico retinebis, & ſiſtes. Nec tibi dabis impetus liberos, ſed circũſpicies quo eũdũ ſit & quouſq;. Ait. n. ſapiens conſilium cuſtodiet te, & prudẽtia ſeruabit te. Itẽ nota, ꝙ eſt prudentia monaſtica, iconomica, & politica. Monaſtica dr̃ ꝗ mores quo ad ſeipſũ inſtruit. Iconomica familiã diſponit. Tertia. ſ. politica vrbes, & regna regit. Monaſtica igit̃ docet regere ſemetipſum. Et de hac dicitur. 1. Reg. 18. Dauid in oĩbus prudenter ſe agebat. Iconomica docet regere domũ ſuã. Prou. 24. Sapientia ædificabit̃ domꝰ, & prudẽtia roborabit̃. Et de Abygail dr̃. 1. Reg. 25. Erat mulier illa prudẽtiſſima. Politica docet regere regna, vñ hæc ꝓcipue neceſſaria eſt regibus, & principibus. Ait. n. ſapiens Prou. 28. Dux indigens prudentia multos opprimet, & calumniam, vnde hanc petebat Dauid ꝓ Salomone filio ſuo. Sic dr̃. 1. Paral. 22. Det tibi Deus prudentiã vt regere poſſis Iſrael, & cuſtodire legẽ dñi Dei tui. Et. 3. Re. 4. Dedit dñs ſapientiam Salomoni & prudẽtiã multã nimis. Ad ſm̃. ſ. vtrum prudentia ſit in rõne vel voluntate, dicendum ꝙ ſicut Iſido. dicit in li. Ethimo. Prudens dr̃ quaſi porro videns. Perſpicax. n. eſt, & incertorum videt cauſas. Viſio autem non eſt virtutis appetitiuę, ſed cognoſcitiuę. Vnde manifeſtum eſt, ꝙ prudentia directe pertinet ad vim cognoſcitiuam, non autem ad vim ſenſitiuam, quia per eã cognoſcunt̃ ſolum ea, quæ præſto ſunt, & ſenſibus offeruntur. Cognoſcere autem futura ex præſentibus vel ꝓteritis, quod ꝑtinet ad prudentiã ꝓpriè rõnis hẽ par, qa hoc per quãdã collationem agitur. Vnde relinquitur ꝙ prudentia propriè ſit in rõne. Licet autem ſm̃ Aug. Prudentia dicatur eſſe amor ſagaciter eripẽs ea quibus adiuuamur in Deum ab his quibus impedimur, ſed tã amor, ꝗ electio ſunt in appetitiua. Sciẽdum, ꝙ prudentia non eſt amor eſſentialiter, ſed inquantum amor mouet ad actum prudentię. Vnde poſtea ſubdit Aug. ꝙ prudentia eſt amor bene diſcernẽs ea quibus adiuuetur ad tenendum in Deum ab his quibus impediri põt. Dr̃ aũt amor diſcernere inquantũ mouet rõnẽ ad diſcernẽdũ. Item prudens conſiderat ea, ꝗ ſunt procul inquantum ordinatur ad adiuuãdũ vel impediendũ ea, ꝗ ſunt ꝓſentialiter agenda, vñ patet ꝙ ea, ꝗ conſiderat prudentia ordinant̃ ad alia ſicut ad finem, eorũ aũt, quæ ſunt ad finẽ eſt conſiliũ in rõne, & electio in appetitu, quorũ duorum conſiliũ magis ꝓpriè ꝑtinet ad prudẽtiã. Dicit. n. Philoſo. in 6. Ethi. ꝙ prudens eſt bene cõſiliatiuus, ſed qa electio ꝓſupponit cõſiliũ. Eſt. n. appetitus præconſiliati, ut dr̃ in 3. Ethic. Ideo etiã eligere põt attribui prudentię conſequenter, inquãtũ. ſ. electionẽ ꝑ conſilium dirigit. Ad tertium. ſ. vtrum ꝑtineat ad rõnem ſpeculatiuã vel practicã, dicendum ꝙ ſicut philoſophus dicit. Prudẽtia eſt bene poſſe cõſiliari. cõſiliũ ãt eſt de his, ꝗ ſunt ꝑ nos agẽda in ordine ad aliquẽ finẽ, rõ aũt eorum, ꝗ ſunt agenda ꝑꝑ finẽ, eſt rõ practica. Vñ manifeſtum eſt, ꝙ prudẽtia nõ cõſiſtit niſi in rõne practica. Ad quartum. ſ. vtrum prudẽtia ſit virtus, dicendum ꝙ ſicut ſupra dictum eſt. Virtus eſt, quæ bonum facit habentem, & opus eius bonum reddit. Bonum autẽ põt dici dupliciter. Vno mõ materialiter ꝓ eo, qđ eſt bonũ. Alio mõ formaliter ſm̃ rõnẽ boni, bonum autẽ inquantum hmõi eſt obiectum appetitiuę virtutis. Et ideo ſi qui habitus ſunt, qui faciunt rectã cõſiderationẽ rõnis, non habito reſpectu ad rectitudinẽ appetitus, minus hñt de rõne virtutis, tanquam ordinantes ad bonũ materialiter. i. ad id, quod eſt bonũ, non ſub rõne boni. Plus aũt hñt de rõne virtutis habitus illi, qui reſpiciunt rectitudinẽ appetitus, qa reſpiciunt bonum non ſolum materialiter, ſed etiã formaliter. i. ad id, quod eſt bonum vel rõne boni. Ad prudẽtiã autẽ ꝑtinet ſicut dictum eſt applicatio rectę rõnis ad opus, qđ non ſit ſine appetitu recto, & ideo prudentia nõ ſolum habet rõnem virtutis ꝗ hñt aliæ virtutes intellectuales. ſed etiã habet rõnem virtutis ꝗ hñt virtutes morales, quibus etiã cõnumeratur. Itẽ cum actus, & habitus recipiãt ſpẽm ex obiectis, vt ex ſupradictis apparet, neceſſe eſt ꝙ habitus cui reſpondet ſpeciale obiectum ab alijs diſtinctum ſpecialis ſit habitus, & ſi eſt bonus eſt ſpecialis virtus. Speciale autem obiectum dicitur non ſm̃ materialem

rialē conſiderationē ipſius, ſed magis ſm formalem rōnē, ut ex
ſupradictis patet. Nā vna & eadē res cadit ſub actu diuerſorum
habituū, & etiā diuerſarū potentiarum ſm rōnes diuerſas, maior
aūt obiecti diuerſitas requiritur ad diuerſitatē potentiæ, q̄ ad di
uerſitatē habitus, cū plures habitus inueniant in vna potētia, vt
ſupra dictū eſt. Diuerſitas ergo rōnis obiecti, q̄ diuerſificat potē-
tiā, multomagis diuerſificat habitum. Sit igitur dicendum eſt,
ꝙ cum prudentia ſit in rōne vt dictū eſt, diuerſificatur quidem
ab alijs virtutibus intellectualibus ſm materialem diuerſitatem
obiectorum. Nā ſapientia, & ſcientia, & intellectus ſunt circa ne-
ceſſaria, ars autem, & prudentia circa contingentia, ſed ars cir-
ca factibilia, q. ſ. in exteriori materia conſtituuntur, ſicut dom⁹,
cultellus, & hmōi. Prudētia aūt eſt circa agibilia, q̄. ſ. in ipſo ope-
rante conſiſtunt vt ſupra dictū eſt. Sed a virtutibus moralib⁹ di-
ſtinguit prudentia ſm formalē rōnē potētiarū diſtinctiuā. ſ. in-
tellectū in quo eſt prudentia, & appetitū in quo eſt virtus mora-
lis. Vñ manifeſtū eſt prudētiā eſſe virtutē ſpecialē ab oībus alijs
virtutibus diſtinctā. Ad quintū. ſ. vtrū prudentia ꝯſtituat finem
alijs virtutibus moralibus. Dicendū, ꝙ finis virtutū moraliū eſt
bonū humanū, bonū aūt humanæ aīæ eſt ſm rōnem eſſe, vt pa-
tet per Dio. 4. ca. de Diui. no. Vñ neceſſe eſt, ꝙ fines moraliū vir
tutū præexiſtant in rōne, ſicut autē in rōne ſpeculatiua ſunt q̄-
dā vt naturaliter nota, quorū eſt intellectus, & quædā quæ per
illa innoteſcunt. ſ. concluſiones, quarū eſt ſcientia, ita in rōne pra
ctica, q̄ exiſtunt ſunt q̄dā principia vt naturaliter nota, & hmōi
ſunt fines virtutū moraliū, qa finis ſe habet in operabilibus ſicut
principiū in ſpeculatiuis, vt ſupra habitū eſt, & q̄dam ſunt in rō-
ne practica vt concluſiones, & hmōi ſunt ea, q̄ ſunt ad finem, in
quæ peruenimus ex ipſis finibus, & horū eſt prudentia applicans
vniuerſalia principia ad particulares concluſiones operabiliū. Et
ideo ad prudentiā non ptinet ꝯſtituere finem moralibus, ſed ſo
lū diſponere de his quæ ſunt ad finē. Ad ſextū. ſ. vtrū prudentia
ꝯſtituat medium in alijs virtutibus. Dicēdum, ꝙ hoc ipſum, qđ
eſt ꝯformari rōni rectę, eſt finis ꝓprius cuiuſlibet virtutis mo-
ralis, tēperantia autē hoc intendit ne pp concupiſcentias hō di
uertat a rōne, & ſimiliter fortitudo ne a recto iudicio rōnis di-
uertat pp timorem vel audaciā, & hic finis præſtitutus eſt hoī
ſm naturalem rōnem: naturalis. n. rō dictat vnicuiq;, vt ſm rōnē
operetur, ſed qualiter & per quæ hō in operando attingat me-
dium rationis, pertinet ad diſpoſitionem prudentiæ. Licet. n. at-
tingere medium ſit finis virtutis moralis, tñ per rectā diſpoſitio
nē eorū, q̄ ſunt ad finem medium inuenitur. Ad ſeptimū. ſ. vtrū
præcipere ſit proprius actus prudentiæ Dicendum, ꝙ prudentia
eſt recta rō agibilium, vt ſupra dictum eſt: vnde oportet, ꝙ ille
ſit actus præcipuus prudentiæ, qui eſt præcipuus actus rōnis agi
biliū. Cuius quidē ſunt tres actus, quorum primus eſt conſiliari,
qđ pertinet ad inuentionē, nā conſiliari eſt quærere, vt ſupra ha
bitū eſt. Secundus actus eſt iudicare de inuentis, & hoc facit ſpe
culatiua rō. ſed practica rō, quæ ordinatur ad opus ꝓcedit vlte-
rius, & eſt tertius actus eius eius ꝑcipere, qui q̄dem actus conſi-
ſtit in applicatione conſiliatorū, & iudicatorum ad operandū, &
quia iſte actus eſt ꝓpinquior fini rōnis practicæ, inde eſt, ꝙ iſte
eſt principalis actus rōnis practicę, & per conſequens prudentiæ.
Et huius ſignū eſt, q a perfectio artis conſiſtit in iudicando, non
autem in præcipiendo. Ideo reputat̄ melior artifex, qui volens
peccat in arte, quaſi hñs rectum iudiciū, q̄ qui peccat nolens, qđ
vr̄ eſſe ex defectu iudicij, ſed in prudentia eſt ꝯuerſo, vt dr̄ in
6. Eth. Imprudentior. n. eſt, qui volens peccat, quaſi deficiens in
principali actu prudentiæ, qui eſt præcipere, q̄ qui nolēs peccat.
Ad octauum. ſ. vtrum prudentia ſe extendat ad regimen multi-
tudinis. Dicendum, ꝙ ſicut philoſophus dicit in 6. Ethi. quidam
poſuerunt ꝙ prudentia non ſe extendit ad bonum cōe, ſed ſolū
ad bonum proprium. Et hoc ideo, qa exiſtimabant, ꝙ non opor-
tet holem quærere niſi proprium bonum, ſed hæc exiſtimatio
repugnat charitati, quæ non quærit quæ ſua ſunt, vt dr̄. 1. ad Co
rinth. 13. Vnde & Apoſtolus de ſeipſo dicit primo ad Corinth.
10. Non quæro, quod mihi vtile ſit, ſed quod multis, vt ſalui
fiant. Repugnat etiā rōni rectæ, q̄ hoc iudicat ꝙ bonum cōe ſit
melius, q̄ bonum vnius: quia igitur ad prudentiā pertinet rectè
conſiliari, & iudicare, & pręcipere de his per quę peruenitur ad
debitum finem, manifeſtum eſt, ꝙ prudentia non ſolum ſe habet
ad bonum priuatum vnius hoīs, ſed etiam ad bonum cōe mul-
titudinis. Ad nonum. ſ. vtrum prudentia, quæ eſt reſpectu boni
proprij ſit eadem ſpē cum illa, quæ ſe extendit ad bonum cōe.
Dicendum, ꝙ ſicut ſupra dictum eſt, ſpēs habituū diuerſificant̄
ſm diuerſitatē obiecti, quæ attenditur penes rōnem formalem
ipſius, rō autem formalis oīum, quæ ſunt ad finem attenditur ex
parte finis, ſicut ex ſupradictis patet. Et ideo neceſſe eſt, ꝙ ex re
latione ad diuerſos fines diuerſificentur ſpēs habitus: diuerſi aūt
fines ſunt bonum ꝓprium vnius, & bonū familiæ, & bonū ciuita

tis, & regni. Vnde neceſſe eſt, ꝙ prudentiæ differant ſpē ſm dif-
ferentiā horum finium, vt. ſ. vna ſit prudentia ſimpliciter dicta, q̄
ordinat̄ ad bonū ꝓpriū. Alia aūt yconomica, q̄ ordinat̄ ad bonū
cōe domus vel familiæ. Et tertia politica, quæ ordinat̄ ad bonū
cōe ciuitatis vel regni. Ad decimū. ſ. vtrū prudentia ſit in ſubdi-
tis. Dicendum, ꝙ prudentia in rōne eſt, regere aūt, & gubernare
ꝓpriè rōnis eſt, & ideo vnuſquiſq; inquantū participat de regi-
mine, & gubernatione, intantum conuenit ſibi hr̄e rōnem prudē
tiæ. Manifeſtū eſt aūt, ꝙ ſubditi inquantū eſt ſubditus, & ſerui
inquantū eſt ſeruus nō eſt regere, & gubernare, ſed magis regi,
& gubernari. Et ideo prudentia nō eſt virtus ſerui inquantū eſt
ſeruus, nec ſubditi inquatū eſt ſubditus, ſed quia quilibet hō in-
quantum eſt rōnalis participat aliquid de regimine ſm arbitriū
rōnis, intantū conuenit ei prudentiā hr̄e, vnde manifeſtū eſt, ꝙ
prudentia q̄dem in principe eſt ad modū artis architectonicę, vt
dr̄ in 6. Ethi. in ſubditis autem ad modum artis manu operātis.
Ad vndecimum. ſ. vtrū prudentia ſit in peccatoribus. Dicendū,
ꝙ prudentia tripliciter dr̄. Eſt. n. quædam prudentia falſa, vel per
ſimilitudinem dicta. Cum. n. prudens ſit qui bene diſponit ea, q̄
ſunt agenda pp aliquem bonū finē, ille qui pp malum finē ali-
qua diſponit congruentia illi fini, habet falſam prudentiā, inquā
tum. ſ. id quod accipit ꝓ fine non eſt vere bonum, ſed ſm ſimili-
tudinem, ſicut dr̄ aliquis bonus latro. Hoc. n. modo poteſt ſm ſi-
militudinem dici prudens latro, qui conuenientes vias adinue-
nit ad latrocinandum. Et hmōi eſt prudentia de qua Apoſtolus
dicit ad Ro: 8. Prudentia carnis mors eſt, quæ ſ. finem vltimum
conſtituit in delectatione carnis. Secunda autem prudentia eſt
quidē vera, qa adinuenit vias accōmodatas ad finem vere bo-
nū. Sed eſt imperfecta duplici rōne. Vno modo quia id bonum,
quod accipit pro fine non eſt cōis finis totius humanæ vitæ, ſed
alicuius ſpecialis negocij. Puta cū aliquis adinuenit vias accom-
modatas ad negociandum vel ad nauigandum dr̄ prudens nego
ciator vel nauta. Alio modo, qa deficit in principali actu prudē-
tię, puta cum aliquis bene ꝯſiliat̄, & recte iudicat etiā de his, q̄
pertinent ad totā vitā, ſed non efficaciter præcipit. Tertia autē
eſt prudentia vera, & perfecta, q̄ ad bonū finē totius vitæ recte
conſiliatur iudicat, & ꝑcipit, & hæc ſola dr̄ prudentia ſimpl̄r, q̄
in peccatoribus eſſe nō pōt. Prima aūt prudentia eſt in ſolis pec
catoribus. Prudentia autem imperfecta eſt cōis bonis & malis,
maxime illa, q̄ eſt imperfecta pp finem particularem, nam illa q̄
eſt imperfecta pp defectū principalis actus non eſt niſi in malis.
Ad duodecimū. ſ. vtrum prudētia ſit in oībus habentibus grām,
dicendum, ꝙ neceſſe eſt virtutes eſſe connexas, ita vt qui vnam
habet habeat oēs, vt ſupra oſtenſum eſt. Quicunq; autem habet
grām habet charitatem, vnde neceſſe eſt, ꝙ oēs habeāt alias vir
tutes, & ita cum prudentia ſit virtus, vt oſtenſum eſt, neceſſe eſt,
ꝙ habeat prudentiā. Ad tertiumdecimum. ſ. vtrum prudentia
inſit nobis a natura, dicendum ꝙ ſicut ex præmiſſis patet pru-
dentia includit cognitionem vniuerſalium, & ſingularium ope-
rabilium, ad quæ prudens vniuerſalia principia applicat. Quan-
tum igitur ad vniuerſalem cognitionem, eadem rō eſt de prudē
tia, & de ſcientia ſpeculatiua, quia vtriuſq; prima principia vni-
uerſalia ſunt naturaliter nota, vt ex ſupradictis patet, niſi ꝙ prin
cipia cōia prudentiæ ſunt magis connaturalia hoī, vt. n. philoſo-
phus dicit in 10. Ethic. Vita quæ eſt ſm ſpeculationem eſt me-
lior, quàm quæ eſt ſm actionem. Sed alia principia vniuerſalia
poſteriora ſiue ſint rōnis ſpeculatiuæ ſiue practicæ non habent̄
per naturā, ſed per inuentionē ſm viā experimentalem, uel per
diſciplinam. Quantum autem ad particularem actionem vel co-
gnitionem eorum circa quæ operatio conſiſtit, eſt iterum diſtin
guendum. Quia operatio conſiſtit circa aliquid, vel ſicut circa
finem, vel ſicut circa ea, quæ ſunt ad finem. Finis autem recti hu
manæ vitæ ſunt determinati, & ideo poteſt eſſe naturalis incli-
natio reſpectu horum finium, ſicut ſupra dictum eſt, ꝙ quidā ha
bent ex naturali diſpoſitione quaſdam virtutes quibus inclinan
tur ad rectos fines, & per conſequens etiam habent naturaliter
rectum iudicium de hmōi finibus. Sed ea, quæ ſunt ad finem in
rebus humanis non ſunt determinata, ſed multipliciter diuerſi-
ficantur ſm diuerſitatem perſonarum, & negociorum. Vnde qa
inclinatio naturæ ſemper eſt ad aliquid determinatum, talis co-
gnitio non poteſt hoī ineſſe naturaliter, licet ex naturali diſpo-
ſitione vnus ſit aptior ad hmōi diſcernenda, q̄ alius. Sicut etiam
accidit contra concluſiones ſpeculatiuarū ſcientiarū. Quia igitur
prudentia non eſt circa fines, ſed circa ea, quæ ſunt ad finem, vt
ſupra habitum eſt, ideo prudentia non eſt naturalis. Ad quar-
tumdecimum, ſcilicet vtrum prudentia poſſit per oblitionem
amitti. Dicendum, ꝙ oblitio reſpicit cognitionem tm̄, & ideo
per oblitionem poteſt aliquis artem totaliter perdere, & ſimili-
ter ſcientiam, quæ in ratione conſiſtunt, ſed prudentia non cōſi-
ſtit in ſola cognitione, ſed etiam in appetitu, quia ut dictum eſt

principalis actus eius eſt præcipere, quod eſt applicare cognitionem habitam ad appetendum, & operandum. Et ideo prudentia non directè tollitur per obliuionem, ſed magis corrumpitur per paſſiones. Dicit. n. philoſophus in 6. Ethi. q delectabile, & triſte peruertit exiſtimationem prudentię, vnde Dan. 13. dr. Species decepit te, & concupiſcentia decepit cor tuum. & Exo. 23. dr. Ne accipias munera, quæ excęcant etiam prudentes. Obliuio tñ poteſt impedire prudentiam inquantum procedit ad præcipiendũ ex aliqua cognitione, quæ per obliuionem tolli poteſt.

De partibus prudentiæ in generali. *Diſt.* XXXVI.

DEinde conſiderandum eſt de partibus prudentiæ. Et primo de partibus eius in generali. Secundo de partibus eius integralibus. Tertio de partibus eius ſubiectiuis. Quarto de partibus eius potentialibus. Circa primum ſciendum, q Tullius in ſecundo Retho. ponit tres partes prudentię. ſ. memoriã, intelligentiam, & prouidentiam. Macrobius autem ſm ſentẽtiã Platonis ponit ſex. ſ. rõnem, intellectum, circumſpectionem, prouidentiã, ſolertiã, & cautionem. Sciendũ autẽ, q triplex eſt pars alicuius. ſ. integralis vt paries, tectum, & fundamentum ſunt partes domus. Item eſt pars ſubiectiua, ſicut bos & leo ſunt partes aĩalis. Itẽ eſt pars potẽtialis vt nutritiuũ, & ſenſitiuũ ſũt partes animæ. Tribus igitur modis poſſunt aſſignari partes alicui virtuti. Vno modo ad ſimilitudinem partium integralium, vt. ſcilicet illę dicantur eſſe partes alicuius virtutis, quas neceſſe eſt concurrere ad perfectum actum illius. Et ſic ex omnibus enumeratis poſſunt accipi duodecim partes prudentiæ, illę ſex quas enumerat Macrobius, quibus addẽda eſt euſtochia quam ponit Ariſto. in 6. Ethi. Item ſtudioſitas, docilitas, & conſilium, & cõſideratio, & ſolicitudo ſiue vigilãtia. Quarum ſeptem pertinẽt ad prudentiã, ſm q eſt cognoſcitiua. ſ. memoria, ratio, ĩtellectus, ſtudioſitas, docilitas, ſolertia, & conſideratio. Alia verò pertinẽt ad eam ſm q eſt præceptiua, applicando cognitionem ad opus. ſ. prouidentia, cautio, circumſpectio, ſollicitudo, & diſciplina. Quorum diuerſitatis rõ patet ex hoc, q circa cognitionem tria ſunt conſideranda. Primo quidem ipſa cognitio, q̃ ſi ſit præteritorũ, ſic eſt memoria, ſi vero præſentium, ſic eſt intelligentia ſiue intellectus. Secundo conſideranda eſt ipſa cognitionis acquiſitio q̃ ſit vel per diſciplinã, & ad hoc pertinet ſtudium, & docilitas, vel per inuẽtionẽ, & ad hoc ptinet conſideratio, & euſtochia, quę eſt bona cõiecturatio, huius autem pars eſt ſolertia, quæ eſt vera cõiecturatio modi, vt dr in primo poſteriorum. Tertio conſiderandus eſt vſus cognitionis. ſ. ſm q ex cognitis aliquis procedit ad alia cognoſcenda ſiue iudicanda, & hoc pertinet ad rõnem. Rõ autem ad hoc, q recte præcipiat tria debet hre. Primo quidem vt ordinet aliquid ad cõmodum, & ad finem, & hoc pertinet ad prudentiã. Secundo vt attendat circunſtantias negocij, qđ pertinet ad circumſpectionem. Tertio vt vitet impedimenta, qđ ptinet ad cautionem. Partes autẽ ſubiectiuę alicuius virtutis dicuntur ſpẽs eius diuerſæ, & hoc mõ partes prudentię ſunt prudẽtia per quã aliquis regit ſeipſum, & prudentia per quã aliqs regit multitudinẽ, q̃ differunt ſpẽ vt dictum eſt. Iterum prudẽtia, quæ eſt multitudinis regitiua ſubdiuiditur ſm diuerſas ſpecies multitudinis. Eſt autem multitudo adunata, & ordinata ad aliquod ſpeciale negocium, ut exercitus congregatus ad pugnandũ cuius regitiua eſt prudentia militaris. Quædam vero eſt multitudo ad totam vitam, ſicut multitudo totius domus vel familiæ cuius regitiua eſt prudentia yconomica. Et eſt multitudo vnius ciuitatis vel regni, cuius quidem directiua eſt in principe regnatiua, in ſubditis autem politica ſimpliciter dicta. Partes autem potentionales alicuius virtutis ſunt virtutes adiunctæ, quæ ordinantur ad aliquos ſecundarios actus vel materias quaſi non habentes æquam potentiã principali virtuti, & ſm hoc ponuntur partes prudentiæ euboulia, quæ eſt circa conſilium, & ſyneſis q̃ eſt circa iudicium particularium operabilium, & gnomyn, q̃ eſt circa eorum in quibus oportet quãq; a cõi lege recedere. Prudentia verò eſt circa principalem actum, qui eſt præcipere.

De partibus integralibus prudentiæ. *Diſt.* XXXVII.

DEinde conſiderandum eſt de partibus prudẽtiæ quaſi integralibus. Et circa hoc conſideranda ſunt vndecim. Primo de ſtudioſitate. Secundo de docilitate. Tertio de cõſideratione. Quarto de memoria. Quinto de intellectu vel intelligentia. Sexto de ſolertia. Septimo de ratione. Octauo de prouidentia. Nono de circumſpectione. Decimo de cautione. Vndecimo de ſollicitudine vel vigilantia. Circa primum. ſ. de ſtudioſitate ſciendum, q qui vult eſſe prudens, neceſſe eſt, q ſit ſtudioſus, & diligens circa inquiſitionem veritatis, & ad hoc vehementer debet animum ſuum applicare. Eſt enim ſtudium vehemens applicatio animi ad aliquid agendum. Vnde qui deſiderat eſſe prudens debet orando, legendo, ſtudendo, & audiendo, inquirere veritatem. Prouer. 1. Inclina cor tuum ad cognoſcendam prudẽtiam. Si. n. ſapientiam inuocaueris, & inclinaueris cor tuũ prudẽtiæ, ſi quæſieris eã quaſi pecuniã. & quaſi theſauros effoderis eã, tũ intelliges timorẽ dñi, &c. Sic Salomon inuenit ſapientiã, ſicut dicit Eccle. 2. Magnus effectus ſum, & præceſſi ſapientia oẽs, qui fuerunt ante me, dediq; cor meũ vt ſcirẽ prudentiã atq; doctrinã. Sen. in li. de quatuor virtutibus de prudentia loquens ait. Nõ ſemper in actu ſis, ſed interdum animo tuo requiẽ dato, & requies ipſa plena ſit ſapientiæ ſtudijs, & cogitatonibus bonis. Prudens. n. nunquam ocio marcet. Infra. Illud quære quod potes inuenire, id diſce, quod potes ſcire. Modum autem ſtudendi docet epiſtola ſecũda ad Lucillum. Illud vide ne lectio habeat aliquid vagum, & inſtabile, certis ingenijs immorari, & nutriri oportet, ſi velis aliquid trahere, qđ in animo fideliter ſedeat. Nuſquã eſt qui vbiq; eſt. Vitã in peregrinatione agentibus hoc euenit, ut multa hoſpitia habeant, nullas amicitias: idem accidere neceſſe eſt his, qui nullius ingenio ſe familiariter applicant, ſed oĩa curſim, & pproperantes tranſmittunt. Non prodeſt cibus, nec corpori accedit, qui ſtatim ſumptus egeritur. Nihil æque ſanitatem impedit ſicut remediorum crebra mutatio. Non venit vulnus ad cicatricem in quo medicamenta tentantur. Non coaleſcit planta, quæ cito transfertur. Nihil tã vtile eſt vt in tranſitu proſit. Faſtidientis ſtomachi eſt multa deguſtare, q̃ vbi varia ſunt & diuerſa inquinant, & non alunt. Cũ multa percurreris, vnum decerpe, quod illo die decoquas. Sunt autem ſex ſtudia deteſtanda ſummopere viro ſtudioſo cauenda, ſtudere volenti circa ſapientiam ſalutarẽ. Primũ eſt ſtudiũ guloſorum, qui nõ inueniũt ſapientiã, ſed amittunt, ſicut dr Prouer. 13. Cui vę, cuius patri vę, cui ſuffoſſio oculorum? nonne his qui morantur in uino, & ſtudent calicibus epotandis? Econtra qui volunt ſapientiã verã acquirere debent non ebrietati, ſed abſtinentiæ, & ſobrietati ſtudere. Sicut Daniel & ſocij eius, quibus dedit Deus ſapientiã, & prudentiã præ cæteris ſapientibus Babylonis, & Salomõ qui abſtraxit a vino carnẽ ſuã ut aĩam ſuã transferret ad ſapientiã. Eccle. 2. dedit Deus ſapientiã, & prudentiã multã nimis. 3. Regum. 3. Secũdum eſt ſtudiũ libidinoſorũ, qui velut porci ſtudent voluptatibus, & inuſitatos luxurię modos adinuenire nituntur, & eos experiri in ſe ac per eos corrũpere cæteros, & corrumpi. Pſalmus. Corrupti ſũt & abominabiles facti ſunt in ſtudijs ſuis. Econtra iuſti ſtudent munditiæ caſtitatis. Prouer. 20. Ex ſtudijs ſuis intelligitur puer, vtrũ recta & munda ſint opera eius. Tertiũ eſt ſtudiũ cupidorũ, ad hoc ſtudium confluunt multi ſtudentes clerici, milites & burgenſes, ſicut oẽs qui concurrunt ad ſcientias lucratiuas, mercationes, & aliis modis innumeris temporalia cõgreganda. Hie. 6. A maiore vſq; ad minorem oẽs auaritiæ ſtudent. Huius ſtudij ſcholares vel magiſtri ſunt oẽs, qui ſtudent rapinis, furtis, fraudibus, exactionibus, & vſuris. Quartũ eſt ſtudium malignãtium, q ſtudent ad nocendum alijs in corpore, rebus vel aĩa. Exemplo dyaboli, cuius totum ſtudium eſt decipere vel nocere. Tale fuit Iudæorũ ſtudiũ contra Chrm, ſicut patet ex multis Euangeliorum exemplis. Et ante Chri aduentum, ſicut dr. Neẽ. 9. Reges noſtri, & principes, ſacerdotes, & patres nri non ſeruauerunt legẽ tuã, &c. Et infra. Non ſeruierunt tibi, nec ſunt reuerſi a ſtudijs ſuis peſſimis. Ideo eiecit eos dñs, & diſperſit, ſicut prædixit eis, Hiere. 44. Non poterit dñs portare vos vltra pp malitiã ſtudiorum veſtrorum. Quintum eſt ſtudium peruerſorum, qui difficile corriguntur. ſ. hæreticorũ, qui nituntur ſcripturas puertere, & hoĩes ſubuertere. Iob. 33. Fabricatores mendacij, & cultores peruerſorum dogmatum. 2. Thim. 2. In nouiſſimis diebus diſcedent quidam a fide, attendentes ſpiritibus erroris, & doctrinis dęmoniorum. Tales ſunt qui ſtudent magicis artibus, & ſuperſticioſis puta Necromãtię, Diuinationibus, Sortilegijs, & hmõi. Econtra iuſti non erroribus, ſed veritati ſtudent. Iuxta illud Prouer. 27. Stude ſapientię fili mi, vt poſſis exprobrãti reſpondere ſermonẽ, ideſt hæretico reſiſtere opponendo, reſpondẽdo, veritatem fidei defendendo. Sextum eſt ſtudium vanitatis, ſicut in figmentis, & fabulis poetarum, in vanis, & curioſis ſcientijs philoſophorum, ſicut multi ſpretis ſacris literis ſtudent in libris gentilium. Contra quos decretorum. diſtin. 37. per totum. Nota quomodo fuit Hierony. flagellatus. ſicut ipſe de ſeipſo teſtatur. Econtra Hieremię. 7. Bonas facite vias veſtras, & ſtudia veſtra, & habitabo vobiſcum. Et idem: 18. Dirigite ſtudia veſtra, &c.

De docilitate.

SEcunda pars prudentiæ eſt docilitas actiuè, ſcilicet & paſſiue. Actiue, quidem vt ſit homo habilis ad competenter & prompte docendum. Paſſiuè verò vt ſit homo habilis, & voluntarius ad diſcendum. Ad prudentiam enim pertinet docilitas paſſiue, quia cum prudentia ſit circa particularia operabilia in quibus ſunt quaſi infinitæ diuerſitates, quæ non poſſunt ſufficienter ab vno homine conſiderari ſine doctrina aliorum, nec per modicum tempus ſciri, ſed per diuturnitatem

temporis

temporis, ideo in his, quę ad prudētiā pertinent maximè indiget homo ab alio erudiri, & pcipue ex ſenibus, qui ſanum intellectū adepti ſunt circa fines operabilium, vñ Philoſophus dicit in 5. Ethi. Oportet attendere expertorum, & ſeniorū, & prudentum in demōſtrabilibus, enunciationibus, & opinionibus nō minus, q̃ in demonſtrationibus. Propter experientiā.n. vident principia. Vñ & Prouer. 4. dr̃. Ne innitaris prudentiæ tuę. Et Eccl. 6. In multitudine presbyterorum.i. ſeniorū prudentiū ſta. & ſapientiæ illorum ex corde coniūgere. Hoc aūt pertinet ad docilitatē, vt aliquis ſit bñ diſciplinæ ſuſceptiuus, & ideo cōuenienter ponitur docilitas pars prudētię. Hæc aūt diuerſitas ſm aptitudinem quidem eſt a natura, ſed ad eius conſummationē plurimum valet humanum ſtudium, dū.ſ. homo ſollicite, frequenter, & reuerenter aīum ſuum applicat documentis maiorū, non negligens ea per ignauiam, nec contēnēs ea per ſuperbiā. Item ad prudentiam pertinet docilitas actiue dicta, quia ad prudētes pertinet eſſe aptos, & habiles ad docendum ſubditos, vt ſint doctores, & rectores idonei. Hanc Salomon præcipue poſtulauit a dño, ſicut legitur. 3. Reg. 3. Dabis ſeruo tuo cor docile, vt poſſim iudicare populum tuum, & diſcernere inter bonum, & malum.

De conſideratione.

TErtia pars prudentiæ eſt conſideratio, de qua dicit Bern. 2. de conſideratione. Conſideratio dici pōt intenſa ad aliquid inueſtigandum cogitatio, vel vehemens intentio animi inueſtigantis verum. Debet aūt vir prudens conſiderationē ſuā conuertere ad Deum, ſeipſum, & pximum. In Deo conſiderare dēt ſummam potentiam, q̃ patet in oī creatione, ſummā ſapientiam in mundi gubernatione, & nuda oīum cognitione, ſūmā miſericordiam in hoīs redemptione, iuſtificatione, & glorificatione. Summam dulcedinem in degūtatione, & glorificatione. Summam æquitatē in malorum punitione. Debet ēt conſiderare futurum iudicium, inferni ſupplicia, & gaudia beatorū. De tribus iſtis vltimis require infra lib. 2. Item cōſideret homo prudens ſeipſum, vt poſt Dei cognitionem veniat in cognitionē ſui, qđ orabat Aug. dicens. Dñe nouerim te nouerim me. qa cognitio ſui poſt cognitionem Dei maxime neceſſaria eſt homini, quia eſt donum ſpūale Dei noſtri. Philoſophus, de cœlo deſcendit nothis olythes.i. cognitio ſui. Multi.n. vt dicit Bern. Multa ſciunt, ſe aūt neſciunt, & quid valet alia ſcire, & ſe ignorare. Bern. de conſideratione in lib. 1. A te tua inchoet conſideratio, ne fruſtra intendas, & extendaris in alia te neglecto. Nam quid proficit tibi ſi totum mundū lucreris teipſum perdens? nā licet omnia miſteria noueris, lata terræ, profundum abyſſi, & alta cęli, ſi te neſcieris eris ſimilis homini ędificanti ſine fundamento, & quicquid extruxeris extra te erit adinſtar congeſti pulueris ventis obnoxium: a te ergo incipiat, & in te finiatur, de quocunque euagatur ad te reuocabis eū cū ſalutis fructu, primus tibi, tu vltimus, vt quicquid non aliquo modo ad ſalutē tuam pertinet reſpuendum. In conſideratione aūt tui debes quatuor attendere. Primo, quid es ſm corporis fragilitatē, & miſeriam. Secūdo, quid es ſm aīæ dignitatē, & gratiā. Tertio, quid es ſm Dei miſericordiā. Quarto, quid es ſm culpę malitiā. Eccl. 18. Quid eſt homo? ſ. ſm corporis fragilitatem, & miſeriā, aut quid gloria eius? ſm aię dignitatem, & gratiam. Quid eſt bonū eius? ſm Dei miſericordiam: aut quid nequam? ſm malitiæ culpā. Ad primū .ſ. quid eſt homo ſm corporalem miſeriam. Rñdet Iob 14. Homo nat⁹ de muliere, breui viuēs tpe, replet multis miſerijs, &c. Bern. 2. lib. de conſid. Cōſideranti tibi, quid ſis, occurret tibi, q es homo nudus, pauper, miſer, & miſerabilis. Quod ſis homo dolens erubeſcens, q nudus plorans, quia natus murmurans, quia ad laborem non ad honorem, natus de muliere, ideo cū reatu: breui viuens tpe, ideo cū metu: repletur multis miſerijs, ideo viuens cū fletu, natus in peccatis corpore fragili, mente ſterili, cum infirmitate corporis, fatuitate mentis, traductione ſordis, additione mortis. Idem in ſermone de paſſione Dñi. In ſordibus generamur, in tenebris cōfouemur, i doloribus parturimur, ante exitum miſeras matres oneramus, in exitu quaſi viperam ſetu eas laceramus, & mirum eſt qūo non ipſi eum ipſis pariter laceramur primum, plorationis vocem damus, vtpote vallē plorationis ingreſſi, recole primordia, attēde media, memorare nouiſſima. Hæc pudorem, illa dolorem afferunt, hæc timorē incutiunt. Cogita ergo vnde venis, & erubeſce vbi es: & ingemiſce: quo vadis, & contremiſce. Item Bern. in lib. meditationū. O aīa pp carnē aliena tibi peccata imputantur, oēs iuſtitię tuæ quaſi pannus menſtruatæ reputantur, pp hanc quaſi nihilum, & inane reputata es, nihil aliud eſt caro cum qua tanta tibi familiaritas, niſi ſpuma caro facta fragili veſtita decore. Sed quid erit cadauer putridum, & fœtidum? eſca vermium, vas ſtercorum: nam quoquo extollatur ſemp caro eſt, etſi conſideres, quid per os, & per aures, & nares cæteroſq; corporis meatus egreditur vilius ſterquilinium non vidiſti, ſi ſingulas carnis miſerias conſidereſ, q̃ ſit onerata peccatis, irretita vitijs, parens concupiſcentijs, corrupta paſſionibus, polluta illuſionibus, prona ſemper ad malū, eā plenam omni confuſione, & ignominia inuenies, & q pp carnē homo vanitati ſimilis factus eſt. Idē ibidē. Attēde hō quid fuiſti ante ortū, quid ſis ab ortu vſque ad occaſum, & qd eris poſt mortem vtique fuiſti, qñ nō erās de vili materia conceptus, vili ſanguine menſtruali nutritus, vili pelle ſecundina p tunica veſtitus, ſic ornat⁹ veniſti ad nos. Idē poſt. Quid ſuperbis puluis, & cinis? cuius conceptus culpa, naſci miſeria, viuere pęna, mori anguſtia. Cur carnem tuā præcioſis impinguas, & ornas, quā poſt paucos dies deuoraturi ſunt vermes? & aīam non curas, q̃ cito Deo, & angelis præſentāda eſt? cur carnem pponis? ancillā dñæ ri, & dñam ancillari, magna abuſio eſt. Secundo in conſideratione tui debes attendere qd es ſm aię dignitatē, q̃ qui attenderet non eā vilipenderet. Hanc.n. Deus ſup oēs creaturas nobilitauit, & dignificauit, qa eam cū maiori deliberatione creauit, imagina ſua illuſtrauit, ſiītudine decorauit, & ne euaneſceret in ſuperbiam limo corporis viliſſimo eam copulauit. Hanc ēt virtute ornauit. ſ. iuſtitia naturali, & immortalitate ſm ſuā primam conditionem. Huic ēt donauit libertatis arbitrium, rōnis faſtigium, inferiorum dñium, intellectus diſciplinam, diſcernendi ſcientiā, legis naturalis, & ſcriptā peritia, ſpūſſancti gr̃am, angelorū cuſtodiā. Hanc elegit ſibi beata Trinitas in habitaculū, filius Dei deſponſauit ſibi in matrimoniū, Spūſſanctus conſecrauit ſibi templum. Pro hac deniq; filius Dei in mundū venit, carnem paſſibilem accepit, mala mundi ſuſtinuit, documenta Euāgelica propoſuit, ſacra inſtituit, ſctītatis exempla exhibuit, mirabilia opera oſtdit. Pro hac redimenda ſanguinē ſuū effudit, pro hac viuificanda mortem pertulit, pro hac liberanda ad inferos deſcendit, p hac ſpe confortanda humanitatem a ſe aſſumptā reſuſcitauit, & glorificauit, pro hac illuminanda, & docenda ſpiritum ſanctū miſit, p hac reuocanda ab erroribus, & prouocanda ad fidei veritatem diſcipulos per mundum diſperſit, p hac exaltanda, & hæreditanda cœlos aſcendit, & regnū æternæ beatitudinis præparauit. Hæc qui attendit merito non eā vilipēdit, nec pro vili peccati commertio eā venalē diabolo exponit. Horum multa notantur Eccl. 17. Deus de terra creauit hoīem, ſm imaginem ſuam fecit illum. Et cætera multa ſequunt in qbus aīæ dignitas ſm creationem denotatur, & ſm gratiam multiplicem ei a Deo exhibitam. De hac dignitate Bern. in lib. Meditationum. O aīa inſignita Dei imagine, decorata ſimilitudine, deſponſata fide, dotata ſpū, redempta ſanguine, deputata cum angelis, particeps beatitudinis, hæres bonitatis, rationis particeps, quid tibi cum carne? Et poſt multa. Totus ſiquidē mundus iſte ad vnius aīę precium æſtimari non pōt, pro qua Chriſti ſanguis effuſus eſt, & quæ niſi Chriſti ſanguine redimi non potuit. Tertio in conſideratione ſui debet homo conſiderare quid ſit ſm culpam, vel eius malitiam. Eſt.n. pantheon omnium dęmoniorū, vt in pluribus. Vt Babylon facta habitatio oīum dęmoniorū, & cuſtodia oīs ſpiritus immundi, & volucris immundę, & odibilis ſentina ſordiū, & receptaculū, & habitaculū oīum vitiorū. Bern. in ſermone de dedicatione. Cogitans de aīa mea iuxta rēi veritatē intueor nihil verius de ea ſentire poſſum, q̃ q ad nihilū ſit redacta. Quid.n. neceſſe eſt ſingulas eius miſerias recitare, q̃ ſit onerata peccatis, confuſa tenebris, irretita illecebris, parens cōcupiſcentijs, obnoxia paſſionibus, impleta illuſionibus, prona ſēper in malum, & in vitium cadere proclinis, confuſione, & ignominia plena. Patet ergo, q ſm culpam hō vanitati ſimilis eſt factus, & ad nihilum redactus. Quarta conſideratio ſui eſt conſiderare quid eſt hō ſm Dei miſericordiā. Bern. in eodē ſermone. O pr̃ miſericordiarū, qd eſt hō, qa magnificas eū. O miſerorū pr̃, qd apponis, & erga quos apponis cor tuū? ſcio vbi eſt theſaurus tuus ibi eſt & cor tuū, nihil tum in iudicio veritatis tuæ, qa oēs gentes quaſi non ſint, ſic ſunt aū te, quaſi nihilū, & inane reputatę ſunt in iudicio tuæ veritatis, ſed non affectu tuæ pietatis. Quid eſt hō, qa magnificas eū? magnus vtique, ſed apud eū a quo magnificatur: qūo non magnus eſt apud eū cui tāta cura eſt de eo? Itē. Vide q̃ magnificati ſumus p qbus tam ſollicita ſit tanta maieſtas, vt apponat erga nos cor ſuū: mittit.n. nobis filiū ſuū, immittit in nobis ſpm̃ ſuum, pmittit nobis vultū ſuū, mittit nobis angelos ſuos. Oēs.n. ſunt adminiſtratorij ſpūs ad miniſteriū miſſi pp eos, q hæreditatē capiunt ſalutis. Prudētis ēt eſt conſiderare ſermones ſuos ne temere qd loquat, ne plus, aut minus, aut nociuū verbū ſibi, vel alijs loquat. Sed iuxta verbū Senecę, primus veniat ſermo ad limā rōnis, & conſiderationis, q̃ ad linguā pnunciationis, qa vt dr̃ Prouer. 13. Qui cuſtodit os ſuū ab indebita, & incauta locutione, cuſtodit aīam ſuā, q aūt inconſideratus eſt ad loquendū ſentiet mala Prouer. 10. In multiloquio non deeſt peccatū, q aūt moderat labia ſua prudētiſſimus

tiſſimus, eſt & 17. eiuſdē. Qui moderatꝰ ſermones ſuos doctus, & prudens eſt. Itē prudentis eſt conſiderare actus ſuos, vt de malis actibus ſuis pęniteat, & vt eos in poſterū cōmittere timeat, & caueat, & vt actus ſuos conſideratione pueniat, & in Deū, & ad eū ordine dirigat, & diſponat, & ſm eius bñplacitum oēs actus ſuos cōponat, vt in oībus vijs ſuis palpebræ conſiderationis pcedant greſſus operationis. Ad hoc facit, qđ dicit Bern. 1. lib. de conſide. Si q viuis, q ſapis totū das actioni cōſiderationi nihil, laudo te? in hoc non laudo. Certe nec ipſi actioni expedit conſideratione non pueniri. Et primum quidē ipſam mentē de qua orit purificat conſideratio, deinde dirigit affectus, corrigit exceſſus, cōponit mores, vitā honeſtat. ordinat confuſa, hyantia tegit, ſparſa colligit, ſecreta rimaꝰ, vera inueſtigat, veriſimilia examinat, ficta & fucata explorat, agenda pordinat, acta recogitat, vt nihil in mēte reſideat incorrectū, vel correctione egēs. Hæc eſt, quæ in pſperis aduerſa præſentit, & aduerſa quaſi non ſentit, quorū alterū eſt prudentiæ, alterū fortitudinis. Hæc inter voluptates media qđ arbitra ſedens vtrunq; certis terminat formam ex eis virtutē quā tpantiā vocant ad iuſtitiā exhibendū, quę eſt vna de quatuor: neceſſe eſt de conſideratione mētē puenire, vt ſe formet in ea. Se. n. neceſſe eſt, vt prius cogitet, vt ex ſe normam ducat iuſtitię, ne factura ſit alij, qđ non vult negari ſibi fieri. Triplex aūt cōſideratio, vt dicit Bern. in li. 3. de conſideratione debet puenire oēm actionem noſtrā. Aīt. n. ibi ſpūalis, q oīa iudicat, & a nemine iudicaꝰ, oē opus ſuū trina conſideratione puenit an liceat, an deceat, an expediat. Nā & ſi cōſtat in chriſtiana vtiq; Philoſophia non decere, niſi qđ licet, non expedire niſi qđ decet, licet non continuē, tū oē, qđ licet decere aut expedire conueniens erit, aut q̄uo non indecōs erit voluntate p lege vti, ptātom exercere, negligere rōnem, non eſt tā electi, q̄ deiecti animi, & quaſi rōnis inexpertis nō p rōnem, ſed libitu agere, non iudicio agi, ſed appetitu. Tertio dēt vir prudens conſiderare, quæ ſunt pximi, videlicet pfectus, & defectus. Profectus conſiderat vir prudens, vt ex eis proficiat, & ſuos eos faciat eis congaudendo, promouendo, fouendo, tuendo, & exēplum in eis accipiendo. Sicut legimus feciſſe B. Iohannē Euangeliſtam 2. Ioh. 1. Gauiſus ſum valde, qa inueni de filijs tuis ambulantes in charitate. Et 3. eiuſdem. Maiorē horum non habeo grām, q̄ vt audiā filios meos ambulare in veritate. Sicut & legimus feciſſe Paulū. Phil. 4. Gaudiū meū, & corona mea ſic ſtate in dño chariſſimi. Qui bonis, & de bonis proximi gaudet coronam ſibi acquirit de eis, & ſic ea ſua facit. Itē nſa debemus bona pximi facere non ſolum ea diligendo, ſed nobis eorū exēpla incorporādo, vt bona apis, mel de floribus colligendo, & fauum ſibi conficiendo. Sic B. Antonius legitur feciſſe in initio cōuerſionis ſuę, viſitans habitacula fratrū in ſingulorū profectibus proficiebat, & ſingulorū gratias hauriebat, iſtius humilitatē, illius patiētiā, alterius manſuetudinem, & ſic de alijs. Debemus etiam defectus pęnæ, & culpæ proximi conſiderare ſubueniendo, cōpatiēdo, & de miſerijs, & peccatis aliorum noſtrum bonum facere.

De memoria. Diſt. XXXVIII.

QVarta pars prudentiæ eſt memoria. Eſt aūt memoria reſpectu præteritorum ſicut intelligentia reſpectu præſentium. Ad memoriam præteritorū habēdā hortatur nos ſapiens. Eccl. 41. Memento, quæ ante te fuerunt. Memoriæ viuūt mortua, & ſunt quaſi præſentia. Illa pars vitæ noſtræ, quæ pterijt memoriæ manet, ſine hac quaſi mortua eſt. Iuxta illud Senecę. Qui nihil de præterito cogitat vitā perdidit: memoria eſt theſaurus oīum cognoſcibilium in quo veritas ſeruatur, q̄ ratio inueſtigans cepit memoria fideliter retinet, & cuſtodit. Aīus obliuioſus eſt quaſi locus in quo qcqd repoſitum fuerit moriꝰ. Greg. 1. mor. Cibus mentis ſermo Dei eſt, quaſi cibus acceptus languente ſtomacho reijcitꝰ, ſi ſermo in vētre memoriæ nō retinetur. Quiſquis alimenta non retinet, huius pfecto vita deſperaꝰ. Sciendum aūt, q laudabilis eſt memoria quorūdā reſpectu Dei, & quorūdā reſpectu ſui, & quorundā reſpectu pximi. Multum laudabilis eſt memoria reſpectu Dei q̄t eſt ad quatuor. Laudabilis immo neceſſaria eſt memoria diuinorū beneficiorū ad regratiandū, mandatorum ad exequendū diuinæ iuſtitiæ cōtra pſumptionē, & diuinæ clementiæ contra deſperationē. Laudabilis inquam eſt memoria diuinorum bñficiorum, vtpote creationis. Deut. 32. Nunquid non ipſe eſt pater tuus, q poſſedit, & fecit, & creauit te, memento dierum antiquorum, &c. Eccle. 12. memento creatoris tui, &c. Item bñficij redemptionis. Pſa. Renuit cōſolari aīa mea, memor fui Dei, & delectatus ſum, & exercitatus ſum, & defecit ſpūs meus. Ad hanc memoriam habēdā monet ipſe Dñs Tren. 3. Recordare paupertatis meæ, & tranſgreſſionis, & abſinthij, & fellis. Et rñdet aīa deuota. Memoria memor ero, & tabeſcet ī me aīa mea. Bern. Sup oīa te mihi reddit amabilem bone Ieſu, calix quē bibiſti, &c. Sequitur, Memor ero q̄diu vixero laborum, quos pertuliſti in prædicando, fatigationum in diſcurrēdo, tentationū in ieiunando, vigiliarū in orādo, lachrimarū in cōpatiendo. Recordabor, ēt dolorū tuorū, cōuitiorū, ſputorū, colaphorū, ſubſannationū, exprobrationū, clauorum horumq; ſimiliū, quæ per te, & ſuper te abundantius tranſierunt. Alioquin exquiretur a me ſanguis iuſtus, q effuſus eſt ſup terrā, ſi ingratus fuero tantæ charitati. Ad hanc memoriā iugiꝰ in cordibus nrīs habendā inſtituit Dñs ſacrm altaris quotidie celebrandā, ſicut dr Math. 26. Hoc facite in meā cōmemoratione. Iō Eccl. 29. Fideiuſſoris tui ne obliuiſcaris. Dedit. n. p te aīam ſuam. Bern. ad fratres de monte Dei. Scit, q ſeruū Dei hēt q̄tum chriſtianæ fidei expediat, q̄tū ſeruū Dei ſeruū redēptionis vna ſaltem diei hora paſſionis ipſius ac redēptionis colligere bñficia ad fruēdū. Conſiderare debemus, q ēt bruta aīalia beneficiorum memoriā retinent acceptorū. De hoc require infra gratitudo. Secundo laudabilis eſt memoria mandatorum Dei ad exequendū Pſ. Memores ſunt mandatorum eius ad faciendum ea. Deut. 6. Erunt quæ ego præcipio tibi hodie in corde tuo, & narrabis ea filijs tuis, & meditaberis in eis &c. Numeri 15. Dices filijs Iſrael, vt faciant fimbrias p quatuor angulos palliorum, ponentes vittas iacinctinas, quas cū viderit recordenꝰ oīum mandatorū Dei. Eccl. 3. Quæ pcepit tibi Deus cogita illa, ſemper. Tertio laudabilis eſt memoria diuinæ iuſtitiæ cōtra ipſum peccatorē. Pſ. Dñe memorabor iuſtitiæ tuæ ſolius. Idem. Oīa iuditia eius in conſpectu meo. Sequiꝰ. Et ero immaculatus cū eo. Memento, q̄ diſtricte puniuit peccatum angelorū in cœlo peccantium, primi hoīs peccantis in Paradiſo terreſtri, & tunc puniuit, & adhuc quotidie punit in nobis. Mundum deleuit diluuio, Sodomitas ignis, & ſulphuris exterminio, Aegyptū diuerſis plagis flagellans, tandē regē, & totū eius exercitū deſtruxit naufragio, filios Iſrael pluries in deſerto, & in terra promiſſionis, & extra fame, peſtæ morte, & gladio. In diuerſis mūdi partibus vrbes ſubuertit regna tranſtulit, nationes exterminando deſtruxit. Cæterum q̄ta quotidie nō ceſſet exercere iudicia, qs enarrare ſufficiat. Pſ. Memor fui iudiciorū tuorum a ſæculo Dñe, & conſolatus ſum. Sed vñ tibi cōſolationis occaſio, qa pfecto, quædā ſunt iudicia ad correctionē, quædā ad punitionē, & q̄dam ad augmentum, & cumulū meritorum. Itē qa memorando Dei iudicia timet homo, & pcauet a pctō, & punit in ſe peccata pterita ne puniaꝰ æternaliter in futuro, & ſtimulaꝰ ad bonū, & ſic extremū iudiciū pueniens non dānaꝰ. Itē iuſtus hō meditando Dei iudicia cognoſcit eius iuſtitiā, cui volūtatē ſuā conformare conaꝰ, & ideo conſolaꝰ, & gaudet, iuxta illud. Pſ. Lætabitur iuſtus cū viderit vindictā, &c. Quarto laudabilis eſt memoria diuinæ clementiæ contra deſperationē. Qui. n. ſolius ſeueritatis, & iuſtitiæ memor eſſet, & miſericordiam non attenderet, occaſionē deſperationis haberet. Ideo Eccl. 51. Memoratus ſum miſericordiæ tuæ Dñe &c. De miſericordia Dei require infra in loco proprio. Et infra de ſpe. Etiā require lib. 3. in diſt. de deſperatione. Cæterum laudabilis, & multū vtilis eſt memoria reſpectu ſui, & rerū pertinentiū ad ſeipſum. Primo nanque non ſolū vtilis, immo neceſſaria eſt memoria peccatorū. Pſ. Cogitabo p peccato meo Iſa. 38. Recogitabo tibi oēs annos &c. Et Apoc. 2. Memor eſto vnde excideris &c. Require infra de pęnitētia li. 3. Secundo laudabilis eſt memoria votorū, & oīum bonorū conceptuū dño promiſſorū 2. Eſdrę. 4. Memor eſto voti, qđ promiſiſti ędificare Ieruſalē &c. Tertio laudabilis eſt memoria eorū, q quis ſtuduit, vel audiuit, vel inſpirante Dño cogitauit. Seneca. Certis ingenijs immorari, & innutriri oportet ſi velis aliquid trahere, qđ in aīo fideliter ſedeat. Idē. Cū multa percurreris, vnū excerpe, qđ illa die decoquas. Item Bern. ad fratres de monte Dei. Non tātumō agendū, vt cū aliqua, vel ſine grandi nauſea dies tranſigaꝰ, ſed ēt de peracta dieta ad pfectū mentis aliquid in conſcīa reſideat, aliquid quotidie in theſauros cordis congeraꝰ. Idē in eodē. De quotidiana lectione, aliquid in vētre memoriæ dimittendum eſt, qđ fidelius digeraꝰ, & ſurſum reuocatū crebrius ruminetꝰ, qđ pposito conueniat, qđ intentioni pficiat, qđ detineat aīum, vt aliena cogitare nō libeat. Sed qa tantū eſt pp memoriæ confidētiā nihil ſcripto cōmendare, qa vt ait Seneca. In memoriā primo ſenectus incurrit, iō defectū memoriæ dēt ſupplere ſcriptura. Eccl. 38. Sapiētiā ſcribe in tpe vanitatis. vt dñs ſcripſit decalogū lapideis tabulis Iudęis. Exo. 32. & 34. Sunt reprehenſibiles, q nihil ponunt in memoria, ſed tm̄ in ſcripto. Pittagoras. Caue ne armariū doctius, q̄ pectus feras. Seneca. Diſtrahit librorū multitudo, itaq; cū legere non poſſis q̄tū habueris, ſatis eſt hēre q̄tū legas. Quarto vtilis eſt memoria pteritæ pſperitatis in aduerſitate. Et econuerſo. Eccl. 18. Memēto paupertatis in die abundantiæ. Itē Eccl. 11. In die malorum ne immemor ſis bonorū, & in die bonorū ne immemor ſis malorum, ſicut monebat Mardocheus Heſter. Memor eſto dierum humi-

humilitatis tuæ q̃ñ nutrita ſis in manu mea. Sicut ēt dr̃ feciſſe q̃dã diues hõ Pariſius, q cũ de maxima paupertate ad magnas diuitias deueniſſet, p magno theſauro cuſtodiens diſcũ in quo paupertatis ſuæ tpe carnes de macello deportare ſolebat ad domos ementiũ, in magnis feſtis, & conuiuijs faciebat in cõſpectu ſuo poni in Speculum, & memoriã pteritæ paupertatis. Quinto tpe afflictionis, & deſolationis vtilis eſt memoria bonorũ, q̃ facit hõ ne cadat in deſperationẽ. Sicut feciſſet legit Iob. 31. p totũ. Vel ad diuinæ miſericordiæ implorationẽ ſicut fecit Ezechias. Iſa. 37. & 4. Reg. 20. Memento q̃ſo q̃ñ ambulauerim coram te in veritate, & in corde pfecto &c. Vel ad aliorũ ædificationem. Sicut legit Apoſt. 2. Cor. 11. In quo q̃s audet, in inſipiẽtia dico audeo, & ego, Hebræi ſunt, & ego, & cætera multa. Sexto vtilis eſt memoria nouiſſimorũ. Eccl. 7. In oĩb⁹ operibus tuis memorare nouiſſima tua, & in æternũ non peccabis. Deniq; laudabilis eſt memoria multorũ reſpectu pximi. Primo memores eſſe dẽmus miſerorũ ad miſerẽdũ, ſicut rogabat Ioſeph Pincernã. Gen. 44. Memento mei dũ bñ tibi fuerit. Et latro Euãgelicus. Lucæ 24. Memẽto mei dñ veneris in regnũ tuũ. Secũdo memores eſſe debemus defunctorũ ad ſuccurrẽdũ, ſicut petit mortuus a viuente. Eccl. 38. memor eſto iudicij mei, ſic .n. erit & tuum, & 2. Reg. 1. Conſidera Iſrael p his, qui mortui ſunt. Tertio memores eſſe debemus virorũ illuſtrium, ad imitandũ, ſicut nobilibus pueris replicatur nobilitas parentum, & pbitas, vt honeſte, & fortiter agant, aliorum largitas, aliorum benignitas, pietas, & cætera hmõi, vt mores eorũ commendabiles imitent. Vñ Dñs improperauit Iudæis Abrahæ ſctĩtatẽ. Ioh. 8. Si filij Abrahæ eſtis, opera Abrahæ facite, & Iſa. 51. Attende ad petram ex qua exciſi eſtis. Et poſt. Attendite ad Abrahã patrẽ veſtrũ. Itẽ ait q̃dã ſapiens: nobilitatis ad hoc tñ memineris, vt claritatem generis morum nobilitate tranſcendas, & cũ nobilitate corporis aĩ nobilitate pficias. Multomagis igit ſctĩtatẽ virorũ ſpũalium imitari debemus tã in ſancte cõuerſando, q̃ aduerſa huius mũdi viriliter ſuſtinendo 1. Mach. 4. Mementote operum patrũ veſtrorũ, q̃ fecerunt in generationibus ſuis, & accipietis gloriã magnã, & nomen æternum. Ibidẽ. Memores eſtote q̃ñ ſalui facti ſunt pres veſtri. Greg. Si facta pcedentiũ conſideremus, nõ erũt grauia, q̃ toleramus. Ioh. 15. Mementote ſermonis mei: non eſt ſeruus maior dño ſuo, ſi me perſecuti ſunt, & vos pſequentur. Quãto memorari debemus ruinas debiliũ ad euitandũ. i. eorũ, qui in bello ſpũali. i. in tentatione corruerunt, ſicut Adã, Moyſes, & Aaron, Dauid, & Salomon, & ēt princeps Apoſtolorũ Petrus, vt nullus de ſua bonitate confidat. Hiero. Nunq̃ in pterita caſtitate confidas, q̃a nec Dauid ſanctior, nec Salomone ſapientior, nec Sanſone fortior, nec Petro feruentior eſſe potes. Memẽto ſemp, q paradiſi colonũ mulier de ſua poſſeſſione deiecerit. Ideo dr̃ Ioh. 41. Memento belli, & vltra non addas loqui. ſ. verba iactantiæ, vel verba confidentiæ ſanctitatis.

De intelligentia.

QVinta pars prudentiæ eſt intellectus ſiue intelligẽtia. Sed aduertendũ, q intellectus non ponitur hic p potẽtia intellectiua, ſed put importat q̃dã rectã æſtimationẽ alicuius extremi principij, qd̃ accipit, vt p ſe notũ, ſicut prima principia demonſtrationũ intelligere dicimur. Oĩs aũt deductio rõnis, pcedit ab aliquibus, q̃ accipitur, vt prima. Vñ oportet, q oĩs pceſſus rõnis ab aliquo ĩtellectu pcedat. Quia igit prudẽtia eſt recta rõ agibiliũ, iõ neceſſe eſt, q totus pceſſus prudentiæ ab intellectu deriuet, & pp hoc intellectus ponitur pars prudẽtiæ. Hic aũt ĩtellectus reſpectũ habet ad pſentia, q̃ ordinat ſicut memoria reſpicit pterita, & puidẽtia futura. Vñ Seneca. Si prudẽs eſt aĩus tuus, tribus tpibus diſpẽſet, pſentia ordina. futura puide. pterita recordare. Tullius. Intelligentia eſt p q̃ aĩus pſpicit ea quæ ſunt, vir prudens, & intelligens ex apertis obſcura æſtimat, ex paruis magna, ex proximis remota, ex partibus tota. Seneca. Prudens nunq̃ ocio marcet. Aliqñ aĩum remiſſum habet, nunq̃ ſolutum, accelerat tarda, prolixa expedit, dura mollit, ardua exequat. Sic. n. quid qua via aggredi debeat, & cito ſingula, & diſtincte videt. Idẽ. Quiſquis prudentiã ſequi deſideras, tunc per rõnem recte viues, ſi oĩa prius æſtimes, & ppenſes, & dignitatẽ rebus non ex opinione multorum, ſed ex earũ natura cõſtituas: nã ſcire debes, q̃ vĩr bona eſſe, & non ſunt, & q̃ non vĩr bona eſſe, & ſunt. Quæcunq; aũt ex rebus tranſitorijs poſſides, nõ memineris, nec magni æſtimes, qd̃ caducũ ẽ, nec apud te, q̃ hẽs tanq̃ aliena ſeruabis, ſed pro te tanq̃ tua, & diſpenſes, & vtaris. Si prudentiam amplecteris vbique idẽ eris, ac prout rerum, & temporum varietas exigit, ita te accõmodes tpi. Nec te in aliquibus mutes, ſed potius aptes, ſicut manus, quæ eadẽ eſt, & cũ in palmum extẽditur, & cũ in pugnã aſtringitur. Ad hãc partẽ prudẽtiæ. ſ. intelligentiam hortatur Pſal. dicens. Et nunc reges intelligite, erudimini, qui iudicatis terram, ſeruite domino in timore, &c. ſed heu, quia homo cum in honore eſſet non intellexit, comparatus eſt iumentis, &c.

De ſolertia.

SExta pars prudentiæ eſt ſolertia. Circa q̃ ſciendum eſt, q prudentiæ eſt rectã exiſtimationem hẽre de operandis. Recta aũt exiſtimatio ſiue opinio acquirit in operatiuis ſicut in ſpeculatiuis dupliciter. Vno mõ qui ſẽ per ſe inueniẽdo. Alio modo ab alio addiſcendo, ſicut aũt docilitas ad hoc ptinet, vt homo bñ ſe hẽat in acquirendo rectã opinionẽ ab alio, ita ſolertia ad hoc ptinet, vt hõ ſe hẽat in acquirendo rectã exiſtimationem p ſeipſum. Ita tñ vt ſolertia accipiat p Euſtochia cuius eſt pars, nã Euſtochia eſt bñ coniecturatiua de quibuſcunque. Solertia aũt eſt facilis, & prõpta coniecturatio circa inuentionẽ medij, vt dr̃ in primo poſteriorũ. Tñ ille Philoſophus, qui ponit ſolertiã partem prudentiæ accipit eam cõiter pro omni Euſtochia. Vnde dicit, q ſolertia eſt habitus, qui prouenit ex repentino inueniens, qd̃ conuenit, puta cũ aliquis videns aliquos prius inimicos poſtmodum ſibi factos amicos coniecturat ex hoc inimicos eſſe factos eiuſdem, & huiuſmodi.

De ratione.

SEptima pars prudentiæ eſt rõ. Ad cuius euidentiã ſciendum eſt, q rõ non ponit hic pro ipſa potentia rõnis, ſed pro bono vſu eius. Opus. n. prudẽtis eſt eſſe bñ conſiliatũ, vt dr̃ in 6. Ethi. Conſiliũ aũt inquiſitiũ q̃dã eſt ex quibuſdã ad alia procedens, hoc aũt vr̃ eſſe opus rõnis. Vñ ad prudentiã neceſſariũ eſt, q hõ ſit bñ rõcinatiuus: & q̃a ea, q̃ exigunt ad perfectionẽ prudentiæ dñr exigitiuę, vel quaſi integrales partes prudentię. Inde eſt, q rõ inter partes prudẽtiæ connumerari dẽt. Licet autẽ intellectus, & rõ non ſint diuerſæ potentię eſſentialiter, tñ denominant a diuerſis actibus. Nomen. n. intellectus ſumitur ab intima penetratione veritatis, nomẽ aũt rõnis ab inquiſitione, & diſcurſu. Et iõ vtrũq; ẽ pars prudẽtiæ ſicut ex pdictis apparet.

De prouidentia. Diſt. XXXIX.

OCtaua pars prudentiæ eſt prouidentia. Circa qd̃ ſciendũ eſt, q prouidẽtia proprie eſt circa ea, q̃ ſunt ad finẽ, & hoc ad eius offm̃ proprie pertinet, vt ad finẽ debite ordinent, & q̃uis aliqua neceſſaria ſint pp finem, q̃ ſubijciuntur diuinæ prouidentię, humanæ tñ prudentiæ non ſubijciunt niſi contingentia operabilia, q̃ p hoĩem pñt fieri pp finẽ. Præterita aũt in neceſſitatẽ quandã tranſeunt, quia impoſſibile eſt non eſſe, qd̃ factũ eſt, ſimiliter ēt & pñtia inquantũ hmõi neceſſitatẽ quandã hñt, neceſſe eſt. n. ſortẽ ſedere dũ ſedet. Vñ conſequens eſt, q contingentia futura ſm q ſunt p hoĩem in finẽ humanæ vitæ ordinabilia pertineant ad prudẽtiã, vtrunq; aũt horum importatur in noĩe prouidentiæ. Importat. n. prouidẽtia reſpectũ quẽdã alicuius diſtantis ad qd̃ ea, q̃ in præſenti occurrunt ordinãda ſunt. Vñ prouidentia eſt pars prudentiæ, immo inter oẽs partes eius eſt principalior, quia oĩa alia, q̃ requirũtur ad prudẽtiã ad hoc neceſſaria ſunt, vt aliquid recte ordinet in finẽ. Qñcunque. n. multa requirunt ad vnũ, neceſſe eſt vnũ eſſe principale ad qd̃ oĩa ordinant, & in quolibet toto neceſſe eſt eſſe vnã partem principalẽ formalẽ, & pdominantẽ a qua totũ vnitatẽ habeat. Vñ & nomen prudentiæ ſumitur a prouidentia tanq̃ a principaliori ſui parte. Dr̃. n. prudens quaſi porro, vel procul vidẽs. Sicut Iſido. dicit in li. Ethy. Similiter, & prouidens. Eſt aũt prouidentia multum vtilis, immo neceſſaria. Primo, quia dẽt homo conſiderare futura pericula, vt ea prouideat, & caueat, vel ad ea toleranda ſi oportet tolerare ſe muniat. Eccl. 41. Memẽto, q̃ ſuperuentura ſunt tibi. Grego. Minus lædunt iacula, q̃ puident, & nos tolerabilius mundi mala ſuſcipimus, ſi contra ea p clipeum prouidentiæ communimur. Se. Si prudens eſſe cupis in futura pſpectum intende, & q̃ pñt contingere in aĩo tuo cũcta propone. Nihil tibi ſubitũ ſit, ſed totũ ante proſpiciẽs, nã qui prudẽs eſt non dicit nõ putaui hoc fieri, quia non dubitat, ſed expectat, nõ ſuſpicat, ſed cauet. Cãm cuiuſcunque rei perquire, & cũ initia inueneris exitus cogitabis. Idẽ. Si prudẽs eſſe cupis in futura puide, nam qui nihil de futuro pmeditat in oĩa incautus incidit. Propone in aĩo tuo bona futura, & mala, vt mala tolerare poſſis bona moderari. Secũdo dẽs prouidere futura, vt fraudes videas & caueas. Seneca. Prudens fallere non vult, & falli non põt, quia prouidet fallacias, & vitat. Prouer. 1. Fruſtra iacitur rethe ante oculos pennatorum, quia hoĩes virtutibus pennati proſpiciunt fraudes, & fugiunt. Tertio debes prouidere futura, vt tibi de rõne reddenda ſummo iudici prouideas, & hoc debes facere maxime tu, qui hẽs curam, & regimen aĩarum. Greg. in homil. illa. Simile eſt regnũ cœlorum hoĩ regi, qui voluit rõnẽ ponere cum ſeruis ſuis. Veniet veniet profecto nec longe eſt dies illa, qñ paſtor paſtorum a ſuis ſeruis rõnem exiget, & qui per plãtos mõ ſubditorũ peccata vleiſcitur per ſemetipſum platorum facta cõtemnet. Iõ Abac. 2. dr̃. Contẽplabor, vt videã quid dicat mihi, &

quid

quid rñdeam ad arguentem me? Quarto debet hõ ꝓuidere nouiſſima, vt peccare timeat, & caueat peccatum. Eccl. 7. In oĩbus tuis memorare nouiſſima tua, & in æternum non peccabis. Qui gubernare vult bñ nauẽ ſemper reſidet in parte eius nouiſſima, vt pericula viæ, q̃ ſunt ante ſe p q̃ habet ire prouideat, & caueat ſibi, & alijs quos gubernat, ſic rectores eccleſiarum debent ſtare in conſideratione nouiſſimorum, & ꝓuidere q̃uo euitẽt ſibi, & ſuis nouiſſimorum mala. Sunt aũt iſta nouiſſima mala, q̃ ſæpe meditata timorem in corde hominis generant, & peccati odium, & fugam, mortis exitũ, diſtrictum Dei iudicium inferni ſuppliciũ. Prouer. 8. Timor Dñi odit malum, eiuſdẽ 14. Sapiens timet, vt declinet a malo, & 15. Timore Dñi declinatur a malo. O vtinam prælati ſibi, & ſuis præuiderent. Deut. 32. Vtinam ſaperent, & intelligerent ac nouiſſima prouiderent, ita q̃ a malis recederent. Qualiter aũt horum memoria a malo reuocet, Require libro 2. vbi agitur de morte, & vbi de purgatorio, & vbi de inferno. Quinto debet homo cõſiderare futura, vt oĩum viarum ſuarum, & operationum ſuarum finem attendat, & qđ inde ſequi poſſit, ſiue bonum, ſiue malum ſit, diligenter attendat, & præuideat. Prouer. 14. Aſtutus conſiderat greſſus ſuos. Boetius. Non ſolũ, qđ eſt ante oculos verumẽt rerũ exitus prudentia tuetur. Seneca, de quatuor virtutibus. Non tibi dabis impetus liberos, ſed circũſpicies quo eũdũ eſt, & quouſq;. Idẽ in eodẽ. Prudens oĩa ꝓuidet, accelerat tarda, prolixa impedit, & dura mollit, ardua exæquat. Sicut.n. quid qua via aggredi debeat, & ſingula diſtincte videt. Idem in eodem. Quiſquis prudentiã aſſequi deſideras, tunc per rõnem recte viues ſi oĩa prius æſtimes, & propenſes, & dignitatem rebus non ex multorũ opinione, ſed ex earum natura conſtituas. Sexto debet homo ꝓuidere, & maxime prælatus q̃uo in ſubditis ſuis bona in futurũ prouideat, vt coram Deo, & hoĩbus cõmendabilẽ conuerſationẽ habeat. Ro. 12. Prouidentes bona non tñ corã Deo, ſed ẽt corã hoĩbus, ꝓuidentes.ſ. vt ad honorem Dei, & vtilitatẽ aĩarum veſtrarum, & proximorũ beatã vitã habeatis, bonũ exemplum exhibeatis, bona tẽpalia, & ſpũalia bñ diſpenſeris, ſingulis ꝓut neceſſe, & dignũ eſt diſtribuatis, & q̃ ſunt aĩabus eorũ vtilia eis ꝓuidere ſtudeatis. Septimo futuros rerũ euentus attendere, & tẽpa futura numerare debent maxime ꝓlati ſm ea, q̃ ꝓdicta ſunt a prophetis tã veteris, q̃ noui teſtamenti, & de eis ſubditos ꝓmunire. Gal. 5. Prophetias nolite ſpernere. 2. Pet. 1. Habetis firmiorem propheticum ſermonẽ cui benefacietis attendentes quaſi lucernę lucẽti in caliginoſo loco donec dies eluceſcat &c. Ipſi .n. prophetæ tẽpa futura, & pericula, & ꝓuiderunt, & nunciauerunt, & ꝓdixerunt eorum pericula, vt Apuſt. 1. Thi. 4. In nouiſſimis diebus diſcedent quidam a fide attendentes ſpiritibus erroris, &c. Idem Thi. 3. Hoc autem ſcito, quia in nouiſſimis diebus inſtabũt tẽpa periculoſa, &c. Prophetæ aũt tam veteres, q̃ nouæ legis ſignificati ſunt per nudos numerantes, qui in vrbe Romanã deſcripti ſunt. Legitur in geſtis Romanorum, & in libro Imperatorũ deſcriptio Romanæ vrbis, q̃ tẽpe Tyberij Imperatoris ſub quo Dñs prædicauit, & paſſus fuit, venerunt Romã duo ſapientiſſimi viri Philoſophi Praxidelis, & Pſidia, quos pp ſapientiã ſuã ſibi caros habuit Imperator in palatio ſuo, q̃ Imperatori q̃cq̃d in aure ſuis ſecretarijs diceret ſiue de die, ſiue de nocte, vſque ad vnum verbum repetebãt, q̃ ꝓmiſit ſe daturũ q̃cq̃d peterẽt, qui eius munera reſpuerũt. Sed vnũ memoriale in vrbe fieri petierunt in memoriam ſui, & euẽtuũ futurorũ, vt.ſ. fierent in euidenti loco vrbis duo hoĩes nudi habentes brachia eleuata, & digitos incuruatos, ad modum numerantium, & habentes ante ſe duos caballos nudos ab oĩ ornatu marmoreos, & añ equos mulierem ſerpentibus circundatam, & ante eam concham ad quã non poterat, quis accedere niſi per conchã. Per qđ ſignificabãt, vt ipſi prædixerũt, q̃ veniret Rex potentiſſimus habens equos fortiſſimos contẽnentes ornamentũ mundi, & cõculcantes oẽm terrenã ptãtẽ. Per quos deſignati ſunt Apoſtoli Chriſti, ꝑ hoĩes nudos numerantes futura tẽpa, & euentus, ꝓphetas vtriuſque teſtamenti deſignauerunt, q̃bus oĩs ſcientia ſalutaris nuda, & aperta fuit. Per mulierem circundatã ſerpentibus deſignatã voluerunt Eccleſiam circundatam diuerſis tribulationibus tentationibus, & perſecutionibus. Ad q̃ nullus põt accedere, niſi ablutus in cõcha baptiſmatis fluminis, aut ſanguinis, aut flaminis. Octauo prudens hõ prouidet q̃uo bona vera, & æterna ſibi congreget in futuro ꝓmiorum, congregando ſibi in pñti diuitias meritorum per quæ acquirat ſibi theſauros præmiorũ, iuxta cõſiliũ dñi. Math. 6. Theſaurizate vobis theſauros in cœlo, &c. De hac materia multa habentur exempla, & auctoritates infra 3. lib. de eleemoſyna, q̃ eleemoſyna theſaurizat in cœlo. Bern. Non ſunt condigna, quæ huiꝰ in præſenti patiuntur, aut quicquid ab eis agitur ad præteritam culpam, quæ eis remittitur, & ad futuram gloriam, quæ eis promittitur, & in cœlo reſeruatur.

De circumſpectione. *Diſt.* X L.

BOna pars prudentiæ eſt circumſpectio. Circa quã conſiderãdum eſt, q̃ cum ad prudentiam pertineat recte aliquid ordinare in finẽ, qđ non fit niſi & finis ſit bonus, & id qđ ordinatur ad finem ſit ẽt bonum, & cõueniẽs fini, ſed prudẽtia ſicut dictũ eſt circa ſingularia operabilia eſt in quibus multa occurrunt. Contingit.n. aliqđ ſm ſe conſideratũ eſſe bonũ, & conueniens fini, qđ tñ ex aliquibus concurrentibus reddit̃, vel malum, vel opportunũ ad finẽ, ſicut oſtendere ſigna amoris alicui ſm ſe conſideratũ vr̃ eſſe conueniens ad alliciendũ eius aĩum ad amorẽ. Sed ſi contingat in aĩo illius ſuperbia, vt ſuſpicio adulationis, non erit hoc conueniens ad finẽ, & iõ neceſſaria eſt circumſpectio ad prudentiã, vt.ſ. homo id, qđ ordinatur ad finẽ cõparet ẽt cum alijs, q̃ circunſtant. Sicut.n. ad ꝓudentiã pertinet ꝓſpicere id, qđ eſt per ſe conueniens fini, ita ad circunſpectionẽ pertinet conſiderare an ſit conueniens fini ſm ea, q̃ circunſtant, vtrũ aũt horum habet ſpecialẽ difficultatẽ, & iõ vtrunq; eorum ſeorſum ponitur pars prudentiæ. Sciendum aũt, q̃ eſt multiplex circumſpectio. Eſt.n. q̃dam circũſpectio vitioſa, & q̃dã virtuoſa. Vitioſa quidẽ eſt iudicium vagi cordis, & vani, ſicut patet in illis, qui girouagos habent oculos, & ſunt in moribus incõpoſiti, ſignum.n. eſt incontinentiæ pp qđ dr̃ Eccl. 9. Noli circunſpicere in vicis ciuitatis, nec oberraueris in plateis illius, auerte faciẽ tuam a muliere compta, & ne circunſpicias ſpeciẽ alienã. Propter ſpeciẽ mulieris multi perierunt, & ex hoc concupiſcentia quaſi ignis exardeſcit. Alia eſt circunſpectio virtuoſa, & laudabilis, de qua Seneca dicit. Tunc conſilia ſalubria aduoca, cum tibi alludit vitæ proſperitas, tunc te velut in lubrico retinebis ac ſiſtes, nec tibi dabis impetus liberos, ſed circunſpicies, quo eũdũ ſit & quouſque. Debet aũt hõ prudens circunſpicere ſuperius, & inferius, interius, & exterius, dextrorſum, & ſiniſtrorſum. Superius q̃dẽ ad Deũ videlicet contẽplandũ tanq̃ ſpeculatorẽ oĩa contuentẽ. Sicut dr̃ Prouer. 15. Oculi Dñi contẽplant̃ bonos, & malos, & Iob 13. Obſeruaſti oẽs ſemitas meas, & veſtigia pedũ meorũ conſideraſti. Iõ dicit Boe. Magna vobis indita neceſſitas probitatis dũ oĩa ante oculos agitis iudicis cuncta cernentis. Et Eccl. 14. Beatus vir, qui in ſapientia morabitur, & in iuſtitia meditabitur, & in ſenſu cogitabit circunſpectionem Dei, i. q̃ Deus oĩa circunſpicit Actus.i. ſenſus, geſtus, ac ẽt cogitatus. Vñ cõtra fatuũ, & iniquũ dr̃ Eccl. 23. Quis me videt? tenebrę circumdant me, parietes cooperiunt me, & nemo circũſpicit, quẽ vereor? Se, quit̃. Et non cognouit, q̃ñ oculi Dñi multo lucidiores ſunt ſup ſolẽ circunſpicientes oẽs vias hoĩum, & ꝓfundum abyſſi, & hominum corda intuentes, & Eccl. 7. Eſt q̃ humiliat, & exaltat circunſpector Deus. Sic igitur debemus ſurſum reſpicere, vt timeamus. Itẽ debemus ſurſum reſpicere, videlicet ſupernã patriã, vt appetamus. Gen. 15. Dixit Dñs ad Abrahã, vide a loco tuo quo nunc es, & circunſpice ad Aquilonẽ. Oẽm terrã in qua dormis tibi dabo, & ſemini tuo Baruch. 4. Circũſpice Ieruſalẽ ad Oriẽtem, & vide iucunditatẽ a Deo venientẽ. & eiuſdẽ 5. Exurge Ieruſalẽ circunſpice ad Orientẽ. Secundo circunſpicere debemus inferius, mundi.ſ. prauitatẽ ad aſpernendũ. Et dico inferius, q̃ñ homo iuſtus debet mundum contẽnere, & eum tenendo ſub pedibus conculcare, q̃ñ ſi bñ conſiderat non inuenit in eo niſi cæcitatẽ, ſicut dr̃ Marci. 3. Circunſpiciens Ieſus eos ita contriſtatus eſt ſuper cæcitate cordis eorũ. Item non inuenit pietatẽ. Iſa. 42. Circunſpexi, & non erat auxiliator. Item non inuenit niſi vanitatem, vel potius nihilitatem, ideo cõpellit̃ oculũ intentionis in Deũ conuertere. Sicut bñ ſignatũ eſt Marci. 9. Circunſpicientes neminem viderunt niſi Ieſum tñ, quia poſtq̃ dulcedinem bonitatis eius ſenſerant, & viderant claritatem, oĩa q̃ infra ipſos erãt quaſi nihilũ reputabant. Tertio circunſpicere debemus interius .i. conſcientiã noſtram diſcutere, & omnes eius latebras viſitare, ne forte aliquid in ea lateat, qđ mentem corrodat, & mordeat, & oculos diuinę maieſtatis offendat. In ſignũ huiꝰ quatuor aĩalia deſcribuntur intus eſſe plena oculis. Apoc. 4. & Ezech. 1. Totum corpus plenum erat oculis, videlicet circunſpectionis. Glo. Qualem argumentũ fabulæ poetarũ deſcribunt, quem Iuno ob negligentem ſui cuſtodiã in Pauonem conuertit. Quarto circũſpicere debemus exterius, vt non ſolũ intra nos inſpiciamus conſcientiã, verumetiã omnes actiones, locutiones, & totã conuerſationem extrinſecã, ne quid in facto verbo, geſtu, inceſſu, riſu, & hmõi ſit aliquid vitioſum, vel in conſpectu hominũ reprehenſibile videatur, vñ Ezech. 1. Aĩalia ſancta non ſolũ intus, ſed etiã in circuitu dñr oculis eſſe plena, vnde dr̃ ibi. In circuitu, & intus plena ſunt oculis.ſ. circunſpectionis. Glo. Exemplo alios informant, & in circuitu.i. in conſpectu hoĩum irreprehenſibiles ſunt. Alia Gloſa. Vita ſanctorum ex omni parte circunſpecta eſt plena oculis. Vnde de Anna vxore Thobiæ dr̃. Thob. 10. Exiens circunſpiciebat omnes vias. Anna, quæ interpretatur gratia, vel

reſpon-

reſpo dens ſignat aīam gratioſam, ꝗ conſiderans, ꝙ de oībus fa
ctis verbis, & hmōi, habet coram ſummo iudice rñdere, circun
ſpicit oēs vias. i. oēs ſenſus ſuos, ſermones, & actus. Quinto cir-
cunſpicere debemus a dextris, videlicet ſanctorū vitas, & exem
pla bona conſpicere, vt per ea in ſanctis moribus informemur,
eiſq; in virtuoſis operibus conformemur, vñ Iob 39. dr̄ de Ona
gro p quē vir iuſtus, vel religioſus deſignaṫ. Contēnit multitu-
dinē ciuitatis. i. tumultū, & preſſuram mundi. Fugit, vt effugiat
eius pericula. Et vocē exactoris. i. Diaboli tētatoris. Non audit.
Circunſpicit montes. i. ſanctorū vitā eminentes paſcuæ ſuæ, qa
in his paſcitur, & delectaṫ mens eius. Et virentia quæq;. i. opera
virore virtutum amæna. Perquirit, vt videlicet in eis delecteṫ,
& delectabiliter foueaṫ. Sexto debemus circunſpicere a ſiniſtris
aduerſitatis, qño. ſ. aduerſitatis tpe in mūdo nō inuenimus adiu
torē, ſed q ꝓſperitatis tpe videbanṫ amare fideliter, deficiūt in
aduerſis. Sicut dr̄ in Pſ. Suſtinui, q ſimul contriſtareṫ, & nō fuit,
q conſolareṫ, & non inueni, ſed potius dederunt in eſcā meam
fel, &c. Et Iſa. 63. Circunſpexi, & non erat auxiliator. Iō non in
mundo, ſed in Deo debemus fiduciā nr̄am figere, & eius miſeri
cordiā implorare. Exēplo Iosaphat regis, q dicebat 2. Paral. 20.
Cū ignoremus qd agere debeamus, hoc ſolū habemus reſidui,
vt oculos noſtros ad te dirigamus, & Mat. 9. Circūſpicientes ne
minē viderunt niſi Ieſum tm̄, qa in ipſum ſolū ſpē nr̄am, & in-
tentionē debemus figere, & qa ipſum ſolū fidelē amicū, & adiu
torem piū inuenimus. A ſiniſtris ēt circūſpicientes videmus ho
ſtiū tentationes, & inſidias, vt vitemus, ne mortis gladios, & de-
ceptionū laqueos incurramus. Ad modū auiculæ, ꝗ dum in via
pabulū ſuū quærit vndiq; circunſpicit, & ſe circunuolando cu-
ſtodit. Si vero videat aliqd̄ periculoſū ſtatim euolat, & euadit.
Prouer. 1. Fruſtra iacitur rethe ante oculos pēnatorū. De hoīe
vndiq; obſeſſo, & ex oī parte vidente pericula, & fere de euaſio-
ne periculorū innumerabiliū diffidente, dr̄ Iob 15. Non credit,
ꝙ poſſit reuerti de tenebris ad lucē circunſpectans vndiq; gla-
dium. Et qīa, qui volunt diuites fieri incidunt in tentationē, &
laqueum Diaboli, & in deſideria multa, ꝗ demergūt hoīem in
interitum, & perditionem. 1. Thi. 6. Ideo dr̄ Mar. 10. Circunſpi-
ciens Ieſus diſcipulos ſuos ait, quām difficile, qui pecunias ha-
bent in regnum Dei introibunt.

De cautione.

DEcima pars prudētiæ eſt cautio, de qua dr̄ Eph. 5. Videte
qño caute ambuletis. Illa. n. circa ꝗ hēt eſſe prudentia ſūt
contingentia operabilia in qbus ſicut verū pōt cōmiſceri
falſo, ita ēt malū bono ꝑꝑ multiformitatē hmōi operabiliū, in
qbus bona plerunq; impediunṫ a malis, & mala habent ſpeciē
boni. Et iō neceſſaria eſt cautio ad prudentiā, vt ſic accipianṫ bo
na, ꝙ viteṅṫ mala. Eſt igitur cautio neceſſaria, vt homo caueat
ab his p ꝗ actus virtutū impediri pñt, ꝗ tñ qñq; ſpeciē hñt bo-
ni, ꝙ vitia multā ſimilitudinē habent cum virtutibus, & ipſa ſe
mentiunṫ eſſe virtutes. Dicit. n. auarus ſe largū eſſe, & prodigus
ſimiliter. Et qñq; ſeueritatē exercens dicit ſe iuſtitiam exerce-
re, quia ſub colore iuſtitiæ latet ſeueritas, & remiſſio vr̄ eſſe cle
mentia, & ſic de alijs. Cautio igiṫ facit, vt homo via recta virtu
tum incedat, nō declinans ad dexteram, vel ſiniſtrā vitiorū. Sed
dicit cū poeta. Mediū tutiſſimus ibis. Sap. 10. Iuſtū deduxit dñs
per vias rectas virtutū, non declinans hincinde p deuia vitiorū.
Bethineus. Eſt virtus mediū vitiorū vtrinq; redactū. In vitiū du
cit fuga culpæ ſi caret arte. ſ. cautiones ſine qua dū ſtulti vitant
vitia, incidunt in contraria, vt dū vitant temeritatē, incidunt in
timiditatē, niſi cautio ponat mediū. ſ. fortitudinē. Dū vitāt de-
ſperationē incidunt in ꝓſumptionem, niſi ponat mediū. ſ. ſpem,
& ſic de alijs. Ad cautionem ēt pertinet vitare aliqua impedi-
menta extrinſeca, ꝗ pñt accidere, immo ꝗ frequenter occurrūt.
Vñ licet ad eandē virtutē ptineat prouidere, vel ꝓſequi bona,
& vitare mala oppoſita, ſicut eiuſdē artis eſt facere ſanitatē, &
vitare ægritudinem, tñ aliqua mala, vel impedimenta, ꝗ pñt ab
extrinſeco contingere non eſt eiuſdē rōnis cū eo, qđ eſt proſeq
bona. Et iō cautio cuius eſt vitare impedimēta virtutis mētaꝗ
diſtinguiṫ a prudentia, cuius eſt ꝓuidere bona. Dēt aūt hō caue
re oē impeſtimēt ſalutis immo oē peccatū, & occaſiones oium
peccatorū. Peccatū qdē, & interius in corde, & exterius in ore
& opere. Itē tam peccatū cōmiſſionis, q̄ omiſſionis. De peccato
cōſenſus, & affectionis vitando dr̄ Thob. 4. Caue ne qñ peccato
conſentias. De peccato locutionis Gen. 31. Caue ne quicq̄ du-
rius loquaris contra Iacob. Dictū eſt ad Labā. Et Num. 22. Ca-
ue ne quid aliud loquaris, q̄ qđ ꝓcepero tibi. De peccato cōmiſ
ſionis, vel operis dr̄ Iob 36. Caue ne declines ad iniquitatē. De
peccato omiſſionis Heſter 6. Caue ne quicq̄ eorū, ꝗ dixiſti præ
termittas. Itē debet hō cauere occaſiones peccatorū. i. locū ſu-
ſpitionis. Gen. 24. Caue ne qñ filium meum reducas illuc. Ver-
bum eſt Abrahæ ad ꝓcuratorē domus ſuæ prohibentis ne filiū
filium Iſaac reduceret in terrā de qua dñs ipſum eduxerat. Itē
cauere debet cæcum ſeductionis. Exo. 35. Caue ne cū habitato-
ribus terræ illius iungas amicitia. De cauenda ſocietate malo-
rum. Require infra lib. 3. Item cauere debet primum impulſum
tentationis. Nam ꝗ cito ſentit homo tentationis impulſum, de
bet eam repellere ne ſi diu tenuerit in corde fortius inualeſcat,
& cū inualuerit ſuperare non poſſit. Beatus. n. qui tenebit, & alli
det paruulos ſuos, i. motus tentationis, dū adhuc paruuli ſunt alli
dit ad petrā. i. Chriſtum. Ideo dr̄ Deut. 11. Cauete ne forte de-
cipiatur cor veſtrū. ſ. per malitiā tentatoris, & recedatis a dño
per culpā tranſgreſſionis. De tentatione quare, & qño ſit cauen-
da. Require infra lib. 3. Licet aūt nē peccatum ſummopere ſit
cauendū, tñ ꝓcipuē ſuadet ſcriptura ſacra cauere ſuperbiā regi-
nā oium vitiorū. Exo. 19. Cauete ne aſcendatis in montē. ſ. ſu-
perbiæ. Et Marc. 12. dr̄. Cauete a ſcribis, q volunt in ſcholis am-
bulare, & ſalutari in foro. Itē inobedientiā, peſſimā eius prolē
Ioſue 6. Cauete ne de his, ꝗ ꝓcepta ſunt vobis quippiā contin-
gatis, & ſitis ꝑuaricationis rei. Itē irreuerentiā reſpectu ſacro-
rū. Exo. 34. Locutus eſt dñs ad Moyſen dicēs. Dic Aarō, & filijs
eius, vt caueant ab his, quæ conſecrata ſunt, ne. ſ. indigne, & irre
uerenter tractent ea. Itē ingratitudinē bñficiorum. Deut. 6. Ca-
ue ne obliuiſcaris dñm, qui eduxit te de terra Aegypti, &c. Itē
tranſgreſſionem votorum, ſeu quoruncunq; dño promiſſorum.
Deut. 4. Caue ne qñ obliuiſcaris pacti dñi Dei tui, qđ videlicet
ipſe tecū pepegit, & tu cū eo. Itē hipocriſis falſitatē. Mat. 16. Ca
uete a fermēto phariſeorū, qđ eſt hipocriſis. Itē auaritiæ cæcita
tē. Luc. 12. Videte, & cauete ab oī auaritia, quaſi diceret niſi eā
caueritis non videbitis, quia ipſa vīæ mentis oculos excæcabit.
Nec ſolum excæcat, verumetiam illaqueat. 1. Thi. 6. Qui volunt
diuites fieri incidūt in tentationem, &c. ſed Prouer. 10. dicitur.
Qui cauet laqueos ſecurus erit.

De ſollicitudine. Diſt. XLI.

VNdecima pars prudentiæ, eſt ſollicitudo, circa ꝗ ſciendū,
ꝙ ſicut Iſi. dicit in li. Ethi. Sollicitus dr̄ quaſi ſolercitus in-
quantum. ſ. aliquis ex quadā ſolercia aī eſt velox ad ꝓſe-
quendū ea, quæ ſunt agenda. Hoc aūt pertinet ad prudentiā, cu
ius ꝓcipuus actus eſt circa agenda ꝓcipere de conſiliatis, & præ-
iudicatis. Vñ Philoſophus dicit in 6. Ethi. ꝙ oportet operari q-
dem velociter conſiliata, conſiliari aūt tarde. Et inde eſt, ꝙ ſolli
citudo proprie ad prudētiā pertinet. Et ꝑꝑ hoc Aug. dicit in li.
de moribus Eccleſiæ, ꝙ prudentiæ ſunt excubiæ atq; diligētiſ-
ſima vigilantia, ne ſurreptæ paulatim mala ſuaſione fallamur.
Notandū aūt ꝙ multiplex eſt ſollicitudo. Et. n. ſollicitudo, ꝗ in-
ducit neceſſitas, alia ꝗ producit cupiditas, alia ꝗ generat carna
litas, alia ꝗ imperat charitas. Prima eſt excuſabilis. Secunda dā-
nabilis. Tertia culpabilis. Quarta eſt laudabilis. De prima dr̄ 1.
Corin. 6. Qui cū vxore eſt, ſollicitus eſt ꝗ ſunt mundi, qño pla-
ceat mundo. Qui. n. vxorē habet, liberos, & familiā, neceſſitate
cōpellitur ſollicitari pro ſe, vxore, liberis, & tota familia. Et in
hoc oſtendit Apoſtolus ſtatum coniugij minus eſſe perfectū, mi
nus quietum, vel liberum, q̄ ſtatum cōtinentiū. Vñ dicit ibidē,
volo vos ſine ſollicitudine eſſe. De ſecunda ſollicitudine. ſ. quā
parit cupiditas dr̄ Eccl. 2. Peccatori dedit Deus afflictionem, &
curā ſuperfluam, vt addat, & congreget, ſed & hoc vanitas eſt,
& caſſa ſollicitudo mentis. Huius vanitatē, fatuitatē, & miſeriā
oſtendit idē ſapiens ibidē paulo ante. Deteſtatus ſum oēm induſ
triā meam, qua ſub ſole ſtudioſiſſime laboraui, habiturus hære
dē poſt me, quē ignoro vtrū ſapiens an ſtultus futurus ſit, & dña
biṫ in laboribus meis, qbus deſudaui, & ſollicitus fui. Sciendū
aūt ꝙ iſta ſollicitudo perturbat conſciam, ſicut patet ex ꝓmiſ-
ſis verbis, & Hiere. 49. Præ ſollicitudine quieſcere non potuit.
Secūdo excludit Dei grām, ſicut dr̄ Luc. 8. Sollicitudo iſtius ſe-
culi, & fallacia diuitiarū ſuffocat verbū, &c. Tertio inducit ino-
piam ſpūalem ſemp, & interdum ēt tpalem. Nā cupidi timen-
tes famē, & inopiā tpalem, ſollicitantur de diuitijs acquirendis.
Sed iuſto Dei iudicio quanto plus aggregant tpalia, tanto plus
ſpūalibus vacuantur, ac interdum diuerſis, & inopinatis caſibus
emergentibus egeſtatem tpalem incurrunt. Sicut dr̄ Hiere. 42.
Fames pro qua ſolliciti eſtis adhærebit vobis. Quarto perducit
ad æternam miſeriam: ꝑꝑ qđ dr̄ Prouer. 11. Expectatio ſollici-
torum peribit. Expectant cupidi, ꝙ diu viuant, ꝙ in fine peni-
teant, ꝙ aliena reſtituant, ꝙ ſua diſtribuant, ꝙ veniā conſequā
tur, & gratiā. Sed hæc expectatio eſt mala ſollicitudo, quia nec
vere pœnitent, nec reſtituunt aliena, nec diſtribuunt ſua. Quod
ſi forte faciunt qñque, fruſtra hoc faciunt, qa nec gratiam con-
ſequuntur nec veniam, ſed in æternam miſeriā deuoluūtur. De
tertia ſollicitudine, ſ. quam generat carnalitas dr̄ Mat. 6. Ne ſol
liciti ſitis animæ veſtræ, quid māducetis, neque corpori veſtro,
quid induamini, non eſt intelligendus hic Dñs prohibere neceſ
ſarium, licitum, & moderatum actum prouiſionis humanæ quā

tum

tum ad neceſſarium, vel decentem victum, & veſtitum, ſed illicitum, & immoderatum. Vñ excludit immoderatum ſtudium, & ſuperfluam curam in procuratione guloſitatis, qđ eſt contra illos, qui nimis ſunt ſolliciti de ꝑparandis, vel ꝓcurandis conuiuijs, feſtis, & cibarijs delicatis, qui timere videtur ne fame moriantur, vel ꝙ nõ habeant delicias, vel voluptuoſa, quæ appetũt. Talibus comminaſ dñs Hiere. 42. Fames pro qua ſolliciti eſtis adhærebit vobis. Tales ſemper famem patiuntur, vt canes, nam cum in mane fuerint ſaturati cogitant quõ ꝗque laute, vel lautius epulentur in ſero, & in ſero ſollicitantur de craſtino, & ſic ſemꝑ. Alia eſt ſollicitudo, quã inducit voluptas libidinis. Sicut patet de duobus ſenibus impudicis. Dan. 13. Obſeruabant quotidie ſolliciti videre eam. De quarta ſollicitudine, videlicet q̃ imperat charitas. Sciendũ, ꝙ ſicut charitas vna eſt eſſentialiter ad Deũ, ad ſeipſum, & ad proximum, ſed multiplex in effectu, ſic multiplex eſt ſollicitudo proueniens ex vno habitu charitatis. Eſt.n. ſollicitudo quædam reſpectu ſui, quædã reſpectu Dei, & quædã reſpectu proximi. Eſt inquã ſollicitudo hoĩs ad ſeipſũ. Primo quidẽ peccata præterita puniendi. Exẽplo illorum q̃bus dicit Apoſt. 2. Corin. 7. Ecce hoc ipſum contriſtari vos quãtã in vobis operatur ſollicitudinẽ. ſ. pœnitẽtiã agendi. Secundo eſt ſollicitudo puritatẽ cõſcientię cõſeruandi, ſicut ꝓcepit Dñs Deut. 6. Cuſtodi temetipſum, & aĩam tuam ſollicite. Cuſtodi inquam temetipſum, ne peccato cõſentias, ne in tentatione ſuccũbas, ne in tribulatione deficias, ne pigritiæ languore torpeſcas. Tertio ſollicitudo eſt virtuoſa opera faciendi, & merita acquirendi, ſicut mũdani ſolliciti ſunt ꝓ victualibus, & alijs neceſſarijs acquirendis viriliter operari. Sicut dr Ecci. 38. Figulus ſedẽs ad opus ſuum vertens pedibus ſuis rotam, & in ſollicitudine poſitus eſt ꝓꝑ opus ſuum. Et ibidem ante ponit alia exẽpla multa de alijs artificibus, dicẽs. Omnis faber, & architectus noctẽ quaſi diem tranſigit &c. Si igitur iſti ſunt ita ſolliciti pro lucro tꝑali, ꝓ victu quotidiano, pro neceſſarijs ſibi impoſterũ prouidendis, & diuitijs tꝑalibus acquirendis, q̃to magis deberemus eſſe ſolliciti ꝓ ſpirituali lucro, pro meritis, & ſpiritualibus aĩæ diuitijs acquirendis. Rurſus eſt ſollicitudo hoĩs ad Deũ, ad quã mouere nos dẽt timor punitionis, pudor confuſionis, amor cõplacentiæ, honor reuerentiæ. Ad ſollicitudinẽ in his, q̃ ad Deũ pertinent habendã, mouere ſolet q̃nque timor punitionis, ſicut timore pęnẽ multi, vel retrahunſ a malo, vel ad bonum aliqđ attrahunt. vñ Iob 23. A facie eius turbatus ſum, conſiderans eũ timore ſollicitor. Turbatus ſum inquit, ſed non perturbatus, turbatus inquã, non turbatione rõnem excęcante, vel iudicium ſubuertente, vel voluntate peruertente, ſed turbatione admirationis. Sicut beata virgo turbata eſt in ſermone archangeli Gabrielis. Luc. 1. Sequitur, & conſiderans eum timore ſollicitor, in iudicando diſtrictiſſimum, in puniendo ſeueriſſimum, timore initiali, vel filiali ſollicitor ad peccatum deteſtandum, ad conſcientiã diſcutiẽdũ, ad iudiciũ metuendũ, ad ſuppliciũ præcauẽdũ, & ad bonũ vbiq; faciendũ. Ideo dr Ioſue 23. Eſtote ſolliciti, vt cuſtodiatis cũcta, quæ ſcripta ſunt in volumine legis. Secundo ſollicitare ſolet cor hominis, pudor confuſionis, ſicut patet in multis, qui ne cõfuſionem ſuſtinere cogantur faciunt aliqua bona, alias non facturi, vñ 2. Thi. 2. Sollicite cura teipſũ ꝓbabilẽ exhibere Deo, operarium inconfuſibilem. i. ſic ſtudeas operari, vt non confuſione dignus appareas, ſed potius approbatione diuina. Qui.n. confuſione res dignas gerit, & in conſcientia ſua ẽt nullo ſciente cõfunditur, & confuſione dignus iudicabiſ in diuino iudicio, & cõfuſibiliter condemnabitur. Iõ aĩæ peccatrici dr Iſa. 57. Viã manus tuæ inueniſti. ſ. confuſionẽ ſicut manus tua. i. opera tua meruerũt. Propterea non rogaſti pro quo ſollicita timuiſti. Tertio ſollicitare ſolet cor hoĩs amore cõplacẽtiæ, ſicut patet, ꝙ hoĩes ſollicite ſeruiunt his quos amant, & quibus placere deſiderant. Ideo 1. Corin. 12. Sollicitudine non pigri, ſpiritu feruentes, dño ſeruientes. Et 1. Corin. 7. Qui ſine vxore eſt. ſ. carnali, vel ſine cõcupiſcentia mundiali, ſollicitus eſt, q̃ dñi ſunt, quõ placeat Deo. Quarto ſollicitare ſolet cor hoĩs honor reuerentiæ, ſicut ſolliciti ſunt filij parentes ſuos, ſerui dños, honorare, vbique ambulantes cum eis, vt eis honorem exhibeant. Micheæ 6. Indicabo tibi homo quid ſit bonum, & quid dñs requirat a te, vtique facere iudicium, & diligere miſericordiam, & ſollicitum ambulare cũ Deo tuo. Qui aũt Deum honorant, & ei placere deſiderant, & eccleſiam ſanctam, & miniſtros eius honorant, & ẽt loca ſancta in quibus Deus principaliter honoratur. Sicut faciebant illi de quibus dr 2. Mach. 15. Erat eis pro vxoribus, & liberis, itemque pro fratribus, & cognatis minor ſollicitudo, maximus aũt, & primus pro ſanctitate timor erat templi. Itẽ eſt ſollicitudo hoĩs ad proximum, & hoc eſt multiplex in effectu, videlicet miniſtrãdo egẽtibus ſubſidium pietatis, ſeruando conuiuentibus conſortiũ vnitatis, præſtando ignorantibus conſilium veritatis, præbendo laborantibus ſuffragium ſanctitatis. De primo Gal. 2. pauperum memores eſſemus. Sequitur. Sollicitus fui hoc ipſum facere, & Luc. 10. Martha Martha ſollicita es. ſ. Chriſto, & eius diſcipulis miniſtrando. Item Thob. 1. Eſurientes alebat, nudis veſtimenta præbebat, mortuis atque occiſis ſepulturã ſollicitus exhibebat. De ſecundo dr Eph. 4. Solliciti ſeruare vnitatem ſpũs in vinculo pacis. De tertio. Colo. 2. Volo vos ſcire qualẽ ſollicitudinem habeam pro vobis, & pro his, qui ſunt Laodiciæ, vt conſolentur ipſorum corda, inſtructi in charitate, & in oẽs diuitias plenitudinis intellectus, in agnitione miniſterij Dei. De quarto. Colo. 4. Salutat vos Epaphras ſollicitus pro vobis in orationibus, & Phil. 2. Timotheus ſincera affectione pro vobis ſollicitus eſt. Ad hanc ſollicitudinẽ præcipue tenentur prælati, ſicut dr Ro. 12. præeſt in ſollicitudine. 2. Corin. 11. Inſtãtia mea quotidiana ſollicitudo oĩum eccleſiarum. Et 1. Mach. 16. Simon perambulans ciuitates, & ſollicitudinem gerens earum deſcendit. Simon, qui interpretatur audiens deſignat principem, vel prælatum, qui ad hoc debet perambulare per ciuitates, & caſtra, vt audiat ſi ſit in eis aliquid corrigendum, ſollicite debet inquirere omnes ſubditos, patienter audire. Iuxta illud Deut. 1. Ita paruum audietis, vt magnum. Debet autem deſcendere in Iericho, ad defectus videlicet corrigendum.

De diſciplina. Diſt. XLII.

DVodecima pars prudentiæ eſt diſciplina. Ad cuius euidẽtiam ſciendum, ꝙ diſciplina tripliciter accipitur in ſcriptura. Vno modo dr diſciplina idem realiter, qđ ſcientia, differens rõne. Dr enim ſcientia ſm qđ eſt habitus cognitionis firmatus in aĩa, & dr a ſciendo. Diſciplina vero dr per comparationem ad diſcipulum, & dr a diſcendo. Sicut doctrina dr per comparationem ad doctorem, & dr a docendo. Vñ Prouer. 12. Qui diligit diſciplinam diligit ſcientiam, & eiuſdẽ 19. Suſcipe diſciplinam, vt ſis ſapiens. Secũdo modo dr diſciplina correctionis. Prouer. 22. Noli ſubtrahere a puero diſciplinam. Ibidem. Stulticia colligata eſt in corde pueri, ſed virga diſciplinæ effugabit eam. Ad hanc ſuſcipiendam hortatur ſapiens. Prouer. 3. Diſciplinam dñi fili mi ne abijcias, neque deficias cum ab eo corriperis, quem.n. diligit dñs corripit, &c. Heb. 12. In diſciplina perſeuerate filij. Sequitur. Quis.n. filius quem non corripiat pater? ꝙ ſi extra diſciplinam eſtis, cuius participes facti ſunt omnes, ergo adulteri, & non filij eſtis. De his duobus ſimul dr in Pſ. Diſciplina tua correxit me in finẽ, & diſciplina tua ipſa me docebit. Diſciplinam correctionis patienter ſuſtinere debemus exemplo Chriſti. De quo dr Iſa. 53. Diſciplina pacis noſtræ ſuper eum. Ipſe ſui gratia pro nobis ſuſcepit duriſſimam diſciplinam, vt nemo pro peccatis ſuis quantumlibet aſperam ſuſtinere recuſet. Tertio modo dr diſciplina ordinata morum compoſitio. Vnde aliquis diſciplinatus dr homo. ſ. vndiq; bene moribus ordinatus, hanc petebat Pſ. dicens. Bonitatem, & diſciplinã, & ſcientiam doce me. Bonitatem quantum ad gratiam interiorem, diſciplinam quantum ad exteriorem morum compoſitionem honeſtam, ſcientiam quantum ad intellectus illuſtrationẽ, per hæc tria peruenitur ad beatitudinem. Ricardus de Sancto Victore diffinit eam ſic. Diſciplina eſt conuerſatio bona, & honeſta cui parum eſt malum non agere, ſed ſtudet etiam in his, quæ benefacit per omnia irreprehenſibilis apparere. Idem. Diſciplina eſt membrorum oĩum motus bñ ordinatus, & diſpoſitio decens in oĩ habitu, & actione. Idem. Diſciplina eſt compes cupiditatis, malorum deſideriorum carcer, frænum laſciuiæ, elationis iugum, vinculum iracundiæ, quæ domat intẽperantiã, leuitatẽ ligat, atq; oẽs inordinatos, & illicitos mentis ſuffocat appetitus. Et ſicut ꝑ inconſtantiã mentis naſcitur inordinata motio corporis, ita quoq; per diſciplinam cũ corpus aſtringiſ, aĩus ad conſtantiam ſolidatur, & paulatim mens ad quietẽ cõponiſ cum diſciplinæ cuſtodiam mali motus eis foris fluere non ſinitur. Iõ bene dicit ſapiens Prouer. 15. Qui abijcit diſciplinã deſpicit aĩam ſuã. Sap. 3. Sapiẽtiã, & diſciplinã, q abijcit infelix eſt, qa ſimilis eſt illi de quo loquiſ Salomõ Prouer. 6. Homo apoſtata vir inutilis graditur ore peruerſo, annuit oculo, terit pede, digito loquiſ, prauo corde machinatur malum, oĩ tꝑe iurgia ſeminat. Idẽ Ricardus. Quatuor ſunt ꝓcipue in quibus conſiderãda eſt diſciplina in habitu, in geſtu, in locutione, & cõmeſtione. In habitu quinq; modis diſciplina cuſtoditur, in genere, & qualitate, in colore, in formatione, & coaptatione. In genere, ne ſint nimis ꝓcioſa. In qualitate, ne ſint nimis ſubtilia, vel mollia. In colore, ne nimis nitida, vel aliquo modo ſupra, q̃ diſciplina religioſę conuerſationis expedit fucata. In formatione ne ſint nimis magis aut dependentia, aut fluxa, aut nimis ſtricta ſiue quolibet alio modo, ſm ſeculi vanitatem detorta. Coaptatio ad modum portandi pertinet. Et ſunt mille modi quibus hoĩes ſuauiſ ſimi ſpectaculũ de ſe intuẽtibus facere cõcupiſcũt. Idẽ Ricard.

Veſti-

Veſtimenta appetant ſerui Dei plus vilia q̃ præcioſa, plus groſſa quam ſubtilia, plus aſpera qoam mollia, plus fuſca q̃ nitida, plus neglectè, q̃ compoſita accuratè Idem Ricar. Beatus eſt modus, & figuratio corporis, & membrorum ad oẽm agendi & hñbi modũ. Hic ſex modis reprehenſibile inuenit̃.ſ. ſi eſt aut mollis, aut diſſolutus, aut tardus, aut procax, aut turbidus. Mollis ſignificat laſciuiam, diſſolutus negligentiam, tardus pigritiam, citatus inconſtantiam, procax ſuperbiam, turbidus iracundiam. Idem Ricardus. Diligenter obſeruandũ eſt vt ſingula membra ſuum teneãt officium. vt id agat horum quodlibet ad qđ factum eſt, nec vnum vſurpet officium alterius, vt nec loquatur manus, nec os audiat, nec oculus linguæ officium aſſumat, & ſic de alijs. Sunt enim qdam qui audire vel auſcultare neſciunt, niſi buccis patentibus, quaſi per os audiant. Alij labia velut molam circũdãt. Alij vt canes ſitientes linguam extrahunt. Alij loquẽdo digitum extendunt, & ſupercilia erigunt. Alij oculos in orbem rotant, & ſic de alijs. Idem. Alij nates rugant, alij labia contorquent, alij ore dimidio loquuntur, alij brachijs nauigando, alij pedibus per terram ambulando & lacertis, in aere volitãt. Mirabile monſtrum quod fingit in ſe hoĩs inceſſum, nauis remigium, auis volatum. Item idem Rica. Scđa eſt cuſtodia diſciplinæ in geſtu, vt vnumquodq; mẽbrorum id qđ facit eo mõ ac menſura faciat quo faciendum eſt. Hoc eſt ridere ſine aſpectione dentiũ, videre ſine defixione oculorum, loqui ſine extenſione manuũ & intenſione digitorũ, ſine contorſione labiorum, incedere ſine modulatione greſſuum, ſine vẽtilatione brachiorum, ſine geſticulatione ſcapularum, ſedere ſine diuatiatione crurium, ſine alterutra ſuperiectione pedum, ſine extenſione vel agitatione tibiarũ, ſine altera cumulatione laterum, iacere ſine deiectione membrorum, & vt de his finem loquẽdi faciamus, geſtus hominis in omni actu debet eſſe gratioſus, ſine mollitie, quietus ſine diſſolutione, grauis ſine tarditate, alacer ſine inquietudine, maturus ſine proteruia & ſine turbulentia ſeuerus. Tertio ſecundum eundem Ricar. In locutione ſeruanda eſt diſciplina, vt attendat homo quid, cui, vbi, quomodo, qñ, quare loquatur, & quantum. Quòd verba vera & vtilia & nunquam ocioſa habeantur. Ocioſa aũt ſunt nĩa q̇ ſunt aut nociua, aut inhoneſta, aut inutilia. Inutilia ſunt quæ nec audientibus, neque loquentibus proſunt. Inhoneſta ſunt, quæ vel illius, qui loquitur, vel illius, cui loquitur, vel de quo loquit̃ dignitati non conueniunt. Nociua ſunt quæ ſuis ſuaſionibus aĩos auditorum ſiue ad errorem, ſiue ad prauitatem inducunt. Qualitas aũt perſonæ cui loquendum eſt quatuor modis conſideratur, ſecundum ætatem, ſm ſcientiam, ſm officium, ſm cõditionem. Secđm ætatem. quia aliter conuenit loqui Senibus, aliter iuuenibus, aliter ſapiẽtibus, aliter ſimplicibus, aliter actiuis, in negocijs ſecularibus, aliter contemplatiuis in ſpũalibus, aliter dñis, aliter ſeruis, aliter prælatis, aliter ſubditis. Idem. Conſiderandum eſt quibus ſit loquendum, non ſtultis, & ebrioſis, & dormientibus, & contemnentibus, &c. Vbi, qñ, qũo, quare, quantum. Nota. In menſa aũt debet eſſe duplex cuſtodia diſciplinæ. Prima in geſtu ſuo. Secunda in cibo ſuo. His tribus modis inter epulas, in geſtu ſuo debet homo ſeruare diſciplinã in ſemetipſo, videlicet vt linguam a loquacitate reſtringat, & oculos ſuos a circumſpectione coerceat, & vt cætera membra cum modeſtia & quiete cõtineat. Triplex etiam obſeruantia debet eſſe in cibo, vt attendat homo quid ſumat, quantum, & quomodo ſumat. Quid ſumat, vt non nimia delicata & precioſa, aut nimis rara aut inſolita, aut nimis accuratè & lautè præparata concupiſcat. In quantitate ſumendi hñda eſt cuſtodia diſciplinæ, vt neque contra honeſtatem neq; ſupra neceſſitatem ſumatur cibus. Non.n.oĩs venter eſt idem. Alteri enim ſufficit minus, & ille lædit̃ ſuperfluitate cito, alter pluribus indiget & plura requirit & in hoc ſæpe honeſtas comedendi læditur, & priuſquam ad ſuperfluitatem veniatur prius caueat ſuperfluitatem, tendat & attendat honeſtatem. In modo ſumẽdi habenda eſt diſciplina, vt homo cibum mundè ſumat & temperate, mundè vt in ſumendo caueat homo ab omni immunditia & inhoneſtate. Temperate vt caueat a cibi & potus ſuperfluitate & ſumendi nimis feſtinatione, & mora nimia in comedendo.

De ſpeciebus prudentiæ. *Diſt.* XLIII.

DEinde conſiderandum eſt de partibus prudentiæ ſubiectiuis. Et quia de prudentia per quam aliquis regat ſemetipſum iam dictum eſt, reſtat dicendũ de ſpeciebus prudentiæ quibus multitudo gubernat̃. Circa quas quæruntur quatuor. Primo vtrum regnatiua debeat poni ſpecies prudentiæ. Secundo vtrum politica. Tertio vtrum yeonomica. Quarto vtrum militaris. Ad primum.ſ. vtrum regnatiua debeat poni ſpẽs prudentiæ, dicendũ, ꝙ ſicut ex ſupradictis patet, ad prudentiam pertinet regere & ꝓcipere. Et iõ vbi inuenitur ſpeciale rõ regiminis ꝓcepti in humanis actibus ibi inuenitur ſpãle rõ prudẽtiæ. Manifeſtũ eſt aũt ꝙ in eo qui non ſolũ ſeipſum hẽt regere, ſed ẽt cõitatem perfectam ciuitatis, vel regni inuenitur ſpeciale & perfecta rõ regiminis. Tanto.n. perfectius regimen eſt, quanto eſt vniuerſalius, & ad plura ſe extendens, & vniuerſaliorem finẽ attingens. Et ideo regi, ad quem pertinet regere ciuitatem vel regnum, prudentia competit ſm ſpecialem & perfectiſſimam ſui rõnẽ. Et pp hoc regnatiua ponitur ſpecies prudentiæ. Quamuis aũt regnatiua ordinetur ad iuſtitiam, ſicut dicitur 5. Ethi. Princeps eſt cuſtos iuſtitiæ, iñ magis ponitur ſpecies prudẽtiæ quam iuſtitiæ, quia oĩa quæ ſunt virtutum moralium ꝑtinent ad prudentiam, ſicut ad dirigentem. Vnde & rõ recta prudentiæ ponit̃ in diffinitione virtutis moralis, vt ſupra dictum eſt. Et ideo ẽt executio iuſtitiæ prout ordinatur ad bonum cõe, quæ pertinet ad officiũ regiminis indiget directione prudentiæ. Vnde iſtæ duæ virtutes ſunt maxime propriæ regi, ſ. prudẽtia & iuſtitia, ſcđm illud Hiere. 23. Regnabit Rex & ſapiens erit, & faciet iudicium & iuſtitiã in terra: quia tamẽ dirigere magis pertinet ad regem, exequi vero ad ſubditos, ideo regnatiua magis ponitur ſpecies prudentiæ, quæ eſt directiua q̃ iuſtitiæ quæ eſt executiua. Ad ſecundum ſcilicet vtrum politica ſit ſpecies prudentiæ, dicendum, ꝙ ſeruus ꝑ Imperium mouetur a dño, & ſubditus a principante, aliter tamẽ q̃ irrationalia & inanimata mouentur a ſuis motoribus. Nã inanimata & irrationalia aguntur ſolum ab alio, non aũt agunt ſeipſa, quia non habent dominium ſui actus per liberum arbitriũ. Et ideo rectitudo regiminis ipſorum non eſt in ipſis, ſed ſolum in motoribus. Sed homines ſerui vel quicumque ſubditi ita aguntur ab alijs per præceptum, ꝙ tamen agunt ſeipſos per liberum arbitrium, & ideo requiritur in eis quædam rectitudo regiminis per quam ſeipſos dirigant in obediendo principantibus, & ad hoc pertinet ſpecies prudentiæ quæ politica vocatur. Ad tertium ſcilicet vtrum Yconomica ſit ſpecies prudentiæ, dicendum ꝙ rõ obiecti diuerſificata ſm vniuerſale & particulare, vel ſm totum & partem, diuerſificat artes, & virtutes, ſecundum quam diuerſitatem vna eſt principalis reſpectu alterius. Manifeſtum eſt aũt ꝙ domus medio modo habet ſe inter vnam ſingularem perſonam & ciuitatem vel regnum. Nam ſicut vna ſingularis perſona eſt pars domus, ita vna domus eſt pars ciuitatis, vel regni. Et ideo ſicut prudentia communiter dicta quæ eſt regnatiua vnius diſtinguitur a Politica prudentia, ita oportet ꝙ Yconomica diſtinguatur ab vtroque. Ad quartum.ſ. vtrum militaris ſit ſpẽs prudentiæ, dicendum ꝙ ea quæ ſecundum artem & rõnem agũtur, conformia oportet eſſe his, quæ ſunt ſm naturam quę a rõne diuina ſunt inſtituta. Natura aũt ad duo intendit. Primo quidẽ ad regendum vnumquamque rem in ſeipſa. Scđo vero ad reſiſtẽdũ extrinſecis impugnantibus, & corruptiuis. Et propter hoc nõ ſolum dedit aĩalibus vim concupiſcibilem per q̃ moueantur ad ea quæ ſunt ſaluti accommodata eorum, ſed ẽt vim iraſcibilem per quam animal reſiſtit impugnantibus. Vnde & in his, q̃ ſunt ſm rationem non ſolum oportet eſſe prudẽtiam politicam per quã conuenienter diſponantur ea quæ pertinent ad bonum commune, ſed etiam militarem per quam hoſtium inſultus repellantur.

De eubulia, ſyneſi, & gnomyn. *Diſt.* XLIIII.

DEinde conſiderandum eſt de virtutib. adiunctis prudentiæ, quæ ſunt quaſi partes potentiales ipſius. Et circa hoc quæruntur quatuor. Primo utrũ ebulia ſit uirtus. Scđo vtrum ſit ſpecialis virtus a prudentia diſtincta. Tertio vtrum ſyneſis ſit ſpecialis virtus. Quarto utrũ gnomyn ſit ſpecialis virtus. Ad primum. ſ. vtrum ebulia ſit virtus, dicendum ꝙ ſicut ſupra dictum eſt, de ratione uirtutis humanæ eſt ꝙ faciat actũ hoĩs bonum. Inter cæteros aũt actus hominis proprium eſt conſiliari, q̃a hoc importat quandam rationis inquiſitionem circa agenda in quib. conſiſtit vita humana, nã vita ſpeculatiua eſt ſupra hoĩem, vt dr̃ in 10. Ethi. Eubulia aũt importat bonitatem conſilij. Dr̃.n. ab eu, qđ eſt bonum, & boly quod eſt conſilium, quia bona conſiliatio, uel potius bene conſiliatiua. unde manifeſtũ eſt ꝙ eubulia eſt uirtus humana. Ad ſm.ſ. utrũ ſit uirtus diſtincta a prudentia, dicendũ ꝙ ſicut dictum eſt ſupra. Virtus prudentiæ ordinat̃ ad actum quem reddit bonum. Et ideo oportet ſm differentiam actuum eſſe diuerſas virtutes, & maximè qñ non eſt eadẽ rõ bonitatis in actib. q̃a ſi eſſet eadẽ rõ bonitatis in eis, tunc ad eandẽ virtutẽ pertinerent diuerſi actus, ſicut ex eodẽ depẽdet bonitas, amoris, deſiderii, & gaudij. Et iõ oĩa iſta ꝑtinent ad eandem uirtutem charitatis. Actus aũt rationis ordinati, ad opus ſũt diuerſi actus, nec hñt eandẽ rõnem bonitatis. Ex alia.n. efficit̃ hõ bene conſiliatiuus & bene iudicatiuus, & bene præceptiuus. Quod patet ex hoc ꝙ iſta aliquando ab inuicem ſeparantur. Et ideo oportet aliam eſſe uirtutem eubuliam per quam homo eſt bene conſiliatiuus, & aliam prudentiam per quam homo eſt bene præceptiuus. Et ſicut conſiliari ordinatur ad præcipere tanquam ad principalius, ita etiam eubulia ordinatur ad prudentiam tanquam ad principaliorem uirtutem ſine qua nec uirtus eſſet, ſicut

nec

nec morales virtutes, ſine prudentia, nec cæteræ virtutes, ſine charitate. Licèt autem Eubulia & prudentia ordinentur ad eundem finem, vt dicitur, 6. Ethi. id eſt non ad quendã finẽ particularem, ſed ad cõem finem totius vitæ, ex hoc non ſequitur, ꝙ ſint vna virtus, quia ad vnum finem vltimum quod eſt bene viuere bene ordinantur diuerſi actus ſm quẽdam gradum. Nam pręcedit conſilium, ſequitur iudicium, & vltimum eſt præceptum, qđ eſt immediate reſpectum habet ad finem vltimũ. Alij aũt duo actus remote, qui tñ hñt quoſdam proximos fines, conſilium quidẽ inuentionem hẽi eorum q̃ agenda ſunt, iudicium aũt certitudinẽ. Vñ ex hoc non ſequit̃ ꝙ Eubulia & prudentia nõ ſint diuerſæ virtutes, ſed ꝙ Eubulia ordinet̃ ad prudentiam ſicut virtus ſcđaria ad principalẽ. Ad tertium ſ. vtrum Syneſis ſit virtus, dicẽdũ, ꝙ ſyneſis importat rectũ iudiciũ. nõ quidem circa ſpeculabilia, ſed circa particularia operabilia, circa q̃ eſt & prudentia, vñ ſm Syneſim dñr aliqui in græco ſyneti. i. ſenſati vel euſyneti. i. hões boni ſenſus. Sicut econtrario qui carent hac virtute dñr aſſyneti. i. inſenſati. Oportet aũt ꝙ ſm dñam actuum qui non reducuntur in eandem cauſam, ſit & diuerſitas virtutum. Manifeſtum eſt aũt ꝙ bonitas conſilij, & bonitas iudicij non reducuntur in eandẽ cãm. Multi aũt ſunt bene conſiliatiui qui nõ ſunt tñ bñ ſenſati quaſi rectè iudicantes, ſicut & in ſpeculatiuis aliqui ſunt bene inquirentes, propter hoc ꝙ ratio eorum prompta eſt ad diſcurrendum per diuerſa. Quod vł prouenire ex diſpoſitione imaginatiuę virtutis quæ de facili poteſt formare diuerſa fantaſmata & hmõi. q̃nq; non ſunt boni iudicij, quod eſt pp defectum intellectus, qui maxime contingit ex mala diſpoſitione cõis ſenſus, non bene iudicantis. Et ideo oportet præter Eubuliam eſſe aliam virtutem q̃ eſt bene iudicatiua, & hæc dicitur ſyneſis. Sciendum aũt ꝙ rectum iudicium in hoc conſiſtit, ꝙ vis cognoſcitiua apprehendat rem aliquam ſm ꝙ in ſe eſt. Quod quidem prouenit ex recta diſpoſitione virtutis apprehenſiuæ. ſicut in ſpeculo ſi fuerit bñ diſpoſitum imprimũtur formæ corporum ſm ꝙ ſunt, ſi vero fuerit ſpeculum male diſpoſitum apparent ibi imagines diſtortę & prauè ſe habentes. Quod aũt virtus cognoſcitiua ſit bene diſpoſita ad recipiendum res ſm ꝙ ſunt, contingit quidem radicaliter ex natura, conſummatiuè autem ex exercitio vel ex munere gratię, & hoc dupliciter. Vno modo directè ex parte ipſius cognoſcitiuæ virtutis, puta quia non eſt imbuta prauis conceptionibus, ſed veris, & rectis, & hoc pertinet ad ſyneſim ſecũdum qđ eſt ſpecialis virtus. Alio modo indirectè ex bona diſpoſitione appetitiuæ virtutis, ex qua ſequitur ꝙ homo bñ iudicet de appetibilibus, & ſic bonũ virtutis iudicium cõſequit̃ habitus virtutũ moraliũ, ſed circa fines, ſyneſis aũt eſt magis circa ea q̃ ſunt ad finẽ. Ad quartũ. ſ. vtrũ gnomyn ſit virtus diſtincta a prudentia, dicendũ ꝙ habitus cognoſcitiui diſtinguuntur ſm altiora, vel inferiora principia, ſicut ſapientia in ſpeculatiuis altiora principia conſiderat, q̃ ſcia. Et ideo ab ea diſtinguitur, & ita & oportet eſſe in actiuis ſicut in ſpeculatiuis. Manifeſtum eſt aũt ꝙ illa q̃ ſunt præter ordinem inferioris principij ſiue cauſæ reducuntur q̃nq; in ordinem altioris principij, ſicut monſtruoſi partus animalium ſunt pter ordinem virtutis actiuę in ſemine, tñ cadunt ſub ordine altioris principij. ſ. cœleſtis corporis, vel altertius prouidentiæ diuinæ. Vnde ille qui conſideraret virtutem actiuã in ſemine, nõ poſſet iudiciũ certũ ferre de hmõi monſtris, de quibus tñ põt iudicari ſm conſiderationem diuinæ prouidentiæ. Contingit aũt q̃nq; eſſe aliquid faciendum præter cões rẽlas agendorũ. puta cum impugnatori patriæ non eſt depoſitum reddendum, vel aliquid aliud hmõi. Et ideo oportet de hmõi iudicare ſm aliqua altiora principia quàm ſint regulæ cões ſm quas iudicat ſyneſis. Et ſm illa altiora principia exigitur altior virtus iudicatiua. Vocatur autem gnomyn, quæ importat quandam perſpicacitatẽ iudicij.

De diſcretione.

QVia tam Syneſis, q̃ Gnomyn important rectũ iudicium vt ex pmiſſis apparet. Rectum aũt iudicium fit p virtutẽ diſcretionis, ideo de diſcretione vidẽdum eſt quid ſit diſcretio, & ad quæ ſit vtilis. Eſt aũt diſcretio, ſicut dicit Papias, diſcuſſio quarumlibet rerum, & conſideratio ad quid tendant. Itẽ quidam ſapiens ait. Diſcretio eſt in iudicandis rerum cauſis prouida infeſtorum motuum moderatrix. Sciendum aũt ꝙ diſcretio neceſſaria eſt in conſcientijs dirigendis, in eloquijs proponendis, in cõſilijs tribuendis, in iudicijs proferendis, & in myſterijs cognoſcendis. Eſt inquam diſcretio neceſſaria in conſcijs dirigendis. Ipſa ſiquidem diſcernit verum a falſo, bonum a malo, vtile a nõ vtili, expediens a non expediẽti, malum reſpuit, bonum eligit & diligit, virtutes dirigit, & erigit corda. virtutibus ornat eas, & motus, & actus earum ordinat. extrema temperat, moderata conſeruat, & exceſſus euitat, ignota diſcutit, & incerta expedit & diffinit. Bern. Horum opus eſt diſcretionis ſcia q̃ Zelũ ſupprimat, ſpiritum temperet, ordinet charitatem. Diſcretio quippe omni virtuti ordinem ponit, ordo modum tribuit & decorem, & & perpetuitatem. Eſt ergo diſcretio non tam virtus, q̃ quædam moderatrix & auriga virtutum ordinatrixque affectuum & morũ doctrix, & conſummatio perfectionis, tolle hanc virtus erit ipſa & affectio naturalis. Hanc aũt diſcretionem facit in corde verbum diuinum inſpiratum diuinitus, & infuſum. De quo dr̃ Hebr. 4. Viuum eſt verbum Dei & efficax, & penetrabilior &c. Sequit̃. Et diſcretor cogitationum & intentionum cordis, hoc eſt cibus ſolidus perfectorum, qui exercitatos hñt ſenſus, ad diſcretionem boni & mali. Scđo diſcretio eſt neceſſaria in eloquijs proponendis, vel exponendis. Magna quippe diſcretio requirit̃ in loquẽdo: quia ſicut dr̃ Iac. 3. Siquis in verbo nõ offendit, hic perfectus eſt vir: nam prudens hõ primo debet hr̃e verbum in corde circũcidens illud prius lima rõnis, q̃ veniat ad linguam incautæ prolationis. Senec. Primo veniat ſermo ad limam q̃ ad linguam, ſcđm ꝙ dr̃ in pſ. Os iuſti meditabitur ſapientiam & lingua eius loquetur iudicium. Deliberati ſermonis, & per rõnem ad pferendum iudicium. Eccl. 21. Verba prudentũ ſtatera ponderabuntur, quia ponderate & deliberate loquent̃. In ore fatuorum cor eorum, & in corde ſapientium os eorum, quia ſapientes, & diſcreti prius diſcernendo in corde deliberant, q̃ loquantur, ſtulti econtrario. Sicut beata Virgo cogitabat qualis eſſet Angelica ſalutatio, & paſtorum verba & Symeonis, & Annæ, cõferens i corde ſuo antequã reſponderet, vt legitur Luc. 1. Nec ſolum in collocutione ſociali vel ſingulari, ſed multomagis in prædicatione verbi diuini, in qua Doctor vel prædicator debet attendere q̃ quibus qualia & qualiter ſint proponenda. Quia debet attendere ꝙ altioribus altiora, maioribus maiora, minoribus vero id eſt ſimplicibus plana & facilia, & modo groſſiori debent proponi, vt audita melius capere poſſint & facilius retinere. Item aliquos mouere debet per rõnes, aliquos per blãdas admonitiones, aliquos per duras increpationes, aliquos per virtutum exempla. Per rationes, & auctoritates plenus ſpũ diſcretionis Petrus, in prima prædicatione ſua poſt receptum ſpũm ſanctum de crucifixoribus domini conuertit circa tria millia, qui compuncti corde baptizati ſunt, vt legitur. Act. 2. Dura increpatione duros, & obſtinatos Phariſæos Ioãnes Baptiſta alloquebatur. Matth. 3. videns Ioannes multos Phariſæorum & ſaduc. ait. Genimina viperarũ &c. Iſid. in li. 4. de ſent. eius. Non eadem omnibus competit doctrina, ſed pro diuerſitate morum diuerſa erit exhortatio Doctorum, ſicut diuerſis infirmitatibus diuerſa competunt remedia non oibus vna. Nã quoſdam corrigit increpatio dura, quoſdam vero exhortatio blanda. Sic Ioannes Baptiſta diuerſis diuerſa, ſcđm ꝙ eis competebat pdicabat ſalutis remedia. Aliter enim prædicabat & conſulebat Phariſæis, aliter turbis, aliter militibus. Item Iſyd. ibidem. Prima quippe prudentiæ virtus, eſt eam quam docere oportet, æſtimare perſonam. Rudibus populis, & carnalibus plana atque cõia, quia ſi eis proponuntur, quæ capere nõ pñt indiſcretè altiora aut detrahunt aut negligunt, aut contemnunt, & potius per ſumma & ardua opprimuntur, quam erudiuntur. Corui non dant pullis ſuis cibum ſolidum, & ſuſi vſque quo ſunt ſibi ſimiles, & ſolidiores effecti nigreſcant, tunc paſcunt eos ſuo ſolido cibo, ſic Doctores boni quos iam vident ſibi ſimiles, & per pœnitentiam nigreſcere, hos iam prouectos paſcunt ſolido cibo. Ad hoc aũt facit exemplum quod refert Beda de geſtis Anglorum, li. 4. & dr̃ ꝙ Oſualdus rex Anglorum cum eſſet baptizatus in Scotia, rogauit epos Scotiæ, vt mitterent ei prędicatorem qui prędicaret Anglicis adhuc paganis, qui miſerunt ei vnum epiſcopum, qui cum eſſet magnus clericus, & pdicabat rudi populo nimis alta & ardua & rex eum pro viribus iuuabat interpretando eius verba. Ipſe autem quia indiſcretè, & nimis auſtere prædicabat nihil proficiens, in Hyberniam de qua erat rediji, cum aũt epi conuocato conſilio quærerent quę eſſet cã quare non profeciſſet dictus epus in gentem prædictam, quidam dictus Adam, rñdit ꝙ hoc fuit propter indiſcretam prædicõnem ſuam, quia populo rudi & infideli ppoſuerat plana & cõia ſed nimis ardua. Omnes aũt patres illius ſniæ conſenſerunt dicentes, ꝙ oĩum virtutum mater eſt diſcretio, & eum qui locutus fuerat epm ordinauerunt, & ibi miſerũt, qui virtutibus ornatus, & præcipuè diſcretione groſſa leuia, & cõia eis, & quæ poſſent capere prædicauit, & vadens cum rege per quatuor prouincias Britanniæ, quæ in quatuor linguas diuiditur. ſ. Britonum, Pictorum, Scotorum, Anglicorum, per diſcretam prędicationem ſuam oẽs Chriſto, & regi ſubiecit. Fiducia enim eſt ſicut æſtus grandis a cuius facie oẽs fugiunt, qui arborum fructus oẽs corrumpit. Fiducia nulla eſt peior paſſio, quæ eſt nutrix oĩum paſſionum, huic aũt opponit diſcretio dñi timorem qui generat humilitatem conſeruatricem, & nutricem oĩum bonorum tpalium, & ſpiritualium. Item diſcretio neceſſaria eſt in cõſilijs tribuendis. Præcipuè in foro pœnitentiæ, & in his quæ ad ſalutem pertinẽt animarum. Nam diſcretio illuminat rationem

ad diſcernendum de ſingulis. Sicut dicit Apoſtolus. 1. Corin. 3. Spiritualis homo iudicat omnia. Sine diſcretionis lumine homo efficitur animalis, non percipiens, ea quæ Spiritus Dei ſunt, ſtultitia enim eſt illi, & nõ poteſt intelligere. Vt dicitur ibidem: vnde ſacerdotibus dicitur Leui. 10. Habeatis ſcientiã diſcernendi inter ſanctum & prophanum, inter pollutum & mundum. Sacerdotes enim indiſcreti, quæ debent mundare, & ſanctificare cõtaminant, quæ debent ſeruare animas, ſ. exterminant, quæ debent diligere, & eligere contemnunt, quæ debent mundare polluunt, quæ debent iudicare non diſcernunt, quæ debent cognoſcere non intelligunt. Quod notatur Ezech. 22. Sacerdotes contempſerũt legem meam, & polluerunt ſanctuaria mea, inter ſanctum & prophanum non habuerunt diſtãtiam, inter pollutum & mundum non intellexerunt, &c. Per diſcretionem homo diſcretus requirit, & examinat conſilia, diſcernit iuſta, expedit & diſſoluit iudicia dubia, & perplexa, hoc poteſt dicere, quod dicit Sapien. Prouer. 8. Ego ſapientia habito in conſilijs, & eruditis interſum cogitationibus. Quarto diſcretio neceſſaria eſt in iudicijs proferendis. Vnde poteſt dicere illud Prouer. 8. Meũ eſt conſilium, & æquitas, mea eſt prudentia, & fortitudo, per me reges regnant, & legum conditores iuſta decernunt. Ideo Salomon diſcretionis gratiam poſtulauit a domino. 3. Regum. 4. dicens. Dabis ſeruo tuo cor docile, vt poſſit iudicare populum tuum, & diſcernere inter bonum, & malum, & per hanc cognouit, & iudicauit de duabus meretricibus quæ eſſet vera mater pueri quem viuum præceperat diuidi, & medietatem dari vni, & aliam, &c. Et poſt, timuit omnis Iſrael regem, videntes Dei Sapientiam in eo ad faciendum iudicium. Item diſcretionis plenus Dauid iudicauit æquam portionem dandam de præda eis, qui laſſi remanſerant ad ſarcinas, & eis qui venerant ad prælium, & factum eſt hoc iudicium, quaſi præfinitum, & conſtitutum, & quaſi lex in Iſrael, in die illa, & deinceps. 2. Regum. 30. Item hoc ſpiritu pleritu plenus Daniel duos ſenes, quæ Suſannam condemnauerãt ad mortem conuicit, iudicauit & condemnauit, vt legitur Dan. 13. Quinto diſcretio neceſſaria eſt in myſterijs cognoſcendis. Hoc maximè competit viris ſpiritualibus, & perfectis, vt ſciant diſcernere inter reuelationes, & illuſiones. Angelus. n. Sathanæ qñq; transfigurat ſe in Angelum lucis, illudens viris ſanctis, reuelans eis ſecreta myſteria, vel futura prædicens, ſed vt plurimũ veritati multas falſitates admiſcet, vt decipiat, & in errorem inducat. Ideo. 1. Ioh. 4. Nolite omni ſpiritui credere, ſed probate ſpiritus ſi ex Deo ſunt. Beatus Martinus Spiritum diſcretionis habuit, qua Diabolum cognoſceret in quamcunque formam, vel ſpeciem ſe transformaret, ſicut nouit eum & deceptionis ſuę fallaciam quando apparuit ei in ſimilitudine Chriſti purpura, & dyademate renitentis. Item in vitis patrum quidam fratres venerunt ad Beatum Antonium, vt quærerent ab eo de fantaſijs ſuis, quas credebant reuelationes, quorum aſinus mortuus eſt in via, qui cum quæreret ab eis de aſino ſuo quõ mortuus fuiſſet, cum aũt mirantes quærent ab eo quõ hoc ſciret ait, quia Dæmones hoc ei reuelauerant, & ſumpta occaſione de aſino oñdit quõ fantaſiæ ſuæ non erãt Dei reuelationes, ſed Dæmonũ illuſiones.

De imprudentia. *Diſt.* XLV.

DEinde conſiderandum eſt, de vitijs oppoſitis prudentiæ. Dicit autem Aug. in 4. contra Iulianum, ꝙ omnibus virtutibus non ſolum ſunt vitia manifeſta diſcretione contraria, ſicut prudentiæ temeritas, verumetiam vicina quodammodo, nec veritate ſed quadam ſpecie fallente ſimilia, ſicut ipſi prudẽtiæ aſtutia. Primo ergo conſiderandum eſt, de vitijs quæ manifeſtè contrarietatem habent ad prudentiam, quæ. ſ. vitia proueniunt ex defectu prudentiæ, vel eorum quæ ad prudentiam requiruntur. Scđo de vitijs quæ habent quandam ſimilitudinem falſam cum prudentia, quæ. ſ. contingũt per abuſum eorum quæ ad prudentiam requiruntur. Quia vero ſollicitudo ad prudentiam pertinet, ideo circa primum conſideranda ſunt duo. Primo quidem de imprudentia. Secundo de negligentia quæ ſollicitudini opponitur. Circa primum quæruntur ſex. Primo de imprudentia vtrũ ſit pctm̃. Scđo vtrum ſit ſpãle pctm̃. Tertio de præcipitatione ſiue temeritate. Quarto de inconſideratione. Quinto de incõſtantia. Sexto de origine horum vitiorum. Ad primum. ſ. vtrum imprudentia ſit pctõ, dicendum ꝙ imprudentia dupliciter accipi põt, vno modo priuatiuè alio modo contrariè. Negatiuè autem non propriè dr̃ ita. ſ. ꝙ importat ſolam carentiam prudentiæ, q̃ põt eſſe ſine pctõ. Priuatiuũ quidem imprudentia dr̃ in quãtum aliquis caret prudentia quam natus eſt, & dẽt habere, & ſm̃ hoc imprudentia eſt pctm̃ rõne negligentiæ qua quis adhibet ſtudiũ ad prudentiam habendam. Contrariè vero accipitur imprudentia ſm̃ ꝙ rõ prudentiæ econtrario modo mouetur vel agit. Puta ſi recta ratio prudentiæ agit conſiliando, imprudens conſilium ſpernit, & ſic de alijs quæ in actu prudentis conſeruanda ſunt, & hoc modo imprudentia eſt pctm̃ ſm̃ rõnem propriam prudentiæ. Non. n. põt hoc contingere ꝙ hõ contra prudẽtiam agat, niſi diuertens a regulis quibus ratio prudentiæ rectificatur. Vnde ſi hoc contingat per auerſionem a regulis diuinis eſt pctm̃ mortale, puta cum aliquis quaſi contemnens, & repudians oĩa documenta præcipitanter agit, ſi vero præter eas agat aliquid abſque contemptu, & abſque detrimento eorum q̃ ſunt de neceſſitate ſalutis, eſt pctm̃ veniale. Ad ſm̃. ſ. vtrum imprudentia ſit pctm̃ ſpãle, dicẽdum ꝙ aliqđ pctm̃ põt dici gñale dupliciter. Vno mõ abſolutè, quia. ſ. eſt gñale reſpectu oĩum peccatorum. Alio mõ quia eſt gñale reſpectu quorundam vitiorum, quæ ſunt ſpecies eius. Primo aũt mõ põt dici aliqđ vitium gñale dupliciter. Vno mõ per eſſentiam, quia prædicatur. ſ. de oĩbus peccatis, & hoc modo imprudentia non eſt gñale pctm̃, ſicut nec prudentia generalis virtus, cũ ſint circa actus ſpãles, & circa ipſos actus rõnis. Alio mõ per participationem. & hoc mõ imprudentia eſt gñale pctm̃. Sicut. n. prudentia participat quodammodo in oĩbus virtutibus in quantum eſt directiua earum, ita & imprudentia in omnibus vitijs, & pctĩs. Nullum. n. pctm̃ accidere põt, niſi ſit defectus in aliquo actu rõnis dirigentis, qđ pertinet ad imprudentiam. Si vero dicat pctm̃ gñale non ſimpliciter, ſed ſm̃ aliqđ genus, quia. ſ. continet ſub ſe multas ſpẽs diuerſas, ſic imprudentia eſt gñale peccatũ. Continet. n. ſub ſe diuerſas ſpecies tripliciter: Vno quidem mõ per oppoſitũ ad diuerſas partes ſubiectiuas prudentiæ: ſicut. n. diſtinguitur prudentia in monaſticam q̃ eſt regitiua vnius, & in alias ſpẽs prudentiæ, q̃ ſunt multitudinis regitiuæ, vt ſupra habitũ eſt, ita & imprudentia. Alio modo ſm̃ partes quaſi potentionales prudentiæ, quæ ſunt virtutes adiũctæ, & accipiuntur ſm̃ diuerſos actus rõnis. Et hoc modo quantum ad defectum conſilij circa qđ eſt eubulia eſt præcipitatio ſiue temeritas imprudentię ſpẽs. Quantum vero ad defectum iudicij, circa qđ ſunt ſyneſis, & gnome, eſt inconſideratio. Quantum vero ad ipſum præceptum qđ eſt proprius actus prudentiæ, eſt inconſtantia, & negligentia. Tertio modo põt ſumi per oppoſitum ad ea quæ requiruntur ad prudentiam, q̃ ſunt partes quaſi integrales prudentiæ: ſed ſi oĩa illa ordinantur ad dirigẽdum prædictos tres rõnis actus, inde eſt ꝙ oẽs defectus oppoſiti reducuntur ad quatuor p̃dictas partes, ſicut incautela, & incircunſpectio includit ſub inconſideratione. Qđ aũt aliquis deficiat a docilitate, vel memoria, vel rõne pertinet ad præcipitationem. Improuidentia vero & defectus intellectus, vel intelligentiæ, & ſolertiæ pertinent ad negligentiam, & ad inconſtantiam. Et nota ꝙ imprudentia q̃ opponit prudentiæ, ponit eſſe pctm̃ ſpãle, non aũt ignorantia quæ opponitur ſcientiæ: quia. n. ſcĩa magis eſt remota a moralibus q̃ prudentia, ſm̃ propriam rõnem vtriuſq;, inde eſt ꝙ ignorantia non hẽt de ſe rõnem peccati mortalis, ſed ſolum ratione negligentiæ præcedentis, vel effectus ſequentis, & pp hoc ponitur inter gñales cauſas peccati: ſed imprudentia ſm̃ propriã rationem importat vitium mortale, & ideo magis poteſt poni ſpeciale peccatum. Item nota ꝙ licet multa requirantur ad prudentiam. ſ. ratio, intellectus, docilitas, &c quę ſupra dicta ſunt, non tñ ſunt diuerſæ ſpecies imprudentiæ ex defectu; vel corruptione hmõi circunſtantiarum, quia qñ corruptio diuerſarum circunſtantiarum hẽt idem motiuum, non diuerſificantur ſpecies peccati: ſicut eiuſdem ſpeciei eſt peccatum, vt aliquis accipiat non ſua, ubi non debet, & qñ non debet: ſed ſi ſint diuerſa motiua, tunc eſſent diuerſę ſpecies, puta ſi vnus acciperet vbi non deberet, vt faceret iniuriam loco ſacro, quod faceret ſpeciem ſacrilegij: alius quando non debet propter ſolum ſuperfluum appetitum habendi, quod eſſet ſimplex auaritia, & ideo defectus eorum quæ requiruntur ad prudentiam, non diuerſificant ſpecies niſi quatenus ordinantur ad diuerſos actus rationis, vt dictum eſt. Ad tertium ſcilicet vtrum præcipitatio ſit ſpeciale peccatum ſub imprudentia contentum. Dicendum, quòd præcipitatio in actibus animæ metaphoricè dicitur ſecundum ſimilitudinem a corporali motu acceptam. Dicitur autem præcipitari ſecundum corporalem motum, quod a ſuperiori in ima peruenit ſecũdum impetum quendam proprij motus, vel alicuius impellentis, non ordinatè incedendo per gradus. Summum autem animæ eſt ipſa ratio: Imum autem eſt operatio per corpus exercitata: Gradus autem medij per quos debet ordinatè deſcendere, ſunt memoria præteritorum, intelligentia præſentium, ſolertia in conſiderandis futuris euentibus, ratiocinatio conferens vnum alteri, docilitas per quam aliquis acquieſcit ſentẽtijs maiorum. Per quos quidem gradus aliquis ordinatè deſcendit rectè conſiliando. Si quis autem feratur ad agendum per impetum voluntatis, vel paſſionis, pertranſitis huiuſmodi gradibus, erit præcipitatio. Cũ ergo inordinatio conſilij ad imprudentiam pertineat, manifeſtum eſt, quòd vitium præcipitationis ſub imprudentia continetur. Differt autem præcipitatio, & temeritas: quia illa di-

cuntur fieri temere quæ rõne non reguntˀ. Quod quidem poteſt contingere dupliciter. Vno modo ex impetu voluntatis vel paſſionis. Alio mõ ex contemptu regulæ dirigentis: & hoc proprie importat temeritas, vnde dr̃ ex radice ſuperbiæ prouenire, quæ refugit ſubeſſe regulę alienæ. Præcipitatio autẽ ſe habet ad vtrũque, vnde temeritas ſub præcipitatione continetur: quãuis præcipitatio magis reſpiciat primum. Item licèt in conſiliando contingat eſſe peccatum non ſolum per hoc aliquis nimis eſt feſtinus, ſed etiam per hoc, ꝙ aliquis eſt nimis tardus: ideo in inquiſitione conſilij multa particularia ſunt cõſideranda. Et ideo Philoſophus dicit in 6. Eth. Oportet conſiliari tarde: vnde præcipitatio directius opponitˀ rectitudini cõſilij, quàm tarditas ſuperflua, quæ habet quandam ſimilitudinem recti conſilij. Ad quartum, ſ. vtrum inconſideratio ſit ſpeciale peccatum ſub imprudentia cõtentum. Dicẽdum ꝙ inconſideratio importat actum intellectus veritatem rei intuentis. Sicut autem inquiſitio pertinet ad rõnẽ, ita iudicium pertinet ad intellectum. Vñ & in ſpeculatiuis demonſtratiua ſcientia dr̃ iudicatiua inquantum per reſolutionem in prima principia intelligibilia de veritate inquiſitiuorũ diiudicatur. Et ideo conſideratio maxime pertinet ad iudicium, vnde, & defectus recti iudicij ad vitium inconſiderationis pertinet, prout ſ. aliquis in recte diiudicando deficit ex hoc, quòd cõtemnit, vel negligit attendere ea ex quibus rectũ iudicium procedit. vnde manifeſtum eſt ꝙ inconſideratio eſt peccatum. Sciendum autem ꝙ inconſideratio hic accipitur non ſcdm, ꝙ pertinet ad intellectum ſpeculatiuum, ſed ad practicum intellectum ſcdm determinatam materiam, ſ. ſcdm agibilia humana, in quibus plura ſunt attendenda ad recte iudicandum quàm in ſpeculatiuis, quia operationes ſunt in ſingularibus. Item ſciendum, ꝙ qñ dñs diſcipulis ſuis dixit Matth. 10. Dum ſteteritis ante reges & p̃ſides cogitare nolite, quõ aut quid loquamini. Non eis prohibet conſiderare ea quæ ſunt agenda vel dicenda, qñ homo habet opportunitatem, ſed dat fiduciam ſingulis in verbis inductis, vt deficiẽte ſibi opportunitate, vel propter imperitiam, vel quia ſubito præoccupantur, in ſolo diuino confidant conſilio: quia cum ignoramus quid agere debeamus, hoc ſolum reſidui habeamus vt oculos noſtros dirigamus ad deum, ſicut dr̃. 2. Paral. 20. Alioquin ſi hõ prætermittat facere quod põt, ſolũ diuinum auxiliũ expectans, vr̃ tentare Deum. Ad quintum. ſ. vtrũ inconſtantia ſit peccatum ſub imprudentia contentũ. Dicendum, ꝙ inconſtãtia importat receſſum quẽdam in bono propoſito diffinitio. Huiuſmodi aũt receſſus principium quidem hẽt a vi appetitiua. Non enim aliquis recedit a priori propoſito niſi pp aliquid, quod ſibi inordinate placet: ſed iſte receſſus non conſummatur niſi per defectum rõnis, quæ fallit in hoc ꝙ repudiat id quod recte acceptauerat: & quia cum poſſit reſiſtere impulſui paſſionum, ſi non reſiſtat hoc eſt ex debilitata ipſius, quæ non tenet ſe firmiter in bono concepto. Et ideo inconſtantia quantum ad ſui conſumationem pertinet ad defectum rõnis practicæ. Sicut aũt omnis rectitudo rõnis practicæ pertinet aliqualiter ad prudẽtiam, ita omnis defectus eius pertinet ad imprudentiam. Et iõ inconſtantia ſecũdum ſui conſummationem ad imprudentiam pertinet. Et ſicut præcipitatio eſt ex defectu circa actum conſilij, & incõſideratio circa actum iudicij, ita inconſtantia circa actũ præcepti. Ex hoc enim dr̃ aliquis incõſtans, qñ ratio deficit præcipitando ea q̃ ſunt conſiliata & iudicata. Ad ſextum. ſ. vtrum prædicta vitia oriantˀ ex luxuria. Dicẽdum ꝙ ſicut philoſophus dicit in 6. eth. delectatio maxime corrumpit exiſtimationem prudentiæ, & præcipue delectatio quæ eſt in venereis, quæ totam animam abſorbet, & trahit ad ſenſibilem delectationem. Perfectio aũt prudentiæ, & cuiuſlibet intellectualis virtutis conſiſtit in abſtractione a ſenſibilibus, vnde cum prædicta vitia pertineant ad defectum prudẽtiæ, & rõnis practicæ, ſicut ſupra habitum eſt, ſequitur ꝙ ex luxuria maxime oriantur. Deinde conſiderandum eſt de negligẽtia, de hoc require inſ. libro tertio inter partes accidiæ.

De vitiis oppoſitis prudentia. *Diſt.* XLVI.

DEinde conſiderandum eſt de vitiis oppoſitis prudentiæ, q̃ habent aliquam ſimilitudinem cum ipſa. Et circa hoc cõſideranda ſunt octo. Primo vtrum prudentia carnis ſit peccatũ. Secundo vtrum ſit peccatum mortale. Tertio vtrum aſtutia ſit peccatum ſpeciale. Quarto de dolo. Quinto de fraude. Sexto de ſollicitudine temporalium rerum. Septimo de ſollicitudine futurorum. Octauo de origine horum vitiorum. Ad primum, ſ. vtrũ prudentia carnis ſit peccatum, dicendum ꝙ ſicut ſupra dictum eſt, prudẽtia eſt circa ea, quæ ſunt ad finem totius vitæ. Et ideo prudẽtia carnis propriè dr̃ ſcdm ꝙ aliquis bona carnis habet, vt vltimum finem ſuæ vitæ. Manifeſtum eſt autem ꝙ hoc eſt peccatum, per hoc. n. homo deordinatur circa vltimum finem, qui nõ conſiſtit in bonis corporis, ſicut ſupra dictum eſt: & ideo prudẽtia carnis eſt peccatum. Et nota ꝙ licet prudentia ſit virtus nobilior q̃ iuſtitia vel tẽperantia vel aliæ virtutes morales, vtpote omnium regitiua, tñ quia iuſtitia & tẽperantia in ſui rõne important id vnde virtus laudatur, ſ. æqualitatem & concupiſcentiarum refrenationem, & ideo nunquam accipiuntur in malo. Sed nomẽ prudentiæ ſumitur a prouidendo, ſicut ſup. dictum eſt, quod p̃cipitaru extendi ad mala. Et ideo licet prudentia ſimpliciter dicta in bono accipiatur, in aliquo tñ addito poteſt accipi in malo, & ſcdm hoc dr̃ prudentia carnis eſſe peccatum. Item nota, ꝙ caro eſt pp animam, ſicut materia pp formam, & inſtrumentum pp principale agens, & ideo ſic licite diligitur caro, vt ordinetur ad bonum animæ ſicut ad finem. Si autem in ipſo bono carnis conſtituatur vltimus finis, erit inordinata & illicita dilectio: & hoc mõ ad amorẽ carnis ordinatur prudentia carnis. Itẽ nota ꝙ diabolus nos tentat non per modum appetibilis, ſed per modũ ſuggerentis, & ideo cum prudentia importet ordinem ad aliquẽ finẽ appetibilem, non ita dr̃ prudentia Diaboli ſicut prudentia reſpectu alicuius mali finis, ſub cuius rõne tentat nos mundus & caro, inquantum, ſ. proponuntur nobis ad appetendum bona mũdi vel carnis: & ideo dr̃ prudentia carnis, & prudentia mundi, ſcdm illud Lucę. 17. Filij huius ſæculi prudentiores ſunt in generatione ſua &c. Apl̃s aũt totum comprehendit ſub prudentia carnis, quia etiam exteriores res mundi appetimus pp carnem. põt tñ dici ꝙ quia prudentia quodãmodo dr̃ ſapientia, vt ſupra dictũ eſt. ideo ſcdm tres tentationes põt intelligi tripliciter prudentia. Vbi dr̃ Iaco. 3. Sapientiam eſſe terrenam, animalẽ, & diabolicam, vt ſup. expoſitum eſt cum de ſapientia ageretˀ. Ad ſcdm ſ. vtrum prudentia carnis ſit pctm̃ mortale, dicendum ꝙ ſicut ſupra dictum eſt, prudens dr̃ aliquis dupliciter. Vno mõ ſimpliciter, ſ. in ordine ad finem totius vitæ. Alio mõ ſcdm quid, ſ. in ordine ad finem aliquem particularem, puta ſicut dr̃ aliquis prudens in negociatione vel in aliquo hmõi. Si. n. prudentia carnis accipiatur ſcdm abſolutam prudentiæ rõne, ita, ſ. ꝙ in cura carnis conſtituatur vltimus finis totius vitę, ſic eſt pctm̃ mortale, qa per hoc hõ auertitur a Deo, cum impoſſibile ſit eſſe plures fines vltimos, vt ſupra habitũ eſt. Si vero prudentia carnis accipiatur ſcdm rõnem particularis prudentię, ſic prudentia carnis eſt peccatum veniale. Contingit. n. qñque ꝙ aliquis inordinatè afficitˀ ad aliquid delectabile carnis abſque hoc ꝙ auertatur a Deo per peccatum mortale. Vnde non conſtituit finem totius vitæ in dilectione carnis, & ſic adhibere ſtudiũ ad hãc dilectionẽ cõſequẽdã eſt pctm̃ veniale, quod ptinet ad prudentiã carnis. Si vero aliquis actu curam carnis referat in finem honeſtum, puta cum aliquis ſtudet comeſtioni propter corporis ſuſtentationem, non vocatur prudentia carnis, quia ſic vtitur hõ cura carnis vt ad finẽ. Ad tertiũ. ſ. vtrũ aſtutia ſit ſpeciale peccatũ. Dicendũ ꝙ prudentia eſt recta rõ agibiliũ: ſicut ſcia eſt recta rõ ſcibiliũ. Contingit aũt cõtra rectitudinẽ ſciæ dupliciter peccari in ſpeculatiuis. Vno quidem mõ qñ ratio inducitur ad aliquã concluſionẽ falſam quæ apparet vera. Alio mõ ex eo ꝙ rõ procedit ex aliquibus falſis quæ videntur eſſe vera, ſiue ſint ad concluſionẽ verã, ſiue ad concluſionẽ falſam. Ita & aliquod pctm̃ põt eſſe contra prudentiam habens aliquã ſimilitudinem eius dupliciter: vno mõ ſcdm ꝙ ſtudium rationis ordinatur ad finem qui non eſt vere bonus, ſed apparens: & hoc pertinet ad prudentiam carnis. Alio modo inquãtum aliquis in finem aliquem conſequendum, vel bonũ, vel malum, vtitur non veris vijs, ſed ſimulatis, & apparentibus: & hoc pertinet ad pctm̃ aſtutiæ. Vnde eſt quoddam peccatum prudentiæ oppoſitum, à prudentia carnis diſtinctum. Ad quartũ ſ. vtrum dolus ſit peccatum pertinens: dicendum ꝙ ſicut ſupra dictum eſt, ad aſtutiam pertinet aſſumere vias non veras, ſed ſimulatas & apparentes, ad aliquem finem proſequẽdum vel bonum, vel malũ. Aſſumptio aũt harũ viarũ põt dupliciter conſiderari. Vno quidẽ mõ in ipſa excogitatione viarum hmõi: & hoc proprie pertinet ad aſtutiam, ſicut excogitatio rectarum viarum ad debitum finem pertinet ad prudentiam. Alio mõ põt conſiderari talium viarum aſſumptio ſcdm executionem operis, & ſcdm hoc pertinet ad dolum, & ideo dolus importat quandam executionem aſtutiæ, & ſcdm hoc ad aſtutiam pertinet. Ad quintum, ſ. vtrum fraus ad aſtutiam pertineat. Dicendum ꝙ ſicut dolus cõſiſtit in executione aſtutiæ, ita etiam & fraus: ſed in hoc differre videntur, ꝙ dolus pertinet vniuerſaliter ad executionẽ aſtutiæ ſiue fiat per verba ſiue per facta: fraus autem magis propriẽ pertinet ad executionem aſtutiæ ſcdm ꝙ fit per facta. Ad ſextũ, ſ. vtrum licitum ſit ſollicitudinem habere de tẽpalibus. Dicendũ ꝙ ſollicitudo importat ſtudiũ quoddam adhibitum ad aliquid conſequendum. Manifeſtum eſt autem ꝙ maius ſtudium adhibetur vbi eſt timor deficiendi, & ideo vbi eſt ſecuritas conſequendi, minor interuenit ſollicitudo. Sic ergo ſollicitudo tẽpalium rerum tripliciter põt eſſe illicita. Vno quidem modo ex parte eius de quo ſollicitamur, ſi, ſ. tẽpalia tanq̃ finem q̃ramus: vnde Aug.

dicit

dicit in li. de operibus monachorum: cũ dñs dicit: Nolite ſolliciti eſſe in craſtinum: hoc dicit, vt non iſta intueant, vt pp iſta faciant quicquid in Euangelij prędicatione facere iubentur. Alio modo põt eſſe tpalium ſollicitudo illicita pp ſuperfluũ ſtudiũ, qđ apponitur ad tpalia procuranda, pp qđ homo a ſpũalibus qbus principaliꝰ inſeruire debet, retrahit. Et ideo dr Math. 3. q ſollicitudo ſæculi ſuffocat verbum. Tertio modo ex parte timoris ſuperflui, qñ. ſ. aliquis timet ne faciẽdo qđ debet, neceſſaria ſibi deficiant. Qđ dñs tripliciter excludit. Primo pp maiora beneficia hoĩ præſtita diuinitꝰ pp primam ſollicitudinem. ſ. & corpus, & aĩam. Secundo pp ſubuentionem, qua Deus aĩalibus, & plantis ſubuenit abſque opere humano ſm proportionẽ ſuæ naturæ. Tertio ex diuina prouidentia; pp cuius ignorantiã Gẽtiles circa tpalia bona quærenda principaliꝰ ſollicitantur. Et ideo concludit, q principalis noſtra ſollicitudo debet eſſe de ſpiritualibus bonis, ſperantes, q ẽt tpalia nobis prouenient ad neceſſitatẽ ſi fecerimus, qđ debemus. Ad ſeptimum. ſ. vtrum aliqs debeat eſſe ſollicitus in futurũ. Dicendũ q nullum opus põt eſſe virtuoſum niſi debitis circunſtantijs veſtiatur, inter quas vna eſt debitũ tpis, ſm illud Eccl. 8. Oĩ negocio tps eſt & opportunitas. Qđ non ſolum in exterioribus operibus, ſed ẽt in interiori ſollicitudine locum habet. Vnicuique. n. tempori cõpetit ꝓpria ſollicitudo, ſicut tempori æſtatis competit ſollicitudo metendi, tempori autumni ſollicitudo vindemiæ. Si quis ergo tpe æſtatis de vindemia iam eſſet ſollicitus, ſuperfluè præoccuparet futuri tpis ſollicitudinẽ: vñ hmõi ſollicitudinem tanq̃ ſuperfluã dñs prohibet dicens: Nolite ſolliciti eſſe in craſtinum, vñ ſubdit: Craſtinus. n. dies ſollicitus erit ſibi ipſi, i. ſuam propriam ſollicitudinem habebit, q̃ ſufficiet ad animum affligendum. Et hoc eſt qđ ſubdit: Sufficit diei malitia ſua. i. afflictio ſollicitudinis. Ad octauum. ſ. vtrum prædicta vitia oriantur ex auaritia. Dicendum q ſicut dictum eſt, prudentia carnis, & aſtutia cũ dolo, & fraude quandam ſimilitudinem habent cum prudentia in aliquali vſu rõnis, præcipuè aũt inter alias virtutes morales vſus rõnis rectè apparet in iuſtitia, q̃ eſt in appetitu rõnali. Et ideo vſus rõnis indebitus etiam maxime apparet in vitijs oppoſitis iuſtitiæ. Opponitur aũt ſibi maximè auaritia, & ideo prædicta vitia maximè ex auaritia oriunt. De curioſitate, quę opponitur ſtudioſitati, require infra 3. libro inter filias inanis gloriæ.

De obiecto iuſtitia. *Diſt.* XLVII.

COnſequenter poſt prudentiam conſiderandum eſt de iuſtitia. Circa quam occurrit triplex conſideratio. Prima eſt de iuſtitia. Secunda de partibus eius, Tertia de præceptis ad iuſtitiam pertinentibus. Circa iuſtitiam vero conſideranda ſunt quatuor. Primo quidem de iure. Secundo de ipſa iuſtitia. Tertio de iniuſtitia. Quarto de iudicio. Circa primum. ſ. de iure conſiderãda ſunt quatuor. Primo vtrum ius ſit obiectũ iuſtitiæ. Secundo vtrum ius conuenienter diuidatur in ius naturale, & poſitiuum. Tertiu vtrum ius gentium ſit idẽ qđ ius naturale. Quarto vtrũ ius dominatiuum, & paternum debeant ſpecialiter diſtingui. Ad primum. ſ. vtrum ius ſit obiectum iuſtitiæ. Dicendum q ſicut dicit Iſid. in li. Ethy. ius dictum eſt, quia eſt iuſtum. Conſtat aũt q iuſtum eſt obiectũ iuſtitię: ſicut dicit Philoſophus 5. Eth. Oẽs talem habitum volunt dicere iuſtitiã, a quo operatiui ſunt iuſtorum. Ad cuius euidentiã ſciendũ eſt, q iuſtitiæ propriũ eſt inter alias virtutes, vt ordinet hominem in his, quæ ſunt ad alterum. Importat. n. æqualitatem quandã, vt ipſum nomen demõſtrat. Dñr enim vulgariter ea, quæ adæquantur iuſtari, æqualitas aũt ad alterum eſt. Aliæ aũt virtutes perficiunt hoĩem ſolũ in his, q̃ ei conueniunt ſm ſeipſum. Sic igitur id, qđ eſt rectũ in operibus aliarũ virtutum, ad qđ tẽdit intentio virtutis quaſi in proprium obiectum, nõ accipitur niſi per comparationẽ ad agẽtem, rectum vero, qđ eſt in opere iuſtitiæ etiam præter comparationem ad agentem conſtituitur per comparationem ad aliũ. Illud enim in opere noſtro dr eſſe iuſtum, qđ reſpondet ſm aliquam æqualitatem alteri, puta recompenſatio mercedis debitæ pro ſeruitio impenſo. Sic igitur iuſtum dr aliquid quaſi habens rectitudinem iuſtitiæ ad quod terminatur actio iuſtitiæ, etiam non conſiderato qualiter ab agente fiat. Sed in alijs virtutibus non determinatur aliquid rectum niſi ſm q aliqualiter fit ab agente. Et pp hoc ſpecialiter iuſtitiæ præ alijs virtutibus determinatur ſm ſe obiectum, qđ vocatur iuſtum, & hoc quidem eſt ius. Vnde manifeſtum eſt q ius eſt obiectum iuſtitiæ. Et nota, q conſuetum eſt, q nomina a ſui prima impoſitione detorqueantur ad alia ſignificanda, ſicut nomen medicinæ impoſitum eſt primu ad ſignãdum remedium, qđ præſtatur infirmo ad ſanandum: deinde tractum eſt ad ſignandum artem qua hoc fit. Ita etiam hoc nomen ius primo impoſitum eſt ad ſignandum ipſam rem iuſtam, poſtmodo aũt eſt determinatum ad artem qua cognoſcitur quid ſit iuſtum, & vlterius ad ſignandum locum in quo ius redditur, ſicut aliquis dr comparere in iure, & vlterius dr etiam ius, qđ redditur ab eo, ad cuius officium pertinet iuſtitiam facere, licet etiam id, qđ decernit ſit iniquum. Item nota, q ſicut eorum, quæ per artem fiunt exterius, quædam ratio in mente artificis præexiſtit, quæ dr regula artis: ita etiam illius operis iuſti, qđ ratio determinat, quædam ratio præexiſtit in mente, quaſi quædam prudentiæ regula, & hoc ſi in ſcriptum redigatur vocatur lex. Eſt enim lex ſm Iſido. conſtitutio ſcripta. Et ideo lex non eſt ius propriè loquendo, ſed aliqualis ratio iuris. Ad ſecundum. ſ. vtrum ius conuenienter diuidatur in ius naturale, & poſitiuum: dicendum q ſicut dictũ eſt, ius ſiue iuſtum eſt aliquod opus adæquatum alteri ſm aliquem æqualitatis modum. Dupliciter autem alicui homini poteſt aliquid eſſe adæquatum. Vno quidem modo ex ipſa natura rei, puta cum aliquis tantũ dat vt tantundem recipiat, & hoc vocatur ius naturale. Alio modo aliquid eſt adæquatum, vel cõmenſuratum alteri ex condicto ſiue ex cõi placito, quando. ſ. aliquis reputat ſe contentum ſi tantum accipiat. Quod quidem põt fieri dupliciter. Vno modo per aliqđ priuatum condictum, ſicut q firmatur aliquo pacto inter priuatas perſonas. Alio modo ex cõdicto publico, puta ſi totus populus conſentit, q aliquid habeatur quaſi adæquatum, & commẽſuratum alteri, vel cum hoc ordinat princeps, qui curam populi habet, & eius perſonam gerit, & hoc dr ius poſitiuum. Voluntas enim humana ex cõi condicto poteſt aliquid facere iuſtum in his, quæ ſm ſe non habent aliquam repugnantiam iuſtitiam naturalem, & in his habet locum ius poſitiuum, vnde Philoſophus dicit in 5. Ethy. q legale iuſtum eſt, qđ ex principio quidem nihil differt ſic, vel aliter fieri, quando autem ponitur, differt. Sed ſi aliquid de ſe repugnantiam habeat ad ius naturale, non poteſt voluntate humana fieri iuſtum, puta, ſi ſtatuatur q liceat furari, vel adulterium committere, vnde dr Iſa. 10. Væ, qui condunt leges iniquas. Et nota, q ius naturale quantum eſt de ſe ſemper eſt idem, & immutabile. Illud enim qđ eſt naturale habenti naturam immutabilem, oportet q ſit ſemper, & vbique tale. Natura autem hominis eſt mutabilis, & ideo id, qđ naturale eſt homini poteſt aliquando deficere, ſicut naturalem æqualitatẽ habet, vt deponenti depoſitum reddatur. Et ſi ita eſſet, q natura humana ſemper eſſet recta, hoc eſſet ſemper ſeruandum: ſed quia q̃nque contingit, q voluntas hoĩs deprauatur, eſt aliquis caſus in quo depoſitum non eſt reddendum, ne homo peruerſam voluntatẽ habens male eo vtatur, vt puta ſi furioſus, vel hoſtis Reipublicæ arma depoſita repoſcat. Item nota q ius diuinum dr, qđ diuinitus ꝓmulgatur, & hoc quidem partim eſt de his, quæ ſunt naturaliter iuſta, ſed tamen eorum iuſtitia homines latet: partim autem eſt de his, quæ fiunt iuſta inſtitutione diuina: vnde & ius diuinũ per hæc duo diſtingui poteſt, ſicut & ius humanum. Sunt enim in lege diuina quædam præcepta quia bona, & prohibita quia mala, quædam vero bona, quia præcepta, & mala quia prohibita. Ad tertium. ſ. vtrum ius gentium ſit idem cum iure naturali. Dicendum q ius ſiue iuſtum naturale eſt, quod ex ſua natura eſt adæquatum, vel commenſuratum alteri. Poteſt autem hoc contingere dupliciter: vno modo ſm abſolutam ſui conſiderationem, ſicut maſculus ex ſui ratione habet commenſurationẽ ad fœminam, vt ex ea generet, & parens ad filium, vt eum nutriat. Alio modo aliquid eſt naturaliter alteri commenſuratum non ſm abſolutam ſui rationem, ſed ſm aliquid qđ ex ipſo conſequitur, puta proprietas paſſionum. Si enim conſideretur ille ager abſolute, non habet vnde magis ſit huius, quàm illius, ſed ſi conſideretur ad opportunitatem colendi, & ad pacificũ vſum agri, ſecũdum hoc habet quandam commenſurationem ad hoc quod ſit vnius non alterius, vt patet per Philoſophum in 2. Pol. Abſolute autem apprehendere aliquid non ſolum conuenit homini, ſed etiam alijs animalibus. Et ideo ius, quod dicitur ius naturale ſm primum modum, commune eſt nobis, & alijs animalibus. A iure autem naturali ſic dicto receſſit ius gentium, vt iuriſconſultus dicit, quia illud omnibus animalibus, hoc ſolum hominibus inter ſe commune eſt. Conſiderare autem aliquid comparandu ad id, quod ex ipſo ſequitur, eſt proprium rationis, & ideo hoc quidem eſt naturale homini ſm rationem naturalem, quæ hoc dictat. Et ideo dicit Gaius iuriſconſultus, quòd naturalis ratio inter homines conſtituit, id apud omnes gentes cuſtoditur, vocaturq; ius gentium. Ad quartum, ſcilicet vtrum ſpecialiter diſtingui debeat ius dominatiuum, & paternum. Dicendum, quòd ius ſiue iuſtum dicitur per commenſurationem ad alterum. Alterum autem poteſt dici dupliciter: vno modo, quod ſimpliciter eſt alterum, ſicut quod eſt omnino diſtinctum, ſicut apparet in duobus hominibus quorum vnus non eſt ſub altero, ſed ambo ſunt ſub vno Principe ciuitatis, & inter tales ſecundum Philoſophum in quinto Ethycorum,

eſt ſimpliciter iuſtum. Alio modo dr̃ aliquid alterum non ſimpliciter, ſed quaſi aliqd eius exiſtens, & hoc modo in rebus humanis filius eſt aliqd pr̃is, quia quodãmodo eſt pars eius, vt dr̃ in 1. Poli. Et ideo patris ad filium non eſt comparatio ſicut ad ſimpliciter alterum, & pp hoc non eſt ibi ſimpliciter iuſtũ, ſed quoddã iuſtũ. ſ. patrinum, & eadem rõne nec inter dñm & ſeruũ, ſed eſt inter eos dñatiuum iuſtum. Vxor aũt q̃uis ſit aliquid viri, quia cõparatũ ad eam ſicut ad propriũ corpus, vt patet p Apoſtolum ad Ephe. 5. Tñ magis diſtinguitur a viro, q̃ filius a pr̃e, vel ſeruus a dño. Aſſumitur. n. in quandã ſocialẽ vitã matrimonij, & ideo Philoſophus dicit, ꝙ inter virũ & vxorẽ plus eſt de rõne iuſti, q̃ inter patrem, & filium, vel dñm, & ſeruũ, qa cũ vir & vxor habent immediatam relationem ad domeſticã cõitatẽ, vt patet in 1. Poli. ideo inter eos non eſt ſimpliciter etiam politicum iuſtum, ſed magis iuſtum Aeconomicum.

De iuſtitia. *Diſt.* *XLVIII.*

DEinde conſiderandũ eſt de iuſtitia, circa quã vidẽda ſunt duodecim. Primo quid ſit iuſtitia. Secundo vtrũ ſemp ſit ad alterum. Tertio vtrum ſit virtus. Quarto vtrũ ſit in voluntate ſicut in ſubiecto. Quinto vtrũ ſit virtus generalis. Sexto vtrum ſm ꝙ eſt generalis ſit idem in eſſentia cum oĩ virtute. Septimo vtrum ſit aliqua iuſtitia particularis. Octauo vtrũ iuſtitia particularis habeat propriam materiã. Nono vtrũ ſit circa paſſiones, vel operationes tñ. Decimo vtrũ medium iuſtitiæ ſit mediũ rei. Vndecimo vtrum reddere vnicuiq; qđ ſuum eſt ſit actus iuſtitiæ. Duodecimo vtrum iuſtitia ſit pcipua inter alias virtutes morales. Ad primum. ſ. quid ſit iuſtitia. Dicendũ ꝙ a iuriſperitis diffinit̃ ſic: Iuſtitia eſt conſtans, & ppetua voluntas ius ſuum vnicuiq; tribuens. Hæc aũt diffinitio conueniens eſt ſi recte intelligat̃. Cũ. n. oĩs virtus ſit habitus, q eſt principiũ actus, neceſſe eſt ꝙ virtus diffiniatur p actũ bonũ circa propriã naturã virtutis. Eſt aũt iuſtitia circa ea, q̃ ſunt ad alterũ ſicut circa propriã naturam, vt infra patebit. Et ideo actus iuſtitiæ p cõparationẽ ad propriã materiã, & obiectũ tangit̃ cum dr̃, ius ſuum vnicuiq; tribuens. Quia vt Iſid. dicit in lib. Ethy. iuſtus dr̃, quia ius cuſtodit. Ad hoc aũt ꝙ aliquis actus circa quãcunq; materiã ſit virtuoſus, requiritur, ꝙ ſit voluntarius, & ꝙ ſit ſtabilis, & firmus. Quia Philoſophus dicit in 2. Eth. ꝙ ad virtutis actũ requiritur primo quidẽ, ꝙ operet̃ ſciens. Secũdo aũt ꝙ eligens, & pp debitum finem. Tertio quia immobiliter operet̃. Primũ aũt horũ includitur in ſecundo, qa qđ per ignorantiã agit̃ eſt inuoluntariũ, vt dr̃ in 4. Eth. Et ideo in diffinitione iuſtitiæ primo ponitur voluntas, ad oſtendendum, ꝙ actus iuſtitiæ debet eſſe voluntarius. Additur de iuſtitia, vel conſtantia, & perpetuitas ad deſignandũ actus firmitatẽ, & idõ pdicta diffinitio eſt completa diffinitio iuſtitiæ niſi ꝙ actus ponit̃ pro habitu, q per actũ ſpecificatur: habitus. n. ad actus dr̃. Et ideo ſi aliquis vellet in debitam formã diffinitionis reducere poſſet ſic dicere, ꝙ iuſtitia eſt habitus ſm quem aliquis conſtans, & ppetua voluntate ius ſuum vnicuique tribuit. Et quaſi eſt eadẽ diffinitio cũ ea q̃ Philoſophus ponit in 5. Eth. dicẽs, ꝙ iuſtitia eſt habitus ſm quẽ aliquis dr̃ operatiuus ſm electionem iuſti. Quare ergo dr̃, ꝙ iuſtitia eſt voluntas? Dicas, ꝙ voluntas hic noiat actum, non potentiam. Eſt aũt conſuetũ, ꝙ apud auctores habitus per actus diffiniant̃. Sicut Aug. dicit ſuper Ioh. ꝙ fides eſt credere qđ nõ vides. Cũ autem additur perpetua, dicas ꝙ voluntas põt dici perpetua dupliciter. Vno modo ex parte ipſius actus, q perpetuo durat, & ſic ſolius dei voluntas eſt perpetua. Alio modo ex parte obiecti, quia. ſ. aliquis vult perpetuo facere aliquid, & hoc requirit̃ ad rõnem iuſtitiæ. Non. n. ſufficit ad rõnem iuſtitiæ, ꝙ aliquis velit ad horam in aliquo negocio ſeruare iuſtitiã, quia vix inuenitur aliqs q velit in oibus iniuſte agere, ſed requiritur, ꝙ homo habeat voluntatẽ perpetuo, & in oibus iuſtitiã conſeruare, & quia ppetuũ non accipit̃ ſm durationẽ perpetuã actus voluntatis, non ſuperflue additur conſtans, vt ſicut per hoc, ꝙ perpetua voluntas deſignatur, ꝙ aliquis gerat in propoſito perpetuo iuſtitiã conſeruandi, ita et per hoc ꝙ dr̃ conſtans deſignatur, ꝙ in hoc propoſito firmiter pſeueret. Et nota ꝙ iudex reddit, qđ ſuum eſt vnicuiq; per modum imperantis, & dirigentis, quia iudex eſt iuſtũ aĩatũ, & princeps eſt cuſtos iuſti, vt dr̃ in 5. Eth. ſed ſubditi reddunt qđ ſuum eſt vnicuique per modum executionis. Ad ſm. ſ. vtrũ iuſtitia ſemper ſit alterum. Dicendũ, ꝙ ſicut ſupra dictum eſt, cum nomen iuſtitiæ æqualitatem importet, ex ſua ratione iuſtitiã habet ꝙ ſit alterum, nihil enim ſibi eſt æquale, ſed alteri. Et quia ad iuſtitiam pertinet actus humanos rectificare, vt dictum eſt, neceſſe eſt, ꝙ alietas iſta quam requirit iuſtitia ſit diuerſorum agere potentium, actiones aũt ſunt ſuppoſitorum, & totorum, non aũt proprie loquendo partium, & formarum ſeu potẽtiarum. Nõ. n. proprie dr̃, ꝙ manus percutiat, ſed homo per manum, neq; proprie dr̃, ꝙ calor calefaciat, ſed ignis per calorem, ſm tamen ſimilitudinem quandam hæc dñr. Iuſtitia ergo propriè dicta requirit diuerſitatem ſuppoſitorum, & ideo non eſt niſi vnius hominis ad alium, ſed ſm ſimilitudinem accipiuntur in vno, & eodem homine diuerſa principia actionum quaſi diuerſa agentia, ſicut ratio, & irrationabilis, & concupiſcibilis. Et ideo metaphorice in vno, & eodem hoie dr̃ eſſe iuſtitia ſm ꝙ ratio imperat iraſcibili, & concupiſcibili, & ſm ꝙ hæ obediunt rationi, & vniuerſaliter ſm ꝙ vnicuique parti hominis attribuitur, qđ ei conuenit. Vnde Philoſophus in 5. Eth. hanc iuſtitiam appellat ſm Metaphoram dictam. Ad tertium. ſ. vtrum iuſtitia ſit virtus. Dicendum, ꝙ virtus humana eſt, quæ bonum reddit actum humanum, & ipſum hoĩem bonum facit. Quod quidẽ cõuenit iuſtitiæ. Actus. n. hoĩs bonus redditur ex hoc, ꝙ attingit regulam rõnis, ſm quã humani actus rectificãtur, vñ cũ iuſtitia operationes humanas rectificet, manifeſtum eſt, ꝙ opus hoĩs bonum reddit, & Tullius in 1. de offi. Ex iuſtitia præcipue viri boni nominant̃, vñ ſicut ibidem dicit. In ea virtutis ſplẽdor eſt maximus. Et nota ꝙ cum aliquis facit qđ debet, non ſemper affert vtilitatẽ lucri illi cui facit, qđ debet, ſed ſolum abſtinet a damno eius, vñ Lucæ. 17. Cum feceritis oĩa, quæ præcepta ſunt vobis, dicite ſerui inutiles ſumus, qđ debuimus facere fecimus. Sibi ipſi tñ affert vtilitatem inquantum ſpontanea, & prompta voluntate facit, qđ debet, qđ eſt agere virtuoſe: vñ Sap. 8. dr̃. Qđ ſapientia Dei ſobrietatem docet, & iuſtitiã, prudentiã, & virtutem, qbus vtilius nihil eſt hoĩbus in vita. ſ. virtuoſis. Dicit enim Ambro. in 3. de officijs vtilitatẽ non pecuniarij lucri æſtimationem accipimus, ſed acquiſitionem pietatis. Itẽ reddere alij, qđ ſuũ eſt, qđ pertinet ad iuſtitiã, eſt neceſſitatis. Sed duplex eſt neceſſitas, vna coactionis, & hæc qa repugnat voluntati, tollit rõnem meriti. Alia aũt eſt neceſſitas ex obligatione pręcepti ſiue ex neceſſitate finis, qñ. ſ. aliquis non põt conſequi finem virtutis niſi hoc faciat, & talis neceſſitas non excludit rõnem meriti, inquantum aliquis hoc qđ ſic eſt neceſſarium, voluntarie agit, excludit tñ gloriã ſupererogationis, ſm illud 1. ad Corin. 9. Si Euãgelizauero non eſt mihi gloria, neceſſitas. n. mihi incumbit. Ad quartum. ſ. vtrum iuſtitia ſit in voluntate ſicut in ſubiecto. Dicẽdum ꝙ illa potentia eſt ſubiectum virtutis, ad cuius potentiæ actum rectificandum virtus ordinat̃. Iuſtitia aũt non ordinatur ad dirigendum aliquem actum cognoſcitiuũ, non. n. dicimur iuſti ex hoc, ꝙ recte aliquid cognoſcimus & ideo ſubiectũ iuſtitię non eſt intellectus, vel rõ, quæ eſt potentia cognoſcitiua: ſed qa iuſti dicimur ex hoc, ꝙ recte aliquid dicimus, vel agimus, proximum aũt principium actus eſt vis appetitiua, neceſſe eſt, ꝙ iuſtitia ſit in aliqua vi appetitiua ſicut in ſubiecto. Eſt aũt duplex appetitus. ſ. voluntas, quæ eſt in rõne, & appetitus ſenſitiuus conſequens apprehenſionem ſenſus, quæ diuiditur per iraſcibilem, & concupiſcibilem, vt ſupra habitum eſt. Reddere aũt vnicuique qđ ſuum eſt, non poteſt procedere ex appetitu ſenſitiuo, qa apprehenſio ſenſitiua non ſe extẽdit ad hoc, ꝙ conſiderare poſſit proportionem vnius ad alterum, ſed hoc eſt proprium rõnis. Vñ iuſtitia non põt eſſe ſicut in ſubiecto in iraſcibili, vel concupiſcibili, ſed ſolum in voluntate. Et ideo Philoſophus diffinit iuſtitiã per actum voluntatis, vt ex ſupradictis patet. Ad quintũ. ſ. vtrum iuſtitia ſit virtus. Dicẽdum ꝙ iuſtitia, ſicut dictum eſt, ordinat hominem in comparatione ad alium. Qđ qdem põt eſſe dupliciter. Vno modo ad alium ſingulariter conſideratũ. Alio modo ad alium in cõi, ſm. ſ. ꝙ ille, qui ſeruit alicui cõitati ſeruit oĩbus hoĩbus, quæ ſub cõitate illa continentur: Ad vtrunque igit̃ ſe poteſt hr̃e iuſtitia ſm propriam rationem. Manifeſtum eſt autem ꝙ omnes, qui ſub cõitate aliqua continentur, comparantur ad cõitatem, ſicut partes ad totum, pars autem id, qđ eſt totius eſt, vñ & quodlibet bonum partis eſt ordinabile in bonũ totius. Secundum hoc igitur bonum cuiuſlibet virtutis ſiue ordinantis aliquem hominem ad ſeipſum, ſiue ordinantis ipſum ad alias aliquas perſonas ſingulares, eſt referibile ad bonũ cõe ad qđ ordinat iuſtitia, & ſm hoc actus omnium virtutum pñt ad iuſtitiã pertinere, ſm ꝙ ordinat hoĩem ad bonũ cõe, & q̃tũ ad hoc iuſtitia dr̃ virtus generalis. Et quia ad legẽ pertinet ordinare in bonum cõe, vt ſupra habitũ eſt, idem eſt, ꝙ iuſtitia prædicto modo generalis dr̃ iuſtitia legalis, quia. ſ. per eã homo concordat legi ordinanti actus oĩum virtutum in bonum cõe. Ad ſextum. ſ. vtrum iuſtitia ſm ꝙ eſt virtus generalis ſit idem cũ oĩ virtute: dicendum, ꝙ generale dr̃ aliquid dupliciter. Vno modo per prædicationẽ, ſicut animal eſt gñale ad hoĩem & equum, & alia huiuſmodi, & hoc mõ gñale oportet, ꝙ ſit idẽ eſſentialiter cũ his ad q̃ eſt gñale, qa genus ptinet ad eſſentiã ſpẽi, & cadit in diffinitione eius. Alio modo dr̃ aliquid gñale ſm virtutem, ſicut cã vniuerſalis eſt generalis ad oẽs effectus, vt ſol ad oĩa corpora, q̃ illuminantur, vel immutantur per virtutem ipſius. Et hoc modo generale non oportet, ꝙ ſit idem cum his ad quæ eſt generale,

quia

quia non eſt eadem eſſentia cauſæ, & effectus. Hoc aũt mõ ſm ꝑdicta, iuſtitia legis dr̃ eſſe generalis virtus, inquantũ.ſ. ordinat actus aliarũ virtutũ ad ſuum finẽ, qđ eſt mouere per imperium oẽs alias virtutes. Sicut.n. charitas põt dici virtus generalis inquantũ ordinat actũ oĩum virtutũ ad bonũ diuinũ, ita ẽt iuſtitia legalis inquãtũ ordinat actus oĩum virtutũ ad bonũ cõe. Sicut ergo charitas, q̃ reſpicit bonũ diuinũ, vt ꝓpriũ obiectũ, eſt q̃dã ſpecialis virtus ſm eſſentiam ſuã, ita ẽt iuſtitia legalis eſt q̃dã ſpecialis virtus ſm ſuam eſſentiã, ſm ꝙ reſpicit cõe bonum, vt ꝓpriũ obiectũ, & ſic eſt in principe principaliter, & quaſi architectonice. In ſubditis aũt ſecundario, & quaſi miniſtratiue. Poteſt tñ quælibet virtus ſm ꝙ a prædicta virtute ſpeciali quidẽ in eſſentia, generali aũt ſm virtutẽ ordinatˀ ad bonũ cõe, dici iuſtitia legalis, & hoc modo loquendi iuſtitia legalis eſt idem in eſſentia cũ oĩ virtute: differt aũt a rõne, & hoc modo loquitˀ Philoſophus. Ad ſeptimum.ſ. vtrum ſit aliqua iuſtitia generalis poſt iuſtitiã legalẽ. Dicendũ ꝙ ſicut dictum eſt, iuſtitia legalis non eſt eſſentialiter oĩs virtus, ſed oportet ꝓter iuſtitiã legalẽ, q̃ ordinat hoĩem immediatẽ ad bonũ cõe, eſſe aliãs virtutes, q̃ immediatẽ ordinant hoĩem circa particularia bona, quæ quidem pñt eſſe, vel ad ſeipſum, vel ad alterã ſingularẽ ꝑſonã. Sicut igitˀ ꝓter iuſtitiã legalẽ oportet eſſe aliquas virtutes particulares, q̃ ordinant hoĩem in ſeipſo, puta tẽperantiã, & fortitudinẽ, ita ẽt præter iuſtitiã legalẽ oportet eſſe quãdã particularẽ iuſtitiã, q̃ ordinet ad bonũ hoĩem circa ea, q̃ ſunt ad alteram ſingularẽ ꝑſonã. Ad octauũ.ſ. vtrum iuſtitia ſpãlis habeat materiã ſpecialẽ: dicendũ ꝙ oĩa q̃cunq; rectificari pñt per rõnem, ſunt materia virtutis moralis, q̃ diffinitˀ per rõnem rectã, vt patet per Philoſophum in 2. Eth. Pñt aũt ꝑ rõnẽ rectificari, & interiores aĩæ paſſiones, & exteriores actiones, & res exteriores, q̃ ĩ vſum hoĩs veniunt. Sed tñ ꝑ exteriores actiones, & ꝑ exteriores res, q̃ ſibinuicẽ hoĩes cõicare pñt, attenditˀ ordinatio vnius hoĩs ad alium. Sedm aũt interiores paſſiones rectificatur conſideratio hoĩs in ſeipſo. Et ideo cũ iuſtitia ordinetˀ ad alterũ non eſt circa totam materiã virtutis moralis, ſed ſolum circa exteriores actiones, & res ſm quandã rõnem obiecti ſpecialẽ, ꝑut.ſ. ſm eas vnus hõ alteri coordinatˀ. Ad nonum.ſ. vtrũ iuſtitia ſit circa paſſiones: dicẽdũ ꝙ huius q̃õnis veritas ex duobus apparet. Primo quidem ex ipſo ſubiecto iuſtitiæ, qđ eſt voluntas, cuius motus, vel actus nõ ſunt paſſiones, ſed ſolũ motus appetitus ſenſitiuę paſſiones dñr. Et iõ iuſtitia non eſt circa paſſiones ſicut tẽperantia, & fortitudo, q̃ ſunt iraſcibilis, & concupiſcibilis, in quibus ſunt paſſiones. Aliũ mõ ex parte materiæ, q̃a iuſtitia eſt circa ea, q̃ ſunt ad alterũ, non aũt per paſſiones interiores immediatẽ ad alterũ ordinamur, & ideo iuſtitia circa paſſiones non eſt, ſed circa operationes, ſicut dicit Philoſophus 5. Ethi. Operationes aũt exteriores mediæ ſunt quodãmõ inter res exteriores, q̃ ſunt earũ materia, & inter paſſiones interiores, q̃ ſunt earũ principia, conuenit aũt q̃nq; eſſe defectũ ĩ vno eorũ ſine hoc ꝙ ſit de neceſſitate in alio defectus, ſicut ſi aliquis ſurripiat rem alterius nõ cupiditate habendi, ſed voluntate nocẽdi, vel econuerſo, ſi quis alterius rẽ cõcupiſcat, q̃ tñ ſurripere non velit. Rectificatio igitur operationũ ſm ꝙ ad exteriora terminantˀ, pertinet ad iuſtitiã, ſed rectificatio earũ ſm ꝙ a paſſionibus oriuntur pertinet ad alias virtutes morales, q̃ ſunt circa paſſiones, vñ ſurreptionẽ alienæ rei iuſtitia impedit inquantũ eſt contra æqualitatẽ in exterioribus conſtituendã. Liberalitas vero inquantũ ꝓcedit ab immoderata cõcupiſcentia diuitiarũ, ſed q̃a operationes exteriores non habẽt ſpeciẽ ab interioribus paſſionibus, ſed magis a rebus exterioribus, ſicut obiectis; ideo ꝑ ſe loquẽdo operationes exteriores magis ſunt materia iuſtitiæ, q̃ aliarũ virtutũ moraliũ. Nec obſtat, ꝙ Philoſophus dicit in 2. Eth. ꝙ circa voluptates, & triſtitias eſt virtus moralis, quia non intendit Philoſophus dicere, ꝙ oĩs moralis virtus ſit circa voluptates, & triſtitias ſicut circa materias: nam fortitudo eſt circa timores, & audacias, ſed oĩs virtus moralis ordinatur ad delectationẽ, & triſtitiã ſicut ad quoſdam fines conſequentes, quia vt Philoſophus dicit in 6. Ethi. delectatio, & triſtitia eſt finis principalis aĩæ, ad quẽ reſpicientes vnũquodq; hoc quidẽ bonum, hoc quidẽ malũ dicimus, & hoc mõ ẽt pertinent ad iuſtitiã, quia non eſt iuſtus, q̃ non gaudet iuſtis operationibus, vt dr̃ in 1. Eth. Ad decimum.ſ. vtrum mediũ iuſtitiæ ſit medium rei. Dicendũ ꝙ ſicut dictum eſt, aliæ virtutes morales conſiſtunt principaliter circa paſſiones, quarum rectificatio non attenditur niſi ſm comparationem ad ipſum hoĩem cuius ſunt paſſiones, ſm.ſ. ꝙ iraſcitur, & concupiſcit prout debet ſm diuerſas circunſtantias. Et iõ medium talium virtutum non accipitur ſm ꝓportionem vnius rei ad alterã, ſed ſolum ſm comparationem ad ipſum virtuoſum, & pp hoc in ipſis eſt medium ſolum ſm rõnem quo ad nos. Sed materia iuſtitiæ eſt exterior operatio ſm, ꝙ ipſa res cuius eſt vſus, debitã ꝓportionẽ habet ad aliam perſonam. Et iõ medium iuſtitiæ conſiſtit in quadam proportionis æqualitate rei exterioris ad ꝑſonam exteriorem. Aequale eſt aũt realiter mediũ inter maius, & minus, vt dr̃ in 10. Meth. vñ iuſtitia habet medium rei. Ad vndecimum.ſ. vtrũ actus iuſtitiæ ſit reddere vnicuiq; qđ ſuum eſt. Dicẽdũ ꝙ ſicut dictũ eſt, materia iuſtitiæ eſt operatio exteriorũ ſm ꝙ ipſa eſt, vel res, qua per eam vtimur proportionatur alteri perſonæ ad q̃ per iuſtitiã ordinamur. Hoc aũt dr̃ eſſe ſuũ vnicuiq; ꝑſonæ, qđ ei ſm proportionis æqualitatem debetˀ. Et ideo proprius actus iuſtitiæ nihil eſt aliud, q̃ reddere vnicuiq;, qđ ſuum eſt, vñ dicit Ambro: in li. de offi. Iuſtitia eſt, q̃ vnicuique, qđ ſuũ eſt tribuit, alienum non vendicat, vtilitatem propriam negligit, vt cõem cuſtodiat æqualitatem. Ad duodecimum.ſ. vtrum iuſtitia præemineat inter cæteras virtutes morales. Dicẽdũ ꝙ ſicut dicit Tullius in li. 1. de offi. Iuſtitia virtutis ſplẽdor eſt maximus, ex qua boni viri nominantur. Nã ſi loquamur de iuſtitia legali, manifeſtum eſt, ꝙ ipſa eſt præclarior inter oẽs virtutes morales inquãtum bonum cõe præeminet bono ſingulari vnius perſonæ. Et ſm hoc in 5. Ethi. Philoſophus dicit, ꝙ præclariſſima virtutum vr̃ eſſe iuſtitia. Et neq; eſt veſperus neq; lucifer ita admirabilis. Sed ẽt ſi loquemur de iuſtitia particulari, ꝓcellit inter alias virtutes morales duplici rõne, quarum prima põt ſumi ex parte ſubiecti, quia.ſ. eſt in nobiliori parte aĩæ.i. in appetitu rõnali.ſ. voluntate, alijs virtutibus exiſtẽtibus in appetitu ſenſitiuo ad quã pertinent paſſiones, q̃ ſunt materia aliarum virtutum moraliũ. Secunda rõ ſumitur ex parte obiecti, nam aliæ virtutes laudantˀ ſolum ſm bonum ipſius virtuoſi actus. Iuſtitia autem laudatur ſm ꝙ virtuoſus ad alium bene ſe habet, & ſic iuſtitia quodam modo eſt bonum alterius, vt dr̃ in 5. Ethi. Et pp hoc Philoſophus dicit in 1. Rheto. Neceſſe eſt eſſe maximas virtutes eas, q̃ ſunt alijs honeſtiſſimæ: ſi quidem eſt virtus potentia bñfactiua pp hoc fortes, & iuſtos maximẽ honorant, q̃m Fortitudo eſt vtilis alijs in bello. Iuſtitia autem & in bello, & in pace.

De iniuſtitia. *Diſt.* LXIX.

DEinde conſiderandum eſt de iniuſtitia. Circa quam vidẽda ſunt quatuor. Primo vtrum iniuſtitia ſit ſpãle vitium. Secundo vtrum iniuſta agere ſit proprium iniuſtitiæ. Tertio vtrum aliquis poſſit iniuſtum pati volens. Quarto vtrũ iniuſtitia ex ſuo genere ſit peccatum mortale. Ad primũ.ſ. vtrũ iniuſtitia ſit ſpãle vitium: dicendum ꝙ iniuſtitia eſt duplex. Vna q̃dem legalis, q̃ opponitˀ legali iuſtitiæ, & hoc quidẽ ſm eſſentiã eſt ſpãle vitium inquantũ reſpicit ſpãle obiectũ.ſ. bonum cõe, qđ contemnit, ſed quantum ad intentionẽ eſt vitiũ generale, q̃a per contemptum boni cõis põt ad oĩa peccata hõ reduci, & ſic ẽt oĩa vitia inquantum repugnant bono cõi iniuſtitiæ rõnẽ habent quaſi ab iniuſtitia deriuata: ſicut & ſupra de iuſtitia dictũ eſt. Alio modo dr̃ iniuſtitia ſm inæqualitatẽ quandam ad alterum, prout.ſ. homo vult hr̃e plus de bonis, puta diuitijs, & honoribus, & minus de malis, puta laboribus, & damnis: & ſic iniuſtitia habet materiam ſpecialem, & ſic eſt particulare vitium iuſtitiæ particulari oppoſitum. Ad ſecundum.ſ. vtrum aliquis dicatur iniuſtus ex hoc ꝙ faciat iniuſta. Dicendum ꝙ ſicut obiectũ iuſtitiæ eſt aliquid æquale in rebus exterioribus, ita etiam obiectum iniuſtitiæ eſt aliquid inæquale, prout.ſ. alicui attribuitur plus, vel minus, quam ſibi competat. Ad hoc autem obiectum comparatur habitus iniuſtitiæ mediante proprio actu, qui vocatur iniuſtificatio. Poteſt ergo contingere, quod qui facit iniuſtũ non eſt iniuſtus dupliciter: vno modo propter defectum comparationis operationis ad proprium obiectum, quæ quidem recipit ſpeciem, & nomen a per ſe obiecto, non autem ab obiecto per accidens. In his autem quæ ſunt propter finem, per ſe dicitur aliquid quod eſt intentum, per accidens autem qđ eſt præter intentionem. Et ideo ſi aliquis faciat aliquid qđ eſt iniuſtũ non intendens iniuſtum facere, puta cum hoc facit per ignorantiam non æſtimans ſe iniuſtum facere, tunc non facit iniuſtum per ſe, & formaliter loquendo, ſed ſolum per accidens, & quaſi materialiter faciens id, quod eſt iniuſtum, & talis operatio non denominatur iniuſtificatio. Alio modo poteſt contingere pp defectum comparationis ipſius operationis ad habitum. Poteſt.n. iniuſtificatio procedere quandoque quidem ex aliqua paſſione, puta iræ, vel concupiſcentiæ, quandoque autem ex electione, quando.ſ. ipſa iniuſtificatio per ſe placet: & tunc proprie procedit ab habitu, quia vnicuique habenti aliquem habitum eſt ſm ſe acceptum, quod cõuenit illi habitui facere, ergo iniuſtum ex intentione, & electione facere eſt proprium iniuſti ſm quòd iniuſtus dr̃, qui habet iniuſtitiæ habitum. Sed facere iniuſtum præter intentionem, vel ex paſſione poteſt aliquis abſque habitu iniuſtitiæ. Ad tertium, ſcilicet vtrum aliquis poſſit iniuſtum pati uolens, dicendum quòd actio de ſui ratione procedit ab agente, paſſio autem ſecundum propriam rationem eſt ab alio:

Vñ non pôt eſſe idem ſm idem agens, & patiens, vt dr in 3.& 8.Phyſi. propriũ aũt principium agendi in hoibus eſt voluntas; & ideo illud proprie,& per ſe hõ facit, qđ facit volens & econtrario illud proprie hõ patitur,qđ pręter voluntaté ſuã patitur, quia inquantũ eſt volens principiũ eſt ex ipſo, & ideo inquantũ eſt hmôi magis eſt agens,q̃ patiens. Dicendum eſt ergo,ꝙ iniuſtum per ſe,& formaliter loquendo nullus põt facere niſi volẽs, nec pati niſi volens. Per accidẽs aũt,& quaſi materialiter loquẽdo põt aliquis id, qđ eſt de ſe iniuſtũ, vel facere volens,ſicut cũ quis ꝑter intentioné operatur,vel pati volens,ſicut cũ qs plus alteri dat ſua voluntate, q̃ debeat. Ad quartũ. ſ.vtrum iniuſtitia ex ſuo genere ſit peccatum mortale:dicendũ ꝙ ſicut ſupra dictũ eſt cũ de dña peccatorũ ageret, peccatũ mortale eſt, qđ cõtrariat charitati ꝑ q̃ eſt aĩæ vita. Oẽ aũt nocumentũ alteri illatũ ex ſe charitati repugnat, quæ mouet ad volendũ bonũ alterius. Et ideo cũ iniuſtitia ſemꝑ conſiſtat in nocumento alterius,manifeſtũ eſt,ꝙ facere iniuſtũ ex genere ſuo eſt peccatũ mortale.

De iudicio. Diſt. L.

DEinde conſiderandũ eſt de iudicio. Circa qđ quæruntur ſex. Primo vtrum iudiciũ ſit actus iuſtitiæ Secundo vtrũ ſit licitum iudicare. Tertio vtrum per ſuſpiciones ſit iudicandum. Quarto vtrum dubia ſint in meliorẽ partẽ iudicanda, vel interpretanda. Quinto vtrum iudiciũ ſemꝑ ſit ſm leges ſcriptas ꝓferendũ. Sexto vtrũ iudiciũ ꝑ vſurpationẽ peruertaĩ. Ad primũ.ſ.vtrum iudiciũ ſit actus iuſtitiæ. Dicendũ ꝙ iudiciũ ꝓprie noĩat actũ iudicis inquantũ eſt iudex. Iudex aũt dr quaſi ius dicens. Ius aũt eſt obiectũ iuſtitiæ, vt ſupra habitũ eſt, & iõ iudiciũ importat ſm primã noĩs impoſitionẽ diffinitionem,vel determinationẽ iuſti ſiue iuris. Quod aũt aliquis bene diffiniat in operibus virtutis, ꝓpriẽ procedit ex habitu virtutis,ſicut caſtus recte determinat ea,quæ pertinẽt ad caſtitatẽ. Et ideo iudiciũ,qđ importat rectã determinationẽ eius, qđ eſt iuſtũ, ꝓprie pertinet ad iuſtitiã. Propter qđ Philoſophus dicit in 5. Eth.ꝙ hoĩes ad iudicem fugiunt ſicut ad quandã iuſtitiã aĩatam. Sciẽdũ,ꝙ nomen iudicij, quia ſm primã impoſitionẽ ſignat rectam determinationẽ iuſtorum, ampliatũ eſt ad ſignandũ rectã determinationem in quibuſcunq; rebus tam in ſpeculatiuis, q̃ in practicis. In oĩbus tñ ad rectũ iudiciũ duo requirunĩ, quorũ vnum eſt ipſa virtus proferens iudiciũ, & ſic iudiciũ eſt actus rõnis, dicere.n.vel diffinire aliquid rõnis eſt. Aliud aũt eſt diſpoſitio iudicantis ex quo hẽt idoneitatẽ ad recte iudicandũ:& ſic in his, q̃ ad iuſtitiam pertinẽt iudiciũ procedit ex iuſtitia, ſicut & in his,q̃ ad fortitudinẽ pertinẽt ex fortitudine. Sic ergo iudicium eſt quidã actus iuſtitiæ ſicut inclinantis ad recte iudicandũ prudentię aũt ſicut iudicium proferentis, vñ & ſyneſis ad prudẽtiã pertinens dr bene iudicatiua,vt dictũ eſt. Itẽ nota,ꝙ iuſtitia in principe quidem eſt ſicut virtus architectonica quaſi imperans, & præcipiens qđ eſt iuſtũ, in ſubditis aũt eſt tanq̃ virtus executiua,& miniſtrans,& ideo iudiciũ, qđ importat diffinitionẽ iuſti,pertinet ad iuſtitiã ſm ꝙ eſt principaliori modo in ꝓſidẽte. Ad ſm.ſ.vtrũ ſit licitum iudicare: dicendũ ꝙ iudiciũ intm̃ eſt iuſtũ inquantũ eſt iuſtitiæ actus. Sicut aũt ex ſupradictis patet, ad hoc ꝙ iudicium ſit actus iuſtitiæ tria requirunĩ. Primo quidẽ,vt procedat ex inclinatione iuſtitiæ. Secundo ꝙ procedat ex auctoritate Præſidentis. Tertio, ꝙ ꝓferatur ſm rectã rõnẽ prudentiæ. Quodcunq; aũt horum defuerit,eſt iudiciũ vitioſum,& illicitũ. Vno quidẽ modo qñ eſt contra rectitudinem iuſtitiæ,& ſic dr iudicium peruerſum, vel iniuſtũ. Alio modo qñ hõ iudicat in his in quibus non habet auctoritatẽ,& ſic hr iudiciũ vſurpatum. Tertio qñ deeſt certitudo rõnis, puta cũ aliquis de his iudicat,q̃ ſunt dubia, vel occulta per aliquas leues coniecturas, & ſic dr iudicium ſuſpicioſum, vel temerariũ,& tale iudiciũ ꝓhibet dñs Math.7. Nolite iudicare,& nõ iudicabimini &c. Itẽ illi, qui ſunt in grauibus peccatis non debent iudicare eos, qui ſunt in eiſdẽ, vel minoribus peccatis,ſicut dicit Chriſo.ſuper illud Math.7.Nolite iudicare. Et Ro.2.Inexcuſabilis es,o homo oĩs,qui iudicas, in quo.n.iudicas alterum, teipſum cõdẽnas,eadem.n.agis,quę iudicas.& præcipue hoc intelligendũ eſt qñ illa peccata ſunt publica, q̃a ex hoc generatur ſcandalũ in cordibus aliorum. Si aũt non ſunt publica, ſed occulta,& neceſſitas iudicandi immineat ꝑꝑ officiũ, põt cum humilitate, & timore, vel arguere,vel iudicare. Vñ Aug.dicit in li.de Sermone dñi in mõte. Si inuenerimus nos in eodem uitio eſſe, congemiſcamus, & ad pariter conandum inuitamur. Nec tñ ꝑꝑ hoc homo ſic ſeipſum condemnat, vt nouum condemnationis meritum ſibi acquirat,ſed quia condemnans aliuni oſtendit ſe ſimiliter condẽnabilem eſſe ꝑꝑ idem peccatũ, & ſimile. Ad tertiũ.ſ. vtrum iudiciũ ex ſuſpicione procedẽs ſit illicitũ:dicendũ ꝙ ſicut Tullius dicit, ſuſpicio importat opinionem mali, qñ ex leuibus indicijs ꝓcedit. Et cõtingit ex tribus. Vno quidẽ modo ex hoc,ꝙ aliquis in ſeipſo malus eſt,& ꝙ ex hoc ipſo ſibi conſcius ſuæ maliciæ faciliter de alijs malum opinatur, ſm illud Eccl. 10. In via ſtultus ambulans,cum ipſe ſit inſipiens oẽs ſtultos æſtimat. Alio modo prouenit ex hoc ꝙ aliquis male afficitur ad alterum. Cum.n. aliquis contemnit,vel odit aliquem,aut iraſciĩ,vel inuidet ei,ex leuibus ſignis opinatur mala de ipſo,q̃a vnuſquiſq; faciliter credit,qđ appetit. Tertio mõ prouenit ex longa experientia, vnde Philoſophus dicit in 2.Rheto. ꝙ ſenes ſunt maxime ſuſpicioſi, quia multotiens experti ſunt aliorum defectus. Primæ aũt duæ ſuſpicionis cauſæ manifeſte pertinent ad peruerſitatẽ affectus. Tertia vero cã diminuit rõnem ſuſpicionis inquantum experientia ad certitudinem proficit, q̃ eſt contra rõnem ſuſpicionis,& iõ ſuſpicio vitium quoddã importat, & quanto magis ꝓcedit ſuſpicio, tanto magis eſt vitioſum. Eſt aũt triplex gradus ſuſpicionis;primus quidem gradus eſt,vt hõ ex leuibus indicijs de bonitate alicuius dubitare incipiat,& hoc eſt veniale, & leue peccatũ,pertinet.n.ad tentationem humanam,ſine qua vita iſta non ducitur,vt hr in Gloſa ſuper illud 1.Cor.4. Nolite ante tẽpus iudicare. Secundus gradus eſt cum aliquis pro certo malitiam alterius æſtimat ex leuibus indicijs,& hoc ſi ſit de aliquo graui,eſt peccatum mortale,inquantum non eſt ſine contemptu proximi. Vñ Gloſa ibidem ſubdit. Et ſi ergo ſuſpiciones vitare nõ poſſumus,quia hoĩes ſumus. iudicia tñ.i.diffinitiuas firmaſq́ue ſententias continere debemus. Tertius gradus eſt,cum aliquis iudex ex ſuſpicione procedit ad aliquem condemnandũ,& hoc directẽ ad iniuſtitiam pertinet: vñ eſt peccatum mortale. Ad quartum.ſ.vtrum dubia ſint in meliorem partem interpretanda:dicendum ꝙ ſic ſicut expreſſe dicit gl.ſuper illud Ro.14. Qui non manducat manducantem non iudicet. Dubia, inquit in meliorem partem interpretanda; q̃a ſicut dictum eſt,ex hoc ipſo, ꝙ aliquis habet malam opinionem de alio abſq; ſufficiẽti cã,iniuriatur ei,& contemnit ipſum. Nullus aũt debet aliũ contemnere,vel nocumentum inferre qđcunq; cã cogente. Et ideo vbi non apparent manifeſta indicia de malitia alicuius, dẽmus eum,vt bonum hñs,in meliorem partẽ interpretando,qđ dubiũ eſt. Põt tñ cõtingere,ꝙ ille, q̃ in meliorem partem interpretaĩ, frequentius fallitur,ſed melius eſt,ꝙ aliquis frequenter fallatur habens bonam opinionem de aliquo malo hoĩe,q̃ ꝙ rarius fallatur habens malam opinionem de aliquo bono, q̃a ex hoc fit iniuria alicui,nõ aũt ex primo. Item nota,ꝙ interpretari aliqđ in deteriorem,vel meliorẽ partẽ contingit dupliciter: vno mõ ꝑ quandã ſuppoſitionẽ,& ſic cum debemus aliquibus malis adhibere remedium ſiue nřis ſiue alienis, expedit ad hoc,vt ſecurius remediũ apponaĩ, q̃ ſupponaĩ id, qđ deterius eſt,q̃a remediũ,qđ eſt efficax contra magis malum,multo magis eſt efficax contra minus malum. Alio modo interpretamur aliquid in bonum,vel malum diffiniendo ſiue determinando. Et ſic in rerum iudicio dẽt aliquis niti ad hoc, vt interpretaĩ vnũqđque ſm ꝙ eſt in iudicio,aut ꝑſonarũ, vt interpretaĩ in melius,vt dictũ eſt. Itẽ aliud eſt iudicare de rebus, & aliud de hoĩbus. In iudicio.n. quo de rebus iudicamus, non attendiĩ bonũ, vel malũ ex parte ipſius rei de qua iudicamus,cui nihil nocet qualitercunq; iudicemus de ipſa, ſed attendiĩ ibi ſolũ bonũ iudicantis, ſi vere iudicet,vel malũ ſi falſe,q̃a verũ eſt bonũ ĩtellectus,falſũ aũt eſt malũ ipſius,vt dr in 6.Ethi. Et iõ vnuſquiſq; debet niti ad hoc, ꝙ de rebus iudicet ſm ꝙ ſunt. Sed in iudicio quo iudicamus de hoĩbus,ꝓcipue attendiĩ bonũ,vel malũ ex parte eius de quo iudicaĩ,q̃a in hoc ipſo honorabilis hr,ꝙ bonus iudicaĩ,& cõtẽptibilis,ſi iudiceĩ malus. Et iõ ad hoc potius tẽdere dẽmus in tali iudicio, ꝙ hominem iudicemus bonum, niſi manifeſta ratio in contrarium appareat. Ipſi autem homini iudicanti falſum iudicium,quo bene iudicat de alio, non pertinet ad malum intellectus ipſius,ſicut nec ad eius perfectionem pertinet ſm ſe cognoſcere veritatem ſingularium contingentium,ſed magis pertinet ad bonum affectum. Ad quintum.ſ. vtrum ſemper ſecundum leges ſcriptas ſit iudicandum: dicendum ꝙ ſicut dictum eſt,iudicium nihil aliud eſt niſi quædam diffinitio, vel determinatio eius,quod iuſtum eſt. Fit autem aliquid iuſtum dupliciter, vno modo ex ipſa natura rei, quod dicitur ius naturale: alio modo ex quodam condicto inter homines, quod dicitur ius poſitiuũ, vt ſupra habitum eſt. Leges autem ſcribuntur ad vtriuſque iuris declarationem, aliter tamen, & aliter. Nam legis ſcriptura ius quidem naturale continet,ſed non inſtituit,non habet enim robur ex lege,ſed ex natura. Ius autem poſitiuum ſcripturam legis, & continet, & inſtituit, dans ei auctoritatis robur. Et ideo neceſſe eſt,quod iudicium fiat ſecundum legis ſcripturam: alioquin iudicium deficeret, vel a iuſto naturali, vel a iuſto poſitiuo. Sciendum tamen quòd ſicut leges iniquæ ſecundum ſe contrariantur iuri naturali, uel ſemper, uel ut in pluribus, ita etiam leges, quæ ſunt recte poſitæ in aliquibus caſibus

deficiunt

deficiunt: In quibus ſi ſeruarentur eſſet contra ius naturale, & iō in talibus non eſt ſm literam legis iudicandū, ſed recurrendum eſt ad æquitatē quam intendit legiſlator. Vñ iuriſperitus dicit, Nulla rō iuris, aut æquitatis benignitas patit, vt q̄ ſalubriter ꝓ vtilitate hoīum introducūtur, ea nos duriori interpretatione cōtra ipſorum cōmodū ꝓdoramus ad ſeueritatē, & in talibus ēt legiſlator aliter iudicaret, eiſi conſideraſſet, lege determinaſſet. Ad ſextū. ſ. vtrum p vſurpationē iudiciū reddat iniuſtū: dicēdū q cum iudicium ſit ferendū ſm leges ſcriptas, vt dictū eſt, ille q iudiciū fert, legis dictū quodāmodo interpretat, applicādo ipſū ad particulare negociū. Cū aūt eiuſdē auctoritatis ſit legē interpretari, & legē cōdere, ſicut lex condi non pōt niſi publica auctoritate, ita ēt nec ferri pōt niſi publica auctoritate, q qdē ſe extendit ad eos, qui cōitati ſubdunt. Et iō ſicut iniuſtū eſſet, vt aliquis conſtringeret aliū ad legē ſeruandā, q non eſſet publica auctoritate ſancita, ita ēt iniuſtū eſt ſi qs aliquē cōpellat ferre iudiciū, qd publica auctoritate non fert. Licet aūt nō legat expreſſe, q Moyſes publicā auctoritatē haberet, qn occidit Aegyptiū. Exo. 2. Nec Phinees filius Eleazari, qn occidit Zambri filiū Salomi. Sicut legitur Num. 25. Tn̄ Moyſes vr Aegyptiū occidiſſe quaſi ex inſpiratione diuina auctoritatē adeptus, vt vr per hoc qd dr Actuum 7. Quod percuſſo Aegyptio æſtimabat Moyſes intelligere fratres ſuos, qm dñs per manum ipſius daret Iſrael ſalutē. Vel pōt dici, q Moyſes occidit Aegyptiū defendēdo eū, q iniuriā patiebat cū moderamine inculpatæ tutelæ. Vñ Ambro. dicit in lib. de officijs. Quod qui nō repellit iniuriā a ſocio cū pōt, tam eſt in vitio, q ille, qui facit. Et inducit exēplū Moyſi in eodē loco. Vel pōt dici ſicut Aug. dicit in q̄ōnibus Exod. q ſicut terra ante vtilia ſemina herbarū inutiliū fertilitatē laudatur, ſicut illud Moyſi factū vitioſum qdē fuit, ſed magnæ fertilitatis ſignum gerebat, inquātū. ſ. erat ſignū virtutis eius, qua populū liberaturus erat. De Phinee aūt dicendū, q ex inſpiratione diuina zelo Dei motus hoc fecit, vel q licet nondū eſſet ſūmus ſacerdos, erat tn̄ filius ſūmi ſacerdotis, & ad eū hoc iudiciū pertinebat, ſicut & ad alios iudices, quibus hoc erat præceptum.

De partibus iuſtitiæ. Diſt. LI.

DEinde conſiderandū eſt de partibus iuſtitiæ. Et primo de partibus ſubiectiuis, quæ ſunt ſpēs iuſtitiæ. ſ. diſtributiua, & cōmutatiua. Secundo de partibus quaſi integralibus. Tertio de partibus quaſi potentialibus. ſ. de virtutibus adiūctis. Circa primum occurrit duplex conſideratio. Primo de ipſis iuſtitiæ partibus. Secūdo de vitijs oppoſitis. Et quia reſtitutio vr eſſe actus iuſtitiæ cōmutatiuæ, & diſtributiuæ, Secundo de reſtitutione. Circa primum q̄runtur quatuor. Primo vtrū duæ ſint ſpecies iuſtitiæ. ſ. cōmutatiua, & diſtributiua. Secundo vtrū eodem modo mediū accipiat in eis. Tertio vtrū ſit earū multiformis, vel multiplex materia. Quarto vtrū ſm aliquā earū ſpecierum iuſtum ſit idem, qd contra paſſum. Ad primū. ſ. vtrū conuenienter ponant duæ ſpēs iuſtitiæ. ſ. cōmutatiua, & diſtributiua: dicēdum q Philoſophus in 5. Ethi. ponit has duas ſpēs iuſtitiæ: & dicit q vna eſt directiua in diſtributionibus: alia in cōmutationibus. Sicut. n. dictum eſt ſupra, iuſtitia particularis ordinat ad aliquā priuatā perſonam, q cōparatur ad cōitatem ſicut pars ad totum. Pōt aūt ad aliquā partē duplex ordo attēdi: vnius quidem partis ad partem cui ſimilis eſt ordo vnius priuatæ pſonæ ad aliam, & hunc ordinē dirigit cōmutatiua iuſtitia, q conſiſtit in his, quæ mutuo fiunt inter duas perſonas ad inuicē. Alius ordo attenditur totius ad partes, & huic ordini aſſimilatur ordo eius, qd eſt cōe ad ſingulas perſonas. Quē quidē ordinē dirigit iuſtitia diſtributiua, q eſt diſtributiua cōium ſm proportionalitatem. Et ideo duæ ſunt iuſtitiæ ſpēs. ſ. commutatiua, & diſtributiua. Ad ſm. ſ. vtrum eodem modo accipiatur in eis mediū: dicendum q ſicut dictum eſt in diſtributiua iuſtitia datur aliquid alicui priuatæ perſonæ inquantum id, qd eſt totius eſt debitum parti. Qd quidem tanto maius eſt quanto ipſa pars maiorem principalitatem habet in toto, & ideo in diſtributiua iuſtitia tanto plus alicui de bonis cōibus datur, quanto illa perſona maiorē principalitatē habet in cōitate, q quidē principalitas in Ariſtocratica cōitate attenditur ſm virtutē, in oligartica ſm diuitias, in democratica ſm libertatē, & in alijs aliter. Et ideo in iuſtitia diſtributiua non accipit mediū ſm æqualitatē rei ad rem, ſed ſm proportionem rerū ad perſonas, vt. ſ. ſicut vna pſona excedit aliā, ita ēt res, q datur vni pſonæ excedit rem, q dat alij. Et ideo dicit Philoſophus, q tale medium eſt ſm Geometricam proportionalitatem, in qua attendit æquale, non ſm quātitatem, ſed ſm proportionem. Sicut ſi dicamus, q ſicut ſe habent ſex ad quatuor, ita ſe habent tria ad duo, quia vtrobiq; eſt ſexquialtera proportio, in qua maius habet totum minus, & mediam partem eius, non aūt eſt æqualis exceſſus ſm quantitatem, quia ſex excedunt quatuor in duobus, tria vero excedunt duo in vno. Sed in commutationibus redditur aliquid alicui ſingulari perſonæ pp rem eius, quæ accepta eſt, vt maxime patet in emptione, & venditione, in quibus primo inuenitur rō commutationis. Et ideo oportet adæquare rē rei, vt quāto iſte plus habet q̄ ſuum ſit de eo, qd eſt alterius, tantundē reſtituat ei cuius eſt, & ſic fuit æqualitas ſm Arithmeticā medietatē, quæ attenditur ſm parem quātitatis exceſſum, ſicut quinq; eſt mediū inter ſex, & quatuor, in vnitate enim excedit, & exceditur. Si ergo a principio vterq; habeat quinq;, & vnus eorum accepit vnū de eo, qd eſt alterius, vnus. ſ. accipiens habeat ſex, & alij relinquuntur quatuor. Erit igitur iuſtitia, ſi vterq; reducatur ad medium. vt accipiatur vnū ab eo, qui hēt ſex, & detur ei, qui quatuor habet, ſic. n. vterque habebit quinque, qd eſt medium. Ad tertium. ſ. vtrum earum ſit eadem, vel diuerſa materia: dicendū q ſicut dictum eſt ſupra, iuſtitia eſt circa quaſdam operationes exteriores. ſ. diſtributionem, & cōmutationem, quæ quidē ſunt in vſum quorundam exteriorum, vel rerum, vel perſonarū, vel etiam operum. Rerum qdem, ſicut cum aliquis, vel refert, vel reſtituit alteri rem ſuam. Perſonarum aūt, ſicut cū aliquis in ipſā perſonam hominis iniuriam facit, puta percutiendo, vel conuitiando, aut etiam cum reuerentiā exhibet. Operū aūt, ſicut cum qs iuſte ab alio exigit, vel alteri reddit aliqd opus. Si igitur accipiamus, vt materiam vtriuſq; iuſtitiæ ea quorum operationes ſunt vſus, eadem eſt materia diſtributiuæ, & commutatiuæ iuſtitiæ, nam & res, & diſtribui poſſunt a cōi in ſingulos, & cōicari, vel commutari de vno in aliom. Et eſt ēt quædam diſtributio laborioſorum operum, & recompenſatio. Si aūt accipiamus, vt materiam vtriuſq; iuſtitiæ actiones ipſas principales quibus vtimur perſonis, rebus, & operibus, ſic inuenitur vtrobique alia materia. Nam diſtributiua iuſtitia eſt directiua diſtributionis: cōmutatiua vero iuſtitia eſt directiua commutationum, quæ attēdi pñt inter duas perſonas, quarum quædam ſunt inuoluntariæ, q̄dam vero voluntariæ. Inuoluntariæ quidē qn aliquis vtitur re alterius, vel perſona, vel opere, eo inuito. Qd quidem contingit quandoque occulte per fraudem, quandoque etiam manifeſte per violentiam, vtrunque aūt contingit, aut in rem, aut in perſonā ꝓpriā, aut in perſonā coniunctam. In rem quidem ſi occulte rem alterius accipiat, vocatur furtū, ſi aūt manifeſte, vocatur rapina. In perſona aūt, vel quantum ad ipſam conſiſtentiam perſonæ, vel quantum ad dignitatem ipſius. Si aūt quantum ad conſiſtentiā perſonæ, ſic læditur aliquis occultē per doloſam deciſionē, ſeu perſecutionem, & exhibitionem veneni. Manifeſtē autē per occiſionem manifeſtam, aut per incarcerationem, aut verberationem, ſeu membri mutilationē. Qd tum ad dignitatē aūt pſonæ læditur aliquis occulte per falſa teſtimonia ſeu detractiones, quibus alicui aufert famā ſuā, & per alia hmōi. Manifeſte aūt p accuſationem in iudicio ſeu per conuitij illationem. Quantū aūt ad perſonā coniūctā, lædit aliquis in vxore, vt in pluribus occulte p adulteriū. In ſeruo aūt qō aliquis ſeruū ſeducit, vt a dño diſcedat. Et hæc ēt pñt manifeſte fieri, & eadē ratio eſt de alijs perſonis coniunctis, in quas pñt ēt oībus modis iniuriæ committi, ſicut & in perſonam principalem. Sed adulteriū, & ſerui ſeductio ſunt ꝓprie iniuriæ, circa has perſonas: tn̄ qa ſeruus eſt poſſeſſio q̄dam, hoc refertur ad furtum. Voluntariæ aūt cōmutationes dñr, qn aliquis voluntarie transfert rē ſuā in alterū: & ſi qdē ſimpliciter in alterum transferat rē ſuā abſq; debito ſicut in donatione, non eſt actus iuſtitiæ, ſed liberalitatis. Intm̄ aūt ad iuſtitiam voluntaria trāſlatio ꝑtinet, inquantū eſt ibi aliquid de ratione debiti: qd quidem contingit multipliciter, vno modo qn aliquis transfert ſimpliciter rē ſuam in alterū pro recompenſatione alterius rei, ſicut accidit in venditione, & emptione. Secūdo modo qn aliquis tradit rē ſuā alteri concedens ei vſū rei cū debito recuperandi rē, & ſi qdē gratis concedit vſū rei vocatur vſusfructus I rebus, q aliqd fructificāt, vel ſimpliciter mutuū ſeu accōmodatū in rebus, q non fructificāt, ſicut ſūt denarij, vaſa, & hmōi. Si vero nec ipſe vſus gratis cōcedat, vocat locatio, & conductio. Tertio modo aliqs tradit rē ſuā, vt recuperandā, non rōne vſus, ſed vel rōne conſeruationis, ſicut in depoſito, vel rōne obligationis, ſicut cum aliquis rem ſuā pignori obligat, ſeu cum aliquis ꝓ alio fideiubet. In oībus aūt hmōi actionibus ſiue voluntarijs ſiue inuoluntarijs eſt eadē rō accipiendi mediū ſm æqualitatē recōpenſationis. Et iō oēs iſtæ actiones ad vnā ſpēm iuſtitiæ ꝑtinent, ſ. ad cōmutatiuā. Ad quartū. ſ. vtrū iuſtū ſit idē, qd contra paſſum, dicēdū, q hoc qd contra paſſum importat æqualē recompenſationē paſſionis ad actionē ꝓcedētē. Qđ qdē ꝓpriiſſime dr in paſſionibus iniurioſis, quibus pſonam ꝓximi lædit, puta ſi percutit, q repercutiat, & hoc qdē iuſtū determinat in lege. Exo. 21. Reddit aīam pro aīa, oculum ꝓ oculo &c. Et ēt quia auferre rē alterius eſt quoddā facere, iō ſecundario etiam in his dr contra paſſum, put. ſ. aliquis q dānnū intulit, in re ſua

ipſe ẽt damnificatur, & hoc ẽt iuſtum damnum continet in lege Exo. 21. Si quis furatus fuerit ouẽ aut bouem, & occiderit vel vendiderit, quinq; boues pro vno boue reſtituet, & quatuor oues pro vna oue. Tertio vero transfert nomen contrapaſſi ad voluntarias cõmutationes, in qbus vtriuſq; eſt actio, & paſſio, ſed voluntariũ diminuit de rõne paſſionis, vt dictũ eſt. In oĩbus aũt his debet fieri ſm rõnem iuſtitiæ cõmutatiuæ recõpẽſatio ſm æqualitatẽ, vt. ſ. paſſio recompenſata ſit æqualis actioni, nõ. aũt ſemper eſſet æqualis ſi idẽ ſpeciale aliquis pateret, qđ fecit. Nam primo quidẽ cũ quis iniurioſe lædat alterius perſonã maiorẽ, maior eſt actio, q̃ paſſio eiuſdẽ ſpeciei quã ipſe pateretur. Et iõ ille, qui percutit principẽ non ſolũ repercutit, ſed multo grauius punitur. Similiter ẽt cũ quis aliquẽ inuoluntariũ in re ſua dãnificat, maior eſt actio, q̃ eſſet paſſio ſi ſibi ſola res illa auferet, quia ipſe qui damnificauit aliũ in re ſua nihil dãnificaret, & iõ punitur in hoc ꝙ multiplicius reſtituat, quia ẽt non ſolum dãnificauit perſonã priuatã, ſed rem publicã eius tutelã, & ſecuritatẽ infringendo: ſimiliter ẽt nec in cõmutationibus voluntarijs ſemp eſſet æqualis paſſiõ, ſi aliquis daret rẽ ſuã accipiẽs rẽ alterius, quia forte res alterius eſt multo maior, q̃ ſua. Et ideo oportet ſm quãdã ꝓportionatã cõmenſurationẽ adæquare paſſionẽ actioni in cõmutationibus ad qđ inuẽta ſunt nũmiſmata, & ſic contrapaſſum eſt cõmutatiuũ iuſtũ. In diſtributiua aũt iuſtitia locũ non hẽt, quia in diſtributiua non attendit̃ æqualitas ſm ꝓportionẽ rei ad rẽ, vel paſſiõis ad actionẽ, vñ dr̃ cõtrapaſſum, ſed cõtra ꝓportionalitatẽ rerũ ad ꝑſonas, vt ſupra dictũ ẽ.

De reſtitutione. *Diſt. LII.*

Deinde conſiderandũ eſt de reſtitutione. Circa q̃ conſideranda ſunt octo. Primo vtrũ reſtitutio ſit actus iuſtitiæ. Secũdo vtrum neceſſe ſit ad ſalutem oẽ ablatũ reſtitui. Tertio vtrũ multiplicatum oporteat reſtitui. Quarto vtrũ oporteat reſtitui illud, qđ quis nõ accepit. Quinto vtrũ oporteat reſtitui ei a quo acceptũ eſt. Sexto vtrũ oporteat eũ reſtituere, qui accepit. Septimo vtrum aliquem alium. Octauo vtrum ſit ſtatim reſtituendum. Ad primũ. ſ. vtrũ reſtitutio ſit actus iuſtitiæ cõmutatiuæ: dicendũ ꝙ reſtituere nihil aliud eſſe vr̃, q̃ iterato aliquẽ ſtatuere in poſſeſſionẽ, vel dñium rei ſuæ, & ita in reſtitutione attendit̃ æqualitas iuſtitiæ ſm recompenſationẽ rei ad rẽ, quæ pertinet ad iuſtitiã cõmutatiuã. Et iõ reſtitutio eſt actus cõmutatiuæ iuſtitiæ, qñ. ſ. res vnius ab alio hr̃, vel ꝑ voluntatem eius, ſicut in mutuo, & depoſito, vel contra voluntatẽ eius, ſicut in rapina, vel furto. Ad ſm. ſ. vtrum ſit neceſſariũ ad ſalutẽ, ꝙ fiat reſtitutio eius, qđ ablatum eſt, dicendum ꝙ reſtitutio ſicut dictũ eſt, eſt actus iuſtitiæ cõmutatiuæ, quæ in quadã æqualitate cõſiſtit. Et ideo reſtituere importat redditionẽ illius rei, q̃ iniuſte ablata eſt, ſic. n. per iteratam eius exhibitionẽ æqualitas reparat̃. Si vero iuſte ablatum, inæqualitas erit ſi ei reſtituatur, quia iuſtitia in æqualitate conſiſtit. Cum igitur ſeruare iuſtitiã ſit de neceſſitate ſalutis cõſequens eſt, ꝙ reſtituere id, qđ iniuſte ablatum eſt alicui, ſit de neceſſitate ſalutis. Hoc tñ intellige ſi res ablata eadẽ numero, vel aliquid æquiualens põt reſtitui. In quibus aũt non põt æquiualens reſtitui, ſufficit ꝙ recõpenſetur, qđ poſſibile eſt, ſicut patet de honoribus, qui ſunt ad Deũ, & ad parentes, vt Philoſophus dicit in 8. Eth. Et ideo qñ id, qđ ablatum eſt, non eſt reſtituibile per aliquid æquale, debet fieri recõpẽſatio qualis poſſibilis eſt, puta cum aliquis alicui abſtulit mẽbrũ, debet ei recompenſare, vel in pecunia, vel in aliquo honore, cõſiderata conditione vtriuſq; perſonæ ſm arbitriũ probi viri. Si aũt auferat aliquis alteri famam, diſtinguendũ eſt, quia famã pt̃ aliquis alteri tripliciter auferre, vno mõ verũ dicendo, & iuſte, puta cum aliquis crimen alicuius prodit, ordine debito ſeruato, & tunc non tenetur ad reſtitutionem famæ. Alio modo falſum dicendo, & iniuſte, & tunc tenet̃ reſtituere famã confitendo ſe falſum dixiſſe. Tertio modo verum dicendo, ſed iniuſte, puta cum aliquis prodit crimen alicuius contra ordinẽ debitũ, & tunc tenetur ad reſtitutionem famæ quantum põt, ſine mendacio tñ, vtpote, ꝙ dicat ſe male dixiſſe, vel quia iniuſte eũ diffamauerit, vel ſi non poſſit famam reſtituere, debet ei aliter recompenſare, ſicut & in alijs dictũ eſt. Item ille qui impedit aliquem ab aliquo bono conſequendo, põt eum multipliciter impedire. Vno modo iuſte, puta ſi intendens honorem Dei, vel vtilitatem Eccleſiæ procuret, ꝙ detur alicui perſonæ digniori, & tunc nullo modo tenetur ad reſtitutionem, vel aliquã recõpenſationem faciendam. Alio modo iniuſte, puta ſi intendat eius nocumentum quem impedit ꝓp odium, vel vindictam aut aliquid hmõi: & tunc ſi impedit ne præbendã detur digno, conſulens ꝙ non detur anteq̃ ſit firmatũ, qđ ei detur, tenetur quidẽ ad aliquã recompenſationem, penſatis conditionibus perſonarum, & negocij ſm arbitrium ſapientis, non tenet̃ tñ ad æquale, quia ille nondum fuerat adeptus, & poterat multipliciter impediri. Si vero iam firmatum ſit ꝙ alicui detur præbenda, & aliquis ꝓp cauſam indebitam procuret, ꝙ reuocetur, idem eſt ac ſi iam habitam ei auferret, & iõ tenetur ad reſtitutionẽ æqualis, tñ ſm ſuam facultatem. Ad tertiũ. ſ. vtrum illud multiplicatum oporteat reſtitui, vel ſufficiat reſtituere ſimplum, dicendũ, ꝙ cũ aliquis iniuſte accepit rem alienam, duo ſunt ibi. Quorũ vnum eſt inæqualitas ex parte rei, q̃ qñque eſt ſine iniuſtitia, vt patet in mutuis. Aliud aũt eſt iniuſtitiæ culpa, q̃ põt eſſe ẽt cũ æqualitate rei, puta cum aliquis intendat inferre violentiam, ſed non præualet. Quantũ ergo ad primum adhibetur remediũ per reſtitutionem quantum ei æqualitas reparat̃, ad qđ ſufficit, ꝙ reſtituat tm̃ quantum habuerit de alieno, ſed quantũ ad culpam adhibetur remedium ꝑ pœnam, cuius inflictio pertinet ad iudicem, & ideo anteq̃ ſit condemnatus ꝑ iudicium, non tenet̃ plus reſtituere, q̃ accepit, ſed poſtq̃ condẽnatus eſt tenetur pœnã ſoluere. Ad quartum. ſ. vtrum aliquis teneatur reſtituere, qđ non abſtulit: dicendũ, ꝙ quicunq; dãnificat aliquem vr̃ ei auferre id in quo ipſum damnificat, damnum. n. dr̃ ex eo, ꝙ aliquis minus habet q̃ debet hr̃e ſm Philoſophum in 5. Eth. & ideo homo tenetur ad reſtitutionem eius in quo aliquẽ damnificauit. Sed damnificatur aliquis dupliciter: vno modo, quia aufertur ei, qđ actu habebat, & tale damnum ſemper eſt reſtituendum ſm recõpenſationem æqualis, puta ſi aliquis damnificet aliquem diruens domum eius, tenetur ad tm̃ quantum valet domus. Alio modo damnificat aliquis aliquem impediendo, vt adipiſcatur, qđ erat in via habendi, & tale damnum non oportet recõpenſare ex æquo, quia minus eſt hr̃e aliquid in virtute, q̃ habet in actu, q autem eſt in via adipiſcendi aliquid, habet illud ſolum ſm virtutem, vel potentiam, & ideo ſi redderetur ei, hr̃et hoc in actu, reſtitueretur ei, qđ eſt ablatum non ſimplum, ſed multiplicatum, qđ non eſt ex neceſſitate reſtitutionis, vt dictũ eſt, tenetur tamen aliquam reſtitutionem facere ſm conditionem perſonarum, & negociorum. Ad quintum. ſ. vtrum ſemper oporteat reſtitutionem fieri ei a quo acceptum eſt: dicendum, ꝙ per reſtitutionem fit reductio ad æqualitatẽ cõmutatiuæ iuſtitiæ, q̃ conſiſtit in rerum adæquatione, ſicut dictũ eſt, hmõi autẽ rerum adæquatio fieri non poteſt niſi ei, qui minus habet, q̃ qđ ſuum eſt, ſuppleat̃, qđ deeſt, & ad hanc ſuppletionẽ faciendã neceſſe eſt, vt ei fiat reſtitutio a quo acceptum eſt. Si tñ res reſtituenda apparet eſſe grauiter noxia ei cui reſtitutio faciẽda eſt, vel alteri, non ei debet tunc reſtitui, quia reſtitutio ordinat̃ ad vtilitatem eius cui reſtituitur: oĩa. n. quæ poſſidentur ſub rõne vtilis cadunt, nec tamẽ debet ille, qui rem alienam detinet ſibi appropriare, ſed vel reſeruare, vt congruo tp̃e reſtituat̃, vel etiã alibi tradere tutius ad conſeruandum. Itẽ ſi ille cui eſt reſtitutio facienda ſit ignotus, debet hõ reſtituere ſm ꝙ põt. ſ. dando in eleemoſynas pro ſalute ipſius, ſiue ſit mortuus ſiue ſit viuus: ꝑmiſſa tñ diligenti inquiſitione de perſona eius, cui eſt reſtitutio facienda. Si vero ſit mortuus ille cui reſtitutio eſt facienda, debet reſtitui hæredi eius, qui cõputat̃ quaſi vna ꝑſona cũ ipſo. Si vero ſit multum diſtans, debet ſibi tranſmitti, qđ ei debetur, & ꝓcipue ſi ſit res magni valoris, & poſſit cõmode tranſmitti, alioquin debet in aliquo loco tuto depoſi, vt pro eo conſeruet̃, & dño ſignificari. Itẽ ſi aliquis illicite dat alij, illa datio põt eſſe illicita dupliciter: vno mõ, qa ipſa datio eſt illicita, & contra legẽ, ſicut patet in eo, q ſimoniace aliquid dedit, & talis meret̃ amittere, qđ dedit, vñ non debet ei reſtitutio fieri: ille etiam q accepit, quia contra legẽ accepit, non debet ſibi retinere, ſed debet in pios vſus conuertere. Alio modo aliquis illicite dat, quia ꝓp rem illicitam dat, licet ipſa datio non ſit illicita, ſicut cũ qs dat meretrici ꝓp fornicationem: vnde, & mulier põt ſibi retinere, qđ eſt ei datũ, & ſi ſuperflue aliquid per fraudẽ, vel dolũ extorſiſſet, tenet̃ eidẽ reſtituere. Itẽ ſi prælatus rem Eccleſiæ ſurriperet, hoc poſſet eſſe tripliciter: vno mõ ſi rẽ Eccleſiæ nõ ſibi deputatã, ſed alteri ſibi vſurparet, puta ſi Epiſ vſurparet ſibi rem capituli, & tunc planum eſt, ꝙ debet reſtituere ponendo in manus eorum ad quos de iure ꝑtinet. Alio mõ ſi rẽ Eccleſiæ ſuæ cuſtodiæ deputatam in alterius dñium transferat, puta conſanguinei, & amici, & tunc debet Eccleſiæ reſtituere, & ſub ſua cura hr̃e, vt ad ſucceſſorem ꝑueniat. Alio modo põt ꝑlatus Eccleſiæ rem ſurripere ſolo aĩo, dum. ſ. incipit hr̃e animum poſſidendi eam vt ſuam, & non noĩe Eccleſiæ, & tunc debet reſtituere talem animum deponendo. Ad ſextum. ſ. vtrũ ſemp teneatur reſtituere ille qui accepit: dicendum ꝙ circa illũ, qui rem alienã accepit, duo ſunt conſideranda. ſ. ipſa res accepta, & ipſa acceptio. Ratione autem rei tenetur eam reſtituere q̃diu eã apud ſe habet, quia qđ habet vltra id, quod ſuum eſt, debet ei ſubtrahi, & dari cui deeſt, ſm formã cõmutatiuæ iuſtitiæ: ſed ipſa acceptio rei alienæ põt tripliciter ſe habere, qñque enim eſt iniurioſa. ſ. contra voluntatẽ exiſtens eius, qui eſt rei dñs, vt patet in furto

& rapina, & tunc tenetur ad reſtitutionem non ſolum rōne rei, ſed etiā rōne iniurioſæ actionis, etiā ſi res apud ipſum non remaneat. Sicut.n. qui percutit principē aliquē, tenet̃ recōpenſare iniuriā paſſo, quamuis nihil apud ipſum remaneat, ita etiā qui furatur vel rapit, tenet̃ ad recōpenſationem dāni illati, etiā ſi nihil inde habeat. & vlterius ꝓ iniuria illata debet puniri. Alio mō aliqs accipit rem alterius in vtilitatē ſuā abſq; iniuria cum voluntate. ſ. eius cuius eſt res, ſicut patet in mutuis, & tunc ille qui accepit, tenetur ad reſtitutionem eius, quod accepit, non ſolum rōne rei, ſed etiā rōne acceptionis, etiā ſi rem amiſerit, tenetur eñ recōpenſare ei qui gratiam fecit, quod non fiet, ſed etiam ſi per hoc damnum incurrat. Tertio aliquis accipit rē alterius abſque iniuria nō ꝓ ſua vtilitate, ſicut patet in depoſitis. Et ideo ille, q ſic accipit in nullo tenetur rōne acceptionis, quinimmo accipiēdo impendit obſequium, tenetur autē rōne rei, ꝓꝑ hoc ſi ei ſubtrahatur res abſque ſua culpa, nō tenetur ad reſtitutionem, ſecus tñ eſſet ſi cū magna culpa ſua rē depoſitā amitteret. Ad ſeptimū. ſ. vtrum ille qui non accepit aliqd reſtituere teneatur, dicendū, ꝙ ſicut dictum eſt ad reſtitutionem tenetur aliquis non ſolum rōne rei alienæ, q̃ accepit, ſed etiā rōne iniurioſæ acceptionis, & ideo quicumque eſt cauſa iniuſtæ acceptionis tenetur ad reſtitutionem. Quod quidem contingit dupliciter, directe. ſ. & indirecte. Directe qdem, qñ inducit aliquis alium ad accipiendum, & hoc quidem tripliciter. Primo qdem mouendo ad ipſam acceptionem, qd quidem fit præcipiendo, conſulendo, conſentiendo, & expreſſe laudando aliquē quaſi ſtrenuū de hoc, ꝙ aliena accipit. Alio mō ex parte ipſius accipientis, q. a. ſ. eū recepeat vel quia ſiuecūq; ei auxiliū fert. Tertio mō ex parte rei acceptæ, q. a. ſ. eſt particeps furti vel rapinæ quaſi ſocius maleficij. Indirecte vero, qñ aliquis non impedit, cum poſſit, & debeat impedire, vel quia ſubtrahit præceptum ſiue conſilium impediēs furtum vel rapinā, vel qa ſubtrahit ſuum auxilium quo poſſit obſiſtere, vel quia occultat poſt factum. Quæ his verſibus cōprehenduntur. Iuſſio, conſilium, conſenſus, palpo, recurſus. Participans, mutus, non obſtans, non manifeſtās. Sciendum tñ ꝙ quinq; præmiſſorum ſemper obligant ad reſtitutionē. Primo iuſſio, quia. ſ. ille q iubet eſt principaliter mouens, vñ ipſe principaliter tenetur ad reſtitutionem. Secundo conſenſus in eo. ſ. ſine quo rapina fieri non poteſt. Tertio recurſus, qñ. ſ. aliquis eſt receptator latronum, & eis patrocinium præſtat. Quarto participatio, qñ. ſ. aliquis participat in crimine latrocinij, & in præda. Quinto tenetur ille, qui non obſtat cum obſtare teneatur, ſicut principes qui tenentur cuſtodire iuſtitiam in terra, ſi per eorum defectum latrones increſcant ad reſtitutionem tenentur, quia redditus quos habent ſunt quaſi ſtipendia ad hoc inſtituta, vt iuſtitiam conſeruēt in terra. In alijs tñ caſibus enumeratis non ſemper obligatur aliquis ad reſtitutionem, non.n. ſemper conſilium, vel adulatio, aut aliquid hmōi eſt efficax cauſa rapinæ. Vnde tunc ſolum tenetur conſiliator, aut palpo. i. adulator ad reſtitutionem, qñ probabiliter æſtimari pōt, quia ex hmōi cauſis fuit iniuſta acceptio ſubſecuta. Principaliter autem tenetur reſtituere ille, qui eſt principalis in facto. Principaliter quidem præcipiens, ſecundario exequens, & conſequenter alij per ordinem. Vno tñ reſtituente illi, qui paſſus eſt damnum, alius eidem reſtituere non tenetur. Sed illi qui fuerunt principales in facto ad quos res peruenit, tenentur alijs reſtituere, qui reſtituerunt. Qñ autem aliquis præcipit iniuſtam acceptionem, quæ non ſubſequitur, non eſt reſtitutio facienda, cum reſtitutio principaliter ordinetur ad reintegrandam rem eius, qui iniuſte eſt damnificatus. Ad octauum. ſ. vtrum ſtatim teneatur homo reſtituere, dicendum ꝙ ſicut accipere rem alienā eſt peccatum contra iuſtitiā, ita etiā detinere eā, quia per hoc aliquis detinet rem alienam inuito dño, impedit eum ab vſu rei ſuæ, & ſic ei facit iniuriam. Manifeſtum eſt autem, ꝙ nec per modicum tempus licet in peccato morari, ſed quilibet tenetur ſtatim peccatum deſerere, ſm̃ illud Eccleſiaſtici. 21. Quaſi a facie colubri fuge peccatū. Et ideo qlibet tenetur ſtatim reſtituere, vel petere dilationem ab eo, qui poteſt vſum rei concedere.

De perſonarum acceptione. *Diſt.* LIII.

DEinde conſiderandum eſt de vitijs oppoſitis prædictis iuſtitiæ partibus. Et primo de perſonarum acceptione, quæ opponitur iuſtitiæ diſtributiuæ. Secundo de peccatis, quę opponuntur iuſtitiæ commutatiuæ. Circa primum conſiderāda ſunt quatuor. Primo vtrum perſonarum acceptio ſit peccatū. Secundo vtrum locum habeat in diſpenſatione ſpiritualium. Tertio vtrum in exhibitione honorum. Quarto vtrum in iudicijs. Ad primum. ſ. vtrum perſonarum acceptio ſit peccatum, dicendum, ꝙ perſonarum acceptio opponitur diſtributiuæ iuſtitiæ. Conſiſtit.n. æqualitas diſtributiuæ iuſtitiæ in hoc, ꝙ diuerſis ꝑſonis diuerſa tribuūtur ſm̃ ꝓportionem ad dignitates perſonarum. Si igitur aliquis conſideret illam proprietatem perſonæ ꝓꝑ quam id, quod ei confertur, eſt ei debitum, non erit acceptio ꝑſonarum, ſed cauſæ, vnde glo. ſuper illud Ephe. 6. Non eſt perſonarum acceptio apud Deū, dicit ꝙ Deus iudex iuſtus cauſas diſcernit, non ꝑſonas, puta cum aliquis ꝓmoueat aliquē ad magiſteriū ꝓꝑ ſufficientiā ſcientiæ, hic attendit̃ cā debita in perſona. Si autē aliqs cōſideret in eo cui aliqd cōfert, non id ꝓꝑ qđ id, quod ei datur, eſſet ꝓportionatū ei vel debitū, ſed ſolū hoc, ꝙ eſt iſte hō, puta Petrus vel Martinus, eſt hic acceptio ꝑſonæ, qa non attribuitur ei aliquid ꝓꝑ aliquā cām, q̃ faciat eū dignū, ſed ſimplr̃ attribuitur perſonæ. Ad perſonā aūt refertur quæcumq; conditio non faciat ad cām, ꝓꝑ q̃ ſit dignus hoc dono, puta ſi aliquis ꝓmoueat aliquem ad prælationem vel magiſterium, qa eſt diues, vel quia eſt conſanguineus ſuus, eſt acceptio perſonæ. Cōtingit tñ aliquā conditionē perſonæ facere eā dignam reſpectu vnius rei, & non reſpectu alterius, ſicut conſanguineitas facit aliquem dignū ad hoc, ꝙ inſtituat̃ hæres patrimonij, non autem ad hoc, ꝙ ei conferatur ꝓlatio eccleſiaſtica, & ideo eadem conditio perſonæ in vno negocio conſiderata facit acceptionem perſonę, in alio autem non facit. Sic igitur patet, ꝙ perſonarum acceptio opponitur iuſtitiæ diſtributiuæ in hoc, ꝙ ꝓꝑ diſtributionē agit̃, nihil autem opponitur virtuti niſi peccatum, vñ conſequens eſt, ꝙ perſonarum acceptio ſit peccatum. Ad ſm̃. ſ. vtrū perſonarum acceptio locum habeat in diſpenſatione ſpiritualium, dicēdum, ꝙ perſonarum acceptio peccatum eſt inquantum contrariat̃ iuſtitiæ, quanto aūt in maioribus aliqs iuſtitiā trāſgredit̃, tāto grauius peccat. Vñ cū ſpiritualia ſint temporalibus potiora, grauius peccatum eſt perſonas accipere in diſpenſatione ſpiritualium, q̃ in diſpenſatione temporalium. Et qa perſonarū acceptio eſt cū aliquid perſonæ attribuitur ꝑter ꝓportionē dignitatis ipſius, cōſiderare oportet, ꝙ dignitas alicuius perſonæ pt̃ attendi dupliciter, vnō mō ſimplr̃, & ſm̃ ſe, & ſic maioris dignitatis eſt ille, q magis abundat in ſpiritualibus gratiæ donis. Alio mō per cōparationē ad bonum cōe. Contingit.n. qñq;, ꝙ ille, qui eſt minus ſanctus, & minus ſciens, pōt magis conferre ad bonum cōe propter potentiā, vel induſtriā ſingularē, vel ꝓꝑ aliquid hmōi. Et qa diſpenſationes ſpiritualium rerum principalius ordinant̃ ad vtilitatē cōem, ſm̃ illud 1. ad Corin. 12. Vnicuique datur manifeſtatio ſpiritus ad vtilitatem, ideo qñq; abſq; acceptione perſonarum in diſpenſatione ſpiritualium illi, qui ſunt ſimpliciter minus boni melioribus præferuntur, ſicut etiam Deus gratias gratis datas qñq; concedit minus bonis. Fit autē perſonarum acceptio vel in beneficiorum collationibus, vel diſpenſationibus. i. iuris relaxationibus, vel in electionibus. In diſtributionibus quidē beneficiorum, qa vt plurimum prælati conferunt, ea conſanguineis ſuis. Sed circa conſanguineos prælati diſtinguendum eſt, qa qñq; ſunt minus digni, & ſimpliciter, etiā per reſpectum ad bonum cōe, & ſic ſi dignioribus præferantur, eſt peccatum perſonarum acceptionis in diſpenſatione ſpiritualium, quorum prælat⁹ eccleſiaſticus non eſt dñs, vt poſſit ea dare pro libito, ſed diſpēſator. 1. ad Corin. 4. Sic nos exiſtimet homo vt miniſtros Chriſti, & diſpenſatores myſteriorum Dei. Qñq; vero conſanguinei prælati eccleſiaſtici ſunt æque digni vt alij, & ſic licite pōt abſq; perſonarum acceptione conſanguineos ſuos præferre, quia ſaltem in hoc præeminent, ꝙ de ipſis magis confidere pōt, vt vnanimiter ſecum negocia eccleſiæ tractent. Eſſet tñ hoc ſcandalū dimittendum, ne ex hoc aliqui exemplum ſumerent, etiam præter dignitatem bona eccleſiæ conſanguineis dandi. In diſpenſationibus vero matrimonium nota, ꝙ diſpenſatio matrimonij cōtrahendi principaliter fieri conſueuit propter fœdus pacis firmandum, quod quidem magis eſt neceſſarium cōi vtilitati circa perſonas excellentes, & ideo cum eis facilius diſpenſatur abſq; peccato acceptionis perſonarum. In electionibus autem ſciendum, ꝙ quandoque mediocriter bonus meliori præfertur, quia quantum ad hoc, ꝙ electio impugnari nō poſſit in foro iudiciali ſufficit eligere bonum, nec oportet eligere meliorem, quia ſic oīs electio poſſet hr̃e calumniam. Sed quantum ad conſcientiā eligentis neceſſe eſt eligere meliorem, vel ſimpliciter, vel in comparatione ad bonum cōe, quia ſi poteſt haberi aliquis magis idoneus erga aliquam dignitatem, & alius præferatur, oportet, ꝙ hoc ſit propter aliquam cauſam, quæ quidem pertineat ad negocium, quantum ad hoc erit ille, qui eligitur magis idoneus: ſi vero non pertineat ad negocium, id quod conſideratur vt cauſa, erit manifeſte acceptio perſonæ. In electionibus etiam aliquis mediocriter bonus præfertur melioribus, de gremio eccleſiæ exiſtens præfertur multis melioribus de gremio eiuſdem non exiſtentibus, quia ille qui de gremio eccleſiæ aſſumitur, vt in pluribus conſueuit eſſe vtilior quantum ad bonum commune, quia magis diligit eccleſiam in qua eſt nutritus. Et propter hoc etiā mandatur Deutero. 17. Non poteris alterius gentis facere regē, qui non ſit frater tuus. Ad tertium. ſ. vtrum acceptio perſonarū

conſiſtat

conſiſtat in exhibitione honorum, dicendum q̄ honor eſt quoddam teſtimonium de virtute eius, qui honoratur, & ideo ſola virtus eſt debita cauſa honoris. Sciẽdum tñ q̄ aliquis poteſt honorari non ſolum pp̄ virtutem ꝓpriã, ſed etiã pp̄ virtutem alterius, ſicut principes, & prælati honorantur, etiam ſi ſint mali, inquantum gerunt perſonã Dei, & cõitatis, cui pręficiuntur, ſm illud Prou. 26. Sicut qui immittit lapidẽ in aceruum mercurij, ita q̄ tribuit inſipienti honorẽ: qa gẽtiles rõnẽ attribuebãt mercurio, aceruus mercurij dr̃ cumulus ratiocinij, in quo mercator qñq; mittit vnum lapillum loco centum marcarum, ita etiã honoratur inſipiens, qui ponitur loco Dei, & loco totius cõitatis. Et eadem rõne parentes, & dñi ſunt honorãdi pp̄ participationẽ diuinæ dignitatis, q̃ eſt oĩum pr̃, & dñs. Senes aũt ſunt honorãdi pp̄ ſignum virtutis, quod eſt ſenectus, licet hoc ſignũ qñq; deficiat. Vñ vt dr̃ Sap. 4. Senectus vero eſt honoranda nõ diuturna, nec annorum numero cõputata, cani aũt ſunt ſenſus hoĩs, & ætas ſenectutis vita eſt immaculata. Diuites aũt honorandi ſunt pp̄ hoc, q̄ maiorẽ locũ in cõitatibus obtinent: ſi autem ſolũ intuitu diuitiarũ honorentur, erit peccatum acceptionis perſonarũ. Ad quartum. ſ. vtrum pſonarum acceptio locũ habeat in iudicijs, dicendum q̄ ſicut ſupra dictum eſt, iudiciũ eſt actus iuſtitiæ ꝓut iudex ad æqualitatẽ iuſtitiæ reducit ea, q̃ inęqualitatẽ facere poſſunt oppoſitã. Perſonarum autẽ acceptio inæqualitatẽ quandã habet inquantũ attribuitur alicui pſonæ pter ꝓportionẽ ſua in qua conſiſtit æqualitas iuſtitiæ, & ideo manifeſtũ eſt, q̄ perſonarum acceptione iudiciũ corrũpit. Sciendũ aũt, q̄ iudiciũ dupliciter põt accipi, vno mõ quãtum ad ipſam rẽ iudicatã, & ſic iudicium ſe habet cõiter ad cõmutatiuã, & ad diſtributiuã iuſtitiã, põt. n. in iudicio diffiniri qualiter aliquid cõe ſit diſtribuendũ multis, & qualiter vnus alteri reſtituat, qđ ab eo accepit. Alio mõ conſiderari põt quãtum ad ipſam formã iudicij, prout. ſ. iudex etiã in ipſa cõmutatiua iuſtitia ab vno accipit, & alteri dat, & hoc pertinet ad diſtributiuã iuſtitiã, & ſm hoc in quolibet iudicio locum hr̃e poteſt perſonarum acceptio. Eſt ergo perſonarum acceptio, qñ iudex plus punit vnũ iniuriãtẽ, quã aliũ cæteris paribus. Tñ qñ punitur grauius aliquis pp̄ iniuriã in perſonã maiorem cõmiſſam, nõ eſt perſonarum acceptio, quia ipſa diuerſitas perſonæ facit quantum ad hoc diuerſitatem rei, vt ſupra dictum eſt. Similiter eſt perſonarum acceptio, qñ iudex plus vnum ſuſtinet vel defendit, quàm alium, vel qñ plus miſeretur vni, quàm alteri, cæteris paribus. Debet tamen iudex plus in iudicio pauperi ſubuenire quantum fieri poteſt, tamen ſine læſione iuſtitiæ, alioquin habet locum illud, quod dicitur Exo. 23. Pauperis quoque non miſereberis in iudicio.

De iniuſtitia iudicis. *Diſt.* *L I I I I.*

DEinde conſiderandum eſt de vitijs oppoſitis commutatiuæ iuſtitiæ. Et primo conſiderandum eſt de peccatis, quę committuntur circa inuoluntarias commutationes. Secũdo de peccatis, quæ committuntur circa commutationes voluntarias. Committuntur autem peccata ſm inuoluntarias commutationes per hoc, q̄ aliquod nocumentum proximo infertur contra eius voluntatem. Quod quidem fieri poteſt dupliciter, facto, ſ. & verbo. Facto quidem cum proximus læditur vel in propria perſona, vel in perſona coniuncta, vel in proprijs rebus. De his igitur per ordinem conſiderandum eſt. Et primo de homicidio per quod maxime nocetur proximo. Secundo de iniurijs minoribus, quæ proximo inferuntur. ſ. de mutilatione membrorũ, verberatione, & incarceratione. Tertio de peccatis, quæ per nocumẽtum inferuntur proximo in rebus ſuis. ſ. de furto, & rapina. Sed de his omnibus agitur infra, vbi agitur de peccatis capitalibus, & filiabus eorum. Sed hic agetur de peccatis oppoſitis commutatiuæ iuſtitiæ, quæ conſiſtunt in verbis quibus læditur proxim⁹. Et primo de his, quæ pertinent ad iudicium. Secundo de nocumentis verborum, quæ fiunt extra iudicium. Circa primũ quinque conſideranda ſunt. Primo de iniuſtitia iudicis in iudicãdo. Secundo de iniuſtitia accuſatoris in accuſando. Tertio de iniuſtitia rei in ſua defenſione. Quarto de iniuſtitia teſtis in teſtificando. Quinto de iniuſtitia aduocati in patrocinando. Circa primum conſideranda ſunt quatuor. Primo vtrum aliquis poſſit iudicare eum qui non eſt ei ſubditus. Secundo vtrum iudici liceat iudicium proferre contra veritatem quam nouit, pp̄ illa, q̃ ſibi proponuntur. Tertio vtrum iudex poſſit iuſte condemnare non accuſatum. Quarto vtrum poſſit pęnã licite relaxare. Ad primũ ſ. vtrum poſſit aliquis iudicare illum, qui non eſt ſibi ſubditus, dicendum. q̄ ſententia iudicis eſt quædam particularis lex in aliquo particulari facto. Et ideo ſicut lex generalis debet hr̃e vim coactiuam, vt patet per Philoſophum. 10. Ethi. ita etiam & iuſtitia iudicis debet hr̃e vim coactiuam per quã cõſtringatur vtraq; pars ad conſeruandam ſententiam iudicis, alioquin iudiciũ non eſſet efficax. Poteſtatem autem coactiuã non habet licite in rebus humanis niſi ille, qui fungitur publica poteſtate, & q̃ ea funguntur, ſuperiores reputantur reſpectu eorum, in quos ſicut in ſubditos poteſtatem accipiunt, ſiue habeant ordinarie, ſiue p cõmiſſionẽ. Et ideo manifeſtum eſt, q̄ nullus põt iudicare aliquẽ, niſi ſit aliquo modo ſubditus eius, vel per cõmiſſionẽ, vel p poteſtatẽ ordinariã. Per poteſtatẽ qdẽ ordinariã põt iudex omnes ſubditos ſuos licite iudicare, niſi tale factum commiſerit pp̄ qđ oporteat ad ſuperiorẽ recurrere. Sicut patet q̄ pp̄ maiora crimina oportet recurrere ad Epiſcopum vel ad Papã, vel vbi per appellationẽ cauſa ſubditi ad ſuperioris iudicium deferatur. Item per ordinariã poteſtatẽ põt aliquis iudicare eum qui non erat ſubditus rõne delicti. Nã epiſcopus in cuius diœceſi aliquis non ſubditus ſuus deliquit, efficitur ſuperior eius rõne delicti, etiam ſi ſit exemptus, niſi forte delinquat in re aliqua exempta, puta in adminiſtratione bonorum alicuius monaſterij exempti. Sed ſi aliquis exẽptus cõmittat furtũ vel homicidiũ vel aliqđ hmõi, põt per ordinarium iuſte condẽnari. Itẽ p cõmiſſionẽ põt aliqs iudicare non ſubditum ſuum tripliciter. ſ. per cõmiſſionẽ Diuinã, ſicut Moyſes iudicauit Aegyptium iniuriantem Hebræũ, & occidit eum. Exo. 2. Et Daniel accepit poteſtatem ad iudicandum duos ſenes iudices impudicos, quaſi cõmiſſam ex inſtinctu diuino. Qđ ſignificatur per hoc, q̄ ibi dr̃. Suſcitauit dñs ſpiritũ pueri iunioris. Vel per cõmiſſionem humanã, & hoc põt fieri dupliciter. Vno mõ qa iudex ordinari⁹ poteſtatẽ ſua cõmittit alicui, ſicut quotidie epi vel alij iudices committunt, vel in tpalibus, vel in ſpiritualibus vices ſuas. Alio modo, qa aliqui ſponte ſua poſſunt ſe ſubijcere aliorum iudicio, quamuis non ſint eis ſuperiores, ſicut patet in his qui cõpromittunt in aliquos arbitros. Et inde eſt, q̄ neceſſe eſt arbitrium pęna vallari, qa arbitri qui ſunt ſi, peiores non habent de ſe plenariã poteſtatẽ coercendi. Sic igitur & Chriſtus ꝓpria ſponte humano ſe iudicio ſubdidit. Sicut etiam Leo Papa iudicio ſe Imperatoris ſubdidit. Ad ſm. ſ. vtrũ iudici liceat iudicare contra veritatem quam nouit, &c. dicẽdũ q̄ iudicare pertinet ad iudicem ſm q̄ fungitur publica poteſtate, & ideo informari debet in iudicando non ſm illud, qđ ipſe nouit tanquam priuata perſona, ſed ſm illud, quod ſibi innoteſcit tanquam perſonæ publicæ. Hoc autem innoteſcit ſibi, & in cõi & in particulari. In cõi quidem per leges publicas vel diuinas vel humanas, contra quas probationes nullas admittere debet. In particulari autem negocio aliquo per inſtrumenta, & teſtes, & alia hmõi legitima documenta, quæ debet ſequi in iudicando magis, q̃ id quod ipſe nouit tanquam priuata perſona, ex quo tñ ad hoc adiudicari põt, vt diſtrictius diſcutiat ꝓbationes inductas, vt poſſit earũ defectũ inueſtigare, q̄ ſi ea non poſſit de iure repellere, debet ſicut dictum eſt eas in iudicando ſequi. Ad tertium. ſ. vtrũ iudex poſſit iudicare non accuſatũ, dicendum, q̄ iudex eſt interpres iuſtitiæ, vñ ſicut Philoſophus dicit in 5. Eth. ad iudicẽ confugiunt ſicut ad quãdã iuſtitiã animatã, iuſtitia aũt ſicut ſupra habitum eſt, nõ eſt ad ſeipſum, ſed ad alterũ, & ideo oportet q̄ iudex inter aliquos duos diiudicet, quod quidẽ fit cũ vnus eſt accuſator, & alius reus. Et ideo in criminibus nõ poteſt aliquem in iudicio condemnare iudex niſi habeat accuſatorem, ſm illud actuum. 25. Non eſt conſuetudo rõnis damnare aliquẽ hominem priuſquam is qui accuſatur præſentes habeat accuſatores, locumq; defendendi accipiat ad abluenda crimina, quę ei obijciebantur. Deus autem in iudicio ſuo vtitur conſciẽtia peccantis quaſi accuſatore, ſm illud Ro. 2. Inter ſe inuicem cogitationum accuſantium, aut etiã defendentium, vel etiã euidentia facti quantum ad ipſum, ſm illud Gen. 4. Vox ſanguinis fratris tui Abel clamat ad me de terra: procedit etiam in iudicio ex tota ſcientia veritatis, non autem homo, vt ſupra dictũ eſt. Et ideo hõ non poteſt ſimul eſſe accuſator, & iudex, & teſtis, ſicut Deus. Daniel autem accuſator fuit ſimul & iudex quaſi diuini iudicij executor, cuius inſtinctu mouebatur vt dictum eſt. Nota etiam q̄ in humano iudicio publica infamia locum tenet accuſatris. Vnde ſuper illud Gen. 4. Vox ſanguinis fratris tui, &c. dicit Glo. Euidentia patrati ſceleris accuſatore non eget. In denunciatione verò ſicut ſupra dictum eſt, non intenditur punitio peccantis ſed emendatio, & ideo nihil agitur contra eum cuius peccatum denunciatur, ſed pro eo, & ideo nõ eſt ibi neceſſarius accuſator. Item ſi iudex videt aliquid punitione dignum, non poteſt procedere ad ferendam ſententiam, & inferendam pęnam, quia cauſa & ſententiæ, & pęnæ debent eſſe eccleſiæ manifeſta. Non eſt autem eccleſiæ manifeſta per hoc, quod iudex videt, quia non videt vt publicam poteſtatem habens, ſed vt perſona ſingularis extra iudicium. Ad quartum. ſ. vtrum iudex poſſit pęnam relaxare dicendum q̄ ſicut ex dictis patet, duo ſunt quantum pertinet circa iudicem conſideranda. Quorum vnum eſt, q̄ ipſe habet iudicare inter accuſatorem & reum. Aliud autem eſt, q̄ ipſe non fert iudicij ſententiam quaſi ex propria, ſed quaſi ex publica poteſtate.

poteſtate. Duplici ergo ratione impeditur iudex ne reum a pęna abſoluere poſſit. Primo quidem ex parte accuſatoris, ad cuius ius quãq; pertinet vt reus puniatur, puta pp aliquã iniuriã in ipſum cõmiſſam, cuius relaxatio non eſt in arbitrio alicuius iudicis, quia quilibet iudex tenetur ius ſuum reddere vnicuiq;. Alio modo impeditur ex parte reipub. cuius poteſtate fungitur, ad cuius bonum pertinet, q̃ malefactores puniantur. Sed tñ quantum ad hoc differt inter inferiores iudices, & ſupremum iudicem. ſ. principem cui eſt plenarie poteſtas publica cõmiſſa. Iudex enim inferior non habet poteſtatẽ abſoluẽdi reũ a pęna cõtra leges a ſuperiori ſibi impoſitas. Vnde ſuper illud Ioan. 19. Non haberes aduerſum me poteſtatẽ vllã, dicit Aug. Talem Deus dederat Pilato poteſtatẽ vt eſſet ſub Cæſaris poteſtate, ne ei oĩno liberum eſſet accuſatũ abſoluere. Sed princeps qui habet plenariã poteſtatẽ in repub ſi ille qui paſſus eſt iniuriã velit eã, & pęnã remittere, poterit eũ licite abſoluere, ſi hoc publicę vtilitati viderit nõ eſſe nociuum. Vñ qa Deus habet ſupremã poteſtatẽ iudicãdi, & ad ipſum pertinet quicquid contra aliquẽ peccaẽ, ideo liberũ eſt ei pęnã remittere, præcipue cum peccato ex hoc pęna maxime debeatur, quod eſt contra ipſum, non tñ remittit pęnam niſi ſm quod decet ſuam bonitatem, quæ eſt oĩum legum radix. Nota etiã, q̃ miſericordia iudicis habet locũ in his, q̃ arbitrio iudicis relinquuntur, in quibus boni viri eſt, vt ſit diminutiuus pęnarũ, ſicut Philoſophus dicit in 5. Eth. In his autem, quæ ſunt determinata ſm legem diuinã vel humanã, nõ eſt ſuum miſericordiã facere. Si. n. inordinatẽ pęnam remitteret, nocumentum inferret etiam cõitati cui expedit vt maleficia puniantur, ad hoc, q̃ peccata vitentur, vnde Deutero. 13. Poſt pœnam ſeductoris ſubditur, vt omnis Iſrael audiens timeat, & nequaquam vltra faciat quiſpiam huius rei ſimile. nocet etiam perſonæ cui eſt illata iniuria, quæ recompenſationem accipit per quandam reſtitucionem honoris, in pœna iniuriantis.

De iniuſta accuſatione. Diſt. LV.

DEinde conſiderandum eſt de his, quę pertinent ad iniuſtã accuſationem. Et circa hoc quæruntur quatuor. Primo vtrum homo accuſare teneatur. Secundo vtrum accuſatio faciẽda ſit in ſcriptis. Tertio quõ ſit accuſatio vitioſa. Quarto qualiter male accuſantes ſint puniendi. Ad primum. ſ. vtrum homo teneatur accuſare, dicendum q̃ hæc eſt differentia inter denunciationem, & accuſationem, quia in denunciatione attẽditur emendatio fratris, in accuſatione autem attenditur punitio criminis. Pęnæ autem præſentis vitæ non per ſe expetuntur, qa non eſt hic vltimum retributionis tempus, ſed inquantum ſunt medicinales conferentes vel ad emendationem perſonæ peccãtis, vel ad bonum reipublic. cuius quies procuratur per punitionem peccantium. Quorũ primum intenditur in denunciatione, ſicut dictum eſt, ſm aũt ꝓprie pertinet ad accuſationẽ. Et ideo ſi crimen fuerit tale, q̃ vergat in detrimentum reipu. tenetur hõ ad accuſationem, dũmodo ſufficienter poſſit ꝓbare, qđ pertinet ad officiũ accuſatoris, puta cũ peccatũ alicuius vergit in multitudinis corruptelã corporalẽ ſeu ſpiritualẽ. Si aũt non fuerit tale peccatũ, qđ in multitudinẽ redũdet, vel etiã ſi ſufficientem probationẽ adhibere non poſſit, nõ teneẽ ad interpretandũ accuſationẽ, qa ad hoc nullus tenetur, qđ non põt debito mõ perficere. Ad ſm. ſ. vtrũ accuſatio debeat fieri in ſcriptis, dicendum, q̃ ſicut ſupra dictum eſt, qñ in criminibus per modũ accuſationis agitur, accuſator inſtituitur pars, ita q̃ iudex inter accuſatorẽ, & eum qui accuſatur, medius conſtituitur ad examen iuſtitiæ, in quo oportet quantũ poſſibile eſt ſm certitudinẽ ꝓcedere. Quia vero ea, quæ verbotenus dĩr facile labuntur a memoria, nõ poſſet iudici eſſe certum, quid & qualiter dictũ ſit cum debet proferre ſententiã, niſi eſſet in ſcriptis redactum, & ideo rõnabiliter inſtitutum eſt, vt accuſatio ſicut & alia quæ in iudicio aguntur, redigatur in ſcriptis. Ad tertiũ. ſ. quõ & per quæ accuſatio reddatur vitioſa, dicendũ, q̃ accuſatio ordinaẽ ad bonũ cõe, qđ intẽditur per cognicionẽ criminis, nullus autẽ debet alicui nocere iniuſte vt bonum cõe ꝓmoueat, & ideo in accuſatione duplici rõne conuenit eſſe peccatum. Vno mõ ex eo, q̃ iniuſte agit contra eum qui accuſatur, falſa crimina ei imponendo, qđ eſt calũniari: alio mõ ex parte reipublicæ cuius bonũ principaliter intenditur in accuſatione, dum. ſ. aliquis impedit malitioſe punitionem peccati. Quod iterum dupliciter contingit, vno mõ fraudẽ in accuſatione adhibendo, & hoc pertinet ad præuaricationẽ, nã præuaricator quaſi varificator qui aduerſam partẽ adiuuat prodita cã ſua. Alio mõ totaliter ab accuſatione deſiſtendo, qđ eſt tergiuerſari. In hoc. n. q̃ deſiſtit ab hoc, qđ cęperat, quaſi tergum vertere vr̃. Et nota, q̃ qa non debet aliquis accuſationem ꝓponere niſi de re ſibi omnino certa, in quo ignorantia facti locum non habeat, nec tñ qui falſum crimen alicui imponit, calumniatur, ſed ſolum qui ex malitia in falſam accuſationem ꝓrumpit. Contingit. n. quãq; ex ipſa animi leuitate ad accuſationẽ ꝓcedere, q̃a. ſ. nimis faciliter credit, qđ audiuit, & hoc temeritas eſt. Aliqñ aũt ex iuſto errore mouetur aliquis ad accuſandũ, q̃ oĩa ſm præſentiã iudicis debent diſcerni, vt non prorumpat cum calumniatum fuiſſe, vel qui ex leuitate animi, vel ex iuſto errore rei in falſam in accuſationẽ ꝓrumpit. Itẽ nota, q̃ non quicũq; abſcondit vera crimina ꝑuaricatur, ſed ſolũ ſi fraudulenter abſcõdit ea de qb⁹ accuſationẽ ꝓponit colludens cũ reo, ꝓprias reprobationes diſſimulãdo, & falſas excuſationes admittẽdo. Itẽ nota, q̃ tergiuerſari eſt ab accuſatione deſiſtere, oĩno aĩum accuſãdi deponẽdo, non qualitercũq; ſed inordinate. Contingit autẽ aliquẽ ab accuſatione deſiſtere ordinate abſq; vitio dupliciter, vno mõ ſi in ipſo accuſationis ꝓceſſu cognouerit falſum eſſe id de quo accuſabat, & ſic pari a ſenſu ſe abſoluunt accuſator, & reus. Alio mõ ſi princeps ad quẽ ꝑtinet cura boni cõis, qđ per accuſationẽ intẽditur, accuſationẽ abſoluerit. Ad quartũ. ſ. vtrũ ille qui accuſando in ꝓbatione deficit, teneaẽ ad pęnã talionis, dicendũ q̃ ſicut ſupra dictũ eſt, accuſator in cã accuſationis conſtituiẽ pars intẽdẽs ad pęnã accuſati, ad iudicẽ aũt pertinet vt inter eos iuſtitiæ æqualitatẽ cõſtituat. Iuſtitiæ aũt æqualitas hic requirit vt nocumentum, qđ qs alteri intẽtat, ipſe patiaẽ ſm illud Exo. 21. Oculum ꝓ oculo, dentẽ ꝓ dente. Et ideo iuſtũ eſt, q̃ ille, q per accuſationẽ aliquẽ in periculũ grauis pœnæ inducit, ipſe etiã ſimilẽ pęnã patiaẽ, vñ extra de accuſationibus dicit Adrianus Papa, ſi non ꝓbauerit, qđ obiecit, pęnã q̃ intulit, ipſe patiatur. Sed ſicut dicit Philoſophus in 5. Ethi. Iniuſtitia non ſemper cõpetit cõtra paſſum ſimpliciter, qa multũ differt an aliqs voluntarie vel inuoluntariẽ alium lædat, voluntarius aũt mereẽ pęnã, ſed inuoluntario debeẽ venia. Et ideo qñ iudex cognouerit aliquẽ de falſo accuſaſſe non voluntate nocendi, ſed inuoluntarie pp ignorãtiã ex iuſto errore, non imponit pęnã talionis. Et nota, q̃ ille q male accuſat, peccat & contra perſonã accuſati, & contra rempub. vñ pp vtrumq; puniẽ. Et hoc eſt qđ dĩ Deute. 19. Cũq; diligentiſſime perſcrutantes inuenerint falſum teſtẽ dixiſſe cõtra fratrẽ ſuũ mẽdaciũ, reddẽt ei ſicut fratri ſuo reddere facere cogitauit, qđ pertinet ad iniuriã perſonæ. Et poſtea quantum ad iniuriam reipub. ſubditur, & auferes malum de medio tui, vt audientes cęteri timorẽ habeant, & nequaquam talia audeant facere. Specialiter tñ perſonæ accuſati facit iniuriam, ſi de falſo accuſet. Et ideo accuſatus ſi innocens fuerit, põt ei iniuriã ſuam remittere, maximẽ ſi non calumnioſẽ accuſauerit, ſed ex animi leuitate. Si vero ab accuſatione innocentis deſiſtat pp aliquam confuſionem cũ aduerſario, facit iniuriã reipublicæ, & hoc non põt ei remitti ab eo, qui accuſatur, ſed poteſt ei remitti per principem qui curã reipublicæ gerit. Item nota, q̃ pęnã talionis mereẽ accuſator in recõpenſationem nocumẽti, quod ꝓximo inferre intentat, ſed pęna infamiæ ei debetur pp malitiã ex qua calũnioſẽ aliũ accuſat. Et qñq; quidem princeps remittit pęnã, ſed non abolet infamiã, qñq; autem pariter infamiã abolet, vnde & Papa põt hmõi infamiã abolere. Et quod dicit Gelaſius pariter infamiã abolere non poſſumus, intelligendũ eſt vel de infamia facti, vel quia eã abolere aliqñ non expedit, vel etiam loquitur de infamia irrogata per iudicem ciuilem, ſicut dicit Gratianus.

De iniuſtitia. Diſt. LVI.

DEinde conſiderandum eſt de peccatis, quæ ſunt contra iuſtitiam ex parte rei. Et circa hoc conſideranda ſunt quatuor. Primo vtrum aliquis negando veritatem per quam condemnaretur, peccet mortaliter. Secundo vtrum alicui liceat ſe calumnioſẽ defendere. Tertio vtrum ſubterfugere iudicium appellando. Quarto vtrum condemnato liceat per violentiam ſe defendere ſi adſit facultas. Ad primũ. ſ. vtrum aliquis negãdo veritatẽ, per quã condemnaretur, peccet mortaliter. Dicendum, q̃ quicunq; facit contra debitum iuſtitiæ, mortaliter peccat, ſicut ſupra dictum eſt. Pertinet autem ad debitum iuſtitiæ, q̃ aliquis obediat ſuo ſuperiori in his ad quæ ius prælationis ſe extendit. Iudex autem vt ſupra dictum eſt, eſt ſuperior reſpectu eius, qui iudicatur. Et ideo ex debito tenetur accuſatus iudici veritatem exponere, quam ab eo ſm formã iuris exigit. Et ideo ſi confiteri noluerit veritatem quam dicere tenetur, vel eam mendaciter negauerit, mortaliter peccat. Si vero iudex hoc exquirat, quod non poteſt ſm ordinem iuris, non tenetur ei accuſatus reſpondere, ſed põt vel p aliquã appellationem, vel aliter licite ſubterfugere, mendacium tamen dicere non licet. Qui enim mentitur in iudicio ſe excuſando, facit contra dilectionem Dei, cuius eſt iudicium, & contra dilectionem proximi, tum ex parte iudicis cui debitum negat, tum etiam ex parte accuſantis, qui punitur ſi in probatione deficiat, vnde & in Pſalmis dicitur. Ne declines cor meum in verba maæ. ad excu. in peccatis. Vbi dicit Gloſa. Hæc eſt conſuetudo impudentium, vt deprehenſi per aliqua falſa ſe excuſent. Et Grego. 21. Mora. exponens illud Iob. 31. Quod ſi ab-

ſi abſcōdi vt homo peccatum meū, dicit vſitatū humani generis vitiū eſt, & libēdo peccatū cōmittere, & negando cōmiſſum abſcondere, & conuictum defendendo multiplicare. Et nota, ꝙ qñ mentitur aliquis, vt alium morte, vel alio malo liberet, ſine iniuria alterius, mendacium eſt officioſum, & eſt veniale peccatum, ſed qñ mentitur, vt vnum a morte liberet cum iniuria alterius, non eſt mendacium ſimpliciter officioſum, ſed habet aliquid de pernicioſo admixtum, ideo non eſt veniale, ſed mortale peccatū. Simili modo dicas, ꝙ ſi mentitur quis excuſando ſe vt a morte liberet, & hoc extra iudicium, ita ꝙ in nullius iniuriā hoc faciat peccat venialiter, quia plus tenetur hō ſibi, ꝙ̄ alteri. Sed qñ mentitur aliquis in iudicio excuſando ſe, iniuriā facit illi cui obedire tenetur, dum ſibi denegat, quod ei debet. ſ. confeſſionem veritatis. Nec obſtat verbum Chriſo. dicentis. Non tibi dico vt te prodas in publicum, neq; apud aliquos te accuſes, quia qñ. ſm ordinem iuris aliquis interrogatur a iudice, non ipſe ſe prodit, ſed alio proditur, dum ei neceſſitas reſpondendi imponitur per eum cui obedire tenetur. Ad ſm. ſ. vtrū accuſato liceat calūnioſe defendere ſe, dicendum ꝙ aliud eſt veritatē tacere, aliud eſt falſitatē ꝓponere, quorū primum in aliquo caſu licet. Non. n. aliquis tenet oēm veritatem confiteri, ſed illā ſolū quā ab eo pōt, & debet requirere iudex, ſm ordinem iuris, puta cum præceſſit infamia ſuper aliquo crimine, & non aliqua expreſſa iudicia apparuerunt, vel etiā cum pceſſit ꝓbatio ſemiplena. Falſitatem tñ imponere in nullo caſu licet alicui, ad id autem, qđ licitum eſt pōt aliqs ꝓcedere per vias licitas, & fini intento acōmodatas, quod pertinet ad prudētiam, vel per aliquas vias illicitas, & ꝓpoſito fini incongruas, qđ pertinet ad aſtutiā, ꝙ̄ exercet per fraudē, & dolū, vt ex dictis patet, quorum primum eſt laudabile, ſm vero vitioſum. Sic igitur reo, qui accuſatur, licet defendere veritatē occultando, ꝙ̄ confiteri non tenetur per aliquos conuenientes modos, puta ꝙ non reſpondeat ad quæ reſpondere tenetur. Hoc autem non eſt calumnioſe ſe defendere, ſed magis prudenter euadere, non autem licet ei vel falſitatem dicere, vel veritatem tacere ꝙ̄ confiteri tenetur, neq; etiā aliquā fraudem vel dolum adhibere, qa fraus, & dolus vim mendacij habēt, & hoc eſt calumnioſe ſe defendere. Et nota ꝙ ſi accuſator colludat cū accuſato, punitur ſm iura, pęnā recipiens legibus cōſtitutam, vt dr 2. q. 6. Sed non imponitur pęna accuſato ſi cum accuſatore colludit, quod eſt calumnioſe ſe defendere. Hæc autem eſt rō, quia non ſit hoc peccatum ſicut illud, ſed multa ſm leges humanas impunita relinquuntur, ꝙ̄ ſm diuinum iudicium ſunt peccata, ſicut patet in ſimplici fornicatione, quia lex humana non exigit ab hoīe omnimodā veritatē vel virtutē, ꝙ̄ paucorum eſt, & non ꝑt inueniri in tanta multitudine populi quantā lex humana ſuſtinere habet neceſſe. Qđ aūt aliquis non velit aliqđ peccatum cōmittere, vt mortē corporalē euadat, cuius periculum ibi in cā ſanguinis imminet reo, eſt perfectæ virtutis, qa oīum terribiliū vel temporalium maximè terribile eſt mors, vt dr in 3. Ethic. Et ideo ſi reus in cauſa ſanguinis corrumpat aduerſarium ſuū, peccat quidem inducendo eum ad illicitum, non autem huic peccato lex ciuilis adhibet pęnam, & pro tanto licitum eſſe dr. Tñ cū inducere aliquem ad peccandum ſit peccatum, vel qualitercūq; peccati participem eſſe, cum Apoſtolus dicit dignos morte eos, qui peccantibus conſentiunt, manifeſtum eſt, ꝙ etiam reus peccat cum aduerſario colludendo. Non tñ ſm leges humanas imponitur ſibi pęna ꝓꝑ rōnes iā dictas. Ad tertium. ſ. vtrum accuſato liceat ſubterfugere iudicium appellando dicendū ꝙ ex duplici cā contingit aliquem appellare, vno quidē modo confidētia iuſtæ cauſæ, quia videlicet iniuſte a iudice grauatur, & ſic licitum eſt appellare. Hoc. n. eſt prudenter euadere, ſicut Paulus Cęſarem appellauit, ſicut legitur actuum. 25. Vnde. 2. q. 6. dr. Omnis oppreſſus libere ſacerdotum ſi voluerit appellet iudicium, & a nullo prohibeatur. Oīs. n. inferior. ſuperiori poteſtati i tm̄ debet eſſe ſubiectus, inquantum ipſa poteſtas ordinem ſuperioris obſeruat, a quo ſi exorbitauerit, ei ſubijci non oportet, puta ſi aliud iuſſerit proconſul, & aliud imperator, vt patet per Gloſam Ro. 13. Cum autem iudex iniuſte aliquem grauat, quantum ad hoc relinquit ordinem ſuperioris poteſtatis, ſm quem neceſſitas ſibi iuſte iudicandi imponitur. Et ideo licitum eſt ei, qui contra iuſtitiam grauatur, ad directionem ſuperioris poteſtatis recurrere appellando vel ante ſententiam vel poſt. Et quia nō præſumit eſſe rectitudo vbi fides nō eſt, ideo non licet catholico ad infidelem iudicem appellare ſm illud. 2. q. 6. Catholicus, qui cauſam ſuam ſiue iuſtam ſiue iniuſtam ad iudicium alterius fidei iudicis, prouocauerit, excommunicetur. Nam & Apoſtolus arguit eos, qui iudicio contendebant apud infideles. Alio modo aliquis apellat cauſa afferendæ moræ, ne contra eum iuſta ſententia proferatur, & hoc eſt calumnioſe ſe defendere, quod eſt illicitum ſicut dictum eſt, facit. n. iniuriam, & iudici, cuius officium impedit, & aduerſario ſuo cuius iuſtitiam quantum poteſt perturbat. Sicut enim dr. 2. q. 6. Omnimodo puniendus eſt cuius iniuſta appellatio pronunciatur. Et nota, ꝙ ſm iura a iudicibus arbitrarijs non licet appellare, licet tñ a iudicibus ordinarijs, cuius rō eſt, quia ex proprio defectu vel negligentia procedit, ꝙ aliquis ſua ſponte ſe alterius iudicio ſubijciat. de cuius iuſtitia non confidat. Leuis etiam animi eſſe vr vt non permaneat in eo, quod ſimul approbauit, & ideo rōnabiliter denegatur ſubſidium appellationis a iudicibus arbitrarijs, qui non habent poteſtatem, niſi ex conſenſu litigantium. Sed poteſtas iudicis ordinarij non dependet ex conſenſu illius, qui eius iudicio ſubditur, ſed ex auctoritate regis, & principis qui eum inſtituit. Et ideo contra eius iniuſtum grauamen lex tribuit appellationis ſubſidium, ita ꝙ etiam ſi ſit ſimul ordinarius, & arbitrarius iudex pōt ab eo appellari, quia vr ordinaria poteſtas occaſio fuiſſe, ꝙ arbiter eligeretur. Nec debet ad defectum imputari eius qui conſenſit in eum ſicut in arbitrum, quem princeps iudicem ordinarium dedit. Ad quartum ſ. vtrum condemnato liceat ſe defendere, dicendū ꝙ aliquis condemnatur ad mortem dupliciter, vno modo iuſtè, & ſic non licet condemnato ſe defendere, licitum eſt. n. iudici eum reſiſtentem impugnare, vnde relinquitur, ꝙ ex parte eius ſit bellum iniuſtum, vnde indubitanter peccat. Sicut expreſſe dicit Apoſto. rō. 13. Qui poteſtati reſiſtit, Dei ordinationi reſiſtit, & ipſe ſibi damnationem acquirit. Alio mō condemnaꝶ aliqs iniuſtè, & tale iudicium ſimile eſt violētiæ latronum, ſm illud Ezech. 22. Principes eius in medio eius quaſi lupi rapientes prædam ad effundendum ſanguinem. Et ideo ſicut licet reſiſtere latronibus, ita licet reſiſtere in tali caſu malis principibus, niſi fortè ꝓpter ſcādalum vitandum, cum ex hoc aliqua grauis turbatio timeretur.

De iniuſtitia teſtium. Diſt. LVII.

DEinde conſiderandum eſt de iniuſtitia pertinente ad perſonam teſtis. Et circa hoc videnda ſunt quatuor. Primo, vtrum homo teneatur ad teſtimonium ferendū. Secundo vtrum duorum vel trium teſtimonium ſufficiat. Tertio vtrum teſtimonium alicuius abſq; culpa eius repellatur. Quarto vtrū falſum teſtimonium perhibere ſit mortale peccatum. Ad primū ſ. vtrum homo teneatur ad teſtimonium ferendum, dicendū, ꝙ in teſtimonio ferendo diſtinguendum eſt, quia aliquando requiritur teſtimonium aliquando alicuius, aliquando non requiritur, ſi requiritur teſtimonium alicuius ſubditi auctoritate ſuperioris, cui in his, quæ ad iuſtitiam pertinēt obedire tenetur, non eſt dubium quin teneatur teſtimonium ferre in his, in quibus ſm ordinem iuris teſtimonium ab eo exigitur, puta in manifeſtis, & in his de quibus infamia præceſſit. Si autem exigatur ab eo teſtimonium in alijs puta in occultis, & de quibus infamia non præceſſit, non tenetur ad teſtificandum. Si verò requiritur eius teſtimonium non auctoritate ſuperioris cui obedire tenetur, tunc diſtinguendum eſt, quia ſi teſtimonium requiritur ad liberādum hominem, vel ab iniuſta morte, ſeu pęna quacumque, vel falſa infamia, vel etiam ab iniquo damno, tunc tenetur homo ad teſtificandum. Et ſi eius teſtimonium non requiritur, tenetur facere, quod in ſe eſt, vt veritatem denunciet alicui. qui ad hoc poſſit prodeſſe, dr. n. in Pſalm. Eripite pauperem, & egenum de manu peccatoris liberare, & Prouer. 24. Erue eos, ꝙ ducuntur ad mortem, & Ro. 1. dr. Digni ſunt morte non ſolum, qui faciunt, ſed etiam qui conſentiunt faciētibus. Vbi dicit Gloſa, ꝙ conſentire eſt tacere, cum poſſis redarguere. Super his verò quæ pertinent ad condemnationem alicuius, non tenetur ferre teſtimonium, niſi cum a ſuperiori compellitur ſm ordinem iuris, quia circa hoc veritas occultetur. Nulli. n. ex hoc ſpeciale dānum naſcitur, vel ſi immineat periculum accuſatori non eſt curandum, quia ipſe ſe in illud periculum ſponte ingeſſit. Alia verò ratio eſt de reo cui imminet periculum eo nolente. Sed nota ſollicite, ꝙ de illis, quæ commiſſa ſunt homini ſub ſecreto per confeſſionem, nullo modo debet teſtimonium ferre, quia hmōi non ſcit vt hō, ſed tanquā Dei miniſter, & maius eſt vinculum ſacramenti quolibet hominis præcepto. Circa ea verò quæ aliter homini ſub ſecreto committuntur, diſtinguendum eſt. Quandoque enim ſunt talia, quæ ſtatim cum ad notitiam hominis veniunt, homo ea manifeſtare tenetur, puta ſi pertineret ad corruptionem multitudinis ſpiritualem vel corporalem, vel in graue damnum alicuius perſonæ, vel ſi quid aliud eſt huiuſmodi, quod quis propalare tenetur vel teſtificando vel denuntiando, & contra hoc debitum obligari nō poteſt per ſecreti commiſſum, quia in hoc non frangeret fidem quam alteri debet. Quandoque vero ſunt talia quæ quis prodere non tenetur, vnde poteſt obligari ex hoc, quod ſibi ſub ſecreto committitur, & tunc nullo modo tenetur ea prodere, etiam ex præcepto ſuperioris, quia ſeruare fidem eſt de iure naturali. Nihil autem poteſt præcipi homini contra id, quod eſt de iure naturali. Ad ſecūdum. ſ. vtrū duo-

rum

rum vel trium teſtimonium ſufficiat. Dicendum, ꝙ Deu. 17. dr̃. In ore duorum vel trium teſtiũ peribit qui interficietur. Et infra. 19. In ore duorum vel trium teſtium ſtabit oẽ verbũ. Quia ſm Philoſophum in 1. Ethi. Certitudo non eſt ſimiliter quærenda in omni materia. In actibus.n. humanis ſuper quibus conſtituuntur iudicia, & exiguntur teſtimonia, non poteſt haberi certitudo demonſtratiua, eo ꝙ ſunt circa contingentia, & variabilia, & ideo ſufficit probabilis certitudo, quæ vt in pluribus veritatem attingat, & ſic a veritate in paucioribus deficiat. Eſt autẽ probabile, quod magis veritatem continet multorum, quàm dictum vnius, & ideo cum reus ſit vnus qui negat, ſed multi teſtes aſſerunt idem cum actore, rõnabiliter inſtitutum eſt iure diuino, & humano, ꝙ dicto teſtium ſtetur. Omnis autem multitudo in tribus comprehenditur. ſ. principio, medio, & fine. Vnde ſm Philoſophum in 1. de cęlo. Oẽ, & totum in tribus ponimus. Trinarius quidem conſtituitur aſſerentium, cum duo teſtes conueniunt cum actore vel accuſatore, & ideo requiritur binarius teſtium, vel ad maiorẽ certitudinẽ vt ſit trinarius, qui eſt multitudo perfecta in ipſis teſtibus, vñ & Eccleſiaſtici. 4. dr̃. Funiculus triplex difficile rumpitur. Aug. autem dicit ſuper illud Ioan. 8. Duorum hominum teſtimonium verum eſt, ꝙ in hoc eſt Trinitas ſm miniſteriũ cõmẽdata, in qua eſt ꝑpetua firmitas veritatis. Hac igitur rõne determinauit lex diuina pariter, & humana duos vel tres ſufficere ad teſtimoniũ ꝓhibẽdũ, qa quantacunq; multitudo teſtium determinaret, poſſet qñq; teſtimoniũ eſſe iniquũ, cũ ſcriptum ſit Exo. 24. Ne ſequaris turbam ad faciendum malum. Nec tñ quia non põt in talibus fallibilibus certitudo haberi, debet negligi certitudo, q̃ ꝓbabiliter haberi põt per duos vel tres teſtes, vt dictum eſt. Hoc tñ ſm iura canonica non tenet quãtũ ad aliquas perſonas in dignitatibus cõſtitutas, ſicut legit̃. 2. q. 5. vbi dr̃. Præſul non damnetur niſi ſeptuaginta duobus teſtibus. Presbyter aũt Cardinalis niſi in quadraginta quatuor teſtibus non deponatur. Dyaconus cardinalis vrbis Romæ niſi in 28. teſtibus non condemnabitur. Subdyaconus, acolitus, exorciſta, lector, oſtiarius, niſi in ſeptem teſtibus non condemnabitur. Sed magis eſt periculoſum peccatum eius, qui in maiori dignitati cõſtitutus eſt, & ita minus eſt tolerandum, ergo, nec in aliorum cõdemnatione ſufficit duorum vel trium teſtimonium. Sed illud locum habet ſpecialiter in epĩs, presbyteris, dyaconibus, & clericis Eccleſiæ Romanæ pp eius dignitatẽ, & hoc triplici rõne. Primo quidem quia in ea tales debent inſtitui, quorum ſanctitati plus credat̃, q̃ multis teſtibus. Secũdo qa hoĩes, q hñt de alijs iudicare ſępe pp iuſtitiã multos aduerſarios hñt, vñ nõ eſt paſſim credendum teſtibus contra eos, niſi magna multitudo conueniat. Tertio quia ex condẽnatione alicuius eorum derogaret̃ in opinione huium dignitati illius eccleſiæ, & auctoritati, qđ eſt periculoſius, q̃ in ea tolerare aliquẽ peccatorem niſi valde publicum, & manifeſtum, de quo graue ſcandalum oriret̃. Et nota, ꝙ quia teſtes inuicẽ diſcordare contingit, pp qđ teſtimonium illorum vel minus certũ efficitur, vel penitus eneruat̃, ideo ſciendũ, ꝙ diſcordia teſtiũ in aliquibus principalibus circunſtantijs, q̃ variant ſubſtantiã facti, puta in tp̃e, vel loco, vel perſonis de quibus principaliter agitur, auſert efficaciã teſtimonij, quia ſi diſcordant in talibus, videntur ſingulares eſſe in ſuis teſtimonijs, & de diuerſis factis loqui, puta, ſi vnus dicat hoc factũ eſſe in tali tp̃e, vel loco, & alius alio tp̃e vel loco, non videntur de eodem facto loqui. Non tñ præiudicatur teſtimonio, ſi vnus dicat ſe nõ recordari, & alius aſſerat determinatum tp̃s, vel locum. Et ſi in talib⁹ oĩno diſcordauerint teſtes actoris, & rei, ſi ſint æquales numero & pares dignitate ſtatur ꝓ reo, qa facilior debet eſſe iudex ad abſoluendum, q̃ ad condemnandũ, niſi forte in cauſis fauorabilibus, ſicut eſt cã libertatis, & hmõi. Si vero teſtes eiuſdem partis diſſenſerint, debet iudex ex motu ſui animi percipere cui parti ſit ſtandum, vel ex numero teſtium, vel ex dignitate eorum, vel ex fauorabilitate cauſæ, vel ex conditione negocij, & dictorum. Multo autem magis teſtimonium vnius repellitur, ſi ſibiipſi diſſideat interrogatus de viſu, & ſcientia, nõ autem ſi diſſideat interrogatus de opinione, & fama, quia põt ſm viſa diuerſa, & audita diuerſimode motus eſſe ad reſpondendum. Si vero ſit diſcordia teſtimonij in aliquibus circunſtantijs non pertinentibus ad ſubſtantiam facti, puta ſi tempus fuerit nubiloſum vel ſerenum, vel ſi domus fuerit picta, aut non, vel aliquid huiuſmodi, diſcordia talis non præiudicat teſtimonio, quia homines nõ cõſueuerunt circa talia multum ſollicitari, vnde facile a memoria elabuntur, quinimmo aliqua diſcordia in talibus facit teſtimonium credibilius. vt Chriſoſt. dicit. ſuper Matt. quia ſi ita in omnibus concordarent etiam in minimis, viderentur ex condicto eundem ſermonem proferre, quod tñ prudentiæ iudicis relinquitur diſcernendum. Ad tertium. ſ. vtrum aliquis ſine culpa a teſtimonio repellatur, dicendum ꝙ teſtimonium ſicut dictũ eſt, non habet infallibilem certitudinem, ſed probabilem. Et ideo quicquid eſt, quod probabilitatem auferat in contrarium, reddit teſtimonium efficax. Redditur autem probabile, ꝙ aliquis in veritate teſtificanda non ſit firmus, qñq; quidem pp culpam, ſicut infideles infames, item illi, qui publico crimine rei ſunt, qui nec accuſare poſſunt: qñq; autem abſq; culpa, & hoc vel ex defectu rationis, ſicut patet de pueris, amentibus, & mulieribus, vel qñq; ex affectu, ſicut patet de inimicis, & de perſonis coniunctis, & dumeſticis, vel etiam exteriori conditione; ſicut ſunt pauperes, ſerui, & illi quibus imperari poteſt, de quibus probabile eſt, ꝙ facile poſſunt induci ad teſtimonium ferendum contra veritatem. Et ſic patet, ꝙ teſtimonium alicuius repellitur, & pp culpam, & abſque culpa. Ad quartum. ſ. vtrum falſum teſtimonium ſemper ſit peccatum mortale, dicendum, ꝙ falſum teſtimonium habet triplicem deformitatem. Vno modo ex periurio, quia teſtes non admittuntur niſi iurati, & ex hoc eſt peccatũ mortale. Alio modo ex violatione iuſtitiæ, & hoc eſt peccatum mortale in ſuo genere, ſicut & quælibet iniuſtitia. Et ideo in præcepto decalogi ſub hac forma interdicitur falſum teſtimonium, cũ dr̃. Exo. 20. Non loquaris contra proximum tuum falſum teſtimonium. Nõ enim contra aliquem facit qui eum ab iniuria facienda impedit, ſed ſolum qui ei ſuam iniuſtitiam tollit. Tertio modo ex ipſa falſitate ſecundum ꝙ omne mendacium eſt peccatum, & ex hoc nõ habet falſum teſtimonium, ꝙ ſemper ſit peccatum mortale.

De iniuſtitia aduocatorum. *Diſt. LVIII.*

DEinde conſiderandum eſt de iniuſtitia, quæ ſit in iudicio ex parte aduocatorum. Et circa hoc conſideranda ſunt quatuor. Primo vtrum aduocatus teneatur præſtare patrocinium cauſæ pauperum. Secundo vtrum aliquis debeat arceri ab officio aduocati. Tertio vtrum aduocatus peccet iniuſtam cauſam defendendo. Quarto vtrum peccet accipiendo pecuniã pro ſuo patrocinio. Ad primum. ſ. vtrum aduocatus teneatur patrocinium præſtare cauſæ pauperum, dicendum, ꝙ cum præſtare patrocinium cauſę pauperum ad opus miſericordiæ pertineat, idẽ ẽ hic dicẽdũ, ꝙ & ſupra dictũ eſt de alijs miſericordiæ operib⁹. Nullus.n. ſufficit oĩbus indigentibus miſericordiæ opus impendere, & ideo ſicut Aug. dicit in primo de Doctrina Chriſtiana, cum omnibus prodeſſe non poſſis, his potiſſime conſulẽdum eſt, qui pro locorum, & temporum vel quarumlibet rerum opportunitatibus conſtricti, tibi quaſi quadam ſorte iunguntur. Dicit pro locorum opportunitatibus, quia non tenetur homo per mũdum quærere indigentes quibus ſubueniat, ſed ſufficit ſi eis, q ſibi occurrunt miſericordiæ opus impendat, vnde dr̃ Exo. 23. Si occurreris boui inimici tui aut aſino erranti reduc ad eum. Addit etiam, & temporum, quia homo non tenetur futuræ neceſſitati alterius ſubuenire, ſed ſufficit ſi præſenti neceſſitati ſuccurrat. Vnde dr̃. 1. Ioan. 3. Qui viderit fratrem ſuum neceſſitatẽ patientem, & clauſerit uiſcera ſua ab eo, &c. ſubdit autem, vel quarumlibet rerum, quia homo ſibi coniunctis quacunque neceſſitudine maxime debet curam impendere, ſm illud primę ad Thim. 5. Si quis ſuorum, & maxime domeſticorum curam non habet, fidem negauit. Quibus tñ concurrentibus conſiderandum reſtat, vtrum aliquis tantam neceſſitatẽ patiatur, ꝙ non in promptu appareat quõ ei poſſit aliter ſubueniri, & in tali caſu tenetur ei opus miſericordiæ impendere. Si autem in promptu appareat quõ ei aliter ſubuenire poſſit vel per ſeipſum, vel per aliam perſonam magis coniunctam, aut maiorem facultatem habentem, non tenetur ex neceſſitate indigenti ſubuenire, ita ꝙ non faciẽdo peccet, quamuis ſi ſubuenerit abſque tali neceſſitate laudabiliter faciat. Vnde aduocatus non tenetur ſemper cauſę pauperum patrocinium præſtare, ſed ſolum concurrentibus conditionibus prædictis, alioquin oporteret eũ omnia alia negocia prætermittere, & ſolis cauſis pauperum iuuandis intendere, & idem dicendum eſt de medico quantũ ad curationem pauperum. Ad ſm. ſ. vtrum aliquis arceri debeat ab officio aduocandi, dicendũ ꝙ aliquis impeditur, ab aliquo actu duplici ratione. Vno modo propter impotentiam. Alio modo propter indecentiam. Sed impotentia ſimpliciter excludit aliquem ab actu, indecentia autem non excludit omnino, quia neceſſitas indecentiam tollere poteſt. Sic igitur ab officio aduocatorum prohibentur quidã propter impotentiam, eo quòd deficiunt ſenſu vel interiori ſicut furioſi, & impuberes, vel exteriori ſicut ſurdi, & muti. Eſt enim neceſſaria aduocato, & interior peritia, qua poſſit conuenienter iuſtitiam aſſumptæ cauſæ oſtendere, & exterior loquela tum auditu vt poſſit pronunciare, & audire, quod ei dicitur. Vnde qui in his defectum patiuntur, omnino prohibentur ne ſint aduocati, nec pro ſe, nec pro alijs. Decentia autem huius officij exercendi tollitur dupliciter, vno modo ex hoc, quod aliquis eſt rebus maioribus obligatus, vnde Monachos, & presbyteros non decet in quacumque cauſa aduocatos eſſe, neque clericos in

cos in

eos in iudicio ſeculari, quia huiuſmodi perſonæ ſunt rebus diuinis aſtrictæ. Alio modo propter defectum perſonæ vel corporalem, vt patet de cæcis qui conuenienter iudici aſtare non poſſent, vel ſpiritualem, non enim decet vt alterius iuſtitiæ patron⁹ exiſtat, qui in ſeipſo iuſtitiam contempſit. Et ideo infames, infideles, & damnati de grauibus criminibus nõ decenter ſunt aduocati, & cum hmõi indecentiæ neceſſitatis præfertur. Et propter hoc huiuſmodi perſonæ poſſunt pro ſeipſis vel pro perſonis ſibi coniunctis vti officio aduocati, vnde & clerici pro eccleſijs ſuis poſſunt eſſe aduocati, & Monachi pro cauſa monaſterij ſui ſi abbas præceperit. Ad tertium. ſ. vtrum aduocatus peccet iniuſtam cauſam defendendo, dicendum, ꝙ illicitum eſt alicui cooperari ad malum faciendum ſiue conſulendo, ſiue adiuuando, ſiue qualitercumque conſentiendo, quia conſilians, & coadiuuans quodammodo eſt faciens. Et Apoſtolus dicit Rom. 1. Quòd digni ſunt morte non ſolum qui faciunt peccatum, ſed etiam qui conſentiunt facientibus. Vnde etiam ſupra dictum eſt, ꝙ omnes tales ad reſtitutionem tenentur. Manifeſtum eſt autem, ꝙ aduocatus, & auxilium, & conſilium præſtat ei cuius cauſæ patrocinatur. Vnde ſi ſcienter iniuſtam cauſam defendat, abſque dubio grauiter peccat, & ad reſtitutionem tenetur huius damni, quod contra iuſtitiam per eius auxilium altera pars incurrit. Si autẽ ignoranter iniuſtam cauſam defenderit putans eſſe iuſtam, excuſatur ſm modum quo ignorantia excuſare poteſt. Ad quartum, ſ. vtrum aduocatus peccet pro ſuo patrocinio pecuniam accipiẽdo, dicendum, ꝙ nõ, ſicut expreſſe dicit, Aug. ad Macedonium, aduocatus inquiens licite vendit iuſtum patrocinium, & iuriſperitus verum conſilium. Et ratio huius eſt, quia illa, quæ quis nõ tenetur exhibere iuſte, poteſt pro eorum exhibitione recompenſationem accipere. Manifeſtum eſt autem, ꝙ aduocatus non ſemper tenetur patrocinium præſtare, aut conſilium dare cauſis aliorum. Et ideo ſi vendat ſuum patrocinium ſiue ſuum conſilium, non agit contra iuſtitiam. Et eadem ratio eſt de medico opem ferente ad ſanandum, & de omnibus alijs huiuſmodi perſonis, dum tñ moderatè accipiant conſiderata conditione perſonarũ, & negociorum, & laboris, & conſuetudine patriæ, ſi autem per improbitatem aliquid immoderate extorqueant, peccant contra iuſtitiam, vnde Aug. dicit ad Macedonium, ꝙ ab his extorta per immoderatam improbitatem repeti ſolent, data per tolerabilem conſuetudinem non ſolent. Quamuis autem ſcientia iuris ſit quoddam ſpirituale, tamen vſus eius ſit opere corporali, & ideo pro eius recompenſatione licet pecuniã accipere, alioquin nulli artifici liceret de arte ſua lucrari. Nota tñ ꝙ nec iudex, nec teſtis poſſunt accipere, ſicut dicit Aug. ad Macedonium, nõ debet inquit iudex vendere iuſtum iudicium, nec teſtis verum teſtimonium. Cuius cauſa eſt, quia iudex, & teſtis ſunt perſonæ cõmunes vtrique parti, quia iudex tenetur iuſtam ſententiam dare, & teſtis verum teſtimonium dicere. Iuſtitia autem, & veritas non declinant in vnam partem magis, quàm in aliam. Et ideo iudicibus de publico ſunt ſtipendia laborum ſtatuta, & teſtes accipiunt, non quaſi præcium teſtimonij, ſed quaſi ſtipendium laboris expenſas, vel ab vtraque parte, vel ab ea qua inducuntur, quia nemo militat ſtipendijs ſuis vnquam, vt dicitur. 1. ad Corinth. 9. Sed aduocatus alteram partem tantum defendit, & ideo licite poteſt præcium accipere a parte quam adiuuat.

DEinde conſiderandum eſt de iniurijs verborum, quæ inferuntur extra iudicium. Primo de contumelia, Secundo de detractione. Tertio de ſuſurratione. Quarto de deriſione. Quinto de maledictione. Sed de his omnibus, require infra libro tertio.

DEinde conſiderandum eſt de peccatis, quæ fiunt circa voluntarias commutationes. Et primo de fraudulentia, quæ fit in emptionibus, & venditionibus. Secundo de vſura, q̃ fit in mutuis. Circa alias commutationes voluntarias non inuenitur aliqua ſpecies peccati, quæ diſtinguatur a rapina, & furto. De fraudulentia, & vſura require infra libro tertio.

De iuſtitiæ partibus. **Diſt. LIX.**

DEinde conſiderandum eſt de partibus integralibus iuſtitiæ, quę ſunt facere bonum, & declinare a malo, & de vitijs oppoſitis. Circa quæ conſideranda ſunt quatuor. Primo vtrum duo prædicta ſint partes iuſtitiæ. Secundo vtrũ tranſgreſſio ſit ſpeciale peccatum. Tertio vtrum omiſſio ſit ſpeciale peccatum. Quarto de comparatione omiſſionis ad tranſgreſſionem. Ad primum. ſ. vtrum facere bonũ, & declinare a malo ſint partes iuſtitiæ, dicendum, ꝙ & ſi loquamur de bono, & malo in communi, facere bonum, & vitare malum pertinet ad omnem virtutem. Et ſm hoc non poſſunt poni partes iuſtitiæ, niſi forte iuſtitia accipiatur prout eſt omnis virtus. Quamuis etiam iuſtitia hoc modo accepta reſpiciat quandam rationem boni ſpecialem, vt. ſ. eſt debitum in ordine ad legem Diuinam vel humanã. Sed iuſtitia ſecundum ꝙ eſt ſpecialis virtus, reſpicit bonum ſub ratione debiti ad proximum. Et ſecundum hoc ad ſpecialem iuſtitiam pertinet facere bonum ſub ratione debiti in comparatione ad proximum, & vitare malum oppoſitum ſecundum ꝙ eſt nociuum proximo. Ad iuſtitiam vero generalem pertinet facere bonum debitum in ordine ad communitatẽ vel ad Deũ & vitare malum oppoſitum. Dicuntur autem hæc duo partes iuſtitiæ generalis, & ſpecialis quaſi integrales, quia vtrumque eorum requiritur ad perfectum actum iuſtitiæ. Ad iuſtitiam enim pertinet æqualitatem conſtituere in his, quæ ſunt ad alterum, vt ex ſupradictis patet, eiuſdem autem eſt aliquid conſtituere, & conſtitutum conſeruare. Conſtituit autem aliquis æqualitatem iuſtitiæ faciendo bonum, ideſt reddendo alteri, quod ei debetur. Conſeruat autem æqualitatem iuſtitiæ iam conſtitutæ declinando a malo, ideſt nullum nocumentum proximo inferendo. Bonum ergo & malum hic accipiuntur ſub ſpeciali ratione per quam appropriantur iuſtitiæ. Ideo tamen hæc duo ponuntur partes iuſtitiæ ſecundum aliquam propriam rationem boni & mali, non autem alterius alicuius virtutis moralis, quia virtutes morales aliæ conſtituuntur circa paſſiones, in quibus facere bonum eſt venire ad medium, quod eſt declinare ab extremis quaſi a malis, & ſic in idem redit quantum ad alias virtutes facere bonum, & declinare a malo. Sed iuſtitia conſiſtit circa operationes, & res exteriores, in quibus aliud eſt facere æqualitatẽ, & aliud eſt factam non corrumpere. Item declinare a malo non importat negationem puram, quæ eſt non facere malum, hoc. n. nõ merer̃ palmam, ſed ſolum vitat pęnam. Importat autem motum voluntatis repudiantis malum vt ipſum nomen declinationis oſtendit, & hoc eſt meritorium, præcipue quando aliquis impugnatur vt malum faciat, & reſiſtit. Ad ſecundum, ſcilicet vtrũ tranſgreſſio ſit ſpeciale peccatum, dicendum, quod nomen trãſgreſſionis a corporalibus motibus ad morales actus deriuatum eſt. Dicitur autem aliquis ſecundum corporalem motum tranſgredi ex eo, quòd tranſgreditur terminum ſibi præfixum. Terminus autem præfigitur homini vt vltra non tranſeat in moralibus, per præceptum negatiuum, & ideo tranſgreſſio propriè dicitur ex eo, ꝙ aliquis agit aliquid contra pręceptum negatiuũ. Quod quidem materialiter poteſt eſſe commune omnibus ſpeciebus peccatorum, quia per quamlibet ſpeciem peccati mortalis homo tranſgreditur aliquod præceptum Diuinum. Sed ſi accipiatur formaliter. ſ. ſm hanc ſpecialem rationem, quod eſt facere contra præceptum negatiuum, ſic eſt ſpeciale peccatum dupliciter: Vno quidẽ modo ſm ꝙ opponitur ad genera peccatorum oppoſita alijs virtutibus: ſicut. n. ad propriam rationem iuſtitiæ legalis pertinet attendere debitum præcepti, ita ad ꝓpriã tranſgreſſionis rationem pertinet attendere contemptum præcepti. Alio modo ſm ꝙ diſtinguit̃ ab omiſſione, quia contrariatur pręcepto affirmatiuo. Et nota, ꝙ ſicut iuſtitia legalis eſt omnis virtus ſubiectiue, & quaſi materialiter, ita etiam iuſtitia legalis eſt materialiter omne peccatum. Et hoc modo peccatum diffiniuit Ambro. ſ. ſm rationem iuſtitiæ legalis, dicens, Peccatum eſt tranſgreſſio legis Diuinæ, & cæleſtium inobedientia præceptorum. Ad tertium, ſcilicet vtrum omiſſio ſit ſpeciale peccatum, dicendum quòd omiſſio importat prætermiſſionẽ boni, non autem cuiuſcumque, ſed boni debiti, bonum autem ſub ratione boni debiti pertinet proprie ad iuſtitiam. Ad legalem quidem, ſi debitum accipiatur in ordine ad legem Diuinam vel humanam. Ad ſpecialem autem iuſtitiam ſecundum quod debitum conſideratur in ordine ad proximum. Vnde eo modo quo iuſtitia eſt ſpecialis virtus, vt ſupra habitum eſt, & omiſſio eſt ſpeciale peccatum diſtinctum a peccatis, quæ opponuntur alijs virtutibus. Et eo modo quo facere bonum, cui opponitur omiſſio, eſt quædam ſpecialis pars iuſtitiæ diſtincta a declinatione mali, cui opponitur tranſgreſſio, etiam omiſſio a tranſgreſſione diſtinguitur. Omiſſio igitur opponitur ſpeciali uirtuti, ſcilicet iuſtitiæ, vt dictum eſt. Non enim eſt omiſſio boni alicuius virtutis niſi ſub ratione debiti, quod pertinet ad iuſtitiam. Plus autem requiritur ad actum virtutis meritorium, quàm ad demeritum culpæ, quia bonum eſt ex integra cauſa, malum autem ex ſingularibus defectibus. Et iden ad iuſtitiæ meritum requiritur actus, non autem ad omiſſionem. Dicitur autem omiſſio peccatum actuale, non quia habeat aliquem actum ſibi eſſentialem, ſed ſecundum quòd negatio actus reducitur ad genus actus, & ſecundum hoc non agere accipitur vt agere quoddam, vt ſupra dictum eſt. Item nota, quod ſicut peccatum tranſgreſſionis opponitur præceptis negatiuis, quæ pertinent ad declinandum a malo, ita peccatum omiſſionis opponitur præceptis affirmatiuis, quæ pertinent ad faciendum bonum. Peccata autem affirmatiua

ſtimatiua nō obligant ad ſemper, ſed ad tp̃s determinatum, & pro illo tpe peccatum omiſſionis incipit eſſe. Pōtrī contingere, ꝙ aliquis tunc ſit impotens ad faciendum quod dēt, qđ quidem ſi ſit præter eius culpam, non omittit vt dictum eſt: ſi vero ſit pp culpam eius præcedentem, puta cum aliquis de ſero ſe inebriauit, & non poteſt ſurgere ad matutinas, vt dēt, tunc dñt quidam ꝙ tunc incæpit peccatum omiſſionis, qñ aliquis applicat ſe ad actum illicitum, non compoſſibilem cum illo actu ad quem tenetur. Sed hoc non vr̃ verum, quia dato ꝙ excitaretur per violentiam, & iret ad matutinas, non omitteret, vnde patet ꝙ præcedens inebriatio non fuit omiſſio, ſed omiſſionis cauſa. Vnde dicendum eſt, ꝙ omiſſio incipit ei imputari ad culpam, qñ fuit tp̃s operādi, ſed tñ pp cauſam præcedentem ex qua omiſſio ſequens redditur voluntaria. Ad quartum. ſ. verum peccatum tranſgreſſionis ſit grauius q̃ peccatum omiſſionis, dicendum ꝙ peccatum in tantum eſt grauius, in quantum a virtute diſtat: Cōtrarietas aūt eſt maxima diſtantia, vt dr̃ in 10. Metha. Vnde contrarium magis diſtat à ſuo contrario, quàm ſimplex eius negatio, ſicut nigrum plus diſtat ab albo quàm ſimpliciter non albū, omne enim nigrum eſt non album, ſed non conuertitur. Manifeſtum eſt autem quòd tranſgreſſio contrariatur actui virtutis: omiſſio autem importat negationem ipſius, puta peccatū omiſſionis eſt ſiquis parentibus debitam reuerentiam non exhibeat. Peccatum autem tranſgreſſionis, ſi contumeliam, vel quamcunque iniuriam eis inferat. Vnde manifeſtum eſt, ꝙ ſimpliciter & abſolutè loquendo tranſgreſſio eſt grauius peccatum, q̃ omiſſio: licet aliqua omiſſio poſſit grauior eſſe aliqua tranſgreſſione.

De iuſtitia annexis virtutibus. *Diſt.* L X.

DEinde conſiderandum eſt de virtutibus annexis iuſtitiæ. Et circa hoc conſideranda ſunt duo. Primo quæ virtutes iuſtitiæ annectantur. Scdo de ſingulis earum in ſpeciali. Ad primum. ſ. qualiter aſſignentur virtutes annexæ iuſtitiæ. Et vr̃ ꝙ inconuenienter aſſignentur. Tullius.n. enumerat ſex. ſ. religionem, pietatem, gratiam, vindicationem, obſeruantiam, veritatem. Vindicatio aūt vr̃ eſſe ſpecies commutatiuæ iuſtitiæ ſecundum quam illatis iniurijs vindicta rependitur, vt ex ſupradictis patet, nō ergo dēt poni inter virtutes iuſtitiæ annexas. Præterea Macrobius ſuper ſomnium Scipionis ponit ſeptem. ſ. innocentiam, amicitiam, concordiam, pietatem, religionem, affectionem, humanitatem, quarum plures a Tullio prætermittuntur, ergo videtur inſufficienter enumeratas eſſe virtutes iuſtitiæ adiunctas. Præterea a quibuſdam alijs ponuntur quinque partes iuſtitiæ, ſcilicet obedientia reſpectu inferiorum, æquitas reſpectu æqualium, fides, & veritas reſpectu omnium, de quibus a Tullio non ponitur niſi veritas, ergo vr̃ inſufficienter enumeraſſe virtutes iuſtitiæ annexas. Præterea Andronicus peripateticus ponit nouem partes iuſtitiæ annexas, ſcilicet liberalitatem, benignitatem, vindicatiuam, eugnomoſynam, euſebiam, eucharistiam, ſanctitatem, bonam commutationem, legis poſitiuam. Ex quibus etiam Tullius manifeſtè non ponit niſi vindicatiuam, ergo vr̃ inſufficientes enumeraſſe. Præterea Ariſt. in 5. Ethi. ponit epicheyam iuſtitiæ adiunctam, de qua in nulla præmiſſarum aſſignationum videtur mentio eſſe facta, ergo inſufficienter ſunt enumeratæ virtutes iuſtitiæ annexæ. Reſponſio, dicendum ꝙ in virtutibus quæ adiunguntur alicui principali virtuti duo ſunt conſideranda. Primo quidem ꝙ virtutes illæ in aliquo cum principali virtute conueniant, ſecundo ꝙ in aliquo deficiant a perfecta ratione ipſius: quia vero iuſtitia ad alterum eſt, vt ex ſupradictis patet, omnes virtutes quæ ad alterum ſunt poſſunt rōne conuenientiæ iuſtitiæ annecti. Ratio vero iuſtitiæ conſiſtit in hoc ꝙ alteri reddatur quod ei debetur ſecundum æqualitatem, vt ex ſupradictis patet. Dupliciter autē aliqua virtus ad alterum exiſtens a ratione iuſtitiæ deficit. Vno quidem modo in quantū deficit a ratione ęqualis, alio modo in quantum deficit a ratione debiti. Sunt enim quædam virtutes quæ debitum quidem alteri reddunt, ſed non poſſunt reddere æquale. Et primo quidē quicquid ab homine Deo redditur debitum eſt, non tamen poteſt eſſe æquale vt ſcilicet tantum homo ei reddat quantum debet, ſecundum illud, Pſal. Quid retribuam domino pro omnibus quæ retribuit mihi? Et ſecundum hoc adiungitur iuſtitiæ religio, quę vt Tullius dicit, eſt ſuperioris cuiuſdam naturæ quam diuinam vocant, vel ceremoniam, quia cultum affert. Secundo parentibus non poteſt ſecundum æqualitatem recompenſari, quod eis debetur, vt patet per Philoſophum in 8. Ethi. Et ſic adiungitur iuſtitiæ pietas, per quam, vt Tullius dicit, ſanguine iunctis patriæque beneuolis officium, & diligens tribuitur cultus. Tertio non poteſt æquale præmium recompenſari ab homine virtuti, vt patet per Philoſophum in quarto Ethicorum. Et ſic adiungitur iuſtitię obſeruantia, per quam, vt Tullius dicit, hoīes aliqua dignitate excellentes quodam cultu & honore dignātur. A ratione vero debiti iuſtitiæ defectus pōt attendi ſcdm ꝙ eſt duplex debitum. ſ. morale & legale. Vnde & philoſophus in 8. Ethi. ſm hoc duplex iuſtum aſſignat, debitum quidē legale eſt ad qđ reddendum aliquis lege aſtringitur, & tale debitum proprie attendit iuſtitia quæ eſt principalis virtus, debitum autem morale eſt quod aliquis debet ex honeſtate virtutis. Et quia debitum neceſſitatem importat, ideo tale debitum habet duplicem gradum. Quoddam enim eſt ſic neceſſarium vt ſine eo honeſtas morum conſeruari non poſſit: & hoc habet plus de rōne debiti, & poteſt hoc debitū attendi ex parte ipſius debentis, & ſic ad hoc debitū pertinet, ꝙ homo talem ſe exhibeat alteri verbis, & factis qualis eſt, & ita adiungitur iuſtitiæ veritas, per quam, vt Tullius dicit, immutata ea quæ ſunt, fuerunt, aut futura ſunt, dicuntur. Poteſt etiam attendi ex parte eius cui debetur, prout. ſ. aliquis recompenſat alicui ſm ea quæ fecit, quandoque quidem in bonis, & ſic adiungitur iuſtitię gratia in qua, vt Tullius dicit, amicitiarū & officiorū alterius memoria remunerandi voluntas cōtinentur alterius. Quandoque vero in malis, & ſic adiungitur iuſtitiæ vindicatio, p q̄, vt Tullius dicit, vis aut iniuria & oīno quicquid obfuturū eſt defendendo aut vlciſcendo propulſatur. Aliud vero debitum eſt neceſſarium, ſicut cōferens ad maiorem honeſtatem, ſine quo tñ honeſtas conſeruari poteſt. Quod quidem debitum attendit liberalitas, affabilitas, ſiue amicitia, & alia hmōi quę Tullius prętermittit, in prædicta enumeratione. quia parum hñt de rōne debiti. Ad primum ergo dicendum ꝙ vindicta quæ fit auctoritate publicę ptātis ſm ſententiam iudicis, pertinet ad iuſtitiam commutatiuam; ſed vindicta quam quis facit proprio motu, non tñ contra legem, vel quam quis a iudice requirit, pertinet ad virtutē iuſtitiæ adiunctam. Ad ſcdm dicendum ꝙ Macrobius videtur attēdiſſe ad duas partes integrales iuſtitiæ. ſ. declinare a malo, ad qđ pertinet innocentia, & facere bonum, ad quod pertinent ſex alia, quorum duo videntur pertinere ad æquales. ſ. amicitia in exteriori conuictu, & concordia interius, duo vero pertinent ad ſuperiores, pietas ad parentes, & religio ad Deum, duo vero ad inferiores. ſ. affectus inquantum placent bona eorum, & humanitas, per quam ſubuenitur eorum defectibus. Dicit enim Iſid. in libro ethym ꝙ humanus dr̃ aliquis, ꝙ habeat circa hominē amorem & miſerationis affectum, vnde humanitas dicta eſt qua nos inuicem tenemur, & ſecundum hoc amicitia ſumitur, put ordinat exteriorem conuictum, ſicut de ea philoſophus tractat in 4. Ethi. Poteſt etiam ſumi ſecundum ꝙ proprie reſpicit affectum prout determinatur a philoſopho, in 8. & in 9. Ethi. Et ſic ad amicitiam pertinent tria. ſ. beneuolentia quę hic dicitur affectus, & concordia, & beneficentia, quæ hic vocatur humanitas. Hæc autem Tullius prætermiſit, quia parum habent de ratione debiti, vt dictum eſt. Ad tertium dicendum ꝙ obedientia includitur in obſeruantia, quam Tullius ponit, nam præcellentibus perſonis debentur & reuerentia honoris, & obedientia. Fides autem per quam fiunt dicta, includitur in veritate quantum ad obſeruantiam promiſſorum. Veritas autem in plus ſe habet vt infra patebit. Diſciplina autem non debetur ex debito neceſſitatis, quia inferiori non eſt aliquis obligatus in quantum eſt inferior, tamē poteſt aliquis ſuperior obligari vt inferioribus prouideat, ſecundum illud Matth. 23. Fidelis ſeruus, & prudens, quem conſtituit dominus ſupra familiam ſuam, & ideo a Tullio prætermittitur. Poteſt autem contineri ſub humanitate quam Macrobius ponit. Æquitas vero ſub epycheya vel amicitia. Ad quartum dicendum, ꝙ in illa enumeratione ponuntur quædam pertinentia ad veram iuſtitiam, ad particularem quidem bona commutatio, de qua dicit ꝙ eſt habitus in commutationibus ęqualitatem cuſtodiens. Ad legalem autem iuſtitiam quantum ad ea quæ communiter ſunt obſeruanda, ponitur legis poſitiua, quæ vt ipſe dicit, eſt ſcientia commutationum politicarum ad communitatem relatarum. Quantum vero ad ea quæ quandoque particulariter agenda occurrunt præter communes leges, ponitur eugnomoſyna, quaſi bona gnome, quæ eſt in talibus directiua, vt ſupra habitum eſt in tractatu de prudentia. Et ideo dicit de ea, ꝙ eſt voluntaria iuſtificatio, quia. ſ. ex proprio arbitrio id quod iuſtum eſt, homo ſcdm eam ſeruat, non ſm legem ſcriptam. Attribuuntur autem hæ duæ prudentiæ ſm directionem iuſtitię non ſm executionem. Euſebia vero dicitur quaſi bonus cultus, vnde eſt idem qđ religio. Ideo de ea dicit ꝙ eſt ſcīa Dei famulatus, & loquitur ſm modum quo Socrates dicebat omnes virtutes eſſe ſcīas. Et ad idem reducitur ſanctitas, vt poſtea dicetur. Eucharistia autem idem eſt quod bona gratia, quam Tullius ponit ſicut & vindicatiuam. Benignitas autem videtur eſſe idem cum affectu, quem ponit Macrobius, vnde & Iſid. dicit in libro ethym. quòd benignus eſt vir ſponte ad benefaciendum paratus, & dulcis ad eloquium. Et ipſe Andronicus dicit, ꝙ benignitas eſt habitus voluntariæ benefactiuus, liberalitas autem videtur

tur ad humanitatem pertinere. Ad quintum dicendum ꝙ epicheya non adiungitur iuſtitiæ particulari ſed legali, & videtur eſſe idem cum ea quæ dicta eſt eugnomoſyna.

De religione. *Diſt.* LXI.

DEinde conſiderandum eſt, de ſingulis prædictarum virtutum quantum ad præſentem intentionem pertinet. Et primo conſiderandum eſt de religione. Secūdo de pietate. Tertio de obſeruātia. Quarto de gratia, Quinto de vindicta. Sextò de veritate. Septimo de amicitia. Octauo de liberalitate. Nono de epicheya. De alijs autem hic enumeratis ſupra dictū eſt, partim in tractatu de charitate, ſcilicet de concordia & alijs huiuſmodi, partim in hoc tractatu de iuſtitia, ſicut de bona commutatione & innocentia, de lege poſitiua autem in tractatu de prudentia. Circa religionem autem tria cōſideranda occurrunt. Primo quid eſt de religione ſecundum ſe. Secundo, de actibus eius. Tertio de vitijs oppoſitis. Circa primum quæruntur octo. Primo vtrum religio conſiſtat tantum in ordine ad Deum. Secūdo vtrum religio ſit virtus. Tertio vtrum religio ſit vna virtus. Quarto vtrum religio ſit ſpecialis virtus. Quinto vtrum religio ſit virtus Theologica. Sexto, vtrum religio ſit præferenda alijs virtutibus moralibus. Septimo vtrum religio habeat exteriores actus. Octauo vtrum religio ſit eadem ſctitati. Ad primū. ſ. vtrū religio conſiſtat tantum in ordine, ad Deum, dicendum ꝙ ſicut Iſyd. dicit in li. ethym. Religioſus, vt ait Cicero, eſt a religione appellatus, qui retractat & tanquam reeligit ea q̄ ad cultum diuinum pertinent. Et ſic religio videtur dicta à reeligēdo ea quæ ſunt diuini cultus, quia hmōi cultus ſunt frequenter in corde reuoluenda, ſm illud Prouer 3. In omnibus vijs tuis cogita illū. Quamuis etiam poſſit intelligi ꝙ religio ex hoc dicta eſt, ꝙ Deū reeligere debemus quem amiſeramus negligentes, ſicut Aug. dicit. 10. de ciuj. Dei. Vel poteſt intelligi religio a religando dicta. Vnde Aug. dicit in lib. de vera religione. Religet vos religio vni omnipotenti Deo. Siue aūt religio dicatur a frequenti relectione, ſiue ex iterata electione eius, quod negligenter amiſſum eſt, ſiue a religione, religio. n. proprie importat ordinem ad Deum. ipſe. n. eſt cui principaliter alligari debemus tāquam indeficienti principio, ad quem etiam noſtra electio aſſiduè dirigi debet ſicut in vltimum finē, quem etiam negligenter peccando amittimus, & credendo & fidem proteſtando recuperare debemus. Sciendum aūt ꝙ religio duplices actus habet, quoſdam quidē im proprios, & immediatos quos elicit, per quos homo ordinatᷣ ad ſolum Deum, ſicut ſacrificare, adorare, & alia hmōi facere. Alios aūt actus habet quos producit mediantibus virtutibus, q̄bus imperat, ordinans eos in diuinam reuerentiam, quia. ſ. virtus ad q̄ pertinet finis imperat virtutibus ad quas pertinent ea q̄ ſunt ad finem. Et ſm hoc actus religionis per modum Imperij ponitᷣ eſſe, viſitare pupillos, & viduas in tribulōne eorū, ꝙ eſt actus eliciti a miſericordia. Immaculatū āt cuſtodire ſe ab hoc ſeculo imperatiuè quidem eſt religionis, electiuè autē temperantiæ. vel alicuius hmōi virtutis. Item nota ꝙ cum ſeruus dicatur ad dn̄m, neceſſe eſt ꝙ vbi eſt propria & ſpecialis ratio dn̄ij, ibi ſit ſpecialis, & propria ratio ſeruitutis. Manifeſtum eſt autem ꝙ dn̄ium conuenit Deo ſm propriam & ſingularem quandam rationem, quia. ſ. ipſe omnia fecit, & quia ſummum in omnibus rebus obtinet principatum. Ideo ſpecialis ratio ſeruitutis ei debetur, & talis ſeruitus nomine latriæ deſignatur apud græcos, & ideo ad religionem proprie pertinet. Item nota ꝙ licèt religioſi dici poſſint cōiter omnes, qui Deum colunt, ſpāliter tn̄ religioſi dn̄r, qui totam vitam ſuam diuino cultui dedicant a mundanis negocijs ſe abſtrahentes. Sicut etiam contemplatiui dn̄r non qui contēplantur, ſed qui contemplationi totam vitam ſuam deputant. Hmōi aūt non ſe ſubijciunt homini propter hoīem, ſed pp Deum, ſm illud Apoſtoli Gal. 4. dicitur. Sicut Angelum excepiſtis me, ſicut Ieſum Chriſtum. Ad ſm. ſ. vtrum religio ſit virtus, dicendum, ꝙ virtus eſt, quæ bonum facit habentem, & opus eius bonū reddit. Et neceſſe eſt dicere omnem actum bonū ad virtutē pertinere. Manifeſtum eſt aūt ꝙ reddere debitum alicui habet rōnem boni. Per hoc quòd aliquis alteri debitum reddit, & conſtituitur in proportione conuenienti reſpectu ipſius, quaſi conuenienter ordinatur ad ipſum. Ordo aūt ad rōnē boni pertinet, ſicut & modus, & ſpecies, vt patet p Aug. in libro de natura boni. Cum igitur ad religionem pertineat reddere honorem debitum alicui, ſ. Deo, manifeſtum eſt ꝙ religio virtus eſt. Ad tertium. ſ. vtrū religio ſit vna virtus, dicendum, ꝙ ſicut ſupra dictum eſt, habitus diſtinguuntur ſm diuerſam rōnem obiecti. Ad religionem aūt pertinet exhibere reuerentiam vni Deo ſm vnam rōnē, inquantum. ſ. eſt primū principium creationis, & gubernationis rerum, vnde ipſe dicit Mal. 1. Si ego pater, vbi honor meꝰ? pr̄is. n. eſt ꝓducere & gubernare. Et iō manifeſtū eſt ꝙ religio eſt vna virtus. Vñ q̄a tres diuinæ pſonę ſunt vnū principium creationis, & gubernationis rerum, & ideo eis vna religione ſeruitᷣ. Diuerſæ aūt rōnes attributorum concurrunt ad rōnem primi principij, quia Deus producit oīa & gubernat ſapientia, voluntate, & potentia bonitatis ſuæ, & ideo religio eſt vna virtus. Licèt aūt religio multos actus videatur hr̄e. ſ. adorare, colere, ſeruire, vouere, ſacrificare, & hmōi, iſti tn̄ actus nō diuerſificant habitum religionis. q̄a eodem actu hō ſeruit Deo, & colit ipſum. Nā cultus reſpicit Dei excellentiam, cui reuerētia debetᷣ: ſeruitus aūt reſpicit ſubiectionem hoīs, q̄ ex ſua conditione obligatur ad exhibendū reuerentiam Deo. Et ad hæc duo pertinent oēs actus, qui religioni attribuuntur, quia per oēs homo proteſtatᷣ diuinam excellentiam, & ſubiectionem ſui ad Deū, vel exhibendo aliquid ei, vel iterum aſſumendo aliquid diuinū. Item nota ꝙ imaginibus non exhibetᷣ adoratio, vel religionis cultus, ſm ꝙ in ſeipſis conſiderantur quaſi res quędā, ſed ſm ꝙ ſunt imagines ducentes in Deū incarnatū. Motus aūt qui eſt ĩ imaginem, prout eſt imago, nō ſiſtit in ipſa, ſed tendit in id cuius eſt imago. Et ideo ex hoc ꝙ imaginibus Xp̄i exhibetur religionis cultus, non diuerſificatur rō latriæ nec virtus religionis. Ad quartū. ſ. vtrū religio ſit ſpecialis virtus, dicēdū, ꝙ cū virtus ordinetᷣ ad bonū, vbi eſt ſpālis rō boni, oportet ibi eſſe ſpālem virtutem. Bonum āt ad qđ ordinatᷣ religio, eſt exhibere Deo debitum honorem, honor āt debetᷣ alicui rōne excellentiæ. Deo aūt competit ſingularis excellentia, inquantū oīa in infinitum tranſcendit ſm omnimodum exceſſum, vñ ei dēturᷣ ſpālis honor, ſicut in rebus humanis videmus, ꝙ diuerſis excellentijs perſonarum diuerſus honor debetᷣ, alijs aūt patri, alius āt regi, & ſic de alijs. Vñ manifeſtum eſt ꝙ religio eſt ſpecialis virtus. Ad quintum. ſ. vtrum religio ſit virtus Theologica, dicendum, ꝙ ſicut dictū eſt, religio eſt quæ Deo debitum cultū affert. Duo igr̄ in religione conſiderantᷣ. Vnum quidem qđ religio Deo affert, eſt cultus, & hoc ſe habet p modū materiæ, & obiecti ad religionē. Aliud āt eſt id cui affertᷣ. ſ. Deus cui cultus exhibetur, non quaſi actus, quibus Deus colitᷣ, ipſum Deum attingūt, ſicut cū credimus Deo, credēdo Deo Deum attingimus, pp qđ ſupra dictum eſt, ꝙ Deus eſt fidei obiectū, non ſolū inquantum credimus Deum, ſed inquantum credimus Deo. Affertur aūt Deo debitus cultus, inquātum actus, quidam quibus Deus colitᷣ, in Dei reuerentiam fiunt, puta ſacrificiorum oblationes, & alia hmōi. Vnde manifeſtum eſt ꝙ Deus non comparatur ad virtutē religionis ſicut materia vel obiectum, ſed ſicut finis. Et ideo religio non eſt virtus Theologica, cuius obiectum eſt vltimus finis, ſed eſt virtus moralis, cuius obiectū eſt, eſſe circa ea q̄ ſunt ad finē. Ad ſextum. ſ. vtrum religio ſit oībus alijs virtutibus præferenda. Dicendū ꝙ ea quę ſunt ad finem ſortiunturᷣ bonitatē ex ordine in finem. Et ideo quāto ſunt fini propinquiora, tāto ſunt meliora. Virtutes aūt morales, vt ſupra dictum eſt, ſunt circa ea q̄ ordinātur in Deū ſicut in finem. Religio aūt magis de propinquo accedit ad Deum q̄ alię virtutes morales, inquantum operatᷣ ea, quæ directè & immediate ordinantur in timorem diuinum. Et ideo religio præeminet inter alias virtutes morales. Ad ſeptimum, ſcilicet vtrum religio habeat aliquos exteriores actus, dicendum, ꝙ Deo reuerentiā, & honorem exhibemus non propter ipſum, qui in ſeipſo eſt plenus gloria, cui nihil a creatura adijci poteſt, ſed propter nos, quia videlicet per hoc ꝙ Deum reueremur & honoramus, mens noſtra ei ſubijcitur, & in hoc eius perfectio conſiſtit. Quælibet. n. res perficitur propter hoc, ꝙ ſubditᷣ ſuo ſuperiori, ſicut corpus per hoc ꝙ viuificatur ab anima, & aer p hoc ꝙ illuminatur a ſole, mens autem humana indiget ad hoc ꝙ coniungatur Deo, ſenſibilium manuductione, quia inuiſibilia per ea quæ facta ſunt, intellecta conſpiciuntur, vt Apoſtolus dicit Ro. 1. Et ideo in diuino cultu neceſſe eſt, aliquibus corporalibus vti, vt eis, quaſi ſignis quibuſdam, mens hominis excitetur ad ſpirituales actus, quibus Deo coniungitur. Et ideo religio habet quidem interiores actus, quaſi principales, & per ſe ad religionem pertinentes, exteriores vero actus quaſi ſecundarios, & ad interiores actus ordinatos. Ad octauum. ſ. vtrum religio ſit idē ſanctitati, dicendum ꝙ nomen ſanctitatis duo videtur importare, vno quidem modo munditiam, & huic ſignificationi competit nomen græcū, dicitur enim agios quaſi ſine terra. Alio modo importat firmitatem, vnde apud antiquos ſancta dicebantur, quæ legibus erant munita, vt violari nō deberent, vnde & dicitur eſſe aliquid ſanctum, quia eſt lege firmatum. Poteſt etiā ſm latinos hoc nomen ſanctus ad mundiciam pertinere, vt intelligatur ſanctus quaſi ſanguine tinctus, eo ꝙ antiquitus illi q̄ purificari volebant, ſanguine hoſtiæ tingebantur, vt Iſyd. dicit in lib. ethym. Et vtraque ſignificatio competit, vt ſanctitas attribuatur his, quæ diuino cultui applicantur, ita ꝙ non ſolum homines, ſed etiam templum, & vaſa, & alia huiuſmodi ſanctificari dicuntur, ex hoc ꝙ cultui diuino applicantur. Mundicia. n. neceſſaria eſt ad hoc ꝙ mēs Deo applicetur, quia mēs humana inquinatur

quinatur ex hoc, q̃ inferioribus rebus iungit̃, ſicut quælibet res ex immixtione peioris ſordeſcit, vt argentũ ex immixtione plũbi. Oportet autẽ, q̃ mens ab inferioribus rebus abſtrahat̃ ad hoc, q̃ ſupremæ rei poſſit coniungi: & ideo mens ſine munditia Deo applicari non põt: vnde ad Heb. vlt. dr̃: Pacẽ ſequimini cũ oĩbus, & ſanctimoniã, ſine qua nemo videbit Deum. Firmitas ẽt exigit̃ ad hoc, q̃ mens Deo applicet̃: applicat̃ enim ei ſicut vltimo fini, & primo principio. Hmõi autẽ oportet maximè immobilia eſſe. Vnde dicebat Apoſt. ad Ro. 8. Certus ſum, q̃ neq; mors, neq; vita ſeparabit me a charitate Dei. Sic igitur ſanctitas dr̃, per quã hoĩs mẽs ſeipſam & ſuos actus applicat Deo: vnde non differt a religione ſm eſſentiam, ſed ſolum ratione. Nam religio dr̃, ſm q̃ exhibet Deo debitum famulatum in his, quæ pertinent ſpecialiter ad cultum diuinum, ſicut in ſacrificiis, in oblationibus, & aliis huiuſmodi. Sanctitas autem dr̃, ſm q̃ homo non ſolum hoc, ſed aliarum virtutũ opera refert in Deũ: ſed ſm q̃ homo ſe diſponit per bona opera ad cultum diuinum.

De deuotione, & contemplatione. *Diſt.* LXII.

DEinde conſiderandum eſt de actibus religionis. Et primo de actibus interioribus, q̃ ſunt principaliores. Secundo de actibus exterioribus, qui ſunt ſecundarij. Interiores autẽ actus religionis vĩr eſſe deuotio, & oratio. Et ideo primo de deuotione, ſecundo de oratione dicendũ eſt. Circa primum conſideranda ſunt tria. Primò, vtrum deuotio ſit ſpecialis actus religionis. Secundò, vtrũ cõtemplatio ſit cauſa deuotionis. Tertiò de eius effectu. Ad primũ. ſ. vtrum deuotio ſit ſpecialis actus religionis. Dicendum, q̃ deuotio dr̃ a deuouendo, vnde deuoti dñr, qui ſeipſos quodãmodo Deo deuouerunt, vt ei ſe totaliter ſubdãt, pp quod & olim apud Gentiles deuoti dicebant̃, qui ſeipſos idolis deuouebãt in mortem pro ſui ſalute exercitus, ſicut de duob. Deciis Tytus Liuiꝰ narrat. Vnde deuotio nihil aliud eſſe vĩ, q̃ voluntas q̃dã promptè tradendi ſe ad ea, q̃ pertinent ad Dei famulatum. Vnde Exo. 35. dr̃, q̃ multitudo filiorũ Iſrael obtulit mente promptiſſima, atque deuota primitias dño. Manifeſtum eſt autem, q̃ voluntas promptè faciendi, quod ad Dei ſeruitium pertinet, eſt q̃dã ſpecialis actus: vnde deuotio eſt ſpecialis actus voluntatis. Ad eandem autẽ virtutem pertinet velle facere aliquid, & promptã voluntatem hr̃e ad illud faciẽdum, quia vtriuſque actus idem eſt obiectum. Propter quod Philoſ. dicit in 5. Ethic. Iuſtitia eſt qua volunt hoĩes, & operant̃ iuſta. Manifeſtum eſt autem, q̃ operari ea, q̃ pertineat ad diuinũ cultum, ſeu famulatũ, pertinet propriè ad religionẽ, vt ex pdictis patet. Vnde ẽt ad eam pertinet hr̃e promptam voluntatem ad hmõi exequenda, quod eſt eſſe deuotum. Et ſic patet, q̃ deuotio eſt actus religionis, & ẽt charitatis, ſed differenter. Ad charitatem enim pertinet immediatè, q̃ homo tradat ſeipſum Deo, adhærendo ei per quandã ſpiritus vnionem. Sed q̃ homo tradat ſeipſum Deo ad aliqua opera diuini cultus, hoc immediatè pertinet ad religionem, mediatè autem ad charitatem, quæ eſt religionis principium. Ad ſecundum. ſ. vtrum contemplatio, ſeu meditatio ſit cauſa deuotionis: dicendum, q̃ cauſa deuotionis extrinſeca, & principalis eſt Deus. De quo dicit Ambroſ. ſuper Lucam. Quod Deus quos dignat̃, vocat, & quem vult religioſum, facit: & ſi voluiſſet Samaritanos, ex indeuotis deuotos feciſſet. Cauſa autem intrinſeca ex parte noſtra, oportet quòd ſit meditatio, ſeu contemplatio. Dictum eſt enim, q̃ deuotio eſt quidam voluntatis actus ad hoc, q̃ homo promptè ſe tradat ad diuinum obſequium. Omnis autẽ actus voluntatis ex aliqua cõſideratione pcedit, eo q̃ bonum intellectum eſt obiectum voluntatis. Vnde Aug. dicit in lib. de Trin. quòd voluntas oritur ex intelligentia; & ideo neceſſe eſt, q̃ meditatio ſit deuotionis cauſa, inquantum ſ. per meditationem homo concipit, q̃ ſe tradat diuino obſequio: Ad quod quidem inducit duplex conſideratio; vna quidem, quæ eſt ex parte diuinæ bonitatis, & beneficiorum ipſius, ſm illud Pſal. Mihi adhærere Deo bonum eſt, ponere in Dño Deo ſpem meam. Et hæc conſideratio excitat dilectionem, quæ eſt proxima deuotionis cauſa. Alia verò eſt ex parte hoĩs conſiderantis ſuos defectus, ex quibus indiget, vt Deum intueatur, ſm illud Pſal. Leuaui oculos meos ad montes, vnde veniet auxilium mihi. Auxiliũ meum a Dño qui fecit cœlum, & terrã. Et hæc cõſideratio excludit pſumptionẽ, per quam aliquis impedit̃, ne Deo ſe ſubiiciat, dum ſuæ virtuti innititur. Vnde conſideratio, ſeu contemplatio eorum, q̃ nata ſunt dilectionem Dei excitare, deuotionem cauſant. Subtiles verò meditationes intelligibiliũ ad amorem Dei non pertinentium frequenter deuotionem impediunt, & mentẽ a deuotione diſtrahunt, altiores & contemplationes circa diuina, licet ex natura ſui maximè natæ ſint excitare dilectionem Dei, & per cõſequens deuotionem, quia Deus eſt ſuper oĩa diligendus, tñ ex debilitate mẽtis prouenit, q̃ indiget manuductione ad cognitionem diuinorum, & ſiſt ad dilectionem, per aliqua ſenſibilia nobis nota, inter q̃ principaliter eſt humanitas Chriſti, ſm q̃ in præfatione dicimus, Vt dum viſibiliter Deum cognoſcimus per hunc in inuiſibilium amorem rapiamur. Et ideo ea, q̃ pertinent ad humanitatem Chriſti, maximè deuotionem excitant per modũ manuductionis. Frequenter enim maior deuotio excitat̃ ex conſideratione paſſionis Chriſti, & aliis humanitatis eius myſteriis, q̃ ex conſideratione diuinæ magnitudinis, cum tñ deuotio principaliter circa ea, quæ ſunt diuinitatis, exiſtat. Vnde manifeſtè videmus, q̃ aliqui apti ſunt ad contemplationem, non ſic autem ad deuotionem, & econuerſo? In quibuſdã ſimplicibus, & viris, & mulieribus abundat deuotio, qui nihil aut modicum de contemplatione nouerunt. Ad tertiũ. ſ. de deuotionis effectu, vtrũ ſ. ſpiritualis lætitia ſit deuotionis effectus: dicẽdum, q̃ deuotio per ſe quidem & principaliter ſpiritualem lætitiam mentis cauſat, ex conſequenti autẽ & per accidens cauſat triſtitiã. Dictũ eſt enim, q̃ deuotio ex duplici cõſideratione pcedit, principaliter quidẽ ex conſideratione diuinę bonitatis, quia iſta cõſideratio pertinet quaſi ad terminũ motus volũtatis tradentis ſe Deo, & ex iſta conſideratione pro ſe quidem ſequit̃ delectatio, ſm illud Pſal. Memor fui Dei, & delectatus ſum. Sed per accidens hęc conſideratio triſtitiã quandã cauſat in his, qui nondum plenè Deo fruunt̃, ſm illud Pſal. Sitiuit anima mea ad Deũ viuũ: & poſtea ſequit̃. Fuerũt mihi lachrymæ meæ, &c. Secundario vero cauſat̃, vt dictum eſt, ex conſideratione propriorum defectuum. Nã hæc conſideratio pertinet ad terminũ, a quo homo per motum voluntatis deuotè recedit, vt ſ. nõ in ſe exiſtat, ſed Deo ſe ſubdat. Hæc autem conſideratio econuerſo ſe habet ad pimã. Nã per ſe quidem nata eſt triſtitiã cauſare, recogitando proprios defectus, per accidens autem lætitiã. ſ. pp ſpem diuinæ ſubuentionis. Et ſic patet, quòd ad deuotionem primo, & per ſe conſequitur delectatio: ſecundario autem, & per accidens triſtitia, quæ eſt ſecundum Deum. De oratione require infra lib. 3. vbi agitur de partibus ſatisfactionis.

De adoratione. *Diſt.* LXIII.

DEinde conſiderandum eſt de exterioribus actibus latriæ. Et primo de adoratione, per quã aliquis ad Deum venerandum exhibet corpus ſuũ. Secundo de illis actibus, per quos aliquæ res exteriores Deo offerunt̃. Tertio de illis actibus, quibus ea, q̃ Dei ſunt, aſſumunt̃. Circa primum conſideranda ſunt tria. Primò, vtrum adoratio ſit actus latriæ. Secundò, vtrũ adoratio importet actum interiorẽ, vel exteriorem. Tertio, vtrum adoratio requirat determinationem loci. Ad primum. ſ. vtrum adoratio ſit actus latriæ: dicendum, quòd adoratio ordinatur in reuerentiam eius, qui adoratur. Manifeſtum eſt autem ex dictis, quòd religionis proprium eſt reuerentiam Deo exhibere. Vnde adoratio, qua Deꝰ adorat̃, eſt religionis actus. Deo enim debetur reuerentia pp eius excellentiã, quæ aliquibus creaturis communicat̃ nõ ſm ęqualitatem, ſed ſm quandã participationem. Et ideo alia veneratione veneramur Deum, quod pertinet ad latriã, & alia ratione quaſdam excellentes creaturas, quod pertinet ad duliã, de qua poſt dicet̃. Et quia ea, q̃ exteriꝰ agunt̃, ſigna ſunt interioris reuerentiæ, q̃dam exteriora ad reuerẽtiam pertinentia exhibent̃ excellẽtioribus creaturis, inter q̃ maximũ eſt adoratio. Sed aliquid eſt, qđ ſoli Deo exhibet̃. ſ. ſacrificium. Vnde Aug. dicit in 10 de Ciu. Dei. Multa de cultu diuino vſurpata ſunt, q̃ honoribus deferũtur humanis, ſiue humilitate nimia, ſiue adulatione peſtifera: ita tamen, vt quibus ea deferentur, homines haberentur, qui dicuntur colendi, & venerandi, ſi autem multum additur, & adorandi. Quis vero ſacrificandum cenſuit niſi ei, quem Deum aut ſciuit, aut putauit, aut ſinxit? Secundum reuerentiam igitur, quæ creaturæ excellẽti debetur, Nathã adorauit Dauid. Secundum autem reuerentiam, quæ Deo debetur, Mardocheus noluit adorare Aman, timens ne honorem Dei transferret ad hominem, vt dicitur Heſt. 14. Et ſimiliter ſecundum reuerentiam debitam creaturæ excellẽti Abraham adorauit Angelos, & etiam Ioſue, vt legitur Ioſ. 5. Quamuis poſſit intelligi, quòd adorauerit adoratione latriæ Deum, qui in perſona Angeli apparebat, & loquebatur. Secundum autem reuerentiam, quę debetur Deo, prohibitus eſt Ioannes Angelum adorare. Apoc. vlt. tamen ad oſtẽdendum dignitatem hominis, quã adeptus eſt per Chriſtum, vt Angelis ęquet̃. Vnde ibidem ſubditur: Conſeruus tuus ſum, & vnus fratrum tuorum. Cum ad excludendum idolatriæ occaſionem ſubditur, Deum adora. Et qm̃ vna eſt excellentia trium perſonarum in diuinis, vnus honor, & reuerentia eis debetur, & per conſequẽs vna adoratio, in cuius ſignum, vt legitur de Abrahã. Gen. 18. quòd viri tres ei apparuerunt, adorans vnum alloquit̃, dicens: Domine ſi inueni gratiã, &c. Trina autem genuflexio in ſignum eſt trinarij perſonarum, non autem diuerſitatis adorationum.

Ad ſcdm.ſ.vtrum adoratio importet actum exteriorem, vel interiorē: dicendum, ꝙ ſicut Damaſ. dicit in 4. lib. quia ex duplici natura cōpoſiti ſumus, intellectuali. ſ. & ſenſibili, duplicē adorationē Deo offerimus, ſ. ſpiritualem, q̄ cōſiſtit in interiori mentis deuotione, & corporalem, q̄ cōſiſtit in exteriori corporis humiliatione. Et quia in oībus actibus latriæ, id qđ exterius eſt refertur ad id, qđ eſt interius, ſicut ad principalius: ideo ipſa adoratio exterior fit pp interiorem, vt videlicet per ſigna humilitatis, q̄ corporaliter exhibemus, excitet̃ noſter affectus ad ſubiiciendū ſe Deo, quia cōnaturale eſt nobis, vt per ſenſibilia ad intelligibilia ꝓcedamus. Ad tertiū.ſ. vtrum adoratio requirat determinatum locū: dicendū, ꝙ ſicut dictū eſt de adoratione, principalior eſt interior deuotio mentis; ſecūdarium aūt eſt, qđ pertinet ad corporalia ſigna exterius. Mēs aūt interius apprehēdit Deū quaſi nō cōprehenſum in aliquo loco, ſed corporalia ſigna, neceſſe eſt, ꝙ in determinato loco, & ſita ſint. Et ideo determinatio loci nō requirit̃ ad orationē principaliter quaſi ſit de neceſſitate ipſius, ſed ſm quandā decentiā, ſicut & alia corporalia ſigna. Elicit̃ ergo determinatus locus ad adorandū non pp Deū, qui adorat̃, quaſi loco concludat̃, ſed pp ipſos adorantes. Et hoc triplici ratione. Primo quidem pp loci cōſecrationem, ex qua ſpiritualē deuotionem cōcipiunt orantes, vt magis exaudiātur, ſicut patet ex adoratione Salomonis. 3. Reg. 8. Secūdo pp ſacra myſteria, & alia ſanctitatis ſigna, q̄ ibi continent̃. Tertio pp cōcurſum multorū adorantiū, ex quo fit adoratio magis exaudibilis, ſm illud Matth. 18. Vbi ſunt duo, vel tres congregati in nomine meo, ibi ſum ego in medio eorū. Item verſus Oriētem adoramus pp quandā decentiā. Primo quidem pp diuinæ maieſtatis indicium, q̄ in nobis manifeſtat̃ in motu cœli, q eſt ab Oriente. Secundo pp paradiſum in Orientē conſtitutū, vt legit̃ Gen. 2. ſm litteram Septuag. interpr. quaſi quæramus ad paradiſum redire. Tertio pp Chriſtum, qui eſt lux mundi, & oriens nominatur. Zachariæ 6. Et qui aſcendit ſuper cœlum cœli ad Orientem. Et ab Oriēte etiam expectatur venturus, ſecundùm illud Matth. 24. Sicut fulgur ab Oriente exit, & apparet vſque ad Occidentem, ita erit aduentus filii hominis.

De ſacrificio. Diſt. LXIIII.

DEinde conſiderandū eſt de actibus, quibus aliquæ res exteriores Deo offerunt̃. Circa quos occurrit duplex conſideratio. Primo quidē de his, q̄ a Deo fidelibus dant̃. Scđo de votis, quibus ei aliqua promittunt̃. Circa primū conſiderandum eſt de ſacrificiis, oblationibus, primitiis, & decimis. Circa ſacrificia q̄runt̃ quātuor. Primò, vtrū offerre Deo ſacrificiū ſit de lege naturæ. Secundò, vtrum ſoli Deo ſit ſacrificiū offerēdū. Tertiò, vtrū offerre ſacrificiū ſit ſpecialis actus virtutis. Quartò, vtrum oēs teneant̃ ad ſacrificium offerendū. Ad primum, ſ. vtrū offerre ſacrificium Deo ſit de lege naturæ: dicendum, ꝙ naturalis ratio dictat hoī, ꝙ alicui ſuperiori ſubdat̃ pp defectus, quos in ſeipſo ſentit, in quibus ab aliquo eget adiuuari, & dirigi. Et quicquid illud ſit, hoc eſt, qđ apud oēs dr̃ Deus. Sicut aūt in rebus naturalibus naturaliter inferiora ſuperioribus ſubduntur, ita ēt naturalis ratio dictat hoī ſm naturalem inclinationē, vt ei qđ eſt ſupra hoīem ſubiectionē, & honorem exhibeat ſm ſuū modum. Eſt aūt modus cōueniēs hoī, vt ſenſibilibus ſignis vtat̃ ad aliqua exprimenda, q\[a\] ex ſenſibilibus cognitionem accipit. Et ideo ex naturali rōne ꝓcedit, ꝙ homo quibuſdā ſenſibilibus rebus vtit̃, offerēs eas Deo in ſignū debitæ ſubiectionis & honoris, ſm ſimilitudinē eorum, qui dñis ſuis aliqua offerūt in recognitionē dñij. Hoc aūt pertinet ad ſacrificij rationem, & ideo oblatio ſacrificij pertinet ad ius naturale. Sed nota, ꝙ aliqua ī cōi ſunt de iure naturali, quorū determinationes ſunt de iure poſitiuo, ſicut ꝙ malefactores puniant̃, hoc habet lex naturalis: ſed ꝙ tali pœna puniant̃, eſt ex inſtōne diuina, vel humana: ſiſr ēt oblatio ſacrificij in cōi eſt de lege naturali, & ideo in hoc oēs conueniunt: ſed determinatio ſacrificiorum eſt ex inſtōne diuina, vel humana, & ideo in hoc oēs differunt. Item nota, ꝙ nec Adā, nec Iſaac legunt̃ ſacrificia obtuliſſe. Probabiliter tn̄ credendū, immo firmiter eſt tenendū, ꝙ ipſi, ſicut & alij iuſti Deo ſacrificiū obtulerunt, ſm ſui tpis congruētiā, vt patet per Greg. qui dicit, ꝙ apud antiquos per ſacrificiorū oblationē remittebat̃ pueris originale peccatū. Non tn̄ de oībus iuſtorum ſacrificiis fit mētio in ſcriptura, ſed ſolū de illis, circa q̄ aliquid ſpeciale accidit. Pōt tn̄ eſſe ratio, quare Adā nō legit̃ ſacrificiū obtuliſſe, quia in ipſo notat̃ origo peccati, ſimul ēt in eo ſanctificationis origo ſignaretur. Iſaac vero ſignabat Chriſtum, inquantum ipſe oblatus eſt in ſacrificium. Vnde non oportebat, ꝙ ſacrificaret quaſi ſacrificium offerens. Ad ſcdm. ſ. vtrum ſoli Deo ſit ſacrificium offerendum: dicendum, ꝙ ſicut dictum eſt, oblatio ſacrificij fit ad aliquid ſignandum: ſignat autē ſacrificium, quod offert̃ exterius, ſpirituale ſacrificiū, quo aīa ſeipſam offert Deo, ſm illud Pſal. Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus: quia, ſicut ſupra dictum eſt, exteriores actus religionis ad interiores ordinant̃. Aīa aūt ſe offert Deo in ſacrificium, ſicut principio ſuæ creationis, & ſicut fini ſuæ beatificationis. Scđm aūt fidem ſolus eſt Deus creator aīarum noſtrarum. In ſolo ēt eo animæ noſtræ beatitudo cōſiſtit, vt ſupra dictum eſt. Et ideo ſicut ſoli ſummo Deo debemus ſacrificium ſpirituale offerre, ita ēt ſoli ei debemus offerre exterius ſacrificium. Sicut ēt orātes, atque laudātes ad eū dirigimus ſignantes voces, cui res ipſas in corde, quas ſignamus offerimus, vt Aug. dicit in 10. de Ciui. Dei. Hoc enim videmus in nr̄i republica obſeruari, ꝙ ſummum rectorem aliquo ſigno ſingulari honorant, quod ſi cuicunque alteri deferretur, eſſet crimen læſæ maieſtatis. Et ideo in lege diuina ſtatuit̃ pœna mortis his, qui diuinum honorem aliis exhibent. Ad tertiū ſ. vtrum oblatio ſacrificij ſit ſpecialis actus virtutis. Dicendum, ꝙ ſicut dictum eſt, ꝙ qn̄ actus vnius virtutis ordinat̃ ad alterius finem virtutis, participat quodāmodo ſpeciem eius, ſicut cū quis furat̃, vt fornicet̃, ipſum furtum accipit quodammodo fornicationis deformitatem, ita ꝙ ēt ſi aliàs nō eſſet peccatum, ex hoc iā peccatū eſſet, ꝙ ad fornicationem ordinat̃. Sic igit̃ ſacrificium eſt ſpecialis virtus, laudē hn̄s ex hoc, ꝙ in diuinā reuerentiā fit, pp quod ad determinatā virtutē pertinet ſ. ad religionē. Cōtingit aūt ēt ea, q̄ ſm alias virtutes fiūt in diuinā reuerentiā ordinari, puta cū aliquis eleemoſinā facit de rebus propriis pp Deum, vel cum aliquis proprium corpus alicui afflictioni ſubiicit pp diuinā reuerentiā, ſm hoc ēt actus aliarum virtutum ſacrificia dici pñt. Sunt tn̄ quidā actus, qui non hn̄t ex alio laudem, niſi quia fiunt pp reuerentiā diuinā, & iſti actus ꝓpriè ſacrificia dn̄r, & pertinēt ad virtutē religionis. Eſt enim triplex bonū hoīs. Primum quidē eſt bonū aīæ, quod Deo offert̃ interiori quodā ſacrificio p deuotionē & orationē, & alios hmōi interiores actus, & hoc eſt principale ſacrificiū. Secundū eſt bonū corporis, quod Deo quodāmodo offert̃ per martyriū, & abſtinentiā, ſeu continentiā. Tertiū eſt bonum exteriorum rerū, de quo ſacrificium offert̃ Deo. Directè quidē qn̄ immediatè res noſtras Deo offerimus, mediatè autē qn̄ eas cōicamus pp Deum ꝓximis. De rebus enim exterioribus offerunt̃ Deo ſacrificia, oblationes, primitiæ, decimę. Quæ ſic differunt, quia ſacrificia ꝓpriè dn̄r, qn̄ circa res oblatas aliquid fit, ſicut ꝙ animalia occidebant̃, ꝙ panis frangit̃, & benedicit̃: & hoc ipſum nomen ſonat. Nā ſacrificium dr̄ ex hoc, ꝙ homo facit aliquid ſacrum. Oblatio autē directè dr̄ cum Deo aliquid offert̃, ēt ſi nihil circa ipſum fiat. Sicut dn̄r offerri denarij, vel panes in altari, circa quos nihil fit. Vnde omne ſacrificium eſt oblatio, ſed non econuerſo. Primitiæ autem oblationes ſunt, quia Deo offeruntur, vt legitur Deuter. 26 Non autem ſunt ſacrificia, quia nihil ſacrum circa eas fiebat. Decimæ autem propriè loquendo nō ſunt neque ſacrificia, neque oblationes, quia nō immediatè Deo, ſed miniſtris diuini cultus exhibentur. Ad quartum. ſ. vtrum oēs teneantur ad ſacrificia offerenda. Dicendum, ꝙ duplex eſt ſacrificium, ſicut dictum eſt: quorum primū eſt principale ſacrificium interius, ad quod oēs tenent̃ Deo deuotā mentem offerre. Aliud autē eſt ſacrificium exterius, quod in duo diuidit̃. Nam quoddā eſt, quod ex hoc ſolum habet laudem, ꝙ Deo aliquid exterius offert̃ in proteſtationem diuinæ ſubiectionis. Et ad hoc aliter tenent̃ illi, qui ſunt ſub lege noua, vel veteri, aliter illi, qui non ſunt ſub lege: nā illi, qui ſunt ſub lege, tenent̃ ad determinata ſacrificia offerenda ſm legis pcepta: illi vero, qui non erant ſub lege, tenebant̃ ad aliqua exterius facienda in honorem diuinum ſm condecentiam ad eos, inter quos habitabant, non autem determinatè ad hæc, vel ad illa. Aliud verò eſt exterius ſacrificiū, qn̄ actus exteriores aliarum virtutum in diuinā reuerentiam aſſumunt̃. Quorum quidā cadunt ſub præcepto, ad quod omnes tenentur. Quidam verò ſunt ſupererogationis, ad quos non omnes tenentur.

De oblationibus, & ſacrificijs. Diſt. LXV.

DEinde conſiderandū eſt de oblationibus, & primitiis. Et primò, vtrū aliquæ oblationes ſint de neceſſitate pcepti. Secūdò, quibus oblationes debent̃. Tertio, de quibus rebus fieri debeāt. Quartò, ſpecialiter de oblationibus primitiarū vtrum oēs de neceſſitate teneant̃ ad eas. Ad primum. ſ. vtrū aliquæ oblationes ſint de neceſſitate pcepti. Dicēdū, ꝙ ſicut dictū eſt, nomen oblationis cōe eſt ad oēs res, quę in cultū Dei exhibent̃. Quòd ſi aliquid exhibeat̃ in cultū diuinū, quaſi in aliqđ ſacrū, quod inde fieri dēat cōſummēdū, eſt oblatio, & ſacrificiū. Vnde dr̄ Exo. 29. Offerens totum arietē incenſum ſuper altare: oblatio eſt dn̄o ſuauiſſimus odor victimæ Dei. Et Leu. 2. dr̄: Aīa cū obtulerit oblationē ſacrificij Dn̄o ſimilis erit eius oblatio. Si verò ſic exhibeat̃, vt integrū maneat diuino cultui deputādum, vel in vſus miniſtrorū expēdēdum erit oblatio, & nō ſacrificiū

ergo

ergo hmõi oblationes de ſui ratione hñt, ꝙ volũtariè offerantur, ſm illud Exod. 25. Ab hoîe qui offert vltroneus accipietis eas. Poteſt tñ cõtingere, ꝙ aliquis ad oblationes teneat̃ quadruplici ratione. Primo quidem ex ꝑcedenti conuentione, ſicut cũ alicui conceditur aliquis fundus eccleſiæ, vt certis tpibus certas oblationes faciat, quod tñ habet rationem cenſus. Secundo ꝑꝑ præcedentem deputationem, ſiue promiſſionem: ſicut cũ aliqs offert donationẽ inter viuos, vel cũ relinquit in teſtamẽto eccleſiæ aliquã rem mobilem, ſiue immobilem in poſterum ſoluendã. Tertio modo ꝑꝑ eccleſiæ neceſſitatem, puta ſi miniſtri eccleſiæ non haberent vnde ſuſtentarent̃. Quarto modo ꝑꝑ conſuetudinem. Tenent̃ enim fideles in aliquibus ſolemnitatibus ad aliquas oblationes conſuetas: tñ in his duobus vltimis caſibus remanet oblatio quodãmodo voluntaria. ſ. quantum ad quãtitatem, vel ſpeciem rei oblatæ. Ad ſcd̃m. ſ. quibus oblationes debeant̃. Dicendum, ꝙ ſacerdos quodãmodo conſtituit̃ ſequeſter & medius inter populũ & Deum. Sicut de Moiſe legit̃ Deut. 5. Et ideo ad eũ pertinet diuina dogmata & ſacra exhibere populo: & iterũ ea, q̃ ſunt populi, puta preces & ſacrificia & oblationes per eũ dño debent exhiberi, ſm illud Apoſt. ad Heb. 5. Oĩs pontifex ex hoîbus aſſumptus pro hoîbus cõſtituit̃ in his, quæ ſunt ad Deum, vt offerat dona & ſacrificia pro peccatis. Et ideo oblationes, q̃ a populo Deo exhibent̃, ad ſacerdotes pertinent, non ſolum vt eas in ſuos vſus cõuertant: verumetiam vt eas fideliter diſpenſent: partim quidẽ expendendo eas in his, q̃ pertinent ad cultum diuinũ, partim verò in his, q̃ pertinẽt ad ꝓpriũ victũ: quia qui altari deſeruiunt, cũ altari participant, vt dr̃. 1. ad Cor. 9. partim ẽt in vſus pauperũ, qui ſunt quantũ fieri põt de rebus eccleſiæ ſuſtentandi, qa & Dñs in vſus pauperũ loculos habebat, vt Hiero. dicit ſuper Matth. Pñt aũt monachi, vel alij religioſi oblationes recipere tripliciter; vno modo, ſicut pauperes per diſpenſationem ſacerdotis, vel ordinationem eccleſiæ; alio modo ſi ſint miniſtri altaris: & tunc põt accipere oblationes tanquã eccleſiæ rectores. Ad tertium. ſ. de quibus rebus debeant oblationes fieri. Dicendũ, ꝙ ſicut Aug. dicit in lib. de verbis Dñi. Si deprædareris aliquem inualidum, & de ſpoliis eius dares alicui iudici, ſi pro te iudicaret, tanta vis eſt iuſtitiæ, vt tibi diſpliceret: non eſt talis Deus tuus, qualis nõ dẽs eſſe nec tu. Et ideo dr̃ Eccleſ. 34. Immolantis ex iniquo oblatio eſt maculata. Vnde patet, ꝙ de iniuſtè acquiſitis, & poſſeſſis non poteſt oblatio fieri. In veteri aũt lege, in qua figuræ ſeruiebat̃, q̃dam ꝑꝑ ſignationem reputabant̃ immunda, q̃ offerre non licebat. Sed in noua lege oĩs creatura Dei reputat̃ munda, vt dr̃ ad Tit. 1. & ideo quãtum eſt de ſe de quolibet licitè poſſeſſo poteſt oblatio fieri. Per accidẽs tñ contingit, ꝙ de aliquo licitè poſſeſſo oblatio fieri non poteſt, puta ſi vergat in detrimentum alterius, vt ſi filius aliquid offerat Deo vnde debet patrem nutrire. Qđ Dñs improbat. Matth. 15. vel ꝑꝑ ſcandalum, vel ꝑꝑ cõtemptum, vel aliquid aliud hmõi. Vnde in veteri lege prohibebat̃ oblatio de mercede proſtibuli ꝑꝑ immunditiã: in noua lege autẽ ꝑꝑ ſcandalum, ne videatur eccleſia fauere peccato, ſi de lucro peccati oblationem recipiat. Canis ẽt ſm legem reputabat̃ animal immundum: alia animalia tñ immunda redimebant̃, & eorũ pretium poterat offerri, ſm illud Leuit. vlt. Si immundum animal eſt, redimet qui obtulerit. Sed canis non offerebat̃, nec redimebatur, tũ quia idolatræ canibus vtebant̃ in ſacrificiis idolorum, tum ẽt quia ſignãt rapacitatem, de qua non poteſt fieri oblatio: ſed hæc prohibitio ceſſat in noua lege. Oblatio verò animalis claudi, vel cæci reddebat̃ illicita tripliciter. Vno modo ratione eius, ad quod offerebat̃. Vnde dr̃ Malach. 1: Si offeratis cæcum ad immolandum, nonne malum eſt? Sacrificia autẽ oportebat eſſe immaculata. Secundo ex cõtẽptu: vnde ibidem ſubditur: Vos polluiſtis nomen meum in eo ꝙ dicitis: menſa Dñi cõtaminata eſt: & quod ſupponit̃, contemptibile eſt. Tertio modo ex voto ꝑcedenti, ex quo obligat̃ homo vt integrum reddat qđ vouerat. Vnde ibidem ſubdit: Maledictus doloſus qui habet in grege ſuo maſculũ, & votum faciens immolat debile Dño. Et eædem cauſæ manẽt in lege noua, quibus tñ ceſſantibus nõ eſt illicitum. Ad quartum. ſ. vtrũ ad primitias offerẽdas oẽs hoîes teneant̃. Dicendum, ꝙ primitiæ ad quoddam genus oblationis pertinent, quia Deo exhibebantur cum quadã profeſſione, vt hr̃ Deut. 26 vnde & ibidem ſubditur: Suſcipiet cartallũ ſacerdos, ſ. primitiarum de manu eius, qui defert primitias, & ponet ante altare Dñi Dei tui. Et poſtea mandat̃ ei, ꝙ dicat. Idcirco offero primitias frugum terræ, quas Dñs dedit mihi. Offerebãtur aũt primitiæ ex ſpeciali cauſa. ſ. in recognitionem diuini beneficij, ſi aliquis profiteat̃ ſe a Deo fructus terræ percipere, & ideo ſe tenet̃ ad aliquod hmõi Deo exhibendũ, ſm illud. 1. Paral. vlt. Quæ de manu tua accipimus dedimus tibi. Et quia Deo debemus exhibere id quod præcipuum eſt: ideo primitias quaſi ꝑcipuum aliquid de fructibus terræ ꝑceptũ fuit Deo offerre. Et quia ſacerdotes conſtituũtur pro populo in his, quæ ſunt ad Deum: ideo primitiæ a populo oblatæ in vſum ſacerdotum cedebant. Vnde dr̃ Numer. 18. Locutus eſt Dñs ad Aaron: Ecce dedi tibi cuſtodiam primitiarum mearum. Pertinet autem ad ius naturale, vt homo ex rebus ſibi datis a Deo aliqd exhibeat ad eius honorem. Sed quòd talibus perſonis exhibeatur, aut de primis fructibus terræ, aut in tali quantitate: hoc quidem fuit in veteri lege iure diuino determinatum. In noua autem lege diffinitur per determinationem eccleſiæ, ex qua homines obligantur, vt primitias ſoluant ſecundum conſuetudinem patriæ, & indigentiæ miniſtrorum eccleſiarum.

De decimis. Diſt. L X V I.

DEinde conſiderandum eſt de decimis. Et primo, vtrum homines ad ſoluendas decimas ex neceſſitate præcepti teneantur. Secundo, de quibus rebus dandæ ſint decimæ. Tertio, quibus debeant dari. Quarto, quibus competat eas dare. Ad primum. ſ. vtrum homines teneantur dare decimas ex neceſſitate præcepti. Dicendum, ꝙ decimæ in veteri lege dabantur ad ſuſtentationem miniſtrorum Dei. Vnde dr̃ Malach. 3. Inferte omnem decimationem in horreum meum, vt ſit cibus in domo mea, Vnde præceptum de ſolutione decimarum, partim quidem erat morale, inditum naturali rationi, partim autem erat iudiciale, ex diuina inſtitutione robur habens. Quod enim his, qui diuino cultui miniſtrabant ad ſalutem totius populi, populus neceſſario victui miniſtraret, ratio naturalis dictat. Sicut his, qui communi vtilitati inuigilant. ſ. principibus, & militibus, & aliis hmõi ſtipendia victus debentur a populo. Vnde & Apoſtolus hoc probat. 1. ad Cor. 9. per humanas cõſuetudines dicens. Quis militet ſuis ſtipendiis vnquã, quis plãtat vineã, & de fructibus eius nõ edit? Sed determinatio partis exhibendæ miniſtris diuini cultus nõ eſt de iure naturali: ſed introducta eſt inſtõne diuina ſm conditionẽ illius populi cui lex dabatur. Qui cum in duodecim Tribus eſſet diuiſus duodecima Tribus. ſ. Leuitica, q̃ tota diuinis obſequiis erat mancipata, poſſeſſiones nõ habebat. Vnde conuenienter inſtitutum eſt, vt reliquę vndecim tribus decimã partem ſuorum prouentuũ Leuitis darent, vt honorabilius viuerent, & quia ẽt aliqui per negligentiã erant tranſgreſſores futuri. Vnde quantũ ad determinationẽ decimæ partis erat iudiciale, ſicut & alia multa: ſpecialiter in illo populo inſtituta erãt ad ęqualitatem inter hoîes adinuicem conſeruandã ſm populi illius conditionem, q̃ iudicialia ꝑcepta dñr, licet ex conſequẽti aliquid ſignarent in futurũ, ſicut & oĩa eorum facta, ſm illud. 1. ad Cor. 10. Oĩa in figurã contingebant illis, in quo cõueniebant cũ ceremonialibus ꝑceptis, q̃ principaliter inſtituta erant ad ſignandum aliquid futurum: vnde & ꝑceptum de decimis perſoluendis hic ſignat aliquid in futurũ. Qui enim decimã dat, quę eſt perfectionis ſignũ, eo ꝙ denarius eſt quodãmõ numerus perfectus, quaſi primus limes numerorũ, vltra quem numeri nõ procedunt, ſed reuertunt̃ ab vno, nouẽ ſibi partibus reſeruatis, proteſtat̃ quaſi in quodã ſigno ad ſe pertinere aliqd perfectionis. Perfectionem verò, q̃ erat futura, per Chriſtũ eſſe expectandã a Deo. Nec tñ ꝑꝑ hoc eſt cerimoniale præceptum, ſed iudiciale, vt dictum eſt. Eſt aũt hæc drã inter cerimonialia & iudicialia legis præcepta, vt ſupra diximus, ꝙ cerimonialia illicitũ eſt obſeruare tpe nouæ legis: iudicialia vero & ſi non obligent tpe gratiæ, tñ pñt obſeruari abſque peccato, & ad eorum obſeruantiã aliqui obligantur, ſi ſtatuat̃ auctoritate eorum, quorum eſt condere legem, ſicut præceptũ iudicialis veteris legis eſt, ꝙ qui furatus fuerit, ouẽ reddat quatuor oues, vt legitur Exo. 22. Quod ſi ab aliquo Rege ſtatuatur, tenentur eius ſubditi obſeruare, ita ẽt determinatio decimæ partis ſoluẽda eſt auctoritate eccleſiæ tpe nouæ legis inſtituta, ſm quandã humanitatẽ, vt ſ. non minus populus nouę legis miniſtris noui teſtamenti exhiberet, q̃ populus veteris legis miniſtris veteris teſtamẽti exhibebat, cũ populus nouæ legis ad maiora obliget̃, ſm illud Matth. 5. Niſi abundauerit iuſtitia veſtra plus, q̃ Scribarũ, vel Phariſæorũ non intrabitis in regnum cœlorum. Et tñ miniſtri noui teſtamenti ſunt maioris dignitatis, q̃ miniſtri veteris teſtamenti, vt probat Apoſt. 2. ad Cor. 3. Sic ergo patet, ꝙ ad ſolutionem decimarum tenent̃ hoîes, partim quidẽ ex iure naturali, partim ẽt ex inſtõne eccleſiæ. Quæ cõpenſatis opportunitatibus tpum, & perſonarũ, poſſet partem aliã determinare ſoluendã. Et nota, ꝙ ante tps veteris legis nõ erãt determinati miniſtri diuini cultus. Sed dr̃, ꝙ primogeniti erant ſacerdotes qui duplicem portionem accipiebant. Et ideo ẽt nõ erat determinata aliqua pars exhibenda miniſtris diuini cultus: ſed vbi aliquis occurrebat, vnuſquiſque dabat ei propria ſponte, quod ſibi videbat̃, ſicut Abrahã quodam prophetico inſtinctu dedit decimas Melchiſedech Sacerdoti Dei ſummi, vt dr̃ Geneſ. 14.

Et ſic & Iacob vouit decimas ſe daturum, quãuis non videatur decim ... re quaſi aliquibus miniſtris exhibendas, ſed in diuinum ... m, puta ad ſacrificiorum conſummationem. Vnde deſignanter dicit. Decimas offerã tibi. Itẽ in veteri lege tenebantur ad triplices decimas ſoluendas, quarum quaſdã ſoluebãt Leuitis: dr̃ enim Numer. 28. Leuitæ decimarum oblatione contenti erunt, quas in vſus eorum, & neceſſaria ſeparaui. Erãt quoque aliæ decimæ, de quibus legit̃ Deuter. 18. Decimã partem ſeparabis de cunctis fructibus tuis, q̃ naſcunt̃ in terra per annos ſingulos, & comedes in conſpectu Dñi Dei tui in loco quem elegerit Dñs. Erant quoque & tertiæ decimæ aliæ. De quibus ibi ſubdit̃: Anno tertio ſeparabis aliã decimam ex oĩbus, q̃ naſcunt̃ tibi eo tp̃e, & repones intra ianuas tuas, venietq; Leuites, q aliã nõ habet partẽ, nec poſſeſſionẽ tecum, & peregrinus, aut pupillus, & vidua, q inter ianuas tuas ſunt & comedẽt & ſaturabunt̃. Sed ad ſecundas & tertias decimas hoĩes non tenent̃ tp̃e gr̃æ. Secundæ enim decimæ, q̃ ſeruabant̃ ad ſacrificia offerenda locũ in noua lege non hñt ceſſantibus legalibus victimis. Tertiæ verò decimæ, quas cũ pauperibus comedere debebant in noua lege, augent̃ per hoc, q̃ Dñs nõ ſolũ decimã partẽ, ſed oĩa ſuperflua pauperibus iubet exhiberi, ſm illud. Luc. 11. Quod ſupereſt date eleemoſinã. Ipſæ ẽt decimæ, q̃ miniſtris eccleſiæ dãtur per eos, debent in vſus pauperũ diſpenſari. Item nota, q̃ p̃ceptũ de ſolutione decimarũ, quantum ad id, qd̃ erat morale, datum eſt in Euangelio a Dño. Vbi dicit̃ Matth. 10. Dignus eſt operarius mercede ſua. Et ẽt ab Apoſt. 1. ad Cor. 10. Sed determinatio certæ partis eſt reſeruata ordinationi eccleſiæ. Itẽ quia miniſtri eccleſiæ maiorem curã debent hr̃e ſpiritualiũ bonorũ in populo propagandorũ, q̃ tp̃alium colligendorũ. Et ideo voluit Apoſt. vti poteſtate ſibi a dño tradita, vt ſ. acciperet ſtipendia victus ab his, quibus euãgeliũ p̃dicabat, ne daret̃ aliqd̃ impedimentum Euãgelio Chriſti, nec tñ peccabãt illi, qui ei non ſubueniebant, alioquin Apoſtolus eos corrigere nõ omiſiſſet. Et ſic laudabiliter miniſtri eccleſiæ decimas eccleſiæ non requirunt, vbi ſine ſcãdalo requiri nõ poſſent, vel pp̃ diſſuetudinem, vel pp̃ aliam cauſam aliquã, nec tñ ſunt in ſtatu dãnationis, qui nõ ſoluũt in locis illis, in quibus eccleſia nõ petit, niſi fortè pp̃ obſtinationẽ animi hñtes voluntatem nõ ſoluendi, etiam ſi ab eis peterent̃. Ad ſcd̃m. ſ. de quibus bo[n]is debeãt decimas dare. Dicendum, q̃ de vnaquaque re p̃cipuè eſt iudicandũ ſm eius radicem. Radix aũt ſolutionis decimarũ eſt debitũ, quo ſeminãtibus ſpiritualia debent̃ carnalia, ſm illud Apoſt. 1. ad Cor. 9. Si nos vobis ſpiritualia ſeminauimus, magnũ nõ eſt, ſi carnalia veſtra metamus. Super hoc enim determinatio eſt ſolutionis decimarũ. Oĩa aũt q̃cunq; hõ poſſidet, ſub carnalibus continent̃: & ideo de oĩbus poſſeſſis decimæ ſunt ſoluendæ. Cũ aũt q̃dã ſint decimæ perſonales, & q̃dam p̃diales: ſpecialis ratio fuit, quare in veteri lege nõ fuit datum p̃ceptum de perſonalibus decimis ſm conditionẽ illi⁹ populi, q̃a oẽs aliæ Tribus certas poſſeſſiones habebãt, de quibus poterãt ſufficienter prouidere Leuitis, qui carebant poſſeſſionibus. Non aũt interdicebat̃ eis, quin de aliis operibus honeſtis lucrarent̃, ſicut & alij Iudæi. Sed populus nouæ legis eſt vbiq; per mundũ diffuſus, quorũ plurimi poſſeſſiones nõ hñt: ſed de aliquibus negotiis viuũt, a quibus nihil conferretur ad ſubſidium miniſtrorum Dei, ſi de eorum negotiis decimas non ſoluerent. Miniſtris ẽt nouæ legis arctius interdicit̃ ne ſe ingerant negotiis lucratiuis, ſm illud. 2. Tim. 2. Nemo militãs Deo ſe implicat ſæcularibus negotiis. Et ideo in noua lege tenẽtur hoĩes ad decimas perſonales ſm conſuetudinẽ patriæ, & indigentiã miniſtrorũ: vnde Aug. dicit, & hr̃. 16. q. 1. cap. 10. De militia & de negocio & de artificio redde decimas. De multis aũt minutis, q̃ hoĩ proueniũt, ſicut ſunt herbæ, q̃ naſcunt̃ in horto, & hmõi non determinauit lex vetus decimas eſſe ſoluẽdas, niſi ſolũ de frugibus & pomis arborũ & aĩalibus, q̃ ſub paſtoris virga trãſeunt. Leui. vlt. quia ſolutio decimarũ eſt debita nõ pp̃ ſe, ſed pp̃ miniſtros, quorũ honeſtati non conuenit, vt ẽt minima exacta diligẽtia requirat̃: hoc enim in vitiũ computat̃, vt patet per Phil. in 4. Eth. & ideo lex vet⁹ nõ determinauit, vt de hmõi minutis rebus decimæ dent̃, ſed reliquit hoc arbitrio dare volẽtiũ, quia minima quaſi nihil computant̃. Vnde Phariſæi quaſi p̃fectã legis iuſtitiã ſibi aſcribẽtes, ẽt de his minutis decimas ſoluebãt, nec de hoc rep̃hẽdunt̃ a dño: ſed ſolũ de hoc, q̃ maiora, id eſt ſpiritualia p̃cepta cõtẽnebãt. Magis aũt de hoc eos ſm ſe cõmẽdabiles eſſe oſtendit dicẽs, hoc oportuit facere. ſ. tp̃e legis, vt Chryſoſt. exponit, qd̃ ẽt vr̃ magis in quãdã decentiã ſonare, q̃ obſonem: Vnde & nunc de hmõi minutis non tenent̃ hoĩes decimas dare, niſi fortè pp̃ conſuetudinẽ patriæ. Item de male acq̃ſitis nõ debet fieri oblatio, ſicut dictũ eſt ſupra. Oblationes aũt, q̃ immediatè exhibent̃ Deo, magis p̃tinere vr̃ ad diuinũ cultum, q̃ decimæ, q̃ miniſtris exhibent̃: vnde patet, q̃ nec de malè acq̃ſitis decimæ ſolui debẽt. Diſtinguẽdũ tñ vr̃, q̃a aliqua malè acquirunt̃ dupliciter; vno mõ, q̃a ipſa acquiſitio eſt iniuſta, puta ſi acquirunt̃ per rapinã aut vſurã, q̃ hõ tenet̃ reſtituere, non aũt de eis decimas dare. Tñ ſi aliq̃s ager ſit emptus de vſura, de fructu eius tenet̃ vſurarius decimas dare, quia fructus illi nõ ſunt ex vſura, ſed ex Dei munere. Quædã verò dñr malè acquiſita, quia acquirunt̃ de turpi cauſa, ſicut de meretricio & de hyſtrionatu, & aliis hmõi, q̃ non tenent̃ reſtituere: vnde de talibus tenent̃ decimas reddere ſm modũ aliarũ perſonaliũ decimarũ: tñ eccleſia nõ dẽt recipere quãdiu ſunt in peccato, ne videat̃ eorũ peccatis cõicare: ſed poſtq̃ pœnituerint, pñt ab eis de his recipi decimæ. Itẽ nota de his, q̃ furto, vel rapina tolluntur, ille a quo auferunt̃ decimas ſoluere nõ tenet̃, anteq̃ recuperet, niſi fortè pp̃ culpã, vel negligentiã ſuã damnũ incurrerit, q̃a ex hoc eccleſia nõ debet dãnificari: ſi vero vendat triticũ non decimatũ: põt eccleſia decimas exigere, & ab emptore, quia habet rẽ eccleſiæ debitã, & a venditore, qui quantũ eſt de ſe fraudauit eccleſiã. Vno tñ ſoluente alius nõ tenet̃. Debent̃ aũt decimæ de fructibus terræ, inquantũ proueniũt ex diuino munere. Et ideo decimæ non cadunt ſub tributo, nec ẽt ſunt obnoxiæ mercedi operariorũ. Et ideo non debent prius deduci tributa & p̃cium operariorũ, q̃ ſoluant̃ decimæ: ſed ante oĩa debẽt decimæ ſolui ex integris fructibus. Ad tertium. ſ. quibus ſint dandæ decimæ. Dicendũ, q̃ circa decimas duo ſunt conſiderãda. ſ. ipſum ius accipiendi decimas, & ipſæ res, q̃ noĩe decimæ dant̃. Ius aũt accipiendi decimas ſpirituale eſt: conſequit̃ enim illud debitũ, quo miniſtris altaris dentur ſumptus de miniſterio, & quo ſeminãtibus ſpiritualia dentur tp̃alia, quod ad ſolos clericos pertinet hñtes curã aĩarum. Et ideo eis ſolis cõpetit hoc ius hr̃e. Res aũt q̃ noĩe decimæ dant̃, corporales ſunt: vnde pñt in vſum quorũlibet cedere, & ſic pñt ẽt ad laicos p̃uenire. Sicut aũt res noĩe decimarũ acceptas põt eccleſia alicui laico tradere, ita ẽt poteſt ei concedere, vt dandas decimas ipſi accipiant, iure accipiendi miniſtris eccleſiæ reſeruato, ſiue pro neceſſitate eccleſiæ, ſicut quibuſdã militibus decimæ debent̃ in feudum per eccleſiã conceſſæ, ſiue ẽt ad ſubuentionem pauperum, ſicut aliquibus religioſis laicis, vel non hñtibus curã aĩarum aliquæ decimæ ſunt conceſſæ per modum eleemoſinæ: quibuſdã tñ religioſis cõpetit accipere decimas ex eo, q̃ hñt curã aĩarum. Debent aũt decimæ perſonales dari illi eccleſiæ, in qua homo habitat. Decimæ verò p̃diales rationabiliter magis vñr pertinere ad eccleſiã, in cuius terminis p̃dia ſita ſunt: Tñ iura determinãt, q̃ in hoc ſeruetur conſuetudo diu obtenta. Paſtor aũt, qui diuerſis tp̃ibus in duabus parochiis gregem paſcit, debet proportionaliter vtrique eccleſiæ decimas ſoluere, & quia ex paſcuis fructus gregis p̃ueniunt magis decima debet̃ illi eccleſiæ, in cuius territorio grex paſcit̃, q̃ illi, in cuius territorio ouile locat̃. Ad quartũ. ſ. quibus competat decimas dare. Dicendum, q̃ idem non poteſt eſſe cauſa dandi & recipiendi, ſicut nec cauſa agendi, & patiendi. Contingit autem ex diuerſis cauſis, & reſpectu diuerſorum eũdem eſſe dantem & recipientẽ, ſicut agentem & patientẽ. Clericis aũt inquantum ſunt miniſtri altaris ſpiritualia populo ſeminantes decimæ a fidelibus debent̃. Vnde tales clerici, inquãtũ ſunt clerici. i. inquantum poſſeſſiones hñt, eccleſiaſticas decimas ſoluere nõ tenent̃. Ex alia verò cauſa. ſ. pp̃ hoc, q̃ poſſident proprio iure, vel ex ſucceſſione parentum, vel ex emptione, vel quocunque alio modo ad hmõi decimas ſoluendas obligati ſunt. Quia clerici de propriis p̃diis tenent̃ ſoluere decimas parochiali eccleſiæ, ſicut & alij, ẽt ſi ipſi ſint eccleſiæ eiuſdem clerici, quia eſt aliud hr̃e aliquid vt proprium, aliud vt commune. Prædia verò eccleſiæ non ſunt ad decimas ſoluendas obligata, etiam ſi ſint infra terminos alterius parochiæ. Religioſi verò clerici, ſi habent curam animarum ſpiritualia populo ſeminantes non tenentur decimas dare, ſed poſſunt eas recipere. De aliis verò religioſis, etiam ſi ſint clerici, qui non diſpenſant populo ſpiritualia alia eſt ratio. Ipſi enim tenentur de iure communi decimas dare: habent tamen aliquã immunitatem ſecundum diuerſas conceſſiones eis a Sede Apoſtolica factas.

De voto. Diſt. LXVII.

DEinde conſiderandum eſt de voto, per quod aliquid Deo promittitur. Et circa hoc conſideranda ſunt duodecim. Primo quid ſit votũ. Secundo quid cadat ſub voto. Tertio de obligatione voti. Quarto de vtilitate vouendi. Quinto, vtrũ ſit actus latriæ, vel religionis. Sexto, vtrum magis meritorium ſit facere aliquid ex voto, q̃ ſine voto. Septimo, de ſolemnitate voti. Octauo, vtrum vouere poſſint illi, qui ſunt ſubiecti alterius poteſtati. Nono, vtrum pueri poſſunt obligari ad religionis ingreſſum. Decimo, vtrum votum ſit diſpenſabile. Vndecimo, vtrum in ſolẽni voto continẽtiæ poſſit diſpẽſari. Duodecimo, vtrum in diſpenſatione voti requirat̃ ſuperioris auctoritas.

Ad

Ad primum.ſ.qd ſit votū. Dicēdū, q votum quandā oblōnem importat ad aliquid faciendū, vel dimittendū. Obligat aūt hō ſe hoī ad aliquid per modum ꝓmiſſionis, q̄ eſt rōnis actus, ad quā ptinet ordinare. Sicut.n. homo imperādo, vel deprecando ordinat quodāmodo qd ſibi ab aliis fiat, ita ꝓmittēdo ordinat qd ipſe ꝓ alio facere debeat. Sed ꝓmiſſio, q̄ ab hoīe fit hoī, nō pōt fieri niſi p verba, vel quæcunq; exteriora ſigna. Deo aūt pōt fieri ꝓmiſſio p ſolā interiorē cogitationē. Quia, vt dr̄ 1.Re.16. Homo videt ea q̄ apparēt, ſed Deus intuet̄ cor. Exprimunt tñ qñq; verba p exteriora, vel ad ſuipſius excitationem, ſicut circa orationē dictum eſt, vel ad alios conteſtādum, vt non ſolū deſiſtat a fractione voti pp timorē Dei, ſed ēt pp reuerētiā hoīum. Promiſſio aūt procedit ex ꝓpoſito faciendi. Propoſitum autē aliquā deliberationē ꝓexigit, cū ſit actus voluntatis deliberatæ. Sic igit̄ ad votum tria requirunt̄ ex neceſſitate. Primò quidem deliberatio. Secundò propoſitum voluntatis. Tertio ꝓmiſſio, in qua perficit̄ rō voti. Superadduntur vero qñq; & alia duo ad quandā voti confirmationem.ſ. ꝓnunciatio oris, ſc̄m illud Pſal. Reddā tibi vota mea, q̄ diſtinxerūt labia mea. Et iterum teſtimoniū aliorum. Vnde Magiſter dicit 38.diſt. quarti lib. Senten. q votum eſt teſtificatio quædā promiſſionis ſpontaneæ, q̄ Deo & de his q̄ ſunt Dei fieri debet, quāuis teſtificatio poſſit ad interiorem teſtificationem ꝓpriè referri. Ad ſc̄dm.ſ.quid cadat ſub voto. Dicendū, q ſicut dictum eſt, votum eſt ꝓmiſſio Deo facta, ꝓmiſſio aūt eſt alicuius, qd aliquis ꝓ aliquo voluntariè facit, non enim eſſet promiſſio, ſed cōminatio ſi quis diceret ſe contra aliquē facturum. Silr̄ vana eſſet ꝓmiſſio, ſi quis alicui promitteret id, qd ei nō eſſet acceptū. Et ideo cum oē peccatū ſit cōtra Deū, nec aliquod opus ſit Deo acceptum, niſi ſit virtuoſum: cōſequēs eſt, q de nullo illicito, nec de aliquo indifferēti debeat fieri votū: ſed ſolū de aliquo actu virtutis. Sed qa votū promiſſionem voluntariā importat, neceſſitas aūt voluntatem excludit, id qd eſt abſolutè neceſſarium eſſe, vel non eſſe, nullo modo cadit ſub voto. Stultum enim eſſet, ſi quis voueret ſe eſſe moriturū, vel ſe non eſſe volaturum. Illud vero, qd non habet abſolutā neceſſitatem, ſed neceſſitatem finis, puta qa ſine eo nō poteſt eſſe ſalus, cadit quidem ſub voto, inquantū voluntariè fit, non aūt inquantū eſt neceſſitatis. Illud aūt, qd neq; cadit ſub neceſſitate abſoluta, neq; ſub neceſſitate finis eſt voluntarium; & ideo hoc ꝓpriiſſimè cadit ſub voto. Hoc autē dr̄ eſſe maius bonum in comparatione ad bonum, qd cōiter eſt ex neceſſitate ſalutis. Et ideo ꝓpriè loquendo votū dr̄ eſſe de meliori bono. Vnde patet, q ſub voto baptiſmatis poteſt cadere abrenunciare pōpis diaboli, & fidem Chriſti ſeruare, qa voluntariè fit, licet ſit de neceſſitate ſalutis. Silr̄ poteſt dici de voto Iacob, q̄ Gen. 28. vouiſſe legit̄, q Dñs eſſet ei in Deū, q̄uis ēt poſſit intelligi, q Iacob vouit ſe hr̄e fidem in Deū p ſpecialem cultū, ad quē non tenebat̄, ſicut per decimarū oblationem, & alia hmōi, q̄ ibi ſubdunt̄. Itē no. q q̄dā ſunt in oēm euentū bona, ſicut opera virtutis, & alia bona, q̄ abſolutè pñt cadere ſub voto: q̄dā verò ī oēm euentū ſunt mala, ſicut ea, q̄ ſc̄m ſe ſunt peccata: & hęc nullo mō pñt ſub voto cadere. Quædā verò ſunt q̄dā ī ſe cōſiderata bona, & ſc̄m hoc pñt cadere ſub voto, pñt tñ hr̄e malū euentū, in quo nō ſunt obſeruāda. Et ſic accidit in voto Ieptæ, q, vt dr̄ Iud. 11. Votum vouit Dño dicens: Si tradideris filios Amon in manus meas: quicunq; primus egreſſus fuerit de foribus domus meæ, mihiq; occurrerit reuertenti in pace cum offeram holocauſtum Dño. Hoc enim poterat malum euentum hr̄e, ſi occurreret ei aliqd aīal non immolatiuū, ſicut aſinus, vel homo, quod & accidit. Vnde & Hiero. dicit: In vouendo fuit ſtultus, qa diſcretionē nō adhibuit, & in reddēdo impius. Permittit̄ tñ ibidē, q factus eſt ſup eū ſpiritus Dñi, quia fides & deuotio ipſius, ex qua motus eſt ad vouendū fuit a Spiritu ſancto, pp qd ponit̄ in Catalogo Sanctorū, & pp victoriā quā obtinuit, qa ꝓbabile eſt eū pœnituiſſe de facto iniquo, qd tñ aliquod bonū figurabat. Item nota, q maceratio corporis, puta per vigilias & ieiunia non eſt Deo accepta, niſi inquātū eſt opus virtutis. Quod quidē eſt, inquātū tñ debita diſcretione fit.ſ. vt cōcupiſcētia refrenet̄, & natura nō nimis grauet̄, & ſub tali tenore pñt hmōi ſub voto cadere. Propter qd Apoſt. Ro. 12. poſtq̄ dixerat: Exhibeatis corpora vr̄a hoſtiā viuentem, ſanctā, Deo placentē, addidit. Rōnabile ſit obſequiū veſtrum. Sed qa in his, q̄ ad ſeipſum pertinent, de facili fallit̄ hō in iudicādo, talia vota cōgruētius ſc̄m arbitriū ſuperioris ſunt, vel ſeruāda, vel prætermittenda: ita tñ, q ſi ex obſeruatione talis voti magnū & manifeſtum grauamen ſentiret, & non eſſet facultas ad ſuperiorē recurrendi, non debet homo tale votū ſeruare. Vota vero, q̄ ſunt de rebus vanis & inutilibus, ſunt magis deridenda, q̄ ſeruanda. Ad tertiū.ſ. vtrum oē votum obliget ad ſui obſeruationē. Dicendū, q ad fidelitatem hoīs pertinet, vt ſoluat id quod promiſit: vnde ſc̄m Aug. fides dr̄ ex eo, q fiunt dicta. Maximè aūt debet hō fidelitatē Deo, tū rōne dñij, tum ēt rōne beneficij ſuſcepti. Et ideo maximè obligat̄ homo ad hoc, q impleat vota Deo facta: hoc enim pertinet ad fidelitatem quā hō debet Deo. Fractio aūt voti eſt q̄dā infidelitatis ſpecies: vnde Salomon rōnem aſſignās, quare ſint vota reddenda, quia diſplicet Deo infidelis ꝓmiſſio: dicit Eccl. 5. Quæcūq; voueris redde. Diſplicet enim Deo infidelis, & ſtulta ꝓmiſſio. Multoq; melius eſt nō vouere, q̄ poſt votū ꝓmiſſa nō ſoluere. Si tñ illud, qd quis vouerit ex quacunque cauſa reddat̄ impoſſibile, debet homo facere qd in ſe eſt, vt ſaltem habeat promptā voluntatem faciendi qd poteſt. Vnde ille, qui vouit monaſteriū aliqd ingredi, debet dare operā quantū poteſt vt ibi recipiatur: & ſi quidē intentio ſua fuit ſe obligare ad religionis ingreſſum principaliter, & non ex conſequenti, elegit hanc religionē, vel hunc locū quaſi ſibi magis congruentē, tenet̄, ſi non pōt recipi ibi aliā religionē intrare. Si aūt principaliter intēdit ſe obligare ad hāc religionem, vel ad hunc locū pp ſpecialē complacentiā hmōi religionis, vel loci, non tenet̄ aliā religionem intrare, ſi illi eū recipere nolunt. Si vero incidit in impoſſibilitatem implendi votum ex propria culpa, tenet̄ inſuper de propria culpa præterita pœnitentiā agere: ſicut mulier, q̄ vouit virginitatē, ſi poſtea corrumpat̄, nō ſolum debet ſeruare quod vouit.ſ. perpetuā continentiā: ſed ēt de eo, quod amiſit peccando pœnitere. Item nota, q quia oblīo voti ex ꝓpria voluntate, & intentione cauſat̄, ſicut dr̄ Deut. 23. Quod ſemel egreſſum eſt de labiis tuis obſeruabis, & facies ſicut ꝓmiſiſti Dño Deo tuo, & ex propria voluntate, & ore tuo locutus es: & ideo ſi in intentione, & voluntate vouentis eſt obligare ſe ad ſtatim ſoluendum, tenet̄ ſtatim ſoluere; ſi aūt ad certum tp̄s, vel ſub certa conditione, non tenetur ſtatim ſoluere, ſed nec debet tardare, vltra q̄ intendit ſe obligare. Dr̄ enim ibidē: Cum votum voueris Dño Deo tuo nō tardabis reddere: qa requiret ille Dñs Deus tuus, & ſi moratus fueris, reputabit̄ tibi in peccatum. Ad quartum.ſ. de vtilitate vouendi.ſ. vtrum expediat aliquid vouere. Dicendū, q ſicut dictum eſt, votum eſt ꝓmiſſio Deo facta. Alia aūt ratione promittitur aliquid hoī, & alia ratione Deo. Homini quidē ꝓmittimus aliquid pp eius vtilitatem, cui vtile eſt, & q ei aliqd exhibeamus, & q eū de futura exhibitione prius certificemus. Sed ꝓmiſſionem Deo facimus, nō pp eius vtilitatē, ſed pp nr̄am. Vnde Aug. dicit in epiſt. ad Armentariū, & Paulinā: Benignus eſt exactor nō egenus, & q non creſcat ex redditis, ſed in ſe creſcere faciat redditores. Et ſic id qd damus Deo, nō eſt ei vtile, ſed nobis, qa qd ei reddit̄, reddēti addit̄, vt Aug. ibidem dicit: ita ēt ꝓmiſſio, qua Deo aliquid vouemus, non cedit in vtilitatē eius, q a nobis certificari nō indiget, ſed ad vtilitatem noſtrā, inquantū vouendo voluntatem noſtrā immobiliter firmamus ad id qd expedit facere. Et ideo expediens eſt vouere. Nec iſta firmatio voluntatis diminuit libertatem voluntatis humanæ, quia ſicut non poſſe peccare, nō diminuit libertatem, ita ēt neceſſitas firmatæ voluntatis in bonū non diminuit libertatem, vt patet in Deo, & in beatis, & talis eſt neceſſitas voti ſimilitudinem quandam hn̄s cū confirmatione beatorū. Vnde Aug. in eadē epiſt. dicit, q fœlix neceſſitas, q̄ in meliora compellit. Nec ille qui vouet, exponit ſe periculo, ſicut dn̄t aliqui ex malitia ſua retrahentes a voto, & ſicut Aug. vr̄ dicere in epiſt. p̄dicta: quia, inquit, Deo vouiſti, te obſtrinxiſti, aliud tibi facere non licet, non talis eris, ſi non feceris qd vouiſti, qualis manſiſſes, ſi nihil tale vouiſſes, melior & tunc eſſes, non peior, non aūt qd abſit tm̄ miſerior, ſi fidē Deo fregeris, quāto beatior, ſi perſolueris. Sed de periculo diſtinguendū, quia aut periculum naſcit̄ ex ipſo facto, & tunc illud factū nō eſt expediens, puta q aliqs per pontē ruinoſum tranſeat fluuiū. Sed ſi periculū immineat ex hoc, q hō deficiat ab illo facto non deſinit pp hoc eſſe expediēs, ſicut expediēs eſt aſcēdere equū, q̄uis periculū immineat cadēti de equo. Alioqn oporteret ab oībus bonis ceſſare, q̄ per accidens ex aliquo euētu pñt eſſe periculoſa. Vnde & dr̄ Eccl. 11. Quòd qui obſeruat ventū non ſeminat, & q̄ cōſiderat nubes nunq̄ metet. Periculū aūt vouēti non imminet ex ipſo voto: ſed ex culpa hoīs, qui voluntatē mutat trāſgrediēs votum. Vnde Aug. dicit in eadē epiſt. Non te vouiſſe pœniteat, immo gaude iā tibi ſic non licere, qd cum tuo detrimento licuiſſet. Ad quintum.ſ. vtrum votum ſit actus latriæ, vel religionis. Dicēdum, q ſicut ſupra dictum eſt, opus virtutis ad religionem, ſeu latriā pertinet per modum imperij, ſc̄m q ad diuinā reuerentiam ordinatur, quod eſt ꝓprius finis latriæ. Ordinare autem alios actus in ſuum finē, pertinet ad imperātem virtutem, non ad virtutes imperatas: & ideo ipſa ordinatio actuum cuiuslibet virtutis in ſeruitiū Dei eſt ꝓprius actus latriæ. Manifeſtum eſt aūt ex dictis, q votum eſt quædam promiſſio facta Deo, & q promiſſio nihil eſt aliud, quam ordinatio quædam eius, quod promittitur in eum cui promittitur.

Vnde votum eſt ordinatio quædã eorum, q̃ quis vouet in diuinũ cultum, ſeu obſequiũ. Et ſic patet, ꝙ vouere eſt actus latriæ, ſeu religionis. Vnde Iſa. 19. Colent eũ in hoſtiis & muneribus, & vota vouebunt dño, & ſoluent. Sciendum aũt, ꝙ illud, quod cadit ſub voto, qñq; qdẽ eſt actus alterius virtutis, ſicut ieiunare; continentiã ſeruare, qñq; vero eſt actus religionis, ſicut ſacrificiũ offerre, vel orare, vtrorumq; tñ promiſſio Deo facta ad religionẽ pertinet ratione iã dicta. Vnde patet, ꝙ votorũ quoddã pertinet ad religionem ſolius ꝓmiſſionis Deo factæ, q̃ eſt eſſentia voti, qñq; ẽt ratione rei ꝓmiſſæ, q̃ eſt materia voti. Itẽ nota, ꝙ votum propriè loquendo ſoli Deo fit: ſed ꝓmiſſio etiam hoĩ poteſt fieri, & ipſa ꝓmiſſio q̃ fit hoĩ, põt cadere ſub voto, inquantũ eſt quoddã virtuoſum. Et per hunc modũ intelligendũ eſt, ꝙ quis vouet ſancta peregrinationẽ, ieiuniũ, & aliquas particulares orationes, vel p̃latis religioſi profitẽtes vouẽt obedientiã, ipſa ꝓmiſſio facta ſanctis, vel p̃latis cadit ſub voto materialiter. ſ. inquantũ hõ vouet Deo ſe impleturũ, qđ ſanctus, vel p̃latis ꝓmittit. Ad ſextum. ſ. vtrũ ſit magis laudabile, & meritorium facere aliquid cũ voto, q̃ ſine voto. Dicendum, ꝙ triplici ratione facere idẽ opus cũ voto eſt melius & magis meritoriũ, q̃ facere ſine voto. Primo quidẽ quia vouere, ſicut dictum eſt, eſt actus latriæ, q̃ eſt p̃cipua inter virtutes morales: nobilioris aũt virtutis eſt opus melius, & magis meritoriũ: vnde actus inferioris virtutis eſt melior & magis meritorius ex hoc, ꝙ imperatur a ſuperiori virtute, cuius actus fit per imperiũ, ſicut actus fidei, vel ſpei melior eſt, ſi imperet a charitate. Et iõ actus aliarum virtutum moraliũ. puta ieiunare, qđ eſt actus abſtinentiæ; & cõtinere, qđ eſt actus charitatis, ſunt meliora, & magis meritoria, ſi fiãt ex voto, q̃a ſic iã pertinet ad diuinum cultum quaſi quædã Dei ſacrificia. Vnde Auguſt. dicit in lib. de virginitate, ꝙ neq; ipſa virginitas, quia virginitas eſt, ſed quia Deo dicata eſt honorat, quã vouet & ſeruat cõtinentia pietatis. Secundò, quia ille, qui vouet aliquid, & facit, plus ſe Deo ſubiicit, q̃ ille, qui ſolũ facit. Subiicit enim ſe Deo nõ ſolũ quantũ ad actum, ſed ẽt quantũ ad poteſtatẽ, quia de cætero aliud nõ poteſt facere, ſicut plus daret hoĩ, qui daret ei arborẽ cũ fructibus, q̃ qui daret ei fructus tñ, vt dicit Anſel. in lib. de ſimilitudinib. & inde ẽt eſt, ꝙ promittentibus gr̃æ aguntur, vt dictũ eſt. Tertiò, quia per votũ immobiliter volũtas firmatur in bonum: facere autem aliquid ex voluntate firmata in bonũ, pertinet ad perfectionem virtutis, vt patet per Philo. 2. Ethic. Sicut peccare mente obſtinata aggrauat peccatũ: & dr̃ peccatum in Spiritum ſanctũ, vt ſupra dictũ eſt. Ille quidẽ, qui facit aliquid ſine voto, habet immobilem voluntatem reſpectu illius operis ſingularis qđ facit, & cũ facit, nõ manet voluntas eius oĩno confirmata in futurum, ſicut vouentis, qui ſuã voluntatem obligauit ad aliquid faciendum, antequã faceret illud ſingulare opus & fortaſſe ad plures faciẽdum. Hmõi aũt firmatio voluntatis per votum inducit quandã neceſſitatẽ immutabilitatis, vt videlicet voluntas hoĩs immutabiliter permaneat in propoſito & deuotionẽ faciendi in futurũ qđ promiſit, non aũt inducit neceſſitatem coactionis, q̃ inuoluntarium cauſat, & deuotionẽ excludit. Et de tali neceſſitate loquitur Proſper in lib. 2. de vita contemplatiua dicens: Sic abſtinere, & ieiunare debemus, vt non nos neceſſitati ieiunãdi ſubdamus, ne iã non deuoti, ſed inuiti rem voluntariam faciamus. Hæc aũt neceſſitas coactionis triſtitiã cauſat, quã a nobis excludi, & excuti monet Apoſtolus. 2. ad Corin. 9. Et vnuſquiſque prout deſtinauit in corde ſuo nõ ex triſtitia, aut ex neceſſitate: hilarem enim datorem diligit Deus. Neceſſitas aũt voti in his, qui ſunt bene diſpoſiti, inquantũ voluntatẽ confirmat, non cauſat triſtitiã, ſed gaudiũ. Vnde Aug. dicit in epiſt. ad Armẽtariũ, & Paulinã: Nõ te vouiſſe pœniteat, immo gaude iã tibi ſic non licere, qđ cũ tuo detrimẽto licuiſſet. Si tñ ipſum opus ſm̃ ſe cõſideratũ triſtè & inuoluntarium redderet poſt votũ, dum tñ remaneat voluntas votũ implendi, adhuc magis eſt meritorium, q̃ ſi fieret ſine voto, quia impletio voti eſt actus religionis, quæ eſt potior virtus, q̃ abſtinẽtia, cuius actus eſt ieiunare. Ad ſeptimũ. ſ. de ſolẽnitate voti. Dicendũ, ꝙ vnicuiq; rei ſolẽnitas adhibetur ſm̃ illius rei conditionẽ, ſicut alia eſt ſolẽnitas nouæ militiæ. ſ. in quodã apparatu equorũ & armorum, & concurſu militũ, & alia ſolemnitas nuptiarũ, q̃ conſiſtit in apparatu ſponſi & ſpõſæ, & cõuentu propinquorũ. Votum aũt eſt ꝓmiſſio Deo facta: vnde ſolẽnitas voti attẽditur ſm̃ aliquid ſpiritualè, quod ad Deũ pertineat. i. ſm̃ aliquã ſpiritualẽ benedictionẽ, vel per conſecrationẽ, q̃ ex inſtitutione Apoſtolorũ adhibetur in ꝓfeſſione certæ regulæ ſecundo gradu poſt ſacri ordinis ſuſceptionem, vt Dion. dicit in 2. cap. Eccleſiaſt. Hierarch. Et huius eſt ratio, quia ſolẽnitates nõ conſueuerunt adhiberi, niſi qñ aliquis totaliter mãcipatur alicuius rei. Nõ enim ſolẽnitas nuptialis adhibetur, niſi in celebratione matrimonij, qñ vterq; cõiugũ ſui corporis poteſtatẽ alteri tradit. Et ſic ẽt voti ſolẽnitas adhibetur, qñ aliquis per ſuſceptionẽ ſacri ordinis diuino myſterio applicatur, & in ꝓfeſſione certæ regulæ, qñ per renunciationẽ ſęculi, & propriæ voluntatis aliquis ſtatũ perfectionis aſſumit. Hmõi aũt ſolẽnitas pertinet non ſolũ ad hoĩes, ſed ẽt ad Deũ, inquantũ habet aliquã ſpiritualem benedictionem, ſeu conſecrationẽ, cuius Deus eſt actor, & ſi homo ſit miniſter, ſm̃ illud Num. 6. Inuocabunt nomen meũ ſuper filios Iſrael, & ego benedicã eis. Et ideo votũ ſolẽne habet fortiorem obligationem apud Deum, q̃ votũ ſimplex: & grauius peccat, qui illud tranſgreditur. Quòd aũt dr̃, ꝙ votum ſimplex nõ minus obligat apud Deum, q̃ ſolẽne, intelligẽdum eſt quãtũ ad hoc, ꝙ vtriuſq; trãſgreſſor peccat mortaliter. Nota ẽt, ꝙ aliqua vota particularia ex hoc, ꝙ fiũt in publico, pñt hr̃e quandã ſolẽnitatem humanã, non aũt ſolemnitatem ſpiritualẽ & diuinã, ſicut hñt vota p̃miſſa, ẽt ſi coram paucis fiant. Vnde aliud eſt votum eſſe publicũ, & aliud eſt eſſe ſolẽne. Ad octauũ. ſ. vtrum illi, q̃ ſunt alterius poteſtati ſubditi vouere poſſint. Dicendum, ꝙ ſicut dictũ eſt, votum eſt ꝓmiſſio quædã Deo facta. Nullus aũt poteſt per promiſſionẽ ſe firmiter obligare ad illud, qđ eſt in poteſtate alterius, ſed ſolũ ad illud, qđ eſt oĩno in ſua poteſtate. Quicunq; aũt eſt ſubiectus alicui, quantũ ad illud, in quo eſt ſubiectus, non eſt ſuæ poteſtatis facere, qđ vult: ſed dependet ex voluntate alterius, & ideo non poteſt per votũ obligare ſe firmiter in his, in quibus alteri ſubiicitur ſine cõſenſu ſui ſuperioris. Eſt enim contra rationem virtutis vt id quod eſt alterius homo offerat Deo, vt ſupra dictum eſt. Et ideo non põt ſaluari oĩno ratio voti, cũ quis in poteſtate conſtitutus vouet id qđ eſt in poteſtate alterius, niſi ſub conditione, ſi ille, ad cuius poteſtatem pertinet, nõ contradicat. Nota tñ, ꝙ filiusfamilias, ex quo peruenit ad annos diſcretionis, vel pubertatis, ſi ſit liberæ cõditionis, eſt ſuæ poteſtatis quantum ad ea, q̃ pertinent ad ſuã perſonam, puta ꝙ obliget ſe religioni per votũ, vel ꝙ matrimoniũ contrahat, nõ aũt eſt ſuæ poteſtatis quantũ ad diſpenſationem domeſticã: vnde circa hoc non põt aliquid vouere, qđ ſit ratum ſine conſenſu patris. Seruus aũt, quia eſt in poteſtate Dñi ẽt quantum ad perſonales operationes non poteſt ſe voto obligare ad religionem, per quã ab obſequio, vel officio dñi ſui abſtraheretur. Nota ẽt, ꝙ religioſus ſubditus eſt p̃lato quantum ad ſuas operationes ſm̃ profeſſionem regulæ. Et ideo ſi aliquis ad horã aliquid facere poſſit, qñ ad alia non occupatur a p̃lato, tñ q̃a nullum tp̃s eſt exceptũ, in quo p̃latus nõ poſſit eum circa aliqđ occupare, nullũ votum religioſi eſt firmũ, niſi ſit de conſenſu p̃lati, ſicut nec votũ puellę exiſtẽtis in domo, niſi ſit de cõſenſu patris, nec vxoris, niſi ſit de cõſenſu viri. Sicut expreſsè dr̃ Num. 30. Itẽ nota, ꝙ licet votũ eorũ, qui ſunt alterius poteſtati ſubiecti nõ ſit firmũ ſine cõſenſu eorũ, q̃bus ſubiiciuntur, nõ tñ peccãt vouẽdo, quia in eorum voto intelligitur debita conditio. ſ. ſi ſuis ſuperioribus placuerit, vel non renitantur. Ad nonũ. ſ. vtrum pueri poſſint ſe obligare per votũ ad religionis ingreſſum. Dicendũ, ꝙ ſicut ex dictis patet, duplex eſt votum. ſ. ſimplex & ſolẽne. Et q̃a ſolẽnitas voti in quadã ſpirituali benedictione, & conſecratione conſiſtit, vt dictum eſt, q̃ fit per miniſterium eccleſiæ, ideo ſolẽnizatio voti ſub diſpenſatione eccleſiæ cadit. Votũ aũt ſimplex efficaciã habet ex deliberatione animi, qua quis ſe obligare intẽdit. Quòd aũt talis obl̃o robur nõ habeat, poteſt dupliciter cõtingere; vno quidem modo ꝓp defectum rationis, ſicut patet in furioſis, & amentibus, qui ſe voto non pñt obligare ad aliqđ, dũ ſunt in furia, vel amẽtia; alio modo, quia ille, qui vouet, eſt alterius poteſtati ſubiectus, vt ſupra dictũ eſt. Et iſta duo cõcurrunt in pueris ante annos pubertatis, q̃a ẽt patiuntur rationis defectum, vt in pluribus, & ſunt naturaliter ſub cura parentum, vel tutorũ, qui ſunt eis loco parentũ. Et iõ eorũ vota ex duplici cauſa robur non hñt. Contingit tñ ꝓp naturæ diſpõnem, q̃ legibus humanis non ſubdit in aliquibus, licet paucis acceleratur rationis vſum, qui ob hoc dñr doli capaces. Nec tñ ꝓp hoc in aliquo eximuntur a cura parentum, q̃ ſubiacet legi humanæ reſpicienti ad id, qđ frequentius accidit. Eſt ergo dicendũ, ꝙ ſi puer, vel puella ante pubertatis annos nõdum hẽat vſum rõnis, nullo modo ſe põt ad aliqđ voto obligare. Si verò ante annos pubertatis attigerit vſum rõnis, põt quidẽ quãtum in ipſo eſt ſe obligare: ſed votum eius poteſt irritari ꝑ parentes, quorum curæ remanet adhuc ſubiectus. Quãtũcunq; tñ ſit doli capax ante annum pubertatis non põt obligari voto ſolẽni religionis ꝓp eccleſiæ ſtatutum, qđ reſpicit id, qđ in pluribus accidit. Poſt annos autem pubertatis pñt iã ſe voto religionis obligare, vel ſimplici, vel ſolemni abſque voluntate parentum. Ad decimum. ſ. vtrum in voto diſpenſari poſſit. Dicendum, quòd diſpenſatio voti intelligẽda eſt ad modum diſpenſationis, quæ fit in obſeruantiis alicuius legis: quia, vt ſupra dictum eſt, lex ponitur in reſpiciẽdo ad id, quod in pluribus videtur bonum,

ſed quia contingit hoc in aliquo caſu non eſſe bonũ, oportuit per aliquem determinari in illo particulari caſu legem nõ eſſe ſeruandã, & hoc propriè eſt diſpenſare in lege. Nã diſpenſatio, vt vr̃, importat commenſuratã quandã diſtributionem, vel applicationem alicuius cõis ad ea, q̃ ſub ipſo cõtinent̃, per quem modum dr̃ aliquis diſpenſare cibum familiæ. Silr̃ autem ille, qui vouet quodãmodo ſibi ſtatuit legem, obligãs ſe ad aliquid, quod eſt ſm̃ ſe, & in pluribus bonũ. Poteſt autem contingere, ꝙ in aliquo caſu ſit, vel ſimpliciter malum, vel inutile, vel maioris boni impeditiuum, qđ eſt contra rationem eius, qđ cadit ſub voto, vt ex ſupra dictis patet. Et ideo neceſſe eſt, ꝙ determinet̃ in tali caſu votum non eſſe ſeruandum, & ſi quidẽ abſolutẽ determinet̃ aliqđ votum non eſſe ſeruandum, dr̃ eſſe diſpenſatio voti: ſi autem per hoc, qđ ſeruandum erat, aliquid aliud imponat̃, dr̃ commutatio voti. Vnde minus eſt votum commutare, q̃ in voto diſpenſare, vtrunq; tñ in poteſtate eccleſiæ conſiſtit. De commutatione tñ in voto facienda vr̃ eſſe contrariũ, qđ hr̃ Leuit. 27. Animal quod immolari poteſt Dño, ſi quis vouerit ſanctum erit, nec mutare poterit, nec melius malo, nec peius bono: ſed dic, ꝙ animal, quod immolari poterat ex hoc ipſo, ꝙ vouebatur ſanctum, reputabatur quaſi diuino cultui mancipatum. Et hæc erat ratio, quare nõ poterat commutari, ſicut nec modò poſſet aliquis rem quã vouit iam conſecratam, puta calicem, vel domum cõmutare in melius, vel in peius. Animal autem, qđ non poterat ſanctificari, & qđ nõ erat immolatiuum redimi poterat & debebat. Sicut ibidem lex dicit. Et ita ẽt nunc commutari pñt vota, ſi conſecratio non interueniat. Silr̃ de diſpenſatione nota, ꝙ in his, quæ ſunt de lege naturæ, & in præceptis diuinis non poteſt per hoĩem diſpenſari, ẽt in præceptis primæ tabulæ, quæ directè ordinatur ad dilectionem Dei, qui eſt vltimus finis omnium præceptorum. Sed ſicut ex iure naturali, & præcepto diuino tenet̃ homo implere votum, ita etiam tenetur ex eiſdẽ obedire ſuperiorum legi, vel mãdato, & tñ cũ diſpenſat̃ in aliqua lege humana, nõ fit, vt legi humanæ nõ obediat̃, qđ eſt contra legem naturæ, & mãdatum diuinum. Sed fit vt hoc quod erat lex, nõ ſit lex in hoc caſu, & ita ẽt auctoritate ſuperioris diſpenſantis fit vt hoc qđ continebat̃, ſub voto non contineat̃, inquantum determinatur in hoc caſu hoc non eſſe congruã materiam voti. Et ideo cum prælatus eccleſiæ diſpenſat in voto, nõ diſpenſat in præcepto iuris naturalis, vel diuini: ſed determinat id, quod cadebat ſub obligatione deliberationis humanæ, q̃ non potuit oĩa circũſpicere. Ad vndecimũ. ſ. vtrum in voto ſolemni poſſit fieri diſpenſatio. Dicendum, qđ in ſolẽni voto continentiæ pñt tria conſiderari. Primo quidem materia voti. ſ. ipſa continentia. Secundo perpetuitas voti. ſ. cum aliquis voto ſe aſtringit ad perpetuam obſeruantiam continẽtiæ, Tertio ipſa ſolemnitas voti. Dñt ergo quidã, ꝙ votum ſolemne eſt indiſpenſabile ratione ipſius continẽtiæ, quæ non recipit condignã recompẽſationem, vt patet extra de ſtatu monachorum in fine illius decretalis. Cum ad monaſterium. vbi dr̃: Abdicatio proprietatis, ſicut ẽt cuſtodia caſtitatis adeo eſt annexa regulæ monachali, vt contra eam nec ſummus Pontifex poſſit indulgere. Cuius rationem quidã aſſignant, ꝙ per continentiã homo triumphat de domeſtico inimico, vel quia per continentiã homo perfectè conformat̃ Chriſto ſm̃ puritatem animæ & corporis: ſed hoc modo non vr̃ efficaciter dici, quia bona animæ vtpote contemplatio, & oratio ſunt multo meliora bonis corporis, & magis nos Deo conformant, & tñ poteſt diſpenſari in voto orationis, & contemplationis. Vnde non vr̃ eſſe ratio, quare non poſſit diſpenſari in voto continentiæ, ſi reſpiciatur abſolutè ad ipſam continentiæ dignitatem, præſertim cũ Apoſtolus. 1. ad Cor. 7. ad continentiã inducat pp̃ contemplationem dicens, ꝙ mulier innupta cogitat, q̃ Dei ſunt: finia autem potior eſt his, q̃ ſunt ad finem. Et ideo alij rationem huius aſſignant ex perpetuitate, & vtilitate huius voti. Dñt enim, ꝙ votum continẽtiæ non poteſt ꝑtermitti niſi per id, qđ eſt oĩno cõtrarium, qđ nunquã licet in aliquo voto. Sed hoc eſt manifeſtè falſum, quia ſicut voti carnalis copula eſt cõtinẽtiæ contrariũ, ita comedere carnes, vel bibere vinum eſt contrarium abſtinentiæ a talibus, & tñ in hmõi votis poteſt diſpenſari. Et ideo aliis vr̃, ꝙ ẽt in voto ſolemni continentiæ poſſit diſpenſari pp̃ aliquã cõem vtilitatem, ſeu neceſſitatem, vt patet de pacificatione terrarum ex aliquo matrimonio contrahẽdo, puta ſi qñ per contractum matrimonij aliquarũ perſonarum, q̃ continẽtiã vouerunt, poſſet pax patriæ ꝓcurari. Sed quia decretalis inducta expreſsè dicit, ꝙ nec ſummus Pontifex poteſt cõtra cuſtodiã caſtitatis monacho licentiã daret: ideo aliter vr̃ dicẽdum, ꝙ ſicut ſupra dictum eſt: & hr̃ Leu. vlt. illud, quod ſemel ſanctificatum eſt Dño, non poteſt in alios vſus commutari. Non autẽ poteſt facere aliquis eccleſiæ prlatus, vt id qđ eſt ſanctificatũ, ſanctificationẽ amittat, & in rebus inanimatis, puta ꝙ calix cõſecratus deſinat eſſe cõſecratus, ſi maneat integer. Vnde multo minus hoc põt facere aliquis prlatus, vt homo Deo cõſecratus, quãdiu viuit, conſecratus eſſe deſiſtat. Solẽnitas autem voti conſiſtit in quadã conſecratione, ſeu benedictione vouentis, vt dictũ eſt; & ideo nõ põt fieri per aliquem prlatum eccleſiæ, ꝙ ille, qui votum ſolẽne emiſit, deſiſtat ab eo, ad qđ eſt conſecratus, puta quòd ille, qui eſt ſacerdos, nõ ſit ſacerdos, licet poſſet prlatus ob aliquã cauſam executionem ordinis inhibere. Et ſimili ratione Papa nõ poteſt facere, ꝙ ille, qui eſt profeſſus religionem, non ſit religioſus, licèt quidã Iuriſtæ ignoranter contrarium dicãt. Eſt aũt conſiderandum, vtrũ continẽtia ſit eſſentialiter annexa ei, ad qđ votum ſolẽnizat̃, quia ſi nõ eſt ei eſſentialiter annexa, poteſt manere ſolẽnitas conſecrationis ſine debito continentiæ, qđ non põt contingere, ſi ſit eſſentialiter annexũ ei, ad qđ votum ſolemnizat̃. Non eſt aũt eſſentialiter annexũ debitum continẽtię ordini ſacro, ſed ex ſtatuto eccleſiæ. Vnde vr̃, ꝙ per eccleſiã poſſit diſpẽſari in voto continentiæ ſolemnizato per ſuſceptionẽ ſacri ordinis. Eſt aũt debitũ continentiæ eſſentiale ſtatui religionis per quem homo abrenunciat ſęculo totaliter Dei ſeruitio mãcipatus, quod non poteſt ſimul ſtare cum matrimonio, in quo incũbit neceſſitas procurãdæ vxoris, & prolis, & familiæ, & rerum, quæ ad hoc requirunt̃: vnde Apoſt. dicit. 1. ad Cor. 7. Ille qui eſt quidẽ cum vxore, ſolicitus eſt, q̃ ſunt mũdi, quõ placeat vxori, & diuiſus eſt: vnde nomẽ monachi ab vnitate ſumit̃ per oppoſitum ad diuiſionẽ. Et ideo in profeſſione ſolemnizata per votum religionis non poteſt per eccleſiã diſpenſari. Et rationem aſſignat decretalis, quia caſtitas eſt annexa regulæ monachali, extra de ſtatu monachorũ in fine illius decretalis, Cum ad monaſterium. dr̃. Abdicatio ꝓprietatis, ſicut ẽt caſtitatis a Deo eſt annexa regulæ monachali, vt contra eã, nec ſummus poſſit põtifex indulgere: ergo nec pp̃ pacem inter aliquos reformandã, nec pp̃ bonum quodcunque multitudinis, vel regni diſpenſari poteſt cum aliquibus, qui continentiã vouerunt, ꝙ contrahere poſſint, vel contra votum ſuum facere quoquo modo. Humanarum enim rerum periculis obuiandum eſt per res humanas, nõ autem per hoc, quòd res diuinæ conuertant̃ in vſum humanum. Profeſſi autem religionem mortui ſunt mundo, & viuunt Deo, vnde non ſunt reuocandi ad vitã humanã occaſione cuiuſcunque euentus. Sed ſicut in voto tp̃alis abſtinẽtiæ, vel oblationis, vel ſacrificij Deo offerendi per actum latriæ, quæ virtus nobilior eſt, q̃ caſtitas, diſpenſari põt: ſic ẽt in voto continẽtiæ tp̃alis. Sed quod in voto continẽtiæ per profeſſionẽ ſolẽnizato nõ poſſit diſpenſari, hoc non eſt, inquãtum eſt actus caſtitatis, ſed inquantum incipit ad latriã pertinere per profeſſionem religionis. Itẽ in voto abſtinentiæ diſpenſari poteſt, quia cibus directè ordinat̃ ad conſeruationẽ perſonæ: & ideo abſtinentia cibi directè poteſt vergere in periculum perſonæ. Vnde ex hac ratione recipit votum abſtinentiæ diſpenſationẽ. Sed coitus nõ ordinat̃ propriè ad conſeruationem perſonæ, ſed ad conſeruationẽ ſpeciei: vnde directè abſtinentia coitus per continentiam non vergit in periculũ perſonæ: ſed ſi per accidens ex ea aliqđ periculũ perſonale accidit, poteſt aliter ſubueniri. ſ. per abſtinentiã, vel per alia corporalia remedia. Itẽ religioſus, qui ad ẽpatũ aſſumit̃, ſicut non abſoluitur a voto continentiæ, ita nec a voto paupertatis, quia nihil debet hr̃e tãquã propriũ, ſed ſicut diſpẽſator communium bonorum eccleſiæ. Silr̃ etiam non abſoluit̃ a voto obediẽtiæ, ſed per accidẽs, obedire non tenet̃, ſi ſuperiorẽ non habeat, ſicut & Abbas monaſterij, q̃ tñ non eſt a voto obediẽtiæ abſolutus. Nec obſtat, qđ dr̃ Eccl. 26. Oĩs ponderatio nõ eſt digna aĩæ continentis, qa auctoritas illa intelligenda eſt q̃ſtum ad hoc, ꝙ nec fęcunditas carnis, nec aliqđ corporale bonũ eſt comparãdũ continẽtiæ, q̃ inter bona aĩæ computat̃, vt Aug. dicit in lib. de ſancta virginitate. Vnde ſignãter dr̃ aĩæ continentis, non carnis continentis. Ad duodecimum. ſ. vtrum ad commutationem, vel diſpenſationem voti requirat̃ ſuperioris auctoritas. Dicendum, quòd ſicut ſupra dictũ eſt, votum eſt ꝓmiſſio Deo facta de aliquo, qđ ſit Deo acceptũ. Quid ſit aũt in aliqua promiſſione acceptum ei, cui permittit̃, ex eius dependet arbitrio. Prælatus aũt in eccleſia gerit vicem Dei; & ideo in cõmutatione, vel diſpenſatione votorum requirit̃ pręlati auctoritas, qui in perſona Dei determinat quid ſit Deo acceptum, ſm̃ illud. 2. ad Cor. 2. Nam & ego pp̃ vos donaui in perſona Chriſti. Et ſignanter dicit, pp̃ vos, quia omnis diſpenſatio petita a prælato debet fieri ob honorem Chriſti, in cuius perſona diſpẽſat, vel ad vtilitatem eccleſiæ, quæ eſt eius corpus. Dixerunt autem aliqui, quòd prælati poſſunt in votis pro libito diſpenſare, quia in quolibet voto includit̃ conditionaliter voluntas prælati ſuperioris, vt ſupra dictum eſt, qđ in votis ſubditorum, puta ſerui, vel filij intelligitur conditio, ſi placuerit domino, vel patri, vel ſi

vel ſi non renitatur: & ſic ſubditus abſque oĩ remorſu conſciẽtiæ poſſet votum prætermittere quñcunque ſibi a p̃lato diceret. Sed p̃dicta poſitio falſo innitit̃, quia dũ poteſtas p̃lati ſuperioris, qui nõ eſt Dñs, ſed diſpenſator ſit in ædificationẽ data, & nõ in deſtructionẽ, vt patet 2. ad Cor. 10. Sicut p̃latus non poteſt imperare ea, q̃ ẽm ſe Deo diſplicent. ſ. peccata, ita nõ põt prohibere ea, q̃ ẽm ſe Deo placent. ſ. virtutis opera. Et ideo abſolutè põt homo ea vouere. Ad p̃latum tñ ſpectat diiudicare quid ſit magis virtuoſum, & Deo magis acceptũ. Et ideo in manifeſtis diſpenſatio p̃lati nõ excuſat a culpa, puta ſi p̃latus diſpẽſaret cũ aliquo ſuper voto de ingreſſu religionis nulla apparenti cauſa obſtante. Si aũt cauſa apparens, per quã ſaltem in dubiũ verteret̃, poſſet ſtare iudicio p̃lati diſpenſantis, vel commutantis, nõ tñ iudicio proprio, quia ipſe nõ gerit vicẽ Dei, niſi fortè in caſu in quo id qđ vouit eſſe manifeſtè illicitum, & nõ poſſet opportunè ad ſuperiorẽ recurrere. Itẽ quia ſummus Põtifex gerit plenariè vicẽ Chriſti in tota eccleſia, ipſe habet plenitudinẽ poteſtatis diſpenſandi in oĩbus diſpenſabilibus votis. Aliis autẽ inferioribus p̃latis cõmittit̃ diſpẽſatio in votis, q̃ cõiter ſiunt, & indigent frequenti diſpẽſatione, vt habeant de facili hoĩes ad quẽ recurrant, ſicut ſunt vota peregrinationũ, & ieiuniorũ, & aliorũ huiuſmodi. Vota vero maiora, puta cõtinentiæ, & peregrinationis terræ ſanctæ reſeruant̃ ſummo Pontifici. Itẽ nota, q̃ per religionis ingreſſum abſoluit̃ homo ab oĩbus votis particularibus, q̃a oĩa alia vota ſunt quorundã particulariũ operũ, ſed p religionẽ hõ totã vitã ſuã Dei obſequio deputat, particulare aũt in vñi includit̃. Et ideo decretalis dicit, q̃ reus fracti voti nõ hẽ, qui tpale obſequiũ in perpetuã religionis obſeruãtiam cõmutat, nec tñ religionem ingrediens tenet̃ implere vota, vel ieiuniorũ, vel orationũ, vel aliorum hmõi, q̃ exiſtens in ſæculo fecit, quia religionem ingrediens morit̃ priori vitæ, & etiã ſingulares obſeruantiæ religioni non competunt, & religionis onus onerat ſatis hominem, & alia ſuperaddere non oporteat.

De iuramento. *Diſt. LXVIII.*

DEinde conſideãdum eſt de actibus exterioribus latriæ, q̃bus aliq̃d diuinũ aſſumit̃ ab hoĩb. qđ eſt, vel aliqđ ſacr̃m, vel ipſum nomẽ diuinũ. Sed de ſacri aſſumptione nõ eſt hic intẽtio nr̃a tractare. De aſſumptione aũt diuini noĩs nunc agendũ eſt. Aſſumit̃ aũt diuinum nomẽ ab hoĩe tripliciter; vno modo per modũ iur̃i ad ꝓpria verba cõfirmanda; alio modo p modũ adiurationis ad alios inducendũ. Tertio modo per modũ inuocationis ad orandũ, vel laudandũ. Primo ergo de iur̃o agendũ eſt. Circa qđ q̃runt̃ decẽ. Primò quid ſit iur̃m. Secũdò, vtrum ſit licitũ. Tertiò qui ſint comites iur̃i. Quartò, cuius virtutis ſit actus. Quintò, vtrum ſit appetendũ & frequentandum tanquã vtile & bonũ. Sextò, vtrũ liceat iurare per creaturã. Septimò, vtrum iur̃m ſit obligatorium. Octauò, q̃ ſit maior obl̃o vtrum iur̃i, vel voti. Nonò, vtrũ in iur̃o poſſit diſpenſari. Decimò, quibus & qñ liceat iurare. Ad primum. ſ. quid ſit iur̃m. Dicendũ, q̃ iurare eſt teſtẽ Deum inuocare: vnde Aug. in quodã ſermone de periurio dicit. Quid eſt, per Deũ, niſi teſtis eſt Deus: ſicut enim dicit Apoſt. Heb. 6. Iur̃m ad confirmationẽ ordinat̃. Cõfirmatio aũt in ſcibilibus p rationẽ ſit, q̃ ꝓcedit ex aliquibus naturaliter notis, q̃ ſunt infallibiliter vera. Sed particularia facta contingentia hoĩum nõ pñt per rationẽ confirmari: & ideo ea, q̃ de his dñr, ſolent cõfirmari per teſtes. Sed humanum teſtimoniũ non eſt ſufficiens ad hmõi confirmandum pp duo. Primo quidẽ pp defectum veritatis humanæ, quia plurimi in mẽdaciũ labunt̃, ẽm illud Pſal. Os eorũ locutũ eſt mendaciũ. Secundo pp defectũ cognitionis, quia hoĩes non pñt cognoſcere neq; futura, neq; cordiũ occulta, vel ẽt abſentia, de quib⁹ hoĩes tñ loquuntur, & expedit rebus humanis, vt certitudo aliqua de his habeat̃. Et ideo neceſſariũ fuit recurrere ad diuinũ teſtimoniũ, quia Deus neq; mentiri poteſt, nec eũ aliquid latet falſum. Aſſumere aũt Deum in teſtẽ dr̃ iurare, quia quaſi ꝓ iure introductũ eſt, vt qđ ſub inuocatione diuini teſtimonij dr̃, pro vero habeat̃. Diuinum aũt teſtimonium qñq; inducit̃ ad aſſerẽdum pñtia, vel p̃terita, & hoc dr̃ iur̃m aſſertorium. Qñq; aũt inducit̃ diuinũ iur̃m ad cõfirmãdum aliquid futurum, & hoc dr̃ iur̃m ꝓmiſſorium. Ad ea vero, q̃ ſunt neceſſaria, & per rationẽ inueſtigãda, non inducit̃ iur̃m. Deriſibilis. n. videret̃ ſi quis in diſputatione ſcĩtiæ vellet ꝓpoſitum per iur̃m ꝓbare. Et no q̃ aliud eſt vti diuino teſtimonio iã dicto, qđ ſit cũ aliquis auctoritatem alicuius ſacræ ſcripturæ inducit, & aliud eſt teſtimoniũ Dei implorare vt exhibendum, qđ ſit in iur̃o. Itẽ nota, q̃ alicuius teſtimoniũ inuocat̃ ad hoc q̃ teſtis inuocatus veritatem manifeſtet circa ea q̃ dñi. Deus aũt manifeſtat an verũ ſit, qđ dr̃ dupliciter; vno modo ſimpliciter, reuelando veritatem, vel per internã inſpirationem, vel ẽt perfectã denudationem, dum ſ. producit in publicum ea, q̃ erant occulta; alio modo per pœnam mentiẽtis, & tunc ſimul eſt & iudex & teſtis, dũ puniẽdo mendacẽ manifeſtat mẽdacium, & ideo duplex eſt modus iurandi; vnus quidẽ per ſimplicem Dei conteſtationem, ſicut cum quis dicit. Eſt mihi Deus teſtis, vel Corã Deo loquor, vel Per Deum, qđ idẽ eſt, vt dicit Aug. Alius modus iurandi eſt per execrationem, dum ſ. aliquis ſe, vel aliquid ad ſe pertinens ad pœnã obligat, niſi ſit verum quod dr̃. Ad ſcđm. ſ. vtrum licitũ ſit iurare. Dicendum, q̃ iur̃m in aliquibus caſibus eſt licitum, ſicut infra declarabit̃. Et Deut. 6. Dñm Deum tuum timebis, & per nomen eius iurabis. Sed nihil prohibet aliquid ẽm ſe bonum eſſe, qđ tñ cedit in malum eius, qui non vtit̃ eo cõuenienter, ſicut ſumere eucharistiã eſt bonum, & tñ qui indignè ſumit, iudicium ſibi manducat & bibit, vt dr̃ 1. ad Cor. 15. Sic igit̃ in propoſito dicendũ eſt, quòd iur̃m ẽm ſe eſt licitũ, & honeſtũ. Qđ patet ex origine, & ex fine. Ex origine quidem, quia iur̃m eſt introductum ex fide, q̃ hoĩes credunt Deum hr̃e infallibilem veritatem, & vlẽm omnium cognitionem, & ꝓuiſionem. Ex fine quidem, quia iur̃m eſt introductum ex fide ad iuſtificandum hoĩes, & ad finiendum cõtrouerſias, vt dr̃ ad Heb. 6. Sed iur̃m cedit in malum alicui ex eo, q̃ malè vtat̃ eo & ſine neceſſitate, & cautela debita. Vr̃ enim paruã reuerentiam hr̃e ad Deum, qui eum ex leui cauſa teſtem inducit, qđ non p̃ſumeret ẽt de aliquo viro honeſto. Imminet ẽt periculum periurij, quia de facili homo in verbo delinquit, ẽm illud Iac. 3. Si quis in verbis non offendit, hic perfectus eſt vir: vnde & Eccleſ. 23. dr̃: Iurationi non aſſueſcat os tuũ, multi enim caſus in illa. Quòd autem Dñs iur̃um vlr̃ prohibere vr̃, Matth. 5. Ego autem dico vobis non iurare oĩno. Et Iac. 5. dr̃, Ante omnia autem fratres mei nolite iurare. Rñdent quidam, q̃ Hierony. ſuper Matth. dicit. Conſidera quod Saluator dicit: Non iurare omnino, nun prohibuerit per Deum iurare, ſed per cœlum & terrã. Hanc enim per elementa iurandi peſſimã conſuetudinem hr̃e Iudæi noſcunt̃: ſed iſta ratio non ſufficit, quia Iacobus addit, neque per aliud quodcunq; iur̃m. Et ideo dicendum eſt, q̃ ſicut Aug. dicit in lib. contra mẽdaciũ, q̃ Apoſtolus in epiſtolis ſuis iurans, oſtendit quõ accipiẽdum eſſet, quod dictum eſt: Dico vobis non iurare oĩno, ne ſ. iurando ad facilitatem iurandi veniat̃, ex facilitate iurandi ad conſuetudinem, & a cõſuetudine in periurium decidat̃. Et ideo nõ inuenit̃ iuraſſe niſi ſcribens, vbi conſideratio cautior non habet linguam præcipientem. Item nota, q̃ Dñs neceſſitatem iurandi non dixit ſimpliciter eſſe malã, ſed ex malo eſſe. Matt. 5. Sit autem ſermo vr̃: Eſt eſt: Non non. Quòd autem his abundantius eſt, a malo eſt. Quod exponens Aug. dicit in lib. de Sermone Dñi in mõte. Si iurare cogeris: ſcias de neceſſitate venire infirmitatis eorum, in quibus aliquid ſuades, quæ vtique infirmitas malum eſt. Itaque non dixit, q̃ amplius eſt, malum eſt, tu enim nõ malũm faceris, qui bene vteris iuratione, vt alteri perſuadeas, qđ vtiliter perſuades; ſed a malo eſt illius, cuius infirmitate iurare cogeris. Ad tertium. ſ. qui & quot debeant eſſe comites iur̃i. Dicendum, q̃ ſicut dictum eſt, iur̃m non eſt bonum niſi ei qui bene vtitur iur̃o. Ad bonum autem vſum iur̃i duo requiruntur. Primo quidem, q̃ aliquis non leuiter, ſed ex neceſſaria cauſa, & diſcretè iuret. Et quantum ad hoc requiritur iudicium. ſ. diſcretionis ex parte iurantis. Secundo quantum ad id, quod per iur̃m confirmatur, vt ſ. neque ſit falſum, neque ſit aliquid illicitum: & quantum ad hoc requiritur veritas, per quam aliquis iur̃o confirmat, quod verum eſt, & iuſtitia per quã confirmat, quod licitum eſt, iudicio autem caret iur̃m incautum, veritate autem iur̃m mendax. Iuſtitia autem iur̃m iniquum, ſiue illicitum: quia ergo in iur̃o multa ſunt pericula, tum pp Dei magnitudinem, cuius teſtimonium inuocatur, tum etiam pp labilitatem linguæ humanæ, cuius verba iur̃o confirmantur. Et ideo huiuſmodi magis requiruntur ad iur̃m, quàm ad alios humanos actus. Et ſi ibi requirantur alia multa. ſ. de notio & reuerẽtia diuini noĩs: & fides, per quã credimus Deum omnia ſcire & mentiri non poſſe. Hæc tñ omnia comprehenduntur iudicio, quod pertinet ad debitum modum iurandi. Alia vero duo. ſ. iuſtitia, & veritas pertinent ad rem de qua iurat̃, quãuis poſſet dici, q̃ iuſtitia pertinet ad cauſam ꝓ qua iurat̃. Ad quartum. ſ. vtrũ iur̃m ſit actus religionis, vel latriæ. Dicendũ, q̃ ſicut ex dictis patet: ille qui iurat, inuocat diuinum teſtimonium ad confirmãdum ea quæ dicit. Nihil autem confirmat̃ niſi per aliquid, qđ certius eſt & potius. Et ideo in hoc ipſo, q̃ homo per Deũ iurat, ꝓfitet̃ Deum potiorem, vtpote cuius veritas eſt indefectibilis, & cognitio vlr̃is: & ſic aliquo modo Deo reuerentiam exhibet: vnde & Apoſtolus dicit ad Heb. 6. quòd hoĩes per maiores ſe iurant. Et ideo Hieron. dicit ſuper Matth. Qui iurat, aut veneratur, aut diligit eum per quẽ iurat. Philoſophus etiã dicit in 1. Metaph. quòd iur̃m eſt honorabiliſſimum, exhibere aũt reuerẽtiã Deo pertinet ad religionem, ſiue latriã. Vnde manifeſtum eſt, quòd

iuramentum

iuramentum eſt actus religionis ſiue latriæ. Ad quintum. ſ. vtrũ iuramentum ſit appetendũ & frequentãdum tanquam vtile & bonũ. Dicendũ, ꝙ illud quod non quæritur niſi ad ſubueniendũ alicui defectui non numeratur inter ea quæ ſunt per ſe appetẽda ſed inter ea quæ ſunt neceſſaria, ſicut patet de medicina, quę quærit̃ ad ſubueniendũ infirmitati. Iuramẽtũ aũt q̃rit̃ ad ſubueniẽdũ alicui defectui, q. ſ. vn⁹ hõ alteri diſcredit. Et idõ iuramentũ eſt habendũ nõ inter ea q̃ ſunt per ſe appetẽda, ſed inter ea quæ ſunt huic vitæ neceſſaria, quibus indebite vtitur quicunq; eis vtitur vltra terminos neceſſitatis. Vñ Aug. dicit in li. de ſermone dñi in monte. Qui intelligit non in bonis. ſ. per ſe appetendis, ſed in neceſſarijs iurationem habendã, refrenat ſe quantum põt vt non ea vtatur niſi neceſſitas cogat. Vñ Eccl. 23. dĩ, Iurationi nõ aſſueſcat os tuũ. Et infra. Vir multũ iurãs replebit̃ iniquitate. Et dicit in li. cõtra mendaciũ, ꝙ præceptum dñi de prohibitione iuramẽti ad hoc poſitũ eſt vt quantum in te eſt non affectus, non quaſi pro bono cũ aliqua delectatione appetas iuſiurandũ. Sicut. n. medicina eſt vtilis ad ſanandum, & tñ quanto eſt virtuoſior tanto maius inducit nocumentũ ſi nõ debite ſumatur, ita ẽt iuramentũ vtile quidẽ eſt ad confirmationẽ, tñ quãto eſt magis venerandũ, tanto eſt magis periculoſum ſi indebite inducat̃, quia vt dĩ Eccl. 23. Si fruſtrauit. i. deceperit fratrẽ, delictum illius ſupra ipſum erit, & ſi diſſimulauerit, qd̃ fit per ſimulationẽ iurando falſum, delinquit dupliciter, quia. ſ. ſimulata æquitas eſt duplex iniquitas. Et ſi in vanũ iurauerit. i. ſine debita cauſa & neceſſitate, non iuſtificabitur. Ad ſextum. ſ. vtrum liceat iurare per creaturas. Dicendũ, ꝙ ſicut ſupra dictum eſt, duplex eſt iuramentũ. Vnũ quidẽ qd̃ fit per ſimplicem conteſtationẽ, inquantũ. ſ. Dei teſtimoniũ inuocatur, & hoc iuramentũ innititur diuinæ veritati ſicut & fides. Fides aũt per ſe quidẽ & principaliter de Deo eſt, qui eſt ipſa veritas. Secundario aũt eſt de creaturis, in quibus veritas. ſ. Dei relucet, vt ſupra habitũ eſt. Et ſimiliter iuramentũ principaliter refertur ad ipſum Deũ cuius teſtimoniũ inuocatur. Secundario aũt aſſumuntur ad iuramentũ aliquæ creaturæ, ſed non ẽm ſe, ſed inquantũ in eis diuina veritas manifeſtatur. ſicut iuramus per euangeliũ. i. per Deum, cuius veritas in euangelio manifeſtatur, & per ſctõs qui hanc veritatem crediderunt & obſeruauerũt. Alius aũt modus iurandi eſt per execrationẽ, & in hoc iuramento inducitur aliqua creatura, vt in qua diuinũ iudiciũ exerceatur, & ſic ſolet hõ iurare per caput ſuũ, vel p̃ filium ſuũ, aut per aliquã aliã rem quam diligit. Sicut & Apoſtolus iurauit. 2. ad Corin. 1. dicens, Ego teſtem Deũ inuoco in animam meam. Quod aũt Ioſeph per ſalutem Pharaonis iurauit, vtroq; mõ põt intelligi vel per modũ execrationis, quaſi ſalutem Pharaonis obligauerit Deo, vel per modũ conteſtationis, quaſi conteſtando veritatem diuinæ iuſtitiæ. Ad cuius iuramẽti executionẽ principes terræ conſtituuntur. Dñs ergo prohibuit iurare per creaturas, ita ꝙ eis exhibeatur reuerentia diuina. Math. 5. Ego dico vobis nõ iurare oĩno, neq; p̃ cęlũ, neq; p̃ terrã, neq; per Hieroſolymã, neq; p̃ caput tuũ iuraueris. Quod exponens Hiero. dicit. Conſidera ꝙ hoc dicens ſaluator non p̃hibuerit iurare per Deum, ſed per cęlum & terram &c. Et ibidẽ ſubdit Hiero. Quod iudęi p̃ Angelos &c. hmõi iurãtes creaturas venerabantur Dei honore. Et eadẽ rõne punitur ẽm canones clericus per creaturam iurans, quod ad blaſphemiã infidelitatis pertinet. Vñ dĩ 22. q. 1. Clericum per creaturas iurantem acerrime obiurgandũ, & ſi perſtiterit excõicandũ placuit. Et in ſequẽti capitulo dĩ. Si quis per capillũ Dei vel per caput eius iurauerit, vel alio mõ blaſphemia contra Deum vſus fuerit, ſi in eccleſiaſtico eſt ordine deponatur. Ad ſeptimũ. ſ. vtrũ iuramẽtũ hẽat vim obligandi. Dicendũ, ꝙ obligatio refertur ad aliqd̃ quod eſt faciendũ vel dimittendum. Vñ non vĩ reſpicere iuramentum aſſertoriũ, quod eſt de præſenti vel de præterito, neq; iuramentum de his quæ ſunt per alias cauſas fienda, ſicut ſi quis iuramento aſſereret ꝙ cras pluuia eſſet futura, ſed ſolum in his quæ ſunt fienda per illũ qui iurat. Sicut aũt iuramentum aſſertoriũ quod eſt de præterito vel de præſenti dẽt habere veritatem, ita ẽt & iuramentũ de his quæ ſunt fienda a nobis in futurũ, & ideo vtrumq; iuramentum hẽt quandam obligationem, diuerſimode tñ, quia in iuramento quod eſt de præterito vel p̃nti obligatio eſt non reſpectu rei quæ iam fuit vel eſt, ſed reſpectu actus ipſius iurandi, vt. ſ. iuret id quod iam verũ eſt vel fuit. Sed in iuramento quod præſtatur de his quæ ſunt fienda a nobis, obligatio cadit e cõuerſo ſuper rem quam aliquis firmauit iuramento. Tenetur. n. aliquis vt faciat verum eſſe id quod iurauit, alioquin deeſt veritas iuramento. Si aũt eſt talis res q̃ in eius p̃tate non ſit, deeſt iuramento diſcretionis iudicium, niſi forte qd̃ erat poſſibile qñ iurauit, reddatur ei impoſſibile per aliquem euentum, puta cum aliquis iurauit ſe pecuniã ſoluturum quæ ei poſtmodum vi vel furto ſubtrahitur, tunc. n. vĩ excuſatus eſſe a faciendo quod iurauit, licet teneatur facere quod in ſe eſt. Sicut ẽt ſupra circa obligationem voti diximus. Si vero ſit quidem poſſibile fieri, ſed fieri non dẽat, vel quia eſt per ſe malum, vel quia eſt boni impeditiuũ, tunc iuramento deeſt iuſtitia, & ideo iuramentum non eſt ſeruandum in eo caſu quo eſt pctm̃, vel boni impeditiuũ, ẽm. n. vtrũq; horum vergit in deteriorem exitum. Sic ergo dicendum ꝙ quicunq; iurat aliquid ſe facturum, obligatur ad illud faciendum ad hoc, ꝙ veritas impleat̃, ſi tñ alij duo comites adſint. ſ. iudicium & iuſtitia. Põt aũt iuramentum vergere in deteriorem exitum dupliciter. Vno mõ quia ab ipſo principio hẽt peiorem exitum, vel quia eſt ẽm ſe malum, ſicut cum aliquis iurat ſe patraturũ adulterium, vel quia eſt maioris boni impeditiuum, puta cum aliquis iurat ſe non intraturũ religionem, vel ꝙ non fiet clericus, aut ꝙ non accipiet p̃lationem in caſu in quo expedit eũ accipere, vel ſi quid eſt aliud hmõi. Hmõi. n. iuramẽtũ a principio eſt illicitũ, differenter tñ, quia ſi quis iuret ſe facturũ aliquod pctm̃, & peccauit iurando & peccauit iuramentũ ſeruando. Si quis aũt iurat ſe non facturũ aliquod melius bonũ, quod tñ facere non tenetur, peccat quidem iurando inquantum ponit obicem ſpirituiſancto, qui eſt boni propoſiti inſpirator, tñ non peccat iuramentum ſeruãdo, ſed multo melius facit ſi nõ ſeruet. Alio mõ vergit in deteriorem exitũ propter aliquid qd̃ de nouo emerſerat, quod fuit impræmeditatum. Sicut patet in iuramento Herodis qui iurauit puellæ ſaltanti, quod petiſſet ſe daturum. Hoc. n. iuramentum poterat eſſe a principio licitũ intellecta debita conditione. ſ. ſi peteret quod dare deceret, ſed impletio iuramẽti fuit illicita. Vñ Ambr. dicit in primo de offi. Eſt contra officium nonnunquam promiſſum ſoluere ſacramentũ, ſicut Herodes qui necem Ioannis præſtans ne promiſſum negaret. Et nota ꝙ ſi quis inuitus compellitur ad iurandũ duplex eſt obligatio. Vna quidẽ qua obligatur hoĩ cui aliquid promittit, & talis obligatio tollitur per coactionem, quia ille qui vim intulit, hoc meret̃, vt ei promiſſum non ſeruetur. Alia aũt eſt obligatio qua quis Deo obligatur vt impleat quod per nomen eius promiſit. Et talis obligatio non tollitur in foro cõſciẽtiæ, quia magis dẽt damnum tẽpale ſuſtinere q̃ iuramentũ violare. Põt tñ repetere in iudicio quod ſoluit, vel prælato denunciare, nõ obſtante ꝙ contrariũ iurauit, quia tale iuramentũ vergeret in deteriorẽ exitum, eſſet enim contra iuſtitiam publicã. Romani aũt pontifices ab hmõi iuramentis hoĩes abſoluerunt non quaſi decernentes hmõi iuramẽta nõ eſſe obligatoria, ſed quaſi hmõi obligationes ex iuſta cauſa relaxantes. Itẽ nota ꝙ qñ non eſt eadem iurantis intentio & eius cui iuratur, ſi hoc prouenit ex dolo iurantis dẽt iuramentũ ſanum ſeruari ẽm intellectũ eius cui iuramentum præſtatur. Vñ Iſido. dicit, quacunque arte verborũ quis iuret Deus tñ qui conſcientiæ teſtis eſt ita hoc accipit ſicut ille cui iuratur intelligit. Et ꝙ hoc intelligitur de doloſo iuramento patet per id quod ſubdit. Dupliciter reus fit qui & nomẽ Dei in vanum aſſumit, & proximum dolo capit. Si aũt iurans dolum non adhibeat, obligatur ẽm intentionem iurantis. Vñ Greg. dicit 27. lib. moral. Humanæ aures talia verba noſtra iudicant qualia foris ſonant, diuina vero iudicia talia foris audiunt qualia ea intimis proferuntur. Ad octauum. ſ. vtrum maior ſit obligatio iuramenti quã voti. Dicendũ ꝙ vtraq; obligatio. ſ. iuramenti & voti cauſatur ex aliquo diuino, aliter tñ & aliter. Nam obligatio voti cauſatur ex ſ̃ fidelitate quã Deo debemus, vt. ſ. ei promiſſum ſoluamus. Obligatio aũt iuramenti cauſatur ex reuerentia quam debemus ei ex qua tenemur ꝙ verificemus id qd̃ per nomen ei⁹ promittimus. Oĩs aũt infidelitas irreuerentiam continet, ſed non conuertitur. Vĩ. n. infidelitas ſubiecti ad dñm eſſe maxima irreuerentia. Et ideo votum ex rõne ſua magis eſt obligatorium q̃ iuramentũ. Ad nonũ. ſ. vtrũ diſpenſari poſſit in iuramento. Dicendum ꝙ ſicut ſupra dictum eſt neceſſitas diſpenſationis tam in lege q̃ in voto eſt p̃p hoc ꝙ id quod iuſte vel vtiliter conſideratum, eſt vtile vel honeſtum, & ẽm aliquẽ particularem euentum põt eſſe inhoneſtum, & nociuum, quod non põt cadere nec ſub lege, nec ſub voto. Quod aũt aliquid ſit inhoneſtum vel noxium repugnat his quæ dñt attendi in iuramento, nam ſi ſit inhoneſtum repugnat iuſtitiæ, ſi ſit noxium repugnat iudicio. Et ideo pari rõne ẽt in iuramẽto diſpenſari põt. Diſpenſatio tñ quæ fit in iuramento non ſe extendit ad hoc ꝙ aliquid contra iuramentum fiat. Hoc. n. eſt impoſſibile cum obſeruatio iuramenti cadat ſub præcepto diuino qd̃ eſt indiſpẽſabile. Sed ad hoc ſe extendit diſpenſatio iuramenti, vt id qd̃ ſub iuramento cadebat ſub iuramento non cadat, quaſi non exiſtens debita materia iuramenti, ſicut ẽt de voto ſupra diximus. Materia aũt iuramenti aſſertorij qd̃ eſt de p̃terito vel p̃ſnti in quã-

dē neceſſitatem iam tranſijt, & immutabilis facta eſt. Et ideo diſpenſatio non refertur ad materiam, ſed refertur ad ipſum actū iuramenti. Vñ talis diſpenſatio directe eſſet contra præceptum diuinū. Sed materia iuramenti promiſſorij eſt aliquid futurum quod variari pōt, ita ſ. q̄ in aliquo euentu pōt eſſe illicitum & nociuum, & per conſequens non eſſet debita materia iuramenti. Et ideo diſpenſari pōt in iuramento promiſſorio, quia talis diſpenſatio reſpicit materiā iuramenti, & non contrariatur pcepto dnino de iuramenti obſeruatione. Et nota q̄ in iuramēto promiſſorio pōt aliquis promittere alteri ſub iuramento dupliciter. Vno mō qñ promittit aliquid pertinens ad vtilitatem ipſius, puta ſi ſub iuramento promittebat ſe ſeruiturū ei, vel pecuniam daturum. Et a tali promiſſione pōt abſoluere ille cui promiſſio facta eſt. Intelligitur. n. iā ei ſoluiſſe debitum promiſſum quod ſicut de eo ſm̄ eius vtilitatem. Alio mō promittit aliquis alteri, quod pertinet ad honorem Dei vel ad vtilitatem aliorum, puta ſi aliquis iuramento promittat alicui ſe intraturum religionem, vel aliquod opus pietatis facturum, & tunc ille cui promittitur non pōt abſoluere promittentē, quia promiſſio non eſt facta ei principaliter, ſed Deo. Niſi forte ſit ei interpoſita cōditio, ſ. ſi illi videbitur cui promittit vel aliquid aliud tale. Item illud qđ cadit ſub promiſſorio iuramento qñq; eſt aliquid repugnans, vel quia eſt pctm̄, ſicut cum aliquis iurat ſe facturum homicidium, vel quia eſt maioris boni impeditiuū ſicut cum quis iurat ſe religionem non intraturū, & tale iuramentum diſpenſatione non indiget. Sed in primo caſu tenetur aliquis tale iuramentum non ſeruare. In ſcđo aūt caſu licitū eſt ſeruare, & non ſeruare. vt ſupra dictum eſt. Qñq; vero aliquid ſub iuramento promittitur de quo dubium eſt vtrum ſit licitum vel illicitum, proficuum vel nociuum, aut ſimpliciter aut in aliquo caſu. Et io hoc pōt quilibet epſ diſpenſare. Qñq; vero ſub iuramento promittitur aliquid quod eſt manifeſte licitum & vtile. Et in tali iuramento non vī hēre locum diſpenſatio, vel commutatio, niſi aliquod melius occurrat ad cōem vtilitatem. Quod maxime videtur pertinere ad ptatē Papę, qui hēt curam vniuerſalis eccleſiæ, vel ēt abſoluta relaxatio, qđ iñ ad Papam pertinet in oībus, generaliter quæ ad diſpenſationē rerum eccleſiaſticarū pertinet, ſuper quas hēt plenitudinē ptatis, ſicut ad vnūquēq; pertinet irritare iuramentū quod a ſibi ſubdito factum eſt circa ea quæ eius ptati ſubdūtur, ſicut pater pōt irritare iuramentū puellæ, & vir vxoris, vt dī. Numeri. 30. Sicut & ſupra de voto dictū eſt. Ad decimū. ſ. quibus & qñ liceat iurare. Dicendum q̄ in iuramento duo ſunt conſideranda Vnū quidē ex parte Dei cuius teſtimoniū inducit, & quantū ad hoc debetur iuramento maxima reuerentia. Et propter hoc a iuramento excluduntur & pueri ante annos pubertatis, q nō coguntur ad iurandum, quia nondum habent perfectum vſum rōnis, quo poſſint cū debita reuerentia iuramentū præſtare. Et iterum periuri qui ad iuramentū non admittuntur, quia ex retroactis præſumitur q̄ debitam reuerentiā iuramento non exhibebant. Et propter hoc ēt vt iuramento debita reuerentia exhibeatur, dī 22. q. 5. Honeſtum eſt vt qui in ſanctis audet iurare hoc ieiunus faciat cū oī honeſtate & timore Dei. Aliud aūt eſt conſiderandū ex parte hoīs cuius dictum eſt iuramento cōfirmatū. Non. n. indiget dictū hoīs confirmatione, niſi quia de eo dubitatur. Hoc aūt derogat dignitati perſonę vt dubitetur de veritate eius quod dicit. Et ideo perſonis magnę dignitatis non conuenit iurare. Propter quod dī 2. q. 4. ca. Si quis presbyter. Et ſacerdos ex leui cauſa iurare non dēt, tñ pro aliqua neceſſitate vel magna vtilitate licitū eſt eis iurare, & præcipuè p ſpiritualibus negocijs pro quibus ēt iuramenta competit præſtari in ſolemnibus diebus, quibus eſt ſpiritualibus rebus vacādum Non aūt tunc ſunt iuramenta præſtanda pro rebus temporalibus, niſi forte ex magna neceſſitate.

De aſſumptione diuini nominis. *Diſt.* LXIX.

DEinde conſiderandum eſt de aſſumptione diuini noīs p modum adiurationis. Et primo vtrum liceat adiurare homines. Secundo vtrum liceat adiurare dęmones. Tertio vtrum liceat adiurare irrōnales creaturas. Ad primū. ſ. vtrū liceat adiurare hoīes. Dicēdū q̄ ille qui iurat iuramento promiſſorio per reuerentiam Dei vel diuini nois qđ ad confirmationem ſuæ promiſſionis inducit, ſeipſum obligat ad faciendum quod promittit. Quod eſt ſeipſum immobiliter ordinare ad aliquid agendū. Sicut aūt hō ſeipſum ordinare pōt ad aliquid agendum, ita ēt & alios ſuperiores quidem depcando, inferiores aūt imperando, vt ex ſupradictis patet. Cum igitur vtraq; ordinatio per aliquod diuinum confirmatur eſt adiuratio. Tñ in hoc differt, quia hō eſt ſuorū actuū dñs, non eſt aūt dñs eorū quæ ſunt ab alijs agenda, & ideo ſibiipſi pōt neceſſitatem imponere per diuini noīs inuocationem. Non aūt hanc neceſſitatem pōt alijs imponere niſi ſubditis, quos pōt ex debito pſtiti iuramenti compellere. Si igitur aliquis per inuocationē diuini noīs, vel cuiuſcūq; rei ſacræ alicui non ſibi ſubdito adiurādo neceſſitatem agendi aliquid imponere intendat, ſicut imponit ſibiipſi iurando. talis adiuratio illicita eſt, quia vſurpat poteſtatem in aliū quam non hēt. Tñ propter aliquam neceſſitatem ſuperiores ſuos inferiores tali genere adiurationis cōſtringere pōt. Si vero intendit ſolummodo per reuerentiam diuini noīs vel alicuius rei ſacræ aliquid ab alio obtinere abſq; neceſſitatis impoſitione, talis adiuratio licita eſt reſpectu quorumlibet. Ad ſecundū. ſ. vtrum liceat adiurare dæmones. Dicēdum, q̄ ſicut dictum eſt, duplex eſt adiurandi modus. Vnus quidem per modum deprecationis vel inductionis ob reuerentiā alicuius ſacri. Alius aūt per modum compulſionis. Primo aūt mō non licet dæmones adiurare, quia ille modus adiurandi vī ad quandam beneuolentiam vel amicitiam pertinere, qua nō licet ad dæmones vti. Secundo aūt adiurationis mō, qui eſt per compulſionem, licet nobis ad aliquid vti. & ad aliquid non licet. Dæmones. n. in curſu huius vitæ nobis aduerſarij conſtituūtur, non aūt eorū actus nræ diſpoſitioni ſubduntur, ſed diſpoſitioni diuinę & ſctōrū Angelorum. Quia vt Aug. dicit in 3. de Tri. Spūs deſertior regitur per ſpm̄ iuſtum. Poſſumus ergo dæmones adiurando per virtutem diuini noīs tanquam inimicos repellere ne nobis noceāt vel ſpiritualiter vel corporaliter ſm̄ poteſtatem datam a Chriſto, ſm̄ illud Luc. 10. Ecce dedi vobis poteſtatem calcandi ſupra ſerpentes & ſcorpiones, & ſuper omnē virtutē inimici, & nihil nocebit vobis. Non tñ licitū eſt eos adiurare ad aliquid ab eis addiſcendum, vel & aliquid per eos obtinendum, quia hoc pertinet ad aliquam ſocietatē cū ipſis habendam. N. ſi forte ex ſpeciali inſtinctu vel reuelatione diuina aliqui ſcī ad aliquos effectus dæmonum opatione vtantur. Sicut legitur de btō Iacobo, q per dæmones fecit Hermogenē ad ſe adduci. Ad tertiū. ſ. vtrum liceat adiurare irrōnales creaturas. Dicendum, q̄ creaturæ irrōnales ab alio aguntur ad proprias operationes. Eadem aūt actio eſt eius quod agitur & mouetur, & eius quæ agit & mouet, ſicut motus ſagittæ eſt ēt opatio quædam ſagittantis. Et ideo opatio irrōnalis creaturæ nō ſolum ipſi attribuitur, ſed principaliter Deo, cuius diſpōne oīa mouentur. Pertinet & ad diabolū, qui permiſſione diuina vtitur aliquibus irrōnalibus creaturis ad nocendum hoībus. Sic ergo adiuratio qua quis vtitur ad irrōnalem creaturam, pōt intelligi dupliciter. Vno modo vt adiuratio referatur ad ipſam creaturam irrōnalem ſm̄ ſe, & ſic vanū eſſet irrōnalē creaturā adiurare. Alio mō vt referatur ad eū a quo irrōnalis creatura agitur & mouetur. Et ſic dupliciter adiuratur irrōnalis creatura. Vno mō p modū deprecationis ad Deū directæ. qđ ptinet ad eos q diuina inuocatione miracula faciunt. Alio mō per modū cōpulſionis, q̄ refertur ad diabolū, qui in nocumentum noſtrū vtitur irrationalibus creaturis, & talis eſt modus adiurandi eccleſiæ exorciſmis, per quos dæmonum poteſtas excluditur ab irrationalibus creaturis. Adiurare autem dæmones ab eis auxilium implorando non licet.

DEinde conſiderandum eſt de inuocatione diuini noīs. qđ ſit p orationē vel per laudē. De oratione quidem infra dicetur, mō de laude reſtat dicendū. Circa qđ conſideranda ſunt tria Primo vtrum Deus ſit ore laudandus. Secundo vtrū in eius laude ſit cantus aſſumendus. Tertio quare ſit laudandus. Ad primū, ſ. vtrum ſit Deus ore laudandus. Dicendū, q̄ verbis alia rōne vtimur ad Deū, & alia rōne ad hoīem. Ad hoīem quidē vtimur verbis, vt conceptū nři cordis quem non pōt cognoſcere, verbis ei exprimamus. Et ideo laude oris ad hoīem vtimur vt vel ei vel alijs innoteſcat q̄ bonā opinionem de laudato habemus, vt per hoc & ipſum qui laudatur ad meliora prouocemus, & alios apud quos laudatur in bonā opinionē & reuerentiam & imitationē ipſius inducamus. Sed ad Deum verbis vtimur, non quidem vt ei qui inſpector eſt cordium nřos conceptus manifeſtemus, ſed vt noſipſos & alios audientes ad eius reuerentiam inducamus. Et ideo neceſſaria eſt laus oris, non q dem propter Deum, ſed propter ipſum laudantē, cuius affectus excitatur in Deum ex laude ipſius, ſecundùm illud Pſal. pſalmo 49. Sacrificium laudis honorificabit me. & illic iter quo oſtendam illi ſalutare Dei. Et inquantū hō per diuinam laudē affectu aſcendit in Deū, intantū per hoc retrahitur ab his quę ſunt cōtra Deū, ſm̄ illud Iſa. 48. Laude mea infrenabo te ne intereas. Proficit ēt laus oris ad hoc q̄ aliorū affectus puocet in Deum. Vñ dī in pſal. Semper laus eius in ore meo. Et poſtea ſubditur, Audiant manſueti & lętent, magnificate dñm mecū. Ad ſm̄. ſ. vtrū in Dei laude ſit cantus aſſumendus. Dicendū, q̄ ſicut dictū eſt. Laus vocalis ad hoc neceſſaria eſt vt affect⁹ hominis puocet in Deū. Et iō quæcūq; ad hoc vtilia eſſe pōt, in

diuinas laudes congruenter aſſumuntur. Manifeſtum eſt aũt ꝙ ſm diuerſas melodias ſonorũ aĩ audientiũ diuerſimodè diſponuntur, vt patet per philoſophum in 8. poli. & per Boetium in prologo muſicę. Et ideo ſalubriter fuit inſtitutũ, vt in diuinas, laudes cantus aſſumerentur, vt aĩ infirmorum magis prouocarentur ad deuotionem. Vñ Aug. in 10. confeſ. adducit cantandi conſuetudinem approbare in eccleſia, vt per oblectamentũ aurium infirmorũ aĩus in affectu pietatis aſſurgat. Et de ſeipſo dicit in tegiſtro confeſſi. Fleui in hymnis & canticis tuis ſuaue ſonantis eccleſiæ tuę vocibus commotus acriter. De tertio. Quare. ſ. ſit laudandus Et de motiuis ad orandum. Require infra li. 3. parte decima, diſ. 3 t. per totum.

DEinde conſiderandum eſt de vitijs religioni oppoſitis. Et primo de illis quæ cum religione conueniunt ex hoc ꝙ exhibent cultum diuinum. Secundo de vitijs manifeſtam contrarietatẽ ad religionem habentibus ꝑ contẽptũ eorũ quæ pertinent ad cultum diuinum. Primum horũ pertinet ad ſuperſtitionẽ. Secundũ pertinet ad irreligioſitatem. Vñ primo conſiderandum eſt de ſuperſtitione & partibus eius. Secundo de irreligioſitate & partibus eius. Circa primum cõſiderandũ eſt primo vtrum ſuperſtitio ſit vitiũ religioni contrarium. Secundo vtrum habeat plures partes vel ſpecies. De his require infra libro tertio parte tertia.

DEinde conſiderandũ eſt de ſpeciebus ſuperſtitionis. Et primo de ſuperſtitione in cultu veri Dei. Secundo de ſuperſtitione idolatriæ. Tertio de ſuperſtitione diuinationum. Quarto de ſuperſtitione obſeruationum. De his omnibus require infra tertio libro.

DEinde conſiderãdũ eſt de vitijs religioni oppoſitis qui manifeſtam contrarietatem hñt ad religionem. Vñ ſub irreligioſitate continentur. Hmõi aũt ſunt q̃ pertinent ad cõtemptum ſiue irreuerentiam Dei, & rerum ſacratum. Ergo dicẽdum eſt primo de vitijs quæ directe pertinent ad irreligioſitatem per irreuerentiam Dei. Scđo de his quæ pertinent ad irreuerentiam rerũ ſacratũ. Circa primũ occurrit conſiderandũ de tentatione qua Deus tentatur, & de periurio quo nomẽ dei irreuerenter aſſumitur. De his ſimiliter require infra tertio libro.

DEinde conſiderandum eſt de vitijs ad irreligioſitatem pertinentibus, per quæ rebus ſacris irreuerentia exhibetur. Et primo de ſacrilegio. Secundo de ſymonia. De his ẽt oĩbus require infra tertio libro.

De pietate. Diſt. LXX.

DEinde poſt religionem conſiderandũ eſt de pietate cuius vitia oppoſita ex ipſius conſideratione innoteſcunt. Circa pietatem conſideranda ſunt quatuor. Primo ad quos pietas ſe extendit. Secundo quid per pietatem ſit aliquibus exhibendum. Tertio vtrum pietas ſit ſpãlis virtus. Quarto vtrum religionis obtentu ſit pietatis officium ꝑtermittendum. Ad primũ. ſ. ad quos pietas ſe extendit. Dicendum ꝙ hõ fit alijs debitor diuerſimode ſm eorũ diuerſam excellentiam, & diuerſa bñficia ab eis ſuſcepta. In vtroq; aũt Deꝰ ſummũ obtinet locũ qui excellentiſſimus eſt, vt eſt nobis eſſendi & gubernationis primum principium. Secũdario vero noſtri eſſe & gubernationis principiũ ſunt parentes & patria, a quibus & in qua nati & nutriti ſumus. Et ideo poſt Deum maxime eſt hõ debitor parẽtibus & patrię. Vñ ſicut ad religionẽ pertinet cultũ Deo exhibere, ita ſecũdo gradu ad pietatem ꝑtinet exhibere cultũ parẽtibus & patrię. In cultu aũt parentũ includitur cultus omnium conſanguineorũ, quia ẽt conſanguinei ex hoc dicuntur ꝙ ex eiſdem parentibus proceſſerunt, vt patet per philoſophum in 8. Ethi. In cultu aũt patriæ intelligitur cultus conciuiũ & oĩum patrię amicorũ, & ideo ad hos principaliter pietas ſe extendit. Ad ſecundũ. ſ. quid per pietatem ſit parentibus exhibendũ. Dicendum ꝙ parentibus aliquid debetur dupliciter. Vno mõ per ſe, alio mõ per accidens. Per ſe quidẽ debetur eis id quod decet patrem inquantum eſt pater, qui cum ſit ſuperior & principiũ filij exiſtens debetur ei a filio reuerentia & obſequium. Per accidens aũt aliquid debetur patri quod decet eũ accipere ſm aliquid quod accidit ei. puta ſi ſit infirmus ꝙ viſitetur & eius curationi intendatur, & ſi ſit pauper ꝙ ſuſtentetur, & ſic de alijs hmõi quæ oĩa ſub debito obſequio continetur. Et ideo Tullius dicit ꝙ pietas exhibet & officiũ & cultum, vt officium referatur ad obſequium, cultus vero ad reuerentiam ſiue honorem, quia vt Aug. dicit in 10. de ci. Dei. dicimur colere hoĩes quos honorificatione vel recordatione vel præſentia frequentamus. Ad tertium. ſ. vtrum pietas ſit ſpecialis virtus, dicendum ꝙ virtus aliqua eſt ſpecialis ex hoc ꝙ reſpicit aliquod obiectum ſm aliquam rationem ſpecialem. Cum aũt ad rationem iuſtitię pertineat ꝙ debitum alij reddat, vbi inuenitur ſpecialis ratio debiti alicui perſonæ, ibi eſt ſpecialis virtus. Debetur aũt aliqd ſpecialiter alicui, quia eſt connaturale principiũ producens in eſſe & gubernans. Hoc aũt principium reſpicit pietas inquantum parentibus & patriæ & his qui ad hoc ordinantur officium & cultum impendit, & ideo pietas eſt ſpecialis virtus a religione diſtincta. Sicut enim religio eſt quædã ꝓteſtatio fidei, ſpei, & charitatis quibus hõ primordinaliter ordinatur in Deũ. ita ẽt pietas eſt quædam proteſtatio charitatis quam quis hẽt ad parentes & ad patriam. Longe aũt excellẽtiori modo Deus eſt principium eſſendi & gubernationis q̃ pater vel patria. Et ideo alia virtus eſt religio quæ cultum Deo exhibet, a pietate quę exhibet cultum parentibus & patriæ, ſed ea quæ ſunt creaturarum per quandam ſuperexcellentiam & cauſalitatem trãſferuntur in Deum, vt Dionyſius dicit. 3. ca. de di. no. Vnde per excellentiam pietas cultus Dei nõiatur. Sicut Deus excellenter dr̃ pater noſter. Ad quartum. ſ. vtrũ occaſione religionis ſit pretermittendũ ſit officiũ pietatis. Dicẽdum ꝙ religio & pietas ſunt duæ virtutes, nulla aũt virtus alij virtuti contrariatur aut repugnat, quia ſm philoſophum in prędicamentis, bonum non eſt bono contrarium. Vnde non põt eſſe ꝙ pietas & religio ſe mutuo impediant, vt propter vnam alterius actus excludatur. Cuiuſlibet. n. virtutis actus vt ex ſupra dictis patet debitis circunſtantijs limitatur, quas ſi ꝓtereat non erit iã virtutis actus, ſed vitij. Vnde ad pietatem pertinet officium & cultum parentibus exhibere ſm debitum modum. Non eſt aũt modus debitus vt plus hõ intendat ad colendum patrem q̃ ad colendum Deũ. Sed ſicut Ambro. dicit ſuper Lucã. Neceſſitudini generis diuinæ religionis pietas antefertur. Si ergo cultus parentum abſtrahat nos a cultu Dei, nõ eſſet pietatis, parentum inſiſtere cultui contra Deũ. Vñ Hiero. dicit in epl'ã ad Heliodorum. Per calcatum perge patrẽ, per calcatam perge matrẽ, ad vexillum crucis euola. Summum genus pietatis eſt in hac re fuiſſe crudelem. Et ideo in tali caſu dimittenda ſunt officia in parentes propter diuinũ religionis cultũ. Si vero exhibendo debita obſequia parentibus non abſtrahamur a diuino cultu, hoc iam pertinebit ad pietatẽ, & ſic nõ oportebit propter religionẽ pietatem deſerere. Vnde illud verbum dñi Luce. 14. Si quis venit ad me & nõ odit patrem ſuum & matrem & vxorem & filios adhuc aũt & aĩam ſuam, non põt meus eſſe diſcipulus, exponit Gre. ꝙ parentes & alios carnaliter propinquos quos aduerſarios in via Dei patimur, odiendo & fugiendo neſciamus. Si .n. parentes nr̃i nos prouocent ad peccandum vel abſtrahant a cultu diuino, debemus eos quantum ad hoc deſerere, & odire Et hoc mõ dicuntur leuitę ſuos conſanguineos ignoraſſe. Deuter. 33. dr̃ in eorum laudem qui dicunt patri ſuo & matri ſuæ neſcio vos, & fratribus ſuis, ignoro illos, & neſcierunt filios ſuos. Hi cuſtodierunt eloquium tuum, quia. ſ. idolatris ſm mandatum dñi non pepercerũt. Sciendũ ẽt ꝙ ſi parentes ſufficienter habeant vnde viuant, vel ſi ſunt alij qui illis indigentibus poſſint & debeant neceſſaria miniſtrare, põt hõ parentes deſerere propter diuinę religionis cultũ, puta religionis ingreſſum. Vñ Iacobus & Iohannes laudantur Ioh. 4. Quod relicto retibus & p̃re ſecuti ſunt Chriſtum. Laudantur aũt non quia pater eorum ipſos prouocaret ad malum, ſed quia ſciebant eũ vitam poſſe tranſigere ipſis ſequentibus Chriſtũ. Item Math. 8. & Luce. 9. Dr̃ ꝙ dñs dicenti ſibi, Permitte mihi primum ire & ſepelire patrem meum. Rñdit. Sine, vt mortui ſepeliant mortuos ſuos: tu aũt vade & annuncia regnum Dei, quia ſicut exponit Cyrillus ſuper Lucam. Diſcipulus ille non petijt ꝙ p̃rem iam defunctũ ſepeliret, ſed ꝙ adhuc viuentẽ in ſenectute ſuſtentaret vſq; quo ſepeliret, qđ dñs non conceſſit, quia erant alij qui eius curam hr̃e poterant linea parentali aſtricti. Sed ſi parentibus nr̃is obſequia nr̃a ſunt neceſſaria vt ſine his commode ſuſtentari non poſſint. nec nos ad aliquid contra Deũ inducant, non debemus intuitu religionis eos deſerere. Si aũt ſine pctõ eorum obſequijs vacare nõ poſſumus, vel ẽt ſi abſq; nr̃o obſequio põt ſuſtẽtari licitum eſt eorum obſequia ꝑtermittere, ad hoc ꝙ amplius religioni vacemus. Nota tñ ꝙ aliud eſt dicendum de illo qui adhuc eſt in ſęculo conſtitutus, & aliud Deo eo qui eſt iam in religione profeſſus. Ille. n. qui eſt in ſęculo conſtitutus ſi hẽt parentes qui ſine ipſo ſuſtentari non poſſent, non dẽt eis relictis religionem intrare, quia tranſgrederetur præceptum de honorificatione parentum. Quamuis quidam dicant ꝙ ẽt in hoc caſu licita poſſet eos deſerere eorum curam Deo committens. Sed ſi quis recte conſideret hoc eſſet tentare Deum, cũ dñs humano conſilio quid ageret ſi periculo parentes exponeret ſub ſpe diuini auxilij. Si vero ſine eo parentes vitam tranſigere poſſent, licitum eſſet ei deſertis parentibus religionem intrare, quia filij non tenentur ad ſuſtentationem parentum niſi in caſu neceſſitatis vt dictum eſt. Ille vero qui iã eſt in religione profeſſus reputatur iã quaſi mortuus mundo. Vnde non dẽt occa-

ſione

ſiue ſuſtentationis parentum exire clauſtrum in quo Chriſto ſepelitur, & ſe iterum ſecularibus negotijs implicare, tenetur tñ ſalua ſui pręlati obedientia & ſuæ religionis ſtatu piom ſtudium adhibere qualiter eius parentibus ſubueniatur.

De obſeruantia & partibus eius. *Diſt.* LXXI.

DEinde conſiderandum eſt de obſeruantia & ptibus eius per quę de vitijs oppoſitis erit manifeſtum. Circa obſeruantiam aũt conſideranda ſunt tria. Primo vtrum obſeruantia ſit ſpecialis virtus ab alijs diſtincta. Secundo quid obſeruantiã pertineat. Tertio de comparatione eius ad pietatem. Ad primum.ſ. vtrum obſeruantia ſit virtus ſpecialis. Dicendũ ꝙ ſicut ex dictis patet neceſſe eſt vt eodem mõ per quendam ordinatũ deſcenſum diſtinguantur virtutes, ſicut & excellentia ꝑſonarum quibus eſt aliquid reddendum. Sicut aũt carnalis pater particulariter participat rationem principij quæ vniuerſaliter inuenitur in Deo, ita ẽt perſona q̃ quantũ ad aliquam ꝓuidentiam circa nos gerit particulariter participat proprietatẽ patris, quia pater eſt principium generationis & educationis & diſciplinæ & oĩum quæ ad perfectionem humanæ vitæ pertinent, perſona aũt in dignitate conſtituta eſt ſicut principium gubernationis reſpectu aliquarum rerũ, ſicut princeps ciuitatis in rebus ciuilibus, dux aũt exercitus in rebus bellicis, magiſter aũt in diſcipulis & ſimile in alijs. Et inde eſt ꝙ oẽs tales perſonæ pr̃es appellãtur pp ſimilitudinem curæ. Sicut. 4. Reg. 4 Serui Naaman dixerunt ad eum. Pater, & ſi grandem rẽ dixiſſet tibi propheta &c. & ideo ſicut ſub religione per quam cultus tribuitur Deo quodam ordine inuenitur pietas per quam coluntur parentes, ita ſub pietate inuenitur obſeruantia per quã cultus & honor exhibetur perſonis in dignitate conſtitutis. Et ſicut religio per quandam ſupereminentiam pietas dr̃, & tñ pietas proprie dicta a religione diſtinguitur, ita ẽt pietas per quandam excellentiam põt dici obſeruantia, & tñ obſeruantia proprie dicta à pietate diſtinguit̃. Vñ Tullius dicit in ſua Rethorica, ꝙ obſeruantia eſt per quã hoĩes aliqua dignitate antecedentes quodam cultu, & honore dignãtur. Item ſciendũ ꝙ aliquis ex hoc ꝙ eſt in dignitate conſtitutus nõ ſolũ quandã ſtatus excellentiam hẽt, ſed quandã ptãtẽ gubernandi ſubditos. Vñ cõpetit ſibi rõ principij prout eſt aliorum gubernator. Ex hoc autẽ ꝙ aliquis hẽt perfectionẽ ſcientiæ vel virtutis non ſortitur rõnẽ principij quantũ ad alios, ſed ſolum quandã excellentiã in ſeipſo, & ideo ſpãliter quædam virtus determinatur ad exhibendum honorem & cultũ his qui ſunt in dignitate conſtituti. Verũ quia per ſcientiã & virtutẽ & oĩa alia hmõi aliquis idoneus redditur ad dignitatis ſtatũ, reuerentia q̃ pp quãcũq; excellentiã aliquibus exhibetur ad eãdẽ virtutem pertinet. Ad ſecundũ.ſ. quid obſeruantia dẽat exhibere. Dicendũ ꝙ ad eos qui ſunt in dignitate conſtituti pertinet gubernare ſubditos: gubernare aũt eſt mouere aliquos in debitum finẽ ſicut nauta gubernat nauẽ ducẽdo eã ad portũ. Oẽ aũt mouens hẽt excellentiã quãdam & virtutem ſupra id qđ mouet̃. Vñ oportet ꝙ in eo q eſt in dignitate conſtitutus. Primo conſideretur excellentia ſtatus cũ quadã poteſtate in ſubditos. Scđo ipm gubernationis officiũ. Rõne igitur excellentiæ debetur eis honor q eſt quædam recognitio excellentiæ alicuius. Rõe aũt officij gubernationis debetur eis cultus, qui in quodã obſequio conſiſtit.ſ. dũ aliquis eorũ obedit imperio & vicẽ beneficijs eorũ pro ſuo mõ rependit. Ad tertiũ,ſ. de cõparatione obſeruantiæ ad pietatẽ. Dicendũ ꝙ perſonis in dignitate conſtitutis põt aliquid exhiberi dupliciter. Vno mõ in ordine ad bonũ cõe, puta cũ aliquis ei ſeruit in adminiſtratione reipub. & hoc iam non pertinet ad obſeruãtiã, ſed ad pietatem quæ cultũ exhibet non ſolum pr̃i ſed ẽt p̃riæ. Alio mõ exhibetur aliquid perſonis in dignitate conſtitutis ptinens ſpãliter ad dignitatem, vel perſonalẽ eorũ vtilitatem, & gloriã, & hoc proprie pertinet ad obſeruantiam ſm ꝙ a pietate diſtinguitur. Et ideo cõparatio obſeruantiæ ad pietatem neceſſe eſt ꝙ attendatur ſm diuerſas habitudines diuerſarũ perſonarũ ad nos, quas reſpicit vtraq; virtus. Manifeſtum eſt aũt ꝙ perſonæ parentũ & eorum qui ſunt nobis ſanguine coniuncti ſubſtantialius nobis coniunguntur q̃ perſonæ quæ ſunt in dignitate conſtitutæ. Magis.n. ad ſubſtantiam pertinet generatio & educatio cuius principiũ eſt pater, q̃ exterior Dei gubernatio cuius principium ſunt illi qui in dignitate conſtituuntur, & ſm hoc pietas obſeruantiæ præeminet inquantum cultũ reddit perſonis magis cõiunctis quibus magis obligant̃.

De dulia. *Diſt.* LXXII.

DEinde conſiderandũ eſt de ptibus obſeruantiæ. Et primo de dulia per quã pſonis ſuperioribus honor, & ẽad hoc ꝑtinẽtia exhibent̃. Scđo de obedientia per quã pſidentis imperijs obedit̃. Circa primũ cõſideranda ſunt quatuor. Primo vtrũ honor ſit quid ſpũale vel corpale. Scđo vtrũ honor debeatur ſupioribus Tertio vtrũ dulia per q̃ exhibetur honor & cultus ſupioribus ſit ſpãlis virtus diſtincta a latria. Quarto vtrum p ſpecies diſtinguant̃. Ad primũ.ſ. vtrũ honor importet aliqd corporale vel ſpũale. Dicendũ ꝙ honor teſtificationem quãdã importat de excellentia alicuius. Vñ hoĩes qui volunt honorari teſtimoniũ ſuæ excellentiæ quærunt, vt patet per philoſophũ in 8. Ethi. Teſtimoniũ aũt redditur vel corã Deo, vel corã hoĩbus. Corã quidẽ Deo qui inſpector eſt cordiũ teſtimoniũ conſcientiæ ſufficit. Et ideo honor quo ad Deũ põt conſiſtere in ſolo interiori motu cordis, dũ.ſ. aliquis recognitat vel Dei excellẽtiã vel ẽt alterius hoĩs corã Deo. Sed quo ad hoĩes aliqs nõ põt teſtimoniũ ferre niſi p aliqua ſigna exteriora, vel verborũ, puta cũ aliquis ore pronunciat excellentiam alicuius: vel factis, ſicut inclinationibus, obuiationibus & alijs hmõi: vel ẽt exteriorib' rebus, puta in exeniorum vel munerũ oblatione, aut imaginũ inſtitutione, vel alijs hmõi. Et ſm hoc honor in ſignis exterioribus & corpalibus conſiſtit. Differt aũt honor & reuerẽtia, quia reuerentia ex vna pte eſt principiũ motiuũ ad honorandũ, inq̃tũ.ſ. aliquis ex reuerentia q̃ hẽt ad aliquẽ eũ honorat. Ex alia vero parte eſt honoris finis, inquantũ.ſ. ad hoc aliquis honoratur, vt in reuerentia habeatur ab alijs. Item laus diſtinguitur ab honore dupliciter. Vno mõ, quia laus conſiſtit in ſolis ſignis verborum, honor autem in quibuſcunq; exterioribus ſignis & ſm hoc laus in honore includitur. Alio mõ quia p exhibitionem honoris teſtimoniũ reddimus de excellentia bonitatis alicuius abſolute. Sed per laudẽ teſtificamus de bonitate alicuius in ordine ad finẽ, ſicut laudam' bñ operantes pp finẽ. Honor aũt ẽt eſt optimorũ q̃ nõ ordinantur ad finẽ, ſed iã ſunt in fine, vt patet per philoſophum in primo Ethi. Gloria aũt eſt effectus honoris & laudis, quia ex hoc ꝙ teſtificamur de bonitate alicuius, clareſcit eius bonitas in notitia plurimorum, & hoc importat nomen gloriæ. Nã gloria dr̃ quaſi claria, vñ Ro. 1. dicit q̃dã gloſa Ambroſij, ꝙ gloria eſt clara cũ laude notitia. Ad ſcdm.ſ. vtrum honor debeatur ſuperioribus. Dicẽdũ ꝙ ſicut dictũ ẽ honor nihil aliud eſt q̃ q̃dã proteſtatio de excellentia bonitatis alicuius. Põt aũt alicuius excellentia conſiderari non ſolũ per cõparationẽ ad honorãtẽ, vt.ſ. ſit excellentior eo qui honoratur, ſed ẽt ſm ſe, vel p cõparationẽ ad aliquos alios, & ſm hoc honor ſp dẽtur alicui pp aliquã excellentiã vel ſuperioritatẽ. Nõ .n. oportet ꝙ ille qui honoratus ſit excellentior honorãte, ſed forte quibuſdã alijs vel ẽt ipſo honorante q̃tũ ad aliquid & nõ ſimpliciter, ſicut priuatæ perſonæ interdum honorãtur a regib' Sicut Thob. 1. legit̃, ꝙ habebat decem talenta qbus fuerat honorat' a rege. Et Heſt. 6. dr̃ ꝙ Aſſuerus honorauit Mardocheũ, & coram eo fecit proclamari, hoc honore dignus eſt quemcũque rex honorare voluerit. Sic ergo inferiores honorantur a regibus, non q̃a ſint eis ſupiores ſm ordinẽ dignitatis, ſed pp aliquã excellentiã virtutis ipſorũ, & quia in quolibet põt aliquid inueniri. Vñ põt eũ aliquis ſupiorẽ reputare, ſm illud Phil. 2 In humilitate ſupiores inuicẽ arbitrãtes. Ideo ẽt oẽs ſe debẽt inuicem honoribus præuenire. Ro. 12. & 1. Pet. 2. Oẽs honorate. Et nota ꝙ ſuperiores ſi mali ſunt non honorantur pp excellẽtiã propriẽ virtutis, ſed propter excellentiã dignitatis ſm q̃ ſunt Dei miniſtri, & in eis ẽt honoratur tota cõitas cui præſunt. Dæmones aũt ſunt irreuocabiliter mali, & pro inimicis habendi, magis q̃ honorandi. Itẽ nota ꝙ Angelus prohibuit Iohãnẽ nõ a quacũq; honoratione ſed ab honoratione adoꝛonis latriæ q̃ debet̃ Deo, uel ẽt ab honoratione duliæ, ut oñderet ipſius Iohãnis dignitatem qua per Chriſtum erat Angelis adæquatus ſm ſpem gloriæ filiorum Dei, & ideo nolebat ab eo adorari tanq̃ ſuperior. Ad tertiũ.ſ. utrũ dulia ſit ſpecialis uirtus. Dicendum ꝙ ſicut Aug. dicit. 10 de ci. Dei. Alia eſt ſeruitus quæ dẽtur hoĩbus ſm q̃ præcepit Apl̃s ſeruos dñis ſuis ſubditos eſſe, q̃ ſ. græce dulia dr̃. Alia vero latria q̃ dr̃ ſeruitus pertinens ad colendũ Deũ, quia vbi eſt alia rõ debiti, ibi neceſſe eſt ꝙ ſit alia virtus q̃ debitum reddat. Alia aũt rõne debetur ſeruitus Deo & hoĩ, ſicut alia rõne dñm eſſe competit Deo, & hoĩ. Nam Deus plenariũ & principale hẽt dñium reſpectu totius & cuiuſq; creaturæ q̃ totaliter eius ſubijcitur poteſtati. Hõ aũt participat quandã ſimilitudinẽ diuini dñij, ſm ꝙ hẽt particularem ptãtẽ ſuper aliquẽ hoĩem vel ſuper aliquã creaturã. Et ideo dulia q̃ debitã ſeruitutem exhibebat hoĩ dñanti alia virtus eſt a latria quæ exhibebat debitam ſeruitutẽ diuino dñio. Et eſt quædam obſeruantiæ ſpecies quia per obſeruantiam honoramus quaſcunq; perſonas dignitate ꝑcellentes. Per duliam aũt proprie ſumptam ſerui dños venerantur. Dulia.n. græce ſeruitus dr̃ latinẽ. Sicut aũt religio per excellentiam dr̃ pietas inquantum Deus per excellentiam eſt pr̃, ita ẽt latria per excellentiam dr̃ dulia inquantũ Deus excellenter eſt dñs. Vñ ſuper illud pſalmi. Dñe Deus meus in te ſperaui. dicit glo. Dñe oĩum per potentiam cui debet̃ dulia, Deus

per

per creationē cui dētur latria non aūt creatura participat potētiam creandi rōne cuius Deo debetur latria. Et ideo latria ſoli Deo conuenit ſm potentiā creandi, quę creaturæ non cōicatur. Dulia ſm dñium qđ creaturę cōicatur. Et nota ꝙ eadē eſt virtus charitas qua diligitur Deus, & qua diligitur proximus, quia rō diligendi proximū eſt ipſe Deus. Non.n. diligimus per charitatem in proximo niſi Deū, & ideo eadem charitas eſt qua diligitur Deus & proximus. Sunt tñ aliæ amicitiæ differentes a charitate ſm alias rōnes quibus hoīes amant. Et ſilr cū ſit alia rō ſeruiendi Deo & hoī aut honorandi vtrūq; non eſt eadem virtus latria & dulia. Item ſicut qñq; alius eſt motus in imaginem inquantū.ſ. eſt pictura quædā, & in imaginē inquantū eſt imago, & ideo qñq; alius eſt motus ſpe in rem, & alius motus in imaginē. Sic ergo dicendū ꝙ honor vel ſubiectio dulię reſpicit abſolutē quandā hoīs dignitatem ſm quā hōt hō ad imaginem, licet.n. ſm illā dignitatē ſit hō ad imaginē vel ſilitudinē Dei, nō tñ ſp hō qñ reuerentiā alteri exhibebat refert hoc actu in Deū, vel dicendū ꝙ motus qui eſt in imaginē quodammō eſt in rem, non tñ motus qui eſt in rem oportet ꝙ ſit in imaginem. Et ideo reuerentia quæ exhibetur alicui inquantū eſt ad imaginem redundat quodammodo in Deū. Alia tñ eſt reuerētia quæ ipſi Deo exhibetur, q̄ nullo mō pertinet ad eius imaginē. Ad quartū.ſ. vtrum dulia per ſpēs diſtinguatur. Dicendū ꝙ dulia pōt accipi dupliciter. Vno mō cōiter ſm ꝙ exhibebat reuerentiā cuicūq; hoī rōne cuiuſcūq; excellentiæ, & ſic cōtinet ſub ſe pietatem & obſeruantiā, & quācūq; hmōi virtutem quę hoī reuerentiam exhibet & ſm hoc habebit partes ſpecie differentes. Alio mō pōt accipi ſtricte prout ſm eam ſeruus reuerētiam exhibet dño. Nam dulia ſeruitus dr̄ vt dictū eſt, & ſm hoc non diuiditur in diuerſas ſpēs, ſed eſt vna ſpecierū obſeruantię quam Tullius ponit, eo ꝙ alia rōne ſeruus reueretur dñm, miles ducem, diſcipulus magiſtrū, & ſic de aliis huiuſmodi.

De obedientia. *Diſt.* LXXIII.

Deinde conſiderandū de obedientia. Circa quam conſiderāda ſunt ſex. Primo vtrū hō dēat hoī obedire. Scdo vtrū obedientia ſit ſpecialis virtus. Tertio de cōparatione eius ad alias virtutes. Quarto vtrū Deo ſit in oībus obediēdū. Quinto vtrū ſubditi p̄latis ſuis teneantur in oībus obedire. Sexto vtrū fideles teneantur ſęcularibus p̄atibus obedire. Ad primū.ſ. vtrū vnus hō teneat alteri hoī obedire. Dicēdū ꝙ ſicut actiones rerū naturaliū ꝓcedunt ex potētiis naturalibus, ita ēt operationes hūanæ procedunt ex hūana voluntate, oportuit aūt in reb. naturalibus vt ſuperiora mouerent inferiora ad ſuas actiones per excellentiam naturalis virtutis collatæ diuinitus. Vnde oportet ēt in rebus hūanis ꝙ ſuperiores moueant inferiores p ſuam voluntatē ex mandatis diuinitus ordinatis. Mouere aūt per rōnē & voluntatē eſt p̄cipe. Et ideo ſicut ex ipſo ordine naturali diuinitus inſtituto inferiora in rebus naturalibus neceſſe hēnt ſubdi motioni ſupiorū, ita ēt in rebus humanis ex ordine iuris naturalis & diuini tenentur inferiores ſuis ſuperioribus obedire. Diuina nanq; voluntas eſt prima regula qua regulantur oēs rōnales voluntates, cui vna magis appropinquat q̄ alia ſm ordinem diuinitus inſtitutū. Et ideo voluntas vnius hoīs p̄cipientis pōt eſſe quaſi ſecunda regula voluntatis alterius obedientis. Licet aūt dicatur hō relictus eſſe in manu conſilij ſui, ſicut dr̄ Eccl. 15. Deus ab initio conſtituit hoīem & reliquit eū in manu conſilij ſui. Non eſt tñ intelligendū ꝙ ei ſit licitum facere qđ velit, ſed quia ad id qđ faciendū eſt non cogat de neceſſitate naturæ, ſicut creaturæ irrōnales, ſed libera electione ex proprio conſilio procedente. Et ſicut ad alia facienda dēt procedere ꝓprio conſilio ita ēt ad hoc ꝙ obediat ſuis ſuperiorib. Dicit.n. Greg. vlt. moī. ꝙ dū alienę voti humiliter ſubdimur, noſmetipſos in corde ſuperamus. Nec tñ opus bonum ex obedientia factū dēt minus laudabile vel meritorium iudicari. Quia aliquid pōt iudicari gratuitum dupliciter. Vno mō ex pte ipſius operis, quia.ſ. hō ad id non obligatur. Alio mō ex parte opantis, quia.ſ. libera voluntate hoc facit. Opus aūt redditur virtuoſum & laudabile & meritorū p̄cipue ſm ꝙ ex voluntate procedit. Et ideo q̄uis obedire ſit debitū, ſi prompta voluntate aliquis obediat, nō pp hoc minuitur eius meritū maxime apud Deū, qui non ſolū exteriora opera, verū ēt interiorē voluntatē videt. Ad ſecundum.ſ. vtrū obedientia ſit ſpecialis virtus. Dicēdū ꝙ ad oīa opa bona quę ſpālē laudis rōnē hēnt ſpecialis virtus determinatur. Hoc.n. præcipue cōpetit virtuti vt opus bonū reddat: obedire aūt ſuperiori debitū ē ſm diuinū ordinē rebus inditū, vt oſtenſum eſt, & per conſequens eſt bonū. Cū bonum conſiſtat in mō, ſpecie & ordine, vt Aug. dicit in li. de natura boni, hēt aūt hic actus ſpecialem rōnē laudis ex ſpeciali obiecto. Cū.n. inferiores ſuis ſuperioribus multa debeant exhibere, inter cętera hoc eſt vnū ſpeciale ꝙ tenentur eius p̄cepta obedire. Vñ obedientia eſt ſpecialis virtus, & eius ſpeciale obiectū eſt præceptū tacitū vel expreſſum. Voluntas.n. ſuperioris quoquo mō innoteſcat eſt quoddam tacitū præceptū, & tanto vr̄ obedientia promptior q̄to p̄ceptū expreſſum obediēdo p̄uenit, voluntate ſuperioris intellecta. Nihil aūt ꝓhibet duas ſpāles rōnes ad quas duæ virtutes ſpāles reſpiciunt, in vno & eodē materiali obiecto concurrere; ſicut miles defendēdo caſtrū regis, implet opus fortitudinis, non refugiens mortis pericula propter bonū, & opus iuſtitiæ, debitū ſeruitiū dño ſuo reddēs. Sic igit rō præcepti q̄ attendit obedientia non currit cū actib⁹ oīum virtutū, quia non oēs actus virtutū ſunt in præcepto, vt ſupra habitū eſt, ſimiliter ēt quædā qñq; ſub pręcepto cadunt q̄ ad nullā aliā virtutē pertinent, vt patet in his q̄ non ſunt mala niſi quia prohibita. Sic ergo ſi obedientia propriē accipiat ſm ꝙ reſpicit per intentionem formalē rōne præcepti, erit ſpecialis virtus, & inobedientia peccatū ſpeciale. Secundum hoc ad obedientiā requiret ꝙ impleat aliquis actū iuſtitiæ vel alterius virtutis intendens implere præceptū. Et ad inobedientiam requiretur qđ actualiter contemnat præceptū. Si vero obedientia large accipiatur pro executione cuiuſcunq; qđ pōt cadere ſub præcepto, & inobedientia pro omiſſione eiuſdē ex quacūq; intentione, ſic obedientia erit virtus generalis, & inobedientia erit generale peccatū. Eſt ergo obedientia ſpecialis virtus non theologica, quia eius per ſe obiectum non eſt ipſe Deus, ſed p̄ceptū ſuperioris cuiuſcunq; expreſſum vel interpretatiuū.ſ. ſimplex verbū prælati eius indicans voluntatem. Ideo virtus moralis eſt cū ſit pars iuſtitiæ habens mediū ſuperfluū & diminutū. Attenditur aūt eius ſuperfluū non quidē ſm q̄tum, quia quantomagis eſt aliqs obediens, tantomagis laudatur eius obedientia, ſed ſm alias circūſtantias inquātū.ſ. obedit vel cui nō dēt vel in quibus non dēt, ſicut ēt ſupra de religione dictū eſt. Pōt ēt dici ꝙ ſicut in iuſtitia ſuperfluum eſt in eo qui retinet alienum, diminutū aūt in eo cui non redditur qđ dētur, vt philoſophus dicit in 5. Ethi. ita & obedientia mediū eſt inter ſuperfluum qđ attenditur ex parte eius qui ſubtrahit ſuperiori obediētiæ debitū, quia ſuperabundat in implendo propriā voluntatē. Diminutum aūt ex parte ſupioris cui nō obeditur. Vñ ſm hoc obedientia non erit mediū duarū malitiarum, ſicut ſupra de iuſtitia dictum eſt. Itē ſciendum, ꝙ obedientia ſicut & quęlibet alia virtus dēt hr̄e promptā volūtatē in ſuum propriū obiectū, non aūt in id qđ repugnans eſt ei. Propriū aūt obiectū obedientiæ eſt præceptū, qđ quidē ex alterius voluntate procedit. Vñ obedientia reddit promptā hoīs voluntatē alterius.ſ. p̄cipientis. Si aūt id qđ ei p̄cipitur ſit pp ſe volitū ēt abſq; rōne p̄cepti ſicut accidit in ꝓſperis tā ex propria voluntate tendit in illud. Et non vr̄ illud implere propter præceptū ſed pp propriā voluntatē. Sed qñ illud qđ p̄cipit nullo mō eſt ex ſe volitū ſed eſt ſm ſe cōſideratū proprię voluntati repugnans, ſicut accidit in proſperis, tunc oīno manifeſtū eſt quia non impletur niſi pp p̄ceptū. Et ideo Greg. dicit in li. mo. ꝙ obedientia quę hēt aliqđ de ſuo in ꝓſperis ē vel nulla vel minor, quia.ſ. volūtas propria non vr̄ principaliter tendere ad implendū præceptū, ſed ad aſſequendum proprium volitum. In aduerſis aūt & difficilibus eſt maior, quia propria voluntas in nihil aliud tendit q̄ in præceptū. Sed hoc intelligēdum eſt ſm illud quod exterius apparet. ſm tñ Dei iudicium qui corda rimatur, pōt contingere ꝙ in proſperis obedientia aliquid de ſuo hñs non propter hoc ſit minus laudabilis, ſi.ſ. propria voluntas obedientis non minus deuote tendat ad impletionē præcepti. Ad tertium.ſ. de cōparatione obedientiæ ad alias virtutes. Dicendum ꝙ ſicut peccatum conſiſtit in hoc ꝙ hō contēpto Deo cōmutabilibus bonis inhæret. ita meritum virtuoſi actus cōſiſtit in contrario in hoc ꝙ hō cōtemptis bonis creatis Deo inhæret, ſi ois aūt potior eſt his quæ ſunt ad finem. Si ergo bona creata propter hoc contēnant, vt Deo inhæreatur, maior eſt laus virtutis in hoc ꝙ Deo inhæret q̄ ꝙ bona terrena contēnit. Et ideo illæ virtutes quibus Deo inhæret ſm ſe.ſ. theologicæ ſunt potiores virtutibus moralibus aliquid terrenum contēnunt vt Deo inhæreatur. Inter virtutes aūt morales tanto aliqua potior eſt quātomagis aliqđ contēnit vt Deo inhæreat. Sunt aūt tria genera bonorū humanorum q̄ hō pōt contēnere propter Deum, quorū infimū ſunt exteriora bona, medium aūt bona ſunt corporalia, ſupremum aūt ſunt bona aīę, inter quæ quodāmō principium eſt voluntas inquantum.ſ. per voluntatē hō oībus aliis bonis vtitur. Et ideo per ſe loquendo laudabilior eſt obedientiæ virtus quæ ꝓpter Deum contēnit propriā voluntatē, q̄ aliæ virtutes morales q̄ propter Deum aliqua alia bona cōtēnunt. Vñ Greg. dicit vltimo moī. ꝙ obedientia victimis iure præponitur, quia victimas aliena caro, per obedientiam vero voluntas propria mactat. Vñ & quęcunq; alia virtutū opa ex hoc meritoria ſunt apud Deū

quòd

ꝙ ſint vt obediat voluntati diuinæ. Nam ſi quis ēt martyriū ſuſtineret, vel oĩa ſua pauperibus erogaret niſi hoc ordinaret ad impletionē diuinę voluntatis qđ recte ab obedientiā pertinet, meritoria eſſe non poſſent, ſicut nec ſi fierent ſine charitate quę ſine obedientia eſſe non põt. Dr̃ 1. Ioh. 2. Quod qui dicit ſe noſſe Deū & mandata eius non cuſtodit mendax eſt, qui aũt ſeruat verba eius verè in hoc charitas Dei perfecta eſt. Et hoc ideo, quia amicitia facit idem velle & nolle. Sciendū aũt ꝙ obedientia ꝓcedit ex reuerentia quæ exhibebat cultum & honorē ſuperiori, quantū ad hoc ſub diuerſis virtutibus continetur, licet ſm ſe conſiderata prout reſpicit rõnem pręcepti ſit vna ſpecialis virtus. Inquantū ergo procedit ex reuerentia prælatorū continetur quodãmõ ſub obſeruantia. Inquantū vero procedit ex reuerentia parentū ſub pietate. Inquantū vero procedit ex reuerentia Dei. ſub religione, & pertinet ad deuotionē q̃ eſt ꝓncipalis actus religionis. Vñ ſm hoc laudabili⁹ eſt obedire Deo q̃ ſacrificium offerre. Et ideo ēt quia ſacrificio immolatur aliena caro, per obedientiā aũt propria voluntas, vt Greg. dicit ſpecialiter tñ in caſu quo loquebatur Samuel melius fuiſſet Sauli obedire Deo q̃ aĩalia pinguia Amalechitarum in ſacrificiū offerre contra Dei mandatū. Itē ſciendū ꝙ obediētia pertinet ad oēs actus virtutū prout ſunt in ꝑcepto. Inquantū ergo actus virtutū operantur cauſaliter vel diſpoſitiuè ad earū generationē, & conſeruationē, intantū dr̃ ꝙ obedientia oēs virtutes menti inſerit & cuſtodit. Nec tñ ſequit̃ ꝙ obedientia ſit ſimpliciter oĩbus virtutibus prior propter duo. Primo quidē, quia licet quidē actus virtutis cadat ſub ꝑcepto, tñ põt aliquis implere actū virtutis non attendens ad rõnē præcepti. Vñ ſi aliqua virtus ſit cuius obiectum ſit naturaliter prius q̃ præceptū, illa virtus dr̃ naturaliter prior q̃ obedientia, vt patet de fide, per quam nobis diuinę auctoritatis ſublimitas innoteſcit, ex qua cõpetit ei poteſtas præcipiendi. Secundo quia infuſio gratię & virtutū põt pręcedere ēt tpaliter oēm actū virtuoſum, & ſm hoc neq; tpe neq; natura eſt obedientia oĩbus alijs virtutibus prior. Itē ſciendū ꝙ ſm Greg. nunquā per obedientiam dēt malū fieri, qñq; tñ põt pp bonū obedientiæ bonū aliquod prætermitti. Ad cuius euidentiam notandū ꝙ duplex eſt bonū, quoddā ad ꝙ faciendū hõ ex neceſſitate tenetur, ſicut amare Deū vel aliquid hmõi & tale bonū nullo mõ dēt propter obedientiam prętermittere. Eſt aũt aliud bonū ad quod hõ non tenetur ex neceſſitate, & tale bonū dēt hõ qñq; pp obedientiā prætermittere, ad quam ex neceſſitate hõ tenetur, quia non dēt hõ aliquod bonū facere culpam incurrendo. Et tñ ſicut ibidē Greg. dicit. Qui ab vno quoq; bono ſubiectos vetat neceſſe eſt vt multa concedat ne obedientis mēs ſubdita intereat ſi a bonis oĩbus penitus repulſa ieiunet, & ſic per obedientiam & per talia bona põt damnū vnius boni recõpenſari. Ad quartū. ſ. vtrū Deo ſit in oĩbus obediendū. Dicendū ꝙ ſicut ſupradictū eſt, ille qui obedit mouetur per imperiū eius cui obedit. ſicut res naturales mouentur per ſuos motores. Sicut aũt Deus eſt primus motor oĩum quæ naturaliter mouentur; ita ēt eſt primus motor oĩum voluntatum vt ex ſupradictis patet. Et ideo ſicut naturali neceſſitate oĩa naturalia ſubduntur diuinæ motioni, ita ēt quadã neceſſitate iuſtitiæ oēs voluntate tenentur obedire diuino imperio. Sicut aũt Deus nihil operatur contra naturam, quia hoc eſt natura vniuſcuiuſq; rei ꝙ in ea Deus opatur vt habet̃ in glo. Ro. 11. Operatur tñ aliquid contra ſolitum curſum naturæ, ita ēt Deus nihil põt pręcipere contra virtutem, quia in hoc principaliter conſiſtit virtus & rectitudo voluntatis hũanæ, qđ Dei voluntati cõformetur & eius ſequatur imperiū, q̃uis ſit contra conſuetū virtutis modū. Secundū hoc ergo pręceptū Abrahę factū ꝙ filiū innocentem occideret non fuit contra iuſtitiam, quia Deus eſt actor mortis & vitę. Silr̃ nec fuit contra iuſtitiam ꝙ mandauit Iudæis vt res Aegyptiorum acciperēt, quia eius ſunt oĩa, & cui voluerit dat illa. Similiter etiã non fuit contra caſtitatem præceptum Oſeæ factum vt mulierem adulteram acciperet, quia ipſe Deus eſt humanę generationis ordinator. Et ille eſt debitus modus mulieribus vtendi quem Deus inſtituit. Vñ patet ꝙ prædicti, nec obediendo Deo, nec obedire volendo peccauerūt. Item nota ꝙ non peccauerunt duo cæci illuminati a dño, quibus præcepit, videte ne quis ſciat. Illi aũt exeuntes diffamauerunt eum per totam terram illam. Math. 9. Quia dñs præcepit illis vt miraculū occultarent non quaſi intendens eos per virtutem diuini pręcepti obligare, ſed ſicut Greg. dicit. 19. mor. ſeruis ſuis ſe ſequētibus exemplum dedit vt ipſi quidem virtutes ſuas occultare deſiderēt, & tñ vt alij eorum exemplo proficiãt prodantur inuiti. Ad quintū. ſ. vtrum ſubditi teneantur ſuperioribus ſuis in oĩbus obedire. Dicendum ꝙ ſicut dictū eſt obediēs mouetur ad imperium pręcipientis quadã neceſſitate iuſtitię ſicut res naturalis mouetur ex virtute ſui motoris neceſſitate naturę. Quod aũt aliqua res naturalis non moueatur a ſuo motore põt contingere dupliciter. Vno mõ pp impedimentū qđ prouenit ex fortiori virtute alterius mouentis, ſicut lignum non cõburitur ab igne ſi fortior vis aquæ impediat. Alio mõ ex defectu ordinis mobilis ad motorem, quia & ſi ſubijciatur actioni eius q̃tum ad aliquid, non tñ q̃tum ad omnia, ſicut humor quandoque ſubijcitur actioni caloris q̃tum ad calefieri, non aũt q̃tam ad exiccari ſiue conſumi. Et ſimiliter ex duobus põt contingere ꝙ ſubditus ſuo ſuperiori non teneatur in oĩbus obedire. Vno mõ pp præceptum maioris ptãtis. Vt. n. dr̃ Ro. 13. ſuper illud. Qui reſiſtunt ipſi ſibi dãnationem acquirunt, dicit Glo. Si quis iuſſerit curator nunquid tibi faciendum eſt ſi contra proconſulem iubeat. Rurſum. ſi aliquid Proconſul iubeat & aliud imperator, nunquid dubitat̃ illo contēpto illi eſſe ſeruiendū. Ergo ſi aliud ĩperator aliud De⁹ iubeat, cõtēpto illo obtēperandum eſt Deo. Alio mõ nõ tenet̃ inferior ſuo ſupiori obedire, ſi ei aliqd pręcipiat in quo ei non ſubdat̃. Dicit n. Sen. in 3. de beneficijs. Errat ſiquis exiſtimat ſeruitutem in totum hoĩem deſcendere, pars eius melior excepta eſt, corpora obnoxia ſunt, & aſcripta dominis, mens quidē eſt ſui iuris. Et ideo in his q̃ pertinent ad interiorē motū voluntatis hõ non tenetur hoĩ obedire, ſed ſoli Deo. Tenetur aũt hoĩ in his q̃ exterius per corpus ſunt agēda, in quibus tñ ēt ſm ea q̃ ad naturā corporis pertinent hõ hoĩ obedire nõ tenet̃, ſed ſoli Deo. Quia oēs hoĩes natura ſunt pares, puta in his q̃ pertinent ad corpis ſuſtentationē & prolis generationē. Vñ nõ tenent̃ nec ſerui dñis, nec filij parētibus obedire de matrimonio contrahendo, vel virginitate ſeruanda, aut aliquo alio hmõi. Sed in his q̃ pertinent ad diſpoſitionē actuū & rerū hũanarū tenet̃ ſubdit⁹ ſuo ſupiori obedire ſm rõnē ſuperioritatis, ſicut miles duci exercitus in his q̃ pertinent ad bellum. ſeruus dño in his quæ pertinent ad ſeruilia opa exequēda, fili⁹ patri in his quæ pertinent ad diſciplinam vitæ & curã domeſticã, & ſic de alijs. Religioſi vero profitent̃ obediētiã q̃tū ad regularē conuerſationē, ſm q̃ ſuis prælatis ſubduntur, & ideo q̃tum ad illa ſola obedire tenētur quę pñt ad regularē conuerſationē pertinere, & hæc eſt obedientia ſufficiens ad ſalutē. Si aũt ēt in alijs obedire voluerint, hoc pertinebit ad cumulū perfectionis; dum tñ illa non ſint contra Deū aut contra perfectionē ſeu profeſſionē regulæ, quia talis obedientia eſſet illicita. Põt ergo ſic triplex obedientia diſtingui. Vna ſufficiēs ad ſalutem, quæ. ſ. obedit in his ad quæ obligatur. Alia perfecta q̃ obedit ĩ oĩbus licitis. Alia indiſcreta q̃ ēt ĩ illicitis obedit. Ad ſextū. vtrū Chriſtiani teneant̃ ſecularibus ptãtibus obedire. Dicendū ꝙ fides Chriſti eſt iuſtitiæ principiū & cã, ſm illud Ro. 3. Iuſtitia Dei per fidē Ieſu Chriſti. Et ideo per fidē Chriſti non tollit̃ ordo iuſtitiæ ſed magis firmat̃. Ordo aũt iuſtitiæ requirit vt inferiores ſuis ſuperioribus obediãt. aliter. n. nõ poſſet hũanarū rerū ſtatus conſeruari. Et ideo per fidē Chriſti nõ excuſant̃ fideles, quin principibus ſecularibus obedire teneant̃. Et ideo dicit Apłus. Ro. 13. Oĩs aĩa poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit. non. n. eſt ptãs niſi a Deo itaq; qui ptãti reſiſtit, Dei ordinationi reſiſtit. Et ad Tit. 3. Admōe illos principib⁹ & ptãtibus ſubditos eſſe. Et 1. Pe. 2. Subiecti eſtote oĩ hũanæ creaturæ pp Deū. ſiue regi quaſi præcellenti, ſiue ducib⁹ tanq̃ ab eo miſſis &c. Seruitus. n. qua hõ hoĩ ſubijcitur ad corpus pertinet non ad aĩam q̃ libera manet. nunc aũt in ſtatu huius vitę per gratiã Chriſti liberamur a defectibus aĩæ non a defectibus corporis, vt patet per Apoſtolū Ro. 7. qui dicit de ſeipſo ꝙ mēte ſeruit legi Dei, carne aũt legi peccati. Et ideo illi qui fiunt filij Dei per gratiã liberi ſunt a ſpirituali ſeruitute peccati, non aũt a ſeruitute corporali qua tpalibus dominis tenentur aſtricti, vt dicit Glo. ſuper illud 1. ad Thy. 6. Quicunq; ſunt ſub iugo ſerui &c.

DEinde conſiderandū eſt de inobedientia. Et primo vtrū ſit peccatum mortale. Secundo vtrum ſit grauiſſimū peccatum. De hoc require infra tertio libro.

De gratitudine. *Diſt.* LXXIIII.

DEinde cõſiderandū eſt de gratia ſiue gratitudine & de ingratitudine. Circa gr̃am ſiue gratitudinē cõſiderãda ſunt ſex. Primo vtrū gratia ſit ſpecialis virtus. Secūdo quis magis teneatur ad gr̃arū actiones, vtrū. ſ. innocēs vel penitēs. Tertio vtrū ſp teneat̃ hõ ad gr̃as hũanis beneficijs reddēdas. Quarto vtrū ſit retributio gr̃arū differenda. Quinto vtrū retributio gr̃atum ſit menſuranda ſm acceptū beneficiū, vel ſm dantis affectum. Sexto vtrū oporteat aliqd maius rependere. Ad primū ſ. vtrū gr̃a ſit ſpecialis virtus. Dicendū ꝙ ſicut ſupradictum eſt ſm diuerſas cauſas ex quibus aliquid debetur, neceſſe eſt diuerſificari debiti reddendi rõnem, ita tñ ꝙ ſp in maiori illud qđ minus eſt continetur. In Deo aũt primo & principaliter inuenitur cã debiti, eo ꝙ ipſe eſt primū principium oĩum bonorum noſtrorū. Secundario aũt in pr̃e, qđ eſt proximū noſtrę generationis

tionis & diſciplinæ principium. Tertio aũt in pſona quæ dignitate aliqua præcellit ex qua cõia beneficia procedunt. Quarto autem in aliquo benefactore a quo aliqua particularia & priuata beneficia recipimus pro quibus particulariter ei obligamur. Quia igitur nõ quicquid debemus Deo, vel patri vel perſonæ dignitate præcellenti debemus alicui benefactorum a quo aliqđ particulare beneficiũ recepimus, inde eſt ꝙ poſt religionẽ qua debitũ cultum Deo impẽdimus, & pietatẽ qua colimus parentes, & obſeruantiã qua colimus pſonas dignitate pcellentes eſt gratia ſiue gratitudo q̃ benefactoribus gratiã recõpẽſat. Et diſtinguit, a præmiſſis virtutib⁹ ſicut q̃libet poſteriorũ diſtinguitur a priori quaſi ab eo deficiens. Ad ſcđm. ſ. quis magis teneatur ad gratias reddendas. vtrum innocens vel pœnitens. Dicendum ꝙ actio gratiarum in accipiẽte reſpicit gratiã dantis. Vñ vbi eſt maior gr̃a ex pte dantis, ibi eſt maior grãrum actio ex pte recipientis. Gr̃a aũt eſt qđ gratis dat. Vñ dupliciter põt eſſe ex parte dantis maior gr̃a. Vno mõ ex quantitate dati, & hoc mõ innocens tenetur ad maiores gratiarũ actiones, quia maius donũ ei datur a Deo, & magis continuatum cæteris paribus abſolute loquẽdo. Alio mõ põt dici maior gratia, quia magis datur gratis, & ſcđm hoc magis tenetur ad gratiarũ actiones pœnitens q̃ innocens, quia magis gratis datur illud qđ ei datur a Deo. Cũ.n. eſſet dignus pœna datur ei gratia, & ſic licet illud donum, quod datur innocenti ſit abſolute conſideratum maius, tñ donum qđ datur pœnitenti eſt maius in cõparatione ad ipſum, ſicut & paruum donũ pauperi datũ ei eſt maius q̃ diuiti magnum. & quia actus circa ſingularia ſunt in his q̃ agenda ſunt magis conſideratur quod eſt hic vel nunc tale q̃ ſimpliciter tale ſicut philoſophus dicit, in 3. Ethi. de voluntario & inuoluntario. Ad tertium. ſ. vtrum hõ ſp teneatur ad gratias ꝓ humanis beneficijs reddendas. Dicendũ ꝙ oĩs effectus naturaliter ad ſuam cauſam conuertitur. Vñ Dyoniſius dicit. 3. ca. de di. no. ꝙ Deus oĩa in ſe conuertit tanq̃ oĩum cã. Sp. n. oportet ꝙ effectus ordinetur ad finẽ agentis. Manifeſtum eſt aũt ꝙ benefactor inquantũ hmõi eſt cã beneficiati. Et ideo naturalis ordo requirit vt ille qui ſuſcipit beneficiũ, per gratiarũ recõpenſationẽ conuertatur ad benefactorem ſcđm modũ vtriuſq; & ſicut de patre ſupradictum eſt: Benefactori quidẽ inquãtũ hmõi debetur honor, & reuerentia, eo ꝙ hẽt rõnem principij, ſed ꝑ accidens debetur ei ſubuentio vel ſuſtentatio ſi indigeat. Sciendũ tñ ꝙ ſicut Sen. dicit in 5. de beneficijs. Sicut non eſt liberalis qui ſibi donat, nec clemens qui ſibi ignoſcit, nec miſericors qui malis ſuis tangit, ſed qui alienis: ita ẽt nemo ſibiipſi beneficiũ dat, ſed naturæ ſuæ paret q̃ mouet ad refutanda nociua, & appetenda proficua. Vñ in his quæ ſunt ad ſeipſum non hẽt locum gratitudo & ingratitudo. Non. n. põt hõ ſibipſi aliquid denegare niſi ſibi retinendo. Methaphoricẽ tñ illa q̃ ad alterum proprie dicuntur, accipiunt̃ in his q̃ ſunt ad ſeipſum, ſicut de iuſtitia philoſophus dicit in 5. Ethi. inquantũ. ſ. accipiũtur diuerſæ partes hoĩs ſicut diuerſæ pſonæ. Itẽ nota, ꝙ boni aĩ eſt vt magis attendat ad bonũ q̃ ad malũ. Et ideo ſi aliquis beneficiũ dedit non eo mõ quo debuit, non oĩno dẽt recipiens a gratiarum actione ceſſare, minus tñ q̃ ſi mõ debito præſtitiſſet, quia ẽt beneficiũ minus eſt, quia vt Sen. dicit in 2. de beneficijs. multũ celeritas fecit. multum abſtulit mora. Itẽ nota ꝙ ſicut Seneca dicit in 6. de beneficijs, multũ intereſt vtrum aliquis beneficiũ nobis det ſua cã, an ſua & noſtra. Ille qui totus ad ſe ſpectat & nobis prodeſt, quia aliter ſibi prodeſſe non põt, eo mihi loco habẽdus vr̃ quo q̃ pecori ſuo pabulũ proſpicit. Si me ĩ cõſortiũ admiſit, ſi duos cogitauit, ingratus ſum & iniuſtus niſi gaudeo hoc illi profuiſſe quod proderat mihi. Summæ malignitatis ẽ non vocare beneficium niſi qđ dantẽ aliquo incommodo afficiat. Item ſicut Seneca dicit in 3. de beneficiis, q̃diu ſeruus præſtat qđ a ſeruo exiget, ſolum miniſteriũ eſt, niſi plus q̃ a ſeruo neceſſe beneficiũ eſt, vbi. n. in affectum amici tranſit, incipit vocari beneficiũ. Et ideo ẽt ſeruis vltra debitũ facientibus, gratiæ ſunt habendæ. Itẽ nota ꝙ pauper ingratus non eſt ſi faciat qđ poſſit. Sicut. n. beneficiũ magis in affectu cõſiſtit q̃ in effectu, ita ẽt recõpenſatio magis in affectu conſiſtit. Vñ Seneca dicit in 2. de beneficiis, q grate beneficiũ accipit, primã ei⁹ pẽſionẽ ſoluit. Qđ grate aũt ad nos bñficia puenitũt indicem⁹ effuſis affectio⁹, qđ nõ ipſo tm̃ audiẽte ſed vbiq; teſtemur. Et ex hoc patet ꝙ quãtũcũq; in felicitate exiſtẽti põt recõpẽſari in bñficij fieri per exhibitionẽ reuerentiæ & honoris. Vñ philoſophus dicit in 8. Ethi. ꝙ ſuper excellenti quidẽ dẽt fieri honoris retributio, indigenti aũt retributio lucri. Et Seneca dicit 5. de beneficiis. Multa ſunt per quæ quicquid debebimus reddere & felicibus ẽt poſſumus, fidele conſiliũ aſſidua conuerſatione, ſermo cõis & ſine adulatione iocundus. Et ideo non oportet vt hõ optet indigentiã eius ſeu miſeriã qui beneficium dedit, ad hoc ꝙ beneficiũ recõpenſetur, quia vt Seneca dicit in 6. de beneficiis, Si hoc ei optares cuius nullum beneficiũ haberes inhumanũ erat votũ, q̃to inhumanũ erat votũ ſi hoc ei optas cui bñficium dẽs. Si aũt ille q bñficiũ dedit ĩ peius mutatus eſt, dẽt tñ ſibi fieri recõpẽſatio ſcđm ſtatũ ipſius, vt. ſ. ad virtutẽ reducat̃ ſi ſit poſſibile. Si aũt ſit inſanabilis ꝑꝑ maiorẽ malitiã tunc alter eſt effectus q̃ prius erat. Et ideo non debetur ei recõpẽſatio beneficij, ſicut prius, & tñ q̃tũ fieri põt ſalua honeſtate memoria dẽt haberi preſtiti beneficij, vt patet per philoſophum in 9. Ethi. Ad quartũ. ſ. vtrũ hõ ſtatim dẽat beneficiũ recõpenſare. Dicendũ ꝙ ſicut in beneficio dando duo conſiderant̃. ſ. effectus & donũ, ita ẽt hæc duo conſiderantur in recompenſatione beneficij, & q̃tum quidẽ ad effectum ſtatim recõpenſatio fieri dẽt. Vñ Seneca in 2. de beneficiis. Vis reddere beneficiũ? benignẽ accipe. Quãtũ aũt ad donũ dẽt quidẽ expectari tp̃s ꝙ recõpenſatio ſit benefactori oportuna. Si aũt non conuenienti tp̃e ſtatim aliquis velit munus pro munere reddere, vr̃ eſſe mutuoſa recõpenſatio. Vt. n. Seneca dicit in 4. de beneficiis. Qui nimis cito cupit ſoluere, inuitus dẽt, & qui inuitus dẽt ingratus eſt. Vñ ſicut beneficia ſunt oportuno tp̃e danda, & tunc non eſt amplius tardandũ dũ oportunũ tp̃s aduenerit. Sic idẽ ẽt obſeruari oportet in beneficiorũ recõpenſatione. Nota tñ ꝙ debitũ legale eſt ſtatim ſoluendũ, alioquin non eſſet conſeruata iuſtitiæ equalitas ſi vnus retineret rẽ alterius abſq; eius voluntate, ſed debitũ morale dependet ex honeſtate debentis. Et ideo dẽt reddi debito tp̃e ſcđm qđ exigit rectitudo virtutum. Ad quintũ. ſ. vtrũ recompenſatio beneficiorũ menſuranda ſit ſcđm acceptũ beneficium vel ſcđm dantis affectũ. Dicendũ ꝙ recõpenſatio beneficij põt ad tres indices pertinere. ſ. ad iuſtitiã, ad gratiã, & amicitiã. Ad iuſtitiam quidem pertinet qñ recompenſatio hẽt rõnẽ debiti legalis ſicut in mutuo & in aliis hmõi. Et in tali recompenſatio dẽt attendi ſcđm quantitatẽ dati. Ad amicitiã aũt pertinent recompenſatio beneficij, & ſimiliter ad virtutẽ gr̃æ, ſcđm ꝙ hẽt rõnem debiti moralis, aliter tñ & aliter. Nam in recompenſatione amicitiæ oportet reſpectum haberi ad amicitiæ rãm. Vñ in amicitia vtilis dẽt recompenſatio fieri ſcđm vtilitatem quam quis eſt ex beneficio cõſecutus. In amicitia aũt honeſti dẽt in recõpenſationem haberi reſpectus ad electionẽ ſiue ad affectũ dantis, quia hoc præcipuẽ requiritur ad virtutẽ, vt dẽ in 8. Ethi. Et ſimiliter q̃ gr̃a reſpicit beneficiũ ſcđm ꝙ eſt gratis ĩpenſum quod quidẽ pertinet ad effectum. Ideo ẽt gratiæ recompenſatio attendit magis affectũ dantis quam effectũ. Oĩs. n. actus moralis ex voluntate dependet. Vñ beneficiũ ſcđm ꝙ eſt laudabile prout ei gratiæ recompẽſatio debetur materialiter quidem conſiſtit in effectu, ſed formaliter & principaliter in voluntate. Vñ Seneca dicit in 1. de beneficiis. Beneficiũ non in eo quod fit aut dat̃ conſiſtit, ſed in ipſo dantis aut facientis aĩo. Aĩum aũt hoĩs vel affectum per ſe quidem ſolus Deus videt, ſed ſcđm ꝙ per aliqua ſigna manifeſtatur põt ẽt ipſum homo cognoſcere. Et hoc mõ affectus benefacientis cognoſcitur ex ipſo modo quo beneficiũ tribuitur, puta quia gaudenter & prompte aliquis bñficium impendit. Ad ſextum. ſ. vtrũ oporteat aliquid plus exhibere q̃ recepit. Dicendum ꝙ ſicut dictum eſt, recompenſatio gr̃æ reſpicit beneficium ſcđm voluntatem beneficiantis. In qua quidẽ præcipue hoc comendabile vr̃, ꝙ gratis beneficium contulit ad qđ non tenebatur, & ideo, qui beneficiũ accepit ad hoc obligatur ex debito honeſtatis vt ſiſr̃ gratis aliquid impendat. Non aũt vr̃ gratis aliquid impendere, niſi excedat quantitatem accepti beneficij, & quandiu recompenſat minus vel equale non vr̃ facere gratis, ſed reddere qđ accepit. Et ideo gratiæ recompenſatio ſp tendit vt pro ſuo poſſe aliquid maius retribuat. Sicut. n. in iuſtitia quæ eſt virtus Cardinalis attenditur æqualitas rerũ, ita in gratitudine equalitas voluntatum, vt. ſ. ſicut ex promptitudine voluntatis beneficij aliquid exhibuit ad qđ non tenebat̃. ita ẽt ille qui ſuſcepit beneficium aliquid ſupra debitum recõpenſet. Itẽ in recompenſatione beneficij magis eſt conſiderandus affectus beneficij quã effectus. Si ergo conſideremus effectũ bñficij qđ filius a parentibus accepit. ſ. eſſe & viuere, nihil equale filius recõpenſare põt, vt philoſophus dicit. Si aũt attendam⁹ ad ipſam volũtatẽ dãtis & retribuentis, ſic põt fili⁹ aliqđ maius patri retribuere. vt Seneca dicit in 3. de beneficiis. Si tñ non poteſt, ſufficit ad gratitudinem recompenſandi voluntas.

DEinde conſiderãdum eſt de ingratitudine. Et primo vtrũ ingratitudo ſit peccatum. Scđo vtrum ſit peccatum ſpeciale. Tertio vtrũ ſit peccatum mortale. Quarto vtrũ ingrato ſint beneficia ſubtrahenda &c. Require infra libro tertio.

De vindicatione. *Diſt.* LXXV.

DEinde conſiderandum eſt de vindicatione. Et primo vtrũ vindicatio ſit licita. Secundo vtrum ſit ſpãlis, virtus. Tertio de modo vindicandi. Quarto in quos ſit vindicatio exercenda.

cenda. Ad primũ. ſ. vtrũ vindicatio ſit licita. Dicendũ ꝙ vindicatio ſit ꝑ aliqđ malũ pęnale inflictũ peccãti. In vindicatione ergo ſumenda conſiderandũ eſt aliud ex parte vindicãtis. aliud ex parte peccantis, & aliud ex parte illatæ iniuriæ. Ex parte quidē vindictã inferẽtis conſiderandus eſt ſtatus & animus. Status quippe conſiderandus eſt, quia ſi ſit perſona ſingularis non hñs publicam poteſtatem non eſt ſibi licitũ vindicare, ſicut dr̃ Math. 26. Oēs qui acceperint gladiũ, gladio peribunt. Talis. n. vſurpat ſibi qđ Dei eſt, ſicut habetur Deutero. 32. Mea eſt vltio & ego retribuam. eis &c. Alia lr̃a eſt Mihi vindictam, & ego retribuam. Si vero poteſtatem hñs ſm gradum ſui ordinis & ſuæ limites poteſtatis vindictam exercet in malos, non vſurpat ſibi qđ Dei eſt, ſed vtitur ꝑtãte ſibi diuinitus conceſſa. Dr̃, 2. Ro. 13. de principe terreno, ꝙ Dei miniſter eſt vīdex ĩ irã ei qui male agit. Si aũt præter ordinē diuinæ inſtitutionis aliquis vindictã exerceat, vſurpat ſibi qđ Dei eſt, & ideo peccat. Conſiderãdus ẽt eſt aĩus vindicantis, ſi. n. eius intentio feratur principaliter in malũ illius de quo vindicta ſumitur & ibi quieſcit non eſt oĩno licitum, quia delectari in malo alterius pertinet ad odiũ qđ charitati repugnat, qua oēs hoĩes debemus diligere, nec aliquis excuſatur ſi malũ intendat illius qui ſibi iniuſte intulit malum, ſicut non excuſatur aliquis per hoc quòd odit ſe odientē. Nõ enim debet hõ in aliũ peccare ꝑꝑ hoc ꝙ ille peccauit prius in ipſum, hoc. n. eſt vinci a malo. Quod Apl̃s prohibet Ro. 12. dicens. Noli vinci a malo, ſed vince in bono malũ. Si vero intentio vindicantis feratur principaliter ad aliquod bonũ ad qđ peruenitur per pęnã peccantis, puta ad emendationem peccantis, vt ſaltem ad cohibitionem eius & quietē aliorũ, & ad iuſtitiæ conſeruationē & Dei honorem, põt eſſe vindicatio licita, aliis circunſtantiijs debitis ſeruatis. Ex parte peccantis ſimiliter conſiderandũ eſt vtrum ſit perſona ſingularis vel multitudo populi. In primo caſu eſt vindicta exercēda. Si vero ſit peccatum multitudinis, aut multitudo tota peccat, aut magna pars multitudinis. In primo caſu eſt de ea ſumenda vindicta. Vel quantũ ad totã multitudinem, ſicut Aegyptij ſubmerſi ſunt in mari rubro perſequentes filios Iſrahel, vt habetur Exod. 14. Et ſicut ſodomitę perierunt. Vel quantũ ad magnam multitudinis partē, ſicut patet Exo. 32. In pęna eorum qui vitulum adorauerunt. Qñq; vero ſi ſperatur multorũ correctio dēt ſeueritas vindictæ exerceri in aliquos paucos principaliores, quibus punitis cæteri terreantur. Sicut dñs Numeri. 25. mãdauit ſuſpendi principes populi ꝓ peccato multitudinis. Si aũt non tota multitudo peccauit ſed pro parte, tunc ſi pñt mali ſecerni a bonis, dēt in eos vindicta exerceri, ſi tñ hoc fieri poſſit ſine ſcandalo aliorũ. aliquin parcendum eſt multitudini, & detrahendum ſeueritati. Et eadem rõ eſt de principe quē ſequitur multitudo. Tolerandũ. n. eſt peccatũ eius ſi ſine ſcandalo multitudinis puniri non põt, niſi forte eſſet tale peccatũ principis qđ magis noceret multitudini vel ſpiritualiter vel tpaliter q̃ ſcandalum qđ exinde timeretur. Ex parte vero iniuriæ cõſiderandum eſt, quia ſi inferatur iniuria in perſonam iudicis, dēt eã patienter ſuſtinere. Sicut dicit Chriſo. ſuper Math. Diſcamus exẽplo Chriſti nr̃as iniurias ſuſtinere. Dei aũt iniurias nec vſq; ad auditũ ſufferre. Item in proprijs iniurijs eſſe quempiã patientem laudabile eſt. Iniurias autem Dei diſſimulare nimis eſt impium. Vñ ſi iniuria illata perſonæ iudicis vel alterius redundat in Deũ & eccleſiam, tunc dēt aliquis propriam iniuriã vlciſci. Sicut patet de Helya qui fecit ignem deſcendere ſuper eos q venerant ad ipſum capiendũ, vt legitur. 4. reg. 1. Et ſimiliter Helyſeus maledixit pueris ipſum irridentibus, vt habetur, 4. reg. 3. Et Silueſter Papa excõicauit eos qui eũ in exilium miſerunt, vt habetur. 23. q. 3. Inquantum vero iniuria in aliquē illata ad eius perſonã pertinet, debet eam tolerare patienter ſi expediat. Hmõi. n. præcepta patientiæ intelligenda ſunt ſm ꝓparationem aĩ, vt Aug. dicit in li. de ſermone dñi in mõte. Ad ſm ſ. vtrũ vindicatio ſit virtus ſpãlis. Dicēdũ ꝙ ſicut Philoſophus dicit in 2. Ethi. Aptitudo ad virtutem ineſt nobis a natura, licet complementum virtutis ſit per aſſuetudinem vel per aliquã aliam cãm. Vñ patet ꝙ virtutes q̃ perficiunt nos ad proſequēdũ debito mõ inclinationes naturales pertinent ad ius naturale. Et ideo ad quamlibet inclinationem naturalem determinatam ordinatur aliqua ſpecialis virtus. Eſt aũt quædam ſpecialis inclinatio naturæ ad remouēdum nocumentum. Vñ & aĩalibus datur vis iraſcibilis. ſeparatim a vi concupiſcibili. Repellit aũt hõ aliquod nocumentum per hoc ꝙ ſe defendit contra iniurias ne ei inferantur, vel iam illatas iniurias vlciſcitur non intentione nocendi, ſed intentione remouendi nocumenta. Hoc aũt pertinet ad vindicationem Dicit. n. Tullius in ſua rethorica ꝙ vindicatio eſt per quam vis aut iniuria & oĩno quicquid obſcurum eſt. i. ignominioſum defendendo aut vlciſcendo propulſatur, vnde vindicatio eſt ſpecialis virtus. Sciendum aũt ꝙ ſicut recompenſatio debiti legalis pertinet ad iuſtitiam commutatiuam, recompenſatio aũt debiti moralis q̃ naſcitur ex particulari beneficio exhibito pertinet ad virtutem gratiæ. Ita etiam punitio peccatorum ſm ꝙ pertinet ad publicam iuſtitiã eſt actus commutatiuæ iuſtitiæ, ſm aũt ꝙ pertinet ad immunitatē alicuius perſonæ ſingularis a quo iniuria propulſatur pertinet ad virtutē vindicationis. Virtuti aũt vindicationis opponuntur duo vitia. vnum quidem per exceſſum. ſ. peccatũ crudelitatis vel ſæuitię q̃ excedit menſuram in puniēdo, aliud aũt eſt vitiũ quod conſiſtit in defectu, ſicut cum aliquis nimis remiſſus eſt in puniendo. Vñ dr̃ prouer. 13. Qui parcit virgę odit filium ſuum. Virtus aũt vindicationis conſiſtit vt homo ſm oēs circunſtantias debitam menſuram in vindicando conſeruet. Ad tertiũ. ſ. de mõ vindicandi. Dicendum ꝙ vindicatio in tantum licita eſt & virtuoſa, inquantum tendit ad cohibitionem malorũ. Cohibentur aũt aliqui a peccando qui affectũ virtutis nõ hñt ꝑ hoc ꝙ timēt amittere aliqua plus amãt q̃ illa q̃ peccãdo adipiſcuntur, alias timor nõ cõpeſceret peccatũ. Et ideo ꝑ ſubtractionē oĩum q̃ hõ maxime diligit eſt vindicta de peccatis ſumēda. Hæc aũt ſunt q̃ hõ maxime diligit, vitã, incolumitatē corporis. libertatē ſui. Etiam bona exteriora, puta diuitias, patriã, & gloriam. Et ideo vt Aug. refert. 21. De ci. Dei. Octo genera pęnarum in legibus eſſe deſcribit Tullius. ſ. mortem per quam tollitur vita, verbera, & talionem, vt. ſ. oculum pro oculo perdat per quæ amittit corporis incolumitatē, ſeruitutem & vincula per q̃ perdit libertatem, exilium per qđ perdit patriam, damnũ per qđ perdit diuitias. ignominiam per quã perdit gloriã. Ad quartũ. ſ. vtrũ vindicta ſit exercenda in eos q non peccauerunt. Dicendũ ꝙ pęna dupliciter põt conſiderari. Vno mõ ſm rõnem pęnæ & ſm hoc pęna non debetur niſi peccato, quia per pęnam reparatur equalitas iuſtitiæ inquantũ ille qui peccando nimis ſecutus eſt ſuã voluntatē, aliquid contra ſuam voluntatem. patitur. Vnde cũ oē peccatum ſit voluntarium ẽt originale vt ſupra habitum eſt conſequens eſt ꝙ nullus punitur hoc mõ niſi pro eo qđ voluntariè factum eſt. Alio mõ põt conſiderari pęna inquantum eſt medicina, non ſolum ſanatiua peccati præteriti, ſed ẽt pręſeruatiua a peccato futuro, & promotiua in aliquod bonum. Et ſm hoc aliquis interdũ punitur ſine culpa, non tñ ſine cã. Sciendũ tñ ꝙ nunquã medicina ſubtrahit maius bonum vt promoueat minus. ſicut medicina carnalis nunquã cecat oculum vt ſanet calcaneum. Qñq; infert nocumentũ in minoribus vt melioribus auxilium præſtet. Et quia bona ſpiritualia ſunt maxima bona, bona aũt tpalia ſunt minima, ideo qñq; punitur aliquis in tpalibus bonis abſq; culpa. cuiuſmodi ſunt plures pęnæ præſentis vitæ diuinitus inflictæ ad humiliationē vel probationem. Nõ aũt punitur aliquis in ſpiritualibus bonis ſine propria culpa neq; in præſenti neq; in futuro, quia ibi pęnæ non ſunt medicinæ ſed conſequuntur ſpiritualem damnationē. Pęna inquam ſpirituali nũquam vnus hõ punitur pro peccato alterius, quia pœna ſpiritualis pertinet ad aĩam ſm quã quilibet eſt liber ſui. Pœna aũt tpali qñq; vnus punitur pro peccato alterius triplici rõne. Primo quidem, quia vnus hõ tpaliter eſt res alterius & ita in pœnam eius & ipſe punitur, ſicut filij ſunt ſm corpus quædã res patris, & ſerui quædam res dominorum. Alio mõ inquantum peccatum vnius deriuatur in alterum vel per imitationē, ſicut filij imitantur peccata parentum, & ſerui peccata dominorum vt audacius peccent, vel per modum meriti ſicut peccata ſubditorum merentur peccatorem pręlatum ſm illud Iob. 33. Qui regnare facit hoĩem hypocritã ꝑꝑ peccata populi. Vnde & pro peccato Dauid populũ numerantis populus Iſrahel punitus eſt vt habetur. 2. reg. vlti. Siue ẽt ꝑ aliqualē cõſenſum ſeu diſſimulationem ſicut ẽt interdum boni ſimul puniuntur tpaliter cum malis, quia eorũ peccata non redarguerunt. vt Aug. dicit in primo de ci. Dei. Tertio ad commendandum vnitatem hũanæ ſocietatis ex qua vnus dēt pro alio ſollicitus eſſe ne peccet, & ad deteſtationem pcĩ dum pœna vnius redundat in omnes quaſi oēs eſſent vnũ corpus, vt Augu. dicit in peccato Achor. Quod aũt dominus dicit viſitans peccata parentum in filios vſque ad tertiam vel quartam generationem, magis videtur ad miſericordiam quã ad ſeueritatem pertinere, dum ſtatim vindictam non adhibet ſed expectat in poſterum, vt ſaltem vel poſteri corrigantur, ſed creſcente malitia poſterorũ neceſſe eſt vltionem inferri. Item nota ꝙ ſicut Aug. dicit, iudicium hũanũ dēt imitari iudiciũ diuinũ, in manifeſtis Dei iudicijs quib⁹ hoĩes ſpecialiter dãnat ꝓ ꝓprio pctõ. Occulta vero Dei iudicia quibus tpaliter aliquos punit, abſq; culpa nõ põt hũanũ iudiciũ imitari, quia hõ nõ põt cõphēdere horũ iudiciorũ rões vt ſciat qđ expediat vnicuiq; Et iõ nunq̃ ſm humanũ iudiciũ aliqs dēt puni-

ri ſine culpa pœna flagelli vt occidatur, vel vt mutiletur vel verberetur. Pœna autem damni punitur aliquis etiam ſecundũ humanum iudicium etiam ſine culpa ſed non ſine cauſa. Et hoc tripliciter. Vno modo ex hoc ꝙ aliquis infamis vel ineptus redditur ſine ſua culpa ad aliquod bonum habendum vel conſequendum, ſicut propter vitium lepræ aliquis remouetur ab adminiſtratione Eccleſiæ, & propter bygamiam vel iudicium ſanguinis aliquis impeditur a ſacris ordinibus. Secundo quia bonum in quo damnificatur non eſt proprium bonum ſed commune, ſicut ꝙ aliqua Eccleſia habeat Epiſcopatum pertinet ad bonum totius ciuitatis, non autem ad bonum clericorum tantum. Tertio quia bonum vnius dependet ex bono alterius, ſicut in crimine leſę maieſtatis filius amittit hæreditatẽ pro peccato parentis.

De veritate. *Diſt.* LXXVI.

DEinde conſiderandum eſt de veritate, & vitiis oppoſitis. De veritate autẽ quatuor conſideranda ſunt. Primo verũ veritas ſit virtus. Secundo vtrum ſit virtus ſpecialis. Tertio vtrum ſit pars iuſtitiæ. Quarto vtrum declinet in minus. Ad primum, ſ. vtrum veritas ſit virtus. Dicendum, quòd veritas dupliciter accipi poteſt. Vno modo ſecundum veritatem aliquid dicitur verum, & ſic veritas nõ eſt virtus, ſed obiectum, vel finis virtutis. Sic enim accepta veritas non eſt habitus, quod eſt genus virtutis ſed æqualitas quædam intellectus, vel ſigni ad rem intellectam, & ſignatam, vel etiam rei ad ſuam regulam. Alio modo põt dici veritas qua aliquis verum dicit ſecundum quòd ſit virtus, quia hoc ipſum, quod eſt dicere verũ eſt bonus actus. Virtus aũt eſt, quæ facit bonum habentem, & opus eius bonum reddit. Non eſt aũt veritas virtus Theologica, quia non hẽt Deũ pro obiecto, ſed res temporales. Dicit enim Tullius quòd veritas eſt per quam immutata ea, quę ſunt aut fuerunt aut futura ſunt, dicuntur. Sed eſt virtus moralis conſiſtens in medio inter ſuperfluum & diminutum dupliciter. Vno quidem modo ex parte obiecti. Alio autem modo ex parte actus. Ex parte quidem obiecti, quia verum ſcđm ſuam rationem importat quandam æqualitatem, æquale autem eſt medium inter magis & minus. Vnde ex hoc ipſo ꝙ aliquis verum dicit de ſeipſo medium tenet inter eum, qui maiora dicit de ſeipſo, & inter eum q minora. Ex parte autem actus medium tenet inquantum verum dicit quando oportet, & ſecundum quòd oportet. Superfluum autem cõuenit illi qui importunè ea, quæ ſcit manifeſtat, defectus aũt cõpetit illi qui occultat qñ manifeſtare oportet. Ad ſcđm, ſ. vtrum veritas ſit virtus ſpecialis. Dicendum ꝙ ad rõnẽ virtutis humanę pertinet ꝙ opus hominis bonum reddat. Vnde vbi in actu hoĩs inuenitur ſpecialis rõ veritatis vel bonitatis, neceſſe eſt ꝙ ad hoc diſponatur homo per ſpecialem virtutem. Cum autem bonum ſcđm Aug. libro de natura boni conſiſtat in ordine, neceſſe eſt ſpecialem rõnem boni conſiderari ex determinato ordine. Eſt autem ſpecialis quidem ordo ſecundum ꝙ exteriora nr̃a vel verba vel facta debite ordinantur ad aliquid, ſicut ſignum ad ſignatum, & ad hoc perficitur homo per virtutem veritatis. Vnde manifeſtũ eſt quòd veritas eſt ſpecialis uirtus. Licet autem uerum, & bonũ conuertantur ſecundum Philoſophum, tñ bonitas non ponitur eſſe uirtus ſpecialis ſicut veritas, quia oĩs uirtus bonitas, ſed ueritas eſt uirtus ſpecialis rõne iam dicta. Ad cuius euidentiam ſciendum eſt, ꝙ verum & bonum ſubiecto quidem conuertuntur, quia oẽ verum eſt bonum, & omne bonum eſt verum, ſed ſecundum rõnem inuicem ſe excedunt, ſicut intellectus, & uoluntas inuicẽ ſe includunt. Nam intellectus intelligit uoluntatem, & intellecta alia, & uoluntas appetit ea, quæ pertinent ad intellectum, & multa alia. Vnde uerum ſecundum rõnem propriam in qua eſt perfectio intellectus, eſt quoddam particulare bonum inquantũ eſt quoddam appetibile. Et ſimiliter bonum ſecundum propriã rõnem prout eſt finis appetitus eſt quoddam uerum inquãtum eſt quoddam intelligibile. Quia ergo ueritas includit rõnẽ boni, tamen põt eſſe ꝙ ueritas ſit ſpecialis uirtus ſicut uerum, eſt ſpeciale bonum, non autem põt eſſe ꝙ bonitas ſit ſpecialis uirtus, cum magis ſcđm rõnem ſit genus uirtutis. Ad tertium, ſ. utrum ueritas ſit pars iuſtitiæ. Dicendum ꝙ ſicut ſuprad. ctũ eſt, ex hoc ꝙ aliqua virtus iuſtitiæ annectitur ſicut ſecundaria principali, quod partim quidem cum iuſtitia conuenit, partim autem deficit ab eius pfecta rõne. Virtus aũt ueritatis conuenit quidem cũ iuſtitia in duobus. Vno quidem mõ in hoc ꝙ eſt ad alterum. Manifeſtatio. n. quã diximus eẽ actum veritatis eſt ad alterum, inquantum, ſ. ea q circa ipſum ſunt vnus hõ alteri manifeſtat. Alio mõ inquantũ iuſtitia æqualitatem quandam in rebus conſtituit, in hoc facit virtus ueritatis, adæquat. n. ſigna rebus exiſtentibus circa ipſum, deficit aũt a ppria rõne iuſtitiæ quantum ad rõnẽ debiti. Non. n. hoc virtus attendit debitum legale qđ attẽdit iuſtitia, ſed potius debitũ morale, inquantũ, ſ. ex honeſtate unus hõ alteri dẽt veritatis manifeſtationẽ. Vnde veritas eſt pars iuſtitiæ inquantũ annectitur ei ſicut virt⁹ ſcđaria principali. Ex hoc. n. ꝙ hõ eſt aĩal ſociale naturaliter homo debet alteri id ſine quo ſocietas humana conſeruari non autem poſſent homines ad inuicem conuiuere niſi ſibiinuicem crederent tanquam ſibiinuicem veritatem manifeſtantibus, & ideo virtus veritatis aliquo modo attendit rõnem debiti. Sciendum aũt, quòd cum ſit triplex veritas ſcđm Hiero. ſcilicet veritas vitæ, iuſtitiæ, & veritas doctrinæ. Veritas de qua nunc loquimur differt à veritate vitæ, quia veritas vitæ continet in ſe omnem virtutem. Veritas autem iuſtitiæ dr̃ dupliciter. Vno modo ſcđm quòd ipſa iuſtitia eſt rectitudo quędam regulata ſecundum regulam diuinæ legis, & ſecundum hoc differt veritas iuſtitiæ à veritate vitæ, quia veritas vitæ eſt ſecundum quam aliquis rectè viuit in ſeipſo. Veritas aũt iuſtitiæ ſecundũ quam aliquis rectitudinem legis in iudiciis, quæ ſunt ad alterum ſeruat, & ſecundũ hoc veritas iuſtitiæ non pertinet ad veritatem da qua nunc loquimur, ſicut nec veritas vitæ. Alio modo poteſt intelligi veritas iuſtitiæ, ſecundum ꝙ aliquis ex iuſtitia veritatem manifeſtat. Puta cum aliquis in iudicio verũ confitetur aut verum teſtimonium dicit, & hoc veritas eſt, quidam particularis actus iuſtitiæ, & non pertinet directè ad veritatẽ de qua nũc loquimur, quia. ſ. in hac manifeſtatione veritatis principaliter homo intendit ius ſuum alteri reddere, vnde philoſophus in 4. Ethi. de hac veritate determinans dicit. Non de iudicio in confeſſionibus dicimus, neq; quęcunq; ad iuſtitiã, vel iniuſtitiã contendunt. Veritas autem doctrinæ conſiſtit in quadã manifeſtatione verborum de quibus eſt ſcientia. Vnde nec iſta veritas directè pertinet ad hanc virtutem, vel veritatem, ſed ſolum veritas qua aliquis in vita, & ſermone talem ſe demonſtrat qualis eſt, & non alia, quàm circa ſeipſum ſint nec maiora, nec minora: veruntamen, quia verba nobiliora inquãtum ſunt a nobis cognita circa nos ſunt, & ad nos pertinent, & ſecundum hoc veritas doctrinæ põt ad hanc virtutem pertinere, & quæcunq; alia veritas qua quis manifeſtat verbo, vel facto, qđ cognoſcit. Ad quartum. ſ. vtrum veritatis virtus declinet in minus. Dicendum, ꝙ declinare in minus a veritate contingit dupliciter. Vno modo affirmando, puta cum aliquis non manifeſtat totum bonum quod in ipſo eſt, puta ſcientiã, vel ſanctitatem, vel aliquid hmõi, quod ſit ſine præiudicio veritatis, quia in maiori eſt, & minus, & ſcđm hæc virtus declinat in minus. Hoc. n. vt philoſophus dicit in 4. Ethi. vr̃ eſſe prudentius propter onerofas ſuperabundantias eſſe, homines enim qui maiora de ſeipſis dicunt, quam ſint, ſunt alijs oneroſi quaſi excellere alios volentes, homines autem qui minuta de ſeipſis dicunt, gratioſi ſunt quaſi alijs condeſcendẽtes per quandam moderationẽ. Vnde apoſtolus dicit. 2. Cor. 12. Si voluero gloriari non ero inſipiens, veritatem. n. dicam parco autem ne quis me exiſtimet ſupra id quod videt in me, aut audit aliquid ex me. Alio modo põt aliquis declinare in minus negando, vt. ſ. neget ſibi ineſſe, quod ineſt, & ſic non pertinet ad hanc veritatem declinare in minus, quia per hoc incurreret falſum, & tamen hoc ipſum eſſet minus repugnans veritati, non quidem ſecundum rationem propriam veritatis, ſed ſecundum rationem prudentiæ quam oportet ſaluari in omnibus virtutibus, magis enim repugnat prudentiæ, quia periculoſius eſt, & inhoneſtius alias, quòd aliquis æſtimet, vel iactet ſe habere, quod non habet, quàm quòd non exiſtimet, vel dicat ſe non habere quod habet.

DEinde conſiderandum eſt de vitijs oppoſitis. Et primo de mendacio. Secundo de ſimulatione ſiue hypocriſi. Tertio de iactãtia, & oppoſito vitio. Circa mendaciũ conſiderãdũ eſt, primo vtrũ mẽdaciũ ſemper opponatur veritati, quaſi ſ. cõtinẽs falſitatẽ. Scđo de ſpeciebꝰ mẽdacij. Tertio vtrũ mẽdaciũ ſemp ſit peccatũ. Quarto vtrũ ſit peccatũ mortale. De hoc require infra 3. l. De ſimulatione ſiue hypocriſi. Similiter require infra 3. l.

De iactantia. *Diſt.* LXXVII.

DEinde cõſiderandum eſt de iactãtia, & ironia, q̃ ſunt partes mẽdacij ſcđm philoſophum. 4. Eth. De iactãtia aũt conſiderãdũ eſt. Primo cui virtuti opponatur. Scđo vtrũ ſit peccatũ mortale. Ad primũ dicendũ, q̃ iactãtia propriè importare vr̃, ꝙ homo verbis ſe extollat, illa. n. q̃ homo vult lõgè iactare in altũ eleuat. Tũc aũt propriè aliquis ſe extollit qñ de ſe aliquod ſupra ſe dicit. Quod quidẽ contingit dupliciter. Vno modo qñ aliquis loquitur de ſe nõ quidẽ ſupra id, qđ in ſe eſt, ſed ſupra id, qđ de eo oẽs opinãtur. Quod apoſtolus refugiens dicit 2. Cor. 12. Parco autem nec quis exiſtimet me ſupra id, quod videt in me, aut audit aliquid ex me. Alio modo aliquis per verba ſe extollit loquens de ſe ſupra id qđ eſt in ſe ſcđm rei veritatem, & quia magis eſt aliquid iudicandum ſecundum id, quod in ſe eſt, quàm ſcđm quod eſt in opinione aliorum. Inde eſt, ꝙ magis propriè dr̃ iactãtia qñ aliquis effert ſe ſupra id, qđ in ſeipſo eſt, q̃ qñ effert ſe ſupra id quod eſt in opinione aliorum, quamuis vtroq; mõ iactã-

tia dici poſſit. Et ideo iactantia propriè dicta opponitur veritati per modum exceſſus. Sciendum tamen ꝙ peccatum iactantiæ pt conti- tati dupliciter. Vno mō ſcdm ſpeciem actus, & ſic oppoſitus veritati per modum exceſſus: vt dictum eſt. Alio modo ſcdm cauſam ſuam ex qua etſi non ſemper tñ frequentius accidit: & ſic procedit quidē ex ſuperbia: ſicut ex cauſa interius motiua & impellente. Ex hoc. n. ꝙ aliquis interius ꝑ arrogantiā ſupra ſeipſum eleuatur: ſequitur pleſq; ꝙ exterius maiora quædam de ſe iactet: licet quãque nō ex arrogantia: ſed ex quadam vanitate aliquis ad iactantiam procedat & in hoc delectetur qa talis eſt ſcdm habitū. Et ideo arrogantia per quam aliquis ſup. ſeipſum extollitur, eſt ſupbiæ ſpecies: non tñ eſt idem iactantiæ, ſed vt frequentius eius cauſa. Et pp hoc Greg. ponit iactātiā ſuperbiæ ſpeciem. Tendit autem iactator plerūque ad hoc ꝙ gloriam conſequatur ꝑ ſuam iactantiam. Et ideo ſcdm Greg. ex inani gl'ia orit' ſcdm rōem finis Ab ſcdm, ſ. vtrum iactantia ſit peccatū mortale. Dicendum ꝙ ſicut ſupra dictū eſt, peccatum mortale eſt, quod charitati contrariatur. Dupl'r ergo iactantia conſiderari pōt. Vno modo ſcdm ſe prout eſt mendacium quoddam & ſic quãque eſt pctm̄ mortale: quãque veniale. Mortale quidem qñ quis iactanter de ſe ꝓfert quod eſt contra gl'am Dei: ſicut ex ꝑſona regis Thyri dr̄ Ezec. 28. Eleuatum eſt cor tuum & dixiſti Deus ego ſum. Vel ēt contra charitatem ꝓximi: ſicut cum aliqs iactando ſeipſum ꝓrumpit in contumelias aliorum: ſicut habet' Lucæ. 18. de phariſeo q dicebat: non ſum ſicut ceteri hominum raptores, iniuſti, adulteri, velut etiam hic publicanus. Quãque vero eſt peccatum veniale, qñ, ſ. aliqs de ſe talia iactat, q̄ neq; ſunt cōtra Deum neq; contra ꝓximum. Alio mō pt conſiderari ſcdm cauſam ſuam, ſ. ſupbiam vel appetitum lucri aut inanis gloriæ & ſic ſi ꝓcedat ex ſupbia vel inani gl'ia, q̄ ſit pctm̄ mortale, etiā ipſa iactantia erit pctm̄ mortale, alioquin erit pctm̄ veniale. Sed quãque aliquis prorumpit in iactantiam pp appetitum lucri: & hoc modo vr̄ ptinere ad ꝓximi deceptionem vel damnum. Et ideo talis iactantia eſt maius pctm̄ mortale. Vnde, & Philoſophus dicit in 4. ethi. ꝙ turpior eſt qui ſe iactat cauſa lucri: quàm qui ſe iactat cauſa gloriæ vel honoris: non tñ ſemper eſt peccatum mortale, qa pt eſſe tale lucrum ex quo alius nō damnificat'.

De Ironia.

DEinde conſiderandum eſt de Ironia. Et primum vtrum ironia ſit pctm̄. Scdo vtrum ſit maius pctm̄ q̄ iactātia. Ad primum, ſ. vtrum Ironia ſit pctm̄. Dicendum ꝙ ad hoc ꝙ aliq minora de ſe dicant pt contingere dupliciter. Vno modo ſalua veritate: dum, ſ. maiora quæ ſunt in ſeipſis reticent: q̄dam vero minora detegunt: & de ſe proferunt, quæ tñ in ſe eſſe recognoſcūt. Et ſic minora de ſe dicere non pertinet ad Ironiam: nec eſt pctm̄ ſcdm ſuum genus niſi per alicuius circumſtantiæ corruptionem. Alio modo aliquis dicit minora a veritate declinans: puta cum aſſerit de ſe aliquid vile, quod in ſe non recognoſcit aut cū negat de ſe aliqd magnum, quod tñ percipit in ſeipſo eſſe: & ſic pertinet ad Ironiam: & eſt ſemper pctm̄. Ad ſcdm, ſ. de comparatione Ironiæ ad Iactantiam. Dicendum ꝙ vnum mendaciū eſt grauius altero: quãque q̄dem ex materia: ſicut mēdacium quod fit in doctrina religionis eſt grauiſſimum: quãque autem ex motiuo ad peccandum: ſicut mendacium pernicioſum eſt grauius q̄ officioſum, vel iocoſum. Ironia autem & iactantia circa idem mentiuntur vel verbis vel factis vel q̄buſcunque exterioribus ſignis, ſ. circa conditionē ꝑſonæ. Vnde quantum ad hoc æqualia ſunt. Sed vt plurimum iactantia ex turpiori motiuo ꝓcedit, ſ. ex appetitu lucri vel honoris. Ironia vero ex hoc ꝙ fugit licet inordinate per elationem vr̄ aliis grauius eſſe, & ſ. ſcdm hoc Phil. dicit ꝙ iactantia eſt grauius peccatum q̄ Ironia. Contingit tñ quãque quòd aliquis minora de ſe fingit ex aliquo alio motiuo: puta ad doloſè decipiendum: & tunc Ironia eſt grauior.

De hac plura require infra inter gradus ſuperbiæ libro tertio.

De Affabilitate.

DEinde conſiderandum eſt de amicitia, quæ affabilitas dr̄: & de vitiis oppoſitis quæ ſunt adulatio & litigium. Circa amicitiam ſeu affabilitatem. Primo conſiderandum eſt vtrum ſit ſpecialis virtus. Secundo vtrum ſit pars iuſtitiæ. Ad primum ſ. vtrum amicitia ſit ſpecialis virtus. Dicendum ꝙ ſicut dictum eſt: cum virtus ordinetur ad bonum vbi occurrit ſpecialis rō boni ibi oportet eſſe ſpecialem rōnem virtutis: bonum autem in ordine conſiſtit ſicut ſupra dictum eſt. Oportet autem hominem conuenienter ad alios ordinari in cōi conuerſatione tam in factis quàm in dictis vt, ſ. ad vnumquenque ſe habeat ſecundum quod decet. Et ideo oportet eſſe ſpecialem quandam virtutem, quæ hanc conuenientiam ordinis obſeruet: & hæc vocatur amicitia ſeu affabilitas. Sciendum autem quòd Philoſophus in 8. ethi. de duplici amicitia loquitur: quarum vna conſiſtit principaliter in affectu quo vnus alium diligit: & hæc poteſt cōſequi quamcunque virtutem. Quæ autem ad hanc amicitiam pertinent ſupra de charitate dicta ſunt. Aliam vero amicitiam ponit quæ conſiſtit in ſolis exterioribus verbis vel factis, quæ quidem non habet perfectam rationem amicitiæ, ſed quandam eius ſimilitudinem inquantum, ſ. quis decenter ſe habet ad illos cum quibus conuerſatur. Ad ſcdm, ſ. vtrum amicitia ſit pars iuſtitiæ. Dicendum ꝙ hæc virtus, eſt pars iuſtitiæ, inquantum ei adiungit' ſicut principali virtuti. Conuenit. n. cum iuſtitia in hoc ꝙ ad alterum eſt: ſicut etiam iuſtitia. Deficit autem a ratione iuſtitiæ: quia non habet plenam debiti rationem prout aliquis alteri obligatur, vel debito legali ad cuius ſolutionem lex cogit, vel etiā aliquo debito prouenienti ex aliquo beneficio ſuſcepto: ſed ſolum attendit quoddam debitum honeſtatis quod magis eſt ex parte ipſius virtuoſi q̄ ex parte alterius, vt, ſ. faciat alteri qd̄ decet eum facere, quia ſicut homo eſt naturaliter aīal ſociale debet ex quadam honeſtate veritatis manifeſtationem aliis hominibus: ſine qua ſocietas hominum durare non poſſet. Sicut autem non poſſet viuere homo in ſocietate ſine veritate: ita nec ſine delectione: quia ſicut Philoſophus dicit in 8. ethi. Nullus poteſt perfecte morari cum triſti neque cum non delectabili: & ideo homo tenetur ex quodam debito honeſtatis naturalis, vt ipſe aliis delectabiliter conuiuat: niſi propter aliquam cauſam neceſſe ſit alios vtiliter aliquando contriſtare.

DEinde conſiderandum eſt de vitiis oppoſitis. Et primo de adulatione. Secundo de litigio. De adulatione videndum eſt primo vtrum ſit peccatum. Secundo vtrum ſit peccatū mortale. De his omnibus require infra libro tertio. Deinde conſiderandum eſt de litigio. Et primo vtrum opponatur veritati amicitia. Secundo de comparatione eius ad adulationem. De his omnibus require infra libro tertio.

De liberalitate. *Diſt.* LXXVIII.

DEinde conſiderandum eſt de liberalitate & vitiis oppoſitis ſ. auaritia & prodigalitate. Circa liberalitatem conſiderandum eſt primo, vtrum ſit virtus. Secundo de materia eius. Tertio de actu ipſius. Quarto vtrum ad eam magis dare quàm accipere pertineat. Quinto vtrum liberalitas ſit pars iuſtitiæ. Sexto de comparatione eius ad alias virtutes. Ad primum, ſcilicet vtrum liberalitas ſit virtus. Dicendum, quòd ſicut Augu. dicit in libro de libero arbitrio. Bene vti his quibus male vti poſſumus, pertinet ad virtutem. Poſſumus autem bene & male vti non ſolum his, quæ intra nos ſunt, ſcilicet potentiis, & paſſionibus animæ, ſed etiam his, quæ extra nos ſunt, ſcilicet rebus huiuſmodi mundi conceſſis nobis ad ſuſtentationem vitæ. Et ideo cum bene vti his rebus pertineat ad liberalitatem, conſequens eſt, quòd liberalitas ſit virtus. Sicut enim dicunt Ambroſius, & Baſilius ſuperabondantia diuitiarum datur aliquibus a Deo, ut meritum bonæ diſpenſationis acquirant, pauca autem vni ſufficiunt. Et ideo liberalis plura laudabiliter in alios expēdit quàm in ſeipſum. Debet autem homo ſemper ſibipſi magis prouidere in ſpiritualibus bonis in quibus vnuſquiſque ſibi præcipuè ſubuenire poteſt, tamen etiam in temporalibus rebus non pertinet ad liberalem vt ſic aliis intendat, quòd omnino ſe, & ſuos deſpiciat. Vnde Ambroſius dicit in primo de officiis. Eſt illa probanda liberalitas vt proximos ſeminis tui non deſpicias ſi egere cognoſcas. Ad liberalem etiam non pertinet ſic diuitias emittere, vt non ſibi remaneat vnde ſuſtentetur, & vnde virtutis opera exequatur quibus ad felicitatem peruenitur, vnde Philoſophus dicit in 4. ethi. quòd liberalis curat propria volens per hoc quibuſdam ſufficere. Et Ambroſius dicit in libro de officiis, ꝙ dominus non vult ſimul effundi opes ſed diſpenſari. Niſi forte vt Helyſeus, qui boues ſuos occidit, & pauit pauperes ex eo qd̄ habuit vt nulla cura teneretur domeſtica, quod pertinet ad ſtatum perfectionis ſpiritualis vitæ, de quo infra dicitur. Et tamen ſciendum eſt, quòd hoc ipſum quod eſt ſua liberaliter largiri inquantum eſt actus virtutis ad beatitudinem ordinatur. Item ſciendum, quòd ſicut Philoſophus dicit in 3. ethi. illi qui conſumunt multa per intemperantias non ſunt liberales ſed prodigi, & ſimiliter quicunque effundit, quæ habet propter quæcunque alia peccata. Vnde Ambro. dicit in primo de officiis. Si adiuuas eum qui poſſeſſiones aliorum eripere conatur non probatur largitas. Nec illa perfecta eſt liberalitas ſi iactantiæ cauſa magis q̄ miſericordiæ largiaris. Et ideo illi qui carent aliis virtutibus licet in aliqua opera, multa expendant non ſunt liberales. Nihil etiam prohibet aliquos multa in bonos vſus expendentes, habitum liberalitatis non habere, ſicut & aliarum virtutum opera faciunt homines antequam virtutis habitum habeant, licet non eo modo quo virtuoſi vt ſupra dictum eſt. Similiter etiam nihil ꝓhibet aliquos virtuoſos licet ſint pauperes eſſe liberales. Vnde Philoſophus dicit in 4. ethi. ſcdm ſubſtantiam idest facultatem diuitiarum liberalitas non dr̄, non enim conſiſtit in multitudine da-

ne datorum:ſed in dantis habitu. Et Ambroſius dicit in 1. de officijs: ꝙ affectus diuitem collationem, aut pauperem facit, & pretium rebus imponit. Ad ſm ſ. de materia liberalitatis. Dicendũ, ꝙ ſm Philoſophum in 4. Ethi. Liberalis non eſt acceptiuus pecuniæ, nec cuſtoditiuus, ſed emiſſiuus. Vnde & alio noïe liberalitas largitas noïatur: quia qđ largum eſt, non eſt retentiuum, ſed eſt emiſſiuum, & ad hoc idem pertinere vĩ ẽt liberalitatis nomen. Cum.n. aliquis a ſe emittit, quodammodo illud a ſua cuſtodia, & dñio liberat, & animum ſuum ab eius effectu liberum eſſe oſtendit. Ea vero q̃ emittenda ſunt ab vno hoïe in alium ſunt bona poſſeſſa, q̃ noïe pecuniæ ſignantur. Et ideo propria materia liberalitatis eſt pecunia. Quia tñ ſicut dictum eſt liberalitas non attendit̃ in q̃titate dati: ſed in affectu dantis, affectus aũt dantis diſponit̃ ſm paſſiones amoris, & concupiſcentiæ. Et per conſequẽs delectationis, & iuſtitiæ ad ea q̃ dantur, ideo immediata materia liberalitatis ſunt interiores paſſiones, ſed pecunia exterior eſt obiectum ipſarum Paſſionum. Ad tertium. ſ. de actu liberalitatis ſunt interiores paſſiones, ſed pecunia exterior eſt obiectum ipſarum paſſionum. Ad tertium. ſ. de actu liberalitatis. ſ. vtrum vti pecunia ſit actus eius. Dicendũ, ꝙ ſpecies actus ſumit̃ ex obiecto vt ſupra habitum eſt. Obiectum aũt ſiue materia liberalitatis eſt pecunia, & quicquid pecunia menſurari põt, vt dictum eſt. Et quia quælibet virtus conuenienter ſe hẽt ad ſuũ obiectũ, conſequens eſt, vt cũ liberalitas ſit virtus, actus eius ſit proportionatus pecuniæ, pecunia aũt cadit ſub rõne bonorum vtilium: quia oĩa exteriora bona ad vſum hoïs ſunt ordinata. Et iõ actus proprius liberalitatis eſt pecunia, vel diuitijs vti. Sciendũ ergo ꝙ ad liberalitatem pertinet bene vti diuitijs in quantum hmõi, eo ꝙ diuitiæ ſunt propria materia liberalitatis. Ad iuſtitiã aũt pertinet vti diuitijs ſm aliam rõnem. ſ. ſm rõnem debiti, prout. ſ. res exterior debet̃ alteri. Ad magnificentiã aũt pertinet vti diuitijs ſm quandã ſpãlem rõnem, ideſt ſcdm ꝙ aſſumunt̃ in alicuius magni operis expletionem. vñ & magnificentia quodãmodo ſe hẽt ex additione ad liberalitatẽ, vt infra dicet̃. Item ſicut dictum eſt propinqua materia liberalitatis ſunt interiores paſſiones ſcdm quas hõ afficit̃ circa pecuniã. Et iõ ad liberalitatẽ ꝑcipuè ꝑtinet, vt hõ pp inordinatã affectionẽ ad pecuniã non ꝓhibeat̃ a quocunq; debito vſu eius. Eſt aũt duplex vſus pecuniæ. Vnus ad ſeipſum, qui vĩ ad ſumptus, vel expenſas pertinere. Alius aũt quo quis vtitur ad alios, qđ pertinet ad dationes. Et iõ ad liberalitatẽ pertinet, vt neq; pp immoderatũ amorem pecuniæ aliquis impediat̃ a conuenientib. expenſis, neq; a conuenientib. dationib. Vñ circa dationes, & ſumptus liberalitas conſiſtit ſcdm Philoſophum in 4. Ethi. Verbum aũt Senecæ in 5. de beneficijs intelligendum eſt de liberalitate ſcdm ꝙ ſe hẽt ad dationes. Non .n. dĩ aliquis liberalis ex hoc ꝙ ſibi aliquid donat. Ad quartum. ſ. vtrum ad liberalem magis pertineat dare q̃ accipere. Dicendum ꝙ propriũ eſt liberalis, vti pecunia, vſus aũt pecuniæ eſt in emiſſione ipſius nam acquiſitio pecuniæ magis aſſimilatur gñationi q̃ vſui, cuſtodia vero pecuniæ in q̃tum ordinatur ad facultatẽ vtendi aſſimilat̃ habitui. Emiſſio aũt alicuius rei quanto ſit ad aliquid diſtantius, tanto a maiori virtute procedit, ſicut patet in his q̃ proijciuntur. Et ideo ex maiori virtute procedit ꝙ aliquis emittat pecuniam dando eam alijs q̃ expendendo eam circa ſeipſum. Propriũ eſt aũt virtutis, vt ꝑcipuè tendat, in id quod perfectius eſt. Nam virtus eſt perfectio quædam, vt dĩ in 7. Phi. Et ideo liberalis maximè laudatur ex datione. Cum aũt liberalitas a prudentia dirigatur, ſicut ẽt quælibet alia virtus moralis, ad prudentiam pertinet cuſtodire pecuniam ne ſurripiatur, aut inutiliter expẽdatur. Sed vtiliter eam expendere non eſt minoris prudentiæ, quàm vtiliter eam conſeruare, ſed maioris; quia plura ſunt attẽdenda circa vſum rei, qui aſſimilatur motui quàm circa conſeruationem, quæ aſſimilatur quieti. Quod autem illi, qui ſuſceperunt pecunias ab alijs acquiſitas liberalius expendunt, quàm exiſtentes inopiæ inexperti, ſi propter ſolum hanc inexperientiam liberaliter expenderent, non haberent liberalitatis virtutem: ſed quandoque huiuſmodi inexperientia ſe habet ſolum ſicut tollens impedimentum liberalitatis, ita quòd promptius liberaliter agant, timor enim inopiæ ex eius experientia procedens impedit quandoque eos qui acquiſierunt pecuniam ne eam conſumant liberaliter agendo. Et ſimiliter amor quo eam amant tanquam proprium effectum, vt Philoſophus dicit in 4. Ethi. Ad quintum ſcilicet vtrum liberalitas ſit pars iuſtitiæ. Dicendum, ꝙ liberalitas non eſt ſpecies iuſtitiæ: quia iuſtitia exhibet alteri, quod eius eſt, liberalitas autem exhibet id quod eſt ſuum. Habet tamen quandam conuenientiam cum iuſtitia in duobus. Primo quidem, quia principaliter eſt ad alterum, ſicut & iuſtitia. Secundo, quia eſt circa res exteriores, ſicut & iuſtitia, licet ſecundum aliam rationem, vt dictum eſt. Et ideo liberalitas a quibuſdam ponitur pars iuſtitiæ, ſicut virtus ei annexa, vt principali. Ad ſextum, ſcilicet de comparatione liberalitatis ad alias virtutes. Dicẽdum quòd quælibet virtus tendit in aliquod bonum. Vnde quanto aliqua virtus in melius bonum tendit tanto melior eſt: liberalitas autem tendit in aliquod bonum dupliciter. Vno modo primo & per ſe. Alio modo ex conſequenti. Primo quidem & p ſe tendit ad ordinandũ propriã affectionẽ circa poſſeſſionẽ pecuniarũ in vſum, & ſic ſm hoc prefert̃ liberalitati: & tẽperantia q̃ moderatur concupiſcentias & delectationes pertinentes ad propriũ corpus, & fortitudo & iuſtitia q̃ ordinantur quodãmodo in bonũ cõe, vna tpe pacis, alia tpe belli, & oĩbus ꝑferũtur virtutes q̃ ordinant in bonũ diuinũ. Nã bonũ diuinum præeminet cuilibet bono humano, & in bonis humanis bonũ publicum præeminet bono priuato, in quibus bonũ corporis præminet bono exteriorum rerũ. Alio modo ordinatur liberalitas ad aliquod bonum ex conſequenti: & ſcdm hoc liberalitas ordinat̃ in oĩa bona ꝑdicta. Ex hoc.n. ꝙ hõ non eſt amatiuus pecuniæ, ſequitur ꝙ de facili vtat̃ ea & ad ſeipſum & ad vtilitatẽ aliorum & ad honorẽ Dei, & ſm hoc habet quandã excellentiã, ex hoc ꝙ vtilis eſt ad multa, & quia vnũquodq; magis iudicatur per illud quod primo & per ſe competit ei q̃ ſm id quod conſequẽter ſe habet: iõ dicendũ eſt liberalitatẽ non eſſe maximam virtutẽ. De vitijs oppoſitis, ſ. auaritia, & ꝓdigalitate. Require ioſ. di. 3.

De epykeya.

DEinde conſiderandum eſt de epykeya, & primo vtrũ ſit virtus. Secundo vtrum ſit pars iuſtitiæ. Ad primũ conſiderandũ ꝙ quia actus humani de quibus leges dãtur, in ſingularibus contingentibus conſiſtunt, quę infinitis modis narrari põt, non fuit poſſibile aliquã regulã legis inſtitui, q̃ in nullo caſu deficeret, ſed legiſlatores attendunt ad id quod in pluribus accidit ſm hoc legem ferentes, quã tñ in aliquibus caſibus ſeruare eſt contra ęqualitatem iuſtitiæ, & cõtra bonum cõe quod lex intendit: ſicut lex inſtituit ꝙ depoſita reddãtur, quia hoc quod in pluribus iuſtũ eſt: contingit tñ aliqñ eſſe nociuum, puta ſi furioſus depoſuit gladium, & eum repoſcat dũ eſt in furia, vel ſi aliquis repoſcat depoſitũ ad patriæ impugnationem. In his.n. & ſimilibus caſibus malũ eſſet ſequi legẽ poſitam: bonum aũt eſt prætermiſſis verbis legis, ſequi id quod poſcit iuſtitiæ rõ & cõis vtilitas, & ad hoc ordinat̃ ad epykeyã q̃ apud nos dĩ æquitas. Vnde patet ꝙ epykeya eſt virtus. Epykeya.n. non aufert iuſtũ ſimpliciter, ſed iuſtũ quod eſt lege determinatũ, neq; ẽt opponitur ſeueritati q̃ ſequit̃ veritatẽ legis in quibus oportet, ſequi aũt verba legis in quibus non oportet vitioſum eſt: vñ dĩ in codice de legibus, & conſtitutionibus principũ: non dubium eſt in legem cõmittere eum q verba legis amplexus contra legis nititur voluntatem. Ad ſm, ſ. vtrũ epykeya ſit pars iuſtitiæ. Dicendum ꝙ ſicut ſup. dictum eſt: virtus aliqua habet triplicem partem, ſ. partem ſubiectiuam, integralẽ, & potentialem. Pars autem ſubiectiua eſt de qua eſſentialiter ꝑdicat̃ totũ, & eſt in minus. Quod quidem contingit dupliciter. Qñque .n. aliqđ ꝑdicat̃ de pluribus ſm vnã rõnem, ſicut aĩal de equo, & boue: qñque aũt ꝑdicatur ſm prius, & poſterius, ſicut ens ꝑdicatur ſm prius & poſterius, quia prędicat̃ de ſubſtantia, & accidente. Epykeya ergo eſt pars iuſtitiæ cõiter dictæ tanq̃ iuſtitia q̃dam exiſtens, vt dicit Phil. in 5. ethi. Vnde patet ꝙ epykeya eſt pars iuſtitiæ ſubiectiua, & de ea iuſtitia p prius dĩ q̃ de legali. nã legalis iuſtitia dirigitur ſm epykeyã. Vñ epykeya eſt quaſi ſupior reſpectu hũanorũ actuũ.

De præceptis iuſtitiæ. *Diſt.* LXXIX.

DEinde conſiderãdum eſt de præceptis iuſtitiæ. Et circa hoc conſiderãda ſunt ſex. Primo vtrum præcepta decalogi ſint præcepta iuſtitiæ. Secundo de primo præcepto decalogi. Tertio de ſecundo. Quarto de tertio. Quinto de quarto. Sexto de alijs ſex. Ad primum, ſcilicet vtrum præcepta decalogi ſint pręcepta iuſtitiæ. Dicendum quòd præcepta decalogi ſunt prima præcepta legis, & quibus ſtatim ratio naturalis aſſentit ſicut manifeſtiſſimis. Manifeſtiſſimè autem ratio debiti quæ requiritur ad præceptum, apparet in iuſtitia, quæ eſt ad alterum, quia in his q̃ ſpectãt ad ſeipſum, videtur primo aſpectui ꝙ homo ſit ſui dñs, & quòd liceat ei facere quod licet. Sed in his quæ ſunt ad alterum manifeſte apparet, ꝙ homo eſt alteri obligatus ad reddendum ei id quod debet ei. Et ideo præcepta decalogi oportuit ad iuſtitiam pertinere. Vnde tria præcepta ſunt prima de actibus religioſis, quæ eſt potiſſima pars iuſtitiæ. Quartum autem præceptum eſt de actu pietatis quæ eſt pars iuſtitiæ ſecunda. Alia vero ſex dantur de actibus iuſtitiæ cõiter dictæ, quæ inter æquales attenditur. Ad ſecundum, ſ. de primo præcepto decalogi. Dicendum, ꝙ ad legem ꝑtinet facere homines bonos, & ideo oportet prima ꝑcepta legis ordinari ſcdm ordinẽ generationis qua ſ. fit hõ bonus. In ordine aũt generationis duo ſunt attendenda: quorũ primũ eſt: ꝙ prima pars primo conſtituitur ſicut in generatione aĩalis primo generat̃ cor: & in domo fit primo fundamẽtũ.

In bonitate aũt animæ prima pars eſt bonitas voluntatis, ex qua aliquis homo bene vtitur qualibet alia bonitate. Bonitas autem voluntatis attenditur ad obiectum ſuum quod eſt finis. Et ideo in eo qui erat per legem inſtituendus ad virtutem, primo oportuit iacere quoddam fundamentum religionis per quam homo debite ordinatur in Deum, qui eſt vltimus finis humanæ voluntatis. Secundo attendendum eſt in ordine generationis, ꝙ primo contraria & impedimenta tolluntur: ſicut agricola primo purgat agrum, poſtea proijcit ſemina, ſcdm illud Hiere. 4. Nouate vobis noualia, & nolite ſeminare inter ſpinas, & tribulos. Et ideo circa religionẽ primo erat homo inſtituendus, vt impedimenta veræ religionis excluderet. Præcipuum autem religionis impedimentum eſt, ꝙ homo falſo Deo inhæreat, ſecundum illud Matth. 7. Non poteſtis ſeruire Deo & mammonæ. Et ideo in primo præcepto legis excluditur cultus falſorum Deorum. Cultus autem alienorum Deorũ dupliciter apud antiquos obſeruabatur. Quidam enim quaſdam creaturas pro Dijs colebant abſque inſtitutione imaginum. Vnde Varro dixit ꝙ antiqui Romani diu ſine ſimulachris Deos coluerũt. Et hic cultus prohibetur primo cum dicitur. Non habebis Deos alienos. Erat autem apud alios cultus falſorum Deorum ſub quibuſdam imaginibus. Et ideo opportune prohibetur ipſarum imaginum inſtitutio cum dicitur. Nõ facies tibi ſculptile. Et imaginum ipſarum cultus, cum dicitur. Non coles ea &c. Ad tertium ſ. de ſecũdo præcepto decalogi, qđ eſt. Non aſſumes nomen Dei tui in vanum. Sciendũ ꝙ oportet prius impedimenta veræ religionis excludere in eo qui inſtituitur ad virtutem, quam eum in vera religione fundare. Opponitur aũt veræ religioni aliquid dupliciter. Vno modo per exceſſum, q̃n. ſ. id quod eſt religionis alteri indebite exhibetur, quod pertinet ad ſuperſtitionem. Alio modo quaſi per defectum reuerentiæ, cũ ſ. Deus contemnitur, quod pertinet ad vitium irreligioſitatis, vt ſupra habitum eſt. Superſtitio autem impedit religionem quantum ad hoc ne ſuſcipiatur Deus ad colendum. Ille autem cuius animus implicatus eſt indebito cultu, nõ poteſt ſimul debitum Dei cultum ſuſcipere, ſecundum illud Iſa. 28. Anguſtatũ eſt ſtratum vt alter decidat. ſ. Deus verus, & falſus in corde hoĩs, & palliũ breue vtrumque operire non põt. Per irreligioſitatẽ autem impeditur religio quantum ad hoc ne Deus poſtquam ſuſceptus eſt honoretur. Prius autem eſt Deum ſuſcipere ad colendum q̃ eum ſuſceptum honorare. Et ideo præmittitur præceptum in quo prohibetur ſuperſtitio. Secundo præceptum quo prohibet̃ periurium ad irreligioſitatem pertinens. Ad quartum. ſ. de tertio præcepto, quod eſt. Memento vt diem Sabbati ſctifices. Sciendum, ꝙ remotis impedimentis veræ religionis per primũ pceptum & ſcdm decalogi, vt ſupra dictũ eſt, conſequens fuit vt tertium pceptum poneret̃, per qđ hoĩes in vera religione fundarent̃. Ad religionem aũt pertinet cultum Deo exhibere. Sicut aũt in ſcriptura diuina myſteria traduntur nobis ſub aliquibus corporalium rerum ſimilitudinibus, ita cultus exterior Deo exhibetur per aliqđ ſenſibile ſignũ. Et quia ad interiorẽ cultũ q̃ cõſiſtit in orõne & deuotione magis inducit̃ hõ ex interiori ſpũs ſci inſtinctu præceptum legis dandum fuiſſe de exteriori cultu ſcdm aliquod ſenſibile ſignum. Et quia præcepta decalogi ſunt quaſi quædam prima & cõia principia vel præcepta legis, ideo in tertio præcepto decalogi præcipitur exterior Dei cultus ſub ſigno cõis beneficij, qđ pertinet ad oẽs repræſentãdum. ſ. opus creationis mundi, a quo requieuiſſe dñs dr̃ ſeptima die. In cuius ſignũ dies ſeptima mandat̃ ſanctificanda, i. deputanda ad vacandum Deo. Et ideo Exo. 20. præmiſſo præcepto de ſanctificatione Sabbati aſſignatur ratio, quia ſex diebus fecit Deus cœlum & terram, & in die ſeptimo requieuit. Sciendũ aũt ꝙ præceptum de ſanctificatione Sabbati literaliter intellectum, eſt partim morale, partim autem ceremoniale. Morale quidem quantum ad hoc ꝙ homo deputet aliquod tpˢ vitæ ſuæ ad vacandum diuinis. Ineſt enim homini naturalis inclinatio ad hoc ꝙ cuilibet rei neceſſariæ deputetur aliquod tempus, ſicut corporali refectioni, ſomno, & alijs huiuſmodi. Vnde etiam ſpũali refectioni qua mens hoĩs in Deo reficit̃ ſcdm dictamen naturalis rõnis aliquod tempus deputat̃ homini, & ſic habere aliquod tempus deputatũ ad vacandum diuinis, cadit ſub præcepto morali. Sed inquantum in hoc præcepto determinatur ſpãle tpˢ in ſignum creationis mundi, ſic eſt præceptũ ceremoniale. Similiter etiam ceremoniale eſt ſcdm allegoricam ſignificationem, prout fuit figura quietis Chriſti in ſepulchro, quæ fuit ſeptima die, & ſiſt ſcdm moralem ſignificationem prout ſignat ceſſationem ab omni actu pcti & quietem mẽtis in Deo, & ſcdm hoc quodammodo eſt pceptum generale. Siſt etiam ceremoniale eſt ſcdm ſignificationem anagogicam, prout. ſ. pfigurat quietem fruitionis Dei quæ erit in patria. Vnde pceptũ de ſanctificatione Sabbati ponit̃ inter præcepta decalogi inquãtũ eſt pceptũ morale, nõ inquãtũ eſt ceremoniale. Iterũ ſciendũ, ꝙ in obſeruatione Sabbati duo ſunt cõſiderãda. Quorũ vnũ eſt ſicut finis, & hoc eſt ꝙ homo vacet rebus diuinis, qđ ſignificatur in hoc ꝙ dicit̃, Memento vt diem Sabbati ſanctifices. Illa aũt ſctificari dñr in lege, quæ diuino cultui applicantur. Aliud eſt aũt ceſſatio operum, quæ ſignificatur cũ dr̃. Septima die dñi Dei tui non facies oẽ opus. Sed de quo opere intelligatur apparet per id qđ exponitur Leui. 23. Omne opus ſeruile non facietis in eo. Opus aũt ſeruile dr̃ a ſeruitute. Eſt autem triplex ſeruitus. Vna q̃dem qua homo ſeruit peccato, iuxta illud. Qui facit pctm̃, ſeruus eſt peccati, & ſcdm hoc omne opus pcti dr̃ ſeruile. Alia ſeruitˢ eſt qua homo ſeruit homini. Eſt aũt homo alterius ſeruus non ſcdm mẽtẽ, ſed ſcdm corpus, vt ſupra habitum eſt. Et iõ opera ſeruilia, ſcdm hoc dñr opera corporalia in quibus vnus homo alteri ſeruit. Tertia aũt eſt ſeruitus Dei, & ſcdm hoc opˢ ſeruile poſſet dici opus latriæ, qđ pertinet ad Dei ſeruitium. Si aũt ſic intelligat̃ opus ſeruile non phibet̃ in die Sabbati, quia hoc eſſet contrarium fini obſeruationis Sabbati. Homo. n. ad hoc ab alijs operibus abſtinet in die Sabbati, vt vacet operibus ad Dei ſeruitutẽ pertinentibus. Et inde eſt quod dr̃ Io. 7. Circumciſionem homo accipit in Sabbato vt non ſoluatur lex Moyſi. Inde etiam eſt ꝙ ſicut dr̃ Matth. 12. Sabbatis Sacerdotes in templo Sabbatum violant, id eſt corporaliter in Sabbato operantur & ſine crimine ſunt. Et ſic etiam Sacerdotes in Sabbato circumferentes arcam non transgrediebantur præceptum de obſeruatione Sabbati: ſiſt et nullius ſpiritualis actus exercitium eſt cõtra obſeruantiam Sabbati. Puta ſi quis doceat verbo vel ſcripto, vnde Numeri. 28. dicit gloſa. ꝙ faber & & huiuſmodi artifices ociantur in die ſabbati. Lector autem diuinæ legis vel doctor ab opere ſuo non deſinit, nec tñ contaminat ſabbatum, ſicut ſacerdotes in templo ſabbatum violant, & ſine crimine ſunt. Sed alia opera ſeruilia quæ dicuntur ſeruilia primo vel ſecundo modò contrariantur obſeruantiæ ſabbati, inquantum impediunt applicationem hominis ad diuina. Et quia magis impeditur homo a rebus diuinis per opus pcti quam per opus licitum q̃uis ſit corporale, ideo magis contra hoc pceptum agit qui peccat ĩ die feſto, q̃ qui aliquod corporale opus licitum facit. Vnde Aug. dicit in lib. de decem chordis. Melius faceret videns in agro ſuo aliquid vtile, q̃ in theatro ſeditioſus exiſteret: & melius fœminæ eorum die ſabbati lanã facerent, q̃ tota die in neomenijs ſuis impudice ſaltarent. Non. n. qui peccat venialiter in ſabbato contra hoc pceptum facit, quia pctm̃ veniale non excludit ſanctitatem. Opera enim corporalia ad ſpũalẽ cultũ non pertinentia inquantum ſeruilia dñr, inquantum pprie ptinent ad ſeruientes, inquantũ vero ſunt cõia tam ſeruis, q̃ liberis ſeruilia non dñr. Quilibet aũt tam ſeruus, q̃ liber tenet̃ in neceſſarijs prouidere, non ſolũ ſibi ſed & proximo, præcipuè quidem in his, q̃ ad ſalutẽ corporis pertinent, ſcdm illud prouer. 24. Erue eos, qui ducuntur ad mortẽ. Secũdario in damno rerũ vitando, ſcdm illud Deutero. 22. Nõ videbis ouem & bouẽ fratris tui errantem & pteribis, ſed reduces fratri tuo. Et ideo opus corporale ptinens ad conſeruandam ſalutẽ proprij corporis nõ violat ſabbatum. Non enim eſt contra obſeruantiam ſabbati, ꝙ aliqs comedat, & alia hmõi faciat quibus ſalus corporis conſeruatur. Et pp hoc Machabæi nõ polluerũt ſabbatum pugnantes ad ſuĩ defenſionẽ die ſabbati vt legit̃. 1. Mach. 2. Siſt nec Helyas etiam fugiens a facie Iezabel in die ſabbati. Et propter hoc etiã dñs Matth. 12. Excuſat diſcipulos ſuos q̃ colligebant ſpicas in die ſabbati propter neceſſitatem quàm patiebantur. Similiter etiam opus corporale qđ ordinatur ad ſalutem corporalem alterius nõ eſt contra obſeruantiam ſabbati. Vnde Dominus dicit Ioh. 7. Mihi indignamini, quia totum hominem ſaluum feci in ſabbato. Similiter etiã opus corporale qđ ordinatur ad imminens dãmnum rei exterioris vitãdum, non violat ſabbatũ. Vnde Dñs dicit Matth. 12. Quis erit ex vobis homo qui habet vnã ouẽ, & ceciderit in ſabbato in foueam, nonne tenebit, & releuabit eã. Item nota ꝙ obſeruatio diei Dñicæ in noua lege ſuccedit obſeruãtiæ ſabbati, non ex neceſſitate legis, ſed ex conſtitutione populi Chriſtiani, nec etiam hmõi obſeruatio eſt figuralis, ſicut fuit obſeruatio ſabbati in veteri lege. Et ideò non eſt ita arcta phibitio operandi in die Dñica, ſicut in die ſabbati, ſed quædã opa conceduntur in die Dominica, quæ in die ſabbati phibebant̃, ſicut decoctio ciborum, & alia hmõi. Et etiam in quibuſdam operibus phibitis facilius ppter neceſſitatem diſpenſatur in noua q̃ in veteri lege, quia figura pertinet ad proteſtationem veritatis, quàm nec in modico præterire oportet. Opera autem ſecundum ſe conſiderata immutari poſſunt pro loco & tempore. Ad quintum. ſ. de quarto præcepto quòd eſt de honoratione parentum. Dicendum quod præcepta decalogi ordinantur ad dilectionem Dei, & proximi. Inter proximos autem maximè obligamur parentibus. Et immo immediate poſt præcepta ordinantia nos in Deum, ponitur præceptum ordinans nos ad parentes, qui ſunt par-

ticulare principium, noſtri eſſe, ſicut Deus eſt vniuerſale principium, & ſic eſt quædam affinitas huius præcepti ad ꝑcepta primę tabulæ. Ad ſextum. ſ. de alijs ſex præceptis, ſciendũ ꝙ ſicut ꝑ partes iuſtitię debitum redditur aliquibus determinatis perſonis quibus hõ ex aliqua ſpeciali ratione obligat̃, ita etiam per iuſticiam propriè dictam aliquis debitũ reddit cõiter omnibus. Et ideò poſt præcepta tria pertinentia ad religionem qua reddit̃ debitum Deo, & poſt quartum preceptum ꝙ eſt pietatis qua redditur parentibus debitum Deo, in quo concluditur omne debitum quod ex aliqua ſpeciali rõne debetur neceſſe fuit ꝙ ponerent̃ conſequenter alia ꝑcepta ꝑtinentia ad iuſtitiã ꝓpriè dictã q̃ indifferenter oĩbus debitũ reddit. Sciendum aũt ꝙ oĩa nocumenta quę ꝓximis inferunt̃ poſſint ad iſta reduci q̃ his ꝑceptis ꝓhibentur tanq̃ ad q̃dam cõiora, & principaliora. Nam omnia nocumenta q̃ in perſonam ꝓximi inferunt̃ intelligunt̃ prohiberi in homicidio ſicut in principaliori. Quę verò inferuntur in perſonã coniunctã, & maxime ꝑ modum libidinis intelligunt̃ ꝓhiberi ſimul cum adulterio. Quæ verò ꝑtinent ad damna in rebus illata intelliguntur ꝓhiberi ſimul cum furto. Quæ aũt pertinent ad locutionem ſicut detractiones, blaſphemiæ, & ſiqua huiuſmodi intelliguntur ꝓhiberi falſo teſtimonio, qđ directius iuſtitiæ contrariatur. Itẽ quia homicidium ſecundũ ſe nõ eſt concupiſcibile ſed magis horribile, quia non habet de ſe rõnem alicuius boni. Sed adulteriũ de ſe habet aliquã ratione boni. ſ. delectabilis. Furtum etiã habet rõnem alicuius boni ſ. vtilis. Bonũ aũt de ſe habet rationẽ concupiſcibilis, ideò fuit ſpecialib. ꝑceptis ꝓhibẽda cõcupiſcẽtia furti & adulterij, nõ aũt cõcupiſcẽtia homicidij.

De fortitudine. *Diſt.* LXXX.

CONſequẽter poſt iuſtitiã conſiderandũ eſt de fortitudine. Circa quã cõſiderãda ſunt quattuor. Primo de ipſa fortitudine. Secundo de ꝑcipuo actu eius. ſ. de martyrio. Tertio de vitijs oppoſitis fortitudini. Quarto de partibus eius. Circa primum cõſideranda ſunt quattuordecim. Primo quõ fortitudo laudabilis à reꝓbabili diſtinguat̃. Secundo quæ valent ad commendationẽ fortitudinis, & oſtendũt eã eſſe laudabilem. Tertio ꝑ quæ fortitudo iuuet̃. Quarto vtrum fortitudo ſit virtus. Quinto vtrũ ſit virtus ſpãlis. Sexto vtrũ ſit circa timores, & audacias. Septimo vtrũ ſit ſolũ circa timorem mortis. Octauo vtrũ ſit ſolũ in rebus bellicis. Nono vtrũ ſuſtinere ſit ꝑcipuus actus eius. Decimo vtrũ habeat delectationẽ in actu ſuo. Vndecimo vtrũ fortitudo maximè conſiſtat in repentinis. Duodecimo vtrũ vtatur ira in actu ſuo. Tredecimo vtrũ ſit virtus cardinalis. Quartodecimo de comparatione eius ad alias virtutes. Circa primũ ſciendum ꝙ eſt q̃dam fortitudo laudabilis, & virtuoſa: q̃dam verò reprobabilis, & vitioſa. Prima bonorũ. Secunda malorũ. Mali nãque ſunt fortes in carnis operibus, debiles in ſpũalibus. Econtra boni fortes ſunt in ſpũalibus, debiles in carnalibus. Fortes ſunt mali ad acq̃renda tẽpalia, debiles ad ęterna. Fortes inquam ſunt boni in operibus virtuoſis. ſicut dicit̃ Iſa. 41. Vocabunt̃ in ea fortes iuſtitiæ plantatio Dñi ad glorificandũ. i. ad æternã gloriam acquirendã. Econtra mali ſunt fortes in vitijs ꝑpetrandis. Hiere. 23. Factus eſt curſus eorũ malus, & fortitudo diſſimilis. ſ. à fortitudine bonorũ. De vtraq; fortitudine loquens Grego. ait ſup illud Iob. 6. Quæ eſt. n. fortitudo mea, vt ſuſtineã, aut patientia mea, vt fortiter agã? Notandũ eſt inquit ꝙ alia eſt fortitudo iuſtorũ, alia reproborum. Iuſtorũ eſt fortitudo carnẽ vincere, ꝓprijs voluntatibus contrarias delectationes vitæ pñtis extinguere, mundi aſpera ꝓ æternis præmijs amare, ꝓſperitatis blandimenta contẽnere: aduerſitatis metũ in corde ſuperare. Reproborũ verò fortitudo eſt tranſitoria ſine ceſſatione diligere: contra flagella conditoris inſenſibiliter ꝑdurare, ab amore tẽporalium nec aduerſitate quieſcere, ad inanem gloriã etiã cum vitę detrimento ꝑuenire, malitię argumenta quærere, bonorum vitam non ſolum lingua & moribus, ſed etiã gladijs impugnare: in ſemetipſis ſpem ponere, iniquitatem quotidiè ſine vllo deſiderij defectu perpetrare. An non fortes ſunt reprobi, qui ad præſentis vitæ concupiſcentiam tot laboribus currunt, tot periculis ſe audaciter obijciunt, ꝓ lucris contumelias libenter ferunt, ab appetitus ſui libidine nulla victa contrarietate reſiliunt, perſuaſionibus decertant, & mala mundi tollerant, ꝓ mundo & eius gloria & fallaci ꝓmiſſione, vt ita dixerim, gaudia, quærẽtes perdũt. Nec tñ hoc ꝑpẽdentes fatigãtur ibi quaſi in abſinthio inebriãtur. At contra vir iuſtus ad mundi pericula pro mundo toleranda gaudere eſſe debilis, finem ſuũ conſpicit, vita pſens q̃ ſit tranſitoria attendit, pro eo labores perpeti renuit, cuius intrinſecus delectationem vincit. Ad hoc facit verbũ beati Bernar. ſup illud Cant. 5. Innixa ſuper dilectum qui ſtas da gloriam Deo, cuius manu erigeris, neceſſe habes, vt eius manu tenearis: multum opus virtute habes, ſed qua induaris ex alto. Ipſa enim ſi perfecta fuerit, facilè facit animum victorem ſui, & ſic inuictũ reddit ad omnia. Quid eſt fortitudo vel virtus, eſt quippe vigor animi, cedere neſcius pro tuẽda ratione. Vel ſic, eſt vigor animi quantum in ſe eſt omnia ad rationẽ ducens & dirigẽs. Quid niſi quia omnia ſunt poſſibilia innitenti ſuper eum qui omnia poteſt. Nihil enim potentiã Dei clariorem reddit q̃ ꝙ omnipotentes facit omnes qui in ſe ſperant, an non omnipotens eſt, cui omnia poſſibilia ſunt? ita animus ſi non p̃ſumat de ſe, ſed confortet̃ à Deo, poterit dominari ſibi ſi nõ dominet̃ ei omnis iniuſtitia. Ita namq; Deo innixum nulla vis, nulla fraus, nulla iam illecebra poterit, vel ſtantem deijcere, vel ſubijcere dñantem. Alioquin fruſtra nitit̃ ſi non innitimur. Hæc aũt q̃ de virtute dicta ſunt, fortitudini ſpecialiter conueniunt, q̃ etiam virtutis nomine deſignant̃. Sap. 8. Vbi inter quattuor Cardinales virtutes, virtutem vocat fortitudinem dicens, Sobrietatem docet, & prudentiã, & iuſtitiam, & virtutem. Fortitudo enim maximè eſt neceſſaria ad exercitium bonorum operum. Bern. in ſermone rogationum; Veritate, charitate, & fortitudine me egere multum fateor, deficit ratio mea præ ignorantia veritatis, languet volũtas ꝑ deſidia affectionis, caro infirmat̃ præ inopia fortitudinis. Nam ratio minus intelligit q̃ agẽda ſunt, & voluntas minus diligit intellecta, & corpus qđ corrumpit̃ aggrauat animam, vt non q̃ volumus illa faciamus. Neque enim pateret̃ hunc defectum ſi ratio eſſet iugiter exercitata in inquiſitione veritatis, voluntas in deſiderio charitatis, caro in operatione virtutis. Circa ſecundum ſciendum. Primo ꝙ ad commendationem fortitudinis valet huius nominis interpretatio. Secundo ſcripturę ſacrę multiplex exhortatio. Tertio ſtatus in quo ſumus conſideratio. Quarto multiplex effectuum eius meditatio. Primum autem qđ facit ad cõmendationem fortitudinis eſt ipſum nomen eius, qđ vt dicit Papias dicit̃ vel à ferio fers, vel à ferro, quia eſt virtus ferrea, omnia mala valens ferre. Et quia virtus inuincibilis eſt, & turris fortiſſima in qua dependet omnis armatura fortis, quæ ſunt in ea munimẽta omnia contra omnium tentationum machinamenta, & inſultus hoſtiles. Per hãc. n. virtus omnis habet vincere, & reſiſtere à vitio ſibi contrario, vnde dicit Tullius Soli fortitudini nomen virtutis attribuebãt. Virtus quaſi virum tuens dicit̃. Hoc ſpecialiſſime competit fortitudini qua armatus homo non poteſt vinci niſi eã abiecerit. Vnde dicit̃ Phõ Boetio. Talia tibi contuleramus arma ꝙ vinci non potuiſſes niſi abieciſſes. Hæc eſt armatura qua armauit ſumma philoſoph. Chriſtus pugiles, & patres duodecim qui erant parati ad vincendum & ſubiugandum totum mundum, vt dicit̃ Luc. in fine. Sedete in ciuitate donec induamini virtute ex alto. Per hanc armaturã lupi miſſi inter lupos ſubiugauerunt lupos, & locuſtæ gigantes. Dicunt exploratores terrę promiſſionis. Numeri 13. Vidimus homines quibus cõparati quaſi locuſtæ eramus. Ibi Origenes. Nouit Dominus mirabilia facere de locuſtis ſuperare gigantes. Hęc armatura facit verè hominem virum à vi mentis vel rigore ſic dictum. ſicut ait Seneca. Facilius eſt vnam gentem q̃ vnum virum ſuperare. Volens autem Dñs Chananeos vincere, & gigãtes terræ promiſſionis delere, mittens Ioſue ad hoc agendum inuitat eum ad hanc armaturam, qui ait Ioſ. 1. Confortare & eſto robuſtus, tu enim diuides terram filijs Iſrael pro qua iuraui vt darem eam eis. Hac armatura oẽs vicit & deiecit & inuincibilis permanſit, ſicut oſtenditur Eccleſiaſtici 46 Fortis in bello Ioſue, & cætera multa ad hoc. Scdo ad commendationem fortitudinis facit multiplex exhortatio ſcripturæ ſanctæ. Deutero. 31. Viriliter agite & confortamini, & nolite timere neque paueatis ad cõſpectum inimicorum veſtrorũ dixit Moyſes filijs Iſrael. Et poſt Ioſue ait, viriliter age & cõfortetur cor tuum &c. Pſal. Viriliter agite & confortetur cor veſtrum. Idem hẽtur Dan 10. Sic & idem. 1. Corin. 6. Similiter Hebre. 11. Eſtote fortes in bello &c. Tertio facit ad commendationem fortitudinis locus, & ſtatus in quo ſumus. Sumus. n. in mundo iſto in campo certaminis; in medio inimicorum in quo habemus vincere cum gloria vel vinci cũ ignominia, & vincere non poſſumus, ſine hac armatura. Baruch. 3. Quid eſt Iſrael ꝙ in terra inimicorum es? &c. In hoc campo, vt dr̃ Tren. 1. Abierunt abſque fortitudine ante faciem ſubſequentis. Multi tñ tanquam puluis quem proijcit ventus tentationis ante faciem ſubſequentis diaboli qui vincitur ſine aliqua reluctatione. Quarto commendabilem reddit fortitudinẽ multiplex eius vtilitatis effectus. Primus effectus eius eſt, quia a peccato & a ſeruitute diaboli fortitudo educit & liberat. Pſal. Qui educit vinctos, i fortitudine &c. Diaboli enim cor eſt ſimile cordi Pharaonis, de quo legitur in Exodo. Induratum eſt cor Pharaonis ipſe non dimittebat quos tenebat niſi in manu forti. Iud. 6. Dicit dominus Gedeoni. Vade, in hac fortitudine tua liberabis Iſrael de manu Madian. Sic dominus per prædicatorem fortem liberat peccatores a ſeruitute diaboli. Sampſon quamdiu fortitudinem habuit, ſe ſemper de manu Philiſtinorum liberauit, &

eorum vincula, & clauſuras dirupit Iud. 15. & 16. Item de manu fortis liberauit Iſrael a Golyath, & Philiſtęorum ſeruitute. 1. Reg. 17. Sexto fortitudo Diabolum ſuperat, & fugat. Pſal. Præcinxiſti me virtute ad bellum, & ſupplantaſti inimicos meos ſubtus me, & inimicos meos dediſti mihi dorſum. Bern. Virtus ex alto in homine ſi perfecta fuerit facilè facit animum victorem ſui, & ſic eum inuictum reddit ad omnia. Sic Sampſon Philiſtęos quādiu fortitudinē ſeruauit ſemper ſuperauit, qua amiſſa deiectus, & abiectus eſt a fœmina, & ab aduerſarijs captus, & excæcatus. Numeri. 24 Hæreditas Seyr cedet inimicis ſuis: quia inter hæreditatio Iſrael, qui interpretatur fortis cum Deo fortiter aget. Ia. 4. Reſiſtite Diabolo, & fugiet a vobis: quia vt Greg. ait: Debilis eſt hoſtis, qui non pōt vincere niſi volentem. Tertio fortitudo ea victoria præmium ſperat, & obtinet ex victoria gloriam. Paral. 15. Confortamini, & non diſſoluantur manus veſtræ, erit.n. merces operi veſtro. Vnde Apoſt. Corin. 2. Eſto fidelis vſque ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ. Iac. 1. Beatus vir qui ſuffert tētationem, qm̄ cum probatus fuerit: accipiet coronam vitæ, &c. Iſa. 61. Vocabuntur in ea fortes iuſtitiæ plantatio dn̄i ad glorificandum. Quarto fortitudo eorum qui vacant Dei ſeruitio fortes in eo Deum lætificat. Nee. 8. Gaudium dn̄i eſt fortitudo noſtra Ideo Pſal. dicebat: Fortitudinē meam ad te cuſtodiam, vt de ea gaudeas, & mihi retribuas. Quinto fortitudo virilium operū Deo placet & cum placat; ſicut Rex multum amat militem qui aliqn̄ ei fortiter reſiſtit, vel caſtrum fortā vel cum fortiter impugnauit qn̄ ad eum redit, & ei fideliter ſeruit, & fortiter pro eo pugnans hoſtes eius fortiter impugnat. Sicut fecit Paulus, qui de peſſimo perſecutore factus eſt fortiſſimus, & fideliſſimus propugnator eccleſiæ, & fideliſſimus Chriſti p̄dicator. Legit̄ in Egeſip. li. 1. de Cladibus Iudæorum, ꝙ cū Herodes Aſchalonita fuiſſet amiciſſimus Pompei, & pugnaſſet fortiter contra Cæſarem pro eo. Pompeio mortuo cū haberet̄ ei exoſus veniens ad Cæſarem confeſſus fidelitatē amicitiæ quā habuerat ad Pōpeium, & quanta ſuſtinuerat pro Romanis, & vt oſtenderet non ſolū verbis ſed factis, expoliauit ſe dicens: Ceſſent verba, loquant̄ vulnera fidelitatē quam habeo ad amicos. Et oſtendit Cæſari cicatrices multorū, & magnorū vulnerum q̄ ſuſtinuerat pro fidelitate amoris Pōpei, & Romanorū. Quē amorem paratus erat cū Cæſare, ſi ei placeret ſeruare. Qd̄ adeo Cæſari placuit, ꝙ eum ex tunc amiciſſimū habuit, & Iudeæ totius procurationē ei cōmiſit. Ad idē ēt facit exēplum B. Magdalenæ Luc. 7. Quæ ante conuerſionē ſuā ita fortiter Deū impugnauit, ꝙ de ſe munitionē ſeptem principalib. Dæmonib. munitā contra Deum fecit. Quæ pp̄ hoc ꝙ ita fortiter fleuit, & pęnituit, ꝙ lachrymis dn̄i pedes lauit, Deū adeo placauit, vt oībus ſibi pc̄tis dimiſſis ab eo, in pace rediret. Sic̄t latro in Cruce. Ad hoc ēt facere pōt exemplū qd̄ refert God. permanſenſis 10 lib. de geſtis Imperatorum dicens, ꝙ anno dn̄i nongenteſimo triceſimoſexto imperāte Otthone primo accidit in eius curia in die Paſchæ, ꝙ cū quidā puer filius cuiuſdam comitis porrexiſſet manum ad ſcutulā q̄ portabat cocus, percuſſit eum ſic baculo ꝙ deiecit eum quaſi mortuum. Miles quidā cuſtos pueri gladio cocum occidit, captus ducit̄ ante Imperatorem. Qui cum vellet rōnem reddere facti ſui, noluit eum audire Imperator, ſed p̄cepit eum occidi. Miles audiens irruit in Imperatorem eum per capillos ad pedes ſuos p̄jiciens. Quem cum ducerent ad mortem, prohibuit Imperator faciens eum adduci ad ſe, q̄rens cām tantæ p̄ſumptionis. Qui ait ꝙ id fecerat: quia contra leges Imperiales eum ad mortem iudicauerat nolens audire ſuā rōnem. Qua ſibi oſtenſa ait Imperator eum fuiſſe iuſtum vltorē ſuæ iniuſtitiæ, & p̄cepit ne coram eo cōpareret, & vt ſibi dimitteret̄. Cum aūt Imperator aliqn̄ in tentorio ſuo æſtiuo t̄paliter dormiret, & hoſtes ſui latenter venientes ad eum occidēdum, & videret hoc miles balneans ſe nudus exiuit aſſumpto clipeo, & enſe, mouens clamorē in caſtris, & occurrens eis fugauit timentes cum alijs, qui ad eius clamorem excitati parauerūt ad arma. Qd̄ cum audiret Imperator, non ſolum rancorem priſtinum ei remiſit, ſed ēt in curia ſua eum fecit amicum, & Principem. Sic quantum ad hoc pōt ſiſitudo ad hoc aptari, ꝙ Deus quemcunq; ſuum inimicum quantumcunq; ei iniuriam intulerit, ſi reatum ſuum confeſſus fuerit, facti ſui pęnitens ſic̄t hoſtes ſuos imperite fortiter his reſiſtens, & maximè his qui pro eo diuinis t̄palib. nudantur, & ſcuto armātur fidei, & gladio ſpūs, qd̄ eſt verbum Dei, Dæmonem & membra eius impetunt, vitia fortiter impugnando, non ſolum eos ad pacem, & amicitiam recipit: ſed eos in curia ſua cęleſti magnos efficit. Placat ergo tremendum iudicem humiliter pęnitens, & opera pœnitentiæ fortiter agens manum ad fortia remittens. Prouer. 30. Bern. O humilitas pœnitentium, obedientia confitentium, ſpes conſiſtentium, q̄ cito vincis inuincibilem, q̄ cito tremēdum iudicem vertis in clementiſſimū patrem. Sexto fortitudo ditat fortiter agentem. Prouer. 10. Egeſtatem operata eſt manus remiſſa, manus aūt fortium diuitias parat. Idem in eodem. 11. ca. Robuſti habebunt diuitias. Prou. 21. Cogitationes robuſti ſemper in abundātia, oīs aūt piger ſemper in egeſtate. Septimo fortitudo hominem confortat. Ephe 6. Confortamini in dn̄o, & in potentia vir. eius. Hæc eſt fortitudo quæ eſt eius qui non eſt fortis, vt eſt dn̄s, &c. Qui viriliter agunt ex hoc habent confortari. Pſal. Viriliter agite, & confortetur cor veſtrum. Idem 1. Corin. 16. Octauo mala p̄ſentia ęquanimiter portat, vt faciebat Paulus. 2. ad Corin. 4 In oībus tribulationem patimur ſed non anguſtiamur, &c. Phil. 4. Oīa poſſum in eo qui me confortat. Sicut faciebat Stephanus plenus gratia, & fortitudine. Act. 6. Seneca de quatuor virtutibus: Si magnanimus fueris nunquam iudicabis tibi contumeliam fieri de inimico tuo, dices, nō nouit, & ſi nocendi animum habuit, & eum illum in poteſtate tua habueris, vindictam putabis vindicari potuiſſe. Scito.n. maius vindicandi genus ignoſcere. In hoc.n. homo vincit ſe fortē, & cor ſuum vehementer reſiſtentem ſubijcit. Sicut legitur feciſſe Iulius Cæſar, qui ait cuidam ſe ſibi opponenti. Dignum te Cæſaria ira nullus honor faciet. Legitur in geſtis Alexandri, ꝙ cum quidam offendiſſet eum, nec vellet ei parcere probante ſibi Ariſt. magiſtro ſuo, ꝙ victor eſſet glorioſior vincendo cor ſuum q̄ ꝙ vicerat, & ſubiecerat ſibi totum mūdum, tunc vicit cor ſuū qd̄ fuit maximè fortitudinis, & remiſit illi, qui ipſum offenderat iniuriam. Nono glorificat: quia facit glorioſè dominari ſibi, & vincit. Prouer. 12. Manus fortium dn̄abitur, remiſſa aūt tributis ſeruiet. 1. Mach. 2. Filij, dixit Mathathias, confortamini, & viriliter agite in lege, & cum feceritis ea quæ in ea ſcripta ſunt, in ipſa glorioſi eritis. Iſa. 61. Vocabuntur in ea fortes iuſtitiæ plantatio dn̄i ad glorificandum. Decimo bona ſpūalia, & t̄palia ſeruat in pace. Luc. 11. Dum fortis armatus cuſtodit atrium ſuum, in pace ſunt omnia q̄ poſſidet. Vndecimo regnum cœlorum impetrat. Mat. 10. Regnum cœlorum vim patitur, & violenti rapiunt illud. Circa tertium ſciendum ꝙ multa ſunt q̄ iuuant hominem ad fortiter agendum, & ſtrenue ſuſtinendum. Primum qd̄ iuuat fortitudinem eſt Dei gratia: ſine qua omnis virtus infirma eſt, & impotens bona agere, vel mala, vincere ad ſalutē, & meritum vitæ æternæ. Gratia vero Spiritus ſancti virtutem fortitudinis adiuuat, vt oīa magna, & ardua quantum capedit implere poſſit, & oīa aduerſa, & aſpera ſuperare. Pſal. Deus Iſrael ipſe dabit virtutem, & fortitudinem plebi ſuæ, per quam facilius, & expeditius bona, & ardua peragat, & mala patiatur, & vincat. Huius generis donum Deo attribuebat Apoſt. 1. Corin. 15. Gratia Dei ſum id qd̄ ſum, & gratia eius in me vacua non fuit. Et 1. Corin. 15. Plus oībus laboraui, non aūt ego ſolus ſed gratia Dei mecum. Hæc aūt fortitudo eſt vigor infuſus a Deo in animo in quo eſt gratia quæ facit animam in Deo per ſpem, & amorē firmiter inniti, vt per eum cui innititur omnia poſſit. Phil. 4. Oīa poſſum in eo, qui me confortat. Bern. Omnia ſunt poſſibilia credenti innitenti ſuper eum qui oia pōt, nihil.n. clariorem reddit Dei oīpotentiam q̄ ꝙ omnipotentes reddit oēs qui in ſe ſperāt. Scdm qd̄ adiuuat fortitudinem eſt conſideratio grauis ruinæ q̄ eſt in pc̄ti caſu. Miles.n. fortiter in bello ſtudet agere ne in ſeruitute redigat̄ hoſtiū, & ne in carcerem detrahat̄ teterrimū vel in mortem ignominioſam q̄ in bello ſpūali vincit̄, in ſeruitute Dęmonum redigi, in latrinā & ſentinā vitiorum demergit̄, tandem in Inferni carcerem victus detrudet̄. 1. Reg. 4. dn̄t Philiſtei, Cōfortamini, & bellate ne ſeruiatis Hebræis. Multo fortius viriliter debemus agere ne Dæmonibus ſeruiamus, ſicut ille faciebat de quo legit̄ in vitis patrū, ꝙ de peccatis ſuis dolens, & pęnitens intruſit in quodā ſepulchro ſe ibi mactans fletib. ad quē cum veniſſent Dæmones ei diuitias, & delitias, & honores p̄mittentes, ſi ad eorum rediret obſequium, & cum ipſe immobilis in luctu perſeueraret, verberauerunt eū vſq; ad mortē, dicētem, ꝙ magis volebat mori q̄ eorum ſeruituti de cætero ſubijci, qui ex tunc adeo gratia eſt cumulatus, ꝙ inter homines quaſi Dei Angelus appareret quem cum in pugna inueniſſent Dæmones inter flagella immobilē vinci clamauerunt fugientes ab eo confuſi dicentes, monache viciſti. Item Egiſippus de Cladibus Iudæorum lib. 5. dicit, ꝙ cum Titus in obſidione Ieruſalem hortaretur Romanos milites, vt eſſent viriles, & agerent in bello fortiter ne ſubijcerentur viliter victi in confuſione humanæ probitatis Iudæorum populo, & ne victi, & occiſi mitterent̄ in Infernū, propoſuit eis exemplum Leonidæ. Qui cum eſſet in pugna cum trecentis Lacedæmonijs quibus præerat contra infinitam multitudinem Perſarum ait eis, prandeamus ante pugnam in terris, qa ſi victi fuerimus cenaturi ſumus apud inferos. Quod tm̄ valuit apud eos, ꝙ victores Perſas, vel occiderunt, vel fugauerunt, & ꝙ nullus in bello cecidit vno excepto. Tertium quod iuuat fortitudinem exhortatio maiorum ſicut præmiſſum eſt in exemplo Titi, & Leonidæ exhortatione. Item Deutero. 20. Appropinquante

pinquante

pinquante prælio ſtabit Sacerdos ante aciem,& ſic loquetur. Nolite metuere, nolite cedere, nec formidetis eos, quia dñs Deus veſter in medio vr̃i eſt,& cõtra aduerſarios vr̃os dimicabit,& eruet vos a periculo.1.Mach.15. Iudas Machabæus hortabatur ſuos ne formidarent aduentum hoſtium. Et poſt. Alloquutus eſt eos de lege,& Prophetis, &c. ſingulos eorum armauit non haſta, & clipeo,ſed ſermonibus optimis,& exhortationibus, &c. Et nota alia quæ poſtea ſequuntur ad hoc facientia. Quartum eſt exempla virorum robuſtorum.1.Mach.2.dixit Mathathias filijs ſuis. Mementote operum patrum, quæ fecerunt in gñationibus ſuis. Quorum oſtendit eis multa exempla. Item Iaco. 5. Exemplum accipite exitus mali,& longanimitatis laboris, & patientiæ Prophetas,qui locuti ſunt in nomine dñi. Et poſt. Ecce beatificamus eos qui ſuſtinuerunt. Et Hæbr. 11. Hi Prophetæ ſ.per fidem vicerunt regna,&c. Et poſt,fortes facti ſunt in bello,caſtra verterũt exterorum.2.Mach.6.dixit Eleazarus adoleſcẽtibus. Exemplum fortè relinquam ſi prompto animo ac fortiter pro grauiſſimis ac ſanctiſſimis legibus honeſta morte perfungar. Et poſt, iſte hoc modo vita diſceſſit non ſolum iuuenib.ſed & vniuerſæ genti memoriam mortis ſuæ,exemplum virtutis, & fortitudinis derelinquens. Quinto fides iuuat fortitudinem. Hæbr.11. Sancti per fidem vicerunt regna.1. Pe. vlt. Cui reſiſtite fortes in fide. Gloſa. Quæ ſt tanq̃ murus. Per hanc vicerunt Martyres oĩa ſupplicia. Sexto iuuat ſpes. Iſa.40. Qui ſperant in dño mutabunt nomen vel ha.fortitudinem,&c. Hæbr.6. Fortiſſimum ſolatium habemus, qui confugimus ad tenendam propoſitam ſpem. Gloſſa. Qđ nos faciat in oĩ tribulatione fortes: volentes ad præſens,vel horam pati,vt in æternum regnemus. Septimo iuuat fortitudinem charitas.1.Corin.13. Charitas oĩa ſuffert. Can.vlt. Fortis,vt mors dilectio. Et ibidem, Aquæ multæ, id eſt tribulationes non potuerunt extinguere charitatem. Octauo timor Prouer.14. In timore dñi fiducia fortitudinis. Iob.4. Vbi eſt timor tuus, vbi eſt fortitudo tua. Gloſſa. Sicut in via ſeculi audacia fortitudinem timor debilitatem parit,ita in via dñi timor fortitudinem. Nono clamor orationis: quia vt dixit Iudas ſuis dicentibus. Quõ poterimus ieiuni,& pauci ſuperare tãtam multitudinem,& tam fortem? Ait. Nolite timere: quia de cęlo fortitudo eſt.1.Mach.3. Dominos enim dat virtutem,& fortitudinem plebi ſuę. Item.1. Macha.4. Dixit Iudas: Impetum inimicorum ne formidetis: memẽtote quõ ſalui facti ſunt patres vr̃i,& nunc clamemus in cęlum, & miſerebitur nr̃i Deus,& conteret exercitum iſtum, qđ & fecit. Exo.17. Eleuante Moyſe manus in Cœlum, & orante vincebatur Amalech. Decimum quod iuuat for. eſt temperantia, & abundantia. Greg. in Mora. Nulla aduerſitas deijcit qđ proſperitas nulla corrumpit in hac vita,vt ait idem: Qui nulla proſpera appetit,nulla aduerſa pertimeſcit. Ebrij,& nimis cibis repleti cito deijciuntur, ſicut patet.3.Reg.20.vbi legitur,ꝙ cum Benadab Rex obſediſſet Samariam,cum triginta duob. Regibus, qui cum eo erant, cum innumera multitudine, cum biberent vinum temulenti victi ſunt viliter per centum triginta pediſſequos Principum Prouinciarum. Item refert Oroſius in li. de Cladibus ſęculorum,ꝙ cum Titus, Rex potentiſſimus pugnaret contra Scithas, Thamaris eorum regina videns, ꝙ nõ poſſet reſiſtere ei vi: cõgregato exercitu ſuo fugiens a facie eius, hac arte vſa eſt ſciẽs eius exercitum afflictum fame tetendit tentoria, in locis amęnis ponens,& vini vaſa,in multa copia, & fercula delicata, in locis per quæ debebat Titus tranſire,& eius exercitus,quaſi ſi Scithæ fugiſſent, a facie exercitus Titi, perterriti relictis cibis ſibi præparatis intactis. Cum autem inueniſſet Titus,& eius exercitus locs tentoriorum,cibaria,& pocula pręparata,crediderunt ꝙ ea Scithæ ſibi præparaſſent, & terrore eorum commoti ea intacta reliquiſſent,ſederunt,& comederunt. Et cum cibis eſſent onerati,& inebriati quieſcerent, exeuntes ſubito Schitæ de inſidijs ſuper eos irruerunt. Thamaris autem dicta amputato Titi capite,poſuit illud in vtre ſanguinis humani dicens: Sanguinem ſitiſti,modo de eo ſatis bibe. Item Iudith.13. Poſt orationem,& lachrymas fuſas ad Deum caput amputauit inebriati Holoferni. Similiter Iahel Siſaram lacte repletum occidit Iud. 14. Vndecimo iuuat for.carnis continentia Iudith. Feciſti viriliter, & confortatum eſt cor tuum,eo ꝙ caſtitatem amaueris. Prouer.31. Accinxit fortitudine lumbos ſuos,& roborauit brachium ſuũ. Iob. 17. Mundis manibus addet Deus fortitudinem. Cum Godfredus de Bullione,qui primus de Francis regnauit in Ieruſalem, cepiſſet Antiochiam,& Ieruſalem,& terram Syriæ occiſis, & expulſis Saracenis obſcenis,cum mirarentur eius fortitudinem cui nullus Saracenus poſſet reſiſtere, nec ictum manus eius ſuſtinere, tpe Treugæ Thurcorum admirati miſerunt ei munera viſitantes eum,& quærentes, vnde tanta eius manibus eſſet fortitudo, qui coram eos enſe ſuo ſcidit, vno ictu equi caput. Et cum dicerent, ꝙ erat virtute, & bonitate enſis ſui, accepto enſe de eis ſibi tradito idem fecit de alio equo, & tunc cum quærerent, vnde hæc virtus ei: cum ipſe nõ eſſet maior alijs hominibus, ait ꝙ manus ſuæ nunquam carnes tractauerãt meretricis, nec luxuria fuerant inquinatæ. Duodecimo iuuat fortitudinem ſapientia. Prouer 14. Vbi ſapiens fortis eſt,& vbi doctus robuſtus, & validus. Addit.n.multum ſapientia ad vires, cum melior ſit ſapientia q̃ vires,vt Eccl.9. Vnde vbi viguit ſapientia tamdiu ibi viguit militia. Primo apud Chaldeos. Poſt apud Gręcos. Poſt apud Romanos. Tandem apud Francos. Tredecimo iuuat fortitudinem elemoſyna data pro Deo. Prouer.22. Victoriam,& honorem acquirit,qui dat munera. Eccl.17.& 29 Elemoſyna viri, quaſi ſacculus cum ipſo,& gratiam hominis quaſi pupillam cõſeruabit. Et poſt: Super ſcutum potentis,& lanceam aduerſus inimicũ tuum pugnabit. Vnde Ludouicus Rex Frãciæ,dixit optimum verbum, cum pauperes eſſent congregati in curia ſua,expectantes elemoſynã,& crederetur ꝙ ipſe dormiret in camera ſua,alijs dormientibus ipſe exiuit de camera ſua, ſolus cum vno famulo portante maximam quantitatem denariorum quam in habitu ſcutiferi diſtribuebat manu ſua egenis, & largius eis quos credebat magis egere. Quo completo cum ipſe retuderet ſe, in camerã ſuam occurrit ei frater quidam qui hoc de feneſtra inſpexerat dicens ei: Dñe Rex ego bene vidi factum veſtrum. Cui Rex ſatis verecundè ait: Frater chariſſime iſti ſunt ſtipendiarij, qui pro nobis pugnant contra aduerſarios nr̃os, & ſeruant nobis Regnũ Franciæ in pace,qui non ſoluimus ſtipendia,vt meruerunt. Quartodecimo iuuat fortitudinem caro edomita per diſciplinam, quia vt dicit Greg. electi Dei, dum carnem domant Spiritum roborant,& Dæmonibus imperant. Eccl.33. Cibaria,virga, & onus aſino,panis & diſciplina,& opus ſeruo. Et poſt: Seruo maliuolo tortura,& compedes,mitte iſtum in opus ne vacet. Greg. Quid ſi hoſte per diſciplinam debilitato tu fortior efficiaris. Quintodecimo mercedis conſideratio Greg. Conſideratio præmij minuit vim flagelli. Gen.49. Iſachar aſinus fortis videns requiem, ꝙ eſſet bona, & terram ꝙ eſſet optima: ſuppoſuit humeros ad portandum,factuſque eſt tributis ſeruiens. Decimoſextu iuuat forti. conſideratio Dominicæ Paſſionis. Hæbr. 12. Curramus ad propoſitum nobis certamen,aſpicientes in auctorẽ fidei, & conſummatorẽ Ieſum, qui propoſito ſibi gaudio ſuſtinuit Crucem confuſione contemta. Et poſt. Recogitate eum, &c.1.Pet. 4. Paſſo Chriſto,in carne, & vos eadem cogitatione armamini. Hac armatus quidam Martyr in tormentis inſuperabilis, requiſitus quare ſic inuenirentur fortes Chriſtiani in ſupplicijs. Reſpondit, quia Paſſionem Chriſti habebant impreſſam in cordibus ſuis. Tortor aũt volens hoc experiri in eo occiſo extrahens ab eo cor eius,& diuidens,in quotcunq; partes diuiſit in omnibus Crucifixi ſimilitudinem,vt in ſpeculo relucentem inuenit. Decimoſeptimo iuuat fortitudinem conſideratio inſpicientium certamen noſtrum,& remunerantium, & gaudentium de probitate nr̃a.1. Corin.4. Spectaculum facti ſumus huic mundo, & Angelis, & hominibus. Boetius 5.de conſolatione. Magna nobis incũbit bñ agendi neceſſitas,qui omnia agimus coram oculis cũcta cernentis. Titus,vt refert Ioſephus cum moneret ſuos vt in bello Iudaico agerent fortiter,inter alias rõnes quas oſtendebat eis, vt acueret eos ad viriliter agendum fuit,hoc ꝙ pugnarent in oculis Imperatoris,& inuictæ militiæ Romanorum, qui ſiɫ eſſet, & teſtis, & laudator eorum probitatis,& remunerator. Decimo octauo eſt adiutoriorum conſideratio Dei,& ſanctorum, plures.n.ſunt nobiſcum q̃ cũ eis, & incitantes nos ad bñ agendũ, & gaudentes de nr̃a probitate,ſicut oſtẽdit Heliſeus miniſtro ſuo timenti, & videnti cõtra ſe venientẽ exercitũ Syrorũ.4.Reg.6. Noli ait timere plures ſunt nobiſcũ,q̃ cũ illis,& oſtẽdit ei Deus montẽ plenum curruũ igneorũ,&c. Decimonono iuuat fortitudinem,laus,& honor,& merces fortis boni pugilis hõ,quem Rex ſumus voluerit honorare ꝓ victoria ſiĉ ſis erit honori quẽ indicauit Aſſuerus exhibendũ Mardocheo Heſt.6. Quia Chriſtus in iudicio ducet eũ in conſortio ſuo indutũ veſtib.regijs, & gloria, & honore coronatũ ꝓclamabit honorandũ ab omnib. Id.n.qđ in pñti eſt momentaneũ,& leue tribulationis nr̃æ, ſupra modũ in ſublimitate æternæ gloriæ pondus operabitur in nobis,ait Apoſt.1.Corin.4. Viceſimo iuuat fortitudinẽ,conſideratio confuſionis, qua cõfundentɫ pugiles inertes corã oĩbus victi a viliſſimis Dæmonibus, & membris eorũ. Hiere.20.ca. Confundentɫ vehementer qui nõ intellexerunt opprobriũ ſempiternum, quod nunq̃ delebitɫ, qñ.ſ. Deus dicet. Ite maledicti in ignem æternum,&c. Math.25. Confundentɫ,vt confuſi ſunt Iudæi,victi a Tito,vt refert Egiſippus.6. lib.de Cladibus Iudæorum, vbi dicit, ꝙ Iudæi victi, & capti a Tito ducebantur per ſingulas ciuitates, & ludibrium,& opprobrium ante Imperatorem ligati, & cathenati, & diuerſis contumelijs, & iniurijs afficiebantur. Tandem beſtijs ferociſſimis occidendi, & vorandi tradebantur coram omnibus in ciuitati-

bus cunctis, per quas Tytus Imperatoris Veſpaſiani filius victor tranſibat, vt oibus ludibrio & horrori. Sic in iudicio coram Xp̃o adducentur reprobi condemnandi & illudendi & a tormẽtibus infernalibus deuorandi. Ad quartum. ſ. vtrum fortitudo ſit virtus. dicendum, ꝙ ſ͠m philoſophum in 2. Ethi. Virtus eſt q̃ bonũ facit habentem, & opus eius bonum reddit. Bonum aũt hoĩs eſt ſcd̃m rõnem eſſe, ſecundum Diony. ca. 4. de diuinis nominibus. Et ideo ad virtutem humanam pertinet vt faciat hoĩem & opus eius ſecundum rõnem eſſe. Quod quidẽ tripliciter cõtingit. Vno modo ſcd̃m ꝙ ipſa rõ rectificatur, qd̃ fit per virtutes intellectuales. Alio modo ſcd̃m ꝙ ipſa rectitudo rõnis ĩ rebus humanis inſtituitur, qd̃ pertinet ad iuſtitiam. Tertio ſcd̃m ꝙ tollunt̃ impedimenta huius rectitudinis in rebus humanis. Dupliciter aũt impedit̃ voluntas humana ne rectitudinẽ rõnis ſequat̃. Vno modo per hoc ꝙ abſtrahitur ab aliquo delectabili ad aliud q̃ rectitudo rõnis requirat. Et hoc impedimentum tollit virtus tpantię. Alio modo per hoc ꝙ voluntatem repellit ab eo qd̃ eſt ſcd̃m rõnem pp̃ aliquid difficile quod incumbit. Et ad hoc impedimentũ tollendum requiritur fortitudo mentis, qua. ſ. hmõi difficultatibus reſiſtat, ſicut & homo per fortitudinẽ corporalem impedimẽta corporalia ſuperat & repellit. Vnde manifeſtum eſt ꝙ fortitudo eſt virtus inquantum facit hoĩem ſcd̃m rõnem eſſe. Sciendũ aũt ꝙ aliqui exteriorẽ virtutis actum efficiunt, ſicut habentes virtutem, ex alia tñ cauſa q̃ ex habitu virtutis. Vñ philoſophus in 4. Ethic. ponit quinque modos eorum qui ſimilitudinariò dicũt fortes quaſi exercentes actum fortitudinis præter virtutem. Qđ quidem contingit tripliciter. Primo quidem quia feruntur in id quod eſt difficile ac ſi non eſſet difficile. Quod in tres modos diuiditur. Q̃nque. n. hoc accidit propter ignorantiam, quia. ſ. homo non percipit magnitudinem periculi. Quandoque autẽ hoc accidit propter hoc ꝙ homo eſt bonæ ſpei ad pericula vincenda, puta cum expertus eſt ſe ſæpe pericula euaſiſſe. Q̃nque autẽ hoc accidit propter ſcientiam & artem quandam, ſicut patet in militibus qui propter peritiam armorum & exercitium nõ reputãt grauia pericula belli, æſtimantes ſe per ſuam artem poſſe contra ea defendi. Sicut Vegetius dicit libro primo de re militari, nemo facere metuit, quod ſe bene didiciſſe cõfidit. Alio modo agit aliquis actum fortitudinis, ſine virtute propter impulſum paſſionis, vel triſtitiæ quam vult repellere, vel etiam iræ. Tertio modo propter electionem finis, non quidem debitũ ſed alicuius tpalis commodi acquirendi, puta honoris, voluptatis, vel lucri; vel alicuius incommodi vitãdi, puta vituperij vel damni vel afflictionis. Ad quintum. ſ. vtrum fortitudo ſit virtus ſpecialis. Dicẽdum ꝙ ſicut ſupra dictum eſt nomen fortitudinis dupliciter accipi poteſt. Vno modo ſcd̃m ꝙ abſolutè importat quandam animi firmitatem, & ſcd̃m hoc eſt generał virtus, vel potius conditio cuiuſlibet virtutis. Quia ſicut philoſophus dicit in 2. Ethi. ad virtutem requiritur firmiter & immobiliter operari. Alio mõ pt accipi fortitudo ſcd̃m ꝙ importat firmitatem animi in ſuſtinendis & repellendis his quibus maxime difficile eſt firmitatem habere. ſ. in aliquibus periculis grauibus. Vnde Tullius dicit in ſua rheto. ꝙ fortitudo eſt conſiderata periculorum ſuſceptio, & laborum perpeſſio, & ſic fortitudo ponitur ſpãlis virtus, vtpote materiã determinatã hñs. Sciẽdũ aũt ſ͠m philoſophũ in primo de cę. & mun. Nomẽ virtutis refert̃ ad vltimũ potentię. Dr̃ aũt vno mõ potẽtia naturalis ſcd̃m q̃ aliquis põt reſiſtere corrũpẽtibus. Alio mõ ſcd̃m q̃ eſt principium agendi, vt patet in 5. meth. Et iõ quia hæc acceptio eſt cõior, nomen virtutis ſcd̃m ꝙ importat vltimũ talis potentię eſt cõe. Nam virtus cõiter ſumpta nihil aliud eſt q̃ habitus quo quis põt bene operari. Scd̃m aũt ꝙ importat vltimũ potentiæ primo modo dictæ, qui quidem eſt modus magis ſpãł attribuitur ſpãli virtuti. ſ. fortitudo fortitudini, ad quam pertinet firmiter ſtare contra quæcumque impugnantia. Vñ Ambro. in primo de offi. dicit. Non mediocris eſt aĩę fortitudo, quę ſola defendit ornamenta virtutum oĩum & integra cuſtodit, quæ inexpugnabili priuilegio aduerſus oĩa vitia decertat, inuicta ad labores, fortis ad pericula, rigidior aduerſus voluptates, auaritiam fugat tanquam labẽ quandam q̃ virtutem effeminat. Accipit aũt hic Ambro. fortitudinem large ſcd̃m ꝙ importat aĩ firmitatem reſpectu quorũcũque impugnantiũ, & tñ ſcd̃m ꝙ eſt ſpãł virtus hñs determinatam materiã, coadiuuat ad reſiſtendum impugnationibus oĩum vitiorum. Qui. n. põt firmiter ſtare in his, q̃ ſunt difficilia ad ſuſtinendũ, conſequens eſt ꝙ ſit idoneus ad reſiſtendũ alijs, q̃ ſunt minus difficilia. Ad ſextum. ſ. vtrum fortitudo ſit circa timores, & audacias. Dicendum, ꝙ ſicut dictũ eſt, ad virtutẽ fortitudinis pertinet remouere impedimẽtum quo retrahitur volũtas a ſequela rõnis. Quòd aliquis retrahit̃ ab aliquo difficili pertinet ad rõnem timoris, qui importat receſſum quẽdam a malo difficultatem hñtem, vt ſupra habitum eſt cum de paſſionibus ageret̃. Et iõ fortitudo principaliter eſt circa timores difficilium rerum quę trahere poſſunt voluntatem a ſequela rõnis. Oportet aũt hmõi rerum difficilium impulſum non ſolum firmiter tollerare cohibendo timorem, ſed ẽt moderatè aggredi, quando. ſ. oportet ea exterminare ad ſecuritatem impoſterũ habendam, quod vr̃ pertinere ad rõnem audaciæ. Et ideo fortitudo eſt circa timores, & audacias quaſi cohibitiua timorum & audaciarũ moderatiua. Vnde Tullius dicit in ſua rhetorica, ꝙ ad fortitudinem pertinet ſuſceptio periculorum, & perpeſſio laborũ. Sed quia res periculoſæ & actus laborioſi non retrahunt voluntatem a via rationis, niſi inquantum timentur, ideo oportet ꝙ fortitudo ſit immediate circa timores, & audacias, mediate aũt circa pericula & labores ſicut circa obiecta prædictarum paſſionũ. Ad ſeptimum. ſ. vtrum fortitudo ſit circa pericula mortis. Dicendum, ꝙ ſicut dictum eſt, ad virtutem fortitudinis pertinet, vt voluntatem hoĩs tueatur ne retrahatur a bonis rationis, propter timorem mortis, vel mali corporalis. Oportet aũt bonum rationis firmiter tenere contra quodcũque malum, quia nullum bonum corporale æquiualet bono rationis, & ideo oportet ꝙ fortitudo animi dicatur, quæ firmiter retinet voluntatem hoĩs in bono rationis contra mala maxima, quia qui ſtat firmus contra maiora, conſequens eſt ꝙ ſtet firmus contra minora, ſed non conuertit̃. Et hoc etiam ad rõnem virtutis pertinet vt reſpiciat vltimum. Maximè autem terribile inter oĩa corporalia mala eſt mors, quę tollit oĩa corporalia bona. Vnde Aug. dicit in li. de moribus eccl. ꝙ vinculum corporis, ne concutiantur atque vexet̃ laboris atq; doloris ne auferatur atque perimatur mortis terrore aĩam quaſcit. Et ideo virtus fortitudinis eſt, circa timores periculorũ mortis. Timor autem quia ex amore naſcitur quæcunque virtus moderatur timorem contrariorum bonorum, conſequens eſt vt moderetur timorem contrariorum malorum, ſicut liberalitas, q̃ moderatur amorem pecuniarum, per conſequens etiam moderatur timorem amiſſionis earum. Et idem apparet in temperantia & in alijs virtutibus. Sed amare propriam vitam eſt temporale vel naturale, & ideo oportuit eſſe ſpecialem virtutem quæ moderet̃ timores mortis. Ad octauum. ſ. vtrum fortitudo conſiſtat ꝓprie circa pericula mortis, quæ ſunt in bello. Dicendum, ꝙ ſicut dictum eſt, fortitudo confirmat animum hominis contra maxima pericula, q̃ ſunt pericula mortis. Sed quia fortitudo virtus eſt, ad cuius rationẽ pertinet ꝙ ſemper tendat in bonum, conſequẽs eſt vt homo pericula mortis, non refugiat ꝓpter aliquod bonũ perſequendum. Pericula autem mortis, quæ eſt ex ægritudine, vel ex tempeſtate maris, vel ex incurſu latronum, vel ſiqua alia ſunt huiuſmodi, non videntur directè alicui imminere ex hoc ꝙ proſequatur aliquod bonum, ſed pericula mortis, quæ eſt in bellis, directè imminent homini propter aliquod bonum commune, inquantum. ſ. defendit bonum commune per iuſtum bellum. Poteſt autem eſſe iuſtum bellum dupliciter. Vno modo generale, ſicut cum aliqui decertant in acie. Alio modo particulare, puta cum aliquis iudex vel etiam priuata perſona non recedit a iuſto iudicio timore gladij imminentis, vel cuiuſcunque periculi etiam ſi ſit mortiferum. Pertinet ergo ad fortitudinem firmitatem animi præbere contra pericula mortis, non ſolũ quæ imminent in bello cõi, ſed etiam quæ imminent in particulari impugnatione, quæ cõi nomine bellũ dici põt, & ſcd̃m hoc concedendum eſt ꝙ fortitudo ꝓprie eſt circa pericula mortis, q̃ eſt in bello. Sed circa pericula cuiuſcũq; alterius mortis fortis hõ ſe habet, præſertim quia etiam cuiuſlibet mortis homo pt̃ periculum ſubire pp̃ virtutem, puta cum aliquis non refugit amico infirmanti obſequi pp̃ timorem mortiferæ infectionis, vel cũ non refugit itinerari ad aliquod piũ negocium proſequendum pp̃ timorẽ naufragij vel latronum. Ad nonũ. ſ. vtrũ p̃cipuus actus fortitudinis, ſit ſuſtinere. Dicendum, ꝙ ſicut philoſophus dicit in 3. Eth. Fortitudo magis eſt circa timores reprimendos, q̃ circa audacias moderandas, difficilius. n. eſt timorẽ reprimere q̃ audaciam moderari, eo ꝙ ipſum periculũ quod eſt obiectum audaciæ, & timoris de ſe cõfert aliquid ad repreſſionẽ audaciæ, ſed operatur ad augmẽtum timoris. Aggredi aũt pertinet ad fortitudinẽ ſcd̃m ꝙ moderat̃ audaciam, ſed ſuſtinere ſequit̃ repreſſionem timoris, & ideo principalior actus fortitudinis eſt ſuſtinere immobiliter, id eſt ſiſtere in periculis, q̃ aggredi. Difficilius. n. eſt ſuſtinere, q̃ aggredi triplici rõne. Primo quidẽ, quia ſuſtinere vr̃ aliquis, ab aliquo inuadente. Qui aũt aggredit̃, inuadit per modum fortioris. Difficilius autem eſt pugnare cum fortiori quam cum debiliori. Secundo quia ille qui ſuſtinet iam ſentit pericula imminentia, ille aũt aggredit̃ ea quaſi futura. Difficilius aũt eſt nõ moueri a præſentibus, quam a futuris. Tertio quia ſuſtinere importat diuturnitatem temporis, ſed aggredi pt̃ aliquis ex ſubito motu. Difficilius autem eſt diu manere immobilem q̃ ſubito motu moueri ad aliquid arduum. Vñ philoſophus dicit ĩ 4. Eth. Quod quidam ſunt præuolantes ante pericula, in ipſis aũt diſcedũt, for-

tes aũt econtrario ſe habent. Ad decimum. ſ. vtrum fortis habeat delectationem in actu ſuo. Dicendum, φ duplex eſt delectatio. Vna quidem corporalis, quæ conſequitur actum corporalẽ. Alia autem animalis, quæ conſequitur apprehenſionem aiæ. & hoc modo ꝓprie conſequitur opem virtutum, quia in eis cõſiderat bonũ rõnis. Principalis vero actus fortitudinis eſt ſuſtinere aliqua triſtitia ſm apprehenſionem aiæ, puta φ hõ amittit corporalem vitam q̃ virtuoſus amat non ſolum inquãtũ eſt quoddã bonum naturale, ſed ẽt inquantum eſt neceſſaria ad opera virtutum & quæ ad eam pertinent. Et iterum ſuſtinere aliqua doloroſa ſm tactum corporis, puta flagella & vulnera. Et ideo fortis ex vna parte hẽt delectõnem vnde delectatur delectõnẽ aĩalem. ſ. de ipſo actu virtutis, & de fide eius. Ex alia vero parte hẽt vñ doleat, dum conſiderat amiſſionem ꝓpriæ vitæ corporaliter. Vñ legit 2. Mach. 6. Eleazarus dixit. Diros corporis ſuſtineo dolores, ſcdm aĩam vero ꝓp timorem tuum libenter hæc patior. Senſibilis ãt dolor corporis facit non ſentiri aĩalem dilectionẽ virtutis, niſi forte ꝓp abundantem Dei grãm, quæ fortius eleuat animam ad diuina in quibus delectatur q̃ corporalibus pœnis afficiatur. Sicut beatus Tyburtius cũ ſuper carbones incenſos nudis plantis incederet, dixit φ videbatur ſibi ſuper Roſeos flores ambulare. Facit tñ virtus fortitudinis, vt rõ non abſorbeatur a corporalibus doloribus. Triſtitiam vero animalem ſuperat delectatio virtutis inquantum homo pſert bonum virtutis corporali vitæ, & quibuſcũ que ad eam pertinentibus. Et iõ philoſophus dicit in 3. Eth. φ a forti non requirit vt delectet quaſi delectationem ſentiens, ſed ſufficit φ non triſtet. Vehementia. n. actus, vel paſſionis vnius potentiæ impedit aliquam potentiam in ſuo actu, & iõ ꝑ dolorem ſenſus impedit mens fortis, ne in propria operatione delectationem ſentiat: licẽt. n. opera virtutũ fiant delectabilia ꝓpter finem, pũt tñ ex ſui natura eſt triſtia, & ꝓcipuẽ hoc contingit in fortitudine. Vnde philoſophus dicit in 3. Ethi. φ nõ in omnibus virtutibus operari delectabiliter exiſtit pter inquantum finẽ attingit. ſed quia dolor corporalis eſt ſenſibilior, & apprehẽſio ſenſitiua magis eſt homini in manifeſto inde eſt, φ a magnitudine corporalis doloris quaſi euaneſcit delectatio ſpũalis, q̃ eſt de fine virtutis. Ad vndecimum. ſ. vtrum fortitudo maximẽ cõſiſtat in repentinis. Dicendũ, φ in operatione virtutis duo ſunt cõſiderãda. Vnum quidẽ quãtum ad electionẽ ipſius, & ſic fortitudo non eſt circa repentina. Eligit. n. fortis præmeditari pericula que põt imminere, vt eis reſiſtere poſſit, aut facilius ea ferre. Quia vt Greg. dicit in quadam Homilia. Iacula que præuidentur minus feriunt, & nos mala mundi facilius ferimus ſi contra ea Clipeo preſcientiæ præmunimur. Aliud vero conſiderandũ eſt in operatione fortitudinis quantum ad manifeſtationem virtuoſi habitus, & ſic fortitudo maxime eſt circa repentina, quia ſcdm philoſophũ in 3. Eth. In repentinis periculis maxime manifeſtatur habitus fortitudinis. Habitus. n. agit in modum naturæ, vñ φ aliquis abſq; impeditatione faciat ea quæ ſunt virtutis cũ neceſſitas imminet ꝓp repentina pericula hoc maxime manifeſtat φ ſit fortitudo habitualiter in anima cõfirmata. Poteſt autem aliquis ẽt qui habitu fortitudinis caret ex diuturna præmeditatione animum ſuum contra pericula præparare, qua præparatione etiam fortis vtitur cum tempus adeſt. Ad duodecimum. ſ. vtrum fortis vtatur ira in ſuo actu. Dicendum, φ de ira & aliis animæ paſſionibus, ſicut ſupra dictum eſt, aliter locuti ſunt perypatetici, & aliter ſtoici. Stoici enim & itam & alias animæ paſſiones ab aĩo ſapientis, ſiue virtuoſi excludebant. Perypatetici vero quorũ princeps fuit Ariſtotilẽs & alias animæ paſſiones attribuebãt virtuoſis, ſed moderatas rõne, & forte quantum ad rem nõ differebãt, ſed ſolum quantum ad modum loquendi. Nam perypatetici oẽs motus appetitus ſenſitiui qualitercunque ſe hñtes paſſiones aiæ nominabant, vt ſupra habitum eſt. Et quia appetitus ſenſitiuus mouetur per Imperiũ rõnis, ad hoc φ recooperet ad promptius agendum, ideirco ponebant iram & alias animæ paſſiones aſſumendas eſſe a virtuoſis moderatas ſcdm Imperium rõnis. Stoici vero vocabant paſſiones animæ immoderatas quoſdam affectus appetitus ſenſitiui, vñ nominabant eos ægritudines, vel morbos, & ideo penitus eos a virtute ſeparabant. Sic ergo iram moderatã aſſumit fortis ad ſuum actum, non aũt iram immoderatã. Cum aũt fortitudo ſicut dictum eſt, habeat duos actus. ſ. ſuſtinere & aggredi, non aſſumit iram ad actũ ſuſtinendi, q; tunc actum ſola rõ per ſe facit, ſed ad actum aggrediendi, ad quem magis aſſumit iram q̃ alias paſſiones, quia ad iram pertinet inſilire in rem contriſtantem, & ſic directẽ cooperat fortitudini in aggrediẽdo. Triſtitia ãt ſcdm propriam rationem ſuccumbit nociuo, ſed per accidens coadiunat ad aggrediendũ vel inquantũ triſtitia eſt cã iræ, vt ſupra dictum eſt, vel inquantum aliquis periculo ſe exponit vt triſtitiam fugiat. Sicẽt ẽt concupiſcentia ſcdm propriã rõnẽ tẽdit in bonum delectabile, cui per ſe repugnat aggreſſio periculorum, ſed per accidens quoque coadiuuat ad aggrediẽdum, inquantum. ſ. aliquis potius vult in pericula incidere q̃ delectabili carere. Et ideo philoſophus dicit 3. Eth. φ inter fortitudines, quæ ſunt ex paſſione, naturaliſſima eſſe vĩ quæ eſt per iram, & accipiẽs electionẽ, & cuius gra. ſ. debitũ finẽ fortitudo fuit vera. Ad tredecimum. ſ. vtrũ fortitudo ſit virtus Cardinal. Dicendũ, φ Greg. 22. Mor. & Ambro. ſuper Lucam. & Aug. in li. de mo. ec. numerant fortitudinem inter quatuor Cardinales, ſeu Principales virtutes. Quia ſicut dictũ eſt, virtutes Cardinales, ſeu Principales dicuntur quæ præcipuẽ ſibi vendicant id qđ pertinet cõiter ad virtutes. Inter alias aũt cões virtutis conditiones vna ponitur firmiter operari, vt patet in 2. Eth. Landem aũt firmitatis potiſſime ſibi vendicat fortitudo. Tanto. n. magis laudat qui firmiter ſtet, quanto habet grauius impellens ad cadendũ vel retrocedendum. Impellit aũt hominem ad deſcendẽdum ab eo φ eſt ſcdm rõnem & bonum delectans, & malum affligens, ſed grauius impellit dolor corporis, quam voluptas. Dicit. n. Aug. in li. 83. quæſtionum. Nemo eſt qui non magis dolorem fugiat q̃ affectet voluptatem. Quoque quidem videmus ẽt immaniſſimas beſtias, & maximis voluptatibus deditas exterreri dolorum motu vel metu. Et inter dolores animæ & pericula maxime timent ea q̃ ducunt ad mortem, contra q̃ firmiter ſtat fortis, vnde fortitudo eſt virtus Cardinal. Ad quartumdecimũ. ſ. de comparatione eius ad alias virtutes. Dicendũ, φ ſicut Aug. dicit in 6. de Tri. in his, que non mole magna ſunt, idem eſt eſſe maius, qđ melius. Vñ tanto aliqua virtus maior eſt quanto melior eſt. Bonũ ãt rõnis eſt hoĩs bonum ſm Dio. 4. ca. de di. no. Hoc ãt bonum eſſentialiter q̃dem hẽt prudentia, quæ eſt perfectio rõnis. Iuſtitia ãt eſt huius boni factiua. ſ. quãtũ ad ipſam pertinet ordinẽ rõnis ponere in oĩbus rebus humanis. Aliæ autem virtutes ſunt conſeruatiuæ huius boni, inquantum. ſ. moderantur paſſiones, ne abducant hominem a bono rõnis. Et in ordine harum fortitudo tenet locũ ꝑcipuum, quia timor periculorum mortis maxime efficax eſt ad hoc φ hominem faciat recedere a bonis rõnis poſtquam ordinatur temperantia, quia etiam delectationes tactus maxime inter cætera impediunt bonum rationis. Illud autem quod eſſentialiter dr̃ potius eſt eo quod dicitur effectiue, & hoc etiam potius eſt eo qđ dicitur conſeruare ſecundum remotionem impedimenti. Vñ inter virtutes Cardinales prudentia eſt potior, ſecunda iuſtitia, tertia fortitudo, quarta temperantia, & poſt has cæteræ virtutes.

De martyrio. Diſt. L X X X I.

Deinde conſiderandum eſt de martyrio. Et primo vtrũ martyrium ſit actus virtutis. Secundo de perfectione eius. Tertio de pœna martyrij, vtrum. ſ. mors ſit de rõne martyrij. Quarto de cauſa martyrij. Ad primum. ſ. vtrum martyrium ſit actus virtutis. Dicendum, quod ſicut dictum eſt, ad virtutem pertinet φ aliquis in bono rationis conſeruetur. Conſiſtit autem bonum rõnis in veritate ſicut in proprio obiecto, & iuſtitia ſicut in proprio effectu, ſicut ex ſupradictis patet. Pertinet autem ad rõnem martyrij vt aliquis firmiter ſtet in veritate & iuſtitia cõtra perſequentium impetus. Vnde manifeſtum eſt φ martyrium eſt actus virtutis. Cum autem actus virtutis ſit voluntarius, dixerũt quidam φ innocentibus occiſis pro Chriſto quos vt veros Martyres Eccleſia veneratur, accelerata eſt miraculoſẽ vſus liberi arbitrij, ita φ voluntariã martyrium paſſi ſunt, ſed quia hoc ꝑ anctoritatem ſcripturæ non comprobatur, ideo melius dicendũ eſt, φ martyrij gloriam quam in aliis propria voluntas meretur, illi paruuli occiſi Dei gratia ſunt aſſecuti. Nam effuſio ſanguinis propter Chriſtum vicem gerit baptiſmi. Vnde ſicut pueris baptizatos per grãm baptiſmi meritum Chriſti operatur ad gloriam obtinendam, ita in occiſis propter Chriſtum meritum martyrij Chriſti operatur ad palmam martyrij conſequendã. Vnde Aug. dicit in quodam ſermone de Epiphania quaſi eos alloquẽs. Ille noſtra corona dubitabit in paſſione pro Chriſto, qui paruulis baptiſmum prodeſſe non æſtimat Chriſti, non habebatis ætatẽ qua in paſſurum Xp̃m crederetis, ſed habebatis carnẽ in qua pro Xp̃o paſſuro paſſionem ſuſtineretis. De illis autem qui ſeipſos occidiſſe leguntur, ſicut dicit Aug. primo de ciui. De. φ qđã ſanctæ fœminæ tempore perſecutionis, vt inſectatores ſuæ pudicitiæ deuitarent, ſe in fluuium deiecerunt, eoque modo defunctæ ſunt, earumque martyria in catholica eccleſia veneratione celeberrima frequentantur. Dicendum ſicut Aug. dicit ibidem, poſſibile eſſe qđ aliquibus fide dignis teſtificationibus diuina perſuaſit anctoritas eccleſiæ, vt dictarum ſanctarum memoriam honoraret. Cuius aũt m virtutis actus martyrij dicẽdum? Præcipuẽ dici debet actus fortitudinis, quia ſicut ex ſupradictis patet ad fortitudinem pertinet vt confirmet hominem in bonum virtutis contra pericula & præcipuẽ contra pericula mortis, & maxime eius, qui in bello eſt. Manifeſtum eſt autem φ in martyrio homo firmiter confirmatur in bono virtutis, dum fidem & iuſtitiam

iuſtitiam non deſerit pp imminentia pericula mortis, quæ ẽt in quodam certamine particulari a perſecutoribus imminent. Vñ Cyprianus dicit in quodam ſermone. Vidit admirans præſentium multitudo cœleſte certamen, & in prælio ſtetiſſe ſeruos Chriſti voce libera, mente incorrupta, virtute diuina. Vnde manifeſtum eſt, ꝙ Martyriũ eſt fortitudinis actus. Et pp hoc de Martyribus legit eccleſia. Fortes facti ſunt in bello. In actu tñ fortitudinis duo ſunt conſideranda, quorum vnum eſt bonũ in quo fortis firmat̃, & hoc eſt fortitudinis finis. Aliud eſt ipſa firmitas qua quis non cedit contrarijs prohibentibus ab illo bono, & in hoc conſiſtit eſſentia fortitudinis. Sicut aũt fortitudo ciuilis firmat animum hoĩum in iuſtitia humana, pp cuius obſeruationẽ mortis pericula ſuſtinent, ita ẽt fortitudo gratuita firmat animũ hoĩs in bono iuſtitiæ Dei q̃ eſt per fidem Ieſu Chriſti, vt dr̃ Ro. 3. Et ſic martyrium comparatur ad fidem, ſicut ad finem in quo aliquis firmat̃. Ad fortitudinem aũt ſicut in habitũ elicientem. Ad actum ẽt martyrij inclinat charitas: ſicut primum principale motiuum per modum virtutis imperantis. Fortitudo aũt ſicut motiuum proprium per modum virtutis elicientis. Et inde ẽt eſt ꝙ martyrium eſt actus charitatis, vt imperantis, fortitudinis aũt vt elicientis, & inde eſt, ꝙ vtramq; ẽt virtutem manifeſtat. Q̃d aũt ſit meritorium, hẽt ex charitate ſicut & quicunq; virtutis actus. Et ideo ſine charitate non valet. Item principalior actus fortitudinis eſt ſuſtinere ſicut dictum eſt, ad quem pertinet martyrium, non aũt ad ſecundariũ actum eius qui eſt aggredi. Et q̃a patientia deſeruit fortitudini ex parte actus principalis, qui eſt ſuſtinere: inde eſt, q̃d concomitanter in martyrib. patientia commendatur. Ad ſm ſ. vtrum martyrium ſit actus maximæ perfectionis Dicendum, ꝙ ſicut dicit Aug. in lib. de virgin. Præfertur martyrium virginitati q ad perfectionem pertinere vr̃. Sciendũ aũt ꝙ de aliquo actu virtutis loqui poſſumus dupliciter. Vno mõ ſm ſpeciem actus ipſius prout comparat̃ ad virtutem proximè elicientem ipſum, & ſic non põt eſſe ꝙ martyriũ qđ conſiſtit in debita tollerãtia mortis ſit perfectiſſimus inter virtutis actus: quia tolerare mortem non eſt laudabile ſm ſe, ſed ſolũ ſm ꝙ ordinat̃ ad aliqđ bonũ, qđ conſiſtit in actu virtutis, puta ad fidẽ, & delectationẽ Dei. Vnde ille actus virtutis cum ſit finis melior eſt. Alio mõ põt cõſiderari actus virtutis, ſm ꝙ comparat̃ ad primum motiuum, qđ eſt amor charitatis, & ex hac parte præcipuè aliquis actus hẽt ꝙ ad perfectionẽ vitæ pertineat. Quia vt Apoſtolus dicit ad Colloſ. 3. Charitas eſt vinculũ perfectionis. Martyrium inter oẽs actus virtuoſos maximè demonſtrat perfectionẽ charitatis, quia tanto magis oſtenditur aliquis aliquam rẽ amare, quanto pro ea rẽ magis amatã cõtẽnit, & rem magis odioſam eligit pati. Manifeſtũ eſt aũt ꝙ inter oĩa alia bona pñtis vitæ maximè amat hõ ipſam vitã, & ecõtrario maximè odit ipſam mortẽ, & p̃cipuè cũ dolorib. corporaliũ tormentorũ quorum metu & bruta aĩalia a maximis voluptatibus abſtinent̃, vt Aug. dicit in li. 83. q. Et ſm hoc patet ꝙ martyriũ inter cæteros actus humanos eſt perfectior ſm ſuũ genus, qđ eſt maximæ charitatis ſignũ, ſm illud Ioh. 15. Maiorẽ charitatẽ nemo hẽt q̃ vt animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis. Martyrium ẽt complectit̃ id qđ eſſe põt ſummũ in obedientia, vt ſ. aliquis obediens ſit vſq; ad mortẽ, ſicut de Chriſto legit̃, ꝙ factus eſt obediens vſq; ad mortem. Vñ patet, ꝙ martyriũ ſm ſe eſt perfectius q̃ obedientia abſolutè dicta. Licèt per obedientiam dicat̃ hõ dare aĩam ſuam Deo, & per martyrium corpus. Propter qđ Greg. dicit vlt. moral. ꝙ obedientia cunctis martyrijs p̃fertur, quia per martyrium non ſolũ dat corpus ſuum Deo, verum ẽt aĩam multo perfectius q̃ per obedientiam citra mortem. Vnde. 1. Pet. 4. Qui patiuntur pp voluntatem Dei, fideli creatori commendant animas ſuas. Ad tertium. ſ. vtrum mors ſit de rõne martyrij. Dicendum, ꝙ ſicut dictum eſt, martyr dr̃ quaſi teſtis fidei Chriſtianæ, per quam nobis viſibilia pro inuiſibilib. contemnenda proponunt̃. vt dr̃ Hæb. 11. Ad martyrium ergo pertinet, vt hõ teſtificet̃ fidem, ſe opere oſtendens tpalia cuncta deſpicere, vt ad futura, & inuiſibilia bona perueniat. Quamdiu aũt hoĩ remanet vita corporalis, nondũ opere ſe oſtendit tpalia cuncta deſpicere. Cõſueuerunt. n. hoĩes cõſanguineos, & oĩa bona poſſeſſa cõtẽnere, & ẽt dolores corporis pati, vt vitã cõſeruent. Vñ, & Sathan, contra Iob, induxit. Pellẽ ꝓ pelle, & cuncta q̃ hõ hẽt dabit ꝓ anima ſua, & ꝓ vita corporali. Et iõ ad perfectã rõnem martyrij requiritur ꝙ aliquis mortem ſuſtineat pp Chriſtum. Fortitudo. n. principaliter conſiſtit circa pericula mortis; Circa alia aũt conſequenter. Et ideo nec martyrium propriè dr̃ pro ſola tollerantia carceris, vel exilij, vel rapinæ, vel diuitiarum, niſi fortè ſecundũ ꝙ ex his ſequitur mors. Ad quartum ſ. vtrum ſola fides ſit cauſa martyrij. Dicendum, ꝙ ſicut dictum eſt, martyres dicuntur quaſi teſtes, quia ſcilicet corporalibus ſuis paſſionibus vſque ad mortem teſtimonium perhibent veritati, non cuicunque ſed veritati quæ ſm pietatem eſt, quæ per Xp̃m nobis innotuit, vnde & martyres Xp̃i dñt quaſi teſtes ipſius. Hmõi autem eſt veritas fidei. Et ideo cuiuſlibet martyrij cauſa eſt fidei veritas. Sed ad fidei veritatem non ſolũ pertinet ipſa credulitas cordis, ſed & exterior proteſtatio. Quę q̃dem fit non ſolum per verba quibus cõfitet̃ fides, ſed per facta q̃bus aliquis fidem ſe hr̃e oſtendit, ſm illud Iac. 2. Ego oſtendam tibi ex operibus fidem meam. Vnde & de quibuſdam dr̃ Tyt. 1. Confitentur ſe noſſe Deum, factis autem negant. Et ideo omniũ virtutum opera ſcđm ꝙ referuntur in Deum ſunt quædam proteſtationes fidei, per quas nobis innoteſcit ꝙ Deus huiuſmodi opera a nobis requirit, & nos pro eis remunerat, & ſecundum hoc poſſunt eſſe martyrij cauſa. Vnde & beati Ioannis Baptiſtæ martyrium in eccleſia celebratur, qui non pro neganda fide ſed pro reprehenſione adulterij mortem ſuſtinuit.

De timore. *Diſt.* LXXXII.

DEinde conſiderandum, eſt de vitijs oppoſitis fortitudini. Et primo de timore. Secundo de intimiditate. Tertio de audacia. Circa primum conſideranda ſunt quatuor. Primo vtrum timor ſit peccatum. Secundo vtrum opponatur fortitudini. Tertio vtrum ſit peccatum mortale. Quarto vtrum excuſet vel diminuat peccatum. Ad primum. ſ. vtrum timor ſit pctm̃ dicendum, ꝙ aliquid dicitur eſſe peccatum in actibus humanis propter inordinationem, Nam bonus actus humani in ordine quodam exiſtit, vt ex ſupradictis patet. Eſt autem hic debitus ordo vt appetitus regimini rationis ſubdatur. Ratio autem dictat aliqua eſſe fugienda, & aliqua eſſe proſequenda. Et inter fugienda quædam dictat eſſe magis fugienda quàm alia. Et ſiſr inter proſequenda quædam dictat eſſe magis proſequenda q̃ alia, & inquantum bonum eſt proſequendum, tantum eſt aliqđ oppoſitum malum fugiendum. Inde eſt ꝙ ratio dictat quædã bona eſſe magis proſequenda q̃ quædam mala fugienda. Qñ ergo appetitus fugit ea q̃ non dictat eſſe ſuſtinenda, ne deſiſtat ab alijs, quæ magis proſequi debet, timor inordinatus eſt, & habet rationem peccati. Qñ vero appetitus timendo refugit id quod eſt ſm rõnem fugiendum, tunc appetitus, non eſt inordinatus nec pctm̃. Sciendum tñ ꝙ timor cõiter dictus ſcđm ſuam rõnem importat vniuerſaliter fugam. Vnde quantum ad hoc nõ importat rõnem boni vel mali, & ſimiliter ẽt de qualibet alia paſſione. Et ideo philoſophus dicit, ꝙ paſſiones non ſunt laudabiles, neq; vituperabiles, quia. ſ. non laudant̃ neq; vituperant̃ qui iraſcont̃ vel timent, ſed qui circa hoc aut ordinatè, aut inordinatè ſe habent. Item mala quibus non põt homo reſiſtere, & ex quorum ſuſtinentia nullum bonum prouenit homini, rõ dictat eſſe fugienda. Et ideo timor talium non eſt peccatum. Vñ dicit philoſophus 3. Eth. Erit aliq̃s inſanus, vel ſine ſenſu doloris, ſi nihil timeat neque terræmotum neque inũdationes. Ad ſecundum. ſ. vtrũ pctm̃ timoris opponat̃ fortitudini dicendũ, ꝙ ſicut dictũ eſt ſupra, oĩa timor ex amore ꝓcedit. Nullus. n. timet niſi contrariũ eius, qđ amat. Amor aũt non determinat̃ ad genus virtutis, vel vitij. Sed amor ordinatus includit̃ in qualibet virtute. Quilibet. n. virtuoſus amat proprium bonũ virtutis. Amor ãt inordinatus includit̃ in quolibet pctõ, ex amore. n. inordinato procedit inordinata cupiditas. Vnde ſiſr inordinatus timor includit̃ in quolibet pctõ, ſicut auarus timet amiſſionẽ pecuniæ, intemperatus amiſſionem voluptatis, & ſic de alijs. Sed timor præcipuus eſt periculorum mortis, vt probatur in 3. Eth. & ideo talis timoris inordinatio opponitur fortitudini quæ eſt circa pericula mortis. Propter hoc Anthonomaſicè dicitur timiditas fortitudini opponi. Ad tertiũ. ſ. vtrum ſit peccatum mortale. Dicẽdum, ꝙ ſicut dictũ eſt, timor peccatum eſt ſm ꝙ eſt inordinatus, prout. ſ. refugit quod nõ eſt ſm rõnem fugiendum. Hæc autem inordinatio timoris qñq; q̃dẽ conſiſtit in ſolo appetitu ſenſitiuo non ſuperueniente cõſenſu rõnalis appetitus, & ſic non poteſt eſſe peccatum mortale, ſed ſolum veniale. Qñque vero hmõi inordinatio timoris pertingit vſq; ad appetitum rõnalẽ, q̃ dr̃ voluntas, quæ ex libero arbitrio refugit aliquid non ſm rõnem, talis inordinatio timoris quãdoque eſt peccatum mortale, quandoque veniale. Si. n. aliquis pp timorem quo refugit periculum mortis, vel q̃dcunque aliud tpale malum ſic diſpoſitus eſt vt faciat aliquod p̃hibitũ, vel p̃termittat aliquid qđ eſt p̃ceptũ in lege diuina, talis timor eſt pctm̃ mortale, alioquin erit peccatum veniale. Ad quartum. ſ. vtrum timor excuſet a peccato. Dicẽdum, ꝙ ſicut ſupra dictum eſt, timor intantum habet rõnem peccati, inquantum eſt contra ordinem rõnis. Rõ aũt iudicat quædam mala eſſe magis alijs fugiẽda. Et iõ q̃cunq; vt fugiat mala q̃ ſunt ſm rõnem magis fugienda non refugit mala quæ ſunt ſcđm rationem minus fugienda, non eſt pctm̃. Sicut magis eſt fugiẽda mors corporalis, q̃ amiſſio rerum. Vnde ſiquis pp timorem mortis latronibus aliquid promitteret aut daret, excuſaretur a peccato quod incurreret, ſi ſine cauſa legitima p̃termiſſis bonis quibus eſſet magis dandũ pctõribus largi-

largiretur. Si autem aliquis propter timorem fugiens mala quæ ſm rõnem ſunt minus fugienda, incurrat mala quæ ſm rõnem ſunt magis fugienda, non poſſet totaliter a peccato excuſari, quia timor talis inordinatus eſſet. Sunt aũt magis timenda mala animæ quàm mala corporis, & mala corporis, quàm mala exteriorum rerum. Et ideo ſiquis incurrat mala animæ .ſ. peccata fugiẽs mala corporis, puta flagella vel mortem aut mala exteriorum rerum, puta damnum pecuniæ, aut ſi ſuſtineat mala corporis, vt vitet damnum pecuniæ, non excuſatur totaliter a peccato, diminuitur tamen ſecundum aliquid eius peccatum, quia minus voluntarium eſt, quia ex timore agitur. Imponitur. n. homini quędam neceſſitas aliquid faciendi propter imminentem timorem. Vnde philoſophus in 10. Ethi. Quæ timore fiunt dicit eſſe non ſimpliciter voluntaria, ſed mixta ex voluntario & inuoluntario.

De intimiditate.

DEinde conſiderandũ eſt de intimiditate. Et primo vtrum intimidum eſſe ſit peccatum. Secũdo vtrum opponatur fortitudini. Ad primum .ſ. vtrũ intimiditas ſit peccatum. Dicendum, ꝙ quia timor ex amore naſcitur, idem iudicium vĩ eſſe de amore & de timore quo mala tpalia timentur, qui proueniũt ex tpalium bonorum amore. Iudicium autem eſt vnicuique naturaliter vt propriam vitam amet, & ea q̃ ad ipſam ordinant̃. Debito tñ modo, vt .ſ. amentur hmõi non quaſi finis conſtituat̃ in eis, ſed ſcdm ꝙ vtendum eſt eis propter vltimum finẽ. Vnde ꝙ aliquis deficiat a debito modo amoris ipſorum eſt contra naturalem inclinationem, & p conſequens eſt pctm̃. Nunquam tñ a tali amore totaliter aliquis decidit, quia id qđ eſt naturæ totaliter perdi non poteſt. Propter quod Apoſtolus dicit ad Eph. 5. Nemo vnquam carnem ſuam odio habuit. Vnde & illi qui ſeipſos interimunt ex amore carnis ſuæ hoc faciunt, quia volunt a præſentibus anguſtijs liberari. Vnde contingere põt ꝙ aliqs minus, quam debeat timeat mortem & alia tpalia mala, ꝓpter hoc ꝙ minus debito amet ea. Sed ꝙ nihil horum timeat, non põt ex totali defectu amoris contingere, ſed ex eo exiſtimat mala oppoſita bonis, q̃ amat ſibi ſuperuenire non poſſe. Quod qũq; contingit ex ſuperbia animi de ſe præſumentis, & alios contemnentis, ſm ꝙ dr̃ Io. 12. Factus eſt vt nullum timeret, omne ſublime videt. Qñque aũt contingit ex defectu rõnis, ſicut philoſophus dicit in 3. Eth. & certè propter ſtultitiam nil timent. Vnde patet ꝙ eſſe impauidum eſt vitioſum, ſiue cauſetur ex defectu amoris, ſiue cauſetur ex elatione animi, ſiue cauſetur ex ſtoliditate, quæ tñ excuſat a peccato ſi ſit inuincibilis. Ad ſecũdum .ſ. vtrum impauidum eſſe opponatur fortitudini. Dicendum, ꝙ ſicut ſupradictum eſt, fortitudo eſt circa timores, & audacias. Omnis autem virtus Moralis ponit modum rõnis in materia circa quam eſt. Vnde ad fortitudinem pertinet timor moderatus ſecundum rationem, vt .ſ. homo timeat quod oportet, & quando debet, & ſimiliter de alijs huiuſmodi. Hic autem motus rationis corrumpi poteſt ſicut per exceſſum timoris, ita per defectum. Vnde ſicut timiditas opponitur fortitudini per exceſſum timoris, .ſ. inquantum homo timet quod non oportet, vel ſecundum ꝙ non oportet, ita etiam impauiditas opponitur ei per defectum timoris inquantum .ſ. non timet aliquis quod oportet timere.

De audacia.

DEinde conſiderandum eſt de audacia. Et primo vtrum audacia ſit peccatum. Secundo vtrum opponatur fortitudini. Ad primum .ſ. vtrum audacia ſit peccatum. Dicendum, ꝙ audacia eſt paſſio quædam, paſſio autem quandoque quidem eſt moderata ſm rationem, quãdoque autem caret modo rõnis, vel per exceſſum vel per defectum. Et ſecundum hoc paſſio eſt vitioſa. Sumuntur autem quandoque nomina paſſionis a ſuperabundanti, ſicut ira dr̃ non quæcũq; ſed ſuperabundans, prout .ſ. eſt vitioſa, & hoc etiam modo audacia per ſuperabundantiam dicta ponitur eſſe peccatum. Ad ſecundum ſcilicet vtrum audacia opponatur fortitudini. Dicendum ꝙ ſicut dictum eſt ad virtutem Moralem pertinet modum rationis obſeruare in materia circa quam eſt. Et ideo omne vitium quod importat immoderantiam circa materiam alicuius virtutis Moralis opponitur illi virtuti Morali, ſicut immoderatum moderato. Audacia autem ſcdm ꝙ ſonat in vitium importat exceſſum paſſionis, quæ audacia dicit̃. Vnde manifeſtum eſt ꝙ opponitur virtuti fortitudinis, quæ eſt circa timores, & audacias, vt ſupra dictum eſt.

De partibus fortitudinis, in generali. *Diſt.* L X X X I I I.

DEinde conſiderandum eſt de partibus fortitudinis. Et primo in generali. Secundo, de ſingulis earum in ſpeciali. Circa primum ſciendum ꝙ Tul. ponit in rheto. ſua quatuor partes fortitudinis .ſ. magnificẽtiam, fiduciam, patientiam, & perſeuerantiam. Macrobius autem ponit ſeptem partes fortitudinis .ſ. magnanimitatem, fiduciam, cõſtantiam, ſecuritatem, magnificentiam, tollerantiam, firmitatem. Ad cuius euidentiam cõſiderandum eſt, ꝙ ſicut ſupra dictum eſt, alicuius virtutis põt eſſe triplices partes .ſ. ſubiectiuę & integrales & potentiales. Fortitudini autem ſm ꝙ eſt ſpecialis virtus, non poſſunt aſſignari partes ſubiectiuæ, eo ꝙ non diuiditur in multas virtutes ſpecie differentes, quia eſt circa materiam valde ſpecialem. Aſſignant̃ aũt ei partes quaſi integrales & potentiales. Integrales quidem ſm ea quæ oportet concurrere ad actum fortitudinis. Potentiales aũt ſm ea quæ fortitudo obſeruat circa difficillima .ſ. pericula mortis. Aliquæ aũt aliæ virtutes obſeruãt circa materias quaſdam alias minus difficiles. Quæ quidẽ virtutes adiunguntur fortitudini ſicut ſecundariæ principali. Eſt aũt ſicut ſupra dictũ eſt duplex fortitudinis actus .ſ. aggredi & ſuſtinere. Ad actum autẽ aggrediendi duo requiruntur. Quorum primũ pertinet ad animi præparationem, vt .ſ. aliquis promptum animum habeat ad aggrediendum, & quantum ad hoc ponit Tul. fiduciam. vñ dicit ꝙ fiducia eſt per quam magnis, & honeſtis rebus multum ipſe animus in ſe fiduciæ cum ſpe collocauit. Secũdum ãt pertinet ad operis perſecutionem, ne .ſ. aliquis deficiat in executione illorũ quæ fiducialiter inchoauit, & quantum ad hoc ponit Tul. magnificentiam. Vnde dicit ꝙ magnificentia eſt rerum magnarum & excelſarum cũ animi ampla quadã & ſplendida ꝓpõne cogitatio atque adminiſtratio .ſ. executio, vt .ſ. amplo propoſito adminiſtratio non deſit. Hæc igit̃ duo ſi coarcent̃ ad propriã naturam fortitudinis .ſ. ad pericula mortis, erunt quaſi partes integrales ipſius, ſine qbus fortitudo eſſe nõ pt̃. Si ãt referant̃ ad aliquas alias materias in qbus eſt minus difficultatis, erunt virtutes diſtinctæ a fortitudine ſm ſuam ſpeciem, tñ adiungent̃ ei ſicut ſcdarium principali. Sicut magnificẽtia a philoſopho in 4. Eth. ponit̃ circa magnos ſumptus. Magnanimitas aũt q vĩ eſſe idem fiduciæ circa magnos honores. Ad aliũ aũt actũ fortitudinis, q eſt ſuſtinere, duo requirunt̃. Quorũ primum eſt ne difficultate imminentium malorũ animus frangat̃ per triſtitiã, & decidat a ſua magnitudine, & quantũ ad hoc ponit patientiã, vnde dicit ꝙ patientia eſt honeſtas, aut vtilitas cã rerum arduarũ ac difficiliũ voluntaria ac diuturna perpeſſio. Aliud eſt aũt vt ex diuturna difficilium paſſione hõ non fatiget̃ vſque ad hoc ꝙ deſiſtat. ſm illud Hebr. 12. Non fatigemini aĩs v̄ris deficientes, & quantũ ad hoc ponit pſeuerantiam. Vñ dicit ꝙ perſeuerantia eſt in rõne bñ cõſiderata ſtabilis, & perpetua permanſio. Hæc ẽt duo ſi coarcent̃ ad ꝓpriã materiã fortitudinis erunt partes quaſi integrales ipſius. Si ãt ad quaſcũq; materias difficiles referant̃, erũt virtutes a fortitudine diſtinctę, & tñ ei adiungent̃ ſicut ſcdariæ principali. Macrobius ãt ponit quatuor p̄dicta a Tullio poſita .ſ. fiduciã, magnificẽtiã, tollerantiã, q̃ ponit loco patientiæ, & firmitatem, q̃ ponit loco pſeuerantiæ. Superaddit aũt tria, quorum duo .ſ. magnanimitas, & ſecuritas a Tullio ſub fiducia comprehendunt̃ Sed Macrobius magis diſtinguit per ſpãlia. Nam fiducia importat ſpem hoĩs ad magna, ſpes aũt cuiuſlibet rei præſupponit appetitum in magna protenſum p deſiderium, qđ ptinet ad magnanimitatẽ. Dictum eſt aũt ſupra, ꝙ ſpes præſupponit amorem & deſiderium rei ſperatæ. Vel melius pt̃ dici ꝙ fiducia ptinet ad fidei certitudinẽ, magnanimitas ãt ad magnitudinẽ rei ſperatæ ſpes aũt firma eſſe nõ põt, niſi amoueat̃ contrarium. Qñque. n. aliquis quantum ex ſeipſo eſt ſperaret aliquid, ſed ſpes tollit̃ per impedimẽtũ timoris, timor ãt quodãmmodo ſpei contrariat̃ vt ſupra habitum eſt. Et ideo Macrobius addit ſecuritatem, q̃ excludit timorẽ. Tertiũ aũt addit .ſ. conſtantiam, q̃ ſub magnificentia comprehẽdi pt̃. Oportet. n. in his, q̃ magnificè aliquis facit, conſtantem aĩum hr̃e. Et ideo Tullius dicit ad magnificentiã pertinere non ſolũ adminiſtrationem rerum magnarũ. ſed & animi amplam excogitationem ipſarum. Poteſt aũt conſtantia ad perſeuerãtiam pertinere, vt perſeuerans dicatur aliquis ex eo ꝙ non deſiſtit pp diuturnitatẽ. Conſtans aũt ex eo ꝙ non deſiſtit pp quęcumque alia repugnantia. Aduertendum eſt ãt ꝙ magnificentia q vĩ eſſe circa pecunias, ſicut & liberalitas, vnde neceſſe eſt magnificum liberalem eſſe, ſicut dicit philoſophus 3. Ethi. videtur eſſe pars iuſtitiæ, non fortitudinis. Sed magnificentia circa materiam liberalitatis addit quandã magnitudinem, q̃ pertinet ad rõnem ardui, qđ eſt obiectum iraſcibilis, quam perficit principaliter fortitudo, & ex hac parte pertinet ad fortitudinem. Item ſciẽdum, ꝙ ſpes & confidentia differunt, quia ſpes qua quis confidit de Deo ponit̃ virtus Theologica, ſed per fiduciã quæ ponitur pars fortitudinis, hõ hr̃t ſpem in ſeipſo, tñ ſub Deo. Itẽ ſciẽdum, ꝙ licet magnificentia & fiducia de ſui rõne non importent aliquam habitudinem ad pericula, tñ quaſcunque res magnas aggredi vĩ eſſe periculoſum, pro eo ꝙ in his deficere eſt valde nociuum. Itẽ ſi magnificẽtia, & fiducia circa quæcũque magna operanda vel aggrediẽda ponantur, habent affinitatem cum fortitudine ratione periculi imminentis. Item ſciendũ ꝙ patientia inquantum eſt circa pericula mortis, ſic ponit̃ eſſe pars integralis fortitudinis. Inquantum

tum vero eſt circa alia quæcumque difficilia vel periculoſa, ſic ponimt eſſe virtus adiuncta fortitudini. Vlterius nota ꝙ perſeuerantia ſcdm ꝙ dicit continuitatem boni operis vſque in finẽ, ſic eſt circunſtãtia cuiuſlibet virtutis. Sed pars fortitudinis ponitur eo modo quo dictum eſt. Præterea philoſophus in 3. Ethic. ponit quinque modos fortitudinis. Quarum prima eſt politica q̃ fortiter operatur propter timorem exhonorationis vel pœnę. Secunda eſt militaris, quæ fortiter operatur propter artem vel experientiã rei bellicæ. Tertia eſt fortitudo quæ fortiter operatur ex paſſione præcipuè iræ. Quarta eſt fortitudo quę fortiter operatur pp conſuetudinem victoriæ. Quinta eſt quæ fortiter operatur propter ignorantiam periculorum. Has aũt fortitudines nulla prædictarum diuiſionum cõtinet, ergo prædictę enumerationis partium fortitudinis videntur eſſe inconuenientes. Sed iſta quinque deficiunt a vera rõne virtutis, quia & ſi conueniant in actu fortitudinis, tamen deficiunt in motiuo, & ideo non ponuntur partes fortitudinis, ſed quidam modi fortitudinis.

De magnanimitate. *Diſt.* LXXXIIII.

Deinde conſiderandum, eſt de ſingulis partibus fortitudinis, ita tñ vt ſub quatuor principalibus quas ponit Tul. alias comprehẽdamus, niſi ꝙ magnanimitatem de qua ẽt tractat philoſophus, loco fiduciæ ponemus. Primo ergo cõſiderandum erit de magnanimitate, Secundo de magnificentia. Tertio de patientia. Quarto de perſeuerantia. Item primo conſiderandum erit de magnanimitate. Secundo de vitijs oppoſitis. Circa primũ videndum eſt primo vtrum magnanimitas ſit circa honores. Secundo vtrum ſit circa magnos honores. Tertio vtrum ſit virtus. Quarto vtrum ſit ſpecialis virtus. Quinto vtrum ſit pars fortitudinis. Sexto quomodo ſe habeat ad fiduciam. Septimo quomodo ſe hẽat ad ſecuritatem. Octauo quomodo ſe habeat ad bona fortunę. Ad primum. ſ. vtrum magnanimitas ſit circa honores. Dicendum ꝙ magnanimitas ex ſuo nomine importat quandam extenſionem animi ad magna. Conſideratur autem habitudo virtutis ad duo. Vno quidem modo ad materiam circa q̃ operatur. Alio modo ad actum proprium qui conſiſtit in debito vſu talis materiæ. Et qa habitus virtutis principaliter ex actu determinatur ex hoc principaliter aliquis dr̃ magnanimus, ꝙ habet aliquẽ magnũ actum. Aliquis aũt actus pt̃ dici dupliciter magnus. Vno modo ſcdm ꝓportionem. Alio mõ abſolutè. Magnus, quidẽ pt̃ dici actus ſm proportionem ẽt qui conſiſtit in vſu alicuius rei paruę vel mediocris, puta ſi aliquis illa re optime vtat̃. Sed ſimpliciter & abſolutè magnus actus eſt q conſiſtit in optimo vſu rei maximæ. Res aũt quę in vſum hominis veniunt ſunt res exteriores, inter quas ſimplr̃ maximum eſt honor, tum quia propinquiſſimũ eſt virtuti, vtpote teſtificatio quædam exiſtens de virtute alicuius vt ſupra habitũ eſt, tum ẽt, quia Deo & optimis exhibet̃, tum ẽt, quia hoĩes pp honorem conſequendum & vituperium vitandum, alia oĩa poſtponunt. Sic aũt aliquis dr̃ magnanimus ex his, quæ ſunt magna ſimpliciter & abſolutè. Sicut dr̃ fortis aliquis ex his, quæ ſunt difficilia ſimpliciter. Et ideo conſequens eſt, ꝙ q contẽnunt eos laudabiles ſunt: ſed quia illi qui contemnunt honores, hoc mõ ꝙ ꝓ eis adipiſcendis nihil inconueniens faciunt, nec eos nimis appretiant̃, laudabiles ſunt. Si quis aũt hoc modo cõtemneret honores, ꝙ non curaret facere ea q̃ ſunt honore digna, hoc vituperabile eſſet. & hoc modo magnanimitas, eſt circa honores, vt videlicet ſtudeat facere ea q ſunt honore digna, non tñ ſic, vt pro magno eſtiment humanum honorem. Ad ſcdm. ſ. vtrũ magnanimitas ſit circa magnos honores. Dicẽdum, ꝙ ſcdm philoſophũ in 5. Eth. Virtus eſt perfectio quædam, & intelligit̃ eſſe perfectio potentiæ, ad cuius vltimum pertinet, vt patet in primo de cęlo. Perfectio aũt potentiæ non attendit̃ in qualibet operatione ſed in operatione quæ habet aliquam magnitudinem, aut difficultatem. Qualibet enim potentia imperfecta poteſt in aliquã operationem modicam & debilem. Et ideo ad rationem virtutis ptinet, vt ſit circa difficile & bonum, vt dr̃ in 2. Ethic. Difficile aũt & magnum quæ ad idem pertinent in actu virtutis, poſſunt attendi dupliciter. Vno modo ex parte rõnis inquantum. ſ. difficile eſt modum rationis adinuenire, & in aliqua materia ſtatuere, & iſta difficultas ſola inuenit̃ in actu virtutum intellectualium, & etiam in actu iuſtitiæ. Alia autem eſt difficultas ex parte materiæ, quæ de ſe repugnantiam habere poteſt ad modum rationis, qui eſt circa eam ponendus. Et iſta difficultas præcipuè attenditur in alijs virtutibus Moralibus, quę ſunt circa paſſiones, quia paſſiones pugnant contra rationem, vt Dionyſius dicit 4. c. de diuo. Circa quas conſiderandum, quod quædam paſſiones ſunt quæ habent vim magnam reſiſtendi rationi, principaliter ex parte paſſionis. Quædam vero principaliter ex parte rerum quæ ſunt obiecta paſſionum. Paſſiones autem non habent magnam vim repugnandi rationi niſi fuerint vehementes, eo qd̃ appetitus ſenſitiuus in quo ſunt paſſiones, naturaliter ſubditur rõni. Et iõ virtutes q̃ ſunt circa hmõi paſſiones, non ponunt̃ niſi circa illud qd̃ eſt magnum in ipſis paſſionibus: ſicut fortitudo eſt circa maximos timores, & audacias. Temperantia aũt circa maximarum delectationum concupiſcentias. Et ſimr̃ mãſuetudo eſt circa maximas iras. Paſſiones aũt quædam hñt magnam vim repugnandi rõni ex ipſis rebus exterioribus, q̃ ſunt paſſionum obiecta, ſicut amor vel cupiditas pecuniæ ſeu honoris. Et in iſtis oportet eſſe virtutem non ſolum circa id qd̃ eſt maximum in eis ſed ẽt circa mediocra, vel minora, quia res exterius exiſtentes ẽt ſi ſint paruæ, ſunt multum appetibiles, vtpote neceſſariæ ad hominis vitam. Et ideo circa appetitum pecuniarum ſunt duę virtutes. Vna quidem circa mediocres, & moderatas. ſ. liberalitas. Alia aũt circa maximas pecunias. ſ. magnificentia. Simr̃ & circa honores ſunt duæ virtutes. Vna quidem ſm mediocres honores quæ innominia eſt, nominatur tñ ex ſuis extremis q̃ ſunt Philothimia. i. amor honoris, & aphilothimia. i. ſine amore honoris. Laudatur. n. q̃nq; qui amat honorem, qñq; aũt qui non curat de honore, prout. ſ. vtrumq; moderatè põt fieri. Circa magnos aũt honores eſt magnanimitas, & ideo dicendum eſt, ꝙ propria materia magnanimitatis eſt magnus honor, & ideo ad ea tendit magnanimus q̃ ſunt maximo honore digna. Ad tertium. ſ. vtrũ magnanimitas ſit virtus. Dicendum, ꝙ ad rõnem virtutis humanæ pertinet vt in rebus humanis bonum rõnis ſeruetur, qd̃ eſt proprium hominis bonum. Inter cæteras aũt res humanas exteriores, honores p̄cipuum locum tenent, ſicut dictum eſt, & iõ magnanimitas quæ modum rõnis ponit circa magnos honores, eſt virtus. Proprietates aũt magnanimi quas ponit Philoſophus. tertio Ethi. licet prima facie vituperabiles videãtur. Primo quidem ꝙ magnanimus non eſt memor beneficiorum. Scdo, quod eſt ocioſus, & tardus. Tertio. ꝙ vtitur ironia ad multos. Quarto, ꝙ non põt conuiuere familiariter niſi ad amicos. Quinto ꝙ vult magis habere infructuoſa q̃ vtilia. Iſtæ tñ proprietates ſm ꝙ ad magnanimum pertinent non ſunt vituperabiles, ſed potius laudabiles excellenter. Qd̃. n. in primo dr̃ ꝙ magnanimus non hẽt memoriam a quibus beneficia recipit, intelligendum eſt, q̃tum ad hoc qd̃ non eſt ſibi delectabile, ꝙ ab aliquibus beneficia recipiat, quin ſibi maiora recompenſet, qd̃ pertinet ad perfectionẽ gratitudinis in cuius actu vult ſuperexcellere ſicut & in actibus aliarum virtutum. Simr̃ & ſcdo dr̃, ꝙ eſt ocioſus, & tardus, nõ qa deficiat ab operando ea, q̃ ſibi conueniunt, ſed quia non ingerit ſe quibuſcunq; operibus ſibi non conuenientib. ſed ſolum magnis, qualia decent eum. Dr̃ ẽt tertio, ꝙ vtitur ironia non ſm ꝙ opponit̃ veritati, vt. ſ. dicat de ſe aliqua vilia q̃ non ſunt, vel neget aliqua magna quæ ſunt. Sed quia non totam magnitudinem ſuam monſtrat maximè quãtum ad inferiorum multitudinem, quia ſicut Philoſophus ibidem dicit, ad magnanimum pertinet magnum eſſe ad eos qui in dignitate, & bonis fortunis ſunt, ad medios aũt moderatum. Quarto ẽt dr̃, ꝙ ad aliquos non poteſt cõuiuere. ſ. familiariter niſi ad amicos, quia omnino vitat adulationem, & ſimulationem, q̃ pertinent ad animi paruitatem. Conuiuit tñ oĩbus, & magnis, & paruis ſm ꝙ decet vt dictum eſt. Quinto ẽt dr̃ ꝙ vult habere magis infructuoſa q̃ fructuoſa, non quæcunq; ſed bona. i. honeſta. Nam in oĩbus præponit honeſta vtilibus tanq̃ maiora. Vtilia. n. quærentur ad ſubueniendum alicui defectui, qui magnanimitati repugnat. Ad quartum. ſ. vtrũ magnanimitas ſit virtus ſpãlis. Dicendum, ꝙ ſicut ſupra dictum eſt, ad ſpãlem virtutem pertinet, ꝙ modum rõnis in aliqua determinata materia ponat. Magnanimitas aũt ponit modũ rõnis circa determinatam materiam. ſ. circa honores, vt ſupra dictum eſt, honor aũt ſm ſe conſideratus eſt, quoddam bonum ſpãle, & ſcdm hoc magnanimitas ſcdm ſe cõſiderata eſt ſpãlis virtus quædam. Sed quia honor eſt cuiuſlibet virtutis præmium, vt ex ſupra dictis patet, ideo ex conſequenti rõne ſuæ materiæ reſpicit oẽs virtutes. Ad quintum. ſ. vtrum magnanimitas, ſit pars fortitudinis. Dicendum, ꝙ ſicut dictum eſt, principalis virtus eſt ad quã pertinet aliquem gñalem modum virtutis conſtituere in aliqua materia principali. Inter alios aũt generales modos virtutis vnus eſt firmitas animi, quia firmiter ſe habere in omni virtute requiritur, vt dr̃ in 4. Ethi. Præcipuè tñ hoc laudat̃ in virtutibus, quæ in aliqđ arduum tendunt in quib difficillimum eſt firmitatem ſeruare. Et iõ quanto difficilius eſt in aliquo arduo firmiter ſe habere, tanto principalior eſt virtus, q̃ circa illud firmitatem p̄ſtat animo. Difficilius aũt eſt firmiter ſe habere in periculis mortis, in quibus confirmat animum fortitudo, q̃ in maximis ſperandis vel adipiſcendis ad quæ cõfirmat animum magnanimitas, quia ſicut homo maximè diligit vitam ſuam, ita maximè refugit mortis pericula. Sic ergo patet quòd magnanimitas conuenit cũ fortitudine, in quantum confirmat animum circa aliquid arduum. Deficit autem ab ea in hoc quòd firmat animum in eo circa qđ facilius eſt firmitatem ſeruare. Vnde magnanimitas ponitur pars

forti-

fortitudinis; quia adiungitur ei ſicut ſecundaria principali. Fortitudo tñ & magnanimitas pro eodem accipi pñt, quia ſicut dicit Philoſophus. 2. Ethi. Carere malo, accipitur in rõne boni. Vñ non ſuperari ab aliquo graui malo, puta a periculo mortis, accipitur quodammodo pro eo, quod eſt attingere ad magnũ bonum. Quorum primum pertinet ad fortitudinẽ, ſm ad magnanimitatẽ. Vnde Sene. in lib. de quatuor virtutib. dicit, magnanimitas q̃ & fortitudo dr̃, ſi inſit animo tuo, cum fiducia magna viues. Et Tullius dicit in primo de officijs. Viros fortes magnanimos eſſe eoſdem veritatis amicos maximeq; fallaces. Et ſic patet, ꝙ Seneca, & Tullius fortitudinem, & magnanimitatem pro eodem accipiunt, quia tñ alia ratio difficultatis eſt in vtroq; prædictorum, ideo propriè loquendo Philoſophus magnanimitatem ponit aliam eſſe virtutem a fortitudine. Ad ſextũ. ſ. vtrum fiducia pertineat ad magnanimitatem. Dicendũ ꝙ nomen fiduciæ ex fide ſumptum eſſe vr̃, ad fidem aũt pertinet aliquid & alicui credere. Pertinet aũt fiducia ad ſpem, ſcdm illud Iob. 11. Habebis fiduciam propoſita tibi ſpe. Et ideo nomẽ fiduciæ hoc principaliter vr̃ ſignare, ꝙ aliquis ſpem concipiat, ex hoc ꝙ credit verbis alicuius auxilium promittentis. Sed quia fides dr̃ opinione vehemens, contingit aũt aliquid vehementer opinari non ſolum ex eo, qđ eſt ab alio dictum, ſed ẽt ex eo qđ in alio conſideratr. Inde eſt, ꝙ fiducia põt dici qua aliquis ſpem alicuius rei concipit ex aliquo conſiderato, qñq; quidem in ſeipſo, puta cum aliquis videns ſe ſanum confidit ſe diu victurum, qñq; aũt in alio, puta cum aliquis conſiderans alium amicum ſuum eſſe, & potentem, fiduciam hẽt adiuuari ab eo. Dictum eſt aũt ſupra ꝙ magnanimitas propriè eſt circa ſpẽ alicuius ardui, & ideo quia fiducia importat quoddam robur ſpei proueniens ex aliqua conſideratione q̃ facit vehementẽ opinionem de bono aſſequendo. Inde eſt ꝙ fiducia ad magnanimitatem pertinet. Ad ſeptimũ. ſ. vtrum ſecuritas pertineat ad magnanimitatem. Dicendũ, ꝙ ſicut Philoſophus dicit in ſcdo Rethoric. Timor facit hoies conſiliatiuos in q̃tum. ſ. curã hñt qualiter poſſint ea euadere, q̃ timent. Securitas aũt dr̃ per remotionem hmõi curæ quã timor ingerit. Et iõ ſecuritas importat quandã perfectã quietem animi a timore ſicut fiducia importat quoddã robur ſpei. Sicut aũt ſpes directè pertinet ad magnanimitatem, ita timor directè pertinet ad fortitudinem, & ideo ſicut fiducia immediatè pertinet ad magnanimitatem, ita ſecuritas immediatè ad fortitudinem. Conſiderandum tñ eſt, ꝙ ſicut ſpes eſt cã audaciæ, ita timor eſt cã deſperationis, vt ſupra habitum eſt cum de paſſionibus ageret. Et iõ ſicut fiducia ex conſequenti pertinet ad fortitudinẽ in quantum vtitur audacia, ita & ſecuritas ex conſequenti pertinet ad magnanimitatem in quantum repellit deſperationem. Ad octauum . ſ. vtrum bona fortunæ pertineant ad magnanimitatem. Dicendũ, ꝙ ſicut ex ſupradictis patet, magnanimitas ad duo reſpicit, ad honorẽ quidẽ ſicut ad materiã, & ad aliquid magnũ operandũ ſicut ad finẽ. Ad vtrumq; aũt iſtorũ bona fortunę cooperantr. Quia. n. honor virtuoſis nõ ſolũ a ſapientib. ſed ẽt a multitudine exhibetr, q̃ maxima reputat hmõi exteriora bona fortunæ, ſic ex conſequenti, vt maior honor exhibeatur his quibus adſunt exteriora bona fortunæ. Similiter etiam ad actus virtutum organice bona fortunæ deſeruiunt, quia per diuitias, & per potentiam, & amicos datur nobis facultas operandi. Et ideo manifeſtum eſt quòd bona fortunæ conferunt ad magnanimitatem.

Deinde conſiderandum eſt de vitijs oppoſitis magnanimitati. Et primo. De illis quæ opponuntur ei per modum exceſſus, quæ ſunt tria ſcilicet. Præſumptio. Ambitio, & Inanis gloria. De his oib. require inf in 3 li. De ꝓſumptione require infra parte tertia diſtinctione. 26. De ambitione require infra parte tertia diſtinctione. 9. De inani gloria, require parte tertia diſtinctione. 8. Secundo de puſillanimitate quæ opponitur ei per modum defectus. De hac require parte ſexta. diſtin. 4.

De magnificentia. *Diſt.* LXXXV.

Deinde conſiderandum eſt de magnificentia, & de vitijs oppoſitis. Circa magnificentiam conſiderãda ſunt quatuor. Primo vtrum magnificentia ſit virtus. Secundo vtrum ſit virtus ſpecialis. Tertio, quæ ſit eius materia. Quarto vtrum ſit pars fortitudinis. Ad primum, ſcilicet vtrum magnificentia ſit virtus. Dicendum ꝙ ſicut dr̃ in primo de cœlo, & mundo. Virtus dr̃ per comparationem ad vltimum, in quod potentia poteſt, non quidem vltimum ex parte defectus, ſed ex parte exceſſus, cuius ratio conſiſtit in magnitudine. Et ideo operari aliquid magnum ex quo ſumitur nomen magnificentiæ, propriè pertinet ad rationem virtutis, vnde magnificentia nominat virtutem. Ad ſecundum, ſcilicet vtrum magnificentia ſit ſpecialis virtus. Dicendum, ꝙ ad magnificentiam pertinet facere aliquod magnum ſicut ex ipſo nomine apparet. Facere autem dupliciter poteſt accipi. Vno modo propriè. Alio modo communiter. Propriè autem facere dicitur operari aliquid in exteriori materia, ſicut facere domum vel aliquid aliud huiuſmodi. Communiter autem facere dicitur pro quacumque actione ſiue tranſeat in exteriorẽ materiam, ſicut vrere & ſecare, ſiue maneat in ipſo agente, ſicut intelligere, velle. Si igitur magnificentia accipiatur ſecundum ꝙ importat factionem alicuius magni, put factio propriè dicitur, ſic magnificentia eſt ſpecialis virtus. Opus. n. factibile producitur ab arte. In cuius quidem vſu poteſt attendi vna ſpecialis ratio bonitatis, ꝙ ipſum opus factum per artem ſit magnum. ſ. in quantitate & præcioſitate & dignitate, quod facit magnanimitas, & ſecundum hoc magnificentia eſt ſpecialis virtus. Si vero nomen magnificentiæ accipiatur ab eo quod eſt facere bonum vel magnum, ſecundum ꝙ facere communiter ſumitur, ſic magnificentia non eſt ſpecialis virtus. Ad tertium. ſ. de materia magnificentiæ. Dicendum, ꝙ ad magnificentiam ſicut dictum eſt, pertinet tendere ad aliquod magnum opus faciendum. Ad hoc autem ꝙ aliquod magnum opus conuenienter fiat requiruntur proportionati ſumptus. Non. n. poſſunt magna opera fieri niſi cum magnis expenſis. Vnde ad magnificẽtiam pertinet magnos ſumptus facere ad hoc ꝙ opus magnum conuenienter fiat. Vnde & philoſophus dicit in 4. Ethi. ꝙ magnificens ab æquali idest proportionato ſũptu opus faciet magis magnificũ. Sũptus aũt eſt quædam pecuniæ emiſſio, a qua põt aliqs ꝓhiberi per ſuperfluũ amorẽ pecuniæ. & iõ magnificentiæ põt dici & ipſi ſumptus q̃bus vtitur magnificus ad opus magnum faciendum, & ipſa pecunia qua vtitur ad ſumptus magnos faciendos, & amor pecuniæ quem moderatur magnificus, ne ſumptus magni impediantur. Vnde nota ꝙ vſus pecuniæ aliter ptinet ad liberalẽ, & aliter ad magnificum. Ad liberalem. n. pertinet ſcdm ꝙ procedit ex ordinato affectu circa pecunias. Et ideo ois vſus debitus pecuniæ cuius impedimentum tollit moderatio amoris pecuniæ pertinet ad liberalem. ſ. & dona ſumptus. Sed vſus pecuniæ pertinet ad magnificum in ordine ad opus aliquod magnum quod faciendum eſt, & talis vſus non poteſt eſſe niſi ſumptus ſiue expenſa. Magnificus etiam dat dona vel Exenia, vt dr̃ in 4. Eth. Non tamen ſub ratione doni, ſed potius ſub ratione ſumptus ordinati ad aliquod opus faciendum, puta ad honorandum aliquem vel ad faciendum aliquid, vnde proueniat honor toti ciuitati, ſicut cum facit aliquid ad quod tota ciuitas ſtudet. Item quia principalis actus virtutis eſt interior electio quam virtus poteſt habere abſque exteriori fortuna, ideo pauper põt eſſe magnificus. Sed ad exteriores actus virtutũ requirunt bona fortunæ ſicut q̃dam inſtrũ, & ſcdm hoc pauper non põt exteriorẽ actum magnificentiæ exercere in his q̃ ſunt magna ſimpliciter, ſed forsè in his q̃ ſunt magna per comparationem ad aliquod opus, quod etſi in ſe ſit paruum, tñ põt magnificẽ fieri ſm proportionem illius generis. Nam paruum, & magnum dñr relatiue, vt Philoſophus dicit in ꝓdicamentis. Ad quartum. ſ. vtrum magnificentia ſit pars fortitudinis. Dicendum ꝙ magnificentia ſcdm ꝙ eſt ſpãlis virtus, non põt poni pars ſubiectiua fortitudinis: quia non conuenit cum ea in materia: ſed ponitur pars eius in quantum adiungitur ei, ſicut virtus ſecundaria principali. Ad hoc aũt ꝙ aliqua virtus adiũgatr alicui principali duo requiruntr vt ſupra dictũ eſt. Quorũ vnũ eſt, vt ſecundaria cõueniat cũ principali. Aliud aũt eſt, vt in aliquo excedatr ab ea. Magnificentia aũt cõuenit cũ fortitudine in hoc ꝙ ſicut fortitudo tendit in aliqđ arduũ, & difficile, ita & magnificentia: vñ ẽt vr̃ eſſe in iraſcibili, ſicut & fortitudo. Sed magnificẽtia deficit a fortitudine in hoc ꝙ illud arduum, in qđ tendit fortitudo hẽt difficultatẽ pp periculũ, qđ imminet pſonę. Arduũ aũt in qđ tendit magnificentia hẽt difficultatẽ pp diſpendiũ rerũ, qđ eſt multũ minus, q̃ periculũ perſonæ. & iõ magnificentia ponitr pars fortitudinis. Et nota, ꝙ magnificentia conuenit in materia cũ liberalitate vt dictũ eſt, & tñ liberalitas nõ eſt pars fortitudinis, ſicut magnificentia, ſed eſt pars iuſtitiæ. Cuius rõ eſt: quia iuſtitia reſpicit operationes ſcdm ſe, prout in eis conſideratr rõ debiti: ſed liberalitas, & magnificẽtia cõſiderant operationes ſumptuũ. ſcdm ꝙ cõparantr ad paſſiones aiæ, diuerſimodæ tñ. Nã liberalitas reſpicit ſumptus p cõparationẽ ad amorẽ, & concupiſcẽtiã pecuniarũ, q̃ ſunt paſſiones cõcupiſcibilis, quib. nõ impeditr liberalis a dationib. & ſumptib faciẽdis. Vnde eſt in concupiſcibili. Sed magnificentia reſpicit ſumptus p cõparationẽ ad fidẽ, & ſpẽ, attingendo ad aliquid arduum nõ ſimpliciter, ſicut magnanimitas, ſed in determinata materia. ſ. in ſumptib. Vnde magnificentia videtur eſſe in iraſcibili, ſicut & magnanimitas. Et ſi magnificentia non conueniat cum fortitudine in materia, cõuenit tñ cũ ea in cõdõne materiæ, in q̃tũ. ſ. tẽdit in aliqđ arduũ circa ſumptus, ſicut fortitudo i aliqđ arduũ circa timores.

De paruificentia. *Diſt.* LXXXVI.

Deinde conſiderandum eſt de vitijs oppoſitis magnificentiæ. Et primo vtrum paruificentia ſit vitium. Secundo de

vitio

vitia ei oppoſita. Ad primum. ſ. vtrum paruificentia ſit vitium. Dicendum ꝙ Moralia ſpeciem ſortiuntur a fine, vnde & a fine vt pluries nominantur. Ex hoc ergo dicitur aliquis paruificus, ꝙ intendit ad aliquod paruum faciendum, paruum autem & magnum ſecundum philoſophum in prædicamentis relatiuè dicuntur. Vnde cum dicitur ꝙ paruificus intẽdit aliquid paruum faciendum, facere paruum intelligendum eſt in comparatione ad genus operis faciẽdum quo ſ facit. In quo quidem magnum & paruum poteſt attendi dupliciter. Vno modo ex parte operis fiendi, Alio modo ex parte ſumptus. Magnificus igitur principaliter intendit magnitudinem operis. Secundario intendit magnitudinem ſumptus, quam non vitat vt faciat magnum opus. Vnde philoſophus dicit in 4. Eth. Quod magnificus, ab æquali ſumptu facit opus magis magnificum, paruificus autem econuerſo principaliter quidem intendit paruitatem ſumptus. Vnde philoſophus dicit in 4. Ethi. Quod intendit qualiter minimum conſumat, ex conſequenti autem intendit paruitatẽ operis quã ſ. non recuſat dummodo paruum ſumptum faciat. Vnde philoſophus ibidem dicit, ꝙ paruificus maxima conſumens in paruum puta ꝙ nõ vult expendere, bonum perdit. ſ. magnifici operis. Sic
a ergo patet ꝙ paruificus deficit a proportione quæ debet eſſe ſm rationem inter ſumptum & opus, defectus aũt ab eo ꝙ eſt ſm rationem cauſat vitij rationem. Vnde manifeſtum eſt ꝙ paruificentia vitium eſt. Ad ſecundum. ſ. vtrum paruificentię aliquod vitium opponatur. Dicẽdum, ꝙ paruo opponiť magnum. Paruum autem & magnum vt dictum eſt relatiuè dicuntur. Sicut autem contingit ſumptum eſſe paruum in comparatione ad opus, ita & contingit eſſe magnum in comparatione vt ſcilicet excedat proportionem quæ debet eſſe ſumptus ad opus ſecundum rõnis regulam. Vnde manifeſtum eſt ꝙ vitio paruificentiæ qua aliquis deficit a proportione debita expenſarum intendens ad opus minus expendere quam dignitas operis inquirat, opponitur vitium quo quis dictam proportionem excedit, vt plus. ſ. expẽdat quam ſit operi proportionatum. Et hoc vitium quidem græcè dicitur bannaſea a fumo dicta, quia videlicet ad modum ignis, qui eſt in furno omnia conſumit, vel dicitur Apyrocalia. i. ſine bono igne, quia ad modum ignis omnia conſumit, non propter bonũ. Vnde latinè hoc vitium nominari poteſt conſumptio.

De patientia. *Diſt.* LXXXVI.

Deinde conſiderandum eſt de patientia, circa quam conſideranda ſunt nouem. Primo, vtrum patientia ſit virtus. Secũdo, vtrum ſit maxima virtutum. Tertio, vtrum poſſit haberi ſine grã. Quarto, vtrũ ſit pars fortitudinis Quinto, vtrũ ſit idem cum longanimitate. Sexto, oſtendemus, quam multipliciter dicatur. Septimo ꝙ multipliciter impugnať. Octauo, qualiter & a quibus adiuuatur. Nono qualiter infirmitates corporis patiẽter debeant tolerari & de multiplici vtilitate tribulationis. Ad primum. ſ. vtrum patientia ſit virtus, dicendum, ꝙ ſicut dictum eſt ſupra, virtutes morales ordinantur ad bonum, in quantum conſeruant bonum rationis contra impetus paſſionum. Inter alias autem paſſiones triſtitia efficax eſt ad impediendum bonum rationis, ſecundum illud 2. ad Corin. 7. Seculi triſtitia mortem operatur. Et Eccleſiaſtici. 13. multos occidit triſtitia, & non eſt vtilitas in illa. vnde neceſſe eſt habere aliquam virtutem, per quam bonum rationis conſeruetur contra triſtitiam, ne. ſ. ratio triſtitiæ ſuccumbat, hoc autem facit patientia. Vnde Augu. dicit in lib. de patientia ꝙ patientia hominis eſt, qua mala æquo animo toleramus. i. ſine perturbatione triſtitię, ne animo iniquo bona deſeramus, per quæ ad meliora perueniamus. Vnde manifeſtum eſt patientiam eſſe virtutem. Vnde dicit Aug. in lib. de patientia: virtus animi q̃ patiẽtia dicitur tam magnum donũ Dei eſt, vt etiam ipſius, qui nobis eam largitur patientia prædicetur. Tullius etiam inter partes fortitudinis eam connumerans, dicit in prima rhetorica ſua. Patientia eſt honeſtatis, aut vtilitatis cauſa, rerum arduarum terribiliumque voluntaria ac diuturna perpeſſio: honeſtatis cauſa, vt cũ quis per fidem Chriſti potius mori eligit, quam vitam negando, eam ſeruare: vtilitatis cã, vt cum quis paſtor Eccleſiæ pro gregis ſalute mori eligit: voluntaria dicitur, quia nemo omnino inuitus, nec laudem acquirit, nec meritum. Diuturna dicitur, ꝙ ad veram patientiam pertinet vt in ipſa perſeueret. Sumitur autem patientia quãque largè, ſcdm ꝙ eſt circa omne difficile, & circa omnium tentationem, ſtrictè vero ſumitur ſecundum ꝙ eſt circa paſſiones extrinſecus illatas. actus vero patientiæ recipit paſſionem ita ꝙ animus non ſuccumbat, neque vindictam inferentis appetat. Et nota, quod patientia inter virtutes ponitur, & inter fructus ab Apoſtolo numerať. Gal. 5. quia fructus de ſui ratione importat quandam delectatioñẽ. Sunt autem operationes virtutum delectabiles ſm ſeipſas, vt dr in primo Eth. Conſuetum eſt aũt vt nomine virtutum etiam virtutum actus ſignificentur, & ideo patientia quantum ad habitũ, ponitur virtus, quantum autem ad delectationem quam habet in actu ponitur fructus, & præcipuè quantum ad hoc ꝙ per patientiam animus præſeruatur, ne obruatur triſtitia. Ad ſecũdum. ſ. vtrum patientia ſit maxima virtutum, dicendum, ꝙ virtutes ſecundum iam dicta ordinantur ad bonum. Eſt enim virtus, quæ bonum facit habentem, & opus eius bonum reddit, vt dicitur in 2. Eth. vnde oportet quod tanto principalior ſit virtus, & potior, quãtomagis, & directius ordinat in bonum, directius autem ad bonum ordinant hominem virtutes, quæ ſunt conſtitutiuæ boni, quam illæ quæ ſunt impeditiuę eorum quæ abducunt a bono, & ſicut inter illa quæ ſunt conſtitutiuæ boni tanto aliqua potior eſt, quanto in maiori bono conſtituit hominem, ſicut fides, ſpes, & charitas, quam prudentia & iuſtitia, ita etiam inter illas, quæ ſunt impeditiuę retrahentium a bono tanto aliqua eſt potior quanto id quod ab ea impeditur magis a bono retrahit. Plus autem a bono retrahunt pericula mortis, circa quæ eſt fortitudo, vel delectationes tactus circa quæ eſt temperantia, quam quæuis aduerſa, circa quæ eſt patiã, & iõ patiẽtia non eſt potiſſima virtutum, ſed deficit non ſolum a virtutibus Theologicis, vt prudentia & iuſtitia, quæ directè ſtatuunt hominem in bono, ſed etiam a fortitudine, & temperantia, quæ retrahunt a maioribus impedimentis. Sciendum autem ꝙ in toleiãdis, qui ſunt obiectum patientiæ, Primo procedit triſtitia, quam moderatur patientia Secundo ira, quam moderatur manſuetudo. Tertio odiũ quod tollit charitas. Quarto iniuſtum nocumentum, quod prohibet iuſtitia tollere. n. principium vniuſcuiuſcunque eſt perfectius, nec tamen ſequitur, ſi in hoc patientia eſt perfectior, ꝙ ſit perfectior ſimpliciter. Item nota, ꝙ ſecundum Greg. in quadam Homil. patientia eſt radix, & cuſtos omnium virtutum, non. q. directè eas cauſando, & conſeruando, ſed ſolum prohibẽs remouendo. Ad tertium. ſ. vtrum patientia poſſit haberi ſine gratia, dicendum, ꝙ ſicut Aug. dicit in lib. de patiã, vis deſideriorum facit tolerantiam laborum & dolorum, & nemo niſi pro eo quòd delectat ſponte ſuſcipit, qđ cruciat. Et huius rõ eſt, quia triſtitiam & dolorem ſecundum ſe abhorret animus, vnde nunquam eligeret eam pati propter ſe, ſed ſolum propter finem, ergo oportet ꝙ illud bonum, pp qđ aliquis vult pati mala, ſit magis volitum, & amatũ, quam illud bonum, cuius priuatio ingerit dolorem, quẽ patienter toleramus, Quod autem aliquis præferat bonum gr̃æ omnibus naturalibus bonis ea quorum amiſſione poteſt dolor cauſari pertinet ad charitatem, quæ diligit Deum ſuper omnia. Vnde manifeſtum eſt, ꝙ patiã ſecundum, ꝙ eſt virtus a charitate cauſatur. 1. Corin. 13. Charitas patiens eſt. Manifeſtum eſt ãt ꝙ charitas non poteſt haberi, niſi per gratiam ſm illud Rom. 5. Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per ſpũmſanctum q datus eſt nobis. Vnde patet ꝙ patiã ſine auxilio gratiæ non põt hñi. In natura n. humana ſi eſſet integra præualeret inclinatio rationis, ſed in natura corrupta præualet inclinatio concupiſcẽtiæ, quæ in hoĩe dñatur, & ideo pronior eſt homo ad ſuſtinendũ mala in quibus concupiſcentia delectatur præſentialiter, quã tolerare mala pp bona futura, quæ ſm rõnem appetunť, qđ tñ pertinet ad veram patientiam, vnde dicit Augu. in li. de patiẽtia, ꝙ multa mala in laboribus, & doloribus ſuſtinent hoĩes pp illa quæ vitioſe diligunt. Ad quartum. ſ. vtrum patiã ſit pars fortitudinis, dicẽdum, ꝙ patiã eſt pars fortitudinis. q. potentionalis, quia adiungitur fortitudini, ſicut virtus ſecũdaria principali, ad patiãm. n. ptinet aliena mala æquanimiter perpeti, vt Greg. dicit in quadam Homil. In malis ãt quæ ab alijs inferuntur præcipua ſunt & difficilia ad ſuſtinendum illa, quæ pertinent ad pericula mortis, circa q̃ eſt fortitudo. Vñ patet, ꝙ in iſta materia principalitatẽ tenet fortitudo. q. vendicans ſibi id qđ principalius eſt in hac materia, & iõ patiã adiungiť fortitudini ſicut ſcdaria virtus principali, quia ad fortitudinem ptinet non aliquodcunque ſuſtinere difficile, ſed illud ꝙ eſt ſummè difficile in ſuſtinẽdo. ſ. ſuſtinere pericula mortis. ad patiãm aũt pertinere pt ſuſtinentia quorũcũq; malorũ. Itẽ actus fortitudinis non ſolũ cõſiſtit in hoc ꝙ aliqs in bono pſiſtat contra timores futurorũ periculorũ, ſed & vt non deficiat pp pſentium triſtitiam ſeu dolorẽ, & ex hac parte hẽt affinitatem cũ fortitudine patiã, fortitudo tñ principaliter eſt circa timores, ad quorũ rõnem pertinet fugere qđ vitat fortitudo, patiã vero principalius, eſt circa triſtitias, nã patiẽs aliqs dr̃ nõ ex hoc ꝙ non fugit, ſed ex hoc ꝙ laudabiliter ſe hẽt in patiendo, q̃ principaliter nocent, vt. ſ. nõ inordinate ex eis triſteť, & iõ fortitudo ppriè eſt in iraſcibili, patiã ãt in concupiſcibili, nec hoc impedit quin patientia ſit pars fortitudinis, quia adiũctio virtutis ad virtutem non attendiť ſm ſubiectum, ſed ſcdm materiã vel formã, nec tñ patientia poniť pars temperantiæ, q̃uis vtraque ſit in concupiſcibili, quia temperantia eſt ſolum circa triſtitias, q̃ opponuntur delectationibus tactus, puta quæ ſunt ex abſentia ciborũ vel venereorum, ſed patientia eſt præcipuè circa triſtitias, q̃ ab

alijs

aliis inferant, & iterum ad temperantiã pertinet refrenare hmõi triſtitias, ſicut & delectationes contrarias: ad patientiã aũt ptinet, vt pp hmõi triſtitias, quãtæcũq; ſint homo non recedat a bono virtutis, põt ergo patientia quantum ad aliud ſui poni pars integralis fortitudinis, prout ſ. aliquis patienter ſuſtinet mala, & que pertinent ad pericula mortis. Nec eſt contra rõnem patientiæ, ꝙ aliquis, qñ opus fuerit inſiliat in eum, qui mala facit, quia vt Cryſoſt. dicit ſuper illud Matt. 7. Vade Sathana. In iniurijs proprijs patientem eſſe laudabile eſt Iniurias aũt Dei patienter ſuſtinere nimis eſt impium. Et Aug. dicit in quadam Ep'la ad Marcellin. ꝙ præcepta patientiæ non cõtrariant bono reipub. ꝓ quo conſeruando contra inimicos impugnat, ſcdo vero ꝙ patientia ſe habet circa quæcunque alia mala, adiungitur fortitudini, vt virtus ſcdaria principali. Ad quintum. ſ. vtrum patiẽtia ſit idem cum longanimitate, dicendum, ꝙ ſicut magnanimitas dr̃ per q̃ aliquis habet aĩum tendendi in magna, ita ẽt longanimitas dr̃ ꝑ q̃ aliquis habet aĩum tendendi in aliud qđ in longinquũ diſtat, & ið ſicut magnanimitas magis reſpicit ſpẽ tendendi in bonum q̃ audaciam & timorem ſiue triſtitiã quæ reſpicit malum, ita ẽt & longanimitas. Vñ & longanimitas maiorẽ conuenientiam vr̃ hr̃e cum magnanimitate, q̃ cum patientia, põt tñ hr̃e cum patiẽtia conuenientiam duplici rõne. Primo quidem, quia patiẽtia ſicut & fortitudo ſuſtinet aliqua mala pp aliquod bonũ, ꝙ ſi ex propinquo expectetur facilius eſt ſuſtinere. Si aũt in longinquum differat difficilius eſt, mala aũt oportet in pñti ſuſtinere. Scdo, quia hoc ipſum ꝙ eſt differri bonum ſperatũ natũ eſt cãre triſtitiam ſm illud Prouer. 14. Spes, q̃ differtur affligit aĩam. Vñ & in ſuſtinendo huius afflictionẽ põt eſſe patientia ſicut & in ſuſtinẽdo quaſcũq; alias triſtitias. Sic ergo dicendũ eſt ꝙ ſm ꝙ ſub rõne mali circũſtantis põt cõprehendi & dilatio boni ſperati, q̃ ptinet ad lõganimitatẽ, & labor quẽ hõ ſuſtinet in continuata executione boni operis, quod pertinet ad conſtantiam, tam longanimitas, q̃ etiã conſtantia ſub patientia comprehenduntur. Vnde Tullius diffiniens patientiam, dicit, ꝙ patientia eſt honeſtatis, aut vtilitatis cauſa voluntaria & diuturna perpeſſio rerũ arduarum & difficilium: qđ dicit arduarum, pertinet ad conſtantiam in bono: qđ dicit, difficilium pertinet ad grauitatem mali quam propriè reſpicit patientia: ꝙ addit, & diuturna, pertinet ad longanimitatem ſecundum quod conuenit cum patientia.

Diſt. LXXXVII.

Circa ſextum ſ. ſcdm, ꝙ patientia multipliciter inuenit. Eſt. n. patientia euidenter ſcelerata, hæc eſt patientia peruerſorum, qui multa mala ſuſtinent, pro ſuis ſceleribus adimplendis. Iere. 9. Vt iniquè agerent laborauerunt, hoc in inferno recognoſcunt impij. Sic dicitur Sap 5. Laſſati ſumus ĩ via iniquitatis, & perditionis ambulauimus vias difficiles, &c. Item eſt patientia fraudulenter ſimulata hoc eſt patientia fictorum & hypocritarum, q ſe ſimulant multa pati, vt videant hoĩbus eſſe iuſti Matth. 6. Exterminant. n. facies ſuas, vt appareant hoĩbus ieiunantes, multa quidem patiunt, ſed intentione ſiniſtra, & nõ cum latrone ſiniſtro dãnant. Itẽ eſt patientia impatiẽter inflata, qñ. ſ. aliquis aſpera, & dura aduerſitatis ſuſtinet cum murmure vel dolore cordis, ſicut Symon Cyreneus, qui crucem dñi portauit in Angaria, Mat. 26. Similiter & multi religioſi, ſed parũ deuoti frequenter ieiunant, vel alia religionis onera perferunt, qui bñ vellent a talibus abſtinere, vel aliud facere ſi liceret, de talibus dici põt illud, pſalmi. Famẽ patient, vt canes. &c. Si vero fuerint ſaturati & mur. Sicut & ſeruus multa patit a dño ſuo cõuitia vincula verbera in corde quidẽ murmurãs, ſed non audẽs oſtendere ſignũ impatiẽtiæ ex timore videlicet vel pudore. Sic & multi patiunt egritudines, & dolores, ſed ex neceſſitate, nõ ex deuotione, quia nõ põt aliquod facere, & aliqui multa patiunt, vt ab illis liberent, ſicut mulier q̃ fluxũ ſanguinis patiebat, 12. annis, Matth. 9. & Mar. 5. Mulier q̃ erat in profluuio ſanguinis annis. 12. & fuerat multa perpeſſa a pluribꝰ Medicis, & erogauerat oĩa ſua nec quicq̃ ꝓfecerat, ſed magis deterius hẽbat, &c. & Matt. 17. Miſerere filio meo, quia lunaticus eſt, & male patit. Item eſt patiẽtia affectanter acceptata hoc eſt patientia iuſtorũ q ſuſtinẽt pp Deum, & illos ẽt pp Deũ diligũt, q perſecutionẽ eis inferũt, ſicut ait Greg. Hom. 15 Euãg parte prima, patiẽtia vera eſt aliena mala æquanimiter ꝑpeti contra eũ quoq; q irrogat nullo dolore morderi. Nam q ſic ꝓximi mala portat vt eũ tacitus doleat, & tps digne retributionis q̃rat, patientiã non exhibet, ſed oñdit, Scriptũ quippe eſt, charitas patiẽs eſt, benigna eſt, patiẽs quippe eſt, vt aliena mala toleret, benigna vero vt ipſos quoq; quos portat amet. Hæc aũt patientia triplex eſt. Videlicet cordis oris, & operis. In cordẽ q̃dẽ debet hr̃i patientia vt hõ pp Deũ volũtarie patiat. Eccleſiaſtici. 7. Melior eſt patiens arrogante Et Prou 17. Melior eſt patiens viro forti, & q dñat animo ſuo expugnatore vrbium. Greg. Homi. Euang. 15. parte prima. Minor eſt victoria vrbes expugnare quia extra ſunt qui vincunt. Maius aũt eſt ꝙ per patientiam vincit, quia ipſe a ſe animus ſuperat, & ſemetipſum ſibimetipſi ſubijcit, qñ eum patientia in humilitate ſternit, ſed plerumq; contingit, ſicut ibidem dicit Greg, ꝙ aliqui eo tpe quo patiunt aduerſa vel contumelias audiunt, nullo dolore pulſent, & ſic patientiã exhibẽt ꝙ ẽt innocentiã cordis ſeruant, poſtmodum, qñ qui pertulerunt ad memoriã reuocãt igne vehementiſſimi doloris inſtigant argumenta vltionis inquirunt, manſuetudinem q̃ tolerantes habuerant amittunt, callidus. n. hoſtis, cõtra duos bellum commouet. Vnum inflammans, vt contumelias prior inferat, alterum vero prouocans, vt contumelias læſus reddat, ſed quia iam victor extitit quem ad contumelias ꝓferendas commouit contra illũ actus dolet quem ad reddendas iniurias commouere non potuit, quietis ergo tpibus ad victoris animum rediens, vel damna rerum, vel iniuriarum iacula ad memoriam reducit, cunctaque ſibi illata ſunt vehementer exaggerãs intolerabilia fuiſſe oñdit & quieſcẽtis animum tanto furore cõturbat, vt plerũq; vir patiẽs illa ſe toleraſſe poſt victoriã erubeſcat. Iſti ſunt ſimiles illis, qui per fortitudinem in bello victores ſunt, ſed per negligẽtiam poſtmodũ intra vrbis mœnia capiunt. Vel illis quos feruens grauis languor a vita non ſubtrahit, ſed leuiter veniens recidiua febris occidit. Ille ergo verè patiẽtiam ſeruat, qui ad tempus aliena mala ſine dolore tolerat, & hæc eadẽ pertractans, retractans exultat ſe talia pertuliſſe, ne quietis tpibus, bonum patientiæ pereat, quod in perturbationibus cuſtoditur. Sic ergo ſeruanda eſt patientia in corde. Item eſt patientia ſeruãda in ore, ſicut docet Apoſtolus. 2. Thi. 4. Argue, obſecra, increpa in omni patientia & doctrina. Prælatis pręcipuè neceſſaria eſt patientia in ore, quia ſicut dicit Greg. vbi ſupra per impatientiæ vitium ipſa virtutũ nutrix doctrina diſſipat. Scriptum namq; eſt Prouerb 19. doctrina viri per patientiam dignoſcit. Tanto ergo vnuſquiſque minus doctus oſtendit, quãto cõuincit minus eſſe patiens, neque. n. põt veraciter bona docendo impendere ſi viuendo neſciat æquanimiter aliena mala tolerare. Item ſeruanda eſt patientia in opere. 1. Theſ. 4. Patientes eſtote ad oẽs Rom 12. In tribulatione patiẽtes, & 2 Cor. 6. In omnibus exhibeamus noſmetipſos, ſicut Dei miniſtros in multa patientia, & Iacobi. 5. Patientes eſtote Fratres Greg. vbi ſupra. Seruate fr̃es in mente patientiam eamq; cum res exigit exercitate in operatione. Circa ſcdm primum. ſ. ꝙ patientia multipliciter impugnat, vel exercitat, ſicut ait Grego. vbi ſupra. Sciendum inquiens, ꝙ quatuor modis virtus patientiæ exerceri ſolet, alia namque q̃ a Deo, alia quę ab antiquo aduerſario, alia q̃ a proximo, & alia q̃ a nobiſipſis ſuſtinemus, ab his. n. tribulatio, vel afflictio omnium hẽt. A Deo namq; nobis infligunt infirmitates corporum, amiſſiones rerum & etiã amicorum, hæc omnia patienter ſuſtinere debemus, ſcientes, ꝙ hæc eſt diſciplina pr̃is pijſſimi & amantiſſimi quam dat filijs, in ſignum clementiæ & amoris pro correctione nr̃a & vtilitate multiplici, ſicut infra patebit Apo. 3. Ego quos amo arguo & caſtigo. Heb. 12. Fili noli negligere diſciplinam pr̃is, quẽ. n. diligit dñs corripit caſtigat. flagellat aũt oẽm filium quẽ recipit. & infra. Quis. n. filiꝰ, quẽ nõ corripiat pr̃, & ſi extra diſciplinã eſtis, ergo non filij, ſed adulteri eſtis, glo. qui vult exceptus eſſe a diſciplina flagellorum, exceptus erit a numero filiorũ. Scdo patiæ virtus impugnat a dæmone per tentatiões varias. Greg. Aſſidua tentatione Dyabolus pulſat, vt ſaltem tædio vincat, eius tentatio dr̃ Aquilo. Iere. 1. Ab Aquilone pandet omne malum, hic eſt ventus veniens a regione deſerti. i. a Dyabolo, qui Deum deſeruit, & a Deo deſertus cœlũ deſeruit, & nos a cœleſti regione nitit excludere. De multiplici tentõne Dyaboli re. infra li. 3. diſt. 1. Tertio patientiæ virtus exercitat a ꝓximo dum nobis infert læſionem corporum, damna rerum, cõtumelias verborum. De primo Heb. 11. Sancti ludibria & verbera experti inſuper & vincula, & carceres, lapidati ſunt, ſecti ſunt, tentati ſunt, in occiſione gladij mortui ſunt &c. Himnus. Cedunt gladijs more bidentiũ nõ murmur reſonat, nõ q̃rimonia, ſed corde tacito mens bñ conſciẽtia conſeruat patientiã. Sic dñs in flagellis ludibrijs, & hmõi; immo & in Crucifixione ſua patientiam exhibuit, & ꝙ longe maius eſt pro ſuis Crucifixoribus exorauit, eos ẽt excuſando, Io. 19. Pater dimitte illis, non. n. ſciunt qd faciũt. Sic & B. Stephanus, in ſua lapidatione. Act. Sic & B. Iacobus frater dñi ꝓ inimicis ſuis legit exoraſſe. De patientia exhibẽda in corporis læſione ponant exempla quæ ſequũt. Refert. B. Greg. 1. Dyal 4. de Liberatino, qui tantæ fuit virtutis, ꝙ Deus p eum cuiuſdam viduæ mulieris filiũ ſuſcitauerat. Ego aũt virtutem patiẽtiæ ſignis, & miraculis maiorem credo. Pr̃ monaſterij aliqũ contra dictum Liberti, grauius inardeſcens eũ manibus percuſſiſſet, ſed pns ẽt eum in capite & facie ſcabello ſubpedaneo grauiter percuſſit, & totam eius faciẽ tumentẽ & liuidã reddidit, qđ eũ tacitus ſuſtineret, in craſtinũ venit ad lectũ dicti Abbatis petens orõnẽ humiliter, & benedictionem,

nem, quia habebat ire pro negocijs monaſterij, ille autem humilitatem & patientiam dicti viri & aſperitatẽ & duritiã & iniuriam quã intulerat tanto viro confuſus, & cõpũctus procidit ad pedes eius ſe reum confitens petijt veniam. Econtra libertinus ad terram ſe proſtrauit ſibi imputans qđ pertulerat, nõ eius ſeuitiæ. Inde factum eſt vt ad maximam mãſuetudinẽ dictus Abbas deueniret, & vt humilitas diſcipuli magiſtra fieret magiſtri: & cum quęreretur a Libertino quomodo ſic liuet faciẽ tumidam & liuidam, peccatis meis exigentibus, rñdebat, in ſcabello ſubpedaneo impegi. Item ĩ vitis pa. legit̃ ꝙ philoſophi venerunt probare Monachos, & videntes vnũ tranſeuntem veſtitũ bñ ſtola alba, dixerunt, tu veni huc, ille indignatus iniurijs aggreſſus eſt eos, tranſeunti aũ: Monacho magno, dixerunt ei, tu monache male ſenex veni huc, quo adueniente ad eos, dabant ei alapas, qui econuerſo in vna maxilla porrexit eis alteram, qđ videntes philoſophi illi ſtatim adorauerunt eũ dicentes. Vere ecce hic Monachus, & fecerunt eum ſedere in medio ſui quærẽtes, quid plus facitis nobis, quia ieiunamus, & corpora noſtra caſtigamus, ſicut & vos. Rñdit ſenex, in gratia Dei ſperamus, & mentem noſtrã cuſtodimus. Reſponderunt philoſophi, hoc non poſſumus facere, & receſſerunt bene ędificati. Item dicit Hie. in epiſtola ad Ruſticum Monachum ꝙ in quadam congregatione erat ruſticus, quidam qui nimio ardore carnalis cõcupiſcẽtiæ inflãmabatur & a Dyabolo tentabatur ad fornicandum, quem cum non poſſet pr̃ monaſterij reuocare a tentatione illa, verbera attentauit verberibus iniungens cuidam Fratri Seniori, vt eum iniurijs afficeret, & de eo ei clamorem in capitulo offerret, & occaſionem accuſandi eũ ſemper daret alijs. Vnde cum ille eum ſæpè accuſaret, & pater eum verberaret aſſidue, vocauit eum pater monaſterij ſecretum quærens, ſi adhuc a ſpiritu fornicationis vexaretur, cui reſpondit, Papè viuere mihi non licet, & fornicari libet, & ita pater ille per flagellum verberum curauit vulnus tentationis. De impulſione tentationis Dyabolicæ loquitur Bern. ſuper Canti. Impulſor hoĩs ad malum eſt Dyabolus mundus, & homo, Dyabolus liuore maliciæ mundus vento vanitatis, homo pondere ſuæ corruptionis impellit, ſed nõ euertit, ſi tuum ei negaueris auxilium & conſenſum. Impellit mundus, quia in maligno poſitus eſt, ſed ſolos euertit ſuos amicos, & conſentaneos ſibi. Noli ergo eſſe amicus mundi, ne conſtituaris inimicos Dei, & cadas quo nullus caſus grauior. De multiplici tentatione Dyaboli dicemus infra 3. li. quomodo Diabolus p ſuas diuerſas conditiones, & ꝓprietates diuerſimodè tentat, de hoc ſunt multæ auctoritates, rõnes, & exẽpla. Scdo patiunt̃ iuſti ab impijs ex damnificatione rerũ: in quo ꝓbat̃ eorum patientia, ipſi vero patienter ſuſtinentes lucra ſpũalia acquirunt & æternum præmium cõſequunt̃, vñ de lucro tãto gaudent, ſicut illi de quibus dr̃ 10. Rapinam bonorũ veſtrorum cũ gaudio ſuſcepiſtis. In vit. pa. ti. de patientia legit̃, ꝙ cũ in cellam cuiuſdam ſenis veniſſent latrones, & quęreret quid vellent, dixerunt, ꝙ tollere oĩa q̃ in cella eius erant venerant, qui reſpõdit, quantum vobis vr̃ filioli, tollite, qui cũ tollerent oĩa preter ſacculum quendam abſconditum clamauit poſt eos, ecce filioli tollite ſacculum quem obliti eſtis, qui admirantes ſenis patientiam, reſtituerũt ei oĩa pniam agentes. Item 3. Dyal 20. ca. Cum quidam Sanctus noĩe Stephanus paupertatis amator patientiã in aduerſis cuſtodiens amore Cęleſtium audiſſet meſſem ſuam q̃ ſeminauerat & collegerat ad opus anni, ſuccenſam a quodã malitioſo, & dixiſſet ei quidam vę pr̃ Stephane quid contingit tibi? cui illa ſtatim mente placita reſpondit, vę potius illi qui hoc fecit, magis. n. illi condolebat, qui hoc fecerat quã ſibi, magis, vt dicit Greg. plangens, id qđ culpæ reus perdebat interius, q̃ qđ ꝑdiderat exterius. Item tertio perſequunt̃ mali bonos contumelijs verborũ, in quibus eorũ patientia probat̃, ſicut legit̃ fecit ſemel Dauid, cum fugeret a facie Abſalon. lapides poſt eum iacens, & dicẽs egredere vir ſanguinum, vir Belial &c. 2. Re. 16. Ipſe aũt tãq̃ ſurdus, non audiebat, & ſicut mutus non aperiens os ſuum oĩſi dum inhærebat ſuis, ne aliqđ malũ inferrent ei dicens, ꝙ Deus hoc ei pceperat, vt ſibi malediceret, ſed ei nihil rñdit. Sic dñs in paſſione in contumelijs verbos nihil rñdebat ſaturatus opprobrijs, ſic ſancti verborum contumelias ſuſtinent patienter & libenter pp domini promiſſum. Matt. 5. beati eritis, cũ maledixerint vobis hoĩes, & exprobrauerint vobis, &c. Gaudete & exultate &c. Itẽ pp domini exemplum & patientiæ lucrum, ſicut fecit Conſtantinus manſionarius, de quo legit̃ Dyal. 40. ꝙ cũ eſſet tãtæ ſanctitatis, ꝙ cũ in eccleſia vbi ſeruiebat non poſſet hr̃e oleũ ad lãpades illuminandas, poſuit ibi aquã q̃ officiũ olei ſuppleuit, vt in ea ignis ſicut in oleo luceret. Vnde cum ꝓp hoc & alia eius fama ſe diffunderet, & multi venirẽt ad eum viſitandũ, venit ibi ad hoc quidã ruſticus, & inueniens lãpades ſuccendẽtẽ, & vidẽs illũ puſillũ ſtatura atq; deſpectũ corpore, quẽ tam magnũ audierat fama, deſpexit eũ & deriſit dicens, ego grãdẽ credidi inuenire iſte aũt nihil hẽt de hoĩe, ꝙ audiẽs vir ſanctus dimiſſis lampadibus, quas aptabat, cucurrit in amplexus, & oſcula dicti ruſtici gaudens, & grãs agens, & dicẽs, tu ſolus in me apertos oculos habuiſti, & de me rectè iudicaſti, vt dicit Greg. qualis quiſq; apud ſe lateat, illata contumelia probat. Item in collationibus patrum li. 12. legitur ꝙ quidã recluſa Alexandriæ petijt ab epõ ꝙ traderet ei ſociam aliquã, quę eſſet cum ea in ſolatium, qui ita dedit ei viduã honeſtate pollentem, mitẽ, dulcẽ, in orõne ꝑſiſtentem, obedientẽ, & ſibi deuote ſeruientem, q̃ cõqueſta eſt epõ, dicens ꝙ nõ eſſet ei vtilis, qui dedit ei aliã durã & verboſam & litigioſam, & rebellem, & eam multis conuitijs afficientẽ, de qua nõ eſt conq̃ſta. ſed eam pacifice ſuſtinuit vſquequo cum ea exercitata eius iniurijs addiſceret perfectam patientiã, pro quo admirans epũs cum quæreret quomodo eſſet ei, & ipſa diceret ꝙ in pace, & quæreret quõ in maiori pace erat cũ iſta q̃ cum prima. Reſpondit, ꝙ prima erat ita dulcis, & ita pacifica ꝙ nihil lucrabat̃ eius patientia, cum ſcđa aũt exercitabat, multis iniurijs pfectam didicerat patientiam hẽc. Item in li. 2. de vit. pa. Cũ Abbas Moyſes eſſet niger, & ordinaret̃ ab epõ præsbyter operuit eũ pallio albo dicens, ecce Abba totus albus factus es. Cui ille, putas ne pr̃ ꝙ aliquando penitus, ſic albus fieri poſſum, tunc epũs pcepit clericis, ꝙ eũ egrederetur ab altari expellerent eũ cũ iniuria dicentes. egredere foras Æthiops: tunc ille hoc ſecum dicebat. Iuſte hoc tibi fecerũt, cũ ſis homo qualiter præſumpſiſti intrare inter hoĩes. Quanto patit̃ homo tribulationem a ſeipſo & periculoſius, q̃ ab alio. Bern. ſuper cant. homo ſiquidem ſuipſius impulſor eſt, & ꝓcipitator, intantum vt non poſſit ſine ſe impellente præcipitari ab alio impellente, ſi proprias a ſeipſo manus continuerit & conſenſum, & nõ dederit membra ſua ſeruire iniquitati ſuæ alieno impulſu cadere põt hõ, abſque ſe non cadere non põt, & ideo ei fortiſſimè reſiſtendũ eſt qui ſolus deijcere põt, ſine ipſo aũt alij põt nihil, a ſeipſo autem impugnat̃ homo a ſua carne ſ. & a mente vel corde a carne, autẽ ſua impugnat̃ & tribulatur ſ. a carnis ſua concupiſcentia q̃ eſt in oĩbus membris ſuis, quæ eſt lex peccati. oĩa. n. membra ſua militant contra eũ. Ro. 7. Video. n. aliã legem in mẽbris meis repugnãtem legi mentis meæ, &c. Bern. in qbuſdã ſeut. Maximũ plane eſt delictũ concupiſcentia lex peccati q̃ in membris oĩbus inuenit̃. Inde. n. riſus, inde oculorũ petulãtia, olfactus inordinata voluptas, inpeditata edacitas, & ĩ toto corpore ſenſus mollicies, & libido perniciosa tangendi, vr̃ tutus in aĩa ebrietas deſideriorum malorum & fornax ambitionis auaritiæ, iracũdiæ cõtumacię oĩbus vitiorũ affectibus vehementer accẽſa.

Diſt. LXXXVIII.

Circa ſeptimum ſciẽdum, ꝙ multa ſunt p q̃ patientia roborat̃, & ex quorum conſideratione iuuat̃. Primũ eſt neceſſitas impoſſibilis euitari, ſumus. n. in terra tribulationis, in agro laboris, in campo certaminis, & tyrocinio ꝓbationis. Vbi Tyrones ꝓbant̃. Bern. in cãpo certaminis ſumus, vbi qui plagã, vel liuorem non ſuſtinuerit, miles ingloriosus apparebit, in hoc mundo tot emergũt caſus, imminẽt aduerſitates, infirmitates deſolationes, & moleſtiæ, ꝙ hõ velit nolit habet ſuſtinere, ſicut nauis in medio maris vndique procelloſis fluctibus agitat̃, & concutit̃, nec eſt in voluntate gubernatoris ſedare ſæuitiam tempeſtatis nec commotiones fluctuum mitigare. Infirmus corporaliter neceſſe habet ſuſtinere dolores velit nolit quos ſi impatienter ſuſtinet grauat̃ dolor, quia cum afflictione corporis eſt & deſolatio cordis, & ſuæ facit animæ detrimentum. Si aũt liſet patientiã, lenius ſuſtineret citius, & facilius curaret̃, & infirmitas ſibi fieret in meritũ & ſalutẽ. Sic in his, q̃ patimur faciamus, de neceſſitate virtutẽ, vt q̃ nobis eſſent dãnationis occaſio, fiant nobis materia exercendę virtutis, & acquirendæ ſalutis. Vnde Iudi. h. 8. ſcribit̃ illi q̃ tentationes nõ ſuſtinuerũt cũ timore dñi & impatiam ſuam & improperiũ murmurationis ſuæ cõtra Deum ꝓtulerũt, exterminati ſunt ab exterminatore, & a ſerpente perierũt. Scđo patiam iuuat & roborat diuina voluntas, cui debemus conformari. Porro q̃uis cũque ſenſualitas repugnat durũ, & aſperũ, q̃ patimur, tñ voluntate regulata p rõnem patienter ſuſtinere debemus exemplo dñi ſaluatoris, q̃ imminente ſua paſſione dixit. Matt. 26. Pater ſi fieri põt tranſeat a me calix iſte verũtñ non mea voluntas, ſed tua fiat. nos ergo eius exẽplo cõmoniti volũtatem nr̃am debemus diuinę ſubdere voluntati, accipientes, q. veſtrũ cuilibet eſſe dictum illud. 1. Re. 18. ꝙ pateris fecit tibi dominus, tu aũt q̃s es, vt contradicas Deo? nunqđ vas cõtra figulum, aut ſecuris mouebit̃ cõtra eum, qui ſecat in ea? quid ergo creatura cõtra creatorẽ murmurare pſumet? q̃s eſt fili⁹ quẽ nõ corripiat pr̃? Heb. 12. Nũqđ nõ pius dñs ſeruũ ſuũ & pr̃ miſericordiarũ filiũ ſuũ caſtigabit? ſ. Prouer. 3. Diſciplinã dñi fili mi ne abijcias, nec deficias cum ab eo corriperis, quẽ. n. diligit dñs, corripit, & quaſi pr̃ ĩ filio cõplacet ſibi. Ideo dicit Apſus Heb. 10. patia vobis neceſſaria eſt vt voluntatem Dei facientes reportetis promiſſionem. Tertio patientiam

iuuat

iuuat & roborat conſideratio pctõrum quibus debet nis aduerſitas quã patimur imputari. Poeta. Quod merito pateris patienter ferre memento. Sic fratres Ioſeph cognoſcebant eſſe pp pctã ſua dati ad tribulationem Gen. 42. Merito hæc patimur: qa peccauimus in fratrem nſum, iccirco venit ſup nos tribulatio. Mac. 7. Iram, dñi portabo: qa peccaui ei. Sicut latro dexter. Luc. 23. Nos qdẽ iuſtè, nam digna factis recepimus. Item Greg. in ſcda parte moraliũ, tanto qs rear, & q multiplicitatẽ delictorũ ſuorũ intelligi cũ ctõ q paris minora ppendit, & p hoc q pondus culpæ cognoſcitur, afflictionis pęna leuigatur. Item patienter iniuriã illatã tolerat, q pie reſpicit, q ipſe habet in quo tolerari debeat. Idem. Infirmitatis propria mala nobis excuſat aliena. Item in uitis patrũ legit, q qdam frater iniuriam ſibi factam renunciauit ſeni, cui ait, non tibi fecit ille iniuriam, ſed pctã tua, in oĩ tribulatione q tibi vẽ eam inferre. Sed pctã ma p p q tibi inferunt. Quarto patientiam iuuat exemplorum pclaritas q debemus imitari: meminiſſe debemus quantam patiam habuerunt patres antiqui: & q euidens exemplum nobis dederint Abel a Chain fratre ſuo perimitur, de quo Grego ait Abel eſſe renuit, quem Chain malitia non exercet. Abraham à Chaldæis, Loth, a Sodomitis, Iſaac ab Iſmaele, Iacob ab Eſaù perſecutiones patiuntur. Ioſeph a fratribus venditus, & patiens ſuſtinuit, & clementer indulſit, immo, & bona p malis reddidit: Moyſes a Pharaone, & Egyptiis: nec non a filiis Iſrahel in deſerto multa, & multotiens ſuſtinuit, & ſemper eorum mores grauiſſimos ſupportauit, & pro tranſgreſſionibus eorum adeo feruenter orauit vt diceret Exo. 32. Dñe aut dimitte eis noxam hanc, aut dele me de libro tuo. Dauid a Saule, & Abſalon filio ſuo, & a Seme paſſ nec turbatur. Iob, & Thobias exempla patiẽtiæ præbuerũt, ſicut dixit Angelus Thobiæ 12. quia acceptus eras Deo, neceſſe fuit, vt temptatio probaret, vt poſteris daretur exemplum patientiæ, ſicut & ſancti Iob. Similiter Iſaias, Ieremias, Zacharias, Helyas, & oẽs prophetæ p veritate dicẽda diuerſa ſuſtinuere ſupplicia. Eleazarus ẽt vir nobiliſſimus Iudæorum, miram exhibuit patientiam. De quo 2. Mac. 6. dr̃. q glorioſiſſimam mortem magis q odibilem vitam eligens voluntariè pibat ad ſupplicium patienter ſuſtinens, deſtinauit non admittere illicita pp vitæ amorem. Et cum plagis perimeret, ingemuit, & dixit, dñe tu ſcis quia cum a morte poſſem liberari duros corporis ſuſtineo dolores, ſcdm aĩam vero pp timorem tui, libenter hoc patior, & hoc modo deceſſit exemplũ virtutis, & fortitudis relinquens. Fratres 7. cum matre venerabili miram patientiam oſtenderunt. Tres pueri in camino, Daniel in lacu Leonum. Mathatyas & eius filij. Et oẽs quotquot ante nos fuerunt per multas tribulationes tranſierunt. Vnde dicit. b. Iacobus, 5. exemplum accipite fratres exitus mali & longanimitatis, & patientię & laboris, Prophetas. Et Heb. 11. Sancti per fidem vicerunt regna. Sequit lapidati ſunt, ſecti ſunt, tentati ſunt, in occiſione gladij mortui ſunt egentes, anguſtiati afflicti &c. Sed iam ad patres noui teſtamenti, & ſanctos nri temporis veniamus. Primo & Chriſtus exemplar patientiæ, voluntate non neceſſitate ſuſtinuit famem ſitim, & caumata, & frigus, labores, & fatigationes vigilias, & p noctationes, cõtumelias, blaſphemias opprobria ludibria colaphos, alapas, ſputa, coronam ſpineam, & flagella, inſuper, & acerbiſſimum genus mortis, videlicet negligere maledicta, vt acquirat ſibi temporales diuitias mortem crucis. Vnde, b. Petrus ait. Chriſtus paſſus eſt pro nobis, vobis relinquens exẽplum vt ſequamini veſtigia eius 1. pe. 2. & Paulus ait Heb. 12. deponentes omne pondus, & circumſtans nos pctm̃, per patientiam curramus ad propoſitum vobis certamen aſpiciẽtes in auctorem fidei, & conſumatorem Ieſum qui ppoſito ſibi gaudio ſuſtinuit crucem. Iſtud exemplũ pręcipue iuuat, & roborat, ſicut dr̃ Tre. 3. Dabis eis ſcutum cordis laborem tuum, & 1. pe. 4. Chriſto in carne paſſo, & vos eadem cogitatione armamini, quia vt dicit Ber. Deuotus miles, qui bene armatus vulnera nõ ſentit dum benigni ducis vulnera inſpicit. Idem ſuper cantic. vtrumque es mihi dñe Ieſu, & ſpeculum patiendi, & præmiũ patiẽtis, tu doces manus meas in cruce, ſ. expanſus ad prælium, & vehementer accendis ad patiendum pp patientiæ præmiũ. Ante oculos debemus habere paſſionis Dei memoriam tanquam ſpeculum, vt per eam aĩemur ad prælium, hoc eſt ſanguis vuæ & mori quam oſtendebant Elephantib. vt acuerent eos ad prælium, vt legitur 1. Mac. 6 hoc eſt mirrę faſciculus dulcorãs oẽm amaritudinem poſitus in corde, & præ oculis memoriæ collocatus. Bern. habere mirræ faſciculum non retro in humeris, ſed ante præ oculis, ne portantes, & non odorantes, & onus præmat & odor non erigat: Chriſtus eſt vas nouum in quo fuit reconditũ ſal diuinę ſapiẽtiæ, q in aquis Hiericho amaris, & mortiferis poſitum eas dulcorauit. Sic ergo eis poſitus tribulationibus pænitentibus virtute memorię ſuę paſſionis reddit eas nobis ſaluiferas, & tolerabiles. Grego. Si paſſio dñi ad memoriam reducitur, nihil eſt ita durum, q non æquanimiter toleretur. Bern. ſuper cantic. Dolores labores Chriſti, & ea oĩa q pro nobis ſuſtinuit meditari dixi ſapientiam, hęc me in aduerſis erigunt in proſperis reprimunt, inter aduerſa triſtitiaque huius ſęculi via regia incedenti tutum pbent vtrobique ducatum, hoc mihi conciliat mundi iudicem, dum tremendum Angelicis poteſtatibus figurant, mitẽ & humilem, hoc mea ſumma philoſophia ſcire Ieſum Chriſtum, & hunc Crucifixum. Idem ſup Cant. Columba mea in foraminibus petrę, &c. In hac petra eſt firmitas atque ſecuritas a caſu & ab hoſte, & vera tutaque eſt infirmis requies in vulneribus ſaluatoris, tanto illic ſecurior habito quanto ille potentior ẽ ad ſaluandum, præmit corpus fremit diabolus mundus inſidiatur, non cado fundatus ſuper hanc petram. Idem peccaui peccatum grande turbatur conſcientia, ſed non perturbatur, quia vulnerum dñi recordabor, quid. n. tam efficax ad curãdum conſciẽtię vulnera ad purgandum aciem, q frequens vulnerũ Chr̃i meditatio, qd tam ad mortem, q non Chr̃i morte medeatur. Si igit in mentẽ venient tam efficax medicamentum, nulla iam poſſũ morbi malignitate terreri, q ea me mihi deeſt præſumo ex vulneribus Ieſu Chriſti, quę affluunt miſericordia, nec deſunt foramina p q effluat, patet id magnum pietatis ſacrum, patent viſcera miæ Dei nr̃i. Refert magiſter Iacobus exemplũ ad hoc q memoria paſſionis mitiget, & curet turbationem mentis, & peccatorum vulnera. Cum qdam occidiſſet filium cuiuſdam iudicis, & pater ſequeretur eum cum manu armata in die paraſceues, ille videns ſe fugiendo non poſſe effugere, proſtrauit ſe in forma crucis, dicens patri occiſi filij. Dñe ſcio apud te mortem merui, ſed rogo pro illo qui hodie mortuus eſt in cruce pro te, vt tu pa- ſum anteq occidas audias me, quo concedente. Dñe ait ſcio, quia dignus ſum morte, ſed rogo te p illum, qui hodie mortuus eſt pro te, vt hodie non occidas me, ſed da mihi ſpacium confitendi, vel ſi plus vis facere pro amore illius qui dixit dimittite, & dimittemur vobis, & qui pro ſuis crucifixoribus orauit, & vt habeatis in die iudicij aliquod magnum, q pro eo feceritis q ei poſſitis oſtendere, remittatis mihi ne occidar, & ego oĩbus diebus vitæ meæ pro vobis, & pro aĩa vr̃i filij peregrinabor, ille aũt motus ad dñicę paſſionis mĩam, eũ liberũ abire permiſit, & cum veniſſet oſculari crucẽ ipſa die Crucifixus eũ viſus eſt amplexari in ſignum pacis & remiſſionis peccatorum. Itẽ patiam nr̃am iuuant & roborant exẽpla ſctõrum, ſancti. n. Apoſtoli ſua patientia totum mundũ ſubiugauerunt fidei, & vincentes Tyrannicã feritatẽ oiumq; principũ ptãtem Eccleſiã ſuo ſanguine fundauerũt, poſt eos S. martyres in diuerſis mũdi partibus innumerabilia ſuſtinuere tormẽta, & qđ eſt mirabilius, ẽt virgines iuuẽculę, & aliæ ſãctę venerabiles mulieres in ſexu fragili iuxta fragilitatis nobilitę acerbiſſima tormenta lętiſſime & conſtantiſſime felici cõmercio vitã ſibi mercabantur æternã. Ideo dr̃ Iac. 5. Exemplũ accipite fratres exitus mali laboris & patiẽtiæ Prophetas &c. ſuos amicos exponit Deus tribulationibus, vt aliis ſint in exemplum patiæ. Thob. 2. Hãc tẽtationẽ ei Deus euenire pmiſit, vt aliis eẽt exẽplũ patię, ſicut & S. Iob Hier. Quis ſanctorũ ſine patia coronatus eſt, a cunabulis Eccleſiæ non defuit iniquitas pmens, & iuſtitia patiens. Greg. ſi facta præcedentiũ patrum conſideramus, non erunt nobis grauia q toleramus. Item patientiam nr̃am iuuant exempla malorum qui per tot, & tãtas tribulationes & tormenta, q ſuſtinent adimplendo ſua flagitia acquirunt ſibi æterna tormenta, q in inferno cognoſcunt dicentes Sap. 5. Laſſati ſumus in via iniquitatis, & perditionis, ambulauimus vias difficiles. Eccl. 12. Via peccantium cõplantata lapidibus. i. duris, & aſperis tribulationibus, & in finem illorum inferi, & tenebræ & pænæ. Ber. Quid ignauiæ chariſſimi, ardentius amant mali pernitiola, q nos vtilia, alacrius currunt ad mortem, q nos ad vitam. Adiuuant nihilominus patientiam nr̃am exempla mundanorum, qui pro rebus tpalibus acquirẽdis, & cuſtodiendis ſunt in aſſiduis doloribus, & laboribus, q portant patienter. Ber. Sudant agricolæ, putant, & fodiunt vinitores patienter ferentes labores graues, & aſſiduos pp lucra modica terrenorum. Iaco. 5. agricola patienter expectat pcioſum terræ fructum, &c. Eccl. 2. Quid prodeſt hoĩ de vniuerſo labore ſuo, & afflictione ſpũs qua ſub ſole cruciatus eſt, cũcti dies eius laboribus, & ærumnis pleni ſũt, nec per noctem mentẽ quieſcit, & hæc nĩa pp lucra terrena patiẽter portãt, q tñ frequẽter labore multo congregata ſunt ſubito amittantur. Propter iuſtitiam, q mercedem tpalẽ plus diligunt q iuſtitiam quorũ multi magis volunt pſecutionẽ q iuſtitiam ſuſtinere quibus eſt grauis ad videndũ; eſt. n. cõtraria opibus eorum. Ceterũ pp auaritiã, & ambitionẽ patos videas eos diſſimulare opprobria, negligere maledicta, vt acqrãt ſibi tpales diuitias, & æmulentias ſęculariũ dignitatum, & aliqũ anteq perueneriut p multa mala ad id qđ intẽdũt, in via moriendo deficiũt, vel nõ aſſequũt id, ſed illi⁹ cõtrariũ, q itẽdebãt. Ad cõſiderationẽ ãt tribula-

tionis mundanorum q̃ accidit eis ex inſperata fortuna,conſorta bat ſe pauper quidam, de quo legit in lib. de verbis pa. q̃ cum in hyemalis frigoris aſperitate iaceret ſub dino nõ hñs, niſi vnã Natam cuius medietatem habebat ſuprà, & alia inf. cum media nocte ſurgeret ad vrinam,& ad natã rediret, conſolabat̃ deum. Gratias ago tibi dñe. Quanti ſunt hodie diuites afflicti pro ſuis diuitijs, q̃ & aſtricti tenent̃ ferro,& cõpedib. qui nec vrinã ſuã libere pñt facere, ego aũt velut Imperator extendo pedes meos ſub iſta nata vbi volo me vertens. Qđ audientes quidam patres, qui ibi propè ad nocturnã orationem ſurrexerant,ędificati ſunt. Quinto patientiã noſtrã iuuat clamor orationis, p̃cones in tyrocinijs clamando animant tyrones ad fortiter agendũ,& pugnãtes in p̃lio exclamando,& vociferando confortantur ad viriliter militandũ,& obſeſſi in caſtro qñ clamando,& p̃tendendo auxiliũ ſperant ſe poſſe audiri Principe cuius caſtrũ cuſtodiunt,& p̃ quo bellũ gerunt confortant̃ ſibi ſperantes auxiliũ affuturum. Sic vir patiens clamare dẽt ad dñm qui eſt virtus patientię. Pſal. Deo ſubiecta eſto anima mea,qm̃ ab ipſo patiẽ mea,nam & ipſe Deus meus,& ſal.meus,adiutor meus,&c. Hanc patiẽm, & hoc adiutoriũ dat ipſe orantib. pro ſe, vel alijs liberando a tribulatione,vel dando fortitudinem patienter tolerandi aduerſa. Pſal. Inuocauit me,& ego exaudiam eũ. Idẽ. Ad dñm cum tribularer clamaui,& exaudiuit me. Lucæ.21. Docet dñs diſcipulos ad orationẽ recurrere dicens. Vigilate & orate,vt digni efficiamini effugere oĩa mala hæc. In vitis pa.n. de patiẽ. Venerunt quidã fratres ad B. Ant. petentes verbum per qđ ſaluarent̃. qui ait. Qui vos percuſſerit in vnam maxillã,poteritis p̃bere aliam. Dñe non. & poteritis ſuſtinere,vt iterũ percutiamini in eadẽ: nõ. & vultis non reddere malum p̃ malo,a quo malum accepiſtis. Dñe. Nolamus:ſed volumus malũ p̃ malo reddere. Tũc ait miniſtro. Vade facias eſcam,quia valde infirmi ſunt, & ait ad illos. Si alterũ iſtorũ non vultis,& alterũ non poteſtis, neceſſaria eſt vobis oratio,per quam veſtræ impatientiæ infirmitas ſanet̃. Itẽ in eod. lib. legit̃. Qđ cum Abbas Beſſarion ambularet iuxta mare, & eius diſcipulus grauiter ſitiret, iuſſit haurire aquã de mari, & facta oratione a dicto Abbate dictæ aquæ impotabiles conuerſæ ſunt in dulcedinem,in quo ſignat̃,q̃ virtute orationis fiunt tribulationes dulces,& tolerabiles. Deut. 33 Inundationes maris.q.lac ſugent,&c. Sexto p̃tiam nr̃am iuuat,& roborat amor affectionis. 1. Corin 13. Charitas patiẽs eſt. Sequit̃. Oĩa ſuffert, omnia ſuſtinet. Aug. Oĩa ſæua,& aſpera, facilia, & propè nulla facit amor. Hic eſt,qui fecit B. Stephano lapides torrentis eſſe dulces,hic martyribus oĩa dulcorauit ſupplicia, hic eſt q̃ facit infatigabilẽ currentem poſt Deũ,& omnia q̃ in via ſunt,& aſpera cõtẽnere,& tranſilire,donec perueniat ad Deum,& requieſcat in eo,qui finis eſt deſideriorum eius. Bern. Finis p̃cepti charitas,finis charitas Deus, ad quem cũ peruenerit ſons intentio non hẽt vlterius, quo tendat:ſed ibi requieſcit. In li. de verbis p. dixit quidam ſenex. Intueri dẽt, qui vult conſequi dñm, canes q̃ ſequunt̃ leporẽ quẽ vident. Illi latrando inſequunt̃ leporẽ, alij videntes eũ currere, & audientes eũ ſequunt̃,& fatigati viuus redit poſt aliũ. Ille aũt qui vidit leporẽ non impedit̃ intentione pp̃ reuertentes, nec de ſpinis neq; de p̃cipitijs cogitat. & licet a ſpinis, & veprib. pungatur, nec quieſcit donec comp̃hendat, ſic qui Chriſtum q̃rit licèt multi retrocedant, non dẽt ceſſare donec Chriſtum habeat amans Deũ patiendo conſiderat,q̃ flagellat̃ a Deo filium verberante, hæc eſt.n. diſciplina patris amantiſſimi. De hoc te. ſupra, Hæc eſt virga aurea Aſſueri quã qui oſculat̃ euadit mortem,quã porrigit, his quos vult ſaluare,& a morte liberare. Aſſuerus interpretat̃ beatus, & ſignat Deũ regem beatũ,qui alijs quos ſeruare vult porrigit virgam p̃ſentis tribulationis ad eorũ correctionem,quã qui oſculant̃ gratant̃,gratias agẽdo euadit mortẽ æternã,& virgã ferream iuſtitiæ inflexibilis. Heſter. 4. hanc oſculata Heſter non ſolũ mortẽ euaſit:ſed qđ petijt obtinuit, & a morte populum ſuum liberauit. Heſter. 5. Apo. 3. Ego quos amo arguo,& caſtigo. Heb. 12 Fili noli negligere diſciplinã, quem.n. diligit Deus caſtigat,& flagellat oẽm filiũ quem recipit. gl. q̃ non vult eſſe exceptus a diſciplina flagellorũ, erit exceptus a numero filiorũ. Et poſt ibidẽ. In diſciplina perſeuerante,tanq̃ filius offert ſe vobis Deus,quis eſt filius quẽ non corripit p̃r,q̃ ſi extra diſciplinã eſtis,non eſtis filij,ſed adulteri. Attẽde q̃ qñ puer verberat̃ a p̃re ſi patienter ſuſtinet, p̃r ei cõpatiens ceſſat a verbere, ſi aũt clamat,& murmurat,durius verberatur,& p̃r offenditur, & amplius prouocatur. Sic filij Iſrael qñcunq; impatienter contra dñm murmurabant,iratus dñs contra eos,nũc glad. nunc incendio,nunc ſerpentib. nunc fame, nunc peſte, & alijs modis varijs conſumebat,vnde Eccl. 2. Væ illis qui perdiderunt ſuſtinẽtiam. Item conſiderare dẽt vir patiens,q̃ pugnat corã Deo ſpectante, Deus .n. Angeli, & hoĩes certamen nr̃m cõſiderantes attendunt, Deus & Angeli gaudent,hoĩes ædificant̃, & ad patientiam animantur. 1. Corin. 4. Spectaculũ facti ſumus huic mundo Angelis, & hoĩbus. Heb. 10. Magnũ certamẽ paſſionum ſuſtinuiſtis, obprobrijs,& tribulationibus ſpectaculũ facti. Boe. de conſo. Magna nobis incumbit bene agendi neceſſitas, qui omnia facimus corã oculis cuncta cernentis. In vitis pa. & B. Ant. legit̃, q̃ cũ Dæmones verberaſſent B. Ant. vſq; ad mortem,& ipſe immobilis,perſeueraret in bono propoſito ſuo Deum inuocans, lux emiſſa a Deo Dæmones fugauit, Ant. ſanauit, Ieſum Chriſtũ ſibi aſtantẽ ei demõſtrauit. cui Ant. Vbi eras o bone Ieſu cum Dæmones ita malè me tractarent. Ego ait Deus eram iuxta te cernens,& gaudens de victoria patientiæ tuæ. Iuxta eſt.n. Deus his, qui tribulato ſunt corde, iudex feriens, & teſtis aſpiciens, & patiens mercedẽ tribuens. In ſententijs Iſid. diuinæ ſapientię ſubtilitas ſicut interius eſt teſtis,& ſcrutator conſcientiæ,ita exterius irrogat pœnas,vt verum ſit teſtimoniũ Prophetæ:quia idem iudex eſt,& teſtis. Miſerere ait dñe miſero Iſidoro indigna agenti,& digna patienti,& tua flagella quotidie ſuſtinenti. Ad hoc aũt põt valere, q̃ legit̃ Ioſephi. li. 19. Romanos ad virtutem hortabat̃ conſuetudo vincendi. q̃ vinci non conſueuerãt,& ſcribere militiæ exercitationes perpetuæ,& Imperij magnitudo, ſuper oĩa Titus Imperator vbiq; p̃ſens ſemper, & q̃ grauiſſimum ſcelus iudicatus eo p̃ſente,& ſpectante eſſe inertẽ, & qui decertaſſet teſtis aderat qui rependeret p̃mium,& magnus fructus in certamine laudis præconiũ,& ibi cognoſci virum p̃bum,& fortem, & multos in certamine virtutẽ exemplo reddere fortitudinis æmulatores. Vbi notant̃ decem cãæ, q̃ animant in certamine tribulationum ad viriliter agendũ,& patiendum, aſſiſtunt & Angeli ſancti patientibus. Legit̃ in paſſione B. Euffemię,q̃ cum ipſa in Macedonia pateret̃, Soſtenes,& Victor, qui eius aderant Paſſioni, apertis ſibi diuinitus oculis audierunt circa eã Angelorum exercitũ, & Virginum choros,pp̃ q̃ ad dñm ſunt conuerſi,qui multa ſupplicia p̃ferentes ad vltimũ in oratione,& exhortatione mutua necati ſanctas animas dño reddiderunt. Item conſiderare dẽt hõ,q̃ patitur cum Deo ipſum benignè, & dupliciter comitante, ait.n. in Pſal. Cum ipſo ſum in tribulatione. O q̃ glorioſum eſt talẽ hẽre ſociũ, bonus & fidelis eſt iſte ſocius,qui multipliciter adiuuat patientẽ videlicet vires,& fortitudinẽ augmentando, ſicut ait. Pſal. Adiutor in opportunitatib. in tribulatione,& Eccl. Qui dat laſſo virtutem,& his qui non ſunt. i. qui deficere vñr, fortitudinem, & robur multiplicat Vnde de multis ſanctis legimus, q̃ cum in tormentis iã deficere viderent̃,iterum inuocato nomine Ieſu, vires eis reparabant̃ ad pugnã,ac ſi nihil mali ante ſenſiſſent. Sicut patet de B. Vincen. & alijs multis,vnde diuina virtute ſibi aſſiſtente erãt inſuperabiles,nec mirum,quia Deus omnipotens ſupportabat debilitatem eorum,& virtus minima fortiori virtuti cõiuncta multa põt q̃ per ſe nõ poterat. Iñ Pſal. in perſona martyrum dicit. In dño faciemus virtutem. Idem dñs fortitudo plebis ſuæ. Miles in tyrocinio vallatus auxilio virorum fortium, q̃ ipſum de æquo eijci non permittunt, multa ſuſtinet, q̃ per ſe ſuſtinere non poſſet, & agit viriliter ac inde acquirit famam, & gloriam triumphalem. Puer nutricis manib ſuſtentat̃,& infirmus,qui pp̃ infirmitatem nõ poſſet incedere, brachijs alicuius ſani hoĩs ſupportat̃. Et mulier delicata q̃ pp̃ debilitatem corporis,& teneritudinem cõplexionis ſe vix ſuſtinere põt, brachijs deducentis eam ſubleuatur per latera. Hi oẽs cum adiutorio fortioris adiuncti, ſuſtinere pñt,vel facere q̃ per ſe non poſſunt facere. Sic iuſtus fideli deuotione,& confidentia Deo iunctus magna,& mira facere põt,aut & ſuſtinere,quæ virtute propria nunquam poſſet: ſed illa põt ſuſtinere ex virtute diuina, cui innititur. Ideo ait Pſal. In Deo faciemus virtutem. q. d. non virtute propria ſed diuina. Sequitur. Omne,quòd applicitum tibi fuerit accipe. i. ad te capere. ſ. ad vtilitatem tuam conuerte, ſiue ſint bona Dei bona, ſiue mala. Nam bona debes recipere cum timore, ne ſint tibi pro retributione & pagamento pro bonis ſi qua feciſti, vel ne non digne facias inde debitum tuum. Item dona accipe cum amore,& deuota gratiarum actione. Mala vero debes accipere cum patientia: quia ſicut ait Iob. Si bona ſuſcepimus de manu domini,mala autem quare non ſuſcipiamus,vel ſuſtineamus. Videmus manifeſtè quod canis quantumcunque ſit ferox extraneis,tamen quando verberatur a domino ſuo, omni ferocitate depoſita caput & caudam demittit,& totum corpus humiliat,non latrans,nõ mordens,& vix audens plãgere, ſed ſolum relaxationem verberum poſtulare. Similiter videmus in alijs beſtijs,q̃ a dominis ſuis quæ eas nutriunt,fuſtigationes, & verbera multa recipiunt, quanto magis igitur nos ratione vigentes, qui tãta Dei beneficia a Deo patre,& Saluatore noſtro accipimus inceſſanter,mala quæcunq; ſint propter eum ſuſtinere debemus. Et quia quidam plus timent afflictiones pœnales quàm deiectiones, & opprobria, quidam econuerſo. Ideo dicit ſapiens poſt verba præmiſſa in dolore ſuſtine,quantum ad primum. Et in humilitate tua patientiã habe

quantum

quantum ad ſm. Vñ Chriſtus exemplar patientiæ acerbiſſimã & ignominioſiſſimã ſuſtinuit paſſionem. Item adiuuat patienté ſupplicium mitigando, hic eſt.n. Angelus Dei, qui deſcendẽs cũ pueris in fornacẽ ignis ardentis.i.acerbiſſimę tribulationũ facit medium fornacis quaſi ventum roris flantem. Eccle.18. Nonne ardoré refrigerabit ros. Vñ dicebat Decio.B.Lau. Diſce miſer, quia carbones tui non ardorem, ſed refrigerium mihi præſtant, & B.Tyburtius cũ ſup prunas ardentes iuberetur incedere nudis pedibus, dicebat. Vi mihi q ſup roſeos flores ingrediar. Ad B.Agathã miſſus eſt B.Petrus ad ſanandum, & leniendum dolorẽ mãmillarũ. Itẽ adiuuat cõſolando. Pſalmus. Tu dñe adiuuiſti me; & cõſolatus es me. Idẽ. ſm multitudiné dolorũ meorũ, nec in conſo.r.lætifi.i.me. Ipſe eſt.n. pater miſericordiarũ, & Deus totius cõſolationis. Itẽ adiuuat ꝓtegẽdo, & liberando. Sicut Dauid de manu Saul.1.Re. in multis locis, ſicut Ezechiã, & populũ liberauit. Iſa.38. Sicut Criſtinã, Caterinã, & alios multos de ſuppliciis. Pſalm. Qm in me ſperauit liberabo eũ ꝓtegã eũ, &c. B. Bern. Quid ei nocere poterit eorũ, quæ ſub cęlo ſunt quẽ Deus celi ꝓtegere, & conſeruare voluerit. q.d. nihil. Septimo patiẽtiã nſam iuuat, & roborat conſcientiæ puritas illibata. 1.pe.2. hæc eſt gra. apud Deum. Gre. in Mor. Bonis mentibus hæc ipſa ſiunt pſpera, q videnẽ aduerſa. Itẽ idẽ in Homel. Mens iuſtorũ bonis eſt in adiutoriũ malis in teſtimoniũ. De beatis martyribus dicit Hymnus Ambroſij. Cæduntur gladijs more bidẽtiũ, &c. Et poſt. Corde tacito mẽs bene conſcia conſeruat pa. Item Bern. in h.3. de conſi. inter anguſtias, q nõ deſunt, ſmatris bonę cõſcientię, magis aũt ſcias, q deſit tibi. Nã cui nõ deſit nemo eſt, oĩa.n. illi deſunt, qui nihil ſibi deeſſe putat. Idẽ ſup Cant. nihil hac luce clarius, nihil hic glorioſius teſtimonio, cũ veritas in mente fulget, & mẽs in veritate ſe videt, pudicã verecũdiã, pauidã circũſpectã: nihil penitus admittẽtẽ, q euacuet teſtimoniũ cõſciẽtiæ in nullo conſcientiã ſibi quo erubeſcat præſentiã veritatis, hoc plane eſt ſup oĩa bona aĩæ, & Diuinos oblectãs aſpectus. Idẽ in ſermone de annunciatione. Teſtimoniũ cõſciẽtiæ eſt, cũ Spiritus ſanctus teſtimoniũ phibet ſpũi nro, hoc eſt teſtimoniũ Spiritus ſancti, cũ dicit tibi icorde tuo p cũ tibi dimiſſa peccata tua, & q credis, q ipſe, & nõ alius, q cõdonat peccata, donat & merita, & pmia redonat. Cũ hoc teſtimonio Chri Martyres ibant gaudẽtes, ad ſupplicia vocati, ſicut ſi eſſent ad nuptias inuitati. Vñ Agatha lætiſſimé, & glorioſe, ibat ad carceré, & quaſi ad nuptias inuitata agoné ſuũ dño. P.cõm. Octauo patientiam nſam iuuat, & roborat multiplex vtilitas expectata. Sciẽdũ.n. q patiẽtia eſt. Gubernatrix doctiſſima. Propugnatrix fortiſſima. Mercatrix prudẽtiſſima. Conſeruatrix fideliſſima. Patiẽtia dico eſt gubernatrix doctiſſimã, nobis qdo recte nos gubernare inſinuat in hoc mari magno.i. in mundo pleno periculis ſcandalis, & preſſuris quaſi turbinibus ꝓcelloſis, amaritudinibus, & hoſtibus monſtruoſis, cuiꝰ pericula ꝓbat, pereuntiũ multitudo. Trãſeuntiũ paucitas, & portus ad quẽ pueniendum eſt incertitudo. In mari magno de.40. nauibus trãſeuntibus, vix nõ periclitaẽ vna. In hoc mundo de.10. nauigantibus vix euadit vnus, q directo pueniat ad portũ optatæ ſalutis, multũ igr eſt neceſſariũ hoi gubernaculũ tenere fortiter, & vitã ſuã vigilãtiſſimé gubernare. Patiẽtia autẽ eſt gubernaculum vitæ nſæ. Sicut dr. Prou.14. Qui patiens eſt multa gubernatur ſapientia. Gubernator in fine nauis exiſtens vndiq; conſiderat pericula, ne incidat in ea, ne impingat in ſaxum, vel terrã vel ſabulum, declinando vitat ventum contrarium. Sic hõ patiẽs debet eſſe vndiq; circũſpectus pericula declinando ne nauis aĩę frangatur per impatiẽtiã. Greg. tanto quiſq; minus doctus oſtẽditur, quanto minus patiens eſſe conuinciẽ. Pro.14. qui impatiẽs eſt operaẽ ſtultitiã, magna ſapientia eſt ſcire euadere maris naufragium, ignis incendiũ, verſutias hoſtiũ, ferarum rabiẽ, morſus venenatorum aĩaliũ. De mũdi periculis, re. infra. li.3. Par.3. diſ. Patiẽtia eſt quaſi anchora mẽtis, firmãs eã, & tenẽs immobilem in tẽpeſtate aduerſitatis, Sicut B. Lucia ſtetit immobilis corpore, ſicut a fide erat immobilis mẽte, & B.Agatha ſic erat immobilis, q facilius eſſet ferrũ molliri, & ferrũ in plũbi molliciẽ cõuerti, q ipſam a Chriſtiana intentione reuocari. Patiẽtia ſimilis eſt cuidã piſci, q dr Echinus, de quo legẽ in hiſtoria tranſmarina, qd ſi adhæſerit naui, reddit eã immobilem. Refert magiſter Geruaſius in li. de mirabilibus terrarũ, qd in ꝓuincia Othuthẽſi in caſtro, qd dr Remelinũ cõuenire ſolẽt ſcarabei in magna multitudine, q maioris ſunt quantitatis, q alij, & plures eorũ conueniunt, & circa feſtũ ſancti Ioh. pugnantes adinuicẽ, & cõtra turrim impetũ faciẽtes, illa ſtante immobili, & illæſa ſe occidunt. Sic de patiẽtia, q eſt turris aĩæ fortiſſima qua ſtante immobili, oẽs in eã impetũ facientes ſpiritualiter occidunẽ. Talis erat Iob. qui dicebat. Iuſtificationẽ, q cępi tenere nõ deſerã. Et Thobias de quo legiẽ euſdẽ.2. Nõ eſt cõtriſtatus cõtra Deũ, q plaga cæcitatis euenifſet ei, ſed in timore dñi ſemp immobilis pmanſit.

bat. Secundo patiẽtia eſt ꝓpugnatrix fortiſſima, q patiẽtiã oẽm vincit hõ totũ mũdũ. Sicut Apli ſancti. & Martyres vicerũt oẽm ſapientiã mundanorũ, & potẽtiã tyrannorũ. Sicut Vicentius Datianũ, Laurẽtius Deciũ, Petrꝰ, & Paulꝰ Neronẽ. Catherina Maxẽtium, & ſic de alijs. Vincit aũt patiẽtia, & de hoſte reportat victoriã nõ pugnãdo, nõ repercutiẽdo, ſed ſolũ ictus, & verbera ſuſtinẽdo. Sicut ait Aug. de B. Stephano in ſermone, vſq; adeo inter ſtrementes remãſit intrepidus, & inter lapidũ ſuit cruciamẽta ſecurus, vt incredulitatẽ Iudæorũ fidenter argueret, & benignus p lapidantibus exoraret, lapidantes non repercutiens, ſed patiens ſuperaret; inſup occiſus aulã regni cæleſtis, victus, & coronatus intraret. Patiẽs, nõ gladiũ, nõ manũ, nõ baculum, immo nec feſtucã leuat cõtra aduerſarios ſuos, ſed potius amat cõpatiẽ eis, & orat. Vñ verũ dr. Nobile vincẽdi genus eſt patiẽtia. Vincit qui patitur. Si vis vincere, diſce pati. Itẽ maxima virtutũ patientia pugnat, inermis armatoſq; ſolet vincere ſæpe viros, nec ſolũ ſic ſuperat patientia, veruetiã ipſorum iacula retundit in eos. Iniuriantes.n. prius leduntur in corde per peccatum, vel per motum cõmotionis, q ledant ipſos iniuriã patientes in corporibus eorum, aut rebus. Vñ in Pſalm. Gladius eorum intret in corda ipſorum, &c. Item patientia ſic nobiliter vincit aduerſarios, q eos facit credere in Deum ſuum.i. cõuertit ad fidem incredulos, vel ad pęnitentiã conuertit impios Chriſtianos. Sicut patet in legẽdis Agnetis. Catherinæ, Criſtinæ, Margaritæ, & ſic de alijs. Patientia ſic pugnat viriliter, & conſtanter, q Martyres facit. Greg. Sine ferro, & flammis Martyres eſſe poſſumus, ſi patientiam veraciter ſeruauerimus. Hos beatos Martyres ornat patiẽtia ornatu decentiſſimo. Eſt.n. patientia veſtis purpurea cum qua Chriſtus victor aſcendit laureatus in cælum. Pro. in fine. Byſſus, & purpura indumentum eius, cuius pulchritudinem admirãtes virtutes cæleſtes clamabant. Iſa.63. Quis eſt iſte qui venit de Edom &c. Et poſt. Iſte formoſus in ſtola ſua. Hoc ornati Sancti Martyres ſecuti ſunt eum de quibꝰ dr. Apo.7. Hi ſunt qui venerunt ex magna tribulatione, & lauerunt ſtolas ſuas in ſanguine agni. Et in Apocriſis Heſdræ additur. Hi ſunt, qui mortales depoſuerunt tunicas, & modo coronantur, & accipiunt palmam. Vidit Heſdras exercitum Angelicum ſuper montem maximũ, vbi præſidebat iuuenis ſpecioſiſſimus, & coram eo innumera multitudo iuuenum, quibus ſingulis coronas imponebat, & palmas dabat, & cum quæreret eſdras ab Angelo, qui eſſent hi. Reſpondit vt ſupra dictum eſt, hi ſunt &c. Ad hoc ornamentum monet nos Apoſtolus Col.3. Induite vos ſicut electi Dei, Sancti, & dilecti viſcera miſericordiæ, benignitatem, humilitatem, modeſtiã, patientiam. Item ſic pugnat patientia, q miracula facit, & ſignis, & miraculis præcellit. Hæc.n. fecit locuſtas ſuperare gigantes, agnos vincere lupos, Apoſtolos, & Martyres, & Virgines ſuperare mundi poteſtates, potentes, & tyrannos. Orig. nouit dñs mirabilia facere, & de locuſtis ſuperari gigantes, infirma.n. huius mũdi elegit Deus vt fortia confundat. De hoc dicit Bern. Licet Deꝰ in mundum veniens multa mirabilia fecerit, hoc iudicio meo præ omnibus emicuit, q per paucos ſimplices, & illiteratos pauperes, & infirmos totam altitudinem mundanæ ſapientiæ, & potẽtiæ ſuperauit, & ſibi ſubiugauit. Hęc maxima fecit pp eorũ patientiam, vel patientia facit, q ſi mortiferum biberint, nõ eis nocebit, ſed proficiet ad ſalutem, quia venenum mortiferum cõuertit in animæ medicamentum, tenebras, & noctem aduerſitatis in diem, & lucem gratiæ. Item miraculo præcellit virtus patientiæ. 1. Dyalo.4.ca. Ego dicit Greg. Signis, & miraculis virtutem patientiæ maiorem credo. Hoc dicit pro libertino, qui cum mortuum præcibus ſuſcitaſſet, magis admirabatur virtutem patientiæ ſuæ, quàm miraculum, eo q a ſuo rectore grauiter percuſſus in facie, ſcabello ſubpedaneo, contra eum non murmurauit; ſed ſuis peccatis humiliter imputauit. Item per patientiam vincit homo ſeipſum, ideſt animi ſui impetum. Prouer.16. Melior eſt patiens viro forti, & qui dominatur animo ſuo, expugnatore vrbium. Gregorius. Minor eſt victoria vrbes expugnare, quia extra ſunt, qui vincuntur. Maius autem eſt, quod per patientiam vincitur, quia ipſe a ſe animus ſuperatur, vnde Bragmani ſcripſerunt Alexandro, quòd pugnabat contra hoſtes exteriores quos vincebat, vt nutriret hoſtes interiores, a quibus vincebatur, quos dicebant animi ſui impetus, & cupiditates. Ariſtotiles contra Alexandrum cum nollet cuidam iracundiam remittere; probauit ei, quòd nobiliorem triumphum acquireret, vincendo ſeipſum, quam in eo, quod vicerat, & ſibi ſubiecerat totum mundum, quòd ſi ſe vel animum ſuum non vinceret, non erat victor, ſed victus, ob quam rationem vicit eum Ariſtotiles. Item Sene. in lib. de naturalibus quæſtionibus, quàm plures immo innumerabiles fuerunt, qui populos, & vrbes in ſua habuerunt poteſtate, pauciſſimi autem, qui ſe. Idem facilius eſt gentem vnam, quam hominem vnum vincere

ſcilicet ſe. Item in vitis pa. venerunt quidam fratres ad quendā ſanctū ſenē in ſolitudine ſedentē, iuxta quē paſcebant pueri pecora, clamoſe, & inhoneſte aliqñ loquentes, qui dixerunt ei; Quō potes abba portare verba puerorū iſtorū, & nō pcipis eis vt taceant. Qui rñdit. volui, īādiu eſt, ſed vici cogitationē meā, dicens. Si hoc modicū non potes portare, quō ſi venerit tibi maior, portabis. Iob. 4. vbi eſt fortitudo tua? Glo. Qui ſe vincit, contra omnia fortis eſt. Item Sen. conſilio melius, quàm iracundia vincas. Item per patientiam vincit homo dæmones. Greg. in li. Mor. Iniqui eius hominum callide inſidias fraudem quam contra ſanctum Iob parauerat, pertulit, quia quot ſancto viro occaſiones intulit, tot cauſas victoriæ miniſtrauit. Item de verbis patrum. Quidam frater quæſiuit ab Abbate Iſaac, quare dæmones eū tm̄ timerent. Rñdit. Ex quo factus ſum Monachus ſtatui apud me ne impatientiæ vel iracundiæ verbum extra guttur meum exiret. Itē in vitis patrū refert Iohan. eremita de quodā flagitioſiſſimo, qui reuerſus ad cor intruſit ſe in quodam ſepulchro, ſe pœnitentia mactans, ad quē cū veniſſent dæmones volentes eū blanditijs, & minis, & pmiſſionibus reuocare, & nō valentes p tres noctes, flagellauerunt eū vſq; ad mortē. Cūq; nec ſic eū poſſent vincere, ſed diceret, q magis volebat penitus occidi, q̄ eis vlterius obedire, confuſi clamauerūt recedentes. Viciſti Monache viciſti. Ille aūt oi virtute ornatus quaſi Angelus Dei eſt poſtea cōuerſatus. Item in vitis pa. cum quidā arreptus a dæmone quendā patrē percuſſiſſet in maxilla, & ille præberet ei aliā, dæmon eius patientia victus ab eo diſceſſit. Item per patientiā vincit hō Deum inuincibilē. Nā licet Deus ſit hoī offenſus pp culpā, tñ qñ Deo faciente, vel pœnitēte dura flagella ſuſtinet patiēter placat ei Deus, ſicut dī Pro. 19. patientia lenietur princeps. i. Chriſt princeps regū terræ. Apo. 3. qñ ſeruus dñm, filius patrē vel amicus amicū offendit in aliquo, ſi poſtea libenter, & patienter ſuſtinet aliquis iſtorū ab eo vel p eo, ſedat ira, placatur animus, & reconciliat, & ſic inter eos pax, & amicitia reformat. Similiter qñ miles, qui fugit de acie, poſtmodū cū dolore, & robore recognoſcens ſe male feciſſe reuertit fortiuſq; pugnat, q̄ cæteri, q ſemper cū principe exercitus remāſerūt, recōciliat principi, ac amorē recuperat, & honorē. Ideo dī Eccle. 2. Qui timent dñm cuſtodiūt mandata illius, & patientiā habebunt, vſq; ad inſpectionē illius, dicentes. Si pœnitentiā non egemus, incidemus in manus Dei, & non in manus hoīum. Tertio patientia eſt conſeruatrix fideliſſima, cuſtodit. n. virū patiētē, ſicut arma militem, & ſicut arca theſaurum. Ideo Luc. 21. In patiētia veſtra poſſidebitis aīas veſtras. Greg. prima parte Euange. Homil. 15. Idcirco poſſeſſio aiæ in virtute patientiæ ponit, quia radix oīum, cuſtoſq; virtutum eſt, patientia. Per patientiā. n. poſſidemus aīas nrās, quia dū nobiſipſis dñari diſcimus, hoc ipſum incipimus poſſidere, quod ſumus: multū diligit hō, & ſæpe viſitat arcam in qua theſaurum ſuū ſecure cuſtodit, quia vbi eſt theſaurus tuus, ibi eſt cor tuum. Diligit etiā illum, qui gratis fabricat talē arcā. Tribulatio autem eſt huius arcę materia. Ideo dicit Apoſt. Ro. 5. Gloriamur in tribulationibus, ſcientes, q tribulatio patiētiā operatur. Deus autem eſt artifex hui⁹ arcę ſicut dicit Pſal. Deo ſubiecta eſto aia mea, qm̄ ab ipſo patientia mea, quia ipſe Deus meus, & ſaluator me⁹ adiutor meus. Attende, q latrones libenter inuadunt loca in q. bus ſciunt eſſe Theſaurum, & cum arcam fregerint, ſtatim habent Theſaurū rapiunt, & furantur. Sic dæmones libentius, & vehementius impugnant viros iuſtos habentes Theſaurum. i. copiam meritorum, & cum cor fregerint per impatientiam, totus Theſaurus virtutū, & meritorum amittit, qa cor fatui quaſi vas cōfractum. Bene ſeruantur viri iuſti per patientiā, qa ſicut dī. 1. pe. 4. qui patiuntur ſm volūtatē Dei, fideli dño cōmendāt animas ſuas, in ſecura manu ponitur, quæ fidelitati Dei quaſi in depoſito cōmendat. Ideo dī Apo. 3. qm̄ ſeruaſti verbū patientiæ meę ſeruabo te ab hora tentationis, &c. Quarto patientia eſt mercatrix prudentiſſima, quæ mirabiliter, & copioſe magnis meritis animam locupletat, nec mirum, quia multam, & magnam inuenit in mundo materiam, ſpirituales diuitias acquirendi, oēs aduerſitates, tribulationes, deſolationes, iniurias, & contumelias huius mundi. Item fames, ſitis, æſtus, & frigora, infirmitates, & mors, ſunt nobis materia merendi, & merita cumulandi. Prętera patientia res viles in precioſas conuertit. Inuenit enim in vili ſabulo aurum, immo ſabulum conuertit in gemmas precioſas. vt. B. Ioh. legitur feciſſe in Eccleſiaſtica Hyſtoria, & virgas in aurum, quia verba dura, & verbera, vilipenſiones, & opprobria, conuertit in precioſa merita, quibus hoīes ſpiritualiter dītātur. Hi ſunt Theſauri abſconditi arenarum, hæ ſunt gemmæ, & aurum de quibus mali bonis fabricant coronā æternā. Pſal. Supra dorſum meum fabricauerunt peccatores coronā. ſ. æternam flagellando me. Cum quædam mulier litigioſa cuidam bonæ mulieri diceret verba contumelioſa, porrexit ei pallium ſuum dicēs proijcias hic ſatis de lapidibus iſtis precioſis vt de eis poſſim ditari, & coronari. Tanta etiā prudentiæ eſt hæc benedicta mercatrix, q amara facit dulcia, aſpera ſuauia, dura mollia, grauia leuia. Patientes. n. ad modum piſcium marinorum inundationem maris, quaſi lac ſugunt, vt legitur Deu. 33. Ad modum Salamādræ in igne tribulationis viuunt, ad modū ſtrutionis ferro duris & aſperis. ſ. verbis, & iniurijs reficiuntur, ad modū aſinorum carduis aſperis, & pungitiuis paſcuntur, & delectantur. Ad modum exiſtentis in aqua gratia Dei, & eius ſubſidio, & beneficio leuiter eleuantur. Oia. n. vt dicit Aug. ſęua, & grauia, & immania, leuia & prope nulla facit amor. His diuitijs vir patiens debita ſua ſoluit de alienā burſa ſine fraude, & ſine ſui detrimento, qm̄ & culpa remittit, & pœna debita relaxatur. Culpa quidē remittitur, ſicut dī. Tho. 3. Cum iratus fueris, dñe miſericordiā facis, & peccata hoīum in tribulatione dimittis his qui inuocant te. Bern. Non ſunt condignę paſſiones huius tpis, ad pteritā culpā, q remittit, ad præſentē grām, q immittitur, ad futurā gloriā, q pmittit. Itē Iſid. in li. de ſinon. Tribulatio, & anguſtia præſentis tpis, ſalus eſt aiæ, qm̄ pius, & miſericors Deus remittit peccatum tpe tribulationis oībus inquirentibus eū in veritate. De hoc require ſupra. Nec ei ſolū culpa remittitur, ſed & pœna relaxatur; æterna quidē totaliter, purgatoria vel in toto vel in parte. Vñ Aug. Sancti tpalē pœnā lucrū putāt, qa p hanc æternam euadere ſe formidāt. Itē Iſido. in lib. de ſinon. Ordinata eſt Dei puidentia, q prius p flagella hoīes hic emendat, & poſt eos ab æterno ſupplicio liberat, nequaquā. n. delinquētibus parcit De⁹, qm̄ peccatorē aut hic ad emēdationē ferit, aut in æterno iudicio æternaliter puniendū relinquit. Ideo dicit Aug. ſuper illud Pſal. Dñe ne in furore tuo, &c. Dñe hic vre, hic ſeca, hic percute, vt in æternū parcas. Iudit. 8. Non vlciſcamur nos. p his, q patimur, ſed reputantes peccatis nrīs hic ipſa minora eſſe ſupplicia flagella dñi, quaſi ſerui qui corripimur ad emendationē, & non ad pditionē nrām eueniſſe credamus. Sic fratres Ioſeph dicebāt Gen. 42. Merito hæc patimur, qa peccauimus in fratrē noſtrum. Sic tres pueri in camino ignis. Dan. 3. quicquid patiebant imputabant peccatis. ſ. dicentes. Iudicia vera feciſti iuxta oia, q induxiſti ſup nos, qa in veritate, & in iudicio induxiſti oia hæc pp peccata nrā, &c. Sic illi. 7. fratres Machabęi. 2. Mach. 7. Nos pp noſmetipſos patimur peccantes in Deū noſtrū. Denique ille latro pendens in cruce iuxta dñm dixit ſocio ſuo. Nos q dē digna factis recipimus. Itē patientia non ſolū debita ſua ſoluit. Verūetiā magnū Theſaurū meritorū acquirit, vñ. 2. Thi. 1. ſm grām Dei, q data eſt nobis a Chro, &c. hæc patior, ſed non confundor, ſcio enī cui credidi, & certus ſum, qa potens eſt depoſitū meū ſeruare. Nota qñ pponit, & incipit aliqs benefacere, ſtatim eū diabol⁹ impedire, deridet, & diſſuadet mūdus, retrahit caro, retinet conſuetudo, & ideo neceſſaria eſt patientia. Ideo de iuſtis dī Lucæ. 8. fructū afferunt in patientia. Nā ſicut ſemē iactū in terram exponit ventis, & imbribus, & glaciebus, & niuibus, & hmōi, quę poſtq̄ ſuſtinuerit fructificat, & creſcit, ſic ſemen ſpirituale, qd eſt verbū Dei interius inſpiratū, vel exterius pdicatū, in terra deuoti cordis pfert fructū bonorū operū, & multiplicat in magnū cumulū meritorū, ſi tñ conſtanter ſteterit in incepto, ita q nec diſſuaſionibus, nec deriſionibus neq; moleſtijs qbuſcunq; deſiſtat, qm̄ ſi perſtiterit nō ceſſabit cumulare merita, donec ad ſtatum pfectionis adducat. Vnde ſup illud. Iob. 4. vbi eſt timor tuus, fortitudo tua, patientia, & pfectio viarum tuarum? dicit Glo. a patientia pfectio naſcit, pfectus. n. dī hō ex integritate mēbrorum oīum, & q pōt agere operationes pfectas, nā puer pōt eſſe pfectus primo mō, ſed nō ſecūdo mō. Miles verò ſtrenuus, & robuſtus vtroq; mō. Aliæ virtutes primo mō pficiūt hoīem, patiētia vero ſecundo mō, qa q patiētiā habet, oēs virtutes habet, & ſic eſt pfectus ex oī integritate virtutū agit ēt operationes magnas & pfectas, quaſi operationes ſtrēnui militis, & audacis. Ideo dicit B. Iacobus. Oē gaudiū exiſtimate fratres cū in tētationes varias incideritis, ſcientes, q pbatio fidei nræ p tētatiā operat, patiētia aūt opus pfectū habet, vt ſitis pfecti, & integri, in nullo deficientes. In vitis pa. qdā frater requiſiuit ſenē quendā dicens, dic mihi pater viā rem quā faciā vt ſaluer p ipſam. Rñdit. Si potueris ferre iniurias, & contumelias, & tacere, magna eſt res, & ſuper oīa mandata. Item alius ibidem idem interrogatus, palliū ſuum ſub pedibus ſuis conculcauit dicēs. Niſi quis fuerit conculcatus, perfectus Monachus eſſe non poteſt. Item ibidem. Quidā cum aliquis contumeliā ei dicebat, vel iniuriā inferebat, gaudebat dicens. Iſti ſunt qui nos iuuant ad perfectum, qui autem nos iuſtificant, ipſi nos decipiunt. Item alius cum audiſſet aliquem ſibi detraxiſſe, ſi prope erat, eum remunerabat per ſe, ſi erat longe, munera ei mittebat. Item non ſolum ſpirituales diuitias, & Theſaurum meritorum acquirit patientia, verumetiam æterna gaudia præmiorum. 1. Pe. 2. Si quid patimini propter iu-

ſtitiam

ſtitiam beati.ſ.hic in ſpe,tandem in re. Et pp ſpem iſtam Apls Ro.12.Spe gaudentes in tribulatione patientes. 1.Pe.4. Cõicãtes Chriſti paſſionibus gaudete,vt in reuelatione gliæ eius gaudeatis. Act.5.Ibant Apli gaudentes,&c.Mat.5.Beati,q perſecutionẽ patiunt pp iuſtitiã qm ipſorũ eſt regnũ cęlorum. Propter iuſtitiã inquit,qa martyrem non facit pęna,ſed cã. Multi multa patiuntur pp ſuas malas voluntates adimplendas.Iſti ſunt martyres Diaboli.Ideo dicit Petrus.1.Pe.3. Nemo veſtrum patiat quaſi homicida aut fur, ſi autem vt Chriſtianus non erubeſcat. Alij multas aduerſitates,& inedias patiuntur non ſponte,ſed voluntate potius murmurante. Iſti ſuum faciunt incõmodum de hoc vnde mereri poterant regnum cęlorũ.Vñ Pro.10. Qui impatiens eſt ſuſtinebit damnum. Qui autẽ voluntarie patiunt, & pp iuſtitiã faciendã docendã ſeu euã defendendam, beati ſunt hic in ſpe tandem in re,qm ipſorum eſt regnum cælorum iure. ſ.acquiſitionis, ſicut miles ſtrenuus acquirit regnum vel terram aliquam iure belli,regnum.n.cęlorum vim patitur,& violenti rapiunt illud. In vitiſpatrum legitur,q Abbas Ioan.ait. Via q ducit ad vitã,& anguſta porta regni cęlorũ, q eſt ſupeme ciuitatis, eſt patientia in tribulatione.Et dicebat tale exemplũ. Cuiuſdã philoſophi diſcipulus peccauit,dum ſibi peteret dimitti,dixit ei Philoſophus,non indulgeo tibi, niſi tribus annis aliorum onera portaueris.Quo facto ait iterum Philoſophus. Nec indulgeo tibi,niſi tribus annis alijs dederis mercedem his, qui te iniurijs, & cõuitijs affecerunt.Quo facto dixit ei Philoſophus. Veni mõ ingredere ciuitatem Athenienſium, vt illic ſapientiã addiſcas. Ad portã aũt vrbis erat qdã ſenex ſapientiæ ſtudioſus, qui oẽs ingredientes experiendi cauſa cõuitijs afficiebat,& iniurijs. Qd cũ dicto iuueni faceret, ipſe riſit. Cui ſenex. Qũo cũ ego iniuriã tibi faciã tu rides? Rñdit iuuenis. Quòd tribus annis mercedem dedi pro hoc,quod tu gratis impendis. Tunc ſenex ait. Ingredere ciuitatem,quia dignus es. Sic ciuitatem cęleſtem intrare digni ſunt,qui iniurias patienter ſuſtinent,& gaudenter. Patientia meretur coronã gloriæ ſpiritualem. Tobi.3. Hoc habet pro certo oĩs,qui colit te,qm vita eius ſi in ꝓbatione fuerit coronabit. Iac.1.Beatus vir,qui ſuffert tentatio.qm cum proba.fu.ac.co.vi. In vitiſpa.legit,q Cronius Vitriæ presbyter referebat,q quidã Scholaſticus Eulogius audiẽs de immortalitate aĩæ ſęculo abrenunciauit,partẽ pecuniæ retinens de qua ſibi ꝓuideret, quia laborare neſciebat. Et cũ nõ poſſet in monaſterio degere,nec in ſolitudine morari vidit leproſum totũ morbo Elephantino occupatũ,ita q nec manus,nec pedes videret hĩe, in ſola lingua autẽ potens erat. Cui cõpaſſus,vt eius obſequio acquireret ſalutem, ſuſcepit eũ cura ſeruiẽs ei ꝑ annos quindecim in cibo, & potu, & lecto,& neceſſarijs. Econtra leproſus ingratus conuitijs eũ afficiebat vocans eum furem ꝓditorem, &c.& petebat vt emitteret. Econtra Eulogius ei blandiebat vocãs eũ dñm,veniã petens ab eo ſi in aliquo eũ offenderat, & quanto magis ei blandiebatur,leproſus magis ad iracundiã ꝓuocabat, ille ſtudebat ſeruire in cibis,& balneis,& medicinis,& quibus poterat,ille ẽcõtra magis erat impatiens, & petebat cum contumelijs vt reduceretur ad locum a quo aſſumptus fuerat. Super quo conſuluerunt fratres Eulogiũ dictũ vt iret ad Beatum Anto. quod cum feciſſet conſuluit Beatus Anto.ne Eulogius dimittat leproſum cui ſeruiebat Chri vice, & leproſo ne dimittat Eulogiũ, q vice Chri adminiſtrabat ei,ne dimittẽdo eũ Chriſtũ dimittat, q ſibi ꝓuidet per eũ. Addidit etiã,q cũ eſſẽs ꝓpe finẽ ſuũ,maxime inſidiabat eis Diabolus qũo auferret patientiã, & patientiæ ſuæ coronã,q̃ ipſi cito ſi patienter ſe ferentes eſſent accepturi erãt. Cũ ãt pace reformata redirẽt, ſtatim mortuus eſt Eulogi9, leproſus poſt eum per tres dies. Nota etiã exemplum de 60. martyribus.

De patientia. *Diſt.* *LXXXIX.*

Circa nonum ſciẽdum,q tã infirmitates corporales, quãm aduerſitates tꝑales cũ multa debent patienter ſuſtinẽtibus vtiles ſunt in multis, & impatienter ferentibus multipliciter ſunt nociuæ. Primo quidem infirmitates corporales, vel aduerſitates tꝑales patienter ſuſtinere debemus, qa per eas Deus delinquentes caſtigat,negligentes inſtigat,reos ſibi conciliat,arrogantes humiliat. Per hoc inquã Deus delinquentes caſtigat,videlicet auerſos ad cõuerſionẽ, conuerſos ad correctionẽ peruerſos ad puniuonem. Caſtigat auerſos ad conuerſionem,ſicut ait Pſal.in perſona peccatoris. Caſtigans caſtigauit me dñs, & mor.non tra.me. Et Tobiæ.13. Poſtquam Deus filios Iſrael multis modis afflixerat, famẽ, ſiti, peſte, gladio, & captiuitatis erumna, dixit Tobias. Caſtigauit nos propter iniquitates noſtras.& ipſe ſaluabit nos propter miſericordiam ſuam. Et infra. Hieruſalem ciuitas Dei caſtigauit te dñs in operibus manuum tuarum. Ad hoc autem ſic caſtigat vt ad ſe conuertat auerſos. Sic dñs ſeruum ſuũ fugitiuũ, & rebellem caſtigat vinculis,& flagellis,vt reuocet,& reducat Pſal. Cum occideret eos quærebant eum. Conuerſus ſum in erumna mea,&c. Imple facies eorũ ignominia,& quærent nomen tuũ Deus. Item Iſa.26. Dñe in anguſtia requiſierũt te. Oſeę.6. In tribulatione ſua mane cõſurgẽt ad me. Ioñ.2. Cũ anguſtiaret in me aĩa mea dñi recordatus ſum. Paral.33. Cõuerſus eſt, Manaſſes rex maligniſſimus in vinculis & carcere. Et filius ꝓdigus fame, & miſeria afflictus in longinqua regione. Ionas in ceti ventre. Paulus ꝓſtratus, & excecatus in ſua vocatione. Itẽ caſtigat conuerſos ad correctionem, qm.n. in multis offendimus oẽs,ſicut dr Iaco.3. Non eſt aliquis in quo Deus nõ inueniat aliqd corrigendũ. Ideo dicit Iere.33. Caſtigabo te in die iudicij,vt non tibi videaris innoxius. Apoca.3. Ego quos amo arguo,& caſtigo. Hebre.13. Quem diligit dñs caſtigat,flagellat autem oẽm filium,quem recipit. Pſal. Viſitabo iniquitates eorum,& in verberibus peccata eorum, miſericordiam autem meã nõ diſp.ab eo. Tertio caſtigat dñs peruerſos ad punitionem. Greg. 1.Moral. Alia eſt ꝑcuſſio qua peccator ꝑcutit, vt ſine retractione puniat,alia qua percutit vt corrigatur. De prima. Iere.30.dr ad Iudæam. Plaga inimici percuſſi te,caſtigatione crudeli,pp multitudinem iniquitatis tuæ, dura facta ſunt peccata tua,quid clamas ad me ſuper contritione tua, inſanabilis eſt dolor tuus. Aug. 1.de Ci.Dei. Manet ſub ſimilitudine paſſionum diſſimilitudo paſſorum,& licet ſub eodẽ tormento. Nõ eſt idẽ virtus,& vitium,nã ſub eodẽ igne, aurũ rutilat, & palea fumat,& ſub eadẽ tribula paleæ cõminuunt, & frumẽta purgantur. Sequitur vna eadẽq; vis bonos ꝓbat purificat,& eliquat, malos dãnat vaſtat,& exterminat:vñ in eadẽ afflictione mali deteſtantur,& blaſphemant,boni autem præcantur, & laudant:nã pari mõ exagitatũ exalat horribiliter cœnũ, & ſuauiter fragrat vnguentum, obdurati, & morte peſſima morientes hic incipiunt ſuũ infernũ quo æternaliter cruciantur, ſicut patet de Antio.2. Mach.9.vbi dr,q de curru cadendo oĩbus mẽbris caſſatus,ita vt de corpore impij vermes ſcaturirent, & viuentes in doloribus carnes eius effluerent,odore etiã illius, & fetore totus exercitus grauaret,&c.orabat ſceleſtus dñm, a quo non erat miſericordiã conſecuturus. Itẽ Actu.12. De Herode.quẽ Angelus ꝑcuſſit, & conſumptus a vermibus expirauit. Itẽ de Ioram rege Iuda dr.2. Paral.21.q Helyas ſcripſit ei litteras in quibus inter cætera dicebat. Qm ambulaſti non recte, &c. Ecce dñs ꝑcutiet te plaga magna, &c.tu autẽ ægrotabis peſſimo languore vteri tui donec egrediantur viſalia tua paulatim per ſingulos dies, & infra lõga conſumptus eſt tabe, ita vt ægereret viſcera ſua mortuusq; eſt in infirmitate peſſima.& tñ non legitur penituiſſe, & ideo, nec inter reges alios eſt ſepultus. Item de Pharaone,qui multipliciter flagellatus, inter flagella legitur obduratus. Item de Herode Aſcalonita ſub quo dñs natus eſt, qui pp nimia ſcelera ſua, & occiſionem innocentium,& vxoris ſuæ Mariãnes,percuſſus eſt a dño,infirmitatibus peſſimis deterior ſemper fiebat, intantum,q deſperans occidere ſe tentauit. Sicut ergo patet,q dñs delinquẽtes caſtigat. Secũdo negligentes inſtigat, & hoc multipliciter ad diuerſa. Inſtigat.n.& ſtimulat. Ad agendũ pęnitentiã ad ſeruãdã patientiã,ad tenendã ꝓuidentiã. Inſtigat qdẽ ad agẽdũ pęnitẽtiã. Stimulus aſinũ,& equũ calcaria feſtinare compellunt,& dormiẽs qñq; cũ virga vel baculo,excitat vt ſurgat ad opus. Angel9. percuſſo latere Petri excitauit eũ dicens, ſurge velociter.i.de ſomno pigritiæ,de vinculis peccatorum, & de carcere Herodis.i.Diaboli ſeruitute. Pſalm. Multiplicatæ ſunt infirmitates eorũ, poſtea accelerauerunt. Item per infirmitates,& afflictiones inſtigat dñs ad patientiam. Ro.5. Tribulatio patientiã operat. Hoĩes enim qui diu fuerunt ſani,neſciunt patienter ægritudinem ſuſtinere,& qui diu fuerunt in proſperitate,& nihil experti ſunt aduerſi,ſtatim per impatientiam perturbantur,poſtquam verò fuit homo exercitatus in talibus,diſcit patientiam obſeruare vidẽs, quia durum eſt contra ſtimulum calcitrare,& oportet eum facere de neceſſitate virtutem. Miles exercitatus in prælijs melius nouis ſuſtinere ictus,& hoſtes repercutere. Hebræ.12. Omnis diſciplina,in præſenti quidem,non eſt gaudij,ſed meroris poſtea fructum pacatiſſimum exercitatis per eam reddet iuſtitiæ. Vnde in Col.patrum, legitur q ingreſſuri religionem monachorũ primo anno probabantur ſic:occupabantur in exterioribus officijs,& imperabantur eis dura,& aſpera,vt diſcerent patientiam, ſecundo recipiebantur interius,& tradebantur, qui imperabant eis illa maxime,quæ credebant voluntatibus eorum eſſe cõtraria,vt ſic aſſueſierent ad patientiam, & ſuas frãgere voluntates. vnde de quibuſdam dicit Apoſtolus.2. Corinthio.octauo. Ex multo experimento tribulationis eorum gaudium fuit, quia non ſolum patienter, ſed etiam gaudenter ſuſtinebant tribulationes, quia ex multo experimento erant in talibus aſſueti. Item per infirmitates, & aduerſitates alias inſtigat dominus ad prouidentiam, generat enim terrorem in homine, quia quando mali vident flagellari bonos in præſenti qui

non meruerſit, timẽt, ſibi, q̃a mala meruerſit, iuxta q̃d dicit dñs. Luc. 23. Si in viridi ligno hæc fiunt, in arido quid fiet. Iere. 25. Si in ciuitate in qua inuocatũ eſt nomẽ meũ incipio affligere, & vos quaſi innocentes, & immones eritis? nõ eritis immunes. Verberatur catulus innocens corã oculis leonis, qui magiſtrum ſuum offendit: vt leo timeat, qui verbere catuli metuit conſcius ſibi. Grego. Si Deus tam aſpere percutit vbi parcet: q̃ aſpere ꝑcutiet vbi non parcet? Idem. Penſandum eſt quanta diſtrictione diſtrictus iudex in futuro feriet quos reprobat, q̃ hic ſic cruciat quos amat. Item generat timorem in bonis, qui videndo præſentia flagella, q̃ ſunt futurorũ q̃dã ſigna, & iudicia, æſtimant futura ſine cõparatione grauiora, & timent ne incurrant ea. Iſid. in Sẽt. eius. Quamuis præſentia flagella iuſtũ a peccato abſoluãt, tñ ſub metu vindictæ turbaꝰ, timens ne inſtantes ei pœnę non ſufficiant ad purganda delicta: prouide ergo patientia patiꝰ, vñ futura pertimeſcit, & iſte timor ſollicitat hoĩem cogitare de morte, Deũ timere, & eius horrendum iudicium, pœnas purgatorij, & inferni facit hoĩem confiteri, condere teſtamentum, & ſibi prouidere de neceſſarijs ad ſalutem. Ideo dr̃ Hiere. 30. Tempus tribulationis Iacob, & ex ipſo ſaluabitur, q̃a tribulatio erit ei occaſio ꝓcurandæ ſalutis. Iie. n. Iob. 15. Terrebit eum tribulatio, & anguſtia vallabit eũ, ſicut regem, q̃ ꝓparatur ad ꝓliũ, qui. ſ. eſt in magna ſollicitudine de his q̃ ſunt neceſſaria ad defenſionẽ, & ſalutẽ ſui, & populi ſui ꝓparandi. Tertio Deus per infirmitates corporales, & aduerſitates tp̃ales reos ſibi conciliat. Sicut qñ paterfamilias cõtra ſeruũ ſuũ offenſus donec ipſum verberauerit vel punierit non placatur, ſed poſtq̃ puniuit eum iuxta cor ſuũ, tũc animus ei ſedaꝰ, ſicut dr̃ Iſa. 6. In indignatione mea percuſſi te, & in reconciliatione mea miſertus ſum tui. Pro. 25. Patientia lenietur princeps. Ideo dr̃ in Pſal. Apprehendite diſciplinã ne qñ iraſcatur dñs, &c. Qñ Deus offenſus erat contra Iudæos, affligebat eos multipliciter, & qñ ipſi plagã dñi cognoſcentes miſericordiã petebant reconciliabaꝰ eis, ſicut patet in Ioſue, & in lib. Regum. Ideo dr̃. 2. Mach. 1. Exaudiat orationes veſtras, & reconciliet. Quarto Deus per hoc arrogantes humiliat, ſicut Paulum per ſtimulum. 2. Corin. 12. Ne magnitudo reuelationum extollat me, &c. Iob. 6. Sagittæ dñi in me ſunt, quarũ indignatio ebibit ſpiritum meum. Greg. 7. Moraliũ. ca. 3. Quid eſt ſp̃us hoĩs niſi ſpiritus elationis. Sagittæ dñi ſpiritum hoĩs ebibunt, cum supernę animaduerſione ſententiæ afflictã mentẽ ab elatione compeſcunt. Itẽ dicas, q̃ tribulatio tp̃alis vel infirmitas corporalis viuificat purificat fortificat in afflictione, certificat de electione. Interiorem quidẽ hoĩem viuificat. Pſal. Si ambulauero in medio tribulationis, viuificabis me. Greg. Hõ per cibum ſibi mortẽ intulit, per diſciplinam reductus ad veniam melius viuit. Idẽ mens viuificatur interius ex vulnere, quæ mortua iacebat ex crimine. 2. Cor. 4. Licet qui foris eſt vetus hõ corrumpatur, interior autẽ de die in diẽ renouatur. Sydonius. Maximum vitæ remediũ eſt nr̃i interioris hoĩs ſi in hac area mundi varijs paſſionũ flagellis hõ exterior cruciatur. Secundo infirmitas, & tribulatio purificat aĩam ab omni contagione. Tobię. 3. In tp̃e tribulationis peccata dimittis his, qui inuocant te. Fit autem iſta purificatio vel ꝑ modum ablutionis ſicut pannus vel veſtis mundaꝰ aqua. Ezech. 16. Effundam ſuper vos aquã mundã, & mundabimini ab oĩbus inquinamentis veſtris. Nume. 31. Quicquid ignem non poterit ſuſtinere, aqua expiationis ſanctificabiꝰ. Per aquam tribulatio minor, per ignem maior intelligiꝰ, vel per modũ conflationis. Mal. 3. Sedebit conflans, & ęmundans argentum, & purgabit filios Leui, & conflabit eos quaſi aurum, & quaſi argentum. Hiero. Rubigo peccati ſine igne tormẽti conſumi nõ põt. Greg. Ignẽ tribulationis dñs apponit, & per hunc in nobis vitiorum rubiginẽ cõſumit. Fornax. n. tribulationis ligna, vitiorum concremat, & aurũ virtutum purgat. Aug. Quod lima ferro, fornax auro, flagellum grano, hoc facit tribulatio viro iuſto, quia purgat eum. Et Greg. in Mora. Aurum ad naturæ ſuæ claritatem proficit, dum in fornace ſordes amittit. Flagella quippe bonorum aut vitia ꝑpetrata purgant, aut ea, quæ poterant cõmitti deuitant. Ad hoc facit exemplum Maurícij Imperatoris, qui imperauit ſexageſimꝰ ab Auguſto, cui Tyberius Conſtantinus vt dicit Beatus Greg. Turon. dedit vnigenitam filiam in vxorem, & ei imperium reliqt, vt habetur in li. dictis. Grego. de geſtis Francorum. 5. li. ca. 4. Qui primus fuit Imperator Græcus. Hic cum Beatum Gregoriũ Papã nõ ceſſaret ꝑſequi. XXXIII. Imperij ſui anno vidit in viſione Monachum ſe perſequentem, gladio extracto, & dicentem ſibi: morieris. Quo teritus ſcripſit beato Gregorio Papæ, & multis ep̃is, & Abbatibus vt pro eo rogarent dñm, vt ſic, eum puniret in præſenti ne damnaretur in futuro. Cum autem hoc ipſe rogaſſet, vidit in ſomnis ſe eſſe ante crucifixum, & æream portam palatij Imperialis. Qui dicebat ei terribiliter cum clamore, date Mauricium, date Mauricium Focæ. Et poſt dicebat ei. Vbis Maorici reddatur tibi ſm̃ exigentiã meritorum tuorum, hic vel in futuro? Qui r̃ndit. Hic volo reddatur mihi ſm̃ exigentiã meritorum. Tunc iuſſit eum cum vxore, & liberis, & tota cognatione ſua. Cũ aũt mane facto hoc referret Philippo genero ſuo, & ille eũ irrideret, & ſtultitiã imputaret, q̃ in ſomnis crederet, & ſe diceret nullum cognoſcere, qui Focas vocaretur. Mane facto redeuntes nuncij quos ipſe miſerat ad. B. Papam Grego. & alios ſanctos viros, retulerunt ei idem eſſe ſanctis, q̃bus miſſi fuerant reuelatum. Cum aũt ipſe miſiſſet exercitũ ſuũ contra ſibi rebellantes, & ꝑꝑ ſuã auaritiã exercitus eius, fame, & inedia laboraret, verſi in ſeditionẽ elegerunt contra eũ Focã, q̃ cũ audiſſet factũ, dictus Mauricius fugit cũ vxore, & liberis, & tota ꝓgenie ſua, & cõprehenſus iuxta Calcedoniã, patienter mortẽ ſuſcipiens, & peccatum ſuum confitens, & recognoſcens, cũ ſuis oĩbus decapitatus eſt. Vel per modum medicationis, ſicut qñ in humano corpore abundãt humores mali ſanguinẽ corrũpentes, daꝰ ei medicinalis curatio. Oſeæ. 6. Percutiet, & curabit nos ille. ſ. qui ſanat contritos corde, & alligat con. e. Eccle. 38. Altiſſimus de terra creauit medicinã, & vir prudens non abhorrebit eã. Greg. Per amarum poculũ ꝑuenit ad ſpem ſalutis. Idem. Si dulcia q̃rimus, neceſſe eſt amara toleremus. Vulnerat dñs vt bonus cirurgicus partem hoĩs indigniorem. ſ. corpus vt curet digniorẽ. ſ. animam, vt fecit B. Benedictus vt dr̃ in Dialo. 2. quem cũ Diabolus tentaret tentatione luxurię in ſpẽ auis merulæ, ſe ꝓiecit nudũ inter ſpinas, & per vulnera carnis curauit vulnera mentis. Item in Morali. Electi licet timerent, ne vltio, q̃ ſuſpenditur grauior in fine ſeruetur, feriri paterna correctione deſiderant, & dolorẽ vulneris ſalutarem medicinam putãt. Huius patris correctio eſt curatio, de qua Eccle. 10. Curatio ceſſare faciet maxima peccata. Greg. durũ nõ æſtimes eſſe, q̃ pateris, quia exterioribus cruciatibus ab interna paſſione liberaris. Idẽ, Quis neſciat, q̃ melius eſt ardere flammis febriũ, q̃ eſtu vitiorũ, & tñ cũ febre corripimur, vitiorũ eſtu, q̃ occupare nos poterat conſiderare negligimus, q̃ de ꝑcuſſione murmuramus. Idẽ Diuina diſpenſatione agitur vt ꝓlixiora vitia prolixior ægritudo exurat, nec ſolum a contagione peccati purgat infirmitas corporalis, vel aduerſitas tp̃alis, verũetiã a pœna debita ꝓ peccato: eſt. n. quoddã purgatorium, quo purganꝰ aĩæ in hoc mundo vel in toto vel in parte. Et quanto libentius, & cũ maiori volũtate, q̃s patiꝰ tanto plus de pœna remittitur, & aĩa plus purgatur. Debet ergo cõſiderare patiẽs quot, & quãta cõmiſit peccata, ꝓ quibus patitur, & quantas pœnas meruit in purgatorio, vel inferno, & videbit, q̃ incomparabiliter grauiores ac etiã longiores, vel etiã æternas. Ideo debet dicere illud Iere. 10. Peſſima eſt plaga mea, & dixi hæc infirmitas mea eſt. i. mihi debita pro peccatis, & ego portabo illã. Mich. 7. Iram dñi portabo, quia peccaui ei. Ira æqua eſt flagellum eius, multa. n. ſunt flagella peccatoris. Gen. 42. Merito hæc patimur, quia peccauimus, &c. Iudi. 8. Reputemus peccatis noſtris hæc ipſa ſupplicia, & minora eſſe flagella dñi. Maria ſoror Moyſi pro peccato ſuo ꝑcuſſa eſt lepra Nume. 12. & rex Ozias. 2. Paral. 26. Nota quàm libenter debet homo afflictiones hmõi ſuſtinere, q̃a iſtæ ſunt longè leuiores, & breuiores pœnis purgatorij, & longè vtiliores, quia iſtæ ſunt meritoriæ illæ nõ. Magnam gratiam faceret homo debitori ſuo, ſi fabas quibus fit computus acciperet ꝓ Marchis auri, ſed vere minor eſt comparatio afflictionum ꝓſentium ad illas, quam vnius fabæ ad. M. Marchus. Itẽ qñ patiẽs libenter vel ſine murmure ſuſtinet leuior eſt ſibi dolor, & minꝰ affligitur, & citius curatur, & Deus eſt cũ eo conſurtãs eũ. Pſal. Cum ipſo ſum in tribulatione. Ro. 8. Spiritus eius, qui ſuſcitauit Ieſum habitat in nobis, ſequitur. Ipſe. n. ſpiritus adiuuat infirmitatẽ nr̃am. Iſa. 40. Qui dat laſſo virtutem, &c. Sequitur. Qui ſperant in dño mutabunt fortem. 2. Corinth. 13. Nos infirmi viuimus in illo, nihil horum eſt in purgatorio. Et ideo deberet homo letiſſime, & cum gratiarum actione præſentes afflictiones ſuſtinere, tum quia offenſa. Diuina remittitur, tum quia pro modico a magnis debitis liberatur. tũ, quia roboratur a Deo, & dulciter conſolatur, tum quia feliciter, & abunde remunerari meretur. Iſido. in Sent. Iuſto temporalia flagella ad ęterna proficiſc gaudia. Idem. Quanto quiſq; aut in corpore aut in mente grauiora flagella ſuſtinet. tanto in fine magis remunerari meretur. Tertio infirmitas vel tribulatio fortificat in afflictione, ſicut ignis materialis conſolidat, & fortificat, & hoc tripliciter ſcilicet ad operandum, ad tolerandum, ad ſuperandum. Ad operandum quidem ſicut equus piger, & aſinus ſtimulati citius currunt, & ſeruus quando verberatur, fortius operatur. Ideo dicitur Eccleſiaſti. 33. Cibaria, & virga, & onus aſino &c. Pſalm. Ego autem cum mihi moleſti eſſent ind. cilitio, &c. Pſal. Multiplicatę ſunt infir. e. poſtea accell. Item fortificat ad tolerandum 1. Reg. 3. Infirmi accincti ſunt, &c. Hebræ, 11. Conualuerunt dę infirmitate fortes facti ſunt in bello. Sicut enim ignis

materialis

materialis conſolidat, & fortificat laterē, ita ignis tribulationis iuſtus mentē. Dicebat Agatha in tribulationibus ſuis. Mens mea conſolidata eſt in Chriſto, pp hoc dicebat Apoſtolus. 2. Corin. 12. Cōplaceo mihi in infirmitatibus meis, & perſecutionibus, & anguſtijs ꝓ Chriſto. Cū.n. infirmor tūc potens ſum. Sic cū Apoſtoli eſsēt molles, & nō volētes ſuſtinere tribulationes antē aduētū ſpiritusſancti, eo recepto in die Pentheco. ad robur quāto maioribus tribulationibus obuoluebant, tanto fortiores quo magis affligebantur inueniebantur in tribulationibus. Sic Beati Martyres vt grana ſynapis quanto magis atterebantur, tanto fortiores in flagellis inueniebantur, vt Laurentius, & Vincen. & alij. Legitē de Marcelliano, & Marco fratribus, ꝙ cū eſſent Romæ pro fide ſtipitibus ligati, & clauis acutiſſimis affixi, iudici dixerunt. Nūquam ita bene epulati ſumus, mō incipimus eſſe fixi in amore Chriſti, vtinā quamdiu viuimus ita maneamus. Qui cū ſic perſeueraſſent per diē integrū, & noctē laudantes Deū, lanceis confoſſi coronant. Itē fortificat ad ſuperādū oēm tentationē. Eccle. 11. Malitia. i. afflictio vnius horæ obliuionem facit luxuriæ. Maxime ſicut patet in exēplo ſupra poſito illius, qui tentabatur a ſpiritu fornicationis inceſſanter, cū patre monaſterij procurante aſſidue accuſaret, & diſciplinaret, Abbate quærēte qūo eſſet ei, rñdit, Pape viuere non licet, & fornicari liberet. Pro. 20. Liuor vulneris abſterget mala plagæ in ſecretioribus ventris. Sicut patet in exēplo beati Benedicti, qui ſe projciens nudum inter ſpinas, & vrticas, per vulnera carnis ſanabat vulnera mentis. In vitiſpatrū legit, ꝙ cū qdā arreptus a dæmone perculiſſet quendam heremitā in maxilla, & ipſe ei ꝓbuiſſet aliā ſm Euangelium, dæmon exiens ait. Per patientiā iſtius amiſi quē diu firmiter poſſedi. Itē extinguit ignē peccati, & ignea iacula diaboli, & ignē inferni, & hoīes perducit ad patriā. Itē tribulatio ſicut aqua ſubmergit oēm exercitū Pharaonis. Exo. 15. Submerſi ſūt, &c. Quarto certificat de electione. Oſtendit.n. hoīes eſſe gratos, & acceptos Deo, &c. Pſal. Multæ tribulationes iuſtorum. Tobi. 12. Quia acceptus eras Deo, neceſſe fuit, ꝙ tentatio ꝓbaret te. Iudith. 8. Oēs quotquot placuerunt Deo per multas tribulationes tranſierunt fideles. Et 2. Thi. 3. Oēs qui pie volunt viuere in Chriſto Ieſu perſecutionem patientur, electos.n. filios, & dilectos flagellat paterſa. Eccle. 30. Qui diligit filium aſſiduat ei flagella, vt lætetē in nouiſſimo ſuo. Hebre. 12. Quem diligit Deus caſtigat, flagellat autem oēm filium quē recipit. Et poſt. Si extra diſciplinam eſtis cuius participes facti ſunt oēs, ergo adulteri, & nō filij eſtis. Aug. Si exceptus es a paſſionibus flagello exceptus es a numero filiorum. Idem. Noli eſſe in ſenſu puerili, vt dicas, plus diligit pater meus fratrem meum cui permittit facere quicquid vult, ꝙ me, quia ſi me mouero contra eius iuſſionem, flagella inuenio. Potius gaude flagellis, quia tibi ſeruatur hæreditas, illis ad tempus parcit quos in æternum dānabit. Idē. Quid mirū ſi flagellat Deus cuſtodiens paruulos, quos grandes quærit hæredes? Greg. in Mora. Niſi dñs hæreditatē dare diſponeret, erudire eos ꝑ flagella non curaret, & Aug. Ne timeas flagellari, ſed exhæredari. Deſperatis ægris conſueuerunt medici dare quicquid petunt, & ea quę negant eis de quorum ſalute ſperant. In vitiſpa. quidam pater qui ſingulis annis conſueuerat infirmari, cū vno anno ſine infirmitate tranſiſſet moleſte ferebat dicens. Reliquiſti me dñe, & noluiſti me iſto anno more ſolito viſitare. Item dicas, ꝙ infirmitas corporalis vel aduerſitas temporalis cæcitatem illuminat, ſiccitatē emollit, examinat ꝓbitatē, ſanctitatem extollit. Primo quidem illuminat oculos intellectus, proſperitas quippe mūdialis excecat vt non cognoſcat ſeipſum, nec enormitatē peccati, nec grauitatē pœnæ, nec vanitatē mūdi, nec incertitudinē mortis ſuæ, nec Diuinæ miſericordię bonitatē, nec ſeueritatē horrēdi iudicij. Aduerſitas verò illuminat oculos intellectus ad cognoſcēdā ſuā nullitatē, peccati vilitatē, pœnæ debitæ grauitatē, mūdi, & mūdialiū vanitatē, vitæ ꝓprię breuitatē, mortis vicinitatē Diuinæ miſericordiæ bonitatē, & ecōtra ſuæ iuſtitiæ ſeueriſſimā æqtatē. Ideo dicit, neceſſaria eſt talis illuminatio, ſic expediēs eſt nebulo. Hie. 31. Caſtigaſti me dñe, & eruditus ſum quaſi iuuenculus indomitus, &c. Iſa. 28. Sola vexatio dabit intellectū auditui, ſm 70. per multa flagella erudieris Iſrael. Pro. 29. Virga atq; correctio tribuit ſapiētiā, Itē. Aug. in 1. li. de Ci. Dei. Patiētia Dei ſicut ad pęnitentiā inuitat malos, ſic flagellū eius ad patientiā erudit bonos. Item idem in eodem oſtendit Deus ſepe in rebus diſtribuendis operationem ſuā vt veros erudiat. Nam ſi oē peccatum manifeſte plecteretur pęna, nihil vltimo ſeruari putaretur. Et rurſum ſi nullum peccatum puniret aperte, nulla eſſe Diuina prouidentia crederetur. Exemplo Laodicię, qui dicebat ſe diuitem, & nullius egere, ſcribit dñs ꝙ eras pauper cæc⁹, & nudus. Et poſt. Collirio inunge oculos tuos vt videas. Collirium amaritudine ſua oculos prouocat, & ſignificat tribulationem. Collirium primo pungit oculum, & ad tempus turbat, & prouocat ad lachrymas, ſed poſtea eos efficit clariores. Sic tribulatio oculos mentis illuminat, vt ſtatum ſuum videat, doleat, & lugeat cæcitatem ſuā, & bonorū ſpiritualium egeſtatē. Tren. 3. Ego vir videns paupertatem meā, & virga indignationis eius. Iob. 36. Reuelabit in tribulatione an. eius. Ibi Greg. Oculos mētis quos proſperitas claudit aduerſitas aperit. Item Ephe. 5. Oē, quod arguitur a lumine manifeſtatur. Grego. Aſperitas correctionis origo fit luminis. Tobias qui ſtercoribus hirundinum eſt excęcatus, felle linitus in oculis eſt illuminatus. Hirundinū ſtercora ſunt tēporaliū affluentia, quæ ſancti ſtercora ſūt arbitrati. Item Nabuchodonoſor in proſperitatis ſuperbia ſenſum amiſit. Dan. 4. Secundo infirmitas vel aduerſitas cor durum, & aridum emollit ſicut ignis ceram, & quodlibet metallum. Emollit autē ad compunctionem, compaſſionem, & deuotionem. Ad amaritudinem compunctionis emollitum eſt cor eius, quia dicit Iob. 23. Dans emolliuit cor meum, & omnipotens conturbauit me. Grego. 16. Moralis. Ex Diuino munere cor iuſti dr̄ emolliri, qñ ſupni iudicij timore penetratur. Molle eſt.n. quod penetrari poteſt, durum quod penetrari non poteſt. Non autē ſecura, ſed perturbata ſunt corda bonorum, quia dum futuri examinis pōdus cōſiderant, quietē hic hr̄e non appetunt, ſecuritatē ſuā diſcretionis intima conſideratione perturbant. Secundo emollit cor hoīs ad teneritudinem compaſſionis. Infirmus.n. experimento nouit infirmis cōpati, pauper pauperi, & afflictus afflicto Medicus, qui non ſentit infirmitatem, infirmitatibus neſcit cōpati. Ideo Chriſtus ex his, quæ paſſus eſt didicit compati ꝑ experientiā. Heb. 4. Non habemus pontificem, qui non poſſit cōpati infirmitatibus noſtris tentatum per oīa, &c. magiſter.n. cōpatientibus cōpatitur ſimilia paſſus. Tertio emollit cor hoīs ad ſollicitudinem orationis. Ignis in domo, aqua nauem intrans, & tempeſtas vehemens, excitans hoīes ad clamandum, & adiutorium poſtulādū. Mat. 8. Dñe ſalua nos perimus. Aug. Præmuntur iuſti in eccleſia, vt pſſi clament, clamantes exaudiantur, exauditi glorificent Deū. Pſal. Tribulationem, & dolorem inueni, & nomen dñi inuocaui. Tertio infirmitas vel tribulatio examinat. Iudic. 8. Abraham ꝑ multas tribulationes probatus amicus Dei effectus eſt. Sic & Thobias eiuſdem. 12. quia acceptus eras Deo neceſſe fuit vt probatet te tentatio. ſic & Iob. 22. Probabit me quaſi aurum, quod ꝑ ignem tranſit. Prouer. 27. Sicut igne probatur argentum, & aurū ita corda probat Deus. Sic Martyres de quibus Sapientiæ. 3. In igne probatur aurum, & argentū, & homines receptibiles in camino humiliationis. Idem 27. Vaſa figuli probat fornax, & homines iuſtos tentatio tribulationis. Sic Laurentius. Pſalm. Probaſti cor meum, & viſitaſti nocte, &c. Glo. Nemo vires ſuas in pace cognoſcit ſi bella deſuot virtutum experimenta non proderunt. Item. Grego. Improuidus miles eſt, qui ſe fortem in pace gloriatur. Nemo quippe quantum profecit, niſi inter aduerſa cognoſcit. Aug. Si vis probare, qui ſunt in eccleſia Dei granum vel palea adhibe oris iudicem, ideſt perfla aliqua conuicia · ſi ſteterit, granum, eſt, ſi palea, recedit in altum: & quanto minor, & leuior tantomagis in altum aſcendit, ideſt magis mouetur, & ſuperbè reſpōdet. Quidam ſtoicus, vt dicit Boetius in porta Athenienſi ſtabat, vt probaret, qui eſſent Philoſophi ingredientes, & egredientes, & cum quidam conuiciatus ab eo dure reſpondiſſet, ait ei ſi tacuiſſes, Philoſophus eſſes. Examinando autem tentat hominem vtrum veraciter Deum amat. Deutero. 13. Tentauit vos dominus Deus veſter, vt palam fiat vtrum diligatis eum aut nō in toto corde, & in tota aīa veſtra. De Beatis Martyribus dicitur. Sapien. 3. Deus tentauit illos & inuęnit illos dignos ſe tanquam aurum in fornace probauit illos. Grego. Pœna interrogat ſi quis in aduerſitate poſitus Deum veraciter amat. Quarto infirmitas vel tribulatio animam extollit. Ad confidentiam ſperandorum. Ad eminentiā meritorū. Ad excellentiā gaudiorum. Primo ad confidentiā ſperandorū. Iob. 13. Etiā ſi occiderit me in eo ſperabo. Greg. 11. Moralis. Nunquam patientię virtus eſt in proſperis. Ille autem vere eſt patiens, qui aduerſis atteritur, & tamen a ſpei ſuæ rectitudine non curuatur. Idem tanto ſpes in Deo ſolidior ſurgit, quanto quis pro eo grauiora pertulit. Auguſtinus. Iudex fixæ ſpei tribulatio eſt. Sapien. tertio. Et ſi coram hominibus tormenta paſſi ſunt ſpes illorum immortalitate plena eſt. Merito poteſt ſperare da regno cœlorum habendo, qui monetam habet qua poteſt emi. Hæc moneta tribualtio eſt. Matthæo quinto. Beati qui perſecutionem pa. propter mihi, &c. Gregorius. Electorum deſideria dum hic præmuntur aduerſitate creſcunt. Sicut ignis flatu præmitur vt creſcat, & vnde extingui creditur, inde roboratur. Item extollit ad opulentiam meritorum. Tribulatio namque facit bona ſpiritualia abundare multiplicans ea, & dilatans, ſicut aurum malleatione dilatat. Exodo. 1. Filij Iſrael quanto magis opprimebantur, tanto magis creſcebant, & multiplicabantur. Auget.n. merita, quia virtu-

tes perficit, ſicut dicitur.2.Corint.12.Virtus in infirmitate perficitur, & Iaco.1. Patientia opus perfectum habet. Sicut patet ſancta Petronella filia ſancti Petri,& de Romula. Item extollit animam ad excellētiā gaudiorū,qa glorificat, & perducit ad regna cęlorū.Mat.5.Beati qui perſe.pa.&c.Pſal.Cū ipſo ſum in tribulatione,eripiā eū,& glorificabo eū.2.Corin.4.id.n.q̄ in p̄ſenti eſt momentaneum,& leue,eſt tribulationis nr̄æ, ſupra modū in ſublimitate æternæ gloriæ pondus operabit̄ in bonis. Itē Bern. in ſermone de ramis palmarū.Tribulatio recēs eſt via vitæ, via gloriæ,via ciuitatis habitaculi,via regni.Iſid.ſup Pſal.Qui habitat. Vtilis eſt tribulatio,q̄ p̄bationē operat ducit ad gloriā.Eſt tribulatio neceſſaria,q̄ in gl̄iam vertit̄,triſtitia,q̄ in gaudiū mutatur,gaudiū ſane verū,& ſummū,& longū,qd̄ cū ſemel acceperimus,nemo tollet a nobis. Gloriemur ergo in tribulatione in qua eſt ſpes gloriæ,immo in ipſa eſt gloria, ſicut ſpes fructus in ſemine,in hunc modū regnū Dei intra nos eſt,ingēs theſaurus in vaſe fictili, in agro vili abſconditus.Hæc eſt via recta,& cōpēdioſa per q̄ Chriſtus intrauit.Luc.24. Oportebat pati Chriſtū, & ita intrare in gloriā ſuā,hæc eſt anguſta porta, & arta via paradiſi,de qua Mat.7.Intrate p̄ anguſtā portā, & poſt anguſta eſt porta,& arta via,q̄ ducit ad vitā,qd̄ patet in eius anguſtia.Paulus dimiſit,& amiſit caput quaſi caputiū,Beata Agatha māmas, B.Bartholomeus pellē,quaſi tunicā.Sic qui tranſit per artum locū cū preſſura,aliqñ dimittit,& amittit ibi aliqñ capuciū, aliqñ manicas,aliqñ palliū.Sic Martyres in hac porta, & arta via,q̄ eſt p̄ſſura,& paſſio præſentis t̄pis diuerſi diuerſa mēbra amiſerunt, & dimiſerūt,& maxime pellē oīum t̄palium,& corporis, & aīas exalauerunt in hac p̄ſſura.De hac porta ſiue via dr̄ Act.14. Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnū cęlorū. Hæc eſt via p̄ q̄ vt dr̄.Eccle.4.de carcere, & cathenis ingredit̄ ad regnū.Hic eſt turbo.ſ.præſens tribulatio,per quā Helyas.i. vir iuſtus aſcendit in cęlum.4.Regum.2.Aſcendit Helyas per turbinē in cęlo.Hæc eſt virga aurea quā nobis porrigit Aſſuerus,quā oſculatur Heſter gratias de tribulatione agendo,intrat ſecurus in beatitudinē viſionis Dei,qui per Aſſuerū,qui beatus interpretatur deſignatur.Beati.n.ſunt qui habitant in domo tua dñe. De hac virga Heſter.4.&.15.Item Bern.in ſermone de ramis palmarū.Præſens tribulatio eſt via vitæ,via gloriæ,via ciuitatis habitaculi,via regni,qd̄ ſignatur Mat.20. Cum mater filiorum zebedei petiiſſet pro filijs ſuis regni cōceſſionē, rñdit Ieſus eius filijs.Poteſtis bibere calicē,quē ego bibiturus ſū.q.d.p̄ calicē paſſionis venitur ad honorē meæ confeſſionis. Glo.Per calicē peruenitur ad maieſtatē.Pauci vero ſunt qui per iſtā viā velint ſeq dominum, vt beatus. Ber.dicit ſuper Cant.Quod pauci ſunt o bone Ieſu, qui poſt te ire velint, cum tñ ad te peruenire nemo ſit qui nolit,ſcientibus cunctis qm̄ delectationes ſunt in dextera tua vſq; in finē.Ideo volunt oēs te frui, at non ita imitari conregnare cupiunt,ſed non cōpati,non curant q̄rere quē deſiderāt inuenire,cupientes conſequi,ſed non ſequi. Item dicas,q̄ infirmitas vel tribulatio retrahit p̄ timorē,extrahit p̄ dolorē,attrahit ad amorē,pertrahit p̄ dulcorē. Retrahit a peccato per timorē,qa ſentiens hō ſe affligi p̄p peccata ſua, timet ea cōmittere, ne qui t̄paliter affligit̄ p̄p p̄terita, p̄ futuris ſi cōmittat æternaliter puniat̄. Aduerſitas cuſtodit hoīem a peccato, ſicut myrrha corpus a putrefactione, cuſtodit etiā ſicut ſepes hortū Oſeæ.2. Sepiā vias tuas ſpinis tribulationū. Apoc.3. Qm̄ ſeruaſti verbū patientiæ meæ,ſeruabo te ab hora tentationis. Glo.Hō p̄ cibū ſibi mortē intulit,per diſciplinā reductus ad veniā melius viuit. Greg.in paſto.Cur Salomonis iccirco funditus ſapientia deſeruit,qa ipſum exterius nulla diſciplina exercuit.ſ.afflictionis,quę eum interius cuſtodiret. Ad hoc facit exemplum de quodā clerico,qui cum fuiſſet in iuuentute ſocius ſancti Aymundi,audiēs tranſitū eius,& miracula,q̄ per eū dñs faciebat,venit Pontiniacum ad eius tumulū viſitandū.Cū autē ægrotare cepiſſet, rogauit ſanctū p̄ amicitiā quā ad ipſum quondā habuerat, vt ei ſanitatē apud dñm impetraret. Facta oratione continuo ſentiēs ſe ſanatum,& reuertens cum gaudio ſenſit ſe pronum ad peccādū, proinde ſtultū ſe reputans, qa ſimpliciter petiſſet corporis ſanitatē,denuo reuerſus ad ſanctū, rogauit eū vt ſibi p̄curaret ſuis præcibus apud Deum id,quod magis Deo placeret, & aīæ ſuæ vtilius eſſe ſciret. Statimq; redijt infirmitas, quā cū gratiarum actione recepit,certus exiſtens,q̄ vtilior eſſet ei tā ad vitandum peccatum,quàm ad augmentū meriti ſalutaris. Ad idem valet exemplum de milite quodam indeuoto mundano,& lubrico, q ſanus exiſtens erat omni deditus,vanitati,nec Deū timere, nec de ſua ſalute curare vel recolere videbatur: ſed qñdocūq; dñs ipſum per infirmitatē aliquā viſitabat,timebat, confitebat,orabat,orationum ſuffragia mendicabat. Cum autem ipſo ægrotāte,clericus quidā qui aquā benedictā portare cōſueuerat, domū eius intraſſet,petijt aquam benedictam,panem ei dare pręcepit,

& q̄ pro eo oraret ad dñm humiliter ſupplicauit, rogans vt pro ſanitate ſua Deum ſuppliciter oraret. Audiens hoc clericus obſtupuit,quia nec orationes petere, nec panē ei dare vel dari facere ſolebat,ſed magis conuitia, & mala verba dicere t̄pe ſanitatis.Rñdit igitur militi.Dñe libenter orabo dñm,q̄ teneat vos in illo ſtatu quem aīæ veſtræ vtiliorē, & ſaluti veſtræ magis nouerit expedire.Secundo extrahit a mūdo, & mundialibus per dolorē.Nā aliqui ſic mundo vehementer adhærent, q̄ non ſine dolore magno poſſunt inde diuelli.Ideo Deus pius,& miſericors p̄ dolores infirmitatū, & afflictionum t̄palium extrahit eos, ſicut paterfamilias filiū inſolentē de taberna vel ſocietate mala violēter extrahit vel p̄ capillos,vel p̄ brachia, vel per pedes cū verberibus,& vinculis ad ſe trahens. Vñ Luc.14. Cuius veſtrū aſinus aut bos in puteū cadet,& nō cōtinuo extrahet eum? Et Iob.29. Cōterebā molas iniqui.i.diaboli,& de dentibus eius auferebam prædā.Hie.38.Extraxerunt eū de lacu in quo nō erat aqua, ſed lutū,qa virū iuſtū extrahunt Deus,& p̄dicatores ſui de lacu miſeriæ,& de luto fecis,in quo non eſt aqua refrigerans uel ablnēs, ſed lutum inquinans,& fetens. Similiter Dan.14. Extraxerunt Danielē de lacu leonū.i.de mundo, in quo ſunt leones.i.dæmones vel hoīes ſuperbi,& crudeles,ambo iſti erant in lacu,nō ſine afflictione,& timore mortis: nec ſine pęna,præcibus, & labore inde fuerunt extracti: ita iuſti in profundo lacu mundanę cōuerſationis non ſunt ſine pęna dolore,& afflictione cordis, & corporis, nec inde extrahuntur niſi per infirmitates corporū afflictiones cordium valde multas p̄p ea gaudent ſancti in tribulationibus ſcientes,q̄ ſic de lacu miſeriæ,de carcere catheniſq; extrahent̄ ad regnū.Dña q̄dā pulchra facie,ſed pulchrior fide deuota Deo,pia pauperibus, & eleemoſynis aſſueta,cum a piiſſimo p̄re Deo tanquā filia chariſſima p̄cuſſa fuiſſet, ſubit plaga lepræ tota facie deformata,plangentibus oībus, q uidebant eā,ipſa ſola gaudebat gr̄as agens Deo,viſitās aūt eā q̄dā ep̄s,& videns eam, ſic horribiliter deturpatā,q̄ tā ſpecioſa fuerat, & tā ſancta dicebat̄ ab oībus,flere cepit,& Dei iudiciū admirari. Illa vero ridēs interrogauit eū quare fleret.Rñdit ep̄s,q̄ ex cōpaſſione nō poterat a lachrymis continere,inquirēti vero ep̄o,quare ipſa riſiſſet. Rñdit.Dñe ſiquis detineret̄ in carcere tali pacto, q̄ nunquā exiret in de,donec muri funditus corruiſſent.Si videret muros paulatim corruere,p̄ ſua liberatione gauderet, vñ cū aīa teneat̄ in carcere corporis,gaudere debet qñ videt corpus ſuū deficere,& ad finē ſuū tendere: gaudet p̄culdubio ſciens exitus ſui t̄pus p̄pinquare vt ad ſui redemptoris aſpectū libera reuertat̄. Tertio infirmitas vel tribulatio attrahit aīam p̄ amorē, qñ cogitat hō, q̄ Deus ipſum paterna charitate caſtigat,ſm̄ illud Apoc.3. Ego quos amo arguo,& caſtigo. Frequēter vulnus infirmitatis in carne generat vulnus charitatis in mente. In Sen.Iſid. Gemina eſt ſagitta diuina vna qua p̄cutitur hō vt in carne emendetur, alia qua vulnerat̄ in conſcientia charitate,vt Deus ardentius diligatur.Pſal.Sagittæ potētis acutæ cū carbonibus,&c. De B.Aug.legitur,q̄ vulnerauerat charitas Chriſti cor eius, & geſtabat in viſceribus verba eius,quaſi ſagittas acutas. Itē in paſſione Marcellani,& Marci legit̄,q̄ cū ipſi p̄ fide Chriſti eſſent ſtipitibus acutiſſimis clauis ligati dixerunt iudici,nunquā ita bene fuit nobis nec ita bene epulati ſumus, mō incipimus eſſe in amore Dei,q̄ cum p̄ diē,& noctē ſic p̄ſeuerarent in Dei laudibus, lanceis cōfoſſi coronati ſunt.Nota ignis nunquā ita bene accenditur ſicut igne,nec amor Diuinus in anima,ſicut amore diuino,& ideo tribulatio,quæ ex amore diuino infligitur vrit, & accendit corda dura in amorem Dei.Quod bene legitur figuratum Iudit.6.qñ dñs ſummitate virgæ,quam tenebat in manu tetigit carnes,exiuit ignis de petra,& carnes cōſumpſit:qñ.n.dñs virga correctionis præſentis tangit carnem hominis affligendo, de duro corde quaſi lapideo ſuccenditur ignis amoris, & amorem carnalē quę habebat ad mūdum commutat in ſpiritualem ad Deum.Pſalm. Dum ſuperbit impius perſequendo incenditur pauper in amorē & animatur ad aduerſa toleranda pro Chriſto,vnde Iere.31. In charitate perpetua dilexi te,ideo attraxi te. Iſte tractus eſt tribulatio per quam Deus nos ad ſe trahit,quaſi violenter. Grego. Mala, quæ nos hic præmunt ad Deum nos ire cōpellunt. Oſeę.11. In funiculis Adam traham eos in vinculis charitatis. Funiculi Adam ſunt penalitates penitentes, quibus propter peccatū Adæ ſumus aſtricti.Bern.ſuper.Cant.cum tribulationibus, & tētationibus exercemur. Quarto pertrahit per dolorem, ſicut dulcedine vini trahitur homo ad tabernam. Augu.Ramum viridē oſtendis oui,& trahitur,nuces puero,& trahitur. Sic per dulcedinem conſolationis, quam infundit Deus tribulationem patientibus,trahit eos ad tolerantiam paſſionum. Pſal.ſm̄ multitudinem dolorum meorum in corde meo,conſ.t.lætificauerunt animam meam. Idem.virga tua, & baculus tuus i.m: conſ.ſunt. Thob.2.Poſt tempeſtatem tranquillum facis, & poſt lachrymationem,

tionem, & fletum exultationē infundis. Iſa 60. Spūs Dñi dimiſit me, vt conſolarer oēs lugentes, vt ponerē conſolationē lugentibus Syon, vt darem, &c. Iob. 6. Hæc ſit conſolatio mea, vt affligens me dolore non parcat. Micheæ 6. Afflictā conſolabor, &c. Num. 5. Bonus dñs confortans in die tribulationis. 2. Cor. Pater miſericordiarum conſolatur nos in oī tribulatione nr̃a, & poſt. Sicut abundant paſſiones in nobis, ita & ꝑ Chriſtū abundāt conſolationes nr̃æ. Bern. Quātū abundat tribulatio nr̃a ꝑ Deo, abūdat conſolatio nr̃a per eum. B. Aegidius noluit a plaga ſua curari, vt frequentius conſolatione a dño viſitaretur. Itē. B. Martinus cū incidiſſet in latrones, & quærerent ab eo ſi non timeret. Rñdit ſe nunq̃ magis fuiſſe ſecurū ſciens Dei cōſolationē adeſſe ſperantibus in ſe in tribulatione. Iſtas aūt conſolationes cauſat Deus ex p̃ntia ſua, q̃ exhibet tribulatis. Pſ. Cum ipſo ſum in tribulatione. Si ambulauero in medio tribulationis, non timebo mala q̃m tu mecū es. Iſa. 43. Si tranſieris ꝑ aquas tecū ero, &c. Pſ. Iuxta eſt Dñs his, qui tribulato ſunt corde. Bern. ſupra, Qui habitat, vñ ſcimus, ꝙ nobiſcū ſit Dñs, ex eo vtiq;, ꝙ ſumus in tribulatione. Quis. n. ſuſtineret aut quis ſufficeret ſine eo, bonū eſt mihi Dñe tribulari dummodo ſis mecū, q̃ regnare ſine te, epulari ſine te, ſine te gloriari, bonum eſt mihi Dñe in tribulatione magis complecti te, & in camino hr̄e te mecum, q̃ eſſe ſine te, vel in cœlo. Et poſt. Quid trepidamus, qd cunctamur, quid refugimus, hunc caminū, ſcuit ignis, ſed Dñs eſt nobiſcum, in plenitudine gratiæ, eſt nobiſcum, & in plenitudine gloriæ erimus nos cum illo. In plenitudine gr̃æ fuit Deus cum tribus pueris in fornace faciens medium fornacis, quaſi ventū roris flantē. Dan. 3. Species quarti, quem vidit Nabuch. cum eis in fornace ſimilis erat filio Dei. Sic erat cum B. Antonio de quo legitur, ꝙ cū eū non poſſent Dæmones ſuperare per multas, & varias tentationes, & flagellaſſent eū vſq; ad mortem, cum inuocaret, vt peteret Dei adiutoriū, lux cæleſtis circunfulſit eū, & Dæmones effugauit. Et cum iuxta eū Dñs appareret, ait. Vbi eras bone Ieſu, cum ſic Dæmones me torquerent. Rñdit: Ego iuxta te erā expectans victoriā tuam. Item Deus q̃nque ex eo, ꝙ hoīem affligit, vehementer inflammat cor eius, ad conſolationē diuinā petendam, vel vitam beatam, vbi eſt requies poſt laborem, ſicut q̃n q̃s grauiter infirmatur, vehementius deſiderat ſanitatē, & quanto magis eſt famelicus ardētius impetit cibum, & potū ſitibundus. Greg. Mala, q̃ nos hic prĕmunt, &c. vt ſupra. Aug. Cum moleſtię in huius vitæ fragilitate crebreſcunt, æternam requiem nos deſiderare compellunt. Mūdus quippe iſte periculoſior eſt blādus, q̃ moleſtus, & magis cauendus eſt cum ſe illiciti diligi, q̃ cū admonet cogitę; contēni. Et Greg. in mor. Mali bonos magis ab huius mundi deſiderijs expediunt dū eos affligunt, qa dū multa hæc moleſta ingerunt, feſtinare eos ad ęterna compellunt.

De Perſeuerantia. Diſt. XC.

DEinde conſiderandum eſt de perſeuerantia, & de vitijs oppoſitis. Circa perſeuerātionem aūt conſideranda ſunt quinque. Primo vtrum perſeuerantia ſit virtus. Secundo vtrū ſit pars fortitudinis. Tertio q̃o ſe habet ad conſtantiam. Quarto vtrum indigeat auxilio gr̃æ. Quinto, quæ mouere nos debēt ad perſeuerantiam obſeruandā. Ad primū. ſ. vtrum perſeuerātia ſit virtus. Dicendum ꝙ ſm Philoſophum in 2. Eth. virtus eſt circa difficile, & bonum, & ideo vbi occurrit ſpālis rō difficultatis, vel boni, ibi eſt ſpālis virtus. Opus aūt virtutis pōt hr̄e bonitatē, & difficultatem ex duobus. Vno quidem modo ex ipſa ſpecie actus, q̃ accipitur ſm rōnem ꝓprij obiecti. Alio modo ex ipſa diuturnitate tp̄is. Nam hoc ipſum, qđ eſt diu inſiſtere alicui difficili, ſpālem difficultatē habet, & iō diu perſiſtere in aliquo bono vſque ad cōſummationē pertinet ad ſpeciē virtutis. Sicut ergo temperantia, & fortitudo ſunt ſpeciales virtutes eo, ꝙ altera earum moderatur delectationes tactus, qđ de ſe difficultatē habet, altera aūt moderatur timores, & audacias circa pericula mortis, qđ ēt ſm ſe difficile eſt, ita ēt perſeuerantia eſt quædā ſpālis virtus, ad q̃ pertinet in his, vel in alijs virtuoſis operibus diuturnitatē ſuſtinere prout neceſſe eſt, & in bono ꝑſiſtere vſq; ad finem. Sed ſciendū, ꝙ hoc pōt alicui virtuti dupliciter cōuenire. Vno modo ex propria intentione finis, & ſic diu ꝑſiſtere in bono vſq; ad finem, pertinet ad ſpālē virtutem, quæ dr̄ perſeuerantia, q̃ hic intendit ſicut ſpālem finem Vnde dicit Tul. in ſua Rheto. ꝙ perſeuerantia eſt in fine bene conſiderata ſtabilis, & perpetua permanſio. Alio modo ex comparatione habitus ad ſubiectum. Et ſicut immobiliter perſiſtere conſequitur quamlibet virtutem inquantum eſt qualitas difficile mobilis, ſicut dicit Philoſophus 3. Eth. Sciendum aūt ꝙ eodem noīe q̃nque noiatr̄, & virtus, & actus virtutis. Sicut Aug. dicit ſuper Ioh. Fides eſt credere, qđ non vides. Poteſt tñ contingere, ꝙ aliquis habet habitum virtutis, q non exercet actū, ſicut aliquis pauper hēt habitum magnificentię, cum tñ actum non exerceat. Q̃nq; quidē aliquis habens habitū incipit quidē exercere actū, ſed non perficit, puta ſi edificator incipiat edificare, & non compleat domū. Sic ergo dicendum, ꝙ nomen perſeuerantiæ q̃nq; ſumitur pro habitu, pro quo quis perſeuerare eligit, q̃nque aūt pro actu quo quis perſeuerat, & q̃nque quidē habens habitū perſeuerātiæ eligit quidē perſeuerare, & incipit exequi aliquandiu perſiſtendo, non tñ complet actū, quia non perſiſtit vſq; in finem. Eſt aūt duplex finis. Vnus q̃dē, q eſt finis operis, alius aūt qui eſt finis humanæ vitæ. Per ſe aūt ad perſeuerantiā pertinet, vt aliquis perſeueret vſque ad terminum virtuoſi operis, ſicut ꝙ miles perſeueret vſque ad finem certaminis, & magnificus vſq; ad conſummationem operis. Sunt aūt q̃dam virtutes, quarū actus per totam vitam debet durare, ſicut actus fidei ſpei, & charitatis, quia reſpiciūt vltimum finē totius humanæ vitæ, & ideo reſpectu harum virtutum, q̃ ſunt principales non conſumatr̄ actus perſeuerātiæ vſq; ad finem vitę, & ſm hoc Aug. in li. de perſeuerantia. Nemo poteſt dici perſeuerantiā hēre q̃diu viuit, niſi perſeueret vſque ad mortem, accipiens ꝑſeuerantiā pro actu perſeuerātiæ conſummatæ. Ad ſm. ſ. vtrum perſeuerantia ſit pars fortitudinis. Dicēdum ꝙ ſicut ſupra dictum eſt, virtus principalis eſt cui principaliter aſcribitur aliquid qđ pertinet ad laudē virtutis, inquantum. ſ. exercet illud circa propriam materiam in qua difficilimum, & optimum eſt illud obſeruare. Et ſm hoc dictū eſt, ꝙ fortitudo eſt principalis virtus, quia firmitatē ſeruat in his I quibus difficilimum eſt diu perſiſtere firmiter. ſ. in periculis mortis. Et ideo neceſſe eſt, ꝙ fortitudini adiungatr̄ ſicut ſecundaria virtus principali oīs virtus, cuius laus conſiſtit in ſuſtinendo firmiter aliqđ difficile. Suſtinere autem difficultatem, quæ prouenit ex diuturnitate tp̄is boni operis, dat laudem perſeuerantiæ. Nec hoc eſt ita difficile ſicut factum eſſe pericula mortis, & ideo perſeuerantia adiungitur fortitudini ſicut ſecundaria virtus principali. Ad tertium. ſ. q̃o perſeuerantia ſe habeat ad cōſtantiam. Dicendum ꝙ perſeuerantia, & conſtantia conueniunt quidem in fine, quia ad vtranq; pertinet firmiter perſiſtere in aliquo bono difficili. Differunt aūt ſm ea, quæ difficultatem afferunt ad perſiſtendū in bono. Nā virtus perſeuerantiæ ꝓprie facit firmiter perſiſtere hoīem in bono contra difficultatē, quæ ꝓuenit ex ipſa diuturnitate actus. Cōſtantia aūt facit firmiter perſeuerare in bono contra difficultatem, q̃ ꝓuenit ex quibuſdam alijs exterioribus impedimentis, & ideo principalior pars fortitudinis eſt perſeuerantia, q̃ conſtantia, quia difficultas, quę eſt ex diuturnitate actus eſt eſſentialior actui virtutis, q̃ illa, q̃ eſt ex exterioribus impedimentis, exteriora aūt impedimenta perſiſtendi in bono præcipue ſunt illa, quæ triſtitiā inferūt. Circa triſtitiam aūt eſt patientia, vt dictū eſt, & iō conſtantia ſm finem conuenit cū perſeuerantia, ſm aūt ea, quæ difficultatē inferunt conuenit cum patientia, finis aūt potior eſt, & iō conſtantia magis pertinet ad perſeuerantiā, q̃ ad patientiam. Ad quartum. ſ. vtrum perſeuerantia indigeat auxilio gr̃æ. Dicendum ꝙ ſicut ex dictis patet, perſeuerantia dupliciter dr̄. Vno modo ꝓ ipſo habitu perſeuerantiæ ſm, ꝙ eſt virtus, & hoc modo indiget dono gr̃æ habitualis, ſicut & cæteræ virtutes infuſæ. Alio modo pōt accipi pro actu perſeuerantiæ durante vſq; ad mortē, & hoc modo indiget non ſolum gr̃a habituali, ſed ēt gratuito Dei auxilio conſeruantis hoīem in bono vſq; ad finē vitæ, ſicut ſupra dictū eſt cū de gr̃a ageret, qa cū liberū arbitriū de ſe ſit vertibile, & hoc ei non tollat per habitualē gr̃am p̃ntis vitæ non ſubeſt ꝑtāti liberi arbitrij ēt per gr̃am reparati, vt ſe immobiliter in bono ſtatuat, licet ſit in ꝑtāte eius, ꝙ hoc eligat, plerunq; . n. cadit in poteſtate nr̃a electio non aūt executio. Ad quintū. ſ. q̃ mouere nos debent ad perſeuerantiā conſeruādā. Sciendū ꝙ perſeuerantia oēs virtutes ad finē ꝑducit optatū, & oīa bona cōſummat dans oībus cōplementū, quia ſine ꝑſeuerantia nec labor ꝓmium, nec ſeruitiū gr̃am, nec curſus brauiū, nec pugna victoriā, nec opus qđcunq; finem optatū conſequitur, nec ēt pęna martyrij q̃tumcunq; afflictiua coronā. Quid. n. iuuat in ſtadio currere, & ante terminū defeciſſe, & qd prodeſt pugnare viriliter, & añ victoriā terga vertere, aut qd valet diu nauigaſſe fęliciter, & ad portū debitū non venire. Ambro. Lauda nauigantis fęlicitatē, ſed cū peruenerit ad portū, lauda ducis virtutē, ſed cū ꝑductus eſt ad triūphū. Debemus aūt perſeuerare finaliter, in operando, in tolerando, in pugnando, & in orando. In operando quidem, vt oīa opera noſtra ad ꝑfectionem debitā perducamus, exēplo ſummi opificis, de quo dr̄ Deutern. 32. Dei perfecta ſunt opera. Et Ioh. 5. Pater meus operatur vſq; modo, & ego operor. Et Dei filius Ioh. 17. dicit. Opus conſummaui, qđ dediſti mihi, vt facerem. Exemplo ēt naturæ, quæ non ceſſat operari donec perfecit opus ſuum, ſicut patet in herbis, & arboribus, auibus, & cæteris aīalibus. Vnde Eccl. 3. Oīa opera Dñi perſeuerant in æternum. Item exemplo artificum ſingulorum, qui vſque ad conſummationem

ſionem operũ ſuorum perſeuerando perſiſtunt, ſicut dr̃ Eccl. 38. Oĩs faber, & architectus noctem tanq̃ diem tranſigit. Sequitur. Vigilia ſua perficiet opus. Sic faber ferrarius ſedẽs, &c. Cor ſuũ dabit in conſummationẽ operum, &c. Sic figulus ſedens, & opus ſuum, &c. Si igitur pp lucrum tp̃ale iſti perſeuerãt manualiter operando, quanto magis homo iuſtus pp lucrum ſp̃ũale, & æternum præmium perſeuerare debet. Ideo Gal. 6. Bonũ aũt facientes non deficiamus, tp̃e enim ſuo metemus non deficientes. Operarij in vinea non niſi in ſero denarium diurnum receperunt. Math. 20. Greg. 1. moral. c. 28. Incaſſum bonũ agitur, ſi ante vitæ terminum deſeratur, qa fruſtra velociter currit, qui priuſq̃ ad metam veniat deficit. Hinc Ioſeph inter fratres ſolus talarẽ habuiſſe tunicã phibetur. Nã quid eſt talaris tunica, niſi actio cõſummata. Huic eſt ẽt, qđ in ſacrificio dñi cauda aĩalis præcipit immolari Leui. 3. Secundo perſeuerare debemus in tolerando. Math. 10. Tradet frater fratrẽ in mortẽ, & pater filium, & inſurgent filij in parentes, & morte afficient eos, & eritis odio oĩbus hoĩbus pp nomen meũ, qui aũt perſeuerauerit vſque in finẽ, hic ſaluus erit. Vñ dñs, vt perſeuerãtiã facto doceret, noluit de Cruce deſcẽdere, licet deriſorie dicerent ei Iudæi. Si Rex Iſrael eſt, deſcendat nunc de Cruce, & credimus ei. Vñ Bern. ait. Hac prærogatiua. ſ. perſeuerantia Chriſti ſpoliare ſatagebant Eccleſiã, q dicebant. Si Rex Iſrael eſt, &c. Dolebat venenati ſerpentis aſtutia exaltatum in deſerto ſerpentẽ æneum cuius intuitu ſanabantur vulnera, q̃ inflixit. Nã virtute Crucis emutilari ſe ſentiens inimicus, ſera ducitur pñia, & quos inſtigauerat ad crucifigẽdũ, inſtigat ad ſuadendũ, vt de Cruce deſcendat. Hæc plane ſerpentis aſtutia, hæc adinuentio fuit nequitiæ ſpiritalis, eo quippe tẽdebat malitioſa perſuaſio, nõ vt ipſi crederent, ſed vt nr̃a quoq; ſi qua erat fides in cũ modis oĩbus deſperaret, legentes .n. Dei perfecta ſunt opera, quo credemus Deũ eſſe, qui opus nr̃æ ſalutis relinqueret imperfectũ. Nos quoq; qui ſequimur caput noſtrum non ceſſemus agere pñiam, non ceſſemus tollere Crucem nr̃am, perſeuerantes in ea, ſicut ipſe perſeuerauit, neminẽ audiamus fratres deſcenſum de Crucẽ ſuadentẽ, perſiſtamus in Cruce, moriamur in Cruce. In legenda 40. Martyrũ, dr̃ q cũ nocte quadã in ſtagni congelati frigore torquerentur, vnus eorũ puſillanimis effectus recurrit ad balneũ, ſed calorem balnei ſuſtinere non valens confeſtim ſpiritũ exalauit. Cuſtos aũt carceris videns in ipſa nocte profunda claritatẽ maximã deſcendere de cælo ſup eos, ac in ipſa claritate 39. coronas præfulgidas ſuper eorum capita deſcendentes 40. inquit ſunt, corona vnius, vbi eſt? Rñderunt illi, q vnus ad balneum cõfugiens, & expirans ibidẽ, p eo, q non perſeuerauerat coronã gloriæ perdidiſſet. Quo audito volens ille mereri, qđ alius perdiderat, pſiliuit in ſtagnũ, vt ſocius paſſionis effectus ipſorum ẽt conſors in gloria fieri mereretur. Quarto perſeuerare debemus in orando, exẽplo Moyſi, q de ſeipſo dicit Deu. 9. Perſeueraui in monte 40. diebus, & 40. noctibus. Apoſtoli perſeuerantes in oratione vnanimiter cũ mulieribus, & Maria mater Ieſu, & fratribus eius Spiritũſanctũ in plenitudine receperunt, ſicut dr̃ Act. 1. & 2. Ad hanc perſeuerantiã hortatur nos dñs verbo pariter, & exẽplo Luc 11. Si perſeuerauerit pulſans, dico vobis, & ſi nõ dabit ſurgẽs eo, q amicus eius ſit, pp improbitatem tñ eius ſurget, & dabit illi, &c. Vñ Petrus, qui perſeuerabat pulſans, apertũ eſt ei hoſtium, & intrauit. Multi ergo non obtinent, qđ petunt, quia non perſeuerant in petendo. Quinto perſeuerare debemus in pugnando. Militia eſt vita hoĩs ſuper terrã. Iob 7. Miles aũt quantũcunq; pugnet viriliter, non reportat gloriã triũphalẽ niſi perſeueret in pugna. 2. Thi. 2. Qui certat in agone non coronabitur niſi legitime certauerit. Ioſue 14. In me fortitudo perſeuerat tã ad bellandũ, q̃ ad gradiẽdũ. In bello ſp̃ũali fortiſſimus pugnãdi modus eſt virtus orationis deuotæ. Sicut exemplum habemus euidẽs Exo. 17. de oratione Moyſi, de qua Chriſoſto. Stabat Moyſes in mõte non armis, ſed precibus pugnaturus. Et infra: Fit Moyſe orãte pugna occulta, ſed manifeſta victoria, perſeuerante prece perſeuerans victoria roboratur. Multos Diabolus ſua improbitate diutiſſime tentat, vt tædio vincat, & auferat eis perſeuerantiã, ſicut habentur exempla infra lib. 3. de tentatione.

DEinde conſiderandum eſt de vitijs oppoſitis perſeuerantiæ. Primo de mollicie. Secundo de pertinacia. Ad primum ſic proceditur. Videtur, quod mollicies non opponatur perſeuerantiæ, quia ſuper illud 1. ad Corin. 6. Nec adulteri, nec molles, nec maſculorum cõcubitores. Glo. exponit molles. i. patici. i. muliebria patientes. Sed hoc opponitur caſtitati, ergo mollicies non eſt vitium oppoſitum perſeuerantiæ. Præterea Philoſophus in 7. & hoc, q delicia mollicies quædã eſt, ſed eſſe delicioſum vr̃ pertinere ad intemperantiam, ergo mollicies non opponitur perſeuerantiæ. Præterea Philoſophus dicit in 7. Eth. q laſiuus eſt mollis, ſed eſt immoderatio. Laſiuũ opponitur Eutrapeliæ, quæ eſt virtus circa delectationes ludorũ, vt dr̃ in 4. Eth. ergo mollicies non opponitur perſeuerantiæ. Sed econtra eſt qđ Philoſophus dicit in 8. Eth. q molli opponitur perſeuerantiuus. Rñſio. Dicendum q ſicut ſupra dictum eſt, laus perſeuerãtiæ in hoc cõſiſtit, q aliquis non recedat a bono pp diuturnam tollerantiã difficilium, & laborioſorum, cui directe vr̃ opponi, q aliquis de facili recedat a bono pp aliqua difficilia, quæ ſuſtinere non poteſt, & hoc pertinet ad rationem molliciei. Nam molle dr̃ quod facile cedit tangenti, non aũt iudicatur aliquid molle ex hoc, q cædit forte impellenti. Nam & parietes cædunt machinæ percutienti, & ideo non reputatur aliquis mollis ſi cædat aliquibus valde grauiter impellẽtibus. Vñ Philoſophus dicit in 7. Eth. q ſi aliquis a fortibus, & ſuperexcellentibus delectationibus vincitur, vel triſtitijs, non eſt admirabile, ſed condonabile ſi contra tendat. Manifeſtum eſt aũt, q grauius impellit metus periculorum, q̃ cupiditas delectationũ. Vñ Tul. dicit in 1. de offi. Non eſt conſentaneum, qui metu non frangitur eum frangi cupiditate, nec qui inuictum a labore ſe præſtiterit, vinci a voluptate. Ipſa ẽt voluptas fortius mouet attrahendo, q̃ triſtitia de carentia voluptatis retrahendo, quia carentia voluptatis eſt purus defectus. Et ideo ſm Philoſophum proprie mollis dr̃, qui recedit a bono pp triſtitias cauſatas ex defectu delectationum, quaſi cædens debili mouenti. Ad primum ergo dicendum, q prædicta mollicies cauſatur dupliciter. Vno modo ex cõſuetudine, cũ enim aliquis aſſuetus eſt voluptatibus frui, difficilius poteſt earum abſentiam ſuſtinere. Alio modo ex naturali diſpoſitione, quia videlicet habent animum minus conſtantẽ pp fragilitatem cõplexionis, & hoc modo comparantur fœminæ ad maſculos, vt Philoſophus dicit in 7. Ethi. Et ideo illi, qui muliebria patiuntur molles dñr quaſi muliebres effecti. Ad ſm dicendum, q voluptati corporali opponitur labor, & ideo res laborioſæ tñ impediunt voluptates. Delicioſi autem dñr, qui non pñt ſuſtinere aliquos labores, nec aliquid quod voluptatem diminuat. Vñ dr̃ Deut. 28. Tenera mulier, & delicata, quæ ſuper terram ingredi non valebat, nec pedis veſtigium figere pp molliciem, & ideo delicia, quædam mollicies dr̃. Sed mollicies proprie reſpicit defectum delectationum, deliciæ autem cauſam impeditiuã delectationis, puta laborem, vel aliquid hmõi. Ad tertium dicendũ, q in ludo duo eſt conſiderare. Vno quidem modo delectationẽ, & ſic inordinate laſiuus Eutrapeliæ opponitur. Alio modo in ludo conſideratur quædam remiſſio ſiue requies, quæ opponitur labori, & ideo ſicut nõ poſſe ſuſtinere laborioſa pertinet ad molliciem, ita ẽt nimis appetere remiſſionem ludi, vel quamcunque aliam quietem. Ad ſm. ſ. vtrum pertinatia ſit pars perſeuerãtiæ. Sciendum q ſicut Iſido. dicit in lib. Ethi. Pertinax dr̃ aliquis, q eſt impudenter tenens, quaſi oĩa tenens, & hic idẽ dr̃ pertinax, eo q in propoſito ſuo ad victoriam perſeuerat, antiqui .n. dicebant Ayciam, qđ nos victoriam, & hoc Philoſophus vocat in 7. Ethi. Ichyponomenes. i. fortis ſñiæ, ydionomenes, ſ. propriæ ſñiæ, quia. ſ. perſeuerat in propria ſñia pluſquam oportet, mollis autẽ minus, q̃ oportet; perſeuerans aũt ſm q oportet. Vñ patet, q perſeuerantia laudatur ſicut in medio exiſtens, pertinax aũt vituperatur, ſicut ſm exceſſum medij, mollis aũt ſm defectum, & quia quiſque nimis perſiſtit aliquis in propria ſñia, quia per hoc vult ſuam excellentiam manifeſtare. Ideo pertinatia oritur ex inani gloria, ſicut dicit Greg. 31. moraliũ. Dictum eſt aũt ſupra, q oppoſitio vitiorum ad virtutes non attenditur ſm cauſam, ſed ſm ſpeciem. De hoc require infra lib. 3. diſt. 91.

De temperantia. *Diſt.* XCI.

VLtimo inter virtutes Cardinales conſiderandum eſt, de tẽperantia. Circa quã conſideranda ſunt tria. Primo quidem de ipſa temperantia. Secundo de vitijs oppoſitis. Tertio de partibus eius. Circa primum, primo videndum eſt vtrum tẽperantia ſit virtus. Secundo vtrum ſit virtus ſp̃ũalis. Tertio vtrũ ſit circa concupiſcentias. Quarto vtrum ſit circa delectationes tactus. Quinto vtrum ſit circa delectationes guſtus inquantũ eſt guſtus, vel ſolum ſm, q eſt tactus quidam. Sexto, quæ ſit regula temperantiæ. Septimo vtrum ſit virtus Cardinalis, ſiue principalis. Octauo vtrum ſit potiſſima virtutum. Ad primum. ſ. vtrũ tẽperantia ſit virtus. Dicendum q ſicut ſupra dictum eſt de rõne virtutis eſt, vt inclinet hoĩem ad bonum, bonum autem hoĩs eſt ſm rõnem eſſe, vt Diony. dicit in 4. c. de di. no. & ideo virtus humana eſt, quæ inclinat ad hoc, qđ eſt ſm rõnem. Manifeſte autẽ ad hoc inclinat temperantia. Nã in eius nomine importat̃ quædam moderatio, ſeu temperies, quam ratio facit. Et ideo temperantia eſt virtus, non autẽ contrariatur tẽperantia inclinationi naturæ hoĩs inquantum homo eſt, natura autẽ inclinat in id, qđ eſt conueniens vnicuique. Vñ homo naturaliter appetit delectationem ſibi cõuenientẽ, qa vero homo inquantum hmõi eſt rationalis, conueniens eſt, q delectationes ſicut hoĩ cõuenientes, q

ſunt

ſunt ſm rationem, & ab his non retrahit tꝑantia,ſed potius ab his,quæ ſunt contra rõnem.Vñ patet,ꝙ temperantia non cõtrariatur inclinationi naturæ humanæ,ſed conuenit cũ ea,contrariaĩ tñ inclinationi naturæ beſtialis,& non ſubiectæ rõni.Ad ſecundum.ſ. vtrum tꝑantia ſit ſpãlis virtus.Dicendũ ꝙ ſm cõſuetudinẽ humanæ locutionis aliqua noĩa cõia reſtringunĩ ad ea, q̄ ſunt præcipua inter illa, quæ ſub tali cõitate cõtinentur,ſicut nomen vrbis accipitur anthonamaticè, pro Roma.Sic igitur nomen temperantiæ dupliciter accipi põt , vno modo ſm cõitatẽ ſuæ ſignificationis,& ſic tꝑantia nõ eſt virtus ſpãlis, ſed gñalis, quia nomeo tꝑantiæ ſignat quandã temperiem.i.moderationẽ, q̄ rõ ponit in humanis operationibus, & paſſionibus,qđ eſt cõe in oĩ virtute morali . Differt tñ rõne tꝑantia a fortitudine etiã ſm ꝙ vtraq; ſumitur,vt virtus cõis.Nã tꝑantia retrahit ab his, q̄ contra rõnem appetitum alliciunt , fortitudo aũt impellit ad ea ſuſtinenda, vel aggredienda pp q̄ homo refugit bonũ rõnis. Si vero conſideretur anthonomatice tꝑantia ſm, ꝙ refrenat appetitum hoĩs ab his,q̄ maximè alliciunt hoĩem,ſic eſt ſpãlis virtus,vtpote habens ſpãlem materiam ſicut,& for . . tdo. Et ſicut ipſum nomen dupliciter põt ſumi, vno modo coi.er,alio modo excellenter,ita & integritas, q̄ Aug.attribuit tꝑantiæ dicens in li.de moribus Eccleſiæ.Temperantia eſt,amor ſeſe Deo integrũ incorruptumq; conſeruans, quia ẽt tꝑantia eſt circa illa,q̄ maximè pñt animum inquietare pp hoc,ꝙ ſunt hoĩ eſſentialia,vt infra dicetur,& ideo tranquillitas animi per quãdã excellentiã attribuitur tꝑantiæ,q̄uis cõueniat cõiter oĩbus virtutibus. Et nota,ꝙ licet pulchritudo conueniat cuilibet virtuti,excellenter tñ attribuitur tꝑantię duplici rõne.Primo quidẽ ſm cõem rõnem tꝑantiæ ad quam pertinet quædã moderata, & conueniens ꝓportio,in quo conſiſtit ratio pulchritudinis,vt patet per Diony. 4.c.de di.no.Alio modo , quia ea quibus refrenat tꝑantia,ſunt infirma in hoĩe, conuenieotia ſibi ſm naturam beſtialẽ,vt infra dicetur,& ideo ex eis maximè natus eſt homo deturpari,& per conſeqnens pulchritudo tꝑantiæ attribuitur, q̄ ꝓcipue turpitudinẽ hoĩs tollit,& ex eadẽ rõne ẽt honeſtum maxime attribuiĩ temperantiæ.Dicit.n.Iſido.in lib.Ethimo.Honeſtus dĩ,qđ nihil habeat turpitudinis.Nam honeſtus dĩ quaſi honoris ſtatus, qui maximè cõſideratur in temperantia, qua repellit vitia maximè opprobrioſa,vt infra dicetur.Ad tertium.ſ.vtrum tꝑantia ſit circa concupiſcentias,& delectationes. Dicendũ ꝙ ſicut ait Iſido. in lib.Ethimo.Tꝑantia eſt,qua libido concupiſcentiaq; refrenatur.Sicut.n.dictum eſt ſupra, ad virtutem moralẽ pertinet conſeruatio boni rationis contra paſſiones rõnem repugnantes.Motus aũt paſſionũ animæ eſt duplex, vt ſupra dictũ eſt,cũ de paſſionibus ageretur . Vnus quidẽ ſm ꝙ appetitus ſenſitiuus ꝓſequitur ſenſibilia,& corporalia bona.Alius aũt ſm,ꝙ refugit ſenſibilia,& corporalia mala. Primus aũt motus appetitus ſenſitiui præcipue repugnat rationi, ſed magis ſeruiunt ei ſicut inſtra q̄bus homo vtitur ad conſeruationem ꝓprij finis, repugnant aũt ei præcipuè ſm ꝙ appetitus ſenſitiuus in ea tendit non ſm modum rõnis.Et ideo ad virtutem moralem pertinet ꝓpriè moderari hmõi paſſiones , quæ important ꝓſecutionem boni Motus aũt appetitus ſenſitiui refugientis mala ſenſibilia ꝓcipuè contrariatur rõni,non quidem ſm ſui immoderantiã,ſed maxime ſm ſuum effectum prout.ſ.quis refugiendo mala ſenſibilia,& corporalia,quæ interdũ concomitanĩ bonũ rõnis , per conueniens diſcedit ab ipſo bono rõnis,& ideo virtutem moralem pertinet in hmõi firmitatẽ præſtare in bono rõnis.Sicut ergo virtus fortitudinis de cuius rõne eſt firmitatẽ præſtare, ꝓcipue conſiſtit circa paſſionẽ pertinentẽ ad fugã malorũ corporaliũ , circa.ſ.timorẽ, ex cõuenienti aũt circa audaciã, quæ aggrediĩ terribilia ſub ſpe alicuius boni,ita ẽt temperantia,q̄ importat moderationẽ quãdã conſiſtit circa paſſiones tendentes in bona ſenſibilia. ſ. circa concupiſcentiam,& delectationẽ, ex conſequenti aũt circa triſtitias,q̄ contingunt ex abſentia talium delectationũ. Nã ſicut audacia ꝓſupponit terribilia,ita ẽt triſtitia talis prouenit ex abſentia delectationum prædictarum. Ad quartũ.ſ.vtrum temperantia ſit ſolum circa delectationes tactus. Dicendũ,ꝙ iſta eſt tẽperantia circa delectationes,& concupiſcentias, ſicut fortitudo circa timores,& audacias.Fortitudo aũt eſt circa timores, & audacias reſpectu maximorum malorum quibus natura extinguiĩ, q̄ ſunt pericula mortis.Vñ ſimiliter tẽperantia oportet, ꝙ ſit circa cõcupiſcentias maximarum delectationũ. Et quia delectatio conſequitur operationẽ connaturalẽ, tanto aliquę delectationes ſunt vehementiores , quanto conſequuntur operationes magis naturales.Maxime aũt naturales aĩalibus ſunt operationes quibus conſeruatur natura indiuidui per cibum,& potum,& natura ſpeciei per coniunctionem maris,& fœminæ,& ideo circa delectationes ciborum,& potuũ , & circa delectationes venereorũ eſt ꝓprie temperantia . Hmõi autem delectationes conſequunĩ

ſenſum tactus,vnde relinquitur, ꝙ temperantia ſit circa delectationes tactus. Ad quartum.ſ.vtrum tꝑantia ſit circa delectationes guſtus inquantum eſt guſtus, vel ſolum ſm,ꝙ eſt tactus quidam.Dicendum ꝙ ſicut dictum eſt , temperantia conſiſtit circa præcipuas delectationes,quæ maxime pertinent ad conſeruationem humanæ vitæ,vel in ſpecie,vel in indiuiduo,in quibus aliquid conſideratur principaliter, aliquid aũt ſecundario.Principaliter aũt ipſe viſus rei neceſſariæ, puta, vel fœminæ , quæ eſt neceſſaria ad conſeruationem ſpeciei,vel cibi,vel potus,quæ neceſſaria ſunt ad conſeruationem indiuidui . Et ipſe vſus horum neceſſariorum habet quandã eſſentialẽ delectationem adiũctã. Secundario aũt conſideratur circa vtrunq; vſum aliquid qđ facit ad hoc,ꝙ vſus ſit magis delectabilis,ſicut pulchritudo,& ornatus fœminæ , & ſapor delectabilis in cibo, & ẽt odor.Et ideo principaliter temperantia eſt circa delectationes tactus , quæ ꝑ ſe conſequuntur ipſum vſum rerum neceſſariũ,quarum oĩs vſus eſt in tangendo,circa delectationes aũt, vel guſtus,vel olfactus, vel viſus eſt temperantia, & intemperantia.Secundario aũt inquantũ ſenſibilia horum ſenſuum conferunt ad delectabilẽ vſũ rerum neceſſariarum,qui pertinet ad tactum,quia tñ guſtus ꝓpinquior eſt tactui, q̄ alij ſenſus,ideo temperantia magis eſt circa guſtum,q̄ circa alios ſenſus. Ad ſextum.ſ.quæ ſit regula temperantiæ.Dicendum ꝙ ſicut ex dictis patet bonum virtutis moralis præcipue conſiſtit in ordine rõnis . Nam bonũ hoĩs eſt circa rõnem eſſe,vt Diony.dicit 4.c. de di.no.Præcipuus aũt ordo rõnis conſiſtit ex hoc, ꝙ aliqua in finem ordinat, & in hoc ordine maxime conſiſtit bonum rõnis.Nam bonũ habet rõnem finis,& ipſe finis eſt regula eorum,quæ ſunt ad finem.Oĩa aũt delectabilia,quæ in vſum rõnis veniunt,ordinantur ad aliquã vitæ huius neceſſitatem ſicut ad finem,& ideo temperantia accipit neceſſitatem huius vitæ, ſm regulam delectabilium, quibus vtiĩ, vt.ſ.tñ eis vtatur quantum neceſſitas huius vitæ requirit. Vñ dicit Aug.de mo.Ec. Habet vir temperans in rebus huius vitæ regulam vtroque teſtamento firmatam, vt eorum nihil diligat, nihil per ſe appetendum putet, ſed ad vitæ huius atque officiorum neceſſitatem quantũ eſt vſurpet vtentis modeſtia,non amãtis affectu. Et nota, ꝙ neceſſitas humanæ vitæ dupliciter poteſt attendi. Vno modo ſm,ꝙ dĩ neceſſarium id ſine quo res nullo modo eſſe poteſt,ſicut cibus eſt neceſſarius animali. Alio modo ſm ꝙ dĩ neceſſarium,id ſine quo res non poteſt cõuenienter eſſe.Temperantia aũt non ſolum attendit primã neceſſitatẽ, ſed ẽt ſecundã. Vnde Philo. dicit in 2. Ethi.ꝙ temperatus appetit delectabilia pp ſanitatem,vel pp bonam habitudinem.Alia vero,quæ ad hæc non ſunt neceſſaria pñt ſimpliciter ſe hñe. Quædam enim ſunt impedimeota ſanitatis, vel bonę habitudinis,& his nullo modo temperatus vtitur,hoc.n. eſſet peccatum contra temperantiã. Quædam vero ſunt,quæ non ſunt his impedimenta,& his moderate vtitur pro loco , & tempore, & congruentia eorum quibus conuiuit.Et ideo ibidem Philoſophus dicit,ꝙ ẽt temperatus appetit alia delectabilia, quæ.ſ.non ſunt neceſſaria, ad ſanitatem, vel ad bonam habitudinem,non impedimẽta his exiſtentia.Item conuenientia vitæ attenditur non ſolum ſm cõuenientiã corporis, ſed ẽt ſm conuenientiam exteriorum rerũ, puta diuitiarum,& officiorum,& multomagis ſm conuenientiã honeſtatis,& ideo Philoſophus ibidem ſubdit,ꝙ in declinalilibus quibus temperatus vtitur,non ſolũ cõſiderat,vt non ſint impeditiua ſanitatis,& bonæ habitudinis corporalis, ſed ẽt vt non ſit præter bonum.i.contra honeſtatem, & ꝙ non ſunt ſupra ſubſtantiam,ideſt ſupra facultatem diuitiarum. Et Aug.dicit in li. de moribus Eccleſiæ, ꝙ temperatus reſpicit non ſolum neceſſitatem huius vitæ, ſed etiam officiorum. Ad ſeptimum.ſ.vtrum temperantia ſit virtus Cardinalis, ſeu principalis.Diceodum ꝙ ſicut ſupra dictum eſt,virtus principalis, ſeu Cardinalis dĩ,quæ principalius laudatur de aliquo eorum, quæ cõiter requiruntur ad rõnem virtutis.Moderatio aũt quæ in oĩ virtute requiritur, præcipue laudabilis eſt in delectationibus tactus , circa quæ eſt temperantia,nam quia tales delectationes ſunt magis naturales nobis, & ideo difficilius eſt ab eis abſtinere , & concupiſcentias eorum refrenare,tum etiam,quia earum obiecta magis ſunt neceſſaria præſenti vitę,ſicut ex prædictis patet. Et ideo temperãtia ponitur virtus principalis , ſeu Cardinalis.Ad octauũ.ſ.vtrũ temperantia ſit maxima virtutum. Dicendum ꝙ ſicut Philoſophus dicit in 1. Ethi. bonũ multitudinis diuinius eſt, q̄ bonum vnius,& ideo quanto aliqua virtus magis pertinet ad bonũ multitudinis,tanto melior eſt.Iuſtitia autem,& fortitudo magis ꝑtinent ad bonum multitudinis,quàm temperantia, quia iuſtitia conſiſtit in cõicationibus,quæ ſunt ad alterum,fortitudo aũt in periculis bellorum, q̄ ſuſtinentur pro ſalute cõi,temperantia aũt moderatur ſolum concupiſcentias, & delectationes earum,q̄ ꝑtinent ad ipſum hoĩem, vnde manifeſtum eſt, ꝙ iuſtitia,& for-

titudo

titudo ſunt excellentiores, quam temperantia quibus prudentia, & virtutes Theologicæ ſunt potiores.

De vitijs oppoſitis temperantiæ. *Diſt.* XCII.

Deinde conſiderandum eſt de vitijs oppoſitis tẽperantiæ. Et primo vtrum inſenſibilitas ſit peccatum. Secũdo vtrũ intemperantia ſit vitium puerile. Tertio de comparatione intemperantiæ ad timiditatẽ. Quarto vtrũ vitiũ intemperantiæ ſit maximè opprobrioſum. Ad primum.ſ.vtrum inſenſibilitas ſit vitium. Dicendum ꝙ oẽ id, qđ contrariatᷣ ordini naturali, eſt vitioſum, natura aũt delectationẽ appoſuit operationibus neceſſarijs ad vitam hoĩs, & iõ naturalis ordo requirit, vt homo intãtũ hmõi delectationibus vtatur, quantũ neceſſarium eſt ſaluti humanæ, vel quantum ad conſeruationẽ indiuidui, vel quãtũ ad conſeruationẽ ſpeciei. Si quis ergo intãtũ delectationem refugeret, ꝙ prætermitteret ea, quæ ſunt neceſſaria ad conſeruationem naturę, peccaret quaſi ordini naturali repugnans, & hoc pertinet ad vitium inſenſibilitatis. Sciendũ tñ, ꝙ ab hmõi delectationibus conſequẽtibus hmõi operationes qñque laudabile eſt, vel neceſſarium abſtinere pp aliquẽ finẽ, ſicut ſanitatẽ corporalem aliqui abſtinent a quibuſdam delectationibus in cibis, & potibus, & venereis, & ẽt pp alicui⁹ officij executionẽ, ſicut athletas, & milites, neceſſe eſt a multis delectationib⁹ abſtinere, vt officiũ propriũ exequantur, & ſimiliter penitentes ad recuperandam aĩæ ſalutem abſtinẽtia delectabiliũ, quaſi quadã dieta vtũtur, & hoĩes volentes cõtẽplationi, & rebus diuinis vacare oportet, ꝙ ſe magis a carnalibus abſtrahant, nec aliquid prædictorũ ad inſenſibilitatis vitium pertinet, quia ſunt ſm rõnem rectam, vnde Daniel, vt ſe idoneũ redderet ad reuelationes diuinas abſtinebat ſe ab hmõi delectationibus, ſicut dr Dan. 10. Lugebam trium hebdomadarũ diebus, panem deſiderabilẽ non comedi, & caro, & vinum non introierũt in os meũ, ſed neq; vnguẽto vſus ſum. Eccl. 2. Cogitaui a vino abſtrahere carnem meam, vt animum meum transferrem ad ſapiam. Et Dan. 1. dr, ꝙ pueris illis, ſ. Danieli, & ſocijs eius Deus dedit ſciam, & diſciplinam, in oĩ libro, &c. Et nota, ꝙ quia homo non põt vti ratione ſine potẽtijs ſenſitiuis, quæ indigent organo corporali, neceſſe eſt, vt hõ ſuſtentet corpus ad hoc, ꝙ rõne vtatur: ſuſtentatio aũt corporis fit per operationes delectabiles, vñ non poteſt eſſe bonũ rationis in hoĩe ſi abſtineat ab oĩbus delectabilibus. Secũdũ tñ, ꝙ homo in exequendo actum rationis plus, vel minus indiget corporali virtute, ſm hoc plus, vel minus neceſſe habet homo delectabilibus corporalibus vti, & ideo hoĩes, qui officium hoc aſſumpſerunt, vt contemplationi vacent, & bonum ſpirituale, quaſi quadam ſpirituali propagatione in alios tranſmittat, a multis delectabilibus laudabiliter ſe abſtinent, a quibus illi quibus ex officio competit operibus corporalibus, & generationi carnali vacare laudabiliter ſe non abſtinerent. Ad ſm.ſ. vtrum intemperantia ſit peccatum puerile. Dicendum ꝙ aliquid dr eſſe puerile dupliciter, vno modo, quia conuenit pueris, & ſic non intendit Philoſophus dicere, ꝙ peccatum intemperantiæ ſit puerile. Alio modo ſm quandam ſimilitudinem, & hoc modo peccata intemperantiæ puerilia dñr. Peccatum.n. intemperantiæ eſt peccatũ ſuperfluę concupiſcentiæ, quæ ſimilatur puero quantum ad tria. Primo quidem quantũ ad id, qđ vterq; appetit, ſicut.n. puer ita, & concupiſcentia appetit aliquid turpe, cuius ratio eſt, quia pulchrum in rebus humanis attẽditur prout aliquid ordinatur ſm rationem, vñ Tullius dicit in 1. de officijs. Quod pulchrum eſt, qđ conſentaneum eſt hoĩs excellentiæ in eo, in quo natura eius a reliquis alantibus differt. Puer aũt non attendit ad ordinẽ rõnis, & ſimiliter concupiſcentia non audit rõnem, vt dr in 3. Eth. Secundo quãtum ad euentum, puer.n. ſi ſuæ voluntati dimittitᷣ creſcit in voluntate propria. Vnde dr Eccl. 30. Equus indomitus euadit durus, & filius remiſſus euadit præceps. Ita ẽt, & concupiſcentia, ſi ei ſatisfiat, maius robur accipit. Vñ Aug. dicit in 7. confeſ. Dum ſeruitur libidini facta eſt conſuetudo, & dum conſuetudini non reſiſtitur facta eſt neceſſitas. Tertio quantum ad remediũ, qđ vterq; prębetur, puer.n. emendatur per hoc, ꝙ coercetur. Vnde dr Prouer. 23. Noli ſubtrahere a puero diſciplinã, tu virga percuties eum, & de inferno liberabens. Similiter dum concupiſcentiæ reſiſtitur, reducitur ad debitum honeſtatis modum. Et hoc eſt ꝙ Aug. dicit in 6. Muſi. ꝙ mente in ſpũalia ſuſpenſa atque infixa, & manente, conſuetudinis.ſ. carnalis concupiſcentiæ impetus frangitur, & paulatim repreſſus extinguitur. Maior.n. erat cum inſequeremur, non oĩno nullus, ſed certe minor cũ refrenamus, & ideo Philoſophus dicit in 3. Eth. ꝙ quẽadmodum puerum oportet, ſm præceptum pedagogi viuere ſic, & concupiſcibile conſonare rationi. Et nota, ꝙ concupiſcentia aliqua põt dici naturaliter dupliciter. Vno modo ſm ſuum genus, & ſic tpantia, & intemperantia ſunt circa concupiſcentias naturales. Sunt.n. circa concupiſcentias ciborũ, & venereorũ, q̃ ordinantur ad conſeruationem naturæ. Alio modo põt dici concupiſcentia naturalis quantũ ad ſpeciẽ eius, qđ natura ad ſui conſeruationem requirit, & ſic non multũ contingit peccare circa naturales concupiſcentias. Natura enim non requirit niſi id per qđ ſubuenitur neceſſitati naturæ, in cuius deſiderio non cõtingit eſſe peccatum niſi ſolum ſm q̃titatis exceſſum, & ſm hoc ſolũ peccatur circa naturalẽ concupiſcentiã, vt Philoſophus dicit in 3. Eth. Alia vero circa q̃ plurimũ peccatᷣ ſunt q̃dam concupiſcentiæ incitamenta, q̃ hominum curioſitas adinuenit, ſicut curioſe cibi præparati, & mulieres ornatæ, & q̃uis iſta non multũ requirunt pueri, nihilominus tñ intemperantia dr puerile peccatum ratione iam dicta. Ad tertium.ſ. de comparatione intẽperantiæ ad timiditatẽ. Dicendũ ꝙ vnũ vitium poteſt alteri comparari dupliciter. Vno modo, ex parte materiæ, vel obiecti. Alio modo ex parte ipſius hoĩs peccantis. & vtroq; modo intemperãtia eſt grauius vitium, q̃ timiditas. Primo nanq; ex parte materiæ, vel obiecti. Nam timiditas refugit pericula mortis, ad quæ vitanda inducit maxima neceſſitas conſeruandæ vitæ. Intẽperãtia aũt eſt circa delectationes, quarũ appetitus non eſt adeo neceſſarius ad vitæ conſeruationẽ, q͞a vt dictũ eſt, intẽperantia magis eſt circa quaſdã oppoſitas delectationes, ſeu concupiſcentias, q̃ circa concupiſcentias, ſeu delectationes naturales, quanto aũt illud, qđ mouet ad peccandũ magis vr eſſe neceſſariũ, tanto peccatũ leuius eſt Et ideo intemperantia eſt grauius vitiũ, q̃ timiditas ex parte obiecti, ſeu materiæ mouentis. Similiter ẽt ex parte ipſius hoĩs peccãtis, & hoc triplici ratione. Primo quidẽ, quia q̃to ille, qui peccat magis eſt compos ſuæ mentis tãto grauius peccat, vñ alienatis non imputantᷣ peccata. Timores aũt & triſtitiæ graues, & maxime in periculis mortis ſtupefaciũt mentem hoĩs, qđ non facit delectatio, quæ mouet ad intẽperãtiam. Secundo, quia quãto peccatum eſt magis voluntarium tanto, & grauius. Tẽperantia aũt habet plus de voluntario, q̃ timiditas, & hoc duplici rõne. Vno modo, quia ea, q̃ per timorem fiũt principium habent ab exteriori impellente, vñ non ſunt ſimpliciter voluntaria. Alio modo, q͞a ea, q̃ intemperata ſunt magis ſunt voluntaria in particulari, minus aũt voluntaria in vniuerſali. Nullus.n. vellet intẽperatus eſſe, allicitur tñ homo a ſingularibus delectationibus, quæ intemperatũ faciunt hominẽ. Propter qđ ad vitandã intemperantiã maximum remedium eſt, vt non immoretur hõ circa ſingularium conſiderationẽ, ſed in his, q̃ ptinẽt ad timiditatẽ & ecõuerſo. Nã ſingula, q̃ imminent ſunt minus voluntaria, vt abijcere clipeum, & alia hmõi. Sed ipſum cõe eſt magis voluntarium, puta fugiendo ſaluari, hoc aũt ſimpliciter magis voluntariũ eſt, qđ eſt magis voluntarium in ſingularibus in quibus eſt actus. Et ideo intemperantia cũ ſit ſimpliciter magis voluntaria, q̃ timiditas, eſt maius vitium. Tertio, quia cõtra intemperantiam põt magis defacili remediũ adhiberi, q̃ contra timiditatem, eo ꝙ delectationes ciborũ, & venereorum, circa quę eſt intemperantia, p totã vitam occurrunt, & ſine periculo põt homo circa ea exercitari ad hoc, ꝙ ſit tpatus, ſed pericula mortis rarius occurrunt, & periculoſius homo in his exercitatᷣ ad timiditatẽ fugiendã. Et ideo intemperantia eſt maius ſimpliciter peccatum, q̃ timiditas. Itẽ nota, ꝙ excellentia fortitudinis ſupra temperantiã põt conſiderari dupliciter. Vno modo ex parte finis, qđ pertinet ad rõnem boni, quia fortitudo.ſ. magis ordinatᷣ ad bonum cõe, q̃ temperantia. Ex hac.n. parte timiditas habet quandã excellentiã ſupra intẽperantiã, inquantũ.ſ. per timiditatem aliqui deſiſtunt a defenſione boni cõis. Alio modo ex parte difficultatis inquantum.ſ. difficilius eſt ſubire pericula mortis, q̃ abſtinere a quibuſdã delectationibus, inquantũ ad hoc nõ oportet, ꝙ timiditas præcellat intẽperantiam. Sicut.n. maioris virtutis eſt non vinci a fortiori, ita ẽt a contrario minoris vitij eſt a fortiori vinci, & maioris vitij eſt a debiliori ſuperari. Ad quartum.ſ. vtrum peccatũ intemperantiæ ſit maxime exprobabile. Dicẽdum ꝙ exprobatio opponi vr honori, & gloriæ, honor aũt excellentiæ debetᷣ, vt ſupra habitũ eſt, gloria aũt claritatem importat. Eſt ergo intẽperantia maxime exprobabilis pp duo. Primo quidẽ q͞a maxime repugnat excellentiæ hoĩs, eſt.n. circa delectationes cões nobis, & brutis, vt ſupra habitum eſt. Vñ & in Pſ. dr. Homo cũ in honore eſſet non intellexit, cõparatus eſt iumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis. Secundo, quia maxime repugnat eius claritati, vel pulchritudini, inquantũ in delectationibus circa quas eſt intemperantia minus apparet de lumine rõnis, ex qua eſt tota claritas, & pulchritudo virtutis, vñ & huiuſmodi delectationes dicuntur maximè exprobabiles.

De partibus temperantiæ. *Diſt.* XCIII.

Deinde conſiderandum eſt de partibus temperãtiæ. Et primo de iſtis partibus in generali. Secũdo de ſingulis in ſpeciali. Circa primum ſciendũ, ꝙ Tullius in ſua Rethorica aſſignat partes tẽperãtiæ, continentiã, modeſtiam, clementiam.

Macro-

Macrobius aūt ſuper ſomnium Scipionis ponit modeſtiam, verecūdiam, continentiam; caſtitatem, honeſtatem, moderationem; parcitatem, ſobrietatem, & pudicitiam. Andronicus vero dicit, ꝙ familiares tẽperantiæ ſunt auſteritas, continentia, humilitas, ſimplicitas, ornatus, bona ordinatio per ſe ſufficientia. Ad euidẽtiam horum ſciendum eſt, ꝙ ſicut dictum eſt ſupra alicuius virtutis Cardinalis triplices partes pñt eſſe. ſ. integrales, ſubiectiuę, & potentiales: & dñr partes integrales alicuius virtutis cõditiones quas neceſſe eſt cõcurrere ad virtutem, & ſm hoc duæ ſunt partes integrales temperantiæ. ſ. verecundia per ꝗ aliquis refugit turpitudinem temperantiæ contrariã, & honeſtas per quã. ſ. aliquis amat pulchritudinem temperantiæ, nam ſicut ex dictis patet præcipue temperantia inter virtutes vendicat ſibi quẽdã decorem, & vitia intemperantię maxime turpitudinem habẽt, partes aūt ſubiectiuę alicuius virtutis dñr ſpecies eius. Oportet aūt diuerſificare ſpecies virtutum ſm diuerſitatẽ materiæ obiecti. Eſt aūt temperantia circa delectationes tactus, ꝗ diuiduntur in duo genera. Nã quædam ordinanẽ ad nutrimentum, & in his quantum ad cibum eſt abſtinẽtia, quantum autẽ ad potũ ꝓprie ſobrietas. Quædam vero ad vim generatiuã ordinanẽ, & in his quantum ad delectationẽ principalem ipſius coitus eſt caſtitas, ꝗtum aūt ad delectationes circumſtantes, puta, ꝗ ſunt in oſculis, tactibus, & amplexibus, attendiẽ pudicitia, partes aūt potentiales alicuius virtutis principalis dñr virtutes ſecundariæ, ꝗ modũ quem principalis virtus obſeruat circa aliꝗ principalẽ materiã ipſę obſeruant in quibuſdã alijs materijs, in quibus non eſt ita difficile. Pertinet igiẽ ad temperãtiã moderari delectationes tactus, quas difficillimum eſt moderari. Vñ quæcunq; virtus moderationem quãdã operatur in aliqua materia, & refrenationẽ appetitus in aliquid tendentis, põt poni pars tẽperãtiæ ſicut virtus ei adiuncta, qđ quidẽ contingit tripliciter. Vno modo in interioribus motibus animi. Alio modo in exterioribus motibus, & actibus corporis. Tertio modo in exterioribus rebus, ꝑter motum aūt concupiſcentiæ, ꝗ moderatur, & refrenat tẽperantiam, tres motus inueniuntur in aĩa tendentes in aliquid. Primus quidem eſt motus voluntatis commotę ex impetu paſſionis, & hũc motũ refrenat continentia, ex qua fit, vt licet hõ immoderatas concupiſcentias patiaẽ, voluntas tñ nõ vincitur. Alius aūt motus interior in aliquid tendens eſt motus ſpei, & audaciæ, ꝗ ipſam conſequitur, & hunc motũ moderaẽ ſiue refrenat humilitas. Tertius aūt motus eſt iræ tendentis in vindictã, quẽ refrenat manſuetudo ſiue clementia circa aūt motus, & actus corporales moderationẽ, & refrenationẽ facit modeſtia, ꝗ Andronicus in tria diuidit, ad quorũ primum pertinet diſcernere, ꝗd ſit faciendũ, & quid dimittendũ, & quid quo ordine ſit agendũ, & hoc firmũ ꝑſiſtere, & ꝗtum ad hoc ponit bonã ordinationẽ: aliud aūt eſt, ꝙ homo in eo, ꝗ agit decentiã obſeruet, & ꝗtum ad hoc ponit ornatũ. Tertium eſt aūt colloquium amicorũ, vel quibuſcunque alijs, & quantũ ad hoc ponitur auſteritas: circa exteriora aūt duplex moderatio eſt adhibenda. Primo quidẽ, vt ſuperflua nõ requirantur, & quantum ad hoc poniẽ a Macrobio parcitas, & ab Andronico per ſe ſufficientia. Secundo vero, vt homo nõ minus exquiſita requirat, & quantum ad hoc ponit Macrobius moderationem, Andronicus vero ſimplicitatem.

DEinde conſiderandũ eſt de partibus tꝑantiæ in ſpeciali, & primo de partibus quaſi integralibus, quæ ſunt verecũdia, & honeſtas. Circa verecundiã conſiderandã ſunt quatuor. Primo, vtrum verecũdia ſit virtus. Secundo de ꝗbus ſit verecundia. Tertio a quibus hõ verecũdeẽ. Quarto quorum ſit verecundari. Ad primum. ſ. vtrum verecundia ſit virtus. Dicendũ, ꝙ virtus dupliciter accipi põt, propriẽ. ſ. & cõiter. Propriẽ quidẽ virtus perfectio quædã eſt, vt dr in 7 Phiſ. Et iõ omne illud, qđ repugnat perfectioni, ẽt ſi ſit bonũ, deficit a rõne virtutis, verecundia aūt repugnat perfectioni, timor. n. eſt alicuius turpis, qđ. ſ. eſt exprobabile. Vnde Damaſ. dicit, ꝙ timor eſt verecũdia de turpi actu, ſicut aūt ſpes eſt de bono poſſibili, & arduo, vt ſupra habitum eſt, cũ de paſſionibus ageretur, ita ẽt timor eſt de poſſibili, & arduo. ille aūt qui eſt perfectus ſm habitus virtutis, nõ apprehendit aliqđ exprobabile, & turpe ad faciendũ, vt poſſibile, & arduũ. i. difficile ad vitãdũ, neque ẽt facit actu aliquid turpe vnde opprobriũ timeat, vnde verecundia ꝓprie loquendo nõ eſt virtus, deficit. n. a perfectione virtutis. Cõiter aūt virtus dr omne qđ eſt bonũ, & laudabile in humanis actibus, & paſſionibus, & ſm hoc verecundia qñq; dr virtus, cũ ſit quædã laudabilis paſſio. Sicut dicit Ambro. lib. de officijs, ꝙ verecundia ſocia ac familiaris eſt mentis placiditas, proteruiam fugitans, ab oĩ luxu aliena, ſobrietatẽ diligit, honeſtatẽ fouet, & decorũ requirit. Deficit tñ a rõne virtutis, quia ſicut hr 2. Eth. virtus eſt habitus electiuus in medietate cõſiſtens, licet aūt verecundia in medio conſiſtere videatur, tñ verecundia non noĩat habitũ, ſed paſſionem neq; motus eius eſt ex electione, ſed ex impetu paſſionis. Ad ſm. ſ. vtrum verecundia ſit de turpi. Dicendũ ꝙ ſicut dictũ eſt ſupra, timor eſt de malo arduo, qđ. ſ. difficile vitatur eſt aūt duplex turpitudo. Vna ꝗdem vitioſa, quæ. ſ. conſiſtit in deformitate actus voluntarij, & hęc ꝓpriẽ loquendo non hẽt rõnẽ mali ardui, qđ. n. in ſola voluntate conſiſtit, non vr eſſe arduum, & eleuatum ſupra hoĩs poteſtatẽ, & ꝑꝑ hoc non apprehendiẽ ſub rõne terribilis, & ꝑꝑ hoc Philoſophus dicit in 3. Reth. ꝙ horũ malorum non eſt timor. Alia aūt eſt turpitudo quaſi pęnalis, ꝗ quidẽ cõſiſtit in vituperatione alicuius, ſicut quædã claritas gloriæ conſiſtit in honoratione alicuius, & quia ẽt vituperiũ habet rationem mali ardui, ſicut hmõi honor hẽt rõnem boni ardui, verecundiã, quæ eſt timor turpitudinis, primo & principaliter reſpicit vitium, ſeu opprobrium: & ꝗa vituperium ꝓprie debeẽ vitio ſicut honor virtuti, ideo ẽt ex conſequenti verecundia reſpicit turpitudinẽ vitioſam, vñ Philoſophus dicit in 2. Rethorĩcor. ꝙ minus homo verecũdaẽ ex defectibus, qui nõ ex eius culpa ꝓueniunt. Reſpicit aūt verecundia culpã dupliciter, vno mõ, vt aliquis deſinat vitioſa agere ꝑꝑ timorẽ vituperij. Alio mõ, vt homo in turpibus, ꝗ agit, vitet conſpectus publicos ꝑꝑ timorẽ vituperij, quorũ primum ſm Greg. Nicenũ pertinet ad erubeſcentiã, ſm etiam ad verecundiã. Vñ ipſe dicit, ꝙ qui verecũdaẽ, occultat ſe in his, ꝗ agit, ꝗ vero erubeſcit, timet incidere in inglorationem. Verecundia autem, vel erubeſcentia propriẽ reſpicit inglorationẽ, ſm ꝙ debetur culpæ, ꝗ eſt defectus voluntarius, vñ Philoſophus dicit in 2. Rheto. ꝙ oĩa illa homo verecũdatur magis, quorũ ipſe eſt cã, opprobrioſa aūt ꝗ inferuntur alicui, ꝑꝑ virtutem virtuoſus quidẽ contemnit, quia indignẽ ſibi irrogantur, ſicut de magnanimis Philoſophus dicit in 4. Eth. Et de Apoſtolis dr Actu. 5. ꝙ ibant Apoſtoli gaudentes a conſpectu Concilij, qm̃ digni habiti ſunt pro noĩe Ieſu Chriſti contumeliam pati. Ex imperfectione aūt virtutis contingit, ꝙ aliquis verecũdetur de opprobrijs, ꝗ ſibi inferuntur ꝑꝑ virtutẽ, ꝗa quãto aliquis eſt magis virtuoſus, tãto magis contẽnit exteriora bona, vel mala, vñ dr Iſa. 51. Noli timere opprobriũ hominum. Ad tertium. ſ. a ꝗbus homo verecundeẽ. Dicendũ ꝙ cũ vituperium opponatur honori, ſicut honor importat teſtimoniũ quoddã de excellentia alicuius, & pręcipuẽ, quę eſt ſm virtutẽ, ita ẽt opprobrium cuius timor eſt verecundia importat teſtimoniũ de defectu alicuius, & ꝑcipuẽ ſm aliquam culpam. Et ideo quanto teſtimonium alicuius reputaẽ maioris ponderis, tanto ab eo aliqs magis verecundatur. Põt aūt teſtimoniũ aliqđ maioris ponderis reputari, vel ꝑꝑ eius certitudinẽ veritatis, vel ꝑꝑ effectũ, certitudo aūt veritatis adeſt teſtimonio alicuius, ꝑꝑ duo, vno quidẽ modo ꝑꝑ certitudinẽ iudicij, ſicut patet de ſapiẽtibus, & virtuoſis a quibus homo, & magis deſiderat venerari, & magis verecundanẽ, vnde a pueris, & beſtijs nullus verecundatur ꝑꝑ defectus recti iudicij, qui eſt in eis. Alio modo ꝑꝑ cognitionẽ eorum, de quibus eſt teſtimoniũ, ꝗa vnuſquiſque bene iudicat, ꝗ cognoſcit, & ſic magis verecundamur a ꝑſonis coniunctis, ꝗ magis facta nr̃a conſiderant. A peregrinis aūt & oĩno ignotis ad quos facta noſtra non perueniũt, nullo modo verecundamur, ex affectu aūt eſt aliqđ teſtimoniũ magni põderis ꝑꝑ iuuamentũ, vel nocumentũ ab eo proueniens. Et ideo magis deſiderant homines honorari ab his, qui pñt eos iuuare, & magis verecũdanẽ ab eis, ꝗ pñt nocere, & inde ẽt eſt ꝙ ꝗtũ ad aliquid magis verecundamur a ꝑſonis coniunctis, cũ quibus ſemꝑ ſumus conuerſaturi, quaſi ex hoc nobis perpetuum ꝓueniat detrimentũ, qđ aūt prouenit a peregrinis tranſeuntibus cito pertranſit. Similis aūt eſt rõ, quare verecundamur a melioribus, & a perſonis coniunctis, quia ſicut meliorũ teſtimoniũ reputatur magis efficax ꝑꝑ vniuerſalẽ cognitionem, ꝗ habent de rebus, & incõmutabilem ſñiam a veritatis, ita ẽt familiariũ perſonarũ teſtimoniũ vr magis efficax ꝑꝑ hoc, ꝙ magis cognoſcunt particularia, ꝗ circa nos ſunt, a perſonis vero nobis ſimilibus in peccato non verecundamur, quia non eſtimamus, ꝙ defectũ apprehendant ſicut aliquid turpe. A propalantibus aūt verecundamur ꝑꝑ nocumentũ idẽ proueniens, quod eſt diffamatio apud multos. Ab illis ẽt inter quos nihil mali fecimus magis verecundamur ꝑꝑ nocumentum ſequens, quia. ſ. per hoc amittimus bonam opinionẽ, ꝗ de nobis habebant, & ẽt quia contraria iuxta ſe poſita maiora vñr, vnde cum aliquis ſubito de aliquo quem bonum æſtimauit aliquid turpe percipit, apprehendat hoc, vt turpius, ab illis autem a ꝗbus de nouo aliquid poſtulamus, vel quorum nunc primo voluimus eſſe amici, magis verecũdamur ꝑꝑ nocumentum inde ꝓueniens, qđ eſt impedimentum implendæ petitionis, & amicitiæ, conſumandæ. Ad quartum. ſ. quorum ſit verecundari. Dicẽdo ꝙ ſicut dictum eſt, verecundia eſt timor alicuius turpitudinis. Quod autem aliquod malum non timeatur ꝑꝑ duplicẽ rationem poteſt contingere. Vno modo quia nõ æſtimatur, vt malum.

ſum. Alio modo, quia non æſtimatur, vt poſſibile, vel vt difficile vitari, & ſm hoc verecũdia in aliquo deficit dupliciter. Vno mo do, quia ea, quæ ſunt erubeſcibilia non apprehenduntur ẽe turpia, & hoc modo carent verecundia hoies in peccatis profunda ti, quibus ſua peccata non diſplicent, ſed magis gloriant̃ de eis. Alio modo, quia non apprehendunt turpitudinem, vt poſſibilẽ ſibi, vel quaſi nõ facile vitabilem, & hoc modo ſenes, & virtuoſi verecundia carent, ſunt tñ diſpoſiti ſicut ſi in eis eſſet aliquid turpe, de hoc verecundarentur, vñ Philoſophus dicit in 4. Ethi. quod verecundia eſt ex ſuppoſitione ſtudioſi.

DEinde conſiderandum eſt de honeſtate. Et primo qũo honeſtum ſe habeat ad virtutẽ. Secundo qũo ſe habeat ad decorem. Tertio qũo ſe habeat ad vtile, & delectabile. Quarto vtrum honeſtas ſit pars temperãtiæ. Ad primum. ſ. qũo honeſtas ad virtutem ſe habeat. Dicendũ q ſicut Iſid. dicit honeſtas dr̃ quaſi honoris ſtatus, vnde ex hoc vr̃ aliquid dici honeſtum, qđ eſt honore dignum, honor aũt vt ſupra dictum eſt excellentiæ debetur, excellentia aũt hoĩs maxime conſideratur ſm virtutem, quæ eſt diſpoſitio perfecti ad optimũ, vt dr̃ in 7. Phi. Et ideo honeſtum propriẽ loquendo in idem refertur cum virtute. Et nota. q eorum, quæ honorant̃ præter virtutẽ aliqd virtute eſt excellentius. ſ. Deus, & beatitudo, & hmõi nõ ita nobis per experientiã nota ſunt, ſicut virtutes ſm quas quotidie operamur. Et ideo virtus magis ſibi vendicat nomen honeſti. Alia vero, quæ ſunt infra virtutẽ honorantur inquantũ coadiuuãt ad operationem virtutis, ſicut nobilitas, potentia, & diuitiæ, vt. n. Philoſophus dicit 4. Eth. hmõi honorantur a quibuſdã, ſed ſm virtutem ſolus bonus eſt honorandus, bonus aũt eſt aliquis ſm virtutem. Et iõ virtuti quidẽ debetur laus ſm, qđ eſt appetibilis pp aliud, honor aũt prout eſt appetibilis pp ſeipſum, & ſm hoc habet rationem honeſti. Itẽ, nota q radicaliter honeſtas eſt in interiori electione, ſignatiue aũt in exteriori conuerſatione, quia honeſtũ ſicut dictum eſt importat debitũ honoris, honor aũt eſt quędã atteſtatio de excellentia alicuius. Teſtimoniũ aũt non profertur, niſi de rebus notis, interior aũt electio non innoteſcit, niſi per exteriores actus. Et ideo exterior conuerſatio habet rõnem honeſti, ſm q eſt interioris rectitudinis oſtenſiua, pp hoc qđ dicit Apoſtolus 1. Corin. 14. Oĩa honeſte, & ſm ordinẽ fiant in vobis. Iterum, qa ſm vulgarẽ opinionẽ excellentia diuitiarum facit hoĩem dignum honore. Inde eſt, q qñque nomen honeſtatis ad exteriorem pſperitatem transferi, ſm illod Eccl. 11. Bona, & mala vita, & mors, paupertas, & honeſtas a Deo ſunt. Et poſt ſequitur. Potens eſt Deus ſubito honeſtare pauperem. i. ditare. Ad ſm. ſ. qũo honeſtas ſe habeat ad decorẽ. Dicendum q ſicut accipi poteſt ex verbis Diony. 4. c. de di. no. Ad rõnem pulchri ſiue decori cõcurrit, & claritas, & debita pportio, dicit. n. q Deus dr̃ pulcher, ſicut vniuerſorũ conſonãtiæ, & claritatis cauſa. Vñ pulchritudo corporis in hoc cõſiſtit, q homo habet membra corporis, bñ proportionata cum quadã debiti coloris claritate, & ſimiliter pulchritudo ſpiritualis in hoc cõſiſtit, q cõuerſatio hoĩs ſiue actio eius ſit bene proportionata ſm ſpiritualẽ rõnis claritatẽ, hoc aũt pertinet ad rõnem honeſti, qđ diximus idem eſſe virtuti, q̃ ſm rõnem moderat̃ oẽs res humanas, & ideo honeſtũ eſt idem ſpũali decori. vñ Aug. dicit in li. 73. qõnum, honeſtatẽ voco intelligibilẽ pulchritudinẽ quã ſpũalem nos ppriẽ dicimus. Et poſtea ſubdit, q ſunt multa pulchra viſibilia, quę minus propriẽ honeſta appellant̃. Ad tertiũ. ſ. qũo honeſtas ſe habeat ad vtile, & delectabile. Dicendum q honeſtum concurrit in idem ſubiectũ cum vtili, & delectabili, a qbus tñ differt rõne. Dr̃. n. aliquid honeſtũ ſicut dictũ eſt, inquantũ habet quędã decorem ex ordinatione rõnis, hoc aũt qđ eſt ſm rõnem ordinatum eſt naturaliter conueniens homini, vnũquodque aũt naturaliter delectatur in ſuo conuenienti. Et ideo honeſtũ eſt hoĩ naturaliter delectabile, ſicut de operatione virtutis Philoſophus probat in 5. Ethi. Nõ tñ omne delectabile eſt honeſtũ, quia põt ẽt aliquid eſſe conueniens ſm ſenſum nõ ſm rõnem, ſed hoc delectabile eſt præter hoĩs rõnem, q̃ perficit naturã ipſius. Ipſa ẽt virtus, q̃ ſm ſe honeſta eſt, refert̃ ad aliud ſicut ad finẽ. ſ. ad fœlicitatẽ, & ſm hoc idẽ ſubiecto eſt honeſtũ, & vtile, & delectabile, ſed ratione differunt. Nã honeſtũ dr̃ ſm q aliquis habet quandã excellentiã dignã honore pp ſpũalem pulchritudinem. Delectabile aũt inquantum quietat appetitũ, vtile aũt inquantum refert̃ ad aliud, in pluribus tñ eſt delectabile, q̃ vtile, & honeſtum, qa omne vtile, & honeſtũ eſt aliqualiter delectabile, ſed non conuertitur, vt dr̃ in 2. Eth. Ad quartũ. ſ. vtrum honeſtas debeat poni pars tẽperantiæ. Dicendũ q ſicut dictũ eſt, honeſtas eſt q̃dam ſpũalis pulchritudo, pulchro aũt opponit̃ turpe, oppoſita aũt maxime ſe inuicem manifeſtant. Et iõ ſpãliter ad tpantiam honeſtas ptinere vr̃, quæ id qđ turpiſſimũ eſt hoĩ, & indecentiſſimũ repellit. ſ. brutales voluptates, vñ & in ipſo nõie temperãtiæ, maximẽ intelligitur bonũ rõnis cuius eſt moderari, & temperare concupiſcentias prauas. Sic igitur honeſtas prout ſpũali quadam rõne temperantiæ attribuitur, ponit̃ pars eius, non quidem ſubiecta, vel ſicut virtus adiũcta, ſed pars integralis ipſius ſicut quædam eius conditio.

De partibus temperantiæ. Diſt. XCIIII.

DEinde conſiderandum eſt de partibus ſubiectiuis temperantiæ. Et primo de illis, quæ ſunt circa delectationes ciborum. Secũdo de illis, q̃ ſunt circa delectationes venereorum. Circa primum conſiderandũ eſt primo de abſtinentia, quę eſt circa cibos, & potus. Secundo de ſobrietate, q̃ eſt ſpecialiter circa potum. Circa abſtinentiã conſiderandum eſt primo de ipſa abſtinentia. Secundo de actu eius, qđ eſt ieiuniũ. Tertio de vitio oppoſito, qđ eſt gula. De abſtinentia videndum eſt primo vtrum ſit virtus. Secũdo vtrũ ſit ſpecialis virtus. Ad primum. ſ. vtrum abſtinentia ſit virtus. Dicendum q abſtinentia ex ſuo nomine importat ſubtractionem ciborum. Dupliciter aũt nomen abſtinentiæ accipi poteſt. Vno modo ſm q abſolute abſtractionem ciborum deſignat, & hoc modo abſtinentia non deſignat, neque virtutem, neque actum, ſed quiddã virtutis, & differens. Alio modo põt accipi ſm q eſt rõne regulata, & hoc põt fieri dupliciter, vno modo per comparationẽ corporis, & ſic moderatio ciborum ſm quantitatem, & æqualitatẽ pertinet ad artem medicinæ. Alio modo ſm interiores affectiones in comparatione ad bonũ rõnis, & ſic pertinet ad virtutem. vñ Aug. in lib. de qõnibus Euangelij dicit. Non intereſt oĩno. ſ. ad virtutẽ qd elementorum, vel q̃tum quis accipiat, dũmodo id faciat pro congruentia hoĩum cum quibus viuit, & perſonæ ſuæ, & pro valitudinis ſuæ neceſſitate, ſed quanta facilitate, & ſeueritate animi his valeat cum oportet, vel neceſſe eſt carere. Et nota, q ad temperantiam pertinet refrenare delectationes, q̃ nimis aĩum ad ſe alliciunt, ſicut ad fortitudinẽ pertinet firmare aĩum contra timores a bono rõnis repellentes, & ideo ſicut laus fortitudinis cõſiſtit in quodã exceſſu, & ex hoc denominant̃ oẽs partes fortitudinis, ita & laus tẽperantiæ conſiſtit in quodã defectu, & ex hoc ipſa, & oẽs partes eius denominantur, vñ & abſtinentia, qa pars eſt temperantiæ denominat̃ a defectu, & tñ conſiſtit in medio inquantum eſt ſm rõnem rectam. Ratio. n. recta facit abſtinere ſicut oportet. ſ. cum hilaritate oĩetis, & pp qđ oportet. ſ. pp gloriam Dei, non pp gloriam ſuam. De his, quæ faciunt ad cõmendationem abſtinentiæ require infra, vbi agitur de vitio gulæ, nã quæ dñr ibi ad deteſtationem gulæ per oppoſitũ faciunt ad commendationem abſtinentiæ, & quæ diſſuadent gulam, ſuadẽt abſtinentiam. Ad ſm. ſ. vtrũ abſtinentia ſit ſpecialis virtus, dicẽdum q ſicut dictum eſt virtus moralis conſeruat bonum rõnis contra impetus paſſionum, & ideo vbi inuenitur ſpecialis ratio qua paſſio abſtrahat a bono rationis, ibi neceſſe eſt eſſe ſpecialẽ virtutem. Delectationes autẽ ciborum natæ ſunt abſtrahere hominem a bono rationis, tum pp magnitudinem earum, tum ẽt pp neceſſitatem ciborum quibus homo indiget ad vitæ conſeruationem, quam maxime homo deſiderat, & ideo abſtinentia eſt ſpecialis virtus. De ieiunio, quod eſt actus abſtinentiæ, require infra, vbi agitur de partibus ſatisfactionis. De vitio gulæ oppoſito abſtinentiæ, require infra, vbi agitur de ſexto vitio capitali in 3. libro.

DEinde conſiderandum eſt de ſobrietate, & vitio oppoſito. ſ. ebrietate. Circa ſobrietatem primo cõſiderandum eſt, quæ ſit materia ſobrietatis. Secundo vtrum ſobrietas ſit ſpecialis virtus. Tertio vtrum vſus vini ſit licitus. Quarto quibus præcipue cõpetat ſobrietas. Ad primum ſcilicet, quæ ſit materia ſobrietatis. Dicendum, quod virtutes, quæ ab aliqua generali conditione uirtutis nominantur, illam materiam ſpecialiter ſibi uendicant, in qua difficillimum, & optimum eſt conditionem huiuſmodi obſeruare, ſicut fortitudo circa pericula mortis, & temperantia circa delectationes tactus, nomen autem ſobrietatis ſumitur a menſura. Dicitur enim aliquis ſobrius quaſi briam, ideſt menſuram ſeruans, & ideo illam materiam ſibi ſpecialiter ſobrietas aſcribit, in qua maxime laudabile eſt menſuram ſeruare, huiuſmodi autem eſt potus inebriare valens, qa eius uſus menſuratus multum confert, & modicus exceſſus multum lædit, quia impedit uſum rationis, magis etiam, quam exceſſus cibi, unde dicitur Eccleſiaſtici 31. Sanitas eſt animæ, & corporis ſobrius potus, uinum multum potatum irritationem, & iram, & ruinas multas facit. Et ideo ſpecialiter ſobrietas attenditur circa potum, non quemcunque, ſed eum qui ſua fumoſitate natus eſt caput conturbare ſicut uinum, & omnia, quæ inebriare poſſunt. Communiter autem ſumendo nomen ſobrietatis, poteſt in quacunq; materia dici, ſicut ſupra dictum eſt de fortitudine, & temperantia. Et nota, q ſicut uinum materiale corporaliter inebriat, ita ẽt methaphorice, conſideratio ſapientiæ

tiæ dr̄ potus inebrians pp̄ hoc quod ſua delectatione aīum allicit ſm̄ illud pſalmi. Calix tuus inebrians, q̄ præclarus eſt. Et iō circa contemplationem ſapientiæ per ſimilitudinem quandam ſobrietas dr̄. Ro. 12. Non plus ſapere q̄ oportet ſapere, ſed ſapere ad ſobrietatem. Ad ſcdm̄. ſ. vtrum ſobrietas, ſit ſpālis virtus. Dicēdum, q̄ ſicut dictum eſt, ad virtutem moralem pertinet obſeruare bonum rōnis contra ea quibus pōt impediri, & iō vbi inuenitur ſpāle impedimentum rōnis, ibi neceſſe eſt ſpālem virtutem ad illud remouendum, potus aūt inebrians habet ſpecialem rōnem impediendi rōnis vſum abſorbendo ea per immoderantiam delectationis inquantum. ſ. perturbat cerebrum ſua fumoſitate. Et ideo ad remouendum hoc impedimentum rōnis, requirit ſpālis virtus, quæ eſt ſobrietas. Ad tertium. ſ. vtrum vſus vini ſit licitus. Dicendum, q̄ nullus cibus, vel potus ſm̄ ſe conſideratus, eſt illicitus, ſm̄ ſnīam dn̄i dicentis Matth. 15. Nihil quod intrat in os coinquinat hoīem. Et ideo bibere vinum ſm̄ ſe loquendo non eſt illicitum, pōt tn̄ illicitum reddi per accidēs, qn̄q; q̄dem ex conditione bibentis, quia a vino de facili læditur, vel qui eſt ex ſpeciali voto obligatus ad vinum nō bibendū: qn̄q; āt ex modo bibendi, qa. ſ. menſurā in bibendo excedit: qn̄q; āt ex parte aliorū qui ex hoc ſcandalizarent. Ad quartum. ſ. quibus præcipuè competat ſobrietas. Dicendū, q̄ virtus habet habitudinē ad duo. Vno quidem modo ad contraria vicia, quæ excludit & concupiſcentias quas refrenat. Alio modo ad finem in quem perducit. Sic igitur aliqua virtus magis requiritur in aliquibus duplici rōne. Vno modo quia in eis eſt maior pronitas ad cōcupiſcētias quas oportet per virtutem refrenari, & ad vitia, q̄ per virtutem tollunt, & ſm̄ hoc ſobrietas maximè requiritur in iuuenibus, & mulieribus, quia in iuuenibus viget concupiſcentia delectabilis propter feruorem ætatis, in mulieribus autem non eſt ſufficiens robur mentis ad hoc q̄ concupiſcentijs reſiſtant, vnde ſm̄ maximum Valerium, mulieres apud Romanos, antiquitus non bibebant vinum. Alio vero mō ſobrietas magis requirit in aliq̄bus vtpote magis neceſſaria ad ꝓpriam operationē ipſorum, vinū āt immoderatè ſumptum præcipuè impedit vſum rationis. Et ideo Senibus in quibus ratio debet vigere ad aliorum eruditionem, vt in epiſcopis, ſeu quibuſlibet eccleſiæ miniſtris, qui mēte deuota debent ſpiritualibus officijs inſiſtere & regibus, qui per ſapiētiam debent populum ſubditum gubernare ſpecialiter ſobrietas indicitur. De ebrietate require infra libro tertio.

De caſtitate. *Diſt.* XCV.

Deinde cōſiderandum eſt de caſtitate Et primo de ipſa virtute caſtitatis. Scdo de virginitate, quæ eſt pars caſtitatis. Tertio, de luxuria, quę eſt vitium oppoſitum caſtitati Circa primum conſideranda ſunt quinque. Primo vtrum caſtitas, ſit virtus. Secundo vtrum caſtitas ſit virtus generalis. Tertio vtrū ſit virtus diſtincta ab abſtinentia. Quarto quō ſe habeat ad pudicitiam. Quinto oſtendemus, quæ ſuadent caſtitatem. Ad primū. ſ. vtrum caſtitas ſit virtus. Dicendum, q̄ nomen caſtitatis ſumit ex hoc q̄ per rōnem concupiſcentiæ caſtigat, q̄ ad modū pueri eſt refrenanda, vt patet per philoſophum in 3. Ethi. In hoc āt rō humanæ virtutis conſiſtit, q̄ ſit aliquid ſm̄ rōnem modificatū, vt ex ſupradictis patet, vnde manifeſtum eſt caſtitatē eſſe virtutem. Eſt autem caſtitas in aīa ſicut in ſubiecto, ſed materiā hēt in corpore. Pertinet ad caſtitatē, vt ſm̄ iudicium rōnis, & electionē voluntatis aliq̄s moderatè vtat corporalibus mēbris, quibus & ſi violentia inferat, nihilominus manet in aīa habitus caſtitatis, ſicut de mulieribus violenter oppreſſis, dicit Aug. de ci. Dei. ꝓpoſito aīi permanente per qd̄ ēt corpus ſanctificari meruit, nec ipſi corpori aufert caſtitatem violentia libidinis, alienæ q̄ ſeruat ꝑſeuerantia continentiæ ſuæ, & ibidē dicit q̄ eſt virtus aī, quę comitem habet fortitudinem, qua potius, quælibet mala tolerare, q̄ malo conſentire decreuit. Ad ſcdm̄. ſ. vtrum caſtitas ſit virtus generalis. Dicendū, q̄ nomen caſtitatis dupliciter accipit, vno modo propriè & ſic eſt quædam ſpālis virtus hn̄s ſpālem materiā. ſ. concupiſcentias delectabilium, q̄ ſunt in venereis Alio mō nomen caſtitatis accipitur Metaphoricè ſicut. n. in corporis cōmixtione conſiſtit delectatio venereorum circa q̄ propriè eſt caſtitas, & vitiū oppoſitum. ſ. luxuria, ita & in quadam ſpūali cōiunctione mentis ad res aliquas conſiſtit q̄dā delectatio, circa q̄ eſt q̄dam ſpūalis caſtitas metaphoricè dicta, vel ēt ſpūalis fornicatio ſimiliter metaphoricè dicta. Si. n. mens hominis delectet in ſpūali coniunctione, ad cui debet cōiungi. ſ. ad Deū & abſtineat ſe ne delectabiliter alijs cōiungat contra debitū diuini ordinis, dicet caſtitas ſpūalis, ſm̄ illud 2. Cori. 11. Deſpondi vos vni viro virginē caſtā exhibere Xp̄o. Si aūt delectabiliter cōtra debitum terminū ordinis coniungat mēs quibuſcūq; alijs rebus, dicet fornicatio ſpūalis, ſm̄ illud Hier. 3. Tu āt fornicata es cū amatoribus multis. Et hoc mō accipiēdo caſtitatē. Caſtitas dr̄ gn̄alis virtus, qa ꝑ q̄libet virtutē retrahit mens humana ne rebus illicitis delectabiliter coniungat. Principaliter tn̄ rō huius caſtitatis conſiſtit in charitate, & in alijs virtutibus Theologicis quibus mens hominis coniungit Deo. Ad tertium. ſ. vtrum caſtitas ſit virtus, diſtincta ab abſtinentia. Dicendum, q̄ ſicut dictum eſt, tēperātia propriè eſt circa concupiſcentias delectationum tactus. Et ideo oportet vt vbi ſunt diuerſæ rationes delectationis, ibi ſint diuerſæ virtutes ſub tēperantia comprehenſæ. Delectationes aūt proportionantur operationibus quarum ſunt perfectiones, vt dr̄ in 10. Eth. Manifeſtum eſt autem q̄ alterius generis ſunt operationes pertinentes, ad vſum ciborum, quibus natura indiuidui conſeruat & operationes pertinentes ad vſum venereorum, q̄bus cōſeruat natura ſpēi. Et ideo caſtitas, q̄ eſt circa delectationes venereorū, eſt virtus diſtincta ab abſtinentia, quæ eſt circa delectationes ciborū: delectationes. aūt venereæ vehementiores ſunt, & magis opprimētes rōnem, q̄ delectationes ciborū, & pp̄ hoc magis indigent caſtigōne & refrenatione, qa ſi eis conſentiat, magis ex hoc increſcit vis concupiſcentiæ, & deijcit virtus mētis. Vn̄ Aug. dicit ī primo ſoliloquiorū. Nihil eſſe ſentio, qd̄ magis deijciat animū virilē, q̄ blādimēta fœminę, corporūq; ille cōtactus, ſine quo vxor hri non pt. Ad quartum. ſ. vtrū pudicitia pertineat ad caſtitatē ſpāliter. Dicendū. q̄ nomen pudicitiæ a pudore ſumit, in quo verecundia ſignificat, & iō oportet q̄ pudicitia ꝓpriè ſit circa illa de quibus hō magis verecūdat, maximè āt verecūdant homines, de actibus venereis, vt Aug. dicit in 14. de ci. Dei. intantū q̄ ēt concubitus coniugalis, qui honeſtate nuptiarū decorat, verecūdia nō careat. Et hoc ideo. quia motus genitalium membrorū, non ſubdit imperio rōnis, ſicut motus aliorum exteriorū membrorum. Verecundat aūt hō non ſolum de illa mixtione venerea, ſed ēt de quibuſcūq; ſignis eius, vt philoſophus dicit in 2. rethoricæ. Et iō pudicitia attendit ꝓpriè circa venerea, & p̄cipuè circa ſigna venereorum, ſicut ſunt aſpectus impudici, oſcula. tactus, & quia hæc magis ſolent dep̄hendi, iō pudicitia magis reſpicit exteriora ſigna hmōi. Caſtitas aūt magis reſpicit ipſam venream cōmixtionem. Et iō pudicitia ad caſtitatem ordinat, nō quaſi virtus ab ipſa diſtincta, ſed ſicut exprimens caſtitatis circūſtantiā quandam interdū cum vnū ꝓ alio ponitur. Sciēdū aūt q̄ caſtitas diuiditur in virginalem, vidualem, & coniugalē. Caſtitas coniugalis magna virtus eſt, vidualis maior, quæ eſt cū ꝓpoſito de cætero non cōtrahendi, nec corpus ſuum alio mō polluendi, virginalis, eſt maxima, quæ nec carne polluta eſt, & hoc ꝓpoſitū incorruptionem carnis pp̄ Deum perpetuo conſeruandi. De caſtitate coniugali nihil in ſpeciali proponimus, hic dicere, niſi q̄ rōnes, q̄ in ſequenti capitulo ponuntur ad amorem & cuſtodiam caſtitatis vidualis adaptari poſſunt ad amorem & cuſtodiam caſtitatis cōiugalis. Item infra, vbi agit de luxuria ponuntur multa quę diſuadent adulterium, & econtra ꝓbāt & oſtēdunt commendabilē caſtitatem coniugalē. ſed hic ſpāliter eſt dicēdū, de caſtitate quæ hn̄da & ſeruanda eſt poſt corruptionem carnis, ſiue poſt experientiam operis carnalis, q̄ nō hēt nomē ꝓprium, ſed cōi noīe caſtitas appellatur, ſicut eſt caſtitas viduarū, vel regularium, vel eccl'iaſticorū virorum, vel in ſacris ordinib' ꝓmotorū. De talibus dicit ſaluator Matt. 18. Sunt q̄ ſe caſtrauerunt, pp̄ regnum cęlorum &c. Papias dicit, q̄ caſtitas eſt carnis incorruptio, vel poſt corruptionem eius abrenunciatio, vn̄ caſtus primo a caſtigōne, dictus eſt, poſtea placuit veteribus eos caſtos vocari, qui perpetuā libidinis abſtinentiam pollicent. Ad conſeruationem aūt & diligentem cuſtodiam caſtitatis, multa nos monere debent. Primum eſt exhortatio ſacræ ſcripturæ & ſanctorum. Paulus. n. ad hoc nos monet verbo & exemplo. 1. Corin. 7. Volo oēs homines eſſe ſicut meipſum. Idem ibidem. Dico āt non nuptis, ſed viduis bonum eſt illis, ſi ſic permanſerint ſicut ego. 1. Theſſ. 3. Hæc eſt voluntas Dei ſanctificatio veſtra, vt abſtineatis vos a fornicatione, vt ſciat vnuſquiſque vas ſuum poſſidere in ſanctificatione, & honore. 1. Thy. 5. Teipſum caſtum cuſtodi. Scdo ſuadet ſeruare caſtitatem natura aliquarum auium Prouer. 30. Gallus ſuccinctus lumbos ſuos, eſt homo, & præcipuè ſacerdos caſtus Lucæ. 12. Sint lumbi veſtri præcincti præ alijs ſacerdotibus veteris legis, quæ cohibebant manum. ſ. peccati actū, nō omnium, Xp̄s autem prohibet & cohibet, & actum & voluntatem & punit. Eph 6. State ſuccincti lumbos mentis veſtræ in veritate, vt cor & voluntas rn̄deat exteriori mundiciæ. Itē natura turturis, quæ ſuo compari caſto amore adeo coniungitur, q̄ nulli alteri neq; etiam poſt mortem copulat, ſed volat ſolíuaga, & declinat cōſortia aliarum auium, nec volat cum eis: ſic anima caſta debet inſeparabiliter adhærere Xp̄o, ad cui' mortis, & ſanguinis memoriam debet frequentare gemitus, ut faciebat Magdalena. Debet ēt dimittere virorem proſperitatis mūdanę & virę ſecularis, & declinare cōſortia leuium pſonarū. Itē dicit Ariſ. in li. de natura aīalium, q̄ turtur latet ī hyeme, ita q̄ vix inuenit. In eſtate āt libenter tenet loca frigida. Sic anima caſta deb. et occultare

cultare

cultare ſe contra mundi pericula, & declinare a locis calidis, & ea quæ nutriunt carnis incentiuum. Itē admonet rō naturam, vt hō rōne vigens ſit ad modū Angeli mundè viuens, conformando ſe non brutis aīalib. Bern. Nihil beſtialius hoīe q eſt rōne vigens, & nō rōne viuēs. Itē q dam Philo. attēdens aīam ſuā cœleſtis eſſe nobilitatis, & dignitatis, & Angelicæ, & diuinæ conformem naturæ, non fœditatis porcinæ, cum tentatus vellet cum muliere peccare, ait. Erubeſce cœlum intrare in cœnum, nō eſt dignum, vt locum debitū Deo, & Angelis debens hēre in cœlo, in terris iaceat cū porcis in immunditiæ carnalis cœno. Tertio ſuadēt ſeruare caſtitatē exempla plurima. Primo exēplum Chri, & ſuorū Apſtorum, qui adeo caſtitatem amauit, q voluit eſſe ſummè caſtus, & de matre caſtiſſima, & ſine immunditiæ opere concipi, & naſci, & viuere ſemper, qui ēt diſcipulos ſuos voluit a coniugib. ſeparari, quaſi fera oēs, vt dicit Ambr. qui ēt vxores relinquentib. pp ſe vitam pmiſit æternā. Matth. 19. Oīs qui reliquerit vxorem, &c. pp nomen meū centuplū accipiet, & vitā æternā poſſidebit Item ad hoc facit ēt exemplū Ioſeph, de quo dī Gen. 39. cui cū diceret vxor Phutifaris, dormi mecū, nequaq̄ acquieuit operi nephario, ſed ait. Quō poſſum hoc malū facere, & peccare in dñm meū, &c. Et poſt mulier moleſta erat adoleſcenti, & ipſe recuſabat ſtuprum, de quo dicit Ioſephus in principio libri. 2. q dicta mulier ſollicitauit eū blandimentis, pmiſſis, & minis, & inardens in amorē eius fingens ſe infirmā, remanſit a feſtiuitate publicæ celebritatis, & oſtendit iuueni ardorē ſuum, incitās, & rogans cum fletib. vt ſecum dormiret, ipſum nec mulieris miſeria, nec pietatis miſericordia, nec rogantis inſtātia, nec metus, nec promiſſio, nec minæ, nec blādimenta, nec aliqua incitamenta potuerunt aīum iuuenis emollire, nec a caſtitate recedere pſuaſerunt, ſed pces, & pmiſſa reſpuit, nec minis ceſſit. Itē exemplum Iudith, de qua eiuſdem. 15. Cōfortatum eſt cor tuum, eo q amaueris caſtitatem, & poſt virū tuū alterū neſcieris. Iō bñdicta eris in æternū. vnde bī q merito caſtitatis, & hoſtes vicerit, & Holofernem occiderit quo occiſo cū eſſet caput exercitus, alij ſunt victi, & in fugā conuerſi, & Iudæi liberati. Item exemplū trium puerorū quorū Saraballa in fornace Babiloniæ non fuerunt cōbuſta, q eorum genitalia nō fuerāt p luxuriā inquinata aut inflammata, vt dī Dan. 13. Ad hoc facit exemplum Suſannæ, q̄ maluit mortem incurrere, q̄ caſtitatē amittere. Vñ ait. Melius eſt mihi incidere in manus vras q̄ delinquere in legē Dei mei. Itē ad hoc facit exemplū Raziæ, de quo legit. 2. Mach. 14. q multis tēporib. continentiæ ppoſitum tenuerat in Iudaiſmo paratus corpus, & aīam tradere p pſeuerātia, hic magis voluit vitam amittere, q̄ continentiā. Itē ad hoc facit exemplū Annæ, de qua legit Lu. 2. q poſtq̄ vixiſſet cum viro ſuo p 7. annos pmanſerat vidua vſq; ad 84. annos ſeruiens Deo in tēplo, die ac nocte non diſcedēs ab eo ieiunijs, & obſecrationib. vacās, p vñ hoc meruit Chriſtū videre, & cognoſcere corporaliter, & ſpūaliter de eo Prophetare, hoc oſtendit exēplo quō bonæ viduæ dēnt, & viuere, & agere. & caſtitatem ſeruare. Item ad caſtitatis cuſtodiā facit exēplū B. Benedicti. q vt legit Dial. 2. cum tentaret a ſpū fornicationis ſub ſpecie merulæ, pieciit ſe nudum voluntans inter aculeos ſpinarum in veprib. vt per vulnera carnis caueret tentationes libidinis, & caſtitatem inuiolatam ſeruaret. Item exemplum B. Ber. Clareuallenſis. q cum iuuenis tentaret, & inflammaret caro eius libidine intentione cuiuſdā mulieris, ſurgens de lecto proiecit ſe nudum in ſtagno gelido, vt flāmam libidinis extingueret, & caſtitatem ſuā a periculo cuſtodiret. Itē ad hoc facit exemplum, qd legit in vita Pauli Primi Heremitæ, q ſub perſecutione Decij, & Valeriani cū perſecutores non poſſent quendā iuuenem tormentis ſuperare, fecerunt ei lectū in horto florido delicatiſſimū, & nobiliſſimū inter rubentes roſas, & lilia cādentia, q alias horti amenitates reſupinū in lecto, ne ſe poſſet quoq; vertere, & excutere, blandis funib. ne auerunt, introducta ſpecioſa meretrice cū ſolo, q̄ cum nuda cum eo ſe poneret, & eius mēbra contrectaret, vt eū ad libidinem puocaret, ipſe dentib. linguā ſibi pcidit, & ipſam cū ſanguine in faciē eius pieciit, & ſic motū libidinis doloris magnitudine cōpeſcuit Quarto ſuadent ſeruare caſtitatem figuræ. Figurabatur.n p circunciſionem carnis caſtitas, q̄ eſt circunciſio carnis. & cordis, remouens non ſolū a carne, ſed et a corde noxias delectationes, q vt dī in Eze. 44. Incircunciſi, & incircunciſi corde non intrabunt in ſanctificationem. i. Paradiſi, & Hiere. 4. Circuncidimini dño, & auferte pputia cordium veſtrorū, hæc aūt duplex caſtitas carnis, & cordis, ſignatur in duplici cingulo religioſorū, cū vno dēnt religioſi dormire. ſ. interiori, vt ſemper illud habeant. i. in corde. ppoſitum caſtitatis, & reijciant a ſe oēs cogitationes, & delectationes noxias. Iſa. 11. Erit iuſtitia cingulum lumborū eius, & fides cinctorium renum eius, vt iuſtitia coerceat a delectationibus prauis carnem, ne pcedat ad actum illicitū, fides cor teneat p amorē æterni pmij, & timorem æterni ſupplicij, nec pcedat vſq; ad illicitum conſenſum. Itē milites Chri figurant per milites Salomonis, quorū vniuſcuiuſque enſis ſuper fæmur ſuū, q contra carnales, & nocturnas tentationes pugnant, & repugnant eis. Can. 3. Ad hoc facit exemplum, qd legit in vitiſpa. Cum qdam ſolitarius tentaret de accipienda vxore, deſcripſit eam in Sabulo dicens. Mō hēs vxorem, & oportet te dupl̄r laborare. ſ. vt acquiras, tibi & ſibi neceſſaria. Poſt finxit ſibi filiam, & triplicauit ſibi laborem, pīus filium, & ſic ſcdm q ſibi fingebat filios vel filias, augebat ſibi laborem p vxoris, & filiorum puiſione. Cum aūt labor multiplicatus eſſet ei intolerabilis ait ergo cum nō poſſes de vniuerſo labore tuo tot filijs prouidere, non habes neceſſe nubere, & ſic quieuit tentatio. Quinto ſuadet viuere caſte, corporis & cordis mūditia, vt ſpiritui ſancto, qui in mūdis habitat cordib. & corporib. mundū templum pparet. 1. Corin. 6. Neſcitis qm membra veſtra tēplū ſunt Spiritus ſancti, & Spiritus ſanctus habitat in vobis, qui quieſcit in flore cordis, & corporis floridi. Iſa. 11. Et requieſcit ſuper florē ſpūs dñi. Pſal. Et refloruit caro mea, floruit in virginitate, refloruit in caſtitate, poſt lapſum ſupra oſtēſum per verbum B. Martini, qui videns pratum, cuius partem porci effoderant. Aliā boues depauerant, & redibant ad ſuū viuorem, & florē. Tertia pars erat intacta, & diuerſis florib quaſi gēmis varijs picturata. Prima typum tenet incōtinentium. Secunda caſtorum poſt lapſum. Tertia ſtatum ſignat virginum, munda dēnt eſſe corpus, & aīa illorū, qui volunt eſſe Spiritus ſcti habitaculum, & cœleſtis ſapiæ receptaculum, qui dī ſanctus. i. mundus. Sctī eſtote, quia ego ſanctus ſum, de quo dī in Pſal. Tu aūt in ſcō habitas. i. in mundo: quia columba p quā Spūs ſanctus ſignat, in lutoſis non inuenit vbi requieſceret pes eius, vt dī Gen. 8. Sap. 1. Nō habitabit in corpore ſubdito peccatis. Sexto ſuadet ad amorē, & cuſtodiam huius virtutis multiplex vtilitas ipſius in pſenti Ipſa ſi quidem facit aīam præcioſam pulchram, mundā, domeſticā, Angelicā dignā, fæcundā, ſecuram, ſanam, & honeſtam, & beatā. De pcioſitate. Eccl. 26. Nō eſt digna ponderatio animæ continentis. De alijs Bern. & Iſid. Bern. in epiſt. qd caſtitati decorius, q̄ mundū de immundo conceptū ſemine facit, de hoſte domeſticū, de hoīe Angelū. Differūt .n. inter ſe hō pudicus, & Angelus, ſed fælicitate, non virtute: ſed & illius caſtitas fælicior. huius fortior eſſe dignoſcit Item Iſid. in li. de Summo. Amāda eſt pulchritudo caſtitatis, eſt. n. fructus ſuauitatis, & pulchritudo inuiolata, ſecuritas mentis, & ſanitas corporis. Dicit S. Baſilius. Caſtū fili I oīb teipſum cuſtodi, vt videas dñm in gl'ia cōſiſtentē, mentem tuā, & mēbra tua dedicaſti dño ne cōmiſceas ea cum mulierib. meretricibus, reflecte amorem tuum ab amore mulierum, ne te ab amore Dei excludant. Item Alchuinus, O q̄ pulchra eſt iuncorum pudica caſtitas, & Deo amabilis, & ad oē bonum vtilis. Qui filios hēt ſpūales, vel carnales nutriat eos in caſtitate Deo, nō in luxuria Diabolo. Quid pdeſt hoī filium hēre, amare & nutrire, ſi eū æternis nutriat tormentis. Qui in caſtitate viuūt Angelicā in terris hūt cōuerſatiōnē. Caſtitas hoīem cœlo coniungit, & Angelorū facit conciuē. Item. Oīb. caſtitas neceſſaria eſt, ſed maximè miniſtris altaris Chri, quorū alijorū dēt eſſe eruditio, & aſſidua ſalutis pdicatio. Tales decet dñm hēre miniſtros qui a nullo carnis contagio corrumpantur: ſed potius continentia carnis reſplendeant, & totius honeſtatis in populo fulgeant exēplis. Timor ēt pſentiū pœnarū retrahit a luxuria, & inducit in amorē caſtitatis. Legit in quibuſdā cronicis, q Pictagoras Phiſicus, & Philoſophus de Athenis iuit apud Aegyptum & Babiloniam ad addiſcendum motus ſyderum, q rediens inuenit populum gulæ datum ebrietati, & luxuriæ, & ornatui, & laſciuiæ, qui adeo pdicauit eis frugalitatem, ſobrietatem, & caſtitatem, aſſerens, q viderat multas ciuitates, ſubuerſas pro vitijs, q ita ſunt conuerſi q quaſi virgines viuerent caſtè, & ſobriè, & laſciuiæ ornamenta, & ſuperbiæ reiecerunt. Octauo ſuadet caſtitatem, nocumentum, quod eius amiſſio infert, vel qd ſuum contrarium confert in præſenti, & tormenta quæ confert maximè in futuro, in morte. & iudicio, & præcipuè in Inferno. De hoc require multa inf. 3 li. vbi agitur de luxuria. Nono ſuadet ad amorem, & cuſtodiam caſtitatis multiplex præmium, quo in futuro caſtitas remuneratur. Matth. 19. Omnis qui reliquerit vxorem propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitā æternam poſſidebit Matth. 5. Beati mundo corde, quoniā ipſi Deum videbunt, cuius viſio magna merces. Et Matth. 19. Sunt Eunuchi, qui ſe caſtrauerunt propter regnum Cœlorum, hi ſunt qui propter regnum Cœlorum acquirendum caſtè viuunt, quare per hoc regnum Cœlorum acquirunt. Iſa. 56. Non dicat Eunuchus, ego lignum aridum: quia hoc dicit dominus Eunuchis, qui cuſtodierunt ſabbatum meum, & quæ volui elegerunt, & tenuerunt fœdus meum, dabo eis in domo mea, & in muris meis nomen, & locum melius a filijs, & filiabus, & nomē ſempiternum eis dabo, quod nunquam peribit. Ad hoc faciunt multa exempla

de

de tranſitu ſanctorum, quæ ponit Greg. i. Dial. 4. li. de quibus ſufficiat duo ponere. Refert. n. de Vrſino presbyterorum quandã eccleſiã cum timore dñi regebat, qui quandã presbyteram, quã ante ordinationẽ ſuã habuerat fugiebat vt hoſtem, licet diligeret eã vt ſororem, nec vnquam eã ad ſe ſinebat accedere. Cũ ão in extremis videretur laborare, & tenuẽ, & quaſi nullũ videretur ſpũm efflare, acceſſit dicta mulier cõpaſſionis cã iuxta nares ei⁹. vt videret ſi adhuc ſpũm efflaret, quod ſentiens ille, recollecto ſpũ feruoris, & voce ait. Recede hinc mulier, adhuc igniculus viuit, paleam tolle, qua recedente, cum tota virtute corporis, & lætitia magna cœpit clamare, bene venerint dñi mei, bene venerint dñi mei, bene venerint dñi mei, quid ad tantillum ſeruũ dignamini venire, venio, venio, gratias ago. Cũ aũt aſtãtes qrerẽt, qđ videret, cur hoc diceret, ait nunquid non videtis ſanctos aduenisſe, nunquid nõ videtis hic principes Apoſtolorum aduenisſe Petrum, & Paulum? & repetens hæc verba. Ecce venio ecce venio, emiſit ibis ſpũm. Itẽ. 14. li. c. 4. dicit, q Galla nobiliſſima Romanorum defuncto viro poſt annũ, licet Phiſici dicerent ei inſpecto rubore faciei, q niſi contraheret, & a viro cognoſceretur, Barbã virilẽ haberet & licet multas haberet, diuitias, & arriderent oĩs pſperitas, q eã ad contrahendũ inuitabat, maluit in caſtitate ſeruire dño, & ei nubere, q̃ hui. Reiecto ſeculari habitu, & religioſo ſumpto, ſeſe monaſterio Beati Petri Apli tradidit religioni ſtudens, & eleemoſynis, verecundiã barbæ aduenientis nõ timẽs, ſed ſolũ qũo Deo placeret. Cũ aũt labores eius vellet omnipotens Deus æterna mercede remunerare; percuſſa eſt in mãmilla vlcere cancri. Cũq; iaceret de nocte inter duo cãdelabra q̃ ante ſe lucentia habebat, amica lucis vidit aſtare Beatũ Petrũ Apoſtolũ, & ait nõ pterrita, ſed lęta. Quis es dñe? Sũt ne mihi dimiſſa peccata mea? cui ille benigniſſime inclinato capite ait. Dimiſſa ſunt, veni. Cui illa veniat inquit mecum ſoror Benedicta. Cui ille. Nõ veniet mõ, ſed die. 30. ſed alia talis, dixit ipſe, veniet tecum. Quod cũ reuelaſſet matri monaſterij, migrauit ad Deũ, quã aliæ ſicut ſupradictum eſt ſunt ſecutæ. Debet autem euitare, qui affectat caſtæ viuere ea, q̃ ſunt incitamenta ad peccatum luxuriæ, & fugere, q̃ ſunt deſideria carnis, ne. ſ. curet vel procuret ea, q̃ caro deſiderat. Curam carnis ne feceritis in deſiderijs: Gal. 5. Caro concupiſcit aduerſus ſpiritum. debet etiã attẽdere, & cauere multiplices tẽtationes, & fraudes, & aſtutias Sathanæ, & qũo inſidiat̃ caſtitati. Incitantia ad peccatũ carnis sũt deliciæ, victus & veſtitus, & ioci, & ocia, ſocietates leues. 1. Thim. 5. Vidua, q̃ in delicijs eſt viuens mortua eſt. de quibus. 1. Thi. 5. Ocioſæ diſcunt circuire domos, non ſolum autem ocioſę, ſed verboſæ & curioſæ. Quia filij Iſrael occaſiones luxuriæ nõ euitauerunt, & ideo de conſilio Balaã, & fraude Balach in deſerto caſtitatẽ diu ſeruatam amiſerunt, & perierunt, vt legitur Num. 24. & 25. & dicit Ioſephus li. 3. Antiquitatũ, q conſiliũ fuit Balaã, q Balaach mitteret in exercitu filiorum Iſrael virgines, quarum pulchritudine, & ornatu poſſet ſubdi, & deuinci ex rerum venalium copijs, q hoc fecit. Quæ illexerunt eos ad libidinẽ ludis, & oſtenſionibus, & rerum copia, vocantes eos ad feſta ſua, & conuiuia, & concubitũ. Quæ cum vellent recedere, & illi rogarent eã ſecũ⁹, q remanerent, illę reſpõderũt, q nulla rõne poſſent hoc facere, niſi relicta lege ſacrificarent dijs ſuis. Qđ ipſi ſe facturos iurauerunt, vtentes cibis, & ſacrificijs, legem Dei, & ſacrificia; & feſta relinquentes, pro quo cum nollent admoniti per Moyſen ſe corrigere, occiſi ſunt tã gladio, q̃ peſte immiſſa a dño, tã hij q hoc fecerant q̃ illi qui eos corrigere debebant, & nõ fecerãt. Ad euitandas carnis illecebras, & dæmonũ inſidias, Ponemus duo exẽpla duorum deceptorũ p carnis illecebrã, & dæmonis fallaciã in mulieris ſpecie ſe transfigurantis, & per carnis illecebrã, ab altitudine caſtitatis, & ſanctitatis deijciens duos eremitas, qui finem tñ diſſimilem habuerunt. De vno refert Sanctus Iohannes in vitiſpa. q erat quidam ſolitarius in eremo Monachus: Cuius domus ſpelunca fuit, vir ſummæ abſtinentiæ, labore manuũ ſibi victum quærens, die ac nocte in orationibus perſiſtens, cunctis animi virtutibus florẽs, quẽ cũ videret de hac pſumẽtẽ tẽtator, laqueos parat, fingit ſe ſpecioſam mulierẽ per eremum oberrantem, & pulſans ad ſpeluncæ hoſtiũ, rogat vt eam miſerationis intuitu ad angulũ cellulæ pernoctare dimittat, ne fiat prędæ ferarum, qui pietate fictionis ſuæ conſentit, & eã introducit, & cauſas viæ, & erroris ſui per eremum fingit aſtutas, & accedens propius poſt verborum figmenta, & oſcula manuũ quaſi reuerentia tangit barbam amplexatur caput, verbis, & factis cõcitat ad libidinem. Hic autem laborum priorum immemor, & æſtuans ardore libidinis cum irrueret in fœdos amplexus, inclinatis lacertibus inter manus amplexantis, cum clamore horribili, & fœdiſſima illuſione elabitur, & multitudo dæmonum, q̃ ad hoc ſpectaculum conuenerat, cum ingenti cachino clamauit. O Monache, Monache qui te vſq; ad cęlum extollebas, qũo demerſus es vſq; ad infernum. Hic autem confuſus non pęnitens, ſed deſperans notoſq; fugiens ad ſæculum rediens, reuelamẽ, & colloquia bonorum declinans amplius præda dæmonum, & gaudium pfectum efficit. Itẽ ad idẽ aliud exẽplũ de Calẽdariũ Bede. Legitur de victorio Martyre. Victorinus, & Seuerin⁹, q mortuis parentibus ſuis vendiderunt oĩa, q̃ habebant, & pauperibus erogantes, vt Deo liberius ſeruirent ſibi ad inuicem ſucceſſiue ſeruiebant. Et cum nihil haberent; facientes Deo nihil eis deerat. Victorinus autem aliquid perfectius volens agere, ſeceſſit ad eremum, ſedens in excelſo rupis ſpecu. cui ſubterfluebant aquæ, vbi ita erat artus locus, q vix eum poſſet capere, qui ſedẽs poſſet dormire, ſi alterum reciperet ibi clauſit aditum. Aſſiduus in oratione, & lectione ſtat Dyabolus ad hoſtium ſub ſimilitudine ſimulatæ perſonæ, dicit & plangit ſe errabundam, & metuẽtem noctis tenebras, & incurſus ferarum allegat, ſe debere recipi ſolius noctis ſpacio alioquin dicit mortem ſuã imputandã Victorino. Quam cum motus cõpaſſione recepiſſet, incepit ei blãdiri verbis, ſignis, & geſtu, & tactu. Victorinus victus, ſcelus perficit, hoſtis euaneſcit, irridẽs cum Cachino victum victorinũ; hic primo factus velut exanguis, poſt ad ſe reuerſus fratrem ſuũ adijt, caſum ſuum ei referat, ipſe ſibi pęnam indicit, arborẽ findens, & per fixuras remotis ramis, in modum crucis manus ſibi aſtringens. Seuerinus epiſcopum ad fratrẽ addocit, nec ei victorinus, vt inde recedat acquieſcit. Qđ videns eps ei benedicens, inde recedit, hic ſolo die dñico coactus a fratre modicũ panis, & aquæ recipiebat, frater aũt p eo ſimili cibo, & ieiunio ſe macerabat, poſt triennium autẽ vix acquieuit ab hac pęnitentia egredi, carnibus eius iã fere conſumptis. Poſtea autẽ ab epo cũ ſanctiſſime viueret, & multa miracula dñs per eũ faceret Amittitinæ vrbis fit ſacerdos. Nerua autẽ imperante ab arriano iudice primo exilio relegatus eſt, poſt ad locũ, q catilias vocatur ſuper aquas pũtentes ex ſulphure p triduũ ſuſpenſus capite deorſum verſo, dira paſſus ſupplicia. Martyriũ coronatus eſt. De caſtitate clauſtralium notandum, q illa, quæ ſuadent caſtitatem perſonis eccleſiaſticis in Sacris pmotis, & quæ diſſuadent peccatum luxuriæ in eis poſſunt ſuadere in clauſtralibus caſtitatis amorẽ, & obſeruantiã, & diſſuadere eis luxuriæ vitium, quæ infra in 3. h. notata ſunt, vbi agitur de his, quæ diſſuadẽt luxuriam in clauſtralibus, & per contrarium ſuadent eis caſtitatem. Et de circũſtantijs, quæ aggrauant luxuriam monialium, quæ debent eas incitare ad amorem, & cuſtodiam caſtitatis promouere.

De virginitate. Diſt. XCVI.

DEinde conſiderandum eſt de virginitate. Circa, q̃ vidẽda ſunt quinq;. Primo in quo conſiſtit virginitas. Secundo vtrum ſit virtus. Tertio de excellentia eius reſpectu matrimonij. Quarto de excellentia eius reſpectu aliarum virtutũ. Quinto ſpecialiter, quæ mouere debent ad virginitatem ſeruãdam. Ad primum. ſ. in quo conſiſtit virginitas. Dicendum, q nomen virginitatis a virore ſumptum vr. Et ſicut illud dr virens in ſuo virore perſiſtere, quod non eſt ex ſuperabũdãtia caloris adustionem expertum, ita etiam virginitas hoc importat, q perſona cui ineſt immunis ſit a concupiſcentiæ aduſtione, q̃ eſſe vr in cõſummatione, maxime delectationis corporalis qualis eſt venereorum delectatio. Vñ Ambroſ. dicit li. de virginitate, q caſtitas virginalis eſt expers contagionis integritas. In delectatione aũt venereorũ tria eſt conſiderare. Vnum quidem, quod eſt ex parte corporis. ſ. violatio ſignaculi virginalis. Aliud eſt autem illud in quo coniungitur id, qđ eſt aiæ cũ eo, qđ eſt corporis. ſ. ipſa reſolutio ſeminis delectationẽ ſenſibilẽ cauſans. Tertiũ aũt eſt ſolũ ex parte aiæ ſuæ ppoſitum pueniendi ad talẽ delectationẽ. In quibus tribus id, quod eſt primo poſitũ per accidens ſe habet ad moralem actum, qui non conſideratur per ſe, niſi ſm ea, q̃ ſunt aiæ. Secundum vero materialiter ſe habet ad actum moralẽ. Nã ſenſibiles paſſiones ſunt materia moralium actuum. Tertiũ vero ſe habet formaliter, & cõpletiuæ, qa rõ moraliũ in eo, qđ eſt rõnis completur, quia igitur virginitas dr per remotionem pdictæ corruptionis, conſequens eſt, q integritas membri corporalis p accidens ſe habeat materialiter ad virginitatem, ipſa autem immunitas a delectatione, quæ conſiſtit in ſeminis reſolutione ſe habet materialiter, ad ipſum autem ppoſitũ perpetuo abſtinendi a tali delectatione ſe habet formaliter, & cõpletiue in virginitate, & hæc tria tangit Aug. in diffinitione virginitatis, dicens in libro de nuptiis, & concupiſcentia. Virginitas eſt in carne corruptibili incorruptionis perpetua meditatio. Hæc autem diffinitio tangit in recto illud, quod eſt formale in virginitate. Nam per meditationem intelligitur propoſitum rationis. Quod autem additur perpetua, non ſic intelligitur, quod oporteat virginem ſemper actualem meditationẽ habere, ſed hoc qa debet in propoſito gerere ut perpetuo in hoc perſeueret. Id vero, quod eſt materiale tangitur in obliquo, cum dicitur incorruptionis

in carne corruptibili, qđ addit ad oſtendendum virginitatis difficultatem, Nã ſi caro corrumpi non poſſet, non eſſet difficile ꝑpetuã incorruptionis meditationẽ hře. Sciendum eſt autẽ, ꝙ ſi integritas membri corporalis aliquo caſu per alium, ꝗ̃ per concubitum corrumpatͬ, non magis ꝑiudicat virginitati, ꝗ̃ ſi corrũperetur manus vel pes. vnde dicit Aug. 1. de Ci. Dei, ꝙ membra illa poſſũt diuerſis caſibꝰ vulnerata vim ꝑ peti. Et medici aliqñ ſaluti opitulãtes hoc ibi faciunt, quæ horret aſpectus. Obſtetrix etiã virginis cuiuſdã integritatẽ manu velut explorans dum inſpicit perdidit. Et ſubdit. Non opinor quenquam tã ſtulte ſapere vt huic periſſe aliquid exiſtimet etiam de ipſius corporis ſanctitate, quamuis membri illius integritate iã perdita. Item ſciendum, ꝙ delectatio, quæ eſt ex ſeminis reſolutione dupliciter pōt contingere, vno mō vt ꝓdeat ex mentis ꝓpoſito, & ſic tollit virginitatẽ, ſiue fiat per concubitũ, ſiue abſque concubitu. Facit tñ mentionem Aug. de concubitu, qa hmōi reſolutio cōiter, & naturaliter ex concubitu cauſatͬ. Alio mō pōt ꝓuenire ꝑter ꝓpoſitum mentis vel dormiendo, vel ꝑ violentiã illatã cui mens non cōſentit, quamuis caro delectationem experiatͬ, vel ex infirmitate etiã naturæ, vt patet in his, q fluxũ ſeminis patiuntͬ, & ſic nō ꝑditur virginitas, qa talis pollutio non accidit per impudicitiã, ꝗ̃ virginitas excludit. Ad ſcđm. ſ. vtrum virginitas ſit virt. Dicẽdũ ꝙ in humanis actibus illud eſt vitioſum, qđ eſt ꝑter rõnem rectã, hoc aũt habet rō recta, vt his, ꝗ̃ ſunt ad finem vtatur aliquis ſ̃m eã menſurã, quę congruit fini. Eſt aũt triplex hōis bonum, vt dr̃ in 1. Eth. Vnũ qdem, qđ conſiſtit in exterioribus rebus, puta diuitijs, aliud autem qđ conſiſtit in bonis corporis. Tertiũ autẽ eſt, qđ conſiſtit in bonis aĩæ inter, ꝗ̃ etiã bona contemplatiuę vitæ ſunt potiora bonis vitæ actiuæ, vt ꝓbat Philoſophus in 10. Ethi. Et dñs dicit Luc. 5. Maria optimã partem elegit. Quorum bonorũ exteriora qdẽ ordinant ad ea, ꝗ̃ ſunt corporis, ea vero, ꝗ̃ ſunt corporis ad ea, ꝗ̃ ſunt aĩæ, & vlterius ea, ꝗ̃ ſunt vitæ actiuæ & cōtẽplatiuę. Pertinet igitͬ ad rectitudinẽ rõnis, vt aliquis vtatͬ exterioribus bonis ſ̃m menſurã, quę cōpetit corpori, & ſimiliter de alijs. Vñ ſiquis abſtineat ab aliquibus poſſidẽdis, ꝗ̃ alias eſſet bonũ poſſidere vt conſulat ſaluti corporali vel cōtemplationi veritatis, nō eſſet hoc vitioſum, ſed ſ̃m rõnẽ rectam. Et ſimiliter ſi aliqs abſtineat a delectationibꝰ corporalibꝰ vt liberius vacet cōtẽplationi veritatis, ꝑtinet hoc ad rectitudinẽ rõnis. Ad hoc ãt pia virginitas ab oĩ delectatione venerea abſtinet, vt liberius diuinę contẽplationi vacet, dicit. n. Apl's primę ad Corin. 7. Mulier innupta, & virgo cogitat, ꝗ̃ ſunt dñi, vt ſit ſancta & corpore, & ſpiritu, ꝗ̃ autem nupta eſt cogitat, ꝗ̃ ſunt mundi quõ placeat viro. Vñ relinquitur, ꝙ virginitas nō eſt aliqđ vitioſum, ſed potiꝰ laudabile. Cũ igitͬ in virginitate ſit aliquid formale, & cōpletiuũ. ſ. ꝓpoſitum abſtinendi ab oĩ delectatione venerea, quod qdẽ ꝓpoſitum laudabile redditur ex fine inquantum. ſ. hoc ſit ad vacãdum rebus Diuinis materiale. Similiter in virginitate eſt integritas carnis abſq; oĩ experimento delectationis venereæ. Manifeſtum eſt autem, ꝙ vbi eſt ſpecialis materia hñs ſpecialem excellentiã ibi inuenitͬ ſpecialis rō virtutis, ſicut patet in magnificentia, ꝗ̃ eſt circa magnos ſumptus, & ex hoc eſt ſpecialis virtus a liberalitate diſtincta, ꝗ̃ cōiter ſe habet circa oẽm pecuniarum vſum. Hoc aũt, qđ eſt ſeruare ſe immunẽ ab experimẽto venereæ voluptatis, habet quãdã excellẽtiã laudis, ſupra hoc, qđ eſt conſeruare ſe immunẽ ab inordinatione venereæ voluptatis, & ideo virginitas eſt qdã ſpiritualis virtus hñs ſe ad caſtitatẽ ſicut magnificentia ad liberalitatẽ, & nota, ꝙ virginitas quantũ ad id, quod eſt materiale ineſt nobis a natura, qa oẽs hoĩes ex ſua natiuitate hñt id, quod eſt materiale in virginitate. ſ. integritatem carnis, immunẽ ab experimento venereorũ: non tñ hñt id, quod eſt formale in virginitate vt. ſ. habeant ꝓpoſitum ſeruãdi hmōi integritatẽ pp Deũ, & ex hoc habet rõnem virtutis vñ. Aug. dicit in lib. de virginitate. Nec nos in virginibus prædicamus, ꝙ virgines ſunt. Sed ꝙ Deo dicatę ſunt pia continentia virgines. Item virginitas quantũ ad id qđ eſt materiale, per pęnitentiam reparari nō ꝑt, ſed quantum ad id, qđ eſt formale in ipſa: non. n. ſiquis magnificus conſumpſit ſuas diuitias, ꝑ pęnitẽtiam peccati reſtituuntͬ ei diuitiæ, & ſimiliter ille, q peccãdo virginitatẽ amiſit, ꝑ pęnitentiã non recuperat virginitatis materiã, ſed recuperat virginitatis ꝓpoſitũ. Circa materiã autẽ virginitatis eſt aliquid, qđ miraculoſe reparari poterit diuinitus. i. integritas mẽbri, ꝗ̃ diximus accidentaliter ad virginitatem ſe hře. Aliud eſt autem, qđ nec miraculo reparari pōt, vt. ſ. qui expertus eſt voluptatẽ venereã fiat non expertus, non. n. Deus pōt facere vt ea, ꝗ̃ ſunt facta non ſint facta. Item licet id, quod eſt materiale poſſit amitti ſine peccato. ſ. per matrimonium, non tñ pōt amitti virginitas ſ̃m ꝙ eſt virtus, quia virginitas ſ̃m ꝙ eſt virtus importat ꝓpoſitum voto firmatũ integritatis perpetuo ſeruandę. Dicit. n. Aug. in libro virginitate, ꝙ per virginitatem integritas carnis ipſi creatori aĩæ, & carnis vouetur, conſecratur, ſeruatur. Vnde virginitas ſ̃m ꝙ eſt virtus nunquam amittitur, niſi per peccatũ. Conſiſtit autẽ virtus virginitatis in medio rõnis, non tñ ille. n. qui ab oĩbus delectationibus abſtinet, præter rõnem rectã quaſi delectationes per ſe abhorrens eſt inſenſibilis, ſicut agricola. Virgo autem non abſtinet ſe ab oĩ delectatione, ſed ſolum a delectatione venerea, & ab hac abſtinet ſe ſ̃m rõnẽ rectã vt dictũ eſt, medium autẽ virtutum non ſ̃m quantitatẽ, ſed ſ̃m rõnem rectam determinatur, vt dr̃ in ſecundo Ethi. vnde de magnanimo dr̃ in 4. Ethi. ꝙ eſt magnitudine extremus, eo ꝙ vt oportet medius. Nec eſt contra præceptum legis naturæ, ꝙ. ſ. eſt ad conſeruationẽ ſpeciei, ſicut habetur Gen. 1. Creſcite, & multiplicamini, & replete terrã, quia præceptum habet rõnem debiti. Dupliciter aũt eſt aliquid debitũ, vno mō vt impleatur ab vno, & hoc debitum ſine peccato præteriri non poteſt. Aliud autem eſt debitum implendum a multitudine, & ad tale debitum implendũ non tenetͬ quilibet de multitudine. Multa. n. ſunt multitudini neceſſaria, ad quæ implenda vnus nō ſufficit, ſed implentur a multitudine, dũ vnus hoc alius illud facit. Præceptum igitur legis naturæ hoĩ datum de cōmeſtione, neceſſe eſt ꝙ ab vnoquoque impleatͬ. Aliter. n. indiuiduum cōſeruari non poſſet. Sed ꝑceptum datũ de generatione reſpicit totã multitudinẽ hoĩum cui neceſſarium eſt non ſolũ, ꝙ multiplicetur corporaliter, ſed etiam ſpũaliter ꝓficiat. Et ideo ſufficienter ꝓuidetur humanæ multitudini, ſi qdã carnali generationi operã dent, quidã vero ab hoc abſtinentes contẽplationi diuinorũ vacent ad totius humani generis pulchritudinẽ, & ſalutem. Sicut etiã in exercitu quidã caſtra cuſtodiunt, quidã ſigna deferunt, quidã gladijs decertant, ꝗ̃ tñ oĩa debita ſunt multitudini, ſed per vnũ impleri nō poſſunt. Ad tertium. ſ. de comparatione virginitatis ad matrimonium. Dicendum, ꝙ ſicut patet in libro. Hiero. contra Iouinianum, hic error fuit Iouiniani, qui poſuit virginitatẽ non eſſe matrimonio ꝑferendã, q qdem error ꝑcipue deſtruitur, & exẽplo Chr̃i, qui matrem virginem elegit, & ipſe virginitatem ſeruauit, & ex doctrina Apl'i, qui primę ad Corin. 7. virginitatẽ conſuluit tanquã melius bonum, & etiã rõne, tũ qa bonũ Diuinũ eſt potius bono humano, tum, qa bonũ aĩæ ꝑfertur bono corporis, tũ etiã, qa bonũ contẽplatiuæ vitæ ꝑfertur bono actiuæ. Virginitas aũt ordinatur ad bonũ aĩæ ſ̃m vitã contẽplatiuã, qđ eſt cogitare ea, quæ ſunt Dei, cōiugiũ aũt ordinatͬ ad bonũ corporis, qđ eſt corporalis multiplicatio generis humani, & ꝑtinet ad vitã actiuã, quia vir, & mulier in matrimonio viuentes neceſſe hñt cogitare, quæ ſunt mundi, vt patet ꝑ Apoſtolũ primę ad Corin. 7. Vñ indubitãter virginitas ꝑferenda eſt continẽtiæ coniugali: qa tñ meritum non ſolũ penſatͬ ex genere actus, ſed magis ex aĩo operãtis, hinc eſt, ꝙ ſicut dicit Aug. in li. de bono cōiugali, non impar eſt meritũ continẽtiæ in Iohanne, q nullas expertus eſt nuptias, & in Abrahã, q filios generauit, qa Abrahã habuit aĩum ſic diſpoſitũ vt paratus eſſet ſeruare virginitatẽ ſi eſſet tp̃s congruũ, ex quo meritũ continẽtiæ cōiugalis in ipſo æquatͬ merito continentiæ virginalis. In Iohãne reſpectu ꝑmij ſubſtãtialis, nō aũt reſpectu ꝑmij accidentalis, vñ Aug. dicit in lib. de bono coniugali, ꝙ Iohãnis celibatus, & Abrahæ connubiũ ꝑ tẽporum diſtributionem Chr̃o militauit, ſed cōtinẽtiã ẽt Iohãnes in opere, Abrahã in ſolo habitu habebat. Item licet virginitas ſit melior, ꝗ̃ continentia coniugalis, pōt tñ coniugatus eſſe melior, ꝗ̃ virgo duplici rõne. Primo qdem ex parte ipſius caſtitatis. ſ. ſi ille, qui eſt coniugatꝰ habeat animũ magis paratũ ad virginitatẽ ſeruãdã, ſi oporteret, ꝗ̃ ille q actu eſt virgo, vñ Aug. inſtruit virginẽ ĩ li. de bono cōiugali, vt dicat. Ego non ſum melior, ꝗ̃ Abrahã. Sed melior eſt caſtitas celibũ, ꝗ̃ caſtitas nuptiarũ, & rõnẽ poſtea ſubdit. Quod. n. nũc ago, melius illi egiſſent ſi tunc agendum eſſet, quod autẽ illi egerunt, ſic ego non agerẽ, etiã ſi nunc agendum eſſet. Secundo, qa fortẽ ille qui non eſt virgo habet aliquam excellentiorem virtutem, vñ Aug. dicit in li. de virginitate. Vñ ſit virgo quãuis ſollicita, ꝗ̃ ſunt dñi, ne fortẽ pp aliquã incognitã infirmitatẽ nō ſit etiam matura Martyrio, illa vero mulier cui ſe præferre geſtiebãt iam poſſit bibere calicem dñicæ paſſionis. Item bonum cōe potius eſt bono priuato, ſi ſit eiuſdem generis, ſed poteſt eſſe, ꝙ bonum priuatum ſit melius ſ̃m ſuum genus, & hoc modo virginitas Deo dicata præfertur fœcunditati carnali, vnde Aug. dicit in li. de virginitate, ꝙ fœcunditas carnis, etiam illarum, quę in hoc tempore nihil aliud in coniugio, quam prolem requirũt, qa mãcipãt Chr̃o ꝓ amiſſa virginitate cōpenſare non poſſe credenda eſt. Ad quartũ. ſ. de comparatione virginitatis ad alias virtutes. Dicendum, ꝙ aliquid poteſt dici excellentiſſimum dupliciter, vno modo in aliquo genere, & ſic virginitas eſt excellentiſſima in genere caſtitatis, tranſcendit enim & caſtitatem vidualem, & coniugalem, & quia caſtitati antonomaſice attribuitur decor. Ideo virginitati per conſequens attribuitur excellentiſſima pul-

ma pulchritudo: vnde Ambroſ. dicit in lib. de virginitate. Pulchritudinē quis poteſt maiorē æſtimare decore virginis, q̄ amatᷣ a Rege, ꝓbatᷣ a iudice, dedicatᷣ Dño, conſecratᷣ Deo. Et Cyprianus in lib. de virginitate. Nūc nobis ad virgines ſermo eſt, quorum quo ſublimior gloria eſt, maior & cura. Flos inquā eſt ille eccleſiaſtici germinis decus, atq; ornamentū gr̄æ ſpiritualis, illuſtrior portio gregis Chr̄i. ſ. per cōparationem ad viduas, & coniugatas. Sedm hunc modū intelligendum eſt, ꝙ fructus centeſimus debetᷣ virginitati, ſm Hieron. ꝑꝑ excellentiam quā hēt ad viduitatem, cui attribuitᷣ ſexageſimus: & ad matrimoniū, cui attribuitᷣ triceſimus: quia ſicut Aug. dicit in lib. de Quæſtionib. Euang. centeſimus fructus eſt martyrum, ſexageſimus virginū, & triceſimus coniugatorū. Vnde ex hoc non ſequitᷣ, ꝙ virginitas ſit ſimpl'r maxima virtutum oīum, ſed ſolum aliis gradibus caſtitatis. Dr̄ aūt virgines ſequi agnum quocunq; ierit, quia imitantᷣ agnum Chr̄m nō ſolū in integritate mentis, ſed in integritate carnis, vt Aug. dicit in lib. de virginitate. Et ideo in pluribus ſequuntᷣ agnum, nō tñ oportet, ꝙ magis de propinquo, quia aliæ virtutes faciunt ꝓpinquius inhærere Deo per imitationē mentis. Canticum aūt nouū, qđ ſolæ virgines cantant, eſt gaudium de integritate carnis ſeruata: alio modo poteſt dici aliquid excellentiſſimū ſimpl'r: & ſic virginitas non eſt excellentiſſima virtutum. Semper enim finis excellit id, qđ eſt ad finem, & ideo quanto efficacius aliquid ordinatᷣ ad finem, tanto melius eſt: finis aūt, ex quo virginitas laudabilis redditᷣ, eſt vacare rebus diuinis, vt dictum eſt. Vnde ipſæ virtutes Theologicæ, & ēt virtutes religionis, quarum actus eſt ipſa occupatio circa res diuinas ꝑferuntᷣ virginitati. Sil'r ēt vehementius operantᷣ ad hoc, ꝙ inhæreant Deo martires, q̄ ad hoc ꝙ poſtponant propriā vitam, & viuentes in monaſteriis, qui ad hoc poſtponunt propriā voluntatem, & oīa q̄ pñt hr̄e, q̄ virgines, q̄ ad hoc poſtponant venereas voluptates. Et ideo virginitas non ſimpl'r eſt maxima virtutum. Ad quintum. ſ. de his, q̄ mouere debent ad amorem, & cuſtodiā virginitatis. Sciendū, ꝙ ſeptem ſunt cauſæ, ꝑꝑ quas virginitas eſt ſeruanda. Prima eſt ſcripturarum exhortatio. Secūda eſt eius ad alios caſtitatis gradus cōparatio. Tertia eſt Dei ad virgines ſumma cura, & dilectio. Quarta eſt Angelorum ad virgines amor, & obſequiū. Quinta eſt, quia multis, & diuerſis in ſcriptura ſacra virginitas comparatᷣ. Sexta eſt multiplex vtilitas, quam virginitas eam ſeruantibus efficit in pñti. Septima cauſa eſt maxima merces, q̄ ꝑparatᷣ virginibus in futuro. Primū ergo, quod mouere debet ad virginitatē ſeruandam eſt cōſiliū, & exhortatio ſcripturarū. Apoſt. 2. Cor. 11. Deſpōdi enim vos vni viro virginem caſtam exhibere Chr̄o. Glo. virginitas carnis corpus eſt intactum, & impollutum a luxuria. Item idem Paulus. 1. Cor. 7. De virginibus mandatum Dñi nō habeo, conſiliū aūt do. Glo. a dño Spiritu ſancto mihi inſpiratum, vt ſ. permaneant in virginitate, & non nubant. Ibidem. Qui matrimonio non iungit virginē ſuam, melius facit, q̄ qui iungit. Ibi gl. Bona eſt pudicitia coniugalis, ſed melior virginalis, vel vidualis. Vnde ſequitᷣ: Beatior erit, ſi ſic permanſerit ſm conſiliū meum. Legitᷣ in paſſione B. Teclæ virginis, ꝙ cū eſſet nobiliſſima Iconiorum, & Paulus ibi veniens eſſet receptus in domo Honiſiori, & ꝑdicaret in ea oīb. aduenientib. de oīum virtutū fructibus. Cum domus parentum Teclæ eſſet coniuncta illi: de feneſtra domus paternæ audiuit Paulum ꝑdicantem, allecta eius ꝑdicationis adeo dulcedine, ꝙ nec comedere, nec bibere vellet per triduum, niſi eum audire. Vnde cum receſſiſſet inde apud Antiochiā, Paulum eſt ſecuta amore ꝑdicationis eius audiendæ, & virginitatis ſeruandæ, in cuius ꝑdicatione fructum audierat ꝓ fide, & virginitate ſeruāda. Et cum eſſet virgo ſpecioſiſſima, lenonum inſultus, ignium incendia, ferarum pugnas, & rabiē, & multa tormentorū ſupplicia ſuſtinens, & vincens ad inſtructionem multorum Seleuciā veniens quieuit in pace ibi. Quam ad amorem ſeruandæ virginitatis perpetuæ, & tolerantiā paſſionum animauit, & inflammauit ſacra Pauli Apoſt. doctrina. Sedm quod incitat ad ſeruādam virginitatem, & amandum, eſt iſtorū triū adinuicē cōparatio ſ. virginitatis, viduitatis, & cōiugalitatis. Dñs. n. cōparat coniugalem caſtitatem tertię bonę: vidualē meliori, virginalē optimæ. Et hinc ideo, quia prima fert fructum triceſimum; ſecunda ſexageſimum; tertia cēteſimum. Hiero. Laudo coniuges, magis aūt virgines, quia de ſpinis roſam, de terra aurum, de concha eligo margaritā. Ex cōparatione patet quantum virginitas ꝑualet cōiugalitati, quantū ſ. roſa ſpinæ, aurum terræ, margarita conchæ. Item legitᷣ in vita, & paſſionibus B. Victoriæ, & Anathaliæ virginum, ꝙ cum Victoria virgo Romæ eſſet deſponſata Eugenio Pagano nobili, nec vellet eū accipere, miſſa eſt ad eam Anathalia virgo, vt ſuaderet ei, vt cōſentiret ei qui eā deſponſauerat, q̄ ait illi: Ego ſum Chriſtiana ſicut & tu; & ſcio, ꝙ Deus præcepit nuptias hominibus, dicens; Creſcite, & multiplicamini, &c. Cui ait Victoria. Ego ex eo die quo vendidi ornamēta mea ad dandū pauperibus, vidi iuuenem auro radiantem, ſplendidum, inſignitum diademate, in veſtibus purpureis, atq; gēmatis, qui grata facie, & vultu hilari me inſpiciens, ait: O virginitas, q̄ morte nō vinceris, q̄ a morte perpetua liberas, q̄ nunq̄ in tenebris, ſed ſemper in lumine verſaris: & eo diſcedente cœpi flere, &c. Et ꝓiecit ſe dicta virgo ſup pauimentū, & orauit Dñm, vt ei idē Angelus, qui ei loquebatur verba dulciſſima appareret: q̄ ſub ea forma, ſub qua prius ei apparuit, & virginitatem multipliciter cōmendauit, & eā ad eius cuſtodiā ꝓuocauit verbis multiplicib. Ad cuius Victoriæ. ſ. virginis Anathalia ꝓuocata, & exēplo, & verbis oīa ornamēta ſua vendidit, & pauperibus erogauit, in virginitatis ꝓpoſito cōfirmata. Quod cū feciſſet, apparuit ei idē Angelus, & ait ei. Inter alia hñt ſuas comparationes virginitas, caſtitas, coniugalitas: virginitas cōparatᷣ auro, caſtitas argento, coniugalitas ferramēto. Virginitas diuitias, caſtitas mediocritas, coniugalitas paupertas. Virginitas pax, caſtitas redemptio, cōiugalitas captiuitas. Virginitas Sol, caſtitas aurora, coniugalitas Luna. Virginitas regina, caſtitas portus, cōiugalitas pelagus. Virginitas caro ſana, caſtitas cicatrix, cōiugalitas vulnus. Poſt hoc aūt, cum in virginitatis ꝓpoſito perſeuraret, nec vellent Idolis immolare, nec cum ſponſis conſentire, diuerſis ſuppliciis ꝑcipiente Imperatore Decio afflictę, & poſt multa miracula gladio cōſummatæ ſunt, Speculator aūt earū lepra percuſſus, infra ſex dies vermib. cōſumptus expirauit. Tertiū, qđ incitat ad amorem, & cuſtodiā virginitatis eſt maximus amor, quē Deus habet ad virgines, cuius amor maximus ad eas perpenditᷣ a meritis. Primo, quia Chr̄s eſt amator virginum, qđ patet in eo, ꝙ ſuper oēs mulieres elegit hr̄e in matrem B. Virginem, & quia præ aliis purior, & mūdior, & quia ea primo ei obtulit votū virginitatis. Elegit. n. eā Deus, & ꝑelegit eā, ſicut Aſſuerus Heſter inter alias virgines, & adamauit eā ſuper oēs mulieres, & inuenit grām, & miſericordiā in oculis eius, & fecit eam reginam, ſicut legitᷣ Heſt. 2. Item B. Ioannes virginitatis ſuæ priuilegio inter cæteros diſcipulos a dño magis legitᷣ eſſe dilectus. Qđ ex multis ſignis patuit Ioannis in fine. Item Beda ſuper Lucam. Sicut Chriſtus in ſumma pace natus eſt, vt ſe pacem diligere oſtenderet: ſic natus de Virgine eſt, vt ſe virginitatem diligere demonſtraret. Incorruptio aūt facit proximum Deo, quia facit aīam Deo ſororem, & ſponſam, & amicam, & immaculatā, qđ oſtenditᷣ Can. 4. & 5. Aperi mihi ait Dñs ſoror mea, &c. Item amor iſte, quem Dñs habuit ad virgines incorruptas mente, & corpore apparet, quia ſunt ſponſæ eius. Sponſus enim amat ſponſum, vt dr̄ de B. Catherina, & maximè qñ inuenit eam fidelem Oſeæ 2. Sponſabo te in fide: & ſcies quia ego Dñs. Cant. 4. Vulnerasti cor meum ſoror mea, ſponſa. ſ. amore meo. Soror, quia me ſicut ſe diligit: ſponſa, quia caſta fuit. Bene fuit hoc figuratum, Leuit. 21. in hoc, ꝙ ſummus Sacerdos, qui erat ſine legis macula, immaculatā elegit ſibi ſponſam, & non aliam, niſi virginem, ſicut immaculatus Dñs immaculatam elegit ſponſam, ſicut legitur in paſſione B. Agathæ. Item de B. Agnete legitur, ꝙ cum Romanæ vrbis præfecti filius eā adamaret ei promittens multa, ſi eius coniugio conſentiret. Reſpondit: Diſcede a me pabulum mortis, fomes peccati, nutrimentum facinoris, quia iā ab alio amatore præuenta ſum, qui ſatis mihi meliora contulit ornamenta, qui anulo fidei ſuæ ſubarrauit me, &c. Et poſt: Ipſi ſum deſponſata, cui Angeli ſeruiunt, cuius pulchritudinem Sol, & Luna mirantur. Item hæc deſponſatio ſignatur Heſt. 2. Quærantur Regi dixit miniſtri Aſſuero, qui interpretatur beatus, id eſt Angelus Chriſto: quærantur puellæ virgines ſpecioſæ. Et poſt: Multæ pulchræ puellæ adductæ ſunt Regi Aſſuero in Suſam, quæ interpretatur lætitia gratiæ, vel gaudium doni. Virginitate peruenitur ad Dei gratiæ lætitiam, & ad donum ſuperni gaudij. Item dixit B. Margarita dæmoni, quem ſub ſuis pedibus cōculcabat, ꝙ ideo talis ei poteſtas erat hoc faciendi, quia ſponſa Chriſti erat, cuius nomen, & poteſtas permanet in ſæcula ſæculorum. Arripuerat enim dæmonem per capillos, ſub pedibus ſuis eum conculcans, qui venerat in carcere ad eā tentandam in ſpecie nigri Æthiopis. Secundò, Deus virginitatem honorificat, quia de virgine voluit naſci, & nutriri, & a Ioſeph, qui virgo creditᷣ cuſtodiri, & virgo permāſiſſe, & ꝑcurſorem virginem habuiſſe, & dilectum ſuum Ioannem, vt virgo permaneret a coniugio, & nuptiis reuocaſſe. Honorauit virgines multis miraculis in pñti, & in futuro, & multis glorioſis triūphis habitis a dæmonibus, & hoīb. Qđ patet ī vitis Sāctorū, & ī miniſterio Angelorū, & virgines innocētes fecit primo ſigniferos ī hoc mūdo veniēs. Nō ſolū aīas honorat ī cęlo: ſed ēt corpora multis miraculis, & exēplis, & Angelorū miniſteriis ī terra, ſicut legitᷣ feciſſe de corpore B. Catherinę, qđ Angeli detulerāt, & ſepelierāt in Sinai vertice,

qui longè erat loco ſuæ paſſionis pluſquam viginti dietas. Sic & corpus B. Agathæ; qui cũ ſepeliret ſepulturæ eius affuit iuuenis ſpecioſiſſimus, & ornatiſſimus, ducens ſecũ pluſquã centũ pueros ſpecioſiſſimos, & ornatiſſimos, q̃ nunq̃ diſceſſerunt a loco vſquequo clauſum fuit eius ſepulchrum, & tunc dictus iuuenis poſuit ad caput tumuli eius titulũ marmoreum, in quo erat ſcriptum. Mentem ſanctã ſ. habuit, ſpontaneũ honorẽ dedit. ſ. Deo, & patriæ liberationẽ, quo titulo poſito, cũ his, qui cũ eo erant, diſceſſit, q nec antea, nec poſtea viſi fuerunt, & credit fuiſſe, qui dictũ titulũ ibi poſuit Angelus eius. Tertiò, Deus virgines honorat, q in eo totã ſpem ſuam ponunt, in neceſſitate adiuuat, & ꝓtegit, & eruit a tribulatione. Eccl. 51. Et canit de virginib᷒. Collaudabo te dñm Deũ Saluatorẽ meum, qa adiutor, & ꝓtector factus es mihi, & liberaſti corpus a ꝑditione, maximè virginitatis, Et notant multa ibi, a quib. liberat, & in qb. adiuuat a laqueo linguæ iniquæ. ſ. a tẽtationib. dæmonũ, a ſollicitationib. hoium peruerſorum, & doloſorum, ab inſtantia Imperatorũ, & minis, & ſæuitiis eorũ, & a multis tribulationib. ꝑſecutorũ. Et poſt: Qm̃ eruis ſuſtinentes te, & liberas eos de manu anguſtiæ, qñ ſ. deficit humanũ auxiliũ, vt liberauit tres pueros de camino ignis. Dan. 3. Et Danielem virginẽ de lacu leonũ. Vnde Rex Babylonis ſcripſit oĩbus ꝓuinciis Deum Danielis eſſe omnipotentem, & ꝙ erat Saluator, & ꝙ æſtimarent eum, qui liberauerat Danielem de lacu leonum. Dan. 6. Et vltimo in fine. Hoc beneficium recognoſcebat B. Agatha de reſtõne mammillarum ſuarũ; cũ quidã, q erant in carcere viſo lumine cœlitus miſſo ei in carcere cuſtodes perterriti fugiſſent, dimiſſo aperto carcere, & dicerent ei, ꝙ recederet. Rñdit, abſit a me, vt ego fugiendo coronã meam perdã, & cuſtodes meos in tribulatione relinquã, ego adiuta a dño permanebo in confeſſione eius, qui me ſaluã fecit, & conſolatus eſt me. Item in paſſione Euphemiæ virginis legit, ꝙ cũ ipſa eſſet ſpecioſiſſima Philoſophi Senatoris filia, & accuſata, cõfeſſa fuiſſet ſe Chriſtianã, venit ad eam Priſcus iudex in carcere, volens eã opprimere, ipſa autẽ orans ait: Adiuua me Ieſu ſpes mea, Saluator mundi: ipſa aũt Chri adiutorio inualuit. Tunc Priſcus indignatus, ꝙ a muliere victus eſſet, fecit fieri rotas terribiles, in quibus virginẽ contereret, cũq; miniſtri ipſam confitentẽ Chrm, & dicentem: Saluator mundi adiuua me, & libera me; cum miniſtri rotas voluerent, & oſſa eius attererent, Angelus deſcendit de cœlo rotas illas atterens, eã illæſam reddens liberatã, miniſtri aũt percuſſi ſunt paralyſi, & facie immutati. Cum aũt ꝓſes confuſus comminaretur ei, ꝙ mitteret eã in fornacem ardentẽ. Rñdit. Non timeo hñs adiutorem Chrm: ſed conculcabo adiutorio eius oẽs tyrãnicos terrores tuos. Cum aũt iuberet tyrãnus eã ꝓiici in fornacẽ quam parauerat maximã: miniſter cui ꝓceperat hoc ei diſſi, ꝙ non poſſet in eã manum mittere: qa videbat circa fornacẽ candidatorũ exercitum expectantem eã. Sed autẽ cui hoc ꝓcepit, ait, victor noĩe, ꝙ nõ poſſet hoc facere, qa videbat circa fornacem viros glorioſos paratos fornacẽ diſpergere, & illæſam, & immaculatã cuſtodire, hi aũt carcere cuſtodiis tandẽ in martirio coronati ſunt. Tunc proiectã ſuper ignẽ ſuſceperunt eam Angeli Dei diſpergentes ignẽ huc, atq; illuc ꝓpter hoc in carcere per ſex dies per capillos ſuſpẽſa eſt, negato ei cibo, & potu, & quotidie ab Angelo refecta eſt. Poſtea poſita eſt inter maximos lapides, q Dei adiutorio in puluerẽ ſunt cõminuti. Poſtea cũ ſuperaſſet, miſſa in foueam vrſi, & leonis illæſa ab his, a carnifice gladio transfixa ad Deũ migrauit. Percuſſor aũt eius a leone deuorat. Priſcus aũt, & Appellius in furiã ſtatim cõuerſi, & ſeipſos comedentes, mortui inuenti ſunt. Et de hoc cũ multa ſint alia exẽpla ſufficiant. Quarto, virginitas facit Deo habitationem ſanctam, & mũdã. Alcuinus Virginitas eſt vita angelica, q ſi ſũ humilitate fuerit, Spiritus ſancti merebit habitationẽ. E cõtra dæmonũ habitatio eſt mens immũda: vnde dæmones expulſi ab eo, quẽ inhabitabat legio dæmonũ, petierunt, vt concederet eis, vt intrarent in porcos. Matth. 8. Mar. 5. Luc. 8. Glo. Niſi more porci quis vixerit, in eo diabolus poteſtatẽ nõ habebit. Pſalm. Tu aũt Dñe in ſancto habitas. i. mundo: ſanctus. n. eſt idẽ qd mundus. Dñs in templo ſancto ſuo. i. mundo corde. 1. Cor. 6. Templum ſanctum Dei ẽt qd eſtis vos. In paſſione S. Luciæ legit, ꝙ ipſa orante, apparuit B. Agatha cũ choris Angelorũ dicens, exaudita oronem ſuam, qa in ſua virginitate iocundũ Deo habitaculũ ꝓparauerat, & cõtinuo ſanata eſt mr̃ eius a fluxu ſanguinis, vt petebat. Et poſt: Rñdit Lucia Paſchaſio. Caſtæ mentes templũ ſunt Spiritus ſancti, q habitat in eis. Et cũ vellet eã facere trahi ad lupanar, vt exponeret lenonib᷒, & fugaret ſic ab ea Spiritus ſanctus, q eã docebat, tãto pondere fixit eã in ſignũ, ꝙ eã inhabitabat, ꝙ nec aliquo tractu, nec per multa paria boum poſſet moueri. Item in paſſione S. Margaritæ dixit ei dæmon, quẽ cõculcabat ſub pedibus, video Chrm in te habitantem; & ideo contremiſco, & nõ ſum auſus reſiſtere tibi. Quinto, in virginib. triũphat Chrs. Greg. Quãto fragilius eſt vaſculum, qd de hoſte portat triumphũ, tãto diabolus maioris confuſionis opprobrium induit, & tanto in pugnatricibus ſuis Dñs glorioſior inuenit. Serpenti dixit illa: mulier. ſ. virgo conteret caput tuũ, & tu inſidiaberis calcaneo eius. Vnde in paſſione B. Margaritæ dr̃, ꝙ diabolũ apparentem ſibi in carcerẽ in forma Æthiopis accepit per capillos, conterens caput eius ſub pedibus ſuis. 1. Cor. 1. Nõ multi ſapientes, non potentes multi, non multi nobiles, ſupple ſcđm carnem vocati ſunt a Dño: ſed q̃ ſtulta ſunt mundi, elegit Dñs, vt confundat fortia. ſ. ſapientiã, & potentiam dæmonum, & hoium, Regum & principũ, & mundi terrenorum, q̃ ſuperauit, per virgines, maximè in ſexu, & ætate, & ſapientia mundi debiles, & infirmas, ſicut patet in ꝓdicta Euphemia, & Margarita, & præcipuè in B. Catherina, quæ ſuperauit Dei virtute, Rhetores ſapientiſſimos mundi in philoſophia diſputando, & eos conuertit ad Chrm, ꝓ cuius amore incendio ſunt extincti volũtarij, nõ tñ nec eorũ veſtes, aut capilli igne ſunt cõcremati. Vicerunt ẽt virgines Imperatores, & diuerſa ſuppliciorũ gña, immo Chriſtus in eis earũ ꝓpugnator. Sexto, virginum eſt Deus magnificator in ꝓñti miraculis, & meritis, quarũ ſtatus tranſcẽdit aliorum ſtatũ. Sicut. n. ſuperior pars eccleſiæ. Prima. n. pars ſunt coniugati. Secunda continẽtes. Tertia virgines, qb. merito aureolę fructus centeſimi debiti. ſ. excellẽtiores. Coniugatis debet fructus triceſimus, cõtinentibus 60. virginibus centeſimus. In ſummo ẽt vñr hr̃e ſtatum eminentiorẽ. Apoc. 14. Hi ſunt, qui cũ mulierib. nõ ſunt coinquinati. Virgines. n ſunt, & ſequunt agnum quocunque ierit, hi empti ſunt ex oĩb primitiæ Deo, & agno, &c. Indutæ ſunt purpurea regia, & coronatę cum virginia filio tanq̃ ſpeciales eius ſponſæ. Cant. 4. Ait ſponſus virgini in exitu huius exilij. Veni de libano ſponſa mea, veni coronaberis, libanus interp̃tat candidatio, & ſignat cãdorẽ virginitatis; & bis dr̃ ꝓpter duplicem candorem mentis, & carnis. In ſent. Iſid. virgo carne, & non mente non habet ꝓmium in retributione. Angelus ad Victoriã Virginem: ſecundo apparens ait. Virginitas eſt purpura regalis, quã qui indutus fuerit, cæteris eminentior erit. Virginitas eſt gemma ꝓcioſiſſima in theſauris regiis. Virginitas theſaurus ꝓcioſiſſim᷒, & immẽſus eſt Regis ſummi, cui fures inſidias tẽdunt, hunc vigili ſollicitudine cuſtodi, huna q̃tũ plus te hr̃e cogitas, diligentius cuſtodi ne perdas. Septimo, ornat virgines, & veſtit vt ſponſus. Ezech. 16. Ingreſſus ſum pactum tecum, & facta es mihi vaſe, laui te aqua, mundaui ſanguinem tuum a te, vnxi te oleo grãæ, hic in baptiſmo, veſtiui te diſcoloribus, varietate. ſ. virtutũ, calciaui te iacincto, ornaui te ornamento, &c. Et poſt: Et coronam decoris poſui ſuper caput tuum, & ꝓfeciſti in regnum, hæc autẽ ornamenta ſponſæ Chri non ſunt corporalia, ſed ſpiritualia virtutis, & grãæ, qb. ornauit Apoſtolos in die Pẽtecoſtes indutos virtute ex alto, de quibus Coloſ. 3. Induite vos, ſicut electi Dei ſancti, & dilecti viſcera miſericordiæ benignitatem, humilitatem, modeſtiã, patientiã, &c. De B. Agnete legit, ꝙ cum filius Romani ꝓfecti offerret ei ornamenta ꝓcioſiſſima, vt conſentiret in amorem ſuum, reſpuit ea vt lutũ dicens, ſe ab alio amatore ꝓuentã, q longè meliora iã ei dederat ornamenta, & gñe, & dignitate, Chro. ſ. q dexteram meã, & collũ meum cinxit lapidib. ꝓcioſis, q circũdedit me vernantib. atq; coruſcãtib. gẽmis ꝓcioſis, q induit me cyclade auro texta, & immenſis monilib. ornauit me. Hæc ſunt ornamenta Spiritus ſancti, quorum ſolus ipſe eſt operator, & doctor cũ patre, & filio phaleris charitatis deaurata, & cæterarum virtutũ, q̃ qa ornant, & illuminant, ꝓcioſam reddunt aĩam, & eius operationes dñr lapides ꝓcioſi, & quia eã a vitiis reſtringũt, & coarctant, dñr monilia. Spiritus ſanctus ſignat per Egeum, qui dat ornamenta ꝓcioſa virginib. q̃ introducendæ ſunt ad cubiculum Aſſueri, q interpretat beatus. Et Chrm ſignat, q nutrit, & fouet eas, anteq introducant ad ęternã requiẽ. Per Egeum vnguentis chariſmatũ, & pigmentis diuinarum, & ſpiritualium cõſolationum. Ecc. 38. Nunquid vnguentarius faciet pigmenta ſuauitatis, & vnctiones cõficiet ſanitatis. Egeus lætus, & Feſtinus ſanctum ſpritũ ſignat, quia dat ſpiritualem lætitiã, & Feſtinus eſt hoſpes aĩæ. Octauo, vltor eorum, qui eis violentiam inferũt, eſt Chriſtus Iob 24. Aĩæ vulneratorum clamabunt, & Deus multũ abire non patit, ſicut qui volebant deuorari Danielem virginẽ, a leonibus deuorati ſunt ab eis. Dan. 7. Sicut etiam patet in paſſionibus virginum, ꝙ ferè omnes oppreſſores earum, & imperatores morte turpiſſima ſunt perempti. Sicut patet de B. Lucia, quia ipſe die, qua migrauit ad Dñm Diocletianus ab Imperio eſt expulſus, Maximianus mortuus, & Paſchaſius, antequã ipſa moreret ferro vinctus, Romã ductus, capitali ſnĩa dãnatus eſt, a quibus, vel ſub quibus paſſa eſt. Item in paſſione beatæ Agnetis, iuuenis volens eam corrumpere, a diabolo ſuffocatus eſt.

Item

Item ad ſepulchrum dictæ Agnetis cum multitudo Gentilium veniſſet, & Chriſtianos ibi orãtes lapidib. impeterẽt & fugarẽt. Emerentianã virginem collactaneã eius eos arguentem, iuxta eius ſepulchrũ lapidauerunt. Vnde factũ eſt, vt ſereno cœlo tanta facta ſunt ſubito tonitrua, & fulgura, ꝙ penè oẽs ab his ſunt occiſi. Item de Quintiano legit̃, ꝙ cũ poſt martyriũ B. Agathæ iret ad inquirendũ de facultatib. ſuis, & ad nẽs de parẽtela ſua accipiendum, dũ tranſiret in naui fluuium calcib. duorũ equorũ ſuorũ flumine iactatus, nuſquã poſtea cõparuit. Simili morte Maxentius interiit, qui B. Catherinã martirizauit, q, cum tranſiret ad pugnã contra Conſtantinum ſupra pontem, quem de nauib. fecerat ſuper Tybrim, ab equo ſuo in Tybrim ꝓcipitatus, nunq̃ poſtea cõparẽs inuentus nõ eſt: ſed amiſit vitã, & imperium, qđ obtinuit aduerſarius eius Cõſtãtinus, eccleſiã Dei exaltãs. Nonn, defenſor eſt virginũ, & liberator. Eccl. 51. Adiutor & ꝓtector factus es mihi, & liberaſti corpus meum a perditione. Siſr ẽt conſeruator, & ductor. Hierem. 4. Voca me, dicit Dñs, pr̃ meus es tu, dux virginitatis meæ. Aliqñ ẽt per feras defendit virgines, & ſeruat. In paſſione Criſanti & Dariæ, cũ ſceleſtiſſimus ꝑfectus vrbis Romanæ afflixiſſet eos diuerſis ſupplicijs, qui erant virgines matrimonio coniuncti, & ab omnibus ſupplicijs liberaſſet eos Dominus illæſos, Dariam fecit præſes poni in lupanari, mittens ad eam corrumpendam lenones, vbi cum proſterneretur eam leo ſubito prorumpens de cauea intrauit lupanar, & iuxta proſtratam ꝓſternitur, & defendit eam a leonibus. Item Spiritus ſanctus Luciã, vt non poſſet trahi a lenonibus. Ad hoc autẽ, ꝙ perſecutores virginitatis grauiter puniantur, confundantur, illudantur cæcitate, & morte ſubita, & æterna. Facit exemplum, qđ legit̃ in paſſione B. Anaſtaſiæ, quæ cũ eſſet nobiliſſima Romanorum, inſtructa a B. Griſogono, quẽ in carcere viſitabat, & neceſſaria miniſtrabat, poſtq̃ multa fuiſſet paſſa a ſponſo, q eius copulæ conſentire nolebat, eo ſubito mortuo, & ea in carcere liberata eſt, accuſatæ ſunt tres eius ſociæ, & traditæ ab Imperatore cuidã ꝑpoſito, vt illas faceret diis immolare, qui cum incluſiſſet eas in quadã camera, vbi erant vaſa coquinæ, ingreſſus eſt ad eas nocte, volẽs corrumpere eas, & dum illæ orabant, ille tota nocte amplexatus eſt ollas, & cacabos, & oſculatus. In mane exiens, tinctus veſte, & facie denigratus reputatus eſt inſan⁹ a familia ſua, q̃ cum fugiſſet ab eo, Imperatoris curiã credens ſe veſtitum veſtibus mundis, & cãdidis reputatus eſt ibi inſanus, icciſus, & flagellatus, & vix ad domum reductus eſt, & cognoſcens ſe deluſum, remiſit eas ad alium ꝑpoſitũ, quæ cum nollent idolis immolare, ꝑcepit eas duci ad ſcortum: ipſi aũt cum hoc crederent facere, duxerunt eas ad ſupercilium montis cuiuſdã, vbi cum vellet ꝑpoſitus aſcendere non valuit: ſed tota die montem girauit, qui non ſuſtinens ſe deluſum, alterã ſagitta occidi fecit, duas in ignem ꝓiici, quo extincto illæ illæſæ ab eo in orõne ſpiritum emiſerunt, quidam aũt ab Imperatore obtinuit, vt S. Anaſtaſia vxor ei daret̃, ꝓmittens, ꝙ eam a Chriſtianitate reuocaret. Quod cũ multipliciter attentaſſet ꝓmiſſis minis, & ſupplicijs, & ipſa in camera quadã immobilis per triduum permãſiſſet ſine cibo, & potu, & ſomno: dictus vir intrãs ad eã. cum vellet eam amplecti excæcatus circuibat ꝑ cameram, nec valebat exire: vnde cum clamaret pꝛæ dolore oculorum, intrantes famuli eũ miſerunt eum, & ad idola duxerunt, vt peteret reſponſum a dæmonibus, vtrum curaret̃ ab infirmitate ſua. Qui reſponderunt ei ꝙ non: ſed ꝓp hoc quod fecerat Anaſtaſiæ: ſciret ipſe, ꝙ infra triduum eſſet cum eis in inferno æternaliter cruciandus. Qui exterritus, & ſupra modum turbatus, cum reduceret̃ inter manus famulorum ſubito mortuus eſt: ipſa aũt Anaſtaſia poſt multas afflictiones ꝓ Chr̃o carcerem, & exilij, & incendij, & extenſionis corporis ſuper quattuor palos ſpiritum reddidit. Decimo, miſericors & miſerator Dñs eis in neceſſitate poſitis conſolator cordiũ dat ꝓ cæteris ſpirituales cõſolationes, quæ ꝓp ipſum contẽpſerunt carnales. Bern. Delicata eſt diuina conſolatio, q̃ non dat̃ admittentib. alienã. Veſtit in nuditate virgines, ſicut B. Agnetem, cũ fuſtigaret̃ nuda crine ſoluto tantã denſitatem crinium dedit ei Deus, & longitudinem, ꝙ poti⁹, pulchriuſq; ornaret̃ crinib. q̃ veſtib. & cũ eſſet nuda poſita in patibulo, Dñs veſtiuit eã lumine ſicut veſtimento. Item de B. Eulalia legit̃, ꝙ poſt multa ſupplicia, q̃ pertulit a Daciano ꝓ fide, cuius corpus iuſſu tyranni dum per triduũ nudũ maneret in patibulo ſuſpenſum, De⁹ veſtiuit illud veſtitu niueo miſſo de cœlo, & aĩam morientis viderunt aſtantes aſcendere in cœlum in ſimilitudinem columbæ niueæ. Item nõ ſolum induit in pñti Deus miſerator B. virgines corporaliter in pñti, aut ſpiritualiter ornamẽto gratiæ, ſed in futuro ornamẽto glĩæ. Iſa. 61. pñt dicere verba Iſaiæ dicentis: Gaudẽs gaudebo in Dño, quia induit me veſtimento ſalutis, & indumento iuſtitiæ, vel lætitiæ. veſtimẽto gr̃æ in pñti, & gloriæ in futuro, q̃ pñt dici indumentum iuſtitiæ debitæ ſibi ꝓ meritis, & ſoluta ſibi in gloria. Item nota, Deus ſolus miſerator eas nõ ſolũ veſtit, & ornat, ſed in ſuis neceſſitatib. ꝑ ſeipſum paſcit, eas viſitat, & curat, & cõfortat, & ꝑ nuncios ſuos, q veſtit lilia agri, & paſcit, & veſtit volucres cœli, vt legit̃ Matt. 6. Item paſcit, & viſitat Dñs, & cõfortat virgines per ſeipſum, qñ ſunt in arcto famis poſiti, ſicut legit̃ feciſſe Eugeniæ virgini, q cũ multa ſupplicia ſub Galieno Imperatore ſuſtinuiſſet ignis, & aquæ, & aliorũ tormẽtorũ, & ſuperaſſet, euaſiſſetq; illæſa, tãdẽ clauſa detinet̃ in obſcuriſſimo carcere ſine nĩ cibo, & lumine, in quo Dñs eã viſitauit, & pauit pane candidiſſimo, & carcerẽ immenſo lumine illuminauit, & cũ crederet̃ mortua, apparuit corpulentior, & pulchrior, q̃ prius. Item in paſſione B. Catherinæ legit̃, ꝙ poſt diuerſa ſupplicia, & ſcorpionũ verbera Maxentius iubet B. Catherinã detrudi in obſcuriſſimũ carcerẽ ſine nĩ cibo, & lumine, quã Angeli viſitantes, & vnguentis, & aromatib. vulnera eius vngentes, & refouentes curauerunt. Per columbam ẽt Dñs de cœlo ſingulis diebus miſit ei cibum. Duodecimo aũt die viſitauit eã ipſe Dñs cum diſcipulis ſuis et choro virginum, monens vt viriliter ageret, nec timeret, duodecimo aũt die cũ crederet̃ mortua fame, & euocata de carcere appareret pulchrior, cũ crederet Imperator cibũ ei ab aliquo miniſtratũ, & ꝑcepiſſet torqueri carceris cuſtodes: miſerta eorũ ait virgo. Ego cibũ ab homĩe nõ accepi, ſed q cõfortat ſuos in tribulatione per ſuũ Angelũ me nutriuit, &c. Itẽ per ſuum Apl̃m Petrũ viſitauit B. Agathã, qui de cœlo veniens, & vnguenta deferens eius vulnera curauit, & mãmillas eius abſciſas reparauit ei. Itẽ in paſſione B. Anaſtaſiæ, de qua ſupra dictum eſt, legit̃, ꝙ poſt multa ſupplicia detruſa eſt in imo carcere, & detenta ſine cibi adminiſtratione per 30. dies. Cui miſit Dñs vnam de ſociabus ſuis prius martirizatis, q̃ apponebat ei menſam ſingulis dieb. refertã cib⁹, cui cũ dixiſſet Anaſtaſia. Qũo huc veniſti ſoror, q̃ iã martyriũ ſuſcepiſti ꝓ Chr̃o. Illa rñdit: Dñs dat liberter licentiã ſanctis ſuis viſitandi, & confortandi eos, q puro corde adhærẽt ei: educta aũt de carcere inuenta eſt pulchrior, & fortior. Hñs aũt ꝑ ſe ſuſpectos cuſtodes, adhuc ꝑ menſem in eodẽ carcere eam incluſit, ſignans hoſtia ſigillo ſuo, & poſt mẽſem inuẽta eſt, vt prius, &c. Itẽ Danielem virginem in lacu leonũ viſitauit Dñs ꝑ Angelũ ſuũ, q cõcluſit ora leonũ, vt ei nõ nocerent, & qui ei deportauit de Iudæa in Babylonem ꝑ Abacuc ꝓphetã cibũ quẽ parauerat dictus Abacuc meſſoribus, & cũ [illegible]dediſſet eum, in momẽto ꝑ capillum capitis ſui impetu [illegible] eum deportauerat in Babylonẽ, reportauit vbi eũ a[illegible]erat. Vndecimo, oculus virginei intellectus meret̃ a D[illegible]luminari intelligẽtiæ gr̃a, & in pñti, & in futuro. Qui q[illegible] purior, tãto ꝑſpicacior ad cognoſcendũ Deũ, & creaturas, & maximè ad intelligentiam ſpiritualiũ: vnde Matt. 5. Beati mundo corde, qm̃ ipſi Deum videbunt: quãto cor mundius, tanto videbit ꝑſpicacius. Dr̃ de B. Martino, q cordis oculũ habuit puriſſimum in carne, maximè oĩ luxuria alienam, q legit̃ carne fuiſſe vitro purior, lacte candidior: & ideo ꝑſpicaciſſimi fuiſſe intellectus ad ſpiritualia. Dr̃ ẽt, ꝙ nigromãtici puros virgines ponunt in adiurationib. dæmonum, vt limpidius videre poſſint in corporib. conſpicuis, vt ſpeculis, & ſputis dæmonũ transformationes vt repñtationes. Itẽ virginitas meret̃ obtinere donũ ꝓphetiæ, vt patet Dan. 2. De viſione ſtatuæ. Et 10. Gabriel fac intelligere viſionẽ. Item in vitis pa Poemen virgo & innocens, & maximæ abſtinentiæ fuit: & in, vt dr̃ ibi, meruit donum ꝓphetiæ obtinere, & ſcientiam futurorum, q̃ cum moraret̃ cum mr̃e ſua in quodam vico Ægypti in ſumma abſtinentia, & puritate, qdam de alia villa collecta maxima multitudine hoĩm veniebant ad exterminandũ eos de vico ſuo, qđ ſibi ꝑ Angelum fuit reuelatum: vñ veniens ad ſacerdotes illius villæ: aduentum & ꝓpoſitum dictorum hoſtium eis reuelauit, & cõſuluit, & monuit eos, ꝙ ipſi exirent eis obuiam, & placerent eorum furorẽ, ne & hoſtes occiderent, & vicum deſtruerent. Q̃ ſi illi facere nõ ſunt auſi, timentes eorum furorem: ſed ei ſupplicauerunt flexis genibus, ꝙ ipſa hoc faceret, qđ ipſa ſe facturam negauit. Ipſa autem in domum ſuam ſe incluſit orans Deum, vt eos ita retineret ligatos, ne poſſent accedere ad exterminiũ eorum, & deſtructionem vici ſui. Et ſtatim oratione cõpleta ita ſteterunt, vbi erant prope dictum vicum ſic immobiles, ac ſi ibi fuiſſent clauis affixi. Qui rogauerunt per nuncios aduenientes ibi illos de dicto vico de pace, dicentes: Gratias agite Deo, & virgini eius Poemen, cuius oratio impediuit nos a deſtructione veſtra, ſicut nobis eſt reuelatum. Item de paſſione Luciæ virginis legit̃, ꝙ cum eſſet vulnerata ad mortem, ait aſtantibus Chriſtianis: Agite gratias Deo, qui mihi hoc reuelauit, quia hodie reddita eſt pax eccleſiæ Diocletiano, & Maximiano iam non imperantibus. Alter enim mortuus eſt, & alter de Imperio eiectus, & Paſchaſius Romæ vinctus ducit̃, vt pro factis ſniam ibi accipiat capitalem, qđ ita factum eſt ipſa die, vt ipſa prædixit.

Duodecimo ſuſcipit Dñs aīas virginū ī morte, vt eas glorificet, vt poſſint dicere ipſi obuiā cū Angelis aduenienti: Tu aūt Dñe ſuſceptor meus es, gloria mea, & exaltans caput meum Ecc. 15. Qui cōtinēs eſt iuſtitiæ. i. pp iuſtitiā, apprehēdet illā, & obuiabit ei ipſa ſapientia Chrs quaſi mr honorificata, & quaſi mulier a virginitate ſuſcipiet eū ſapientia Dei Chrs. De qua loquit ibi, quia virgines continentiā ſeruātes pp iuſtitiā ſequitendā gīæ, & conſequendā, vt iuſtum eſt mercedē gloriæ, apprehendent illā ſapientiam Dei ꝑ mercede, quia obuiat illis quaſi mr honorificata in conſortiis filiorū honorabilium, & aliorū ſe concomitātiū. Et ſuſcipiet virginē in morte cū ſociis Sanctorū & Angelorum, ſicut ſuſcipit mulier virgo honorificē a ſponſo a virginitate ſua. i. pp virginitatem ſuā, pp quam eā deſponſauit. Mat. 25. Quinq; prudētes virgines ſuſceptæ ſunt a ſponſo, & intrauerūt cum eo ad nuptias: & ſignāter illas, quæ ſeruauerunt puritatem affectionum, conſenſuū, & intentionū interius, & exterius mundiciā ſenſuum, & operationū. Finaliter q. vſi fuerunt ornatæ lampadibus bonorū operum: quia, vt dicit Iſid. Virgo carne & nō mente non habet pmium in repromiſſione. Vnde fatuis virginibus dicit Dñs: Neſcio vos, quia nihil prodeſt incorruptio carnis, vbi nō eſt integritas mentis. Neceſſe eſt ēt, vt prauis operibus abſtineant. vnde idē: Qui rectè de virginitate gaudere volunt, neceſſe eſt, vt prauis operibus non ſeruiant: ſic ſuſcipitur mente virgo, & corpore in exitu ſuo ab hoc mundo, ſicut ſuſcipit Heſter ab Aſſuero, de qua ſuſceptione Heſt. 2. Ducta eſt Heſter virgo. ſ. humilis ad cubiculū Aſſueri ad Regia beati requiē æternā, & habuit gratiā, & miſericordiā corā eo, & poſuit diadema regni in capite eius, & facit eā regnare ſecum. ſ. in ſuſis, q interpretat gaudiū meum, vel lætitia aſſumpta a Deo. ſ. lætitiam æternā, q eſt ſuper eorū caput. Sic ſuſceptus B. Ioannes Euangeliſta virgo, & electus a Dño, cui ante obitum ſuū apparuit Dñs cum diſcipulis ſuis, dicens: Veni dilecte mi, quia tps eſt vt epuleris in conuiuio meo cū fratribus tuis. Qui cū vocaſſet, & docuiſſet populū, & celebraſſet, deſcendēs in foueā orans: lumine aūt ſibi miſſo deſuper videri non potuit, & recedēte lumine nō eſt poſtea inuentus. Vnde creditr a quibuſdā, q in aīa ſimul & corpore in cœlo ſit aſſumptus, cum Chro glorificatus. Item ad hanc ſuſceptionē faciunt eaē, in multa. dial. 15 de tranſitu Romulæ refert Greg q cū maneret cum quadā ſua magiſtra noīe Redēpta plena virtutibus, percuſſa paraliſi, & mēbrorum officio deſtituta, in ſumma paupertate degens, aſſiduè orabat. Nocte aūt quādā vocauit magiſtrā, & aliā condiſcipulam, q ſurgentes aduenerunt, tunc tantus fulgor locum repleuit, vt corda aſſtātium ineſtimabili pauore perſtringeret, & ita vt corpora eorū obrigeſcerent, & cœperunt audire ſtrepitum maximæ multitudinis domum ingredientis, & neminē videbant, & qa pauor eas depreſſerat, & ſplendor tantæ claritatis eos reuerberabat, quam lucē mira ſuauitatis fragrantia eſt ſubſecuta, q pertērritos refouit, & cōfortauit. Cōfortauit aūt Romula Redēptā, dicēs: Noli timere mr, non morior mō. Luce aūt paulatim recedēte odor remāſit ꝑ triduū. Nocte aūt quarta magiſtrā ſuā Redēptā vocauit, viaticū petiit, & accepit, & ecce poſt ante hoſtiū cellulæ duo chori pſallentiū aſtiterunt, & videbat aſtātibus, q pſalmodiā dicebāt viri, & fœminæ rñdebant. Ad quā vocē illa ſancta aīa carne ſoluta eſt, & dicta voa pſallentiū cum Dei ancilla aſcendente ad cœlū minus, & minus cœpit audiri, & odor ſeatis vſquequo omno deficeret. Item de Criſilla ſacra virgine, & amita ſua refert idē Gregor. ibidem, q Fœlix Romanæ eccleſiæ Antiſtes attauus B. Greg defunctus ei apparuit, & manſionē æternæ claritatis ei oñdit, dicēs: Veni in hac manſione te ſuſcipio. Quæ ſequēte mox ēte febre correpta eſt. Cum aūt in extremis vitæ multi eius circundarent lectū, incœpit clamare: Recedite recedite, quia Ieſus venit. Et cum in eum intenderet quem videbat, aīa eius carne ſoluta eſt & ſtatim tanta ſuauitatis fragrantia aſperſa eſt, vt pateret illuc ſuauitatis auctorē fuiſſe. Quæ cū lauaret ex aſſiduo vſu orōnis inuenta eſt in genibus, & cubitis ad modum cameli callos obtraxiſſe. Itē de hoc facit, qd ibidē ponit exēplū Muſæ puellæ, cui B. virgo apparuit cū choro virginū dicens, q ſi vellet cum eis cōiungi abſtineret a leuitatibus riſu, & iocis, & die 30. ſi hoc faceret, eis aſſociaret, q ſubito mutata fuit. Parentes eius hoc videntes, cauſam requirunt, q eis eam retulit 25. die febre correpta cū die 30. appropinquaret hora tranſitus ſui, vidit B. virginē eam vocantē cum choro virginū. Cui rñdit. Ecce dña venio, ecce dña venio: & hoc dicto de virgineo corpore ad B. virginē, & ad alias ſactas virgines eas adiiciens exiuit: hoc eſt qd dr Hiere. c. 31. Lætabit virgo in choro, &c. Ad hāc ſuſceptionē pertinet, qd legit de B. Margarita poſt multa ſupplicia, q vicit, & orōné, voce de cœlo facta eſt ad eā, dicens: Veni Margarita in requiē Chri tui, veni in regnū cœlorū: beata es, q virginitatem deſideraſti, & dilexiſti, & coronā vitæ meruiſti. Ad quam vocē crediderunt in Dño 5. millia hoīum, qui & ꝑ Chriſto decollati ſunt, in hora aūt decollationis ſuæ dixit ſpeculator: Miſerere Margarita. Video. n. Chriſtū circa te cū multitudine Angelorū expectantiū te, cum oraſſet, factum eſt tonitruū maximum, & colūba niuea apparuit deſcendēs de cœlo, dicens ei, q oīno petitiones ſuæ eſſent exauditæ. Veni ergo electa mea ad locū tibi paratū ego ſum tecū, ego aperiā tibi regnum cœlorū: decapitata aūt ea viderunt, qui aderant, ſanctos Angelos deſcendentes, & ſtantes ſup corpus eius glorificantes Deū, & aſcēdentes ſup nubē deducebāt ſpiritū eius cātātes: nō ē ſimilis tui ī diis dñe, &c. Dæmones ſōt torquebant, & infirmi a diuerſis languorib. curabant. Ad hoc ēt facit, qd ſupra poſitū eſt ꝓximè de ornamēto, quo Chrs virgines ornat. Glorificat aūt virgines glorioſis triūphis, meritis, documētis, & exēplis, &c. pmiorū excellentia præ cæteris, qa aureola. Iſa. 56. Nō dicat eunuchus: lignū ſum aridū: qa hoc dicit Dñs eunuchis, q elegerunt q ego volui. ſ. q ſe caſtrauerunt i. caſtè viuere elegerunt, & tenuerunt fœdus meū, votū ſ. virginitatis, vel caſtitatis, dabo eis in domo mea, & ī muris meis locū, & nomē a filiis & filiabus, & nomē ſempiternū, qd non peribit, & erit in hoc, q oēs in fructu 60. cognoſcent, q fuerunt cōtinentes, in cēteſimo qui fuerunt virgines. ſ. in aureola virginitate. Q artum motiuum ad amorē virginitatis eſt maxim' amor quē hñt Angeli ſancti ad virgines qui dñr eorum. Matth. 18 Angeli eorū ſemper vident faciē patris, non ſolū aūt ſunt virginum amici, ſed ēt ſerui: in multis. n. ſeruiunt eis. Hæc aūt oīa ſatis patent ex pcedentibus. Quòd aūt Angelus ſit amator virginū, patet, qa, vt dicit Hiero, Virginitas ſoror eſt Angelorū: Quòd vita virginalis eſt angelica, reuelat Hieron. dicens. In carne pter carnē viuere eſt angelicæ naturæ, non humanæ. Dixit B. Cecilia Valeriano: Angelū Dñi habeo amatorem, qui nimio zelo corpus meum cuſtodit. Item legit, q cum B. Theodora cōfortaret martyres in agone ſuæ paſſionis, tradita eſt cuidā iuueni ludificanda, & poſt in ſcorto publico oīb. exponēda, quā cum vellet impudicè tangere, cœpit emittere maximū ſanguinē de narib. & clamauit iudici, ſtatiua ata eā iuuenis ſpecioſiſſimis deauratis indutus veſtib. de cuius manu pugiunt in naribus accepi. Ipſa aūt B. Theodora, cum nollet ſacrificare idolis, martyrio ignis cō ſummata coronata eſt. Itē q cū Serapia virgo conuertiſſet S. Sabinā, poſt plurima ſupplicia tradita eſt duobus laſciuis iuuenibus ludificāda, quā cum vellēt impudicè tāgere, factus eſt terræmotus maxim', & ceciderunt exanimes in terra, mēbris oīb. reſoluti, q in mane ſic inuēti ſunt. Et nunciatum eſt hoc pſidi, & ei portatū, & virgo adducta eſt corā eo, q orōne facta ꝑcepit eos in noīe Dñi Ieſu Chri ſurgere, & ſtare ſupra pedes ſuos. Qđ cū ſeciſſent, q̄ſiuit iudex quō feciſſet virgo, q ſic reſoluti eēt, dixerunt, cū vellemus eā tāgere ingreſſus eſt qdā iuuenis mira magnitudine decorus, vt Sol corruſcans totus ſtans inter nos, & hanc puellā, cuius claritatis tremor, & timor, & defectione nos cōcuſſit. Virgo aūt poſt multa ſupplicia, q vicit, gladio conſummata eſt. Ex his patet, quō Angeli diligunt, & cuſtodiūt virgines, & puniunt earū inuaſores. Quintum incitatiuum ad amorē, & cuſtodiā virginitatis ſunt diuerſa, quibus in ſcriptura ſacra virginitas cōputat. Primo ad amorē virginitatis debet allicere hoc, q virginitas comparat flori fragrantiſſimo, & ſpecialiſſimo, & ſuauiſſimo, & mundiſſimo, & fructuoſiſſimo, ſuper quē quieſcit ſpiritus Dñi ſeptiformis, & hoc qſi ad obſeruantiā eius mouet incendiū charitatis. Bern. Cōparat lilio cāpi: ſicut liliū inter ſpinas tentationū: ſic amica mea inter filias, quo magis pungit tribulationibus, & tentationibus, meliorē Deo odorē reddit, hoc lilium debet hrē ſex folia expanda: Tria intus, & tria extra. Intus dēt hrē puritatē cogitationū, vt malis cogitationib. nō conſentiat, affectionū vt delectationes nō recipiat noxias, vel intentionum, vt pp Deum virginitatē cuſtodiat. Tria folia extra ſunt munditiæ. ſ. ſenſuum, actuum, & exemplorum. Hoc liliū debet hrē candorem exteriorem, & interiorē puritatis. ſ. cordis, & corporis, ruborem interiorem internæ charitatis in ceratione ad ſe, & ad inferiora humilitatis ad affectus ſuos hñt reſpectū. Iſtæ tres virtutes debēt eſſe cōiunctæ, virginitas, humilitas, & charitas, ſcm B. Bern. in epiſt. ad Henricum Sennon. Archiepm. Charitas, humilitas, caſtitas, nullius quidē coloris ſunt: ſed nullius decoris, nec mediocris, ſed qui diuinos oblectare poſſit aſpectus. Quid caſtitate pulchrius, q mundum facit de immundo conceptum ſemine, de hoſte domeſticum, de hoīe angelum. Differunt quidem inter ſe homo pudicus, & Angelus: ſed fœlicitate, non virtute, illius fœlicior iſtius fortior caſtitas eſſe cognoſcitur. Sola eſt caſtitas, q in hoc mortalitatis ſtatu, & ſpe, & loco ſtatum immortalis gloriæ repñtat, ſola inter nuptiarū ſolēnia morē illius vendicat regionis, vbi nec nubent nec nubent: verūtñ cum in talib. venuſtas præemineat caſtitatis, ſine charitate tñ nec meritum

habet,

habet, nec ꝑmium: caſtitas ſine charitate, ſine oleo lampas eſt: tolle eum lampas, non lucet: tolle charitatē, caſtitas nō placet: ſed cū his duab⁹ virtutib. neceſſaria eſt humilitas, vt abſq; illa aliæ, nec virtutes eſſe vñt, nēpe vt caſti & cari dicant̃, humilitas hoc meret̃, q̄a de humilib. dat grãm, ſeruat acceptã, q̄a nec requieſcit Spiritus ſanctus, niſi ſup quietū, & humilē. Seruatam & cõſummat. Nam virtus in infirmitate pficit. i. in humilitate: nā inimicã totiꝰ grę a ſe, & ab aliis virtutib. ꝓpulſat. Idē ſup Miſſus eſt. Pulchra cõiunctio virginitatis, & humilitatis, q̄a nec Marię placuiſſet virginitas, niſi ei cõiuncta fuiſſet humilitas: hūc florē virginitatis bene ſeruauerat intactū B. Dñicus, de cuiꝰ tumulo, cū poſt multos annos a ſepultura ſua aperiret̃, exuberauit inuſitata, & mira ſuauitatis fragrantia, vt dr̃ eo canit̃. O quam ꝓbat carnis florem oēm ſuperans odorē inmoli eius fragrantia. Itē hunc florem bene legit̃ ſeruaſſe F. Merculus, de quo 2. Dial. 1. refert Greg. cui in nocturna viſione apparuit. ſ. q̄ de albis floribus corona de coelo deſcēdebat. Qui mox corporis moleſtia cū magna ſecuritate defunctus eſt, & hilaritate animi. De cuiꝰ ſepulchro, cū Abbas monaſterij vellet facere ibi ſepulchrū, tanta odoris fragrantia exiuit, ac ſi ibi florum oīum odoramenta eſſent cõgregata. Hic aũt erat miræ cõpaſſionis, & deuotionis, & aſſiduæ oronis. Ad hoc ēt facit exemplum, quod legit̃ in paſſione B. Ceciliæ virginis, vbi legit̃, q̄ cū ad pdicationē Ceciliæ Valerianus ꝓmiſiſſet ſe ſeruaturum virginitatē, & fuiſſet purificatus, Angelus Dñi deſcendit, & apparuit ei, & Ceciliæ apportans duas coronas de roſis, & liliis paradiſi, q̄ nunq̄ marceſcebant, nec decorē amittebant. Quarū odorem ſentiēs Tiburtius frater Valerij ad fidē eſt conuerſus, & harum coronarū odore, & decore virginea, & martyres p multa ſupplicia tranſierūt, eas in perpetuū acquiſierunt. Maximus aũt Chorniſcularius, q̄ eos cuſtodierat in carcere Præfectus vrbis Romæ eis promiſerat, q̄ in Chriſtū crederet, ſi eū certum facerent de futura vita quā ei pdicabant. Qui dixerunt, q̄ in hora paſſionis certificarēt. Cū aũt decapitati eſſent, idē Maximus cum fleto, & iurō aſſerebat his q̄ aderant, q̄ viderat in hora paſſionis eorum, aīas eorum egredi de corpore, & Angelos Dei lucidiores Sole eas ſuſcipiētes tanq̄ ſpōſas egredientes de thalamo in gremio ſuo, & ſub tegmine alarum ſuarum eas deportari ab eis in coelum, pp quā aſſertionē multi crediderunt, & martyrium ſuſceperunt, & ipſe Maximꝰ ꝓ reſurrectionis, & futuræ vitæ gloria tādiu plūbatis eſt cæſus vſquequo ſpiritū exhalaret. B. aũt Cecilia corpus eius ſepeliuit in ſarcophago nouo, faciens ſuper illud ſculpi auem fœnicem, q̄ amore innouandæ vitæ veteris deponēdæ, & nouæ ſuſcipiendæ ſpontaneæ morti ſe exponit. Sic fecerat dictus Maximus. Vel ad hoc pōt pertinere, qd̄ legit̃ in inuētione reliquiarum S. Stephani, vbi legit̃, q̄ B. Gamaliel Pauli nutritor, & Magiſter Apoſtolorū apparuit Luciano pſbytero, in cuiꝰ parochia fuerat ſepultus cū B. Stephano, reuelans ei locum vbi ipſe, & B. Stephanus, & Nicodemus nepos ſuus, & Abibas filius ſepulti erant, & vt fidē ei faceret, & de eorū merito, & ſepulturæ eorū ſitu. In ſecunda apparitione oſtendit ei tres calathos aureos; quorum vnus, quē poſuit ad dexterā eius habebat roſas purpureas, quib. erat plenus. Duo alij habebāt roſas albas, & quartus argēteus roſis croceis, & fragrantiſſimis plenus, quibus manus extendens ad collum coram eo depoſuit. Et dixit ei, q̄ primus purpureas hñs roſas ſignabat loculum B. Stephani, qui virtute charitatis circūfulſus vndique, qd̄ in calatho aureo ſignat̃ ſolus inter eos martyrio meruit coronari ſanguine ꝓprio laureatus, & rubricatus. Alij duo calathi pleni roſis albis loculum ſuum, & Nicodemi, q̄ amore Chriſti circūſalti iniurias, & perſecutiones Iudæorū cõſēpſerunt, q̄a ab Apoſtolo fidē inſtructi baptiſmum ſuſceperunt Chriſti mundati ab eo, & in operib. innocentiæ, & munditiæ perſeuerauerunt, & in illis adhuc neophiti ad dominum in baptiſmali munditia migrauerunt. Abibas autem cū patre ſuo Gamaliele baptizatus in virginitate immaculatus ſemper corpore fuit poſt baptiſmum ad dñm migrauit. Quod ſignabat̃ in hoc, q̄ eius calathus erat argenteus, & in croco ſuo grauiſſimo feruor charitatis eius, & carnalis fragrātia deſignabat̃, vt ei S. Gamaliel exponebat. Secundo, virginitas cõparatur ebori. Sicut. n. ebur latens ſub panno lineo, & ſic cõſeruat eum a cõbuſtione carbonis ignei ſuperpoſiti: ſic virginitas latens in corde ſeruat corpus fragile ab incentiuo luxuriæ, & ne ſuccendat̃ a diabolica ſuggeſtione, cuius halitus prunas ardeores facit, vt dr̃ in Iob 40. Itē virginitas eſt thronus eburneus, in quo regnat, & quieſcit verus Salomon Chrs. de quo 3. Re. 10. Fecit Rex Salomon thronū de ebore grandē, & veſtiuit eū auro fuluo nimis, &c. Tertio, cõparat̃ pcioſo lapidi illi margaritæ, qua inuēta cęleſtis negociator, dedit oīa q̄ habuit, & cõparauit eã Margaritã. Ros coeli, q̄ cõchis marinis recipit̃, & inibi ſeruat̃ in pcioſum lapidē mutat̃, & candidum recepto ab oſtreis ibi in cõchis: ſic gr̃a Dei de coelo deſcendens, in cõchis cordium humilium, ꝓpoſitum virginitatis ſeruandæ ibi gñat, & in eius perſeuerantiam quaſi in lapidē pcioſum induratus, q̄ eſt dignus comparari regno celorū: vel margarita valet cõtra caducum morbum, & virginitas cõtra luxuriæ caſum Itē ſimilis eſt thopario, q̄ inter lapides pcioſos eſt ſpecioſiſſimus, & pcioſiſſimus, quanto rarius inuenit̃: de quo dñt naturales, q̄ poſitus in olla cuſtodit eam ab ebullitione, & ēt ebullitiones ollæ bullientis ſedat, & ſeruat ollam ab effuſione. Sic latens in corde virginitas ſpat, & ſedat ebullitiones tentationis carnis, ne hō effluat ſuper luxuriam, & effundat vt Rubē, de quo dr̃ Genel. 49. Effuſus es ſicut aqua, ideo nō creſcas. Quarto, virginitas comparatur theſauro. Matth. 13. Simile eſt regnū coelorum, theſauro abſcondito in agro, quē q̄ inuenit hō abſcōdit, pgaudio illius vadit, & vendit oīa q̄ hēt, & emit agrum illum. Ager virgo, in cuius corde abſcōditus theſaurus virginitatis p firmitatem in ꝓpoſito ſeruando, in cuius carne manet per eius integritatē. Hō dans oīa pro redemptione virginit. vt eam ſibi ſpōſam vendicet, Chrs eſt, q̄ dedit ꝓ agro & theſauro ſe redemptionis pcium p ſuos Angelos in cuſtodiæ cõſortium, grãm ſuam ad benefaciendum, adiutoriū, & gloriam ſuam in pmiū theſauro cõparat̃, q̄a theſaurus ſit de rebꝰ vtilib. & delectabilib. & raris, & pcioſis, & durabilib. & cautè, & ſollicitè occultandis, & cuſtodiēdis. Eſt aũt virginitas res pulchra, & delectabilis, q̄a eſt candor lucis ęternæ, & ſpeculū ſine macula. Sap. 7. Quia a luce gr̃ę, q̄ venit ab ęterno Deo, eſt candor iſte, & iſte eſt theſaurus, de quo Iob 38. Nūquid ingreſſus eſt theſaurus niuis, & grandinis. Niuis theſaurus dr̃ pp perſecutionem dæmonis, & immiſſionē tentationū, quas cum immiſit per ſe, & per ſuos earum victoria maximā vtilitatem cōfert in augmento grãæ, & acquiſitione coronę, ſicut patz in B. Agatha, cuius virginitatis, & fidei ꝓpoſitū, cum nō poſſet diabolus tentationibus aliquibus reuocare per ſe, vel per Quintianū Ciciliç pfectū, tradidit eam cuidam meretrici, q̄ habebat 9. filias meretrices, vt ipſa erat, q̄ non ceſſauerunt per 30. dies blandimētis, minis, & ꝓmiſſis conari, quō in ꝓpoſitū eius immutarēt, vel ipſis multiplicibus tormentis. Qd̄ cū non poſſent, ipſa magis, ac magis grãm, & pmiū acqſiuit. Itē theſaurus comparat̃ virginitati, q̄a theſaurus ſit in reb. vtilib. raris, & pcioſis. Eccl. 6. Nō eſt digna ponderatio alicuius rei. ſ. pcioſæ aīæ continētis. Ibid. Prælata eſt virginitas nuptiis, q̄a nuptiarū coniugiū bonū eſt, virginitas eſt optimum, coniugiū eſt conceſſum, virginitas nō eſt iuſſa, ſed admonita, q̄ eſt res nimis excelſa, & pcioſa: q̄ cognoſcunt huius pcioſitatē, plangunt & flent amiſſionē, & timent, ne amittant potius volentes amittere corporalem vitam, q̄ eam; cauētes eius corruptores tanq̄ latrones, ſpoliatores, & occiſores animarum, qñ eſt ſine coniugio, & qui auferunt tam pcioſum theſaurum. De hoc theſauro Prou. 21. Theſaurus deſiderabilis. ſ. virginitas, & oleum gratię in habitaculo iuſti, & vir imprudens diſſipabat illum. Huius pcioſitatē bene cognoſcebat B. Bern. Clareuall. qui cū eſſet iuuenis & pulcher in ſęculo, in quodam hoſpitio receptus, & hoſpita ſua de nocte ter ſurrexiſſet intrans lectum eius, ipſe clamauit, latrones, latrones, & ſic eam a ſe fugauit. In mane ſociis ſuis ab eo q̄rentibus, cur clamauerat. Rñdit, q̄ verè inuenerat latronem, q̄ theſaurum impeccabilem, & irrecuperabilem virginitatem ſibi arripere volebat. Huius pcioſitatem cognoſcebant bene ſanctæ virgines, Cecilia, Agnes, Agatha, Catherina, & aliæ, q̄ magis voluerunt oīa tormētorum gñã ſuſtinere, & vitam corporalem amittere, q̄ illum theſaurum. Item illa virgo, & aliæ, de quibus legitur in vitis Sanctorū, q̄ fuit in ciuitate Cappadociæ virgo ſpecioſiſſima, & iuſtiſſima, & inſtructiſſima ab origine, apud quam ipſe latuit pluribus diebus tpe perſecutionis, quam cum iudex non poſſet inflectere, vt ei conſentiret, tradidit eam cuidam lenoni, vt poneret eam in lupanari, tali conditione, q̄ exponeret eam oībus, & de lucro ſuo daret ei ſingulis diebus 3. ſol. Quæ cum quidam vellet ad eam accedere flebat, dicens ſe vulnus hr̃e in ſecretiori parte corporis, quod ſi diſcoopertet̃ fœtore ſuo, occideret eos, & eos repulit. Quidam aũt Chriſtianus diues hoc audiens, amore virginitatis ſeruandæ in ea, poſuit ſe in corporis periculo, dās 5. ſol. lenoni cui erat tradita, vt eam dimitteret cum eo pernoctare, q̄ cum eſſet cum ea, ſuaſit ei fugam tradens ei habitum ſuum, q̄ facto ſigno crucis receſſit incognita. Ille autem pro ea captus impoſito ſibi Chriſtianitatis nomine Fortilus beſtiis traditus, duplici martyrio eſt coronatus, & pro eo q̄ ſuſtinuit pro fide; & pro hoc, q̄ pro ſeruanda virginitate. & ſalute ꝓximi morti ſe expoſuit. Qd̄ audiens virgo, q̄ pro ea ſuſtinuiſſet martyrium, ad ſtadium reuerſa cū ipſo martyrio eſt coronata. Huius theſauri præcioſitas bene vr̃ agnouiſſe quædam, de qua refert B. Greg. Turonēſis in geſtis Francorū, q̄ tpibus Honorij, & Archadij Imperatorum, & B. Martini Turonē. epi.

quidam iuuenis de nobilioribus Senatorũ Romanorũ cõtraxit cũ quadã virgine de nobiliſſimis, & digniſſimis parẽtib. Alumnorũ. Cũ aũt ſimul adducti eſſent in vno cubili, puella verſa ad parietẽ cœpit amariſſimè flere. Cũ aũt adiurata fuiſſet a iuuene, ꝙ faterẽ ei cauſam tanti fletus: ait ſe miſerã, eo ꝙ debebat amittere maximum virginitatis theſaurum, qđ Deo obtulerat, & donauerat, coronã virginum, paradiſi gaudium, agni conſortiũ. Cum aũt iuuenis ei diceret, ꝙ cõſideranda erat ꝓles, q̃ ſuſcipit a coniugio, q̃ erat parentum gaudiũ, hæres bonorũ, pax patris & conſanguineorũ: illa econtra oſtendit ei multis rationibus nihil eſſe mundũ contemnendũ, qđ erat caducum & tranſitorium, appetendũ bonum æternum, conſeruandũ virginitatis bonum, viliſſimũ voluptatis vitiũ, adeo efficaciter ei pdicauit, ꝙ ſibi dexteras dederunt de ſeruanda virginitate mutua. Cum aũt diu in hoc propoſito permanſiſſent in eodẽ thoro nullo ſciẽte, puella migrauit ad Chriſtũ. Expleto aũt funeris officio, cũ elauderet in tumulo, ait vir: Gratias ago tibi Dñe Ieſu Chriſte: quia hunc theſaurũ quẽ mihi cõmiſiſti, ſicut cõmiſiſti integrũ, & immaculatũ tibi reſtituo. At illa de ſepulchro ſubridens audiẽtib. aſtantibus, Rñdit: Cur loqueris, q̃ non interrogaris? Non poſt multũ verò ipſe vir dictus migrauit ad dñm, & cum ſepeliſſent eũ in ſepulchro ſeparato longè ab illo, in quo vxor eius fuerat poſita, inuenerunt in mane ſibi ad inuicẽ coniunctos, vt quos coniunctos nõ ſeparat cœlũ, ſepultorũ corporũ non ſeparet monumentũ. Incolæ aũt terræ illius illos vocare cõſueuerũt duos amantes. Iſta aũt de ſubiugo bene cognoſcebat ꝓcioſitatẽ huius theſauri, q̃ regnũ mũdi, & oẽm ornatũ eius contẽpſit pp amorẽ Dñi noſtri Ieſu Chriſti, de qua legiť in quibuſdã Chronicis ſic. Cũ Sigiſmundus Rex Lothoringiæ feciſſet ſibi adduci vnã nobiliſſimã, & ſpecioſiſſimã Virginẽ de Alemannia, vt eã deſponſaret ſibi, & coronaret reginã, cum eſſet ad hoc adducta in eccleſia B. Stephani, incœpit flere, & aſſerere, ꝙ nullum vnquã haberet ſpõſum, niſi Chriſtũ, cui ſe offerebat currens ad altare, & amplexans. Videns aũt Rex eius firmũ propoſitum, ait, ꝙ nolebat facere iniuriã illi dño ſuo, cui ſe deuouerat: & ait, ꝙ non erat dignũ, ꝙ cũ minori ſolẽnitate ei deſponſaretur, q̃ ſibi. Fecit ergo eã indui veſtibus regijs, & corona, & velũ ſuperimponi, & ſic eã dño conſecrari, & regali cõuiuio expleto fecit eã in eccleſia S. Petri monialium collocari. Item de quadã alia dr, ꝙ cum Rex Angliæ Richard' vidiſſet in quadã Abbatia regni ſui quãdã ſpecioſiſſimã monialẽ, cõcupiuit eã, & cũ nõ poſſet eã inflectere aliquo pacto ad turpe opus, voluit eã rapere violenter. Qđ cũ ſciret illa, fecit inquiri quid vidiſſet in ea, qđ eũ incitaſſet eũ in eius amorẽ. Rñdit, ꝙ ſuper oĩa hoc fecerat pulchritudo oculorum ſuorũ. Illa aũt benedicta magis volens perdere oculis, q̃ tãto theſauro virginitatis, ipſamet eruit ſibi oculos, vt ſic euaderet, & miſit quaſi exeniũ vt ſe ſatiaret pulchritudine eorũ, & eã in pace dimitteret. Quod vidẽs & audiens ille cõfuſus receſſit. Nõ ſic fecit q̃dã maledicta, q̃ cũ a quodã impeteret, & vellet eã matrimonio rapere, cũ a monialibus ita eſſet occultata, ꝙ non poſſet eã inuenire, & illa eũ recedere videret, adeo clamauit poſt eum kuk, ꝙ ipſe ſciuit vbi erat, & ab alijs eã rapuit, & theſaurũ deſtruxit virginalẽ. Itẽ de quadã alia dr, ꝙ cum quidã impeteret eã pro promiſſo ꝓcio dimiſit ſe a quodã iuuene deflorari. Cũ aũt poſt factũ negaret ei iuuenis qđ promiſerat: illa obtulit clamorẽ iudici, ꝙ violenter eã oppreſſerat. Iudex aũt negãte eo ꝙ non fecerat ea inuita, iudicauit, ꝙ die aſſignata veniret daturus ei quandã ſummã pecuniæ, vel vt eã acciperet in vxorem. Iuuenis aũt magis eligens dare pecuniã ei tradidit. Cũ aũt illa in ſinu ſuo eã poſuiſſet & recederet: ait iuueni iudex, vt iret poſt eã, & ei eã auferret, & ſi poſſet, recuperaret. Quã cum toto conatu ſuo nõ poſſet ei auferre, adeo ſe defendens, ꝙ nihil valuit iuuenis, ſed malè tractatus ab ea rediret ad iudicem, iudex eã reuocãs fecit pecuniã reddi iuueni dicens, ꝙ patebat eã mentitã, quia ſi ſic ſeruaſſet virginis theſaurũ vt pecuniã, nunq̃ eſſet ei ablatus. Theſaurus aũt virginitatis abſcondendus eſt ſub tegumento humilitatis. Vnde Matth. 13. Hunc qui inuenit, abſcõdit. Glo. Vt ſeruũ a malignis ſpiritibus, & humanis laudibus, vt ſi ſit opus in publico inceptũ recta maneat in occulto, vt ſ. pp Deum, non pp laudẽ hoĩum ſeruet: quia, vt dicit Greg. ibi: hũc a malignis ſpiritibus cuſtodire non ſufficit, qui eũ ab humanis laudibus nõ abſcondit, maligni ſpiritus in pñti vita quaſi qdã latrunculi obſident, deprędari deſiderant, qui theſaurum publicè portat in via: ideo quia Ezechias nuncijs Babylonicis publicauit ad gloriã amiſſi ſunt theſauri & deportati in Babylonem. Ideo dixit Angelus ad Anataliã virginem cui apparebat: Virginitas eſt theſaurus Regis immenſus, cui fures inſidias tendunt: hunc tu vigilans ſollicitè cuſtodi, hunc quantum plus ad hũc cogitat, inſtantius cuſtodi ne perdas. Hunc autẽ theſaurum bene cuſtodiebat ſub tegumẽto humilitatis Eukarius paſtor, de quo legiť in vitis patrũ, ꝙ duo magni eremitæ rogabant Deum, vt oſtenderet eis, in quã menſurã peruenerant: & reſponſum eſt eis, ꝙ quondã peruenerant ad menſurã Eukarii paſtoris, & vxoris eius Mariæ, qui ſunt in tali villa Aegypti, vbi venientes ad cellã eius nõ inuenientes eũ, & requirentes ait eis vxor, ꝙ oues paſceret & recepit eos vxor in domo. Cumq; veniſſent vir parauit eis, ipſi dixerunt, quòd nec comederent, nec pedes lauarent, niſi diceret operationem ſuã, & cum diceret ſe ſimplicem & paſtorẽ, & illã vxorem ſuã. cumq; perſeuerarent, & ille nollet eis reuelare, dixerunt ſe miſſos a dño, timuit & ait, ꝙ oues habebam a parentibus ſuis, & quicquid ex eis aliunde lucro ſuo hẽre poterant, in tres partes diuidebãt; vnã dabant pauperibus, alterã in ſuſceptione peregrinorũ, tertiã ad vſum ſuum retinebant, & ex quo acceperat vxorẽ nunq̃ pollutus fuerat cum altera: ſed virgo erat. & iacebant ſeparatim abinuicem, & noctibus induti iacebant ſaccis, in die induebant veſtibus ſuis, & nullus vſque tũc ſciuerat. Quod audientes & admirantes glorificauerũt Deum. Itẽ hunc theſaurum bene occultauerat q̃dam anus, de qua ſiť ibidem dr, ꝙ ne virginitatis ſuæ theſaurus periculũ pateret, in mundi vanitatibus, in malorũ ſocietatibus, in carnis voluptatibus mundũ fugit, eremũ adiit, & ſe viuã in ſpelunca, quaſi ſepeliuit, vtens per 38. annos quaſi pabulo iumentino. Dr enim ibi, ꝙ quidã magni ſenes ambulabant per eremũ, & audiẽtes vocẽ plangentis, & q̃rentes inuenerunt, introierunt intus, & nihil inuenerunt niſi anũ illã plangentem. Cum aũt q̃rerent ab ea q̃s eã ibi introduxiſſet, & quare, & qũ ibi venerat, ait, quod 38. annos habebat, ex quo ibi manſerat, nec hoĩem ibi viderat herbas comedens, & Chriſtũ ſequens, & miſit vos modo Deus ad me, vt ſepeliatis corpus meũ, quo dicto quieuit in pace. Ipſi vũt Deum glorificantes illius corpus ſepelierunt, & abierunt. Hunc theſaurum ẽt ſeruauit bene ſub humilitatis tegumento B. Eugenia virgo: q̃, vt legiť in lib. de paſſione, & vita eius, cum eſſet Philippi, & Claudiæ Romanæ vrbis gñe nobiliſſimorũ, & miſſus fuiſſet a Cõrado Imperatore ad Alexãdrinã vrbẽ, vt eſſet ibi Præfectus. artes magicas ibi exterminauit, & Iudæorum nomen, & Chriſtianos ab vrbe expulit, filiã ſuam Eugeniã inſtrui fecit doctrinis liberalium artiũ, & philoſophorũ, & Græco eloquio, & Latino. Cũ aũt curioſè ſcrutaret documenta antiquorũ, & veniſſet ad manũ eius doctrina Pauli Apoſtoli, exarſit in amorẽ Chriſtianitatis, & ſeruandæ virginitatis, cum aũt pater ſuus vellet eã deſponſare cuidã nobili filio Senatoris, ipſa petita & obtenta licentia a parentibus ſuis, eunuchis Protho & Iacintho 15. annorũ cariſſimis iuit ad viſitãda paterna prædia, & ſuburbia, vbi audiens Chriſtianos cãtantes. Oẽs dij gẽtiũ dæmonia ſunt, probauit hoc duobus ꝓdictis eunuchis, & cõuertit eos, & eũ cõſentirent, & eã ducerẽt ad deſertũ Aegypti attõſam vt virũ indutã, & dicerent eã fratrẽ ſuũ Eugeniũ, venerunt cõi cõſenſu ad domũ religioſam, in qua erat S. Helenus eps, ab infantia Chriſtianus, & tantæ puritatis, & innocẽtiæ, ꝙ cũ puer mitteret ad ignẽ quẽdam apportabat illũ in vlnis inter veſtibus illæſis. Quendam ẽt hæreticũ quaſi non poſſet aũ pp aſtutiam ſuã, & artes ſuperare verbis, ſuperauit eũ oĩone & vinculo igne facto in medio cõi conſenſu aſſiſtent. & ad ꝓbationẽ veræ fidei, intrauit S. Helenus, & manſit illæſus, vbi cu ꝓcreſſent hæreticũ, & cõburerẽt, ſanctus eũ extraxit de igne ſemiuſtũ, & ea pulſus eſt de terra, hic aũt venientẽ ad ſe cognouit Eugeniam & ſocios vñ venerant & quare & q̃ eſſent, & ſuſcepit eã in monachũ dicẽs, ꝙ multa oporteret eã ſuſtinere ꝓ ſeruanda fide & virginitate. Poſt obitũ dicti Heleni eligiť in Abbatẽ, in oĩb. ſe exhibens humilẽ & ſeruientẽ, cũ alijs ãt bonis operib. miraculis, & fama, & in habitu viri fulgeret, & exẽplis curauit a languore febrium q̃dã mulierẽ magna opulentia plenã, q̃ inarſit in cõcupiſcẽtia eius, quẽ cũ nõ poſſet inflectere muneribus, aut blanditijs, vt cũ ea cõtraheret, finxit ſe infirmã, mittens ad Abbatẽ, vt eã cauſa ſalutis viſitaret. Quod cũ feciſſet, ipſa ſe ſolum videns arripuit eũ, volens violenter eũ trahere ad turpẽ cõmixtionẽ. Cũ aũt ſe excuſſiſſet ab ea fugiens ipſa cõtempta clamauit, imponens ei, ꝙ vellet ei violentiã inferre, vadit ad Alexandriã accuſat Abbatẽ talẽ, & monachos apud patrẽ Eugeniæ, vocant & capiunt, & teſtes falſũ cõtra eos apud Alexandriã ꝓducunt. Cũ aũt iudicarent ad pœnas, Eugenia remoto caputio, & ſciſſis veſtib. oſtẽdit ſe fœminã, & iudici, & fratri ſe Eugeniã & amore aſſequẽdæ Chriſtianitatis, & ſeruandæ virginitatis hoc cõſiliũ habuiſſe, vt ſub tali habitu lateret, & Chõ ſeruiret. Hæc aũt poſtq̃ patrẽ & fratres & magnam partẽ verbis ad Chrm cõuertiſſet, pr eius fit vrbis eps, quem q̃dam Gentiles in orõne poſitũ ꝓditioſe gladio percuſſerunt, & occiderunt poſtmodũ mr eius & fratres cũ ipſa reuerſi ſunt Romam, & honorificè a Senatu recepti, vbi B. Eugenia poſt multorũ cõuerſionẽ ſeditione orta inter Chriſtianos ſub Imperio Galieni poſt paſſionẽ Prothi, & Iacinthi, poſt multam

ſagitta-

ſagittationem in tyberim ꝓ ſaxo proiecta eſt, euadens Dei virtute illęſa. Siſr proiecta in fornacem euadens illęſa, ſuperatis & beſtiis fortiſſimis in carcere. 20. diebus ſine cibo eſt detenta, apparente ſibi Chriſto pane candidiſſimo eſt refecta ab eo, & tã cęleſti lumine confortata, ibidem tandem in die natali adũt decollata eſt. Quinto virginitas cõparatur cibo quo Deus paſcitur & delectatur, eſt. n. ſimilis api, quę paſcitur in floribus & ortis. Similiter Deus in mundis cordibus, & puris affectionibus & cogitationibus. Cant. 2. Qui paſcit inter lilia. Cant. 6. Dilectus meus deſcendit in hortum ſuum ad areolas aromatum, vt paſcatur in hortis, & lilia colligat. Sexto comparatur lecto ſuauiſſimo, in quo Deus cum ſancta conquieſcit, de quo Can. 1. Lectus nr̃ floridus, ſpũs dñi requieſcit in flore. i. corde virgineo. Pſal. 131. Super ipſum efflorebit ſcificatio mea. Septimo virginitas cõparatur terræ benedictæ fructiferę ſimul & florigeræ, cuius fructus non tollit florem, de qua Math. 13. legitur, ꝙ terra in qua ſeminatum fuit verbum Dei tulit fructum centeſimum. Bonu eſt cõiugiũ terra ferens fructum triceſimum. Melius vidualis caſtitas, q̃ fructum fert ſexageſimum. Optima virginitas quæ fructum fert centeſimum aureolam ꝓmerendo. Vel virginitas eſt ager plenus. i. floribus ꝓfructibus ꝓ odoribus, cui benedixit dñs. Item virginitas eſt illa pars prati floribus picturata & intacta a porcis, de qua legitur in vita bti Martini, ꝙ cum ambularet cum monachis, vidit prati qd in parte erat effoſſum a porcis depaſtũ & diſſipatũ. Alia pars ſimilis fuerat, ſed vigore graminis & flore depaſta gramen retinẽs viriditate ſuo prati partem veſtiebat. Tertia pars a porcis intacta manebat, grata aſpectibus virens graminibus, picturata floribus, fragrãs odoribus. Et dicebat ſcũs monachis, ꝙ prima pars a porcis euerſa ſignificabat ſtatũ incontinentium, in quibus fędi dæmones per luxuriam inhabitant, & ab eis oĩum bonorũ ſpũalium gemina eradicãt. Secunda pars ſignat ſtatum illorũ, qui per penitentiam ad ſtatũ continentię poſt pctm̃ redeunt. Tertia pars ſtatum ſignificat virginum intactarũ, in quarum aſpectu Dei filius delectatur. Bern. Amat florigera flos de radice Ieſſe. Octauo virginitas balſamo comparatur Eccl. 24. Quaſi balſamum non permixtum odor meus, hoc balſamo corpora incorrupta ſeruant, maxime qñ non admittitur ibi infectio malę intentionis vel affectionis, & redduntur diuinis & Angelicis naribus bene redolentia, & ẽt humanis, qñq; ſicut corpus virginum btĩ Dñici eleuatũ a terra, & multorum aliorum ſcõrum virginum & ſanctarũ effudit circumquaq; miri odoris fragantiã. Hoc balſamum reddit corpora virginea quãq; ad liam imputribilia, & incorrupta ſeruat, ſp aũt ſpiritualiter, nã obiicitur a putredine luxuriæ & fetore, vñ Bern. ad Henr. ſenõr ſen. Sola caſtitas quæ in hoc mortalitatis loco & tpe ſtatũ immortalis gloriæ repñtat, ſola inter nuptiarũ ſolemnia morem illius btĩ vindicet regionis, vbi neq; nubent neq; nubentur. Vas vitreũ fragile quod portamus, in quo & peregrinamur tenet caſtitas in ſanctificatione ad inſtar balſami, quo condita cadauera ſeruantur incorrupta, ſenſus & artus continet & cõſtringit ne diſſoluantur, ſaucijs ne corrumpãtur, deſiderijs ne carnis voluptatibus computreſcant. De hoc ponit Beda exemplum in geſtis Anglorum li. 3. ꝙ aliqñ & incorruptionem carnis oſtẽdit miraculo eius incorruptionis: Vñ refert ꝙ in terra Claruariæ erat quædam abbatiſſa quę Deo vt veneret perpetuam virginitatẽ ita incorruptam ſeruauit. Cum aũt incepiſſet ædificare eccleſiã in honore. 12. Apoſtolorum, morte præuenta ſepulta eſt extra: qua conſummata & dedicata cũ vellent oſſa prędictæ abbatiſſæ transferre intra, inuenerũt corpus in veſtibus incorruptum & illæſum ab oĩ putredine, ſicut a peccatis carnis fuerat intactũ. Item corpus btĩ Petri martyris Mediolan. de ordine prædicatorum poſt annũ a ſepultura ſua inuentum eſt integrum & incorruptum, & in eadem recentia in qua fuerat poſitum, in teſtimonium contra hæreticos ſuæ incorruptæ virginitatis & fidei ſinceritatis, & integritatis, pro cuius defenſione paſſus eſt glorioſus virgo prædicator & martyr. vñ & meruit triplici aureola decorari. Item idem Beda lib. 4. in geſtis Anglorũ refert ꝙ Anthea rex orientalium ſaxonum, dedit Elderidam filiã ſuã vxorẽ cuidam principi, qui poſt connubium cito defunctus eſt, quã poſt dedit regi Heifrido vxorem, cũ quo manſit per 12 annos in perpetua virginitate. Quo mortuo cũ ei multi peterent in coniugem, & pr cã eis promitteret, ipſa noluit conſentire, ſed ſpretis carnalibus nuptijs adhęſit ſpõſo Chriſto ſumẽs monachorum habitum regulam profitendo, vbi in mirabili perſeuerauit humilitate & abſtinentia. Prædixit mortem ſuam & aliorum aliarũ q̃ ẽ ſuo monaſterio eſſent euocandæ. Cũ aũt mortua fuiſſet, & ablutum eſſet corpus eius, poſita in loculo ligneo, in quo manſit per 12. annos. Cũ aũt aſcendiſſent nauim inuenerunt iuxta quoſdam muros ſepulcrum vacuum de candidiſſimo marmore, qd deportantes volentes transferre oſſa eius in marmoreũ illud ſepulcrum, inuenerunt corpus eius & veſtes ita recentia ſicut primo fuerant ibi poſita, & ſepulchrum dictum ita aptatum fuiſſe eius corpori ac ſi pro ea fuiſſet fabricatum. Et iterũ fuerat ablutum & alijs veſtibus indutum, & cum habuiſſet inflaturas ſub maxilla in gutture, de qua fuit ſciſſa & mortua, cum aperto vulnere inuenta plaga clauſa ibi cicatrice remanẽte, de qua inflatura dicebat grãs agendo, ꝙ merito talia patiebatur, ꝑ ornamenta talium lapidũ præcinctum, q̃ ibi portauerat & auri. Fuit aũt iterum abluta tertio, & alijs veſtibus induta, cuius perpetuæ virginitatis teſtimonium dedit ẽps confeſſor ſuus, & ſoror ſua abbatiſſa, & aliæ mulieres quæ lauerũt & & tractauerunt corpus eius. Itẽ de ſcã Brigida legitur, ꝙ cũ tetigiſſet lignũ altaris, viruit in teſtimoniũ eius perpetuæ virginitatis. Itẽ nono virginitas cõparatur aulæ mundę habitationis diuinæ, ſicut ſupra monſtratũ eſt. Sextũ incitamentũ ad amorẽ, & cuſtodiam virginitatis, eſt multiplex vtilitas quam virginitas facit eã ſeruantib⁹ efficaciter in pñti & in futuro. Et de hoc require, infra lib. tertio in finẽ. Septimũ incitamentũ ad amorẽ virginitatis eſt maxima merces q̃ ꝓparatur virginibus in futuro in oĩbus fere membris ſuis, & ornamentis nobilitate, & in nobili ſocietate, & in ſponſi agni propinquitate, & ſimilitudinis eius conformitate, remunerabuntur in capite, vbi non ſolum habebunt coronam, ſed & ſingularem virginibus debitam virginitatis aureolam. Itẽ in ore in cãtici nouitate & ſingularitate. Apoc. 14. Cantabant cãticum nouum. Gloſa, ꝙ de integritate aĩæ & corporis gaudebant, nemo poterat dicere canticum nouum coram agno. niſi illa. 144. &c. Et poſt, virgines. n. ſunt. Item in pedibus q̃ ſequuntur agnũ quocũq; ierit. Item vt videatur in oculis quia cęteris videntur fuiſſe corde & corpore mundiores, quẽ ſi beati mundo corde vident, vñ ꝙ qui puriorẽ & limpidiorẽ habuerũt oculũ mentis limpidius eũ vident. In ſponſi propinquitate, quia innocentes adhęrent ei in btẽ virginũ ſocietate, vt tuĩs dñi & aliarum, vnde Hiere. 31. Lætabitur virgo in choro ludentiũ. In totius corporis & membrorũ puritate q̃ munda ſeruauerant & incorrupta ꝑ Deũde mercede aũt earũ ſupra habitũ eſt, vbi dictum eſt quõ Deus eſt ſuſceptor & glorificator & remunerator virginũ. In Chriſti & Angelorum maiori conformitate & btẽ virginis qui virgines ſunt & virginitatẽ diligunt ſpecialiter, ſicut Chriſtus præ cęteris Iohannẽ dilexit familiari⁹ & teneri⁹, qd patuit i multis indicijs amoris.

Deinde conſiderandũ eſt de luxuria q̃ opponitur caſtitati & de partibus luxurię. Sed de his requi. infra lib. tertio vbi agitur de ſeptimo vitio capitali.

De partibus temperantiæ potentialibus. Diſt. XCVII.

Deinde conſiderandũ eſt de potentialibus partibus tẽperantiæ. Et primo de continentia. Secundo de clementia. Tertio de modeſtia. Circa primũ conſiderãdũ eſt de continẽtia & incontinentia. Circa continentiã conſiderãda ſunt quatuor. Primo vtrũ continentia ſit virtus. Secundo q̃ ſit eius materia. Tertio de eius ſubiecto. Quarto de cõparatione eius ad tpãtiam. Quinto de his q̃ faciunt ad cõmendationẽ eius. Ad primũ. ſ. vtrũ continentia ſit virtus. Dicendum ꝙ nomẽ continentiæ dupliciter ſumitur a diuerſis. Quidam. n. continentiã nominãt per q̃ aliquis ab oĩ delectatione venerea abſtinet: vñ & Apoſtolus Gal. 5. Continentia caſtitati coniungit, & ſic continentia perfecta principaliter quidã eſt virginitas. Secundaria vero viduitas. vñ ſm hoc eodẽ mõ eſt de continentia q̃ de virginitate quã ſupra diximus virtutẽ. Alij vero dicunt continentiã eſſe ꝑ q̃ aliquis reſiſtit concupiſcentiis prauis q̃ in eo vehemẽtes exiſtunt, & hoc mõ accepit philoſophus continentiã in 7. Ethi. Et hoc & mõ accipitur cõtinentia in collationibus patrũ, hoc aũt mõ continentia hẽt aliquid de rõne virtutis, inquãtũ. ſ. rõ firmata eſt contra paſſiones ne ab eis deducatur, non tñ attingit ad pfectã rõnẽ virtutis moralis, ſm quã ẽt appetitus ſenſitiuus ſubditus rõni, ſic vt in eo nõ inſurgant vehementes paſſiones rõni contrariæ, & ideo philoſophus dicit in 4. Ethi. ꝙ continentia non eſt virtus, ſed quædã mixta inquantũ. ſ. aliquid hẽt virtute, & in aliquo deficit a virtute. Largius tñ accipiendo nomẽ virtutis pro quolibet principio laudabilium operũ, poſſumus dicere continentiam eſſe virtutem. Ad ſcdm ſ. quæ ſit materia continentiæ. Dicendũ ꝙ dicit philoſophus. 7. Ethi. ꝙ continentia & incontinentia ſunt circa eadem, circa quę tẽpantia, & intẽpantia, tẽpantia aũt & intẽpantia ſunt circa concupiſcentias delectationum tactus, vt dictũ eſt, nomen vero continentiæ refrenationẽ quãdã importat, inquantũ. ſ. tenet ſe aliquis ne paſſiones ſequatur. Et ideo ꝓprie continentia dẽ circa illas paſſiones q̃ impellũt ad aliqd proſequendũ, in quibus laudabile eſt vt rõ recta retrahat hoiem proſequendo, non aũt ꝓprie eſt circa illas paſſiones q̃ importat retractionẽ quãdã, ſicut timor & alia

alia hmōi. In his. n. laudabile eſt firmitatem ſeruare in proſequendo, quod ratio non dictat, vt ſupra dictū eſt. Eſt aūt conſiderandum q̄ naturales inclinationes principia ſunt omnium ſuperuenientiū, vt ſupradictū eſt, & ideo paſſiones tanto vehementius impellunt ad aliquid proſequendū, quanto magis ſequuntur inclinationem naturæ, quæ præcipue inchoat ad ea q̄ ſunt ſibi neceſſaria, vel ad cōſeruationem indiuidui, ſicut cibi, vel conſeruationem ſpeciei, ſicut ſunt actus venerei, quorū delectationes ad tactum pertinent. Et ideo continentia & incontinentia proprie dicuntur circa cōcupiſcentias delectationum tactus. Sicut aūt nomen tpantiæ pōt cōiter accipi in quacunq; materia proprie tñ dr̄ in illa materia, in qua eſt optimū hoīem refrenari, ita & continentia proprie dr̄ in materia in qua eſt optimū & difficillimum continere. ſ. in concupiſcentiis delectationū tactus. Cōiter aūt & ſm hoc quidem pōt dici in quacūq; alia materia, & hoc mō vtitur Ambroſius nomine continentiæ, dicēs in primo de officijs. Generale decorū ita eſt, ac ſi formam æquabilem atq; vniuerſitatē honeſtatis habeat in oī actu ſuo continentiē. Ad tertiū. ſ. de ſubiecto continentiæ. Dicēdū; q̄ oīs virtus in aliquo ſubiecto exñs facit illud differre diſpoſitione quā hēt dū ſubijcitur oppoſito vitio, concupiſcibilis aūt eodē mō ſe hēt in eo qui eſt continens; & in eo qui eſt incontinens, quia in vtroq; prorumpit ad concupiſcentias prauas vehementes, vñ manifeſtū eſt q̄ continentia non eſt in cōcupiſcibili ſicut in ſubiecto. Similiter ēt rō eodē mō ſe hēt in vtroq; quia tā cōtinens q̄ incōtinens hēt rōem rectā, & vterq; extra paſſionem exñs gerit in propoſito concupiſcentias illicitas non ſequi. Prima aūt differentia eorū inuenitur in electione, quia continens q̄uis patiat vehementes concupiſcentias, tñ eligit non ſequi eas pp rōnē. Incontinēs aūt eligit ſequi eas non obſtante contradictione rōnis. Et ideo oportet q̄ continētia ſit ſicut in ſubiecto in illa vi aīæ cuius eſt electio, & hoc eſt voluntas, vt ſupra habitū eſt. Ad quartū. ſ. de cōparatione eius ad tpantiā. Dicendū, q̄ ſicut dictū ē, nomen cōtinentiæ dupliciter accipit. Vno mō ſm q̄ importat ceſſationē ab oībus delectationibus venereis, & ſic ſumendo nomē continentiæ, continentia eſt potior tpantia ſimpliciter dicta, vt patet ex his, quæ ſupra dicta ſunt de præeminentia virginitatis ad caſtitatem ſimpliciter dictam. Alio mō pōt accipi nomē continentiæ ſm q̄ importat reſiſtentiā rōnis ad concupiſcentias prauas, q̄ ſunt in hoīe vehementes, & ſm hoc tpantia multo potior q̄ continentia, quia bonū virtutum laudabile eſt ex eo q̄ eſt ſm rōnē, plus aūt viget bonū rōnis in eo qui eſt tpatus, in quo & ipſe appetitus ſenſitiuus eſt ſubiectus rōni, & quaſi a rōne edomitus, q̄ in eo qui eſt continens, in quo appetitus ſenſitiuus vehementer reſiſtit rōni per concupiſcentias prauas. Vñ continentia cōparatur ad tpantiā ſicut imperfectū ad perfectū. Quod aūt dr̄ Eccl. 26. Oīs aūt ponderatio non eſt digna cōtinentis aīæ, dupliciter pōt intelligi. Vno mō ſm q̄ accipitur continentia prout abſtinet ab oībus venereis, & hoc mō dr̄ q̄ oīs ponderatio nō eſt digna aīæ continentis in genere caſtitatis, quia nec ēt fœcunditas carnis q̄ quæritur in mrīmonio adæquatur continentiæ viduali, vel virginali, vt ſupra dictum eſt. Alio mō pōt intelligi ſm q̄ nomen continentiæ accipitur cōiter pro oī abſtinentia a rebus illicitis, & ſic dr̄ q̄ oīs ponderatio non eſt digna aīæ continentis, quia non reſpicit æſtimationem auri, vel argenti, quæ commutantur ad pondus. Et nota q̄ magnitudo cōcupiſcentiæ ſeu debilitas eius ex duplici cā procedere pōt. Quandoq; enim procedit ex cā corporali: quidā. n. ex naturali cōplexione magis ſunt proni ad concupiſcendū q̄ alij. Iterū quidā hñt opportunitates delectationum cōcupiſcentiā inflāmantes magis paratas, q̄ alij. & talis debilitas concupiſcentiæ diminuit meritum, magnitudo vero auget. Quandoq; aūt debilitas vel magnitudo concupiſcentiæ prouenit ex cā ſpūali laudabili, puta ex vehementia charitatis, vel fortitudine rōnis, ſicut eſt in hoīe tpato, & hoc mō debilitas concupiſcentiæ auget meritū rōne ſuæ cauſæ, magnitudo vero minuit. Ad quintū. ſ. de commendatione continentiæ. Dicendū, q̄ cōmendatur in hoc continentia a magnitudine dantis, quia ſolius Dei donū eſt. Sap. 8. Scio quia non poſſum eſſe continens niſi dederit Deus. hoc ipm erat ſapientiæ ſcire, cuius erat hoc donum, pro quo dono obtinendo multum eſt rogandus dator huius muneris. Vñ ſequitur. Adij dñm & deprecatus ſum illū ex totis præcordijs meis. Exo. 3 Qui diligit Deū exorabit pro pctīs & continebit ſe ab illis. Hoc donū virtute orōnis dedit Deus abbati æquitium, de quo legitur dial. 1. Quod cū iuuenis fatigaret nimis carnis ſuæ incentiuo, continuis precibus Deū oīpotentē exorabat vt eū ab incentiuo carnis liberaret, vñ poſt orōnē quadā nocte ab Angelo ſibi apparēte in ſomnis ſe eunuchari vidit, & videbat ei q̄ oēm motū ex mēbris genitalibus abſcinderet, & ex tunc ita alienus factus eſt a carnis tētatione ac ſi ſexū nō hēret. Itē de quodā clerico legit q̄ cū frequētiſſime in carnis vitiū laberet. frequēter cōfitebat, & cū confiteretur cuidā ſcō viro & multū litato, cuius relatione hoc cōpertū eſt frequēs lubricum ſuū, conſuluit ei q̄ frequēter pro hac peſte dñm precaret & præcipue beatā Mariā virginē. Quā cū pro hoc frequenter oraret, & eā frequēter ſalutaret, in quo cū fatigatus quadā nocte dormiret, apparuit ei btā virgo perſpiciens eū, & videbat ei in ſomnis a veteri pelle excoriari. cuius dolore excitatus inuenit ſe totū immutatū, & ita a carnis incentiuo liberatū, vt poſtea non ſentiret motus carnis. Itē ſecundo per continentiā eſt hō ſuipſius victor & cultor aī ſui circūcidens ab eo ſuperflua, ſicut cultor vineæ a vinea amputat ſuperflua, & nutrit & fouet vtilia. Hiere. 4. Circūcidimini dño & auferte præputia cordiū veſtrorū. Præputia ſunt ſuperfluæ cogitationes & affectiones mentis, quas circūcidit continentia dū facit cōtinere cor ab eis. Sen. Cōtinētiā ſi diligis circūcide ſuperflua, & in arctū deſideria cōſtringe. Itē facit ſuipſius verū victorē. i. aī ſui, cuius magis victor eſt qui vincit aī ſui cōcupiſcētiarū īpetus, q̄ ſi vinceret totū mūdū. Sicut ꝓbaſſe dr̄ Ariſt. Alexandro, q̄ cū moueret cōtra quendā q̄ eū offenderat, nec vellet aliquibus precibus remittere, dicens q̄ non poterat inuenire in corde ſuo quin iniuriā ab eo ſibi factā puniret. ait Ariſt. Docebo te glorioſiorē eſſe victorē, q̄ fueris vincēdo totū mūdū. Quia tātū vicit & ſubiecit totū mūdū oīa magnanime cor tuū, qd̄ ſi viceris glorioſior victor eris q̄ qñ totū mūdū viciſti ꝑ pſum. Si aūt ſecutus fueris eius volūtates & cōcupiſcentias, nō es victor glorioſus, ſed ignominioſe victꝰ. Eccl. 18. Poſt cōcupiſcētias tuas nō eas, & a voluntate tua auertere, ſi pſtes aīæ tuę cōcupiſcētias eius, dabit te in gaudiū inimicis tuis, & hoc cū fueris nō victor ſed victus, & ab eis ſubditus. Eccl. 5. Ne ſequaris cōcupiſcentiā cordis tui. Itē hęc virtus facit hoīem verū aī ſui dñatorē, & cordis ſui poſſeſſorē, quia ſubijcit & vincit volūtatē cordis. Gen. 4. Sub te erit appetitus tuus, & tu dñaberis illius. Prou. 7. Melior eſt patiēs viro forti, & q̄ dñat aīo ſuo propugnatore vrbiū, talis eſt hō tpatus, cōtinēs, & mitis. Glo. Matth. 5. Bti mites, qm̄ poſſidebūt terrā. mites ſunt q̄ malis motibꝰ dñant, pfecta virtus eſt morū poſſeſſio. Vel alia glo. mitis eſt q̄ nec irritat, nec irritat, nec nocet nec nocere appetit. Ad refrenationē voluptatū & volūtatū ꝓpriarū & motuū, faciūt multa q̄ hñtur ſupra quarta pte ti. 2. c. 2. & 3. De diuerſis cogitationibꝰ: Veros aūt victores & aī dñatores & cordis poſſeſſores facit cōtinētia, q̄ refrenat motus illicitos cordis ſui ſubiecto virtuti cōtinētię ſubijciūtur oīa mēbra q̄ hñt obedire cordi, & q̄ dñs eſt cordis eſt oīum dñs & vincit oīa rōne ſibi aduerſantia. Cū nuncij Alexādri trāſirent iuxta quādā ſiluā; ſecuti ſunt fontis riuulū duxitq̄ ad fontē in extra quē inuenerūt philoſophū nudū cōtēplantē naturas rerū, & eū quęrere q̄ eſſent. Rñderūt q̄ erāt nuncij dñi totius mūdi Alexādri, & cum illi quęrerent quis ipſe eſſet. Rñdit q̄ ipſe eſſet dñs dñi ſui. Et cū ipſi artarēt eū ad rñdēdū q̄s eſſet ille dñs, q̄ nullꝰ Alexādro maior eſſet. Rñdit q̄ imo cor ſuū qd̄ ei dñabat, & ipſe ita erat cordis ſui ſeruus, q̄ quicquid ei cor ſuū īpabat, Alexāder oīa faciebat, licet iniuſta eēnt & iniqua. Ipſe vero philoſophus vt dicebat ita cor ſuū domauerat & ſibi ſubdiderat, q̄ eius rōni cor in oībus obediebat vt dño, Alexander cordis ſui cōcupiſcentijs obediebat vt ſeruus. Itē cū idē Alexander ſcriberet Dīdamo regi Bragmanorū ſe eſſe dñm dñorū quæ fuit referēs quō poterat ſe vocare dñm qui ſeruus erat infinitorū dñorū, cū tot dñabat ei cui dñabant infinitæ cupiditates cordis ſui, q̄ oēs res mundi non poterant nec poterunt ſatiare. Item ſcripſit ei in Epla quadā, q̄ ſeruus erat tot dñorum quot habebat officia mēbrorū & dicebat, quō vos inqt mineruam, quia inuētrix fuit multorū operum, Deam capitis dicitis. Iunonē, quia fuit iracunda Deam cordis aſſeritis. Martē, quia fuit bellicoſus Deum pectoris. Mercuriū, quia multiloquus Deū linguæ. Herculē quia fuit fortis, Deum brachiorum. Bachum, quia inuentor & amator ebrietatis fuit, Deum gutturis. Cupidinē, quia inflāmator fuit libidinis, Deum renum. Cererem, quia inuenit agriculturam aſſeritis Deam ventris. Venerē, quia fuit luxurioſa, aſſeritis Deam genitalium, & ſic de alijs & ita in vobis nullum membrum relinquitis vobis liberum, qñ de eo ſerui dęmonum ſitis & vitiorum. Nō ſic aūt ſcī pies, ſed quia iugum ſeruitutis diabolicę a ſe excuſſerunt, & cor ſuum ſibi ſubdiderunt, miracula de mēbris ſuis agere potuerunt & dñari eis, & mira pati & ſuſtinere in eis. Virtus aūt continentiæ facit hoīem Deo placitū, & gratioſum & eius amicum Prou. 22. Qui diligit cordis mūdiciam pp grām labiorum ſuorum amicum habebit regē, gratę ſunt talium Deo orōnes. Itē mūdorum corde eſt aīa Deo precioſa, quia nullus theſaurus eſt ei cōponderabilis. Eccl. 26. Oīs pōderatio non eſt digna aīæ continentis. Itē hæc virtus facit aīam Deo ꝓximā, & eius ſponſam. Sap. 6. Incorruptio ꝓximū facit

eſſe

eſſe Deo quia facit aīam Deo dilectā ſororem, & ſponſam & immaculatā, & columbā ſuā. Aug. in lib. confeſ. Per continentiam colligimur in vnū a quo in multū defluximus, minus .n. te amat dñe qui tecū aliquid amat qđ nō pp te amat. Itē Aug. de moribus eccleſiæ dicit, ꝙ eſt amor Deo ſeſe integrū incorruptūq; ſeruans, quia Deo ſeruat integrū cor, qđ maxime Deus requirit. Prouer. 24. Fili pbe mihi cor tuū, qđ qui hēt totū hēt, & prædia & ruſticum. Siſ vt dr̄ vulgariter. Qui hēt ruſticum, & prędia, quia q dñs eſt cordis, dñs eſt mēbrorū corpis, actuū & appetituū. Item continentię virtus facit animam mundā & purā, & oculos mundos & puros mētis eius vt poſſint videre Deū. Matt. 5. Beati mūdo corde qm̄ Deū videbunt. Gloſa. mūdo corde ſunt quos non arguit cōſcientia pctōrū, vel mūdi corde ſunt, q hñt nō oculos Lyæ lippos a prauis cogitationibus & affectionibus, ſed limpidos ad modū Rachel q̄ interpretatur videns principiū Dñi, quia beati mundo corde. q. d. videbunt purificato oculo intellectus a prauis delectationibus, Glo. ſuper illud, Deū videbunt, intellectus, mētis oculus, eius virtus contimētiæ vtrūq; purificat oculū affectus, ꝛc p illicitas delectationes effluat. ego aūt non ab ea tm̄ q̄ abhominabilis eſt, ſed ab oī voluntate carnis continendū dico. Itē oculus intellectus dēt eſſe purus & mundus ab oī mala cogitatione q̄ cū cōſenſu eſt, & ab oī praua intentione. Bern. ſuper cant. Cōtinētia illa apud Deū, & iō maxime opus eſt puritatē intentionis habere qua ſoli Deo placere cōpetat, vt ei valeat adhærere, neq; enim aliud eſt Deū videre q̄ ei inhęrere, qđ ſolis mundis corde ſingulari felicitate donatur. Hāc cōtinentiā & munditiā cordis bñ ſeruauerat Sara, q̄ dicebat. Tho. 4. Tu ſcis dñe, quia nunq̄ concupiui virū, ſed mundā ſeruaui aīam meā ab oī concupiſcentia &c. Siſ & Iob dicens. 27. Donec deſinā nō recedā ab innocentia mea, iuſtificationē quā cœpi tenere non deſerā. Itē virtus continentiæ dū cohibet motus malos, facit aīam non ſolū mūdā vt Deū in pñti per ſpeculū in ænigmate cōtēplando videat, ſed ēt facit vt in fonte puriſſimo conſcientiæ pacatæ & puræ reſultēt limpidiſſimæ Dei reuelationes & rerū ſēſibiliū imagines, vt intelligat inuiſibilia Dei, per ea q̄ facta ſunt, & Deū videat in pñti tanq̄ in ſpeculo, & ſicuti eſt facie ad faciē in futuro, & ēt facit aīam pacatā & quietā, vt in ea diuina ſapientia intret & habitet, & quieſcat, cuius in pace factus eſt locus. Sap. 8. Intrans in domū meā conquieſcā in ea, nō .n. hēt amaritudinē conuerſatio illius, nec tędiū cōuictus illius, ſed lętitiā & gaudiū. Hæc ēt virtus facit virū pacificū & beatū, & Dei filiū. Vñ Matth. 5. Bti pacifici, quia filii Dei vocabunt, veri continentes ſunt bti pacifici. Gloſa Bedę. Bti pacifici ſunt q oēs motus aīæ cōponunt, & rōni ſubijciunt, qa his nihil repugnat, ſed ſimiles ſunt pri ſuo, qa eſt ſumma quies & pax, q fuit ſimilis arcę Noæ, in qua oīa aīalia fuerunt pacata. Similiter in mente iuſti dñt eſſe motus brutales ſubditi rōni. Itē alia glo. Poſtq̄ ſpūs iuſtus impat vt iuſtus hō ſpm̄ ſeruat tūc pax quæ intra eſt ad alios deriuatur, vt quantū eſt in nobis pacē habeamus cū aliis. Btā eſt illa domus q̄ ſimilis eſt arcæ vbi oēs beſtiæ ſunt pacificæ qñ oīs motus interior rōni obtēperat, & tota familia interior facit qđ ipſa impat. De qua Iob. 5. Beſtiæ terræ pacificæ erunt tibi, & ſcias quia pacē hēat tabernaculū tuū, quia ſi vitiorū tentationes ſciuiant intus pacē non turbant, quin oīa ſubiecta ſiant tanq̄ rectori domus. Glo. ſupra Bti pacifici, in pōti hō pacific⁹ & ſi bellū gerat cum vitijs, in nullo tamen pacē abrumpit quam Deus dedit.

DEinde cōſiderandū eſt de incontinentia. Et primo vtrū incontinentia pertineat ad aīam vel ad corpus. Secundo vtrū incontinentia ſit pctm̄. Tertio de cōpatione incontinētiæ ad intēpantiā. Quarto qs ſit turpior vtrū incontinēs iræ vel incōtinēs cōcupiſcentiæ. Ad primū .ſ. vtrū incontinētia pertineat ad aīam vel ad corpus. Dicendū ꝙ vnūquodq; magis attribuitur ei qđ eſt cā p ſe q̄ ei q ſolā occaſionē pſtat, id aūt qđ eſt ex pte corpis ſolū occaſionē incōtinentiæ pſtat. Ex dispōne .n. corpis pōt cōtingere ꝙ inſurgant paſſiones vehementes in appetitu ſenſitiuo, q̄ eſt virt⁹ corporei organi, ſed hmōi paſſiones quantūcunque vehementes non ſunt ſufficiens cā incontinentiæ, ſed occaſio ſola, eo ꝙ durāte vſu rōnis ſp pōt hō paſſionibus reſiſtere. Si vero paſſiones adeo increſcant quod totaliter auferāt vſum rōnis, ſicut accidit in his q pp vehemētiā paſſionum amentiā incurrunt, non remanebit iō continentiæ neq; incontinentię, quia non ſaluat in eis iudiciū rōnis qđ continens ſeruat & incontinens deſerit, & ſic relinquitur ꝙ per ſe cā incontinentiæ ſit ex pte animæ, q̄ rōne paſſionibus non reſiſtit. Qđ quidē ſit duobus modis, vt philoſophus dicit in 7. Eth. Vno mō qñ aīa paſſionibus cedit anteq̄ rō conſiliet, q̄ quidē vocat̃ infrenata incontinentia, vel præuolatio. Alio mō qñ nō pmanet hō in his q̄ conſiliata ſunt, eo ꝙ debiliter eſt firmatus in eo qđ rō iudicauit. Vñ & hæc incontinentia vocatur debilitas, & ſic patet ꝙ incōtinētia principaliter ad aīam pertinet. Sequitur tñ incontinentia cōplexionem corporis, ſicut dicit phūs 7. Ethi. ꝙ maxime acuti .i. colerici & melancolici ſm irrefrenatam incōtinētiā ſunt incontinentes, quia videlicet ex impetu paſſionis contingit ꝙ aliquis ſtatim paſſionē ſequatur ante cōſilium rōnis. Impetus aūt paſſionis puenire pōt vel ex velocitate, ſicut in colericis, vel ex vehementia, ſicut in melancolicis qui pp terreſtrē cōplexionē vehementiſſime inflāmantur, ſicut & ecōtrario contingit ꝙ aliquis non pſiſtat in eo qđ conſiliatū eſt ex eo ꝙ debiliter inhęret pp mollicię cōplexionis, vt de mulieribus dictū eſt. Quod ēt vt in flegmaticis cōtingere pp eādē cām ſicut & in mulieribus. Hęc aūt accidunt inquantum ex cōplexione corpis datur aliqua incontinentiæ occaſio, nō aūt cā ſufficiens, vt dictum eſt. Qualiter aūt intelligatur verbum philoſophi ibidē, ꝙ mulieres nō dñt cōtinentes neq; incōtinētes. Dicēdū ꝙ aīa hūana q̄ eſt forma corpis hēt quaſdā vires corporeis organis vtentes, quarum opationes aliquid cōferunt ēt ad illa opa aīę q̄ ſunt ſine corporeis inſtrumentis. i. ad actū intellect⁹ & voluntatis, inquantū .ſ. intellectus a ſenſu accipit, & voluntas impellit̃ a paſſione appetitus ſenſitiui, & ſm hoc quia fęmina ſm corpus hēt debilem cōplexionē, ſit vt in pluribus ꝙ ēt debiliter inhęreat quibuſcunq; inhęret. Et ſi raro in aliquib⁹ aliter accidat, ſm illud. Prouer. vlt. Mulierē fortē quis inueniet? Et quia id qđ eſt paruum & debile reputatur quaſi nullum, inde eſt qđ philoſophus loquitur de mulieribus quaſi non habētibus iudicium rōnis firmum, q̄uis in aliquibus mulieribus cōtrarium accidat. Et pp hoc dicit, ꝙ mulieres non dicimus continentes, qa non ducunt quaſi habentes ſolidā rōnem, ſed ducūtur quaſi de facili ſequentes paſſiones. Ad ſm .ſ. vtrum incontinentia ſit pctm̄. Dicendū, ꝙ incontinentia pōt attendi circa aliquid tripliciter. Vno mō pprie & ſimpliciter, & ſic incontinētia attenditur circa concupiſcentias delectationū tactus, ſicut & intēperantia, vt ſupra dictum eſt de continentia. Et hoc mō incontinētia eſt pctm̄ triplici rōne. Vno mō ex eo ꝙ recedit ab eo qđ eſt ſm rōnem. Alio modo ex eo ꝙ ſe immergit aliquib⁹ turpib. delectationibus, & ideo philoſophus dicit in 7. Ethi. ꝙ incontinētia vitupat̃, non ſolū ſicut pctm̄ qđ .ſ. eſt per receſſum a rōne, ſed ſicut malitia quædā inq̄tum .ſ. prauas concupiſcentias ſequitur. Alio mō incontinētia dr̄ circa aliqd proprie quidē, inq̄tum hō recedit ab eo quod eſt ſm rōem, ſed non ſimpliciter, puta cum aliquis non ſeruat modū rationis in concupiſcentia bonorū diuitiarum & aliorū hmōi, quę ſm ſe videntur eſſe bona, circa quæ non eſt incontinentia ſimpliciter, ſed ſm quid, ſicut ſupra de continentia dictū eſt. & ſic incontinentia ē pctm̄ non ex eo ꝙ aliquis ingerat ſe prauis concupiſcētiis, ſed eo ꝙ non ſeruat modum debitū rōnis, ēt in concupiſcentia rerum per ſe appetendarū. Tertio mō incontinentia dr̄ eſſe circa aliquid non proprie ſed ſm ſiſitudinē, puta circa concupiſcentias eorū quibus non pōt aliquis male vti. Puta circa concupiſcentias virtutū circa quas pōt dici aliquis eſſe incontinens per ſiſitudinem, quia ſicut ille qui eſt incontinens totaliter ducit̃ per concupiſcentiā malā, ita aliquis totaliter ducit̃ p concupiſcentiā bonā qđ eſt ſm rōnem, & talis incontinentia non eſt pctm̄, ſed pertinet ad perfectionē virtutis. Ad tertium .ſ. de comparatione incontinentiæ ad intēperantiam. ſ. quis plus peccet, vtrum incontinens vel intpatus. Dicendū ꝙ pctm̄ ſm Aug. pcipue in voluntate conſiſtit, voluntas .n. eſt qua peccat̃ & recte viuitur, & ideo vbi eſt maior inclinatio voluntatis ad peccandum, ibi grauius eſt pctm̄. In eo aūt qui eſt intempatus, voluntas inclinat̃ ad peccandū ex ppria electione, quæ pcedit ex habitu p conſuetudinē acquiſito. In eo aūt qui eſt incontinēs voluntas inclinat̃ ad peccandum ex aliqua paſſione, & quia paſſio cito tranſit, habitus aūt eſt qualitas difficile mobilis. Inde eſt ꝙ continens ſtatim pœnitet tranſeunte paſſione. Quod non accidit de intpato, quinimmo gaudet ſe peccaſſe eo ꝙ opatio pctī eſt ſibi facta connaturalis ſm habitū, vñ de his dr̄ Prou. 2. Quod lætantur cum maleſecerint, & exultāt in rebus peſſimis. Vñ patet ꝙ intpatus eſt multo peior, q̄ incontinens, vt ēt philoſophus dicit in 7. Ethi. Licet aūt incontinens magis contra ſciam agere videat̃ q̄ intpatus, ſicut dicit phūs 7. Ethi. Incontinens ſciens q̄ praua ſunt quæ concupiſcit, nihilominus agit pp paſſionem. Intpatus āt credit ea quę concupiſcit eſſe bona & ſic magis vt ignorans q̄ incontinens. Ignorantia aūt diminuit pctm̄. Dicendum ꝙ ignorantia intellectus qñq; quidem præcedit inclinationem appetitus, & cauſat eā, & ſic quanto eſt maior ignorantia, tanto magis diminuit, vel totaliter excuſat, inq̄tum cauſat vt voluntarium. Alio mō econuerſo ignorantia rōnis ſequitur inclinationem appetitus, & talis ignorantia q̄to eſt maior, tanto pctm̄ eſt grauius, quia oſtenditur inclinatio appetit⁹ eſſe maior. Ignorantia aūt tā incontinentis q̄ intpati

prauenit

prouenit ex eo, q appetitus eſt in aliquid inclinatus, ſiue per paſſionē ſicut in incōtinentia, ſiue per habitū, ſicut in intẽpato: maior ignorantia cauſat ex hoc in intẽpato q̃ in incontinente. Et vno quidē mō quãtū ad durationē quia in incontinē e durat illa ignorantia ſolū paſſione durante, ſicut acceſſio febris tertianæ durat durante cōmotione humoris, ignorantia aũt in intẽpato durat aſſidue pp permanentiã habitus. Vñ aſſimilat̃ pthyſicæ vel cuicũq; morbo cōtinuo, vt philoſophus dicit in 7. Eth. Alio aũt mō eſt maior ignorantia intẽpati quãtū ad id qđ ignoratur. Nã ignorantia incontinentis attenditur quantũ ad aliqđ particulare eligibile, put. ſ. æſtimat hoc nunc eſſe eligendū, ſed intẽpatus hẽt ignorantiã circa ipſum finē, inquantū. ſ. iudicat hoc eſſe bonū, vt irrefrenate concupiſcentias ſequat̃. Vñ philoſophus in 7. Eth. dicit q incontinens eſt melior intẽpato, quia ſaluatur in eo optimū principiū. ſ. recta æſtimatio de fine. Item etſi peccatū incontinentis inſanabilius videatur, quia peccatū aliquius ſanatur per admonitionē & correptionē quæ nihil vĩ conferre incontinenti qui ſcit ſe male agere, & nihilominus male agit. intẽpato aũt vĩ q bñ agat. Dicendū q ad ſanationē incontinẽtis non ſufficit ſola cognitio, ſed requiritur interius auxiliū gr̃æ concupiſcentiã mitigantis, & adhibetur ẽt exterius remediū admonitionis & correctionis ex quibus aliquis incipit concupiſcentijs reſiſtere, ex quo concupiſcentia debilitatur, vt ſupra dictum eſt. Et iiſdem modis põt ſanari intẽpatus, ſed difficilior eſt eius ſanatio pp duo, quorū primū eſt ex parte rõnis, q corrupta eſt circa æſtimationē vltimi finis qđ ſe hẽt ſicut principium in demonſtrationis, difficilius aũt reducitur ad veritatē ille qui errat circa principiū, & ſimiliter in opatiuis ille qui errat circa finē. Aliud aũt eſt ex parte inclinationis appetitus q in intẽpato eſt ex habitu qui difficile tollitur. Inclinatio aũt incontinentis eſt ex paſſione quæ facilius reprimi põt. Itẽ incontinẽs peccat ex maiori libidine q̃ intẽpatus quia maiores hẽt concupiſcentias. Dicendū tñ q libido voluntatis quæ auget peccatū maior eſt in intẽpato, q̃ in incontinente, vt ex dictis patet, ſed libido concupiſcentiæ appetitus ſenſitiui quãq; maior eſt in incontinente, quia incontinens non peccat niſi a graui concupiſcentia. Sed intẽpatus ẽt ex leui concupiſcentia peccat & qñq; eã præuenit, & ideo philoſophus dicit in 7. Eth. q magis intẽpatũ vituperamus, quia nõ concupiſcens, vel quiete. i. remiſſe cõcupiſcẽs perſequitur delectationes, quid. n. faceret ſi adeſſet cõcupiſcentia iuuenilis. Ad quartū. ſ. quis ſit peior, vtrū incontinens iræ vel incõtinens concupiſcentiæ. Dicendū q pc̃m incontinẽtiæ põt dupliciter conſiderari. Vno mō ex parte paſſionis ex qua rõ ſuperatur, & ſic incontinẽtia concupiſcentiæ eſt turpior q̃ incontinentia iræ, quia motus concupiſcentiæ habet maiorem inordinationem quã motus iræ. Et hoc propter quatuor, q̃ phũs tangit in 7. Eth. Primo quidē quia motus iræ participat aliqualiter rõne, inquantū. ſ. iratus tendit ad vindicandū iniuriam ſibi factã, quod aliqualiter rõ dictat, ſed non pfectè, quia non intẽdit debitū modū vindictę, ſed motus concupiſcẽtiæ totaliter eſt ẽm ſenſum, & nullo mō ẽm rõnē. Secundo quia motus iræ magis ſequitur corporis complexionē pp velocitatē motus coleræ, q̃ incẽdit ad irã. Vñ magis eſt in pmptu q ille q eſt ẽm cõplexionē corporis diſpoſitus ad iraſcẽdū iraſcat̃, q̃ ille q eſt diſpoſit9 ad concupiſcendū concupiſcat. Vñ & frequẽtius ex iracũdis naſcuntur iracundi q̃ ex cõcupiſcentib. concupiſcẽtes. Quod aũt puenit ex naturali corpis diſpõne reputatur magis venia dignū. Tertio quia ira quærit manifeſte opari, ſed concupiſcentia quærit latebras & doloſe ſubintrat. Quarto quia concupiſcẽs delectabiliter opat̃, ſed iratus quaſi quadã triſtitia pcedente coactus. Alio mō põt conſiderari pc̃m incontinẽtiæ quãtū ad malū in qđ q̃s incidit a rõne diſcedẽs, & ſic incõtinẽtia irę vt plurimū grauiorẽ, q̃a ducit in ea q̃ ptinẽt ad pximi nocumẽtū.

De clementia, & manſuetudine. *Diſt.* XCVIII.

Deinde conſiderãdū eſt de clementia & manſuetudine & vitijs oppoſitis. Circa ipſas aũt virtutes conſideranda ſunt ſex. Primo vtrū clementia & manſuetudo ſint idem. Secũdo vtrũ vtraq; earũ ſit virtus. Tertio vtrũ vtraq; earum ſit pars tpantiæ. Quarto de compatione earum ad alias virtutes. Quinto ſpãliter de clementia. q̃ ſunt. ſ. illa q̃ ad clementiã mouere dẽnt. Sexto de mãſuetudine. Ad primum. ſ. vtrũ eadem ſint clementia & manſuetudo. Dicendum, q ſicut dr̃ in 2. Eth. Virtus moralis conſiſtit circa paſſiones & actiones, paſſiones aũt interiores ſunt actionum exteriorũ principia, aut ẽt impedimenta & ideo virtutes q̃ moderant̃ paſſiones exteriores quodãmodo concurrunt in eundem effectum cum virtutibus q̃ moderantur paſſiones interiores, licet ſpecie differant. Sicut ad iuſtitiã proprie ptinet cohibere hoĩem a furto, ad qđ aliq̃s inclinat̃ p inordinatum amorem vel concupiſcentiã pecuniæ, q̃ moderat̃ p liberalitatem, & ideo liberalitas concurrit cum iuſtitia in hoc effectu qui eſt abſtinere a furto, & hoc ẽt eſt conſiderandũ in pponito. Nã ex paſſione iræ pnocat̃ aliq̃s ad hoc q grauiorem inferat pęnã, ad clementiã aũt pertinet directe q ſit diminutiua pęnarũ quod quidē impediri poſſet per exceſſum iræ; & rõ manſuetudo inquantũ refrenat impetum irę concurrit in eundem effectum cũ clementia. Differunt tñ ab inuicem inquantum clementia eſt moderatiua exterioris punitionis, manſuetudo aũt proprie diminuit paſſionem iræ. Vñ manſuetudo proprie reſpicit ipm vindictæ appetitum, ſed clementia reſpicit ipſas pęnas q̃ exterius adhibent̃ ad vindictã. Ad ẽm. ſ. vtrum vtraq. iſtarũ ſit virt9. Dicendum, q rõ virtutis moralis conſiſtit in hoc q appetitus rõni ſubdat̃, vt patet p philoſ. in 1. Eth. Hoc aũt ſeruat̃ tã in clementia q̃ in manſuetudine. Nã clementia in diminuẽdo pęnas aſpicit ad rõnē. vt Sen. dicit, in 2. de clemẽ. Similr̃ ẽt manſuetudo ẽm rõnem rectam moderat̃ iras, vt dr̃ in 4. Eth. Vñ manifeſtum eſt, q tam clementia q̃ mãſuetudo eſt virtus. Differt aũt manſuetudo a ſeueritate. Alia lr̃a. Directe aũt opponitur manſuetudo ſeueritati. Quia manſuetudo eſt circa iras, ſeueritas aũt attenditur circa exteriorem inflictionem pœnarum. Vñ ẽm hoc videretur magis opponi clementiæ, q̃ ẽt circa exteriorem punitionem conſideratur vt dictũ eſt, non tñ opponitur eo q vtrunq; eſt ẽm rõnem rectam. Nam ſeueritas inflexibilis eſt circa inflictionem pęnarũ qñ hoc recta rõ requirit, clementia aũt diminutiua eſt pęnarũ ẽt ẽm rõnem rectam, qñ. ſ. oportet, & in quibus oportet. & ideo non ſunt oppoſita, quia non ſunt circa idem. Et nota q tã manſuetudo q̃ clementia in diminutione quadã cõſiſtit. manſuetudo. n. eſt diminutiua iræ, clementia vero diminutiua pęnarũ. Habitus aũt q mediũ tenet in ira eſt innoĩatus, & rõ virt9 noĩat̃ à diminutione iræ, q̃ ſignat̃ noĩe manſuetudinis, eò q virtus ppinquior eſt diminutioni q̃ ſupabundantię, pp hoc q naturalius eſt hoĩ appetere vindictã iniuriarũ illatarũ q̃ ab hoc deficere, quia vix alicui nimis puę vĩr iniuriæ illatæ, vt dicit Saluſtius. Clementia eſt diminutiua pęnarum, non quidem in reſpectu ad hoc q eſt ẽm rõem rectã ſed in reſpectu ad id qđ eſt ẽm legem cõem, q̃ reſpicit iuſtitia legalis. ſed pp aliqua particularia conſiderata clementia diminuit pęnas quaſi decernens hoĩem non eſſe magis puniendum. Vñ dicit Sen. in 2. de clemẽ. Clemẽtia hoc primũ pſtat, vt quos dimittit nil aliud illos pati debuiſſe pnunciat. Venia vero debitę pęnę remiſſio eſt, ex quo patet q clementia cõparatur ad ſeueritatem ſicut epycheia ad iuſtitiam legis, cuius pars eſt ſeueritas q̃tum ad inflictionem pęnarum ẽm legem, Differt tñ clementia ab Epycheia vt infra dicet̃. Item nota q manſuetudo ſiue mitiras inter beatitudines ponit̃. Matth. 5. Et inter fructus. Gal. 5. Inter virtutes ẽt numerat̃, q̃a btĩtudines ſunt actus virtutum, fructus aũt ſunt delectationes de actibus virtutum. Et rõ nihil phibet manſuetudinem poni & virtutem & btĩtudinem, & fructum. Ad tertium. ſ. vtrum vtraq; iſtarum ſit pars tpantiæ. Dicendum q ptes aſſignantur virtutib9 principalibus ẽm q imitantur ipſas in aliquibus materijs ſecundarijs q̃tum ad modum, ex quo principaliter dependet laus virtutis, vñ & nomen accipit. Sicut modus & nomen iuſtitiæ in quadã ęqualitate conſiſtit, fortitudinis aũt in quadam firmitatę, tpantiæ aũt in quadam refrenatione motuum. ſ. refrenat cõcupiſcẽtias vehementiſſimas delectationum tactus. clementia aũt & manſuetudo ſimiliter in quadam refrenatione conſiſtit, quia. ſ. clementia eſt diminutiua pœnarum, manſuetudo vero eſt mitigatiua iræ, vt ex ſupradictis patet. Et ideo tam clementia q̃ mãſuetudo adiunguntur tpantiæ, ſicut virtuti principali, & ẽm hoc ponuntur ptes ipſius. Et nota q in diminutione pœnarum duo cõſideranda ſunt, vnũ eſt q diminutio pęnarum fiat ẽm intẽtionē legiſlatoris, licet nõ ẽm verba legis, & ẽm hoc pertinet ad Epycheiam. Aliud aũt eſt q̃dam moderatio affectus, vt hõ non vtatur ſua ptãte in inflictione pœnarũ, & hoc pprie ptinet ad clementiã pp qđ Sene. dicit. Eſt tpantia aĩ in ptãte vlciſcendi & hæc quidem moderatio aĩ puenit ex quadam dulcedine affectus, qua q̃s abhorret oẽ illud qđ põt alium triſtare & ideo dicit Sene. q clementia eſt q̃dam lenitas aĩ, nam econtrario auſteritas aĩ vĩ eſſe in eo qui non veret̃ alios contriſtare. Item nota q adiunctio virtutũ ſecundariarũ ad principales magis attendit̃ ẽm modũ virtutis q eſt q̃dam forma eius q̃ ẽm materiam. Manſuetudo aũt & clementia conueniunt cum tpantia in mõ vt dictum eſt, licet non conueniant in materia. Ad quartum. ſ. de cõparatione clementiæ & manſuetudinis ad alias virtutes. Dicendum q nihil phibet aliquas virtutes nõ eſſe potiſſimas ſimpliciter nec quo ad oĩa, ſed ẽm qđ, & ĩ aliquo genere, nõ eſt aũt poſſibile q clementia & mãſuetudo ſint potiſſimæ virtutes ſimpliciter, q̃a laus earum attenditur in hoc q retrahunt a malo, tuq̃rum. ſ. diminuũt iram vel pęnam, perfectius aũt perſequi bonum q̃ carere malo, & ideo virtutes ſimpliciter ordinant hoĩem

in bo-

in bonū. ſicut fides & ſpes & charitas, & ēt prudentia & iuſtitia ſunt ſimpliciter maiores virtutes q̄ clemētia & manſuetudo, ſed ſm qd nihil ꝓhibet manſuetudinē & clementiā hr̄e quandā excellentiā inter virtutes q̄ reſiſtunt affectionibus prauis. Nam ita quā mitigat manſuetudo pp ſuū imperū maxime Ipedit eām hoīs ne liberè iudicet veritatē, pp hoc manſuetudo maxime facit hoīem eſſe cōpotē ſui. vñ dr̄ Eccl. 10. Fili in manſuetudine ſerua aīam tuā, q̄uis concupiſcentię delectationū tactus ſunt inpiores, & magis continuè inſeſtent pp qd tēpantia magis ponitur virtus principalis vt ex dictis patet, clementia vero in hoc q diminuit maxime pęnas vr̄ accedere ad charitatē, q̄ eſt potiſſima virtutū, p q̄ bona opamur ad proximos, & eorū mala impedimus. Ad quintum ſpāliter. ſ. de clementia. Nota q ſm Tullio clementia eſt virtus per quā aīus alicuius temere cōcitatus in odiū alicuius benignitate quietat̄. Vel ſm Sen. Clementia eſt tēpantia aī in ptāte vleiſcendi, vel lenitas ſupioris ad verſus inferiorē in pęnis conſtituendis. Itē Sen. Sicut magni aī non eſt q de alieno liberalis eſt, ſed q qđ alii donat ſibi ſubtrahit, ita clementē voco non in alieno dolore facilem, ſed in ſuo magni aī eſt iniurias ſuas in ſumma patientia pati. nec quicq̄ eſſe glorioſius principe impune lęſo. Hæc aūt virtus licet ſit neceſſaria omnibus, tamen maxime neceſſaria principibus & prælatis quibus ſubſunt alij. *Motiua ad clementiam.*

SVnt aūt octo q̄ principes dēnt mouere ad clementiam. Primum qđ dēt mouere oēs Chriſtianos ad clementiā & maxime oēs principes & reges tam ſęculares q̄ eccleſiaſticos eſt vnctio qua vnguntur in baptiſmate & cōfirmatione & aliis conſecrationibus, p quā præ cæteris debent eſſe ſuaues exterius q̄ ēt ſignat vnctionē ſpūalem quā dēnt hr̄e interius, de qua. 1. Ioh. 2. Vnctionē habetis a ſcō. Bern. ſuper cant. Eſt intus vnctio ſpūs, nec mirū ſi aīa vngitur q̄ vnctū cōplectit̄, aīa. ſ. q̄ per amorem inhæret Chriſto. Idem. Crede mihi non inueni Chriſtum curantē cauterio ſed vnguento. Scdm quod dēt mouere hoīem ad clementiā eſt natura multiplex, primo natura hoīs, quia hō vt ait philoſophus eſt aīal manſuetū natura. Itē natura facit eū non armatum feritate vt leoninis rictibus, ferinis dentibus, vnguibus, aut cornibus, ſed aīal riſibile. Ideo contra naturā eſt eſſe ferinum & crudelem. Contra naturā humanā, vt dicit Sene. eſt cathenarum delectari ſonis, quocunq; vētum eſt multū ſanguinem effundere aſpectu ſuo terrere, & fugare, q̄ alia vita eſſet ſi leones vrſiq; regnarent, ſi ſerpentibus in nos aut noxioſiſſimo aiali cuiq; daret poteſtas in nobis, ipſa. n. iōnis inexperta natura abſtinet a ſuis, & eſt tuta ab eis. Inter feras. n. ſimilitudo morum eſt, leo leenam non comedit, nec ſerpens ſerpentem. Ariſt. in li. de natura aīalium. Non eſt auiū vnius ſpēi vt ſe comedāt. Itē Sen. Ferina rabies ē ſanguine & vulnerib⁹ gaudere, & abiecto hoīe in Siluestre aīal tranſire. Itē ad clementiā dēt mouere naturalis nobilitas aīorū humanorum. Sen. Remiſſius imperanti melius paret. Nā contumax eſt aīus humanus, in cōtrariū atq; arduū tendens facilius ſequitur q̄ trahat̄. Tertiū quod dēt mouere principes ad clementiā, eſt ſua pax & ſecuritas. Clementia facit principes dilectos & ſecuros ab hoībus, crudelitas odioſos reddidit. Eccl. 3. Fili in manſuetudine opera tua perfice & ſuper gloriā hoīum diligeris. De Tito quia erat clementiſſim⁹ imperator, legit̄ q fuit ab hoībus oībus dilectiſsimus, vñ plangebant eū ſui mortuū, & q epitaphium ſuperpoſuerunt ei hoc aſt. Hic eſt amor & deliciæ totius mundi. Hic cū videret diem tranſiſſe in qua non feciſſet aliquod opus liberalitatis & clemētię, vertens ſe ad amicos ſuos dicebat. O amici qualiter diē iſtū perdidimus in qua nihil clementiæ & liberalitatis fecimus. E contra ꝓpter crudelitatem ſuam Herodes filijs ꝓprijs exoſus cū inſidiarent̄ ei occiſi ſunt tres eorū ab eo, de quo dixit imperator Auguſtus. Mallem eſſe Herodis porcus q̄ filius, quia dum ꝓſelitus ſit ipſe porcos nutrit & filios ſuos occidit. Siſr non ꝓpter crudelitatē ſuā q̄ ad oēs exercebat oībus odioſus effectꝰ eſt, & a ſuis ad mortē q̄ſitus eſt & fugatus, ſibiipſi crudelis extitit vt hoīes vitaret fugiens ad ſiluas, vt dicit Egyſippus & Horoſius, facto de lignis manigulo ait cuidā ſuo liberto qui ſecū fugerat Nunq̄ vidiſti ita bonum artificem ſuæ necis, ſicut me videbis hodie. Quo dicto de facto manigulo ſe iugulauit, cuius corpus poſtea a canib⁹ dr̄ fuiſſe deuoratū. Siſr Domitianus frater Titi imperatoris, cum eſſet crudeliſsimus, q beatum Iohannem euangeliſtam viuū voluit frigere viuū ponens in feruētis olei doleum: vbi cū Dei grā manſiſſet illæſus & exiſſet immunctus non exuſtus, miſſus in Pathmos inſulam, vbi humano deſtitutus auxilio moreret̄, quia nolebat vel Chriſtum negare, vel ab eius ꝓdicatione ceſſare. Hic aūt Domitianus fruſtratus ſpe ſua ꝓpter crudelitates ſuas multiplices a ſuis & aliis odioſus effectus eſt. Dicit Horoſius a veſpelionibus nullo ſibi auxilium ferente raptus & captus, per latrinas diſtractus eſt extra vrbem

oī carens honore & ſepultura, & ēt poſt mortem eius oīa a ſenatu vrbis & populo facta & dicta caſſata ſunt & deducta in irritum. Vñ ēt btūs Iohannes ab exilio reuocat̄. Sene. in epſis. A lieno ſanguini tanq̄ proprio parcit clementia Qui non parcit aliis nec alij parcunt ſibi, & q fecit oēs crudelitate ſua timere merito pōt timere oēs. Sicut faciebat Alexander, de quo legit̄ in lib. de vita Bragmanorū, q cū mandaſſet Dādamo Didaſcolo Bragmanorum, q propter ſapientiam ſuā vellēt eū videre, & q veniret ad eū multa promittens ſe ei daturū, ipſe contēpſit eius dona, & tunc Alexander depoſito regio habitu venit cū aliquibus paucis amicis ad ſiluā eius, in qua inuenit eū nudū iacentē ſub ilice, ſalutauit eū, ſedens ad pedes eius, rogans q impartiretur ei donū ſapientiæ. Qui rñdit q ipſe cuius cor inordinatę cupiditates repleuerant non poterat tale donum accipere, cū non hr̄et in quo. Et quō poſſum cordi tuo ſatisfacere, cui totus mundus ſatisfacere non potuit? Cui poſt multa q̄ dixit ei, ait Alexander, quō oēs timebat cum eū oēs timerent. Scio inquit Alexander te verū dicere ego inquit inter tumult⁹ & formidines viuo, plurimos ex ipſis qui me cuſtodiunt timeo & maior ſp mihi metus eſt ab amicis q̄ ab hoſtibus quos vereor, eorū cōſtipatione cuſtodior, diebus totis varias gentes pſequor & fatigo, noctibus ſomnus me turbat & fatigat, timeo ſp ne quis inimicus in me irruens repente me occidat &c. Et poſt multa ait Dādamus. Tu ergo cū ſis mortalis, quare tot mala faciendo diſcurris. Vidi ego latronē quendam ſpoliatorem ſtratarum publicarū cum ſatellitibus, quē hoīes habitantes in partibus illis, & tranſeuntes per ſtratā publicam timebant oēs vt mihi confeſſus eſt, q per annos plurimos non audebat ſe aliis cōmittere, nec audebat in villa aliqua morari, nec in domo aliqua quieſcere, ſed ſiluis morabat̄ æſtate & hyeme, iacens in hyeme ſuper niuē per multos annos, ita q nemini de amicis & ſociis audebat ſe committere, nec ſuſtinere q in aliquo appropinquaret ei vel in menſa, vel in lecto, oēs habens ſuſpectos de proditione ſua. Et ita captus factus eſt. Qui cum eſſet maximus corpore, quidā paruus hō in quē irruebat portans merces venales, eū cępit & ligauit & poteſtati ſęculari eū tradidit puniendum. Itē Greg. Nazanzenus cuidam imperatori ſcribit. A Chriſto tibi in hoīes vitæ venia mortiſq; poteſtas indulta eſt, & gladius tibi datus eſt, non tā vt opereris q̄ vt cōmineris, quē vtinam quaſi depoſitū quoddam impollutū & incruentum reſtituas cōmittenti tibi. Quinto ad clementiam dēnt nos prouocare ſcōrū exempla, & exemplū Chriſti, de quo legit̄ Hier. 10 Ego quaſi agnus māſuetus q portatur victimā. Iſa. 17. Emitte agnū dn̄e dn̄atorē terrę. Matth. 21. Rex tuus venit tibi māſuetus. Item Moyſes quē pp manſuetudinem præfecit filijs Iſrl. Nu. 12. Erat Moyſes manſuetiſsimus ſuper oēs. Itē exemplum Dauid, q hanc virtutem allegat præ cæteris. Memento dn̄e Dauid, & oīs māſuetudinis eius. 2. Reg. 22. Manſuetudo tua multiplicauit me. Itē Aſſueri Heſt. 13. Nolui ptātis abuti magnitudine, ſed clementia & lenitate regere ſubiectos. Reg. 20. Audiuimus, dicūt Syri, q reges domus Iſraelis clementes ſunt. Itē nō ſolum Chriſtianorū exempla, ſed ēt gentiliū dēnt principes eccleſiæ ad clementiā prouocare Legitur de Adriano imperatore q tantum ſciuit clementiā principi neceſſariā, q factus imperator, oēs quos prius habuerat inimicos poſtea fecit amicos eos ſibi reconcilians. Et cuidā inimico ſuo cui factus imperator obuiauit fertur dixiſſe. Hodie euaſiſti mortem. Itē in eiſdē cronicis de Antonino pio legitur q pius dictus pp clementiā eſt, & primas & pater patriæ. Hic factus imperator videns multos oppreſſos debitis in regnis Romanorū, oēs cautiones in dicto regno cōbuſſit. oīa debita relaxauit. Hic fert̄ dixiſſe Scipiōis exēplo. Malo vnum ſeruare ciuē, q̄ perdere mille hoſtes & occidere. Item notandum q ad clementē principem pertinet populū ſubditum modeſte & leniter tractare, vt faciebat Aſſuerus. Heſter. 13. vt Tyberius imperator, cui cū dicerent ſui q deberet a populis exigere vel extorquere. Rñdebat Boni paſtoris eſt ouē tondere leniter, non excoriare, & q nullus deberet ab imperatore recedere vacuus. Hic vt dicit Ioſephus, nec accuſationes aliorū defacili recipiebat, nec officiales defacili mutabat, reddēs rōem de his, ne alii haberēt occaſionem alios defacili accuſandi & calumniandi & vexandi, & ipſe ēt in hoc vexaretur, & q ēt noui officiales qui veniunt ad ſe ditandū conſueuerūt populo eſſe acriores exactores q̄ iā ditati. Ponebat ad hoc ēt exēplū de vulnerato qui conquerebat̄ de eo qui ab eius vulnerib. abigebat muſcas priores, quibus ſuccedebant aliæ tanto acriores quanto macilentiores. Itē Ioſephus li. 22. Commendat Philippum fratrē Herodis de clementia dicens. q 32 annis ita māſuete rexit quatuor prouincias, q nullas oppreſſiones ſubditis fecit, & cū paucis & grauibus maturitate & ſcīa viſitauit & ad portas proceſſit, proferens iuſta & deliberata iudicia in cauſis.

ſis. Si alicuius oppreſſionẽ audiebat, ſtatim ſedens in ſolio cām
eius audiebat, iuſtę partis adiutor, iniuſtę punitor. In itinere oc-
curſantibus & opẽ agentibus impigre ſubueniebat. Itẽ ad Cle-
mentẽ principẽ ptinet iniurias ſibi illatas patienter pati, ſicut
Dauid cõtra Semei. 2. Re. 16 Sicut Iulius Cęſar verba cuiuſdã
Romani qui ſe ei opponebat dicens, ꝙ non intraret erariũ pu
blicum niſi per ventrẽ ſuũ, cui rñdit Cæſar. Dignum te Cæſaris
ira nullus honor faciet. Itẽ clemẽtia pertinet eis qui intulerũt
ſibi iniurias ſupplicibus ꝑcendere, ad exemplũ dicti Dauid qui
pepercit Semei ſimpliciter veniam petenti. 1. Re. 18. Et Ioſeph
Gen. 45. Qui cũ fratres eius qui eũ vendiderãt eſſent timore ꝑ
territi, audientes eũ eſſe Ioſeph q eis loquebatur ait eis clemẽ-
ter. Accedite ad me nolite pauere &c. Hic nõ ſolũ iniuriã remi
ſit, ſed bona ꝓ malis reddidit. Ad hoc ẽt dẽt mouere leonis e-
xẽplũ, q vt dicunt naturales, ſupplicibus conſueuit parcere &
rebelles impugnare & domare, de quo dr̃. Parcere ſubiectis ſcit
nobilis ira leonis, tu ſic o. fecias dẽt ineſſe bonis. De his poeta.
gaudent ſi figere thauros ꝑ das contẽnunt humiles Item ad cle
mentiã pertinet moleſtias aię maxime humiles placare. Sicut
legit̃ feciſſe Leo Papa, quia qui eos moleſtat, & Deũ, & qui eis
ſatisfacit, ſatisfacit & Deo, ſicut legit̃ feciſſe dictus Leo in geſtis
Romanorũ Pontificũ. cũ. n. intraret palatiũ ſuũ inuenit in por
ta pauperẽ vt videbat̃ et improbe petentẽ, quẽ cũ moleſtaſſet
in introitu ſuo, regreſſus vt eũ placaret introduxit cũ in came-
rã ſuã & poſuit eũ in lectũ ſuũ vt ibi quieſceret, vſq; quo de ne
gociis q eũ vrgebant, rediret & eũ placaret ſatiſfaciẽdo, ſerans
oſtiũ cameræ ſuæ cũ claue. Qui ad eũ rediens inuenit oſtiũ fir
matũ vt dimiſerat, & dictũ pauperẽ ibi non eſſe. Vñ ꝓſumpſit il
lũ eſſe dñm q ẽt moleſtat̃ in moleſtia pauperis & placat̃ eius re
conciliatione, vt dr̃ Matth. 25. Quod vni ex &c. Quintũ qđ dẽt
ꝑare hoĩes a crudelitate & reddere clemẽtes ad hoĩes ẽ hoĩum
dignitas, & eorũ ſanguinis ꝓcioſitas. Sene. in epiſt. Clementia
ſanguini alieno non ꝓprio parcit ſed docet hoĩem eſſe hoĩe
nõ ꝓdige vtẽdũ. Idẽ in perſona principis clementis dicit, apud
me conditũ immo ſtrictam habeo gladiũ eũ ſumma ꝑſimo-
nia, ſanguis ẽt mitiſſime ſundendus eſt. Itẽ Greg. Mauritium
ad Imperatorẽ. A Chriſto tibi in hoĩs vita venię mortiſq; pote-
ſtas indulta eſt, & gladius tibi datus eſt, nõ tã vt operis q̃ vt cõ
mineris. Quẽ vtiq; quaſi depoſitũ quoddã innocentiũ & impol
lutũ reſtituas cõmẽdãri eũ deliberatione multa. Si fundit̃ ex in
gente iuſtitia eſt fundendus ne ex iræ impetu fundatur. Ideo vt
legit̃ cũ Theodoſius ĩperator cõtra quoſdã ciues, quorũ qdã eũ
offenderant, motus ira tulit mortis ſniam contra illos ſubito,
& inuentũ eſt quoſdã innoxios occiſos. Vñ cũ veniſſet apud
Mediolanũ. ab Ambroſio ſuper hoc duriter eſt argutus & ab ec-
cleſia eiectus, nec receptus quouſq; egiſſet publicã pœnitentiã.
qua ẽt ꝓ hoc legẽ ſanxit vt nullius mortis ſnia ferret̃ niſi poſt
triginta dies, vt eſſet deliberata ſnia, & cũ pacato aĩo ferret̃. Cũ
deliberatione multa & diſcretione effundendus eſt ſanguis hu
manus & medicinæ acutę dandæ qñ nõ põt leuius adhiberi re-
mediũ, & inciſiones faciendæ mẽbrorũ qñ putredo & eorũ in-
fectio ad mẽbra alia ſe extẽdit. Sen. Nõ minus turpia ſunt prin
cipi multa ſupplicia q̃ medico multa funera, ꝑtãtẽ dedit Deus
non in deſtructionẽ, ſed in ędificationẽ, vt dr̃. 1. Cor. 10. Dẽnt
principes imitari agricolas q nõ oẽs arbores excidũt, ſed alias
tráſplãtãt, alias erigunt, alias appodiant, alias inclinãt & alias
circũcidũt vt fructificẽt & creſcãt. Sextũ diſſuadens crudelitatẽ,
& clemẽtiã ſuadẽs eſt hoc, qa q lędit̃ ſæpe ad audiẽdũ mala &
ad deteriora ꝓuocat̃, & ſtudet quõ lædat lædentẽ ſe, & audet fa
cere, vñ ſe vindicet qualitercũq; qñ videt ſe ĩ mortis diſcrimi
ne. Ingenuõ. n. dicit poeta mala ſæpe mouent. Sene. Tẽperatus ti-
mor cohibet aĩos, aſſiduus vero & acer ad extrema admonẽs.
in audaciã iacentes aĩos excitat, & oia experiri ſuadet acerrima
ſeueritas eſt, quia vltima neceſſitas extendit. Legit̃ in quibuſdã
cronicis, ꝙ cũ Philoſtratus rex Atheniẽſiũ mortuus reliquiſſet
duos filios ſucceſſores, quorũ alter Diocles eſt dictus. alter Lu-
pias cũ Diocles cõſtupraſſet virginẽ, frater virginis occidit eũ.
Cũ aũt Lupias tormentis vrgeret occiſorẽ fr̃is captũ, vt fateret̃
ſi qui eſſent cõſcij illius homicidij, ille videns ſe nõ poſſe eua
dere, accuſauit amicos oẽs maximos lapiæ in tormentis volẽs
ſic de eis ſe vindicare, quibus occiſis oibus cũ adhuc torqueret̃
inquiſitus ſi adhuc plures eſſent conſcij qui ſupereſſent. Rñdit nã
nunc volo occidi amplius ꝓter q̃ teipſum. Septimũ qđ ſuadet
clementiã eſt bonũ qđ facit ei in quo eſt primo quidẽ Deo aſ-
ſimilat̃, qui vt dr̃ Ioel. 3. Eſt benignus & miſericors. Ion. 4. Scio
dñe q tu clemens & miſericors es, patiens & multę miſeratio-
nis, & ignoſcẽs ſuper malitiã. Dicit Barlaã ad Iuſaphat. dato-
rem ꝑtatis poterit princeps imitari ſi nihil aliud iudicauerit, q̃
miſereri ꝓcioſius Itẽ cõmotionẽ populi ad principem mitigat,
& eos ei ſe ſubijcit, ſicut patet. 2. Par. 10 Dixerunt ſenes Robuã

Si lenieris populũ concitatũ verbis clementibus ſeruient tibi
omnibus diebus. Quod quia non fecit, ſed magis eos exaſperauit
verbis ſuperbis iuxta conſilium iuuenum amiſit dñium decem
tribuũ. Itẽ fecundat. Prouer. 15. In hilaritate vultus regis vita
& clementia. q. himber ſerotinus qui fructus maturat & perfi-
cit. Itẽ regnũ roborat. Prouer. 20. Miſericodia & veritas cuſto-
diunt regem, & clementia roborabitur thronus eius. Item dr̃.
Prouer. 11. Clementia ꝑparat vitam, inſectatio malorũ mortẽ.
Quia qui clemẽter ſe hẽt ad populum ſubditũ diligitur ab eo
& cuſtoditur, contra malicioſos ſæpe fiunt conſpirationes, &
ſępe turpiter occidunt. Vltimo ſuadet clementiã conſideratio
diſtricti iudicij Dei & timor eius qui ſeuerus erit crudelibus, &
clemens clementibus. Sap. 7. Duriſſimũ iudiciũ fiet his qui ꝑ-
ſunt. Luc. 7. Eadem menſura qua menſi fueritis remetiet̃ vobis.
B. ne aũt hoc ad memoriã reduxit quidã nobilis de quo refere
bat magiſter Iaco. de Viterbio, ꝙ cũ quidã plebeius occidiſſet fi
liũ ſuum, & quęreret eũ manu armata in die paraſceues, obuia
uit ei peregrinanti, qui videns ꝙ non poſſet effugere, proſtra-
uit ſe ad pedes dicti nobilis dicens rogo te dñe vt pro amore
crucifixi audias duo verba quæ tibi dicã: ſcio me dignũ morte
ſed pro amore illius qui pro te mortuus eſt, da mihi modicũ vi
tæ ſpacium vt confitear, & ſi tibi plus pro eo facere placet vt
dimittas mihi miſericorditer vitã ad agendũ pniãm pro me &
& pro filio tuo, vt toto tpe vitæ meę peregriner pro eo cũ mors
mea nec tibi nec aiæ filij tui proficiat, & vt habeas opꝰ magnæ
clementiæ ꝙ poſſis in iudicio Dei ipſi exhibere pro pctĩs tuis,
vt tibi clemens fiat, per mihi vt tibi parcat Deus. Ille aũt motꝰ
ꝑpietate dimiſit eũ & cũ veniret eadem die ad adorandũ crucẽ
dictus nobilis cũ obſcularetur crucẽ eũ amplexatus eſt crucifi
xus. Itẽ ad deteſtationẽ crudelitatis ad cõmẽdationẽ clemẽtiæ
& amorem eius per contrariũ faciunt multa q̃ habentur infra
tertio lib. vbi agitur de ira. Ad ſextũ. ſ. de manſuetudine ſpẽli-
ter ſciendũ, ꝙ cũ per clementiam ſuperiores cõtemperare ſe de
beant ſuis inferioribus, vt eos ꝑparte & amicabiliter regant. Sic
ſubditi per tractabilitatẽ manſuetudinis dẽnt ſe ꝑparte ſuis ſu-
perioribus vt bñ regantur ab eis, ad hanc aũt virtutẽ debẽt mo
uere ſubditos & exempla & ea q̃ hæc virtus facit bona, & dn-
torũ, & rebellium pctã. Primo ſuadet tractabilitatẽ exemplum
Chriſti q dicit. Quæ placita ſunt pr̃i facio. Itẽ exẽplũ. B. Virgi
nis q̃ ait Luc. 1 Ecce ancilla dñi. Silr̃ & militiæ cęleſtis Ange-
lorũ qui ad nutũ dñi quocunq; inuenerit pergũt miniſtri eius.
Bar. 3. Stellæ vocatæ dicunt adſumus. Ibidẽ. Qui emittit lumen
& vadit & vocat illud & obedit ei. in quo intelligi põt obedibili
tas Angelicę naturę & creaturarum oĩum. Oia. n. aĩalia ab hoĩe
& dæmone ei obediũt & ſeruiunt. Iob. 38. Nubes luſtrant cun
cta per circuitũ quocũq; voluntas gubernantis direxerit &c.
Itẽ exẽplũ. B. Pauli, qui ſtatim dixit. Dñe qd me vis facere, pa
ratus ſum ad oĩa. Itẽ exemplũ Centurionis, immo & militum.
Matth. 8. Hõ dixit Cẽturio ſub me milites & dico vni vade, &
vadit, & alio veni, & venit. & ſeruo meo fac hoc, & facit. Hęc
aũt tractabilitas merito põt dici mãſuetudo. i. manuũ ſuauitas,
quia ſuaues ſunt ad tractandũ vt Iacob, non hiſpidus vt Eſau.
qui dictus eſt Eſau. qđ ſic interꝑtatur, de quo Gen 26. Iacob ait
matri. Noſti ꝙ Eſau ſit hõ piloſus & ego lenis. Hæc aũt virtus
impetrat ſcripturarũ intelligentiã. Eccl. 5. Fili eſto manſuetus
ad audiẽdũ verbũ Dei vt intelligas &c. Itẽ impetrat miſericor
diam per quã ſaluetur hõ. Iaco. 1. In manſuetudine ſuſcipite in-
ſitum verbũ in cordibus veſtris qđ ſaluare poterit aĩas veſtras.
Itẽ impetrat Dei gratiã. Eccl. 1. Beneplacitũ eſt Deo fides & mã
ſuetudo. Iudith. 10. humiliũ & manſuetorum tibi ſemper pla-
cuit deprecatio. Prouer. 12. Manſuetis gratiam dabit. Item facit
Dei & hominum amicitiam. Eccl. 3. In manſuetudine perfice
opera tua & ſuper hoĩum gratiam diligeris. Item ſeruat aĩam.
Eodem. In manſuetudine ſerua animam tuam. Acquirit verbĩ
Dei intelligentiam. Eccl. 5. Eſto manſuetus ad audiendum ver-
bum Dei vt intelligas, Pſalmus. Docebit mites vias ſuas. Item
Impetrat ſalutem, miſericordiam, & veniam peccatorum. Pſal
mus. Exaltauit manſuetos in ſalutem. Dan. 3. Fac nobis iuxta
manſuetudinem tuã. Item facit bonorum abundantiam. 2. Re.
22. Manſuetudo mea multiplicauit me, Pſalmus. Dñs dabit be
nignitatem, & terra noſtra dabit fructum ſuum. Item dat poſ-
ſeſſionem æternam Matt. 5. Beati mites qm̃ poſſidebunt terrã.
Pſalmus Manſueti hæreditabũt terram. ſ. viuentium. Multi aũt
ſunt adeo immites & intractabiles, ꝙ non blande poſſunt tractari,
niſi cum armata manu flagellorum, ſimiles ſpinis quæ pungũt
& cruentant manus tenentes, de quibus. 2. Reg. 23. Præuarica
tores quaſi ſpinę euelluntur, quę non tolluntur manibus, &
ſi quis eos tangere voluerit armabitur ligno lanceato igneq; quo
ſuccenſo comburentur in nihilum. Item multi ſunt Iudæi ſi-
miles, qui manſuete tractabantur & apoſtatabãt. Ezech. 2. Gen

tes apoſtatrices filij dura ceruice,& indomabili corde,ad verba Chriſti,& ſanctorum, ſicut de eis dicit B.Stephanus.Act.7.Dura ceruice,&c.tñ cum occideret eos quærebant eũ, &c. Hi a ꝓlatis tractari non pñt,niſi cum violentia flagellorũ. De his, qui reddunt manſuetudinem commendabilem, re. infra de ira vbi ponuntur multæ rationes,quæ oſtendunt iram eſſe deteſtabilẽ, & econtra modeſtiam eſſe commendabilem.

DEinde cõſiderandũ eſt de vitijs oppoſitis,& primo de iracundia,quæ opponitur manſuetudini.Secundo de crudelitate, quæ opponitur clementiæ. De vtraque iſtarum, re. infra.vbi agitur de tertio vitio capitali.3.lib.

De modeſtia. *Diſt.* X C I X.

DEinde conſiderandum eſt de modeſtia. Et primo de ipſa. Secundo de ſingulis contentis ſub ea. Circa primũ conſideranda ſunt duo.Primo vtrũ modeſtia ſit pars temperantiæ.Secundũ,quæ ſit eius materia. Ad primũ.ſ.vtrum modeſtia ſit pars temperantiæ.Dicendũ ꝙ tẽperantia moderationẽ adhibet circa ea, in quibus difficillimũ eſt moderari.ſ.circa cõcupiſcentias delectationũ tactus.Vbicunq; aũt eſt aliqua virtus ſpecialiter circa aliqđ maximum, oportet eſſe aliq̃ aliam virtutem circa ea,q̃ mediocriter ſe habent, eo ꝙ oportet q̃tum ad oĩa vitam hoĩs ſcḋm virtutes regulatam eſſe,ſicut ſupra dictũ eſt,ꝙ magnificentia eſt,circa magnos ſumptus pecuniarũ, ꝑter q̃ eſt liberalitas neceſſaria , q̃ ſit circa mediocres ſumptus.Vñ neceſſariũ eſt,ꝙ ſit q̃dam virtus moderatiua in alijs mediocribus in q̃bus non eſt ita difficile moderari. Et hæc virtus vocatur modeſtia, & adiungitur temperantiæ ſicut principali:aliqua.n.indigent tẽperatione ꝑꝑ ſuam vehementiã, ſicut vinũ forte temperatur, ſed moderatio requiritur in oĩbus, & iõ tẽperãtia magis ſe hẽt ad paſſiones vehementes,modeſtia vero ad mediocres. Et nota,ꝙ nomũ cõe q̃nque appropriatur his,quæ ſunt infima , ſicut nomen cõe Angelorũ appropriatur infimo ordini Angelorũ, ita ẽt & modus, q̃ cõiter obſeruatur in qualibet virtute appropriatur ſpecialiter virtuti,quæ in minimis modũ ponit,vñ 2.Thi.2. Seruum Dei non oportet litigare,ſed manſuetũ eſſe ad oẽs cũ modeſtia corripiẽtem. Accipitur hic modeſtia a modo cõiter ſumpto,ꝓnt requiritur in oĩbus virtutibus. Ad ſcḋm.ſ.q̃ ſit materia modeſtiæ.Dicẽdum ꝙ ſicut dictum eſt, modeſtia differt a tẽperantia in hoc,ꝙ temperantia eſt moderatiua eorũ,q̃ difficillimum eſt refrenare, modeſtia aũt eſt moderatiua , q̃ in hoc mediocriter ſe habent. Diuerſimode aũt aliqui de modeſtia vñr eſſe locuti , vbicunq; .n.conſiderauerunt aliq̃ ſpecialem rõnem boni, vel difficultatis in moderando,illud ſubtraxerunt modeſtiæ relinquentes modeſtiã circa minora.Manifeſtũ eſt aũt oĩbus,ꝙ refrenatio delectationũ tactus ſpecialẽ quãdã difficultatẽ habet. Vñ oẽs tẽperantiam a modeſtia diſtinxerunt. Sed ꝑter hoc Tullius cõſiderauit quoddã ſpeciale bonum eſſe in moderatione pęnarũ, & iõ etiã clementiam ſubtraxit modeſtiæ, ponens modeſtiam circa oĩa,q̃ relinquuntur moderanda . Quæ quidẽ vñr eſſe quatuor,quorũ vnum eſt motus animi ad aliquã excellentiã,quã moderatur humilitas Scḋm aũt eſt deſiderium eorũ,q̃ pertinent ad cognitionem,& in hoc moderatur ſtudioſitas, q̃ opponitur curioſitati. Tertium aũt, qđ pertinet ad corporales motus,& actiones, vt.ſ.decenter,& honeſte fiant, tã in his,q̃ ſerio, q̃ in his,q̃ ludo aguntur. Quartũ eſt, qđ pertinet ad exteriorem apparatum puta in veſtibus,& alijs hmõi. Sed circa quædam eorum alij poſuerũt quaſdam ſpeciales virtutes,ſicut Andronicus manſuetudinẽ, ſimplicitatem, & humilitatẽ, & alia hmõi, de quibus ſupra dictũ eſt. Ariſto. etiam circa delectationes ludorum poſuit Eutrapeliam, q̃ oĩa continentur ſub modeſtia , ſcḋm ꝙ a Tullio accipitur, & hoc modo modeſtia ſe habet non ſolum circa exteriores actiones, ſed ẽt circa interiores. Vñ nihil ꝓhibet modeſtiã eſſe circa ea, q̃ requirunt diuerſas virtutes, & tñ non eſt tanta diuerſitas inter partes modeſtię adinuicem, quanta eſt iuſtitiæ,quæ eſt,circa operationes ad tẽpantiam,quæ eſt circa paſſiones,q̃a in actionibus in quibus non eſt aliqua excellens difficultas ex parte materiæ , ſed ſolum ex parte moderationis,non attenditur virtus niſi vna, ſcilicet ſecundum rationem moderationis.

De ſpeciebus modeſtiæ. *Diſt.* C.

DEinde conſiderandum eſt de ſpeciebus modeſtiæ. Et primo de humilitate,& ſuperbia,quæ ei opponitur.Secundo de modeſtia ſcḋm, ꝙ eſt in verbis.Tertio de modeſtia ſcḋm ꝙ eſt circa exteriores motus corporis. Quarto de modeſtia ſcḋm ꝙ eſt circa exteriorem cultum . Quinto de modeſtia circa res exteriores. Circa humilitatem conſideranda ſunt ſeptem. Primo vtrum humilitas ſit virtus . Secundo vtrum ſit in appetitu, vel in iudicio rationis . Tertio vtrum per humilitatem aliquis ſe debeat oĩbus ſubijcere. Quarto vtrum humilitas ſit pars modeſtiæ,vel temperantiæ. Quinto vtrum ſit potiſſima virtutum. Sexto de gradibus humilitatis.Septimo, quæ ꝑit,& debeat ad humilitatem nos inducere,vel minuere. Ad primum ſ.vtrum humilitas ſit virtus.Dicendum ꝙ ſicut ſupra dictum eſt cũ de paſſionibus ageretur,bonum arduum habet aliquid,vñ attrahit appetitum.ſ.ipſam rõnem boni,& habet aliquid retrahens .ſ.ipſã difficultatem adipiſcendi, ſcḋm quorum primum inſurgit motus ſpei,& ſcḋm aliud motus deſperationis. Dictum eſt aũt ſupra , ꝙ circa motus appetitiuos , qui ſe habent ꝑ modum impulſionis oportet eſſe virtutum moralem moderantem, & refrenantẽ;circa illos aũt, q̃ ſe habẽt per modum retractionis oportet eſſe virtutem moralem firmantem,& impellentẽ, & ideo circa appetitum boni ardui neceſſaria eſt duplex virtus, vna quidem qua tẽperet,& refrenet aĩam ne immoderate tendat in excelſa, & hoc pertinet ad virtutem humilitatis : alia vero, quæ firmat aĩum contra deſperationem,& impellit ipſum ad proſecutionem magnorum ſcḋm rõnem rectam,& hæc eſt magnanimitas , & ſic patet,ꝙ humilitas eſt q̃dã virtus. Dr aũt humilis, ſicut dicit Iſid. in lib.Eth.quaſi humi accliuis,i.imis inhærens.Qđ quidẽ contingit dupliciter.Vno modo ex principio extrinſeco puta cũ aliquis ab alio deijcitur,& ſic humilitas eſt pęna, & dr verius humiliatio, q̃ humilitas. Alio modo a principio intrinſeco, & hoc põt fieri q̃nque quidem bñ.Puta aliquis conſiderans ſuum defectum tenet ſe in infimis ſcḋm ſuum modum,ſicut Abraham dixit ad Dñm.Gen. 18, Loquar ad Dñm meũ cũ ſim puluis,& cinis,& hoc modo humilitas ponitur virtus. Q̃nque aũt põt fieri male , puta cum homo honorem ſuum non intelligens cõparat ſe iumentis inſipientibus,& fit ſimilis illis.Ex dictis patet,ꝙ humilitas ſcḋm ꝙ eſt virtus importat quandam ſui laudabilem deiectionem ad ima.Hoc autem quandoque fit ſolum ſecundum ſigna exteriora ſcḋm fictionem . Vñ hęc eſt falſa humilitas de qua Aug.dicit in quadam Epiſtola, ꝙ eſt magna ſuperbia,quia.ſ.vr tendere ad excellentiã gloriæ , q̃nque aũt fit ſcḋm interiorẽ modũ aĩę,& ſcḋm hoc humilitas ꝓprie ponitur virtus,q̃a virtus non cõſiſtit in exterioribus,ſed principalis in interiore electione mẽtis,vt patet per Philoſophum in lib. Ethi.Nã reprimit appetitũ ne tendat in magna præter rõnem rectam. Magnanimitas autẽ aĩum ad magna impellit ſcḋm rõnem rectam.Vñ patet,ꝙ magnanimitas non opponitur humilitati,ſed cõueniũt in hoc,ꝙ vtraque eſt ſcḋm rõnem rectam. Ad ſcḋm.ſ. vtrum humilitas conſiſtat circa appetitum, &c.Dicendum ꝙ ſicut dictum eſt,ad humilitatem proprie pertinet,vt aliquis reprimat ſeipſum ne feratur in ea, q̃ ſunt ſupra ſe.Ad hoc aũt neceſſarium eſt,vt aliquis cognoſcat id in quo deficit a proportione eius,qđ ſuam virtutem excedit. Ideo cognitio proprij defectus pertinet ad humilitatem , ſicut regula quædam directiua appetitus:ſed in ipſo appetitu cõſiſtit humilitas eſſentialiter, & ideo dicẽdum eſt ꝙ humilitas eſt ꝓprie moderatiua motus appetitus. Eſt igitur humilitas ſicut ait Bern.virtus,qua homo veriſſima ſui cognitione ſibiipſi vileſcit. Nã cũ homo ſemetipſum ſine diſſimulatione conſiderat conſiderando ſine adulatione ſe iudicat,veraciter iudicando nihil ſe reputat apud Deum parum valere, in multis offendere,& facere pauca bona,talis cognitio facit hoĩem ſibi vileſcere,& in paruitatem propriam reſilire. Pſ.In veritate tua humiliaſti me.Et nota,ꝙ in fortitudine inuenitur eadem rõ refrenandi audaciã , & firmandi aĩum contra timorem, vtriuſque rõ ex hoc eſt, ꝙ homo debet bonum rõnis periculis mortis præferre.Sed in refrenando præſumptionem ſpei,qđ pertinet ad humilitatem,& firmando aĩum contra deſperationem,qđ pertinet ad magnitudinem eſt alia,& alia rõ.Nam rõ firmandi aĩum cõtra deſperationem eſt adeptio boni proprij,ne.ſ.deſperando homo ſe indignũ reddat bono , qđ ſibi competebat: ſed in reprimendo ꝑſumptionem ſpei ratio præcipua ſumitur ex reuerẽtia diuina ex qua cõtingit,vt homo non plus ſibi attribuat,q̃ ſibi competat ſcḋm gradum quem eſt a Deo ſortitus.Vñ humilitas præcipue vr importare ſubiectionem hoĩs ad Deum,& ꝑꝑ hoc Aug.in lib. de ſermone Dñi in monte, humilitatem quã intelligit per paupertatẽ ſpũs attribuit dono timoris quo homo Deũ reueretur: & inde eſt,ꝙ fortitudo aliter ſe hẽt ad audaciam,q̃ humilitas ad ſpem. Nam fortitudo plus vtitur audacia, q̃ eam reprimat.Vñ ſuperabundantia eſt ei ſimilior, q̃ defectus,humilitas aũt plus reprimit ſpem,vel fiduciam de ſeipſo, q̃ ea vtatur,vñ magis opponitur ſibi ſuperabundantia, q̃ defectus.Ad tertium. ſ. vtrũ homo per humilitatem debeat ſe oĩbus ſubijcere . Dicendum ꝙ in hoĩe pñt duo conſiderari.ſ. id qđ eſt Dei , & id qđ eſt hoĩs,hoĩs eſt aũt quicquid pertinet ad defectum, ſed Dei eſt,quicquid pertinet ad ſalutem,& perfectionem,ſcḋm illud Oſeę 13.Perditio tua Iſrael:ex me tñ auxiliũ tuum eſt . Humilitas aũt ſicut dictum eſt proprie reſpicit reuerentiam,qua hõ Deo ſubijcitur,& iõ quilibet homo ſcḋm id,qđ ſuum eſt debet ſe cuilibet proximo ſubijcere q̃tum ad id,qđ eſt Dei in ipſo.Non aũt hoc requirit humilitas,vt aliquis illud,qđ eſt Dei in ſeipſo ſubijciat ei,qđ apparet

eſſe

eſſe Dei in altero. Nam illi, q dona Dei participant cognoſcunt ea hſe, ſm illud 1. ad Corin. 2. Vt ſciamus, q̃ a Deo ſunt donata nobis & ideo abſq; preiudicio humilitatis pñt dona quę ipſi acceperunt pferre donis Dei, q̃ alijs apparent collata, ſicut Apoſt. ad Ephe. 3. dicit. Alijs generationibus non eſt agnitio filij hominum, ſicut nunc reuelatũ eſt ſanctis Apoſtolis eius. Similiter ẽt non hoc requirit humilitas, vt aliquis id, qđ eſt ſuum in ſeipſo ſubijciat ei, qđ eſt hoĩs in proximo, alioquin oporteret, vt quilibet reputaret ſe magis peccatorẽ quolibet alio, cũ tñ Apoſtolus abſq; piudicio humilitatis dicat. Gal. 2. Nos ex natura Iudæi, & non ex gentibus peccatores. Põt tñ aliquis reputare aliquid bonum eſſe in pximo qđ ipſe non habet, vel aliquid mali in ſe eſſe, qđ in alio non eſt, ex quo põt ei ſe ſubijcere p humilitatẽ. Ad quartum. ſ. vtrum humilitas ſit pars modeſtiæ. Dicendũ, q ſicut ſupra dictũ eſt, in aſſignando partes virtutibus pcipue attendiẽ ſimilitudo, q̃tum. ſ. ad modũ virtutis, modus aũt tẽperantiæ ex quo maxime laudẽ habet, eſt refrenatio, vel repreſſio impetus alicuius paſſionis. Et ideo oẽs virtutes refrenantes ſiue reprimẽtes impetus aliquarum affectionũ, vel actiones moderantes ponunẽ partẽ tẽperantiæ. Sicut aũt manſuetudo reprimit motum irę, ita ẽt humilitas reprimit motũ ſpei, q eſt motus ſpũs in magna tendentis, & ideo ſicut manſuetudo ponĩẽ pars tẽperantiæ, ita & humilitas. Vñ & Philo. in 4. Eth. Eũ, qui tẽdit I parua, ſm ſuum modũ dicit non eſſe magnanimum, ſed tẽperatũ, quẽ nos humilẽ dicere poſſumus, & inter illas partes tẽperantię rõne ſui pertus dicta cõtineẽ ſub modeſtia, put Tullius de ea loquiẽ, inquantũ. ſ. humilitas nihil eſt aliud, q̃ qdã moderatio ſpũs. Vñ, & primę Pe. 3. dr, incorruptibilitate quieti, ac modeſti ſpũs. licet aũt magnanimitas, & humilitas in materia conueniant, differũt tñ I modo, & rõne cuius magnanimitas ponĩẽ pars fortitudinis. Humilitas aũt pars tẽperantiæ. Iẽ nota, q virtutes aliquæ virtutibus principalibus aſſignauit, vt partes, non ſm conuenientiam in ſubiecto, vel in materia. Sed ſm conuenientiã in mõ formali, vt dictũ eſt, & ideo licet humilitas ſit in iraſcibili ſicut in ſubiecto, ponitur tñ pars modeſtiæ, & tẽperantiæ, pp modũ. Ad quintũ. ſ. vtrum humilitas ſit potiſſima virtutum. Dicendũ q bonũ humanæ virtutis in ordine rõnis conſiſtit, q̃ quidẽ principaliter attendiẽ reſpectu finis, vñ virtutes Theologicæ, q̃ habent vltimũ finẽ p obiecto, ſunt potiſſimæ. Secundario aũt attendiẽ put ſm ordinẽ finis ordinanẽ ea, q̃ ſunt ad finẽ, & hæc qdẽ ordinatio eſſentialiter conſiſtit in ipſa rõne ordinante, participatiuẽ aũt in appetitu p rõnem ordinatu, q̃ quidẽ ordinationẽ vniuerſaliter facit iuſtitia, pſertim legalis ordinationi, facit aũt hoĩem bñ ſubiectum humilitas in vniuerſali, q̃tum ad oĩa. Quælibet aũt alia virtus q̃tũ ad aliq̃ ſpecialẽ materiã. Et ideo poſt virtutes Theologicas, & virtutes intellectuales, q̃ reſpiciũt ipſam rõnẽ, & poſt iuſtitiã pſertim legalẽ potior cæteris eſt humilitas. Dr aũt humilitas eſſe fundamentũ aliarũ virtutũ, ſicut dicit Aug. in li. de verbis dñi. Cogitans magnã fabricã conſtruere celſitudinis, de fundamento cogita humilitatis, ſicut. n. ordinata virtutũ cõgregatio per quandã ſimilitudinẽ ædificio cõparatur, ita ẽt illud, qđ eſt primũ in acquiſitione virtutum fundamẽto cõparaẽ, qđ primũ in ædificio iacit, virtutes aũt vere infunduntẽ a Deo. Vñ primũ in acquiſitione virtutũ põt accipi dupliciter. Vno mõ p modũ remouentis prohibens, & ſic humilitas primũ locũ tenet, inquantum. ſ. expellit ſuperbiã, cui Deus reſiſtit, & ſibet hoĩem ſubditũ, & ſupra patulum ad ſuſcipiendũ influxũ diuinæ gratię, inquantum euacuat inflationẽ ſuperbię, vt dr Iaco. 4. Qđ Deus ſuperbis reſiſtit, humilibus aũt dat gratiã, & ſm hoc humilitas dr ſpũalis ædificij fundamentũ. Alio modo eſt aliquid in virtutibus directe, p qđ. ſ. iam ad Deũ accediẽ. Primus aũt acceſſus ad Deũ eſt per fidem, ſm illud Heb. 12. Accedẽtẽ ad Deũ oportet credere, & ſm hoc fides ponĩẽ fundamentũ nobiliori mõ, q̃ humilitas. Ideo aũt Chriſtus humilitatẽ nobis pcipue cõmendauit, qa per hoc maxime remoueẽ impedimentũ ſalutis humanæ, q̃ conſiſtit in hoc, q homo ad cęleſtia, & ſpũalia tendat a qbus homo impediẽ, dũ in terrenis magnificari ſtudet. Et ideo Deus, vt impedimentum ſalutis auferret, exteriorẽ celſitudinẽ contẽnẽdã mõſtrauit p humilitatis exẽpla. Et ſic humilitas eſt quaſi quædã diſpoſitio ad liberũ acceſſum hoĩs in ſpũalia, & diuina bona. Sicut ergo pfectio eſt potior diſpoſitione, ita ẽt charitas, & aliæ virtutes, quibus hõ directẽ mouetur in Deũ ſunt potiores humilitate. Et nota, q ſicut cõtemnenti terrena pmittuntur cęleſtia, ſic contemnenti diuitias terrenas pmittunẽ cæleſtes theſauri, ſm illud Math. 5. Nolite theſaurizare vobis theſauros in terra, ſed theſaurizare vobis theſauros in cęlo, & ſimiliter contẽnentibus mundi gaudia promittuntur conſolationes cœleſtes, ſm illud Math. 5. Beati qui lugent qm ipſi conſolabuntur, & eodẽ modo humilitati promittitur ſpũalis exaltatio non quia ipſa ſola eã mereaẽ, ſed quia eius eſt pprium contẽnere ſublimitatem terrenam, vñ Aug. dicit in li. de Pęnitentia. Ne putes eum, qui ſe humiliat ſemper iacere, cũ dictũ ſit, exaltabiẽ, & ne opineris eius exaltationẽ in oculis hoĩum per ſublimitates corporales fieri. Ad ſextum. ſ. de gradibus humilitatis. Sciendũ, q in regula B. Benedicti ponuntur duodecim gradus, quorum primus eſt corde & corpore ſemper humilitatẽ oſtendere, defixis in terrã aſpectibus. Secũdus, vt pauca verba, & rõnabilia loquaẽ aliquis, non clamoſa voce. Tertius, vt non ſit facilis, aut prõptus in riſum. Quartus taciturnitas vſque ad interrogationẽ. Quintus tenere, qđ hẽt cõis monaſterij regula. Sextus credere, & pnunciare ſe oĩbus viliorẽ. Septimus ad oĩa indignũ, & inutilẽ ſe confiteri, & credere. Octauum cõfeſſio peccatorũ. Nonus p obedientiã in duris, & aſperis patientiã amplecti. Decimus, vt cum obedientia ſe ſubdat maiori. Vndecimus, vt voluntatẽ propriam non delectetur implere. Duodecimus, vt Deũ timeat, & memor ſit oĩum, quę præcepit. Præterea Anſelmus in lib. de ſimilitudinibus ponit ſeptem humilitatis gradus. Quorũ primus eſt cõtẽptibilẽ eſſe cognoſcere ſe. Secundus de hoc dolere. Tertius hoc confiteri. Quartus hoc perſuadere, vt. ſ. velit hoc credi. Quintus vt patienter ſuſtineat. h. d. Sextus, vt patiatur contemptibiliter ſe tractari. Septimus, vt hoc amet, ergo vĩr præmiſſi gradus eſſe ſuperflui. Præterea Mathęi 3. dicit Gloſa. Perfecta humilitas tres habet gradus. Primus eſt ſubdere ſe maiori, & non pferre ſe æquali, quæ eſt ſufficiens. Secundus ſubdere ſe æquali nec pferri ſe minori, & hoc dr abũdans. Tertius gradus eſt ſubeſſe minori in quo eſt oĩs iuſtitia: ergo præmiſſi gradus vĩr eſſe ſuperflui. Sciendum aũt q ſicut ex ſupradictis patet humilitas eſſentialiter in appetitu conſiſtit, ſm q aliquis refrenat impetũ animi ſui, ne inordinate tendat in magna, ſed regulam habet in cognitione, vt. ſ. aliquis non exiſtimet eſſe ſupra id, qđ eſt, & vtriuſque principium, & radix eſt reuerentia, q̃ quis habet ad Deũ, ex interiori aũt diſpoſitione humilitatis procedunt quædã exteriora ſigna in verbis, & in factis, & geſtibus quibus id, qđ interius latet manifeſtatur. Sicut in cæteris virtutibus accidit. Nam ex viſu cognoſcitur vir, & ab occurſu faciei ſenſatus, vt dr Eccl. 19. Et ideo in prædictis gradibus humilitatis ponitur aliquid qđ pertinet ad humilitatis radicem. ſ. duodecimus gradus, qui eſt, vt homo Deum timeat, & memor ſit oĩum, q̃ præcepit. Ponitur etiam aliquid pertinens ad appetitum, ne. ſ. in propriam excellentiam ordinate tendat. Qđ quidem fit tripliciter. Vno modo, vt non ſequatur hõ propriam voluntatẽ, qđ pertinet ad vndecimum gradum. Alio modo, vt reguler eam ſm ſuperioris arbitrium, qđ pertinet ad duodecimum gradum. Tertio modo, vt ab hoc non deſiſtat pp dura, vel aſpera, quæ occurrunt, & hoc pertinet ad nonum. Ponuntur ẽt q̃dam pertinentia ad exiſtimationem hoĩs recognoſcentis ſuum defectum, & hoc tripliciter. Vno qdem modo per hoc, q proprios defectus recognoſcat, & confiteaẽ, qđ pertinet ad octauum. Secundo, vt ex conſideratione ſui defectus aliquis ſe inſufficientẽ exiſtimet ad maiora, qđ ptinet ad ſeptimũ. Tertio, vt q̃tũ ad hoc ſibi alios pferat, quod pertinet ad ſextũ. Ponuntur ẽt quædam, q̃ pertinent ad exteriora ſigna, quorũ vnum eſt ẽt in factis, vt. ſ. hõ non recedat in ſuis operibus a via cõi, qđ pertinet ad quintũ. Alia duo ſunt in verbis, vt. ſ. hõ non præaccipiat tps loquendi, qđ pertinet ad quartum, nec excedat modum in loquendo, qđ pertinet ad ſm. Alia vero conſiſtunt in exterioribus geſtibus, puta in reprimẽdo extollẽtiã oculorũ, qđ pertinet ad primũ, & in cohibendo exterius riſum, & alia inepta ſigna lætitię, qđ pertinet ad tertiũ. Omnes aũt gradus quos Anſelmus ponit reducuntur ad opinionẽ, & manifeſtationem, & voluntatem proprię abiectionis. Nam primus gradus pertinet ad cognitionem proprij defectus, ſed qa vituperabile eſſet ſi quis proprium defectum amaret, hoc p ſm gradũ excluditur, ſed ad manifeſtationem ſui defectus pertinent tertius, & quartus gradus, vt. ſ. aliquis non ſolũ ſimpliciter ſuũ defectum enunciet, ſed ẽt perſuadeat. Alij aũt tres gradus pertinent ad appetitum, qui excellentiam exteriorem nõ quærit, ſed exteriorem abiectionem, vel æquanimiter patiẽ ſiue in verbis ſiue in factis, qa ſicut Greg. dicit in regiſtro, non grande eſt his nos non eſſe humiles a quibus honoramur, qa & hoc ſæculares quilibet faciunt, ſed illis humiles maxime eſſe debemus a qbus aliqua patimur, & hoc pertinet ad quintũ, & ad ſextũ gradũ, vel ẽt deſideranter exteriorem abiectionem amplectiẽ, qđ pertinet ad ſeptimũ gradũ, & ſic oẽs gradus iſti continenẽ ſub ſexto, & ſeptimo ſuperius enumeratis. Illi vero, q̃ ponunẽ in Glo. Math. 3. accipiuntur non ex parte ipſius rei. i. ſm naturam humilitatis, ſed per cõparationẽ ad gradus hoĩum, q ſunt, vel maiores, vel minores, vel æquales. Circa ſeptimũ ſciendum, q ad humilitatem multas nos debent inducere, vel mouere. Videlicet vtilitas humanæ conditionis. Vitæ præſentis calamitas ærumnoſa. Claritas exemplaris inſtructionis. Fructus ſequentis vtilitas copioſa.

Primo

Primo quidem mouere debet vilitas humanæ conditionis, quæ luculenter apparet in multis, videlicet ſi conſideretur materia primæ formationis, quia primo non de aliquo nobili oleo, nec abſolute de terra, quæ tamen eſt vilior obſcurior & inferior omnibus elemẽtis, ſed de limo terræ, ſicut dicitur Gen. 2. Et Iob. 10. dicitur. Memento quæſo ꝙ ſicut lutum feceris me. Et 30. Comparatus ſũ luto &c. Secundo apparet hæc vilitas ſi conſideretur materia propriæ conceptionis, quæ longe vilior eſt quam prima. Concipitur. n. homo de ſemine fœdo & fœtido & infecto. Iob. 14. Quis poteſt facere mundum de immũdo conceptum ſemine? profecto immundũ, fœtidum & infectum eſt ſemen conceptionis humanæ, ex cuius contactu anima quę creatur a Deo pura & pulchra contrahit fœditatẽ turpitudinem, & fœtorem originalis peccati, & ex commixtione ſui cum leproſa carne, contrahit lepram iniquitatis & adeo rea efficitur, vt glorioſa Dei viſione priuetur perpetuo, niſi per ſanctę regenerationis lauacrum emundetur. Sicut enim ex vaſe corrupto liquor infuſus corrumpitur, & pollutum tangens ex ipſo contactu polluitur, ſic ex contactu polluti ſeminis & maculati anima maculatur. Ideo Iob ait. 15. Quid eſt homo vt immaculatus ſit & iuſtus appareat natus ex muliere? Tertio ſi conſideretur quo cibo conceptus homo nutriatur i vtero, & videbit ꝙ viliſſimo .ſ. ſanguine mẽſtruali, de quo dicunt philoſophi, ꝙ ex eius contactu fruges nõ germinant, areſcunt arbuſta, moriuntur herbæ, amittunt arbores fructus, & animalia fetus ſuos, ſi canes inde comederint in rabiem conuertuntur. De hac materia melius eſſe tacendũ cenſeo, quam diffuſius diſſerendum. Quarto ſi conſiderentur ea quæ egrediuntur de corpore. Nam ſi diligenter inſpicias quid per os, quid per nares, cęteroſq; meat⁹ corporis egreditur, vilius ſterquilinium nunquã vidiſti, herbę quippe & arbores de ſe producunt frondes, flores & fructus, & tu de te lẽtes, pediculos & lumbriculos emittis, illę de ſe effundunt oleum, vinum & balſamum, & tu de te ſputum, vrinam & ſtercus. Ille de ſe ſpirant ſuauitatem odoris, & tu de te abominationem fetoris. Ex his omnibus apparet quam vere dicatur Mich. 6. Humiliatio tua in medio tui. Secundo ad humilitatem debet nos mouere vitæ præſentis calamitas ærumnoſa, in qua cõtinue ſubiectus eſt homo infirmitatibus, deſolationibus, moleſtiis & anguſtiis, tentationibus & periculis infinitis. De preterito meminit ſe peccaſſe de quibus doleat. In preſenti ſentit in ſe pronitates ad malum, tentationes hoſtium, ſocietates hominum impiorum pertrahentes iugiter ad peccatum. De futuro videt ſibi ſupereſſe multa quę timeat: certus eſt ꝙ peccauit, ſed non eſt certus ſi vnquã Deus ſuam pęnitentiam acceptauit, neſcit vtrum amore vel odio dign⁹ ſit, neſcit quando vel quomodo morietur, neſcit vtrum finaliter ſaluabitur vel æternis ſuppliciis adiicietur. Quis igitur ita profunde conſiderans non humilietur? Vnde. Pſal. Humiliaſti nos in loco afflictionis. Idem. Perſecutus eſt inimicus animam meam &c. Tertio mouere nos debet claritas exemplaris inſtructionis. Videmus enim quòd humiliant ſe pauperes coram diuitibus, ſerui corã magnatibus, rei coram iudicibus, nobiles æqualibus. Pauperes inquã coram diuitibus magnas humiliationes oſtendunt, ſupplicationes faciunt, egeſtates allegant, infirmitates demonſtrant, infortunia ſua narrant, vt corda diuitum ad dulcedinem compaſſionis & ad opera pietatis inclinent. Vnde Eccl. 29. Donec accipiant oſculantur manus dantis, & in promiſſionibus humiliant voces ſuas. Si igitur pauperes hoc faciunt pro re minima temporali impetranda, quantomagis anima ſe ſentiens egenam gratia pauperem meritis, tota mente humiliare ſe debet coram Deo, qui diues eſt in miſericordia, diues inquam in omnes qui inuocant illum. Et hoc pro ſpirituali & inæſtimabili venia peccatorum, vel gratia meritorum. Tales qui bene humiliare ſe nouerunt, impetrant in oratione a domino quicquid volunt. Dicitur enim Iudith. 9. Superbi nõ tibi placuerunt a principio, ſed humilium & manſuetorum ſemper tibi placuit deprecatio. pſal. Reſpexit in orationem humilium, & non ſpreuit precem eorum. Ideo dicitur Eccl. 7. Humiliare Deo & expecta vias eius: ſicut pauper videns quòd pia mulier manum ponit ad burſam, vel aperit arcam, expectat & reſpicit manus eius, ſperãs ſe eleemoſynam accepturum. Ideo dicit pſal. Sicut oculi ſeruorũ in manibus dominorum ſuorum & ſicut oculi ancillæ in manibus dominæ ſuæ, ita oculi noſtri ad dominum Deum noſtrum donec miſereatur noſtri. Secundo humiliant ſe ſerui coram magnatibus, valde diligenter, humiliter & lætanter ſeruiunt domicelli dominis ſuis regibus principibus & prælatis, & vigilanter aſſiſtunt mundi, nitidi & ornati flexis genibus, curuatis ceruicibus & totis corporibus inclinatis miniſtrant eis in menſis, & alibi habentes aures erectas ad audiendum, oculos intentos ad inſpiciendum, pedes ad currendum, manus ad operandum, & animos ad hilariter exequendũ domini voluntatem. Ex his diſcant diuites & potentes huius mundi quam ſollicite & attente Deo ſeruire debeant ex toto corde, tota anima, tota cordis intentione ac humiliter obedire. Documentum autem humilis obſequii dixit angelus ad Agar. Reuertere ad dominam tuam, & humiliare ſub manu eius Gen. 16. Ideo dicit beatus Pet. 1. pe. 5. Humiliamini ſub potenti manu Dei. Humiles enim honorant Deum ſicut dicitur Eccl. 3. Magna potentia Dei ſolius, & ab humilib⁹ honoratur, propterea ſancti viri coram deo totis viribus humiliare ſe ſolent, ſicut patet de Abraham Gen. 18 Loquar ad dominum meum cum ſim puluis & cinis. Item ex humilitate Moyſes ducatum populi refugiens, quinquies excuſauit ſe antequam vellet illum recipere quem ei dominus imponebat, nec acquieuit donec dominum intellexit iratum. Exod. 4. Iratus dominus in Moyſen &c. Item Gedeon angelo dicenti ſibi. Vade in hac fortitudine liberabis Iſrael. Reſpondit humiliter, ecce familia mea infima eſt in Manaſſe, & ego minimus in domo patris mei. Iudicum. 6. Item ex humilitate recuſauit dominium, cum enim dicerent ei filii Iſrael, dominare noſtri tu & filius tuus. Reſpondit humiliter. Non dominabor veſtri, nec dominabitur in vos filius me⁹ &c. Iudicum 8. Item Dauid valde fuit humilis, ſicut patet in multis. Humilis fuit coram patre, quia licet per Samuelem vnctus eſſet in regem, tamen ex mandato patris portauit victualia fratrib. ſuis quibus fuerat prælectus. 1. Reg 16. Item humilis fuit coram domino ſuo rege quando dicebat, non ſum dignus fieri gener regis. Itẽ. 1. Reg 22. egrediens & regrediens & pergens ad imperium regis. Item pſallens coram eo quando malignus eum ſpiritus agitabat. Item furorem eius declinans humiliter quando volebat eum lancea perforare. Item benigne parcens ei quando poterat eum occidere Item ex humilitate fugiens pluries, & tandem exiens regnum eius, humiliando ſe dicebat, quem perſequeris rex Iſrael quem perſequeris? canem mortuum & pulicem vnum. 1. Reg. 24. Item humiliter ſe habuit coram Semei ſeruo ſuo quãdo inſultabat ei maledicens & lapides iaciens & contumelias irrogans. Item fuit humilis coram Deo quando ſaltabat coram archa domini, 2. Reg 6. Ludam & vilior fiam & ero humilis in oculis meis &c Greg. 27. lib. Mor. 29. Multa loquens de eius humilitate ſic ait Ego Dauid ſaltantem magis ſtupeo quam pugnantem. Pugnando quippe hoſtes ſubdidit, ſaltando autem coram domino ſemetipſum deuicit. Item de ſeipſo dicit in pſal. Domine non eſt exaltatum &c. Si non humiliter ſen. &c. Item humiliatus eſt coram domino Achab ſceleratiſſimus. 3. Reg. 22. Item Ezechias. 2. Paral. 32. De his Re. infra. Item humiliter excuſauit ſe Iere. quando dixit ei dñs, prophetam in gentib. dedi te. Ait enim Ier. 1. Ecce neſcio loqui quia puer ego ſum. Ioan. Baptiſta cum tantæ ſanctitatis eſſet & famę, vt Chriſtus ab oĩbus putaretur ait, non ſum Chriſtus, non ſum Helyas, nõ propheta Sed quid? Ego vox clamantis in deſerto Io. 1. Et iterum, non ſum dignus ſoluere cal. eius. Beatiſſima virgo ab angelo tam venerabiliter ſalutata, & mater filii altiſſimi nuncupata, audiens ſe ſingulariter prælectam & virtute ſpiritusſancti fęcundatam, nõ inde ſuperbit, mundi dominam, non Dei matrem ſe nominat, ſed ancillam. Item non mandat pro ſancta Elizabeth, ſed vadit humiliter ad illam, prior ſalutat tanquam iunior & humilior. Cum aũt ſancta Elizabeth ſpũſancto repleta cognouiſſet quæ fecerat Deus in ea ipſa diuinam potentiam & materiam commendauit dicens. Magnificat anima mea dñm. Quia reſpexit humilitatem an. ſ. Luc. 1. Ber. ſuper miſſus eſt. Homil. 3. Mater Dei eligitur & ancillam ſe nominat, non mediocris reuera humilitatis inſigne eſt, oblata tãta gloria, non obliuiſci humanitatem, non magnum eſt humilem eſſe in abiectione magna prorſus & rara virtus humilitas honorata. Similiter omnium electorum proprium eſſe ſolet humilia de ſe ſẽtire. Sicut dicitur Ro. 12. Non alta ſapientes ſed humilibus conſẽtientes. Nota de humilitate. B. Petri qui cum ad præceptum domini cõcluſiſſet piſcium multitudinem copioſam. procidit ad genua Ieſu dicens. Exi a me, quia homo peccator ſum domine. Lucæ. 5. Itẽ interrogatus a dño, Symon Ioan. diligis me plus his? Reſpondit humiliter dicens Tu ſcis domine quia amo te. Item de humilitate Pauli dicentis. Non ſum dignus vocari Apoſtolus, quoniam perſecutus ſum eccleſiam Dei. 1. Corin. 15. Et. 1. Thim. 1. Chriſtus Ieſus venit in hunc mundum peccatores ſaluos facere, quorum primus ego ſum. Et Philip. 4. Scio humiliari. Nota etiam de humilitate Pauli primi eremitæ, Antonii, Benedicti, Franciſci, Dominici, & huiuſmodi. Tertio humiliant ſe rei coram iudicibus. Attende quomodo deprehenſus in furto vel alio crimine coram iudice ſeculari humiliando ſe ex totis animis cordis ſui flexis genibus, comploſis manibus, fuſis lachrymis, voce lamentabili petit veniam, promittit correctionem, paratus ad pœnam quantam & qualem iudex voluerit ei imponere ſuſtinendam. Ideo Dauid in perſona pœnitentis ſic ait. Afflictus ſum & humiliatus ſum nimis, rugiebam a gemitu cordis mei. Domine ante te omne deſiderium meum, & gemitus meus a te non eſt abſconditus. Sequitur. Quoniam in flagella paratus ſum. Idem, quaſi lugens & contriſtatus ſic humili. Item, ſacrificium Deo ſpiritus contribulatus cor contritum & humiliatum Deus non deſpicies. Conſideret anima chriſtiana, quòd ſi tantum humiliatur homo coram mor-

tali iudice pro morte corporis vel pœna temporali vitanda, quantomagis humiliare ſe debet homo peccator coram ſummo & ſummè iuſto iudice pro vitanda morte aię & pęna intolerabili & æterna. Idō dicitur Eccleſia. 7. Humilia valde ſpiritum tuū, qm̄ vindicta carnis impij ignis & vermis. Cæterum ſeruus ante Dñm filius ante pr̄em multū ſe humiliāt cum eos offenderint, vt corū aīos pacificent, nec poſſunt mētes corū quieſcere, donec ſciāt ſe in pacē & amicitiā priſtinā eſſe receptos, quātomagis aīa quotidie ſe videns delinquere, & multa quę Deo nō placent inceſſanter cōmittere, humiliare ſe debet, orate, gemere, lachrymari, donec in pacē & amicitiam ſit recepta. Quarto humiliant ſe nobiles corā æqualibus, vel etiā corā minoribus, ſicut videmus ꝙ domicelli generoſi & curiales ex quadā vrbanitate ciuili ſeruiūt ſocijs ſuis, & aliqñ minoribus & diuitijs & generis claritate aſſurgāt & miniſtrant amotis caputijs & flexis genibus, & quāto nobiliores ſunt moribus & genere, tanto humilius hoc faciunt, ſm̄ conſiliū ſapientis. Eccleſia. 3. Quanto magnus es humilia te in omnibus & coram Deo inuenies gratiā. Sic ſpūales viri humiliter ſeruiunt, non ſolū Deo, ſed etiam Chriſti pauperibus propter Deū, ſicut docet B. Petrus. 1. Pe. 3. Eſtote cōpatientes, fraternitatis amatores, miſericordes, modeſti, humiles. Item aliqñ paſcunt eos manibus ſuis, & lauant pedes eorum & manus, ac alia faciunt eis opera pietatis. Præcipua humilitatis exēpla accipere poſſumus & debem⁹ in Dño nr̄o Ieſu Chriſto, qui vt in omnib⁹ humilitatē oſtenderet & doceret, in deſpecta patria concipi voluit. ſ. in Galylea, de qua Iohan. 7. Scrutamini ſcripturas, & videte quia a Galylea Propheta non ſurgit. Vnde Nathanael admirando dixit. A Nazareth poteſt aliquid boni eſſe. De matre humili & in paruulæ ciuitate, & in humili loco naſci. Luc. 2. Reclinauit eum in præſepio &c. Itē quaſi per annos 30. latuit in mundo, ita quod nihil legitur de ipſo, niſi ꝙ cū factus eſſet annorū 12. remanſit in Hieruſalem, & inuētus eſt in templo in medio doctorū, audiens & interrogans. Lucę 2. quod eſt contra præſumptuoſos, qui iuuenes feſtine prorūpūt ad officiū docendi vel prædicandi. Sequitur ibi. Venit Nazareth & erat ſubditus illis. ſ. Deus hominib. Item humiles elegit diſcipulos & cum eis humiliter conuerſatus, de humilitate præcipue docuit eos verbo pariter & exēplo. Matth. 12. Diſcite a me quia mitis ſum & humilis corde. Quęrētibus diſcipulis, quis maior eſſet in regno cęlorū. Rñdit dicēs: Quicunq; humiliauerit ſe ſicut paruulus iſte, hic maior eſt in regno cęlorum. Matth. 18. Exemplū humilitatis inducit Lucæ 14. Cum inuitatus fueris ad nuptias, non diſcumbas in primo loco &c. Itē aliud exēplū inducit de Phariſęo ſuperbo & humili publicano, Lucæ 18. Item ad vitandū iactantiam & humilitatem ſectandā, prohibebat ſua miracula reuelari, ſicut patet in leproſo mundato Matth. 8. vade nemini dixeris &c. Item de duobus cęcis illuminatis Matth. 21. Item de ſurdo & muto Mar. 7. Item de ſui trāſfiguratione dixit. Nemini dixeritis viſionē &c. Math. 17. Itē pauperib⁹ nuptijs, & humilibus interfuit, vbi vinū defecit. Iohā. 2. non autē feſtis vel conuiuijs magnatorū. Ad ſeruū Cēturionis ſanandū obtulit ſe vēturū Matth. 8. Nō aūt ad filiū reguli. Io. 4. Itē didragma quaſi ſeruus aut alienus ſoluit. Mat. 17. Itē nō habebat vbi caput reclinaret Lucę 9. Itē ciuitates vel caſtella circuiēs pedes ibat, & ex itinere fatigatus ſedit ſuper fontē & a muliere Samaritana bibere petiit Io. 4. Item ſciēs qđ vēturi erant vt facerent eū regē, fugit Io. 6. Deniq; de hoc mūdo tranſiturus ad patrē volens relinquere ſpāle humilitatis exēplum, diſcipulorum pedes lauit, & lintheo quo præcinctus erat, extērſit Ioh. 13. Poſtremo in paſſione nimis humiliauit ſe, permittēs ſe viliter à vilibus perſonis illudi, conſpui, colaphis cędi &c. Vnde Iſa. 53. nos reputauimus eum quaſi leproſum, & percuſſum a Deo & humiliatū. Item condēnatus, crucifixus & mortuus. Phil. 2. humiliauit ſemetipſum factus obediens vſq; ad mortē, non quancunque ſed crucis, quæ erat genus mortis turpiſſimum. Sic igitur Chriſtus tanquā generoſus nobilis multipliciter humiliauit ſe, non coram æqualibus, ſed coram minoribus non ſolum amicis, verum ingratis, inimicis & perſequentibus, propter hæc exempla eius multi ſancti & nobiles ſeruiunt, non ſolum ęqualibus, ſed etiam pauperibus & abiectis propter Deum, de his Re. infra, lib. 3. vbi agitur de eleemoſyna. Quarto debet nos inducere ad humilitatem fructus ſequentis vtilitas copioſa. Per humilitatem quippe conſequuntur rei remiſſionem, pauperes conſolationem, ſerui liberationē, nobiles exaltationem. Humiliemur ergo coram domino ſicut rei corā iudicibus, vt obtineamus remiſſionem, ſicut docet illa ſancta Iudith 8. Indulgentiam eius cum lachrymis poſtulemus & humiliemus illi animas noſtras. Item humiliemus nos coram domino, ſicut pauperes coram diuitibus, vt inueniamus conſolationē, ſicut dicitur Iudith 8. Expectemus humiles conſolationem eius. Et 2. Cor. 1. Qui conſolatur humiles, conſolatur vos Deus. Intantum Deo placet vera humilitas ꝙ apud ipſum impetrat quicquid petit, ſicut patet ex prędictis. Ideo dr̄ Eccl. 35. Oratio humiliantis ſe nubes penetrabit &c. Req. huius auctoritatis expoſitionem infra li. 3. de oratione ꝙ debet eſſe humilis. Item humiliemur coram domino, ſicut ſerui coram magnatibus, vt impetremus liberationem. ſ. ab omni malo, & periculo animarum & corporum. Humilitas. n. vera præſeruat animam à vindicta Dei placans eius offenſam & ſentētiam reuocans, ſicut patet de Achab rege peſſimo 3. Reg. 21. vbi dicitur: Non fuit alter talis ſicut Achab qui venundatus eſt vt faceret malum in conſpectu domini, & abominabilis factus eſt intantum vt ſequeretur idola. Cum autem Helyas ex præcepto domini prædixiſſet ei, ꝙ ipſum & totam domum eius deſtrueret, ſcidit veſtem ſuam & operuit cilicio ſuam carnem, ieiunauitque, & dormiuit in ſacco &c. Sequitur. Factus eſt igitur ſermo domini ad Helyam dicens: Nunquid vidiſti Achab humiliatum coram me? igitur quia humiliatus eſt mei cauſa, non inducam malum in diebus eius. Exemplum etiam de Ezechia de quo dicitur 2. Paral. 32. Humiliatus eſt eo ꝙ exaltatum fuiſſet cor eius, & ideo non venit in eum ira domini. Exemplum etiam de Niniuitis, quia cum eis prædicaſſet Ionas ex præcepto domini, adhuc 40. dies & Niniue ſubuertetur, humiliati ſunt, & pepercit dominus toti ciuitati. Sic quoticoſcunque filij Iſrael propter iniquitates ſuas flagellabantur à domino, vel inimicorum ſuorum manibus tradebantur humiliatis parcebat, & de omni afflictione liberans eos mirabiliter exaltabat, ſicut habemus in libris iudicum, Regum, Iudith, Heſter, & Macha. Pſal. etiam dicit: Humiliatus ſum & liberauit me. & 2. Paral. dicitur ꝙ Semeias propheta dixit ad Roboam & principes eius: hæc dicit dominus: Vos reliquiſtis me, & ego reliqui vos. Qui conſternati dixerunt. Iuſtus eſt dominus, cumq; vidiſſet dominus, ꝙ humiliati eſſent, factum eſt verbum domini ad Semeiam dicens, eo ꝙ humiliati ſunt non diſperdā eos, & Pſalmus dicit: Humiliatus ſum & liberauit me. Item humiliemur corā domino ſicut nobiles coram æqualibus, vt aſſequamur exaltationem, quia ſicut dicitur Lucæ 18. Qui ſe humiliat exaltabitur. Iuſtum. n. eſt ꝙ qui ſe ęqualibus vel inferioribus ſubijciunt propter Deum, ab ipſo ſublimiter exaltentur, & ſicut finis ſuperbiæ eſt ignominioſa deiectio, ſic finis humilitatis eſt ſublimatio glorioſa. Iob 22. Qui humiliatus fuerit erit in gloria. Item dicas, ꝙ humilitatis vtilitas eſt multiplex: humilitas eſt. n. ſpiritualis ædificij firmiſſimū fundamentū, ſicut ait Bern. fundus bonus eſt humilitas, in quo omne ædificium ſpirituale conſtructū creſcit in templum ſanctū in dño. Idem, virtutum ſiquidem firmum, & ſtabile fundamentū eſt humilitas. Nēpe ſi nutet illa, aggregatio virtutū non niſi ruina eſt. Quiſquis igitur voluerit altum magnum & nobile ædificium ſpirituale. ſ. virtutum & bonorum operum fabricare, ſtudeat humilis eſſe. Nā quanto profundius foderit, & iecerit fundamentum, tanto maius & firmius erit ædificium, ſicut ſcriptum eſt Matth. 18. Acceſſerunt ad Ieſum diſcipuli dicentes: Quis putas maior eſt in regno cœlorum? & adducens Ieſus paruulum, ſtatuit eum in medio eorum, & dixit: Amen dico vobis, niſi conuerſi fueritis, & efficiamini ſicut paruuli, non intrabitis in regnum cœlorum: quicunque ergo humiliauerit ſe ſicut paruulus iſte, hic eſt maior in regno cœlorum. i. in eccleſia militante, & etiam in eccleſia triumphante. Item humilitas eſt animæ ſponſæ Chriſti decentiſſimum ornamentum. Dat enim ei Deus ornamentum gratiæ. Prouer. 3. Ornamentum gratiæ accipias. Bern. ſuper miſſus eſt. Semper ſolet diuinę gratię familiaris virtus eſſe humilitas: Deus. n. ſuperbis reſiſtit, humilibus dat gratiam. Idem Decor animæ eſt humilitas. Aſperges me inquit iſopo & mūdabor &c. humilis herba eſt & pectoris purgatiua humilitatem ſignans, hac ſe lauari poſt grauem lapſum rex propheta confidit, & ſic niueum quendam recuperare candorem. Verum in eo qui peccauit, & ſi amanda: non tamen admiranda eſt humilitas, at ſi quis innocentiam retinet, ac ſimul humilitatem iungit, nonne videtur geminum animæ poſſidere decorem. Idem ad Euge. lib. 2. Humilitas maior in maioribus, & in clarioribus clarior approbatur, nulla ſplendidior præcipuè in omni ornatu ſummi pontificis. Quō. n. celſior cęteris, eo in humilitate apparet illuſtrior & ſeipſo. Itē humilitas eſt potentiſſimū tutamentum. Emollit. n. hominum duram ſuperbiā ſicut frequentibus patet exemplis, ꝙ hoīes iuſti humilitate ſua emolliūnt duritiā ſuperborum Exemplū. Gen. 32. vbi dr̄ quō Iacob humiliando ſe coram Eſau cōpeſcuit iram eius. Item Iudicum 8. dicitur, ꝙ Gedeon ſedauit ſua manſueta & humili reſponſione viros Effraim iurgantes fortiter contra eum. Item exemplū de B. Frāciſco, qui cum à quodam ep̄o humiliter peteret per ſe & fratribus ſuis ꝙ de beneplacito ſuo poſſent in eius dyoceſi prædicare & confeſſiones audire, ep̄s dure ſibi reſpondit & turpiter, ſed vir Dei patiens & humilis patienter egreſſus, ſtatim humiliter eſt regreſſus. Cui cum ep̄s arroganter & impatienter diceret, quare rediiſſet, cū iam ei ſuam volūtatem planius expreſſiſſet. Reſpōdit humiliter. Dñe ſi pater iratus filio per vnū hoſtium expulerit eū, per aliud reintrandum eſt. Quo audito, epiſcopus ipſum benigniter amplexatus conceſſit ei quicquid petierat dicens, quod humilitas eius ſancta cor eius in manſuetudinem conuerterat, nec fas erat ei

aliquid

aliquid denegare, nec debet eſſe mirum ſi feritatem humanã emolliat, cum & beſtialem feritatem conuertat in manſuetudinem, ſicut ait Iſidorus in lib. Ethim. Patet leonum natura exemplis aſſiduis, proſtratis enim parcunt, captiuos repatriare permittunt, non niſi læſi querunt iraſci. Item humilitas eneruat dæmonum diram poteſtatem. De multis enim ſanctis legim⁹ ꝙ ſi ſeipſos & alios de periculis animarũ & corporũ humilitatis ſuę merito liberabant quia dæmones ſuperbi virtutem humilitatis ſcientiæ non ferentes, confuſi fugiebant. In ui. pa. legimus, ꝙ cum B. Ant. totũ mundum plenum laqueis domino reuelante vidiſſet, inquirenti, quis poſſet laqueos illos euadere, reſponſum eſt ꝙ humilis. Ad hoc facit exemplũ de illo qui quandocunque tentabatur a diabolo dicebat. Vbi ſunt nunc peccata tua, & ſic dæmones eius humilitate confuſi continuo fugiebant. Item exemplũ de illo cui dyabolus apparens dixit ſe eſſe Gabrielem. Re de hoc duo exempla, infra li. 3. de tentatione. Itẽ non ſolum homines vel dæmones vincit humilitas, verũ ẽt ipſum Deum, præſeruans hominem ab ultione diuina placans &c. vt patet ex ſupra dictis. Item humilitas eſt confidentiſſimũ tegumentũ. eſt. n. cuſtos oium virtutum ſicut operimentũ ſub quo ſpũalis theſaurus aiæ conſeruatur ne furtim tollatur a furibus, vel hoſtibus rapiatur. Sicut igitur magne fatuitatis eſt theſaurum ſuum latronib. vel hoſtibus palam oſtendere. Quod vtiq; facit ſuperbia, elatio vel iactantia. Sic magnæ ſapientiæ eſt theſaurũ ſuum ſub tegumento humilitatis abſcondere, vnde Greg. Theſaurus abſconditur vt ſeruetur, theſaurum aũt aiæ a malignis ſpiritibus cuſtodire non ſufficit, qui hunc & ab humanis laudibus non abſcondit. Item ſicut puluis a vento rapitur, niſi ſub operimento ponatur, ſic ab elatione vẽto virtutes cętere diſperguntur, niſi ſub humilitate tegantur, vnde Greg. Qui virtutes cæteras ſine humilitate congregat, quaſi puluerem in ventum portat. Sicut ergo prima ſtultitia angeli fuit ſuperbia ſic vera hominis ſapientia eſt humilitas. Prouer. 11. Vbi humilitas ibi & ſapientia, & Eccl. 11. Sapientia humiliantis exaltabit caput illius, in præſenti quidem exaltatione gratiæ, & in futuro exaltatione gloriæ.

DEinde conſiderandum eſt de ſuperbia. Et primo de ſupbia in cõi. Sc̃do de peccato primi hois, quod ponitur eſſe ſuperbia. De his Re. infra. 3. lib. vbi de hoc diffuſe agetur.

De modeſtia. Diſt. CI.

DEinde conſiderandum eſt de modeſtia quæ conſiſtit in verbis, q̃ põt dici taciturnitas, quæ eſt reſpectu verborum quę temperat & refrenat linguam a verbis inutilibus Poeta Cato, virtutem primam eſſe puto compeſcere linguam, a verbis. ſ. ſuperfluis & inutilibus, quia vt dicitur Prouer. 10. In communiis loquacitas cumulatur, & in multiloquio non deerit peccatum, qui moderatur labia ſua, prudentiſſimus eſt. Idem. 17. Qui moderatur ſermones ſuos doctus & prudens eſt. Stultus quoq; ſi tacuerit, ſapiẽs reputabitur. Ad taciturnitatis virtutem amandam & ſeruandã, & vitium loquacitatis euitandũ valent & faciunt ea quæ poſita ſunt infra li. 3. de vitio linguę & vtilitate ſilentii. Hæc aũt virtus ſermones limat, ita vt ante veniant ad limam rõnis q̃ ad linguam, vt nihil in eis ſit ſuperfluum vel inutile aut nociuũ. Sen. Prius veniat ſermo ad limam rõnis, q̃ ad linguam locutionis. Vnde Eccl. 21. Verba ſapientis ſtatera ponderantur. Eccl. 28. Verbis tuis facito ſtateram, & frenos ori tuo rectos, vt. ſ. ponderes quid ſit tacendum quid loquendum. Quod non fecit quidam philoſophus dictus Secundus, de quo legitur in quibuſdam cronicis, ꝙ cũ diu ſtuduiſſet apud athenas tpibus Adriani Imperatoris, & audiſſet in ſcholis, ꝙ mulier ois fornicaretur, ſi crederet ꝙ hoc poſſet latere. Cũ veniſſet de ſcholis mortuo patre ſuo, voluit experiri in matre ſua, i cuius domo cum tanq̃ extrane⁹ fuiſſet hoſpitatus, fecit eam ſollicitari per ancillam domus data pecunia. Cum aũt illa ei cõſentiret & eſſet cum eo parata ad hoc opus, ait Secundus Quomodo inquit abo locum vnde exiui? Quod audiens mater, & eum agnoſcens, præ pudore & dolore mortua eſt. Cum ipſe autem hoc videns ait. Quid eſt optimum, & quid eſt peſſimum, niſi verbũ optimum diſcrete & vtiliter prolatum, peſſimũ incautum & nociuum? & extũc perpetuo ſilentio ſe damnauit. Cũ autem imperator Adrianus vellet extorquere ab eo vt loqueretur vix voluit comminanti & intentari mortem, ad quæſita pauca & diſcreta cum deliberatione reſpondere.

DEinde conſiderandum eſt de modeſtia ſecundum ꝙ conſiſtit circa exteriores motus corporis. Et circa hoc cõſideranda ſũt quatuor. Primo, vtrum in motibus exterioribus corporis qui ſerio ſe aguntur poſſit eſſe virtus & vitium. Secundo, vtrum poſſit eſſe aliqua virtus circa actiones ludi. Tertio de peccato quod ſit in exceſſu ludi. Quarto de peccato ex defectu ludi. Ad primum. ſ. vtrum in motibus corporis qui ſerio aguntur, poſſit eſſe virtus & vitium. Dicendum ꝙ virtus moralis conſiſtit in hoc ꝙ ea quę ſunt hominis per rationem ordinantur. Manifeſtum eſt autem ꝙ exteriores motus hominis ſunt per rationem ordinabiles, quia ad imperium rationis exteriora mẽbra mouentur. Vnde manifeſtum eſt ꝙ circa horum motuum ordinationem virtus moralis conſiſtit, ordinatio autem horum motuum attenditur quantum ad duo. Vno quidem modo ſecundum conuenientiam perſonæ. Alio modo ſecundum conuenientiam ad exteriores perſonas negocia ſeu loca. Vnde Ambro. dicit in 1. lib. de officijs, hoc eſt pulchritudinem tenere viuendi, conuenientia cuicunq; ſexui & perſonæ reddere, & hoc pertinet ad primum. Quantum autem ad ſecundum ſubditur. Hic ordo geſtorum optimus, hic ornatus ad omnem actionem accommod⁹, & ideo circa huiuſmodi exteriores motus ponit Andronicus duo. ſ. ornatum qui reſpicit conuenientiam perſonæ. Vnde dicit ꝙ ſciẽtia eſt circa decens in motu & habitudine, & bonum ordinem qui reſpicit conuenientiam ad diuerſa negotia, & ea quæ circunſtãt. Vnde dicit ꝙ experientia eſt ſeparationis i. diſtinctionis actionum. Motus enim exteriores ſunt quędam ſigna interioris diſpoſitionis, ſecundum illud Eccl. 19. Amictus corporis & riſus dentium, & ingreſſus hominis enunciant de illo, & Ambr. dicit in primo de officijs, ꝙ habitus mentis in corporis ſtatu cernitur, & ꝙ vox quędam animi eſt motus corporis. Interior autem diſpoſitio præcipue atẽditur ſecundum animæ paſſiones, & ideo moderatio exteriorum motuum requirit moderationem interiorum paſſionum. Vnde Ambro, dicit in primo de officiis, ꝙ hinc. ſ. ex motibus exterioribus homo cordis noſtri abſconditur, aut leuior, aut iactantior, aut turbidior, aut grauior, aut incõſtantior, & purior, & maturior eſtimatur. Per motus etiam exteriores alii homines de nobis iudicium capiunt, ſecundum illud Eccl. 19. Ex viſu cognoſcitur vir, & ab occurſu faciei cognoſcitur ſenſatus. Et ideo moderatio exteriorum motuum quodammodo ad alios ordinatur, ſecundum illud quod Aug. dicit in regula. In omnibus motibus veſtris nihil fiat quod cuicunq; offendat aſpectum, ſed quod veſtram deceat ſanctitatem, & ideo moderatio exteriorum motuum poteſt reduci ad duas virtutes, quas philoſophus tangit in 4. Eth. Inquantum enim per exteriores motus ordinamur ad alios pertinet exteriorum motuum moderatio ad amicitiam vel affabilitatem quæ attenditur circa delectationes & triſtitias, quę ſunt in verbis & factis in ordine ad alios quibus homo conuiuit. Inquantum vero exteriores motus ſunt ſigna diſpoſitionis interioris pertinet eorum moderatio ad virtutẽ veritatis, ſecundum quam aliquis talem ſe exhibet in verbis & factis qualis eſt interius. Vnde poteſt dici ꝙ pertinet ad virtutem, q̃ dicitur maturitas, q̃. ſ. refrenat omnes impetus aiæ ne aliquis præcipitanter attentet, ſed oia cum deliberatione preuia operetur. Item motus exteriores componit ne in eis aliquid diſſolutum vel remiſſum appareat, aut quod ſit indecens honeſtati. Hæc. n. maturitas in grauitate morum & honeſtate conſiſtit, quæ attenditur in inceſſu & geſtu & habitu, & nutu, verbo & actu ordinato, & cum pondere deliberationis facto. De hac maturitate dicitur in pſal. In populo graui laudabo te, graui. i. maturo. Hæc maturitas eſt contraria aridıtati gratię, & leuitati puerilis laſciuię. De hac maturitate cõmendatur Thobias, eiuſdem 1. Cum eſſet Thobias iunior omnib⁹ in tribu neptalim, nihil tamen puerile geſſit in opere. Similiter & Sara, eiuſdem. 3. Cum ſcis domine ꝙ mundam ſeruaui animam meam ab omni concupiſcentia, nunq̃ cum ludentibus me miſcui, neq; his qui in leuitate ambulant participem me præbui. Ad hanc virtutem pertinet prǫuidere initio operum finem eorum, & temperare opus vt tendat honeſte ad debitum finem, & contemperare ſe in agendo bonum ſecundum ꝙ competit honeſtati actionis, & loci & ſocietatis. Ad ſecundum ſcilicet vtrum in ludis poſſit eſſe aliqua virtus. Dicendum ꝙ ſicut homo indiget corporali quiete ad corporis refocillationem ꝙ non poteſt continue laborare, propter hoc ꝙ habet finitam virtutem, quę determinatis laboribus proportionatur, ita etiam eſt ex parte animę, cuius eſt etiam virtus finita ad determinatas operationes proportionata. Et ideo quando vltra ſuum modum in aliquas operationes ſe extendit laborat & ex hoc fatigatur, pręſertim quia in operationibus animę ſimul laborat corpus, inquantum. ſ. anima etiam intellectiua vtitur viribus per organa corporea operantibus. Sunt autem bona ſenſibilia connaturalia homini. Et ideo quando anima ſupra ſenſibilia eleuatur operationibus rationis intenta, naſcitur exinde quędam fatigatio animalis, ſiue homo intendat operationibus rationis practicę, ſiue ſpeculatiuæ, magis tamen ſi operationibus contemplationis intendat, quia per hoc magis a ſenſibus eleuatur. Quamuis forte in aliquibus operibus exterioribus rationis practicę maior labor corporis exiſtat, in vtriſque tamen tanto aliquis magis animaliter fatigatur, quanto vehementius operibus rationis intendit. Sicut autem fatigatio corporalis ſoluitur per corporis quietem, ita etiam oportet quód fatigatio animalis ſoluatur per animæ quietem, quies autem animæ eſt delectatio vt ſupra habitum eſt, cum de paſſionibus ageretur, & ideo oportet remedium contra fatigationem animalem adhiberi per aliquam delectationem, intermiſſa intentione ad inſiſtendum ſtudio rationis, ſicut in collationibus patrũ legitur, quód beato Iohan. euangeliſta cum quidam ſcandaliza-

rentur ꝙ cum ſuis diſcipulis ludentem inuenerunt, dicitur mãdaſſe vni eorum qui arcum gerebat vt ſagittam traheret, quod cum pluries feciſſet quæſiuit vtrum hoc continue facere poſſet. Qui reſpondit quod ſi hoc continue faceret, arcus frangeretur, vñ. b. Iohã. ſubintulit, quod ſimiliter animus hominis frangeretur, ſi nũquam a ſua intentione relaxaretur. Huius autem dicta vel facta in quib⁹ non quæritur niſi delectatio animalis, vocantur ludicra vel iocoſa & ideo neceſſe eſt talibus interdum vti quaſi ad quandam quietẽ animæ. Et hoc eſt quod philoſophus dicit in 4. Ethi. quod in huius vitæ conuerſatione quædam cum ludo requies habetur, & ideo oportet interdum aliquibus talibus vti. Circa quæ tamen tria videntur præcipue eſſe cauenda, quorum primum & principale eſt, quod prædicta delectatio non quæratur in aliquibus operationib⁹ vel verbis turpibus vel nociuis. Vnde Tullius dicit in primo de officiis, quod vnum genus iocandi eſt illiberale petulans flagitioſum obſcenum. Aliud autem attendendum eſt ne totaliter grauitas animæ reſoluatur. Vnde Ambro. dicit in primo de officiis. Caueamus ne dum relaxare animum volumus, ſoluamus omnem armoniam quaſi contẽptum quendam bonorum operum. Et Tullius dicit in primo de officiis, quod ſicut pueris non omnem ludendi licentiam damus, ſed eam quæ ab honeſtatis actionibus non ſit aliena, ſic in ipſo loco quod ingenij probi lumen eluceat. Tertio aũt eſt attendendum ſicut & in omnibus aliis humanis actibus vt congruat perſonæ & tempori, & loco, & ſecundum alias circunſtãtias debite ordinetur, vt ſup. ſit tẽpore & homine dignus, vt Tullius ibidẽ dicit, huiuſmodi aũt ſecundũ iudiciũ rationis ordinantur, habitus aũt ſecundũ rationem operans eſt virtus moralis, & ideo circa ludos poteſt eſſe aliqua virtus, quam philoſophus eutrapeliam nominat, & dicitur aliquis eutrapelus a bona conuerſione, quia. ſ. bene conuertit aliqua dicta, vel facta in ſolatium, & quantum per hanc virtutem homo refrenatur ab immoderantia ludorum, ſub modeſtia continetur. Ad tertiũ. ſ. vtrũ in ſuperfluitate ludi poſſit eſſe peccatũ. Dicendũ quod in omni eo quod eſt dirigibile ſecundũ rationem ſuperfluum dicitur quod regulam rõnis excedit. Diminutum aũt dicitur aliquid ſecundum quod deficit a regula rationis, dictum eſt autem quod ludicra ſiue iocoſa verba vel facta ſunt dirigibilia ſecundũ rõnem, & ideo ſuperfluũ in ludo accipitur qđ excedit regulã rõnis, quod quidem poteſt eſſe dupliciter. Vno modo ex ipſa ſpecie actionum quæ aſſumunt in ludis, qđ quidem ludendi genus ſecundũ Tulliũ dicitur eſſe illiberale, petulans, flagitioſum, obſcenũ, qñ. ſ. vtitur aliquis cauſa ludi turpibus factis, vel verbis, vel etiã his quę vergunt in proximi nocumentum, quę de ſe ſunt peccata mortalia, & ſic patet ꝙ exceſſus in ludo eſt peccatũ. Alio mõ poteſt eſſe exceſſus in ludo ſm defectũ debitarũ circunſtãtiarum, puta cum aliqui vtuntur ludo vel temporibus, vel locis indebitis, aut etiã præter conuenientiam negocij ſeu perſonæ, & hoc quidem qñq; põt eſſe peccatũ mortale propter vehementiam affectus ad ludum cui⁹ delectationẽ præponit aliquis dilectationi Dei, ita quod cõtra præceptũ Dei vel eccleſiæ talib⁹ ludis vti non refugiat. Quandoq; aũt eſt peccatũ veniale, puta cũ aliquis non tm̃ afficitur ad ludum, ꝙ propter hoc vellet aliquid cõtra Deum cõmittere. Hæc aũt ludi ſuperfluitas pertinet ad ineptam lętitiam quæ ſecundũ Greg. 31. mor. eſt filia gulæ. Vnde Exod. 32. Sedit populus manducare & bibere & ſurrexerunt ludere. Sciendum tamen qđ ludi neceſſarij ſunt, vel vtiles ad conuerſationẽ hũanæ vitæ, ad oĩa aũt que ſunt vtilia conuerſationi hũanæ vitæ deputari poſſunt aliqua officia licita. Et ideo etiã officiũ hyſtrionũ ꝙ ordinatur ad ſolatiũ hominibus exhibendũ, non eſt ſm ſe illicitũ, nec ſunt in ſtatu peccati, dũmõ moderate ludo vtantur. i. non vtendo aliquibus illicitis verbis vel factis ad ludũ, & non adhibendo ludum, negociis & temporibus indebitis: & quãuis in rebus hũanis non vtantur alio officio per cõparationem ad alios homines, tñ per cõparationẽ ad ſeipſos & ad Deum alias habent ſerioſas & virtuoſas operationes puta dum orant & ſuas paſſiones & operationes cõponunt, & quãdoq; etiã pauperibus eleemoſynas largiuntur. Vnde illi qui moderate eis ſubueniunt non peccant, ſed iuſte faciunt, mercedẽ miniſterij eorũ eis tribuendo. Si qui aũt ſuperfluè ſua in tales conſumunt, vel etiam ſuſtentant illos hyſtriones qui illicitis ludis vtuntur, peccant quaſi eos in peccato fouentes. Vnde Augu. dicit. ſuper Iob. Donare res ſuas hyſtrionibus ſuperflue vitiũ eſt immane, niſi forte hyſtrio eſſet in extrema neceſſitate, in qua eſſet ei ſubueniendum. Dicit. n. Amb. in li. de officijs. Paſce fame morientẽ, ſi nõ paueris occidiſti. Quiſquis. n. paſcẽdo ſeruare poteris, ſi non paueris occidiſti. Ad quartũ. ſ. vtrum in defectu ludi poſſit eſſe peccatũ. Dicendũ qđ oẽ ꝙ ẽ cõtra rõnẽ in rebus hũanis vitioſũ eſt. Eſt aũt cõtra rationẽ vt aliquis ſe aliis oneroſum exhibeat, puta dum nihil delectabile exhibet, & etiã delectationes aliorũ impedit. vnde Seneca dicit: ſic te geras ſapiẽter vt nullus te habeat tanquã aſperũ, nec contẽnat quaſi vilẽ. Illi aũt qui in ludo deficiunt, neq; dicunt aliquod ridiculũ & dicenti b⁹ moleſti ſunt, quia. ſ. moderatos aliorũ ludos non recipiunt & ideo tales vitioſi ſunt, & dicuntur duri & agreſtes, vt philoſophus dicit in 4. Ethi. Sed quia ludus ẽ vtilis propter delectationem & quietem, delectatio aũt & quies non propter ſe quęruntur in humana vita, ſed propter operationem, vt dicitur in 10. Ethi. Defectus ludi minus eſt vitioſus quam ludi ſuperexceſſus. Vnde philoſophus dicit in. 10. Ethi. quod pauci amici propter delectationem ſunt habendi, quia parum de delectatione ſufficit ad vitam quaſi pro cõdimento. Sicut parũ de ſale ſufficit in cibo. Sciendum autem ꝙ auſteritas ſecundum quod eſt virtus non excludit omnes delectationes, ſed ſuperfluas & inordinatas. Vnde videtur pertinere ad affabilitatem, quam philoſophus amicitiam nominat, vel ad eutrapeliam ſiue iucunditatem, & tamen nominat, & diffinit eam ſic ſecundum conuenientiam ad temperantiam, cuius eſt delectationes reprimere. Ludi aũt caueri debent qñq; ratione ſtatus, ſicut penitentibus quibus luctus indicitur pro peccatis, interdicunt ludi ſicut dicit Aug. de penitente loquens. Cohibeat ſe a ludis & ſpectaculis ſeculi, quicũq; vult perfectam conſequi remiſſionis gratiã. Hoc tamen non pertinet ad vitium defectus, quia hoc ipſum eſt ſecundum rationem quod ludi diminuãtur in eis vel ratione temporis. Sicut Iere. 15. Non ſedi in conſilio ludentium, vbi dicit Hieroni. quod Ieremias loquitur ſecundum congruentiam temporis. cuius ſtatus amaritudine plenus erat.

De modeſtia in ornatu. *Diſt. CII.*

DEinde conſiderandum eſt de modeſtia ſecundum quod conſiſtit in exteriori apparatu. Et primo vtrum circa exteriorẽ apparatum poſſit eſſe virtus & vitiũ. Secundo vtrum mulieres peccent in ſuperfluo ornatu. Tertio oſtendẽdũ eſt rationibus auctoritatibus & exemplis quã multipliciter peccẽt mulieres in ſuperfluo ornatu. Ad primũ. ſ. vtrum circa exteriorem apparatum poſſit eſſe virtus & vitium. Dicendum quod in ipſis rebus exterioribus quib⁹ homo vtitur non eſt aliquid vitiũ, ſed ex parte hominis qui immoderate vtitur eis, quæ quidẽ immoderantia poteſt eſſe duplex. Vno modo quidem per comparationẽ ad conſuetudinem hominũ cum quibus aliquis viuit, vnde dicit Aug. in 3. confeſſionum, quod contra mores hominum flagitia pro morum diuerſitate vitanda ſunt, vt pactũ inter ſe ciuitatis & gentis conſuetudine, vel lege firmatũ, nulla ciuis aut peregrini libidine violetur. Turpis. n. eſt omnis pars vniuerſo ſuo non conueniens. Alio modo poteſt eſſe immoderatio in vſu talium rerum ex inordinato affectu vtẽtis. Ex quo quandoq; contingit quod homo nimis libidinoſe talibus vtatur ſiuę ſecundum conſuetudinem eorum cum quibus viuit, ſiue etiam præter eorũ conſuetudinem. Vnde Aug. dicit in 3. de doctri. chriſtia. in vſu rerum abeſſe oportet libidinem, quę non ſolum ipſa eorum inter quos viuit conſuetudine nequiter abutitur, ſed etiam ſępe fines eius egreſſa fœditatem ſuam quæ inter clauſtra morum ſolennium latitabat flagitioſiſſima eruptione manifeſtat. Contingit autem iſta inordinatio affectus tripliciter, quantũ ad ſuperabundãtiã. Vno modo per hoc quod aliquis ex ſuperfluo cultu veſtium hominum gloriam quærit, prout ſcilicet veſtes & alia homini pertinent ad quẽdam ornatum, vnde Greg. dicit in quadam homilia. Sunt nonnulli qui in cultu ſubtilium precioſarumque veſtium non putant eſſe peccatum, quod videlicet ſi culpa non eſſet, nequaquam ſermo Dei tam vigilanter exprimeret, quod diues qui torquetur apud inferos biſſo & purpura indutus fuiſſet. Nemo quippe veſtimenta pręcipuè, ſcilicet excedentia proprium ſtatum niſi ad inanem gloriam quærit. Alio modo ſecundum quod homo per ſuperfluum cultum veſtium quærit delitias ſecundum qđ veſtis ordinatur ad corporis fomentum. Tertio modo ſecundum quod nimiam ſollicitudinem apponit ad exteriorem veſtium cultu etiam ſi non ſit aliqua inordinatio ex parte finis. Et ſecundum hoc Andronicus ponit tres virtutes circa exteriorem cultum. ſ. humilitatem quæ excludit intentionem gloriæ. Vnde dicit quod humilitas eſt habitus non ſuperabundans in ſumptibus & præparationibus, & per ſe ſufficientiam quæ excludit intentionem delitiarum. Vnde dicit quia per ſe ſufficientia eſt habitus contentus quibus oportet & determinatiua eorum quæ ad viuere conuenit, ſecundum illud Apoſt. 1. ad Thimo. vltimo. Habentes alimenta & quibus tegamur his contenti ſimus. Et ſimplicitatem quæ excludit ſuperfluam ſollicitudinem talium. Vnde dicit quod ſimplicitas eſt habitus contentus his quæ contingunt. Ex parte autem defectus ſimiliter poteſt eſſe duplex inordinatio ſecundum affectum. Vno modo quidem ex negligentia hominis qui non adhibet ſtudiũ vel laborẽ ad hoc ꝙ exteriori cultu vtatur ſecundum quod oportet. Vnde philoſophus dicit in 8. Ethi. quod ad mollitiem pertinet, quod aliquis trahat veſtimentum per terram vt non laboret eleuando ipſum, alio modo ex eo quod ipſum defectum exterioris cultus ad gloriam ordinat. Vnde dicit Augu. in lib. de ſermone Dñi in mõte, non in ſolo rerum corporearũ nitore atq; põpa, ſed etiam in ipſis ſordib⁹ & luctuoſis eſſe poſſe iactãtiã, & eo periculoſiorẽ quo ſub nomine ſeruitutis Dei decipit. Et philoſoph⁹

dicit

dicit in 4. Ethi. quod ſuperabundantia & inordinatus defectus ad inſtantiam pertinet. Illi autem qui in dignitatibus conſtituunt vel etiam miniſtri altaris præcioſioribus veſtibus quam cæteri induuntur, non propter ſui gloriam ſed ad ſignificandam excellentiã ſui miniſterij, vel cultus diuini. Et ideo in eis non eſt vitioſum, vñ Auguſt. dicit in 3. de doctrina chriſtiana. Quiſquis ſic vtit exterioribus rebus vt metas conſuetudinis bonorũ inter quos verſat excedat, aut aliquid ſignificat, aut flagitioſus eſt, dum.ſ. propter delitias vel oſtentationẽ talibus vtitur. Similiter etiã ex parta defectus contingit eſſe peccatũ, non tñ ſemper qui vilioribꝰ quã cæteri veſtibus vtitur peccat, ſed ſi hoc faciat propter iactantiã vel ſuperbiã, vel vt cęteris pferatur, vitiũ ſuperſtitionis eſt. Si aũt hoc faciat pp macerationẽ carnis vel humiliationẽ ſpiritus, ad virtutem temperantiæ pertinet. Vñ Aug. dicit in 3. de doctr. chriſtia. Quiſquis reſtrictius rebus vtitur, ꝙ ſe habeant mores eorũ cum quibus viuit, aut temperans, aut ſuperſticioſus eſt. Præcipue aũt cõpetit veſtimẽtis vilibꝰ vti his qui alios & exemplo & verbo ad pniam hortantur, ſicut fuerunt prophetæ. De quibꝰ loquitͣ Apo. Heb. 11. Circuerunt in melotis &c. Vñ & quedã Glo dicit. Math. 3. Qui pniam prædicat, habitũ pniæ prætendat. Ad 5m .ſ. vtrũ mulieres peccent in ſuperfluo ornatu. Dicendum ꝙ circa ornamenta mulierũ ſunt eadem attendenda quæ ſupra cõiter dicta ſunt circa exteriorem cultũ, & inſuper quoddam aliud ſpeciale, ꝙ.ſ. muliebris cultus viros ad laſciuiã prouocat, ſm illud Prouer. 7. Ecce mulier occurrit illi ornatu meretricio, præparata ad decipiendas aĩas. Põt tñ mulier licite operã dare ad hoc quod viro ſuo placeat, ne per eius contẽptũ in adulterium labatur. Vnde dicitͣ primę ad Corint. 7. Mulier quæ nupta ẽ cogitat quæ ſunt mundi quõ placeat viro. Et ideo ſi mulier coniugata ad hoc ſe ornet vt viro ſuo placeat, põt hoc facere abſq; peccato. Ille aũt mulieres quę viros non habent, nec volunt habere, & ſunt in ſtatu non habẽdi, non poſſunt abſq; peccato appetere placere virorũ aſpectibus ad cõcupiſcendũ, quia hoc eſt dare eis incentiuũ peccandi, & ſiquidem hac intentione ornent ſe vt alios prouocent ad concupiſcendũ, mortaliter peccant. Si aũt ex quadam leuitate, vel etiã ex vanitate propter quãdã iactantiã non ſemper eſt peccatũ mortale, ſed quandoq; veniale, & eadẽ rõ quãtũ ad hoc eſt de viris vnde Aug. dicit in Epiſtola ad Poſſidoniũ. Nolo vt de ornamentis auri vel veſtis propriam habeas in prohibẽdo ſniam, niſi in eos qui neq; coniugati cupientes, quæ cogitare debent quomodo placeãt Deo. Illi aũt cogitãt quæ ſunt mundi quõ placeãt, vel viri vxoribus vel mulieres maritis, niſi quòd capillos nudare fęminas, quas ẽt caput velare iubet Apoſtolꝰ, vt maritatas decet, in quo nõ poſſent aliquæ a peccato excuſari, qñ hoc nõ fieret ex aliqua vanitate ſed propter contrariã conſuetudinem ꝗuis talis conſuetudo non ſit laudabilis. De iſto ſuperfluo ornatu dicitur ſuper illud primæ Pet. 3. Quarum.ſ. mulierũ ſit non extrinſecus capillatura, aut circundatio auri, aut indumẽti veſtimentorum cultus, Dicit Glo. Cypriani. Serico & purpura indutę, Chriſtum ſincere induere nõ poſſunt auro & margaritis ornatæ & monilibus, ornamẽta mentis & corporis perdiderũt. Sed ſicut ibidem dicit Cyprianus, mulieres eorũ qui in tribulatione erant cõtẽnebant viros, & vt alijs placerẽt ſe pulchrè ornabãt, quod fieri apoſtolus prohibet in quo etiã caſu loquitͣ Cyprianus non aũt prohibet mulieribus coniugatis ornari vt placeant viris ne dent eis occaſionẽ peccandi cũ alijs. Vnde primę Thim. 2. dicit Apoſtolus. Mulieres in habitu ornato cũ verecundia & ſobrietate ornantes ſe, non in tortis crinibꝰ aut auro aut margaritis vel veſte precioſa. Per quod datͣ intelligi, ꝙ ſobrius & moderatus ornatus non prohibetur mulieribus, ſed ſuperfluus & inuerecundus & impudicus. Item idẽ Cyprianus in libro de habitu virginũ. Nõ virgines tñ aut viduas, ſed etiã nuptas. Puta etiam oẽs omnino fęminas admonendas ꝙ corpus Dei & facturã eius & plaſma adulterare nullo mõ debeãt, adhibito flauo colore vel nigro puluere vel rubore, aut quodlibet liniamẽta natiua corrumpẽte medicamine. Et poſtea ſubdit. Manus Deo inferunt qñ illud qđ ille formauit reformare contendũt. Impugnatio iſta ẽ diuini operis præuaricatio & veritatis, Deum videre non poteris, quãdo oculi tibi nõ ſunt quos Deus fecit, ſed quos diabolus infecit, de inimico tuo cõpta cum illo pariter arſura. Sed ſciendũ quod mulier fucata de qua Cyprianus loquitur eſt quedã ſpecies fictionis, quę non poteſt eſſe ſine peccato, vñ Aug. dicit in Epiſtola ad Poſſidonium, fucari figmentis quo rubicundior vel candidior appareat adulterina fallacia ẽ, qui non dubito etiã ipſos maritos ſe velle decipi, quibus ſolis permittẽdę ſunt fęminæ ornari ſm veniã non ſm imperium, non tñ ſemper talis fucatio eſt cum peccato mortali, ſed ſolũ qñ fit per laſciuiam, vel in Dei cõtemptũ, in quibus caſibus loquitͣ Cyprianus. Sciendum tñ ꝙ aliud eſt fingere pulchritudinem non habitam, & aliud eſt occultare turpitudinem ex aliqua cauſa prouenientem. Puta ęgritudine vel aliquo huiuſmodi, hoc.n. eſt licitũ, quia ſm Apoſtolũ. 1. ad Corint. Quæ putamus ignobiliora eſſe mẽbra corporis, his honorem abundantiorem circundamus. Et ſciendum quod ſi eſſet aliqua ars ad faciendum aliqua opera, quibꝰ homines vti non poſſunt abſque peccato, per conſequens artifices talia faciendo peccarent, vtpote præbentes directe alijs occaſionem peccandi. Puta ſi aliquis fabricaret idola, vel aliqua ad cultum idolatrię pertinentia. Si qua vero ars ſit cuius operibus homines poſſũt bene & male vti ſicut gladij, ſagittę, & alia huiuſmodi vſus talium artium non eſt peccatum, & hæ ſolę artes ſunt dicẽdę. Vnde dicit Criſoſt. ſuper Math. eas ſolas oportet artes vocare quæ neceſſariorum & eorũ quæ continent vitã noſtrã ſunt tributiuę & cõſtructiuæ, ſi tñ operibꝰ alicuius artis vt plures aliqui male vterentͣ, quamuis de ſe non ſint illicitę, ſunt tñ per officium principis a ciuitate extirpandę ſm documẽta Platonis, quia ergo mulieres licitè poſſunt ornare, vel vt conſeruent decentiam ſui ſtatus, vel aliquid ſuadere vt placeant viris, conſequens eſt quod artifex talium ornamentorũ non peccat in vſu talis artis, niſi forte inueniendo aliqua ſuperflua & curioſa, vnde Chriſo. dicit ſuper Math. Qđ ẽt ab arte calceatorũ & textorũ multa abſcindere oportet. Etenim ad luxuriã deduxerũt neceſſitatẽ corrũpẽtes artẽ male arti cõmiſcẽtes.

De æquanimitate *Diſt.* *CIII.*

DEinde conſiderandũ eſt de modeſtia quæ cõſiſtit circa vſum rerũ exteriorũ. Et primo de æquanimitate. Secundo de parſimonia. Tertio de mundi contẽptu. Quarto de voluntaria paupertate. Circa primũ.ſ. de æquanimitate. Sciendũ quod æquanimitas ẽ animi æqualitas, qua.ſ. homo æqualiter, ſe habet in proſperis & aduerſis, etiam in ſubita mutatione fortunæ proſperę & aduerſę. Æquanimitas enim tenet animum & temperat ne extollatur in proſperis, & ne deijciatur in aduerſis, ſed ſtabiliter permaneat in vtriſque. Hæc in proſperitatis tempore facit animum memorem malorum, & in aduerſis bonorum. Iuxta illud Eccle. 11. In die malorum ne immemor ſis bonorumꝰ, & die bonorum ne immemor ſis malorum, vt vinum præſentis lętitiæ temperes aqua futuræ, quæ poteſt tibi accidere, meſticię & tribulationis. Ad hanc æquanimitatem monet Angelus Thobiam in tribulatione ſua eiuſdem .v. Gaudium ait tibi ſit ſemper cui Thobias, quale gaudium mihi eſſe põt &c. Et angelus, æquo aĩo eſto, quia in proximo eſt vt a Deo cureris. homo debet eſſe ſicut homo ſilueſter, de quo dicitur quod męſticiam quam habet de tẽporis pluuioſi intemperie temperat futuræ ſerenitatis ſpe, & econuerſo, leticiam ſerenitatis timore intemperiei futuræ. De hac æquanimitate comendatͣ Anna. 1. Re. 1. Amplius vultus Annę non ſunt in diuerſa mutati. Eccle. 27. Homo Sanctus in ſapientia ſua permanet ſicut ſol. Stultus vt Luna mutatͣ.ſ. ſm mutationem temporis & fortunæ. In geſtis Romanorũ Imperator cõmendatur Antoninus ſeuerus, quia vt dicitur quod aliqua fortuna proſpera vel aduerſa nunquam factus apparuit triſtior aut lętior in mutatione vultus. Ideo Seuerus dicebatur quia vultus auſteritatem nullo caſu deponebat.

DEinde conſiderandum eſt de parſimonia quæ eſt moderatrix in vſu rerũ tpaliũ, quæ.ſ. frugalitas dr̃. Eccle. 31. Vtere quaſi homo frugi his quæ tibi apponuntur, ſicut faciebat .b. Aug. cuius mẽſa ſemp frugalis erat. Veſtimẽta nec nimis ſordida, nec nimis pcioſa, & ſic i oibꝰ alijs moderationis mẽſurã & regulã obſeruabat.

DEinde conſiderandum eſt de contemptu mundi, qui refrenat appetitum ne immoderate mundũ, vel mundialia diligamꝰ. propter quod dicitͣ. 1. Io. 1. Nolite diligere mundũ, neq; ea quæ in mundo ſunt. Conſiderandus eſt ergo mundus vt cognoſcatur, & cognitus contẽnatur. Contẽnendus eſt ergo mundus propter vanitatem conſiſtentiæ, abundantiam feditatis, viſcoſitatem inhærentię, mundantiam iniquitatis, anxietates dolorum lamentabilium, diuerſitates periculorum innumerabilium. Primo quidem contennendus eſt mundus propter vanitatem conſiſtentiæ, vanus eſt enĩ mundus & vana ſunt omnia quę ſunt in eo, ſicut dicitur Eccle. 1. Vanitas vanitatum & omnia vanitas. Mundus non dicitur ſolum vanus eſſe, ſed vanitas emphatice loquendo, quia vaniſſimus eſt pluſquam poſſet dici, vanus etiam efficiens amatores ſuos, ſicut dicitur Iere. 2. Ambulauerunt poſt vanitatem & vani facti ſunt. Verè vanus eſt mundus, & omnia mundialia vana ſunt non enim replent diligentem. Sicut nec vacuitas, Geneſ. 1. Terra erat inanis & vacua. omnia mundana vacua ſunt. Ideo non replent, ſed magis euacuant. Item non replẽt, quia non ſunt in corde ſed extra. Vnde arcam poteſt quis replere pecunia, ſed non mentem. Item non replent, quia cor hominis tantę capacitatis factum eſt, vt nihil minus Deo poſſit illud implere. Ideo Eccleſi. v. Auarus non implebitur pecunia. Vana ergo ſunt mundialia, quia non replent ambientem. Item vana ſunt, quia non ditant poſſidentem ſicut nec ſomnia. Iſa. 29. Sicut ſomniat eſuriens & comedit, cum autem fuerit expergefactus vacua eſt anima eius. Et ſicut ſomniat ſitiens & bibit, & poſtquam fuerit expergefactus laſſius adhuc ſitit, & vacua eſt anima eius. Sic erit multitudo omnium gentium. Pſal. Dormierunt ſomnum & nihil inuenerũt &c. Nec eſurientem reficiunt, ſicut nec aura Ber. Nõ plus ſatiabitͣ cor auro, ꝗ corpus au

ra. Inuenientem non ſulciunt vel ſuſtinent, ſicut nec ſumus vel baculus arundineus: mundana ſubito tranſeunt ſicut ſumus, & ſicut aquę cum impetu deſluentes, quæ ſępe rapiunt omne quod male radicatú inueniunt. Sic mundi concupiſcētia rapit male radicatos in fide & charitate trahens & mergens in mare amaritudinis æternæ. Chorin. 7. Prętereit figura huius mundi Ioh. 2. Tranſit mundus & concupiſcētia eius. Si uis ne te trahat decurſus téporaliú tene te ad lignum quod plantatum eſt ſecus decurſus aquarum. i. ad Chriſtum. Mundialium breuem & leuem tranſitum quem hic non nouerút mundi amatores, cognoſcunt in inferno plangentes, vbi habetur ſapientia. 5. Quid nobis aiunt profuit ſuperbia, quid diuitiarum iactantia? Bern. Oia tranſierunt tanq̃ umbra, & ſicut nuncius præcurrens, & ſicut nauis quæ pertranſit fluctuantem aquam &c. Sequitur Ber. Certa eſt mundabilium breuitas. Et ipſius breuitatis finis incertus. Sæpe enim dimittunt viuentem, raro autem ſequuntur morientem. Greg. in Mora. fugit omne quod cernitur, & máſura ſunt quæ ſequuntur. Idem. Si ea quæ iam tranſacta ſunt ad memoriam reducimus, paréter cognoſcimus quam celeriter hoc quoque fugiat quod tenemus. Nemo valet mobilia diligere, & ipſe immobilis ſtare. Qui enim mobilia amplectitur, eo ipſo percuſſum ducitur quo decurrentia complectitur. Idé qui labenti innititur neceſſe eſt ut cum labente labatur. Item confidentem non ſtabiliunt, non dant ſecuritatem, ſed decipiunt confidentes, Pſal. Deus deſtruet te in finem, euellet te &c. Sequitur videbunt iuſti & timebút, & ſuper eum ridebunt & dicent, ecce homo qui non po. d. ad. ſ. ſed ſperauit in multitudine di. ſcilicet &c. Idem Nolite confidere in principibus. In filiis hominum in quibus non eſt ſalus. Sane vix inuenitur hodie vir fidelis de quo poſſit homo confidere, propter qđ Iere. 9. dicitur. Vnuſquiſq; a proximo ſuo ſe cuſtodiat, & in omni fratre ſuo non habeat fiduciam, quia omnis frater ſupplantans ſupplantabit, & omnis amicus fraudulenter incedet, uir fratrem ſuum deridebit, & veritatem non loquetur &c. propter inſtabilem vanitatem immo continuam volubilitatem, poteſt dici mundus rota molendinaria quę uoluitur & mouetur ad curſum continuú aquæ fluentis, ſic mundus ad continuum fluxum temporis mundani voluitur & mouetur ad omnia quę in eo ſunt. Eſt rota molendinaria circa cuius negocia & opera quaſi equi excęcati diſcurrunt múdani, ut dicti equi circueuntes molendinum ad equos motu & circuitu ſuo mouent ipſum. Pſal. In circuitu impii ambulant. In huius rotę circuitu rotat diabolus inimicos veri Dauid. i. Chriſti ſicut lapis rotatur in funda ut proiiciatur, ſic diabolus per phas & nephas per diuerſos circuitus mundanæ impietatis facit malos diſcurrere in acquiſitione temporalium, ut eos ſic diu rotatos longe a Deo eiiciat ſubito proiicit in infernum. dixit Abigail ad Dauit. 1. Re. 25. Anima inimicorum tuorum domine rotabitur, quaſi impetu & circulo fundę, quod fit cum per diuerſas ſollicitudines & deſideria terrenorum animæ eorum circumuoluuntur deiiciuntur in infernum. Ad húc circuitum ut dicitur Iudi. 16. Sampſon a Philiſteis captus & exoculatus & incarceratus, ad molendum ponitur ut ſit ludibrium philiſtinorum. Item in mundo iſto ſunt duæ rotæ ſibi altrinſecus aduerſantes plenę gladiis, & ſunt ſimiles illis rotis, quas fecit Maxentius ad dilacerandum corpus B. Catherinæ, quarum altera poteſt dici fortuna proſpera, altera aduerſa. Altera uoluitur a ſiniſtra aduerſitatis, & vertit homines de ſiniſtra aduerſitatis ad dexteram proſperitatis, huius gladii diuerſi ſunt var etates concupiſcibiles, quæ vulnerant & lacerant animas per diuerſas concupiſcétias & ſollicitudines ſuas. Alia rota aduerſitatis tendens a dextra in ſiniſtram habet pro gladiis vulnerantibus corda diuerſos caſus infortunii temporalis & ſpiritualis. Item mundus eſt rota fortunæ, quę quoſdam glorantes extollit in ſummu gradu proſperitatis, & alios multos deiicit & deprimit in imo extremæ aduerſitatis, alios eleuat ab imo, alios a gradu ſummo. Secundum has quatuor differentias totum mundum vertit. Qui ſtat in ſummo rotæ poteſt dicere quod dixit quidam verſificator. Glorior elatus. qui incipit deiici poteſt dicere. Deſcendo glorificatus. Qui ſtat in imo depreſſus ſub rota poteſt dicere. Subſum proſtratus. Quartus dicere poteſt. Surgo prius attenuatus. Secundo contemnendus eſt mundus pp abundantiam fęditatis. Hic eſt lacus miſeriæ, & lutum fęcis. In lacú iſtú proiiciunt dæmones hominem múdanú. Sicut fuit Hieremias miſſus in lacum, in quo non erat aqua, ſed lutú. Ier. 38. Hæc eſt ſentina oíum ſordiú, ad q̃ confluunt oés ſordes, & fluút oés imúdiciç quæ tangentes & adherentes maculant, ſicut lutú & ſtercora quib. mundana cōparant a ſanctis. Phil. 3. Hæc oia arbitratus ſum vt ſtercora. Sap. 14. Hæc oia cómixta ſunt in múdo. ſ. ſanguis, homicidiú, furtum, fictio, corruptio, infidelitas, turbatio, periurium, tumultus, bonorum dñi immemoratio, aiarum inquinatio, natiuitatis immutatio, nuptiarum inconſtantia, inordinatio mechiæ & impudicitiæ. Matth. Homicidia, furta, adulteria, fornicationes, falſa teſtimonia, blaſphemię. Hæc ſunt quæ coinquinant hominem. Ideo in tanto mundi contagio, qui tot & tantis & tam diuerſis immúdicijs inquinat amantes ſe, beatus eſt diues qui inuét⁹ eſt ſine macula peccati mortalis. Ideo Tre. 4. Recedite polluti clamauerút. ſ. oés ſcripturę & ſancti, recedite, abite, & nolite tangere. ſ. mundum, vel mundana a mundo polluta, pp imunditias pecatorum & ſordium abluendas, immiſit Deus diluuium, & quinq; ciuitates euerſione damnauit. Sicut dicitur. 2. Pe. 1. Originali múdo nó pepercit Deus. Sed octauum Noe iuſtitiæ præconem cuſtodiuit diluuium mundo impiorum inducens, & ciuitates Sodomorum & Gomorreorum ĩ cinerem redigens euerſione damnauit, exemplum eorum qui impie acturi ſunt ponens. Sicut aút in diluuio pauciſſimi. i. octo animæ ſaluatę sút omnes alii in iniquitatib⁹ & flagitiis ſuis ſubmerſi ſunt, ita nunc ſaluantur pauciſſimi reſpectu damnatorum. Sicut expreſſe dicit B. Petrus. i. Pe. 3. In arca pauci. i. octo animæ ſaluę factæ ſunt per aquam, q̃ & uos núc ſimilis formæ ſaluos facit baptiſma, & in euerſione quinq; ciuitatum ſolus Loth cum duabus filiabus ſuis ereptus eſt. Tertio contemnendus eſt mundus immo potius fugiendus propter viſcoſitatem adhærentiæ. Múdana enim adeo sút uiſcoſa, & ſic amatores ſuos inuiſcant, q̃ uix poſſunt ab eo euolare, & ad cęleſtia uolare. Aug. Amor terrenorum viſcus eſt ſpiritualium pennarum. Eius amatores poſſunt dicere: Cóglutinatus eſt in terra uenter noſter. Sic adhærens terrenis ut non poſſint ab eis ſeparari, licet uideant mortem ſibi imminere in eis quę iniuſtè detinent per quæ detinentur a diabolo. Aug. Detines alienum, & detineris a diabolo. Sunt enim aues inuiſcatę in manu aucupis diaboli, & magis ac magis ſe inuiſcant in hoc mundo in quo ſunt multi putei bituminis qđ eſt gluten tenaciſſimum, qui detinent multos adeo vt non poſſint ab eis ſeparari, niſi per amaræ mortis gladium. Gen. 14. Vallis illuſtris. i. mundus multos habet puteos bituminis, in hac ualle multi ſubmerguntur, & ſubuertuntur in his & ab his puteis cum Sodoma & Gomorra. Aug. de li. de ſymbolo. Ecce tot calamitatibus repleuit Deus mundum, ecce amarus eſt, & ſic amatur, ecce tumoſus eſt, & ſic habitatur, quid faceremus ſi ſtabilis & dulcis eſſes, o munde immunde & tenebras pariens ſi tranſiens ſic detines, quid faceres ſi maneres? ſi amarum ſic decipis quem non deciperes ſi dulcis eſſes. Quartus fugiendus ac ét odiendus eſt mundus pp inúdantiam iniquitatis. Inundant iniquitates & flagitia in mundo iſto, pluſq̃ aquæ materiales inundauerunt in diluuio, vnde Oſee. 4. dicitur. Non eſt veritas, non eſt miſericordia, non eſt ſcientia Dei in terra, maledictum, mendacium, & homicidium, & furtum, & adulterium inundauerunt, & ſanguis ſanguinem tetigit. cú enim feciſſet Deus múdú. Sicut dicitur Actu. 17. Deus fecit mundú & oia quæ in eo ſunt, diabolus per aſtutiam ſuá hominé tentando præualuit, totumq; genus humanum ſubiciens, factus eſt princeps mundi, id eſt omnium mundanorum, ſicut dicitur Iohan. 16. Venit princeps mundi huius &c. Et. i. Pet. 2. Totus múdus in maligno poſitus eſt. i. in poteſtate maligni, qui totum mundum malignitate repleuit. Et ſicut ſolent hoſtes facere quando obtinuerunt uictoriá, q̃ totam terram aduerſarii ſui cremant, ſic diabolus obtenta uictoria contra primum hominem totum mundum incendio cócremauit, vnde totus mundus in maligno. i. in malo igne poſitus eſt. Hęc eſt fornax Babylonis ſuccenſa ſeptuplum. i. ſeptemplici igne ſepté capitalium vitiorum. De hoc incendio tres pueri. i. puritatem cordis oris & operis conſeruantes exeunt, & euadunt illæſi ſolutis vinculis amoris mundani, ſed Chaldæi in hoc incendio deuorantur. Iſte princeps malignus excæcauit hominis intellectum, ut dominú ſuum verum non cognoſceret nec recognoſceret, & deprauauit affectum vt ipſum non diligeret nec timeret. Deus autem miſericors múdum ad ſe multipliciter ſtudiis reuocare, videlicet per prophetas Patriarchas & angelos, tandem per filium ſuum. Io. 3. Sic De⁹ dilexit mundum, vt vnigenitum ſuum daret &c. Filius ipſe venit. 1. Thi. 1. Chriſtus Ieſus venit in mundum pecatores ſaluos facere, ipſi vero nec enim recipere nec recognoſcere ſicut dominum voluerunt. Ioan. 1. In mundo erat, & mundus per ipſum factus eſt, & mundus ipſum non cognouit, in propria venit, & ſui eum non receperunt. Item prædicauit & monuit vt redirent ad ſe, ſed prędicationem eius contempſerunt. Ioh. 3. Ego lux ueni in mundum & dilexerunt homines tenebras magis quam lucem. Item corpus ſuum proprium dedit eis in cibum, & ſanguinem in potum. Ioh. 6. Panis quem ego dabo caro mea eſt pro mundi vita. Et ibidem, Caro mea vere eſt cibus, & ſanguis meus vere eſt potus Item ſeipſum dedit in precium redemptionis & ſalutis. Ioh. 3. Non miſit Deus filium ſuum vt iudicet mundum, ſed ut ſaluetur mundus per ipſum. Sed hæc omnia non ſolum contempſerunt, inſuper & occiderunt, patrem etiam qui filium ſuum miſerat dederat & morti tradiderat recognoſcere noluerunt. Ioh. 17. Pater iuſte mundus te non cognouit. Item recedens a mundo ſpiritumſanctum miſit, ſed nec ipſum recipere voluerunt. Iohan. 14. Spiritum veritatis mundus non poteſt accipere. Denique miſit apoſtolos ſuos diſcipulos & alios multos, & illos iniuriis, ludibriis, vinculis, flagellis, & ſuppliciis multiſque mortis generibus occiderunt.

De

De miſſione dicit Mar.16. Euntes in mundum vniuerſum predicate Euangelium &c. Et Iohan.17. Sicut tu me miſiſti in mundū, & ego miſi eos in mundū. De ſupplicijs vero quæ mundus eis intulit dicitur Hebr.11. Ludribia & verbera experti, inſuper & vincula & carceres, lapidati ſunt, ſecti ſunt, tētati ſunt, in occiſione gladij mortui ſunt. Sequitur. Quibus dignus non erat mūdus. Sic igitur apparet iniquitas mūdanorū cōtra Chriſtū & ſuos, quō maligno principi adheſerunt, quō Deū ſummū principē ſua & ſuos multipliciter impugnauerunt. Non igitur mirum eſt ſi mūdus odit & perſequitur ſctōs qui mō ſunt, quia inueteratū eſt odiū inter mundū & Deū & oēs amicos ſuos. Vnde dicebat Chriſtus ſuis. Ioh.15. Si mūdus vos odit, ſcitote quia me priorem vobis odio habuit. Item mūdus eos odio habuit, quia non ſunt de mundo ſicut & ego de mūdo nō ſū. Item in mūdo preſſurā habebitis. Hac ergo rōne fugiendus ē mundus & odiendus tanquā hoſtis publicus Dei & ſuorū. 1. Io.2. Nolite diligere mundū neq; ea quæ in mūdo ſunt. Si quis diligit mūdū non eſt charitas pr̄is in eo. Et Iac.4. Adulteri neſcitis quia amicitia huius mundi inimica eſt Deo, quicunq; ergo voluerit amicus eſſe huius mundi inimicus conſtituitur Dei. Et nota q̄ ſicut amicitia mundi eſt Dei inimicitia vt dictum ē, ſic mundi ſapiētia eſt inſipientia. 1.Corinth.3. Sapiētia huius mūdi ſtultitia eſt apud Deū. Sic opulentia facultatum ē inopia. 1.Thi.6. Nihil intulimus in hūc mundū, haud dubiū quia nec auferre quid poſſumus. Mundus .n. in exitu domus ſuæ inexorabilē cōſtituit ianitorē .ſ. mortē, quę nec prece nec precio, nec alio quouis mō aliquid inde deferre permittit. Iob.1. Nudus egreſſus ſum de vtero matris meę, nudus reuertar illuc. Sicut igitur hō pauper & nudus mundū ingreditur, ita pauper & nudus egredit, ſed etiā plurimi pauperiores exeunt quā intrauerant, quia .ſ. pluribus pctīs irretiti recedūt, nihil ſecū præter pctā portantes. Item mundi delicię ſunt fœditas, vt dictū eſt, quæ in ſuppliciū conuertent. Apoc.18. Quantū glorificauit ſe & in delicijs fuit, tantum date illi tormentum & luctum. Iō dixit Apl̄s, Mihi abſit gloriari, niſi in Cruce Dñi nr̄i Ieſu Chriſti, p quē mundus mihi crucifixus ē &c. Itē honores mundi in ignominiā conuertētur. Phil.4. Gl̄ia in confuſionē eorū qui terrena ſapiunt. Iō Mat.4. Cū diabolus Chriſtū tentans de gl̄ia mundiali oſtenderet ei oīa regna mundi, & gloriā eorū dicēs. Hęc oīa tibi dabo ſi cadens adoraueris me, dixit ei. Vade ſathana, ſcriptum eſt, Dñm Deū tuū adorabis &c. Itē gaudium mundi conuertitur in mœrorē. Sicut dr̄ Io.16. Mundus gaudebit, vos autē contriſtabimini, ſed triſtitia vr̄a vertet in gaudiū. Per qđ innuit q̄ gaudiū conuertet in triſtitiam & mœrorē. Quinto contēnendus eſt mundus pp anxietates & calamitates dolorū lamentabiliū. Mūdus .n. eſt vallis lacrymarū, ad quā confluunt cauſę doloris & gemitus, quas qui prudenter conſiderat, poteſt dicere illud Pſal. Circundederunt me mala, quorū non eſt numerus. Licet aūt oēs huius anæ miſerias nullus perfecte deſcribere enarrare vel enumerare ſufficiat, oēs tñ ad quatuor reduci pñt. Eſt namq; miſeria cōnaturalis, quā naſcendo contrahimus. Secunda eſt miſeria contēporalis quā viuēdo patimur. Tertia eſt miſeria criminalis quā peccando acquirimus. Quarta eſt miſeria gehennalis quā moriēdo incurrimus. Prima grauis eſt. Secunda grauior. Tertia grauiſſima. Quarta ſupergrauiſſima. Prima eſt inuitabilis, & iō miſeranda. Secunda tolerabilis, & iō ſuſtinenda. Tertia deteſtabilis, & iō fugienda. Quarta intolerabilis, & iō metuenda. Miſeria cōnaturalis quā contrahimus eſt cū qua ex vtero naſcimur, oēs .n. naſcimur ciulantes, vt futurā exprimamus miſeriā, vñ Aug. ait, Puer a ploratu incipit, nec ridere pōt, ſtatim natus plorat, propheta, calamitatis ſuæ lacrimæ teſtes ſunt futuræ miſerię, nondū loquitur & iam prophetizat. Iō Sap.9. Similē vocē oībus emiſi ploris, nemo .n. ex regibus aliud habuit natiuitatis exordiū, miſera profecto & miſerabilis eſt hominis naſcentis conditio. Oēs .n. naſcimur ſine ſcia, ſine verbo, ſine virtute, ſine corporis indumento, niſi forte indumentum eius volueris applicare viliſſimum tegumētum, quo inuolutus exit ex vtero turpe dictu, turpius auditu, turpiſſimū viſu .ſ. pellicula fœda, ſanguine cruentata. Naſcimur itaq; flebiles, debiles & miſerabiles parum a brutis differentes, & in multis minus habentes. Nā bruta ſtatim cum nata ſunt gradiuntur & currunt, nos aūt non ſolū pedibus non ambulamus erecti, veruntamen incuruati manibus non reptamus. Quidam etiā quod miſerabilius eſt deformes & prodigioſi naſcuntur, quibus melius fuiſſet promiſſum ſi nunq̄ proceſſiſſent ad viſum. Qm̄ vt mōſtra mōſtrant, & oſtēta oſtēduntur, plerią; vero diminuti mēbris & ſenſibus corrupti naſcuntur in parentum vereciidiā & triſtitiam propinquorū. Secunda eſt miſeria contpalis, quæ iō contpalis dr̄, quia totum vitæ nr̄ę tempus cōcomitat. Hanc miſeriam grauē reddūt quatuor, ſine quibus vita nr̄a non agit. Quorum primum eſt naturalis fragilitas, qua pęnaliter aggrauatur. Secundum eſt temporalis aduerſitas, qua iugiter moleſtatur. Tertiū eſt corporalis infirmitas qua grauiter anxiatur. Quartum eſt hoſtilis malignitas, qua nequiter impugnatur. Primū inquam eſt naturalis fragilitas qua pęnaliter aggrauatur. De qua loquit. b. Greg. exponens illud Iob. Homo natus de muliere, breui viuens tempore, repletur multis miſerijs, dicens. Si breuiter conſideretur, omne quod hic agitur, pęna eſt & miſeria, carnis enim corruptioni ſeruire ad neceſſitatem, atq; conceſſa, miſeria eſt, vt cōtra frigus veſtimenta, contra famē alimēta, cōtra ęſtū frigora requiruntur, qđ cū multa cautela cuſtodit ſalu. corporis, q̄ etiā cuſtodita amittit, & amiſſa cū graui labore reparatur, & tñ reparata ſemper in dubio eſt, qđ hic aliud q̄ mortalis vitæ miſeria eſt, q̄ amiſſa cœleſti patria repulſus hō delectatur exilio, grauatur curis, & tamen cogitare diſſimulat, quod denią; priuatus eſt æterno lumine, & cum diſſimulat ſuā perpetē cæcitatē, quid hoc aliud q̄ de pęna noſtra nata miſeria eſt. Hanc miſeriā Pſal. deplorat, dicens. Miſer factus ſum & curuatus ſum vſq; in finē. Secundū quod contpalē miſeriā grauem reddit, ē temporalis aduerſitas qua iugiter moleſtatur, quæ multiplex eſt. O quanta mortales angit anxietas, ſollicitat cura, ſollicitudo moleſtat, metus exterret, tremor concutit, dolor affligit, conturbat triſticia, contriſtat turbatio, pauper & diues, ſeruus & Dñs, coniugatus & continens, bonus & malus, & omnes generaliter mundanis cruciatibus affliguntur. Quis vnq̄ vnicā diem totā habuit ex ſua delectatione iucūdā, quā iactura aliqua vel offenſa ſeu paſſio non commouerit, quam viſus, vel auditus, vel actus aliquis non oſtenderit. Sēper .n. mundane letície triſtitia repentina ſuccedit, & quod incepit in gaudio, definit in mœrorem. Mundana quippe fœlicitas multis amaritudinibus eſt reſperſa. Nouerat hoc ſapiens, qui dicit. Eccle 2. Riſus dolore miſcebitur, & extrema gaudij luctus occupat. Bernardus in ſermone de ramis palmarū. Videte ſeculares & intelligite, quia extrema gaudij luctus occupat, hic eſt finis leticiæ ſecularis, hic fructus gloriæ temporalis. Subito enim dum non aduertimus nec timemus infortunium accidit, calamitas irruit, morbus inuadit, mors intercipit quam nullus euadit, ergo ne glorieris in craſtinum, ignorans quid de te ventura pariat dies. Nec ſolum aduerſitates nobis euenientes nos conturbant, veruntetiam proximorū miſeriæ nos contriſtant. O quanto dolore turbamur, quanto terrore concutimur cum amicorum damna ſentimus, cum parētum pericula formidamus. Cuius cor tam lapideum, cuius pectus tā ferreum, vt gemitus non exprimat, lacrymas non effundat, cum proximi, vel amici morbum, vel interitum intuetur. Ipſe Ieſus cum vidiſſet Mariam & iudęos, qui cum eo venerāt ad Lazari monumentum plorantes, infremuit ſpiritu, turbauit ſe metipſum, & lacrimatus eſt, nec fleuiſſe credendus eſt, quia Lazarus mortuus erat, ſed quia mortuum ad vitæ miſerias reuocabat. Preterea vt totum tempus vitæ noſtræ miſerijs repleatur, nihilque ſine miſeria & calamitate pertranſeat, etiam tempus quieti conceſſum non cōceditur eſſe quietum, quia terrent ſomnia, viſiones conturbant, & licet non ſint in veritate triſtia, vel terribilia ſeu laborioſa quæ videntur in ſomnijs, tamen in veritate terrentur, triſtantur & fatigantur dormientes intantum, quod aliquando lachrymantur, & clamantes euigilant, & euigilantes ſæpiſſimè conturbantur. Tertiū quod hanc miſeriam reddit grauem eſt corporalis infirmitas qua grauiter anxiat, quæ etiā multiplex eſt. Quis enim numeret quot morborum genera, quot ſpecies paſſionum quot diuerſitates cogitur humana fragilitas tolerare dolorum. Profecto pluses experimur egritudinum differentias quam ſicut humani corporis membra nec dudum a ſeculis induſtria medicorum tot morborum ſpecies potuit indagare quot miſerias homo naſcitur ſuſtinere, hoc autem mirabile miſerabile & lamentabile & dolore plenum eſt, quod ſolum corporis hominis pluribus malis & paſſionibus ſubiacere dignoſcitur quam tota vniuerſitas creaturarum citra hominē productarum. Quartum quod hanc miſeriam grauem reddit, eſt hoſtilis malignitas qua nequiter impugnatur. Hoſtes enim noſtri vndią; nobis inſidiantur vt rapiant, perſequuntur vt puniant &c. Require ſupra de mundi periculis. Tertia eſt miſeria criminalis, quæ longe deterior eſt præmiſſis, quia aliæ pertinent ad corpus & faciunt corpus miſerum, iſta ad animam ipſam faciens infelicem, & ſicut dignitas animæ incomparabiliter excellit cuiuſq; corporis dignitatem, ſic miſeria animæ abſq; vlla cōparatione peior & vilior eſt quam miſeria corporalis. O grauis neceſſitas. O infelix cōditio antequam peccemus peccato conſtrigimur, antequam aliquid boni, vel mali fecerimus, filij irę, rei mortis & perditionis efficimur. Hanc ergo miſeriam non per actum proprium nec ex propria voluntate, ſed ex neceſſitate originis contrahimus, poſtmodum autē ab hac miſeria liberati, & ab originali peccato mundati, & opera noſtra & conſenſum propriæ voluntatis noſipſos miſeros efficimus. Nam poſt nitorem baptiſmi, poſt collatum nobis pie regenerationis candorem, poſt acquiſitam indumenti nuptialis angelicam dignitatem in peccatorum ceno relapſi, & in antiqua criminum volutabra reuoluti, niueum veſtimentum tetris iniquitatū & libidinum contagijs ſordidamus, & poſt ſingularem Dñi nr̄i indulgētiam nouata fœdamus, integra reſcindimus, expiata violamus, repetentes non iam vndis purganda ſed flāmis. De hac animæ miſe-

ria dicit. Sap. Prouer. 14. Miſeros facit populo pctm̄. Heu quã miſe
ra ſit aĩa p peccatũ, turpis. ſ. & horrida, cuius turpitudine nihil horri
dius fœda & fœtida, nullũ enim cadauer putridũ adeo fetet corã ho
minib⁹, ſicut peccatrix aĩa corã Deo. Item ſit aĩa per peccatũ debi
bilis, & ad omne opus bonũ infirma, paup, inops, & oĩ bono vacua
cœca, muta, & ſurda, Deo ſanctis & angel' odioſa, ęterno regno pri-
uata, æternis inferni ſupplicijs deputãda. Pro hac miſeria deplorat
Pſal. dicens. Iniquitates meę ſupgreſſæ ſunt caput meum, & ſicut
onus graue grauatę ſunt ſup me, putruerũt & corruptę ſunt cica-
trices meę a facie inſipiẽtię meæ. Miſer factus ſũ & curuat⁹ ſũ vſq;
in finẽ, tota die cõtriſtat⁹ ingrediebar &c. Nota ꝙ ſicut btũs ẽ qui
habet quicquid vult, & nihil vult male, ita miſer eſt ille qui nõ ha
bet quod vult, & multa vult male. Pctõr igitur recte miſer eſt qui
multa vult in malũ ſuũ, & illa nõ deſiderat quę eſſẽt ad bonũ ſuũ.
Multa etiã vult quę cõſequi ẽ vel implere nõ põt. Heu quanta miſe
ria pctõris, qui p ſe põt cadere, ſed nõ reſurgere, maculare, nõ laua
re, vulnerare, nõ ſanare, occidere, nõ viuificare, malũ ſuũ velle põt
non bonũ, & ſi qñq; velit bonũ, tñ cõſequi vel implere non poteſt.
Voluntariẽ currit ad interitũ, & damnationẽ ſuã clare cõſpiciens
reſilire non poteſt. Vnde Bern. Ex quo peccare cœpi, nunquã Diem
vnũ ſine peccato tranſire potuit, nec adhuc peccare ceſſo, ſic de die
in diẽ pctã pctis addo, & ea præ oculis habeo nec gemo, erubeſcen-
da video nec erubeſco, dolẽda video nec doleo, quod eſt mortis ſi
gnum, & dãnationis initiũ vel indicium. Membrũ. n. quod dolorẽ
non ſentit mortuũ eſt, & morb⁹ iſenſibilis eſt incurrabilis, leuit ſũ
& diſſolutus, nec me corrigo, ad pctã quæ confeſſus ſum, quotidie
redeo, nec caueo foueã in quã cecidi vel alium cadere vidi, cunque
plorare & orare deberẽ pro malis quæ feci, & pro bonis que facere
neglexi, pro dolor verſus eſt mihi in contrarium, nam tepui & fri-
gui a feruore orõnis, & iam frigidus ſine ſenſu remanſi, & ideo me
ipſum flere non poſſum, quia fons lachrymarum receſſit a me. Et
alia miſeria pctõris, qui qñq; putat ſe bonum eſſe qui malus eſt, &
ſaluari ſperat qui ęternaliter eſt dãnandus. De hoc beatus Ioan. in
Apoc. 3. dicit. Tu dicis quia diues ſum & locupletatus, & nullius
egeo, diues. ſ. gratia & virtutibus locupletat⁹ bonis operibus, & nul
lius conſilio, doctrina vel orõnibus egeo, quia. ſ. per me ſum ſuffi-
ciens ad ſalutẽ, & tu neſcis quia tu es miſer & miſerabilis & paup
& nudus & cęcus, miſer pp defectũ gratiæ, miſerabilis propter vi-
litatẽ ignominiæ, pauper quia ſine meritis operũ, nudus quia ſine
veſtitu virtutũ, & cęcus quia ignorãs miſeriæ tuę ſtatũ. Quarta eſt
miſeria generalis, de qua Pſal. dicit, Cadent ſuper eos carbones, in
ignem deijcies eos, in miſerijs non ſubſiſtent. Carbones hic intelli
gi pñt increpationes æterni iudicis, quibus reproborũ facies cõfudẽ
tur, & conſcientiæ exurenẽ. Ignis vero de quo dicit hic, in ignem
deijcies eos, eſt attrociſſimũ incendiũ ineffabiliter crucians tã aĩas
quã corpora damnatorũ. De quo dicitur Math. 25. Ite maledicti
in ignem æternũ, qui paratus eſt diabolo & angelis eius. Sequitur,
In miſerijs non ſubſiſtẽt, pluraliter dicit miſerijs quia ſunt innume-
rabiles, inenarrabiles, inexcogitabiles, intollerabiles, & intermina-
biles. Sed mirũ ꝙ dicit, nõ ſubſiſtẽt, cũ miſeri æternaliter in miſe-
rijs viuere cõpellanẽ. Sed reuera diuina iuſticia exigente ſemper ſer
uanẽ in ſupplicijs vt ſine fine crucient, & tñ ex imẽſa acerbitate pę
narũ ad extremũ debilitatis deducũẽ, vt oĩno deficere videãẽ, viuũt
ergo vt ſp moriãtur, & tñ mori nõ pñt, vt ſp iniquitas puniaẽ. Hor
rẽdũ eſt ergo in hãc miſeriã incidere, quæ & tollerari nõ poterit, &
tñ non poterit terminari. De hac liberari petebat Iob. 10. dicens.
Dimitte me vt plangã paululũ dolorẽ meũ añquã vadã, & non re-
uertar ad terrã tenebroſam & opertã mortis caligine, terrã miſeriæ
& tenebrarũ &c. De hac require diffuſius infra lib. tertio per totũ.
Sexto fugiend⁹ eſt mund⁹ pp diuerſitates periculorũ innumerabi-
lium. Tot ſunt pericula & periculorum occaſiones, ꝙ vix poteſt
aliquis euadere quin capiaẽ irretiatur & inuoluaẽ: Vnde Math. 18.
Vę mundo a ſcandalis .i. propter ſcandala quæ præbent omnibus
occaſionem ruinæ. De his require ſupra de mund periculis.

De paupertate. Diſt CIIII.

DEinde conſiderandum eſt de voluntaria paupertate quam
generat contemptus mundi, quia ex eo quod aliquis mundũ
contemnit incipit diligere paupertatem, hæc enim in nobis amorem
cõtemperat terrenorũ & refrenat vel extinguit cupiditatem eorũ.
Circa paupertatem conſideranda ſunt tria. Primo quid ſit pau-
pertas maximẽ illa quæ dicitur voluntaria, ſiue paupertas ſpiri-
tus quæ bonos facit. Secundo quomodo paupertate aliquis vel
in bonum bene vtitur, vel in malum male vtitur, ſecundum quod
ſunt diuerſa genera paupertatis. Tertio per quæ homo ad amo-
rem paupertatis inducitur. Circa primum .ſ. quid ſit paupertas.
Sciendum quod paupertas eſt carentia diuitiarum, ſecundũ quod
dicit Auguſt. Inueſtiganti ſingulas rerũ naturas, nõ occurret quid
ſit paupertas nuditas, aut foramẽ niſi priuationes. Priuatio autem
multorum bonorum quandoque ſunt occaſiones, per has. n. a mul
tis elonganẽ vitijs, quia vt dicit poeta, nõ habet vñ ſuũ paupertas pa
ſcat amorem. Non enim habent tantam materiam peccandi nec
occaſionem pauperes ſicut diuites. Greg. Habent ſancti hoc pro-
prium vt ſemper ab illicitis longe ſint, & a ſe licita abſcindant ple
runq; ne per ea poſſint cadere in illicita. Quandoq; aũt dicitur pau
pertas contemptus diuitiarum, ſm ꝙ dicit Sene. Nemo eſt dignus
Deo qui opes non cõtempſit. Tertio dẽ paupertas amor pauperta-
tis. Bern. in Epiſt. Non paupertas virtus reputatur ſed paupertatis
amor. Deniq;. Beati pauperes nõ rebus ſed ſpiritu. Idem. Volo te eſ
ſe amicum pauperum, magis autem amatorem paupertatis, & pau
perum imitatorem. Amicitia enim pauperum amicos regis conſti
tuit. Amor paupertatis reges facit. Math. Beati pauperes ſpiritu,
quoniam ipſorum eſt regnum cęlorum. Circa ſecundum notandũ
quòd ſunt diuerſa genera pauperum, ſecũdum ꝙ homines hic Dei
dono male vtuntur aut bene. Sũt enim tria genera hominũ, qui ma
le utuntur paupertate, qui ſunt mali, peiores, peſſimi. Alii qui bene
vtuntur ea, ſunt aliqui boni, aliqui meliores, alii optimi, alii indif-
ferentes. Horũ ſeptem generum pauperũ qui poſſunt diſtingui. Pri
mi poſſunt dici mali, quia cũ paupertatem habent, non eã ad Deũ
retorquent, vt eam pp Deum ferant, ſed in ea ſunt quærulosi & im
patientes & ignorantes, viam domini ſcire & tenere negligentes.
De quibus Iere. 5. Pauperes ſunt & ſtulti, & ignorantes viam dñi
& iudicium Dei ſui. Secundi ſunt qui aliquod pecatum habent qđ
aufert eis paupertatis ſuæ meritum, vt quando ſunt ſuperbi & vani
glorioſi aut præſumptuoſi. Eccl. 10. Qui gloriatur in paupertate
quanto magis in ſubſtantia. Eccl. 25. Odit Deus pauperem ſuper
bum. Qualis erat epiſcopus Laodiceæ. Apoc. 3. Dicis quia diues ſũ
& locupletatus & nullius egeo, & neſcis, quia miſer es & miſerabi
lis & pauper & cæcus & nudus. Tales ſunt vt pauper ſomnians ſe
imperatorem, qui excitatus inuenit ſe in veritate in clibano iacen
tem nudum & pauperem. Tertij ſunt peſſimi. ſ. qui de dono pau-
pertatis contra Deum murmurãt, & de dono ſalutari qđ dedit eis
ad ſalutem acquirendã ſe occidunt, & vnde gratias Deo reddere de
buerunt, eum impugnant & blaſphemãt, Eccl. 13. Nequiſſima pau
pertas in ore impij, quia de ea ſe nequiter occidũt, & Deũ blaſphe
mant. Item nequiſſima eſt paupertas illorum qui non ſolum de ea
vel in ea Deum impugnant, ſed alios pauperes opprimunt & ſpo-
liant moleſtiis, fraudibus & furtis & aliis iniuriis. De quibus Pro-
uer. 28. Vir pauper calumnians pauperes, ſimilis eſt imbri vehe-
menti in quo paratur fames. i. tẽpeſtas quæ oĩa atterit, quia acrio-
res ſunt aliis, ſicut ſciniphes, aut muſcæ macilentiores vnde refert
Ioſephus ꝙ Tyberius imperator non libenter mutabat præpoſi-
tos, nec de pauperibus eos libenter faciebat reddens cauſam, quia
quanto erant pauperiores conſueuerunt eſſe aliis acriores. Reddit
exemplum de muſcis, & de vulnerato ſedente ad muſcas, quas cũ
quidam amicus ſuus vellet ab eo abigere, ait, parce, quia iſtis q̃ iam
ſunt ſatiatę ſuccedunt alię, quę quanto ſunt aliis macilentiores,
tanto mihi erunt acriores. Sic ſunt pauperes dominium exercentes
in alios, tales deteriores ſunt leonibus, aut lupis, aut ſerpentibus,
qui non comedent, ut dicit Sene. res ſuæ ſpeciei. Sed omne animal
diligit ſibi ſimile, ut dicitur in eccleſiaſtico 13. Primi ſunt inſi-
pientes, quia lucrum paupertatis & patientiæ amittunt. Secundi
magis, quia bonum paupertatis ſuperbia ſua, uel alio ſuo pecca-
to inficiunt, vel materiam humilitatis quæ debet eſſe paupertas,
in ſuum contrarium committunt quando de ea ſuperbiunt. Ter-
tij peſſimi qui datori huius boni cui gratias agere deberent, non
ſolum ingrati ſunt, ſed ei contumeliam inferunt, & proximis qui
bus magis deberent compati tanquam ſimilioribus iniurioſi ma-
gis ſunt, ſimiles illi latroni ſiniſtro cum domino crucifixo, qui cũ
eſſet in eadem damnatione, ei contumeliam inferebat cũ blaſphe-
mando. Sunt autem pauperes quarti, quorum paupertas nec ha-
bet meritum nec demeritum, quia non propter Deum onera diui-
tiarum reiiciunt & ſollicitudines, ſed vt liberius vacent philoſo-
phiæ ſtudijs & ſecularibus ſcientiis. quas non retorquent ad Deũ.
De quibus dicit beatus Ber. in ſer. de omnibus ſanctis. Philoſophi
ſua oĩa reliquiſſe leguñ vt uacarẽt liberius ſtudio vanitatis, quos
decernit cum dicit ſpiritu. i. ſpirituali voluntate pp ſolũ Dei bene
placitum & ſalutem, qm̃ ipſorum eſt regnum cęlorũ. Sunt alii quo
rum paupertas non habet meritum, qui pp hoc ſolũ diuites fieri
nolũt, & diuitias habitas reiiciunt, ne earũ curis & ſollicitudinib⁹
& oneribus affligantur, non pp Deũ & ſuarũ ſalutẽ aĩarũ. Sicut le-
gitur feciſſe Diogenes philoſophus, qui cũ haberet pecuniam q̃ ad
caput ſuũ poſuerat vt dormiret, & quidam latro hoc pciperet, inſi
diabatur ei de nocte conſurgens quomodo dormiẽti eã ſurriperet,
& ille ecõtra hæc aduertens præ ſollicitudine cuſtodiẽdi eã cũ affli
gereẽ & dormire nequiret, vocato latrone & accepta pecunia illã
proiecit ei dicẽs. Tolle miſer, & vtcunq; me ſine dormire. Item Ma
ximianus imperator purpuram imperialem depoſuit, & imperium
dimiſit, nihil eſſe difficili⁹ dicens quam imperare propter ſollicitu
dines diuerſorum negociorum, & elegit vitã priuatã apud Medio
lanũ ducere, ne diuerſis anguſtiaretur curis. Tamen in aliquib. cro

nicis

nicis legitur,quòd tam ipſe quam Diocletianus,qui fuerunt eccle
ſiæ peſſimi pſecutores,diuino iudicio a dæmone ſunt arrepti, Dio
cletianus apud Nicomediã, Maximianus apud Mediolanũ, eadẽ
die qua ſimul imperauerunt imperium relinquentes. De Diocletia
no legitur hoc commendabile,quòd factus imperator ſuos parẽtes
ita moderate ditauit,vt nec nimia paupertate depreſſi nimis affli-
gerentur,& nec diuitiis accumulati in ſuperbiam extollerentur. Ho
rum paupertas ſine merito fuit & imperii dimiſſio & diuitiarum,
quia non pp Deum has abiecerunt. Item eſt paupertas bona ipſã
patienter ferentium,eorum.ſ.qui ſunt pauperes neceſſitate. Secũda
eſt melior eam non ſolum patienter ferentium,ſed ẽt lætanter, &
eſt optima eorũ qui oĩa mundana abiiciunt temporalia propter
Deum,& ſuſtinent paupertatem libenter. Prouer.11. Melior eſt pau
per ſufficiens ſibi q̃ diues glorioſus indigens pane. Tobi.5. Sufficie
bat nobis paupertas noſtra,hæc facit diuites,quia nullus põt eſſe di
ues niſi ſatis habeat,ſed ut dicitur. Cui ſatis eſt quod habet, ſatis
illum conſtat habere. Eccl.11. Eſt homo abundans paupertate, &
& oculus domini reſpexit illum in bonum &c. Et poſt Paupertas
& honeſtas a dño Deo ſunt. De his autem qui ſunt pauperes neceſ
ſitate,qui onus paupertatis patienter portant, dicit Ber. Sunt pau
peres miſerabili neceſſitate,laudabili voluntate,quibus tamẽ apud
Dei miſericordiã profutura ſpero hanc ipſam ſuã miſeriam. Scio
tamen non de his eſſe dictum. Beati pauperes ſpiritu,ſed de his qui
põt dicere, voluntarie ſacrificabo tibi.ſ.qui de neceſſitate faciunt
uirtutem,eam ſibi inflictam patienter portando,uel eam cum eam
non habeant uoluntarie ſpretis temporalibus diuitiis ſuſcipiendo.
Bonus pauper fuit Lazarus,qui portatus eſt mortuus ab angelis in
ſinũ Abrahæ, de quo quidam ſenex ait in uitiſpa. Nihil reperimꝰ
ſcriptum de Lazaro paupere quòd aliquã uirtutẽ fecerit,niſi quòd
nunq̃ aduerſus diuitẽ murmurauit miſericordiã qui nullam ei im
pendebat,ſed cum gratiarum actione laborem ſuſtinebat pauper-
tatis ſibi a dño inflictum. Item meliores uidentur eſſe pauperes cũ
vitæ innocentia & ſimplicitate q̃ multas habere diuitias, quas poſ
ſent & ſcirent acquirere lucris temporalibus inhiando, & mundi
negocia exercendo,prouer.28. Melior eſt pauper ambulans in ſim-
plicitate ſua quam diues prauis itineribus. Item ſimiliter meliores
q̃ primi uidentur, qui non ſolum paupertatẽ ſibi datam a Deo pa
tienter ſuſtinent,ſed etiam de neceſſariis vitæ ſuę ſibi ſubtrahunt,
ea quæ poſſunt pro Deo tribuunt,vt faciebat illa uidua euangeli-
ca,quæ de penuria ſua in gazophilatium miſerat duo minuta,quę
Domini iudicio plus omnibus miſit. Mar.12. Luc.21. Item de me-
lioribus dici poſſunt,qui omnia ſibi ſubiiciunt temporalia ea con-
temnendo. Pſa. Diuitię ſi affluant nolite cor apponere. Qui ſunt ſi-
miles Dauid, Abrahę,& aliis Patriarchis ſanctis,qui non fuerũt pę
cuniarium auari congregatores,ſed fideles diſpenſatores,quorum
manibus de bonis domini nihil adherere contigit, qui ſibi retine-
rent. Vt faciebat beatus Nicolaus,& beatus Iohan.eleemoſynarius,
& alii, qui vitæ neceſſaria ſolum ſibi retinebant ad uſus neceſſa-
rios,omnia alia pro Deo erogabant,non retinendo aliqua ſuper-
flua. Optimi autem pauperes ſunt,qui omnia temporalia propter
Deum abiiciunt,& ſeipſos ſeruituti perpetuę ſubiiciunt, vt illi de
quibus Mat.19. dicitur. Ecce nos reliquimus omnia & ſecuti ſu-
mus te &c. Bern. in ſer. de paſſione. Homines bonæ uoluntatis qui
chriſtiana pietate diuitias in paupertate commutant,& etiam non
habitas tanq̃ habitas cõtẽpſerunt,relinquẽtes omnia propter Chri
ſtum,ſicut & ipſe reliquit omnia propter ipſos, ſequuntur agnum
quocunque ierit. Idem in ſer. de omnibus ſanctis. Vere martyrii ge
nus eſt paupertas uoluntaria. Quod enim martyrium grauios quã
inter epulas eſurire,inter veſtes algere,paupertate premi inter diui
tias,quas offert mundus,quas oſtentat malignus,quas deſiderat ap
petitus? An non merito coronabitur qui ſic certauerit? Idem in qu
buſdam dictis. Paupertas voluntaria ſuos a gemina impugnatio-
ne qua huiuſmodi mundi diuites impugnantur reddit ſecuros.ſ.a
propria inuidia & aliena. Paupertas enim dũ putatur miſeria alie
na caret inuidia,& quia eſt uoluntaria nemini quicquam inuidet.
Hęc autem paupertas bonos facit tam per rerum abdicationem q̃
per paupertatis donum.& ex eo quòd non ſolum paupertatis de-
fectus portat homo patienter,ſed etiam libenter & gaudenter,non
cum murmuratione,ſed cum gratiarum actione. Bern. in ſermone
de omnibus ſanctis. Vis obtinere cœlum, paupertatis voluntatem
amplectere & tuum erit,non enim tam paupertas virtus reputatur
quam amor paupertatis amicitia,pauperum amicos regis æterni
facit,amicitia paupertatis,reges,regnum enim cœlorum pauperũ
eſt. Beatus ergo qui poſt illa non abiit,quæ poſſeſſa onerãt, amata
inquinant,amiſſa excruciant. Idem in ſermone de aduentu domi-
ni. Magna quædam eſt penna paupertatis per quam tam cito uola
tur in cœlum quod paupertati non tam promittitur quam datur.
Videmus enim pauperes alios qui ſi verã haberent paupertatem,
adeo puſillanimes non inuenirentur & triſtes,utpote reges celi,ſed
hi ſunt qui pauperes eſſe volunt,eo tamen pacto ut nihil eis deſit,

& ſic diligunt paupertatem ut nullam inopiam patiantur. Non ta
lis erat.b. Arſenius, qui paupertatis defectus non ſolum ferebat pa
tiens,ſed etiam libenter & gaudẽter. De quo legitur in vi.pa.quod
cum fuiſſet Romę de magnis ſenioribus,& in curia imperatoris
in deliciis nutritus,amore paupertatis & Chriſti relictis omnibus
fugit ad Ægipti ſolitudinem,ubi factus eſt eremita probatiſſimus:
vbi cum quidam de Roma attuliſſet ei teſtamentum patris ſui de
functi,vbi ampliſſima relinquebatur ei hæreditas, tantus amator
paupertatis fuit,ꝙ teſtamentum patris noluit vel accipere vel vi-
dere,dicens. Pater meus in cœlis eſt Deus. Ego aũt fui mortuus an
te illum de quo mihi facis mentionem. Hic aũt non ſolum pauper
tatem ſuam tulit libenter,ſed ẽt cum gratiarũ actione gaudenter.
Nam cum infirmaretur,& pro ſua cura paucis egeret nummis, cum
eos pro Deo recepiſſet ait. Gratias ago tibi Domine, quia me di-
gnum feciſti pro tuo nomine eleemoſynam petere & accipere. Ta
les fuerunt pauperes primitiui chriſtiani,qui oĩa quæ poſſidebant
vendebant, & præcium ante pedes apoſtolorum proiiciebãt, vt ex
eos conuenientius ſuppleretur fidelium neceſſitas, ſm ꝙ legitur
Actu.4. Circa tertium notandum ꝙ ad amorem paupertatis moue
re nos debent naturalis conditio. Mortis neceſſitas feſtinanter ad-
ueniens. Exemplaris inſtructio. Ingenii vtilitas incunctanter proue-
niens. Primo quidem ad amorem paupertatis mouere debet natu-
ralis conditio,quę nos nudos & pauperes in hunc mundum intro-
ducit & educit,nec aliquid temporale nos exportare permittit. 1.
Thi.6 Nihil intulimus in hunc mundum,haud dubium,quia nec
aliquid auferre poſſimus,hoc bene recognoſcebat Iob dicens. Nu-
dus egreſſus ſum de vtero matris meę,nudus reuertatus illuc. Ideo
de bonorũ ſuorum amiſſione benedicebat dñm,dicens. Dñs dedit,
dñs abſtulit,ſicut domino placuit,ita factum eſt,ſit nomen domi-
ni benedictũ. Itẽ natura ſm philoſophos & medicos paucis contẽ-
ta,ſaluatur in paucitate,grauatur & periclitatur in ſuperfluitate.
Item natura fecit pedes hois infra quibus calcaret terram, caput
ſupra,& ſenſus oẽs,in quo ſignatur homini ꝙ terrena debet contẽ
nere,cęleſtia appetere,& ad ea totis viribus anhelare,lutum & ſter
cora ſunt temporalia non amplexanda ſed naturaliter conculcan-
da,affectibus mentis contemnendo & abiiciendo. Phil 3. Hæc oia
arbitratus ſum vt ſtercora. Secundò ad amorem paupertatis moue
re debet mortis neceſſitas feſtinanter adueniens, qui oĩa diuitibus
ſubito ſurripit violenter & inexorabiliter. Vnde quidam ſapiẽs ait.
Mors ſceptra ligonibus ęquat. Item alius mundus ſibi in exitu do-
mus ſuæ inexorabilem conſtituit ianitorem, mortem.ſ. quæ nullis
ſupplicationibus aut precibus aliquid ſinit deferre. Ad hoc oſtendẽ
dum ponentur infra li.3.par.1.101.diſt. vbi agetur de morte timen
da,auctoritates,rationes,& exempla quę hoc monſtrant. Eccl.17
Memento paupertatis in tpe abundantiæ,& neceſſitatem pauper-
tatis in die diuitiarũ,quia a mane vſq; ad veſperam immutabitur
tempus.ſ.tibi per mortem,quia quod tuũ eſt in mane alterius erit
ante ueſperã. In mane aliquis diues eſt & morte interueniente trã-
ditur perpetuę paupertati,vt patet Lucę.15. de diuite Epulone &
de alio qui dicebat. Deſtruam horrea mea &c. Cui dñs reſpondet,
Stulte ac nocte aĩam tuã repetent a te,& q̃ congregaſti cuius erunt.
De mundanis diuitiis q̃ velociter tranſeundo fugiunt. Require in-
fra lib.3.de auaritia. Similiter de malis quę faciunt amatoribꝰ ſuis,
& q̃ difficile ſaluantur qui tẽporalia diligunt ibidẽ. Tertio moue-
re debet exemplaris inſectio. Specialiter ẽt principaliter amor Chri
ſti,qui propterea factus eſt pauper ut nos ad amorem paupertatis
prouocaret. Hier. Facile contemnit oĩa amor Chriſti & timor Ge
hennę.1.Corin.8. Scitis gratiã dñi noſtri Iheſu Chriſti, qm cũ eſſet
diues,pro vobis egenus factus eſt,ut eius inopia diuites eſſetis. Idẽ
in Epiſtolis. Affatim diues eſt,qui cũ Chriſto pauper eſt,& Aug.ſũ
ma religionis eſt imitari quem colis. Quantũ Chriſtus dilexerit do
minam paupertatẽ patet in multis.ſ.quia de regalibus ſedibus &
diuitiis ad uallem miſeriæ pro hac innouanda venit,formam ſerui
accipiens,pauper natus,pauperior in mundo conuerſatus, pauperri
mus mortuus,fuit enim de paupere virgine natus & loco paupere,
& tpe hiemali,& pauperibus pãnis inuolutus,& lacte virgineo ali
tus. Sed pauperior uixit,quando nõ habebat quid comederet ſępe,
nec ubi caput reclinaret. Matth.8. Vulpes foueas habent & vo.cę
li filius vero hoĩs nõ habet vbi caput reclinet. In cruce autem fuit
pauperrimꝰ,vbi nec habuit ubi ſe verteret nec caput reclinaret,vbi
pependit ſine cibo & operimento nudus. De huius paupertate Ber-
nar. in ſer. de oibus ſanctis. Forte aliquis arbitraretur filii Dei ſub-
limia eſſe quærenda palatia,vt cum gloria ſuſceperet, ſed non pro
pter hoc ille a regalibus ſedibus venit,in cuius dextera diuitiæ &
gloria,in ſiniſtra longitunitas vitæ,horũ bonorũ omniũ in cœlo
affluentia ſuppetebat,ſed paupertas non inueniebatur in eis. Porro
nimis abundabat & ſuperabundabat hæc ſpẽs in terris, & neſcie-
bat homo precium. Ad hanc itaq; filius Dei deſcendit,vt eam ſua
æſtimatione nobis redderet precioſam. Item Aug.in ſer. de reſurre.
Deſcendit ab inenarrabilibus cęli diuitiis,& veniens in hunc mun-

dum

dum nec iſtas qualeſcunq; diuitias habere voluit, ſed in tanta paupertate vixit, vt natus continuo poneretur in præſepio. Magna abuſio & vere magna vt diues velit eſſe vermiculus, propter quē Deus maieſtatis & dominus Sabaoth voluit eſſe pauper. Sic etiam viuēs in mondo docuit terram contemnere & diligere paupertatē, quia eius tempore non fuerunt diuitiæ alicuius precij, quia docuit eas dimitti pro nihilo paupertatis. Hęc eſt illud nihilum pro quo beati pauperes ſalui facti ſunt Pſal. Pro nihilo ſaluos faciet illos, pro nihilo habuerunt terram deſiderabilem paradiſi cœleſtis regni. 3. Re. 10. Argentum nullius precij reputabatur in diebus veri Salomonis Chriſti, quando commutabatur in nihilū paupertatis. Sicut patet in Mathæo & alijs apoſtolis, qui relictis omnibus diuitijs ſecuti ſunt eum eius imitando paupertatem, qui tantę fuit paupertatis vt dicit glo. Mat. 18. vbi miſit Petrus ad piſcandum pro ſoluēdo tributo, ꝙ non haberet vnde tributum ſolueret. Similiter alia glo. Mat. 11. Circumſpectis omnibus cum iam veſperatura eſſet hora, exijt in Bethaniam cum. 12. ibi glo. Circumſpectis. Si quis eum hoſpitio ſuſciperet. In cruce autem nobis depingitur nudus, ſuſpēſus patibulo, & vulneratus in loco neruorum in extremitatib. vbi conueniunt & venę & nerui, ut nos in his reducamus ad memoriam ſuæ ſummę paupertatis, qui pependit nudus, & ſummæ ſuæ vilitatis qui pependit in viliſſimo crucis patibulo, & ſummæ eius anxietatis & amaritudinis, qui vulneratus eſt in pedibus & manibus in locis neruoſis, vnde dolor per membra oia diffunderetur de facili abſciſis & læſis neruis. Ideo ut incitemur ad memorandam ſummam eius paupertatem & uilitatem & dolorem carnis & cordis ait Tren. 3. Recordare paupertatis meę tranſgreſſionis abſinthij & fellis. Item ad amorem paupertatis debent nos prouocare exempla antiquorum patriarcharum, vt Moyſi, de quo Hebr. 11. Fide Moyſes grandis effectus negauit ſe filium filiæ Pharaonis &c. Et poſt, maiores diuitias eſtimans theſauro Ægyptiorum improperiū Chriſti. Et dicitur ibi de omnibus patribus antiquis. Sancti non receperunt repromiſſiones &c. ſed confitebantur quod peregrini & hoſpites erant ſuper terram. Qui enim hoc dicunt ſignant ſe patriā inquirere &c. Item exemplum beati Iob, qui in rerum ablatione benedicebat dominum dicens. 1. cap. Dominus dedit dominus abſtulit, ſicut domino placuit ita factum eſt, ſit nomen domini benedictum. Item exemplum beatorum apoſtolorum, qui oīa propter Chriſtum reliquerunt. Mat. 19. Ecce nos reliquimus omnia & ſecuti ſumus te, dixit Petrus ad Ieſum. Item Actor 2. Primitiui credentes poſſeſſiones & ſubſtantias vendebant & diuidebant illas oībus. Actor. 3. Argentum & aurum non eſt mihi &c. Actor. 20. Paulus ait, Argentum & aurum & ueſtes nullius veſtrū concupiui. Itē in paſſione beati Bartholomei legitur, ꝙ cum liberaſſet a Dæmonio filiam Polemij regis, miſit ei camelos oneratos auro & argēto & gēmis & veſtibus, q reducta ſunt ad palatium regis, ipſo non inuento tota die. In mane vero apparuit ei dicens. Quæ miſiſti mihi hera, illorum ſunt qui terrena quærunt, ego autem nihil terrenū quæro, nihilq; carnale ad exemplum filij Dei. Item exemplum beatorum martyrum incitat ad amorem paupertatis, de quibus dicit Hebr. 11. ꝙ fuerunt egentes, anguſtiati, afflicti, in ſolitudinibus errantes. De quibus unicum ponamus exemplum. Cum quidā mulier bona ſua fere oīa expendiſſet in medicos Palladia nōie, nec ei aliquid profuiſſet, curata eſt a beato Damiano. Ipſe enim & frater ſuus ſanctus Coſmas oēs infirmitates curabant, tanti zelatores paupertatis, ꝙ nihil uolebant accipere ab aliquo. Dicta aūt mulier cū curata eſſet, & offerret munera ſancto Damiano, & nollet ea accipere, obtulit ei munuſculum quod non congrueret cupiditati ſed ſanctitati, adiurant eum pp nomen domini noſtri Iheſu Chriſti ꝙ illud acciperet, quod propter eius adiurationem accepit quaſi compulſus. Sed cum ſciret frater ſuus ſanctus Coſmas ſupra modum doluit, & præcepit ne ſecum ſepeliretur. Cum aūt martyrium ſimul ſuſcepiſſent, & propter adiurationem ſancti Coſmæ nollent eum ſepelire, miſit eis dominus camelum uoce humana loquētem, & dicentem eis in uomine domini ꝙ eos in ſepultura non ſepararent, quia munus quod acceperat ſanctus Damianus non lęſerat eius paupertatis virtutem, quia eum ſuſceperat propter charitatem adiuratus non propter cupiditatem, & ne uideretur contēnere nomen domini noſtri Ieſu Chriſti. Item cum beatus Ambr. oraret in loco vbi ſepulta fuerant & diu occultata corpora beatorum martyrum Geruaſij & Prothaſij, factus in extaſi quaſi ſemidormiens, vidit duos iuuenes, ſpecioſiſſimos, collobio & pallio candidiſſimis indutos, eleuatis manibus ſecum pariter orātes. Quo excitato & oratione & ieiunio ſe affligente, apparuerunt iterum ei vt prius. Tertia nocte & vice vigilanti & ſtupenti apparent cū tertia perſona quam recognouit eſſe Paulum apoſtolum, qui ait ei. Iſti ſunt qui monita mea ſecuti ſunt, qui reſpuentes diuitias, & prædia ſecuti ſunt dominum noſtrum Ieſum Chriſtum nihil terrenū aut carnale concupiſcentes. Sic in Mediolanenſi vrbe per decennū perdurantes in Dei ſeruitio ad palmam martyrij peruenerūt, quorum corpora inuenies in loco in quo ſtas & oras, in arca marmorea repoſitos, ad quorum caput ſcriptam inuenies vitam eorum & paſſionem. Qui faciens vt beatus Paulus ei dixerat, inuenit fodiens dictam arcam & corpora ſanctorum, cum Epiſcopis uicinis conuocatis, & inuenerunt ſanctorum corpora ita recentia ac ſi eodem die fuiſſent ibi poſita miro odore fragrantia, & libellum ad caput eorum in quo ſcriptum erat, ꝙ patre eorum Vitale mortuo familiam ſuam ingenuam fecerunt, & domos & poſſeſſiones vendentes pro Chriſto oīa erogauerunt, & per decem annos in ſolario quodam incluſi ieiunijs & orationibus vacantes, accuſati a ſacerdotibus principi romanorum, eo ꝙ Deos contemnerent & offenderent, cum eis nollent ſacrificare, martyrio ſunt conſummati. Item ad amorem paupertatis debent nos prouocare exempla beatorum confeſſorum & eremitarum, vt Pauli primi eremitæ, qui vt legitur in vit. pa. fugiens mundi pericula, per multos annos latuit in ſpelunca, quę illi erat pro domo, folia palmarum pro ueſtimento, aqua pro poculo, panis quem ei coruus deferebat pro cibo, nullum oīno hoīem per multa curricula annorum uidens, vel eorum cōſolationem habens, nihil oīno poſſidens. Cum autem ad hunc viſitādum iret beatus Anto. domino ſibi hoc reuelante, inuentum in via diſcum argenteum cognouit diaboli figmentum, & cū diceret diabolo, pecunia tua tecum ſit in perditione, euanuit vt fumus. Item maſſam auri inuentam in uia, fugit ut incendium. De amore quem habebant ſancti Patres ad paupertatem, leguntur in vit. pa. multa exempla. Cum abbas Syluanus exiuiſſet a cella ſua, diſcipulus eius remouens ſepem, ampliauit hortum eius, quod cum rediſſet inueniens accepto ueſtimento ſuo voluit recedere, nec cellam ſuam voluit intrare donec ſepes poſita eſt in loco ſuo. Item ſenex quidam vadens vendere opera manuū, inuenit in via ſacculū pecuniæ, cū centū ſolidis, & ſtetit in eodē loco ſi forte veniret ille, cuius erat pecunia, ad quem cum ueniret plorans, acceſſit requirens interſignia ei exhibuit. Cum aūt ille vellet partem dare, & ille nullatenus uellet accipere, clamabat aduenientibus. Venite ad uidendum Dei, uidete quid fecit. Ille aūt fugiens, agnoſcitur & honoratur. Item cū in via quadam quidam pauper inueniſſet ſacculum cū multis aureis, tulit ad domum ſuam vt ſeruaret illi qui amiſerat. Cum aūt præco clamaret ſi quis inueniſſet pecuniam talis mercatoris, ſi eā redderet medietatem ei daret ille qui amiſerat. Audiens hoc pauper ille adduxit eum ad domum ſuam, & agnito ꝙ ſua eſſet, reddidit ei pecuniam integre. Ille autem attendens viri paupertatem & fidelitatem & familiæ ſuæ, cogitans ꝙ melius ei non poſſet erogare, totam ei dabat, cum nollet accipere vel totam vel decimam aliquid. Ille egreſſus domum proiecit eam intus abiens, Cum aūt nollet recipere pauper clamauit poſt eum, latrones, vterq; iudici præſentantur, requiſitus cur ſic reclamaſſet poſt mercatorem ait. Vere latronem eſſe iubeo, quia mihi volebat ſubripere duo de maioribus bonis quæ habeam paupertatem, ſ. & fidelitatem proijciens in domo mea pecuniam quam ſibi reſtitueram ex fidelitate mea, & uoluit ꝙ eam retinerem vt paupertatem meam, & fidelitatem amitterem. Ad hoc faciunt multa exempla infra lib. 1. de auaritia, quæ diſſuadent auaritiam, & per conſequens ſuadent paupertatem. Item ad hoc faciūt exempla philoſophorum paganorum, qui non pp æternæ retributionis præmium, ſed pp vanę laudis commercium, & vanæ philoſophiæ liberius habendum ſtudium paupertatem elegerunt. In uita beati Iohan. Euangeliſtæ legitur, ꝙ cum in quadam ciuitate Aſiæ quidam philoſophus Chrato nōie cuidam iuueni qui gemmas habebat precioſiſſimas ita prædicauit contēptū mundi & diuitiarū, ꝙ corā omni populo eas fregit, redigens in fragmenta parua. Vbi cum ſuperueniſſet beatus Iohānes doctrinam hanc oſtendit reprehenſibilem eſſe ex eo ꝙ non pp veram Dei gloriam, ſed pp vanā hoc factum eſt, & ꝙ potius gemmæ fuiſſent vendendæ, & precium pro Deo erogandum pauperibus q̄ frangendæ, cui cū promitteret tam iuuenis q̄ philoſophus, ꝙ ad Chriſtum conuerterentur, & cōſilium ſuum de hoc facerent, ſi eas precibus reintegraret, facta oratione coram omni populo eas in integrum reparauit. Item refert Hiero. de quodam ꝙ cum pergeret ad Athenas ad philoſophiam addiſcendam & uirtutes acquirendas, maximam auri maſſam q̄ ſecum ferebat conſiderans ꝙ non poſſet ſimul aurum & uirtutes poſſidere, a ſe proiecit dicens. O diuitiæ abite hinc procul a nobis. Idem Diogenes ut melius philoſophię vacaret, degebat in dolio iuxta fontē, habens dolium pro tecto, olera pro cibo, reſecans a ſe omnem ſuperfluitatem, & ſic ſibi ſufficiens locupletem ducebat vitæ paupertatem. Ad quem cum ueniſſet quidam aulicus, & inueniſſet eum ad fontem, olera ſua lauantem, ait ei. Cum ſapiens ſis philoſophus ſi mihi crediddiſſes non olera lauares, ſed in aula regia ſummus princeps mecum maneres. Cui reſpondens ait. Et tu ſi mihi credidiſſes & paupertate mediocriter uti voluiſſes, non oporteret te regibus adulādo blandiri & mentiri. Hic ēt cum vidiſſet quendam uenientem ad fontem, & aquam fontis bibentem, cum duabus manibus, proiecit uaſculum quod ad bibendum habebat dicens,

neſcie-

neſciebam naturam mihi de cipho prouidiſſe. Item alius cum ferret aurum, proiecit in mari dicens Ite peſſimę diuitiæ, malo ſubmergere vos, quam ſubmergi a vobis. Item ad hoc facit exemplũ bragmannorum, de quibus Beatus Hiero in prologo biblię mentionem facit, qui dicuntur nudi ſapientes, de quibus Papias ait, ꝙ bragmanni ſunt Indię religioſam vitam ducentes in plaga orientali, quæ eſt verſus paradiſum, de quibus dicitur in hyſtoria tranſmarina, quòd ſunt populi timidi habitantes in India de herbis & fructibus viuentes, & aquam fluminis bibentes, ſeparatim a ſuis vxoribus habitantes, & ad eas per fluuium venientes, nec cum eis coeuntes niſi ſemel in anno tempore ad hoc certo, cauſa prolis procreandę. Vxores aũt ſi peperint filios poſtquam educati fuerint eos a ſe ſeparant, & relinquunt ſuis patribus, ſi fęminas, eas apud ſe matres detinent. Hi nec habent domos, nec agrõs, nec poſſeſſiones, nec cauſas, nec lites, quia nec habent proprium, totus eorum labor eſt vacandi diuinæ ſapientiæ & ſummæ. Vnde eorum ſapientiorem eligunt quem ſibi dydaſculum & regem conſtituunt, quem docẽt de diuinis naturis & de moribus audiunt & ei obediunt. De quibus cum audiſſet Alexander loqui, ſcripſit Dandamo eorum dydaſcolo, ꝙ volebat eos honorare propter ſuam ſapientiam, & ꝙ ipſe paratus erat eis dare quicquid ab eo petiſſent. Inter alia aũt quæ ſcripſit ei dandamus ſcripſit hoc. Nos nec guerras nec lites habemus, quia nec poſſeſſiones nec propria habemus, ſed de terræ graminibus & radicibus & fructibus cõiter accipimus prout indigemus ad cibum, & aquam fluminum ad potum, quia ſuperfluitates non habemus, infirmitates non habemus. Nos bragmani ait, ſimplicem & puram uitam ducimus, nihil volumus habere plus niſi quantum noſtra natura exigit, oĩa cum patientia ſuſtinemus, neceſſariis ad uitã cõtenti ſumus, & id iudicamus neceſſarium, quod non eſt ſuperfluum, hoſtes interiores occiſos habemus, vnde exteriores non timemus, corpora de foliis arborum operimus, de quorum fructibus e arcticimus, lac comedimus, & aquam de fluuio bibimus, laudes deo ſemper canimus, & deſideramus uitam futuri ſeculi, diuitias non amamus, quia inſatiabilis eſt earum cupiditas, quæ ad paupertatem ſolent adducere, non poſſunt acquirendi finẽ facere. Et poſt multa huiuſmodi ait Dandamus Rogamus te vt cũ moriemur oẽs des nobis immortalitatem, quam ſuper oĩa deſideramus, & tibi in perpetuum ſeruiemus. Cum aũt reſcripſiſſet Alexander, Ego cum ſim mortalis, hoc quod petitis quomodo uobis conferre poſſum. Reſcripſit ei dictus Dandamus. Tu ergo cum ſis mortalis, quare tot mala faciendo diſcurris. Quidam dicunt quoſdam iſtorum vocari gymnoſophiſtas & nudos ſapientes, qui habitant in ſpeluncis in partibus illis nudi uacantes ſummæ philoſophiæ.i. gymnaſiis ſapientiæ vel ſophię. Item in lib. de vita bragmanorũ legitur, ꝙ cum Alexander magnus penetraſſet interiora Indię, & ueniſſet ad ſiluam Dandami regis & dydaſcali bragmanorum, miſit nuncios ad eum, qui inuenientes eum iuxta fontem ſub quadam arbore ſuper folia in pace quieſcentem & meditantem, dicunt ei ꝙ Alexander magnus humani generis dñs miſerat eos vt ei dicerent ꝙ veniret ad eum in pace, plura munera ſuſcepturi, & ꝙ ſi non veniret, capite plecti faceret contemptorem. Qui ait, Iſte ſolus dñs meus eſt qui homicidia vetat, & bella non concitat. Alexander aũt & bella concitat & homicidia facit, moriturus munera ſua alij promittat, quia de eis non curo, quia ſunt inutilia, ego mori non timeo, ſed ſi caput abſtulerit, animam auferre non põt, hoc minetur Alexander his & ſpondeat qui diuitias appetunt, & mori metuunt, ego autem nec quicquam eorum que ad ipſum pertinẽt appeto, aut mori timeo. Quod cum audiſſet Alexander ꝙ nullus eorum quæ ſua erant uolebat eis aut indigebat, & ꝙ ipſe ad eum nõ veniret, quia nec ſuo nec ſuorum aliquo indigebat, ſed ipſe ſi eo indigeret ad eum ueniret, exarſit ad eum uidendum, & latenter cũ paucis iuit ad eum, & inueniens eum ubi erat prius, ſedit ad pedes eius Alexander. Cui ait Dandamus. Quid tu de noſtris ſollicitudinibus affectas, quia quod uos cupitis, nos non curamus, quod nos habemus vobis non eſſe neceſſarium iudicatis, nos honoramus Deum, amamus homines, negligimus aurum, mortem contemnimus, uos econtra timetis mortem, honoratis & appetitis aurũ, & contemnitis Deum. Et poſt multa alia ſequitur. Oĩa poſſidemus q̃cunq; non cupimus, ferociſſima peſtis eſt cupiditas. quæ ſolet eos quos capit egenos efficere dum finẽ acquirendi nõ inuenit, ſed magis quo locupletata fuerit magis mendicat &c. & per contrarium amor paupertatis quanto magis habetur magis efficit locupletes. Quarto ad amorem paupertatis mouere debet ingens vtilitas incũctanter proueniens. Paupertas enim reddit hominem puriorem, promptiorem, lętiorem, quietiorem. Primo quidem paupertas reddit hominem puriorem, purgat enim ſordes mentis, ſicut ait Greg. Homil. xu. ſecundæ partis euangel. ubi loquens de Lazaro ait. Mala Lazari purgauit inopia, & bona Lazari remunerauit felicitas p̃ſentis vitæ, illum paupertas afflixit & creſcit, iſtum abundantia remunerauit & repulit &c. Sequitur. Cum quoſlibet pauperes nonnulla reprehenſibilia perpetrare conſpicitis, nolite deſpicere, nolite deſperare, quia forſitan quod ſuperfluitas tenuiſſimæ prauitatis inquinat, caminus paupertatis purgat. Sequitur Eorum vitam magiſtra paupertas cruciat, quouſque ad rectitudinem perducat. Vnde paupertas dicitur fornax vel caminus. Iſa. 48. Elegi te .i. electum & purum facite in camino paupertatis. Apoc. 1. Pedes filii hominis .i. angeli qui tenebat figurã Chriſti erant ſimiles auricalco ſicut in camino ardenti. Pedes eius pauperes ſunt, qui ſunt in corpore myſtico præſentis eccleſiæ inferiora membra & abiectiora, quæ in præſenti paupertate purgantur. Itẽ in uitiſpa, dixit ſancta Sinclatica. Perfectum bonum eſt in hoc mundo nihil poſſidere, quia qui nihil poſſident tribulationem carnis habent, ſed mentis requiem tenent, ſicut fortia veſtimenta pedibus conculcantur & dealbant, ſic fortis aĩa per voluntariam paupertatem purificatur & fortius confirmatus. Secũdũ, paupertas facit hominem promptiorem, exonerat enim a pondere terrenorum faciens hominem leuem & agilem ad ſequendum Chriſtum liberum & expeditum a præſentibus periculis multis, quod patet ſanctorum multis auctoritatibus. Gręgor. in Moral. Liberius ad patriam tendimus eo ꝙ in uia pondere caremus. Item terrena ſubſtantia æternæ felicitati comparata põdus eſt, non ſubſidium. Item Aug. de verbi dñi, Abite abite onera diuitiarum, abite vincula uolũtaria, abite anxietates & tædia, quę te plurimis annis inquietant. Item Hiero. in epiſtolis Si habes vade & vende & da pauperibus, ſi non habes a grandi opere liberatus es. Item Greg. Qui mihi onus diuitiarum abſtulit, me ad currendum citius expediuit. Item Ber. Paupertas leuem facit hominem ut currat, humilitas modicum vt lateat, patientia fortem ut ſuſtineat, diabolus onerat hominem diuitiis & uitiis vt corruat, inflat per altam viam incedens vt decidat, frangit ut deficiat. Et ſuper illum locum Apoſt. 2. Thi. 6. Qui volunt diuites fieri incidunt in tentationes & laqueos diaboli &c. dicit: Heu q̃ paucos inuenies qui ab hoc laqueo exultent ſe liberari, ſed quam multos qui dolent, quia parum ſibi uident irretiri, & ab hoc quantum poſſunt ſemagis magiſq; inuoluere irretireq; laborant. Sapientes nautę ut euadant periculum maris & tempeſtatum, & ad portum optatum poſſint peruenire, ſcientes ſe nimis oneratos proiiciunt in mari quęcunq; pręcioſa, ut illę philoſophus, qui nauigans per mare cum diuitiarum pondere, in tempeſtate timens ſubmergi, proiecit eas in mari dicẽs Ite peſſime diuitiæ, malo ſubmergere vos q̃ ſubmergi a vobis. Sic ſapientes timentes pericula mundi & tempeſtatem futuri iudicii, ne cum eis ſubmergantur in inferno, proiiciunt eas propter Deũ, eis abrenunciando ne mergant eos in infernum & perditionem. Deu. 17. Non habebit rex auri & argenti immenſa pondera. Gloſ. ibi. Ad infernum mergentia. Ion. 1. Miſerunt nautę in tempeſtatę vaſa quæ erant in naui in mare ut nauis alleuiaretur & euaderent tempeſtatem. Similiter Actor. 27. Nautæ uidentes ſe in periculo tẽpeſtatis, pp onus nauis iactabant triticum in mari, ut alleuiaretur nauis & euaderent. Tertio paupertas reddit hominem lætiorẽ. Nẽpe quia ſancti viri non habent in mundo iſto ꝙ inordinate diligãt, & amant paupertatem, de defectu vel amiſſione temporalium nõ dolent, quia ſic augetur qđ diligunt. Vnde Iſa. 29. Pauperes hoĩes in ſancto Iſrael exultabunt. Et Hebr. 11. Rapinam bonorũ ueſtrorum cum gaudio ſuſcepiſtis, & Iob. 1. Dominus de. dñs abſtulit &c. Sit no. dñi benedictum. Non ſic auari, qui quaſi ſe immo pluſquã ſe diuitias diligunt, unde qñ comburuntur res ſuæ, dicunt ſe cõbuſtos, cũ tempeſtantur con tempeſtatos, quia pp amoris adhærentiã ꝙ res eorum patiuntur dicunt ſe paſſos. Vnde cum in quadam parrochia attriuiſſet tempeſtas bona oĩa, & veniſſent ad eccleſiam ſequenti dominica parrochiani & murmurarent contra Deum, quidam eorum lętus dño benedicebat. Cum aũt alii quærerent quare non doleret, reſpondit ꝙ ſocium habebat, cum quo ſi fidelis eſſe nihil poterat amittere, & iſte erat Deus, qui ita ei erat ligatus ꝙ nihil faciebat niſi qđ ipſe vellet. Cum aũt eum accuſarent coram capellano ſuo tanquam loquentem erronea, reſpondit quòd verum diceret, quia ipſe in corde ſuo ſtatuerat ꝙ ſe in oĩbus uoluntati diuinę conformaret prout poſſet & ſciret, nec de aliquo facto ſuo murmuraret, nec in aliquo ei contradiceret, ſed ꝙ ipſe vellet facere tanquam dominus hoc ei gratum eſſet, & quia nihil uolebat niſi qđ Deus uolebat, Deus faciebat quicquid ipſe uolebat, quia Deus faciebat hoc totum, & nihil contrariũ. Veri pauperes ſunt læti quia non habent unde ſint ſolliciti, nec timent amittere, nec dolent vel curant de rerum amiſſione, ut ille adoleſcẽs faciebat, de quo Mat. 19. cum dixiſſet ei dñs. Vade & vende oĩa qua habes & da pauperibus. Subditur Abiit triſtis. Multas enim habebat poſſeſſiones. Sen. Sæpe pauper fidelius ridet, nulla enim in alto ei eſt ſollicitudo. Idẽ Qui fęlices vocantur, in eis hilaritas falſa eſt & grauis triſtitia, eo quidẽ grauior intra, quia interdum non licet eis palam eſſe miſeros, ſed interdum erumnas cor ipſum excedentes neceſſe agere fęlicem. Aug. in lib. Confeſ. loquitur de quodam mendico exhilarato. Ille inquit lætabatur, ego aũt anxius eram, nimirum nõ tñ quia

hilari-

hilaritate perfundebatur cum ego curis vterer, verum ꝙ ille bene operando viuum acquiſierat, ego autem mentiendo quærebam ciphum. Item bene felix læta paupertas, ſicut paupertas cuiuſdam, de quo legitur in vitiſpa. ꝙ cum ueniſſent quidam patres ad quandã vrbem, & eſſent in ſolario, & quidam eorum exuiſſet ad feneſtrã, audiuit quẽdam pauperem qui exuerat ad urinam in hyemali frigore qui iacebat in napta, cum rediret ad eam dicebat gratias ago tibi Deus, quia quam multi ſuot reges & magni conſtricti compedibus in inferno, uel alibi capti, qui oon poſſunt ſe extendere aut pedem mouere, ego autem quaſi vnus imperator ſub napta iſta quomodo uolo me extendo. Item ad idem facit quod quidam diues valde pecunioſus habebat domum ſuam maximam coniunctam tugurio pauperis cuioſdam laboratoris. Cum autem diues in loco ſuo & camera præ ſaturitate & ſolicitudine torqueretur, nec poſſet dormire, audiebat pauperem iuxta igniculum ſuum cũ pueris ſuis lætantẽ, & per reſiduum noctis io pace dormientẽ, vſq; quo in mane eum vxor ſua excitaret a ſomno uix ad laborem. Qđ audiens diues inuidens eius lætitię cogitauit ꝙ eum faceret participem ſollicitudinum & miſeriarum ſuarum, & ſurgens de nocte aperuit hoſtium domus pauperis, quod non erat multum ſeratum, & burſam pecunię pependit ad hoſtii cau illam quem mane inueniens pauper, & uidens ꝙ erat pecunia, noluit ire ad laborẽ ſolitũ timens ne ſibi furaretur ſed gemens & ſollicitus quid inde faceret vt uicini ſui uel vxor ſua neſcirent eum inueniſſe illam, & vnde veniſſet. Poſuit eam io ſtramine lecti ſui, fiogens ſe infirmum iacens ſupra vſque quo deliberaſſet quid iode faceret, & dum per plures dies ſic affligeretur, nec cantaret de nocte more ſolito, intrauit domum eius diues quærens eum, & cum uxor ſua eum aſſereret infirmum in renibus, ego inquit ſcio vnde curem eum, & accedens ad eum, ait ei in ſecreto, redde mihi pecuniam meam quam in tali loco accepiſti, alioquiu faciam te ſuſpendi, qui timens reddidit pecuniam & recuperauit ſolitam lętitiam Maxime aũt in morte conſueuerunt lætari beati paupes. Scientes ꝙ liberantur a præſenti miſeria, & ſperãtes de mercede ſibi debita & lætitia futura, econtra diuites dolere pro diuitiarum amiſſione & paupertatis futuræ metu. Eccl. 16. O mors quam amara eſt memoria tua homini iniuſto, pacem habenti in ſubſtantiis ſuis &c. Et poſt econtra. O mors booũ eſt iudicium tuum homini indigenti &c. Confidit enim de amico fideli Chriſto, cui fuit ſocius in paupertate fidelis, vt ſit ei ſocius in conſolatione. Eccl. 22. Fidẽ poſſide cum amico tuo in paupertate illius, ut in bonis illius poſt ea lęteris, in tempore tribulationis permane illi fidelis, ut in hęreditate illus cohęres ſis Item ad hoc facit exemplum poſitum ſupra de timore naturali de paupere peregrino, de quo legitur in uitis patrum, ꝙ cum quidam pauper rogaſſet Deum, vt ei oſtenderet qualiter egrederetur ab hoc ſeculo aĩa iuſti pauperis, affuit ei lupa ducens eum per veſtem vſque ad uillam, in cuius platea uidit pauperem peregrinum, iacẽtem ſine alicuius auxilio io extremis laborantem, ad cuius trãſitum uidit miſſos duos Archangelos Michaelem & Gabrielem, vnum ad eius dexteram, & alium ad ſiniſtram, expectantes animam ut exiret de corpore, & cum illa timeret naturaliter egredi, & differret, ait Michael Gabrieli ut eam tolleret & redirent. Reſpondit ꝙ a domino receperat in mandatis, ꝙ ſine omni pęna ei deferret, quia ſatis in mondo de pęna ſuſtinoerat, tunc ea dolente egredi miſſus eſt Dauid de cœlo cũ Cythara & cantoribus ſuis. Ad cuius cantici dulcedioem anima illa lętitia ſtatim exiluit a corpore inter manus angelorum cum quibus eſt ad cœlum cum gaudio deducta. Item ad hoc facit hoc qđ dicit beatus Greg. 4. dyal c 5. de tranſitu ſeruuli. Sępe animabus electorum exeuntibus dulcedo ſolet laudis erumpere celeſtis, ut dum illam libenter audiunt, diſſolutionem carnis ab anima ſentire minime permittuntur. Et ponit exemplum de ſeruulo paupere rebus, ſed diuite meritis, qui Romę iacebat in quodam porticu paraliticus gratias agens, & eleemoſynas ſibi datas aliis largiens, qui cum præſentiret exitum propinquare, monuit aſſiſtentes ſecũ pſalmos cantare, cumq; cum eis pſalleret, pſallentes compeſcuit cum voce magni clamoris dicens. Tacete tacete, nunquid non auditus quantę reſonent laudes in cęlo, & dum ad eaſdem laudes quas intus audierat aures cordis iotenderat, ſancta eius anima carne ſoluta eſt, & omnes qui affuerunt ineſtimabili ſuauitatis fragrantia odoris ſunt repleti. Qoarto paupertas reddit hominem quietiorem, quia facit eum eſſe quietom io ſe auferendo ſollicitudines rerum mondialium quæ mentem hominis inquietant, ſicut patet per exemplũ ſuprapoſitum de diuite & paupere vicino, & facit quietum eſſe cũ aliis, ſicut ait Seneca. Quietiſſime uiuerent homines ſi hoc duo ꝓnomina, meum, & tuum tolerentur de medio. i. ꝙ non haberent ꝓprium. Ideo bragmani ut ſcripſit eorum rex Alexãdro quietiſſime viuebãt nec guerras, nec lites, nec cauſas inter ſe habebant, quia nihil proprium habere volebant. ſm etiam Bern. meum & tuum fecit infernum. Quoniam aotem paupertas liberum facit perqnietã a cauſis & guerris & curis, nullus enim pro ea obtanẽda litigat aut mouet guerras cum omnes uere refugiant & laborent quomodo eam effugiant, licet ſit bona, mirabile tamen dicit de ea quidam philoſophus nomine Secundus, paupertas eſt bonum odibile, mater ſanitatis, curarum remotio, reparatrix ſapientiæ, negocium ſine damno, poſſeſſio ſine calumnia, ſine ſollicitudine fęlicitas. Ipſa cuĩ ſanitatem generat, quam ſuperfluitas exterminat, & cum curas abiiciat, ſapientiæ libere uacat, eſt negociatio in qua nullus amittit ſuum capitale, & nullus alium laborat circumuenire, nec decipere, aut furari ei paupertatem ſuam. Ideo poſſeſſio eſt ſine calumnia, & felicitas pro qua cuſtodienda non oportet eſſe ſollicitum, quia nullus uel rarus ei inuidet aut inſidiatur ut eam alicui ſubripiat. Ideo ſicut elongant ſe a mundo fugientes ad ſolitudines clauſtri & eremi, vt ibi in paupertate degentes liberi & quieti ſint a curis rerum mundi, a quibus mundani diuerſimode afficiontur, vode quia paupertas exonerat, faciens hominem expeditum & promptũ ad currendum poſt Chriſtum, vt dictum eſt, facit etiã hominẽ quietum. Ideo Chriſtus poſuit eam primarium fundamentum chriſtianæ religionis dicens Matth. 5. Beati pauperes ſpiritu. Collocauit enim eã quaſi primariũ lapidẽ in fundamẽto. Similiter & ſancti patres noſtri Franciſcus & Dominicus religiones ſuas ſãctas fundauerũt ſup fundamẽtũ ſolidũ paupertatis, exẽplo Chriſti q dicit. Qui audit verba mea & facit ea, aſſimilabitur viro ſapienti, qui ędificauit domum ſuam ſupra petram. i. ſupra Chriſtum pauperem, quã non potuerunt euertere, nec pluuia irruens, nec venti, nec flumina, vt dicitur Matth. 7. Sed quę fundata eſt ſuper arenam. i. ſuper terrenas poſſeſſiones ſubtracto temporalium fundamento cito corruit. Similiter quę fundata eſt ſuper Chriſti paupertatem, ſubtracto ſundamento cito habet corruere. Item notandum ꝙ paupertas eſt mater & nutrix & cuſtos religionis. Religio autem reperit diuitias & poſſeſſiones, quia pro remedio aoimarum ſuarum poſſeſſiones relioquebant homines & diuitias, & dabant vbi religio apparebat, & vbi maior libentius maiores, diuitiæ autem & poſſeſſiones temporales pauperes religioſos fugauerunt, vt Iudęi Stephanum qui regula interpretatur, religionem occiderunt, & regulares obſeruantias lapidauerant. Iam enim io clauſtris noo eſt ſtudium ſacrorum librorum ſed ſtrepitus cauſarum & litigiorum terrenorum. Io capitulis non eſt tam correctio culparum quam computatio rerum terrenarum, plus ſunt ibi oirgę ad oſtentationem quam ad vitiorum fugationem. Io eccleſijs & chotis plus habent multi affectionẽ ad temporalia quam ad ſpiritualia vel Dei verba, plus cogitant & vacant terrenorum occupationi quam orationi, in refectorio plus dominatur ferculorum & potuum ſuperfluitas, quam temperantiæ ſobrietas, plures ſępe introducit ibi Simon magus, quam Simõ Petrus, vel pactum temporalis commodi, quam amor Dei. Aliqui etiam ſicut canes qui catulos ſuos nutrire non ſufficiunt nobiles qualicunq; prece vel precio uel carnis intuitu eos ibi reiiciunt, etiã adeo multi non curant de religione & honeſtate, ꝙ potius videntur Gohardi q̃ monachi, quia nihil habent de monacho niſi floccitum & tõſuram, vel poſſeſſiones & diuitias. Similes ſunt pullis uulturum, de quibus dicunt naturales ꝙ poſtquam increuerunt enutriti a parentibus qui ſibi prædas ſuas ſubtraxerunt ut eos nutrirent, poſtquam patres debilitati ſunt & attenuati & pulli ditati & augmentati & roborati, eos a nido ſuo expellunt, quem expulſis eis occupant, ſic diuitię temporales religionem & paupertatem propter quas datæ ſunt locis ſacris ipſam religionem & paupertatem eiecerunt, curis & occupationibus temporalibus ibi introductis. Item dicitur ꝙ auis qui dicitur cuculus io nido cuiuſdam auis paruę ponit oua ſua, & illius oua abſorbet, auicula autem fouet oua cuculi, & nutrit ut proprios pullos eius, qui poſtquam creuerunt, & inualuerunt, & occidunt auiculam quæ eos nutriuit. Sic mundus tẽporales poſſeſſiones & curas temporaliom ponit io locis religioſis ſonentes, quæ poſtquam fortes ſunt & augmentatę ſuis ſollicitudinibus religionem ſuffocant. Hæ ſunt ſpinę ſollicitudinum diuitiarum, quę poſtquam creuerunt in religione ſuffocauerunt triticum ſpiritualium bonorum, hæc ſunt zizanię diſcordiarum quæ generant lites & æmulationes & ſuffocationem tritici, de quibus Matt. 13. & Luc 13. Item dicas ꝙ paupertas ſancta generat ſecuritatem & opulentiam, humilitatem & patientiam. hęc eſt enim ſponſa regis altiſſimi quam non decet eſſe ſolam, ſed habet iſtas comites ante dictas. Primo quidem domina paupertas ſociam habet ſecuritatem, immo ipſa facit homines ſecuros a latronibus & calumniatoribus, eſt enim ut dicit ſecundus philoſophus, bonum odibile, negocium ſine damno, poſſeſſio ſine calumnia, quia dicit poeta. Cantabit vacuus coram latrone viator Sen. Nudos latrones tranſmittũt, & obſeſſa via pauperi pacẽ eſt. In vit. pa. legitur cum beatus Hylarioo relictis omnibus puer ad exemplum beati Antooii ad eremũ confugiſſet, vt ibi in ſumma paupertate ſibi facto tugurio viueret, latrones uolentes eum inde fugare conuenerunt, & tota nocte circa eius tugurium errauerunt, in mane autem eo inuento dixeruot ei, quid faceres ſi venirent ad te latrones? ait, noo timeo eos, quia

nudus

nudus latrones non timet, & cum illi dicerent poſſent te occidere, ait, nec ſic eos timeo quia mori paratus ſum Hanc autem ille pauper non timebat. Item de quodam rege miſſo a romanis ad explorandum quaſdam terras, qui vt ſecurius iret per mare & terras reliquit regem in litore. i. regium habitum, & ſumpto rupto & vili iuit ſecurius in eo. Vnde dicit: regem parere iubenti. ſ. principi romano ardua non pinguis poſitiſq; inſignibus aulæ egreditur ruptos vel raptos famuli indutus amictus In dubus tutum eſt inopé ſimulare tyranno. Quãto igitur mundi dominus ſecurius cum verus pauper agit. q. d. ſecurius viuit verus pauper dominis mundi cum continxit dictus rex paupertatem propter habendam ſecuritaté, de quo ſubdit, dimiſſoq; in litore rege. i. regio habitu, ipſe per Britanniæ ſcopulos & per alia loca multa quę ſubdit iuit ſecurus in ſimulata paupertate. Ad hoc facit exemplum quod legitur in libro de vita bragmanorum, vbi dicitur ꝙ audiens Alexander de paupertate & vita & moribus & ſapientia bragmanorum. Latenter cum paucis. ſ. cum decé ſuis ſpecialibus amicis, depoſito regio habitu venit ad Dandamum, & ipſum inueniens ſalutauit eum reuerenter, & ſedens ad pedes eius, rogauit eum vt ſibi impartiretur de data ſibi a Deo ſapientia. Cum autem Dandamus ei multas ſui ſtatus miſerias & malitias retuliſſet, recognouit ita eſſe vt ipſe aſſerebat dicés. Ego inquit inter tumulta & formidines viuo, plurimos ex ipſis q me conſtipant & cuſtodiunt timeo, maior mihi ſemper ab amicis metus venit, quam ab hoſtibus quos vereor, eorum conſtipatione ſuper cuſtodior, diebus totis varias gentes perſequor & fatigo, noctibus ſomnus me turbat & fatigat, timeo ſéper ne quis inimicus repentinus in me impetum faciat, & cætera multa. Securius ille pauper Dandamus uiuebat Alexandro iacens. ſ. ſuper terram ſub arbore nudus, quam Alexander gemmis & purpura & auro ornatus, ſicut dicit glo Aug. 2. Corin. 8. ſupra illud Chriſtus cum eſſet diues factus eſt pauper Pauper in arca, diues in conſcientia ſecurius dormit in terra q̃ diues in auro & purpura. Item paupertas volũtaria facit ſecuros a duplici impugnatione diaboli per peſtem inuidia. Bern. in quibuſdam dictis. Paupertas voluntaria a gemina pugna diuitum huius mundi ſecuros reddit a propria inuidia & aliena. Paupertas enim dum pura miſeria aliena caret inuidia, & quia eſt voluntaria nemini quicquam inuidet. Sola ut dicit Boe. miſeria caret inuidia. Item paupertas ſecuriores facit pauperes in præſenti ab hoſtibus ſpiritualibus. i. demonibus & uitiis, quam diuites quorum procedit iniquitas, quaſi ex adipe diuitiarum & deliciarum, quia abundantia diuitiarum & deliciarum ſunt incitamenta & fomenta vitiorum & tentamenrorum, & materia eorum qui vbi deficiunt extinguitur ignis malarum concupiſcentiarum. Prouer. 26. Cum defecerint ligna extinguitur ignis. Item paupertas uolũtaria reddit pauperes in futuro iudicio ſecuros, quia ſicut vulgariter dicitur. Qui nihil habet nihil cadet ei, ita qui nihil habuit, & qui oĩa propter Deum reliquit, nihil exigetur ab eo. Cum de omnibus bonis temporalibus ratio diſtricta a diuitibus quibus commiſſa ſunt exigetur a dictis pauperibus, non ſolum nõ exigetur, ſed vt dicitur Iob. 36. Deus pauperibus iudicium tribuit. Hiero. in epiſtola ad Eliodorum ait. Ecce de cœlo tuba canit, ecce debellaturus mundum imperator ſummus egreditur, & de ore eius gladius bis acutus, a via quoq; deuiantes aggreditur, tunc ad vocem tubę pauebit terra cũ populis & c. Et poſt ibi. Reges potentiſſimi quondam nudo latere palpitabunt, tunc tu pauper ruſticanus videbis ridebis & dices. Ecce Deus meus, ecce Saluator meus filius cuiuſdam pauperculę quæſtuarię Deus hominem fugiens in Ægyptum iudicabit orbem terrarum hic qui quondam indutus eſt coccino, & ſentibus coronatus. Securi erunt qui potuerunt dicere ibi domino quod dicit Petrus Math. 19. Ecce nos reliquimus omnia & ſecuti ſumus te. Item cum quidam monitus fuiſſet ad ordinis introitum, & deliberaret apud ſe quid ei ſuper hoc expediret, & videretur ꝙ in ſecuro ſtatu & bono eſſet, qui ſatis vt videbatur ei ſobrie & caſte & piè in ſeculo viueret, & bene temporalia ſibi credita diſpenſaret, apparuit ei dominus dicens, Et ego propter te tot & tanta dimiſi, tot & tanta ſuſtinui, & quid reſpondebis mihi, & quid pro me dimiſiſti aut ſuſtinuiſti? recordare paupertatis meæ, tranſgreſſionis meæ, & viſitate abſint hij, & fellis, & doloris corporis, & cordis anxietate. At ille cum non haberet quid reſponderet ad hoc, obmutuit & erubuit, & hęc confuſio eum ad ſecuriorem & perfectiorem ſtatum adduxit. Secundo paupertas dat opulentiam faciens hominem diuitem & abundantem, quia ſufficit ei id quod habet, quia ſine ſufficientia nemo poteſt eſſe diues, cum hac nemo pauper. Vnde verſus. Cui ſatis eſt quod habet ſatis illum conſtat habere. Prouer. 13. Eſt quaſi diues cum nihil habeat, & quaſi pauper cum in multis diuitiis ſit. Item idem. 15. Melius eſt parum cum timore domini quam multi theſauri inſatiabiles. Pſal. Melius eſt modicum iuſto ſuper diuitias peccatorum multas. Aug. Felix chriſtiana religio, quæ omnia nemo pót. Facilis eſt tamen tranſitus ad habitum omnium contemptum diuitiarum. 2. Corin. 6. Tanquam nihil habentes & omnia poſſidentes, quia ſibi ſufficientes putabantur omnia poſſidere, non ſolum ſpiritualia, ſed etiam temporalia, quia nihil deeſt timentibus Deum. Hæc enim fuit gloria Apoſtolorum nihil poſſidere, ſine ſollicitudine eſſe, & tanto res q̃ dominos earum poſſidere, quia oĩa ante pedes eorum ponebantur, & ipſi eis ſubdebantur. 2. Corint. 8. Altiſſima eorum paupertas abundauit in diuitias ſimplicitatis eorum. Amare autem paupertatem & ſibi ſufficere in illa facit maxime exemplum Chriſti charitatis & paupertatis eius. 2. Corin. 8. Scitis gratiam domini noſtri Ieſu Chriſti. Glo. id eſt charitatem, quoniam propter vos egenus factus eſt cum diues eſſet, vt eius inopia diuites eſſetis, & conſiliũ in hoc do. Hoc enim vtile vobis eſt. Gloſ. Paupertatem aſſumpſit, & diuitias nõ amiſit, intus diues, foris pauper, latens Deus in diuitiis, apparens homo in paupertate, vt diuites eſſemus in ſpiritualibus per illius paupertatem, abiecimus pannos iniquitatis, vt indueremur ſtola immortalitatis, omnes diuites facti ſunt in paupertate Chriſtum credentes. Nemo igitur ſe contemnat pauper in cella, diues in conſcientia. Securius pauper dormit in terra q̃ diues in auro & purpura. Non igitur expaueſcas ad eum accedere cum tua mendicitate, qui indutus eſt tua paupertate, vbi ſe depauperauit, nos ditauit. Talis pauper. ſ. temporalibus diuitiis & diues meritis, & ſpe mercedis erat epiſcopus ſmyrnæ, cui ſcripſit dominus per beatum Iohannem Apoc. 2. Scio tribulationem tuam & paupertatem tuam, ſed diues es. Glo. Spe remunerationis. Vnde poſt. Eſto fidelis vſque ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ. Item talis eſt ille de quo Eccl. 11. Eſt homo marcidus abundans paupertate & c. quia de ea poteſt habere quantum deſiderat. Tales fuerunt beatus Dominicus, & beatus Franciſcus, qui nullam prouiſionem poſſeſſionum aut in communi aut in particulari retinuerunt ſibi vel ſuis, ſed in Deo omnem ſuam ſollicitudinem proiecerunt. Item Dandamus rex bragmanorum Alexandro venienti ad ſe ait inter multa alia. Omnia poſſidemus quęcunq; non cupimus, quia de eis habemus quantum deſideramus. Eſt enim ferociſſima peſtis cupiditas, quæ conſueuit quos capit egenos efficere, dum finem acquirendi non inueniunt, ſed quo magis fuerint locupletati, eo magis mendicantes & cupidi. Vere diuites facit ſancta paupertas voluntaria, quia theſaurizat in præſenti Chriſtum & gratiam eius in cœlo gloriam, vt dicit Aug. ſuper. 2. Corin. 8. Chriſtus factus eſt egenus vt eius inopia diuites eſſetis, pauper in cella diues eſt in conſcientia. Chriſtum habens intra ſe in quo ſunt omnes theſauri ſapientiæ & ſcientię Dei abſconditi. Hier. in epiſtola cuidam de cibo cogitanti. Si Deus famem non patitur, affatim diues eſt qui cũ Chriſto pauper eſt. Prouer. 21. Theſaurus deſiderabilis. ſ. gratiæ & virtutum & oleum mundæ conſcientiæ in habitaculo iuſti Bern. O mira nouitas eius qui omnia noua facit, tollens iugum inuenit requiem, relinquens omnia habet centuplum. Chriſtum. ſ. & gratiã eius in centuplum plus ualentem. In vitis pa. requiſitus ſenex quid cogitandum eſt in iuuentute. Reſpondit. Chriſtus acquirendus eſt in quo uno habeatur oĩa, tuum eſt eligere Deum aut mammona. Hunc theſaurum volentes emere ſe uendiderunt vt Chriſtum emerent ſui precio, de quo refert Ioh. eleemoſynarius duo exempla. Vnum de Petro theloneario, qui viſione facta ſibi terribili quę ſupra poſita eſt de paupere, cui ex improbitate ſua pedit ſiliquam panis cum dixiſſet ſibi iudex, qui eum debebat iudicare & damnare nihil inueniens in libra quod deberet ei valere, niſi ſiliquam, ait iudex, reuertere ad uitam propter iſtam ſiliquam, & ſi vis ſaluari adauge ad eam, ex quo ſanus factus cum venditis omnibus erogaſſet pauperibus, obuians nudo pauperi & exuens exoforium ſuum precioſum, rogans vt veſtiens eo vteretur & oraret pro eo cum eũ uideret, pauper autem erubeſcens precioſitatem vendidit eum, quod ſciens dictus ſanctus flebat ſe non fuiſſe dignum vt pauper ſua vteretur veſte, cui apparuit dominus ſpecioſior ſole, ſuper caput habens crucem, quærens ſi eum agnoſceret, & exoforium. ſ. quo indutus erat quo reſpondente ꝙ ſic. Ait dominus. Noli flere, quia ex quo hoc veſtimentum dediſti pauperi pro me eo ſum veſtitus, qui ad ſe reuerſus pauperes beatificans cogitauit quomodo eos imitaretur, qui venditis omnibus & erogatis. Vno ſeruo retento quem libertati donauit per eum ſe fecit vendi in loco ignoto & genti, & precium erogari, vt eo Chriſtum emeret, & annis pluribus pauper Chriſti ſeruiuit in coquina emptoris ſui, pauper pro Chriſto & diues meritis. Item ſimile refert idem Iohannes eleemoſynarius de ſancto Serapione, qui ſidonius appellatus eſt, qui obuians pauperi, dedit ei amictum ſuum, poſt alteri nudo tunicam ſuam, nihil retinens niſi euangelium, ſed cum nudus eſſet, quærentibus cur ſic eſſet, ait vendo & do pauperibus, quo facto etiam ſeipſum vendidit quibuſdam mimis græcis dans precium ſui pro Chriſto emendo quibus cum ſeruiſſet diu humillime uerbo & vitę exemplo, ad dominum conuertit eos, acquirens hic gratiam, & gloriam in futuro. Item paupertas theſaurizat in cœlo. Math. 19. dixit dominus adoleſcenti, Vende omnia quæ habes & da pauperibus & ſequere me, & habebis theſaurum in cœlo. Item Luc. 12. Vendite quæ poſſidetis,

tis, & date eleemoſynas, facite vobis ſacculos qui nõ ueteraſcunt, theſauros indeficientes, quo fures non appropiant, nec tinea corrũpit. Similis eſt eligens voluntarie paupertatem illi filio diuitis, de quo refert Ioannes Damaſcenus in Barlaam, quem propoſuit Barlaam regis filio Ioſaphat in exemplum dicens. Quod cum quidam diues deſponſaſſet filio ſuo puellam nobilem & pulchram, timens iuuenis ꝙ ſibi poterat imminere periculum antequam contraheret a patre elabitur ſugiens & veniens hoſpitio eſt receptus in domo cuiuſdam agricolæ, qui rebus uidebatur pauper moribus & honeſtate diues. Attendens autem iuuenis rogat, & obtinet ut moretur cum eo, volens experiri & ſe informare eius moribus. Hic autẽ filiam habebat ſibi, quam cum iuuenis uideret ſedentem in domo patris laborantem aſſidue & laudantem Deũ, quæſiuit ab ea quid & quare ſic diceret. Cui illa reſpondit ꝙ Deum laudabat, cui nec ſufficere valebat gratias agere pro ſuſceptis iam beneficiis, multo minus pro maioribus quę ſperabat adhuc ab eo ſuſcipere, & cum quæreret cum nec eſſet diues, aut multum pulchra aut nobilis, reſpondit, quia de eo ipſo dolebat, quia in hoc ſubtraxerat ei Deus malam cauſam ſuperbiendi, & quia non ſufficeret pro ſolis beneficiis creationis, iuſtificationis, & redemptionis. Ad quarum occaſionem attendens iuuenis eius ſapientiã, poſtulauit eã a patre ſibi dari in coniugem. Pater autem volens experiri eius conſtantiã & mores per annum, poſt eam dedit ei uxorem, poſtea ducens in ſecretũ cubiculum ſuum, oſtendit ei theſaurorum ſuorum immẽſas copias & pondera quas habebat præ cunctis diuitibus & glorioſis terræ, in quibus debebat fieri hæres ſuus. Sic qui contemnunt honores & diuitias pro paupertate cui contrahunt in profeſſione religionis in fine obtinebunt infinitos theſauros patris Chriſti, qui hic apparuit pauper, ſecundum ꝙ ipſe oſtendit in ſcripturis in præſenti & exhibebit in fine. Tertio paupertas generat humilitatem, nam & uilitas habitus & victus compellunt hominem ad ſui humiliationem. Itẽ homines mundani paruipendunt & abiiciunt pauperes, & ſic eos compellunt reſilire in propriam paruitatem, ſi petit eleemoſynam mendicando propter Chriſtũ, neceſſe habet humiliter petere, quia ſcriptum eſt prouer. 19. Cum obſecrationibus loquetur pauper. Si loquitur inter magnos contemnitur. Sicut dicitur Eccl. 13. Locutꝰ eſt pauper & dicunt deſpectiue ſ. quis eſt hic? Si ſapienter conſulit vilipenditur. Sicut dicitur Eccl. 9. In ciuitate obſeſſa a rege magno & potenti inuentus eſt vir pauper & ſapiens, & liberauit urbem ꝑ ſapientiam. Sequitur ibi ꝙ ſapientia pauperis cõtempta eſt. Super omnia autem quod mouere debet pauperem ad hoc ꝙ ſit humilis, eſt quia & mundus abominatur, & Deus ipſe ſuperbiam pauperũ deteſtatur. Eccl. 30. Tres ſpecies odiuit anima mea pauperẽ ſuperbum &c. Item pauperes tanquã leues & expediti ſequuntur Chriſtum relictis omnibus, & ideo ipſum in beatitudine præmii etiam conſequuntur, ſequuntur per uiam perfectionis, conſecuntur in mercede retributionis ſpiritum in quo ſunt omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ recõditi. Vnde dixit dominus Abrahe Gen. 15. Noli timere protector tuus ego ſũ, & merces tua magna nimis. Pro hac mercede conſequenda apoſtoli relictis omnibus ſecuti ſunt eum. Luce. 5. Petrus & Andreas Iacob. & Iohãnes, & Leui ſiue Mathæus eiuſdem. Bern. in ſer. Homines bonæ voluntatis qui chriſtiana pietate diuitias paupertate commutarunt, uel non habitas tanquam habitas contempſerunt, relinquentes omnia propter Chriſtum, ſicut & ipſe reliquit omnia propter ipſos, hi ſequuntur agnum quocunq; ierit. Mat. 19. Ecce nos reli. omnia & ſe. ſu te. Bern. in ſer. Bene inquit Petre & non ad inſipientiam tibi. Aliter enim gigantẽ, ſequi non poteras qui exultauit ad currendam uiam. Bern. ſuper Can. Trahe me poſt te, libenter ſequar, libentius fruar trahi ſua dulcedine eſt eum ſequi, conſequi eſt eo frui. Multi autem volunt Chriſtum conſequi, ſed pauent ſequi. Idem Bern. ſuper Cant. Qđ pauci poſt te domine ire volunt, cum tamen ad te peruenire nemo ſit qui nolit, ſcientibus cunctis quoniam delectationes in dextera ſunt vſque ad finem. Volunt omnes te frui, ſed non ita imitari, regnare cupiunt, ſed non compati, non curant quærere quantum deſiderant inuenire, compati cupiunt ſed non pati. Item Bern. in quibuſdam ſententiis. Quidam non ſequuntur Chriſtum, ſed fugiunt. quidam non ſequuntur ſed præcedunt, quidam ſequuntur ſed non conſequuntur, quidam ſequuntur & conſequuntur. Non ſequũtur ſed fugiunt qui peccare non deſiſtunt. de quibus in Iohanne. Qui male agit odit lucem &c. Pſal. Qui elongant ſe a te peribunt. Præcedunt qui magiſtrorum ſententiis ſuas præferunt. Non conſequũtur qui ſegniter & remiſſe agunt, vel qui vſque in finem non perſeuerant de medio itinere reuertentes. Conſequuntur autem qui viã humilitatis & paupertatis eius perſeueranter imitantur, cuius imitationis fructus eſt adeptio æternę beatitudinis. Item ſequi eum eſt imitari eum. Bern. Imitemur eum inquantum poſſumus, qui ſic dilexit paupertatem, ꝙ licet in manu eius eſſent omnes fines terræ, nihil tamen habuit vbi caput reclinaret. Quarto paupertas comitẽ debet habere patientiam. Eccl. 13. Diues iniuſtẽ egit & fremebit, pauper autem leſus tacebit. Frequenter oportet pauperes contumelias audire, damna & iniurias ſuſtinere, quia ſicut dicitur Eccl. 13. Venatio leonis onager in eremo, & paſcua diuitum pauperes. Et Iſa. 3. contra diuites impios dicitur. Vos depaſti eſtis vineam meã, & rapina pauperis in domo noſtra. Contra impios principes & iudices qui leges iniquas inſtituunt in damnum & præiudicium pauperum dicitur Iſa. 10. Væ qui condunt leges iniquas, & ſcribentes iniuſticias ſcripſerunt vt opprimerent in iudicio pauperes, & vim facerent cauſę humilium &c. Sed ſicut ait Pſal. non in finem obliuio erit pauperis, patientia pauperum non peribit in finem. Gre. Homil. euang. 16. primę partis. Quaſi periſſe patientia pauperum cernitur, cum nihil in hac vita pro illa recompenſatur, ſed patientia pauperum non peribit in finem, quia tunc eius gloria percipitur, cum ſimul ola laborioſa terminantur. Seruate ergo fratres in mente patientiam, eamq; cum res exigit exercete in operatione, nulli veſtrum contra proximum cõtumelioſa verba commoueãt, nulla periturarum rerum damna perturbent. Si enim fixa mente manſura damna pertimeſcetis damna tranſeuntium rerum grauia non putatis. Si æternæ retributionis gloriam conſpicitis, de temporali iniuria non doletis. Item dicas ꝙ ad amorem paupertatis mouere debet, quia veri pauperes habent Deum prouiſorem, adiutorem, promotorem, ſuſceptorem. Habẽt inquam Deum prouiſorẽ, qui in neceſſitate prouidet eis de veſtimentis, alimentis, medicamẽtis, & huiuſmodi, ſecundum ꝙ eis expedit. Propter qđ 1. Pe. 5. Oẽm ſollicitudinem noſtram proiicientes in eum, quoniam ipſi cura eſt de nobis. Pſ. Tibi derelictus eſt pauper &c. Ideo dicit Math. 6. Ne ſolliciti ſitis aĩæ veſtræ quid manducetis, aut corpori veſtro quid induamini &c. Sequitur. Scit enim pater veſter quia his omnibus indigetis. Ipſe per coruos pauit Heliam, quia deferebant ei panem & carnes mane & ueſpere. Et per uiduam mulierem. 3. Re. 17. Multos etiam ſanctorum in carcere clauſos, & ab humano auxilio deſtitutos pauit per ſemetipſum eis apparendo, vt beatum Dionyſiũ & ſocios eius, per Columbam, vt beatam Catherinam, per angelos vt Heliam in deſerto, & Danielem in carcere, apportãs ei Abachuc de Iudea cum cibis quos parauerat meſſoribus ſuis. Pſa. Paraſti cibum in dulcedine tua pauperi Deus. Quod ſatis patet per exẽplum Hyſnardi domini caſtri dalfini, quod eſt in prouincia prope ſolcalquerium. Cum enim dictus dominus iuiſſet ad terram tranſmarinam, motus deuotione tranſiuit vltra mõtem carmeli, ut ibi pro peccatis ſuis ageret vitam eremiticam, ibi degens in ſumma paupertate in deſerto. Cum autem conſumpſiſſet ibi paucos panes & ſiccos, conuertit ſe ad herbas crudas comedendum, pro quarum crudelitate & amaritudine languidus & infirmus conuertit ſe ad orationem, ut infirmitati ſuæ Deus miſereretur, cui cõpaſſus Deꝰ, miſit coruum, qui vnguibus & roſtro extraxit herbæ cuiuſdam radicem, quam ei exhibuit cognoſcendam, qua guſtata, ſenſit in ea miram dulcedinem & ſaporis ſuauitatem, & de illa aſſidue viuebat conualeſcens, & de riuo aquæ bibens. Cum autem quidam de ſeruis ſuis poſt ſeptennium transfretaſſet, iuit ad deſertum in quo degebat, inquirens eum & inueniens poſt mutuam agnitionem & allocutionem de multis, appoſuit ei menſam radicem pro cibo, & aquam pro potu, & poſtea cum nollet redire dictus princeps, nec dimittere gratiam quam Deus ei fecerat, retulit ei ſupradicta, & remiſit eum. Dictus autem ſeruus aſſerebat ꝙ radix dulcedine & ſuauitate ſuperabat carnarium ferculorum delitias. Hoc refert magiſter Geruaſius in libro, quem fecit de mirabilibus terrarum & imperialibus ſolatiis. Ad hoc faciunt multa exempla infra de timore mundano. Et infra ſimiliter de timore humano. De epiſcopo qui timore humano & afflictione ſuppliciorum idolis immolans fugit ad eremum vbi per 80. annos vixit in fletu & oratione pro peccato ſuo pęnitens viuens de palma & fonte in tugurio quod Deus parauerat ei, quo defuncto & ſepulto a fratre qui ibi ſuperuenit, fons & palma ſtatim aruerunt, & tugurium cecidit. Item ad idem multa exempla infrapoſita de gradibus miſericordię Dei, quomodo paſcit & curat & veſtit ſuos pauperes atq; ditat, de Paulo primo eremita & Antonio, & de ſancto Frontonio & ſuis, & de monacho lapſo fugiente ad eremum, & cibo ſibi prouiſo & hepate eiꝰ curato. Item ad hoc ꝙ dominus habeat curam pauperes ſuos paſcẽdi & potandi facit quod habetur infra de oratione de pitãtia fidei, & panibus multiplicatis, quomodo. ſ. oratio multiplicat, quomodo oratio paſcit & potat. Item ad idem faciunt multa exempla illorum pauperum, qui recipere volebant ſibi oblata ne amitterent prouiſionem Dei qui erat procurator eorum pauperum de quibus habetur infra de auaritia capitulo de acceptione munerum. Item capi. de proprietate clauſtralium, ibi habentur multa exẽpla, quomodo Deus prouidet victum, veſtitum & medicamentum. Item ad hoc facit quod legitur dyal. Greg. lib. 2. cap. 1. Vbi legitur ꝙ cum beatus Benedictus fugiens mundum, lateret in ſpecu, & diabolus fregiſſet campanã eius, ad cuius pulſationem romanus monachus panem ei porrigebat, in die paſchæ apparuit dominus cuidam præ

ſbytero

ſbytero dicens. Tu tibi delitias præparaſti, & ſeruus meus tali loco fame cruciatur, qui ſurgens portauit ei quę preparauerat ſibi & comedit cum eo, oſtẽdens ꝙ eſſet paſcha. Item in vitiſpatrum de quodam eremita legitur, qui congregauerat pecuniam vt ſi forte contingeret eum infirmari, haberet vnde ſibi de cura prouideret, paſſus autem pedis infirmitatem, expendit quod congregauerat, & nihil ei profecit, ſed dixit ei medicus, ꝙ niſi ſibi faceret pedem amputari quam citius totum corpus inficeretur, & ipſe moreretur ſtatim, in ipſa autem nocte fleuit pęnitens, & angelus Domini apparuit ei dicens, ꝙ niſi confiſus fuiſſet in pecunia ſua curaſſet eum ſummus medicus, quem compunctum curauit angelus. In mane autem veniens medicus ad pedem amputandum, eum ſanatum inueniens, ſua ferramenta reportauit. Secundo pauperes habent dominum adiutorem, pſal. Factus eſt dominum refugium pauperi, adiutor in opor. in tribulatione. Idem, Adiuuit pauperem de inopia, adiuuat autem eos conſeruando, ne.ſ. cadant in tentationẽ vel deſperationem. Iob.5. Saluum facies egenum a gladio oris eorum.i.a tentatione. Item vires & fortitudinem tribuendo. Iſa.15. Factus eſt domine fortitudo pauperi fortitudo egeno in tribulatione ſua, ſpes a turbine, vmbraculum ab ęſtu. Item ab anguſtiis liberando. Pſal. Liberabit pauperem a po. &c. Item eripiens inopem de manu for. eius &c. Item conſolando. Iſa.59. Conſolatus eſt dominus populũ ſuũ, & pauperum ſuorum miſerebitur, quia non habent conſolationes carnales vel temporales, ideo dat eis ſpirituales, quia ſecundũ Ber. Delicata eſt diuina conſolatio, nec conceditur admittentibus alienam. Tertio pauperes habent Deum promotorem, petitiones eorũ exaudiendo. Pſal. Deſiderium pauperum exaudiuit dominus &c. Eccl.11. Deprecatio pauperis ex ore vſq; ad aures perueniet, & iudicium feſtinatum adueniet illi. Idem. Non deſpiciet dominus preces popilli & viduæ, ſi effundat loquelam gemitus. Item beneficiũ factum pauperi ſibi preſtitum reputando. Matth.25. Quod vni ex minimis meis feciſtis mihi feciſtis. Quod patet in pallio beati Martini, quod dimidium dedit pauperi algenti, & vidit ipſa nocte Deũ eo indutum angelis dicentem. Martinus adhuc cathecuminus hac me veſte contexit. credidit decurtaſſe ſuam clamidem, & adeo augmentauit, vt vnus eius angulus eſſet in terra ſuper humeros Martini, & alius in cęlo ſuper humeros Chriſti. Bern. de hoc. Puto o Martine ꝙ ſi ſciuiſſes quibus humeris non ei dimidiaſſes, ſed integrum dediſſes. Ad idem facit exemplum ſupra poſitum Petri thelonearii, qui naufrago nudo dedit ſuum exoforium, quo vidit dominum indutum. Item, æterna bona pauperibus reſeruando. Pſal. Non in finem obliuio &c. Videtur dominus obliuiſci pauperes in præſenti, bona terrena dans diuitibus, ſed non eſt ita, ſed ſicut pater familias videtur obliuiſci proprium filium pro hoſpitibus extraneis, ſed hoc non facit niſi ad horam, quia in mane recedentes nihil de bonis eius ſecum deferunt, ita diuites cum hinc recedunt, nihil ſecum deferunt de bonis temporalibus præter ſtercora peccatorũ ſuorum, filius aut. licet ad tempus videatur pauper, in fine ſuper omnia bona patris conſtituitur dominus, & hereditas eorum.ſ. cęleſtis debet eſſe præclara eis, quia eſt pater orphanorum in teſtamẽto ſuo iam eis legauit, conficiens ſuper hęc literas euangelii inuiolabilis, & adhibens ſuper hæc teſtes acceptione maiores ſenatum Apoſtolorum ſigillans imagine filii ſui pro hoc in cruce pendenti & ſeptem ſigillis intus, & totidem foris, quibus vidit teſtamentum ſignatum beatus Iohan. apoſt.5. Quę aperuit agnus qui occiſus eſt: & ſunt ſignacula forinſecus ſeptem articuli fidei, quæ pertinent ad eius humanitatem, intrinſecus ſeptem quæ ad eius pertinent diuinitatem, qui in ſymbolo continentur. Dicebat magiſter guillermus alumnus epiſcopus Pariſ. ꝙ rex regum viſitans mundum iſtum cõuocauit curiam ut munera largiretur peccatoribus ad hoc omnes vocans, quod audientes tam diuites quam pauperes ad curia venerunt, ſed diuites cum equis ſuis venientes videntes agros, prata, ſiluas iumenta, & villas, & rerum iſtarum pulchritudinem non credẽtes alia bona iſtis eſſe potiora, hoc a rege petierunt qui & conceſſit eis, qui lęti redeuntes currentes equos obuios ſibi pauperes pedites irridebat quaſi inutiliter laborarent eundo ad curiam vbi nihil obtinerent credentes data ſibi omnia bona. Pauperes autem nihilominus ad curiam acceſſerunt, poſtulantes vt ſi aliquis remanſiſſet eis miſericorditer conferetur, rege autẽ aſſerente ꝙ habebat bona ſine comparatione meliora & maiora.ſ. æterna, ea pauperibus cõceſſit ea conditione, ꝙ ad modicum patientes expectarent, & cũ vocaret generalem curiam coram omnibus eos in plena poneret poſſeſſione. Cum autem redirent & denunciarent diuitibus magnitudinem muneris ſibi facti, redierunt diuites ad regem petentes bona æterna. Qui ait, quæ dedi pauperibus eis non auferam, ſed emite vobis ab eis, quia vobis dedi temporalia vnde emere poteſtis quæ petitis. Iſte eſt dominus Ieſus qui dat diuitibus temporalia quę petunt in euangelio ſpondens pauperibus æterna. Luc.12. Nolite timere puſillus grex, complacuit patri meo dare vobis regnum cęleſte.i. hos in generali iuditio ponet in plena poſſeſſione, ꝙ ſi emerit diuites dando eis eleemoſynas, poterunt habere. Item ſedem eis iudicii prębendo Iob.16. Iudicium pauperibus tribuit. Math.19. Vos qui reliquiſtis omnia ſedebitis ſuper ſedes iudicantes duodecim tribus Iſrael. Glo. ſuper pſal. Iudicabuntur & ſaluabuntur boni, imperfecti iudicabuntur. & damnabuntur: fideles mali non iudicabũtur & damnabuntur, infideles quia qui ſine lege peccauerunt, ſine lege peribunt: iudicabunt & non iudicabuntur, ſed ſaluabuntur pfecti viri, & hoc merito, quia mundus eos deprimit & vilipendit. 1. Reg.2. Dominus pauperem facit & ditat, humiliat & ſubleuat, ſuſcitans de puluere egenum, & de ſtercore, e.p. Eccl.11. Deficiens virtute abundans paupertate, oculus domini reſpexit illum in bonum, & erexit eum ab humilitate, & mirati ſunt in eo vniuerſi. Sicut patet in beato Dominico & Franciſco, quos Deus de tam maxima humilitate & paupertate exaltauit ad tantam miraculorum operationem, ad tantam filiorum multiplicationem, ad tantam totius eccleſiæ venerationem, ad tantam populi chriſtiani deuotionẽ & gloriæ ſublimationem, ꝙ ſtupeat inde mundus. Ad confuſionẽ autem eorum qui vilipendunt pauperes ſapientes, eſt illud quod legitur Eccl 9. Eſt ciuitas parua, & viri pauci in ea &c. Hanc autem cum nullus poſſet liberare aliquibus viribus, inuentus eſt in ea vir pauper & ſapiens qui eam ab obſidione liberauit per ſapientiam ſuam, & nemo poſtea recordatus eſt illius pauperis. Item ad hoc valet quod legitur in Cronicis, ꝙ circa raptũ Helæ Homerus poeta floruit, qui cũ in habitu vili vellet intrare apud athenas curiam regis, eſt prohibitus, qui ſumpto precioſo habitu, ſtatim intrauit, honorifice receptus obtinuit quicquid petiuit. Quid ad confuſionem regis & ſuorum, veſtes coram omnibus exuit, & eas honorauit, & adorauit gratias eis referens de obtento quod valuerant apud regem, quod non valuerat ſapientia aut bonitas obtinere. Idẽ dicitur feciſſe magiſter Petrus abalardi, in confuſionem aliquorũ monachorum, qui cum veniſſet in quadam abbatia relinquens alibi equos & ornatum cum cappa paupere vix eſt ibi receptus, & cũ ribaldis poſitus in hoſpitio, & viliter tractatus, poſtea autem veniens ibi cum ſummariis & pompa, cum maximo honore eſt ibi receptus & tractatus, & ad loquendum in eorum capitulo inuitatus, vbi multum confutauit eos dicens, ꝙ ſi veniſſet ad eos Chriſtus pauper & pedes fuiſſet male tractatus, & eius ſapientia repudiata, & de bono hoſpitio, quod ibi habuit nõ agens ſibi gratias, ſed ſuis phaleratis æquis & ornatui & pompæ ſuperbiæ. Quarto pauperes habent Deum ſuſceptorem, ſicut patet de Lazaro. Luc.16. Recipit enim in domum ſuam eos qui ſuas proprias relinquerunt, & quia Dei eſt domus pauperum, ideo præcepit ſeruo ſuo. Luc.14 Exi cito in plateas & vicos ciuitatis, & pauperes ac debiles, cæcos & claudos introduc huc in cenam meam. Ad hanc etiam cænã vidit beatus Antonius recipi Paulum primum eremitam qui ad eremum tempore perſecutionis fugerat omnia relinquens, cum rediret de eius viſitatione, quẽ vidit vt legitur in vitis patrum recipi & in cęlum deduci inter choros angelorum & prophetarum & apoſtolorum & aliorum ſanctorum. Ad hoc faciunt exempla multa, videlicet, Ambroſij, Franciſci, Dominici, & huiuſmodi. Faciet dominus in futuro pauperibus, ſicut feciſſe legitur Otto imperator filius Ottonis, qui vt refert Godefredus Parmenſis libro.ſ. de geſtis imperatorum, cũ eſſet coronatus in vrbe romana clamari fecit vt omnes ſub pęna mortis ſeruarent pacem adinuicem, nec depredarent pauperes, nec iniuriarentur eis. qui cum receſſiſſet in theutoniam, inceperunt in vrbe ut conſueuerant guerras facere, bona pauperum diſſipare, & eos deſtruere. Quod cum audiſſet, fecit inquiri, qui & quę feciſſent, & ſcribi. Cum autem rediſſet ad urbem, conuocauit maximam curiam, ad quam cum veniſſent vndiq; maiores, & præparatum eſſet maximum conuiuium, & reſiderent, fecit venire maximam multitudinem armatorum & præconizari ſub pœna mortis, ꝙ nullus ſe moueret, & fecit, conuocatis ex nomine malefactorib. & iudicatis & recitatis eorum iniuriis, ibi coram ſe & aliis decapitari, & capita eorum poni coram ſe & omnibus pro ſpeculis & ferculis, illos enim qui non erant malefactores, fecit ibi ſecum refici multis delitiis, & ſic pauperes vindicauit, & pacem terræ dedit. Sic faciet dominus in iudicio, malefactores pauperum morte ęterna occidet, & a ſe capite & ſuis ſeparabit. Pacificos ſecum æternis deliciis reficiet, qui eſuriunt & ſitiunt iuſticiam, vt dicitur Matth.5. Ipſos etiam pauperes gloria & honore coronat in cęlo, & ſuper ſolium regni cęleſtis collocat cum apoſtolis ſuis. Pſal. Suſcitans a terra inopem & de ſtercore erigens pauperem humilitatis & vilitatis, vt collocet eum cum principibus populi ſui. Item.1. Reg.2. Suſcitat de puluere egenum, & de ſtercore eleuat pauperem vt ſedeat cum principibus & ſolium glorię teneat. Iob.16. Reges in ſolio collocat in perpetuum, & illic eliguntur ſi fuerint in cathenis & vinciantur funibus paupertatis. Pauperibus ſpiritu dominus dat regnũ & martyribus, quia quoddam genus martirii eſt voluntaria paupertas. Bern. in ſerm. de omnibus ſanctis. Quod martyrii genus grauius quam inter epulans eſurire, inter veſtes algere, paupertate

primi

primi inter diuitias quas confert mundus, quas oſtentat malignus, quas deſiderat appetitus, nomine merito coronabitur qui ſic certauerit, ideo qui in hoc certamine pſeuerat merito coronatur. Apoc. 2. Eſto fidelis vſq; ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ. Item in ſermone de omnibus ſanctis, vis obtinere cęlum? paupertatis vilitatem amplectere, & tuum erit, non enim paupertas virtus reputatur, ſed paupertatis amor, amicitia pauperum regis amicos facit, amor paupertatis reges. Regnum denique cęlorum pauperum eſt.

LIBRI I. PARS IIII.

De donis. *Diſt.* *I.*

CONSEQVENTER conſiderãdum eſt de donis. De quibus primo conſiderandum eſt in generali. Secũdo de ſingulis in ſpirituali. De donis in generali conſideranda ſunt Octo. Primo vtrum dona differunt a virtutibus. Secũdo de neceſſitate donorum. Tertio vtrum dona ſint habitus. Quarto quæ & quot ſint. Quinto vtrum dona ſint connexa. Sexto vtrum maneant in patria. Septimo de comparatione eorum adinuicem. Octauo de comparatione eorum ad virtutes. Ad primum. ſ. vtrum dona differant a virtutibus. Dicendum quod ſi loquamur de dono & virtute ſecundum nominis rationem, ſic nullam oppoſitionem habent adinuicem. Nam ratio virtutis ſumitur ſecundum quod perficit hominem ad bene agendũ, vt ſupra dictum eſt. Ratio autem doni ſumitur ſecundum comparationem ad cauſam a qua eſt, nihil autem prohibet id quod eſt ab alio, vt donum eſſe perfectiuum alicuius ad bene operandum, præſertim cum ſupra diximus quod virtutes quædam nobis ſunt infuſe a Deo. Vnde ſecundum hoc donum a virtute diſtingui non poteſt, & ideo quidam poſuerunt quod dona non eſſent a virtutibus diſtinguenda, ſed in eis remanet non minor difficultas, vt. ſ. rationem aſſignent, quare quędam virtutes dicantur dona & non omnes, & quare aliquę computantur inter dona quæ non computantur inter virtutes, vt patet de timore. Vnde alii dixerunt dona a virtutibus eſſe diſtinguenda, ſed non aſſignauerũt conuenientem cauſam diſtinctionis quæ. ſ. ita conueniret virtutibus quod nullo modo donis aut econuerſo. Conſiderantes. ſ. aliqui quod inter ſeptẽ dona quatuor pertinent ad rationem. ſ. ſapientia, ſcientia, & intellectus, & conſilium, & tria ad vim appetitiuam, fortitudo, pietas, & timor, poſuerunt quod dona perficiebant liberum arbitrium, ſecundum quòd eſt facultas rationis, virtus vero ſecundum quòd eſt facultas voluntatis, quia inuenerunt ſolas duas virtutes in ratione vel intellectu. ſ. fidem & prudentiam, alias vero in appetitiua vel affectiua: oporteret autem ſi hæc diſtinctio eſſet conueniens quòd omnes virtutes eſſent in vi appetitiua, & omnia dona in ratione. Quidam vero cõſiderantes quod Greg. dicit in ſecundo Moralium, quòd donum ſpiritusſancti quod in mente ſibi ſubiecta format prudentiam, iuſtitiam, temperantiam, & fortitudinem, eandem mentem munit contra ſingula tentamenta per ſeptem dona, dixerunt quòd virtutes ordinantur ad bene operandum, dona vero ad reſiſtendum tentationibus. Sed nec iſta diſtinctio ſufficit, quia etiam virtutes tentationibus reſiſtunt, inducentibus ad peccata quę contrariantur virtutibus. Vnumquodq; enim reſiſtit naturaliter ſuo cõtrario, quod pręcipue patet de charitate de qua dicitur Cantic. 8. Aquæ multæ non poterunt charitatem extinguere. Alii vero conſiderantes quòd iſta dona traduntur in ſcriptura ſecundum quod fuerunt in Chriſto, vt patet Iſa. 11. Dixerunt quòd virtutes ordinantur ſimpliciter ad bene operandum, ſed dona ordinantur ad hoc quòd per ea conformentur Chriſto, præcipuè quantum ad ea quæ paſſus eſt, quia in paſſione eius præcipue huiuſmodi dona reſplenduerunt. Sed hoc etiam non videtur eſſe ſufficiens, quia ipſe dominus præcipue nos inducit ad ſui conformationem ſecundum humilitatem & mãſuetudinem. Matth. 11. Diſcite a me quia mitis ſum & humilis corde, & ſecundum charitatem, vt Ioh. 10. Diligatis inuicem ſicut dilexi vos. Et hæ etiam virtutes præcipue in paſſione Chriſti refulſerũt, & ideo ad diſtinguendum dona a uirtutibus debemus ſequi modũ loquenti ſcripturæ in qua nobis traduntur, non quidem ſub nomine donorum, ſed magis ſub nomine ſpirituum. Sic enim dicitur Iſ. 11. Requieſcet ſuper eum ſpiritus ſapientiæ & intellectus &c. Ex quibus verbis manifeſte datur intelligi quòd iſta ſeptem enumerantur ibi ſecundum quòd ſunt in nobis ab inſpiratione diuina. Inſpiratio autem ſignat quandam motionem ab exteriori. Eſt enim conſiderandum, quòd in homine eſt duplex principium mouens. Vnum quidem interius quod eſt ratio, aliud autem exterius quod eſt Deus, vt ſupra dictum eſt, & etiam philoſophus dicit in capitulo de bona fortuna. Manifeſtum eſt autem quòd omne quod mouetur neceſſe eſt proportionatum eſſe motori, & hæc eſt perfectio mobilis inquantum mobile, diſpoſitio qua diſponitur ad hoc quod bene moueatur a ſuo motore: quanto igitur mouens eſt altior, tanto neceſſe eſt quod mobile perfectiori diſpoſitione ei proportionetur, ſicut videmus quòd perfectius oportet eſſe diſcipulum diſpoſitum ad hoc quòd altiorem doctrinam capiat a docente. Manifeſtũ eſt autem quod virtutes humanę perficiunt hominem ſecundum quòd homo natus eſt moueri per rationem in his quæ interius vel exterius agit, oportet igitur ineſſe homini altiores perfectiones ſecũdum quas ſit diſpoſitus ad hoc quòd diuinitus moueatur, & iſtę perfectiones vocantur dona, non ſolum quia infunduntur a Deo, ſed quia ſecundum ea homo diſponitur vt efficiatur prompte mobilis ab inſpiratione diuina, ſicut legitur de Iſa. 60. Dominus aperuit mihi aurem, ego autem non contradico, retrorſum non abii. Et philoſophus dicit in capitulo de bona fortuna, quòd his quæ mouentur per inſtinctum diuinum, non expedit conſiliari ſecundum rationem humanam, ſed quod ſequantur interiorem inſtinctum, quia mouentur a meliori principio quam ſit ratio humana, & hoc eſt quod quidam dicunt quòd dona perficiunt hominem ad altiores actus quam ſit actus virtutum. Huiuſmodi autem dona quandoq; nominantur virtutes ſecundum cõmunem rationem virtutis, habent tamen aliquid ſupereminens rationi communi virtutis, inquantum ſunt quædam diuinæ virtutes perficientes hominem inquantum eſt a Deo motus. Vnde & philoſophus in 7. Eth. Supra virtutem communem ponit quandam virtutem heroycam vel diuinam, ſecũdum quam dicuntur aliqui diuini viri, vnde. Greg. primo Mor. exponens illud Iob. 1. Nati ſunt ei ſeptem filii, dicit. Septem filii nobis naſcuntur cum per conceptionem bonę cogitationis ſpiritusſancti ſeptem in nobis virtutem oriuntur. & inducit illud Iſa. 11. Requieſcet ſuper eum ſpiritus ſapientiæ &c. vbi enumerantur ſeptem dona ſpiritusſancti. Ad ſecundum. ſ. vtrũ dona ſint neceſſaria ad ſalutem. Dicendum quòd ſicut dictum eſt, dona ſunt quędam hominis perfectiones quibus homo diſponitur ad hoc quod bene ſequatur inſtinctum diuinum. Vnde in his quibus non ſufficit inſtinctus rationis ſed eſt neceſſarius ſpiritusſancti inſtinctus, per conſequens etiam eſt neceſſarium donum. Ratio autem hominis eſt perfecta a Deo dupliciter. Primo quidem naturali perfectione. ſ. ſecundum lumen naturale rationis. Alio modo quadam ſupernaturali perfectione per virtutes theologicas, vt ſupra dictum eſt, & quãuis hæc ſecunda perfectio ſit maior quam prima, tamen prima perfectiori modo habetur ab homine quaſi plena poſſeſſio. Secunda autem habetur quaſi imperfecte. Imperfecte enim diligimus & cognoſcimus Deum. Manifeſtum eſt autem quòd vnumquodq; quod perfecte habet naturam vel formam aliquam aut virtutem, poteſt per ſe ſecundum illam operari, non tamen excluſa operatione Dei, qui in omni natura & voluntate interius operatur, ſed id quod imperfecte habet naturam aliquam vel formam aut virtutem, non poteſt per ſe operari niſi ab altero moueatur, ſicut ſol, quia eſt perfecte lucidum, per ſeipſum poteſt illuminare, luna autem in qua eſt imperfecte natura lucis, non illuminat niſi illuminata. Medicus etiam qui perfecte nouit artem medicinæ, poteſt per ſe operari, ſed diſcipulus eius qui nondum eſt plene inſtructus non poteſt per ſe operari niſi ab eo inſtruatur. Sic igitur quantum ad ea quæ ſubſunt humanę rationi in ordine. ſ. ad finem connaturalem homini poteſt homo operari per iudicium rationis. Si tamen etiam in hoc homo adiuuetur a Deo per ſpecialem inſtinctum, hoc erit ſuperabundantis bonitatis. Vnde ſecũdum philoſophos, non quicunq; habebant virtutes morales acquiſitas, habebant virtutes heroycas vel diuinas, ſed in ordine ad finem vltimum ſupernaturalem ad quem ratio mouet ſecundum quòd eſt aliqualiter & imperfecte informata per uirtutes theologicas, non ſufficit ipſa motio rationis niſi deſuper adſit inſtinctus & motio ſpiritusſancti, ſecundum illud Rom. 8. Qui ſpiritu Dei aguntur hi filii Dei ſunt, & filii & hæredes. Et in pſalmo dicitur. Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectã. quia. ſ. in hæreditatem illius terræ beatorum nullus poteſt peruenire niſi moueatur & ducatur a ſpiritusſancto, & ideo ad illum finẽ conſequendum neceſſarium eſt homini habere donum ſpiritusſancti, excedunt autem dona communem perfectionem virtutum, nõ quantum ad genus operum, eo modo quo conſilia excedunt præcepta, quia ad perfectionem conſiliorum non tenetur homo de neceſſitate ſalutis, vnde ſine ipſis poteſt homo conſequi ſalutem, ſed dona excedunt perfectionem virtutum quantum ad modum operandi, ſecundum quòd mouetur homo ab altiori principio. Ad tertium. ſ. vtrum dona ſint habitus. Dicendum quòd ſicut dictum eſt, dona quædam ſunt perfectiones hominis, quibus diſponitur ad hoc quòd homo bene ſequatur inſtinctum ſpiritusſancti. Manifeſtum eſt aũt ex ſupradictis quod virtutes morales perficiũt vim appetitiuã, ſecundum quòd participat aliqualiter rationem, inquantum. ſ. nata eſt moueri per imperiũ rationis, hæc igitur dona ſpiritusſancti ſe

habent

habent ad hoīem in comparatione ad Spiritumſanctum, ſicut virtutes morales ſe habent ad vim appetitiuam in comparatione ad rationem. Virtutes aūt morales habitus quidam ſunt quibus vires appetitiuę diſponuntur ad prompte obediendum rationi, vnde & dona Spiritusſancti ſunt quidā habitus, quibus homo perficitur ad prompte obediendum Spirituiſancto. Et nota ꝙ duo ſunt genera donorū Spiritusſancti, quædam ſine quibus ad ſalutem peruenire non poteſt, ſicut ſunt iſta, de quibus nunc loquimur: quędam vero ſunt ſine quibus poteſt homo peruenire ad vitam, quia non ſunt de neceſſitate ſalutis, ſicut eſt donum prophetiæ & hmōi, quæ dñr gratię gratiſdatę. Prima dona ſunt habitus manentes in hoīe, & in talibus donis Spiritusſanctus in electis omnibus ſemper manet. Sicut dr̄ Io. 14. Vbi dñs diſcipulis ſuis de Spirituſancto loquens ait: Apud vos manebit & in vobis erit. Alia vero dona modo ſunt habitus, nec ſemper manent in hoīe. Spiritus.n. prophetiæ nō ſemper adeſt prophetis. Sicut dicit Greg. prima homil. ſuper Ezech. Sic ét eſt de alijs huiuſmodi donis. Vnde proprium eſt Chriſti, ꝙ dona Spiritusſancti requieſcant in eo, vt dr̄ Iſa. 11. Et Io. 1. dr̄: Super quē videris Spiritum deſcendentem & manentē ſuper eum: hic eſt qui baptizat, quod exponens Greg. lib. 2. mora. ait: In cunctis fidelibus Sanctusſpiritus venit, ſed in ſolo mediatore ſemper ſingulariter permanet. Ad quartum. ſ. que & quot ſint dona. Dicendum ꝙ ſunt ſeptē, quæ enumerantur Iſa. 11. Requieſcet ſuper eū ſpiritus ſapientiæ & intellectus, ſpiritus conſilij & fortitudinis, & ſpiritus ſciētiæ & pietatis, & replebit eum ſpiritus timoris dñi. Ad cuius euidentiā ſciendum ꝙ dona ſunt quidā habitus perficientes hominem ad hoc ꝙ prompte ſequatur inſtinctū Spiritusſancti. Sicut virtutes morales perficiunt vires appetitiuas ad obediendū rationi. Sicut autē vires appetitiuæ natę ſunt moueri per imperium rationis, ita oēs vires humanæ natæ ſunt moueri per inſtinctū Dei, ſicut à quadam ſuperiori potentia. Et ideo in oīb. viribus hominis quę poſſunt eſſe principia humanorum actuū, ſicut ſunt virtutes ita ét ſunt dona. ſ. in ratione & in vi appetitiua. Ratio autē eſt & ſpeculatiua & practica, & in vtraq; conſideratur apprehenſio veritatis quæ pertinet ad inuentionem & iudicium de veritate. Ad apprehenſionem igr̄ veritatis perficitur ſpeculatiua ratio per intellectum, practica vero per conſilium, ad rectè aūt iudicandum, ſpeculatiua quidem per ſapientiā, practica vero per ſcientiam perficitur: appetitiua autem virtus in his quidem quæ ſunt ad alterū perficitur per pietatem. In his quæ ſunt ad ſeipſum perficitur per fortitudinem contra timorem periculorum: contra concupiſcentiā vero inordinatam delectabilium per timorem dñi, ſm̄ illud Prou. 16. per timorem dñi declinat omnis homo à malo, & in Pſalmo: Confige timore tuo carnes meas, à iudicijs.n. tuis timui. & ſic patet ꝙ hæc duo extendunt ſe ad oīa, ad quæ extendunt ſe virtutes tā intellectuales q̄ morales. In hac.n. enumeratione ponuntur quatuor pertinentia ad virtutes intellectuales. ſ. ſapientia & intellectus, ſcientia & conſilium, quod pertinet ad prudentiam, ſed nihil ponitur quod pertineat ad artē, quæ eſt quinta virtus intellectualis, quia dona perficiunt hominē in his quæ pertinent ad bene viuendū, ad quæ non ordinatur ars, ſed ad exteriora factibilia. Eſt.n. ars ratio recta non agibilium, ſed factibiliū, vt dr̄ in 6. ethi. Poteſt tñ dici ꝙ quantū ad motionē donorum ars pertinet ad Spiritumſanctū, qui eſt principaliter mouens: non aūt ad hoīes qui ſunt quædā organa eius, dum ab eo mouentur. Silr̄ in hac enumeratione ponitur aliquid pertinens ad iuſtitiam. ſ. pietas, & aliquid pertinens ad fortitudinem. ſ. donum fortitudinis. Temperantiæ aūt reſpondet quodāmodo donum timoris. Sicut.n. ad virtutem temperantiæ pertinet ſm̄ eius propriam rationem vt aliquis recedat à delectabilibus prauis, pp bonum rationis, ita ad donum pertinet ꝙ aliquis recedat à delectationibus prauis pp Dei timorem. Et nota, ꝙ circa fortitudinē non ponitur aliqua pars eius ꝙ ſit donum, ſicut circa iuſtitiam ponitur pietas, quæ eſt pars eius. Sed pro fortitudinis virtute ponitur ét fortitudo donum, ita ꝙ eodem nominē tenetur virtus & donum ei reſpondens, non ſic autem ponitur iuſtitia. Sed pietas quæ eſt quædā pars eius, quia nomen iuſtitiæ à rectitudine rationis imponitur, & ideo eſt nomen virtutis conuenientius q̄ nomen doni, ſed nomen pietatis importat reuerentiam quam habemus ad patrem & patriam, & quia pater oīum Deus eſt, ét cultus Dei pietas nominatur, vt dicit Aug. 10. de ciui. Dei. Et ideo conuenienter donum quo aliquis pp reuerentiam Dei bonum operatur ad oēs, pietas noīatur. Non ponuntur aūt aliqua dona pertinētia ad virtutes theologicas, quæ tñ maxime ordinant nos in Deū, quia animus hoīs nō mouetur à Spirituſancto, niſi ei ſm̄ aliquem modū vniatur, ſicut inſtrm̄ non mouet ab artifice niſi per cōtactum, aut per aliq̄ aliā vnionem. Prima aūt vnio hoīs eſt per fidē, & charitatem, vnde iſtę virtutes præſupponuntur ad dona ſicut radices quædā donorū, vnde omnia dona pertinent ad has tres virtutes, ſicut quædam deriuationes prædictarum virtutum. Item nota, ꝙ intellectui adiungitur ſapientia, quæ regit ipſum, fortitudini conſilium, pietati ſciētia: timori vero

qui ſingulariter nominatur, non ponitur aliud directiuum niſi ipſa ſapientia, quia per ſapientiam dirigitur hoīs intellectus, & hoīs affectus, & ideo ponuntur correſpondentia, ſapientia tanq̄ directiuo, ex parte quidem intellectus donū intellectus, ex parte aūt affectus donum timoris. Ratio.n. timendi Deum præcipuē ſumitur ex conſideratione excellentiæ diuinæ q̄ cōſiderat ſapientia. Ad quintum. ſ. vtrū dona ſint connexa. Dicendum ꝙ huius quæſtionis veritas de facili ex pręmiſſis poteſt haberi: dictū eſt aūt ſupra ꝙ ſicut vires appetitiuę diſponuntur per virtutes morales in comparatione ad regimen rationis, ita oēs vires animæ diſponuntur per dona in cōparatione ad Spiritumſanctum mouentē. Spiritus aūt ſanctus habitat in nobis per charitatē, ſm̄ illud Rom. 5. Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritūſanctū qui datus eſt nobis, ſicut & rō noſtra perficitur per prudentiā, vnde ſicut virtutes morales cōnectuntur ſibiinuicē in prudentia: ita dona Spiritusſancti cōnectunt ſibiinuicem in charitate: ita. ſ. ꝙ qui charitatem habet, oīa dona Spiritusſancti habet: quorū nullū ſine charitate haberi pōt. Vnde Greg. primo moral. dicit, ꝙ minor eſt ſapientia ſi intellectu careat, & valde inutilis eſt intellectus ſi ex ſapientia non ſubſiſtat. Vile eſt conſiliū, cui opus fortitudinis deeſt, & valde fortitudo deſtruitur niſi per conſiliū fulciatur: nulla eſt ſcientia ſi vtilitatē pietatis non habet, & valde inutilis eſt pietas ſi ſciētiæ diſcretione careat, timor quoq; ipſe ſi non has virtutes habuerit, ad nullum opus bonæ actionis aſſurgit, ſicut eūt connexio virtutum cardinaliū probatur, vno modo per hoc ꝙ vna earum perficitur quodammodo per aliam, vt ſupra dictum eſt: ita Greg. eodem modo vult probare connexionē donorum per hoc ꝙ vnum ſine alio non poteſt eſſe perfectū. Vnde præmittit, dicēs: Valde ſingula quęlibet deſtruunt, ſed non vna alij virtus virtuti ſuffragatur. Nō ergo datur intelligi ꝙ vnū donū non poſſit eſſe ſine alio, ſed quia ſi eſſet ſine ſapiētia, nō eſſet donum, ſicut tēperantia ſi eſſet ſine iuſtitia, nō eſſet virtus. Et nota ꝙ ſapientia & ſcientia vno modo poſſunt conſiderari ſm̄ quod ſunt gratiæ gratiſdatę: prout. ſ. aliquis intantum abundat in cognitione diuinorum et humanorum, vt poſſit infideles inſtruere & aduerſarios cōfutare, & ſic de eis loquitur Apoſtolus 1. Cor. 12. Alij per ſpiritum datur ſermo ſapientiæ. Alij ſermo ſcientiæ &c. Vnde ſignanter fit mentio de ſermone ſapientiæ & ſciētiæ, & iſto modo ſapientia & ſciētia non ſunt cōnexæ. Alio modo poſſunt accipi prout ſunt dona Spiritusſancti, & ſic ſapientia & ſciētia nihil aliud ſunt q̄ quædā perfectiones humanæ mentis, ſm̄ quas diſponitur ad ſequendū inſtinctus Spiritusſancti in cognitione diuinorū vel humanorum, & ſic patet ꝙ hmōi dona ſunt in oīb. charitatē habentib. Ad ſextū. ſ. vtrum dona Spiritusſancti maneāt in patria. Dicendū ꝙ de donis dupliciter poſſumus loqui. Vno modo quantū ad eſſentiam donorum, & ſic perfectiſſimē erunt in patria, vnde Ambr. dicit in libro de Spirituſancto. Ciuitas Dei illa Hieruſalem cęleſtis, nō meatu alicuius fluuij terreſtris abluitur, ſed ex vitę fonte procedēs Spiritusſanctus, cuius nos breui ſatiamur hauſtu in nullis cęleſtibus ſpiritibus redundantius vr̄ affluere pleno ſeptē virtutū ſpiritualiū feruens meatu. Cuius ratio eſt, quia dona Spiritusſancti perficiunt mentē humanā ad ſequendū vinctionem Spiritusſancti, quod pcipuē erit in patria, qñ Deus erit oīa in oīb. vt dr̄ 1. Cor. 15. Et qñ homo totaliter erit ſubditus Deo. Alio modo poſſunt cōſiderari quantū ad materiam, circa q̄ operantur, & ſic in præſenti hñt operationē circa aliq̄ materiā circa q̄ nō habebūt operationē in ſtatu gloriæ, & ſm̄ hoc non manebunt in patria, ſicut ſupra de virtutibus cardinalibus dictum eſt. Vnde de donis ſm̄ ꝙ cōpetunt ſtatui præſenti dicit Greg. in ſecundo moral. ꝙ Spiritusſanctus cōtra ſingula tentamēta ſeptē donis erudit mentē, ſed in ſtatu gloriæ ceſſantib. malis per dona pficimur in bono. Vnde in ſingulis donis ponit Greg. aliquid qđ tranſit cū ſtatu pręſenti, & aliquid qđ permanet ét in futuro: dicit.n. ꝙ ſapientia mentē de ęternorum ſpe & certitudine reficit, quorum duorum ſpes trāſit, ſed certitudo remanet. Et de intellectu dicit ꝙ in eo qđ audita penetrat reficiēdo cor tenebras eius illuſtrat, quorum auditus trāſit, quia non docebit vir fratrē ſuum, vt dicit Hier. 31. Sed illuſtratio mentis manebit, de cōſilio aūt dicit ꝙ prohibet eſſe præcipitē quod eſt neceſſariū in pñti: & iterum ꝙ ratione aīum replet, qđ eſt neceſſarium ét in futuro. De fortitudine vero dicit ꝙ aduerſa non metuit, qđ eſt neceſſariū in pñti, & iterū ꝙ cōfidentiæ cibos apponit, quod permanet ét in futuro. De ſcientia vero vnū tñ ponit. ſ. ꝙ ignorātiæ ieiuniū ſuperat, qđ pertinet ad ſtatū pñtem. Sed ꝙ addit in vētre mentis poteſt ſinalr̄ intelligi ꝙ repletio cognitionis pertinet ét ad ſtatū futurū. De pietate vero dicit ꝙ cordis viſcera miſericordiæ operibus replet, quodquidem ſm̄ verba pertinet tantum ad ſtatum præſentem, ſed ipſe intimus affectus proximorum per viſcera deſignatus pertinet etiam ad ſtatum futurum, in quo pietas non exhibebit miſericordiæ opera, ſed congratulationis affectum. De timore vero dicit, quod premit mentem ne de præſentibus ſuperbiat, quod pertinet ad ſtatum præſentem, & quod de futuris cibos ſpei

confortat, quod etiam pertinet ad ſtatum præſentem quantum ad ſpem, & poteſt etiam quantum ad ſtatum futurum pertinere, quantum ad confortationem de rebus hic ſperatis & ibi obtentis. Ad ſeptimum. ſ. vtrum dignitas donorum attendatur ſecundum ordinē enumerationis quæ habetur Iſa. 11. Dicendum ꝙ dignitas donorū dupliciter poteſt attendi. Vno modo ſimpliciter. ſ. per comparationem ad proprios actus, prout procedunt a ſuis principijs. Alio modo ſecundum quid. ſ. per comparationem ad materiam. Simpliciter autem loquendo de dignitate donorum eadem eſt ratio comparationis in ipſis & virtutibus, quia dona ad omnes actus potentiarum animę perficiunt hominem ad quos perficiunt virtutes, vt ſupra dictum eſt. Vnde ſicut virtutes intellectuales præferuntur virtutibus moralibus, & ideo ipſis virtutibus intellectualibus contemplatiuę præferuntur actiuis, vt ſapientia & intellectus & ſcientia, prudentiæ & arti, ita tamen ꝙ ſapientia præfertur intellectui, & intellectus ſcientiæ, ſicut prudentia & ſyneſis eubuliæ, ita etiam in donis ſapientia & intellectus, ſcientia & cōſilium præferuntur fortitudini, pietati & timori, in quibus etiam pietas præfertur fortitudini, fortitudo timori, ſicut iuſtitia fortitudini, & fortitudo temperantiæ. Sed quantum ad materiā fortitudo & conſilium præferuntur ſcientię & pietati, quia. ſ. fortitudo & conſilium in arduis locum habent. Scientia autem & conſilium ēt in cōibus. Sic igitur donorum dignitas ordini enumerationis reſpondet, partim quidē ſimpliciter ſm quòd ſapientia & intellectus oībus præferūtur, partim aūt ſm ordinē materiæ, ſm quòd conſiliū & fortitudo præferuntur ſcientiæ & pietati. Ad octauum. ſ. de cōparatione bonorum ad virtutes. Dicendum quòd ſicut ex dictis patet virtutes in tria genera diſtinguūtur. Sunt enim quædam virtutes theologicæ, quædā intellectuales, quædā morales. Virtutes quidē theologicę, ſunt quibus mens humana Deo coniūgitur. Virtutes aūt intellectuales ſūt quibus rō ipſa perficitur. Virtutes autem morales ſūt quibus vires appetitiuę perficiuntur ad credēdū rōni. Dona aūt ſpūſancti ſunt quibus oēs virtutes aīæ diſponuntur ad hoc quòd ſubdatur motioni diuinæ. Sic ergo eadē videtur eſſe cōparatio donorum ad virtutes theologicas per quas homo vnitur ſpirituiſancto mouēti, ſicut virtutum moralium ad virtutes intellectuales, per quas perficitur rō quæ eſt virtutū moraliū motiua. Vnde ſicut virtutes intellectuales præferūtur virtutibus moralib. & regulāt eas, ita virtutes theologicę præferuntur donis ſpirituſancti, & regulant ea, vnde Greg. dicit in primo Mor. quòd neq; ad denarii perfectionē ſeptem filii ad eſt ſeptē dona perueniunt, niſi in ſpe & fide & charitate fuerit omne qđ agunt. Sed ſi comparemus dona ad alias virtutes intellectuales vel morales, dona præferuntur virtutibus, quia dona perficiunt vires animæ in comparatione ad ſpiritumſanctum mouentem, virtutes autem perficiunt vel ipſam rationem vel alias vires in ordine ad rationem. Manifeſtum eſt autem quòd ad altiorem motorem oportet maiori perfectione mobile eſſe diſpoſitum. Vnde perfectiora ſunt dona virtutibus.

De donis in ſpeciali. *Diſt.* *II.*

Deinde conſiderandū eſt de donis in ſpeciali, & primo de dono timoris. Secundo de dono pietatis. Tertio de dono ſcientię. Quarto de dono fortitudinis. Quinto de dono cōſilii. Sexto de dono intellectus. Septimo de dono ſapientiæ. Circa primum de dono timoris conſideranda ſunt duodecim. Primum eſt vtrum Deus ſit timendus. Secundum eſt de diuiſione timoris. Tertium eſt de timore naturali. Quartum eſt de timore humano. Quintum eſt de timore mundano. Sextum eſt de timore ſeruili. Septimum eſt de timore initiali. Octauum eſt de timore filiali. Nonum eſt vtrum timor ſit initium ſapientiæ. Decimum eſt vtrum timor ſit donum ſpirituſancti. Vndecimum eſt vtrum creſcat creſcente charitate. Duodecimum vtrum maneat in patria. Ad primum. ſ. vtrum Deus timeri poſſit. Dicendum quòd ſicut ſpes habet duplex obiectum, quorum vnum eſt ipſum bonum futurum cuius adeptionem quis expectat. Aliud eſt auxilium alicuius per quod expectat illud adipiſci quod ſperat, ita etiam timor duplex obiectum habere poteſt quorum vnum eſt ipſum malum quod homo refugit, aliud eſt a quo malum prouenire poteſt: primo ergo modo Deus qui eſt ipſa bonitas obiectum timoris eſſe non poteſt, ſed ſecūdo modo poteſt eſſe obiectum timoris, inquantum. ſ. ab ipſo vel per comparationē ad ipſum nobis, poteſt aliquod malum imminere: ab ipſo quidem poteſt nobis imminere malum pęnę, quod nō eſt ſimpliciter malū ſed ſm quid, bonum aūt ſimpliciter. Cū enim bonū dicatur in ordine ad finē, malū aūt importet huius ordinis priuationē, illud eſt malum ſimpliciter qđ excludit ordinē a fine vltimo, quod eſt malum culpę, malum aūt pęnę eſt quidē malum inquantū priuat aliquod particulare bonū, eſt tñ bonū ſimpliciter inquantū dependet ab ordine finis vltimi: per comparationē aūt ad Deum pōt nobis malum culpæ prouenire ſi ab eo ſeparamur, & per hunc modū Deus pōt & debet timeri. In Deo enim eſt cōſiderare iuſtitiā, ſm q̃ peccātes punit, & miſericordiā, ſm q̃ nos liberat. Secundum igitur cōſiderationem iuſtitiæ ipſius inſurgit in nobis timor. Scd'm aūt conſiderationem miſericordiæ conſurgit in nobis ſpes, & ita ſm diuerſas rationes Deus eſt obiectum ſpei & timoris. Et nota ꝙ malum culpæ non eſt à Deo ſicut ab actore, ſed eſt à nobiſipſis inquantū à Deo recedimus: malum aūt pœnæ eſt quidem à Deo actore inquantum habet rationē boni, prout. ſ. eſt iuſtum, ſed ꝙ iuſte nobis pœna infligitur hoc primordialiter ex merito noſtri peccati contingit, ſm quem modum dr̄ Sap. 1. ꝙ Deus mortem non facit, ſed impij manibus & verbis accerſierunt illā. Ad ſm. ſ. de diuiſione timoris, q̃ ponit magiſter ſententiarū lib. 3. diſt. 34. ſ. in filialem, initialē, ſeruilem, & mundanū. Sciendum ꝙ de timore nūc agimus ſm ꝙ per ipſum aliquo modo ad Deum conuertimur, vel ab eo auertimur. Cum. n. obiectum timoris ſit malū, qñq; homo propter mala quæ timet à Deo recedit, & iſte dr̄ timor humanus vel mūdanus: qñq; autē homo per mala quæ timet ad Deum conuertitur vt ei inhæreat, quod quidem malum eſt duplex. ſ. malum pœnæ, & malum culpæ. Si igitur aliquis conuertatur ad Deum & ei inhæreat propter timorem pœnæ, eſt timor ſeruilis. Si aūt propter timorem culpæ, eſt timor filialis, nam filiorum eſt timere offenſam patris. Si autem propter vtrūq;, eſt timor initialis, qui eſt medius inter vtrūq; timorem. Vtrum autem malum culpæ poſſit timeri, ſupra habitū eſt cum de paſſione timoris ageretur. Et nota, ꝙ timor naturalis non connumeratur inter alios timores in hac diuiſione contētos, quia timor naturalis non eſt bonus nec malus, bonitate vel malitia morali, ſed præſupponitur ab vtroque. Omnes aūt iſti timores important vel bonum morale, quod præcipuè conſiſtit in conuerſione ad Deum, vel malum morale quod præcipuè cōſiſtit in auerſione à Deo. Item nota, ꝙ licèt alia ſit habitudo filij ad patrem, & vxoris ad virum, & ſerui ad dñm, tñ timor caſtus, qui eſt per comparationem vxoris ad virum, nō diſtinguitur à timore filiali, qui eſt per comparationem filij ad patrem, ſicut diſtinguitur à timore ſeruili, qui eſt per cōparationem ſerui ad dñm. Cuius ratio eſt, quia habitudo ſerui ad dominum eſt per poteſtatem dñi ad ſeruum ſe ſibi ſubijcientis, ſed habitudo filij ad patrem, vel vxoris ad virum eſt econuerſo per affectum filij ſe ſubdentis patri, vel vxoris ſe cōiungentis viro vnione amoris. vnde timor filialis eſt caſtus ad idē pertinet, quia per charitatis amorem Deus pater noſter efficitur, ſm illud Rom. 8. Accepiſtis ſpiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, Abba pater: ſed p eādem charitatem dr̄ etiam ſponſus noſter, ſm illud 2. ad Cor. 11. Deſpondi vos vni viro virginem caſtam exhibere Chriſto. Timor aūt ſeruilis ad aliud pertinet, quia charitatem in ſua reſurrectionę non includit. Item nota ꝙ iſti tres timores. ſ. mundanus, ſeruilis, & initialis reſpiciunt pœnam, ſed diuerſimode. Nam timor mundanus ſiue humanus reſpicit pœnam à Deo auertentem, quam qñq; inimici Dei infligunt, vel comminantur. Sed timor ſeruilis & initialis reſpiciunt pœnam per quam homines attrahuntur ad Deum diuinitus inflictam vel comminatam. Quam quidem pœnam principaliter timor ſeruilis reſpicit: timor autem initialis ſecundario. Item nota, ꝙ ſicut alia eſt cōcupiſcentia oculorum qua concupiſcit homo bona mundi. Alia concupiſcentia carnis qua quis dilectionem proprij corporis concupiſcit, ita aliud eſt malū qđ reſpicit timor mūdanus. ſ. amittere bona mundana. Aliud qđ reſpicit timor humanus. ſ. amittere delectationem vel incolumitatem proprij corporis, quia tñ eadem rōne homo à Deo auertitur pp timorem amittendi bona mūdana, & pp timorem amittēdi incolumitatem proprij corporis, quia bona exteriora ad corpus pertinent, & ideo vterq; timor hic pro eodē cōputatur, q̄uis mala quæ timētur ſint diuerſa, ſicut & bona q̃ cōcupiſcūtur. Ex qua quidē diuerſitate prouenit diuerſitas peccatorum ſm ſpēm, quib. tñ oib. cōe eſt à Deo abducere. Ad tertiū. ſ. de timore naturali. Et ad quartū. ſ. de timore humano. Req. ſupra vbi agit de paſſione timoris. Ad quintū. ſ. de timore mūdano quęrit, vtrū timor mūdanus ſemper ſit malus, & quid ſit. Sciendū aūt, ꝙ ſicut ex ſupra dictis patet, actus morales & habitus ex obiectis & nomē, & ſpēm habent: proprium aūt obiectum appetitiui motus eſt bonū finale, & ideo à proprio fine oīs motus appetitiuū, & ſpecificatur, & nominatur. Si quis. n. cupiditatē nominaret amorē laboris, quia pp cupiditatem hoies laborant, non rectè nominaret. Non. n. cupidi laborem quærunt ſicut finē, ſed ſicut illud qđ eſt ad finem, ſicut finē aūt quærunt diuitias. Vnde cupiditas rectè noīatur deſideriū, vel amor diuitiarū qđ eſt malū, & per hunc modū amor mundanus propriè dr̄ quo aliquis mūdo innititur tanq̄ fini, & ſic amor mūdanus ſemper eſt malus: timor aūt ex amore naſcit̄: illud. n. hō timet amittere qđ amat, vt patet per Aug. in li. 83. quæſt. Et ideo timor mūdanus eſt qui pcedit ex amore mūdano tanq̄ à mala radice: & pp hoc ēt ipſe timor mūdanus ſemper eſt malus. Sciendū aūt ꝙ naturałr eſt homini ꝙ refugiat pprij corporis detrimētum, vel ēt dāna tpalium rerū, ſed quod homo pp iſta recedat à iuſtitia eſt cōtra rationē naturalē. Vnde ēt philoſophus dicit 10. 3. eth. ꝙ quædā ſunt. ſ. peccatorum opera, ad q̃ nullo timore aliquis debet cogi,

quia

quia peius eſt huiuſmodi peccata cômittere quàm pœnas quaſcunque pati. Ad timorem humanũ pertinere videtur, ꝙ homines reueremur. Sed dupliciter poteſt aliquis homines revereri. Vno modo inquantum in eis eſt aliquid diuinum, puta bonum gratiæ, vel virtutis, vel ſaltem naturalis Dei imaginis: & hoc modo vituperantur, qui homines non reuerentur. Sicut iudex iniquus, qui nec Deum timebat, nec homines reuerebatur. Lucæ 18. Alio modo poteſt aliquis homines reuereri in quantum Deo contrariantur, & ſic laudantur, qui homines non reuerentur, ſecundum illud Eccl. 48. In diebus ſuis non pertimuit principem. Et Matth. 10. Nolite timere eos qui occidunt corpus &c. Ad timorem mundanum pertinere videntur pœnæ, quæ per poteſtates ſeculares infliguntur. Poteſtates autem quandoque infligunt pœnas ad retrahendũ à peccato in hoc, ꝙ Dei miniſtri ſunt: ſecundum illud Rom. 14. Miniſter Dei eſt iudex in iram ei, qui male agit: & ſecundum hoc timere poteſtatem ſecularem non pertinet ad timorem mundanum, ſed ad timorem ſeruilem, vel initialem: quando vero pœnas infligunt contra iuſtitiam homines perſequendo vel bona temporalia rapiendo, ſic ad timorem mũdanum pertinet timere poteſtatẽ ſecularem, & ex huiuſmodi timore prouenit, ꝙ homo plus vult iuſtitiam deſerere, vel Deum offendere, quàm temporalia bona perdere. De hoc re. vbi ſupra. Circa ſextũ. ſ. de timore ſeruili conſideranda ſunt tria. Primo vtrũ timor ſeruilis ſit bonus. Secundo vtrum ſit idem cum timore filiali. Tertio vtrum permaneat cum charitate. Ad primum ſ. vtrum timor ſeruilis ſit bonus. Dicendum ꝙ timor ſeruilis ex parte ſeruilitatis, habet ꝙ ſit malus: ſeruilitas enim opponitur libertati: vnde cum liber ſit qui ſui eſt, vt dicitur 10 principio methaphiſicæ, ſeruus eſt qui non cauſa ſui operatur, ſed quaſi ab extrinſeco motus: quicunque autem ex amore aliquid facit quaſi ex ſeipſo operatur, quia ex propria inclinatione mouetur ad operandum, & ideo contra rationẽ ſeruilitatis eſt ꝙ aliquis ex amore operetur. Sic igitur timor ſeruilis inquantum ſeruilis eſt, charitati contrariatur. Si igitur ſeruilitas eſſet de ratione timoris oporteret, ꝙ timor ſeruilis ſimpliciter eſſet malus, ſicut adulterium ſimpliciter eſt malum, quia id ex quo contrariatur charitati pertinet ad adulterij ſpeciem, ſed prædicta ſeruilitas non pertinet ad ſpeciem timoris ſeruilis ſicut nec infirmitas ad ſpeciem fidei informis. Species enim moralis habitus vel actus ex obiecto accipitur, obiectum autẽ timoris ſemel eſt pœna cui accidit, ꝙ bonum cui contrariatur pena ametur, tanquàm finis vltimus, & per conſequens pœna timeatur tanquàm principale malum, quod conuenit in non habente charitatẽ, vel ꝙ ordinetur in Deũ, ſicut in finem, & per conſequens pœna non timeatur tanquàm principale malum, quod conuenit in habente charitatem: non enim tollitur ſpecies habitus per hoc ꝙ eius obiectum, vel finis ordinatur ad vlteriore finem, & ideo timor ſeruilis ſecundum ſuam ſubſtantiam bonus eſt, ſed ſeruilitas eius eſt mala. Ad ſecundum ſ. vtrũ timor ſeruilis ſit idẽ in re cum timore filiali. Dicendum ꝙ propriè obiectum timoris eſt malum, & quia actus & habitus diſtinguuntur ſecundum obiecta vt ex dictis patet, neceſſe eſt ꝙ ſecundum diuerſitatem malorum etiam timores ſpecie differant. Differt autem ſpecie malum pœnæ quod refugit timor ſeruilis, & malum culpæ quod refugit timor filialis, vt ex ſupradictis patet. Vnde manifeſtum eſt, ꝙ timor ſeruilis & filialis nõ ſunt idem ſecundum ſubſtantiam, ſed differunt ſpecie, vnde Aug. ſuper primam canonicam Ioannis dicit duos eſſe timores. Vnum ſeruilem, & alium filialem vel caſtum: licèt autem vterque timor reſpiciat Deum, quia vtroque timemus Deum: non tamen ſub eadem habitudine. Nam timor ſeruilis reſpicit Deum ſicut principium inflictiuũ pœnarum: timor autem filialis reſpicit Deum, non ſicut principiũ actiuum culpæ, ſed potius ſicut terminum à quo refugit ſeparari per culpam. Et ideo ex hoc obiecto, quod eſt Deus nõ conſequuntur identitatem ſpeciei, quia etiam motus naturales ſecundum habitudinem ad aliquem terminum ſpecie diuerſificantur: non enim eſt idem motus ſpecie qui eſt ab albedine, & qui eſt ad albedinem. Per iſtam eandem rationem dicas ꝙ fides formata, & informis ſecundum obiectum nõ differunt: vtraque enim fides & credit Deo & credit Deum, ſed differũt ſolũ per aliquid intrinſecum. ſ. ſecundum præſentiam & abſentiam charitatis, & ideo nõ differunt ſecundum ſubſtantiam, ſed timor filialis & ſeruilis differunt ſecundum obiecta, & ideo non eſt ſimilis ratio. Similiter eadem eſt ſpes, qua ſperamus frui Deo, & aliqua alia beneficia obtinere ab eo: non tamen eſt idem timor quo timemus ſeparari à Deo & ab eo puniri: quia ſpes reſpicit Deum, ſicut principium tam reſpectu fruitionis diuinæ quàm reſpectu cuiuſcunque alterius beneficij, non ſic autem eſt de timore, & ideo non eſt ratio ſimilis. Ad tertium. ſ. vtrum timor ſeruilis ſimul maneat cum charitate. Dicendum ꝙ timor ſeruilis ex amore ſui cauſatur, quia eſt timor pœnæ quæ eſt detrimentum proprij boni. Vnde hoc modo timor pœnæ poteſt ſtare cũ charitate, ſicut & amor ſui: eiuſdem enim rationis eſt, ꝙ homo cupiat bonum ſuum, & ꝙ timeat priuari eo. Amor autem ſui tripliciter ſe poteſt haberi ad charitatem. Vno enim modo contrariatur charitati ſecundum ꝙ aliquis in amore proprij boni finẽ conſtituit. Alio modo includitur in charitate ſecundum ꝙ homo ſe propter Deũ, & in Deo diligit. Tertio modo à charitate quidem diſtinguitur, ſed charitati non contrariatur, puta cum aliquis diligit quidem ſeipſum ſecundum rationem proprij boni: ita tamen ꝙ in hoc proprio bono non conſtituat finẽ, ſicut etiam ad proximum poteſt eſſe aliqua alia ſpiritualis dilectio præter dilectionem charitatis quæ fundatur in Deo, dum proximus diligitur, vel ratione conſanguinitatis, vel alicuius conditionis humanæ, quæ tamen referibilis ſit ad charitatẽ. Sic igitur & timor pœnæ excluditur. Vno modo in charitate. Nam ſeparari à Deo eſt pœna quædam, quàm charitas maxime refugit, vnde hoc pertinet ad timorẽ caſtum. Alio autem modo contrariatur charitati ſecundum ꝙ aliquis refugit pœnam cõtrariam bono ſuo naturali, ſicut principale malum cõtrarium eſt bono quod diligitur vt finis, & ſic timor pœnæ non eſt cum charitate. Alio modo timor pœnæ diſtinguitur quidem ſecundum ſubſtãtiam à timore caſto, quia ſ. homo timet malum pœnale, non ratione ſeparationis à Deo, ſed inquantũ eſt nociuum proprij boni, nec tamen in illo bono conſtituitur eius finis, Vnde nec illud malum formidatur tanquàm principale malum: & talis timor poteſt eſſe cum charitate, ſed iſte timor pœnæ non dicitur eſſe ſeruilis, niſi quando pœna formidatur ſicut principale malum, vt ex dictis patet, & ideo timor inquantum ſeruilis nõ manet cum charitate. Sed ſubſtantia timoris ſeruilis cum charitate manere poteſt ſicut amor ſui manere poteſt cũ charitate. De hoc etiam req. vbi ſup. Circa ſeptimum. ſ. de timore initiali. Req. vbi ſupra, vbi agitur de paſſione timoris. Circa octauum. ſ. de timore filiali. Req. vbi ſupra. Vtrum autem timor initialis ſecundum eſſentiam differat à timore filiali. Dicendum ꝙ timor initialis dicitur ex eo ꝙ eſt initium, ſed cum & timor filialis & timor ſeruilis ſint aliquo modo initium ſapientiæ, vterque poteſt aliquo modo initialis dici, ſed ſic non accipitur initialis ſecundum quod diſtinguitur à timore ſeruili & filiali, ſed accipitur ſecundum quod competit ſtatui incipientium in quibus inchoatur quidam timor filialis per inchoationem charitatis: non tamen eſt in eis timor filialis perfecte, quia nondum perueniunt ad perfectionẽ charitatis: & ideo timor initialis hoc modo ſe habet ad filialem, ſicut charitas imperfecta ad perfectam. Charitas autem perfecta & imperfecta non differunt ſecundum eſſentiam, ſed ſolum ſecundum ſtatum, & ideo dicẽdum eſt, quòd timor initialis prout hic ſumitur nõ differt ſecundum eſſentiam à timore filiali. Et nota ꝙ timor ſeruilis timet pœnã, & timor initialis timet pœnam, ſed non eodem modo, quia timor ſeruilis reſpicit pœnam ſicut obiectum proprium: timor autem initialis non timet pœnã ſicut proprium obiectum, ſed inquantum habet aliquid de timore ſeruili adiunctum, qui ſecundum ſubſtantiam manet quidẽ cum charitate, ſeruilitate remota, ſed actus eius manet quidem cum charitate imperfecta in eo, qui nõ ſolum mouetur ad bene agendũ ex amore iuſtitiæ, ſed etiam ex timore pœnæ. Sed iſte actus ceſſat in eo qui habet charitatem perfectam quæ foras mittit timorẽ habentem pœnam vt dicitur 1. Io. 4. Circa nonum. ſ. vtrum timor ſit initium ſapiẽtiæ. Sciẽdum ꝙ initium ſapientiæ poteſt aliquid dici dupliciter. Vno modo quia eſt initium ipſius ſapientiæ quantũ ad eius effectus, ſicut initiũ artis ſecundum eius eſſentiam ſunt principia ex quibus procedit ars. Initium autem eius ſecundum artis effectum eſt vnde incipit ars operari. Sicut ſi dicamus ꝙ principium artis ædificatiuæ eſt fundamentum, quia ibi incipit ædificator operari, cum autem ſapientia ſit cognitio diuinorum, vt infra dicetur: aliter cõſideratur à nobis, & aliter à philoſophis: quia enim vita noſtra ad diuinam fruitionẽ ordinatur, & dirigitur ſecundum quandam participationẽ diuinæ naturæ, quæ eſt per gratiam. Sapientia ſecundum nos non ſolum conſideratur vt eſt cognoſcitiua Dei ſicut apud philoſophos, ſed etiam vt eſt directiua humanæ vitæ, quæ non ſolum dirigitur ſecundum rationes humanas, ſed etiam ſecundum rationes diuinas, vt patet per Aug. de Trin. Sic igitur initium ſapiẽtiæ ſecundum eius eſſentiã ſunt prima principia ſapientiæ, quæ ſunt articuli fidei, & ſecundum hoc fides dicitur initiũ ſapientiæ. Sed quãtũ ad effectum, initium ſapientiæ eſt vnde ſapientia incipit operari: & hoc modo timor eſt initium ſapiẽtiæ. Aliter tamen timor ſeruilis, & aliter timor filialis: timor enim ſeruilis eſt ſicut principium extra diſponens ad ſapientiã, inquantum aliquis timore pœnæ diſcedit à peccato, & per hoc habilitatur ad ſapiẽtiæ effectũ, ſecundum illud Ecc. 1. Timor dñi expellit peccatũ. timor autẽ caſtus, vel filialis eſt initiũ ſapientiæ ſicut primus ſapientiæ effectus. Cum autem ad ſapiẽtiam pertineat ꝙ humana vita reguletur ſecundum rationes diuinas: hinc oportet ſumere principium vt homo Deum reuereatur, & ſe ei ſubijciat. Sic enim conſequẽter in omnibus ſecundum Deum regulabitur. Dicitur autem timor initium ſapiẽtiæ, & ipſa ſapientia. Iob 28. Timor Dei ipſe eſt ſapientia, quia timor cõparatur ad ſapientiã ſicut radix ad arborẽ. Vnde dicitur Eccl. 1. Radix ſapientiæ timere Deum. & ideo ſicut radix virtute dicitur eſſe tota arbor, ita timor Dei dicitur eſſe ſapientia. Ex dictis patet ꝙ fides alio modo eſt principiũ ſapientiæ & alio modo timor. Vnde dicitur Eccl. 25. Timor dñi initium dilectionis eius, initium autem fidei agglutinãdum eſt ei. Circa decimum. ſ. vtrum timor ſit donũ Spiritus ſancti. Dicẽdũ ꝙ multiplex eſt timor, vt ſupra dictũ eſt. Timor autẽ humanus, vt dicit Aug. in libro de gratia & libero arbitrio 22

non eſt donum Dei: hoc.n. timore Petrus negauit Chriſtum, ſed ille timor de quo dictum eſt, illum timete, qui poteſt animã & corpus mittere in gehennã. Silr ẽt timor ſeruilis non eſt numerandus inter ſeptẽ dona Spiritusſancti, licèt ſit à Spiritusſancto, quia vt Aug. dicit in lib. de natura & gratia, pót habere annexã voluntatẽ peccandi: dona aũt Spiritusſancti non poſſunt eſſe cũ voluntate peccãdi, quia nó ſunt ſine charitate, vt dictum eſt ſupra. Vnde relinquitur ꝙ timor Dei qui numeratur inter ſeptẽ dona Spiritusſancti eſt timor filialis ſiue caſtus: dictũ eſt.n. ſupra, ꝙ dona Spiritusſancti ſunt quædã habituales perfectiones potentiarũ aiæ, quibus reddũtur bene mobiles à Spiritusſancto, ſicut à virtutibus mobilibus potentię appetitiuę reddũtur bene mobiles a ratione: ad hoc aũt ꝙ aliquid ſit bene mobile ab aliquo mouẽte, primo requiritur vt ſit ei ſubiectũ non repugnans, quia ex repugnantia mobilis ad mouens impeditur motus: hoc aũt facit timor filialis, vel caſtus, inquantũ per ipſum Deum reueremur, & refugimus noſipſi ſubducere, & ideo timor filialis quaſi primũ locum tenet aſcendendo inter dona Spiritusſancti. Vltimũ aũt deſcendendo, ſicut Aug. dicit in lib. de ſerm. dñi in monte. Iſte aũt timor filialis non contrariatur virtuti ſpei: non.n. per timorẽ filialem timemus ne nobis deficiat quod ſperamus obtinere per auxilium diuinum, ſed timemus ab hoc auxilio nos ſubtrahere, & ideo timor filialis, & ſpes ſubinuicem cohærẽt, & ſeinuicem perficiunt, nec eſt idem cũ charitate: non.n. ex hoc ꝙ amor eſt principiũ timoris, ſequitur ꝙ non ſit habitus diſtinctus à charitate, quæ eſt amor Dei, quia amor eſt principium omniũ affectionum, & tñ in diuerſis habitibus perficimur circa diuerſas affectiones: ideo tñ amor magis habet rationem virtutis, q̃ timor, quia amor reſpicit bonum ad quod principaliter virtus ordinatur ſm propriam rationẽ, vt ex ſupradictis patet, & pp hoc ẽt ſpes ponitur virtus: timor aũt principaliter reſpicit malũ cuius fugã importat: vnde aliquid minus eſt virtute theologica. Circa vndecimũ.ſ. vtrũ creſcẽte charitate creſcat timor. Dicendũ ꝙ duplex eſt timor Dei ſicut dictũ eſt. Vnus quidẽ filialis, quo quis timet offenſam ipſius, vel ſeparationem ab ipſo. Alius aũt eſt ſeruilis timor quo quis timet pœnam. Timorem aũt filialem neceſſe eſt creſcere creſcẽte charitate: ſicut effectus creſcit creſcente cauſa: quãto.n. aliquis magis diligit aliquẽ, tantomagis timet eũ offendere, & ab eo ſeparari. Sed timor ſeruilis quantũ ad ſeruilitatem totaliter tollitur charitate adueniẽte: remanet tñ ſm ſubſtantiã timor pœnæ, vt dictũ eſt, & iſte timor diminuitur charitate creſcente, maxime quantum ad actũ, quia quanto aliquis magis diligit Deũ, tãto minus timet Deũ. Primo quidẽ quia minus attendit ad bonũ propriũ cui contrariatur pœna. Secundo quia firmius inhærens magis confidit de præmio, & per conſequens minus timet de pœna, & ſic intelligit Aug. qđ dicit ſuper primam canonicam Ioannis, ꝙ quantũ charitas creſcit tñ timor decreſcit. Silr ſpe creſcente diminuitur timor pœnæ, ſed ea creſcente creſcit timor filialis, quia quãto aliquis certius expectat alicuius boni conſecutionem per auxiliũ alterius, tantomagis veretur eũ offendere, vel ab eo ſeparari. Circa duodecimũ.ſ. vtrum timor permaneat in patria. Dicendũ ꝙ timor ſeruilis, ſiue timor pœnæ nullo modo erit in patria. Excluditur.n. timor talis per ſecuritatem æternæ hæreditatis, vel beatitudinis quæ eſt de ipſius beatitudinis ratione, ſicut ſupra dictum eſt. Timor aũt filialis ſi augetur augmentata charitate, ita charitate perfecta perficietur; vnde non habebit in patria omnino eundẽ actũ quem habet modo. Ad cuius euidentiã ſciendum eſt; ꝙ proprium obiectũ timoris eſt malũ poſſibile, ſicut proprium obiectũ ſpei eſt bonũ poſſibile, & cũ motus timoris ſint quaſi fugæ: timor importat fugã mali ardui poſſibilis: parua.n. mala timorem non inducunt. Sicut aũt bonũ vniuſcuiuſq; eſt vt ſuum ordinem ſeruet: ordo aũt creaturæ rationalis eſt, vt ſit ſub Deo, & ſupra cæteras creaturas. Vnde ſicut malum creaturę rationalis eſt vt ſubdat ſe creaturæ inferiori per amorẽ: ita ẽt malum eius eſt, ſi non Deo ſe ſubijciat, ſed in ipſum præſumptuoſè inſiliat, vel contẽnat: hoc aũt malum creaturę rationali ſm ſuã naturam conſideratę poſſibile eſt pp naturalem liberi arbitrij flexibilitatem; ſed in beatis ſit non poſſibile per gloriæ perfectionẽ: fuga igitur mali quod eſt Deo non ſubijci, vt poſſibilis naturę, impoſſibilis aũt beatitudini erit in patria. In via aũt eſt fuga huius mali, vt omnino poſſibilis. Et ideo Greg. dicit 17. moral. exponens illud Iob 26. Columnæ cõtremiſcunt, & pauent ad nutum eius. Ipſe inquit, virtutes cœleſtium quæ habent, ſine ceſſatione conſpiciũt, in ipſa contẽplatione cõtremiſcunt, ſed idem tremor ne eis pœnalis ſit non timoris eſt, ſed admirationis: quia.ſ. admirantur Deũ, vt ſupra ſe exiſtentẽ, & eis incõprehenſibilem. Aug. aũt in 14. de ciuit. Dei hoc modo ponit timorem in patria, quamuis hoc ſub dubio derelinquat. Timor inquit ille caſtus permanens in ſęculũ ſęculi, ſi erit in futuro ſeculo non erit timor exterrens à malo quod accidere poteſt, ſed tenens in bono quod amitti non poteſt: vbi.n. boni adepti amor immutabilis eſt, perfectò ſi dici poteſt mali cauẽdi timor ſecurus eſt. timoris quippe caſti nomine ea voluntas ſignata eſt, q̃ nos neceſſe erit nolle peccare, & non ſollicitudine infirmitatis, ne fortè peccemus, ſed tranquillitate charitatis cauere peccatum, aut ſi nullus omnino generis timor ibi eſſe poterit, ita fortaſſe timor in ſeculum ſeculi dictus eſt permanens, quia id quidẽ permanebit ad quod timor ipſe perducit. Spes autem non manebit in patria, quia ſpes importat quendam defectum.ſ. abſentiam beatitudinis, quæ tollitur in eius præſentia. Sed timor importat defectum naturalem creaturæ, ſm ꝙ in infinitum diſtat à Deo, quod etiam in patria remanebit, & ideo timor non euacuabitur totaliter.

De dono pietatis. Diſt. III.

DEinde conſiderandũ eſt de dono pietatis vtrum.ſ. pietas ſit donum Spiritusſancti. Dicendum ꝙ ſicut ſupra dictum eſt, dona Spiritusſancti ſunt quædã habituales animæ diſpoſitiones quibus eſt prompte mobilis à Spiritusſancto. Inter cetera autẽ mouet nos Spiritusſanctus ad hoc ꝙ affectũ quendã filialem habeamus ad Deum, ſm illud Rom. 8. Accepiſtis ſpiritũ adoptionis filiorum in quo clamamus Abba pater. & quia ad pietatem proprie pertinet officium, & cultũ patri exhibere. Conſequens eſt, ꝙ pietas per q̃ cultum & officium exhibemus Deo, vt patri per inſtinctũ Spiritusſancti ſit donum. Et nota ꝙ differt pietas quæ eſt virtus, à pietate quæ eſt donum: quia pietas quæ eſt virtus exhibet officium, & cultum Deo vt patri: & ſicut per pietatem, quę eſt virtus exhibet homo officiũ & cultum non ſolũ patri corporali, ſed ẽt oibus ſanguine iunctis ſm ꝙ pertinent ad patrẽ: ita ẽt pietas ſm ꝙ eſt donum non ſolum exhibet cultum & officium Deo, ſed oibus quæ pertinent ad Deum, & pp hoc ad ipſam pertinet honorare ſanctos, nó contradicere ſcripturæ ſiue intellectę, ſiue nó intellectę, ſicut Aug. dicit in lib. de doctr. Chriſtiana. Ipſa ẽt ex conſequenti ſubuenit in miſeria conſtitutis, & quamuis iſte actus non habeat locum in patria præcipuè poſt diem iudicij: habebit tñ locum præcipuus actus eius, qui eſt reuereri Deum affectu filiali, quod præcipue tunc erit, ſm illud Sap. 5. Ecce quó computati ſunt inter filios Dei: erit etiã mutua honoratio ſanctorum adinuicem: nunc autem ante diem iudicij miſerentur eorum qui in ſtatu huius miſerię ſunt.

DEinde cõſiderãdum eſt de dono ſcientię, quod eſt tertium inter dona. Et circa hoc conſideranda ſunt tria. Primo vtrum ſcientia ſit donum. Secundo vtrum ſit circa diuina. Tertio vtrum ſit ſpeculatiua vel practica. Ad primum.ſ. vtrum ſciencia ſit donũ. Dicendum ꝙ gratia perfectior eſt q̃ natura. Vnde nó deficit in his in quibus homo per naturam perfici poteſt. Cum aũt homo per naturalem rõnem aſſentit ſm intellectum alicui veritati, dupliciter perficitur circa veritatem illam. Primo quidem quia capit eã. Secundo quia de ea certum iudicium habet: & ideo ad hoc ꝙ intellectus humanus perfectè aſſentiat veritati fidei duo requirũtur, quorum vnum eſt, ꝙ ſanè capiat ea quę proponuntur quod pertinet ad donum intellectus, vt ſupra dictum eſt. Aliud aũt eſt vt habeat certum iudicium de veritate per diſcurſum rationis, & rectum de eis diſcernendo.ſ. credenda à non credendis, & ad hoc eſt neceſſarium donum ſcientię. Circa credenda autẽ poteſt haberi duplex ſcientia, vna quidem per q̃ homo ſcit quod credere debeat: diſcernens credenda à non credendis, & ſm hoc ſcientia eſt donũ, & conuenit omnib. ſanctis, alia vero ſciencia circa credenda per q̃ homo non ſolum ſcit quid credere debeat, ſed ẽt ſcit fidem manifeſtare, & alios ad credendum inducere, & cõtradictores remouere, & iſta ſcientia ponitur inter gratias gratiſdatas, quę non dantur oib. ſed quibuſdam, vnde Aug. 13. de Trin. poſtq̃ dixerat, ꝙ ſcientia non pollent plurimi, quamuis polleant ipſa fide, ſubiungit ibidẽ: Aliud eſt ſcire tantummodo quid homo credere debeat. Aliud eſt ſcire quemadmodum hoc ipſum & pijs opituletur, & cõtra impios defendatur. Ex dictis patet quó differt ſcientia quę eſt donum à ſcientia, quæ ponitur inter gratias gratiſdatas, differt aũt à ſcientia, quę eſt habitus intellectualis animę, quæ eſt effectus naturalis rationis, ſicut dicit philoſophus in primo poſteriorum, ꝙ demonſtratio eſt ſyllogiſmus faciens ſcire, quia certitudo cognitionis in diuerſis naturis inuenitur diuerſimode ſm diuerſam conditionem vniuſcuiuſq; naturæ. Nam homo conſequitur certum iudicium de veritate per diſcurſum rationis, & ideo ſcientia humana ex ratione demonſtratiua acquiritur, ſed in Deo eſt certum iudicium veritatis abſq; omni diſcurſu per ſimplicẽ intuitum, & ideo diuina ſcientia non eſt diſcurſiua vel ratiocinatiua, ſed abſoluta & ſimplex, cui ſimilis eſt ſcientia, quæ ponitur donum Spiritusſancti, cum ſit quædam participatiua ſimilitudo ipſius. Et nota, ꝙ virtuti fidei reſpõdet donum intellectus, & ẽt donum ſcientiæ, quia licèt dona ſint perfectiora virtutib. moralib. & intellectualib. non ſunt aũt perfectiora virtutibus theologicis, ſed magis cõia dona ad perfectionẽ theologicarũ virtutũ ordinãtur ſicut ad finẽ, & ideo non eſt incõueniens ſi diuerſa dona ad vnam virtutem theologicam ordinantur. Ad ſecundum.ſ. vtrum donum ſciẽtiæ ſit circa diuina. Dicendum ꝙ certum iudicium de re aliqua maximè datur ex ſua cã. Et ideo ſm ordinem cauſarũ oportet eſſe ordinem iudiciorum. Sicut.n. cã prima

eſt

eſt cauſa ſecundæ, ita per cauſam primã iudicatur de ſecunda cauſa. De cauſa autem prima non poteſt iudicari per aliam cauſam, & ideo iudicium quod ſit per primam cãm eſt primũ, & perfectiſſimum. In his aũt in quibus eſt aliquid perfectiſſimum nomen cõe generis appropriatur his quæ deficiunt à perfectiſſimo: ipſi aũt perfectiſſimo adaptatur aliquod ſpeciale nomen, vt patet in logicis. Nam in genere conuertibilium illud quod ſignat id quod quid eſt in ſpeciali nomine diffinitio vocatur, extrema aũt quæ ab hoc deficiunt conuertibilia exiſtentia nomen cauſæ ſibi retinent. ſ. ꝙ propria dr̃ igitur quia nomen ſcientiæ importat quandam rectitudinem iudicij, vt dictum eſt, Si quidẽ certitudo iudicij ſit per altiſſimam cauſam illius generis habet ſpeciale nomen quod eſt ſapientia: dr̃. n. ſapiens in vnoquoq; genere qui nouit altiſſimã cãm illius generis per quã poteſt de omnib. iudicare: ſimplr̃ aũt ſapiens dicitur, qui nouit iudicare altiſſimam cãm. ſ. Deum, & ideo cognitio diuinorum vocatur ſapientia. Cognitio vero rerum humanarum vocatur ſcientia, quaſi communi nomine importante certitudinẽ iudicij appropriato ad iudicium quod ſit per cauſas ſecũdas: & ideo ſic accipiendo nomen ſcientiæ ponitur donum diſtinctum à dono ſapientiæ. Vnde donum ſcientiæ eſt ſolum circa res humanas, vel circa res creatas: licèt. n. ea de quibus eſt fides ſint res diuinę & ęternæ: tñ ipſa fides eſt quoddam tpale in anima credentis, & ideo ſcire, quia credendum ſit pertinet ad donum ſcientiæ. Scire aũt res ipſas creditas ſm ſeipſas ſm quidam vnionem ad ipſas pertinet ad donum ſapientiæ, vnde donum ſapientiæ magis reſpondet charitati, quæ vnit mentem hominis Deo.

De fortitudine. Diſt. IIII.

DEinde conſiderandum eſt de quarto dono quod dr̃ fortitudo, vtrũ. ſ. fortitudo ſit donum, & dicendũ ꝙ fortitudo importat quandam animi firmitatem, vt ſupra dictum eſt. Et hæc quidẽ firmitas non requiritur in bonis faciendis, & in malis perferendis, & præcipuè in arduis bonis, vel malis. Homo aũt ſm propriũ, & connaturalem ſibi modum hanc firmitatem in vtroq; poteſt habere, vt non deficiat à bono propter difficultatẽ vel alicuius ardui operis implendi, vel alicuius mali grauis perferendi, & ſ. n hoc fortitudo ponitur virtus ſpecialis vel generalis, vt ſupra dictum eſt, ſed vlterius à Spirituſſancto mouetur animus hominis ad hoc, ꝙ perueniat ad finem cuiuſlibet operis inchoati, & euadat quæcunq; pericula imminẽtia, quod quidem excedit naturam humanam. Qñq; enim non ſubeſt poteſtati hoĩs, vt conſequatur finem boni operis, vel euadat mala, ſeu pericula, cum qñq; opprimatur ab eis in mortem: ſed hoc operatur Spirituſſanctus in homine dum perducit eũ ad vitam æternã, quæ eſt finis omnium bonorum operum, & euaſio omnium periculorum & huius rei infundit quandam fiduciã menti Spirituſſanctus, contrarium timorẽ excludẽs, & ſm hoc fortitudo donum Spirituſſancti ponitur. Dictum eſt. n. ſupra ꝙ dona reſpiciunt motionem animæ à Spirituſſancto. Ex dictis patet, ꝙ & quõ differt fortitudo quę eſt virtus à fortitudine quæ eſt donum, quia fortitudo quæ eſt virtus perficit aĩum ad ſuſtinendum quęcũq; pericula, ſed non ſufficit dare fiduciã euadendi quęcunq; pericula, ſed hoc pertinet ad fortitudinẽ, quæ eſt donum Spirituſſancti: præterea donum fortitudinis reſpicit virtutem fortitudinis, non ſolũ, ſm ꝙ conſiſtit in ſuſtinendo pericula, ſed ẽt ſm ꝙ cõſiſtit in quocunq; arduo opere faciendo, & ideo donum fortitudinis dirigitur à dono conſilij, quod vr̃ præcipue elie de melioribus bonis. Itẽ nota ꝙ donum fortitudinis manebit in patria, ſed nec donũ fortitudinis nec alia habent eoſdẽ actus in patria quos habẽt in via. Actus. n. fortitudinis in via eſt dare fiduciam trepidanti contra aduerſa, quæ nulla erunt in patria. Sed actus eius in patria erit perfrui plena ſecuritate à laboribus & malis.

DEinde conſiderandum eſt de dono quinto quod eſt conſiliũ. Circa quod cõſideranda ſunt quatuor. Primo vtrum cõſiliũ debeat poni inter dona. Secundo vtrũ rñdeat virtuti prudẽtiæ. Tertio vtrũ maneat in patria. Quarto de effectibus conſilij in aĩa viri iuſti. Ad primum. ſ. vtrum cõſilium ſit donum. Dicẽdũ ꝙ dona ſpiritus, vt ſupra dictum eſt, ſunt quædam diſpoſitiones quibus redditur aĩa bene mobilis à Spirituſancto, Deus aũt mouet vnũquodq; ſm motum eius quod mouetur, ſicut creaturã corporalem mouet per tp̃s & locum: creaturã aũt ſpiritualem per tp̃s & non per locũ, vt Aug. dicit 8. ſuper Gen. ad litterã. Eſt aũt proprium rõnalis creaturæ ꝙ per inquiſitionẽ rõnis moueatur ad aliquid agendũ, quæ quidẽ inquiſitio conſiliũ dr̃, & ideo Spirituſſanctus per modum cõſilij creaturã rationalẽ mouet, & pp hoc conſilium ponitur inter dona Spirituſſancti. Differt aũt conſilium qđ acquirit homo per virtutẽ prudentiæ, vel eubuliæ, & per donũ Spirituſſancti, quia prudentia, vel eubulia ſiue ſit acquiſita, ſiue infuſa dirigit hoĩem in inquiſitione cõſilij ſm ea quæ ratio cõprehendere põt. Vnde homo per prudentiã vel eubuliã ſit bene cõſiliatiuus, vel ſibi vel alij, ſed quia humana ratio non põt comprehendere ſingularia contingentia quæ occurrere poſſunt, ſit ꝙ cogitationes mortalium ſunt timidæ, & incertę prouidentiæ noſtræ, vt dr̃ Sap. 9. Et ideo indiget homo inquiſitione conſilij dirigi à Deo, qui oĩa cõprehendit, quod ſit per donum conſilij per quod homo dirigitur quaſi conſilio à Deo accepto. Sicut ẽt in reb. humanis qui ſibiipſis non ſufficiunt in inquiſitione conſilij à ſapiẽtioribus cõſilium requirunt. Et nota ꝙ ad gratiã gratiſdatã pertinere poteſt ꝙ aliquis ita boni conſilij ſit, ꝙ alijs conſilium præbeat in agendis. Sed ꝙ aliquis à Deo conſilium habeat in his quæ ſunt neceſſaria ad ſalutẽ, hoc eſt cõe oĩum ſanctorum. Ad ſm. ſ. vtrum donum cõſilij rñdeat prudentiæ. Dicẽdum ꝙ principium motiuum inferius præcipuè adiuuatur, & perficitur p hoc ꝙ mouetur à ſuo ſuperiori motiuo principio, ſicut corpus in hoc ꝙ mouetur à Spirituſſancto. Manifeſtum eſt autẽ ꝙ rectitudo rationis humanæ comparatur ad rationẽ diuinã ſicut principium motiuum inferius ad ſuperius: ratio. n. æterna eſt ſuprema regula oĩs humanæ rectitudinis, & ideo prudentia quæ importat rectitudinem rationis maximè perficitur, & iuuatur ſm quod regulatur & mouetur à Spirituſſancto, quod pertinet ad donum conſilij vt dictum eſt, vnde donum conſilij rñdet prudentiæ. Sicut ipſam adiuuans & perficiens. Ad tertium. ſ. vtrum donum conſilij maneat in patria. Dicẽdum ꝙ ſicut dictum eſt, dona Spirituſſancti ad hoc pertinent vt creatura rationalis mouetur à Deo. Circa motionẽ autẽ humanę mentis à Deo duo conſiderari oportet. Primo quidẽ, quia alia eſt diſpoſitio eius, quod mouet dum mouetur, & alia dum eſt in termino, & quidem qñ mouens ſolum eſt principium mouendi, ceſſante motu ceſſat actio mouentis ſuper mobile, quia iã peruenit ad terminum, ſicut domus poſtquã ædificata eſt nõ vlterius ædificatur ab ædificatore: ſed qñ mouens non ſolum eſt cã mouendi, ſed etiã eſt cã ipſius formæ ad quã eſt motus, tunc non ceſſat actus mouentis, ẽt poſt adeptionẽ formæ, ſicut ſol illuminat aerem, ẽt poſtquã eſt illuminatus, & hoc modo Deus cauſat in nobis virtutem & cognitionẽ, non ſolum qñ primo acquiritur, ſed ẽt quãdiu in eis perſeueramus, & ſic cognitionẽ agendorum cauſat Deus in beatis non quaſi in ignorãtib. ſed quaſi cõtinuando in eis cognitionẽ eorum, quæ agenda ſunt. Tñ quædam ſunt quę beati & Angeli vel hoĩes non cognoſcunt quæ non ſunt de eſſentia beatitudinis, ſed pertinent ad gubernationẽ rerum ſm diuinã prouidẽtiam, & quantum ad hoc eſt aliud conſiderandum. ſ. ꝙ mens beatorum alr̃ mouetur à Deo, & aliter mens viatorum. Nã mens viatorum mouetur à Deo in agendis per hoc ꝙ ſedatur anxietas dubitationis in eis præcedẽs: in mẽte vero beatorum circa ea, quæ non cognoſcuntur eſt ſimplex neſcientia, à qua ẽt Angeli purgantur ſm Dion. 5. c. eccleſiaſticæ vel cœleſtis hierarc. nõ autẽ pręcedit in eis inquiſitio dubitationis, ſed ſimplex cõuerſio ad Deum, & hoc eſt Deum conſulere, ſicut Aug. dicit ſuper Gen. ad literã, ꝙ Angeli de inferiorib. Deum cõſulunt, vnde inſtructio qua ſuper hoc à Deo inſtruuntur conſilium dr̃, & ſm hoc donum conſilij eſt in beatis inquãtum in eis à Deo continuatur cognitio eorum quæ ſciunt & inquantum illuminãtur de his, quæ neſciunt circa agenda. Licèt autem conſilium ſm ſtatum vię ſit de his, quę ſunt ad finẽ, & oẽs beati iam fine vltimo potiãtur: tñ in eis poteſt eſſe conſilium, ſicut & alij actus ordinati in finem, qui ſunt in beatis, vel quaſi procedentes ex conſecutione finis, ſicut ꝙ Deum laudant, vel quibus alios pertrahunt ad finẽ, quẽ ipſi ſunt conſecuti, ſicut ſunt miniſteria Angelorũ & orationes ſanctorum, & quantum ad hoc habet in eis locum donum conſilij. Item licèt conſilium ſm ſtatum viæ præſentis dubitationem importet, non tñ ſm ꝙ eſt in patria & in via. Circa quartum. ſ. de excellentia huius doni & de effectib. eius. Sciendum ꝙ conſilium duob. modis accipitur. Vno modo large dr̃ conſilium deliberatio eorum, quæ à nobis fienda ſunt valentibus ad finem eorum, quę intendimus, vt ſi quis velit ędificare domũ, deliberat vbi, qñ, quõ, per quos, de qua materia, & quõ habebit expenſas &c. Alio modo ſtrictè ſumendo dr̃ cõſilium deliberatio de rebus excellentib. adimplendis, ad quæ nõ tenemur ex præcepto, niſi ad eorum obſeruãtiã obligauerimus nos voto, talia ſunt conſilia perfectionis euangelicæ, quæ Angelus magni cõſilij admirabilis cõſiliarius Dei filius attulit in hunc mũdum. Ad quæ implenda quidã ſe obligant voto, & profeſſione ſolẽni vt viuãt continenter in obedientia, & ſine ꝓprio pp Deũ, & vt alias regulas euangelicæ perfectionis obſeruent, & ſtatuta maiorũ ſuorũ. Alij vero diuinitus illuſtrati ẽt ſine obligatione voti ſequi volunt monita & pia veſtigia Saluatoris. Non ſolum adimplendo præcepta, quæ ſunt de neceſſitate ſalutis, verumẽt eius conſilia: & ſic conſilium dr̃ mentis illuminatio, vel inſpiratio diuini beneplaciti. De his quæ pertinent ad perfectionis euangelicæ cõplementũ. Bern. ad fratres de monte Dei. Attendamus non ſolũ quæ Deus præcipiat, ſed quæ ſit voluntas eius bona beneplacẽs & perfecta. Aug. ſi cõſilio vti volueris maius bonũ adipiſceris, nõ mali aliquid perpetrabis. Sciendũ aũt ꝙ cõſilium dat aię peritiã eligendi, lętitiã congaudẽdi, cõſtantiã perſiſtẽdi, fiduciã obtinendi. Dat inquã peritiã eligẽdi, & diſcernẽdi quid bonũ, quid malũ, quid melius, quid optimũ, quid expediẽs, quid dãnoſum, quid facile, quid difficile, quid certũ,

quid incertum, quid ſecurum, quid periculoſum, & ſic de aliis circunſtantijs, præeligit aũt bonum à malo, expediens à damnoſo, certum ab incerto, tutum à periculoſo, facile à difficili: ideo monet ſapiens Eccl. 37. Ante omnia verbum verax præcedat te, & ante omnem actum conſilium ſtabile. Et Tob. 4. Pete ab eo. ſ. Deo vt vias tuas dirigat, & oĩa conſilia tua in ipſo permaneant. Et Eccl. 32. Sine conſilio nihil facias. Hoc dono illuminatus oẽs fraudes, & dolos tam dæmonum q̃ hominum ſcit cognoſcere & cauere. Greg j. moral. Conſiliũ cautum reddit Prou. 13. Aſtutus omnia agit cum cõſilio, qui aũt fatuus eſt, aperit ſtultitiam ſuam. Aſtutia ſumitur hic in bono pro quadam ſolertia cognoſcendi, & cauendi oẽs fraudes & malitias, quæ nocere poſſunt animę, & eius impedire ſalutẽ. Secũdo conſiliũ dat animæ lætitiam ſpiritualem: ſicut dr̃ Prou. 12. Qui pacis ineunt cõſilia, ſequetur eos gaudium, pacis inquam primo & principaliter cũ Deo, ſine quo non poteſt pax haberi. Iob 9. Quis reſtitit ei & pacem habuit? certe nullus: pacis etiam cum proximo, ſicut hortatur Apoſtolus Heb. 12. Pacem ſequimini cũ omnibus, & ſanctimoniã ſine qua nemo videbit Deũ. Idem. Si fieri poteſt ꝙ ex vobis eſt cum omnibus hoĩbus pacem habẽtes. Pacis denique in ſeipſo q̃ nunciauerunt Angeli Chriſto nato. Luc. 2. In terra pax hominibus bonæ voluntatis, qui huius pacis triplicis ineũt conſilia ſequitur eos gaudium conſcientiæ in præſenti, & gloriæ in futuro: nec mirum ſi tales gaudium habent in conſcientia cum quibus habitat Deus pacis. Hiere. 7. Bonas facite vias veſtras, & ſtudia veſtra, & habitabo vobiſcum. Exod. 18. Audite verba mea, atque conſilia, & dñs erit tecum. Prou. 8. Ego ſapientia habito in conſilijs. Tertio conſiliũ dat conſtantiam perſiſtendi. i. animi firmitatem in bono propoſito, vt non ſit homo ſicut arundo mobilis omni vento. Sine iſto dono frequenter homo multa bona proponit, ſed non perficit qđ incępit, vel forte ẽt non incipit. Vnde Prou. 15. Diſſipantur cogitationes. i. bona propoſita vbi non eſt conſilium. Vbi vero ſunt plures cõſiliarij. ſ. Deus, angelus bonus, & prelatus, confirmantur. Prou. 20. Cogitationes conſilij roborantur. Ecõtra de impijs dicitur in Pſal. Cogitauerunt conſilia quæ non potuerũt ſtabilire. Idem, dominus diſſipat cõſilia gentium &c. Sequitur, cõſilium aũt dñi in æternũ manet. Quarto conſilium dat animę fiduciam obtinendi. ſ. æternum præmium. Prou. 11. Salus vbi multa cõſilia. Nota donum conſilij vnum eſt in eſſentia, ſed multiplex in effectu, quia vno Dei conſilio mouetur & excitatur anima ad multa magnificè faciendum: vbi ergo multa ſunt conſilia ibi ſalus animæ, nunc in ſpe poſtmodum in re. Sciendum eſt ẽt, ꝙ licèt multa ſint conſilia perfectionis euangelicæ, tñ ad quatuor omnia reducũtur. Primum eſt ꝑ Deum terrena cuncta deſpicere ex amore paupertatis. Secundum eſt oblectamenta carnis abijcere pro candore caſtitatis. Tertium eſt ſeipſum homini ꝑ Deum ſubijcere abnegando propriam voluntatem. Quartum eſt aduerſa mundi lætanter ſuſcipere contemnendo omnimodã voluntatem. Iſta aũt conſilia diuinæ ſapientiæ quæ mundi iudicio ſtultitia reputantur, ſed diuino iudicio ſumma ſapientia iudicantur. Prouerb. 13. Qui oĩa agunt cum conſilio multa reguntur ſapientia Primum ergo conſilium, quod dedit Angelus magni conſilij eſt bene, prudenter, & ſine fraude mercari, dare. ſ. pro paruis magna, pro paucis multa, pro centuplis ſimpla, pro terrenis emere ſpiritualia, pro caducis & tẽporalibus ſempiterna. Vnde dixit Angelus magni conſilij. Matth. 19. Si vis perfectus eſſe, vade & vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis theſaurum in cœlo. Luc. 12. Vendite quæ poſſidetis, & date eleemoſynam. Donum conſilij illuminat hominẽ vt ſequatur viam perfectionis Chriſti, omnia ꝑ eum relinquendo, & religionem intrando, & ei ad vota profeſſionis obligando ſe. Prouer. 12. Qui ineunt pacis conſilia vouendo viuere ſine proprio continenter, & obedienter ſequetur eos gaudium. Eccl. 40. Aurũ, & argentum, & conſtitutio pedis ſuper vtrũq; conſilium beneplacitum: pro quo implendo relinquunt homines dono conſilij inſpirati aurum & argentum, & ſtatum bonorum ſecularium, & intrãt religionem, quibus dicit dñs Matth. 19. Vos qui reliquiſtis omnia, & ſecuti eſtis me, ſedebitis ſuper ſedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Iſrael, & omnis qui reliquerit &c. cẽtuplum accipiet & vitam æternam poſſidebit. Ecce gaudium accipiet ex mercede. Paral. 30. Mittente Ezechia Rege nuncios curſores ad filios Iſrael, vt venirent in Hieruſalẽ ad placandum dñm, alijs ſubſannantib. quidam viri ex Aſer, & Zabulon, & Manaſſe acquieſcentes conſilio venerunt in Hieruſalem. Sic multi de tribus mundi plagis relicta carnis concupiſcentia, vitæ ſuperbia, & concupiſcentia oculorum veniunt ad religionem, & ibi contra iſta tria emittũt triplex votũ cõtinentiæ, obedientiæ, paupertatis voluntariæ. Iſta ſunt magnifica conſilia, quæ dat Angelus magni conſilij conſiliarius Deus Iſa. 9. Bern. Vocat te Angelus magni conſilij, dicens: Sequere me, & tu aliud cõſilium prȩſtolans, amicos conſulat qui non legit, inimici hoĩs domeſtici eius. Idem ad fratres de monte Dei. Attendamus probantes quæ ſit voluntas Dei beneplacens, & perfecta. De his cõſilijs dicit Sen. in epiſtolis: Bonus vir ſine Deo nemo eſt, nõ poteſt aliquis ſupra fortunam niſi ab eo adiutus exurgere. Ille dat magna conſilia & erecta. Iſta conſilia dat Deus per paſtores gregis ſui. Per filium ſuum conſilia euangelicę perfectionis, per B. Aug. Benedictum, Dominicum, Franciſcum, & per alios hmõi conſilia dedit regularis perfectionis, de quibus dr̃ ſub Typo filiorum Iſachar, Paral. 12. De filijs vero Iſachar fuerunt viri eruditi, qui nouerunt ſingula tempora ad pręcipiendũ quid facere deberet Iſrael, princeps, & omnis reliqua tribus eorum cõſilium ſequebatur. Sed iſtud Dei conſilium cõtemnũt cupidi mundialium amatores: ſicut habetur Lucæ 7. Phariſæi autem & legiſperiti ſpreuerunt conſilium Dei in ſemetipſis, quia. ſ. erant auari, ſicut dicitur Lucæ 16. Audiebant autem eum Phariſæi qui erant auari, & deridebant eum. Secundũ eſt conſilium puriſſimæ caſtitatis: de qua dñs Matth. 18. Sunt eunuchi qui ſemetipſos caſtrauerunt ꝑ regnum cęlorum: qui poteſt capere capiat. Hoc propter perfectionem nõ præcipitur, ſed in hoĩs voluntate relinquitur. Aliqui tñ ad hoc voluntate deuota ſe obligãt, caſtitatis voto ſe perpetuo obligantes, ſeu ẽt virginitatis profeſſionem ſolenniter vouẽtes: de quibus dicit Apoſtolus 1. Cor. 7. De virginibus præceptum dñi non habeo, conſilium aũt do &c. Tertium eſt conſilium obedientię perfectæ, quo quis ſponte & deuote propriam abnegat voluntatem volens obedire homini propter Deũ, qui factus eſt obediens vſq; ad mortem &c. De hoc poteſt intelligi illud Prou. 13. Qui omnia agunt cum conſilio, dicitur. ſ. de voluntate prælati multa reguntur ſapientia, quia. ſ. in omnibus merẽtur. Ideo Eccl. 32. Viro religioſo conſulitur. Sine conſilio nihil facias. Idem: Omnia fac cum conſilio &c. Quartum eſt conſilium perfectæ & inuictę patientię: hoc conſilio homo diuinitus illuſtratus eligit aduerſa pati ꝑ Chriſtum, qui pro nobis aduerſa pati voluit in hoc mundo, vt nobis exemplum patiendi præberet: hoc exemplum dedit nobis & in principio. ſ. in ſuę natiuitatis exordijs. Sicut ait Bern. in ſerm. de natali dñi. Quid eſt Chriſtus Dei virtus & ſapientia eius naſciturus, in cuius arbitrio erat quodcunq; vellet eligere, elegit quod moleſtius eſt, præſertim paruulo, pauperis matris filio, tempus hyemis aſperrimum, noctis mediæ tenebras, & horrorem, matrem pauperem, quæ via haberet pannos ad inuoluẽdum, præſepe ad reclinandum, vbi nullam audio pelliũ fieri mentionem. Non eſt tale iudicium mundi, aut iſte fallitur, aut mundus errat, ſed diuinam impoſſibile eſt falli ſapientiã. Merito ergo carnis prudentia mors, & ipſa inimica eſt Deo, & ſęculi prudentia ſtultitia iudicatur; quid. n. Chriſtus qui non fallitur, elegit quod erat carni moleſtius: id ergo melius, id vtilius, id potius eligendũ. Et quiſquis alius aliud doceat, aut ſuadeat ab eo tanq̃ à ſeductore cauendum. Idem ibidẽ. Age pœnitentiã, per hanc appropinquat regnum Dei, hanc Chriſtus ꝑdicat & ſtabulũ ſuggerit, præſepe clamat: hęc membra infantilia illa loquuntur, hoc pueri lachrymę, & vagitus euangelizãt: lachrymæ Chriſti pudorẽ mihi pariunt, & dolorẽ, ludebã foris in plateis, & ecce in ſecreto regalis cubiculi mortis ſnia contra me ferebatur. audiuit hoc regis vnigenitus, exijt poſito dyademate ſacco indutus, aſperſus cinere caput, nudis pedibus flens, & eiulans, ꝙ damnatus eſſet morti ſeruulus eius &c. Et poſt. Ex qualitate remediũ periculi mei æſtimo quãtitatẽ, ſanus mihi videbar, & ecce matris virginis & altiſſimi Dei filius, & iubetur occidi, vt vulneribus meis pretioſo ſanguinis eius balſamo medeatur. Agnoſce ò homo q̃ grauia ſunt vulnera ꝓ quib. neceſſe fuerit Chriſtũ Deum vulnerari. Si nõ eſſent ad mortẽ ſempiternã nunq̃ pro eorũ remedio Dei filius moreretur, & in medio ſuę conuerſationis, ſuſtinendo videlicet irriſiones, detractiones, cõtumelias, & opprobria multa nimis. Habuit. n. obſeruatores in factis, cõtradictores in verbis et deriſores in ſignis: ſuſtinuit. n. famem, ſitim, frigora, caumata, fatigationes, & vigilias, & hmõi. Suſtinẽtes ẽt pro eius noĩe beatos eſſe dixit. Mat. 5. Beati qui perſecutionẽ patiunt̃ &c. ad patiendum nos inuitat B. Petrus 1. Pet. 2. Chriſtus paſſus eſt pro nobis, vobis relinquẽs exẽplum vt ſequamini veſtigia eius. Sicut faciebãt ſancti martyres de quib. dicitur ꝑ te mortificamur tota die, æſtimati ſumus ſicut oues occiſionis. Et ille qui dicebat, quid retribuam dño pro omnibus quæ retribuit mihi, calicem tribulationis ſalutaris accipiã pro eo qui bibit pro me calicẽ paſſionis, & mortis. Sicut illi faciebant, de quibus dr̃ Actuum 5. Ibant Apoſtoli gaudentes à cõſpectu cõcilij, qm̃ digni habiti ſunt pro nomine Ieſu cõtumeliã pati.

De dono intellectus. *Diſt.* *V.*

DEinde conſiderãdũ eſt de ſexto dono Spiritusſancti, de dono. ſ. intellectus. Circa qđ conſiderãda ſunt ſex. Primo vtrũ intellectus ſit donũ Spiritusſancti. Secundo vtrum poſſit eſſe ſimul in eodẽ cum fide. Tertio vtrũ intellectus qui eſt donum ſit ſpeculatiuus tm̃ vel practicus. Quarto vtrum qui ſunt in gratia habeãt donũ intellectus. Quinto vtrum hoc donum inueniatur in aliquibus abſq; gratia. Sexto quomodo ſe habeat donum intellectus ad alia dona. Ad primum. ſ. vtrum donum intellectus ſit donũ Spiritusſancti. Dicẽdũ ꝙ nomẽ intellect. quãdam intimã cognitionẽ importat. Dr̃

enim

enim iotelligere quaſi intus legere, & hoc manifeſtum eſt conſiderantibus differentiam intellectus & ſenſus. Nam cognitio ſenſitiua occupatur circa qualitates ſenſibiles exteriores, cognitio autẽ intellectiua penetrat vſque ad eſſentiam rei, obiectum enim intellectus eſt qnod quid eſt, vt dicitur in 3. de anima. Suot autem multa genera eorum quę intus latent ad quæ oportet cognitionem hominis qoaſi intrinſecus penetrare. Nam ſub accidentibus latet nã rerum ſubſtantialis, ſub verbis latent ſignata verborum, ſub ſimilitudinibus & figuris latet veritas figurata, res enim intelligibiles ſunt quodammodo interiores reſpectu rerum ſenſibilium quæ exterius ſentiuntur, & in cauſis latent effectus & econuerſo. Vnde reſpectu horum omnium poteſt dici intellectus. Sed cum cognitio hominis a ſenſu incipiat quaſi ab exteriori. Manifeſtum eſt quód quanto lumen eſt fortius, tanto poteſt magis ad intima penetrare, lumen vero naturale noſtri intellectus eſt finitę virtutis, vnde vſq; ad determinatum aliquod pertingere poteſt, indiget igitur homo ſupernaturali lumine, vt vlterius penetret ad cognoſcendum quędam quę per lumen naturale cognoſcere non valet, & illud lumen ſupernaturale homini datum, vocatur donum iotellectus. Ad ſecũdum. ſ. vtrum donum intellectus ſimilis ſit in eodem cum fide. Dicendum ꝙ hoc duplici ratione opus eſt. Voa quidẽ ex parte fidei. Alia ex parte intellectus. Ex parte quidem fidei diſtinguẽdum eſt, quia quædam per ſe & directe cadunt ſub fide quæ rationem naturalem excedunt, ſicut Deum eſſe trinum & vnum, & filium Dei eſſe iocarnatum: quædam vero cadunt ſub fide quaſi ordinata ad iſta ſecundum aliquem modom. Sicut omnia quæ in ſcriptura diuina continentur. Ex parte vero intellectus diſtinguendum eſt, ꝙ dupliciter dici poſſumus aliqua intelligere. Vno modo perfecte, quando. ſ. pertingimus ad cognoſcendum eſſentiam rei intellectę, & ipſam veritatem enunciabilẽ iotellectui ſecundum quód io ſe eſt, & hoc modo ea quæ directe cadunt ſub ſide intelligere nõ poſſumus durante fidei ſtatu, ſed quædam alia ad fidem etiam ordinata hoc modo intelligi poſſunt. Alio modo contingit aliquid intelligi imperfecte quando. ſ. ipſa eſſentia rei vel veritas propoſitionis non cognoſcitur quid ſit, aut quomodo ſit. Sed tamen cognoſcitur quód ea quæ exterius apparent veritati non contrariantur, inquantum ſcilicet homo intelligit ꝙ propter ea quę exterius apparent non eſt recedendum ab his quæ ſunt fidei, & ſecundum hoc nihil prohibet durante ſtatu fidei intelligere etiam ea quæ per ſe ſob fide cadunt. Ad tertium. ſ. vtrum intellectus qui eſt donum ſit ſpeculatiuus vel practicus. Dicendum ꝙ ſicut dictum eſt, donum intellectus non ſolum ſe habet ad ea quæ primo & principaliter cadunt ſub fide, ſed etiam ad omnia quæ ad fidem ordinantur. Operationes aotem bonę quendam ordinem ad fidem habẽt. Nam fides dilectionem operatur, vt apoſtolus dicit ad Galen. 5. Et ideo donum intellectus etiam ad quædam operabilia ſe extendit, noo quidem vt circa ea principaliter verſetur, ſed inquantum in agendis regulamur rationibus ęternis, quibus conſpiciendis & conſulẽdis, ſecundum. Aug. 12. De tri. Inhęret ſuperior ratio quæ dono iotellectus perficitur. Ad quartum. ſ. vtrum doonio intellectus ſit in omoibus habentibus gratiam. Dicendum ꝙ in omnibus gratiam habentibus neceſſe eſt eſſe rectitudinem voluntatis, quia per gratiam præparatur voluntas hominis ad bonum, vt Aug. dicit. Volũtas autem non poteſt rectè ordinari in bonum niſi preexiſtente aliqua cognitione veritatis, quia obiectum voluntatis eſt bonum intellectus, vt dicitur io 3. de anima. Sicut autem per donum charitatis ſpiritusſanctus ordinat voluntatem hominis vt directe moueatur in bonum quoddam ſupernaturale, ita etiam per donum intellectus illuſtrat mentem hominis vt cognoſcat veritatem quandã ſupernaturalem in quam oportet tendere voluntatem rectã, & iõ ſicut donum charitatis eſt io omnibus habentibus gratiam gratũ facientem, ita etiam donum intellectus, & ſi non omnes habentes gratiam intelligant omnia quę proponuntur credenda, intelligũt tamen eſſe ea credenda, & ꝙ ab eis pro nullo eſt deuiandum. Et nota ꝙ donum intellectus nunquam ſubtrahitur a ſanctis circa ea quæ ſunt neceſſaria ad ſalutem, ſed circa alia interdum ſe ſubtrahit, vt non omnia ad liquidum per intellectum penetrare poſſit ad hoc ꝙ ſuperbiæ materia ſubtrahatur, ſicut dicit Greg. in 2. Moral. dum ſublimia intelligendo ſe in elationem animus erigit, in rebus imis & vilibus graui ægritudine vel hebetudine pigreſcit. Ad quintum. ſ. vtrum donum intellectus inueniatur in oon habentibus gratiam. Dicendum ꝙ ſicut ſupra dictum eſt, dona ſpiritusſancti perficiunt animam ſ̃m ꝙ eſt bene mobilis a ſpiritusſancto. Sicut ergo intellectuale lumen gratiæ ponitur donum iotellectus maximum, intellectus hominis eſt bene mobilis a ſpiritusſancto. Huiuſmodi autem motus conſideratio in hoc eſt ꝙ homo apprehendat veritatem circa finem, vnde niſi vſque ad hoc moueatur a ſpiritusſancto intellectus humanus vt rectam eſtimationem de fin. habeat, nondum executus eſt donum intellectus, quæcunq; ex illoſtratione ſpiritus alia quædam preambula cognoſcat. Rectam aũt eſtimationẽ de vltimo fine non habet, niſi ille qui circa finem non errat, ſed ei firmiter inhęret tanquam optimo, quod eſt ſolum habentis gratiã gratum facientem. Dicit etiã in moralibus: Rectam eſtimationem habet homo, ſicut de fine per habitum virtutis, vnde donum intellectus non habet ſine gratia gratum faciente. Ad ſextum. ſ. vtrũ donum intellectus diſtinguatur ab alijs donis. Dicẽdum ꝙ diſtinctio huius doni ab alijs tribus donis. ſ. pietate, fortitudine, & timore manifeſta eſt, quia donum intellectus pertinet ad vim cognoſcitiuam, illa vero tria pertinent ad vim appetitiuam. Sed differentia huius doni ad alia tria. ſ. ſapientiam, ſcientiam & conſilium quæ etiam ad vim appetitiuam pertinent, non eſt adeo manifeſta. Videtur autem quibuſdam ꝙ donum intellectus diſtinguatur a dono ſcientiæ & conſilij per hoc, ꝙ illa duo pertineant ad practicam cognitionem, donum vero iotellectus ad ſpeculatiuam. A dono vero ſapientiæ, quod etiam ad ſpeculatiuam cognitionem pertinet diſtinguitor in hoc, ꝙ ad ſapientiam pertinet iudicium, ad intellectum vero capacitas intellectus eorum quæ proponuntur ſiue penetratio ad intima eorum, & ſecundum hoc ſupra numerum donorum aſſignauimus. Sed diligẽter inuenti donum intellectus nõ ſolum ſe habet circa ſpeculanda, ſed etiam circa operanda vt dictum eſt, & ſimiliter etiam donum ſcientiæ circa vtrunque ſe habet, vt infra dicetur, & ideo aliter oportet eorum diſtinctionem accipere, omnia enim hæc quatuor dicta ordinantur ad ſupernaturalem cognitionem quę in oobis per fidem fundatur, fides autem eſt ex auditu vt dicitur Ro. 10. vnde oportet aliqua proponi homini ad credendum non ſicut viſa. ſed ſicut audita, quibus per fidem aſſentiat. Fides autem primo quidem & principaliter ſe habet ad veritatem primam. Secundario ad quædam circa creaturas conſideranda, & vlterius ſe extendit etiam ad directionem humanorum operum ſecundum ꝙ per dilectionem operatur, vt ex dictis patet. Sic igitur circa ea quæ proponuntur fidei credenda duo requiruntur ex parte noſtra. Primo quidem vt intellectu penetrentur vel capiantur, & hoc pertinet ad donum iotellectus. Secundario autẽ oportet vt de eis homo habeat iudicium rectum, vt eſtimet his eſſe inhærendum & ab eorum oppoſitis recedendum, hoc igitur quantum ad res diuinas pertinet ad donum ſapientiæ, quãtum vero ad res creatas pertinet ad doonum ſcientię. quantum vero ad applicationem ad ſingularia opera pertinet ad donum conſilij. Prędicta autem differentia quatuor donorum manifeſte competit diſtinctioni eorum quæ Greg. ponit eſſe oppoſitam io 2. Moral. dicens. Sapientiæ opponitur ſtultitia, ebetudini intellectus, pręcipitationi conſilium, ignorantiæ ſcientia. Hebetudo enim acuitati opponitur. Dicitur autem per ſimilitudinem iotellectus acutus qooniam poteſt penetrare ad intima eorum quæ proponuntur. Vnde hebetudo mentis eſt per quam ad intima penetrare non ſufficit. Stultus autẽ dicitur ex hoc ꝙ peruerſe iudicat circa omnem finem vitæ, & ideo proprie opponitur ſapientiæ quæ facit rectum iudicium circa vniuerſalem finem. Ignorantia vero importat defectum mentis circa quęcunq; particularia, & ideo oppooitur ſcientię, per quam homo habet rectum iudicium circa particulares cauſas. ſ. circa creaturas. Præcipitatio vero manifeſte opponit conſilio, per quod homo ad actionem procedit aote deliberationem rationis.

De dono ſapientiæ. *Diſt.* *VI.*

DEinda conſideraodum eſt de ſeptimo dono. ſ. ſapientiæ. Circa quod conſideranda ſunt ſeptem. Primo vtrum ſapiẽtia ſit donum ſpiritusſancti. Secundo in quo ſit tanquam in ſubiecto. Tercio vtrum ſapientia ſit ſpeculatiua tantum, vel etiã practica. Quarto vtrum donum ſapientiæ poſſit eſſe cum peccato mortali. Quinto vtrum ſit in omnibus habentibus gratiam gratumfacientẽ. Sexto de dignitate ſapientiæ. Septimo de effectibus eius. Ad primum. ſ. vtrum ſapientia ſit donum ſpiritusſancti. Dicendum, ꝙ ſecundũ philoſophum in principio metha. ad ſapientem pertinet conſiderare cauſam altiſſimam, per quam de alijs certiſſime iudicatur, & ſecundum quam omnia ordinari oportet. Cauſa autem altiſſima dupliciter accipi poteſt, vel ſimpliciter, vel in aliquo genere. Ille igitur qui cognoſcit cauſam altiſſimam in aliquo genere, & per eã poteſt de omnibus quę ſunt illius generis iudicare & ordinare, dicitur eſſe ſapiens in illo genere, vt in medicina vel in architectura ſecundum illud. 1. ad Cor. 3. At ſapiens architectus fundamentũ poſuit. Ille autem qui cognoſcit cauſam altiſſimam ſimpliciter, quę eſt Deus, dicitur ſapiens ſimpliciter, inquantum per regulas diuinas omnia poteſt iudicare & ordinare. Huiuſmodi autem iudiciũ conſequitur homo per ſpiritumſanctum, ſecundum illud. 1. ad Corinth. 2. Spiritualis iudicat omnia, quia ſicut ibidem dicitur, ſpiritus omnia ſcrutatur etiam profunda Dei. Vnde manifeſtum eſt ꝙ ſapientia eſt donum Spiritusſancti. Et nota ꝙ ſapientia dicitur dupliciter. ſ. vere & proprie: alio modo improprie & abuſiue. Sicut & bonum dupliciter dicitur. Vno modo quod vere eſt bonũ, & ſimpliciter perfecte. Alio modo dicitur aliquid eſſe bonum ſecundum quandam ſimilitudinem, quod eſt in malicia perfectum, ſicut dici

tur bonus latro vel perfectus latro, vt patet per philoſophum in 5.
metha. Et ſicut circa ea quę ſunt vere bona inuenitur aliqua altiſ-
ſima cauſa, quę eſt ſummum bonum quod eſt vltimus finis, per cu
ius cognitionem homo dicitur vere ſapiens, ita ét in malis eſt inue
nire aliquid ad quod alia referuntur ſicut ad vltimum finem, per
cuius conſtitutionem homo dicitur ſapiens ad male agendum, ſe-
cundú illud Hier. 4. Sapientes ſunt vt faciant mala, bene aút face-
re neſcierút. Quicunq; aút auertitur à fine debito, neceſſe eſt ꝙ ali
quem finem indebitum ſibi præſtituat, quia omne agens agit pp
finem. Vnde ſi præſtituat ſibi finem in bonis exterioribus terrenis,
vocatur terrena ſapientia. Si autem in bonis corporalibus, vocatur
ſapientia corporalis, vel animalis. Si autem in aliqua excellentia,
vocatur ſapientia diabolica pp imitationem ſuperbiæ diaboli: de
quo dicitur Iob 41. Ipſe eſt rex ſuper vniuerſos filios ſuperbiæ. Itē
nota, ꝙ ſapientia quæ eſt donum, differt ab ea qua ponitur eſſe in-
tellectualis acquiſita. Nam illa acquiritur ſtudio humano. Hęc aút
eſt deſurſum deſcendens, vt dicitur Iac. 3. Similiter ét differt à fide.
Nam fides aſſentit veritati diuinę ſm ſeipſam. Sed in Deum quod
eſt ſm veritatem diuinam pertinet ad donum ſapientiæ, & ideo
donum ſapientiæ præſupponit fidem, quia vnuſquiſq; bene iudi-
cat quæ cognoſcit, vt dr in primo eth. Ad ſecundum. ſ. in quo ſit ſa
pientia ſicut in ſubiecto. Dicendum, ꝙ ſicut ſupra dictum eſt, ſa-
pientia importat quandam rectitudinem iudicij ſm rationes diui
nas. Rectitudo aút iudicij poteſt contingere dupliciter. Vno modo
ſm perfectú vſum rationis. Alio modo pp connaturalitaté quan-
dam ad ea de quibus iam eſt iudicandum, ſicut de his quę ad caſti
tatem pertinét per rationis inquiſitionem recte iudicat ille qui di-
dicit ſcientiam moralem, ſed per quandam connaturalitatem ad
ipſa rectè iudicat de eis ille qui habet habitum caſtitatis. Sic igitur
circa res diuinas ex rationis inquiſitione rectum iudicium habere
pertinet ad ſapientiam quæ eſt virtus intellectualis: ſed rectum iu
dicium habere de eis ſecundum quandam connaturalitatem ad
ipſa: pertinet ad ſapientiam ſm ꝙ eſt donum Spiritusſancti, ſicut
dicit Diony. in 2. ca. de di. no. ꝙ Ierotheus factus eſt in diuinis non
ſolum dicens, ſed & ſapiens & patiés diuina. Huiuſmodi aút com-
paſſio ſiue connaturalitas ad res diuinas fit per charitatem, quæ
quidem vnit nos Deo, ſm illud 1. ad Corin. 6. Qui adhæret Deo
vnus ſpiritus eſt. Sic igitur ſapientia quæ eſt donum, cauſam qui-
dem habet in voluntate. ſ. charitatem: ſed eſſentiam habet in intel
lectu, cuius eſt actus recte iudicare, vt ſupra habitú eſt. Ad tertiú. ſ.
vtrum ſapientia quæ donum eſt ſit ſpeculatiua vel practica, dicen-
dum, ꝙ ſicut Aug. dicit in 12. de Trin. ſuperior pars rationis ſapié
tiæ deputatur: inferior aút ſcientiæ. Superior auté ratio vt ipſe in
eodem dicit, intendit rationibus ſupernis, diuinis, & conſpiciendis,
& conſulendis. Conſpiciendis quidem ſm ꝙ diuina in ſeipſis con-
templatur. Conſulendis auté ſecundum ꝙ per diuina iudicat de
humanis, per diuinas regulas dirigens actus humanos. Sic igitur ſa
pientia ſm ꝙ eſt donum, non ſolum eſt ſpeculatiua, ſed ét practi-
ca. Ad quartum. ſ. vtrum ſapiétia poſſit eſſe cum peccato mortali.
Dicendum, ꝙ ſapientia quę eſt donum Spiritusſancti, ſicut dictum
eſt, facit rectitudinem iudicij circa res diuinas, vel per regulas diui
nas de alijs ex quadam connaturalitate ſiue vnione ad diuina, quæ
quidem per charitatem fit, vt dictum eſt, & ideo ſapientia de qua
loquimur præſupponit chatitatem. Charitas autem nó poteſt eſſe
cum peccato mortali, vt ex ſupradictis patet, vnde relinquitur, ꝙ
ſapientia de qua loquimur non poteſt eſſe cum peccato mortali.
Ad quintum. ſ. vtrum donum ſapientiæ ſit in omnibus habentib
gratiam. Dicendum ꝙ ſapientia de qua loquimur, ſicut dictum
eſt, importat quandam rectitudinem iudicij circa diuina conſpi-
cienda & conſulenda, & quantum ad vtrúq; ex vnione ad diuina
ſm diuerſos gradus aliqui ſapientiá ſortiuntur, quidam. n. tm̃ ſor-
tiuntur de recto iudicio tam in contemplatione diuinorú, ꝗ ét in
ordinatione rerú humanarum ſm diuinas regulas, quantú eſt ne-
ceſſarium ad ſalutem, & hoc nulli deeſt ſine peccato mortali exi-
ſtenti per gratiam gratúfacientem, quia ſi natura non deficit in ne
ceſſarijs, multo minus gratia. Vnde dicitur 1. Io. 2. Vnctio docet de
oíbus. Quidam aút altiori gradu percipiunt ſapientiæ donum, &
quantú ad contemplationem diuinorum, inquantú. ſ. altiora quæ-
dam myſteria & cognoſcunt & alijs manifeſtare púr, & ét quantú
ad directionem humanorum ſm regulas diuinas inquantum púr
ſm eas non ſolum ſeipſos, ſed ét alios ordinare, & iſte gradus ſa-
pientiæ non eſt cóis omnib. habentib. gratiá gratúfaciétem, ſed ma
gis pertinet ad gratias gratiſdatas, quas Spiritusſanctus diſtribuit
prout vult, ſm illud 1. ad Cor. 12. Alij datur per ſpiritú ſermo ſa-
pientiæ &c. Circa ſextú. ſ. de dignitate ſapiétię. Sciédú ꝙ multiplex
eſt ſapiétia, ſicut teſtatur B. Iacobus. ſ. terrena, animalis, diabolica,
& alia deſurſum deſcendens Iac. 3. Sapientia terrena cóſiſtit in ag
gregatione diuitiarum tpalium. Illi. ſ. dñr ſapientes in hoc múdo,
qui ſciunt per quaſcunq; vias bonas, vel malas diuitias aggregare.
Sed ſicut dicit Apoſtolus: Sapientia huius mundi ſtultitia eſt apud
Deú. Ideo ſi quis vult ſapiens eſſe in hoc múdo, ſtultus fiat vt ſit ſa
piens: nã bona ſua pauperibus erogare & oíno relinquere pp Deú,
eſt fatuitas apud mundú, ſed eſt ſapientia apud Deú. Sed ſapientia
Chriſti pauperis cótempta eſt. Iſte eſt pauper & ſapiens, qui libera
uit vrbem. i. múdi per ſapientiá ſuam. Quia vero mundus non no-
uit per ſapientiá Deú, placuit Deo per ſtultitiam prædicationis ſal
uos facere credentes, quia qđ ſtultú eſt Dei, ſapiétius eſt hominib.
Sapientia animalis eſt ſapientia & cuſtodia carnis & corporis, &
in degustatione delectationum carnaliú. Sed ſicut dicit Apoſtolus:
Sapiétia carnis mors eſt. Sapiétia diabolica eſt in oppreſſione pau
perú, in excogitatione malitiarú, & vindicatione iniuriarú. De qua
ſapientia loquitur Hiere. c. 4. dicens: Sapientes ſunt vt faciát mala,
bene aút facere neſcierút: vnde Greg. Sapientia huius múdi eſt cor
machinationibus tegere, ſenſum verbis velare, quæ falſa ſunt ve-
ra oſtendere, quæ vera ſunt falſa monſtrare. Hæc vſu in iuuenibus
ſcitur, hæc à pueris pretio diſcitur. Hãc qui ſciút cęteros deſpiciút,
& deſpiciédo ſuperbiunt. Hanc qui neſciút ſtulti & timidi ab alijs
vocantur, quia ab eis hæc eadem duplicitas iniquitatis oíe palia-
to diligitur dú mentis peruerſitas vrbanitas vocatur. Hæc ſibi ob-
ſequétibus præcipit honorú culmina quærere, adepta tpalis gloriæ
vanitate gaudere, irrogata ab alijs mala multiplicius reddere, cú
vires ſuppetút nullis reſiſtentibus cedere, cum virtutis poſſibilitas
deeſt, quicquid implere non valet per malitiam, hoc velit in paci-
fica bonitate ſimulare. Sapientia deſurſum deſcendens eſt ſapiétia
iuſtorum: de qua Greg. ait. Sapientia iuſtorum eſt nihil per oſtéſio
nem fingere, ſenſum verbis aperire, vera, vt ſunt diligere, falſa de-
uitare, bona gratis exhibere, mala libentius tolerare ꝗ facere, nul
lam iniuriæ vltioné quærere, pro veritate cótumeliá ſuſtinere, lu-
crú putare. Sed hæc iuſtorú ſimplicitas deridetur, quia hęc à múdi
ſapiétibus puritatis virtus fatuitas creditur. Quid. n. ſtultius vr mú-
do ꝗ menté verbis oſtédere, nil callida machinatione ſimulare, nul
las pro contumelijs iniurias reddere, pro maledicétibus orare, pau
pertatem quærere, poſſeſſa relinquere, rapienti nó reſiſtere? De hac
ſapientia B. Iacobus ait. Quæ aút deſurſum eſt ſapientia, primum
quidem pudica eſt, deinde pacifica, modeſta, ſuadibilis, bonis con-
ſentiens, plena miſericordia, nó iudicás, ſine ſimulatione. Apparet
igitur dignitas huius ſapientiæ, quæ videlicet deſurſum deſcendit,
ſicut dr Eccl. 1. Omnis ſapientia à dño Deo eſt &c. Et infra: Fons ſa
pientiæ verbú Dei in excelſis. Ideo Iac. 1. Si quis indiget ſapientia
poſtulet illá à Deo &c. Hac ſapientiá debet homo feruenter appe-
tere, deuote & humiliter poſtulare, quia ſapientia nihil precioſius,
nihil ſpecioſius, nihil delectabilius, nihil honorabilius, tandem ni-
hil fructuoſius. Nihil inquam ſapientia precioſius, ſicut ſcriptum
eſt Prouer. 8. Sapientia precioſior eſt cunctis opibus precioſiſſimis,
& omne deſiderabile ei non poteſt cóparari. Ideo dicit Sapiens 8.
Sapiétiá præpoſui regnis & ſedibus, & diuitias nihil eſſe dixi in cō
paratione illius, nec cóparaui illi lapidé precioſum, qm̃ oé aurum
in cóparatione illius arena eſt exigua, & tanquam lutum æſtima-
bitur argentú in conſpectu illius, ſuper ſalutem & ſpém dilexi eá,
& propoſui pro luce habere illá. Ité ſapientia nihil ſpecioſius. Scri
ptú eſt. n. Sap. 6. Clara eſt & quæ nunꝗ marceſcit ſapiétia, vnde cla
ram & ſpecioſam reddit aiam, ſicut claritas ſolis vel aliarú ſtella-
rú reddit eas toti mundo ſpecioſas. Et ſicut amota claritate ſolari
totus mundus redderetur tenebroſus, & horridus, & oés hoies eſ-
ſent indicibiliter deſolati, & oia quæ in mundo ſunt ſuam amitte
rent pulchritudinem, ſic excluſa à rege ſapiétia, qui ſolus fulget in
regno ſicut ſol in coelo, totú regnú efficitur deſolatú. Per ſapientiá
aia illuſtratur interius, & mirabiliter decoratur, vnde ait Sap. Ecc.
51. In ſapiétia eius luxit aia mea, & ignorantias meas illuminauit.
Ité ſapiétia nihil eſt delectabilius, dat. n. quieté, iucúditaté, & pacé
cordis. Vnde ait Sap. 8. Intrans in domú meá. ſ. cóſcientiæ, cóquie-
ſcá cú illa. ſ. ſapientia. Nó. n. habet amaritudiné cóuerſatio illius,
nec tædiú cóuictus illius, ſed lætitiá & gaudiú: hãc delectationé nó
experti, ſapiétiá perniipendút. Sicut ait Sapiés Eccl. 6. Quàm amara
eſt ſapiétia indoctis hoib. & nó pmanebit in ea excors. Sapiétia. n.
doctrinæ ſm nomé eſt eius. i. ſapida eſt, & nomen habet ex ſapore,
ſed nó multis eſt manifeſta, quib. aút agnita eſt, permanet vſq; ad
acóſpectú Dei. Sequitur: Inuenies requié in ea, & cóuertetur tibi in
oblectationé. Quá ſtulti ergo ſunt, qui delectationes & ſolatia q-
rút exterius in reb. viſibilib. s. venationib. & aucupijs, alijsq; ludis,
inutilib. & vanis in qb. eſt labor & fatigatio corporis, & plerúq; pe
riculú, imó pericula multa nimis, amiſſio tpis, diſtractio cordis, &
finalr nullus fructus. In ſapiétia aút quies mẽtis, et corporis delecta
tio, animi nó periculú, ſed ſecuritas nó diſtractio, ſed pacis tráquil
litas, nó amiſſio tpis, ſed acquiſitio meritorú. Ité ſapiétia nihil ho-
norabilius, vñ ſcriptú eſt Ecc. 37. Sapiés in populo hæreditabit ho-
noré. & iterú inquit Sap. 8. Habebo pp ſapientiam claritatem ad
turbas, & honore apud ſeniores. Iuuenis, & acutus inueniar in iudi
cio & in conſpectu potentiú amabilis ero, & facies principú mira-
bútur me, tacentem me ſuſtinebút, & loquentem me reſpicient, &

ſer-

tranſ͂ocinante me plura, ori ſuo manus imponent. Vnde Salomon pp ſapiētiā ſuam apud oēs nationes factus eſt honorabilis & famoſus ſicut ſcriptū eſt. 2. Par. 9. Magnificatus eſt Salomon ſuper oēs reges terræ diuitijs & ſapia, & gloria & vniuerſa terra deſiderabat videre faciē Salomonis. Acquirit aūt ſapientia p doctrinā, diligēter & humiliter audiendo. Ait enim ſapiens. Auris bona cum oi cōcupiſcentia audit ſapiam, & iterū, auris ſapientiū quærit ſapientiam. Nec mirū ſicut ſapiens dicit. Si dilexeris audire ſapiens eris. Et rurſum. Audiens ſapiens ſapientior erit. Ideo hortatur ſapiēs dicens. Audi tacens & pro reuerentia accedet tibi bona gratia. Audi tacēs ſimul & q̄rens. In ſignū huius inuentus eſt Ieſus in tēplo in medio doctorū, audiēs illos & interrogās. Itē acquirit & augēt ſapia p ſtudiū in legēdo & ſubtiliter meditādo. Ideo ait ſapiens. Stude ſapiæ fili mi & cor meum lætifica. Libri enim ſunt pro memoriæ labilis ſupplemento. Parum eſſet audire & interrogare ſine memoria, nec memoria ſufficeret oia retinere ſine ſtudio. Itē ſine doctoris pſētia pōt homo recordari de auditis. In libris ēt inueniunt q̄ſq; q̄ homo alias non audiuit, preterea viſus certiorē reddit hominē q̄ auditus, verbū enim auditū tranſit, litera ſcripta manet. Antiqui principes inſtrui voluerunt & vigilātiſſime ſtuduerunt in ſcientijs humanis & aliqui ēt in diuinis, vt patet in Ptolomeo rege, qui licet eſſet gētilis, vocauit ſeptuaginta interpretes, vt haberet notitiam diuinę legis, eāq; cōicaret ſapientibus regni ſui. Alexander ab Ariſtotele fuit inſtructus & inter inſignia Philippi Macedonis patris eiꝰ hoc fuit pręcipuū, q̄ ſtudium literarū ad vnicū quem regni & felicitatis ſuæ ſperabat heredē futurū tranſmittere curauit. Vnde Alexandro nato miſit epiſtolam Ariſtoteli, hæc & ſimilia continentē. Philippus Ariſtoteli ſalutē. Dedit mihi deus filiū mihi genitū. Scio ergo eo quidē Deo debemꝰ gratiā, non tam proinde quia natus eſt, q̄ pro eo q̄ eū naſci contingit tēpibus tuis. Spero enim fore q̄ educatus eruditusq; a te dignus exiſtat nobis & regni ſuſceptione, & ad illud pertinentiū. Similiter & alij principes, & de ſe ſtudioſi fuerunt, & magiſtros qui eos inſtruerēt habuerūt. Sic Nero Senecam, Traianus Plutharcum & ſic de alijs. De Theodoſio legimus, p diē exercitari armis, ſubiectorūq; negocia diſceptare, iudicare ſimul & agere, modo ſeorſum, modo publice quę erāt agenda conſiderare, noctibus vero libris incumbere. Conſimiliter legit de Carolo Magno, q̄ fuit ſtudioſus in liberalibus ſcientijs, & eas miro modo in palatio ſuo depingi fecit prout habetur in geſtis eius. Studioſus etiā fuit in libris diuinis & ſtudiū transferri fecit de Roma vſque Pariſius. Qñ tales principes .ſ. ſapientes regnabant, illud ſeculū dicebatur aureum. Iſti enim cohibebant malos, honorabant bonos, ac per hoc ad melius excitabant ſuadebant, diſſuadebant, quia & vitia & inutilia monſtrabant, horum prudentia ne quid ſuis deeſſet ſagaciter prouidebat, fortitudo arcebat pericula, beneficia largitas augmentabat, non erat cuiquam animus innitādi vel cauſa, cum bene imperanti bene pareretur, nihilque grauius aut maius poſſet rex male parentibus comminari, q̄ vt de regno recedere cogerētur: vere felix eſt reſpublica qū ipſam ſtudioſi regunt per ſeipſam, vel eius rectores circa ſapiæ ſtudiū occupantur, nullus enim eſt quem oporteat vel plura, vel meliora ſcire q̄ principē, cuius ſapia debet oibus prodeſſe ſubiectis. Sciendū eſt aūt q̄ ſapia requieſcit in cordis habitatione, declaratur in locutione, demonſtratur in conuerſatione & probatur in operatione. Requieſcit inquam in cordis habitatione, ſicut dicitur prou. 14. In corde prudentis requieſcit ſapientia & dirigit cogitationes. Ideo ſapiens hortatur dicens. Attēde fili mi ſapientiam, vt cuſtodias cogitationes tuas. Vnde Seneca dicit. Opiniones tuæ iudicia ſint. Cogitatio tua ſit ſtabilis & certa, ſiue deliberet, ſiue quærat, ſiue contempletur non recedat a vero. Cogitationes ſomnio ſimiles non recipies, quibus ſi animum delectaueris, cum oia diſpoſueris triſtis remanebis. Itē ſapia declaratur in locutione. Nam ſapia docet oportuno tempore loqui, quia tempus tacēdi & tēpus loquēdi. Aliqñ enim eſt ſapientiæ tacere. Sicut docet ſapiēs, ſtultus quoq; ſi tacuerit ſapiens reputabitur. Et iterū, eſt tacens & ipſe ſapiens. Et iterū. Sapiēs tacebit vſq; ad tempus, fatuus aūt non obſeruabit tēpus, tēpus aūt & reſponſionē cor ſapientis intelligit. Docet ēt ſenſate loqui. Sicut ſcriptum eſt. In labijs ſapientis inuenitur ſapientia, quia .ſ. cor ſapientis erudit os eius. Ideo pſa. Os iuſti meditabitur ſapientiam. Docet ēt loqui moderate, quia in corde ſapientiū os illorum, & in ore inſipientiū cor eorū eſt. Sapientes habent os in corde, quia nihil ore proferunt, qđ non prius deliberauerint, pōderauerint, & examinauerint in corde, ſed fatui ſiue ſtulti habent cor in ore, quia ante proferunt verba ſua q̄ corde deliberauerint. Nam impręmeditati loquuntur, & hoc reprehēditur in ſcriptura cum dr̄ in Iob. Nunquid ſapiens rñdit, quaſi in ventum loquens? quaſi diceret non. Non eſt contemnendā iſta ſapientia, quia ſicut ait ſapiens. Non erudietur qui non eſt ſapiēs in verbo. Sapiens aūt in verbis ſe amabilē facit. Sen. Sermo tuus non ſit vanus, ſed aut ſuadeat, aut moneat, aut conſolet, aut precipiat. De circunſtantijs in locutione ſeruandis dictum eſt ſupra. Item

ſtratur ſapientia in conuerſatione, ſicut ait ſapiens. In facie hominis lucet ſapientia. Quid per faciem niſi notitia, id eſt exterior conuerſatio per quam homo interior innoteſcit deſignatur. Vnde beatus Iacobus ait, quis ſapiens & diſciplinatus inter vos oſtendat cōuerſationem ſuam in manſuetudine ſapientię. Item probatur ſapientia in operatione, nam ex fructu arbor cognoſcitur. Ille enim vere ſapiens eſt, qui bene ſe habet in ſuis operibus exequēdis. Ideo dicebat Moyſes ad filios Iſrael. Scitis q̄ docuerim vos pręcepta atq; iuſticias. Si facietis & ea obſeruabitis, & complebitis opere, hæc eſt enim veſtra ſapientia & intellectus coram populis. Diligēter attende q̄ ſi rex vel princeps non habeat notitiam de agendis, non eſt dignus tali dignitate, quia non eſt homo, ſed beſtia. Si autem notitiam habens non operatur ſecundum ſapientiam ſuam, non eſt dignus, non quidem propter ignorantiam, ſed propter negligentiam nimis craſſam & reprehenſibilem vel peruerſam animi voluntatem, vnde talis incomparabiliter plus peccat, & minus eſt excuſabilis, quam ſi cognitionem ſapientiæ non haberet. Ait enim beatus Iacobus. Scienti bonum facere & non facienti peccatum eſt illi. Exemplum de quodam rege qui elegantiſſime dotatus naturalibus, & ſuperadiectis gratijs excellentiſſime cumulatus, miro intellectus acumine & memorię viuacitate præpollens, audiebat quidem ſatis benigniter & attente cauſas, negocia & querelas, & in ipſa hora videbatur moueri. Sed cito poſt quaſi oblitus oino nihil aut pauca exequebatur opere, pp qđ habebatur contemptui, nec timebatur a malis, nec amabatur a bonis, ſed ab oibus damnabilis iudicabatur, & ſuper innumeris malis quæ fiebant in regno inexcuſabilis dicebatur. Tandem infirmitate graui correptus, & in extaſim raptus videbat ſe trahi ad iudiciū, cui iudex aſpectu terribilis & increpatione durus, & in punitione ſeuerus apparuit dicēs. Quare gratijs meis non es vſus? Quare neglectis regni negocijs venationibus, & aucupijs & alijs vanitatibus intendiſti? Quare grauatis pauperibus & oppreſſis a te clamantibus non miſertus, ſicut oues inter lupos dimiſiſti? Quare talentum ſapię non ppter ſolū, ſed propter populū meum tibi cōmiſſum abſcondiſti? Quare qđ videbas agendū dimiſiſti? Quare ſuos tuos timuiſti, & plus eos honoraſti q̄ me? Contra conſcientiam tuam eorū voluntatibus & iniquis cōſilijs acquieſcere voluiſti: none ſapiam & intelligentiā tibi dederā vt ſcires, potentiā vt non timeres, multitudinē gratiarū vt non obmitteres? & tu poſt tergum tuū abiectis oibus negligenter egiſti. Iniquos exactores, raptores, fures & ipſos exaltaſti. Inter hoc obiurgationis verba tortorib. traditus & duriſſime & diutiſſime flagellatus, iacēs obmutuit. Iudice aūt volente ſniam dānationis eius pferre, ecce ſanctus vnus cū multitudine albatorū ſupplicās rogauit iudicē, vt aia ad corpus ſuū reuertente ſpacium emendādi ſe haberet. Cui iudex intercedentiū præcibus inclinatus, miſericorditer cōceſſit tpſ pnię, grauiora cōminans ei ſupplicia, ſi deinceps negligēter ageret tā ſeuerę caſtigationis oblitus. Debet ergo rex & pinceps diligens eſſe in opatione. Ait enim Sen. Sapiēs nunq̄ ocio marcet, aliqū animum remiſſum habet nunq̄ ſolutum. Accelerat tarda, plixa expedit, dura mollit, ardua exequitur. Scit enim quid qua via aggredi debeat, cito ſingula & diſtincte videt conſilium petitorū, ex apertis obſcura eſtimat, ex paruulis magna, ex proximis remota, ex partibus tota. Circa ſeptimum .ſ. de vtilitate ſapientiæ, & effectibus eius. Sciendum q̄ ſapientia nihil eſt fructuoſius, cuius fructus multiplex eſt & innumerabilis, nam ſicut ait ſapiens prouer. 8. Fructus eius pręcioſior eſt cunctis opibus, & omnia q̄ deſiderantur, huic non valent comparari. Poſſumus autem dicere compendioſe q̄ vtilitas ſapientiæ eſt in diligendis conſcientijs. Sapiēs enim primo & principaliter debet ędificare domum conſcientiæ ſuæ & ſemetipſum primitus ordinare. Vnde in commendationē animæ ſapientis, dicitur prouer. 14. Sapiens mulier ędificat domū ſuam. Et iterum, prouer. 21. Sapientia ędificabitur domus. Ait ēt ſaluator Matth. 7. Qui audit verba mea & ea facit aſſimilabitur viro ſapienti qui ędificauit domum ſuam ſupra petram. Nam ſupra petram quæ eſt Chriſtus debemus ædificare domum noſtram, vt immobiliter permaneat tanquam ſupra immobile fundamentum. Similiter hic poteſt ędificari domus pulcherrima fortis & alta, & omnibus bonis plena. Sed ſicut ait Sapiens. Tanquam domus exterminata ſic fatuo ſapientia, quia videlicet fatuus nō plus vult manere cum ſapientia quam in domo exterminata .i. ruinoſa, vacua, fęda, & fętida, & ideo domus eius .i. conſcientia eſt ſicut domꝰ exterminata .i. ruinoſa, quia quotidie corruit in peccatum, vacua meritis & omnibus bonis, fęda per immundiciam, fętida per infamiam. Item ſapientia eſt vtilis in conferendis conſilijs. Scriptum eſt enim prouer. 8. Ego ſapientia habito in conſilio. Quanto enim homo ſapientior eſt, tanto libentius tractat conſilia ſua cum ſapiētibus. Vnde Dauid habuit ſecum Nathan prophetam, & Sadoch ſacerdotem, Chuſi & Achitophel, qui fuerunt homines ſapientiſſimi. Et Salomon ſimiliter viros expertiſſimos. Et Tobias docens filium ſuum ait Tobi. 4. Conſilium a ſapiente perquire. Vnde rex quan-

quantumcunq; ſit ſapiens debet habere conſiliarios ſapientes. Itẽ ſapientia eſt vtilis in proferendis iudiciis. Vnde Salomon ſapientiam petens a domino ait. 3. Re. 3. Tu domine feciſti me regem ſuper populum tuum multum, qui tam innumerabilis eſt quam puluis terræ, da mihi ſapientiam & intelligentiam. Quis enim poteſt hunc populum tuum digne qui tam grandis eſt iudicare? De eodẽ dicitur. Timuerunt regem audientes ſapientiam Dei eſſe in eo ad faciendum iudicium. Item ſapientia vtilis eſt in perferendis moleſtiis. Nam tribulationes & aduerſitates huius mundi ſiue a Deo ſiue ab homine inferantur multum ſunt vtiles & meritoriæ, ſi quis eas ad ſalutem ſuã nouerit ordinare. Vnde magnæ ſapientiæ eſt ſcire vti eis in bonum, & ad ſalutem ſuam conuertere. Propter quod ait ſapiens. Qui patiens eſt, multa gubernabitur ſapientia. Reuera magna eſt ſapientia de malis eligere bona, de damnis lucra, de duris ſuauia, de amaris dulcia. Qui autem impatiẽs eſt, ſuſtinebit damnum, quia ſiue ſit afflictio corporis, ſiue rei temporalis amiſſio, ſiue quæcunq; deſolatio cordis. Hæc impatienti animo inferunt maiores anguſtias, & mens eius vehementius cruciatur, & nihilominus perdit meritum, & ſuæ facit animæ detrimentum. Item vtilis eſt ſapientia in propellẽdis iniuriis. Si regi vel principi fiat iniuria, magna diſcretione opus eſt in repellendo, diſſimulando, tollerando etiam vel vindicando, quia ſicut ait Sapiens, vir ſapiens fortis eſt, & vir doctus robuſtus & validus, quia cum diſpoſitione initur bellum. Et iterum. Gubernaculis tractanda ſunt bella, vnde qui ſapientior eſt in talibus eſt fortior & potentior cæteris paribus. Scriptum eſt enim: Maior eſt ſapientia quàm arma bellica. Et iterum. Melior eſt ſapientia quàm vires. Et iterum. Omnium potentior eſt ſapientia. Item vtilis eſt ſapientia in præcauendis inſidiis. Nam & dæmones ſuis tentationibus nos multipliciter circumuenire contendunt, & homines per aſtutias ſuas nos multipliciter ſeducere moliuntur. Ideo opus eſt eſſe hominem vndiq; circumſpectũ, & ex omni parte multiformiter oculatum, nam inter tot & tantas hoſtis antiqui inſidias, & inter tam exquiſitas hominum malignorum verſutias, plures oculos nos opus eſſet habere quàm Argus ſecundum fabulas habuiſſe dicatur, qui tamen centum fingitur habuiſſe. Vnde in Apoc. dicuntur animalia ſancta plena oculis ante & retro. In Ezech. vero dicitur, quod totum corpus eorum plenum erat oculis. Et iterum ibidem. Omne corpus eorum & colla & manus & pennæ plena erant oculis. Ideo ſcriptum eſt. Sapiens timet & declinat a malo, tamen ſapientiam non vincit malicia. Vnde de Iacob dicitur. In fraude circumuenientium illi aſtitit ſapientia, & honeſtum fecit illum, cuſtodiuit illum ab inimicis, & a ſeductoribus tutauit illum. Sciendum etiam quod per ſapientiam cognoſcimus quæ ſupra nos ſunt. i. Deum ad diligendum, quia dilectio Dei honorabilis eſt ſapientia. Eccl. 1. Et cæleſtia ad appetendum, ſicut hortatur Apoſtolus dicens Col. 3. Quæ ſurſum quærite, vbi Chriſtus eſt in dextera Dei ſedens. Quæ ſurſum ſunt ſapite, hæc eſt vera ſapientia. i. cognitio ſapida, hæc maxime delectabilis eſt, ſicut ſuperius dicebatur. Item quæ intra nos ſunt. i. noſipſos, & ea que in nobis ſunt. i. mores bonos vel malos, merita vel demerita, vel Dei beneficia & noſtra maleficia, hæc omnia nos ad humilitatem inclinant. Vbi autem humilitas ibi ſapientia. Prouer. 11. Hæc ſapientia maxime neceſſaria eſt homini ad ſalutem. Vnde Bern. Stude noſſe te, quia melior es & laudabilior ſi te noueris, quàm ſi te neglecto ſcires curſus ſyderum, vires herbarum, complexiones hominũ, naturas animalium, omniumq; cæleſtium & terreſtriũ haberes ſciẽtiam. Licèt enim noueris omnia myſteria, alta cæli, lata terræ, profunda maris &c. Si te neſciens eris ſimilis homini ædificanti domũ ſuam ſine fundamento, ruinam faciens, non ſtructuram. Quicquid enim extra te extruxeris, erit inſtar aggeſti pulueris ventis expoſiti. Item quæ circa nos ſunt i. proximos, vt ſciamus qui boni, qui mali, qui ſeductores & duplices, qui veraces, qui ſapientes, qui fatui, qui amici, qui inimici. Et per conſequens quos diligere & nobiſcũ aſſumere, & quos vitare, vel a nobis elongare debeamus. Hoc maxime neceſſarium eſt principi, vt ſciat de quibus poſſit confidere, quos in conſilium ſuum vocare, vel malis officiis inſtituere, quos amare feruentius, & amplius debeat honorare. Item quæ infra nos ſunt. i. mundum & omnia mundialia tanquam tranſitoria, parum vtilia, & dilectoribus ſuis plerunq; nociua. Vere enim ſapiens eris, ſicut ait Sen. ſi dignitatem rebus non opinione multorum, ſed ex earum natura conſtituas. Nam ſcire debes, quod quędam videntur eſſe bona & non ſunt, & quędam videntur eſſe bona & ſunt, quæcũque autem ex rebus tranſitoriis poſſides, non mireris, nec magni æſtimes, quod caducum eſt, nec apud te quę habes tanquam aliena ſeruabis, ſed pro te tanquam tua diſpenſes & vtaris. Item Sen. Si ſapiens es animus tuus tribus temporibus diſpenſetur, præſentia ordina, futura prouide, præterita recordare. Præſentia quippe debet ſapiens ordinare, vbi enim non eſt ordo, ibi eſt confuſio: debet ergo ſemetipſum & vitam ſuam totum tempus ſuum & omnia facta ſua prudenter & vtiliter ordinare, miniſteriales in domo, officiales in regno, penſatis conditionibus perſonarum temporum & ſeriarum. Hanc ſapientiam habuit Salomõ, ſicut ſcriptum eſt, Vidẽs regina Saba omnem ſapientiam Salomonis, domum quam ędificauerat, & cibos menſę eius, & ordines miniſtrantium, veſteſque eorum & pincernas, & holocauſta quæ offerebat per ſingulos dies non habebat vltra ſpiritum. Præterita debet ſapiens recordari, videlicet diuina beneficia ad regratiãdum, mandata ad exequendũ, iudicia diſtricta, quæ iam fecit & vltiones quas exercuit ad timendum, quomodo. ſ. propter peccata deleuit totum mundum diluuio, Sodomam & Gomorrã & finitimas ciuitates incendio, Ægyptios multipliciter flagellauit, & tandem eos omnes filios Iſrael perſequentes, ſubmerſit in mari rubro, filios Iſrael multotiens & multipliciter occidit in deſerto, & in terra promiſſionis temporibus iudicum & diebus regum, ſicut multa legimus exempla in ſcriptura. Quis etiam recordari ſufficit qualia iudicia exercuerit Deus in diuerſis terrarum partibus temporibus retroactis? debet etiam recordari peccata ſua propria ad pænitẽdum & lachrymis diluendum, facta nihilominus antiquorum regum & principum. ſ. probitates, largitates, ſapientiam, pietatẽ, iuſticiã, & alia huiuſmodi ad imitandum, mala etiam facta ſcripta ſunt ad correptionem noſtram, ne ſimilia facientes in pęnas ſimiles incidamus, vnde ait ſapiens. Per agrum hominis pigri tranſiui, & per vineam viri ſtulti, & ecce totum repleuerant vrticæ, operuerant faciem eius ſpinæ & ex hoc didici ſapientiam. Idem, peſtilente flagellato ſtultus ſapiẽtior erit. Futura ſimiliter præuidere debet vir ſapiens, ſicut docet Sen. Qui nihil de futuro præmeditatur, incautus in omnia incidit, propone antẽ animo tuo & mala futura & bona, vt illa ſuſtinere poſſis, illa moderari. Idem ſi ſapiens eſſe cupis, in futura proſpectum intendes, & quæ poſſunt contingere in animo tuo cuncta propone, nihil tibi ſubitum ſit, ſed ante totum proſpicias, nam qui prouidus eſt, non dicit non putaui hoc fieri, quia non dubitat, ſed expectat, non ſuſpicatur, ſed timet. Hanc ſapientiam ſpiritualiter habuit Ioſeph qui contra famem futuram ſeptem annis prouidendo Ægiptum & multas alias regiones ſaluauit. Idem dixit ei Pharao rex Ægypti. Nunquid ſapientiorem te poterimus inuenire? tu eris ſuper domum meam.

De fructibus. *Diſt.* *VII.*

DEinde conſiderandum eſt de fructibus. Et circa hoc conſiderãda ſunt quinque. Primo vtrum fructus ſit actus. Secundo vtrũ differat a beatitudinibus. Tertio de numero eorum. Quarto de oppoſitione eorum ad opera carnis. Quinto quæ mouere debent ad producendum fructus. Ad primum. ſ. vtrum fructus ſint actus. Sciendum quod nomen fructus a corporalibus ad ſpiritualia eſt tranſlatũ. Dicitur autem in corporalibus fructus, qui ex planta producitur cum ad perfectionem peruenerit, & quandam in ſe ſuauitatem habet, qui quidem fructus ad duo comparari poteſt. ſ. ad arborẽ producentem fructum ipſum, & ad hominem qui fructum ex arbore adipiſcitur. Secundum hoc ergo nomen fructus in rebus ſpiritualibus dupliciter accipere poſſumus. Vno modo vt dicatur fructus hominis quaſi arboris id quod ab eo producitur. Alio modo vt dicatur fructus hominis id quod homo adipiſcitur, non autem omne id quod adipiſcitur homo habet rationem fructus, ſed id quod eſt vltimum delectationem habens. Habet enim homo & agrum & arborem qui fructus non dicuntur, ſed ſolum id quod eſt vltimũ, quod. ſ. ex arbore & agro homo intendit habere, & ſecundum hoc fructus hominis dicitur vltimus hominis finis quo debet frui. Si aũt dicatur fructus hominis id quod ex homine producitur, ſic ipſi actus humani fructus dicuntur, operatio enim eſt actus ſecundus operantis & delectationem habet, ſi ſit conueniens operanti. Si igitur operatio hominis procedat ab homine ſecundum facultatem ſuę rationis, ſic dicitur eſſe fructus rationis. Si vero procedat ab homine ſecundum altiorem virtutem quæ eſt virtus ſpiritusſancti, ſic dicitur operatio eſſe hominis fructus ſpiritusſancti, quaſi cuiuſdam diuini ſeminis. Dicitur enim. 1. Ioh. 3. Omnis qui natus eſt ex Deo, peccatum non facit, quoniam ſemen ipſius in eo manet. Notandum autem quod licet fructus habeat rationem vltimi finis, vt dictum eſt, tamen nihil prohibet alicuius fructus eſſe alium fructum, ſicut finis ordinatur ad finem, dicitur enim Sap. 4. Bonorum laborum glorioſus eſt fructus, & Ioan. 4. Qui metet mercedem accipit, & congregat fructum in vitam ęternam. Opera igitur noſtra inquantum ſunt effectus ſpiritusſancti operantis in nobis, habent rationem fructus, ſed inquantum ordinantur ad finem vitæ æternæ, ſic magis habent rationem florum. Vnde dicitur Eccl. 24. Flores mei fructus honoris & honeſtatis. Item cum fructus a fruendo dicatur, ſecundum autem Aug. 10. de trinitate, fruimur cognitis in quibus voluntas propter ſe delicata conquieſcit. Voluntas hominis poteſt in aliquo propter ſe delectari dupliciter. Vno modo ſecundum quòd li propter dicit cauſam finalem, & ſic propter ſe non delectatur aliquis niſi in vltimo fine. Alio modo ſecundum quòd deſignat cauſam formalem, & ſic propter ſe aliquis delectari

ri pôt in omni eo quod eſt delectabile ſecundum ſuam formam, ſicut patet ꝙ infirm⁹ delectatur in ſanitate propter ſe ſicut in fine. In medicina autem ſuaui non ſicut in fine, ſed ſicut in habente ſaporem delectabilem, in medicina autem auſtera nullo modo propter ſe, ſed ſolum propter aliud. Sic igitur dicendum eſt, ꝙ in Deo delectari debet homo non propter ſe ſed propter vltimum finem. In actibus autem virtuoſis non ſicut propter finem, ſed propter honeſtatem quam continet delectabilem virtuoſis. Vnde Ambro. dicit ꝙ opera virtutum dicuntur fructus, quia ſunt poſſeſſores ſancta & ſincera delectatione reficiunt. Item nota, ꝙ & ſi aliquæ virtutes enumerantur ab Apoſtolo inter fructus, puta charitas, fides, manſuetudo, continentia, caſtitas, quę non ſunt actus ſed habitus: Nomina virtutum ſumuntur quandoq; pro actibus earum, ſicut Aug. dicit ꝙ fides eſt credere quod non vides, & charitas eſt motus animi ad diligendum Deum & proximum, & hoc modo ſumuntur nomina virtutum in enumeratione fructuum. Ad ſecundũ. ſ. vtrũ fructus differant a beatitudinibus. Dicendum, ꝙ plus requiritur ad rationem beatitudinis quam ad rationem fructus. Nam ad rationem fructus ſufficit quod ſit aliquid habens rationem vltimi & delectabilis, ſed ad rõem beatitudinis vlterius requiritur quòd ſit aliquid perfectum & excellens, vnde oẽs beatitudines poſſunt dici fructus, ſed non conuertitur. Sunt enim fructus quæcunq; virtuoſa opera in quibus homo delectatur, ſed beatitudines dicuntur ſolũ opera perfecta, quæ etiam rõne ſuę perfectionis magis attribuũtur donis quam virtutibus. Ad tertium. ſ. de numero fructuum. Sciendum, quòd Apoſtolus valda conuenienter enumerat duodecim fructus ſpiritus. Gal. 5. Et poſſunt ſignari per duodecim fructus de quibus dicitur Apoc. vlt. Ex vtraq; parte fluminis lignum vitę afferens fructus duodecim. Quia vero fructus dicitur quod ex aliquo principio procedit, ſicut ex ſemine vel radice, attẽdenda eſt diſtinctio horum fructuum ſecundum diuerſum proceſſum ſpiritusſancti in nobis, qui quidem proceſſus attenditur ſecũdum hoc vt primo mens hominis in ſeipſa ordinetur, ſecundo vero ordinetur ad ea quæ ſunt ſupra vel iuxta, tertio vero ad ea quæ ſunt infra. Tũc autem bene mens hominis diſponitur in ſeipſa qñ mens hominis bene ſe habet & in bonis & in malis. Prima autem diſpoſitio mẽtis humanæ ad bonum, eſt per amorem, qui eſt prima affectio & omnium affectionum radix. Et ideo inter fructus ſpiritus primo ponitur charitas, in qua ſpecialiter ſpiritusſanctus datur ſicut in propria ſimilitudine, cum & ipſe ſit amor. Vnde dicitur Ro. 5. Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per ſpiritumſanctũ qui datus eſt nobis. Ad amorem autem charitatis ex neceſſitate ſequitur gaudium. Omnis enim amans gaudet ex coniunctione amati. Charitas autem ſemper habet præſentem Deum quem amat, ſecundũ illud. 1. Ioh. 4. Qui manet in charitate in Deo manet & Deus in eo. Vnde ſequela charitatis eſt gaudium, perfectio autem gaudii eſt pax quantum ad duo. Primo quidem quantum ad quietem ab exterioribus conturbantibus. Non enim poteſt perfecte gaudere de bono amato, qui in eius fruitione ab aliis perturbatur. Et iterũ. Qui perfecte cor habet in vno peccato, a nullo alio moleſtari põt, cum aliud quaſi nihil reputet. Vnde dicitur in pſal. Pax multa diligentibus nomen tuum. Et non eſt illis ſcandalum, quia ab exterioribus non perturbantur quin Deo fruantur. Secundo quantum ad ſedationem deſiderii fluctuantis. Non enim perfecte gaudet de aliquo cui non ſufficit id de quo gaudet. Hęc autem duo importat pax. ſ. vt neq; ab exterioribus perturbemur, & vt deſideria noſtra conquieſcant in vno. Vnde poſt charitatem & gaudium tertio ponitur pax. In malis autem bene ſe habet mẽs quantum ad duo. Primo quidem vt non perturbetur mens per imminentiam malorum, quod pertinet ad patientiam. Secundo ut non perturbetur in dilatione bonorum, quod pertinet ad longanimitatem. Nam carere bono habet rationem mali, ut dicitur in. 5. Eth. Ad id autem qđ eſt iuxta hominem. ſ. proximum bene diſponitur mens hominis. Primo quidem quantum ad voluntatem beneficiendi, & ad hoc pertinet bonitas. Secundo quantum ad beneficientiæ executionẽ, & ad hoc pertinet benignitas. Dicuntur enim benigni quos bonus ignis amoris feruere facit ad benefaciendũ proximis. Tertio quantum ad hoc quòd æquanimiter tollerentur mala ab eis illata & ad hoc pertinet manſuetudo quæ cohibet iras. Quarto quantum ad hoc vt non ſolum per iram proximis non noceamus, ſed etiam neque per fraudem vel per dolum, & ad hoc pertinet fides ſi pro fidelitate ſumatur. Sed ſi ſumatur pro fide qua creditur in Deum, ſic per hanc ordinatur homo ad id quod eſt ſupra ſe, vt. ſ. homo intellectum ſuum deo ſubiiciat, & per cõſequens ſua quæ ipſius ſũt. Sed ad id quod infra eſt bene diſponitur homo. Primo quidẽ quãtum ad exteriores actiones per modeſtiam, quæ in omnibus dictis & in factis modum obſeruat, quantum ad interiores concupiſcentias per continentiam & caſtitatem, ſiue hæc duo diſtinguãtur per hoc quod caſtitas refrenat hominem ab illicitis, continentia vero etiam a licitis, ſiue per hoc quòd continens patitur concupiſcẽtias ſed non deducitur, caſtus etiam neq; patitur neq; deducitur. Et nota, quòd cum ipſe Apoſtolus vnum ſolum fructum ponere videatur Rom. 6. Habetis fructum veſtrum in ſanctificationem. Et Iſa. 27. dicitur, Hic omnis fructus eſt vt auferatur peccatum. Hoc non eſt contra enumerationem prædictam, quia ſanctificatio fit per oẽs virtutes per quas etiam peccata tolluntur, vnde fructus ſingulariter ibi nominatur propter virtutem generis, quod in multas ſpecie diuiditur, ſecundum quas dicuntur multi fructus. Item dominus Matth. 13. ponit triplicem fructum terrę bonę. ſ. centeſimum, ſexageſimum, & triceſimum, ſed iſta non diuerſificantur, ſecundum diuerſas ſpecies virtuoſorum actuum, ſed ſecundum diuerſos perfectionis gradus, etiam vnius virtutis, ſicut continentia coniugalis dicitur ſignari per fructum triceſimum, continentia vidualis per ſexageſimum, virginalis autem per centeſimũ, & aliis etiam modis ſancti diſtinguunt tres euangelicos fructus ſecundum tres gradus virtutis, & ponuntur tres gradus, quia cuiuslibet rei perfectio attẽditur ſecundum principium, medium & finem. Item cum fructus habeat rationem vltimi, fides cum & ſi accipiatur prout eſt fundamentum, habet quandam rationem vltimi, & delectabilis, ſecundum quod continet certitudinem, vnde Glo. exponit, fides. i. de inuiſibilibus certitudo. Item cum fructus habeat rationem delectabilis, patientia tamen & longanimitas, quæ habent eſſe in rebus cõtriſtantibus, dicuntur eſſe fructus, quia hoc ipſum quod eſt non perturbari in triſtitiis habet delectabilis rationem. Ad quartum. ſ. de oppoſitione fructuum ad opera carnis. Sciendum quòd opera carnis & fructus ſpiritus poſſunt accipi dupliciter. Vno modo ſecundum communem rationem, & hoc modo in communi fructus ſpiritusſancti contrariantur operibus carnis. Spiritus enim ſanctus mouet humanam mentem ad id quod eſt ſecundum rationem, vel potius ad id quod eſt ſupra rationem, appetitus autem carnis qui eſt appetitus ſenſitiuus trahit ad bona ſenſibilia, quæ ſunt infra hominem, vnde ſicut motus ſurſum & motus deorſum contrariantur in naturalibus, ita operibus humanis contrariantur opera carnis fructibus ſpiritus. Alio modo poſſunt conſiderari ſecundũ proprias rationes ſingulorum fructuum enumeratorum & operum carnis, & ſic non oportet quòd ſingula ſingulis cõtraponantur, quia ſicut dictum eſt, apoſtolus non intendit enumerare omnia opera ſpiritualia, nec omnia opera ſpiritualia nec omnia opera carnalia, ſed tamen ſecundum quandam adaptationem. Aug. ſuper epiſtolam ad gala. contraponit ſingulis operibus carnis ſingulos fructus. Sicut fornicationi quę eſt amor explendę libidinis a legitimo connubio conſolutus, opponitur charitas per quam anima coniungitur Deo, in qua etiam eſt vera caſtitas, immunditiæ autẽ ſunt oẽs perturbationes, de illa fornicatione conceptę quibus gaudium trãquillitatis opponitur. Idolorum autem ſeruitus propter quam bellum geſtum eſt aduerſus euangelium Dei, opponitur paci. Contra veneficia autem & inimicitias, & contentiones & ęmulationes, animoſitates & diſſenſiones, opponuntur longanimitates ad ſuſtinendum mala hominum, inter quos viuimus, & ad curandum benignitas, & ad ignoſcendum bonitas. Hęreſibus autem opponitur fides, inuidię manſuetudo, ebrietatibus & comeſſationibus continentia. Circa quintum. ſ. quæ mouere debent ad fructus ſpirituales profe rendum. Sciendum ꝙ fructum multiplicem legimus in ſcriptura. Eſt enim quidam fructus prohibitus, quia venenoſus, & mortem inferens, & ideo ſollicite fugiendus, de quo prou. 10. Fructus impii ad peccatum. De prohibitione fructus huius, & quantum ſit venenoſus & mortem inferens, habemus expreſſe Gen. 2. De ligno ſcientiæ boni & mali, ne comedas. In quocunque enim die comederis ex eo, morte morieris. Serpens autem. i. diabolus in ſpecie ſerpentis apparens dixit ad mulierem. Cur præcepit vobis Deus vt nõ comederetis de omni ligno paradiſi. Cui reſpondit mulier. De fructu lignorum quę ſunt in paradiſo veſcimur, de ligno autem quod eſt in medio paradiſi præcepit nobis Deus ne comederemus, & ne tangeremus ne forte moriamur. Dixit autem ſerpens ad mulierẽ, nequaquam moriemini &c. Sequitur. Vidit mulier ꝙ bonum eſſet lignum ad veſcendum. Hoc cognouit ex odoratu. Et pulchrum oculis, ecce aſpectus. Tulitq; de fructu, ecce tactus Et comedit, ecce guſtus. Et ſic in Eua completum eſt peccatum inobedientiæ, ad qđ tamen multæ deordinatæ circunſtantię concurrerunt. Sequitur. Deditq; viro ſuo, ecce iniqua ſuggeſtio. Qui comedit. Et ſic conſummata eſt tranſgreſſio in vtroq;. Iſte proceſſus qui fuit in peccato primorum parentum materialiter, ſolet eſſe ſpiritualiter in peccato vnius hominis. Nam aſpectus eſt in cogitatione, & odoratus in delectatione, tactus in conſenſu, guſtus in perpetratione. Conſidera quam mortifex ſit venenum peccati, ꝙ non ſolum ex guſtu occidit hominem, verum etiam ex viſu odoratu & tactu. De hoc fructu loquitur apoſtolus Rom. 6. quem fructum habuiſtis tunc in illis in quibus nunc erubeſcitis. Nam finis illorum mors eſt. Item eſt alius fructus nobis exhibitus ad medendum & auferendum vitus mortiferum primi fructus. Pſal. Benedixiſti domine terram tuam, auer

tiſti &c. Sequitur. Dominus dabit benignitatem & terra noſtra .i. virgo beata quæ ex celeſti benedictione ſuſcepta, dabit fructum ſuum. Fructus iſte eſt ſumme ſpecioſus, ſaporoſus, præcioſus, & copioſus: primo quidem ſpecioſus eſt ineſtimabilis in decore, cuius pulchritudinem ſol & luna mirantur, cuius ſpecie cęleſtes angeli rapiuntur, in quem ſicut ait apoſtolus Petrus, deſiderãt angeli proſpicere. 1. Pet. 1. hunc igitur fructum ſumamus nobis, ſicut dicitur Leuitic. 23. Sumetis vobis die primo in principio, ex quo incipietis vſum diſcretionis habere vel ex quo dies gratiæ vobis cœperit illuceſcere, vobis .i. ad vtilitatem veſtram ſ. ad informationem intellectus, refectionem affectus, & directionem effectus. Fructus arboris pulcherrimę .i. virginis glorioſę, pluraliter dicit fructus, quia licet ſit vnicus in perſona, tamen eſt valde multiplex in effectu, ſicut patet ſubtiliter intuenti & deuote meditanti. Beata virgo bene dicitur arbor pulcherrima, puchra quidem in matris vtero propter ſanctificationem, pulchrior in mundo propter vitę perfectionem, pulcherrima in cęlo propter glorificationẽ. Item pulchra propter corporis & cordis integritatem illibatiſſimam, pulchrior propter humilitatem profundiſſimam, pulcherrima propter fęcunditatem beatiſſimam. Secundo fructus iſte eſt præcioſus ineſtimabilis in valore. Reddit enim vitam gratię perditam per peccatum. Proue. 10. Fructus iuſti ad vitam. Dicamus ergo virgini glorioſæ: Benedicta filia tu a Domino, quia per te fructum vitæ communicauimus. Et illud Luc. 1. Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus ventris tui. Non quia tu benedicta, ideo ille benedictus, ſed quia ille te præuenit in benedictionibus dulcedinis. De qua benedictione Pſal. Benedixiſti domine terrã tuam. & ſequitur multiplex effectus huius benedicti fructus, auertiſti captiuitatem Iacob, remiſiſti iniquitatem &c. vſque illuc, conuerte nos. Tertio fructus iſte eſt ſaporoſus inenarrabilis in dulcore. Cã. 2. Fructus eius dulcis gutturi meo. Et Eccl. 11. Breuis in volatilibus apis, & initium dulcoris habet fructus eius. Initium inquit, quia licet in ſe dulcorem habeat infinitũ, tamen quicquid poteſt ab homine viatore ſentiri non eſt niſi initium illius dulcedinis quam deguſtant ſancti in patria. Quarto fructus iſte copioſus eſt & indefectibilis in vigore. Dan. 4. Videbam & ecce arbor in medio terrę, altitudo eius nimia, magna arbor & fortis, & proceritas eius cœlum contingẽs, aſpectus eius vſq; ad terminos vniuerſæ terræ, folia eius pulcherrima, & fructus eius nimius, & eſca vniuerſorum in ea &c. Hic ſpiritualiter intelligendo notantur in Virgine glorioſa ſeptem conditiones nobiliſſimæ, propter q̃ eſt a nobis ſummopere veneranda. Primo namq; deſcribitur quantum ad ſitus aptitudinem in medio terræ. Deus enim rex noſter ante ſecula operatus eſt ſalutem in medio terrę, vnde beata virgo dicitur eſſe in medio terrę tanquam omnium mediatrix. Vnde Bern. Operatus eſt ſalutem in medio terræ. In vtero videlicet virginis Marię, quæ mirabili proprietate terrę medium appellatur. Ad illã enim ſicut ad medium, ſicut ad arcanum Dei, ſicut ad rerum cauſam, ſicut ad negocium ſęculorum reſpiciunt & qui in cœlo ſunt, & qui habitant in inferno, & qui nos præceſſerunt, & nos qui ſumus, & qui ſequuntur & nati. Illi qui ſunt in cęlo vt reſartiantur. Illi qui ſunt in inferno vt eripiantur. Qui præceſſerunt vt prophetæ tui fideles inueniantur. Nos qui ſumus vt gratiã conſequamur. Illi qui ſequuntur vt glorificentur. Secundo deſcribitur quantum ad eius celſitudinem. Altitudo eius nimia, & proceritas eius contingens cœlum. Tertio quantum ad ſui latitudinem. Aſpectus eius vſque ad terminos vniuerſæ terræ. Quarto quantum ad eius fortitudinem. Arbor magna & fortis. Quinto quãtum ad foliorum pulchritudinem. Folia eius pulcherrima. Sexto quantum ad ſui plenitudinem. Et fructus eius nimius. Copioſus quidem eſt, quia poteſt animam vnam reficere, quam totus mundus diuitiis delitus & honoribus plenus ſatiare non poſſet. Copioſior, quia toti mundo ſufficere poteſt. Copioſiſſimus, quia nunquam poteſt deficere. Sed nimius, quia ſi eſſent infiniti mundi & ſemper durarent, omnibus ſufficeret iſte fructus, & ſemper excederet. Septimo deſcribitur quantum ad vſus promptitudinem. Eſca vniuerſorum in ea. O eſca delicatiſſima, eſca reficiens, palatum animæ ad ſaporem afficiens, cunctis ſufficiens, & in te nunquam deficiens, & ſumentem in bono proficiens. Tertio eſt alius fructus quem debemus producere, & quem Deus requirit a nobis ſub interminatione damnationis æternæ. Matth. 3. Omnis arbor quæ non facit fructum bonum excidetur & in ignem mittetur. Ita omnis homo qui non facit opera bona excidetur a conſortio Dei & ſanctorum, & in ignem gehennæ mittetur. Chriſoſto. Duę quidẽ ſunt pęnę, ignis gehennę, & caſus gloriæ. Nouimus autem ꝙ multi gehennam ſolum abhorrent. Ego autẽ caſum gloriæ multo amariorem gehenna eſſe dico. Intollerabile quidem malũ eſt gehenna, ſed ſi decies mille gehennas ponat quis, nihil tale dicturus eſt quale eſt ab illa gloria excidere. Terror huius comminationis horribilis animos noſtros excitare deberet ad fructus copioſo bonorum operum proferendum. Nota ꝙ ficulnea quæ eſuriente domino ficus non habuit, maledicta fuit a domino, & ſtatim aruit. Matth. 21. Notandum autem quòd ſicut ſunt quædam arbores infructuoſę, vt quercus, vlmus, & huiuſmodi, quæ fructum non faciunt, vel ſi quem faciunt nõ humano eſui aptum, ſed porcino, quædam autem proferunt fructum mortiferum, quędam fructum vtilem & ſuauem. Item quidam ſunt velut arbores infructuoſę, quæ nullum fructum proferunt, ſicut homines ocioſi, deſidioſi quaſi ſpiritum non habentes, vel ſi fructum afferunt .i. opera faciunt, non humano eſui apta ſunt ſed porcino, tales ſunt filij huius ſęculi, qui in cõmeſſationibus & ebrietatibus, ludis & choreis, in venationibus & aucupiis vitam agunt. De talibus dicitur Sap. 3. Vana eſt ſpes eorum, & labores ſine fructu. Et infra. 4. Fructus eorũ inutiles & acerbi ad manducandum, & ad nihilum apti. Quidam autem mortiferum fructum ferunt. De quibus Matth. 7. Mala arbor fructus malos facit. Sap. 10. In teſtimonium nequitię fumigabunda extat deſerta terra. Vere cor miſeri peccatoris eſt velut terra deſerta inculta ſ. ſicca, ſterilis, & non habitata. Eſt etiam fumigabunda, euaporans ſ. fumum fętidum & corruptiuum infamiæ, quia Deus frequenter occulta peccata punit per infamiam manifeſtam. Sequitur. Et in certo tempore fructus habentes arbores. In Sodomis dicuntur eſſe quædam arbores exterius quidem pulcherrimos fructus habentes, qui ſi aperiantur exit inde fumus & cinis, ſic ex vita & operibus impiorum exit fumus obſcurus, & fœtidus, & cinis combuſtionis ęternę. Quidam vero bonum fructum proferũt. De quibus Matth. 7. Arbor bona fructus bonos facit. Sed quare in fructuoſas arbores diſtinguimus a malis arboribus, cum dominus non diſtinguat niſi duo genera. Matth. 7. Arbor bona fructus bonos facit. Mala autem arbor fructus malos facit, & Math. 12. Aut facite arborem bonam & fructum eius bonum, aut arborem malã & fructum eius malum. Siquidem ex fructu arbor cognoſcitur. Notandum autem ꝙ ad hoc ꝙ arbor fructificet, quatuor requiruntur. Primum eſt loci, ſ. congruentia, vnde de viro iuſto dicitur in Pſal. Erit tanquam lignum quod plantatum eſt ſecus decurſus aquarum quod fructum ſuum dabit in tempore ſuo. Et Ezech. 17. dicitur de vinea. In terra bona ſuper aquas multas plãtata eſt, vt faciat frondes & portet fructum, vt ſit in vineã grandẽ. Ad hoc eſt exemplum de ſemine, cuius vna pars cecidit ſecus viam. Alia inter ſpinas. Alia inter petras. Alia in terram bonam. Lucæ 8. Aliud cecidit in terram bonam & ortum fecit fructum centuplum. ſed Matth. 13. dicitur. Alia ceciderunt in terram bonam & dederunt fructum, aliud centeſimum, aliud ſexageſimum, & aliud triceſimum. Secundo requiritur radicis adhærentia. 4. Re. 19. & Iſa. 37. Mittet id quod ſaluatum eſt de domo Iuda, & quod relictum eſt radicem deorſum & faciet fructum ſurſum. & Iohan. 15. Dicit ſaluator. Qui manet in me & ego in eo, hic fert fructum multum, ſed de quibuſdam dicitur in canonica Iudæ. Hi ſunt arbores autumnales infructuoſæ, bis mortuæ eradicatę. Nota arbores autumnales dicũtur, id eſt in autumno plantatæ quarum radix non poteſt figi firmiter in terra, quia tunc non eſt tempus idoneum ad plantantum, ideo ſũt infructuoſæ, & qđ peius eſt, dicitur ꝙ ſunt bis mortuæ, mortuę quidem ſunt, quia non habent principium vitę ſ. charitatẽ. Greg. Non habet aliquid viriditatis ramus boni operis, ſi non manet in radice delectationis vel charitatis. Item mortuę quia mortiferum fructum ferunt, & tam ſibi q̃ aliis multis mortem inferunt. Tertio requiritur culturę diligentia, puta tranſplantatio. Nam quæ in vno loco minus bene fructificant, in alio loco ſ. aptiori melius fructificant, vnde de viro iuſto dicitur Ier. 17. Erit quaſi lignum quod tranſplãtatur ſuper aquas, quod ad humorem mittit radices ſuas. Sequitur nec aliquando deſinet facere fructum. Item quandoque requiritur inſertio. Arbor enim fructum amarum faciens & ſilueſtrem quando inſeritur in arborem fructiferã dat fructum bonum & ſapidum, ſicut dicit apoſtolus Rom. 11. Tu autem cum oleaſter eſſes inſertus es in bonam oliuam & factus es ſocius .i. particeps radicis ſ. patriarcharum & prophetarum & pinguedinis oliuæ .i. dulcedinis gratiæ ſpiritusſancti. Exemplum de Nabuch. Dan. 4. Succidite arborem, & diſſipate eam, attamen germẽ radicum eius in terra ſinite. Iſte fructum ferebat amariſſimum & mortiferum ſ. idolatriæ & tyrannidis, ideo ſucciſſus eſt de regno ſuo, & ablata eſt tota malitia arboris & inſerta in bonam. Nam ſequitur. Altiſſimo benedixi, & viuentem in ſempiternum laudaui. Item requiritur putatio & ſuperfluorum amotio. Cantic. 2. Tempus putationis aduenit, & Ioh. 15. Omnem palmitẽ in me non ferentem fructum tollet eum, & omnem qui fert fructum purgabit eum, vt fructum plus afferat. Item quandoq; requiritur circunfoſſio & appoſitio nutrimenti. Luce. 13. Arborem fici habebat quis plãtatam in vinea ſua, & dixit dominus vineę procuratori ſuo: ecce anni tres ſunt ex quo venio quærens fructum in ficulnea hac, & non inuenio, ſuccide ergo illam, vt quid etiam terram occupat? at ille reſpondens, dixit illi, domine dimitte illam & hoc anno vſq; dum fodiam circa illã & mittam ſtercora, nota & expone. Item quandoq; requiritur irrigatio vnde Eccl. 2. Feci hortos & pomaria, & conſeui ea cuncti generis

neris

nerit arboribus & extruxi mihi piſcinas aquarum vt irrigarem ſil uam lignorum germinantium & Eccl.24. dixi. Rigabo hortũ meũ plantationum & inebriabo partus mei fructum. Deniq; requiritur cuſtodię vigilantia, quia non minor eſt virtus quęrere q̃ parta tueri. Prou.27. Qui ſeruat ficum, comedet fructus eius. Tres autem cuſtodes adhibendi ſunt, videlicet clauſura diſciplinæ, id eſt murus vel ſepes ſpinoſa per quam aſperitas vitæ ſignatur, vnde Matth.21 Homo erat paterfamilias qui plantauit vineam & ſepem circũdedit ei &c. Nota totum. Item Iſa.5. Vinea facta eſt &c. Sequitur. Auferam ſepem eius, & erit in direptionem, diruam macerĩa eius, & erit in conculcationem. Secundus cuſtos eſt timor, de quo dicitur Eccl.1. Plenitudo ſapientiæ timere Deum, & plenitudo a fructibus illius. Sequitur. Corona ſapientiæ timor domini replens pacẽ & ſalutis fructum. Tertius cuſtos eſt humilitas per hanc oliua, ficus, & vitis fructus ſuos cuſtodire volentes recuſauerũt regiam dignitatem, & noluerunt inter ligna cętera promoueri. Iudicum.9. Nota bene quod dicitur ibi. Et ideo Eccl.6. Non te extollas in cogitatione tua velut taurus, ne forte elidatur virtus tua per ſtultitiam, & folia tua comedas, & fructus tuos perdas, & relinquaris velut lignum aridum. Quarto ad hoc ꝙ arbor fructificet neceſſaria eſt cęleſtis influentia, ſcilicet calor ſolaris, & humor pluuialis, vnde quia in vere ſolet eſſe caloris ſolis influentia plus quam in hyeme, ideo arbores tunc incipiunt producere frondes, flores, & fructus. Lucę.21. Videte ficulneam & omnes arbores cum producunt iam ex ſe fructum, ſcitis quoniam prope eſt ęſtas, videmus ꝙ in eadem arbore poma quæ ſunt verſus ſolem meliora ſunt alijs in colore, odore, & ſapore, pariter & valore. Ideo Deu.33. In benedictione Ioſeph dicitur, de benedictione Domini terra eius. Sequitur. De pomis fructuum ſolis & lunæ. Et Oſee.14. ex me fructus eius inuentus eſt. Et Ioh.15. Sine me nihil poteſtis facere. Ad fructum bonorum operum proferendum exercitari debemus multiplici ratione. Primo quidem propter internæ refectionis dulcorẽ, vnde Hier.29. Plantate hortos & comedite fructum eorum. Et 4.Re.19. Seminate & metite, plantate vineas & comedite fructum earum. Nam ſicut ait Apoſtolus.2. laborantem agricolam oportet primo de fructibus ſuis percipere. Secundo propter diuinæ glorificationis honorem. Ioh.15. In hoc clarificatus eſt pater meus vt fructum plurimũ afferatis, & efficiamini mei diſcipuli. gaudet magiſter de profectu diſcipulorum, & pater de profectu filiorum, & cultor horti vel vineę de fructuum vbertate: vnde ſponſa dilectum ſuum inuitat ad viſitandum hortum ſuum, vt in eius fructibus delectetur. Can.5. Veniat dilectus meus in hortum ſuum, vt comedat fructum pomorũ ſuorum. &c infra.7. Veni dilecte mi &c. Sequitur. Videamus ſi floruit vinea, ſi flores fructus parturiunt. Tertio propter multiplicationem ſpiritualium theſaurorum. i. vt efficiamur ſpiritualiter ditiores. Pſal. A fructu frumenti vini & olei ſui multiplicati ſunt. Ex pone. Vt autem vberius multiplicari poſſimus in omni opere bono, fructificare debemus, iuxta illud Col.1. Ambuletis digne Deo per omnia placentes, in omni opere bono fructificantes, & creſcentes in ſcientia Dei. Quarto propter ędificationem intuentium proximorum. Non enim nobis ſolis debemus proficere, ſed & proximos verbis pariter & exemplis ædificare debemus. Vnde. Ezech.47 Montes Iſrael ramos veſtros germinetis. i. multiplicãdo dilatetis, & dilatando extendatis ad alios, & fructum veſtrum afferatis populo meo. i. ad vtilitatem populi mei. Quinto mouere debet iudicialis comminatio damnationis æternæ. Mat.7. Omnis arbor quæ non facit fructum bonum excidetur &c. Require ſupra. Sexto mouere debet fiducialis expectatio retributionis ſupernæ. Iaco.5. Ecce agricola expectat pręcioſum fructum terrę patienter ferens, donec accipiat temporaneum & ſerotinũ, patientes eſtote & vos fratres. Debet in ſpe fructus percipiendi qui arat arare. Exploratores miſſi per Moyſen ad conſiderandum terram promiſſionis oſtenderunt filiis Iſrael fructus terræ dicentes, venimus in terram ad quam miſiſtis nos, quæ reuera fluit lacte & melle, ſicut ex his fructib⁹ cognoſci poteſt. Vlterius eſt notandum ꝙ multiplicem fructum legimus, videlicet fructum pęnitentiæ in ſeipſo punientis peccata. Fructum iuſtitiæ in proximo corrigentis errata. Fructum ſapientiæ dirigentis, & fructum patientiæ ſuſtinentis aduerſa. De primo dicit beatus Ioannes Baptiſta. Genimina viperarum quis oſtendit vobis fugere a ventura ira? Facite ergo dignos fructus pęnitentiæ. Lu.3. Super quo verbo ait Greg. Aliud eſt fructum pęnitẽtiæ facere, Aliud eſt dignos fructus pęnitentiæ facere. Sequitur. Neq; par debet eſſe fructus boni operis eius qui minus & eius qui amplius deliquit. Per hoc ergo quod dicitur, Facite fructus dignos pęnitentiæ vniuſcuiuſque conſcientia conuenitur, vt tanto maiora quærat bonorum operum lucra per pęnitentiam, quanto grauiora ſibi intulit damna per culpam, & tanto magis a ſe licita debet abſcindere, quanto ſe meminit & illicita perpetraſſe. Quod pręcioſi ſunt fructus pęnitentiæ, patet ex hoc per pęnitentiam peccatum diluitur, ſicut dicitur Iſa.27. Iſte omnis fructus eius vt auferatur peccatum.

Liberatur etiam homo a ſeruitute diaboli grauiſſima & viliſſima, & recipitur in ſeruitium Dei ſummi, quod eſt nobiliſſimum, quia ſeruire Dei regnare eſt. Iugum etiam eius ſuaue, & onus eius leue. Item ſanctificatur, & in ſanctorum numerum computatur, tãdem æterna vita confertur. De his omnibus ait Apoſtolus Rom.6. Liberati a peccato, ſerui autem facti Deo, habetis fructum veſtrum in ſantificationem, finem vero vitam æternam. De ſecundo. ſ. fructu iuſtitiæ dicitur Phil.1. Repleti fructu iuſtitiæ. Iuſtitia ſecundũ Philoſophum eſt virtus ad alterum. Per iuſtitiam enim debemus Deo obedientiam in præceptis, propter quod dicitur Iob.22. Acquieſce ei & habeto pacẽ, & per hoc habemus fructus optimos, & gratiarum actionem pro beneficiis. Sicut docet Apoſtolus Hebr.13. Chriſtus vt ſanctificaret per ſuum ſanguinem populum, extra portam paſſus eſt. Sequitur. Per ipſum ergo offeramus hoſtiam laudis ſemper Deo. i. fructum labiorum confitentium nomini eius. Item honorem & gloriam in cunctis operibus noſtris, in cuius ſignũ iubentur ſolui decimę, quia omnem imperfectionem nobis, Deo vero perfectionem debemus aſcribere, quæ per denarium numerum deſignatur, vnde Deu.14. Decimã partem de cunctis fructibus tuis ſeparabis per annos ſingulos. Item per iuſtitiam debem⁹ proximo amicitiam pacem & cõcordiam. Gal.5. Fructus autem ſpiritus eſt charitas gaudium pax. Et Iac.3. Fructus in pace ſeminatur. Ad hoc ſpecialiter tenẽtur principes & prælati, & omnes iudices, vt verbis operibus & exemplis procurent pacem inter ſubditos conſeruari. Exemplo ſummi principis, de quo dicitur Hier.32. Oculi tui aperti ſuper omnes vias filiorum Adam, vt reddas vnicuique ſm vias ſuas, & ſecundum fructum adinuentionum eorum. De malis & iniquis iudicibus dicitur Amos.6 Conuertiſti in amaritudinem iudicium, & fructum iuſtitiæ in abſinthium, quod vtiq; faciunt qui amore vel odio, prece vel precio pauperes opprimunt iudicium & iuſtitiam peruertendo. De tertio fructu. ſ. ſapiẽtiæ dicitur Prou.3. Beatus homo qui inuenit ſapientiam &c. Sequitur. Primi & puriſſimi fructus eius: fructus ſapientiæ ſunt lectio meditatio & oratio. Iſti ſunt puriſſimi. Puri quidem in lectione, puriores in meditatione, puriſſimi in oratione. Vel puri ſunt in corde meditando, puriores in ore prædicando, puriſſimi in opere exequendo, propter quod comparantur auro & argento & lapidi precioſo. Aurum quidem eſt in meditatione. argentum ſonorũ in prædicatione, lapides pretioſi in operatione. Tamen his omnibus melior & purior eſt fructus ſapientiæ. prouer.8. Melior eſt fructus meus auro & lapide pręcioſo, & gemma mea argento electo. De quarto fructu. ſ. patientiæ. de quo dicitur Cantic.7. Aſcendam in palmam & apprehendam fructus eius: palma quidem aſpera eſt in corticẽ, & in ſtatura ſublimis, & ideo difficilis ad aſcendum, ſed in eius ſummitate fructus magnę dulcedinis inuenitur. Ideo bene dicit Apoſtolos hebræ.12. Omnis diſciplina in præſenti quidem eſſe non videtur gaudii, ſed mœroris, fructum autem pacatiſſimum exercitatis per eam reddet iuſtitiæ. Nota, qui verbum Dei retinent corde perfecto & optimo fructum afferunt in patientia. Lucę.8. Granum etiam frumenti cadens in terram niſi mortuum fuerit ipſum ſolum manet. Si autem mortuum fuerit multum fructum affert Ioh.12. Palmitem quoque qui fert fructum purgat paterfamilias, vt fructum plus afferat Ioh.15. Quartus eſt fructus quem debemus acquirere, ad quem debemus ex totis præcordiis aſpirare. Iſte eſt fructus vitæ qui colligitur de ligno vitæ. prouer.11. Fructus iuſti lignum vitæ. de quo dicitur Apoc.22. Ex vtraq; parte fluminis lignum vitæ, afferẽs fructus duodecim per menſes ſingulos reddens fructum ſuum, & folia ligni ad ſanitatem gentium. huius auctoritatis expoſitionem require infra inter contemplationes, contemplatione prima quæ eſt de vita ęterna, ad idem videtur eſſe quod dicitur Ezech.47. Super torrẽtem orietur in ripis eius ex vtraque parte omne lignum pomiferũ, non deflu et folium ex eo & non deficiet fructus eius, per mẽſes ſingulos afferet primitiua, quia aquæ eius de ſanctuario egredientur, & erunt fructus eius in cibum, & folia eius ad medicinam, nos in eccleſia militante non habemus niſi folia ligni vitæ, quę tamen ſũt in morborum omnium ſpiritualium medicinam. Beati vero in patria habent fructus eius in cibum ſummẽ delectabilem, cuius delectationis ſuauitas omnino eſt incomprehenſibilis guſtu beatorũ. Ad huius fructus guſtum & ſuauitatem pleniſſimam perueniunt puritas illibata, charitas inſimulata, humilitas conculcata, pęnalitas affectata. De primo ſapientiæ.3. Felix eſt ſterilis, & incoinquinata, q̃ neſciuit thorum in delicto, habebit fructum in reſpectione animarum ſanctarum. & hoc iuſtè, quia enim non quæſiuit fructum de ſuo mortali corpore temporalem, habebit fructum ſpiritualem & pęnitus immortalem. De ſecundo Gal.5. Spiritus eſt charitas, & pſ. Cum dederit dilectis ſuis ſomnũ ecce hæreditas domini filii merces fructus ventris. De tertio. i. de humilitate dicitur Iſa.7. Erit germen domini in magnificentia & gloria. i. Dei filius in incarnatione ſua humiliatus, & factus paruulus corporaliter, ſicut germẽ paruuli eſt in ventre matris. Iſtud inquam germen erit in magnificen-

tia

tia & gloria. Phil. 2. Semetipſum exinaniuit formam ſerui ac. &c. vſq; in gloria eſt Dei patris. Sequitur. Et fructus terræ. i. virginis glorioſę eius ſublimis, & exultatio his qui ſaluati fuerint de Iſrael. i. humilibus. q. d. Chriſtus humilis erit merces & gloria humilium. De quarto. i. aſperitate pęnali. Sapientiæ quarto: Bonorum laborũ glorioſus eſt fructus.

De beatitudinibus. *Diſt.* *VIII.*

DEinde conſiderandum eſt de beatitudinibus. Et primo in generali. Secundo in ſpirituali. In generali quidem conſideranda ſunt quatuor. Primo vtrum beatitudines a virtutibus & donis diſtinguantur. Secundo de numero beatitudinum. Tertio de præmiis beatitudinum, vtrum. ſ. pertineant ad hanc vitam. Quarto de conuenientia premiorum quæ eis attribuuntur. Ad primum. ſ. vtrũ beatitudines a donis & virtutibus diſtinguantur. Dicendum ꝙ ſicut dictum eſt, beatitudo eſt vltimus finis humanę vitæ. Dicitur autem aliquis iam finem habere propter ſpem finis obtinendi, vnde philoſophus dicit in 1. Eth. ꝙ pueri dicuntur beati propter ſpem, & apoſtolus dicit Ro. 8. Spe ſalui facti ſumus Spes autem de fine conſequendo inſurgit ex hoc ꝙ aliquid conuenienter mouetur ad finem & appropinquat ad ipſum, quod quidem fit per aliquam actionem. Ad finem autem beatitudinis mouetur aliquis & appropinquat per operationes virtutum, & præcipue per operationes donorum, ſi loquamur de beatitudine æterna, ad quam ratio non ſufficit ſed in eam reducit ſpiritusſanctus, ad cuius obedientiam & ſequelam per dona perficimur, & ideo beatitudines diſtinguuntur quidem a virtutibus & a donis nõ ſicut habitus diſtincti ab eis, ſed ſicut actus diſtinguuntur ab habitibus, vnde Aug. & Ambr. attribuunt beatitudines donis & virtutibus, ſicut actus attribuuntur habitibus, dona autem ſunt eminentiora virtutibus cardinalibus, ſicut ſupra dictum eſt. Et ideo Ambroſius exponẽs beatitudines turbis propoſitas attribuit eas virtutibus cardinalibus. Aug. autem exponens beatitudines diſcipulis propoſitas in monte tanquam perfectioribus attribuit eas donis ſpiritusſancti Ad ſecundum. ſ. de numero beatitudinum. Dicendum ꝙ beatitudines conuenientiſſime enumerantur. Ad cuius euidentiam conſiderandum eſt ꝙ triplicẽ beatitudinem aliqui poſuerunt, quidam enim poſuerunt beatitudinem in vita voluptuoſa, quidam in vita actiua, quidam vero in vita cõtemplatiua. Hæ autem tres beatitudines diuerſimode ſe habent ad beatitudinem futuram, cuius ſpe dicuntur hic beati. Nam beatitudo voluptuoſa, quia falſa eſt, & rationi contraria, impedimentum eſt beatitudinis futuræ. Beatitudo vero vitæ actiuæ diſpoſitiua eſt ad beatitudinem futuram. Beatitudo vero contemplatiua ſi ſit perfecta, eſt eſſentialiter ipſa futura beatitudo, ſi autem ſit imperfecta, eſt quædã inchoatio eius. Et ideo dominus primo quidem poſuit quaſdam beatitudines quaſi remouentes impedimentum voluptuoſæ beatitudinis. Conſiſtit enim voluptuoſa vita in duobus. Primo quidem in affluentia exteriorum bonorum, ſiue ſint diuitiæ ſiue honores. A quibus quidem retrahitur homo per virtutem, ſic vt moderate eis vtatur. Per donũ autem excellentiori modo, vt. ſ. homo totaliter ea contemnat, vnde prima beatitudo ponitur Beati pauperes ſpiritu. Quod poteſt referri vel ad contemptũ diuitiarum, vel ad contemptum bonorum, quod fit per humilitatem. Secundo vero voluptuoſa vita conſiſtit in ſequendo proprias paſſiones ſiue iraſcibilis ſiue concupiſcibilis. A ſequela autem paſſionum iraſcibilis retrahit virtus ne homo in eis ſuperfluat ſecundum regulam rationis. Donum autem excellentiori modo, vt. ſ. homo ſecundum voluntatem diuinam totaliter ab eis tranquillus reddatur. Vnde ſecunda beatitudo ponitur Beati mites. A ſequela vero paſſionum cõcupiſcibilis retrahit virtus, moderate huiuſmodi paſſionibus vtendo. Donum vero eas ſi neceſſe fuerit totaliter abiiciẽdo, quinimo ſi neceſſarium fuerit voluntarium luctum aſſumendo. Vnde tertia beatitudo ponitur Beati qui lugent. Actiua vero vita in his præcipuè conſiſtit quæ proximis exhibemus vel ſub ratione debiti, vel ſub ratione ſpontanei beneficii, & ad primum quidẽ nos virtus diſponit, vt ea quæ debemus proximis non recuſemus exhibere, quod pertinet ad iuſtitiam. Donum autem ad hoc ipſum abundantiori quodam affectu nos inducit, vt. ſ. feruenti deſiderio iuſtitiæ opera impleamus, ſicut feruenti deſiderio eſuriens & ſitiẽs cupit cibum vel potum. Vnde quarta beatitudo ponitur Beati qui eſuriunt & ſitiunt iuſtitiam. Circa ſpõntanea vero dona nos perficit virtus, vt his donemus quibus ratio dictat eſſe donandum Puta amicis aut aliis nobis coniunctis, quod pertinet ad virtutem liberalitatis. Sed donum propter Dei reuerentiam ſolam neceſſitatẽ conſiderat in his quibus gratuita beneficia præſtat. Vnde dicitur Luc. 14. Cum facis prandium aut cœnam, noli vocare amicos aut fratres tuos &c. ſed voca pauperes & debiles &c. quod proprie eſt miſereri. Et ideo quinta beatitudo ponitur. Beati miſericordes. Ea vero q̃ ad contemplatiuam vitam pertinent, vel ſunt ipſa beatitudo finalis, vel aliqua inchoatio eius. Et ideo non ponuntur in beatitudinibus tanquam merita, ſed tanquam præmia. Ponuntur autem tanquam merita effectus actiuæ vitæ, quibus homo diſponitur ad vitã contemplatiuam. Effectus autem actiuę vitæ quantum ad virtutes & dona quibus homo perficitur in ſeipſo, eſt mundicia cordis, vt. ſ. mens hominis paſſionibus non inquinetur. Vnde ſexta beatitudo ponitur Beati mundo corde. Quantum vero ad virtutes & dona quibus homo perficitur in comparatione ad proximum, effectus actiuæ eſt pax, ſecundum illud Iſa. 30. Opus iuſtitiæ pax. Et ideo ſeptima beatitudo ponitur, Beati Pacifici. Sciendum autem ꝙ in attributione beatitudinum ad dona poſſunt duo conſiderari. Quorum vnum eſt conformitas materiæ, & ſecundum hoc omnes quinq; primę beatitudines poſſunt attribui ſcientiæ & conſilio tãquam dirigentibus. Sed inter dona exequentia diſtribuuntur, ita. ſ. ꝙ eſuries & ſitis iuſtitiæ, & etiam materia pertineat ad pietatẽ quæ perficit hominem, & his quę ſunt ad alterum, mititas autẽ ad fortitudinem. Dicit enim Ambr. ſuper Lucam, quòd fortitudinis eſt irã vincere, indignationem cohibere. Eſt enim fortitudo circa paſſiones iraſcibilis, paupertas vero & luctus ad donum timoris quo homo ſe retrahit a cupiditatibus & delectabilibus mundi. Alio modo poſſumus in his beatitudinibus conſiderare motiua ipſarũ, & ſic quantum ad aliqua eorum oportet aliter attribuere, præcipuè enim ad manſuetudinem mouet reuerentia ad Deum, quæ pertinet ad pietatem. Ad lugendum autem mouet pręcipue ſcientia, ꝑ quam homo cognoſcit defectus ſuos & rerum mundanarum, ſecũdum illud Eccl. 1. Qui addit ſcientiam addit & dolorem. Ad eſuriendum autem iuſtitiæ opera pręcipuè mouet animi fortitudo. Ad ſeruiendum vero præcipue mouet conſilium Dei, ſecundum illud Dan. 4. Conſilium meum regi placeat, peccata tua eleemoſynis redime, & iniquitates tuas miſericordiis pauperũ. Et hunc modum attributionis ſequitur Aug. in lib. de ſer. domini in monte. Item ſciendum, quòd omnes aliæ beatitudines quæ in ſacra ſcriptura continentur, ad has beatitudines reducuntur vel quantũ ad merita, vel quantum ad præmia, quia neceſſe eſt quòd omnes pertineant aliquo modo vel ad vitam contemplatiuam. Vnde quod dicitur Beatus vir qui non corripitur a domino, pertinet ad beatitudinem luctus. Quia vero dicitur Beatus vir qui non abiit in conſilio impiorum, pertinet ad cordis mundiciam. Quod vero dicitur Beatus vir qui inuenit ſapientiam, pertinet ad præmium ſeptimę beatitudinis. Et idem patet de omnibus aliis quæ poſſent induci. Item ſciendum, quòd octaua beatitudo eſt quædam confirmatio & manifeſtatio omniũ præcedentium. Ex hoc enim quòd aliquis eſt firmatus in paupertate ſpiritus & mititate & aliis ſequentibus prouenit quòd ab his bonis propter nullam perſecutionem recedit. Vnde octaua beatitudo quodammodo ad ſeptem præcedentes pertinet. Denique nota quòd Matthęus enumerat octo beatitudines Matth. 5. Lucas vero ponit tantum quatuor, ſicut patet Luc. 6. Cuius ratio eſt, quia Matthęus recitat ſermonem domini in mõte factum diſcipulis tanquam perfectioribus. Lucas vero narrat ſermonem domini factum eſſe ad turbas: vnde beatitudines numerantur ab eo ſecundum capacitatem turbarum, qui ſolam voluptuoſam & temporalem & terrenam beatitudinem nouerũt, vnde dominus per quatuor beatitudines quatuor excludit quæ ad prędictam beatitudinem pertinere videntur, quorum primum eſt abundantiam exteriorum bonorum, quam excludit per hoc quòd dicit, beati pauperes Secundum eſt quòd ſit bene homini quantum ad corpus in cibis & potibus & aliis huiuſmodi, & hoc excludit ꝑ ſecundum quod ponit. Beati qui eſuritis. Tertium eſt quòd ſit homini bene quantum ad cordis iucunditatem, & hoc excludit tertio dicens. Beati qui nunc fletis. Quartum eſt exterior hominum fauor, & hoc excludit quarto dicens. Beati eritis cum vos oderint homines, & ſicut Ambr. dicit. Paupertas pertinet ad temperantiã quæ illecebroſa non quærit, eſuries ad iuſtitiam, quia qui eſurit compatitur, & patiendo largitur, fletus ad prudentiam, quia cuius eſt flere eius eſt & pati odium hominum ad fortitudinem. Ad tertium. ſ. vtrum præmia quę attribuuntur beatitudinibus pertineant ad hanc vitam. Dicendum quòd circa iſta præmia expoſitores ſacræ ſcripturę diuerſimode ſunt locuti, quidam enim omnia iſta præmia ad futuram beatitudinem pertinere dicunt, ſicut Ambroſius ſuper Lucam. Aug. vero dicit ea ad præſentem vitam pertinere. Chryſoſt. autem in ſuis homiliis, quędam eorum dicit pertinere ad futuram vitam, quędam autem ad præſentem. Ad cuius euidentiã conſiderandum eſt quòd ſpes futuræ beatitudinis poteſt eſſe in nobis propter duo Primo quidem propter aliquam præparationem vel diſpoſitionem ad futuram beatitudinem, quod eſt per modum meriti. Alio modo per quandam inchoationem imperfectam futuræ beatitudinis in viris ſanctis & in hac vita. Alter enim habetur ſpecies fructificationis arboris cum vireſcit frondibus, & alter cũ iam primordia fructuum incipiũt apparere. Sic ergo ea quę in beatitudinibus tanguntur tanquam merita ſunt quædam præparationes vel diſpoſitiones ad beatitudinem vel perfectam vel inchoatã, ea vero quæ ponuntur tanquam præmia poſſunt eſſe vel ipſa beatitu-

titu-

titudo perfecta, & ſic pertinent ad futurã vitam, vel aliqua inchoatio beatitudinis, ſicut eſt in viris perfectis, & ſic premia pertinent ad præſentem vitam, cum enim aliquis incipit proficere in actibus virtutum, & donorum, poteſt ſperari de eo quòd perueniat & ad perfectionem viæ, & ad perfectionem patriæ. Omnia ergo illa præmia perfectè quidem conſumabuntur in vita futura, ſed interim in hac vita quodammodo inchoantur: nam regnum cęlorum, vt Aug. dicit poteſt intelligi perfectę ſapientię initium ſm quòd incipit in eis ſpiritus regnare: poſſeſſio etiã terrę ſignat affectum bonum animæ requieſcẽtis per deſiderium in ſtabilitate hæreditatis perpetuæ per terram ſignatæ: conſolantur aũt in hac vita p ſpiritũ ſanctum qui paraclitus .i. conſolator dicitur participando ſaturando etiam in hac vita illo cibo de quo dominus dicit. Meus cibus eſt vt faciam voluntatem patris mei. in hac etiam vita conſequentur homines miſericordiã Dei, in hac etiam vita purgato oculo per donum intellectus, Deus quodammodo videri poteſt Similiter etiam in hac vita qui motus ſuos pacificant ad ſimilitudinem Dei accedentes filii Dei nominantur, tamen hoc perfectius erit in patria.

Ad quartum .ſ. de conuenientia præmiorum quæ attribuuntur beatitudinibus. Dicendum quòd premia iſta conuenientiſſimè aſſignantur conſiderata conditione beatitudinum ſecundum tres beatitudines ſupra aſſignatas. Tres enim primæ beatitudines accipiuntur per retractionem ab his in quibus voluptuoſa beatitudo conſiſtit quam homo deſiderat, quærens id quod naturaliter deſideratur, nõ vbi quærere debet .ſ. in Deo, ſed in tẽporalibus & caducis, & ideo præmia trium primarum beatitudinum accipiuntur ſecundum ea quę in beatitudine terrena aliquid quærunt. Quærunt enim homines in rebus exterioribus .ſ. diuitiis & honoribus excellentiam quandam & abundantiam, quorum vtrunq; importat regnum cęlorum per quod homo conſequitur excellentiam & abũdantiam bonorum in Deo, & ideo regnum cęlorum dominus pauperibus ſpiritu promiſit: Quærũt autem homines feroces, & immites per litigia & bella ſecuritatem ſibi acquirere, inimicos ſuos deſtruendo. Vnde dominus repromiſit mitibus ſecuram & quietam poſſeſſionem terræ viuentium, per quam ſignatur ſoliditas æternorum bonorum: Quærũt autem homines in concupiſcentiis & delectationibus mundi habere conſolationem contra pręſentis vitæ labores, & ideo dominus conſolationem lugentibus repromittit. Aliæ vero duę beatitudines pertinent ad opera actiuè beatitudinis quæ ſunt opera virtutum ordinantium hominem ad proximum, a quibus operibus aliqui retrahuntur per inordinatum amorẽ proprii boni, & ideo dominus illa præmia attribuit his beatitudinib⁹: propter quæ homines ab eis diſcedunt. Diſcedunt enim aliqui ab operibus iuſtitiæ non reddentes debitum. Sed potius aliena rapientes, vt bonis temporalibus impleantur, & ideo dominus eſurientibus iuſtitiam & ſaturitatem repromiſit. Diſcedunt etiam aliqui ab operibus miſericordiæ, ne ſe immiſceãt miſeriis alienis, & ideo dominus miſericordibus repromittit miſericordiam, per quam ab omni miſeria liberentur. Aliæ vero duæ vltimæ beatitudines pertinent ad cõtemplatiuam felicitatem ſeu beatitudinem, & ideo ſecundum conuenientiam diſpoſitionum quę ponuntur in merito præmia redduntur, nam munditia oculi diſponit ad clare vidẽdũ: vnde mundis corde diuina viſio repromittitur, conſtituere vero pacem vel in ſeipſo vel inter alios manifeſtat hominem eſſe Dei imitatorem, qui eſt Deus mitiſatis & pacis, & ideo pro pręmio redditur ei gloria diuinæ filiationis quę eſt imperfecta coniunctione ad Deum per ſapientiam conſummatam. Sciendum autem quòd ſicut dicit Chriſoſt. Omnia iſta pręmia vnum ſunt in re .ſ. ipſa beatitudo æterna, quam intellectus humanus nõ capit. Et ideo oportuit ꝙ per diuerſa bona nobis nota deſcriberetur obſeruata conuenientia ad merita quibus præmia attribuuntur. Sicut autẽ octaua beatitudo eſt firmitas quædam omnium beatitudinum, ita debentur ſibi omnium beatitudinum præmia, & ideo redit ad caput vt intelligantur ſibi conſequenter omnia præmia attribui. Vel ſecundum Ambro. pauperibus ſpiritu repromittitur regnum cœlorum quãtum ad gloriam animę. Sed paſſis perſecutionem in corpore quantum ad gloriam corporum. Hoc etiam nota quòd præmia ſecundum additionem ſe habent ad inuicem. Nam plus eſt poſſidere terram regni cœlorum quam ſimpliciter habere. Multa enim habemus quæ non firmiter & pacifice poſſidemus. Plus eſt etiam conſolari in regno ꝗ̃ habere & poſſidere. Multa enim cum dolore poſſidemus. Plus eſt etiam ſaturari quam ſimpliciter conſolari, nam ſaturitas abundantiã cõſolationis importat, miſericordia vero excedat ſaturitatem, vt plus .ſ. accipiat homo quam meruit vel deſiderare potuerit. Adhuc autem maius eſt Deũ videre, ſicut maior eſt qui in curia regis non ſolum prãdet, ſed etiam faciem regis videt. Summam autem dignitatem in domo regia filius regis habet.

De Paupertate. Diſt. IX.

DEinde conſiderandum eſt de beatitudinibus in ſpirituali. Et primo de paupertate ſpiritus. Secundo de ſecunda Beati mites &c. & ſic de aliis per ordinem. Circa primam quę eſt paupertas conſideranda ſunt quinq;. Primo quid ſit paupertas maxime illa ꝗ̃ dicitur paupertas ſpiritus, & quæ beatos facit, ſicut dicitur Mat. 5. Beati pauperes ſpiritu &c. Secundo quomodo aliquis paupertate vel in bonum bene vtitur, vel in malum abutitur ſecundum ꝙ ſunt diuerſa genera pauperum. Tertio per quæ ad amorem paupertatis aliquis adducitur. Quarto de bonis quæ paupertas in anima facit. Quinto de diuerſis ſignis amoris quæ Deus oſtendit pauperibus, per quæ probantur eſſe vere beati. De his omnibus require ſupra vbi agitur de paupertate.

CIrca ſecundam beatitudinem .ſ. Beati mites. Sciendum, quòd appetenda eſt mititas & amanda ratione diuinæ imitationis. Ad hanc enim nos inuitat dominus Matth. 11. Seipſum proponens in exemplum imitationis dicẽs. Diſcite a me, quia mitis ſum & humilis corde. Hanc lectionem ſummus doctor ſingulariter commẽdauit, & ad eam retinendam in corde & imitandam in opere ſingulariter inuitauit. Secundo ratione diuinæ inſtructionis. Mites enim ſpecialiter docet dominus de agendis & neceſſariis ad ſalutẽ. Pſal. Docebit mites vias ſuas. Beati qui talem habent doctorem. Tertio ratione diuinæ conſolationis Pſal. Miſerere mei domine, quoniã ad te clamaui tota die, lętifica .a. ſ. t. &c. Sequitur. Quoniã tu domine ſuauis & mitis &c. Et ideo dicitur Iſa. 29. Addent mites in domino lętitiam. Quarto ratione conuerſationis. Talium enim conuictus & conuerſatio gratioſa eſt & amabilis. Prouer. 15 Melius eſt humiliari cum mitibus quam diuidere ſpolia cum ſuperbis. Quinto ratione diuinę promotionis. Mites enim promouet dominus & ſublimat interdum etiam temporaliter. Sicut patet de beatis Nicolao & Martino & aliis. Specialiter ẽt de Moyſe, quem ſuper totum populum ſuum principem & rectorem inſtituit. De quo dicitur Numeri. 12. Erat Moyſes vir mitiſſimus ſuper omnes homines &c. Similiter etiam de Dauid, qui de ſeipſo dicit, Memẽto domine Dauid & omnis manſuetudinis eius. Et Eccl. 10. Sedere fecit mites pro eis. Sexto ratione beatę poſſeſſionis. Matth. 5. Beati mites quoniam ipſi poſſidebunt terram.

CIrca tertiam beatitudinem .ſ. Beati qui lugent. Sciẽdum, quod luctus inuenitur multiplex in ſcriptura. Eſt enim luctus naturalis affectionis ſicut mater dolet & luget pro morte vnigeniti filii ſui, vel amicus amici, vt Iacob multo tẽpore luxit pro filio ſuo Ioſeph, quem mortuum æſtimabat Gen. 37. Et Dauid luxit pro morte filii ſui Amnõ multis diebus. 2. Reg. 13. Et filium ſuum Abſalõ. 2. Regum. 19. Nunciatum eſt Iacob ꝙ rex lugeret filium ſuũ &c. Iſte luctus moderãdus eſt, ſicut docet Sapiens Eccl. 22. Luctus mortui ſeptem dies. Et Eccl. 38. Modicum plora ſuper mortuum. Item luctus temporalis afflictionis. Et iſte eſt ſuſtinendus. Iob. 30. Verſa eſt in luctum cythara mea, & organum meum in vocem flentium. Et Baruch. 4. Adduxit mihi dominus luctum magnum. Item eſt luctus amarę compunctionis. Iac. 4. Agite nunc diuites, plorate vlulantes in miſeriis quæ aduenient vobis &c Sequitur. Miſeri eſtote .i. miſeros vos eſſe ſcitote, & miſeriam veſtram dolete & lugete antequam in miſeriam deſcendatis æternam. Et ibidem. Riſus veſter in luctum conuertatur, & gaudium iñ mœrorem. Et Eccl. 7. Melius eſt ire ad domum luctus quam ad domum conuiuii. Item Iob. 14. dicitur de pęnitente, Caro eius dum viuit dolebit, id eſt pęnitens debet in carne ſumere & facere pęnitentiam doloroſam, & anima eius in ſeipſo lugebit .i. pœnitens ſemper debet in corde habere luctus compunctionis, Quartum eſt luctus compaſſionis, ſicut ex cõpaſſione lugebat Samuel Saul primo Regũ. 15. Et. 2. Eſdrę. 1. In tota Iudæa lugebat Ioſiam. Et primo Eſdrę. 10. Lugebat pro tranſgreſſione eorum qui de captiuitate venerant. Et Neemiæ. 1. Luxi multis diebus & ieiunaui .ſ. pro deſtructione Hieruſalem Et Thobiæ 2. Manducauit panem ſuum in luctu. Item Ioel. 1. Luxerunt ſacerdotes miniſtri domini. Et Eccl. 7. Ne deſis plorantibus in conſolatione & cum lugentibus ambula. Quintus eſt luctus recolendus .ſ. luctus deuotionis quem aſſumit homo deuotionis ex memoria dominicę paſſionis. De quo Tre. 3. Recordare paupertatis meæ & abſinthii & fellis &c. & Iere. 7. Luctum vnigeniti fac planctum amarum Et 2. Eſdrę. 3. In tota Iudæa lugebant Ioſiam .i. Chriſtum quia Ioſias interpretatur incenſus Domini vel ſacrificium vel ſalus domini, Chriſtus autem ſemetipſum obtulit deo patri in incenſum inflammationis, vel inflammatę deuotionis, ex incendio dilectionis, & ſacrificium reconciliationis, & in ſalutem æternæ glorificationis. Sextus eſt luctus dilationis. Pſal. Heu mihi quia incolatus meus prolõgatus eſt, & de iſto ſpiritualiter dicitur Matt. 5. Beati q lugent. Et Ier. 31. Conuertam luctum eorum in gaudium. Et Iſ. 61. Spiritus domini ſuper me euangelizare pauperibus miſit me &c. vt conſolarer omnes lugentes in ſyon. & 66. Gaudete cum ea .ſ. hieruſalem vniuerſi qui lugebatis ſuper eam. Septimus eſt luctus æternæ damnationis. Lucę. 6. Vę vobis qui nunc ridetis, quia lugebitis. Prouer. 14. Extrema gaudii luctus occupat. Et Apoc. 18. Quantum glorificauit ſe & in deliciis fuit, tantum date illi tormentũ & luctũ.

CIrca quartã beatitudinẽ.ſ.Beati qui eſuriunt & ſitiũt &c. Sciẽ
dũ ꝙ multiplicẽ inuenimus eſuriem in ſcriptura.Eſt.n.eſuries
deteſtanda metuẽda,ſuſtinẽda,miſerãda,& appetẽda. Eſuries dete
ſtanda,quia culpabilis & vitioſa multiplex eſt.Eſt.n.eſuries ambi-
tioſorũ qui deſiderant honores & apparentiã faſtuoſam,qui pp fa
ſtũ plus expendunt q̃ habeant, multiplicant ſibi equos & familiã
multã nimis,dant veſtes & iocalia,celebrãt cõuiuia ſumptuoſa,&
vt hæc & alia multa continuare poſſint,opprimunt pauperes & ty
rãnice dominantur,ſicut dicitur Prou.14.Leo rugiens & vrſus eſu
riens princeps impius ſuper populum pauperem. Item eſt eſuries
cupidorum,qui quantoplus aggregant diuitias,tantoplus eſuriũt.
pſal.Diuites eguerunt & eſurierunt.& bene dicit eguerunt, quia
ſicut dicit Hier. Auaro deeſt tam quod habet quam quod non ha
bet.nam creſcit amor nummi,quantum ipſa pecunia creſcit.Eſt.n.
auaritia hydropiſis quædam ſpiritualis,ſicut ait Greg.Et ſi ex diui
tiis aggregatis quandoq; videatur eius eſuries aliqualiter ſedari,
non tamen vere ſed fantaſticè ſatiatur, ſicut homo famelicus quã
do ſomniat ſe comedere & delitur abundare.vnde dicitur Iſa. 23.
Sicut ſomniat eſuriens & comedit,cum autem fuerit experrectus
vacua eſt anima eius,& ſicut ſomniat ſitiens & bibit,& poſtquam
fuerit expergefactus laſſus adhuc bibit, & anima eius vacua eſt.
De cupido dicitur Iſa.4.4.Declinabit ad terram,& eſuriet.Iſta eſu
ries ad multa mala pertrahit animam infęlicem, videlicet ad fur-
ta,fraudes,rapinas & huiuſmodi.Vnde de cupido dicitur Prouer.
6. Furatur vt eſurientẽ impleat animã. Item eſt eſuriens accidio-
ſorum.De qua dicitur Prouer.18.Animæ effeminatorum eſuriẽt.
Et.19.Anima diſſoluta eſuriet.Accidioſi namq; patiuntur caſum
appetitus quæ eſt infirmitas periculoſa,ſicut in pſal. dicitur,eſuriẽ
tes & ſitientes anima eorum in ipſis defecit.Item eſt eſuries metuẽ
da.ſ.fames calamitatis æternæ.De qua dicitur Iſa.62.Serui mei co
medent,& vos eſurietis.Serui mei bibent & vos ſitietis &c. Nota
de ſiti diuitis Epulonis Lucæ.16.Econtra de iuſtis dicitur. Iſa. 49.
Nõ eſuriẽt neq; ſitient amplius,neq; percutiet eos ſol & æſtus.Ap.
7. Non eſurient neq; ſitient amplius,& Ier.29.Erit anima eorum
quaſi hortus irriguus,& vltra non eſuriet. Et Ioh.6.Qui venit ad
me non eſuriet. Item eſt eſuries ſuſtinenda.ſ.eſuries temporalis e-
geſtatis.Gen.44.In cuncta Ægypto erat fames,qua vrgente clama
uit populus.Et Matth.13.Eſurientes diſcipuli ceperũt euellere ſpi
cas &c. Et Mar.4.Dauid eſuriit & qui cum illo erant.Iſta eſt indif
ferens,quia poteſt homo ea vti bene vel male,quoniam ſi ſuſtinea
tur cum murmure,demeritoria eſt.Iſa.8.Cum eſurierit iraſcetur,
& maledicet Deo ſuo.Pſal.Famem patientur vt canes,ip . diſper-
gentur ad manducandũ,ſi vero fuerint ſaturati & murmurabunt.
Exemplum de Iudæis.Exo.16.Et in multis aliis locis.Si autem ſu-
ſtineatur patiẽter,meritoria eſt.Sicut dicit apoſtolus de ſeipſo Phi.
4.Vbiq; & in omnibus inſtitutus ſum & ſatiari & eſurire & abun-
dare & penuriam pati.Item eſt eſuries aſſumenda exemplo Chri-
ſti,qui voluntariè ieiunauit,& cum ieiunaſſet.40.diebus,& 40.no
ctibus poſtea eſuriit. Baruch.2.Anima eſuriẽs dabit gloriam Deo.
De iſta ſpecialiter dicitur Matth.5.Beati qui eſuriunt &c. Et Lu-
cæ.6.Beati qui nunc eſuritis.Et Lucæ.1.Eſurientes impleuit bonis
pſal.Animam eſurientem ſatiauit bonis.Idem.Dat eſcam eſuriẽ-
tibus.Item eſt eſuries,miſeranda & miſericorditer releuanda.ſ.eſu
ries pauperum de qua Thob.1.Eſurientes alebat.Et. 4. panẽ tuũ
cum eſurientibus & egenis comede Iſ.68.Frange eſurienti panem
tuum &c.Sequitur,cum effuderis eſuriẽti animam tuam & animã
afflictam repleueris,orietur in tenebris lux tua &c.& requiem da-
bit tibi Deus ſemper & implebit ſplendoribus animam tuam &c.
Item Eccl.4.Animam eſurientem ne deſpexeris, de hoc ſpeciali-
ter diſceptabit Chriſtus in iudicio,dicens impijs,eſuriui & non de
diſtis mihi manducare &c. Iuſtis vero dicet. eſuriui & dediſtis mi
hi manducare &c. Item eſt eſuries appetenda,ſcilicet ardens deſi-
derium delitiarum ſpiritualium & etiam ęternarum,vel etiam fer
uens deſiderium benefaciendi,& ſemper in melius proficiendi, &
de iſta ſpiritualiter dicitur Matth.5.Beati qui eſuriunt & ſitiunt iu
ſtitiam &c.Et Eccleſ.24.Qui edunt me adhuc eſurient &c. Ait. n.
Greg.Hoc diſtare inter delitias corporis & cordis ſolet,quòd cor-
porales delitiæ cum non habentur graue in ſe deſiderium accen-
dunt,cum vero habitę edũtur,comedentem protinus in faſtidiũ
per ſatietatem vertunt.At contra ſpirituales delitię cum non habẽ
tur in faſtidio ſunt,cũ vero habentur in deſiderio,tantoq; a come
dente amplius eſuriuntur,quãto ab eſuriente amplius comeduntur.

De effectibus miſericordia. Diſt. X.

CIrca quintam beatitudinem. ſ.Beati miſericordes &c. Aduer
tendum eſt ꝙ Deus,qui ſumme miſericors eſt & ſuper omnia
vult de miſericordia prædicari ad miſericordiã nos inuitans ſeme
tipſũ proponit in exemplar euidentiſſimũ,veraciſſimũ & perfectiſ
ſimum,per quod habeamus doctrinaliter informari, per quod de-
beamus veraciter reformari,& cui ſtudeamus exemplariter confor
mari,& in quod habeamus deiformiter trãsformari.Ait enim Lu-
cæ.6. Eſtote miſericordes ſicut & pater veſter miſericors eſt.Sciẽ
dũ igitur ꝙ licet miſericordiæ Dei vna ſit eſſentialiter ſicut & Deus
vnus eſt.Pſal.Deus meus miſericordiæ mea,tñ multiplex eſt in effe
ctu.Pſal.Miſericordiæ tuæ multæ domine.Et 2.Re.24.Multæ miſe
ricordiæ eius.Et vere tã multę ſunt vt enarrare nõ poſſint.Pſ.Quis
ſapiens & intelliget miſericordias Domini. Quamuis autem effe-
ctus diuinæ miſericordię ſint innumerabiles abſolute loquẽdo,libet
tamen ad præſens de duodecim facere mentionem. Primus eſt in
peccatorem ad pęnitentiam longanimiter expectando. Secundus
eſt in ipſum multipliciter reuocando.Tertius eſt in reuerti volen
tem liberando & obicem remouendo.Quartus eſt reuertentem be
nigne recipiendo Quintus eſt clementer indulgendo. Sextus eſt in
deſolatum pro ſpe veniæ conſolando.Septimus eſt in damna & de
perdita reſtituendo.Octauus eſt in neceſſarijs prouidendo. Nonus
inpugnanti ſuccurrendo. Decimus in bonum promouendo. Vn-
decimus in donis ſuis magnum efficiendo. Duodecimus introdu-
cendo in cœlum,& ſupra condignum remunerãdo. Primus igitur
effectus diuinæ miſericordiæ eſt ꝙ peccantẽ diu expectat ad pęnitẽ
tiam.Sap.11.Diſſimulans peccata hominum propter pœnitentiã.
Iſ.30 Propterea expectat dominus vt miſereatur noſtri.Rom.2.an
ignoras ꝙ benignitas Dei ad pęnitentiam te adducit.Bern.Magna
plane omnino miſericordia domini in expectatione eſt.Non enim
peccantem angelum expectauit,ſed præcipitauit e cœlo, hominẽ
peccantem non diſtulit,ſed protinus expulit eum e paradiſo,nunc
autem te expectat,diſſimulat. ſuſtinet decẽ annis aut viginti, & vſ
que ad ſenectutẽ & ſenium,& hæc eſt gratia Chriſti & virtus cru-
cis eius,quia ait. Viuo ego dicit dominus.Nolo mortem peccato-
ris,ſed vt conuertatur & viuat,ſic dominus Pharaonem diu expe-
ctauit,ad vltimum ſubmerſit in mari.Ex.14.Sic Iudæos vt ab ido
latria redirent tandem per Babilonios captiuauit:vt pęniterent de
hoc ꝙ Chriſtum occiderat,vt legitur in eccleſiaſtica & ſcholaſtica
hyſtoria per quadraginta annos,ad vltimum impęnitentes gladio
Romanorũ tradidit, & per mundum diſperſos ſempiterno obbro
brio.Similiter Iſa.5.Cum dominus diu expectaſſet vineam vt face-
ret vuuas nec faciebat niſi labruſcas,eam diſſipationi & deſtructio
ni expoſuit Secundus effectus diuinæ miſericordiæ eſt,quia pecca-
torem multipliciter reuocare conatur, videlicet corripiendo fla-
gello,blandiendo promiſſo,demonſtrando creaturarum ea,vocan
do prædicationis,vel locutionis verbo,incitando, reclamando, &
inſpirando,interno cõſilio,increpando aliquo terribili ſigno. Hæc
omnia notantur Prouer.1.Conuertimini ad correctionem meam,
ecce primum,en proferam &c.Ecce ſecundum &c. Poſt. Ecce quã
ſollicitus eſt dominus ad reuocandum peccatores, miſit enim legẽ
& prophetas,vt patet Iſa.6.Ecce ego,mitte me.Ier.1. Ad omnia q̃
mittam te ibis &c.Item Ezech.2.Non ad populum ignotę linguæ
ego mittam te.Item Apoſtolos Matth.in fine. Ite prædicate euan-
gelium omni creaturæ &c.Item in eccleſiaſtica hyſtoria legitur,
ꝙ cum dominus expectaſſet Iudeos ad pęnitentiam per.40. annos
poſt paſſionem ſuam,auditi fuerũt angeli Iudæos exponentes qui
fuerant eorum cuſtodes & clamabant,tranſeamus ab his ſedibus,
& ſic receſſerunt,portę templi per ſe apertę ſunt, ſuperliminare tẽ
pli ſciſſum eſt,vacca quæ debebat immolari inter manus ſacerdo
tis agnum peperit,quidam homo iuit per ciuitatem Hieruſalem
clamare non ceſſans,& frequenter replicans inter clamores. Væ væ
tibi Hieruſalem, hic nec minis nec verberibus,poterat compeſci,
& cum laceratus eſſet a Iudęis vſq; ad mortem, hoc moriendo cla
mauit ſignis comminatoriis in Iudęos.1.Macha. 6. De cohortibus
armatis decurrentibus per area. Tertium beneficium diuinæ mate
riæ circa peccatores eſt,quia volentes redire ab impedimentis ex-
plicat & liberat,vt Iſrael de ergaſtulo Ægypti & de manu Pharao
nis & exercitu eius.Exo.14.vt Ionam de ore piſcis Ion. 3. & in mul-
tis aliis locis in Biblia.Item in vitiſpa,de monacho flagitioſo, qui
cum nollet redire ad domum,& intruſiſſet ſe in quodã ſepulchro,
vt ibi pęnitentiam ageret,venerunt dęmones ad eum volentes eũ
retrahere,primo blandimẽtis,deinde promiſſis diuitiarum delitia-
rum,ſcortorum nobilium,& cũ nec ſi proficerent, attriuerũt eum
per triduum flagellis vſq; ad mortem,& cum ille in corde ſemper
eis contradiceret in extremo ſpiritu conſtitutus dominus eum miſ
ſo lumine deſuper confortauit, & liberauit,& dęmones effugauit,
clamãtes,viciſti monache viciſti,& eum ita commutauit, vt quaſi
angelus Dei ex tunc inter homines appareret. Quartum beneficiũ
eſt ꝙ reuertentes benigne recipit,& pro reditu eorum gaudet,vt di
citur Lucæ.15.De filio prodigo gaudenter recepto a patre, & pro-
bat hoc ibi dominus per triplicis parabolę exempla.ſ.ouis perdite,
quæ reperta ad ouile cum gaudio reducitur:dragmæ, quæ amiſſa
& diligenter quæſita & reperta cum gaudio erigitur & cuſtoditur:
filii qui reuerſus cum gaudio recipitur a patre, & pro receptione
ſua magnum gaudium amicis & vicinis exhibetur.per hoc probat
dominus ꝙ magnum gaudium eſt angelis Dei in cęlo, & Deo ſi-
militer ſuper vno peccatore pęnitentiam agẽte,vnde Iere. 3. Dicit
domi-

dominum, vulgo dicitur, ſi dimiſerit vir vxorem ſuam, & recedés ab eo duxerit virum alterum, nunquid reuertetur ad eá vltra? nunquid non polluta & contaminata erit mulier illa. Ibi oſtendit quá benigna ſuſcipiat peccatorem dum adulteram quæ fornicata eſt cum amatoribus multis, ſe recepturum promittit dicens, tu aút fornicata es cum amatoribus multis, tamen reuertere ad me, & ego ſuſcipiam te. Huius exemplum voluit.b.Bern.imitari, de quo legitur in vita ſua qꝫ quendam in monachum receperat, qui luſor fuerat, qui cum omnino vellet exire ordinem, quęſiuit ſanctus quid facere ſciret vñ victum ſuum acquireret. At ille ait ſe nihil ſcire facere niſi cum talis ludere. Ad hoc ſanctus Bern. & ſi tibi capitale cómiſero, volo vt ſingulis annis venias computare mihi, & lucrú diuidere, aſto inquit, accipiens triginta ſolidos, lętus abiit, poſt modicum tempus perdidit, & confuſus ad portam redit, quod audiés beatus Bern. lætus illuc perrexit & gremium ſuum illi porrexit, vt lucrum ſuum ſimul diuiderent. At ille ait, nihil lucratus ſum, ſed ſolidos veſtros amiſi, ſed ſi vultis me recipere poteſtis me habere pro veſtro capitali. Ad hoc ſanctus. Melius eſt vt te recipiá, q̃ totum ſimul perdam, & recepit eum gaudens de eius recuperatione. hęc receptio ſignatur.j.Reg.22. Conuenerunt ad Dauid in odollam quę interpretatur teſtimonium eorum vel teſtimonium approbationis omnes qui conſtituti erant in anguſtia, & oppreſſi ęre alieno, & amaro animo, & factus eſt eorum princeps, per quos ſignantur pęnitentes ad Chriſtum reuertentes ad teſtimonia miſericordię, hæc receptio pęnitentis ſignatur.2.Re.19. in receptione Semei ad pacem venientis, & veniá poſtulantis. Item.2.Re.14. Nó vult Deus perire aĩam &c. In receptione & reconciliatione Abſalonis. Ité quáto caſtrum aliquid fortius & magis munitú videt rex cótra ſe fortius rebellare, tantomagis gaudet de eius reditione ad beneplacitum regię voluntatis. Sic de peccatore quanto rebellauit acrius cótra Deú, tanto de eius conuerſione voluntaria magis gaudet. Ité quáto venatores regis feram magis ſilueſtré capiunt & maiorem, & in aliquo magno feſto regi & curię ſuę offerunt, rex magis lętatur cum tota curia ſua. Sic Deus qñ prędicatores maiorem peccatoré diuinę curię repręſentant magis lętatur cum cęleſti curia tota. Ité quanto morbus eſt grauior & deſperatior, tanto efficitur medicus lętior, ſi per manum eius infirmus deſperatiſſimus curatur, ſic Chriſtus ꝓ peccatore deſperatiſſimo penitente. Ité quáto filius a patre pio receſſit longius tanto eú videt libentius, & lętátius recipit redeuntem, vt filium ꝓdigum euangelicus pater Lucę 15. Ité mater habens duos filios quorum vnum audit cecidiſſe in lutum leniter, & alium in ꝓfundiſſimum puteum, currit ad magis periculoſum citius ſubuenit ꝓ viribus, plangit ꝓ eo fortius, recipit eum gratátius. Sic Chriſtus eos qui de maiori periculo euadút. Quintum beneficium eſt, qꝫ pęnitenti veniá petenti clementer indulget. Eccl.18. Magna miſericordia dei & ꝓpitiatio illius conuertentibus ad ſe. Iſa.44. Deleo iniquitates tuas ꝓpter me, & peccatorum tuorum non recordabor. Ezech.18. quód ſi impius egerit pęnitentiam &c. Huius exempla multa habemus in nouo & veteri teſtamento, vt de Dauid dicente, peccaui, cui Nathá, & dominus tranſtulit a te peccatum tuum.2.Re.12. Item Math.9. Dixit paralitico, Remittuntur tibi peccata. Ité Lucę 7. Fides tua te ſaluum fecit, vade in pace &c. Item dimiſſa ſunt ei peccata multa ibidem. Item Math.15. Chananęę clamanti, miſerere mei, reſpondit, fiat tibi ſicut petiſti. In cuius ſignum filia eius a dęmonio liberabatur. Item Ioan.8. rńdit adulterę, nec ego te condemnabo, vade iá amplius noli peccare. Item Lucę.18. Publicanum indicauit iuſtificatum. Lucę.23. ait latroni, Hodie mecum eris in Paradiſo. Act.10. Paulus conuerſus dicitur vas electionis. Item nullum ſanauit dominus, quem integre non ſanauerit, nulli remittit quin integre remittat quátú ad culpam, & ſi integram agat pęnitentiam quantú ad culpam & pęnam integre remittit. Bern. Vere benignus & miſericors eſt integre remittendo, quia nec punit integre & perfecte pęnitentem vindicando nec confundit exprobrando, nec minus diligit rancorem retinendo, nec imputat beneficium retrahendo. De his multa exempla ſunt. In vitiſpa. dicitur quód quidá frater manens in eremo ſuaſu ſeniorum iuit in Ægyptum, vbi habebat ſororem carnalem, quę multis erat cauſa perditionis, quę cum audiret eum aduenire, occurrit ei relictis amatoribus nudato capite, & diſcalciata volens eum amplecti, quæ cum eam argueret, quæſiuit ipſa ſi adhuc ſpes ſupereſſet ei. qui ait quód ſic, illa petit qꝫ permittat eam ſecum in deſertum. Illa ait quód prius vadat calciare ſe & cooperire caput, illa dicit quód non rediret decetero ad officium peccati ſui, illa eum ſequitur ad deſertum, cum autem videret homines ne male ædificarentur, dixit ei quód per aliam viam vadat, cum autem rediret ad eam inuenit eam mortuam, habentem pedes plenos ſpinis, & ſanguine, & reuelatum eſt patribus quód Deus acceptaſſet eius pęnitentiam, maxime pro feruore ſuo, quia non fuit reuerſa etiam quaſi non ſentiens dolorem iter arreptum non dimiſerat. Sextum beneficium eſt, quód deſolato pro timore veniæ conſolationem immittit. Iob.5. Mœrétes ſpiritu erigit ſoſpitate. Iſa.61. vt darem conſolationem lugentibus ſyon &c. In ſignum huius. Marth.27. dicit angelus, dicita diſcipulis eius & Petro. Ipſum ſpiritualiter nominat ad eum cóſolandú, qui vt dicitur in ſcholaſtica hyſtoria a paſſione domini in ſpelunca quæ dicitur gallicantus flens pro eo qꝫ Deum negauerat & pro paſſionis compaſſione permanſit, vſque quo dominus ei apparuit confortans eum. Itam apparuit Mariæ Magdalenæ primum ad conſolandum eam & erigendum ad ſpem. Mar.16. Et Matth.20. Item in vitis pa. dicitur, qꝫ quidam ſolitarius magnæ vitæ faciebat ſportellas, quas quidam prouidentes quieti eius vendebant ei in proxima ciuitate, quibus volens parcere in labore, ſuadente diabolo ipſemet iuit, & videns ibi mulierem in eam incurrit & cum rediret videt iuxta flumen dæmones gaudentes & tripudiantes pro eius ruina, quod aduertens cogitauit præ dolore in flumen ſe ſubmergere. Sed cogitans qꝫ de hoc perfectum faceret eis gaudium, incluſit ſe in arta pęnitentia habens ante ſe lucernam extinctam in cauabo flens frequenter, anno finito in vigilia paſchę volens experiri ſi forte remiſiſſet ei Dominus, eleuato capite inuenit ardentem lucernam poſt annum. Septimum beneficium eſt, quód amiſſa reſtituit. Ezech.36. Reſtituam vos ſicut a principio, boniſque dotabo maioribus quam habuiſtis ante Ioel.2. Reddam vobis annos quos comedit locuſta, brucus, & erucа, & rubigo &c. Leu.25. in anno iubileo redibát omnes ad amiſſas poſſeſſiones. Hoc ſignatur per diuerſa exempla biblia. Gen.40. Viſio vitis in qua erant tres propagines ſignum fuit pincernę Pharaonis qꝫ reuerteretur in gradú priſtinum, & qꝫ recuperaret amiſſa Vitis pęnitentiam ſignificat, quæ vino compunctionis inebrians Deum lætificat, tres propagines, tres partes eius. Item.4.Re.20. Pęnitente & flente Ezechia, vita ei proló gatur, ſanitas datur, & ſol reuertitur. Item.2.Paral.34. Manaſſe pęnitente de cuius ſceleribus & flagitiis enormibus in carcere & vinculis regis Babylonis Deus eum liberauit, & in Hieruſalem reduxit, & ablata reſtituit. Similiter Dan.4. Cú Nabuchodonoſor propter peccata ſua mutatus in beſtiam eiectus eſſet a regno & per ſeptennium exul. cum eleuaret oculos ſuos ad cęlum ad dominum ſenſus ſuus redditus eſt ei, & reuocatus eſt ad regnum, & recuperauit amiſſa bona ſua. Item in vitiſpa. dicitur, qꝫ cum quidam eremita impugnatus a fornicatione veniſſet in quádam ciuitatem Ægypti & videret ibi filiam ſacerdotis idolorum adamauit eam, & petiuit a patre qꝫ daret eam ſibi in vxorem, qui de conſilio diaboli in idolo loquentis dixit qꝫ non daret eam ei niſi baptiſmum & Deú negaret, & propoſitum monachi, quod vt fecit vidit columbam de ore ſuo egredientem, & in cœlum aſcendentem, nec ſic adhuc voluit dare ei niſi conſulto Deo ſuo, qui ait, non dabis ei, quia Deus chriſtianorum, etſi ipſi negent eum, non negat eos, ſed adiuuat. Qđ cum referret ei ſacerdos cópunctus, & reuerſus ad cor redit ad eremum ad magnum quendam ſenem cui hoc oſtendit, qui cú data ſibi pęnitentia perſiſteret per ebdomadam in ieiunio & oratione, in fine redut ad ſenem, qui cum orarent vident in cęlum columbam ſuper caput eius, ſed nondum deſcendentem. In fine ſecúdæ ebdomadæ vident eá appropinquantem, in fine tertię in os eius intrantem. Octauum beneficium eſt, quia cóuerſis prouidet neceſſaria ad vtilitatem, vt alimentum, veſtimentum, documentum, medicamentum, ſicut fecit filius Iſrael in deſerto, poſt exitum Aegypti & tranſitum maris rubri, manna & aquam de petra dedit eis pro alimento, dedit durabilitatem eorum veſtimento & calciamé to per quadraginta annos, pro documento dedit legem, pro medicamento æreum ſerpétem, de his omnibus legitur Deutro.8. Mar.8 miſereor ſuper turbam, quia iam triduo.ſ. pęnitentiæ me ſuſtinent &c. Matth.6. Ne ſolliciti ſitis ai vestræ &c. quia qui paſcit volatilia dabit alimentum, qui veſtit lilia dabit veſtimétum, qui dat creſcere herbas & arbores dabit augmentum. Quod aút ſuos paſcit habemus exemplum.4.Re.17. Helyam pauit per coruum & mulierem ſareptenam, & eiuſdem.19. Eundem paſcit per angelum Dan.14. Danielem paſcit per Abacuch. In vitiſpatrum dicitur, quód cú fieret grauiſſima perſecutio chriſtianorum timens Paulus primus eremita periculum fugit in deſertum, vbi parauit ei Deus ſpelúcá ad habitandú, ꝑ quadraginta annos, folia palmæ ad veſtiédú, fonté ante os ſpelúcæ ad bibédú, dimidiú pané albiſſimú ad veſcendú, & hoc ſingulis diebus ꝑ illud tépus. Cú aút.b.Antoniꝰ veniſſet ꝑ reuelationé ad eú, coruus apportauit pané integrú, eo aút mortuo cú.b. Antonius nó haberet quomodo ei ſepulturá faceret leones duo pedibus eam fecerunt in ea, facta, petita, & habita benedictione Antonii recedút. In vitiſpa. cú beatus Frontonius eſſet in quadá ciuitate vbi habebat in conuentu triginta monachos, ſuaſit eis, vt irent ad eremú pro pęnitentia facienda, relictis delitiis ciuitatis, qđ faciút ſecú ferentes ſacculos & ſemina, cúq; ſocij murmurarét ꝓ defectu cibi verbis eos cóſolabat. Angelꝰ aút dñi apparuit cuidá diuiti argués eú qꝫ delicate viueret, & Dei ſeruos fame mori permitteret. Ité ſcdo apparuit comminádo, tertio eú grauiter flagellauit, mor

tem minans niſi dictis monachis prouideret. Qui cum neſciret vbi eſſent, conſuluerunt amici eius quibus vulnera ſua oſtendebat, ꝙ ſeptuaginta camelos ſuos victualibus oneraret, & extra ciuitatem conduceret, & in cuſtodiam angeli eos committeret, quod fecit, cũ autem monachi afflicti fame Deum laudarent, audiunt campanulas camelorum, camelos recipiunt lauant pedes & reficiũt, medietatem onerum eorum retinent, & aliam remittunt in camelis. Cũ autem die quarta diues ille lugeret, credens amiſiſſe camelos recipit eos, quæ reportauerunt dedit pauperibus, hoc faciebat ſingulis annis quouſq; monachi ſunt reperti. Item cum quidam frater eſſet in eremo & comederet herbas, licet eſſent dulces, ita diſſoluebant eum, ꝙ fere moriebatur, & cum ieiunaſſet per. 7 dies timẽs omnes herbas, quædam beſtia dicta dorcus apportauit ei faſciculum de nõ nociuis, vt per eas cognoſceret quibus veſci deberet. Item cum beata Agnes eſſet nudata veſtiuit eam Deus condenſitate crinium ſuorum ſolutorum. Item veſte candidiſſima ſibi miſſa per angelum. Item beatę Agathæ prouidit miſſo medicamento per. b. Petrũ apoſtolum. Item in vitiſpa. quidam frater intrans interiora deſerti inuenit ſpeluncam, & vidit quendam venientem cum grege bubalorum, qui poſt adiurationem dixit ei ꝙ fuerat monachus in congregatione, poſt inde receſſerat & hoſpitale edificauerat, & hoſpites recipiebat, viuens de textura, fit familiaris virgini ſacræ, cum qua per ſeptem menſes poſt miſſa munera & viſitationes peccauit, poſt pęnitens fugit ad eremum habitans cum feris, vbi cum prę dolore hepatis, nec ſtare, nec orare poſſet clamauit ad dominũ, adeſt rar. tangit digitis locum doloris, ſcindit & vlcus abradit & ei oſtendit, & hepar in loco ſuo reponit & ſanauit, nec poſt per aliquam intemperiem doluit. Nonum beneficium eſt, ꝙ pugnãti vel impugnato ſubuenit, cuſtodiens & eripiens eum ſi in tentationi vel tribulatione confidenter ad ipſum confugiat, ſicut Ezechiam ab obſidione Senacherib & ſuos eripuit & protexit. 4. Reg. 19. Et 2. Paral. 14. Aſa clamante ad dominum, perterruit dominus Ægyptios & Ethyopes, qui domino cedente contriti ſunt & proſtrati &c. eiuſdem. 20. Orante Ioſaphat & dicente. Cum ignoremus hoc ſolum reſidui habemus &c. hoſtes in ſemetipſos verſi mutuis ſe concidere vulneribus Iob. 5. In ſex tribulationibus liberabit te, & in ſeptima non tanget te malum. Nota quæ ibi ſunt. De hoc habetur exemplum in uita beati Antonii, de quo legitur in vitiſpa, ꝙ cum reliquiſſet omnia propter Deum, vadens in quodam agello tentauit eum ibi dyabolus diuerſimode per ſpiritum luxuriæ, blaſphemię, & aliis occulte, & poſt per ſomnia diuerſimode, poſt aperte ſub forma parui Ethyopis dicens ei, ꝙ ei aſſentiret & quomodo multos ſeduxerat, in omnibus tentationibus viriliter reſiſtebat dicens, ꝙ de eo non curabat, quia ſua obſcuritas & paruitas ſigna erant ſuę deformitatis & impotentiæ. Cum autem iuiſſet ad loca vbi erant ſepulchra, vt ibi vitam ſolitariam duceret, dęmones videntes ꝙ non præualuerunt ei occulte tentando, verberauerunt eum ad mortem, frater autem qui miniſtrabat ei & viſitabat eum, inueniens eum quaſi mortuum reportauit eum ad locum vnde venerat, vbi cũ veniſſent fratres quaſi ad exequias funeris, reſumpto ſpiritu caput eleuans videns ſe vbi erat rogabat vt reduceretur ad priorem locum, quo facto veniunt dæmones tentantes eum perterrere volentes eum ſub omni ſpecie ferarum & reptilium, & irruentes in eum, & domum eius diruentes, eum iterum ad mortem flagellantes. Sed cum immobilis perſeueraret, clamant ſe victos, & fugientes recedunt, adueniente Chriſto cum lumine & domum eius reparante, a quo cum quæreret, vbi eras o bone Ieſu. Reſpondit, ꝙ iuxta eum erat eius triumphum de dæmonibus aſpiciens & congaudens. Cum ſolus fugeret ad deſertum, diſcum argenteum inuenit, qui vt fumus euanuit. Item maſſam auri inuentam fugit vt incendium. In loco deſerti vbi fuerat, caſtrum deſertum fuit per viginti annos, ad quem frequenter veniebant dæmones in forma militum armatorum, nunc vrſorum, nunc leonum, quos confutabat, & adiuuante domino vincebat & cruce fugabat. Decimum beneficium eſt, ꝙ in bonum promouet & nutrit, pſal. Oculi domini ſuper iuſtos Greg. Cito bonum perditur, quod a largitore non cuſtoditur. Exemplũ huius habetur Gen. 28. Dixit dominus ad Iacob. Ero cuſtos tuus in omnibus viis tuis &c. Item Iob. 1. Dixit Sathan ad dominum, vallaſti Iob & domum eius & vniuerſam ſubſtantiam eius &c. Ita ꝙ non potuit diabolus poteſtatem habere in vnica ouicula eius niſi permiſſus. Dixit diabolus beato Bartolomeo vt legitur in paſſione eius, ꝙ dominus adeo cuſtodiebat eum & angeli eius, ꝙ non poterat contingere aut lędere minimam formicã in lecto eius. Cuſtodit dominus per ſeipſum vt Iob. per angelos vt Iacob. qui vidit caſtra Dei. Gen. 32. Aliquando etiam per ſuos ne cadant in peccatum, vt beatum Hylarium per beatum Martinum, de quo habetur hoc exemplum, ꝙ cum b. Hylarius feſtinaret contra hæreticos pro fidei defenſione pedes, adiunxit ſe dyabolus ei in ſpecie cuiuſdam ſeruientis portans ei cappam & alia, multum ſe ingerens in eius obſequium quaſi compatiendo, rogat eum primo vt vinum minus limpharet vt laborem vie melius ſuſtineret, quod cum ad eius ſuſtantiam feciſſet. Poſtea rogauit, vt ſine aqua biberet. Poſt vt carnes comederet. Et ſic eius pęnitentiam paulatim imminuta, cum veniſſent in quandam ſiluam dicit ei diabolus, ꝙ ibi erat quædam religioſa mulier quæ multum affectabat ei loqui, procurante ergo ita diabolo pluries locuta eſt ei, quæ ſic ſanctum virum verbis & factis allexit ꝙ commotus fuiſſet ad caſum niſi Deus hoc opus diaboli beato Martino reuelaſſet, qui occurrens ſubito dæmonem effugauit & propulsauit, & Hylarium liberauit. Vndecimum beneficium eſt ꝙ conuerſum ad ſe frequẽter ad magna prouehit, adeo ꝙ vbi abundauit delictum ſuperabundet & gratia Ro. 5. vt patet de Maria Magdalena Petro & Paulo. Item in uitiſpa. legitur ꝙ cum Muſtius eſſet princeps latronum & gentilis, & veniſſet ad domum cuiuſdam ſacræ virginis ad ſpoliandum eam, dormiens vidit quendam in habitu regio dicentem ſibi ꝙ ceſſaret ab his maleficiis, homicidiis & furtis, & faceret eum ducem & principem militiæ ſpiritualis monachorum. Hic promittit libenter ſe facturum, quęrit a virgine monaſterium, baptizatur & quærit mandata ſalutis docens eum tres primos verſus pſalterii, dicens eos poſſe ei ſufficere ad ſalutem, vadit ad eremum perſeuerans in fletibus & orationibus, viuit ibi diu de radicibus, poſt redit verſus dictos reddens opere & ſermone. Poſt ad eremum reuerſus dominicis diebus panem diuinitus ſumebat, pater multorũ extitit poſtea monachorum, & operator multorum miraculorum &c. Item inter miracula beati Ioannis euangeliſtæ legitur in hiſtoria eccleſiaſtica lib. 3. ca. 23. Quod cum eccleſias circuiret vidit quendam iuuenem fortem & pulcherrimum ferocis animi, quem ſub teſtimonio Chriſti & eccleſiæ cuidam epiſcopo commendauit nutriendum & baptizandum & informãdum in ſeruitio Chriſti, quod cum feciſſet, poſtea cum aliis laxauit habenas & recedẽs ab epiſcopo omnibus flagitiis ſe admiſcens fit princeps latronum, omnino deſperans. Poſt aliquantum tempus beatus Ioan. rediens requirit ab epiſcopo commiſſum, a ſtupente requirit iuuenem, quem cum diceret mortuum in anima, & vbi eſſet percuſſo capite diu. aſcendit equũ inſequitur, & inuentus eſt a latronibus quærit ab eis ſuum principẽ, quo adducto eum agnoſcens fugit armatus. Ioannes oblitus ætatis ſuæ eum inſequitur clamans, quid fugis fili dilectiſſime patrem ſenem non armatum, noli timere, ego pro te Chriſto rationem reddam. Paratus pro te mori, crede mihi quia Chriſtus me miſit, tunc ille ſtetit vultum demiſit, arma depoſuit & amariſſime fleuit. Veniam poſtulanti & dexteram nimiæ cędis conſciam occultanti, pollicetur Ioannes quaſi ſub ſacramento ſe ei veniam impetraturum, & pedibus iuuenis prouolutum manum eius quaſi per pœnitentiam purgatam oſculatur, ad eccleſiam eũ reducit, veniam quam promiſerat ei ieiuniis & orationibus impetrauit, nec deſtitit vſq; eum emẽdatum per pęnitentiam perfecit. Duodecimum beneficium eſt, ꝙ introducit in gloriam & ſupra cõdignum remunerat, pſal. Benedic anima mea domino. Qui coronat te in miſericordia & miſerationib⁹. Deutero. 8. Dominus Deus tuus introducet te in terram bonam &c. Et. 15. Introduces eos & plantabis in monte hæreditatis tuæ &c. Sicut fecit latronem. Lucę. 24. In vitiſpa. legitur, quòd cum rediret. b. Anton. de viſitatione Pauli primi eremitæ audiuit choros angelorum cantantes, & animam dicti Pauli introducentes. Item in vitis pa. cum beatus Paſnucius oraret, reſpondit ei angelus ꝙ ſimilis foret cuidam ſymphoniaco qui in vico quodam cantaret, a quo quæſito & inuento quæſiuit de merito, ſuo qui dixit ſe fuiſſe latronem, adiurauit, vt diceret ei ſi tunc aliquid boni fecerat. Ille dixit quòd virginẽ ſacratam & flentem vi rapuerat de manibus ſociorum ſuorũ, & intactã reſtituit in loco ſuo. Item requiſitus vlt(er)a. Reſpondit ſe mulierem laſſam inueniſſe in ſilua, quæ nec per triduum comederat, quæ ait quòd fugerat pp tortores, qui virum ſuum pp fiſcale debitum in carcere detinebãt & pueros ſuos, & ipſam ad hoc requirebãt, & ꝙ eã duxit ad foueam ſuam, & refecit, & 300. dedit ei ſolidos, ad virũ & filios liberãdos, & reduxit eã ad locũ ſuũ. Qui ſuaſus ad vitã eremiticã, abiectis fiſtulis pro muſica ſpũali ſecutus eſt Paſnuciũ. & p tres annos artiſſime ſe affligens inter choros ſanctorũ & angelorum tradidit ſpiritũ, qđ Paſnocio eſt reuelatũ audiẽti eũ ab eis in cœlũ deportari. Itẽ cũ Paſnucius dictus poſt artius ſe affligeret. Reſponſus eſt ei ꝙ ſimilis foret primario vici illius, vadit ad eum ſuſcipitur honorifice, adiuratus refert ꝙ per triginta annos cũ vxore ſua manẽs continuerat, nec eã non cognouerat niſi cauſa prolis, & ꝙ nunq̃ ab hoſpitalitate ceſſauit, adueniẽte peregrino prior occurrit, & ꝙ viaticũ in receſſu ſuo ſemper dedit, & ꝙ pauperẽ nullum deſpexerat, ſed neceſſaria pro poſſe ſuo eis dederat, perſonam in iuditio nõ acceperat, alieni fruges in domum ſuam non introierant, litẽ videns nõ prætererat, ſed ad pacẽ pro viribus reduxerat, famulos ſuos nemo in forefacto ſuo inuenerat, greges ſui alienas fruges non lęſerant, quantum potuerant inferiorem opprimere nõ ſuſtinuerat, ſemper ſtuduerat neminem contriſtare, & a nemine

con-

contriſtari, in iudicio neminem condemnauit ſed pacificauit. Ad hoc paſnucius ait. Hic vnum tibi deeſt vt abneges temetipſum, tollas crucem tuam, & ſequaris Chriſtum, qui ſtatim obediuit factus monachus. Quadam autem die dum in cella ſua reſideret Paſnucius vidit animam dicti primani recipi a multitudine angelorum pſallentium. Beatus quem elegiſti & aſſumpſiſti domine, inhabitabit in atrijs tuis. Item poſt hoc artius ſe affligens quis ſibi adhuc foret ſimilis, audiuit, ꝙ talis negociator Alexandrinus viginti milliũ ſolidorum naues duas plenas mercibus deducens, hic decem ſaccos plenos leguminum deferebat, quæ dabat viris religioſis quos viſitabat quorum orationibus ſe cõmittebat. Huic occurrit Paſnucius amplexans eum, & dicens, quid tibi cum his negocijs o deo digna & precioſiſſima margarita. Ille autem ſtatim eum ſequitur, iubẽs omnia quæ ducebat dari pro Deo, qui poſt breue tempus ad dominum aſſumptus eſt. Poſtea autem ait angelus Paſnucio oranti, cras venies in æterna tabernacula. Tunc vocato ſacerdote reuelauit ei ante dicta, & ſuſcipit ſacramenta, tunc emiſſo ſpiritu qui aderant viderunt animam eius ſuſcipi ab angelis & ſanctis, hymnum canẽtibus. Item legitur ꝙ quidam rex in terra ſua habens quendam diuitem ſapientem non inueniens occaſionem quomodo eius pecuniam extorqueret, quæſiuit ab eo tres quęſtiones ꝙ niſi eas ſolueret multam pecuniam ei daret, quę videbantur inſolubiles. Prima fuit, vbi erat medium terræ quaſi centrum. Alia quot modij aquę erant in mari. Tertia quam magna erat miſericordia Dei. Cum autem die aſſignata corã regis curia a carcere deduceretur in quo detinebatur vt ſe redimeret & dictas quæſtiones ſolueret, de conſilio cuiuſdam philoſophi dicti auxilium miſerorum aſſumpto baculo in terra infixit dicens, hic eſt centrum terræ & medium, improba ſi potes. Si vis vt menſurem modios maris, retine flumina & aquas alias ne ſubintrent illud quouſque menſurauerim, & tibi dicam numerum modiorum. Tertiam ſoluere potero ſi tradideris mihi veſtes tuas & ſolium ad hoc iudicium faciẽdũ, quo facto cũ eſſet in ſublimi ſolio in apparatu regio, ait. Audite & videte ſublimitatem miſericordiæ dei, quia parum ante eram ſeruus, modo ſubito factus ſum quaſi rex, ante pauper modo quaſi diues, ante in imo modo in alto, ante in cathenis & carcere, modo in libertate &c. Sic centrum miſericordiæ dei eſt vbiq; in præſenti vita, miſericordiæ eius non eſt numerus, ſublimitas & immenſitas eius eſt ꝙ de carcere & vinculis peccatorum per pęnitentiam modicam venit peccator ad regnum cęlorum. Eccl. 4.

De incarnatione filij Dei. *Diſt. XI.*

DE miſericordia dei nobis exhibita per filium pro nobis miſericorditer incarnatum libet aliqua conſiderare breuiter ad ipſius ſummi Dei laudem & gloriam & noſtram vtilitatem permaximam, nihil enim dulcius ad cogitandum, nihil vtilius ad ſciẽdum, nihil efficacius ad amorem eius in nobis vehementius inflamandum, nihil magis a malo retrahit, nihil æque ad bonum attrahit, nihil ita diſponit ad gratiam, nec ad concipiendam ſpei fiduciam, nec ad gloriam acquirendã. Sciẽdum itaq; ꝙ Deus pater miſericordiarum, filium ſuum miſit, & ipſe filius ſeipſum dedit nobis in ſolatium noſtrę peregrinationis. In conſilium noſtræ directionis. In remedium noſtrę curationis. In ſubſidium noſtrę reconciliationis. In præſidium noſtrę defenſionis. In conuiuium noſtrę refectionis. In precium noſtræ redemptionis. In præmium noſtræ glorificationis. Eſt igitur nobis Chriſtus in ſolatium tanquam noſtræ deiectionis reparator. Cum.n. eſſet homo per peccatum de ſtatus ſublimitate deiectus, de paradiſi amenitate eiectus, in exilium proiectus & diabolo vili ſeruitute ſubiectus, Chriſtus homo fact⁹ eſt, & ſic eum de tam vili deiectione miſericorditer releuauit, dum naturam diuinam humanæ naturæ tam mirabiliter copulauit, ꝙ factus eſt nobis amicus, ſocius, frater & ſponſus. Sicut ante promiſerat antiquis patribus, ſpecialiter Abrahæ dicens. In ſemine tuo benedicentur omnes gentes, quod eſt Chriſtus. Et Dauit. De fructu ventris tui ponam ſuper ſedem tuam. Ideo dicitur Michee. 7. Dabis veritatem Iacob. miſericordias Abraham, quę iuraſti patribus antiquis noſtris. Hanc miſericordiam petebat Dauid dicens. Oſtende nobis domine miſericordiam tuam, oſtende inquam vt videamus, & ſalutare tuum da nobis vt teneamus, ſed de dilatione incarnationis velut impatiens dicebat. Vbi ſunt miſericordiæ tuæ antiquę domine, ſicut iuraſti Dauid in veritate tua? Memor eſto opprobrij ſeruorum tuorum. De iſta promiſſione dicitur Iſa. 55. Feriã vobiſcum pactum ſempiternum miſericordias Dauid fideles.i. fideliter repromiſſas. Et Luc. 1. Sicut locutus eſt per os ſanctorum qui a ſeculo ſunt prophetarum eius &c. ad faciendam miſericordiam cum patribus noſtris, & memo. teſt. ſui ſan. Iuſiurandum quod iurauit ad Abra. pa. noſtrũ datu. ſe nobis. Huoc petebat in fratrem anima ſancta. Cant. 8. Quis mihi det te fratrem meum ſugentem vbera matris meę, & iam me nemo deſpiciat, vnde poſſumus ei dicere illud Eccl. 29. Hoſpitio.ſ. ventris virginei factus es mihi frater. Quod autem fieri vellet ſponſus dulciſſimus animarũ dicit Oſee. 2. Spõſabo te mihi in ſempiternum, & ſponſabo te mihi in iuſtitia & iudicio, & in miſericordia, & miſerationibus, & ſponſabo te mihi in fide. Nota quando rex aliquis magnus & potens aliquam puellam de humili plebe ducit in matrimonium, tota progenies honoratur, omnis infamia tollitur, ſeruitus aboletur, libertas redditur, & in dignitatem nimiam ſublimatur Bern. ſuper can. Poto iam me contemnere non poterit os de oſſibus meis, & caro de carne mea. In vit. pa. legitur ꝙ quædam mulier venit ad. b. Hylarionem, quæ cum eſſet ſterilis rogabat ſanctum vt ei fecunditatis gratiam ſuis præcibus impetraret, ſed cum ipſe fugeret eam, clamauit illa, non eſſe contemnendum hunc ſexum qui genuit & peperit ſaluatorem. Quo audito expectauit eam patienter audiuit, eiq; fęcunditatis gratiam impetrauit. Bern. Quomodo non te moueat ſi recordatus fueris, quia ille qui erat in ſinu Dei in die æternitatis ſuæ in ſplendore ſanctorum ante luciferum genitus, ſplendor & figura Dei ſubſtantiæ venit ad carcerem tuum ad limum tuum. Infixus vt dicitur vſq; ad cubitos in limo profundi. Idẽ, Quid retribuam do. pro. o. quæ re. mihi. Nonne ſi conferẽtur in me omnes vitę filiorum Adam omnes dies ſeculi, labores omnium hominum, qui fuerunt & qui ſunt & qui erunt, nihil eſſet ad comparationem illius corporis, quod ſpectabile & ſtupendum eſt virtutibus ſupernis, in conceptu de ſpiritusſancto, in ortu de virgine, in vitæ innocentia, in doctrinæ fluentia, in choruſcatione miraculorum, in reuelationibus ſacramẽtorum? Cum ergo ei deuouero quicquid ſum, quicquid poſſum, nonne ſic eſt ſicut ſtella ad ſolem, ſtilla ad flumen, ſcintilla ad fornacem, lapis ad montem, granum ad aceruũ, athomus ad totum mundum Idem ſuper miſſus eſt. Hom. 1. Sed verto me ad conceptum & partum virginis, hanc reperio nouitatem. Ibi enim agnoſcetur lõgitudo breuis, & latitudo anguſta, altitudo ſubdita, profunditas plana. Ibi agnoſcitur lux non lucens, verbum infans, aqua ſitiens, panis eſuriens, ibi videbis regi potentiam, inſtrui ſapientiam, ſuſtentari virtutem, Deum lactantem ſed angelos reficientem, vagientem, ſed miſeros conſolantem. Item Caſſiodorus. O quanta miſericordia noſtri conditoris q̃ fecit vt Deus immortalis homo fieret mortalis, ꝙ panis eſuriret, fons ſitiret, via fatigaretur, virtus infirmaretur, vita moreretur, quæ fecit creari creatorem, ſeruire dominatorẽ, vendi redemptorem, mori viuificatorẽ. Monialis quædam religionem egreſſa facta publica meretrix, poſt multos annos ad ſuum monaſterium eſt reuerſa, quæ penitens q̃ſi de Dei iudicio cogitabat & de penis inferni fere deſperabat ſe poſſe veniam obtinere, quando de domini paſſione quãta mala Chriſtus ſuſtinuerat, & econtra quanta mala ipſa commiſerat quaſi deſperãs, anxia nimis erat, & ſic de alijs quæ Chriſtus fecerat, vel quæ facta fuerant circa Chriſtum. In natali autem domini cæpit cogitare, quia puer natus eſt nobis, & ꝙ pueri pro modico placantur coram imagine beatæ virginis cæpit cogitare de infantia ſaluatoris, & tot perfuſa eſt lachrymis ꝙ fere moriebatur, adiurans puerũ per benignitatem infantiæ ſuæ ꝙ miſereretur eius, ipſa audiuit vocem dicentem ſibi, ꝙ per benignitatẽ illius infantiæ quam allegabat ſciret ipſa ſibi dimiſſa omnino peccata ſua. Deniq; fratres ſcitote, quia puer cito donat, cito cõdonat, pro vno pomo poteſt placari, quare pomum eſt penitentia noſtra. Item quædam glo. Puer q̃ cito placatur, læſus non meminit. Secundo Chriſtus factus eſt conſilium noſtræ directionis Ipſe enim eſt magni conſilij angelus. Lucę. 1. per viſcera miſericordiæ Dei noſtri, in quibus viſitauit nos oriens ex alto. Illuminare his qui in te. & in vmbra mortis ſedent ad dirigendos pedes noſtros. Quia enim primus homo a ſumma luce peccando receſſerat, cęcus factus in tenebris ambulat, ſed De⁹ miſericors lucem ſapientiæ miſit, vnde factus eſt legiſlator. Iſ. 33. Dominus legifer noſter qui nobis attulit legem gratiæ, legem amoris, legem libertatis. Hanc legem Chriſtus docuit & verbis ſuæ prædicationis & factis ſuæ ſanctiſſimæ conuerſationis, & ſignis miraculorum clariſſimis, & exemplis. Eccl. 18. Qui miſericordiam habet docet & erudit. Tertio factus eſt nobis in remedium noſtræ curationis, nam per peccatum a tanta ſublimitate collapſi, facti ſumus infirmi Ideo pſal. Miſerere mei domine quoniam infirmus ſum. Exemplum Luc. 10. de illo qui incidit in latrones, ſamaritanus iter faciens & videns illum miſericordia motus eſt. Nota bene totam parabolam, vbi ad quæſtionem quis horum trium videtur proximus fuiſſe illi qui incidit in latrones. Reſpondetur, qui fecit miſericordiam in illũ. Quis eſt iſte ſamaritanus.i. cuſtos, niſi Chriſtus qui nobis factus eſt proximus, & fraternitate carnis aſſumptæ & affectu dilectionis immenſę, & effectu miſerationis impenſę? Voluit enim p oia fratrib. aſſimilari vt miſericors fieret, non ſolũ aũt infirmitates corporũ & aĩarũ ſanauit dũ viueret, veruntẽ ſacramẽta.i. ſpũales medicinas inſtituit, vt medico perſonaliter in cęlum aſcendente, ſacramentorũ remedia perpetuo remanerent. Vnde ad Thi. 3. Non ex operib. iuſtitiæ q̃ fecimus nos, ſed ſm̃ ſuã miſericordiã ſaluos nos fecit p lauacrũ regenerationis, & renouationis ſpũs ſancti. O q̃ pius medicus qui venit perſonaliter ad ęgrotũ nõ voca

tur ſe ingerit, cum expenſis proprijs curam aſſumit, quicquid infirmus ſuſtinere deberet ipſe in corpore ſuo ſumit. Puta ſi oportet egrotum ieiunare, vigilare, ſudare, amaram potionem bibere, flebothomiam ſuſtinere. Hæc omnia Chriſtus aſſumpſit. Quarto ſactus eſt nobis in ſubſidium noſtræ reconciliationis, quia eſt pacis noſtræ conuenientiſſimus mediator, quia videlicet Deus & homo, ideo inter Deum & hominem pacem potuit reformare. Cũ enim in curia diuina cõtrouerſia tractaretur pro parte Dei allegabat veritas concludens contra hominem, iuſtitia vero pro eius punitione & condemnatione ſententiam proferebat, pro homine vero miſericordia veniam implorabat, et pax non penam ſubterfugiens petebat fieri compromiſſum, et quòd eſſet aliquis fidelis et pius mediator. Adinuenta eſt hæc via pro bono communi, ꝙ filius Dei media. ſ. in trinitate perſona, naturam humanam aſſumeret, vt inquantum Deus Dei cõſeruaret honorem, inquantum homo pacẽ et bonum hominis procuraret, vnde miſericordia et veritas obuiauerunt inuicem concordantes, iuſtitia et pax oſculatæ ſunt in ſignum reconciliationis et fęderis ſempiterni. Vnde pace reformata conſolatur Deus hominem dicens Iſa. 54. In momento indignationis abſcondi faciem meam parumper a te, et in miſericordia ſempiterna miſertus ſum tui. Sequitur. Miſericordia mea non recedet a te, & fędus pacis meæ non mouebitur, dicit miſerator tuus dominus. Quinto factus eſt in præſidium noſtræ defenſionis, quia eſt pro nobis fortiſſimus propugnator, profecto reformata pace inter Deum & hominem expediẽs erat ꝙ homo defenderetur ab hoſte ne amplius ſæuiret in eum, nec tyrannice dominaretur ei, ſicut fecerat ſubiciens eum ſibi & opprimẽs grauiſſima ſeruitute. Ideo Iſa. 63. Quis eſt iſte qui venit de Edom tinctis veſtibus de boſra? Et reſpondet. Ego qui loquor iuſtitiam, et propugnator ſum etc. Verè multum expediebat ꝙ fortem haberemus propugnatorem, quoniam hoſtes fortiſſimos et ferociſſimos habebamus. Ideo Tre. 3. Miſericordiæ domini quia non ſumus conſumpti etc. pſal. Dedit eos in miſericordias in conſpectu omnium qui ceperant eos. Et hiere. 42. Nolite timere a facie regis Babilonis. i. dyaboli. Sequitur, Dabo vobis miſericordias, et miſerebor veſtri. Iſte igitur eſt rex noſter qualem nobis expediebat habere, qui. ſ. nobis eſſet piiſſimus, et contra aduerſarios noſtros fortiſſimus, vnde pſal. exclamat dicens. O domine libera animam meam miſericors dominus et iuſtus etc. Nobis etiam eſt modo miſericors, ſed iuſtus et ſeueriſſimus in futuro illis videlicet qui modo eius miſericordia abutuntur, vnde Iſa. 16. Præparabitur in miſericordia ſolium eius, et ſedebit ſuper illud in veritate in tabernaculo Dauid, iudicans et quærens iudicium et velociter reddens quod iuſtum eſt. nunc itaq; tenet thronum miſericordiæ, in futuro tenebit thronum iuſtitiæ. Ideo iuxta conſilium apoſtoli. Heb. 4. Adeamus cũ fiducia ad thronum gratię, vt gratiam inueniamus et miſericordiam conſequamur in auxilio opportuno. Sexto Chriſtus factus eſt nobis viaticũ internæ refectionis, qui ſeipſum dat nobis quotidie in cibum et poculum animarum, videlicet in euchariſtiæ ſacramento de quo. pſ. Memoriam fecit mirabilium ſuorum miſerator & miſericors dominus, eſcam dedit timentibus ſe. Ea pone. Septimo ſeipſum dedit in precium noſtræ redemptionis. pſ. Apud dominum miſericordia & copioſa apud eum redemptio, vere copioſa cuius copię non eſt numerus nec menſura. Vnde. B. Bern. ait. Conſidera filium virginis deturpatum ſputis, liuidum plagis, confixum clauis. Attende cœli rectorem ſtantem in cruce pallidum morte, deformem carne, ne ꝑtranſeas dominum angelorum: virum percuſſum a deo & humiliatum virum, quaſi leproſum & omnibus detrimentis expoſitum. Conſidera apud eum copioſam redemptionem, vere copioſam, quia per quinque partes corporis eius vnda ſanguinis emanauit, cum tamen ad redemptionem totius orbis vna gutta ſanguinis ſufficeret, ſed ideo data eſt gratis copioſa, vt virtus gratitudinis in beneficio redundante clareſceret. Et hoc egit vt tibi oſtenderet quã tum te diligeret, qui non aliter quam ſic moriendo a morte te voluit liberare.

De paſſione domini. Diſt. XII.

Circa paſſionem itaque domini ſaluatoris, per quam talis & tãta redemptio facta eſt, conſideranda ſunt octo, cordibus noſtris medullitus imprimenda cum gratiarum actione iugiter recolenda. Primum eſt in factis multiplex oſtenſio pietatis. Secundum eſt in verbis multiplex inſtructio veritatis. Tertium eſt circa paſſionem multiplex afflictio attendenda. Quartum eſt pęnas inferentium conditio deteſtanda. Quintum eſt Chriſti patientis ſublimitas veneranda. Sextum eſt paſſionis atrocitas doloroſa, & doloris immenſitas exceſſiua. Septimum eſt compatientium Chriſto deuotio imitanda. Octauum eſt paſſionis Chriſti vtilitas appetenda. Cũ multa deuotione conſiderare debemus quomodo Chriſtus tanquã totius bonitatis fontale principium pietatis ſuæ viſcera multotiẽs multipliciter & in multis oſtendit. Primo quidem in cęnę & paſchę typice celebratione, quam dupliciter humiliter & benignè cænauit cum diſcipulis, cum quanto deſiderio illud vltimum paſcha celebrauit cum eis, quomodo pedes eorum etiam & proditoris ſui lauit, quomodo permagnificum conuiuium in ſuo receſſu parauit. i. corpus ſuum ſacratiſſimum in cibum, & ſanguinem precioſum in poculum propinauit, quomodo tam venerabile ſacramentum in ſuæ paſſionis benedictæ memoriam & in ſummæ dilectionis euidentiam pro ſalute noſtra inſtituit, quomodo poteſtatem conficiendi ipſis & ipſorum ſucceſſoribus ordinauit, quomodo cõtra imminentem tribulationem eis diu multipliciter & efficaciter futura reuelando ad patientiam & in fide conſtantiam roborauit, exhortando conſolando promittendo. Secundo pietatem ſuã multipliciter oſtendit in oratione. Primo quidem in cęna patrem orando pro diſcipulis vt eos ammodo ſeruaret, ſanctificaret, & conſummaret in bono, ſibiq; inſeparabiliter vniret, & eis vitam largiretur æternam. Item in horto cæpit triſtari & męſtus eſſe, non pro ſua paſſione quam ardenter optabat, ſed pro peccatis noſtris & miſeria ſicut ait Ambroſius. Doles domine non tua ſed noſtra vulnera, non tuam mortem ſed noſtram infirmitatem, vnde plus compatiebatur noſtræ miſeriæ quam paſſioni ſuæ. Item quando ſe ter in oratione proſtrauit non vt pro ſe impetraret, ſed vt Deo patri reuerentiam exhiberet, & nobis præberet exemplum ſuper imminẽte neceſſitate quacunq; ad orationis eſſe ſuffragium recurrẽdum. Item pietatem ſuam oſtendit, ꝙ licèt in illa oratione totus eſſet attentus, tamen pius dominus ſeruos ſuos pius magiſter diſcipulos obliuiſci non potuit, ſed ex compaſſione piè eos viſitans, dormientes excitans, negligentes arguens ne in tentationem inciderent animauit. Item in illa oratione licet ſenſualitas mortem naturaliter exhorreret, tamen & carnem ſpiritui, & ſpiritum paternę voluntati ſubiecit. Item in agonia poſitus & orans prolixius ſudorem ſanguineum ex toto corpore ſic abundanter emiſit, ꝙ guttæ ſanguinis decurrebant in terram, vt ardorem ſpiritus & vehementiam ſui doloris oſtenderet & compaſſionis ardorem, quæ ſacrum ſanguinem ſic ebullire faciebant ipſo facto monſtraret. Item pius dominus pietatem ſuam oſtendit in ſui voluntaria oblatione, qñ. ſ. proditori & furentibus inimicis ſponte ſe obtulit, eiſq; non agnitus obuiauit, proditoris oſculum non recuſans, amicum vocans eũ tanquam diligens non dilectus, vt ex hoc iniquitatem ſuam conſideret & ad amicitiã redeat, ſic allectus. Item ipſum piè corripit vt rubore perfuſus recordaretur quod in pſal. dicitur, Corripiet me iuſtus in miſericordia, & increpabit me. i. intus cor meum crepare faciet ex dolore. Item illud, ſuperuenit mãſuetudo & corripiemur. Item pietatem ſuam oſtendit quando quos ſola voce proſtrauerat & proſtratos velut in cęcitatem conuerterat, vt eum non agnoſcerent, nec tangere vel appropinquare valerent, & priſtinam virtutẽ reſtituit & cognoſci ſe fecit & obtulit capiendum. Item pietatem ſuam oſtendit quando diſcipulorum infirmitati compatiens ſe ſolum capi permiſit, ipſoſq; nec tangi nec lædi ꝑcepit, ſi me inquiẽs quæritis, ſinite hos abire. Item pietatem ſuam oſtendit qñ non armis vel gladiis ſe defendi ſuſtinuit, ſed gladium extrahentem, & vnum de aſtantibus vulnerantem corripuit, ſicq; paſſionem ſuam impediri vel ſeditionem moueri prohibuit. Inſuper & vulneratũ ſalutifico tactu ſuo ſanauit. Item pietatem ſuam oſtendit quando proditores & homicidas piè & manſuete & humiliter increpauit dicens: Tanquam ad latronem exiſtis &c. Item pietatem oſtendit quando cum ab impiis cęderetur, conſpueretur, derideretur, vinculis alligaretur, & Petrum qui iam ter ipſum negauerat non deſpexit, ſed oculo pio reſpiciens cognitionem peccati & compunctionis lachrymas ei dedit. Item pietatem oſtendit quando mulieres plangentes, vt ſeipſas & filios ſuos plangerent propter peccata quę fecerant, & miſerias quæ eis imminebant admonuit. Item pietatẽ oſtendit quando pendens in cruce pro crucifixoribus ſuis impiis exorauit piis allegationibus, excuſationibus, vulnerum ſuorum oſtenſione, brachiorum extenſione, manuum & pedum confixione, veniam implorando. Bern. Flagellis cæſus, ſpinis coronatus, clauis conſtrictus, affixus patibulo, opprobriis ſaturatus, omniũ tñ dolorũ immemor ait. Pater ignoſce illis, quia neſciũt quid faciũt. Itẽ pietatẽ oſtendit qñ non ſolũ ciuitatẽ reſpiciẽs fleuit ſuper eã, verumẽt in cruce vidẽs ingratitudinẽ peccatorũ fleuiſſe ſuper eorũ cæcitate & miſeria ꝓhibetur. Itẽ pietatẽ oſtẽdit qñ latroni cõfitenti nõ ſolum tñ qđ petebat cõceſſit, verũetiã & peccata remiſit, & pęnas ei iuſtè pro ſceleribus ſuis inflictas in martyrii palmã computans, paradiſi coronam & ſocietatis ſuæ gloriã repromiſit, eodemq; die qđ promiſerat adimpleuit. Hodie inquit mecũ eris ĩ paradiſo. Amb. Vita eſt eſſe cum Chriſto, quia vbi Chriſtus ibi regnũ. Idẽ. Pius dñs plus tribuit q̄ petat. Anſel. Latro qui ꝓ ſuis ſcelerib. tecũ crucifixus eſt o dñe Ieſu, vſq; ad ipſius aïæ ſuæ ſingultũ ſemper in peccatis fuit, ſed tñ in ipſa hora expirationis ſuæ, quia ſuam malitiam confeſſus eſt & miſericordiã inuenit, & tecũ ipſo die in paradiſo fuit. Au. De ſymbolo: latro cõfitetur, & Petrus turbat. Hic cognouit, Petrus negauit, quorum alterum eſt contra deſperantes, alterum contra

præ-

pręſumentes. Vere mirabile fuit valde huius latronis negociũ, hic enim Chriſtum credidit quando ſui a fide ceciderunt, hic adhęſit quando ſui relicto eo fugerunt, hic quomodo potuit ipſum lingua defendit, quando alii quantum poterant impugnauerũt, hic quicquid habuit liberum. ſ. cor & linguam Chriſto dedit quando aduerſarii ſpoliauerunt, hic ſolus iuſtificabat eum quãdo alii reum mortis proclamauerunt, hic regnum cęlorum petijt ſibi dari ab eo quẽ videbat morte damnari, poſtulauit habere ſui memoriam quẽ videbat pati mortis anguſtiam. Iuſtam dicebat pęnam ſibi inflictam Chriſti vero iniuſtam, plus plangens ſupplicium Chriſti quam ꝓprium. Item pius dominus pietatem oſtendit quando matrem ſuã deſolatiſſimam aſtanti diſcipulo in cuſtodiam, conſolationem, & prouidentiam commendauit dicens. Mulier, ecce filius tuus. Itẽ pietatem oſtendit quando ſe derelictum planxit, in hoc intelligens ruinam ſuorum, qui fugientes ipſum ſolum reliquerant, vel detentionem eorum qui in limbo tamdiu fuerant derelicti, vnde Aug. ſuper illud. Deus meus Deus meus vt quid dereliquiſti me. ait. Caput loquitur pro membris derelictis, vnde derelictionem eorũ ſuã reputans ſe dicebat derelictum. Item pietatem oſtendit quando dixit ſitio, quod non de materiali vel corporali ſiti debemus intelligere principaliter eſſe dictum, ſed de ſpirituali, vt ſit ſenſus. Sitio, id eſt ardenter deſidero fidem veſtram.

De verbis domini in paſſione. Diſt. XIII.

SEcundo circa paſſionem domini cõſideranda eſt in verbis multiplex inſtructio veritatis. Aug. Lignum vbi fixa ſunt membra Chriſti morientis fuit cathedra magiſtri docentis. Notandum aũt ꝙ circa paſſionem eius a cęna vſq; ad mortem fuerunt verba 13. digna memoria & recordatione deuota, quorum. 6. verborum genera fuerunt antequam crucem aſcenderet. Alia vero. 7. fuerunt in ipſa cruce prolata. Primum itaque verbum ſummi doctoris fuit verbum pię exhortationis non ſolum in cęna, verumetiam in horto quando diſcipulis ſuis dixit, vigilate & orate ne intretis in tẽtationem. Multum. n. in illo ſuo diſcrimine compatiebatur eis & eorum pugnæ. Ideo frequenter eos ad vigilantiam, orationem & cõſtantiam hortabatur. Secundum fuit verbum piæ condeſcenſionis cum dicit. Dormite iam & requieſcite. Sciebat eos triſtitia prægrauatos, & ꝙ cito malam haberent requiem, ideo compatiens eis dixit. Dor. &c. Tertium fuit verbum piæ orationis, cum dixit. Pater, ſi fieri poteſt tranſeat a me &c. In hoc oſtendit ſe verum corpꝰ habere & naturaliter mortem horrere. Sed vicit naturam pietas cũ dicit. Non ſicut ego volo, ſed ſicut tu. Et fiat voluntas tua. Dat nobis exemplum obedientiæ vt in arduis & periculoſis diſcamus nihil propriæ voluntatis habere, ſed carnem ſpiritui & ſpiritum Deo ſubijcere. Rabanus. Tribus vicibus orauit dominus, vt nos a præteritis malis veniam, a præſentibus tutelam, a futuris cautelam, oremus, hanc domini orationem præceſſit pauor, comitatur agonia & ſudor, ſequitur angelica conſolatio. Quartum fuit verbum piæ oblationis, quia ſe obtulit vt liberarentur ſui. Iohan. 18. Cum dicit ego ſum, ſi me quæritis ſinite eos abire. Aries capitur & traditur pro Iſaac liberando Gen. 22. Agnus immolatur pro populo iudæorum Exodi. 12. Quintum genus verborum fuerunt verba piæ reprehenſionis, cum dixit. Non potuiſtis vna hora vigilare mecum, & cum dicit, amice ad quid veniſti. Ex ſumma pietate, amicũ vocat ſuum proditorem. Ioh. 18. Si male locutus ſum teſtimoniũ perhibe de malo. Item, tanquam ad latronem &c. Sextum fuit verbum benignę reſponſionis, vt Annæ, ego palã locutus ſum &c. Item Matth. 26. Cayphę. tu dixiſti. Lucæ. 23. Si vobis dixero nõ credetis mihi &c. Ad Pylatum. Ioh. 19. Regnum meum non eſt de hoc mundo. Iſta fuerunt verba domini ſaluatoris antequam crucẽ aſcenderet. Sequuntur verba quæ protulit in cruce. Primum fuit Verbum pię interpellationis, quando pro crucifixoribus orauit dicens. Pater ignoſce illis quia neſciunt quid faciunt, de hoc Re. ſupra. Secundum fuit verbum pię remiſſionis, cum dicit latroni iuxta ſe pendenti. Amen dico tibi hodie &c. Re. ſupra. Tertium fuit verbum pię conſolationis deſolatiſſimæ matri ſuæ, cum dixit. Mulier, ecce filius tuus. De inde dicit diſcipulo, ecce mater tua. Anſelmus. O domina mea miſericordiſſima quos fluctus lachrymarũ, quos gemitus, quos ſingultus dicam de tuis pudiciſſimis viſceribus erupiſſe, vultumq; tuum piiſſimum perfudiſſe, cum attenderes vnigenitum filium tuum innocentem coram te ligari, flagellari, mactari, in cruce ſine culpa extendi, & carnem de carne tua crudeliter ab impiis dilacerari, cum audires ab eo. Mulier, ecce filius tuus, cũ acciperes in filium ſeruum pro domino, diſcipulum pro magiſtro, creaturam pro creatore, hominem pro Deo, tamen quod in hoc mundo charius relinquebat ſuo chariſſimo commendauit. Quartum fuit verbum pię compaſſionis, maxime pro eis qui erant in lymbo, quorum miſeriam & detentionem diutinam ſuam eſſe dicebat, cum ait. Deus meus Deus meus &c. Quintum fuit verbũ feruentis dilectionis, cum dicit. Sitio. Sextum fuit verbum conſummatæ perfectionis, cum dixit, conſummatum eſt. Septimum fuit verbum diſcretæ prouiſionis, cum dixit. Pater in manus tuas commendo ſpiritum meum. Hæc verba Chriſti quæ præmiſimus magnis & deuotis ſententiis ſunt fecunda, ſed breuiter perſtringendo potius quam exponendo tetigimus dantes ea legentibus materiã cogitandi.

De afflictione paſſionis domini multiplici. Diſt. XIIII.

TErtio circa domini paſſionem eſt afflictio multiplex attendẽda. Hæc autem meditatio continet ſeptem articulos dominicæ paſſionis, qui ſunt eius venditio, venditi capti illuſio, illuſi flagellatio, flagellati condemnatio, condemnati crucifixio, crucifixi occiſio. Hęc ſunt ſeptem ſignacula. ſ. ſeptem myſteria libri ſignati, quæ aperuit agnus qui occiſus eſt Apo. 5. Prima igitur meditatio dominicę paſſionis eſſe debet circa eius venditionem, qualiter ſcilicet ęterna Dei ſapientia quę precioſior eſt cunctis opibus, cui omnia quæ deſiderantur non valent comparari, quaſi pro nullo precio ſit venalis expoſita, cum Iudas dixit. Quid vultis mihi dare, & ego vobis eum tradam? Glo. quaſi vile mancipium precium poſuit in ementium optione. Cogita igitur quis, quibus & qualiter ſit venditus, quia. ſ. agnus lupis, innocens homicidis, amicus inimicis, pius impiis, iuſtus iniuſtis. O quantum mouere poteſt ad pietatem ſi cogitemus quam aliter mundi precium & precioſus vir & ſpecioſus forma præ filiis hominum ſit venalis expoſitus, pro tã modico precio ſit venditus, a quam ingrato diſcipulo ſit traditus, cum quanta ingratitudine & fallacia ſit a proditore proditus, a quã crudelibus mercatoribus ſit emptus, ex quantę charitatis radice, ex quantis pietatis viſceribus vendi voluit vt per eius venditionẽ mundus eſſet redemptus. Aug. in lib. de ſymbolo. Exulta chriſtiane; quod iudæus emit, Iudas vendidit, tu obtinuiſti in hoc commercio inimicorum tuorum, quia venditus redemit te, occiſus dilexit te, quia mori voluit pro te. Secunda meditatio dominicę paſſionis eſt circa venditi captionem, debet enim mens deuota meditari quam voluntarie ſaluator noſter ſe obtulit, quam violenter & crudeliter cum gladijs & fuſtibus captus & detentus fuerit, quã efficaciter volentibus diſcipulis gladio percutere, & captionem ſuam impedire, ne percuterent prohibuit, quam duriter ligatus & conſtrictus fuit, quam viliter deductus de loco ad locum & vinctꝰ, quaſi vilis latro, per vicos & plateas fuſtigatus fuit. Iuxta quod in Tren. 4. dicitur, ſpiritus oris noſtri. Chriſtus dominus captus eſt in peccatis noſtris, cui diximus, ſub vmbra tua viuemus. Maximè autem mouere debet conſideratio cauſæ pro qua ligari voluit. ſ. vt nos compeditos a vinculis culpę & pęnæ abſolueret. Aug. ligatur qui ſoluit compeditos. Anſel. quomodo lætabor de libertate mea, quę non eſt niſi de vinculis tuis? qualiter gratulabor de ſalute mea, cum nõ ſit niſi de doloribus tuis, quomodo gaudebo de vita mea, quæ non eſt niſi de morte tua. Hic etiam conſiderandum eſt quòd dominus in ſeptem locis fuit ligatus. In præſepio. In horto. In domo Annę, in domo Cayphę & in domo Pylati, in prætorio ad columnam, in crucis patibulo, In ſepulchro, vt a nexibus ſeptem vitiorum capitalium nos diſſolueret, & vincula noſtra diſrumperet, vt Sampſon ſeptem funes philiſtinorum Iudic. 16. Tertia meditatio dominicæ paſſionis eſt circa capti & detenti illuſionem. Notandum autem quod illuſus fuit in quatuor locis, in domo Caiphæ, Pylati, Herodis, & cruce. O quantum nos mouere ad compaſſionẽ debet qualiter in domo Cayphę facies ſole ſpecioſior fuit ſputis viliſſimis iudæorum inquinata, alapis cæſa, blaſphemiis inhoneſtata. In ludibrium velata, de prophetatione cum cędentium palmis interrogata. O quantum ſit ſummo regi compatiendum qui in Pylati atrio pro nobis veſtimentis propriis exuitur, & in ludibrium amictibus tanquam rex fatuorum purpura circundatur, ſpinis coronatur, falſo adoratur, & rex iudæorum vocitatur, & tanquam non valens ſaluare, & longe a ſalute ſua falſo ſalutatur, & arundine caput eius angelis tremendum & venerandum ſpiritibus beatis percutitur, & tanquam fragilis vel nulla ſit eius potentia baculus arundineus in manu eius dextera pro ſceptro regio ponitur, & tanquam ſit vermis viliſſimus & immundiſſimus conſpuitur, & tanquam ab omnibus ſit contemnendus, conuocata tota cohorte iudæorum ab ipſis, & gentibus illuditur multipliciter & irridetur, altiſſimus, Dei altiſſimi filius, rex regum dominus Sabaoth, & gloria angelorum, & ſalus iuſtorum, & decus beatorum. O quantum nos ad compatiendum perurgere debet angelorum & cœlorum regis illuſio facta coram Herode terreno & iniquo rege, cum ab ipſo & toto eius exercitu contemnitur, & tanquam fatuus induitur veſte alba & illuditur & irridetur, & a curia eius eiicitur, & Pylato iudicandus remittitur. O quantum viſcera chriſtianę debet concutere illuſio quarta, quæ fuit cum rex Iſrael & pater miſericordiarum miſericordia hoc faciente affixus eſt in cruce pendens & effundens viſcera miſericordiæ ſuæ ob ſaluẽ & redẽptionẽ noſtrã, vbi a principib. & ſũmis ſacerdotib. & ſenioribus ſcribis, & popularis multitudinis, & ẽt ab ipſis condemnatis, & cũ eo crucifixis latronib. a ꝑtereũtib[9] & caput cõmouẽtib. felle & aceto i ſiti ſua potatꝰ, ſub

ſannatur, blaſphematur, irridetur, & vituperatur. O vtinam bone Ieſu obprobria exprobrantium tibi ſuper me cadant, vt cor meum durum ad compunctionem commoueant. Quarta meditatio dominicę paſſionis eſſe debet circa illius flagellationē, debet enim anima chriſtiana profundius cogitare qualiter fuit Chriſtus flagellatus multipliciter & attritus, videlicet flagellis, linguarum blaſphemantium, alaparum cędentium, ſpinarum pungentium, ſputorū deturpantium, flagellorum diſrumpentium, arundinis & lanceę. Iſa. 53. Vulneratus eſt propter iniquitates noſtras, attritus eſt propter ſcelera noſtra, diſciplina pacis noſtrę ſuper eum. O vtinam bone Ieſu diſciplina tua me doceat, me moueat, me ſanet, & ideo pacificet. Hic anima chriſtiana Chriſti ſanguine præcioſo redempta diutius immoretur, profuſius meditetur, quam viliter ſit conſputus, quam nequiter alapis & colaphis laniatus, q̄ crudeliter ligatus ad ſtipitem & virgis & funiculis toto corpore laceratus. Quomodo illa caro virginea innocens & tenella vndiq; in membris oībus ſit dirupta, & ſuo ſanguine cruentata, hęc eſt regis noſtri veſtis purpurea cruore Chriſti roſeo rubricata. Habuit etiam rex noſter arūdinem pro ſceptro, ſicut legitur, percutiebant caput eius arundine. Habuit & coronam non auream vel argēteam, non lapidibus pręcinſis ornatam, ſed ſpinis pungentibus fabrefactam, non in honore perſonę vel capitis ornamentum ſed potius in ignominiam, opprobrium ac etiam cruciatum. Quinta meditatio dominicæ paſſionis eſt circa flagellati condemnationem, fuit enim dominus mendaciter & nequiter accuſatus, iudicatus & condemnatus iniuſtè in quadruplici curia. In curia Annę iudicatus eſt percutiēdus. In curia Cayphę morte dignus In curia Herodis irridendus tanquam fatuus & tanquam impotens contemnendus. In curia Pylati crucifigendus. Qui autem ab hominibus iniuſtè iudicatus eſt iuſtè homines iudicabit. Iob. 36. Cauſa tua tanquam impii iudicata eſt iudicium cauſamq; recipies. Qui compatitur iniuſtè iudicato, iuſtè iudicanti cōregnabit. Et qui non compatitur tāquam ingratus tanto beneficio ab ipſo iuſtè iudicante condemnabitur. Sexta meditatio dominicæ paſſionis eſt circa condemnati crucifixionem, circa quam quatuor amara nimis & compaſſione digniſſima cōſiderare debem⁹. Primum eſt crucis baiulatio, quia videlicet propriis humeris crucis patibulum baiulauit, ille ſub quo curuantur qui portant orbē. Ioh. 19. Exiit ergo Ieſus portans ſpineam coronam & purpureum veſtimentum, & baiulans ſibi crucem &c. Nota quid reſponderit illis ſanctis mulieribus, quæ plangebant & lamentabantur ſequentes eum. Filiæ Hieruſalem nolite flere &c. Secundum eſt eius omnimoda denudatio. Pſal. Diuiſerunt ſibi veſtimenta mea &c. O q̄ verecundum fuit ei coram tanta populi multitudine denudari, cum eſſet honeſtiſſimus maturus & virgo pudiciſſimus: longe grauius ei fuit toto corpore denudari q̄ ad columnā ligatum membris oībus flagellari, & carnem ſuam teneram diſſipari. Tertium eſt aceti & fellis amara potio. Pſal. Dederunt in eſcam meā fęl &c. Quartū eſt doloroſa crucis affixio, pſ. foderunt manus meas. Cuius eſt cor tam ſaxeum, vel pectus tam ferreum, quod tam acuta nō penetrēt & tam pungitiua non compungant. Septima meditatio dominicę paſſionis eſt circa crucifixi occiſionem. Iſa. 53. Tradidit in mortē animam ſuam &c. Phil. 2. Humiliauit ſemetipſum factus obediēs &c. O quam crudelis fuit mors illa quæ vitæ peremit actorem, quę tam iucundum conſortium tam amabile connubium, id eſt animę ſanctiſſimę & corporis nexum tanto federe copulatum diſſoluit, quā amariſſima fuit mors illa per quā inebriata & repleta fuit amaritudine dulciſſima mundi vita. Bern. Hæc fratres captiuorum libertas traditur, gloria angelorum illuditur, Deus omnium flagellatur, candor lucis æternæ & ſpeculum ſine macula conſpuitur &c. vita omnium viuentium occiditur. Quid ergo reſtat nobis miſeris agendum, niſi vt eamus & moriamur cum eo? Ioh. 11.

De conditione deteſtanda pęnas inferentium. *Diſt. XV.*

QVarto conſideranda eſt pęnas inferentium conditio deteſtanda. Ad hanc aūt paſſionem inferendam pariter concurrerunt in proditore cupiditas, In iudæis inuidentia, In Pylato timiditas, In Romanis truculentia. In Iuda quidem fuit cupiditas execranda quæ adeo cor eius irretiuit & oculos excęcauit, vt omnium beneficiorum ſibi factorum immemor & ingratus, & ſuæ ſalutis oblitus Deum venderet, magiſtrum proderet, ſalutis actorem morti traderet, ac per hoc viam ſalutis ſibi præcluderet, & finaliter diſperādo, ſeipſum laqueo ſuſpenderet, vnde Matth. 26. Videns iudas q damnatus eſſet &c. Sequitur. Abiens laqueo ſe ſuſpendit. Infelix mercator qui inpreciabilem pro precio vili vendidit, & non ſolum precium quod receperat perdidit, ſed etiam ſemetipſum, & incōparabiliter plus offendit dominum deſperando, quā Dei filium vendendo & tradendo. In iudæis fuit inuidentia. Matth. 27. Sciebat Pilatus q per inuidiam tradidiſſent eum ſummi ſacerdotes. Iſti bene oſtenderunt ſe filios eſſe dyaboli, ſicut prædixit eis dominus Io. 8. Vos ex patre dyabolo eſtis. Scriptum eſt autem Sap. 2. Inuidia dyaboli mors intrauit in orbem terrarum. imitantur autem eum qui ſunt ex parte illius. Iſti fuerunt ſtultiſſimi ſummam ſapientiam cōtemnendo vel potius odiendo. Deutro. 32. Heccine reddis domino popule ſtulte & inſipiens. Sap. 15. Inſipientes & maligni oderunt ſapientiam. Fuerunt amariſſimi, vinum mirratum propinādo Ier. 2. Quomodo conuerſa es in amaritudinem vitis aliena. Oſee. 12. Ad iracūdiam me prouocauit Effraim, in amaritudinibus ſuis. Itē fuerunt viliſſimi, præcioſum precium contemnendo, ſanctum datum eſt canibus, precioſa margarita proiecta eſt ante porcos. Iſ. 53. Abſconditus eſt vultus eius, & deſpectus nec reputauimus eū, hoc dicit in perſona crucifigentiū. Item fuerunt crudeliſſimi mortuo nō parcendo. Ier. 12. Facta eſt mihi hæreditas quaſi leo in ſilua &c. Alia tranſlatio quaſi ſpelunca hyenem Item fuerunt ſceleratiſſimi in ſanctum Iſrael manus violentas & ſacrilegas iniiciendo. Iſa. 1. Vę genti peccatrici, populo graui iniquitate, ſemini nequam filiis ſceleratis, dereliquerunt dominum blaſphemauerunt ſanctū Iſrael &c. Item fuerunt ingratiſſimi & peruerſiſſimi malum ꝓ bono reddendo, & bona in malum peruertendo. Deutero. 32. Generatio praua atq; peruerſa. Ier. 18. Nunquid redditur pro bono malū? Item fuerunt inſaniſſimi in manus medici mordendo, medicinas conculcando, & ipſum medicum occidendo. Aug. O cæcitas iudæorum, o furor freneticorum, dicentium. Noli dimittere hūc, ſed Barrabam. Gen. 49. Maledictus furor eorum, quia pertinax, & indignatio, quia dura. In Pylato fuit timiditas, timuit. n. Cæſarem offendere, & perdere principatum, & non timuit ſummum imperatorem offendere, & ſummum principem per quem principes imperant condemnare. Chriſo. Facile deuiat a iuſtitia qui in cauſis plus hominem quam Deum formidat. De Timore mundano, Require ſupra. In romanis fuit truculentia manibus ſuis flagellando, conſpuendo, colaphis cędendo, corona ſpinea coronando, veſtibus ſpoliando, crucifigendo, aceto & felle potando, latus aperiendo, & huiuſmodi. Hæc enim omnia fecerunt romani, ſed ad inſtantiam iudæorum, ſicut dicit ipſe dominus Matth. 20. Filius hominis tradetur principibus ſacerdotum & ſcribis, & condemnabunt eum morte. Et tradent eum gentibus ad illudendum & flagellādum & crucifigendum.

De comparatione paſſionis ad ipſum patientem. *Diſt. XVI.*

QVinto conſideranda eſt Chriſti paſſio per comparationē ad ipſum patientem. Sunt autem circa hæc ſeptem attendenda. Quorum primum eſt patientis excellentia ſumma, & econtra paſſionis ſumma deiectio. De ſumma eius excellentia. Phil. 2. Cum in forma Dei eſſet non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo. De ſumma eius abiectione ſtatim ſubdit, exinaniuit ſemetipſum, formam ſerui accipiens &c. vſque illuc, mortem autem crucis Gl. Exinaniuit ſemetipſum vſq; ad incarnationem, vſq; ad mortalitatis humanæ participationem, vſque ad dyaboli tentationem, vſque ad populi deriſionem, vſque ad ſputa & vincula alapas & flagella, & ſi hoc parum eſt, aliquid de genere mortis addendum eſt non cuiuſcunque, ſed crucis quæ cæteris ignominioſior Item Bern. quanto minorem ſe fecit humilitate, tanto maiorem ſe oſtendit in bonitate, & quanto fuit vilior, tanto mihi eſt charior. Idē ſuper can. O humilem & ſublimem, o altiſſimum & nouiſſimum, o opprobrium hominum & gloriam angelorum, nemo ſublimior, & nemo deſpectior. De vilitate eius idem Bern. Eſto vilis quantū poteris, nunquam Chriſto vilior eris. Ipſe ſiquidem rex regum & dominus dominātium fuit uiliſſimo precio venalis expoſitus, a viliſſimo populo viliſſima paſſus, in viliſſimo loco crucifixus, & viliſſimo crucis ſupplicio traditus, & inter latrones poſitus, cum iniquis & viliſſimis hominibus deputatus, et modo uiliſſimo eſt tractatus. Etenim tanquam malefactor bonus dominus capitur, tanquam furioſus manſuetus vinculis conſtringitur, tāquam peſtifer ſaluator accuſatur et arguitur, et tanquam fatuus Dei ſapientia irridetur, tanquam homicida vita hominum morti damnatur, tanquam leproſus et immundus mūdator criminum extra mœnia eiicitur, tanquam latro crucifigitur, tanquam flagitioſiſſimus confuſionodus ab omnibus et intuendus ab omnibus nudatur, et confuſione indutus, ab omnibus fuſtigatur et tanquam vermis viliſſimus ſummus dominus conſpuitur, abiicitur, occiditur et conculcatur. Secundo conſideranda eſt circa perſonam patientis innocentia et omnimoda puritas ſeu immunitas a peccato. Ipſe eſt enim q peccatum non fecit etc. prima pe. 2. Et tamen morti traditur pro peccato, innocens occiditur et peccator liberetur. Deus enim qui diues eſt in miſericordia propter nimiam charitatem ſuam qua dilexit nos, filium ſuum mittens in ſimilitudinem carnis peccati, de peccato damnauit peccatum. Ro. 8. Hic eſt ſerpens æneus habens quidem ſimilitudinem ſerpentis, ſed non venenum. Sic Chriſtus ſimilitudinem carnis peccati, ſed non habet peccatum, et ſicut qui mordebantur a ſerpentibus, aſpicientes illum ſanabantur a morſibus ſerpentum, ſic qui deuota fide reſpiciunt Chriſtum pendentem in cruce ſanantur a morſibus peccatorum. Mirum valde eſt et ſtupendū q Deus ſūmè iuſtus vnigenitum ſuū dilectiſſimū inocē-

tem

tem occidi voluerit pro liberatione omnium peccatorum. Anſel. O amantiſſime iuuenis quæ fuit cauſa vt ſic patereris? Certè ego cauſa ſum doloris tui. Iſ. 53. Vulneratus eſt propter iniquitates noſtras, attritus eſt propter ſcelera noſtra, & infra Ipſe peccatū multorum tulit. j. pe. 2. Peccata noſtra ipſe tulit in corpore ſuo ſuper lignum. vnde bene præfiguratus eſt per hyrcum emiſſarium qui peccata populi portabat in deſertum, de quo dicitur Leui. 16. Quod ſacerdos omnes iniquitates filiorum Iſrael, & vniuerſa delicta atque peccata eorum imprecans capiti eius emittebat eum, & hoc eſt quod dicitur Iſa. 53. Dominus poſuit in eo iniquitates omniū noſtrum. Dauid quando vidit populum innocētem pro culpa ſua occidi, pro eius liberatione mori poſtulauit, econtra Chriſtus innocens mori voluit pro populo peccatore, vt qui mortem meruerat non moreretur, & qui mortem nō meruerat moreretur. Tertio circa perſonam patientis conſideranda eſt eius mira patientia, ad quam declarandam dicitur in perſona eius Ier. 12. Ego quaſi agn⁹ manſuetus qui portatur ad victimam, & Iſa. 53. Sicut ouis ad occiſionem ducetur, & quaſi agnus coram tondente ſe obmuteſcet, & non aperiet os ſuum Itē Iſa. 42. Non erit triſtis neq; turbulentus &c. Cæterum vt oſtenderet ꝙ voluntariè pateretur oſtendit multipliciter, quia quærentibus ſe occurrit, nō agnitus ſe obtulit, agnoſci ſe fecit, volentes impedire prohibuit, non fugit non diuertit nō murmurauit, non ſe defendit, nec defendi permiſit, accuſantibus ipſum mendaciter non reſpondit, quinpotius ipſe ſeipſum tradidit & expoſuit paſſioni. Tren. 3. Dabit percutienti ſe maxillam. Iſ. 50. Corpus meum dedi percutientibus, & genas meas vellentibus, faciem meam non auerti ab increpantibus & cōſpuentibus in me. Et Iſa. 53. Tradidit in mortem animam ſuam. Item Eph. 5. Chriſtus dilexit nos & tradidit ſemetipſum pro nobis oblationem & hoſtiam Deo &c. Hęc etiam prædixit ſybilla. Conuenient aūt ſacerdotes hebræorum contra illum qui multa ſigna faciet & comprehendent eum, dabunt autem alapas Deo manib. inceſtis, & in vultu ſacro conſpuent venenata ſputa, dabit vero ad verbera ſimpliciter dorſum ſuum, & colaphos accipiens tacebit. Ad cibum autem fel. & ad ſitim acetum dabit, & ſuſpendent eum in ligno, & nihil valebit eis, quia tertia die reſurget. Vnde Iſa. 42. Tacui. ſemper ſilui patiens fui. Et ſap. 15. Tu autem Deus noſter ſuauis & verax es, patiens, & in miſericordia diſponens omnia. Bene opus noſtrę ſalutis in miſericordia diſpoſuit, quādo pro crucifixoribus ſuis orabat dicens. Pater dimitte illis quia neſciunt quid faciunt, vnde Ber. Caput tremendum cęleſtibus ſpiritibus ſpinarum denſitate configitur, oculi nitidiores ſole in morte caligant. Aures audientes cantus angelicos audiunt peccatorum inſultus dicentium crucifigē crucifige eum, os quod docet angelos felle & aceto potatur, facies ſpecioſa præ filiis hominum ſputis iudæorum deturpatur, manus quæ cęlos fundauerunt cruci clauis affixę extenduntur, pedes quorum ſcabellum adorandum, quia ſanctum eſt, cruci clauis aſtringuntur. Quid plura, linguam habuit liberam ad orandum, & matrem ſuam dilecto ſuo diſcipulo commendandum. Quarto circa perſonam patientis conſideranda eſt inuicta obedientia, de qua dicitur Philip. 2. Humiliauit ſemetipſum factus obediens &c. O vere mira pietas Dei patris, qui ex amore nimio filio ſuo obedientiam talem dedit & nimis miranda charitas filii, qui tam duram & tam aſperam obedientiam piè iucunde & deſiderabiliter impleuit, quam ardenter appeteret paſſionem exprimebat dicens Lucæ 12. Baptiſmo habeo baptizari, & quomodo coartor vſque dum perficiatur. Et Ioh. 4. Meus cibus eſt vt faciam volūtatem eius qui miſit me vt perficiam opus eius. Quinto circa perſonam patientis cōſideranda eſt ſumma bonorum omnium affluentia quantum ad dominium, & extrema penuria quātum ad poſſeſſionem & vſum. Nam ipſe qui eſt rex regum & dominus dominantium, immo qui creator & dominus eſt omnium, ſicut nudus egreſſus eſt de vtero matris ſuę, ſic nudus egreditur, nihil terrenum vel temporale pro ſue retinens, nihil habens, ideo Tren. 3. Recordare paupertatis meę qui maximè patet & patuit in his ſeptem, in vllius theſauri vel pęcuniæ poſſeſſione, quia non habuit vnde vitam ſuam redimeret. In amicorum amiſſione, quia non fuit qui pro ipſo coram iudice ſtaret. In veſtium nudatione, quia non habuit quo carnem operiret. In terræ ſubtractione, quia non habuit de ea vbi pedem figeret. In cibi & potus ſublatione, quia non habuit quid biberet aut comederet, pauper fuit a domo & lecto ſibi deficientibus, quia in cruce non habuit vbi caput reclinaret, pauper fuit a membrorum incolumitate & libertate, quia nō habuit membrum a paſſione liberum de quo ſe iuuare poſſet, niſi linguam aceto & felle ad vltimum impeditam. Sexto circa perſonam patientis conſideranda eſt immenſa affectio charitatis, nam domina charitas, quæ mater eſt & regina virtutum omnium, ipſum plene & poteſtatiue poſſedit, ex cuius ineſtimabili fornace progrediens zelus ardentiſſimus animarum ipſum de cęlis eduxit, in hoc exilium mundanum adduxit, tunicula noſtrę carnis & mortalitatis paupertatem extremā induit, cum peccatoribus conuerſari fęcit tanq̄ medicum cū infirmis pro nobis ieiunare, vigilare & in orationibus pernoctare, prædicando diſcurrere, & diſcurrendo fatigari, eſurire, ſitire, frigora & cauma ta ſuſtinere, contumelias, blaſphemias, opprobria, ludibria, contradictiones in verbis, inſidias mortis, & tentationes in factis. Tandē & ipſius mortis ſupplicium ſuſtinere, & pro nobis animam ſuam ponere, & a ſacratiſſimo ſuo corpore ſeparari. j. Io. 3. In hoc cognouimus charitatem Dei in nobis, quoniam ille pro nobis animā ſuam poſuit. Maiorem aūt dilectionem nemo habet q̄ vt animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis Ioh. 15. Reuera dulciſſime Ieſu, tu maiorem habuiſti, qui tuā beatiſſimam animam pro inimicis actualiter nequiſſima voluntate perſequentibus poſuiſti, pro te deridentibus, blaſphemantibus, & crucifigentibus exoraſti, & plus iniquitatibus eorum quam tibipſi compatiens, longe plus de ipſorum ingratitudine & damnatione q̄ de paſſionis tuę ſupplicio doluiſti. Vnde ait quidam. Homo vide quæ pro te patior, ad te clamo qui pro te morior, vide clauos quibus confodior & dolores quibus afficior, cum ſit tantus dolor exterior, intus tñ planctus eſt grauior, tā ingratum te dum experior. Propter paſſionē ſuam nunq̄ Chriſtus fleuiſſe legitur, ſed plures ex compaſſione pro nobis, qui ēt mulieribus, ipſum ad paſſionē ſequentibus & fletibus dixit, quod nō de ſua paſſione dolerent, ſed ſuper ſeipſas & ſuper filios ſuos flerent. Ber. in perſona animę ſanctę dixit. Neſciui ꝙ me tm̄ diligeret De⁹, amplius mihi vilis eſſe non debeo, qui Deum pro me crucifigi & mori conſpicio, qui tm̄ ei placui, vt pro me mori eligeret ne me perderet. Aug. de ſymbolis. Hic pro amore tuo, non timuit iudæos armatos venientes, nec iudices iniuſte iudicantes, nec coronā ſpineā imponentes, nec veſtimenta diuidentes, nec fel & acetū propinātes, nec milites irridentes, nec inimicos ſubſannantes, nec crucem, nec lanceam, nec mortē, & hæc cum fierent Deus virtutum negocium tuum agebat, quæ non rapuerat tunc exoluebat. Septimo circa perſonam patientis conſideranda eſt ſumma diffuſio largitati, ex ſumma charitatis affectione proceſſit ꝙ oia ſua, ſuos, & ſe totū nobis exhibuit & expendit. Ber. Totus expēſus eſt agnus in vſus noſtros, ex extenſione. n. brachiorum & membrorum oſtendit ꝙ tātū nos dilexit, quantū diligere potuit, cuius dilectionis formam puer paruulus, cū fari incipit interrogatus ab aliquo quātū eū diligat, poſtq̄ reſpondit plura, ad vltimum extenſis brachiis & manibus q̄tum poteſt, & inclinato capite in modum crucifixi dixit, tm̄ vos diligo, quaſi diceret, totū me expono amori veſtro, & exhibeo vobis quicqd ſum, quicquid poſſum, tm̄ vos diligo ꝙ exprimere nequeo verbo, ideo quod indicibile eſt exprimo ſigno. Quomodo ſe totum diuerſimode dedit nobis videlicet in fratrem, ſocium & amicū &c. Re. ſupra de beneficio incarnationis. Hic eſt exceſſus amoris & amoroſiſſimę largitatis de qua loquebantur Moyſes & Helyas viſi in maieſtate, ſicut dicitur Lucæ. 9. Vide quanta fuit eius charitas q̄ in paſſione ſua & cruce de ſe & de ſuis tot fecit xennia largitatis. Etenim corpus dedit crucifixoribus, dorſum flagellatoribus, faciē cedentibus & conſpuentibus, genas percutientibus, barbam vellentibus, cor redire volentibus, veſtes dedit luſoribus, ſanguinem reis, ſudorem infirmis, fontēm lateris immundis, lachrymas perditis, diſcipulo matrē, Symoni Cyreneo crucem, paradiſum latroni, animam patri, vitam morti. Item quidam de verbis Bern, quędam accipiens & addens ait. Vere largus eſt ille diſpenſator qui carnem ſuam dedit in cibum, & ſanguinem in potum, animam in precīū vulnera in remediū, brachia in refugium, crucem in clipeum, cor in amoris indicium, aquam in balneum, ſudorem in medicamētū, clauos in ſalſamentum, ſpineam coronam in ornamentum, verba in documentum, uitam & mortem vtrunque in exemplum. Hi ſunt duodecim fructus ligni vitæ. Apoc. 22 Et 12. panes in menſa propoſitionis.

Diſt. XVII.

SExto circa ipſam domini paſſionem conſiderandum eſt acerbitas doloroſa, & doloris immenſitas exceſſiua. Hier. 8. Dolor meus ſuper dolorem in me cor meum mœrens. Tren. 1. O vos omnes qui tranſitis per viam attendite & videte ſi eſt dolor ſimilis ſicut dolor meus. Apparet autem maximus & grauiſſimus fuiſſe dolor iſte multiplici ratione. Primo quidē fuit dolor paſſionis Chriſti grauiſſimus ratione perſonalis conditionis. Secundo ratione complexionis. Tertio ratione diffuſionis. Quarto ratione præcognitionis. Quinto ratione ſeparationis. Sexto ratione paruipenſionis. Primo quidem fuit dolor acerbiſſimus ratione conditionis perſonę, & econtra paſſiones inflictæ, videlicet quòd tā magnus nobilis & excellens tractaretur tam viliter, tam piis tam crudeliter, tam innocens tam duriter, tantus amator tam hoſtiliter, tam voluntariè ſe offerens tam violenter. De quo vide ſupra vbi agitur de paſſione per comparationem ad perſonam patientis. Secundo fuit dolor grauiſſimus ratione complexionis nobiliſſimæ. Quanto enim complexio melior & caro magis a corruptio-

ne remota, tanto pugna eſt durior, diſſolutio grauior, & anguſtia maior. Cum igitur in domino Ieſu Chriſto caro fuerit mundior & viuacior & a corruptione peccati prorſus immunis, & complexio conuenientior quàm in cæteris hominibus. Ideo maior fuit ſenſus doloris in eius læſione, maior doloris violentia, & vehementior anguſtia paſſionis, propter quod ad conſiderationem huius doloris inuitat dicens Tren. 1. O vos omnes qui tranſitis &c. Et infra. Attendite vniuerſi populi & videte dolorem meum. Tertio dolor dominicæ paſſionis fuit grauiſſimus ratione diffuſionis, quia paſſio fuit generaliter in omnibus membris eius, non enim habuit dolorem particularem in vnico ſolum membro, ſed dolor vehementiſſimus ſe transfundit per omnes eius artus, & per totũ corpus. Vulneratus eſt. n. in locis vbi venę & nerui totius corporis conueniunt ſ. in manibus & pedibus & corde, quibus diſruptis ſanguis de toto corpore effuſus eſt, & dolor per totum corpus diffuſus. Cui competit quod dicitur Ier. 10. tabernaculum meum vaſtatum eſt. i. corpus, omnes enim funiculi eius diſrupti ſunt, funiculi venę & nerui ſunt in ſignum huius generalis doloris cum omnia membra eius fuiſſent paſſione afflicta, ſola lingua videbatur immunis derelicta. Ideo quam cito fel & acetum lingua deguſtauit, ſtatim conſummatum eſt proclamauit, & ſpiritum inclinato capite emiſit. Quarto fuit dolor grauiſſimus ratione præcognitionis apertiſſimæ, precognouit enim Chriſtus quantus eſſet dolor futuræ paſſionis & mortis, cuius appropinquantis imaginatio vſque ad ſudorem ſanguineum eum artauit, non enim bibit paſſionis calicẽ oculis clauſis vt non præuideret internam amaritudinem, vt faciunt qui mortem non timent, qui anguſtias eius non vident, ſed viſum exhorruit cum pro ſalute noſtra bibit. Quinto fuit dolor acerbiſſim⁹ ratione ſeparationis amariſſimæ, quanto enim aliqua duo magis ſibi inuicem copulantur, tanto cum maiori dolore & non niſi maiori violentia ſeparãtur. Cũ igitur maiori & fortiori vinculo naturalis amoris corpus & aĩa in Chriſto pluſq̃ in cæteris hoibus fuerint copulata, maior & vehementior fuit dolor in ſeparatione. Videmus ſenſibiliter quòd quanto quis habet vxorem magis dilectã promptius obedientem ſibi & melius ſeruientẽ & ad nutũ ſuum oĩa facientem, tantomagis dolet de morte eius vel ſeparatione ſui: dñs Ieſus Chriſtus habens carnẽ oĩno ſubiectã ſpiritui, & ſuper oẽs homines obediẽtem ei, ſuper oẽs pro ſeparatione eius dolere debuit, niſi quia dolorẽ illius minuit & detinuit ineffabilis eius pietas & amor noſtræ ſalutis. Sexto fuit dolor paſſionis acerbiſſimus rõne paruipentionis ingratiſſimę, cũ tũc ingrati fuerunt Iudæi, & ſunt adhuc hodie chriſtiani. Videbat quidẽ manifeſte ingratitudinem iudæorum quos ab ergaſtulo Aegypti liberauerat, mare transduxerat, manna pauerat, legem docuerat, in columna præceſſerat, hoſtes eorũ proſtrauerat, terram optimã eis dederat, prophetas eis miſerat, & poſt multa alia beneficia, ad complementum omnium ipſe ad ſalutẽ eorum ſaluator hominum venerat. Poſt prædicationis eius inſtructionem, poſt perfectionis viarum demonſtrationẽ, poſt regni cæleſtis expoſitionem, poſt miraculorum tantam choruſcationẽ, poſt infirmitatum ſuarum tantam curationẽ, poſt ſacramentorum ſalutis tam ſalutarẽ inſtitutionem, manus ſacrilegas in eum proiicientes ceperunt, ligauerunt, illuſerunt, flagellauerunt, damnauerunt, crucifixerunt, & occiderunt. Ier. 18. Nunquid redditur pro bono malum? Pſa. Retribuunt mihi mala pro bonis ſterilitatem animæ meæ. Glo. ibi. Ego attuli fęcunditatem, illi reddebant ſterilitatem, ego honores, ipſi cõtumelias, & ego medicinas, & ipſi vulnera, ego vitam, & ipſi mortem intulerunt. Maximè aũt doluit pro ingratitudine populi chriſtiani, pro quo maiora factur⁹ erat quod præuidebat, quibus daturus legis nouę documenta, gratię ſacramẽta, virtutum ornamenta, ſalutis munimẽta, tot probitatis & ſanctitatis exempla pro quibus effodit tot viſcera miſericordiæ, tot fluẽta gratiæ, quibus dedit tot refugia pugnę, tantam ſpem veniæ, tot aperuit ſemitas iuſtitiæ, tot oſtendit ſigna amicitiæ, tot remouit impedimẽta gloriæ, tot dedit ſolatia præſentis miſeriæ, tot contulit ad victoriam laboris penitentiæ, tot cooperãſia futuræ coronę. Contra ingratitudinem chriſtianorum maximè circa beneficium dominicæ paſſionis põt dici illud Bern. O bone Ieſu quã dulciter cum hominibus conuerſatus es, q̃ magna & abundanter eis largitus es, q̃ dura & aſpera pro eis paſſus es, dura verba, duriora verbera, duriſſima & horrendiſſima crucis tormenta. Idẽ. Non valuit opus ſuum reparare niſi cum iſta difficultate, valuit quidẽ, ſed maluit cum iniuria ſui, ne odioſum vitium ingratitudinis vltra in homine reperiret, ſed vt multæ dilectionis debitorem hominem faceret, commoueretq; ad gratiarum actionem, quẽ minus fecerat gratuita felicitas creationis, vbi dixit & facta ſunt, mandauit & creata ſunt. Idem. Sub ſpinato capite non debet corpus luxuriare, ego coronam ſpineam, & tu in capite habes ſertũ de floribus, ego clauos defixos, & tu cyrothecas habes in manibus, tu in albis veſtibus tripudias, & ego in albis veſtibus ab Herode fui deriſus, tu tripudias cum pedibus, & ego laboraui pro te clauis defixis in pedibus, ego habuĩ pro te brachia extenſa ad crucis patibulum, tu in choreis ad modum crucis brachia extendis in meum opprobrium, ego in cruce dolui & tu in chorea exultas, tu habes latus apertum, & pect⁹ in ſignum inanis gloriæ & luxuriæ, & ego pro te latus foſſum habui mucrone diræ lanceæ, veruntamen reuertere ad me dicit dominus, & ego recipiam te. Idem Bern. Reſpice oculo mẽtali o homo quanto remunerationis debito aſtringaris domino patiẽti pro te. Reſpice ſanguineum ſudorẽ, alaparum cõtumelia, flagellorum inſtãtiam, coronam ſpineam, ſputa, ludibria, crucis angariam, & patibuli ſuſpendium, oculos languidos, oris pallorẽ, fel litã cibaria, acida pocula, caput inclinatum, geniculationes, irriſiones, titulum famoſum, ſortem veſtimentorum, geminatum crucifige. Et quid plura, viliſſimum mortis ſupplicĩu, & probra nephandiſſima. Idẽ. Hic profundit ſaluator noſter totius ſuæ charitatis profluuium, & totius pietatis ſuæ plenitudinem, hic profundit totius incomprehẽſibilis irę ſuæ indignationem, nihil eſt vnde magis appareat ꝙ ingrati ſint, quàm qui tantæ gratiæ ingrati exiſtunt. Ideo dicitur Eccleſ. 29. Gratiam fideiuſſoris ne obliuiſcaris, dedit enim animã ſuã pro te. Inde ergo tanti negociatoris dolor eſt maximus, ꝙ impreciabilis eius ſanguis ab ingratis ita turpiter vilipenditur, immo viliter conculcatur, & non ſolum non recognoſcitur, veruntetiam iniquis operibus impugnatur, hoc etiam dolorem eius nimis exagerat, de tam precioſis ſuis mercibus fructum tam modicum reportauit.

De deuotione compatientium Christo Diſt. XVIII.

SEPTIMO circa domini paſſionem conſideranda eſt compatientium Chriſto deuotio viſceroſa. Multum mouere ſolet ad fletũ in aliquo funere vox lamentantium & merentium. Sic a nobis debent lachrymas extorquere, & cordium noſtrorum duritiam penetrare. Primo compaſſio pia fidelium qui præſentes in paſſione fuerunt. Secundo etiam aliquorum infidelium ſeu gẽtilium qui viderunt. Tertio compaſſio angelorum. Quarto compaſſio ſanctorum, qui a mortuis reſurrexerunt. Quinto prophetarum, qui prædixerant. Sexto ſanctorum noui teſtamenti qui Chriſtum patientem non viderunt. Septimo irrationabilium creaturarum quæ ſigna compaſſionis aliqualiter oſtenderunt. De paſſione fideliũ dicit Bern. Expanſis in cruce manibus dedit riſum malignantibus & fletum fidelibus, factuſq; eſt omnibus deriſus, qui ſolus potuerat eſſe terrori. Mouere autem debet nos maximè iſtorum piorum pietas compaſſionis, ſcilicet b. Mariæ matris domini, Beati Petri Apoſtoli, latronis dextri, Ioſeph & Nichodemi, mulierum ſequentium, mulierum ad monumentum venientium, & præcipuè beatę Marię Magdalenæ. Cuius autem pectus ferreum non vigeat, cor ſaxeum non emolliat, mentem non concutiat, viſcera non commoueat, cõmotio viſcerum tuorum & effuſio lachrymarum. O dulciſſima dña. O mater miſericordiarum piiſſima. O Maria benigniſſima, cum ante oculos tuos cerneres prolem tuam tam nobilem pati tã ignobilia, tam piã tam impia, tam manſuetam & innocentem, tã dira atque dura, quis poſſit digne cogitare, vel lingua exprimere quam maximus fuit dolor tuus, quam profunda credantur eſſe tua ſuſpiria, amariſſimus gemitus, immenſi cordis tui rugitus, inundantiſſimi lachrymarum tuarum fluctus, vehementiſſime anguſtiæ, ſingultus violentiſſimi, viſcerum tuorum diuulſus, quando iuxta iuſti Symeonis vaticinium paſſionis Chriſti gladius acutiſſimus tua viſcera penetrauit, mors eius amariſſima tuam ipſius animam tristem verberauit. O quam accumulauit ſuper te qua te opprimeret cum paſſionis vehementiam, & quaſi parturientis anguſtiam Deus, & qui te lętam & ab omni anguſtia immunẽ in partu tuo virgineo effecit, & de te Deus & homo natus, te ſuper parturientis anguſtiã dolor eius affecit, quando coram oculis tuis benedictus fructus ventris tui paſſus crucifixus & occiſus eſt, vt merito poſſes dicere qđ dicebat illa vetus Noemi quondã Ruth. 1. Nolite me vocare Noemi. i. pulchram, ſed vocate me mara, quia amaritudine valda repleuit me omnipotens. Credo veraciter ꝙ ex paſſionis vehemẽtia fuiſſet mortua, niſi ſpes certa propinquę reſurrectionis eius dolorem refrenaſſet. Contritio etiam beati Petri, & paſſionis Chriſti compaſſio, & luctus eius amariſſimus ad compaſſionem & fletum nos debet prouocare, quem oculi domini lucidiores ſole reſpicientes illuminauerunt, vt peccatum trinę negationis ſuæ aduerteret erubeſceret & doleret, & vt regem gloriæ tam ignominiosè & dura pati attenderet, & ei condoleret. Glo. Dominus inter flagella Petrum lachrymantẽ oculo miſericordię reſpexit, quando dixit. Plus doleo de peccato tuo quam de meo flagello, vnde quaſi ſi eius paſſionẽ aſpicere non valeret foras exiuit, vt habenas lachrymis liberius laxaret, nec ſolũ foras exiuit, immo etiam in ſpelunca ſe incluſit, vbi ab amaritudine fletus non ceſſauit vſquequo eum dñs reſurgens & apparens cõfortauit. Vnde dicit magiſter Petrus comeſtor, & legiẽ in Clemẽtis itinerario, ꝙ audito gallicãtu Petrus ſemp ad orationem ſolebat ſurgere, & recolere ſuam negationem, & domini paſſionem lachrymas vberrime effundere. Tertio quis non ſtu-

peat

peat dextri latronis tantam fidei illuminationem & firmitatem, vbi viſo domino in tanto paſſionis diſcrimine omnia cœli luminaria excepta beata virgine à firmamento fidei ceciderũt. Quem non moueat eiuſdem regis cœleſtis recognitio, & ad eum conuerſio, & eius adhęſio, quando ſui relicto eo fugerunt? Quem nõ pietatis viſceribus emolliat eiuſdem defenſio domini, & iuſtificatio, & ſui accuſatio, cum diceret ei qui à ſiniſtris domini blaſphemabat: Neque tu Deum times cum in eadem damnatione ſis: & nos quidem iuſte nam digna factis recipimus, hic vero nihil mali geſſit? Quẽ non moueat pia ad Deum conuerſio, & humilis, & deuota ſupplicatio eius, & petitio, dicentis: Memento mei domine cũ veneris in regnum tuum? Quarta compaſſio fuit filiarum Hieruſalem. Quis Chriſtianus non lamentetur cum lamentantibus, & fleat cum flentibus filiabus Hieruſalem, ſi cordis greſſibus ſequatur cum ſequentibus Dei filium pro ſuis peccatis ductum ad ignominioſum crucis ſuſpendium? Quinto compaſſi domino Ioſeph & Nicodemus. Quis enim non moueatur qui recogitet cum quanta audacia, & inſtantia ille Ioſeph Decurio nobilis corpus Ieſu à Pilato petierit, & cum quanta cordis lætitia munus illius nobilis funeris ſibi datum acceperit, cum quanta deuotione credendum eſt, ꝙ illud corpus dominicum de patibulo depoſuerit, cum quã charis amplexibus illud deportauerit, quã reuerenter tractauerit illud Dei templum, quam dulciter oſculatus fuiſſe credendus eſt illud Dei ſanctuarium, quantis lachrymis aſperſiſſe creditur, & lauiſſe loca vulnerum, cum quanta diligentia creditur abſterſiſſe & retinuiſſe ſtillas & aſperſiones ſanguinum eius: cum quanta pietate creditur aſpexiſſe liuores flagellorum, cum quanta deuotione ligaſſe, in mundo ſyndone inuoluiſſe, & in nouo ſepulchro poſuiſſe. De quo Anſel. Vtinam cum felice Ioſeph dñm meũ de cruce depoſuiſſem, aromatibus condidiſſem, in ſepulchro collocaſſem, aut ſaltem per ſecutus eſſem, vt tanto funeri non deeſſet aliquid officij mei. Quis cogitet cũ quãta deuotione Nicodemus tot libras mirrhe & aloes attulit, quibus corpus quod tot paſſiones pertulerat non ſine multa lachrymarũ admixtione liniuit vt æſtimo. Sexto inter fideles cõpaſſi ſunt domino amici eius & noti qui à longe ſtabant, & paſſionem eius cernebant, quia forſitan prę dolore paſſionem eius cernere de prope nõ valebant, quanto pie credi poſſunt pietatis ſigna oſtendiſſe, & lachrymarum fluenta viſa eius paſſione effudiſſe, & eius vulneribus infudiſſe, & eius ſanguini admiſcuiſſe; quot lamẽta planctus & gemitus in eius exequijs & ſepultura ingeminaſſe & inculcaſſe credantur. Anſel. O benigniſſime & ſuauiſſime domine & ſereniſſime, quando reſtaurabis mihi quia carnis non vidi tuæ paſſionem, quia non ſum deoſculatus loca vulnerum, fixuras clauorum, quia non vidi illam beatam tuæ carnis incorruptionem, quia non reſpexi lachrymas cicatrices veri corporis teſtes? Septimo fuit piarum compaſſio Mariarum, quæ parauerunt aromatica vnguenta vt delinirent domini Ieſu noua vulnera, quarũ compaſſio perpendi poteſt ex vehementia amoris, quæ omnia reliquerunt, patriam familiam & domum propriam propter Ieſum, vt audire poſſent ſermonis eius dulcedinem, videre poſſent cõuerſationis eius pulchritudinem, & operum eius manſuetudinem, miraculorum eius multitudinem. Et ſequebantur eum miniſtrantes de facultatibus ſuis, vt conſequerentur per eius miniſterium miſericordiæ ſuæ manſuetudinem, & gratiæ plenitudinem. Et quanto maior erat ad eum dilectio, tanto maior in paſſione eius erat doloris accumulatio. Patet etiam eorum pia cõpaſſio ex ſepulchri eius crebra viſitatione, ex paſſionis inſpectione, in vnguentorũ deportatione, ex temporis conſideratione & loci, vbi quando inuenierunt ex diligenti domini inquiſitione, ex pedum eius adoratione & detentione. Illa autem beata peccatrix quę præ cæteris factam in ſe magnam miſericordiam Dei ſciebat, prę cæteris ardebat, & prę cęteris inconſolabiliter flebat, ſm ꝙ tangit Anſel. Quis enim explicet ò beata ſponſa Dei quam benigna familiaritate & familiari benignitate, cuius amore flagrabas, quem ad monumentum flebas quærendo & flendo quærebas, ipſe te quam conſolari venerat magis attendebat, ipſe ſe videnti celabat, & ſe non videnti ſe oſtẽdit, eum quem quæreres & cur fleres quærebat. O dulciſſime domine cur quæris, Quid ploras? nonne videras te cor ſuum dulcem vitã animæ ſuæ crudeliter mactari, quondam ligno expãdi, clauis ferreis affigi velut latronem ad ludibrium impiorum ſuſpendi & occidi, & quia nequiuerat iuuare ne te occiderent, volebat corpus tuum diu ſeruare vnguentis ne putreſceret, vt ſaltem mortuum diu flere poſſet, & cum corpus ipſum quod gaudebat ſibi dimiſſum credit amiſſum, & tu quæris mulier cur ploras? O ſingulare gaudium eius cur concitas dolorem eius? nõ enim ignorabas amorem quẽ inſpirabas, ſed ò bone domine magiſter benigne, ecce fidelis ancilla, ecce diſcipula tua nuperrimè redempta tuo ſanguine, ecce deſiderio tui anxiatur & æſtuat circumſpicit & interrogat, & nuſquã apparet quem deſiderat, diſplicet ei quicquid videt, quia te ſolum quem aſpicit non videt, & tu quæris quid ploret. Secundum genus compatientium fuit ipſa crudelitas infidelium crucifigentium, clamat eo moriente Centurio eum eſſe Dei filium, & vere fuiſſe iuſtum, turba circumſpicientiũ eo moriente pectora ſua percutiunt & recedunt, qui aliorum crura frangunt videntes eum mortuum os eius non comminuunt. Tertium genus compatientiũ fuit multitudo cęleſtium Angelorum. O quantam & quam piam compaſſionem de Rege cœlorum & domino habuit cęleſtis Angelus qui eo in agonia facto de cœlo deſcendit & ei aſtitit, & pietatis fontẽ & Deum totius conſolationis confortauit. O quanta fuit beatorũ Angelorum circa dominum ſuum deuotio & pia compaſſio: quãta circa eius aduerſarios eorundem indignatio cum eorum voces, vt in euangelio Nazaræorum legitur. Et idem ſcribit Ioſephus, vt legitur in 19. lib. de bello Iudaico, in tertia parte eiuſdem libri de ſignis euerſionis Hieruſalem. Auditæ fuerunt voces, dicentium: Tranſeamus ab his ſedibus, & eos quos prius cum tanta diligentia cuſtodierunt, ſacrilegos & vere excommunicatos relinquerunt: & qui prius erant eorum defenſores & propugnatores, facti ſunt eorũ perſecutores, extunc vt dicitur beatus Michael qui Princeps & dux erat Iudæorum, factus eſt Princeps militiæ Chriſtianorũ, & præpoſitus eccleſiæ, qui prius præerat ſynagogæ. Quartum genus compatientium fuit multitudo ſanctorum mortuorum, quorum multa corpora ſurrexerunt, & de eius paſſione & reſurrectione teſtimonium viuis perhibuerunt. Quintum genus eſt prophetarum beatorum qui aduentum domini præceſſerunt, qui & ſi corporali præſentia paſſionem domini non viderunt, tamen prophetali ſpiritu præuiderunt & prædixerunt. Quæ enim lingua exprimere bene ſufficit compaſſiones eorum circa Chriſtum paſſum, & acta pia cantica & lugubria carmina verba fletus, & planctus, & lamentationes ad paſſionem Chriſti pertinentia, quæ ipſi prædixerunt, & ſcripta reliquerunt, vt Dauid, Iſaias, Hieremias, Ezechiel, Daniel, Iob, & alij. Sextum genus eſt compaſſio ſanctorum martyrum, confeſſorum, & virginum, qui & ſi paſſionis Chriſti tẽpore non fuerunt, nec eam oculis corporis viderunt, tamen de ea audiẽtes, & eam in prophetijs & euangelijs legentes, & mente eam recolentes pro effuſo Chriſti ſanguine lachrymas innumerabiles effuderunt, mundi ſolatia & proſpera ſpreuerunt, poſſeſſiones huius temporis ad paſſionis eius memoriam contempſerunt, aduerſa quęq; ad paſſionis memoriam confecta pati elegerunt, & ex amore eius tanquam colligentes de ſpinis vuas, & de tribulis ficus dulcia reputauerunt. Septimum genus compatientium Chriſto fuit in paſſione eius multitudo irrationabilium creaturarum. Sol enim patiente domino obſcuratur, aer obtenebratur, velum templi ſcinditur, ſuperliminare templi finditur, lapides ſciſſi ſunt, monumenta aperta ſunt, mortui ſurrexerunt, commotis igitur creaturis irrationabilibus pro domino paſſo, quomodo non commouebitur rationalis creatura, pro qua terra tremuit, creator patitur.

De vtilitate paſſionis domini. Diſt. XIX.

OCtauo circa domini paſſionem conſideranda finaliter occurrit eius vtilitas copioſa, quæ licẽt propter immẽſitatem ſui, nec verbis explicari, nec humanã poſſit intelligentia comprehendi; pauca tamen ad deuotionem fidelium excitãdam breuiter percurrendo dicamus, ꝙ paſſio Saluatoris reuocat oberrantes, reuertentes viuificat, prouocat torpeſcentes, pœnitentes pacificat, intellectum illuminat & allicit ad amorem, omnium culpam eliminat & afficit ad dulcorem. In aduerſis examinat, & theſauros amplificat, omnes hoſtes exterminat, & in cęlis glorificat. Iſti ſunt duodecim fructus dominicæ paſſionis, ad quos omnes alij reduci poſſũt. Primo Chriſtus ſua paſſione reuocat oberrantes. Nam de carne ſua ſuo ſancto ſanguine rubricata fecit reclamatorium ad reuocãdum aues venaticas quæ de manu nobilis euolarunt. Oſee 12. Effraym quaſi auis auolauit, quæ nimis impinguata ſi non redeat, nec pro voce reclamantis, nec pro reclamatorio oſtendentis, dimittit eam diabolo. Prouer. 1. Vocaui & renuiſtis, extendi manũ meã, & non fuit qui aſpiceret &c. Sequitur. Ego quoque in interitu veſtro ridebo. Iſa. 44. Reuertere ad me, quoniam redemi te. Hiere. 3. Reuertere ad me, & ego ſuſcipiam te. Hebr. 12. Acceſſiſtis ad ſanguinem melius loquentem quam Abel, videte ne recuſetis loquentem. Cum quidam clericus ſcholaris Pariſius multum eſſet vitio carnis ſubditus, & procraſtinaret pœnitentiam facere, quadam nocte apparuit ei dominus in ea forma in qua crucifixus eſt, oſtendẽs vulnera ſua cruentata dicens, ꝙ hęc pro peccato ſuo pertulerat, & eorum cicatrices retinuerat, ad corrios maxime .ſ. procraſtinatores faciendæ pœnitentiæ ad faciendam pœnitentiam aduocandos, & à peccato reuocandos. Qui ad hanc viſionem motus religionẽ intrauit, qui vitam bono fine conſummauit. Item Mach. 5. Oſtendebant elephantis ſanguinem vuæ & mori .ſ. Chriſti, vt acuerent eos in prælium: hoc fuit acumen martyrum ad bene agẽdum, pugnandum, patiendum. Aug. de ſymbolo: Antidotum Chriſti crucifixi ſanguine confectum martyres Chriſti biberunt, & qui prius erant eccleſiæ perſecutores, eius facti ſunt defenſores, ſanguinem eius biberunt,

berunt,& pro eo ſanguinem ſuum ſuderunt. Hiero. ad Heliod. Licèt paruulus nepos ex collo tuo pendeat, licèt ſparſo crine ſciſſis veſtibus vbera quibus te nutriuit mater exhibeat, licèt in limine pater iaceat, per calcatum perge patrem, per calcatam perge matrem,& exemplo Chriſti ad vexillum crucis euola: hoc genus pietatis pium eſt in hac re eſſe crudelem. Quòd autem & à malo reuocet & ad bonum prouocet, oſtendit exemplum beati Euſtachij, qui cum eſſet paganus & princeps militiæ Romanorum, & venãs in ſilua ſequeretur ceruum quendam in grege ceruorum maioré, cum eſſet à ſocijs elógatus ſtetit ceruus, & apparuit inter eius cornua dominus crucifixus loquens ei per os cerui: O Placide quid me perſequeris? ego enim ſum Ieſus &c. Et ꝙ ipſe eſſet creator cęli & terræ dixit ei,& fidei articulos docuit alios & ꝙ faceret ſe baptizari cum vxore ſua & filijs,& ꝙ poſtea ad eum rediret. Qui recedens dixit hoc vxori ſuæ, quæ dixit ſimiliter ei ſe vidiſſe conſimilem viſionem: ideo baptizati ſunt cum filijs ſuis. Sequenti die redijt ad venandum, & vbi viderat ceruum crucifixum videt iterũ. Qui dixit eum non ex facto ſuo beatum eſſe, ſed oporteret eum multa ſuſtinere propter Deum, & ꝙ eligeret vel tunc vel poſt, elegit tunc pati dummodo daret patientiam ei. Moriuntur in breui omnes ſerui eius,& tota familia, poſſeſſiones diripiuntur, nocte fugit cum vxore & filijs, pauper intrat nauem, pro naulo retinetur eius vxor, ipſe dolens tranſijt flumium, altero trãſportato cum ad alterum puerorum ſuorum rediret,& eſſet in medio fluminis, alterum rapit leo, alterum lupus, quos paſtores eripientes tradiderunt diuerſis dominis tũc in eodem vico nutriti. Euſtachius autem per 15. annos in paupertate maxima cuſtodiuit agrum cuiuſdam hominis. Nauclero autem mortuo vxor eius munda eſt à domino cuſtodita. Cum autem ingruerent bella contra Romanum Imperatorem, omnes clamãt ꝙ ſi Placidus qui nominatus eſt Euſtachius in baptiſmate adeſſet, omnes vincerentur barbari. Cum auté per mundum mitteret Imperator milites, veniunt ad locum vbi morabatur. Quos vt cognouit inuitauit eos ad quieſcendum ad domum domini ſui,& recolens dignitatem flebat egrediens, & lota facie redibat & ſeruiebat eis. Qui cum conſiderantes & cognoſcẽtes à cicatricibus eius, arripiunt eum, ducunt eum ad Imperatoré, & filios ſuos pro tyronibus quos venuſtos forma indicabat, vincit hoſtes: filios ſuos habuit ſocios & chariſſimos propter probitatem & naturalem ſtrenuitatem. Cum autem nutu Dei veniſſet pater cum filijs ad domum domini ſui vbi vxor eius hoſpitabatur, iunior frater incępit quęrere in horto vbi erant à fratre ſuo vnde eſſet, qui retulit ei, ꝙ neſciebat aliud, niſi quòd pater ſuus princeps militum ſic cum matre ſua de Roma exiens fugit, & omnia de proceſſu vitæ alteri narrauit quomodo tenuerit recolebat, alter ꝓſiliens oſculatus eſt eum dicens: Per Deum ait audi frater meus es. Mater hæc audiens,& admirans rogat eos vt faciant eam loqui cũ principe ſuo, ad quem cum adducta eſſet notans eum cognouit eum, rogans flexis genibus, vt diceret ſi eſſet Placidas. Agnoſcũt ſe mutuo, quęrunt de pueris. Cum autem diceret quid actum eſſet, dicit illa ꝙ audiuerat à iuuenibus dictis, qui mutuo ſe noſcentes & narrantes omnia lętificauerunt totum exercitum, reducuntur de victoriæ loco mortuo tranſlato. Adrianus Imperator audiens eos Chriſtianos cum nollent ſacrificare idolis, & cum dati leonibus incolumes remanerent fecit eos in boue ęreo per quatuor dies cõcremari: ipſi autem emiſſi inuenti ſunt integri, nec eorum capillus aduſtus eſt, & hæc omnia ſuſtinuerunt patienter ad dominicę paſſionis commemorationem. Item nota ꝙ ad bonorum prouocationem, ad benefaciendum & reuocationem malorum à malo ponitur crucifixus in medio eccleſiæ. In hyſtoria tripartita legitur, ꝙ Conſtantinus crucis ſignum faciebat præferre ſuo exercitui pro labaro Imperiali ſigno, vt militibus pugnantibus paſſionis memoria robur daret. In hyſtoria an. Lanceam domini quam inuenerũt diuina reuelatione ſub altari ſancti Petri, vbi eam dicitur occultaſſe in memoriam paſſionis, vt animarentur ad bene pugnãdum deportabat ante oculos pugnantium. Item ꝙ paſſio domini à malo reuocet,& prouocet ad bonum, ponitur exemplum in hyſtoria Antiochena, vbi dicitur, ꝙ cum ciuitas Antiochiæ diuino miraculo fuiſſet capta à Chriſtianis, multis eorum cum mulieribus Saracenis peccantibus ſic ſunt obſeſſi à Turcis, & tanta fame prægrauati, quod ipſi credebant ꝙ nullatenus euadere poſſent, tunc cuidam ſacerdoti nomine Stephano in quadam eccleſia vigilanti, & oranti,& flenti pro morte ſibi & alijs imminenti, apparuit dominus Ieſus Chriſtus ſuper omnem pulchritudinem ſpecioſus, quærés ab eo cauſam ſui fletus,& cum ille eam ei diceret, ſubito crux Sole ſplẽdidior apparuit circa eum, & dixit ei quòd erat dominus virtutum, potens in prælio quem offenderat populus Chriſtianus peccando,& dixit ꝙ diceret epiſcopo ꝙ prædicaret populo. Conuertimini ad me,& ego conuertar ad vos,& cum ad pugnã irent, & dicerent congregati ſunt inimici noſtri & gloriantur in virtutibus ſuis &c. & ꝙ vſque ad quinque dies miſcerentur eorum ſi pœniterent, quo facto victoriam inæſtimabilem contra Saracenos obtinuerunt. Item ibidem dicitur ꝙ cuidam Bartholomeo. ſ. illi cui facta eſt reuelatio de lancea domini inueniendæ apparuit dominus in cruce duorum lignorum nigrorum rotundorum, impolitorũ, in ea forma qua crucifixus eſt,& Petrus,& Andreas, & quidã tertius crucem eius ſuſtentantes, & oſtendebat vulnera ſua quinque propter quinque genera hominum, quæ erant in exercitu, vt alios ad benefaciendum animaret,& alios à malo reuocaret, primũ genus vt dicebat erant illi qui ad exemplum illius nullum genus gladiorum, vel aduerſitatum propter eum timebant, et illi cũ obeunt ad eius dexteram collocantur. Alij ſunt qui prioribus ſubſidiũ impendunt,& eos a tergo in pugna cuſtodiunt,& refugiẽtes recipiũt. Hi ſimiles ſunt eis qui Chriſtum ſequebantur. Tertij ſunt qui pugnantibus prioribus lapides tela & arma pugnæ neceſſaria miniſtrant. Hi vt dicebat dominus ſimiles erant eis qui eum pati videbant & dolebant,& pectora percutiebant, iniuriam ei fieri proclamantes. Quarti ſunt hi, qui cum clamorem belli audiunt intrudũt ſe in domibus ſuis, & ad negocia ſua ſe conuertunt non credentes in virtute Dei bella conſiſtere, ſimiles ſunt illis qui in paſſione clamauerunt Reus eſt mortis,& crucifigatur. Quinti ſunt qui clamorem belli audiunt,& cauſas inquirunt, & ignauiæ non virtutis alijs exempla relinquunt,& alios à prælio, & conſtantia animi,& confidentia in Deo retrahunt, hi Iudæ proditori, & Pilato,& alijs crucifixoribus ſimiles ſunt. Quidam magnus clericus prædicator crucis hoc prędicabat, quod legitur in hiſtoria Arturi, quod conſuetudo eius erat, ꝙ differebat comedere quouſque aliquid nouum & mirabile veniret ad curiam ſuam. Cum autem expectarent hoc, ecce nauis quædam applicuit ſine gubernatore,& ductore, mirantes & occurrentes milites inuenerunt in naui illa militem ibi iacentẽ vulneratum,& lanceatum,& cruentatum, cum autem reſpicerent in eius eleemoſynariam inuenerunt ibi literas vbi continebatur, ꝙ defunctus ille petebat iuſtitiam à curia ab eis ibi contentis, qui iniuſté eum occiderant, quæ literæ totam curiam animauerunt, ad ſumendum arma in vltionem ſanguinis innocẽtis. Hoc autem ſi non fuit ad literam verum, tamen ſimilitudinarié quia Chriſtus pugil noſter in nauicula crucis apparet, pro nobis innocens occiſus à Iudæis, & gentibus, quod oſtenderunt nobis euangelia ſacra, quæ de cordis eleemoſynaria tanquam huius proditionis literæ exierunt: hoc ad accipiendum arma pro hac proditione vindicanda corda nobilia debet multum mouere. Secundo reuertentes viuificat, peccatores enim quaſi filij prodigi abeuntes in regioné longinquam,& omnia bona ſua conſumentes ſpiritualiter moriũtur: dicitur enim Lucæ 16. Mortuus fuerat & reuixit. Ad hoc enim Chriſtus mortuus eſt vt nos viuificaret, vnde Treno. 4. Spiritus oris noſtri Chriſtus dominus captus eſt in peccatis noſtris, cui diximus ſub vmbra tua viuemus. Pſal. Similis factus ſum pelli. &c. & hoc in cruce, de qua dicitur ꝙ eſt auis nimiæ maciei quæ pullos ſuos cum offendunt eam occidit,& præ dolore eos mortuos per triduũ plangit, & roſtro ſe perforans eos mortuos ſanguine ſuo rigat, & virtute ſanguinis viuificat, ſic Chriſtus nos virtute crucis & ſanguinis effuſi, vnde ad effuſionem ſanguinis eius multa corpora ſanctorum de morte ſurrexerunt: hoc ſignatur 4. Reg. 17. De puero ſuſcitato ſuper lectum Helyæ in trina dimenſione eius ſuper puerum: lectulus Helyæ crux Chriſti eſt, trina dimenſio Chriſti quam fecit de eo charitas, ſm longum eius in cruce extendens à vertice, vſque ad pedes, ſecundum latum eſt ſecunda dimenſio, qua charitas brachia eius extendit. Secundum baſſum fuit tertia dimenſio, quando vnus militum lancea latus eius aperuit, quia vt dicitur in Prouer. 4. Ex corde vita procedit. Item hoc figuratur 2. Reg. 4. De ſuſcitatione pueri in lectulo Helyſei ſuper quem puerum incuruatus eſt, ponés os ſuum ſuper os pueri, & oculos ſuper oculos eius, & ſic de alijs membris, quia omnia membra ſua pro noſtris viuificandis morti expoſuit. Crux enim domini eſt arbor vitæ in medio Paradiſi. Prouer. 3. Lignum vitæ eſt his, qui apprehenderint eã &c. de quo triplex vita colligitur, videlicet naturæ: vnde corporaliter mortui ſuſcitati ſunt tempore paſſionis. Item vita gratię, quod notatur in hoc quòd multi conuerſi ſunt ad fidem. Item vita gloriæ quòd notatur in hoc quòd latroni datum eſt regnum cœlorũ. Bern. Arbor crucis ſi eſt qui colligat, vitam germinat, iucunditaté fructificat, oleum ſtillat, balſamum fundit, ſpiritualium cariſmatũ. non eſt arbor ſilueſtris, lignum vitę eſt apprehendentibus eam, arbor ſalutifera, lignum crucis. Tertio Chriſtus ex virtute paſſionis prouocat torpeſcentes ad bonum, ſcilicet faciendum, propter hoc imago crucifixi ponitur in medio eccleſiæ ad pigros. ſ. excitandũ. Nota quòd hyrandi in tyrocinijs portantes cor alicuius animalis in lanceę ſummitate clamant, qui non habet cor hic. Ideo Heb. 12. Recogitate eum, qui talem ſuſtinuit à peccatoribus aduerſus ſemetipſum contradictionem, vt non fatigemini animis veſtris deficientes: nondum enim vſq; ad ſanguinem reſtitiſtis aduerſus peccatum repugnantes. Torporem noſtrum excitare debent aculei

ſpinarum,& ſtimuli paſſionum: nam paſſio Chriſti labores leui-
gat,& dolores mitigat. Tren.4. Dabis eis ſcutum cordis laborem
tuum. Pſal. Pauper ſum ego,& in laboribus à iuuentute mea. Bern.
Quid non ſuaue tibi erit, ſi collegeris omnes amaritudines domi-
ni Dei,& rememoraberis. Primum quidē illarum infantilium ne-
ceſſitatum. Deinde laborum quos pertulit in prædicando, fatiga-
tionum in diſcurrendo, tentationum in ieiunando, vigiliarum in
orando, lachrymarum in compatiendo, inſidiarum in colloquen-
do, poſtremo periculorum in falſis fratribus, conuitiorum, ſputo-
rum, colaphorum, ſubſannationum, exprobrationum, clauorum,
& horum ſimilium, quæ in ſalutem noſtri generis triginta tribus
annis operatus eſt in medio terræ. Hic eſt faſciculus myrrhæ. Cā.1.
ponendus inter vbera noſtra. Quarto Chriſtus virtute ſuę paſſio-
nis pœnitentes pacificat. Ipſe.n.eſt pax noſtra. Ephe.2. Pacificans
per ſanguinem crucis eius ſiue quæ in terris ſunt.i. pacem faciens
inter homines & Deum, inter homines & Angelos. Item pacem fa-
ciens in terris.i. vt homines cum hominibus, & homines in ſeipſis
pacem habeant? & merito pax plenè fuit reformata inter Deum
& homines Chriſto paſſo,& primæ præuaricationes emenda: tunc
enim miſericordia & veritas ob.ſibi, tunc iuſtitia & pax oſculatæ
ſunt. Pacem igitur habeamus ad Deum per dominum Ieſum Chri
ſtum,& de tam immenſo beneficio gaudeamus, ac Deo gratias in
finitas agamus. Quinto Chriſtus per paſſionem ſuam intellectum
illuminat: hoc eſt collyrium in quo inungendi ſunt oculi vt videāt.
Apoc.3. Item hæc eſt virga de cuius ſummitate guſtato melle illu
minatur Ionathas 1.Reg.14. Guſtans guſtaui &c. Item fel piſcis,
quo liniti oculi cęci curantur. Tob.6. Fel eius &c. In paſſione Lon
gini martyris dicitur, ꝙ cum eſſet cęcus aſtans paſſioni domini in
ſtantibus alijs latus domini lancea aperuit,& caſu fortuito ocu-
los manu humida tangens illuminatus conuerſus eſt ad dominū,
& poſt in Capadocia prædicans & miracula faciens martyr effici
tur glorioſus. Item in exaltatione ſanctæ crucis, legitur ꝙ cruce re
ducta in Hieruſalem per Heraclium, quindecim cęci ibi ſunt illu-
minati. In paſſione ſancti Sixti,& ſancti Laurentij, legitur ꝙ bea-
tus Laurentius cum ſigno crucis cęcos illuminabat, & ad fidem
per hoc eos,& alios conuertebat. Illuminat autem ad cognitioné
Dei, ſui,& peccati. Dei quidem, quia per hoc manifeſtè cognoſci-
mus quam ſit miſericordia Dei circa nos,& quantum diligat nos.
De hoc infra. Sui vero, quia clare videmus quam pretioſæ ſunt
animæ noſtræ Dei iudicio, quia corpus,& ſanguinem,& vitā pro-
priam in hac ſtatera poſuit vt animas noſtras hoc pretio precioſo
redimeret,& quantum nos diligeret,& quantum valeamus nobis
oſtenderet, qui nos iſtis præpoſuit & præponderat ne nos viliſſimo
peccati pretio de cetero nos vendamus. Prou.16. Ponderator ſpiri-
tuum eſt dominus. Aug. Ne tibi vileſcas ô homo, appēde te ex pre
tio. Bern. Vę mihi ſi talentum mihi traditum negligenter tractaue
ro pretioſo ſanguine agni incontaminati Chriſti appreciatū. Pec-
cati vero, quia luculenter oſtendit Deus quantum odit peccatum,
pro quo deſtruendo nec pater filio ſuo pepercit quin illum mori
preciperet, nec ipſe filius ſibijpſi. Patet etiam ex hoc quantū debea
mus odire & deteſtari peccatum, & ſtudere cauere, quia ſi Deus
pater filio ſuo non pepercit,& nobis non parcet. Lucæ 23. Si in vi-
ridi hoc faciunt, in arido quid fiet? Item qui peccatum facit reno-
uat cauſam mortis ſuæ, & quantum in ſe eſt Dei filium crucifigit.
Heb.6. Rurſum filium Dei iterum crucifigentes. Sexto Chriſtus
per paſſionem ſuam nos allicit ad amorem. Iure ſibi nos vendicat
attrahit & inflammat, ſicut ipſe dicit Io.12. Ego ſi exaltatus fuero
à terra.ſ. in cruce, omnia attrahā ad meipſum. Hoc aūt dixit &c.
Anſel. Domine quia totum me feciſti totū me debeo amori tuo,
quia totum te mihi dediſti, totum me debeo amori tuo: immo tā
tum plus debeo me tibi totum, quāto tu me maior es, qui pro me
dediſti teipſum totum. Item Bern. ſuper Cant. Super omnia te mi-
hi reddunt amabilem, ô bone Ieſu calix quem bibiſti pro nobis,
opus redemptionis noſtræ frequenter numeratum: hoc ſæpe exco-
gitatum facile ſibi noſtrum vendicat amorem, nihil deuotionem
noſtram blandius allicit, iuſtius exigit, artius ſtringit, vehementius
afficit. Multum quidem laborauit, nec in omni machina mundia-
li tātum ſibi fatigationis aſſumpſit. Sic actor vitæ, ibi enim habuit
in dictis contradictores, in factis obſeruatores, in tormentis irriſo-
res, in morte exprobratores. Item Bern. in ſerm. O quam indebita
miſeratio, quam gratuita & probata dilectio, quam inopinata di-
gnatio, quam ſtupenda dulcedo, quam inuicta māſuetudo, regem
gloriæ pro deſpicatiſſimo ſeruo crucifigi. Idem: Cum ego deuoue
ro quicquid ſum, quicquid poſſum, nonne ſic eſt ſicut ſtella ad So
lem, ſcintilla ad fornacem, ſtilla ad flumen, lapillus ad montē, gra-
num ad aceruum, athomus ad totum mundum. Ideo non habeo
domine niſi duo minuta, immo minutiſſima corpus & animam.
Vel potius minutum vnicum.ſ. voluntatem,& non dabo pro volū
tate illius, qui tantus tantillum tantis beneficijs me præuenit, qui
toto ſe totum me comparuit: alioquin ſi illa retinuero quæ fron-
te, quibus oculis, qua mente, qua cōſcientia vado ad viſcera miſe
ricordiæ Dei noſtri,& video perfodi illud fortiſſimum propugna-
culum quo cuſtoditur Iſrael,& ſtillas illius, non guttas, ſed vndas
à quinque corporis partibus in meum pretium detorqueri. Nota,
ꝙ crux eſt menſura, quæ oſtendit & menſurat quantus eſt amor
Dei ad nos, qui tantum extendit vnigenitum ſuum in ea, quòd ex
omni parte quantum poterat extendi ad dexteram & ſiniſtrā, ſur-
ſum & deorſum, ac ſi diceret, tātum vos amo quantum amare va-
leo, qui in amorem veſtrum totum ex omni parte me extendo. Ec
cleſ.6. Amico fideli nulla eſt comparatio,& non eſt digna ponde-
ratio auri,& argenti contra bonitatem fidei illius. Bern. Quis audi
uit vnquam tale, aut quis vidit huic ſimile? Ipſe pro inimicis, &
iniuſtis mortuus eſt, eligens exulare à cœlis, vt nos ad cœlos repor
taret, amicus dulcis, conſiliarius prudens, adiutor fortis. Reſpice ô
homo oculo mentali quantæ remunerationis debito aſtringaris
domino patienti pro te, reſpice ſudorem ſanguineum, alaparum
contumeliam, flagellorum inſtantiam, coronam ſpineam, ſputa,
ludibria, crucis angariam, patibuli ſupplicium, oculos languidos,
oris pallorem, fellita cibaria, acida pocula, caput inclinatum, geni
culationes, irriſiones, titulum famoſum, ſortem veſtimentorum,
geminatum crucifige,& quid plura, viliſſimum mortis ſuppliciū,
& probra nephandiſſima, & hoc egit vt oſtenderet tibi quantum
te diligeret, qui non aliter quam ſic moriendo à morte te voluit li
berare. De fidelitate illius amici,& maximo eius amore legitur in
Barlaā, qui dixit ad Ioſaphat, quòd quidā habuerat quatuor ami
cos, quorum tres plus quam ſe dilexerat,& negocia ſua pro eis di-
miſerat, pro quarto valde pauca facere voluerat. Cū autem à terri
bilibus regis ſeruis caperetur pro decem milibus talentorum quæ
debebat, datis ſibi inducijs vt amicos rogaret pro dicti debiti ſolu
tione, vt ſic à ſuſpendio liberaretur. Primus rogatus ab eo reſpon-
dit, ꝙ ex quo in illo diſcrimine cecidiſſet non daret ei niſi linteo
lum, quo ductus ad ſuſpendium inuolueretur. Secundus dixit, ꝙ
hanc ſolam gratiam ei faceret, ꝙ cum duceretur eum conduceret,
vt honorabilius ad ſuſpendium duceretur. Tertius dixit ꝙ pro ſer-
uitio, quod ei fecerat eum ad ſuſpendium duceret & eum ſuſpen-
deret. Quartus autem hoc audiens pro quo parum fecerat dixit ei:
Licèt pro me parum feciſti, quia tamen ad me recurris in neceſſita
te,& me diligere de cetero proponis pro te ne ſuſpendaris venalé
me exhibeo,& ſuſpendi volo. Primus amicus falſus eſt mundus, à
quo homo in morte non recipit niſi ſudarium. Secundus ſunt ami
ci mundi, qui conducunt vſque ad ſepulchrum. Et tertius eſt dia-
bolus, qui hominem ſuſpendit ſi ad eum recurrat. Quartus Chri-
ſtus, qui pro homine ſuſpendi eligit. Septimo Chriſtus per paſſio-
nem ſuam omne peccatum eliminat,& ſic mundando ſanctificat.
Vnde dominus paſſionem ſuam vocat baptiſmum Lucæ 12. Ba-
ptiſmo habeo baptizari,& quomodo coarctor donec perficiam il-
lud. Baptiſmus vt dicit Greg. eſt ablutio qua fœdi decori fiunt. Za-
chæ.3. Ecce lapis,& celabo ſculpturam eius,& auferam iniquitatē
terræ, per ſculpturas lapidis huius riui ſanguinis exierunt ad emū
dationem peccatorum, ſculpturæ eius ſunt vulnera eius. Heb.9. Sā-
guis Chriſti qui per Spiritumſanctum ſemetipſum obtulit imma
culatum Deo emundabit conſcientias noſtras. 1.Io.1. Sanguis Ie-
ſu Chriſti emundat nos ab omni peccato &c. Ideo in ſignum hu-
ius dicitur 4.Reg.5. Lauare ſepties in Iordane. Per ſeptem ablu-
tiones Iordanis Naaman leproſus mundatur à lepra, quia per ſe-
ptem effuſiones ſanguinis Chriſti peccator à ſeptem maculis mor
talium peccatorum mundatur. Vt ſingula ſingulis reſpōdeant per
quandā appropriationem, ſic effuſio facta in circunciſione de mem
bro à quo luxuria maxime exercetur ab hominibus, fuit ad purgā
dum in nobis peccatum luxuriæ. In ſudore maxime contra pecca-
tum gulæ nos toxicata comedimus, & Adam pater noſter pomū
vetitum: vnde pro nobis habuit Chriſtus ſudare vſque ad ſangui-
nem. Contra peccatum inuidiæ fuit effuſio de liuore flagellorum,
inuidos enim bona viſa flagellant,& liuidos faciunt. Contra pec-
catum pigritię fuit effuſio pedum, quod peccatū maxime regnat
in pedibus. Contra peccatum iræ & odij fuit apertio lateris, & vul
neratio cordis Chriſti. Contra peccatum auaritiæ & rapinæ fuit ef
fuſio manuum. Contra peccatum ſuperbiæ, quæ maxime apparet
in capite fuit vulneratio ſpinarum, & effuſio ſanguinis vt credi-
tur de punctuis earum. Nota quomodo Conſtantinus Imperator
fuit curatus à lepra corporali,& ſpirituali virtute ſanguinis Chri-
ſti veraciter innocentis qui prius habuerat conſilium lauari in ſan
guine innocentium puerorum. Apoc.1. Dilexit nos, & lauit nos à
peccatis noſtris in ſanguine ſuo. Octauo Chriſtus per paſſionem
ſuam afficit ad dulcorem: licèt enim anima meditando dolores,
& opprobria dilectiſſimi ſponſi ſui doloroſis amaritudinibus re-
pleatur, tamen dum cogitat amoris immenſi dulcedinem, & fru-
ctum ſacratiſſimę paſſionis.i. redemptionem humani generis, &
omnia bona quæ ex ipſa paſſione prouenium ineffabili gaudio,&
conſolatione perfunditur. Vnde poſt illud Cant.1. faſciculus mur-
rhæ

rlix dilectus meus mihi. Sequitur: Botrus Cypri dilectus meus mihi. Et Cant. 2. dicitur: Sub vmbra illius quem deſideraueram ſedi, & fructus eius dulcis gutturi meo. Vnde Chriſtus pro ſalute noſtra patiens animas deuotas afficit ad dulcorem, ſi ſciant colligere de ſpinis coronæ dominicæ vuas inebriantes deuotionis, & de tribulis .i. puncturis, & aculeis flagellorum, conuitiorum, ſputorum, colaphorum, & huiuſmodi ficus miræ conſolationis. Huius paſſionis fructus multiplices deguſtare deſiderans anima ſancta, dicit Cant. 7. Aſcendam in palmam, & apprehendam fructus eius. Hæc eſt arbor illa mirabilis de qua dicitur Dan. 4. videbam, & ecce arbor in medio terræ &c. Cuius dignitas glorioſa in duodecim commendanda deſcribitur. Primo in ſitu, quia in medio terræ ſita. Pro eo quod per eã operatus eſt dominus ſalutem in medio terræ, vt ſit commune refugium, & remedium omnibus vbicunq; confugientibus ad eam. Secundo commendatur in altitudine nobilitatis ſummæ, quia altiſſimus altiſſimi filius, glorioſus ventris virginis fructus in ea pependit. Vnde ſequitur: Altitudo eius erat nimia, ferendo .ſ. tã altum fructum. Tertio in magnitudine dignitatis, quia filios Dei conſignat, & in frontes eorum tranſiens regno cœlorũ eos dignos oſtendit. Supra Aug. Magna crucis dignitas, quæ de patibulis latronum tranſit ad frontes Imperatorum. Vnde ſequitur: Magna arbor. Quarto in fortitudine per quam infernum fregit, mortem deſtruxit, & virtutem diaboli, & dominium peccati oppimit, & ad nihilum redigit. Vnde ſequitur: Et fortis. Quinto in rectitudine, quia cœlos aperuit, & tanquam pons tornatilis, & ſcala Paradiſi, quia humiles ab imo in ſublime cœlorum habitaculum tranſuehit. Hoc eſt quod dicitur: Summitas eius contingens cœlum. Sexto in latitudine virtutis, & poteſtatis, quæ per totum mundum ſe extendit. Vnde ſequitur: Aſpectus illius erat vſque ad terminos terræ vniuerſæ. Septimo in pulchritudine frondium & florum .ſ. verborum & exemplorum virtutis, quæ in ea Chriſtus exhibuit. Vnde dicitur: Folia eius pulcherrima, quia vita virida, & floribus bonorum exemplorum ornata. Octauo in fructuum multitudine .ſ. multiplicis vtilitatis quam mundo multipliciter impendit. Vnde ſequitur: Fructus eius nimius. Nono commendatur in neceſſitate quã de ea habemus, quia in ea carnem ſuam in vſum, & alimentũ omnium Chriſtus præparauit. Vnde ſequitur: Et eſca vniuerſorum in ea. Decimo in ſecuritate, & capacitate vmbræ eſt, quia virtute ſua religioſos & ſeculares munit & cuſtodit. Vnde ſequitur: Subter eã habitabant animalia & beſtię. Vndecimo in iucunditate contemplationis & compaſſionis. Vnde per paſſionis iugem meditationẽ poſt lachrymarum ex compaſſione paſſionis dominicæ multam contemplantibus paſſionem effundit cordis lętitiam & exultationem. Vnde: Et in ramis eius ſ. in diuerſis paſſionum eius generibus. Conuerſabantur. Iugiter meditando circa ea. Volucres cœli, viri contemplatiui, diuerſos cantus inde promendo, diuerſas affectiones pietatis & conſolationis inde recipiendo. Duodecimo in conſolatione & mitigatione tribulationum, quia in ea caro Chriſti eſt afflicta & attrita diuerſis tribulationum flagellis, & conſideratio attritionis carnis Chriſti multam recipit flagelli ſui mitigationem, & diuinæ gratiæ conſolationem. Vnde ſequitur: Ex ea veſcebatur omnis caro. De hac dicit B. Bern. Quis miſericordiæ tuæ, ô crux benedicta dignè queat inueſtigare longitudinem, latitudinẽ, ſublimitatem, & profundum. Nam longitudo tua vſque ad diem nouiſſimum ſubuenit vniuerſis inuocantibus eam: latitudo tua repleuit omnem orbem terrarum, ſublimitas tua ſupernæ ciuitatis inuenit reſtaurationem, profundum tuum ſedentibus in tenebris, & vmbra mortis obtinuit redemptionem. Nono Chriſtus per paſſionem ſuam dat in afflictione ſolatium, vt ſit homo imperturbabilis. Virtus enim paſſionis eius omnem amaritudinem conuertit in dulcedinem. Sicut ait Aug. Temporalis afflictionis quod nobis propinat aduerſitas nihil dolemus ſi conſideremus quid pro nobis bibit ad patibulum, qui nos inuitat ad premium. Hoc eſt lignum amarum, quod dominus oſtendit Moyſi, quod poſitum in aquis Marath omnem earum amaritudinem dulcorauit. Eccl. 48. Nonne à ligno indulcata eſt aqua amara .i. à paſſione & cruce præſens tribulatio. Hoc eſt quod dicitur 4. Reg. 2. Vas nouum, ideſt corpus Chriſti, in quo poſitum erat ſal ſapientiæ diuinę poſitum in aquis Iericho reddit eas dulces, & potabiles, ideſt præſentes tribulationes. Hæc eſt farina facta de grano frumenti in cruce comminuto, quam miſit Helyſeus in ollam, de qua nemo guſtare poterat, ſed clamauerũt filij prophetarum mors in olla vir Dei. 4. Reg. 4. Quid non ſuaue tibi erit, ſi collegeris omnes amaritudines &c. Require ſupra. Religioſus quidam cum propter duritiam et aſperitatem ordinis maximè in cibis, & potibus proponeret religionem exire, cogitauit quòd de proditione poſſet merito argui ſi redderet caſtrũ pro aliqua indigentia, niſi prius ea expoſita, & petito adiutorio à domino principali a quo caſtrum tenetur. Vnde venit ad crucifixum coram quo orare conſueuerat exponens neceſſitates ſuas, & petens eius adiutorium, quia non poterat ciborum duritiam ſuſtinere, quia fuerat in ſeculo delicatus, tunc viſum fuit ei, quod diceret ei crucifixus: Intinge buccellam tuam in aceto paſſionis meæ, & fac totum de meis vulneribus ſalſamentum. Qui extunc recepit tantam conſolationem, quòd omnia dura cibaria viſa ſunt ei dulcia. Decimo Chriſtus per paſſionem ſuam præſtat in tentatione præſidiũ vt ſit inſuperabilis. Ipſe enim eſt virtus, & fortitudo pugnantium. Pſal. Dominus dabit virtutem & fortitudinẽ plebi ſuæ. Ideo monet idem: Ponite corda veſtra in virtute eius. Ab ipſo ſimiliter eſt victoria, ſicut dr̃ 1. Cor. 15. Deo gratias, qui dedit nobis victoriã per Ieſum Chriſtum dominum noſtrum. Ipſe nempe virtutem pugnantis adiuuat ſanando & virtualiter roborando. Item arma fortiſſima miniſtrando. Item hoſtes debellando, & turpiter effugando. De primo quidem. Pugnantem adiuuat eius virtutem ſanando, & virtualiter roborando, dicitur Eccl. 38. Altiſſimus de terra .i. de terreno corpore Saluatoris creauit medicinam. Hoc bene figuratum eſt in ſerpente Æneo Num. 21. Qui ſolo aſpectu ſanabat a morſibus ſerpentum. Quòd autem per hunc fuit figuratus, ipſe teſtatur Io. 3. Sicut Moyſes exaltauit ſerpentem in deſerto, ſic exaltari oportet filiũ hominis, vt omnis qui credit in ipſum non pereat. Si figura tantam virtutem habuit vt omnes à ſerpentibus vulneratos ſolo viſu ſanaret, nõ eſt mirum ſi veritas figurata ſanat à morſibus ſerpẽtum ſpiritualium. Nota, quòd Chriſtus in paſſione ſua fuit ſimilis ſcaladrio, qui applicatur infirmo ægrotanti ad mortẽ, ſi alis extentis in eum oculos proijcit, infirmitatem eius bibit, & ægrotat pro infirmo, & æger liberatur. Tamen vt dicitur per iſtũ modum avis curatur, quia ad ardorem Solis eleuatur, alas extẽdit, & cum ſudore emiſſo infirmitatem emittit, ſic Chriſtus quos reſpicit de cruce oculis miſericordiæ curat ſudore ſuo ſanguineo. Eccl. 18. Amicus fidelis medicamentum vitæ. Amicus iſte fideliſſimus eſt Chriſtus, qui omnia medicamentorum genera pro noſtra curatione ſpirituali in corpore ſuo ſacro dignanter exercuit, ſicut patet deuotè meditanti. Contra nanquam acutam auaritiæ ſanguinem ſudauit, cõtra humores ſubcutaneos hipocriſis fuit quaſi ſcarificatio ſine ſcarpulo, ideſt carnis minuta inciſio, in flagellatione, & ſpinarum punctione. Cõtra apoſtemata ſuperbiæ, & iræ, & odij fuerunt vulnerum inciſiones, ſellica potio. Contra vitium ebrietatis, minutio. Contra vitium luxuriæ, dieta. Contra gulam vel emplaſtrum fecit de carne attrita & reſina ſanguinis diffuſa ſuper pellem agni. Contra caſus & contritiones impatientiæ, & iracundiæ balneum fecit de aqua lateris. Contra fœditates infamiæ, inunctiones miſericordiæ fecit. Contra crudelitatem inuidiæ, fundendo lachrymas compaſſionis, & pietatis. Electuaria fecit etiam contra vitium accidiæ ex dulcedine verborũ quæ protulit in paſſione. Mortem etiam guſtauit, ne moreretur ęgrotus. Quòd autẽ paſſio Chriſti, & crux ſanet multa habemus exempla. Lucę 4. In occaſu Solis curat omnes adductos ad ſe. Item Matt. 9. Sanguiflua tangens fimbriam veſtimenti domini curatur, per quod paſſio ſignatur, fimbria finis eſt veſtimenti, in quo ſignatur finis corporis Chriſti. Legitur in tripartita hiſtoria lib. 5. quòd quædam imago Chriſti fuit in Cęſarea Philippi, vbi erat imago mulieris tangentis fimbriam veſtimenti imaginis Chriſti, vbi creſcebat quædam herba à medicis incognita, quæ quando creuerat adeo quòd tangebat veſtimẽti imaginis fimbriam habebat vim curandi de iſta infirmitate, aliter non. Hanc imaginem cum Iulianus apoſtata feciſſet remoueri, & ſuam vt honoraretur loco eius apponi, fulgur cadẽs caput illius imaginis Iuliani amputauit. Item idem in Nicopoli, quæ quondã Emaus dicta eſt, fons vt dicitur eodem libro eſt vbi Chriſtus tranſiens cum diſcipulis lauit pedes, & ad tactum pedis eius vim accepit curãdi de diuerſis infirmitatibus, multo fortius crux debet hoc habere. Item ibidem dicitur quod in Thebaida Hierapoli erat arbor, perſybolis nomine, ſub quo propter eius ſpecioſitatẽ poſita erant diuerſa idola, quæ corruerunt cum Chriſtus fugeret in Ægyptũ, & arbor Chriſto inclinans, & eum obumbrãs ad tactum eius vim accepit, vt quicunque portet ad collum de eius folijs, fructibus, ligno, cortice, vel radice fiat ei ſalutare medicamentum, multo fortius hoc debet habere crux. Item lib. 2. tripartitæ hiſtoriæ legitur. Cum quidam Probianus nomine de Pagano factus eſſet Chriſtianus, hoc ſolum videbatur abominabile ei, quòd crux adoraretur in qua taliter dominus eſſet tractatus, cum ante podagra laboraret, nec curari poſſet, vidit Angelos & ſanctos in viſione crucẽ adorantes ſuper altare, & dicentes ei, quod aliter nunquam curaretur, niſi crucem adoraret. Cum autem rediens à viſione crucem adoraſſet ſtatim curatus eſt. Item quòd crux ſanat dicitur in feſto Philippi, quòd cum captus eſſet ductus fuit ad templũ Martis vt ibi idolum adoraret, vbi cum Philippus adoraſſet draco exiuit de ſub baſe idoli multos occidens, & cum multi flatu eius infirmarentur, dixit eis Philippus, quòd loco ſtatuæ altare facerent, & crucem ſuperpoſitam adorarent, & curarentur. Quod ita fuit factum & infirmi fuerunt omnes curati, & mortui eorum ſuſcitati. Itẽ in exaltatione Sanctæ Crucis, cum reduxiſſet Heraclius crucem in Hieruſalem

ruſalem fuit vnus mortuus ſuſcitatus, paralitici tres curati, leproſi decem mundati, cęci illuminati, infirmi multi curati. Item ibidem legitur, ꝙ cum quidam Chriſtianus manſiſſet ibi iuxta Iudæorum ſynagogam, transferens manſionem ſuam alibi, imaginem crucifixi quam iuxta lectum ſuum infixerat, vt coram eo oraret quę erat mirabiliter bene compoſita ibi reliquit. Cum autem quidam Iudæus domum illam conduxiſſet, & quendam ſuum contribulem inuitaſſet aduertit imaginem eſſe ibi, & ſignificauit hoc alijs Iudæis, qui cum dictum Iudæum, qui ibi habitabat verberaſſent, & de ſynagoga ſua eijeciſſent: licèt ſe aſſereret imaginem dictā ignorare. Crucifixum illum clauis confixerunt, & alia paſſionis dominicæ facta innouauerunt: cum autem latus eius lancea aperirent exiuit inde ſanguis & aqua, quæ recipientes in vaſe ſtupefacti, infirmos ſuos de illo liquore tetigerūt, & omnes curati ſunt. Quo viſo miraculo factum epiſcopo loci retulerunt, & baptizati ſunt omnes, & eorum ſynagogæ in eccleſias dedicatæ ſunt. Inquiſitus & requiſitus Chriſtianus cuius fuerat imago, & vbi eam acceperat, & quis eam ſic pulchre compoſuerat. Reſpondit hanc ei fuiſſe traditā ab anteceſſoribus ſuis, & ꝙ eam compoſuit Nicodemus, qui moriens reliquit eam Gamalieli. Gamaliel, Zacheo, iſte Iacobo, & ita per diuerſas ſucceſſiones ad eum venerat. Ideo bene de ipſo dicitur Iſa.53. Verè languores noſtros ipſe tulit, & dolores noſtros ipſe portauit. Vnde quantum fuerit quis in bello ſpirituali plagatus, nihilominus decurrat ad medicum & curabitur, vt cū beata Agatha poſſet dicere Qui me dignatus eſt ab omni plaga curare, ipſum inuoco Deum viuum. De ſecundo.ſ. quòd Chriſtus diſcipulis ſuis arma miniſtrat. Dictum eſt Boetio ſicut legitur in lib.3. de conſolatione. Talia tibi contuleramus arma, quæ niſi prior abieciſſes, inuicta te infirmitate tuerentur. Ideo dicitur Eph.6. Confortamini in domino, & in potentia virtutis eius. Induite vos armaturam Dei vt poſſitis ſtare aduerſus inſidias diaboli: habemus ergo pro galea coronam ſpineam, pro gladijs clauos manuum, pro ſcuto triangulo crucem opertam pelle agni, & rubricatam ſanguine eius, vbi depingitur roſarium Paradiſi, in quo dependent quinque roſæ, aperturę ſcilicet vulnerum. Pro calcaribus clauos pedum, pro lorica liuores flagellorum, pro equo crucem ſecundum ꝙ portauit dominum, pro clipeo ſm quòd baiulatur ab eo. Io.19. Baiulans ſibi crucem exiuit &c. Accipiamus etiam ipſam lanceam quæ latus domini eius aperuit, vt per eam transfodiamus aduerſarium. His armis munita fuit beata Catherina contra Maxentium, & contra quinquaginta rethores congreſſura, quibus cōtra omnes nobiliter triūphauit. Item beatus Martinus quando dixit: Ego ſigno crucis non clipeo protectus, aut galea, hoſtium cuneos penetrabo ſecurus. Itē dicitur in tripartita hiſtoria, ꝙ Cōſtantinus in prælijs ſignum crucis habebat pro Labaro.i. pro Imperiali ſigno. Item milites ſuos in armis ſuis faciebat muniri ſigno crucis. Item habebat luſtratores qui portabant ſignum crucis textum auro, & lapidibus, & per illud acies ſuas perluſtrando muniebat ne hoſtes eas poſſent irrūpere: & hoc ante etiam quam in fide eſſent omnes inſtructi. Dicitur ibi, ꝙ cum quidam portaret vexillum crucis timens impetus hoſtium, tradidit illud cuidam ſocio ſuo portandum vt euadere poſſet. Ipſe autē dimiſſo crucis ſigno ſolus in exercitu occiſus eſt. Et dicitur ꝙ ille qui vexillum hoc portabat irruentibus in eum telis, & ſagittis à nullo eſt læſus, quia ſignum crucis omnia in ſe tela immiſſa recipiebat & ſagittas, ita ꝙ nullum læderent in exercitu. De tertio.ſ. ꝙ Chriſtus per paſſionem ſuā hoſtes ſpirituales effugat ſpoliat & confundat, dicitur Eph.2. Per crucem interficiēs inimicitias &c. Col.2. Per ſanguinem crucis eius ſpolians principatus & poteſtates. Vnde ſolo ſigno crucis agnito dæmones effugantur. Exemplum de Iuſtina virgine, quæ per ſignum crucis ab omni tētatione, & infeſtatione dæmonum ſe penitus liberabat. Cum autē Cyprianus quæreret à principe dæmonum quare non poſſent Iuſtinam virginem ſuperare, reſpondit: Vidi ſignum crucis & extimui, & dixit quòd ex quo Chriſtus in cruce perpenderat, per ſignum crucis tabefacti ilico fugiebant, quia ibi attrita fuit eorum fortitudo per paſſionem crucifixi. Item in vitiſpatrum legitur, ꝙ cum beatus Antonius ſolus in eremo habitaret, & dæmones ſub diuerſarum ſpecierum ſimilitudine in eum irruerent, ſigno crucis eos abigebat. Item cum ad eum venirēt homines perterriti per ſolitudinem à diuerſis horroribus, & illuſionibus dęmonum dicebat eis: Signate vos & abite ſecuri. Item ſignate domos veſtras & eritis ſecuri. Aſſumunt diuerſas ſpecies, ſed ſtatim facto ſigno crucis ſoluuntur, & in nihilum rediguntur: metuunt enim ait illud trophæum ſalutis. Item cum quidam philoſophi miſiſſent dæmones perurgente inuidia ad B. Antoniū vt eum de cella ſua eijcerent, & ipſi eū acerrimè tentarent, per crucē & orationem eos repellebat, & eorū tentationes, & cū redirent confuſi, videntes philoſophi ꝙ ei non præualerent dæmones, ad eū venientes veritatē ſunt confeſſi, & ad Deum conuerſi. Item dī in Barlaam, ꝙ cū Ioſaphat rex dimiſiſſet regnum, & penetraret eremum, in quo plus quam per duos annos oberrauit quęrens magiſtrum ſuum ſanctum Barlaam, poſt quam multas immiſerat ei diabolus tentationes de gloria quā dimiſerat, & de delicijs & regno & amicis, nec præualeret nec per aſperitatem nec per paupertatem & difficultatem viæ quam ſuſtinebat, ad vltimum apparuit ei euaginatum tenens gladium mortē ei intentans & comminans niſi rediret, & aſſumens diuerſarū ferarum formas horribilium perterrere nitebatur eum. Sed hæc omnia Dei ſeruus crucis opponens ſignaculum vincebat, & dæmones & aſſumptas formas fugabat, & etiam Dracones & ſerpentes & feras & monſtra materialia quæ occurrebant ſigno crucis fugabat. Item cum quidam iuuenis pauper & nobilis cupiens eſſe diues, ductus ad principem dæmonum per quemdam magum requireretur homagium faciendo dicere, Abnego patrem & filium & ſpiritumſanctum, obſtupuit, horruit, & dexteram quam extenderat vt homagium faceret retraxit, ſignans ſe & dicēs Ego me reddo Deo patri filio & ſpiritui ſancto. Quo facto tota dæmonum multitudo cum maximo ſtrepitu receſſit, & caſtrum quod ibi videbatur eſſe cum omnibus edificijs & ornamentis funditus corruit, ita vt nullum ibi veſtigium remaneret. Vndecimo Chriſtus per paſſionem ſuam theſauros amplificat. Infinitus enim theſaurus eſt hominib. quo qui vſi ſunt participes facti ſunt amicitiæ Dei. In hoc theſauro accipit eccleſia remiſſiones & indulgentias que communicauit fidelibus Iſa.3. Non eſt finis theſaurorum eius. Chriſtus in paſſione ſua ſalutis apothecam aperuit in curationem infirmorum, horreum & cellarium cęleſte in refectionem famelicorum, & theſaurum paradiſi in redemptionem captiuorum, diuinum præſidium in refugium fugitiuorum, tot miſericordiæ incitamenta in reconciliationem reorum, per tot hoſtia ſuam miſericordiam nobis aperuit, quando viſcera miſericordiæ Dei nobis tam multipliciter & tam abundanter & per tot foramina tam miſericorditer effudit. Sunt vulnera domini apothecę ſalutis diſſipatę ob curationem noſtrā. Ioel.1. Diſſipatæ apothecæ Iſa.53. Cuius liuore ſa. ſu ſunt horrea quæ aperuit Ioſeph. Gen.41. ad famelicos paſcendum. Vnde dicunt Aegyptij famelici: Salus noſtra in manu tua eſt. Gen.47. Item cellę vinariæ apertę & attabernatæ vt inebrientur animæ charitate. Can.1. Introduxit me rex in cellaria ſua exul. &c. Can.5. Bibite & inebria. chariſſimi. Ibi ſugunt mel de petra, & ſanguinem vuæ bibunt meraciſſimum. Deu.32. Item ſunt theſauri redemptionis noſtræ. Bern. Fodiendas domine præbuiſti manus tuas, vt procederet nobis de eis theſaurus ſalutis qui in eis latebat. Idem Ego fidens ꝙ ex me mihi deeſt vſurpo de vulneribus domini mei Ieſu, quoniā miſericordia affluunt nec deſunt foramina per quę effluant, meū plane meritum eſt miſericordia domini. Non ſum meriti inops quā diu ille miſerationum lacus non defuerit. Patet arcanum cordis per foramen corporis. Patet magnum pietatis ſacramentum. Patent viſcera miſericordiæ dei noſtri in quibus viſitauit nos oriens ex alto. Itē ſunt fortiſſimū præſidium fugitiuorum, ſicut quinq; ciuitates refugij in terra promiſſionis. Sunt foramina petræ, & cauerna macerię, columbarium ſan animarum contra accipitres infernales. Debent igitur ad illud confugere in tentationibus ſuis Cantic.2. Columba mea veni in foraminibus petræ in cauerna maceriæ. Bern. Vbi tuta firmaq; requies, niſi in vulneribus ſaluatoris? Idem Bona & deſiderabilis vmbra ſub alis domini Ieſu, ibi tutum fugiētibus refugium gratum feſſis refrigeriū. Idē. Paſſio tua domine eſt vltimum refugiū, ſingulare remedium. Deficiente ſapientia, ſuccūbente iuſtitia, ſanctitatis ſuccumbentibus meritis ſuccurrit illa. Itē Chriſti vulnera ſunt apud Deum, reconciliationis incitamenta. Ber. Securum habes acceſſum o homo ad Deum &c. vbi habes ante filium matrem & filium ante patrem Mater oſtendit filio pect. & vbera, filius oſtendit patri latus & vulnera, nec vlla poterit eſſe repulſa, vbi tot incurrunt charitatis inſignia. Hæc ille. Duodecimo Chriſtus per paſſionem ſuam nos in cœlis glorificat, nā paſſio vel crux eius eſt via per quam dirigimur. Pons per quem trāſferimur, ſcala per quam progredimur, nauis per quam tranſuehimur, ſignū per quod diſtinguimur. Primo quidem hec eſt via regia recta & cōpendioſa perueniendi ad celum. Ioh.14. Ego ſum via, veritas, & vita. Vnde vere poteſt dicere: hæc via, ambulate in ea, neq; ad dexteram, neq; ad ſiniſtram. Item hic eſt pons per quem transferimur. Pons inquam, quem fecit nobis Chriſtus aſſiſtens pontifex futurorum bonorum. Hebr.9. In quo fecit tres arcus.ſ. ſummæ pęnalitatis, paupertatis, vilitatis contra concupiſcentiam carnis, contra concupiſcentiam oculorum, contra ſuperbiam vitæ, quæ ſunt tria pericula generalia pręſentis vitæ, q̄ mergūt animas in perditionē inferni. Eſt ēt crux nauis inſtitoris de longe portās panem ſuum ſ. corpus Chriſti qui eſt panis vitæ, prou.31. De longe quia de mortalitate ad immortalitatē. In hac ſummus inſtitor merces precioſa exhibuit pro vilibus quas aſſumpſit in eā. Aug. Venit ad nos cœleſtis negociator accipere paupertatem, dare diuitias, accipere cōtumeliam, dare honores, ſubire labores, dare requiem, accipere dolores, dare ſalutem, ſubire mortem, dare vitam. Eſt etiam ſcala

per

per quam cœlum aſcenditur: de qua Gen. 28. Vidit Iacob in ſomnis ſcalam ſtantem ſuper terram, cuius cacumen attingebat cœlum, & Angelos aſcendentes, & deſcendentes per eam, & dominũ innixum ſcalæ. Per hanc cœlos aſcendunt Angeli animas deducendo, & introducendo in cœlum, deſcendunt ad miniſterium & adiutorium ſeruorum crucis. Eſt etiam porta cęli per quam ingredimur, vt dicitur Gene. 28. Vnde in morte ſummi Pontificis redibant homines exules ad hæreditates ſuas. Similiter nos aſcendimus per mortem Chriſti ad cœlum. Item in vita beati Bernardi, dicitur quòd aliquando ei ægrotanti eſt viſum, quòd præſentaretur ante tribunal Chriſti iudicandus, quem cum diabolus multis quæſtionibus, & accuſationibus propulſaret. Reſpondit. Fateor ꝙ ea proprijs meritis non ſum dignus obtinere regnũ cœlorum: ſed duplici iure illud obtinet dominus meus. ſ. hęreditate patris, & merito ſuæ paſſionis, altero ipſe ſibi contentus eſt, alterum illud mihi donat, cuius merito paſſionis & dono non confundor illud mihi vendicare. Ad hoc diabolus confuſus obmutuit & ſanctus de extaſi redijt. Eſt etiam ſignum per quod diſtinguimur. Vnde notandũ quod eſt ſignum multiplex. Eſt enim ſignum diſtinctiuum, diſtinguit enim monetas Chriſtianas ab infidelibus, oues Chriſti à diaboli. Matth. 22. cuius eſt hęc imago, & hęc ſuperſcriptio? Et poſt: Redde quæ ſunt Cęſaris Cęſari, & quæ ſunt Dei Deo. Moneta q̃ in iudicio Dei inuenietur ſine hac ſuperſcriptione reddetur diabolo qui eſt Cęſar. i. princeps, poſſidens mundanos vt tanquam faber infernalis in fornace inferni eam comburendam ponat. Chriſtiana anima moneta hoc ſignum Dei viui habens redditur ei in cęleſtes theſauros reponenda. Item eſt ſignum ouium Chriſti quo cœ Ieſus paſtor eas cognoſcit. Io. 10. Ego cognoſco oues meas. Item eſt ſignum domorum Dei & hoſpitalariorum & templariorum, qui hoc ſigno ſignantur ſuper habitaculum, & templum Dei. Vnde cum hoc diſtinguuntur domus conſecratę à non conſecratis, in hoc diſtinguuntur milites Dei. In tripartita hiſtoria, & eccleſiaſtica 9. lib. 9. cap. dicitur quòd Conſtantinus ſtatuit vt crux imprimeretur in monetis Chriſtianis, & quòd hoc ſigno ſignarentur arma militum ſuorum. Item in hiſtoria Antiochena legitur, ꝙ Vrbanus Papa apud Claromontem ſtatuit, quòd omnes qui vellent facere peregrinationem tranſmarinam pro Deo hoc ſigno diſtinguerentur. Item in primitiua eccleſia cum hoc ſigno catholici ſe cognoſcebant. Vnde legitur in miraculis Marię Magdalenæ, quòd cum ipſa veniſſet apud Marſiliam cum ſancta Martha ſorore ſua, & alijs pluribus, & prædicaret ibi articulos fidei, & audiretur libẽter, tum propter ſuam nouitatem, & eorum quæ prædicabat, vel propter ſuam pulchritudinem, vel eloquij gratiam, & dulcedinẽ. Et ipſa & ſui multam penuriam paterentur, vxor principis ciuitatis, quæ ad eam audiendam aliquando conuenerat perterrita eſt de viſione horribili, & vir eius vltimo ſimiliter, & dictum eſt eis, quòd niſi membris Chriſti fame afflictis, & penuria cito neceſſaria prouiderent, cito punirentur, qui cum eis inuentis loquerentur beatæ Mariæ Magdalenæ, promiſerunt quòd crederent in Chriſtum quem Maria prædicabat, & obedirent ei ſi eis obtineret prolis fœcunditatem, & quòd viſitarent beatum Petrum qui apud Antiochiam præſidebat, & terram ſanctam. Cum autem vxor dicta quæ diu fuerat ſterilis eſſet prægnans, & propinqua partui, præ gaudio voluit ſtatim princeps ſoluere promiſſum, & ire apud Antiochiam: vxor autem eius noluit remanere, vnde beata Magdalena in ſignum recognitionis dedit eis cruces in veſtibus. Cum autem nauigarent, vxor dicta peperit, & poſt partum mortua eſt: gaudet vir pro nato filio, ſed magis dolet pro vxoris morte, & pro filio cito morituro. Cum autem nautæ vellent eam in mari proijcere, obtinet dominus ille vt applicent ad propinquam inſulã, vbi vxorem ſuam dimitteret in lecto parato, & puerum viuum inter eius vbera, commendauit eos cuſtodiæ beatæ Magdalenæ, quæ cũ ei obtinuerat, vt ea etiam eſſet pueri nutrix & cuſtos. Cum veniſſet apud Antiochiam, ſignum crucis cognitum eſt a Chriſtianis inſtructus a beato Petro, & baptizatus. Poſtquam viſitauerat terram ſanctam cum beato Petro, redijt poſt annum, applicans ad locum vbi vxorem ſuam mortuam reliquerat, videt puerum ludentem cum lapillulis littoris, qui videns eos fugit ſub coopertura ad vbera matris quaſi catulus cum quatuor pedibus, inueniunt puerum viuum & ſanum, & mulierem ita iacentem vt dimiſerant eam: adiurant eam, vt virtute fidei quam Petrus docebat ſurgat, & merito beatæ Mariæ Magdalenæ. Quæ ſtatim quaſi de ſomno ſurrexit, & ei narrauit quomodo ipſa fuerat per omnia loca ſuæ peregrinationis, & quòd doctrinam Petri Apoſtoli cum ipſo audierat. Deinde gaudentes ad propria redierunt. Propter hoc bene dicit Pſalmus: Benedic anima mea domino &c. qui coronat te in miſericordia. Idem: Miſericordias domini in æternum cantabo, quoniam in æternum miſericordia ædificabitur in cœlis. Idem: Domine in cœlo miſericordia tua.

De miſericordia hominis ad hominem. Diſt. XX.

DIcto de miſericordia Dei, conſiderandum eſt de miſericordia hominis ad hominem. Circa quam ſciendum eſt, ꝙ ad miſericordiam faciendam multa nos innuere debent. Sicut in multis locis legimus in ſcriptura. Primo quidẽ nos inuitat ad miſericordiam faciendam diuinæ voluntatis complacentia, quia Deo qui ſummè miſericors eſt ſummè placet, ſicut dicitur Prou. 21. Facere miſericordiam magis placet Deo quam victimæ. Et Oſeæ 6. Miſericordiam volo & non ſacrificium. Nullum enim materiale ſacrificium tantum placet Deo quantum miſericordia propter Deum facta pauperibus ex viſceribus pij cordis. Vnde Matth. 9. dicit Saluator: Diſcite quid eſt, miſericordiam volo & non ſacrificium. Secundo diuinæ legis obſeruantia. Hanc enim legem Deus inſtituit, vt qui fecerit miſericordiam, miſericordiam conſequatur, & qui non, non. Iac. 3. Iudicium ſine miſericordia fiet illi qui non fecerit miſericordiam. Et Eccl. 28. Homo homini ſeruat iram, & a Deo quærit medelam. In hominem ſimilem ſibi non habet miſericordiam, & pro delictis ſuis deprecabitur? q.d. fruſtra deprecabitur. Exemplum Matth. 18. Serue nequam omne debitum dimiſi tibi quoniam rogaſti me, nonne oportuit & te miſereri conſerui tui, ſicut & ego tui miſertus ſum? Nota bene quod ſequitur ibi. Ideo dicit hic: Beati miſericordes, quoniam ipſi miſericordiam conſequentur. Tertium eſt curialis exhortatio. Multipliciter enim hortatur nos Deus & inuitat ad miſericordiam faciendam tam per ſe quam per ſanctos ſuos. Lucæ 6. Eſtote miſericordes &c. Et 1. Pet. 3. Eſtote inuicem miſericordes, modeſti, humiles. Item Eph. 4. Eſtote inuicem miſericordes, benigni, donantes vobiſmetipſis &c. Col. 3. Induite vos ſicut electi Dei ſancti, & dilecti viſcera miſericordiæ &c. Quartum eſt exemplaris imitatio. Imitari namque debemus exemplar veriſſimum, clariſſimum, & perfectiſſimum nobis exhibitum & oſtenſum. Primo exemplar Dei Patris. Lucæ 6. Eſtote miſericordes ſicut & pater veſter miſericors eſt. Vnde de filio prodigo dicitur Lucæ 15. Videns eum pater miſericordia motus eſt. Nota quod ſequitur: Vnde anthonomaſice pater miſericordiarũ nuncupatur. 2. Cor. 1. Benedictus Deus &c. Pater miſericordiarum, & Deus conſolationis. Item exemplar filij, qui de ſeipſo dicit: Exemplum dedi vobis, vt quemadmodum ego feci vobis, ita & vos faciatis. Qui nos ad miſericordiam inuitando dicebat Matth. 9. Diſcite quid eſt, miſericordiam volo & non ſacrificium. Attende q̃ ſignanter dicit, diſcite. q.d. hanc lectionem vobis ſpecialiter ſuper omnes cõmendo, & in cordibus veſtris indelebiliter imprimi volo, & opere fideliter adimpleri. Exemplum de miſericordia filij ponitur euidentiſſimum Lucæ 10. de illo qui incidit in latrones, de quo dicitur ibi ꝙ Samaritanus iter faciens & videns eum miſericordia motus eſt. Nota bene totam parabolam, vbi ſpecialiter ad quæſtionem ibi factam. Quis horum trium videtur tibi proximus fuiſſe illi qui incidit in latrones? Reſpondetur: Qui fecit miſericordiam in illum. Quis eſt iſte Samaritanus. i. cuſtos, niſi Chriſtus qui nobis factus eſt proximus, & fraternitate carnis aſſumptæ, & affectu dilectionis immenſæ, & effectu miſerationis impenſæ? Voluit enim per omnia fratribus aſſimilari vt miſericors fieret. Heb. 2. id eſt vt ipſe qui ex diuinitate eſſentialiter eſt miſericors, ab æterno ex infirmitatibus & paſſionibus noſtris aſſumptis in carne deberet eſſe miſericors experimentaliter ſuſtinendo. Iac. 5. Patientiam Iob audiſtis, & finem domini vidiſtis, quĩ miſericors eſt dominus. Exemplar etiã Spiritusſancti imitari debemus. Cui Pſal. ait: Deus Deus miſericordia mea. Idem: Tu dñe ſuauis ac mitis, et multę miſericordiæ inuocantibus te. Quintum quod mouere debet ad miſericordiam exhibendam eſt diuini honoris exhibitio, qui. n. honorat ſeruum propter dominum, non eſt illum principaliter dominũ honorare. Omnis. n. honor, obſequium, & beneficium impenſum ſeruo indubitanter ipſi domino principalius exhibetur. Sicut ipſe teſtatur Matth. 25. Quandiu vni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis. Et Prou. 14. Honorat dñm qui miſeretur pauperis. Sextũ eſt peccatorum remiſſio. Prou. 15. Per miſericordiam & fidem purgãtur peccata. Et eiuſdem 16. Miſericordia & veritate redimitur iniquitas. Eccl. 3. Sicut aqua extinguit ignem, ita eleemoſyna reſiſtit peccatis. Dan. 4. Peccata tua eleemoſynis redime & iniquitates tuas miſericordijs pauperum. Septimum eſt acquiſitio meritorũ. Multa. n. & magna acquirit homo miſericors, quia pro omni miſeria proximorum quibus piè ſubuenit, vel pio corde compatiẽ meretur. Præterea quicquid dat pauperi, Deo accommodat ad vſurãs vnde Pſal. de viro iuſto & pio dicit: Tota die miſeretur & commodat. Et Sapiens dicit Prou. 19. Fęneratur dño qui miſeretur pauperi. Attende quanta ſit ſapientia dño fęnerari: ipſe. n. fideliter ſoluit vſuras, in manu ſecura reponitur, quod ei cum fęnore commodatũ. Soluit & abundanter, quia pro quolibet obolo pluſquã cẽties milleſies mille marchas. O terreni & cupidi filij Adam quare non aduertitis, quare non negociamini, quare non præſtatis ad tantas vſuras ſine peccato & pro ineffabili lucro? Quare ad fideles mercationes

nes & nundinas quæſtuoſiſſimas auaritias mundanorum intepuit & obdormiuit in terra. Cui Iudæo, cui ſacrilego dare paruum ꝑ maximo, temporale pro æterno, corruptibile pro incorruptibili, vile pro inpreciabili cunctaretur? Ideo Thobias exhortans filium ſuum ad has vſuras, dicebat: Quomodo potueris ita eſto miſericors. Si multum tibi fuerit, abondanter tribue. Si autẽ exiguom, illud exigunm libenter impartiri ſtude: præmium.n. bonum theſaurizas tibi in die neceſſitatis, qm̃ eleemoſyna ab omni peccato, & à morte liberat, & non patietur animas ire in tenebras. Ad hunc theſaurum hortatur dñs. Matth. 6. dicens: Theſaurizate vobis theſauros in cœlo, vbi nec ærugo corrodit, nec tynea demolitur, & vbi fures non effodiunt nec furantur, & bene dicit Thobias in die neceſſitatis. ſ. in morte & poſt mortẽ tunc.n. indiget homo maximã miſericordia. Sola autem miſericordia eſt comes defunctorum, ait Amb. Vnde diues Epulo qui Lazari pauperis nõ eſt miſertus dum viueret, nec in morte, nec poſt mortem miſericordiam inuenit, vt vnicam aquæ guttulam impetraret. Magna igitur eſt ſapiẽtia pauperibus propter Deum miſericorditer erogare, hæc eſt ſapiẽtia nõ terrena animalis, & diabolica, ſed ſapientia quæ deſurſum eſt. De qua Iac. 3. Quæ deſurſum eſt ſapientia, primum quidẽ pudica eſt &c. plena miſericordia & fructibus bonis. Iſta ſapientia non tm̃ eſt miſericors, ſed plena miſericordia, quia miſericordia facit eam plenam replendo meritis, & ſpiritualibus bonis & fructib. i. operibus ſanctis, vnuſquiſq;.n. noſtrũ eſt in horto dñi. i. eccleſia ſicut arbor fructifera. Vnde dicit dñs Matth. 6. Arbor bona fructus bonos facit, mala aũt arbor fructus malos facit. Homo vero miſericors eſt ſicut oliua fructifera habens in ſe fructus ſuauiſſimos ex qua procedit oleum dulciſſimum vnctionis, quod quidem valet ad mitigandum dolores, ad ſanandum languores, ad condimentum ſaporis & nutrimentum ardoris. Vnde Pſal. in perſona miſericordis hominis dicit: Ego aũt ſicut oliua fructifera in domo domini. Sanè tot fructus producit hæc oliua, tot exhibet opera pietatis. Octauũ eſt acquiſitio amicorum, homo namq; miſericors acquirit ſibi amicos, & multiplicat, interceſſores pro ſe ad Deũ obligat, & in cauſa ſua congregat aduocatos. Ideo dicit dñs: Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, nec ſolũ hoies acquirit amicos, ſed qđ longe maius eſt ipſum Deũ, ſicut dr̃ Ecc. 3. Eleemoſynam pauperis ne defraudes &c. Et poſt multa pietatis opera. Subdit: In iudicando eſto pupillis miſericors vt pater &c. Et eris tu velut filius altiſſimi, & miſerebitur tibi magis quam mater. Nonum eſt in afflictione conſolatio. Pſal. Si dicebã motus eſt pes meus miſericordia tua, dñe ad me, ſm̃ multitudinem do. m. in cor. m. conſo. t. lętif. a. m. Idem: Fiat miſericordia tua vt conſoletur me. Deus.n. miſericors illos conſolatur & liberat, & à tribulatione, & à miſeria qui miſeros conſolantur & eorum compatientes miſerijs miſerentur, vnde Aug. Beatos dicit eſſe dñs, qui ſubueniunt miſeris: qm̃ eis ita rependitur vt à miſeria liberentur. Pſal. Beatus qui intelligit ſuper egenum, & pauperem in die mala liberabit eum dñs. Decimũ eſt pœnæ debitæ relaxatio, quia pœna q̃ ſoluere debet aliquis in purgatorio: propter opera miſericordię relaxatur. Sicut homo dando de ſuis aliquã ꝓcurat ſe à pœna carceris liberari. Vnde regi Nabuch. cui Deus in ſomno per viſionẽ oſtenderat, & per Danielem prędixerat, eijcient te ab hominibus, & cum beſtijs, feriſque erit habitatio tua, fœnum vt bos comedes &c. Dixit Daniel quamobrem rex conſilium meũ placeat tibi, & peccata tua eleemoſynis redime, & iniquitates tuas miſericordijs pauperum. Econtra Seruo nequam qui noluit conſeruo ſuo miſereri, & debitum ſibi remittere dixit dominus eius. Serue nequam omne debitum dimiſi tibi, qm̃ rogaſti me: nonne ergo oportuit & te miſereri cõſerui tui, ſicut & ego tui miſertus ſum, & iratus tradidit eum tortoribus quouſq; redderet vniuerſum debitum. Vndecimum eſt diſtricta rationis exactio. Chriſtus.n. in iudicio de operibus miſericordiæ diſceptabit, & rationem exquiret, ſicut dr̃ Matth. 25. Tunc dicet rex impijs qui à ſiniſtris eius erunt: Eſuriui & non dediſtis mihi manducare, ſitiui & non dediſtis mihi bibere &c. Et ſequitur ſententia nimis terribilis, & horrenda: Diſcedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo & angelis eius. Dicit.n. B. Iacobus: Iudicium ſine miſericordia fiat illi qui non fecerit miſericordiam. Miſericordib. aũt dicet: Eſuriui & dediſtis mihi manducare, ſitiui & dediſtis mihi bibere &c. Et ſequitur ſententia deſiderabilis, & amanda: Venite benedicti Patris mei, poſſidete regnum quod vobis paratum eſt à conſtitutione mundi. Iſtud horrendum iudicium preueniens Micheas propheta ait 6. Indicabo tibi homo quid ſit bonum, & quid dñs requirat à te, vtiq; facere iudicium, diligere miſericordiam, & ſollicitum ambulare cum Deo tuo. Duodecimum eſt multiplex benedictio. Propter quod dr̃ Prou. 12. Qui pronus eſt ad miſericordiam benedicetur. A quibus? Profecto à recipientibus à videntib. & audientibus, ſed quod eſt principaliter appetendum à Deo benedictionem gratiæ in præſenti, & benedictionem gloriæ in futuro iudicio qñ dicet iuſtis: Venite benedicti &c. Necnon & ſtatim poſt mortẽ qñ recipietur in cœlo. Ideo dicitur Prou. 21. Qui ſequitur miſericordiã, & iuſtitiam inueniet vitam & gloriam. Et eiuſdem 13. Qui miſeretur pauperi beatus erit. Vlterius ſciendũ ꝙ duplex eſt miſericordia. Eſt.n. miſericordia quædã corporalis, & quędã ſpiritualis. Miſericordia corporalis eſt multiplex, videlicet eſurientem reficere, ſitientem potare, nudum veſtire, infirmum vel in carcere exiſtentem viſitare, captiuum redimere, vagum in domũ recipere, mortuum ſepelire. De oib. iſtis excepto vltimo habetur ſimul Matth. 25. De tribus eorum & ſepultura mortuorũ dr̃ ſpecialiter Tobiæ 1. Eſurientes alebat, nudis veſtimẽta prębebat, & mortuis atque occiſis ſepulturam ſollicitus exhibebat. Similiter miſericordia ſpiritualis multiplex eſt, videlicet ignorantes inſtruere, negligentes exhortari, in dubijs conſulere, peccantes corripere, afflictos ſeu męſtos conſolari, & eis ex animo condolere, pœnitentib. indulgere, defectus aliorũ non culpabiles ſupportare, pro oibus ẽt inimicis orare. Verſus: Conſule caſtiga ſolare remitte fer ora. Debemus igitur eſſe miſericordes, ignorantes inſtruendo, delinquentes exhortando, in dubijs conſulendo. Et dr̃ Eccleſ. 18. Qui miſericordiam docet & erudit ſicut paſtor gregem ſuum. Item peccãtes arguendo. Pſal. Corripiet me iuſtus in miſericordia. Item afflictos conſolando. Eccl. 7. Ne deſis plorantibus in conſolatione, & cũ lugentibus ambula. Iob 31. Flebam quondam ſuper eo, qui afflictus erat &c. Hierem. 9. Quis dabit capiti meo aquam &c. Et ſi afflictis corporaliter condolere debemus, multo magis compati debemus peccatoribus, & lugere miſerias eorum ex zelo, ſicut Pſal. qui dicit: Vidi præuaricantes & tabeſcebam &c. Idem: Tabeſcere me fecit zelus meus &c. Item miſericordes debemus eſſe, pœnitentibus indulgendo, & illatas nobis iniurias remittendo. Lucæ 6. Dimittite & dimittemini. Et Matth. 18. Pater veſter cœleſtis non dimittet vobis peccata veſtra, niſi dimiſeritis vnuſquiſq; fratri ſuo de cordibus veſtris. Propter qđ Apoſtolus Eph. 4. dicit: Eſtote inuicem benigni, miſericordes &c. donantes vobiſmetipſis &c. Item miſericordes eſſe debemus pro inuicem orando. Iac. 5. Orate pro inuicẽ vt ſaluemini. Sic Moyſes orabat pro populo, ſic Aaron, Samuel, & cæteri, ſicut habetur in locis innumeris in ſcriptura. Matth. 5. Orate pro perſequẽtibus & calumniantibus vos. Exemplo dñi, qui pro ſuis crucifixoribus orauit. Lucæ 23. Pater ignoſce illis &c. Exemplo ẽt beati Iacobi minoris, qui præcipitatus de pinnaculo templi, dum adhuc ſuperuiueret flexis genibus orauit pro illis qui præcipitauerant eum. De B. Frãciſco legitur, ꝙ pro peccatoribus in oratione flendo clamabat, & animarum perditionem cum tanta teneritudine deplorabat, vt præ dolore totus deficere videretur, ac ſi eas in Chriſto quotidie parturiret. De his quæ ad miſericordiam pertinent, require infra libro 3. de eleemoſyna. Item miſericordes eſſe debemus defectus aliorum culpabiles ſupportando. Col. 3. Induite vos ſicut electi Dei ſancti & dilecti viſcera miſericordię &c. ſupportantes inuicem in charitate. De hac materia require in libro 3. de eleemoſyna.

De munditia cordis. Diſt. XXI.

Circa ſextam beatitudinem. Beati mundo corde &c. conſiderãda ſunt tria. Primo quomodo poſſit munditia cordis acquiri. Secundo quomodo poſſit cuſtodiri. Tertio quæ debent nos mouere ad munditiam acquirendam vel ſeruandam. Circa primum ſciendum, ꝙ munditiam cordis nemo poteſt per ſe acquirere nec habere, ſed ſolus Deus qui poteſt animas creare poteſt mundare. Iob 13. Quis poteſt facere mundum de immundo conceptum ſemine? Nõne tu qui ſolus es? Nam anima licèt à Deo creata ſit mũda de ſe, tñ in ipſa creationis hora & infuſionis maculatur, & quaſi leproſa efficitur ex contactu leproſi ſeminis & infecti. Ideo deſiderans anima munditiæ ſanitatem dicat illud verbum quod dixit leproſus domino Ieſu Chriſto Matth. 8. Domine ſi vis potes me mundare. Qui continuo reſpondebit. Volo, mundare. Sciendũ ꝙ Deus mundat animam abluendo, ſicut res aliqua corporalis ablutione mundatur. Primo quidem lauacro baptiſmali. Intantum.n. oſtendit ſe velle noſtram munditiam ꝙ ſeipſum pro nobis tradidit & morti expoſuit, vt ex ſuo corpore benedicto lauacrum noſtræ mundationis produceret, ſicut Apoſtolus Eph. 5. Chriſtus dilexit eccleſiam, & ſemetipſum tradidit pro ea mundans lauacro. Et ad Titum 2. Chriſtus dedit ſemetipſum pro nobis, vt nos redimeret ab omni iniquitate, & mundaret ſibi populum acceptabilem. Attende prouide rationalis anima quanto precioſo redempta q̃ precioſo lauacro ſis mundata. Attende etiam quantum deſiderare debes hanc habere munditiam, quam Chriſtus tanto deſiderauit ardore, quanto quoq; ſtudio debeas eam cuſtodire, ineffabili procuratam amore. Sed heu, quia ſicut dixit Maximus in ſermone. Nos poſt nitorem baptiſmi poſt collatum nobis piæ regenerationis candorem, poſt acquiſitam indumenti nuptialis angelicam dignitatem in peccatorum cęno relapſi, & in antiqua criminum volutabra reuoluti niueum veſtimentum tetris iniquitatum ac libidinum contagijs ſordidamus &c. Sed quid agemus, quia non eſt ire-

rabilis emundatio baptiſmalis. Ideo Deus cuius miſericordiæ non eſt finis aliud nouæ lauacrum emundationis nobis inſtituit, vt qui perdidimus munditiam baptiſmalem, per pœnitentiam emundari poſſemus, & hæc emundatio quæ fit per pœnitentiam plures habet vias, ſicut ſunt plures pœnitentiæ partes, videlicet contritio, cōfeſſio, & ſatisfactio. Primo igitur mundatur anima ablutione contritionis. Sed aquam huius ablutionis habere non poſſumus, niſi nobis diuinitus infundatur. Ideo Ezech. 36. Effundam ſuper vos aquā mundam & mūdabimini ab omnibus inquinamētis veſtris, Naaman lauando mundatus eſt à lepra 4. Reg. 5. Vade & lauare ſepties in Iordane, & ſanitatem recipiet caro tua, atq; mundaberis. Septies lauare præcipitur, quia à ſeptem capitalibus vitijs emundatur. In Iordane quod interpretatur riuus iudicij lauatur, qui ex conſideratione diuini iudicij quod formidat, vel proprij iudicij, quo ſe reum, & damnatione dignum conſiderat, riuus lachrymarum effundit, quibus & caro ſanatur à feruore libidinis, & anima mundatur funditus à peccatis. Secundo mundatur anima virtute cōfeſſionis, ſicut mundatur corpus euacuatione & expulſione malorum humorum, & ſicut mundatur granum expulſione palearū. Matth. 3. Cuius ventilabrum in manu eius, & permundabit aream ſuā, & ſicut mundatur domus quā ſcobando feces & pulueres emittuntur. Matth. 12. Inuenit domum ſcopis mundatam & ornatam. Ideo dicitur Paral. 19. Mundate domum dñi .i. cōſcientiam vt fiat habitaculum Deo dignū. & ſicut ſcinditur, & aperitur apoſtema vt eiecta ſanie ſanitas reſtauretur. Tertio mundatur anima virtute ſatisfactionis, cuius tres ſunt partes. ſ. ieiunium, oratio, & eleemoſyna. Per ieiunium aūt intelligitur quicquid eſt corporis afflictiuum: Col. 3. Mortificate membra veſtra quæ ſunt ſuper terram, fornicationem, immunditiam &c. De Iudith dicitur, q̄ habens ſuper lumbos ſuos ciliciam ieiunabat omnibus diebus vitæ ſuæ præter ſabbata, & Neomenias, & feſta domus Iſrael. Iudith 8. & infra. Munda manebat in tabernaculo. De oratione vero dicitur ibidē. Et Leuit. 12. dicitur de muliere purificanda poſt puerperium, orabit pro ea ſacerdos & ſic mundabitur. Si per alterius orationē mūdatur aliquis, multo magis per orationem propriam, nam orando cor humo dirigit in Deum & eleuat, eleuando mundificat. Iob 8. Si omnipotentem fueris deprecatus, ſi mundus & rectus inceſſeris, ſtatim euigilabit ad te exaudiendum. ſ. & conſolandum ac ēt protegendum. De eleemoſyna vero dicitur Lucæ 11. Date eleemoſynam, & ecce omnia munda ſunt vobis. Et Iac. 1. Religio munda et immaculata apud Deum & patrem, hæc eſt, viſitare pupillos & viduas in tribulatione eorum. Circa ſm. ſ. qualiter poſſit munditia cuſtodiri. Sciendum q̄ requiritur diſciplinata clauſura ſenſuum, tam interiorum, q̄ exteriorum, ne ea aliqua parte immunditia admittatur. Vnde Leuit. 15. Docebitis filios Iſrael, vt caueant immūditias. Debet igitur homo habere munditiam in opere. Prouer. 21. Qui mundus eſt rectum eſt opus eius. Iob 22. Saluabitur innocēs. Saluabitur aūt in munditia manuū ſuarum .i. operū: non .n. ſufficit quantacumq; munditia interior ſi non habeat opera. Qñ enim diabolus domum conſcientiæ inuenit vacantem, licēt ſcobatam, & ornatam inueniat, tñ aſſumit alios ſeptem ſpiritus nequiores ſe, & ingreſſi habitant ibi Sicut dicitur Matth. 12. Debet .n. homo à puero inchoare, & tunc erit ei facile munditiam cuſtodire. Prouer. 22. Adoleſcens iuxta viam ſuam ēt cum ſenuerit non recedet ab ea. Prouer. 20. Ex ſtudijs ſuis intelligitur puer ſi recta & munda ſunt opera eius. Item debet eſſe lingua munda, quia ipſa ſi munda non fuerit, maculat totum corpus. Iaco. 3. Ideo dicitur Eph. 4. Fornicatio & omnis immunditia nec nominetur in vobis ſicut decet ſanctos. Item oculi debent eſſe mundi. Abacuch 1. Mundi ſunt oculi tui ne videant malum. Multas immunditias cōtrahit anima per oculos. Require infra de cuſtodia oculorum lib. 3. Similiter tactus, & omnes alij ſenſus debent eſſe mundi. Prouer. 6. Qui ingreditur ad vxorem proximi ſui, non erit mūdus cum tetigerit eam. ſ. oſculando, amplexando, vel aliter tangendo. Super omnia autem debet cor munde ſeruari, ex corde .n. exeunt cogitationes malę &c. Matt. 23. Arguit dominos Phariſeos, quia munditiam prætendebāt exterius tñ, dicens Matth. 23. Væ vobis Scribæ & Phariſæi hipocritę, qui mundatis quod de foris eſt calicis & catyni, intus autem pleni eſtis rapina & omni immunditia. Iac. 4. Emundate manus peccatores, & purificate corda duplices animo. In hac autem munditia perſeuerare oportet, ſicut dicitur Iſa. 1. Lauamini mūdi eſtote auferte malum cogitationum veſtrarum ab oculis meis. Greg. Lauatur & mundus eſſe negligit, qui poſt lachrymas vitæ innocentiam non cuſtodit. Iob 22. Tenebit iuſtus viam ſuam, & mundus manibus addet fortitudinem. Secundo ad cuſtodiam perfectę munditię requiritur omnium occaſionum euitatio, videlicet q̄ homo caueat à conſortijs malis, a ludis & ſpectaculis. Vnde Tobiæ 3. Dicebat Sara quæ fuit vxor Tobiæ iunioris: Mundam ſeruaui animā meam ab omni concupiſcentia, nunquam cum ludentibus miſcui me, neque cum his qui in leuitate ambulant participem me præbui. Iac. 1. Religio munda & immaculata hæc eſt, immaculatum ſe cuſtodire ab hoc ſęculo. Tertio ad ſeruandam munditiam multum valet ſacræ lectionis frequentatio. Io. 15. Vos mundi eſtis propter ſermonem quem locutus ſum vobis. Nota de illo cui præcepit ſenex q̄ calatum immundum reportaret plenum aqua, quem pluries immergendum mundum, licet aqua vacuum reportauit. Quarto ad ſeruandam munditiam multum valet dominicæ paſſionis deuota meditatio. 1. Ioā. 1. Sanguis Chriſti emundat nos ab omni peccato. Nota populo Iudęorum data eſt aqua expiationis, qua mundaretur aſperſus ab immunditijs corporum. Nume. 19. Qui aqua expiationis non eſt aſperſus immundus erit, & manebit ſpurcitia eius ſuper eum. Nobis autem dedit dominus Ieſus Chriſtus ſuum ſanguinem precioſum ad purgandum immunditias animarum. Heb. 9. Si enim ſanguis hyrcorum aut vitulorum, & cinis vitulę aſperſus inquinatos ſanctificat ad emundationem carnis, quanto magis ſanguis Chriſti, qui per Spiritumſanctum ſemetipſum obtulit immaculatum Deo emundabit conſcientiam noſtrā &c. Circa tertium, quæ. ſ. mouere nos debent ad munditiam conſeruandam Sciendum q̄ ad hoc moueri debemus multiplici ratione. Primo ſi conſideremus precium noſtræ mundationis, quod eſt ſanguis Chriſti. Secundo ſi conſideretur difficultas immo impoſſibilitas recuperationis quantū eſt ea nobis, quia nec per nos nec ex nobis recuperare poſſumus, ſed ſolus Deus poteſt nobis eam reddere Tertio debet nos mouere animæ noſtrę ſanitas, quia recuperando munditiam recuperamus pariter ſanitatem, ſicut quando corpus mundatur à malis humoribus quæ cauſant ægritudinem, recipit ſanitatem. De his tribus require ſupra eodem cap. Quarto mouere nos debet optata tranquillitas, quia non habet pacem conſcientia quouſque fuerit emundata. Peccata .n. pacem turbant. Iſa. 48. Non eſt pax impijs dicit dominus, ſicut paterfamilias non eſt in pace, nec poteſt quieſcere quandiu ſcit latrones vel inimicos ſuos mortales eſſe in domo. Puer iacēs in cunis quādiu dormit in fecibus ſuis non clamat nec aduertit, ſed quam cito fuerit excitatus clamat & eiulat donec extractus fuerit à fecibus, ſic peccatur dormiens in fecibus peccatorum non clamat per confeſſionem, ſed excitatus per gratiam non habet pacem quouſq; fuerit munditiæ reſtitutus. Quinto mouere nos debet ad idem, quia recuperando munditiam diuinum recuperamus amorem. Neminem poteſt Deus diligere niſi mundum, quia ipſe eſt totius puritatis amator. Prou. 22. Qui diligit cordis munditiam propter gratiā labiorum habebit amicum regem. In mundis corde facit ſuā manſionē, ſicut in templo ſuo ſancto. Ideo dicitur 2. Paral. 29. Auferte omnem immunditiam à ſanctuario meo. Ibidem. Mundate domum domini Dei, vos autem eſtis templum Dei viui, dicit dominus 2. Cor. 6. Quoniam inhabitabo in illis & inambulabo, & ero illorum Deus, & ipſi erunt mihi populus. Sequitur: Immundū ne tetigeritis, & ego recipiam vos & ero vobis in patrem, & vos eritis mihi in filios, & filias dicit dominus omnipotens. Has igitur habētes promiſſiones chariſſimi mundemus nos ab omni inquinamento carnis & ſpiritus perficientes ſanctificationem in timore domini. Sexto mouere nos debet ad munditiam conſeruandam, quia acquirendo & recuperando munditiam acquirimus, vel recuperamus ſplendorem cognitionis. Aer, aqua, oculus, vel ſpeculū, quodlibet iſtorum quanto mundius tanto clarius, ſic & intellectus quāto affectus mundior tanto clarior ad videndum, & ſpiritualia cōtemplandum. Sap. 7. Spiritus intelligentiæ mundus ſubtilis, & quāto mundior tanto ſubtilior. Ideo dicitur hic. Beati mundo corde, quia ipſi Deum videbunt, in præſenti quidem per gratiam cōtemplando, & in futuro per gloriam clare & nude facie ad faciem intuendo. Septimo mouere nos debet ad idem, quia acquirendo mūditiam acquirimus dulcorem deuotionis, & cuiuſdam prægustationis. Quod figuraliter præſignatur Leuit. 22. Qui tetigerit immundum cuius tactus eſt ſordidus, immundus erit, & non veſcetur his quę ſanctificata ſunt, ſed cum lauerit carnem ſuam aqua, ſcilicet compunctionis, & occubuerit Sol, ſcilicet iuſtitiæ, qui eſt Chriſtus occubuerit inquam in cruce, tunc mundatus ſanguine Chriſti veſcetur ſanctificatis, id eſt eccleſiæ ſacramentis: non tantum ſacramentaliter, ſicut communiter recipiunt omnes, ſed etiā ſpiritualiter, quod non eſt niſi iuſtorum. Per munditiam etiam acquirimus dulcorem fruitionis æternæ, quę etiam comprehenditur ſub nomine viſionis, quia ſecundum Aug. viſio eſt tota merces, quia videlicet fruitionis dulcedinem comprehendit. Bene ergo dicitur: Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt.

De pace. *Diſt.* *XXII.*

Circa ſeptimam beatitudinem. ſ. Beati pacifici &c. Sciēdum q̄ eſt pax multiplex. Quædam mala, & culpabilis, quædam bona & laudabilis. Niſi .n. eſſet aliqua pax mala, nō diceret dominus. Matth. 10. Nolite putare, quoniam veni pacem mittere in terram, non veni pacem mittere, ſed gladium. *Hieron.* Bellum miſſum eſt bonum vt rumperetur pax mala. Pax autem mala multiplex eſt:

quæ-

q̃dam enim eſt pax phantaſtica, quædam ſophiſtica, quædã diabolica. Pax phantaſtica non vera eſt quam credunt, & dicunt hoĩes mundani ſe habere in terrenis diuitijs, in mundanis faſtigijs, & in carnis delitijs, ſed vere non eſt pax in iſtis, ſicut dicit dñs Ioan. 18. In mundo preſſuram habebitis: in me autẽ pacem. Bene erat pax phantaſtica quam habebat ciuitas Hieruſalem. Luc. 19. Videns ciuitatem fleuit ſuper illam, dicens, quia ſi cognouiſſes & tu, & nũc in hac die tua quæ ad pacem tibi &c. Videbatur ciuitas pacis proſperitate gaudere, & non videbat ſibi excidium imminere. Si igitur pacẽ ſibi videantur habere non eſt vera, ſed phantaſtica. Quod enim non ſit pax in terrenis diuitijs ſatis patet, licèt.n. diuites videantur dominari populis, & in mundo non eſſe quod timeant, ac per hoc pacem putantur habere, profecto pax iſta ſemper cũ conſcientia litigat, & rixatur interius & ſi nõ habeat hoſtem exterius ſecum ipſa decertat. Diuitiæ nãq; materiam litium adminiſtrant inquietudinibus & ærũnis: licèt ſentire non videantur laborantes hoc morbo, quia non cõſiderant circa diuitias quantus ardor eſt in acquirendo, labor in diſcurrendo, timor in poſſidendo, dolor in amittendo, anxietas in relinquendo. Timet auarus potẽtem ne rapiat, pauperem ne furetur, vermes nec corrodant, incendium, ne conſumat & hmõi, & cum pax ſit ille ſemper inſidias ſuſpicatur. Iob 15. Nulla ibi vera tranquillitas vbi nunq̃ mens ſine ſollicitudine vigilat, neq; corpus recreat vera ſomni ſuauitas. Qñq; rapiũtur extorquentur, vel incendio deuorantur diuitiæ, vt ſubito deſolatus appareat qui ſe tanta pollere fęlicitate putabat. Cęterum deſiderium ſi cõpleatur, delectat animam. Prou. 14. Ergo ſi non complexatur, non delectat, ſed pacem tollit, cruciat, & fatigat. Sed auarus (ſm ſententiam Sapientis Eccleſ. 5.) nunq̃ implebitur pecunia. Ergo continue deſiderans, continue cruciatur, nã ipſi diuites ſi totum mundum ſinguli poſſiderent, tñ adhuc deſiderijs arderent. Viget.n. in eis ignis qui nunq̃ dicit, ſufficit. Prou. 30. Qui iam ſere totam huius mundi ſiloam ſic inuaſit, ꝙ nec amicitiarum, nec propinquitatis, nec interdum filiorũ, nec coniugij amorem habeãt dũ retinent cupiditatis ardorẽ, niſi ꝙ vr̃ eis dulce in tantis ardorib. habitare, in curis & ſollicitudinibus laborare, & ſe in talibus reuoluere, ſicut delectatur ſcarabeus in fimo & ſtercore. Dicit Apoſtolus 1. Thim. 6. Qui volunt diuites fieri incidunt in laqueum & tẽtationem &c. Producantur in medium illi quinque frenetici quos beatus Bern. inducit: Vidi inquit quinque freneticos, quorũ vnus harenam maſticabat maris. Alius aſtans lacui ſulphureo exhalantẽ vaporem fętidiſſimũ geſtiebat haurire. Tertius incũbans fornaci vehementer accenſę, micantes ſcintillas ore aperto lætabatur accipere. Quartus ſupra pinnaculum templi reſidens vẽtum ore attrahebat, ventum flabello cõmouens, ac ſi ſperaret ſe totum aerẽ deglutire. Quintus ſeorſum poſitus cæteros irridebat, qui carnes ꝓprias deuorare laborãs, nunc brachiũ, nũc partes alias applicabat. Quid iſta ſignant, niſi miſerorum miſerabilium famem q̃ hi cibi, qui naturales non ſunt magis prouocant q̃ extinguant, capacem Dei animam quicquid Deo minus eſt implere non poteſt. Immo ſicut dicit Aug in lib. de confeſ. Egeſtas eſt omnis copia quæ Deus nõ eſt. Peregrinis etiã quæ vere pacis patriam quærunt oneroſę ſunt diuitiæ quas ne grauentur in via relinquunt, ſufficiunt.n. vt ſuſtententur, & defectus neceſſarios ſuppleant, & motus noxios reprimant, & laſciuos, ſicut ſcriptum eſt 1. Mach. 14. Vnuſquiſq; colebat terrã ſuam in pace. De hac materia req. infra lib. 3. Auaritia. Aduertendum eſt, ꝙ non oẽs diuitias, nec diuites execramus, quia non ſunt in culpa diuitiæ, ſed abuſus. Vnde ſunt licitę ſi ſine prauitate acquirantur, ſi cum humilitate & timore Dei ſeruentur, ſi cum ſobrietate & frugalitate in vſus neceſſarios & licitos expẽdantur, ſi cũ pietate pauperibus erogẽtur. Item non eſt pax vera in delitijs, niſi iudicio illorũ qui eſſe ſub ſentibus delitias computant. Nã ſicut ait quidam, habet hoc oĩs voluptas, ꝙ ſtimulis agit fruentes, aculeus ſub melle latitat. In appetitu viget anxietas, & pœnitudinem habet ſacietas, ibi nulla requies, nulla iucũditas. More brutorũ voluptuoſi laſciuiunt diſtentis ventribus, ſed eorum voluptates turpes hñt exitus, ꝓp crapulam multi perierunt Eccl. 37. Et cum dixerint pax & ſecuritas repentinus eis ſuperueniet interitus. 1. Theſſ. 4. Quid Salomoni delitiæ profuerunt, quæ ſibi prę cæteris abundantius affluxerunt? Vadam inquit Eccl. 2. & affluam delitijs & fruar bonis nec prohibui cor meũ quin omni voluptate frueretur, & oblectaret ſe in eis. Habebat pacem ex omni parte 3. Reg. 4. Sed ſuſcitauit contra eum dñs ſeruum ſuum 3. Reg. 11. Inducit vita voluptuoſa dolorem, laborem, paupertatẽ, & mortem. Indurandus eſt igitur animus & à voluptatibus abſtrahendus, debellandæ ſunt corporeę voluptates, quia multi vicerunt aduerſarios ſuos fortiſſimos, quos tã dem voluptates, & vitia vicerunt. De hac materia req. ſupra. Abſtinentia. Et infra, Gula. Rom. 14. Non eſt regnum Dei eſca & potus, ſed pax & gaudium in Spiritu ſancto. Sic tractãdũ eſt corpus vt ſeruiat nõ vt rebellet, aut laſciuiat. Habenda eſt cura carnis in neceſſarijs, non fouenda in deſiderijs, ſed exercenda ſalutaribus diſciplinis. Cibus quanto honeſtius & ordinatius ingeritur, tanto facilius digeritur, & corpus dulcius conſopitur & ſomniorũ honeſtas exoritur, ac cũ minoris afflictionis tædio ſurgitur, & robuſtius laboratur. Omnia cũ diſcretione præſentia ſic agantur ne retardentur ſpiritualia, deficiẽte ſpiritu & corpore langueſcente. Ideo dr̃ Eccl. 41. Diſciplinam & pacẽ conſeruate. Item non eſt pax vera in faſtigijs. Semper.n. vt cancer ſerpit ambitio, qua creſcente tanto ſe lõgius a pace ſe homo reperit, quãto magis in mundanis honoribus deſiderium ſuũ ponit. Ad honorem verũ facilius ille pertingit, & pacem qui ſpernit eũ, q̃ qui anfractuoſa via circuiens mẽdicat ſuffragia vt ad optatã perueniat dignitatem. Adepta ẽt dignitate quietudo, vel pax non ſequitur, ſed magis ac magis creſcit ambitio. Quam tpib. noſtris intantũ videmus excreſcere, ꝙ quidã tanq̃ impudẽtiſſimi canes appetunt eſſe paſtores, qui nec verbo, nec exemplo, nec ſubſidio ſibi cõmiſſas oues dñicas paſcere ſciunt, & ideo nõ eſt eis pax. Sicut nec Abſalon, qui libidine dominandi ſuccenſus, patris ſui regnũ conatus eſt nequiter vſurpare. 2. Reg. 17. Tales in ſe pacẽ non habent, nec fouent in alijs, quia viã pacis non cognouerũt, ſed contritio & infęlicitas in vijs eorũ, nec eſt timor Dei ante oculos eorum, quia nõ ſic impudenter ad honores, & eccleſiaſticas dignitates currerent plurimi, ſi timerent, ſi terreret eos mentis impuritas, corporalis virtutis imbecillitas, oneris difficultas. De hac materia req. infra, Ambitio. Sic igitur declaratum eſt, ꝙ quædam pax phantaſtica. Secundo quædã eſt pax ſophiſtica, puta in vulgaribus amicitijs & mundanis, qñ inter amiciſſimos videmus qñq; graues inimicitias ſuboriri, quæ priſtinam dulcedinẽ abolentes inexpreſſibilẽ amaritudinem pariebant. Pſal. Homo pacis meæ in quo ſperabam, magnificabit ſuper me ſupplantationẽ. Et Hiere. 9. De fictis, et ſophiſticis amicis ſic dr̃. Sagitta vulnerans lingua eorum, dolum locuta eſt. In ore ſuo pacem cum amico ſuo loquitur, & occultè ponit ei inſidias Pſal. Loquuntur pacem cum proximo ſuo, mala aũt in cordibus eorum Et ſequitur: Da illis ſm opera eorum &c. Idem, mihi quidem pacifice loquebantur, & in iracundia terræ loquentes dolos cogitabant. In iſtis igitur nõ eſt pax vera, ſed timor & ſuſpitio deceptionis, & fraudis. Item eſt pax diabolica, quã.ſ. ſe dicunt peccatores habere, qñ poſſunt voluptates ſuas impias adimplere, qui lętãtur cum malefecerint & exultant in rebus peſſimis, ſed nõ eſt pax impijs dicit dñs Iſa. 47. Mentem.n. corruptam vitijs q̃ remordet conſcientiæ vermis, quæ vt in pluribus diſtrahitur cogitationib. vanis, & noxijs quandiu iacet in ſpinis pacem habere, & in pace quieſcere impoſſibile eſt: habentes tñ cordis oculos obſcuratos, quia excęcauit eos malitia, multi magna & grauia, & horrenda flagitia in ſuis conſcientijs non recognoſcunt, nec recognoſcere cupiunt ne doleant, & cõpungantur. Alij vellẽt quidem cognoſcere, ſed ad hoc laborare non curant, ſicut de iniuſto dicit Pſal. Noluit intelligere vt bene ageret, tales in magno conſcientiæ bello tot & tam magna mala pacem appellant. Sed quõ pacẽ põt habere, qui gladiũ portat in corde, qui iacet in ſpinis cuius lectus plenus eſt ſerpentib. venenoſis, qui inter leones & dracones verſatur qui latrones habet in domo, qui ſuos hoſtes ſęuiſſimos ſentit contra ſe crudeliſſime ſęuientes, & ipſum qualibet hora deuorare volẽtes, qui videt gladium vltionis diuinæ vibrari ſuper ſe & horrendam foueam abyſſalem igne et ſulfure ſuccenſam infra ſe paratam ipſum miſerum peccatorem protinus abſorbentem. Denique quõ pacem habebit, qui pacis actori reſiſtit. Iob 9. Quis.n. ei reſtitit & pacem habuit? Greg. Peruerſa mens vnde contra ſe erigit actorem, inde ſe in ſemetipſa confundit, habere ergo pacem reſiſtẽs nõ poteſt, quia dum ſuperbiam confuſio ſequitur, quod ſtultè per culpã geritur in agentis pęnam mirabiliter ordinatur. Item diabolica eſt pax peccatorum, qui quantumcunque inter ſe diſſentiant odio vel rancore, quandoq; conſentiunt in pauperum oppreſſione, aut in Dei, vel eccleſiæ impugnatione, ſicut Pilatus & Herodes facti ſunt amici in dominica paſſione. De tali pace talium ex magno zelo dolebat Pſal. dicens: Zelaui ſuper iniquos pacem peccatorum videns. Nunc videndum eſt de pace bona & laudabili, de qua dicit Aug. 19. de ciui. Dei: Tñ eſt bonum pacis, vt in rebus terrenis, atq; mortalibus nihil gratius ſoleat audiri, nihil deſiderabilius concupiſci, nihil poſſit melius inueniri: tantum eſt pacis bonum, vt nihil ſine pace ſit bonum. Denique tantum eſt pacis bonum, vt Deus ipſe ſit & ſe vocari faciat Deum pacis. Iſa. 9. vocatur Princeps pacis. Et Theſſ. 5. Deus pacis ſanctificet vos &c. Ipſe eſt pacis lator, pacis dator, ęmulator, propugnator, præmiator. Sciendum aũt ꝙ eſt pax interna, pax fraterna, & pax ſuperna. Pax interna quam debet habere quilibet in ſeipſo eſt affectuosè quærenda, & ſtudiosè ſeruanda. Quod autem ſit affectuosè quærenda, patet ex hoc, quòd quęlibet creatura naturaliter pacem appetit, & quietem. Si enim lapis iaciatur ſuperius ſemper nititur inferius deſcendere, & ignis ſurſum aſcendere, licet quandoque violenter inferius teneatur, ſi oleo ſuperinfunderis liquores alios ipſum quaſi ſuæ delectionis impatiens exilit, & donec ſe ſuperpoſuerit non

tiecit, ſic videre poteſt in omnibus creaturis quòd omnes naturaliter quietem ſuam appetunt, & donec locum ſuę pacis inuenerint non quieſcunt, ſic anima rationalis naturaliter pacem appetit & donec pacem inuenerit appetitus eius terminari non pôt. Ideo. pſal. Quis eſt homo qui vult vitam, diligit dies videre bonos? Sequitur, inquire pacem & perſequere eam. Ex his verbis aduerte, quòd qui non habet pacem, non habet vitam, nec pôt bonū diē habere, vbi autem inquirenda ſunt & qualiter inſinuat cū ait. Inquire &c. Inquire. i. intus in animo tuo quære, non extra te. i. in creaturis extrinſecis non inuenies pacē, ſed potius miſeriam & dolorem. Dictū eſt enim ſupra, ꝙ nec in diuitiis, nec in delitiis, nec in excellentiis, nec etiam in amicitiis huius mūdi poteſt pax vel requies inueniri. Ideo conuertere anima mea in requiem tuam, ab omnibus extrinſecis creaturis auertere. Ad cor tuum reuertere, & clauſis ſenſuum exteriorum hoſtiis & feneſtris, diſcute, viſita, perſcrutare cor tuū, ne forte aliquid in eo lateat quod oculos diuinæ maieſtatis offendat, quia locum mundum & quietum quærit ſpōſus & diligit, nō ſordidum ſpurcitia vitiorum nec inquietum tumultuoſis diſcurſibus circunſtrepentium vanitatum. Tunc enim ſponſus adueniet in ſecretarium cordis tui cum clauſo hoſtio nihil in eo dimiſeris quod conſciētiam tuam remordeat, nihil inquietum, nihil inordinatum remanſerit, ſed omnia pacata ad inſtar domus & familiæ quietiſſimæ & in omnibus ordinatę. Tunc inquam Chriſtus adueniet dicens. Pax huic domui Matth. 10. Ad diſcipulos ſuos orantes clauſis ianuis adueniens. dixit eis, pax vobis Ioh. 20. Quod quietū locum diligat. ait. pſ. Factus eſt in pace locus eius. Quod pulchre figuratum eſt 2. Reg. 7. Et. 1. Par. 22. Licet enim Dauid ſanctus eſſet & gratus Deo, noluit tamen dominus quòd ei ædificaret domum. Sed Salomon filius eius pacificus hoc fuit priuilegio ſpecialiter honoratus. Bene ergo dicit pſal. Inquire pacem, quia difficilis eſt ad inueniendum, ſed quia longe difficilior eſt ad tenendum. Ideo ſubdit. Et perſequere eam, quaſi. ſ. fugientem. Multa ſunt enim quæ pacem noſtram impediunt & perturbant. Primo quidem hoſtilis malignitas. Dęmones nempe de ſtatu pacis & fęlicitatis eiecti pacem noſtram multipliciter perturbare nituntur, prima Petri 5. Aduerſarius veſter diabolus tanquam leo rugiens circuit &c. pſ. inſidiatur in abſcōdito quaſi leo in ſpel. Ideo neceſſaria eſt ſtrenuitas ad defendendum, quia ſicut dicitur Luc. 11. Cum fortis armatus cuſtodit atrium ſuum in pace ſunt omnia quæ poſſidet. i. cum vir iuſtus fortis per gratiam armatus virtutibus cuſtodit atrium cordis ſui, ne ex aliqua ſui parte diabolus ingreſſum inueniat, tunc in pace ſunt omnia quæ poſſidet. i. omnia bona ſpiritualia, quę ſunt animæ vera poſſeſſio. Et Iob. 5. dicitur. Beſtiam terræ non formidabis i. diabolum, ſecundum Greg. & beſtiæ terræ pacificæ erunt tibi, non dicit pacatæ, ſed pacificæ, videlicet non quia pacem habeāt tecum, aut tu debeas pacem habere cum eis, ſed quia pacem tuam cum Deo faciunt. Hoſtes quippe callidi dum inſidiantur affligunt, ſed mens afflicta tanto magis ad æternam patriam reditū diligit, quanto in hoc ærumnoſo exilio laborioſius viuit, ſed verius ſe gratiæ adiutoris humiliat cum contra inſidias hoſtium acriores penſat. Inde ergo nobis pax cum Deo robuſtior oritur vnde nobis ab aduerſariis pugna durior generatur. Secundo pacem noſtram perturbat pęnalis aduerſitas. i. multiplex afflictio, tribulatio, & deſolatio cordis, & infirmitas corporalis, & huiuſmodi. Hier. 8. Expectauimus pacem & non erat, bonum tempus medelæ, & ecce formido. Vnde de falſis prophetis qui populum ſeducebant, dicitur ibidem. ante ſanabant contritionem filiæ populi mei dicentes, pax, cum non eſſet pax. Ad hoc igitur quòd homo poſſit in aduerſitatibus huius mundi pacem habere, neceſſaria eſt patientia ad ſuſtinendū, vt inter fluctus pelagi nauis cordis inconcuſſa permaneat & quieta. Vnde beato Iob in multis tribulationibus exiſtenti dictum eſt. Acquieſce ei & habeto pacem, & per hoc habebis fructus optimos Multi ſunt enim & optimi patientiæ ſanctæ fructus. Heb. 12. Omnis diſciplina in præſenti quidem non videtur eſſe gaudii, ſed mœroris, poſtea autem fructum pacatiſſimum exercitatis per eam reddet iuſtitiæ. Tertio pacem noſtram perturbat peruerſa ſocietas hominum. ſ. impiorum. Sed de goc patebit infra, cum dicemus de pace fraterna. Quarto pacem noſtram perturbat ſtatus noſtri dubietas. Graue debet eſſe cuilibet ꝙ ignorat quādo vel quomodo morietur, vt ſit in ſtatu ſalutis vel damnationis, quia neſcit homo vtrū amore vel odio dignus ſit, quòd ſemper in periculo ſit viuens & moriens. Ideo dicitur Zach. 8. Neq; introeunti ſupple in mundū, neq; exeunti de mundo erat pax, videlicet propter incertitudinem ſui ſtatus, prima Theſſ. 5. Cum dixerint pax & ſecuritas, repentinꝰ eis ſuperueniet interitus. Quinto pacē noſtram perturbat affectionum varietas. Quam variis & innumeris modis affectiones animā inquietauit quis enarrare ſufficiat. Motus enim beſtiales inſurgētes in carne frequenter animam inquietant ſicut oſtendit apoſtolus Rom. 7. Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me in lege peccati & mortis &c. Gal. 5. Caro concupiſcit aduerſus ſpiritum &c. Ideo pſal. clamat. Nō eſt ſanitas in carne mea a facie iræ tuæ, nō eſt pax oſſibus meis &c. Propter hoc opus eſt carnem ſubiicere ſpiritui, & eius concupiſcētias edomare, vt ſubacto intimo aduerſario pax reddatur. Vnde ſuper illud Iob. 5. Beſtiæ terrę pacificæ erunt tibi dicit Greg. Per terræ beſtias poſſunt motus carnis intelligi, qui dum mentem noſtram irrationabilia ſuadendo laceſſunt, contra nos beſtialiter inſurgunt, ſed cum cor ſub diuina lege deprimitur, carnis incentiua detumeſcunt, vt & ſi tentando ſubmurmurant, non tamen vſque ad effectum operis, quaſi ad aperti morſus rabiem exurgant. Quis enī in hac corruptibili carne ſubſiſtens has terræ beſtias plene edomet, cum ille ad tertium cęlum raptus egregius prædicator dicat, video aliam legem in membris meis &c. Sed aliud eſt has beſtias in campo operis ſęuientes aſpicere, aliud intra cordis caueam frementes tenere. Redactę namq; intra clauſtra continentiæ, & ſi adhuc tentando rugiunt, vſq; ad morſum tamen vt diximus actionis illicitę non excedunt, per hoc etiam quòd pacificę dicuntur. Et id quod de malignis ſpiritibus diximus non inconuenienter accipitur. Motus enim carnis pacem nobis cum Deo faciunt dum tentādo contradicunt. Nam mens iuſti dum ad ſuperna dirigitur, ex corruptibili carne graui bello fatigatur, quę & ſi quando a deſideriis cęleſtibus huius mundi qualibet minima delectatione tardatur, ipſo bello ſuæ tentationis impellitur, vt illud toto corde diligat, qđ contradictio nulla perturbat, conſiderare enim vnuſquiſq; cōpellitur, vnde & quo cecidit, qui poſtquam pacem Dei deſeruit, rixa ſibi contra ſe exurgere intra ſemetipſum ſenſit, & tunc verius videt de ſecura Dei delectatione quid perdidit, quando ad ſe dilapſus ſuam in ſe contumeliam inuenit. Sequitur. Et ſcies quòd pacem habeat tabernaculum tuū, quia cū mentē Deo & carnem mēti ſubiugamus tabernaculum noſtrum pacem habere dicitur. Rurſus, quia non ſufficit motus beſtiales carnis reſtringere, ſed & alias animæ paſſiones ſub rationis regula refrenare. Ideo ſequitur. Et viſitans ſpeciē tuā non peccabis. Neceſſariū enim eſt oēs aīæ latebras perſcrutando viſitare, ne paſſiones ſuas ſequēdo irrōnabiliter moueatur in aliquo, ne. ſ. regnet in ea ſuperbia, ne vana gloria, ne ambitio, præſumptio vel aliquid hmōi dominetur, ne tabeſcat inuidia, ne turbetur iracundia, ne torpeſcat accidia, ne cupiditate rerum mundialiū diſtrahatur, & ſic de aliis. Sicut enim paterfamilias domum ſuā viſitat ne latrones lateant, ne ignis noceat, ne aliqua feneſtra vel hoſtiū apertum remaneat, ne aliquid inhoneſtum vel illicitum ibi fiat. Sic vir iuſtus conſcientiæ ſuę ſedulus explorator debet oēs cordis ſui vias & motus perquirere. & ſecundū rōnis regulā ordinare, & quicunq; hanc regulā ſecuti fuerint pax ſup illos & miſericordia. Sed heu quia tanta eſt mobilitas & vanitas cordis noſtri quòd vix etiam a viris ſpūalibus teneri poſſit in vinculo pacis, ſed ſemper extra ſe nititur euolare ſicut auis in cauea per oīa foramina circunſpiciens circuit quærens ſi poſſit euadere clauſurā, & libere peruagari. Vnde beatus Bern. in medita. ſuis ait. Nihil fugacius corde meo, quod quotiens me deſerit & per prauas cogitationes effluit, toties Deum omnipotentem offendit, cor meum vanum & cor vagum & inſcrutabile, dum totiens ducitur ſuo arbitrio, & diuino caret conſilio, in ſe non poteſt conſiſtere, ſed omni mobili mobilius per infinita diſtrahitur, & hac illacque diſcurrit per innumerabilia. Dum & per diuerſa requiem quęrit non inuenit, ſed in labore miſerum, & a requie vacuum non manet, ſibi non concordat, a ſe diſſonat, a ſe reſilit, voluntatem alternat, conſilia mutat, edificat noua, deſtruit vetera, deſtructa iterum reedificat, eademque iterum & iterum alio & alio modo mutat & ordināt, quia vult & non vult, & nunquam in eodem ſtatu permanet. Sicut enim molendinū cito voluitur & nihil reſpuit, ſed quicquid ei imponitur molit, ſi autem nihil apponitur ſeipſum conſumit, ſic cor meum ſemper eſt in motu, & nunquam requieſcit, ſed ſiue dormiam ſiue vigilem ſomniat, cogitat quicquid illi occurrit, & ſicut molendinum ſi arena ei imponatur exterminat, pax inquinat, palea occupat, ſic cor meum cogitatio amara turbat, immūda maculat, vana inquietat & fatigatur, ita cor meum cęleſte nō curat gaudium, neque diuinum quærit auxilium, ab amore cęleſtium elongatur, & in amore terreſtrium occupatur. Cunque elongatur ab illis & inuoluitur in iſtis vanitas illud recipit, curioſitas deducit, cupiditas allicit, voluptas ſeducit, luxuria polluit, inquiet inuidia, turbat iracundia, circuit triſtitia, ſicque miſeris caſibus ſubmergitur omnibus vitiis, quoniam vnum Deum qui ei ſufficere poterat dimiſit, vide ergo quam neceſſarium ſit pacem perſequi ſic mirabiliter fugientem. Ideo bene dicit pſal. Inquire pa. & perſe. eam. Vlterius ſciendum eſt quòd pax cordis cuſtoditur, in puritate conſcientiæ, feruore dilectionis, claritate ſapientiæ, dulcore deuotionis. Primo quidem pax cuſtoditur in puritate conſcientiæ, ſicut dicitur Iob. 8. Si mundus in cogitatione & rectꝰ in intentione vel opere inceſſeris, ſtatim euigilabit ad te, & pacatum reddet habitaculum iuſtitiæ tuæ. Pacem & ſanctimoniam

conuin-

coniungit Apoſtolus Heb.12. Pacem ſequimini & ſanctimoniam ſine qua nemo videbit Deum. Item beatus Apoſtolus pacis ſapiens eſtimator in oibus epiſtolis ſuis paci gratiã prænuntiebat dicens, gratia vobis & pax, per hoc dans intelligere, ꝙ nunq̃ pax vera ſine gratia poteſt haberi. Vnde illis quos Chriſtus tam in mẽte q̃ corpore ſanauerat dicebat, vade in pace. Mar.5. Luc.7.& 8. Item nato dño nunciant Angeli pacem, ſed tñ hominibus bonæ voluntatis. Luc.2. Gloria in excelſis Deo. Et in terra pax hominib. bonæ voluntatis. Dñe dabis pacem nobis. Iſa.26. Gloriam tuã vſurpare non debeo, qñ dixiſti: Gloriã meam alteri non dabo. Iſa.46. Mecum bene agitur ſi mihi pacem dederis conſcientia ſeruata. Secũdu pacis tranquillitas cuſtoditur in feruore dilectionis. Pſalm. Pax multa diligentibus legem tuam. Lex Dei eſt lex amoris ſm̃ illud Rom.13. Plenitudo legis eſt dilectio Dei.ſ.& proximi. Tertio cuſtoditur pacis tranquillitas per claritatem ſapientiæ. Iac.3. Quę de ſurſum eſt ſapientia, primum quidem pudica eſt, deinde pacifica. Et Eccl.1. Corona ſapientiæ timor dñi replẽs pacem, & ſalutis fructũ. Quarto cuſtoditur, & nutritur in dulcore deuotionis. Iſa.57. Creaui fructũ labiorum pacem. Fructus labiorum eſt propriũ confeſſio peccatorum, inſtructio proximorum, virtutum exhortatio, obiurgatio vitiorum, frequens, & feruens oratio, gratiarum actio, & vox laudis. In hac pace ſpecialiter requieſcit dicens cum Pſal. In pace in idipſum dormiam & requieſcã. Hac pace nihil vtilius, nihil iucundius, nihil ſecurius. Nihil inquam vtilius, quia per hãc acquiritur opulentia meritorum, ſicut qñ pax eſt in aliqua terra, mercantur hoies, & excolunt terras ſuas, & recipiunt fructus, colligunt, & recondunt. Pſal. Fiat pax in virtute tua, & abundantia in turribus tuis. Sap.1. Donum & pax eſt electis Dei, Deus.n. dando bonum pacis quod eſt bonum pręcipuum, dat ẽt alia multa dona. Item pace nihil iucundius. Rom.14. Non eſt regnum Dei eſca, & potus, ſed pax & gaudium in Spirituſancto, vide ꝙ paci gaudium ſociatur. Item Gal.5. Fructus aũt ſpiritus eſt charitas gaudiũ pax. Et Colo.3. pax Chriſti exultet in cordibus veſtris. Item pace nihil ſecurius, loquendo.ſ. de ſecuritate quæ poteſt haberi in vita pręſenti, vnde Lucæ 24. Stetit Ieſus in medio diſcipulorum, & dixit eis: Pax vobis, ego ſum, nolite timere. Item Ioſeph fratribus ſuis, dixit. Gen.44. Pax vobiſcum, nolite timere. Et Angelus Gedeoni. Iud.6. Pax tecum ne timeas non morieris. Pro his omnibus 2.Cor.13. Pacem habete & Deus pacis, & dilectionis erit vobiſcũ. Item eſt pax fraterna, quę eſt pax hois ad hominem, de qua Mar.9. Pacem habete inter vos. Debemus aũt ſeruare vnitatem in conueniendo, ſanctitatem in exemplando, patientiam in tolerando, & prudentiam in declinando. Primo quidem reſeruare debemus vnitatem indiuiſibilem. Tota.n. eccleſia fidelium vnum eſt corpus, cuius caput eſt Chriſtus: nos aũt ſinguli huius corporis membra ſumus. Rom.12. Sicut in vno corpore multa membra habemus. Omnia aũt membra non eundem actum habent, ita multi vnum corpus ſumus in Chriſto, ſinguli autẽ alter alterius membra. Sicut autẽ in corpore naturali ſi membrum vnum locum ſuum reliquerit, vel diſiunctũ fuerit violenter, magnum dolorem ingerit, quia totius corporis vnitas impeditur, & donec illud membrum ad locum ſuum redierit, vel reductum fuerit non quieſcit, ſic qñ diſcordat, vel contentioſe diſſentit ab alijs vnus homo, quantum in ſe eſt diuidit vnitatem corporis, & dolorem ingerit omnib. alijs, non debet quieſcere donec redierit ad corporis vnitatẽ. Ideo dicit Apoſtolus Eph.4. Solliciti ſeruare vnitatem ſpiritus in vinculo pacis. Secundo debemus habere ſanctitatem in exemplando. Rom.12. Prouiuicẽ ſollicita ſint membra, vnde ſi patitur vnum membrum compatiuntur omnia membra, & ſi gaudeat vnum membrum congaudent oia membra, vnum ẽt aliud adiuuat miro modo in actibus ſuis. Sic in corpore Chriſti myſtico debemus inuicem congaudere & compati, & mutuo nos iuuare, non ſolum in temporalibus: immo multo magis in ſpiritualibus ſanctitatis, & ædificationis exempla inuicẽ oſtendendo ad alios prouocandum. Sicut docet Apoſtolus Ro.14. Quæ pacis ſunt ſectemur, & quæ ædificationis ſunt inuicem cuſtodiamus. Heb.10. Conſideremus inuicẽ in prouocationem charitatis, & bonorum operum. Tertio debemus habere patientiam in ſuſtinendo. Si.n. moleſtet nos aliquis, iniurietur vel contumeliam inferat, non ſtatim debemus vltionẽ repetere, nec nos verbis contentioſis, vel contumelioſis aut gladijs vindicare. Sed oportet multa patienter tolerare, quicunq; pacem ſuam & aliorum deſiderat cuſtodire, vnde dicebat Pſal. Cum his qui oderant pacem eram pacificus &c. De fratrib. Ioſeph dr̃ Gen.37. Quod oderant eum, nec poterant ei quicquam pacifice loqui, tñ ipſe patienter ſuſtinuit. Ideo quia difficile eſt cum talibus pacem habere. Dicit Apoſtolus Heb.12. Si fieri poteſt, ꝙ ex vobis eſt cum omnib. hominib. pacẽ habentes. Signanter dicit ſi fieri poteſt.ſ. ſalua conſcientia, ſalua iuſtitia, debemus ſemper facere quod in nobis eſt, vt non ex nobis proueniat defectus pacis. Quarto debemus habere prudentiam in declinando, quia ſi ſunt aliqui ſic proterui rationis expertes, & omnis iuſtitiæ inimici, ꝙ non poſſint ad pacem adduci, nec ratiocinando, nec exhortando, nec corripiendo, nec ẽt patiendo: tũc ſi vis pacem habere, neceſſe habes talium conuictum, conſortium, commercia, & colloquia declinare. Quidam.n. pacem perturbant aperte. De quib. dr Eccl.28. Homo iracundus incendit litem, & vir peccator turbabit amicos, & in medio pacẽ habentium immittit inimicitiã. Alij occulte.ſ. detractores: de quibus Eccl.28. ſuſurro & bilinguis maledictus, multos.n. turbauit pacẽ habentes. Pſal. Loquuntur pacem cum proximo ſuo, mala autẽ in cordibus eorum. Idẽ: Mihi quidem pacifice loquebantur &c. Et Hiere.22. Sagitta vulnerans lingua eorum dolum locuta eſt. In ore ſuo pacem cum proximo ſuo loquitur, & occulte ponit ei inſidias. Primi cauendi ſunt, tanq̃ aperti pacis, & concordiæ turbatores. Alij vero fugiendi tanquã peſſimi proditores. Preterea ſciendum ꝙ pax fraterna duplex eſt. Eſt.n. pax domeſtica, & pax politica. Pax domeſtica q̃ debet paterfamilias procurare, & fouere in domo ſibi cõmiſſa, ſiue domus intelligatur eius hoſpitium, ſiue collegium eccleſiaſticum, vel etiã cenobium regulare, nã quilibet in domo & familia ſua, eps in collegio ſibi ſubdito, abbas vel prior in monaſterio ſuo debet vnitatem pacis & concordiæ procurare, pro viribus & nutrire. Vnde in commendationem antiquorum patrum dr̃ Eccl.48. Laudemus viros glorioſos & parentes noſtros &c. Sequitur: Homines diuites in virtute pulchritudinis ſtudium habentes, pacificantes in domibus ſuis, omnes iſti in generationibus gentis ſuæ gloriam adepti ſunt. Pax vero politica eſt pax reipublicæ, quæ ſummè deſiderari debet in regnis & prouincijs, & tanto vehementius debet optari, & diligentius obſeruari, quanto plura bona ex ipſo proueniunt & pluribus, & quanto ex eius contrario plura mala procedunt. Ad hoc autem ꝙ in republica ſit pax, tria præcipue requiruntur, videlicet ad ſummum principem.ſ. Deum reuerentia cum timore. In rege vel principe prouidentia cum amore. In ſubditis obedientia cũ honore. Primo quidem requiritur reuerentia cum timore, videlicet ꝙ tam princeps q̃ populus dñi revereatur & timeat ipſum offendere, & cum eo pacem habere ſtudeat & reſeruare, vnde dñs Hiere.15. dicit: Quis miſerebitur tui Hieruſalem, aut quis contriſtabitur pro te, aut quis ibit ad rogãdum pro pace tua? tu.n. dereliquiſti me dicit dñs. Item Leuit.26. Si in præceptis meis ambulaueritis, & mãdata mea cuſtodieritis, & feceritis ea dabo vobis &c. promittens eis abundantiam bonorum omnium. Pacem ſpecialiter promittit eis tanq̃ pręcipuum bonum, dicens: Dabo pacem in finibus veſtris &c. Quia ſi non audieritis me, nec feceritis omnia mandata mea &c. comminatur eis bonorum omnium egeſtatẽ, famem, peſtilentias, intemperiem aeris, ſiccitatẽ, corruptiones, ardorem, guerras, gladium, & terrores, & alia multa mala. Quomodo regibus populo pacem habentibus cum Deo ipſe ſemper pacem dederit, patet exemplis innumeris. Salomon quandiu Deum dilexit, et coluit, habuit pacẽ ex oi parte, ſicut dr̃ 3.Reg.4. Sed qñ deprauatum eſt cor eius per mulieres, vt Deos coleret alienos, ſuſcitauit ei dominus aduerſarium. 3.Reg.11. Aſa Rex Iuda, quia fecit quod placitũ erat in conſpectu Dei, & ſubuertit aras peregrini cultus &c. regnauit in pace. 2.Paral.14. Sequitur: Quieuit erat & nulla temporibus eius bella ſurrexerunt, pacem domino largiente. Item de Ioſaphat dr̃ 2.Paralip.20. Qui poſtq̃ terram purgauit, & populo prædicauit, vt quæreret dominum, quieuit regnum Ioſaphat, & præbuit ei dominus pacem per circuitum. Item temporibus iudicum quotiens relinquebant dñm, dabat eos in manus hoſtium, quando vero cõuertebantur ad eum miſericordiam poſtulantes liberabat eos largiẽs eis pacem, quia ſcriptum eſt Prouer.16. Cum placuerint domino vię hominis, inimicos quoque eius conuertet ad pacem. Ceterum quãta nunc ſuſtineat ille populus Iſrael videamus. Quid eſt Iſrael, ꝙ in terra inimicorum es, inueteraſti in terra aliena? conſide veraciter, & cognoſce: nam ſi in via Dei ambulaſſes, habitaſſes vtiq; in pace ſuper terram. Baruch 3. Perdidiſti propriam terram expulſus cum ignominia, terram incolit alienam, duram & vilem ſuſtinens ſeruitutem, qui prius oppreſſiones Ægyptiacas euaſiſti legem Dei recipiens, magiſtros, & iudices habuiſti, fundebas ad dominũ multas pręces, nocte & die præcedebat populum ignis & nubes, cęlum miniſtrabat cibum eſurientibus, petra potum ſitiẽtibus, mare ſub tuis pedibus ſolidatum cedebat fugientibus fluenta, Iordanis obſequium præbuerunt trãſeuntibus, & multa mira fecit tibi Deus, terram opulentam & inclitam tibi dedit, exterminauit ante te barbaras nationes, ſubiecit tibi populos, regnum, diuitias, et gloriã dedit tibi. Ac vero ſubintrante diſcordia, diuiſus eſt populus Hieroboã inter ſe diſſidentibus regentibus populum tumultuare cęperunt, puer contra ſenem, & ignobilis contra nobilẽ, dereliquit populus dñm, & traditi ſunt Babylonicæ captiuitati, tandem liberatus nõ ceſſauit eius malitia, ſucceſſit Antiochus in populum exercẽs tyrannidem, poſtmodum a Babylonijs deſtruitur ciuitas illa ſancta cum tẽplo ſanctuaria polluta manib. cõculcantur, trucidãtur ſine miſeratione ſenes & iuuenes, matres & virgines. Mulieres etiam

filios ſuos vt comederent occiderunt, multa quoq; alia quæ narrare non poſſumus ſuſtinere cōpulſi ſunt Tyto & Veſpaſiano regnātibus, ſicut Ioſephus & Ægyſippus reſcriunt de cladibus Iudæorū. Quicunque igitur rex, vel princeps in terra ſua pacem habere deſiderat cum Deo pacem habere ſtudeat, & populus eius ſimiliter, quia qñq; pp peccata populi, qñq; pp peccata principis Reipublicæ pax turbatur. Secundo requiritur regis vel principis prouidentia cum amore. 2. Mach. 4. Sine regali prouidentia impoſſibile eſt pacem rebus dari. Et Heſter 15 Qm̄ malis quorundam ſuggeſtionibus regum ſtudia deprauantur, prouidendum eſt paci oium prouinciarū. Debet ergo princeps prudens & prouidus habere dulcorē clementiæ in ſubiectos beniuolos gubernādo, feruorem aſtutiæ in corrigenda diligentius inquirendo, rigorem iuſtitiæ in maleficos acrius puniendo, vigorem conſtātiæ in aduerſarios expugnando. Primo quidē princeps debet habere dulcorem clementię beniuolos benignius gubernando, exemplo regis Aſſueri qui dicit Heſter 12. Cum plurimis gentibus imperarem, & vniuerſum orbem meæ ditioni ſubiugaſſem, nolui nequaq̄ potentiæ abuti magnitudine, ſed clementia, & lenitate gubernare ſubiectos, vt abſq; vllo terrore vitam ſilentio tranſigentes optata cunctis mortalibus pace fruerentur. Secundo debet princeps habere feruorē aſtutiæ corrigēda vitia diſquirendo, vnde debet terram ſuam ſollicite viſitare, & per viros fideles facere viſitari, & inqueſtas fieri ſuper baillinos p̄poſitos, & hmōi. Iſa. 60. Ponā viſitationem tuam pacem, quaſi diceret ex tali viſitatione tota terra reducetur ad pacē. Tertio debet princeps habere rigorem iuſtitiæ maleficos puniendo, fruſtra. n. fierent viſitationes niſi punitio ſequeretur, ea punitione vero malorum pacē turbantium redditur pax in terra. Iſa. 32. Erit opus iuſtitiæ pax. Pſal. Iuſtitia & pax oſculatę ſunt. Idem: Orietur in diebus eius iuſtitia, & abundantia pacis. Quarto debet princeps habere vigorē conſtantiæ aduerſarios expugnando, ſicut fecit Dauid hoſtes expugnando vndiq; quouſq; pacem reddidit in tota terra. Quantum autē laborauerunt ipſe Dauid, Ezechias, Io as, Ioſaphat, & alij reges Imperatores, iudices, poteſtates pro pace procurāda, ſeruanda, ac ēt defendenda innumerabilia ſunt exempla tam in ſcriptura ſacra q̄ in alijs hiſtorijs, & ſcripturis. Debet igitur oī princeps pacem habere cum ſuo ſuperiori. i. Deo. Cum ſuo hoie interiori, cum quolibet inferiori, ac ēt cū quolibet exteriori, debet pacem habere cum ſubditis, oēſq; ſubditos ad pacem deducere vt pacem habeant inuicē, & ad oēs. Item debet pacem habere cū oibus extraneis, propinquis, & remotis ſi poteſt fieri, iuſtitia ſemper ſalua, nec vnq̄ debet cum extraneis maximè Chriſtianis bellū incipere, ſed nec illis prouocātibus debet guerras mouere niſi pro ardua valde cauſa & neceſſitate. Sollicite deliberare debet, & diligenter aduertere quanta mala fiant in guerris, quāta pericula tam rerum q̄ corporum immineāt reipub. quanta turbatio animorū, quantæ oppreſſiones pauperum, deſtructiones bonorū, vaſtationes vinearum & ſegetum, cōbuſtiones villarū, euerſiones caſtrorū, exterminia ciuitatum, ſtrages hoium, labores corporum, terrores mentiū, rancores, & inimicitiæ in futurum, & damnationes innumerabilium aīarum. In his alijſq; pluribus debita conſideratione penſatis diligenter attendat prudens princeps q̄ inuitè guerras mouere debeat, vel motas ab alijs acceptare. Dicit. n. Sapiens Prouer. 12. Qui pacis ineunt conſilia ſequitur eos gaudiū. Deut. 10. Præcepit dñs ſi acceſſeris ad expugnandum aliq̄ ciuitatem, primum offeres eis pacē, cui ſi conſenſerint, pacis, & amicitię fędera ſociabis, ſi fieri poteſt ſalua iuſtitia permanente. Niſi forte ſint aduerſarij fiuei cum quib. nec pacis pacta, nec fędus amicitiæ debēt habere fideles, dño prohibente. Deut. 7. Non inibis cum eis fędus nec miſereberis eorum, neq; ſociabis cum eis coniugia. Et primo Eſdra. 9. Nō quæratis pacē eorum, & proſperitatem eorum vſq; in ſempiternū. Et 2. Eſd. 8. Non quæratis pacē habere cū eis omni ſpe. Tertio ad pacē reipub. requiritur ſubditorum ad principem obedientiam cum honore: non. n. poſſet princeps rēpub. regere niſi ſubditi fideliter & ex corde ſibi parerent, pp hoc Hebr. 14. Obedite prępoſitis veſtris, & ſubiacete eis. Et prima Theſſ. 5. Rogamus vos fratres vt noueritis eos qui laborant in vobis & præſunt vt habeatis eos abundantius in charitate pp opus illorū pacem habētes cum eis. Sed iuſto Dei iudicio fit frequenter vt populus male obediat principi, ſi ipſe male obediat ſummo regi, nec ipſe cum populo, nec populus inter ſe pacem habet, niſi ipſe cū ſummo principe pacē ſeruet. Pax ſuperna dr̄ q̄ habemus, & habere debemus reſpectu ſuperiorū. Et hæc eſt duplex, vna q̄ habemus ad Deum in eccleſia militante, alia quā ſperamus nos habituros in Deo, & cū Deo in eccleſia triumphante. Vna eſt pax inchoata, alia conſummata. Vtramq; dñs nobis inſinuat dicens Io. 15. Pacem relinquo vobis. pacē meā do vobis. Primam nobis reliquit, quaſi ſub fędere teſtamenti dicens: Pacē relinquo vobis, videlicet in hoc ſęculo in quo per fidem ambulemus, & per q̄ iuſtificamur. Iuſtificati igitur ea fide pacem habeamus ad Deum. Ro. 5. Ex fide inq̄ non ficta vel mortua, ſed viua, firma, probata per dilectionem operante. Hanc pacem diligere, & inuiolabiliter obſeruare nos mouēt. Primo inclinatio naturalis. Secundo inuitatio curialis. Tertio redēptio copioſa. Quarto adeptio fructuoſa. Primo quidē mouent nos inclinatio naturalis. Naturaliter. n. omnis creatura obtemperat creatori, & omnia pacem appetunt, & in vnum pacis principium reducūtur, vnde pacem habemus ad Deum ſi māiꝰta eius in reuerentia teneamus. Prou 15. Qui timet præceptum in pace verſabitur. Naturaliter pater, filium, & ſeruus dñm reueretur. Si quis igitur libenter ſeruat pacē dñi ſui, alioquin nec de rebus ſuis, nec ēt de corpore ſuo ſecurus eſt, quanto magis debet homo cuſtodire pacē cum Deo, cuius nec manum effugere, nec ſapientiā latere, nec potentiam ſuperare, nec ſniam poteſt aliquatenus reuocare Secundo mouere debet ad hoc inuitatio curialis. Attende homo peccator quanta ſit Dei benignitas, qui nos ſeruos contumaces, ipſos, & ingratos rogat de pace reformanda cum eo poſtq̄ offendimus eū, dicens Iſa. 57. Pacem faciet mihi, faciet pacē mihi. O quanta confuſione dignus eſt, qui hanc pacem violat, & ad hāc pacē inuitatus venire diſſimulat, vel recuſat. Tertio mouere debet ad idem redemptio copioſa, ſumma Dei ſapiētia, quæ nouit pacis hoc pretium æſtimare, pati voluit & mori, ut nobis ac quireret bonū pacis. Iſa. 53. Diſciplina pacis noſtræ ſuper eū &c. Sequitur. Tradidit in mortē aiam ſuam, pro hac ſanguinem ſuum effudit, col. j. Pacificans per ſanguinē crucis eius, ſiue quæ in cœlis, ſiue quæ in terris ſunt. Attende q̄ care debemus eam diligere, quā tā care emit æterna ſapientia Dei patris. Cogita q̄ impreciabilis ſit, q̄ impreciabili ſanguine cōparauit. Quarto mouere debet ad idē adeptio fructuoſa. Vere magni, & innumerabiles ſunt fructus pacis noſtræ cum Deo, ſicut patet aliqualiter ex prædictis. Iob 22. Acquieſce & habeto pacē, & per hoc habebis fructus optimos. Pacem plenā & perfectè conſummatam, & æternam promittit nobis dñs in futuro, dicens: Pacem meam do vobis. Hæc prorſus eſt ineffabilis, & incomprehenſibilis, Phil. 4. Pax Dei quæ exuperat oēm ſenſum. Quā elegāter deſcribit Iſa. 32. Sedebit populus meus in tabernaculis fiduciæ, & in requie opulenta. Nota ſeptē conditiones laudabiles huius pacis, promittit. n. dñs quantum ad ſtatum dignitatē faſtigij. Nam ſedere regnantium eſt. Matth. 9. Cum ſederit filius hominis in ſede maieſtatis ſuæ, ſedebitis & vos ſuper ſedes, &c. Secundo promittit iucunditatem cōſortij, cum dicit: Populus meus. O q̄ beatus populus, o q̄ ſanctum, q̄ amabile, & glorioſum conſortium, ſicut ait Pſal. Beata gens cuius eſt dñs Deus eorū, populus quē elegit in hæreditatem ſibi. Et Leuit. 26. Ambulabo inter vos, & ero veſter Deus, voſq; eritis populus meus. Et Apoc. 21. Loquens de beatis dicit: Ipſi populus eius erunt, & ipſe Deus cum eis erit eorū Deus, eſſe igitur in conſortio ſanctorū eſt eſſe in conſortio Dei, quia Deus eſt in quolibet eorū. Sequitur: Et abſterget Deus oēm lachry. ab ocu. eorum. O felices lachrymæ quas abſtergere dignabitur ſuauiſſima pietas pijſſimi redemptoris. Et mors vltra nō erit, neq; luctus, neq; clamor, neq; dolor erit vltra. Tertio promittit refulgentiā claritatis, tam loci q̄ habitatorū eius Magna & mirabilis eſt pulchritudo palatij. Eccl. 43. Altitudinis firmamentum, pulchritudo eius in viſione gloriæ. Maior eſt pulchritudo ſanctorū. i. eccleſiæ triumphantis, de qua Cant. 6. Pulchra es amica mea, ſuauis & decora ſicut Hieruſalem. Et Cant. 7. Quā pulchra es, & q̄ decora chariſſima in delitijs. Sed maxima & merito ſuper maxima eſt pulchritudo ſpōſi. Cant. 1. Ecce tu pulcher es dilecte mi &c. Eccl. 43. Pulchritudinem candoris eius admirabitur oculus. Quarto promittit omnimodā concordiā vnitatis, cum dicit pacis. Aug. Pax cœleſtis ciuitatis eſt ordinatiſſima & concordiſſima ſocietas fruendi Deo, & ſeinuicem in Deo. Pſal. Manſueti hæreditabūt terram, & delectabuntur in multitudine pacis. Idē: Lauda Hieruſalē dñm, qui poſuit fines tuos pacem, & adipe frumenti ſatiat te. Filij nēpe Hieruſalem, quæ ſurſum eſt mater veſtra, paleas nō comedūt, qđ eſt pabulum iumentorū, ſed frumenti fruuntur adipe, quod puriſſimā dicimus ſimilā, quod eſt edulium Angelorū. O fœlices catelli tui dñe de menſa dominorū ſuorum reliquias colligentes ne famelici remaneant, & deficiant in via egeſtate, & fame ſteriles. Sic. n. de tantis delitijs panis micam, vini ſtillam, ignis ſcintillam immittit quaſi de reliquijs ciuium tuorū vt attendas deſiderium, & in reliquijs tuis prępares vultū eorum. Oēs. n. qui hanc internā dulcedinē vel tenuiter guſtauerunt, quicquid extrinſecus tranſitorię delectationis occurrit deſpiciunt, & ad illas delitias ſuperplenas tota mētis auiditate percurrunt, vt ſicut adipe & pinguedine eorū animæ repleantur. Quinto promittit diſtinctiones, & ordines māſionum ſm differentias meritorum, cū dicit, in tabernaculis. Io. 14 In domo patris mei manſiones multæ ſunt. Ibi erit tabernaculorum diſtinctio, ſicut ait Pſal. Quàm dilecta tabernacula tua dñe virtutū. Et Num. 24. Quàm pulchra tabernacula tua Iacob. Sexto promittit ſecuritatem in terrore hoſtium, cum dicit: Fiduciæ. Oſeæ 2. Dormire eos faciam fiducialiter. Leuitic. 16. Abſque pauore habitabitis in terra veſtra, dabo pacem in finibus veſtris, dormietis &

non erit qui exterreat. Septimo promittit quietudinis firmitatē cū dicit in requie.ibi erit ſuauis,& perfecta requies poſt laborē. Apoc. 14. amodo iam dicit ſpiritus vt requieſcant à laboribus ſuis: & Iſa. 58. Requiem dabit tibi dñs Deus tuus ſemper. Octauo promittit plenitudinis vbertatē, cum dicit opulentiā. Iſa. 33. Oculi ſui videbunt ciuitatē opulentam, vbi.ſ. eſt plenitudo bonorū omniū quæcūque deſiderari poſſunt aut excogitari, quia nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit, quæ præparauit Deus his qui diligunt eum, primæ Cor. 2.

FActa digreſſione, ſed non inutili ſicut puto tractando de pace ſm conſiderationes diuerſas, ad propoſitū redeamus. In ſeptima beatitudine dicit dñs: Beati pacifici &c. Aug. in pace perfectio eſt vbi nihil repugnat, & ideo filij Dei pacifici, qm nihil reſiſtit Deo,& filij ſimilitudinem patris habere debent. Pacifici aūt in ſemetipſis ſunt, qui oēs animi ſui motus cōponentes, omneſq; cōcupiſcentias habentes ēdomitas ſiut regnum Dei, in quo ita ordinatæ ſunt omnia, vt id quod eſt in homine præcipuum,& excellens, hoc imperet cęteris non reluctantib. & id quod excellit ſubdatur potiori, quod eſt prima veritas filius Dei, nec imperare inferiorib. poteſt, niſi ſuperioribus ſubijciatur: & hęc eſt pax quæ datur in terra hominibus bonę voluntatis. Maximā aūt dignitatem habent pacifici, ſicut qui filius Regum dr, in domo regia ſummus eſt. Circa octauā beatitudinem qua dr. Beati qui perſecutioné patiūtur &c. Chriſo. Poſita pacificorū beatitudine, ne aliquis eſtimaret, ꝙ ſemper ſibi pacem quærere ſit bonū. Subdit: Beati qui perſecutionem &c. Hic aūt accipitur iuſtitia generaliter pro omni virtute. Nā beati ſunt qui perſecutioné patiuntur pp veritatem, vel propter defenſioné aliorum, vel propter pietatem. Signanter addidit propter iuſtitiam, quia multi propter peccata ſua perſecutioné patiuntur, & non ſunt iuſti. De hoc req. ſupra. Patientia. Hæc aūt octaua beatitudo ad caput redit, quia tanq̃ conſummatū perfectumq; oſtendit & probat. Itaque in prima, tertia, & octaua, nominatum eſt regnum cœlorum. Septem.n. ſunt qui perficiunt, nam octaua clarificat, & perfectū demonſtrat. Nec mireris, ait Chriſo. Si ſm vnamquāq; beatitudinem regnum non audis: nā cum dicit conſolabuntur, & miſericordiā conſequentur &c. Per hoc oia nihil aliud q̃ regnū cęlorū occultè inſinuat, vt nihil ſenſibile expectes, neq; enim beatus eſt, qui in his coronatus, quæ cum præſenti vita diſcedunt.

De beatitudinum correſpondentia donis. *Diſt. XXIII.*

DEinde conſiderandum eſt qūo prædictæ beatitudines rñdeant donis.i. quæ beatitudo cuiq; dono rñdeat. Et primo ſciendū, ꝙ prima beatitudo quæ eſt paupertas ſpiritus reſpondet dono timoris, ſicut dicit Aug. in li. de ſermone dñi in monte: Timor Dei congruit humilibus, de quibus dr. Beati pauperes ſpiritu. Cum.n. ad timorem pertineat Deo reuerentiā exhibere,& ei ſubſidiū eſſe, illud quod ex hmōi ſubiectione conſequitur pertinet ad donum timoris. Ex hoc aūt ꝙ aliquis Deo ſe ſubijcit, deſinit querere in ſeipſo, vel in aliquo alio magnificari niſi in Deo: hoc.n. repugnaret perfectę ſubiectioni ad Deum. Vnde dicit in Pſal. Hi in curribus,& hi in equis: nos autem in nomine Dei noſtri inuocabimus. Et ideo ex hoc, ꝙ aliquis perfectè timet Deum, conſequens eſt, ꝙ non querat magnificari in ſeipſo per ſuperbiam: neque etiam querat magnificari in exterioribus bonis.ſ. honoribus & diuitijs, quorum vtrūq; pertinet ad paupertatē ſpiritus: ſm ꝙ paupertas ſpiritus intelligi poteſt, vel exinanitio inflati, & ſuperbi ſpiritus, vt Aug. exponit: vel ēt abiectio tpalium rerum quæ fit ſpiritu.i. propria voluntate per inſtinctum Spiritusſancti, vt Amb. & Hiero. exponunt. Et nota ꝙ timor importat motum ſm habitudinem receſſus a termino a quo: ſpes aūt importat motū ſm habitudinem acceſſus ad terminū ad quem tenditur, & ideo vltima beatitudo quæ eſt ſpiritualis, eſt perfectionis terminus, congruè reſpondet ſpei, ſed prima beatitudo quę eſt per receſſum a rebus exterioribus impedientibus diuinam ſubiectioné, congrue rñdet timori. Item nota ꝙ in fructib. illa quæ pertinent ad moderatum vſum, vel abſtinentiā a rebus temporalibus videntur dono timoris conuenire, ſicut modeſtia, continentia, & caſtitas. Dono pietatis reſpondet ſecunda beatitudo.ſ. Beati mites, ſicut dicit Aug. in lib. de ſermone dñi in monte: pietas congruit mitibus. Sed ſciēdum, ꝙ in aptatione beatitudinis ad dona duplex conuenientia poteſt attendi, vnam quidem ſm rationé ordinis q̃ videtur Aug. fuiſſe ſecutus, vnde primam beatitudinem attribuit infimo dono.ſ. timori. Secundā autem.ſ. Beati mites, attribuit pietati,& ſic de alijs. Alia conuenientia poteſt attendi ſm ꝓpriam rationem beatitudinis,& ſm hoc oporteret adaptare beatitudines donis ſm obiecta & actus,& ita actui pietatis magis reſpōdet quarta, & quinta beatitudo q̃ ſecunda, tñ ſecunda beatitudo habet aliquam conuenientiam cum pietate, inquantū.ſ. per māſuetudinem tolluntur impedimenta actuū pietatis. In fructibus autē bonitas, & benignitas directè poſſunt attribui pietati, manſuetudo aūt indirectè inquantū tollit impedimenta actuum pietatis, vt dictum eſt. Dono ſcientię reſpondet tertia beatitudo: Beati qui lugent, ſicut Aug. dicit in ſermone dñi in monte. Scientia congruit lugentibus. Ad ſcientiam.n. pertinet rectum iudicium creaturarū, creaturę aūt ſunt ex quibus homo occaſionaliter a Deo auertitur, ſm illud Sap. 13. Creaturæ factæ ſunt in odium & muſcipulā pedibus inſipientium, qui.ſ. rectū iudicium ex his non habent dum eſtimant in eis perfectum bonū eſſe, vnde in eis finé conſtituendo peccant,& verum bonum perdunt, & hoc dānum hois innoteſcit per rectum iudicium de creaturis, quod habetur per donū ſcientiæ, & ideo beatitudo luctus ponitur reſpondere dono ſcientię. Dono fortitudinis reſpondet quarta beatitudo, quæ eſt: Beati qui eſuriunt, & ſitiunt iuſtitiam, ſicut dicit Aug. in lib. de ſermone dñi in mōte. Fortitudo congruit eſurientibus,& ſitientibus iuſtitiam, qui laborant deſiderantes gaudium de veris bonis: amorem a terrenis auertere cupientes. Quia Aug beatitudines attribuit donis ſm ordiné enumerationis conſiderata tñ aliqua conuenientia. Et ideo quartā beatitudinem.ſ. eſurire & ſitire iuſtitiam attribuit quarto dono.ſ. dono fortitudinis: eſt tñ ibi aliqua conuenientia, quia ſicut dictum eſt fortitudo in arduis conſiſtit. Eſt aūt valde arduū, ꝙ aliquis non ſolum opera virtuoſa faciat, quæ cōiter dnt opera iuſtitiæ, ſed ꝙ faciat ea cum inſatiabili quodam deſiderio, quod poteſt ſignari ꝑ famem & ſitim iuſtitiæ. Sicut aūt dicit Chriſoſt. ſuper Matth. Iuſtitia hic poteſt accipi non ſolum particularis, ſed ēt vniuerſalis, quę ſe habet ad omniū virtutum opera, vt dicitur in 5. ethi. in quibus arduum intendit fortitudo quæ eſt donum. Inter fructus ponuntur duo, quæ reſpondent dono fortitudinis.ſ. patientia quæ reſpicit ſuſtinentiam malorum,& longanimitas quæ reſpicit diuturnā expectationem,& operationem bonorum. Dono filij reſpondet quinta beatitudo, quæ eſt: Beati miſericordes &c. Sicut dicit Aug. in libro de ſermone domini in monte. Cōſilium cōuenit miſericordibus, quia vnicum remedium eſt de tantis malis erui dimittere & dare. Conſilium.n. propriè eſt de his, quæ ſunt vtilia ad finem, vnde ea quę maxime debent correſpondere dono cōſilij, hoc aūt eſt miſericordia, ſm illud ad Thimo. 4. Pietas ad oīa vtilis eſt. Et ideo ſpecialiter dono cōſilij reſpondet beatitudo miſericordiæ, non ſicut elicienti, ſed ſicut dirigenti. Dono intellectus reſpondet ſexta beatitudo.ſ. Beati mundo corde. Sicut dicit Aug. in lib. de ſermone dñi in monte. Sexta operatio Spiritusſancti, qui eſt intellectus cōuenit mundis corde, qui purgato oculo poſſunt videre quod oculus non vidit. In ſexta aūt beatitudine ſicut & in alijs duobus continētur, vnū per modum meriti.ſ. munditia cordis, & aliud per modū premij.ſ. viſio Dei, vt ſupra dictum eſt,& vtrūq; pertinet aliquo modo ad donum intellectus. Eſt.n. duplex munditia. Vna quidé præambula, & diſpoſitiua ad Dei viſioné, quæ eſt deputatio affectus ab inordinatis affectionibus, & hæc quidem mūditia cordis fit per virtutes & dona quæ pertinent ad vim appetitiuam. Alia vero mūditia cordis eſt.ſ. quæ eſt quaſi completiua reſpectu viſionis diuinæ. Et hæc quidē eſt munditia mentis depuratę a phantaſmatibus & erroribus, vt.ſ. ea quæ de Deo proponuntur non accipiātur per modum corporalium phantaſmatū, neq; ſm hæreticas peruerſitates, & hanc munditiā facit donum intellectus. Similiter & duplex eſt viſio Dei. Vna quidē perfecta, per q̃ vr Dei eſſentia. Alia vero imperfecta, per q̃ etſi non videamus de Deo quid eſt: videmus tñ quid nō eſt,& tanto in hac vita Deū perfectius cognoſcimus, quāto magis intelligimus eum excedere quicquid intellectu cōprehenditur,& vtraq; Dei viſio pertinet ad donū intellectus. Prima quidē ad donū intellectus conſummatū, ſm ꝙ erit in patria. Secunda vero ad donū intellectus inchoatum, ſm ꝙ habetur in via. In fructibus aūt fides quæ eſt fructus rñdet dono intellectus, quia ſicut dictū eſt fructus ſpiritus dicuntur vltima, & delectabilia, quæ in nobis proueniunt ex virtute Spiritusſancti. Vltimum aūt delectabile habet rationē finis qui eſt proprium obiectum voluntatis, & ideo oportet ꝙ id quod eſt vltimum & delectabile in volūtate, ſit quodammodo fructus omnium aliorum quę pertinent ad alias potentias. Secundum hoc igitur doni, vel virtutis perficientis aliquā potentiam poteſt accipi duplex fructus. Vnus quidem pertinēs ad ſuā potentiam, alius autem quaſi vltimus pertinens ad voluntatem. Et ſm hoc dicendū eſt ꝙ dono intellectus reſpondet pro proprio fructu fides.i. fidei certitudo, & pro vltimo fructu reſpōdet ei gaudiū quod pertinet ad voluntatem. Et nota quòd cognitionis practicæ fructus non poteſt eſſe in ipſa, quia talis cognitio non ſcitur pp ſe, ſed pp aliud, ſed cognitio ſpeculatiua habet fructū in ſeipſa.ſ. certitudiné eorum quorum eſt,& ideo dono cōſilij quod pertinet ſolum ad practicā cognitionem non rñdet aliquis propriè fructus: donis aūt ſapientiæ intellectus,& ſcientię quę poſſunt ēt ad ſpeculatiuā cognitioné pertinere rñdet ſolus vnus fructus qui eſt certitudo ſignata noīe fidei: plures autē fructus ponuntur pertinentes ad partē appetitiuā, quia ſicut iam dictum eſt, ratio finis quæ importatā in noīe fructus magis pertinet ad vim appetitiuā q̃ intellectiuam. Dono ſapientiæ reſpondet ſeptima beatitudo, quæ eſt: Beati pacifici &c. Sicut dicit Aug. in lib. de ſermone dñi in monte. Sapientia con-

uenit pacificis, in quibus nullus motus eſt rebellis, ſed oẽs obtẽperant rationi. Cõgruè aũt poteſt beatitudo ſeptima adaptari dono ſapiẽtiæ, & quantum ad meritũ, & quãtum ad præmiũ. Ad meritum quidẽ pertinet quod dr̃: Beati pacifici. Pacifici aũt dñr quaſi pacem facientes, vel in ſeipſis vel alijs, quorum vtrũq; contingit in hoc, ꝙ ea in quib. pax cõſtituitur ad debitum ordinẽ rediguntur. Nã pax eſt trãquillitas ordinis, vt Aug. dicit 19. de ciuit. Dei. Ordinatio aũt pertinet ad ſapiam, vt patet per philoſophũ in principio meth. Et ideo eſſe pacificũ conuenienter attribuitur ſapiẽ. Ad primũ aũt pertinet ꝙ dr̃, filij Dei nocabuntur. Dñr autẽ aliqui filij Dei inquantum participãt ſimilitudinem filij vnigeniti & naturalis, ſcḋm illud Rom. 8. Quos præſciuit conformes fieri imaginis ſui filij, qui quidem eſt ſapientia genita, & ideo pręcipiendo donũ ſapientiæ, ad Dei filiationẽ homo pertingit. Et nota, ꝙ ad ſapientiam ſcḋm ꝙ eſt donum pertinet non ſolum contemplari diuina, ſed ẽt regulare humanos actus, in qua quidẽ directione. Primo occurrit amotio à malis, quæ contrariantur ſapientiæ, vnde & timor dr̃ eſſe initium ſapientiæ inquantum facit recedere à malis, vltimum aũt eſt ſicut finis, ꝙ omnia ad debitum ordinem redigantur, quod pertinet ad rationẽ pacis, & ideo conuenienter Iacobus dicit, ꝙ ſapientia quę deſurſum eſt, quę eſt donum Spiritus ſancti, primũ eſt pudica quaſi vitans corruptelas peccati. Deinde aũt pacifica, quod eſt finalis effectus ſapientiæ, pp quod ponitur beatitudo. Iam vero oĩa quę ſequuntur manifeſtant ea per quæ ad pacem ſapientia perducit, & ordine congruo. Nam homini per pudicitiam à corruptelis recedenti, Primo occurrit quod quantum ex ſe poteſt omnibus modũ teneat, & quantũ ad hoc dr̃ modeſta. Secundo vt in his, in quibus ipſa ſibi non ſufficit, aliorũ monitis acquieſcat, & quantũ ad hoc ſubdit, ſuadibilis. Et hæc duo pertinent ad hoc ꝙ homo cõſequať pacem in ſeipſo. Sed vlterius ad hoc ꝙ homo ſit pacificus ẽt alijs, Primo requiritur vt bonis eorum non repugnet, & hoc eſt ꝙ dicit bonis conſentiens. Secundo ꝙ defectibus proximi compatiatur in affectu, & ſubueniat in effectu, & hoc eſt ꝙ dicitur, plena miſericordia & fructibus bonis. Tertio requiritur vt charitatiue emendare peccata ſatagat, & hoc eſt ꝙ dicit, iudicans ſine ſimulatione, ne. ſ. correctionem præcedens odium intendat explere.

LIBER II. PARS I.

Diſt. I.

TERMINATO p Dei gratiã primo voluminis huius libro: in quo oſtendit ſapiens excludendam eſſe negligẽtiam, ac per hoc aſſumendam eſſe diligentiã agendorum, vbi oſtendimus, quid, quare, & qualiter ſit aliquid operandum, & de principijs intrinſecis actuum humanorum. i. de paſſionib. ſeu affectionibus animæ: rurſus de principijs extrinſecis. i. de lege & præceptis, de gratia & habitibus virtutũ: nunc ſumma Dei ſapientia dirigente, conſiderandum eſt de prouidentia futurorum. Ad quam nos Sapiens hortatur, cum dicit: Memorare nouiſſima tua. Debemus aũt aduertere, ꝙ in ſcriptura ſacra docemur locum nouiſſimum tenere. Tẽpus nouiſſimum præcauere. Et finem nouiſſimũ præuidere. Primo quidem docemur nouiſſimum locum tenere, quia profectio hæc eſt directa via perueniendi, ad culmen ſummæ ſublimitatis, ſicut ſumma Dei ſapientia docet. Lucæ 14. Cum vocatus fueris ad nuptias, non recumbas in primo loco &c. Sed cum vocatus fueris vade & recũbe in nouiſſimo loco, vt dicat tibi qui te inuitauit: Amice aſcende ſuperius, & erit tibi gloria coram ſimul diſcumbentib. Nos igitur ad cœleſtes nuptias inuitati non quæramus primũ locum tenere, nec gerere principatũ, ne forte depellat nos in locum nouiſſimum dñs nuptiarum. Sed per humilitatem locum nouiſſimum eligamus, vt ad ſublimitatem gloriæ conſcendamus. Et merito locũ nouiſſimum docet eum eligere, qui ſe debet inter alios nouiſſimũ reputare. Exemplo capitis noſtri, de quo dicitur Iſa. 53. Vidimus eũ, & non erat aſpectus, & deſiderauimus eum deſpectum, & nouiſſimum virorum. In terra voluit eſſe nouiſſimus virorum, qui in cęlis eſt gloria beatorum, & dños angelorum, vt exemplo ſuo mõſtraret verum eſſe quod dicitur Matth. 20. Erunt nouiſſimi primi, & primi nouiſſimi. Hoc aũt multipliciter poteſt intelligi. Vno modo ſic. Qui ſe nouiſſimos. i. humiles & abiectos fecerint propter Deum: iſti erunt primi. i. ſanctitate præcipui. & inter primos amicos Dei in regno cœlorum merito computandi. Et primi nouiſſimi. i. qui volunt eſſe primi reputatione, vel principatum habere ſuper alios in aliqua dignitate: iſti erunt nouiſſimi. i. viles & abiecti diuino iudicio, & viliſſimi in inferno. Et hoc eſt quod dicitur Luc. 14. Omnis qui ſe exaltat humiliabitur, & qui ſe humiliat exaltabitur. Alio modo. Erunt nouiſſimi primi &c. i. qui viliores ſunt iſti ſunt qui ardentius & impudentius ambiunt dignitates. Qui vero primi ſunt. i. cęteris meliores, magis ſe humiliant & aſpernantur honores. Alio modo. Erunt nouiſſimi primi &c. i. qui tardius peniterent, & benefacere cęperunt, feruentius agendo primi fiunt, & meritis præcellunt illos, qui citius inchoantes negligenter egerunt. Vnde in vinea dñi tardius venientes, prius denarium receperunt, Quod apertiſſimè declaratur. Matth. 22. vbi dicitur. Cum ſero factum eſſet, dixit dñs vineę procuratori ſuo: Voca operarios, & redde illis mercedem, incipiens à nouiſſimis vſque ad primos. Exemplum habemus in latrone, qui iuxta dominum pendens, credens, pœnitens, & diuinam confitens maieſtatem, primus meruit obtinere Paradiſi præbendam. Cui dictum eſt. Hodie mecum eris in Paradiſo. Lucæ 23. Secundo docemur tempus nouiſſimum præcauere, quia tempus nouiſſimum ætatis mundi in quo & abundat iniquitas, & charitas magis, ac magis cõmune refrigeſcit, ſicut prædixit dominus Matth. 24. Summè periculoſum eſt, ſicut prædixit Apoſtolus 2. Thim. 3. Hoc aũt ſcito ꝙ in nouiſſimis diebus inſtabunt tempora periculoſa. Quæ autem & quanta ſint pericula deſcribit dicens: Erunt homines ſeipſos amantes. Sed quid ſibi vult Apoſtolus, aut quod malum eſt ſeipſum amare, cũ plus teneatur homo ſeipſum diligere ꝗ totum mundum? Quare ergo dicit Apoſtolus, ꝙ erunt periculoſa tẽpora, pro eo ꝙ erunt homines ſeipſos amantes. Sciendum eſt igitur ꝙ ſcḋm Aug. duo ſunt amores. Alter mundus, alter immũdus. Alter ſocialis, alter priuatus. Alter cõi vtilitati conſulens propter ſupernam ſocietatem, alter rem ẽt cõem in propriam poteſtatem redigens propter arrogantem dominationem. Alter tranquillus, alter turbulentus. Alter pacificus, alter ſeditioſus. Alter amicabilis, alter inuidus &c. Et diſtinxerunt conditas in genere humano duas ciuitates. Idem: Ciuitates duas fecerunt amores duo. Ciuitatem Dei amor Dei, vſq; ad contemptum ſui. Ciuitatem diaboli amor ſui, vſq; ad contemptum Dei. Sicut autẽ ex amore Dei omnes virtutes aliæ, & affectiones laudabiles generantur: prout ait Greg vt. n. multi arboris rami ex vna radice prodeunt, ſic multę virtutes ex vna charitate generantur: ita omnia vitia, & omnes deordinatę affectiones amore ſui proprio vel priuato radicaliter oriuntur. Et hoc bene inſinuat Apoſtolus, qui poſtꝗ dixerat, erunt homines ſeipſos amantes, amore ſuo inordinato, amore proprio, vel priuato, ſubiũgit, cupidi, elati, ſuperbi, blaſphemi, parentibus non obedientes, ingrati, ſceleſti, ſine affectione, ſine pace, criminatores, incontinentes, immites, ſine benignitate, proditores, proterui, timidi, voluptatum amatores magis ꝗ Dei, habẽtes quidem ſpeciem pietatis, virtutem aũt eius abnegantes. Et quia cũ talibus habitare periculoſum eſt, ideo ſubdit: Et hos deuita. Sed difficile, immo impoſſibile eſt iſtos penitus euitare, quin cum eis interdum oporteat conuerſari: ideo ſummopere cauendum eſt homini ne ſeducatur à talibus, aut cõformetur eis in moribus, vel ne ſaltem ab eis mendaciter infametur. Tertio docemur finẽ nouiſſimum præuidere. Exemplum accipiamus in ſingulis artificibus, qui anteꝗ opus ſuæ artis incipiant, præſtituunt ſibi finem, & ſcḋm exigentiam finis proſequuntur opus donec ad finem intentum perueniant. Sed ab iſta ordinatione operum noſtrorum in finẽ vltimum abducuntur aliqui vehementi paſſione, ſeu delectatione illecti. Sicut innuit Sapiens Prou. 5. Ne intenderis fallacię mulieris: fauus. n. diſtillans labia meretricis, & nitidius oleo guttur eius. Mulier iſta eſt carnalis concupiſcentia, quæ emolliendo mentem efficit muliebrem. Dr̃ aũt meretrix, quia animam proſtituit. Sequitur: Nouiſſima aũt illius amara quaſi abſinthium Item Prou. 23. Ne intuearis vinũ qñ flaueſcit, cũ ſplenduerit in vitro color eius ingreditur blãde, ſed in nouiſſimo mordebit vt coluber, & ſicut regulus venena diffundet. Per vinum intellige delectationem carnalem, quæ mentem inebriat, & à ſe quodammodo alienat, vt non videat nec conſideret vt ſit finis huius delectationis. Alij a conſideratione finis vltimi abducuntur, ignorantia ſeducti. Sicut innuit Sapiens Prou. 14. Eſt via quæ vr̃ homini recta, nouiſſima eius deducunt ad mortẽ. Alij per malitiam obfirmati, ſicut Balaam ex ſola malitia perſeuerabat in malis, & tñ dicebat: Moriatur anima mea morte iuſtorũ, & fiant nouiſſima mea horum ſimilia. Mortem optabat ſimilẽ iuſtis, & tñ habebat vitam diſſimilem. Sic̃ multi vitam eius peſſimã imitantes Deum orant, ꝙ det eis mortem prouidam, & vitã æternam. Quod tñ nunꝗ aut valde raro cõtingit, vt qui ſanus, & ſanis ſenſibus ſibi non prouidit, in mortis anguſtia ligatis iam ſenſibus, & deficiẽtib. ſibi ſalubriter prouidere poſſit. Cũ dicat Pſal. Nõ eſt in morte qui memor ſit tui. Et B. Aug ait: Percutitur hac animaduerſione peccator, vt moriens obliuiſcatur ſui, qui dũ viueret oblitus eſt Dei. Nec vitã æternã meretur miſer homo peccando, vel in peccato manendo, ſed mortẽ æternã. Sicut ait Apoſtolus Ro. 6. Stipendia peccati mors. Magna igiť eſt fatuitas immo dementia deteſtanda poſt malã vitam ſperare bonã mortem. Ideo prudẽter & or

dine

dine debito monet Sapiens. Prou.19. Audi conſiliũ, & ſuſcipe diſciplinam, & eſto ſapiens in nouiſſimis tuis. Attende q̃ breuiter & ordinate procedit. Primum eſt.n. vt conſilium ſanum requiras, & audias reuerenter. Secundũ vt illud adimpleas diligenter.i. vt vitã ordinatam habeas, & vndiq; regulatam. Et tũc ſequitur ordinate tertium, vt.ſ. ſis ſapiens in nouiſſimis tuis. In hoc quippe conſiſtit ſapientiæ complementum. Non.n. qui ſapienter incipit opus grãde, ſed qui ſapienter conſumat laudandus eſt. Sicut ait Ambroſius: Lauda nauigantis fœlicitatem, ſed cum peruenerit ad portũ. Lauda ducis virtutem, ſed cum perductus eſt ad triũphum. Quid.n. ꝓdeſt bene, & diu nauigaſſe, & in portu perire? Et quid valet cũ hoſtibus fortiter dimicaſſe, & in ipſa hora victoriæ defeciſſe. Non pigeat hic exemplum ſub breuitate tangere, de quadraginta martyribus, quorum vnus poſt multa ſupplicia recurrens ad balneũ puſillanimis effectus, deficiens emiſit ſpiritum, & coronam perdidit iam paratam. Quid igitur prodeſt in tꝑalium rerum diſpoſitione ſapientem eſſe, & circa finem deſipere, cum finis conſideratio debeat eſſe principalis, & intentione cuiuslibet operantis, & ex bonitate finis dependeat bonitas operis. Ideo dñs inſipientiam noſtram redarguens, & ad veram ſapientiam nos exhortans, ait Deute.32. Gens abſq; conſilio, & ſine prudentia, vtinam ſaperent & intelligerent, ac nouiſſima prouiderent. Notate verba. Aliqui cõſilio nõ egentes, propria prudentia diriguntur. Alij prudentiam nõ habentes, conſilio ſapientiore reguntur, & vtrique ſapientia ſua, vel aliena ſaluantur. Qui vero nec prudentiam habent, nec cõſilium quęrunt, vel negligunt, q̃ſo ſaluabuntur. Multominus profecto patere poteſt via ſalutis illis hominibus qui prudentiam habent, nec eam ad opus applicant, ſed contraria potius operantur. Et rurſus habẽtes conſilium, nullatenus acquieſcunt. Vtinam inquit ſaperent, id eſt ſaporarent cœleſtia, & intelligerent, id eſt intus legerent interna cõſcientiæ ſecreta, merita videlicet vel demerita, cogitationes, affectiones, & intentiones, & etiam pronitates. Sequitur: Ac nouiſſima prouiderent. Sane in prouiſione nouiſſimorum præcipuè cõſiſtit, & totius vitæ præteritæ erratorum correctio, & periculorum futurorum euaſio, ac procuratio ſufficiens neceſſariorum ſeu expedimentum ad ſalutem. Nouiſſima aũt, quorum prouiſionem ſeu prouidam meditationem dominus tam viſceroſè, quam miſericorditer nobis optat dicens: Vtinam nouiſſima prouiderent. Et ſapiens ad eorum iugem memoriam nos inuitat, dicens: In omnibus operibus tuis, memorare nouiſſima, q̃ ſunt quatuor, videlicet, Pœnale mortis diuortiũ, Finale Dei iudicium, Damnatio reproborũ, Remuneratio beatorum. Mortem vocaui diuortium, quia valet imminente mortis articulo confligentibus elementis armonia diſſipatur, & illud corporis & animę ſeparatur matrimonium quod tanto fuerat nexu concordiæ fœderatum. Antequam iſtud diuortium celebretur: debemus nos ſollicite præparare per timorẽ dñi: quo cuncta noxia declinemus. Et per ſapiẽtiam qua operemur ſalubria & cœleſtia deguſtemus. De primo dicit Sapiens Prou.23. Ne ęmuletur cor tuum peccatores, ſed in timore dñi eſto tota die, quia habebis in nouiſſimo ſpem, & preſtolatio tua non auferetur. De ſecundo dicit idem 44. Comede fili mi mel, quia bonum eſt, & fauum dulciſſimum gutturi tuo, ſic & doctrina ſapientię animę tuæ, q̃ cũ inueneris habebis in nouiſſimo ſpem, & ſpes tua nõ peribit. & de muliere ſancta dicitur Prou.31. Ridebit in die nouiſſimo.

De morte naturæ. Diſt. II

IN ſcriptura ſacra mortẽ quadruplicẽ inuenimus. Eſt.n. mors naturæ, ad q̃ nos præparare debemus, quia periculoſa, de qua ait Pſal. Quis eſt homo qui viuet & non videbit mortem, eruet aiam ſuam de manu inferi? Primum eſt impoſſibile. Secundum valde difficile. Attendo, multum eſſet periculoſus, vbi nõ poſſet homo euadere quin aliquod membrum amitteret, quantũcunq; ſibi ſollicite præcaueret: ſi vero negligẽter ageret, vitam perderet corporalẽ, ſic eſt de tranſitu mortis, q̃ impoſſibile eſt hominem euadere quãtũcunq; diligentia ipſam effugere vel differre conetur. Sed ſi prudenter ſibi prouiderit, aiam ſuã de pęnis inferi liberabit. Si vero male ſibi pręcauerit, corporis ſimul & animæ vitã perdit. Secunda mors eſt culpæ quã declinare debemus, quia dãnoſa, de qua dr̃ Oſeę 18. Aia q̃ peccauerit ipſa morietur. Tertia eſt mors gratię, q̃ debemus optare, quia fructuoſa. De qua dicit Apoſtolus Ro.6. Eſtimate vos quidẽ mortuos eſſe peccato, viuentes aũt Deo. Quarta eſt mors gehennæ, q̃ debemus formidare, quia doloroſa. De qua dr̃ Baruch 2. Mortui ſunt in doloribus peſſimis. Circa mortẽ naturæ conſiderare debemus moriẽdi ſniam, Morientis anguſtiam, Mortis præſentiam. Et mortuorũ dñiam. Moriendi ſentẽtia à ſummo legiſlatore profert. Gen.2. vbi dñs ad Adam ait: De ligno ſcientiæ boni & mali ne comedas. In quocunq;.n. die comederis ex eo, morte morieris. Signanter aũt dicit, morte morieris, videlicet quia mortuus in anima mortis etiam corporalis ſententiæ ſubiacebis. O ſententia generalis, Rationabilis, Medicinalis, irreuocabilis. Verè generalis ſententia a qua nullus excipitur, vt nullus ſuperbiat. Vnde 2. Regũ 14. Omnes morimur. Eccleſiaſtes.2. moritur doctus pariter & indoctus. Bern. mors nullius inopię miſeretur, nec diuitias reueretur, nec generi cuiuſlibet aut moribus, nõ ipſi denuq; parcit ętati. Mors eſt ſicut cyphus illius qui proclamat vinum in taberna, qui adeo communis eſt ꝙ omnibus communicatur. Nam ipſe omnib. porrigit cyphum ſuum vt omnes alliciat. Similiter eſt ſicut latro dãs potum tranſeuntibus vt ſopiantur, & ſic eos ſpoliet dormiendo, ſic mors omnibus tranſeuntibus vias præſentis vitæ porrigit pocũ amaritudinum ſuarum, vt dormiant ſomnum ſempiternum. Dicebat quidam ꝙ ſi haberet iudicem fidelem eligere, mortem præ ceteris eligeret, eo ꝙ non eſt perſonarum acceptio apud eam, nec miſeretur pupillo, nec defert ſeniori, nec timet potentem, nec veretur nobilem, nec horret pauperem aut ignobilem, nec dimittit diuitẽ, nec contemnit infirmum aut debilem, nec euitat fortem, nec parcit ſapienti, nec condonat inſipienti. Sed vt dicitur, mors ſceptra ligonibus æquat, eſt commune mori, mors nulli parcit honori Nobilis & fortis veniunt ad funera mortis. Eccl. 41. O mors bonum eſt iudicium tuum. Dicitur ꝙ cum dominus de mugorri haberet filium vnum militem euntem ad tyrocinium & tranſeuntem per claramuallem, videns ibi Dei milites beatę virgini militantes, cogitans quis finis eſt vtriuſque militiæ, & ꝙ in vtraq; poſſet mori, quia mors communis erat his & illis iunioribus & ſenioribus, intrauit ibi ordinem. Cum aũt pater ſuus veniret minans ꝙ abbatiã deſtrueret niſi rediret, ait ꝙ filius rediret cum hac conditione ſi vnam conſuetudinem quæ erat in terra ſua remoueret, quod ſi non faceret eum in paca dimitteret. Huc pater annuit. Filius conſuetudinem patriæ declarauit, quę erat ꝙ ęquè morerentur ibi iuuenes ſicut ſenes. Ex his patet ꝙ mors eſt ineuitabilis, propter quod ait Aug. Non importune nec incongrue arbitror accidiſſe, & ſi non humana induſtria, diuino fortaſſe iudicio vt hoc verbum quod eſt moritur in latina lingua, nec grammatici declinare potuerunt, ea regula qua cætera declinãtur. Ab eo namq; quod eſt oritur, fit verbum præteriti temporis quod eſt, ortus eſt, & ſi qua ſunt ſimilia, quæ per temporis præteriti participia declinantur, ab eo autem qđ eſt moritur, ſi quæramus præteriti temporis verbum. Reſponderi ſolet, mortuus eſt.u. litera gemminata. Sic.n. dicitur mortuus quomodo fatuus, arduus, carduus, conſpicuus, & ſi qua ſunt ſimilia, q̃ non ſunt præteriti temporis, ſed quĩ nomina ſunt, ſine tempore declinantur, illud aũt quaſi vt declinetur quod declinari non põt ꝓ participio præteriti temporis, ponitur nomen. Conuenienter itaq; factum eſt, vt quemadmodum id quod ſignificat non põt vitari agendo, ita verbum non põt loquẽdo declinari. Hæc Aug. Hæc aũt ineuitabilis moriendi neceſſitas, eſt homini ratio humiliãdi, vnde Bern. ad Eugenium ait. Cõſideranti duo hæc, rationale.ſ. & mortale iſ tibi exinde occurrit fructus, vt mortale quod eſt in te, rationale humiliet. Et rurſum rõnale, mortale conſortet. Quorum neutrum neglectui eſt huiuſmodi circũſpecto, nam etſi ſuperbierit ex rõnali, qđ ei commune eſt cũ angelis, ex mortali fit humilis quod participat cum iumentis, qm̃ homo cum in honore eſſet non intellexit, comparatus eſt iumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis. Item mortis ſententia eſt rationabilis. Nam per vnum hominẽ peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors, ita mors in omnes homines pertranſiuit, in quo omnes peccauerunt. Ait apoſtolus Rom.5. Natura enim humana quę in primis parentibus tota fuit, ipſorum inobedientia creatori ſuo contumeliam fecit quæ toti humano generi iuſtè debuit imputari. Cum enim in ſemine ſit virtualiter tota arbor, vitium ſeminis, vitium dicetur & arboris. Sicut autem fluuius vitiatur in fonte, fructus in ſemine, ſic tota poſteritas vitiatur in origine. Nonne pro quibuſdam criminibus, vtpote homicidijs, ſacrilegijs, & huiuſmodi, quę committuntur a patribus, tota progenies mortis ſupplicio condemnatur, vel in exiliũ deportatur, poſteritatem ſuam pater occidit, cum committendo flagitiũ morte dignũ, filijs non præcauet. Sic in Adæ peccato intelligendum eſt, ꝙ perſona corrupit naturam, & natura corrupta corrũpit perſonam. Vnde cum tota humana natura fuerit in Adã qñ peccauit totam naturam corrupit, quæ tota corrupta, non poteſt niſi filios corruptos generare, & quia peccando originalem iuſtitiã & immortalitatem perdidit, nõ niſi iniuſtos & mortales filios generauit. Itẽ mortis ſententia medicinalis eſt. Mors quidẽ Chriſti eſt medicinalis, deletiua culpæ cauſaliter, mors aũt, noſtra nobis eſt medicinalis occaſionaliter. Nam ꝑ mortẽ Chriſti deletur originale peccatũ in paruulis, qđ ſuo pondere ipſos trahebat ad tartarũ, vt q̃ alterius volũtatẽ & factũ.i. Adę amiſit originalẽ iuſtitiã & reatu erat obligatus ad pęnã dãni.i. carentiã diuinę viſionis, per alterius voluntatem & remedium rediret ad innocentiam & reduceretur ad gloriã, vt ſicut primo vnius delicto regnauit mors per vnum ſicut dicit apoſtolus Rom.5. multomagis vita rediret per vnum Ieſum.ſ. Chriſtũ, qui mortuus eſt & reſurrexit, imo qui & interpellat ꝓ nobis. Nec ſolũ delet originale peccatũ in paruulis, verũetiam actuale diluit in adultis cooperante fide & libera voluntate In dele

tione enim actualis peccati requiritur motus liberi arbitrij, ſicut ipſum actuale peccatum committitur per ſenſum propriũ ipſius peccantis, vnde ait Apoſtolus Rom. 5. Si vnius delicto multi mortui ſunt, multo magis gratia Dei, & donum in gratia vnius hominis Ieſu Chriſti in plures abundauit. Si.n. in vnius delicto mors regnauit per vnum, multomagis abundantiam gratiæ & donationis, & iuſtitiæ, accipientes in vita regnabũt per vnũ Ieſum. ſ. Chriſtum, qui in cruce manus expandit, membra diſtẽdit, dilatat viſcera, pectus porrigit, latus aperuit, vt ſanguine ſuo viuificet ſobolẽ, vt recurrat, nõ tam filius paruulus ad vbera piæ matris, q̃ adultus velut filius prodigus ad viſcera pij patris. Vt lucidè videamus, & viuaciter ſentiamus, ꝙ claui eius quib. mortem noſtram moriẽdo deſtruxit, non tam illius confixerunt mẽbra, q̃ noſtra viſcera tranſfixerunt, nec tam illi infixere dolorẽ, q̃ in nobis infixerunt amorẽ: extenſio ſiquidẽ corporis, in argumentũ fuit & indicium dilatationis amoris. Rurſus mors noſtra occaſionaliter nobis eſt medicinalis. Iuſtis quidem medicinalis eſt, quia placens Deo factus dilectus, & viuens inter peccatores tranſlatus eſt, ſic dicitur Sap. 3. & quare. Raptus eſt ne malitia immutaret intellectũ eius, aut ne fictio deciperet aĩam illius. Quia.n. placita erat Deo aĩa illius, ꝓpter hoc properauit educere illum de medio iniquitatũ. Iuſtus aũt ſi morte præoccupatus fuerit, in refrigerio erit. Vnde ait quidam, iuſti mors ſubita, q̃ præceſſit bona vita, non aufert merita ſi moriatur ita. Iniuſtis aũt medicinalis eſt mors. Nam mors eſt eis finis peccati, reatus diminutio. Nam ſi eſſet vita prolixior, eſſet forſitan & culpa numeroſior: expedit igitur impio mori, magis q̃ viuere, ne ſi diutius viueret, peccaret amplius, & acerbius puniretur. Item mortis ſententia eſt irreuocabilis, vnde Sap. 2. dr: Non eſt agnitus, qui ſit reuerſus ab inferis, & Iob 14. Lignũ habet ſpem ſi præciſum fuerit. Rurſum vireſcit, & rami eius pullulant. Si ſenuerit in terra radix eius, & in puluere emortuus fuerit trũcus illius, ad odorem aquę germinabit &c. homo vero cũ mortuus fuerit, nudatus, atq; cõſumptus, vbi quæſo eſt? quõ ſi recedant aquæ de mari, & fluuius vacuefactus areſcat: ſic homo cũ dormierit, nõ reſurget, ideo dr 2. Reg. 14. Omnes morimur, & quaſi aquæ dilabimur in terram, q̃ non reuertentur. Sed cũ reſurrectionem omnium generalem credamus, & dicat Apoſtolus 1. Cor. 15. Oẽs quidem reſurgemus, quõ verum eſt, qd hic dicitur: Homo cũ dormierit non reſurget? Reſponſio. Quia quidam hæretici poſuerunt, ꝙ homo pluries moreretur, & pluries reſurgeret ad vitam corruptibilem, & mortalẽ qualem vtiq; nunc habemus. Alij vero poſuerunt, ꝙ homo ſemel mortuus nunq̃ reſurgeret in æternum. Ideo contra primos dicit Iob 24. Homo cum dormierit, non reſurget. Contra ſecundos vero dicit Apoſtolus; Omnes reſurgemus. Et hoc probat multipliciter, ſicut patet ibidẽ. Eſt etiam ratio, vanum gaudium contemnendi. Mirum eſt.n. cum homo ſit ſicut latro, qui lata contra ſe ſnĩa mortis velatis oculis et ligatis manibus ducitur ad ſuſpendium, quõ ridet aut gaudet? Tales erant ciues Hieruſalem, quorum fatuam cęcitatem videns & arguens dñs fleuit. Lucæ 19. videns ciuitatem fleuit ſuper illam, dicens, quia ſi cognouiſſes & tu, ſupple fleres. Ad hoc valet exemplũ de fratre regis, qui timore mortis inconſolabiliter flebat, nec a fletu poterat aliqua muſicorum dulcedine cohiberi. Hoc exemplũ require infra de iudicio c. 3. Si ſic flebat ille pro ſententia regis terreni fratris ſui, pro morte corporis, cum tñ non eſſet ſibi conſcius criminis alicuius, quantum homo flere debet pro ſententia iudicis æterni iuſta & irreuocabili, pro morte non corporis tantum, ſed animę ſimul & corporis, non tẽporali, & momẽtanea, ſed ęterna?

De mortis anguſtia. *Diſt. III.*

POſt mortis ſententiam videamus mortis anguſtiã. Mors quippe à morſu vel amaritudine nomen habet, quia primus homo per inobedientiam lignum vetitum tetigit, & per morſum mortẽ amaram incurrit. Mortis aũt anguſtiam oſtendunt. Amor vnionis, Dolor paſſionis, Terror damnationis. Amor vnionis oſtendit mortis anguſtiam, qm amor vitæ præſentis ita cunctos deuinxit, quòd omnis homo deſtitutionem corporis ſui plangit, & vnitam proportione mirabili corporis & animæ armoniam diſſolui ingemiſcit. Per mortem autem diſſoluitur matrimonium, quod tãto fuerat nexu concordię copulatũ. Siccine ſeparat amara mors? 1. Reg. 15. Quantumcunq; autem quis deſideret voluntate per gratiã ordinata ad ęternæ vitę gloriam peruenire: tñ appetitu naturali refugit & horret ſeparationem animæ a corpore: vnde idẽ Apoſtolus, qui dicit Phil. 1. Cupio diſſolui, & eſſe cum Chriſto. dicit 1. Cor. 15. Nos qui ſumus in tabernaculo iſto, ingemiſcimus grauati, eo ꝙ nolumus expoliari, ſed ſuperueſtiri vt abſorbeatur quod mortale eſt a vita. Petro quoq; dixit dominus Io. 21. Cum eſſes iunior, cingebas te, & ambulabas quo volebas. Cum autem ſenueris alius te cinget, & ducet quo tu non vis. Ecce Petrus etiam ſenex non prorſus abiecerat hunc affectum quin mortem horreret: ducendus videlicet quo nõ vellet. Hic eſt affectus quem oſtendit Chriſtus ꝓximus paſſioni, dicens: Triſtis eſt aĩa mea vſque ad mortem. Matth. 26. Et iterum, pater mi ſi poſſibile eſt tranſeat a me calix iſte, veruntamen non ſicut ego volo, ſed ſicut tu vis. Cum igitur hic affectũ tam inſeparabiliter nobis inhæreat, manifeſtum eſt ꝙ non ſine anguſtia poſſunt corpus & anima tanto fœdere copulata ſeiũgi. Deponitur autem in morte corpus & ab anima ſeparatur ac deſtituitur a ſua pulchritudine, quia vt dicit Aug. Cuius erat ante grauiſſimus amplexus, fit eius in morte horribilis aſpectus. Vnde legitur in vitis patrum, quòd cum quidam eremita temptaretur de pulchritudine cuiuſdam mulieris, audiens eã mortuam poſt paucos dies cucurrit ad ſepulchrum eius, vt videret qualis eſſet amor eius, & aperto ſepulchro abſterſit ſaniem de corpore cum pallio ſuo, & deformitatem & ſaniem opponebat tentationi ſuæ, dicens. Vide qualis eſt amor tuus. Poſt ſeparationem corporis ſequitur etiã eius corruptio in carnis putrefactione & tabefactione. Sicut enim homo de putrefactione, ſeu putredine concipitur & nutritur ita in putredine ipſum corpus reuertitur. Iob. 25. Homo putredo & filius hominis vermis. Idẽ 17. ca. Putredini dixi, pater meus es, & mater mea. Quia de nobilitate parentum nihil habet homo niſi putredinem, ad quam redit nobile corpus. Vnde eſt ſimilis glaciei, quæ aquę filia generat eam, quia in eam reſoluitur, vnde. Mater me genuit, eadem mox gignitur ex me. Sic mater corporis humani eſt putredo, quam poſtea ipſum generat, dum in eam reſoluitur tabefactum. 1. Mach. 2. Gloria peccatoris ſtercus & vermis, hodie extollitur & cras nõ inuenietur. Eccl. 28. tabitudo & mors imminent, vnde cuidam dictũ eſt in ſomnis. Diuide quicquid habes, fies cito liuida tabes. Quod cum feciſſet volens eum diabolus facere deſperare & pęnitere de bono facto, reſpondit ei per ſomnium. Somnia ne cures, quia fallũt plurima plures. Item corruptio patet in vermium corruptione, & corroſione. Vnde filium hominis vermis, homo vermes de ſe generat quantũcunq; nobilis extiterit. Eccl. 5. c. Homo cum morietur hereditabit ſerpentes beſtias & vermes, quia ut dicitur de cerebro corporis buffo poſt mortem naſcitur, de renibus ſerpens, de ventre lũbrici, de carne vermes, de lingua aſtalabus, de pelle tinea. Sic hoc de nobili corpore hominis naſcuntur, & illud conſumunt. Fuit quidam nobiliſſimus homo, cuius cum ſepulchrum precioſum euolutum oſtenderetur ſubito inſilut de ſepulchro illius buffo rufus & maximus ſuper marmoreum pauimentum eccleſiæ, quem aliunde habuiſſe originem non eſtimo niſi a carne illius nobiliſſimi ibi ſepulti. Ex iſta vermium generatione debent humiliari homines nobiles & potentes, quibus dicit beatus Bern. Quid fœtidius humano cadauere, quid horribilius mortuo? cuius erat in vita grauiſſimus amplexus, fit in morte horribilis aſpectus. Quid ergo proſunt diuitiæ, quid delitiæ, quid honores? Diuitiæ non liberant hominem a morte, delitiæ non liberant hominem a verme, honores non liberant eũ a fętore, quia qui modo ſedebat diues & glorioſus in throno, modo iacet pauper in tumulo. Qui modo delitiis veſcebatur, nunc a vermibus in ſepulchro cõſumitur. Qui paulo ante in aula glorioſus aſtabat, modo in tũba ignominioſus ſepultus iacet. Memorare ergo nouiſſima tua & in æternum non peccabis. Idẽ Bern. Non ſolum nouiſſima ſed & prima & media. Vide prima & erubeſce. Vide media & ingemiſce. Vide nouiſſima & contremiſce vel pertimeſce. Prima inducunt homini pudorem. Secunda dolorem. Nouiſſima timorem. Habetur autem huius corruptionis & tabefactionis exemplum. 2. Mach. 9. b. c. de ſubita percuſſione regis Antiochi, de quo ibi dicitur, quòd apprehendit eum dolor dirus viſcerũ & amara inteſtinorum tormenta. Et poſt. Ita vt de corpore impii vermes ſcaturirent, & uiuentes in doloribus carnes eius effluerent, odore etiam illius & fœtore exercitus grauaretur &c. Item Actuum. 12. Herodes autem veſtitus veſte regia concionabatur ad populum &c. Et poſt. Angelus autem domini percuſſit eum confeſtim, & conſumptus a vermibus expirauit. De cuius corruptione, carnis tabefactione & conſumptione ſatis tangitur in hiſtoria eccleſiaſtica & ſcholaſtica. Item ex corruptione ſurgit corporis incineratio. Iob. 34. ca. Deficiet omnis caro ſimul, & homo in cinerem reuertetur. In ſignum huius ſuperponuntur ei cineres in capite ieiunii. Et dicitur ei. Memento quia cinis es, & in cinerem reuerteris. Bern. 17. ſ. Dixit Abraham ad dominum, loquar ad dominum Deum meum cum ſim puluis & cinis. Huius elegans exẽplũ legitur de exercitu Sennacherib, quem angelus domini percuſſit, & in ſpacio vnius noctis in cinerẽ redegit, ut legitur in hiſtoria ſcholaſtica. Quod & tangitur Iſa. 37. g. Et 4. Reg. 19. 2. Paral. 32. Item dolor paſſionis oſtendit mortis anguſtiam, qm in morte ſolent cõcurrere varia morborũ genera, & mẽbra ſic occupare ſigula vt plures qñq; ſint morbi q̃ membra. Dolores et irruunt tam vehementer inteſi, vt vires corporis eneruent, ſomnum auferant, quietem impediant, animũ inquietent, ſenſus oẽs perturbent, appetitum deſtituant, obtundant memoriam, obnubilent intellectũ, ac ſi aĩam totã occupent & diſtrahant, & nihil aliud ei cogitare liceat, q̃ dolores. Vnde Greg. Tãta eſt ibi vis doloris, ꝙ alibi nõ poſſet referri impetus cogitationis. Quod multũ deberẽt aduertere qui cogitãt i fi-

ne

ne penitere, & tunc primo de ſalute aiæ ſuæ cogitare, quia qſi aliquis habet aliquem amiciſſimum quem ſemper habuit pręoculis, & cum videt anxium ad mortem, & habet vicinum infirmum de cuius incommodo nunq̃ aut parum cogitauit, quē non habet præ oculis, non eſt mirū ſi minus dilectum quem non videt tradat obliuioni, pro eo quem maxime dilectum mori videt. Amicum quem carnales maximè dilexerūt corpus eorum eſt, minimè dilectus & qui non videtur ſpūs eſt, qui tunc obliuioni traditur & Deus ipſe. pia. Qm̄ non eſt in morte, qui me. ſ. t. Aug. in quadam Homil. Percutitur hac aiaduerſione peccator, vt moriens obliuiſcatur ſui, qui dum viueret oblitus eſt Dei. Itē debent cogitare ꝙ ita inexorabilis eſt mors ꝙ pro toto mundo non daret vnam diē aut horā de inducis, vel aliquam moram. Et ꝙ pp aliquē reuocaret præcibus aliquibus aut precio grauedinem infirmitatis. Vnde cum quidā, vt dicebat mar. Iacobus longo tpe ſeruiſſet cuidam magno principi & grauiter egrotaret, cum aſtaret ei dñi ſuos dicens ꝙ multū ei cōdoleret, & ꝙ ſi quo indigeret, hoc ab eo peteret. Dixit eger ꝙ petebat pro omni ſeruitio qđ ei fecerat ꝙ liberaret eū ab infirmitate vel ſaltem ad horā, & cum diceret quòd hoc non poſſet facere, niſi ſolus Deus, ait eger. & ego illi qui ſolus facere poteſt hoc promitto quòd ſi me liberet, ei ſoli in perpetuum ſeruiam, quod & fecit. Itē rex Franciæ laborans ad mortem, & deſperatus a medicis & poſitus in cinerem, vocauit oēs aſtantes, dicēs. Ecce ego qui ditiſſimus eram, & nobiliſſimus de mundo & potentiſſimus pro omnibus diuitiis meis & potentia & amicis non poſſum extorquere a morte inducias ab hac infirmitate per vnicā horam. Quid ergo valēt iſta omnia? Et hoc dicens, oēs audientes concitauit ad fletū. Ipſe cōtra ſpem a dño curatus cum crederetur mortuus reſurgēs, & Deo gratus exiſtens crucem accepit. Iob. 16 Ego quondam opulentus, repēte contritus ſum. Non ſic fecit quidam vſurarius, qui dum in extremis laboraret, fecit apportari ante ſe vaſa aurea & argentea promittens animę ſuæ illa, & multo ampliora, vt agros domos & alia ſi adhuc cum eo remaneret. Et cum magis vrgeret eum dolor infirmitatis ait, ex quo nō vis mecum morari, reddo te diabolo, & hoc dicens expirauit. Cum autem mors corporis ad pęnam purgatorii pertinere credatur, nam per dolores huiuſmodi nonnunq̃ in toto purgantur aiæ, vel ſaltē in parte. Ideo plerunque electi durius moriuntur, quoniam in eorum morte tenduntur quandoq; dolores, per quos venialia reſecātur. Sic purgatus eſt in vita Lazarus vlceribus plenus, vt mortuus ab angelis in ſinū Abrahę cum iubilo portaretur, & diues moriens apud inferos ſit ſepultus Lucæ. 16. Diues variis crapulatus ferculis, auribus obturatis, præcordiis obturatis clamorem pauperis contempſit. Sed ecce poſt modicum vritur, ardet & ęſtuat in inferno, qui mendicanti miſericordiam denegauit. Vbi ſunt diues cellaria tua, vinorum tam annoſitate, q̃ varietate repleta? vbi ſunt horrea, tantis granorum copiis cumulata. Non te purpura defendit a frigore, non byſſus tibi ſubuenit ab ardore. Nūquam quę pateris incurriſſes, ſi de tantis horreis micā, ſi de tantis cellariis guttam pauperi miſericorditer impendiſſes. Sic ergo patet quòd Lazarus pauperē vitam ducendo & mortē durā & miſerabilem ſuſtinendo purgatus eſt. Similiter virū Dei miſſum ad Hieroboam in Bethel. leo propter culpam inobedientiæ purgandā occidit quem purgatum in morte viua tangere non præſumpſit, quin potius tam ipſius mortui, q̃ eius aſini cuſtos fuit. Non igitur mirari debemus, ſi iuſtos dure mori & impios tranſire leuius audiamus, qm̄ iuſto Dei iudicio iuſti q̃nq; dure moriendo purgantur in hoc mondo, ne puniantur acrius in futuro. Impii vero ſi quid boni fecerunt, quaſi pro remuneratione leniter moriuntur, pro malis aūt quæ fecerunt, puniendi perpetuo reſeruantur. Nota in vitiſpa, de viro iuſto, pio & ſimplici, qui duram mortem ſuſtinuit, & propter pluuias tempeſtates & grandines vix potuit corpus eius ad locū ſepulturæ deferri, vxor vero eius mulier impudica, cum ſerenitate aeris & populi multa frequentia fuit ad eccleſiā honorifice deportata. Item terror deſperationis multis oſtendit anguſtiā. Imminente nempe mortis articulo videntes dæmones quia modicū tēpus habent, & ſi hominem illa hora perdiderint, non eum vltra recuperare valebunt, experiuntur plus ſolito vires ſuas tentantes acrius, & proteruius infeſtantes, miſerum hominem in deſperationis foueā præcipitare conantes, vt eū ad penalia loca pertrahant, & illi ſint tortores in pęnis, cuius fuerunt ſuaſores in vitiis, propter qđ bene dicitur Eccl. 8. Non eſt in hominis ditione prohibere ſpiritum ſcilicet exeuntem a corpore. Non enim pōt homo mortem ſuam impedire vel differre. Sed tunc quaſi reus de carcere rapitur ad tribunal iudicis propria corporis recepturus, ſecundum illud. 2. Corin. 5 Omnes nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti, vt recipiat vnuſquiſq; propria corporis, prout geſſit ſiue bonum ſiue malum. Sequitur. Nec habet poteſtatem ſui. ſ. vel diſponēdi ſua in die mortis, anxietate morbi & debilitate corporis impeditus. Nec ſinitur quieſcere ingruente bello. i. incurſu dæmonum. Ait enim b. Bern. Hoſtium noſtrum maligni ſpiritus obſident, & aduentum noſtrū illę horrendę effigies pręſtolantur. Idem. Quomodo non mors peccatorum peſſima vbi non ſubuenit vita? formido exire, & in ipſo contremiſco portus ingreſſu, dum non confido prope aſſiſtere qui excipiat exeuntem. Quid enim ſecure non exeo, ſi non dominus ipſe cuſtodiat exitum meum, heu ero dubito dæmonum intercipientium me, non aſſiſtente qui redimat, neq; qui ſaluū faciat. De mortis anguſtia, tam ex dolore paſſionis quam ex terrore damnationis. Pſal. pulchre loquitur dicens. Circūdederunt me dolores mortis, & torrentes iniquitatis conturbauerunt me, dolores inferni circundederunt me, præoccupauerunt me laquei mortis. Diligenter attende quatuor quæ mortis tempus infelicem animā coanguſtāt. Primum eſt multiplex corporalis infirmitas, quæ notatur cum dicitur. Circundederunt me dolores mortis. Ecce quòd irruunt infirmitates variæ vndiq; circundantes, vt q̃nq; plura ſint dolorum genera quam membra. Item cū hoc quòd multæ ſunt, & graues ſunt doloroſę & grauiter affligentes, & adeo ſunt dolores vehementer intenſi, quòd armoniā corporis oīno deſtruunt & animam a corpore ſeparari compellunt. Secundum eſt multiplex occurrens iniq̃tas, quod notatur cum dicit. Torrentes iniquitatis conturbauerunt me. Ibi iniquitates omnes quas feci, rapide & fortiter irruent. Iuſto enim Dei iudicio fit vt qui in vita pęnitere noluit, nec de ſuis cogitare peccatis, de omnibus tunc ſimul irruentibus deſperabiliter conturbetur. Vnde dominus per pſal. ait miſero peccatori. Arguam te, & ſtatuam cōtra faciem tuam. Tertium eſt conſideratio ſupplicii infernalis, quod notatur cum dicit. Dolores inferni circūdederunt me. Et hoc rectè ſequitur ad præcedens, ex quo nāq; cōſiderat omnia peccata ſua de quibus non egit pœnitentiam nec deinceps ſe ſperat agere poſſe, non reſtat aliud niſi ꝙ pro oībus æternaliter crucietur. Pluraliter autem dicit dolores, quia non ſolum ſecūdum menſuram culpæ erit & menſura pęnæ, verum etiam ſingulis peccatis pęnæ ſingulę reſpondebunt, vt aliæ pro aliis, diuerſæ pro diuerſis, & grauiores pro grauioribus infligātur. Quartum eſt aſpectus dæmonum nimis terribilis. Quod notatur cū dicit. Præoccupauerunt me laquei mortis. Dæmones nominātur laquei mortis, quia infelicem animam illaqueant ne pęnitere poſſit, & veniā poſtulare, & ſic illaqueatam ad mortem pertrahant infernalem. Quando enim illaqueant dæmones per conſenſum proprium & conſuetudinem tunc fortiſſimę detinent alligatam, vt ad pęnitentiā ſe mouere non poſſit. dicit aūt, pꝛoccupauerunt, videlicet, ante prolationem damnationis a iudice, & ante ſeparationē aiæ a corpore. Dæmones nēpe tātæ ſunt præſumptionis & proteruiæ, vt nō expectent miſerum peccatorem ſibi tradi a iudice per ſententiam diffinitiuam. Sed in eo dominiū & poteſtatē, quaſi de iure acquiſitam vſurpant, vnde ſaluator loquens Hieruſalem in perſona peccatorum. Luc. 19. ait. Venient dies in te, & circundabunt te inimici tui vallo. Inimici ſunt maligni ſpiritus qui animam a corpore exeuntē obſidēt, q̃ vallo circundant, quia ante mentis eius oculos reductis iniquitatibus quas perpetrauit, hanc ad ſocietatē ſuæ damnationis trahentes coartant, vt in ipſa extremitate vitæ poſita, & a quibus hoſtibus circumcluſa ſit videat, & tamen euadendi aditū inuenire non poſſit, quia operari iam bona non licet, quæ cū licuit agere contēpſit. De quibus aperte ſequitur & circundabunt te & coanguſtabunt te vndiq;, qm̄ ei nō ſolum operis, verumēt locutionis atq; inſuper cogitationis iniquitates replicant, vt quæ prius dilatauit in ſcelere, ad extremum de omnibus coanguſtetur in retributione. Sciendum quòd ſicut docet Greg. 4. li. Dial. huiuſmodi terribiles viſiones q̃nq; ad vtilitatem & correctionem ipſorum videntium, q̃nq; vero ad vtilitatē audiētiū oſtenduntur, ſicut declarat b. Greg. per exēpla. Ait enim Inquietus valde Theodorus nomine puer fuit, qui in meum monaſterium fratrem ſuum neceſſitate magis q̃ voluntate ſecutus eſt, cui graue erat ſi quis ei de ſalute ſua aliquid loqueretur, bona aūt non ſolū facere ſed ēt audire non poterat, nunquam ſe ad ſāctæ conuerſationis habitum venire iurādo iraſcēdo deridendo teſtabatur. Cum autem perductus ad mortem extremū ſpm̄ ageret, conuenerūt fratres vt eius exitū orando protegerēt, iā corpus eius ab extrema fuerat parte præmortuū, in ſolo tātūmodo pectore vitalis adhuc calor anhelabat, fratres aūt tanto cęperunt enixius orare quāto eum videbāt ſub celeritate diſcedere, cū repente cępit clamare, magniſq; vocib. orationes eorū interrūpere dicens. Recedite recedite. Ecce draconi ad deuorandum datus ſum, qui pp veſtrā præſentiam me deuorare non pōt. Iam in ore ſuo caput meum abſorbuit, date locum ne amplius me cruciet, ſed faciat quod facturus eſt. Dicētibus aūt ei fratrib. Frater qđ loqueris? ſignum tibi ſanctæ crucis imprime. Ille cum magnis clamoribus reſpondebat Signare me volo ſed non poſſum, quia ſquamis huius draconis premor. Tunc fratres in terram proſtrati cęperunt pro ereptione illius vehemēter orare. Et ecce ſubito cępit eger magnis vocibus clamare dicens, Gratias ago deo, quia draco qui me deuorandum acceperat, orationibus veſtris expulſus ſtare non potuit. Modo pro peccatis meis intercedite, quia paratus ſum conuerti,

& ſun-

& funditus habitum relinquere ſecularem. Poſtquam vero toto ad Deum corde conuerſus eſt dinque flagellis attritus, tunc eius anima carne ſoluta eſt. Conſtat proculdubio quòd iſti pro vtilitate ſua hæc viſio a pio domino miſericorditer eſt oſtenſa. At contra Criſanrius nomine tãtum plenus vitiis quantum rebus, ſuperbia tumidus, carnis voluptatibus ſubditus, in acquirendis rebus auaritię facibus accenſus, cum dominus tot vitiis finem imponere decreuiſſet, corporali moleſtia percuſſus eſt. Qui ad extremũ veniens, eadem hora qua iam de corpore erat exiturus, apertis oculis vidit nigerrimos ſpiritus corã ſe aſſiſtere, & vt eum ad inferni clauſtra perducerent vehementer vrgere. Cępit ille tremere, palleſcere, ſudare, magnisque vocibus inducias petere, filium que ſuum nomine Maximum, quem ipſe iam monachus monachum vidi nimis turbatis clamoribus vocare dicens. Maxime curre, nunquam tibi aliquid mali feci, in fide tua me ſuſcipe. Turbatus mox Maximus affuit lugens, & perſtrepens familia conuenit. Ipſi autem malignos ſpiritus quos ille grauiter inſiſtentes tollerabat, videre non poterant: ſed eorum præſentia in confuſione pallore ac tremore illius qui trahebatur videbant. Pauore autem tetrarũ earum imaginum huc illucque vertebatur, in lectulo iacebet in ſiniſtro latere, aſpectum eorum ferre non poterat, vertebatur ad parietem ibi aderant. Cumque conſtrictus nimis relaxari ſe poſſe deſperaret, cępit magnis vocibus acclamare Inducias vel vſque mane. Sed cum ſic clamaret, in ipſis vocibus de habitaculo ſuæ carnis emulſus eſt. De quo nimirum conſtat, quia iſta pro nobis non pro ſe viderit, vt eius viſio nobis proficiat, quos adhuc diuina patientia longaminiter expectat. Idem Monachus quidam magnę æſtimationis bonis moribus videbatur, & in omni ſua actione compoſitus. Sed ſicut ex fine patuit longe aliter quàm apparebat fuit. Nam cum ſe ieiunare cum fratribus demonſtraret, occulte manducare conſueuerat. Quod eius vitium omnino fratres neſciebant. Sed corporis ſuperueniente moleſtia ad extrema perductus, fratres omnes qui in monaſterio erant ad ſe congregari fecit. At illi a tali vt putabant viro conuocati, magnum quid ac delectabile ſe ab eo crediderunt audire. Cui ipſe afflictus ac tremens compulſus eſt dicere, cui hoſti traditus cogebatur exire. Nam dixit: Quando me vobiſcum ieiunare credebatis, occulte comedabam, & nunc ecce ad deuorandum draconi ſum traditus, qui cauda ſua pedes meos & genua colligauit, caput vero ſuum intra meum os mittens ſpiritum meum ebibens abſtrahit. Quibus dictis ſtatim defunctus eſt, & vt pęnitendo liberari poſſet a dracone, quem viderat, expectatus non eſt. Conſtat quòd ed ſolam vtilitatem audientium nõ ſuam hnc viderit, qui hoſtem cui traditus fuerat & innotuit & nõ euaſit. Item narrat Beda de geſtis Anglorum, quòd rex Enrendus quendam iuuenem grauiter ægrotantem vt confiteretur ammonuit. Qui reſpondit quòd hoc in infirmitate non faceret, quia ſodales inſultarent ei, quòd hoc nõ ex deuotione ſed timore mortis & defectu cordis egiſſet, ſed poſtquam cõualuiſſet libenter hoc faceret. Cum autem infirmitate amplius aggrauata rex eum iterũ viſitaſſet dixit ille quòd tunc nec deinceps eſſet aliqua viſitationis eius vtilitas, eo quòd duo iuuenes pulchri & albi ad eum intrauerant, quorum vnus portabat librum pulchrum paruulum, io quo ſcripta erant bona quæ fecerat, ſed perpauca. Poſtea vero innumerabilis exercitus malignorum ſpirituum, quorum maior protulit librum enormis magnitudinis, ponderis importabilis, & deformitatis horrendæ, in quo ſcripta erãt teterrimis litteris omnia ſcelera quæcunque fecerat, & cogitauerat æger ille. Dixerunt autem maligni ſpiritus illis albis. Quid ſtatis hic. Recedite, quia noſter eſt iſte. Quibus illi dixerunt, verum eſt. Ducite eum in damnationis abyſſum. Duoque malignorum ſpirituum percuſſerunt me ait infirmus, vnus in caput, alius in pedes. Cum autem ad cor peruenerint, moriar & portatus a demonibus pertrahar ad infernum. Quod & factum eſt. Non pro ſe vidit iſta, quę ſibi nõ profuerunt, ſed pro aliis, ne ſimiliter pęnitere differant, ait Beda. Idem etiam narrat de quodam fabro qui propter neceſſitatem operum io quodam monaſterio ſuſtentatus a fratribus irreligioſe viuebat, ebrietati ac aliis vitiis ſeruiebat, magiſque nocte in officina ſua conſueuerat reſidere, quàm ad orandum ire. Qui infirmatus & ad extrema perductus, vocatis ad ſe fratribus narrauit ſe videre inferos apertos, & ſathanam demerſum in profundum, & Cayphan cum ceteris qui Chriſtum dominum occiderunt, ſibiq; locum pręparatum cum eis. Cunque fratres hortarentur eum ad pęnitentiam, deſperans reſpondit, quòd iam non erat ei tempus immutandi vitã: ex quo iudicium ſuum viderat iam completum. Qui ſine viatico obiens extra monaſterium eſt proiectus. Hæc vidit vt deſperata ſalute miſerabilius periret, ſicut beatus Stephanus vidit Cęlos apertos, vt ſuſtineret conſtantius & illuc lętius perueniret.

De præſentia mortis. *Diſt. IIII.*

POſt mortis ſententiam & mortis anguſtiam videamus mortis pręſentiam, quæ bene notatur. 2. Regum. 14. Omnes morimur. Ex virtute enim verbi præſen tis temporis, mortis præſentia deſignatur. Et amplius dico. j. Corin. 15. Quotidie morior. Nam media vita in morte ſumus. Mors enim quotidie tollit portionem aliquotam vitę noſtrę. Nam ſi creſcamus vita decreſcit. Quia ſecũdũ Augu. quicquid viuitur, de ſpacio viuendi demitur, & quotidie fit minus minuſq; quod reſtat, vt oĩno nihil aliud ſit tempus vitę huius, quàm curſus ad mortem. Conſideremus igitur mortis præſentiam. Horis omnibus meditandam. Locis omnibus expectãdam. Cunctis mentibus metuendam. Modis oĩbus tolerandã. Quoniam autem horis omnibus a morte carpimur, ideo mortẽ horis omnibus meditemur. Sciendum eſt aũt ꝙ meditatio mortis multum eſt vtilis profunde non perfunctorie meditanti. Primo qoidẽ horrorem incutit. Non eſt enim tam prophanus, tam inſanus, tam inſenſibilis, aut tam miſerabilis, qui non vehementer horreret, ſi diligenter inſpiceret, & in corde ſuo profundius ruminaret ꝙ moritur & neſcit vbi, qñ, vel quomodo, vtrũ ſenſus memoriæ vel loquelę facultatem habebit, an conſcientiam ſuam diſcutere, an peccata ſua recolere, an gratiam compunctionis obtinere valebit. Tunc enim forſitan nec de Deo nec de ſeipſo cogitare licebit, quia ſecundum Augu. percutitur hac animaduerſione peccator vt moriens obliuiſcatur ſui, qui dũ viueret oblitus eſt Dei. Tunc o miſer homũcio circundabunt te dolores corporis, anguſtiæ mortis, terror iudicij, horror inferni. Tunc te miſerum maligni ſpiritus obſidebunt, tunc exitum tuum horrendę illę effigies expectabunt, tunc ſecundum euangelicam veritatem circundabũt te inimici tui vallo, & circundabunt te vndique, & ad terram proſternent te. Tunc ſi poterunt te in deſolationis abyſſum, & io baratrum deſperationis immittent. Rurſus tunc ante faciẽ tuam reuoluetur horrenda congeries omnium peccatorum &c. Requi. ſupra. O miſer homuncio, quis te tunc exeuntem excipiet? quis recognoſcet, quis conſolabitur, quis comitabitur, quis hoſpitabit? Iuuenis quidam dux lothoringię cum eſſet in extremis reſpiciens domos ſuas & caſtra, dicebat. O domine Deus quantum contemnendus eſt mundus iſte, qui ego qui tot habeo caſtra & palatia, & tot potui hoſpitare, neſcio quo adhuc in nocte hac debeo ire, aut quis me debet hoſpitare. Secundo meditatio mortis torporẽ excutit. Hic eſt ſtimulus pungens aſinum, & calcar laſciuum & diſcolum vrgens equum. Ideo monet ſapiens Eccl. 9. Quodcunq; poteſt manus tua inſtanter operare, quia nec opus &c. Eccl. 14. Si habes benefac tecum & Deo dignas oblationes offer. Memento ire quoniam mors non tardabit. Nota bene & expone. Tertio meditatio mortis a peccato reuocat. Facit enim hominem dimittere, & deteſtari peccatum, ſecundum illud Eccl. 7. In omnibus operibus tuis memorare nouiſſi. t. & in æternum non peccabis. Qui recolit de morte, cogitare debet quòd cauſa mortis peccatum eſt. Gen. 1. Quacunque die comederis morte morieris. Dicitur in hiſtoria trãſmarina. Quòd cum Bragmanni ab Alexãdro peterent immortalitatem ſibi dari, & ipſe ſe hoc non poſſe dare diceret, cũ ipſe eſſet mortalis, dixerunt, tu ergo cum ſis mortalis, quare tot mala faciendo diſcurris? quaſi dicerent, ab his malis mors te deberet reuocare. Quarto memoria mortis ad pęnitentiam agendum prouocat. Quia enim ſecundum Greg. minus eſt mala non agere, niſi etiam quiſque ſtudeat & bonis operibus inſudare, non ſufficit ad ſalutem a peccatis perpetratis ceſſare, vel perpetranda cauere, niſi & ſtudeat homo de perpetratis pęnitentiam agere, ſecundum illud Matth. 4. Genimina viperarum quis demonſtrauit vobis fugere a ventura ira? Facite ergo dignos fructus pœnitentiæ. Quòd autem memoria mortis prouocet ad pęnitentiã, patet pro illud Iſa. 39. Ezechias enim audito, morieris tu & non viues, fleuit. Item Niniuitę audita comminatione ſubuerſionis & mortis, pęnitentiam egerunt. Ionę. 3. Itẽ dicitur in vitiſpatrum, quòd quidam ſanctus Abbas dicebat. Memor eſto ſemper exitus tui, & ne obliuiſcaris extremi iudicij, & non erit delictum in aĩa tua. Et beatus Greg. ait. Cum culpa animum tentat, neceſſe eſt vt breuitatẽ ſuę delectationis aſpiciat, ne ad viuacem mortẽ iniquitas rapiat. Exemplum de quodam diuite peccatore, qui cum diu male vixiſſet, & ſemel ad confeſſionem veniens nullã a confeſſore pnĩam recipere vellet, dicens ꝙ pnĩas agere nec conſueuerat nec valeret, tãdem cõfeſſor vix ab eo potuit extorquere ꝙ quolibet die faceret ſibi dici mane qñ ſurgeret, & ſero qñ lectum intraret: Dñe vos morieminí, vel aliquid æquipollens. Quod cũ multis diebus dictũ ei fuiſſet, nec nomen mortis auditum eius animum pęnetraret, tandem diuino nutu cõpunctus expauit, aduertens ꝙ indubitãter decederet, ſed ignorabat qñ vel quõ ex hac vita migraret. Hoc aũt conſtabat ei, ꝙ niſi vitã ſuã corrigeret, ſine fine periret. Confeſtim igitur confeſſus, oĩno ſe mãdatis cõfeſſoris expoſuit, vitãq; ſuã in melius cõmutauit. Itẽ cum quidã pyratæ agerent in tẽpeſtate poſiti, vouerunt ꝙ cõfiterentur ſi euaderent. Euadẽtes cõfitentur cuidã eremitę. Cũ ſuaſu aliquo, tũ eidem cõfiteretur magiſter eorũ, arguitur ab eo de flagitijs ſuis, & ad Papam mittitur. Ille aũt eũ occidit,

occidit. Idem fecit de alio. Tertio aũt confitens tractatur blande, & iniungitur ei cum non poſſet euelli a malicia ſua vt ſaltem hoc faceret, ꝙ quotieſcunq; aliquis moreretur ſi poſſet adiuuaret eũ poni in terra, & cogitaret qualis fuiſſet mortuus, & qualis ipſe eſſet futurus, & ꝙ idem fieret de eo cito. Qui cum ſæpe hoc faceret, & de morto frequenter cogitaret: horruit ſtatum ſuum, & fugiens ad eremum arctiſſimam pœnitentiam egit. Quinto memoria mortis prouocat ad munera largitatis. Alexãder vt cognouerat ꝙ moreretur, dimiſſit regnum pueris ſuis. 1. Mach. 1. Multi timore mortis condunt & ordinant teſtamẽta, & dant eleemoſynas, & amicos ſibi faciunt, & interceſſores acquirũt ſecundum conſilium dñi Luc. 6. Facite vobis amicos de mã. iniqui. &c. Ambro. Nõ ſunt boĩs bona quæ ſecum portare non poteſt, ſola aũt miſericordia comes eſt defunctorum. Dicitur ꝙ quidã Burgenſis Pariſieñ. parauit feretrũ ſuum in camera ſua in quo deferretur cum moreretur, vt per hoc mortis memoriã haberet, & prouocaretur ad opera miſericordiæ, & in die defunctorum replebat illud panibus quos pauperibus dabat dicens. Ecce cito moriar, & quis memorabitur mei? Sexto reprobat opera vanitatis. Omne mundi gaudium, & oẽm ineptam lætitiam & huiuſmodi contẽnit qui de mortis amaritudine recordatur, ſecundum illud Eccl. 2. Riſum reputaui errorem, & gaudio dixi, quid fruſtra deciperis? Idem. 7. Melius eſt ire ad domũ luctus q̃ ad domum conuiuij. In illa enim finis docetur oĩum. Idem. 11. Si multis annis vixerit homo, & in his oĩbus lætus fuerit, meminiſſe debet tenebroſi temporis & dierum malorum, qui cum venerint vanitatis arguentur oĩa quæ in mundo ſunt vana eſſe. Septimo in meditatione mortis contẽnitur mundi cupiditas. Ad contemptũ mundi & oĩum terrenorum multum valet meditatio mortis. Iob. 1. Nudus egreſſus ſum de vtero matris meæ, nudus reuertar illuc. Idem 27. Diues cum dormierit nihil ſecum auferet, aperiet oculos ſuos, & nihil inueniet. Pſal. Ne timueris cum diues factus fuerit homo &c. Ideo Hiero. Facile contẽnit omnia qui ſe ſemper cogitat moriturum. Vnde legitur in Barlaam, ꝙ cum videret Ioſaſat ſenẽ decrepitum, audiens ꝙ omnes ſi diu viuant habent ad hanc miſeriam deuenire, niſi prius morte deueniantur, incepit cogitare de morte, & inde delectabilia abhorrere. Dicitur ꝙ cum frater Gregorius audiens legi in biblia de antiquis, ille vixit tot annis, & iſte tot, & mortuus eſt, mundum contemnens intrauit ordinem prædicatorum, vbi factus eſt maximus magiſter in theologia, & contemptor mundi & ſui. Item cum eccleſia cõſecraretur in qua erat comes ſepultus, & deberet inde extrahi propter conſecrationem, patefacto eius ſepulchro apparuit immaniſſimus bufo ſuper faciem eius eum corrodens, & alij vermes & ſerpẽtes, ad quorum aſpectũ & horrorem oẽs reſilierunt. Filius aũt dicti comitis iuuenis hoc audiens acceſſit, & viſa carnis paternæ ſanie & vermium diuerſitate & horrore, incepit meſtus cogitare de morte, & q̃ vanæ ſũt mũdi diuitiæ & deliciæ & honores. Vñ relictis oĩbus fugit cogitãs ſe beatum fore ſi pauper fieret pro Chriſto. Quidã aũt domicelli citius eum ſequentes & inuenientes, nec eum reuocare valentes, vẽditis æquis & rebus & pro Deo erogatis, ad monitionem eius cum pauperem pauperes ſequebantur, multa conuitia propter Deum ab oĩbus ſuſtinentes, Romam venit, vbi factus eſt carbonarius, & ſecretum ſuum cuidam cardinali cui confeſſus eſt, & ſtatum ſuum reuelauit. Cum aũt poſt plures annos ſemel vrbem intraſſet ad vẽdendum carbonem, & in domum dicti cardinalis confeſſoris ſui carbones deportaſſet, arreptus ibi infirmitate, poſt ſuſcepta ſacramenta oĩa pauper iacens ſub gradu ad dñum migrauit. Quo facto oẽs cãpanæ vrbis per ſe ſonuerunt. Qđ cum Papa miraretur, & cardinalis cõfeſſor eius reuelauit cãm, hoĩes aũt terræ ſuæ exeuntes in curia audientes hoc quẽ viuũ quærebãt mortuũ inuenerũt. Ad idẽ facit exẽplũ qđ ponit Barlaã ad Ioſaphat de hoĩe qui fugiens vnicornẽ, incidit in baratrũ in quo arbuſculã apprehẽdẽs, vidit in eius radice duos mures, vnum album, alium nigrum, radicẽ arboris cõtinue corrodẽtes, in fundo vidit draconẽ horribilẽ aperto ore ipſũ deuorare volentẽ. Eleuatis aũt oculis vidit ille modicum mellis in arboris ſummitate. Qui oĩum prædictorũ oblitus, totũ ſe cõtulit ad mellis dulcedinẽ. Sed dum nõ aduertit, arbore corroſa à muribus in profundũ ſubito corruẽs, draco cõtinuo ipſum deuorauit. Vnicornis eſt mors. Baratrum mundus. Arbuſcula, vitæ pñtis miſeria, quæ albo, & nigro mure. i. die & nocte cõſumitur inceſſanter. Draco expectans diabolus inſidiãs & exitũ noſtrũ deſiderãs ad perdendum. Octauo in meditatione mortis inſtruitur cordis humilitas, vñ antiqui humiliare ſe volentes ponebãt cinerẽ ſuper capita ſua in memoriã ꝙ cinis erãt. Eccl. 10. Quid ſuperbis terra & cinis? Gen. 18. Loquar ad dñm meũ cũ ſim puluis & cinis. Cũ Alexãder nauigaret per quẽdã fluuiũ Paradiſi, vt veniret ad hortũ eius, quidã ſenex de rupe apparens ei, ſuaſit ei regreſſum & dedit ei lapidẽ precioſum pulcherrimum, dicẽs ei ꝙ in eius pondere cognoſceret valorem ſuum. Lapis ergo ille poſitus in ſtatera nudus omnia ponderabat, quæcunque in alia lance ponebantur, coopertus puluere nihil ponderabat, ſed ei præponderabat feſtuca vna. In hoc dabatur ei intelligi ꝙ viuus aliis omnibus præponderabat, mortuus aũt & opertus ſepulchro nihil. Item homo ad modum pauonis vilis pennis ſuperbit, & rotam caudæ vilis pedibus deponit, ſic homo viſo fine. Itẽ legitur in vita Ioanis eleemoſynarij patriarchæ Conſtantinopolis, ꝙ conſuetudo imperatorum erat cum eſſent electi prima die coronationis ſuæ veniebat lathomus ferens in manu ſua tres aut quatuor pecias marmoris diuerſorum colorum dicens. Iubeat imperator de quo genere marmoris velit ſibi fieri monumentum. Per hoc inſinuantes ꝙ tanquam mortalis homo cogitaret de morte, curam animæ ſuæ ageret, piè regeret regnum ſuum, ſubditos ſuos non contemneret, nec ſe ſuper alios arroganter efferret. Idem Ioannes eleemoſynarius factus Patriarcha fecit fieri ſepulchrum imperfectum, & in præcipuis ſolemnitatibus ſtatuit quendam qui ei diceret cum eſſet in loco honoris ſui. Domine imperfectum eſt ſepulchrum tuum. Iube illud perfici quia neſcis qua hora fur veniet. Item dicitur cum Papa conſecratur & in ſummum honorem extollitur, ꝙ ſtuppa comburitur in eius oculis, & ei dicitur, ſic tranſit gloria mundi, quaſi diceret cogita te cinerẽ & mortalem. Item ad hoc facit exemplum de Achab. 3. Reg. 21. c. ſ. g. qui cum audiret mortem ſibi imminere quam minabatur ei Helyas indutus eſt ſacco & ambulabat demiſſo capite, & dicit dominus ad Helyam, nonne vides Achab humiliatum coram me &c. Cogitans enim de morte inuenit in ſe materiam humiliationis & cauſam, fragilitatem ſuam conſiderans, & ſciens ſe cito in puluerem redigendum, omni gloria mundiali, opulentia temporali, pulchritudine & robore corporali, poſt modicum ſpoliandum, ac ſic non intumeſcit per ſuperbiam, ſed potius per humiliatem veram comprimitur in ſeipſum. Quis enim tam ſuperbus, præſumptuoſus elatus, ſi profunde cogitet ꝙ quamcito anima ſeparatur a corpore corpus marceſcit & corrumpitur, fitq; cadauer, quo nihil vilius, nihil fœdius, nihil fœtidius, nihilq; horribilius inuenitur. Quid enim verbi gratia ſic aerem inficit tam grauer exalationes emittit, olfactum hominis ſic contriſtat, aſpectumq; moleſtat, vel eius complexionem tam vehementi alteratione corrumpit. Nullus vnquã fuit ita charus homini dum viuebat, cuius aſpectum conſortiumq; cadaueris mortui non horreſcat. Nono in mortis meditatione carnis feruor deprimitur. Greg. Nihil adeo valet ad edomanda carnis deſideria quam cogitare qualis mortua ſit futura. Sicut mulier volẽs filium ablactare, aliquid amarum apponit vberibus vt puer amaritudinem ſentiendo ab vbere abſtrahatur ſic homo mortis amaritudinem præuidens a delitiis carnis retrahitur. Eccl. 41. O mors q̃ amara eſt memoria tua homini iniuſto. Nota exemplum de eremita abſtergente ſaniem a muliere mortua, & apponente narib. ſuis cum tentaretur. Iob 2. Sedens in ſterquilinio teſta. i. mortis memoria & fragilitatis, & fractione corporis ſaniem tentationis. ſ. peccati radebat. Hoc autem prætermittendum non eſt quód tanto viliora fœtidioraq; ſunt cadauera, quanto delicatius in crapulis & luxuriis fuerint enutrita. Nam caro quæ nunc delicatis cibis alitur, paulopoſt ſcaturire vermibus agnoſcetur, vt in ſepulchro ſit eſca vermium, quæ delectabiliter ſaginatur affluentia ferculorum, & quanto nunc ſibi procurat ſuauiorem ciborum molliciem, tanto grauiorem exhalabit putrefacta fœtorem, ſicut euidẽter oſtenditur. 2. Mach. 9. Vbi de ſuperbiſſimo & impiiſſimo. Antiocho dicitur ꝙ de corpore impii vermes ſcaturiebant, & viuẽter in dolore carnes effluebant, ita vt odore eius & fœtore totus eius exercitus grauaretur nec ipſe etiam fœtorem ſuum ferre poſſet. Cuiuſdam ducis Venetiarum vxor delicata nimis communibus aquis ſeſe dedignabatur abluere, ſed procurabat ſibi fieri balneum de collecto laborioſius cœli rore, cibos conciſos minutius a famulorum manibus proprius non tangebat, ſed ori ſuo fuſcinulis aureis adhibebat redolebat vel fœtebat potius eius corpus & cubiculum multo vapore aromatum diuerſorum. Sed vibrato ſuper eam mucrone diuini iudicii, corpus eius omne computruit, nec fœtorem eius quiſquam ferre potuit, niſi quód ex ancillis vna non ſine multarum ſpecierum auxilio raptim dominæ miniſtrabat, & protinus fugiens abſcedebat, & ſic miſerabiliter cruciata diem clauſit extremum cunctis lætantibus, relinquens poſteris meditationis exemplum vt carnis delicias abhorrentes iugiter habeamus ante cordis oculos finem noſtrum. Decimo per meditationem mortis vita præſens dirigitur, quia qui de morte cogitat, eſt ad modum nauigantis, qui regendo nauem in fine ſe ponit. Item ad modum iumẽti, quod cauda ſe defendit. Item ad modum auis, quæ cauda in volando ſe regit. Vnde Iob. 12. Interroga iumenta, & docebunt te, & volatilia cœli & indicabunt tibi. Vndecimo meditatio mortis valet ad mortis ſupplicium euitandum, cuius iſta mors non niſi vmbra reputatur & introitus. In paſſione ſancti Andreæ dicitur. Egrediuntur homines a corpore rei & nudi nihil ſecum præter peccata portantes. Duodecimo valet ad æternæ vitæ deſiderium accẽdendum, cuius ipſa mors eſt introitus. Iob. 3. Quaſi effodientes theſaurum vehementer gau-

dent

denegyum inuenerint ſepulchrum. Eccl. 41. O mors q̃ bonũ eſt iudicium tuum &c. Et poſt. Noli metuere iudicium mortis. Sap. 3. a. Viſi ſunt oculis inſipientium mori, illi antem ſunt in pace. Sic igitur euidenter apparet quanta bona proueniãt ex meditatione mortis. Vnde Hier. dicit, Sententia Platonis eſt, ꝙ ſumma philoſophia eſt mortis meditatio. Et in vitiſpatrũ dicitur, ꝙ Theophilus Epiſcopus moriens dixit, Beatus es abba Arſeni, quia ſemper hãc horam ante oculos habuiſti. Semper igitur habeat homo memoriã mortis ante oculos cordis ſui, ſicut ſpeculum in quo ſe videat, vitã ſuã conſideret & attendat. Conſideremus etiam mortis præſentiam locis omnibus expectandam, quoniam eius aduentus nobis eſt inopinabilis & incertus. Nihil enim morte certius, nihil incertius hora mortis, nihil venit velocius, nihil inuadit acrius, nihil poteſt crudelius impugnare. Ille in locis omnibus nos expectat, & nos ſi ſapientes fuerimus eam vbiq; expectare debemus. Circa mortem autem quatuor ſunt incerta. ſ. ſtatus, locus, tempus, & modus, ſiue genus. Status, quia neſcit homo in quo ſtatu morietur, in bono vel in malo, in charitate vel extra. Eccl. 9. B. Neſcit homo vtrum amore vel odio dignus ſit. Item neſcit vtrum iuuenis, vel ſenex, diues vel pauper, compos mentis vel mente alienatus. Item dubium eſt ei de loco. Neſcit homo vtrum moriatur in mari aqua vel terra, in aere vel igne. Ideo dominus noluit mortis diem eſſe certũ, vt in omni loco timeretur mors Sen. Mors inſidiatur tibi in omni loco, & tu eam in omni loco ſecurus expecta. Debemus facere ſicut miles, qui cum pugnaret cum aduerſario ſuo in duello, & vterq; videret ꝙ non poſſet alium ſuperare, nocte ſuperueniente communi conſenſu egreſſi ſunt campum tali conditione ꝙ vterq; diffidauit alterũ, ita quòd vbicunq; eum inueniret, ſi poſſet eum occideret. Ideo alter timens fortitudinem aduerſarii & violentiam, in nullo loco volebat incedere ſine armis. Ita debet quilibet vbiq; ferre arma pęnitentiæ 1. Corin. 6. Per arma iuſtitiæ a dextris & a ſiniſtris. Item tempus mortis voluit dominus incertum eſſe, vt oĩs hora ſuſpecta haberetur. Matth. 24. Vigilate quia neſcitis horã neq; diem Si enim intrares domum, & ſcires quòd aliquis in domo illa accederet & occideret, proculdubio ad te omnes accedentes timeres & ſuſpectos haberes. Sic tu intrãs in mundum hunc certus debes eſſe, quòd aliqua hora te occidet, & neſcis quæ ſit illa, & ita oẽs debes ſuſpectas habere. Item incertum eſt genus mortis, quia homo res eſt fragiliſſima, quę præ nimia fragilitate põt infinitis modis occidi Hominem enim põt occidere vel vnus morſus, vt canis rabidi vel ſerpentis, vel vna ẽt punctura, vt dypſis vel ſcorpionis aculeus vel tactus alicuius venenati, uel hauſtus. ſ. veneni, vel flatus, vt ſitulę & reguli, vel viſus, vt baſiliſci, vel defectus modici aeris, vel morſellus alicuius venenoſi, quia intra delicatum morſellum inueniunt diuites ſępe ſubitam & improuiſam mortem, vnde frequenter faciunt diuites ſicut cocodrillus, qui eſt maximum animal potens in aqua & terra, duriſſimam pellem habens, qui mirabiliter odit hydrũ ſerpentem, quem ſi percipit alicubi, conculcat eum & atterit, conculcatus autem abſcõdit ſe & inuoluit in herba in loco in quo nouit illum venire ad paſtum, & dum glotit herbam viridẽ glutit ipſũ, qui interiora eius perforat & intoxicat & occidit. Sic diues duri cordis habet ſuper omnia mortẽ odioſam, quã cum perpendit in aliqua acceſſione vel diſtemperantia febrili multis medicaminibus eam atterit & conculcat. Cum autem aliqñ credit ſe comedere cibum gratum & delectabilem in aliquo morſello glutit mortem, quæ ſubitu & ex improuiſo eum perforat & occidit. Vnde dicitur. Frigidus latet anguis in herba. Vita hominis eſt ſicut lucerna ad vẽtum, quæ cito & ſubito extinguitur. Prou. 17. Lucerna hominis ſpiraculum eius. Prou. 13. b. Lucerna impiorum extinguetur. Item vita hominis eſt quaſi tela aranee, quę ad modicum flatum venti rũpitur. Immo fragilior eſt q̃ filum araneæ. Citius enim extinguitur ab irruente aduerſitate q̃ filum illud a vento rumpatur. In magno periculo ſunt peccatores, qui ad filum tam debile dependent ſupra puteum inferni. Vnde quidam ait. Oĩa ſunt hominum tenui pendẽtia filo, & ſubito caſu quæ valuere ruũt. Nota exemplum ſupra poſitum de homine fugiente vnicornem. Item cum dixiſſet quidam Dionyſio tyranno quòd valde felix videretur eſſe ſtatus eius, putà qui multis populis imperabat, qui diuitiis delitiis & honoribus abundabat, fecit ei Dionyſius magnum conuiuium præparari, mẽſam aũt poni fecit ſuper foueam profundam, & horridam in qua erat ignis magnus accenſus, ſuper caput vero ſedentis in menſa gladius acutiſſimus cum filo tenui dependebat, qui ſingulis horis ſuper caput eius cadere videbatur. Cum ergo multa fercula delicatiſſima in vaſis aureis & argenteis faceret ei Dionyſius propinari, & inuitaret eum ad iucunde & hylariter epulandum, nõ poterat ille nec comedere, nec lętari, quia ex vna parte timebat, ne in foueã & ignẽ ſubito corrueret, ex alia parte ne gladius ille terribilis in caput eius decidẽs ipſum ſcinderet mediũ formidabat. Tunc dixit ei Dionyſius. Ecce felicitas mea quam ita deſiderabilẽ, delectabilẽ & amabilem reputabas. Cum enim ex vna parte timeam in profundiſſimam foueam inferni & ignis æterni ſupplicium repente corruere, ex alia parte gladium æterni iudicis ſuper caput meũ ex improuiſo cadere perhorreſcam, quomodo in auro argento & epulis & omni gloria mundiali delectari potero vel gaudere? Item homo peccator ſimilis eſt illi qui ſomniabat, vt poſtea dixit, quòd aduerſarius ſuus exiſtens in coelo tenebat clauam in manu dimiſſam inferius, in qua ipſe manibus ſe tenebat inferius, & dictus aduerſarius eum in abyſſum qui ei ſuberat proiicere volebat, qui p̃ timore dormiendo clamabat vſq; quo excitaretur a ſomno, & ſic liberaretur ab imaginato periculo. Sic eſt de peccatore, quẽ Deus cuius eſt aduerſarius tenet, cuius uita in manu eius eſt, quem cum per iudicialem ſententiam Deus cadere dimiſerit in abyſſum inferni, non clamat adiutorium bonorum quo excitatus a peccato liberetur a periculo. Item fragilior eſt homo aliquo vaſe vitreo, luteo, ligneo, lapideo, quia ſi vas vitreum poteſt aliquo duro frangi, non tamen poteſt ſubmerſum extingui Item ligneum ſi põt vri, aqua nõ lęditur ſi ſubmergitur. Item luteum aquam tenet, & igne ſolidatur, homo autem ab omnibus iſtis lęditur & deſtruitur. Põt enim homo lapide frangi, igne exuri, aqua extingui, per corruptũ aerem infici & corrumpi. Item magnæ fragilitatis eſt homo, quia punctura vnius acus eum occidit, vel acceſſio vnius febris. Iob. 21. c. Ducunt in bonis dies ſuos, & in puncto ad inferna deſcendunt. Punctus iſte eſt aculeus mortis vt dicitur vulgariter. Per vnum pũctum perdidit Martinus aſinum ſuum. i. homo ad punctum mortis corpus ſuum. Propter hoc hortatur ſapiens Eccl. 5. Ne tardes conuerti ad dominum, & ne differas de die in diem, ſubito enim venit ira illius &c. Et dominus Apoc. 3. Si non vigilaueris veniam ad te tanquam fur, & neſcies qua hora veniam ad te, & Matth. 24. Si ſciret pater familias qua hora fur veniret, vigilaret vtiq;, & non ſineret perfodi domum ſuam. Ideo & vos eſtote parati, quia qua hora non putatis filius hominis veniet. Debet ergo qui habet eſſe paratus omni hora, quaſi nunc eſſet abſq; dubio moriturus. Propterea nẽpe voluit Deus finem noſtrum nobis eſſe incertum, vt dum incerti ſumus qua die vel hora vel quomodo moriamur, ſemper ad mortem parati inueniri ſollicite ſtudeamus. Debemus autem ad mortem eſſe parati multipliciter. Primo ſicut boni prouiſores, ad neceſſaria. i. merita congregandum. Sicut diſpenſatores ad rõnem domino ſuo reddendum. Sicut ſtrenui bellatores ad nos & noſtra defendendum. Sicut fideles ſerui ad aduentum domini expectãdum. Sicut ſponſæ dilectæ ad nuptias properantes. Debemus inquam eſſe parati ſicut prouidi mercatores præparant merces ad nundinas profectuti. Et ſicut prudentes iconomi prouident ſibi neceſſaria p̃ victu ſuo & familię ſuæ. Videmus enim quòd homines in meſſe mane ſurgunt, inſtanter colligunt, nec ante noctem dimittunt, ſic debet quiſq; fidelis congregare manipulos meritorum. Sicut ait ſapiens prou. 10. Qui congregat in meſſe filius ſapiens eſt, qui autem ſtertit in ęſtate filius confuſionis. Idem prou. 6 Vade ad formicam o piger, & conſidera vias eius, & diſce ſapientiam, quæ cum nõ habeat ducem, nec præceptorem, nec principem, præparat in eſtate cibum ſibi & congregat in meſſe quod comedat. Vide quòd homines ſapientes prouident ſibi neceſſaria pro anno, eo tempore quo poſſunt ſibi conuenientius & vtilius prouidere, aliquãdo pro vno ſolo menſe. Pauperes vero qui nõ poſſunt ad longum tempus ſibi prouidere, ſaltem pro ſeptimana prouident ſibi. Diuites etiam qñ volunt facere magnum feſtum, per multos dies ante prouident q́ neceſſaria ſunt ad feſtum. Quanto magis deberent ſibi merita congregare non pro die, menſe vel anno, ſed pro vita æterna. Et ſi mũdani ſolliciti ſunt de theſauris pecunię cõgregandis, quanto magis quiſq; fidelis deberet eſſe ſollicitus de theſauris ſpiritualibus acquirendis. Sicut docet ſaluator Matth. 6. Nolite theſaurizare vobis theſauros in terra &c. Theſaurizate aũt vobis theſauros in cęlo, vbi nec ęrugo nec tinea demolitur, & vbi fures non effodiunt nec furãtur. Ad hoc exhortans Barlaam tale ponit exemplum. In ciuitate quadam mos fuit quolibet anno vnum ſibi principem inſtituere, quem in fine anni nudare, & in exilium mittere conſueuit. Sapiens autem quidam & prouidens, electus in principem & legem audiẽs, bona ſua tranſmiſit ad exilium, ad quod veniens finito tempore principatus, inuenit ſufficientia ſibi, ita quòd bonis omnibus abũdauit: item debemus eſſe parati ad mortem, ſicut ſerui redditurũ domino ſuo rationem de receptis pecuniis, & aliis bonis domini ſui. De ſeruitiis omiſſis & de tranſgreſſionibus commiſſis, & de tẽporis aliarumq; rerum abuſu, & de lucris temporalibus augmentandis. Tales præ ſollicitudine cogitant, uigilant, ſcribunt ſingula de quibus redditurũ ſunt rationem, ne ſi deficiant minus fideles reputentur, confuſionem habeant, ac etiam puniantur. Vnde ſaluator Matth. 25. Homo quidam peregre proficiſcens uocauit ſeruos ſuos & tradidit illis bona ſua &c. Poſt multum uero temporis venit dominus ſeruorum illorum, & poſuit rationem cum eis. Ibi nota quomodo boni remunerati ſunt, ſeruus vero malus & piger reprobatus. Et Luc. 16. Paterfamilias vocauit villicum dicens ei. Red

de

de rationem villicationis tuæ. Ibi nota quomodo prouidit ſibi &
laudauit dominus villicum iniquitatis, quia prudenter feciſſet, nõ
quia iniquitatem approbet dominus, ſed illius prouidentiam quã
pro ſe habuerat commendauit. Vnde ſubdit. Et ego vobis dico, fa-
cite vobis amicos de mammona iniquitatis. Item debemus eſſe pa
rati, ſicut boni & ſtrenui bellatores, qui in iugi pugna ſumus cũ
multis hoſtibus fortibus & malignis. Aduerte quomodo obſeſſi in
caſtro abſtinent, vigilant, circunſpicientes cauent pericula, caſtrũ
circueunt, rimas reſarciunt, infirmiora defendunt, & ſemper timẽ
tes, ſemper ſolliciti, vix audent comedere, vix dormire. Et ſi ſemp
habeamus pugnare cum multis, ſicut ait Apoſtolus Eph. 6. Nõ eſt
nobis colluctatio aduerſus carnem & ſanguinem, ſed aduerſus pri
cipes & potentes &c. Imminente tamen morte longe prauior & pe
riculoſior inſtat pugna. Tunc namq; hoſtes maligni totas exercẽt
vires ſuas quantum permittuntur a Deo, ſcientes quia modicum
tempus habent, & ſi illa hora perdiderint hominem, alias recupe-
rare non poterunt. Si vero lucrati fuerint, in perpetuum non amit
tent. Item debemus eſſe parati ſicut miniſtri ſuum dominum expe
ctantes, ſicut ait dominus Luc. 12. Sint lumbi veſtri præcincti, & lu
cernæ ardentes in manibus veſtris, & vos ſimiles hominibus expe-
ctantibus dominum ſuum quando reuertatur a nuptiis. In renibus
accinctis caſtitas, in lucernis ardentibus ardor charitatis & ſplẽdor
bonorum operum deſignatur. In expectatione domini venientis a
nuptiis intelligitur expectatio mortis, in qua dominus de cœlo
quaſi de palatio feſtiuali & thalamo nuptiali veniens viſitat ami-
cos ſuos in morte. Cui curialiter venienti & per ægritudines pulsã
ti ad hoſtium noſtrum, mortemq; proximam nuncianti debemus
eſſe parati per conſenſum cordis hoſtium aperire, vt de carcere.i.de
corpore mortis huius nos educens, & cum gaudio nos deducẽs, ad
gaudia ſempiterna perducat. Item debemus eſſe parati ad mortẽ,
ſicut ſponſæ ad nuptias profecturæ, quę ſe parant vt placeant ſpon
ſis ſuis. Vnde Apoc. 19. dicitur, Venerunt nuptiæ agni, & vxor eius
præparauit ſe. Et Matth. 25. Venit ſponſus, & quæ paratę erant in
trauerunt cum eo ad nuptias, & clauſa eſt ianua, fatuis.ſ. nouiſſimè
venientibus, & congruo.i. mortis tempore non paratis. Ideo ait do
minus Luc. 12. Et vos eſtote parati, quia qua hora non putatis fili*
hominis veniet. Conſideremus etiam mortis præſentiam cunctis
mentibus formidandam tam bonis quam malis. Quod enim ma-
lis timenda ſit mors, docet Pſal. dicens. Mors peccatorum peſſima,
uere peſſima. Mala, quia in morte eis omnia delectabilia auferũtur.
Peior quia omnia triſtabilia infliguntur. Peſſima, quia nulla ſola-
tia vel remedia conceduntur, ſicut patet de diuite Epulone Luc.
16. Ad maiorem deſolationem aliquorum morientium impiorũ
oſtendit eis Deus pęnas infernales, aut exitum ex hac vita, ſicut pa
tet per exempla aliqua ſupraſcripta. Cum autem quadruplex ſit
mors ſecundum Aug. videlicet mors corporis, quæ eſt ſeparatio a-
nimæ a corpore. Et mors animæ, quæ eſt.ſ. ſeparatio Dei ab anima
per peccatum. Et mors animæ poſt hanc vitam.ſ. pęna ipſius ſolius
ante iudicium, qualis fuit pęna diuitis Epulonis. Et mors quarta, q̃
eſt pęna corporis & animæ ſimul in inferno poſt iudiciũ. Si mors
corporis eſt adeo metuenda vt dictum eſt, quæ tamen non eſt niſi
vmbra mortis, ſicut Greg. ſuper illo verbo Iob. 33. Producit in lu-
cem vmbram mortis. Dicitur etiam ſomnus, ſicut dicit Greg. ſu-
per illo verbo Iob. 14. Nec conſurget de ſomno ſuo. Quanto ma-
gis aliæ mortes timendę ſunt, in quibus omnibus Deus ab anima
ſeparatur. Quanto ergo Deus melior eſt anima, tanto deterior eſt
ſeparatio animæ a Deo q̃ animæ a corpore. Præterea mors animæ
ſolius in inferno ante iudicium, vel animæ cum corpore poſt iudi-
cium, quarum vtraq; dicitur mors ſecunda, ſunt incomparabiliter
plus metuendę, ſicut docet Aug. ſic dicens. Prima mors.ſ. corporis
animam nolentem tenet in corpore. Et ideo ſempiterna mors, qñ
nec anima viuere poterit Deum non habendo, nec doloribus care
re corporis moriendo, nec anima ibi viuere dicenda eſt, quæ a vita
Dei alienata erit, nec corpus quod æternis doloribus ſubiacebit, ac
per hoc durior quia finiri morte non poterit. Ob hoc autem præci
pue prima mors eſt timenda, quia ex ea fit tranſitus ad ſecundam.
Non ſolum autem malis & impiis eſt timenda, ſed etiam iuſtis, ſi-
cut oſtendit Greg. in Mor. ſuper illo verbo Iob. 33. Hæc operatur
tribus vicibus, vbi loquens de timore electorum in morte ait, Cũ
de omnibus ſemper diuina iudicia pertimeſcant, tunc tamen ve-
hementer metuunt cum ad ſoluendum humanæ conditionis debi
tum veniente diſtricto iudice propinquare ſecerunt, & fit tanto ti-
mor acrior quanto & retributio æterna vicinior. Conſiderandum
enim quia nec hæc quidem ſine aliquo reatu eſt quod laudabiliter
geſſimus ſi remota pietate iudicemur. Ideo Dauid dicit, Nõ intres
in iudicium cum ſeruo tuo domine. Et Iac. 4. In multis offendimus
omnes. Et 1. Ioh. 1. Si dixerimus quia peccatum non habemus, no-
ſipſos ſeducimus. Et merito debet quiſq; timere. Tum propter de
fectum & peccatorum multitudinem. Tum etiam quia multa la-
tere poſſunt in conſcientia, quorum memoriam vel notitiam non
habemus, vnde Paulus. 1. Corin. 4. Nihil mihi conſcius ſum, ſed nõ
in hoc iuſtificatus ſum. Tum tertio quia quædam forte grauiora
ſunt, quam putemus. Tum quarto quia eorum remiſſionẽ per gra
tiam ignoramus. Tum quinto propter bonorum noſtrorum impu
ritatem. Nam ſicut dicitur Iſa. 64. Quaſi pannus menſtruatæ, oẽs
iuſtitiæ noſtræ. Et Iob. 9. Si lotus fuero quaſi aquis niuis, & fulſe-
rint velut mundiſſimæ manus meæ, tamen ſordibus intinges me.
Mala enim noſtra pura ſunt mala, ſed bona non ſunt pura bona,
ſed multis impuritatibus ſunt admixta, propter quod ait Greg. Vę
laudabili vitæ hominum, ſi remota pietate iudicetur, quia vnde an
te oculos iudicis ſe placere ſuſpicatur, obruitur. Pręterea timere
debet homo propter inflexibilem æterni iudicis æquitatem, quia
neſcit homo quam diſtricte iudicat, & quam ſeuere. Prou. 6. Zelus
& furor viri non parcet in die vindictę, nec acquieſcet cuiuſquam
pręcibus, nec accipiet pro redemptione dona plurima. Tum etiam
propter hoſtium malignorum tunc inſidiantium fraudulentiam
& infeſtationem proteruam, vnde Ber. ait. Hoſtium noſtrum ma
ligni ſpiritus obſident, & aduentum noſtrum illę horrendę effigies
præſtolantur. Ideo formido exire, & in ipſo contremiſco portus in
greſſu, dum non confido prope aſſiſtere qui excipiat exeuntem. Se
cure enim non exeo, ſi non dominus ipſe cuſtodiat exitum meum.
Heu ero ludibrio dęmonum intercipientium me, nõ aſſiſtente qui
redimat, neq; qui ſaluum faciat. In vita eiuſdem dicitur, ꝙ cum in
firmaretur, & extremum trahere ſpiritum videretur Sathan aſtitit
ei improbis accuſationibus eũ pulſans. Sed vir Dei imperterritus
reſpondit, fateor non ſum dignus, nec poſſum regnum cęlorum ꝓ
priis meritis obtinere. Cęterum duplici iure illud obtinet Domi-
nus meus Ieſus Chriſtus.ſ. hereditario iure patris, & merito paſſio
nis: alterum horum mihi donabit, ex cuius dono illud mihi iure
vendicans non confundor. Hoc dicto, malignus hoſtis abſceſſit. Itẽ
beato Martino legitur aſtitiſſe, vt eũ in extremis poſitum tentaret.
Cui vir Dei dixiſſe refertur. Quid hic aſtas cruenta beſtia? nihil in
me funeſte reperies. De beato quoq; Hylarione legimus ꝙ moriẽs
& animæ ſuæ loquens, dicebat. Anima chriſtiana quid dubitas. 70.
annis ſeruiſti Chriſto, & mori times? In vitis etiam patrum inueni
mus ſanctos patres hora mortis multum timuiſſe. Vnde dicebat ab
bas Helyas. Tres res timeo. Vna eſt quando anima egreſſura eſt a
corpore. Alia quando ſum occurſurus Deo. Tertia quando aduer
ſum me erit ſententia proferenda. Et de abbate Agathone dicitur,
ꝙ cũ moriturus eſſet, per tres dies manſit immobilis, apertos tenẽs
oculos. Ad quem fratres. Abba vbi es? Qui reſpondit, in conſpectu
diuini iudicii aſſiſto. Et illi. Et tu times. Et ille. Laboraui virtute
qua potui, in cuſtodiendis mandatis Dei, ſed & homo ſum, neſcio
ſi placuerunt opera mea coram Deo, quia aliter ſunt iudicia homi
num, aliter Dei, nec præſumo, niſi venero ante Deũ. De beato etiã
Auguſtino legimus ꝙ ante proximum diem obitus ſui, libros a ſe
dictatos & editos recenſuit, & quicquid in eis minus bene inuenit,
correxit. Iuſſit autem pſalmos pęnitentiales affigi in pariete, quos
attente reſpiciens & legens, vbertim flebat iugiter, & ne eius inten
tio impediretur ab aliquo ante decem dies ferme quam exiret de
corpore poſtulauit, ne quis ingrederetur ad eum, niſi tantum horis
quibus intrabãt medici, vel cum ei refectio inferretur. Si ergo mor-
tis tempore timuerunt ſancti, ſicut oſtenſum eſt, quomodo nos mi
ſeri peccatores non multo plus timere debemus? Vnde bene ait
Greg. in Mor. ſuper illo verbo Iob. 26. Columnę cęli cõtremiſcẽt
aduentum eius. Quid facient tabulę, ſi tremunt columnę? aut quo
modo arbuſta immobilia ſtabunt, ſi huius pauoris turbine cęli ẽt
quatiuntur? Denique ſuper illud Tho. 6 Exiuit ad deuorandum eũ,
dicit gl. Domino in cruce paſſo diabolus quo mouente crucifixus
erat, aduenit, quęrens, ſi quid peccati in eo forſitan inueniret. Quis
ergo tunc poterit aut debebit eſſe ſecurus, ſi ad mortem eius qui eſ
ſentialiter bonus eſt, qui ſua morte benedicta mortem noſtram de
ſtruxit aduenire præſumpſit. Prædictis rationibus adde ꝙ mors eſt
omnibus metuenda, quia poſt mortem non eſt facultas meritum
acquirendi. Dicitur Eccl. 9. Viuentes ſciunt ſe eſſe morituros corpo
raliter.ſ. & etiam æternaliter, niſi ſibi caueant & abſtineãt a pecca-
tis: mortui autem nihil nouerunt amplius, ſcilicet proficuum ad ſa
lutem, nec habent vltra mercedem, quam.ſ. poſſint poſt mortem
acquirere, quia tunc nihil poſſunt meritorium operari. Item poſt
non eſt poteſtas ad corpus vel ſeculum reuertendi. Dicitur enim
Sap. 2. Non eſt agnitus qui ſit reuerſus ab inferis, & Iob. 14. Lignũ
habet ſpem ſi pręciſum fuerit, rurſum vireſcit, & rami eis pullulãt.
Homo vero cum mortuus fuerit & nudatus atq; conſumptus, vbi
quæſo eſt? quomodo ſi recedant aquæ de mari, & fluuius vacuefa-
ctus areſcat, ſic homo cum dormierit non reſurget ſupple ad vitã
iſtam mortalem, quia ſcio ꝙ reſurget in reſurrectione in nouiſſi-
mo die. Non reſurgent etiam quantum eſt de lege cõmuni, & hoc
dico, quia multos ſcimus miraculoſe corporaliter ſuſcitatos. Item
poſt mortem non eſt poteſtas de rebus ſuis aliter diſponendi, & i-
deo ſi teſtamentum ſuum homo non condidit, ſi debita non reddi
dit,

dit, ſi foreſacta non emendauit, ſi male acquiſita non reſtituit, nec de mãmona iniquitatis amicos ſibi fecit, nec bona ſua pauperibus erogauit, non reuertitur amplius ad prædicta faciendum. Ideo dictũ eſt Ezechię, Diſpone domui tuæ quia morieris tu & nõ viues. Iſa. 38. Et Eccl. 11. Eſt qui locupletatur parce agendo, & hæc pars mercedis eius in eo ꝙ dicit, inueni requiem mihi, & nunc manducabo de bonis meis ſolus, & neſcit ꝙ tps prætereat & mors appropinquat, & relinquat oĩa aliis & moriatur. Ideo bene dicit Prou. 11. Mortuo homine impio nulla erit vltra ſpes. ſ. pęnitendi, pęnitẽtiam agendi, merendi, reuertendi, vel rebus ſuis aliter diſponendi. Declaratum eſt igitur ꝙ mors eſt cunctis hominibus metuenda. Hoc aũt aduertendum eſt, ꝙ ſicut dicit b. Greg. 4. Dial. plerunq; de culpis minimis ipſe ſolus pauor egredientes animas iuſtorũ purgat, ſicut narrat ibi de quodam viro ſancto, qui veniens ad mortẽ vehementer expauit, ſed poſt mortem diſcipulis ſuis in cãdida ſtula apparuit, & q̃ præclare ſuſceptus fuerit indicauit. Nonnũquam vero omnipotens Deus trepidantiũ mentes quibuſdam prius reuelationibus reparat, vt in morte minime pertimeſcant, ſicut ibidem declarat Greg. per exẽpla. Cõſideremus deniq; mortis præſentiã modis omnibus tollerandam. Cum enim nobis inſit neceſſitas moriendi, faciamus de neceſſitate virtutẽ, & dũ tributũ naturæ pſoluimus, apud Deũ meritũ acquiramꝰ. Velis nolis neceſſario morieris, ſed ſi voluntatẽ tuã diuinæ conformare volueris, & pęnales anguſtias leuius ſuſtinebis, & pacem conſciẽtię obtinẽs purgatoriũ tuũ facies hic in mũdo, ſoluẽdo videlicet pęnas debitas pro peccatis, ac inſuper æternæ vitæ brauiũ aſſequeris. Nonne latro pendẽs iuxta dñm filius mortis erat, & pęnas iuſtè pro ſceleribus ſuis luebat, & tñ quia volũtarie ſuſtinẽs pęnas inflictas peccatis ſuis impoſuit, nõ tñ veniã impetrauit, ſed & triũphalẽ gloriã martyrii reportauit. Ipſũ enim martyrẽ eſſe aſſerit doctor egregius Aug. Certũ eſt ꝙ moriemur, cur ergo murmuramus, prorſus eadem mihi videtur ſtultitia dolere, quia nõ vixeris, anteq̃ ipſe vixiſti, & quia nõ viues poſt quã vixiſſe deſieris, paria ſunt hæc, nec in tua poſita poteſtate. Tollerat Chriſtus mortẽ, tollerãt martyres, ex quibus vnꝰ qui Chriſtũ nõ audierat incarnatũ ait. 2. Mach. 6. Tu dñe qui ſanctã habes ſciẽtiã, manifeſte tu ſcis quia cũ a morte poſſem liberari, duros corporis ſuſtineo dolores, ſm aĩam vero pp timorẽ tuũ libẽter hæc patior. Chriſtũ & martyres reuoluas aĩo, quicquid in carne tolleras, leuius eſſe credas eorũ tormẽta. Quid ſi moriaris in terra propria vel ẽt aliena, cum omne ſolũ forti ſit patria, niſi ꝙ in propria moriẽs plus conſolationis habeas tpalis, ſed in aliena cęteris paribus amplius ſpiritualis? Quid ſiue iuuenis ſiue ſenex, cũ numerus annorũ nec miſerum faciat nec beatũ? Nonne mors eſt humani generis terminus, nõ ſcopulus in quẽ impingas, ſed portus quẽ libẽter attingas, ad quem ſi quis infra primos annos applicuerit, non querimoniã agat quaſi minꝰ vixerit, ſed gaudeat q̃a citius nauigauit.

De differentia morientium. *Diſt. V.*

Quia ſuperius dictum eſt mortẽ oĩbus eſſe timendã, cuius contrarium verũ eſſe videtur, cũ aliqui mortẽ legãtur & inueniãtur optaſſe. Sciendum eſt ꝙ impii cũ anguſtia, iuſti cũ ſpei fiducia, perfecti vero cũ lætitia moriuntur. Ideo primi mortẽ vehementer abhorrent. Secundi patiẽter tollerãt. Tertii feruenter deſiderant. Impii debent mortẽ non ſolum metuere ſed horrere, ſicut patet ex dictis ſupra de mortis anguſtia pp timorẽ damnationis. Et merito debẽt horrere, cũ eis dicat Sap. Eccl. 41. Vę vobis viri impii qui dereliquiſtis legẽ altiſſimi, quia ſi nati fueritis, in maledictione naſcemini, & ſi mortui fueritis, in maledictione erit pars veſtra. Maledicti ergo ſunt in vita pariter & in morte, ſed longe peius eſt ipſis in morte q̃ in vita. Quia ſicut dr Ec. 10. cum morietur homo hæreditabit ſerpentes beſtias & vermes. Serpẽtes ſunt filii & nepotes imitatores ſcelerũ paternorum, quia de venenatis parentibus venenati filii generantur. Vnde b. Ioannes baptiſta ait Luc. 14. Genimina viperarũ quis docebit vos fugere a ventura ira? Et Pſ. ait de impiis, Introibunt in inferiora terræ. i. in infernũ. Partes vulpium erunt. i. tẽporalia bona cedent in partes vulpiũ. i. hæredũ malitioſorũ & fęteutiũ. Et aduerte ꝙ vulpeculę cũ parẽtes eis prædã attulerint, pugnant ad inuicem dentibus & vnguibus mordent & lacerãt ſe inuicem, quæ prius antequã prædam haberent diuidere colludebant & ſtabant in pace. Per beſtias intelligite dæmones, qui animam rapiunt. Vermes ad literam cadauer deuorant & corrodunt. Et ſic bona impiorũ in tres partes diuiduntur in morte, aĩa dęmonibus, cadauer vermibꝰ, & tẽporalia bona vulpibus. i. hæredibus aſſignãtur. Non eſt ergo mirum ſi cum anguſtia moriuntur qui de temporalibus ad perpetuam pertrahuntur. Moriuntur iuſti cum fiducia, quoniam & ſi morientes conſiderant multitudinem peccatorum & paucitatem meritorum, omnino tamen expedit ꝙ in illa hora ſũmant fiduciam qua malignus hoſtis ad deſperationis abyſſum conatur eos pertrahere, conſiderando ſuffragia ſanctorum pro eis intercedentium, præſidium angelorum morituris aſſiſtentium, theſaurum Chriſti pro ſuis tempore neceſſitatis expoſitum, & immẽſam diuinę pietatis abyſſum. Exemplo beati Bernardi qui in extremis agens diabolo aſſiſtenti & improbe accuſanti reſpondiſſe fertur. Fateor non ſum dignus &c. Vnde dicit ſapiens Prouer. 14. Sperat iuſtus in morte ſua. Licet enim fidelis quilibet ante mortẽ plus debeat timere quam confidere & in ipſa mortis hora præcipue formidare propter rationes ſuperius aſſignatas, & ſic inter ſpem ambulet & timorem, neceſſe tamen eſt vt illa hora vltima, ſpiritus aſſumpta fiducia ne deficiat roboretur. Multa enim ſunt quæ tunc ad interitum & deſperationis barathrum pertrahunt deſolatum, Iõ talem ſic depreſſum mœſticia, per ſpei conſolationẽ ſubleuare conatur. Sapiens Eccl. 41. Noli metuere iudicium mortis. Quis enim fiduciam ſpei non aſſumat, ſi deuota mẽte recogitet quod immenſa Dei pietas Petrum poſt trinam negationem, paſtorem eccleſiæ & vicarium Chriſti fecit. Paulum perſecutorem miſericordiã conſecutum, doctorem gentium & lumen orbis effecit. Matthęum thelonarium apoſtolum & euangeliſtam inſtituit. Publicanum orantem iuſtificauit. Zacheum hoſpitem Chriſti facere non contẽpſit. Euangelicam peccatricẽ, ſpecioſiſſimam Chriſto reddidit. Filium prodigum conſumpta ſubſtantia & libidine conſummata, reuertẽtem recepit. Dauid poſt adulterium & homicidium, eximium prophetarum conſtituit. Manaſſen poſt tam cruenta flagitia reduxit in regnum ſuũ. Et Niniuẽ ciuitatẽ a ſubuerſione ſaluauit. Ipſe enim qui diues eſt in miſericordia, cuius miſericordię non eſt numerus neq; finis, cui proprium eſt miſereri ſemper & parcere, nulli vnq̃ miſericordiam ſuam denegat fideli mente petenti, ſicut ipſe p prophetã ſuum proclamat. Quacunq; hora ingemuerit peccator, omnium iniquitatum eius nõ recordabor. Hoc exemplum clariſſimũ luculenter apparet in latrone euangelico, cui Chriſtum confitenti ipſa hora promiſit & contulit paradiſum. Moriuntur perfecti cum lætitia. Ait enim apoſtolus Philipen. 1. Mihi viuere Chriſtus eſt, & mori lucrum. Sane perfectis eſt mori lucrum, quia de labore tranſeunt ad quietem, de vilitate ad gloriam, de paupertate ad regnũ, de timore ad ſecuritatem, de dolore ad gaudium, de morte ad vitã. Ideo bene dicitur Eccl. 41. O mors bonum eſt iudicium tuum homini indigenti. De muliere ſancta dicitur Prouer. 31. Ridebit in die nouiſſimo. Deus enim totius conſolationis ſanctis ſuis agonizantibus multas conſolationes immittit, & ſalutis ſuæ reuelationes oſtendit aliis iuſtis aſſiſtentibus, & plerunq; etiam in remotis agentibus, glorificationis eorum ſigna demonſtrat, ſicut. b. Greg. oſtendit per multa exempla. 4. dial. Conſiderandum eſt autem ꝙ & ſi mors viris iuſtis formidanda ſit multiplici ratione, ſicut eſt ſuperius declaratum tamen timorem iſtum vincunt & pęne euacuãt quatuor, propter quæ mors eis redditur magis deſiderabilis quã timenda, videlicet timor tranſgreſſionis, dolor afflictionis, feruor æmulationis, dulcor prægustationis. Primum ergo propter quod mors deſideratur a iuſtis eſt timor tranſgreſſionis qui timor continue ſollicitat aĩam viri iuſti. Sicut pulchre docet apoſtolus. Ro. 7. Scio quòd non habitat in me, hoc eſt in carne mea bonum, nam velle adiacet mihi, perficere autem bonum nõ inuenio: non enim quod volo bonum hoc facio, ſed quod nolo malum, hoc ago: inuenio enim aliã legẽ in membris meis repugnantem legi mẽtis meæ, & captiuantẽ me in lege peccati & mortis, vt non quæcunq; vultis illa faciatis. Et ideo exclamat idem apoſtolus perſonam cuiuſlibet noſtrum in ſe exprimens, cum dixit. Infelix ego homo quis me liberabit de corpore mortis huius? Et ſapiens Eccl. 7. Melior eſt inquit dies mortis dies natiuitatis Melior id eſt certior. ait Hieron. quia in morte patet qualis fuit qui moritur, ſed in natiuitate neſcitur qualis erit qui naſcitur, bonus ſcilicet vel malus, damnandus finaliter vel ſaluandus. Infinita ſunt pericula inter quæ iugiter ambulamus. Quid nos inter dæmonum laqueos, hominum gladios, carnis motus illicitos remanere delectat? Vbi quotidie mũdus labitur, reatus augetur, virtus minuitur, corpus multis pœnis & laboribus & mortis doloribus ſubiugatur. Ruinoſum eſt domicilium corporis in quo viuimus, procelloſum eſt mundi pelagus intra quod currimus, periculoſum eſt quicquid terrenum diligimus, quæ omnia nobis ſuadent, ut de tot periculis non inuiti, ſed alacres exeamus. Quia ſemper in periculis victitamus, & ſemper eſt ſtatus noſter dubius & incertus, ideo dicitur Eccl. 11. Ante mortem ne laudes hominem quemquam. Gloſa. Stultum eſt laudare pugnantem, quaſi iam victorem. Et beatus Ambroſi. Illo potiſſimum tempore merita ſanctitatis extollas, quando nec laudantem adulatio vocet, nec laudatum tentat elatio. Lauda ergo, ſed prius periculum prædica ſecurum, lauda nauigantis fœlicitatem, ſed cum peruenit ad portum, lauda ducis uirtutem, ſed cũ perductus eſt ad triumphũ. Quis enim viuẽs tuto poſſit, & ſine trepidatione laudari, qui & de pterito meminit ſe habere, qđ doleat, & de futuro videt ſibi ſupereſſe qđ timeat? Quis ẽt i hoc corpuſculo poſitus debeat ſibi quicquã vẽdicare de meritis, quorũ iter vitæ occulta dęmonũ infeſtatio velut latronũ obſidet multitudo, quib. per omnes vias ſupplantatores inuiſi, animarum laqueos tendũt,

innume-

innumerabilium mortibus expaueſcendos. Nauigātibus enim nobis per hoc mare magnum & ſpacioſum, in quo reptilia quorum non eſt numerus, animalia puſilla & magna.i. diuerſa inimicorū genera, nobis valde pertimeſcendum eſt, ne nauem noſtram aut procella tempeſtatis arripiat aut fluctus abſorbeat, aut in æternā prædam pyrratha crudelis abducat. Secundū propter quod mors deſideratur a iuſtis, eſt dolor afflictionis, Innumeris enim modis eueniunt infirmitates, ſollicitudines, anxietates, perſecutiones, tedia, & huiuſmodi, quæ adeo cruciant, moleſtant, & viri iuſti animum inquietant, vt magis deſideret mori quàm viuere, ſicut patet in beato Iob: qui poſtquàm facultates, liberos, & corporis ſanitaté amiſerat, ab vxore & amicis multipliciter moleſtatus, obiurgatus, linguarum gladijs transfixus mentaliter, plus vallet mori quàm viuere. Similiter Tobias qui a domino cęcitate percuſſus, & poſtmodum vxoris obiurgationibus moleſtatus dixit. Et nunc domine ſecundum voluntatem tuam fac mecum miſericordiam, & præcipe in pace recipi ſpiritum meum. Expedit enim mihi mori magis quàm viuere. Et perfectiſſimus virorum Apoſtolus dixit. 2.Corin.j. Supra modum grauati ſumus ſuper virtutem, ita vt tæderet nos etiam viuere, ſed & ipſi in nobis reſponſum mortis habuimus, vt non ſimus fidétes in nobis, ſed in Deo qui ſuſcitat mortuos. Si igitur viri perfecti præ tędijs & grauaminibus mortem deſiderant, & vitam oderunt temporalem, quid facient peccatores, viri muliebres & tepidi, debiles, imperfecti, qui a peccatoribus huius mundi moleſtantur, opprimuntur, ſpoliantur bonis ſuis, grauantur angarijs, & iniuſtis calumnijs infeſtantur. Ex alia parte damna rerum inferunt latrones, incendia, aerugines & vermes, niues, & glacies, inundationes aquarum, ardores ſolis, fulgura, tempeſtates. Ex alia parte languores & infirmitates innumeræ, corpus proprium affligentes, mortes etiam liberorum, parentum, aliorumq; charorum animos eorum transuerberant, & penè tam hæc quàm omnia ſupradicta in foueam deſperationis inducunt. Propter quod bene dicit Sap.Eccl.30. Melior eſt mors quàm vita amara. Nō autem ſine cauſa Deus omnipotens præſentem vitā tantis malis impleuit, ſed ſecundum altitudinem ſapiétiæ ſuæ miſericorditer ordinauit, vt per temporalia mala quæ patimur, & purgemur a peccatis præteritis, & caueamus diligentius a futuris, retundatur noſtra ſuperbia, negligétia ſeu vecordia propellatur, humiliétur corda, & merita augeantur, immo compellamur mundū cōtemnere, vitam caducam non diligere diſcamus, animos ad Deum mentes & deſideria ſubleuare, vitāq; glorioſam totis præcordiis præoptare. Tertium propter quod iuſti mortem deſiderāt, eſt feruor æmulationis. Conſiderantes namq; viri iuſti omnia mala quæ ſub ſole geruntur, quia videlicet multiplicantur peccata, regnat iniuſtitia, veritas conculcatur, dehonoratur Deus, animæ damnantur, pauperes opprimuntur, iuſti deſpiciuntur, & impij dominantur, dolent, gemunt, & dolore tabeſcunt, mori quàm viuere præoptantes. Vnde vnus eorū Matathias dixit.j.Mach.2. Væ mihi, vt quid natus ſum videre contritioné populi mei, & contritionem ciuitatis ſanctæ, & ſedere illic cum datur in manus inimicorum &c. Ité Hier.20. Maledicta dies in qua natus &c. Et Pſal. Zelus domus tuę comedit me. Idem. Defectio tenuit me pro peccatoribus derelinquentibus legé tuam. Idem. Tabeſcere me fecit zelus meus, quia obliti ſunt verba tua inimici mei. Item.3.Reg.19. Helyas petijt animæ ſuæ, vt moreretur, & ait. Sufficit mihi domine, tolle animam meā. Sequitur. Zelo zelatus ſum pro domino Deo exercituū &c. Deniq; ait Sap.Eccl.4. vidi calumnias, ideſt falſas accuſationes, & iniquas ligationes, quæ ſub ſole geruntur, lachrymas innocentium, pro calumnijs & oppreſſionibus iniquorum, & neminem conſolatoré oppreſſorum, nec poſſe reſiſtere cunctorum auxilio deſtitutos. Sequitur. Et laudaui magis mortuos quàm viuentes. Quartum propter quod iuſti morté deſiderāt, eſt dulcor prægustationis. Sācti namq; qui illius cœleſtis gloriæ dulcedinis vel modicum guſtauerunt, omnia terrena faſtidiunt, mundi delitias abhorrent, etiam ipſam vitā deſpiciunt, ac ad abyſſum dulcedinis totis præcordiis aſpirant. Sicut vnus eorum de ſeipſo teſtatur dicens. Quemadmodum ceruus deſiderat ad fontes aquarum, ita deſiderat anima mea ad te Deus, ſitiuit anima mea ad Deum fontem viuum, quando veniam & apparebo ante facié Dei. &c. Idé. Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus eſt. Idé. Quā dilecta tabernacula tua dn̄a virtutū, cōcupiſcit & deficit aīa mea in atria dn̄i. &c. Et Apoſtolus Phil.j. Mihi viuere Chriſtus eſt, & mori lucrū. Sequitur. Deſideriū habés diſſolui & eſſe cū Chriſto. Et ſapiés ait Eccl.41. O mors bonū eſt iudiciū tuū &c. Scis profecto bonū eſt iudiciū mortis, quia mors nō eſt aliud q̄ exitus de carcere, finis exilij, laborū cōſummatio, ad portū applicatio, peregrinationis terminus, grauiſſimi oneris, ideſt corporis depoſitio, de domo ruinoſa liberatio, omnium periculorum euaſio, omnium malorum conſumptio, debiti naturæ ſolutio, reditus ad patriam, ingreſſus ad gloriam. Ad quam nos perducat dominus Ieſus Chriſtus, qui viuit & regnat &c.

De morte ſubita. Diſt. VI.

QVoniam mors ſubita periculoſa nimis eſt & horrenda, conſtat illud peccatum eſſe grauiſſimum, & ſumopere deteſtādum, propter quod Deus homini mortem ſubitā legitur inflixiſſe. Inuenimus aūt hanc inflictam eſſe propter peccatum inobediétiæ, ſicut exemplum habemus Leui.10. Arreptiſq; Nadab & Abiu filijs Aaron thuribulis ſuis impoſuerunt ignem & incenſum deſuper offerentes coram dn̄o ignem alienum: quod eis præceptū non fuerat, immo prohibitum. Egreſſuſq; ignis a dn̄o deuorauit eos. Et mortui ſunt coram dn̄o. Hiero. Ignem alienum accendit, qui tēporalis cupiditatis vel corpore voluptatis ignem in ſacrario cordis nutriés, audet altaribus dn̄i propinquare, qui non recipiunt acceſſionem, niſi ignis quam dn̄s venit mittere in terrā, & voluit vehementer accendi. Lucæ.12. Secundo propter peccatum murmuris & impatientiæ. Sicut ſcriptum eſt Numeri.11. Ortum eſt murmur populi cōtra dn̄m, quaſi dolentium pro labore. Sequitur. Acceſus in eos ignis dn̄i, deuorauit extremam caſtrorum partem. Ité Numeri.16. Murmurauit vniuerſa multitudo filiorum Iſrael, cōtra Moyſem & Aaron, dicens. Vos interfeciſtis populū dn̄i. Sequitur. Stans Aaron inter mortuos & viuentes, quos ſcilicet vaſtabat incendium, pro populo deprecatus eſt. Fuerunt autem qui percuſſi ſunt, quattuordecim milia hominū & ſeptingenti. Tertio propter peccatum irreuerentiæ circa diuina. Puniebat enim dominus illos tali morte, qui vaſa ſanctuarij contrectabant indigne, vel etiam quod maius eſt, qui ex curioſitate ſpectabant. De indigno contactu habemus inhibitionem expreſſam Numeri.4. vbi ait dominus. Non tangant vaſa ſanctuarij, ne moriantur, ſcilicet filij Caath. Vnde quia Oza licet eſſet ſacerdos temere plauſtrum tetigit, in quo erat arca domini, percuſſit eum dominus.j.Reg.6. Extendit Oza manum ad arcam domini, & tenuit eam, quoniā calcitrabant boues & declinauerunt eam. Iratuſque dominus contra Ozam, percuſſit eum ſuper temeritate qui mortuus eſt ibi. Greg. Sacerdos qui temere arcā tetigit, reatū ſui auſus immatura morte purgauit. Vbi intuendum eſt quantum delinquat qui ad corpus domini reus accedit, ſi ille morte mulctatur, quia arcam domini corporis figuram, minori quàm debuit veneratione corripuit. De curioſo aſpectu dedit dominus inhibitionem expreſſam Numeri.4. dicens, Aaron & filij eius intrabunt ſanctuarium, ipſiſque deponent opera ſingulorū, alij nulla curioſitate videant quæ ſunt in ſanctuario, alioquin morientur, propter quod percuſſit dominus Bethſamitas, ſicut dicitur.1.Reg.6. Percuſſit dominus de viris bethſamitis, eo quòd vidiſſent arcam domini. Et percuſſit de populo ſeptuaginta viros, & quinquaginta milia plebis. Si ergo tantam reuerentiam requirebat dominus in miniſtris veteris teſtamenti, & tam ſeuere puniebat indignos propter illa quæ non erāt niſi vmbra & figura ſacroſācti corporis domini Ieſu Chriſti, quātam modiciam nunc requirit in miniſtris nouæ legis, qui ipſum ſanctum ſanctorum verbis conſecrant, manibuſque contrectant. Quanta etiam pœna digni ſunt, qui indigne & irreuerenter accedūt. Tales enim ſimiles ſunt Iudæ peſſimo proditori, qui exterius oſtendunt ſigna dilectionis & pacis, interius autem pleni dolo, & fallacia contumeliam faciunt creatori. Vnde ſcriptum eſt, Hebræ.10. Irritam quis faciens legé Moyſi ſine vlla miſeratione duobus vel tribus teſtibus moritur. quāto magis putatis deteriora mereri ſuplicia qui filium Dei conculcauerit, & ſanguinem teſtamēti pollutum duxerit in quo ſanctificatus eſt & ſpiritum gratiæ cōtumeliā fecerit Berū. In multis multipliciter regnat luxuria, qui puritatis auctori impuro corde & corpore miniſtrantes non verentur ante Angelum dn̄i qui fecet eos medios & diſperdat, ſed omnino audent agni immaculati ſacras contingere carnes, & intingere in ſanguine ſaluatoris manus nepharias, quibus paulo ante carnes pro dolor meretricias attractarūt, ſic altaria circuire, ſic frequentare pſalmos, cum huiuſmodi laus ſit execrabilis, & oratio in peccatum. Quarto propter peccatum ſeditionis. Exemplū manifeſtum habemus Numeri.16. De Chore, Dathan, & Abyron, & complicibus eorum, quorum aliquos terra degloriuit, alios incendium deuorauit. Dicitur enim ibi. Ecce autem Chore, Dathan, & Abiron ſurrexerunt contra Moyſem: alijq; filiorum Iſraël ducēti quinquaginta. Sequitur. Si conſueta hominum morte interierit, non me miſit dominus. Confeſtim ergo vt ceſſauit loqui, dirupta eſt terra ſub pedibus eorum, & aperiens os ſuum deuorauit eos. Sequitur. Sed & ignis egreſſus a domino interfecit ducenta quinquaginta viros qui offerebant incenſum. Quinto propter peccatum impiæ oppreſſionis. Exemplum da Ægypti s, quorum primogenita prius vna nocte & vna hora pariter ſunt occiſa, ſicut dicitur Exo.12. Percuſſit dn̄s omne primogenitum in terra Egypti, a primogenito Pharaonis vſque ad primogenitum captiuę &c. Ortus eſt clamor magnus in Aegypto neq; enim erat domus in quā non iaceret mortuus. Poſtea patres mortui ſunt in mari rubro. Exo.14. Viderūt filij Iſrael Aegyptios mortuos ſuper littus maris.

Sexto

Sexto propter peccatum effrenatæ luxuriæ. Exemplum de Holoferne Iudit 14. & 15. Quem vidit dormientem occidit. Item exemplum de effrenata luxuria etiam in coniugio. Thob. 3. Sara tradita fuerat ſeptẽ viris, & dæmonium nomine Aſmodeum occiderat illos. Ideo timebat Thobias iunior illam ducere in vxorem, ſicut dicitur Thob. 6. Vnde dixit Angelo Raphaeli. Audiui quòd tradita eſt ſeptem viris, & mortui ſunt, ſed & hoc audiui quòd dæmonium occiderit illos. Exemplum etiam de duobus filiis Iudæ, ſcilicet Her & Onam, quos percuſſit dñs & occidit. Gen. 38. Septimo propter voti tranſgreſſionem. Exemplũ Act. 5. De Anania & Saphyra qui partem de precio agri ſui venditi retinẽtes, quem tamẽ Deo deuouerãt ſubito mortui ſunt. Dicitur enim ibi. Audiens Ananias hæc verba Petri, ſcilicet increpantis cecidit & expirauit. Et infra de Saphira. Confeſtim cecidit & expirauit. Intrantes autem iuuenes qui veniebãt de ſepeliendo virum eius, inuenerunt illam mortuam. Octauo propter peccatum blaſphemiæ. Exemplũ. 4 Re. 19. de exercitu Sẽnacherib: cui inquit dñs. Exprobaſti & blaſphemaſti, & contra quem leuaſti manum tuam, & eleuaſti oculos tuos contra ſemen Iſrael, per manum ſeruorum tuorum exprobaſti dño. Sequitur: In illa nocte venit Angelus dñi & percuſſit in caſtris Aſſyriorum centum octogintaquinq; milia. Cumq; diluculo ſurrexiſſet, vidit oia cadauera mortuorum. De illius blaſphemia habetur plenius. 2. Paral. 32. Nono propter deſperationẽ. Exemplum Ezech. 11. Dum prophetarem ait Ezechiel, Phathyas filius Banaye mortuus eſt. Hier. Sunt multi qui peccatorum conſcientia ſalutem deſperãt & dicunt: Ciuitas hæc in qua verſamur lebes eſt, nos autem carnes, & Babylonia cõſumemur ardore eius ſcilicet cuius iacula ignita ſunt volentes agere pęnitentiam & deſperantes ſalutem. De talibus erat iſte Phathyas, immò princeps eorum, ſicut dicitur ibidem. Decimo propter peccatum puſillanimitatis & ſomnolentiæ. Exemplum Iudicum. 4 de Syſara, qui hoſtes fugiens in tanto periculo obdormiuit, ſoporem morti ſociãs expirauit. Exemplum de Hyſboſeth, de quo 2. Re. 4. Dormiebat ſuper ſtratum ſuum meridie, hoſtiaria domus obdormiuit &c. Sequitur. Et percutientes eum Baana & Rachab interfecerunt eum. De multis aliis percuſſis & occiſis ſatis legitur in biblia in legendis ſanctorum & vitiſpatrum, & videmus frequenter in quotidianis exemplis. In miraculis ſancti Andreæ legitur, quòd cum quædam mulier interpellaret filium de ſtupro & nollet conſentire, ſed adhęreret beato Andreę. Ipſa accuſauit eum apud præpoſitum. Et cum nollet crimẽ matris reuelare, ſubmergi iubetur in ſacco, pro quo orante beato Andrea mater ſubito fulgure percuſſa eſt. Item cum pater ſanctę Barbaræ eam decapitaſſet, ſubito a fulgure percuſſus eſt. Item in paſſione Simonis & Iudæ legitur, q̃ cum eſſent occiſi a Pontificibus idolorũ duo magi Zaroes & Arphaxat, qui eis perſecutionem intulerunt, cœlo exiſtente ſereno fulguribus cadentibus percuſſi in carbones ſunt verſi, & templum idolorum tripharium eſt ipſis fulguribus diuiſum. Item in paſſione ſancti Alexandri Papæ dicitur, q̃ cum vellet inſurgere cõtra martyres mortuos, Aurelius virga ignea de cœlo miſſa cecidit ante eum, & vox ad eum dixit. Accipe premium meritorum, & in infernum ſcias te mittendum. Qui furendo, & præ doloribus linguam ſuam manducando mortuus eſt. Item in paſſione Thimotei & Appolinaris dicitur, q̃ cum Lampadius decapitaſſet eos, iaculum igneum de cœlo deſcendens dextrum eius humerũ perforauit, & ſtatim a diabolo eſt turpiter occiſus. Item ignis a dño miſſus ſodomitas ſubito concremauit. Gen. 19. de Pluit Deus ſuper ſodomam &c. Item Leui. 10. a. Egreſſus ignis a dño deuorauit Nadab & Abiu. Item Nu. 16. e Sed & ignis egreſſus a dño interfecit ducentos quinquaginta viros. Item eodem. g. Percuſſi ſunt incendio quattordecim milia virorum & octingenti &c. Item. 4. Re. 1. Et ignis deuorauit duos quinquagenarios miſſos ad gubernandum Helyam. Item in paſſione beatę Catherinę dicitur, q̃ illi qui parauerãt ei quattuor rotas quæ puellam diſſiparent, ab Angelo rotas diſſipante emiſſo cœleſti igne ſunt occiſi. Item non ſolum mali in bonorum perſecutores igne aut fulgure concremantur, ſed etiã frequẽter in aqua ex inſperato extinguũtur, vt patet de illis qui in diluuio perierũt, & de Pharaone & de exercitu eius. Et de Maxẽtio in paſſione beatæ Catherinæ. Qui cum poſt eius martyrium iret per pontem cũ equo corruit & ſubmerſus eſt. Item in Septembri in paſſione beatæ Luciæ & Geminiani dicitur, q̃ cũ torſiſſet eos Diocletianus diuerſis pęnis, exiens de vrbe per nauigium cũ mille trecẽtis quadragintaſex, oẽs in flumine ſunt ſubmerſi & perẽpti eo ſolo euadẽte, vt duriori iudicio forſitan puniretur. Itẽ in paſſione beati Iacobi Apoſtoli vt dicit Ioannes beleth, q̃ milites reginę cuius palatiũ petiuerant diſcipuli b. Iacobi ad ſepeliendum corpus eius ſequentes eoſdem diſcipulos ad perimendũ, de põte cadẽtes ſubito ſunt ſubmerſi. Item multi alij non in igne & aqua perierunt, ſed in aere, vt qui pręſ triſtitia & deſperatione ſe ſuſpenderunt, vt Achitophel. 2. Re. 17. Et Iudas proditor Act. 1. ca. qui laqueo ſe ſuſpendit.

Item alij præ deſperatione & dolore proprijs manibus ſe peremerunt, vt Saul & ſeruus eius. 1. Reg. in fine. Et de Põtio Pilato dicitur in decollatione ſancti Ioan. Bap. q̃ accuſatus eſt a Iudęis in opprobriũ ſui generis mittitur apud Lugdunũ in exiliũ damnandus, vbi vt dicitur damnatus eſt ſic vt nihil comederet. Qui ibidem vbi oriũdus fuerat vt dicitur pre dolore ſe occidit. Alij q̃ dicunt Lugduni eſt ſuſpendiu adiudicatus, & apud Viennam eſt ſuſpenſus. Et oſtẽditur adhuc ibi in eccleſia beatæ Mariæ vncus ferreus in quo dicitur fuiſſe ſuſpenſus, & ibi prope in monte ſupra ſanitchamne in puteu proiectus, vbi quando lapis proiicitur, fumus inde egredi dicitur, de quo tempeſtas concitatur. Item aliqui a terra ſunt abſorpti, vt Dathã & Chore &c. Nu. 16. Itẽ in paſſione beati Georgij dicitur, q̃ dum Pontifices idolorum eum duxiſſent ad templum eorum vt ibi idolis immolaret, oratione eius ignis deſcendit de cœlo vorans eos, & terra dehiſcens abſorbuit eos cum templo. Item ibidem dicitur, q̃ cum Datianus rediret a decollatione eius, igne emiſſo de cœlo cum omnibus eius complicibus eſt deuoratus. Item alij ſunt a dęmone ſuffocati ſubito, vt in paſſione ſanctæ Agnetis dicitur, q̃ iuuenis volens corrumpere eam a diabolo ſuffocatur. Item in paſſione ſancti Vrbani Papæ dicitur q̃ cũ Carpaſius rediret a ſede martyrum, & idolis gratias ageret, arreptus a diabolo idola blaſphemebat, & inuitus chriſtianos inuictos prædicans a diabolo ſuffocatur. Item in Auguſto in paſſione Thimothei & Appolinaris, & in paſſione b. Bartholomęi, & in Septẽbri in paſſione Euphemiæ virginis, & in Februario in paſſione Iulianæ virginis, & in multis aliis locis legitur, quomodo ipſi dęmones tormentauerunt & occiderunt tortores bonorum. Item alij a Sanctis & Angelis ipſis ipſi ſunt perempti, vt ſodomitæ. Gen. 19. Et Babilonij ſuccendentes fornacẽ tribus pueris Dañ. 3. Et illi de exercitu Sennacherib. Iſa. 37. g. Item in miraculis aſſumptionis beatæ Mariæ in tripertita hiſtoria legitur, q̃ ſicut vidit ſanctus Baſilius, qui populum conuocauerat ad eccleſiam b. virginis, vt orarẽt cõtra minas Iuliani apoſtatæ. Beata virgo in multitudine ſanctorum conqueſta eſt de Iuliano apoſtata: quærens, quis eam de blaſphemo illo vindicaret. Tunc ſurrexit Mercurius martyr nouus & miles de ſepulchro, & aſſumptis armis ſuis & equo, quæ adhuc in eccleſia dicti Baſilij ſeruabãtur, cum eſſet dictus Iulianus cum exercitu ſuo comminans chriſtianis, dictus Mercurius per mediũ exercitum tranſcurrens, lancea ſua tranſuerberauit illum, qui blaſphemando, & ſanguinem ſuum contra Deum ad cœlum proiiciẽdo, & dicendo, viciſti Galilee viciſti, mortuus eſt. Dicitur in Eccleſiaſtica hiſtoria q̃ de ſepulchro eius fętor intolerabilis apud Conſtãtinopolim egrediebatur. Sciendum eſt, q̃ etiã propter aliqua alia peccata Deus quandoq; ſubitã mortem inflixit aliquibus, & frequenter infligit: necnõ et iuſtis hoibus, licet iuſto ſemper iudicio, ſed non ſemper cognito, ignorata videlicet rõne. Hoc aũt indubitanter tenendum eſt, q̃ ſi iuſtus morte ſubita rapiatur: talis non ſolum ei non obeſt, verumetiam nonnunquàm prodeſt. Sicut ſcriptum eſt, Sap. 4. Iuſtus ſi morte præoccupatus fuerit, in refrigerio erit. Et ſequitur. Raptus eſt ne malicia immutaret intellectũ eius, aut ne fictio deciperet animam illius. Alia ratio eſt, quia ſi quid in eo purgãdum eſt tali morte purgatur. Sicut patet de viro Dei qui miſſus fuerat ad Ieroboam regem. 3. 12. & contra inhibitionẽ diuinam comedit ibi falſi Prophetæ mendacio circumuentus, cuius inobedientiam purgaſſe credendum eſt Deus, cum iuſſu diuino occidit eum leo, ipſum enim viuum ab inobedientiæ reatu purgandum occidere potuit, quem mortuum, & morte purgatum tangere non præſumpſit. Et de Oza ait Greg. Sacerdos qui arcam domini temere tetigit reatum ſui auſus immatura morte purgauit, vt dictum eſt ſupra. Alia quoq; ratio eſt, vt omnes hoies improuiſi timeant inueniri, ſcientes etiam iuſtos a morte ſic ſubito præueniri. Si autem peccatoribus infligitur, non eſt de eorum ſalute penitus deſperandum: nec de ipſorum damnatione temere iudicandu: cũ in ipſa mortis hora poſſit homo quaſi in inſtanti, tempore imperceptibili pęnitere. Deus aũt ſemper eſt paratus gratiã ſuã infundere pęnitenti. Hoc tñ eſt rariſſimũ, & valde difficile eſt, q̃ pctõr nullã habẽs diſpoſitionẽ præambulã: immo nõ ſolũ diſpoſitionẽ, ſed & habitũ cõtrariũ & habitudinẽ repugnantem & demerita impedientia: ſubito ſe diſponat. Ideo talis mors peccatoribus eſt horrẽda. Impiis aũt quos nõ pęnituros præuidet Deus mortem iſtã infligit, vel quia tot & tanta ſunt eorũ flagitia, q̃ nõ merentur habere nec tempus, nec gratiam pęnitendi, vel quia præuidet eos ſi diutius viuerent ſemper deteriora facturos, & ſic damnationis ſuæ cumulum iugiter adaucturos, vel quia compatitur Deus pauperibus & perſonis miſerabilibus quos opprimunt, & ſi viuerent, opprimere non ceſſarent. Nec quenquàm permoueat q̃ in exemplis ſupra poſitis, aliqui non ſubito & in inſtanti mortui ſunt, ſed aliqua mora licet breuis tẽporis interuenit. Quia ſicut ait Greg. ſuper illud Iob. 34. Subito morientur, quamlibet ſero de hac vita tollantur iniqui, ſubito & repente tolluntur, quia finẽ ſuum cogitãdu preui

dere

dere neſciunt. Subitum aſit eſt homini, quod ante cogitare non potuit. Subito diues ille ſublatus eſt, qui horrea quæ præparauerat deſeruit, & inferni locum quem non præuidebat inuenit.

De morte gratiæ. Diſt. VII.

POſt quam dicta ſunt aliqua de morte naturę ad quã debemus nos præparare, quia periculoſa. Dicendum eſt de morte gratiæ, quam debemus optare, quia fructuoſa. De qua Bern. ait. Bona mors quæ vitam non auſert: ſed mutat in melius, per quam corpus non cadit ſed anima ſubleuatur. Neceſſe eſt enim vt in via moriamur vitiis, vt melior ſit dies mortis die natiuitatis. Moriamur ergo interim peccato ſi viuere deſideramus Chriſto, quaſi morientes ait Apoſtolus. j. Corin. 6. & ecce viuimus. Ad ſimilitudinem autem morte naturali morientium, conſideremus in morte ſpirituali progreſſum. Moriturus igitur in principio infirmatur & dolet, dolor augmentatur & languet, languor figuratur & pallet. Cum autem amplius inualeſcit infirmitas, motus deſtruitur, ſenſus obtunditur. In morte vero nexus diſſoluitur. Spiritus egreditur. Corpus mortuum ſepelitur. Sepultum reſoluitur. His. 11. gradibus ſpiritualiter intellectis peccato morimur. Quorum tres primi ad virtutis ingreſſum. Duo medij ad progreſſum. Alij vero vltimi ad ſtatum perfectum animæ referuntur. Moriturus ergo ſpiritualiter infirmatur per attritionem, & dolet per contritionem. Attritionem intelligo qñ anima per grãm gratis datã infirmatur. i. ab illicitis refrenatur. Cõtritionẽ qñ per grãm gratũ faciẽtẽ dolet peccatis, & corde perfecto cõpũgitur & penitet, q̃ cõtritio ſimilitudinẽ mortis tenet. Peccatum enim quod peccanti dulce fuerat ad momentum, amarum poſtea penitenti conuertitur in lamentum. Et dum eum fœtor culpę ſollicitat, dum conſcientiæ dolor inſtigat, dũ pudor offenſę diuinæ cor penetrat, dum horror extremi iudicij inquietat, ſuſpirat & gemit, in ſpiritu vehementi clamans & dicens Triſtis eſt anima mea vſq; ad mortem. Math. 26. Et illud Pſal. Circundederunt me dolores mortis, & pro quia pericula inferni inuenerunt me. Vel illud. Circundederunt me dolores mortis, & torrentes iniquitatis cõturbauerunt me &c. In ſecundo gradu dolor corporis per ſingula membra diffuſus ægrum in lectum deiicit & languorem inducit. Sic contritionis dolor in deſiderium ſurgit, & in dilectionem ignescit. Et ſicut languor inducitur ex dolore: ſic amor gignitur ex cõtritione. Vnde Can. 4. Si inueneritis dilectum, annunciетis ei quia amore langueo. Videas languidum nunc in lecto iacentẽ, nunc aliquantulum ad ſurgendum pro viribus enitentem. Nonne ſic ſe habet conuerſio penitentis dum in eo vices alternat affectio doloris & amoris. Dolor enim deorſum deprimit quẽ erigere nititur amor ſurſum. Nam quanto per amoris impetum collectis viribus conatur erigi, tanto repreſſius memoria peccatorum cogitur reclinari. Sed bene cum eo agitur, ſi nec penitus proſtratus, nec erectus in lecto ſedeat, & cum lachrymis gemitibus & ſuſpiriis gratiã viſitantem expectet. Nemo enim ex graui infirmitate reſurgens ſubito in vigorem priſtinum conualeſcit. In tertio gradu pallor naſcitur ex languore, ſic maceratio carnis ex inualeſcẽte dilectione. Palleat omnis amans color hic eſt aptus amanti. Vnde ſponſa decoloratam ſe clamat ex amore dilecti. Can. j. Nolite me conſiderare q̃ fuſca ſim, quia decolorauit me ſol. Hoc pallore in animis mortis afficimur, dum ex amore Chriſti caro noſtra iugiter maceratur. Vnde Pſal. Propter te mortificamur tota die, æſtimati ſumus ſicut oues occiſionis, vt noſipſos domino in ſacrificium offerentes ſicut in holocauſto arietum, & ſicut in milibus agnorum pinguium, ſic fiat ſacrificium noſtrum vt placeat ante Deum. Vnde clamat Apoſtolus Col. 3. Mortificate membra veſtra quę ſunt ſuper terram. Nã ſecũdum eundem Ro. 8. Si ſecundum carnem vixeritis moriemini. Si autem ſpiritu facta carnis mortificaueritis viuetis. Mortificetur igitur caro vt ſpiritus viuat. Quia ſicut ait Apoſtolus Petrus. j. Pe. 4. Chriſtus ſemel pro peccatis noſtris mortuus eſt, vt nos offerret Deo, mortificatos quidem carne, viuificatos autem ſpiritu. Semel mori Domino ſatis fuit, qui peccatum non fecit, qui vna oblatione ſua ſufficientiſſima & ſuperabundantiſſima pro omnibus ſatisfecit. Nos autem peccantes quotidie peccato mori quotidie debemus. Et quia fomes vel libido carnis radicaliter ſemper manet, nec ſemel ita mortificari poteſt vt totaliter deſtruatur ſemel, ideo carnem non ſemel ſed continue mortificare debemus. In quarto gradu motus deſtruitur. Motus inquam, tam exterioris operationis quàm interioris affectionis. Adeo namque fit homo immobilis ad peccatum, vt nec ipſum operetur, nec in eius imaginatione vel memoria delectetur, vel illius recipiat etiam primum motum. Nã quemadmodum ſtatutum eſt hominibus ſemel mori. Hebræ. 11. Sic nos debemus eſſe ſemel mortui peccato, non vltra reuiuiſcamus in eo, ſcientes quòd Chriſtus reſurgens ex mortuis iam non moritur, & mors illi vltra non dominabitur. Sequitur. Ita & vos exiſtimatę vos quidem mortuos eſſe peccato, viuentes autem Deo. Glo. Sicut Chriſtus mortuus eſt ſemel, ita peccatum in vobis moriatur ſemel, vt non oporteat iterari. Et ſicut Chriſtus ſemper viuit, ita ſemper etiam vos viuatis virtutibus. Si enim mortui ſumus peccato. ſ. per gratiã Dei, quomodo. i. qua ratione adhuc poſt tantum beneficium viuemus in illo & reddemus vires hoſti. Cum enim hoc præſtiterit gratia vt moreremur peccato, quid aliud facimus ſi viuimus in eo niſi vt gratiæ ſimus ingrati. Vis videre ſpiritum renouatum, & hominem in virum alterum immutatum, hic eſt qui non ſuam ſed domini quærit facere voluntatem, carnis mundiciam cordis amplectitur puritatem, ſeruat ſilentiũ niſi verbum proferat ordinatum, nihil toruum videbit in oculis, nihil inordinatum in greſſu, nihil oſtentiuum in geſtu, nihil laſciuum in riſu, nihil in auribus quod ad prurigin em pertineat leuitatis, nihil in toto corpore quod prætendat motum aliquem vanitatis. In quinto gradu ſenſus obtunditur, & per patientiam velut inſenſibilis reputatur. Vnde in filio Sunamitis qui mortuus iacebat in lectulo non erat vox neq; ſenſus. 4. Re. 4. Sic martyres velut inſenſibiles effecti oĩa tormentorum genera contẽnebant quaſi penitus non ſentirent, quia Chriſtum mentaliter excedebat. Sic Apoſtolus clamat ſe configuratum morti Chriſti, ſi quo modo pertingat ad reſurrectionem, quæ eſt ex mortuis. Qm partes debẽt congruere ſuo toti, & membra ſuo capiti conformari, neceſſe eſt formam patientiæ ad nos a Chriſto capite deriuari. Vñ Chriſtus in crucis patibulo moriẽtẽ, dorſum ſuũ ſciſſum verberibus, vellicatas genas, faciẽ ſpecioſi p̃ filius hominũ ſputis illitã hominũ immundorũ, caput corona ſpinea ſauciatũ, latus ſanguine rubricatũ, manus & pedes clauis confoſſos, & tanquã agnus manſuetiſſimus iugulatori ſuo non reſpondens. In crucis cathedra patientiam efficaciter docet verbo pariter & exemplo. Pater inquit dimitte illis, quia neſciunt quid faciunt. Nouum docendi genus nouus magiſter aſſumpſit. Reos excuſat, factum attenuat, & ad patientiã miro modo fideles ſuos informat. Moyſes iniurias ſuas proſequitur, & lege talionis vlciſcitur & abſq; vlla miſeratione legis ſuæ contemptor occiditur. Chriſtus autem gladium in vaginam reponi pręcipit, nec fratri permittit iraſci, nec racha nec fatue dici, in quibus tribus iram conuitium & contemptus penitus interdixit. Dictum eſt antiquis, oculum p̃ oculo, dentem pro dente. Iudęos vocat antiquos quos furor vindictę ſic freneticos fecerat, ſic reddiderat effrenatos, vt pro oculo caput, pro dente vitam expeterent, vnde lex eos ad vindictæ viciſſitudinem refrenabat, vt tantum exigerent vltionis quantum vis furẽtis intulerat læſionis. Ego autem dico vobis ait Chriſtus Math. 6. Si quis te percuſſerit in dexteram maxillam, præbe illi & alteram. Vult dominus nõ vitia vitiis vindicari ſed virtutibus ſuperari, & irę ſcintillam in ipſo principio ne in furoris incendium prorumpere permittatur extingui. Si ergo vitia ſuperare volueris, arma patientiæ ſume non furoris. Nonne dominãte colera, febre acrius æſtuante, plerunque videmus freneticum fieri ægrotantem. Frendet dentibus, percutit pugno, morſibus impetit obſequentes, ſed medicus armatus patientia non reſpicit iniurias, morſus ſuſtinet, vt a pœna liberet laborantem. Cum igitur inferentes nobis iniurias laborare freneſi cognoſcamus, furentium morbos & morſus virtute patientiæ ſuperemus, & velut inſenſibiles facti quaſi mortui taceamus. Exemplo Dauid qui Saul perſequenti dicebat. Quem perſequeris Rex Iſrael, quem perſequeris? canem mortuum perſequeris & culicem vnum. Attende quàm ſignanter loquitur, canis viuus latrat, clamat & mordet ſi poteſt, ſed canis mortuus nihil horum facit. Videas aliqua animalia pedibus, vnguibus, dentibus & cornibus ſeſe defendere, quædam aliquibus prædictorum, ſed verus patiens eſt velut canis mortuus, aut culex vnus. Idem quoque dicit in pſal. Propter te mortificamur tota die, æſtimati ſumus ſicut oues occiſionis. In ſexto gradu corporis & animæ nexus diſſoluitur, quia ſubtractis ſenſibus velut inſenſibilis mens effecta nullis temporalium rerum nexibus, nullius corruptibilis creaturæ vinculis per affectionem amoris illiciti detinetur. Vnde Can. 8. dicitur. Fortis eſt vt mors dilectio, dura ſicut infernus æmulatio, lampades eius lampades ignis atque flammarum, aquæ multæ non potuerunt extinguere charitatem. Mors naturalis ſeparat animam a corpore, mors ſpiritualis a rei corruptibilis affectione, in hoc gradu ſeparatur anima ab omnibus quibus ante fuerat per affectionem vnita, vt ſoli ſponſo inhęreat per amorem, propter quod amor morti merito comparatur. Dura ſicut infernus æmulatio. Infernus quos recipit, non dimittit. Sicut ergo amor dicitur eſſe ſimilis morti propter perfectam ſeparationem, in inferno propter perpetuam cum Chriſto vnionem. Lampades eius &c. In lampade lux & ardor. Ardet mens interius deuotione, lucet exterius coram hominibus opinione. Sic ardet Deo per deſiderium, vt luceat foris hominibus ad virtutis exemplum. Dictam ſeparationem mortis proponit Apoſtolus in ſeipſo dicens. Phil. j. Deſiderium habens diſſolui & eſſe cum Chriſto. In ſeptimo gradu ſpiritus liber egreditur quia nullis rei creatæ retinaculis impeditur. In hoc gradu mens ad cœleſtia meditanda libere ſubleuatur. Faciliter enim

per meditationem in Deum erigitur, qui temporalium affectione nõ inuiſcatur, nec ſollicitudine diſtrahitur, nec põdere pregrauat. Aues ſuarum leuitate pẽnarum ſubleuantur in altum, aut ad cibũ quęrendum, aut ad laqueos euadendum, aut ad delectabiliter ſpaciandum. Sic aĩa ad cęleſtia ſuſtollitur, quandoq; pro ſpũali refectione quærenda. Sic hortatur apoſtolus col. 3. Quæ ſurſum ſunt quærite, quæ ſurſum ſunt ſapite, non quæ ſuper terram, mortui n. eſtis & vita veſtra abſcondita eſt cum Chriſto in deo, quandoq; pro delectatione guſtanda, & qñq; pro quietis tranquillitate inuenienda, & plerunque pro tentatione fugienda. Et de vtroq; iſtorum ait. pſ. Quid dabit mihi pennas ſicut columbæ & volabo & requieſcã, ecce elongaui fugiens &c. Solent animalia terrena quibuſdam luſib⁹ ſaltus dare, & corpora ſua quantulumcunq; in aera ſaliendo tranſcendere, ſic & piſces ſuper aquas ſaliunt, & terminos ſuæ habitationis excedunt. Sic anima ſemetipſum debet excedere, & per meditationem ad cęleſtia ſe leuare, vt mundo mortua, viuat in Deo. Vnde Aaron moriturus iubetur in montem aſcendere, quia p meditationem debemus ad excelſa tranſire. Paucorum eſt in hũc mõtem aſcendere, paucorum vero ſtare in vertice, ſed pauciſſimorũ ibi morari, & quieſcere, propter quod ait, Pſal. Quis aſcendet in montem domini, aut quis ſtabit in loco ſancto eius? Quinimmo. Domine quis habitabit in tabernaculo tuo, aut quis requieſcet in loco ſancto tuo? Aſcẽſus habet difficultatem, ſtatus ſublimitatem, requies voluptatem. De diuinis ſiquidem meditari mentibus incõſuetis ad talia, oculis caligantibus ad cęli luminaria, magnę eſt difficultatis. Exerceri tamẽ in eis, & meditationibus ſacris ſcopare & purgare ſpiritum, magnæ eſt dignitatis. Quieſcere autem & non reuocari ad inferius, magnæ eſt voluptatis. Notabile aũt eſt quod dicitur, q Aaron in montanus in ſupercilio montis Or, moritur. Or interpretatur lumen, quia in vertice mõtis luminis & viſionis, mũdo, carni, & etiam ſibipſi moritur vir contemplatiuus Et aduerte verbum domini, Aaron inquit colligetur, & morietur ibi. Mẽs enĩ quæ per vana deſideria ſpargitur, quæ variis cogitationibus huc illucq; diſtrahitur, in hoc monte non moritur. Diſcat igitur mens humana prius ad ſeipſam intrare, & in ſe conſiſtere quatenus in hunc montem poſſit aſcendere. Colligat anima cogitationes ſuas, vt exurgat in meditationem, meditatio proficiat in contemplationem, contemplatio inducat exultationem, exultatio dilatetur in admirationem, admiratio tranſeat in alienationem, alienatio terminetur in mortem ſpiritualem. Eſt aũt differentia inter cogitationem & meditationem. Quia cogitatio eſt improuidus mentis obtotus ad euagationẽ pronus. Meditatio aut eſt prouidus mẽtis obtotus, circa veritatis inquiſitionem vehemẽtius occupatus. In octauo gradu mortuos ſepelitur, quia cum per meditationem mens ſurſum erigitur, pacis ſerenitas obtinetur, vnaquęq; res non quieſcit, niſi cum ad locum proprium peruenerit. Quare cum locus aię ſit Deus, quamdiu amor noſter ad multa ſpargitur, vel ad ima deriuatur, nunquã ad verã pacem producitur. Ideo dicit Aug. Inquietum eſt dñe cor noſtrũ donec requieſcat in te. Ibi ergo ſit mens, & hic erit requies. Ibi mortu⁹ ſepelitur. Hoc eſt ſepulchrũ qđ Ioſeph dño pparauit, in quo Chriſtus mortuus requieuit. Moriturus Moyſes montem aſcendit, terram promiſſionis aſpicit, in vertice montis phaſgas moritur, ſepelitur a dño, cuius ſepulchrum omnib. hominibus eſt ignotum. Aſcendit in montem per mentis eminentiã, contemplatur promiſſam fidelibus patriam, moritur cum efficitur quodammodo difformis per gratiam, ſepelitur a dño per infuſam ſibi lętitiam, ſed ſepulchrum illius nullus agnoſcit hominum, quĩa illa pax exuperat omnem ſenſum. In nono gradu, corpus ſepultũ reſoluitur. Quia cum mens in lumine diuino ſemetipſam clarius intuetur, recognoſcens ſe quantum ad animam creatam ex nihilo & ſic quantum eſt de ſe ſimpliciter nihil eſſe, quantum autem ad corpus ſe puluerem eſſe & cinerem, immo viliſſimum ſterquiliniũ ſaccus ſtercorum, & cibum vermium, neceſſario humiliari cõpellitur. Sicut ait pſal Inflammatum eſt cor meum ad dilectionem, & renes mei commutati ſunt quantum ad delectationem, quia in renibus conſiſtit delectatio, & ego ad nihilum redactus ſum. ſ. in mei reputatione. i. in veriſſima mei cognitione me nihil eſſe cognoui. Attende q quanto plus proficit quis in Dei cognitione, tãto in diuino lumine cognoſcit ſe verius, & tanto amplius ſe conſpicit nihil eſſe Vnde Apoſtolus 1. Corin. 4. dicit. Puto quòd Deus nos nouiſſimos apoſtolos. i. viliſſimos, quaſi de quibus non curet, oſtendit tanquam morti deſtinatos quaſi ad nullam vtilitatem, ſed mori reſeruatos. Sequitur. Tanquam purgamenta huius mundi facti ſumus omnibus peripſema vſq; adhuc. Et Dauid ex humilitate ſe cani mortuo comparauit. Attende quòd ſicut ignis in ſuo cinere qui eſt vltimus ſuæ reſolutionis terminus conſeruatur, ſic anima in humilitate quæ reſoluitur vſq; ad minima & vſq; ad vltima cuſtoditur. Et ſicut fęnix congregatis aromatibus incendit ignẽ quo concremata & in cinerem redacta renouatur, & per talem renouationem perpetuus conſeruatur, ſic anima charitatis igne ſuccenſa, ac in humilitatis cinere reſoluta, conſeruatur in gratia ac de die in diem per gratiam renouatur.

De morte culpæ. Diſt. VIII.

POſt mortem naturæ & gratiæ, videndum eſt de morte culpæ, quam vitare debemus, quia eſt deteſtabilis & damnoſa. Cum enim omnis creatura Dei bona ſit, ſicut dicitur. 1. Thim. 4. Deus tamen mortem non fecit Sap. 1. Nec obſtat huic illud quod dicitur Eccl. 11. Bonum & malum vita & mors a Deo ſunt, quia illud eſt intelligendum de morte corporali, quam Deus inflixit homini propter peccatum. Vnde Ro. 5. Per hominẽ peccatum intrauit in mũdum, & per peccatum mors. Mors igitur corporalis. i. neceſſitas moriendi pro tanto dicitur eſſe a Deo, quia impedimento mortalitatis ablato, & homine relicto propriis naturalibus remanſit homo de neceſſitate mortalis. Mors naturæ. i. neceſſitatis moriendi eſt ineuitabilis vt dictum eſt, ſed mors culpę eſt euitabilis, & eſt in hominis libertate. Sicut dicitur Eccl. 15. Ante hominem vita & mors, vita tanquam gratię, & mors culpæ, & propter hoc eſt culpabilis. Si enim mutari non poſſet, culpabilis non eſſet. Quia ſicut dicit Aug. Nemo peccat in eo quod vitare non poteſt. Sciendũ aũt quòd hęc mors qñq; conſiſtit in corde tñ. ſ. in cogitatione, delectatione, vel conſenſu. Vnde in perſona hominũ impiorũ dicitur Iſ. 28. Percuſſimus fędus cũ morte, hoc fędus committitur in conſenſu. Qñq; cõſiſtit in ore, qñ. ſ. prorumpit in deordinatam locutionem. Dicitur enim Prou 18. Mors & vita in manibus linguæ, ſed quia lingua noſtra in lubrico poſita eſt, & per illam frequenter labimur in peccatum. Ideo dicitur Iacobi. 3. Lingua noſtra ignis eſt, vniuerſitas iniquitatis. Lingua conſtituitur in membris noſtris quæ maculat totum corpus, & inflammat rotam natiuitatis noſtræ inflammata a gehenna. Omnis. n. natura beſtiarum & volucrum & ſerpentum, & cæterorum animalium domatur, linguam autem nullus hominũ domare poteſt. Eſt. n. inquietum malum plena veneno mortifero. Et Eccl. 28. Poſt multa mala quæ ex lingua prouenire teſtatur, ait. Mors illius, mors nequiſſima & vtilis infernus potius quam illa. Idõ ſalubriter exhortãdo dicit. Aurum tuum & argentum tuũ conflã, & verbis tuis facito ſtaterã, & frenos ori tuo rectos. Attende ne forte labaris in lingua tua, & cadas in conſpectu inimicorum inſidiãtium tibi, & ſit caſus tuus inſanabilis in mortem. Qñq; progredit ad operationem. Sicut dicitur Sap. 1. Iniuſticia eſt mortis acquiſitio, impii aũt manibus & verbis accerſierũt illam. Et ibidem ante, Nolite zelare mortem in errore vitæ veſtrę, neq; acquiratis perditionẽ in operibus manuum veſtrarum. In ſignum huius triplicis mortis Chriſtus tres mortuos ſuſcitauit, licet enim innumerabiles ſuſcitaſſe credatur, de tribus tñ euāgeliſtę faciũt mentionem. Puellam ſuſcitauit in domo, Matth. 9. Ad deſignandum ſpiritualem ſuſcitationem, quam facit quotidie a morte peccati exiſtentis interius in affectione. Iuuenem ſuſcitauit in porta Lucæ. 7. Ad indicandum ſuſcitationem a morte peccati prorumpentis in locutione. Lazarum ſuſcitauit in ſepulchro ad figurandum ſuſcitationem a morte peccati exiſtentis in operatione, Ioh. 11. Progreſſus autẽ peccati quomodo ſerpit & ſerpendo procedit, optime declaratur in primo peccato primorum parentum. Gen. 3. Dixit ſerpens ad mulierem. Cur præcepit vobis Deus vt non comederetis de omni ligno paradiſi. Cui reſpondit mulier. De fructu lignorum quæ ſunt in paradiſo veſcimur, de fructu vero quod eſt in medio paradiſi, præcepit nobis Deus ne comederemus, & ne tangeremus illud, ne forte moriamur. Dixit autem ſerpens ad mulierem. Nequaquam morte moriemini, ſcit enim Deus, quòd quocunque die de eo comederitis aperientur oculi veſtri, & eritis ſicut dii ſcientes bonum & malum. Attende quòd Deus dixerat aſſertiuè & cõminatorie, quocunque die comederitis &c mulier addidit verbum hęſitationis ſcilicet forte, ſerpens conſtanter negauit, dicens. Nequaquam moriemini. Ecce diabolus poſuit in quæſtione. Mulier reſpondit cum hęſitatione, & ex hoc dedit diabolo viam & audaciam negandi, quod Deus dixerat cum aſſertione. Niſi enim mulier hęſitaſſet, diabolus verbum domini negare minimè preſumpſiſſet. Niſi etiam mulier diabolo pluſquam deo credidiſſet, nequaquam cibum vetitum tetigiſſet. Sequitur. Vidit igitur mulier quòd lignum eſſet bonum ad veſcendum. Hoc cognouit ex odoratu, & pulchrum oculis, ecce aſpectus. Tulitque de fructu, ecce tactus. Et comedit, ecce guſtus. Et ſic completum eſt in Eua peccatum inobedientiæ, ad quod tamen multę deordinatę circumſtantiæ concurrerunt. Poſtmodum dedit mulier viro ſuo, ecce iniqua ſuggeſtio. Qui comedit, ecce Adę præuaricatio. Et ſic conſummatum eſt peccatum in vtroque. Iſte proceſſus qui fuit in peccato primorum parentum materialiter, ſolet eſſe in peccato vnius hominis ſpiritualiter. Nam aſpectus eſt in cogitatione, odoratus in delectatione, tactus in conſenſu, guſtus in perpetratione. Aduerte quam mortiferus eſt iſte fructus qui non ſolum ex guſtu infert mortem ſicut animalia venenoſa, verumetiã ex viſu, odoratu, tactu & guſtu.

De

De modis moriendi. *Diſt.* *IX.*

SIcut ait ſapiens Sap.1. Inuidia Diaboli mors intrauit in orbem terrarum. Ideo namq; diabolus inuidit homini, quia vidit eum illuc per humilitatem poſſe pertingere, vnde per ſuperbiam ſe non uerat corruiſſe. Inuidens autem homini, tentauit, tentãdo deiecit, & deiectum ſubiecit, ac ſubiecto inique tyrãnice dominari præſũpſit. Sicut autem tyrannus impiiſſimus ſubiectos ſuos ſine miſericordia affligit, opprimit, ac eis exquiſita genera mortis infligit, ſic diabolus omni tyrãno crudelior, varijs mortis generibus miſeros quos in ſeruitutem ſuam redigit, mori facit. Alios namq; mori facit ſuſpendio.ſ. per ſuperbiam. Superbos enim ſuſpendit in altum vanitatis, vt poſtmodum præcipitet in profundum miſeriæ gehennalis, ſicut ſolent facere luctatores, quorum vnus alium eleuat a terra, vt ſub pedibus ſuis deijciat eleuatum. Hunc modum præcipitij prius expertus fuerat in ſeipſo. Nam cum ipſe leuari vellet per ſuperbiam, Deus ipſum deiecit in profundum abyſſi. Sicut dicitur Iſ.14. Dicebas in corde tuo. In cęlum conſcendam ſuper aſtra cęli exaltabo ſolium meum, aſcendam ſuper altitudinem nubium, ſimilis ero altiſſimo, veruntamen ad infernum detraheris in profundum laci. Et ante. Detracta eſt ad inferos ſuperbia tua. Et Lucæ 10 dicitur de eodem. Videbam Sathanam ſicut fulgur de celo cadentem. Sicut igitur diabolum, quia ſe per ſuperbiam extollere voluerat Deus præcipitauerat in infernum, ſic ipſe tractatu conſimili conatur homines primo quidem in altum extollere, vt poſtmodum præcipitet in profundum. Exemplum de Achitophel, qui de ſapiẽtia ſua præſumens, videns quòd non eſſet factum conſilium ſuũ, quod.ſ. dederat contra Dauid, ſuſpendio interijt 2.Reg. 17. Et de Abſalon qui nimia ambitione dominandi ſuccenſus, patrem ſuũ Dauid de regno fugauit, ſicut dicitur. 2.Re.18. quòd ipſo ſuſpẽſo inter cœlum & terram mulus cui inſederat pertranſijt. De Aman vero Heſter. 7. de præcipitio vero dicitur. 4.Re.9. Quomodo Iezabel fuit præcipitata de feneſtra palatij. Et de Ochozia. 4.Re.1. Cecidit Ochozias per cancellos cœnaculi. Cui mandauit Helyas de lectulo ſuper quem aſcendiſti non deſcendes, ſed morte morieris. De Antyocho etiam dicitur. 2.Mach. 9. Superbia repletus ignem ſpirans animo in iudæos, contigit illum impetu euntem de curru cadere & graui corporis colliſione membra vexari. Iſq; qui ſibi videbatur etiam fluctibus maris imperare & montium altitudines in ſtatera appendere, nunc humiliatus in geſtatorio portabatur. Nota ibi de viliſſima morte eius, vnde bene de ſuperbo dr̃ Iob.18 deuoret pulchritudinem cutis eius, & conſummat brachia illius primogenita mors. Pulchritudo cutis eſt gloria tẽporalis. Per brachia opera deſignantur. Mors autem eſt peccatum quod animam occidit, primogenita ergo mors eſt ſuperbia quæ eſt initiũ omnis peccati. Pulchritudinem ergo cutis eius & brachia primogenita mors deuorat, quia iniqui gloriam & operationem ſuperbia deuaſtabat. Potuit enim etiam in hac vita glorioſus exiſtere, ſi ſuperb⁹ non fuiſſet, & operibus poterat Deo commendari, niſi elatio præceſſiſſet. Sequitur. Auellatur de tabernaculo eius fiducia. De tabernaculo eius fiducia euellitur quando peruerſus quiſq; qui multa in hac vita parauerat repentina morte diſſipatur. Sequitur. Et calcet ſuper eum quaſi rex interitus. Quia vel hic vitijs premitur, q̃ ad interitum trahunt eum, vel mortis tempore poteſtati dæmoniacę ſubiugatur. Huius mortis remedium eſt timor humilians, vel humilitas Deum timens. Sicut ait ſapiens Prou.14. Timor domini fons vitę.i. vitæ ſpiritualis initium, vt declinet, id eſt declinare faciat a ruina mortis. Alios perimit diabolus veneno.ſ. per inuidiam Sicut ſcriptum eſt Sap.2. Inuidia diaboli mors intrauit in orbem terrarum. imitantur autem illum, qui ſunt ex parte illius, quia videlicet ſicut diabolus virus inuidiæ ſuæ diffundens in homines in toto orbe terrarum, vt non ſit qui ſe abſcondat a calore eius, ſic impij intoxicati per eum & eius imitatores effectu, alios inficiunt inuidẽdo. Primo ergo moriuntur hac peſte, ſicut dicitur Iob. 5. Paruulum occidit inuidia. Gloſ. Paruulus inuidia occiditur, quia niſi inferior eſſet, de bono alterius non doleret: vel paruus eſt, qui terrena diligit, magnus qui æterna. Paruus ergo inuidia occiditur, quia nullus hac peſte moritur, niſi qui terrena appetit, quæ tota non perueniẽt pluribus. Vnde ſi qua deſideramus illi inuidemus qui pœnitus ea accepit, vel partem habendo quãtitatem nobis reſtringit. Iſti autem ſic infecti inuidia, & ſpiritualiter interfecti, inficiunt alios venenum inuidiæ diffundendo. Sicut detractores, & verborum infamiæ relatores. Contra quos ait Sap. Eccleſ. 19. Audiſti verbum aduerſus proximum tuum, commoriatur in te fidens quoniam non te dirumpet. Et quia non minus quandoq; peccat auditor detractionis q̃ ipſe detractor Sicut ait Ber. Detrahere an detrahentem audire, quod iſtorum ſit grauius non facile dixerim, ideo dicitur Pro.16. Indignatio regis nuncij mortis. Nuncij mortis ſunt detractores, qui ſemper mortem nunciant proximorum, & mortem nunciando, etiam audientes occidunt. Contra iſtos nuncios mortis debet rex idest quilibet iuſtus ſe & omnes ſenſus ſuos bene regens indignari, & eos cum indignatione repellere, vel indignationis & diſplicentiæ ſigna monſtrare. Sciendum autem quod inuidus dolet de bono alterius, & gaudet de malo, ſicut alibi declaratum eſt. Quantum ad primum, ſpeciem inuidorum prætendit Ionas, qui de Niniue ciuitatis conuerſione dolebat, de quo dicitur Ione.4. Petiuit Ionas animæ ſuæ vt moreretur, dicens. Melius eſt mihi mori quam viuere. De ſecundo ſcriptum eſt Prou.26. Sicut noxius eſt qui mittit lanceas & ſagittas in mortem, ita vir qui fraudulenter nocet proximo ſuo. Ille quia gaudet de malo alterius, ideo fraudulenter in malum alterius machinatur, & per vias occultas nocere conatur. De mala morte talium exempla multa legimus in ſcriptura. Chaym ex inuidia ſua perimens fratrem ſuum Abel, occiſus eſt a Lamech Gen. 4. Ægyptij dolentes quia hebræi in terra ſua creſcebant & multiplicabantur nimis, timentes ne perculſu temporis ipſos opprimerent, afflixerũt eos multipliciter, & ſibi ſeruitute duriſſima ſubiecerunt. Sed cum illos fugientes perſequerentur, aquæ maris rubri operuerunt currus & equites cuncti exercitus Pharaonis, ita quòd nec vnus quidem ſuperfuit ex eis Exod.14. Abymelech, qui ſeptuaginta fratres ſuos occiderat, vna mulier iaciens fragmen molæ confregit cerebrum, qui ab armigero ſuo fecit ſe interfici Iud.9. Saul qui tam iniqua inuidia perſecutus eſt Dauid, tandem irruens ſuper gladium ſuum mortuus eſt. 1.Reg.31. Siba filius Bochri concitauit populũ contra Dauid & fugiens in Abela ciuitatem, vbi putabat ſe habere refugium, decapitatus fuit ibidem. ·Reg.20. Accuſatores Danielis iubente Dario rege, miſſi in lacum leonum continuo ſunt a leonibus deuorati. Dan.6.& 14. Alios occidit diabolus gladio ſuo per iracundiam. Vnde dicitur Ex.15. Dixit inimicus perſequar, & cõprehendam diuidam ſpolia, implebitur anima mea, euaginabo gladium meum interficiet eos manus mea. Et Iob.5. dicitur Virum ſtultum interficit iracundia. Glo. Manſuetudo imaginem Dei in nobis conſeruat, qui ſuper tranquillus eſt, ſed ira diſſipat quæ multis virtutibus priuat, quæ dum quietem mentis tollit, ſpiritusſanctus ibi non quieſcit. Irati & impatientis figuram tenet Ionas. Cui irato propter ederam deſiccatam dixit dominus. Putaſne bene iraſceris tu ſuper edera. Et dixit, bene iraſcor ego, vſq; ad mortem. Ceterum factum Sampſonis ſeipſum vt hoſtes occideret occidentis, ſpeciem iracundi prætendit. De quo dicitur Iud.16. Moriatur anima mea cum philiſtijm vt vlciſcar me de hoſtibus meis, & pro amiſſione duorum luminum, vnam recipiam vltionem. Iratus enim ſibi nocere deſiderat, vt vindicando ſe nocẽtibus ſibi poſſit inferre maius vel ſimile nocumentum. Item factum Razie prætendit modum hominis ex impatientia deſperati, de quo dicitur. 2. Mach.14. quòd Nichanor miſit milites quingentos qui eum cõprehenderent. Cum autem comprehenderetur, gladio ſe petijt, eligens nobiliter mori potius quam ſubditus fieri peccatoribus & cõtra natales ſuos indignis iniurijs agi, ſed cum non certo ictu propter feſtinationẽ plagam dediſſet, recurrẽs ad murum ſemetipſum præcipitauit in turbas, & cadendo venit per mediã ceruicem, curſuq; tubam pertranſiens, & ſtans ſupra petram præruptam, cõplexus inteſtina ſua vtriſque manibus proiecit ſuper turbas, & ita defunctus eſt. Quamuis autem ſcriptura ſacra Ionam, Samſonem & Raziam computet inter ſanctos, eorumq; facta prædicta excuſãtur a ſanctis, quantũ tñ ad exteriorem apparentiam, modũ impatiẽtis iræ prætẽdũt. Sed qualiter impij in ſanctos tyrãnides exercẽtes, crudelitatis ſuæ pęnas modis varijs exoluerunt in locis innumeris ſcriptura ſacra teſtat̃. Verbi grã, de Syſara dr̃ Iud.4. Tulit Iahel vxor Aber cynei clauũ tabernaculi, & defixit in cerebrũ Syſaræ, qui ſoporem morti ſocians defecit & mortuus eſt. De Zebee & Salmana dr̃ Iudic.8. quos Gedeon interfecit. De Azonibezech Iudic.1. Cõprehenderũt filij Iſrael Azonibezech cęſis ſummitatibus manuum eius, ac pedũ ſicut fecerat ſeptuaginta regib. , adduxeruntq; eũ in Hieruſalẽ, & ibi mortuus eſt. De Chaym qui fratrẽ ſuũ occidit, & a Lamech occiſus eſt. Gen.4. De Pharaone. Exod.14. De Abymelech qui ſeptuaginta fratres ſuos occidit Iud.9. De Ioab qui licet ſtrennuus miles fuerit, quia tñ duos viros prodicioſe peremit, iuſſit Dauid moriens occidi. 3.Re 2. De Zambri qui contra regem Iſrael peſſimũ.ſ. Hela rebellãs occidit, dr̃. 3.Re.15. quòd poſt ſeptem dies ſeipſum cũ domo regia ſuccendit. De Achab peſſimo dr̃ 4.Re. 22. Q̃d vulneratus in bello mortu⁹ eſt veſperi, & linxerũt canes ſãguinẽ eius in eodẽ loco in quo linxerãt ſanguinem Naboth, qui ipſo Achab diſſimulãte fuerat lapidatus. De Benadab rege Syrię, qui multa mala filijs Iſrael intulerat quõ a ſeruo ſuo Azael iugulatus fuit, dicit̃. 4.Re.8. De Ioas rege Iuda, q̃ Zachariã filiũ Ioiadę ſacerdotis lapidari fecit dr̃. 4.Reg.12. Q̃d a ſeruis ſuis fuerit interfectus. De Antiocho qui multorũ viſcera torſerat, quõ dirũ dolorẽ viſcerũ paſſus, miſerabili morte defunctus eſt 2.Mach.9. De Herode impiiſſimo, quõ percuſſus ab angelo conſumptus a vermibus expirauit Act.12. His oibus exemplis oſtẽditur, quõ impij impiã vitã agẽtes diabolo procurãte & Deo iuſte faciẽte, vel permittẽte, diuerſa

diræ mortis genera patiuntur. Huius mortis remedium, eſt patiētię lenitas, ſicut ait pſal. Non moriar ſed viuam, caſtigans caſtigauit me dominus, & morti non tradidit me. Et. 2. Mach. 6. Cum a morte poſſem liberari, duros corporis ſuſtineo dolores, propter timorē autem tuum libenter hæc patior. De patientia. Re. ſupra de morte gratiæ quinto gradu. Alii ſupermerguntur per auaritiam. Temporalia namq; fluunt & refluunt ſicut aquę vnde ſicut in flumine quãdoq; habet homo aquam vſq; ad talum, quandoq; vſq; ad genua, qñq; vſq; ad renes, quãdoq; vſq; ad collũ, plerunq; totus immergitur, ſic aliqñ amor temporalium non plus tangit hominem quam aqua tãgens talum eius. Vnde de re de qua nihil aut parũ curatur ſolet dici, hoc non tangit etiam talum meum, vel non aſcendit vltra talum meum, quaſi quis diceret. Parum afficiar vel non curo. Aliquando amor temporalium pertingit vſq; ad genua, quaſi plus aliquantulum appropinquans ad cor hominis, ſed adeo longe diſtans ꝙ non eſt periculũ ſubmerſionis, vel deordinatę affectionis. aliquando peruenit vſq; ad renes. i. vſq; ad delectationē, quia in tēporalibus affectio delectatur, tamen citra Deũ, aliquando peruenit aqua vſq; ad guttur, & tunc eſt homo in magno periculo quando in temporalibus delectatur & nimis occupatur. & inordinate afficitur, ſed ſicut natans euadere pōt, nec totaliter deſperatur quouſque caput eius immergatur. Sic in propoſito, quando totus homo immergitur in terrenis, iam non eſt ſpes euaſionis. Propter qđ pſ. exclamat. Saluum me fac Deus, qm̃ intrauerunt aquę vſque ad animam meam. Infixus ſum in limo profundi, & non eſt ſubſtantia. Sic etiam. B. Petrus cum adiutorio gratiæ diuinæ ambulans ſuper aquas, videns ventum validum venientem timuit. Et cum cœpiſſet mergi, clamauit dicens. Domine ſaluum me fac. Matth. 14. In hoc facto. b. Petrus figuram tenet eorum qui diuinæ gratiæ manutenētia ſiccis pedibus ambulant ſuper aquas. i. intactis cordis affectionibus, quaſi pedibus non tangentes, immo potius conculcantes illęſi pertranſeunt quamdiu non ſibi ſed Deo gloriam tribuentes, ad Chriſtum venire contendunt, ſed videns Petrus ventum i. tentationis impulſum timuit, quia non eſt de propriis viribus inter fluctus pelagi præſumendum, ſed diuinum auxilium eſt obnixius implorandum. Et cum cœpiſſet mergi, clamauit. Quia non vltimum ſubmerſionis periculum expectandum eſt, ſed in ipſo principio quam cito aduertit homo periculum; diuinum præſidium eſt petendum. Ait enim Apoſt. 1 Thim. 6. Qui volunt diuites fieri incidunt in tētationem & in laqueum diaboli, & in deſideria multa inutilia & nociua, quę mergunt hominem in interitum & pditionē. In ſignũ huius dicitur Exo. 7. quod Moyſes ex præcepto dñi percuſſit aquã fluminis q̃ verſa eſt in ſanguinē, & piſces qui erant in flumine mortui ſunt, per quod voluit dñs deſignare quod aqua fluminis Ægypti. i. bona tranſitoria huius mundi conuertuntur in ſanguinē. i. in mortem eorum qui inordinate ea diligunt, & piſces qui in ea erãt mortui ſunt. i. qui in eis conuerſantur & nutriuntur ex eis. Itē aqua conuertitur in ſanguinem, quando cupiditas temporalium conuertitur in crudelitatem, quod ſępiſſime contingit. Cupidi namq; fiunt impii, immiſericordes, fraudulenti, fures, raptores crudeles, & pauperum oppreſſores. Electorum & reproborum differentiam q̃tum ad viſum temporalium mirabiliter oſtendit Deus in diuiſione maris rubri Exo. 13. Vbi dicitur q̃ aquę operuerunt currus & equites cuncti exercitus Pharaonis, nec vnus quidem ſuperfuit ex eis, filii aũt Iſrael perrexerunt per medium ſicci maris, & aquæ eis erant pro muro a dexteris & a ſiniſtris, & viderunt Aegyptios mortuos ſuper littus maris. Ecce aquæ ſunt electis pro muro defenſionis quę reprobis ſunt cauſa perditionis. Quod autem ſint electis ꝑ muro defenſionis docetur Thob. 4 dicens. Quomodo potueris, ita eſto miſericors. Sequitur. Eleemoſyna a peccato & a morte liberat, nec patietur animas ire in tenebras, ecce murꝰ a ſiniſtris. Sequitur, Fiducia magna coram Deo ſummo eſt eleemoſyna. Et parum ante dicitur. Præmium bonum theſaurizas tibi in die neceſſitatis, ecce murus a dextris. Quod vero reprobis ſint cauſa perditionis, patet per multa exempla. Achor quia tulit de anathemate Iericho, lapidauit eũ oīs populus, & omnia quę eius erant igne conſumpta ſunt Ioſue. 7. Adoleſcens qui putabat ſe Dauid proſpera nunciare, ac per hoc munera reportare, dicēdo ſe Saul occidiſſe, iubente Dauid occiſus eſt. 2. Reg. 1. Simile accidit duobus latronib. qui caput Iſboſeth filij Saul quem occiderant, tulerunt ad Dauid. 2. Reg. 4. Ananias & Saphira vxor eius, quia de pretio agri venditi fraudauerunt, ad increpationem Petri ſubito mortui ceciderunt Act. 5. Diues ille cuius agri fructus vberes attulerunt cum cogitaret deſtruere horrea ſua & maiora facere, raptus eſt citius q̃ credebat, dicente ſibi domino. Stulte hac nocte repetunt animam tuam a te, q̃ aũt paraſti cuius erunt? Lucæ. 12. Alii cruci affiguntur per accidiã. Eſt aũt accidia triſtitia quædam cor aggrauans, ne aliquid agere libeat, vnde reddit hominis membra quaſi ſtupida & paralitica, ad omne opus bonum immobilia, ſicut in homine cruci affixo manus & pedes affixi ſunt, & impoſſibiles ad motum operis cuiuſcunque. Vnde Eccl. 19. Multos occidit triſtitia. Et 38. A triſtitia feſtinat mors, & cooperit virtutem. Diſtingue tamen de triſtitia, ſicut diſtinguit Apoſt. 2 Cor. 7. Quæ ſecundum Deum eſt triſtitia, pœnitentiam in ſalutem ſtabilem operatur, ſeculi autem triſtitia mortem operatur. Accidioſus ergo etiam ſi videatur viuere, tamē mortuus eſt, ſicut dicitur Apoc. 3. Nomē habes quòd viuas & mortuus es. Ideo ſequitur. Eſto vigilans, & confirma cætera quæ moritura erant, non enim inuenio opera tua plena coram Deo meo. Alii viui ſepeliuntur per ingluuiem. Vnde ait Hier Vile ſepulchrum rationis eſt ebrietas pſ. Sepulchrum patens eſt guttur eorum. Bene ſepulchrum ex quo fumi & fetores exalant, ſicut de cadaueribꝰ mortuorum. Nec mirum, quia ſicut ait Apoſt. 1. Thim. 5. Quæ in deliciis eſt viuens, mortua eſt. Et Rom. 8. Si ſecundum carnem vixeritis moriemini. Mortem eſſe in talibus vere poſſumus exclamare cum filiis prophetarum. 4. Re. 4. Mors in olla vir Dei, mors in olla. Nam pocula delicata conuertuntur in abſinthium, & cibaria in venenum. Mirabile eſt ꝙ homo nullo modo ſcienter guſtaret aliquod vnde ſciret ſe mortem incurrere corporalem, vtinam ita ſolicite ſibi cauerent ab his guſtandis quę mortem inferũt ſpiritualem, vnde Iob. 6. Nunquid guſtari poteſt quod guſtatũ affert mortem. Attende ꝙ philiſteos pariter epulantes Samſon concuſſis columnis domus oppreſſit, & mortui ſunt vtriuſque ſexus tria milia Iud. 16. Filiis Iob bibentibus vinum in domo fratris ſui primogeniti, ventus vehemens irruens a regione deſerti, concuſſit quatuor angulos domus, & oppreſſit eos & mortui ſunt Iob. 2. Balthaſar in conuiuio vidit digitos manus ſcribētis in pariete, Mane. Techel. Phares, & in ipſa nocte interfectus eſt, & regnum eius translatum eſt ad Medos & Perſas. Dan. 5. Terribile eſt exemplum de diuite Epulone qui induebatur purpura & byſſo, & epulabatur quotidie ſplendide, qui mortuus, ſepultus eſt in inferno Lucæ. 16. Alii incendio comburuntur. ſ. per luxuriam. Luxuria. n. ignis eſt ad conſumptionem deuorans. Hoc igne luxurioſi comburuntur. Sicut patet Gen. 19. De hoc incendio ait b. Iacobus. Vnuſquiſque tentatur a concupiſcentia ſua abſtractus & illectus. Concupiſcentia vero cũ conceperit, parit peccatum, peccatum vero cum conſummatum fuerit, opere videlicet vel conſenſu generat mortem. Nota de filio prodigo, qui conſumpſit omnia ſua viuendo luxurioſe. De quo dixit pater, ꝙ mortuus fuerat per luxuriam, ſed reuixit per pęnitentiam. De mala etiam muliere dicitur Prou. 5. Inclinata eſt ad mortem domus eius, & ad inferos greſſus illius penetrant. Item Eccl. 7. Inueni mulierem morte amariorem, quæ laqueus venatorum eſt, ſagena cor eius, vincula ſunt manus illius, qui placet Deo effugiet illam. Nota Sichem filius Emor qui Dinã filiam Iacob oppreſſit, interfectus eſt cum toto populo ciuitatis Gen. 34. Amon. qui Thamar ſororem Abſalon oppreſſit, in conuiuio occiſus eſt. 2. Reg. 13. Quia populus Iſrael fornicatus eſt cum Madianitis præcepit oēs principes ſuſpendi in patibulis Numeri. 25. Quia Phinees hebręũ qui ad ſcortũ intrauerat occidit ſimul cum illa muliere, placauit dominum, ſicut dicitur ibidem.

De ſignis mortis *Diſt.* *IX.*

POſtquam diſtinxerimus diuerſos modos ſpiritualiter moriēdi, videnda ſunt ſigna quædam pronoſtica morituri. Solent medici in acutis ægritudinibus vti ſignis pronoſticis, quæ ſecũdum Hypocratis documenta vitę ſunt indicatiua vel mortis. A corporalib. igitur ad ſpiritualia tranſeuntes, modis ſimilibus iudicemus in homine mortem culpæ. Primum ſignum mortis pronoſticum, eſt guſtus deordinatio, quando. ſ. æger appetit quæ nocent, & reiicit quæ iuuarent. Infirmi filii Iſrael ſpreta dieta quam cęleſtis medicus eis induxerat, petunt carnes, flentes coram Moyſe, & dicentes Numeri. 11. Quis dabit nobis ad veſcendum carnes? Recordamur piſciũ &c. In mentem nobis veniunt cucumeres, & pepones, porri, cæpe, & allia, anima noſtra arida eſt, nihil aliud ſuſpiciunt oculi noſtri niſi manna. Impleuit autem dominus petitionem eorum mittens eis coturnices in multitudine copioſa, ſed in malum eorum. Nã ſequitur. Adhuc erant carnes in dentibus eorum, nec defecerat huiuſmodi cibus, & ecce furor domini concitatus in populum percuſſit eum plaga magna nimis, mortui ſunt ergo in ſepulchris concupiſcētiæ. Eſt igitur mortis ſignum abiecta ſobrietate & ieiunio, carnalibus vacare delitiis. Vnde Iob. 6. dicitur. Nunquid poteſt comedi inſulſum quod non eſt ſale conditum? aut guſtare quis quod guſtatum affert mortem. Quotiens enim ciborum cruditas vitalia deiicit, inarmat ſtomachum, corrumpit ſanguinem, vitiat humores, accendit coleram, febris inducit incendium: totiens æger perdit animum, illicitis fertur deſideriis, ſalutaria reſpuit, appetit contraria, & noxia ſibi quærit. Aduertendum eſt autem quanta ſit fatuitas immo inſania talium, & quanta deordinatio appetitus, qui viliſſimos cibos appetunt, cucumeres. ſ. & pepones, porros, cæpas, & allia: cibum celeſtem faſtidiunt, habentem in ſe omne delectamentum & omnem ſaporem ſuauitatis, vnde bene verificatur in eis illud pſal. Omnem eſcam abominata eſt aīa eorũ, &

appro

appropinquauerunt vſq; ad portas mortis,tales faſtidio moriūtur. Secundum ſignum mortis eſt digeſtiuę defectio, quādo. ſ. ęger non poteſt cibum ſumere,vel ſumptum retinere,vel retentum digerere.Hoc autem prouenit ex defectu caloris naturalis,& humidi radicalis.Nam conſeruatio vitę conſiſtit in calido & humido, vnde quanto calor magis minuitur,& humidū magis depaſcitur,tanto citius neceſſe eſt vitam deficere patientis. Et ſicut prima digeſtio fit in ſtomacho, ſecūda in hepate, tertia in membris ſingulis,digeſtiua tamen virtute per calidum & humidum operante, ſic quādo in mente fuerit calidum dilectionis & humidum deuotionis ſufficienter celebratur digeſtio per quam vita animæ conſeruatur. Nā ad ea quæ Dei ſunt apponit memoria recordationem, ecce digeſtio prima in ſtomacho memoriæ,voluntas apponit affectionem, ecce digeſtio in hepate.Membra vero ſingula ꝓut eis congruit actionem,ecce digeſtio in membris.Et ſic per calidum dilectionis, & humidum deuotionis triplicis digeſtionis bonitas declaratur. Cum autem diminuitur calor dilectionis vel deficit,ſignū eſt mortis ſpiritualis.Quia ſicut corpus ſine anima mortuum eſt, ſic aīa ſine charitate mortua deputatur. Ideo primo Ioh. 3. dicitur. Qui non diligit manet in morte.Similiter deficiente humore deuotionis deſiccatur homo,& neceſſe eſt eum languere dum viuit & deſiccari iugiter & mori.Omne enim opus cenſetur vt mortuum,ſi ſpiritu deuotionis non fuerit animatum Bonum enim opus ex viſibili conſtat actione,& inuiſibili deuotione. Sed inuiſibilis deuotio eſt ſicut ſpiritus,viſibilis autem actio ſicut corpus. Sicut ergo corpus viuit per animam viuificantem,ſic & opus per deuotionē interius operantem.Recedente ſiquidem anima, corpus expirat, moritur & marceſcit,& ceſſante deuotione,opus morit & areſcit, & miſer homo velut humore deficiente tabeſcit.Vnde bene in perſona talium lamentabiliter conquerendo loquitur Bern. dicens. Quomodo exaruit cor meum,coagulatum eſt ſicut lac,factum eſt ſicut terra ſine aqua?nec compungi ad lachrymas queo tanta eſt duritia cordis mei?non legere libet,non orare delectat, meditatio nes ſolitas non inuenio? vbi illa inebriatio ſpiritus? vbi mentis ſerenitas & pax & gaudium in ſpiritu ſancto.Ideo ad opus manuum piger,ad vigilias ſomnolentus,ad iram præceps,ad odiū pertinax, linguæ & gulæ indulgentior.Heu omnes montes in circuitu meo viſitat dominus,ad me autem non appropinquat. Quid me aliud putem q̄ vnum ex mōtibus Gelboe maledictus,quem præterit in ira & indignatione ſua ille cęterorum omnium benigniſſimus viſitator. Tertium ſignum mortis eſt vultus immutatio.Vultum habet ſibi ſano ſimilem,qui cuſtodit priſtinam honeſtatē, & vultus immutatio eſt deſertio honeſtatis.Nam eo quòd deuotio interius non habetur, ſtatim exterius honeſtatis conuerſatio non ſeruatur. Attende quòd ex decore conſcientiæ emanet decor conuerſationis honeſtę Sicut docet Bern. qui ait. Cum decoris claritas intima cordis repleuerit,prodeat foris eſt,quaſi lucerna latens ſub modio immo lux in tenebris lucens latere neſcia.Porro effulgentem,& veluti quibaſdam ſuis radiis erumpētem mentis ſimulacrum corpus excipit,& diffundit per membra quatenus omnis inde reluceat actio,ſermo,aſpectus.Incenſus,& riſus ſi tamen riſus mixtus grauitate,& plenus honeſtate.Sic econtrario de interiore deordinatione conſcientiæ,inordinatio exterioris conuerſationis erumpit.Vnde de talibus poteſt intelligi illud Ier.9. Aſcendit mors per feneſtras noſtras.In immutatione faciei perpenditur ſignum mortis, puta ſi habeat ęger nares acutas,oculos concauos & obſcuratos, aures cōtractas & frigidas.Nares habemus acutas, cum relictis his quę circa nos ſunt aliorum vias,facta dictaq; perquirimus per ſubtiles & curioſas,non tamen neceſſarias,nec multum probabiles cōiecturas. Nam qui conſcientiæ ſuæ negligens eſt perſcrutator,alienę ſolet eſſe curioſus explorator.Oculos habemus concauos,cū ea quæ diſſimulare videmus,profundius intuemur. Hi ſunt oculi qui vident quaſi non videant & diſſimulantes quæ diſplicent in cordibus ſuis malicioſè reſeruant,donec tempus opportunum inuenerint,quod expectant. Obſcuros & caligantes oculos habent qui nec vitæ ſuæ conſiderant breuitatem nec mundi pericula, nec peccati vilitatem,nec offenſę grauitatem,nec diuini iudicii ſeueritatem,nec gehēnę acerbitatem. Vnde ſcriptum eſt.Eccl.9. Mortui nihil nouerunt amplius,aures habent frigidas,ſurdas & cōtractas,qui nec molliuntur dulcedine verbi Dei,quia frigidas habent aures obliuiſcuntur iniurię ſibi factæ,quia contractas, corruptiones autem & exhortationes vilipendunt audire,quia ſurdas. Talibus ait dominus Ioh. 8. Moriemini in peccatis.Et ſequitur ratio. Qui ex Deo eſt verba Dei audit propterea vos non auditis, quia ex Deo non eſtis.Hoc autem ſignum eſt reprobationis ſicut ſcriptum eſt.1.Reg.2.De filiis Heli. non audierunt vocem patris ſui, quia voluit dominus occidere illos.Vnde Bern. Nonnullos interdum audientes inuenies, ac ſi nihil ad eos pertineat quę dicuntur, non intrare cor ſuum,non diſcutere mores ſuos, non cogitare ne forte quod audiunt dictum ſit propter eos. Magis autem ſi ſermo

Dei viuus & efficax,qui ſon & non eius qui loquitur arbitratio fertur,quocunq; voluerit,ſi vnquam aduerſus vitia ſua proceſſerit,quibus illi ſe ſentiunt obligatos diſſimulant & auertunt oculos cordis ſui,aut qualibet adinuentione palliant facta ſua,& ſeducūt miſeri ſemetipſos.In his ſalutis ſigna non vide, magis autem vereor ne forte propterea non audiāt verbum Dei, quia non sūt ipſi a Deo, propterea igitur non habent vitam,quia non recipiunt verbum vitę.Sicut econtra dicit Saluator.Ioh.6.Qui verbum meum audit & credit ei qui miſit me, habet vitam æternam, & in iudicium non venit,ſed tranſit de morte ad uitam.Et ibidem venit hora quando mortui.ſ.in peccatis,audient vocem filii Dei, & qui audierint viuent.Item.Ioh. 8. Si quis ſermonem meum ſeruauerit, mortem non videbit,in æternum.Et ſic patet ex prędictis ꝙ immutatio vultus,dignoſcitur,quando color nigreſcit,viſus tenebreſcit auditus ſurdeſcit.Quartum ſignum mortis eſt inequalitas pulſus, pulſus eſt inequalis,cuius percuſſio variatur ſiue in quantitate,quia ſ.modo paruus,modo magnus,ſiue in motu,vt modo velox, modo tardus,modo ſpiſſus,modo rarus. Per cuius inequalitates prædictas,mortis indicium declaratur.Pulſum diffiniunt medici motū eſſe cordis in arteriis reſultantem,quę a corde incipiunt aerem continentes ſpiritumq; vitalē,pp hoc indicat diſpoſitionē cordis, ſicut in ſpeculo mentis refulget in verbis & corporis motus exterior. Vox quædā eſſe dignoſcitur hoīs noſtri interioris per ſigna quędam exterius apparentis,motus cordis debet eſſe regulariter vniformis,& hanc vniformitatem indicat pulſus ęqualitas vniformis; Inequalitas vero pulſus,in motu cordis inequalitatem demōſtrat Inæqualitas iſta pulſus inconſtantiam ſignificat peccatoris, inquetudinem carnalis deſiderii, & humani affectus.Hęc eſt mulier vaga quietis impatiens,ſed vbiq; inſidians apprehenſum iuuenem ducit in mortem.Prou.7.Ergo ſecundum conſilium ſapientis. Prouer.5.Ne intenderis fallaciæ mulieris,pedes enim eius deſcendūt in mortē,vagi ſunt greſſus eius & inueſtigabiles.Sane vagi ſunt greſſus eius,quia ſicut corpus pedibus circumfertur,ſic animus a carnali deſiderio circunducitur.Sicut dicit Aug. non mouetur anima pedibus,ſed affectibus,vnde humanus animus ſequens appetitum, quietus eſſe non ſinitur, ſed vno ſemper in aliud tendit, & vnum poſt aliud ſucceſſiue faſtidiens,auiditate maiori ad illud qđ prius faſtidierat redit.Propter hoc enim cordis affectus de vno ad aliud euagatur,quia in nulla re creata ſufficiens delectatio reperitur.Dicuntur etiam greſſus eius inueſtigabiles,quia nullus explicare poſſet q̄ variæ quam mutabiles,& q̄ multiplices ſint humanorum affectuum paſſiones,aſſimulatur enim affectus pulſui, qui modo magnus,modo paruus,modo velox,modo tardus.Nam partim ex propria vanitate,partim ex propria iniquitate,modo diligit,modo odit,nunc intenditur,nunc remittitur,nunc celeriter diligēdo quod malum eſt,præuenit iudicium rōnis,nunc tardus ad diligendū qđ bonum eſt,non pōt trahi tribulationibus aut exemplis,ꝑceptis,cōſiliis,cōminationibus aut promiſſis.Quintum ſignum eſt inquiet⁹ ſomnus,& non congruo tpe ſumptus.Dicitur enim ſomnus eſſe laudabilis,quando nec noctē effugit,nec diem impedit. Improbatur autem econtrario modo ſumptus.Dormit ergo nō cōgruo tpe,qui dormit de die,vigilatq; de nocte.Cum ergo per diem proſperitas,per ſomnū negligentia deſignetur,morti vicinus eſt qui tēpore ſalutis ſuæ congruo negligit ſemetipſum.Ideo clamat, pſal. Illumina oculos meos ne vnquam obdormiam in morte,ne quando dicat inimicus meus,præualui aduerſus eum.Fac ergo ſm conſilium apoſtoli Eph.5. Surge qui dormis,& exurge a mortuis, & illuminabit tibi Chriſtus.Sextum ſignū mortis eſt ſudor inordinatus,ſi fuerit non die cretico,ſi particularis,non ex toto corpore,ſed ex aliquo tantum membro,ſi fuerit frigidus,ſi non ex eo fortior effectus ſit,aut liberatus egrotus.Sudoris purgatio,peccatorū confeſſio.Cruſis,iudicium ſacerdotis.Subiicitur illa morti quæ non vult aut diſſimulat peccata propria cōfiteri.Nam teſte ſapientia Eccl. 17.A mortuo quaſi non ſit perit confeſſio. Aperiantur ergo pori, profluat ſudor ex mēbris ſingulis,fiat confeſſio generalis, tam de peccatis principalibus,q̄ de circunſtantiis aggrauantibus. Tūc aūt eſt ſudor laudabilis qñ poſt cōfeſſionē criminis ſequit̄ bonæ operationis effectus alioquin qui baptizat⁹ a mortuo & iterū tāgit mortuū,quid ꝓdeſt lauatio eius Eccl.34.Fit aūt ſudoris euacuatio,ſed non laudabilis,& quaſi non in die cretico,cum peccatū tuū iactas, vel accuſas corā ſociis,qđ cōfiteri nō vis vel nō audes i facie ſacerdoris.Iactantiā dixerim non ſolum de bono ſi qd feciſti te iactare præſumis,ſed quod lōge deterius eſt,cū te minoris pudet eſſe dedecoris,quia maiora cognoſcas vel audis flagitia ſociorum & ne tua te reddat innocentia viliorem,quod non feciſti feciſſe te fingis.Vel econtra vt humilis appareas. ſubtiliſſime & immaniſſimè confiteris confeſſione tām periculoſius noxia,quanto ſubtilius vana,cū non quęris humilis eſſe in conſpectu Dei,ſed coram hominibus reputari.Sudor etiam frigidus immo quaſi gelidus eſt mortalis,cum non ex amore,ſed timore ſeruili potius confiteris,vel ſudor gelidus eſt

confeſſio ſine contritione. Cum.n.deteſtaris peccatum & te peccaſſe doleres, ſed non ſufficienter doles de pterito, nec caues de futuro, talis ſudor eſt frigidus, nec peccatum delet, ſed ea præſumptionē diuinæ miſericordiæ, & veniæ conſequendæ miſer remanet in peccato, ſicut ea ſudore frigido creticare ſe credens, aſſumit confidentiam euadendi, hoc eſt peccatum præſumptionis. Cuius exemplum habemus Iere.20. De ſaſſuth ſacerdote qui populo promittebat ſecuritatem Cui Iere ait. In Babilonem venies & ibi morieris. Septimū ſignum mortis eſt fętoris exhalatio. Quando.n.fętet ægrotus, ſignum eſt ꝙ corpus iam reſoluitur, & anima iam non poteſt retinere, nec regere corpus ſuum, ſic diffuſio infamiæ, & inpudentia delinquendi, ſignum eſt mortis. Vnde de talibus dicitur Iere.6. Confuſi ſunt, quia abominationem fecerunt. Quinimmo confuſione non ſunt confuſi, & erubere neſcierunt. Vulgo dicitur, ꝙ quando vir honeſtus & verecundus tempore ſanitatis nō curat, vel non verecundatur in infirmitate coram hominibus denudari ſignum eſt mortis. Sic quando negligit homo famam ſuam & nō curat vel diſſimulat ſuam infamiam publicari, ſignum eſt peſſimū. De talibus ait ſapiens Prou.2. Qui lætantur cū malefecerint, & exultant in rebus peſſimis, quorum viæ peruerſæ & infames greſſus eorum. De hoc pōt intelligi illud Ioh.11. Dixit Martha ſoror eius qui mortuus fuerat. Domine iam fętet. Octauum ſignum eſt loquelę amiſſio, quando.ſ.homo perdidit verbum confeſſionis & diuinę laudis. De primo dicitur Eccl.17. A mortuo.ſ.in peccatis quaſi nihil perit confeſſio. Itē pſal. Non eſt in morte, peccati.ſ. qui memor ſit tui, in inferno autem ſ.in profundo vitiorum quis confitebitur tibi? quaſi diceret, nullus. Ideo ſapiens dat ſanum & ſalubre conſilium Eccl.17. Ante mortem confitere, ſanus & viuus confiteberis. Multi namq; ſicut pluribus exemplis & pluries eſt compertū, quia in ſanitate ſua opportunitate habita confiteri contempſerunt, hora mortis aut non voluerunt, aut non potuerunt confiteri, iuſto iudice Deo non eis concedente facultatem aut gratiam confitendi. De ſecundo.ſ.de verbo diuinæ laudis ait pſal. Non mortui.ſ.in peccatis laudabunt te Domine, & ſi laudauerint, Deus tamen non approbat. Quia ſicut dicitur Eccl.15. Nō eſt ſpecioſa laus in ore peccatoris. Sequitur. Neq; oēs qui deſcendunt in infernum.i. in profūdum vitiorum, quia peccator cum in profundum venerit peccatorum contemnit. Prouer.18. Sed contra clamat Pſal. Non moriar ſed viuam, & narrabo opera domini. Nonum ſignum eſt memorię obtuſio, quando.ſ.homo prorſus amiſit memoriam, ſignum eſt euidentiſſimum mortis eius. Sic quando miſer oblitus eſt diuina beneficia. Sicut ait. Pſal. Non eſt in morte qui memor ſit tui. Ecce ꝙ mors peccati aufert memoriam. De hoc etiam Pſal. in perſona Domini de peccatorum obliuione miſera conquerentis ait. Obliuioni datus ſum tanquam mortuus a corde. Attende diligenter miſer homuncio, ꝙ nō ſolum tu mortuus es peccato, ſed & Chriſtus mortuus eſt in corde tuo, quia non tantum temetipſum interimis, quinimmo Chriſtum quantum eſt de tua peruerſa voluntate denuo crucifigis. Signanter autem loquitur propheta dicens. Mortuus a corde non in corde. Iuſti namq; iugem dominicę paſſionis memoriam retinentes, Chriſtum paſſum, & mortuum in cordib. ſuis habent. Impii vero Chriſti memoriam non habentes, ipſum a ſuis cordib. expulerunt. Vnde Chriſtus mortuus eſt a corde taliū, quaſi prorſus expulſus. Sed. Pſal. ad diuinorum beneficiorum memoriā ſemetipſum excitans ait. Surge anima mea in requiem tuam, quia dn̄s benefecit tibi, quia eripuit animam meam de morte. Nec ſolū perdit homo memoriam Dei, & omnium aliorum extra ſe, verum ēt ſuipſius, ſicut patet de filio prodigo, qui propterea in regionem longinquam perhibetur abiiſſe, quia procul a ſemetipſo dignoſcitur receſſiſſe, qui ēt pro tempore quo memoriam ſui perdiderat, mortuus affirmatur, ſed recuperata miſeriæ ſuæ memoria viuere nuncupatur, mortuus inquit fuerat & reuixit Lucæ,15. Decimum ſignum eſt qn̄ ceſſauit motus, quia.ſ.quando homo non poteſt mouere manum, pedem vel aliud membrū corporis ſignum eſt mortis, ſic anima qn̄ nō mouet ſemetipſam nec corporis ſui membra, mortua eſt, quia defecit in ea motus bonę operationis. Cum enim fides ſit vita animæ. Sicut dicitur Abachuc.i. Iuſtus ea fide viuit. Fides autem ſi non habeat opera, mortua eſt in ſemetipſa. Iaco.2. ſic & anima quæ ſe non mouet ad opera, mortua eſt. Vndecimum ſignum eſt quādo defecit anhelitus. Vnde volentes ſcire de aliquo vtrum ſit mortuus, ponunt plumam ante os eius & nares, vt videāt ſi pluma mouetur, quia ſi non mouetur, certum eſt ipſum mortuū eſſe, quia non inſpirat aerem, nec expirat. Ita ſpiritualiter mortuus eſt qui non inſpirat ſpiritum per deſiderium attrahendo, nec expirat petendo in oratione, quærendo in meditatione ſeu confeſſione pulſando in operatione. Vnde pſal. Os meum aperui & attraxi ſpiritum. Mortuus eſt ergo, qui interdum os non aperit ad ſpiritū attrahendum. Vnde de filio mulieris matriſfamilias quæ Heliam in hoſpicio ſuo receperat dicitur.3.Re.17. Erat languor fortiſſimus, ita vt non remaneret in eo alitus. Hoc eſt peccatum deſperationis. De quo Prou.11. Mortuo homine impio non erat vltra ſpes. Exēplum de Iuda, qui deſperans laqueo ſe ſuſpendit. Matth.27. Exemplum etiam de Saul, qui deſperans ſemetipſum occidit.1.Paral.10 Mortuus eſt Saul propter iniquitates ſuas Signanter autem dicitur propter iniquitates ſuas, quia ea peccatis præcedentibus oritur deſperationis flagitium. Iſtud peccatum eſt grauiſſimum, quia directe contrarium eſt pietati diuinę. Vnde plus peccauit Iudas deſperando, quam Chriſtum tradendo, quia Chriſti traditio non fuiſſet irremiſſibilis, niſi deſperatio ſubſecuta fuiſſet. Duodecimum ſignū mortis eſt quando defecit tactus. Tactus enim inter omnes ſenſus primus eſt in via generationis, & vltimus in via reſolutionis, vnde tactus pōt eſſe ſine aliis, non econuerſo. Quando igitur homo prorſus perdidit ſenſum tactus, certum eſt illū eſſe mortuum. Spiritualiter aūt loquendo tactum amiſit homo per peccatum obdurationis, quando videlicet non ſentit, nec dulcedinem diuinæ conſolationis quantum ad guſtum, nec verbum exhortationis ſeu correctionis q̄tum ad auditum, nec conſiderat vel cogitat beneficia diuinæ remunerationis quantum ad viſum, nec exempla ſanctæ conuerſationis Chriſti & ſanctorum quantum ad odoratum, nec flagella diuinæ correctionis quātum ad tactum. Vnde ſcriptum eſt.i. Reg.25. Indicauit Abygail Nabal oīa verba quæ audierat a Dauid, & emortuum eſt cor eius intrinſecus, & factus eſt quaſi lapis. Eſt enim videre quoſdam homines obduratos, qui nec verbis nec verberibus corriguntur, ſed potius obdurantur. Tales ſunt ſimiles Pharaoni, quem dn̄s peccatis ſuis exigentibus obdurauit, & ideo miſericordiam non inuenit, ſed ipſe cum exercitu ſuo male periit in profundo. De hoc ait Bern. ad Eugenium. Nemo duri cordis ſalutem vnquam adeptus eſt niſi forte miſerās Deus abſtulerit ab eo cor lapideum, & dederit ei cor carneum. Qui ergo cor durū, ipſum eſt quod nec compunctione ſcinditur, nec pietate mollitur, nec mouetur precibus, minis non cedit, flagellis duratur, ingratum eſt ad beneficia, ad conſilia infidum, ad iudicia ſęuū, inuerecundum ad turpia, impauidum ad pericula, inhumanum ad humana, temerarium ad diuina, præteritorum obliuiſcens, præſentium negligēs, futura non præuidens. Ipſum eſt cui præteritorū præter ſolas iniurias nihil omnino non præterit præſentium, nihil vero perit, futurorum nulla niſi forte ad vlciſcendum proſpectio ſiue præparatio eſt. Et vt in breui cuncta horribilis mali mala complectar, ipſum eſt quod nec Deum timet, nec hominem reueretur.

De purgatorio. *Diſt X.*

POſtquā dictum eſt de morte triplici.ſ.naturę, gratiæ, & culpæ, & de mortuis tam ſpiritualiter quam corporaliter in hoc mundo, dicendum eſt de mortuis in purgatorio. Circa quod conſiderāda ſunt quatuor. Primo de purgatorio in ſe. Secundo de grauitate pęnarū, quare ſunt ſummopere metuendę. Tertio de compaſſione habenda ad animas in purgatorio exiſtentes. Quarto, quibus modis poſſunt iuuari. Circa primum conſideranda ſunt quatuor. Primo an ſit aliquis locus ad purgandum animas poſt hanc vitam deputatus. Secundo vbi ſit. Tertio qui & quibus de cauſis in purgatorio puniātur. Quarto an poſtquam purgatę ſunt animæ ad gloriā transferantur. Circa primum ſciendum eſt ꝙ pęnam purgatoriam eſſe per quam purgantur animæ poſt hanc vitam probatur per verbum ipſius veritatis, maximè Matth.12.c. Qui dixerit contra ſpiritum ſanctum verbum, non remittetur ei neq; in hoc ſeculo, neq; in futuro, ergo in futuro aliquod peccatum remittitur, aliquod non. Sed neq; in inferno neq; in paradiſo habet locum peccatorum remiſſio, ergo eſt ibi alius locus purgationis, per quam pęna remittitur. Sic probat hoc Greg. Dyal.41. dicens quod de vno negatur cōſequens, intellectus patet: quia de quibuſdam conceditur. Negatur de vno cum dicitur, non remittetur ei &c. Et probatur per verbū apoſtoli.1.Corin.3. dicentis. Si quis autem ędificet &c. Et poſt, vniuſcuiuſq; opus quale ſit ignis probabit, ſi cuius opus manſerit qđ ſuperędificat mercedem accipit, ſi cuius opus arſerit, detrimentū patietur. Ipſe aūt ſaluus erit ſic tamen quaſi per ignē, ad hoc pertinere pōt illud, tranſiuimus per ignē & aquam, & induxiſti nos in refrigerium. Idem patet Sap.3.b. tanquam aurum in fornace probauit eos & quaſi &c. Prouer.17. Sicut in igne probatur argentum & aurum in camino, ita corda probat Deus. Eccl.2.c. in igne probatur aurum & argentum, & homines receptibiles in camino tribulationis. Idem.27.b. Vaſa figuli probat fornax, & homines iuſtos tentatio tribulationis, vel hic, vel in futuro. Iere.9.b. Ego conflabo & probabo eos. Quis ſapiens cogitet vaſa contumelię fieri vaſa gloriæ, niſi in fornace fuerit materia bene depurata prius. Quis credit vaſa debere apponi regi glorię in menſa, vt beneplacita ſint ei, niſi prius bene fuerint purificata & mundata. Ideo dicitur Mal.3.B. Quis poterit cogitare diem aduentus eius? ſedebis conflans & emundans argentum, & pur. fi. le. & colabit eos &c. Numeri 31. dicens, quod poteſt tranſire per flammas igne purgabitur &c. tranſit quod remanet, nō trāſit qđ remanet ibi in perpetuum, vt damnatus qui in inferno ſemper cruciabitur. Iſa.30.

g. Tran-

g. Triſtitus virge eius fundatus, vt quieſcat ibi virga ſemper in eis. Vnde ſequitur. Quam requieſcere faciet dominus ſuper eum. i. Aſſur. Item octo genera penarum in legibus deſcribit Tullius. Damnum, vincula, verbera, talionem, ignominiam, exilium, mortẽ. Ergo hæc ad ſummam iuſtitiam pertinent, vt pro culpa quæ non eſt ad mortem infligatur pena non ad mortem, vt pena reſpondeat culpæ. Apoc. 2. f. Ego dñs ſcrutans cordas & renes, & do vnicuique ſm opera ſua. Mat. 4. d. In qua menſura menſi fueritis, remetietur vobis, ergo neceſſe eſt vt qui plus peccat plus puniatur vel hic vel in futuro. Si aũt duo migrant æqualiter contriti, & vnus peccauit parum & alius minus, neceſſe eſt ex quo non puniuntur hic inequaliter, quòd puniantur in futuro plus aut minus. Item ſecũdũ Aug. Tria ſunt genera hominũ, quidam ſunt valde mali, quibus eccleſiæ ſuffragia prodeſſe non poſſunt, quidam valde boni, quibus non ſunt neceſſaria, quidã nec valde mali nec valde boni, qui habentes venialia indigẽt purgari. Item quia ſicut ſumma bonitas non patitur quòd bonum remaneat irremuneratũ, ità ſumma iuſtitia nõ patitur quòd malum remaneat impunitum. Itẽ quia tanta eſt dignitas ſummæ lucis, quòd eam ſoli mundi corde videre poſſunt. Vnde neceſſe eſt vt anima ad munditiam baptiſmalẽ perueniat antequam diuino conſpectui præſentetur. Item quia culpa offendit maieſtatem diuinã, damnificat eccleſiam, & maculat ſeu deformat in aĩa diuinam imaginem. Offenſa autem requirit punitionẽ, damnum ſatiſfactionẽ, deformatio purgationem. Ideo neceſſe eſt quòd pęna punitiua, ſatiſfactoria, & purgatoria reſpondeat culpæ hic vel alibi. Et ideo qui hic ad plenum purgari non fuerint, neceſſe ẽ quòd alibi puniantur ſatiſfaciãt & purgentur. Itẽ quia contraria contrariis curantur, ideo peccatum qđ cum delectatione committitur omnes per pęnam deleri. Itẽ quia nulli debet negligentia ſuffragari, ſed ſiquis neglexerit agere pęnitentiam, videretur de negligentia commodum reportare, niſi eam in futuro peragerer, qđ eſſet inconueniens. Circa ſecundum. ſ. de loco purgatorii. Sciendum ꝙ dupliciter aſſignatur, aut ſecũdum legem communem, & ſic eſt ĩ vno loco. ſ. in parte inferni circa lymbum patrum, aut ſecundum diſpenſationem ſpecialem, & ſic animæ purgantur in diuerſis locis in quibus. ſ. peccauerunt vel alibi, ſicut diuinæ ſapientiæ ex cauſa rationabili licet nobis ignota placuerit ordinare. Hoc autem concedit miſericors Deus pp animarum ipſarum reuelationem per ſuffragia procuranda, vel propter aliquam ędificationẽ viuorum, quibus videlicet permittuntur aliquotiens apparere. Circa tertium ſ. qui & quibus de cauſis ibi puniantur. Sciendum quòd ibi puniuntur qui hic tarde ad conuerſionem veniunt, & pro venialibus peccatis, vel pro mortalibus de quibus penituerunt quidem, ſed ſatiſfactionẽ condignã minime compleuerunt, quia quod minus hic faciunt, ibi ſupplent. Aug. in libro de pęnitentia. Purgandus eſt igne purgationis, qui diſtulit fructum conuerſionis. Greg. dyal. 4. De quibuſdam leuibus culpis eſſe ante iudicium purgatorius ignis credendus eſt, pro eo quòd veritas dicit Siquis in ſanctoſpiritu blaſphemiam dixit vt ſupra. Et poſt idem Greg. Hoc de paruis minimiſq; peccatis fieri poſſe credendum eſt, ſicut eſt aſſiduus ocioſus ſermo, immoderatus riſus vel peccatum curę rei familiaris quę vix ſine culpa, vel ab ipſis agitur qui culpas qualiter declinare debent ſciunt, & error ignorantiæ, quæ cuncta poſt mortem grauant, ſi adhuc in hac vita poſitis minime fuerint relaxata. Item qui & propter quę puniantur igne purgatorio inſinuat Paulus. 1. cor. 3. quando dicit, quòd quidam ſupra Chriſtum fundamentum ædificiẽt aurum qui vacant internę ſapientiæ in Dei contemplationem. Argẽtum qui vacant doctrinæ & ſacris verbis, lapides præcioſos qui vacant operibus bonis, ſecundum Greg. Lignum & fœnum & ſtipulam iſti ędificant qui leuia & facilia ad ſoluendam committũt, nõ ferrum, ęs, & plumbum quæ ſunt maiora & duriora. Item in Ench. Aug. Poſt hanc vitam incredibile non eſt nonnullos fideles per ignem quendam purgatorium quantomagis minuſue dilexerunt bona pereuntia, tanto tardius citiuſq; ſaluari. Vnde non fruſtra iſta tria diſtinxit Apoſtolus. lig. fe. ſti. quæ illi ędificant qui aliena non rapiunt, rebus tantum infirmitati conceſſis aliqua dilectione adhęrent, qui ſecundum ſuos amandi modos diutius vt lignũ, vel minus vt fęnum, vel minimũ vt ſtipula, ignẽ ſuſtinebunt. Itẽ Aug. de fide ad Petrum, lignum, fęnum, ſtipula, accipi poſſunt ſecularium rerum, quis licite conceſſarum tales cupiditates vt amitti ſine dolore non poſſit, hoc ergo ędificat qui cogitat quę mundi ſunt, quõ placeat mundo, qui circa diuitias ſuas carnali quodam tenetur affectu, & tamen ex eis multas eleemoſynas facit, nec pro eis aliquid fraudis vel rapinæ molitur. Item Aug. Affectiones carnales quibus dediti ſunt domibus, cõiugibus, poſſeſſionibus, ita vt nil præponit Chriſto iſtis tribus ſignificantur. ſ. per lignum, fęnum, & ſtipulam. Circa quartum ſciendũ ꝙ poſtq̃ aĩæ perfectè purgatæ ſunt ibi, ſtatim ſine retardatione euolant ad gloriam, ſicut patet multiplici rõne. Primo quia poſt purgationẽ perfectam nulla remanet ĩ aĩa deformitas, diſſimilitudo, vel impuritas, pp quã debeat a gloria retardari. Secundo, quia ianua cęli ſemper eſt aperta illis qui obſtaculum nullum habent, anima aũt non habet obſtaculum, poſtq̃ nulli ſubiacet culpę, nec debitrix eſt pęnæ. Tertio q̃a neceſſe eſt aĩã in qua eſt charitas eleuãs, & nihil eſt retardans ad gloriã eleuari. Quarto quia cum Deus pronior ſit ad miſerandũ q̃ ad puniendum, merito debet aĩam iam purgatã coniungere gloriæ, q̃ purgandã ſubiicit pęnæ. Quinto quia non punit Deus bis in idipſum. Vnde cum aĩa ſufficienter ſatiſfecerit & pęnis ignium, non debet amplius puniri in dilatione præmiorum. Sexto quia poſt purgationẽ nõ debet aĩa eſſe in purgatorio, poſtq̃ nihil habet cremabile vel purgandũ, nec in lymbo, quia non eſt de numero puerorum, nec in inferno, quia non habet mortale, ergo debet eſſe in cęlo, quia poſt mortem non ſunt alia receptacula animarum. Septimo quia efficacior eſt charitas q̃ iniquitas. Sed iniquitas ſtatim in hora ſeparationis aĩæ a corpore ducit eã ad ſuppliciũ, vnde de impiis dr Iob. 21. In puncto ad inferna deſcendunt, ergo charitas ſtatim ducit ad præmium. Vnde ſicut grauia corpora omni impedimento ceſſante ſtatim mouentur deorſum, & leuia ſurſum, ſic ſpiritus impiorum remoto carnis onere, in ipſo momento ſeparationis feruntur ad locum ſuppliciorum propter peccati nimiam grauitatem, ſpiritus vero bonorũ ſi non adſit impedimentum culpę aggrauantis, vel pęnę retardãtis, ſtatim referuntur ad locum præmiorum.

De pęnis purgatorij quare timendæ. *Diſt. XI.*

CIrca ſecundum principale. ſ. quare pęna purgatorii ſit timẽda. Sciendum ꝙ propter acerbitatem, diuerſitatem, diuturnitatẽ, ſterilitatem, damnoſitatem, & ſubuenientium paucitatem. Primo quidem timenda eſt propter acerbitatem. Ad cuius intelligentiã ſciendum eſt, ꝙ in purgatorio duplex eſt pęna, vna damni quæ eſt ex afflictione ignis, vtraq; autem grauis eſt valde. Aiunt enim aliqui, ꝙ minima pęnarum purgatorii grauior eſt q̃ grauiſſima pęna mundi. Hoc autem apparet de pęna damni. Affectus enim quo anima ſeparata a pondere corporis abſoluta deſiderat ſummum bonum maior eſt & intenſior, quam affectus cuiuſcunq; rei temporalis in hac vita, maximè cum iam tempus habendi aduenerit a quo ſe videt anima per ſuam negligentiam retardari. Quam retardationem potuiſſet exiſtens in corpore per modicam pęnitentiam amouiſſe. Si enim ſpes quæ differtur affligit animam, ſicut dicitur Prou. 13. quanto maius eſt bonum ſperatum & magis cognitum, tãto io expectando maior eſt afflictio, & quanto prolixior eſt dilatio tanto maior noſcitur eſſe dolor, eiuſq; carentia moleſtius toleratur. Illud etiam de pęna ſenſus apparet triplici rõne. Primo quidẽ declaratur hoc ex parte ignis affligentis. De igne enim purgatorii loquens beatus Aug. ait. Hic ignis & ſi æternus non ſit, miro tñ modo grauis eſt. Excedit enim omnem pęnam, quam aliqui paſſus eſt in hac vita, nunquam in carne tanta inuenta eſt pęna, licet mirabilia paſſi ſint martyres tormenta. Idem dicit aliquis, ad me non pertinet quamdiu moram habeam in purgatorio, tãtum vt ad vitam æternam pergam. Nemo enim dicat fratres chariſſimi, quia ille purgatorius ignis durior erit, quam quicquam pęnarum in hoc ſeculo aut videri potuit, aut ſentiri. Et cum de die iudicii ſcriptum eſt ꝙ erit dies vnus tanquam mille anni, & mille anni tanq̃ vnus dies, vnde ſcit vnuſquiſq; vtrũ diebus aut menſibus, aut forte etiam annis per illum ignem ſit tranſiturus. Et qui digitum ſuum modo timet in ignem mittere, quare non timeat non paruo tempore, in anima ſimul & corpore cruciari. Et ideo totis viribus vnuſquiſq; laboret, vt & capitalia crimina poſſit euadere, & minima peccata ita bonis operibus redimere, vt aut parum ex ipſis aut nihil inueniatur remanere, quod ignis ille poſſit abſumere. Quamuis autem alia forſitã elementa vel elementata corpora ad cruciatum aĩarũ concurrant, tamen ignis quoniam inter omnia elementa minus habet de materia ſubtilior & purior eſt, magis eſt actiuus & penetratiuus, & magis afflictiuus. Ideo magis dicuntur igne q̃ alio materiali corpore cruciari. Item ꝙ pœna purgatorii ſit grauior q̃ pœna aliqua huius mundi, eſt ratio ex parte animæ patientis, quia cum dolor eſſentialiter loquendo, non ſit læſio, ſed læſionis ſenſus, anima vero ſeparata viuacius ſentit læſiuum quam coniuncta, ideo vehemẽtior eſt dolor animæ ſeparatę q̃ coniunctę. Ad idem ſumitur ratio ex parte iudicis pęnas huiuſmodi infligẽtis, quia plus quærit Deus emendam quam pęnam. Non enim delectatur in pœnis noſtris inquantum ſunt afflictiuæ & læſiuę in natura, ſed inquãtum ſunt ſatiſfactoriæ pro offenſa. Ideo plus ponderat in pœna virtutem bonæ voluntatis acceptantis, & deuote aſſumentis ex mera libertate, quam grauitatem doloris affligentis, & tolerantiam voluntatis non recuſantis ex neceſſitate. Vnde & actiones noſtræ & paſſiones quantoplus habent de voluntario, tanto cæteris paribus plus habent de merito, & ſunt amplius gratæ Deo. Quamobrem multo plus acceptat, & approbat modicam pœnitentiam voluntariam in præſenti quam pœnam longe grauiorem minus voluntariam in futuro. Quapropter exigit æquitas diuinæ iuſtitiæ, vt quod

deeſt ibi de voluntario, ſuppleatur acerbius in tormento. Cũ eſſet quidam malus præpoſitus, dedit ei Deus quãdam grauem infirmitatem in qua expendit omnia quæ habebat in medicinis, & aliis, & nihil valuit ei. Vnde cum per quinquenniũ ſuſtinuiſſet ita grauem infirmitatem, ꝙ non poſſet ſurgere, nec haberet aliquid vnde neceſſaria poſſe habere, & ab omnibus deſtitutus eſſet, & propter paupertatem & vilitatem languoris & dolorem cœpit murmurare contra Deum, deſperans de hoc ꝙ in iſtis miſeriis tamdiu viueret. Mittitur ei angelus increpans eum de murmure, monens ad patiẽtiam, & vt per duos annos alios ſuſtineret, per quos plene purgatus ad gloriam euolaret. Qui cum diceret ſe hoc facere non poſſe, ſed potius occidi velle, dixit angelus ꝙ aut per duos annos oporteret eum ſuſtinere, aut per duos dies in purgatorio pœnam ſuſtinere, & ſic poſt ad Deum euolaret. Cum iſte duos dies in purgatorio accepiſſet, raptus ab angelo dimittitur in purgatorio. Iſte autem pœnæ acerbitatem ſentiens credidit ibi fuiſſe per infinitos dies antequam dimidiam diem compleuiſſet, clamans & eiulans & conquirens angelum mendacem nec angelum eſſe, ſed diabolum. Affuit angelus ad patientiam monens eum & arguens de murmure, & dicens ꝙ parum fuiſſet adhuc ibi. Tunc rogauit angelum ꝙ reduceret eum ad priorem ſtatum. Et ſi vellet ipſe paratus eſſet non ſolum ſuſtinere patienter vſque ad duos annos, immo vſq; ad diẽ iudicii, quod fecit angelus, & vſq; ad complementum duorum annorum omnia patienter ſuſtinuit. Item Petrus cluniacẽ. dicit ꝙ cuidam ſancto viro proſtrato in oratione in die veneris ſancti, rapto in fletu vſq; ad diem paſchæ fuit facta hæc reuelatio. vidit quidem in purgatorio quendam grauiſſime puniri, qui fuerat pœnitentiæ magnæ, ſed frequenter conſueuerat nimis bibere. Qui cum aliquando exceſſiſſet in potu, diabolus ingurgitãtem ſuffocauit eum, aſcendens ſuper eius in ſimilitudinem maximi bufonis, comprimens & opprimens eum, & dum eum traheret ad infernum b. Nicolaus quem multum dilexerat & honorauerat in vita, occurrit ei & traxit eum ad iudicium Dei, qui grauiſſimæ pœnæ purgatorii adiudicauit eũ. Item vidit alium ibi qui fuerat miles largus curialis, hoſpitalis & continens in ſuo coniugio & multas bonas gratias habuerat, tamẽ multum ſemper amauerat ludum auium, & aucupiũ ſemper fuerat ſecutus, hic ab aliis pœnis fuerat liberatus, excepto eo ꝙ auiculã in manu tenebat, quæ cum roſtro & vnguibus manum eius dilacerabat, & maximum dolorem ei inferebat. Item vidit ibi quendam militem iuuenem qui fuerat vanus & vitioſus & crucem acceperat & abierat, qui per totam diem a dæmonibus torquebatur mirabiliter in medio rogo, de nocte faciebat peregrinationem tranſmarinam, ſed parum proficiebat propter tenebras & noctis intemperiem & viæ & aeris incommoditatem, quem facto die dæmones reducebant eum ad tormentum affligendum, facta nocte vbi primo acceperant eum reponebant. Et ſic poſtea vidit idem qui ſupra alium militem, qui cum haberet iuſpatronatus in quadam eccleſia accipiens a quodam clerico . 5. marchas præſentabat eum ad eccleſiam. Qui de hoc pœnitens a peregrinatione tranſmarina in qua mortuus eſt mandauit vxori reddi pecuniam & ꝙ miſſas pro eo faceret celebrari. Hic dictæ pecuniæ denarios accenſos ſingulis dieb⁹ miniſtrantibus ſibi dæmonibus accipiebat & reddebat, & dicebat ſe liberari poſſe ſe omnino vt credebat ſi adhuc pro eo reddita pecunia quinq; tricennalia celebrarentur. Multã. n. acceperat pœnæ alleuationem per miſſas pro ſe celebratas. Item cum quidam abbas moriens interrogaretur a monachis ſuis quem ei ſubſtitueret in abbatem. Motus carnaliter monuit & conſuluit quendam nepotẽ ſuum ſibi ſubſtitui, quod & ipſi fecerunt. Cũ autem dictus nepos factus abbas iret ſolus ad fontem, qui erat in horto ſuo audiuit de fonte exire quaſi vocem auunculi ſui mirabiliter plangentis. Quẽ cum adiuraret abbas vt ei diceret quis eſſet, dixit ſe eſſe auunculũ ſuum, qui ineſtimabiliter ibi vreretur, quia motus carnaliter eum eligi ſuaſerat. Et cum diceret nepos ꝙ ibi non multum poſſet affligi in fonte temperato, rogat vt deferat candelabrum cupreum qđ erat retro altare, & proiiceret in fontem. Quod ille fecit, & ſtatim in aqua quaſi cera in igne, & butyrum in olla bulienti liquefactũ eſt. Tunc abbas ſe ſignauit, nec eum vltra audiuit. Item cum quidam in quodam monte iuxta vulcanum, vbi dicitur locus purgatorii prope ciuitatem cathanenſium, quæreret equum domini ſui, inuenit vt ſibi viſum eſt ciuitatem magnam cuius erat hoſtiolum ferreum, & quæſiuit a portitore de equo quẽ quærebat, qui reſpondit ꝙ iret vſq; ad aulam domini ſui qui vel redderet eum vel doceret, & adiuratus ab eo portitor per Deum, quòd diceret ei quid ageret, dixit ei portitor quòd caueret ne comederet de aliquo ferculo quod ei daretur, quod videbat per vicos illius ciuitatis tot homines quot ſunt in mundo de omni gente & artificio. Tranſiens ꝑ multas aulas venit in quandam vbi vidit principem ſuis circũuallatum, offerunt ei multa fercula, non vult de eis guſtare, oſtenduntur ei quatuor lecti, & dicitur ei quod vnus eorũ erat domino ſuo paratus, & alii tres trium fœneratorũ, & dicit ei princeps ille, quòd aſſignaret diem domino ſuo talem peremptoriam, & tribus dictis fœneratoribus alioquin venirent inuiti, & dedit ei cyphum aureũ, coopertum operculo aureo. Dicitur ei vt non illum diſcoperiret, ſed illum in huius rei interſignium præſentaret domino ſuo, vt biberet de potu ſuo, equus ſuus ei redditur, redit, implet iuſſa, cyphus aperitur, flamma ebulit. In mari cum cypho proiicitur, mare inflammatur. Hi quatuor licet confeſſi fuiſſent die ſibi aſſignata rapiuntur ſuper quatuor equos nigros. Itẽ dicitur quòd ibi in quodam monte iuxta vulcanum vbi dicitur locus purgatorii videntur caſtrum ædificantes, & per ſeptimanas ſingulas ad complementum ducentes, nocte ſabbati omnino diruitur. Die lunæ reincipiunt, & ſic poſtea. Item dicitur quòd cũ quidam capellanus apud nouũ caſtrum in Dyoc. lauſan. nomine Guillermus, qui eſt ſanctus modo vt dicitur, propter miracula multa quæ dominus dicitur per eum feciſſe, eſſet in domo ſua ſuper lacum maximum, & quidam miles q erat cum eo quæreret ab eo cur ſe affligeret, immo quaſi occideret ieiunius, cilitiis, & lachrymis, cum aſſertione dixit quòd vellet eſſe vſque ad diem iudicii in tanto igne quantus erat lacus & eſſet ſecurus quòd poſſet euadere cum omni pœnitentia ſua, vel ignem inferni, vel purgatorii. Et referebat quoddam exemplum, quod cũ quidam latro fugaretur ab hoſtibus ſuis, videns ſe non poſſe euadere, proſtrauit ſe in cruce dicens, quòd bene mortem promeruerat, quia Deum offenderat flebat pro hoc confitebatur ſe peccatorem, & rogabat eos, vt Deum de eo vindicarent exponendo membra martyrio. Quidam autem eremita erat prope, qui multis annis pœnitentiam egerat, cui reuelatum eſt quod angeli cum laudibus in cœlum illius latronis animam deportarent. Qui non egit Deo gratias, ſed indignatur hoc dicens apud ſe quòd poſtquam ſe tapo fuiſſet omnibus flagitiis ſimiliter in fine pœniteret, & ſic ei fieret vt latroni, & cum ad ſeculum rediret tranſiens aquam de põte cadẽs ſubmergitur, & a dæmonibus in infernum proiicitur. Secundo in purgatorio eſt pœnarum diuerſitas. Sciendum autem quòd ſub eodem igne non omnes animæ æqualiter cruciantur, ſed vnaquæque plus punitur, & ardorem ſentit ſecundum quòd plus de cremabili vel aliquid magis cremabile ſecum tulit. Cum enim ignis ille agat in animas vt inſtrumentum diuinæ iuſtitiæ, ideo ſecundum regulã æquitatis diſtinguuntur gradus in pœnis, ſicut ſunt gradus in culpis. Et ſecundum quantitatem criminum infliguntur cruciamenta pœnarum. Hæc aũt diuerſitas non prouenit ex diuerſitate ignis vrẽtis, ſed ex parte ſpiritus patientis. Sicut enim in domo patris æterni manſiones multæ ſunt. Sicut ſcriptum eſt Ioh. 14. & inæqualitatẽ graduũ facit differentia meritorum, ſic in purgatorio diuerſitatem pœnarum facit differentia peccatorum. Vnde Greg. ait ſic. Gehenna quamuis cunctis vna ſit, non tamen cunctos vna & eadem qualitate ſuccendit. Nam ſicut ſub eodem ſole omnes tangimur, non tamen oẽs ſub eo vno ordine æſtuamus, quia iuxta qualitatem corporis ſentitur etiam pondus caloris, ſic damnatis vna eſt gehenna & purgandis vnus eſt ignis qui afficit. Sed tamen non oẽs æqualiter comburit, quia quod hic agit diſpar valetudo corporum, hoc illic exhibet diſpar cauſa meritorum. Ex dictis patet grauiſſimas eſſe pœnas purgatorii, licet in eis magna ſit diſparitas grauitatis. Quis igitur tam inſolens qui non timeret Deum offendere? quis tam inſanus qui non horreret in pœnas illas incidere? quis tam procax qui non deberet peccata fugere? quis tam durus & ferreus qui non cõpateretur ſic vehementer afflictis? quis deniq; tam impius & crudelis qui non conaretur animas illas eripere de tormentis, ſi cogitaret profunde non perfunctorie de præmiſſis? Si namque hoc homines diligenter aduerterent, ac in memoriæ ſecreto reconderẽt, nec non & frequenter meditando reuoluerent, ac reuoluendo ſæpius ruminarent pœnitere & pœnitentiam ſalutarem vſque in purgatorium agere nõ differrent. In hac vita quippe tam per ſe q̃ per alios modo poſſent faciliter ſuã procurare ſalutẽ, modo poſſent amicos & interceſſores acquirere, modo poſſent ſe ꝑ breuẽ & leuiſſimã pœnitẽtiã ab æterna morte redimere, modo poſſent non tantum debitas pro peccatis ſuis pœnas exoluere, ſed quod longe maius eſt merita cumulare. Pœna enim purgatoria ſatisfactoria eſt pro reatu ſed non eſt meritoria. Pœnitentia vero præſentis vitæ non tñ eſt ſatisfactoria pœnæ, verumetiam meritoria fœlicitatis æternæ. Rurſus in purgatorio multa puniuntur quæ non reputantur eſſe peccata, vel non ita grauia iudicantur. Magna itaq; fatuitas eſt hominis expectantis vſq; tunc agere fructum pœnitentiæ ſalutaris. Beda in geſtis Anglorum dicit quòd temporibus Sigisberti regis venit de Scotia in Britaniã maiorem. b. Forſeus nobilis genere, qui multos Anglorum conuertit ad fidem. Qui poſtquam fundauerat ibi multas domos religioſas, occupatus graui infirmitate eductus eſt a corpore a veſpere vſque ad primum gallicantum, audiuit angelorum melodias frequenter cantantium. Ibunt ſancti de virtute in virtutem, videntes dominum Deum in ſyon. Et poſt reductus ad corpus, & die tertia iterum eductus a corpore longiori ſpacio vidit maiora. Vidit enim bonorum & malorum ſpirituum agmina quæ de eo ad

inuicem

inuicem certabant. Mali ei viam intercludere contendebant, & eũ crebris accuſationibus impetebant, & libros conſcriptionis contra eum & de cogitationibus offerebant. Sed boni angeli eorum accuſationes & libros pro nihilo ducebant, & eum ab eis defendebant. Cum autem dicti ſancti animam ſecum in aere leuaſſent, reſpiciẽs ſubtus ſe vidit quaſi vallem tenebroſam, de qua aſcendebant quatuor genera ignium a ſe ſpacio diſtantium. Cum autem interrogaſſet angelum, qui eſſent hi, reſpondit dummodo ſuccẽdebant, & ipſum erant conſumpturi. Primus vt dixit angelus erat ignis mendacii, quia homines nec deo nec hominibus ſeruãt pacta, & illud maxime quod in baptiſmate promiſerunt ſe abrenunciare diabolo & pompis eius. Secundus ignis eſt cupiditatis maxime cum terrena ſpiritualibus, aut cęleſtibus anteponunt. Tertius diſſenſionis cũ animas proximorum in rebus etiam ſuperuacuis ſcandalizare vel offendere homines pro nihilo ducunt. Quartus eſt impietatis, cum homines non timent infirmiores ſpoliare vel decipere vel defraudare eos. Dicti aũt quatuor ignes cũ adeo creuiſſent ꝙ in vnam flãmã conglobati eſſent clamauit ſanctus Forſeus territus, cui angelus Noli timere quod non ſuccẽdiſti, non ardebit in te. Iſte ignis facta examinat ſingulorum. Tres aũt angeli animam ſancti Forſei comitabantur, vnus ab ea flammam abigebat ex parte anteriori aliꝰ ad dexteram, & tertius ad ſiniſtram aſſiſtentes cuſtodiebant a flãmis eũ & dæmonibus qui multũ eã impetebant. Cum aũt tranſiret ꝑ dictã flãmã vidit multos dæmones & homines, & multos quos nouerat in ſeculo pro diuerſis cauſis diuerſimode torqueri, qui ẽt multa fuerunt ei locuti, quæ legentibus & audientibus poſſent eſſe valde vtilia, quorum plurima, vt dicit Beda qui hoc ſcripſit, ſcripta ſunt in libro vitæ ſuæ. Cum aũt tranſiſſent dictã flãmã multi angelici ſpiritus de cęlo deſcendentes multa ei locuti fuerunt. Similiter & multi quos nouerat in ſeculo, quæ poſſent eſſe valde vtilia audientibus qui ad cęlum ſunt regreſſi. Tres aũt angeli qui comitabantur dictã animam cũ ea remanentes per dictam flammã eam reducebant, in qua vidit torqueri mirabiliter vnam aĩam ſuccenſam, vt ferrum candens, clamauerunt dęmones vim conantes inferre quòd ibi deberet remanere, & cum dicta aĩa torqueri, quia cũ eſſet mortuus in pęccato, ille cuius erat anima veſtimentũ eius acceperat. Cum autem defenderent eam angeli & excuſarent quòd potius fecerat pro ſalute mortui quam pro cupiditate, cum dęmones nõ poſſent animam Forſei detinere, proiecerũt dictam animã ſuper humerum eius, angeli aũt eam excuſſerunt a Forſeo flamam extinguentes, dæmones clamauerũt, nolite repellere, vt ſicut de bonis eius accepit, de pęnis ſentiat. Angeli autem dixerunt, ecce quod ſuccẽdiſti arſit in te. Plura aũt docentes eum angeli, quæ ſunt ſaluanda eis qui in pęnitentia moriuntur ad corpus eius animam reduxerunt, & quod mirabile fuit incendii vulnus quod ab illa anima paſſus fuerat in anima ea reducta ad corpus apparuit poſtea viſibiliter in humero eius & maxilla corporali, vbi eum tetigerat dicta anima in anima ſolum. Ad hoc pertinet quod legitur in vita beati Patricii ſecundi, qui miſſus ad prędicandum in Hyberniam, cum durum populum non poſſet cõuertere, nec crederent comminationibus aut promiſſionibus eius, oranti oſtendit dominus ei foſſam rotundam, vbi qui intraret in ſpactio vnius diei & noctis purgaretur ſi perſeueraret, qui fecit eam claudi, & iuxta abbatiam ædificauit. Multi pęnitentes eã intrauerunt viſa retulerũt, per quæ alii sũt conuerſi. In vita ſancti Patricij dicitur, quòd cum quidam miles multum flagitioſus miſſus fuiſſet ad ſuum epiſcopũ, & confeſſus fuiſſet ei multa peccata enormia, pęnitentiam quam dabat epiſcopus reſpuebat dicens, quòd eam nõ poſſet facere. Et cum dixiſſet ei epiſcopus quòd ex quo nolebat facere pęnitentiam ieiunii, aut orationis, aut peregrinationis, & ſic de aliis, iret ad dominum ſuum diabolum. Confuſus miles, ad cor rediit, petens vt daret ei ꝑ pęnitentia vt intraret in purgatorium beati Patricii. Qui miſit illũ ad abbatẽ loci illius qui cuſtodiebat claues illius ſpelũcę. Qui cum ſuaſiſſet ei aliam pęnitentiam potius facere, & miles nollet deſiſtere, fecit eum per quindecim dies exercitari in ieiunio & oratione & cõfeſſione. Quibus completis inſtructus ab abbate & fratrib. q̃d ageret, intromittitur cum proceſſione. Cum aũt intraſſet & aliquãtulum proceſſiſſet, inuenit domum ad modum clauſtri, in qua erat pratũ, & ibi ſedit. Et ecce ibi veniunt ad eũ quindecim de abbatia, qui cũ ſuaſiſſent reditum, nec ille acquieſceret inſtruunt eum quid ageret, & quomodo veniẽtibus dæmonibus, nec promittẽtibꝰ proſpera, nec minantibus aduerſa crederet, quia ſi hoc faceret periret, ſed in ſuo propoſito firmus maneret, & in oĩ tormẽto nomẽ Ieſu Chriſti inuocaret, & crucem ſi poſſet ſibi imprimeret. Poſtea illi receſſerunt, & tunc audiuit tm̃ eiulatum dæmonum & ſtrepitum ac ſi oĩa elemẽta attererentur in ſimul. Poſt vidit eorũ maximã multitudinẽ horribilẽ aſpectu conſulunt reditũ, promittũt multa ſi redeat. Quẽ cũ non poſſent mouere a ꝓpoſito ſuo igne ſuccẽſo in dicto prato eũ nudatum veſtib. cũ furcis ferreis & vncis per ignẽ diſtrahunt, vbi dum torqueretur inuocato nomine Ieſu, & facto ſigno crucis, ignis ille extinguitur. Tunc ducũt eũ per maximas tenebras & horribiles, & ſenſit ibi ventũ calidiſſimũ & vehementiſſimum, qui totũ videbatur eũ perforare & exurere. Poſt ductus verſus orientem cępit audire totius vulgi fletus miſerabiles. Poſt ducitur ad cãpũ latiſſimũ, cuius finẽ videre non poterat, qui totus ardẽs videbatur, vt ferrũ candens. Ibi vidit infinitã multitudinem manib. affixorum & pedibus, ventres habentium deorſum, dorſa ſurſũ. Hi præ dolorib. videbantur cũ dentibus terrã mordere, aliquando clamabant, parce, parce. Et tunc dæmones currendo ſuper eos grauius flagellabant. Cum his dictũ militẽ ponunt & affligunt, ſed inuocato Ieſu liberatur, & inuenit ſe ad finem campi. Sed dæmones concurrentes ducunt eum ad alium campum equalis magnitudinis, vbi vidit ſimiliter hoĩes affixos, ſed ſupinos qui habebant ignitos ſerpentes voluẽtes eos ſuper ventres, & brachia & capita & pectora, & bufones horribiles qui ignitis aculeis videbantur extrahere ĩteriora, ſimiliter & dẽtibus. Illi continuè eiulabãt, & hos demones trãſeuntes flagellauerunt vt alios. Poſt ducunt dictũ militẽ ad tertiũ cãpũ, qui erat plenus hĩbus vtriuſq; ſexus, qui affixi erant clauis candentibus per totũ corpus, ibi præ dolore, nec loqui poterãt, nec clamare, niſi modicũ ſuſpirare & plangere, vt qui laborant in extremis. De eis fecerunt dęmones & de milite, ſicut & de aliis. Poſt ducitur ad quartũ cãpũ plenũ multis ignibus, vbi erant oĩa genera tormentorum quæ excogitari poſſunt. Alii ſuſpendebantur ibi cathenis igneis & ſulphureis, alii per pedes, alii per manus, alii ꝑ caput, alii in vncis ferreis & igneis pendebant per vngues, alii per oculos, & per alia mẽbra torquebãtur, & ſuſpendebãtur & vrebantur, igne & flãma fętẽte, ſuppoſitis aliis metallis bullientib., alii in fartagine frigebantur, alii in veru aſſabantur. Ibi vidit dæmones torquere aliquos ſocios ſuos. Eiulatus & planctus eorum nemo ſufficit dicere. Poſt hoc ducunt militẽ ad locũ vbi vidit rotã igneã infinitę magnitudinis quã dęmones vertebãt ita velociter ꝙ cũ volueretur apparebat globus igneus. Cũ tenerent eã vt miles in ea poneretur, vidit in ea vndiq; per radios vncos igneos infinitos, & hoĩes in eis ꝑ diuerſa mẽbra diuerſimode ſuſpenſos. Poſt ducũt eũ ad domum cuius terminum non poterat videre, q̃ erat plena foueis rotũdis, plenis metallis bullientib. & hoĩbus vlulantibus, alii habebant in metallis bullẽtibus vnũ pedẽ, alii duos, alii vſq; ad genua, alii vſq; ad ventrẽ, alii vſq; ad pectus, alii vſq; ad oculos &c. Poſt ducitur ad locũ mõtis, vbi vidit infinitã multitudinẽ nudorũ ſuper pedum digitos incuruantẽ mortẽ expectantẽ, vt videbatur & tremẽtẽ. Et cũ miles hoc vidẽs ſtuperet, venit ventus aquilo militẽ & oẽs rapiens & ad aliã partẽ montis ferens, & eos immergẽs in fluuium fęditiſſimum & frigidiſſimũ: per oĩa tormenta prædicta dæmones cũ aliis militẽ torquebant. Qui inuocato noĩe Ieſu inueniebat ſe ſemper ad finẽ tormenti. Poſtea ducitur ad puteũ, de quo vidit flãmã putentẽ aſcendere, & homines candentes, quaſi ferrũ euomi, & aſcendere cũ flãma ad modũ fauillarum, ſed dęmones eos reimpingebant. Ibi militẽ proiiciunt, dicentes, quòd eũ proiiciebant in infernum. Ibi tam vehementer abſorptus a dolore fuit, ꝙ nomẽ dñi fere non recoluit. Tñ vix ad cor rediens in corde cum orare nõ poſſe, inuocato nomine Ieſu euomitus eſt ad oram putei. Tunc alii duo dæmones a prioribus duxerunt eũ ad fluuiũ ſulphureum & igneum, ſub quo dicebãt ei eſſe infernũ, in quo erat pons artus & arduus, & ita congelatus & lubricus, vt ſi ẽt latiſſimus fuiſſet vix aut nunq̃ aliquis ſtare, vel aſcẽdere potuiſſet. Ita arctus vt vix in eo pedẽ ponere poſſet. Inuocato aũt noĩe dñi, melius ac melius ꝑ eũ ire cæpit, & dæmones ad pedẽ remanſerũt. Cũ aũt eſſet in ſummo pontis, clamor tantus exiuit de fluuio vt vix ſtare poſſet, ſed plus horruit q̃ prius, ſed inuocato noĩe Ieſu, libere tranſiuit fluuiũ, qui plenus videbatur diuerſis & inuiſis generibus draconum & ſerpentiũ. Quo tranſacto vidit pratum præcioſiſſimũ & fragrantiſſimũ & amęniſſimũ, diuerſis floribus plenũ & odoribus. Poſt vidit ciuitatẽ pulcherrimã habẽtem murũ mirabilẽ diuerſis & præcioſis lapidib. fulgentẽ, de cuius porta exibat odor mirabilis. Ad cuius afflatũ ita fuit recreatus & cõſolatus quòd ei videbatur, quòd nullũ vnq̃ dolorẽ vel fætorem vel laborẽ ſenſiſſet. Cui obuiã venerunt diuerſa conuenticula ſpecioſiſſimorũ hominũ qui eũ introduxerunt intra illam & conueniebant in media ciuitate. Et circa diẽ mediũ ſplendor maximus cęlo deſuper aperto eos profundebant, quo ineſtimabili gaudio ſuauitate dulcedine perfundebantur, & replebantur & reficiebantur, ita quòd inde viuerent nec victu alio indigerent, & dicebant ſupra in cęlo eſſe cęleſtem paradyſum. Aliqui inde cũ ipſo lumine ſurſum aſcendebant, & ibi remanebant. Miſſi aũt fuerũt ei angeli cũ lumine dicentes, quòd rediret. Et cũ rogaret vt dimitteretur ibi in ciuitate illa cũ aliis in loco infimo, dictum eſt ei quòd tunc non poſſet hoc fieri, ſed redire eum oportebat per loca per q̃ venerat, & cũ ille diceret ꝙ potius mori vellet dictum eſt ei quòd ſecure rediret, quia eius aduerſarii eũ minime lædere poſſent, ſed ſi viderent eum ſtatim velut victi & perterriti eum fugirent, nec ipſi nec tormenta aliqua lædere poſſent eum, & ſi bene viueret de cætero,

tero,

tero, & a peccato pro viribus caueret: non ſolum non ſentiret tormentũ inferni, ſed nec aliqua eorum quæ viderat pateretur, & ad loca ſupernæ claritatis aſcẽderet. Qui rediens per loca per quę eductus eſt nõ inuenit aliqua tormenta, ſed ſi dæmones a longe eũ vidiſſent fugiebant ab eo vt tempeſtas. Mane aũt ſecundæ diei facto hora qua intrauit venit ad locum per quẽ venerat. i. intrauerat, et inuenit oẽs qui eum proceſſionaliter intromiſerant, & eũ proceſſionaliter receperunt. Qui retulit eis quæ inuenerat, & rediens ad ſuum epm ſumpta cruce tranſmarina transfretauit, & quandiu vixit artiſſime ſe afflixit. Item in purgatorio eſt penarum prolixitas, ſeu diuturnitas, quia pena de qua ſe poſſet homo expedire dum viuit in ſpacio vnius diei protẽditur in purgatorio per ſpaciũ vnius anni. Sicut deſignari vr Ezech. 4. Fili hoĩs diem pro anno, diẽ inquã pro anno dedi tibi. Vt filijs Iſrael factum eſt, qui ideo ꝙ male ſe habuerunt in deſerto, & Dei beneficio ſunt abuſi, etiam ꝗ potuiſſent feciſſe per quadraginta dies vix perfecerunt in deſerto per quadraginta annos. Num. 14. e. Annus pro die cõputabitur, & quadraginta annis recipietis iniquitates veſtras, & ſcietis vltionẽ meam. Ad hoc facit ratio ſuperius poſita, quia diuina iuſtitia plus acceptat modicã pniam voluntarie aſſumptã in præſenti, ꝗ longe grauiorẽ penã minus voluntariam in futuro. Ideo ſm iniquitatem diuinæ iuſtitiæ, quod deeſt ibi de voluntario oportet ſuppleri & acerbius & longius in tormento. Itẽ in purgatorio eſt penarũ ſterilitas, eſt. n. quęlibet pena purgatorij infructuoſa quantũ ad meritum. Cum. n. tria ſunt genera penarum, videlicet præſens puta pniæ, vel tribulationis quæ valet quantũ ad penæ debitę acurtationẽ, & quantum ad meriti acquiſitionẽ. Item purgatorię quæ valet ſolũ quantũ ad acquiſitionem, non ad meriti ampliationẽ. Item pena inferni, quæ ad nihilum valet. Tẽpus. n. præſens eſt tps metendi & ſerendi. Pſal. Qui ſeminat in lachrymis in exultatione metet, & Eccl. 3. Eſt tps acquirendi. Et 2. Cor. 9. Qui parce ſeminat, parce & metet. Gal. 6. b. Quæ ſeminauerit homo, hæc & metet. Qui ſeminat in carne, de carne metet corruptionem. Qui aũt ſeminat in ſpiritu, de ſpiritu metet vitam æternam: bonũ aũt facientes &c. Hi ſunt ſeptem anni fertilitatis, in quibus per ſe[illegible]formem gratiã penitens poteſt accumulare gratiã, & requirere gloriã. Hoc bene ſignificatur Gen. 41. in ſeptẽ bobus pulchris, & in ſeptem ſpicis plenis. In ſeptem annis fertilitatis, qui ſunt in pñti, quia hic per pniam acquirit homo ſeptiformẽ gratiã, & eius augmentum in futuram gloriã plenam in ſeptem dotib. In futuro aũt purgatorio, vel inferno non erit tẽpus gratiam, vel gloriam promerendi. Gen. 45. b. Anni reſtant in quib. nec arari nec meti poteſt. Ideo dr Matth. 3. Facite hic dignos fructus pnię, ſecuris aũt ad radicem arboris poſita eſt. Item pena purgatorij eſt non ſolũ infructuoſa quãtum ad meritum, immo ẽt eſt dãnoſa. O ꝗ ineſtimabile dãnum eſt à Dei viſione, vel modicum retardari. Sicut colligere poſſumus ex verbis Aug in li. de libero arbitrio, ſic dicentis: Tanta eſt pulchritudo iuſtitiæ, tanta iucunditas lucis æternæ, hoc eſt incommutabilis veritatis, atq; ſapientiæ, vt ſi non liceret amplius in ea manere, ꝗ vnius diei mora, pp hoc ſolũ innumerabiles anni huius vitæ pleni delitijs, & circũfluentia temporalium bonorum, recto meritoq; contẽnerentur, vnde nõ ſine cã, nec ſine deuotione dictũ eſt. Melior eſt dies vna in atrijs tuis ſuper millia. Quantum aũt bonum eſt eius beata perfrui viſione, tm̃ eſt dãnum in eius carentia, & retardatione. Vtinã diligenter attẽderent hoies, ac profundius cogitarent ꝗ ineſtimabile ſit hoc dãnum, profecto non ſic faciliter ad peccata currerent, nec peccatũ quodcũq; leue, vel modicum reputarent, quinimmo quodlibet veniale vehementius abhorrerent, ꝗ nunc mortalia peccata formidẽt. Quis. n. non totis viribꝰ euitaret quodcunq; peccatum, ſi firmiter teneret ſe pp illud vnius diei mora, vel amplius, glorioſa Dei viſione priuãdũ. Quantum ergo dolendum eſſet, & amariſſimè deplorandum, ꝙ oẽs hoies ſic paſſim, quaſi timore Dei poſtpoſito, eiuſq; iudicio ſic cõtemptu currunt, & præcipitanter corruunt non tm̃ in venialia, ſed ẽt mortalia, nec eſt qui cõſideret quanta dãna incurrere oõ verentur, & ad ꝗ horrenda ſupplicia dilabuntur. Ideo dr Eccl 22. Super mortuum plora, defecit. n. lux eius. Super mortuũ inquã in purgatorio plora, quia defecit lux beatificans. vel ſuper mortuum in mortali peccato, quia defecit lux cognitionis eius, excæcauit. n. eum malitia eius. Item aggrauatur pena purgatorij pp ſubuenientium paucitatem, nã viui mortuos cito obliuioni tradũt, vnde quilibet exiſtẽs in purgatorio clamat illud Iob 19. c. Miſeremini mei, miſeremini mei ſaltem vos. a. m. quia manus. d. te. me. & Gen. 40. dixit Ioſeph detentus in carcere pincernę Pharaonis. Memento mei dum bene tibi fuerit, ſed tñ ſuccedentib. proſperis oblitus eſt interpretis ſui, ſic hoies huius mundi obliuiſcũtur amicos, & benefactores ſuos qui in carcere purgatorij detinentur. Sunt. n. amici fortunę nõ perſonæ. Eccl. 6. Eſt amicus ſocius menſæ, & non permanet in tpe neceſſitatis. Tales amici ſimiles ſunt cani, qui quandiu peregrinus homo ſedens in menſa tenet os in manu in ſignum amoris vertit ei faciẽ, & applaudit cum cauda, ſed ꝗ cito manus habet vacuas non cognoſcit eum, immo latrat contra eum vel mordet, ſic amici huius mundi ſic obliuiſcuntur mortuos, ac ſi nunꝗ eos nouiſſent, & qđ eſt deterius latrant & mordent eos, de ipſis nequiter detrahendo. Tarde & male ſoluuntur defunctorum debita vel legata. Raræ, paucæ, vel nullæ fiunt pro eis eleemoſynæ, nec pro eis orationes, vel alia ſuffragia procurantur. Et quod deterius eſt eorum bona diripiuntur, & animæ negliguntur, & obliuioni traduntur, vnde quilibet eorũ põt dicere illud Pſal. Obliuioni datus ſum tanꝗ mortuus à corde. Hic notari põt exemplũ quod in geſtis Caroli ſcriptum eſt: Miles quidam &c. Req. infra. §. Cum eſſet hoſpitatus Ca. Prudenter igitur huius mundi ſapientes agerent ſi dum viuunt, & ſani ſunt ſibi ſalubriter prouiderent, nec fidei cuiuſquam ſua ſeq; cõmitterent, ſed ipſimet potius eleemoſynas ſuas darent, debita ſoluerent, ac amicos ſibi prouidere procurare curarent, qui migrantib. ex hoc exilio æterna tabernacula præpararent. Si. n. hoc facerent hoies, certã viam eligerent, & non ſe cõmitterent in incertum. Itẽ maius ſibi meritum acquirerent per ſe ꝗ per alios faciendo, quia ex maiori deuotione fieri viderẽtur. Vnde B. Lucia dixiſſe legitur matri ſuæ: Non ſatis Deo charũ eſt, quod illi dat homo quo ipſe perfrui nõ põt, ſed ſi tibi vis gratum eſſe Deum hoc illi da quo tu poteris vti. Nã quod das moriens, ideo das quia tecum ferre non præuales, viuens ergo & ſalutem tui corporis obtinens da Chriſto, quod poſſides. Dicebat quidã deuotus homo: Quod das viuus & ſanus aurum eſt quod das moriens argentum eſt, quod vero das erogandum poſt mortem plumbum eſt.

Diſt. XII.

CIrca tertium principale f. quæ nos mouere debent ad cõpatiẽdum aialibus purgatorij exeuntib. Sciendum ꝙ ad cõpatiendum eis viſceraliter ex affectu, & efficaciter cum effectu tria debẽt ſpecialiter nos mouere. Primum eſt ſtatus eorum pia cõſideratio. Secundum eſt beneficiorum, quæ ab eis recepimus grata recognitio. Tertium eſt indigentiæ noſtræ futuræ prudens præmeditatio. Quantum ad primum debemus aduertere, ꝙ eorum miſerabilis ſtatus miſeratione dignus, & miſerandum modum demonſtratur ex quatuor. Quorum primum pertinet ad penã ſenſus. Alia vero tria pertinent ad penã damni. Iſtud primum eſt dolor afflictionis, qua ſicut dictum eſt, duriſſimè cruciantur. Nõ eſt tyrãnus in mundo, nec alius quiſquã corde tam ferreus, qui ſi corã oculis ſuis videret hoiem quantumlibet ignotum, vel ẽt impium ſic atrociter cruciari, qui non ad pietatẽ, cõpaſſionem, & miſericordiã moueretur. Quã dãnabiliter ergo durus, & deteſtabiliter obduratus, ac totius humanitatis eſt expers, qui patrem & matrem, filios & nepotes, cõſanguineos & amicos probabiliter credit, ſi tñ recogitat in illius ardentiſſime fornacis incendijs cruciari, illos tñ non ſolum liberare non nititur, ſed nec vlla pietatis cõpaſſione mouetur. Quodq; maius eſt, nec faciem ſuã illuc conuertere, nec oculis mentis inſpicere meditando dignatur. Cõſiderare deberet homo rationalis exiſtens, ꝙ aialia bruta naturaliter ſibi naturalia diligunt, ac mutuo ſibi cõpatiuntur, ſeq; coadiuuant, & defendunt, vnde brutalis ſtoliditas & feralis crudelitas, humanã condemnat duritiam naturalis pietatis oblitam. Secundo mouere nos debet ad cõpatiendum eis damnum detentionis qua à Dei viſione diutiſſime retardãtur. Detinẽtur. n. in carne donec penis addicti, & debitis obligati plenè ſatisfecerint vſq; ad nouiſſimum quadrantem. Si aũt pium eſt hoies in carcere materiali detentos perſonaliter, vel realiter per trãſmiſſum eis beneficium viſitare, quanto maioris eſt pietatis, & meriti plenioris, animas diuino carceri mãcipatas, non ſolum mentaliter meditando, verumẽt realiter beneficijs adiuuãdo viſitare. Hęc aũt pena detentionis pp retardationẽ a viſione diuina longe grauior eſt omni pœna ſenſibili, & preter hoc ꝙ eſt qualibet pœna preſenti grauior, eſt ẽt prolixior ꝗ cõiter credant hoies. Cuius diutinę detẽtionis, aut prolixæ retardationis vna ratio eſt, quia neſcit homo pondus diuinæ iuſtitiæ vindicantis. i. ꝗ diſtrictè iudicat, & ꝗ ſeuerè punit. Alia ratio eſt claritas diuinæ ſapientiæ oia ſpeculantis: videt. n. multa quæ non videmus in nobis, & multa inuenit puniẽda quæ nos latent vel negligentia, vel obliuione deleta. In auro qđ vr eſſe puriſſimum, inuenit adhuc ignis aliquid expurgandũ. Alia rõ eſt, quia tarde & male ſoluuntur defunctorum debita et legata, ſicut dictum eſt, & quãto amplius ſolui differunt debita & hmõi, tanto tardius percipiuntur ab eis ſuffragia, tantoq; diutius in purgatorio detinẽtur. Si autẽ viuẽs ſanus homo hoc faceret, in cęlum ſua præmitteret manſionẽq; ſibi in cœleſti palatio præpararet, aut præcaueret ſibi vt oino purgatorium nõ intraret, vel ſaltẽ ibi longe breuiori tpe remaneret. Religioſus quidã literatus & prudẽs ſalubriter ſibi prouidere cupiens ante mortem quatenus ſecurus, & cum maiori ſpe ſalutis ex hac vita migraret, ac de penis purgatorij celerius expediri valeret, conuocatis fratribus de cõuentu humiliter eis dixit: Chariſſimi fratres, ego ſperans me ex hac vita infra tps modicum exiturum, tota mẽtis affectione, & feruenti deuotione depoſco vt miſſas, orationes, aliaq; ſuffragia, quæ tenemini ſol-

uere

uere coram Deo, tam ex cōi charitate q̃ tenemini generalr oībus Chriſtianis q̃ ex profeſſionis vnitate, q̃ ex ſtatutis capituli generalis, mihi dū adhuc viuo impēdere veſtra piiſſima charitate, & chariſſima pietate velitis. Si.n.vſq; poſt mortem meā diſtuleritis, neceſſe habebo pęnas purgatorij ſuſtinere quouſq; ꝑ orationes veſtras fuero liberatus. Et ſic fortitan per vnum annum duos vel amplius cruciabor, & à viſione diuina, & fruitione gloriæ retardabor. Si vero me viuente miſſas veſtras, & orationes exolueritis, fortitan omnino ab ingreſſu purgatorij præſeruabor, vel ſaltē celerius liberabor, citiuſq; ingreſſus in gloriā vices veſtræ charitati rependēs, pro vobis dñm deprecabor. Tertio cōpatiendum eſt eis, quia quaſi manibus irretiti non pñt operari meritoria. Iam.n.exierunt ſtatū merēdi, & tps eſt ſm merita recipiendi. Vnde ſcriptum eſt Eccl.9. Mortui non habēt vltra mercedem.i.facultatem promerendi mercedē. Quarto quia quaſi pedibus vinculati non pñt ad viuos venire ad petendum ſuffragia. Quod intelligendū eſt quantū eſt de lege cōi, ſicut dr Sap.2. Nō eſt agnitus qui ſit reuerſus ab inferis. Et Iob 14. Homo cum mortuus fuerit vbi quæſo eſt? Qūo ſi recedant aquæ de mari, & fluuius vacue factus areſcat, ſic homo cū dormierit nō reſurget. Et 2.Reg.14. Oēs morimur, & quaſi aquæ dilabimur in terrā, quæ non reuertuntur, quæ oia intelligēda ſunt quantū eſt de lege cōi. Nonnunq̃ tñ mortui charis ſuis viuentib. apparuiſſe legūtur, aut de gratia ſpeciali ſibi facta ad ſuffragia poſtulanda, aut ad inſtructionem, correptionē, ſeu conſolationē viuorum, quib. videlicet apparebant, quę oia probari poſſent euidentiſſimè per exempla. Sic declaratum eſt primo ꝓpoſita, videlicet ꝙ ad miſerēdum mortuis in purgatorio mouere debet de pñti eorum pęnalis miſeria. Scdo ad eis miſerandū monere nos debent de præterito ſuſcepta beneficia. Ad hoc aūt inuitat Dauid Rex piiſſimus, & propheta. 2.Reg.1. Conſidera Iſrael pro his qui mortui ſunt, Saul.i. & Ionatha, qui regebāt eos, ac pro eorum defenſione cōtra aduerſarios dimicabāt. Sequitur: Filiæ Iſrael ſuper Saul flete qui veſtiebat vos coccino in delitijs, qui ꝓbebat ornamenta aurea cultui veſtro, qūo ceciderunt fortes in prælio &c. quæ ſequūtur. Sed pro dolor omnes penè hoies tam ſęculares, q̃ etiā regulares ſuper receptis beneficijs mortuorum ingrati, cor & oculū habent ad reliqua quæ ſupſunt, promptiores ad mortuorum ſpolia rapiēdum q̃ ad ipſos mortuos adiuuādum. Vnde ſcriptum eſt 2.Paral.20. Venit Ioſaphat, & omnis populus cum eo ad detrahenda ſpolia mortuorum. Tertio ad compatiēdum mortuis in purgatorio monere nos debet de futuro noſtra indigētia. Qñ.n.liberati fuerint, & in conſpectu Dei gloriā conſecuti, ipſi nos iuuare poterunt ſuis orationib. & nos indigebimus adiuuari. Illos aūt præcipuè credendi ſunt propenſius recommendatos habere qui eos cum eſſent in locis pęnalibus adiuuerūt. Et illi merentur maximè poſt mortē adiuuari ſuffragijs qui dū viuerēt fuerunt ſolliciti pro mortuis adiuuādis. Vnde Ruth 1. Faciat vobiſcum Deus miſericordiam, ſicut feciſtis cū mortuis. Et 2.cap. Benedictus ſit à dño Booz, qm̃ eandem gratiam q̃ fecerat viuis, ſeruauit & mortuis. Nota qñ aliquis generoſus vel valens homo tenetur in carcere de cuius liberatione ſperaſ, & ꝙ futurus ſit magnus & potens magnificè retribuere illis, qui ei in ſua neceſſitate cōpaſſi fuerint, & eum beneficijs ſuis adiuuerint, ac ad eius liberationē operam dederint efficacē, tali libēter ſeruitur in carcere, ad eius liberationē & ſolatium cura diligens adhibetur. Quanto magis ergo iuuādi ſunt mortui in purgatorio quos conſtat amicos eſſe magni principis, qui de beneficio eis impēſo lętatur. Ipſi autē ingrati eſſe non poterunt, ſed beneficijs ſuis retribuere ex ſumma charitate volunt, & ex ſumma ptāte valebunt. Religioſus quædā orationes, & miſſas quas ſm ſuæ religionis ſtatuta ſoluere tenebaſ negligenter agebat, qui mortuus dure eſt de negligentia reprehenſus, & inſuper ſic punitus, ꝙ ſuffragia quæ pro ipſo fiebant iudex iuſtus diſtribuebat alijs, vt in quo peccauerat puniret, vt ſicut ipſe mortuos fraudauerat ſic mortuus fraudaretur, nec ipſe mortuus iuuaretur a viuis, qui viuens neglexerat quæ debebat ſoluere pro defunctis. Ex præmiſſis apparet quam impium ſit agere contra defunctos, vtpote res eorum retinendo, vel teſtamēta negligenter & male ſoluendo, vel ea quæ debentur mortuis.ſ.orationes, & ſuffragia male vel tarde reddēdo. Dicitur Eccl.7. Mortuo non ꝓhibeas gratiam.ſ.retardando vel non ſoluendo. Religioſus quidā Matthæus Hiſpanus nocte apparuit cuidam fratri poſt mortem in clara facie dicens, quòd poſt mortem detentus fuerat per quatuordecim dies in purgatorio. Et cum quæreret cauſam huius frater, dixit, quòd hoc fecerat negligentia illorum fratrum, qui miſſas, & ea quæ ei debebant non ita cito ſoluerant vt debuiſſent, & monebat fratres ſuper hoc ammonendos, vt cito ſoluerent. Item dicitur, quòd quidam monachus moriens completo eius officio apparuit cuidam alteri grauiter afflictus, & petens ſubſidia dicens, quòd multum indigebat, quia ea quæ facta fuerant pro eo alij acceperant, quibus ipſe non ſoluerat. Itē legitur in hiſtoria Caroli magni quæ dicitur de runciuallis. Cum eſſet hoſpitatus Carolus apud Baionam, quidam miles nomine Romericus ibi moriens, præcepit cuidam conſanguineo ſuo equum ſuum vendi, & precium eius clericis & pauperibus erogari. Qui vendidit equum & precium receptum in vſus proprios expendit. Poſt triginta aūt dies, dictus Romericus conſanguineo apparuit dicens. Scito mihi peccata mea eſſe dimiſſa, ſed quia legatum meum per triginta dies retinuiſti, per eoſdem in pęna fui, tu aūt æternum ſupplicium non euades. Ego aūt ex nunc in paradiſi requiem collocabor. Dictus aūt conſanguineus perterritus ſocus ſuis in mane quæ viderat & audierat retulit. Qui ipſa die in aere ſupra ſe audiuit rugitus vt leonum, vrſorum, mugitus taurorum, & vlulatus luporum, & rapitur de medio ſociorum ſuorum. Et quæſitus per quatuor dies non eſt inuentus. Exercitus autē poſt duodecim dies cum pertranſiſſet per terram Nauariæ inuenit eum præcipitatum a dæmonibus, & attritum a rupis faſtigio. Item quidam ſcholaris moriens Pariſ. dimiſit ſocio ſuo culcitram vendendam & pauperibus dandam. Qui cum eam retineret & ſuper eam iaceret, vidit eum ante ſe iacere multum afflictum in lecto ſuper nudas chordas. Cum autem perterritus pęnitentiam ageret, vēdidit culcitrā, & precium pauperibus erogauit, & pro eo orare fecit. Qui poſt apparuit ei in lecto ſuper culcitram & valde ſuauiter quieſcens.

De pęnis purgatorij. Diſt XIII.

Circa quartum principale ſ. qualiter iuuari poſſunt aīæ defunctorum. Sciendum ꝙ iuuari poſſunt per miſſarum celebrationes, fidelium oblationes, deuotas orationes, eleemoſynarum largitiones, pęnitentiales afflictiones, legatorum executiones, debitorū reſtitutiones. Vnde Aug. in Ench. Non eſt ambigendum defunctorum aīas pietate ſuorum viuentium releuari, cum pro illis ſacrificiū mediatori offertur, vel eleemoſynæ fiunt in eccleſia Sed hæc eis proſunt qui cum viuerent, hæc ſibi vt poſtea poſſent prodeſſe meruerunt. Idem, Cum ſacrificium ſiue altaris ſiue quarumcunq; eleemoſynarum pro baptizatis oībus offerūt, pro valde bonis gratiarum actiones ſunt, pro non valde malis propiciationes, ſed pro valde malis etiam ſi nulla ſunt adiuuamina mortuorum, tamen qualeſcunq; viuorum ſunt conſolationes. Item in ſermone de verbis Apoſtoli. Orationibus ſanctæ eccleſiæ, & ſacrificio ſalutari, & eleemoſynis quę pro eorum ſpiritibus offeruntur, non eſt dubium mortuos adiuuari, vt cum eo miſericordius agatur a dño quam eorum peccata meruerunt. Hoc enim a patribus traditum tota obſeruat eccleſia, vt pro eis qui in communione corporis & ſanguinis domini defuncti ſunt, cum ad ipſum ſacrificium commemorentur loco ſuo & oretur, ac pro illis quoque id offerri commemoretur. Idem. Non ambigendum eſt iſta prodeſſe defunctis, ſed talibus qui ita vixerunt ante mortem vt poſſent eis hæc eſſe vtilia poſt mortem.ſ. vt dicit poſtea, qui cum fide operante per dilectionem hinc exierunt. Quod autem miſſa & ſacrę Euchariſtiæ oblatio proficiat exeuntibus in purgatorio, patet multis exemplis. Greg. 23. Dial. dicit, ꝙ enim duæ ſanctimoniales ſeruum dñi qui eis miniſtrabat tumide exteriora pro nobilitate carnis multis contumeliis afficerent, beatus Benedictus hoc audiens mandauit eis. Corrigite linguam veſtram, alioquin excommunico vos. Quam ſententiam vt dicit Greg. non intulit proferendo ſed interpretando. Quibus non correctis ſed defunctis cum diaconus clamaret. Qui non cōicat det locum, nutrix earum de ſepulchris ſuis videbat eas ſuperegredi. Quod audiens beatus Benedictus eas abſoluēs oblationem dedit pro eis præcipiens immolari, qua immolata non ſunt vlteriꝰ viſę egredi, quas ex hoc patet communionem recepiſſe per ſeruum Dei vt dicit Greg. Item quidam dicebat ꝙ credebat, ꝙ nulla miſſa celebraretur digne quin virtute ſacrificii plures aię de purgatorio exirent. Item dicit.p. cluniacenſis abbas, ꝙ quidam ſacerdos conſueuerat ſingulis diebus anni celebrare Requiem ęternā pro mortuis. Qui cum accuſatus eſſet apud ſuum epiſcopum ſuſpendit eū ab officio. Cum aūt epiſcopus in quadā feſtiuitate magna iret ad matutinas, tranſiens per cimiterium viſum eſt ei ꝙ oēs mortui q erant in cimiterio ſurgerent contra illum ſub illo ſchemate eius officii quo fuerant in mundo dicentes, Iſte epiſcopus nullas miſſas nobis dat, inſuper ſacerdotem noſtrum nobis abſtulit, ſed certer niſi emendauerit morietur, qui non ſolum ſacerdotem abſoluit, immo pro mortuis libenter celebrauit. Item dial. 24. dicitur, quòd cum quidam paruulus monachus ſine licentia viſitaſſet parentes & ſine benedictione, mox defunctus eſt ibi & ſepultus, ſed ſequenti die eum extra inuenerunt, & hoc quotienſcunq; eum ſepeliebant inueniebant eum ſequenti die extra. Parentes eius recurrentes ad beatum Benedictum acceprūt ab eo ſacram cōionem, vt eam cum omni reuerentia ponunt ſuper pectus defuncti, & ſic ſepeliant, quod faciunt, nec vltra reiicitur. Ad hoc autem quòd altaris ſacrificium & miſſę officium valeat mortuis in purgatorio ad eorum liberationem facit quod refert Beda in geſtis Anglorum libr.3. vbi legitur, quòd duos reges Angliæ cum pugnarent, inter mortuos corruit quidam iuuenis de familia alterius regis grauiſſi

mè

mè vulneratus, & quaſi mortuus cecidit. Cûq; quaſi de graui ſomno excitatus ſurgeret, captus ab hoſtibus, traditus eſt cuidã comiti. Qui cum curatus diceret ſe ruſticum ad onera ducẽda deductũ, vt cuius euaderet, cum eum aduertiſſent eſſe curialem eum carceri mancipantes, quamuiscunq; cathenis ligaretur et compedibus, ſemper circa horã tertiã liberabatur a vinculis, vel circa primam. Requiſitus quæ eſſet cã, & quis eſſet cum comes promiſiſſet ei fide data, ꝗ nõ ꝑꝑ hoc deterius eſſet ei, dixit ſe eſſe de curia regis, cãm liberationis ſuæ neſciebat aliam niſi ꝗ fratrem carnalem habebat abbatẽ, qui mortuum eum credens ſicut credebat pro eo celebrabat vel faciebat celebrari. Ideo vt credebat illa hora liberabatur. Hic autem comes alteri eum vendidit, in cuius cuſtodia cum ſimiliter ſolueretur, dimiſit eum abire fide data, ꝗ ſuã redemptionem ei mitteret, quod & fecit. Et inuentum eſt, ꝗ faciens cũ frater ſuus inquiri inter mortuos, vno inuento ſimilis illi credens eum eſſe ipſum ſepeliuit, & pro eo vel celebrauit vel faciebat celebrari ſingulis diebus, & hora ſacrificij ſoluebatur. Quo multi ſunt moti ad deuotionẽ circa ſalutare ſacrificium & ſuffragia mortuorum. Ad idẽ facit hoc quod legitur in vita Ioannis eleemoſynarij. Qui cum eſſet patriarcha Alexandrinus volebat ſemper eſſe diligẽter in exitu morientium, & claudere eis oculos, vt per hoc mortis memoriã ſibi imprimeret, & intereſſe eorum exequijs, & conſiderare ſepulchra & ſepulturas, & monebat multum pro eis fieri collectas, & ꝗ multum eis proficerent. Adiungens, ꝗ ante paucos dies quidam captiuus ductus eſt a Perſis, & detruſus in carcerem, qui dicebatur lethes.i. obliuio. Quidam aũt fugientes inde, & venientes in Cyprũ, dixerunt parentibus ſuis, ꝗ eum mortuum ſepelierãt. Que tñ non erat ille, ſed ei ſimillimus. Parentes antẽ pro eo tanq̃ pro mortuo memoriã eius faciebant per quatuor annos, & collectas fieri in eccleſia, circa Epiphaniam, & Paſcha, & Penthecoſten. Dictus aũt captiuus fuit lapſus, & redijt ad ſuos in Cyprum. Cum aũt ſui parentes dicerent, ꝗ pro eo quem mortuũ crediderant feciſſent fieri memoriam ter per annos ſingulos tꝑib. prędictis, dixit ille ꝗ illis trib. anni tẽporib. veniebat per illos quatuor annos quidam candidiſſimus vt Sol & inuiſibiliter ſoluebat eius vincula ferrea, & amouebat eũ a cuſtodia, & tota die ambulabat, & nemo eum cognoſcebat, & in craſtinum inueniebatur ferrea vincula portans, & ex hoc vt dicebat dictus Sanctus perpenditur vt dormientes quietẽ conſequuntur qñ pro eis collectæ fiunt. Itẽ legitur in quodã lib. de miraculis B. Virginis. Quòd Romæ erant duo fratres, vnus dictus Petrus Archidiaconus, bonus tñ oib. niſi ꝗ erat auarus. Alter aduocatus. & iudex malus, nomine Stephanus. Hic tres domos abſtulerat eccleſiæ S. Laurentij, & vnum hortum eccleſiæ S. Agnetis. Hi mortui ſunt, dictus Stephanus trahitur ad iudiciũ, vbi B. Laurentius occurrit, & improperat ei factum ſuum, ſtringẽs per brachium, & terrori inuoluens eũ. Poſtea B. Agnes improperat, & dicit, quia ſæpe veritatẽ vendiderat, & ideo habere dicebat cũ Iuda portionẽ, quia tñ fuerat largus eleemoſynarius, fuerunt pauperes ad beatum Preiectum cuius feſtum ſingulis annis honorifice fecerat, & pauperes in eo pauerat. Hic rogauit B. Laurentium & beatã Agnetẽ, vt iniuriam ei dimitterent, qm̃ adhuc totum eis emendaretur. Deinde iuit ad B. Virginem quæ obtinuit eius mota precibus a filio vt ad vitam rediret, & triginta dierum ſpacium ad pęnitendum, & reſtituendũ haberet. Cui ẽt dixit beata Virgo inter alia, vt ſingulis diebus diceret: Beati immaculati in via &c. Qui dũ reduceretur vidit Petrum fratrem ſuum in pœna purgatorij grauiter afflictũ pro tenacitate ſua. Et dixit ei, ꝗ ſperabat ſe omnino liberari ſi dñs Papa & Cardinales oẽs celebrarent pro eo. Qui reductus narrauit hæc Papæ, & Cardinalibus, & poſt triginta dies ſibi cõceſſos migrauit ad dñm. Item dialo. 57. dicit Greg. Quòd dum quidã presbyter ad lauandum ad balnea veniret, inuenit ibi ignotum hominẽ ad eius obſequium præparatũ, qui eum diſcalciabat, & veſtes ab eo accipiebat, & adminiſtrabat. Cum aũt hoc pluries feciſſet veniens ad balnea duas coronas panũ ei detulit, quas cũ balneatus ei offerret, dixit ſe illo pane non indigere, quia fuerat dñs illius loci, ubi pro culpis ſuis grauiter torqueretur, ſed rogauit eũ vt pro eo in altari omnipotenti Deo offerret, & ſciret ſe exauditum ſi cũ rediens nõ inueniret. Et hoc dicto diſparuit. Dictus aũt presbyter per ſeptimanã integram pro eo ſe affligens, & ſingulis diebus ſacrificium offerens eundem ad balnea rediens non inuenit. Item dialo. 58. In monaſterio B. Greg. fuit quidam monachus, Iuſtus nomine, qui grauiter infirmus tres aureos quos abſconderat fratri ſuo carnali tradidit. Quod ſciens B. Greg. præcepit ne aliquis fratrum morienti aſſiſteret, ſed frater ſuus cauſam huius rei ei diceret, vt in morte dolor eius animum trãſuerberaret. Quod cum frater eius ei dixiſſet, grauiter pro commiſſo dolens, & gemens in ipſo dolore quem habuit pro commiſſo mortuus eſt. Quem fecit B. Grego. in ſterquilinium ſepeliri, & tres aureos cum eo proijci a fratribus, dicentibus, pecunia tua tecum ſit in perditionem. Triginta diebus elapſis præcepit B. Greg. defuncto compatiens, vt ſingulis diebus vſque ad triceſimum pro eo celebraretur. Quod factum eſt, & die triceſima apparuit defunctus fratri ſuo carnali. Qui cum quæreret, quõ eſſet ei, ait vſq; modo male fuit mihi, ſed modo bene, quia hodie receptus ſum ad cõionem. Quod referens fratribus iſte ignorans quid egiſſent, cõputantes dies inuenerunt, ꝗ dies erat in qua triceſima oblatio pro eo fuerat immolata. Secundo iuuantur animæ defunctorũ per fidelium oblationes, ſicut expreſsè habetur 2. Mach. 12. Iudas duodecim milia drachmas miſit Hieroſolimam offerri ea ibi pro peccatis mortuorum. & Eccl. 35. a. Qui facit miſericordiam offert ſacrificium. Item non apparebis in conſpectu meo vacuus. Itẽ ibidem: Oblatio iuſti impinguat altare &c. eiuſdem 46. Impugnauit hoſtes circunſtantes vndiq; in oblatione vituli immolati. Itẽ cum quidam effoderet mineram moles montis cecidit ſuper eum, & interclufus remanſit, vxor autẽ eius ſingulis diebus offerebat pro eo panem & vinum, & cãdelam vſq; ad finem anni, excepto vno die. In fine anni homines excauantes in prædicta minera vſq; ad eum, inuenerunt eum ſanum & incolumen. Et dicebat ꝗ ſingulis diebus tali die excepta apportabatur ei ſemper panis & vinum, & candela tantæ quantitatis, ꝗ de ea comedere videbat. Et cognouit vxor ꝗ illa die non fuit ei delatum qua ipſa diſtulerat offerre. Per quod coniecturatur, ꝗ illis valeat eis, qui ſunt in purgatorio quod pro eis offertur. Tertio iuuantur per orationes deuotas ſiue ſingulariũ perſonarũ, ſiue cões orationes eccleſiæ, ſiue interceſſiones ſanctorum. Quantũ.n. iuuentur per pias orationes ſingularium perſonarũ, patet ex libris ſanctorum, & chronicis & exemplis. Miles quidam qui pro mortuis orare conſueuerat, quandocunq; tranſibat per cœmiterium, & deſcenderet de equo ſuo, cum tranſiret per cœmiteriũ quodam fugaretur ab hoſtibus, deſcendit vt quod conſueuerat adimpleret. Cum aũt vellent hoſtes intrare cœmiterium, & militem occidere, viſi ſunt conſurgere de monumentis mortui, & occurrere eis armati ſub illo ſchemate, ſub quo in ſęculo vixerant. Territi hoſtes hoc viſo fugerunt, & militem in pace dimiſerunt. Item dialog. 42. de Paſchaſio, qui fuit miræ ſanctitatis, cultor pauperum & cõtemptor ſui, diaconus Apoſtolicæ ſedis, qui in diſſenſione electionis, quæ fuit facta inter Laurentium & Symachum, Laurentiũ contra omnes fouit, & præcipere voluit. Quo etiam mortuo ad tactum eius Dalmaticæ dæmoniacus liberatus eſt. Cum aũt germano Capuano epo medici conſuluiſſent, vt pro ſalute corporis in Virgilianis termis ſe balnearet, ingreſſus inuenit dictum Paſchaſiũ obſequentem ſibi in eis. Quo viſo inquiſiuit dictus germanus tremefactus quid ibi faceret. Cui ille: Pro nulla alia cauſa deputatus ſum in hoc pœnali loco, niſi quia partẽ Laurentij foui, nec de hoc in vita pęnitui, ſed ora pro me, & ſi me hic rediens non inueneris, ſcito te exauditum. Quod germanus fecit, & poſt rediens non inuenit. Item in vita Mariæ de Oignies, q̃ ſcripſit magiſter Iacobus de Vitriaco Tuſcuenſ. epiſcopus, dicitur, ꝗ cum dicta Maria deuotiſſimè oraret, vidit infinitam multitudinem, manuum ad eã directarum, & coniunctarum ad inuicem. Sequenti die cum tranſiret per cœmiterium, vidit eaſdẽ manus ab imo conſcendere quaſi vellent eam detinere: ad quarum viſionem perterrita fugit ad eccleſiam, rogans dñm vt intimaretur quid hoc ſibi vellet. Tunc dictum eſt ei, ꝗ erant animæ exiſtentes in purgatorio quæ orationes eius petebant, in quibus multum beneficium recipiebant. Item in prologo eiuſdẽ vitæ dicitur, ꝗ quædam mulier defuncta ad preces aliquorum de pęna purgatorij reuocata ad vitam vt pœnitentiã hic cõpleret, ita affligebat ſe, quòd in ſepulchris habitabat in niue et glacie, & igne ſe inuoluebat. Quæ cum hic pœnitentiam perfeciſſet, hoc donum habuit vt frequenter extra ſe raperetur, & animas in purgatorio conduceret, & per purgatoriũ ſine aliqua læſione tranſiret. Item ꝗ oẽs cões preces eccleſiæ ſiue ſuffragia valeant pro defunctis, patet 2. Mach. 12. Iudas duodecim milia drachmas argenti miſit Hieruſalem offerri ea ibi pro peccatis mortuorum &c. Mulier vidua & lachrymis proprijs, & multitudinis circũſtantis obtinuit filium ſuſcitari. Lucę 7. Item cum Spiritusſancto regatur, & viuificetur eccleſia, & ſit vnum corpus congregatio omnium fidelium, Spiritusſanctus per membra omnia ſe fundit, vt cibus ſpiritualis corporis myſtici, quemadmodum cibus corporalis per omnia membra corporis ſe diffundit, & ideo valent mortuis eccleſiæ ſuffragia in purgatorio, vt hic viuis. Item quòd ad iuuentur mortui per interceſſiones ſanctorum, quos ipſi in præſenti vita honorauerunt, vel eorum feſta colendo, vel loca viſitando, vel orationes votiuas dirigendo, quorum familiarem amorem aliquibus obſequijs dum hic viuerent meruerunt. Patet ex hoc quòd ſatis eſt probabile, ꝗ ſibi dilectis, & deuotis non debeant in neceſſitate deeſſe, patet per exemplũ ſupra poſitũ de Stephano aduocato, quẽ B. Præiectus, cui ipſe ſeruierat liberauit. Item ſi dñs ad preces Mariæ, & Marthæ liberauit Lazarum de inferno, & ad preces multorum ſanctorum, ſicut patet in vitis ſanctorum, & in vitiſpatrum, & in biblia, & in dialogo, & in alijs libris liberauit multos, & non ſolum a morte corporali, ſed etiam ſpũali, & etiam æterna quæ eis

debe-

debebatur, quia eos ad petitionem ſanctorum viatorum vel beatorum ad vitam præſentem reuocabat, & ad gratiam ſuam, multo fortius videtur ꝙ ad preces ſanctorum debeat eis vitam æternam quam debet eis citius ſoluere, quam culpæ ſuæ exigerunt, quod eſt a pœna purgatoria eos liberare, vel ꝙ ipſi debeant ibi ſuis amicis aliquam conſolationem dare. Item ſi beata virgo Iudæum iudæi filium, qui quia cum aliis pueris Chriſtianis ad eccleſiam beatæ virginis iterat, & coram imagine eius adorauerat proiectus a patre in furnum ardentem eum ſub pallio ſuo occultans ab incẽdio liberauit, ſicut legitur in libro de miraculis eius, quare non liberet ipſa a purgatorio, vel in toto vel in parte eos qui Chriſtiani ſeruierunt ſibi deuotè, & alij ſancti ſimiliter. De ea dicit Bern. Ille ſolus in laude eius taceat qui in ſuis neceſſitatibus eam fideliter aduocatam inuenerit defuiſſe. Vnde quidam probus homo dicebat, ꝙ cum aliquando pater ſuus intraſſet lectum ſuum incolumis, in mane inuenerunt eum proſtratum in pauimento cameræ ſuæ rigidum & frigidum vt lapis, quem operientes & calidis balneis fouẽtes ferè per menſem integrum vix ad priſtinum calorem redijt pro aliquo ſibi facto. Cũ aũt diu poſtea ſuperuixiſſet & ægrotaret grauiter, ad vltimum vocauit filium ſuum & ſacerdotem, rogans filium vt eſſet imitator paternæ pietatis. Ait enim ꝙ nocte antecedenti qñ eum nudum inuenerant in camera ſua & quaſi mortuũ, vox venerat ad eum dicens ei ꝙ ſurgeret, & vocans eum noie ſuo eduxit eum quidam quem non nouerat, & adduxit eum ad pratũ infinitæ magnitudinis, vt ei videbatur, vbi eum ſolũ dimiſit & receſſit. Tunc ille audiuit poſt ſe infinitã multitudinem nigerrimorum ſpirituum, & horribiliũ, magnos & horribiles clamores emittentium improperãtium ei peccata ſua & dicentium ꝙ ſuus erat, nec eos poterat euadere. Tunc ille territus ſuper modum & fugiẽs vidit ante ſe vnam domum, in qua erant duo hoſtia, intrans eam clauſit eam. Dęmones aũt cum infinita multitudine venientes hoſtium primũ frangebant. Dictus aũt paterfamilias habebat in conſuetudine ſingulis diebus recipere in hoſpitio vnum pauperẽ. Acciderat aũt ante hoc, vt in vigilia oĩum ſanctorũ vnus pauper obuiauerat ei petens hoſpitium, cui dixit ꝙ veniret. Alius petiuit ab vxore eius quæ ſimiliter idẽ dixit ei. Tertius petebat in domo a familia domus, cui famulia dixit ſimiliter, ꝙ veniret in nocte. Cum aũt in nocte oẽs tres veniręt audiens paterfamilias ꝙ tres venerãt multum gauiſus eſt de eo quod acciderat, & eos bene procurauit. Cum aũt in dicta domo eſſent in magna afflictione, neſciens quo ſe verteret aut qualiter effugeret, cum clamaret ob pręſentiam & violentiam dęmonum, vnus iuuenis aſſuit ei ſubito, dicens ei, ne timeas illud hoſtium bene cuſtodiam, & ex parte iſta bene ſeruabo te ab iſtis. Nunquid noſti me? Ego ſum vnus de illis quem tu ita lętanter accepiſti in hoſpitio tuo in vigilia oĩum ſanctorum. Hic aſſumpto repagulo, hoſtij oppoſuit dęmonibus ſeipſum fugans eos. Cum aũt illi dicerent eamus ad aliud hoſtium & frangamus, ſi hic nõ receſſerit ab iſto, intrabimus per illud, vel ſi receſſerit per iſtud. Cum aũt iam fregiſſent aliud hoſtium, & vellent dęmones dictum hoĩem rapere apparuit alius iuuenis, dicens ſe eſſe ẽũ quem receperat, & expulit eos de illo hoſtio, vt prior. Cumq; domum aſcẽnderent, & eam diſcooperirent, volentes deſcendere, & dictũ hoĩem rapere, aſſuit tertius qui tres, dęmones tã longe fugauerunt ꝙ nunquam comparuerunt. Cum aũt inde recederet, & per dictum pratũ iuiſſet audit dictos dęmones poſt ſe cũ infinita multitudine & horribile clamare quo fugiens venit ad litus cuiuſdam fetidiſſimi fluuij & latiſſimi qui plenus erat igne & ſulphure, & beſtiis horribilibus, draconibus & ſerpentibus flammiuomis. Cumq; clamarẽt ei, vel ꝙ intraret, vel ipſi eum in medium proiicerent, reſpiciens vidit põtem artiſſimum & altiſſimum, qui vix videbatur dimidij pedis latitudinis, & pertingere videbatur verſus cœlum, cum aũt neceſſitate compulſus pontem aſcenderet, & leuius magis ac magis aſcenderet, & dęmones poſt eum, ſed vix euaderet cadẽdo poſtquam venit ad ſummum, defecit ei pons. Cum aũt fleret, non habẽs quid faceret, vidit ad aliam partem aquæ ſpecioſiſſimam dñam magnam vſq; ad cęlum, quæ dixit ꝙ erat b. Maria, & ꝙ quia a tali tempore quod ei noiauit eam ſingulis diebus quinquageſies flexis genibus ſalutauerat, volebat illũ ab illo periculo liberare, & ad domũ ſuã eum reducere, & accipiens eum per manum vſq; in ſuam camerã reduxit, monens vt vitam in melius emendaret. Hic aũt nudus & ſolus relictus in camera ſua præ timore, quaſi mortuus cecidit. Hic in mortis articulo filio ſuo hæc prædicta coram ſacerdote ſuo in periculo animæ ſuæ vera eſſe dixit: hoc monens eũ ad hoſpitalitatem, & ad b. virginis ſalutationẽ & ad oróné. Dictus autẽ filius bene ſciebat quomodo nudus inuentus fuerat, ſed cauſam ignorabat. Quarto iuuari poſſunt mortui per elemoſynarum ſubſidia, & hoſpitalitates pro eis exhibitas. Vnde dicitur Eccleſiaſtici. 7. Pauperi porrige manum tuam, vt perficiatur propiciatio & benedictio tua, & mortuo non prohibeas gratiam. Minus dicit & plus ſignificat, quia mortuo non ſolũ non eſt gratia prohibenda, ſed etiam conferenda. Multi ſunt aũt qui non exhibent, ſed magis prohibent. Ideo ſignanter dicit Sap. Non prohibeas, vt ſi nõ velis gratiam exhibere, ſaltem non præſumas alijs prohibere. Item Thob. 12. Eleemoſyna a morte liberat. Ipſa eſt quæ purgat peccata, & facit inuenire vitam æternam. Hoc dixit Raphael Thobiæ. Et Eccl. 3. e. Eleemoſyna pauperis non erit in obliuione, ſed in die tribulationis cõmemorabitur tui, & ſicut glacies in ſereno ſic ſoluentur peccata tua. Item eodẽ. g. Ignem ardẽtem extinguit aqua, & eleemoſyna reſiſtit peccatis, & Deus inſpector meminit in poſterum, & reddet gratiam, & in tpe caſus inuenit firmamentum. Eccl. 29. d. Super ſcutum potentis, & lanceam aduerſus inimicum tuum pugnabit. Ex his habemus, ꝙ eleemoſyna peccata purgat & vitam ęternam impetrat, ignem refrigerat, & in die tribulationis peccata diſſoluit, & hoĩem defendit, & hoſtes repellit. Ad hoc vr valere quod legitur in miraculis B. Iacobi, vbi dr ꝙ cum tres milites Dioc. Lugd. irent ad S. Iacobum, quędam vetula laſſata in itinere rogabat vt amore S. Iacobi Doblarium ſuum ei ferrent, alijs non curantibus vnus compaſſus per duodecim dietas, ei portauit, qui ſiſt in itinere inuenit vnum peregrinum infirmum. Qui cum nec ſe etiam mouere poſſet, rogauit alios, vt ſui miſerti eũ deportarent, vſque ad Galiciam. Ille miles delicta ſua cogitans de equo deſcẽdens eum vſq; Galliciam portans, pręæſtu & laſſitudine infirmatus occubuit, & per triduũ mutus fuit, & cum moneretur verbis & ſignis, vt confiteretur & diſponeret de rebus ſuis, audiebat eos, ſed non poterat rñdere, & cum ſocij eius mortem expectarent, quarta die ſuſpirans gratias Deo, & B. Iacobo referebat, qui dicebat ꝙ ad eum venerant dæmones, ita eum opprimentes, ꝙ nec loqui, nec reſpirari poſſet. Sed nunc B. Iacobus veniens habẽs burdonem peregrini pro lancea, & ſacculum pro ſcuto, dæmones a me expulit, & loquelam mihi reddidit, qui prædixit ſe moriturum cito, & dñm cuiuſdam ſocij ſui damnandum, niſi ſe corrigeret, & ꝙ mala morte moreretur, quod ita euenit. Ipſe facta confeſſione & ordinatis factis ſuis ad dominũ migrauit. Et ille dñs, de quo prædixerat non ſe corrigens in quodam exercitu lancea percuſſus ſubito mortuus eſt. Quinto iuuari poſſunt per afflictiua ieiunia, ſcꝫ. ſi pro pœnitentia cui mortui ſunt aſtricti ſatisfaciunt eorum amici. Gal. 6. Alter alterius onera portate &c. Hic aũt intellige ieiunium large pro omni quod eſt corporis afflictiuum, ſicut eſt abſtinẽtia, peregrinatio, & quæcunq; pęnitentialis auſteritas. Exemplum 2. Reg. vlt. quõ Dauid pro morte Saulis, & Ionathæ fleuit, planxit, & multipliciter ſe afflixit. Item 2. Reg. 3. de Abner mortuo, de quo dicitur ꝙ percuſſit eum Ioab in inguine & mortuus eſt. Quo audito Dauid dixit ad Ioab, & ad oẽm populum qui erat cum eo: Scindite veſtimenta veſtra, & accingimini ſaccis, & plangite, & cętera quæ ſequuntur. Sequitur: Iurauit Dauid dicens: Hoc faciat mihi Deus, & hoc addat, ſi ante Solis occaſum guſtauero panẽ vel aliud quicq̃. Item de Amaſa 2. Reg. 20. Cum quidam iniunctam ſibi pęnitentiam inchoaſſet, & infirmitate graui perductus ad mortẽ amariſſimè flens doleret, quia pęnitentiam ſuam perficere nõ valet, promiſit ei quidam ſocius eius, & amicus ꝙ illã pro eo faceret, rogans eum vt poſt mortem ſuam ipſum de ſtatu ſuo certificare curaret. Qui mortuus peracta ab illo ſocio ſuo pœnitentia, apparuit ei totus purgatus, & lucidus, & gratias agens de ſua liberatione. In ordine minorum dr̃ fuiſſe vir quidam religioſus, & pius guardianus exiſtens, qui qñcunq; in conuentu ſuo frater aliquis expirabat, conuocatis fratribus in capitulum, pia cõpaſſione cõmotus ſingulis fratribus imponebat miſſas, vigilias, abſtinentias, & pœnitẽtiales afflictiones infra certum & breue tp̃s ab eis cõplendas, quantas pro mortui liberatione ęſtimabat, vt ſic frater mortuus citiſſimè purgaretur, & poſt paucos dies ad gloriam transferretur. Sexto iuuari poſſunt eorum debita celeriter perſoluendo, & reſtituendo res quas male habuerunt, vel ignoranter retinuerunt, vel ad memoriã non reduxerunt, vel quia hoc ſolui præceperunt ab amicis, & illi negligenter egerunt, vel quia ipſi ſe impotentes in ſoluendo reddiderant. Accidit ꝙ quidam puer de magno genere mortuus eſt circa ętatẽ nouem annorum, qui a familia patris, ac matris acceperat mutuum vt ludos ſuos faceret, qui in morte non recoluit, licèt cõfeſſus eſſet, & ſic nihil ſoluit. Qui poſt apparuit taliter matri, dicẽs ſe grauiter affligi, eo ꝙ non ſoluerat quod debebat. Illa aũt perſona cui apparuit inquirens omnia ſoluit, & poſt dictus puer illi apparuit perſonæ, cui apparuerat intimans ſe ab omni pęna liberatũ, & eſſe in magna fęlicitate apparebat. Iſte autem puer fuit filius Ducis Burgũdiæ, Hugo dictus, perſona cui apparuit fuit mater ducis, quæ hec reuelauit. Item cuidã militi valde deuoto & bonæ vitæ, qui ſuper hoc & ſacerdotem conſuluit, cum eſſet ſolus in eccleſia in oratione, quidam cognatus eius defunctus qui fuerat miles valde ſtrenuus apparuit ei plures, & cum quęreret ab eo quõ ei eſſet, dicebat ſe eſſe grauiſſimè afflictum pp̃ aliqua quæ retinuerat de alieno, q̃ nõ recoluerat emendare, & dixit quę erant illa quę habuerat, & a quibus habuerat, pro quibus per ſeptennium iam mul

tam

tam pœnā paſſos fuerat,& rogabat eū,ꝙ ea faceret ſolui, & dimiſſa ſibi faceret iniuriam, quia credebat ſe liberari ſi eſſet de hoc ſatisfactum. Miles cui alius apparuit,dictus fuit dñs Guillermus Decontres ſocius Niuernenſis,qui miles magnæ abſtinentiæ,& deuotionis fuit,qui ēt in terra Albigenſium, & transmarina multa ſuſtinuit pp Deum. Item accidit ꝙ duo ſcholares de eadem natione ſocij,& iuuenes religionem intrauerunt,& in eadem religione bene,& deuote apud Deum,& hoies ſe habuerunt. Cum aūt alter eorum laboraret in extremis,& alter pro eo fleret,ſe dicens deſolatū remanere in aliena terra,rñdit æger,ꝙ ſi hoc Deo placeret, & poſſet, ꝙ cōſolaret eum ēt poſt mortem certificans eum de ſtatu ſuo. Cum aūt eo mortuo alius eſſet in oratione, apparuit ſocius ſuus valde triſtis & afflictus. Et cū ille quæreret cauſam,reſpondit ꝙ ꝓ nulla alia cauſa pateretur pœnam purgatorij,niſi pro hoc ꝙ cū darentur noui ſocci,retinebat & occultabat veteres contra regulę ſtatutum, & adhuc erant abſconditi ad pedes lecti ſui, & rogauit eū vt eos ibi acciperet, & abbati redderet, & rogaret abbatē vt eū de hoc in capitulo ſolueret,& orari pro ſe faceret,quod ille fecit. Poſt apparuit ei lętiſſimus,& ſplendidus, rogans vt cum eo foras egrederetur. Quo facto vidit ante ſe tranſeuntem maximam multitudinem candidatorum hoium & fulgentiū,et habentium retro poſt humeros cruces pulcherrimas in cęlum aſcendētium. Et ſtatim ſecutus alius ordo longe pulchrior apparuit, & habebat cruces pulchriores,& maiores,& recepti ſunt in cęlum. Poſt ſecutus eſt tertius ordo longe pulchrior, & quilibet eorum habebat vnum Angelum ſibi præambulum,qui crucem gemmis fulgētem, & ſpecioſiſſimā ante eū ferebat,& tranſibat aſcendentes in cœlum. Cumq; ille quæreret a ſocio quid ſibi vellet hoc,rñdit: Priores erāt qui intrauerunt ordinem in ſenectute. Secundi qui in virili ætate. Tertij qui in adoleſcentia ſua, & cum iſtis deputaberis ſi perſeueraueris in incepto,& beatus eris,& ego cum eis per Dei gratiam aſcendo. Et hoc dicto alios ſecutus eſt angelo præcedente, & crucē eius baiulante. Probabile ēt eſt ꝙ eis valeant dona gratiæ,quæ hñt & virtutes. Licēt.n.ibi ſint illa ocioſa quantū ad meritum,non tñ quantum ad aliquod ſolatiū, vel quia roborant ſubiectum ſuum ne a doloris vehementia vel pęnitus abſorbeatur, vel opprimatur, vel quia faciunt bona eccleſiæ cōicare eos, vt per eorum participium a pęnis citius liberentur,et maximè dat eis maximum ſolatiū ſpes cito euadendi illa tormenta, immo certitudo ꝙ euaſerunt ęterna ſupplicia, & per Dei miſericordiam aliqñ habebunt æterna bona. Propter hoc vt æterna tormenta euaderet,& æterna bona obtineret, magnus Cantor Pariſien. in exitu ſuo rogabat dñm quatenus in exitu ſuo poneret eum in purgatorio vſq; ad diem iudicij eum ibi torquendo,& dicebat circuoſtantib. Et vos fratres rogo,vt ſuper hoc dñm rogetis. Sciendum aūt ꝙ pœnarum purgatorij meditatio multum vtilis eſt,& ad multa valet,quia a culpa reuocat. In tentatione a ruina peccati hominē conſeruat. Munit ad patiētiam. Prouocat ad compaſſionem & miſericordiam. Inducit ad pniam. Valet ēt ad perſeuerantiam. Cum quidā flagitioſus homo confiteretur epo ſuo,nec valeret eum inducere ad condignam pœnitētiā, miſit eum ad quendā ſanctum Abbatem, qui ſiſr poſt multas ammonitiones non valens eum ad condignā pęnitentiam mouere,niſi ꝙ ad vltimum diceret ei, ꝙ faceret pniam,de qua in breui ſpacio diei, vel ſeptimanæ poſſet ſe expedire, tradidit eum conuerſo ſuo dicens, duc iſtum ad vallem ſolitariam,& illi quē ibi inuenies dic vt cogitet de iſto homine, ꝙ faciat ei facere breuem pœnitentiam,q̄ cōpleat in ſpacio diei ac noctis,ita ꝙ ipſe ſeruet eū viuentem,& integrum,& cras mihi ipſum remittat. Quod fecit conuerſus,et inuenit in valle vnum dęmonem ſub humana ſpecie,cui tradidit dictum hoiem hoſpitandum, & vt de eo faceret vt mādabat Abbas. In craſtinum cum de mandato Abbatis rediret conuerſus ad dictam vallem adduxit dæmon dictum hominē afflictum,quaſi ad mortem. Et cum reduxiſſet eum ad Abbatem, & retuliſſet ei quanta mala,& quæ tormenta paſſus fuiſſet,ait Abbas,ꝙ liber recederet ab omni pœnitentia. Ille aūt dixit, ꝙ nunq̄ recederet,ſed quantumcunq; aſperiorem pœnitentiam ageret,& in ea tota vita ſua perſeueraret, dummodo de cętero in dæmonū manus non caderet,quod & fecit. Itē quidam miles ſuis raptor & flagitioſus,qui ad inſtantiam vxoris ſuæ,quæ valde deuota erat, venit ad cōfitendum epo ſuo. Qui cum reus eſſet multorum homicidiorū,& aliorum ſcelerum,nec vellet ire Romam, vel aliā pœnitentiam facere condignam. Ait ei eps,confiſus de dño,ꝙ in facto ſuo aliquod cōſilium deberet apponere. Tu inquit,qui tot noctes in ſeruitio diaboli vigilaſti,velles tu ſaltem hoc modicum facere, ꝙ per noctem integram in Dei ſeruitio in eccleſia vigilares nulli alijs loquēs, vel intendens niſi Deo,& ſanctis eius, rogando eos pro tua ſalute, & hoc ſolum tibi iniungimus pro remiſſione omnium peccatorum tuorum. Ille cogitans de bono foro,quod ſibi fiebat,& de leuitate & breuitate dictæ pniæ hanc gratanter accepit. Quem eps in eccleſiā introduxit,& præcepit ne oino vſq; in mane alicui loqueretur, niſi vt dictum eſt vſquequo ipſe ad eum rediret facto mane. Cum aūt vſq; circa mediam noctem miles coram crucifixo in pace orādo vigilaſſet,ecce quędā claritas incępit per eccleſiam fulgere,quaſi dieſceret diabolo procurāte,& viſa eſt ei porta aperta, & hoies, & mulieres,quaſi ingredientes ad orandum, incępit audire, quaſi ſtrepitus quadrigarum mulsarum, & viſum fuit ꝙ intrarent eccleſiam mercatores, qui dixerunt ei,ꝙ miſſi erant ab vxore ſua. quia mercatores erant ducentes multas quadrigas, & volebant eū habere pro guidagio & conductore per terram vicinam, & dare ſibi de pecunia ſua ad beneplacitum ſuum. Cum aūt videretur ei,ꝙ dies nō ita cito deberet eſſe, & ꝙ nec eps ad eū venerat,cogitauit apud ſe,ꝙ nullo modo pniam frangeret. Cum aūt illi ſollicitaſſent eum qualiter eis reſponderet, & ipſe immobilis oraret,indignantes receſſerunt,& quaſi ad domum eius euntes adduxit ei vnum diabolum in ſpecie vxoris figuratum, & alium in ſpecie pueri ſui paruuli quem maximē diligebat,quē portabat inter brachia mater,et dixit ei vxor: Dñe quid reſpondebitis iſtis mercatoribus,modo iuſte poteſtis lucrari qui ſolebatis aliena rapere. Similiter puer pomum ei porrigebat & ei applaudebat,& loquebatur balbutiendo. Cum aūt nec per hoc ſtupēs ſe moueret,aut loqueretur eis,incępit vxor flere,& ſe miſeram dicere pro viro ſuo qui loquelam amiſerat & ſenſum,& cū nec ſic ille loqueretur,mutant ſe dæmones in ſimilitudinem epi & clericorum,& venit ad militem ille factus eps cum clero ſuo dicens: Benedicite, fili benedicat tibi dñs quō fuit tibi in hmōi. Obſtupuit miles,& hęſitans an rñderet,quia non videbatur ei nox tranſiſſe, rogabat intra ſe dñm ne deciperetur, & deliberauit ſe primo ſignare,q̄ loqui. Quod cum faceret confuſi dęmones, verterunt ſe in horribiles ſpecies, militem verberantes vſque ad mortem,& eum acerrimā torquentes. Cum aūt ad crucifixum oculos eleuaret,& Ieſum crucifixum,& matrem eius in ſuum adiutorium aduocaret confuſi cum maximo ſonitu fugierunt. Mane autem facto aperiens epiſcopus portas, venit & inuenit eū quaſi mortuum. Qui reuerſus ad vires,retulit qualiter ſibi fuerat. Et cum epiſcopus diceret ei, ꝙ ei aliam pœnitentiam non iniungeret, ille in artiſſima pœnitentia permanſit dicens,ꝙ magis vellet mori,q̄ dęmonibus tam crudelibus ſeruire de cętero,vel in manus eorum cadere. Idem dixit monachus flagitioſus,de quo ſupra dictum eſt,de quo Hiero. in princ. vit. patrum.

LIBER II. PARS II.

De finali & extremo iudicio. Pręfatio.

POST conſiderationem præhabitam de morte triplici.ſ.animæ, naturæ, & culpæ,& de mortuis tam ſpiritualiter quā corporaliter in hoc mundo, necnon & de mortuis in purgatorio,nunc ordine conuenienti præeunte, concomitante, ac ēt dirigente gratia Ieſu Chriſti, conuertamus oculos ad conſiderationem finalis & extremi iudicij. Hoc autē finale iudicium erunt duo præcedētia, duo cōcomitantia,& duo ſubſequentia. Præcedentia iudiciū erunt Antichriſti perſecutio,& mundi conſummatio. Concomitantia iudicium erunt mundi conflagratio, & omnium mortuorum reſurrectio. Sequentia iudicium erunt ſupplicium reproborum, & gloria beatorum. De his omnibus eſt per ordinem proſequendum.

De perſecutione Antichriſti. *Diſt. I.*

LEgitur aūt Antichriſtus in Babylonæ de tribu Dan naſciturus,ſicut ſanctus patriarcha Iacob non orando, ſed prophetādo ꝓdixit Gen. 50. Fiat Dan coluber in via,ceraſtes in ſemita &c. Super quo B. Greg. 31. lib. moral. ait: Ceraſta græcè cornua dicuntur. Ceraſtes qui hic cornutus eſſe dr̄,digne Antichriſtus aſſeritur, quia contra fideliū vitā cum morſu peſtiferę prædicationis armabitur ēt cornibus ptāis. Bene aūt dr̄ in Babylone.i. confuſione naſciturus, vt ex loco natiuitatis inſinuetur qualis poſtmodū ſit futurus. Sicut.n. Chriſtus in Nazareth i. flore cōcipitur, in Bethlem,q̄ domus panis dr̄,ſpaliter de virgine naſcitur,ad inſinuandum ꝙ in flore.i. puritate virginitatis maternæ Spiritusſancti virtute conceptus: poſtmodum naſcēdo panis vitæ nobis factus eſt. Sic Antichriſtus homo peccati,filius perditionis,ſicut actor confuſionis ordinē vitæ totius iuſtitiæ confundens, ſectatores ſuos ad confuſionē pertrahens,merito in Babylone dr̄ eſſe naſciturus. Vnde Apoc. 7. Vbi ex alijs tribubus filiorū Iſrael ſignati numerātur, ſola tribus Dan ſubticetur. Huius aduentus ſicut ait Apoſtulus 2. Theſſ. 2. erit ſm operationē Sathanæ, quia oīa faciet diabolo, qui eum poſſidebit, inſtigāte & cooperante. Nō tñ ita poſſidebit eū vt vniatur ei,ſicut in Chriſto humanitati diuinitas eſt vnita, nec ita vexabit eum vt

careat indicio rationis, alioquin nõ imputaretur ei quicquid ageret, ſicut nec homini furioſo. Quidam autẽ dicunt, quod a conceptionis principio diabolus in vterum matris eius deſcendet, cuius virtute deinceps aletur puer, naſcetur, & adoleſcet. Alij dicunt & forte verius, quod a principio conceptionis ſuæ habebit angelum ſui cuſtodẽ, ſicut habent ſinguli cęterorum hominum vſq; ad annos diſcretionis. Sed tunc cũ extolli cęperit ſuper oẽ quod dr̃ Deus, ab angelo ſancto derelictus, prorſus a diabolo poſſidebitur, ad libitum voluntatis eius in oĩbus, & per oĩa deducendus, ſicut poſſeſſor ad libitum ſuum pertrahit circũducitq; iumentum, vnde ait Greg. Illum perditũ hoĩem quaſi vas proprium diabolus ingreditur, qui ſpecialiter Antichriſtus nuncupatur. Veniens aũt in Hieruſalem circuncidet ſe, vt ex hoc acquirat gratiam Iudæorum, & dicet ſe eſſe Meſſiã promiſſum in lege, & faciet ſabbatũ cuſtodiri pp Iudæos, diem vero dñicam pp Chriſtianos, vtriſq; conformare ſe volens, vt vtroſq; decipiat. Tunc Iudæi credentes ipſum eſſe Meſſiã quem multis tẽpibus expectarunt conuertentur ad eum, ac ei vnanimiter adhærebunt. Erit aũt in concupiſcentijs fœminarum, ſicut dicitur Dan. 11. In aperto tñ caſtitatẽ, & ſanctitatem omnimodã ſimulabit, vt oẽs ad ſe alliciat, & oſtentatione ſeducat. Cor eius in tãtam efferetur ſuperbiã, vt legẽ & ceremonias, & ẽt curſum tẽporum ſu mutare putet, ſicut dicitur Dan. 7. Et in Deũ proferet blaſphemias dicens ſe Deum eſſe, Chriſtum aũt dicet fuiſſe ſeductorem, vnde ſicut ait Apoſtolus 2. Theſſ. 2. Tũc reuelabitur homo peccati filius perditionis, caput ſ. omnium iniquorum, qui aduerſatur, & extollitur ſupra oẽ qđ dicitur Deus, aut quod colitur, ita vt in templo Dei ſedeat, oſtendens ſe tanq̃ ſit Deus. Veniens.n. in Hieruſalem in tẽplo, quod reædificabunt Iudæi adhærentes ei ſedebit, adorari ſufaciens ſicut Deum. Veniet autem ſicut ait Apoſtolus in oĩ virtutu pẽtatis humanæ & opulentiæ tpalis. Creditur.n. quod reuelãtu magiſtro & poſſeſſore ſuo diabolo inueniet theſauros occultos, quib. vtatur ad vanitatem & gloriam mundialem, & ad multorum perniciem, quos videlicet excęcabit magnifica largitione donorum. Veniet nihilominus ſm operationem Sathanæ in oĩbus figuris, & prodigijs mendacibus, & in omni ſeductione iniquitatis, ſicut ait Apoſtolus ſ. faciet ſigna & prodigia, quę homines videntes in admirationem, & ſeductionem inducent. Dñr autẽ ſigna mendacia, vel quia non erunt vera, ſed phantaſtica, quia diabolus cuius virtute operabitur præſtigiabit oculos vidẽtium vt videatur eſſe, quod non eſt, vel non eſſe quod eſt, aut aliter & aliter eſſe, & ſic oculi videntium illudentur, vel dicuntur mendacia, quia ad confirmandũ mendacia, & ſeducendum animas oſtendentur. Et reuera hmõi ſigna nõ debent dici miracula, ſed mirabilia dici pñt. Mirabile.n. eſt facere prętter ſolitum curſum naturæ. Diabolus aũt habens ſubtilem intelligentiam & longam experiẽtiam, quod natura facit ſucceſſiuè, ipſe ſcit quaſi in inſtanti.ſ. ſubito & imperceptibiliter operari. Sicut Magi Pharaonis virgas in ſerpentes ſubito conuertiſſe leguntur. Miraculum aũt facere, ſolius eſt diuinæ pẽtatis, quia ſicut ſolus ipſe eſt actor naturę, ſic ipſe ſolus poteſt naturam tranſmutare. De Antichriſto dr̃ Apoc. 13. Et vidi de mari beſtiam aſcendentem habentem capita ſeptem, & cornua decẽ, & ſuper capita eius nomina blaſphemiæ. Et beſtia q̃ vidi ſimilis erat pardo, pp varietatem duplicitatum in cõuerſatione. Et pedes eius ſicut pedes vrſi, pp ardorẽ libidinis. Et os eius ſicut os leonum, pp immenſitatem crudelitatis. Et dedit illi draco.ſ. diabolus, virturẽ ſuam & pẽtatem magnam. Nam ſicut ait Greg. 32. lib. moral. In omni faſtu fallacię, & virtutis robore, & culminis elatione pſperabitur Antichriſtus, quia tota virtus diaboli in illo dñato homine congeſta denſabit. Sequitur in Apoc. Et vidi vnũ de capitib. ſ. quaſi occiſum in mortem, & plaga mortis eius curata eſt. Nam ſicut Chriſtus promiſſus mortuus eſt & reſurrexit, ſic Antichriſtus vt appareat Chriſtus in lege promiſſus ſimulabit ſe mortuum, & poſt arte magica, & operatione dæmonum ſe mirabiliter ſuſcitatum. Et admirata eſt vniuerſa terra poſt beſtiã.ſ. beſtiam ſequẽtes, & ei damnabiliter adhęrentes, & adorauerunt draconem.ſ. diabolum qui dedit pẽtatem beſtiæ, & adorauerunt beſtiam dicentes: Quis ſimilis beſtię.ſ. in miraculis faciendis? Et quis poterit pugnare cum illa? & datum eſt ei os loquẽs magna.ſ. magnificando ſe, et blaſphemiã, ſe Chriſtum eſſe mendaciter aſſerẽdo. De ipſo quoq; dr̃ Dan. 11. Faciet iuxta voluntatẽ ſuã, & eleuabitur, & magnificabitur aduerſus oẽm Deum, & aduerſus Deum Deorum loquetur magnifica. Et 8. eiuſdem: Cum creuerint iniquitates, conſurget rex impudens facie, & intelligens propoſitiones, & roborabitur fortitudo eius, ſed nõ in virib. ſuis, et ſupra q̃ credi poteſt vniuerſa vaſtabit, & proſperabitur, & faciet &c. Eſt autem aduertẽdum, quod Antichriſtus vtetur via quadruplici ad homines ſubuertendum, videlicet: Callida perſuaſione, donorũ ampliſſima largitione, miraculorum operatione, & tormentorũ inflictione. Primus ergo modus homines ſubuertendi eſt callida prædicatio uel perſuaſio. Prędicabit.n. legẽ nouam prauam eſſe, deſtruet pro poſſe cultũ Dei, ritum eccleſiæ, & iuge ſacrificium, vt dictũ eſt Dan. 8. Vſq; ad principem fortitudinis magnificabitur, & ab eo tulit iuge ſacrificium, & deiecit locum ſanctificationis eius, robur quoq; datum eſt ei contra iuge ſacrificium, & pſternetur veritas in terra, & proſperabitur & faciet. Vere proſternetur veritas, qñ falſitas publicè prędicabitur, nec permittetur veritas prędicari, nec a fidelib. audiri. Peruerſè exponetur ſcriptura ſacra, nec veraciter expoſita catholicis Doctoribus permittetur. Secundus modus ſubuertẽdi erit per donorum ampliſſimam largitionem. Inueniet.n. theſauros occultos vt dictum eſt, per quos ad ſu ſequendum, & ſibi adhærendum plurimos inſtigabit. Cum.n. in multis regnat cupiditas, faciliter inclinabuntur ad eum cupidi, videntes, quod ſequaces ſuos ditabit, falſamq; fœlicitatẽ eorum ad decipiendum alios oſtentabit. Tertius modus ſubuertendi erit per tormentorum afflictionẽ. Nam ſicut ait dñs Matth. 24. Erit tunc tribulatio magna qualis nõ fuit ab initio mundi vſq; modo, neq; fiet. Et hoc innuitur Apoc. 1. vbi dr̃: Pedes eius ſimiles auricalco, ſicut in camino ardenti. Per pedes.n. vltima Chriſti membra, per caminum ardentem tribulationis vehemẽtia deſignatur. Exhibebit enim Antichriſtus in torquẽdo fideles oĩa genera tormentorum, quę antiquitus in ſanctis martyribus ſunt impleta, & oẽm ingenij ſui ſubtilitatem acuet, vt ferocitatem ſui pectoris impleat nouis, & inauditis ſupplicijs affligendo, nec per partes, ſed ſimul tota crudelitatis eius immanitas exercebitur, ne requiem aliquantulã, aut interpolationẽ habentes vires reſumerent quo minus in cruciatibus vincerentur. Vnde de Antichriſto dr̃ Dan. 8. Interficiet robuſtos, & populum ſanctorũ ſm voluntatẽ ſuã. Quod exponens Greg. 32. moral. ait: Tunc non ſolum in reproborum mentib. ſed ẽt in electorum corporib. crudelitate inæſtimabili, ſiue qualibet obiectione graſſabitur. Robuſtos ergo interficiet, cum eos qui mente inuicti ſunt corporaliter perimet. Vel certe robuſtos.ſ. populum ſanctorum ſm voluntatẽ ſuã interficiet, cum eos qui robuſti, ac ſancti credebantur ad nutũ ſuæ voluntatis trahet. Durabit autẽ hæc tribulationis immanitas trib. annis, & dimidio tñ, ne ſi diutius duraret, patientia ſanctorũ prorſus deficeret. Sicut.n. ait Saluator: Niſi breuiati fuiſſent dies illi, nõ fieret ſalua oĩ caro, ſed pp electos breuiati ſunt dies illi. Ecce pius dñs ſicut tribulationem venturã prænunciauit, ſic & eius abbreuiationẽ prædixit, vt ad ipſam ſuſtinendã per prouidentiã munirẽtur. Quia ſicut ait Greg. Dñs ac Redẽptor noſter perituri mundi præcurrentia mala denunciat, vt eo minus perturbent venientia quo fuerint præſcita. Minus.n. feriunt iacula q̃ præuidentur, & nos tolerabilius mundi mala ſuſcipimus, ſi contra hæc per prouidẽtiæ clypeum muniamur. Prędixit ẽt vtrumq;, vt etſi ex prænunciata tribulatione tã horribili terremur, audita tñ eius abbreuiatione per patientiam ſumptis viribus armemur. Quartus modus ſeducendi erit per miraculorum operationẽ. De Antichriſto.n. loquens Apoſtolus 2. Theſſ. 2. ſic ait: Cuius aduentus eſt in omni virtute & ſignis, & prodigijs, & mendacib. vt dictum eſt ſupra. Finget.n. ſe mori & reſurgere vt dictum eſt. Et multa mirabilia facturus eſt per artem magicã ſm operationem Sathanæ, qui in omnib. eius operib. erit actor & rector. Nec cõtentus erit Antichriſtus, quod ipſe ſolus pdicet, & ſeducat homines, ſed etiã diſcipulos congregabit, quos & Apoſtolos appellabit, qui eum vbiq; prædicẽt, ſicut Chriſtus Apoſtolos ſuos ad prædicandum Euangelium deſtinauit. Iſti aũt ſatellites Antichriſti, ſeu pſeudoapoſtoli prædicabunt vbiq; & mirabilia quaſi miracula facient, quib. innumerabiles de oĩ natione ſeducent. Sicut.n. Chriſtus Apoſtolos ſuos miſit ad prædicãdum, & ad miracula faciendum, ſic Antichriſtus pſeudoapoſtolos per totum orbẽ mittet ad nationes oẽs ad quas perſonaliter accedere non valebit. Hi ciuitatẽ ſanctam Hieruſalem calcabũt menſibus quadragintaduobus, ſicut dicitur Apoca. 11. i. eccleſiam perſequentur annis tribus, & dimidio, quib. Antichriſtus regnabit. Hi peſſimi erũt in vita, tñ ſanctitatem per hipocriſim ſimulabunt, vnde penè omnes decipient, partim apparentia ſanctitatis, partim violentia poteſtatis, partim miraculis reputatis. Hos deſcribẽs B. Ioannes Apocal. 13. ait: Et vidit aliã beſtiam aſcendentem de terra poſt primã beſtiam q̃ viderat aſcendentem de mari, per q̃ ſignificatur Antichriſtus, & ſui principes. Alia beſtia eſt ipſe idem & pſeudoapoſtoli famã eius vbiq; diuulgãtes, qui iure dicunt beſtia, quia in beſtia eſt ſæua crudelitas, violenta rapacitas, & inſatiabilis edacitas. Omnia hæc erunt in Antichriſto, & ſuis. Dicuntur etiã beſtia in ſingulari pp vnanimem conſenſum, & concordiam ad nocendum. Dicit ergo B. Ioannes: Et vidi aliã beſtiam aſcendentem de terra, & habebat cornua duo ſimilia agni, quæ ſunt ſimulatio vitæ, & peruerſio doctrinæ, vel vita mala & oſtenſa miracula. Et loquebatur ſicut draco.i. ſicut diabolus, quia ſicut Spiritusſanctus loquebatur in Apoſtolis Chriſti, ſicut dicit eis dñs Matth. 10. Nõ vos eſtis qui loquimini, ſed Spiritus patris veſtri qui loquitur in vobis, ita malignus ſpiritus in apoſtolis Antichriſti. Et pẽtatem prioris beſtiæ omnem faciebat in conſpectu eius.i. oẽs modos decipiendi, quib. decipiet Antichriſto facient in cõſpectu diaboli & Antichriſti. Sicut.n.

Apoſtoli

Apoſtoli faciebant oĩa vt placerent Chriſto, ſic iſti vt placeant Antichriſto, a quo ſperabunt ſe honores & diuitias adepturos. Dr̃.n. Dan.11. Multiplicabit gloriã, & dabit eis honorem. Sequitur: Et fecit .i. faciet terram, & habitantes in ea adorare beſtiã primam .i. Antichriſtũ. Et fecit .i. faciet ſigna magna .ſ. ad hoĩes ſeducẽdum, vt ẽt ignẽ faceret de cęlo deſcendere in terrã in conſpectu hominũ, hoc ad literam facient virtute dæmonum, ſicut feciſſe leguntur Iob t. vel ſicut Apoſtolis Chriſti datus fuit Spiritusſãctus in ſpecie ignis. Et quia hæc ſigna non fient in occulto, ſed in publico in cõſpectu hoium, ideo q̃ plurimi decipientur. Vnde dr̃ ibidem: Et ſeducit .i. ſeducet habitantes in terra ppter ſigna quę data ſunt illi facere permiſſione diuina. Vnde dñs Matth.24. prædixit: Surgent pſeudoprophetæ, & ſeducent multos, & dabunt ſigna magna, & prodigia, vt in errorem mittãtur, ſi fieri põt ẽt electi. Propter quod ſicut ait Greg. 32. lib. mor. penſemus quæ erit humanæ mentis illa tentatio, qñ & pius martyr corpus tormentis ſubijcit, & tñ ante eius oculos miracula tortor facit. Cuius tunc virtus non ab ipſo cogitationũ fundo quatiatur, qñ his qui flagris cruciat, miraculis coruſcat, & vehementia tentationis huius ẽt ſapientiſſimi ſeducentur. Sicut bene deſignatur Apoc.12. Cauda draconis trahebat ſecum tertiã partẽ ſtellarum. Et de Antichriſto dr̃ Dan.8. Deiecit de fortitudine. & de ſtellis, & conculcauit eas. Quod exponẽs Greg. 32. mor. ait: De fortitudine & de ſtellis deiecit, quia nonnullos & luce iuſtitiæ reſplẽdentes, & ſapientiæ claritate fulgentes, & virtute operis robuſtos frangit. Cęterum pſeudoapoſtoli præcipient, & cum ingenti poteſtate compellent habitantes in terra vt faciant imaginem beſtiæ .i. Antichriſti, vt eã faciãt adorari, ſicut fecit Nabuchodonoſor Dan. 3. Et dabitur illis a diabolo, Deo .ſ. permittente, vt dent ſpiritũ malignum imagini beſtiæ, & facient eã loqui & moueri, ad maiorem hominum ſubuerſionẽ, & loquetur imago beſtiæ per malignũ ſpiritũ, ſicut olim in idolis dabant dæmones rñſa. Et faciẽt oẽs diuites, & pauperes puſillos & magnos, liberos & ſeruos habere characterem .i. aliquod ſignũ Antichriſti repræſentatiuum, vel ad literã, inſertionem ſui nois in dextera manu, aut in frontibus ſuis euidenter & materialiter, ſicut hodie portant Iudæi ſigna deſignantia ipſos eſſe Iudæos. Adhuc iſti maiora facient per principes qui eis inoſb. acquieſcent, q̃ quicunq; non adorauerit imaginẽ beſtiæ occidatur. Et ne quis poſſit emere aut vendere, niſi habeat characterẽ beſtię .i. ſignum per quod dignoſcatur pertinere ad Antichriſtum, aut nomen .i. vt ſicut a Chriſto dicimur Chriſtiani, ſic illi ab Antichriſto antichriſtiani vocentur. Hoc aũt facient vt homines extrema neceſſitate cogantur Antichriſto, & ſuis dãnabiliter adhærere. In hac tanta neceſſitate non omnino deſeret dñs ſanctos ſuos, ſed ad eorum cõſolationem mittet Enoch et Heliã, ſicut dr̃ Apoc.11. Ad hoc .n. in Paradiſo terreſtri viuentes diu reſeruati ſunt, vt illo tẽpore venientes Antichriſtum redarguant, veritatẽ defendant, ſeductos reuocent, ac vacillantes in fide confirment, prophetabunt autẽ diebus mille ducentis ſexaginta amicti ſaccis .i. tribus annis & dimidio prædicabũt pniam verbo pariter & exemplo, ſicut & Antichriſtus tanto tempore prædicabit. Ipſum aũt Antichriſtum coram oĩ populo arguent, ac mendacem & fallacem oſtendẽt. Tunc beſtia faciet aduerſus eos bellum .ſ. diſputando, blandiendo, promittendo, comminando, corporaliter affligendo, & vincet eos corporaliter occidendo, & iacebunt corpora eorum inſepulta in platea Hieruſalem, & non ſinẽtur poni in monumentis, vt .ſ. homines videntes non audeant eis conformari, & magis timeant Antichriſtum. Tunc erit tanta tribulatio, quanta non fuit antea, nec poſt erit. Antichriſtus .n. & ſui gaudebunt & iucundabuntur, & epulabuntur, & munera mittent ſibi mutuo pro morte .ſ. iſtorũ qui eis reſiſtebant & contrarij erant tam operibus q̃ verbis, & prædicationibus eorum. Et ſicut iſti mali gaudebunt, ſic iuſti ẽt fideles lugebunt, terrebuntur, & ab impijs confundentur. Sed faciet Deus cum tentatione ẽt prouentum. Nam poſt tres dies, & dimidium diuina virtute reſurgent iam non vlterius morituri. Erit aũt eorum reſurrectio manifeſta, vt ſicut impij prius gaudebãt, boni vero lugebãt, ſic viceuerſa oẽs mali ſtupeant, vt terreantur, & in ſeipſis turpiter confundantur, boni vero gaudeant vireſq; reſumant, ac in fide cõfirmentur, & Deo gratias agant. Audietur ẽt vox magna de cœlo vocantis eos in gloriam & cunctis videntibus aſcendẽt in cęlum, glorioſi videlicet & fulgentes. Tunc aliqui mouebuntur ad pœnitentiam, alij vero ad duritiam. Tunc Iudæi videntes ſe fuiſſe deceptos, conuertentur ad Chriſtum. Antichriſtus aũt veniẽs Hieruſalem in mõtem Oliueti, vnde dñs Ieſus aſcendit ad patrem, ſimulabit ſe velle in cęlũ aſcendere. Sed ſicut dr̃ Dan.11. Cum ſteterit cõteretur. Quia ſm Greg. 32. mor. Non Angelorum bello, non ſanctorũ certamine, ſed ipſius aduẽtu iudicis ſolo oris ſui ſpiritu æterna morte ferietur. Et hoc eſt quod dicit Apoſtolus 2. Theſſ.2. Quẽ dominus Ieſus interficiet ſpiritu oris ſui. Ibique ſeductor ille peribit, vnde Saluator ad cœlos aſcendit. Poſt eius interitũ non ſtatim veniet dñs ad iudicium, ſed electis, qui in Antichriſti perſecutione titubauerunt, quadragintaquinque dies ad pœnitentiam concedentur. Quanto vero tpe poſt venturus ſit dñs, penitus ignoratur. In diebus illius fiet quaſi ſilentium in cęlo .i. pax in eccleſia tribulatione ceſſante. Tunc miniſtri antichriſti gaudebunt nuptias & conuiuia celebrantes, ac ludos diuerſi generis exercentes atq; dicentes. Licet præceptor noſter mortuus ſit, modo tamen habemus pacem & ſecuritatem. Sed ſicut ait apoſtolus 2. Thim.5. Cum dixerint pax & ſecuritas repentinus illis ſuperueniet interitus. Et ſicut ait ſaluator Matth.24. Sicut fuit in diebus Noe ita erit aduentus filii hominis. Sicut enim erant in diebus ante diluuium comedentes & bibentes, & nubentes, & nuptui tradentes, vſq; ad eundem diem in quo introiuit in arcam Noe, & non cognouerunt donec venit diluuium, & tulit omnes, ita erit aduentus filii hominis.

De mundi conſummatione Diſt. II.

CONſummationem ſeculi multa ſigna præcedent, vt videntes homines timeãt ac ad pœnitentiam excitentur, propinquum eſſe iudicium prænoſcentes. Huiuſmodi autem ſigna ſunt, Sathanę ſolutio Charitatis infrigidatio. Iniquitatis inũdatio. Omnibus mũdi partibus facta contentioſa commotio. Primum ergo ſignum erit Sathanę ſolutio .i. poteſtatis eius laxatio Nam virtute paſſionis dominicę diminuta & ligata fuit poteſtas, qua prius in homines vtebatur, vt non tãtum poſſet nocere hominibus quantum vellet, nec quantum ante ſolebat. Ligatus autem detentus eſt vſq; ad tempus ſtatutum quo ſoluendus eſt, vt longe plus ſolito ſęuiat, tentando, perſequendo, & multipliciter infeſtando, ad maiorem ſubuerſionem & damnationem hominum impiorum, ad maiorem vero probationem & purgationem perfectiſſimam electorum Nam in fine mundi boni erunt optimi, & mali erunt peſſimi, vt ſicut dicit Apoc. vlt. Qui ſanctus eſt ſanctificetur adhuc, & iuſtus iuſtificetur adhuc, & qui in ſordibus eſt ſordeſcat adhuc Solutus aũt diabolus vt dictũ eſt multis & miris modis totã rabiẽ ſuam, crudelitatem, iniquitatem, ac aſtutiam exercebit. Sciens quia modicum tẽpus habet. Sicut dicitur Apoc 12. vnde ad violentiam & cautelam nos admonet beatus Petrus dicens. Aduerſarius veſter diabolus tãquam leo rugiens circuit quærens quem deuoret. Et pſal. Inſidiatur in abſcondito, quaſi leo in ſpelunca ſua. Quod exponens Greg. 32. Moral. ait. Ad apertam potentiam ſuffeciſſet, vt leo eſſet & ſi inſidians non fuiſſet, rurſumq; ad occultas verſutias ſuffeciſſet, vt inſidians ſubriperet, & ſi leo non eſſet. Sed quia hic antiquus hoſtis in cunctis ſuis viribus effrenatur, ſęuire per vtraq; permittitur, vt contra electos in certamine & fraude & virtute laxetur, virtute per potentiam, fraude per ſigna Recte ergo vt leo inſidians dicitur. Inſidians per miraculorum ſpeciem, leo per fortitudinem ſecularem Vt enim eos qui aperte iniqui ſunt pertrahat, ſecularem potentiã oſtentat, vt viros etiam iuſtos fallat ſigna ſanctitatis ſimulat. Idem etiam Greg. exponens illud Dan.8. Dirigetur dolus in manu eius, ait In manu eius dolus dirigitur, quia fraus per opus adiuuatur, qđ enim fallendo dicit, hoc mira faciendo aſſerit. Nam quicquid lingua mendax ſimulat, hoc quaſi verum eſſe manu operis oſtentat. Secundum ſignum erit charitatis infrigidatio, ſicut prædixit dominus Matth.24. Refrigeſcet charitas multorum. Sicut enim ſeneſcẽte microcoſmo .i. homine, qui a philoſopho dicitur minor mũdus, ſolet calor naturalis diminui, & appropinquante morte magis ac magis minuitur donec in morte prorſus deficiat, ſic etiam maiori mundo ſeneſcente & ad ſui terminum propinquante, charitas q̃ eſt calor vitæ ſpiritualis refrigeſcet & penè deficiet. Ait enim Ariſtot. quòd ſenium eſt frigidum, ſiccum & mors morbidum, ſic mũdus morti .i. exterminio iam propinquus frigidus eſt per defectum charitatis, & ſiccus p defectum deuotionis. In his enim duobus cõſeruatio vitæ ſpũalis exiſtit. Cũ igitur iam videmus charitatis feruorẽ penè penitus extingui, ac deuotionis humidũ exiccari, quid aliud cogitare debemus, niſi q̃ ppe eſt interitus huius mundi. Qđ enim antiquat & ſeneſcit, ppe interitũ eſt Heb.10. Si quis attente conſideret in quolibet ſtatu tam ſecularium q̃ regularium, tã clericorũ q̃ laicorũ, tã ſubditorũ q̃ ẽt prælatorũ, q̃ indeuote Deo ſeruitur, quã tepide adoratur, q̃ irreuerẽter oratur, q̃ arido corde laudatur, immo potius contemnitur, dehonoratur turpiter, ac deteſtabiliter blaſphematur, manifeſte videbit charitatẽ ad Deũ nõ ſolum frigeſcere, ſed iã ita notabiliter friguiſſe vt penè videatur extincta. De charitate vero ad proximũ, quõ iã plene defecerit, clamãt nudi, clamãt famelici, clamant inedia morientes. Relegata eſt miſericordia a filijs hominũ, clauſa eſt ianua pietatis, contracta eſt largitas, niſi quę vanitati aut cupiditati deſeruit. Aruit fons compaſſionis, & viſcera ſua clauſit, & ſic non reſtat aliud niſi quòd cito fiat iudiciũ ſine miſericordia illis qui ob charitatis defectum miſericordiam nõ fecerunt. Tertium ſignũ erit iniquitatis inũdatio. Nam timore Dei poſtpoſito, & amore reiecto, & honore contempto, quid reſtat niſi malorũ inundatio, iniquitatum multiplicatio, innumerabiliumque ac indicibiliũ ſuperabundãtia peccatorũ. Ideo videmus impletũ illud Oſee.4. Nõ eſt miſericordia, nõ eſt veritas, nõ eſt ſcientia

Dei in terra. Maledictũ & mendaciũ inundauerunt, & ſanguis ſanguinẽ tetigit. Et clare videmus impleriũ qđ pdixit Apls 2. ad Thi. 3. In nouiſſimis dieb. inſtabunt tpa piculoſa, & erũt hoĩes ſeipſos amantes amore. ſ. priuato, de quo dicit Aug. Ciuitatem Diaboli fecit amor ſui vſq; ad contemptũ Dei. Ex iſto n. amore oĩa mala pueniũt, ſicut ex charitate cõſtat pullulare virtutes, vnde poſt illud. Erunt hoĩes ſeipſos amantes, ſequit. Cupidi, elati, ſupbi, blaſphemi, parentib. non obedientes, ingrati, ſceleſti, ſine affectione, ſine pace, criminatores, incontinentes, immites, ſine benignitate, proditores, pterui, tumidi, volupratũ amatores magis q̃ Dei. Tales etiã deſcribit idẽ Apls Ro. 1. dicens eos eſſe repletos oĩ iniqtate, malitia, fornicatione, auaritia, neqtia, plenos inuidia, homicidijs, contentione, dolo, malignitate, ſuſurrones, detractores, Deo odibiles, contumelioſos, ſupbos, elatos, inuentores malorum, inſipientes, incompoſitos, ſine affectione, ſine foedere, abſq; mĩa. O ſi quis lineeis ocul conſcientiarũ parietes penetrare, & cordiũ occulta luculẽter poſſet inſpicere, cõcerneret crimina quãto ſecretiora, tãto forſitan grauiora. Sed ne publicem* occulta dedecoris, aut parietẽ fodiamus, vt appareat idolum abominationis, quia nec teſtes ſumus, nec Iudices occultorum, ſed alium habebunt Iudicem, non Regem vel Principẽ, ſed conſcientiarum ſecretiſſimorũ inſpectorem, qa oĩa nuda ſunt ocul eius, qui ſicut nihil deſeret inſcrutatũ, ita nihil pteriet impunitũ, videamus q̃ palã curã ſole gerunt, q̃ nec ignorari pñt, nec aliqua tergiuerſatione cælari, nec excuſationis pallio opiri, quia tã impudenter agunt hodie pctõres, vt frontẽ meretricis excedere videant. De quib. dictũ eſt Yſa. 3. Pctm̃ ſuum quaſi Sodoma pdicauerunt, imo, & laudat pctõr in deſiderijs aiæ ſuæ, & iniquus bñdicitur, & publicatis peſtiferis adinuẽtionib. vitiorũ, qui eſt in eis aſtutior, & effrenatior, ille pbior, ſapientior, & valentior iudicatur. Verecundia quoq; importabil eſtimatur innocentem vel minus impiũ eſſe inter hoĩes ſceleratos. ſimplicẽ inter vulpes, columbam inter vultures, agniculũ inter lupos. Inhonorat Deus iniqs opb. & linguis non ſolũ peierantiũ, ſed blaſphemãtium, nomen eius ſceleratiſſimè laceratur, eius mandata contẽnuntur, pmiſſiones vilipenduntur, cõminationes non timẽtur, ſupplicia non horrentur, leges abolentur, & p libito voluntatis neqter exponuntur, & ſicut ait Cyprian* conſenſere iura pctis, & cepit licitum eſſe qđ publicũ. Inter iniurijs militãt, & iniurię p vlribus inducunt, abuſiue conſuetudines ſanciuntur. Legẽ habentes ſine lege viuunt, & legibus abutuntur. Diues pauperem ſuppeditat, & potẽs opprimit impotentẽ, vulpes cuniculũ, lup* agnũ, vultur columbã, accipiter alaudã deuorat, & impius iuſtũ, & ſimplicẽ verſipellis. Facti ſunt hoĩes ſicut piſces maris, & ſicut reptilia non habentia pceptorẽ. In mari Pyrrhatę pdant, in vijs inſidiantur pdones, latrones in nemorib. fures in domib. in vrbibus abundãt ſeditioſi, in curijs pdimnes, ſequit inter diſcordantium malitia, litigijs replentur oĩa, veritas odio habetur, & pcul abijcitur, iuſtitia peruertitur, æquitas euetuatur, regnat impietas, ſequit rapacitas, cupiditas dñatur. Quid plura? Quæ lingua, aut quis intellect* cogitare ſufficeret q̃ qlis qualia quãtaq; flagitia committuntur. Quia n. non pfertur cito contra malos ſnia, filij hoium abſq; vllo timore ppetrant mala. Cùm igitur multitudo ſit in ſcelere, nec ſperari poſſit correctio, qn potius quotidiè creſcit malitia, inſoleſcit temeritas, obſtinatior audacia, effrenat impudentia, ſperatur impunitas, & in immenſum iniqtas cumulatur, quid reſtat, niſi dolor & gemitus. Non n. ſenio crimina moriuntur, nec vetuſtate tẽporum obruuntur, quinimo velut idra vno capite reſecato alia validius, & numeroſius pululantia renaſcuntur. Sic adduntur pctã pctis, adinueniuntur noua, & multiplicantur abſq; numero & peccandi libidinoſa rabies ardentius inflammat. Quid igitur amplius expectare debemus, niſi q̃ in breui ſit finis à iuſto Iudice tot & tantis flagitijs tã horrendis abominationib. imponend*? Debemus n. diligenter aduertere, & memoriter retinere, qđ Gen. 6. legimus. Videns Deus q̃ multa malitia hoĩum eſſet in terra, & cuncta cogitatio cordis humani intenta eſſet ad malũ oĩ tpe, pœnituit eũ q̃ hoĩem feciſſet in terra. Et infra. finis vniuerſæ carnis venit corã me, repleta eſt terra iniquitate à facie eorum, & ego diſperdã eos cum terra. Ecce q̃ ppter multiplicationẽ, & redundantiã pctõrum, & ad purgationem mundi, & exterminationẽ hoium impiorum immiſit Dñs cathacliſmũ aquarũ. Item Gen. 18. Dixit Dñs ad Abraã. Clamor Sodomorũ & Gomorreorũ multiplicat* eſt, & pctm̃ eorum aggrauatum eſt nimis. Et ſeqtur. Quia pluit Dñs ignẽ & ſulphur de cœlo, quinq; ciuitates oĩm ſubuertens cum oĩb. hoĩb. necnõ & infantulis & iumentis. Itẽ qñ multiplicata ſũt pctã ppli Chanaan pcepit Dñs filijs Iſrael, vt in ingreſſu ſuo in terrã pmiſſionis. prius exterminarent eos, nec quemq̃ viuere pmitterent, vnde quia aliquib. pepercerunt, increpari à Dño meruerunt, ſicut dr̃ Ioſ. 2. Item diu ſuſtinuit Dñs pctã filiorũ Iſrael. Sed poſtq̃ completę ſunt iniquitates eorũ, eiecit eos à facie ſua, de terra ſua trãſferens eos in exteras nationes. Primo decẽ trib. ſicut habemus 4. Re. 17. Poſtea duas trib. 4. Re. vlt. Sed illa abiectio ſeu tranſlatio fuit tpalis, vnde poſt annos ſeptuaginta redierunt. Sed poſtmodum, quia Chrm Dñm crucifigendo immaniſſime peccauerunt, terrã ſuã vſq; ad Antichrĩ tẽpus irrecupabiliter amiſerũt. Sic etiam exterminata ſunt regna Chaldęorũ, Medorũ, Perſarũ, necnon & Græcorũ, q̃ ſuis tpib. potentiſſima fuerunt, & maxima, tñ ppter iniqtates eorum ad nihilũ ſunt redacta. Deniq; nuper dieb. iſtis etiã Chrãni nři ppter eorum pctã nepharia, q̃ magis tacenda cenſui q̃ pandenda, iuſto Dei iudicio p manus infidelium nephandorũ trucidati captiuati vel in fugam conuerſi ſunt. De terra ſcã pmiſſionis, q̃ Dñs Ieſus ſua bñdicta natiuitate, conuerſatione & morte ſacratiſſima conſecrauit, turpiſſimè ſunt eiecti, quia flagitioſam eorum vitã non poterant amplius ſuſtinere. Hæc oĩa ſupradicta q̃ ſunt qdam particularia Dei iudicia, ſunt etiã futurorum ſigna pnoſtica, & futuri iudicij generalis exempla, qm̃ ſicut Deus illorũ iniquitates vſq; ad pfinitum tẽpus per patientiã expectauit, & poſtmodũ iudiciũ ſuũ exercẽs, inflexibiliter iræ ſuæ tumorẽ ſuper eos effudit. Sic de gnãli iudicio firmiter eſt tenendũ, licèt qñ ſit pciſe futurũ oĩ viuenti ſit incertum, niſi cui fuerit à Dño reuelatũ. Quartum ſignum futuri iudicij erit, in diuerſis mundi partib. facta cõmotio. Añ cõſummationẽ n. mundi neceſſe eſt magnas, & mirabiles cõmotiones fieri in oib. creaturis. Sicut namq; Deus ſuum primũ aduentum in mundum qui debebat eſſe gratioſus & amabil per Prophetas ſuos pnunciari voluit, multiſq; figuris, & ęnigmatib. pſignari, ne ſi ſubito veniret, hoẽs non agnoſcerent, qn potius vt ipſum agnoſcentes cum oĩ deuotione ſuſciperent ac anteq̃ veniret ad eius ſuſceptionem deuotã cũ oĩ ſe diligentia ppararent, ſic ſcḿ eius aduentũ terribilẽ, & horrendũ oẽs Prophetas ſuos voluit pclamari multiſq; ſignis pcedentib. ppinquũ eſſe iudicium facies demonſtrari, vt ſaluandi qui boni ſunt ad meliora, & ampliora puocentur, & q in pctis ſuis ſunt citius ad pniam conuertantur, reprobi vero inexcuſabiles merito iudicent. Vnde Btũs Greg. ait. Saluator nř nos paratos inuenire deſiderans, ſeneſcentem mundũ q̃ mala ſequantur denunciat, vt nos ab eius amore compeſcat. Appropinquante eius termino quantę pſecutiones pueniant innoteſcit, vt ſi Deũ in tranquillitate metuere nolumus, vicinum eius iudicium, terrorib. vel perſecutionib. attriti timeamus. Item qñ prfamilias contra aliquẽ ppter iniurias, vel contumelias ſibi factas eſt vehementer iratus, oẽs eius domeſtici & amici ad Dñi ſui vindicandas iniurias vnanimiter animãtur. Sic oĩs creatura factori ſuo deſeruiens excandeſcit in tormentum contra impios ad vindicandũ iniurias creatoris. Item cũ exigente iuſticia in qbus quis peccat in his puniri debeat, ſicut dr̃ Sap. 11. Per q̃ qs peccat p hæc & torquetur nos, q cũctis creaturis abutentes delinquimus, iuſtum eſt vt in cunctis, & à cunctis à iuſto Iudice torqueamur. vt impleat qđ dr̃ Sap. 5 Pugnabit p eo orbis terrarũ, contra inſenſatos. Sicut ait Greg. Oĩa q̃ ad vſum vitæ accipimus, ad vſum conuertimus culpæ. Sed oĩa q ad vſum vitę prauitatis inflexiimus, ad vſum nobis vertũtur vltionis: tranquillitatem pacis humanæ conuertimus in vanam ſecuritatẽ, & ideo iuſte, ſicut ait Saluator Matt. 24. Surget gens contra gẽtem, & regnum aduerſus regnum. Peregrinationem vitę p habitatione dileximus patriæ, iõ erunt terremotus. Salutem corporum in vſum redigimus vitiorũ, iõ erunt peſtilentiæ. Vbertatis abundãtiam non ad neceſſitatẽ carnis aſſumpſimus, ſed ad puerſitatem intentiſſimę voluptatis, iõ erit fames. Serenitatẽ aeris ſeruire nobis cogimus ad vſum terrenę delectationis, & iõ erunt fulgura, tempeſtates, & tonitrua Iuſte igr̃ reſtat vt ſibi oĩa nos feriant, q̃ ſibi oĩa vitijs nřis male ſubiecta ſeruiebant, vt quot in mundo incolumes habuimus gaudia, tot de ipſo poſtmodum cogamur ſentire tormenta. Attẽdendũ eſt aũt q̃ in oib. creaturis, & ſingul mũdi partib. erunt cõmotiones mirabiles ad cogitandũ, terribiles ad videndũ, ſed pene intollerabiles ad ſuſtinendũ. Erunt n. hmõi commotiones in dæmonibus in hominibus in elementis omnibus in corporibus cœleſtibus necnon & in beatis ſpiritibus. Primo quidem in dęmonibus, quia ſicut dictum eſt, ſoluetur ſathanas .i. poteſtas eius relaxabitur. Permittentur .n. dæmones fortius ſoluto tentare hoẽs, vehementius impugnare, acrius perſequi. & ea tota ſua malitia amplius in eos deſęuire. Vnde ipſi crudelitate commoti multas horribiles commotiones in homines excitabunt, ac totum mundum contra eos mirabiliter commouebunt. Item erit commotio in hominibus. Nam ſicut prædixit Dominus. Erunt prælia & ſeditiones. Bella ad hoſtes pertinent, ſicut ait Greg. Seditiones ad ciues, vt ergo nos indicet interius exteriuſque turbari, aliud nos ſaceetur ab hoſtibus aliud à fratribus perpeti. Surget enim gens contra gentem, & regnum aduerſus regnum. Tolletur vbique pax de terra, vbiq; prælia

mouebuntur. Inſurgent maiores contra ſe inuicẽ, & cõtra minores alios. Minores ſiſr in maiores, ac etiã in ſeipſos, regnũ cõtra regnum aliud diuidet, & in ſeipſo diuiſionum ſciſmatib. diſcindet. Ciuitas ciuitatẽ impugnabit, caſtrũ vnũ inſurget in aliud, dom⁹ cõtra domũ, familia cõtra familiã, pſonã cõtra pſona armabit. Tumultuabit puer cõtra ſenẽ, & ignobil cõtra nobilẽ, Principes cõtra ſubditos, & ecõuerſo laici cõtra clericos, & ecõtrario religioſi cõtra ſeculares, & ecõuerſo religioſi cõtra religioſus alios, ac ipſi diuident multiformiter in ſeipſos. Clerici cõtra plãtos, & econuerſo conſurgent. Nõ erit collegiũ aut monaſterium vbi nõ tumultuoſa cõmotio, & ſeditioſa turbatio concitet. Tunc implebitur illud Hier. 9. Vnuſquiſq; ſe à pximo ſuo cuſtodiat, & in oĩ frẽ ſuo non habeat fiduciã, q̃a oĩs frater ſupplantãs ſupplantabit, & oĩs amicus fraudulenter incedet. & vir fratrem deridebit, & veritatẽ non loq̃tur. Sequit: Sagitta vulnerans lingua eorum dolũ locuta eſt. In ore pacẽ cum amico ſuo loquit, & occulte ponit ei inſidias. Et Mich. 7. Nolite credere amico. & confidere in Duce, ab ea q̃ dormit in ſinu tuo. cuſtodi clauſtra oris tui, quia filius contumeliam faciet pri, & filia conſurget aduerſus mrẽ ſuã, nurus cõtra ſocrum ſuã, & inimici hoĩs domeſtici ei⁹. Et qd̃ longe grauius eſt, tradet frater fratrem in mortem, & pr̃ filiũ, & inſurgent filij in parentes, & morte afficient eos, ait Saluator, Matt. 24. Sicut aũt in corpore nãli cũ membra ſingula diſſoluunt, & cathena aurea. i. armonia totius corporis, qui vz. inſe, & aĩa ſiĩ cũ corpore, tenebant mirabili nexu concordiæ ſederata, diſſidentibus elementis in corpore, quaſi quadã intrinſeca pugna, vno eorũ pdominante ſup alia diſſipat, neceſſe eſt hoĩẽ cito mori, ſic in corpore vniuerſę reipublicę certiſſimũ ſignũ deſtructionis eius finalis eſt tã horrẽda diuiſio, qualis ſuperius eſt deſcripta. Ait. n. Saluator Mat. 12. Omne regnum contra ſe diuiſum deſolabit, & oĩs ciuitas & domus contra ſe diuiſa non ſtabit. Item ſicut in ædificio materiali qñ parietes ab inuicem ſeparant, ac ſinguli quoq; parietes interrupti fiſſuras multas habentes, intrinſecus, & extrinſecus, diſſoluuntur, exterminiũ illi⁹ ædificij ſine ſpe reparationis indicant, & minant. Sic in pposito intelligendum eſt q̃ tanta commotio in corpore reipublicæ final eius exterminij, eſt euidentiſſimum argũ. Item erunt commotiones in elementis oĩb. Nam in terra erit fames valida, non in vna regione tm̃ vel puintia, ſed vbiq; terrarum ſterilitas, & defectus neceſſariorum ad victum. In viſcerib. quoq; terræ tanta fiet commotio, q̃ erunt terremotus horribiles, crebriores, & incomparabiliter vehementiores ſolito. i. crebrius, & in pluribus mundi partib. accidentes tã violenti vel fortes vt ciuitates, turres, & caſtra deſtruant, ac montes à fundamentis penitus euertant. Tunc implebitur illud Yſa. 24. Confractione confringetur terra, contritione conteret terra. commotione cõmouebit terra, agitatione agitabitur terra. Et qd̃ Dñs ipſe pdixit. Erit fames, & erunt terremotus magni per loca. In aq̃s ſiſr. i. in mari, & fluminibus erunt commotiones, vz. inundationes inſolitæ, ſonitus inauditi, pcelloſę fluctuum commotiones, eleuationes ac depſſiones vndarũ, ac tẽpeſtates tã auditu terribiles q̃ aſpectu. In aere quoque mſtę commotiones, & multiplices erunt, vz. epidimiæ. i. infectiones maximè, ex q̃ib. orientur peſtilentiæ. i. corruptiones, morbos, & mortes innumerabiles tã in hoĩb. q̃ iumentis, & beſtijs generantes. Erunt etiam tonitrua, coruſcationes, & fulgura, tempeſtates. & grãdo, æſtus intollerabiles, ventorum concurſus, & turbines. Hæc aũt oĩa tanta, & tã crebra erunt qualia nunq̃ ante fuerunt, ita vt hoĩes ſuper iiã areſcant, & velut amẽtes p̃ timore, & confuſione fiant, vnde Sap. 5. dr̃ Ibunt directè emiſſiones fulgurum tamq̃ habene curuato arco nubium. exterminabuntur, & ad certum locũ inſilient, & à petroſa ira plena mittent grandines, & excandeſcet in illos aqua maris, & flumina concurrent duriter &c. In igne verò erunt commotiones ex conflagratione ignũ mundanorum. De qua dicet infra. iõ ſuperſedeamus ad pſens, In corporib. quoq; cœleſtib. erunt commotiones, ſicut ait Saluator. Luc. 21. Erunt ſigna in ſole, & luna, & ſtellis Expſſius Mat. 24. Sol obſcurabitur, & luna non dabit lumen ſuum, & ſtellę cadent de cœlo. Scd̃m Ambroſium, ſol & luna ad temp⁹ poſſunt intelligi priuari lumine ſuo, & pacto die iudicij maius lumen recipient. Et Chryſ. ait. Pr̃familias moriente, domus tota turbat, familia plangit, & nigris ſe veſtimentis induunt. Sic humano genere pter quem facta ſunt oĩa circa finem conſtituto, cęli myſteria lugere dicunt, & candore depoſito tenebris induunt. Vnde Act. 2. Sol conuertetur in tenebras, & luna in ſanguinẽ, anteq̃ veniat dies Dñi magnus & manifeſt⁹. Et ſumpta eſt hæc auctoritas de Ioel 2. quaſi à facie Dñi contremuit terra, moti ſunt cœli, ſol, & luna obtenebrati ſunt, & ſtellæ retraxerunt ſplendorẽ ſuũ. Pro tanto de ſtellis dicit pſens, Mat. 24 Stellæ cadent de cęlo, quia vz. non lucebunt, nec videbunt, ac ſi cecidiſſent de cœlo. Aliter hęc verba poſſunt intelligi ſcd̃m Ambroſium. Hieronymum, & Bedam. Sol & Luna obſcurari dicuntur non diminutione ſui luminis, ſed ſuperueniente claritate maxima veri ſolis obſcurari, & nullius eſſe luminis videbuntur. Iſa. 24 Erubeſcet Luna & confundetur Sol, cum regnauerit dñs exercituum, ſtellę cadent de cœlo. Non quia ſtellę quæ ſunt lumina quædam cœli credenda ſint cadere, vel corrũpi, ſed in ſuperiori parte aeris fient inflammationes vehemẽtes, & multæ, quæ ſic diſcurrent per aera, vt quaſi ſtella de cœlo cadere videantur. Vel ſcd̃m Ambro. Stella cadent &c. i. qui fulgere videbantur in eccleſia, & eſſe firmiſſimi, turbabuntur a ſanctitate vitæ & veritate fidei præ turbatione cadentes. Tandem erunt commotiones & in beatis ſpiritibus, ſicut ait dñs, virtutes cęlorum mouebuntur. i. Angeli. Et dñt virtutes cœlorum, q̃a in cęlis eſt eorum habitatio. Aut ſcd̃m philoſophos, quia ſunt motores orbium cœleſtium. Moueri autem dñt motu. ſ. reuerentiæ. Ex conſideratione. n. maieſtatis iudicis venientis reſilient in propriam paruitatem. & videntes eũ iratũ contra impios, quaſi tremere videbunt. Sicut patrefamilias vehementer irato, oẽs eius amici motum quendam & ſigna cuiuſdam commotionis oſtendũt. Aut dñt moueri ad literam quia explebunt myſterium conſummationis mundi & reſurrectionis gñalis. Sicut dr̃ Matth. 13. Mittet filius hominis Angelos ſuos, & colligent de regno eius oĩa ſcandala. Et infra. Exibunt Angeli & ſeparabunt malos de medio iuſtorum. Et Rurſum. 24 Mittet Angelos ſuos, cum tuba & voce magna, & congregabunt electos eius, &c. Vnde Chriſ. Exurgenti Regi cęleſti iudicaturo viuos, & mortuos, virtutes Angelicæ mouebuntur, terribiles miniſtri, terribilem dñm præcedentes. Hieronymus aũt dicit ſe inueniſſe ſcripta in annalibus Hebræorũ, 15. ſigna iudicium præceſſura. Prima die eriget ſe mare ſuper altitudines montium quadraginta cubitis ſtans in loco ſuo quaſi murus. Secundo tm̃ deſcendet vt vix videri poſſit. Tertio marinæ beluæ apparentes ſuper mare, dabunt rugitus vſque ad cœlum. Quartò ardebit mare & oẽs aquæ. Quintò herbæ & arbores dabunt rorem ſanguineum. Sexto ruent ędificia. Septimo Petræ adinuicem collidentur. Octauò fiet generalis terræmotus. Nonò ęquabitur terra. Decimo exibunt homines, de cauernis, & ibunt velũt amentes, nec poterunt mutuo ſibi loqui. Vndecimò ſurgent oſſa mortuorum, & ſtabunt ſuper ſepulchra ſua. Duodecimò cadent Stellæ. Terdecimò morientur viuentes, vt cum mortuis reſurgãt. Quartodecimò ardebit cœlum & terra. Quintodecimo fiet cœlum nouum & terra noua, & reſurgent omnes. Vtrum autem continue an interpolate futura ſint iſta, Hie. non expreſſit. Hæc dicta de duobus antecedentibus iudicium ſ. de Antichriſti perſecutione, & de mundi conſumatione ſufficiant.

De mundi purgatione. *Diſt.* III.

CONſequenter dicendum eſt, de duobus concomitantibus aduentum iudicis, & Primò de mundi purgatione. Secundò de generali corporum reſurrectione. Quantum ad primum ſciendum, quod venturum iudicem pręcedet ignis, qui faciem huius mundi comburet, peribuntque cęlum & terra. Sicut ait dominus Matth. 23. Cœlum & terra tranſibunt, non ſecundum ſubſtantiam, ſed ſecundum ſpeciem quæ mutabitur in meliorem, cęlum dicit aereum, non ethereum. Tantum ãt aſcendet ignis præambulus iudicij, quantum aſcenderunt aquæ diluuij. ſ. vigintiquinque cubitis ſuper cacumina montium, vt hanc mundi partem purgent a ſordibus peccatorum. Nam hoĩes peccatores, non ſolum ſuis ſceleribus maculant, verumẽt ſuam habitationẽ inquinant, oẽſque creaturas quarũ obſequijs abutunt inficiunt & puertunt. Iõ tm̃ aſcendere credendus eſt ignis mũdi purgatiuus q̃tũ aſcẽdere potuerunt fumi idolatriæ aut fętor criminũ aliorum. Terram igr̃ mare & oẽs aquas, ac aeris craſſitudinem purgabit, electos ẽt ſcd̃m Apoſtolum emũdabit, reprobos vero torquebit. Vt. n. ait Aug. hoc erit incẽdium ſanctis, qd̃ fuit tribus pueris caminus Babilonis. De reprobis vero dicitur in pſalm. Ignis ante ipſum præcedet, & inflammabit inimicos eius.

De corporum reſurrectione.

DIcto de mundi purgatione dicendum eſt, de generali corporum reſurrectione. Circa quam conſideranda ſunt quinque. Primo q̃ futura ſit reſurrectio. Secundo, q̃ vnuſquiſque reſurget idem in numero. Tertiò q̃ oẽs reſurgent in perfecta ætate. Quarto, q̃ oẽs reſurgẽt immortales. Quinto, q̃ omnes erunt impaſſibiles. Circa primum ſciendum. Reſurrectionẽ corporum futuram eſſe probatur multipliciter, videlicet. Auctoritatibus, rõnibus, & exemplis. Et primo auctoritate & teſtimonio Prophetarũ Iſa. 25. Viuent mortui tui & interfecti tui reſurgẽt. Et poſt. Vos, qui in puluere eſtis, &c. Ezech. 38. c. Hæc dicit dñs Deus. Ecce ego aperiã tumulos veſtros, & educam vos, de ſepulchris veſtris popule meus. Et poſt. Dabo ſpm̃ meum in vobis, & viuetis. Dan 12. b. In tpe illo ſaluabit pplus tuus, oĩs qui inuentus fuerit ſcriptus in libro vitæ, & multi de his, q̃ dormiũt in pul

nere

nere terræ euigilabunt. Alij in vitã æternã, alij in obbrobriũ, vt videãt ſemper. Hoc teſtatus eſt Danieli Angelus indutus lineis cum iuramentum in conſpectu duorum Angelorum. Itẽ Ion.a.c. Sublcuabit de corruptione vitã meã. Item illi ſeptẽ fratres cum matre de quib.a.Mach.6.d.oẽs martyriũ gratanter ſuſcipiebant ꝓpter obſeruantiã legis, & ſpem reſurrectionis, quæ teſtimonium perhibẽtes de hoc in extremo ſpũ cõſtituti, quorum vnus ait. Rex mundi ꝓ ſuis legib. defunctos in æternæ vitæ reſurrectione ſuſcitabit. Et alius membra obtulit ad martyrium, dicens E cœlo iſta poſſideo, ſed ꝓpter Dei leges hæc ipſa deſpicio, qm̃ ab ipſo me ea recepturum ſpem, ſic & alij, & mater eorũ. Legit in hyſtorijs Rom. Quia cum tpe Theodoſij Imperatoris, quidam Philoſophi, & multi viri Eccleſiaſtici, imò vero hæretici dogmatizarent corporum reſurrectionẽ non eſſe futurã, niſi ſpũaliter, & alij catholici ſentirent, & aſſentirent ꝙ futura eſſet corporaliter. Cùm in his eſſet Impator Theodoſius anxius & dubius qd eſſet tenẽdum, cum terra effoderet apud Conſtantinopolim ꝓ fundamento quodã iaciendo, apertum eſt ſepulchum cuiuſdã antiquiſſimi Philoſophi, & famoſiſſimi, qui fecerat ſcribi, & ſculpi ſecum in ſepulchro ſuo articulos fidei nr̃æ, ꝙ.ſ. Dei filiũ crederet cõcepturum de virgine, & naſciturum &c. Per quẽ et ſpabat ſe reſurrecturum corpaliter in iudicio futuro. In cuius indicium oſſa ſua tpe Theodoſij Impatoris ſoli paterent. Ad hmõi ergo ſepulchri apertionem, & ſcripturæ inuentionẽ, & fides catholica eſt confirmata, & hæreſis cõfutata. Iob.19. Scio ꝙ redemptor meus viuit, & in nouiſ. die de terra ſur. ſum. & cir. circum. pel. me & in car. mea vide. de. ſalua. me. &c. Item teſtimonio illorum qui pcipui fuerunt inter Chr̃ianos. ſ. Apl'orum q articulũ fidei diſerũt carnis reſurrectionẽ, quã q nõ crediderit ſalus eſſe nõ poterit. Apl's Paulus 1. Cor. 15. Oẽs quidem reſurgemus Et 1. Theſ. 4. Mortui q in Chr̃o ſunt reſurgent primi. Item beati martyres ꝓ huius ſpe, & teſtimonio corpa ſua ad ſupplicia tradiderunt. Sup oĩa aũt debet valere teſtimonium Chr̃i, cuius virtute ipſa reſurrectio fiet, qui hanc futurã pdicauit. Iohã. 5. Procedent q bona fecerunt in reſurrectionem vitæ, qui vero mala egerunt in reſurrectionem iudicij. Itẽ hãc futurã ꝓbauit Saduceis. Math 21. a. Luc. 20. Per hoc Deus dixit Moyſi. Ego ſum Deus Abrahã, Deus Iacob, Deꝰ Iſaac. Deus. n. nõ eſt Deus mortuorum, ſed viuentium. Oẽs. n. viuunt ei, quia eos põt reſuſcitare qñ vult. Item exemplo ſuo, & ſuorum eã futurã pmonſtrauit. Math 28. Multa corpa ſanctorũ q dormierant ſurrexerunt, & exeuntes de monumentis &c. De eius reſurrectione Math. 27. & Mr. 16. a. Luc. 24. Põt aũt hoc idẽ & rõnib. ꝓbari. Reſurrectionem nẽpe futurã exigit Dei veritas infallibilis, qui p Prophetas ſuos eã pdixit, & ꝓmiſit eſſe futuram, ſicut patet auctoritatib. pmiſſis, Prophetę aũt diuinitus inſpirati, non poſſunt eſſe mentiti. Item æquitas ſummæ iuſticię requirit, vt ſm ꝙ oẽs boni vel mali in ſuis corporib. meruerunt, hoc eis in vtriſq; reddamt. Math. 6. Eadem menſura qua menſi fueritis remetiet̃ vobis. Et Iſa. 61. In terra ſua q̃ eſt terra hæreditatis æternæ duplicia poſſidebunt. i. duplicem gl'am in aĩa ſ. & corpore. Cùm aũt boni p corpora ſua. quaſi p inſtrũta, vel organo aĩarum Deo ſeruierint, mali vero de corporib. ſuis, & per corporea inſtrũta, quaſi incitatiua ad malum Deum impugnauerint, & p corporum ſuorum organa peccauerint cõtra eum. Ad iuſtum iudicem ptinet, vt per q Deo ſeruiuit aliquis per hæc et remuneretur. Et per q peccauit, per hæc etiam inquietatur. Item iudex oĩum ſummè iuſtus, tam malorũ, q̃ bonorum corpora ſuſcitabit, vt ea q̃ meriti, vel demeriti cooperatiua fuerunt, participationem etiam pmij vel ſupplicij recipiant in æternum. Item hoc exigit corporis Eccleſiæ cõformitas, & cõgruitas. Nõ. n. congruum eſt, vt ſurgente integro capite membra remaneant in parte in terra q̃tum ad corpora. Nõ eſt formoſum corpus niſi membra integraliter ſurgant, nec eſt integrum aliter corpus ſcr̃, nec corpus Eccleſiæ aliter integrum erit, aut decens niſi reſurgant integre mẽbra, ſicut integre ſurrexit caput. Idõ dicit Apl's 1. Cor. 15. Chr̃s ſurrexit à mortuis primitiæ dormientium. Et poſt Vnuſquiſq; in ſuo ordine reſurget, primo Chr̃s, deinde q ſunt Chr̃i. Itẽ hoc exigit hũani corporis nobilitas. Si. n. alia corpa aliqua vt ſunt ſemina primo moriunt̃ & putreſcunt, & pꝰ viuificant̃, multo fortius videt̃ nobiliſſimũ genꝰ ſeminis, pp qd alia ſemina facta ſunt, cũ ſeminat̃ non debere depire. ſ. corpꝰ humanũ cũ ſepelit̃, vnde hoc ꝓbat Apl's p exemplũ ſeminis 1. Cor. 15. Inſipiens tu qd ſeminas nõ viuificat̃, niſi prius moriat̃ Yſa. 66. Oſſa vr̃a ſicut herba germinabũt. Nec mirum ſi hoc ſemẽ nõ moriat̃ in terra anteq̃ reſurgat, quia aliqua ſemina poſtq̃ p cẽtũ annos iacuerit in terra poſt cẽtũ annos germinat op̃atione nã. Hoc dĩ verum eẽ de grano milij. De quo dĩ ꝙ aliqñ bñ latet in terra per centũ annos anteq̃ germinet, vel et p mille. Si hoc põt facere nã de tã paruo ſemine, qd mirũ ſi hoc facit creator qui ſupra nã eſt de tã nobili ſemine in fine mũdi. Itẽ hoc exigit ſummi Regis curialitas. Quid. n. rex eſſet curialis, cui ſeruiret in exercitu ſuo fideliter miles, & ſcutifer, ſi ipſe in fine prælij ſtipendia daret militibus, & nihil ſcutiferis, qui ei ſeruiuiſſent vſque ad mortẽ? Sic poſſent dicere ſcutiferi qd dicunt inſipientes Iudæi. Mal. 3. Vanus eſt qui ſeruit Deo. Item quid mirum ſi ille qui creauit cuncta de nihilo, de coſta hoĩs mulierem, de puluere corporis reparet illud. Item ſi artifices de cineribus vitrum faciant, & vitra fracta in fornacem proijcientes, & liquefacientes et pulchriora ex eis vitra reficiant. Quid mirum ſi ſummus artifex hoc faciat de corporibus nr̃is fractis, vt ipſe reformet. Phil. 3. Saluatorem expectamus dñm noſtrum Ieſum Xp̃m q reformabit corpus humilitatis noſtrę configuratũ corpori claritatis ſuæ. Itẽ hoc exigit ppetua ſcõrum felicitas quorum aĩæ, deſiderant corpora quaſi ſuũ bonũ ſociũ q fuit particeps laboris & tribulationis, vt ſit particeps cõſolationis. Tertiò pt ſuaderi reſurrectio naturalibus exemplis, & miraculis. Si vt dictum eſt tpalis artifex qui de puluere ſeu facit vitrum, quare non ſummus artifex de pulueribus corporis corpus reficiat. In partibus Tyri & Athon de Sabulo Maris fit optimum vitrum. Item de cinere ſæuiens noua fenix & nobilis, renouatur, quæ eſt auis nobiliſſima, & ſola nidificat, & ſpẽs aromaticas in nido ſuo congregat & ſe cum eis comburit, & de puluere ſuo renouatur. Ad hoc at probandũ ꝙ mortuorum reſurrectio futura ſit multa fidem & fecit & põt facere miraculũ de ſeptẽ dormiẽtibus, de quibus legit̃ ꝙ cũ Decius Imperator veniſſet Epheſum, pcepit oẽs idolis immolare, aut diuerſis ſupplicijs occidi, q hoc non facerent. Oblati ſunt, & accuſati ſeptẽ viri primi in palatio ſuo Xp̃iani qui hoc facere contẽpſerunt, quorum primus vocabat̃ Maximus, & alius Malcus, &c. cum dediſſent eis tp̃s deliberandi vſq; ad reditũ ſuũ, ipſi deliberato cõſilio venditis, & erogatis ſuis pauperibus latebant in ſpelunca in Celyon mõte. Cum at miſiſſent Malcũ tráſfiguratum ſub habitu medici ad emẽdum neceſſaria victui, cũ audiret Deciũ ingrere de eis reuerſus, ad ſpeluncã ſocijs hoc retulit, q cũ panem comediſſẽt Dei volũtate dormierũt vſq; ad tpa Theodoſij. Decius at audiẽs qualiter ſua erogaſſent, & p parẽtes eorum qbus mortẽ cõminabat̃ cognoſcẽs, ꝙ laterẽt in dicta ſpelũca, maximis lapidibus os ſpeluncæ fecit impleri vt ſic ibi deficerent. Dum at viri Xp̃iani Ruphinus, & Theodorꝰ Martyriũ & geſta eorũ deſcribẽtes ea inter lapides incluſerunt ſignata duobus ſigillis argẽteis. Cum at tpe Theodoſij mota eſſet hęreſis, de reſurrectione mortuorum, aſſerentibus multis, ꝙ nõ eſſet futura corporalis, & Imperator Theodoſius ſup hoc multũ fleret, indutus cilicio. Accidit vt dum qdã volens edificare in dicto monte ſtabulum iumentis ſuis, & extraheret lapides, de dicta ſpelunca, excitati ſunt & credentes, ſe dormiuiſſe per ſpacium ſolius noctis, quærunt a Malco quid de eis tractaret Decius, affirmãtes, ꝙ nulla rõne immolarent. Cum miſiſſent ad vrbem Malcum vt prius ad victualia emenda, cum quinque ſolidis mirabatur lapides ad os ſpelũcæ, & ꝙ videbat ſignum crucis ſup portas vrbis, & hoĩes loquentes de Xp̃o, & mutationes hoĩom & ædificiorum. Et cum quærens audiret, ꝙ vrbs eſſet Epheſus, credens ſe dementatum voluit redire, prius emptis panibus, venditores videntes monetam argenteam cum imagine Decij dixerunt, ꝙ doceret eos Theſauros antiquorum Imperatorum, & non celarent eum, ꝙ cum negaret vinctum fune duxerũt eũ ad Marinum ep̃m & Antipatũ proconſulẽ. Ipſi at credebat, ꝙ traheret̃ ad Decium cruciandus. Cum at q̃rerent ab eo. ſ. ꝙ doceret eos vbi Theſauros acceperat, & vnde eſſet & qui eſſent parentes ſui a qbus dicebat ſe habuiſſe dictos argenteos, dixit eis noĩa & locum parẽtum ſuorum, q̃rẽs ab eis mirãtibus, vbi eſſet Decius Imperator quẽ antecedenti die in vrbe dimiſerat. Illis at aſſerentibus, ꝙ de eo nõ extabat iam eis memoria, manifeſtauit eis antedicta omnia, & de ſocijs ſuis, ad quos duxit eos cum maxima multitudine vrbis, quos inuenerunt in ſpelũca cum colore roſeo, qui eadem teſtati ſunt. Literæ at inuẽtę ſunt paſſionis ſuæ, cum ſigillis argẽteis eadẽ teſtantes. Cum autem Theodoſius vocatus, de Conſtantinopoli adueniſſet gaudens, ad aduẽtum eius facies ſanctorum, ſicut ſol fulſerũt, qui procidens amplexatus eſt eos flens ſuper ſingulos. Qui dixerunt, ꝙ ideo Deus eos reſeruauerat tantis temporibus, ſicut pueri in vteris maternis reſeruantur ſine ſenſu & dolore, vt nullus de reſurrectione mortuorũ futura corporaliter de cętero dubitaret. Quo dicto flectẽdo genua, & orando in dño dormierunt et ſpũs exhibẽtes Cum aũt Imperator hoc vidiſſet, fecit extrahi corpora ſctõrũ extra ſpeluncã. pcipiens fieri loculos aureos in quib. corpora ſctõrum collocarent̃ flētib. iter gans corpora ſingulorũ. Sed nocte ipſa apparuerunt ei ſcti, pcipientes ei. vt dimitteret eos in pace quieſcere, vbi quieuerant in dicta ſpelunca, vſquequo eos dñs in reſurrectione generali reſuſcitaret. Quod ipſe fecit, ornans hoſtium ſpeluncæ lapidibus deauratis. De dormitionis autem tempore quo primo dormierunt, dĩt quidam ꝙ dor-

dormierunt 372. annos, ſm alios ſolum 144. qa ab incarnatione Dñi vſq; ad Decij Imperium fluxerũt 252. & ita nõ dormierũt niſi 144. annis Decius tñ vno anno regnauit. Item ſi ad rugitum leonis ſuſcitantur leunculi, quare non poſſunt homines ſuſcitari ad vocem filij Dei. De quo Oſeæ 11. Dñs quaſi leo rugiet, quia ſuſcitationem bonorum, & malorum ipſe faciet. Item ſi ad vocem, vel ad petitionem ſeruorum filij Dei, vel ad tactum eorumdem ſuſcitant̃ infiniti mortui, quare non ad iuſſionẽ omnipotentis filij Dei q omnipotens eſt? Legitur in beati Andreæ miraculis q cùm p̃dicaret in littore maris, mare ꝓiecit ad litꝰ vnum mortuum. Qui facta orõne ad verbum eius ſuſcitat̃. Qui retulit attonitis, q̃ ſi erãt quadraginta iuuenes q audita fama beati Andreæ cõdixerant ſibi, vt ad p̃dicationẽ eius p mare venirẽt. Quod cùm facerent diabolus eos, & barcã in qua erãt ſubmerſit. Quod cùm dixiſſet, mare expulit alios triginta nouem ad littus, quos oẽs verbo ſuſcitauit. Item in vita beati Ioan. Euan. legitur, q ad tactum eiꝰ tunicę Põtifex idolorum duos mortuos ſuſcitauit. Itẽ in vita ſancti Martial' qui fuit vnus de ſeptuaginta duobus diſcipul' dr̃. q cum beatus Petrus mitteret eum apud Lemonicas cum duobus p̃sbyteris cũ diù p̃ceſſiſſent, vnus ex p̃ſbyteris illis mortuus eſt, q cũ ad ſanctũ Petrum rediſſent, & accepiſſent ab eo baculũ ſuũ, ad tactũ eius p̃sbyter ſurrexit. Sĩr cũ beatus Petrus tres diſcipulos ſuos, Euchardũ, Valerium, & Maternum ad conuertendos Theutonicos miſiſſet, in tranſitu alpium mortuus eſt Maternus. Dum aũt ad beatũ Petrum reuerſi, recepto ab eo baculo ſuo maternũ iã diù mortuũ, & ſepultũ p̃cepto eius exhumãte, & tangentes baculo Petri, ſuſcitatũ ſecũ duxerũt Treuerim, & magnam partẽ Theutoniæ conuerterũt. Et iſti tres ſucceſſiue ep̃i fuerunt. Poſtea aũt Maternus in alpibus, vt dictũ eſt ſuſcitatus p̃fuit in Colonia Ep̃s, q̃ Agrippina tũc tẽporũ vocabat̃. Itẽ 2. dyal' 11. dr̃, q cũ quidã monachi beati bñdicti ædificarẽt parietẽ, apparuit ei in cella exiſtenti Diabolus dicens, q ibat fratres viſitare qui pietẽ quẽ ædificabant euertit, vnũ paruũ monachũ ſub pariete attriuit. Beatus aũt bñdictus corpus laceratũ, & oſſa attrita fecit in ſacculo colligi, & ĩ cella ſua reponi, ad cuius orationẽ & vocẽ dictus monachꝰ reparatur, reintegratur, ſuſcitat̃, & oĩno priſtinæ valitudini reſtituitur. Quid mirũ ergo ſi verum eſt qđ dr̃ in Ioan. 5. Venit hora qũ hi qui in monumentis ſunt audient vocẽ filij Dei, & qui audierint viuent, cũ ſic viuificent mortui ad nutũ ſeruorũ? Põt etiã valere ad ſuadendã latcis reſurrectionẽ exemplũ qđ legitur Ezech 38. Vbi dr̃ q facta ſuper eum manus Dñi, duxit eũ in cãpum magnũ valde qui erat plenus oſſibus mortuorũ aridorũ, quæ ad vocẽ Dei acceſſerunt ad iuncturas ſuas, & fuerunt in eis nerui, caro, & pellis, & ſpũs, & ſteterunt ſuper pedes ſuos exercitus magnus valde. Quid mirũ ſi de oſſibus aridis, & puluere reformat p ſemetipſum corpa qui p ſeruos ſuos videtur feciſſe conſimilia, & magis cõtra nãm. Legitur in vita beati Ioan. Euang. q quodã Philoſopho demõſtrãte mundi diuitias contemnendas, quidã iuuenes venditis p̃rimonijs ſuis, gẽmas p̃cioſas emerunt, quos ad ſuaſionẽ dicti Philoſophi in foro in ocul' oĩum ad mõſtrandũ mundi cõtẽptũ attriuerunt, & in puluerẽ redegerunt. Et cũ beatus Ioan. aduenſẽs argueret hmõi contemptũ nõ mũdi gloriã factũ, & diceret mũdum ꝓpter Chr̃o contemnendũ ad eos conuertendos qui aduenerant, & ad petitionẽ eorũ gẽmas reintegrauit de puluerib', & fragmentis ſuis. Itẽ poſt ſabulũ in gẽmas cõmutauit. Itẽ 1. dyal'. 7. dr̃ quod cũ quidam monachus lãpades repararet, vna fracta eſt cadens ſup pauimentũ, & cõminuta. Qui timens abbatis offenſorũ fragmenta collegit, & orando lampadẽ reparauit, & reintegrauit. Itẽ dyal' 4. dr̃ Quod beatus bñdictus capiſteriũ fractum qđ nutrix ſua à vicinis ſuis mutuo acceperat pp afflictionẽ eius orõne factã reintegrauit. Quid ergo miraris, ſi p ſemetipſum reintegrabit corpora, vt hẽant ipſi quorũ fuerunt qđ meruerũt in ipſis qñ ad eius nñis inuocationem hoc ſui eius fecerunt? Cuius vocatio, & imperiũ Lazarũ, & adoleſcentẽ, & filiã Zayri ſuſcitauit. Ad idẽ p̃tinet qđ dicit Gre. dyal' 14. De herculano pariſieñ. Ep̃o quẽ Totilas Rex Gothorũ fecit decapitari, & corrigiã de eius corpore abſcindi, quẽ cũ vellens poſtea ciues in Eccl'ia ſepelire honorificè, & remouere à loco vbi extra muros cũ quodam puero ſepultũ corpus eius erat, inuenerunt corpus pueri tabefactũ, & vermib. & putredine plenũ. Corpus aũt martyris recens, & integrum, ita vt cõiungeretur caput corpori, ita vt nullũ veſtigium, vel cicatrix appareret ibi vel capitis, vel corrigiæ ſublatæ. Item in vita ſci Germani antiſ. dr̃ q cum qdam porcariua ſuſcepiſſet cum ſocijs, quem Rex Britaniæ noluerunt recipere, cũ nõ hr̃et qđ poſſet ei dare, & ſocijs ſuis, vnicum vitulum quem habebat eis parauit. Cumq; comeſtus fuiſſet, dixit beatus Germanus vxori, q oſſa colligeret, & in pelle vituli poneret, & in p̃ſepio corã matre apponeret. Quo facto vitulus ſurrexit, & fenum cum matre comedebat. Item cùm apud Rauennã in domo Reginæ comederet, aſinus qui eum portare cõſueuerat moritur. Cùm aũt Regina palefridum offerret, vt ſup illũ aſcẽderet, q̃ſiuit ſi eſſet aſinus ſuus q dicunt ei eum mortuũ, fecit ſe duci ad locum, vbi aſinus iacebat mortuus, Cui dixit. Surge miſello, & ad hoſpitium redeamus, q ſtatim ſe excutiens ſurrexit. Item in paſſione beati Chr̃ofori legit̃, q vt crederent qbus ipſe p̃dicabat futurã reſurrectionẽ, & alios articulos baculum ſuum aridum in terra fixit, & p̃cepit ei vt frõderet, & fructificaret, qđ ſtatim fecit hoc. Iob. 14. Lignũ hẽt ſpẽ, ſi p̃ciſum fuerit rurſum vireſcit, & rami eiꝰ pullulãt &c. Itẽ in hiſtoria Karoli magni legit̃, q cũ milites ſui fixiſſent in ſero haſtas aridas in terra prati, in mane cũ oraſſet q ſuſcipe deberẽt martyriũ in bello, q hoc ei dñs indicaret inuenerũt illi q mortui ſunt in p̃lio haſtas ſuas frõduiſſe. Cũ eas amputaſſet, de eo qđ infixũ in terra radicauerat, creuerũt maximè arbores in ſignũ q hi q videbãtur priuandi morte ad hoc viuerẽt, vt eſſent magni in ęternitate. Circa ſm ſciẽdũ q vnuſqſq; reſurget idẽ in nũero q fuit prius. Sicut ait Iob. 19. In nouiſſimo die de terra ſurrecturus ſum, & rurſum circũdabor pelle mea, & in carne mea videbo Deũ, quẽ viſurus ſum ego ipſe, & oculi mei conſpecturi ſunt, & nõ alius. Cũ.n. ad hoc fiat reſurrectio mortuorũ, vt vnuſqſq; ſm opa ſua recipiat pęnã, vl' p̃miũ, oportet q idẽ ipſe q demeruit puniat, & q bñ egit p̃miũ cõſequatur. Propter qđ ait Saluator. Io 6. Venit hora in qua oẽs q in monumento ſunt, audiẽt vocẽ filij Dei, & ꝓcedẽt q bõa fecerunt in reſurrectionẽ vitæ, q verò mala egerũt in reſurrectionẽ iudicij. Ex hoc etiã ſeqt̃, q reſurgẽtiũ corpora erũt eiuſdẽ naturæ, alioqn nõ eſſent eadẽ nũero q fuerũt prius. Vnde Dñs ait Luc. 24. Videte manꝰ meas, & pedes meos, qa ego ipſe ſum Et poſtea, palpate, & videte, qa ſpũs carnẽ, & oſſa nõ hẽt, ſicut me videtis hr̃e. Sic.n. ait Aug. In quẽcunq; puluerẽ cinerẽq; reſoluat̃, in quoſcunq; alitus auraſq; diffugiat, in quãcunq; corporũ ſubſtantiã vel in ipſa elementa vertatur, in quorumcunq; aĩaliũ, vel etiã hoĩum cibũ carnẽq; mutet̃, illi aĩæ in pũcto tpis eã reddet qui illã primitus, vt hõ viueret aĩauit. Reſurget aũt nõ fantaſtice, ſed verè, quicquid eſt de veritate humanæ naturæ, & in eo reſurget vnumqdq; in quo primitus habuit optimum ſuũ eſſe. Vnde de coſta Adæ detracta de qua mulier formata fuit, nõ in Adã reſurget, ſed in Eua, quia forma ia muliere p̃fectior fuit hõ q̃tum ad conſeruationẽ ſpeciei, q̃ ante Eadẽ rõe manus hoĩs comeſta ab alio hoĩe, reſurget in primo, Quia verò corpus humanũ p̃fectiſſimum eſt oĩum corporum inferiorum, iõ caro bouis vel alterius aĩalis comeſta ab hoĩe, & in carnẽ eius conuerſa, reſurget in comedente, nõ in ſua ſpecie q̃ prius habuerat, ſed in ſpecie carnis humanæ. Circa tertiũ ſciendum q nunc ſm Apoſtolum oẽs electi de cunctis orbis pub. occurrent Chr̃o in virum p̃fectum. i. in virilẽ p̃fectionem quaſi. ſ. in ſtatu triginta vel circiter annorũ, quaſi in ętate Chr̃i, in qua. ſ. chr̃s habuit plenitudinẽ corporis, ſenſus, & roboris. Reſurget etiã vnuſquiſq; in menſura ætatis plenitudinis chr̃i, quia vnuſquiſq; ſui corporis mẽſurã recipiet q̃ in ætatẽ triginta annorum habuit, etiã ſi ſenex obijt, vel q̃ in illa ætate habiturus eſſet, ſi vſq; ad eã perueniſſet. Sic aũt modificabitur illa mã corpis, vt nihil ex ea pereat, nihilq; ſupfluat. Sed ſi quid alicui defuit, Deus ipſe ſupplebit, vt oẽs reſurgant in integritate membrorum. Et ſi quid enormiter abundauerit in aliqua ſui pte, diuidet̃ p totum corpus, vt nihil indecens ſit in eis. Dãnatorum aũt corpora reparabunt̃ integra abſq; omni diminutione mẽbrorũ, & abſq; defectu, & corruptione, q̃ error naturæ, vel infirmitas introduxit. Vnde ait Apoſtolus 1. Cor. 15. Mortui reſurgẽt incorrupti. Quod quidem tã de malis debet intelligi q̃ de bonis. Vnde q̃tum ad integritatem naturæ nõ erit differẽtia in corporib. bonorum vel malorum, licèt in alijs bñ ſit magna differentia, ſicut iã oſtẽdimus. Circa quartum ſciendum q omnes reſurgent immortales. Chr̃s enim mortem noſtram ſua morte deſtruxit, & omnes defectus qui in naturam humanam ex peccato peruenerant. Neceſſitas autem moriendi eſt defectus in nobis perueniens ex peccato. Vnde ſic reſurgent omnes à morte, vt non vlterius moriantur. Sicut ergo Chriſtus reſurgens ex mortuis iam non moritur. Rom. 6. ſic reſurgent omnes nõ iterũ morituri, vnde Apoc. 20. Mors vltra non erit. Et Yſa. 25. Præcipitabit Dñs mortem in ſempiternum. Ex præmiſſis patet, quod poſt reſurrectionem non erit vſus ciborum, nec venereorum, quia vſus ciborũ corruptibili vitæ deſeruit. Cibos enim aſſumimus, vel propter nutrimentum, vt vitemus corruptionem quæ poſſet accidere ex cõſumptione humidi naturalis, uel propter augmentum. Omnes autem in debita quãtitate reſurgent. Item nec vſus venereorum erit, quia commixtio maris & fœminæ ordinatur ad generationem p q̃ ſpecies hominis conſeruetur, & ꝑpetuetur in eſſe, q̃ in indiuiduo cõſeruari nõ põt. Reſurgentiũ aũt vita immortalis erit, vt dictum eſt, ita q in quolibet indiuiduo cõſeruabitur in æternum. Ideo dicit Dñs Matth. 22. In reſurre-

ſurre-

ſurrectionis neque nubent neque nubentur, ſed ſunt ſicut Angeli Dei. In corporibus tñ reſurgentium erunt membra ſingula q̃ nunc in ſtatu vitæ corruptibilis nutritiuæ vel generatiuę virtuti deſeruiunt, non pp actum nutriendi, vel generandi, ſed ad perfectionem & decorem naturæ, ſicut & diſtinctio ſexuum erit ibi, non ad mixtionem, ſed ad oſtendendum pfectionem, & integritatem naturę. Vterq; aũt ſexus ad integritatem naturæ noſcitur pertinere. Circa quintum ſciendum, ꝙ nõ omnes reſurgent impaſſibiles, quia licet omnes defectus, in reſurrectione ab oibus cõteret tam bonis, quam malis auferantur, remanebit tñ dĩa inter bonos, & malos, quantum ad ea quæ perſonaliter cõueniunt vtriſque. Eſt aũt de rõne humanæ naturæ, ꝙ aĩa ſit forma corporis ipſum viuificans, & in eſſe conſeruans. Sed ea perſonalibus actibus meretur aĩa vel ad diuinæ viſionis gloriam eleuari, vel ab ea per culpam excludi. Diſponentur igitur oium corpora ſm condecentiam aię, vt. ſ. ipſa incorruptibilis exiſtens corpori ſuo tribuat eſſe incorruptibile, compoſitione eius ex contrarijs non obſtãte, eo ꝙ materia corporis humani q̃tum ad hoc oĩno ſubijcietur aię diuina virtute hoc faciente, vt cum corpore ſuo æternam ẽt gloriam vel pęnam ſicut meruit ſortiat̃. Sed ex actibus ſuis perſonalibus meretur vnuſquiſq;, vt corpus ſuũ proportionetur animę in conditionibus gloriæ vel miſeriæ. Vnde corpora beatorum erunt clara, agilia, impaſſibilia, & ſubtilia. Corpora vero reproborum erunt tenebroſa, ponderoſa, paſſibilia, turpiſſima, & fœtida. Sed de his infra diffuſius differemus.

De futuro iudicio. *Diſt.* IIII.

Dicto de pcedentibus iudiciũ videlicet de tribulatione q̃ erit tpe Antichriſti, & de conſummatione mundi, & de duobus concomitantib. iudicium. videlicet de ignium conflagratione, & gñali reſurrectione. Nunc dicendum eſt de finali iudicio, & meritorum retributione. Circa qđ conſideranda ſunt duo. Primo de quibuſdã circunſtantijs ipſius mundi. Scdo de ipſo iudicio. Circa primum cõſideranda ſunt tria. Primo oñdendum eſt futurum eſſe iudicium. Scdo de loco iudicij. Tertio de tpe vel hora. Circa primum ſciendum, ꝙ iudicium eſſe futurum pbatur auctoritatib. rõnib. & exemplis. Auctoritatib. qdem. ſ. multiplici teſtimonio veritatis infallibilis ſcripturarũ, q hoc clamant, & aſſerunt ferè in oib. ſacris libris, ſpãliter Iſa. 13. Vlulate, qa propè eſt dies dñi, &c. multa ibi: Res cuius aduentus multum in memoria hr̃, & timetur, licet ſit remota vr̃ propinqua. Idem ibidem. Ecce dies dñi venit, &c. Et Ezech. 8. Propè eſt dies occiſionis. Ecce venit, & euigilauit aduerſum te. Iob. 19. Fugite a facie gladij, quia vltor iniquitatis eſt gladius, ſcitote ſuſm ĩ iudicio futuro. Et poſt. Et ſcitote eſſe iudicium. Item teſtimonium omnium Apoſtolorum, qui dixerũt iudicium futurum credẽdum eſſe neceſſarium ad ſalutem, qui hunc vnũ articulum in ſymbolo poſuerunt, dicentes Xpm venturum iudicare viuos, & mortuos. Docuerunt ẽt hoc verbo & exemplo ſe potius debere permittere occidi, q̃ hoc non fateri & credere. Itẽ teſtimonio beatorum martyrum quorũ tot millia tranſierunt, q permiſerunt ſe diuerſis tormentis occidi, antequã hoc faterent̃ non futurum, & fidem hanc ſignis innumerabilibus probauerunt. Hoc idem aſſerunt & aſſeruerũt bti confeſſores, & eccleſiæ Doctores. Hoc & indubitanter pbat̃ per verbũ ipſius iudicis, qui nec fallere vult, nec falli põt, q ſe aſſerit venturũ & mundũ iudicaturũ. Vñ incredulis Iudæis ait Matth. 26. Videbitis filiũ hoĩs venientẽ in nubibus cœli. Matth. 25. Cũ venerit filius hoĩs, & oẽs Angeli eius cum eo, tũc ſedebit ſup ſedem maieſtatis ſuæ &c. Hoc ẽt aſſerunt ſancti quibus formam iudicij imaginabiliter pmonſtrauit Dauid in Pſal. Deus, de. do. lo. eſt. & vo. te. illud, ignis ante eũ pcedet. Et illud. Aduocauit cœlum deſurſum, & terram diſcernere populũ ſuum. Et illud. Congregate illi ſanctos eius. Et Dan. 7. Aſpiciebã donec throni poſiti ſunt, & antiquus dierum ſedit &c. Et poſt. Aſpiciebam & ecce in nubibus cœli quaſi filius hoĩs veniebat, & dedit ei antiquus dierum poteſtatem & regnum & honorem &c. Io. Apoc. 20. Vidi thronum magnũ &c. Præterea ſi ſuper hoc deeſſent auctoritates, aut teſtes, rõnibus poſſit oſtendi. Oĩs. n. rõ bene diſpoſita dicit Deum eſſe primũ bonum, & ſummũ oium ſummè ſapiẽtem & iuſtum. De quo dicit Anſelmus. Deus, eſt quo melius excogitari non pt. Si ãt credis Deũ creatorem aut gubernatore mundi, nõ debes eũ credere, aut cæcũ vt ea q fiũt nõ videat, aut inſipientẽ, vt ſi videat non cognoſcat, aut malignum, vt malum quod videt ei placeat, punire non curet, aut negligat, aut impotentem, vt ſi velit, non valeat, aut iniuſtum, vt nec bonis bona, nec malis mala tribuat, aut impium & non miſericordem, vt oppreſſiones, & afflictiones bonorũ q̃ ſi ad oppreſſores impune trãſire faciat, aut infidelẽ, vt eis q fideliter ei ſeruiũt bonũ nõ retribuat, ſed potiꝰ malu, cũ ĩ hac vita eos, q Deo ſeruiũt aduerſa multa hr̃e, & eos q male agũt multum pſpera hr̃e videamus. Si ergo ſunt a Deo relegata cæcitas, iſipiẽtia, malignitas, negligẽtia impotẽtia, iniuſtitia, inimicitia, & infidelitas, cũ ipſe optimus ſit, & fons oium bonorũ, & pr ncipiũ, cũ in pſenti nõ fiat ab eo ſemp bonorũ, & malorũ retributio, neceſſe eſt, vt fiat in futuro, & a iuſto iudice & gñali oium ĩ iudicio gñali. Vnuſquiſq; iudiciũ ſuũ particulare, vel perſonale recipiat in morte q̃tum ad aĩæ pęnam. ſ. vel gloriã, tñ nec aię reproborũ totã pęnã ſibi debitã recipiũt, nec electi totã ſuã. ſ. pfectam gloriã ſortiunt̃. Quia aĩæ ſeparatæ ſm Aug. non hñt pfectum naturæ ſuæ modũ pp naturalẽ inclinationẽ quã hñt ad corpora ſua. Nã & corpora naturalẽ inclinationẽ hñt ad aĩas, & eis appetunt reuniri, & aię appetitu naturali inclinant̃ ad corpora ſua, in tm̃ ꝙ ſicut ait Aug. aĩæ bonorum aliquo mõ retardant̃, ne ex toto ferant̃ in contẽplationẽ diuinæ maieſtatis. Iõ tã bonorum, q̃ malorũ aĩæ ſua corpora reſumẽt, vt dictũ eſt, vt cũ corporib. ſuis in quib. meruerũt, vel demeruerũt, condignã pęnã, vel præmiũ ſortiant̃. Hæc aũt condigna retributio fiet in extremo iudicio. Iõ dr̃ Iob. 19. Scitote eſſe iudicium. Licèt aũt tota Trinitas iudicet, quia indiuiſa ſunt opera Trinitatis, tñ pr̃ oẽ iudiciũ dedit filio. Sicut dr̃ Io. 5. Ipſe. n. conſtitutus eſt a Deo iudex viuorum, & mortuorũ. Actu. 4 Circa ſm videlicet de loco iudicij ſciendum, ꝙ vbi iudicatus paſſus, & mortuus eſt Chrs, reſurrexit, & ad cęlos aſcendit, ibi ſuum iudicium exercebit, ſicut ipſe dicit Ioel. 3. Congregabo oẽs gentes, & educã eas, in valle Ioſaphat, & diſceptabo cum eis. Et infra. Conſurgant, & aſcendant oẽs gentes in vallem Ioſaphat, quia ibi ſedebo, vt iudicem oẽs gentes. Dicit aũt ſe iudicaturum in valle Ioſaphat, non quia perſonã ibi iudicet, cum vallis illa modica ſit, nec poſſet tam innumerabilem multitudinem hoĩum continere, ſed quia Ioſaphat interpretatur iudicium, & iudicandi, qui in infimis vixerunt, in infimis remanebunt. Ideo totus ille locus, in quo fiet cõgregatio vallis Ioſaphat dr̃ magis q̃ Ieruſalem vbi iudicatus eſt, vel mons Caluariæ, vbi Crucifixus eſt, mortuus, & ſepultus, vel mons Oliueti, vnde legit̃ aſcendiſſe. Circa tertium. ſ. de tpe iudicij ſciendum, ꝙ tps qñ iudicabit Chriſtus erit in conſummatione ſæculi. Sicut. n. paterfamilias in fine diei fecit vocari operarios, & reddi fecit eis mercedem laboris. Matth. 20. Dixit paterfamilias. Voca operarios, & redde illis mercedem ſuam, ita & in præſentis vitæ fine ſoluet dominus vnicuique ſm opera ſua. Apoc. 3. Ego dominus probans renes. Et poſt. Et dabo vnicuiq; ſecundum opera ſua. Aliter tempus incertum eſt nobis ſm ꝙ dicit dñs Matth. 23. De die autem illa & hora. ſ. certa & determinata nemo ſcit, neque Angeli cœlorum niſi ſolus pater. Sicut. n. in diebus Noe, &c. Item Matth. 13. De die aũt illa nemo ſcit, neque Angeli neque filius, &c. Scit ſiquidem filius quicquid ſcit pater, ſed neſcit nobis. Item ſolus pr̃ dr̃ ſcire, quia dies illa manifeſtabitur per potentiam nobis in conſummatione rerum, & deſtructione, & in ſignis, & in eis. q̃ fient in die illa maximè manifeſtabitur potentia quę attribuitur patri. Quidam aũt credunt horam iudicij eſſe in media nocte, pro eo, qđ dr̃. Matth. 25. Media autem nocte clamor factus eſt, &c. Item Exo. 12. Factum eſt aũt noctis medio percuſſit dñs omne primogenitum Aegypti. Alijs autem videtur ꝙ in mane. Pſal. In matutino interficiebam omnes peccatores terræ. Exo. 14. In vigilia matutina reſpexit dominus ſuper caſtra Aegyptiorum, quia illa hora ſubmerſit Aegyptios, & liberauit Hebræos. Augu dicit hoc non dictum, pro qualitate, vel hora tpis, ſed quia tunc veniet cum non ſperabitur. Ideo media nocte venire dicitur. 1. Theſ. 5. Dies domini ſicut fur ita in nocte veniet. Luc. 12 Si ſciret paterfamilias, qua hora fur ve. vi. & non ſi. perfo. do. ſu. & vos eſto. pa. quia qua ho. nõn pu. fi. ho. ve. Item de mane, quia tunc patebunt cogitationes ſingulorum. Iſa. 22 Venit mane & nox, ſi quæritis quær. te mon. Idum tempus eſt, conuertimini, & venite. Nox dicitur, qđ erit malorum excęcatio. Soph. primo. Ambulabunt homines, vt cęci, quia dño peccauerunt. Item mane propter bonorum illuminationem, vel pp occultorum manifeſtationẽ Soph. 3. Mane dabit iudicium ſuum in luce, & non abſcondetur, &c. Poſt. Diluculo conſurgentes, &c. Erit n iudicium generale omnium. & pro omnibus. Ioel 3. Congregabo omnes gentes, &c. Et Poſt. Sedebo vt iudicem omnes gentes, &c. Matth 25. Congregabuntur ante eum omnes gentes. Item de omnibus erit iudicium. Eccleſiaſtici. 11. in fine. Scito, ꝙ pro omnibus adducet te Deus, ad iudicium. Et 12. in fine. Cuncta quæ fiunt adducet Deus, in iudicium pro omni errato, ſiue bonum ſit ſiue malum.

De terrore iudicij. *Diſt.* V.

His quaſi quibuſdam circunſtantijs ipſius iudicij prælibatis, nunc iam ad ipſius formam proceſſus ordinem, mentis oculos conuertamus, & quam tremendum, & horrendum ſit ſubtiliter intuentes & cogitantes profundius videamus. Conſideranda ſunt autem quatuor, quæ ipſum terribile nimis efficiunt, quorum etiam ſingula rationem terroris includunt. Primum eſt peremptoria citatio. Scdm eſt cauſæ diſcuſſio. Tertium eſt ſententiæ

ſententiæ ꝓlatio. Quartum eſt ꝓlatæ executio. Primũ igitur eſt peremptoria citatio. Circa qđ conſideranda ſunt quattuor. Primo modus vocationis. Secũdo cauſa citationis. Tertio comparentis ſublimitas. Quarto comparendi neceſſitas. Primo igit̃ circa modum vocationis ſciendum eſt, ꝙ illa voce terribili & turba mirabili perſtrepente, qua cœlum & terra concutiet̃, & oĩs creatura cõmouebitur, omnes homines ad iudicium vocabunt̃, & ad tribunal æterni Iudicis citabunt̃. Hæc aũt citatio vocatur iuſſus Dei, vox Archangeli, tuba Dei, tẽpeſtas, turbo, tonitruũ, fulgur, choruſcatio, quę omnia terrorem incutiunt, & ipſam citationem terribilem fore dicunt. De tribus primis dicit Apl's. 1. theſſ. 4. Ipſe Dominus in iuſſu, & in voce Archangeli, & in tuba Dei deſcendet de cœlo. Hęc vox erit aliquod euidens, & clarum ſignum qđ dabit̃ ad mortuos ſuſcitandum, vt omnes reſurgant, & ad iudicium conueniant. Hæc vox dicit̃ iuſſus Dei, quia eius virtute ſuſcitabunt̃ mortui, quaſi iuſſu Diuino. Pſal. Vox Dñi in virtute. Dicit̃ etiã vox Archangeli, quia annuente Dei filio p Angeli miniſterium hoc non dubitat̃ impendiũ. Sic.n. dicit̃ Matth. 24. Mittet Angelos ſuos cũ tuba, & voce magna, & congregabit electos à quattuor plagis terræ. Tuba verò dicitur, quia tanq̃ ſignum triumphi, victores ad premiũ, & ad conuiuium epularum inuitabit, iuſtos aũt exterrendo turbabit. Hęc aũt vox ab omnibus tã electis q̃ reprobis audiet̃, & ad conſpectum iudicis cuius vox erit ab omnibus occurretur. Item hęc citatio vocatur tẽpeſtas. ꝑs. In circuitu eius tempeſtas valida, aduocauit cœlum deſurſum, & terrã &c. Itẽ ꝙ vocet̃ tempeſtas, & turbo dicit̃ Naum. 1. Dñs in tempeſtate, & turbine viæ eius. Itẽ vocat̃ tonitruũ ꝑs. Vox tonitrui tui in rota. Iob. 26. Quis poterit tonitruũ magnitudinis eius intueri. Item vocatur fulgur ꝑs. Illuxerunt fulgurationes tuę orbi terrę, cõmota eſt, & cõtremuit terra. Mat. 24. Sicut fulgur exit ab oriente, & paret vſq; in occidentẽ, ſic erit aduentus filij hoïs. Hæc bñ figuratæ fuerunt. Exo. 19. Sicut.n. in datione legis cœperunt audire tonitrua, micare fulgura &c. ſic in cõſummatione ſęculi Dñs ad iudiciũ deſcenſurus vbi de obſeruantia, & tranſgreſſione legis exiget rõnem fulgura, & tonitrua ꝑmittentur. Aduerte ꝙ tẽpeſtas facit cõmotionem in mari, turbo in terra, fulgura & tonitrua in cœlo, ad deſignandũ ꝙ oĩs creatura cœleſtiũ, terreſtriũ, & infernorũ, in illa citatione cõmouebit̃. De magnitudine vocis hmõi ait ꝑs. Ecce dabit voci ſuæ vocẽ virtutis. Criſo. Verè magna eſt vox illa cui oĩa obediũt elementa, q̃ petras ſcindit, inferos aperit, monumenta frangit, vincula mortis diſſoluit, tumulos aperit, & vniuerſos mortuos reſurgere facit, & ad iudiciũ venire cõpellet. Idẽ, Ecce de cęlo tuba canet, Ecce de cęlo cũ nubib. bellator⁹ orbẽ imperator aſimus armatus egredit̃. Ecce gladius bis acut⁹ ex regis ore ꝓcedẽs obuia q̃q; demetit. Rurſus q̃ terribilis ſit huius peremptoriæ citationis dies deſcribit Dñs p ꝓphetã Sopho. 1. Iuxta eſt dies Dñi &c. Qui ponit 15. cõditiones, quare timeri debeat, & horreri. Primũ eſt diei ꝓpinquitas, cũ dicit. Iuxta eſt ad minus particl'aris dies iudicij. ſ. mortis. Eze. 7. Afflictio vna afflictio ecce venit. Itẽ venit finis iſte, & immittã furorem meum in te, & iudicabo te iuxta vias tuas, & ponã contra te omnes abominationes tuas, & nõ parcet oculus meus. Item general' ꝓpe eſt, quia breue eſt omne tẽpus quod tranſit æternitati comparatum. Vnde Ezech. 7. Venit finis, finis venit, euigilabit aduerſum te. Ecce venit. Venit cõtritio ſuper te, q̃ habitas in terra, venit tẽpus, ꝓpe eſt dies occiſionis, & nõ gl'iæ montium. Nunc de ꝓpinquo effundã irã meã, & cõplebo furorem meum, & iudicabo te, iuxta vias &c. Cõplebitur aũt furor in duplici damnatione. ſ. corporis & al'æ. Secundum quod aggrauat timorẽ iudicij eſt diei magnitudo, quod notatur cũm dicitur, dies magnus. Magnus q̃dem eſt magnitudine iudicantium, & multitudine eorum. Item multitudine iudicandorum. Item multitudine eorum de q̃b. fiet iudicium, q̃a de omnibus. Item magnitudine eorum q̃ adiudicabuntur, q̃a alijs regnum æternum adiudicabitur, alijs aũt mors æterna. Item q̃a omnes dies ꝑſentium cauſarum cõflabuntur in vnã. Erit.n. illa dies citationis omnium peremptoria, in qua nullus ꝓ ſe mittere poterit rñſalem. Item erit dies rñſionis oĩs ꝓductionis teſtium examinationis, teſtimoniorum exceptationis, vel replicationis, & ꝓnunciationis, teſtimoniorum ſñiæ diffinitionis eiuſdem executiõis, q̃ oĩa fient in die illa. Tertio aggrauat diei velocitas, quia ità ſubito, & ex imꝓuiſo fiet, ꝙ nullus imꝓuiſus ſibi poterit ꝓuidere. Ideò dicitur Iuxta, & velox nimis. Yſa. 29. Eritq; repente, cõfeſtim viſitabitur à Dño exercituũ &c. Quarto aggrauat diei illius amaritudo. vndè ſequit̃, vox diei amara. Ad huius cõparationẽ videbit̃ pctõrib. mors eſſe dulcis, & ſepultura inferni deſiderabilis. Amara erit vox citationis, cùm dicet̃. Surgite mortui, venite ad iudicium. Amarior vox diſceptationis cùm dicet Dñs. Eſuriui &c. Math. 25. Amariſſima vox diffinitiõis. Ibidem. Diſcedite maledicti. Cũ quidã magiſter diu diſputaſſet, & omnes

cauerent ſibi, & omnem cõcluderet. Quid timetis ab hoĩe cõcludi qui non cauetis à Deo cõcludi, nulli aũt cõcluſio à Deo timetur à me, ſicut cõcludi à ſummo magiſtro. Multum timeo ad hanc q̃ſtionem rñdere. Amice quõ huc intraſti. Math. 22. Item multum iſtã. Io lege qđ ſcriptum eſt, quõ legis. Duplicitatemq; iſtius ꝓpoſitionis. Eſuriui &c. Sed ſup oĩa timeo illationẽ iſtius cõcluſionis. Ite ergò maledicti &c. Bern. Proponet Dñs mandatorũ ꝓpoſitiones, aſſumet tranſgreſſiones, cõcludetq; damnationes dicens. Ite maledicti, clauſa eſt ianua, neſcio vos. Si beatus Iob talis, & tantus ſi hanc rñſionem timebat cui nullus in merito ſimilis erat in terra, qui ſic clamabat, quid faciã cùm venerit ad iudicandũ Deus, & cùm quæſierit qđ rñdebo illi, vt dicitur 21. Quid nos merito vacui reſpõdebimus. Quinto aggrauat ſanctorum, & Angelorum apparens turbatio. Vnde dicit̃ tribulabitur ibi fortis i. ſanctus, vel angelus in apparentia. Luc. 22. Virtutes cœli mouebuntur. Yſa. 33. Videntes foris clamabunt, angeli pacis amare flebunt. Iob, 26. Columnę cœli cõtremiſcunt, & pauent ad nutũ eius. Ideo quid facit virgula deſerti, vbi timore cõcutitur cedrus paradiſi. Sexto aggrauat iudicis ſupuratio. Vnde dicit̃. Dies iræ, quia declarabit irã Dei ꝑs. Tu terribilis es, & quis reſiſtet tibi. ex tũc ira tua. Septimo aggrauat ꝙ dicitur dies tribulationis. In viſione ſignorum, & miſeriæ corporum. Augu. In afflictiõe cordium poterunt dicere cum Suſanna, Anguſtię ſunt mihi vndiq;. Quõ erunt anguſtiæ dicit Bern. Vndiq; viæ anguſtæ ſunt, erunt reꝓbis, ſupius erit Iudex iratus &c. Octauo bonorum fatuitas, & meritorum, & ablatio tpis merendi. Vndè dicitur dies calamitatis à calamo vacuo inita. Ideò vniuerſitatis malorum cõparatur quinq; fatuis virginibus, q̃ vaſis, & lampadib. vacuis ad nuptias venerunt. Criſo. Ibi nõ erit reſiſtendi virtus, nec pœnitentiæ locus, nec defenſionis tẽps, nec fugiendi facultas, nec latendi poſſibilitas, nec apparendi ſecuritas, nec ſatisfactionis vtilitas, & ex anguſtia oĩum nihil remanet ibi niſi luctus, quia nec ꝓderunt diuitiæ diuitib. nec parentes parentib. nec Angeli ꝓ hominib. intercedent. Apoc. 10. Tempus non erit amplius. ſ. merendi. Math. 25. Clauſa eſt ianua, quia miſericordia eſt ſublata. Erũt.n. vacui à merito, vt calamus vacuus eſt. Nono corporis miſeria, ſiue infelicitas, de qua infra de inferno. Vnde dicitur dies miſeriæ. Decimo tenebroſitas. Vnde dicitur dies tenebrarũ q̃tum ad pctõrum tenebroſorũ manifeſtationẽ 1. Cor. 3. Vniuſcuiuſq; opus manifeſtum erit, dies Dñi declarabit, quia in igne reuelabitur vniuſcuiuſq; opus. Et quarto eiuſdẽ. Veniet Dñs, & illuminabit abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit cõſilia cordium. Vndecimo diei obſcuritas. Vnde dicitur dies caliginis ea auxilij, & cõſilij deſtitutione, quia vt dicit Orig. nec Angeli ꝓ hoĩb. intercedunt Iſa. 8. De dãnato in iudicio dicitur. Suſcipiet ſurſum ad ſanctorum auxilium. ſ. & conſilium, & ad terrã intuebit̃ ad cõſiliũ & auxiliũ terrenum, & ecce tenebræ, & diſſolutio &c. Itẽ Iſa. 10. Quid facietis in die viſitationis, & calamitatis de longe venientis, ad cuius cõfugietis auxiliũ, quaſi diceret q̃s ſanctus iuuabit vos. Duodecimo dicit̃ dies nebulæ ꝓpter gl'iæ Dei, & ſanctorũ occultationẽ. Dies nebuloſus occultat ſolẽ, lunã, & ſydera. Sic occultabitur malis gloria Dei, Eccleſiæ, & ſanctorũ. Aug. ſup illud Sap. 14. Similiter aũt ſunt Deo odio impius, & impius, & impietas eius, dicit. Tollat̃ impius ne videat gloriã Dei. Et Eze. 32. Nigreſcere faciam ſtellas cœli, gloriã ſanctorũ occultabo, quia videbuntur tenebroſi, & obſcuri pctõribus, quaſi irati eis, ſolem i. chrm nube. ſ. obſcuritatis tegam, & luna. ſ. beata Virgo vel Eccleſia nõ dabit ſplendorem ſuum. Tredecimo dicitur dies turbinis in malorum à bonis ſeparatione. Math. 3. Cuius ventilabrum in manu ſua. diſcretio. ſ. diſcernendi malos à bonis eſt in pñte ſua ꝑmundabit aream, triticum cõgregabit in horrea ſua, paleas aũt cõburet igni inextinguibili. Hiere. 25. Turbo magnus egrediebat̃ à ſummitate terræ, ergò &c. Quartodecimo dicitur dies tubæ q̃tum ad mortuorum reſuſcitationem congregationẽ, ſuiæ ꝓlationem, congregationem, impugnationem, & ad ſuſpendium ſeductionem Zach. 9. Dñs in tuba canet, exibit vt fulgur gladius eius. ſ. de ira eius ſñia dira. Pro filios exheredando, & à ſe ſeparando, & à ſuis. Math. 25. Diſcedite male. &c. Itẽ in infernum mittendo. Vndè ſequit̃. In ignem æternum. Item eos non retrahendo. Vnde clauſa eſt ianua, neſcio vos. Quindecimo in malorum deductione in infernũ. Yſa. 30. In cytharis tympanis, & ꝓcipuis bellis impugnabunt eos. Bern. in libro meditationũ. Quiſputas tunc memor erit, q̃s luctus q̃ triſticia cũ ſeparabuntur impij à cõſortio iuſtorũ, & à viſione Dei, & traditi in pñte dæmonũ ibũt cũ ipſis in ignẽ æternũ. Ibiq; erũt ſine fine in luctu, & gemitu ꝓcul exulati à beata pr̃ia paradyſi, & cruciabũtur in gehẽna, nũq̃ lucẽ habituri, iuxta q̃litatẽ culpæ penã ſuſtinẽtes. Circa ſm. ſ. de cã citatiõis. Sciẽdũ ꝙ ꝓ cã maxima qua maior eẽ nõ põt. Vcʒ. ad rñdẽdum de cũctis q̃ geſſim⁹, q̃ cõmiſſim⁹. q̃ recepim⁹ & hmõi. Ad recipiendũ ꝓ meritis vitã beatitudinẽ gloriã, & honorem

imò

imò poſſeſſionē regni cœleſtis, & hǣditatis æternæ, imò qđ nec oculus vidit, nec auris auris audiuit, nec in cor hoīs aſcendit, q̄ ꝑparauit Deus his, qui diligunt eū. Vel ꝓ demeritis ab oīb. excludi, a conſortio ſctōrum oīum, & Angelorum, ſed qđ eſt infinities grauius a Deo perpetuo ſeparari. Inſuper æternis cruciatib, cū horrendis Dæmonib. mancipari. Statim aūt, vt audierint miſeri tubā illā tam horribiliter perſtrepentē occurret eis repente, & ante mentis oculos reuoluetᷓ oīum ſuorū congeries pctōrum oī tormento amarior. Inde namq; remorſus conſciæ oī ſerpente mordatior. Inde gehennæ timor inconſolabilis. Inde dolor irremediabilis. Inde deſperationis horror inæſtimabilis. Inde confuſionis pudor intolerabilis. Tūc.n. virtute diuina fiet, vt vnicuiq; oīa opera ſua mala vel bona ad memoriam reuoceutᷓ, ac mentis intuitu mira celeritate cernautᷓ, vt hoīem, vel accuſet cōſcīa, vel excuſet, eaq; teſte, vel damnetᷓ æternaliter, vel ſaluetᷓ. De hac tuba, & citatione ait Hier. ad Helyodorū, Profecto veniet illa dies qñ corruptibile hoc induet incorruptionē, & mortale immortalitatē, tunc ad vocē tubæ pauebit terra cū populis, tunc lugubre mundus immugiet: trib. ad tribū ferient pectora. Ibi potentiſſimi quondā reges nudo latere palpitabūt. Siue comedam, ſiue bibā, ſiue aliqd aliud faciā, ſemper vī mihi vox illa ſonare in auribus meis. Surgite mortui, & venite ad iudiciū. Bene hēbat ad aures vocē iſtam rex ille, de quo dixit Io. Damaſ. in Barlaam. Dicit.n. Barlaam ad Ioſaphat, ꝙ rex quidā erat qui ſedens in curru aureo obuiā habuit duos pauperes hæremitas in ſordido habitu, & macie, & ſolis ardore deformes deſiliens de curru aureo amplexans eos oſculatᷓ, &c. Cum aūt venirēt magni Principes nullam reuerentiā videbatᷓ eis exhibere, vñ multum ſunt indignati contra eū. Qđ ſciens quidā frater eius ad eū veniens dixit ei, ꝙ de hoc qđ fecerat oēs barones offenderat. Erat aūt talis conſuetudo regis, ꝙ qñ aliquem morti adiudicabat tubicines ad portam eius mittebat, & ſic eū capi faciebat, & condēnari, quos miſit ad portā fratris ſui, capitᷓ, ligatᷓ corā rege, & baronib. adducitᷓ, de ꝑcepto regis nudatᷓ, ligatᷓ, & applicatis gladijs ex oī parte mortē ſuam expectabat lugens. Cū aūt rex ꝑciperet, vt cantarent ioculatores corā eo, in oī gñe muſicorum hīs: & hoc facto nihilominus flexet, & rex cām fletus q̄reret, rñdit, quō poſſum ego gaudere imò non flere cum tubæ tuæ mortē minantᷓ, gladios mortiferos video vndiq; me circūſtantes. & te offendi, cām offenſæ ignoro pp quam huic morti me adiudicas. Tunc rex fecit eum liberari dicens, ſi tu tm̄ times iudicem terrenū, quantū ego debeo timere cœleſtem, ſi tu tubas meas times, q̄tum debeo timere tubam, q̄ mihi mortē cōminatᷓ, non tpalem ſed ęternā, cuius gladij ſcīæ.ſ. dānationum vndiq; me circundant ſm exigētiam pctōrū meorum. Vbi aūt barones, & Principes terreni nihil mihi proderunt aut prodeſſe poterunt, iſti beati pauperes quos vidiſti defenſores, & aduocati mei in curia ſummi iudicis erunt. Circa tertiū.ſ. de ſublimitate citantis in iudicis maieſtate, Sciendū, ꝙ iſte eſt iudex ſummus cuius potentia inſuperabilis, cuius ſcīa indeceptibilis, cuius æquitas implacabilis, cuius ſnīa inflexibilis. Huius inq̄ iudicis potentia inſuperabilis. Deut. 10. Dñs Deus nř. ipſe eſt Deus Deorum, & dñs dñantium, Deus magnus, & potens, & terribilis, & qui perſonā non accipit, nec munera ſacit, iudicium, & iuſtitiam, &c. Io. in Apo. Poſtq̄ deſcripſit condōnes eius aduenientis. 19. ca. dicens. Videns Cœlum apertū, & ecce equus albus, & qui ſedebat, ſuper eum vocabatur fidelis, & verax, & in iuſtitia iudicat, &c. Subiungit, hīs in veſtimento, & in fęmore eius ſcriptū. Rex regū, dñs dñantium. Iob 9. Si fortitudo q̄rit robuſtiſſimus eſt, &c. Dan. 7. Dedit antiquus dierum filio hoīs venienti in nubib. cęli ptātem, & honorē. & regnū, & oīs populus, trib. & linguæ ſeruient ei, ptās eius ptās æterna, q̄ non auferetur, & regnum eius qđ non corrumpetur. Horruit ſpūs meus, & ego Daniel ad hanc viſionē territus ſum. Hic filius hoīs eſt lapis paruus exciſus de monte virgineæ ſublimitatis ſine manibus humanæ cooperationis, qui creuit in montē maximū, cuius ptātis magnitudo replet vniuerſam terrā, q̄ cōminuit ſtatuā, cuius caput aureum pectus, & brachia argentea, venter, & fœmora ærea, tibiæ ferreæ, pars aūt q̄dam pedū eſt fictilis, quædam fœrrea: quia eius ptās conſumet, & cōminuet oīa regna mundi. Corā illo dño reges quondā potentiſſimi nudo latere palpitabunt, vt dicit Hiero. ad Helyodorum. Scdo timendus eſt iudex iſte: quia eius ſcīa infallibilis: quia nec fallit, nec falli pōt: quia ſcit oīa iudex iſte: qa corā eo argutiæ nihil ꝓderunt Ariſtotelis, vt dicit Hiero. Iob. 42. Scio quia oīa potes, & ꝙ nulla te latet cogitatio. Ideo Ioā. in Apoc. deſcribens eū aduenientē in iudicium. Apoc. 1. Et 19. Oculi eius tanq̄ flāma ignis. Iō eccl'aſticus arguit adulteriū. Eccl. 23. dicens. Quis videt me tenebræ circundant me, parietes cooperiunt me, & nemo circumſpicit me, quē vereat, & nō intelligitᷓ, qm̄ oīa videt oculus dñi. Et poſt. Oculi dñi multo plus lucidiores ſuper ſolē circūſpicientes oēs vias hoīum, & ꝓfundū abyſſi & hoīum corda. Heb. 4. Non eſt vlla creatura inuiſibilis in conſpectu Dei oīa aūt nuda ſunt, & aperta coram oculis Dei. Quidā ſcholaris cū amaſſet quandā anteq̄ iuiſſet ad ſcholas, rediens de eis, cum illa ſollicitaret eū, veni mecū, ait, & duxit illā in medio foro, & dixit ei, hic para te, vt agam qđ vis. Illa dixit, nō hic vbi viderent nos hoīes; ſed in domo: rñdit ſi tu non vis hic pp hoīes nec ego in domo pp Deū, & cœleſtē curiā, q̄ me videret. Item ad illud ptinet exēplū, de Thayſi meretrice, & Paſoutio, iuſ. de ſpecieb. timoris. Tertio timendus eſt iudex, quia tūc ira eius erit implacabilis. Prouer. 6. Qui adulter eſt pp cordis inopiā perdet animam ſuā, &c. Et pius. Qm̄ zelus, & furor viri nō parcet, nec acquieſcet cuiuſq̄ ꝑcib. nec ſuſcipiet ꝓ redēptione dona plurima. Itē. 27. Ira non hēt miſericordiā, nec erūpens furor, & impetum concitati ſpūs Dei ſui, ferre quis poterit, qa eius ira erit importabilis. Iob. 9. Deus cuius iræ reſiſtere nemo pōt. Itē Iſa. Videbitur armatus ira, & furore, ita ꝙ opificiū ſuum velit deſtruere, & in ignē ꝓijcere. Sap. 5. Accipiet armaturas zelus eius, &c. Et poſt. Acuet durā irā in lanceā, &c. Itē Iſa. 30. Ecce nomen dñi venit de longinquo, ardens furor eius, grauis ad portandū, &c. Cōparatur cū ſcripturæ Leoni fremēti, & rugēti Prou. 19. Sicut fremitus Leonis, ita ira regis, q̄ facit oēs feras timere, & tremere. Oſeæ. 9. Dicit quaſi rugiet, & formidabūt filij maris huius ſæculi, & aduolabunt ad iudiciū. Volabunt quaſi aues ex Aegypto in Infernū .ſ. aīæ dānatorū, & quaſi columbæ ſeductę de terra Aſſyriorum. Itē Oſeæ. 13. Ero eis, quaſi leæna, & ſicut Pardus in via Aſſyriorū occurrā eis, quaſi vrſa raptis catulis, & diſrūpā interiora iecoris eorū, conſummani eos ibi, quaſi Leo, &c. Pſ. Quis nouit ptātem iræ tuæ, &c. Ita grauis erit ad videndū reprobis ira eius, ꝙ potius vellent ferre montes, q̄ eū videre, & eſſe ſepulti in Inferno potius. Iob. 13. Quis mihi det, vt in Inferno protegas me, & abſcondas me donec pertranſeat furor tuus, &c. Apoc. 6. Reges terræ, & Principes, & Tribuni, & iudices, & diuites, & fortes, & oīs ſeruus, & liber abſcondent ſe in ſpeluncis, & in petris montiū, & dicēt montib. & petris, cadite ſuper nos, & collib. abſcondite nos a facie ſedentis ſuper thronū ab ira agni, qm̄ dies magnus iræ ipſorū, & quis poterit ſtare. Mal. 3. Quis ſtabit ad vidēdū eū, &c. Matth. 24. Sicut fulgur exit ab Oriente, &c. Quartum eſt iudicis inflexibilitas. Prouer. 6. Zelus, & furor, &c. Non.n. flectetᷓ ꝑce, vel precio, timore, amore, vel odio. Pſ. Deus iuſt' iudex fortis, &c. Qđ iuſtitia eius ſit inflexibilis. Numeri. 23. Non eſt Deus, vt hō, vt mētiatᷓ, aut vt filius hoīs, vt mutetᷓ. Criſo. Nō proderunt ibi diuitiæ diuitib. nec parentes parentib. nec Angeli ꝓ hoīb. intercedent. Imò lętabitᷓ iuſtus cū viderit vindictā Luc. 16. Eſt inter nos, & vos chaos magnum. Glo. ibi. Iuſtorū aīæ iā tunc actoris ſui iuſtitiæ coniunctæ tanta rectitudine conſtringunt, vt nulla cōpaſſione ad reprobos moueantᷓ. Veniens aūt iſte iudex tātus, & talis, apparebit oīb. tā bonis q̄ malis. Vñ Apoc. 1. Videbit eū oīs oculus, & q̄ eū pupugerunt. Sed formā diuinitatis ſoli boni videbunt, & videre poterunt. Mali vero nō poterunt nec digni erunt. Vñ Iſa. 26. Tolletᷓ impius ne videat gl'iā dñi. Formam vero humanitatis glorioſæ oēs videbunt boni ad gloriā, gaudiū, & honorē. Mali vero ad ſuppliciū, & dolorē. Nā blandus, iocundus, & delectabilis iuſtis, durus & ſeuerus, & terribilis reprobis apparebit, ſingulis .ſ. ſm exigentiā meritorū. In ipſa igitᷓ forma qua iniuſtè iudicatus eſt iuſtè iudicabit; ſm illud Iob. 36. Cauſa tua quaſi impij iudicata eſt iudiciū cāmq; recipiens. Sed iudicatus eſt in humilitate, & infirmitate. Iudicabit aūt in ptāte magna, & maieſtate. Sicut dr̄ Luc. 15. Et Matth. 21. Attendendū eſt aūt ꝙ in ipſa hora deſcenſus Chr̄i ad iudiciū fiet illa vox Archāgeli. i. Principis Angelorū. ſ. ipſius Chr̄i, & illa tuba terribilis reſonabit, cuius virtute fiet reſurrectio mortuorum, & cuius clangore oēs ad iudicium vocabuntᷓ. Tunc igitᷓ electis occurrentibus iudici in aera ſubleuatis cum gaudio ineffabili, & reprobis in terra remanentibus in valle Ioſaphat. i. iudicij congregatis, ſedebit Chr̄s in aere nube ſibi miniſterium exhibente, ſicut in eius aſcenſione legimus factum eſſe. Act. 1. Sic veniet quemadmodum vidiſtis eum euntem in Cœlum. Deſcendens autem adducet ſecum totum Cœleſtis regni collegium, ſtipatus agminibus beatorum tam ſanctorum quàm etiam Angelorum. Vnde Iudę, 2. Ecce veniet dñs in ſanctis millibus ſuis facere iudicium contra oēs impios, &c. Sciēdum quoq;, ꝙ non ſolus Chr̄s iudicabit, ſed & oēs perfecti Apoſtoli. i. Apoſtolici viri. Sicut ipſe promiſit Matth. 19. In regeneratione cum ſederit filius hominis in ſede Maieſtatis ſuæ ſedebitis, & vos ſuper ſedes iudicantes. 12. Tribus Iſrael. Et licet iſtud ſolis Apoſtolis videatur eſſe promiſſum, tamen intelligendum eſt de omnibus perfectis, alioqnin Paulus ibi non ſederet. Dixit autem ipſe. 1. Corin. 6. Neſcitis, quia ſancti de hoc mundo iudicabunt. Et Sap. 5. Iudicabunt ſancti nationes. Vnde quia duodenarius eſt numerus abūdans, intelligitᷓ per duodecim ſedes perfectio tribunalis. i. vniuerſitas perfectorū iu-

dicantium ꝑ duodecim tribus vniuerſitas iudicandorũ. O quã terribilis erit impijs aſſeſſorum aſſiſtentia beatorum. Primo quidem pp multitudinem. Dan. 7. millia millium miniſtrabãt ei, & decies millies centena millia aſſiſtebãt ei, & in Can. Iudæ. Ecce venit dñs cum ſanctis ſuis facere iudicium contra oẽs, & arguere impios de oĩbus operibus impietatis eorum &c. Secundo pp celſitudinem dignitatis. Prou. 31. Nobilis in portis vir eius. i. Eccleſiæ, qñ ſederit cum ſenatoribus terræ. Sap. 3. Iudicabunt ſancti nationes. Iſa. 3. Deus ad iudicium veniet cum ſenioribus populi ſui. Et nota ſi tam ſancti, tam chari amici Dei tam innocentes, & virgines, ſ. Ioan Euangeliſta, & Daniel, viſo vnico Angelo tanquam mortui ceciderunt, ſicut de Ioann. dr̃ Apoc. 1. Et Dan eiuſdem 10. Cum tñ illi Angeli mitterentur ad eorum conſolationem, quid facturi ſunt in iudicio peccatores videntes tot ſanctos, & Angelos miſſos ad eorum confuſionem, & condemnationem? Tertio pp magnitudinem ptãtis. Apoc. 19. Exercitus qui ſunt in cęlo ſequebantur eum, &c. Pſal. Gladij ancipites in ma. e. ad fa. vindictam in na. &c. Ioe. 2. Multa ſunt caſtra eius, & fortia & facientia verbum eius. Quarto pp grauedinem ſeritatis nam ſancti tunc impijs implacabiliter erunt duri, & incompatienter irati. Tum quia eorum dñm offenderunt. Vnde Criſo. Si rex terrenus proceſſurus contra aliquẽ expeditionẽ mãdat in populo, dignitates oẽs, exercitus oẽs excitant, tota ciuitas feruet, quanto magis rege cęleſti exurgẽte iudicare viuos, & mortuos, Angelicæ virtutes commouentur, terribiles miniſtri, terribiliorem dñm pcedentes, ante ipſum pro candelabris fulgura viua procedunt, & pro tubis horrenda tonitrua. Tum etiam, quia ipſos multipliciter contempſeruot, eorum mores, & vitam deridẽdo, feſta, & vota violando vel tpaliter opprimendo, vel corporaliter affligendo. Tunc ſtabunt iuſti in magna conſtantia aduerſus eos qui ſe anguſtiauerant, & qui abſtulerunt labores eorũ, videntes tur. ti. hor. &c. Sap. 5. Vbi nota in reprobis, ſ. pudorem timorẽ dolorem, & ſtuporẽ. Pudorẽ confuſionis qñ ſtabunt iuſti in magna conſtantia &c. Erubeſcent, & confundentur impij quia eos anguſtiauerunt, &c. Scđo timorem damnationis dr̃. Videntes tur. ti. hor. vel timore inuidentiæ turbabuntur, quia de gloria ſanctorum dolebunt ex inuidia, & tabeſcent, ſm illud pſ. Peccator videbit, & iraſcetur, dentib. ſuis fremet, & tabeſcet. Tertio dolorem pniæ hab būt impij, ſed tarde, & inutiliter. Vñ dr̃ ibi. Pniam agentes, & præ anguſtia ſpũs gementes. Hæc eſt pñia latronis violenter extorta, & iccirco minimè fructuoſa. Quarto ſtuporem admirationis, dicentes, Hi ſunt quos aliqñ habuimus in deriſum &c. nota bene quod ſequit. Et nota ſm greg. Quatuor erunt ordines in iudicio, ſ. duo electorũ, & duo reproborum. Electorum namque quidã iudicabunt, & regnabunt, non ãt iudicabunt, vt pfecti, quidam aũt iudicabunt, & regnabũt vt mediocriter boni. Reproborũ ãt qdã iudicabunt, & peribunt, vt mali Catholici. Quidam vero iudicabuntur, & peribunt, vt increduli, quorũ dãnatio adeo nota erit, ꝙ non fiet diſcuſſio ſeu diſceptatio de pctĩs eorum. Erit ibi iudiciũ quadruplex, videlicet primę auctoritatis, & hoc erit trinitatis totios. Principalis miniſterij, quod erit Chr̃i. Solius aſſeſſionis qđ erit pfectorum. Et cõparationis qđ erit minus malorum, quo videlicet minus mali comparatione ſui ſceleratiores iudicabunt, i. iudicandos oñdent. ſm illud Matt. 11. Viri Niniuitę ſurgent in iudicio cũ generatione iſta, & condẽnabunt eam &c. Circa quartum ſciendũ, ꝙ huius citationes terrorem multum exaggerat cõprehendi neceſſitas. De qua dicit Apo. 2. Cor. 5. Oẽs gñaliter ſine exceptione nos pſonaliter ſine excuſatione oportet ſine euitatione manifeſtari ſine abſconſione, vel tergiuerſatione, ante Tribunal Chr̃i, ſine retardatione, vt recipiat vnuſquiſque propria corporis prout geſſit ſine pſonę delatione, ſiue bonum ſiue malũ, pro iuſta retributione. Oportet igit vt accedas pſonaliter, non poteris pro te procuratorem mittere, nemo pro te poterit rñdere, nulli licebit tibi conſulere, nullus pro te audebit intercedere, nec aliquis poterit te iuuare. Vñ Anſe. in medita. & fere p eadem verba dicit Greg. Erunt vndiq; anguſtę viæ reprobis. Superius erit iudex iratus. Inferius horrendum patens chaos inf. mi, a dextris pctã accuſãtia, a ſiniſtris infinita dæmonia ad infernũ trahentia, intus vrẽs conſcientia, exterius mundus ardens, vix iuſtus ſaluabitur. Miſer pctõr ſic vndiq; depræhenſus in quã partẽ ſe pmet latere erit impoſſibile, apparere intolerabile. Ex pręmiſſis intellige q̃ ineffabiliter erit terribilis illa citatio, qñ miſeri audient ſe cum tanta auctoritate citari. Oẽs vniuerſaliter tã bonos q̃ malos ad citationem hmõi conuocari, pro cã tã ardua corã tanto iudice cõgregari, totũ mundum commoueri, & oẽs contra ſe creaturas armari. O q̃ tremenda erit dies illa, qñ nec pœnitẽtiæ tps erit, nec defenſionis locus, nec reſiſtendi virtus, nec fugiendi facultas, nec latendi poſſibilitas, nec ſecuritas comparendi. Vbiq; fragor, vbique clamor, vbiq; terror, & horror, vbiq; terror, & tremor. Criſo. Satius eſſet mille fulmina ſuſtinere, q̃ vultũ eius mãſuetudinis plenũ nos iã aduerſantẽ videre, illiusq; totius tranquillitatis oculos nequaq̃ ſuſtinentes nos aſpicere. Tunc deſiderabũt impij montib. obrui, & a facie iudicis operiri. Sicut dr̃ Apoc. 6. Aut certẽ illa hora iudicij in Inferno recondi, ſicut dicit Iob, in perſona cuiuslibet impij. Quis mihi hoc tribuat, vt in Inferno ꝓtegas me, & adſcondas me donec pertranſeat furor tuus. Quia vero furorẽ dicit in Deo, de quo ſcriptũ eſt. Sap. 11. Tu aũt dñe cum trãquillitate iudicas, ſciendũ eſt, ſm Greg. ꝙ diſtrictũ iudicium inconcuſſus exercebit, q ſemper mãſuetus exiſtẽs, & ſemp incõmutabilis pmanẽs malos punit. Vñ in extremo iudicio, in ſemetipſo incõmutabilis manens nulla viciſſitudine ac cõmutabilitate variat. Sed tñ electis, & reprobis nõ ſub eiuſdẽ incõmutabilitatis ſpẽ demonſtrat, quia & tranquillus iuſtis, & iratus apparebit iniuſtis. Teſtẽ. n. conſcientiã intra ſemetipſos deferunt, vñ & eorũ mentes, equè vnũ reſpiciant: ſed nõ æqualiter modificent: quia & iſtis cũ benignũ oſtendit iuſtitia, & illis terribilẽ culpa ſua. Quorũ pauorẽ quis explicet, cũ contigerit miſeris, & intra ſe culpas cernere, & ante ſe iudicẽ iuſtum videre. Hoc nimirum quotidie in vſu vitæ pſentis agit, vt de qualitate venturi iudicij corda mortalium doceant. Nam cum duo ad iudicium pergunt alius innocẽtiæ ſibi conſcius, alius culpæ ſuæ ante prolatã ſnĩam adhuc tacentem iudicẽ conſpiciuot, & tñ culpæ debitor grauem contra ſe irã hoc ipſum iudicis ſilentium ſuſpicat quã irã ſibi nõ denunciat probatio iudicis, ſed recordatio prauitatis. Quia & ſi adhuc eũ reũ eſſe ſnĩa non foris clamat, intus tñ conſcia grauiter accuſat. At contra iuſtitiæ amicus decernentis vultum conſpicit, ſed intus de teſtimonio bonæ recordationis, hylareſcit, & quia qđ metuat non hẽt, ideo oẽ, qđ circa ipſum eſt blandum videt.

De meritorum diſcuſſione. *Diſt.* VI.

POſt citationem peremptoriam, erit in iudicio meritorum diſcuſſio. Circa quã conſideranda ſunt ſex. Primo, ꝙ erit ibi occultorum diſcuſſio. Scđo, ꝙ fiet ibi diſcuſſorum publicatio. Tertio publicatorum atteſtatio. Quarto atteſtatorum diſceptatio. Quinto quare in diſceptatione ſola opera miſericordiæ memorant. Sexto, ꝙ multum eſt vtilis iudicij memoria. Primo igit fiet ibi occultorum diſcuſſio, ſicut deſcribere dignatus eſt ipſe iudex. Matth 25. Cum venerit filius hoĩs in Maieſtate ſua. i. in diuinitate. Cuius virtutẽ tanq̃ ex ſumma auctoritate reprobos iudicabit, in ea tñ forma, in qua iudicatus fuit. i. humilitatis apparebit oĩb. tam bonis q̃ malis, & in ea iudicium exercebit, vt dictũ eſt. Et oẽs Angeli eius cum eo. Nec ſolũ Angeli, ſed & oẽs ſancti. Sicut dr̃ Iſa. 3. Dñs ad iudicium veniet cũ ſenioribus populi, & Principibus. Per ſeniores intelligens, & deſignans Patriarchas, Prophetas, & Apoſtolos, qui maiores, & excellentiores ſunt in populo, per principes ſignificans Angelos. Tunc ſedebit in ſede maieſtatis ſuæ. In ſede notat excellentia iudiciariæ ptãtis, quam tunc manifeſtum erit eum hẽre ſuper eccl̃am. Pſ. Deus ſedet ſup ſedem ſanctam ſuam. Et Iſa. 6. Vidi dñm ſedentem ſuper ſolium excelſum, & eleuatum, & plena erat oĩs terra maieſtate eius, &c. Et congregabunt tanq̃ citati, & obedientes citationi, ante eum tanq̃ ante iudicem ſuum pro meritis recepturi. Oẽs gentes. ſ. cuiuſlibet ætatis, ſtatus, condõnis, ſexus, & tpis. Et ſeparabit eos ab inuicem. ſ. bonos a malis bonis aſtantib. cum ipſo ſurſum in aere impijs vero remanentib. deorſum in terra. Sicut paſtor ſeparat oues ab hędis. Per oues ſignantur electi tanq̃ mundi, fructuoſi, ſimplices, innocentes humiles, patientes. Per hędos reprobi deſignantur tanq̃ infœcundi fœdi, & fœtidi. Deus. n. qui eſt inſpector intimus occultus, ſciet videbit, & agnoſcet oĩa ſecreta cordium, & nihil eum latebit, & oĩa q̃ latuerunt in cordib. ſingulorum ante ipſorum oculos reuocabit, vt & ipſe iudex videat, & qui fecit. Vñ Pſ. Arguã te, & ſtatuã contra faciẽ tuã. Hac igitur diuiſione ſic facta iuſtis circa iudicem in aere ad dexterã collocatis, impijs vero in infimis remanentibus, & a ſiniſtris ſummus iudex, qui ſolus nouit, & videt occulta cordium oĩa q̃ latuerunt in cordib. ſingulorũ, ante ipſorum oculos reuocabit, vt reddant de omnib. rõnem. Et circa hoc cõſiderare debes cui ratio ſit reddenda. Require ſupra de iudicis qualitate. Itẽ q̃ ſubito, require ſupra. Item cũ quanto periculo: quia qui deficiet, amittet, & ſe, & ſua, & omnia bona. Inſuper æterno carceri adiudicabitur, & ſupplicijs infinitis. Qui aũt bñ reddiderit rõnẽ regnũ conſequet æternũ. Itẽ de quib. rõ ſit reddenda, quia de oĩb. cogitationib. Iob. 22. Ipſe conſiderat vias meas. Glo. Sic Deus vias vniuſcuiuſq; conſiderat, ſic greſſus dinumerat, vt nec minutiſſimæ cogitationes eius iudicio ac verba tenuiſſima quæ apud nos vſu viluerunt indiſcuſſa remaneant. Sap. 6. Interrogabit opera vr̃a, & cogitationes vr̃as ſcrutatur. Item de oĩbus verbis Matth. 12. De omni verbo ocioſo, quod locuti fuerint homines reddent rationem in die iudicij. Item de omnibus operibus bonis, qua intentione diſcretione, vtilitate, & deuotione facta ſunt, Eccleſiaſtici. 12. Cun-

Ea quæ fiunt adducet Deus ad iudiciũ & pro oĩ errato, ſiue bonum ſiue malum ſit. Dr̃ ꝙ quidã Comes Pictauiẽſis fuit qui voluit experiri oĩa officia. Et ad vltimum dixit, ꝙ officium qđ ipſis alijs oĩbus, præponeretur eſſet officium mercatorũ in nundinis, quibus tradit̃ qđ ipſi volunt & valde ſplendide viuunt. Sed hoc ſolum in illo officio erat odibile, quia in fine oĩa eis cõputabunt̃, & minima, quæ qui non ſolueret captus detinebatur, pro ſolutione, ſic fiet in iudicio. Specialiter aũt de decem habebimus, ibi reddere rõnem. Primo, de ſpiritu. Scđo, de ſpũalibus. Tertio, de corpore. Quarto, de corporalibus. Quinto, de tpe. Sexto, de tpalibus. Septimo, de oĩbus operibꝰ bonis, & malis. Octauo, de omiſſionibus. Nono, de beneficijs gñalibus, & ſpãlibus. Decimo, de officijs, & artificijs ſingulorũ. Hoc eſt qđ dr̃ Matth. 18. De hoĩe Rege qui voluit rõnem ponere cũ ſeruis. Cum aũt cœpiſſet rõnẽ, oblatus eſt ei vnus, qui debebat decem millia. Iſte vnus, totius eccleſię ſignat vnitatem, cuius eſt vna fides, vnũ Baptiſma Eph. 4. Vnum ouile, & vnus paſtor. Io. 10. Primo igitur rñdere debemus, de ſpiritu rõnali, ſ. aĩa quomodo ſeruauimus. Eſt. n. precioſus Theſaurus, & ideo ſollicite ſeruandus. 2. Corin. 4. Habemus Theſaurum iſtum precioſum in vaſis fictilibus. i. corporibus. De hoc Deuter. 4. Cuſtodi temetipſum, & aĩam tuam ſollicite. Ipſa enim anima eſt precioſa Margarita, cuius precioſitatem oſtendit cœleſtis, negociator, vendens omnia, quæ habuit, & dans pro ea habenda Matth. 13. Dedit. n. carnem pro ea ad lacerãdum, vt de eius vulneribus curaretur. Sanguinem ad fundẽdum, vt p illum mũdificaretur. Vitam ad occidendum, vt per hoc viuificaretur. Animam ad deducendum in infernũ vt per hoc anima hoĩs de inferno liberaret̃. Bern. Væ mihi ſi talentum traditũ mihi negligenter ſeruauero precioſo ſanguine agni incontaminati magis appreciatum. Si. n. ſtillas ſanguinis dñi in vaſe aliquo repoſitas hrẽm, diligens cuſtos proculdubio exiſterẽ. Thi. 6. Depoſitũ tuũ cuſtodi. Quidam frater pdicatorũ optimè rñdit cuidã militi, cũ in principio ordinis ignoraret̃ pdicatorũ ordo & habitus, cũ quæreret cuiuſmodi hõ eſſet, ait. Ego ſum qdã pauper medicus collector herbarũ & radicum. Cum quæreret de qua terra eſſet ait. De terra corruptionis, cuius oẽs fontes ſunt fœtidi & corrupti. Et cũ diceret ei ꝙ ſe exponeret ait. Vere de terra de qua dixi ſum dñs. Et quidam Rex dedit mihi filiam ſuam cõiungẽ tali cõditione, vt ſub pœna mortis eã ſeruarem incorruptã. Cũ aũt intraſſet terram meã paulatim a corruptione eius infecta leproſa efficit̃. Ego aũt timens ſalutem pñs eius per mundum diſcurro, & radices, & herbas, & fructus colligo quibus poſſit curari. Terra infecta caro humana eſt cuius fontes fœtidi, Rex pater puellæ Deus eſt, aĩa puella, ſponſus eius hõ, radices, & aromata, q̃ debet quærere hõ ad curandũ ſunt virtutes, lepra pctĩ eſt. Herbæ ſunt verba ſcã, fructus opera bona, p hęc curat̃ aĩa. De hac materia hẽs ſupra, de timore humano. Scđm de quo rñdere debemus, ſunt bona ſpũalia tãtæ bonitatis, & pcioſitatis, ꝙ faciunt bonã aĩam & pcioſam vt ſunt bona naturalia aĩę, ſicut memoria; & cæterę vires, & potentiæ. Bona acquiſita vt ſciã, ars, & politicæ virtutes. Et bona gr̃æ, vt bona ſeu dona gr̃æ, & Theologicæ virtutes. Sic. n. pcioſa eſt gr̃a, vt de alijs bonis taceamus, ꝙ ſine hac homo, nihil valet, nihil ei ad ſalutem prodeſt. Vnde a precioſitate dr̃ charitas. Dr̃. n. Cor. 13. Si linguis hoĩum loquar &c. Sine hac nihil eſt hoĩ bonũ quia ipſa aĩæ bonitas ſimiliter eſt homĩ bonũ, ſine hac bono. Vñ 1. Cor. 15. Gr̃a Dei ſum id quod ſum. Prou. 22. Super argentum, & aurum gr̃a bona. Et vt dr̃ Sap. 7. Diuitias nihil eſſe dixi ad comparationem illius &c. Patet theſauri huius precioſitas, & bonitas, quia plus valet ad infernalis ignis extinctionem, ad peccatorum annihilationem, & ad aĩarum decorationem, & fœcundationem vna gutta lachrimarũ huic cęleſti balſamo, gr̃æ adiuncta, & mixta q̃ oẽs de mundo. Ideo pcioſius eſt ſeruandus iſte liquor in quo inunguntur reges cęleſtes, q̃ ille liquor quo inunguntur reges Franciæ, q non apportatur p aliam columbã, niſi p ipſum Spiritum ſanctum. Contra. Hunc liquorem effundunt fatui, vt dr̃ Eccl. 10. Gr̃a fatuorum effundentur. Et Cor. 6. Hortamur vos ne inuanum gr̃am Dei recipiatis 1. Petri. 4. Vnuſquiſque ſicut accepit gr̃am in alterutrum adminiſtrantes, ſicut boni diſpẽſatores &c. Tertium eſt corpus de quo rñdere debemus q̃lr illud cuſtodiuimus, eſt. n. Caſtrum quod tenemus a Deo in fœudum, quodque tñ amamus ꝙ pro toto mundo illud non daremus. Vnde in curia illa tanquam proditor peſſimus commendabitur, qui dñm ab eo expulit, & aduerſario Dyabolo illud reddidit. Prou. 5. Ne des alienis honorem tuum, qui eſt vt ſis caſtellanus ſummi regis, & annos tuos crudeli &c. Poſt. Et gemas in nouiſſimis. Illud caſtrum debemus cuſtodire, munde, & caſte, & ſancte, quia templum eſt Dei viui, ſ. ſpiritusſancti 1. Cor. 6. An neſcitis, quia corpora vr̃a templum ſunt ſpiritusſancti. Item triplici iure debemus ſeruire Deo, de corpore, & de oĩbus membris. Primo quia totũ corpus cum membris ſuis, & de ſuo fecit. Secundo quia corpus ſuum, & oĩa mẽbra ſua tam precioſa pro nobis expoſuit, & de oĩbus nobis in tam duro ſeruitio ſeruiuit. Tertio, quia tantam remunerationem corpori, & oĩbus mẽbris eius promittit, ꝙ p illa remuneratione glorioſa deberet de oĩbus mẽbris ſuis hõ toto tpe vitæ ſuæ Iudæo vel Saraceno ſeruire. Iõ dicit Apſus. 1. Cori. 6. Corpus, non fornicationi debet̃, ſed dño. Anſelmus. Dñe quia totũ me feciſti, totum me debeo amori tuo, & quia totũ me redemiſti totũ me debeo amori tuo, & quia tãta mihi promiſiſti, totũ me debeo amori tuo. Quartum, de quo debemus, ei rñdere ſunt bona corporalia. Et ſunt quaſi quinque talẽta q̃ nobis tradidit Deus, de quibus exiget rõnẽ. ſ. corporis fortitudo, pulchritudo, iuuenilitas, ſanitas, leuitas, de quibꝰ ſi bñ ſeruierimus, aliã quinque lucrabimur. ſ. corporis glorificationẽ, vt det nobis fortitudinem ſine debilitate, pulchritudinem ſine deformitate, iuuentutem ſine ſenectute, agilitatem ſine difficultate, ſanitatem & vitã ſine infirmitate; & moriendi poſſibilitate. Illis dicet dñs, qui tunc dicent illud Matth. 25. Dñe quinque talenta tradidiſti mihi &c. Euge ſerue bone & fidelis intra in gaudium dñi tui. Quintum de quo debemus reddere rõnem eſt tpus, qđ dedit nobis Deus ad agendam pñiam. Apoc. 2. Dedit ei dñs tpſ pñiæ & non vult pęnitere. Iob. 24. Dedit ei Deus locum vĩ tpa penitẽtiæ, ac ipſe abutit̃ ab eo. Anſelmus, de meditatione ad cõcitandũ timorẽ. O lignũ aridũ & inutile æternis ignibus dignũ quid rñdebis in illa die cum exigetur a te vſque ad ictum oculi omne tpſ viuendi tibi impenſum qualiter a te fuerit expẽſum. Tunc quippe condemnabit̃ quicq̃d fuerit inuentum operis, & ocii, ſermonis, & ſilentij vſq; ad minimã cogitõnẽ, & ꝙ dixiſti ſi nõ fuerit ad Dei voluntatẽ directũ. Bern. Nõ eſt tibi tpſ vitæ impenſum qđ non exigat̃ a te qualiter ſit expenſum. Idẽ nihil pcioſius tpe, ſed heu hodie nihil vilius reputat̃. Idẽ. Sicut non peribit capillus, de capite, ſic nec peribit momentũ de tpe. quo. ſ. a te requirat̃ rõ illius. Nam inter oĩs creata vr̃ nihil fere acceptabilius tpe, quia in vno momẽto poſſent peccatores lucrari pluſq̃ valeant infiniti mũdi. ſ. animas ſuas. In modico tpe ſibi dato ad pęnitendum pñt homines facere tãtã penitẽtiã ꝙ futura ſupplicia euitarent, & æterna bona obtinerent. Siĩr dãnati q ſunt in inferno, ſi daret̃ eis hora tpis ad pęnitendũ, ſicut datur nobis in pñti, poſſent tantã pęnitentiã in ea agere, ꝙ in æternũ nõ perirẽt. Ideo dr̃ 2. Cori. 6. Ecce nunc tpſ acceptabile, &c. ſ. ad miſericordiam obtinendã, ad gr̃am inueniẽdã, ad gloriã pmerendã. Iõ dicit Apſus Gal. 6. Dum tpſ habemus operemur bonum, quia tpſ qđ modo habemus pro nobis erat contra nos. Tren. 1. Vocauit aduerſum me tpſ vſurarij qui ita largè modo vẽdunt tpſ. Qui tñ ſunt in inferno vellent emiſſe vnũ momentũ tpis, de mille mundis ſi hrẽnt p pęnitentia agẽda, vt hic hrẽ poſſent. De hac materia infra de inferno de aggrauatione boni amiſſi. Sexto, de bonis tpalibus. Eccleſiaſticus, 12. In bonis ſit cor tuũ & ſcito, ꝙ pro oĩbus his adducet te Deus ad iudicium, pro delicijs, diuitijs, honoribus. De diuitijs dr̃ Iob. 20. Diuitias quas deuorauit euomet, & de ventre eius extrahet eas Deus. Apoc. 17. Quantum fuit in delicijs, & quantum glorificauit ſe, tñ date ei tormentum, & luctum. Iõ dr̃ villico Lucæ. 16. Redde rõnem villicationis tuæ, iam enim non poteris villicare. Et nota, ꝙ diuitiæ bonorum, erunt p eis in iudicio tanq̃ aduocati eorum. Pſalmus. Beatus hõ q mi, & cõ. diſ. ſer. ſua in iu. &c. Diuitiæ aũt malorum erũt tanq̃ aduocati contra eos. Iac. 5. Argentum & aurũ veſtrum æruginauit, & rubigo eorum erit vobis in teſtimoniũ. Et poſt. Theſaurizaſtis vobis iram in nouiſſimis diebus. Itẽ Abac. 2. Vę qui congregat malam auaritiam domui ſuæ, vt ſit in excelſo nidus eius. Et poſt. Lapis de pariete clamabit & lignum qđ eſt inter iuncturas ædificiorũ. Contra bene erogata p homine bene allegabunt. Thob. 4. Quomodo potueris eſto miſericors. Et prius. Præmiũ bonum tibi Theſaurizas in die neceſſitatis, q̃m eleemoſyna ab omni peccato & a morte liberat, & non patietur animam ire in tenebras. Fiducia eſt coram dño eleemoſyna. Vñ refert Io. eleemoſynarius, ꝙ cum pauperes eſſent in quadam ciuitate ad ſolẽ, incœperunt dicere qui eſſent boni eleemoſynarij, & q nõ. Et cũ dicerent, ꝙ quidã diues erat ibi Petrus nomine, cuius eleemoſynam nullus eorũ vnq̃ receperat, vnus eorum firmauit, ꝙ ab eo extorqueret eleemoſynã, q vadens ad hoſtiũ eius tam ſæpe, & improbe petiuit ꝙ ille tædio affectus proiecit ei panẽ ſiligineum, ſumptum de maſſa, q̃ de furno apportabatur, quem pauper gaudẽs defert alijs, & lucratus eſt quod firmauerat. Demum dictus diues ægrotans rapitur ad iudicium, in quo videt oĩa facta ſua appendi in vna lance ſtateræ, & teterrimos ſpiritus oĩa facta ſua ei improperantes, & eũ accuſantes. Ex oppoſito vidit quoſdam albos, & lucidos dolentes, quia nihil inueniebant boni in factis ſuis, qđ in alia parte libræ ponerent. Tunc quidam apportauit ſiligineum panẽ quẽ pauperi dederat, & poſuit in alia parte libræ, & cõponderauit mala. Tunc dictũ eſt ei, reuertere, & auge ad ſi-

liquam

ſiquam iſt… alioquin non euades manus horũ. Qui ex tũc factus eſt ab…tinens, pius, & miſericors. Et cũ iret ad Theloneũ occurrit ei quidam natura naufragus nudus, rogans, vt ei veſtẽ daret, qui ex tota veſte ſua dedit ei, q̃ ille vendidit non audens eam portare pp̃ pretioſitatem. Qđ audiens Petrus flebat ſe indignum, vt veſte ſua veſtiret pauper. Cui in nocte apparuit dñs, grãs agẽs indutus veſte ſua, de hoc ꝙ ſic afflictum miſericordia in frigore veſtiarat. Poſt hoc cœpit anhelare ad paupertatem dicẽs beatos eſſe pauperes, Vendidit aũt cuncta ſua, deditq; pauperibus excepto vno ſeruo ſuo quem emerat quadraginta aureis, quẽ vocãs ſuũ eius accepit ꝙ eius præceptis obediret. Tũc pcepit ei ꝙ eũ ad nundinas duceret, & venderet, & pciũ pauperibus daret. Intans, ꝙ ſi hoc non faceret eũ ipſe Barbaris venderet, & ſi eũ venderet, eum liberum faceret. Ob hoc cõpulſus ſeruus duxit, eũ in Hieruſalẽ. vendidit eum cuidam argentario, cui ſeruiuit in coquina multis annis. A ſeruis eius ſæpe verberatus, & vituperatus, & afflictus, ipſe in oĩbus Deo grãs agebat, oõni inſiſtens, & labori. Dñs aũt eius, videns eius patientiam & deuotionem, dicebat ei ꝙ abiret liber qñ vellet, q hoc nolebat. Cũ affligeret aũt a ſeruis dñi ſui, quidã argentarij Conſtantinopolitani agnouerunt eũ, qui videns ſe non poſſe latere, venit ad portitorẽ domus ſurdum & mutũ, pcipiens, vt aperiret & curaret, qđ ita factũ eſt. Ille aũt fugiẽs non inuenit, ſed viſo miraculo pœnitent ſerui de iniuria illata. Septimo debemus reddere rõnẽ de oĩbus operibꝰ bonis, & malis. Eccleſiaſtici. 12. Cũcta. quæ fiũt ſub ſole adducet Deus, ad iudiciũ, & pro oĩ errato. Ro 14. Oẽs ſtabimus, añ tribunal Xp̃i. Itaq; vnuſquiſq; nr̃m p ſe rõne reddet. 2. Cor. 5. Oẽs nos manifeſtari oportet añ tribunal Xp̃i. Et prius. Vt recipiat vnuſquiſq; prout geſſit in corpore, ſiue bonum ſiue malũ. Iſa. 46. Ego aũt opera eorum & cogitationes eorũ venio vt iudicẽ. P̃ſalmus. Cum accepero tp̃s, ego iuſtitias iudicabo. Dñs. n. iudicabit & manifeſtabit qua intentione. & affectione, attentione, & in quo ſtatu opera facta ſunt. Bern. Si iudicabit dñs iuſtitias, quũ ergo iniuſtitias? Cognoſcet. n. dñs iudicia faciẽs. q nunc ignorat, iniurias patiens. Octauo reddere debemus rõnẽ de commiſſionibus, & omiſſionibus, qđ maxime a prælatis requiretur. Siĩr & de remiſſionibus pctõrũ, quas nobis dñs fecit Matt. 8. hoc ibi notat. Siĩe eſt regnũ cœlorũ hoĩ regi &c. Et poſt. Serue neqñ oẽ debitum dimiſi tibi, qm̃ rogaſti me &c. Hanc rõnẽ deberent timere maxime plati quibus maxime Deus iſtas tres q̃ões faciet. ſ. quõ intrauerũt ad eccleſiaſtica beneficia & curas aĩarũ Matth. 22. Amice quõ huc intraſti non hñs veſtẽ nuptialẽ. Scđo quõ cuſtodierunt. Hiere. 13. Vbi eſt grex qui datus eſt tibi pecus inclytũ tuũ. Eiuſdem. I. Grex pditus factus eſt, pp̃lus meus paſtores ſeduxerũt eũ. Hoc dicet dñs in iudicio. Idẽ 13. Ad hũc trãſibũt greges, ad manũ iniuriantis. Tunc dicet verus Ioſeph. i. Xp̃s illud Gen. 43. Non videbitis faciẽ meã, niſi adduxeritis fratrem vr̃m minimum. Ezech. 33. Sanguinem impij de manu ſpeculatoris requirã. Hoc debet eis eſſe terribile. Siĩr, qđ dr̃ Ezech. 34. ſere p totũ. Væ paſtoribus Iſrael. Et poſt. Qđ perierat requira &c. Tertiõ, quõ rexerunt ſe & alios requiret dñs. Contra hos Greg. in Homil. Deſignauit &c. dicit platis. Ecce de cœlo iã iudex venit &c. Ecce de nr̃o negocio fructũ requirit. quale ſ. lucrũ aĩarũ de nr̃a negociatione ei monſtrabimus? Ponamus ergo ante oculos illius tãtæ diſtrictionis diẽ in quo iudex veniet, & rõnẽ cum ſeruis quibus talẽta tradidit ponet. Ecce in maieſtate terribili inter Angelorũ & Archangelorũ Choros in illo tanto examine electorũ pariter & reproborũ oĩum multitudo videbit. Vnicuiq; quiſq; qđ ſit operatus oſtendet. Ibi Petrus cũ Iudæa cõuerſa, q̃ poſt ſe traxit apparebit. Ibi Paulus conuerſum, vt ita dicã, mundũ ducens. Ibi Andreas Achaiam. Ibi Ioannes Aſiam. Thomas Indiam in cõſpectu ſui iudicis conuerſam adducet. Ibi oẽs dñici gregis arietes, cũ aĩarũ lucris apparebũt q ſanctis ſuis p̃dicationibus Deo poſt ſe ſubditũ gregẽ trahũt Cũ igr̃ tot paſtores, cũ gregibus ſuis ante æterni paſtoris oculos venerint, qđ nos dicturi ſumus, qui ad dñm nr̃m poſt negociũ vacui redimus, qui paſtoris nomẽ habuimus, & oues quas ex nutrimẽto nr̃o debebamus oñdere nõ habemꝰ. Itẽ requiret dñs quõ pať & mater filiũ vel filiã ſeruauit, quõ familiã, quõ magr̃ diſcipulũ, ſocius ſociũ, vicinus vicinũ. Eccleſ. 17. Vnicuiq; mãdauit de pximo ſuo. Itẽ requiret rõ de cõmiſſis p̃ceptis, & traditis, & eorũ tranſgreſſionibus. Cũ beatus Bern. veniẽs Pariſius ſcholas logicę intraſſet, cogitãs quõ aliquos ſcholares lucrari ibi poſſet quos monachos faceret, finita diſputatione rogans eũ magr̃ ꝙ determinaret ait. Nobis Deus facit hoc argm̃. rñdete. Deus ppõnet nobis legẽ, & eius mãdata dicẽs. Hęc mãdata & hanc legẽ dedi vobis, aſſumit tranſgreſſionẽ, cõcludit dãnationem, Sic ergo argumentať homini. Legẽ tibi tradidi, tu p̃uaricator fuiſti ergo dãnationem pmeruiſti a iuſto iudice, ergo dãnaberis. Item cũ audiret ſæpe ibi dici, rõnale, mortale, ait. Cõſideranti hoc duplex occurrit mihi fructus, quia rõnale mortale humiliat, & mortale rõnale conſortat. Nono requiret rõ de beneficijs generalibus, & particularibus, & ſpãlibus. Iob. 9. Si volueris iudicio contendere non eſt qui rñdeat vnum pro mille, ſ. beneficijs ſuſceptis. Idem 31. Quid faciã cum venerit ad iudicium. Et cũ q̃ſierit quid rñdebo illi. Nunquid nõ in vtero fecit me &c. Iſa 43. Ego ſum qui deleo iniquitates tuas pp̃ me, & peccatorũ tuorũ nõ recordabor, reduc me i memoria iudicemur ſiĩ. Narra ſi quid habes, vt iuſtificeris. Quis. n. digne poſſit rñdere ei de beneficijs generalibus creationis, & paſſionis, &c. Decimõ requiret rõ de diuerſis artificijs, & officijs hoium. Vnde in pſalmo. Deum Deorum do. locu. eſt vo. ter. &c. Primo, de officio p̃dicationis, quaſi de digniſſimo requiret dicens pſalm. Peccatori dixit Deus quare tu enarras iuſtitias meas. O peccator. i. p̃dicator enarras teipſum iudicando, qñ es in notorio peccato contra qđ prædicas. Scđo de officio ſacerdotali, vnde & aſſumis os tu ſacerdos teſtimonium, canonis, vel dñici corporis, & ſanguinis per os tuum pollutum, dicit glo. Tertio, de officio principatuũ ſecularium cum dicit. Tu vero odiſti diſciplinam. Hiere. 5. Iob ad optimates ipſi magis confregerunt iugum. i. diſciplinam ſacræ doctrinæ non obediendo, vel penitentiæ eam nõ faciendo, vel abijciendo. Proieciſti ſermones meos retrorſum. Contra clericos, qui ſacrã ſcripturã vel p̃dicationem reijciunt pp̃ alias ſcientias. Si videbas furem &c Hoc contra p̃poſitos, & platos malis conſentientes, vel nõ cõcordes bonis. Os tuũ abũdauit malitia, hoc contra adulatores mala laudantes, vel contra Deũ blaſphemantes, vt ſunt tabernarij & luſores Et lingua tua cõcinnabat dolos. i. componebat. Hoc contra negociatores, & aduocatos, & teſtes falſos. Sedens, &c. Hoc contra falſos iudices, & detractores, & accuſatores. Et aduerſus filium matris tuæ &c. Hoc contra hęreticos, vel ſuo exemplo corrũpentes alios. Exiſtimaſti iniquẽ. &c. Hoc contra iuſtitiam pro aliquo corrũpentes, vel contra hypochritas. Arguã te & ſtatuã contra faciem tuã. &c. Hoc contra peccata occultãtes. Intelligite hæc q obliuiſcimini Deũ. Hoc cõtra ignorãtes, & in pſperis viuẽtes. Sacrificium laudis, &c Hoc cõtra ingratos, & præſumentes. Vnde illic iter quo oſtendam illi ſalutare Dei.

De diſcuſſorum publicatione. *Diſt.* VII.

SEcundo fiet ibi diſcuſſorum publicatio, quia iudex nõ ſolum vniuicuique ſecreta ſua facinora reuelabit, verumetiam oĩbus alijs Angelis, & hominibus bonis, & malis, amicis, & inimicis, ſicut, ait, per Prophetam. Ezech. 17. Ecce ego congregabo omnes quos dilexeras, & vniuerſos quos oderas, & nudabo ignominiam tuam coram eis. Soph. 3. Mane iudicium ſuum dabit in luce, & non abſcondetur. Item reuelabo pudenda coram facie tua, & oſtendam gentibus nuditatem tuam, & regnis ignominiam tuam. Singula verba diligenter attende, & diſcretionis libra pondera quid importent. Tunc replebũtur impij pudore confuſionis, timore damnationis, dolore turbationis, ſtupore admiratiõnis. Pudore quidem cõfuſionis, quia quilibet honeſtus hõ erubeſcit, ẽt ſua videre pudenda, magis autem verecundatur videre aliena, ſed incomparabiliter plus horret ab alijs videri ſua. Quãtum ad primum dicit. Reuelabo pudenda coram facie tua, vt in teipſo primitus erubeſcas. Poſtea ſubdit. Et oſtendam gentibus nuditatem tuam. Attende quãta verecundia ſuffunderetur honeſta mulier, & pudica, ſi coram hominibus totius regni in ſuam ignominiam nudaretur. Re uera pręnimia cõfuſione deficeret, & ſi multa ſpecioſitate niteret. Magis autem ſi deformis eſſet, & horrida, & propter hoc in ludibrium haberetur. Adhuc autem longè magis horreret, ſi multa fœda, & enormia in ſecreto cordis eius iacentia, coram omnibus vulgarentur. Quanto igitur incomparabilius, immo ineffabilius quælibet anima confundetur, quando corpus eĩ deformitate turpius, & eĩ fętore fetentius, oĩbus oſtenditur. Adhuc longe vehementius, quia cuncta eius horrenda flagitia oĩbus reprobis hoibus, & dæmonibus nudabuntur. Adhuc ẽt horribilius, quia ab omnibus bonis Angelis, & hominibus videbunť. ſed inæſtimabiliter intolerabilius ſe videri ab ipſo ſummo iudice confundenť. Cogitet vnuſquiſque ſi põt, quanta tunc erit confuſio in cordibus impiorum, & quam inexcogitabile ex hac extrema confuſione tormentum. Confundentur, ãt impij, ſicut fur, qui in furto deprehenſus cum re furtiua coram oĩbus ſuſpenditur. Hiere. 2. Quomodo confunditur fur, qñ deprehẽdiť, ſic confundentur. Item vt homicida, qñ pp̃ homicidium coram oĩbus ad patibulum trahitur. Itẽ vt adulter, & adultera dep̃henſi, qui coram oĩbus nudi fuſtigantur. Ezech. 17. Congregabo oẽs quos dilexiſti, & vniuerſos quos oderis, & nudabo ignominiam tuam coram eis, & videbunt omnem turpitudinem tuam, & iudicabo te iudicijs adulterorum, & effundentium ſanguinem. De hac confuſione adulteri, & adulterę habetur Eccleſiaſtici. 26. Itẽ cõfundenť, vt cõuictus de proditione, cuius pditio exhæredatio in nundinis acclamať. Ezech. 5. Dabo te in deſertũ & in obbrobriũ cunctis gentibus, &c. Itẽ confundentur, vt illi q pp̃ lepram

a con-

a conſortio ſanorũ, & conuiuiũ expellit. Matth. 13. Exibunt Angeli, & ſeparabunt malos de medio iuſtorum, &c. Itẽ cõfundentur, vt ille q excõicatus eſt, & ab eccl'ia eijcit, & a nuptijs excludit. Matt. 25. Neſcio vos: nõ iatus virginib. & Matt. 22. Quõ huc intraſti non hñs veſtẽ nuptialẽ, &c. Itẽ confundent, vt qui corã hoĩb. perpetua infamia, & indelebili dãnatur. Hiere 20. Confundent vehemẽter, q̃a nõ intellexerunt opprobriũ ſempiternũ, qd nunq̃ delebit. Et 23. eiuſdem. Dabo vos in opprobriũ ſempiternũ & ignominiã ſempiternã, qd nunq̃ obliuione delebit. Confuſionẽ, & dolorẽ eorum oñdit illud qd legit in vitis pa. Narrauit quidam ſenex, q cũ vellet conuerti ad religionẽ, & impediret eũ mẽ ſua, dicebat q vellet ſaluare aĩam ſuã, nec acquieuit ei. Factus aũt monachus negligenter agebat. Mortua aũ mře, & eo ægrotante in extaſi poſitus rapit ad iudicium inter iudicandos. vbi vidit mřem ſuã dicentẽ ſibi. Quid eſt fili, qd veniſti nobiſcũ hic iudicandus, vbi ſunt verba q dicebas, volo ſaluare aĩam meam, q confuſus obmutuit, & ſtupuit, audiuitq; vocẽ dicentẽ, vt adhuc reduceretur & alius de eius cœnobio moreret, qd ita factũ eſt. Et conualuit, & cogitauit de viſione, & incluſit ſe. & aſſiduẽ flebat annos quos negligenter egerat, & cũ multi diſſuaderẽt ei tm̃ fletum, ne læſionẽ oculorum pateret, nõ acquieſcebat eis, ſed dicebat. Si improperium mřis meæ ferre nõ potui, quõ ferre potero improperiũ Chriſti, & Angelorum, & ſctõrum oĩum. Item ibidem. Quidã interrogauit Senem. Vnde Abba mihi hoc. Cor meum durum non timet Deũ, & quõ timebo. Dixit ei ſenex, puto q ſi hõ in corde ſuo teneat increpationem, poſſideat timorẽ. Dicit ei frater. Quid eſt increpatio, r̃ndit, vt in oĩ re increpet hõ aĩam ſuam, & q cogitet, q Deo hoc dẽt occurrere, & increpationem eius ſanctorum ſuſtinere. Itẽ q̄dam ſenex videns quendam ridentem, dixit ei. Coram cœlo, & terra reddituri ſumus rõnem totius vitæ nřæ, & tu rides. Item dicebat Abbas Euagius. Illud diuinum ac timendum, & terribile iudicium imaginare: redijt ad memoriam repoſitam peccatoribus confuſionem, quã paſſuri ſunt in conſpectu Dei, & Chriſti eius, & coram Angelis, & Archangelis, Poteſtatibus, & vniuerſis hominibus. Secundo turbabuntur timore damnationis. Sap 5. Turbabuntur timore horribili. Quomodo enim non timebunt, quando viderint peremptoriã ſe citatos, omnia peccata ſua clarè conſpicient, & ſe pro eis non egiſſe pœnitentiam recognoſcent, & ſuæ damnationis manifeſta ſigna videbunt. Iſa. 2. Ingredientur fiſſuras petrarum, & in cauernas ſaxorum a facie timoris Dei, & gloria maieſtatis eius, cum ſurrexerit percutere terram. Item in ciuitate Biſantina talis dicitur eſſe cõſuetudo, q cum venit ibi Imperator: omnes vſurarij ſui ſunt ad redimendũ, & capiendũ. Vñ eo veniente ibi abſcondunt ſe in latrinis. Quid ergo facient cũ venerit ad iudicandũ Deus. Hiero. in epl'is. Si tanta cura pertimeſcit iudicium pulueris, qua intentione cogitandũ eſt, qua formidine p̃uidendũ ſit tantæ iudiciũ maieſtatis? Si Balthaſar Rex adeo timuit articulos manus quos vidit ſcribentes in pariete. Mane: Techel, Phares, numerauit, appendit, diuiſum eſt, ſicut dr̃ Dã. 5. qđ vidit facies eius mutata eſt, & cogitationes eius perturbabãt eum: & cõpages renũ eius ſoluebant, & genua eius collidebant, quantò plus timebunt videntes illũ, qui numerabit bona, & mala: appendet ſingulorum merita, diuidet bona, & mala. Hunc ẽt timorem quẽ habebunt mali in iudicio oſtendit timor quẽ habebunt amici Dei, & habuerũt de ſola huius meditatione. Matt. 24. Nam virtutes Cœlorum mouebunt. Iob. 26. Columnæ Cœli contremiſcunt. Intellige non timore pœnali, ſed admiratione. Iõ David dicebat: Dñe ne in furore tuo arguas me, &c. & Iob. 31. Quid faciam cum ſurrexerit ad iudicandũ Deus, &c. Si q̃ſierit, quid riđebo ei? Idem. 14. Quis mihi hoc tribuat, vt in inferno, p̃tegas me, &c. In vitis pa. Abbas Amon rogatus, vt diceret verbum ædificationis, ait. Talem dẽt hõ facere cogitationem ſuam, qualem latrones, & iniqui, qui ſunt in carcere iudicandi, qui q̇runt frequenter, vbi eſt iudex, qñ veniet, & malorum ſuorũ conſcij flent. Ita monachus aĩam ſuam dẽt obiurgare, & dicere. Væ mihi, quõ habeo aſtare ante tribunal Chriſti, & malorum meorum reddere rõnem. Si hoc meditatus fueris: poteris ſaluus eſſe. Itẽ Hiero. Quotiens Dei iudicij recolo, meis viſcerib. contremiſco. Narrat Petrus Alfonſus, q quidam ſanctus Heremita hæc habebat ſcripta p̃ oculis, & ea frequenter in orõne, & meditatione ruminabat dicens: O aĩa mea ſcias, & recognoſcas, quid operaris dũ pt'as eſt in manu tua, anteq̃ mouearis de loco tuo, anteq̃ venias ad locũ in quo eſt iuſtitia, & ad portã iudicij, in qua leges oĩa, q̃ feciſti in rotulo conſciæ, vbi Angeli a dextris, & a ſiniſtris conſilium tuum denudabunt, qñ ante Deum veniet iudicium tuum in vna lance iudicij librabit omne bonum tuum, in altera oẽ malum tuum. Vbi oẽs frẽs, & amici tui te deſerent, redemptionem nullam ubi inuenient, te obliuioni tradent. Memento ergo mõ dum potes creatoris tui. Hoc ſæpe recolens fremebat tremens, & flebat. Eccl. 11. Meminiſſe debet homo tenebroſi tp'is, &c. Item. 12. Memento homo creatoris tui antequam veniat tp's afflictionis, &c. Itẽ erunt ſtupentes ex horrore mirabilium viſorum & inſolitorum, & præ ſtupore deficiẽtes. & obmuteſcentes. Pſal. Oĩs iniquitas oppilabit os ſuum. Iſa. 13. Vnuſquiſque ad proximum ſuum ſtupebit. Non ſolum ſtupebunt in viſione malorum, ſed ẽt in viſione bonorum. Sap. 5. Vidẽtes turbabuntur timore horribili, & mirabunt in ſubitatione inſperatæ ſalutis. Gementes &c. Et poſt: Ecce quõ cõputati ſunt inter ſctõs, &c. Si Heſter ita timuit in viſione vnius hoĩs, quem videre conſueuerat, q penè exanimata eſt, vt habet Heſter. 15 qñ &c. Illa aũt cum rediſſet a caſu requiſita ab Aſſuero quid haberet, ait, Vidi te dñe, quaſi Angelum Dei, & cõturbatum eſt cor meũ pre timore gloriæ tuæ. Valde. n. admirabilis es dñe, & facies tua plena grãtarum. Quid erit pctõribus in viſione ſeritatis tãtæ maieſtatis. Item ſi Io. Apoc. 1. & Dan. eiuſdem. 10. remanſerunt quaſi mortui ad viſionẽ vnius Angeli, ſicr ẽt cuſtodes ſepulchri. Mat. vlt. Quid erit timoris pctõribus, cũ viderint contra ſe ſummum iudicem, in ſumma ſeritate, cum tot milibus Angelorum, & ſanctorum? Itẽ erunt inconſolabiliter merentes, vt dicit Chriſo. Ex anguſtia oĩum nihil eis ibi, relinquetur, niſi luctus, qđ patet p ſupraposita exempla de cõſutam a mře, & de exemplo latronis, & heremitæ, & de Rege & tibicinibus. Tertio torquebuntur dolore inuidentiæ, pœnitentiæ quidẽ, ſed infructuoſæ, quia de pctĩs ſuis dolebũt, nõ amore diuinæ reuerentiæ, ſed timore damnationis, quam ſibi ſcient, & ſentient imminere. Ier. 48. Erit cor fortium Moab quaſi mulieris parturientis. Et eiuſdem. 49. Diſſoluta eſt Damaſcus. i. aĩa peccatrix, q̄ eſt ſaccus ſanguinis, i. pcti, timor apprehendit eã, & dolores, & anguſtiæ, quaſi parturientem. Iſa. 13. Vlulate, quia prope eſt dies dñi, pp hoc oẽs manus diſſoluentur, & omne cor hoĩs contabeſcet & cõteret. torſiones, & dolores eos tenebunt, quaſi parturientes dolebunt, &c. Sap. 5. Intra ſe pœnitentiam agentes, & præ anguſtia ſpũs gementes. Iſta pœnitentia non erit fructuoſa, ſicut nec Antiochi. de quo 2. Mach. 19. Hæc eſt pœnitentia latronis vi tormentorũ violenter extorta, & ideo minime fructuoſa. Torquebunt dolore inuidẽtiæ. Videntes. n. gloriam beatorum inuidebunt, q̄ eã obtinere non poterũt. Pſa. Peccator videbit, & iraſcet, dẽtibus ſuis fremet, & tabeſcet, deſideriũ pctõrũ peribit. Quartò mouebunt ſtupore admirõnis, nam in illa tanta congregatione mirabilia, & ſtupẽda videbũt, quia qui boni, & iuſti mundano iudicio videbunt, inuenientur reprobi, & qui viles, & deſpicabiles iudicant, contemnunt deijciuntur, vel tanq̃ fatui derident, tunc fulgebunt ſicut ſol. Sap. 5. Mirabuntur in ſubitatione inſperatæ ſalutis, &c. Sequit. Hi ſunt quos aliqñ habuimus in deriſum, & in ſimilitudinem improperij. nos inſenſati vitã illorum æſtimabamus inſaniã, & finẽ illorum ſine honore. Ecce quõ cõputati ſunt inter filios Dei, & inter ſctõs ſors illorum eſt. Iſa. 13. Vnuſquiſque ad p̃ximũ ſuum ſtupebit.

De promulgatorum atteſtatione. *Diſt.* VIII.

Tertiò adhuc ad augmentum miſeriæ reproborum fiet ibi promulgatorum atteſtatio. Erũt aũt ibi multa accuſantia, & teſtimonia perhibentia contra malos. Primo quidẽ omnis mundi creatura. Secundò ſacra ſcriptura. Tertiò interna conſcientia. Quartò opera propria Quintò hoĩes iuſti. Sextò etiam infideles. Septimò ipſi dæmones. Octauò omnes ſancti. Nonò ſancti Angeli. Decimò etiam ipſe Deus. Primo ſiquidem accuſabunt impios, & contra ipſos teſtificabuntur oẽs creaturæ ſenſibiles, quarum vſu vel obſequio ſunt abuſi. Greg. Si q̃ris qs te accuſet. Dico q totus mundus. Iob. 20. Reuelabunt cœli iniquitatem eius. Impij, & terra conſurget aduerſus eum & apertũ erit germen domus eius in die furoris dñi. Pſal. Aduocauit cœlum deſurſum, & terram diſcernere populum ſuũ. Itẽ Deuter. 32. Inuocabo contra vos cęlum & terram. i. omnes creaturas, q̄ ſunt in cœlo & in terra. Secundò contra impios teſtificabitur ſcriptura ſacra, q̃ ideo reuelauit dñs, & doceri voluit & cõſcribi, vt eam audientes, legentes, & meditantes ſcdm eam viuerent, in ipſa & p ipſam diſcerẽt quid agendum, quid cauendum, quid timẽdum, quid ſperãdum, quæ oĩa in ſcriptura ſacra docentur. Vnde Io. 5. Scripturæ teſtimonium perhibent de me. Hoc dicebat Chriſtus, de ſeipſo. Et ſicut teſtimonium perhibent Chriſto & ſanctis, ita teſtimonium perhibent cõtra malos, ſicut ibidem dr̃ Eſt qui accuſat vos Moyſes. i. lex accuſabit quidem impios, qui eam audire vel diſcere noluerunt, vel audita retinere vel exequi cõtẽpſerunt. Tertiò contra ipſos teſtificabitur interior conſcia. Sicut ait Apl's Ro. 2. Teſtimonium illis perhibente conſcia ipſorum cogitationum accuſantium, aut ẽt defẽdentium in die cũ iudicabit dñs occulta hoĩum. Vnuſquiſque. n. librum cõdemnationis ſuæ portabit, & apertum coram oĩbus demonſtrabit, qui oĩbus alijs euidentior, & irrefragabilior teſtis erit, cunctiſq; & ipſo iudice tacentibus. i. ſi tacerent, quinimmo ſi p ipſo teſtimonium p̃hibere

paſſent

poſſent & vellent, ipſum impium nihilominus condemnabit. De libris huiuſmodi dr̃. Dan. 7. Iudicium ſedit, & libri aperti ſunt. Et Apoc. 20. Vidi mortuos magnos, & puſillos ſtantes ante thronũ, & libri aperti ſunt, & alius liber apertus eſt, qui eſt liber vitę, & iudicati ſunt mortui ex his, quæ ſcripta erant in libris ſm opera ipſorum. Ideo ſuper illud Hiere. 17. Peccatum Iudæ ſcriptũ eſt ſtilo fer. &c. dicit Bern. Videbitur in iudicio ſuo, & nudabitur pectoris mei conſcientia, & de aperto apparebunt litterę peccatorum meorum, quæ ſcriptæ ſunt ſtilo ferreo, vngue adamantino, atque vniuerſa multitudo aſtantium leget in pectore meo ſignatas imagines peccatorum meorum. Quartò teſtimonium perhibebunt opera propria. Eccleſiaſtici. 11. In fine operis denudatio operum eius. Apoc. 14. Scribe, beati mortui qui in dño &c. Et poſt. Opera. n. illorum ſequuntur illos. Bern. Opera bonorum ſequuntur eos, ſed opera malorum eos perſequũtur. Pſal. Cognoſcet dñs iudicia faciens, in operibus manuum ſuarum cõprehenſus eſt peccator, vt Hericius. De quo dicunt naturales, qđ venit ad poma, & ſternit ſe poma infixis in eius aculeis, & cũ venit hortulanus, & credit fugere, nõ poteſt onus excutere, ſed capitur cũ furto, ita mali capientur in peccatis ſuis. Item vt ſymia quæ dr̃ hr̃e duos fœtus, vnum quem tenerrimè diligit, & alium quem minus. Primum vult hr̃e ſemper præ oculis, alium retro, ſed adueniente venatore, dilectum, vt dr̃, accipit inter brachia, minus dilectum projicit retro ſuper humeros. Cum aũt appropinquante venatore vult minus dilectũ projicere, Ille ita adhæret ei q̃ non põt eum ejicere. Et ideo neceſſe habet dilectum projicere, q̃ capitur ſub onere minus dilecti, cum nõ poſſit fugere. Sic homo in opere peccati duo habet, voluptatem ſ. q̃ ſemper vult præ oculis hr̃e, & deformitatem, & vilitatem & pęnalitatem, q̃ retro habet nõ cogitans de his, & ideo cum his omni rejecta voluptate in iudicio capietur, & in infernicarcerem projicietur. Quintò teſtimonium perhibebunt hoĩes iuſti, quos contemnentes deriſerunt, pauperes quos oppreſſerunt tẽpaliter, læſerunt corporaliter, vel ſpũaliter grauauerant. vel ad pctm̃ traxerũt, impedierũt a bono verbis, moribus, & exemplis, occaſionem ruinæ vel ſcandali præbuerunt, pacem eorum, & cordis ſabbatum turbauerũt. Denique creatorem eorum & dñm offenderũt. Ibi ſpũaliter ſubditi contra ſuperiores ſuos teſtimonium phibebũt. Sap. 6. Audite Reges, & intelligite. Diſcite iudices finium terræ. Et poſt. Data eſt vobis a dño ptãs, & virtus ab altiſſimo, qui interrogabit opera veſtra, & cogitationes veſtras ſcrutabitur, qm̃ cum eſſetis miniſtri regni eius, non rectè iudicaſtis. Et poſt. Horrẽdè, & cito apparebit vobis, qm̃ iudicium duriſſimum in his, qui pręſunt fiet &c. Quare hoc? Bern. reſpondet dicens. Venient veniẽt ante tribunal Chriſti allegatio dura, clamor pupillorum & viduarum, quarum vixere ſtipendijs, nec diluere peccata. Contra hos dicit Gre. ſuper illud Euangeliũ Lucæ. Deſignauit dñs, & alios ſeptuaginta duos diſcipulos. Veniet veniet profecto, nec longe eſt illa dies in qua paſtor paſtorum appareat, & vnuſquiſq; facta in publicũ deducat, vt q̃ modo ſubditorum culpas per ppoſitos vlciſcitur, tunc præpoſitorum mala per ſemetipſum ſcuiẽs damnum. Vnde dñs ponit exemplum de vidua & iudice iniquitatis. Luc. 18. Et poſtea ſubiungit. Deus aũt non faciet vindictam electorũ ſuorum clamantiũ ad ſe die ac nocte, & patientiam habebit in illis. Dico vobis, quia cito faciet vindictam illorum. Sextò & Pagani & Ethnici qui fidem ſuſceperunt, Chriſtianos malos accuſabunt. Sicut dicit dñs Matth. 12. Viri Niniuitę ſurgent in iudicio cum generatione iſta, & condemnabunt eam &c. Qui pęnitentiam egerunt in prædicatione Ionæ, & ecce plus quam Ionas hic, quia Xp̃s aut miniſtri eius prædicant euangeliũ regni, quos moderni Chriſtiani nolunt audire, vel ſi audiunt pęnitentiam non agunt. Illi autem audierunt Ionam, & ſtatim pęnitentiam egerũt. Item, Regina Auſtri ſurget in iudicio cum generatione iſta, quæ venit a finibus terræ audire ſapientiam Salomonis &c. Quæ mulier de remotis partibus cum multis ſumptibus, & comitatu & labore venit. Septimò accuſabunt eos & ipſi dæmones, qui eorum ſcelera viderunt, quorum perſuaſionibus acquiarunt, & cõſilijs adhęſerunt. Apoc. 12. Dicitur accuſator fratrum, qui accuſat eos ante cõſpectum Dei die ac nocte. Zach. 3. Sathan ſtabat a dextris magni Ieſu ſacerdotis, vt aduerſaretur ei. Itẽ Aug. Aſtabunt oẽs ante tribunal Chriſti, vt referat vnuſquiſque qđ geſſit in corpore ſuo, ſiue bonũ ſit ſiue malum. Præſto erit Dyabolus, & recitabuntur verba profeſſionis noſtræ, & objiciet nobis in facie quicquid fecimus, & in qua die peccauimus, & in quo loco, & q̃d operis tũc tp̃is facere debebam⁹. Et ſi tales, quales ꝓbare nũc, inoctu ſileremus, exultabit ille aduerſarius in aſpectu iudicis, ſe ſuperiorẽ nobis eſſe clamãs, agẽs talẽ cãm apud talẽ iudicẽ. Hĩt. n. tunc dicere ipſe Dyabolus. Æquiſſime iudex iudica iſtum eſſe meum ob culpã, q̃ tuus noluit eſſe p gr̃am, tu⁹ p naturã, meus eſt p malitiã, tuus eſt p cõpaſſionẽ, meus eſt p obſerua-tionem: mihi obediens, tibi inobediens. Cuidã ep̃o grauiter ęgrotanti apparuit Diabolus dicens, q̃ citabat eum ſummus Papa p eum, & aſſignabat ei diẽ quã ei nolauit, in qua vt dicebat oportebat eum rõnem reddere de adminiſtratione ſua. Cui die aſſignata viſum eſt, q̃ ipſe traheret in cã corã Papa, & q̃ Diabolus, qui ei apparuerat cõtra eũ de eo petebat iuſtitiã a Papa de adminiſtrationibus ſuis qualiter adminiſtrauerat in officio prioratus, qđ ante habuerat, & qualiter in officio Abbatis, & qũo in officio ep̃i. Fuerat. n. niger prior, Abbas albus, & tunc erat ep̃s. Cũ aũt requireret de officio prioratus, & neſciret de eo rõnem reddere, q̃rit rõ de Abbatis officio, in quã rõſione magis deficiebat, & maximè poſt in rñſione ep̃atus. Cũ aũt in eo oĩno deficeret, & peteret aliã diem ſibi aſſignari, allegans, q̃ non fuerat in rñſione dicta pmeditatus: aſſignat ei alia dies peremptoria illi valde ꝓxima, in qua debebat iudex ꝓcedere ad ſnĩam diffinitiuã. Cum aũt anxius ꝓ hoc eiularet fortiter, ad clamorẽ eius conuenit familia eius. Cum aũt dicta hæc indicaſſet plurib. die ſequenti apparuit ei Diabolus q̃ prius ei apparuerat, vrgens eũ ad reddendam rõnem veniendum corã ſummo iudice. Qui cum ſe nondum paratum clamaret, & eius aſpectum horreret, & Diabolus eum magis perurgeret, inuitis oĩbus aſtantib. ſurrexit de lecto, in quo iacebat volẽs fugere, & Dæmonem effugere. Cum aũt fugeret cum impetu impegit in columnã petens induciãs, & eliſo in ea capite cecidit, & expirauit. Itẽ cum q̃dam religioſus in quadam ciuitate pdicaſſet, & quidã q̃ affuerant pdicationem eius commendarent, audiens hoc quidã Dæmoniacus, qui ligatus tenebat ibi ait, imò potius Diabolus per eum loquebatur. O boles iſte frater nihil dixit pplo ad cõparationem huius, qđ ego pdicarem, ſi pplo mihi loqui pmitteretur. Si autem pplm̃ conuocaueritis, pmitto vobis, q̃ veritatem pdicabo, & in nullo mentiar, & q̃ in pace me habebo, nullum oĩno lædens. Cum autem ſuaſu aliquorum ppls aduocatus veniſſet, incæpit retexere hiſtorias multas, & de caſu ſuo, & hoĩs, & quõ multos miſerat Deus in mundum pdicatores, Prophetas, filium ſuum, Apoſtolos, martyres, Confeſſores, Prædicatores, & minores. Et ne aliquid omittat Deus de contingẽtibus, moueritis aut me eſſe Diabolum, qui vobis compellor veritatem pdicare, vt Deus magis habeat in die iudicij, quid vobis improperet, & ego vnde vos magis accuſem, & objiciatur vobis per ipſos Diabolos veritatem vobis pdicatam fuiſſe, & vt verè Diabolum me ſciatis ecce egredior, & exiuit cũ magno ſonitu ab obſeſſo, partem domus ſecum ferens. Octauò accuſabunt eos ſpũaliter oẽs ſancti quorum periurauerunt noĩa, fregerunt vota, violauerunt feſta, ꝓphanauerunt impiè loca ſancta blaſphemijs, & nephandis operibus impugnauerunt. Vnde Apoc 6. clamant ſancti: Vſquequo dñe ſanctus, & verus non vindicas, & iudicas ſanguinem nr̃m de his qui habitant in terra, & datæ ſunt illis ſingulæ ſtolæ albæ. Et dictum eſt illis. Adhuc ſuſtinere modicũ tp̃s, donec impleatur numerus fratrum vr̃orum. In Theutonia q̃dam Archidiaconus ambiens Ep̃atum inſidiabatur Ep̃o ſuo bono viro, & ſeni qũo eum occideret. Et cum conſueuiſſet dictus Ep̃s venire ad matutinas, & puenire alios ad ſalutandam B. Virginem, & intrare per quandã portam veterem, collocauit de nocte Archidiaconus lapidem ſuper portam dictam, & veniens ep̃s, vt conſueuerat, & aperiens portam a lapide cadente, & excerebrat, & moritur. Archidiaconus cum multo labore obtinet Ep̃atum. Cumq; confirmatus gaudens obtineret, & faceret cõuiuium receptionis ſuæ, quidã Princeps ſeruiens in menſa coram eo flexis genibus, ſubitò rapit ante tribunal ſummi iudicis, & videt ibi B. Virginem Mariã: cum magna multitudine ſanctorum, & Angelorum adducẽtem dictum Ep̃m portantẽ cerebrum ſuum in manib. ſuis, & dixit B. Virgo. Fili adhuc recente ſanguine, & vulnerib. & cerebro huius mei militis, cuius hæc ſunt vulnera, hic ſanguis, hoc cerebrum, crudelis, & ꝓditor homicida gaudet ſe obtinere Pontificalem eius dignitatem. Rñdit dñs. Quẽ mittã, & q̃s ibit ꝓ nobis? Tũc B. Virgo ait. Ecce hic ſeruitor tuus. Cui dñs pcepit ſub pœna mortis, vt citet dñm ſuum peremptoriè, vt cito veniat coram eo de tam nephando crimine rñſurus, & ei cãm coram oĩb. exprimat. q̃ ſtatim rediens turbatus infremuit tremuitq;, & cultellum quẽ tenebat ad ſeruiẽdum ꝓiecit, amariſſimè flens. Rogatus ab oĩb. & ẽt ab ipſo Ep̃o cãm pandit, qua audita, Ep̃s ſubdita morte percuſſus ibi coram oĩbus mortuus eſt. Ad idem facit exemplum valde terribile, qđ legitur in geſtis Francorum, qđ refert Greg. Turon. 2. lib. c. 22. & 23. De iudicio duorum nequam pſbyterorum, q̃ conſpirauerant cõtra ſanctum Sydonium vndecimum Aluernorum Ep̃m, quorum alter egeſtiones emiſit ſubito ad modum Arrij, & viſus eſt a ſummo iudice, a ſcto Sydonio accuſatus damnari, & eijci, & in imis carceris detrudi anguſtijs. Alius autẽ mortuo B. Sydonio cũ ambitiosè, & violenter occupaſſet ep̃atum: cum inuitaſſet ciues per Pincernam, citatus a ſummo iudice cadente de manu eius calice

ſtatim

eius calice ſtatim expirauit. Item in ciuitate Turon. homo quidam conſueuerat venire ad matutinas maioris Eccleſiæ, & cum viſum fuiſſet ei ꝙ fuiſſet pulſatum, venit ante horam, inueniēs portas apertas, intrat & orat retro columnam, videt lumen maximum intrare per Eccleſiam, & Angelos apportātes thronum lucidum & iudicem ſummum ſedentem in illo throno, & Angelos aſſiſtentes ei. Tunc venit beatus Martinus cum multitudine ſociorum accuſantium quendā Archiep̄m illius Eccleſię de multis flagitijs, & ꝙ tam indignus auderet occupare cathedram beati Martini, citatur, adeſt, indutus pontificalibus ſedens in cathedra, accuſatur de oībus malitijs ſuis, neſcit quid rn̄deat. Tūc dn̄s quaſi indignatus pede ſuo ad accuſationem ſancti Martini & aliorum illum percuſſit, & eum cū ſede euertit, & poſt viſio receſſit. Ille autem qui hoc viderat ad domum Ep̄i currit familiam excitat, rogans vt viderent quid circa dn̄m ſuū ageret, qui inquirentes eum ſubito mortuū inuenerunt. Eccleſiaſtici. 10. Sedes ducum ſuperborum deſtruxit dn̄s, & ſedere fecit mites pro eis. Nonò contra impios Angeli ſancti teſtimoniū perhibebunt ſub quorum cuſtodia peccauerunt, quorum doctrinam, monitiones, & conſilia, necnon interceſſiones, & auxilia, reprehēſiones, & oē charitatiuum miniſterium contempſerunt. Vn̄ ait Origenes. Vnuſquiſque Angelorum in extremo iudicio aderit, ꝑducēs illos quibus ꝑfuit, quos admonuit, quos inſtruxit, pro quibus ſemper faciem pr̄is vidit. Vnde tot teſtibus & tantis multiplicatis contra miſeros oī fide digniſſimis, & oī exceptione maioribus, non hēbit eorum aliquis quid valeat rn̄dere. Sed dicere poterit illud Iob. 10. Inſtauras teſtes tuos contra me. Item ꝙ Angeli accuſant pc̄tōres oñdit̄ in viſione Eulogij eremitæ, de quo dr̄ in vitiſpatrum aliquibus. Quod cū aliqn̄ veniſſet de eremo ad ꝓximam ciuitatem ad vendendum cophinos quos fecerat, nec inueniret hoſpitiū in ciuitate p̄dicta, collegit ſe in angulo quodam iuxta viam, vbi orabat, facta nocte ꝓfunda, venit hō ad eū cum laterna, quærēs quid ibi faceret. Quod ab eo audiens, ducit eum ad hoſpitium, cū maxima hylaritate & charitate eū ſuſcipiens, & tractans, ei largiter miniſtrans. Qui admirās charitatē dicti hoīs adiurauit eum vt ei diceret vitā ſuam, qui refert ſe eſſe Latomum, & ꝙ lucrum ſuum diuideret in tres partes. De vna ipſe & familia ſua viuebat. Scd̄a in oblationes, & alias eleemoſynas erogabat. Tertiam in hoſpitalitatem virorum religioſorum reſeruabat. Cū aūt rediſſet ad cellam ſuam cogitās, q̄ bonus eſſet diſpenſator hoſpes ſuus, aiebat apud ſe ꝙ magnū dānum eſſet, quia non hēbat magnam pecuniam ad diſpendendum. Rogauit dn̄m vt eius pecuniā multiplicaret. Cū in hoc perſeueraret, mittit̄ ei Angelus dicens, ꝙ forſitan melior eſſet ei mediocris ſubſtātia, q̄ nimiæ diuitiæ. Cum eremita non acquieſceret, q̄rit Angelus ſi vellet fideiubere pro eo ꝙ bn̄ vteret̄, datis diuitijs, fideiubet eremita. Cū aūt in mane Latomus iuiſſet ad quendā murum antiquum diruēdū, inuenit caueam plenā aureis denarijs, portat ad domum ſuam, fugit cū auro Conſtantinopolim, acquirit cū muneribus grām Imperatoris, fit Balitus eius. Et poſt quaſi dn̄s terræ factus opprimebat pauperes terræ, rapit̄ eremita ad iudiciū, videt & audit Angelos, q̄rimonias afferentes dn̄o de dicto Latomo a diuerſis Angelis, & pro diuerſis malitijs accuſat̄, dicit iudex, vt pro eo fideiuſſor rn̄deat. Cum āt ille ſtupēs ac tremēs nō audiret a quoquā, & neſciret quò ſe verteret, audit Angelos clamātes, Occurrite Auguſta venit. Intelligens hanc eſſe btām Virginem, ꝓſtrauit ſe ad pedes eius, qui ꝑcibus eius obtinet vt mittatur Conſtantinopolim ad eum reuocandum. Qui cū vadēs ibi multotiēs attentans ei loq̄, & ſe ingerens verberatus fuiſſet a ſeruis ſuis quaſi ad mortē, cū non poſſet ei loqui, rediit ad cellā ſuā affligens ſe, & rogans btām Virginem. Qui rapit̄, vt prius, & audit q̄ & prius, & ēt plures & grauiores accuſationes, venit beata Virgo vt prius allegando pro eo apud iudicem. Impetrat ei ꝙ liberetur a fideiuſſione. Moritur Imperator, alius ſubſtituit̄. Qui cum vellet capere dictum Balitum fugit in Bargia, pauper redit ad locum ſuum & officium, & ad pœnitentiam & aſſueta opera pietatis. Cum dictus eremita veniret ad ciuitatē cum quodā diſcipulo ſuo, in angulo in quo prius latitans orabat, tūc dictus Latomus cum laterna veniens recepit eū vt prius. Ipſe āt incōparabiliter gaudens, refert oīa facta diſcipulo ſuo, q̄ prius dicta ſunt. Decimò ad cumulum damnationis eorum contra ipſos teſtificabit̄ ex abundanti ēt ipſe iudex, ſicut ipſe dicit p̄ prophetā Hier. 29. Ego ſum iudex & teſtis dicit dn̄s. Vnde egregiè ait Proſper in li. de vita contemplatiua. Cum ad illud vltimum iudiciū venerimus ab eo iudice iudicandi, qui nec occultatione criminū falli pōt, nec ad impunitatem prouidendam muneris alicuius oblatione corrūpi, cū cęperint oīum ſecreta reuelari, & nō ſolū actus, vel verba, ſed & ipſę cogitationes oſtendi, q̄d faciemus ſub tanti iudicis maieſtate? q̄d excuſationis oſtēdere poterimus? qua nos defenſionis arte purgabimus? Quæ nobis ſubuentura pœnitētia quam geſtare carne contempſimus? q̄ nos deſ. oſura ſunt opera bona, quę in hac vita non fecimus? ad quos Apoſtolos ibimus? ad quos alios ſcōs confugituri ſumus? quorum exempla hr̄ & verba cōtempſimus. An forte aliquos fragilitas corporis excuſabit. Sed excuſationem eorum reclamabūt omnia exempla ſanctorum, qui fragilitatem carnis in carne vincentes, qd̄ fecerūt vtique poſſe fieri docuerunt. Maximè quia nec ipſi pc̄tō, ſua virtute, ſed Dei miſerantis auxilio, reſtiterunt, qui ſe non q̄rentibus, vt quæratur, atque vt in eum credatur oſtendit, & in ſe credentes nè a peccato vincantur, inuicta protectione defendit. Quid ergo reſponſuri ſunt impij, ſi eis dominus dicat. Si potuiſtis cur nō reſtitiſtis deſiderijs peccatorū? Si non potuiſtis, quare meum contra peccata non quæſiuiſtis auxilium? Aut vulnerati, quare nō adhibuiſtis vulneri veſtro remedium? Nūquid adhuc obmuteſcentibus, & quid excuſationis referant non habentibus, dicet? Ligate eos manibus, & pedibus, & mittite in tenebras exteriores. Ibi erit fletus, & ſtridor dentium.

De Atteſtatorum diſceptatione. *Diſt.* IX.

QVartò fiet ibi ab ipſo iudice diſceptatio. Non ſolum enim erit ibi occultorum perſcrutatio, perſcrutatorum publicatio, publicatorum atteſtatio. Quorum primum erit graue, ſcd̄m grauius, tertium grauiſſimum, quinimmo ad deſolationis miſeriæ eorū cumulū, fiet eis obiurgatio ab ore ipſius iudicis, qd̄ erit ineffabiliter ſupergrauiſſimum. Ioel. 3. Cōgregabo oēs gentes, & ducā eas in vallem Ioſaphat, & diſceptabo cū eis. Ipſe namque quantò benignior fuit in peccata noſtra diſſimulando, longanimior ad pœnitentiam expectando, promptior ad indulgēdum, pronior ad grām conferendum, tantò tunc erit ſeuerior ad increpandum, grauior ad audiendum, & implacabilior ad puniendū. Vn̄ ait Iſa. 24. Tacui ſemper, ſilui, patiēs fui, quaſi parturiens loquar. O quis faciē eius poterit ſuſtinere, qs interꝑtationes audire? quis tonitruū magnitudinis eius intueri? Ait Iob. O quam amara, q̄ horrenda, q̄ medullarum cordis penetratiua erit vox illa. Ait enim Apoſtolus Heb 4. Viuus eſt ſermo Dei & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, pertingens vſq; ad diuiſionem animæ ac ſpūs, compagum quoq; ac medullarū, & diſcretor cogitationum cordis. Oīa. n. nuda & aperta ſunt oculis eius. Sed ſicut ipſemet ait Matth. 25. Ante increpationes reproborū præmittet laudes, & præconia btōrum. Tunc dicet rex his, q̄ a dextris eius erunt. Venite bn̄dicti pr̄is mei, poſſidete præparatum vobis regnum a conſtitutione mundi. Eſuriui. n. & dediſtis mihi mādūcare, ſitiui & dediſtis mihi bibere, &c. Poſtmodum increpationes proferet impiorum dicens? Eſuriui & nō dediſtis mihi manducare &c. Hic āt ſciendū, ꝙ iudex improperabit eis non ſolum mala q̄ fecerint & locuti fuerint, aut ēt cogitauerint, verumetiam bona q̄ omiſerint, aut neglexerint. Sed & beneficiorum ſuorum oīum immenſam multitudinem, q̄ ingratè ſuſceperint, quibus abuſi fuerint, q̄ neglexerint, contempſerint, aut abiecerint caſtigationes, medelas, atque innumera remedia quibus curari debuerint, & non ſunt curati. Creaui vos inquiet ad imaginem & ſimilitudinem meā, & vos eā nequiter ꝓphanaſtis, Angelorum meorum cuſtodiam dedi vobis, & vos eā contemnentes, monitis eorum contraria operari minime timuiſtis. Patriarchas, & prophetas, & Ap̄los miſi vobis ad commonere faciendum vos, quos audire renuiſtis. Inſuper cum in forma Dei eſſem, hanc ſerui formam pp̄ vos in mundum veniens accepi, in qua triginta tribus annis vobis ſeruiens, ſalutem veſtrā curioſè procuraui, non rebus comparando, diſcurrendo, prædicando, ieiunando, in oīonibus pnoctando, ſuſtinens in factis meis obſeruatores, in dictis contradictores, & murmuratores. In hac quoque forma ꝓ vobis traditus fui venditus, & ligatus cōſputus, velatus facie, colaphis cæſus, flagellatus, ſpinis coronatus, mendaciter accuſatus, morte turpiſſima condemnatus, crucifixus, cum impijs deputatus, deriſus ab oībus, felle & aceto potatus, mortuus, lanceatus. Paradiſum vobis aperui, gratiam meam obtuli, ſp̄ iuuare vos paratus fui, regni mei gloriam repromiſi, non cogi vos, ſed libertatem ſpūs vobis dedi, amorem ſolummodo & voluntatē bonam a vobis requiſiui. Quid vltra debui vobis facere & nō feci? Dicite mihi pc̄tōres paſſibiles, & mortales, q̄d paſſi eſtis pp̄ me creatorem & ſaluatorem vr̄m, qui cū impaſſibilis, & immortalis eſſem, paſſibilis & mortalis propter vos factus ſum. Immo paſſionem & mortem ſuſtinui. Denique ad eorum cōfuſionem amplius cumulandam, & vt prorſus inexcuſabiles videant̄, oſtēdet eis Chriſtus ſuæ benedictæ paſſionis inſignia, videlicet crucem, clauos, lanceam, ſpongiam, & arundinem. Inſuper & reſeruatas in ſuo glorioſo corpore cicatrices, vnde Matth. 24. Tunc apparebit ſignum filij hoīs in cœlo. Criſo. Non erit tunc defenſionis locus, vbi videbūt Chriſtum exhibentē teſtimonia, ſeu inſignia ſuæ paſſionis. Iō retinuit dn̄s cicatrices, vt eas pc̄tōribus in iudicio oſtendat, & exprobret eis, quę ſuſtinuit. Aug. in lib. de ſym-

bolo

bolo ſuper illud Inde venturus iudicare viuos, & mortuos. Fortaſſe in corpore ſuo dñs cicatrices ſeruauit, & vt vulnera cordiū diſcipulorum ſanaret, & vt in iudicio hoſtib. exprobraret, vt conuincens eos dicat. Ecce hoīem quem Crucifixiſtis. Ecce Deum, & hoīem in quem credere noluiſtis. Videte vulnera q̄ infixiſtis, agnoſcite latus, qd̄ pupugiſti, qm̄ pp vos apertum eſt, nec tn̄ intrare voluiſtis, qui non eſtis redempti ꝓcio ſanguinis mei. Diſcedite ergo maledicti a me, &c. Feſtinet ergo vnuſquiſq;, vt pęniteat, & viuat, curet, vt ꝓcio ſanguinis redimat, nē ſi inuentus nō fuerit, in numero redēptorum, ſit de numero perditorum. Hiero. Quid facies, aut quid dices, o pctōr hō, cū contra te loquet conſcia ꝓpria, accuſabunt elementa, cū armabit̄ contra te oīs creatura, Crux Chriſti cōtra te perorabit, Chriſtus p vulnera ſua contra te allegabit, cicatrices contra te loquentur, claui de te cōqueren̄t. Sed quare in diſceptatione diuini iudicij ſola opera miſericordiæ, & non aliorū virtutū opera memorant̄, tā in cōmendatione bonorū q̄ in obiurgatione malorū? Sciendū φ hoc non eſt, q͂a de ſolis illis iudiciū teneat̄, ſed vt ſe ꝓnum ad remunerādū oſtēdat, magis opera miæ q̄ iuſtitiæ, vel alterius virtutis commemorat. Si.n. opera tā facilia, & q̄ iō naturalis inclinat, tāto pmio remunerabit, quanto magis, ea q̄ ſunt difficiliora. Itē vt oſtendat, φ quicunq; ſaluabit̄, magis p ea q̄ ſunt difficiliora. Itē vt oſtendat, φ quicunq; ſaluabit̄, magis ex Dei mīa, q̄ ex ſuis meritis ſaluabit̄, & ei ſolū q miam fecerit, mīa concedet̄. In redargutione malorū ſiſt ſola immiſericors auaritia memorat̄. Primò vt oſtendat̄, φ impij nō ſunt digni mīa q miam nō fecerunt. Quia ſicut ait. Iac. 2. Iudiciū, ſine mīa fiet illis, q nō fecerint miam. Item vt cū cumulum diuinæ miæ ſuſceperint, iuſtè de tanta ingratitudine arguent̄, q vel minima miæ opera non fecerunt. Itē opera miæ omiſſa aggrauant rigorē iuſtitiæ. Penſandū eſt aūt φ ſi dānat̄, q ſua non dedit, q̄tò iuſtius q rapuit aliena. Verum aūt illa diſceptatio vocalis erit vel mentalis tm̄? Rñdent, aliqui φ erit mentalis tm̄, quia ſi ſinguli iudicarent̄ vocaliter, longiſſimū tp̄s requireret̄. Alij dīt φ erit mentalis, & vocalis, quia Chriſtus iudicabit interius, vt Deus, iō iudiciū erit mentale. Et iudicabit, vt hō, & in forma hōis, iō erit vocale. Quia iam fiet mō diuino, eo φ vniuſcuiuſque conſcia accuſabit ſe in particulari de ſingulis, & fiet mō humano, q a oēs in gñali iudicabunt̄ iudicio vocali, iō non oportebit, φ longo tp̄e ꝓtrahant̄. Sciendū, φ timor iudicij, & eius memoria vtilis eſt ad multa, ſicut docet Criſo. dicens. Hic Dei timor eſt, qui nocentes corrigit, fugat crimina, innocentiam ſeruat, ppetem tribuit facultatē. Iō ſicut ait Greg. in moral. Iuſti pdictam confuſionem, & ignominiā euadere cupientes, & examen illud diſtrictiſſimū pueuire volē es, iudicium ſuum quotidie introrſus agunt, q l Deo quid pximo debeant ſolerter aſpiciunt, atq; ad agenda bona ſe vehementer accēdunt, & de perpetratis malis diſtrictē redarguunt. Vñ bñ dr̄ Prou. 12. Cogitationes iuſtorū iudicia, Ibi quippe dēt vniuſcuiuſq; mens, & cauſas ſuas apud dñm, & cauſas dñi contra ſe ſollicita inq̄ſitione diſcutere. Dēt.n. cautè penſare, vel q̄ bona a Deo pcepit, vel quæ mala bonis illius peruersè viuendo rependit. Qđ electi quotidie facere non ceſſant. Accedūt.n. ad ſecretarium iudicis intra ſinum cordis. Conſiderant q̄ diſtrictè qñq; feriat, q diu patienter expectat. Metuunt, in his quæ ſe egiſſe meminerunt, & puniunt flendo, φ ſe malè perpetraſſe intelligunt, timēt ſubtilia Dei iudicia et de his q̄ in ſemetipſis fortaſſe intelligere non pñt. Vident.n. in Dei diuinitate, qđ ipſi p humanitatem non vident. Conſiderant diſtrictū iudicē, q quò tardius venit, eò ſeuerius puniit. Scōrum etenim patrum conuentum cum eo pariter contēplant̄, eorumq; vel exempla vel dicta ſe contēmpſiſſe reprehēdunt. Atq; in hoc ſecreto interioris iudicis ipſa mentis ſuæ diſcuſſione conſtricti pęnitendi feriunt, qđ ſuperbiendo cōmiſerunt. Ibi namq; aduerſum ſe, quicquid in ſe impugnat enumerant. Ibi ante oculos ſuos oē, qđ defleant, coaceruant. Ibi quicquid p irā diſtricti iudicis ferri, vel infligi poſſit intuent̄. Ibi tot patiunt̄ ſupplicia quot pati timent. Nec deeſt in hoc iudicio mente concepto oē miniſterium, qđ punire reos ſuos plenius dēat. Nam conſcia accuſat, rō iudicat, timor ligat, dolor excruciat. Qđ ēt iudiciū eò certius punit, quò interius ſæuit, quia videlicet ab exterioribus non accedit. Vnuſquiſq;.n. cum cām huius examinis contra ſe aggredi ceperit, ipſe eſt actor qui exhibet, ipſe reus qui exhibet̄: odit ſe qualem fuiſſe ſe meminit, & ipſe eſt, qui ſemetipſum inſequitur illum qui fuit. Quia ergo nunc in ptāte nrā eſt internum iudicium nrm contra nos ſubire iudicium, recognoſcendo accuſemus noſmetipſos quales fuimus, pęnitendo torqueamus, nō ceſſemus dū licet, iudicare qđ fecimus. Quia ſicut dicit Apoſt. 1. Cor. 11. Si noſmetipſos iudicaremus, non vtiq; iudicaremur. Reproborum namq; ꝓprium eſſe ſolet ſemper praua agere, & nunq̄ q̄ egerūt retractare. Oē.n. qđ faciunt cæca mente pertranſeunt, ſtatumq; ſuum niſi cum puniti fuerint non agnoſcunt. At contra, Electorum eſt actus ſuos ab ipſo cogitationis fonte diſcutere, & oē qđ turbidum proferunt excitare. Hæc Gre. Item in vitis patrum legitur: φ cum Appollonius Abbas mitteretur a dño ad pdicandū in Aegyptum, cū eſſet diſſenſio in quadam Ciuitate inter duos viros, & altera pars nollet flecti ad pacem pp confidentiam cuiuſdam latronis ſui ſigniferi, qui erat multum fortis, rogauit ipſum ſanctum, φ ipſa humiliaret ſe ad pacem, promittens ei, φ ipſe rogaret dñm pro eo, vt dimitteret ei peccata ſua, tunc ipſe ſe ꝓſtrauit, & alij pacem faciunt. Duxit eum ſecum ad heremum, & rogat pro eo dñm. Tunc vterque rapitur ad iuditium, & videt dñm iudicantem ſanctos, & Angelos aſſiſtentes, & adorantes, diſcuſſis actib. latronis, & vita, & manifeſtatis, & damnatione quam merebatur oſtenſa, orauit ſanctus Apollonius, & dictū ei. Licet nulla conuentio Chriſti ad Belial, lucis ad tenebras, concedo tñ dicit dñs ei iſtum tibi, qui arctiſſimam pniam egit, factus monachus ſanctus. Item in quadam maxima Abbatia Ciſtercienſis ordinis, quidam fuit conuerſus multum contemplatiuus, qui cum eſſet in oratione, viſum fuit ei aſtare ante oculos ſuos diuinum iudicium, & Angelos aſſiſtentes multum accuſare peccata, & facta enormia duorum magnorum hominum, quorum alter magnus comes fuit, alter magnus prælatus. Cū aūt dñs quaſi grauiter ferre videretur mala eorum, & grauiſſimas damnationes eis adiudicaret, affuerunt aliqui in illa curia rogantes dñm pro eis. Ad quorum preces dñs diſtulit ſñiam mortis, & damnationis quam eis parauerat, ꝓcipiens conuerſo, φ eos moneri faceret per Abbatem ſuum. Conuerſus aūt Abbati retulit viſa & audita, facta, & noīa illorum quos ipſe prius non nouerat. Cum aūt per viros magnos moniti eſſent procurante Abbate, & viſio eis eſſet relata, laicus vitam emendauit, timuit, & pœnitentiā egit, confeſſor ſuus ei Ciliciū tradidit, quo ipſe cū fuiſſet delicatiſſimus, ad carnem vtebatur, & magnas eleemoſynas, & pęnitentias faciebat, & in bona confeſſione, & in magna deuotione cum omni ſacrorum ſuſceptione ad dñm migrauit poſt plures annos pœnitentiæ peractæ. Clericus autem admonitus, vel paruipendit, vel aliquibus ei tribulationibus inſurgentibus a propoſito, ſi bonum ex hoc conceperat, pedem retraxit, ad vindictam iniuriarum anhelans. Cum autem omnia ſucceſſiſſent ei proſperè & ad votum cōpleuit deſiderium animi ſui, ſubito cū non ſperaret, ſublatus eſt de medio in nocte feſtiuus, & letus & ſanus intrās lectū, I mane mortuus a ſuis in lecto ſuo inuētus ē.

De ſententia prolatione. *Diſt.* X.

POſt citationem peremptoriam mortuorum, & diſceptationem diſcuſſoriam meritorum, reſtat audire ſñiam ſingulorum. Ad hoc.n. fiunt citationes, & meritorum diſcuſſiones in iudicijs, vt a iudice ſñia proferatur, & vnicuique ſcḋm merita rependatur. Ait.n. Sapiens Prouer. 26. Iudicium determinat cauſas. Nimirum iudicialis ſñia reformat pacem in litigijs, imponit finem in flagitijs, certitudinem prębet in dubijs. Audiatur ergo ſñia ſummi, & æterni iudicis cum reuerentia, & tremore, audiatur cum indigentia, & amore. Hoc autem debemus aduertere, φ extrema iudicis nři ſñia bipartita eſt, vt ſcḋm dīam meritorum in iudicatis inuenta, fiat differens retributio pręmiorum, vel inflictio tormentorum. Primò namq; deſcribitur ſñia delectabilis, deſiderabilis, & amabilis in honorem, & gloriam beatorum, cum dr̄. Venite benedicti, &c. Matth. 25. Scḋò profertur ſñia terribilis, horribilis, ac intollerabilis in dolorem, & exterminium reproborū. Et rectè primò profertur ſñia de glorificatione beatorum. Nam ſummi iudicis bonitatem magnificam, & largitatem munificam magis decet conferre ſtipendia, q̄ inferre ſupplicia. Dicit ergo. Venite benedicti, &c. Et ſunt hic quattuor attendenda totis præcordijs, & totis nīſibus appetenda, videlicet electorum commendatio gratioſa, cum dicit Benedicti patris mei. Secundò inuitatio amoroſa. Venite. Tertiò inueſtitio fructuoſa. Poſſidete. Quartò poſſeſſio glorioſa Pręparatum vobis regnum. Primò ſiquidem electi ab ipſo iudice commendantur, cum dicit. Benedicti. O commendatio gaudioſa, & amabilis, dulcoroſa, & honorabilis, a iudice qui non mentitur, non blanditur, nec fallitur commendari. Vnde dicet eis Pſal. Benedicti vos a dño, qui fecit cœlum, & terram. Scḋò commendati curialiter inuitantur, cum addit. Venite. O inuitatoriū gratioſum, amoroſum, & gaudioſum, inuitatorium nulla dedignatione ſpernendum, nulla pigritia negligendum, nulla obliuione delēdum, ſed omni affectione appetendum, & tota intentione quærendum. Vos inq̄ qui fuiſtis humiles ſerui mei, mihi humiliter obſequendo, milites ſtrennui, pro me viriliter ſuſtinendo, fideles amici, ſinceriter diligendo, fratres chariſſimi, mihi conformiter viuendo. Venite inquam vt reficiamini, vt honoremini, vt mihi vniamini, ſicut membra capiti, ſicut rami ſtipiti, ſicut amici amico dilectiſſimo, ſicut ſponſa ſponſo dulciſſimo. Vnde Matth. 22. Curialiter nos inuitat ad nuptias, dicens. Omnia parata ſunt, venite ad nuptias.

Et

Et Apoc. vlt. Et ſponſus,& ſponſa dñi veni,& qui audit dicat veni,quaſi diceret. Et Chriſtus ſponſus,& tota cœleſtis curia amicabiliter inuitat ad nuptias cuiuſlibet aīam,dicens,veni. Et qui iſtam inuitationem audit,non dēt eſſe cōtentus,ꝙ ſolus veniat, ſed alijs dicat,veni. Tertiò inuitati actualiter inueſtiunť cum dicit, poſſidete.i.in hæreditatis vr̄æ vobis frequenter promiſſæ, diu dilatæ,ardenter cōcupitæ,humiliter requiſitæ,poſſeſſionem actualem intrate,ingredimini,& poſſidete eam. Vnde cuilibet amico ſuo dicet dñs in morte illud Deut. Incipe poſſidere terram. Quādo inueſtiti introducuntur,cum dr̄. Regnum,qđ vobis paratum eſt a conſtitutione mundi. Hæc eſt paſſio glorioſa, ſō conuenienter regni noīe deſignatur. De quo dr̄ Sap.4. Accipient regnum decoris,& diadema ſpeciei de manu dñi. Vnde in iudicio dicet eis. Vos eſtis qui permanſiſtis mecum in tentationibus meis,& ego diſpono vobis, ſicut diſpoſuit mihi pr̄ meus regnum,vt edatis.& bibatis ſuper mēſam meam in regno meo, Luc.22. De huius regni adeptione recognitionem faciunt oēs ſancti,& gratias agunt Chriſto,dicentes illud Apoc.5. Redemiſti nos dñe in ſanguine tuo,ex oī tribu, & lingua, & populo,& natione,& feciſti nos Deo nr̄o regnum, & ſacerdotes, & regnabimus ſuper terram. O q̄ glorioſum eſt regnum in quo cū Chriſto regnant oēs ſancti. Sed hæc in gnāli dicta ſufficiant,quia in ſpāli dicere plura proponimus,cum agemus de gloria beatorum. Sequitur ſnīa de condemnatione reproborum,cum dicit. Ite maledicti in ignem æternum,qui paratus eſt Diabolo, & Angelis eius. Vbi primò deſcribitur impiorum exprobratio. Maledicti. Scdō ipſorum condemnatio. Item in ignem æternum, &c. Primò igitur ponitur exprobratio ignominioſa. Quanti quippe honoris eſt,& præconij a ſummo iudice commendari,tantæ confuſionis eſt,& obprobrij ab ipſo exprobrari. De hac maledictione dr̄ Eccl.41. Væ vobis impij, qui dereliquiſtis legem altiſſimi; qm̄ ſi nati fueritis,in maledictione naſcemini,& ſi mortui fueritis in maledictione erit pars veſtra. O q̄ ineſtimabilis,& intollerabilis erit confuſio in cordibus ſummè ſuperbis, & tumidis impiorum ab ore tanti iudicis:in conſpectu multitudinis infinitæ maledictionis iacula ſuſtinere:inflatus venire, ſpiritus hominis adhuc in carne viuentis plus aligeter, & tolerabilius ſuſtineret, valde graui ſenſibili pęna torqueri, q̄ maledictionibus, & oprobrijs obiurgari. Poſt maledictionem profertur condemnatio ad pœnam. Et primò ad pęnam damni. Ite. Scdō ad pœnam ſenſus,cum addit. In ignem æternum.&c. Hæc eſt duplex pęna reprobis præparata.ſ. ſeparatio a Dei & ſanctorum conſortio, & cruciatus æternus in Inferno. Hæc ſunt ſecuris, & ignis de quibus dr̄ Matth.7. Omnis arbor quę non facit fructum bonum excidetur,& in ignem mittetur. Quarum pœnarum priorem aſſerit ibi Criſoſtomus eſſe tormentis oībus grauiorem. Intolerandum eſt inquit illud gehennæ ſupplicium, & res intolerabilis. Tamē ſi decem millia gehennas ponat aliquis, nihil tale dicturus eſt,quale eſt ab illius beatæ gloriæ propelli honore,& Chriſto exoſum eſſe. His ergo, qui regno cœlorum iudicabuntur indigni,ſicut dicit Grego. Nazanzenus, erit hæc grauior omni pœna, quòd proijcientur a Deo, & pudor atque confuſio conſcientiæ eorum cuius finis, vel remedium nuſquam inuenietur. Item beatus Greg. in moral. de virginibus ait. O ſi ſapere poſſet quis palato cordis quid admirationis habeat. Ecce ſponſus venit,quid dulcedinis. Quæ paratæ erant, intrauerunt cum eo ad nuptias. quid amaritudinis. Et clauſa eſt ianua. Ianuam enim glorioſi regni aditum intellexit, qui poſt iudicium nulli patebit. Tunc ſiquidem apparebit illius ſeueritas magna, cuius nunc eſt miſericordia. Nemo ſcit quàm diſtrictè iudicat, & quàm ſeuere punit. Illud iudicium times. Pſal. dicebat. Non intres in iudicium cum ſeruo tuo dñe, quia non iuſtificabitur in conſpectu tuo omnis viuens. Multi nunc iuſti creduntur, & ſe bonos arbitrantur,qui tunc reprobi inuenientur. Multa nunc bona & meritoria reputantur, quæ tū ad examen diuini iudicij deducta manifeſtè patebunt eſſe peccata. Multaque nunc leuia iudicantur,quæ appenſa libra iuſtitiæ importabiliter grauia videbuntur. Vnde 1.Pe.4. Si iuſtus vix ſaluatur,impius & peccator vbi parebunt. O examen horrendum. O tremendum iudicium. O ſententia diffinitiua modis omnibus metuenda, locis omnibus meditanda, momentis omnibus expectanda, ac totis viribus declinanda. Tunc enim quis eam audebit audire? quis eam poterit expectare? poſtremò quis eam poterit ſuſtinere? Illa cum prolata fuerit, nulla potentia poterit infirmari, nulla ſapientia reuocari,nulla prece, nullove pretio mitigari, nec ab ea ad alium iudicem poterit appellari. Bern. Veniet qui malè iudicata reiudicabit,malè irrata confutabit, qui faciet iudicium iniuriam patientibus, & qui iudicabit in iuſtitia pauperes, & arguet in æquitate pro manſuetis terræ. Veniet procerto qui per prophetam minatur. Cum accepero tempus, ego iuſtitias iudicabo. Quid faciet de iniuſtis iudicijs,qui etiam iuſtitias iudicabit? Veniet inquam dies iudicij vbi plus valebunt pura corda q̄ aſtuta verba,& cōſcientia bona quam marſupia plena,qm̄ quidem iudex ille nec fallerur verbis, nec flectetur donis. Hoc aūt penſandum eſt,ꝙ iudex ille iuſtiſſimus nulli parcet,nulli deferet, nullumque palpabit. Non.n.ſubtrahit perſonam cuiuſquā, qui eſt omnium dñator, nec vllius verebitur magnitudinē, qm̄ puſillum & magnū ipſe fecit,& æqualiter cura eſt illi de oībus. Hoc tñ ſaluo,ꝙ exiguo concedetur miſericordia,potentes āt potenter tormēta patientur. Fortioribus.n.fortior inſtat cruciatus. Zelus & furor viri non parcet in die vindictæ, nec acquieſcet cuiuſquam præcibus,nec recipiet pro redemptione dona plurima. Prouer.6 Eya frēs chariſſimi,timeamus illam ſnīam,caueamuſque totis niſibus ne incidamus in eam, quia horrēdum eſt incidere in manus Dei viuentis Hebr.10. Curramus ad miſericordiam condonantis, antequam conueniamus ad curiam iuſtè punientis. Scdm̄ conſilium Apl̄i. Hebr.4. Adeamus cū fiducia ad thronum glorię,vt miſericordiam conſequamur,& grām inueniamus in auxilio oportuno. Vnde beatus Aug. ait. Miſericordiæ tp̄s modo eſt,iuſtitiæ tp̄s poſt erit. Vnde miſericordię tp̄s vocat modo auerſos, donat pctā conuerſis, patiens eſt ſup pctōres donec conuertantur,qđcunque conuerſi fuerint,preterita obliuiſcitur,futura promittit,hortatur pigros,conſolatur afflictos,docet ſtudioſos,adiuuat dimicantes, neminem deſerit laborantem & clamantem ad ſe,donat vnde ſibi ſacrificetur,ipſe tribuit vnde placetur. Magnū miſericordiæ tp̄s non vos tranſeat frēs,non vos tranſeat,venturum eſt iudicium. Erit tūc pęnitentia ſed infructuoſa. Sap.5. Intra ſe pęnitentiam agentes, & præ anguſtia ſpūs gemētes. Tunc iudex a ſeueritate ſua flecti non poterit,nec eius ſnīa immutari valebit. Nunc āt pronus ad miſericordiam Incomparabiliter plus deſiderat grām ſuam dare, q̄ nos recipere,plus peccata noſtra remittere,q̄ nos dimittere,vel de illis pęnitere velimus. Si aūt aliqn̄ iuſtè pctīs nr̄is iraſcitur,& tanq̄ pius pater filios delinquentes punire voluerit, nihilominus tñ multa facilitate placatur Legimus.n. ꝙ Moyſes filios Iſrael punire nitentem detinuit, Aaron iam punientem compeſcuit, Dauid Angelum percutiētem populum humilitate placauit. Ezechias ſententiam de morte ſua reuocari,lachrymis impetrauit. Niniuitarum pęnitentia ſnīa de exterminio ciuitatis iam promulgatā reuocari promeruit. Quid plura? Ante tp̄s deficiet,q̄ oīa exempla hmōi enumerare poſſimus,qm̄ quotidie infinitis modis Dei miſericordiam experimur. Nouit Deus mutare ſnīam,ſi tu noueris emendare delictum? ait Ambroſius Caueamus tñ frēs chariſſimi nè diuina clementia abutentes, & impunitatem nobis fatua ſecuritate & præſumptuoſa fiducia promittentes in peccatorum ſordibus maneamus,& Dei miſericordiam in ſeueritatē iuſtitiæ conuertamus. Nam quantò miſericordia Dei nobis eſt largius præparata,tantò diſtrictius & implacabilius ſeuiet iuſtitia eius, peruerſis noſtris operibus,& ingratitudine prouocata,ſicut ait Apoſtolus Ro.2. An diuitias bonitatis eius patientiæ & longanimitatis contemnis. An ignoras,ꝙ benignitas Dei ad pęnitentiam te adducit. Secundum duritiam autem tuam & cor impęnitens theſaurizas tibi iram in die iræ & reuelationis iuſti iudicij Dei.

De ſententiæ executione. *Diſt.* XI.

POſt citationem cunctorum,& congregationem citatorum, poſt diſceptationem & diſcuſſionem plenariam meritorū, poſt prolatam ſententiam ſcdm̄ exigentiam diſcuſſorum,iam nō reſtat aliud niſi actualis executio iudicialis ſententię,vt recipiat vnuſquiſque pœnam, vel præmium pro ſuorum qualitate factorum. Non enim æſtimandum eſt ꝙ in illa curia ſummi regis ita fiat ſicut fit in aliquibus curijs Principum mundanorum. In quibus,aut veritas nō inquiritur,aut inquiſita tacet,& ſub aceruo pecuniæ ſepelitur,aut ſententia non profertur, aut ſaltem in tpa multa differtur. Sed non ſic impij,nō ſic faciet iuſtus iudex, de quo ſcriptum eſt Iſa.16. Sedebit iudicans, & quærens iudicium,& velociter reddens, quod iuſtum eſt. Benè velociter reddet vnicuique quod iuſtum eſt, quia profectò immediatè poſt prolatam ſententiam,& bonos cum iubilo ducet in gloriam, & reprobos a facie ſua proiectos ſimul deuoluet & pręcipitabit pariter in gehennam, ſicut dicitur Matth.25. Ibunt hi in ſuppliciū æternum.ſ.reprobi. Iuſti autem in vitam æternam. In diſceptatione fuit ordo contrarius,quia iudicis ſummè boni propriū eſt prius recordari bona facta bonorum, quam mala facta malorū. Poſtmodum vero in exitu vtrorumque prius nominat pœnam malorū, vt nos prius, quæ timoris ſunt mala deuitare diſcamus. Poſtmodum vero quæ ſunt honoris bona appetere ſtudeamus, vel quia reprobi ex cōdigno damnationis ſuæ ſupplicia meruerint,electi vero gloriam ex Dei miſericordia potius,quam ex meritis obtinebunt. Item quia prius volet purgare mundum reprobos expellendo,omneſque mundi totius fęces,& fętoreſque ele-

mentorum

mentorum omnium purgamenta cum eis in baratrum deuoluendo; vt illis eiectis mundus pulcher & mundus remaneat ad conſolationem electorum in nouam pulchritudinem innouandus, ſicut infra declarabitur. Hoc aũt ſciendum eſt, ꝙ ignis ille conflagrationis quo mundi facies purgabitur, vt dictum eſt, faciem iudicis antecedet, ſicut ait Pſal. Ignis ante ipſum procedet, & concomitabitur, ſicut ait idem. Ignis in conſpectu eius exardeſcet. Et ſequitur, quia prolata ſnia contra malos. Ite maledicti in ignem æternum. Ille tpalis ignis iuſſu iudicis, quaſi flatu potenti repentino & rapido ſimul inuoluens reprobos, demerget pariter in infernum. O quantus luctus oĩum, quantus vlulatus & gemitus, quanta doloris acerbitas, quanta & quã ineſtimabilis calamitas reproborum in actuali & æterna ſeparatione a gloria, a glorioſo conſortio bonorum, quam tunc quidem videbunt, vt ſciant quæ & quanta perdiderunt, eam nunquam in perpetuum aſpecturi, ſed inæſtimabiliter plus dolebunt de tam vili electione & ſeparatione perpetua a conſortio & aſpectu diuino, tanquam videlicet de irrecuperabili amiſſione ſummi boni. Et aduerte ꝙ cũ Deus magis ſit intimus aĩæ quam ipſam ſibiipſi, ac totum bonum aĩæ magis ſit ipſe quam ipſa ſibi, dolorem incomparabiliter acriorem ſentiet aĩa cuiuſlibet in ſeparatione ſui a Deo, quã ſi ipſa diſcinderetur, & a ſeipſa violenter ſi eſſet poſſibile ſecaretur, ac plus vellet totum bonum ſuum perdere, quam bonum diuinum. Hoc eſt plus appeteret non eſſe ſimpliciter, quam ſic eſſe. Rurſus cũ de amiſſione alicuius boni tantus dẽat eſſe dolor, q̃tũ eſt de eius adeptione gaudium. Profectò tã ineffabilis, & inæſtimabilis erit dolor in reprobis de æterna a Deo ſeparatione, q̃tũ ineffabile & inæſtimabile gaudium erit in beatis de æterna Dei viſione. De quo gaudio dicit Apoſtolus. 1. Corin. 3. Quod oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hoĩs aſcendit; quæ præparauit Deus his, qui diligunt eum. Denique cum Deus ſit ſummum, immenſum, & infinitum bonum, de eius amiſſione dẽc eſſe ſummus dolor in reprobis, & eſſet immenſus, & infinitus ſi aliquid infinitum poſſet eſſe in creatura, ſed hoc eſſe non põt; ſed eſt in eis quantum põt ipſorum capacitas continere. Diabolus ergo cũ toto corpore ſuo. i. multitudine innumerabili oĩum reproborum ſubitò demerget & præcipitabitur in infernum, ſicut ait Grego. in Moral. exponens illud Iob. Cunctis videntibus præcipitabitur, ꝙ æterno iudice tunc terribiliter apparente aſtantibus legionibus Angelorum, aſſiſtente cuncto miniſterio cœleſtium poteſtatum, atque electis oĩbus ad hoc ſpectaculum deductis, iſta belua crudelis, & fortis. i. diabolus in medium captiua deducetur & cum ſuo corpore. i. reprobis oĩbus æternæ gehẽnæ incendijs mancipab. cũ dr. Ite maledicti in ignẽ æternũ. O quale ſpectaculũ illud erit qñ hæc immaniſſima beſtia electorũ oculis oſtendet, q̃ hic tpe belli nimis illos terrere potuerat, ſi videret. Sed occulto ac iuſto Dei cõſilio hoc agit vt & nunc p eius grãm non viſa vincatur a pugnantibus, & tunc a lætis victoribus iam captiua videatur. Tunc autem iuſti diuino adiutorio quantum debitores ſunt plenius recognoſcunt, qñ iam fortem beſtiam viderint, quantam infirmi vicerunt, & in hoſtis ſui immanitate conſpicient quantum debeant gratiæ defenſoris ſui. Redeunt enim de hoc prælio tunc milites noſtri virtutum trophæa deferentes, & receptis corporibus cum iam in illo iudicio cœleſtis regni introitum ſortiuntur, prius immaniſſimas vires huius antiqui ſerpentis aſpiciunt, nè vile æſtiment quod euaſerunt.

De Iudicium ſubſequentibus.

PEracto iudicio, natura humana in ſuo termino cõſtituetur, & ideo eſſe incorruptibile ſortietur. Quia vero oĩa corporalia quodammodo ſunt pp hominem, conueniens erit vt ſtatus oĩum rerum corporalium immutetur, vt congruant hominum ſtatui qui tunc erunt. Quia igitur multiplicatio hominum eſt pp complendorum numerum electorum qui præcipuè ſunt de intentione diuina, reprobi vero, quia auertunt ſe a voluntate diuina, nec ponuntur in numerum in ordine vniuerſi, ideo cõpleto numero electorum ceſſabit hoĩum multiplicatio, & ſic ceſſabit generatio & corruptio hominis, & per conſequẽs ceſſabit in oĩbus creaturis. Et quia motus cœli eſt cauſa gñationis, & corruptionis in iſtis inferioribus, ideo & motus cœli ceſſabit. Quo ceſſante gñatione & & corruptione ceſſante, creaturæ incorruptibiles, & quæ aptitudinem hñt ad perpetuitatem poſt iudicium remanebunt. Sciendum eſt aũt ꝙ quædam creaturæ hñt aptitudinem ad perpetuitatem ſm totum & ſm partem, vt corpora cœleſtia, quædam ſm totum, ſed non ſm partem, vt elementa ſm partẽ ſunt corruptibilia quia pp contrarias qualitates, eſt in eis mutua actio & paſſio, & per conſequens generatio & corruptio in confinijs eorũ, & ideo in confinijs ſuis corruptibilia ſunt, ceſſante aũt motu cœli non erit in eis mutua actio & paſſio, idõ nec corruptio. Et idõ elementa poſt iudicium remanebũt. Quædã aũt creaturæ corruptibiles ſunt ſm totũ & non ſm partẽ, vt homo. Nam aĩa rõnalis eſt incorruptibilis, compoſitũ aũt corruptibile. Omnes igitur creaturæ quæ quoquo modo habent aptitudinẽ ad perpetuitatẽ, remanebunt in illo vltimo ſtatu mũdi, Deo ſua virtute ſupplente, qđ eis ex infirmitate ſua deeſt. Bruta igĩ animalia, & plantæ. & corpora mixta, q̃ ſm totum, & ſm partem ſunt corruptibilia, nullo modo in illo incorruptionis ſtatu remanere debebunt. Sic intelligendum eſt verbum Apoſtoli. 1. Corin. 7. Præterijt figura huius mundi: quia videlicet ſpẽs huius mundi q̃ nunc eſt ceſſabit, ſed ſubſta remanebit. Sic ẽt intelligitur illud Iob. 14. Hõ cum dormierit non reſurget, donec atteratur cœlum. i. donec iſta diſpõ cœli ceſſet, quæ cum mouetur, in alijs motũ cauſat. Sicut ait Aug. Iudicatis his qui non ſunt inuenti in libro vitæ, & in æternum ignem miſſis, figura huius mundi ignium mundanorum conflagratione purgabitur, ſicut facto mundanorum aquarum diluuio. Qua ſiquidem conflagratione, corruptibilia, elementorũ qualitates ardendo, penitus interibunt, quæq; corporibus nr̃is corruptibilibus congruebant, atque ipſa eorum ſubſta qualitates illas habebit, q̃ corporibus immortalib. mirabili mutatione conueniant, vt videlicet mundus in melius innouatus aptè accommodetur hoĩbus etiã carne in melius innouata. a Vnde vidit Iohannes ſedentem in throno, a cuius conſpectu fugit cœlum, & terra, & mare iam nõ eſt, quia peribunt hæc ſm exteriorem faciem, non ſm ſubſtantiam. Ante iudicium quidẽ fiet eorum purgatio ab infectione, & corruptione quam ex peccatis hoĩum contraxerunt. Et quia ignis inter alia elementa maximè eſt actiuus, & corruptibilium conſumptiuus, & ſordium purgatiuus, ideo cõſumptio eorum, quæ poſt iudicium remanere non debent & purgatio totius mundi cõuenientiſſimè fiet per ignẽ. Cæterum quia genus humanum non ſolum a corruptione liberabitur, ſed in electis gloria veſtietur; Creatura aũt corporalis ſm congruentiam ſtatus finaliter diſponet; Ideo quælibet creatura corporalis non ſolum purgabitur vt dictum eſt, verum etiã innouato hoĩe innouabitur, & hoĩe glorificato & ſuo mõ quandam claritatis gloriam conſequetur. Vnde Apoc 21. Vidi cœlum nouum, & terram nouam. Et Iſa. 65. Ecce creo cœlos nouos, & terram nouã, & non erunt in memoria priora, & non aſcendent ſuper cor, &c. Conſideremus ſi placet faciem, & pulchritudinem huius mundi in melius innouati. Et ſciendum eſt, ꝙ terra non erit gibboſa, vel montuoſa, ſed ad figuram ſphericam reducetur. Et quia non erit amplius hoĩum habitatio ſuper terram, tota circundabitur aquis, vt elementum aquæ formam ſphericam habeat. Sic & aer & ignis ſphericam formam habebunt, & ſe mutuo continebunt, nec erunt in confinijs confuſa vel permixta; quia ceſſabit in eo actio, & paſſio vt dictum eſt. Suppoſito igitur ꝙ in elementorum purgatione quicquid groſſius ponderoſius, & amplius tenebroſum erat in terra deſcẽderit infra regionem Inferni. In aqua frigidum glaciale, & omnis ſalſedo, & amaritudo, & fluxibilitas. In aere groſſities, oĩs mobilitas, & oĩs peregrinæ impreſſionis receptio. In igne verò ardor, & ſiccitas fuerint ſeparata: terra in ſuperiori ſui parte erit, vt criſtallus, aquæ multiplus perſpicuæ, ſubtiles, & puræ q̃ ſint modò. Et fortè ſic erunt ſimiles cœlo aqueo. Aer verò purior, clarior, rarior, & ignis. Similiter in aere non fient impreſſiones aliquæ, vtpote nubes, & venti, ros & pruina, niues, & grandines, fulgura, & choruſcationes, tonitrua, & tempeſtates, nec aliqua hmõi, ſed perpetua ſerenitas, claritas, & temperies ſempiterna. In igne verò qui nunc vſq; ad diem iudicij calidus eſt, & lucidus poſt illam innouationem mundi, vt ait Baſilius in Exameron. Lux ſeparabitur a calore. Ait enim: In retributionibus delictorum ratio nos ſecretior docet partiendam eſſe ignis naturam, cuius lux ad illuminandos iuſtos deputabitur, ardor autem proficiet ad impios concremandos. Vnde ait Pſalmiſta: Vox domini intercidentis flammam ignis. Hæc ergo creditur eſſe facies huius mundi. Corpora verò cœleſtia mirabili claritate fulgebunt. Porro iuxta verbum Iſa. 30. Erit lux lunæ ſicut lux ſolis, & lux ſolis ſeptempliciter ſicut lux ſeptem dierum. Certius autem firmamenti facies luminoſa creditur eſſe, ſicut nunc ſunt ſtellæ. Stellarum verò claritas in ſeptuplum maior erit. Dicit autem Iſid. ꝙ nec ſol, nec luna, poſtea ad occaſum ſunt ventura, ſed in loco in quo creati ſunt ſic ſine manebunt. Vnde dicitur Abac. 3. Sol, & luna ſteterunt in habitaculo ſuo, ſol in puncto Orientis, & luna in puncto Occidentis. Vnde dicitur Iſa 60. Non occidit vltra ſol tuus. Non ergo erit amplius dici noctiſque viciſſitudo, ſed erit vna dies nõ habens veſperam, continua, ſemper clara, quæ nota eſt domino. Hæc autem claritas, & pulchritudo mirabilis non erit ad neceſſitatem, quia etiam omnes ſancti fulgebunt, ſicut ſol. Sicut ait dominus Matth. 13. Fulgebunt iuſti ſicut ſol in regno patris eorum. Propter quod dicitur. Iſa. 60. Non erit ibi ſol ad lucendum ſcilicet ad neceſſitatem: erit tamen ad vniuerſi decorem, cõſolationem, & delectationem ſanctorum, & creatoris laudem,

gloriam,

gloriam, & honorem. Vñ Iſa. 65. Poſt illud. Ecce creo cœlos nouos, & terram nouam. ſubditur: Exultabitis, & gaudebitis vſq; in ſempiternum in his, q̃ ego creo. Hæc de finali iudicio, & do ſtatu mundi poſt iudicium ad præſens in generali, & groſſo rudiq; modo dicta ſufficiant. Nunc non reſtat niſi in ſpeciali dicere de ſupplicijs reproborum, & gloria beatorum. Et prius dicemus fauente domino de ſupplicijs reproborum.

LIBRI II. PARS III.

De ſupplicijs reproborum.

DE numero nouiſſimorum quatuor propoſitorum, ſuperius duobus expeditis exiliter, & breuiter terminatis, ordine cõſequenti cũ adiutorio gratiæ Ieſu Chriſti tam noſtræ conſiderationis oculos conuertamus ad tertium nouiſſimorum. i. infernum prout inſpirante Deo poterimus intuẽdũ, & aliqualiter oſtendendum ſupplicia damnatorum. Circa quę aũt tria conſideranda occurrunt. Primò oſtendendũ eſt, ꝙ infernus ſit. Secundò vbi ſit. Tertiò quid ſit, ideſt quę quales, & quantæ ſint pœnæ inferni.

Quod infernus ſit, & de ſitu eius. *Diſt. I.*

CIrca primum. ſ. ꝙ infernus ſit probatur autoritatibus ſcripturæ ſacræ, tam noui, q̃ veteris teſtamenti, ſanctorum teſtimonijs, rationibus, & exemplis. Primò quidẽ auctoritatibus vet. teſta. Ait enim Patriarcha Iacob Gen. 42. Deducetis canos meos cum dolore ad inferos, & Num. 16. dicit Moyſes de Chore, Dathan, & Abyron. Deſcendent viuentes ad infernum. Item 1. Reg. 2. Dñs mortificat, & viuificat, deducit ad inferos, & reducit. Item Iob 7. Qui deſcenderit ad inferos non aſcendet. Pſ. Dolores inferni circundederunt me. Idẽ in eodem. Pericula inferni inuenerunt me. Similiter & alij prophetæ in locis innumeris. Similiter & Apoſtoli inter articulos fidei hunc articulum poſuerunt. Deſcendit ad inferna. Item Paulus Eph. 4. Qđ aſcendit, qđ eſt, niſi quia & deſcẽdit primum in inferiores partes terræ. Et B. Petrus 2. Pe. 2. Rudentibus inferni detractos in tartarum, &c. Et Apoc. 20. Infernus, & mors dederunt mortuos ſuos, ſed qđ eſt oĩbus efficacius teſtimonium primę veritatis, quæ dicit ore proprio. Lucæ 16. Mortuus eſt diues, & ſepultus eſt in inferno. Qui aũt non receperint teſtimoniũ ſanctorũ, & Chriſti, nouerĩt ſe eſſe Iudæis aut Paganis deteriores, & infideliores, q infernum eſſe crediderunt, & in libris ſuis de hoc ſcripta multa reliquerunt. Itẽ hoc oſtendit rõ ſi ſcriptura aut humana teſtificatio ceſſaret. Cuilibet .n. bñ diſpoſito oſtendit hæc humana rõ, quemlibet regem debere hẽre aulam regiã ad amicos, & ſodales retinendũ, delectandũ, & ſecreta ſua eis cõicãdum. Et ille debet eſſe in domo regis pulcherrimus, & honeſtiſſimus locus. Alius locus eſt magis infimus, & minus decens, vbi fiunt a ſeruis neceſſaria domus, vt eſt coquina, ſtabulũ. Itẽ alius eſt locus infimus abiectiſſimus, vt carcer. Primus locus eſt commenſalium regis, & amiciſſimorũ. Secundus ſeruorum, & iumẽtorum. Tertius eſt reorum. Ergo cũ Rex regũ Deus ſit & oĩum maximus, & iuſtiſſimus habet iſta tria edificia. Primũ eſt cœlũ, qđ eſt habitaculũ amiciſſimorũ, vbi recreanẽ paſcuntur, & cõſolanẽ cum eo. Secundus eſt mundus iſte ſtabulũ iumentorũ. ſ. corporum, & officina ſeruorum laborantiũ. Tertius eſt infernus vbi rei, & iudicati arctanẽ. De hoc Iſa. 24. Congregabunẽ ſicut in cõgregatione vnius faſcis, & claudentur in carcere ꝑpetuo. Et 46. c. Et Sap. 16. Digni erant carere luce, & pati carcerẽ tenebrarũ. Et dñs Math. 5. Iudex tradet te miniſtro, vt in carcerẽ mittaris. Itẽ non ſolũ hoc probatur per viuos, ſed & per mortuos, q reſuſcitati hoc dixerunt. Vt patet Heb. 11. Receperunt mulieres de reſurrectione mortuos ſuos. Hoc ẽt patet in miraculis ſanctorũ, & in vitis pa. & dial. Greg. Circa ſm. ſ. vbi ſit infernus. Sciẽdũ ꝙ ſub terra, ſicut ſcriptura ſacra teſtatur. Pſ. Introibunt in inferiora terræ. Idem. Subſtantia mea in inferioribus terræ. Idẽ. Eruiſti aĩam meam ex inferno inferiori. Item Iob 17. in fine. In ꝓfundiſſimum inferni deſcendent oĩa mea. Itẽ Eph. 4. Quod aũt aſcendit qđ eſt, &c. Item Apoc. 10. Nemo poterat aperire librũ, neq; in cœlo, neque in terra, neq; ſubtus terrã. Itẽ Num. 16. De abſorptione Chore. Diſrupta eſt terra ſub pedibus eorũ, & aperiens os ſuũ deuorauit eos, deſcenderũtq; viui in infernũ, operti humo. Pſ. Liberaſti aĩam meam ex inferno inferiori. Qđ vr̃ velle ꝓbare Greg. dial. 44. De hac re nihil temere diffinire audeo. Nonnulli nanq; in terrarũ quadã parte infernũ eſſe putauerunt. Alij verò hunc ſup terrã eſſe eſtimant. Et poſt exponens verbũ Apoſtoli ſupra dictũ, dicit. Sub terra aĩæ exutæ ſunt, in inferno exiſtentes &c. Poſt concludit. Cũ ergo ad ſoluendũ librũ nullus ſub terra dignus inuentus dr̃, qđ obeſt non video, vt ſub terra infernus eſſe credaẽ. Aug. tñ dicit, ignis ĩferni cuiuſmodi ſit, vel in qua parte mundi neminẽ penitus arbitror ſcire, niſi cui ſpũs Dei reuelauerit. Circa tertium. ſ. de pœnis, & ſupplicijs dãnatorum, tã hoĩum, q̃ Dęmonũ in inferno cõſiderãda ſunt quatuor. Primò quidẽ de conditionibus hmõi pœnarũ. Secundò de vtilitate meditationis earũ. i. ad qđ & quãtũ ſit vtile de pœnis hmõi meditari. Tertiò mouenẽ aliquę q̃ones circa conditiones hmõi pœnarum, & ſoluunẽ. Quartò ponunẽ aliquę viſiones ſiue reuelationes ad meditandũ vtiles, & ſciendũ. Circa primũ ſciendũ, ꝙ ſicut ex diuerſis ſcripturæ ſacræ locis, & ex libris ſanctorũ inſtruimur, in inferno credenda ſunt firmiſſimè, cogitanda ꝓfunde frequẽtiſſime meditanda ac vehementiſſime formidãda ſuppliciorum, ac miſeriarũ diuerſitas innumerabilis, acerbitas intollerabilis, & æternitas interminabilis. Nã ibi eſt dolorũ, & miſeriarũ diuerſitas tã innumerabilis, ꝙ nec lingua poſſet exprimere, nec intellectus cõprehendere, nec mens hoĩs cogitare. Sicut ẽt quidam gentilis ait: Non mihi ſi centũ linguæ ſint, oraq̃, centũ. Ferrea vox, oẽs ſcelerum cõprehendere formas, Oĩa pœnarũ percurrere oĩa poſſem. Sicut. n. oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hoĩs aſcendit, q̃ pręparauit Deus his, qui diligunt eũ, ſic ꝑfectò debemus agnoſcere, ꝙ humanus oculus nunq̃ vidit, nec auris hoĩs viatoris audiuit, nec in cor hoĩs aſcendit, quãta ſint mala, q̃ præparauit Deus his, q offenderunt eũ. Licet aũt innumerabilia ſint, & ineffabilia, non tñ oĩno tacere volumus, nec ſilentio cooperire debemus, ſed de innumerabilibus aliqua numerare, & de ineffabilibus pauca, & breuiter effari ſtudebimus, vt nobis, & alijs cogitandi materiã ꝓbeamus. Eſt igiẽ ſciendũ, ꝙ ibi erit pœna duplex, videlicet pœna damni, & pœna ſenſus. Pœna dãni nihil aliud eſt, q̃ ęterna carentia diuinæ viſionis ꝓꝑ demerita ꝓpria. Aeterna dico ad driam pœnæ purgatorij, q̃ non eſt æterna. Propter demerita ꝓpria dico ad driam pœnæ puerorũ, q ſine purgatione ab originali peccato deceſſerũt, q & ſi perpetuo diuina careant viſione, non tñ ꝓꝑ aliqđ actuale, vel perſonale peccatum. Pœna ſenſus multiplex eſt. Nã q̃dã ꝑtinet ad ſenſum interiorũ, q̃dam ad exteriorẽ. i. quędã ad corpus, q̃dã ad animam, ſicut enumerando patebit. Primo quidẽ eſt ibi pœnarum diuerſitas, ſicut ex pluribus ſcripturæ ſacræ locis, & ſanctorum verbis, & ſcriptis ſalubriter edocemur. Deut. 32. Cõgregabo ſuper eos mala. i. oĩa genera tormentorũ, & ſagittas meas . i. pęnas pungitiuas penetratiuas, & afflictiuas cõplebo in eis, quã ſeptẽ ſagittæ, q̃ hic infixæ ſunt ꝓꝑ peccatum. ſ. fames, ſitis, calor, & frigus, laſſitudo infirmitas, & mors ibi ꝑfectè cõplebunẽ. Vñ ibidẽ ſubdiẽ? Cõſumenẽ fame, & deuorabunt eos aues morſu amariſſimo. Dentes beſtiarũ immittã in eos, &c. Itẽ Eccl. 39. Ignis grando fames, & mors oĩa hęc ad vindictã creata ſũt, &c. Itẽ eiuſdẽ 60. Furor zelus, & tumultus, fluctuatio, & timor mortis, iracundia ꝑſeuerans, & contentio. Sequiẽ? Et ſup peccatores ſeptuplũ. Pluet ſup peccatores laqueos, dicit Pſ. Quia ſicut guttæ pluuiæ ſunt innumerabiles, ſic & pœnæ malorũ. Sequiẽ. Ignis ſulphur ſpiritus ꝓcellarum pars calicis eorũ. Nota totũ. Grego. Erit in inferno frigus inſuperabile, ignis inextinguibilis, vermis immortalis, fœtor intollerabilis, tenebræ palpabiles, flagella cedentiũ, horrida viſio Dæmonum, confuſio peccatorũ, deſperatio oĩum bonorũ. Itẽ Aug. Vę illis quibus ꝑparatur dolor vermiũ, ardor flãmarum, ſitis ſine extinctione, ſtridor dentium, lachrymæ oculorum, tenebræ exteriores ſine luce, pœna interminabilis. Vbi non eſt vllus honor ſiue agnitio ꝓximi, ſed cõtinuus dolor, & gemitus. Vbi mors appetitur, & non dabiẽ. Vbi non eſt honor ſeniorum, & regis, nec dñs ſup ſeruũ, nec mr̃ diligit filium aut filiã, nec filius honorat patrẽ. Vbi eſt oẽ malum, & oĩs indignatio, & fœtor, & amaritudo abundat. Ad idẽ declarandum faciunt, q̃ infra dĩr de viſionibus oſtenſis. Ad aĩam nẽpe pertinet timoris perturbatio, pudoris confuſio, vehementia doloris, corroſio odij, & rancoris, iræ, triſtitiæ, & furoris, remorſus conſcientiæ, excæcatio rõnis, tædium vitæ, & deſiderium mortis, cõſortium dæmonum, ſeruitus, deſperatio, & blaſphemia. Ex parte verò corporis erunt ibi acerbitas ardoris, atrocitas algoris, fœtoris immẽſitas, fumi obſcuritas, tenebræ palpabiles, ꝓcellæ terribiles, penuria famis, ariditas ſitis, attritio verberum, contrictio cathenarum, morſus ſerpentum, turpitudo horribilis, ponderoſitas importabilis, imbecillitas debilis, vlulatus, & gemitus, dolores, & torſiones amaritudines, & egritudines. De his omnibus, & horum ſingulis, licet nõ eodem ordine quo enumerata ſunt ſaltem breuiter ad declarationem iſtorum tã ſcripturæ ſacræ ſententias, q̃ ſanctorum teſtimonia proferamus. Licet ſint alia multa, quæ nec proſequi, nec enumerare poſſemus, hic ſolum pauca de multis, immo de finitis ĩfinita eligimus ſuccinctorie declarãda. Primo qdẽ de acerbitate ardoris, qa iſtud eſt de quo cõius

& ſcripturæ ſacræ, & ſancti loquunt̃, inchoare ꝓponimus. Dr̃.n. de impio. Deuter. 32. Ignis ſucceſus eſt in furore meo, & ardebit, &c. Item Pſ. Sicut ignis, q̃ cõburit ſiluã, & ſicut flãma cõburens montes, ita perſequeris, &c. Iob 20. Deuorabit eũ ignis, q̃ non ſucceditur. Super qđ ait Gre. Gehennæ ignis cũ ſit corporeus, & in ſe miſſos reprobos corporaliter exurat, nec humano ſtudio ſuccendit̃, nec lignis nutrit̃, ſemel creatus durat inextinguibilis, nec ſuccenſione indiget, nec ardore. Sciendũ vero eſt, ꝙ reprobi, quia ex aĩa ſimul, & carne peccauerunt, illic in carne patiũtur, & in aĩa cruciãtur, vñ bñ per Pſ. dr̃. Pones eos, vt clibanũ ignis in tpe vultus tui. Dñs in ira ſua conturbabit eos, & deuorabit eos ignis. Clibanus nanq; intrinſecus ardet. Is vero, q̃ deuoratur ab igne, ab exteriori parte incipit concremari. Vt ergo ſacra eloquia reprobos ardere interius, & exterius demonſtrarent, eos ab igne deuorari, & vt clibanum poni teſtant̃, vt & per ignẽ deuorent̃ in corpore, & per dolorẽ ardeant in mente. De ardore ſimul, & frigore dr̃ Iob 24. Ad calorẽ nimium tranſeunt ab aquis niuium. Impij nanq;, vt arctius torqueantur, ad ardorẽ immenſum de glaciali frigore ſubito regirant̃. De fœtore verò dr̃ Iſa. 34. De cadaueribus eorum aſcenderet fœtor. Nullum.n. ſterquilinium vilius, nullũ cadauer fœtidius corporibus impiorũ. Cogita ergo, q̃ ineffabilis erit fœtor in innumerabili multitudine corporum fœtidorũ. De ardore ſimul, & fœtore dr̃ Apoc. 20. Beſtia, & pſeudopropheta miſſi ſunt in ſtagnũ ignis, & ſulphuris. Vñ in figura huius cum Deus Sodomam, & Gomorrã punire decreuiſſet, puniuit eos igne, & ſulphure. Sic ẽt peccatores, q̃ & peruerſis deſiderijs, & fœtore carnis arſerunt, iuſte in igne, & ſulphure pœnas luunt. In mentibus ẽt noſtris quotiẽs fœda carnis delectatio dñatur ſulphureo quodã fœtore conſpergit̃. Sicut ſcriptum eſt Iob 20. Aſpergatur in tabernaculo eius ſulphur, & ex carnis delectatione diſponitur aĩa, vt igne ſulphureo ſuccẽdatur. Vñ nota, ꝙ infernus eſt locus fœtidus, & immundus, vbi oẽs ſordes huius mundi tã ſpũales confluunt, q̃ ẽt corporales poſt iudiciũ congregandæ credunt̃. Vñ eſt quaſi ſentina viliſſima, & latrina fœtidiſſima huius mundi. Pſ. de impijs ait. Vt lutũ platearum delebo eos. Qđ. ſ. lutum per plateas colligit̃, & in foueã proijcit̃. Propter hoc vocatur infernus puteus abyſſi. Et põt dici puteus a puteo putes. i. fœteo fœtes. Apoc. 9. De fumo putei obſcuratus eſt aer. Et huic cõpetit, qđ refert Greg. dial. 38. Dicit.n. ꝙ quidã miles Romanus eductus a corpore, & poſtea cito rediens narrauit ſe vidiſſe pontẽ arctũ, & altũ ſub quo currebat fluuius nigerrimus, & caliginoſus, nebulã fœtoris intolerabilis exalans. Vltra quẽ pontẽ vidit prata virentia florentia ſuauiſſimi odoris, quo ſatiabant̃, & reficiebant̃ deambulantes illic, & habitantes illic. Diuerſæ ẽt lucis plenæ erant manſiones ibi. Quædam ẽt miræ potentiæ edificabat̃ domus aureis laterculis, q̃ vt vidit alias poſtea edificabant hoĩes diuerſæ ætatis, & ſexus. Iuxta ripã fluminis iã dicti erant inhabitacula aliqua, q̃ tãgebant̃ a nebula fœtoris, aliqua non. De hoc ponte iniuſti labebãtur in fluuiũ, iuſti tranſibant. Ibi vidit Petrũ maiorẽ Eccleſiaſticæ familiæ multo ferro depreſſum, & ligatũ, & immerſum in flumine. Et dictũ eſt ꝙ hoc ideo, q̃a plus crudelitatis deſiderio, q̃ obedientia, vel corrigendi deſiderio plagas inferebat. Vidit ẽt ibi quendã peregrinum ſacerdotẽ cũ tanta auctoritate, cũ quãta ſinceritate vixerat tranſeuntẽ. Vidit ẽt ibi Stephanũ, de quo facta mentio in dial. ſupra eo. c. cuius pes, dũ vellet tranſire lapſus eſt, & a teterrimis viris ex flumine ſurgentibus ex media parte corporis a ponte eiectus, per coxas inferius trahebat̃, ab alijs candidiſſimis, & ſpecioſiſſimis ſuperius per brachia trahebat̃. Sed qđ eo poſt actum fuerat tranſiens ignorauit. De ardore fœtore, & fumo ſimul dr̃ Apoca. 9. Qđ de puteo abyſſi fumus exiuit, & quaſi fumus fornacis mane, & occiſa eſt tertia pars hoĩum de igne, fumo, & ſulphure. Prima pars hoĩum cõprehendit bonos, ſecunda viuos, tertia mortuos infernali incendio cruciãdos. Itẽ Iſa. 34. Cõuertentur torrentes eius in picẽ, & humus eius in ſulphur, & erit terra eius in picem ardentem, & non extinguet̃ in ſempiternum, & aſcẽdet fumus in generatione, & generationẽ, & deſolabitur in ſæcula ſæculorum. Et Apoc. 14. Fumus tormẽtorum eorum aſcendet per ſæcula ſæculorum, nec habebit requiẽ die, ac nocte. Pſ. Aſcẽdit fumus in ira eius, quia nõ ceſſant creſcere ligna, & multiplicari materia incendij. i. aĩæ, & peccata. Mirũ q̃ño ibi ſingulis diebus ædificant diuites huius mundi, qui hic ita fumũ timent, & domos fumoſas refugiunt. De igne, ſulphure, & procella tempeſtuoſe iugiter irruente, & conſtrictione cathenarum ardentiũ perpetuo detinente ait Pſ. Pluet ſup peccatores laqueos, ignis, ſulphur, & ſpũs procellarũ, pars calicis eorũ. In libro quoq;, Sap. 17. dr̃, ꝙ vna cathena tenebrarũ oẽs erãt colligati. Et Ioh. 36. Si in cathenis fuerint, & vincian̄t funibus paupertatis, indicabit eis opera ſua. Quaſi diceret de peccatoribus adhuc in mundo viuẽtibus, ſi ꝑſeuerauerint in peccatis, donec ligati fuerint in cathenis infernalibus, vbi oĩum ægeſtatis inopiã ſuſtinebunt. Ibi ꝑfectò indicabit eis malignitatẽ cordiũ, iniquitatẽ operũ, grauitatẽ quoque nimiam peccatorũ, & inexcogitata ſupplicia tormentorũ. Indicabit inq̃ eis, q̃ prius ꝓuidere neglexerunt, nec credere voluerũt. De ꝓcella ſpãliter dr̃ cuidã viro ſancto fuiſſe diuinitus reuelatũ, ꝙ ex mobilitate, vel curſu aeris tanta erat ibi tẽpeſtas iugis, & impetus, ꝙ ſubitò qua ſi in ictu oculi reprobos, quaſi ab oriente in occidens vehementer impelleret, & ex illo motu q̃dã terribilis ſonus quaſi tonitruum magnum exurgeret, & hoc eis ĩeffabilis pœna fieret. De tenebris horrendis dr̃ Iob 10. Dimitte me, vt plangã paululũ dolorẽ meũ anteq̃ vadã, & non reuertar ad terrã tenebroſam, & opertã mortis caligine, terrã miſeriæ, & tenebrarũ, &c. Hæc au toritas infra diffuſius exponet̃. Itẽ eundã ĩ exẽplũ oĩum impiorũ dr̃ Math. 22. Ligatis manibus, & pedibus eius proijcite eũ in tenebras exteriores. Quid eſt autem manibus, & pedibus alligari, niſi oĩ bona actione, & ſuaſione priuari? Sicut in tenebras exteriores mitti nihil aliud erit, q̃ a Deo, qui eſt mentiũ lumen expelli. Sciendũ eſt aũt, ꝙ ſunt ibi tenebræ multiplices ſicut infra declarabitur. Iſtæ tenebræ ita ſpiſſæ ſunt, ꝙ nulla luce pñt fugari, vel penetrari. Sap. 17. Nulla.n. vis ignis poterat illuminare illã noctẽ horribilẽ, aut lympidæ ſiderum flammæ. Itẽ tantæ ſunt cõdenſitatis, vt nullus de eis ſe mouere videat, vel valeat. Sap. 16. Vna cathena tenebrarũ oẽs erant ligati, vñ erunt quaſi lapis in muro, quia nõ poterũt ſe mouere ꝓ voluntate, ſicut nec Aegyptij. Exo. 10. Vir non eſt motus de loco ſuo, nec cognouit fratrẽ ſuum pp. tenebras horribiles, & palpabiles. Itẽ tantæ amaritudinis, vt morte ſint amariores. Iob 10. Ad ter. te. & oper. mor. ca. Itẽ q̃dã qui ductus fuit ad infernũ inter alia, q̃ vidit, & audiuit, audiuit in medijs tenebris voces muliebres, & lugubres, & dicentes? Ve ve ve quantæ ſunt tenebræ. Itẽ ſunt tales, vt aliquid ibi luceat ad dãnatorum maiorẽ contriſtationẽ, & non conſolationẽ. Greg. in mor. Illa vltrix flãma vitiorũ concremationẽ quidẽ habet, ſed lumen non habet, illic ignis ad conſolationẽ non lucet, ſed tñ vt magis torqueat ad aliquid lucet. Nã ſequaces ſuos ſecum in tormento reprobi viſuri ſunt, quorũ amore deliquerunt. De egeſtate famis ait Greg. exponens illud Iob 6. In vaſtitate, & fame ridebis, ſimul vaſtitas fameſq; cruciat, q̃a non ſolũ foris tormẽta ſentiunt, ſed ẽt intus inediæ peſte moriunt̃. Vaſtat gehenna, q̃a concremat, fames interficit, quia faciẽ ſnã illis redẽptor abſcondit. Sicut.n. beati in regno cœlorũ æternaliter, & beate de pane vitæ ſatiantur, ſicut ſcriptũ eſt Luc. 14. Beatus, qui manducabit panẽ in regno Dei, ſic meritò famis inedia moriuntur, q̃ ꝑpetuo pane vitæ priuant̃. Vñ de ĩpio, & maledicto viro dr̃ Hie. 17. Habitauit ĩ deſerto ab oĩ bono. ſ. delicto in ſiccitate, & terra ſalſuginis. ſ. amariſſimæ ſiccitatis. Bñ eſuriunt illi, de quibus Iſa. 9. Erit populus quaſi eſca ignis, vir fratri ſuo non parcet, vnuſquiſque carnem brachij ſui vorabit. Benẽ ſitient illi de q̃bus dr̃. Fel draconũ vinum eorum, & venenũ aſpidũ inſanabile. Deu. 32. Pſ. Ignis ſulphur, & ſpũs procellarum pars calicis eorũ. Ideo dr̃ terra miſeriæ, quia nihil gignet niſi miſeriã, & penuriã. Qđ patet in hoc maxime, q̃a amariſſimus morſellus in mundo, quẽ refugiunt ꝓ viribus oĩa animantia, erit ibi deſideratiſſimus. ſ. mors. Apoc. 9. Deſiderabũt mori, & mors fugiet ab eis. De vlulatu, & gemitu clamore, & eiulatu, & fletu dr̃ Luc. 6. Ve vobis diuitibus qui habetis hic cõſolationẽ veſtrã, q̃a plorabitis, & flebitis vos. Item Iſa. 65. Ecce ſerui mei comedent, & vos eſurietis, ecce ſerui mei bibent, & vos ſitietis, ecce ſerui mei lætabuntur, & vos confundemini, ecce ſerui mei laudabunt præ exultatione cordis, & vos clamabitis præ dolore cordis, & præ contritione ſpiritus vlulabitis. Quia locus ille plenus eſt fumo, plenus eſt, & luctu, & diuites huius ſæculi ita ſunt corde duri, ꝙ quia nullam habent hic lachrymam deuotionis, vel contritionis, ibi inceſſanter flebunt ex vtraque parte corporis, & animæ. Item mala, quæ promeruerunt, & bona quibus ſe priuauerunt. Vnde ſicut ligna dura viridia, & quærcina, quæ ſine humore vñr eſſe, poſita per medium in camino cum comburuntur in vtroque capite fumãt & ſuſſant, & aquam ſtillant, ſic ipſi lugebunt, & in aĩa, & in corpore, & in perpetuum. Iſa. 65. Iſti fumus in furore meo, & ignis ardens tota die. Magnus eſt fletus in ſenſu illius ignis, quando tantus eſt in ſolo remoto viſu. Apoca. 18. Plangent ſuper illam videntes fumum eius, & longe ſtantes propter timorem tormentorum, & flentes, & lugentes. Item Math. 13. Ibi erit fletus, & ſtridor dentium. Hierony. Fumus ab igne veniens lachrymas in fletum prouocat, frigus nimium dentes, & ſtridores coartat, plus habet flere, qui minus ibi flebit, quàm ſit de aqua in quocunque fluuio, vel mari, quæ niſi aliæ aquæ ſuccederent poſſent ſiccari, & deficere, ſed infernalis luctus nunquã. Hæ ſiccant lachrymæ præſentes ipſis penitentibus. Vnde in vitis patrum dicitur, ꝙ cõgregati patres rogauerunt beatũ Arſenium,

nium, vt diceret verbum ædificationis. Qui fleuit dicens. Pro-
ducant oculi nři lachrymas, & cõburant corda nřa hic, nẽ com-
burantur in futuro. Itẽ ibidẽ. Quidã ſenex migrans poſt redijt,
qui & fleuit inconſolabiliter, dicens ſe audiuiſſe voces innume-
ras dicentes frequenter. Ve mihi, ve mihi, qa non fleui. Fletus
añt eſt inutilis, q hic ita eſt præcioſus. Aug. Fruſtra flebunt ibi
peccatores, quia malorum ſuorum veniã ibi non conſequentur.
De attritione verberũ nota, ꝙ ſicut puer in ſcholis, qñ laſciuus
eſt, & nõ repetit lectionẽ, & oportuno tpe neſcit eã reddere ma
giſtro ſuo, verberať ægregiẽ, & tandiu verberať donec cordete-
nus ſciat eã. Quia agit reprobi lectiones ſuas quas de lege Dei,
de fide, de moribus, de timore Dei, & amore, & hmõi audierũt,
neſcient reddere corã magno magiſtro, ideo duriſſimẽ verbera
buntur. Itẽ ſeruus ſciens voluntatẽ dñi ſui, & non faciens eam
plagis vapulabit multis Luc. 12. Itẽ ribaldi poſtq̃ expenderunt
hylariter in taberna, ſi non pñt ſoluere verberanť. Itẽ qui facit
alij iniuriã, & non põt ſoluere emendã flagellatur, & in carcerẽ
detruditur. Erunt igitur corpora dãnatorum flagellata, attrita,
conculcata, & gladio cõminuta. Pſ. Multa flagella peccatoris. Itẽ
Pſ. Gladij ancipites in mani, eorum, vt fa. &c. Prouer. 19. Præpa
rata ſunt deriſoribus iudicia, & mallei percutientes ſtultorũ cor
poribus. Eccl. 25. Qui tranſgreditur Dei iuſtitiam ad peccatũ,
Deus parauit illum ad rumpheã detruncationis æternæ. Itẽ cõ-
culcabunt eos ſancti. Mal. in fine. Calcabitis impios. Iob 18.
Calcet eum deſuper quaſi Rex interitus. Iſa. 18. Pedibus cõcul-
cabiť corona ſuperbiæ. De vehementia doloris torſionũ. Iſa. 13.
Omne cor hominis tabeſcet, & contereť, torſiones, & dolores te
nebunt, quaſi parturiens dolebunt. Greg. Tanta eſt vis doloris,
vt alibi ferri non poſſit impetus cogitationis. Pſ. Ibi dolores, vt
parturientis. De hoc infra vbi agitur de acerbitate pœnarum.
De amaritudine vero, q̃ erit in inferno, dř Iſa. 24. Amara erit
potio bibentibus illã. Et Deutero. 32. De vinea Sodomorum vi
nea eorum, & de ſuburbanis Gomorrę, vua eorum vua fellis, &
botrus amariſſimus, fel draconum vinum eorum, & venenũ aſpi
dum inſanabile. Itẽ Iere. 9. Ecce cibabo populũ meũ abſinthio,
& dabo ei bibere aquã fellis. De pluribus iſtorũ ſimul dicitur.
Deut. 32. Ignis ſuccenſus eſt in furore meo, & ardebit vſque ad
inferni nouiſſima, deuorauitq; terram cum germine ſuo, & mõ
tium fundamenta, congregabo ſuper eos mala, & ſagittas meas
cõplebo in eis, cõ ſumentur fame, & deuorabunt eos aues mor-
ſu amariſſimo. Dentes beſtiarũ immittã in eos cũ furore trahẽ
tium atq; ſerpẽtiũ. De turpitudine corporũ dãnatorum ait An
ſelmus, ꝙ quilibet eorũ erit cęno, & omni cadauere fœtidior, &
omni fuligine turpior Et ſicut de ſanctis canimus, ſãcti tui dñe
florebunt ſicut liliũ, & ſicut odor balſami erunt ante te, & aliud.
Fulgebunt iuſti ſicut ſol, &c. ſic de reprobis dici põt, ꝙ fœtebũt
ſicut ſterquiliniũ, & ſicut cadauer putridũ erunt. Reuera nullus
fœtor eſt illorum fœtori cõparabilis, nulla turpitudo põt inueni
ri eorum turpitudini ſimilis in hoc mundo. Si. n. ignis iſte ſicut
dicit Aug. in lib. de ci. Dei. Cum ſit formoſus oĩa, q̃ lambit ferẽ
ẽt lucida, & decora deturpat, & denigrat, q̃to magis ignis infer-
ni, ita turpis, & obſcurus cuius erunt pabulũ ſẽpiternũ, &c. Iſa. 9.
Erit populus ſicut eſca ignis. Idem 13. Facies cõbuſtę vultus eo
rum. Tren. 3. Denigrata eſt ſuper carbones facies eorum. Ioel 2.
Oẽs vultus redigentur in ollam. Naum 2. Facies eorũ quaſi ni-
gredo ollæ, q̃ q̃tuncunque ſit pulchra, & lucida, cito tñ ſit nigra
buliens ad hunc ignem. Item ſi Aethyopes ſunt ita nigri a ſolis
calore, q̃tomagis illi ab illo igne. Item ſi ignis iſte, qui dř ſacer,
vel S. Antonij, vel inferni, hic ſic deturpat mẽbra, q̃tomagis il-
le, cũ iſte non ſit niſi ſignum, vel vmbra illius. Iob 30. Cutis mea
denigrata eſt, & oſſa mea aruerũt a caumate. Hoc ibi poterit di
cere damnatus. De ponderoſitate vero corporum dãnatorũ, di-
cit Anſelmus. Qđ impius in inferno tanto pœnarũ præmeť pon
dere, vt nec pedẽ, vel manũ, vel aliquid corporis poſſit mouere.
Item corpus eius proprium erit pondus ei grauiſſimũ, & ſarci-
na importabilis, q̃ tñ deponere non licebit. Exo. 15. Deſcende-
runt in profundum quaſi lapis. Et infra, quaſi plũbũ in aquis ve-
hementibus. Apoc. 18. Suſtulit Angelus lapidem molarem ma-
gnum, &c. Item oppreſſi erunt ſuorum pondere peccatorũ, & ca
thenarum, & compedum. Pſ. Iniquitates meæ ſupergreſſæ ſunt
caput meum, & ſicut onus graue grauatæ ſunt ſuper me. Idẽ ad
alligandos reges eorum in compedibus, &c. Itẽ pondere Dæmo
num opprimuntur. Iob 17. Calcet ſuper eum quaſi Rex interi-
tus. Pſ. Conculcauerunt me inimici mei tota die. Eccl. 13. Super
plumbum, quid grauabitur, arenam, & ſalem, & maſſam ferri, fa-
cilius eſt ferre, q̃ impium. Huius impij pondus ferre non potuit
firmamentum. De imbecillitate ſiue debilitate dicit Anſel. ꝙ
ſic imbecillis erit quilibet reproborum, vt nec vermen poſſit a
ſuis oculis amouere. Si. n. ſic efficitur debilis homo, vt nõ poſſit
ſurgere nec vertere ſe ab vna infirmitate, & dolore, q̃tomagis

ibi vbi plus patietur, q̃ ſi habeat oẽs. Iob 20. Oĩs dolor irruet ſu
per eum. Iſa. 1. Erit fortitudo noſtra, vt fauilla ſtuppæ. Iob 18.
Deuoret pulchritudinem cutis eius, & conſumat brachia eius,
primogenita mors. Si iſta mors ſic deformat, & reddit impotẽt
corpus humanũ, q̃tomagis illa, quæ eſt in infinitum, quaſi acer-
bior. De infirmitate verõ dicit idem Anſel. Tanta ſcias ægritu-
dine iniuſtum quemlibet infirmari, vt ei nullo medicamine va-
leat ſubueniri. Sicut añt in beatos erit perfecta ſanitas tam in
ſingulis membris, q̃ in toto corpore, ſic in corporibus reprobo-
rum, & in ſingulis eorum membris erit infirmus incurabilis, &
dolor incomparabilis, ſicut ſcriptum eſt de impio. Iob 20. Oĩs
dolor irruet in eum. Erunt. n. infirmi omni genere, infirmitatis
interius, & exterius. Iob 20. Arctabitur. ſ. extra, & æſtuabit, in-
tra. ſ. & oĩs dolor irruet ſuper eũ interius. Iob 30. Interiora mea
efferbuerunt abſque vlla requie. Hoc põt dicere damnatus. Si
ſic percuſſit acriter Diabolus in pñti Sanctum Iob permiſſus, q
aliter nõ poterat, niſi q̃tum Deus ſuſtinebat interius, vt ipſe di-
cit exterius percutiens eum vlcere peſſimo a planta pedis vſq;
ad verticem, & in momento torquebit, ſibi datos ad hoc æter-
no incendio, & tormento. De infirmitatibus quibus percutienť
patet Deutero. 28. Percutiet te Deus egeſtate, febre, & frigore,
ardore, & æſtu, & aere corrupto, ac rubigine. Et poſt. Percutiet
te Deus vlcere Aegypti, ſcabie, & prurigine, amentia, & cæcita
te, ac furore mentis. Et poſt. Augebit Deus plagas tuas magnas,
& perſeuerantes infirmitates peſſimas, & perpetuas, & conuer-
tet in te oẽs afflictiones Aegypti quas timuiſti, & adhærebunt
tibi. Ideo bene dř de damnato. Omnis dolor irruet ſuper eum.
Iob 20. Quia non ſolum dolor parturientis, febricitantis, furen-
tis, & ſic de alijs, vt videbitur, damnato oĩs non ſucceſſiue vna
infirmitas poſt altam, ſed inſimul ruente non lente, aut tempera
tẽ, ſed cum impetu ruent, & ſuper eum, & pondus opprimẽs nõ
in vno membro tñ, ſed ſuper eum totum. De corruſione ver-
mium tñ. Deutero. 32. Dentes beſtiarum immittã in eos, cum
furore trahentium atq; ſerpentium. Iſa. 14. Subter te ſternetur
tinea, & operimentum tuum vermes. Et in fine Iſa. Vermis eo-
rum non morietur. Item Eccl. 7. Vindicta impij vermis, & ignis.
Eiuſdem 10. Homo cum morietur hæreditabit beſtias, ſerpẽtes,
& vermes. Et 39. Creata ſunt in vindictam impiorum, dẽtes be
ſtiarum, & ſcorpij, & ſerpentes. In vitis pa. q daoi quęſiuit a quo
dam ſene quid faceret, qa ꝑ accidia non poterat morari in cella
ſua. Iſte rñdit, ꝙ ſi cogitaret de vermibus, & pęnis inferni, ſi ha-
beret ibi vſque ad collũ vermes pacifice ſuſtineret. Itẽ in quo-
dam libro, q̃ intitulatur viſio Pauli dř, ꝙ vidit in inferno mulie
res nigras indutas pice, & ſulphure, & dracones, & ſerpẽtes tor-
quẽtes eas, & increpãtes, & dicẽtes. Agnoſcite nunc ſaltẽ pecca-
tũ veſtrũ, & habebant cornua ignita, & ſerpẽtes, & viperæ circa
colla earũ eas ſugentes, & torquentes. Hæ fuerant luxurioſæ, &
necatrices puerorũ ſuorũ. Itẽ in paſſione Symonis, & Iudæ dř,
ꝙ quidã magi miſerunt contra eos multitudinẽ ſerpentũ, q re
cipientes eos, & pallia ſua indu implentes proiecerunt in eos, q
magos laniantes cõpellebant eos eiulare, & occidiſſent eos niſi
Apoſtoli eos liberaſſent, in quo poſſumus ꝑpendere morſus ſer-
pentum inferni. Deut. 8. Vbi eſt ſerpens flato adurens, & ſcorpio
dypſos. De conſortio Dæmonũ. Math. 15. Ite maledicti in ignẽ
æternũ, qui paratus eſt Diabolo, &c. Qđ horrẽda ſit eorũ ſocie
tas, require de conditionibus eorũ ſupra, de Purgatorio. De ti-
more Greg. ſup Iob 23. In tpalibus cũ pœna infligiť timor qe-
ſcit apud Iferos. Pęnæ inflictio eſt timoris augmẽtatio. Eccl. 40.
Fluctuatio eſt ibi timor mortis, & iracundia pſeuerans. Iob. 15.
Sonitus terroris ſemp in auribus eius, non credit, ꝙ poſſit reuer
ti de tenebris ad lucem circumſpectans vndiq; gladium. Hoc de
damnato dř. Et poſt. Terrebit eum tribulatio, & anguſtia valde.
Et 18. eiuſdem. Vndique terrebunt eum formidines, ſicut ſupra
dictũ eſt de Criſaurio, qui non poterat ſuſtinere horrorem te-
terrimorum dæmonum, nec effugere quocunq; ſe verteret cla-
mans inducias, vel vſq; in mane. Ad hanc materiã pertinẽt, q̃ ſu
pra dicta ſunt de horrore inferni, vel de horrore Dæmonũ. De
confuſione pudoris. Sciendũ ꝙ cũ ſint ſuperbiſſimi, erit eis ſum
ma miſeria, qñ ſentiẽt ſe vilipendi, conculcari, & deijci, & inſup
eorũ horrenda flagitia ab omnibus videri, & corã oĩbus denu-
dari. Ezech. 17. Nudabo ignominiam tuam, & videbũt oẽs tur-
pitudinẽ tuam. Iob 20. Reuelabunt cœli iniquitatẽ eius, & terra
con ſurget. Iere. 2. Sicut fur confundiť in furto. ſ. qñ res furtiua
ad collum eius in propatulo, vel pilorio ligať, & oĩbus oñdiť, ita
& tu confunderis in inferno. De corroſione odij, & rancoris, irę,
triſtitiæ, & furoris, hic eſt vermis, qui non morietur. Iſa. 66. Pro
uer. 25. Sicut tinea in veſtimento, & vermis in ligno, ſic triſtitia
in corde. Sunt enim damnati ſimiles quibuſdam nucibus Indię,
q̃ ſunt ad modum humani capitis, de quarum cortice ſiũt cyphi
ad bibendũ optimi, quę intus ſunt plenæ diris ſerpentibus. Item

ſunt vt viperæ, quæ interiora corrodunt, i. la genimina viperarum, ira, rixa, odium, furor, & triſtitia. Eccl. 39. Furor, zelus, tumultus, & iracundia perſeuerans. De ſeruitute vero ſcias, ꝙ ſeruitute viliſſima, & grauiſſima comprimentur, & tanq̃ ſerui neq̃ ſeruiliter punientur, & in viliſſimo carcere ſeruiliter tenebunt̃, ac in chatenis igneis arctabuntur. Denique ſicut ait Anſel. Ad oĩa, quę noluerit impius coget̃. & ab oĩbus, q̃ voluerit, ꝓhibebit̃. Sic nihilominus exhonorabit̃, vt in viliſſimũ fœtorẽ deiectus, ẽt vermium dñio ſubijciatur. De ira ẽt ſcias, ꝙ impij erunt vltra oĩum beſtiarum inſaniã iracundi, & præ nimia impatientia, & furore continue perturbati. Sicut ait Pſ. Dñs in ira ſua cõturbabit eos, & deuorabit eos ignis. Vñ & ex immenſa perturbatione proſilpẽt in blaſphemias creatoris. Sicut ſcriptũ eſt Apo. 16. Commandocauerit linguas ſuas præ dolore .i. libenter linguas ſuas præſcinderent, & oĩa corporũ ſuorũ mẽbra ſi poſſent præ furore nimio lacerarent. Ecce furor impatientiæ. Et ſequit̃ ibidem. Et blaſphemauerunt Deũ cœli præ doloribus, & vulneribus ſuis. De odio quoq; ſcias, ꝙ inter impios ſummũ eſt odiũ. Oderunt Deum, & eius iuſtitiã punientẽ, nec eos de tãtis cruciatibus liberãtẽ, nec aliqualiter eorũ dolores, & ſupplicia, vel modicum mitigantẽ. Oderunt nihilominus oẽs alios, oderunt ẽt ſemetipſos. Vñ ex odio, & tædio vitę ſuę mortẽ deſiderant. Sicut dr̃ Apoc. 9. Quærent hoĩes mortem, & non inuenient eã, & deſiderabunt mori, & fugiet mors ab eis. De odio vero ad Deũ dicit Pſ. Superbia eorũ, qui te oderunt, aſcendit ſemp. Erũt ẽt in odium Dei, & ſanctorum oiuoi. Sicut ait Anſel. Malũ quemque Deus, oẽſq; ſancti ſic habebunt odio, vt nec eũ adiuuet in opere, vel compatiatur in corde. Ibi ẽt nec amicus amico, nec pater filio, nec mater filiæ, nec filij parentibus cõpatiuntur. De diſcordia vero ſcias, ꝙ in ſumma diſcordia ſemp erunt. Sicut ait Anſel. Mali in diſcordia tanta perſiſtẽt, vt eorũ corpus, & aĩa ſemp diſſideant. Nã & corpus aĩam odio habebit, eo ꝙ vnq̃ male cogitauerit, & aĩa corpus, eo ꝙ male cogitata opere compleuerit, pro quibus oĩbus torquentur in pœnis. Inter ipſos ſimiliter eſt ſemper iurgium. Quia ſicut ait ſapiens. Eccl. 41. De patre impio conqueruntur filij, quia videlicet non eos ad ſalutem neceſſaria docuerunt, nec eos delinquentes corripuerunt, nec cõpeſcuerũt a malis, nec eis vtilia monuerunt. Parentes vero de filijs, q͡a ꝑꝑ eos laborauerũt, & ſolliciti fuerunt, ac forſitã multa male acquiſierunt, & male acquiſita non reſtituerunt, nec de multis poſſeſſis eleemoſynas erogauerunt. Quidã vidiſſe refertur quendam vſurarium ſepultum in inferno. Cum aũt aĩa filij defuncti deſcenderet illuc, pater hoc videns eiulando clamabat, maledicta ſit hora fili in qua te genui, & tu ſis maledictus, quia ꝑꝑ te feci mala, ꝑꝑ quæ hic crucior. Econtra filius rñdebat eum maledictum eſſe, & horã maledictam in qua fuerat factus pr̃ ſuus, quia ipſe docuerat eum fœnerari, & alienũ ei reliquerat, ꝑꝑ q̃ imperpetuum torquerer̃. Itẽ Iſa. 15. In plateis eius oĩs vlulatus. Et poſt expediti Moab vlolabunt, aĩa eius vlulabit ſibi. Et 65. Vos clamabitis præ dolore cordis, & pr̨ contritione ſpiritus vlulabitis. Legitur in quodã libro de initijs ordinis Ciſtercienſiũ, ꝙ cũ de nouo incępiſſet ordo Ciſtercien. q̇dam intrauit ibi, & cũ diu tentatus fuiſſet de exitu proponebat exire, cui apparuerunt ſemel, & ſecundo pr̃ ſuus, & mater ſua diſſuadentes exitũ. Itẽ cũ tertio vellet oĩno exire, apparuit ei mater multum triſtis, & q̃rens quare vellet hoc, q̇ cum diceret, ꝙ non poſſet ſuſtinere aſperitatẽ ordinis, quæſiuit mater q̃ño poſſet ſuſtinere infernũ, aut eius minimũ tormentum, & cũ ille diceret, q͡a ordo tantæ duriciæ cuius vigiliæ quaſi perpetuæ ſilentium amarum, luctus ferreus, cibus inſipidus, &c. Intulit mater. Vis experiri vnũ modicũ inferni tormentum. Et cum ille diceret, volo. Audiuit tã horribilem porcorum grunnitum, ꝙ nullum tonitrũ poſſet ei cõparari. Et videbat ei, ꝙ cœlum ſcinderetur, & caderet ſup caput eius, & cũ præ timore clamaret, & deficeret, confortauit eũ mater, & ceſſauit ſonitus ille. Itẽ mater ad eũ. Vis audire vnũ minimũ Paradiſi gaudiũ, dixit ꝙ ſic. Et tunc audiuit voces tantæ dulcedinis, & ſuauitatis, ꝙ ſuperabant oẽm dulcedinẽ Muſicorũ. Et tũc mr̃ ad eum. Si vis euadere tormenta inferni, & adipiſci gaudia Paradiſi perſeuera in incœpto. Tunc ille firmiter hoc ei promiſit, & compleuit. De deſolatione manifeſtũ eſt, q͡a nec vnus eorum cõpatiet̃ alij, nec vnus poterit alium cõſolari, nec beati cõpatientur eorum miſerijs, quinimmo lætabitur iuſtus cũ viderit vindictam. Et Iere. 15. Quis miſerebitur tui, aut quis cõtriſtabitur ꝓ te, aut quis ibit ad rogandũ ꝓ pace tua? quaſi diceret nullus Itẽ nulla pro eis facta ſuffragia, eleemoſynæ erogatæ, miſſę celebratæ, orationes quæcunque, vel pnĩę ſi fierent poſſent eis prodeſſe, nec ipſi ꝓ ſeipſis exaudirent̃ in aliquo. Vñ diues ille epulo, nec guttã aquæ potuit impetrare Lucæ 16. Sed q̃d eſt Dñe Deus miſericordiæ, cũ nobis ꝓceperis ꝓ inimicis nr̃is orare. Math. 5. Orate pro ꝑſequentibus, & calumniantibus vos, q̃uo non orabimus ſaltem pro charis noſtris dãnatis. Nimirũ pro inimicis orãdum eo tp̃e quo ꝓſit ad fructuoſam pnĩam peruenire. Damnati aũt cum non poſſint ad opera iuſtitiæ reuocari, nihil eis ꝑ orationum ſuffragia poterit impetrari. Eadem .n. cauſa eſt, vt non oretur pro Diabolo, & Angelis eius æterno ſupplicio deputatis, q̃ nunc ẽt cauſa eſt, vt non orent ſancti ꝓ infidelibus impijſq; damnatis. Nam ſi nullũ meritum cooperatum fuerit in hac vita, fruſtra requirunt̃ ſuffragia poſt hanc vitam. De terroribus, & horroribus, de triſtitia, & deſperatione, iam ſatis cito dicemus. Ex prædictis patet, ꝙ in inferno erit pœnarum diuerſitas.

De acerbitate pœnarum. *Diſt.* *II.*

POſtquam de multitudine pœnarum infernalium viſum eſt aliqualiter, & ex parte, conſequenter videndum eſt de acerbitate, quæ licet ſimpliciter ſit inexplicabilis, tñ ſicut ex verbis ſcripturæ ſacræ, & ſanctorum, & reuelationibus oſtenſis diuinitus edocemur, poſſumus ad huius acerbitatis declarationem ex quatuor manuduci. Primo quidem, q͡a quælibet pœnarũ eſt in ſummo gradu. Secũdo, q͡a inceſſanter in actu ſine interruptione. Tertio ſummè generalis in oĩbus membris ſine exceptione. Quarto, quia prorſus inutilis ſine acquiſitionẽ meriti, & ſine debiti diminutione. Primo inquam, q͡a quælibet pœna in inferno eſt in ſummo gradu ſine mitigatione. Nã ſicut dicit Anſelmus, & alij ſancti Doctores. Oĩa huius mundi bona, vel mala ꝑmixta ſunt cum ſuis contrarijs, nec habent vltimatum gradum ſuæ perfectionis quin poſſint augeri, vel minui, vel quin poſſint plus, vel minus hr̃i, ſicut in ſingulis virtutibus patet, & vitijs, ſingulisq; tam corporis, q̃ animæ bonis, vel malis. Nec .n. hr̃ hic gaudium ſine triſtitia, vel timore, nec dolor, vel triſtitia ſine conſolatione, nec perfecta ſanitas ſine ægritudine, vel aliqua læſione, nec fortitudo, nec oĩa hmõi ſine contrarijs hic hñr, nec huius mundi bona ſine labore acquiruntur, ſine ſollicitudine poſſidentur, ſine dolore perduntur, ſine triſtitia relinquuntur, nec mala ſimiliter huius mundi eueniunt ſine præſentia, vel poſſibilitate contrarij. In cœlo aũt ſunt omnia bona ſimpliciter impermixta, & vltimata conſummatione perfecta. In inferno ſimiliter mala ſunt omnia, q̃dlibet eorum impermixtũ ſuo contrario, & in ſuo ſummo. Verbi gratia. Summus dolor, ſummus ardor, ſumma frigiditas, ſumma in cunctis malis acerbitas, ſumma turpitudo, ſũma debilitas, ſumma deſolatio, ſumma calamitas. Vnde reprobi tormentorum acerbitate immenſa prorſus abſorpti, tantam in pęnis tolerabunt anguſtiam, vt nihil cogitare valeant ꝑter pœnam, ſed illuc totus ferer̃ impetus cogitationis vbi ſenſerint vim doloris. Vñ Baruch 3. dr̃. Proiecta ſunt oſſa regum in calore ſolis, & in gelu noctis mortui ſunt in doloribus peſſimis. Doloribus dicit pluraliter ꝑꝑ pœnarum diuerſitatem, peſſimis ꝑꝑ acerbitatẽ. Item de his, quæ ſuperius dicta ſunt de ardore, ſatis apparet quanta ſit eius acerbitas. Et q̃d ſimiliter ſit de pœnis alijs ſentiendũ. Acerbitatem .n. eius maximam ſatis oñdunt verba ſuperius poſita. Iob 20. Deuorabit eum ignis, &c. Itẽ Pſ. Pones eos, vt cliba, ignis &c. Sequit̃. Et deuorabit eos ignis. Idẽ. Sicut ignis, qui comburit ſiluã, & ſicut flãma comburens mõtes, ita ꝑſequeris eos, &c. Itẽ Deut. 32. Ignis ſuccenſus eſt in furore meo, &c. Iſa. 33. Quis ex vobis habitare poterit cum igne deuorante. Greg. Tanta erit ibi vehementia doloris, ꝙ alibi ferri nõ poſſit impetus cogitationis. Idem. Q̃d hic ſuſpicari non potuit, illic cruciatu ſentit traditus. Ber. O mors tam dulcis eſſes, q̇bus tam amara fuiſti, ſi te deſideratam obtinerent, qui te ſolã deſideratam optabunt, tñ te ſolam vehementer oderunt. Ex his patet eius acerbitas, ex eo, ꝙ morte acerbior eſt, abſorbens cognitionem, & ꝙ hic eſt inſuſpicabilis, & ꝙ eius cõparatione mors pñs eſſe ibi dulcis. Item patet eius acerbitas, quia ab aqua ignis inextinguibilis eſt. Sap. 16. Q̃d .n. mirabile erat, aqua quæ oĩa extinguit, plus ignis valebit. Et poſt nix aũt & glacies ſuſtinebunt impetum ignis, & non tabeſcebant. Ignis ardebat in grandine, & grando non tabeſcebat. Exo. 9. Item dicit Aug. in lib. de ciui. Dei, q̃d legitur in Hiſtorijs Romanorum, ꝙ ante bellum ciuile Pompeij & Cæſaris in Aetna mons igne euomito efferbuit, vt quaſi fluuius igneus efflueret vſq; ad mare, ꝙ ita efferbuit, vt ſaxa comburerentur, naues ſoluerentur in pice ab eis liquefacta. Item ſi Saraceni, vt dr̃ in Hiſtoria trãſmarina de quodam fonte conficiunt ignem Græcum, vt impugnẽt per hũc inimicos ſuos, q̇ tantæ acerbitatis eſt, ꝙ non põt extingui niſi difficulter per q̃dã, quantæ acerbitatis debet eſſe ignis ille quẽ ſumma iuſtitia creauit ad puniendum hoſtes ſuos. Aug. de ciui. Dei. Omnipotens iuſtitia futurorum præſcia a prima mundi origine gehennæ ignem creauit, q̇ contrarius eſt iſti igni, qui a Deo ſemel ſuccẽſus nunq̃ extinguitur, nec ſtudio humano ſuccẽdit̃, nec lignis nutritur, ſuccenſione non indiget, ardore non caret, cõſumptionẽ nõ hẽt, & licet ſit corporeꝰ, corporalia q̃dã, & ĩcorporalia torquet. Itẽ ignis iſte ad cõparationẽ illiꝰ nõ eſt, niſi quaſi

vmbra,

vmbra, vel pictura. In legenda B. Sebaſtiani Policarpus ait. Si tranſeuntes dolores aĩa hoĩs non ſuffert, quid de illis doloribus actura eſt, quibus nullus vnq̃ euenit finis, nullus datur oĩno ſucceſſor. Nam iſti dolores dolorũ illorum imaginẽ portant. Et q̃tũ diſtat inter ignẽ verum, & picturã eius, tñ diſtat inter illos dolores, & iſtos. Item vis, q̃ diffunditur ꝑ diuerſa minor eſt, quę in vnũ tendit maior eſt, cum ignis iſte habeat diuerſos effectus per quos diuiditur. Ille ignis totã ſuã vim ponit in torquendo. Item quanto fortius eſt cõbuſtionis ſubiectũ, & durabilius, tãto vehementior eſt ardor, vñ acrius ardet in ferro, quã in palea. Sic in aĩa eſt acerrimus, quæ eſt immortalis. Itẽ ſi tam acer eſt illius doloris ſudor, q̃ acerbus eſt iſte dolor. De acerbitate ſudoris ſupra de ſcholari ſtillante guttã ſudoris. Supra de timore ſeruili legitur, ꝙ quidã vir ſanctus, & religioſus cũ eſſet nouitius traditus fuit Diabolo multipliciter affligendus, qui ꝑ Dei gratiã liberatus multã con ſecutus eſt diſcretionẽ ſpirituum, multamq; virtutẽ contra Diabolũ, qui referebat quaſi de alio, q̃ credidit completa in ipſo. ſ. ꝙ nouerat fratrẽ, q affictus fuerat a Diabolo multis modis, & aliqñ fuit raptus ad videndũ pœnas futuras, q ex ſolo viſu tormentorũ ſine aliquo ſenſu ipſorum tñ, & tam acerbum habuerat ſudorẽ, ꝙ nulla pñs pœna videbat̃ ei eſſe cõparabilis illi ſudori. Itẽ ſi oleũ inferni eſt tante violentiæ, quantæ ſunt illæ flammæ. Legitur in vita B. Nicolai, ꝙ cũ quidã peregrini viſitarent per mare Eccleſiã B. Nicolai, apparuit Diabolus in littore maris in ſpecie magnæ dñæ, dicens, ꝙ volebat facere illã peregrinationẽ, & linire ſepulchrũ, & Eccleſiã B. Nicolai quodã precioſiſſimo, & fragrantiſſimo vnguento, qđ emerat, & ſecum in pixide ferebat, q̃ rogauit eos, vt ipſi vnguẽtũ ferrẽt, & hoc ꝓ ipſa facerent, quia habebat impedimentũ, nec poterat vltra ire. Qui cum acquieuiſſent apparuit eis B. Nicolaus, dicẽs illud eſſe oleũ inferni, & ꝙ aperta pixide proijcerent in mari, ꝙ proiectum oẽs aquas maris quas tangebat ſuccendẽbat. Item aliud exemplum legitur in libro Petri Cluniacen. ait n ꝙ in pago Pictaniæ apud Liſiniacum fuit quidã ſacerdos multorũ ſeruorum, ſeruus, qui familiaris erat prioris Bonæ vallis Ciſtercienſis ordinis frequenter eũ monebat, vt vitã corrigeret, & ſæculo abrenunciaret, qui promittebat ſe aliqñ facturũ. Qui ſubito grauiter ægrotans mittit pro dicto priore, q admonitus ab eo nolebat complere promiſſum, ſed differebat. Qui ſubito clamauit pater ora pro me, quia ecce duo vrſi, veniunt ad deuorandum me, qui ad oĩonem dicti prioris, & ſociorũ dicit ſe eſſe liberatũ, nec ſic liberatus, & admonitus ſtatum mutauit. Et tunc ſubito fortius incœpit clamare. Ecce ignis occupat me ad deuorandũ, & petebat orari pro ſe, & opponebat coopertorium ſuum igni. Similiter & tunc liberatus eſt per orationem, nec tunc ſe correxit nec promiſſum complere voluit. Tunc factus ac ſi expiraſſet rapitur ad Dei iudicium. Audit ibi ſulam contra ſe de malis. Redit refert viſa, & audita, & ſpem ſalutis iam ab eo ꝓciſam. Et ecce ait, duo Dæmones affuerunt portantes vnã maximã ſartaginẽ, vt frigar in ea in æternum. Et ſciatis inquit, ꝙ non inſanio, quia hæc eſt cuculla, & hæc lintheamina. Quod cũ diceret, gutta vna frixuræ cecidit ſuper manum ęgri, & deuorauit eã vſq; ad oſſa oĩbus videntibus, & ait. Ecce nunc credite. Ecce nũc Dæmones proijciunt me in ſartaginẽ. Et hoc dicens expirauit. Vulnus ẽt patebat ſemꝑ ẽt poſt ſepulturã. Secundò ad acerbitatis augmentũ nulla erit ibi interpolatio, vel interruptio, ſed continuitas in tormentis. Aliquantulũ ſolatium eſt ęgroto, qñ aliqua interpolationis requies eſt in morbo. Augmentũ aũt doloris, eſt continuitas paſſionis. Indic. aũt 20. ſcriptũ eſt. Non erat morientiũ requies. Quod aũt dictum eſt, oĩa mala ibi eſſe ſuis contrarijs impermixta, non eſt intelligendũ, ꝙ non ſint ibi elementorũ contrarię qualitates, ſed non habebunt ibi mutuas actiones. Cũ .n. qualitates elementares nunc inuicem ſe temperent tunc tñ non ſe temperabunt in aliquo. Nã ardor ignis non mitigabit frigiditatẽ aquæ nec econuerſo, nec humiditas aeris, ignis, vel terræ minuet ſiccitatem. Similiter amaritudo aquæ non alterabit humiditatem aquæ, vel aeris, nec humiditas ꝓdicta ſalſedinem aquæ, vel amaritudinem tẽperabit, nec leuitas aeris terræ minuet grauitatẽ. Hęc aliquo modo figurata ſunt antiquitus in punitione ſeu flagellatione Aegypti. Sicut dr Sap. 16. In aqua, quę oĩa extinguit, plus ignis valebat. Et infra eod. cap. Nix & glacies ſuſtinebant vim ignis, & non tabeſcebant. Hæc aũt patientur impij a creaturis extra ſe, quia pugnabit orbis terrarum contra inſenſatos. Et hoc per modos infinitos, quia quacunque re homo male vtitur extra Deum illius rei eſſe quodãmodo ſaluabit̃ in aliquo elementorum prædictorum, vt per quæ peccat quis, per hęc etiam puniatur. Sapientiæ 11. Præter hoc etiam habebunt reprobi intra ſe, quaſi alium infernum ex contrarietate qualitatum prædictarum, ſicut dicunt aliqui. Quia cum ipſorũ corpora compoſita ſint ex quatuor elementis, perpetuò pugnabunt elementares qualitates in ipſo corpore ſicut extra. Erit aũt hæc pugna grauiſſima, & ineffabili modo tanto atrocius quantò intimius afflictiua. Horribilia ſunt hæc prædicta ad cogitandũ, terribilia ad nunciandũ, ſed grauiſſima ad ſuſtinẽdum. Reuera ſuꝑ mortem oĩa grauiora, i. plus q̃ mortem corporalem legimus, & credimus oĩa ſupplicia gehennæ grauiora. Ad hoc facit exemplum ſuprapoſitum de Falcone. Tertiò ad cumulum acerbitatis facit generalitas afflictionis, quæ eſt intus, & extra in aĩa, & corpore poſt iudicium, & in oĩbus membris, magis. n. dolebunt in omnibus membris, q̃ ſi illorum ſingula euellerentur, vel ſcinderentur a locis ſuis, qa oĩa intus, & extra comburentur. Attende q̃tãtus eſt dolor vbi ignis ille ſe diffundet ꝑ oẽs partes, vt ſit in ferro, & alijs metallis in fornace poſitis, qñ homo pro toto mundo non ſuſtineret combuſtionem vnius membri ſui in iſto igne materiali Ezech. 23. Omnes iſti ſtannum, ferrum, & plumbum in medio fornacis, &c. Exemplum ſenſibile quo faciliter poſſit quis imaginari acerbitatem hmõi, ponit Anſelmus in libro de ſimilitudinibus ita dicẽs. Si ante oculos cordis noſtri poſitus ſit homo exẽpli cauſa, q tam in ipſis oculorum ſuorum pupillis, q̃ etiam in ſingulis membris ferrum ignitum, & candens infixum habeat, vt nec medullæ, nec inteſtina, nec oĩno quicq̃ in toto ipſo cruciatu immanitate careat, vel eã leuius, q̃ in oculis aliquatenus ſentiat, quid dicam? anguſtiatur, q s hunc ſanæ mentis extimet inter iſta, ſi tanta erit acerbitas in vno ſolo tormento, qd ergo in tanta diuerſitate, & pluralitate tormentorum, quę ſimul concurrent in vno dãnato. In vitis patrũ legitur, ꝙ quidã iuuenes miſerunt meretricem q̃dam ad quendam ſolitarium, q̃ aſſerebat eis, ꝙ faceret eum peccare ſecum, q̃ venit ad cellam eius, dicens ſe eſſe errabundã, ſupplicans, vt intromitteret eam infra domum ſuam, ne extra moreretur, vel frigore, vel occideret̃ a beſtijs, qđ fecit ad vltimum motus pietate, & cum illa multum ſollicitaret eum ſe nudans ad ignem, & verbis ſimiliter, & ſignis, & ille fugeret ad interiora cellæ ad orationẽ, ſentiens motus ſurgere, cõburebat digitos ſuos ad lucernam dicens intra ſe. Miſer ſi cum iſta peccauero ignem inferni quõ ſuſtinere potero, qui hunc ſuſtinere non poſſum, & hoc fecit toties in nocte quotiens inſurgebat tentatio, vſquequo manum quaſi ſibi totã cõbuſſit. Iuuenes autem irruẽtes inuenerunt illam miſeram mortuam, & heremitam habentem manus combuſtas. Ad cuius pręces eã dñs ſuſcitauit, quæ dicebat ꝙ viderat flãmam a ſummo cœlo vſque ad terram durantem in quam debebat proijci. Item quidam dicebãt, ꝙ nihil eſſet, ꝙ tñ timerent damnati quãtum ne exirent de inferno. Et econuerſo Beati nihil tñ deſiderabãt q̃tum egreſſum de Paradiſo, quia hoc non eſſet niſi in die iudicij qñ recipient mali in corpore, & aĩa pœnam gehennalem, & econuerſo beati duplicem remunerationem. De malis dr̃ in Pſ. Induẽtur ſicut diploide confuſione ſua. Quarto indicibiliter aggrauatur acerbitas, quia prorſus eſt inutilis. In pręſenti vita pœna poteſt vtilis eſſe ad tria. Videlicet ad remiſſionem peccati, ad diminutionem pœnæ futuræ, vel totalem ſolutionem, & ad meritum acquirendum, vel augmentandum. Pœna verò purgatoria futura ad prima duo valet, ſed non habet meritum. Sed pœna inferni ad nihil eſt vtilis. Bern. In inferno poteſt confeſſio eſſe, ſed non prodeſſe. Pſalmus. In inferno quis confitebitur tibi. Eccl. 18. A mortuo quaſi nihil perijt confeſſio. Item lachrymæ nihil valent ibi. Aug. Ibi peccatores fruſtra flebunt, quia peccatorum ſuorum veniam nunq̃ obtinebunt. Item pęnitentia nulla valet ibi. Vnde dicit magiſter Iohannes de Abbatis villę Sabinen. Epiſcopus Card. ꝙ fuit quidam fœnerator quem cum moneret ſuus ſacerdos ad pœnitentiam, ſemper dicebat, bene adhuc faciam, quia ſatis eſt adhuc de tempore. Similiter in infirmitate bene adhuc faciam dicebat. Et cum importune inſtaret ſacerdos videns periculum, ille ſubitò rapitur quaſi mortuus, & cum rediret ſtatim, & adhuc inſtaret ſacerdos clamauit eger. O pœnitentia vbi es, decætero pœnitere non valeo, hoc iudicante iuſto iudice, quia dum facere pœnitentiam potui non volui, & hoc dicens mortuus eſt.

De æternitate pœnarum inferni. *Diſt. III.*

GRania ſunt hæc, & horribilia ad cogitãdum, terribilia ad nunciandum, ſed grauiſſima ad ſuſtinendũ, ſupergrauiſſima vero, & non ſolum ineffabiliter, verumetiã ineſtimabiliter humanũ intellectum tranſcendentia, ſi ꝓmiſſis addat̃ æternitas, & hoc eſt tertium, qđ ſupra fuit ꝓpoſitũ in ſupplicijs reprobrorũ, qa non ſolũ eſt ibi pęnarũ diuerſitas innumerabiliũ, & acerbitas intolerabilis, verumetiam æternitas interminabilis. Non enim eſt ibi dolor momentaneus, non imaginarius, non tranſitorius, ſed ſenſibilis, ſolidus, continuus, ſempiternus: quoniam corpora damnatorum æternis ignibus ardebunt, & conſumi omnino non poterũt. Sicut anima corpus viuificans dolorẽ tolerare põt, & mori non põt. Quod ergo nũc ꝓpẽdimus in

animabus hoīum, hoc tunc erit in corporibus dānatorum: vt eorum corpora ſempiternis ſupplicijs punienda, & in igne aīas nō amittant, & ſine interitu ardeant, vt quorum vita fuit hic in culpa mortua, illic eorū mors ſemper viuat in pœna. Vñ Iudith. 16. Dabis ignem, & vermes in carnes eorum, vt vrant, & viuant, & ſentiant vſque in ſempiternum. Iſa. 66. Vermis eorū nō morieť, & ignis non extinguetur. Math. 25. Diſcedite maledicti in ignē æternum. Et poſt. Ibunt hi in ſuppliciū æternū. Huius ignis ęternitatē Aug. ꝓbat in lib. de ci. Dei, per montes Siciliæ Ethnę, & Vulcani, q flammis vſque hodie eſtuant, & integri perſeuerant. Itē per exēplum Salamandræ, q̃ viuit in igne. Itē per exēplū lapidis Arcbadiæ dicti Abeſton, q ſemel ſuccēſus nunq̃ extinguitur. Vnde dr̄ ꝙ fuit Phanum Veneris in quo erant lucernæ ſub diuo de dicto lapide, q̃ nunq̃ aliqua intemperie extinguebanť. Per hoc ꝓbatur, ꝙ malorū corpora Dei voluntate poterunt ſēper durare, & ardere. Itē ignis iſte non deficit q̃diu naturā paratam inuenit. Similiter ignis æternus in materia immortali. i. in aīa ſemper viuet. Itē huius exēplū habes in vita S. Nicolai, de illo igne cui ſi manū apponas ſentis ardoris afflictionē, ſed manus non patereť combuſtionis deſtructionē. Bern. in q̇buſdā ſmijs. In inferno peccati, & carnis ſimilis vr̄ eſſe conditio, quia culpa ſemper poterit ibi puniri, & nunq̃ poterit expiari, ſic nec in corpore poterunt tormenta finiri, nec corpus ipſum tormentis exaiari. Hæc fratres mei, q pauet cauet, q negligit incidit. Oſtendit Greg. in dial. 46. Quod ignis inferni ſit æternaliter crucia̅s aīas pro culpa, cum fine perpetrata, & q̄a hō offendit Deū æternū, & q̄a in ſuo æterno in mala voluntate permanſit. Greg. in dial. 46. Voluiſſent reprobi ſi potuiſſent ſine fine viuere, vt poſſent ſine fine peccare. Ad magnā iudicantis iuſtitiā pertinet, vt nunq̃ careant ſupplicio, qui in hac vita nunq̃ voluerunt carere peccato. Cogitando de æternitate pœnæ dr̄ in ſumma de virtutibus cōuerſus fuiſſe Fulco Ep̄s Toluſanus, q cum eſſet primo iuculator, incæpit cogitare, ꝙ ſi daretur ei in pnīa, ꝙ ſemp iaceret in pulcherrimo, & molliſſimo lecto, ita ꝙ nunq̃ pro aliquo recederet, non poſſet hoc ſuſtinere, q̄tominus ergo in pœna inæſtimabili, & factus eſt monachus Ciſterien. & poſt Ep̄s Toloſanus. Itē idem Greg. in dial. 47. dicit. Habent reprobi in inferno mortem ſine morte, defectū ſine defectu, finem ſine fine: quia mors eſt ibi immortalis, defectus indeficiens, finis infinitus. Ber. in li. meditationum. Excluſi reprobi a beata patria Paradiſi, cruciabunť in gehenna, nunq̃ lucem viſuri, nunq̃ refrigeriū habituri, ſed iuxta qualitatē culpæ q̄quis pœnā ſuſtinebit gehennæ, & ſimiles culpæ rei adiungentur ſui conſimilibus cruciandi: nihil ibi audieť, niſi gemitus, & luctus, & ſtridor dentiū, nihil videbitur niſi vermes, & laruales facies torturū, & teterrima monſtra dæmonū, In carne cruciabunt ibi per ignē, in ſpiritu per conſciæ vermē, vbi erit ſtridor intolerabilis, fętor incomparabilis, timor horribilis, ignis inextinguibilis. Etenim erit ibi ignis, & ſulphur ſpūs procellarum mors corporis, & aīæ ſine ſpe veniæ, & miſericordiæ. Sic tñ morientur, vt ſemper viuant, viuent vt ſemper morianť. Hanc mortem ſempiternam ante ſuæ mentis oculos attente poſuerat, qui dicebat. Dimitte me, vt plangā paululū dolorē meū anteq̃ vadā, & non reuertar ad terram tenebroſam, & operam mortis caligine, terrā miſeriæ, & tenebrarum, vbi vmbra mortis & nullus ordo, ſed ſempiternus horror inhabitat. Dimitte me ſ quit. Sępe nanq; peccator iniquitatis ſuæ vinculis conſtringitur, vt pondus peccatorum tolleret, & tñ ꝙ tolerat ignoret. Sæpe autem cogitans quanto reatu aſtringitur, eripere conatur, vt hunc in ſe mente libera, cōuerſione integra pſequatur, & non poteſt. Flere ergo dolorem ſuum non valet, q & iniquitatis ſuæ reatū conſiderat, & tñ præ terrenæ occupationis pondere hanc ei gemere non vacat. Flere dolorē ſuum non valet, q graue quidem conſuetudini contraire nitiť, ſed tñ adhuc ſuccedentibus carnis deſiderijs prægrauatur. Tunc igitur ad plangendū dolorē nr̄um dn̄s nos dimittit, cum & mala, q̃ fecimus nobis demōſtrat, & ad hæc ēt flēda, q̃ cognouimus nos adiuuat. Tūc aūt veraciter reatus noſtri dolor plangiť, cum illa inferni retributio cum formidine ꝓuideť. Anteq̃ vadā & non reuertar. Caueat diligenter, & vigilanter ꝓuideat vnuſquiſq; dū viuit, q̄a quiſquis illuc ſemel iuerit, vlterius non redibit, q̄ſquis intrauerit, ꝑpetuo non exibit. Sap. 2. Non eſt agnitus, qui ſit reuerſus ab inferis. Et Iſa. 38. Dixi nō videbo dn̄m Deū in terra viuentiū. Non aſpiciā hoīem vltra, & habitatorē quietis, quaſi diceret ille Rex egregius Ezechias. Dn̄e Deus gemēs doleo, & dolorē meū amare plāgo, anteq̃ in inferni clauſtra deſcendam, qm̄ ſi illuc ſemel exigentibus peccatis meis deſcendero, nec Deū meū vlterius videbo in gloria, nec hoīem in hac peregrinatione terrena, nec q̇etē inueniā in æternæ calamitatis erumna, quia nequaq̃ vltra miſericordia parcentis liberat, quos iuſtitia vindicātis dānat. Dicit aūt anteq̃ vadā, non quia q culpā deſſet illuc iturus ſit, ſed q̄a ꝓculdubio, qui flere negligit, illuc vadit. Sicut debitori ſuo creditor dicit. Solue debitum anteq̃ conſtringaris, q tñ non conſtringiť, ſi qđ dēt ſoluere non morať. Ad terrā tenebroſam. Recte inferni clauſtra, tenebroſa terra noīanť, quia quos puniendos accipiunt, non pęna tranſitoria, vel fantaſtica imaginatione cruciant, ſed vltione ſolida ꝑpetuæ dānationis obſeruant. Sicut. n. terra in æternū ſtat immobiliter, ita quos infernus recipit ieuaſibiliter retinet, nec dimittit. Nota ꝙ terra eſt viliſſimū, & fex oīum elemētorū. ſed infernus eſt viliſſimus oīum locorū, q̄a in eo cōgregabunť oēs feces, & immūdicię, & vilitates. Iō de dānatis dr̄ Ezech. 31. Traditi ſunt in mortē ad terrā vltimā, cum his, q deſcendūt in lacū. Infernus ēt terra dr̄, q̄a ſuſceptos immobiliter retinet, & lacus dr̄, q̄a quos ſemel receperit, ſemp fluctuātes, & trepidos tormentis circunfluentibus abſorbet. Tenebroſā inquit, q̄a ibi erūt tenebræ denſiſſimæ, palpabiles, & horrēdæ. Erunt. n. ibi quadruplices tenebræ, duæ videlicet corporales, & duæ ſp̄uales. Primò .n. erūt ibi tenebrę ex ipſa obſcuritate loci ꝑꝑ denſitatē aeris, & carētiā luminis ſolaris, vel cuiuſlibet alterius luminaris. Ignis ēt infernalis non ꝓbet ſplēdorē, ſed fumū fœtidū, & obſcurū. Licet. n. ignis ardorē naturaliter exhibeat, & fulgorē, ignis tñ infernalis concremationē exhibet, & lumē non hēt, q̄uis aūt ad conſolationē, non luceat, tñ vt magis torqueat ad aliq̇d lucet. Nam ſequaces quoſq; ſuos ſecū viſura ſunt reprobi, quorū amore deliquerunt, vt ipſorū intuitus eos ad augmentū ſuæ dānationis affligat. Ignis itaq; q in obſcuritate cruciat, lumē ad tormētū ſeruat. Secundū erunt ibi tenebræ ex turpitudine, & opacitate corporū dānatorū, q̃ omni fuligine nigriora, horrendas tenebras ex ſe reddent. Quantæ ergo erunt ibi ex tanta multitudine turpiſſimorum corporum reſultantes. Tertiū erunt ibi tenebræ interiores, quia reprobi interius excæcati, omni intellectus lumine priuabunť, & oī cognitione carebunt, niſi eorū duntaxat, q̃ deſolatiōnē eis, & ſupplicium miniſtrabunt. Quartò erunt ibi tenebræ deteriores oībus antedictis ab æterna ſeparatione a cōtuitu ſummę, & incōprehenſibilis claritatis. Iſta quatuor genera tenebrarū deſignanť hic ſicut patet ſubtilius intuenti. Nā primæ deſcribunť cum dr̄. Terrā tenebroſam. Tertiæ cūm ſubdiť. Opertam mortis caligine. Quartæ cū additur. Terrā miſeriæ, & tenebrarū. Secundæ verò cum ſubiungitur. Vbi vmbra mortis, terrā miſerię, & tenebrarum, miſeria pertinet ad dolorem, tenebrę ad cæcitatem. Nam dolor ibi cruciat, quos a vero lumine diuiſos cæcitas intus obſcurat, bene terra miſeriæ ꝑꝑ ſeparationem ab æterna beatitudine. Et ſicut beatitudo eſt ſtatus oīum bonorū aggregatione perfectus, ſic miſeria eſt omniū malorū aggregatio. Sicut ſcriptū eſt Deute. 31. Congregabo ſup eos mala. Verè magna miſeria eſt vbi ꝓ omnibus mūdi diuitijs non poſſet hēri vnica gutta aquæ. Summa ꝑfecto miſeria eſt cum illo non eſſe, ſine quo non pōt bñ eſſe. Illa ſimul miſerię, & tenebrarū terra eſt, q̄a q̄ſquis ad eius mala toleranda deſcēderit, ad diuinę claritatis aſpectū vlterius nullo modo redibit. Ibi ꝑfecto vmbra mortis eſt obſcuritas diuiſionis. Sicut. n. mors exterior ab aīa ſeparat carnem, ſic interior Deo ſeparat aīam, quia dānatus q̄ſq; cum æterno igne ſuccendiť, ab interno lumine tenebrať. Vel de vmbra mortis pōt intelligi obſcuritas illa denſiſſima reſultans ex vniuerſitate corporum damnatorum, vt dictum eſt, quæ ꝑꝑ ſui turpitudinem ſemper mortis imaginem in ſe gerunt. Et nullus ordo. Sane erit ibi ordo iuſtitiæ, quia non decet Deum, qui ſumme bonus eſt permittere, ꝙ ſit deordinatio culpæ, ſine ordine iuſtitiæ. Hic aūt ordo requirit, vt & culpa quęlibet puniatur, & qui plus peccauit amplius torqueatur. Secundum qđ ſcriptū eſt Apoc. 18. Quantum glorificauit ſe, & in delitijs fuit, tantum date illi tormentum, & luctum Et illud Deutero. 25. Iuxta quātitatem delicti, erit & plagarum modus. Præcipit ēt paterfamilias zizania colligi, & ad comburendū in faſciculos alligari. Math. 13. vt pares paribus ſocientur, & pœnis paribus puniaň. Nā quos par culpa pariter inquinauit, par pœna ſimiliter cruciabit. Par enim cruciat flamma ſupplicij, quos ſuccendit par flamma peccati. Sicut igitur in domo patris æterni manſiones multæ ſunt. Ioh. 14. Idē eſt differentia præmiorum ſ̄m differentiam meritorum, ſic in inferno pro diſparitate criminum eſt, & aduerſitas tormentorum. Vnde Greg. Gehenna q̄uis cunctis vna ſit, nō tamen omnes, vna & eadem qualitate ſuccēdit. Sicut. n. ſub vno ſole omnes tangimur, tamen non omnes vno ordine æſtuamus, quia iuxta qualitatem corporis, ſentitur, & pōdus caloris. Sic dānatis vna eſt gehenna, quæ afficit, tñ non æqualiter comburit, q̄a qđ hic agit diſpar valitudo corporum, hoc illic exhibet diſpar cauſa meritorum. Idem etiam Gregorius exponens illud Iob 20. Iuxta multitudinem adinuentionum ſuarum, ſic ſuſtinebit, ait. Qui multa inuenit ad culpam nouis cruciatur inuentionibus in pœna. Nam quod hic ſuſpicari non potuit, illic vltioni traditus ſentit, quia & ipſi actiones ex quibus

ſentit

ſeriri debeant, inuenerunt. Et quis oĩum damnatorũ dolor ſit infinitus, grauiora tñ tormenta recipiũt, q multa iniquitatibus ſuiſq; deſiderijs inuenerunt. Erit ergo ibi ordo diuinæ iuſtitiæ vindicantis, ſed non erit ibi ordo pœnæ punientis. Similiter.o.aſſligunt ſupplicia ex contraria non ſucceſſiue. Dum.n.pœna pœnæ pariter coexiſtit, pœnarum confuſio plus affligit. Inde eſt, q aĩa reprobi ſimul & ſemel intenſiſſimum frigus patitur, & ardorẽ, qm in eius culpa inuenta ſunt ſimul, & carentia charitatis, & ardens concupiſcentia voluptatis. Rurſus. Non eſt ibi ordo naturæ ſm Greg.9.mor. Quibuſlibet rebus in pœnam ſurgentibus ꝓpria qualitas non ſeruat, quia ibi ſimul eſt timor cũ dolore, & dolor pariter cum timore. Ignis ardet non lucet, niſi.ſ.ad tormẽtũ. Natura patitur non moritur, nec aqua poterit ignẽ extinguere, nec ignis aquam conſumere. Quinimmo glacialis aquæ frigiditas in nullo ignis mitigabit ardorẽ, nec ardoris ignis immẽſitas in aliquo glacialẽ tẽꝑabit algorẽ. Vñ B. Greg. ait. Ibi mors perimit, & non funditus extinguit, dolor cruciat, ſed nullatenus pauorẽ fugat. Flãma cõburit, ſed nullaten' tenebras excutit. Supplicia ergo non habent ordinẽ, qa non ſuas qualitates ꝑ oĩa tenẽt. Ibi fit miſeris mors ſine morte, finis ſine fine, defectus ſine defectu; qa mors ſemꝑ viuit, & finis ſemꝑ incipit, & defectus deficere neſcit. Iõ dicit Aug. O mors, q̃ dulcis eſſes, qbus tã amara fuiſti, te ſolã deſiderabunt, q te ſolam vehementer oderunt. Sequitur? Sed ſempiternus horror inhabitans. Diligenter attende, q erit ibi horror de loci tenebroſitate, qa ſicut dictũ eſt, ibi erunt tenebrę denſiſſimę palpabiles, & horrẽdæ, & carentia oĩs luminis. Item erit ibi horror ex conſortij vilitate.ſ. oĩum damnatorũ, q erũt turpiſſimi, & ineſtimabiliter horridi. Vñ Iob 20. Vadent & venient ſuꝑ eum horribiles. Itẽ erit horror cuilibet de propria turpitudine, & vilitatis conſideratione. Adeo nãq; ſemetipſos horrebunt inſpicere, cũ ſint ſuperbiſſimi, q tñ ſe nõ poterunt non videre, q præ confuſionis horrore vellent oĩno deficere, & ſi eſſet poſſibile nihil eſſe. Itẽ de pœnarũ imaginatione & ſui perpetua detentione, dicit Greg. Ibi ſempiternus horror inhabitat, qa eius ignibus traditi, & in ſupplicijs dolorem ſentiunt, & in doloris anguſtia pulſante ſemꝑ pauore feriunt. Quis non horreat ſemꝑ igne cremari, nec funditus mori, ſemꝑ fumũ teterrimũ ſuſtinere, & nunq̃ lucẽ videre: ſemꝑ impleri fœtoribus, torqueri cum dæmonibus, nullũ inuenire ſolatiũ, nullũ conſilium, nullã hẽre ſpem euaſionis? vbi ſemꝑ circundant dolores mortis, ibi potius oĩmoda deſolatio, & ex deſolatione deſperatio, & ex deſperatione odiũ Dei, & blaſphemię nephandiſſimæ contra Deũ. Patet ergo, q̃ vere dictum ſit. Heb.10. Horrendum eſt incidere in manus viuentis. De deſolatione lamẽtabili, & lamentatione inconſolabili reproborũ dr̃ Sap.5. Vſque ad ſuppremum deſolabũtur. Et de Babilonica ciuitate.i. reproborũ oĩum congregatione dr̃ Iſa. 24. Conuertentur torrentes eius in picẽ, & humus eius in ſulphur, & erit terra eius in picẽ ardentem, & non extinguetur in ſempiternũ, & deſolabitur in ſæcula ſæculorum. Reprobi nanq; ſe peccaſſe dolebunt, & non peccaſſe non poterunt, nec eorum peccata deleri, vel purgari valebunt, qbus ſemꝑ manentibus, & ſupplicia permanebunt. Tunc videbunt, q q ꝑ vili, & momẽtanea delectatione peccãt, acerbiſſima ſuſtinebunt ſupplicia, & ꝑ amore tẽpalium bonorũ, bona perdiderũt ęterna, & inſuper cruciabunt æternaliter in gehenna, q tñ ꝑ modicam breuemq; pęnitentiam, & iſta merendo acquirere, & illa euadere potuerunt. Vñ Sap.5. dr̃. Turbabuntur timore horribili, & mirabuntur in ſubitatione inſperatæ ſalutis, dicentes intra ſe pęnitentiam agentes, & præ anguſtia ſpiritus gementes. Hi ſunt quos aliqñ habuimus in deriſum, & in ſimilitudinẽ improperij. Nos inſenſati vitam illorum æſtimabamus inſaniam, & finem illorum ſine honore. Ecce quõ computati ſunt inter filios Dei, & inter ſanctos ſors illorum eſt. Ergo errauimus a via veritatis, & lumen iuſtitiæ non luxit nobis, & ſol intelligentiæ non eſt ortus nobis. Laſſati ſumus in via iniquitatis, & perditionis; ambulauimus vias difficiles, viam aũt diſciplinæ ignorauimus. Quid nobis profuit ſuperbia? & diuitiarũ iactantia qd contulit nobis? Tranſierunt oĩa velut vmbra &c. Talia dixerunt in inferno hi, qui peccauerunt, quorum continuus gemitus, eiulatus aſſiduus, cruciatus æternus, dolor ſummus, pœnalis ſenſus, torquẽt aĩas non extorquent, puniunt corpora dãnata nec finiunt, quos ideo ſibi deputatos ignis inextinguibilis non extinguit, vt permanente ſentiendi vita pœna permaneat, & ad dolẽdũ magis, q̃ ad videndum æternis corporibus compeditos habeat, quos in flammis viuacibus, & mortalitas ſecundæ mortis occidat. Proinde oẽs, q dñr in gehenna occidi, non ideo cum eis agitur, vt maximis conſumpti doloribus aliqñ deficiant, ſed vt in illis pœnaliter viuant. Vnde Greg. Exponens illud Iob 20. Luet, quæ fecit oĩa, nec tñ conſumetur ait. Perſoluit in tormentis ea, quæ hic illicita ſeruauit deſideria, & flammis vltricibus traditus, ſemper moritur, quia ſemper in morte ſeruatur. Non enim morte conſumitur, quia ſi conſumeretur vita morientis, cum vita etiã pœna finiretur, ſed vt ſine fine crucietur, ẽt ſine ſine viuere compellitur, vt cuius vita hic mortua fuit in culpa, illic eius mors ſemper viuat in pœna. Cruciatur ergo, & non extinguitur, moritur & viuit, deficit & ſubſiſtit, finitur ſemper & ſine fine eſt. Hæc ſolo auditu valde terribilia ſunt, quanto magis paſſione. Item B. Sebaſtianus dicebat ſicut ſcribitur in legenda eius. Timenda ſunt tormenta inferni vbi edax flamma incredulorum aĩas deuorat, vbi dracones blaſphemantium labra comedunt, vbi ſerpẽtes morſibus ſuis incredulorum pectora depaſcunt, vbi vlulatus, & gemitus ſonat, & clamor confuſus quemuis tormentorũ exagitat, & incendij ardor extorquet, & hæc tribulatio nullo termino diffinitur, nullo ſine clauditur, ſed flammarum atrociſſi extinctione conſumentur, & ad rediuiua incendia iterum, quo adustus fuerit reparatur. Item ipſe Sebaſtianus. Ipſe pœnarum dolor, & cruciatus, qui huius vitæ amatoribus datur, cum ſit vehementior vniuerſis tormentis nunquam finiendus aggreditur, & acrius ſubinde, quàm inchoauerit ſæuit, & nullus ſequenti termi nus, nullus omnino finis occurrit, ſed habet ſecum vniuerſa ſupplicia, & ſuppliciorum genera. Subinde renouatur, vt ſæuiat, augmentatur vt exterat, inflammatur vt vrat.

De pœnarum recordationum vtilitate. *Diſt. IIII.*

Deinde conſiderandum eſt quanta ſit vtilitas de pœnis huiuſmodi profundẽ ſæpe non tranſitorie meditari. Cũ autem hæc meditatio ſtudioſa ad multis ſit vtilis, ſpecialiter tamen ad quatuor ſalubris, & vtilis inuenitur. Primo quidẽ prouocat ad agendam pœnitentiam. Propter quod. Pſ. orabat. Conuertẽtur peccatores in infernum.ſ. per conſideratiõẽ, vt ſic ad pœnitentiam conuertantur. Quidam homo cum muliere coniugata inceſtum faciens ſubito mortuus eſt in peccato, pro quo cum illa dolens deſideraret ſcire quõ eſſet ei, illi iacenti in lecto ſuo miſer apparuit, totus ardens quemadmodum ferrũ cãdens, & ait. Vide qualis ſum exterius, & ex hoc cogitabis aliqualiter quõ ꝑꝑ peccata mea mihi ſit interius. Tunc ipſe in oculis eius ardente vrinam velut metallum bulliens emiſit, cuius ardor terram comburere videbatur, penetrare ac etiam ſubintrare. Poſt hoc illo diſparẽte mulier valde perterrita peccatũ ſunditus dereliquit, egitq; pœnitẽtiam valde duram. Nota q ſicut ignis, & fumi propinquitas fletum & lachrymas prouocat, ſic & meditatio ignis, & fumi infernalis lachrymas cõpunctionis extorquet. Vnde quidam dixit, ſi non potes hẽre lachrymas pone oculos tuos ad fumum inferni, & ardorem eius, & ad vehementiam Aquilonis, a quo panditur omne malum, & ſic habebis. Itẽ in vitis pa. Cum quidam quæreret ab Abbate Amone verbum ſalutis, inter alia dixit ei. Memorare eorum, q̃ in inferno ſunt, & cogita apud temetipſum quõ ſunt ibi aĩæ in q̃ amaro ſilentio, aut in quo peſſimo gemitu, vel in quali metu, & certamine, vel in quali expectatione, & dolore ſine mitigatione, & infinitas lachrymas funde. Legitur in vitis pa. q puella q̃dam pr̃em habuit religioſum valde, & timentẽ, & amantem Deum, & matrẽ luxurioſam, & inhoneſtam. Iſta aũt bonæ indolis pr̃em imitabatur. Pater aũt eius graui languore, & cum multa miſeria vitam finiuit. In cuius morte ita commotus eſt aer, & tanta facta eſt intẽperies, q vix potuit ſepeliri. Matre autem mortua in magna proſperitate, magna facta eſt ſerenitas, ita q viderentur ſeruire ei elementa, & cum maximo honore eſt ſepulta. Et cum filia cogitaret, cuius vita eſſet magis eligenda, & videretur, q matris cui ita proſpere ſemper ſucceſſerat in peccato ſuo, & videbatur habuiſſe tam pulchrum finem, viſum fuit ei, q ipſa duceretur ad loca tormentorum, & q videret ibi matrem ſuam mirabiliter torqueri a Dæmonibus, & cum alijs peccatoribus. Poſtea ducta eſt ad locum inæſtimabilis claritatis, in quo vidit patrem ſuum cum alijs multis ſpecioſiſſimum, & ineffabiliter exultantem, quem cum ipſa rogaret, vt poſſet ibi morari, & remanere cum eo. At ille affirmat, q ſi vellet ibi cum eo morari vitam duceret illam, & pœnitentiam per quæ ipſe ad illa bona deuenerat. Aliter ſi matrem imitaretur, cum matre puniretur, illa autem rediens a viſione in bona vita perſeuerans patrem eſt imitata. Vnde Proſper de vita contemplatiua. Hæc & his ſimilia libenter audire, & legere, iugiter ante mentis oculos adducere, futura credere, ſine vlla perturbatione metuere, cogitare quale malum ſit ab illo gaudio diuinæ contemplationis excludi, beatiſſima ſanctorum omnium ſocietate priuari, fieri patriæ cœleſtis extorrem, mori beatæ vitæ, morti viuere ſempiternæ, in ignem æternum cum Diabolo, & Angelis eius impelli, vbi ſit mors ſecunda damnatis exilium, vitę ſupplicium, non videre in illo igne, quod illuminet, ſentire quod cruciet, exundantis incendij terribiles crepitus pati, baratri fumantis amara caligine oculos excæcari; in profundo gehennæ fluctuantis

ſummergi, edaciſſimis in æternum dilaniari vermibus nec finiri. Hæc & multa alia his ſimilia cogitare nihil eſt aliud, q̃ vitiis oĩbus libellum repudij dare, & oĩa blandimenta carnalia refrenare. Secundo dat in tentatione conſtantiã. In vitis pa. legiť q̃ quidã iuuenis tentatus quærebat conſiliũ a ſene, quõ euaderet tẽtationem. Cui ille dixit, q̃ faceret ſicut nutrix, q̃ cũ vult ſeparare puerum ab vbere, ponit deſuper aliqđ amarum, qđ ſentiens puer refugit, ſic tu tentationi amaritudinem inferni. Itẽ legiť in Barlaam, vt dicit Ioh. Damaſ. q̃ cũ Theodas incantator miſiſſet contra Ioſaphat regis filiũ ad eũ ſubuertendũ multitudinẽ, & Dæmonũ, & puellarum pulcherrimarũ, & q̃dã ſpecioſiſſima regis filia ſuaſiſſet ei, vt cõiungereť ei matrimonialiter, nec ſit poſſet ipſa, vel aliæ aut Dæmones, eũ amollire, qa ſemp ad fletũ, & ad orõnem recurrebat, ad vltimũ promiſit ei dicta regis filia, q̃ fieret chriſtiana ſi ſemel vna nocte eius optato concubitu frueretur, oſtẽdens quantũ eſſet ei meritum vnam alam lucrari Deo. Cũ aũt motus pietate, & illectus aliquantulũ eius pulchritudine cępiſſet cogitare, q̃ hoc non eſſet magnũ peccatum facere, ꝓ hac aĩa Deo lucranda. Hoc ẽt facere metuens ꝓſtraret ſe in pauimento ad orõnem flens multum. Et poſt ibi quaſi dormiẽs vidit quoſdã valde terribiles, q̃ eũ rapiunt, & educunt ad pratum inæſtimabilis odoris, & ad amęniſſima loca, vbi erant oĩa delectabilia, & iucunda, & audiuit vocẽ dicentẽ ſibi. Hic eſt requies iuſtorum. Poſtea duciť ad locũ totum huic contrariũ oĩ miſeria & infælicitate plenum, & dictum eſt ei. Hic eſt locus peccatorũ, poſt reductus, & ad ſe reuerſus tremebũdus factus ſenſit pulchritudinem puellæ ꝓdictæ, & aliarum fætidiorem ſtercore, Dæmones aũt confuſi ad Theodã ſunt reuerſi, ſuã deiectionẽ, & cõfuſionẽ inuiti fatentes. Itẽ ſupra, de pænæ generalitate, de eo, qui cõburebat ſibi digitos. Item dr̃ in vitis pa de eo, q̃ tentatus ad ſolẽ Aegypti nudũ ſe ponebat q̃rens quõ poſſet ſuſtinere inferni ignem, qui non poterat ſolem ſuſtinere. Itẽ in vita B. Antonij legiť, q̃ cũ Diabolus tentaret eũ, offerens ei imaginarie ſpeciem ornatiſſimæ mulieris, ipſe ſemp opponebat meditationẽ infernalis incendij. Vñ diabolus apparuit ei in ſimilitudinẽ paruuli, & teterrimi Ethiopis, dicens ſe eſſe ſpiritum fornicationis victũ ab eo. Itẽ ad idem dicit Egiſyppus de cladibus Iudæorũ. lib. 5. Cum Titus Veſpeſiani filius obſediſſet Ieruſalẽ, & aĩaret ſuos ne timore mortis deſiſterent, vel deficerent, vel recederent e ꝓlio, ꝓpoſuit eis exẽplũ Leonidis, qui fuit de ſocijs Alexãdri Magni, q̃ cum inſtaret prælium, & videret innumerabile exercitum Perſarum cõtra trecentos Lacedæmones, quibus ipſe Leonides præerat, ait ſuis: prandeamus hodie in terris, qa ſumus cęnaturi ad inferos. Qđ apud Lacedæmonios adeo valuit, q̃ nullus vno excepto a ꝓlio ſe ſubtraxit, ſed pugnauerunt, & victores fuerũt. Qui aũt cogitat, q̃ mala ſit cęna inferni viriliter dimicat, ne vincatur, & victus, & captus ad illã redeat. Tertio confortat ad patientiã, quia præſentes pęnas & aduerſitates leuigat, vt reſpectu futurorum leuiſſimæ reputent. Gre. Sancti tpalẽ pęnã luctũ putant, qoia per hanc ęternam euadere non formidant, vt ſupra dicit ſupra. Auguſt. de pœnæ acerbitate. Et Sebaſtianus, q̃ ille eſt quaſi ignis pictus ad verũ ignem, &c. Itẽ ſupra de illo, qui dicebat, q̃ tota vita pęnitẽtiæ ſuæ, & labor quo arctiſſime pro octuaginta annos ſe afflixerat, non erat æquiparabilis vni diei laboris illius. Quarto ad contemptum mundi, & ſui prouocat. In legenda B. Ioh. Euangeliſtæ dr̃, q̃ cum quidã mundũ contemnentes ad prædicationẽ B. Iohannis aurum, & gẽmas vendidiſſent, & pauperibus dediſſent. Videntes poſtmodũ ſe pauperes, & abiectos, & ſeruos ſuos magnos effectos in hoc mundo, de hoc q̃ fecerant pęniterent. B. Iohannes, facto auro de virgis, & de ſabulo gẽmis, ab eis erogata reſtituit eis. Cum ad inſtantiã multorum B. Iohannes quendam iuuenem, qui mortuus efferebať ſuſcitaſſet, & ille eis referret, q̃ præmia emiſerat & gaudia, & q̃ ſupplicia eis parata eſſẽt ex eo, q̃ ad vomitum rediiſſent, & q̃o bonos Angelos de ſua ruina flere faciebant, & malos gaudere, illi redditus gemmis, & auro ſe, & mundum poſtmodum ꝑꝑ Deũ contempſerunt. Item cum magiſter Iordanus bonæ memoriæ dixiſſet multa ad conuertendũ quendã nobilẽ Comitis filium, & videret, q̃ non poſſet eũ mouere ad cõtẽptum mundi, & introitum ordinis per verba ſua. Cum ille cui loquebať eſſet iuuenis ſpecioſiſſimus rogauit illum, q̃ cum reſpiceret mẽbra ſua ſemp cogitaret, q̃ magnum dãnum eſſet, ſi tam pulchra mẽbra eſſent pabulum incendij æterni. Qđ cum ille ſæpe faceret ad illa verba creditur fuiſſe ad ordinis introitum inductus. Item ibidẽ parum ante. Cum B. Bernardus oẽs fratres ſuos ad ſuæ religionis habitum adduxiſſet, ſolo patre in ſæculo remanente, veniens in villã ſuã, & prædicans ibi iuxta truncum antiquiſſimũ in præſẽtia pr̃is ſui, cum videret eius duriciã præcepit ſocijs, q̃ in circuitu trunci ficca ligna apportauerant, vt ipſe eis mandauerat ignem ſuccẽderent. Quo facto ligna ſicca cito ſuccenſa ſunt, & truncus tardẽ circa medium ab extremis emittens humorẽ fœdum, & fumum teterrimum diu ignẽ ſeruauit. Tunc incæpit ſãctus loq de pęnis inferni. Dixit patri, q̃ ille eſſet ſimilis illi trũco, qui hic non poterat igne diurno ſuccendi, nec flere peccata ſua, nec ſuſpirare ad Deum, ſed ipſe in inferno niſi pęnitentiam ageret in æternum arderet, fleret, & fętẽtẽ fumũ emitteret. Ad quæ verba pr̃ dictus compunctus eum ſecutus eſt, & Monachus factus eſt. Itẽ cum ſcholaris q̃dam Pariſius quendã ſociũ ſuum de nouo religionem ingreſſum viſitans rogaret eum, vt aliquod verbũ ei diceret, qđ cor eius ad compũctionis gr̃am emolliret, dixit ei. Nolo vobis aliud pręedicare niſi, q̃ amore mei, qñ cameram veſtram intraueritis, & videritis lectum veſtrũ cuius culcitra valde mollis eſt, q̃ coopertoria delicata, cogitetis qualẽ cameram, qualem culcitram, & qualia coopertoria habebitis in inferno. Dr̃. n. Iſa. 13. Concidit cadauer tuum, detracta eſt ad inferos ſuperbia tua, ſubter te ſterneť tinea, & operimentum tuũ erunt vermes. Quibus auditis, illa verba adeo ſunt in corde eius infixa, q̃ nec in camera nec in lecto potuit dormire, nec quieſcere, donec religionem intrauit. Vñ ſummẽ nobis eſt vtile inferni cõſiderare nouiſſima, iugiter ante mentis oculos ponere, frequenti meditacione reuoluere, necnon & viuaciter memoria retinere miſerias infernales, vt eas timere, & timenda vitare diſcamus peccata, cuncta cauere ne fiant, & iã facta diluere, ac pęnitentiã ſalutarem agere ſtudeamus. Sicut docet & hortatur Proſper in libro de vita contemplatiua dicens. Ad pęnã, q̃ peccato debeť, mens anteq̃ peccet aſpiciat cruciatus ac dolores, qui ſequi ſolent peccatorẽ, carnalibus incentiuis opponat, & nihil eam peccatũ delectet, nec ad peccandum delectatio nulla carnalis inclinet. Si enim eo tpe quo quis peccare deliberat attenta mẽte cõſideret, quæ pœna expetet, in ſuis facinoribus deprehenſos, qđ ſupplicium conuinctos excruciet, quis tremor mẽbra quatiat, pallor ora perfundat, quantum denique execrabilem oĩbus reddat etiam ipſum ſordidæ opinionis opprobrium, neſcio an poſſit quibuſlibet vitijs accommodare conſenſum.

De acerbitate, & æternitate pœnarum. *Diſt. V.*

DEinde ponendæ ſunt aliquæ q̃ones, quæ mouert ſolent tã de acerbitate, q̃ de æternitate pęnarum hmõi. De acerbitate quidem valde mirum vr̃ aliquibus, & incredibile reputatur id, qđ dictum eſt de acerbitate pœnarum infernalium. Cum enim Deus ſit ſumme miſericors, ſemperq́; citra condignũ puniat peccatores. Sicut tota ſcriptura ſacra clamat, & omnes ſancti teſtantur, quomodo credendum eſt tam ineffabiliter acerbas pęnas infligere illis præcipuẽ quos nouit magis ex ignorantia, vel infirmitate, quam ex malitia deliquiſſe. Cæterum ſi ſm̃ rectitudinem æquitatis, quam ipſemet in lege ſua conſtituit, iuxta menſuram delicti debet eſſe & plagarum modus. Deutero. 25. & Apoc. 18. Quantum glorificauit ſe, & in delitijs ſuis quis, tantum date illi tormentum, & luctum, vr̃ q̃ ſm̃ quãtitatem delectationis in crimine menſurari debet quantitas acerbitatis in punitione. Ad iſta breuiter eſt dicendum, q̃ cum in quolibet mortali peccato ſint duo. Videlicet auerſio a ſummo bono commutabili, & conuerſio ad bonum commutabile, tã ratione conuerſionis, q̃ ratione auerſionis, debet eſſe tanta acerbitas in ſupplicijs reproborum ſicut ſuperius eſt expreſſum. Ratione conuerſionis dico, ideſt amoris, & adhæſionis ſeu etiam delectationis in peccato, menſurari debet acerbitas in tormento, non ſolum quam peccator habuit, ſed potius quam habere voluit, quia Deus non tantum extrinſecas conſiderat actiones, verumetiam intrinſecas volũtates, nec conſiderat quantum, ſed ex quanto in eius ſacrificio quis impendit, vel in flagitio, quod committit. Cum igitur impius ex improba voluntate non apponat modum in delectatione peccati, nec tantam delectationem vnquam inuenire poteſt, quin ſemper vellet ſi poſſet amplius delectari: ideo Deus, qui corda penſat non facta, pœnas infligit non ſecundum delectationem habitam, ſed quæſitam. Ratione auerſionis luce clarius id apparet. Tanta namque eſt offenſa, quantus ille, qui offenditur, vnde non æqualis eſt culpa, nec æqualis eſt pœna eius, qui percuſſit ruſticum, & qui militem, vel eius, qui militem, & qui regem, propter quod conſtat, quód omnis culpa mortalis, per quam Deus bonitate, & maieſtate infinitus offenditur, merito debet infinita iudicari, & infinita mereretur pœna puniri. De immenſitate autem pœnæ reproborum partim Deus remittit, qui etiam in puniendo, & iuſtitiam exercendo non obliuiſcitur miſereri, nec continet in ira ſua miſericordias ſuas, ſed citra condignum pœnas infligit. Iuſte tamen in ſumme malum mereretur incidere, qui ſumme bonum non veretur offendere. Et ſicut, qui vitam deſerit, mortem incurrit, ſic qui ſponte ſumme bonum deſerit in ſupplicium ſumme malum incidit. De æternitate ſimiliter pœnarum infernalium mouent aliqui quæſtionem. Nam ſicut ait Greg. 34.

libro

libro Mor. Sunt nonnulli, qui icciroo peccatis ſuis imponere finem negligunt, quia qñque finem hr̃e futura ſuper ſe iudicia ſuſpicantur. Sed ſi qñq; finienda ſunt ſupplicia reproborũ, qñq; finienda ſunt etiam gaudia bonorum. Per ſemetipſam namque veritas dicit. Ibunt hi in ſuppliciũ æternũ, iuſti aũt in vitã æternã. Si ergo hoc verum non eſt, quod comminatus eſt, neque illud verum eſt, quod ꝓmiſit. At inquiunt, ideo æternam pœnam peccantibus minatus eſt, vt eos peccatorũ ꝑpetratione cõpeſceret, qa creaturæ ſuæ æterna ſupplicia minari debuit non inferre. Quibus citius rñdemus, ꝙ ſi falſa cõminatus eſt, vt ab iniuſtitia cohiberet, etiã falſa eſt pollicitus vt ad iuſtitiã ꝓuocaret. Et qs eorum veſaniã toleret, q dum ꝓmiſſionibus ſuis reproborũ ſupplicia finiri aſſerunt, etiã aſſertione ſua electorum p̃mia remunerationes confundunt? Quis eorum veſaniam toleret, qui conantur aſtruere verum nõ eſſe, qd̃ veritas de æterno igne cominata eſt, & dum ſatagunt Deũ ꝑhibere miſericordẽ non verentur p̃dicare fallacẽ? At inquiunt, ſine fine puniri non debet culpa cũ fine, iuſtus eſt Deus, & qd̃ nõ æterno peccato cõmiſſum eſt, ęterno nõ debet puniri tormento. Quibus etiã rñdemus, ꝙ recte dixerũt, ſi iuſtus iudex diſtrictuſq; veniẽs, nõ hoĩum corda, ſed facta pẽſaret. Iniq. n. ideo cum fine deliquerũt, qa cũ fine vixerũt, voluiſſent qppe ſine fine viuere, vt ſine fine potuiſſent ĩ iniquitatibus ꝑmanere. Et ideo hic ſemp viuere cupiunt, vt nunquã deſinant peccare dum viuunt. Ad diſtricti igitur iudicis iuſtitiã ꝑtinet, vt nunquã careãt ſupplicio, quorũ mens in hac vita nunquã voluit carere peccato. Et nullus iniquo detur terminus vltionis, qa quamdiu valuit, terminũ noluit hr̃e criminis. At inquiunt. Nullus iuſtus crudelitate paſcitur. Et delinquens ſeruus a iuſto dño icciroo cędi præcipitur, vt a nequicia corrigatur. Ad aliqd ergo cędit cum dñs eius non eius cruciatibus delectaĩ. Iniq aũt gehennæ ignibus traditi, quo fine ſemper ardebunt, & qa certũ eſt, ꝙ eius atq; omnipotens Deus nõ paſciĩ cruciatibus iniquorũ, cũ cruciantĩ miſeri ſi non expiantĩ. Quibus citius rñdemus, ꝙ oĩpotens Deus, qa pius eſt miſerorũ cruciatu non paſciĩ, qa aũt iuſtus eſt, ab iniquorũ vltione in ꝑpetuũ non ſedatur. Sed iniq oẽs æterno ſupplicio, & qdẽ ſua iniqtate puniunĩ, & tñ ad aliqd concremanĩ. ſ. vt iuſti oẽs, & in Deo videant gaudia, q̃ ꝑcipiunt, & in illis reſpiciant ſupplicia, q̃ euaſerũt, vt tãto in æternũ diuinæ grĩæ ſe magis debitores eſſe cognoſcãt, quanto in æternũ mala conſpiciũt puniri, q̃ eius adiutorio vitare potuerunt. Notandũ igitur, ꝙ peccata, q̃ tẽporaliter hic geruntĩ, illic æternaliter puniũtur multiplici rõne. Primo q̃dẽ, qa peccatũ cõmittiĩ cõtra Deũ q̃ infinitus eſt, & ideo pœna debet eſſe æterna, nõ qdẽ acerbitate, qa talis infinitas nõ poſſet eſſe in creatura, & qa Deus citra condignũ punit, ſed eſt infinita duratione. Secũdo, qa hõ peccauit in ſuo æterno vt dictũ eſt, voluntas nãq ꝑuerſa peccãdi, & ĩ peccato manẽdi quãtũ eſt de ſe, æterna eſt, qa vellet in peccato ſi poſſet æternaliter delectari, ideo debet æternaliter puniri. Tertio, qa materia ignis infernalis eſt æterna, & macula peccati eſt inexpiabilis, ſeu ĩdelebilis, & æterna, ideo & pœna debet ẽẽ eterna. Nunq̃. n. debet eſſe dedecus culpæ ſine decore iuſtitiæ. Quarto, qa voluntas reproborum iã exiſtẽtiũ in inferno incorrigibilis eſt, & in affectu malignitatis ęterna. Sicut ſcriptũ eſt. Supbia eorũ, q te oderũt, aſcendit ſemp. Voluntas ergo dãnati licet amiſerit poteſtatis effectũ, ſemp tñ habebit malignitatis affectũ, & ipſa erit in inferno ſuppliciũ, q̃ fuerat in mundo peccatum. Impius ergo, qa ſemp habebit reatũ ex malitia, ſemp in ſe ſentiet cruciatũ ex pœna. Et qa de peccato ꝑpetrato nunq̃ habebit verã pœnitentiã, ideo nunq̃ reuocabit Deus punitionis eius ſententiam. Quinto, qa impius peremit in ſe bonũ, qd̃ poſſet eſſe æternum, id eſt grãm de qua dicit Apoſtolus. Ro. 3. Grã Dei vita æterna. Ideo dignus eſt morte æterna. Ad hoc idem inducuntur exempla. Videmus. n. ꝙ emptio temporalis dat ius perpetuum poſſidendi. Item verberatio tpalis, & tranſitoria, infert mortẽ, q̃ eſt perpetua. Itẽ crimen læſæ maieſtatis tpale, ſeruitus vero perpetua. Itẽ caſus in foueã tpalis, & detentio ꝑpetua. Non debet ergo eſſe mirũ ſi pp peccatũ, qd̃ in breui tpe ꝑpetraĩ, impi⁹ æternaliter cruciatur. Qm̃ autẽ p̃miſſa non ad ſciendum tm̃ ſcripta ſunt, ſed potius ad vitandum, non pp ſpeculationẽ, ſed pp praxim. i. operationem, non pp inſtruendum ſcientialiter intellectũ ſed magis ad mouendum affectum, vt videlicet excitetur ſomnolentia, excutiatur negligentia, terreatur audacia, confringatur duricia, confundatur impudentia peccatorum, vt. ſ. qui boni ſunt ad meliora efficatius excitentur, qui vero mali ſunt citius corrigantur, & qui obſtinati ſunt inexcuſabiliter condemnentur. Plus autem mouent exempla, quàm verba, ideo ſubſcribuntur aliqua diuinitus reuelata, & ad noſtram eruditionem oſtenſa, quoniam non modo propter eos, qui ea viderunt oſtendit ea dominus, ſed propter nos, & omnes generaliter, qui ex auditis voluerunt occaſionem ſumere vitam ſuam in melius corrigendi.

De reuelationibus. Diſt. VI.

DEnique non ſuperuacuum eſſe puto hic recitare reuelationes aliquas oſtenſas diuinitus ad declarationem, & cõfirmationẽ aliquã p̃dictorum. In Anglia vir quidã virib⁹ corporis valde potens poſt multa peccata copunctus in conſcientia propoſuit ire Hieruſalem ibique in Dei ſeruitio expendere reſiduũ vitæ ſuæ. Cui ſup hoc voto ſeu ꝓpoſito quendã Abbatem Ciſtercienſis ordinis conſulenti perſuaſit dictus Abbas ut crucem religionis aſſumeret, ac ad cæleſtẽ Hieruſalem, q̃ totus ꝓperaret. Ingreſſus aũt, & feruenter incipiens, tentatus a ſathana mutauit ꝓpoſitum, volens terrã ſanctã ſicut prius vouerat ꝑſonaliter viſitare. Eadẽ verò nocte dæmonẽ quẽdã ſuper vnam trabẽ dormitorij in ſ ẽ ſymiæ ſedentẽ vidit. Sed qa tales beſtię non nutriuntur in ordine cogitauit, ꝙ non ſymia, ſed Dyabolus eſſet. Qui ſe ſentiens cognitum, ſubito deſcendens de trabe ſup eum, verberauit eum tã fortiter, ꝙ de naribus eius, & ore ſanguis vbertim exiuit. Quo clamante, dæmon euanuit. Et excitati fratres accurrunt videnteſq; grauiter verberatum, mirantes qualiter hoc ei accidiſſet, in infirmariã detulerunt. Iacens autẽ trib⁹ dieb⁹ velut exanimis, apertis carneis oculis nihil vidit. Sed De⁹ ei multa per Angelum reuelauit. Inter cætera duxit eum Angelus ad terram tenebroſam, & horridã nimis, regionem videlicet vmbræ mortis. Videns autem ibi fratres quoſdã horribiles, putauit ꝙ ibi eſſet infernus. Sed Angelus dixit ei. Non eſt hic, ſed illæ turres infernales camini ſunt, per quos flamma, & fumus infernales exeunt. Poſt hæc videns hoĩem in ardenti cathedra ſedentem, ante quẽ q̃dã pulchræ mulieres erant, quarũ ſingulę ardentes cereos ardentes in os eius, & faciẽ ĩpingebant, & ꝑ eius intranea ardentes ſimiliter extrahebant. Hic hõ ait Angelus, fuit in ſæculo ſuæ carnis amicus, & inimicus animæ ſuæ, luxurioſus videlicet, & guloſus. Cathedra namq; ſignificat, ꝙ potens fuit in malitia. Amauit mulieres, & ideo maligni ſpũs in tali ſpẽ torquent eum. Poſt hæc videns hoĩem, quẽ teterrimi ſpũs viuũ excoriabant, & fricabant eum ſale, & ſuper craticulã aſſabãt. Hic inquit Angelus, potens fuit, & crudelis in ſubditos. Poſt hæc videns hoĩem ſuper equũ ardẽtẽ, clypeũ igneũ gerẽtẽ, q ſup collũ equi caprã ferebat, & ad caudã equi ſui habitũ monachi trahebat. Hic inqt Angelus, pauper hõ fuit, ſemper de raptu vixit. Inter cætera rapuit caprã vnã a quadã paupere muliere. Circa finẽ vitæ ſuæ voluit fieri monachus, non tñ vere pœnitendo, ſed vt ignominiã ſuã parumper tegeret. Cogitabat aũt, ꝙ ad vitam priorẽ rediret ſi viueret, & ideo trahit religionis habitũ ſicut rẽ q̃ paruipendebat. Capra autẽ, & clipeus tormenta ſunt ſuę dãnationis. Poſt hæc videns diuerſas perſonas religioſas monachorũ, monialium, ẽpiſcoporũ, ſacerdotum, ac etiam clericorum. Quorum quidam ridebant, cachinnabant, alij cõuiciabantur, alij gulæ ſatiandæ ſtudebant, alij libidini ſuæ complendæ vacabant, nõ quia poſt mortem ſint ibi huiuſmodi voluptates, ſed ad maiorẽ cõfuſionẽ ſuã, & tormentum, p̃teritorũ ſuorũ criminũ ſimilitudines repræſentabant, dæmonibus ad hoc eos cogentibus. Qui ẽt poſtmodum percutiebant eos de fuſtibus ſuper capita ſua vſque ad excuſſionẽ cerebrorũ, & eiectionẽ oculorum, & hoc inceſſanter agebãt. Vidit etiã alia genera tormentorum, miro modo diuerſimode diſpoſita, ſecundum diuerſitatem variam peccatorũ.

De viſione quadam Tundali.

ANno dñi milleſimo centeſimo, quadrageſimonono. Oſtenſa fuit hæc viſio, quę ſequitur. In Hybernia fuit homo, Tũdalus nomine, nobilis genere, crudelis in opere, forma corporis egregius, fortitudine robuſtus, de ſalute animæ ſuæ nihil ſollicitus, grauiter ferens ſiquis eum de ſalute animæ ſuæ vel breuiter admonebat, eccleſiã negligebat, pauperes Chriſti nec videre volebat, ſcurris, & ioculatoribus quicquid habebat pro vana gloria tribuebat. Hic in domo ſodalis ſui volens cibum ſumere, repente percuſſus inuiſibiliter, manum quam extenderat ad os ſuum, non potuit replicare. Clamanſque terribiliter ſe mori teſtatus eſt. Statimque corruit corpus eius velut mortuum omnium membrorum officijs deſtitutum. Adſunt omnia ſigna mortis, accurrit familia, tollitur cibus, exclamant armigeri, plorat hoſpes, corpus extenditur, pulſantur ſigna, conuenit clerus, miratur populus, totaque ciuitas ſubi a boni militis morte turbatur. Ab hora decima in quarta feria vſque ad eandem horam in ſabbato, ſicut mortuus iacuit, quia tñ calor modicus in ſiniſtra parte pectoris a diligenter palpantibus ſentiebatur, eũ ſubterrare noluerunt. Poſt hæc reſumpſit ſpiritum, & debili flatu quaſi per vnius horæ ſpacium reſpirare cœpit, & mirantibus cũctis debiliter circumſpicere. Interrogatus ſi communicare vellet, petiuit humiliter afferri ſibi corpus domini. Quo deuotẽ ſumpto, cœpit cum gratiarum actione laudare Deum, & dicere. O Deus æterne, maior eſt miſericordia tua, quã iniquitas mea, licet magna ſit nimis. Quantas oſtendiſti mihi tribulationes

multas

multas,& malas,& conuerſus viuificaſti me, & de abyſſis terræ iterum reduxiſti me. Statimque ſub teſtimonio nia, quæ habebat diſtribuit,& dedit pauperibus, vitam priſtinam funditus ſe relicturum deuouit,ac cuncta, quæ viderat, & paſſua fuerat ad Dei laudem,& audientium vtilitatem retulit,ita dicens. Cũ aĩa mea corpus exueret,& illud mortuum iam crederet, reatus ſui conſcia formidare cœpit, & tremere, ſed quid ageret neſciebat. Timebat.n.ſed quid timeret ignorabat,volens ad corpus redire,intrare non poterat, foras exire non audebat, quia vbique timebat. Flens igitur,& tremebunda,& quid ageret neſcia, & in nullo confidens niſi in Dei miſericordia. Tandem vidit ad ſe tãtam dæmonum multitudinem venientem,vt non ſolum totam domũ,& eius atriũ,ſed etiam vicos,& plateas ciuitatis impleret, & miſeram aĩam circundantes dixerunt. Cantemus huic miſeræ animæ debitũ mortis canticũ, qa filia mortis eſt, & cibus ignis inextinguibilis,inimica lucis,& tenebrarũ amica. Et conuerſi ad eã,ſtridebant dentibus in ipſam,dicentes. Ecce miſera populus quẽ elegiſti,cum qbus in æternũ arſura,intrabis ĩ infernum. Nutrix ſcandali,amatrix diſcordiæ,quã & nos amamus, quare mõ non ſuperbis,quare non adulteraris,vbi eſt vanitas tua,inepta lætitia,immoderatus noſtri riſus, vbi eſt fortitudo tua qua plurimis inſultabas. Quare mõ non annuis oculis,teris pede,digito loquens,prauo corde machinaris malum,ſicut ante ſolebas in vanitatibus,& lecacitatibus tuis? Cum hæc,& ſimilia dicerẽt,vidit a longe quaſi ſtellã lucidiſſimã ad ſe venientem, in q̃ ſtatim infatigabiles fixit intuitus,ſperans ſe per eam aliquod ſolatiũ pcepturam. Erat autem Angelus eius. Qui cum appropinquaſſet ſalutauit eam noĩe ꝓpriu dicens. Aue Tundale. Videns ille iuuenem ſpecioſum nimis, & audiens ſe proprio noĩe ſalutatum præ timore ſimul,& gaudio ſic rñdit. Heu dñe pater,dolores inferni circundederunt me,præoccupauerũt me laquei mortis. Cui Angelus mõ me vocas dñm,& patrem,quem ſemper tecũ hñs, nũquam aliás dignum me tali noĩe iudicaſti. Cui Tundalus. Dñe vbi vnquám te vidi aut dulciſſimam vocem tuã audiui, ad quẽ Angelus. Ego a natiuitate tua tecum ſemper eram,& quocumq; ibas,te ſequebar,& nũquam conſilijs meis acquieſcere voluiſti. Et extendens manum in vnum immundorum ſpirituum,qui eis verbis maledicis inſultabant. Ecce inquit ille cuius voluntati, & conſilio obtẽperabas. Sed aderit tibi Dei miſericordia,q̃ tñ non meruiſti. Eſto igitur ſecura,& læta,qa pauca de multis,q̃ merueras patieris,ſequere me, & quæcumq; tibi monſtrauero memoriter tene,qa ad corpus tuum iterũ reuerteris. Tunc illa vehementer perterrita,ꝓpius acceſſit ad Angelũ. Dæmones hoc audientes,& mala,q̃ minabant̃ ei inferre non poſſe videntes,blaſphemauerunt,Deum iniuſtum eſſe dicẽtes, qa nõ ſicut ꝓmiſerat vnicuiq; ſm opera ſua reddebat. Poſt in ſemetipſos inſurrexerunt,& plagis multis ſe percutientes illũ cum furore nimio,& indignatione relicto,cũ triſtitia receſſerunt. Angelus autem dixit ad aĩam. Sequere me. At illa rñdit. Heu dñe mi. Si tu præceſſeris,iſti retro me rapient,& æternis ignibus tradent. Ad q̃ Angelus. Ne timeas,quia plures nobiſcũ ſunt,q̃ cũ illis. Si Deus pro nobis,qs contra nos? Cadent a latere tuo mille,& decẽ millia a dextris tuis,ad te autem non appropinquabit. Veruntamen oculis tuis conſiderabis, & retributionem peccatorum videbis. Simul autem pergentes nullumq; lumen præter ipſius Angeli ſplendorem habentes,venerunt ad vallem valde terribilem, tenebroſam,& opertã mortis caligine. Erat autem profunda,& carbonibus ardentibus plena, ſuper os anguſtum operculum ferreũ hñs ſpiſſitudinis ſex cubitorum, quod ardore nimio ipſo carbones ſuperabat ardentes cuius fœtor oẽs, quas aĩa vnquam fuerat experta tribulationes ſuperabat. Super illã laminã deſcendebat magna multitudo infelicium animarum,& illic cremabantur,donec ad modũ cremij in ſartagine liqueſcerent. Et quod erat grauius,per illã laminã colabantur,ſicut colatur cera per pannũ. Et iterum in carbonibus igneis ardentibus renouabantur ad tormẽtum. Et poſt hoc ait Angelus. Ducemur ad maiores. Hæc erat pœna patricidarũ,fratricidarũ,& homicidarũ. Tu aũt licet homicida ſis,mõ tñ non iſtã patieris. Poſt hoc venerunt ad montem miræ magnitudinis,horroris magni,& vaſtæ ſolitudinis, qui trãſeuntibus anguſtum valde præbebat iter. Ex vna parte montis huius,erat ignis putridus,ſulphureꝰ,& tenebroſus. Ex altera parte nix glacialis,& ventus horribilis. Erat mons ille tortoribꝰ plenus,qui furcas ferreas ignitas habebant,& tridentes acutiſſimos quibus iugulabant animas tranſire nolentes, & trahebant ad pœnas,& per vices de niue,& grandine mittebant in ignem, & ecõuerſo. Hic eſt inquit Angelus pœna inſidiatorum, & perfidorũ. Poſt hoc anima cum timore ſequens Angelum præcedentẽ venit ad vallem tenebroſam,& horridam,cuius profunditatem ipſa videre non poterat, ſonitum tñ ſulphurei fluminis,& vlulatũ in eo patientium audiebat. Fumus vero de ſulphure, & cadaueribus adeo fœtidus exalabat,qui oẽs pœnas quas ante viderat aĩa ſuperabat. Angelus aũt conſolans aĩam tremebundã ait. Hæc eſt pœna ſuperborũ,ab hac qdem liberaberis,ſed aliã patieris. Præcedente Angelo ꝓfecti ſunt in viã tenebroſam tortuoſam,& difficilẽ nimis,& cũ multum laboraret aĩa ambulando per tenebras, vidit beſtiã incredibili magnitudine,& horrore intolerabilem,q̃ maior erat oĩbus montibus quos ante viderat, oculi eius quaſi colles igniti,os eius valde patens,& apertum,videbatur poſſe ſimul capere nouem milia hoĩum armatorum, flãma inextinguibilis ex ore eius exibat,& fœtor incõparabilis,& planctus multitudinis eiulantis de vẽtre eius p idẽ os audiebatur. Intus.n.erãt multa millia virorum ac mulierum dura tormenta ſuſtinentiũ. Ante os eius immundorum ſpirituum ſtabat maxima multitudo,animas in os eius intrare cogẽtiũ,& eas antequam intrarẽt, multis plagis,& verberibus affligebant. Cum aĩa Tundali monſtrum tã horribile cõſpexiſſet,nimis perterrita dixit ad Angelũ. Dñe quare illuc appropinquas,dixit ei Angelus. Iter nrm aliter explere non poſſumus. Hæc beſtia vocatur Acheron,& deuorat oẽs auaros. De hac ſcriptũ eſt. Abſorbebit fluuiũ,& nõ mirabit. Et habet fiduciã,q influat Iordanis in os eius. Et cũ hæc dixiſſet Angelus pcedens ſtetit ante beſtiã,& aĩa licet nolens ſequebat̃ eũ. Et cũ ſimul ſtarent ante beſtiã Angelo diſparente aĩa ſola remanſit. Dæmones aũt continuo circundederunt eam, ſicut canes rapidi,& flagellatã traxerunt eã ĩ vẽtrẽ beſtiæ, vbi multa paſſa eſt,& morſus,& lacerationes canum,vrſorum, leonum,ſerpentum, & aliarum innumerabilium beſtiarum, & ignitorũ mõſtruorum ferocitatẽ,& denſũ ictus,ardorẽ ignis, fœtorẽ ſulphuris,caliginẽ oculorum, fluxum lachrymarum ardentium,ſtridorẽ dentium,copiã tribulationum. Ibi ſe miſera aĩa de peccatis prœteritis accuſabat,& præ triſtitia nimia,& deſperatione,genas proprias lacerabat. Et cum ſe putaret ibi æternaliter eſſe dãnãdam,neſcia quo ordine ſubito ſe extra beſtiam eſſe ſenſit. Et lõgius a beſtia iacens,debilis aperiens oculos,prope ſe vidit Angelum lucis ductorem ſuum. Gaudens illa,licet afflicta nimis, cœpit Deum de ſua miſericordia collaudare. Quam Angelus tangens,eã confortauit. Cumq; irent vlterius per loca tenebroſa, & horrida,apparuit domus quædam maxima quaſi quidã mõs arduus,rotunda,quaſi furnus. Inde flãma per mille paſſus exibat, q̃ oẽs aĩas quas inuenire poterat cõburebat. Quã videns aĩa,dixit ad Angelum. Ecce appropinquamus ad portas mortis. Heu qa me miſerã liberabit? Rñdit Angelus. Ab hac quidem exteriori flãma liberaberis,ſed ipſam domum de qua pcedit intrabis. Et cum ꝓpius acceſſiſſent, viderũt carnifices cum ſecuribus cultris bis acutis. Dolabris,& crebris falcibus, & forcipibus acutiſſimis vangis foſſorijs, & cæteris inſtrumentis quibus aĩas excoriare, decollare,ſcindere,vel truncare poterant. In medio flammarum ſtantes,& ſub manibus eorum multitudinem animarum,hæc oĩa ſuſtinentium. Quod videns Tundalus dixit ad Angelum. Obſecro dñe ab hoc ſolo ſupplicio me libera,& cæteris omnibus,quæ poſt hæc occurrent me tradi concedo. Cui Angelus. Hoc eſt maius ſupplicium,qđ hactenus videris,ſed adhuc videbis vnum maius. Intra iſtum ſupplicium,quia canes rabidi te expectant. Tundalus autem tremens, & præ anguſtia totus deficiẽs rogabat ne intraret,ſed non profecit. Dæmones autem videntes eũ ſibi eſſe conceſſum,circundederunt eum,& multis conuitijs exprobrãtes cum ſupra dictis inſtrumẽtis eum in fruſtra diſcerpſerũt. In hac domo erat gemitus in triſtitia, fletus & ſtridor dentium,lentus ignis extrinſecus,ſed intrinſecus vaſtum incẽdium. Auiditas inexplebilis ibi erat,nec poterat gulæ voracitas ſatiari, verenda loca doloribus permaximis torquebãtur. Pudenda ipſa corrupta putredine,ſcaturire vermibus videbantur. In ipſa quoq; verẽda virorum ac mulierum non ſolum ſæcularium,verum etiam religioſorum, diræ quædam intrabant beſtiæ,ibiq; anima Tundali ſe iuſte pati talia fatebatur. Sed qñ Deo placuit neſcia quo ordine ſe extra tormẽta eſſe cognouit. Sedens aũt in tenebris,& vmbra mortis videns Angelum ſuum dixit. Heu dñe mi,vbi eſt,qđ audiuimus,miſericordia dñi plena eſt terra. Rñdit Angelꝰ. Hæc ſententia multos decipit. Deus.n.licet ſit miſericors, tñ & iuſtus eſt. Multa iudicat,plura condonat,tu iuſte paſſus es quæcumque ſuſtinuiſti. Sed tunc gratias agens Deo, qñ videbis quanta per Dei miſericordiam euaſiſti. Ideo.n.iuſti qui pœnas non patiũtur poſt mortem ad videndum tñ illas adducuntur,vt viſis tormentis a quibus per Dei miſericordiam liberantur, magis inardeſcant in amorem Dei,& in laudem eius aſſurgant. Cæterum vidit Tũdalꝰ beſtiã cæteris quas ante viderat lõge diſſimilẽ,duos pedes,& duas alas habentẽ,collũ longiſſimũ,roſtrũ ferreũ,& vngulas ferreas, de cuius ore flãma inextinguibilis eructuabatur. Sedebat autem hæc beſtia ſuper ſtagnum glacie condenſum, & deuorabat animas,quæ in ventre eius per ſupplicium redigebãtur in nihilum. Et iterum pariebat eas in ſtagnum glacie congelatum,

latum,ibiq; renouabantur iterum ad tormentum. Impręgnabãtur vero oẽs aĩæ tã virorũ, q̃ mulierũ, q̃ deſcendebãt in ſtagnũ ſiq; grauidæ ꝑſtolabant tẽpus ad partũ. Intus aũt mordebãtur a ꝓle genita more vipereo,ſicq; vegetabant miſere in vnda frigida mortui maris glacie cõcreta. Cũq; tp̃s eſſet vt parerent, clamantes replebãt inferos vlulatibus. Et ſic ſerpẽtes pariebãt, nec ſolũ fęminæ,ſed & viri pariebãt, & hoc nõ ꝑ mẽbra ad hoc naturaliter inſtructa,immo ẽt ꝑ brachia ſimul,& pectora. Exibãtq; ꝑ cuncta mẽbra beſtiæ erũpentes hñtes capita ferrea, & ardentia,& roſtra acutiſſi.q̃bus ipſa vñ exibant,corpora lacerabãt. In caudis autẽ ſuis habebãt multos aculeos, q quaſi hami retro retorti,ipſas a q̃bus exigant aĩas pungebant. Ille nãq; beſtiæ volẽtes exire cũ caudas ſuas nõ poſſent ſecũ trahere, in ipſa corpora vñ exibant roſtra ſua ferrea, & ardẽtia retorquere nõ ceſſabãt, donec ea vſq; ad neruos,& oſſa arida conſumerent. Et ſic ſimul conclamantes,ſtridor glaciarũ inundantiũ,& vlulatus animarum talẽ pęnã ſuſtinentium, & mugitus beſtiarum ab eis exeuntium ꝑueniebant ad cęlum. Erãt.n.in oĩbus diuerſis membris, & digitis,diuerſarum capita beſtiarũ, q̃ ipſa mẽbra mordebãt vſq; ad neruos,& oſſa Habebãt aũt linguas viuas in modũ aſpidũ,q̃ totũ palatũ,& etiã arterias conſumebant vſq; ad pulmones. Verenda quoq; ipſa virorũ ac mulierũ erãt in ſimilitudine ſerpentum q̃ inferiores partes ventris lacerabãt, & ipſa viſcera inde extrahere ſatagebãt. Tũc ait Angelus. Hæc eſt pęna monachorũ, ſanctimonialiũ, canonicorũ ac aliorũ eccleſiaſticorũ virorũ, q mẽtiti Deo ꝑ tõſurã,& hãbitũ noſcunt, q̃ linguas exacuerunt ſicut ſerpentes,& mẽbra ſua nõ cohibuerunt ab immundis operibus. Hãc pęnã ſuſtinebũt,q immoderata luxuria ſe polluunt,& ideo iſtã te ſuſtinere oportet. His dictis dæmones eã cum impetu rapuerũt,& deuorãdã beſtiæ tradiderũt. Cũ ãt poſt ꝑdicta tor.nẽta eſſet in partu viperarũ,affuit ei Angelus lucis,& tangens eam ſanauit,& ſe ſequi ꝑcepit. Præter ſplẽdorẽ aũt Angeli nullũ lumen habẽtes,ꝑgebãt ꝑ loca terribilia,& multo prioribus duriora,via valde cõbuſta,& quaſi a cacumine montis altiſſimi tẽdẽs in ꝑcipiciũ. Quãto aũt plus illa aĩa deſcẽdebat, tãto min⁹ ad vitã reditũ ſperabat. Dixit aũt aĩa ad Angelũ. Dñe, quo imus. Rñdit Angelus. Hæc via ducit ad mortẽ. Et aĩa. Quid eſt ergo qđ dictũ eſt. Lata,& ſpacioſa eſt via,q̃ ducit ad mortem,& multi ſunt qui intrãt ꝑ eã,cũ hic ꝑter nos neminẽ videamus, Rñdit Angelus. Nõ de iſta dictũ eſt hoc,ſed de impudica, & illicita ſęculari,q̃ ducit ad iſtã. Euntes aũt longius, & vltra modũ laborãtes,venerũt in vallẽ fabrorum. Ibiq; viderũt fabricas,in q̃b⁹ maximus audiebat luctus. Tunc ait Angelus. Tortor iſte vocat vulcanus per cuius ingeniũ multi corruerunt, & ab ipſo cruciantur. Ait ãt anima. Dñe ſi debeo pati ei⁹ ſupplicia? Debes inq̃t. Quo dicto plorans ſequebatur eum. Et ecce tortores cum ignitis forcipibus Angelo ſancto nihil dicente ceperunt eã, & proiecerunt in caminum ignis ardentis,& ſufflantes follibus,ſicut ſolet ferrũ in fornace cõflari, ita examinauerunt eã. Sic.n.conflabant aĩas, quæ patiebant ibi,donec ad nihilum redigerent. Cũq; ita liquefierent vt nihil niſi aquæ apparerent iugulabant tridentibus ferreis,& poſitæ ſup incudem ꝑcutiebantur malleis,donec vicenæ, vel tricenę,vel etiã centenæ redigerent in maſſam vnam. Sicut ſcriptum eſt.Pro.19. Data ſunt deriſoribus ſupplicia, & mallei percutientes ſtultorum corporibus. Et tñ qđ grauius eſt, nec ſic pereunt. Deſiderãt.n.mortẽ,& inuenire non poſſunt. Loquebantur aũt tortores adinuicem,dicentes. Nunquid ſufficit. Et alij in alia fabrica rñdebant. Proijcite nobis,& videamus ſi ſufficit. Et alij accipiebant eos cum forcipibus ferreis antequam terrã tangerent. Et ſicut primi,ita & iſti eas ignibus trudebãt. Et ita miſeræ proijciebantur modo huc modo illuc,& cõburebantur vbiq; donec ſimul pelles,carnes, & oſſa,& nerui redigerentur in fauillã,& flãmã ignis. Poſt multas paſſiones affuit animæ Tũdali ductor ſuus.& apprehendens eam de medio fauillæ dixit. Q̃uo vales. Nunquid iã dulcia fuerunt tibi carnis oblectamenta, vt pro eis tot,& tanta ſuſtinere deberes. Ille penitus rñdere non poterat,quia poſt tm̃ ſuppliciũ vires ad loquendũ nõ habebat. Et tũc Angelus ait ei. Conſortare,q̃a dñs deducit ad inferos, & reducit. Quamuis.n.magna ſint quæ nunc vſq; paſſa es,minora tamẽ ſunt a quibus ꝑ Dei miſericordiã liberaberis. Nõdum.n.vidiſti, nec peruenisti ad inferos,& inferiores. Et more ſolito, tãgens eã & confortans præceſſit. Cumque ſimul pergerent,& incedentes ſermocinarentur,ecce ſubitus horror, frigus intolerabile,& fœtor,& tenebræ prioribus incomparabiles,tribulatio, & anguſtia, animam inuaſerunt,ita vt oĩa fundamenta terræ viderentur ſibi contremiſcere,& Angelo præcedenti compulſa eſt dicere. Heu dñe mi,quid eſt,q̃ more ſolito ſtare non poſſum. Quo dicto,pręnimia formidine non potuit ſe mouere. Et ecce Angelus cito diſparuit,& eum amplius videre non potuit,ſtatimq; deſperare cępit. Audiuit autem clamores,& vlulatus miræ multitudinis, & tonitruum tã horribile, vt nec paruitas nr̃a potuerit capere,nec eius lingua narrare. Circũſpiciens ergo ſi q̃uo videre poſſet,vñ venerat,vidit foueã quadratã vel quadrangulã quaſi cyſternam, q puteus flãmæ.& fumi putridã emittebat colũnã, q̃ colũna extendebat vſque ad cęlos,& in ipſa columna erat multitudo animarum,& dæmonũ more fauillarũ cũ flãma aſcendentiũ, & ad nihilũ redactæ, cadebãt iterũ cũ dæmonibus in fornacẽ vſq; in ꝓfundũ. Quo viſo aĩa Tundali volebat ſe retro retrahere,ſed pedes a terra nõ poterat eleuare. Et cum ſæpius tentaſſet,& tñ nõ poſſet,in ſemetipſam exarſit,& nimio furore repleta, genas proprias lacerabat clamãs,& dicẽs. Vę mihi quare nõ morior,q̃ me decepit dementia. Audiẽtes hæc dæmones,q cũ flãma aſcendebant circumdãtes eã cũ inſtrumentis q̃bus rapiebant animas ad tormenta,dixerunt. O miſera aĩa pęnis,& cruciatibus digna. Vñ huc veniſti,nil adhuc experta es. Adhuc videbis dignum operibus tuis tormentum,de quo nec exire poteris, nec perire, ſed ſemper in cruciatu viuens ardebis ſine refrigerio,ſine lumine,ſine conſilio,& auxilio,& ſine omni conſolatione, nullã deinceps miſericordiam ſperare poteris. Appropinquaſti.n.vſq; ad portas mortis,& infernis inferioribus ſine mora præſentaberis. Qui te huc adduxit,ipſe te decepit,liberet te ſi põt de manibus nris nõ videbis eum amplius. Et dicebant adinuicem. Quid adhuc moramur. Trahamus eam ad luciferum deuorandã. Et ſic arma vibrantes,minabant ei mortẽ æternã. Ipſi aũt dæmones erant nigri ſicut carbones. Oculi eorum vt lampades ignis ardentes. Dẽtes eorũ,niue candidiores. Caudas habebant vt ſcorpiones. Vngues ferreos acutiſſimos. Alas vt vultures. Interea affuit Angelus lucis, qui fugatis ſpiritibus tenebrarum conſolatus eſt ream ſuam,dicens,Gaude,& lętare filia lucis, q̃a miſericordiã conſequeris,pęnas quidem magnas videbis, ſed eas minime patieris. Veni,& oſtendã tibi peſſimum humani generis inimicũ. Appropinquans aũt aĩa vidit principẽ tenebrarum in ꝓfundũ inferni. Quæ autẽ,& quanta vidit ibi,explicari non poſſent. Ibi viſus eſt princeps Diabolus,qui magnitudine ſua oẽs beſtias quas Tundalus ante viderat,excedebat,cuius quantitati nihil eorum,quę viderat,cõparare ſciebat. Erat illa beſtia nigerrima ſicut coru⁹, formã hñs humani corporis a pedibus vſq; ad caput. Excepto,q̃ plurimas habebat manus, non minus.ſ.q̃ mille centum cubitos hñs in altitudine, in groſſitudine vero decem. Vnaquæq; manus vicenos digitos habebat, & digiti habebant in longitudine centenas palmas, in groſſitudine verò denas. Habebat vngues ferreos tam in manibus,quàm in pedibus,lanceis militum groſſiores,& etiam longiores. Roſtrum eius nimis longum,& groſſum, Cauda eius aſperrima, & longa, ad nocẽdum animabus aculeis acutiſſimis præparata. Iacet autem illud monſtrum horribile ſit per cratem ferream ſuppoſitis ardentibus prunis ab innumerabili multitudine dæmonum follibus ſufflantium ſuccenſa. Circũdat autem illum tanta multitudo animarum, & dæmonum, q̃ nulli eſſet credibile, q̃ mundus tot animas a principio potuiſſet hr̃e. Ligatus eſt autem ille hoſtis antiquus per ſingulas mẽbrorum iuncturas cathenis ferreis,& æreis ignitis, & valde groſſis. Cumque ſic verſatur in carbonibus,& vndiq; coarctatur, nimia exardeſcens ira vertit ſe de vno latere in aliud,& oẽs man⁹ ſuas in illã multitudinem animarum extendit, eaſq; repletas animabus conſtringit. Sicut ruſticus ſitiens racemos opprimit vt inde vinum eliciat,intantum vt nulla ſit ibi anima,quæ non in illa cõſtrictione priuetur capite,vel pedibus vel manibus,& tunc ſuſpirans ſufflat,& ſpargit animas in diuerſas partes gehennæ,& ſtatim eructuat puteus ille de quo prædiximus,fętidam atq; horribilem flammam,Et cum anhelitum ſuum retrahit dira illa beſtia,retrahit ad ſe oẽs animas quas ante diſperſerat, & cum fumo,& ſulphure in os eius cadentes deuorat. Sed & quæcunque manus eius effugiunt ne ſtringantur, percutit illas cum cauda ſua. Et ſic miſera beſtia percutiens ſemper percutitur,& tormẽta omnibus inferens,ſuper oẽs in tormentis omnibus cruciatur. Tunc ait Angelus ad animam. Hic eſt lucifer principium creaturarum Dei,qui verſabatur in delicijs Paradiſi. Qui ſi ſolut⁹ fuerit,cęlum ſimul,& terram vſque ad inferos perturbaret. Hi autem,qui cum eo ſunt,partim ſunt filij tenebrarum,partim filij Adæ,& iam iudicati ſunt ac multos alios expectant, qui vel Chriſtum negauerunt,vel negantium opera fecerunt. Hic ſunt prælati,& principes mali,de quibus ſcriptum eſt. Potentes potẽter tormenta patientur, qui ſcilicet non bene vſi ſunt poteſtate ſibi a Deo conceſſa. Hic autem princeps tenebrarum dicitur, nõ propter potentiam quam habeat, ſed propter primatum quem tenet in tenebris. Omnes autem aliæ penæ quamuis ſint maximæ,aſpectu huius pro nihilo computantur. Ad hæc anima, verum eſt. Nam videre tantummodo locum iſtum magis me conturbat,& fętorem eius ſuſtinere plus me grauat, quam pati omnia,quæ ante patiebar. Vnde rogo vt ſi poteſt fieri hinc me cito

ſubtrahas,

ſubtrahas,& hic me cruciari amplius non permittas. Hic enim video multos notos,& ſodales meos,quos mecum in ſæculo gaudebam hñe ſocios, quorum hic conſortium multum perhorreſco. Scio autem pro certo, ꝙ niſi mihi gratia Diuina ſuccurrat, peccatis meis exigentibus non minus iſta patiar, quàm ipſi. Ad quam Angelus. Veni o fœlix anima conuertere in requiem tuã, quia dominus beneſecit tibi. Non enim iſta patieris,neque amplius hic videbis,niſi iſtorum,quæ vidiſti oblita, & iuſtitiã Dei non verita peccatis iterum implicceris.

Viſio Caroli calui de tormentis inferni.

EGo Carolus Imperator Dei dono rex Germanorum,patricius Romanorum,atq; Imperator Francorum, ſacra nocte diei dñicæ poſt celebratum nocturnarum horarum diuinum officium,dum vellem ſomnum capere, venit ad me vox terribiliter mihi dicens. Carole exiet a te modo ſpiritus tuus in hora non modica. Statimq; ſui rapt⁹ in ſpiritu,& qui me ſuſtulit erat candidiſſimus,tenens in manu ſua glomerem lineum,clariſſimũ ad inſtar luminis emicantem ſicut ſolent cometæ facere qñ apparent. Incipienſq; illud diſſoluere dixit ad me. Accipe filũ glomeris emicantis,& liga,& noda fortiter in pollice dextræ man⁹ tuæ,quia per illũ duceris in labirintheas infernorũ pęnas. Hoc dicto præceſſit me velociter diſſoluens filum luciflui glomeris, duxitq; me in ꝓfundiſſimas valles igneas, q̃ erant plenæ puteis ardentibus,pice,ſulphure,plumbo,cera,& adipe. Ibiq; inueni põtifices patris mei,& auunculorum meorum. Quos cũ pauẽs interrogarem, cur tã grauia patiebanť ſupplicia,rñderunt. Fuim⁹ ep̃i patris tui,& auunculorũ tuorũ. Et dũ deberemus illos,& ipſorũ populum de pace,& cõcordia admonere, ſeminauimus diſcordias,& fuimus monitores malorum. Ideo nunc incendimur in iſtis tartareis ſupplicijs,& nos & alij homicidarum,& rapinarum amatores. Huc etiã,& tui ep̃i,& ſatellites venient,q ſimiliter amãt nunc facere. Et dũ hæc tremebundus auſcultarẽ, ecce nigerrimi dæmones aduolãtes,cum vncis igneis volebãt apprehendere filum glomeris quẽ in manu tenebã, & ad ſe atrahere. Sed reuerberãtibus radijs illius nõ valebãt illũ attigere. Deinde poſt tergũ currentes,voluerunt me in ipſos puteos ſulphureos ꝑcipitare, ſed ductor meus traxit me ad ſe fortiter. Et ſic aſcẽdimus ſup montes igneos altiſſimos, de quibus oriebantur paludes,& fluminã feruentia, & oĩa genera metallorum bullientia. Vbi reperi innumeras aĩas hoium,& principũ patris mei,& fratrum meorũ. Quarũ aliæ qdẽ ꝑcipitatæ erant vſq; ad capillos, aliæ vſque ad mentum,aliæ vſque ad vmbilicũ. Et clamauerunt ad me eiulando. Dum viximus amauimus tecũ cũ patre, fratribus,& auunculis tuis facere ꝑlia,homicidia,& rapinas ꝓ cupiditate terrena. Ideo in iſtis bullientibus fluminibus,& diuerſis metallorũ generibus nunc torquemur. Et cum adhuc timidus accederẽ,audiui poſt me aĩas acclamare. Potẽtes potẽter tormenta patienť. Et reſpiciẽs vidi ſup ripas fluminis bullientes fornaces igneas,piceas,& ſulphureas,plenas magnis draconibus,ſcorpionibus,& ſerpentibus generũ diuerſorum, vbi etiã vidi aliquos patris,fratrũ,& auunculorum meorũ principes dicẽtes mihi. Heu nobis Carole,vides quãta ſuſtinemus tormẽta ꝑꝑ malitiã,& ſuperbiã noſtrã,& mala cõſilia,q̃ regibus nr̃is,& tibi dedimus ꝑꝑ cupiditatẽ. Cumque dolendo congemiſcerẽ, accurrerunt ad me dracones apertis faucibus plenis igne, ſulphure, & pice,volentes me tranſglutire,ſed ductor meus liberauit me,validius inde trahem. Et deſcendimus in vallẽ quandã,q̃ ex vna parte erat tenebroſa,& ardens ſicut clibanus ignis. Ex altera vero tã ameniſſima,& ſplendidiſſima,vt nulla rõne valeã explicare. Verti me cõtra tenebroſam partẽ,& flãmiuolã, ibiq; vidi aliquos reges de genere meo in magnis ſupplicijs deputatos. Tunc anguſtiat⁹ nimis putaui me ſtatim in illis ſupplicijs demergendum a gigantibus nigerrimis,qui ipſam vallem conflabant diuerſis generib⁹ ignium,ſed per Dei miſericordiã liberatus ſum. Sicque poſt hęc & alia multa,quæ vidi, reuerſus eſt in me ſp̃us me⁹ valde feſſus & contritus,laudauique dñm qui ſaluat ſperantes in ſe,qui poteſtatem habet vitæ,& mortis,q ducit ad inferos,& reducit. Sed ſunt multi,qui tales viſiones contemnunt, nec referentibus eas credunt,eas velut viles fabulas deridentes, aut figmenta mendaciter adinuenta,aut melancolicorum vana ſomnia, aut arreptitiorum inſanias reputantes. Nec mirum ſi talibus fidem nõ adhibent,q infernum eſſe non credunt,vel ſi ore vocaliter confitẽtur,tñ ſe credere nec timere factis oſtendunt, & fortaſſis etiam ore dicerent ſi auderẽt. Beatus tñ Greg.4. Dial.& alij ſancti talia credere non dedignati ſunt, & in ſcriptis legẽda poſteris reliquerunt. Aduertẽdũ eſt tñ ꝙ multa deſcribũtur ibi corporaliter q̃ tñ ſpiritualiter intelligenda ſunt,ſicut patet de monſtruoſa beſtia ſuperi⁹ deſcripta in viſione Tũdali, & de luci feri figura horribili,& ſtatura,& multa talia, q̃ dicuntur ibi,& in ſimilibus ſimiliter referuntur. Sicut in ꝓphetis ſub figuris rerum corporalium plurima deſignantur Et in Apoc. ferre tota,etiam ſpiritualia corporeis imaginibus figuranť, q̃ nõ niſi ſpiritualiter poſſunt intelligi,ſicut patet diligenter in ſingulis intuenti. Verum ãt ſint ibi vermes materiales,& animalia venenoſa,vtpote dracones,ſerpentes,buſones,& hmõi. Dicunt aliq ꝙ nõ, qm̃ oĩa bruta aĩalia in conflagratione mundanorum ignium deſtruenť vt dictum eſt, qñ talium generatio,& corruptio penitus auferetũ. Aliorum eſt opinio,ꝙ erunt ibi hmõi aĩalia venenoſa,vt & horrorẽ ingerant aſpectibus impiorum,& dolorẽ inferãt morſibus dentium peſſimorum,& lacerationibus vnguium acutorum. Seruabunť.n.ibi talia diuina virtute ad impios cruciandum. Qm̃ ſi ante conſummationẽ mundi, ſalamandra adhuc corruptibilis exiſtens aliquãto tp̃e põt viuere in igne, quãto magis poſt iudicium qñ omnia corpora reorũ erunt incorruptibilia viuere poterunt in igne gehennæ. Hoc aũt vt prætendere tã ſcripturæ ſacræ verba q̃ plurima,q̃ ſanctorum. Hic etiã ſciendum eſt,ꝙ licet ante iudiciũ dæmones torquere dicantur aĩas impiorum vt iuſto Dei iudicio ſi ſint tortores in ſupplicijs,qui fuerunt incentores in vitijs, eiſq; miſeri ſubijciantur inuiti, quorum ꝑuerſis ſuaſionibus voluntarie conſenſerunt,tñ poſt iudiciũ cũ ceſſabit oĩs ꝑlatio,& euacuauerit Deus oẽm principatum,& poteſtatẽ, non amplius torquebunt hoĩes,q̃a recepta plena, & omnimoda pęna ſibi debita pro cunctis iniqtatib⁹ eorũ fiẽt ſocij reproborũ. Adeoq, erũt ꝓfundiſſime abſorpti ĩ ſupplicijs,ꝙ illos vultra torquere nõ poterũt.

LIBRI II. PARS IIII.

De beatitudinibus corporis,& animæ.

POſt conſiderationem habitã de tribus nouiſſimis. Primo videlicet de morte triplici, & de mortuis tã corporaliter,q̃ ſpiritualiter in hoc mundo, & de mortuis in purgatorio detentis penaliter,& afflictis. Secũdo de finali iudicio & his,quæ ad illud extremum iudicium pertinent. Tertio de inferno,& de ſupplicijs reproborum. Tandẽ ad conſiderãdum quartum nouiſſimum,quod eſt in intentione nr̃a præcipuum,& in intentione cuiuſlibet eſſe debet primum,& ſuper oĩa principale,mentis oculos cum ardenti deſiderio conuertamus. Hoc.n.eſſe debet & operum noſtrorũ principium,& finis deſideriorum noſtrorum, & appetituum noſtrorũ ꝑfecta quies & conſummatio glorioſa. Circa hoc cõſiderãda ſunt ſex. Primo de beatitudine in generali. Secundo de dotibus in generali. Tertio de dotibus animæ in ſpeciali. Quarto de dotibus corporum. Quinto de ſeptem partibus beatitudinis animæ. Sexto de ſeptem partibus beatitudinis corporis.

De beatitudine in generali. *Diſt. I.*

CIrca primum conſideranda ſunt quatuor. Primum eſt de introductione ſanctorum in gloriã,& de ipſa in generali. Secundo ponitur excitatio quædã ad beatitudinẽ cõtẽplandã. Tertio oſtenditur quãtum ſit debilis, & defectiua humana cognitio reſpectu beatitudinis. Quarto qũo poſſit hõ in cognitionẽ beatitudinis peruenire. Circa primum ſciendum,ꝙ eiectis impijs a facie dñi,& in abyſſum inferni ſine fine detruſis,mũdo remanente purgato,ac in Dei laudem, & gloriã, & ſolatium beatorum glorificato,& in quandã admirandã pulchritudinẽ ꝑ raptu creaturæ cuiuſlibet innouato. Chriſtus dñs Sanctos oẽs cum Angelis beatis in gloriã deducet cum iubilo, ac in æternæ charitatis abyſſum ſecum regnaturos perhẽniter introducet. Vbi beatis Angelis ſimiles erunt,& creatoris eſſentiã mundis cordibus cõtẽplãtes æterna exultatione gaudebunt. Diuinæ dilectionis ac mutuæ charitatis poſſeſſione Deo ſuo in æternũ,& inuicẽ ſibi feliciter adherebunt. Ibi exuberabit eis tãta lætitia, tãta cæleſtium gr̃a gaudiorũ, vt remuneratori ſuo pro tantis muneribus gr̃as ſemꝑ agant,& nullũ faſtidiũ ex ipſa affluentium bonorum ꝑceptione ſuſtineãt. Quicũque ibi erunt, & ſi differẽtibus meritis abinuicẽ diſtabũt, oẽs tñ vna ꝑfectione beati erunt, q̃a ſingulis ſua præmia ſufficientia prorſus erunt. Nos autẽ fratres chariſſimi,in huius mundanæ peregrinationis ernũna nr̃i pœnas exilij ſuſtinẽtes,bonorũ oĩum egeſtate ſqualentes, & malorum oĩum diſpẽdia ꝑferẽtes,vndique peccatorũ laqueos,hoſtiumque malignorũ inſidias metuentes,ſed non ſacis vigilanter aut ſolicite præcauentes vndique ꝑſſuras,& anguſtias patientes, cecutientes in miſerijs,torpeſcentes in vitijs,vanitatẽ ꝓ veritate, exiliũ ꝓ patria,egeſtatẽ ꝓ copia, vilitatẽ ꝓ gloria, cecitate miſerabili,ſeu potius inſana dementia diligentes, ad illam ſanctorũ gloriam de qua aliquantiſper præfati ſumus, intellectus aciẽ,& mentis faciẽ eleuãtes,æternæ vitæ gaudia cõtẽplemur. Vt eius dulcedinẽ palato cordis aliquãtulũ pręguſtemus,& ſuauitate deguſtationis

ſtationis illecti, Deũ ipſum feruentius diligamus, ac ipſam gloriã ardentius appetamus, peccatum vigilantius caueamus, mũdi contẽnamus ꝓſpera, lętiuſq; ac leuius ſuſtineamus aduerſa, oĩbꝰ quoq; q̃ in mundo ſunt funditus moriamur. Si.n.de illius immẽſæ ſuauitatis abyſſo nobis fuerit a ſummo largitore conceſſum ſtillã vel modicũ ꝑſentire, ſtatim vitæ ꝑſentis tędiũ etiam finiri optabimus, ac miſeræ peregrinationis exiliũ nequaquã ꝓ patria diligemus, ſed ad vitã beatã ardenti deſiderio ſuſpirando tẽdemus. Notãdũ eſt aũt, ꝙ ait Greg. dicens. Hoc diſtare inter delitias corporis, & cordis ſolet, ꝙ corporales delitiæ dum non habent, graue in ſe deſideriũ accendunt. Cũ vero habitæ edunt̃, comedentẽ ꝓtinus in faſtidiũ ꝑ ſatietatẽ vertunt. At contra, ſpũales delitiæ dũ nõ habent̃ in faſtidio ſunt, cũ vero habent̃, in deſiderio. Tantoq; a comedente amplius eſuriunt̃, quãto ab eſuriente amplius comeduntur. Et icciro non habitę amari nõ poſſunt quia earum ſapor ignoratur. Quis.n.amare valet, qđ ignorat? Proinde Pſalmus admonet dicens. Guſtate, & videte, qm̃ ſuauis eſt dñs, ac ſi aperte dicat. Suauitatem eius non cognoſcitis, quia hunc minime guſtatis. Sed cibum vitæ ex palato cordis tangite, vt ꝓbantes eius dulcedinẽ valeatis amare. Aduertendum eſt autẽ, ꝙ ſicut ait Greg.4.Dial. Primus humani generis parẽs, poſtquam de paradiſi gaudijs, exigente culpa ſua, pulſus eſt, in huiꝰ exilij, & cæcitatis, q̃ patimur ærumnã venit, & illa cęleſtis patrię gaudia, quę prius contemplabat̃ videre non potuit. In paradiſo quippe conſueuerat verbis Dei perfrui, beatorum Angelorũ ſpiritibus cordis munditia, & celſitudine viſionis intereſſe. Sed poſtquam hoc cecidit, ab illo quo implebatur mentis lumine receſſit. Ex cuius videlicet carne nati in huius exilij cæcitate, audimus quidem cæleſtem eſſe patriã, audimus ciues eius eſſe Angelos Dei, audimus ſocios eorum eſſe ſpiritus iuſtorum perfectorum. Sed carnales quique quia inuiſibilia per experimentũ ſcire non valent, dubitant vtrum ne ſit quod corporalibus oculis non vident. Quæ nimirum dubietas primo parenti eſſe non potuit, quia excluſus a paradiſi gaudijs, hoc qđ amiſerat ſe vidiſſe recolit. Nos aũt recolere vel ſentire audita non poſſumus, quia eorum experimentũ de ꝑterito nõ tenemus. Ac ſi.n.mulier ꝑgnãs mittatur in carcerem ibiq; pariens puerum natum nutriat, adoleſcẽtiq; mater ſolẽ, lunã, & ſtellas, montes, colles, & cãpos, aues, volãtes, currẽtes equos, varietates colorum, diuerſaque genera nominet picturarum. Ille verò natus, & nutritus in carcere nihil aliud ſciens, q̃ tenebras. Hæc audiens non credat, qa ꝑ experientiã nõ cognouit. Ita in hac cęcitate nati hoĩes, dum ſumma, & inuiſibilia audiunt, an vera ſint diffidunt, qa ſola hæc infima in in quibus nati ſunt viſibilia cognouerunt. Vnde factũ eſt vt viſibilium inuiſibiliumque creator ad humani generis redemptionem veniret, vt dum viſibiliter Deũ cognoſceremus ꝑ ipſum factũ viſibilẽ in amorẽ inuiſibiliũ reparemur. Rurſus. In corda noſtra ſpiritũſanctũ miſit, quatenus ꝑ eũ viuificati crederemus, q̃ ꝑ experimẽtũ adhoc ſcire non poſſumus, quotquot ergo hũc ſpiritũ hæreditatis nſæ pignus accepimus de vita inuiſibilium nõ dubitamus. Quiſquis autẽ in hac credulitate nõ eſt ſolidus, debet ꝓculdubio maiorũ dictis credere, ac illis experimẽtũ iã inuiſibiliũ ꝑ ſpũm ſanctũ habẽtibus fidẽ ꝑbere. Nã ſtultus eſt puer, ſi matrẽ ſuã ideo putat de luce mentiri, qa nihil tale potuit experiri. Nos itaq; in cognitione inuiſibiliũ, & experimẽtali deguſtatione cęleſtiũ inexperti ſcriptorũ ſacræ ſentẽtijs, virorũq; ꝓbatiſſimorũ tã continua exercitatione virtutũ, q̃ iugi meditatione, q̃ ſubtili contẽplatione, q̃ etiã diuina reuelatione cęlitus inſtructorũ teſtimonijs, & exẽplis fidẽ plenã indubitanter adhibere debemus. Quorum vnus vſq; ad tertium cęlum raptus vt inter Angelos beatus diſceret, quod inter hoĩes prædicaret ait.1.Corin.3. Quòd oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit, q̃ præparauit Deus his, qui diligũt eum. Sed qm̃ hęc ſic in generali prolata, & ſummaria breuitate ꝓmiſſa parum alliciunt, & inexpertorum mentes non nutriunt, qui non nouerũt ex paucis multa colligere, nec ex principijs concluſiones elicere, nec ex minutijs exunia cogitare, niſi enucleatius explicentur, & velut in particulas diuidãtur, puta ſi puero pomum groſſum porrexeris, aut integrum panem ad ededum præbueris, ꝓꝑ complexionis teneritudinẽ, & oris anguſtiam nequit aſſumere, nec nutritur niſi pro eius capacitate in particulas diſcindantur. Ideo diuidamus in partes magna, quæ diximus, vt paruulorum guſtus afficiatur ſapidius, & mentes efficacius attrahãtur, ac animæ ad vitam æternam vegetatius nutriantur.

De dotibus in generali. *Diſt. II.*

CVm beatitudo ſit finis vltimus hoĩs, & oĩs eius deſiderij cõpletiuus, & duplex ſit finis eius. ſ. intrinſecus, & extrinſecus, eſt duplex beatitudo. Eſt.n.quædã beatitudo intrinſeca, q̃ nos beatificat formaliter. i. beatitudo creata. Eſt etiã beatitudo extrinſeca, q̃ nos beatificat effectiue, videlicet ipſe Deus. prima eſt tanquam finis quo quieſcimus. Secunda eſt tanquam finis in quo quieſcimus. Beatitudinis creatæ ſeptem partes principales a ſanctis, & doctoribus aſſignantur, q̃ dotes cõiter ſolent dici, quarum tres ſunt in animabus, & quatuor in corporibꝰ beatorum. Dicuntur aũt dotes in patria metaphorice ad ſimilitudinẽ dotis in matrimonio carnali, qm̃ ſicut ibi dos dat̃ ſpõſo a patre ſponſæ. i. ad vſum ſponſi ꝓꝑ onera matrimonij ſuſtinẽda, tñ ꝓprietas remanet penes ſponſam. Vñ ſoluto matrimonio carnali dos remanet penes eã. Sic dos in patria dr̃ non quodcumque donũ datum aĩæ in traductione ſui in gloriã, ſed donũ ꝑcipuum animã ad actũ vitæ glorioſæ diſponẽs, qđ dat Deus pater animę beatæ ad poſſidendũ, ſed ſponſo Chro ad gl̃iam, & honorem, & nõ ad vſum, qa bonorũ noſtrorũ nõ eget. Vel dr̃ hic dos id, qđ dat̃ ſponſæ ab ipſo ſponſo, ſicut dr̃ Gen.33. ſicut dixit Sichen Iacob, & filijs eius. Augete dotẽ, & munera poſtulate. Et Exo.22. Si ſeduxerit qs virginẽ, dormieritq; cũ ea, dotabit eã. Dotes ergo aĩæ ſunt dona q̃dam ꝑcipua diuinitus ei data in traductione ſui in gl̃iam, q̃bus aĩa Deo immediatè coniungit̃ tanq̃ principio vitæ ſuæ, & ad ſponſi amplexus indiſſolubiles introducit̃. Dotes. ũt corporis ſunt q̃bus corpus ꝑfectè ſubijcit̃ aĩæ tanq̃ principio vitæ ſuæ, & ei ꝑfectè obedit, ne ꝑ ipſum aĩa ab actu gl̃iæ retardetur. Eſt aũt aduertẽdũ, ꝙ dotes iſtæ ꝓpriæ ſunt ĩ animabus beatis, minus ꝓpriè in Angelis, minime ꝓpriè in Chro, qa in matrimonio debet eſſe conſenſus animorum, cõformitas naturarũ, diſtinctio ꝑſonarũ, & de nõ ſpõſa fit ſpõſa. Hæc oĩa verè ſunt inter Chriſtũ, & animã beatã. Licet aũt primũ iſtorũ cõe ſit Angelis, & animabus in Chriſto. Vñ ꝑ ſcḋm excludunt̃ Angeli, qa nõ hñt conformitatẽ in natura cũ Chro, ꝑ alia duo excludit̃ Chriſtus, qa in ipſo nõ eſt diſtinctio ꝑſonarum. Nõ.n.habet humanitas in Chro ꝑſonalitatẽ, ſed ſubſtantificat̃ in ꝑſona verbi, nec humanitas aſſumpta de non ſponſa facta eſt ſponſa. Ideo Chriſtus non dr̃ dotes hr̃e. Dotes aĩæ ſunt tres, videlicet aperta viſio, delectatio ſiue fruitio, & ſecura tentio vel cõprehenſio ſcḋm alios, ſeu et̃ ſcḋm quoſdã fruitio. Sciẽdum aũt, ꝙ fruitio importat delectationẽ in fruente, & adhæſionẽ cũ re fruibili. Quãtum ad primũ ponitur ſecunda dos ſcḋm quoſdã. Quantũ ad ſcḋm. i. inſeparabilẽ adhęſionẽ, ponit̃ tertia. Dr̃ aũt ſecura tẽtio vel potius ſecuritas ꝑpetuationis beatitudinis. Quia ſcḋm Aug.13.de Tri. impoſſibile eſt aliquẽ eſſe beatũ, ſi nõ ſit de ſuæ beatitudinis ꝑpetuatione ſecurus. Tres iſtæ dotes ſuccedũt tribꝰ virtutibꝰ Theologicis, qa fidei ſuccedit cognitio ſiue viſio, charitati delectatio vel fruitio, ſpei vero ſecuritas ꝑpetuationis. Rñdent etiã tribus potentijs aĩæ, qa viſio ꝑficit intelligentiã, delectatio volũtatem, ſecurata tentio memoriã. Prima dos aĩæ eſt aperta, & immediata Dei viſio, qua Diuina eſſentia tota videbit̃ ab oĩbus beatis, ſed non totaliter, qa ꝓꝑ ſui infinitatem, & immenſitatẽ eſt incõprehenſibilis cuilibet creaturæ. Nec æqualiter etiã videbit̃, ſed limpidius ab vno, q̃ ab alio. Hæc autẽ diuerſitas erit nõ ex parte Dei viſibilis, qa ꝓꝑ ſuã ſummã ſimplicitatẽ nõ poteſt videri quin totus videatur, ſed ex parte videntium inquantũ vna potẽtia magis erit ꝑfecta lumine gloriæ, q̃ alia, ꝑfectius operabit̃ circa vnũ & idẽ obiectum, ſicut ſol æqualiter ſe repræſentat oculis oĩum videntium, tñ non oẽs æqualiter in illum aſpiciunt, ſed aliter, & aliter, ſcḋm ꝙ oculus eſt magis vel minus diſpoſitus ad videndum. Et eadẽ littera a diuerſis legentibus non æqualiter intelligitur, ſed vnus ſubtilius apprehendit, & ꝓfundius eã intelligit, q̃ alius, quæ diuerſitas nõ ex parte litteræ, ſed ex parte legẽtium dignoſcit̃ ꝓuenire. Hæc autem beata viſio dr̃ immediata, qa vr̃ Diuina eſſentia a beatis ſine medio deferente, & ſine medio obnubilãte, nõ tñ ſine medio diſponente. Videbitur inquã ſine medio deferente. In cognitione.n.ſenſibili requiritur mediũ deferens, ſicut patet in viſu, & auditu, vbi requiritur aer medius inter potentiã & obiectum, deferens ſpẽm ab obiecto vſque ad oculum vel aurem, vnde impeditur actus videndi, vel ꝓꝑ nimiã diſtantiã, qñ tanta eſt, ꝙ non põt ſpẽs viſibilis deferri vſque ad oculum, vel ꝓꝑ indiſtantiã, qa obiectum viſibile ſuper oculũ poſitum non vr̃. Et ſic patet, ꝙ ad actum viſionis requirit̃ medium deferens. Sed in viſione beata non eſt medium deferens, qa non eſt viſio ꝑ diſtantiã ſed per ꝑſentiã, qa Deus vbiq; pręſens eſt, & etiam eſt intimior animæ, quam ipſa ſibi. Videbitur etiam ſine medio diuidente vel ſperante, quod eſt culpa, ſicut dr̃ Iſa.59. Peccata noſtra diuiſerunt inter nos, & Deum noſtrum. Item ſine medio obnubilante, ſicut eſt medium creaturæ, quia mediãte veſtigio creaturæ, manuducitur homo in cognitionem Dei. Sicut habetur. Roma.1. Inuiſibilia Dei a creatura mundi, ideſt ab homine per ea, quæ facta ſunt intellecta conſpiciuntur. Item ſine medio figuræ, quo medio Patriarchæ, & Prophetæ manuducebantur, & manuducebant antiquitus in cognitionem diuinorum. Sicut ait Apoſtolus.1.Corinth.10. Omnia in figura contingebant illis. Item ſine medio ſcripturæ. Ibi enim non indigẽt

beati ad cognoſcendum Deum rationibus Philoſophorum, nec auctoritatibus ſcripturarum, nec teſtimonijs ſanctorũ. 1. Corint. 13. ſiue prophetiæ euacuabuntur, ſiue linguæ ceſſabunt, ſiue ſciẽtia deſtruetur. Item ſine medio fidei. Videmus.n. per ſpeculũ in ænigmate, tunc autẽ facie ad faciẽ. Cũ aũt venerit, qđ pfectũ eſt euacuabitur, qđ ex parte eſt. Auferet.n. oẽ ænigma, & oĩs obſcuritas. Euacuabit etiã fides, qa fides eſt non apparentiũ. Fidei autem, quæ nunc eſt ſuccedit viſio manifeſta. Nunc.n. ſumus in tenebris, ibi autem in lumine claritatis. Et hoc eſt medium diſponens ad viſionem Dei, de quo dictum eſt, ꝙ Deus non vr̃ ſine medio diſponente. Vnde Pſalmus ait. In lumine tuo videbimus lumen, id eſt in lumine gloriæ, videbimus lumen diuinitatis tuæ. Hoc eſt lumen viuificans, clarificans, ſimplificãs, ac per hoc deiformem efficiens, & Deo aſſimilans. Vnde. 1. Ioh. 4. Chariſſimi nunc filij Dei ſumus, ſed nondum apparuit quid erimus, cũ autem apparuerit, ſimiles ei erimus. Qm̃ videbimus eũ ſicuti eſt. Hoc autem ſciendum, ꝙ Deum videbimus in ſe, & Deum in nobis, & nos in Deo. Deum in ſingulis creaturis, & creaturas in Deo. Cognoſcere Deum in ſe. i. in eſſentia ſua, vocatur cognitio meridiana. Cognoſcere creaturas in verbo, dr̃ cognitio matutina. Cognoſcere vero creaturas in ſe id eſt in ꝓprio genere appellatur cognitio veſpertina. Attendendum eſt etiã, ꝙ aĩæ beatæ vidẽdo Deũ ſimul, & ſemel, & vnica viſione, vident oĩa, quæ ſunt eis neceſſaria ad integritatem beatitudinis. Alia vero non vidẽt niſi quantũ, & qñ & qñ placet ei reuelare, qa claritas ei9 in ſpeculum ideo reluceret in eo ſpẽs id eſt ideæ oĩum fiendorũ, ſed ſpeculũ eſt voluntarium. Ideo aliqua reuelat, aliqua nõ, & qđã vni, q̃ non alij, qđã vno tpe, q̃ non alio, & hoc ſm̃ ſue beneplacitum voluntatis, nulla tñ mutatione viciſſitudinis in ſe facta. Aĩæ quoq; beatæ ſunt quædã ſpecula ſpiritualia ad modũ ſpeculi Diuinã in ſe recipientia claritatẽ, vñ quemadmodũ materiali ſole in ſua maxima virtute lucente radioſq; ſuos p ſpeculum ſolidum de calibe politũ, & terſum, ꝑpendiculariter emittẽte. Huiõi ſpeculũ in ſe recipit ſimilitudinẽ ſolaris luminis, intãtũ vt alter ſol contuentibus videat̃, & q tale videt ſpeculum, ſolẽq̃ videt, tãtæq; claritatis efficit̃, vt nullus ſufferre poſſit aſpectus, ſed reuerberatus nimietate luminis obtundat̃. Sic & multofortius in animabus beatis, q̃ ſunt ſpecularis naturæ vt dictum eſt cõiecturare debemus. Ex influentia.n. illius incõmutabilis, & incõprehenſibilis claritatis recipiũt radios luminoſos, non ſolũ in ſuperficie, ſicut materiale ſpeculũ recipit radios ſolares, ſed in intimis ſuis, vt eis totaliter penetrent̃, & ſic oĩno deiformes effectę, ĩ eãdẽ imaginẽ trãſformẽt̃. Qđ etiã virtute contẽplationis quodãmõ inchoat̃ in via, ſicut ait Apl's. 2. Cor. 3. Nos aũt gl'iam dñi ſpeculantes in eandẽ imaginẽ trãſformamur. a claritate in claritatẽ, tanq̃ a dñi ſpiritu. Sed ꝙ hic fit imperfecte ineffabiliter in gloria conſumat̃. Exẽplũ groſſum, & materiale potes hic aliqualiter adaptare. De ferro ignito, qđ ab ignis virtute totũ vndique vſq; ad intima penetratur, & adeo indiuiſa ſunt ignis, & ferrum, vt qui videt ferrum ignẽ videre ſe videat, pluſquam ferrũ, & ſic a natura ſua immutari vr̃, & in proprietates ignis mirabiliter trãſformari, vt actiones ignis, & ſpẽm plus videatur aſſumpſiſſe q̃ ferri. Secunda dos aĩæ. eſt fruitio ſeu delectatio. Eſt aũt delectatio ſicut ait. Aug. 14. de Ci. Dei. coniunctio conuenientis cum conuenienti cum ſenſu eiuſdẽ. In patria aũt erit pfectiſſima cõiunctio animæ cuiuſlibet cum Deo. Cum igit̃ ſumma ſit conuenientia inter aĩam, & Deum, ſumma erit ibi delectatio in Deo, & de Deo. Cæterũ cum tãta ſit delectatio in re adepta quanta eſt res ipſa, & Deus ſit infinitũ, immenſum, ineffabile, & incõprehẽſibile bonũ, delectatio, q̃ habet q̃libet aĩa in Deo eſt immenſa ineffabilis, & incõprehenſibilis ſm̃ capacitatẽ cuiuſlibet aĩæ perfruentis, & eſſet infinita ſi capacitas aĩæ poſſet capere infinitũ. Eſt aũt differẽter in diuerſis non ex parte ſubiecti fruibilis, ſed ex parte fructuũ animarũ. Nã beati quãto lumine gl'iæ ſunt pfectius illuſtrati, & ipſa illuſtratione pfectius deiformes effecti, tãto Diuinã eſſentiã acutius cõtẽplant̃, & in ipſa cõtẽplatione amplius delectant̃. Hæc ineffabilis, & incõprehẽſibilis delectatio, q̃ fruitio nũcupat̃ inchoat̃ in Dei clariſſima viſione. Ideo tota beatitudo qñq; dr̃ conſiſtere in viſione, ſicut ait Aug. Viſio eſt tota merces. Et Ioh. 17. dicit Saluator. Hæc eſt vita æterna vt cognoſcãt te ſolũ verũ Deũ, & quẽ miſiſti Ieſum Chriſtũ. Nã Diuinæ claritatis immenſitas ipſa ſua pulchritudine virtualiter trahit, & immenſa dulcedine rapit ad ſe oẽm ſpũm cõtuentẽ, ut a ſe deficiens ſe toto ferat̃ in ipſum totuſq; trãſeat, & transferatur in ipſum, ac abyſſo incõprehẽſibilis lucis abſorptus, & qcqđ creatũ eſt in ſemetipſum oblitus, quodã ineffabili mõ deificat9, ipſius Dei ꝑcordijs intimemur. Vñ Aug. ait Tãta eſt pulchritudo iuſtitiæ, tanta iucunditas lucis æternæ. Hæc eſt incõmutabilis veritatis atq; ſapientiæ, vt etiã ſi nõ liceret amplius in ea manere, q̃ vnius diei mora, ꝓp hoc ſolum innumerabiles anni hui9 vitæ pleni delicijs in circumfluentia temporalium bonorũ recte meritoq; contemnerent̃. Et addit Bern. Cui cõparata omnis aliunde ſuauitas dolor eſt, omnis iocunditas meror, omne dulce amarum, omne decorum fœdum, oẽ quodcunque aliud delectare poſſet moleſtum, cum Dei bonitas in infinitum excedat omnem aliam bonitatem. Idẽ quoque Aug. ait in perſona Dei, Ego ero illis quæcũq; ab eis honeſte deſiderantur, vita, ſalus, victus & copia gloria, & honor, & pax, & omnia bona. Sic enim erit ipſe oĩa in omnibus, ipſe erit finis deſideriorum nr̃orum, qui ſine fine videbitur, ſine faſtidio amabitur, ſine fatigatione laudabitur. Vñ ſeipſum promittens Moyſi dixit Exo. 33. Ego oſtendam tibi oẽ bonum. Et ſapiens Prou. 11. Deſiderium iuſtorum oẽ bonum. Et idem 11. Deſiderium ſuum iuſtis dabitur. Vnde tunc complebitur oẽ noſtrum deſiderium, & humanus omnino terminabitur appetitus. Pſal. Satiabor cum apparuerit gloria tua. Nec obſtat quod dicitur Eccl. 42. Quis ſatiabitur videns gloriam Dei, qm̃ non erit ibi ſatietas qua faſtidium generetur, ſed erit ibi ſatietas qua deſideriũ impleatur. Similiter ergo eſt ibi ſatietas, & eſuries. Satietas qđẽ ex abũdãtiſſima plenitudine ſummi boni, eſuries vero ex continuato ſemper deſiderio fruitionis. Satietas ergo tollit indigentiã, eſuries autẽ excludit faſtidium. In hoc eñi differunt corporales deliciæ a ſpiritualibus, ꝙ corporales dũ nõ habent̃ graue in ſe deſideriũ accedunt, cũ vero habitæ edũtur, comedentẽ ꝓtinus in faſtidium per ſatietatẽ vertunt. Sed ſpũales dũ non habent̃, in faſtidio ſunt; cum vero habent̃ in deſiderio, tãtoq; a comedente amplius eſuriunt̃, quanto ab eſuriente amplius comeduntur. Nã de viſione qua beati Angeli Deum vidẽt, dr̃ Mat. 18. Angeli eorum ſemꝑ vidẽt faciẽ patris. Et tñ ſemper videre deſiderãt, ſicut dr̃. 1. Pe. 1. In quẽ deſiderant Angeli ꝓſpicere, Vñ ex maximę deuotionis ſpũ dictũ eſt. Mirantur nec deficiunt, in illum quẽ ꝓſpiciunt, fruunt̃ nec faſtidiunt, quo frui magis ſitiunt. Tertia dos aĩæ eſt ſecura tentio. Tentio qdem. i. pfecta poſſeſſio ſine amiſſione, & ſecura ſine dubitatione. Neq; eñ beati eſſent ſi Deum amittere formidarent. Ait aũt Anſel. in li. de ſimilitudinibus. Dico.n. ꝙ ſi illa bona cæleſtia beat9 aliquis perditurus eſt, aut ipſe nolet ea perdere ſua ſpõte, aut Deus volet ei nolenti ea auferre, aut aliquis alius Deo fortior ſuperueniens illa tollet ab eo, Deo, & illo nolente. Sed certẽ nec ipſe abiecto tanto bono in miſerias quas euaſiſſe gaudioſus exultabit decidere volet. Nec Deus qui illa tam larga, & tam clementi bonitate donauit, ei aliqñ auferre volet. Nec vllus Deo fortior ſuperueniet, qui Deo iuſtum protegente illi inuito aliquatenus ea tollet. Et ſic patet, quòd beati de ſua æterna, & immarceſſibili gloria ſunt ſecuri. Hæc autem ſecuritas omnes alias beatitudinis partes, quæ non perfectẽ poſſunt hr̃i ſine illa, confirmat, animoſq; beatorum in maxima pacis trãquillitate quietat.

De dotibus corporis.

DOtes corporum beatorum ſunt quatuor, videlicet claritas, impaſſibilitas, ſubtilitas, & agilitas. Cum.n. forma debeat ꝓportionari materiæ, in illo ſtatu futuræ reſurrectionis diſponent̃ corpora ſm̃ exigentiã, & decentiã animarum. Vnde ſicut corpora damnatorum ex ordinatione Diuina habebunt diſpoſitiones eorum miſeriæ reſpondentes, ſic corpora beatorum habebunt dotes, & ꝓprietates illi ſtatui condecentes. Dãnatorum quidem corpora demeritis eorum exigentibus, & Diuina iuſtitia hoc agente, erunt turpiſſima, fediſſima, fetidiſſima, debiliſſima, & ponderoſiſſima, vt ex eorum viliſſimis conditionibus animæ damnatorum deſolabiliter prægrauentur, & ex eorũ cruciatibus earum miſeria, & ſupplicium augeatur. Corpora vero beatorum habebunt conditiones omnino contrarias, ſic miro mõ ꝓportionatas beatitudini animarum, vt omnino ſint eis ſubiecta, & perfecte obedientia, nullo mõ retardantia eas vel impedientia vel ab actu gloriæ, quinimmo ineffabiliter ſublimabũtur ſuper ſtatum cuiuſlibet corporeæ creaturæ, vt ex eorum dotibus glorioſis animarũ beatitudo amplius augeat̃. Præter hæc aũt, ꝙ anima beata corpori ſuo inſeparabiliter vnietur, vt forma incorruptibilis in ſtatu incorruptionis corpori ſuo eſſe incorruptibile tribuat, cõpoſitione ex contrarijs non obſtante, hoc.n. cõiter conuenit tam reprobis, q̃ beatis. Et vlterius ex hoc, ꝙ aĩa ad ſtatum gloriæ ſublimabitur decens erit, vt corpus ei vnitum ad talẽ gloriã, quę tali corpori deceat, & q̃ ꝓportionale fiat aĩæ ſublimetur. Ad hoc aũt ꝙ corpus pfecte ſit ſubiectum animæ, nec eã impediat ab actu gloriæ, quatuor requirunt̃. Quorũ duo pertinent ad ſenſum, alia duo pertinent ad motum. Quo ad ſenſum.n. neceſſarium eſt, ꝙ corpus ſit facile receptibile ſenſibiliũ ſpecierum, & ad hoc diſponit claritas. Aliud, ꝙ non ſit receptibile paſſionum ignobilium, & ad hoc diſponit impaſſibilitas. Quo ad motum requiruntur duo. Vnum eſt, ꝙ per inclinationem cõtrariã ſuo motori non reſiſtant, ad quod diſponit agilitas. Aliud eſt, ꝙ a corporibus extrinſecis per quæ mouet̃, ei reſiſtẽtia nulla

fiat,

fiat,ad qđ diſponit ſubtilitas. De origine dotum iſtarum dicũt aliqui ꝙ erunt a Deo per creationẽ. Alij,ꝙ a Deo non per creationẽ,ſed mediante beatitudine aíæ ꝑ redundantiã, ſed aíæ in corpus ſuum,ſicut expreſſè vr dicere. Aug.ad Dyoſcorũ,dicens. Tã potẽtẽ fecit Deus aĩam,vt eius pleniſſima beatitudine, quæ in fine tẽporũ ſanctis ꝓ mittit redundet in inferiorẽ naturã,q̃ eſt corpus,nõ beatitudo,q̃ fruentis, & intelligẽtis eſt ꝓpria,ſed plenitudo ſanctitatis,& incorruptionis vigor. Circa hoc igit̃ attende diligenter,& ſubtiliter intuere, ꝙ ſicut aĩa beata clariſſima viſione illius inacceſſibilis lucis fruens, quadam ſpũali claritate replebitur,ita ꝑ quãdã redũdãtiã ex anima in corpus,ipſum ſuo mõ claritatis ſibi cõpetentis gloria veſtietur. Vnde dicit Apoſtolus.1.Corin.15.Seminat̃ corpus in ignobilitate,ſurget in gloria. Quia corpus nr̃m nunc eſt opacum, tunc aũt erit clarum. Sicut ait Apoſtol⁹ Ro.8.Reformabit corpus humilitatis nr̃æ cõfiguratũ corpori claritatis ſuæ. Et aduerte,ꝙ cum aliquid dicatur clarũ dupliciter,aut qa peruiũ,ſicut vitrũ dr̃ clarũ,vel aqua dr̃ clara. Aut qa lucidum ſicut ſtella dr̃ clara,corpora glorificata vtroque mõ ſunt clara id eſt peruia,& lucida. Peruia qdẽ, ſicut ait Greg.ſuper illud Iob 28. Non adæquabit̃ ei aurũ. Beatorum ciuiũ corpora ſibinuicẽ,& claritate fulgẽt, & puritate tranſlucent ita ꝙ vniuſcuiuſq; mẽtẽ ab alterius oculis mẽbrorũ corpulentia nõ abſcõdet, ſed patebit oĩum oculis ipſa ẽt corporis armonia. Sicq; vnuſquiſq; erit cõſpicabilis alteri, ſicut nũc nõ pt̃ eſſe cõſpicabilis ſibipſi. Et Aug.22.de Ci.Dei.Oĩa membra, & viſcera incorruptibilis corporis, q̃ nunc videmus ꝑ vſus neceſſitatis varios diſtributa,qm̃ tũc nõ erit illa neceſſitas; ſed plena,certa,ſecura,& ſempiterna fęlicitas,ꝓficiẽt laudibus Dei. Oẽs quippe q nunc latẽt armoniæ corporalis muneri, nõ latebũt intrinſec⁹, & extrinſec⁹ ꝑ corporis cũcta mẽbra diſpoſiti. Lucida verò erũt corpora beatorũ. Sicut ait dñs Mat.13. Fulgebunt iuſti ſicut ſol in regno patris eorũ. Nũc aĩa fidelis oculos cordis aperiat,& dilatato mẽtis ſinu conſideret ineffabilẽ pulchritudinẽ corporum beatorum. Fulgebunt inquit ſicut ſol. Immo certe pluſquã ſol mõ fulgeat,qa fulgebũt ſicut ſol fulgebit poſt iudicium recepta gloria ſua,id eſt immẽſa pulchritudine claritatis. De qua loquẽs Iſa.30.ait. Erit lux lunę ſicut lux ſolis,& lux ſolis ſeptẽpliciter ſicut lux ſeptẽ dierũ. Claritas ergo corporũ beatorũ,excedet ĩ ſeptuplũ modernã ſolaris luminis claritatẽ. Hoc ẽt ſciẽdũ, ꝙ corpora beatorũ nõ æqualiter erũt clara,qa cũ eorũ claritas cauſet̃ ex redũdãtia claritatis aĩæ,& corpus ſuũ quãto aĩa ꝑfectius Deum videt,& ex diuina viſione ſpiritualiter ſit clarior, tanto corpus eius maiori claritate reſulget. Et hoc patenter inſinuat Apl̃s.1.Corin.15. Alia claritas ſolis,alia claritas lunæ,alia claritas ſtellarũ. Stella.n.a ſtella differt ĩ claritate,ſic & reſurrectio mortuorum. Vides igit̃ aliqualiter quãta ſit claritas ſingulorũ corporũ ex redundãtia animarũ. Nunc vlterius cõſidera quãta erit ea redundãtia claritatis ſingulorũ in ſingulos, & vniuerſorum in oẽs. Non eſt,dubium ꝙ quãto plura ſunt lumina,tãto maior eſt eorum refulgẽtia. Cũ ergo in gloria innumerabilia ſint futura corpora glorioſa,ineffabili claritate radiãtia quãt⁹ erit fulgor oĩum beatorum in patria. Bene ergo dicit beatus Iohannes Apoc.21. Ciuitas illa non eget ſole neq; luna vt luceant in ea. Adbuc adde,qđ ibidẽ ait. Nã claritas Dei illuminabit eã, Spiritualis qppe claritas diuinitatis illuminabit aĩas,ſm̃ differẽtias meritorũ, & Chr̃i claritas corporalis illuminabit corpora beatorum. Vñ ſequitur. Et lucerna eius eſt agnus. Signũ ꝓnoſticũ aliquale, & quaſi veſtigiũ huius claritatis futuræ, oſtendit Chriſtus in ſua transfiguratione Mat.17.vbi dr̃ ꝙ reſplenduit facies eius ſicut ſol. Si tantã claritatẽ oſtendit in corpore adhuc mortali, vt nullus eã ſuſtinere poſſet aſpectus ꝑꝑ qđ ibi beati Apl̃i ceciderũt in facies ſuas ſtupefacti inebriati alienati, virtute pariter deficientes,& ſenſu,vñ Petrus incipiens loqui neſciebat,qd diceret, quanta immo,q̃ ineffabilis,q̃ ineſtimabilis,& inexcogitabilis eſt claritatis eius immenſitas, q̃ nunc habet in corpore glorioſo,& cõcatione ſua liberali diffundit,& influit ĩ electos. Et ſitãta ſit futura gloria claritatis in corporibus,ꝓculdubio prorſus incomparabilis erit claritas in beatiſſimis aĩabus. Aĩa etiã q̃ Diuina viſione fruet̃,vltimo fini cõiũcta experiet̃ deſideriũ ſuũ in oĩbus adimpletum. Et qa ex deſiderio aĩæ mouet̃ corpus, conſequens erit ꝙ corpus ſpũi ad nutũ obediat in mouẽdo,vñ dicit Auguſt. 22.de Ci.Dei,ꝙ vbicũq; voluerit ſpũs, illic ꝓtinus erit, & corpus. Et hoc eſt,qđ dicit Apl̃s. Seminat̃ corpus in infirmitate,ſurget in virtute. Infirmitatẽ experimur in corpore, qa inualidum, ponderoſum,& graue inuenit̃ ad cõplẽdũ deſideriũ aĩæ in motibus, & actionibus, q̃ voluerit imperare, q̃ infirmitas totaliter auferet̃ a corpore ex virtute animæ Deo cõiunctæ in corpus ꝓpriũ redundãte. Erit aũt in eis motus nõ ꝑꝑ neceſſitatẽ, cũ nulla ſit in eis indigẽtia,qa nullo indigere poſſunt, q Deũ hñt, ſed ad virtutis demõſtrationẽ. Sicut aũt anima Deo fruẽs; deſiderium ſuum ſentiet adimpletũ, quãtum ad adeptionẽ plenariam omnis boni,ita impletũ erit eius deſideriũ quãtũ ad remotionẽ oĩs mali,qa cũ ſummo bono nullũ malũ pt̃ hr̃e locum. Corpus igit̃ ꝑfectum ꝑ animã glorioſam ꝓportionaliter aĩę totaliter liberũ,& immune erit ab oĩ malo quãtũ ad actũ, & quãtũ ad potẽtiã. Quantũ ad actũ qdẽ,qa nulla corruptio, nulla deformitas infirmitas,debilitas,vel defectus remanebit in eis. Quãtũ ad potẽtiã verò,qa nõ poterunt aliqd pati,qđ ſit eis moleſtũ, vel qđ nullã inferat lęſionẽ,& ideo dñr impaſſibilia,q̃ tñ impaſſibilitas nõ excludit ab eis paſſionẽ,q̃ eſt de rõne ſenſus. Vtent̃.n.ſenſib⁹ ſm̃ ea,q̃ incorruptionis ſtatui nõ repugnãt. Ad hãc impaſſibilitatẽ oſtẽdẽdã dicit Apl̃s.1.Cor.15.Seminat̃ corpus in corruptione,ſurget in incorruptione. Et iterũ. Oportet corruptibile hoc induere incorruptionẽ, & mortale hoc induere immortalitatẽ. Rurſus aĩa Deo fruẽs ꝑfectiſſime adhærebit ei, & eius bonitatẽ participabit in ſummo,ſm̃ ꝙ erit poſſibile capacitati ſuę. Sic etiã corpus eius ꝑfecte ſubdet̃ animæ,& eius ꝓprietates participabit quãtũ erit poſſibile in ꝑſpicacitate ſenſus, & ordinatione corporei appetitus,& omnimõ conueniẽti ꝑfectioni naturæ. Nã vnumquodq; tãto ꝑfectius eſt in natura, quanto eius materia formæ ſuæ ꝑfectius eſt ſubiecta,vñ corpora beatorũ dñr eſſe ſpũalia. Sicut ait Apl̃s. Seminat̃ corpus animale,ſurget corp⁹ ſpirituale. Spirituale qdẽ erit,nõ qa fiat ſpũs,ſicut qdã male intelligẽtes dixerunt,ſiue ꝑ ſpiritũ intelligat̃ creatura ſpiritualis,ſiue ventus,ſiue aer,ſed qa omnino ſubiectũ erit ſpiritui. Sicut nunc dr̃ animale nõ qa ſit anima, ſed qa animalibus paſſionibus ſubiacet,& alimonia indiget. Patet igitur ex ꝓdictis, ꝙ ſicut anima hoĩs ad cęleſtium ſpirituum.i. Angelorum gl̃iam ſublimabit̃ vt Deum ꝑ eſſentiã videat, ita corpus eius ad ꝓprietates cæleſtiũ corporum ſublimabitur,vt ſit clarum impaſſibile ſine labore, & difficultate mobile,& ꝑfectiſſime ſua forma ꝑfectũ. Et ꝑꝑ hoc dicit Apl̃s reſurgentium corpora eſſe cæleſtia,nõ quãtum ad naturã,ſed quantum ad gl̃iam. Vñ cum dixiſſet,ꝙ ſunt corpora cęleſtia,& ſunt corpora terreſtria ſubiunxit ꝙ alia eſt cæleſtiũ gl̃ia alia terreſtrium. Sicut ãt gl̃ia ad q̃ anima ſublimatur, excedit naturalẽ virtutẽ cæleſtium ſpirituum, ita gl̃ia corporum beatorum excedit naturalẽ ꝑfectionẽ cęleſtium corporum. Eſt.n.eorũ claritas fulgẽtior,impaſſibilitas firmior, agilitas facilior,& velocior,&.ſpiritualitas naturæ ꝑfectior,ſicut manifeſtum eſt ſubtiliter intuenti. Hæ ſunt ergo dotes gloriæ,tres animę,& quatuor corporis,ſicut ſunt a ſanctis doctoribus aſſignatę.

De ſeptem partibus beatitudinis ad aĩam pertinẽtibus. Diſt.III.

ANſelmus autẽ in li. de ſimilitudinibus quatuordecim beatitudinis partes enumerat,ſeptẽ ad aĩæ,& ſeptẽ ad corporis gloriã ꝑtinentes. Ait.n.ſic. Quatuordecim ſunt beatitudinis partes,quas finito generali examine, q̃ ꝑfectius oẽs electi habebunt,& totidẽ miſeriæ genera, q̃ tunc oẽs reprobi ſuſtinebunt. Septẽ beatitudinis partes ad gloriã aĩæ ꝑtinentes ſunt ſapiẽtia,amicitia,concordia,honor,poteſtas,ſecuritas,& gaudium. Septẽ verò ꝑtinentes ad corpus ſunt pulchritudo,agilitas,fortitudo,libertas,ſanitas,voluptas,& lõgeuitas. Iſta vt eſtima ſunt q̃ ꝑꝑ ſe,& ꝑꝑ alia queq; appetuntur. Si autẽ in his aliqua ſunt q̃ aliqñ ſerui Dei mõ nõ appetunt,ſed ſummopere in hac vita refugiunt,vt ſunt verbi gr̃a pulchritudo corporis,& voluptas. Hoc vtiq; nõ eſt,qa naturaliter ea non appetãt, ſed ne quoquomodo Deum in ipſis offendãt. Nã ſi nil offenſionis in Deum ꝑ ea contrahi poſſe certè ſentirent, vel ſe ab æternorum bonorum amore impediri nõ pertimeſcerẽt,ꝓfecto iocundius in ipſis q̃ in eorum contrarijs ſe dedocerent. Quicumq; illas oẽs beatitudinis partes hr̃e poterit,perfectã animæ corporiſq; beatitudinẽ poſſidebit. Partes verò miſeriæ ꝓlibatis beatitudinibus contrarię hę ſunt,inſipiẽntia,inimicitia,diſcordia, dedecus,impotẽtia,timor, triſtitia,turpitudo,poderoſitas,imbecillitas, ſeruitus,infirmitas, anxietas,vitæ breuitas. Quẽcumq; has oẽs miſeriæ partes tollerare contigerit,ſummæ corporis,& aĩæ miſeriæ ſubiacebit. Verum nec vnã illius beatitudinis, vel vnam huius miſeriæ partes quiſquam in hac vita perfecte põt hr̃e,nec rurſus ex toto ea carere. In alia verò vita,aut perfectã hñs beatitudinem nullatenus miſeriæ ſubiacebit,aut ſummæ ſubiacens miſeriæ, omnino beatitudine carebit. Quod ãt totum cõprobare poſſimus, per ſingulas beatitudinis partes per ordinem diſcurramus. Prima pars beatitudinis ad animã pertinentis eſt ſapientia. Hæc autẽ in futura vita tanta bonis erit,vt eorum quę ſcire voluerint,nihil ſit quod ignorent. Bonus enim perfecta,quæ Deus eſt,ſapientia replebitur, eãq; facie ad faciem videbit, quam dum clarè perſpicit,naturam cuiuſlibet creaturæ videbit potius, quàm in ſeipſa videret,quæ in Deo melius,quàm in ſeipſa conſiſtit. Tunc enim iuſti cuncta ſcient quæcumque Deus fecit, tam ea,quæ præterita,quam ea,quæ poſt modum ſunt futura. Ita & a ſingulis omnes ibi,& ab omnibus ſingulis cognoſcentur,nec quẽquam om-

nino

nino latebit, qua patria, qua gente, qua ſtirpe quis fuerit oriundus. Cũ aũt ſuperius dictũ ſit ꝙ vniuſcuiuſq; nicutẽ ab alterius oculis mẽbrorum corpulentia nõ abſcõdet, & hic dicat Anſelmus, ꝙ a ſingulis oẽs, & ab oĩbus ſinguli cognoſcent. Põt aliquis moueri, & q̃rere vtrum peccata, q̃ fecit videbũt oẽs. Abſit hoc. Ea.n. cõfeſſus ſum, vt delerẽtur, & obliuioni darent, vt nulli amplius panderent. Rñdet Anſelmus. Cum tu in illa glã ab oĩ criminum ſorde purgatus, vultu Dei pñs aſtiteris, ingratus ne ei poteris eſſe ꝓ tanta miſericordia, q̃ tibi fecit remiſſis illis delictis: Nõ inquies. Et vñ inquã grãs ages, ſi nihil eorum vñ grãs agere debeas, in memoria tua habeas. Vt igitur in illius laude æternaliter iocunderis, ſemꝑ de quanta miſeria ſis erutus vtputa corã habebis. Cum ergo ſingulorum conſcientiæ ſingulis pateant, audeo fateri ea quoq; peccata cunctis electorum patere, pro quorum curatione tu Deo gratioſus exiſtes aſſidue, non ad tuã confuſionẽ, ſed ad magnã Dei miſericordiã, eius quoq; glorificationẽ tuãq; cõgratulationẽ. Nõ.n. tunc ꝓ peccatis te maior anguſtia cordis pmet, ſcelerumve tuorum magis pudebit, q̃ aliquẽ magnis olim vulneribus ſautiatum, iãq; ex oĩ parte ſanatũ aboliti languoris moleſtia præmit. Vel nunquid eorum, q̃ in cunis poſitus infans egit, nunc grandeuum pudet. Tunc quippe cũ integra ſanitas, perfecta munditia, plena remiſſio, ſecura omniũ offenſionum impunitas tibi certo arriſerit, cognitio vel recognitio peccatorum tuorum in nullo tibi horrori vel confuſioni magis eſſe valebit, q̃ eſt mõ beato Petro Apoſtolorũ principi, qui Chriſtum negauit abiuratio ſua, vel beatæ Mariæ Magdalenæ peccata ſua, & multis alijs multa, quæ ſciuntur donata crimina ſua. Verum ſuper hoc agnitis delictis ſuis velut enormi ac fœda infirmitate ſua pietas, virtus, & ſapientia medici, qui te ſanauit, ſublimius a cunctis admirabitur, laudabitur, & magnificabitur. Laus autẽ, & magnificentia gloriæ Dei, tua ſi bene aduertis gloria eſt. Sic igitur patet, ꝙ oĩum peccatorum tuorum ſine dolore recordaberis, & oẽs ea ſine tui cõfuſione videbunt, ſed potiꝰ hoc ad Dei miſericordiã oſtendendũ, & ad gratiarũ actionẽ iugiter exoluẽdã. Perpende ſi potes, q̃ grata ſit illa ſapientia, qua tu ſicut ab oĩbus cognoſceris, ſic a te oẽs, & ſinguli cognoſcuntur. Secunda pars beatitudinis eſt amicitia. Perfecta aũt amicitia eſt, quæ ad inimicitiam conuerti non poteſt. Bonum enim quẽcumq; ſic Deus omneſq; alij boni diligunt, vt eum odio vltra hr̃e non poſſint. Quantum nãq; ſeipſum quiſq; tñ, & tãdiu diliget, & alterum. Cum oẽs vnum corpus Chriſti ſint, & Chriſtus oĩum caput, non minori ſe ſe affectu amplectuntur, q̃ vnius corporis mẽbra ſibinuicẽ copulant. Putaſne abundans eris in dilectione, qua hic tibi fuerit in poſſeſſione, & tñ iſtã tranſi, & illũ contemplare per quẽ tibi bona oĩa ꝓuenere, & percipies, ꝙ ille plus q̃ tu teipſum, & q̃ oẽs alij ſe incõparabiliter amet te, & tu ſuper teipſum, & ſuper oẽs alios ineffabili quadã ſuauitate illũ amabis. Vñ Anſelmus in ꝓlogion. Si delectat amicitia, diligunt Deum pluſquam ſeipſos, & inuicẽ tanquam ſeipſos, & Deus illos pluſquam illi ſeipſos. Si igitur in hac vita miſera iocundum eſt amicum verum, & fidelẽ hr̃e, & delectabile eſt amicis conuiuere, ꝓp̃ qđ dicit ſapiens. Eccle. 25. Beatus, qui inuenit amicum verum, quanta tunc erit iocunditas, tantos, tales, & tot amicos, tam perfectẽ, fideliter, & veraciter diligẽtes hr̃e, & ipſum fontẽ amicitiæ poſſidere. Aug. Nulli ſuperiori nullꝰ inferior inuidebit, ſicut nunc non inuident Archangelis Angeli cæteri. Habebit.n. donum alius alio minus, vt hic quoque donum habeat, nec velit amplius. Tanta erit ibi amicitia, ꝙ Chriſtiani Deum plus diligent, quam ſeipſos, & Deus illos diliget pluſquam ipſi ſeipſos. Et tanta vis charitatis oẽs ſibi ſociat, vt vnuſquiſq; quod in ſe non acceperit, in alio accepiſſe ſe gaudeat. Tertia pars beatitudinis eſt concordia. Concordiam tam taram habet hic homo, vt nec ipſe cum alijs, nec alij ſecũ, immo nec ipſe ſemper ſibimetipſi concordet. Sic.n. corpus, & animæ diſſident, vt quod vnum appetit, alterum nolit. Sicut ait Apoſtolus Gal. 5. Caro concupiſcit aduerſus ſpũm, ſpiritus autem aduerſus carnẽ, hęc.n. ſibinuicem aduerſantur. Et Ro. 7. Inuenio aliã legẽ in mẽbris meis repugnantem legi mentis meæ. In alia vero vita in ſumma cõſiſtunt concordia. Corpus.n. & anima cuiuſlibet ſancti, immo oẽs iuſti ſibinuicem tantæ erunt concordiæ, quantę in præſenti ſunt oculi noſtri. Sicut.n. oculus vnus verti nõ põt quo non vertatur, & alius, ſed ſemper in eandem partem voluuntur ſic corpus, & anima vel ſocietas illa iuſtorum nil poterit velle diuerſum, ſed eandẽ ſemꝑ voluntatẽ habebunt. Corpus vnũ erimus quicumq; ibi erimus, eccleſia vna, ſpõſa vna Chriſti erimus, quicumque ibi erimus. Ipſa Dei voluntas diuerſa nõ erit a tua, ſed ſicut tu quod ille, ſit & ille in cunctis quod tu. Caput nãq; a corpore ſuo quoquomodo diſcrepabit. aderit oĩbus oĩs ſufficiẽtia, q̃ perficiet ſingulis vnanimis, & plena concordia. Quarta pars beatitudinis eſt honor. Hõ ab hoĩbus in hac vita appetit honorari eorum verbis aut factis. Verbis quidem vt eũ collaudent. Factis autem vt ſibi obediant. Sed cũ honorem hmõi appetit, tale eſt ac ſi vnus mus ab alijs laudari quærat, eiſq; in regimine præponi. Hunc tñ honorem licet nullus ſit, tñ pęne nemo põt ipſum hic ad plenum hr̃e. Nullus.n. eſt Imperator qui ab oĩbus laudetur, vel oĩbꝰ alijs ꝑponatur. In futuro aũt iuſtus quiſq; verum, & perfectum honorẽ in patria conſequetur. Cuiuſmodi vero ſit hic honor breui cõſideremus exẽplo. Ecce hic ante oculos nr̃os poſitus aliqs pauper oĩ ſolatio deſtitutus, vlcerũ, & aliarum infirmitatum fęditate corruptus, & omni quo vel a frigore defendatur tegumento nudus. Hunc igit̃ talẽ tali mõ iacentem, & in nullo ſemetipſum iuuare valentẽ, ſi rex aliqs potentiſſimus tranſiẽs videret, eiuſq; miſertus vulneribus mederi iuberet, curatũq; ſuis regalibꝰ ornamẽtis indutũ ſibi pciperet præſentari, in filium adoptaret, ac deinde pciperet vt in regno ſuo tanq̃ filius ſuus a cunctis haberet̃, atq; in nullo, qđ imperaret a quoquã cõtradiceret̃, hæredẽque ſuum, filijq; ſui ꝓprij coheredẽ inſtitueret, & eum vocari noĩe ſuo vellet. Nõne diceres hũc magnificẽ, & ſublimiter honoratũ? Et certe Deus nobis hæc oĩa faciet. Natos.n. de putredine carnis, repletos multis miſerijs, omniq; ſolatio deſtitutos, omniũque infirmitatum paſſionibus obnoxios, peccatorũ ac corruptibilitatis vlceribus plenos, ſola miſericordia ductus accipiet, & curabit nos ſanitati reſtitutos, ornamẽtis pfectæ iuſtitiæ, & incorruptibilitatis ornabit, adductos ad ſe ĩ filios adoptabit, regni ſui cõſortes efficiet, & hæredes, filioque ſuo vnigenito ſibi per oĩa coequali, & coomnipotenti concorporales conſtituet, & cohęredes. Omniq; creaturæ iubebit, vt ĩ omni, qđ volemus nobis obediat vocatoſq; noĩe ſuo nos Deos efficiet. Ipſe.n. dicit. Ego dixi Dij eſtis, & filij excelſi oẽs. Sed ipſe Deus eſt ꝑ eſſentiã, tu verò per participationẽ, ſicut teſtat̃ Pe. dicens. 2. Pe. 1. Vt efficiamini Diuinæ cõſortes naturæ, ipſe Deus eſt deificãs, tu vero Deus deificatus. Aug. Ibi erit verus honor, q̃ nullo negabit̃ digno, nulli cõferetur indigno, qa nec ambiet ad eũ vllus indignus, vbi nullus pmittet̃ eſſe niſi dignus. Attende fidelis anima, q̃ ineſtimabilis erit honor, a ſummo rege tegũ manu ꝓpria coronari, & dyademate perhennis gloriæ decorari, nõ in mũdi ſterquilinio, ſed in cęli palatio in conſpectu innumerabilium Angelorũ, & ſanctorũ omnium immortalitatis ſtola veſtiri, & regalibus indumentis ꝑfulgidis adornari. Vñ Sap. 5. dr̃. Accipient tegnũ decoris, & dyadema ſpei de manu dñi. Quinta pars beatitudinis eſt potentia. Verã ille potẽtiã obtinet, q q̃cũq; voluerit facere põt. Quod qa nullus hic valet facere, nec verã pt potẽtiã hic hr̃e. Verũ qdem in futuro bonus qcquid voluerit facere pt, qm̃ ipſum omnipotẽtẽ in omnibus ſuæ voluntati cõcordãtẽ habebit. Qm̃ ergo cũ tãto honore, & cũ cæteris ꝑlibatis hanc adeptus fuerit omnipotẽtiã, nõ video qua rõne poſſit cupere ampliorẽ. Oẽs.n. omnipotẽtes erunt ſuæ voluptatis ſicut Deus ſuæ. Nã ſicut Deus pt qcqd vult per ſeipſum, ita poterũt illi qcqd volẽt ꝑ ſeipſos. Quia ſicut illi non aliud volent, q̃ qđ ille, ita ille volet qcqd ipſi volent. Et qđ ille volet nõ poterit nõ eſſe. Sexta pars beatitudinis eſt ſecuritas. In hac vita nihil põt aliqs hr̃e de quo ſecurus valeat eſſe. Sub eodẽ.n. momento pauper ex diuite, triſtis ex læto, infirmꝰ ex ſano, mortuus ex viuo pt exiſtere. Ergo nec alias beatitudinis partes, nec ſecuritatẽ pfectã hic habet. In futuro aũt bonus quiſque ſecuritatẽ pfectã habebit, qa quicquid voluerit obtinebit, & nihil ex eo ſe amiſſurum timebit. Bern. O ciuitas cæleſtis, ſecura mãſio, patria totũ cõplectens, qđ delectat, populus ſine murmure, incolæ quieti, hoĩes nullã indigentiã habentes. O q̃ glorioſa dicta ſunt de te ciuitas Dei. Aug. quoque ſic loquit̃. Ibi erit ſumma ſecuritas, ſecura tranquillitas, tranquilla iocũditas, iocunda fęlicitas, fęlix æternitas, æterna beatitudo. De hoc require ſupra, in tertia dote animæ. Septima pars beatitudinis ad animã pertinentis eſt gaudiũ. Gaudiũ pfectum ſolus ille põt hr̃e, q oẽs prædictas partes beatitudinis ꝑualet obtinere, quarũ qa nullã hõ hic hr̃e põt, patet qa nec gaudiũ ſummũ. In futuro autẽ bonus quiſque tunc omnino gaudere poterit, qa perfectẽ prædictas oẽs partes beatitudinis obtinebit. Quid ergo beatius iſto, quo tunc replebitur iuſtus gaudio. Adhuc tñ ad cumulũ beatitudinis ſuæ aliud habebit, vñ amplius poſſit gaudere. Quia.n. quiſque ſic alterum vt ſeipſum amabit, patet ꝙ ſic de illius fęlicitate ſicut de ſua gaudebit. Quot & quãta gaudia quiſque beatus habebit, q de tot, & tantis beatitudinibus ſanctorũ gaudebit. Quod ſi de alijs quos vt ſe diliget tã ineffabiliter iubilabit, quantũ de Deo quẽ pluſquam ſe diliget exultabit. Gaudium.n. erit eiꝰ intꝰ, & extra, ſurſum, & deorſum, gaudiũ circũquaq;. Cuiuſlibet eorũ erit gaudiũ ſuper ſe de Diuina viſione. Intra ſe de ſui glorificatione. Infra ſe de ſuppliciorum infernaliũ euaſione. Circa ſe de ſanctorum Angelorum, & hominum ſocietate iocundiſſima. Extra ſe de mũdi formoſitate gratiſſima, vbique gaudium plenum erit. Auguſt. Ibi nihil obeſt, nihil deeſt, nihil extra, quod

appetatur

appetat̃,nihil intra qđ faſtidiatur. Ibi vita ſine morte, iuuentus ſine ſenectute. Ibi lux ſine tenebra, ibi gaudium ſine triſtitia, ibi pax ſine diſcordia, ibi voluptas ſine iniuria. Ibi merces ſanctorum tam magna eſt, ꝙ non põt menſurari, tã multa ꝙ non poteſt numerari, tam copioſa ꝙ non poteſt finiri, tam præcioſa ꝙ non poteſt æſtimari. Idem ibidem. Illud qđ permittit Deus, fide non capitur, ſpe non attingitur, charitate non comprehenditur, deſideria & vota tranſcendit, acquiri poteſt, æſtimari nõ poteſt. Ibi nihil quod amabitur deerit, ibi nihil deſiderabitur qđ non aſſit. Propter qđ ſicut ſcriptum eſt Iſa. 51. Gaudium & lætitia inuenietur in ea, id eſt in ſuperna Hieruſalem, gratiarũ actio & vox laudis. Et iterum 65. Ecce ego creo Hieruſalẽ exultationem, & populum eius gaudium. Notate verba Hieruſalem & populus eius tanta plenitudine gaudij perfruentur, vt nõ ſolum dicantur exultatione & gaudio repleri, vel etiam cumulari, ſed magis eſſe ipſum gaudium, quia gaudium omnino ſupereccedit in eis. Item 66. Lætamini cum Hieruſalem & exultate cum ea qui diligitis eam. Gaudete cum ea gaudio vniuerſi qui lugebatis ſuper eã, vt ſugatis & repleamini ab vbere conſolationis eius, vt mulgeatis & delicijs affluatis ab oĩmoda gloria eius. Vnde bñ & deuotè loquens Anſelmus de hoc gaudio ait. Cor humanũ, cor indigens, cor expertum ærumnas, immò obrutum ærumnis, quantum gauderes ſi his oĩb. abundares, interroga intima tua, ſi capere põt gaudium ſuum de tanta beatitudine ſua. Sed certè ſi quis alius quẽ oĩno ſicut teipſum diligeres, idem gaudium, eandemq; beatitudinẽ haberet, duplicaret̃ gaudium tuum, quia non minus de illius bono, q̃ de tuo gauderes. Si vero duo vel tres, vel multo plures idipſum haberent, tñ tode pro ſingulis, quantum ꝓ teipſo gauderes, ſi ſingulos ſicut teipſum amares. Ergo in illa perfecta charitate innumerabilium Angelorum & hominum, vbi nullus minus diliget aliũ q̃ ſeipſum, non aliter gaudebit quiſq; pro ſingulis quàm ꝓ ſeipſo. Si ergo cor hominis vix capiet gaudium. ſ. de tanto bono ſuo, quõ capax erit tot & tantorum gaudiorum. Et vtique quãtumquiſq; diliget aliquem tantum de bono illius gaudet. Sicut in illa perfecta fœlicitate vnuſquiſq; ſine comparatione Deum diliget plus quàm ſe, & oẽs alios ſecum, ita plus gaudebit abſq; dubitatione de fœlicitate Dei q̃ de ſua, & omnium aliorum ſecum. Sed ſi Deum ſic diliget tota mente, toto corde, vt tamen tota mens, totum cor, non ſufficiat dignitati dilectionis Dei, totum cor, tota mens non ſufficiet dignitati gaudiorum. Non ergo totum gaudium intrabit in gaudentes, ſed toti gaudentes intrabunt in gaudium. Pero Dñe meditetur intus interim mens mea, loquatur lingua mea, amet illud cor meum, ſermocinetur os meum, eſuriat illud aĩa mea, ſitiat caro mea, deſideret te tota ſubſtãtia mea, donec itrẽ ĩ gaudiũ Dñi Dei mei. Prędictę ſeptẽ beatitudinis partes, ad tres dotes aĩæ ſuperi⁹ memoratas põt reduci. Nã ſapiẽtia ad primã dotẽ reducit̃. Amicitia, cõcordia, & gaudiũ ad ſecũdã. Honor põs, & ſecuritas ad tertiã.

De ſeptem partibus beatitudinis corporis. *Diſt. IIII.*

SImiliter enumerat Anſelmus ſeptem partes beatitudinis ad corpus pertinentes. Prima pars eſt pulchritudo, miſeriæq; per contrarium turpitudo. Eſt autem pulchritudo bonum quoddam quod naturaliter à cunctis deſideratur haberi. In illa ſiquidẽ vita pulchritudo iuſtorum, ſolis pulchritudini comparatur qui tunc ſeptemplicìter, quam modo ſit clarior, & ſplẽdidior erit. Vnde ſcriptum eſt Matth. 8. Fulgebunt iuſti ſicut ſol in regno patris eorum. Amplius corpus Domini claritati ſolis prælucere, nemo poteſt ambigere. Huic autem teſte Apoſtolo ſimiles erimus, qui ait Rom. 8. Reformabit corpus humilitatis noſtræ configuratum corpori claritatis ſuæ, hæc auctoritate comprobata. Si quis etiam velit tibi ratione probari, credo nulli debere incredibile videri iuſtos pulchritudinem ſolis in illa vita vbi mortale hic abſumebitur tantummodo ſortiri, cũ verè dicantur, & ſint templum & ſedes Dei, quod nuſquam in diuina pagina inuenimus de iſto viſibili ſole legi. Secunda pars beatitudinis eſt agilitas. In futuro tanto nos velocitas comitabitur, vt ipſi æquè celeres Angelis Dei ſimus, qui de cœlo ad terras & econuerſo dicto citius dilabuntur. Quæ celeritas, vtrum ſit in Angelis probari neceſſe eſſet. Exempli gratia dici poſſet hominem mortali adhuc carne grauatum, mox a Iudæa per Angelum in Chaldeam delatum, videlicet, tradito prandio quod deferebat ſine mora relatum. Ergo cùm iſtis omnino par velocitas nobis erit, quibus ſicut promiſſa eſt illorum æqualitas nobis inerit. Apoſtolus etiam qui corpora noſtra quantacunque locorum intercapedine ſeperata membratim fuerint vel diſperſa, in ictu oculi aſſerit reſurrectura, ſatis innuit quam velocitatem eadem corpora iam incorruptibilia ſint habitura. Corruptibile enim hoc, ſicut ipſe teſtat̃, incorruptionẽ induet, immortale hoc immortalitatẽ. Hui⁹ quoq; velocitatis exemplum in radio ſolis poſſumus intueri, qui ſtatim orto ſole in plaga orientali, pertingit vſq; ad vltĩa plagæ occidẽtalis, vt in eo ꝑpendamus nõ eſſe impoſſibile qđ de nr̃a dicim⁹ futura velocitate. Huic etiam radio ſolis ſimile exemplum velocitatis habemus in nobis. Radius quippe oculorum nr̃orum in ſubleuatione palpebrarum aduſque cœlum pertingit, & ictu eodem totus in ſemetipſum ac integer redit. Amplius conſtat ſanctorum aĩmas, q̃ iam cœleſtia tenẽt, necdũ plena felicitate perfrui, donec incorruptibilitate ſuorum corporum potiant̃, q̃ cũ adeptę fuerit, non eſt qđ amplius velint. Hæc itaq̃ corpora ſi eas ad ſuam felicitatem tardiores aut grauiores efficere deberent, nimirum eorum conſortium potius abhorrerent q̃ appeterent. Tertia pars beatitudinis ad corpus pertinẽtis eſt fortitudo. Præſtabunt viribus quicunq; meruerunt Angelicis ciuibus ſociari, intantum vt nullatenus illis quicq̃ obſiſtere valeat, vel ſi mouẽdo quid, aut euertendo voluerint à ſtatu ſuo, quin illico cædat. Nec in eo qđ dicimus maiori laborabunt conatu q̃ nos modo in oculorum motu. Neq; fortitudo illa Angelorum nĩo cadat ab aĩo q̃ adempturi ſumus in futuro, quatenus ſi in hac fortitudine, aut in his q̃ dicturi ſumus exemplum aliud nõ occurrit, vel ipſa ꝑ q̃ Angelis adæquabimur ad ea cõprobanda ꝓſit. Sicut igitur in quibus Angelos valere conſtat nr̃a nihilominus fortitudo valeat. Nemo aũt eſt qui dubitet vt puto exiſtere Angelos ea qua volunt fungi fortitudine. Cùm ig̃ ſimiles eis fuerimus, nunquid imbecilliores illis erimus. In futuro igitur iuſtus ſic fortis erit, vt etiam ſi velit terram commouere poſſit. Sed fortaſſe q̃ret aliquis quid nobis tunc illa fortitudo ꝓſtabit, cũ ſingulis tanta conuenientia, vt conuenientius nequeant vbiq; diſpoſitis, nil euertendum, nil ſtatuendũ ſit in quo vires ſuas q̃s exercere poſſit. Qui hoc dicit attendat, ꝙ non ſemper oĩb. q̃ habemus, & q̃ nos non parum habere gaudem⁹, actu vtimur. Verbi gr̃a. Ipſo viſu, poteſtate aliqua, nõ nullarum ſcientia rerum. Sic & de multis alijs in hunc modum Sic & tunc de qua agim⁹ fortitudine erit. Sola namq; poſſeſſio eius grata nobis erit, & exultatio grandis, licèt in actu non ſit nobis neceſſaria. Cunctis vt dictum eſt in ſuo ſtatu conuenienter aptatis. Hęc eadem q̃ſtio ſi aut de velocitate aut de alia beatitudinis parte moueat̃, hac ſolutione ſi non aptiorẽ lector inuenerit, diſſoluatur. Quarta pars beatitudinis ad corpus ptinentis eſt libertas. Liber eſt q̃ cogi non põt ad ea q̃ nolit, nec ꝓhiberi põt ab eo qđ velit. Sed quis in hac vita hanc libertatem poſſit habere. Quis non quotidie patit̃ qđ nollet, quis aſſequi valet oẽ qđ vellet. In futuro aũt quicunq; Angelis aſſimilabuntur, eorũ quoq; libertatem neceſſario aſſequentur. Itaq; ſicut Angelus nihil obſiſtit, nihil eos impedire põt vel conſtringere, quin ꝓ velle ſuo cuncta liberrimè penetrent, ita non erit obſtaculum qđ nos retardet, nulla clauſura q̃ nobis aliquatenus obſtet. Non elementum qđ nobis ad velle nr̃um ꝓuium non exiſtet. Amplius dñicum corpus cui corpora nr̃a Paulus configurãda teſtatur, clauſo ſepulchro à mortuis reſurrexit, hoc etiã ad Diſcipulos clauſis ianuis palpandum introiuit. Nobis quoq; in hoc futuræ libertatis documentum grande reliquit. In illa vita ſi bonus fuerit, nil patiet̃ qđ nolit, ſed agere ꝑmittetur quodcunq; voluerit. Quinta pars beatitudinis ad corpus ꝑtinentis eſt ſanitas, miſeria vero infirmitas. Illa hõ ab ortu ſuo caret, hanc aũt incipit tollerare. Ex quo.n. naſcitur, prima vox eius indicat ꝙ patiatur. Mox namque incipit eſurire, ſitire, laceſſere, ſuis in pannis ſordeſcere, hic cæcus, vel ſurdus, mutus vel claudus, cardiacus vel ſcabioſus, leproſus vel paraclyticus, ſiue alio morbo efficitur infirmus, quia tñ eius infirmitas quibuſdã medicamentis liniri põt, non ſummæ infirmitati ſubiacet, verum in futuro ſic ſanus erit, ꝙ nullatenus infirmabit̃, ſed ſumma ſanitate fruet̃ De hac ſanitate qđ melius dici poſſit q̃ qđ Pſal. canit. Salus iuſtorum à Dño. Verũ de iſta ſanitate q̃ in ſæculo futuro habebimus exemplum afferre queam, vt q̃ ſit intelligat̃, non video, quia nil ſanitatis qđ ei comparare poſſem, aut ego in me, aut aliquis in mortali carne degens ſenſit in ſe. In futuro aũt abſterget Deus oẽm lachrymarũ ab ocul̃ ſcõrum & tñ non erit amplius neq; luctus, neq; clamor, neq; vllus dolor, q̃ prima tranſierunt. Et non eſurient neq; ſitient amplius, neq; cadet ſuper illos ſol, neq; vllus æſtus, qm̃ dextera ſua Deus teget eos, & brachio ſuo ſcõ defendet illos. Quid igitur eis nocere poterit, quibus dextera Dei tegumentum erit. Qual̃ aũt ſit illa ſanitas, ſcio me nec meo nec alicuius ſenſu vel experimento accepiſſe. Credere tñ licet, & incunctanter aſſeuere, ſanitatem vitæ futuræ ita ingem incommutabilem ac inuiolabilem fore, vt ineffabili quadã dulcedine totũ hominem repleat, & oẽ qđ alicuius in ſe viciſſitudinis mutabilitatis, aut læſionis ſuſpitionẽ pr̃ẽdere q̃at ꝓcul arceat ac repellat. Sexta pars btĩtudinis ad corpus ptinentis eſt voluptas. Hãc. cũ in hac vita hoĩes q̃runt, non niſi ꝑ anxietatẽ inuenire q̃unt.

Cumq́ue ad id perueniunt qđ voluptatem putant non niſi laborando eo ſiui valent, quo ſi etiam immoderatius vſi fuerint, rurſum eis in anxietatem conuertitur. Poſt hanc vero vitam, aut in oĩmoda voluptate ſunt, aut oĩmoda replebuntur anxietate. Sicut enim ferrum ignitum quaqua ſui parte contingit ignem, ſic in ſe boni voluptatem, mali vero ſentiẽt anxietatem. Hanc voluptatem neminem inuentum eſſe puto, q̃ eam vt eſt ſenſerit vel guſtauerit, vt illius ſaporem vel habitudinem alijs declarare poſſit. Sit iñ ante mentis oculos poſitus exempli cauſa hõ aliquis, q tam in ipſis oculorum ſuorum pupillis q̃ & in ſingulis membris ferrum ignitum & candens infiſum habeat, vt nec medullæ nec inteſtina, nec omnino quicq̃ in corpore ei⁹ cruciatus immanitate careat, vel eam leuius q̃ in oculis ſentiat. Quid dicam anguſtiatur. Quis iſtum ſanæ mentis eſtimet inter iſta eodem mõ, ſed penitus contraria conſideratione in illa futura vita declaratio q̃dam, ineffabilis bonos inebriabit, & ineſtimabili dulcedine ſui totos eos inenarrabili quadam exundantia ſanabit. Quid dicai totos, oculi, aures, manus, os, nares, guttur, cor, iecur, pulmo, oſſa, medullæ, exta, etiam ipſa, & cuncta ſigillatim & ſingula membra eorum in communi tã mirabilis delectationis, & dulcedinis ſenſu replebuntur, vt hõ vere totus torrente voluptatis Dei potetur, & ab vbertate domus eius inebrietur. Hoc autem aduertendum q̃ ibi non erunt voluptates carnales, ſiue delectationes, quæ conſiſtunt in vſu corporalium ciborum, & venereorum, qm̃ iſtę ad vitam animalem pertinẽt, & ſont nobis brutiſq; cõmunes. Sed ſunt ibi delectationes altiſſimæ, puriſſimæ, & nobiliſſimæ, in quib. cum Angelis ſanctis cõicamus, q̃ conſiſtunt in iocundiſſima Dei viſione, & ſuauiſſima fruitione, quæ nobis & Angelis eſt communis. Vnde Mat. 22. In reſurrectione neque nubent, neque nubent̃, ſed ſunt ſicut Angeli Dei. Quòd aũt in futuro ſæculo nõ vtantur cibis & veneris patet. Remota. n. vita corruptibili, neceſſe eſt remoueri illa q̃ corruptibili vitæ deſeruiunt. Manifeſtum eſt aũt q̃ vſus iſtorum corruptibili vitæ deſeruit. Sumuntur. n. cibi, vel ꝓpter nutrimentum vt vitetur corruptio q̃ poſſet accidere ex cõſumptione humidi naturalis, vel propter augmẽtum, vt perueniat corpus ad debitam quantitatem. Sed neutrum p̃dictorum erit in patria, qm̃ oẽs erunt incorruptibiles, & oẽs in debita corporum quantitatem reſurgent, ſicut dictum eſt ſupra: ergo vſus ciborum non erit ibi. Similiter commixtio maris, & feminæ corruptibili vitæ deſeruit: ordinatur enim ad generationem, vt p eam conſeruetur in ſpecie, qđ non põt in indiuiduo conſeruari. Cùm igitur oẽs hoĩes in futuro ſint incorruptibiles, nulla tunc erit hominum generatio. Si aũt dicas q̃ tunc erit vſus ciborum & venereorum non propter conſeruationẽ, vel augmentum corporis, nec propter conſeruationem ſpeciei, vel multiplicationem hominum, ſed ſolum ꝓpter delectationem q̃ in illis actibus eriſtit, ne deſit aliqua delectatio hominibus in vltima remuneratione. Patet hoc inconuenienter & irrationabiliter eſſe dictum. Quia conſtat q̃ illa vita beata ordinatior erit q̃ vita p̃ſens. In hac autem vita inordinatum & vitioſum eſt ſi qs vtatur hmõi cibis & venereis pp ſolam delectationem, & non propter neceſſitatem ſuſtentandi corporis vel procreandæ prolis. Nam delectationes q̃ ſunt in p̃dictis actionibus non ſunt fines actionum; ſed magis econuerſo. Eſt ergo ordo p̃poſterus & indecens, ſi operationes ꝓpter ſolas delectationes exerceant̃. Nullo ergo mõ hoc ponendum eſt in beatis, quorum vita ordinatiſſima debet eſſe. Per hoc autem excluditur error Iudæorũ & Saracenorum, qui ponunt & eſtimant q̃ hoĩes poſt reſurrectionem cibis & venereis vtentur ſicut & nunc. Quos etiã quidam Chriſtiani hæretici ſunt ſecuti ponentes regnum Chriſti futurum in terris terrenum p mille annos, in quo ſpacio tpis dicunt eos qui tunc reſurrexerint moderatiſſime cibis & venereis vacaturos. In qb. cibus ſit tantus aut potus, vt non ſolũ nullam modeſtiam teneant, ſed modum quoque ipſius credulitatis excedant. Sed iſta nullo mõ niſi à carnalibus credi põt, qui ſola carnalia ſapiunt, & ſpũalia & æterna minime guſtauerunt. Sũt aũt aliqua q̃ huic opinioni ſuffragari videntur. Primo quidem, quia Adam in ſtatu innocentiæ vitam habuit immortalem, & tñ ſi ſtetiſſet, cibis & venereis vſus eſſet, cùm illi dictum ſit. De oĩ ligno paradiſi comede. Et creſcite & multiplicamini &c. Itẽ Chriſtus poſt reſurrectionẽ ſuam legit̃ comediſſe. Luc. vlt. Cùm manducaſſet coram Diſcipulis ſumpſit reliquis & dedit eis. Et Act. 10. dicit Petrus. Hunc. ſ. Ieſum Deus ſuſcitauit tertia die & dedit eum manifeſtum fieri non oĩ pp̃lo, ſed teſtibus p̃ordinatis à Deo nobis qui manducauimus & bibimus cum eo poſtq̃ ſurrexit à mortuis. Item Act. 1. Conueſcens p̃cepit eis &c. Sunt etiã auctoritates multæ in ſcriptura ſacra, q̃ ciborum vſum videtur nobis ꝓmittere in illo ſtatu futuro. Dĩ. n. Iſa. 25. Faciet Dñs oĩb. pp̃lis in monte hoc conuiuiũ pinguiũ medullatorũ vindemiæ deſecatę. Et q̃ hic intelligi debeat de ſtatu poſt reſurrectionem patet ex hoc qđ ſequit. Et p̃cipitabit Dñs mortẽ in ſempiternum, & auferet Dñs oẽm lachrymã ab oĩ facie. Itẽ Iſa. 65. Ecce ſerui mei comedent & vos eſurietis. Ecce ſerui mei bibent, & vos ſitietis &c. Et q̃ hoc referendum ſit ad ſtatum futurum, patet ex hoc qđ poſtea ſubditur. Ecce ego creo cœlũ nouũ & terrã nouã. Itẽ Dñs dicit Mat. 26. Non bibã ammodo de hoc genimine vitis, vſque in diẽ illum cum illud bibã vobiſcum nouum in regno p̃ris mei. Et Luc. 22. Ego diſpono vobis ſicut diſpoſuit mihi pr̃ meus regnũ, vt edatis & bibatis ſuper menſam meã in regno meo. Itẽ Apo. 21. dr̃ q̃ ex vtraq; parte fluminis qđ erit in ciuitate ſctõrum erit lignũ vitæ afferens fructus duodeci p ſingulos menſes. Et 20. ca. eiuſdẽ dr̃. Vidi aĩas decollatorũ pp teſtimonium Ieſu, & vixerunt & regnauerunt cũ Chr̃o mille an. cęteri mortuorũ nõ vixerũt donec cõſumerẽtur mille anni. Ex p̃dictis oĩb. p̃dictorum hæreticorum opinio confirmari videt̃. Sed hęc oĩa ſanè intelligentibus non eſt difficilè ſoluere. Quod n. primo obijcit̃ de Adã nullam habet efficaciã. Adã namq; perfectionem quandã habuit p̃ſonalem, nondũ tñ erat p̃fecta humana natura multiplicatione humani generis, nondum adhuc inchoata. Inſtitutus ergo fuit Adam in tali p̃fectione q̃ generis humani principio cõpetebat, & iõ oportuit q̃ generaret ad multiplicationem humani generis, & p conſequens q̃ cibis vteret̃. Poſt reſurrectionem aũt natura humana totaliter erit p̃fecta, electorum numero iã cõpleto. Et iõ generatio tunc non erit, nec vſus etiã alimenti, ꝓpter qđ & alia erit immortalitas reſurgẽtium, & alia q̃ fuit in Adã. Reſurgentes. n. ſic erunt immortales, vt mori nõ poſſint, nec eorum aliquid poſſit reſolui. Adam aũt ſic fuit immortalis, vt poſſet non mori ſi non peccaſſet, & poſſet mori ſi peccaſſet. Eius aũt immortalitas ſic poterat conſeruari, non q̃ nihil reſolueretur, ſed vt contra reſolutionẽ humidi naturalis ſubueniri poſſet p ciborum neceſſariã ſumptionem, ne corpus eius ad corruptionem veniret. Quod aũt obijcitur de Chr̃o, qui poſt reſurrectionẽ comedit. Dicendũ q̃ reuera comedit non ꝓpter neceſſitatẽ, ſed ad demonſtrandũ ſuæ reſurrectionis veritatem. Cibus aũt ille quẽ ſumpſit non fuit cõuerſus in carnem eius, ſed in p̃iacentẽ materiã reſolutus. Hęc aũt cã comedendi nõ erit in reſurrectione cõi. Auctoritates vero q̃ vident̃ ꝓmittere ciborum vſum poſt reſurrectionem, ſpũaliter intelligẽdę ſunt. Nã ſcriptura diuina paruitati nr̃æ intelligẽtiæ condeſcendens ꝓponit nobis ſpũalia ſub ſiĩitudine ſenſibiliũ, vt animus nr̃ ſenſibilib. aſſuetus, ex his q̃ nouit ſurgat ad incognita q̃ nõ nouit, vt p hoc qđ ſcit nota diligere, diſcatis, & incognita amare. Et p hanc modum delectatio q̃ conſiſtit in contemplatione ſapientiæ, & aſſumptio veritatis intelligibilis in intellectum noſtrum conſueuit p vſum ciborũ in ſacra pagina deſignari, ſm̃ illud Prou. 20. qđ de ſapientia dr̃. Miſcui vinum & poſui menſam, & inſipientib. locuta eſt. Venite & comedite panẽ meum & bibite vinũ qđ miſcui vobis. Et Ecc. 15. dr̃. Cibauit illum pane vitæ & intellectus, & aqua ſapientiæ ſalutaris potauit illum. De ipſa etiã ſapientia dicit Prou. 12. Lignum vitæ eſt his qui apprehenderint eã. Auctoritates igĩ ſupina allegatæ non cogunt nos dicere, q̃ ſcĩ poſt reſurrectionem cibis vtantur. Hoc tñ qđ poſitum eſt de verbis Dñi. Math. 26. poteſt intelligi, vt referatur ad hoc q̃ ipſe cum Diſcipulis ſuis poſt reſurrectionem ſuam comedit, & bibit. Nouum quidem vinum. i. nouo modo. ſ. non propter neceſſitatem, ſed ad ſuę reſurrectionis demonſtrationem. Et dicit. In regno p̃ris mei, quia in reſurrectione Chriſti regnum immortalitatis demonſtrari cepit. Qđ aũt dr̃ in Apoc. de mille annis, dic q̃ p mille annos intelligit̃ totum tps Eccleſiæ in quo Martyres regnant cum Chriſto, & alij Sancti tam in præſenti Eccleſia q̃ regnum Dei dr̃, q̃ etiam in cœleſti p̃ria quantum ad animas. Millenarius enim perfectionem ſignificat. Sic ergo manifeſtum eſt q̃ ſancti poſt reſurrectionem non vacabunt cibis & potibus, neque venereis actibus. Ex quo ſequitur q̃ omnes occupationes actiuæ ceſſabunt, quæ videntur ordinati ad vſum ciborum & venereorum, & ad alia quę corruptibili vitæ ſunt neceſſaria. Sola ergo occupatio contẽplatiuæ vitæ remanebit. Inde eſt qđ dr̃ Luc. 10. Optimam partẽ elegit ſibi Maria, q̃ non auferet̃ ab ea in æternum. Septima pars beatitudinis pertinentis ad corpus eſt longeuitas. Hæc corporis beatitudinem perficit & conſummat. Tunc enim primum oẽs p̃dictas beatitudinis partes corpus habere poteſt, cũ eas ſine amiſſione retinere valet. Nam ſi eas haberet, & tamen moriendo amitteret, quid ſibi eas habuiſſe prodeſſet? At longeuitatem perfectam habere nõ poteſt, qui alioquin moriturus eſt. Quantumlibet enim diutius viuat, ſomnium eſſe ſibi videtur oẽ quod vixit cùm moritur. Non ergo longeuitatẽ hõ hic habet, q aliqñ moriẽdi neceſſitatẽ inenitabilẽ habet Sed q nũc bñ vixerit, in futuro lõgeuitatẽ habebit, qa viuet quãtũ & De⁹.

Si ergo

Si ergo longa, & ſalubris vita diligitur, vbi eſt æternitas ſana, & æterna ſanitas, quia nulli in perpetuū viuent, & ſalus iuſtorum a dño. Aug. Vacabimus, & videbimus: videbimus, & amabimus: amabimus, & laudabimus. Ecce quid erit in fine ſine fine. Nam quis alius noſter eſt finis, niſi peruenire ad regnū, cuius nullus eſt finis? Nam ſcriptum eſt Luc. 1. Regni eius non erit finis. Ad illud regnū æternæ beatitudinis nos perducat, qui fidelibus ſuis dicturus eſt in iudicio. Venite benedicti patris mei, poſſidete paratū vobis regnum a conſtitutione mundi. Iſtæ ſeptem beatitudinis partes ab Anſel. prædictæ reducuntur ad quattuor dotes corporis ſuperius aſſignatæ. Nā pulchritudo reducit ad claritatem, fortitudo, ſanitas, & longæuitas ad impaſſibilitatem, libertas, & voluptas ad ſubtilitatē: agilitas aūt proprio noīe nuncupatur. Hæ ſunt quattuordecim partes beatitudinis, quas beatus Anſelmus enumerat, licet non eodem ordine proſequatur.

LIBRI III. PARS I.

De conſecutione perfectæ innocentiæ, & præſeruatione à peccatis differitur. Diſt. I.

EXpeditis per Dei gratiam duobus libris huius voluminis. In quorum primò ſapiēs immo Dñs per ſapientem oſtendit aſſuniendā eſſe diligentiā agendorū, cū dicit: In oībus operibus tuis. In ſecundo hortatur ad hñdam prouidētiā futurorū, cum ſubdit: Memorare nouiſſima tua. Nunc accedamus ad tertiū, in quo promittit perfectā innocētiā animorū, cum addit: Et in æternum non peccabis. Primis videlicet duobus ſuppoſitis. q.d. Si diligentiā operoſam in agendis tenueris, ſi prouidentiā ſtudioſam de futuris habueris, ex his procul dubio perfectā innocentiam conſequeris. Magna valde promiſſio, & ex totis præcordiis appetenda, quia quantū eſt de lege cōi, non eſt homo qui non peccet, vt dī 3. Reg. 8. Itē Eccl. 7. Non eſt iuſtus in terra qui faciat bonū, & nō peccet: ſubaudi venialiter. Et pauciſſimorū eſt nō peccare mortaliter, ex munere gratiæ ſpecialis. Ex dictis in 2. lib. luculenter apparet, quod nouiſſimorū conſideratio funditus excludit voluntatē peccādi, ſicut eſt facilè videre diligentius intuenti ea, q̄ dicta ſunt de morte. Item eodem lib. de extremo Dei iudicio. Rurſus eodē lib. de pœnis peccatorum in Purgatorio, necnon & de reproborū ſuppliciis in inferno, tandem de præmiis, & remuneratione iuſtorū. Vlterius aūt cōſiderare debemus, qđ ſunt alia quattuor, q̄ non modicū ſuffragantur ad præſeruādū hoīem a peccato, q̄ ſi iugiter hēret homo præ oculis, nunq̄ vellet aſſentire peccatis. Primū eſt rationalis aīæ conditio generoſa. Scđm eſt eiuſdē diſcuſſio ſerioſa. Tertiū eſt in pugna ſuī defenſio virtuoſa. Quartū eſt diuini verbi retentio ſtudioſa. Primū itaq; multum valens ad præſeruādum hoīem a peccato, eſt rationalis aīæ dignitas, & conditio generoſa. Nā ſi quis diligēter inſpiceret aīæ dignitatem q̄ncunq; de peccato committēdo tētat, peccato nullatenus aſſentiret. Hanc enim Deus ſup creaturas nobilē fecit & dignam, qui eam cū maiori deliberatione creauit, imagine ſua illuſtrauit, ſimilitudine decorauit, ornauit virtute. i. iuſtitia naturali. Huic & dedit libertatis arbitrium, rationis faſtigiū, ſuperiorū dñium, intellectus acumen, diſcernēdi facultatē, naturalis legis, & ſcripturæ ſciam, ſpiritus ſui gratiam, Angelorū ſocietatē. Hanc elegit ſibi beatiſſima Trinitas in habitaculū, pr in filiā, filius in ſponſam, Spiritus ſanctus ſibi cōſecrauit in templū. Pro hac Dei filius in mundum venit, carnem paſſibilem, & mortalē aſſumpſit, euangelica documenta propoſuit, ſanctitatis exēpla præbuit, lacra inſtituit, mirabilia opera oſtēdit, pro eius redēptione iniuria mundi mala ſuſtinuit, ſanguinē ſuum fudit, mortē pertulit, pro hac liberanda ad inferos deſcendit, pro hac ſpe confortanda hoīem aſſumptum reſuſcitauit a morte, pro hac docenda, & ad amorē ſuū inflāmanda Spiritum ſanctū miſit, pro hac reuocanda ab erroribus, & ad veritatē fidei reducenda, diſcipulos ſuos per vniuerſum orbē diſperſit, eoſq; innumeris tormentorū, & mortis gñibus expoſuit, pro hac exaltanda cęlos aſcendit, & regnū æternæ beatitudinis præparauit. Hęc oīa ſi quis attenderet, nō ipſam vilipenderet, nec pro viliſſimo peccati cōmercio venalē diabolo traderet, nec lenoni viliſſimo, turpiſſimo, & crudeliſſimo proſtitueret, nullo modo. Hoīs multa deſcribunt, Eccl. 17. Deus de terra creauit hoīem ſm imaginem ſuā fecit illū, &c. Bern. in medi. ſuis. O aīa inſignita Dei imagine, decorata ſimilitudine, deſponſata fide, dotata ſpiritu, redempta ſanguine, deputata cū Angelis, conſors beatitudinis, hæres bonitatis, rationis particeps, quid tibi cum carne. Et infra. Totus

ſiquidem mundus iſte ad vnius aīæ pretium æſtimari non poteſt pro qua Chriſti ſanguis effuſus eſt, & q̄ non niſi Chriſti ſanguine redimi potuit. E contra ſi quis diligenter attenderet vilitatē peccati, quam vilem, & miſeram, quàm fœdam & fœtidam, quàm deformē, & abominabilem Deo, & Angelis eius ſanctis reddat aīam peccatricem, quot & quanta mala proueniant aīæ per peccatum, nullo modo, nulla ratione peccaret. De vilitate peccati, & de malis, & dānis quamplurimis q̄ facit in anima, require infra, vbi agit de effectib. peccati. Qđ aūt aīæ conſiderata nobilitas eiuſq; generoſa cōditio præſeruet ipſam, & retrahat a peccato dī. infra Io. 3. Qui natus eſt ex Deo, nō peccat. Ex Deo inquam non ex ſua ſubſtātia, vel eſſentia producente, ſed ex Deo ad ſuā imaginem conformante, & ex Deo redimente, & deformatam per ſacra regenerante, & per grām reformante. Reuera oīs hō, ſi natiuitatis huius dignitatē conſiderat, nō peccat. i. a Deo vilitatem peccati abominabilē intuet, q peccatū cōmittere penitus dedignat: vnde Sen. Si ſcirē Deos ignoſcituros, & hoīes ignoraturos, adhuc non peccarē. Sequit: Qm̄ ſemen Dei manet in eo. Hoc ſemen eſt fides, q̄ eſt bonorum oīum primariū fundamentum, hoc ſemen manet in hoīe ēt poſt peccatū, cuius virtute debet retrahi a peccato. Sequit: Et non pōt peccare. i. habet in ſe, vnde poſſit non peccare ſi velit. Secundum q multum valet ad præſeruandum hoīem a peccato, eſt ſerioſa ſui circunſpectio. Si enim homo ſemetipſum diligenter ſine diſſimulatione diſcuteret, & oēs aīæ ſuæ latebras, oēs ſenſus ſuos tam interiores, quàm exteriores ſollicitè viſitaret, nunquā peccaret. Hoc aūt eſt ſummè neceſſariū, qđ cum tota vita hoīs ſit tētatio, ſicut dī Iob 7. Tentatio eſt vita hoīs ſuper terrā, expedit oīno, vt ſe cuſtodiat, & defendat, ſicut inferius oſtēdet. Rurſus, quia non ſolum ab extrinſeco. i. a tentatione hoſtili gñat in nobis peccatum, immo ēt a nobiſipſis. i. a corruptione noſtra intrinſeca, & noſipſi frequenter damus hoſtibus occaſionē tētandi, ideo ſummè neceſſaria eſt nobis circumſpecta noſtri cuſtodiā. Sicut enim, qñ Abbates, & Priores in monaſteriis omni die circuēunt, perſcrutant, & viſitāt oēs officinas, & oīa latibula, ne ſit in eis aliquid inordinatum, vel ne lateat aliquid inhoneſtum, tādiu regularis diſciplina ſeruat. Qñ vero plati negligunt, vel contemnunt diſcutere, & corrigere, tunc perit regularis obſeruātia diſciplinæ, & religionis honeſtas. Sic ēt eſt in aīa, q qñ ſemetipſam diſcutit, perſcrutatur, & viſitat oīa latibula cordis ſui, & oēs ſenſus ſuos, & ſi quid inordinatum inuenerit ſtatim corrigit, tunc ordinata ſunt oīa, nec pōt ibi latere, vel manere aliquid inhoneſtum. Ideo dē Eccl. 7. Viſitans ſpeciem tuā non peccabis. i. ſi domū conſciētiæ tuæ ſollicitè viſitare volueris, non peccabis: quia nec peccatum committes, & ſi cōmiſſum inueneris, illud ibi manere, ſeu moram contrahere nō permittes. Debes ergo diligenter inſpicere, ne ſit in corde tuo aliqua mala cogitatio, nec in lingua inordinata locutio, nec in ſenſibus vitioſa delectatio.

De cuſtodia cordis.

PRimo itaque debes cuſtodire cor tuum, ſicut monet Sapiens Prouerb. 4. Omni cuſtodia ſerua cor tuum, quoniam ex ipſo vita procedit. Sicut enim cor eſt principium vitæ naturalis, ita eſt principium vitæ, vel mortis moralis. E corde enim exeūt cogitationes malæ, furta, homicidia, &c. Matth. 12.

De cogitatione. Diſt. II.

NOtandum autem q tria ſunt genera cogitationum. Quædam enim ſunt vtiles & fructuoſæ, quædam volubiles & ocioſæ, & quædam vitioſæ. Vtiles & fructuoſæ ſunt quando ex voluntate & propoſito verſatur homo in eis honorem Dei & vtilitatem animæ ſuæ vel proximi ſui intendens. De quibus. 1. Reg. 2. Deus ſcientiarum dominus eſt, & ipſi &c. Et Prouer. 8. Erudītis interſum cogitationibus. Sap. 5. Cogitatio illorum apud altiſſimum. Bern. Omne tempus in quo de Deo non cogitas, hoc te perdidiſſe puta. Item fructuoſæ ſunt ſemper cogitationes malæ, quando viriliter & cito eis reſiſtitur, quantumcunque malę ſint. Vnde verſus: Semper lucratus bona ſemper qui meditatur. Pugnans lucratur contra mala quæ meditatur. Greg. Tentatio cui non conſentitur non eſt peccatum, ſed materia exercendæ virtutis. De hac materia infra vbi agitur de tentatione, & ſupra vbi de perſeuerantia. Item in vitiſpatrum quidam ſenex reſpondit cuidam interroganti de cogitationibus, Mortuos non timeas, ſed viuentes fuge. hoc eſt conſenſu vel opere peccatum non operare. Item Abbas Sytus reſpondit? Si cogitationes non habes, quia opera non habes, hoc eſt quia, qui cogitationi aduerſus peccatum non pugnat neque contradicit, ſed corporaliter peccat, cogitationum nullas moleſtias habet. Sicut vbi eſt palus fixus in aqua, vel ſaxum, ibi eſt ſtrepitus vndarum, quoniam eis reſiſtitur. Vbi autem palus vndas ſequitur, ſine ſtrepitu vadit. Sic quæ ducitur a cogitatione in actū non repugnans, non habet ſtrepitum malarum cogitationum,

ſed qui eis repugnat. In vitis Patrum quidam frater interrogauit ſenem quid faceret contra diuerſas tentationes. Reſpondit: Non pugnes contra oẽs, ſed contra illã, quæ caput eſt aliarum. Contra immundas cogitationes nihil adeo valet, ſicut eas ſpiritualibus patribus reuelare, in quarũ reuelatione cõfuſus hoſtis fugit, vt ſcabioſus, qñ ſcabies eius nudaẗ. Secundo ſunt cogitationes inutiles, & infructuoſæ, & otioſæ, & hoc dupliciter, qñ ſ. diabolus ingerit cordi aſſiduè malas cogitationes, tunc ſunt ſine fructu ſuo quem intendunt dæmones, qñ ſunt ſine conſenſu ne placeant, tunc neceſſe hñt euaneſcere, & deficere, vt ventus, & fumus. In vitis Patrum dicit Abbas Paſtor: Cogitationes ſunt vt ſecuris, q̃ nihil operaẗ, niſi aliquis ei manum porrigat, ſed remanet otioſa. Item dixit qdã: Sicut veſtes incluſæ in capſa exterminanẗ, & putreſiunt, ſi fuerint ibi lõgo tpe, ſic cogitationes in cordibus noſtris deficiũt, & exterminanẗ niſi fecerimus eas. Itẽ ad Abbatem Ioſeph. Sicut ſi quis claudat in vaſe ſerpentem ꝓcedente tpe moriẗ; ſic malignæ cogitationes paulatim deficiũt patientia illius, cui eas dæmones immittunt. Itẽ otioſæ ſunt, qñ ſunt vanæ, & volatiles vt ventus. Interrogauit frater quid faceret, quia multæ cogitationes in aĩa ſua veniebant, & periclitari ſibi videbaẗ in eis. Duxit eum ſenex ſub aere dicens: Expande ſinũ tuum ad ventũ, & apprehende. Qui cum diceret ſe nõ poſſe retinere, ait ſenex. Sicut non potes ventos apprehendere, nec retinere, ſic nõ potes cogitationes ꝓhibere ne veniant, ſed tuũ eſt eis reſiſtere. Item otioſæ ſunt, qñ de eo, quod ad Deum pertinet nõ ſunt. Ber. Oẽ tpſ, &c. vt ſupra. Prou. 21. Cogitationes robuſti ſemper in abundantia, &c. Item in collationibus patrum dixit quidam pater. Mens hoĩs eſt vt mola, quã incurſus aquarũ voluit, & quieſcere nõ ſinit, ſed neceſſe eſt voluere, & reuoluere quicquid ei miniſtraẗ, ſiue frumentum, ſiue loliũ. Ita mens circumacta tentationibus habet voluere, & reuoluere, ſiue bonas, ſiue malas cogitationes, q̃ miniſtranẗ ei. Iob 20. Cogitationes variæ ſuccedunt ſibi, & mens mea in diuerſa rapitur. Rñdit Sophar. Itẽ nota, ꝙ ſtabilitas loci multum valet contra iſtas cogitationes. Item dixit quidã frater ſeni. Cogitationes meæ nucant, & tribulor. Rñdit ſenex. In cella tua ſede: quemadmodũ enim ſi aſina alligata ſit, & pullus eius geſtiat, & currat huc, atq; illuc, & quocunque ierit ſemper ad matrẽ ſuã reuertiẗ; ita erunt cogitationes eius, qui pp Deum in cella reſidet, ſi ad modicum nutant, reuertuuẗ tñ ad eũ. Item quidã ſenex ait. Non deſeras cor tuum tpe tentationis, quia ſi deſerueris, ante te ſemper inuenies quod fugiebas. Tertiò notandum eſt, ꝙ ſunt cogitationes q̃dã vitioſæ, & culpabiles, quarũ ſunt quattuor gña. Aliæ enim ſunt curioſæ, aliæ libidinoſæ, & moroſæ, aliæ in conſenſu pernitioſæ, aliæ in defenſione culpæ magis malitioſæ. Primum ergo genus cogitationum vitioſarũ eſt curioſitas. Eſt aũt curioſa cogitatio, qñ ſtudet hõ quõ ſciat, & cognoſcat ea, quæ nõ pertinẽt ad ſalutem, vel qñ minus implicat ſe circa vana, vt Philoſophi, de quibus Rom. 1. Euanuerunt in cogitationibus ſuis, & obſcuratum eſt inſipiens cor eorũ. Econtra Prou. 12. Cogitationes iuſtorũ iudicia. Ibidẽ 20. Cogitationes cõſilijs roborantẽ. Quod fit, qñ implicat ſe homo in cogitationib⁹, q ſunt recto iudicio, & conſilio rerũ magis vtiliũ. Secundus modus eſt, qñ ſunt libidinoſæ, & moroſę. i. qñ homo delectaẗ in malis cogitationibus, & moraẗ in eiſdẽ. In collatione patrum dixit quidã ſenex. Aĩa eſt ad modũ Aquilæ, q̃ cum deſcendit de alto contemplationis, inſidet cadaueri delectationis carnalis. Itẽ in vitis patrũ. quidã ſenex, q̃renti cauſam paſſionũ ſuarum dixit. Infeſtãt te paſſiones, quia vaſa earum intra te ſunt. ſ. cogitationes, & imaginationes carnales, morã ibi faciendo, qñ eas nõ eijcis viriliter, & velociter. Bern. Præteritæ cogitationes dñ in animo ludunt, illudunt. Hiere. 4. Laua a malitia cor tuũ, vſquequo morabunẗ in te cogitationes noxiæ. Item in vitis patrũ frater quidam venit ad quendã ſenem dicens. Ora pro me, quia a ſpiritu fornicationis ſollicitor, & orauit ſenex ꝓ eo. Iterũ venit idem petẽs, & ſenex idem fecit. Cum aũt iterum veniens idẽ diceret, rogauit ſenex dñm, vt oſtenderet ei cauſam quare nõ exaudireẗ, qui vidit ſpiritũ fornicationis iuxta fratrem illũ ſedentem, & quaſi ludentẽ cũ eo. Angelus aũt bonus miſſus in adiutorium eius ſtẽ, & indignabaẗ aduerſus illum, ꝙ nõ proſternebat ſe Deo, ſed potius delectabaẗ in cogitationibus ſuis. Annunciauit ſenex fratri, quę viderat monens, ꝙ obſiſteret cogitationibus ſuis malis. Exaudiuit frater ſenẽ, & inuenit requiem. Item ait quidam ſenex. Sicut apponiẗ amaritudo vberi, vt puer ſepareẗ ab eo, ita delectationis cogitationi apponẽda eſt amaritudo cruciatus ęterni. Ad hoc valent, quæ dicta ſunt ſupra de inferno, de illis quorum habitacula tangebanẗ a nebula ſętoris. Item cauere debet homo, ne dum de peccato cogitat ad dolendum, & dolere dolendum, immittat ei diabolus delectationem carnalem, vt delecteẗ in eo, de quo dolere, & flere volebat. Vnde Soph. 3. Corrumpunt oẽs cogitationes ſuas. Tertio ſunt cogitationes pernicioſæ, quæ ꝑueniunt vſque ad conſenſum mortalis peccati: tunc enim ſunt ſicut fœtus viperini, qui corrodendo matrem ſuam occidunt, & ventrem de quo naſcunẗ, dilacerant, & diſrumpunt. Sicut enim vipera a fœtibus ſui intra ſe poſitis laceraẗ, & occiditur, ita nos cogitationes noſtræ in cordibus noſtris ortæ, & in vẽtre memoriæ nutritæ per cõſenſum occidunt. Ideo dĩ Hier. 4. Vſquequo morabunẗ in te cogitationes noxiæ. Et Dan. 13. Senes pleni iniqua cogitatione, &c. Quarto ſunt cogitationes magis pernicioſæ, qñ ſ. peccatum in corde tegiẗ, occultaẗ, excuſaẗ, & defendiẗ, ꝙ eſt grauiſſimum genus peccati, de quo infra vbi agiẗ de gradibus ſuperbiæ. De talibus cogitationibus dĩ Sap. 1. Peruerſæ cogitationes ſeparant a Deo. Magna peruerſitas eſt, Deo velle occultare, quod ipſum latere non poteſt. Iob 42. Nulla te latet cogitatio. Et 1. Paral. 28. Oĩum nouit corda, & cogitationes intelligit. Magna ẽt peruerſitas eſt velle excuſare, & defendere, quod accuſari, & condemnari debet. Ideo dĩ Iſa. 55. Derelinquat impius viam ſuam, & vir iniquus cogitationes ſuas.

De cuſtodia linguæ. Diſt. III.

POſt cuſtodiã cordis videndum eſt de cuſtodia linguæ. Circa quam conſideranda ſunt quattuor. Primo, oſtendendum eſt quantum ſit neceſſarium, & difficile linguam compeſcendo ſeruare. Secundo, quàm ſollicitè cauẽda ſunt peccata linguæ. Tertio, quæ, & quot ſunt huius peccata. Quarto per oppoſitum dicendum erit de ſilentio. Circa primum. ſ. quàm neceſſarium ſit homini linguam ſuam ſollicitè cuſtodire, patet ex hoc, quod dĩ Prou. 18. Mors, & vita in manibus linguæ. Quantũ aũt difficile ſit eã compeſcere, & cuſtodire, oſtendiẗ Iac. 3. Lingua nr̃a ignis eſt vniuerſitas iniquitatis, lingua conſtituiẗ in membris noſtris, q̃ maculat totum corpus, & inflammat totã natiuitatis noſtræ inflammatã a gehenna. Oĩs enim natura beſtiarũ, & volucrum, & ſerpentum, & cæterorum aĩalium domaẗ: lingua aũt nullum hominum domare põt. Eſt enim inquietum malum plena veneno mortifero. Ideo hortaẗ ſapiens Eccl. 28. poſt multa mala, quę ex lingua prouenire teſtaẗ. Attẽde ne labaris in lingua, & cadas in conſpectu inimicorũ inſidiantium tibi, & ſit caſus tuus inſanabilis in mortem. Nota quattuor in verbis iſtis conſideranda, & memoriter cõmendanda. Primo, quia lingua lubrica eſt, & in lubrico conſtituta. Ideo in vitia multa per linguã incidimus faciliter, & frequenter: ppea maior, & diligentior ſollicitudo requiriẗ circa cuſtodiam eius. Ideo dicit. Attende. ſ. pp linguæ lubricitatem. Secundo nota, ꝙ aduerſarij noſtri multum infeſtãt nos de peccatis linguæ, quia vbi caſtrum debilius inueniẗ, ibi fortius impugnaẗ. Vnde frequentius tẽtamur de peccato linguę, quàm de alijs, pp qđ vitium linguæ vigilantius eſt cauendum, quia vbi magis inſiſtit robur obſidentiũ, ibi vigilantius eſt, & fortius obſiſtendum. Tertio pp facilitatem lapſus, & difficultatem reſurgendi; ideo dicit, & ſit caſus tuus inſanabilis. Quarto pp peccatorum linguæ grauitatem, quia ſ. ſunt ad mortẽ. Attende ergo, ꝙ in peccata linguæ faciliter labimur, & frequenter, & ad hoc fortius impugnamus, & cum maiori difficultate reſurgimus, & per hoc in mortem primã, & ſecundã incidimus. i. in mortem culpæ, q̃ eſt mors prima, & in mortem gehennæ, q̃ eſt mors ſecunda. Item per linguã corruunt hoĩes, & in mortẽ propriam, & in mortes multorũ, ſicut infra patebit. Sunt autẽ peccata linguæ diligenter, & ſtudioſè cauenda, tum quia Deo ſunt iniurioſa; tũ quia ſunt ipſi loquenti pernicioſa, tum quia ꝓximo nihi ſunt dãnoſa. Primo quidẽ, quia Deo ſunt iniurioſa. Deus enim pp ſeipſum hoĩ linguam dedit. i. ad ſe laudandum, benedicendũ, & ſibi gratias agendum, pro oĩbus bonis, & beneficiis q̃ fecit, & continuè facit nobis, & ſe facturũ promiſit, vt hoĩ ra ſacrificent ei ſacrificiũ laudis, & annunciẽt opera eius in exultatione, hoc eſt officiũ Angelorum, & ita iã in hoc exilio pro modulo noſtro participamus cum Angelis ſanctis. Vnde 1. Corin. 13. Si linguis hominum loquimur peccata propria, confitendo humiliter, & orando, laudando vero Deũ linguis loquimur Angelorũ. Iac. 3. In lingua benedicimus Deum. Quam grauiter ergo peccant, & quam nequiter ingrati ſunt, qui verba plaſphemiæ ꝓferunt, vel alia hmõi cõtra Deũ. Iſa. 3. Linguæ eorũ, & abominationes eorum contra Deũ. Secundo dedit nobis dñs linguã ad conceptus noſtros inuicẽ exprimendũ, & ad corpus alendũ, & ſuſtentandũ, ſm duo opera naturæ, ad q̃ nobis eſt data, guſtũ videlicet, & loquelã, & ꝙ eſt adhuc maius, & melius dedit eã nobis, ad veniam impetrandã in confeſſione, ad gratiã, & merita promerenda in oratione. Iſa. 65. Mihi curuabiẗ oẽ genu, & cõfitebiẗ oĩs lingua. De his duobus infra Confeſſio, & infra Oratio. Tertio dedit Deus nobis linguã ad proximorum ſalutẽ procurandã, docẽdo, monendo, cõſulendo, corripiendo, arguendo, conſolando, & huiuſmodi. Iſa. 50 Dñs dedit mihi linguã eruditã, &c. Eccl. 6. Lingua eucharis in bono homine abũdauit, qua ſ. per Dei gratiam

ſciat,

ſciat,& poſſit proximos a malo retrahere,& ad bonū attrahere. Talis fuit lingua Petri,Pauli,& aliorum Apoſtolorū: qui,cum eſſent pauci,humiles,& abiecti, totum mūdum modico tpe ad fidem Ieſu Chriſti per Dei gratiā conuerterunt. Talis ēt fuit lingua B.Aug.& B.Ambr.aliorumq; Doctorū Sanctorū,& Prędicatorum,qui ad fidem Chriſti multas aīas adduxerunt. Fideles vero ad ſalutem ęternā inſtruendo,monendo,exhortādo,& huiuſmodi: in fide & moribus attraxerunt, quia videlicet eorum lingua erat ſancti Spiritus inſtrm̄,q loquebaẽ in eis,& eas mouebat. Sicut dicit Pſalm. Lingua mea calamus ſcribæ velociter ſcribentis.ſ.Spiritus ſancti,qui velociter.i.in inſtanti ſcribit legem & mandata,& oīa ad ſalutem neceſſaria in cordibus auditorū. Vnde in linguis igneis deſcendit Spiritus ſanctus in Apoſtolos,alioſq; diſcipulos, vt ignea verba, loquendo infidelium mentes per errorẽ excæcatas illuminarent, obduratas ad pœnitentiā emollirent, frigidas ad amorem diuinū vehementius inflammarent, & pigras ad bene operandum fortius excitarent. Quarto,dedit Dn̄s nobis linguā ad conſecrandū ſua myſteria, & eccleſiaſtica ſacra , quibus ſanctificanẽ creaturæ viſibiles per verbū Dei,& orationẽ: viuificanẽ,& conſecranẽ aīæ ſpirituales, morbi curanẽ,diuina oſtenſa remittuẽ, grā infunditur, remedia conferunẽ,dæmones effuganẽ,& quod maius eſt mirabilius,& efficacius ēt in Chriſti corpus creaturæ viſibiles conuertuntur. Eccl.36 Si eſt lingua curationis,eſt & mitigationis,& miſericordiæ. In iſtis non ſolū pares ſumus Angelis,immo ēt excelliores,quia nō eis contulit ſacrorum ſuorum myſteria diſpēſanda. Attendas ergo vnuſquiſque quanta ſit ingratitudo,quanta iniquitas,quantū flagitium,membrum tā nobile,tantis dotatū prerogatiuis , & priuilegiis adornatū inquinare ſordibus peccatorum,& q eſt inſtrm̄ Dei in tā dignis,& diuinis officiis facere diaboli inſtrm̄. Sic ergo patet quantum ſit cauendum vitium linguæ, & oīno deteſtādum,quia eſt Deo multipl'r iniurioſum. Secundo cauenda ſunt ſollicitè peccata linguæ,qa ipſi loquēti ſunt pernitioſa,& ei faciunt multa mala. Primò,quia oē bonū mortificant. Secundò,quia peccata multiplicant. Tertiò, quia perſonā reddunt odibilem. Quartò,quia reddunt eā damnabilem. Primo inquam peccatū linguæ oē bonum mortificat,corrumpit,& inficit , ſicut modicū venenum infuſum in vas vini, vel balſami. Iac.3. Lingua conſtituiẽ in membris noſtris,q̄ maculat totum corpus. Et poſt. Eſt enim inquietum malum plena veneno mortifero. Lingua ſimilis eſt Salamandræ, de qua dn̄t Philoſophi,q qn̄ arborem pomorum aſcēdit,oēs fructus eius taculo ſuo pungit,& inficit. Qualiter oē bonum, qđ eſt in hoīe, maculat,& corrūpit,oſtendiẽ Iac.1. Si quis putat ſe religioſum eſſe non refrenans linguā ſuam,ſed ſeducens cor ſuū,huius vana eſt religio. Exemplum de moniali, de qua loquiẽ B.Greg.in dial.q poſt mortem ſuā,cum eſſet ſepulta in eccleſia,viſa eſt ardere a capite vſque ad renes,ſed a lumbis,& deorſum remanebat intacta,cuius cauſam aſſignat Gregor.q cum eſſet caſta,& religioſa in aliis,in lingua tn̄ fuerat vitioſa. Secūdo,lingua peccata multiplicat,vnde facit hoīem multipliciter vitioſum,& de peccato corruere in peccatum . Prou.26. Os lubricum operaẽ ruinas. Eiuſdem 18.pp peccata labiorū ruina proximat malo. Iſa.3. Ruit Ieruſalē,& Iudas concidit,quia linguæ eorum,& adinuentiones eorū contra Dn̄m. Prou.25.Sicut vrbs patens,& abſq; murorum ambitu, ſicut homo qui nō pōt in loquēdo cohibere ſpiritum ſuū. In vitis Pat.cum quidā ſenex iret ad B.Antoniū,inuenit quoſdā alios fratres, qui ibant ad eū,qui in naui, & in via multa loquebanẽ,& de diuerſis ſcripturis,de opere manuū,& alius ſenex tacebat,cū peruenilſent ad ſanctum ait ſeni. Bonos fratres habuiſti ſocios itineris?cui ait: Boni ſunt,ſed habitatio eorū nō habet ianuā,qui vult,intrat in eorū ſtabulum, & ſoluit. Facit enim hoīem ſicut domū ſine hoſtio, arcam ſine ſera, ciuitatē ſine rectore,nauem ſine gubernaculo, equum ſine freno , vas ſine operculo. Tertio lingua reddit hoīem odibilē, nec mirū,quia oēm gratiā effūndit,abiicit. Eccl.19. Sapiens in verbis ſeipſum amabilē facit,gr̄æ fatuorum effundenẽ.Et infra. Homo eucharis.i.ſine gratia quaſi fabula vana , quia ſ nec ipſe reputaẽ,nec fides eius ſermonibus adhibeẽ,immo verba eius fabuloſa vn̄r,& velut fabula derideneẽ. Sed ecōtra dr̄ Eccl.6. Lingua euchāris.i.gratioſa in bono hoīe abundanit Bern.Lingua in lubrico poſita,lata,& tenuis optimum inſtrm̄ ad euacuandū cor. Vnde ſenſibiliter videmus,q hoīes linguoſi ſunt aridi,indeuoti, & oī bono ſpirituali vacui . Sicut enim linguis igneis, ſ.igne cœleſti,mentes Apoſtolorum repletæ ſolidantur,excitātur,& Spiritu ſancto replenẽ; ſic linguis igne maligno ſuccenſis exiccanẽ corda,& Spiritus ſancti gratia vacuanẽ: ex quo legiẽ,q lingua reddit hoīem odibilem, vel odioſum. Prou.22. Verboſus odioſus erit.Eccl.9. Terribilis in ciuitate ſua vir linguoſus,& temerarius in verbo ſuo odibilis erit.Eccl.20.Procax ad loquendū odibilis erit. Eccl.25. Aſcenſus arenoſus pedibus veterani : ſic mulier linguata homini grauiſſima.ſ.ad ſuſtinendum. Narraẽ de quodā, q cum ipſe in mari haberet vxorē ſuā ſecum,lingua iā grauem ad tolerandum: cū imminente tempeſtate clamatum eſſet a nautis,q grauiora de naui proiicerētur, ille exhibuit vxorem dicens,quod in tota naui nō erat aliquid grauius lingua eius.Hæc eſt cauſa,quare multi hn̄t vxores ſuas exoſas,& malè tractant eas,quia malas hn̄t linguas. Item cum quædā iuuēcula requireret a quadam vetula, q̄ dicebaẽ diuinatrix,quid facere poſſet,vnde pacem viri ſui hr̄e valeret,& amorem, & vnde erat,q eam ita malè tractabat; dixit vetula,quòd ſummo mane ſurgeret ante diem,& iret ad viciniū vetulæ hortum,& q non loquereẽ eundo, nec redeūdo, & cum illuc veniret genua flecteret verſus Oriētem ter, & Pater noſter diceret, & ab herba,q̄ vocaẽ Aurone, q̄reret ter quid faceret,qa vir ſuus eam malè tractaret , & ab herba audiret quid eā facere oporteret: q illa fecit, ſed vetula eam p̄uenit, & ſub herba latuit : cū aūt q̄reret hoc,qđ inſtructa fuerat, ad tertiam qōnem iuuenculæ rn̄dit vetula ter:primo in baſſa voce,poſtea inalzando vocē. Tace & pacem habe,redeundo non loquaris. Cum aūt rediſſet, & vetula q̄reret quid audiſſet,& illa referret,dixit vetula. Verè filia bene dictum eſt tibi. Si tacueris,& viro redeūte domum,& litigante in linguā tenueris,pacem cum eo habebis. Itē alia cōſimilia miſit aliā pro caſu conſimili poſt venatores principis dicens,q doceret eā lepores,quos inſequunẽ canes,qūo pacem, & amorem viri ſui haberet, ſi interrogaret eos . Ipſa aūt, cum videret lepores fugientes, nec de verbis eius curātes, reuerſa ad vetulā,conquerebatur ſe illuſam. Cui vetula. In veritate lepus optimè te docuit,& ſi non verbo,tn̄ exemplo. Sicut enim lepus non rebellando,nec de verbis curando,ſed fugiendo, & canes declinando euadebat,ita & tu potes. Item alius docuit aliā digitum ſupponere ori ſuo. Quā odioſum reddat hoīem non ſolum hoībus,ſed ēt Deo, & Angelis,patet ex hoc,q dr̄ in vitis Pat. Legiẽ enim ibi,q cuidam de ſenibus ſanctis per Spiritum ſanctum reuelatū eſt,q cum fratres conueniſſent,& loquerentur de his, q̄ pertinebant ad ędificationem,videbat ſanctos Angelos inter eos ſtantes, & letantes delectabanẽ in eloquio Dei, & leuabant manus quaſi Deo gratias referētes. Cum autem de ſæcularibus loquerenẽ, vel de impertinentibus ad ſalutē,ſtatim Angeli indignantes longius recedebant, & dæmones in ſpecie porcorum accedebant,& delectabanẽ voluantes ſe,& pleni fętoribus polluebant eos.Cum aūt poſtmodum loquerenẽ de ędificatione,iterum veniebant Angeli vt prius,agentes,& mouentes manus lauabant eos a ſordibus. Sanctus aūt ſenex ibat per monaſteria poſt multum fletum, & vlulatum, monens fratres, & dicens. Cauete fratres a multiloquio, & ocioſis ſermonibus, & ſeruate linguam,per quā malus interius animæ gn̄atur,& p quam Deo,& Angelis ſanctis odibiles ſumus: verba enim inutilia infirmam faciunt mentem, & euacuant animam noſtram. Quarto lingua reddit hoīem damnabilem, ſicut patet Luc.16. de diuite epulone,qui pp loquacitatem ſuā damnatus eſt,vt dicit Greg.& ęternæ pœnæ ſupplicio cruciaẽ,nec vnā aquæ guttā potuit impetrare. Et de damnatis dr̄ Apoc.16. Manducauerūt linguas ſuas præ doloribus,&c. Quia enim per quæ peccat quis per hoc, & torqueẽ: ideo qui per linguas ſuas peccauerunt, in linguis præcipuè cruciant. Vlterius de multis malis, quæ facit lingua loquenti ſpecialiter inuenies infra,vbi in ſpeciali agitur de ſingulis eius peccatis. Tertio,cauenda ſunt peccata linguæ, quia proximo multipliciter ſunt damnoſa. Primo nāq; lingua proximum ſuccendit, & prouocat ad iracundiam,& furorem. Hic eſt ſerpens flatu adurens,& inflāmans filios Iſrael.Deu.18. Hic ſerpēs dr̄ Situla faciens ſitiſe peccatum vindictę,vel aliud. Iob 41. Halitus eius prunas ardere facit , & de ore eius ignis egreditur ad modum Vehemoth, ſiue diaboli Eccl.28. Lingua nequam flāma ſua non vret iuſtos , qui dereliquerunt Deum , inciderunt in illā,& ardebit in illis, & non extinguetur.Iac.3. Lingua noſtra ignis eſt,qui inflammat,inflammata a gehenna non igne,qui luceat,ſed qui fœtet obſcurat,& denigrat. Item Eccleſ. 28. Lingua teſtificans adducet mortem , ſi ſufflaueris quaſi ignis ardebit. De his magiſter Iacobus dixit multa exempla,maximè contra litigatores,& aliorum inflāmatores ad irā. Cum quędā mulier litigioſa frequenter litigaret contra quendam bonum virum , & ipſe ei quaſi cani latranti tergum verteret,& nihil rn̄deret , requiſitus ab alio,quare non rnderet, dixit,q neſciebat litigare. Ait ille. Si vis,vt quieſcat, quære aliā litigioſam, & conducas eam,quæ litiget pro te , & indicauit ei quādam,quæ optimè ſciebat litigare. Cum eam rogaret, vt accepto bono pretio litigaret contra talem, quia audierat, quod hoc facere oportat,ipſa fortiter indignata incępit cū eo litigare,& vituperare fortiter dicēs, q aliā q̄reret,quia nō erat talis.

Cum aũt ille diceret: Benedictus Deus, quia inueni ꝙ ꝗrebam: tũc illa acrius, & turpius eũ vituperabat, & ſe magis excuſabat, tunc ille. Nõ ꝗrã ego aliã, quia meliorẽ ea ad hoc nõ inuenirẽ, ꝗ hoc melius ſciat facere, & velit, & poſſit. Itẽ cum ꝗdã alia litigaset cum quadã bona muliere, nec poſſet ſedare, ac diu corã tota vicinia illa auſcultaſſet, ad vltimũ dixit, niſi tacueris ego de vobis dicam corã oĩbus tale verbum, ꝙ nunꝗ de vobis fuit dictum. Cum aũt illa inſtaret, ꝙ diceret illud, quia de ea mentiſeť, ait: O dña ꝓba mulier loquamini, at illa cõfuſa adhuc vituperabat eã. Itẽ cum alia mulier cũ quadam alia coram vicinia litigaret, & illa eſſet implacabilis, altera expandit ei palliũ ſuũ, dicens, ſicut audiuerat in ſermonibus. Dña iſta vituperia veſtra ſunt mihi valde neceſſaria, quaſi ꝓcioſum aurũ, & lapides prætioſi ad mea debita, quib. multũ affligor perſoluenda, & ad coronã æternam mihi fabricandã, pronunciatis ergo ſatis de his in hoc pallio. Propter hoc bene dr̃ Prou. 15. R̃ñſio mollis frangit irã, ſermo durus ſuſcitat furorẽ. Sicut patet in vitis Patrũ. Dum Abbas Macharius montẽ aſcenderet, & quidã diſcipulus eũ ꝑcederet, obuiã cuidam ſacerdoti idolorũ currenti, & grande lignũ portanti clamauit. Quo curris dæmon. At ille indignatus tm̃ eum verberauit, ꝙ eũ quaſi exanimem reliquit. Item currẽs obuiauit B. Machario. Cui ait ſanctus: Salueris laborator ſalueris, qui admirans ait. Quid inueniſti in me boni, vt ita me ſalutares. Cui Macharius, quia vidi te laborantẽ, ignorans quo curreres. Et ille: Et ego tua ſalutatione cõpunctus, ſeruũ magni Dei te cognoui, & dixit ei quõ ꝓ verbis cõtumelioſis alteri verbera intulerat. Et tenens pedes eius rogauit, vt eũ monachũ faceret, qui aſſerebat, ꝙ alter eũ non dimitteret. Tunc aliũ fratrẽ, quia vulneratus ambulare nõ poterat ad eccleſiã manibus detulerunt, fratres aũt illum videntes conuerſum admirati ſunt, & multi ex Paganis pp illum ſacerdotem ſunt ad fidem conuerſi ſunt. Dicebat Macharius: Sermo durus, & malus ẽt bonos peruertit: humilis, & bonus malos cõuertit in bonũ. Scdo lingua inquinat, emittẽdo immunditiã, & ſętorẽ, ꝙ fit dupľr. ſ. vel per verba contumeliæ, vel per verba immunditiæ. Per verba quidẽ contumeliæ, quia litigioſi, vel contumelioſi ſimiles ſunt perdicibus, de quibus dr̃, ꝙ poſtꝗ diu pugnauerunt roſtro, & vnguibus, ad vltimum poſterioribus ꝓpriis pugnando, & mutuis ſter coribus ꝓiectis in faciebus ſe maculãt. Sic hoĩes linguoſi poſt lingua ſe fœdant vituperiis, & contumelioſis verbis. Item ſimiles ſunt Iudæis crucifixoribus Chriſti, qui poſtquã Chr̃o mala fecerant, & dixerant, ẽt in eius faciem conſpuebant. Per verba verò immunditiæ lingua multos inquinat, quia ſicut dr̃ Iac. 3. Lingua maculat totum corpus. ſ. eccleſiæ, ideo ꝑcipitur Leu. 14. ꝙ leproſus habeat os opertum, ne halitu ſuo corrumpat alios, & trahat ad immunditiã, vt 1. Cor. 15. Corrumpunt bonos mores colloquia praua. Frequenter. n. luxurioſi verbis ſuis impudicis trahunt alios ad luxuriã. Tertio lingua ſeducit, & inducit in errorem. Eccleſ. 5. Lingua imprudentis ſubuerſio illius eſt. Imprudẽs quippe primo ſubuertiť, poſtmodum ſubuertit alios per linguã ſuam, ſicut fuit lingua Arrij, qui ferè totum mundũ ſubuertit, & infecit, ẽt ipſum Papã Leonem, & multos Imperatores, pro cuius peſte tot, & tãtæ perſecutiones ortæ ſunt in eccleſia Dei, ꝙ quicunque pro fide ſtabant ad mortẽ quærebanť, vel in exilium relegebanť, vt Athanaſius Alexandrinus Patriarcha, & B. Hylarius, & B. Martinus. De cuius ſecta orta legitur Eccleſiaſticæ Hiſtor. lib. 11. & de proceſſu eius, & infectione, & perſecutione facta catholicis. 13. & 14. eiuſdẽ Hiſt. Itẽ 11. li. 8. c. de perſecutione Baſilij. Item 15. cap. 17. de perſecutione Ambroſij. Item peſtifera fuit lingua Manichei, a quo ſecta Manicheorum, & aliorũ Hereſiarcharum, & maximè Mahometi, ꝗ ferè totam eccleſiã Orientalem, & Meridianã ſubuertit, & deſtruxit, ſicut patet hodie. De lingua peſtifera dicit Apoc. 9. Angelus abyſſi, qui ꝑſidebat locuſtis, per quas ſignanť hæretici, dicebať exterminãs. Et 4. Euiſdẽ. De ore eorũ ꝓceſſit ignis. i. verba inflammantia ad irã, & fumus, q. excæcantia per errorem, & ſulphur, quia ſętentia per blaſphemiã, vel luxuriam. De hac materia require infra Hereſis. Quarto lingua mala diſſeminat. ſ. infamias, diſcordias, & rãcores. De peccato ſeminantiũ infamias, require infra Detractio. De peccato ſeminantium diſcordias, require infra inter filias Iræ. Quinto, lingua pũgit, & vulnerat. Pſal. Dentes eorũ arma, & ſagittæ, & lingua eorũ gladius acutus. Hier. 9. Sagitta vulnerans lingua eorum. Sexto, lingua mortem gñat primo ſuã, poſtmodũ multorum aliorũ, nõ vnius tm̃, ſed qñq; decem, vel centum, vel mille. Iob 20. Occidet eũ lingua viperæ. Eccl. 28. Multi ceciderunt in ore gladij, ſed non ſicut quaſi qui interierunt per linguã. Sequiť: Mors illius mors nequiſſima. Circa tertium. ſ. qui & quot ſunt peccata linguæ: dicendum, ꝙ tã multa, vt vix valeãt numerari. Iac. 3. Lingua ignis vniuerſitas iniquitatis. Glo. per hãc oĩa facinora aut cõcinanť, vt adulteria, latrocinia, & hmõi, aut perpetranť vt periuria, falſa teſtimonia: aut defendunť, ſicut facit quilibet impius facinus qđ cõmiſit. Dñr aũt eſſe linguæ peccata, iactantia, ironia, ſimulata cõfeſſio, peccatorũ defenſio, cõtentio, impugnatio veritatis agnitæ, & de his oĩbus require infra inter gradus ſuperbiæ, & inter filias inanis gloriæ. Itẽ detractio, ſuſurratio, deriſio, murmuratio, prauũ conſilium, ſecreti reuelatio, de quibus require ſub inuidia. Item blaſphemia, conuitium, ſeu contumelia, litigium, clamor, maledictio, improperiũ, diſcordiarũ ſeminatio, de quib⁹ oĩbus require infra ſub ira. Itẽ adulatio, multiloquiũ, vaniloquium, ſcurrilitas, indiſcreta ꝓmiſſio, indiſcreta comminatio, taciturnitas, de ſingulis horum require ſub accidia. Item mendacium, periurium, falſum teſtimonium, require ſub auaritia. Item turpiloquiũ, require ſub luxuria. Cum aũt lingua ſm Philoſophũ congruat in duo opera naturæ, guſtũ videlicet, & loquelã, hæc oĩa ſupradicta pertinent ad linguam, quãtum ad primũ eius officiũ. ſ. loquelã. Præter hoc ſunt duo peccata pertinentia ad linguã, quantũ ad ſcdm eius officiũ. i. guſtũ, videlicet gaſtrimargia, & ebrietas, de quibus require infra ſub gula.

De ſilentio. Diſt. IIII.

Circa quartum. ſ. de ſilentio ſciẽdum, ꝙ ſicut peccata linguæ ſollicitè ſunt cauenda, ſicut eſt ſilẽtium diligendum, & iſt obſeruandũ, multiplici rõne. Primũ eſt exemplaris informatio. Scdm eſt regularis inſtitutio. Tertium eſt candor puritatis. Quartũ eſt decor honeſtatis. Quintũ, quia valet ad inſtructionẽ. Sextũ, quia ꝓdeſt ad deuotionẽ. Septimum, quia ꝑtendit ſapientiam. Octauum, quia oſtendit patientiã. Nonum, quia dat verum gaudium. Decimum, quia mereť præmium. Primũ ergo, pp quod debet amari ſilentium, eſt exemplaris informatio. Deus enim ſilet noſtra diſſimulando peccata, & ad pœnitentiam expectando, ſed poſtea loquitur in iudicio diſceptando, & vnicuique ſm opera ſua reddendo. Iſa. 42. Tacui, ſemꝑ ſilui, patiens fui, quaſi parturiens loquar, per hoc oſtendens nobis, ꝙ eſt tp̃s tacendi, & tp̃s loquendi, ſicut dr̃ Eccleſ. 3. Item Chriſtus ante Pilatum ſtetit ſicut mutus, & non aperiens os ſuum. Pſal. Ego autẽ tanquam ſur. non aud. & ſicut mutus, &c. Iſa. 53. Sicut ouis ad occiſionem duceť, & obmuteſcet, & non aperuit os ſuum. Sĩs B. Virgo rariſſimè, & pauciſſima verba legiť protuliſſe. Item Abbas Agathon, vt taciturnitatem diſceret, dr̃ lapidem in ore ſuo per triennium tenuiſſe. Item de quodam milite inuenitur, ꝙ volens intrare religionẽ, attendens mala, quæ faciebat lingua, miſit quendam vaſallum ſuum ad Abbatem iniungens ei, quod diceret Abbati voluntatem ſuam, & ꝙ eſſet mutus, paratus in per oĩa obedire. Receptus credebať mutus, & cum multum ꝓfeciſſet, eduxit eum Abbas ſecum ad quendam militem in extremis laborantem, quem videns in exitu miſerabiliter a dæmonibus pertrahi, fleuit multum, redeuntibus illis occurrit quidam miles promittens Abbati, ꝙ expeditis factis ſuis quamcitius religionem intraret. Qui cum præcederet eos viam terẽtãs, per quendam pontem cecidit, & ſubmerſus eſt, cuius animam vidit dictus miles in monachi ſpecie in cœlum ab Angelis deferri, & cum riſiſſet, adiurauit illum dictus Abbas in virtute ſanctæ obedientiæ, ꝙ ſi poſſet loqui diceret ei quare feciſſet ſic. Qui ait: Malè feciſti contra propoſitum meũ faciẽs me loqui. Cui oĩa viſa narrauit. Cũ aũt Abbas corã eo ſe proſtraſſet, & ille eum repuliſſet, rogauit illum, vt ipſum in aliquo loco includeret, vbi ſuum propoſitum ſeruaret. Scdm eſt regularis inſtitutio, videlicet Benedicti, Auguſtini, Franciſci, & hmõi, qui quaſi cuſtodem religionis ſilentium poſuerũt in clauſtro, oratorio, dormitorio, & aliis officinis. Iſa. 32. Cultus iuſtitiæ ſilentium. Hierem. 8. Cõuenite ingrediamur ciuitatem munitam, & ſileamus ibi: vnus enim debet alium ad ſilentium prouocare. Sicut enim homo in ingreſſu religionis poſuit pedes ſuos in imo obedientiæ, vt non ſit ei licitum pedem extra ponere, vt domus religionis exeat fines ſine licentia prælati: ita nec lingua debet exire terminos ſuos ſine licentia prælati, quam in manu eius poſuit, ſicut alia membra. Clauis oris, eſt licentia prælati: ſera, regula: clauſura, ſilentium: fures vñt eſſe, qui faciunt contra clauem, nec accipiunt eam a prælato, qui claues domus debet tradere, & ſeruare. Prouerb. 22. Ne tranſgrediaris terminos antiquos, ſ. loci, vel tp̃is, quos poſuerunt patres tui. Item nõ aduertunt, quàm prætioſum theſaurum continent in ſe, qui vbique ſilentium proiiciunt. Sicut dr̃ Amos 8. Vbi proiicietur ſilentium. Tertium eſt amor puritatis, ad quam ſeruandam multum valet ſilentium, pp quod ait Pſal. Dixi cuſtodiã vias meas, vt non delinquã in lingua mea. Idẽ. Pone Dñe cuſtodiã ori meo, &c. Eccleſ. 22. Quis dabit ori meo cuſtodiam, & ſuper labia mea ſignaculum certum, vt non cadam in ipſis, & lingua mea perdat me. Greg. Mens ſine clauſura ſilentij, vndique patet iaculis inimici. In vitis Patr. Cum Arſenius adhuc eſſet in palatio,

rogauit

rogauit Dñm, dicẽs: Dñe dirige me ad ſalutẽ. Et vox ad eum. Fuge hoĩes, & ſaluaberis. Itẽ cum adhuc in ſolitudine oraret, vox facta eſt iterum ad eũ. Fuge, tace, quieſce: hæc.n. ſunt radices non peccandi. Nota ſm legẽ, vas non hñs operculũ.ſ. ſilẽtij immundum eſt, pp quod Ambr. Alliga ſermonem tuum ne laſciuiat, & multiloquio ſibi peccata colligat: luxu.n. colligit animus verbis caudans. Idẽ. Plures vidi peccaſſe loquẽdo, & paucos tacendo. Idem dicit Greg. Redire non valet ad cognitionem ſui, mens q̃ multiloquio eſt corrupta, ſed a ſecreto intimę conſiderationis ſe excludit, quia in fonte impuro interioris faciem non vr̃. Bernar. Quis nouit quantas modicum membrum linguæ attrahat ſordes, q̃ multiplex in labiis incircuncisis immunditia, quanta ſit pernicies oris incircumſpecti: vnde in laudẽ B. Ioãnis Baptiſtę canit̃. Antra deſerti teneris ſub annis, &c. verè in magno periculo ſunt hoĩes ſine ſilentio, vt equitantes equum rabidũ ſine freno, in domo ſuccenſa ſunt ſine obſtaculo: ſ via, in qua eſt fouea abyſſalis ſine operculo, ſunt vt caſtrũ ſine clauſula, ſunt vt vrbs ſine porta, ſunt vt domus expolita, ſicut vt arca ſine ſera, vt nauis ſine anchora, vinea ſine ſæpe, meſſis ſine cuſtode. In vitis Pa. dixit Abbas Syſoi. Crede, quod 30. anni ſunt, qd non deprecor Dñm pro peccato, ſed orans dico. Dñe Iesu Chriſte protege me a lingua mea, & vſque nunc per ſingulos dies corruo per ipſam, & delinquo. Quartũ eſt decor honeſtatis. Sen. Primum argm̃ cõpoſitæ mentis eſt in ſe poſſe conſiſtere, ſecumq́; morari. Leuitas quippe mentium perpendit̃ ex leuitate verborũ, & nequitia ex nequitia, & hmõi. Matt. 27. Loquela tua manifeſtũ te facit. Greg. Praui ſicut in mente ſunt leues, ita in locutione ꝓcipites, quia quod leuis conſcientia cõcipit, leuior protinus lingua prodit. Idem. Qualis ſermo oſtendit̃, talis animus comprobat̃. Quintum eſt, quia ſilentium valet ad inſtructionem. Eccl. 32. Audi tacens, & pro reuerentia accedet tibi bona gratia. Idem. Audi tacens ſimul, & q̃rens. Vnde Chriſtus in medio doctorum tacet, audit, & interrogat. Luc. 3. Sen. Eſto tacitus auditor, q̃renti facilè rñde, contendenti facilè cede, nec iurgia contentionesq́; contende. In vitis Pa. frater quidam interrogauit Abbatẽ Moy. ſermonem, qui rñdit ei: Vade, & ſede in cella tua, & ipſa te docebit vniuerſa. Sextum eſt, quia prodeſt ad deuotionem. Tren 3. Sedebit ſolitarius, & tacebit, quia leuabit ſe ſupra ſe. Greg. Mens more aquæ circumfuſa ad ſuperiora colligit̃, quia illud repetit vnde deſcendit, & relaxata recedit, & ſe per inferiora inutiliter ſpargit. Quot enim ſuperuacuis verbis a ſilentij ſui cenſura diſſipat̃, quaſi per tot riuulos extra ſe ducitur. Vnde redire ad ſui cognitionẽ non ſufficit, quia per multiloquium exterius ſparſa, vim intimæ conſiderationis amittit. Dĩt naturales, & artifices, ꝙ aqua tm̃ poteſt aſcẽdere quantũ deſcendit per aquæductum, & per cubitum vltra. Septimum eſt, quia ſignum eſt ſapientiæ. Sen. Silentium hoĩs ſtulti pro ſapiẽtia eſt. Prou. 17. Stultus ſi tacuerit, ſapiens reputabit̃. Iob 13. Vtinam taceretis, vt putaremini ſapientes. Xenocrates Philoſophus, cũ inter multos taceret, interrogatus cur hoc faceret. Rñdit: Quia me locutum eſſe pęnituit, tacuiſſe nũquam. Item Socrates inter alios Philoſophos tacens interrogatus cõparando vtrum hoc faceret ex inopia, an ex ſtultitia, ait: Nemo ſtultus tacere poteſt. Theutiſtus Philoſophus ruſtico tacẽti in conuiuio dixit. Ex doctis hoc ſolum habes, ꝙ taces. Itẽ Cenon. Philoſophus cuidam loquenti ait. Si te auribus noſtris audires, taceres. Hieron. Bene loqui neſcit, qui tacere non nouit. Quidam Philoſophus: Serua vocis, & ſilentij temperamẽtum, & ſi loqui libuerit, ſic loqueris, vt altiùs ſilẽtium audiaris. Octauum eſt, quia ſignum eſt patientiæ. Vnde Chr̃s & corã Pilato, & coram Herode tacuit in ſignum patientiæ. Item colaphis cæſus, cõſputus, illuſus, flagellatus, coronatus, crucifixus, &c. ſemp tacuit. Iſa. 53. Quaſi agnus corã tondente ſe obmutuit. Ecc. 13. Pauper ſeſus tacebit. In vitis Pat. fratres conuenientes in ſcitꝰ volebant ꝓbare Abbatẽ Moyſen, & ipſo aduenientes dixerũt. Vt qd venit excors iſte inter nos. Qui tacuit. Diſcedente conuentu q̃ſierũt fratres ab eo ſi fuerat turbatꝰ. Qui rñdit. Turbatꝰ ſum, & nõ ſum locutus. Itẽ Abbas Paſtor q̃ſiuit ab Abbate Veſtorio vnde tantã acq̃ſiuerat virtutẽ, vt qñ Abbas ei aliqd iniũgeret in monaſterio, ipſe non loqueret̃, nec ſe mutũ faciebat. Ait adiuuans. Qñ intraui in monaſterio dixi. Tu & aſinus vnũ eſtote, vt ſicut aſinus verberat̃, & non loquit̃, iniuriã patit̃, & non reſpõdet, ſic & tu. Sicut in Pſal. legit̃. Vt iumentum factus ſum apud te, &c. Nonũ eſt, quia dat pacẽ, & gaudiũ. Prou. 26. Qui imponit ſtulto ſilentiũ, iras mitigat. In vitis Pa. frater quidã interrogauit ſenẽ, vſquequo eſt ſeruandũ ſilentiũ, q rñdit: vſquequo interrogeris in oĩ loco, ſi tacitꝰ fueris, requiẽ habebis. Ibidẽ. Qui ſedet in cella, a trib. bellis eripit̃. Auditus, locutionis, & viſus. Vnum tñ hẽbit. ſ. cordis. Itẽ frater interrogauit ſenẽ. Si habitem cũ aliis, & video aliquã rẽ inconuenientẽ, tunc vis vt loquar? Dixit ſenex, ſi ſunt aliqui maiores, aut coætanei, tacens magis requiem habebis: in hoc ẽt, ꝙ minorẽ te facis, ſecurum te reddis. Si aũt coarctat te ſpiritus tuꝰ, cõmonefacito humiliter. Si nõ obedierĩt, relinque laborẽ tuũ in conſpectu Dei, & conſolabit̃ te. Decimũ eſt, quia dat ęternũ brauiũ. Pſ. Lætati ſunt, quia ſiluerunt, & deduxit eos, &c. Idõ dĩ Tren. 3. Bonũ eſt ꝓſtolari cũ ſilẽtio ſalutare dñi.

De cuſtodia ſenſuum. Diſt. V.

POſtquã dictũ eſt de cuſtodia cordis & oris, dicẽdũ eſt de cuſtodia ſenſuũ exteriorũ; Per hos.n. aĩæ ciuitas impugnatur. Sicut aũt ciuitas quã obſidet̃ totũ robur exercitꝰ ponit̃ circa portas, quib. fractis, ciuitas cito capit̃. Ex cõtra ciues obſeſſi totũ robur conſtituũt circa portas. Vñ Hiere. cũ ꝑdicaret ciuitatẽ Ieruſalẽ capiendã a Chaldæis dixit, quod conuenirent oẽs principes, & cognationes regnorum Aquilonis, & collocarent ſolium ſuum in portis eius, vnuſquiſque in introitu ſuo. Hierem. 1. Sic anima nõ cuſtodiẽs ſenſus ſuos expugnat̃, capit̃, ſpoliat̃. Vñ de ſingulis eorũ ſpecialiter eſt videndũ. *De viſu.*

ET primo de cuſtodia oculorum, quia ſicut viſus inter alios ſenſus prior eſt in ſitu, & in ordine in capite, ita in aĩæ nocumento obtinet principatum. Ideo diligenter inuigilandum eſt circa cuſtodiã oculorum. Ad hoc aũt debent quattuor principaliter nos mouere. Primo quidẽ multiplex operatio naturæ. Secundò, cõſideratio naturæ. Tertiò, interna ſpeculatio. Quartò, ęterna retributio. Primo quidem ad cuſtodiã oculorũ debet nos mouere ſollicitudo naturæ, q̃ tot operimenta poſuit. Dicũt enim Philoſophi, ꝙ natura virtutem viſiuã operuit ſeptem tunicis, quarum altera deficiente neceſſe eſt vim viſibilẽ deperire. Item Deus fecit naturã oculi maximè neceſſariam, & maximè paſſibilem ab intrinſeco tangente. Item naturale eſt homini, vt manus, vel quodlibet membrum, qd põt ante oculos, ponat pro cuſtodia eorũ a læſione contrarij. Itẽ natura viſum inter ſenſus alios poſuit capitaneũ principem, & ſuperiorem ducem: & ideo magis timẽda eſt eius impugnatio, & cautius cuſtodiendus eſt. Itẽ vſum oculorũ maximè fecit neceſſariũ, & abuſus maximè periculoſus eſt, & ideo maximè eſt cauendus. Itẽ natura collocauit oculos in ſummo capitis noſtri, per qd nobis ſignat̃, ꝙ eos figere debemus in Chr̃o capite noſtro. Pſal. Oculi mei ſemper ad dñm. Et ꝙ naturã diuinã in cęlo cõtemplari debemus, vt ad eã ſemper dirigamus oculos interiores intentionũ noſtrarum, & affectionum. Vt B. Martinus faciebat, q oculis, ac manibus erat in cęlũ ſemper intentus. Et B. Stephanus, qui intendens in cęlum, vidit gloriã Dei. Act. 8. Et B. Ioannes, qui per Aquilã figurat̃, quia intuitus eſt Solẽ in rota 1. Deum in ſua deitate, de quo legit̃, ꝙ cum reuerſus eſſet de exilio de Pathmos inſula in Aſiã, & inuenirent multas hæreſes pullulaſſe, cõuocauit populum, & indixit orationẽ. Et miſſa celebrata ſub diuo exiens, & oculos in ſolari rota infigens irreflexos, euangeliũ illud. In principio erat verbũ in quo hæreſes, q̃ pullulauerãt, cõfutauit, libera voce depꝛõpſit. Dĩ a naturalib. qd Aq̃la volens experiri pullos ſuos, q ſunt generoſi, vel degeneres, inuertit eos verſus rotam Solis, & illos q Solem intuentur irreuerberatis oculis tanq̃ generoſos fouet & nutrit, illos aũt qui oculos ad terrã deflectunt, tanquã degeneres, & indignos abijcit. Sic dñs eos degeneres reputat, q mentis oculos in cęlũ nõ figũt, ſed affectiones, & cogitationes in terrenis ponunt. Prou. 17. Oculi ſapiẽtis in capite eius, oculi ſtultorũ in finib. terræ. Itẽ natura nr̃a, & eius figura hoc ſignat. Sen. Cætera aĩalia natura deiecit ad paſtũ, hoiem aũt erexit ad ſidera. Dĩ, ꝙ lupus rapiens puerũ, & nutriens, cũ puer vult naturaliter oculos eleuare ſurſum, lupus eũ percutit cauda ſuper oculos, vt ad modũ catulorũ ſuorũ reſpiciat deorſum. Sic diabolus hoĩes lucris tpalib. Itẽ qd in cęleſtib. oculos mentis figamus, hoc eſt figuratũ in hoc, qd ꝑcepit filiis Iſrael. Nu. 15. ꝙ in oris, & angulis palliorũ ponerẽt vittas iacinctinas & fimbrias, vt nõ ſequerent̃ cogitationes ſuas, & oculos fornicantes p varias res, ſed vidẽtes eas recordarent̃ vniuerſorum mandatorum Dei. Hæ fimbriæ ſignãt mãdata Dei. Vittæ iacinctinæ pp colorẽ cęleſtẽ ſignãt cęleſtẽ beatitudinẽ, ꝓ qua dẽmus oĩa facere q̃ facimus, in qua debemus intẽtiones, & affectiones figere. Scdo debet nos mouere magnitudo iacturæ. Sunt ẽt oculi oſi raptores, fures, & ꝓditores, & turpitudinis cõſiliatores, portæ mortis, & feneſtræ. Raptores ſunt. Tre. 3. Oculꝰ meꝰ depꝛædatus eſt aĩam meã in cunctis filiab. vrbis meæ. Capiunt & furant̃, & ꝑdantur aĩam aliqñ non aduertentẽ, & captiuã detinent in reb. exterioribꝰ, quas illicitè aĩa concupiſcit. Iud. 15. Sandalia eius rapuerũt oculos eius, & pulchritudo eius captiuã fecit aĩam eius. Hi ſunt latrunculi egreſſi de Syria, q captiuã duxerũt puellã de Iſrael in obſequiũ vxoris Naamã leproſi, q ſignat cõcupiſcentiã mundi, cuiꝰ decor leproſus eſt, dũ ſe amãtes inficit. Naamã interpꝛet̃ decorãs. Syria ſublimis interpretat̃, & ſignat caput, de cuius ſublimiori parte duo oculi egrediunt̃, dũ circa exteriora vagant̃.

Cito autem captiuas faciunt animas, dum circa mulierum pulchritudine euagan̄t. Philoſophus. Cum mulieres aſpicimus vtinã lynceos oculos haberemus. Lins enim eſt aı̄al ita acutè videns, vt vis viſiua etiã ſeptem, vt dr̄, penetret parietes. q. d. Philoſophus. Vtinam ſicut aſpicimus exteriorem pulchritudinem, videremus fœminarum interiorem fœditatem, & cordis prauitatem. Fœmina pulchra foris manet intus plena fœtoris. Legit̄ in Barlaam, vbi refert Iohannes Damaſc. q̄uo Theodas magus dedit conſilium Regi Auennir, q̄ oẽs viros excluderet a cõſortio filij ſui Ioſaphat, & virgines ſpecioſiſſimas cum eo includeret, ad quarũ viſionem, & colloquiũ animus Ioſaphat emolliret̄, vt a Chriſto reuocet̄, & retulit ei hoc exemplum oſtendẽs quã potens ſit aſpectus mulierum ad captiuandum corda virorum, ait: Quidã Rex quendam habuit filiũ, poſtquam diu deſiderata ſuſceptione prolis caruiſſet, quem cum oſtẽderet medicis, ipſi conſiderata eius diſpõne dixerunt patri, q̄ niſi eũ includeret taliter, q̄ per decenniũ non videret lumen, lumine priuaret̄ oculorum, quem illo tp̄e incluſum expleto decennio emiſit pr̄, & fecit adduci corã eo diuerſarum rerum pulchritudines, & noı̄a ſingulorum rerum ei indicari, vt equorũ, & aliorũ iumentorũ, iuuenum, & boũm, & mulierum, & auri. Cum aũt q̄reret de mulieribus dixit ei Spatarius Regis ludẽdo. Hi ſunt dæmones, qui ſeducunt hoı̄es, quarũ amore in earum aſpectu magis exarſerat. Item nota, q̄ in mulieribus non ſolũ cum aſpiciunt, immo ẽt cum aſpiciunt̄ potẽtes ſunt oculis aı̄as capere. Iob 40. In oculis ſuis quaſi hamo capiet eã. Cum Rex Angliæ Richardus intraſſet in quandã Abbatiã monialium vidit ibi quãdam ſanctimonialem virginem, cuius pulchritudine illectus, mãdauit Abbatiſſæ, q̄ eã ſibi mitteret, q̄ ſi non faceret, ipſe Abbatiam deſtrueret, & eã violenter auferret. Qđ audiens dicta monialis q̄ſiuit quid ei in ipſa placuiſſet. Audiensq́; q̄ oculi eius eum illaqueauerãt, volens de cætero periculis oculorũ carere eruit ſibi oculos ſuos, & ponens eos in vaſe miſit dicto Regi, mandans ei, q̄ ſatiaret ſe optato, qui ex hoc confuſus eã in pace dimiſit. Vnde Greg. ſuper illud. Gen. 3. Vidit mulier lignũ, dicit. Deprimendi ſunt oculi a laſciuia ſuæ voluptatis, qui quaſi quidã raptores ad culpã velociſſimi ſunt. Oı̄s. n. corruptio tã aı̄æ, q̄̃ corporis, ab eis ſumpſit exordiũ. Primũ nãq; peccatũ, & prima corruptio carnis, ortum habuit ab oculis. Gen. 3. Videns mulier lignum, q̄ eſſet pulchrũ, &c. dr̄, q̄ q̄̃ cito guſtauerunt, aperti ſunt oculi eorũ. i. ipſi concupiſcentiarũ, & corruptelæ carnis. Itẽ cũ oculi maximè ſint paſſibiles, maximè interiuæ paſſionis illatiui, oculi maximè lædunt̄ naturaliter ex intuitu lepræ, & maximè intuitu lepræ ſpiritualis. i. peccati carnalis, cõſueuerũt aı̄am inficere: & ſicut lepra materialis, & ſentit̄, & apparet in oculis, ſic & ſpiritualis. Gl. ſuper illud. Matt. 7. Quid vides feſtucã, &c. Oculus qui in paradiſo poſt culpã eſt reſeratus, apertius videt, nõ vnde ꝓficiat, ſed vnde deterius cadat. Hoc ſignat̄ Gen. 34. vbi dr̄: Dina egreſſa, vt videret mulieres regionis illius corrumpit̄ a Sychem. Aug. Ne dicatis vos hr̄e animos pudicos, ſi habeatis oculos impudicos, quia per hos intactis ab immunda violatione corporibus, fugit caſtitas ipſa de moribus ibi ſupra. Hugo de S. Victore. Et ſi corpus ab immunda violatione nõ tangit̄, ipſa tñ immũda violatio, viſu, affectu, cogitatione, delectatione, perpetrat̄: viſus inordinatus p̄it malã cogitationem, cogitatio delectationem, delectatio conſenſum, conſenſus operationem, operatio conſuetudinem, conſuetudo neceſſitatem: & ita paulatim ſic corrumpit̄ aı̄a, vt iã dicat ſe nõ poſſe a peccato abſtinere. Oculi ẽt ſunt ꝓditores, ſecreta aı̄æ exterius nũciantes. Aug. Impudicus oculus impudici cordis eſt nuncius. Oculi interiora ſecreta cordis, & eius turpitudinẽ reuelant, tã dæmonibus, q̄̃ hoı̄bus, quia ex fructu arbor cognoſcitur, & ex riuuli qualitate fontis qualitas indicat̄, & illa, q̄ ſunt in domo, vĩr per hoſtium, vel feneſtras, & ignis in domo percipit̄ per fumũ extra ius exeuntẽ. Item oculi ſunt portæ, vel fenẽſtræ, per quas mors intrat ad aı̄am. Hiere. 9. Aſcendit mors per feneſtras veſtras. Per oculos frequenter capiunt̄ incauti, a laqueis venantium dæmonum, ſicut aues. Sed attende, q̄ aues deſcendentes ad terram circunquaque reſpiciunt, ne in laqueos pedes ſuos immittant, vel ne alio modo capiant̄, ita q̄ oculis cauent laqueos. Sed aı̄a oculis, quibus laqueos declinare deberet, irretit̄, & capit̄, quia ſolo viſu infinitis laqueis. i. rebus concupiſcibilibus ẽt ab ea diſtantibus capi poteſt incautis oculis, & pp̄ euagationẽ, & incuriã oculorum. Ideo dr̄ Eccl. 9. Ne reſpicias mulierem multiuolã, ne fortè incidas in laqueos illius. Philoſophus quidã videns aucupem iocantem cũ quadã muliere clamauit. Tu qui auibus & feris tendis laqueos, vide ne capiaris incidens in eos. Ab hmõi laqueis capit̄ incautus iuuenis, de quo Prou. 7. Video vecordem iuuenem, &c. Et poſtea ſequitur: Velut ſi auis feſtinet ad laqueum. Tertio debet nos mouere ad cuſtodiam oculorum oculorum interna ſpeculatio, quia quãto oculus exterior circa exteriora vagat̄, tanto magis ab interiori ſpeculatione oculus interior obſcurat̄. Vnde de Balaam dr̄. Num. 24. Dixit vir, cuius obrutus eſt oculus, qui viſionẽ oı̄potentis Dei intuitus eſt, qui cadit, & aperiunt̄ oculi eius. Item de Paulo dr̄. Act. 9. Cum excæcat̄ exterius, illuminatur interius. Ad hoc facit exemplum Didymi, de cuius intellectus profunditate multa dr̄ in Hyſt. eccleſiaſtica, qui cum eſſet cæcus, tã magni, & alti intellectus factus eſt, vt perfectus videret̄ eſſe in oı̄ facultate. Hic primus expoſitor ſacræ ſcripturæ legit̄, qui vidit in ſpiritu per reuelationem mortẽ Iuliani Apoſtatæ. Cum aũt B. Antonius viſitaſſet Alexandriam pp̄ hæreticos Arrianos contra eos ꝑdicando, & ſederet iuxta Didymũ, q̄ſiuit ab eo, ſi doleret de hoc, q̄ oculorum materialium lumine priuaret̄, & ait, q̄ de hoc nõ debebat dolere, ſed potius gaudere, quia & muſcæ, & pulices corporales oculos habebant, & viliſſima quæque aı̄alia iſta videbant, nec hoc eſſet magnum, ſed pro eo maximè debebat gaudere, quia Deus ei dederat oculos Angelorum, non corporales, qui impediũt profectum animæ, & puritatem, & acumen intellectus per fantaſmata rerũ exteriorum, q̄ immittunt̄ in aı̄a. Seneca. Intelligẽdũ eſt partem eſſe innocẽtiæ cæcitatem. Hinc. n. oculi, adulteria monſtrant, Hinc inceſtum, hinc alia, q̄ hoı̄es cõcupiſcant. Propter hmõi impedimenta q̄dã Phil. legunt̄ ſibi oculos eruiſſe, in hoc nõ imitãdi. Quarto mouere nos dẽt æterna retributio, q̄ eſt Dei viſio. Aug. Viſio eſt tota merces. Iſa. 33. Regẽ in decore ſuo videbunt. Eiuſdẽ 60. Tũc videbis, & afflues, &c. Iob 21. Qui inclinauerit oculos ſuos ipſe ſaluabit̄. In vitis Pat. Cũ mr̄ Abbatis Paſtoris, & aliorũ fratrum ſuorũ vellet eos videre, nec poſſet, cum iret ad eccleſiã obtulit ſe eis. Ipſi aũt ad cellã ſuam retrocedentes, hoſtiũ ei in faciẽ clauſerunt. Tũc paſtor q̄ſiuit, vtrũ eos vellet videre in p̄nti, vel ĩ futuro, cũ illa q̄reret, ſi abſtineret hic ab eorũ viſione, ſi videret eos in futuro? Rñdit Abbas. Si poteſ æquanimiter ſuſtinere, vt hic nos non videas, videbis nos illic. Tunc illa gaudens receſſit dicens, q̄ magis vellet eos hic non videre, vt videret eos ibi. Econtra, qui malè cuſtodiũt oculos ſuos, æternum ſupplicium ſuſtinebunt, & æterna Dei viſione carebunt, q̄a per q̄̃ peccat quis per hæc, & torquet̄. Sap. 11. Affligent̄ aũt ardore, Leu. 24. Ardor cõficiet oculos noſtros, & affliget aı̄as noſtras. Item mœrore. Deuter. 24. Dabit tibi Dñs oculos deficientes, & aı̄am mœrore conſumptã. Item terrore. Ibidẽ. Terreberis pp̄ ea, q̄ videbis oculis tuis. In vita Mariæ de Ogines legit̄, q̄ cum quædã mulier moreret̄, reuelatum fuit ei, & vidit maximã multitudinem dæmonum occurrentem, & volentem eam capere, & pugnantẽ contra bonos Angelos, ꝓ qua impetrauit, vt a dæmonibus liberaret̄, & in purgatorio torqueretur, & oſtendit ei orãti B. Petrus, q̄uo in purgatorio dicta mulier torquebat̄ tranſiens ab aquis niuium ad calorem nimium, pp̄ hoc, q̄ nimis ardẽs fuerat in mundi vanitatibus cõſpiciẽdis.

De auditu.

SEcundus inter quinq; ſenſus eſt auditus. Dicit. n. Ariſt. in li. de natura aı̄aliũ, q̄ viſus in oı̄b. aı̄alib. eſt ſupra auditũ, & vltra naturaliter ſe extẽdit, poſt eũ auditus, ſub quib' eſt olfactus. Et notandũ eſt, q̄ primo debemus auditũ noſtrũ diligenter cuſtodire. Secundo a q̄bus. Sunt aũt quinq;, q̄ nos debẽt mouere ad cuſtodiam aurium, ſiue auditus. Primo, quia mens frequenter affligit̄. Eccl. 7. Cunctis ſermonibus qui dr̄, ne accõmodes cor tuum, ne fortè audias ſeruũ maledicentẽ tibi. In hoc cautior eſt vulpis hoı̄e: quæ, vt dr̄, intrudit ſe in foueam, cum timet audire tonitruũ, & ne illud audiat, & mihet̄, obturat pedib. ſuis aures ſuas quantũ poteſt. Iob 39. Non audierunt vocẽ exactoris eorum. ſ. qui hñt verba conturbantis aliorũ. Secundo, quia diaboli ſeruus efficit̄, vt ducat eum quo vult ne poſſit euadere, ſicut facit carnifex de porcis emptis, cũ vult eos ducere ad terrã ſuã. Carnifices. n. hñt canes ad hoc aptatos, q̄ cũ volunt a carnificib recedere, & ad terrã illã redire, canes eos ſubſequunt̄, & cũ eos per aures ceperint ꝓ voluntate ſua ad carnificẽ, qui ad hoc eos ducit vt interficiat, deducunt vſq; ad gregem aliorum, qui ad mortem ducunt̄. Sic canes. i. detractores, vel oblocutores eos, quos per aures tenent, qui verba mala audiunt libenter ad conſortia malorũ, & carnifices infernales adducunt, vt ꝓ voluntate ſua eos ad mortem trahant, & ne euadant. Exo. 21. Qui volebant poſſidere hoı̄em ſeruũ perforabat ei aurẽ, & ex quo habebat aurẽ ꝑforatã, erat ei ſeruus ſempiternus. Sic q̄diu hẽt hõ aurẽ perforatã ad recipiendũ oı̄a mala verba, fit ſeruus diaboli ſempiternus. Tertio, q̄a mordax, & detractor, & rixoſus efficit̄ vt fiat imitator eorũ, quorũ eſt diſcipulus. Prou. 15. Sicut q̄ apꝓhẽdit auribus canẽ, & trãſit ĩpatiẽs: ſic q̄ immiſcet ſe rixis. & q̄ audit rixas ad modũ canis, q̄ mordet & latrat, cũ apꝓhẽdit̄ aurib. mordet alios. Quarto, q̄a mẽs polluit̄. Oſe. 8. Effectum quaſi vas immundum in nationibus, q̄ eſt, qñ lingua hominis nõ habet

ligaturam

ligaturam temperantiæ vel diſcretionis, & auris non hēt operculum prudentiæ. Numeri. 19. Vas eſt immundū ꝙ non habet ligaturam aut operimentum. Dixit quidam pater ꝙ hō habēs tinnitum qui conſueuit per feneſtras ſordes in domum proijcere, dēt tacere, & feneſtras claudere. Sic hō aures cōtra ſordes dæmonum. Quinto aufert deuotionem Leui. 23. Non acceptabit dñs, qui offert ei aīal habens aurem amputatam. Scato qui aufert aurem aufert & vitam, quia latro inuentus aure amputata ſuſpenditur. Dicitur ꝙ Draco per hunc modum occidit Eluphantes, roſtrum ſuum in aure figendo, & ſanguinem abſorbēdo, & cauda pedes eorum ligando. Sic dyabolus homines cum audiunt verba malæ perſuaſionis confidunt & aſſecurant ꝑ promiſſionem finalis pœnitētiæ. Ab iſtis autē eſt auditus maximè cuſtodiendus, a verbis vel muſicis cantibus vel inſtrumentis ad laſciuiam, & libidinem prouocantibus & reuocantibus a bono, quæ viriles aīos emolliunt, quorū finis luctus. Eccl. 9. Ne audias ſaltatricem, ne pereas in efficacia illius. Iob. 21. Tenent tympanum & cytharam, & gaudent ad ſonitum organi, ducūt in bo. di. ſ. & in punc. &c. Iſa. 5. Cythara &c. 1. Mach. 9. Conuerſę ſunt nuptiæ in luctum, & vox muſicorum in lamentum. Iob. 30. Verſa eſt in luctum cythara &c. Dicitur de Vliſſe, ꝙ cū iret per mare per loca vbi conſueuerant audiri cantus Syrenarū, quę finguntur & deſcribuntur a Poetis piſces ex parte inferiori, & mulieres ex parte ſuperiori canentes cum cytharis & tybiis, ille ſapiens dicitur obturaſſe aures ſuas pice, ne attractus cantu earū dulcedine præcipitaret ſe in mare. Quod multi faciūt allecti ſuauitate muſicorum, & muliebrium cantuum ſe præcipitantes in periculum luxuriæ & amaritudinem inferni. Aures pice ſibi obturat, qui cogitans q̄ turpe, tenax, fetidum, & cōbuſtile in inferno ſit peccatum. Aures euertit ab hmōi. Hiero. in prologo ſuper Ioſue Nos ad patriam feſtinantes, Syrenarū mortiferos cantus debemus ſurda aure tranſire, non ſicut ille de quo dī ꝙ ſuauitate cantus attractus ductus eſt ad ſuſpendiū. Item dicitur ꝙ cum Alexander iuuenis delectaretur in hmōi videns aliquando Antigonus eius nutritius eum cytharizantē, timens ne per hoc emolliretur eius animi vigor, cucurrit & fregit cytharam eius, dicens. Etatem tuā deceteto regnare decet non cytharizare. Secundo cauendū eſt a verbis adulatorijs, vñ in pſalmo. Molliti ſunt ſermones eius &c. Sen. Si continens es adulationes deuita, ſitq; tibi tam triſte laudari a turpibus q̄ vt laudaris ob turpia. Item difficillimum opus continentiæ eſt blanditias adulatorum repellere, quorum ſermones animū reſoluunt voluptate quadam. Similis eſt adulator cuidam ſerpenti de quo dicit Iſid. ꝙ ſi quem momorderit ore ſuo tabeſcere facit, hic eſt Dipſas Tabeſicus. Tertio cuſtodiendus eſt auditus a verbis detractorijs. Eccl. 19. Sepi aures tuas ſpinis & ne audias linguam nequam, quæ bona vel peruertit, vel diminuit, & mala imponit vel auget, ꝙ eſt contra æquitatem, hoc facit qui ad modum ſpinarum linguam habens pungentem alios arguēdo ſcīdet. Sequitur. Et auribus tuis facito hoſtia & feras, ꝙ facit qui detractori auditum nō pandit, nec ſordes alienas in domū ſuā proijci permittit, q. s. vt dicit Greg. Non minus peccat auditor ꝙ detractor, q. ſi dicetur auditor decens detractor. Quarto a verbis ſubuerſoris, vt ſunt verba mala ſuggerentiū. 2. Thi 2. Quorū ſermo vt cācer ſerpit. Ezech. 2. Incteduli & ſubuerſores ſunt tecū. Ideo ad modū aſpidis debem⁹ aures obturare terra & cauda. i. conſiderando fragilitatem noſtram & finem pcti & noſtrum, ne audiamus nuncios diaboli. i. malos ſuaſores pſalmus. Fac illis ſēm ſimili. ſer. ſicut aſp. ſur. & obt. aures ſuas. Quinto a verbis litigioſis, ne portis apertis, ignis intret domum conſcientiæ & inflammet eam draco flammiuomus. Eccl. 29. Iracundus incendit litem. Et poſt. Certamen feſtināter ſuccendit ignē & lis &c. Sexto a verbis ocioſis, & hoc audiendo ediſicatoria verba vel ſtupendo an ea. Prouer. 2. Audiat ſap. au t. Hoc ſignatur 2. Reg. 22. Banaias qui ediſicatio dñi, vel reſponſio, vel ſecretarius interpretatur, erat auricularius Dauid, & ſignat verbum Dei quod dēt aſſe coſtos iurium noſtrarum. Septimo a verbis blaſphemoſis. Eccl. 27. Loquela multum iurans horripilationem capiti ſtatuet, & in irreuerētia ipſius obturatio aurium. Vnde dicit magiſter Iac. de quodam Iudeo cū luderet cū quodam Chriſtiano ad aleas, Iudęus audiens blaſphemias de Deo quas Chriſtianus euomebat duabus manibus aures ſuas obturans, relicta pecunia ſua fugit.

De olfactu.

Olfactum aſit debemus cuſtodire ab odoribus variis, & pręcipue ab illis qui alliciunt ad pctm, vt illorum qui portāt res odorabiles, vel conſpergunt ſe vel domos vel lectos, vel veſtes, vt per hoc alliciāt ad libidinem maxime propter quatuor. Primo ne animabus noſtris vel proximorū noceamus, vt illa meretrix, de qua Prouer. 7. Aſperſi cubile meum Mirra, & Aloe & Cynamomo. Et poſt. Statim ſequitur eam quaſi bos ad victimā &c. Et illa de qua Iſa. 57. Vnxiſti te regio vnguento & multiplici pigmentario &c Et beata Magdalena, quæ cum illo vnguento præcioſo quod pararerat ad vngendum ſe, vnxit pedes dñi. Similiter & Pelagia meretrix quæ venerat ad Epiſcorum conſilium ad animas venandum, de qua infra vbi agitur de pœnitentia. Secundo vt fetorem Inferni caueamus, de quo Iſa. 3. Erit ꝓ ſuaui odore &c. ſupra de inferno de adulteriis. In vitiſpa. de Arſenio dī, ꝙ mittebat aquā in peluim vt infunderentur palmæ, nec permittebat inde aquam fętidam remoueri, ſed ſuper illam aliam infundi faciebat, ita vt fętore eius cella repleretur & hoc vt dicebat ſuſtinebat libenter pro thymiamathe & vnguentis, quibus vſus fuerat in ſęculo & muſcata ad vitandum fętorē inferni. Tertio vt odorem ſpūalem Dei & honorum melius ſentiamus. Bern. Dñe qui non ſentit odorem tuum, aut mortuus aut fetidus eſt. Cant. 1. Curremus in odorem vnguentorū tuorum. Iohannes euangeliſta domino apparente ſibi clamauit Odor tuus domine concupiſcentias in me generauit æternas. Legitur in Calendario Bedæ, viij. idus Febr. ꝙ cum beata Dorothea virgo ad martyrium duceretur, & illa gaudens ſe diceret ire Paradiſum, quidam ſcholaſticus rogauit eam vt ei mitteret de fructibus eius. Cum autē decollata eſſet, tantum ſenſit ille in mappula virginis odorem, quod clamauit ſe Chriſtianum eſſe, & decollatus pro fide odorem & fructum ęternum promeruit. Quarto vt odorē Paradiſi percipiamus. Odoris. n. ſuauiſſimi corpora ſanctorum erunt, vbi ſunt cytharæ & phyalæ plenæ odoramentorum, quę ſunt orationes ſanctorum. Apoc. 4. & 7. Aſcendit fumus aromatum &c.

De guſtu.

Quartus inter ſenſus eſt guſtus, de quo nihil ad præſens dicere proponimus, ſed infra qñ agemus de vitio Gulæ, quod eſt vnum de vitiis capitalibus. Item infra de ieiunio & Abſtinentia.

De tactu.

Vltimus inter omnes ſenſus eſt tactus. quem multum expedit diligenter & ſollicitè cuſtodiri, quia cum ſit materia huc vehementioris eſt impreſſionis, & ideo ſi ſit illicitus, fit hoſtis aīæ potentior, fortior & violentior ad nocendum. Eſt autē tactus illicitus quadruplici rōne. Primo propter inobedientiā, primum. n. peccatum commiſſum fuit per tactum ligni vetiti, ſicut patet Gen. 4 Dixit mulier ad ſerpentem, de ligno ſciētiæ præcepit nobis dñs ne comederemus neq; tangeremus illud, ne forte moriamur, forte addidit de ſuo, ꝙ quia tetigit omnes damnati ſumus ad mortem. Omnes fructus arborum Paradiſi conceſſerat eis dñs, hoc ſolum inhibuerat, & ipſi hoc ſolū tetigerunt. Secūdo tactus aliquis eſt illicitus propter irreuerentiā, maximè miniſtri dñi q habent tractare, & diſpenſare diuina, debent ea tractare deuotè, reuerenter, & mundè. Iſa. 52. Pollutū nolite tangere, mundamini qui fertis vaſa dñi. Debent aduertere ſacerdotes & miniſtri, immo & omnes qui recipiunt Corpus Chriſti, cū munditia & reuerentia dēt accedere & tangere ſancta ſanctorum. 1. Parali. 13. dī, ꝙ iratus dñs Ozam percuſſit eum, quia tetigerat, arcam. Si ergo tam horrenda morte percuſſus eſt qui arcam tetigerat, quæ non erat niſi vmbra & figura corporis Chriſti, & tū ſacerdos exiſtens voluit eam tenere ne caderet, quia declinauerant eam boues, qua morte plectendus eſt miſer peccator, qui indignè tangit vel cōſecrat corpus Chriſti. Item dñs poſt reſurrectionem ſuam nō permiſit ꝙ beata Magda. tangeret eum, ſed repellens eam dixit ei. Noli me tāgere: quæ tamen erat ſanctiſſima, deuotiſſima, & amoris eius igne ſuccenſa. Quis ergo dignus eſt ad eum accedere, & tangere ſacratiſſimum corpus eius. Tertio tactus eſt illicitus ꝓpter facti ſęuitiam, ſicut diuites tangunt & opprimunt pauperes in corporibus eorum, vel in rebus, contra quos dī in pſalmo. Nolite tangere Chriſtos meos. i. Chriſtianos meos, vnctos & conſecratos mihi in baptiſmo. Quicquid. n. mali, damni, vel oppreſſionis fit eis Chriſtus reputat ſibi factū. Matth. 15. Quod vni ex minimis meis feciſtis Zach. 2. Qui tetigerit vos tanget pupillā oculi mei Quarto tactus eſt illicitus propter impudicitiam, q̄. tum ad hoc maximè ſeruandus eſt & cauendus ſenſus tactus, quia per eum fortius ſentitur ardor libidinis. Cauendus eſt ſollicitè propter multa mala quæ facit in anima. Primo quidem quia inquinat. In multis locis in lege dī ſpecialiter Leui. 5 Aīa quæ tetigerit immundum, rea eſt & deliquit. Et 13. Quicunque tetigerit aliquid immundum, immundus erit. Ideo Prou. 6. Qui ingreditur ad eam. ſ. mulierem, non erit mundus cum tetigerit eam. Eccl. 13. Qui tangit picem inquinabitur ab ea. Secundo quia infatuat, vel agglutinat, & illaqueat. Hiero Fœmina eſt viſcus tenaciſſimus ad animas illaqueandas. Idem ſi fuerit conuerſatio virorum cum mulieribus, non deerit viſcus diabo

li.

li. Auis cum viſco vel glutino vel laqueis non capitur, niſi tangat ea. Petrus Alfon. Leonem & Draconē & Scorpionē ſequaris, mulierem non. Item quidam philoſophus videns aucupem iocantem cum muliere in loco vbi tetenderat laqueos & retia ad aues & feras capiendas, ait. Tu qui feras & aues decipis, vide ne vt auicula capiaris. Eccl. 7. vincula ſunt manus illius. Tertio ſuauiter intoxicat Hiero. Luxuria eſt ſcorpionis percuſſio, qui tenet illam ſicut qui apprehendit ſcorpionem. Ecc. 17. Qui primo lambendo tangit, poſt in fine pungit, & venenum effundit. Et nota quod nullum venenum nocet niſi per tactum. Quarto ſiue per cām ſiue per occaſionem, in perditionem ducit. Eccl. 9. Non accumbas cū ea ſuper cubitum, ne forte declinet cor tuum in illā, & labaris in perditionē. Iudith. 11. Quia volunt conſumare quę nec manibus debent contingere, qui hoc faciunt certum eſt ꝙ in perditionem dabūtur. Quinto corrumpit & inficit, vt tactus vuæ putridæ vuam ſanam, pomi putridi ſanum, gregis morbidæ ſanum &c. Gal. 5. Modicum fermēti totam maſſam corrumpit. Sexto ſuccendit vt tactus titionis ardentis attinctum ſuccendit & conſumit, Prouer. 6 Nunquid pōt aliquis abſcondere ignem in ſinu ſuo, & veſti. e. non cōbu. Eccl. 9. Ex hoc concupiſcentia quaſi ignis exardeſcit. Ad hoc facit ꝙ dicitur 4. dyal. 12. de quodam ſacerdote qui ex quo ordines ſuſceperat, remouet a ſe concubinam ſuam amans eam vt ſororem, nec per xl. annos ſuſtinuit ꝙ ad eum accederet, vel ei in aliquo miniſtraret. Cum autem laboraret in extremis dicta mulier acceſſit & aurem ſuā eius naribus applicauit, vt ſentiret ſi plus eſſet in eo halitus, quā ſentiēs, & ſpm̄ colligens ait. Recede mulier, tolle paleam, adhuc igniculus viuit. Poſt incepit lætus dicere. Vñ veniunt domini mei, venio, venio. Et quærentibus ait, aduenisse ſctōs Apoſtolos, & iterans dicta verba cū eis emiſit ſpm̄. Item ad hunc ignem extinguendum ille beatus martyr amputauit ſibi linguam, de quo dicit Hiero. in principio vitiſpa, ꝙ cū viciſſet multa tormenta poſitus eſt in lecto ſtrato floribus, vbi meretrix ſpecioſa carnes eius attrectabat, q mordens ſibi linguam expuit eam. cum ſanguine in faciē eius Item ad hoc facit exemplum de illo, qui vt illum extingueret digitos ſuos in alto igne comburebat ſibi. Item in vita Mariæ de Ogines, legitur ꝙ cum vehementiſſimè egrotaret, quidam vir ſpiritualis eam viſitans cum cauſa compaſſionis tangeret poſitum brachium eius ſtringendo, ſenſit ſubito motus carnis, & ipſa audiret vocē hanc, Noli me tangere, Quæſiuit ab eo q erat ſecūs, quid hoc vellet dicere, ipſe aūt hoc ei facto oſtēdēs, eam dimiſit, periculum aduertens & Dei miſericordiam eum a periculo reuocantem. Item in vitiſpa. dicitur, ꝙ cum quendā ſolitarium mater ſua annis viſitaret, & ille eam redeuntem haberet transferre torrentem, inuoluit manus ſuas, ne carnes ſuas aliquatenus tangeret. & ei quærenti cur hoc feciſſet. Rñdit ꝙ carnes mulieris erant ignis, homo aūt ſtuppa vel ſtipula.

De tentatione. *Diſt.* VI.

TErtium ꝙ multum valet ad præſeruandum hoīem a pcō eſt ſuprius defenſio virtuoſa, quia dyabolus multipliciter nos impugnat, ideo neceſſarium eſt ꝙ hō reſiſtat fortiter & viriliter ſe defendat, ꝙ nō pōt facere niſi habeat arma virtutum, pp quod dicit Apoſt. Eph 6 Induite vos armaturam Dei vt poſſitis ſtare aduerſus inſidias dyaboli. Iſta ſunt arma fortiſſima de quibus Boetio dictū eſt, ſicut ipſe ait li. de conſo. Talia tibi contuleramus arma, quæ niſi prior abieciſſes inuicta te firmitate tuerentur. Qui hmōi arma portat. diuina virtute protegitur, cui principaliter innititur, quia ipſe in Deo eſt, & Deus in eo. Nō eſt ergo mirum ſi fortiter pugnat, & viriliter operatur, qui diuina virtute pugnat & operatur. Talem quamdiu ſtat cum Deo & in Deo, non pōt dyabolus vincere nec audet inuadere, ſicut nec lupus ouē quamdiu ſtat iuxta paſtorem. Nec eſt qui audeat homini nocere, vel eum ledere, vel tangere, quādiu ſtat iuxta regem. Puer qñ videt ꝙ aliquis velit eum verberare cito currit ad matrem, & ſe ſub alis eius abſcōdit. Ita quamdiu vult hō ſtare cū Deo, non pōt eū dyabolus impugnare. Ideo. 1. Ioh. 3. Qui manet in Deo peccatum non facit. De prędictis armis virtutum infra dicemus. De tentatione vero qua dyabolus nititur hominem impedire vel impugnare aliqua proſequemur. In primis aūt dicendum eſt de diuerſis tētationum generibus. Secundo ſpecialiter de tentationibus quæ fiunt a dęmonibus. Tertio de his quæ dant dæmonibus occaſionem tentādi. Quarto de remedijs cōtra tētationes. Quinto de vtilitate tētationū.

De diuerſis generibus tentationum.

CIrca primum ſciendum eſt ꝙ tentat, Deus, mundus, caro, & dyabolus. Deus quidem tentat, vt probet & approbet, & vt qualis ſit homo ſibiipſi pateat, & detur alijs in exemplū, ſicut tentauit Abraham in exemplum obedientiæ. Gen. 22. Tētauit Deus Abraham &c. Item Iob & Thobiam in exemplum patientiæ. Tob. 2. Hanc tentationem. ſ. cęcitatis permiſit Deus euenire illi vt poſteris daretur exemplum patiētiæ, ſicut & ſancti Iob. Item ſanctos martyres in exemplum fidelitatis & conſtantię. Sap. 4 Deus tentauit eos, & inuenit illos dignos ſe. Itē filios Iſrael in exemplum timoris. Exo. 20. vt probaret vos, venit Deus, & vt terror eius eſſet in vobis, & non peccaretis. Deuter. 7 Tentauit te dñs, vt nota fierent q̄ in animo tuo verſabātur. Item in exemplum amoris. Deuter. 13. Tentat vos dñs, vt palam fiat vtrum diligatis eum an nō. Secundo tentat mundus. Sap. 14 Creaturæ Dei factæ ſunt in odium & muſcipulam & tentationem pedibus inſipientium. Super omnes res concupiſcibiles quas oſtendit mundus protenduntur laquei vt hoīes in eis capiantur. Laquei illi ſunt ea per quæ res tpalea in amorem ſuū allicuit. ſiue earum pulchritudo ſiue dulcedo & hmōi. Hoīes capiūtur cum his ſtruuntur, quibus potius deberent vti. Beatus Antonius raptus in extaſi vidit mūdū plenum laqueis & clamauit. Quis euadet o dñe hos laqueos? Reſpōſum eſt ei, ꝙ humilitas euaderet eos. i. paupertas ſpiritus, quæ mūdana cōtemnit, ab his non capitur, etſi quis hoc capere nititur, ſicut nec piſcis hamo, nec auis laqueo, nec fera pedica, niſi eam tangat. Iob. 18. Immiſit in rete pedes ſuos, & in maculis eius &c. Et poſt. Abſcondita eſt in terra pedica eius groſſiut tētatio, & decipula eius ſuper ſemitam, quia groſſiores. ſ. ſęculares capit groſſioribus cupiditatibus. Religioſos & clericos q ſunt in ſemita conſiliorum tentationibus ſubtilioribus capit. Item Iſa. 31. Formido timoris in obſeruando, ſi res nimis timent amittere fouea deſperationis & nimij doloris in rerum amiſſione, laqueus nimij amoris in poſſidendo. Tertio tentat caro. i. carnalis concupiſcentia. Iac. 1. Vnuſquiſq; tentatur a concupiſcentia ſua abſtractus. Hæc eſt illa meretrix, quæ habet poculum aureum in manu illiciti actus, plenum abominatione immundicię. Talia eſt carnalis cōcupiſcentia vel delectatio Apoc. 17. Notandū aūt quod caro eſt Eua miſera quæ virum in mortem inducit. ſ. ſpiritum, & a Paradiſo excludit, dū peccatū mortiferæ ſuaſionis conſentiendo vel non corrigendo accipit, quæ nō eſt acceptanda ſed corrigenda. Gen. 3. Hæc eſt Aegyptiaca quę Ioſeph. i. ſpiritum ad cōſenſum illicitum cogere cupit, quæ nō eſt audienda, ſed relicto pallio carnalis & ſęcularis conuerſationis fugienda Gen. 39. Hæc eſt Thamar, quę depoſita veſte lugubri ſ. pęnitētiæ. Idura teriſtro mollicies ſedet in biuio quieſcens in voluptate & varietate. vt Iudam. i. pęnitentem ſpiritū prouocet ad inceſtuoſum concubitum, quæ non eſt aſpicienda ſed contemnenda. Gen. 38. Hæc eſt Corbia filia principis Madian, quæ ornata habitu meretricio, mittitur ad ſeducendos filios Iſrael, quæ non eſt appetenda, ſed p diſciplinā tranſfodienda. Numeri. 25. Hęc eſt meretrix ornata, habitu meretricio præparata, ad capiendas animas, garrula, vaga, quietis impaciens, quam vidit Salomon de feneſtra domus ſuæ. Prouer. 7. Vecordē iuuenem illaqueantem & ad perditionem trahentem, quæ non eſt ſequenda, ſed ſpernenda. Hæc eſt Iabel, quę Syſaram. i. ſpiritum a prelio fugientem, & ociū & quietem appetentem inuitat ad quieſcendum in tabernaculo ſuo. i. in agendo curā carnis in deſiderijs quæ propinando lac blandæ delectationis, per conſenſum illicitum occidit dum clauum amoris penetrantia & illiciti in eum infigit: hæc non eſt audienda ſed declinanda & cauenda Iud. 4. Item hæc eſt Dalida Stulta quæ Sāſonem nimis ei compatiendo & ſecretum ſuum ei reuelando & gremio eius dormiendo, nimis ei conſentientem, & curam eius agentem, crine virtutum ſpoliauit, & Philiſteis. i. dæmonibus excæcandum & illudendum tradidit Iud. 16. quę non eſt audiēda quia Stulta eſt, & ſanguiſuga duas habēs filias inſatiabiles. ſ. gulam & luxuriā, ſed vt dr̄. Prouer. 30. in ſicco aridæ dexteę dimittenda, & ſic vincitur vt piſcis a Thobia. Thob 6. Item hæc eſt Iezabel fluans ſterquilinij, quæ procurat ꝙ ſanguis Naboth iniuſtè effundatur pro horto voluptatis acquirēdo. 3. Re. 21. quæ non eſt in altitudine ſuperbiæ & vanitatis dimittenda, ſed ad humilitatem deijcienda & cōculcanda. 3. Reg. 9. Itē hæc eſt Vaſti regina in conuiuio deliciarū inobediens ſummo regi, q̄ non eſt in dñio admittenda ſed deponenda Heſt. 1. Item hæc Athalia quę interfecit oē ſemen regium bonarum affectionū, quæ mortificanda eſt non in templo contemplationis dimittēda regnare 4. Reg. 11. Item hæc eſt Herodias procuratia filiæ ſuæ i. imaginationi, vel delectationi corporali, caput Iohannis i. gratiā domini amputare a ſpiritu. Matth. 14. Item hæc eſt ancilla hoſtiaria quæ habet cuſtodiam ſenſuum, quæ fecit Petrū. i. ſpiritum negare Chriſtum Matth. 26 Notandum autē ꝙ quatuor modis tentat caro. Primo timore humano aduerſa nimis timendo & horrendo, quia ſuadet vt illo timore quæ ſuos contra ſalutem animæ faciat, vel quæ ſunt ad ſalutem omittat, ne aduerſa incurrat. Contra hoc debet homo inferni ſupplicia ſibi op-

bi opponere, vel grauiora ſibi inteutare, vt libenter ſuſtineat minus dura. Fuit quidam frater minor, qui cum tentaretur in hyeme propter frigus ab ordine recedere, ſurrexit de nocte & habitu relicto nudus proiecit ſe in magnum cumulum niuis volutãs ſe ibi. Cum autem caro dio afflicta fuiſſet ibi, quæſiuit ipſe O dña caro acciperetis vos modo & ammodo vnam tunicam patienter. Cum aũt carnalis voluptas diu poſt rñdiſſet ꝙ ſic, reſumpto habitu rediit, & de illa tentatione poſtea in pacẽ tremã ſit. Ad hoc facit ꝙ habetur ſupra de timore humano. Secundo tentat ex eo ꝙ nimis amat blanda & ſuauia & delectabilia ſibi, vt per ea ſuadeat ſpiritui vt proiiciat ſe in foueam peccati, vt ea quæ pomum vetitum viro ſuo porreait, hmõi ſuaſionem ſequendo. Ille qui voluptates carnales ſequitur ſimilis eſt vrſo quem volens ruſticus capere, ponit vt dicitur vas mellis ſuper ramum gracilem, & ſuperiorem arboris, quo dimittit diſtillare per arborem aliquid de melle faciens, ad pedem foueam in quam cum vrſus mel de ramo in ramum inſequitur, dum appetit plenius inuenire, in foueam cadens capitur. Sic qui vult ſequi carnis voluptates cadit in foueam peccati, capitur a dyabolo, & occiditur. Item cum quidam puer traderetur cuidam ſeni in lecto iacenti vt abigeret ab eo muſcas, & datum fuiſſet dicto puero lac ad comedendum, accepit quatuor ſcutellas, eaſq; linitens lacte poſuit ſuper quatuor cornos lecti vt muſcas infeſtantes eũ ibi concurrentes caperet & occideret, quod flabello non poterat, & ſic eas cepit. Sic dyabolus homines immundos capit per voluptatem carnis, quos nõ põt capere vel occidere cum flabello alterius tentationis. quatuor ſcutellæ põt vocari, gula, luxuria, mollities veſtiũ, & ocii requies. Tertio tentat ex eo ꝙ oppreſſa vel afflicta poſa vel tribulatione ad murmur & impatientiã ſpiritum prouocare laborat, & contra reclamat. Sic Iud. 16. Videns Sanſon afflictionem Dalilę aſſenſit ei, & reuelauit ei ſecretum ſuum cũ audiret eã contra eum murmurantem, quę fecit eum dormire in gremio ſuo & totondit eum, & tradidit eum Phyliſteis illudendum & excæcandũ. Sic Thamar magis murmurauit de eo, ꝙ ab Amõ abiecta fuit, q̃ de eo ꝙ fuit corrupta. 2. Reg. 13. Item cũ quidã Lotboringus iret ad forum, emit quandam anguillam, cũ aũt rediẽs quieſceret iuxta fluuium, videt dictam anguillam in ſacco afflictam in quo poſuerat eã, & ob hoc voluit eã recreare, & tenens eam manibus miſit in aquam, & ſtringens eã ne euaderet dicebat, bibe pulchra bibe, & illa ſubito reſumptis i aqua viribus ab eius manibus eſt elapſa. Sic caro afflicta p pnſam, dũ hoc ei nimis compatitur, dum in delicias immergitur, cito in peccatum elabitur. Item fabuloſè dr, ꝙ cum hõ per deſertum iret inuenit ſerpentem frigore aſtrictum, iacentem quaſi mortuum, quem et compaſſus in ſinu ſuo fouit, & calefactus circũuoluit eum, reſumptis viribus eum intoxicans. Qui cum ſerpẽtem argueret de ingratitudine. Rñdit. Tu ſcis ꝙ natura mea eſt ꝙ non noceo niſi calefactus, ſed tũc cum caleo, venenum effundere neceſſe hẽo, non inculpes me ſi ſm meam naturam feci, ſed tibi imputa qui me calefeciſti & fouiſti. Quarto tentat per contumaciam qñ nimis impinguatur, & delicatè nutritur. Prouer. 29. Qui delicatè a pueritia ſuo nutrit ſeruum ſuum poſtea ſentiet eũ contumacẽ. Sic fuit de Miphyboſeth & ſeruo ſuo Syba, qui contempſit eũ & impediuit eũ ne Dauid regem ſequeretur, & eo procurãte amiſit hæreditatem ſuam, ſicut legitur. 2. Reg. 16. & 19. Sic & leproſus nimis compatitur aſino ſuo ſubtrahit ori ſuo panem de quo paſcit eum, & ipſe impinguatus contemnit dominum ſuum, & præcipitans eum in lutum fugit ab eo, ſic caro ſpm. Item vt dicitur accipiter quando nimis eſt impinguatus, non vult ad dominum ſuum venire, nec gallina ad dñam ſuam, nec caro obedire ſpiritui. Item Agar videns ſe plenam, contempſit dominam Gen. 16. Item dicitur ꝙ quidã diues impinguauerat arietem quendam ita ꝙ pre pinguedine in omnes inuitantes cũ cornibus impingebat. Cum aũt ſemel dormitaret dominus ad ignem, vidẽs aries eum frequenter inclinãtem & deprimentẽ caput, credidit ꝙ eum inuitaret, vt in ipſum impingeret, ipſe aũt aries ita fortiter in dominum ſuũ irruit, ꝙ eum occidit. Sic facit caro ſpiritui negligenti & eam nimis impinguanti. Quinto tentat dyabolus cuius totum ſtudium exercitium & conatus eſt homines tentare, propter quod anthonomaticè dr tẽtator. Matt. 4. Et accedens tentator. Circa cuius tentationes. Primo dicendũ eſt de eius malitia & crudelitate & diuerſis modis tentationum. Secundo de his quæ dant occaſionem tentandi. Tertio de remediis & adminiculis contra tentationes. Quarto de tentationum vtilitate.

De diuerſis modis tentandi.

Circa primum ſciendum ꝙ dyabolus cũ ſit intellectu ſubtiliſſimus, malitia aſtutiſſimus, experientia longiſſimi tpis vſitatiſſimus, audacia procaciſſimus, diſcurſu velociſſimus, infatigabilis ad nocẽdum, inſatiabilis ad perdendum, implacabilis ad percutiendum, horribilis ad meditandũ, intolerabilis ad ſuſtinendum, inuiſibilis ad intuẽdum, propter has omnes conditiones peſſimas ſumme timendus eſt. De multis conditionibus dæmonum require ſupra de inferno, de purgatorio, & de morte. Sciendum eſt autem ꝙ cum ſit aſtutiſſimus diuerſos habet modos & artes tentandi. Vnde tentat multipliciter cum ſit venator & piſcator diuerſa habet artificia per quę homines capit, trahit, decipit, & inuoluit. Vñ Leo Papa, in quodã ſermone. Nõ deſinit hoſtis antiquus deceptionum laqueos vbiq; prætẽdere, & vt quoquo modo fidem credentium corrumpat inſtare. Nouit cui adhibeat eſtus cupiditatis, cui gulæ illecebras ingerat, cui apponat incitamentum luxuriæ, cui infundat virus inuidiæ. Nouit quem merore conturbet, quem fallat gaudio, quẽ metu opprimat, quem admiratione ſeducat. Omnium diſcutit conſuetudines, ventilat curas, ſcrutatur affectus, & ibi quærit cauſas nocendi, vbi quẽquam viderit ſtudioſius occupari. Cum religioſus quidam arreptus eſſet a dæmone, alius quidam adiurando dæmonem interrogauit quomodo vocaretur. Qui tñ dit ꝙ Mille artifex vocaretur, quia mille artes habebat hoĩes ſeducendi, & vt ſcias ait ꝙ verũ dico, ego ſum qui decipio magnos theologos, decretiſtas, legiſtas, phiſicos, barones, milites, præpoſitos, mercatores, & cępit ſingulorum modos geſtus, verba, & officia repræſentare, vſque ad domicellas quæ ſeruiunt in cameris dñarum, blandiendo, adulando, & molliter alloquẽdo. In vitiſpa. legitur ꝙ Abbas Theodorus cuidam fratri dicẽti ſibi, frater quidam reuerſus eſt ad ſęculum. Reſpondit. Non mireris ſuper hoc, ſed de hoc mireris ſi quis euadere potuerit de ore & laqueis inimici. Item tentat generaliter omnes & omni genere tentamenti, omni tpe, & omni loco, ſi a domino permittatur. Vnde ſicut dicit Bern. Nullus eſt locus ſecurus. Abac. 1. Totum in hamo ſubleuauit, traxit in ſagena ſua, congregauit in rete ſuum. Nulli parcit ſexui, dignitati, ſtatui vel ſtatui, ſanctitati, nec ẽt ipſi domino, ſicut patet Math. 4. & Lucę. 3. vbi nota de triplici eius tentatione. Ideo dr̃ ad Heb. 9. Tentatum aũt per omnia. Licet aũt generaliter omnes tentet, tñ libẽtius & ſtudioſius tentat maiores, & ſanctiores, & de deiectione eorum amplius gloriatur. In vitiſpa dixit quidam ſenex, ꝙ cũ eſſet puer filius ſacerdotis idolorum, in eorum templo intrauit cum patre ſuo, vbi vidit de nocte excitatus principem dæmonum in ſolio ſedentem, & exercitum eius aſſiſtentẽ ei, quem vnus adueniens adorauit. Requiſitus vñ veniſſet, & quid egiſſet dixit, ꝙ in illa prouincia vbi fuerat multas guerras concitauerat, & multam ſanguinis humani effuſionem procurauerat. Requiſitus in quanto ſpacio tpis. Reſpondit, in 30. diebus, & multum flagellari iuſſus eſt. Poſt hunc venit alius & idem faciẽs, dixit quod multas naues in mari ſubmerſerat, et homines occiderat in ſpacio. 20. dierum, & ſimiliter iuſſus eſt flagellari. Tertius autem veniens & ſimiliter faciens, dixit ꝙ fuerat in in nuptiis vbi in ſpacio. 10. dierum multa prelia concitauerat, & multos cum ipſo ſponſo occiderat, & ſimiliter iuſſus eſt flagellari. Venit Quartus poſtea, qui cum adoraſſet eum requiſitus de factis ſuis. Reſpondit ſe venire de heremo, vbi per 11. annos monachos tentauerat, & via tandem tñ fecerat ꝙ in vnã fornicationem ceciderat, hic præ cæteris honoratur, corona regia ei imponitur, & in cathedra ſtatuitur, & ab aliis adoratur dicentibus omnibus ꝙ maximũ quid feciſſet. Item ſimile habetur. 3. Dial. 7. de Iudæo qui vidit in templo idolorũ dęmonẽ aſſiſtere in modũ regis, vt ſupra, & illum dæmonẽ commendantẽ & honorantem, & vt inceptũ perficeret ſuadentẽ, qui procurauerat multis tpibus ꝙ Andræas Fundanæ Eccleſiæ epiſcopus ſanctimonialẽ quandã manu ad poſteriora percuteret, quod audientes dæmones gaudebant, & vt perficeret inceptũ rogabãt. Itẽ in vitiſps. legitur quod quidã eremita ductus ab Angelo ad locũ quendã, vbi erat congregatio monachorũ, vidit oẽs officinas plenas maxima multitudine dæmonum volitantiũ admodũ muſcarũ, veniens aũt ad ciuitatem vbi erat forũ vidit ibi vnũ ſolum dæmonẽ ſatis ocioſum ſuper portã ciuitatis ſtantẽ. Eremitę miranti & cauſam iſtorũ quęrenti, reſpondit Angelus: quia in ciuitate oẽs voluntatẽ diaboli faciebant, ideo vnus ibi ſufficiebat. In Abbatia vero quia omnes eos turpiter expellabant, & rebelles erant eis, ideo ibi multi erant & monachos acriter impugnabant. Qñ.n. aliquis caſtrum ſuum tenet pacifice & poſſidet ad voluntatem ſuam, ſufficit ibi vnus caſtellanus qui caſtrum cuſtodiat, ſed qñ rebellat ei, tunc illud obſidet cum exercitus multitudine copioſa, donec ſubiugauerit eos ſibi. Vñ. 1. Mach. 1. Aſcendit Antiochus cum multitudine graui in ſancta ſantificationem. ſ. religionis. In vitiſpa. Abbas Moyſes ita improbè tentatus fuit, ꝙ in cella ſua ſtare non poterat prę tentatione carnis, & fugit ad Abbatem Iſidorum, qui facta oratione

dixit

dixit ei, quod aſcendens in ſuperiora cellę quæ reſpiceret ad occidentem. Quo facto vidit infinitam multitudinem dæmonũ furentium & frementium ad prælium, & ignea tela proiicientiũ contra ipſum, dixit ei Abbas Iſid. Noli timere quia plures nobiſcum ſunt q̃ cũ illis. Reſpice ad orientem. Qui reſpiciens vidit infinitã multitudinẽ Angelorũ & glorioſum cæli exercitũ ſuper lumen ſolis ſplendentẽ. Qua viſione confortatus, ad cellam ſuam redijt confortatus. Item diabolus tedioſus eſt & improbus, ideo tentat improbè & procaciter ſicut muſca, quia ſæpe repulſus ſæpe redit, ſicut canis impudens per vnam partẽ expulſus redit per aliã. Tentat ergo frequẽter & aſſiduè. Greg. Aſſidua tentatione tentat, vt ſaltem tedio vincat. pſalmus. Circũdederunt me ſicut apes, quæ ſunt improbiſſimę, & qñq; in hac improbitate diutiſſimè perſeuerãt, ſicut patet de heremita quem annis 40. tentauit. Item quia diabolus crudeliſſimus eſt, cuius crudelitas eſt inſatiabilis ad nocendum, ideo tentat crudeliter, quia ſm Bern. eſt inſatiabilis homicida, cui⁹ crudelitas apparet, quia bonis inuidet & eos perſequitur quantum põt, tã per ſe ſicut primos parẽtes, & Iob, q̃ per ſuos, ſicut filios Iſrael per Pharaonem, Phyliſtæos, Nabuch, & alios multos, Innocentes per Herodem, primitiuam eccleſiam per Neronẽ, & alios Tyranos Chriſtum & per ſe ipſum & per Iudeos. Hic eſt draco ille magnus & ruffus qui volebat deuorare maſculum mulieris quàm cito peperiſſet. Item in hoc apparet eius crudelitas quia de malo gaudet & maximè de ruina & damnatione bonorum, ſicut infra patet de peccato. Item in hoc apparet eius crudelitas, quia de conuerſione eorum dolet, ſicut patet infra de pnĩa. Item quia bonos & omnia bona tentando impedit ſicut orationem & alia bona, ſicut patet infra de oratione, ſicut ẽt infra de beato Frãciſco & de beata Clara patebit. Item de Frãciſco legitur, q̃ ſæpe dæmonum pugnas horribiles ſuſtinebat, qui manu ad manum cum illo duriſſimè confligentes nitebantur ipſum ab orationis ſtudio perturbare. Item de beato Martino legitur, q̃ cum ordinatus iret ad patriam ad viſitandum & conuertendum parentes ſuos, apparuit ei diabolus dicẽs, q̃ aduerſaretur ei in omnibus factis ſuis. Cui reſpondit. Dominus mihi adiutor non ti. &c. Item in vitiſpa. legitur in vita beati Antonij, q̃ vocatus vt videret, raptus vidit dæmonem horribilem & terribilem habentem caput vſq; ad nubes, & quoſdam volare ad cęlum nitentes quantum poterat impediebat, quoſdam manibus retrahebat, quoſdam ad terram manibus collidebat, quoſdam autem non poterat, ſed ſupernolabat. Idem faciebant dæmones nouitio aſcendenti per ſcalam & ſequenti beatum Benedictum, qui vidit in quolibet gradu ſcalæ duos dęmones, alij eum retrahebant, alii eum ſuffocabant, tamẽ beati Benedicti adiutorio euaſit. Item non ſolum ea malignitate bonos impedit, ſed ẽt inquantũm põt omnia bona perſequitur, & extinguit. Vnde comparatur eius tentatio Aquiloni, de quo Eccl. 43. Tẽpeſtas Aquilonis congregatio ſpiritus &c. & poſt, Exuret deſertum & extinguet viride ſicut ignem. Hic eſt ventus vehemẽs a regione deſerti opprimens omnes liberos Iob 1. Hi ſunt Madianitæ & Amalechitæ, qui intrantes terram Iſrael nihil ad vitam pertinens ibi relinquunt. Iud 6. Itẽ ea malitia ſua oẽ ſemen regium interimunt. Vnde eorum tentatio ſimilis eſt Athaliæ quæ oẽ ſemẽ regiũ interfecit. 4 Reg. 11. Item ſunt volucres cęli deuorantes ſemen Dei Math. 13. Iſti ſunt ſicut merguli fluminũ ſicut dicit beatus Martinus, qui ſemper inſidiãtur incautis, incautos capiunt, cautos deuorant, ſatiariq; neſciunt deuoratis. Tentat autẽ acrius eius dominiũ fugientes, quia ſicut ait Greg. Illos dyabolus tẽtare negligit, quos quieto iure poſſidere ſe ſentit. Sicut, qñ aliquis tenet alium in ſuo carcere compeditum, ſufficit ei vnus qui eum cuſtodiat, & ſæpe videas, ſed cũ fugiens euadit, tunc poſt eum mittit magnam multitudinem dicens. Perſequimini & comprehẽdite eum. Aug. Quotidianis diſcimus experimentis illos qui conuerti deliberant, acrius tẽtari a concupiſcentia carnis, & eos grauius in operibus luti lateris & palearum premi qui Aegyptum egredi & Pharaonem fugere nolunt. Ideo Eccl. 2. Fili, accedens ad ſeruitutem ſta in iuſtitia & timore, & prepara animam tuam ad tentationem. Iob 40. Conſtringit caudam &c. ibi Greg. Dum Vehemoth a corde expellitur acriores tentationũ aculeos infligere molitur, vt eius tentationis cõflictus mẽs ab eo impugnata ſentiat, quos prius poſſeſſa neſciebat. Exemplum infra de beato Benedicto. Item exemplum de beato Franciſco, quem in conuerſionis ſuæ principio pater retrahere nitebatur. Item exemplum de beata Clara cuius parentes in multitudine congregati violenter ad ſe retrahere, & ad domum patris reducere conabantur.

De quadruplici genere tentationis.

CVm autem mille ſit artifex diabolus vt dictum eſt, & omnes artes ſuas exerceat in tentando, tñ omnes modi tentationum eius reducuntur ad quatuor, qui notantur in pſalmo. Non timebis a timore nocturno &c. ibi dicit glo. q̃ eſt quædã tentatio leuis, & occulta, quæ notatur cum dicitur. A timore nocturno, alia leuis & aperta, quæ notatᷣ cum dicitur A ſagitta volante in die. Quædam grauis & occulta, quę notatur cum dicitur. A negocio perambulante in tenebris. Alia grauis & manifeſta, quæ notatur cum dicitur. Ab incurſu & dæmonio meridiano. Leuis & aperta dr̃ qñ diabolus in aliquas viſibiles ſimilitudines ſe transfigurans hominum. Cvel animalium viros ſanctos prouocat ad aliquas leuitates. Sicut in vita beati Dominici legitur, q̃ oranti diabolus in ſpecie fratris apparens prouocabat eum ad ſilentij fractionem, quem vir ſanctus diabolum eſſe cognoſcens, adiurauit eũ, ut diceret de quo fratres tentabat in choro. Qui rñdit. Facio eos tardè venire, indeuotè pſallere, & cito exire. Interrogatus de quo tentaret eos in dormitorio dixit. Facio eos nimis dormire, tardè ſurgere, & de diuino officio remanere, & interdum immũdas cogitationes habere. Ductus ad refectorium ſaliens ſuper menſas plus & minus ſępius repetendo dicebat, quia ſcilicet quoſdam faciebat nimis comedere vt delinquerent, alios nimis abſtinere, vt in Dei ſeruitio debiles eſſent. Ductus ad loquutorium linguam crebro reuoluens, & confuſionis mirabilis ſonũ promens. ait. Hic locus totus meus eſt; cum enim fratres ad loquendum conueniunt, ipſos tentare ſtudeo vt confuſè loquantur, & multis ſe verbis inutilibus immiſceant, & vnus alium non expectet. Deniq; ductus ad capitulum, ſtãs ante hoſtium dixit. Hũc locum nunquam ingrediar, quia locus maledictionis & infernus mihi eſt: quia quicquid poſſum in locis aliis acquirere, hic amitto. Sępe diabolus tẽtat homines de leuibus, vt ad grauiora perueniãt, vt de verbis ocioſis ex quibus frequenter ad noxia prolabuntur Greg. 7. mor. c. 1. Dũ ocioſa verba cauere negligimus, ad noxia peruenimus, vt prius aliena loqui liceat, & poſtmodum detractionibus eorũ vitam de quibus loquimur lingua mordeat, qñq; aũt vſque ad aſperas contumelias erumpat. Hinc ſeminantur ſtimuli, oriuntur rixæ, accenduntur faces odiorum, pax tota extinguitur cordium. Sæpe ẽt ex iocoſis actibus modica occaſione inborta peruenitũr homines ad verba cõtumelioſa, & a verbis ad verbera, non nunquam etiam ad gladios & ad mortem, quia a modica ſcintilla augetur ignis Eccl. 10. Itẽ eſt tentatio leuis & occulta. Exo. 10. Ventus vrens leuauit Locuſtam, & proiecit in mare Dæmones comparantur vento propter velocitatem. ſed ventus vrens, quia gratiam deuotionis exiccant. Tunc autem ventus vrens leuat locuſtas, quando dæmones de loco ad locum leuiter diſcurrentes ad aliqua leuia verba vel facta excitant leues mentes, ſed ad hoc eleuant vt proiiciant in mare. i. in amaritudinem infernalẽ. Aliquando enim dæmones ex velocitate ſua ſubito prænunciant, quæ in remotis partibus facta fuiſſe viderunt, vt in aliis credatur eis, & vt credatur eſſe reuelatio, q̃ eſt tentatio. Diabolus ſimilis eſt cuidam animali monſtruoſo, qd̃ dr̃. Manticora, q̃ faciem habet hominis, ſibilum ſerpentis, corpus leonis, caudam ſcorpionis, velocitatem auis volantis. Tres ordines dentium habet, carnes humanas appetit ad edendum, Caput habet hominis, & ſibilum ſerpentis, quia primo tentat rationabiliter, & ſubtiliter de tribus, ſ. de cõcupiſcentia carnis, cõcupiſcẽtia oculorũ, & ſuperbia vitæ. Iſti ſunt tres ordines dẽtium. Corpus habet leonis, quia detinet fortiter. Caudam ſcorpionis, quia in fine pungit nequiter. Volatum auis, quia diſcurrit velociter. Hominum carnes appetit, vt carnales vorer atrociter. Tentat ergo diabolus leuiter & occultè, qñ inuiſibiliter tentat de leuioribus, vt ad grauiora perducat. In vitiſpa, legitur quod cum quidam fratres veniſſent ad beatum Antonium, vt ab eo quærerent de quibuſdam reuelationibus ſibi factis, prædixit eis quædã q̃ fecerant & acciderant eis in via. Mirantibus autem illis & quęrentibus quomodo hoc ſciuerat. Reſpondit q̃ hoc reuelauerant ei dęmones, qui hoc viderant velociter decurrentes, & q̃ hæc quæ ipſi credebant eſſe diuinas reuelationes, eran dęmonum deceptiones, qui ex hoc humiliati & ædificati, a beato Antonio receſſerunt. Itẽ eſt tentatio grauis, & iſta eſt duplex, occulta videlicet & patens. Nam diabolus crudelitatem ſuam exercere volens in nobis grauiter tentat, q̃ dictum eſt. Sed quia ſm Aug. ipſe leo & draco eſt, leo apertè inſæuit, draco occultè inſidiatur, ideo tentat patenter vt leo. 1. Pet 5. Aduerſarius veſter diabolus tanquam leo rugiens circuit quęrens quem deuoret. Et pſalmus. 10 perſona Chriſti loquẽtis de Iudæis, qui inſtigati a diabolo Chriſtũ perſequebantur ad mortem, ait. Aperuerunt ſuper me os ſuum ſicut leo rapi. & rugi: Tentatio ergo grauis & patens eſt quando diabolus apertè tentat, quod fit multipliciter. Vno modo res corporales & viſibiles & apperibiles oculis offerendo. Secundo modo ſeipſum in corporearum rerum ſimilitudines transformando. Tertio per

Ionas

ſonas Chriſti Angelorum vel ſanctorum mendaciter repreſentando. Quarto modo perſecutiones & pugnas ſenſibiles per ſe vel per ſuos atrociter inſerendo. Prima ergo tentatio ſenſualis eſt qñ diabolus oſtendit oculis corporalibus res viſibiles, quæ poſſunt animum videntis allicere ad ſui cõcupiſcentiam. Sicut fecit beato Franciſco oſtendens ei in via burſam magnã, quaſi pecunia multa plenam: quam cum ſocius eius ſuaderet accipi, & inde eleemoſynas multas fieri, ſanctus prohibuit ſentiẽs machinamentum diaboli: ſed cum ſocius non quieſceret falſa pietate deluſus permiſit ſanctus, vt videret ſocius manifeſte diaboli falſitatem, quam leuante fratre exiuit inde ſerpens, & poſtmodũ cito diſparuit. Simile fecit beato Antonio ſicut legitur in vita eius cum fugeret ſeculum & iret ad heremum, in via hereni inuenit diſcum argenteum, quem cum recuſaret accipere dicens eſſe inſidias diaboli, vt fumus euanuit. Poſtea apparuit ei in ipſa via maſſa veri auri, ꝙ velut incendium fugit. Similiter cum obijcit alijs ſenſibus ſibi delectabilia, ſenſualis poteſt dici illa tentatio vt qñ ſonora auditui, odores olfactui, ſapores guſtui, ſuauia tactui. Per portas vrbis attentant capere ciuitatẽ vt Abimelech de quo Iud. 9. dĩ Appropinquans portæ vrbis ignem apponere nitebatur. i. rerum concupiſcentiam. Item ſimilis eſt diabolus obſidenti ciuitatem, qui cernit quomodo inueniat in muro debilius. Item Lupo vel Leoni qui circuit ouile ſi inueniat aliquam aperturam aut foramen per quod intret & deuoret. 1. Pet 5. Vigilate quia aduerſarius veſter &c. vbi diſtinguit glo. 8 genera tentationum dicens. Circuit tanquam hoſtis obſidens muros clauſos, explorat an ſit aliqua pars murorum minus ſtabilis, cuius aditu ad interiora penetret. Offert oculis formas illicitas & faciles ad voluptates, vt viſu deſtruat caſtitatem. Aures per canora tentat vt molliat Chriſtianum, vigorem linguam conuitio prouocat, manum iniurijs laceſſentibus ad cædem inſtigat, honores terrenos promittit vt cęleſtes adimat, & cum latenter non põt fallere, adit apertos terrores, in pace ſubdolus, in perſecutione violentus, cõtra quem animus debet eſſe paratus ad impugnandũ. Secundo modo impugnat ſenſus ſe transfigurando in diuerſas rerum ſimilitudines extra, vt eos quos ludificat ſub ſpecie mulierum, vt cum transfigurat ſe in ſpecie mulierum, quæ dicũtur vulgariter fazetę vel ſtriges, vel quę de nocte cõueniunt & choreas ducunt, vel qñ apparet per adiurationes nigromanticorum in diuerſas rerum ſimilitudines, vel qñ ſimplicibus vt equites haſtiludia agentes, vel vt fauni & ſatiri, vel vt familia quæ dĩ gallicè Herlequin, per quas transfigurationes maxime ſimplices decipere in multis locis ſolebant, antequam denudaretur per prædicationis frequentiam. Tertio modo ludificat ſenſus & tentat transfigurando ſe in ſimilitudinem Chriſti & Apoſtolorum & Angelorũ & aliorum ſanctorum, vt ſic mentiendo illos incautos ſeducat. 2. Corin. 11. Angelus ſathanæ transfigurat ſe in Angelum lucis. In vita beati Martini legitur, quod diabolus apparuit ei indutus purpura & corona aurea coronatus, dicens ei ꝙ eſſet Chriſtus, qui ad terras deſcendens primo voluit ei apparere & adorari ab eo. Qui reſpondit ꝙ dñs Ieſus Chriſtus nõ promiſerat ſe venturum in habitu regio & purpura, & ꝙ non reciperet Chriſtũ niſi in ea forma in qua paſſus fuerat & præferentem ſuæ ſtigmata paſſionis. Quo audito, diabolus confuſus abſceſſit. Itẽ in vitiſpa. cum appareret in magna claritate in habitu regio cuidam patrum dicẽs ꝙ ad hoc venerat ipſe cum eſſet Chriſtus vt eum adoraret, & de hoc lucrum maximum reportaret. Reſpondit ſanctus. Chriſtum meum quotidie adoro ſicut ipſe ſcit, tu aũt quis es, quod audiens ipſe euanuit feda relinquẽs veſtigia. Item cum alteri patrum ſimiliter & in forma ſimili appareret, & ſimilia diceret, ille clauſit oculos dicens. Fuge Chriſtum nolo hic videre, ſufficit mihi ſi eum videre poſſum in cęlo & ſimiliter fugit. Ad hoc facit quod habetur infra de oratione; de Pachomio. Item in quadam ciuitate fuit quędã mulier ſic ſeducta. Incepit ipſa aliqñ apud ſe cogitare ꝙ eẽt munda mulier, & talis quę eſſet digna ꝙ dñs aliquas ſibi daret viſibiles conſolationes, & cum aliqñ eſſet ſola in camera ſua de hoc cogitãs, viſus eſt ei fulgor maximus in cameram ſuã intrare, & cum eo quidã vir pulcherrimus conſtipatus multitudine 12. vel religioſorũ plurimorũ bonorum, dicens ipſi horrenti ꝙ non timeret, quia ipſe erat Ieſus Chriſtus, cum diſcipulis ſuis veniẽs ad conſolandum ipſam, cui multa blanda dixiſſet, & multa ei promiſiſſet ſi in eius amore perſeueraret, & ipſa hoc ei ſe facturam promitteret, receſſit promittens ꝙ eam ſępe viſitaret. Similiter in ſequẽti nocte venit ad eã, ſolus ſollicitãs eã ad amplexus & federis commixtionem. Qua conſentiente, fecit eam iurare ꝙ non reuelaret alicui familiaritatem, quam oſtendebat ei plurima promittens. Tertia nocte venit in minus ſpecioſa forma & habitu, poſt in forma militis, poſt clerici, poſt ruſtici, poſt monachi, poſt goliardi. Cum aũt videns ſe deceptam fuiſſe ad confeſſionem, veniens ad eam ſequenti nocte ferè inſanire videbatur comminans ei. ſed non poterat eam opprimere vel extinguere vt volebat. Quotieſcunq; aũt peccabat venialiter grauius magis ad eam accedebat, & magis eam terrebat, quando aũt confeſſa erat & communionẽ recipiebat. ꝙ erat ei ſingulare remedium & conſolatio, tunc diabolus a longe ſtabat, nec accedere poterat, nec turbare vſq; quo in aliquo exceſſiſſet. Itẽ in vitiſpatrum legitur, ꝙ beato Or apparuerunt dæmones ſub ſpecie cęleſtis militiæ quaſi de cęlo deſcendentes in curribus igneis quendam adducentes cum magna pompa eum dicentes eſſe Chriſtum regem. Qui ait. Poſtquam omnia perfeciſti vnũ reſtat tibi faciendum, vt adores me, & tollam te ſicut Helyam in curru igneo te eleuans ad cęlum. Qui reſpondit. Habeo regem meum, quem quotidie adoro, tu non es ille. Quo dicto tota illa multitudo diſparuit. Item quidam nouitius in religione multum erat ſollicitus de ſalute ſua, de nocte autem cũ alii dormirent vigilans, deuotè rogauit Deum & beatam Virginẽ ꝙ reuelaret ei de matre ſua defuncta in quo ſtatu eſſet, credẽs ꝙ dignus eſſet ꝙ fieret ei reuelatio, pro eo ꝙ alijs in lecto ſuo dormientibus hora dormitionis vigilaret. Cum autẽ ſic vigilaſſet ferè vſq; ad matutinas, apparuit ei diabolus ſub ſpecie beatæ Virginis, quaſi oſtendens matrem ſuam ſub pallio ſuo, dicẽs eam eius precibus liberatam. Item cum ſecunda nocte ſimiliter vſq; ad dictam horam vigilaſſet, apparuit ei in minus decenti ſimilitudine, & ad vltimum feda relinquens veſtigia, cum ad turpia prouocabat, & ad tantam ex hoc deuenit vigilantiam, & capitis debilitatem ꝙ niſi fuiſſet ei diſcretorum cõſilio ſubuentum, grauiter periclitari potuiſſet in anima & corpore. Itẽ transfigurat ſe in ſpeciem ſanctorum Apoſtolorum aliquando ſicut habetur in miraculis beatæ Virginis, & de iuuene, quem diabolus decepit ſub ſpecie beati Iacobi. Item ſub ſpecie Angelorum, ſicut in paſſione ſcẽ Iulianę legitur, ꝙ cũ ipſa poſt multa flagella eſſet in carcere cathena maxima ligata, apparuit ei diabolus in ſpecie Angeli monens eam ad conſenſum præfecti ne periret, multas ſuaſiones ei faciens & dicens, ꝙ erat Angelus ſibi ad hoc a domino deſtinatus. Cum aũt illa turbata gemeret, facta eſt ſecreta vox ad eam dicens eum eſſe diabolum, & ꝙ eum caperet & flagellaret donec ei diceret quis eſſet. Quis ab ea adeo eſt cũ cathena flagellatus & pedibus depreſſus vſq; diceret ei veritatem, ꝙ eſſet princeps dęmonum, qui eos mittebat ad ſubuerſionem Chriſtianorum, a quibus cum victi eſſent flagellabat eos. Dixit etiam ei quos & quantos triumphos, & a quibus & quantis perſonis habuerat, ipſa aũt ligans eum cathena manibus retro dorſum, eduxit eum in mane ſecum cum euocaretur ad certamen vſq; ad forum, vbi cum eam argueret de maxima crudelitate dicẽs Chriſtianos debere eſſe miſericordes, ipſa in maximam lacunam eum proiecit. Item in vitiſpatrum legitur, ꝙ dæmones multis annis ſeduxerunt quendã fratrem in ſimilitudine Angelorum multa ei ſecreta reuelantes. Ad vltimum cum pater ſuus veniſſet ad viſitandum eum, ſecũ ferens bipennem ad ſcindendum ligna, quæ rediens deferret ſecum, præuenit eum dæmon dicens, ꝙ diabolus debebat venire ad eum transfiguratus in ſimilitudinem patris ſui ferens bipẽnem, vt eum impugnaret & occideret. Conſuluit ergo ei vt eũ præueniret cum alia bipẽne, & hoc de eo faceret quod de ipſo diabolus facere cogitabat, quod cum ipſe feciſſet patre occiſo, diabolus qui factum ei cõſuluerat tam enorme, ſuffocauit eũ. Item ſub ſpecie epiſcopi & ſacerdotis ſupra de purgatorio de milite tẽtato. Item infra de oratione quomodo tentauit in ſpecie ſacerdotis deferentis euchariſtiam. Item in ſpecie iuuenis, ſupra de eo qui ſecum eſt Aquilã. Item in forma Moyſi, ſicut legitur in fine tripartitę hiſtoriæ, ꝙ quidam dicens ſe Moyſen miſſum ad liberationem Iudeorum, infinitos ſeduxit Iudeos, congregans eos de diuerſis locis, faciens aliqua ſigna eis apparentia, & duxit eos ſupra cacumen præruptæ rupis, promittens eis ꝙ ſicut traduxerat eos per mare rubrum, ita duceret eos per magnum mare ad terram promiſſionis. Qui cum credidiſſent ei & vendidiſſent omnes poſſeſſiones ſuas, & veniſſent ad terrã, vbi dictũ eſt cũ vxoribus & filijs ſuis, iuſſit eis, vt permitterent ſe & ſua labi in mare per decliuum rupis, quod cum feciſſent, alij a rupibus, alij a fluctibus necati ſunt. Quidam aũt negociatores ſuperuenientes & eos necatos inuenientes, aſcenderũt ad eos qui nunquam collapſi fuerant, nunciantes eis necẽ aliorum. Illi aũt requirentes actorem ſceleris nõ potuerunt eũ occidere, quia ſubito euanuit. Vnde multi eorum videntes ſe a diabolo deceptos baptizati ſunt. Quarto diabolus quando nõ põt alliciendo, blandiendo, promittendo, mentiendo ſeducere, tunc per flagella, verbera, perſecutiones, ſeditiones apertas, tã per ſe quam per ſuos perturbare conatur. Per ſe quidem ſicut

apparet

apparet de Iob. Per ſuos vero ſicut in principio naſcentis eccleſiæ fecit per eos qui martyres occiderunt. Adhuc & ſæpe mouet cõtentiones & lites inter homines, ſeditiones in vrbibus, guerras inter regna, tempeſtates in mari, & ſubmerſiones hominũ, vt quos non põt occulte tentando vincere, poſſit frangere flagellando. In vita beati Franciſci legitur, q̃ cum veniſſet Aretinum ciuitatẽ, & ſeditione inter ciues exorta propinquum immineret excidium ciuitatis, vidit ſeũs dæmones exultantes, ciues illos contra ſe inuicem ſuccendentes. Cum aũt vir ſanctus mandaſſet per ſocium q̃ ex parte omnipotentis Dei & dæmones oẽs recederent, ſubito miro mõ ciues omnes vnanimiter in pacem conſenſerunt. Quomodo aũt ipſum ſanctum dæmones aſſlixerunt, vt ipſum ab orationis ſtudio perturbarent, dictum eſt ſupra. Idem patet de beato Antonio qui cum in cõuerſionis ſuæ principio in quodam ſepulchro intruſiſſet ſe, ibi ſolitariam vitam agens, dæmones eum multipliciter tentauerunt apparentes ei ſub diuerſorum animaliũ ſpeciebus. Ad vltimũ non valentes eum deuincere, duriſſimè flagellauerunt eum adeo vt a fratre qui miniſtrabat ei ad congregationem fratrum quaſi mortuus portaretur. Cum autem fratres ad celebrandas eius exequias conueniſſent aperiens oculos & videns vbi erat, rogauit vt ad locum priorem denuo deferretur, vbi cum nec aliis tentationibus poſſet a dæmonibus ſuperari, verterunt ſe in deformes ſimilitudines flagellantes eum vſq; ad mortem & cũ ſic eſſet immobilis, victi fugerunt. Cui Chriſtus apparens cum maximo lumine, & vires eius reparans confortauit eum. Cui dixit Antonius. Vbi eras o bone Ieſu cum me ſic dæmones flagellarent. Reſpondit Ieſus ei. Tecum eram. de tuo certamine & de victoria tua & dæmonum confuſione gaudens. Item eſt tentatio grauis & latens vel occulta quando. ſ. dæmon ex crudelitate ſua tentat grauiter, ſed ex aſtutia ſua virus iniquitatis ſuæ & deceptionum laqueos mira ſubtilitate occultat, vt ſeducat. pſalmus. In via hac qua ambulabam abſ. la. mihi. Item inſidiatur in occulto quaſi leo in ſpelunca ſua, hoc autem fit multipliciter. Primo in vi imaginatiua diuerſas ſpecies rerum vel imagines præſentando. Secundo in memoria. Tertio in intellectu ſiue operatione rationis. Quarto qñ fit cum negociatione rationis. Primo itaq; modo dyabolus operat᷑, in imaginatiua imprimens in ea diuerſas rerum imagines in quas ipſe diabolus ſe transformat, ſicut in ſpeculo imprimuntur imagines rerum extra. Vnde Aug. in libro de diuinationibus dęmonum. Dęmones inquit terrenorum amatoribus malefacta ſuadent miris & inuiſibilibus modis, per ſubtilitatem ſuam hominũ corpora non ſentientia penetrando, & ſe cogitationibus eorum p quædam imaginaria immiſcendo, ſiue vigilantiũ ſiue dormiẽtiũ. Ludificat aũt hoĩes tripliciter, ſm vim imaginatiuam vel fantaſticam, vt videantur hoĩbus res exteriores in aliarum rerum ſpecies tranſmutatæ, vel ipſi hoĩes videãtur ſibiipſis in aliã rerum ſpeciem tranſmutati. Sicut quidam incantatores artificio dæmonum faciunt & nigromãtici per adiurationes dæmonum. Vñ dĩ q̃ quidam incantator ſic adiurabat dæmones q̃ ipſi imprimebant in fantaſia hoĩum, q̃ videbatur eis q̃ vnus gallus, qui filo trahebat feſtucam, traheret maximã trabẽ cũ magnis funibus, & cum incantator modicã ligaturã feni diuideret per plures particulas, videbatur aſpicientibus q̃ diuideret equũ ſuũ per fruſta, & cum eis venderet dicta fruſta, per hoſpicia, eis receptis poſtea recedente illuſione nihil inueniebant niſi modicas ligaturas feni. Ludificat aũt ſic hoĩes in fantaſia eorum imprimens imaginem auis vel alterius aĩalis, vt hõ ſibi eſſe videat᷑ illud aĩal qđ impreſſit. Sicut patet infra de Cypriano de confeſſione, qñ o mutabat ſe & alios in diuerſas ſpecies. Et ſicut patet in paſſione eius & Iuſtinæ virginis, nec tñ oculi virginis ludificari poterant vel eius imaginatio, vel ei aliud q̃ eſſet apparere. Item in vitiſpatrum legitur de Machario Aegyptio q̃ cũ quidam hõ adamaret vxorem alterius, nec poſſet eã ad illicitum coitũ flectere, fecit per maleficos vt mutata videretur in equam, q̃ vir ſuus capiſtro ligatã adduxit ad Machariũ, qui adductores & diſcipulos ſuos arguit de hoc q̃ diabolus eorũ oculos ludificauerat, quia in muliere nullã videbat immutationẽ. Vngens aũt eorũ oculos oleo bñdicto, viderũt mulierẽ in priori & naturali effigie q̃ habebat. Idẽ ferè refert beatus Aug. in lib. de ci. Dei & de. doc. Chriſtianã. Secundo mõ tentat ludificando, ſe in diuerſas rerũ ſpecies tranſmutando, & imaginationi ſe interius præſentando. Vñ in ipſa tanq̃ in ſpeculo reſultant quaſi diuerſæ ſpecies in quibus ſe transformat, & diuerſi geſtus ſiue in oratione aut alibi, habentibus ẽt oculos clauſos Sicut dicetur infra de oratione quõ beato Machario demõſtrati ſunt hoĩes diuerſimode ludificantes orantes, & q̃ extra præſentabant intra in corde reſultabat. Tertio mõ ludificat & tentat in fantaſia per imagines ſomniorũ p diuerſas viſiones aut mulierũ, aut aliorũ p q̃ illud in ſomno videant dormientes. Sicut fecit forſitan ille ſpũs qui miſſus eſt ad decipiendũ Achã, q̃ dixit. Ero ſpiritus mendax in ore oĩum ꝓphetarũ ut ſubinferat alia. In vitiſp. legitur q̃ cũ quidã fratres indiſcretè abſtinẽtes viderẽt viſiones, venerũt ad Abbatẽ Antoniũ vt q̃rerent de viſionibus ſuis, quorũ aſinus mortuus eſt in uia, q̃ præueniens eos dixit eis de morte aſini ſui, & cũ quærerent quõ hoc ſciret dixit, quòd diabolus hoc ei reuelauerat per ſomnium dicens quòd eorũ viſiones erant nõ Dei reuelationes ſed dęmonũ illuſiones. Itẽ in vitiſpa. legit᷑ q̃ dęmones quendã fratrẽ ſic illudebant, q̃ qñcũq; fratres debebãt cõionẽ corpis & ſanguinis dñi recipe, apparebant ei dęmones ſõniando in ſpecie mulierũ illudẽtes & polluentes eũ. Cũ aũt conſulerent p̃res qđ ſibi ſup hoc eẽt faciendũ, inquirentes de ſtatu eius, & inuenierẽt, q̃ hoc nõ accideret ex cibi & potus ſuperfluitate, ſed ex diaboli illuſione iudicauerunt hoc fieri. Et cum conſuluiſſent ei, q̃ nec pp hãc cauſam cõicare dimitteret, diabolus ei poſtea nõ illuſit, ex hoc manifeſtans q̃ hoc faciebat vt eũ ab hmõi bono impediret. Itẽ legitur in vita beatæ Mariæ de Oigen. q̃ dæmon meridianus cuidã amico ſuo de nocte apparebat in lucis Angelũ ſe transformans, de quibuſdam vitijs eũ reprehendens, & quędam bona ſuadens primo, & multa vera prædicens, poſtea vero ſtringens cuidã Vehemoth ad miſerabilẽ concluſionẽ fratrem illũ adduxiſſet niſi ancillæ Chriſti fuiſſet hoc reuelatum. Cum ipſa diceret hoc eſſe diaboli illuſionẽ, ille contra dicebat eſſe ſpiritusſancti reuelationẽ, quæ tot bona ei ſuaſerat. Cum aũt illa ſe tranſtuliſſet ad ſolitã orationem, cum oraret de nocte in cella ſua, aſtitit ei diabolus falſo lumine obumbratus. Cui cum diceret imperterrita. Quis es tu, aut quo nomine vocaris, ille intuens eã toruo vultu ait. Ego ſum ille quem tuis precibus ad te venire feciſti, cui amicum meũ abſtuliſti, qui ſomnium vocor. Ego enim ſum qui maxime religioſis in ſomnis appareo, multa eis reuelo; vt lucifer appareo, multas falſas conſolationes adhibeo, vt mihi credãt & obediãt, & in elationẽ incidãt, quaſi digni pr̨ alijs diuinis cõſolationib᷒ & reuelationibus & Angelicis collocutionibus, Illum aũt amicum meum ab oĩ bono propoſito deuiaſſem, & de eo voluntatem meã feciſſem, niſi tu eum mihi abſtuliſſes. Secundus gradus tentationis eſt in memoria, qñ diabolus procurat quod in memoria veniant præteritæ delectationes, vel per imaginatiuam vel aliter: vel ea quæ homo audiuit vel vidit præterito tpe, quæ poſſunt hoĩem mouere ad aliquod peccatũ operis vel delectationis, ſicut facit ſõniare eſurientẽ q̃ comedat, vt expergefactus magis eſuriat, & vigilans quod appetit ad mentẽ reducat. ſicut dĩ Iſa. 29. Sic tentabat filios Iſrael. Exo. 16. dicentes: vtinã mortui eſſemus in Aegypto, qñ ſedebamus ſuper ollas carniũ & comedebamus panẽ in ſaturitate Similiter Nu. 11. Quis dabit nobis ad veſcẽdũ carnes, recordamur piſcium quos comedebamus in Aegypto, in mentem nobis veniunt cucumeres, & pepones, porriq; & cepe, & allia &c. Reducit aũt diabolus ad memoriã res factas aut mulierũ ſpẽs aliqñ viſarũ. Sicut faciebat btõ Bñdicto: 2. dial. 2. ca. Cũ btũs Bñdictus fugiſſet ſęculũ, & eſſet ſolus in heremo, diabolus tẽtauit eũ ſub ſpẽ merulæ auis, q̃ vultui eius importunè inſiſtebat. Quã cũ fugaſſet facto ſigno crucis aue recedente ſubſecuta eſt maxima carnis tentatio, & improbiſſima de quadã muliere quã aliqñ in ſęculo viderat, ita q̃ ferè victus ad ſęculũ volebat redire. Sed reſpectu diuinæ grãæ ad ſe rediẽs, & nudatũ ſe inter vrticas & vepres ꝓiciens per vulnera carnis curatus eſt a vulneribus mẽtis. Item in vitiſpatrũ Abbas Moyſes ita improbè tentatus fuit, q̃ in cella ſua non poterat ſtare pr̨ tentatione carnis, ſed fugit ad Abbatem Iſid. qui facta oratione ſua dixit ei q̃ aſcenderet &c. vt ſupra. Itẽ in vita btĩ Hiero. legitur, q̃ cum ipſe eſſet in vaſtiſſimo heremo adherens terræ, & membra eius terræ adherentia, & præ ieiuniis pallida & quaſi mortua & frigida, & calore ſolis quaſi aduſta, ſola libidinis tentatio improba eũ quieſcere non ſinebat Sed cũ ipſe eſſet ibi ſocius ferarũ & ſcorpionũ ſolus, videbatur, ei ſæpe q̃ ipſe eſſet inter choros pſallentiũ puellarũ. Itẽ in vitiſpatrũ de btõ Arſenio legitur, q̃ cũ quædã mulier Romana diues & nobilis veniſſet ad ipſum videndum in deſertis Aegypti, & vix potuiſſet obtinere ab eo Alexandrinus Patriarcha vt eam vellet videre, cũ ipſa argutã ab eo q̃ pro videndo ipſum cõſumpſiſſet tantum laborem, rogaret in receſſu ſuo vt eius memoriam haberet, rogauit ſanctus ea audiente q̃ Deus deleret de corde ſuo in perpetuum eius memoriam, quæ pro hoc verbo quaſi deſperãs, cõfortata eſt ad Theophilo Alexandrino epiſcopo ei aſſerente q̃ hoc dixerat ſanctus Arſenius, ne eius memoria eſſet occaſio fęmineę cognitionis & carnalis tentationis. Tertius gradus tẽtationis eſt qñ intellectus humanus accipit a fantaſia ſimilitudines rerum, quas ei diabolus fantaſia mediante miniſtrat, vel

fortè quia diabolus per ſubtilitatem naturæ ſuæ, intellectum ſuum plenum formis rerũ applicat humano intellectui, qui eſt ſicut ſpeculum ſuſceptibile oĩum formarum quę applicantur. Sicut eſt de duobus ſpeculis ſibi inuicem oppoſitis, forma q̃ eſt in vno reſultat ĩ alio. Sic põt eſſe in aĩa, ꝙ formas & ſpecies quas vult ei diabolus præſentare, exhibet in intellectu ſuo. Sic & põt eſſe in anima ꝙ diabolus volens ei repreſentare ſpecies aliquas ad tentandum, intellectum ſuum applicat quantũ põt humano intellectui tanquam ſpeculum ſpeculo, vt in ipſo reſultent ita ſubtiliter vt videatur hoĩ ꝙ ſint cogitationes ſuæ. Caſſianus in lib. collationũ. Non eſt mutuum ſpiritũ inſenſibili ter coniugari aĩæ ad ſuadendũ q̃ ſunt placita ei. Eſt.n. inter eos ſicut inter hoĩes q̃dã ſimilitudo ſubſtãtiæ & cognatio. Nunquã aũt ſibi ſimul vniri ita vt alter alteri⁹ ſit capax, poſſibile eſt: hoc .n. ſoli Deo conuenit. Hanc aũt applicationẽ ſui cum aĩa forte facit diabolus qñ tentat de rebus purè ſpũalibus quæ non apprehenduntur imaginatione corporali, vtpote de fide & ſpe. Hęc aũt tentatio cõtingere põt duobus modis. Vno modo qñ tentat ipſe diabolus ſine operatione rõnis hoĩs. Alio mõ cum quadã ratiocinatione & argumentatione. Primo mõ tentat ſim pliciter qñ.ſ. diabolus applicans ſe humano intellectui cũ quadã obſcuritate vmbroſa, obſcurat eũ & obnubilat, vt in maximã triſtitiã veniat, vel accidiam, vel nimium timorẽ, vel obliuionẽ eorum quæ ſciuit, vel quæ ſcire debet, ſicut fit in energuminis qui mẽte patiuntur. Vñ Caſſi. vbi ſupra. Energumini quidã ſic a dæmonibus vexantur, vt ea quæ gerunt & loquuntur nequaquã intelligant, quidã vero norunt & poſtea recordantur. Item quorundã intellectum ſic obnubilat, vt faciat eos hæſitare in fide, & in his quæ ad fidem pertinent. Alios inducit in tantã amaritudinẽ triſtitię vel mętoris, vt nullã conſolationem recipiãt, ſicut fit q̃nq; contra melancolicos, & infirmos quibus aliqñ vẽ ꝙ oẽs cõſpirauerunt in mortẽ ipſorum, & illi qui ſalutẽ & pacẽ eorũ in toto poſſe procurant. Itẽ alii ſic inuoluuntur in oĩbus factis & dictis, vt ſp timeãt ſe peccare mortaliter, & vix volunt vel põt credere vel ſidẽ adhibere conſiliis meliorũ. Alii ſic ſe Deo reputant in oĩbus diſplicere ꝙ in nullo meritum hñr[e]ſe credunt, vel nunquam poſſe ſalutem acquirere. Alios in deſperationẽ inducit & ea deſperatione ſemetipſos interimunt, ſubmergunt, ſuffocant, vel ſuſpendunt. Sicut, patet de Chaym & Iuda & Achitophel. Quõ aũt diabolus & viros ſanctos nititur in deſperationẽ inducere, patet per hoc qđ in vita beati Antonii legitur. Vbi dĩ ꝙ cũ oraret vidit ſe raptũ & per aera deduci ab Angelis, & vidit infinitos dęmones ei occurrere & peccata adoleſcentiæ replicare & augmentare, & eum de his accuſare, & cum econtra Angeli dicerent, ea per Dei miſericordiam ſunt ſopita, ſed ſiquid hñent ex quo factus fuerat monachus illud obiicerent, ipſi multa falſa imponebant, ſed cum Angeli librum conſcientiæ vel conſenſus eius euoluerent, & de his quę obiiciebant nihil inuenirent, confuſi & obmuteſcentes dæmones receſſerunt. ipſe aũt Antonius inuenit ſe vt prius erat. Itẽ in vita beati Bern. legitur cum ipſe graui infirmitate laboraret vidit ſe raptum ante ſummum iudicem, cui cum præſentaret, affuit Sathan multis accuſationibus eũ improbiſſimè pulſans. Cum aũt oia quecunq; habebat ſathanas contra ſanctum dixiſſet, nihil perterritus rñdit Bern. fateor non ſum dignus nec ꝓpriis meritis poſſum obtinere regnũ cęlorum, ſed duplici iure obtinet illud dñs meus Ieſus Chriſtus, hęreditate patris & merito paſſionis, altero ſibi cõtentus eſt, & alterum mihi donat. Itẽ quicquid agant merita mihi, miſericordia dñi ſuper vitas. Hoc aũt audiens ſathanas confuſus receſſit. Item in vita beati Martini, cũ Angeli ducerent aĩam ſancti in paradyſum, occurrerũt iniuſti dæmones eũ accuſantes & eum detinere volentes, ſed cum nihil ſuũ inuenirent in eo, confuſi receſſerunt. Itẽ alios cõtra charitatẽ inducunt, alios in amaritudinẽ odii, inuidiæ vel rancoris. Sicut Iudeos dicentes de dño. Grauiſſimus eſt nobis etiã ad videndũ, qm̃ diſſimilis eſt aliis vita illius. Exemplum ad hoc ꝙ aliqui de fide cõtra fidẽ tentantur. Vir quidam literatus & bonus religionem ingreſſus, in nouiciatu ſuo ſic fuit tentationis laqueis inuolutus, vt cogitaret, verum mundus eſſet aliud niſi ſomnium, verũ ipſe aĩam hñet, verum & Deus eſſet, de his dolebat ad mortem, & per hoc fere in deſperationem cadebat, vel ad ſui occiſionem videbantur induci, niſi ſaniori conſilio credidiſſet dicenti ſibi ꝙ ex quo illa cogitatio q̃ eſt diaboli tentatio diſplicebat ſibi potius erat martyrium q̃ȝ culpa, qm̃ ſicut ait Greg. Tentatio cui non conſentitur non eſt peccatum. ſed materia exercendæ virtutis. Item mulier quædam nobilis ad hæreticę prauitatis inquiſitorem accedens, petiuit vt comburetur tanquam hæretica peſſima, deterior oĩbus illis qui pro infidelitate vel hereſi cremabantur, cum lachrymis multis aſſerens ꝙ & de articulis fidei, & de ſacramentis peſſima cogitabat Inquiſita ſi hæc ei placebant, vel ſi acquieſcebat talibus. Rñdit ꝙ potius vellet eſſe mortua & bene volebat cõburi. vt ab iſtis poſſet penitus liberari. Cum aũt diceretur ei ꝙ iſta contemneret & cor ſuum transferret ad alia cogitanda, conſolationẽ recipiens plenè fuit ab oĩbus liberata. Itẽ quandoq; fit hæc tentatio in memoria cum argumentatione, vel ratiocinatione, puta quia diabolus probat per aliqua verba ſcripturæ, quæ prima fronte videntur fidei repugnare, vel per aliquas naturales & philoſophicas rationes impoſſibile eſſe ſic vt fides tenet circa articulos fidei & eccleſiæ ſacramenta, vel qñ in anima eſt ſtrepitus malarũ cogitationũ ratione per diaboli procurationem alicui occupata, vel nõ corrigẽte, vel negligente reprimere ſeu repellere differente. Hiere. 4. Vſq; quo morabuntur in te cogitationes noxiæ. Item qñ probat aliquibus veriſimilibus rationibus vel auctoritatibus aliquid in quod debeat intellectus faciliter aſſentire, ſicut dño quem rationabilẽ iudicabat, quicquid ei ſuggerebat auctoribus confirmabat Matth. 4. & Lucæ. 4. Sicut & legitur in paſſione Cypriani & Iuſtinæ quomõ diabolus in ſpecie virginis apparens beatę Iuſtinæ probabat auctoritatibus noui & veteris teſtamenti matrimonium melius eſſe virginitate. Item in hyſtoria Ioſaphat & Barlaam dĩ, ꝙ cũ rex Auenyr non poſſet Ioſaphat filium ſuũ a Chriſtianitatis propoſito reuocare, conſilio Theudæ magi, ſeruientibus, qui ei miniſtrabãt expulſis, poſuit cũ eo puellas ſpecioſiſſimas, quę cor eius emollirent, & ad amorẽ ſuũ ipſũ allicerẽt, Theodas & adiurãs dæmones miſit, qui eum interius inflammarent, & mulieres exterius. Inter quas vna nobilior cęteris, & ſpecioſior filia regis ſua deodo ei promittebat ꝙ fieret Chriſtiana ſi conſentiret ei matrimonialiter copulari, & diabolo linguam eius mouente probabat auctoritatibus noui & veteris teſtamenti optimum eſſe matrimoniũ, dicens verba Apoſtoli. Honorabile connubium &c. Cui tamen Ioſaphat non aſſenſit.

De occaſione tentandi. *Diſt.* VII.

QVia nuſipſi ſæpe dæmonibus occaſionem damus noſmet ipſos tentandi, ideo expedit oſtendere quibus modis, vt nobis diligentius caueamus. Primum eſt ocioſitas. Quã enim non inuenit diabolus occupatum in opere diuino, libenter occupat in ſuo. Iden Hiero. Sp aliquid boni facito, vt te diabolus inueniat occupatum. Grego. Cum ocioſam aĩam callidus tentator inuenit, ad eam quaſi occaſionibus ullocutuus aduenit. Poeta. Res age tutus eris. Idem Ocia ſi tollas periere cupidinis artes. Matt. 12. Intrat ſpiritus immundus domum vacantẽ. In vitiſpa, cuidam ſeni data fuit gratia vt videret quæ fiebant, qui vidit dæmonem ad hoſtium cellæ cuiuſdam fratris venientem, & q̃diu frater erat occupatus in meditationibus, non poterat intrare, ſed ſtabat ad hoſtium expectans. Cum aũt frater ille ceſſabat a meditationibus, dæmon intrabat. Secundo dat occaſionem tentandi amor vanæ gloriæ, vel laudis humanæ, ſicut habetur exemplum 2. Paral. 32. de Ezechia, qui gloriabatur de portento ſolis, præcipiens aũt nuncius regis babylonis ad oſtentationem oſtendit eis oĩa bona ſua. Vnde ibi dĩ. Dereliquit eum dñs vt tentaretur, & non fierent oĩa quæ erant in corde ſuo. Eccl. 28. Ne collaudes virũ, hoc.n. eſt tẽtatio hominum. Tertio præſumptio eorum qui ſunt in coniugio, qui præſumunt poſſe continere per ſe, cum non poſſint niſi Deus dederit. 1. Corin. 7. Reuertimini in idipſum ne vos tentet ſathanas &c. Vel præſumptio eſt cã tentandi & cadendi, ſicut infra de oratione patebit de monacho arrepto. Quarto occaſionẽ tentandi dat ſomnolentia & pigritia. Vnde multotiens excitabat dñs Apoſtolos & incitabat ad orationum vigilantiam & inſtantiam imminẽte tentatione. Matth. 26. & Marci. 13. Vigilate & orate ne intretis in tentationem. Quinto nimia ſecuritas. Ezech. 38. dicit diabolus. Veniam ad ſecuros & quieſcentes. Iudith 8. Intrabimus ad ſecuros. Hiero. Tunc maximè oppugnaris cum te impugnari neſcis. Sexto nimia implicatio, & dilectio terrenorum. Geneſ. 3. Serpens ſupra pectus ſuum gradietur, qui ſolebat ire erectus quęrens deuorare eos qui adherent terræ. Iſa. 65. Serpenti puluis panis eius. Septimo curioſitas ſenſuum, & in cautela exponendi eos. Sicut patet in prima tentatione Geneſ. 3. Vidit mulier lignum Diabolus eſt vt Abimelech, qui appropinquans hoſtio ignem ſupponere nitebatur. Ezech. 38. Aſcendam ad terram quæ eſt ſine muro. Item in cautela alios malè & indiſcretè iudicandi & aſpernandi dat occaſionem tẽtandi. Sicut fecit ſenex ille qui increpitus tentationibus mouit iuuenem vſq; ad deſperationẽ dicens, quod eſſet indignus habitu monachi, eo ꝙ tentaretur turpiter a ſpiritu fornicationis. De quo dicetur infra de indiſcretione. Octauo boni propoſiti fractio, & aſperitatis aſſuetę emollitio. Matth. 4 Dic vt lapides panes fiant. Hoc dixit domino tentator. q.d. Dura mollifica, aſpera relaxa. Hoſtes quando vident aliquam fracturam in muro

caſtri,

aaſtri, per illam ingredi moliuntur. Vnde ſuper illud.1.Pe.vlti. Tanquam rugicos circuit &c.dicit glo. Nõ audet diabolus aggredi homines duros & aſperos aſperitate pœnitentiæ inuolutos, ſed molles & diſſolutos vt aqua. Nunc dat occaſionem tẽtandi hominis inſtabilitas, & motuum exteriorum leuitas, per quæ iudicat diabolus de interiori leuitate, & q; leuiter poterit hominẽ ad malũ inclinare. Si hõ eſt leuis, ipſe eſt ventus qui cito ſecum rapit leuia. Exo. 10. Ventus vrens leuauit locuſtas. Pſal. Sicut puluis quẽ proiicit ventus a facie terræ. Leuis eſt, & leues rapit, & per naturæ ſuæ leuitatem leuiter dicta vel facta cognoſcit. Orige. ſuper illud Iob.3. Circuiui terram tanquam ſpiritus volans, & ea quæ dicuntur voce extra audiens, vel quæ in operibus fiunt cuncta ſciens & videns, ea vero quæ in corde tractantur neſciens. In coll.p. Caſſi. ipſas cogitationes quas dæmones ingerũt, vtrũ ſuſceptę vel qũo ſuſceptę ſciũt nõ p ipſius aïæ naturã, nõ p ipſius aïæ motũ in medullis latẽtẽ, ſed ea motibus indicijſq; corporis deprehendunt, vtputa ſi caſtrimargiã ſuggerunt, ſuadẽt monachum ad feneſtrã vel ad coquinam curioſius aſpectare: ſi audierint eum de cibo loquentem, fornicationem ſuggerunt: ſi viderint eum carne commotum petulanter aſpicere aut loqui, aut tangere, & ſimiliter in cęteris vitiis, quod ẽt aliqñ a viris prudentibus deprehenditur. Cogitationes aũt quæ in intimis animę ſenſibus nondum prodierunt, adire vel cognoſcere omnino non poſſunt.

De remedijs contra tentationes. *Diſt.* VIII.

Viſo de tentationibus, & de his quæ dant occaſionem tentandi, videndũ eſt de remedijs cõtra tentationes. Neceſſa eſt. n. animam eſſe munitam ad ſe ſollicitè defendẽdum, ſicut hoſtes noſtri multas habent artes ad nocendum. Sicut ait Paulinus Epiſcopus ad Aug. Hoſtis noſter quia mille habet artes nocendi, tã varijs repugnãdus eſt telis, quàm variis nos impugnat inſidiis. De turre Dauid. i. eccleſia turrita. dr̃ Cant.4. Mille clypei pendent ex ea oĩs armatura fortium. Iſti clypei ſunt multimoda munimenta contra diuerſa dęmonum tentamenta. Primum ergo munimentum per quod vincitur tentatio eſt fides, ſicut docet primus paſtor eccleſiæ.1.Pet.5. Aduerſarius veſter dyabolus tanquã leo.ru cir.q̃.quẽ deuo eui reſiſtite fortes in fide. Item Apoſt. Ephs. 6. In oĩbus ſumentes ſcutũ fidei, in quo poſſitis oĩa tela nequiſſimi ignea extinguere. Hebre.11. Sancti per fidem vicerunt regna. Fides habens crucifixũ pro vexillo oſtendit militi vel pugili coronam pro mercede & patibulum inferni. Gen.50. Iſachar aſinus fortis habitans inter terminos ex vna parte reſpiciẽs præmium, ex alia ſupplicium. 2.Paral.20. Confortamini & non diſſoluãtur manus veſtræ, eſt enim merces oñi veſtro. Secundum eſt ſpes diuinæ miſericordiæ, & confidentia de adiutorio Dei. pſalmus. Ad te domine leuaui aĩam m.d.m in te confi. &c. vniuerſi qui te expectant nõ confundentur. Exo.14. Dominus pugnabit pro nobis. 2. Paral. 20. Non eſt pugna veſtra ſed domini. Sequitur. State confidenter videbitis auxiliũ dñi ſuper vos. Vbi ponitur exemplum elegans de victoria hoſtium propter confidentiã Ioſaphat Iſa.30. In ſilentio, & in ſpe erit fortitudo noſtra. Tertium eſt timor ſollicitans. Quando.n. tentatus timet ne ſi victus fuerit offendat Deum, damnetur, & ab hoſtibus confundatur pugnat viriliter: & Deus illum adiuuat. Eccl.33. Timentibus Deum non occurrent mala, ſed in tentatione Deus illum conſeruabit & liberabit. De hac materia ſupra. Timor. Item ſupra, de timendo iudicio. Quartum eſt virilitas velociter reſiſtendi. Poeta. Principiis obſta ſero medicina paratur, Cum mala per longas conualuere moras. Quã cito latrunculus incipit intrare domum reſiſtẽdum eſt ei, & non debet homo permittere q; domum effodiat. Pugil quamcito videt aduerſarium ſuum velle ipſum percutere obſiſtit ei. Beatus.n eſt q allidit paruulos ſuos ad Petrã. Qui vult ſerpentem occidere caput eius velociter atterit. i. nunciũ tentationis. Greg. mor. Lubricus eſt antiquus hoſtis qui niſi capite teneatur, totis viſceribus illabitur. Ephe.3. Nolite locum dare diabolo. Iacobi.3. Reſiſtite diabolo & fugiet a vobis. Notandum tamen quod quandoq; vincitur tẽtatio fugiendo, ſpecialiter tentatio carnis. 1. Corin.6. Fugite fornicationem. Eccl. 7. Qui timet Deum effugiet illam. ſ. mulierẽ per q̃ ſignatur cõcupiſcentia carnis, oportet enim effugere omnes occaſiones. tentatio de diuitiis habendis vincitur diuitias cõtẽnendo, quæ fit per moleſtias, patiendo: quę per delitias, fugiendo. Quintũ eſt oratio, tam propria, quam bonorum. Oratio quidem propria ſicut docet ſaluator. Matth.26. Vigilate & orate ne intretis in tentationẽ. 1. Pet 4. Vigillate in orationibus. Euidentiſſimum exemplum habemus. Exo.17. de oratione Moyſi. De hac materia infra. Oratio. Item oratio bonorum fugat tentationes dæmonum Sap. 18. Tetigit autem iuſtos tentatio mortis. ſed non permanſit, properans enim homo ſine querela &c. In vita Mariæ de Oig. legitur quod diabolus quandam ſanctimonialem ſimplicem tentauit. Primo immundis cogitationibus, & ad vltimum blaſphemoſis, ita quod ſe omnem amiſiſſe fidẽ credebat, & omne faſtidiebat deſperata, nec confeſſionem peccatorum poterat facere, nec euchariſtiam recipere, nec verbum prędicationis audire. Quam cum aliæ ſanctimoniales adduxiſſent ad dictam Mariam, & pro illa oraſſet, nec liberationẽ ſic obtineret, cogitauit fortiori potentiæ fortius remedium adhibendum, & q; hoc genus dęmonum, vt dominus dicit, nõ eiicitur niſi in ieiunio & oratione, fortius ſe affligit virgini compatiens per 40 dies nihil manducans niſi bis vel ter in ſeptimana in oratione & lacrymis ſe mactauit, & relicta virgine ille teterrimus ſpiritus cum multa confuſione compulſus eſt ab Angelo venire coram ea miſerabiliter vt videbatur afflictus. Videbatur enim ei quod euomuiſſet omnia interiora ſua, & quod portare compelleretur omnia inteſtina ſua ſuper humeros ſuos. Omnipotens enim Deus aliquãdo vult oſtandi per ſigna exteriora viſibiliter q̃ fiũt interiꝰ inuiſibiliter. Rogabat aũt eã vt ei miſereretur, & ei q̃cunq; vellet pniãm iniungeret, qa ad eã pñiẽdam cogebatur. Super hoc aũt requiſito conſilio a quodam magiſtro eius conſiliatio, qui ei dicebat q; in deſertum eũ emitteret, alius feruentior ſuperueniens dixit, non ſic euaſurum illum proditorem, ſed mittendum eſſe in infernum. Cum autem ipſa illuc eum mitteret, & ſic cũ vlulatu maximo deſcenderet, infinitum clamorem malignorũ ipſa in ſpiritu audiuit ad ruinam illius magni principis. virgo aũt prædicta liberata, facta confeſſione animo libenti, & recepta communione ad ſuum monaſterium eſt reuerſa. Sextum eſt ſcripturę ſacræ lectio, & ſacrorum verborum recitatio. Dominus enim tentatorem noluit fortitudine ſuperare, ſed auctoritatibus vicit. Matth. 4. & Luc. 4. Sap.2. Melior eſt ſapientia quam vires. Et 7. Sapientiam non vincit malitia. Et 9. eiuſdem. Certamen forte dedit ei vt vinceret & ſciret qm̃ potentior omnium eſt ſapientia, hæc tentatum iuſtum non dereliquit. Septimum eſt confeſſio. Ad hoc multæ auctoritates, rationes, & exempla adducuntur infra Confeſſio. Octauum eſt cordis humilitas & operis. Luctator ad hoc ſe inclinat vt aduerſarium ſuum vincat & deiiciat, ſicut humilis. In vitiſpatrum vidit Antonius mundum plenum laqueis diaboli, & cum clamarat ad dominum quis eos euaderet, reſponſum eſt ei, quod ſola humilitas. Item in vitiſpatrum cuidam fratri apparuit diabolus transformatus in Angelum lucis, & dixit ad eum? Ego ſum Gabriel miſſus ad te. Ille reſpondit. Vide ne ad alium mittaris, quia non ſum dignus vt Angelus mittatur ad me. Item ibidem, cum vellent dęmones ſeducere ſenem quẽdam, dixerunt ei. Vis videre Chriſtum? Ait: Anathematizo vos & ipſum de quo dicitis, quia Chriſto meo credo dicenti. Si dixerint vobis, ecce hic eſt Chriſtus, nolite credere. Qui confuſi diſparuerunt. Item in vitiſpatrum quidam ſenex litigabat cum dæmonibus videns eos maniſeſtè, & vincens tentantes, & cum transfiguratus diabolus diceret. Ego ſum Chriſtus Et ille reſpõderet claudens oculos Chriſtum nolo hic videre, ſed in futura vita, confuſus diabolus diſparuit ad hæc verba. Item de illo fratre qui cum per triduum proſtratus flens oraſſet, & dicerent ei cogitationes ſuæ, quod magnus effectus eſſet, clamabat dicẽs. Vbi ſunt nunc peccata mea quæ ego feci. Si autem replicarent ei ſuas negligentias, dicebat quod propter paruum ſeruitium Dei pietas miſericordiam ei faceret. Cui apparuerunt dæmones dicentes ſe turbatos in eo quod cum eum extollerent, ipſe ſe deprimebat, & cum eum deprimerent, ad altum miſericordiæ Dei aſcendebat. Nonum eſt conſideratio exemplorum. In pręliis ſolent militibus pugnantibus recitari probitates prędeceſſorum ſuorum, vt ad pręlium animentur. Iac.5. Exemplum accipite fratres exitus mali, longanimitatis, laboris & patientię prophetas. Decimum eſt laboris occupatio. Poeta. Labor improbus omnia vincit. Vnde homini poſt lapſum indictum eſt laboris exercitiũ. Gen.3. Item in vitiſpatrum cũ tẽtationes fornicationis impugnarent quendam fratrem arte figuli finxit in luto formam mulieris, dicens. Ecce vxor tua. Oportet ergo te in duplo plus laborare quam ante, vt habeas vnde paſcas eam. Quod cum feciſſet, ſuppoſuit quod vxor illa peperiſſet ei filiam, & ſic triplicauit laborem, & ſic deinceps vſque quo deficeret, non valens ferre tantum laborem, & tunc dixit cogitationi ſuæ. Si non potes hunc laborem ſuſtinere, neque mulierem requiras. Videns autem Deus eius feruens propoſitum, eum a tentatione liberauit. Bern. ad fratres de monte Dei, Ruſticus habens duos neruos ſartes laceratos exteriora non ſentit, hoc facit vſum, vſus facit exercitium, exercitium vires in omni labore ſubminiſtrat. Vndecimum eſt diſciplinę rigor. Bern. Quid mirum ſi hoſte debilitato per diſciplinam tu fortior efficeris? Ideo ſancti mirabiliter fuerunt rigidi in cuſtodia diſciplinæ,

ſicut

ſicut patet de ſancto Antonio, Hylarione, & alijs. De beato Benedicto legitur, quòd cum ſenſiſſet tentationem in carne, nudū ſe proiecit inter vepres & vrticas, vt per vulnera carnis extingueret ardorem mentis. De beato Franciſco legitur, quòd cum tentationis motum modicum præſenſiſſet, cum chorda ſua duriſſimè ſe verberans dicebat corpori ſuo: Eya frater aſine, ſic te decet atteri, ſic durum ſubire flagellum, poſtmodum in hortum exiens nudum ſe volutabat in niue, & compingens ſeptem maſſas de niue dicebat: Ecce iſta eſt vxor tua. Iſtæ quatuor ſunt duo filij, & duæ filiæ. Iſtæ duæ aliæ ſeruus, & ancilla, omnes iſtos feſtina induere, quia frigore moriuntur: ſi autem tanta te ſollicitudo moleſtat, potius vni ſoli domino ſerui. Quo facto tentator victus abſceſſit, & vir ſanctus ſic plenè victor extitit, quòd nunquam deinceps aliquid tale ſenſit. In vitis patrum cum quidam iuuenis grauiter tentaretur, nec aliquo modo poſſet flammam extinguere, Abbas monaſterij præcepit cuidam viro graui, & aſpero, vt eum inſectaretur verbis, virgis, iniurijs, & quærimoniam deponeret contra eum, & teſtes aduerſus eum loquerentur. Ideo iuuenis fiebat quotidie maximè pro eo, quòd nullus ei credere, vel compati videbatur. Cum autem poſt annum interrogaretur qualiter eſſet ei: Reſpondit: Papè mihi viuere non licet, & luxuriari licebit. Et ſic per artem Abbatis ſuppreſſa libidine ſaluatus eſt. Duodecimum eſt feruor charitatis. Cant. 8. Fortis eſt, vt mors dilectio, & cætera. Aquæ multæ non potuerunt extinguere charitatem. Poeta: Omnia vincit amor. Grego. moral. Qui charitate adhæret veritati nullo modo poteſt ſubuci vanitati, Nota. Muſca non audet inſidere ſuper ollam feruentem, aut ſuper ſcutellam nimis calidam. Infra de feruore orationis. Tredecimum eſt ſpiritualis iucunditas, maximè quando tentat Diabolus de moleſtijs. primo Macha. 3. Iudas Machabæus præliabatur prælium Iſrael cum lætitia, & vincebat. In vita beati Antonij legitur, quòd cum dominus oſtendiſſet beato Antonio diuerſas artes, & fallacias Diaboli, ſubiunxit. Vna eſt ratio vincendi inimicum, ſpiritualis lætitia. Quartumdecimum eſt virtus Paſſionis Chriſti, & ſanctæ Crucis. Quintumdecimum eſt Euchariſtiæ ſacramentum. Eccleſiaſtici. 43. Medicina omnium ſupra tentationum in feſtinatione nebulæ obuians ros ab ardore venienti. Nota. Diabolus fallax auſus eſt decipere quandam mulierem ſub ſpecie Chriſti, quæ poſt perceptionem Corporis Chriſti multum robur obtinuit.

De vtilitate tentationum. Diſt. IX.

POſtremo. Videndum eſt de tentationum vtilitate. Nam ad multa ſunt vtiles, & multa bona faciunt illis, qui ſuſtinent patienter, ſicut patet multis auctoritatibus, & exemplis. Primum bonum, quod facit tentatio eſt peccatorum purgatio, propterea non ſolum ſuſtinebat patienter, ſed etiam tentationem petebat. Pſal dicens. Proba me domine, & tenta me. Et aperit quare petebat tentari, cum ſubiungit. Vre renes meos, & cor meum. ideſt purga delectationes cordis, & corporis: quoniam miſericordia tua ante oculos meos eſt, ideſt ſcio, quòd miſericorditer aſſiſtis tentatis, & purgas miſericorditer a peccatis. Secundum eſt cordis humiliatio, & humilitatis conſeruatio. Grego. Dum vitia nos tentant, proficientes in nobis virtutes humiliant. Hinc eſt, quòd Iſrael Iebuſeum tolerat, vt humana mens de ſe humilia ſentiat. Idem. Tentari permittit Deus, vt dum per tentationem homo concutitur, imbecillitate cognita in Deo fortius ſolidetur. In vitis patrum narrabat quidam pater Paſcho nomine cuidam ſpiritu fornicationis grauiter tentato, quòd poſt quinquaginta annos ætatis ſuæ, & poſtquam in eremo in cella ſua manſerat ſollicitus de ſalute animæ ſuæ per duodecim annos die ac nocte non ceſſauit eum impugnare ſpiritus fornicationis, cum autem crederet ſe a Deo derelictum eligens magis vorari a beſtia, quàm tam beſtialem ſuſtinere paſſionem, exiuit circuiens ferè totam ſolicitudinem, & veniens ad ſpeluncam leonum, nudum ſe expoſuit in ea iacere, vt eum venientes beſtiæ vorarent, cum autem per totam diem ibi iacuiſſet in nocte venientes Leo, & Leena odorantes a capite vſque ad pedes, & poſtea recedentes ceſſerunt ei. Cum autem cogitaret, quòd Deus ei pepercíſſet ad cellam rediit. Poſt paucos dies tentatio validior ſurrexit, venit Diabolus in ſpecie puellæ Æthyopiſſæ, quam aliquando in meſſe viderat: quæ ſuper genua ſtans multum eum ad peccandum commouit: quam cum a ſe repelleret, dans ei de pugno, & alapas in maxillis, fugauit eam, & per biennium fœtorem manus, de qua eam tetigerat ferre non poterat. Cum autem præ triſtitia ferè deſperaret, & deficeret tabefactus, audiuit vocem dicentem ſibi. Vade Paſcho, certare, propterea permiſit tibi Deus eas tentationes vt non ſtim de te ſapias, & ne quaſi de virtutibus extollaris, & infirmitatem tuam recognoſcas, redijt ad cellam, reliquos pacificos habens dies. 2. Corin. 12. Ne mag. re. ex m. da. eſt mihi ſti. & cæt. Tertium eſt doctrinalis inſtructio. Facit enim in homine experientiam & experientia ſapientiam, ex hoc nunquam cognoſcit homo fragilitatem ſuam, vel virtutem. Et multi antequam tententur, æſtimant ſe multum patientes, & fortes, vel induſtrios, vel cautos, qui ſuperueniente tentatione deficiunt, & defectum ſuum cognoſcunt. Sicut patet de beato Petro, qui dicebat Matth. 26. Domine tecum paratus ſum, & in carcerem, & in mortem ire. Et iterum. Si oportuerit me mori tecū non te negabo, Qui tamen ad vocem vnius mulierculæ Chriſtum denegauit. Quis Petro fidelior? quis eo feruentior? quis eo inter Chriſti ſocios, & amicos maior? & tamen modico impulſu tentationis cecidit. Quis audeat de ſe confidere? quis imminenti graui tentatione debeat non timere? niſi iam in tentationibus ſit expertus. Item in tentationibus cognoſcit homo mundi malitias, & Dæmonum inſidias, aſtutias, & artes eorum innumeras, quas non expedit ignorare. Item experitur homo Dei miſericordiam aſſiſtentem. Ideo Eccleſiaſtici. 34. Qui non eſt expertus qualia ſcit. Vir expertus in multis cogitabit multa, & cætera. Iudith tertio. Hæ ſunt gentes quas dimiſit Deus in terra, vt in eis erudiret Iſrael. Quartum eſt meritorum acquiſitio, quod bene figuraliter eſt oſtenſum in Iohanne cum poſt tentationes omnia reddita ſunt duplicia. Idem, Geneſi vigeſimoſecundo poſtquam tentauerat Deus Abraham, dixit ei. Benedicam tibi, & multiplicabo te. Iſta benedictio eſt meritorum cumulatio, quia ſicut dicitur Prouerbio. decimo. Benedictio domini diuites facit, ſcilicet diuitijs meritorum. In vitis patrum dicitur de Abbatiſſa Sara, quòd per vigintitres annos fuerit grauiſſimè tentata ſpiritu fornicationis, nec vnquam petijt ſe ſemel liberari ab eo, ſed ſemper dicebat da mihi fortitudinem domine Deus meus. Item in vitis patrum dicebat Abbas Paſtor de Abbate Ioanne breui, quòd rogauerat dominum, vt auferret ab eo omnem impugnationem, quod ipſe fecit. Et cum ipſe retuliſſet hæc cuidam ſeni, quòd quieſceret ſecurus ab omni impugnatione, & hoc ſe precibus obtinuiſſe, arguens eum, ille ſenex, conſuluit ei, quòd peteret a domino in ſe moueri pugnam: quia in pugna perficitur anima. Quod cum feciſſet, pugna redijt, nec poſtea orauit ab eo auferri pugnam, ſed quod Deus daret ei eam tolerandi virtutem. Item diſcipulus cuiuſdam ſenis tentabatur grauiter, & reſiſtebat, & ſe grauiter affligebat. Senex videns hoc ait. Vis fili quòd rogem dominum, vt auferat a te hanc tentationem. Qui reſpondit. Non pater: quia ſentio ex ea in animo meo profectum, quia occaſione huius amplius ieiuno, vigilo, & oro, verumtamen ora pro me vt Deus det mihi fortitudinem. Quod audiens ſenex commendans eum gauiſus eſt. Quintum eſt in amore Dei confirmatio. Probat enim Deus amicos ſuos, vt approbet, & in amore ſuo confirmet. Eccleſiaſtici vigeſimoſeptimo. Vaſa figuli probat fornax, & homines iuſtos tentatio tribulationis. Tobię decimoſecundo. Quia acceptus eras Deo, neceſſe fuit vt tentatio probaret te. Iudith octauo. Abraham pater noſter per multas tentationes probatus eſt. Sextum eſt proximorum compaſſio, vt ſcilicet homo ſciat compati alijs in tentationibus eorum. Multi enim qui non ſunt experti, tentationes neſciunt compati. Sicut habetur exemplum in vitis patrum, quòd cum quidam iuuenis tentatus valde grauiter a ſpiritu fornicationis, a quodam ſene conſilium, & ſolatium requiſiſſet, ſenex iuuenem ferè in deſperationem immiſit dicens ei, quòd Deus oderat eum, & quòd non erat dignus habitu monachi nec ſocietate ſanctorum fratrum. Quibus verbis commotus redibat ad ſæculum, niſi prouidentia Dei alius compaſſus ei conſolatus eſſet eum, & ad monaſterium reduxiſſet. Vnde propterea permiſit Deus beatum Petrum tentari, vt ipſe futurus paſtor eccleſiæ diſceret peccatoribus miſereri. Amplius ipſe dominus tentari voluit, vt ſciret compati tentatis. Sicut expreſsè dicit Apoſtolus Hebręo. quarto. Non habemus Pontificem qui non poſſit compati infirmitatibus noſtris, tentatum autem per omnia pro ſimilitudine abſque peccato. Et Hebręo. ſecundo. In eo enim in quo paſſus eſt, & tentatus, potens eſt, & his qui tentantur auxiliari. Didicit ergo per experientiam compati tentatis, ſicut medicus per ſimplicem notitiam artis ſuæ ſcit compati infirmo, ſed infirmatus ſcit, vel didicit compati per experientiam infirmitatis ſuæ, & hoc dat nobis magnam fiduciam obtinendi miſericordiam apud eum. Ideo ſequitur: Adeamus cum fiducia ad thronum gratiæ, vt miſericordiam conſequamur, & gratiam inueniamus in auxilio oportuno. Septimum eſt optanda perfectio. Per tentationes enim conſequitur homo perfectionem, ideo non ſolum pa-

tienter ſed etiam gaudenter debemus eas ſuſtinere Iac. 1. Omne gaudium exiſtimate fratres cum in tentationes varias incideritis, ſcientes ꝙ tribulatio patientiam operatur, patientia aũt opus perfectum habet, vt ſitis perfecti, & integri in nullo deficientes. Propter hoc beatus Paulus, & alij ſancti viri gloriabantur in tribulationibus. Nota de beato Franciſco quàm iucondè & cum gratiarum actione ſuſtinebat dolores illos vehementiſſimos in omnibus membris ſuis, & non dolores vocabat eos ſed ſorores. Octauum eſt diuina protectio. Tentatos enim Deus ſeruat, & protegit. Sicut dicitur Eccleſiaſt. 33. Timenti Deum non occurrent mala, futura ſcilicet, & æterna, quia ſine dubio iuſti multa mala præſentia, vel tranſitoria patiuntur, ſed in tentatione Deus conſeruabit ne cadat, ne per impatientiam frangãtur, & liberabit a malis, ideſt a malo culpæ, & a malo pœnæ. Nonum eſt diuina conſolatio. Nam qui tentationes in mondo ſuſtinent merentur a domino & Angelis viſitari, & dulciter conſolari. Item exemplum huius Matthæi. iiij. legitur, ꝙ completa omni tentatione reliquit eum diabolus, & ecce Angeli acceſſerunt, & miniſtrabant ei. Ad hoc ſunt infinita exempla. De beata Catherina, Agneta, Cæcilia, & alijs martyribus ſanctis vtriuſque ſexus. Decimum eſt exemplaris oſtenſio. Perfectos enim dat Deus, & proponit alijs in exemplum. Tobiæ. 2. Hanc tentationem permiſit Deus euenire illi, vt poſteris daretur exemplum patientiæ, ſicut & ſancti Iob. Et de Eleazaro dicitur Machabęo. 6. Memoriam mortis ſuæ exemplũ virtutis, & fortitudinis derelinquens. Vndecimum eſt Dei glorificatio. Nam qui ſuſtinent patienter, ſicut proximos ædificant per exemplum, ita Deum glorificant j. Per. 1. In Deo exultabitis modicum nunc ſi oportet contriſtari in varijs tentationibus, vt probatio fidei noſtræ multo præcioſior auro, quod per ignem probatur inueniatur in laudem, & gloriam, & honorem in reuelationem Ieſu Chriſti. Duodecimum eſt diuina retributio. Deus enim illis retribuit, & in præſenti nomen eorum, & famam diuulgando, celebre, & honorabile faciendo. Sicut de Abraham dicitur Eccl. 44. In tentatione inuẽtus eſt fidelis, ideo dedit ei gloriam Deus in gente ſua. Item in vita beati Antonij legitur, ꝙ cum Dæmones diuerſimodè tentarent eũ fingentes diuerſas voces, & ſimilitudines ſerpentum, & ferarũ, nec præualere poſſent, domus eius parietibus patefactis atrociter irruentes in eum verberauerunt eum vſq; ad mortem. Cum autem ſe eleuans oculos aperiret vidit lucis radium deſuper uenientem, cuius ſplendore omnis dolor ab eo penitus, & Dæmones effugantur, domus eius, & omnis valetudo corporis omnino reparantur. Sentiens autem Dei præſentiam ait ei. Vbi eras o bone Ieſu cum me ſic Dæmones flagellarent? quare non a principio affuiſti? Reſpondit: Hìc eram, ſed expectabam certamen tuum: nunc autem quia fideliter dimicaſti auxiliabor tibi, & in orbe toto te faciam nominari. Item in futuro glorificat eos Deus æternaliter. Iac. 1. Beatus vir qui ſuffert tentationem, quoniam cum probatus fuerit accipiet coronam vitæ. Item Luc. 22. Vos eſtis qui permanſiſtis mecum in tentationibus meis, & ego diſpono vobis ſicut diſpoſuit mihi pater meus regnum, vt edatis, & bibatis ſuper menſam meam in regno meo.

De verbo Dei. *Diſt.* X.

QVartum, ꝙ multum valet ad præſeruandum hominem a peccato, eſt diuini verbi retentio ſtudioſa. Multum enim eſt efficax Dei verbum, quod ſiue cogitatũ interius, ſiue prolatum exterius, ſiue cælitus inſpiratum, dummodo ſit reuerenter ſuſceptum, memoriter obſeruatum, & fideliter operi mancipatum, præſeruat hominem efficaciter a peccato. Ideo expertus Pſal. dicebat. In corde. m. abſ. e. t. vt non peccem tibi. Et Eccleſ. 24. Qui operantur in me non peccabũt. Eſt ergo verbum Dei diligenter audiendum, deuotè ſuſcipiẽdum, memoriter retinendum, ſollicitè cuſtodiendum, & fideliter exequendum, & hoc multiplici ratione. Primo propter eius eximiã dignitatem, quia originaliter deriuatur a verbo increato. Eccl. 1. Fons ſapientiæ verbum Dei in excelſis. Attende cum quanta reuerentia auditur verbum alicuius Regis, vel Principis. Sicut dicitur Eccleſ. 13 Diues locutus eſt, & omnes tacuerunt, & verbum illius vſq; ad nubes perducent, quanto magis ergo quando nobis loquitur Deus, verbum eius debemus reuerenter audire, retinere medullitus, & inuiolabiliter obſeruare? ideo commendat Apoſtolus aliquos. 1. Theſ. 2. Suſcepiſtis inquiens illud non vt verbum hominum, ſed vt eſt verè verbum Dei. Secundo propter eius præcioſitatem. Attende quàm ſollicitè cuſtoditur theſaurus, & quanto præcioſior, tanto vigilantius cuſtoditur, verbum autem Dei theſaurus eſt infinitus, quo qui vſi ſunt, participes facti ſunt amicitiæ Dei. Nota qui theſaurum temporalem domini ſui cuſtodiunt, ſi illo vtuntur, ſi ex illo amicos acquirunt, fures ſunt, & infideles domino ſuo, & dominum ſuum damnificant, nec illo poſſunt vti, vel amicos acquirere, ſine domini ſui damno. Non ſic de iſto, quia quanto plus theſauro iſto vſus fueris, quanto in plures diſperſeris, & inde amicos acquiſieris, tanto maiorem Dei amicitiam obtinebis. Nec mirum, quia infinitus eſt theſaurus hominibus non Deo, ideſt ad vtilitatem non Dei ſed hominum, tam ipſius cui ſeruandus committitur, quàm illorum omnium quibus communicatur. Nota. Religioſi libenter theſauros magnorum hominum in depoſitum recipiunt, ſcientes quia vbi eſt theſaurus tuus, ibi eſt & cor tuum Matth. 5. Ita nos theſaurum ſapientiæ Dei libenter cuſtodire debemus, vt eius & multorum aliorum amicitiam acquiramus. Tertio propter eius ſanctitatem. Nota ſi ſudorem qui fluxit de corpore Chriſti, vel lachrymam de oculo, vel ſtillam ſanguinis de quocunque membro poſſemus habere, cum magna reuerentia ſeruaremus, quanto magis verbum quod de cordis eius intimis emanauit. Pſal. Eructauit cor meum ver. bo. Hoc inquam verbum de Dei corde productum per legem, Prophetas, & Apoſtolos nobis miſſum, immo & per ipſum Dei filium, verbum. ſ. carnem factum nobis audibile, viſibile, & legibile verbaliter propinatum, vt ſaltẽ verbum eius contemnere non poſſemus. Vnde Iſa. 11. Verbũ miſit Deus in Iacob Pſal. Miſit verbum ſuum, & ſanauit eos, &c. Igit̃ a quocunque proferatur verbum Dei non eſt attendendũ a quo, ſed cuius, quia Matth. 10 dicitur. Non vos eſtis, qui loquimini, ſed ſpiritus patris veſtri, qui loquitur in vobis. Quarto propter eius multiplicem vtilitatem. Sanè innumera ſunt bona, quæ verbum Dei faciunt in anima. Sap. 8. Venerunt mihi omnia bona pariter cum illa, ſcilicet ſapientia, & innumerabilis honeſtas per manus illius, &c. De multis autem pauca recitabimus, vt demus alijs materiam cogitandi. Primo verbum Dei paſcit, & ſuſtentat. Sicut enim verbum Dei æternum eſt pabulum Angelorum in cœlo, ita verbum Dei eſt pabulum ſanctarum animarum in terra. Vnde dixit Diabolo, qui ieiunus erat hoc cibo. Matth. 4. Non in ſolo pane viuit homo, ſed in omni verbo, quod procedit de ore Dei. Sicut enim aues paſcunt, & nutriunt filios ſuos cibo, quem eis emittunt de ore ſuo, ſic Deus ſuos verbo ſuo Iob. 38. Qui præparat coruis eſcam, quando pulli eius clamant ad dominum. Ibi dicit gloſa, quòd pullos coruorum Deus rore cœleſti paſcit quouſque nigreſcant, & de eis patres eorum curam habeant, qui non prouident eis in aliquo quamdiu vident eos habere plumas albas, qui dicuntur fatuæ, ſed quam cito nigreſcunt eos quaſi non degeneres ſed ſimiles paſcunt. Sic Deus paſcit verbo ſuo, quos mundus abijcit. Sapien. 16. Non fructus natiuitatis paſcunt illos, ſed ſermo tuus homines. Vnde in vitis patrum legitur ꝙ quidam frater, vidit in eadem menſa alios mel comedentes, alios panem, tertios ſtercus, & orans pro reuelatione, vox ait. Primi ſunt qui ſemper orãt, alij qui gratias agunt, tertij qui murmurant & cibo detrahunt. Sic in eodẽ ſermone alij reficiunt ibi affectum, alij intellectum, tertij detrahũt vel murmurant prædicatori, vel verbo Dei. Item hoc cibo beata Maria Magdalena reficiebatur ad pedes dñi audiens ſic verba oris eius, vt obliuioni traderet cibum ventris. Sic duo fratres, de quibus in vitiſpa. dicitur, ꝙ cum paraſſent refectionem poſt ieiunium inceperunt loqui de Deo, & vſque in craſtinum ita loquendo de Deo aſſiduè perſeuerauerunt ꝙ cibũ corporis accipere obliti fuerunt. Sed mirabantur ſi comediſſent. Sc̃do potat & inebriat, quia eſt fons vitæ ad quẽ ſerpens venenũ effundendo, Ceruus cornua deponendo, Aquila plumas roſtrum & vngues immutando renouantur. pſalm. Quemad. deſi. cer. ad fo. a. Idem renouabitur vt Aquilæ iuuentus. t. Apoc. 21. Ego ſitienti dabo de fonte aquæ vitæ gratis Hoc verum eſt ſpũaliter, quia verbũ Dei fons eſt, cuius virtute ſubito animæ ſpũaliter immutantur & innouantur, vt ad modum ſerpentis malitioſus euomat venenum malitiæ, inobediens & rebellis cornua inobedientiæ ad modum cerui, auarus vngues tenacitatis & rapinæ, & plumas conuerſationis antiquæ ad modum Aquilæ, & roſtrum verbi mali. Non ſolum autem potat, ſed etiam potando inebriat. Hiere. 23. Factus ſum ſicut vir ebrius, & quaſi homo madidus a vino a facie verborum Dei. Sicut erant Apoſtoli ebrij, qui quaſi pice inebriati non poterant ſe continere ab huiuſmodi locutione, ſed in diuerſas voces inaſſuetas linguas ſuàs transformabant. Vnde eos ebrios Iudæi reputabant. Hoc inebriati martyres ſe rebus temporalibus denudabant, vulnera & cruciatus corporis pro nihilo ducebant, immo ad mortem alacriter properabant, vt Vincẽtius, Agatha, & alij corpus in taberna martyrij pignorãtes. Apl̃s. Scio cui credidi &c Bern. Quem talis guſtus inebriauerit, ad oẽ opus & oẽm laborem hilareſcit, laborat nec laſceſſit, feſtinat nec deficit, dolet & non ſentit, laceratr̃ & neſcit, irridetur & nõ aduertit, Ideo de ſacra ſcriptura dicitur Can. 1. Meliora ſunt vbera tua vino. Et poſt. Vbera tua aſſimilata ſunt botris ideſt duo teſtamenta. Prouerb. 5. Vbera eius inebrient te omni tempore. Tertio edificat, Iohan. 14. Si quis diligit me ſermonem meum

ſer. Et

ſet. Et poſt: Et ad eum veniemus, ego Filius Pater, & Spiritus ſanctus, & manſionem idest domum ad manendum pud eum faciemus. Hic competit exẽplum quod ponitur Matt. 7. de ſapiente ædificante ſupra petram. Vnde ibi dicitur: Qui audit verba mea, & facit ea, ſimilis erit viro ædificanti domum ſupra petram, &c. Ephe. 2. Superædificati ſupra fundamentum Apoſtolorum, & Prophetarum, & cæt. Quarto rigat, & fęcundat Iſa. 52: Quemadmodum imber, & nix deſcendit de cœlo, & inebriat terram, & infundit eam, & germinare eam facit, & ſic erit verbum quod egredietur ex ore meo, vbi multiplex eius effectus notatur. Deut. 32. Fluat vt ros eloquium meum. Ideo Exo. 16. & Nume. 11 dř, ꝙ cum manna deſcenderet, ros pariter deſcendebat. Semini comparatur, quia fecundat. Matth. 13. Semen eſt verbum Dei, & totius boni, qđ ſi aliqñ diu latet in corde, aliqñ poſt ĩpa multa germinat, & coaleſcit in fructum. Vnde cum quidam argueret quendam ribaldum de hoc ꝙ frequentabat ſermones. Reſpondit: Et ſi modo ſtatim non immuter, tamen ſemen recipio, quod aliqñ coaleſcet, in fructum, & erit mihi Deo dante verbum, qđ modò audio ſalutis cã & emendationis. Quinto ſanat. Pſal. Miſit verbum ſuum, & ſanauit eos. Sap. 16. Non. n. herba neq; malagma ſanauit eos, ſed oĩpotens ſermo tuus dñe qui curat oĩa. Non alio medicamine herbæ vel radicis vſus eſt dñs ad curationem infirmorum niſi verbi ſui. Matth. 8. dixit leproſo: Mundare: & mundatus eſt, & ſic de alijs pluribus. Vnde dixit ei Centurio Mat. 8. Dic tm̃ verbo, & ſanabitur puer meus. Et bene oĩpotens dř, quia magnæ virtutis diceretur aliqua confectio da multis, ſi cum multis ſumptionibus haberet vnum hominẽ ab vno morbo curare. In vno aũt ſermone oẽs quotquot audiunt illud & obediunt, curantur ab omni infirmitate ſpũaliter, & aliqñ & corporaliter, vt fiebat in ſermonib. Apſtorum, & dñi frequenter. Sexto verbum Dei viuificat, vnde fons vitæ dř. Prouer. 16. Fons vitæ eruditio poſſidentia. i. Chriſti, de quo fluunt quatuor flumina Paradiſi. Prouer. 10. Os iuſti vena vitæ. Io. 5. Omnes, qui in monumentis ſunt audient vocem filij Dei, & qui audierint viuent. Eodem poſt: Verba quæ ego loquor ſpiritus, & vita ſunt, quia conferunt vitam naturæ, gratiæ, & gloriæ. Nã cum dñs ſuſcitauit Puellam, Adoleſcentem, Lazarum: eos verbo vocando viuificat dicendo: Surge, & veni foras Lazare. Ad cuius vocem continuo ſurrexerunt ad vitam naturæ, & gratiæ. Item ad vnicam vocem eius ſurgent oẽs, mali ſolum ad vitam naturæ, non gratiæ nec gloriæ. Io. 5. Oẽs qui in monumẽtis ſunt, &c. Huius exemplum habemus Ezech. 38. de campo pleno oſſibus mortuorum, vbi dř: Fili hominis vaticinare. Et dices. Audite verbum dñi, &c. Ecce ego intromittã in vos ſpiritum, & viuetis, &c. Et acceſſerunt oſſa ad oſſa vnumquodque ad iuncturã ſuam, & ingreſſus eſt ſpiritus in ea, & vixerunt, &c. Per verbum incarnatum viuunt omnia. Sicut in epiſtola Dulaſcali Bragmannorum ad Alexandrum Imperatorem Græcorum continetur, & in hiſtoria Tranſmarina. Scripſit enim inter alia multa Alexandro, & ſuis hæc verba. Vos oẽs ſenſum veſtrum in lingua veſtra habetis, & tota ſapientia veſtra in ore veſtro conſiſtit: noſtra autem ſapientia in ore Dei conſiſtit, & per hoc homo ſimilis eſt Deo: quia Deus verbum eſt, &c. & per illud Deus mundum creauit, & per hoc verbum viuunt omnia, hoc colimus, adoramus, amamus, nam Deus ſpiritus, & mens eſt, qui nõ amat niſi mundam mentem. Hoc autem verbum imò & Dei verbum prolatum nõ ſolum viuificat, ſed continuè ſumptum vitam continuat, vt lignum vitæ. Prouer. 3. Sapientia eſt lignum vitæ. Septimo ſeruat a caſu materiali, & ſpirituali. Sic fundamenta firmant domum. Tobiæ. 4. Verba mea quaſi fundamenta in corde tuo conſtrue. Hoc exemplum dñs ponit Matth. 7. de ædificante ſupra petram & arenam. Item ſeruat a caſu ſpũali. In miraculis beati Andreæ legitur de Nicolao ſene comportante euãgelium in ſinu ad ſcortum. Eccl. 12. Verba ſapientũm quaſi ſtimuli, ad erigendum a caſu, & quaſi claui in altum defixi, ad retinendum a caſu peccati. Item ſeruat ſeruantem ſe ab hoſtibus materialibus, & ſpiritualibus. Prouer. 19. Qui cuſtodit mandatum, cuſtodit animam ſuam. In miraculis beati Andreæ legitur cum beatus Andreas conuertiſſet concubinam cuiuſdam præpoſiti in prædicatione ſua, dedit ei Euangelium, vt illud portaret, & vt eius memoria, & virtute ipſius a peccato ſibi caueret. Vxor autẽ dicti præpoſiti adhuc habens eam ſuſpectam, fecit eam capi, & ad lupanar trahi, & lenonibus tradi, vt ab eis ludificaretur, & cum accedebant ad eam perdebant vires ſuas. Cum autem veſtes eius ſcinderet vnus ex eis, & eo de ſinu eius cadente vellet vim inferre illa clamãte ad dñm leno ſuffocatr, & Angelus apparuit ei confortans eam, & liberans. Vxor aũt dicti ꝓpoſiti balneans ſe cũ adultero ſuo a Diabolo ſuffocantur; tñ ad preces dictæ mulieris vterque ſuſcitatur, & conuerſi ſunt ad dñm. Item in paſſione beati Thomæ dř de translatione corporis eius, qđ fuit translatum ab India in Edeſſenam vrbem quæ olim dicta fuit Rages ab Alexandro Imperatore petentibus Syris, in qua regnauit quondam Abagarus, q. ſcripſit dño, & dñs ei epiſtolam ſuam; quæ ibi ſeruatur ex quo nullus hæreticus, Iudæus, vel Paganus poteſt ibi viuere. Si obſidiatur ciuitas, infans nuper natus legit epiſtolam ſuper portam ciuitatis, & eadẽ die aut pacem faciunt aduerſarij, aut bello vincuntur. Item conſeruat in vita. Vnde ſimiles ſunt hoĩes Caſtoribus, qui non pñt diu viuere niſi propè aquas. Similiter, & piſcibus. Iſa. 55. Computreſcent piſces ſine aqua, & morientur in ſiti. Sic hoĩes ſine doctrina, & maximè clauſtrales. Item conſeruat a mortis caſu. Prouerb. 13. Lex Dei fons vitæ, vt declinet quis a ruina mortis. Nota ꝙ in ciuitate cuiuſdam regni magnæ erant nundinæ, filius aũt regis cum ſocijs ſuis iuit per nundinas videre diuerſitatem mercium, ſi fortè ibi videret, quod ei placeret; & cum pertranſiret, videt domum mirabiliter ornatam, & paratam pannis ſericis, & deauratis, tñ intus vacuam, admiratus intrauit nihil vidit intra niſi ſenem in cathedra ſedentem, & in manu librum tenentem, & legentem, a quo quęſiuit quid ſibi vellet hic, qui rñdit ei, ꝙ domus illa erat in qua vendebantur precioſiora, & viliora quæ eſſent in nundinis maximè hominibus, qui alios habent regere, & ſi ipſe vellet emere venderet ei. c. libratas, & dixit ꝙ merces eius erant ſapientia, & prudentia. Ipſe emit. c. libratas, & ſenex ſcripſit in cedula hæc: In omnibus factis tuis conſidera antequam facias, ad quem finem inde venire valeas, aſſerens, ꝙ ſi hoc ſemper haberet præ oculis, plus poſſet ei valere, q̃ vnum regnum. Iuuenis aũt mortuo patre rex factus verba illa ſcripſit in menſis, & mappis, & in alijs rebus quibus vti poterat. Cum autem barones eius conſpiraſſent contra eum fecerunt pactum cum barbitonſore eius, ꝙ eum occideret. Cum aũt hoc vellet facere, & radendo barbam guttur eius amputare, legit quod erat ſcriptum in mappula, & incepit ſtupere, fremere, & tremere. Quod rex aduertens fecit eum teneri, & vrgeri vſq; dum diceret veritatem, qui proditores ſuos capi fecit, & ipſe a morte liberatus eſt. Prouer. 3. Melior eſt negotiatio eius acquiſitione auri, & argenti. Octauo verbum Dei penetrat. Hebr. 4. Viuus eſt ſermo Dei, & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti: quia non ſolum penetrat corpus, & eius ſenſus, ſed & ſpiritum vſq; ad cogitationes, affectiones, & intentiones, vt ibi dř. Item penetrauit, & ſuperauit beatos Martyres quos materialis gladius ſuperare non potuit. Nono ditat. Prouer. 10. Qui indocti ſunt, in cordis egeſtate erunt, benedictio aũt Dei. i. bona dictio dinites facit. Sap. 7. Venerunt mihi oĩa bona pariter cum illa. quia Spiritus ſanctus replet corda audientium, & bona ſpũalia dat. Ideo dicit Act. 10. Adhuc loquente Petro cecidit ſpiritus ſuper oẽs, qui audiebant verbum, & plenitudo eorum patuit: quia loquebantur linguis, &c. Dř vulgariter. Qui habet ruſticum habet prædam, & qui habet Spiritum ſanctum, habet communionem bonorum ſuorum. Sap. 7. Scio, ꝙ communicabit mihi de bonis ſuis. Apoc. 3. b. Iohannes epiſcopum, qui ſe iactabat diuitem, dicit eſſe pauperem; quia erat ſine auro cœleſtis doctrinæ. Et ſubdit. Suadeo tibi emere aurũ ignitum probatum vt locuples fias: quia facit hominem ſibi ſufficere aut ſit diues. Decimo incendit. Pſal. Ignitum elo. t. vehe. Idem. Eloquium Dei inflammauit eũ. Hiere. 23. Nunquid verba mea ſunt quaſi ignis ardens? Prouer. 30. Oĩs ſermo Dei clypeus ignitus. Ideo de Helya dř. Eccleſ. 48. Surrexit quaſi ignis, & verbum illius quaſi facula ardebat. Ideo dabatur Spiritus ſanctus in linguis igneis. Act. 2. Propter Ignitum eloquium deſignandum. De beato Dominico dicitur in legenda eius, ꝙ videbatur matri eius prægnanti, ꝙ habebat in vtero catulum facem in ore portantem & inflammantẽ mundum, quod fuit ei ſignum, ꝙ filium haberet qui lupos. i. hæreticos impugnaret, gregem ſeruaret, dormientes in vitijs latraret, & linguam medicinalem haberet, & facem igniti eloquij portaret, quo mundum illuminaret & inflammaret. Vndecimo cor mollificat. Cant. 5. Anima mea liquefacta eſt vt dilectus locutus eſt. Iud. 2. Cum loqueretur Angelus domini filijs Iſrael verba domini fleuerunt. Simile exemplum habetur Nee. 8. Fleuit omnis populus cum audiret verba legis. Idem Matth. 26. Fleuit Petrus Gallo cantãte. Et dicitur ꝙ quandocunque audiebat Gallũ cantare, mouebatur ad lachrymas recolens peccatum ſuum. Item in vitiſpatrum dicitur, ꝙ cum quidam quæreret ab Abbate Iohanne de duritia cordis: Reſpondit: Quid durius lapide, quid mollius aqua? & tamen gutta ſæpe cadendo lapidem penetrat. Sic verbum cor durum aperit ad timorem Dei. Ibi etiam ponit exẽplum de homine immutato & in lachrymis reſoluto cũ audiuit verbum Iſa. 1. Lauamini &c. Duodecimo illuminat. Pſal. Lucerna pedibus meis, &c. Idem. Declaratio ſermonum tuorum illuminat &c. Idem. Præceptum domini lucidũ &c. Prouer. 6. Lucerna man-

na mandatum, & lex lux. Huius exemplum ponitur Luc. 24. quando diſcipuli cognouerunt dñm in fractione panis. Sed multi ſunt, vt noctuæ odientes lumen hoc. Io. 3. Qui malè agit odit lucem. Item vt Hely, qui non poterat videre lucernam Dei. 1. Reg 3. Tredecimo indulcat, & delectat. Pſal. Quã dul. fa. me eloquium tuũ ſuper mel o. m. Cant. 4. Eloquium tuum dulce. Prouer. 16. Fauus mellis verba compoſita. ſ. cum gratia poſita. Hanc dulcedinem nõ ſentiunt qui hñt palatum infectum a febre iniquitatis. Sunt enim multi vt ruſticus purgator latrinarum, qui tranſijt ante apothecas apud montem Peſſulanum, non valens ferre bonum odorem, corruit vt mortuus. Cum autem medici apportarẽt ei electuaria confortantia non guſtauit nec ſurrexit. Vnde cum ad conſilium cuiuſdam dicentis, ꝙ confortaretur aſſuetiſſimis, deportaſſent naribus eius ſtercus, qđ aſſueuerat ſurrexit confortatus. Sic eſt de peccatoribus, & verbis. Econtra Ezech. 2. & 3. Volumen Ezechieli traditum factum eſt in ore eius tanq̃ mel dulce. Dr̃ ꝙ Buſo non põt ſuſtinere bonum odorẽ vineæ florentis. Sic nec peccator verbum Dei. De hoc ſupra de comedentibus mel in menſa in ſignum dulcedinis verbi Dei. In os Ambroſij paruuli dormientis apes ædificauerũt examen, & fauum, quia os eius fuit melliſluum dulcedine verbi Dei. Hoc dictum eſt patri ſtupenti, miraculum hoc legitur in principio vitæ eius. Verbum Dei ſimile eſt mannæ habenti dulcedinem, & gratum ſaporem, ſecundum quod homo afficiebatur in guſtu illius. Sap. 16. Habebat omne delectamẽtum, & omnis ſaporis ſuauitatem. Et poſt. Dulcedinem tuam quam in filios habebas oſtendebas deſeruiens vniuſcuiuſque voluntati, & ad quod quiſque volebat conuertebatur. Decimoquarto erudit, & informat. Rom. 15. Quæcunque ſcripta ſunt, ad noſtram doctrinam ſcripta ſunt. 2. Timothæi. 3. Omnis ſcriptura diuinitus inſpirata vtilis eſt ad docendum, ad arguendum, ad corrigendum, & erudiendum in iuſtitia. Prouer. 16. Eruditus in verbo reperiet bona, quia bene aptus: quia extra ruditatem poſitus, beatus a Spiritu ſancto dicitur. Pſal. Beatus homo quem tu erudieris domine, vt nouitios, & diſcipulos facias perfectos, & beatos, de rudibus tibi feciſti Apoſtolos verbo tuo inſtructos. Matth. 5. Aperiens os ſuum docebat eos dicens. Beati, &c. Deu. 8. Sicut homo erudit filium ſuum, &c. E contra dicitur Prou. 29. Seruus verbis non poteſt erudiri. Hac lima maſſam rudem, & indigeſtam, & confuſam dominus extra ruditatem poſuit, diuidens elementa, & ſeparans, ordinans, & ornans. Dixit enim & facta ſunt, mandauit, & creata ſunt. Pſal. Verbo domini cęli fir ſunt. &c. Decimoquinto armat vt gladius Hebr. 4. Penetrabilior omni gladio anc. Ephe. 6. Gladium Spiritus, quod eſt verbum Dei. Pſal. Accingere gla. t. ſuper fe. t. po. Nõ vt ioculatrices qui portant gladium in labijs. Pſal. Gladius in labijs eorum, quoniam quis audiuit. Sed vt milites Salomonis, qui tenentes gladios in manibus ſunt ad bella doctiſſimi. Can. 3. De hoc gladio habemus exemplum elegans. 2. Mach. 16. de viſione Iudæ, cui apparuit Hieremias promittens ei victoriam, & porrigens ei gladium aureum, & dicens; Accipe gladium ſanctum munus a Deo in quo deijcies aduerſarios. Quod & fecit. Item eiuſdem 3. dicitur: Armauit Iudas ſuos non clypei, vel haſtę munitione ſed ſermonibus optimis. Item armauit, vt triangularis clypeus Pſal Scuto cir. te. veri. e. Prouer. 30. Omnis ſermo domini ignitus clipeus eſt ſperantibus in ſe. Decimoſexto pugnat contra malam voluntatem, quia eſt aduerſarius cui debemus conſentire. Matth 5. Eſto conſentiens aduerſario tuo quandiu es in via, &c. Sap. 16. Omnipotens ſermo Dei dicitur durus bellator, quia pugnat contra homines, & repugnat malis. Decimoſeptimo mundificat. Hæc eſt ablutio cœleſtis qua facta ſunt vaſa cœleſtia gratiæ munda receptacula. Io. 15. Mundi eſtis propter ſermonem quem locutus ſum vobis. Heb. 1. Verbo virtutis ſuæ purgationem peccatorum faciens. In vitiſpa legitur, ꝙ quidam pater cuidam dicenti ſibi, quid valebat ei audire verbum Dei; quia licet libenter audiret illud, cito tradebat obliuioni, quę audiebat? tradidit ei calatum immundum, & fumo nigrum, & fuligine plenum, dicens vt in fonte illum immergeret, & plenũ ei deferret. Quod cum attentaret facere, ſemper cum aqua plenum extraheret de fonte, aqua exibat. Qui cum videret ſe non poſſe aquam deferre in eo, tedijt triſtis, eo ꝙ inutiliter laboraſſet. Cui dixit pater: Et ſi aquam non detuliſti, tamen calatũ hũc mundaſti. Sic eſt de corde per quod tranſit verbum Dei, quia per illud mundatur. Decimo octauo confortat, & confirmat. Sicut patet. 1. Mach. 10. & 11. Poſt prædicationem Iudæ ſui conualuerunt animis, non ſolum autem homines, ſed & beſtias ferociſſimas, & muros ferreos penetrarunt, leonum more cum impetu ruentes in hoſtes, &c. Confortat, vt cibus, & confirmat, vt ſit frequenter fortior Helya, vt in fortitudine cibi illius vadat, aliquando audito vno bono ſermone, non per quadraginta dies, ſed per quadraginta annos, aut plures vſque ad montem Paradiſi, per viam pœnitentiæ. Item confortat ad modum dulciſſimi carminis muſici. Ezech. 24. Sermo meus eſt quaſi carmen muſicum, quod dulci ſuauique ſono canitur. Pſal. Cantabiles mihi erant iuſti. t. in lo. pere. m. Mirabiliter ſunt pluſquam aſini, qui in tam dulci carmine non recipiunt conſolationem, quidam duriores, & indeuotiores ſunt illi, quàm aſinus ad lyram. Aſinus quando audit ſonum citharæ aures erigit. Cignus, vt dicit Iſid. cum cithara ſono concinit, & geſtus lętitiæ oſtendit. Beſtialior eſt beſtijs quæ vt legitur in Paſſionibus Beatorum Mamertis, & Blaſij ad eos conueniebant, & quaſi manſuetæ verba Dei ab eis audiebant attentè. Decimonono, liberat hominem a periculo mortis. Io. 8. Veritas liberabit vos. Pſal. Miſit verbum ſuum & eripuit eos de interitionibus eorum. Hic eſt Angelus liberans Petrum a carcere, & vinculis, & mortis periculo. Act. 12. Angelus domini aſtitit, & lumen refulſit, &c. nota ſupra de rege per verbum, quod emerat liberato a morte. Viceſimo, obſtat & vincit, maximè tentationes Diaboli. Vnde Matth. 4. ſcuto triangulo Sacræ ſcripturæ. ſ. repulit dominus tres tentationes generales, ſicut ibidem patet, & Diabolum tentantem repellendo deuicit. Pſ. Scuto. cir. te. ve. e. &c. A ſagitta volante, &c. Nota hiſtoriam Eſdræ. 2. cap 4. de tribus fortibus, quos vicit veritas, vbi dicitur. Magna eſt veritas, & fortior præ omnibus. Et poſt. Veritas namque & inualeſcit in æternum, & viuit, & obtinet in ſæcula ſæculorũ. Viceſimoprimo mutat, vt patet in illis qui miſſi fuerunt ad capiendum dominum Io. 8. Audientes verba eius capti ſunt, & redeuntes dixerunt Iudæis, quærentibus quare non adduxerant eum, nunquam ſic locutus eſt homo. Sic Saul audiens Prophetas mutatur in virum alterum. 1. Reg. 31. Viceſimoſecundo ſaluat. Ia. 3. In manſuetudine ſuſ. inſi. ver. quod ſal. po. a. v. Viceſimotertio fructificat, & facit mori in pace. Quæ autem fructificet habetur. Col. 1. Verbum veritatis Euangelium, quod peruenit ad nos fructificat in nobis, & creſcit, &c. Prouer. 3. Primi, & puriſſimi fructus eius. Primi quantum ad gratiam, puriſſimi quantum ad gloriam. Ibidem. 8. Melior eſt fructus meus auro, & omni lapide præcioſo, &c. Matth. 13. Qui verbum Dei audit, & intelligit, fructum affert, & facit aliud centeſimum, &c. In vitis patrum legitur, ꝙ cum Effrem eſſet puer ſanctus, vidit ſomnium ꝙ de lingua ſua exibat vitis totam terram implens, cuius fructus cum amplius comedebant volucres cœli, amplius abundabant. Item ibidem, quidam ſanctus vidit ordinem Angelicum deſcendentem de cœlo ferentem librum ſcriptum intus, & foris, & dicebant ad iudicem cui tradendus erat, & cum multi multos nominaſſent ſanctos, dixerunt vniformiter, licet omnes nominati Spiritus ſancti ſint, & boni, non poteſt tamen tradi niſi Effrem, & hunc ei detulerunt. Senex autem cui facta fuit hæc reuelatio, vidit in mane Effrem verba Dei docentem quaſi fontem ebullire, & cognouit, quia quod viderat ſancti Spiritus opere factum erat. Huiuſmodi autem verba lecta, multum in eccleſia fecerunt fructum. Item facit mori in pace. Lucæ. 2. Nunc dimittis ſeruum tuum do. ſecundum ver. t. in pace. Legitur in vitiſpa. ꝙ cum Abbas Muſtius viſitaret quendam fratrem laborantem in extremis, & videret eum horrere, & pauere remordente conſcientia, ait ei. Surge datur tibi ſpacium pœnitentiæ trium annorum, qui ſtatim ſanus factus vixit per tres annos cum dicto patre quaſi Angelus domini, & cũ expleto hoc tempore prædicaret dictus pater de fructibus pœnitentiæ, frater ille quaſi ſuauiter dormiens migrauit ad dominum. Viceſimoquarto gratiam impetrat in præſenti, & gloriam in futuro. Prouer. 15. Doctrina bona dabit gratiam. Quod patet in act. in multis locis in prædicatione Apoſtolorum. Luc. 11. Beati, qui audiunt verbum Dei, &c. 3 Reg 10. Beati ſerui tui, qui ſtant coram te ſemper, & audiunt ſapientiam tuam. Hæc dixit regina Saba de ſeruis Salomonis. Legitur in vitiſpa. ꝙ cum quidam audiendo, & legendo ſacra verba non ſentiret in eis profectum, accedens ad quẽdam ſenem dixit ei, ꝙ omnia audita vel lecta obliuioni tradebat, tũc ſenex habens duos batos nouos præcepit alterum impleri oleo pluries, & refundi, ad vltimum dixit, oleo effuſo, ꝙ ſentiret in vtroque, & dixit ille ꝙ iſte ſuauior erat, in quo fuerat oleum, & pinguior quam alter. Sic eſt cor, quod ſæpe ſuſcipit verbum Dei ſit deuotius, & paratius ad omne bonum. Item quidam pater impetrauit in oratione, quòd nunquam dormiret in prædicatione, vel cum dicerentur verba ædificationis, cum autem diceretur verbum ocioſum, vel aliud non pertinens ad ædificationem, ſtatim dormiebat; cum autem aliquando fratribus loqueretur de diuinis, omnes dormierunt, quod aduertens inſeruit ex induſtria verbum ocioſum, & omnes excitati ſunt. Quos arguit oſtendens deceptionem diabolicam. Item ibi dicitur, quod cum fratres conuenirent ad audiendum verbum Dei, vel orandum, vel pſallendum, quidam pater vidit paruulos Æthyopes eorum oculos claudentes, & ad dormiendum eos incitantes.

LIBRI

LIBRI III. PARS II.

De peccatis. *Diſt. I.*

POSTQVAM oſtendimus quatuor eſſe remedia quæ præſeruare poſſunt hominem a peccato, tractauimus & de ſuggeſtionib. peccatorum.i.tentationibus, & de radicibus peccatorum.i.cogitationibus. & de progreſſionibus eorum.i.de peccatis linguę, & de occaſionib. eorum.i.de quinq; ſenſibus, qui plerunque præbent occaſionem, viam, & materiam ad peccandū, conſequenter conſiderandum eſt de iſtis peccatis. Erit autem hæc conſideratio bipartita, quia primo conſiderabimus de peccatis in generali. Secundo de ſingulis eorum in ſpeciali. Circa peccata in generali ſex conſideranda occurrunt. Primo quidē de peccatis, & vitijs ſecundum ſe. Secundo de diſtinctione eorum. Tertio de comparatione eorum ad inuicem. Quarto de ſubiecto peccati. Quinto de cauſa eius. Sexto de effectib. eius. Circa primum conſideranda ſunt ſex. Primo vtrum vitium contrarietur virtuti. Secundo vtrum vitium ſit contra naturam. Tertio, quid ſit peius, vitium peccatum vel actus vitioſus. Quarto vtrum actus vitioſus poſſit ſimul eſſe cum virtute. Quinto vtrum in omni peccato ſit aliquis actus. Sexto de diffinitione peccati, quam ponit Aug. 22. contra Fauſtum. Ad primum, ſcilicet vtrum vitium contrarietur virtuti. Dicendum, ꝙ circa virtutem duo poſſumus conſiderare. ſ.ipſam eſſentiam virtutis, & id ad quod eſt virtus. In eſſentia quidem virtutis aliquid poteſt conſiderari directè, & aliquid ex conſequenti. Directè quidem virtus importat diſpoſitionem quandam alicuius conuenienter ſe habentis ſecundum modum naturæ ſuæ. Vnde Philoſophus dicit in 7. phi. ꝙ virtus eſt diſpoſitio perfecti ad optimum, dico autem perfecti, quod eſt diſpoſitum ſecundum naturam. Ex cōſequenti autem ſequitur ꝙ virtus ſit bonitas quædam. In hoc enim conſiſtit vniuſcuiuſque rei bonitas, ꝙ conuenienter ſe habeat ſecundum modum ſuæ naturæ. Id autem quod virtus ordinatur eſt actus bonus. Secundū hoc ergo tria inueniuntur opponi virtuti. Quorum vnum eſt peccatum, quod opponitur ſibi ex parte eius ad quod virtus ordinatur. Nam peccatum propriè nominat actum inordinatum, ſicut actus virtutis eſt ordinatus, & debitus. Secundum autem quod ad rationem virtutis conſequitur ꝙ ſit bonitas quædam, opponitur virtuti malitia: ſed ſecundum id quod directè eſt de ratione virtutis, opponitur virtuti vitium. Vitium.n. vniuſcuiuſque rei eſſe videtur, ꝙ non ſit diſpoſita ſecūdum quod conuenit ſuæ naturæ. Vnde Aug. dicit in tertio de lib. arb. Quod perfectioni naturæ perſpexeris, id voca vitium. Et nota ꝙ ſicut dicit Tullius in 4. de Tuſcul. quæſt. Morbi & ægritudines ſunt partes vitioſitatis. In corporibus enim morbum appellant totius corporis corruptionem, puta febrē vel aliquid huiuſmodi, ægrotationem vero morbum cum imbecillitate, vitium autem cū partes corporis inter ſe diſcordent. Et quamuis in corpore quandoque ſit morbus, ſine ægrotatione, puta cum aliquis eſt malè diſpoſitus interius non tamen exterius præpeditur a ſolitis operationibus, in animo tamen vt ipſe dicit hæc duo nō poſſunt ſine cogitatione ſecerni. Neceſſe eſt enim ꝙ quandocunque aliquis eſt interius malè diſpoſitus habens inordinatum affectum, ꝙ ex hoc imbecillis reddatur ad debitas operationes exercendas, quia vnaquæque arbor ex fructu cognoſcitur.i.homo ex opere, vt dicitur Matth. 12. Sed vitium animi, vt ibidem dicit Tullius, eſt habitus aut affectio animi in tota vita inconſtans, & a ſeipſa diſſentiens. Quod quidem inuenitur etiam abſque morbo, vt puta cū aliquis ex infirmitate, vel ex paſſione peccat. Vnde in plus ſe habet vitium quàm ægrotatio, vel morbus. Sicut etiā virtus in plus ſe habet quàm ſanitas. Nam ſanitas etiam quædam virtus ponitur in 7. Phyſi. Et ideo virtuti conuenientius opponitur vitium, quàm ægrotatio, vel morbus. Ad ſecundum ſcilicet vtrum vitium ſit contra naturam. Dicendum, ꝙ ſicut dicit Aug. in 3. de lib. arb. Omne vitium, eo ꝙ vitium eſt contra naturam eſt, quia ſicut dictum eſt vitium virtuti contrariatur. Virtus autem vniuſcuiuſque rei conſiſtit, in hoc ꝙ ſit bene diſpoſita ſēm conuenientiam ſuę naturę. Vnde oportet ꝙ in qualibet re vitium dicatur, ex eo ꝙ eſt diſpoſitum contra id quod conuenit naturæ. Vnde & de hoc vnaquæque res vituperatur a vitio, aut nomen vituperationis detractum creditur. vt dicit Aug. in 3. de lib. arb. Sed conſiderandum eſt, ꝙ natura vniuſcuiuſque rei potiſſimè eſt forma ſecundum quam res ſpeciem ſortitur. Homo autem in ſpecie conſtituitur per animam rationalem, & ideo illud quod eſt contra ordinem rationis propriè eſt contra naturam hominis in quantum homo. Quod autem eſt ſecundum rationem eſt ſecundum naturam hominis in quantum eſt homo. Bonum autem hominis eſt ſecundum rationem, & malum hominis eſt eſſe præter rationem, vt dicit Dion. 4. cap. de di. no. Vnde virtus humana quæ hominem facit bonum, & ipſius opus bonum reddit, eſt ſecundum naturam hominis in quantum conuenit rationi. Vitium aūt eſt contra naturam hoīs in quantum eſt contra ordinem rōnis. Virtutes aūt, & ſi non cauſentur a natura ſēm ſuum eſſe perfectum, tñ inclinant ad illud qđ eſt ſcđm naturam.i.ſecundum ordinem rationis. Dicit.n. Tullius in ſua Rethorica, ꝙ virtus eſt habitus in modum naturæ rōni conſentaneus, & hoc modo virtus dr̄ eſſe ſcđm naturam, & per contrarium intelligit ꝙ vitium ſit contra naturam. Item nota ꝙ vitium dicitur eſſe contra naturam & contra legem diuinam, ſicut patet ex diffinitione Aug. Peccatum eſt factum vel dictum, &c vt infra patebit, quia quicquid eſt contra naturam artificiati eſt ēt contra naturam artis qua artificiatum producitur, lex aūt æterna comparatur ad ordinem rōnis humanæ ſicut ad artificiatum. Vñ eiuſdem rōnis eſt, ꝙ vitium & peccatum ſit contra ordinem rōnis humanæ, & ꝙ ſit contra legem æternam. Vnde Aug. dicit in 3. de li. arb. ꝙ a Deo hñt oēs naturæ, ꝙ naturæ ſunt, & in tñ vitioſæ ſunt in quantum ab eius qua factæ ſunt arte diſcedunt. Ad tertium.ſ. quid ſit peius, vtrum vitium vel actus vitioſus: dicendum ꝙ habitus medio modo ſe hēt inter potentiam, & actum. Manifeſtum eſt aūt ꝙ actus in bono, & in malo præeminet potentiæ, vt dr̄ in 9. Me ta. Melius eſt.n. benè agere q̄ poſſe benè agere, & ſimiliter vituperabilius eſt malè agere, q̄ poſſe malè agere. Vnde ſequitur ꝙ habitus in bonitate, & in malitia medium gradum obtineat inter potentiam, & actum, vt ſ. ſicut habitus bonus, vel malus præeminet in bonitate, vel malitia potētiæ, ita & ſubdatur actui. Qđ ēt ex hoc apparet, quia habitus non dr̄ bonus, vel malus niſi ex hoc ꝙ inclinat ad actum bonum, vel malum. Vnde pp bonitatem, vel malitiam actus dr̄ habitus bonus, vel malus, & ſic potior eſt actus in bonitate vel malitia, q̄ habitus, quia pp qđ vnumquodq; tale, & illud magis eſt. Ad quartū.ſ. vtrum actus vitioſus poſſit ſimul eſſe cum virtute, dicendum ꝙ peccatū comparatur ad virtutem, ſicut actus malus ad habitum bonum, aliter autem ſe hēt habitus in anima, & forma, in re naturali, forma enim naturalis ex neceſſitate producit operationem ſibi conuenientem. Vnde non poteſt eſſe ſimul cum forma naturali actus formæ contrariæ, ſicut non poteſt eſſe cum calore actus infrigidationis; neque ſimul cum leuitate motus deſcenſionis, niſi fortè ex violentia exterioris mouentis. Sed habitus in anima non ex neceſſitate producit ſuam operationem, ſed homo vtitur eo cum voluerit, vnde ſimul habitu in homine exiſtente poteſt non vti habitu, aut agere contrarium actum, & ſic poteſt habens virtutem procedere ad actum peccati. Actus autem peccati ſi comparetur ad ipſam virtutem prout eſt habitus quidam non poteſt ipſam corrumpere ſi ſit minus tantum. Sicut enim non generatur vnus habitus per actum, ita nec per vnum actum corrumpitur, vt ſupra dictum eſt. Sed ſi comparetur actus peccati ad cauſam virtutum, ſic poſſibile eſt, quòd per vnum actum peccati aliquæ virtutes corrumpantur, quodlibet enim peccatum mortale contrariatur charitati quæ eſt radix omnium infuſarum virtutum in quātum ſunt virtutes, & ideo per vnum actum peccati mortalis excluſa charitate excluduntur per conſequens omnes virtutes infuſæ, quantum ad hoc ꝙ ſunt virtutes. Et hoc dico propter fidem, & ſpem, quarum habitus remanent informes poſt peccatum mortale, & ſic non ſunt virtutes. Sed peccatum veniale, quod non contrariatur charitati non excludit ipſam, per conſequens etiam nec alias virtutes: virtutes vero acquiſitæ non tolluntur per vnum actum cuiuſcunq; peccati. Sic ergo peccatum mortale non poteſt ſimul eſſe cum virtutibus infuſis, poteſt tamen ſimul eſſe cum virtutibus acquiſitis. Peccatum vero veniale poteſt ſimul eſſe, & cum virtutibus infuſis, & cum virtutib. acquiſitis. Ad quintum.ſ. vtrum in quolibet peccato ſit aliquis actus, dicendum ꝙ iſta quæſtio principaliter mouetur pp peccatum omiſſionis, de quo aliqui diuerſimode opinantur. Quidam.n. dicunt ꝙ in omni peccato omiſſionis eſt aliquis actus, vel interior, vel exterior. Interior quidem ſicut cum aliquis vult non ire ad eccleſiam quando ire tenetur. Exterior autem ſicut cum aliquis illa hora qua ad eccleſiam ire tenetur, vel etiam ante occupat ſe talibus quibus ab eundo ad eccleſiam impeditur, & hoc quodammodo videtur in primum redire. Qui enim vult aliquid cum quo aliud ſimul eſſe non poteſt, ex conſequenti vult illo carere, niſi fortè non perpendat ꝙ per hoc quod vult facere impeditur ab eo, quod facere tenetur, in quo caſu poſſet per negligentiam culpabilis iudicari. Alij vero, dicunt quòd in peccato omiſſionis non requiritur aliquis actus, ipſum enim non facere, quod quis facere tenetur pecca-

tum eſt. Vtraq; autem opinio ſecd̃m aliquid veritatem hẽt. Si.n. tollatur in pctõ omiſſionis id ſolũ qd̃ per ſe pertinet ad rõnem peccati, ſic qñq; pctm̃ omiſſionis eſt cum actu interiori, vt cum aliquis vult non ire ad eccleſiam. Qñq; vero ſine omni actu, vel interiori vel exteriori, ſicut cum aliquis hora qua tenetur ad eccleſiam ire nihil cogitat de eundo, vel non eundo ad eccleſiam. Si vero in peccato omiſſionis intelligantur et cauſæ vel occaſiones omittendi, ſic neceſſe eſt in pctõ omiſſionis aliquem actum eſſe, non.n. eſt peccatum omiſſionis niſi cum aliquis prætermittit, qd̃ põt facere. Qd̃ aũt aliquis declinet ad non faciendum illud qd̃ põt facere, & non facere, non eſt niſi ex aliqua cauſa vel occaſione coniuncta vel præcedente, & ſi quidem cã illa non ſit in ptãte hoĩs omiſſio non hẽt rõnem peccati. Sicut cum aliquis pp infirmitatem prætermittit ire ad eccleſiam. Si vero cauſa vel occaſio omittendi ſubiaceat voluntati, omiſſio hẽt rõnem peccati, & tunc ſemper oportet ꝙ iſta cauſa in quantum eſt voluntaria habeat aliquem actum ad minus interiorem voluntatis, qui quidem actus qñq; directẽ fertur in ipſam omiſſionem, puta cũ aliquis vult non ire ad eccleſiam vitans laborem, & tunc talis actus per ſe pertinet ad omiſſionem. Voluntas enim cuiuſcunq; peccati per ſe pertinet ad peccatum illud, eo ꝙ volũtarium eſt de ratione peccati. Qñque autem actus voluntatis directè fertur in aliud per quod homo impeditur ab actu debito, ſiue illud in quo fertur voluntas ſit coniunctum omiſſioni, puta cum vult ludere qñ debet ad eccleſiam ire, ſiue etiam ſit præcedens, puta cum aliquis vult diu vigilare de ſero, ex quo ſequitur ꝙ non vadat hora matutinali ad eccleſiam, & tunc actus iſte interior vel exterior per accidens ſe habet ad omiſſionem, quia omiſſio ſequitur præter intentionem. Hoc autem dicimus per accidens, quod eſt præter intentionem, vt patet in 2. Phyſi. Vnde manifeſtum eſt, ꝙ tunc peccatum omiſſionis habet quidem aliquem actum coniunctum, vel præcedentem, qui tamen ſe habet per accidens ad peccatum omiſſionis. Iudicium autem de rebus dandum eſt ſecundum id quod eſt per ſe, & non ſecundum id quod eſt per accidens. Vnde verius dici poteſt ꝙ aliquod peccatum poteſt eſſe abſque omni actu. Alioquin autem ad eſſentiam aliquorum peccatorum actualium pertinerent actus, & occaſiones circunſtantes. Ad ſextum. ſ. de diffinitione peccati quam ponit Aug. 22. contra Fauſtum. Peccatum eſt dictum, vel factum, vel concupitum contra legem diuinam, dicẽdum ꝙ ſicut ex dictis patet, peccatum nihil aliud eſt quam actus humanus malus. Quòd autem aliquis actus ſit humanus habet ex hoc ꝙ eſt voluntarius, ſiue ſit voluntarius quaſi a volũtate elicitus, vt ipſum velle & eligere, ſiue quaſi a voluntate imperatus, vt exteriores actus, vel operationis, vel locutionis. Habet aũt humanus actus ꝙ ſit malus, ex eo ꝙ caret debita commenſuratione, omnis autem commenſuratio cuiuſcunque rei attenditur per comparationem ad aliquam regulam, a qua ſi diuertat, incommenſurata erit. Regula autem humanæ voluntatis eſt duplex. Vna propinqua, & homogenea ſcilicet ipſa humana ratio. Alia vero eſt prima regula ſcilicet lex æterna, quæ eſt ratio Dei. Et ideo in diffinitione peccati Auguſt. poſuit duo. Vnum quod pertinet ad ſubſtantiam actus humani, quod eſt, quaſi materiale in pctõ, cũ dixit dictũ, vel factũ, vel concupitũ. Aliud qd̃ pertinet ad rõnem mali, qd̃ eſt quaſi formale in pctõ, cũ dixit, cõtra legẽ æternam.

De diſtinctione peccatorum.

DEinde conſiderandum eſt de diſtinctione peccatorũ adinuicem. Et circa hoc quæruntur. 9. Primo vtrum pctã diſtinguantur ſm̃ obiecta. Scd̃o de diſtinctione peccatorũ ſpũalium a carnalibus. Tertio vtrum diſtinguãtur ſm̃ cãs. Quarto vtrum ſm̃ eos in quos peccatur. Quinto vtrum ſm̃ diuerſitatem reatus. Sexto vtrum ſm̃ omiſſionem, & commiſſionem. Septimo vtrum ſm̃ diuerſum proceſſum pctĩ. Octauo vtrum ſecd̃m abundantiam & defectum. Nono vtrum ſecd̃m diuerſas circunſtantias. Ad primum. ſ. vtrum peccata differant ſpecie ſecd̃m obiecta dicendum, ꝙ ſicut dictum eſt, ad rõnem pctĩ duo concurrũt. ſ. actus voluntarius, & inordinatio eius, quæ eſt per receſſum a lege Dei. Horum aũt duorum vnum per ſe comparatur ad peccantem qui intendit talem actum voluntarium exercere in tali materia. Aliud aũt. ſ. inordinatio actus per accidens ſe hẽt ad intentionem peccantis, nullus enim intendens ad malum operat̃, vt dicit Dyoniſius. 4. c. de di. no. Manifeſtum eſt autem ꝙ vnumquodque conſequitur ſpeciem ſecd̃m id qd̃ eſt per ſe, non autem ſecd̃m id qd̃ eſt per accidens: quia ea quæ ſunt per accidens ſunt extra rationem ſpeciei, & ideo peccata ſpecie diſtinguuntur ex parte actuum voluntariorum magis q̃ ex parte inordinationis in peccato exiſtentis. Actus autem voluntarij diſtinguuntur ſpecie ſecd̃m obiecta. Vnde ſequitur ꝙ peccata propriè diſtinguũtur ſpecie ſecd̃m obiecta. Ad ſecd̃m. ſ. vtrum conuenienter diſtinguantur peccata ſpiritualia a carnalibus, dicendum ꝙ ſicut dictũ eſt peccata recipiunt ſpeciem ex obiectis, omne autem peccatũ conſiſtit in appetitu alicuius commutabilis boni quod inordinatè appetitur, & per conſequens in eo iam habito inordinatè aliqs delectatur. Eſt autem duplex delectatio. Vna quidem animalis quæ conſummatur in ſola apprehenſione alicuius rei ad votum habitæ, & hæc etiam poteſt dici delectatio ſpiritualis. Sicut cum aliquis delectatur in laude humana, vel in aliquibus huiuſmodi. Alia vero delectatio eſt corporalis ſiue naturalis, quæ in ipſo tactu corporali perficitur, quæ poteſt etiam dici delectatio carnalis. Sic igitur illa peccata quæ perficiuntur in delectatione ſpirituali, vocantur peccata ſpiritualia. Illa vero quæ perficiuntur in delectatione carnali, vocantur peccata corporalia ſeu carnalia. Sicut gula perficitur in delectatione ciborum, & luxuria quæ perficitur in delectatione venereorum. Vnde & Apoſt. dicit. 2. Corin. 7. Mundemus nos ab omni inquinamento carnis, & ſpiritus. Sed nota ꝙ cum omnia genera peccatorum dicantur opera carnis, & caro ſumitur ibi pro homine, qui dum ſecundum ſe viuit ſecundum carnem viuere dicitur. Vt etiam Aug. dicit. 14. de Ciui. Dei, & huius ratio eſt ex hoc ꝙ omnis rationis humanæ defectus ex ſenſu carnali aliquo modo initium habet. Ad tertium ſcilicet vtrum peccata diſtinguantur ſecundum cauſas, dicendum ꝙ cum ſint quatuor cauſarũ genera, diuerſimodè a diuerſis attribuſitur. Cauſa formalis, & materialis reſpiciunt propriã ſubſtantiam rei, & ideo ſubſtantiæ ſecundum formã, & materiam ſpecie & genere diſtinguuntur. Agens autem & finis reſpiciunt directè motum, & operationem, & ideo motus, & operationes ſecundum huiuſmodi cauſas diſtinguuntur, diuerſimodè tamen: nam principia actiua naturalia ſunt determinata ſemper ad eoſdem actus, & ideo diuerſæ ſpecies in actibus naturalibus attenduntur, non ſolum ſecundum obiecta quæ ſunt fines, vel terminis, ſed etiam ſecundum principia actiua ſicut calefacere, & infrigidare diſtinguuntur ſpecie ſecundum calidum, & frigidum. Sed principia actiua in actibus voluntarijs cuiuſmodi ſunt actus peccatorum non ſe habent ex neceſſitate ad vnum & ideo ex vno principio, vel actiuo, vel motiuo poſſunt diuerſæ ſpecies peccatorum procedere. Sicut ex timore malè humiliante poteſt procedere ꝙ homo furetur, & ꝙ occidat, & ꝙ deſerat gregẽ ſibi commiſſum, & hæc eadem poſſunt procedere ex amore. Vnde manifeſtum eſt, ꝙ peccata non differunt ſpecie ſecundum diuerſas cauſas actiuas, vel motiuas, ſed ſolum ſecundum diuerſitatem cauſæ finalis, finis autem eſt obiectum voluntatis. Actus enim humani habent ſpeciem ex fine. Ad quartũ ſcilicet vtrum peccata diſtinguantur ſecundũ eos in quos peccatur, dicendum quòd ſicut ſupra dictum eſt, peccatum eſt actus inordinatus. Triplex autem ordo in homine debet eſſe. Vnus quidem ſecundum comparationem ad regulam rationis, prout ſcilicet omnes actiones, & paſſiones noſtræ debent ad regulam rationis menſurari. Alius autem ordo eſt per comparationem ad regulam legis diuinæ, per quam homo in omnibus dirigi debet, & ſi quidem naturaliter homo eſſet animal ſolitarium, hic duplex ordo ſufficeret. Sed quia homo eſt naturaliter animal politicum, & ſociale, vt probatur in primo Politicorum, ideo neceſſe eſt, quòd ſit tertius quo ordinetur ad alios homines quibus cõuiuere dẽt. Horum autem ordinũ primus continet ſecd̃m, & excedit ipſum: quæcunq; n. continentur ſub ordine rõnis continent̃ ſub ordine ipſius Dei, ſed quædam continentur ſub ordine ipſius Dei, quæ excedunt rationẽ humanam, ſicut ea quæ ſunt fidei, & quæ debentur ſoli Deo. Vnde qui in talibus peccat, dicitur in Deum peccare, ſicut hæreticus, & ſacrilegus, & blaſphemus. Similiter & ſecundus ordo includit tertium, & excedit ipſum, quia in omnibus in quibus ordinamur ad proximum, oportet nos dirigi ſecundum regulam rationis. Sed in quibuſdam dirigimur ſecundum rationem quantum ad nos tantum, non autem quãtum ad proximum, & quando in his peccatur, dicitur homo peccare in ſeipſum, ſicut patet de luxurioſo, guloſo, & prodigo, quando vero peccat homo in his, quibus ad proximum ordinatur, dicitur peccare in proximum ſicut patet de fure & homicida. Sunt aũt diuerſa quibus ordinatur homo ad Deum & proximum & ad ſeipſum. Vnde hęc diſtinctio peccatorum eſt ſecundum obiecta, ſecundum quæ diuerſificãtur ſpecies peccatorum. Vnde iſta peccatorum diſtinctio propriè eſt ſecundum diuerſas peccatorũ ſpecies. Nam & virtutes quibus peccata opponuntur ſecũdum hanc dñiam ſpecie diſtinguuntur. Manifeſtum eſt enim ꝙ virtutibus Theologicis homo ordinatur ad Deum, temperantia vero & fortitudine ad ſeipſum, iuſtitia autem ad proximum. Ad quintum. ſ. vtrum peccata diſtinguãtur ſecundum reatũ? dicendũ ꝙ eorũ quę ſpecie differunt duplex dñia inuenitur. Vna quidem q̃ conſtituit diuerſitatem ſpecierum, & talis dñia nunquam inuenitur niſi in ſpeciebus diuerſis, ſicut rationale & irrationale, animatũ & inanimatum. Alia dñia eſt conſequens diuerſitatem ſpeciei,

& talis dña, & ſi in aliquibus conſequatur diuerſitatem ſpeciei, in alijs tñ pōt inueniri in alia ſpecie. Sicut album, & nigrū conſequunt̃ diuerſitatē ſpeciei corui, & cigni, & tñ inuenitur hmōi dña in eadem hoīs ſpecie. Dicendum eſt ergo ꝙ dña venialis, & mortalis peccati, vel quæcunq; alia dña quæ ſumitur ꝑ reatum, non poteſt eſſe dña conſtituens diuerſitatem ſpeciei, nunquam enim id quod eſt per accidēs conſtituit ſpeciem, id autem quod eſt præter intentionem agentis, eſt per accidens, vt patet in 2. Phi. Manifeſtum autem eſt, ꝙ pœna eſt præter intētionem peccantis. Vnde per accidens ſe habet ad peccatum ex parte ipſius peccantis, ordinatur tñ ad peccatum ab exteriori. ſ. ex iuſtitia iudicantis, qui ſcd̃m diuerſas condōnes peccatorum diuerſas pœnas infligit. Vnde dña, quæ eſt ex reatu pœnæ pōt conſequi diuerſam ſpeciem peccatorum, non aũt conſtituit diuerſitatem ſpeciei: dña aũt peccati mortalis, & venialis conſequitur diuerſitatem inordinationis quæ complet rōnem peccati. Duplex .n. eſt ordinatio. Vna per ſubſtractionem principij ordinis. Alia qua ſaluato principio ordinis fit inordinatio circa ea quæ ſunt præter principium. Sicut in corpore aīalis qñq; quidem inordinatio complexionis procedit vſq; ad deſtructionem vitalis principij, & hæc eſt mors. Qñq; vero ſaluo principio vitæ fit deordinatio quædam in humoribus, & tunc eſt ægritudo. Principium autem totius ordinis in moralibus eſt finis vltimus, qui ita ſe hēt in operatiuis, ſicut principium indemonſtrabile in ſpeculatiuis, vt dr̃ in 7. Ethi. Vnde qñ aīa deordinatur per peccatum vſq; ad auerſionem ab vltimo fine. ſ. a Deo cui vnimur per charitatem, tunc eſt peccatum mortale. Sicut.n. in corporalibus deordinatio mortis, quæ eſt per remotionem principij vitæ eſt irreparabilis ſcd̃m naturam, inordinatio aũt ægritudinis reparari pōt, ꝓpter id ꝙ eſt principiū vitæ: Siſr eſt in his quæ pertinent ad aīam. Nam in ſpeculatiuis qui errat circa principia, imperſuaſibilis eſt, qui aũt errat ſaluatis principijs per ipſa principia reuocari poteſt, & ſiſr in operatiuis qui peccādo auertitur ab vltimo fine q̃tum eſt ex natura peccati lapſum hēt irreparabilem, & ideo dr̃ peccare mortaliter æternaliter puniendus. Qui vero peccat citra auerſionem a Deo, ex ipſa rōne pc̄ti reparabiliter deordinatur, quia ſaluatur principiū, & ideo dr̃ peccare venialiter quia. ſ. non ita peccat, vt mereatur interminabilem pœnam. Ad ſextum. ſ. vtrum peccata diſtinguantur ſcd̃m omiſſionem, & commiſſionem, dicendum ꝙ in peccatis inuenitur duplex dña. Vna materialis, & alia formalis. Materialis quidem attenditur ſcd̃m naturalem ſpeciem actuum peccati. Formalis aũt ſcd̃m ordinem ad vnum finem proprium, qd̄ & eſt proprium obiectum. Vnde inueniuntur aliqui actus materialiter ſpē differentes, qui tñ formaliter ſunt in eadem ſpecie peccati, quia ad idem ordinantur, ſicut ad eandem ſpeciem homicidij pertinet iugulatio, lapidatio, & perforatio, q̃uis actus ſint ſpē differentes ſcd̃m ſpeciem naturæ. Sic ergo ſi loquamur de ſpē pc̄ti omiſſionis, & cōmiſſionis materialiter, differunt ſpē, large tñ loquendo de ſpē, ſcd̃m ꝙ negatio vel priuatio ſpēm hēre pōt. Si aũt loquamur de ſpecie pc̄ti omiſſionis, & commiſſionis formaliter, ſic non differunt ſpecie: quia ad idem ordinantur, & ex eodem motiuo procedunt. Auarus.n. ad congregandum pecuniam, & rapit, & non dat ea q̃ dare dēt. Et ſiſr guloſus ad ſatisfaciendum gulæ, & ſuperflua comedit, & ieiunia debita prætermittit, & idem ēt eſt videre in cæteris. Semper.n. in rebus negatio fundatur ſuper aliqua affirmatione quæ eſt quodammodo cā eius. Vnde ēt in rebus naturalib. eiuſdem rōnis eſt, ꝙ ignis calefaciat, & ꝙ non infrigidet. Et nota ꝙ in lege diuina neceſſe fuit proponi diuerſa ꝓcepta affirmatiua, & negatiua, vt gradatim hoīes introducerentur ad virtutem, prius quidem abſtinendo a malo, ad qd̄ inducimur per ꝓcepta negatiua, & poſtmodum faciendo bonum, ad qd̄ inducimur per ꝓcepta affirmatiua, & ſic ꝓcepta negatiua, & affirmatiua nō pertinent ad diuerſas virtutes, ſed ad diuerſos gradus virtutis, & per conſequens non oportet, ꝙ contrarient̃ diuerſis peccatis ſcd̃m ſpeciē. Pc̄tm̄ ēt non hēt ſpeciem ex parte auerſionis, quia ſcd̃m hoc eſt negatio, vel priuatio, ſed ex parte conuerſionis ſcd̃m ꝙ eſt actus quidam. Vnde ſcd̃m diuerſa ꝓcepta legis non diuerſificant̃ peccata ſcd̃m ſpeciem. Ad ſeptimum. ſ. vtrum conuenienter diuidat̃ pc̄tm̄ in pc̄tm̄ cordis, oris. & operis, dicendū ꝙ aliqua inueniunt̃ differre ſpē dupliciter. Vno mō ex eo ꝙ vtrūq; hēt ſpeciē completam ſicut equus, & bos differunt ſpecie. Alio mō ſicut ſcd̃m diuerſos gradus in aliqua gñatione, vel motu accipiuntur diuerſæ ſpecies, ſicut ædificatio eſt completa gñatio domus, collocatio aũt fundamenti, & erectio parietis ſunt ſpecies incōpletæ, vt patet per Phil. in 10. Eth. & illud ēt pōt dici in gñationib. aīalium. Sic ergo pc̄tm̄ diuidit̃ per hęc tria. ſ. pc̄tm̄ oris, cordis, & operis, non ſicut per diuerſas ſpecies completas, nam conſuetudo pc̄ti eſt in opere. Vnde pc̄tm̄ operis hēt ſpēm completam, ſed eius prima inchoatio eſt quaſi fundatio in corde. Secundus autem gradus eius eſt in ore, ſcd̃m ꝙ homo promptus eſt ad manifeſtandum conceptum cordis. Tertius autem gradus iam eſt in conſummatione operis, & ſic hæc tria differunt ſecundum diuerſos gradus peccati, patet tñ ꝙ hæc tria pertinent ad vnam perfectam peccati ſpeciem cum ab eodem motiuo procedant. Iracundus.n. ex hoc ꝙ appetit vindictam, primo quidem perturbatur in corde, ſecundo in verba contumelioſa prorumpit, tertio vero procedit vſq; ad facta iniurioſa. Et idem patet in luxuria & in quolibet alio peccato. Peccata ergo oris, & operis non diſtinguuntur a peccato cordis, quia ſimul coniunguntur cum eo, quia non poteſt eſſe peccatum in ore, vel opere, niſi prius fuerit in corde, ſed prout quodlibet horum per ſe inuenitur. Sicut pars motus non diſtinguitur a toto motu quando motus eſt cōtinuus, ſed ſolum quando motus ſiſtit in medio. Diſtinguuntur ergo iſta tria quia poſſunt ab inuicem ſeparari. Vnde Hiero. ſuper Ezechielē. Tria ſunt generalia delicta quibus humanum genus ſubiacet, aut cogitatione, aut ſermone, aut opere peccamus. Omne peccatum cordis conuenit in ratione occulti, & ſecundum hoc ponitur vnus gradus, qui tamen per tres gradus diſtinguitur, ſicut patet per Aug. 12. de Trin. Quorum primus eſt cum carnalis ſenſus illecebram quandam ingerit, quod eſt peccatum cogitationis. Secundus gradus eſt, quando ſola cogitationis delectatione eſt contentus. Tertius gradus eſt quando faciendum decernitur per conſenſum. Peccata vero oris, & operis conueniunt in manifeſtatione, & propter hoc ſub vno computantur a Greg. iiij. mor. Vbi ponit. iiij. gradus peccati. Quorum primus eſt, culpa latens in corde. Secundus cum exterius publicatur. Tertius eſt cum conſuetudine roboratur. Quartus eſt cum vſque ad præſumptionem diuinæ miſericordiæ, vel ad deſperationem homo procedit. Hic non diſtinguitur peccatum operis a peccato oris, quia cōueniunt in manifeſtatione, vt dictum eſt. Hier. autem diſtinguit ea, quia in peccato oris eſt manifeſtatio tantum, & principaliter intēta. In peccato vero operis eſt principaliter expletio interioris conceptus cordis, ſed manifeſtatio eſt ex conſequenti. Conſuetudo vero, & deſperatio ſunt gradus conſequentes poſt perfectam ſpeciem peccati, ſicut adoleſcentia, & iuuentus poſt perfectam hoīs generationem. Progreſſus autem peccati quomodo ſerpit, & ſerpēdo procedit, optimè declaratur in primo peccato primorum parentum. Gen. 3. Dixit ſerpens ad mulierem. Cur præcepit vobis Deus, vt non comederetis de omni ligno Paradiſi? Cui reſpondit mulier. De fructu lignorum qui ſunt in Paradiſo veſcimur, de fructu vero ligni, quod eſt in medio Paradiſi præcepit nobis ne comederemus, & ne tangeremus illud ne forte moriamur. Dixit autem ſerpens ad mulierem. Nequaquam morte moriemini. Scit enim Deus, ꝙ quocunque die comederitis aperientur oculi veſtri, & eritis ſicut dij ſcientes bonum, & malum. Attende, ꝙ Deus dixerat aſſertiuè & comminatiuè, quocunq; die comederitis, &c. mulier addidit verbum hæſitationis. ſ. forte, ſerpens conſtanter negauit, dicens. Nequaquam moriemini. Ecce Diabolus poſuit in quæſtione. Et mulier reſpondit cum hæſitatione, & ex hoc dedit Diabolo viam, & audaciam negandi, quod Deus dixerat cum aſſertione, niſi enim mulier hæſitaſſet Diabolus verbum Domini negare minimè præſumpſiſſet; niſi ēt mulier Diabolo pluſquam Deo credidiſſet, nequaquam cibum vetitum tetigiſſet. Sequitur. Vidit ergo mulier ꝙ lignum eſſet bonum ad veſcendum, hoc cognouit ex odoratu. Et pulchrum oculis, ecce aſpectus. Tulit de fructu, ecce tactus. Et comedit, ecce guſtus, & ſic completum eſt in Eua peccatum inobedientiæ, ad qd̄ tamen multæ deordinatæ circunſtantiæ concurrerunt. Deditq; viro ſuo, ecce iniqua ſuggeſtio. Qui comedit, ecce Adæ præuaricatio, & ſic peccatum conſummatum eſt in vtroque. Iſte proceſſus qui fuit in peccato primorum parentum materialiter, ſolet eſſe in peccato vnius hominis ſpiritualiter. Nam aſpectus eſt in cognitione. Odoratus in delectatione, Tactus in conſenſu. Guſtus in perpetratione. Aduerte quàm monſtruus eſt iſte fructus, qui non ſolum ex guſtu infert mortem ſicut animalia venenoſa, verumetiam ex viſu, odoratu, tactu, & guſtu. Ad octauum ſcilicet vtrum peccata diſtinguantur ſecundum ſuperabundantiam, & defectum, dicendum quòd cum in peccato ſint duo, ſcilicet ipſe actus, & inordinatio eius, prout recedit ab ordine rationis, & legis diuinæ, ſpecies peccati non attenditur ex parte inordinationis, quæ eſt præter intentionem peccantis, ſed magis ex parte ipſius actus ſcd̃m ꝙ terminatur ad obiectum, in qd̄ fertur intentio peccantis, & ideo vbicūque occurrit diuerſum motiuum inclinans intentionem ad peccatum, ibi eſt diuerſa ſpecies peccati. Manifeſtum eſt autem quòd non eſt idem motiuum ad peccandum in peccatis, quæ ſunt ſecundum ſuperabundantiam, & in peccatis quæ ſunt ſcd̃m defectum, quinimo ſunt cōtraria motiua, ſicut motiuum in peccato temperantiæ eſt amor delectationū corporaliū, motiuū aũt in peccato inſenſibilitatis eſt odium

earum Vnde huiuſmodi peccata nō ſolum differunt ſpecie, ſed etiam ſunt inuicem contraria. Ad nonum.ſ. vtrum pctī diſtinguantur ſm̄ diuerſas circunſtantias, dicendum ꝙ ſicut dictum eſt, vbi occurrit aliud motiuum ad peccandum, ibi eſt alia peccati ſpecies, quia motiuum ad peccandum eſt finis & obiectum. Contigit aūt qnq; ꝙ in corruptionib. diuerſarū circunſtantiarū eſt idem motiuum, ſicut illiberalis ab eodem mouetur ꝙ accipiat qñ non debet, & vbi non debet, & plusq̄ debet, & ſimiliter de alijs circunſtantijs, hoc enim facit ꝓpter inordinatum appetitum pecuniæ congregandæ, & in talibus diuerſarum circunſtantiarum corruptiones non diuerſificant peccatorum ſpecies, ſed pertinent ad vnam & eandem peccati ſpeciem. Quandoq; vero contingit ꝙ corruptiones diuerſarum circunſtantiarum proueniunt à diuerſis motiuis, puta ꝙ aliquis præpropere comedat, poteſt prouenire ex hoc ꝙ homo non poteſt ferre dilationē cibi propter facilem conſumptionem humiditatis, Quod vero appetat immoderatum cibum poteſt contingere propter virtutem naturæ potentem ad conuertendum multum cibum ꝙ aūt appetat aliquis cibos delitioſos contingit propter aliquem appetitū delectationis qui eſt in cibo. Vnde in talibus diuerſarū circunſtantiarū corruptiones inducunt diuerſas peccati ſpecies.

De comparatione peccatorum adinuicem. Diſt. 11.

DEinde conſiderandum eſt de comparatione peccatorum ad inuicem Et circa hoc quæruntur decem. Primo vtrum omnia peccata & vitia ſint connexa, Secundo vtrum omnia peccata ſint paria. Tertio vtrum grauitas peccatorum attendatur ſm̄ obiecta. Quarto vtrum ſm̄ dignitatem virtutum quib. peccata opponuntur. Quinto vtrum peccata corporalia ſint grauiora q̄ ſpiritualia. Sexto vtrum ſm̄ cauſas peccatorum attendatur grauitas peccatorum. Septimo vtrum ſm̄ diuerſas circūſtantias, Octauo vtrum ſecundum qualitatem nocumenti, Nono vtrum ſecundum conditionem perſonæ in q̄ peccatur. Decimo vtrum ꝓpter magnitudinem perſonæ peccantis aggrauetur peccatum. Ad primum.ſ. vtrum omnia peccata ſint connexa, dicendum ꝙ aliter ſe habet intentio agentis ſecundum virtutem ad ſequendum rationem, & aliter intentio peccantis ad diuertendum à ratione. Cuiuſlibet .n. agentis ſecundum virtutem intentio eſt vt rationis regulam ſequatur, & ideo omnium virtutum intentio in idem tendit, & propter hoc omnes virtutes habent connexionem adinuicem ratione recta agibilium quæ eſt prudentia. Sed intentio peccantis non eſt ad hoc quòd recedat ab eo quod eſt ſecundum rationem, ſed potius intendat in aliquod bonum appetibile quo ſpeciem ſortitur, huiuſmodi autem bona in quæ tendit intentio peccantis à ratione recedens ſunt diuerſa nullam connexionem habentia adinuicem, immò etiam interdum ſunt contraria. Cùm igitur vitia & peccata ſpeciem habeant ſecundum id ad quod conuertuntur, manifeſtum eſt ꝙ ſecundum id ꝙ perficit ſpecies peccatorum nullam connexionem habēt peccata adinuicem, non enim committitur in accedendo à multitudine ad vnitatem, ſicut accidit in virtutibus q̄ ſunt connexæ, ſed potius in recedendo, ab vnitate ad multitudinem. Vnde Beatus Iacobus qñ dicit Iaco. 2. Qui in vno offendit, factus eſt omnium reus, loquitur de peccato nō ex parte conuerſionis ſecundum ꝙ peccata diſtinguuntur, ſicut dictum eſt, ſed loquitur de eis ex parte auerſionis inquantum ſ. homo peccando recedit à legis mandato. Omnia autem legis mandata ſunt ab vno & eodem, vt ipſe dicit ibidem, & ideo idē Deus contemnitur in omni peccato, ꝙ ex hac parte dixit, ꝙ qui offendit in vno, factus eſt omniū reus, quia .ſ. vno peccato peccando incurrit homo pœnæ reatum ex hoc ꝙ contēnit Deus, ex cuius contemptu ꝓuenit omnium peccatorum reatus. Et nota ꝙ non per quemlibet actum peccati tollitur virtus oppoſita, nam peccatum veniale virtutem non tollit, peccatum autem mortale tollit virtutem infuſam inquantum auertit à Deo, Sed vnus actus peccati etiam mortalis non tollit habitum virtutis acquiſitæ. Sed ſi multiplicētur actus in tantum ꝙ generetur habitus contrarius, excluditur habitus virtutis acquiſitæ, qua excluſa excluditur, quia dum hō agit contra quamcunque virtutem, agit contra prudentiam. Sine prudentia autem nulla virtus moralis eſſe poteſt, & ideo per conſequens excluduntur omnes virtutes morales quantum ad perfectū & formale eſſe virtutis qđ habent ſecundum ꝙ participant prudentiam, remanent tñ inclinationes ad actus virtutum non habentes rationem virtutis, ſed non ſequitur ꝙ propter hoc hō incurrat oīa vitia vel peccata. Primo quidem quia vni virtuti plura vitia opponuntur, ita ꝙ virtus non poteſt priuari per vnum eorum, & ſi alterum non adſit. Secundo quia peccatum directè nō opponitur virtuti quātum ad inclinationem virtutis ad actum. Vnde remanentibus aliquibus inclinationē virtuoſis, non poteſt dici ꝙ non habeat vitia vel peccata oppoſita. Item quia amor Dei eſt congregatiuꝰ in quantum affectum hominis a multis ducit in vnum, ideo virtutes, quæ ex amore Dei cauſantur connexionem habent: ſed amor ſui diſgregat affectū hominis in diuerſa, prout ſcilicet homo ſe amat appetendo ſibi bona temporalia, quæ ſunt varia, & diuerſa, & ideo vitia, & peccata quæ cauſantur ex amore ſui nō ſunt connexa. Ad ſecundum ſcilicet vtrum omnia peccata ſint paria, dicendū ꝙ opinio Stoycorum fuit quam Tullius proſequitur in Paradoxis, ꝙ oīa peccata ſunt paria: & ex hoc & derinatus eſt quorundam hæreticorum error, qui ponentes oīa peccata eſſe paria, dīt ēt oēs pœnas inferni eſſe pares: & quantum ex verbis Tulij perſpici pōt Stoyci mouebantur ex hoc ꝙ conſiderabant pctm̄ ex parte priuationis tm̄, prout. ſ. eſt receſſus a ratione. Vnde ſimpliciter æſtimantes ꝙ nulla priuatio ſuſciperet magis & minus, poſuerunt oīa peccata eſſe paria. Sed ſi quis diligenter conſideret inueniet duplex priuationis genus. Eſt.n. quædam ſimplex, & pura priuatio, quæ conſiſtit quaſi incorruptum eſſe, ſicut mors eſt priuatio vitæ, & tenebræ priuatio luminis, & tales priuationes non recipiunt magis & minus: quia nihil reſiduum eſt de habitu oppoſito. Vnde non minus eſt mortuus aliquis primo die mortis, & tertio vel quarto, quā poſt annum qñ cadauer iam fuerit reſolutum, & ſimiliter nō magis eſt tenebroſa domus ſi lucerna ſit operta pluribus velaminibus: q̄ ſi ſit operta vno ſolo velamine, totum lumen intercludēte. Eſt aūt alia priuatio non ſimplex, ſed aliquid retinens de habitu oppoſito. quæ quidem priuatio magis conſiſtit in corrumpi, quam in corruptum eſſe, ſicut ægritudo quæ priuat debitam commenſurationem humorum, ita tñ ꝙ aliud eius remanet. alioquin non remaneret animal viuum. Simile eſt de turpitudine, & alijs huiuſmodi Hmōi aūt priuationes recipiūt magis, & minus ex parte eius quod remanet de habitu contrario. Multum enim refert ad ægritudinem vel turpitudinem vtrum plus, vel minus a debita commēſuratione humorum vel membrorum recedatur. Similiter etiam dicendum eſt de vitijs & peccatis. Sic enim priuatur in eis debita commenſuratio rationis, vt non totaliter rōnis ordo tollatur. Alioquin malum ſi ſit integrum ſeipſum deſtruit, vt dicitur in 4. Ethi. Non enim poſſet remanere ſubſtantia actus vel affectio agentis, niſi aliquid remaneret de ordine rationis. Et ideo multum intereſt ad grauitatem peccati vtrum plus, vel minus recedatur a rectitudine rōnis. Et ſcdm hoc dicendum eſt ꝙ nō oīa peccata ſunt paria. Ad tertium.ſ. vtrum grauitas peccatorum attendatur ſcdm obiecta, dicendum ꝙ ſicut ex ſupra dictis patet, grauitas peccatorum non differt eo modo quo vna ægritudo eſt alia grauior. Sicut.n. bonum ſanitatis conſiſtit in quadam commenſuratione humorum per conuenientiam ad naturam aīalis, ita bonum virtutis conſiſtit in quadam commenſuratione humani actus ſcdm conuenientiam ad regulam rōnis. Manifeſtum eſt autem ꝙ tanto eſt grauior ægritudo, quantomagis tollitur humorum debita commenſuratio per commenſurationem prioris principij. Sicut ægritudo quæ prouenit in corpore humano ex corde quod eſt principium vitę vel ex aliquo quod appropinquat cordi periculoſior eſt. Vnde oportet ꝙ etiam peccatū ſit tanto grauius quanto maior deordinatio contingit circa aliquod principium, quod eſt prius in ordine rōnis, ratio aūt ordinat oīa in agibilibus ex fine, & ideo quanto peccatum contingit in actibus humanis ex altiori fine, tanto peccatum eſt grauius: Obiecta aūt actuum ſunt fines eorum, & ideo ſcdm diuerſitatē obiectorum, attenditur diuerſitas grauitatis in peccatis, ſicut patet ꝙ res exteriores ordinantur ad hominem tanquam ad finem, hō aūt vlterius ordinatur in Deum ſicut in finem. Vnde peccatum quod eſt contra ipſam ſubſtātiam hoīs, ſicut homicidium, eſt grauius peccato qđ eſt contra res exteriores ſicut furtū, & adhuc eſt grauius pctm̄ quod immediatè contra Deum committitur, ſicut infidelitas, blaſphemia, & hmōi, & in ordine quorumlibet horum peccatorum, vnum peccatum eſt grauius altero ſcdm ꝙ eſt circa aliquid principalius, vel minus principale, & quia peccata habent ſpeciem ex obiectis, dīia grauitatis, quæ attenditur penes obiecta, eſt prima & principalis quaſi conſequens ſpeciem. Ad quartum ſcilicet vtrum attendatur grauitas peccatorum ſecūdum diuerſitatem virtutum quibus peccata opponuntur, dicendum ꝙ virtuti opponitur peccatum dupliciter. Vno quidem modo principaliter & directè ꝙ.ſ. eſt contra idem obiectum, nam contraria circa idem ſunt, & hoc modo oportet ꝙ maiori virtuti opponatur grauius peccatum. Sicut.n. ex parte obiecti attenditur maior grauitas peccati, ita etiam & maior dignitas virtutis. Vtrumque enim ex obiecto ſpeciem ſortitur, vt ex ſupradictis patet. Vnde oportet ꝙ maximæ virtuti directè opponatur maximum peccatū, quaſi maximà ab eo diſtans in eodē genere. Alio modo conſiderari poteſt oppoſitio virtutis cohibentis peccatum, quanto enim fuerit virtus maior, tantomagis elongat hoīem a peccato ſibi contrario, non ſolum ipſum peccatum, ſed ēt inducentia ad

peccatum

peccatum cohibet, & ſic manifeſtum eſt ꝙ quanto alliqua virtus fuerit maior, tãto etiam minora peccata cohibet, ſicut etiam ſanitas quanto fuerit maior, tanto minores diſtemperantias excludit, & per hunc modum maiori virtuti minus peccatum opponitur ex parte effectus. Ad quintum. ſ. vtrũ peccata carnalia ſint minoris culpæ quam ſpiritualia. Dicendum ꝙ peccata ſpũalia ſunt maioris culpæ quam peccata carnalia, quod non eſt ſic intelligendum, ꝙ quodlibet ſpũale peccatum ſit maioris culpæ quolibet peccato carnali, ſed quia conſiderata hac ſola differentia ſpũalitatis, & carnalitatis, grauiora ſunt ſpũalia peccata, cæteris paribus. Cuius ratio triplex aſſignari poteſt. Prima quidem ex parte ſubiecti, nam peccata ſpiritualia pertinent ad ſpiritum cuius eſt conuerti ad Deum, & ab eo auerti. Peccata vero carnalia conſummantur in delectatione carnalis appetitus, ad quem principaliter pertinet ad bonum corporale cõuerti. Et ideo peccatum carnale inquantum huiuſmodi habet plus de conuerſione, pp quod etiam eſt maioris adhæſionis. Sed peccatum ſpũale habet plus de auerſione ex qua procedit ratio culpæ, & ideo peccatum culpæ inquantum huiuſmodi eſt maioris culpæ. Secunda ratio ſumi poteſt ex parte eius in quem peccatur. Nam peccatum carnale inquantum huiuſmodi eſt in corpus proprium quod eſt minus diligendum ſecundum ordinem charitatis, quam Deus, & proximus, in quos peccatur per peccata ſpiritualia, & ideo peccata ſpiritualia, inquantum huiuſmodi ſunt maioris culpæ. Tertia item poteſt ſumi ex parte motiui quia quanto eſt grauius impulſiuum ad peccandum tanto homo minus peccat, vt infra dicetur. Peccata autem carnalia habent vehementius impulſiuum. ſ. ipſam concupiſcentiam carnalem nobis innatam, & ideo peccata ſpiritualia inquantum huiuſmodi ſunt maioris culpę. Ad ſextum. ſ. vtrum grauitas peccatorum attendatur ſm cauſas peccatorũ, dicendum ꝙ in genere peccati, ſicut & in quolibet alio genere poteſt accipi duplex cauſa. Vna quę eſt propria & per ſe cauſa peccati, & quæ eſt ipſa voluntas peccandi, cõparatur enim ad actum peccati, ſicut arbor ad fructum, ſicut dicitur in gloſa ſuper illud Matth. 7. Non poteſt arbor bona fructus malos facere, & huiuſmodi cauſa quãto fuerit maior, tanto peccatum erit grauius, quanto enim fuerit voluntas maior ad peccandum, tanto homo grauius peccat. Aliæ vero cauſæ peccati accipiuntur quaſi extrinſecæ & remotæ, ex quibus. ſ. homo inclinatur ad peccandum, & in his cauſis eſt diſtinguendum. Quædam enim inducunt voluntatem ad peccandum ſm ipſam naturam voluntatis, & tali cauſa augetur peccatum. Aliæ vero cauſæ ſunt quæ inclinant voluntatem ad peccandum præter naturam & ordinem ipſius voluntatis, quæ nata eſt moueri libere ex ſeipſa, ſecundum iudicium rationis, ſicut ignorantia, vel quæ diminuunt liberum motum voluntatis, ſicut infirmitas, vel violentia, aut metus, aut aliquid huiuſmodi, diminuunt peccatum ſicut & diminuunt voluntarium, intantum ꝙ ſi actus ſit omnino inuoluntarius non habet rationem peccati. Ad ſeptimum. ſ. vtrum attendatur grauitas peccatorum ſecundum circunſtantias, dicendum ꝙ vnumquodque ex eo natum eſt augeri, ex quo cauſatur, ſicut dicit Philoſophus, de habitu virtutis in 2. Ethi. Manifeſtum eſt autem ꝙ peccatum cauſatur ex defectu alicuius circunſtantiæ, ex hoc enim receditur ab ordine rationis, ꝙ aliquis in operando non obſeruat debitas circunſtantias. Vnde manifeſtum eſt ꝙ peccatum natum eſt aggrauari per circunſtantiam, ſed hoc quidem contingit tripliciter. Vno quidem modo inquantum circunſtantia transfert in aliud genus peccati, ſicut peccatum fornicationis conſiſtit in hoc ꝙ homo accedit ad non ſuam. Si autem addatur hæc circunſtantia, vt illa ad quam accedit ſit alterius vxor, transfert iam in aliud genus peccati. ſ. in iniuſtitiam inquãtum homo vſurpat rem alterius, & ſecundum hoc adulterium eſt grauius peccatum quam fornicatio. Aliquando vero circunſtantia nõ aggrauat peccatum quaſi trahens in aliud genus peccati, ſed ſolum quia multiplicat rõnem peccati, ſicut ſi prodigus det qñ non debet, & cui non debet, multiplicius peccat eodem genere quam ſi ſolum det cui nõ debet, & ex hoc ipſo peccatum ſit grauius, ſicut etiam ęgritudo eſt grauior quæ plures partes corporis inficit. Vnde & Tullius dicit in Paradoxis, ꝙ in patriæ vita violanda multa peccantur, violatur is qui procreauit, qui aluit, qui erudiuit, qui in ſede ac domo atque in rempublicam collocauit. Tertio modo circũſtantia aggrauat peccatum, ex eo ꝙ auget deformitatem prouenientem ex alia circunſtantia, ſicut accipere alienum conſtituit peccatum furti, ſi autem addatur hæc circunſtantia vt multum accipiat de alieno, erit peccatum grauius, q̄nis accipere multum vel parum de ſe non dicat rõnem boni aut mali. Ad octauum. ſ. vtrum grauitas peccati augeatur ſecundum maius nocumentum, dicendum ꝙ nocumentum tripliciter ſe poteſt habere ad peccatum. Quandoque enim nocumentum quod prouenit ex peccato, eſt præuiſum & intentum, ſicut cum aliquis operatur aĩo nocendi alteri, vt homicida vel fur, & tunc directe quantitas nocumenti adauget quantitatem peccati, quia tunc nocumentum eſt per ſe obiectum peccati. Qñque vero nocumẽtum eſt præuiſum ſed non intentum, ſicut cum aliquis trãſiens per agrum vt compendioſius vadat ad fornicandum, infert nocumentum his, quæ ſunt ſeminata in agro ſcienter, licet non aĩo nocendi, & ſic etiam quantitas nocumenti aggrauat peccatum ſed indirecte, inquantum. ſ. ex voluntate multum inclinata ad peccandum procedit ꝙ aliquis non prætermittat damnum facere ſibi uel alij quod ſimpliciter nõ vellet. Qñque aũt nocumentum, nec eſt intentum nec præuiſum, & tunc ſi per accidens ſe habeat ad peccatum, non aggrauat peccatum directũ, ſed pp negligentiam conſiderandi nocumenta quæ conſequi poſſent imputantur homini ad pęnam mala quæ eueniunt præter eius intentionem, ſi dabat operam rei illicitæ. Si vero nocumentũ per ſe ſequatur ex actu peccati, licet non ſit intẽtum, vel præuiſum, directè peccatum aggrauat, quia quæcunque per ſe conſequuntur ad peccatum, pertinent quodammodo ad ipſam peccati ſpeciem, puta ſiquis publicè fornicetur, ſequitur ſcandalum plurimorum, quod quamuis ipſe non intendat nec fortè præuideat, directũ per hoc aggrauatur peccatum. Aliter tñ videtur ſe habere circa nocumẽtum pęnale quod incurrit ipſe qui peccat, hmõi enim nocumentum ſi per accidens ſe habeat ad actum peccati & non ſit præuiſum nec intentum, non aggrauat peccatum nec ſequitur grauitatem peccati. Sicut ſi aliquis currens ad occidendum impingat & lędat ſibi pedem. Si vero tale nocumẽtum per ſe conſequatur ad actum peccati, licet fortè nec ſit pręuiſum nec intentum, tunc maius nocumentum non facit grauius peccatũ, ſed econuerſo grauius peccatum inducit grauius nocumẽtum. Sicut aliquis infidelis, qui nihil audiuit de pęnis inferni, grauiorem pœnam in inferno patitur pro peccato homicidij, quã pro peccato furti, quia. ſ. hic intendit nec præuidet, nec aggrauatur ex hoc peccatum, ſicut contingit circa fidelem qui ex hoc ipſo videtur grauius peccare ꝙ maiores pęnas contemnit, vt impleat voluntatem peccati, ſed grauitas huius nocumenti, ſolum cauſatur ex grauitate peccati. Ad nonum. ſ. vtrum aggrauetur peccatum propter conditionem perſonæ in quam peccatur, dicendum ꝙ perſona in quam peccatur, eſt quodammodo obiectum peccati. Dictum eſt aũt ſupra ꝙ prima grauitas peccati attenditur ex parte obiecti, ex quo quidem tanto maior attenditur grauitas in peccato, quanto obiectum eius eſt principalius, fines autem humanorum actuum ſunt, Deus, ipſe homo, & proximus, quicquid enim facimus, pp aliquod horum facimus, quamuis ẽt horum trium vnum ſub altero ordinetur. Poteſt igitur ex parte horum trium conſiderari maior vel minor grauitas in peccatum ſm conditionem perſonæ in quã peccatur. Primo quidem ex parte Dei, cui aliquis tanto cõiungitur, quanto Deo eſt virtuoſior, vel Deo ſacratior, & ideo iniuria tali perſonæ illata magis redundat in Deum ſecundum illud Zach. 2. Qui tetigerit vos, tangit pupillam oculi eius. Vnde peccatum fit grauius ex eo ꝙ peccatur in perſonam Deo magis coniunctam, vel rõne virtutis, vel rõne officij. Ex parte vero ſuipſius manifeſtum eſt, ꝙ tanto aliqs grauius peccat, quanto in magis coniunctam perſonam ſeu naturali neceſſitudine, ſeu beneficijs, ſeu quacũque coniunctione peccauerit, quia videtur in ſeipſum magis peccare, & pro tanto grauius peccat, ſecundum illud Eccleſiaſtici. 14. Qui ſibi nequam eſt, cui alij bonus erit? Ex parte vero proximi tanto grauius peccatur, quanto peccatum plures tangit, & ideo peccatum qđ fit in perſonam publicam puta regem vel principem, qui gerit perſonam totius multitudinis eſt grauius, quam qđ committitur contra vnam perſonam priuatam. Vnde ſpecialiter dicitur Exo. 22. Principem populi tui ne maledices. Et ſimiliter iniuria quæ fit alicui famoſæ perſonæ videtur eſſe grauior ex hoc ꝙ in ſcandalum & turbationem plurimorum redundat. Ad decimum. ſ. vtrũ pp magnitudinem perſonæ peccantis aggrauetur peccatum, dicendum ꝙ duplex eſt peccatum, quoddam ex ſurreptione proueniens propter infirmitatẽ humanæ naturæ, & tale peccatum minus reputatur ei qui eſt maior in virtute, eo ꝙ minus negligit huiuſmodi peccata reprimere, quæ tamen omnino ſubterfugere infirmitas humana non ſinit. Alia vero peccata ſunt ex deliberatione procedentia, & iſta peccata tanto magis alicui imputantur, quanto maior eſt, & hoc poteſt eſſe propter quatuor. Primo quidem quia facilius poſſunt reſiſtere peccato maiores, puta qui excedunt in ſcientia & virtute. Vnde dñs dicit Lucæ. 12. Quod ſeruus ſciens voluntatem domini ſui & non faciens, plagis vapulabit multis. Secundo propter ingratitudinem, quia omne bonum quo quis magnificatur eſt beneficium Dei, cui homo fit ingratus peccando. Et quantum ad hoc quælibet maioritas etiã in temporalibus bonis peccatum aggrauat ſecundum illud Sap. 6. Potentes potenter tormenta patientur. Tertio propter ſpecia-

lem

em repugnantiam actus peccati ad magnitudinem perſonæ, ſicut ſi princeps iuſtitiam violet, qui ponitur iuſtitiæ cuſtos, & ſi ſacerdos fornicetur, qui caſtitatẽ vouit. Quarto propter exẽplum ſiue ſcandalum, quia dicit Gregor. in paſt. In exemplum vehementer culpa extenditur, quando pro reuerentia gradus peccator honoratur. Ad plurium etiam notitiam perueniunt peccata magnorum, & homines ea magis indignè ferunt.

De ſubiecto peccatorum. *Diſt.* III.

DEinde conſiderandum eſt de ſubiecto peccatorum. Et circa hoc quæruntur decem. Primo vtrum voluntas poſſit eſſe ſubiectum peccati. Secundo vtrum ſola voluntas ſit peccati ſubiectum. Tertiò vtrum ſenſualitas poſſit eſſe ſubiectũ peccati. Quarto vtrum poſſit eſſe ſubiectum peccati mortalis. Quinto vtrum ratio poſſit eſſe ſubiectum peccati. Sexto vtrum delectatio moroſa ſit in ratione inferiori ſicut in ſubiecto. Septimo vtrum peccatum conſenſus in actum ſit in ſuperiori rõne ſicut in ſubiecto. Octauo vtrum ratio inferior poſſit eſſe ſubiectũ peccati mortalis. Nono vtrum ratio ſuperior poſſit eſſe ſubiectũ peccati venialis. Decimo vtrum in ratione ſuperiori poſſit eſſe peccatum veniale circa proprium obiectũ. Ad primum. ſ. vtrum volũtas poſſit eſſe ſubiectum peccati, dicendum ꝙ peccatum quidam actus eſt. Actuum autem quidam tranſeunt in exteriorem materiam, vt vrere & ſecare, & huiuſmodi actus habent pro materia & ſubiecto id in quod trãſit actio. Sicut dicit Philoſophus, in 3. Phic. Quod motus eſt actus mobilis a mouente. Quidam actus ſunt non tranſeuntes in exteriorem materiam, ſed manentes in agẽte, ſicut appetere & cognoſcere, & tales actus ſunt oẽs Morales, ſiue ſint actus virtutum ſiue peccatorum. Vnde oportet ꝙ proprium ſubiectum actus peccati ſit potentia quæ eſt principium actus. Cum autem proprium ſit actuũ Moralium ꝙ ſint voluntarij, vt ſupra habitũ eſt, ſequitur ꝙ voluntas quæ eſt principium voluntariorum actuum ſiue bonorum, ſiue malorum, q̃ ſunt peccata, ſit principium peccatorum, & ideo ſequitur ꝙ peccatum ſit in voluntate ſicut in ſubiecto. Ad ſecundum. ſ. vtrum ſola voluntas ſit ſubiectum peccati. dicendum, ꝙ ſicut ex ſupradictis patet, omne quod eſt principium voluntarij actus, eſt principium peccati, actus autem voluntarij dicuntur illi non ſolum qui eliciuntur a voluntate, ſed etiam illi qui a voluntate imperantur, vt ſupra dictum eſt cum de voluntario ageretur. Vnde non ſola voluntas poteſt eſſe ſubiectum peccati, ſed oẽs illę potentiæ quæ poſſunt moueri ad ſuos actus, vel ab eis reprimi p voluntatem, & eædem etiam potentiæ ſunt ſubiecta habituum Moralium ſiue bonorum ſiue malorum, quia eiuſdem eſt actus, & habitus. Ad tertium. ſ. vtrum in ſenſualitate poſſit eſſe peccatum, dicendum ꝙ ſicut ſupra dictum eſt, peccatum põt inueniri in qualibet potentia, cuius actus poteſt eſſe voluntarius, & inordinatus in quo conſiſtit rõ peccati. Manifeſtum eſt autem ꝙ actus ſenſualitatis poteſt eſſe voluntarius inquantum ſenſualitas. i. appetitus ſenſitiuus nata eſt a voluntate moueri. Vnde relinquitur ꝙ in ſenſualitate poſſit eſſe peccatum. Ad quartum. ſ. vtrum in ſenſualitate poſſit eſſe peccatum mortale, dicendum ꝙ ſicut inordinatio corrumpens principium vitæ corporalis cauſat corporalem mortem, ita ẽt inordinatio corrumpens principium ſpũalis vitæ quod eſt vltimus finis, cauſat mortem ſpũalem peccati mortalis, vt ſupra dictum eſt. Ordinare autem aliquid in finem non eſt ſenſualitatis, ſed ſolum rõnis. Inordinatio aũt a fine non eſt niſi eius cuius eſt ordinare in finem. Vnde peccatum mortale non põt eſſe in ſenſualitate, ſed ſolum in rõne. Et nota ꝙ cũ peccatum veniale ſit diſpoſitio ad mortale, diſpoſitio aũt & habitus habeant eſſe in eodem, non tñ põt eſſe peccatum mortale in ſenſualitate ſicut peccatum veniale, quod diſpoſitio tripliciter ſe habet ad id ad quod diſponit. Q̃nque. n. eſt idem & in eodem, ſicut ſcia inchoata dicitur eſſe diſpoſitio ad ſciam perfectã. Q̃nq; aũt eſt in eodem ſed non idem, ſicut calor eſt diſpoſitio ad formam ignis. Q̃nque vero idem, nec in eodem, ſicut in his q̃ hñt ordinem adinuicem vt ex vno perueniatur in aliud, ſicut bonitas imaginationis eſt diſpoſitio ad ſcientiam quæ eſt in intellectu. Et hoc modo peccatum veniale quod eſt in ſenſualitate poteſt eſſe diſpoſitio ad peccatum mortale quod eſt in ratione. Ad quintum. ſ. vtrum in rõne poſſit eſſe peccatum, dicendum ꝙ peccatum cuiuſlibet potentiæ conſiſtit in actu ipſius, ſicut ex dictis patet. habet aũt ratio duplicem actum. Vnum quidem ſecundum ſe in comparatione ad proprium obiectum qd̃ eſt cognoſcere aliquod verum. Alius aũt actus rõnis eſt inquantum eſt directiua aliarum virium, vtroque autem modo contingit peccatum eſſe in ratione. Primo quidem inquantum errat in cognitione vera, quod quidem tunc imputatur ei ad peccatum, quando hẽt ignorantiam vel errorem circa id quod poteſt & debet ſcire. Secundo qñ inordinatos actus inferiorum virium, vel imperat, vel ẽt poſt deliberationem non coercet. Ad ſextum. ſ. vtrum peccatum moroſæ delectationis ſit in ratione inferiori ſicut in ſubiecto, dicendum ꝙ ſicut dictum eſt, peccatum contingit eſſe in ratione quãdoque quidem inquantum eſt directiua humanorum actuũ. Manifeſtum eſt autem ꝙ ratio non ſolum eſt directiua exteriorum actuum ſed etiam interiorum paſſionum. & ideo qñ rõ deficit in directione interiorum paſſionum, dr̃ eſſe peccatum in ratione, ſicut etiam qñ deficit in directione exteriorum actuum. Deficit autem in directione paſſionum interiorum dupliciter. Vno modo quando imperat illicitas paſſiones, ſicut qñ homo ex deliberatione prouocat ſibi motum iræ vel concupiſcentiæ. Alio modo qñ non reprimit illicitum paſſionis motum. Sicut cũ aliquis poſtquam deliberauit ꝙ motus paſſionis inſurgens eſt inordinatus, nihilominus circa ipſum immoratur, & ipſum non expellit, & ſecundum hoc dicitur peccatum delectationis moroſæ eſſe in ratione. Ad ſeptimum. ſ. vtrum peccatum conſenſus in actum ſit in ratione ſuperiori, dicendum ꝙ conſenſus importat iudicium quoddam de eo in quod conſentitur. Sicut enim ratio ſpeculatiua iudicat & ſententiat de rebus intelligibilibus, ita ratio practica iudicat & ſententiat de agendis. Eſt autem conſiderandum ꝙ in omni iudicio vltima ſnĩa pertinet ad ſupremũ iudicatoriũ. Sicut videmus etiam in ſpeculatiuis, ꝙ vltima ſnĩa de aliqua propoſitione datur per reſolutionem ad prima principia, quamdiu enim remanet aliquod principium alterius, adhuc poteſt per ipſum examinari id de quo quæritur. Vnde adhuc eſt ſuſpenſum iudicium quaſi nondum data finali ſnĩa. Manifeſtũ eſt autem ꝙ actus humani regulari poſſunt ex regula rõnis humanæ, quæ ſumitur ex rebus creatis quas naturaliter homo cognoſcit, & vlterius ex regula legis diuinæ, vt ſupra dictum eſt. Vnde cum regula legis diuinæ ſit ſuperior, conſequens eſt vt vltima ſententia per quam iudicium finaliter terminatur pertineat ad rationem ſuperiorem quæ intendit rationibus æternis. Cum autem de pluribus occurrit iudicandum, finale iudicium eſt de eo quod vltimò occurrit. In actibus autem humanis vltimo occurrit actus, præambulum autem eſt delectatio quæ inducit ad actum, & ideo ad rationem ſuperiorem propriè pertinet conſenſus in actum, ad rationem vero inferiorem quæ habet inferius iudicium pertinet iudicium præambulum quod eſt de delectatione, quamuis etiam & de delectatione ratio ſuperior iudicare poſſit, quia quicquid ſubditur iudicio inferioris ſubditur & iudicio ſuperioris, ſed non conuertitur. Ad octauum. ſ. vtrum conſenſus in delectationem moroſam ſit peccatum mortale, dicendum ꝙ circa hoc aliqui diuerſimodè opinati ſunt. Quidam enim dixerunt ꝙ conſenſus in delectationem non eſt peccatum mortale, ſed veniale tantum. Alij dixerunt ꝙ eſt peccatum mortale, & hæc opinio communior eſt & veriſimilior. Eſt enim conſiderandum ꝙ cum omnis delectatio conſequatur aliquam operationẽ, vt dicitur 10. Ethi. & iterum cum omnis delectatio habeat aliqđ obiectum, delectatio quælibet poteſt comparari ad duo. ſ. ad operationem quam conſequitur, & ad obiectum in quo quis delectatur. Contingit autem ꝙ aliqua operatio ſit obiectum delectationis ſicut & aliqua alia res, quia ipſa operatio poteſt accipi vt bonum, & finis in quo aliquis delectatus requieſcit, & quãdoq; quidem ipſamet operatio quam conſequitur delectatio eſt obiectum delectationis, inquantum. ſ. vis appetitiua cuius eſt delectari reflectitur in ipſam operationem ſicut in quoddam bonũ, puta cum aliquis cogitat & delectatur de hoc ipſo quod cogitat inquantum ſua cogitatio placet. Q̃nque vero delectatio cõſequẽs vnam operationem, puta cogitationem aliquam, habet pro obiecto aliam operationem quaſi rem cognitam vel cogitatam, & tunc talis delectatio procedit ex inclinatione appetitus, non quidem in cogitationem, ſed in operationem cogitatam. Sic igitur ſi aliquis de fornicatione cogitat, de duobus põt delectari. Vno modo de cogitatione ipſa. Alio modo de cogitatione ipſa. Alio modo de fornicatione cogitata. Delectatio ãt de cogitatione ipſa ſequitur inclinationem, affectus cogitationem ipſam, cogitatio autem ipſa ſm ſe non eſt peccatum mortale, immo quãdoq; eſt veniale tñ, puta cum aliquis inutiliter cogitat, quãdoq; autem ſine peccato omnino, puta cum aliquis vtiliter de ea cogitat, ſicut cum vult de ea prædicare vel diſputare. Et ideo per cõſequẽs affectio vel delectatio quæ ſic eſt de cogitatione fornicationis, non eſt de genere peccati mortalis, ſed q̃nque eſt peccatum veniale, & q̃nque nullum. Vnde nec conſenſus in talem delectationem eſt pct̃m mortale, & ſm hoc prima opinio habet veritatem. Quod aũt aliquis cogitans de fornicatione delectetur de ipſo actu cogitato, hoc contingit ex hoc ꝙ affectio eius eſt inclinata in hunc actum. Vnde ꝙ aliquis conſentiat in talem delectationem, hoc nihil aliud eſt, q̃ ꝙ ipſe cõſentiat in hoc ꝙ affectiua ſua ſit inclinatus in fornicationem. Nullus. n. delectat̃ niſi in eo qđ eſt conforme appetitui eius. Quod aũt aliquis ex deliberatiõe eligat ꝙ affectus ſuus conformetur his, q̃ ſcdm̃ ſe ſunt peccata mortalia,

mortalia, eſt peccatum mortale. Vnde talis conſenſus in delectationem peccati mortalis, eſt peccatum mortale, vt ſcḋa opinio ponit. Ad nonum. ſ. vtrum in rõne ſuperiori poſſit eſſe veniale, dicendum ꝙ ſicut Aug. dicit in 12. de Trinit. Rõ ſuperior inhęret rõnibus æternis conſpiciendis, aut conſulendis. Conſpiciendis quidem ſm ꝙ earum veritatem ſpeculatur. Conſulẽdis aũt ſm ꝙ per rões æternas, de alijs iudicat & ordinat, ad quod ptinet ꝙ deliberando per rõnes æternas conſentit in aliquem actũ, vel diſſentit ab eo. Cõtingit aũt ꝙ inordinatio actus in quẽ conſentit non contrariatur rõnibus æternis, quia non eſt cum auerſione a fine vltimo, ſicut actus peccati mortalis, ſed eſt præter eas, ſicut actus peccati venialis. Vnde qñ rõ ſuperior in actũ venialis peccati conſentit, non auertitur a rõnibus æternis. Vnde nõ peccat mortaliter, ſed venialiter. Et nota ꝙ ſicut in vita corporali cõtingit duplicem eſſe infirmitatem, puta in corde qḋ eſt principium vitæ corporalis, ſic & in ſuperiori rõne q̃ eſt principium vitę ſpũalis põt eſſe inordinatio duplex. Duplex inquã eſt infirmitas cordis. Vna q̃ eſt in ipſa ſubſtantia cordis, & immutat naturalem complexionem ipſius, & talis infirmitas ſemper eſt mortalis. Alia aũt eſt infirmitas cordis ꝑꝑ aliq̃ inordinationem, vel motus eorum quæ circunſtant cor, & talis infirmitas nõ ſemper eſt mortalis, & ſimiliter in rõne ſuperiori ſemper eſt peccatum mortale qñ tollitur ipſa ordinatio rõnis ſuperioris ad proprium obiectum, qḋ eſt rõnis eternæ. Sed qñ eſt inordinatio circa hoc, non eſt peccatum mortale ſed veniale. Ad decimum. ſ. vtrum in rõne ſuperiori poſſit eſſe peccatum mortale, dicendum ꝙ rõ ſuperior aliter fertur in ſuum obiectum, & aliter in obiecta inferiorum virium quæ per ipſam diriguntur. In obiecta. n. inferiorum virium non fertur niſi inquantũ de eis conſulit rões æternas. Vnde non fertur in ea niſi per modum deliberationis. Deliberatus aũt conſenſus in his, quæ ex genere ſuo ſunt mortalia eſt peccatũ mortale, & ideo rõ ſemper peccat mortaliter, ſi actus interiorum virium in quos conſentit ſint peccata mortalia. Sed circa proprium obiectum habet duos actus. ſ. ſimplicem intuitũ & deliberationẽ, ſm qḋ ẽt de proprio obiecto conſulit rões ęternas. Secundum ãt ſimplicẽ intuitum põt aliquem inordinatum motum hẽre circa diuina, puta cum qs patitur ſubitũ infidelitatis motum, & quamuis infidelitas ſm ſuum genus ſit peccatum mortale, tñ ſubitus infidelitatis motus eſt peccatum veniale, quia peccatum non eſt mortale niſi ſit contra legem Dei. Põt ãt aliqd. eorum quæ ad fidem pertinent ſubito rõni occurrere ſub quadã alia rõne, anteq̃ ſuper hoc conſulatur, vel conſuli poſſit rõ æterna. i. lex Dei, puta cum quis reſurrectionem mortuorum ſubito apprehendit, & impoſſibile ſm naturam, & ſil' apprehendendo remittitur antequam tempus habeat deliberandi, ꝙ hoc eſt nobis traditum vt credendum ſm legem diuinam. Si vero poſt deliberationem motus infidelitatis maneat, eſt peccatum mortale, & ideo circa proprium obiectum etiam ſi ſit peccatum mortale ex genere poteſt ratio ſuperiorum peccare venialiter in ſubitis motibus, vel etiam mortaliter per deliberatum conſenſum. In his autem quæ pertinent ad inferiores vires ſemper peccat mortaliter in his, quæ ſunt peccata mortalia ex genere ſuo, non autem in his, quæ ſecundum ſuum genus ſunt venialia peccata.

De cauſis peccatorum in generali. *Diſt.* IIII.

DEinde conſiderandum eſt de cauſis peccatorum, & primo in generali. Secundo in ſpeciali. Circa primum quæruntur quatuor. Primo vtrum peccatum habeat cãm. Scḋo vtrum habeat cauſam interiorem. Tertio vtrum habeat cauſam exteriorem. Quarto vtrum peccatum ſit cauſa peccati. Ad primum. ſ. vtrum peccatum habeat cauſam, dicendum ꝙ pc̃m eſt quidam actus inordinatus. Ex parte igitur actus poteſt habere per ſe cauſam, ſicut & quilibet alius actus. Ex parte autem inordinationis habet cauſam eo modo quo negatio vel priuatio cauſam habere põt. Negationis aũt poſt cauſa duplex aſſignari. Primo quidem defectus cauſæ. i. ipſius cauſæ negatio eſt, & cauſa negationis ſm ſeipſam. Ad remotionem enim cauſę ſequitur remotio effectus, ſicut obſcuritatis cauſa eſt abſentia ſolis. Alio modo cauſa affirmationis ad quam ſequitur negatio, eſt per accidens cauſa negationis conſequentis. Sicut ignis cauſando calorem ex principali intentione, conſequenter cauſat priuationem frigiditatis, quorũ primum pt ſufficere ad ſimplicem negationem. Sed cum inordinatio peccati & quodlibet malum non ſit ſimplex negatio, ſed priuatio eius qḋ quid natum eſt & debet hr̃e, neceſſe eſt ꝙ talis inordinatio habeat cãm agentem per accidens. Qḋ enim natum eſt ineſſe & debet, nunquam abeſſent niſi ꝑꝑ aliquam cauſam impedientem. Et ſcḋm hoc conſueuit dici ꝙ malũ qḋ in quadam priuatione conſiſtit habet cauſam deficientẽ vel agentem per accidens, omnis autem cauſa per accidens, reducit̃ ad cãm per ſe. Cum igitur peccatum ex parte inordinationis habeat cãm agentem per accidens, ex parte aũt actus hẽat cauſam agentem per ſe, ſequitur ꝙ inordinatio peccati conſequatur ex ipſa actus cauſa. Sic igitur voluntas carens directione regulæ rationis & legis diuinæ intendens aliquod bonum commutabile, cauſat actum quidem peccati per ſe, ſed inordinationem actus ꝑ accidens, & præter intentionem. Prouenit enim defectus ordinis in actu, ex defectu directionis in voluntate. Ad ſecundum. ſ. vtrũ pc̃m habeat cauſam interiorem, dicendum ꝙ ſicut iam dictum eſt ꝑ ſe, cãm peccati oportet accipere ex parte ipſius actus, actus aũt humani põt accipi cauſa interior, & mediata & immediata. Immediata quidem cauſa humani actus eſt rõ & voluntas, ſm q̃ homo eſt liber arbitrio. Cã aũt remota eſt apprehenſio ſenſitiuæ partis, & ẽt appetitus ſenſitiuus. Sicut. n. ex iudicio rõnis voluntas mouetur in aliquid ſcḋm rationem, ita etiã ex apprehenſione ſenſus appetitus ſenſitiuus in aliquid inclinatur, quæ quidem inclinatio interdum trahit voluntatem & rõnem. Sicut infra parebit. Sic igitur duplex cauſa interior peccati põt aſſignari. Vna proxima ex parte rõnis, & voluntatis. Alia vero remota ex parte imaginationis vel appetitus ſenſitiui. Sed quia ſupra dictum eſt ꝙ cã peccati eſt aliquod bonum apparens motiuũ cum defectu debiti motiui. ſ. regulæ rõnis, vel legis diuinę ipſum motiuum qḋ eſt apparens bonum pertinet ad apprehenſionem ſenſus appetitiui, ipſa aũt abſentia debitæ regulæ pertinet ad rõnẽ quæ nata eſt hmõi regulam conſiderare, ſed ipſa perfectio voluntarij actus peccati pertinet ad voluntatem, ita ꝙ ipſe voluntarius actus præmiſſis ſuppoſitis iam eſt quoddam peccatum. Ad tertium. ſ. vtrum peccatũ habeat cauſam exteriorem, dicendum ꝙ ſicut ſupra dictum eſt, cauſa interior peccati eſt voluntas, vt perficiens actum peccati, & ratio quantum ad carentiam debitæ regulę, & appetitus ſenſitiuus inclinans. Sic igitur aliquid extrinſecum poteſt eſſe cauſa peccati tripliciter. Vel quia mouet immediatẽ ipſam voluntatem, vel quia mouet rationem. Vel quia mouet appetitum ſenſitiuum. Voluntatem autem vt ſupra dictũ eſt, interius mouere non põt, niſi Deus, qui nõ põt eſſe cauſa peccati, vt infra oſtendet̃. Vñ relinqt̃ ꝙ nihil exterius põt eſſe cauſa pc̃ti. niſi vel inquantum mouet rõnem ſicut homo vel dæmon pſuadens peccatum, vel ſicut mouens appetitum. ſenſitiuũ, ſicut aliqua ſenſibilia exteriora mouent ſenſitiuum appetitum, ſed neq; perſuaſio exterior in rebus agendis ex neceſſitate mouet rõnem neque ẽt res exterius propoſitæ ex neceſſitate mouent appetitũ ſenſitiuum, niſi forte aliquo modo diſpoſitum, & tñ ẽt appetitus ſenſitiuus non ex neceſſitate mouet rõnem & voluntatẽ. Vnde aliquid exterius poteſt eſſe aliqua cauſa mouens ad peccãdum non tñ ſufficiens ad peccatum inducens, ſed cauſa ſufficienter complens peccatum eſt, ſola voluntas. Ad quartum. ſ. vtrũ pc̃m ſit cauſa peccati, dicendum ꝙ cum peccatum habeat cauſam ex parte actus, hoc modo vnum peccatum poſſet eſſe cã alterius, ſicut vnus actus humanus põt eſſe alterius cauſa. Contingit igitur vnum pc̃m eſſe cauſam alterius ſm quatuor genera cauſarum. Primo quidem ſecundum modum cauſæ efficientis, vel mouentis & per ſe & per accidens. Per accidens quidem ſicut remouẽs prohibens dicitur mouens per accidens. Cum enim per vnum actum peccati homo amittat gratiam, charitatem vel verecũdiã, vel quodcumque aliud retrahens a pc̃õ. incidit ex hoc in aliud pc̃m, & ſic primum pc̃m eſt cauſa ſcḋi peccati per accidẽs. Per ſe aũt ſicut cum ex vno actu peccati homo diſponitur ad hoc ꝙ alium actum conſimilem facilius committat, ex actibus. n. cauſantur diſpoſitiones, & habitus inclinãtes ad ſimiles actus. Scḋm vero genus cauſæ materialis vnum peccatum eſt cauſa alterius, inquantum præparat ei materiam, ſicut auaritia præparat materiam litigio, quod plerumque eſt diuitijs congregatis. Secũdum vero genus cauſæ finalis vnum peccatum eſt cã alterius inquãtum ꝑꝑ finem vnius peccati aliquis committit aliud peccatum, ſicut cum quis committit ſymoniam ꝑꝑ finem ambitionis, vel fornicationem ꝑꝑ furtum. Et quia finis dat formam in moralibus, vt ſupra habitum eſt, ex hoc ẽt ſequitur ꝙ vnũ pc̃m ſit cã formalis alterius, in actu. n. fornicationis, quæ ꝑꝑ finẽ cõmittit̃, eſt quidem fornicatio ſicut materiale, furtũ vero ſicut formale.

De cauſis peccati in ſpeciali. *Diſt.* V.

DEinde conſiderandum eſt de cauſis peccati in ſpeciali. Et primo de cauſis interioribus. Secũdo de exterioribus. Tertio de peccatis, quæ ſunt cauſa aliorum peccatorum. Prima autẽ conſideratio ſecundum præmiſſa erit tripartita. Nam primo agetur de ignorantia quæ eſt cauſa peccati ex parte rationis. Secundo de infirmitate ſeu paſſione quæ eſt cauſa peccati ex parte appetitus ſenſitiui. Tertio de malitia quę eſt cauſa peccati ex parte voluntatis. Circa primum quęruntur quatuor. Primo, vtrũ ignorantia ſit cauſa peccati. Secũdo vtrum ignorantia ſit peccatum. Tertio vtrum totaliter a peccato excuſet. Quarto vtrum diminuat peccatum. Ad primum. ſ. vtrum ignorantia ſit cauſa peccati, dicendum ꝙ ſecundum philoſophum in 8. Phyſi. Cauſa mo-

uens

uens eſt duplex. Vna per ſe, alia per accidens, Per ſe quidem quæ propria virtute mouet, ſicut generãs eſt cauſa mouens grauia & leuia Per accidens autem ſicut remouens prohibens, vel ſicut ipſa remotio prohibentis, & hoc modo ignorantia poteſt eſſe cauſa actus peccati, eſt enim priuatio ſcientiæ perficientis rõnem quæ prohibet actum peccati inquãtum dirigit actus humanos. Conſiderandum eſt autem ꝙ ratio ſcdm duplicem ſciam eſt humanorum actum directiua. ſ. ſcdm ſciam vniuerſalem & particularem. Cõferens enim de agendis vtitur quodam ſillogiſmo, cuius concluſio eſt iudicium ſeu electio vel operatio. Actiones autẽ in ſingularibus ſunt, vnde concluſio ſillogiſmi operatiui eſt ſingularis: ſingularis propoſitio non concluditur vniuerſali niſi mediante aliqua propoſitione ſingulari, ſicut homo prohibetur ab actu patricidij per hoc ꝙ ſcit patrem non eſſe occidendum, & per hoc ꝙ ſcit hunc eſſe patrem. Vtriuſque ergo ignorantia põt cauſare patricidij actum. ſ. & vniuerſalis principij qđ eſt quædã regula rõnis, & ſingularis circunſtantiæ. Vnde patet ꝙ non quælibet ignorantia peccantis eſt cauſa peccati, ſed illa tantum quæ tollit ſciam prohibentem actum pcti. Vnde ſi voluntas alicuius eſſet ſic diſpoſita ꝙ non prohiberetur ab actu patricidij, et ſi patrem agnoſceret, ignorantia patris non eſt huic cauſa pcti, ſed concomitanter ſe habet ad peccatum, & ideo talis non peccat per ignorantiam, ſed peccat ignorans ſcdm Philoſophum in 3. Eth. Ad ſcdm. ſ. vtrum ignorantia ſit peccatum dicendũ, ꝙ ignorãtia in hoc a ſcia differt, quia in ſcientia dicit ſimplicem ſcientiæ negationem. Vnde cuicumque deeſt aliquarum rerum ſcia põt dici neſcire illas, ſcdm quem modum Dyoni. in Angelis neſciam ponit. 6. c. eccleſiaſticæ Hierarchiæ. Ignorantia vero importat ſciæ priuationem. ſ. alicui deeſt ſcientia eorum quæ aptus natus eſt ſcire. Horum autẽ quædam aliquis ſcire tenetur. ſ. illa ſine quorum ſcia non poteſt debitum actum exercere. Vnde omnes tenentur ſcire cõmuniter ea quæ ſunt fidei, & vniuerſalia iuris præcepta, ſinguli autẽ ea quæ ad eorum ſtatum vel officium pertinent ſiue ſpectant. Vnuſquiſque vero tenetur ſcire ea quæ ad ſuum officium ſpectant. Quædam vero ſunt quæ etſi aliquis natus eſt ſcire, non tñ ea tenetur ſcire, ſicut theoremata geometriæ, & contingentia particularia niſi in caſu. Manifeſtum eſt autem ꝙ quicũque negligit habere, vel facere, id quod tenetur hẽre vel facere, peccat peccato omiſſionis. Vnde propter negligẽtiam ignorantia eorum quæ quis ſcire tenetur, eſt pctm̃. Non autem imputatur homini ad negligentiam ſi neſciat ea quæ ſcire non põt. Vnde horum ignorantia inuincibilis dr̃, quia. ſ. ſtudio ſuperari non poteſt, & pp hoc talis ignorantia cum non ſit voluntaria eo ꝙ non eſt in ptãte noſtra eam repellere, non eſt peccatũ. Ex quo patet ꝙ nulla ignorantia inuincibilis eſt pctm̃, ignorãtia autem vincibilis eſt peccatum, ſi ſit eorum quæ quis ſcire tenetur, nõ autem ſi ſit eorum quæ quis ſcire nõ tenetur. Ad tertiũ. ſ. vtrum ignorantia a toto excuſet peccatum, dicendum ꝙ ignorantia de ſe habet quod faciat actum quem cauſat inuoluntarium eſſe. Iam enim dictum eſt ꝙ ignorantia dicitur cauſare actum quem ſcientia appoſita prohibebat, & ita talis actus, ſi ſcientia adeſſet, eſſet contrarius voluntati qđ importat nomen voluntarij. Si vero ſcia quæ per ignorantiam priuatur nõ prohiberet actum propter inclinationem voluntatis in ipſum, ignorantia huius ſciæ non facit hominem inuoluntarium ſed nõ volentem, vt dicitur in 3. Ethi. & talis ignorantia quæ non eſt cauſa actus peccati vt dictum eſt quia non cauſat inuoluntarium, non excuſat a peccato, & eadem ratio eſt de quacũque ignorantia non cauſante, ſed conſequente vel concomitante actum peccati, ſed ignorantia q̃ eſt cauſa actus quia cauſat inuoluntarium; de ſe habet ꝙ excuſet a peccato, eo ꝙ voluntarium eſt de ratione peccati. Sed quod aliquando non totaliter a peccato excuſet, poteſt contingere ex duobus. Vno modo ex parte ipſius rei ignoratæ, intantum enim ignorantia excuſat a peccato, inquantum ignoratur aliquid eſſe peccatum. Poteſt autem cõtingere quod aliquis ignoret quidem aliquam circunſtantiam peccati, quam ſi ſciret, retraheretur a peccando, ſiue illa circunſtantia faciat ad rationem peccati, ſiue non. Et tamen remanet in eius ſcientia aliquid per quod cognoſcit illud eſſe actum peccati. Puta ſi aliquis percutiens aliquem ſciat quidem ipſum eſſe hominem, quod ſufficit ad rationem peccati, non tamẽ ſcit ipſum eſſe patrem quod eſt circunſtantia conſtituens nouam ſpeciem peccati, vel forte neſcit ꝙ ille ſe defendens repercutiat eum. Quod ſi ſciret, non percuteret, quod non pertinet ad rationem peccati. Vnde licet talis per ignorantiam peccet, non tamen totaliter excuſatur a peccato, quia adhuc remanet cognitio peccati. Alio modo poteſt hoc contingere ex parte ipſius ignorantiæ, quia. ſ. ipſa Ignorantia eſt voluntaria, vel directè, ſicut cum aliquis ſtudioſe vult neſcire aliqua vt liberius peccet, vel indirectè ſicut cum aliquis propter laborem vel propter alias occupationes negligit addiſcere id per quod a peccato retraheretur, talis enim negligentia facit ipſam ignorantiam eſſe voluntariam & peccatum, dummodo ſit eorum quæ quis ſcire tenetur & poteſt, & ideo talis ignorantia nõ totaliter excuſat a peccato. Si vero ſit talis ignorãtia quæ omnino ſit inuoluntaria, ſiue quia eſt inuincibilis, ſiue quia eſt eius qđ quis ſcire non tenebatur, talis ignorantia omnino excuſat a peccato. Ad quartum. ſ. vtrum ignorantia diminuat peccatum, dicẽdum quod quia omne peccatum eſt voluntarium, intantum ignorantia poteſt diminuere peccatum, inquantum diminuit voluntarium. Si autem non diminuit voluntarium, nullo modo poteſt diminuere peccatum. Manifeſtum eſt autem ꝙ ignorantia quæ totaliter a peccato excuſat, quia totaliter voluntarium tollit, peccatum non minuit, ſed omnino aufert. Ignorantia vero quę non eſt cauſa peccati, ſed concomitanter ſe habet ad peccatum nec minuit peccatum nec auget. Illa igitur ſola ignorantia poteſt peccatum minuere, quæ eſt cauſa peccati, & tamen totaliter a peccato non excuſat. Contingit autem quandoque ꝙ talis ignorantia directè & per ſe eſt voluntaria, ſicut cum aliquis ſua ſponte neſcit aliquid vt liberius peccet, & talis ignorantia videtur augere voluntarium & peccatum. De intentione enim voluntatis ad peccandum prouenit ꝙ aliquis vult ſubire ignorantiæ damnum propter libertatem peccandi. Quandoque vero ignorantia, quæ eſt cauſa peccati non eſt directè voluntaria ſed indirectè vel per accidens, puta cum aliquis non vult laborare in ſtudio, ex quo ſequitur eum eſſe ignorantem, vel cum aliquis vult bibere vinum immoderatè ex quo ſequitur eum inebriari, & diſcretione carere, & talis ignorantia diminuit voluntarium, & per conſequens peccatum, cum enim aliquid non cognoſcitur eſſe pctm̃, non poteſt dici ꝙ voluntas directè & per ſe feratur in peccatũ; ſed per accidens. Vnde eſt ibi minor contemptus, & per conſequens minus peccatum. Et nota ꝙ peccatum peccato additũ non ſemper facit maius peccatum, ſed facit plura peccata, quia forte non coincidunt in idem peccatum, ſed ſunt plura: Et poteſt contingere ꝙ ſi primum diminuit ſecundum, ꝙ ambo ſimul non habeant tantam grauitatem quantum vnum ſolum haberet. Sicut homicidium grauius peccatum eſt a ſobrio homine factum, quam ſi fiat ab ebrio, quamuis hic ſint duo peccata, quia ebrietas plus diminuit de ratione ſequentis peccati, quã ſit ſua grauitas. Sicut patet de ebrio qui ex ignorantia vel defectu rationis cõmittit aliquod aliud peccatum, meretur quidem duplices maledictiones ſecundum philoſophum in 2. Ethic. pp duo peccata quæ committit. ſ. ebrietatem, & aliud peccatum qđ ex ebrietate ſequitur, tamen ebrietas ratione ignorantiæ adiunctæ diminuit ſequens peccatum, & fortè pluſquam ſit grauitas ipſius ebrietatis, vt dictum eſt, vel poteſt dici ꝙ illud verbum philoſophi inducitur ſcdm ordinationem cuiuſdam Pitaci legiſlatoris, qui ſtatuit ebrios ſi percuſſerint amplius puniri, non ad veniam reſpiciens quam ebrij debent habere, ſed ad vtilitatem quia plures iniuriantur ebrij quã ſobrij, vt patet per philoſophũ. in 2. polit.

De cauſa peccati ex parte appetitus ſenſitiui. **Diſt. VI.**

DEinde conſiderandum eſt de cauſa peccati ex parte appetitus ſenſitiui, vtrum paſſio animæ ſit peccatum. Et circa hoc quæruntur octo. Primo vtrum paſſio appetitus ſenſitiui poſſit mouere vel inclinare voluntatem. Secũdo vtrum poſſit ſuperare rationem contra eius ſciam. Tertio vtrum peccatum quod ex paſſione prouenit ſit peccatum ex infirmitate. Quarto vtrũ hæc paſſio quæ eſt amor ſui ſit cauſa omnis peccati. Quinto de illis tribus cauſis, quæ ponuntur. 1. Io 2. concupiſcentia carnis, & ſuperbia vitæ Sexto vtrum paſſio quæ eſt cauſa peccati diminuat ipſum. Septimo vtrum totaliter excuſet. Octauo vtrum peccatum quod eſt ex paſſione poſſit eſſe mortale. Ad primum, ſcilicet vtrum paſſio appetitus ſenſitiui poſſit mouere voluntatem, dicendum ꝙ paſſio appetitus ſenſitiui non poteſt directè trahere aut mouere voluntatem, ſed indirectè poteſt & hoc quidem tripliciter. Vno modo ſecundum abſtractionem quandam, cum enim omnes potentiæ animæ in vna eſſentia animæ radicentur, neceſſe eſt quod quando vna potentia intenditur in ſuo actu, quod alia remittatur vel etiam totaliter impediatur, tum quia omnis virtus ad plura diſperſa ſit minor. Vnde econtrario dicitur quando intenditur circa vnum minus poteſt ad alia diſpergi, tũ quia in operibus animæ animalibus requiritur quædã intentio quę dum vehementer applicatur ad vnum, non poteſt alteri vehementer attendere, & ſecundum hũc modum per quandam diſtractionem quando motus appetitus ſenſitiui fortificatur ſecundum quamcũque paſſionem, neceſſe eſt ꝙ remittatur, vel totaliter impediatur motus proprius appetitus rationalis, qui eſt voluntas. Alio modo ex parte obiecti voluntatis, quod eſt bonum ratione apprehenſum. Impeditur enim iudicium & apprehenſio rationis propter vehementem & inordinatam apprehenſionem imaginationis, & iudicium virtutis æſtimatiuæ, vt patet

in amen-

in amentibus. Manifeſtum eſt autem ꝙ paſſionem appetitus ſenſitiui ſequitur imaginationis apprehenſio & iudicium eſtimatiuæ, ſicut etiam diſpoſitionem linguæ ſequitur iudicium guſtus. Vnde videmus, ꝙ homines in aliqua paſſione exiſtentes, non facile imaginationem auertunt ab his circa quæ afficiunt. Vnde per conſequens iudicium rationis plerumque ſequitur paſſionem appetitus ſenſitiui, & per conſequens motus voluntatis ſemper natus eſt ſequi iudicium rationis. Ad ſecundum ſcilicet vtrum paſſio poſſit ſuperare rationem contra eius ſcientiã, dicendum ꝙ opinio Socratis fuit vt dicit in Philoſophus in 7. Eth. ꝙ ſcientia nunquam poſſet ſuperari a paſſione. Vnde ponebat omnes virtutes eſſe ſcientias, & omnia peccata eſſe ignorantias. in quo quidem rectè aliqualiter ſapiebat, quia cum voluntas ſit boni vel apparentis boni, nunquam voluntas in malum moueretur, niſi id quod non eſt bonum aliqualiter rationi bonum appareret, & propter hoc voluntas nunquam in malum tenderet. niſi cum aliqua ignorantia vel errore rationis. Vnde dicitur Prouer. 14. Errant qui operantur malum. Sed quia experimẽtum patet ꝙ multi agunt contra ea quorũ ſcientiam habent, & hoc etiam auctoritate diuina confirmatur, ſecundum illud Lucæ. 12. Seruus, qui cognoſcit voluntatem domini ſui & non facit, plagis vapulabit multis. Et Iaco. vltimo dicitur. Scienti bonum & non facienti, peccatum eſt illi, non ſimpliciter verum dixit, ſed oportet diſtinguere, vt dicit Philoſophus in 7. Ethi. Cũ enim ad rectè agendum homo dirigatur duplici ſcientia. ſ. vniuerſali & particulari, vtriuſque defectus ſufficit ad hoc ꝙ impediatur rectitudo corporis & voluntatis, vt ſupra dictum eſt. Contingit autem ꝙ aliquis habeat ſcientiam in vniuerſali, puta nullam fornicationem eſſe faciendam, ſed tamen non cognoſcit in particulari hunc actum qui eſt fornicatio non eſſe faciendum, & hoc ſufficit ad hoc ꝙ voluntas non ſequatur vniuerſalẽ ſcientiam rationis. Item conſiderandum eſt ꝙ nihil prohibet aliquid ſcire in habitu, quod tamen actu non conſideratur. Poteſt igitur contingere ꝙ aliquis etiam rectam ſcientiam habeat in ſingulari, & non ſolum in vniuerſali, ſed tamen actu non conſideret, & tunc non videtur difficile ꝙ præter id quod actu non conſiderat homo agat. Quod autem homo non conſideret in particulari id quod habitualiter ſcit, quandoque quidem contingit ex ſolo defectu intentionis, puta cum homo ſciens geometriam non intendit ad conſiderandum geometriæ concluſiones quas ſtatim in promptu habet conſiderare. Quandoque autem homo non conſiderat id quod habet in habitu propter aliquod impedimentum ſuperueniens. puta propter aliquam occupationẽ exteriorem, vel propter aliquam infirmitatem corporalem, & hoc modo ille qui eſt in paſſione conſtitutus non poteſt conſiderare in particulari illud quod ſcit in vniuerſali inquantum tamen paſſio impedit talem conſiderationem. Impedit autem tripliciter. Primo per quandam diſtractionem, ſicut ſupra expoſitũ eſt. Secundo per contrarietatem, quia plerumque paſſio inclinat ad contrarium huius quod ſcientia vniuerſalis habet. Tertio per quandam immutationem corporalem, ex quo ratio quodammodo ligatur ne liberè in actũ exeat, ſicut etiam ſomnus vel ebrietas quadam corporali tranſmutatione facta ligant vſum rationis. Et ꝙ hoc contingat in paſſionibus patet ex hoc ꝙ aliquando cum paſſiones multum intenduntur, homo amittit vſum rationis totaliter. Multi enim propter abundantiam amoris & iræ ſunt in inſaniam verſi, & per hunc modum paſſio trahit rationem ad iudicãdum in particulari contra ſcientiam quam habet in vniuerſali. Ad tertium ſcilicet vtrum peccatum quod eſt ex paſſione debeat dici peccatum ex infirmitate, dicendum ꝙ cauſa peccati ꝓpria eſt ex parte animæ, in qua principaliter eſt peccatum. Poteſt autem dici infirmitas in anima ad ſimilitudinem infirmitatis corporis. Dicitur autem corpus hominis eſſe infirmum quando debilitatur, vel impeditur in executione propriæ operationis propter aliquam inordinationem partium corporis. ita. ſ. ꝙ humores & membra hominis non ſubduntur virtuti regitiuæ & motiuæ corporis. Vnde & membrum dicitur eſſe infirmum, quando non poteſt perficere operationem membri ſani. Sicut oculus quando non poteſt clarè videre, vt dicit Philoſophus in 10. de Hiſtorijs animalium. Vnde & infirmitas animæ dicitur quando anima impeditur in propria operatione propter inordinationem partium ipſius. Sicut autem partes corporis dicuntur inordinatæ quando non ſequuntur ordinem naturæ, ita & partes animæ dicuntur inordinatæ quando non ſubduntur ordini rationis. Ratio enim eſt vis regitiua partium animæ. Sic ergo quando extra ordinem rationis vis concupiſcibilis aut iraſcibilis aliqua paſſione afficitur, & per hoc impedimentum præſtatur modo prædicto debitæ actioni hominis, dicitur peccatum eſſe ex infirmitate. Vnde & Philoſophus in 1. Eth. comparat incontinentem paralitico, cuius partes mouentur in contrarium eius quod ipſe diſponit. Et ſicut quanto fuerit motus fortior in corpore præter ordinem naturæ, tanto eſt maior infirmitas, ita quanto fuerit motus fortior paſſionis præter ordinem rationis tãto eſt maior infirmitas animæ. Et nota ꝙ quia peccatum principaliter conſiſtit in actu voluntatis qui non impeditur per corporis infirmitatem, poteſt enim qui eſt infirmus corpore promptam habere voluntatem ad aliquid faciendum, impeditur autem per paſſionem vt ſupra dictum eſt. Vnde cum dicitur peccatum eſſe ex infirmitate, magis eſt ad infirmitatem animæ referendum, quam ad infirmitatem corporis. Dicitur tamen & ipſa infirmitas animæ infirmitas carnis, inquantum ex conditione carnis paſſiones animæ inſurgunt in nobis, eo ꝙ appetitus ſenſitiuus eſt virtus vtens organo corporali. Licet autem aſſentire vel non aſſentire his ad quæ inclinat paſſio ſit in poteſtate voluntatis, & pro tanto dicitur appetitus noſter ſub nobis eſſe. Gen. 4. Sub te erit appetitus tuus, & tu dominaberis illius, tamen ipſe aſſenſus & diſſenſus impeditur modo prædicto. Ad quartum ſcilicet vtrum amor ſui ſit principium & cauſa omnis peccati. dicendum ꝙ ſicut ſupra dictum eſt, propria & per ſe cauſa peccati accipienda eſt ex parte conuerſionis ad commutabile bonum, ex qua quidem parte omnes actus peccati procedunt ex aliquo inordinato appetitu alicuius temporalis boni. Quod autem aliquis appetat inordinatè aliquod temporale bonum, procedit ex hoc ꝙ inordinatè amat ſeipſum, hoc enim eſt amare aliquem, velle ſibi bonum. Vnde manifeſtũ eſt ꝙ inordinatus amor ſui eſt cauſa omnis peccati. Ad quintum ſ. vtrum conuenienter ponantur cauſæ peccatorum eſſe concupiſcentia carnis, concupiſcẽtia oculorum, & ſuperbia vitæ, de quibus habetur 1. Io. 2. dicendum, ꝙ ſicut iam dictum eſt inordinatus amor ſui eſt cauſa omnis peccati, in amore autem ſui includitur inordinatus appetitus boni. Vnuſquiſque. n. appetit bonum ei quem amat. Vnde manifeſtũ eſt ꝙ inordinatus appetitus boni eſt cauſa omnis peccati. Bonum autem dupliciter eſt obiectum ſenſibilis appetitus, in quo ſunt animæ paſſiones, quæ ſunt cauſa peccati. Vno modo abſolutè ſecundum ꝙ eſt obiectum concupiſcibilis. Alio modo ſub ratione ardui prout eſt ſubiectum iraſcibilis, vt ſupra dictum eſt. Eſt autem duplex concupiſcentia, Vna quidem naturalis, quæ eſt eorũ quibus natura corporis ſuſtentatur, ſiue quantum ad conſeruationem indiuidui, ſicut cibus & potus. & alia huiuſmodi, ſiue quantum ad conſeruationem ſpeciei, ſicut in venereis, & horum inordinatus appetitus dicitur cõcupiſcentia carnis. Alia eſt concupiſcentia animalis, eorum. ſ. quæ per ſenſum carnis ſuſtentationem aut delectationem non afferunt, ſed ſunt delectabilia ſecundum apprehenſionem imaginationis aut alicuius hmõi acceptionis, ſicut ſunt pecunia, ornatus veſtium, & alia hmõi, & hæc quidem animalis concupiſcentia vocatur concupiſcentia oculorum, ſiue intelligatur concupiſcentia oculorum. i. ipſius viſionis quæ fit per oculos vt referatur ad curioſitatem, ſm ꝙ Aug. exponit. 10. confeſſ. ſiue referatur ad concupiſcentiam rerum, q̃ exterius oculis proponuntur, vt referatur ad cupiditatem, ſm quod ab alijs exponitur. Appetitus aũt inordinatus boni ardui pertinet ad ſuperbiam vitæ, nam ſuperbia eſt appetitus inordinatus excellẽtiæ vt inferius dicetur, & ſic patet ꝙ ad iſta tria reduci põt oẽs paſſiones quæ ſunt cauſa peccati. Nam ad duo prima reducuntur oẽs paſſiones concupiſcibilis, ad tertium aũt omnes paſſiones iraſcibilis, quod ideo non diuiditur in duo, quia omnes paſſiones iraſcibilis conformantur concupiſcentiæ animali. Et nota quod concupiſcentia oculorum non dicitur hic concupiſcentia omnium rerum quæ oculis videri poſſunt, ſed ſolum earum in quibus non quæritur delectatio carnis, quæ eſt ſcdm tactum, ſed ſolum delectatio oculi, i. cuiuſcunque apprehenſiuæ virtutis. Dicitur autem concupiſcentia magis ſm viſum quam ſecundum alios ſenſus, quia ſenſus viſus eſt excellentior. Ad ſextum. ſ. vtrum paſſio quæ eſt cauſa peccati diminuat peccatum, dicendum ꝙ peccatum eſſentialiter conſiſtit in actu liberi arbitrij quod eſt facultas voluntatis, & rationis, paſſio autem eſt motus appetitus ſenſitiui, appetitus autem ſenſitiuus poteſt ſe habere ad liberum arbitrium, & antecedenter & conſequenter. Antecedenter quidem ſcdm ꝙ paſſio appetitus ſenſitiui trahit vel inclinat voluntatem vt ſupra dictum eſt, conſequenter autem ſecundum, ꝙ motus ſuperiorum virium ſi ſint vehementes redundant in inferiores, non enim poteſt voluntas intenſè moueri in aliquid quin excitetur aliqua paſſio in appetitu ſenſitiuo. Si igitur accipiatur paſſio ſcdm ꝙ præcedit actũ peccati, ſic neceſſe eſt ꝙ diminuat peccatum. Actus n. intãtum eſt peccatum inquantum eſt voluntarium, & in nobis exiſtens. In nobis aũt eſſe aliquid dicitur per rationem & voluntatem. Vnde qñ ratio & voluntas ex ſe aliquid agant non ex impulſu paſſionis, magis eſt voluntarium & in nobis exiſtens, & ſcdm hoc paſſio minuit peccatum inquantum minuit voluntarium, paſſio autem conſe-

quens

quẽs non diminuit peccatum, ſed magis auget, vel potius eſt ſignum magnitudinis eius, inquantum .ſ. demõſtrat intentionem voluntatis ad actum peccati, & ſic verum eſt ꝙ quanto aliquis maiori libidine vel concupiſcentia peccat, tanto magis peccat. Ad ſeptimum .ſ. vtrum paſſio totaliter excuſet pctm̃, dicendum ꝙ ſm̃ hoc ſolum aliquis actus qui eſt de genere ſuo malus totaliter a peccato excuſatur, ꝙ totaliter inuoluntarius redditur. Vñ ſi ſit talis paſſio quę totaliter inuoluntariũ reddat actũ ſequentem, totaliter a peccato excuſat, alioquin non totaliter. Circa qđ duo conſideranda videntur. Primo quidem ꝙ aliquid poteſt eſſe voluntarium vel ſm̃ ſe, ſicut qñ volũtas directè in ipſum fertur, vel ſcd̃m ſuam cauſam qñ voluntas fertur in cauſam & non in effectum. vt patet in eo qui voluntariè inebriatur, ex hoc enim ꝙ volũtarium ei imputatur quod per ebrietatem committit. Secundo conſiderandum eſt ꝙ aliquid dr̃ voluntarium directè & indirectè. Directè quidem id in qđ fertur voluntas. Indirectè autem illud quod potuit voluntas prohibere, ſed nõ ꝓhibet. Scd̃m hoc igitur diſtinguendum eſt quia paſſio quidem qñque eſt tanta ꝙ totaliter aufert vſum rationis, ſicut patet in his, qui propter amorem vel iram inſaniũt, & tunc ſi talis paſſio a principio fuerit voluntaria, imputatur actus ad peccatum, quia eſt volũtarius in ſua cauſa, ſicut & de ebrietate dictum eſt. Si vero non fuit volũtaria ſed naturalis, puta cum aliquis ex ægritudine vel aliqua hmõi cauſa incidit in talẽ paſſionem quæ totaliter aufert vſum rõnis, actus redditur omnino inuoluntarius, & per conſequens totaliter a peccato excuſatur. Qñque vero paſſio non eſt tanta ꝙ totaliter intercipiat vſum rõnis, & tunc ratio põt paſſionẽ excludere diuertendo ad alias cogitationes vel impedire ne ſuũ conſequatur effectum, quia membra non applicantur operi niſi ꝑ conſenſum rõnis, vt ſupra dictum eſt. Vnde talis paſſio non totaliter excuſat a peccato. Ad octauum .ſ. vtrum peccatũ quod eſt ex paſſione poſſit eſſe mortale. dicendum ꝙ peccatum mortale vt ſupra dictũ eſt, cõſiſtit in auerſione ab vltimo fine qui eſt Deus, quæ quidem auerſio pertinet ad rõnem deliberantem cuius & eſt ordinare in finem, hoc igitur ſolummodo põt contingere ꝙ inclinatio aïæ in aliquid quod contrariatur vltimo fini non ſit peccatum mortale, quia ratio deliberans non põt occurrere, qđ contingit in ſubitis motibus, Cum aũt ex paſſione aliquis procedat ad actum peccati vel ad conſenſum deliberatum, hoc non fit ſubito. Vnde rõ deliberans poteſt hic occurrere, poteſt enim excludere vel ſaltem impedire paſſionẽ, vt dictum eſt, vnde ſi non occurrat, eſt peccatum mortale, ſicut videmus ꝙ multa homicidia & adulteria per paſſionem committuntur. Et nota ꝙ aliqđ peccatũ poteſt dici veniale tripliciter. Vno modo ex cauſa, quia ſcilicet habet aliquam cauſam veniæ quæ diminuit peccatum, & ſic peccatum ex infirmitate vel ignorantia dicitur veniale. Alio modo ex euentu ſicut omne peccatum fit veniale per pœnitentiam .i. veniam conſecutum. Tertio modo dicitur veniale ex genere, ſicut verbũ ocioſum, & hoc ſolum veniale opponitur mortali. Peccatum autem qđ eſt ex paſſione dicitur veniale primo modo, q̃a ſ. ſe hẽt cãm venię ꝑt tñ eſſe mortale, ſicut dictũ eſt.

De cauſis peccati ex parte voluntatis. *Diſt.* VIII.

DEinde conſiderãdum eſt de cauſa pctĩ, quæ eſt ex parte voluntatis, quæ dr̃ malitia. Et circa hoc quæruntur quatuor. Primo vtrum aliquis poſſit ex certa malitia vel induſtria peccare. Scd̃o vtrum quicunque peccat ex habitu, peccet ex certa malitia. Tertio vtrum quicunque peccat ex certa malitia, peccet ex habitu. Quarto vtrũ ille qui peccat ex certa malitia grauius peccet quam ille qui peccat ex paſſione. Ad primum .ſ. vtrum aliqs poſſit ex induſtria vel ex certa malitia peccare, dicendũ ꝙ homo ſicut & qualibet alia res naturaliter habet appetitum boni. Vnde ꝙ ad malum eius appetitus declinet, contingit ex aliqua corruptione ſeu inordinatione in aliquo principiorum hominis. Sic enim & in actionibus rerum naturalium peccatum inuenitur, principia aũt humanorum actuum ſunt intellectus, & appetitus, tam rõnalis, quæ dr̃ volũtas, q̃ ſenſitiuus. Peccatum igitur in humanis actibus contingit qñque ſicut ex defectu intellectus, puta cum aliquis per ignorãtiam peccat, & ex defectu appetitus ſenſitiui, ſicut cũ aliquis ex paſſione peccat, ita & ex defectu voluntatis, qui eſt inordinatio ipſius. Eſt aũt voluntas inordinata quia minus bonum magis amat: conſequens aũt eſt vt aliquis eligat pati detrimentum in bono minus amato, ad hoc ꝙ potiatur bono magis amato, ſicut cum homo vult pati abſciſſionem membri & ſcienter, vt conſeruet vitã q̃ magis amat, & per hunc modum qñ aliqua inordinata voluntas aliqđ bonum tpale plus amat, puta diuitias vel voluptates, q̃ ordinem rõnis vel legis diuinæ, vel charitatem Dei, vel aliquid hmõi, ſequitur ꝙ velit diſpendium in aliquo ſpũalium bonorum, vt potiatur aliquo tẽporali bono. Nihil autem eſt aliud malum q̃ priuatio alicuius boni. & ſcd̃m hoc ſcienter vult aliquod malum ſpũale, quod eſt malum ſimpliciter, per quod bonum ſpũale priuatur, vt bono corporali potiatur. Vnde dr̃ ex certa malitia vel ex induſtria peccare, quaſi ſcienter malum eligens. Cum autem dicat Philoſophus, ꝙ oĩs malus eſt ignorans. Et Prouer. 14. Errant qui operantur malum, ſciendum ꝙ ignorantia qñque quidem excludit ſciam qua aliquis ſimpliciter ſcit hoc eſſe malum qđ agitur, & tũc dicitur ex ignorantia peccare. Qñque autem excludit ſciam qua homo ſcit hoc nunc malum eſſe, ſicut cum ex paſſione peccatur. Qñque autem excludit ſciam qua aliquis ſcit hoc malum non eſſe ſuſtinendum ꝑꝑ conſecutionem illius boni, ſcit tñ ſimpliciter hoc eſſe malum, & ſic dicitur ignorare qui ex certa malitia peccat. Item cum dicat Dyoniſius. 4 de di. no. ꝙ nullus intendẽs ad malum, operatur, intelligendum eſt ꝙ malum non põt eſſe ſcd̃m ſe intentum ab aliquo, põt tñ eſſe intentum ad vitãdum aliud malum vel ad conſequendum aliquod bonum, & in tali caſu aliquis eligeret conſequi bonum per ſe intentum abſque hoc ꝙ pateretur detrimẽtum alterius boni. Sicut ſi aliquis laſciuus vellet frui delectatione abſque offenſa Dei, ſed duobus propoſitis magis vult peccando incurrere offenſam Dei, quam delectatione priuetur. Sciendum etiam ꝙ malitia ex qua aliquis dr̃ peccare, poteſt intelligi malitia habitualis ſcd̃m ꝙ habitus malus a Philoſopho nominatur malitia ſicut habitus dr̃ virtus, & ſcd̃m hoc aliquis dr̃ ex malitia peccare, quia peccat ex inclinatione habitus. Põt & intelligi malitia actualis, ſiue ipſa mali electio nominetur malitia, & ſic dicitur aliquis ex malitia peccare inquantum ex mali electione peccat, ſiue etiam malitia dicatur præcedens culpa, ex qua oritur ſubſequẽs culpa. Sicut cum aliquis impugnat fraternam gratiam ex inuidia, & tunc idem nõ eſt cauſa ſuipſius, ſed actus interior eſt cauſa actus exterioris & vnũ peccatum eſt cauſa alterius, non tñ in infinitum, quia eſt deuenire in aliquod primum peccatum qđ non cauſatur ex aliquo priori peccato. Ad ſecundum .ſ. vtrum oĩs qui peccat ex habitu peccet ex certa malitia, dicendum ꝙ non eſt idem peccare hñtẽ habitum, & peccare ex habitu, vti enim ex habitu non eſt neceſſarium ſed ſubiacet voluntati habentis, vnde & habitus diffinitur eſſe quo quis vtitur cum voluerit, & ideo ſicut põt contingere ꝙ aliquis habens habitum vitioſum prorumpat in actum virtutis, eo ꝙ rõ non tota corrumpitur per malum habitum, ſed aliquid eius integrum manet, ex quo ꝓuenit ꝙ peccans operatur aliqua de genere bonorum, ita & põt contingere ꝙ habens habitum interdum non ex habitu operetur, ſed ex paſſione inſurgente vel & ex ignorantia, ſed qñ vtitur habitu vitioſo, neceſſe eſt ꝙ ex certa malitia peccet, quia vnicuique habenti habitum eſt per ſe dilligibile illud quod eſt ei conueniens, ſm̃ proprium habitum, quia ſic ei quodammodo connaturale eſt, ſm̃ ꝙ conſuetudo & habitus vertitur in naturam: Hoc autem qđ eſt alicui conueniens ſm̃ habitum vitioſum, eſt illud quod excludit bonum ſpũale, ex quo ſequitur ꝙ homo eligat malum ſpũale vt adipiſcatur bonum quod eſt ſm̃ habitum conueniens & hoc eſt ex certa malitia peccare. Vnde manifeſtũ eſt ꝙ quicũq; taliter peccat, peccat ex certa malitia. Ad tertiũ .ſ. vtrũ oĩs qui peccat ex certa malitia peccet ex habitu. Dicendum, ꝙ voluntas aliter ſe habet ad bonum & aliter ad malum. Ex natura enim ſuæ potentię inclinatur ad bonum rõnis ſicut ad proprium obiectum. Vñ & omne peccatum dicitur eſſe contra naturam. Quod ergo in aliquod malum voluntas eligendo inclinetur, oportet ꝙ aliunde contingat. Et qñque quidem contingit ex defectu rationis, ſicut cum aliquis ex ignorantia peccat. Qñque autem ex impulſu appetitus ſenſitiui, ſicut cum aliquis peccat ex paſſione. Sed neutrum horum eſt ex certa malitia peccare. Sed ſolum tunc aliquis ex certa malitia peccat, quando ipſa voluntas ex ſe mouetur ad malum. Quod poteſt contingere dupliciter. Vno quidem modo per hoc ꝙ habitus habet aliquam diſpoſitionem corruptam inclinantem in malum, ita ꝙ ſecundum illam diſpoſitionem ſit homini quaſi conueniens, & ſimile aliquod malum, & in hoc rõne conuenientiæ tendit voluntas quaſi in bonum, quia vnumquodque ſecundum ſe tendit in id quod eſt ſibi conueniẽs. Talis autẽ diſpoſitio corrupta vel eſt aliquis habitus acquiſitus ex conſuetudine quæ vertitur in naturam, vel eſt aliqua ægritudinalis habitudo ex parte corporis, ſicut aliquis habens quaſdam naturales inclinationes ad aliqua peccata propter corruptionem naturæ in ipſis. Alio modo contingit ꝙ voluntas per ſe tendit in aliquod malum per remotionem alicuius prohibentis, puta ſi aliquis prohibeatur peccare, non quia peccatum ei ſecundum ſe diſpliceat, ſed propter ſpem vitæ æternæ, vel propter timorem gehennæ, remota ſpe per deſperationem, vel timore per præſumptionem, ſequitur ꝙ ex certa malitia quaſi abſque freno peccet. Sic igitur patet quod peccatum quod eſt ex certa malitia ſemper præſupponit in homine aliquam inordinationem, quæ tamen non ſemper eſt habitus. Vnde non eſt neceſſarium ꝙ quicũque

peccat

peccat ex certa malitia peccet ex habitu. Ad quartum.ſ.vtrum ille qui peccat ex certa malitia grauius peccet q̃ ille qui peccat ex paſſione. Dicendum, ꝙ peccatum qđ eſt ex certa malitia eſt grauius peccato qđ eſt ex paſſione triplici rõne. Primo quia cũ peccatum principaliter in voluntate conſiſtat, quanto motus peccati eſt magis proprius voluntati, tanto peccatum eſt grauius cæteris paribus. Cum autem ex certa malitia peccatur, motus peccati eſt magis proprius voluntati, qui ex ſeipſa in malum mouetur, quam qñ ex paſſione peccatur, quaſi ex quodam intrinſeco impulſu ad peccandum. Vnde peccatum ex hoc ipſo ꝙ eſt ex malitia aggrauatur, & tanto magis quanto fuerit maior malitia. Ex eo vero ꝙ eſt ex paſſione diminuitur, & tanto magis quãto paſſio fuerit magis vehemens. Secundo quia paſſio quæ inclinat voluntatem ad peccandum, cito tranſit, & ſic homo cito redit ad bonum propoſitum, pœnitens de peccato. Sed habitus quo homo ex malitia peccat eſt qualitas permanens, & ideo qui ex malitia peccat, diuturnius peccat. Vnde Philoſophus in 7. Ethic. cõparat intemperatum qui peccat ex malitia infirmo qui continue laborat, incontinentem autem qui peccat ex paſſione, ei qui laborat interpolatè. Tertio quia ille qui peccat ex certa malitia, eſt male diſpoſitus quantum ad ipſum finem, qui eſt principium in operabilibus, & ſic defectus eius eſt periculoſior quam eius qui ex paſſione peccat, cuius propoſitum tendit in bonum finem, licet hoc propoſitum ad horam interrumpatur pp paſſionem, ſemper aũt defectus principij eſt peſſimus. Vnde manifeſtum eſt ꝙ grauius eſt peccatum quod eſt ex malitia quã quod eſt ex paſſione.

De cauſis exterioribus peccati. *Diſt.* IX.

DEinde conſiderandum eſt de cauſis exterioribus peccati. Et primo ex parte Dei. Secundo ex parte diaboli. Tertio ex parte hominis. Circa primum quæruntur quatuor. Primo vtrum Deus ſit cauſa peccati. Secundo vtrum actus peccati ſit a Deo. Tertio vtrũ Deus ſit cauſa excæcationis, vel obdurationis. Quarto vtrum hæc ordinentur ad ſalutem eorum qui excæcantur vel obdurantur. Ad primum.ſ.vtrum Deus ſit cauſa peccati. Dicendum, ꝙ homo dupliciter eſt cauſa peccati, vel ſuiipſius, vel alterius. Vno modo directè inclinando.ſ.voluntatem ſuam vel alterius ad peccandũ. Alio modo indirectè, dum.ſ.non retrahit alios a peccato. Vnde Ezech.3. ſpeculatori dicitur. Si non dixeris impio, morte morieris, ſanguinem eius de manu tua requirã. Deus autem non poteſt eſſe directè cauſa peccati vel ſui vel alterius, quia omne peccatũ eſt per receſſum ab ordine, qui eſt in ipſum ſicut in finem. Deus autem oĩa inclinat & conuertit in ſeipſum ſicut in vltimum finem. Sicut dicit Dio. 1. ca. de di. no. Vnde impoſſibile eſt ꝙ ſit ſibi vel alijs cauſa diſcedẽdi ab ordine, qui eſt in ipſum, vnde non poteſt eſſe directè cauſa peccati. Similiter et neque indirectè. Contingit enim ꝙ Deus aliquibus non præbet auxilium ad vitandum peccata, quod ſi præberet non peccarent, ſed hoc totum facit ſm ordinem ſuæ ſapientiæ, & iuſtitiæ cum in ipſo ſit ſapientia & iuſtitia. Vnde non imputatur ei ꝙ alius peccat ſicut cauſæ peccati. Sicut gubernator non dicitur cauſa ſubmerſionis nauis ex hoc ꝙ non gubernat nauem, niſi quando ſubtrahit gubernationẽ, potens & debens gubernare, & ſic patet ꝙ Deus nullo modo eſt cauſa peccati. Ad ſecũdum ſ.vtrum actus peccati ſit a Deo, dicendum ꝙ actus peccati & eſt ens & eſt actus, & ex vtroque habet ꝙ ſit a Deo, omne enim ens quocunque modo ſit, oportet ꝙ deriuetur a primo ente. Vt patet per Dyon.5.ca.de di.no. Omnis enim actio cauſatur ab aliquo ente in actu, quia nihil agit niſi ſcdm ꝙ eſt in actu, omne autẽ quod eſt actu, reducitur in primum actum.ſ.Deum ſicut in cauſam q̃ eſt per ſuam eſſentiam actus. Vnde relinquitur ꝙ Deus ſit cauſa omnis actionis inquantum actio. Sed peccatum nominat ens & actionem cum quodam defectu, defectus autem ille eſt ex cauſa creata.ſ.libero arbitrio, inquantum deficit ab ordine primi agentis.ſ.Dei. Vnde defectus iſte non reducitur in Deum ſicut in cauſam, ſed in liberum arbitrium, ſicut defectus claudicationis reducitur in tybiam curuam ſicut in cauſam, non autem in virtutem motiuam, a qua tamen cauſatur quicquid eſt motionis in claudicatione, & ſecũdum hoc Deus eſt cauſa actus peccati, non tamen eſt cauſa peccati, quia nõ eſt cauſa huius ꝙ actus ſit cum defectu. Ad tertium.ſ.vtrum Deus ſit cauſa excæcationis vel obdurationis, dicendum ꝙ excæcatio & induratio duo important, quorum vnum eſt motus animi humani inhærentis malo, & auerſi a diuino lumine, & quantum ad hoc Deus non eſt cauſa excæcationis, & obdurationis. ſicut non eſt cauſa peccati. Aliud autem eſt ſubtractio gratiæ ex quo ſequitur ꝙ mens diuinitus non illuminetur rectè videndum, & cor hominis non emolliatur ad rectè viuendum, & quantum ad hoc Deus eſt cauſa excæcationis, & obdurationis. Eſt autem conſiderandum ꝙ Deus eſt cauſa vniuerſalis illuminationis animarum, ſecundum illud Io. 1. Erat lux vera quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mũdum. Sicut ſol eſt vniuerſalis cauſa illuminationis corporum. Aliter tamen & aliter. Nam ſol agit illuminando per neceſſitatem naturæ. Deus autem agit voluntarie per ordinem ſuæ ſapientiæ. Sol autem licet quantum de ſe oĩa corpora illuminet, ſi quod tamen impedimentum inueniat in aliquo corpore, relinquit illud tenebroſum. Sicut patet de domo cuius feneſtræ ſunt clauſæ, ſed tamen illius obſcurationis nullo modo cauſa eſt ſol, non enim ſuo iudicio agit vt lumen interius non immittat, ſed cauſa eius eſt ſolum ille qui claudit feneſtram. Deus autem proprio iudicio lumen gratiæ non immittit illis in quibus obſtaculum inuenit. Vnde cauſa ſubtractionis gratiæ eſt non ſolum ille qui ponit obſtaculum gratiæ, ſed etiam Deus qui ſuo iudicio gratiam non apponit, & per hũc modum Deus eſt cauſa excæcationis, & aggrauationis aurium & obdurationis cordis, quę quidem diſtinguitur ſecundum effectus gratiæ, qui & perficit intellectum dono ſapientiæ & gratiæ, & affectum emollit igne charitatis. Et quia ad cognitionẽ intellectus maxime deſeruiunt duo ſenſus, viſus.ſ. & auditus, quorum vnus deſeruit inuentioni ſcilicet viſus, alius diſciplinæ.ſ.auditus, ideo quãtum ad viſum ponitur excæcatio, quantum ad auditum aurium aggrauatio, quantum ad affectum obduratio. Ad quartum.ſ.vtrum excæcatio & obduratio ſemper ordinentur ad ſalutem eius qui excæcatur, & obduratur, dicendum ꝙ excæcatio eſt quoddam præambulum ad peccatum, peccatum autem ad duo ordinatur, ad vnum quidem per ſe.ſ.ad damnationem. Ad aliud autem ex miſericordia Dei & prouidentia.ſ.ad ſanationem, quando Deus permittit aliquos cadere in peccatum vt peccatum ſuum agnoſcentes humilientur & cõuertantur. Sicut Aug. dicit in libro de natura & gratia. Vnde & excæcatio de ſui natura ordinatur ad damnationem eius qui excæcatur, propter quod etiam ponitur reprobationis effectus. Sed ex diuina miſericordia excæcatio ad tempus ordinatur medicinaliter ad ſalutem eorum qui excæcantur, ſed hæc miſericordia non omnibus impenditur excæcatis, ſed prædeſtinatis ſolum, quibus omnia cooperantur in bonum, ſicut dicitur Roma 8. Vnde quantum ad quoſdam excæcatio ordinatur ad ſanationem, & per cõſequens ad ſaluationem quantũ ad alios aut ad damnationem vt Aug. dicit in 3 de quæſtionibus euangelij.

De cauſa peccati ex parte dyaboli. *Diſt.* X.

DEinde. Conſiderandum eſt de cauſa peccati ex parte dyaboli. Et circa hoc quæruntur quatuor. Primo vtrum dyabolus ſit directè cauſa peccati. Scdo vtrũ dyabolus inducat ad peccandum interius perſuadẽdo. Tertio vtrum poſſit neceſſitatem peccandi inducere. Quarto vtrum omnia peccata ex dyaboli ſuggeſtione proueniant. Ad primum.ſ.vtrum dyabolus ſit directè cauſa peccati, dicendum ꝙ peccatum actus quidã eſt. Vnde hoc modo poteſt aliquid eſſe directè cauſa peccati, p quẽ modum aliquis eſt directè cauſa alicuius actus, quod quidẽ non contingit niſi per hoc, ꝙ proprium principium illius actus mouet ad agendum, proprium autẽ principium peccati, eſt voluntas, quia omne peccatum eſt voluntarium. Vnde nihil poteſt eſſe directè cauſa peccati, niſi quod poteſt mouere voluntatem ad agendum. Voluntas autem a duobus poteſt moueri. Vno modo ab obiecto. Sicut dr̃ qđ appetibile apprehenſum mouet appetitum. Alio modo ab eo quod interius inclinat voluntatẽ ad volẽdum, hoc autem non eſt niſi vel ipſa voluntas vel Deus, Deus aũt non poteſt eſſe cauſa peccati vt dictũ eſt. Relinquitur ergo qđ ex hac parte ſola volũtas hominis ſit directè cauſa peccati eius. Ex parte aũt obiecti poteſt intelligi ꝙ aliquid moueat voluntatem tripliciter. Vno modo ipſum obiectũ propoſitum, ſicut dicimus, ꝙ cibus excitat deſiderium hominis ad comedendũ. Alio modo ille qui proponit huiuſmodi obiectum. Tertio modo ille q̃ perſuadet obiectum propoſitum rationem boni habere, quia & hic aliqualiter proponit proprium obiectum voluntati, qđ eſt rõnis bonum verum vel apparens. Primo igitur modo res ſenſibiles exterius apparentes mouent volũtatem hominis ad peccandũ. Scdo aũt & tertio vel dyabolus vel etiã homo poteſt incitare ad peccandum, vel offerendo aliquid appetibile ſenſui, vel perſuadendo rationi. Sed nullo iſtorum trium modorũ poteſt aliq̃d eſſe directè cauſa peccati, quia volũtas non ex neceſſitate mouetur ab aliquo obiecto niſi ab vltimo fine. Vnde non eſt ſufficiens cauſa peccati, neq; res exterius oblata, neque ille qui eam proponit, neque ille qui perſuadet. Vnde ſequitur ꝙ dyabolus non ſit directè & ſufficienter cauſa peccati, ſed per modũ perſuadentis, vel proponentis appetibile. Ad ſecundum.ſ.vtrum dyabolus ſit cauſa peccati perſuadendo vel interius inſtigando. Dicendum, ꝙ interior pars animæ eſt & intellectiua & ſenſitiua. Intellectiua aũt continet intellectum & voluntatem. Et de voluntate quidem iam dictum eſt quõ ad eam intellectus ſe habet. Intellectus q̃dẽ per ſe mouetur ab aliquo illuminãte ipſum ad cognitionẽ veritatis, qđ dyabolus circa hoĩem non intendit, ſed magis obtene-

brare

brare rōnem ipſius ad conſentiendum peccato, quæ quidem obtenebratio prouenit ex fantaſia & ſenſitiuo appetitu. Vnde tota operatio dyaboli eſſe vr̄ circa fantaſiam & appetitum ſenſitiuū, quorum vtrumque commouendo poteſt inducere ad peccatum. Poteſt.n.operari ad hoc ꝙ imaginationi aliquæ formæ imaginatiæ præſententur. Poteſt etiam facere ꝙ appetitus ſenſitiuus concitetur ad aliquam paſſionem, natura aūt corporalis ſp̄uali naturaliter obedit ad motum localem. Vnde & dyabolus oīa illa cauſare poteſt quæ ex motu locali corporum inferiorum prouenire poſſunt niſi virtute diuina reprimatur. Quod autem aliquę formæ imaginationi repręſententur, conſequitur qñque ad motum localem. Dicit enim Philoſophus in li.de ſom.& vigi. ꝙ cū aīal dormierit deſcendente plurimo ſanguine ad principiū ſenſitiuum, ſimul deſcendūt motus ſiue impreſſiones relictæ ex ſenſibilium motionibus, quæ in ſpiritibus ſenſibilibus cōſeruantur, & mouent principiū apprehenſiuum, ita ꝙ appareāt ac ſi tūc principiū ſenſitiuū a rebus ipſis exterioribus immutaretur. Vnde talis motus localis ſpirituum vel humorū pōt procurari a dæmonibus, ſiue vigilēt ſiue dormiant hoīes, & ſic ſequitur ꝙ homo aliqua imaginetur. Similiter etiam appetitus ſenſitiuus concitat̄ ad aliquas paſſiones ſcḋm quendam determinatum motum cordis, & ſpirituum, vnde ad hoc etiam dyabolus pōt cooperari, & ex hoc ꝙ paſſiones aliquæ cōcitantur in appetitu ſenſitiuo, ſequitur ꝙ etiam motū vel intentionem ſenſibilem primo modo reductam ad principium apprehenſiuum magis homo participat, quia vt in eodem li. dicit Philoſophus. Amantes modica ſimilitudine in apprehenſionem rei amatæ mouentur. Cōtingit etiam ex hoc ꝙ paſſio eſt concitata, vt id quod proponitur imaginationi iudicetur proſequendum, quia ei qui a paſſione detinetur vr̄ id eſſe bonum ad quod per paſſionem inclinatur, & per hunc modum dyabolus interius inducit ad peccandum. Ad tertium.ſ.vtrum dyabolus poſſit inducere neceſſitatem ad peccandum. Dicendū, ꝙ dyabolus propria virtute, niſi refrenetur a Deo, pōt aliquem inducere ea neceſſitate ad faciendum aliquem actum qui de ſuo genere peccatum eſt in aliquem actum peccati, non autem poteſt inducere neceſſitatem peccādi, quod patet ex hoc ꝙ homo motiuo ad peccandum nō reſiſtit niſi per rationem, cuius vſum totaliter impedire pōt mouendo imaginationem & appetitum ſenſitiuum. Sic in arrepticijs patet, ſed tunc ratio ſic ligata quicquid homo agat non imputatur ei ad peccatum. Sed ſi ratio non ſit totaliter ligata, ex ea parte quæ eſt libera poteſt reſiſtere peccato. Vnde manifeſtum eſt ꝙ dyabolus nullo modo poteſt neceſſitatem inducere homini ad peccandum. Ad quartum.ſ.vtrū omnia peccata ſint ex ſuggeſtione dyaboli. Dicendum, ꝙ occaſionaliter & indirectè dyabolus eſt cauſa omnium peccatorū noſtrorum, inquantum induxit primum hominem ad peccandum, ex cuius peccato intantum viciata eſt humana natura, vt omnes ſimus ad peccandum procliues. Sicut diceretur eſſe cauſa combuſtionis lignorum qui ligna ſiccaret, ex quo ſequeretur ꝙ faciliter incenderentur. Directè autem non eſt cauſa omnium peccatorum humanorum, ita ꝙ ſingula peccata perſuadeat. Quod Origen. probat ex hoc, quia etiam ſi dyabolus non eſſet, homines haberent appetitum cibi & venereorū & ſimilium, q̄ poſſet eſſe inordinatus niſi rōne ordinaretur, qḋ ſubiacet libero arbitrio.

De cauſa peccati ex parte hominis. *Diſt.* XI.

DEinde conſiderandum eſt de cauſa peccati ex parte hoīs. Cum aūt homo ſit cauſa peccati alterius hoīs exterius ſuggerendo, ſic & dyabolus, ſic patet in primis parentibus, quorum alter ſuggeſtionem dyaboli, alter mulieris ſuggeſtione peccauit, habet nihilominus quendam ſpecialem modum cauſandi pc̄tm̄ in alterum per originem traducendo. Vnde primo dicēdū eſt de pc̄tō primorum parentum. Secundo de peccato Originali. Circa primum conſideranda ſunt tria. Primo de tentatione qua inducti ſunt ad peccandum. Scḋo de peccato eorum. Tertio de pęna eis inflicta pro peccato. Circa primum conſiderandum eſt primo vtrum fuerit conueniens, ꝙ homo a dyabolo tentaret̄. Scḋo de modo & ordine illius tentationis. Ad primum dicendū ꝙ diuina ſapientia diſponit omnia ſuauiter, vt dr̄ Sap.8. inquantum.ſ.ſua prouidentia ſingulis attribuit quæ eis competunt ſcḋm ſuam naturam, q̄a vt dicit Dyoniſius.3.ca. de di.no. ꝓuidentiæ non eſt naturam corrumpere, ſed ſaluare, hoc autem pertinet ad conditionem humanæ naturæ, vt ab alijs creaturis iuuari vel impediri poſſit, vnde conueniens fuit vt Deus hoīem in ſtatu innocentiæ, & tentari permitteret per malos Angelos, & iuuari eum faceret per bonos. Ex ſp̄ali āt beneficio grāæ hoc erat ei collatū, vt nulla creatura exterior poſſet ei nocere contra propriam volūtatem, per quam etiam tentationi dæmonis reſiſtere poterat. Vnde ſicut ſcḋm ordinem naturæ p Angelum bonum promouet̄ & iuuatur homo ad perfectionem. Angelus aūt a ſuo ſuperiori.ſ.a Deo perfici potuit in bono, nō aūt ad peccatum induci, q̄a ſicut dr̄ Ia. 4. Deus intentator malorum eſt. Tentare enim inducēdo ad malum, non eſt niſi iam damnati per culpam. Sic cōueniens fuit ꝙ homo per Angelum malum tentaretur ad peccandum. Et ſicut Deus ſciebat ꝙ homo p tentationem in pc̄tm̄ eſſet deijciendus, ita etiam ſciebat ꝙ per liberum arbitrium reſiſtere poterat tētatori, hoc aūt requirebat conditio naturæ ipſius, vt propriæ voluntati relinqueretur, ſcḋm illud Eccleſiaſtici.15. Deus reliquit hominem in manu conſilij ſui. Vnde Aug. dicit 11. ſuper Gen. ad literam. Non mihi vr̄ magnę laudis futurum fuiſſe hoīem, ſed ꝓpterea poſſet bene viuere, quia nemo male viuere ſuaderet, cum & in natura poſſe & in poteſtate haberet velle nō conſentire ſuadenti. Ad ſecundum.ſ. de modo & origine tentationis, dicendum ꝙ homo compoſitus eſt ex duplici natura, intellectiua.ſ. ſenſitiua, & ideo dyabolus in tentatione hominis vſus eſt incitamento ad peccandum dupliciter. Vno quidem modo ex parte intellectus, inquantum.ſ. promiſit diuinitatis ſimilitudinem, per ſcientiæ adeptionem quam homo naturaliter deſiderat. alio modo ex parte ſenſus, & ſic vſus eſt iſtis ſenſibilibus rebus, quæ maximam habent affinitatem ad hominem, partim qdem in eadem ſpecie tentans virū per mulierē, partim vero in eodē genere tētās mulierem per ſerpentem, partim vero in gn̄e propinquo ꝓponens pomum ligni vetiti ad edēdum. Et nota ꝙ cū multa aīalia maiorem apparentiam habeant boni quam ſerpens, pp qḋ cōuenientiora fuiſſent ad tentandum, tm̄ non niſi per ſerpentē tētare permiſſus eſt, quia ſicut Aug. dicit 10. ſuper Gen. ad literam. Nō debemus opinari ꝙ ſerpentem ſibi per quem tentaret dyabolus eligeret, ſed cum eſſet in illo decipiendi cupiditas, non niſi per id aliquod potuit p qḋ poſſe permiſſus eſt. Dictus eſt aūt ille ſerpēs aſtutus, vel callidus ſicut dicit Aug. 11. ſuper Gen. ad literam pp aſtutiam dyaboli quæ in illo agebat dolum, ſicut dr̄ prudens, vel aſtuta lingua, quam prudens, vel aſtutus mouet ad aliquid prudenter vel aſtutè ſuadendum, neque etiam ſerpens verborum ſonos intelligebat qui ex illo fiebant ad mulierem, neque conuerſa credenda eſt aīa eius in naturam rōnalem, q̄ñ quidem nec ipſi homines quorum rationalis natura eſt cum dæmon in eis loquitur ſciunt q̄d loquant̄. Sic ergo locutus eſt ſerpens homini ſicut aſina in qua ſedebat Balaam locuta fuit homini, niſi ꝙ illud fuit opus dyabolicum, hoc Angelicum, vnde ſerpens nō eſt interrogatus cur hoc feceris, quia non in ſua natura id fecerat, ſed dyabolus in illo. qui iam ex peccato ſuo igni deſtinatus fuerat ſempiterno. Quod autem ſerpenti dr̄, ad eum qui per ſerpentem eſt operatus refertur. Et ſicut Aug. dicit in lib. ſuper Gene. contra manicheos. Nunc quidem eius pœna.i. dyaboli, dr̄ qua nobis cauendus eſt, non ea quæ vltimo iudicio reſeruatur. Per hoc enim qḋ ei dicitur. Maledictus es inter omnia animantia & beſtias terræ, pecora illi præponunt̄, non in poteſtate, ſed in conſeruatione ſuæ naturæ, quia pecora non amiſerunt aliquam beatitudinem cęleſtem, quam nunquam habuerunt, ſed in ſua natura quam acceperūt peragunt vitam. Dr̄ enim ei. Pectore & ventre repes, ſcḋm aliam literam, vbi noīe pectoris ſignatur ſuperbia, quia ibi dn̄atur impetus aīæ, nomine ventris ſignatur carnale deſiderium, quia hæc pars mollior ſentitur in corpore. His aūt rebus ſerpit ad eos quos vult decipere. Quod aūt dr̄. Terram comedes cunctis diebus vitæ tuæ, duobus modis pōt intelligi, vel ad te pertinebunt quos terrena cupiditate deceperis.i. peccatores, q̄ terræ nomine ſignificant̄. Vel tertium genus tentationis his verbis figurat̄, quod eſt curioſitas. Terram enim qui manducat, ꝓfunda & tenebroſa penetrat. Per hoc aūt ꝙ inimicitiæ ponuntur inter ipſum & mulierem oſtenditur non poſſe nos a dyabolo tentari niſi per illam animæ ei᷑ partem quæ quaſi mulieris imaginem in hoīe oſtendit. Semen aūt dyaboli eſt peruerſa ſuggeſtio, ſemen mulieris fructus boni operis quod peruerſæ ſuggeſtioni reſiſtit. Et ideo ſeruat ſerpens plantam mulieris, vt ſi quando in illicita illabitur delectatio illā capiat, & illa obſeruat caput eius, vt ipſum & in ipſo initio malæ ſuaſionis excludat.

DEinde conſiderandū eſt de pc̄tō primi hoīs, circa qḋ conſideranda ſunt quatuor. Primo vtrum pc̄tm̄ primi hominis fuerit ſuperbia. Scḋo quid primus homo appetijt in peccando. Tertio vtrum pc̄tm̄ eius fuerit grauius omnibus alijs peccatis. Quarto quis grauius peccauit vtrū vir vel mulier. Ad primum ſcilicet vtrum ſuperbia fuit primi hominis peccatum, dicēdum quod ad vnum peccatum multi motus concurrere poſſunt, inter quos ille habet rationem primi peccati in quo primo ordinatio inuenitur. Manifeſtum eſt autem quod primo inuenitur inordinatio in motu interiori animæ quam in actu exteriori corporis, quia vt Aug. dicit in primo de ciui. Dei. non amittitur corporis ſanctitas manente animæ ſanctitate. Inter motus autem interiores prius mouetur appetitus in finem, quam in id quod quæritur pp finem, & ideo ibi fuit primum peccatū hoīs, vbi potuit eſſe primus appetitus inordinati finis. Sic autem erat in ſtatu

inuo-

Innocentiæ inſtitutus vt nulla eſſet rebellio carnis ad ſpũm, vnde non potuit eſſe prima inordinatio appetitus humani ex hoc, ꝙ appetierit aliquod ſenſibile bonum in quod carnis concupiſcentia tendit præter ordinem rõnis. Relinquitur ergo, ꝙ prima inordinatio appetitus humani fuit ex hoc, ꝙ aliquod bonũ ſpirituale inordinate appetijt. Nõ autem inordinate appetiuiſſet appetendo ſm ſuã menſurã ex diuina regula præſtitutã. Vnde relinquitur ꝙ primum peccatum eius fuit in hoc, ꝙ appetijt aliqđ ſpirituale bonũ ſupra ſuã menſurã, qđ pertinet ad ſuperbiã. Vñ manifeſtum eſt, ꝙ primum peccatum hoĩs fuit ſuperbia. Ad idẽ autem concurrit motus inobedientiæ. Sed ꝙ homo diuino pcepto non obedierit, non fuit pp ſe ab eo volitum, q̃a non poſſet hoc contingere niſi præſuppoſita inordinatione volũtatis. Relinquitur ergo, ꝙ voluerit pp aliquid aliud. Primum autem, quod inordinate voluit, fuit ꝓpria excellentia, & ideo inobedientia in eo cauſata fuit ex ſuperbia. Et hoc eſt, qđ Aug. dicit ad Oroſiũ, ꝙ hõ elatus ſuperbia ſuaſioni ſerpentis obediens præcepta Dei contempſit. Item in eodẽ etiã peccato gula locum habuit. Dr̃. n. Gen. 3. Vidit mulier, ꝙ lignum eſſet bonum ad veſcendũ, & pulchrũ oculis aſpectuq; delectabile, & tulit de fructu illius, & comedit. Nõ. n. ipſa bonitas, & pulchritudo cibi fuit primũ motiuũ ad peccandum, ſed potius ſuaſio ſerpentis, qui dixit. Aperientur oculi veſtri, & eritis ſicut Dij. Quod appetendo ſuperbiam incurrit. Et ideo peccatum gulæ deriuatum eſt ex peccato ſuperbiæ. Item ibi fuit inordinatus appetitus ſcientiæ, quod pertinet ad curioſitatem. Sed appetitus ſcientiæ cauſatus fuit in primis parentibus ex inordinato appetitu excellentiæ. Vnde & in verbis ſerpentis præmittitur. Eritis ſicut Dij. Et poſtea ſubiũgitur. Scientes bonum, & malum. Denique fuit in illo peccato quidam infidelitatis motus, ſicut patet per hoc, quod dicit Apoſtolus. 1. Timo. 2. Mulier ſeducta in præuaricatione fuit. Glo. Hanc ſeductionem propriè appellauit Apoſtolus, per quam id, quod ſuadebatur cum falſum eſſet, verum putatum eſt, ꝙ. ſ. Deus lignũ illud ideo tangere ꝓhibuerit, q̃a ſciebat eos ſi tetigiſſent velut Deos eſſe futuros, quaſi eis diuinitatem inuideret, qui eos hoĩes fecerat. Hoc autem credere ad infidelitatem pertinet. Sed ſicut dicit Aug. 11. ſuper Gen. ad literam. Verbis ſerpentis mulier nõ crederet a bona atque vtili re diuinitus ſe fuiſſe prohibitos, niſi iã ineſſet menti amor ille propriæ poteſtatis, & quædam de ſe ſuperba præſumptio. Quod non eſt ſic intelligendum quaſi ſuperbia præceſſerit ſuaſionem ſerpentis, ſed quia ſtatim poſt ſuaſionem ſerpentis inuaſit mentem eius elatio, ex qua conſecuta eſt, ꝙ crederet verum eſſe, quod dæmon dicebat. Ad ſm. ſ. quid primus homo appetijt in peccato, vtrum. ſ. diuinã ſimilitudinẽ. Dicendum, ꝙ duplex eſt ſimilitudo. Vna omnimode apparentię, & hanc ſimilitudinem ad Deum primi parentes non appetierunt, quia talis ſimilitudo ad Deum non cadit in apprehenſionẽ præcipuè ſapiẽtis. Alia autem eſt ſimilitudo imitationis, qualis poſſibilis eſt creaturæ ad Deum inquantum videlicet participat aliquid de ſimilitudine ipſius ſm ſuum modum. Dio. autem dicit in 11. ca. de Di. No. Eadẽ ſimilia ſunt Deo, & diſſimilia, hoc quidem ſm contingentem imitationem, hic autẽ ſm ꝙ cauſata minus hñt a cauſa. Quodlibet autem bonum a creatura exiſtẽs eſt quædam participata ſimilitudo primi boni. Et ideo ex hoc ipſo ꝙ hõ appetijt aliquod ſpirituale bonũ ſupra ſuã menſurã vt dictum eſt, conſequens eſt, ꝙ appetierit diuinã ſimilitudinẽ inordinate. Conſiderandum tñ eſt, ꝙ appetitus ꝓpriè eſt rei nõ habitæ. Bonum autem ſpirituale ſm ꝙ creatura rõnalis participat diuinã ſimilitudinem, põt ſm tria attendi. Primo quidẽ ſm eſſe naturæ, & talis ſimilitudo ab ipſo creationis principio fuit impreſſa, & hoĩ, de quo dr̃ Gen. 1. ꝙ fecit Deus hoĩem ad imaginẽ & ſimilitudinem ſuam. Et Angelo, de quo dr̃ Ezech. 28. Tu ſignaculum ſimilitudinis. Secundo vero quantum ad cognitionẽ, & hanc etiã ſimilitudinem in ſui creatione Angelus accepit. Vñ in præmiſſis verbis cum dictum eſſet. Tu ſignaculum ſimilitudinis, ſtatim ſubditur, Plenus ſapientia. Sed primus hõ in ſua creatione iſtam ſimilitudinem nondum actu adeptus erat, ſed ſolum in potentia. Tertio quantum ad poteſtatem operandi, & hanc ſimilitudinem nondum erant in actu aſſecuti neq; Angelus neq; homo in ipſo creationis principio, quia vtriq; reſtabat aliqđ agẽdum, quo ad beatitudinem peruenirent. Et ideo cum vterque. ſ. diabolus, & primus homo inordinate diuinam ſimilitudinẽ appetierunt, neuter eorum peccauit appetendo ſimilitudinem naturæ. Sed primus homo peccauit principaliter appetendo ſimilitudinem Dei quantum ad ſcientiam boni, & mali, ſicut ſerpẽs ſuggeſſit ei, vt. ſ. per virtutem propriæ naturæ determinaret ſibi quid eſſet bonum, & quid malum ad agendum, vel etiam vt per ſeipſum præcognoſceret, quid ſibi boni vel mali eſſet futurum. Et ſecundario peccauit appetendo ſimilitudinem Dei quantum ad propriam poteſtatem operandi, vt. ſ. virtute propriæ naturæ

operaretur ad beatitudinem conſequendam. Vnde Aug. dicit. 9. ſuper Gen. ad litteram. Quod menti mulieris inhæſit amor propriæ poteſtatis. Sed dyabolus peccauit appetendo ſimilitudinem Dei quantum ad poteſtatem, vñ Aug. dicit in lib. de vera religione, ꝙ magis voluit ſua potentia frui, quam Dei. Verũtamẽ quãtum ad aliquid vterque Deo equiparari appetijt, inquantum. ſ. vterque ſibi inniti voluit, contẽpto diuinæ gulæ ordine. Ad tertiũ. ſ. vtrũ peccatũ primi hoĩs fuerit grauius oĩbus peccatis. dicẽdũ ꝙ duplex põt attendi grauitas in peccato. Vna quidem ex ipſa ſpecie peccati, ſicut dicimus, ꝙ adulterium eſt grauius peccatum fornicatione ſimplici. Alia eſt grauitas peccati, quæ attẽditur ſm aliquam circunſtantiam loci, vel perſonæ, aut temporis. Prima autẽ grauitas eſſentialior eſt peccato, & principalior. Vnde ſm eam magis peccatum dr̃ graue, quam ſm aliam. Dicẽdum eſt igitur, ꝙ peccatum primi hoĩs non fuit grauius omnibꝰ alijs peccatis humanis ſm ſpeciem peccati. Et ſi. n. ſuperbia ſm ſuum genus habeat quandam excellentiam inter alia peccata, maior tñ eſt ſuperbia qua quis Deum negat vel blaſphemat, q̃ ſuperbia qua inordinate diuinam ſimilitudinem appetit, qualis fuit ſuperbia primorum parentum, vt dictum eſt. Sed ſm conditionem perſonarum peccantium, peccatum illud habuit maximã grauitatem pp perfectionem ſtatus eorum. Et ideo dicendũ eſt, ꝙ illud peccatum fuit quidem non ſm quid grauiſſimũ, ſed ſimpliciter. Ad quartum. ſ. quis eorum grauius peccauit, vtrũ. ſ. vir q̃ mulier, dicendum ꝙ ſicut dictum eſt, grauitas peccati principalius attenditur ſm peccati ſpẽm, quàm ſm perſonæ circunſtantiam. Dicendum eſt ergo, ꝙ ſi conſideremus conditionem perſonæ vtriuſque. ſ. mulieris, & viri, peccatum viri eſt grauius, q̃a vir erat perfectior muliere. Sed quantum ad genus peccati vtriuſq; peccatum æquale dr̃, quia vtriuſque peccatum fuit ſuperbia. Vñ Aug. dicit. 11. ſuper Gen. ad litterã, ꝙ mulier excuſauit peccatũ ſuum in impari ſexu, ſed pari faſtu. Sed quantum ad ſpẽm ſuperbiæ grauius peccauit mulier triplici rõne. Primo quidem, quia maior elatio fuit mulieris, quàm viri. Mulier. n. credidit verum, quod ſerpens ſuaſit. ſ. ꝙ Deus prohibuit ligni eſum, ne ad eius ſimilitudinem peruenirent, & ita dũ ꝑ eſum ligni vetiti Dei ſimilitudinem conſequi voluit, ſuperbia eius ad hoc ſe erexit, ꝙ contra Dei voluntatem aliquid voluit obtinere. Sed vir non credidit hoc eſſe verum. Vnde non voluit conſequi diuinam ſimilitudinem contra Dei voluntatem, ſed in hoc ſuperbiuit, ꝙ voluit eam conſequi per ſeipſum. Secundo quia mulier non ſolum ipſa peccauit, ſed etiam viro peccatum ſuggeſſit, vnde peccauit, & in Deum, & in proximum. Tertio in hoc, ꝙ peccatum viri diminutum eſt ex hoc, ꝙ in peccatum cõſenſit amicabili quadam beniuolentia, qua plerumque fit vt offendatur Deus ne hõ ex amico fiat inimicus, quod eũ facere nõ debuiſſe diuinæ ſentẽtię exitus indicauit, vt Aug. dicit 11. ſuper Gen. ad litte. ã, & ſic patet. ꝙ peccatum mulieris fuit grauius, quàm peccatum viri.

De pœna peccati. Diſt. XI.

Deinde conſiderandũ eſt de pęna peccati, & primo de morte, quæ eſt pęna cõis. Secũdo de alijs pœnis, quæ ĩ Geneſi deſcribuntur. Ad primum. ſ. vtrum mors ſit pęna peccati primorum parentum, dicendum ꝙ ſi aliquis pp culpam ſuã priuetur aliquo beneficio ſibi dato, carentia illius beneficij eſt pœna culpæ illius. Homini autem in prima ſui inſtitutione hoc beneficium fuit collatum diuinitus, vt quamdiu mens eius eſſet Deo ſubiecta, inferiores vires animæ ſubijcerentur rationali mẽti, & corpus ſubijceretur animæ. Sed quia mens hominis per peccatum a diuina ſuggeſtione receſſit, conſecutum eſt vt nec vires inferiores totaliter rationi ſubijcerentur. Vnde tanta eſt rebellio carnalis appetitus ad rationem, nec etiam totaliter corpus ſubijceretur animæ, vnde conſequitur mors, & alij corporales defectus. Vita enim & incolumitas corporis conſiſtit in hoc, ꝙ ſubijciatur aĩæ, ſicut perfectibile ſuæ perfectioni. Vnde per oppoſitum mors, & ægritudo, & quilibet corporalis defectus ptinet ad defectum ſubiectionis corporis ad aĩam. Vñ patet ꝙ ſicut rebellio carnalis appetitus ad ſpũm eſt pœna peccati primorũ parẽtũ, ita etiam mors, & oẽs corporales defectus. Primi. n. parentes inſtituti fuerunt a Deo nõ ſolum ſicut quędã perſonæ ſingulares, ſed ſicut quędã principia totius humanæ naturæ ab eis in poſteros deriuandæ ſimul cum beneficio diuino præſeruante a morte. Et ideo per eorũ peccatũ tota humana natura in poſteris tali beneficio deſtituta mortẽ incurrit. Cũ aũt mors ſit quodãmõ naturalis hoĩ, q̃a videlicet corpꝰ eiꝰ cõpoſitũ eſt ex cõtrarijs vñ, & mortale ponit̃ ĩ diffinitione hoĩs nihilominꝰ mors dr̃ eſſe pęna peccati. Naturale. n. dr̃ qđ ex principijs naturæ cauſat̃, naturæ aũt ꝑ ſe principia, ſũt materia, & forma. Forma aũt hoĩs ẽ aĩa rõnalis, q̃ de ſe eſt immortalis, & ideo mors nõ eſt naturalis hoĩ ex parte ſuę formę. Materia aũt hoĩs eſt corpꝰ tale, qđ eſt ex cõtrarijs cõpoſitũ, ad qđ ſequitur ex neceſſitate corruptibilitas, & quantum

ad hoc mors eſt homini naturalis. Hæc tamẽ cõditio in materia humani corporis eſt cõſequẽs ex neceſſitate materiæ, qua oportebat corpus humanum eſſe organum, & per conſequens mediũ inter tangibilia, & hoc non poterat eſſe, niſi eſſet cõtrarijs compoſitũ, vt patet per Philoſophũ in 2. de aĩa. Nõ eſt aũt conditio ſm q̃ materia adaptetur formæ, qa ſi eſſet poſſibile, cũ forma ſit incorruptibilis, oporteret materiã incorruptibilem eſſe, ſicut ꝙ ſerra ſit ferrea cõpetit formæ, & actioni ipſius, vt per duritiẽ ſit apta ad ſecadũ: ſed ꝙ ſit potens rubiginẽ contrahere, conſequit̃ ex neceſſitate talis materiæ, & non ſm electionem agentis. Nã ſi artifex poſſet, faceret ex ferro ſerram, quæ rubiginẽ non poſſet cõtrahere. Deus autem qui eſt conditor hoĩs, omnipotẽs eſt: vñ ademit ſuo beneficio ab hoĩe primitus inſtituto neceſſitatẽ moriendi ex tali materia conſequentem, quod tñ beneficiũ ſubtractũ eſt per peccatum primorum parentũ, & ſic mors, & eſt naturalis pp conditionem materiæ, & eſt pęnalis pp amiſſionẽ diuini beneficij præſeruantis a morte. Item nota, ꝙ aliquis defectus poteſt conſequi dupliciter ex peccato. Vno modo per modum pęnæ taxatæ a iudice, & tali defectus æqualis debet eſſe in his ad quos æqualiter pertinet peccatũ. Alius autem defect᷒ eſt, qui ex hmõi pęna per accñs conſequitur, ſicut ꝙ aliquis pro ſua culpa excecatus cadat in via, & talis defectus culpæ nõ proportionatur, nec ab hoĩe iudice penſatur, qui non põt euentus fortuitos præcognoſcere. Sic igitur pęna taxata pro primo peccato proportionaliter ei reſpondens fuit ſubtractio diuini beneficij, quo rectitudo, & integritas humanæ naturę cõſeruabatur. Defectus autem conſequenter ſubtractionem huius beneficij ſunt mors, & aliæ pęnalitates præſentis vitæ, & ideo non oportet hmõi pęnas æquales eſſe in his ad quos æqualiter pertinet primum peccatum. Verum quia Deus pręſcius eſt omnium futurorum euentuum, ex diſpenſatione diuinæ prouidentiæ hmõi pęnalitates diuciſimode in diuerſis inueniuntur, non quidem pp aliqua merita præcedentia hanc vitam, vt Origen. poſuit. Hoc enim eſt contra id, quod dr̃ Rom. 9. Cum nondum aliquid boni vel mali egiſſent. Eſt etiam contra hoc, quia anima non eſt creata ante corpus, ſed vel in pęnam paternorum peccatorum inquãtum filius eſt quædam res patris, vnde frequenter parentes puniuntur in prole: vel etiam pp remedium ſalutis eius qui hmõi pęnalitatibus ſubditur vt. ſ. per hoc a peccatis arceatur, vel etiã de virtutibus non ſuperbiat, & per patientiam coronetur. Itẽ nota, ꝙ mors dupliciter põt conſiderari. Vno modo ſm quod eſt quoddam malum humanæ naturæ, & ſic non eſt ex Deo, ſed eſt defectus quidam incidens ex culpa humana. Alio modo poteſt conſiderari ſm ꝙ habet quandam rationem boni, prout. ſ. eſt q̃dam iuſta pœna, & ſic eſt a Deo. Vnde Aug. dicit in lib. retrac. ꝙ Deus non eſt actor mortis, niſi inquantum mors eſt pœna. Ad ſm. ſ. de ſingulis pœnis particularibus primis parentibus impoſitis. Dicendum, ꝙ primi parentes propter ſuum peccatum priuati ſunt beneficio diuino, quo humanæ naturæ integritas in eis conſeruabatur, per cuius ſubtractionem humana natura in defectus penales incidit, & ideo dupliciter puniti fuerunt. Primo quidem quantum ad hoc, ꝙ ſubtractum fuit eis id, quod integritatis ſtatui competebat. i. locus terreſtris Paradiſi, quod ſignatur, Gen. 3. cũm dr̃. Et emiſit eum dñs de Paradiſo voluptatis. Et qa ad illum ſtatum primæ innocentiæ per ſeipſum redire non poterat, conuenienter appoſita ſunt impedimenta ne rediret ad ea quæ primo ſtatui competebant, ſ. a cibo ne ſumeret de ligno, & a loco, collocauit Deus ante Paradiſum Cherubin, & flammeũ gladium. Secundo autem puniti fuerunt quantum ad hoc, ꝙ attributa ſunt eis ea, quæ naturæ conueniunt tali beneficio deſtitutæ, & hoc quidem, & quantum ad corpus, & quantum ad animam. Quantum quidem ad corpus ad quod pertinet differentia ſexus alia pœna attributa eſt mulieri, alia viro.

De pœna mulieris quantum ad corpus.

Mulieri attributa eſt pęna ſm duo, pp q. æ viro coniungitur, quæ ſunt generatio prolis, & communicatio operum pertinentium ad domeſticam conuerſationem. Quantum autẽ ad generationem punita fuit dupliciter. Primo quidem quantũ ad tedia. quæ ſuſtinet portando prolem conceptam, & hoc ſignatur cum dicitur. Multiplicabo erumnas tuas, & conceptus tuos. Et quantum ad dolorem quem patitur in pariendo, & quantum ad hoc dicitur. In dolore paries. Quantum vero ad domeſticam conuerſationem punitur ſm hoc quod ſubijcitur dominationi viri, per hoc, quod dicitur. Sub viri poteſtate eris.

Pœna viri ex parte corporis.

Sicut autem ad mulierem pertinet vt ſubdatur viro in his, q̃ ad domeſticam conuerſationem pertinent, ita ad virum pertinet, quod neceſſaria vitæ procuret. Et circa hoc punitur tripliciter. Primo quidem per terræ ſterilitatem, cum dicitur. Maledicta terra in opere tuo. Secundo per laboris anxietatem. Vnde dr̃. In labore comedes de ea cunctis diebus vitæ tuæ. Tertio quantum ad impedimenta, quæ proueniunt terram colentibus. Vnde dicitur, Spinas, & tribulos germinabit tibi.

Pœna amborum ex parte animæ.

Similiter etiam ex parte animæ triplex eorum pęna deſcribitur. Primo quidem quantum ad confuſionem, quã paſſi ſunt de rebellione carnis ad ſpiritum, vnde dr̃. Aperti ſunt oculi amborum, & cognouerunt ſe eſſe nudos. Secundo quantum ad increpationem propriæ culpæ, per hoc, ꝙ dicitur. Ecce Adam factus eſt quaſi vnus ex nobis. Tertio quantum ad commemorationem futuræ mortis, ſecundum ꝙ ei dictum eſt. Puluis es, & in puluerem reuerteris. Ad quod etiam pertinet ꝙ Deus fecit eis tunicas pelliceas, in ſignum mortalitatis eorum. Ex dictis patet, ꝙ quædam pęnæ impoſitæ ſunt ſpecialiter mulieri, quædam viro, quædam vero communiter pertinent ad vtrumque.

Pœna mulieris ſpecialiter.

Quantum ad pœnas ſpecialiter impoſitas mulieri, ponuntur tres. Gen. 3. Prima videlicet. Multiplicabo erumnas tuas, & conceptus tuos. Secunda. In dolore paries filios. Tertia. Et ſub viri poteſtate eris. Quantum ad primum nota, quod licet multiplicatio conceptuum videatur ad dignitatem mulieris pertinere, tamen in pœnam inducitur, non propter ipſam productionem prolis, quæ etiam ante peccatum fuiſſet, ſed propter multitudinem afflictionum quas mulier patitur ex hoc, ꝙ portat fetum conceptum. Vnde ſignanter dicitur. Multiplicabo erumnas tuas, & conceptus tuos. Quæcumq; enim mulier concipit, neceſſe eſt vt erumnas patiatur, & cum dolore pariat, præter beatam virginem, quæ ſine corruptione concepit, & ſine dolore peperit: quia eius conceptus non fuit ſecundum legem naturæ a primis parentibus deriuatus. Quia licet multum vehementer deſiderent prolem concipere, & cum delectatione concipiant, tñ vix poteſt actus coniugales exercere ſine pruritu carnis, feruore libidinis, & fœtore. Poſtquam autem mulier conceperit, facies paleſcit, venter intumeſcit, greſſus lenteſcit, grauatur corpus, debilitatur virtus, minuitur ſomnus, ſollicitatur animus, & tam ſuum, quàm fœtus periculum metuens anxiatur, cibum faſtidit, quę ſibi proficua ſunt refugit, nociua appetit. Quãtum ad ſecundum dicitur. In dolore paries filios. Nam in ſtatu innocentiæ fuiſſet partus abſque dolore. Dicit enim Aug. in 14. de Ciui. Dei. Sic ad pariendum non doloris gemitus, ſed maritalis impulſus fęminea viſcera relaxaret, ſicut ad concipiendum non libidinis appetitus, ſed voluntarius vſus naturam vtramque coniungeret. Poſt peccatum vero quantas anxietates, & anguſtias in partu ſuſtinent mulieres, quot periculis ſubiacent, quot doloribus cruciantur, quot terroribus anxiantur, plus docet experientia, quam poſſit explicare ſcriptura. Rachel præ nimio dolore partus interijt, & moriẽs vocauit filium ſuum Benoni ideſt filium doloris. Vxor Phynees ſubitis doloribus irruentibus peperit ſimul, & perijt, in ipſo autem momento vocauit filium ſuũ Hycaboch, ideſt, filium mortis. O miſera tam naſcentis, quam parientis conditio, quia plerumque fętus antequam naſcatur, vel in ipſa hora natiuitatis moritur, nec ſine ſuo, & parturientis periculo naſci poteſt. Alia vero pariens aut pariendo perit, & fœtum perimit, aut vt viuum pariat aperitur, vt fœtus ad vitã non veniat niſi pariens moriatur. Concipit mulier cum immunditia, & fœtore, portat cum anguſtia & timore, parit cum triſtitia & dolore, nutrit cum ſolicitudine & labore, cuſtodit eum inſtantia, & mętrore. Quãtum ad tertium dicitur. Sub viri poteſtate eris. Huiuſmodi autem ſubiectio mulieris ad virum intelligenda eſt in pœnam mulieris eſſe inducta, non quantum ad regimen, quia etiam ante peccatum vir caput mulieris fuiſſet, & eius gubernator exiſteret, ſed inquantum mulier neceſſe habet obedire volũtati viri ſui, etiam quandoque contra propriam volũtatem. Ante peccatum enim mulier obediret, & ſeruiret viro ex libera voluntate, & mera charitate, poſt peccatum verò mulieri impoſitũ eſt in pęnam vt viro ſit ſubdita, ex conditione quodãmõ. ſ. velit nolit. Si autem aliqua non concipit neque parit, patitur defectũ ſterilitatis, quæ præponderat pœnis omnibus ante dictis.

Pœna viri ſpecialiter.

Similiter viro imponuntur tres pœnæ. Prima eſt. Maledicta terra in opere tuo. Secunda. Spinas, & tribulos germinabit tibi. Tertia. In laboribus comedes ex ea. Et infra. In ſudore vultus, &c. Quantum ad primum nota, quòd maledictio intelligenda eſt, vel propter ſterilitatem, quia poſt peccatum terra in multis locis eſt ſterilis, quod forte non fuiſſet ante peccatum: vel propter diminutionem fęcunditatis, quia ſcilicet non tãtos, nec tot fructus profert poſt lapſum ſicut ante feciſſet. Vel pp bonitatis fructuũ diminutionẽ, qa poſt peccatũ fructus terrę nec ita ſunt pulchri ac delectãdũ aſpectũ, nec ita odoriferi ad delectandũ olfactũ, nec ita dulces ad delectandum guſtum, nec ad

nutriendum

nutriendum æqualiter efficaces. Quantum ad ſm ſciendum, ꝙ ante peccatum terra ſpinas, & tribulos germinaſſet in cibū animalium, non autem in hoīs pęnam, quia.ſ. per earum exortum nullus labor vel punctio ſeu impedimentum hoī terram operāti accideret, ſicut dicit Aug. 11. ſuper Gen. ad litteram. Quantum ad tertium dr̄. In ſudore vultus tui veſceris pane t. Hoc in pęnā imponitur hoī, quia ante peccatum non fuiſſet labor, qui fatigationem, tedium vel laborem mentis vel corporis generaret, ſed bene fuiſſet operatio delectabilis ad conſolationē, & recreationē hoīs operantis. Vñ ante peccatū dictum eſt hoī. Poſuit Deus hoīem in Paradyſo voluptatis vt operaretur, & cuſtodiret illū. Poſt peccatum autem oportet vt quicumque terram operatur, in ſudore vultus panem comedat, & qui per ſeipſos agriculturā non exercēt, in alijs operibus occupentur: homo. n. ad laborē naſcitur Iob. 5. & ſic non ſine ſudore vultus panem manducat.

Pœna vtriuſque ſpecialiter.

SImiliter etiā imponuntur tres pęnæ pertinentes ad vtrūq;. Prima quantum ad habitationis locum, cum dr̄. Emiſit dn̄s Deus hoīem de Paradiſo voluptatis, &c. Secunda quantum ad cibum, cū dr̄. Videte ne forte ſumat is de l gno vitæ, &c. Tertia quantum ad veſtitum, cum dr̄. Fecit eis tunicas pelliceas, & induit eos. Quantum ad primū ſciendū, ꝙ hō iuſto Dei iudicio de loco voluptatis excluſus eſt, q͞a locū tā ſublimē, mundiſſimū, luminoſum, delectabilē, ſumme q͞etū, ſumme tēperatū, & bonis oībus abūdātē fędauerat, ideo dignū fuit vt in locū infimū, immundū, tenebroſum, laboris & anguſtiæ, doloris & miſeriæ, fętoris, & penuriæ plenum deijceretur. Tñ locus ille poſt emiſſionē hoīs in rerū ordine debuit remanere, quia quamuis non ſeruiat hoī ad vſum habitationis, ſeruit tñ ei ad documentum, dum cognoſcit pp peccatum ſe a tali loco fuiſſe priuatum, & dum per ea. q̃ corporaliter, in iſto Paradiſo ſiūt inſtruuntur de his, q̃ pertinent ad Paradiſum cęlū, quo aditus hoī præparatur per Chriſtum. Quantum ad ſm quod dr̄. Videte ne forte ſumatis de ligno vitæ, &c. Sciendum, ꝙ ſi poſt peccatum comediſſet hō de ligno vitæ, nō tñ pp hoc immortalitatē recuperaſſet, ſed beneficio illius cibi potuiſſet vitā magis ꝓlongare. Vñ quod dr̄. Et viuat io æternum, ſumitur ibi, In ęternum, ꝓ diuturno, hoc autem nō expediebat hoī vt in miſeria huius vitæ diutius ꝑmaneret. Cum aūt dr̄ ibidē. Ecce Adam, quaſi vnus ex nobis factus eſt ſciens bonum, & malum. Verba Dei, ſicut dicit Auguſt. 11. ſuper Gen. ad litteram. Non tā ſunt primis parentibus inſultantis, quā cæteros, ne ita ſuperbiant deterrentis pp iſta conſcripta ſunt, quia. ſ. non ſolum Adam non factus fuit qualis fieri voluit, ſed nec id, qđ factus fuerat, conſeruauit. Quantum ad tertiū ſciēdū, ꝙ primis parentibus ante peccatum aſſignatus, & datus fuit cibus, non autem veſtitus, q͞a cibus neceſſarius eſt hoī, & fuiſſet neceſſarius etiā ante lapſum ad fomē caloris naturalis, & ad corporis augmentum. Veſtitus autem neceſſarius eſt hoī ſm ſtatum præſentis miſeriæ pp duo. Primo quidem pp defectum ab exterioribus nocumentis, puta in tpe caloris, & frigoris. Secundo ad tegumentum ignominiæ, ne turpitudo membrorū appareat, in quibus præcipue manifeſtatur rebellio carnis ad ſpiritū. Hęc autem duo in primo ſtatu non erant, qoia in ſtatu illo corpus hominis non poterat per aliquid extrinſecum lædi, nec etiam erat in ſtatu illo aliqua turpitudo in corpore hominis quæ confuſionem induceret. Vnde dicitur Gen. 2. Erant autem vterque nudus Adam ſcilicet & vxor eius, & non erubeſcebant.

De peccato originali. Diſt. XII.

DEinde conſiderandum eſt de peccato quod a primis parentibus transfunditur per originem in poſteros. ſ. de peccato originali. Circa quod tria conſideraoda occurruot. Primo de eius traductione. Secundo de eius eſſentia. Tertio de eius ſubiecto. Circa primum videnda ſunt quinque. Primo vtrū peccatum primi hominis per originem io poſteros deriuetur. Secundo vtrum omnia alia peccata primi parētis vel etiā aliorum parentum per originem in poſteros deriuentur. Tertio vtrū peccatum originale deriuetur ad omnes, qui ex Adam per viā ſeminis generantur. Quarto vtrum deriuaretur ad illos qui miraculoſe ex aliqua parte humani corporis formarentur. Quinto vtrum ſi fęmina peccaſſet viro non peccante, traduceretur originale peccatum. Ad primum. ſ. vtrum peccatum primi hois in poſteros per originem traducatur. Dicendum, ꝙ ſm fidē Catholicā eſt tenendum, ꝙ peccatum primi hoīs originaliter tranſit in poſteros. Propter quod etiā pueri mox nati deferuntur ad baptiſmum, tanquā ab aliqua infectione culpæ abluendi. Contrariū autem eſt hæreſi Pelagianæ, vt patet per Aug. in plurimis ſuis libris. Ad inueſtigandum autem qualiter peccatum primi parentis originaliter poſſit tranſire io poſteros, diuerſi diuerſis vijs ꝓceſſerunt. Quidam. n. conſiderantes, ꝙ peccati ſubiectum eſt anima rationalis, poſuerunt ꝙ cum ſemine rationalis anima traducatur, vt ſic ex infecta anima in fectæ animæ deriuari videātur. Alij vero hoc repudiantes tanqoam erroneum conati ſunt oſtēdere q͞uo culpa aīæ parentis traducitur in prolem, etiam ſi aīa non traducaẛ, per hoc ꝙ corporis defectus traducunẛ a parēte ī prolem, ſicut ſi leproſus generat leproſum, vel podagricus podagricum, pp aliquā corruptionem ſeminis, licet illa corruptio nō dicatur lepra vel podagra. Cum autem corpus ſit proportionatum animæ, & defectus animæ redundent in corpus, & ecōnerſo, ſimili modo dicunt ꝙ culpabiles defectus animæ per traductionem ſeminis in prolem deriuantur, quamuis ſemen actualiter non ſit culpæ ſubiectum. Sed oēs hmōi viæ ſufficientes nō ſūt, quia dato, ꝙ aliqui defectus corporales a parente tranſeant in prolem per originem, & etiam aliqui defectus animæ ex conſequenti pp corporis indiſpoſitionem, ſicut interdum ex fatuis fatui generantur, tñ hoc ipſum, qđ eſt ex origine aliquem defectū hr̄e, vr̄ excludere rōnem culpæ, de cuios rōne eſt, ꝙ ſit voluntaria. Vnde etiam poſito, ꝙ anima rōnalis traduceretur ex hoc ipſo, ꝙ infectio animæ prolis non eſſet io eius voluntate, amitteret rationem culpæ obligantis ad pęnam, vt Philoſophus dicit in 3. Ethic. Nullus improbabit cæco nato, ſed magis miſerebitur. Et ideo alia via procedendum eſt, dicendo ꝙ oēs homines, qui naſcuntur ex Adam poſſunt conſiderari vt vnus homo, inquantum conueniunt in natura quam a primo parente accipiunt, ſm quod in ciuilibus omnes, qui ſunt vnius communitatis reputanẛ quaſi vnum corpus, & tota communitas quaſi vnus homo. Porp yri[9] etiam dicit, ꝙ per participationem actus ſpeciei plures homines ſunt vnus homo. Sic igitur multi homines ex Adam deriuati ſunt tanquam multa membra vnius corporis, actus autem vnius membri corporalis puta manus non eſt voluntarius voluntate ipſius manus, ſed voluntate animæ, quæ primo mouet mēbra. Vnde homicidium, quod manus committit, non imputatur manui ad peccatum, ſi conſideratur manus ſm ſe vt diuiſa a corpore, ſed imputatur ei inquantum eſt aliquid hominis, quod mouetẛ a primo principio motiuo hominis. Sic igitur inordinatio, q̃ eſt in iſto homine ex eodem generato non eſt voluntaria voluntate ipſius, ſed voluntate primi parentis, qui mouet motione generationis oēs, qui ex eius origine deriuantur, ſicut voluntas animę mouet oīa membra ad actum. Vñ peccatum, qđ ſit a primo parente in poſteros dr̄ originale, ſicut peccatum, qđ ab aīa deriuaẛ ad mēbra corporis dr̄ actuale, & ſicut peccatum actuale, qđ per membrum aliquod committitur non eſt peccatum illius mēbri, niſi inquantum illud membrum eſt aliquid ipſius hoīs, pp quod vocatur peccatum humanum ita peccatum originale nō eſt peccatum huius perſonæ, niſi inquantum hoc perſona recipit naturā a primo parente. Vnde & vocatur peccatum naturæ, ſm illud Ephe. 2. Eramus natura filij iræ. Sicut autem filius nō portat iniquitatem patris. i. non punitur pro peccato actuali patris, ſicut dr̄ Ezech. 18. niſi ſit particeps culpæ patris per imitationem iniquitatis paternæ. Sic nec pro peccato primi parentis punirentur filij, niſi participes eſſent peccati primi parentis. Fiunt autem homines participes culpæ eius, quia deriuatur per originem culpā a primo parente in oēs poſteros, ſicut & actuale peccatum ꝑ imitationem. Item quamuis aīa, quæ eſt ſubiectum culpæ non traducatur a parente in prolem, quia virtus ſeminis non poteſt cauſare animam rationalem, mouet tñ ad ipſam diſpoſitiue. Vñ per virtutem ſeminis traducitur humana natura a parente in prolē, & ſimul cū natura naturæ īfectio, ex hoc ſit iſte, q naſciẛ cōſors culpæ primi parentis, ꝙ natura ab eo ſortitur per quandam generatiuam motionem. Item quāuis in illo ſemine non ſit actualiter culpa, quia non poteſt eſſe ſubiectum culpæ, tñ virtualiter eſt in illo humana natura, quam concomitatur talis culpa. Item magis inficiẛ aīa ꝑ ſemē, q̃ ꝑ carnē: q͞a ſemē eſt principiū generōnis, q̃ eſt proprius actus naturæ eius ꝓpagationi deſeruiēs, caro aūt dicit qđ ꝑfectū iā determinatū ad ꝑſonā. Si. n. ꝑ carnē iā ꝑfectā inficereẛ aīa ſibi vnita, iā aīa nō poſſet emūdari a peccato originali, quādiu eſſet carni vnita. Ad ſm. ſ. vtrū oīa alia peccata, vel primi parētis vel ꝓximorū parētū traducanẛ in poſteros, dicēdū ꝙ Aug. hāc q̃ſtionē mouet in Ench. & inſolutā relinquit. Sed ſi quis diligēter attēdat, impoſſibile eſt, ꝙ aliqua peccata ꝓximorū parētū, vel etiā primi parētis ꝑter primū ꝑ originē traducanẛ, cuius rō eſt, q͞a hō generat ſibi idē in ſpē, nō autē ſm indiuiduū, & ideo ea, q̃ directe ptinēt ad indiuiduum, ſicut perſonales actus, & q̃ ad eos pertinēt, nō traducunẛ a parētibus in filios. Nō. n. grammaticus traducit in filium ſcientiā grāmaticæ, q̃ ꝓprio ſtudio acquiſiuit. Sed ea, quæ pertinent ad naturam ſpeciei traducuntur a parentibus in filios, niſi ſit defectus naturæ, ſicut oculatus generat oculatum, niſi natura deficiat. Et ſi natura ſit fortis etiam aliqua indiuidualia accidentia propagantur in filios pertinentia ad diſpoſitionem naturæ, ſicut velocitas corporis, bonitas ingenij, & alia huiuſmodi, nullo

autem modo ea, quæ ſunt pure perſonalia vt dictum eſt. Sicut enim ad perſonã pertinet aliquid ſm ſeipſam, & aliquid ex dono gr̃æ, ita etiam ad naturam pōt aliquid pertinere ſm ſeipſam. ſ. quod cauſatur ex principijs eius, & aliqd ex dono gr̃æ. Et hoc modo iuſtitia originalis erat quoddã donum gr̃æ, toti humanæ naturæ diuinitus collatum in primo parente, qđ quidẽ primus hō amiſit ꝑ primũ peccatum. Vñ ſicut illa originalis iuſtitia traducta fuiſſet in poſteros ſimul cũ natura, ita & inordinatio oppoſita, ſed alia peccata actualia vel aliorũ nō corrũpũt naturã quãtũ ad id qđ natura eſt, ſed ſolũ quãtũ ad id, qđ ꝑſonæ eſt, i. ſm ꝓnitatẽ ad actũ, vnde alia paccata non traducunt. Ad tertiũ. ſ. vtrũ peccatũ primi parentis tranſeat ꝑ originẽ in oẽs poſteros, qui ex eo ꝑ viã ſeminis generantur, dicendũ, ꝙ ſm fide catholicã firmiter eſt tenendũ, ꝙ oẽs hoĩes præter ſolum Chriſtum ex Adã deriuati peccatum originale ex eo cõtrahunt. Alioquin nō oẽs indigerent redemptionem, quæ eſt per Chriſtũ, qđ erroneũ eſt. Rō autem pōt ſumi ex eo, quod ſupra dictũ eſt, ꝙ ſic ex peccato primi parentis traducatur originalis culpa in poſteros, ſicut a voluntate animæ per motionem membrorum traducitur peccatum actuale ad membra corporis. Manifeſtum eſt autem, ꝙ peccatum actuale traduci poteſt ad omnia membra quæ poſſunt moueri a voluntate. Vnde, & culpa originalis traducitur ad oẽs illos qui mouentur ab Adam motione generationis. Ad quartũ ſcilicet, vtrum ſi aliquis miraculoſe formaretur ex carne humana contraheret originale peccatum, dicendum, ꝙ ſicut iã dictum eſt, peccatum originale a primo parente traducitur in poſteros, inquantum mouentur ab ipſo per generationem, ſicut membra mouentur ab anima ad peccatum actuale, non autem eſt motio ad generationem niſi per virtutem actiuam in generatione. Vnde illi ſoli peccatum originale contrahunt, qui ab Adam deſcẽdunt ꝑ virtutẽ actiuã in generatione originaliter ab Adã deriuata, quod eſt ſm ſeminalẽ rōnẽ ab eo deſcendere, nã ratio ſeminalis nihil eſt aliud q̃ vis actiua in generatione. Si aũt aliquis formaretur virtute Diuina ex carne humana, manifeſtum eſt, ꝙ vis actiua non deriuaretur ab Adã, vñ non contraheret peccatum originale: ſicut nec actus manus ꝑtineret ad peccatum humanũ, ſi manus non moueretur a voluntate hoĩs, ſed ab aliquo extrinſeco mouente. Ad quintum. ſ. vtrum ſi Adã non peccaſſet Eua peccante filij contraherent originale peccatum. Dicendum ꝙ huius dubitationis ſolutio ex præmiſſis apparet. Dictũ eſt. n. ſupra, ꝙ peccatum originale a primo parente traducitur inquãtum mouet ad generationẽ natorum, vnde dictum eſt, ꝙ ſi materialiter tñ aliquis ex carne humana generaretũ, originale peccatum non contraheret. Manifeſtum eſt autem ſm doctrinam philoſophorum, ꝙ principium actiuum in generatione eſt a patre, materiam autem miniſtrat mater. Vnde peccatum originale non contrahitur a matre, ſed a patre. Et ſm hoc ſi Adam non peccante Eua peccaſſet, filij originale peccatum non contraherẽt. Ecõtrario aũtẽ eſſet ſi Adã peccaſſet, & Eua non peccaſſet.

De peccato originali, quantum ad eius eſſentiam. *Diſt.* XIII.

DEinde conſiderandum eſt de peccato originali quantũ ad eius eſſentiam. Et circa hoc quæruntur quatuor. Primo vtrum peccatum originale ſit habitus. Secundo vtrum ſit vnũ tñ in vno hoĩe. Tertio vtrũ ſit concupiſcentia. Quarto vtrũ ſit æqualiter in oĩbus. Ad primum. ſ. vtrum originale peccatum ſit habitus. Dicendum, ꝙ ſicut ſupra dictum eſt duplex eſt habitus. Vnus quidem quo inclinatur potentia ad agendũ, ſicut ſcientiæ, & virtutes habitus dicũtur. Et hoc mō patet, ꝙ peccatũ originale non eſt habitus. Alio modo dr̃ habitus diſpoſitio alicuius naturæ ex multis cõpoſitæ, ſm q̃ bene ſe habet vel male ad aliquid, & præcipue cum talis diſpoſitio verſa fuerit quaſi in naturam, vt patet de ægritudine, & ſanitate. Et hoc modo peccatum originale eſt habitus. Eſt. n. quædam inordinata diſpoſitio proueniens ex diſſolutione illius armoniæ in qua conſiſtebat rō originalis iuſtitiæ: ſicut etiam ægritudo corporalis eſt quædam inordinata diſpoſitio corporis, ſm quod ſoluitur æqualitas in qua conſiſtit ratio ſanitatis, vnde peccatum originale languor naturæ dicitur. Ad ſm. ſ. vtrum in vno homine ſit tñ vnum originale peccatum, Dicendum, ꝙ in vno homine eſt vnum peccatum originale, cuius ratio dupliciter accipi poteſt. Vno modo ex parte cauſæ peccati originalis. Dictum eſt. n. ſupra, ꝙ ſolum primum peccatum primi parentis in poſteros traducitur, vnde peccatum originale in vno hoĩe eſt vnum numero, & in oĩbus hominibus eſt vnum proportione reſpectu. ſ. ad primũ principiũ. Alio modo poteſt accipi ratio eius ex ipſa eſſentia originalis peccati. In omni n. inordinata diſpoſitione vnitas ſpeciei conſideratur ex parte cauſæ, vnitas autem ſm numerum ex parte ſubiecti, ſicut patet in ægritudine corporali. Sunt enim diuerſæ ægritudines ſpecie, quæ ex diuerſis cauſis procedunt, puta ex ſuperabundantia calidi, & frigidi, ex læſione pulmonis vel hepatis. Vna autem ægritudo ſm ſpeciem in vno homine non eſt niſi vna numero. Cauſa autem huius corruptæ diſpoſitionis, quæ dr̃ originale peccatum, eſt vna tñ. ſ. priuatio originalis iuſtitiæ, per quã ſublata eſt ſubiectio humanæ mentis ad Deum, & ideo peccatũ originale eſt vnũ ſpecie, & in vno hoĩe non pōt eſſe niſi vnũ numero. In diuerſis aũt hoĩbus eſt vnũ ſpecie, & ꝓportione, diuerſum numero. Ad tertium. ſ. vtrũ originale peccatũ ſit concupiſcẽtia, dicẽdũ, ꝙ vnũquodq; habet ſpẽm a ſua forma. Dictũ eſt autem ſupra, ꝙ ſpecies originalis peccati ſumitur ex ſua cã, vñ oportet, ꝙ id, quod eſt formale in originali peccato accipiatũ ex parte cauſæ peccati originalis, oppoſitorũ autem oppoſitæ ſunt cauſæ. Eſt igitur attendenda cauſa originalis peccati ex cã originalis iuſtitiæ, q̃ opponiũ ei. Tota autẽ ordinatio originalis iuſtitiæ eſt ex hoc, ꝙ voluntas hoĩs erat Deo ſubiecta. Quæ quidem ſubiecta primo, & principaliter erat ꝑ voluntatẽ, cuius eſt mouere oẽs alias partes animæ in finẽ, vnde ex auerſione voluntatis a Deo conſecuta eſt inordinatio in omnibus alijs animæ viribus. Sic igiũ priuatio originalis iuſtitiæ, ꝑ q̃ voluntas ſubdebatũ Deo eſt formale in peccato originali. Oĩs autẽ alia inordinatio viriũ animæ præcipue in hoc attendiũ, quia inordinate conuertuntur ad bonũ cõmutabile, q̃ quidem inordinatio cõi nomine pōt dici concupiſcẽtia. Et ita peccatũ originale materialiter qdẽ eſt concupiſcentia, formaliter verò eſt defectus originalis iuſtitiæ. Ad quartum. ſ. vtrum peccatũ originale ſit æqualiter in omnibus, dicendum, ꝙ in originali peccato ſunt duo. Quorum vnum eſt defectus originalis iuſtitiæ, aliud autem eſt relatio huius defectus ad peccatum primi parentis a quo per vitiatam originẽ deducitur. Quantũ autẽ ad primũ, peccatum originale non recipit magis, & minus, q a totum donum originalis iuſtitię eſt ſublatũ. Priuationes autẽ totaliter aliquid priuantes, vt mors, & tenebrę nō recipiunt magis, & minus. Similiter etiam, nec quantum ad ſm, æqualiter. n. oẽs relationem habent ad primum principium vitiatæ originis, ex quo peccatũ originale recipit rōnẽ culpæ. Relatio. n. non recipit magis, & minus: vnde manifeſtum eſt, ꝙ peccatum originale non poteſt eſſe magis in vno, quàm in alio.

De ſubiecto originalis peccati. *Diſt.* XIIII.

DEinde conſiderandum eſt de ſubiecto originalis peccati, Et circa hoc videnda ſunt quatuor. Primo vtrum ſubiectum originalis peccati per prius ſit caro vel anima. Secũdo vtrum, ſit in anima per eſſentiam aut per potentias ſuas. Tertio vtrum voluntas per prius ſit ſubiectum originalis peccati, q̃ aliæ potentiæ. Quarto vtrum aliquæ potentiæ animæ ſint ſpecialiter infectæ. ſ. generatiua vis, concupiſcibilis, & ſenſus tactus. Ad primum. ſ. vtrum peccatum originale magis ſit in carne, q̃ in anima, dicendum, ꝙ aliquid poteſt eſſe in aliquo dupliciter. Vno modo ſicut in cauſa vel principali vel inſtrumentali. Alio modo ſicut in ſubiecto. Peccatum igitur originale omnium hominum fuit quidem in ipſo Adam, ſicut in prima cauſa principali, ſm illud Rom. 5. In quo oẽs peccauerunt. In ſemine autẽ corporali eſt peccatum originale ſicut in cauſa inſtrumentali, eo ꝙ per virtutem actiuam ſeminis traducitur peccatum originale in prolem ſimul cum natura humana. Sed ſicut in ſubiecto, peccatum originale nullo modo poteſt eſſe in carne, ſed ſolum in anima, cuius ratio eſt, ſicut ſupra dictum eſt, hoc modo ex voluntate primi parentis peccatum originale traducitur in poſteros per quandam generatiuam motionem, ſicut a voluntate alicuius hominis deriuatur peccatum actuale ad alias partes eius, in qua quidem deriuatione hoc poteſt attẽdi, ꝙ quicquid prouenit ex motione voluntatis peccati ad quacumq; partẽ hominis, quæ quocumque modo poteſt eſſe particeps peccati, uel per modum ſubiecti, vel per modum inſtrumenti, habet rationem culpæ. Sicut ex voluntate gulæ prouenit concupiſcentia cibi ad concupiſcentem, & ſumptio cibi ad manus, & os, quæ inquantum mouentur a voluntate ad peccatum ſunt inſtrumenta peccati: quod vero vlterius deriuatur ad vim nutritiuam, & ad interiora mẽbra, quæ non ſunt nata moueri a voluntate, non habet rationem culpæ. Sic igitur cum anima poſſit eſſe ſubiectum culpæ, quicquid prouenit de corruptione primi peccati ad animam, habet rationem culpæ, quod autem prouenit ad carnem non habet rationem culpæ, ſed pœnæ. Sic ergo anima eſt ſubiectum peccati originalis, non autem caro. Nec obſtat, quod dicit Apoſtolus ad Rom. ſeptimo. Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ. Ex quo verbo videtur, ꝙ repugnantia carnis ad mentem principaliter conſiſtit in carne. Repugnantia autem carnis ad mentem procedit ex corruptione originalis peccati, & ſic originale peccatum principaliter videtur eſſe in carne. Sed Apoſtolo. ibi loquitur de homine iam redempto, qui liberatus eſt a culpa, ſed ſubiacet adhuc pœnæ, ratione cuius peccatum dicitur habitare in carne. Vnde ex hoc non ſequitur, quod caro ſit ſubiectum culpæ, ſed pœnæ. Item quia

peccatum

peccatum originale cauſatur ex ſemine ſicut ex cauſa inſtrumétali, vt dictum eſt, non auté oportet, ꝙ aliquid ſit principalius in cauſa inſtrumentali, ꝗ in effectu, ideo nõ oportet, qđ peccatum originale principalius ſit in carne, ꝗ in aĩa, ſed in Adã peccante principalius fuit, in quo fuit ſm rõnem actualis peccati. Ité peccatum originale a primo parente contrahimus, inquantũ in eo fuimus ſm rõnem ſeminalem. Sic autem non fuit ibi aĩa, ſed ſola caro. Sed licet aĩa huius vel illius hoĩs non fuerit in Adã peccante ſm rõnem ſeminalem ſicut in principio effectiuo, fuit tñ in eo ſicut in principio diſpoſitiuo, eo ꝙ ſemen corporale, quod ex Adam traducitur, ſua virtute non efficit aĩam rõnalem, ſed ad eam diſponit. Cum autem aĩa in ſui infuſione in corpus, inficiatur macula originalis peccati ex contractu carnis maculatæ, hmõi infectio originalis peccati nullo modo cauſatur a Deo, ſed ex ſolo peccato primi parentis per carnalem generationem, & ideo cum creatio importet reſpectum aĩæ ad ſolum Deũ, nõ poteſt dici, ꝙ aĩa in ſui creatione inquinetur. Sed infuſio importat reſpectum, & ad Deum infundentem, & ad carnem cui infunditur aĩa. Et ideo reſpectu ad Deum infundentem non poteſt dici, ꝙ aĩa per infuſionem maculetur, ſed ſolum habito reſpectu ad corpus cui infunditur. Licet autem ſic inficiatur aĩa a carne in ipſo ſuæ infuſionis inſtanti, non debet tñ Deus ſumme bon⁹, & ſapiens prætermittere creationem huius aĩæ, quia bonũ cõe bono particulari præfertur. Vnde Deus ſm ſuam ſapientiam nõ prætermittit vniuerſalem ordinem rerum, qui eſt vt tali corpori talis aĩa infundatur, vt vitetur ſingularis infectio huius animę. præſertim cum natura aĩæ hoc habeat, vt eſſe non incipiat niſi in corpore. Melius eſt autem ei ſic eſſe ſm naturam, quam nullo modo eſſe, præſertim cum poſſit per grãm damnationẽ euadere. Ad ſm. ſ. vtrũ originale peccatũ ſit p prius in aĩa, quam in eius potentijs, dicendũ, ꝙ illud principaliter eſt ſubiectum alicuius peccati, ad quod pertinet prima cauſa motiua illius peccati. Sicut ſi cauſa motiua ad peccandum ſit delectatio ſenſus, qui ptinet ad vim concupiſcibilem ſicut ꝓprium obiectum eius; ſequitur ꝙ vis concupiſcibilis ſit proprium ſubiectum illius peccati. Manifeſtũ eſt auté, ꝙ peccatum originale cauſatur per originem. Vnde illud aĩæ, quod primo attingitur ab origine hoĩs eſt primum ſubiectum originalis peccati. Attingit auté origo aĩam, vt terminum generationis, ſm quod eſt forma corporis, qđ qdé conuenit ei ſm eſſentiam propriam. Vnde aĩa ſm eſſentiã eſt ſubiectum primum originalis peccati. Sicut originalis iuſtitia primordialiter pertinebat ad eſſentiam aĩæ. Erat. n. donum diuinitus datum humanæ naturæ, quam per prius reſpicit eſſentia aĩæ, quàm eius potentiæ. Potentiæ. n. magis videntur pertinere ad perſonam inquantum ſunt principia perſonalium actuum. Vnde, ſunt propria ſubiecta peccatorum actualium, quæ ſunt peccata perſonalia. Ad tertium. ſ. vtrum peccatũ originale, per prius inficiat voluntatem, quàm alias potentias, dicendum, ꝙ in infectione peccati originalis duo eſt conſiderare. Primo quidem inhærẽtia eius ad ſubiectum, & ſm hoc primo reſpicit eſſentiam animæ, vt dictum eſt. Deinde conſiderare oportet inclinationem eius ad actum, & hoc modo reſpicit potentias animæ. Oportet igitur, ꝙ illam per prius reſpiciat, quæ primam inclinat oẽ habet ad peccandum, hoc autem eſt voluntas, vt ex ſupradictis patet. Vnde peccatum originale per prius reſpicit voluntatem. Ad quartum. ſ. vtrum vis generatiua, & vis concupiſcibilis, & ſenſus, tactus ſint magis infectæ, quàm aliæ potentię animę, dicendum, quòd huiuſmodi corruptio præcipue infectio nominari ſolet, quæ nata eſt in aliud transferri, vnde & morbi contagioſi ſicut lepra, & ſcabies, & hmõi infectiones dicuntur. Corruptio autem originalis peccati traducitur per actum generationis, ſicut ſupra dictum eſt, vnde potentiæ, quæ ad huiuſmodi actum concurrunt, maxime dicuntur eſſe infectæ. Huiuſmodi enim actus deſeruit generatiue inquantum ad generationem ordinatur. Habet autem in ſe delectationem tactus, quæ eſt maximũ obiectum concupiſcibilis. Et ideo cum omnes partes animæ dicantur eſſe corruptæ per peccatum originale, ſpecialiter tres prædictæ dicuntur eſſe corruptæ, & infectæ.

De cauſa peccati. Diſt. XV.

DEinde conſiderandum eſt de cauſa peccati, ſm ꝙ vnum peccatum eſt cauſa alterius. Et circa hoc quæruntur quattuor. Primo vtrum cupiditas ſit radix omnium peccatorum. Secundo vtrum ſuperbia ſit initium omnis peccati. Tertio vtrum præter ſuperbiam, & auaritiam debeant dici capitalia vitia aliqua. Quarto quot, & quæ ſunt capitalia vitia. Ad primũ, ſ. vtrum cupiditas ſit radix omnium peccatorum. Dicendum, ꝙ ſm quoſdam cupiditas dr̃ multipliciter. Vno mõ prout eſt inordinatus appetitus diuitiarũ, & ſic eſt ſpeciale peccatũ. Alio modo ſm ꝙ ſignificat inordinatum appetitum cuiuſcumque boni temporalis, & ſic eſt genus omnis peccati. Nam in omni peccato eſt inordinata conuerſio ad commutabile bonum, vt dictum eſt. Tertio ſumitur prout ſignificat quandam inclinationem naturę corruptæ ad bona corruptibilia inordinaté appetenda. Et ſic dicunt cupiditaté eſſe radicé oĩum peccatorum, ad ſimilitudinem radicis arboris, quæ ex terra trahit alimentum. Sic. n. ex amore rerum temporalium oé peccatum procedit, & hęc quidé quamuis vera ſint, non tñ videntur eſſe ſm intentionem Apoſtoli, ꝗ dixit cupiditatem eſſe radicem oĩum peccatorum. Manifeſte. n. ibi loquitur contra eos, qui cum velint diuites fieri incidunt in tentationes, & in laqueum diaboli, eo ꝙ radix omnium malorũ eſt cupiditas. Vnde manifeſtum eſt, ꝙ loquitur de cupiditate ſm ꝙ eſt inordinatus appetitus diuitiarum. Et ſm hoc dicendũ eſt, ꝙ cupiditas ſm ꝙ eſt ſpeciale peccatum dr̃ radix omnium peccatorum, ad ſimilitudinem radicis arboris, quæ alimentum pręſtat toti arbori. Videmus. n. ꝙ per diuitias homo acquirit facultatem perpetrandi quodcumque peccatum, & adipiſcendi deſiderium cuiuſcumque peccati, eo ꝙ ad habenda quæcumq; temporalia poteſt homo per pecuniam iuuari ſm ꝙ dr̃ Eccle. 10. Pecuniæ obediunt oĩa. Et ſm hoc patet, ꝙ cupiditas diuitiarũ radix eſt oĩum peccatorum. Sciendum autem, ꝙ ſicut in naturalibus nõ quæritur, quid ſemper fiat, ſed quid in pluribus accidat, eo ꝙ natura corruptibilium rerum impediri poteſt vt non ſemper eodem modo operetur: ita etiam in moralibus conſideratur quod vt in pluribus eſt, non autem, quod eſt ſemper, eo ꝙ voluntas non ex neceſſitate operatur. Non ergo dr̃ auaritia radix oĩs mali, quin interdum aliquod aliud malum ſit radix eius, ſed qa ex ipſa vt frequentius alia mala oriuntur ratione prædicta. Ad ſm. ſ. vtrum ſuperbia ſit initium omnium peccatorum, dicendũ, ꝙ quidam dicũt ſuperbiam tripliciter dici. Vno modo ſm ꝙ ſuperbia ſignificat inordinatum appetitum propriæ excellentiæ, & ſic eſt ſpeciale peccatum. Alio modo ſm ꝙ importat quendam actualem contemptum Dei, quantum ad hunc effectum, qui eſt non ſubdi eius præcepto, & ſic dicunt, ꝙ eſt generale peccatum. Tertio mõ ſm ꝙ importat quandam inclinationem ad hmõi contemptum ex corruptioné naturæ, & ſic dicunt quod eſt initium omnis peccati. Et differt a cupiditate, quia cupiditas reſpicit peccatum ex parte conuerſionis ad bonum commutabile, ex quo peccatum quodãmodo nutritur, & fouetur, ꝓp hoc cupiditas dr̃ radix. Sed ſuperbia reſpicit peccatum ex parte auerſionis a Deo, cuius præcepto homo ſubdi recuſat, & ideo vocatur initiũ, qa ex parte auerſionis incipit rõ mali. Et hæc qdé quamuis vera ſint, nõ tñ ſunt ſm intentioné ſapientis, qui dicit. Initiũ oĩs peccati ſuperbia. Manifeſte. n. loquitur de ſuperbia, ſm ꝙ eſt inordinatus appetitus ꝓpriæ excellentiæ. Qđ patet p hoc, quod ſubdit. Sedes ducum ſuperborum deſtruxit Deus, &c. & ideo dicendum eſt, ꝙ ſuperbia ſm ꝙ eſt ſpeciale peccatum, eſt initium oĩs peccati. Conſiderãdũ eſt. n. ꝙ in actibus voluntarijs cui. ſ. mõdi ſunt peccata duplex ordo inuenitur. ſ. intẽtionis, & executionis. In primo qdé ordine habet rõné principij finis. Finis autem in oĩbus bonis téporalibus acquirendus eſt, vt homo per illam quandam perfectioné, & excellentiã habeat, & ideo ex hac parte ſuperbia, quæ eſt appetitus excellentiæ ponitur eſſe initium oĩs peccati. Sed ex parte executionis eſt primum illud, quod p̄bet opportunitatem adimplendi oĩa deſideria peccati, quod habet rõnem radicis. ſ. diuitiæ, & ideo ex hac parte auaritia poniẽ eſſe radix oĩum malorum. Nec obſtat, quod dr̃ Eccle. 10. Initiũ ſuperbiæ hoĩs apoſtatare a Deo, & ſic ſuperbia non vr̃ eſſe initium oĩs peccati. Sed ſciendum, ꝙ apoſtatare a Deo dr̃ eſſe initium ſuperbiæ ex parte auerſionis, ex hoc. n. ꝙ homo non vult ſubdi Deo, ſequitur, ꝙ inordinate velit propriam excellentiam in rebus temporalibus, & ſic apoſtaſia a Deo non ſumitur hic quaſi ſpeciale peccatum. Sed magis conditio quædam generalis omnis peccati, quæ eſt auerſio ab incommutabili bono. Vel poteſt dici, quod apoſtatare a Deo dicitur eſſe initium ſuperbię quia eſt prima ſuperbiæ ſpecies. Ad ſuperbiam autem pertinet cuicumque ſuperiori nolle ſubijci, & præcipue nolle ſubdi Deo, ea quo contingit quod homo ſupra ſeipſum indebite ſe extollat, quantum ad alias ſuperbiæ ſpecies. Item nota, quòd inordinatus amor ſui dicitur initium omnis peccati, quia ſecundum Auguſt. 14. de Ciui. Dei. facit ciuitatem Babiloniæ, ſed in hoc dicitur homo ſe amare, ꝙ vult ſui excellentiam. Idem enim eſt ſe amare, quod velle ſibi bonum. Vnde ad idem pertinet, quod ſuperbia ponatur initium omnis peccati, vel proprius amor ſui. Ad tertium. ſ. vtrum præter ſuperbiam, & cupiditatem ſint qdã aliqua alia peccata, quæ capitalia nominentur, dicendum, ꝙ capitale a capite dicitur. Caput autem proprie quidem eſt quoddã membrum animalis, quod eſt principium, & directiuum totius animalis: vnde metaphorice omne principium caput vocatur: & etiam homines, qui alios dirigunt, & gubernant capita aliorum dicuntur. Dicitur ergo vitium capitale vno modo a capite pro-

priè dicto, & ſm hoc peccatū capitale dr peccatū, qđ capitis pęna punitur. Sed ſic nunc non intēdimus de capitalibus vitijs vel peccatis. Sed ſm q alio mõ dr peccatum capitale a capite, put metaphoricè ſignificat principium vel directiuū aliorum, & ſic dr vitium capitale ex quo alia vitia oriſtur, & præcipuè ſm originem cauſæ finalis, quæ eſt formalis origo vt ſupra dictum eſt, & ideo vitium capitale non ſolum eſt principium aliorum, ſed etiam eſt directiuum quodammõ aliorum. Semper.n.ars vel habitus ad quam pertinet finis, principatur & imperat circa ea, q ſunt ad finem. Vñ Greg.31. Moral.hmõi vitia capitalia ducibus exercituum comparat. Dicuntur autem capitalia vitia non ſolū illa, quæ habent rõnem primæ originis, ſicut auaritia, quæ dr radix, & ſuperbia quæ dr initium, ſed etiam illa, quæ habent rõnē originis propinquæ reſpectu plurium peccatorum Ad quartum. ſ.quot, & quæ ſint capitalia vitia, dicendum, q ſicut dictum eſt, vitia capitalia dicuntur ex quibus alia oriuntur, præcipue ſm rationem cauſæ finalis. hmõi autem origo poteſt attendi dupliciter. Vno quidem modo ſm conditionem peccantis, qui ſic diſpoſitus eſt vt maxime afficiatur ad vnum finem, ex quo vt plurimum in alia peccata procedat, ſed iſte modus originis ſub arte cadere non poteſt, eo q infinitæ ſunt particulares hominum diſpoſitiones. Alio modo ſm naturalem habitudinem ipſorum finium adinuicem, & ſm hoc vt in pluribus vnum vitium ex alio oritur, vnde iſte modus originis ſub arte cadere non poteſt. Secundum hoc ergo illa vitia capitalia dicuntur, quorum fines habent quaſdam primarias rõnes mouendi appetitum, & ſm harū rõnem diſtinguuntur capitalia vitia. Mouet autem aliquid appetitum dupliciter. Vno modo directè, & per ſe, & hoc modo bonum mouet appetitum ad proſequendum, malū autem ſm eandem rationem ad fugiendum. Alio modo indirecte, & quaſi per aliud, ſicut aliquis aliquod malum proſequitur pp aliquod bonum adiunctum, vel aliquod bonum fugit pp aliquod malū adiunctum. Bonum autem hominis triplex eſt. Eſt.n.primo quoddam bonum animæ, qđ.ſ.ex ſola apprehenſione rõnem appetibilitatis habet, ſicut excellentia laudis vel amoris, & hoc bonum inordinatè proſequitur inanis gloria. Aliud eſt bonum corporis, & hoc vel pertinet ad conſeruationem indiuidui ſicut cibus, & potus, & hoc bonum inordinatè proſequitur gula. aut ad conſeruationem ſpeciei, ſicut coitus, & ad hoc ordinatur luxuria. Tertio bonum eſt exterius, ſ.diuitiæ, & ad hoc ordinatur auaritia, & eadem quatuor vitia inordinate fugiunt mala contraria, vel aliter bonum præcipuè mouet appetitum ex hoc, q participat aliquid de proprietate fœlicitatis, quam naturaliter omnes appetunt, de cuius ratione eſt quidem primò quædam pfectio. Nam fœlicitas eſt perpetuum bonum ad quod pertinet excellētia vel claritas, quam appetit ſuperbia vel inanis gloria. Secundo de ratione eius eſt ſufficientia quam appetit auaritia in diuitijs eam promittentibus. Tertio eſt de conditione eius delectatio, ſine qua fęlicitas eſſe non poteſt, vt dr in 1.& 10. Ethic. Et hanc appetunt gula, & luxuria. Quòd autem aliquis bonum fugiat propter aliquod malum adiunctum, hoc contingit dupliciter. Quia aut eſt reſpectu boni proprij, & ſic eſt accidia, quæ triſtatur de bono ſpirituali propter laborem corporalem adiunctum. Aut eſt de bono alieno, & hoc ſi ſit ſine inſurrectione pertinet ad inuidiam, & quæ triſtatur de bono alieno inquātum eſt impeditiuū propriæ excellentiæ. Aut eſt cum quadam inſurrectione adiuncta.ſ.ad vindictam, & ſic eſt ira, & ad eadem vitia pertinet proſecutio mali oppoſiti. Dicuntur etiam iſta vitia capitalia, quia ex eis frequentius alia oriuntur. Vnde nihil prohibet aliqua peccata interdum ex alijs cauſis oriri. Poteſt tamē dici, q omnia peccata, quæ ex ignorantia proueniunt poſſunt reduci ad accidiam, ad quam pertinet negligentia, qua aliquis recuſat ſpiritualia bona acquirere propter laborem. Ignorantia autem, quæ poteſt eſſe cauſa peccati ex negligentia prouenit vt ſupra dictum eſt. Quòd autem aliquis committat aliquod peccatum ex bona intentione, ad ignorantiam videtur pertinere.

De effectibus peccati. *Diſt.* *XVI.*

DEinde conſiderandum eſt de effectibus peccati. Et primo de corruptione boni naturæ. Secundo de macula animæ. Tertio de reatu pęnæ. Quarto de diuerſis damnis, quæ peccatum facit in anima. Circa primum quæruntur ſex. Primo vtrum bonum naturæ diminuatur per peccatum. Secundo vtrū totaliter tolli poſſit. Tertio de quatuor vulneribus, quæ Beda ponit, quibus humana natura vulnerata eſt propter peccatum. Quarto vtrum priuatio modi ſpeciei, & ordinis ſit effectus peccati. Quinto vtrum mors, & alij defectus corporales ſint effectus peccati. Sexto vtrum ſint aliquo modo homini naturales. Ad primum.ſ.vtrum peccatum diminuat bonum naturæ. Dicēdum, q bonum humanæ naturæ poteſt tripliciter dici. Primo ipſa principia naturæ ex quibus natura conſtituitur, & proprietates ex his cauſatæ ſicut potentie animæ, & alia huiuſmodi. Secundo, quia homo a natura habet inclinationem ad virtutem, vt ſupra habitum eſt, ipſa autem inclinatio ad virtutē eſt quoddam bonum naturæ. Tertio modo poteſt dici bonum naturæ donum originalis iuſtitiæ, quod fuit in primo homine collocatum toti humanæ naturæ. Primum igitur bonum naturæ neque tollitur neque diminuitur per peccatum. Tertium vero bonum naturæ totaliter eſt ablatum per peccatum primi parētis. Sed medium bonum naturæ, ſ.ipſa naturalis inclinatio ad virtutem diminuitur per peccatum. Per actus enim humanos fit quædā inclinatio ad ſimiles actus, vt ſupra habitum eſt. Oportet autem, q ex hoc, q aliquid inclinatur ad vnum contrariorum, diminuatur inclinatio eius ad aliud. Vnde cum peccatum ſit contrariū, virtuti, ex hoc ipſo, q homo peccat, diminuitur bonum naturæ, quod eſt inclinatio ad virtutem. Ad ſecundum.ſ.vtrum totum bonum naturæ poſſit per peccatum auferri, dicendum, q ſicut dictum eſt, bonum naturæ, quod per peccatum diminuitur eſt naturalis inclinatio ad virtutem, quæ quidem conuenit homini ex hoc ipſo, q rationalis eſt, ex hoc enim habet, q ſm rationem operetur, quod eſt agere ſm virtutem. Per peccatum autem nõ poteſt ab homine totaliter tolli, q ſit rationalis, quia iam non eſſet capax peccati. Vnde non eſt poſſibile, quod prædictum naturæ bonum totaliter tollatur. Cum autem inueniatur huiuſmodi bonum continuè diminui per peccatum, quidā ad huius manifeſtationem vſi ſunt quodam exemplo, in quo inuenitur aliquod finitum in infinitum diminui, nunquam tamen totaliter conſumi. Dicit enim Philoſophus in 3. Phyſico. q ſi ab aliqua magnitudine finita continuè auferatur aliquid ſecundum eādē quantitatem totaliter tandem cõſumetur, puta ſi a quacumque conuertibilitate finita ſemper ſubtrahit menſuram palmi. Si verò fiat ſubtractio ſemper ſm eandem proportionem, & non ſecundum eandem quantitatem, poterit in infinitum ſubtrahi, puta ſi quantitas diuidatur in duas partes, & ad minus ſubtrahatur dimidium, ita in infinitum poterit procedi, ita tamen quod ſemper, quod poſterius ſubtrahitur erit minus eo, quod prius ſubtrahebatur. Sed hic in propoſito non habet locum. Nõ enim ſequens peccatum minus diminuit bonum naturæ, quàm præcedens, ſed forte magis ſi ſit grauius. Et ideo aliter eſt dicendum, quoniam prædicta inclinatio intelligitur vt media inter duo, fundatur enim ſicut in radice in non rationali, ſcilicet in natura corporali, & tendit in bonum virtutis ſicut in terminum, & finem. Dupliciter enim poteſt intelligi eius diminutio. Vno modo ex parte radicis, alio modo ex parte termini. Primo quidem modo non diminuitur per peccatum, eo quòd peccatum non diminuit ipſam naturam, vt ſupra dictum eſt, ſed diminuitur ſecundo modo inquantum, ſcilicet ponitur impedimentum pertingendi ad terminum. Si autem primo modo diminueretur, oporteret quòd quandoq; totaliter conſumeretur, natura rationali totaliter conſumpta, ſed quia diminuitur ex parte impedimenti, quod apponitur ne pertingat ad terminum, manifeſtū eſt q diminui quidem poteſt in infinitum, quia in infinitum poſſunt impedimenta apponi, ſm quod poteſt homo in infinitū addere peccatum peccato, non tñ poteſt totaliter conſumi, quia ſemper manet radix talis inclinationis, ſicut patet in dyaphano corpore, quod quidem habet inclinationem ad ſuſceptionem lucis, ex hoc ipſo, q eſt dyaphanum, diminuitur aūt hic inclinatio uel habilitas ex parte nebularum ſuperuenientium, cum ſemper maneat in radice naturæ. Ad tertium.ſ.de quatuor vulneribus, quæ Beda ponit quibus humana natura, vulnerata eſt pp peccatum, quæ ſunt. Infirmitas, ignorantia, malitia, & concupiſcentia. Dicendum, q per iuſtitiam originalem perfecte ratio continebat inferiores aïæ vires, & ipſa rõ adeo perficiebatur et ſubiecta. Hæc autem originalis iuſtitia ſubtracta eſt p peccatū primi parentis, ſicut iā dictum eſt, & ideo oēs vires aïæ remanēt quodammodo deſtitutæ ꝓprio ordine, quo naturaliter ordinantur ad virtutem, & ipſa deſtitutio vulneratio naturę dr. Sunt autem quatuor potentiæ animæ, quæ poſſunt eſſe ſubiecta virtutum, vt ſupra dictum eſt.ſ.ratio in qua prudentia eſt, voluntas in qua eſt iuſtitia, iraſcibilis in qua eſt fortitudo, concupiſcibilis in qua eſt temperantia. Inquantum igitur ratio deſtituitur ſuo ordine ad verum eſt vulnus ignorantiæ. Inquantum verò voluntas deſtituitur ordine ad bonum, eſt vulnus malitiæ. Inquantum verò iraſcibilis deſtituitur ſuo ordine ad arduum, eſt vulnus infirmitatis. Inquantum verò deſtituitur ordine ad delectabile moderatum ratione, eſt vulnus concupiſcentiæ. Sic igitur quatuor ſunt vulnera inflicta toti humanæ naturæ ex peccato primi parentis. Sed quia inclinatio ad bonum virtutis in vnoquoque diminuitur per peccatum actuale. vt ex dictis patet, etiam iſta quatuor vulnera ſunt ex alijs peccatis conſequentia inquātum, ſcilicet per peccatum, & ratio hębetatur, & pcipue in

agendis,

agendis,& voluntas ad bonũ induratur, & maior difficultas bene agendi accreſcit,& concupiſcentia magis exardeſcit. Licèt ãt hæc quatuor ſint cauſæ peccatorũ vt dictũ eſt, nihilominus ſunt effectus peccati. Nihil.n.ꝓhibet id, quod eſt effectus vnius peccati,eſſe cauſam peccati alterius. Ex hoc.n.q̃ aĩa deordinatur ꝑ peccatum præcedens,facilius inclinatur ad peccãdũ. Sciendũ aũt q̃ malitia nõ ſumit hic ꝓ peccato,ſed ꝓ quadã ꝓnitate ad malũ ſm q̃ dr.Gen.6,Proni ſunt ſenſus hoĩs ad malum ab adoleſcentia ſua. Itẽ cõcupiſcentia põt dupliciter conſiderari. Vno mõ ſm qd̃ eſt quid naturale.ſ.actus vis cõcupiſcibilis,& ſic ſubditur rõni. Alio mõ ſm q̃ excedit limites rõnis,& ſic eſt contra naturã,& eſt vulnus naturæ. Item infirmitas vno modo dici põt omnis paſſio ſm quod debilitat robur aĩæ,& impedit rõnẽ. Vñ idem eſt peccare ex infirmitate, & ex paſſione. Alio modo dr̃ infirmitas ſm q̃ opponitur fortitudini, quæ pertinet ad iraſcibilem,& ſic dr̃ eſſe vulnus naturæ. Ad quartum.ſ.vtrum priuatio modi ſpeciei,& ordinis ſit effectus peccati, dicẽdum,q̃ modus, ſpecies,& ordo conſequuntur vnumquodque bonum creatũ inquantum hmõi,& etiã vnumquodq; ens. Oẽ.n.eſſe,& bonũ cõſideratur per aliquã formã ſm quam ſumitur ſpecies, forma autẽ vniuſcuiuſque ſit ſiue ſubſtantialis, ſiue accidentalis,eſt ſm aliq̃ menſuram. Vñ in 8.Meth.dr̃,q̃ formę rerum ſunt ſicut numeri, & ex hoc habet modũm quendã, q̃ menſurã reſpicit,ex forma vero ſua vnumquodq; ordinatur ad aliud. Sic igitur ſm diuerſos gradus bonorum ſunt diuerſi gradus modi, ſpeciei,& ordinis. Eſt igitur quoddã bonum pertinens ad ipſam ſubſtantiã naturæ,quod habet ſuum modum, ſpeciem,& ordinẽ,& illud,nec priuatur nec diminuitur per peccatum. Eſt etiã quoddã bonum naturalis inclinationis,& hoc habet ſuum modum,ſpẽm,& ordinem,& hoc diminuitur ꝑ peccatum vt dictum eſt,ſed non totaliter tollitur. Eſt etiã quoddã bonum virtutis, & gratiæ,qd̃ etiã habet ſuum modum,ſpẽm,& ordinẽ, & hoc totaliter tollitur ꝑ peccatum mortale. Eſt etiã quoddã bonum qd̃ eſt ipſe actus ordinatus,qd̃ etiã habet ſuum modum ſpẽm,& ordinem,& huius priuatio eſt eſſentialiter ipſum peccatum, & ſic patet qualiter peccatum,& eſt priuatio modi,ſpeciei, & ordinis, & priuat vel diminuit modum,ſpẽm,& ordinem. Ad quintum.ſ.vtrum mors & alij defectus corporales ſint effectus peccati,dicendum,q̃ aliquid eſt cauſa alterius dupliciter. Vno quidem modo ꝑ ſe. Alio modo per accidens. Per ſe quidem eſt cauſa alterius,qd̃ ſm virtutem naturæ ſuæ vel formæ producit effectum. Vñ ſequitur,q̃ effectus ſit per ſe intentus a cauſa, vñ cum mors, & hmõi defectus ſint præter intentionem peccantis,manifeſtum eſt,q̃ peccatum non eſt per ſe cauſa iſtorum defectuum. Per accidens autẽ aliquid eſt cauſa alterius,ſi ſit cauſa remouendo ꝓhibens, ſicut dr̃ in 8. Phyſic.q̃ diuellens columnam per accidens irruet lapidem columnæ ſuprapoſitum,& hoc modo peccatum primi parẽtis eſt cauſa mortis, & omnium hmõi defectuum in natura humana, inquantum per peccatum primi parentis ſublata eſt originalis iuſtitia,per quam non ſolum animæ vires inferiores continebantur ſub rõne abſq; omni deordinatione,ſed etiã totũ corpus continebatur ſub anima abſque omni defectu, & ideo ſubtracta hac originali iuſtitia per peccatum primi parentis, ſicut vulnerata eſt humana natura quãtum ad animã ꝑ deordinationẽ potentiarum,vt ſupra dictum eſt, ita etiã eſt corruptibilis effecta ꝑ deordinationẽ ipſius corporis. Subtractio autẽ originalis iuſtitiæ habet rõnem pęnæ,ſicut etiã,& ſubtractio gratię vñ etiã mors,& oẽs corporales defectus conſequentes,ſunt q̃dã pęnæ originalis peccati,& quamuis hmõi defectus non ſint intenti a peccante,ſunt tñ ordinati ſm iuſtitiam Dei punientis. Ad ſextum.ſ.vtrum mors, & alij corporales defectus ſunt homini naturales,dicendum,q̃ de vnaquaq; re corruptibili dupliciter loqui poſſum⁹. Vno mõ ſm naturã vniuerſalẽ,alio mõ ſm naturã particularẽ. Natura q̃dẽ particularis eſt ꝓpria virt⁹ actiua,& cõſeruatiua vniuſcuiuſq; rei,& ſm hanc omnis corruptio, & defectus eſt contra naturã,vt dr̃ in 2. de cęlo, & mundo, quia hmõi virtus intendit eſſe,& conſeruationem eius cuius eſt,natura vero vniuerſalis eſt virtus actiua in aliquo vniuerſali principio naturæ,puta in aliquo cæleſtium corporum, vel alicuius ſuperioris ſubſtantiæ,ſm q̃ etiam Deus a quibuſdam dr̃ natura naturãs, quæ quidem virtus intendit bonum,& cõſeruationem vniuerſi, ad quod exigitur alternatio generationis, & corruptionis in rebus,& ſm hoc corruptiones,& defectus in rebus ſunt naturales, non quidem ſm inclinationem formæ, quæ eſt principium eſſendi,& perfectio naturæ, ſed ſm inclinationem formæ, quæ proportionaliter attribuitur tali formæ ſm diſtributionem vniuerſalis agentis,& quamuis omnis forma intendat perpetuum eſſe quantum poteſt,nulla tñ forma rei corruptibilis poteſt aſſequi perpetuitatem ſui præter animam rõnalem,eo q̃ ipſa non eſt ſubiecta omnino materiæ corporali ſicut aliæ formæ quinimmo habet ꝓpriã operationẽ immaterialẽ. Vñ ex parte ſuæ formæ naturalior eſt homini incorruptio,q̃ alijs rebus corruptibilibus; ſed quia ipſe habet materiã ex contrarijs cõpoſitã ex inclinatione materiæ ſequitur corruptibilitas in toto,& ſm hoc homo eſt naturaliter corruptibilis ſm naturã materiæ ſibi relictæ, ſed nõ ſm naturam formæ. Vñ conſiderandũ eſt,q̃ forma hoĩs,quæ eſt aĩa rõnalis ſm ſuã incorruptibilitatem ꝓportionata eſt ſuo fini, qui eſt beatitudo perpetua. Sed corpus humanum,qd̃ eſt corruptibile ſm ſuam naturam conſideratum, eſt quodammodo proportionatum ſuæ formæ,& quodammodo non. Duplex.n.conditio attendi poteſt in aliqua materia. Vna.ſ.quã agens elegit,alia quę non eſt ab agente electa, ſed eſt ſm conditionem materię. Sicut faber ad faciendum cultellum eligit materiam duram, & ductilem,quæ ſubtiliari poſſit,vt ſic ſit apta inciſioni, & ſm hanc conditionẽ ferrum eſt materia ꝓportionata cultello. Sed ad hoc,q̃ ferrum ſit frangibile,& rubiginem trahens,conſequitur ex naturali diſpoſitione ferri,nec hoc elegit artifex in ferro ſed magis repudiaret ſi poſſet. Vnde hæc diſpoſitio materiæ non eſt proportionata intentioni artificiati,nec intentioni artis. Similiter corpus humanum eſt materia electa a natura quantum ad hoc,quod eſt temperatæ complexionis,vt poſſit eſſe conuenientiſſimum organum tactus,& aliarum virtutum ſenſitiuarum, & motiuarum. Sed quòd ſit corruptibile hoc eſt ex conditione materiæ,nec eſt electa a natura, quinpotius natura eligeret materiam incorruptibilem ſi poſſet. Sed Deus cui ſubiacet omnis natura in ipſa inſtitutione hominis ſuppleuit defectum naturæ, & dono iuſtitiæ originalis dedit corpori incorruptibilitatem quãdam,& ſecundum hoc dicitur,quòd Deus mortem non fecit,& quòd mors eſt pœna peccati.

De macula peccati. *Diſt.* XVII.

DEinde conſiderandum eſt de macula peccati. Et circa hoc quæruntur duo. Primo vtrum macula animæ ſit effectus peccati. Secundo vtrum remaneat in anima poſt actum peccati. Ad primum.ſ.vtrum peccatum cauſet aliquam maculã in anima,dicendum,q̃ macula proprie dr̃ in corporalibus,qñ aliquod corpus nitidum perdit ſuum nitorem ex contactu alterius corporis,ſicut veſtis, & aurum,& argentum,aut aliud hmõi. In rebus autẽ ſpiritualibus ad ſimilitudinẽ huius oportet maculam dici. Habet aũt aĩa hoĩs duplicẽ nitorẽ. Vnũ q̃dẽ ex refulgentia luminis naturalis,ꝑ quã dirigitur in ſuis actibus. Alium verò ex refulgentia Diuini luminis.ſ.ſapientiæ, & gratiæ ꝑ q̃ etiam hõ perficit ad bene,& decenter agendum. Eſt autẽ quaſi q̃dam aĩæ tactus qñ inhæret aliquibus rebus per amorem, cum autẽ peccat,adhæret rebus aliquibus contra lumen rõnis, & Diuinæ legis. Vñ ipſum decrementum ſeu detrimentum nitoris ex tali cõtactu prouenions macula animæ metaphorice vocatur. Sciendũ autem, q̃ anima non inquinatur ex rebus inferioribus virtute earum quaſi agentibus eis in animã,ſed magis econuerſo anima ſua actione ſe inquinat, inordinatẽ eis inhærendo contra lumẽ rõnis,& Diuinæ legis. Item ſciendum,q̃ actio intellectus perficitur ſm q̃ res intelligibiles ſunt in intellectu per modum ipſius intellectus,& ideo intellectus ex eis nõ inficit,ſed magis perficitur. Sed actus voluntatis conſiſtit in motu ad ipſas res, ita quod amor cõglutinat aĩam rei amatæ, & ex hoc aĩa maculatur qñ inordinatẽ inhæret, ſm illud Oſeæ.9. Facti ſunt abominabiles ſicut ea,quæ dilexerunt. Item ſciendum,q̃ illa macula nõ eſt aliquid poſitiue in aĩa,nec ſignat priuationẽ ſolã, ſed ſignat priuationẽ quãdã nitoris aĩæ in ordine ad ſuam cauſam,quæ eſt peccatum,& ideo diuerſa peccata diuerſas maculas inducunt,& eſt ſimile de vmbra, quæ eſt priuatio luminis ex obiecto alicuius corporis,& ſm diuerſitatem corporum obiectorum diuerſificantur vmbræ. Ad ſecundum.ſ.vtrum macula remaneat in aĩa poſt actum peccati,dicendum, q̃ macula peccati remanet in anima, etiam tranſeunte actu peccati,cuius eſt ratio, quia macula importat quendam defectum nitoris propter receſſum a lumine rationis,vel Diuinę legis,& ideo quamdiu manet homo extra huiuſmodi lumen,mãnet in eo macula peccati, ſed poſtquam redit ad lumen Diuinum,& ad lumen rationis,quod ſit per gr̃am, tunc macula ceſſat. Licèt autem ceſſet actus peccati quo homo diſceſſit a lumine rationis, vel legis Diuinæ, non tamen homo ſtatim redit ad illud in quo fuerat. Sed requiritur motus voluntatis contrarius primo motui. Sicut ſi aliquis ſit diſtans alicui per aliquem motum, non tamen ſtatim ceſſante motu ſit propinquus, ſed oportet, quòd appropinquet rediens per motum contrarium.

De reatu pœnæ. *Diſt.* XVIII.

DEinde conſiderandum eſt de reatu pęnæ,& primo de ipſo reatu. Secundo de mortali,& veniali peccato, quæ diſtinguuntur ſm reatum. Circa primũ quæruntur octo. Primo vtrũ reatus pęnæ ſit effectus peccati. Secũdo vtrũ peccatũ poſſet

eſſe pęna alterius peccati. Tertio vtrũ peccatum faciat reũ æternã pęna. Quarto vtrum faciat reum pęna infinita ſm quantitatẽ, Quinto vtrum peccatum faciat reum æterna, & infinita pœna. Sexto vtrum reatus pęnæ poſſit remanere poſt peccatũ. Septimo vtrum oĩs pęna inferatur ꝓ aliquo peccato. Octauo vtrum vnus ſit reus pęnæ ꝓ peccato alterius. Ad primum. ſ. vtrum reatus pęnæ ſit effectus peccati, dicendũ, ꝙ ex rebus naturalibus ad res humanas deriuatur. vt id qđ contra aliqd inſurgit, ab eo detrimentum patiatur. Videmus.n. in rebus naturalibus, ꝙ vnũ cõtrarium vehementius agit altero contrario ſuperueniente, ꝓpter qđ aquæ calefactæ magis congelantur, vt dr̃ in 2. Metheororũ. Vñ & in hoibus hoc ex naturali inclinatione inuenitur, vt vnuſquiſq; deprimat eum, q cõtra ipſum inſurgit. Manifeſtum eſt ãt ꝙ quæcumq; continent̃ ſub aliquo ordine ſunt quodãmõ vnũ, & in ordine ad principium ordinis. Vñ qcquid cõtra ordinẽ aliquẽ inſurgit, conſequens eſt vt ab ipſo ordine a principe ordinis deprimat̃. Cum aũt peccatum ſit actus inordinatus, manifeſtum eſt, ꝙ quicũq; peccat, contra aliquẽ ordinẽ agit, & ideo ab ipſo ordine cõſequẽs eſt vt deprimat̃, q̃ qdem depreſſio pęna eſt. Vñ ſm tres ordines qbus ſubdit̃ humana voluntas triplici pęna põt hõ puniri. Primo.n. ſubditur humana natura ordini ꝓpriæ rõnis. Secundo ordini exterioris hoĩs gubernãtis vel temporaliter vel ſpiritualiter politicè, ſeu œconomicè. Tertio ſubditur vniuerſali ordini diuini regiminis. Quilibet autẽ horum ordinum per peccatum ꝑuertit̃, dũ ille, qui peccat agit, & contra rõnem, & cõtra legẽ humanã, & contra legẽ Diuinã. Vñ & triplicem pęnam incurrit. Vnã qdẽ a ſeipſo, q eſt conſcientiæ remorſus. Aliã verò ab hoĩe. Tertiã verò a Deo. Ad ſm. ſ. vtrum peccatum poſſit eſſe pęna alterius peccati, dicendum ꝙ de peccato dupliciter loq; poſſumus, per ſe, & per accñs. Per ſe qdẽ nullo mõ peccatum põt eſſe pęna peccati. Peccatum.n. per ſe conſideratur ſm ꝙ egredit̃ a voluntate, ſic.n. habet rõnẽ culpæ. De rõne autem pęnæ eſt, ꝙ ſit contra voluntatem. Vñ manifeſtum eſt, ꝙ nullo mõ per ſe loquendo peccatum põt eſſe pęna peccati. Per accñs autem peccatũ põt eſſe pęna peccati tripliciter. Primo quidem mõ ex parte cauſæ. q̃ eſt remotio ꝓhibentis. Sunt.n. cauſæ inclinantes ad peccatum, paſſiones, tentatio Dyaboli, & alia hmõi, quæ quidem cauſæ impediuntur per auxilium Diuinæ gratiæ, q̃ ſubtrahitur per peccatum. Vñ cum ipſa ſubtractio gratiæ ſit qdã pęna, & a Deo vt ſupra dictum eſt, ſequitur ꝙ per accidens etiã peccatum, qđ ex hoc ſequitur, pęna dicatur. Et hoc modo loquitur Apoſtolus Ro. 1. dicens Propter quod tradidit illos Deus in deſideria cordis eorum, q̃ ſunt animi paſſiones. ſ. hoĩes deſerti ab auxilio Diuinæ gratiæ viocuntur a paſſionibus, & hoc mõ ſemp peccatum dr̃ eſſe pęna præcedentis peccati. Alio mõ ex parte ſubſtantiæ actus, q̃ afflictionẽ inducit, ſiue ſit actus exterior vt patet in ira, & in inuidia, ſiue ſit actus exterior, vt patet cum aliqui graui labore opprimuntur, & dãno vt cõpleant actum peccati, ſm illud. Sap. 1. Laſſati ſumus in via iniquitatis. Tertio mõ ex parte effectus, vt. ſ. aliquod peccatum dicatur pęna reſpectu effectus cõſequentis. Sed his duobus modis vltimis vnum peccatum nõ ſolũ eſt pęna præcedentis peccati, ſed etiam ſui. Ad tertium. ſ. vtrum aliquod peccatum inducat reatum æternæ pęnæ, dicendum, ꝙ ſicut ſupra dictum eſt, peccatũ ex hoc inducit reatum pęnę, ꝙ peruertit aliquem ordinem. Manente autem cauſa manet effectus, vñ quamdiu remanet peruerſitas hoĩs, neceſſe eſt, ꝙ remaneat reatus pęnæ. Peruertit autem aliquis ordinem qñq; qdem reparabiliter, qñq; irreparabiliter. Semper.n. defectus quo ſubtrahitur principium irreparabilis eſt. Si autem ſaluetur principium eius ipſius virtute, alij defectus reparari poſſunt. Sicut ſi corrumpatur viſiuum principium, non poteſt fieri reparatio viſionis niſi ſola virtute Diuina. Si verò ſaluo principio viſiuo aliqua impedimenta viſionis adueniant, reparari poſſunt per naturã vel artem. Cuiuſlibet autẽ ordinis eſt aliquod principium, ꝑ qđ aliquis particeps ſit illius ordinis: & ideo ſi per peccatũ corrumpatur principium ordinis quo voluntas hoĩs ſubditur Deo, erit inordinatio quantũ eſt de ſe irreparabilis, etſi reparari poſſit virtute Diuina. Principium autem huius ordinis eſt vltimus finis cui homo inhæret per charitatem, & ideo quæcumq; peccata auertunt a Deo charitatem auferendo quantum eſt de ſe inducunt reatum æternæ pęnæ. Cum autem pęna debeat ꝓportionari culpæ, ſicut dr̃. Iſa. 27. In menſura contra menſuram cum abiecta fuerit iudicabo eam. Et Deut. 25. Iuxta menſurã delicti erit, & plagarũ modus. Et Apoc. 18. Quãtũ glorificauit ſe, & in delitijs fuit, tñ date illi tormentum, & luctum. Proportionatur quidem ſm acerbitatem tã in iudicio diuino, quàm in humano ſicut Aug. dicit 21. de Ci. Dei. In nullo iudicio requiritur vt pœna adæquetur culpæ ſm durationẽ. Nõ.n. qa adulteriũ vel homicidiũ in momẽto cõmitit̃ ꝓp hoc momẽtanea pęna, punitur: ſed qñq; qdẽ ꝑpetuo carcere dãnat̃ vel exilio, qñq; et morte, in qua non conſideratur occiſionis mora, ſed potius, ꝙ in perpetuũ auffertur de ſocietate viuentium, & ſic ſuo mõ repræſentat æternitatem pęnæ inflictæ diuinitus. Iuſtum tñ eſt ſm Greg. ꝙ qui in ſuo æterno peccauit contra Deum, in æterno Dei puniatur. Dr̃ autem aliquis in ſuo æterno peccaſſe non ſolum ꝓp continuationem actus in tota hoĩs vita durantis, ſed quia ex hoc ipſo, ꝙ in peccato finem conſtituit voluntatem habet in æternum peccandi. Vñ dicit Greg. 19. Mor. ꝙ iniqui voluiſſent ſine fine viuere, vt ſine fine potuiſſent in iniquitatibus ꝑmanere. Nec punit Deus æternaliter, qa delectetur in pęnis noſtris ꝓp ipſas, ſed delectatur in pęnis ꝓp ordinem iuſtitiæ ſuæ, quæ hoc requirit. Itẽ cum pęnæ debeant eſſe medicinales, iſtæ medicinales ſunt non impijs, qui puniuntur, ſed ſolum alijs. Nã & pęnę quę ſm leges infliguntur non ſemper ſunt medicinales ei, qui punitur, ſed ſolum alijs. ſicut latro ſuſpenditur, non vt ipſe emendetur, ſed ſolũ ꝓp alios, vt ſaltẽ metu pęnę peccare deſiſtãt, ſm illud Prou. 19. Peſtilente flagellato ſtultus ſapientior erit. Sic igitur, & æternæ pęnæ reproborum a Deo inflictæ ſunt medicinales his, qui conſideratione pęnarum abſtinent a peccatis, ſm illud Pſalmi. Dediſti metuentibus te ſignificationẽ, vt fugiant à facie arcus, vt liberentur dilecti, tui. Item qa pęnæ infliguntur ad ſeruandũ ordinẽ Diuinę iuſtitiæ, & ad puniendum inordinationẽ peccati, ideo ſemper manente inordinatione ſemper pęna manebit. De hoc require ſupra de æternitate pęnarum infernalium. Ad quartum, ſ. vtrum peccato debeatur pęna infinita, dicendum, ꝙ pęna ꝓportionatur peccato. In peccato autẽ duo ſunt, quorum vnũ eſt auerſio ab incommutabili bono, qđ eſt finitum, vñ ex hac parte peccatum eſt infinitum. Aliud, qđ eſt in peccato eſt inordinata conuerſio ad commutabile bonum, & ex hac parte peccatum eſt infinitum, tum qa ipſum bonũ commutabile eſt finitum, tum ẽt qa ipſa conuerſio eſt finita: non.n. põt eſſe actus creaturæ infinitus. Ex parte igitur auerſionis rñdet peccato pęna dãni, q̃ ẽt eſt infinita, eſt.n. amiſſio infiniti boni. ſ. Dei. Ex parte aũt cõuerſionis rñdet ei pęna ſenſus, q̃ etiã eſt finita. Ad quintum. ſ. vtrũ oẽ peccatũ inducat reatũ æternæ pęnæ, dicẽdũ ꝙ ſicut ſupra dictũ eſt, peccatum cauſat reatum æternæ pęnæ inquantũ irreparabiliter repugnat ordini Diuinæ iuſtitiæ, ꝑ hoc. ſ. ꝙ contrariat̃ ipſi principio ordinis, qđ eſt vltimus finis. Manifeſtum eſt autẽ, ꝙ in qbuſdã peccatis eſt qdẽ aliqua inordinatio, nõ tñ ꝑ contrarietatẽ ad vltimum finẽ, ſed ſolũ circa ea, q̃ ſunt ad finẽ, inquantum plus vel minus debitè eis intendit̃, ſeruato tñ ordine ad vltimũ finẽ, pnta cũ hõ etſi ad aliquã rẽ tẽporalẽ nimis afficiat̃, non tñ ꝓ ea vellet Deũ offendere, aliquid contra eius ꝓceptũ faciendo: vñ hmõi peccatis non debet̃ pęna æterna, ſed tẽporalis. Ad ſextum. ſ. vtrum reatus pęnæ remaneat poſt peccatum, dicẽdum, ꝙ in peccato duo poſſunt conſiderari, ſ. actus culpæ, & macula ſequens. Planum eſt aũt ꝙ ceſſante actu peccati, remanet reatus in oĩbus peccatis. Actus.n. peccati facit hoĩem reum pęnæ inquãtũ tranſgreditur regulã Diuinæ iuſtitiæ, ad q̃ non redit niſi ꝑ recõpẽſationẽ pęnæ, q̃ ad ęqualitatẽ iuſtitię reducit, vt. ſ. q plus volũtati ſuæ indulſit, q̃ debuit contra mandatum Dei agens ſm ordinem Diuinæ, iuſtitiæ, aliquid contra id, qđ vellet ſimpliciter ſpontaneus vel inuitus patiatur: qđ etiã in iniurijs hoĩbus factis obſeruatur, vt ꝑ recompenſationem pęnæ reintegretur æqualitas iuſtitiæ. Vñ patet, ꝙ ceſſante actu peccati vel iniuriæ illatæ, adhuc remanet delitũ pęnæ. Sed ſi loquamur de ablatione peccati quantum ad maculã, ſic manifeſtum eſt, ꝙ macula peccati ab anima auferri non põt niſi per hoc, qđ anima Deo coniungitur, per cuius diſtantiam detrimentum nitoris incurrebat, quod eſt macula, vt ſupra dictum eſt. Coniungitur autem homo Deo per voluntatem, vñ macula peccati ab homine tolli non poteſt, niſi voluntas hominis hominem Diuinæ iuſtitiæ acceptet, vt. ſ. vel ipſe pęnam ſibi ſpontaneus aſſumat in recompenſationẽ culpæ præteritę, vel etiam a Deo illatam patienter ſuſtineat. Vtroque enim modo pęna rationem ſatisfactionis habet. Pœna autẽ ſatisfactoria diminuit aliquid de ratione pęnæ. Eſt enim de ratione pęnæ, ꝙ ſit contra voluntatem. Pęna autem ſatisfactoria etſi ſecundum abſolutam conſiderationem ſit contra voluntatem, tamen nunc & per hoc eſt voluntaria, vnde ſimpliciter eſt voluntaria, ſecundum quid autem inuoluntaria ſicut patet ex his, quæ ſupra de voluntario, & inuoluntario dicta ſunt. Dicẽdũ eſt ergo, ꝙ remota macula culpæ, poteſt quidem remanere reatus, non pœnæ ſimpliciter, ſed ſatisfactoriæ. Ad ſeptimum. ſ. vtrũ omnis pęna inferatur propter aliquam culpam, dicendum quod ſicut iam dictum eſt, pœna poteſt dupliciter conſiderari, ſimpliciter, & inquantum ſatisfactoria. Pœna quidem ſatisfactoria eſt quodammodo voluntaria, & quia contingit eos, qui differunt in reatu pœnæ eſſe vnum, ſecundum volũtatem vnione amoris, inde eſt, quod interdum aliquis, qui non peccauit, pœnam voluntarius pro alio portat, ſicut etiam in rebus

humanis

humanis videmus, ꝙ aliquis in ſe transfert alterius debitum. Si vero loquamur de pœna ſimpliciter ſm, qđ habet rõnē pœnę, ſic ſemp habet ordinē ad culpam propriam, ſed qñq; quidē ad culpā actualem, puta qñ aliquis, vel a Deo, vel ab hoïe pro peccato cõmiſſo punitur, qñq; vero ad culpā origīnalē, & hoc quidē, vel principaliter, vel conſequenter. Principaliter quidē pœna originalis peccati eſt, ꝙ natura humana ſibi relinquit̃ deſtituta auxilio originalis iuſtitiæ, ſed ad hoc conſequuntur oēs pęnalitates, q̃ ex defectu naturæ in oībus contingunt. Sciendũ tñ, ꝙ qñque aliquid vr̃ eſſe pœnale, qđ tñ non habet ſimpliciter rationē pœnæ. Pœna.n. eſt ſpecies mali, malum aũt priuatio boni. Cum autem ſint plura hoïs bona. ſ. aĩæ, corporis, & exteriorum rerũ, contingit interdũ, ꝙ homo patiatur detrimentum in minori bono, vt augeatur in maiori, ſicut cũ patitur detrimentũ pecuniæ, pp ſanitatem corporis, vel in vtroq; horum pp ſalutē animæ, & pp gloriam Dei, & tunc tale detrimentũ non eſt ſimpliciter malum hoïs, ſed ſm quid. Vñ non dicit ſimpliciter rõnem pœnæ, ſed medicinæ. Nam & medici auſteras potiones ꝓpinãt infirmis, vt conferant ſanitatē. Et quia hmõi non proprie habēt rõnem pęnæ, non reducuntur ad culpam ſicut ad cauſam, niſi ꝓ tanto, ꝙ hoc ipſum, ꝙ oportet humanæ naturæ medicinas pœnales exhibere, eſt ex corruptione naturæ, quæ eſt pœna originalis peccati. In ſtatu.n. innocentiæ non oportuiſſet aliquē ad ꝑfectum virtutis inducere per pœnalia exercitia. Vñ hoc, qđ eſt pœnale in talibus, reducitur ad culpā originalem ſicut ad cãm. Ad octauum .ſ. vtrum vnus puniri debeat pro peccato alterius, dicendum, ꝙ ſi loquamur de pœna ſatisfactoria, q̃ voluntarie aſſumitur, contingit, ꝙ vnus portet pœnam alterius inquantũ ſũt quodam mõ vnum, ſicut iam dictum eſt. Si aũt loquamur de pęna pro peccato inflicta inquantũ habet rõnem pœnæ, ſic ſolum vnuſquiſq; pro ſuo peccato punitur, qa actus peccati aliquid ꝑ ſe pœnale eſt. Si aũt loquamur de pœna, quæ habet rõnem medicinæ, ſic contingit, ꝙ vnus punitur pro peccato alterius. Dictũ eſt.n. ꝙ detrimēta corporaliũ rerum, vel ēt ipſius corporis ſunt quædam pœnales medicinæ ordinatæ ad ſalutem aĩæ. Vñ nihil prohibet talibus pœnis aliquē puniri pro peccato alterius, vel a Deo, vel ab hoïe: vtpote filios pro patribus, & ſubditos ꝓ dñis, inquãtũ ſunt q̃dam res eorum, ita tñ ꝙ ſi ſubditus, vel filius eſt particeps culpæ huius pœnalis defectus hēt rõnem pœnæ quantum ad vtrunque. ſ. & quantum ad eum, qui punitur, & q̃tũ ad eum pro quo punitur. Si vero non ſit particeps culpæ, habet rationem pœnæ quantum ad eum pro quo punitur, q̃tum vero ad eum qui punitur, habet rationē medicinæ tñ, niſi per accidens inquantum peccato alterius conſentit, ordinatur.n. ei ad bonum aĩæ ſi patienter ſuſtineat. Pœnæ vero ſpũales non ſunt medicinales tñ, quia bonum aĩæ non ordinatur ad aliud melius bonũ. Vñ in bonis aĩæ nullus patitur detrimentum ſine culpa ꝓpria, & pp hoc etiam talibus pęnis, vt Apoſtolus dicit in Epiſtola ad Titum, vnus non punitur pro alio, quia q̃tum ad aĩam filius nõ eſt res patris, vñ & huius cãm dñs aſſignãs dicit. Ezech. 18. Oēs aĩæ meæ ſunt. Vnde, qđ dr̃ Exo. 20. Ego ſum Deus zelotes viſitans iniquitatem patrum in filios in tertiam, & quartam generationem, his qui oderunt me. Et Math. 23. Veniet ſuper vos oĩs ſanguis iuſtus, qui effuſus eſt ſuper terram. Vtrunq; iſtorũ referendum eſſe vr̃ ad pœnas temporales, vel corporales inquantum filij ſunt res quædam parentum, vel ſucceſſores prædeceſſorũ. Vel ſi referatur ad pœnales ſpũales, hoc dr̃ pp imitationem culpæ. Vnde in Exo. additur. His qui oderunt me, & in Math. dr̃. Et vos implete menſuram patrum veſtrorum. Dicit aũt puniri peccata patrum in filios, qui filij peccatis patrum nutriti proniores ſunt ad peccandũ, tum pp conſuetudinem peccandi, & in peccatis diutius manendi, tum ēt pp malum exemplum, qđ accipiũt a patribus, quaſi auctoritatem, & vitam eorum malã ſequentes. Sunt ēt ip ſius maiori, & acerbiori pœna digni, ſi graues pœnas patrum ſuorum videntes, quas pp peccata ſua tollerant, nõ ſũt correcti. Ideo addidit dñs in auctoritate præallegata. In tertiã, & quartã generationem. Exod. 20. quia tñ conſueuerunt hoĩes viuere, vt vſque in tertiam, & quartã generationem videant. Et ſic mutuo videre pñt, & filij peccata, & malam vitam parentum ſuorum ad imitandum, & ſimiliter patres filiorum pęnas ad dolendum. Quantum autem ad pœnas temporales, vel corporales puniuntur filij pro peccatis parentum ſuorum, & ſm iuſtitiam humanam ſicut patet in crimine læſæ maieſtatis, & iſtæ pœnæ remedia quædam, vel medicinæ ſunt contra culpas ſequẽtes, vt vel ipſi qui puniuntur, vel alij cohibeantur a ſimilibus culpis. Magis autem dñt propinqui, q̃ extranei puniri pro peccatis aliorum, tum quia pœna propinquorum quodammodo redũdat in illis qui peccauerunt inquantum filius eſt quædam res patris, vt dictum eſt: tum etiam, quia & domeſtica propinquorum exempla, & domeſticæ eorum pœnæ magis mouent, vñ qñ aliquis nutritus eſt in peccatis parentũ vehementius ea ſequit̃, etſi ex eorum pœnis non eſt deterritus obſtinatior videtur. Vnde & maiori pœna dignus eſt.

De peccati diuerſis effectibus. *Diſt.* XIX.

DEinde conſiderandum eſt de diuerſis effectibus malis, & damnis, quæ facit peccatum in aĩa, pp quæ peccatũ ſummopere cauendum eſt, & omnimode deteſtandum. Circa, quæ conſiderare debemus ſeptem. Primo, quia ſi peccatũ non eſſet, nihil poſſet eſſe, qđ homini obeſſet. Secundo, qa ſi peccatũ non eſſet, quicquid eſt hoï prodeſſet. Tertio quia Deo ſummè diſplicet. Quarto, quia bonus Angelus illud ſumme abhorret. Quinto quia ſanctis oĩbus iniuriam infert. Sexto qa Diabolo ſumme placet. Septimo quia faciẽti multipliciter nocet. Primo igitur cum ſumma ſollicitudine cauendum eſt peccatũ, quia ſi peccatum non eſſet, non oporteret hoĩem timere nec mortem, nec infernum, nec purgatorium, nec iudicium, nec aliqđ periculum. Si ergo timenda ſunt hęc oĩa, ſumme timendũ, & cauendũ eſt peccatum, pp qđ ſolum hæc oĩa ſunt timenda Item nihil nocet hoĩ ſine hoc malo. Grego. Nulla nocebit aduerſitas ſi nulla dominetur iniquitas. Eccl. 8. Qui cuſtodit mandatũ non experietur quicq̃ mali. Item qui habet hoc malũ, nihil eſt ei bonũ. Sen. Nihil eſt hoï bonum ſine ſe bono. Hoc ſolum malũ facit hominem malum. Math. 26. Bonum eſſet illi ſi natus non fuiſſet hõ ille, immo melius eſſet ei non eſſe, q̃ malum eſſe, quia malus charitatem non habet. Quã qui non habet, nihil qđ faciat aut qđ habeat aliquid ei prodeſt. 1. Corin. 13. Si diſtribuero, &c. Sequit̃ charitatem aũt non habuero, nihil mihi prodeſt, immo nihil eſt .ſ. in valore. Ibidem ſupra dr̃. Si charitatem non habuero nihil ſum, immo minus, q̃ nihil, quia faciendo peccatum, deſtruit homo illud, qđ in ipſo eſt bonum. Itē ibidē ſupra. Si linguis hoĩum loquar, & Angelorum, charitatē aũt non habeam factus ſum velut æs ſonans, aut cymbalum tinniens. Secundo quia bono, q eſt peccato innoxius, oĩa cooperantur in bonũ. Ro. 9. Diligentibus Deũ oĩa cooperantur in bonum, immo oĩum bonorũ particeps eſt. Pſ. Particeps ego ſum oĩum timentium te. Et Iſa. 3. Dicite iuſto qñ bene &c. Aug. Sectamini charitatē, ſine qua diues pauper eſt, & cum qua pauper eſt diues. Non ſolũ aũt bona cædunt bonis in bonum immo ēt mala culpæ, & pœnæ cõuertuntur eis in bonum, nam in oĩbus lucrantur, in bonis congaudendo, in malis condolendo. In paſſionibus ſanctorum legitur, ꝙ cũ quidam gentilis cõpateretur martyrio cuiuſdã virginis vidit duas coronas ab Angelo deferri, vnam martyri pp paſſionem, aliam ſibi pp compaſſionem, & occaſione huius viſionis cõuerſus ad dñm martyrium ſuſcepit. Item malum culpæ cædit electis in bonũ, dum de proprijs dolent, & alienis condolent, & ſit peccatũ ſimile ſerpenti dicto Tyro, de quo conficitur venenum mortaliſſimũ, & Tyriaca, quæ eſt remedium contra venenũ, quia de peccato ſumitur toxicũ venenoſiſſimũ per peccati delectationē, & peccati remediũ, ꝑ proprij peccati deteſtationē, & abominationē, & contritionē corporis, & ꝑ alieni peccati cõpaſſionē. Hier. 30. A vulneribus tuis ſanabo te. Tertio cauendũ, & deteſtandũ eſt peccatum, qà Deo ſummè diſplicet, qđ patet in ſeptem. Primo qa nihil ei diſplicet præter peccatũ. Sap. Nihil odiſti eorũ, q̃ feciſti. Immo oĩa diligit, in qbus peccatum non inuenit. Itē nullũ habet ita bonum amicũ quē non habeat odio, ſi in peccato mortali fuerit, & peſſimum reputat inimicũ. Vt patet in Lucifero, & & Iuda. Eccl. 12. Altiſſimus odio habet peccatores. Pſ. Iniquos odio habui. Secundo ex contumeliæ irrogatione, q̃ facit Deo. Vna eſt, qa coram eius oculis ſponſam eius dilectiſſimã, viliſſimo adultero. i. Diabolo ꝓſtituit. ſ. animam. Hiere. 2. Quõ ꝓſternebaris meretrix. Item filiam eius ſpoliat, & corrumpit. Pſ. Corrupti ſunt, & abominabiles facti ſunt &c. Aug. Peccatum eſt ſpoliatio boni gratuiti, & corruptio boni naturalis. Item filios, & filias Dei in oculis eius occidit. ſ. bona opera, & virtutes. Itē Deũ a domo ſua propria, & caſtro eijcit, & aduerſarium eius. ſ. diabolum introducit. Item templum Dei ſuccendit. Itē ſtratam paradiſi publicam obedientiæ mandatorum Dei in contumeliã eius ad modum prædonis frangit. Item ad modum Iudæorum in faciem Dei conſpuit dum eum contemnere facit. Item ipſum inquantum in ipſo eſt iterum crucifigit, & ſanguinem eius quaſi fundit, dũ preciũ redemptionis eius abijcit. Heb. 6. Rurſus crucifigentes ſibimetipſis filium Dei, & oſtentui habentes. Ibi glo. Chriſtum crucifigunt, & contumeliæ habent, qui gratiam eius viliſpendentes in peccatis iacent. Item gl. Plus peccat, qui cõtemnit regnantem in cœlis, q̃ qui crucifixerunt ambulantem in terris. Tertio patet qualiter ei diſplicet, ex perſecutione, q̃ ꝓ peccato infert. Perſecutus.n. eſt peccatum in omni loco, vt nullus locus ſit ei tutus. Perſecutus fuit peccatũ in cœlo, vt patet in Lu-

cifero

tifero, quẽ ſic deiecit de tanta altitudine in tantã ꝓfunditatẽ, de tanta pulchritudine in tantam deformitatẽ, de tanta bonitate ad tantã boni paucitatẽ, de tanta fœlicitate ad tantã infœlicitatem. Item patet quõ perſecutus eſt peccatũ in Paradiſo terreſtri.ſ.in puniſione prothoplauſtorum. Item in terra per aquã diluuij, & per ignem Sodomorũ. Itẽ in aere, qđ patet in grandinatione Aegyptiorum, & habitatorum terræ promiſſionis. Itẽ in terra, qđ patet in abſorptione Dathan, & Chore. Itẽ per Angelos ſuos, & per alias creaturas ſuas, & ẽt ꝑ ipſos Dæmones perſequit Deus peccata facientes, hic multipliciter, in inferno ꝑter paluet. Iſa.34. Inebriatus eſt in cœlo gladius me⁹, & vſq; ad Idumeam deſcendet. Quarto patet q̃tum Deo diſplicet ex Dei immutatione. Benigniſſimum n.& clemẽtiſſimũ patrem mutat in crudeliſſimum iudicẽ, ita ꝙ pro toto mundo non dimittat qn filios quos creauit, quos tñ dilexit, ſi eos in mortali peccato inuenerit, ẽt ſi poſſent fugere ſub pallio B. Virginis gladio æternæ damnationis interficiat, & in ignẽ æternũ ſine retractione ꝓijciat, & punit. Prouer.6. Zelus, & furor viri non parcet in die vindictæ, nec acquieſcet cuiuſq̃ præcibus, nec accipiet ꝓ redemptione dona plurima, &c. Quinto patet in bonorũ abominatione, ſi fuerint infecta hic ex tonico. Prouer.15. Victimę peccatorum abominabiles. Eccl.34. Dona iniquorũ non ꝓbat altiſſimus, nec reſpicit in oblationibus eorũ. Faciunt peccatores facientes opera de genere bonorũ, vt Iudæi de qbus in Pſ. Dederunt in eſcã meam fel, &c. Itẽ ipſi ſunt ſimiles vetulæ facientĩ caſeum cũ manibus vlceroſis, q̃ eis limpitudinẽ oculorũ, & naſi ſaniẽ tergens, canẽ, & cattũ eiſdẽ tractans caſeũ perficiebant muſcas in eo cõprimẽs. Sicut hic caſeus abominabilis eſt hæc cernẽti, ſic eorum opera Deo ſunt abominabilia, licet de genere bonorũ ſint cũ fiunt cum peccato. Sexto patet q̃tũ Deus odit peccatum ex eius elaborationis deſtructione: oẽs.n. labores ſuos fore aſſumpſit, vt peccatũ deſtrueret. Voluit.n. carnem aſſumere, vt carnem a peccato mũdaret, ꝑdicare, vt illud contẽneret, ſacrã inſtituere, vt illud deſtrueret, Apoſtolos, & diſcipulos ꝑ mundũ mittere, vt illud impugnaret: vendi voluit, vt nos a peccato redimeret, ligari, vt nos ab ipſo diſſolueret, vulnerari, vt nos ab ipſo ſanaret, ſanguinẽ ſuũ fundere, vt per ipſum nos a peccato lauaret, dãnari, vt peccatum dãnaret: crucifigi, vt illud crucifigeret: tranſuerberari, & mori, vt illud transfigeret, & occideret. Hiero. Gratias tibi referimus Saluator ſæculorũ, quia fortiſſimũ aduerſarium noſtrum eieciſti, quẽ dũ occideris occidiſti. In hoc fuit ſimilis Sanſoni, ꝗ mori voluit, vt Phyliſteos occideret. Gl. ſup illud Collo.3. Innocens occiditur, peccatũ occidit. Septimo patet ex Dei ſeparatione, & exhæredatione peccatorũ, & deiectione in perpetuũ carcerẽ. Nullus.n. amicus eius ita charus eſt ei, quin q̃cito peccat mortaliter, ſeparet eũ a ſui ſocietate, & ſuorum, & bonorum ſuorum priuet a participio, & exhæredet eũ a regno, & detrudat in carcerem ꝑpetuum, & hoc niſi ante mortem pacem cum eo fecerit. Iſa.70. Iniquitates veſtræ diuiſerunt inter vos, & Deum veſtrum. Quarto timendũ, & deteſtandũ eſt peccatum, quia ſanctis Angelis diſplicet, & fœtet. In vitis patrũ dr̃, ꝙ cum quidã ſenex ambularet per heremum, vidit duos Angelos concomitantes ſe, vnũ ad dexteram, & alium ad ſiniſtram. Et cum inueniſſent cadauer hoĩs fœtidũ, ſenex obturauit nares ſuas non valens fœtorem ſuſtinere. Angeli aũt viſo iuuene ornato nares obturauerunt, & cum ſenex quæreret cãm, aiunt Angeli. Tu cum ſis caro ſentis fœtorem carnis, nos aũt cum ſimus ſpiritus ſentimus ſolũ ſpũalem fœtorẽ peccati. Anſel. Tolerabilius fœtet caro putrida hoĩbus, q̃ anima peccatrix Deo, & Angelis eius. Quinto deteſtãdũ eſt peccatum, quia ſanctis iniuriã infert. Primo, qa regem eorum, & dñm offendit.ſ. Deum. Eccl.28. Vir peccator turbabit amicos.ſ. ſummi regis. Vel quia a cõione, & ſocietate ſanctorum ſe ſubtrahit, quaſi ſi eos excõicatos iudicaret. Eccl.13. Si cõicabit lupus cum agno.ſ. peccator cũ iuſto. Aut quæ cõicatio homini ſancto ad canẽ. Vel quia contrariũ ſanctis ſe efficit, dum contrariæ poteſtati militat. Eccl.33. Sicut mors contra vitam, ſic contra virum iuſtum peccator. Item quia quãtum in ipſo eſt gloriam ſanctorum imminuit, qui de eius gloria viſa gauderent. Eccl.7. Ne pecces in multitudine ciuitatis. Iacobi 2. Qui offendit in vno factus eſt omniũ reus. Sexto quia diabolo ſuper oĩa placet, & hoc ꝑꝑ maximum lucrum, qđ ibi facit. Vbi animas ſanguine Chriſti acquiſitas ſibi acquirit. Vnde dr̃, ꝙ cum Diabolus per quendam dæmoniacum diceret, ꝙ peccatum eius fœteret, & ille quæreret, quare ergo illud cum tanta diligentia procuraret, reſpondit, ꝙ ꝑꝑ lucrum, ſicut cloacarius intrat latrinam ꝑꝑ lucrum, licet ei fœteat. Item hoc patet ex eo, ꝙ aſſidue tentat. Greg. Aſſidua tentatione pulſat, vt ſaltem tædio vincat. Eccl.27. Leo ſemper venationi inſidiatur. Vnde B. Martinus videns Mergos in flumine, ait, vt legitur in vita eius. Hæc eſt forma Dęmonum, inſidiantur incautis, captos deuorant, ſatiariq; nequeunt deuoratis. Eius aſſiduitas tentandi patet ex hoc, ꝙ aliqñ per 30. vel 40. vel plures annos tentat vnũ pauperem hominem, vt eum in peccatum præcipitet, nec ceſſat die ac nocte, qđ ſi in tãto tpe obtinet multum gauderet. Pſ. Euge euge viderunt oculi noſtri. Vnde in vita B. Iohannis Euangeliſtę dr̃, ꝙ iuuenis quidam ſuſcitatus a B. Iohanne dicebat, ꝙ viderat Dæmones gaudentes de ruina peccatorum quorundam conuerſorum a B. Iohanne, & Angelos de hoc lugentes. Septimo deteſtãdum eſt peccatum, quia homini ſuper oĩa nocet. Nocet aũt facienti multis modis. Primo, quia facit hominem ſibi ipſi odioſum, inimicum, peſtiferum, & homicidam ſui. Pſal. Qui diligit iniquitatem, odit aĩam ſuam. Thob.12. Qui faciunt peccatum, & iniquitatem, hoſtes ſunt animæ ſuæ. Sen. Nullum conſcium peccatorum tuorum magis oderis, q̃ te. Alios fugere poteris, te aũt nunq̃. Hæc eſt peſtis, quę ad mortem tpalem adducet nos, & adduxit oẽs anteceſſores noſtros, & facientes ad mortem ſpiritualem, & æternam. Vñ multum eſt odienda, & fugienda. Sap.15. Homo per malitiam ſuam occidit aĩam ſuam. Eccl.21. Quaſi a facie colubri fuge peccatum, &c. Dentes illius dentes Leonis, interficientes aĩas hoĩum, &c. Bern. Vita peccati ingredientibus mel propinat ſophiſticũ: progredientibus fel, & acetum: egredientibus venenum aſpidum inſanabile. Ingredientes exaltat, progredientes obſtinat, egredientes exterminat, vt & in aĩa, & in corpore ſimul damnentur iuſto Dei iudicio. Vñ ponitur de hoc exemplum de rege, qui viridariũ ſuum tradidit cuſtodię cæci, & contracti. Contractus ſuadebat cæco, vt ad arbores eum portaret, & de fructibus ei daret, qđ faciebat. Qđ rex aduertens ſic vtrunq; morti adiudicauit. Tu cæce licẽt te excuſes, ꝙ fructus non videris, quia contractum portaſti, qui non niſi per te cœpiſſet fructus morieris. Tu contracte licet te excuſes, ꝙ ad fructus non ieris, quia tñ cœpiſti, & dediſti fructus morieris. Similiter iudicat Deus de aĩa cęca, quæ corpus portat, & erigit ad mala opera facienda, qđ ſine regimine eius peccatũ explere non poſſet. Item ponitur exemplum de duobus fratribus ſapiente, & ſtulto, qui cum redire deberent ad patriam ſuam de qua elongati erant, venerunt ad biuium vbi audierunt a paſtoribus loci, ꝙ altera via, quæ erat alta, & arta, & aſpera, recte, & ſecure ducebat ad patriã ſuã: alia aũt quæ erat lata, & plana, & delectabilis, nimis erat longa, & periculoſa, & plena latronibus. Cũ aũt ſapiens vellet ire per viam artam, & ſecuram ad rogatũ fatui, cum audiſſet periculum conſenſit ire ꝑ latã, & ſpacioſam, & periculoſam viam, per q̃ cum irent, a latronibus capti, & ſpoliati, & vulnerati ſunt, & cum fatuus in foueam proijceretur occidẽdus, & alius ligatus ad mortem duceret̃, maledicebat fatuo dicens, ꝙ ꝑꝑ ſuam fatuitatem moreret̃. Tunc rñdit fatuus. Tu potius maledicaris, quia tibi potius imputandũ eſt, qui me ſciebas fatuũ, & mihi credidiſti, & acquieuiſti. Adapta quõ fatuus eſt corpus. Sapiens aĩa, vel ſenſualitas, & ratio. Via arta, quæ ducit ad vitã, pœnitentia eſt. Lata, peccatum, & inobedientia, paſtores, prædicatores. Patria, cæleſtis regio. Latrones, dæmones. Secundo facit hoĩem inutilem, & infructuoſum, & ſimilem mari mortuo, qđ nihil generat pertinẽs ad vitam. Iſa.59. Opera eorum inutilia, &c. Hiere.17. De maledicto viro dr̃, erit quaſi miricæ in deſerto, quia ſine fructu, vel ſine vtili fructu. Similes ſunt quibuſdã nucibus Indiæ, quæ deportant nuces pulchras, & magnas ad modum humani capitis, & intus inueniuntur plenæ ſerpentibus, vt dr̃ in Hiſtoria tranſmari. Itẽ ſimiles ſunt ſambucæ. Item pomis Sodomorum, quæ ferunt fructus plenos fauilla, faciunt.n. labruſcas cum deberent facere vuas. Iſa.5. & Deute.32. De vinea Sodomorum, vinea eorum, & vua eorum vua fellis. Item ſimiles ſunt ficulneæ maledictæ in qua fructus dñs nõ inuenit. Math.21. & Luc.13. Tres anni ſunt, ꝙ veni fructũ quærẽs in ficulnea, &c. Tertia facit hoĩem durum. Hiere.30. Dura dñe peccata, quia indurant, & faciunt hoĩem ſimilem tamrco, ꝗ primo quaſi herba mollis induratur in arborem, & ſpinam duram. Hiere.50. Peccatum Iuda ſcriptum eſt in vngue adamantino, maxime qñ ſeneſcit in corde, vt fiat quaſi indelebile. Peccata iuuenum ꝑdicantur in quale, quia fiunt delebilia de facili, peccata ſenum prædicantur in quid, quia eis quaſi ſubſtantialiter adhærent, quia vix inde emendantur niſi cum maximo Dei miraculo. Vnde in vita B. Andreæ legitur, ꝙ dñs 40. iuuenes ſubmerſos in mari a Diabolo, qui veniebant ad ſermonem eius cum ſolo breui verbo ſuſcitaſſet, quidã ſenex Nicola nomine audito ſermone eius, qui per 70. annos fuerat in immunditia luxuriæ obduratus venit ad eum hoc confitens, cui dedit Euangelium in ſinu ſuo portandum, vt dum ardore ſuo aſſueto ſtimularetur, eius memoria, & virtute a peccato reuocaretur, qui dum inflammaretur libidine conſueta iuit ad ſcortum, cui clamauit meretrix,

trix, ægredere ſenex, quia ſuper tē video mirabilia. Qui aduertens Euangelium in ſinu ſuo confuſus redijt ad Apoſtolum dicens, ꝙ non poterat continere, niſi hoc ſuis orationibus impetraret. Tunc Andreas ei compaſſus diu contra illud peccatū prædicauit a tertia vſque ad nonam, & fleuit, & orauit, & cum nō ſentiret ſe eſſe exauditum, dixit dño, ꝙ non comederet niſi exaudiretur, ſic dicens. Dñe pro mortuis ſuſcitandis obtinemus miſericordiā, quare nō pro iſto qui vult ſaluari? Tunc ad eius afflictionem vox de cœlo ait. Non eſt parum Andrea, quia exauditus es pro ſene, ſed oportebat, ꝙ ante per ſex menſes ſe ieiunio, & oratione fatigaret. Qui cum hoc feciſſet, & venditis oībus bonis ſuis ea pro Deo pauperibus erogaſſet, migrauit ad dñm, & vox ad Apoſtolum. Andrea lucratus es ſenem. Itē ſicut Deus p ſpiritumſanctum facit de corde lapideo carneum. Ezech. 34. Ita Diabolus per peccatum de corde carneo facit lapideum, immo ferreum, Pharaonicum, Diabolicum, vt nec igne tribulationis, nec maleo prædicationis pluſq̄ ferreum exiſtens emolliatur, aut moueatur. Item de aqueo. i. lachrymoſo, & compūcto, ſit criſtallinū q̄tum ad duritiem, & impoſſibilem reſolutionē ad lachrymas. Eccl. 43. Frigidus ventus Aquilo flauit, & indurauit criſtallus ab aqua. De duritia cordis peccatoris dicit Bern. Nemo duri cordis ſalutem vnq̄ adeptus eſt, niſi fortè cum dñs miſericors abſtulit cor lapideum, & dedit cor carneum, ipſum. n. cor durū eſt, qđ nec compunctione ſcindit, nec pietate mollitur, nec precibus mouetur, minis non cædit, duratū ad flagella, ingratum ad beneficia, infidum ad conſilia, promptū ad iudicia, inuerecundū ad turpia, impauidum ad periculoſa, inhumanum ad humana, præteritorum obliuiſcens, præſentia negligens, futura non prouidēs, & vt breuiter cuncta comprehendā, ipſum eſt, qđ nec Deum timet nec hoīes reueretur. De quo Eccl. 3. Cor durū male habebit ī nouiſſimo. Iob 40. Indurabit quaſi malleatoris incus. Quarto facit hominem peccati, & Diaboli ſeruum 1. Ioh. 8. Qui facit peccatum, ſeruus eſt peccati. 2. Pet. 2. A quo ſuperatur quis, eius ſeruus eſt. Aug. Bonus homo ſi ſeruit liber eſt, malus ſi regnet ſeruus eſt, non vnius hoīs, ſed qđ peius eſt tot Dæmoniorum quot vitiorum. Bragmanni ſcripſerunt Alexandro, ſicut legitur in Hiſtoria tranſmarina, & in Epiſtola Dandami Alexandro. Tu hoſtes exteriores ſpolias, vt interiores nutrias, tu hoſtes tuæ ſubijcis ſeruituti, & vitijs tuis interioribus ſeruis. Idē. Vos nullam partem corporis veſtri poteſtati veſtræ reliquiſtis, quin inde tributarij ſitis. Vobis tot Deos aut dños aſſeritis, quot mēbra habetis. Mineruam Deam capitis dicitis, Iunonem, quia iracunda, deam cordis. Martē, quia bellicoſus, Deum pectoris. Mercurium, quia multiloquus, Deum linguæ. Herculem, quia magnæ fortitudinis, Deum brachiorū. Bachum, quia ebrioſus, Deū gutturis. Cupidinē, quia fornicator, Deū renum, & ſic de alijs. Item peccator victus a Diabolo ſiue a peccato ſeruus eſt, vt ceruus victus, de quo dicunt naturales, ꝙ ex quo vincitur ab alio ceruo ſemper poſtea quaſi dñm ſuum iudicans, cum occurrit ei caput inclinat, & cornua demittit in ſignum ſubiectionis, & ſeruitutis. Quinto facit hoīem in aīam deformē, & nigrū. Tren. 3. Denigrata eſt ſuper carbones facies eorum, &c. Hiere. 13. Si mutare pōt Ethyops pellē ſuā aut Pardus varietatē ſuā, ſic ne vos poteritis benefacere cum didiceritis malefacere. Ezech. 17 Abominationem feciſti decorem t. Anſel. Aīa ſi in peccato fuerit, nigrior erit coruo. Patet aūt quanta ſit peccati deformitas, ex eo, ꝙ ita turpiſſima, & teterrima creatura, q̄ dr̄ Diabolus, nihil habet deformitatis niſi ratione peccati, q̄diu. n. ſine peccato fuit, pulcherrimus fuit, & clariſſimus. Similiter aīa nihil habet deformitatis niſi ratione peccati. Et nota, ꝙ apud Ethyopes, qui ſunt nigriores, iudicantur pulchriores. Similiter inter peccatores, qui alios non reputant niſi, qui ſunt ſibi ſimiles. Similiter apud coruos eſt, quia pullos non reputant ſuos, ſed degeneres vſquequo nigreſcant, nec prouident eis, ſed eos dñs q̄diu nigreſcunt paſcit rore cęleſti, vt dicit Greg. ſuper illud Iob 39. Qui pręparat coruis eſcam quando pulli eius clāmant ad dñm. Similiter mundani non curant de filijs ſuis niſi videant eos nigreſcere per peccati, & malitiæ ſpeciem. Apud Pigmeos dr̄ in Hiſtoria tranſmarina, qui plus viuunt, plus nigreſcunt. Similiter apud mundanos magis de die in diem animæ nigreſcunt peccando, viuendo ſm morem eorum. In vitis patrum legitur, ꝙ cum quidam ſanctus Eps in die Paſchæ deberet cōicare ſuos Parochianos, rogauit dñm ꝙ oſtenderet ei quales eſſent, qui vidit diuina illuminatione quoſdam, vt pix nigros: alios habentes facies ignitas, vt cādens ferrum: alios habentes facies ſanguineas, alios lucidas, vt ſol: inter quos vidit duas mulieres lucidiſſimas, vt ſol. Apparuit aūt ei Angelus dicens, ꝙ nigri erant luxurioſi. Ignei auari. Sanguinei, iracundi, & malitioſi. Lucidi, qui habebāt gratiam Dei, & ait ꝙ duæ mulieres de quibus audierat, ꝙ erant peccatrices, per pœnitentiam, quam acceperant, ſic erant illuminatæ. Item Paulus ſimplex cum videret intrantes Eccleſiam inter alios vidit hominem nebuloſum, & nigrum, & ductum a Dæmonibus gaudentibus, & letantibus incathenatū, & vinctum, & Angelos remotos, & triſtes. Cunque conuerteret ſe ad orationem, & fletum pro eo, qđ viderat, ſurgens inde videt quem prius viderat clarum, & pulchrum, & ſolutum, & Angelos lætantes circa eum, & Dæmones remotos, confuſos, & triſtes. Cunque eum, & alios conuocaret, vt viderent, & audirent mirabilia Dñi, ille admiratus dixit ſe eſſe peccatorem, ſed audito in Eccleſia verbo. Iſa. 1. Lauamini, & mundi eſtote, &c. compunctus fuerat. Sexto facit hominem maculoſum. Hiere. 13. Nunquid poteſt Pardus deponere varietates ſuas, &c. Similis eſt peccator illi maculoſo, de quo dicit Petrus Alſon. ꝙ cum dediſſet Rex cuidam portitori ciuitatis ſuæ vnum denarium pro quælibet macula ingredientis maculoſi. Videns ingredientem quendam claudum petiuit vnum denarium pro claudicatione, & cum ille negaret, audiuit eum balbum, & cum peteret duos, & ille reddere nollet, remouens ei caputium, inuenit eum vlceroſum, tūc petiuit tres denarios, quos cum differet ſoluere, inuenit eum monoculum, poſt gibboſum, & cum plus rebellis erat, & ſolutionem differet, plures maculæ inueniebantur in eo, & plus oportebat eum ſoluere. Sic peccator quo plus tardat ſoluere pœnitentiæ debitū, in pluribus maculis inuenitur dum de vitio in vitium ruit, vt dicit Greg. Peccatum, qđ per pœnitentiam non diluitur, ſuo pondere ad aliud trahit. Septimo facit hominem corruptum, & fœtidū, & immundum. Aug. Peccatum eſt corruptio boni naturalis, & priuatio gratuiti. Pſa. Corrupti ſunt, & abominabiles facti ſunt in ſtudijs ſuis. Hoc eſt fermentum, qđ corrumpit totam congeriem bonorum operum. 1. Corin. 5. Modicum fermentum corrūpit totam maſſam. Hæc eſt lepra corrumpens animam humanā omni genere lepræ, de quo legitur Leuit. 13. & 14. per totum. Hæc eſt oīs immundia, quæ eſt abijcienda. Iac. 1. Abijcite omnem immunditiam, quia diuerſimode facit aīam immundam omni immunditia legali, de qua Leuit. 11. hr̄ per totum. Eſt. n. immunditia terræ, vt immundorum aīalium, quales ſunt q pp amorem terrenorum cœleſtia poſtponunt. Item immundum facit immunditia aquæ, immundorum piſcium dum facit hominem curioſe volutari, & fluere per immundas voluptates, & carnalia deſideria. Item immunditia aeris, quæ eſt in immūdis auibus dum facit hominem eleuari per ſuperbiam cōtra Deū. Hac immunditia ſuper omnia vult Diabolus animam fieri immundam, qđ ſignificatur 1. Mach. 1. Præcepit Antiochus coinquinari aīas in omnibus immunditijs, & abominationibus. Hęc eſt immonditia meretricis ſpiritualis qua aīa relicto Deo vero ſponſo mæchatur cum Diabolo, de quo ſatis hr̄ Ezech. 16. per totum. Expoſuiſti fornicationem tuam omni tranſeunti, &c. poſt in pluribus locis. Iſa. 16. Iuxta me diſcooperuiſti, & ſuſcepiſti adulterium. Et Iſa. 28. Coangaſtatum eſt ſtratum, ita vt alter decidat, pallium breue vtrunq; operire non poteſt. Primo patet eſſe magnam immunditiam peccati ad cuius comparationē nullam immunditiam corporalem Deus aut ſancti Angeli immunditiam iudicāt, quia hæc ſola in oculis eorum totum hoīem inquinat. Matth. 15. De corde exeunt cogitationes malę, &c. hęc ſunt, quæ coinquinant hoīem. Non lotis aūt manibus manducare, non coinquinat hominē. Secundo nulla terrena ablutio aīam hac immunditia immundam poteſt mundare niſi Deus deſup mittat ei aquam cœleſtis gratiæ cum igne Spiritusſancti, quo ipſe, & non alius eam mundet cum virtute ſanguinis agni incontaminati. Apoc. 1. Qui lauit nos a peccatis noſtris in ſanguine ſuo. Tertio, quia digniſſimam creaturam. ſ. hominem facit porco immundiorem, vt ſit ſicut dr̄, 2. Pet. 2. Canis reuerſus ad vomitum, & ſus lota in volutabro luti. Quarto, q̄a hoīem hac immunditia immundum euomit Deus vſque in ſentinam inferni, etiam quam cito accedit ad hanc per teporem. Apocal. 3. quia tepidus es incipiam te euomere ex ore meo. Quinto, quia apud dñm omnia bona facta hoīs immunda reddit, qui cquid tangit immunda ſunt ei. Sexto, quia Deus ad ablutionem peccati de cœlo deſcendit. Heb. 1. Purgationem peccatorum faciens. Septimo, quia tot lauacra contra hanc ſtatuit. ſ. aquam diluuij, & ignē iudicij, & purgatorij, & tribulationis, & martyrij, & paſſionis ſuæ, & aquæ benedictæ, & lachrymarum, & ſacramentorum. & verborum ſuorum, &c. Octauo, quia facit hominem in aīa ponderoſum. Nihil. n. anima, quæ eſt ſine peccato leuius cum exuit a corpore, quæ in momento in ictu oculi illuc perueniet, vbi aliqua Aquila, aut auis aliqua non poſſet toto tpe vitę ſuæ tranſuolare. ſ. vſque ſupra cœlum ſydereum. Econtra exuta cū mortali peccato exiſtens non poteſt conſiſtere vſquequo veniat ad inferni profundum. In hoc patet, ꝙ eſt ponderoſior omni re corporea ponderoſa: quia ſi maſſa plumbea eſſet vbi eſt luna, cum cadauere eam terra retineret, ſed peccatorem ſpiritum nec po-

tuit

tuit firmamẽtum, qđ ſic pp ſuam firmitatem dr̃, nec terra, nec aliqua corporea creatura, vel natura retinere quin caderet vſq; ad inferni nouiſſima. Ideo iniquitas ſedet ſuper talentum plumbi. Zach. 5. Mulieri ſedenti in medio amphoræ ædificat domus in terra Sennaar, vt ibi ponatur ſuper baſem ſuam. Sennaar, qđ interpretatur fœtor, aut excuſſio dentium, aut domus vacuefactionis, & ſignificat infernum vbi baſis eſt alæ peccatricis. Item multum ponderat peccator, qui quantuncunq; portat peccatum portat, & Diabolum, quo nihil rõne culpæ ponderoſius. Ideo dr̃ Eccl. 22. Super plumbum quid grauabitur. Et poſt. Harenam, & ſalem, & maſſam ferri facilius eſt ferre, q̃ hoĩem imprudentem, & fatuum, & impium. Vñ dr̃. 2. dial. 9. ꝙ cum fratres conſtruerent cellam B. Benedicti leuare volẽtes lapidem quẽ tres hoĩes leuare debuiſſent leuiter, nec poſſet a multis moueri, vocato B. Benedicto, & fugato diabolo, qui lapidi inſidebat, eius oratione, & benedictione tanta celeritate lapis leuatus eſt, ac ſi nullũ pondus habuiſſet. De pondere peccati dr̃ in Pſ. Iniquitates meę ſupergreſſæ ſunt caput meum, & ſicut onus graue grauatæ ſunt ſuper me. Cum hoc pondere non poteſt homo non ſolum per altam, & artam viam vitæ currere, vel ambulare, ſed nec ſerpere, vel ſe erigere niſi hoc onere depoſito. Heb. 12. Deponentes omne pondus, & omne circumſtans nos peccatum curramus ad propoſitum nobis certamen, &c. Ad comparationem huius oneris qđcunque onus pœnitentiæ leue eſt, & præſentis tribulationis. Si quis ſentiret onus peccati, & animæ læſionem perferret, aut parum, aut nihil omnino ſentiret corporis pœnam. Octauo facit hominem vilem, & abiectum. Philoſophus. Si ſcirem homines non ignoſcituros, & Deos ignoſci, tam vile eſt peccatum ꝙ dedignarer peccare. Vilificat enim præcioſam margaritam ꝑ qua cœleſtis negociator omnia ſua vendidit, & emit eam. Math. 13. vt ſit ex contactu luti huius luto vilior. Sap. 15. dr̃ de idolatria tam materiali, q̃ ſpirituali. Luto vilior vita eius. Quidam Philoſophus volẽs peccare, aduertens animę dignitatem, & peccati vilitatem ait. Erubeſce cœlum intrare in cœnum. Ideo contra iterationem peccati clamat Hiere. 2. Quàm vilis facta es nimis iterans vias. t. Hiere. 15. Si ſeparaueris præcioſum a vili, quaſi os meum eris. Abijcit enim Deus peccatorem ab ore ſuo, vt viliſſimum euomendo, a ſinu ſuæ charitatis excutiẽdo. 1. Ioh. 3. Qui manet in charitate in Deo manet. Aug. Quid times hominem homo in ſinu Dei poſitus, talem Deus abijcit a ſuo, & ſuorum conſortio, abijcit a mundo, proijcit in ſentinam inferni cũ Diabolo. Per hoc Lucifer vilis, & abiectus abijcitur ab angelorum conſortio, vt leproſus. Adam eijcitur a Paradiſo. Saul a Regno. 1. Reg. 15. Quia abiecisti verbum Dñi, abieci te ne ſis Rex. Itẽ Nabuch. ab humano conſortio. Dan. 4. Tibi dr̃ Nabuch. Regnũ tuum tranſit a te, &c. Ideo dr̃ in Pſ. Homo cum in honore eſſet non intellex. compar. eſt iu. inſi. & ſimilis factus eſt illis. Non ſolum ſimilis factus eſt illis, ſed de filio fit iumentorum ſeruus, vt filius prodigus. Bern. O quàm miſera conditio peccatorum, q̃ de filio facit ſeruum porcorum. Idem. Ecce qđo de grege facta eſt tam egregia creatura, puta dicerẽt iumenta ſi loqui poſſent. Ecce Adam quaſi vnus ex nobis factus eſt, &c. Nono facit hominem fatuum, & inſanum, cuius fatuitas apparet in tredecim, q̃ ſequunt. Primo in via ſua, quia prælegit magis ambulare ſciẽs & prudens viam latam, & ſpacioſam, quæ ducit ad mortem, q̃ artam, quæ ducit ad vitam. Math. 7. Abijciendo ſummæ ſapientiæ conſilium. Prouer. 1. Sapientiam atque doctrinam ſtulti deſpiciũt. Similis eſt illi, qui cum ſciret rectam viam, quæ duceret ad patriam, de voluntate fratris fatui ſecutus eſt eam quam nouerat ire ad mortis periculum, de quo ſupra. Secunda fatuitas eius eſt incuria, de qua Bern. Sic ſtulti eſtimatores de maximis minimam, & de minimis maximam curam gerunt. Maiorem curam habent de carne morbida ſeruanda, q̃ de anima: immo, vt corticem carnis cuſtodiant, & nutriant, & impinguent, nucleum animæ ſæpe perdunt. Similis illi prępoſito, qui canem ſic impinguauit, ꝙ puellam iugulauit. De quo ſupra ti. de timore humano. Item ſimilis eſt illi Epiſcopo, qui maiorem ſollicitudinẽ habuit de cuſtodiẽdo calato pleno pirorum, q̃ de multitudine animarum. Cum enim tradidiſſet nepotulo ſuo Archidiaconatũ, & quidam apportaſſet ei calatum plenum piris, & quæreret cui commendaret, dixit nepotulus Archidiaconus. Mihi commendate. Ait Epiſcopus. Non cõfido de te, male mihi cuſtodires. Reſpondit quidam magiſter. Miſer ei commiſiſti infinitum numerum animarum, cui non audes committere calatum pirorũ. Contra hos Bern. Ve mihi ſi talentum mihi traditum negligenter ſeruauero, ſanguine Chriſti præcioſo magis appreciatum. Si enim ſtillas dominici ſanguinis in vaſe aliquo ſeruarem, diligẽs cuſtos proculdubio exiſterẽ. Tertia eius fatuitas apparet in menſa eius, quia pp modicã ſtillam dulcedinis exterioris, comedit cibum immundiſſimum, & veneno ſiſſimum, & bibit potum ſimilem potui quo neceſſe habent mori in aureo calice Babilonis. Apoc. 17. non attendens internam, & æternam amaritudinem. Iob 20. Conuertetur panis in vtero eius in fel aſpidum. Deut. 32. Fel draconum vinum eorum, &c. Pſ. Fiat menſa e. co. ipſum la. & in ret. & in ſcãda. Similes ſunt illi fatuo, qui de fructibus proximi comedebat teſtudines pp aliquam ſimilitudinem, & cum argueretur de hoc dicebat in maſticando, quare ergo ſe fecit primum? Item ſimilis eſt lupo de quo fabuloſe dr̃. ꝙ vulpes dedit ei raſorium inuolutum ſanguine, & cum glutiret, & optimum diceret, dixit ei vulpes. In exitu ſenties cum te ſcindet. Itẽ peccator ſimilis eſt illi ruſtico, qui inuitatus ad nuptias, in via ſitiens bibit aquam de fimo fœtidam, quã euomit in porta nuptiarum turpiter & non ſolum non eſt ad nuptias admiſſus, immo cum flagello in carcerem detruſus. Sic homo hic bibens delectationes immundas in morte euomet. Hiere. 2. Quid tibi in via Aegypti, vt bibas aquas turbidas, non ſic Onagri, ſed quouſque inueniant aquam limpidam. Pſ. Expectabunt Onagri in ſiti ſua, non bibentes aquam turbidam. Item ſimilis eſt peccator Cocrodillo, qui de Nilo ad paſtum accedens, ad virorẽ herbæ Hydrum inuolutum non aduertit. Sed dum herbam viridẽ paſcit, Hydrum cum ea glutit, qui cum interius intoxicat, ſcindit, & occidit. Sic peccatum hominem dum illicitam delectationem glutit Diabolus eſt ibi, qui vult intoxicare, vel potionare hominem, amaritudinem eius potionis exterius inuoluit aliqua dulcedine. Beda. Qui veneni pocula porrigit quaſi labium calicis melle tingit, vt qđ dulce eſt ſentiatur, ne qđ mortiferum eſt timeatur. Item Greg. Quid inſanius, q̃ pro modica delectatione carnis, æternis ſe obligare ſupplicijs. Item econtra Augu. Melior eſt modica amaritudo in faucibus, q̃ æternum tormentum in viſceribus. Bern. Vitam peccati ingredientibus propinat, mel ſophiſticum, progredientibus, fel & acetum egredientibus venenum aſpidum inſanabile, &c. vt ſupra. Quarto patet fatuus, & inſanus, quia ſciens, & prudens domum ſuam incendit, & ſe, & ſua in ea comburit, & conſumit flamma peccati, vt modicũ calorem, & momentaneum ex hoc incendio habeat exemplo deſiderium illicitum. De quo Iob 31. Ignis eſt vſque ad perditionem deuorans, & omnia genimina eradicans. ſ. bonorum. i. virtutes. In hoc efficitur ſimilis aui Fœnici, quæ poſtq̃ multas radices aromaticas in nido ſuo congregauit ſe cum eis nido appoſito igne ſuccendit. Quinto patet fatuus, & inſanus, quia pp ſplẽdorem eius gladij, & decorem. ſ. rei concupiſcibilis ſe dum illicite eam appetit tranſuerberat, & occidit cum filijs ſuis. i. bonis operibus. Eccl. 12. Rumphea bis acuta oĩs iniquitas. Sap. 15. Homo per malitiam occidit animam ſuam. Item in hoc ſimilis eſt Lamiæ, quæ dilaniat, & occidit fœtus ſuos diu nutritos a ſe. Sexto, quia de ſinu charitatis, & pœnitẽtiæ exit, & in os Leonis peccati, & lupi infernalis, qui diſpergit oues, vt dr̃ Ioh. 10. ſe ꝓijcit. Eccl. 21. dentes illius dentes Leonis interficientes aĩas hoĩum. Septimo qui in tpe belli, & in loco certaminis arma virtutum proijcit. Boetius. Talia tibi contuleramus arma, quæ niſi prius abieciſſes inuicta te firmitate tuerẽtur. Octauo, quia pro pomo momentaneæ delectationis, regnum æternum vendit ad ſimilitudinem pueri, & ſibi noxia ad ſimilitudinem inſipiens concupiſcit. Oſeæ 13. Ipſe eſt filius inſipiens. Proue. 1. Vſquequo paruuli diligitis infantiam, & ſtulti ea, quæ ſibi ſunt noxia concupiſcunt. Nono, quia ſerpentem venenoſum in ſinu ſuo ponit, quem debere ſuper oĩa fugere. Eccl. 21. Quaſi a facie co. ſu. pec. quia vt dr̃ Prouer. 23. In fine mordebit, vt coluber, & quaſi regulus, venena diffundit. Decimo, quia ſpontaneus Diabolo ſe tradit hoſti peſſimo, & eum non habeat vnde poſſit eum ligare, & tenere, & ſuſpendere, proprijs manibus funem facit per quem eum Diabolus ligat, conſeruat, ducit, & demum ſuſpendit Prouer. 5. Iniquitates ſuæ capiunt impium, & funibus peccatorum ſuorum quiſque cõſtringitur. Aug. Qui peccatum peccato adijcit, quaſi funem nectit vnde ligetur. Ideo ſi potes, funiculum peccatorum ſolue, ſi non potes ſoluere, rumpe: ſi non potes rumpere, præſcinde. Aug. Peccator in collum mittit laqueum quo trahatur, & ſuſpendatur, & faſciculum ſpinarum portat quo comburatur. Vndecimo, quia ſponſum ſpecioſiſſimum, & ſuauiſſimum, ipſum. ſ. vt dr̃ Can. 2. Eſt flos campi, & lilium conuallium, abijcit, & in faciem eius conſpuit, & medicamina eius reſpuit, & amplexatur ſtercora viliſſimarum delectationum. Duodecimo, quia cũ ſit in ſpinis peccatorum quibus debet comburi in infernum importabiliter, onuſtus ſemper onus oneri adijcit, & gratiam quam multo labore acquiſierat inutiliter effundit, & regno cœlefti obſtaculum, vt non intret in illud, apponit. Similis eſt illis de quibus legitur in vitis pa. ꝙ Angelus oſtendit cuidam patri tres homines triplici fatuitate laborantes. Primus faſciculum de lignis faciebat, & cum præ grauedine non poſſet portare, adhuc ligna ſemp adiungebat. Secũdus aquam de puteo profundo cum multo la-

bore

bore hauriebat,& hauſtam in momẽto inutiliter fundebat. Tertius trabem portans,& volens intrare domum in hoſtio eius ex transuerſo ponebat , & ſibi obicem ne intraret de eo faciebat, ſic peccator fatuus peccatum peccato adijcit, grãm Dei ꝑ qua diu laborauerat effundit, regnum cœlorum per inobedientiæ rigorem præcludit. Tredecimo, quia illud,qđ habet glorioſius,& præcioſius quanto vilius pôt, & deterius expendit.ſ.honorẽ diuinũ,de hoc qđ eſt filius Dei: quem quanto vilius pôt dat qñ peccatum eſt filius Diaboli,& tp̃s ſuum quo nihil ꝓcioſius,vt dicit Bern. Nihil præcioſius tpe,ſed heu hodie nihil reputatur,expenditur in ſeruitium Diaboli contra conſilium cęleſtis ſapientiæ. Prouer. 5. Ne des alienis honorem tuum,& annos tuos crudeli.i.Diabolo, cui quanto plus ſeruies, crudeliorẽ inuenies eũ. Similis aũt eſt peccator quinque fatuis virginibus. Primo,quia in vaſis cordium oleum gratiæ non ſumpſerunt,ſed potius abiecerunt. Secundo, quia cum deberent hře ignem, & oleum tunc primo aduerterunt, qñ mendicauerunt. Tertio,quia adueniente ſponſo non expectauerunt,ſed recedentes iuerunt. Quarto,quia tpe debito imparatæ fuerunt. Quinto,quia aperta ianua nõ intrauerunt, qa vſquequo clauſa fuit venire diſtulerunt. Decimo facere hoiem monſtruoſum. Similis eſt peccator ioculatori,qui pedes habet verſus cœleſtia,conculcando caput, & ſenſus,& manus ad inferiora,ꝑꝑ quæ operatur,& quæ ſola intendit. Itẽ ſimilis eſt monſtris marinis,quæ licet habeant corpora piſciũ,habẽt capita diuerſorum aĩalium. Similiter peccatores licet habeant corpora humana cor habent ferinum, vt habeant corda vulpina per doloſitatem, lupina per rapacitatem , aſinina per pigritiam, leonina per ſuperbiam, porcina per luxuriam,canina per detractionem,& gulam,& ſic de alijs. Item ſimiles ſunt beſtijs,ꝙ pinguntur in proceſſione , vulpes extra veſtitæ ad modum hoĩum, intus aũt ſunt feræ diuerſæ. Matth. 7. Intrinſecus aũt ſunt lupi rapaces. Pſa. Facies peccatorum ſumitis. Eccl. 4. Ne accipias faciem.ſ. Item ſunt Onocentauri, & Aſini,& Tauri luxurioſi,& laborioſi,ſunt monſtra Babilonica de quibus Iſa. 13. Habitabunt ibi ſtrutiones,& piloſi, &c. Idem. Erit cubile draconum,&c. Itẽ Prouer. 30. Eſt generatio quæ pro dentibus habet gladios. Item ſimiles ſunt monſtris infernalibus. Hydro, qui dř hře, 7. capita capitalium vitiorum. Apoc. 12. de Dracone. Item ſunt ſimiles Cerbero,& Tantalo. Item ſunt ſimiles monſtruoſis piſcibus, de quibus in libro de mappa mundi legitur. Sunt Acephali, qa nõ habet caput Chriſtum. Monoculi,quia non habent affectũ dextrum ad Deum. Item Monipedes, qui non habent bonam volũtatem. Bern. Monſtruoſa res eſt gradus primus,& vita infimus: ſedes prima, & vita ima: lingua magniloqua , & manus ocioſa: vultus grauis,& actus leuis,&c. Vndecimo facit hoĩem impotentem,quia per ſe pôt in peccatum cadere,ſed per ſe non pôt ſurgere. Amos. 3. Cæcidit,& non adijcit,vt reſurgat. Tren. 1. Dedit me in manu forti de qua non potero ſurgere . Homo ſimilis eſt Elephanti , qui ex quo cadit non pôt ſurgere per ſe,tñ cum pro ſuo caſu barrit,alij conueniunt,& ſe ei adiutores præbẽt ſi pñt, ſi non pñt quaſi compatientes cũ eo barriunt , quaſi caſum eius lugentes. Similiter & peccatores cum adiutorio humilium pñt erigi. Item peccatum eſt quaſi naſſa Diaboli, vbi homo ad modum piſcis pôt per ſe cadere, ſed non exire . Similiter lupus in pedicam. Pſ. Spiritus vadens,& non rediens. Bern. Difficile immo prorſus ſoli virtuti diuinę poſſibile eſt ſuſceptum ſemel peccati iugum a ceruicibus excutere: quia qui facit peccatũ ſeruus eſt peccati. Ioh. 8. Duodecimo facit hoĩem reum, & maledictũ. Aug. Agnoſcat hõ quantum valeat,quantum debeat,& dũ precium ſuũ cogitat, ſeruilis, & venalis eſſe deſinat, reus itaq; erit non parui precij, ſed ſanguinis Ieſu Chriſti, quia violat,& maculat aĩam Chriſti paſſione,& ſanguine mundatã. Itẽ ſicut homo bonus ſemper habet manum dñi ſuper ſe eum benedicẽtẽ, ſic malus hõ maledicentem. Eccl. 41. Væ vobis viri impij,q dereliquiſtis dñm,qa ſi nati fueritis,in maledictione naſcemini,& ſi mortui fueritis, in maledictione erit pars veſtra. Iſa. 1. Vę gẽti peccatrici. Maledicuntur ẽt ab oĩbus in ſacris ordinibus cõſtitutis ſingulis diebus in hora prima diei dicentibus. Maledicti,q declinã mã. tuis. Tredecimo facit hoiem cæcum, & mutum,ſurdum,& Dæmoniacum, vt quid agat non videat, vt eũ dñs non audiat,vt ipſe Deo non obediat, vt Diabolus eũ quo vult circũducat,& in ipſo maneat,vt dicit Greg. ſup illud Luc. 12. Erat Ieſus eijciens Dæmonium,& illud erat mutũ. Cæcus inquit videt mutus loquiť,obſeſſus a Dæmone liberatur. Immo aliqñ peccatum facit eum habitaculum oĩum vitiorum,vt ſit quaſi tẽplum Pantheon,de quo legiť in legenda oium ſanctorũ,ꝙ ibi oĩa Dæmonia colebanť. Tale tẽplũ fuit Magdalena ante conuerſionem. Mar. 18. de qua dñs eiecerat ſeptem Dæmonia. Apoc. 18. Facta eſt habitatio Dæmoniorum,& cuſtodia oĩs ſpiritus immundi,& volucris immundæ,& odibilis. Itẽ ſimilis fit illi templo,de quo Ezech. 8. Cũ fodiſſet parietem vidit,& ecce ſimilitudo reptiliũ, & aĩalium abominatio vniuerſa idola domus Iſrael. In his notãtur radices,& prima natura oĩum vitiorum. Fit habitatio oĩum Dæmoniorum q̃tum ad peccata, ꝗ pertinent ad ſuperbiã vitæ. Spiritus immundi,& volucres immundæ q̃tum ad ea,quæ ptinent ad concupiſcentiam carnis,odibilis q̃tum ad auaritiã, abominatio aĩalium q̃tum ad luxuriã. Vniuerſitas , & pictura idolorum depicta q̃tum ad ea, quæ pertinent ad vitæ ſuperbiã. Itẽ cæcos facit peccatum, qa peccatum eſt ſimile coruo , qui [illegible] cadaueri cum inſidet , primo currit ad extrahendum oculos [illegible] excæcatum aĩal poſſit occidi . Similiter peccatum primo aufert oculos prudentiæ,vt peccator non videat quid agat,& corã q̃bus agat,& qđ primum acquirat,& quid, & pro quo amittat. Itẽ nõ ſolum facit peccatum hoĩem cæcum, ſurdum,mutum,& dæmoniacum,ſed oĩ miſeria miſerum. Prouer. 14 Miſeros populos facit peccatum. Aug. Quid miſerius miſero non miſerente ſe. Decimoquarto facit oĩ creaturæ obnoxium. Greg. Offenſo creatore,offendiť oĩs creatura . Ideo ſi patitur ab alia creatura homo peccato ſuo debet imputare hoc,ꝓ quo offendiť creatori. Sap. 5. Armabit creaturã in vltionẽ inimicorũ. Et poſt. Pugnabit orbis terrarũ contra inſenſatos . In vitis pa. dř, ꝙ cum quidã feciſſet iniuriã fratri cuidã venit ille cui facta eſt iniuria ad ſenẽ cõquerendo de eo,ꝗ fecerat. Rñdit Senex. Nõ hoc fecit frater,ſed peccata tua. Nam in oĩ tpe quæ contingent tibi per hoĩem nõ arguas eum,ſed dic,ꝙ peccata tua hoc tibi ꝓmeruerũt, & hæc fecerunt,& ſic dic in oĩbus aduerſis. Sed ſi qđ boni contingit hoc impone diuinæ diſpenſationi, qa vt dicit Grego. Nulla nocebit aduerſitas,ſi nulla dominetur iniquitas . Decimoquinto ſpoliat hoiem,& depauperat bonis interioribus. Pſ. Diuites dimiſit inanes. Tren. 1. Manum ſuam miſit ad oĩa deſiderabilia eius. Iud. 6. Per ſeptem annos veniebant Madianitæ in terrã Iſrael,poſtquã malũ fecerant in cõſpectu dñi,& cuncta vaſtabant, & nihil oĩno ad vitam pertinens relinquebant. Sic faciunt Dæmones peccatoribus malũ facientibus,& ſibi ſeruientibus in ſeptem peccatis mortalibus,qa illos vaſtant,& ſpoliant,ita ꝙ nihil relinquãt qđ pertineat ad vitam gloriæ, aut gratiæ. Sic Antiochus aſcendẽs Ieruſalem cum ſuperbia intrat ſanctificationẽ,& templum ſpoliat vaſis,& diuitijs ſuis,de quo. 1. Mach. Antiochus ſilentiũ paupertatis interpretatur,& ſignificat peccatum,qđ ſilet ad quantã paupertatem adducit,ſemper intrat templum cordis cum ſuperbia contemptus Dei,& inobedientiæ. Et nota quatuordecim,ꝗ aufert. Primo Chriſtum de corde, hoc eſt altare aureum. Secundo Spiritumſanctum,hoc eſt candelabrum luminis. Tertio vaſa eius.ſ. ſeptem dona,vel beatitudines aut virtutes. Quarto menſam propoſitionis.i. fidem formatam,ꝗ ꝓponit duodecim panes .i. duodecim fidei articulos. Quinto libatoria.i. abolitionem formatæ ſpei,ad quam pertinet futuram beatitudinẽ libare. Sexto Phyalas,ꝗ cõtinent liquida.i. viſcera pietatis, vt non liqueſcat lachrymis contritionis . Septimo mortariola in quibus aromata redigebantur in puluerem. Ecce meditationes,& affectiones humilitatis,ꝗ cæteras virtutes humiliantis,& quaſi in puluerẽ redigunt odoriferum , dum humilia de ſe ſentit homo virtuoſus. Octauo velum de ſagis,qđ pœnitentiam ſignificat. Nono ornamentum aureum,qđ charitas eſt,coronę ſunt præmia. Decimo aufert argentum.i. fructum locutionis. Vndecimo aurum.i. meritum obedientiæ,& patientiæ. Duodecimo vaſa concupiſcibilia.i. bona opera. Tredecimo theſauros abſconditos quos inuenit.i. ſanctarum meditationum,& affectionum. Decimoquarto cortinas de quatuor coloribus.i. quatuor Cardinales virtutes,q̃tũ ad meritum vſum earũ aufert. His aũt bonis erat ſpoliatus ille pauper de quo dicit B. Iohã. in Apoc. 3. Dicis,qa diues es,&c.& neſcis quia miſer es,& miſerabilis,& nudus,& pauper,& cæcus. Decimoſexto,nõ ſolũ ſpoliat bonis gratuitis,ſed vulnerat plaga inſanabili,niſi per miraculũ ſummi medici præſeruetur. Hier. 30. Inſanabilis eſt fractura tua,peſſima plaga. Eccl. 21. Plagæ peccati non eſt ſanitas, vnde cantat Eccleſia. Peccata mea quaſi ſagittæ infixa ſunt in me,&c. Hoc ſignatur. Luc. 10. de eo,q incidit in latrones. Et nota q̃uo ſpoliatur virtutibus. Iob 19. Spoliauit me gloria mea,abſtulit coronam de capite meo. Similis eſt peccator illi militi,qui cum alij pugnarent in tyrocinio,exiuit vt dormiret ſub vmbra arboris , qđ videntes ſeptem Herandi conduxerunt ſibi,vt ei arma ſua, & veſtes furarenť. Vnus furať ei calcaria,& enſem,alius loricam. tertius ſcutũ quartus equum. quintus lanceam. alius bracas,cingulum,& camiſiam. vnus galeam. Et cum nec ſic excitaretur, vulnerant eũ diuerſimode,& periculoſiſſime in diuerſis locis ad mortem. Miſer aũt factus inſenſibilis nec ſic excitatur, Prouer. 24. Hoc dř de ebrio dormiente.ſ. verberauerunt me, & non dolui: traxerunt me, & non ſenſi. Hic eſt homo,qui negligit in hoc mundo pugnare contra vitia,& tẽtationes. Septem latrones ſunt ſeptem capitalia vitia . Superbia

furatur

furatur calcaria timoris mortis tpalis, & æternæ, & enſem timoris diuinæ iuſtitiæ: vulnerat eũ in oculis ne hoc videat, aut timeat, & ne videat conditionẽ fragilitatis ſuæ. Inuidia vulnerat in naribus ne bonũ odorem ꝓximi ſuſtineat, & ſpoliat eũ lorica charitatis, q̃ oĩa præcepta, virtutes, & opera connectit, quaſi diuerſos anulos, & totũ corpus munit, hoc eſt lorica iuſtitiæ. Ira furatur ei ſcutum triangulare, qđ debet eſſe in ſiniſtra aduerſitatis, cuius tres anguli ſunt patientia, in cõtumelijs verborum, in ablatione rerum, in læſione corporum, hæc vulnerat aures ne homo poſſit ſuſtinere verbũ correctionis, vel admonitionis, vel præcepti. Pigritia furatur equũ corporis dũ totum corpus occupat, pedes vulnerat ne de lacu miſerię, aut de luto peccati exeat. Auaritia furatur hoĩ lanceam, q̃ a longe ferit hoſtẽ. ſ. eleemoſynæ, de qua Eccl. 29. Super ſcutum potentis, & lanceam impugnabit inimicos pro te, hæc furaẽ ei lanceam operum miſericordiæ. Item vulnerat manus, vt eas ad ꝓximum miſericorditer extendere nequeat: ſimiliter & cor, vt impleri non valeat. Luxuria furatur ei bracas continentiæ, & vulnerat in lũbis, & genitalibus, q̃ rapit cum corde. Gula ſpoliat eũ cingulo abſtinentiæ, p qđ vẽtrem conſtringat, & galea ſalutis p q̃ ſenſus ſuos ab illicitis cõprimat, & caput rõnis cuſtodiat. Decimoſeptimo facere hoĩem deſertum, & ſolitudinem. Deu. 32. Inuenit eum in terra deſerta in loco horroris, & vaſtæ ſolitudinis. Iſa. 1. Derelinquetur filia Syon, &c. Ioel 2. Quaſi hortus voluptatis terra corã eo, & poſt eum. ſ. paccatum ſolitudo deſerti. Derelinquitur. n. aĩa a dño, & gratia eius per peccatum. Eſt. n. ſimilis taxo. i. cuidã aĩali, qđ vulgariter dr̃ Tayſſons. Hoc aĩal, vt dr̃, cum magno labore edificat ſibi ſubterraneum habitaculũ, vulpis aũt volens illud lucrari, & dictum aĩal expellere, ſtercorizat intus, aĩal aũt dedignans morari cũ ſtercoribus recedit inde. Similiter Deus dedignatur habitare in corde in quo Diabolus peccata ſtercorizauit. Lucæ 9. Vulpes foueas habent, & volucres cœli nidos, filius aũt hoĩs non habet in corde peccatoris, vbi caput ſuum reclinet. Itẽ Deus eſt vt auis nobilis nidificãs in alia arbore, aſperum nidum habens, exterius mollem, & ſuauem interius. Econuerſo Diabolus eſt, Vpupa, quæ nidificat in ſtercoribus. Decimooctauo inducit amaritudinem. Hiere. 2. Scito, & vide quia malum, & amarũ eſt te dereliquiſſe dñm. Verũtñ nutriti in peccatis ſunt, vt piſces maris, q pp nutrimentum reputant mare dulce. Itẽ aĩa peccatrix eſt, vt prægnans, q̃ poſtq̃ concepit dolorem, & peperit iniquitatem, amara vĩr ei dulcia, & dulcia amara. Iſa. 5. Ponentes amarum dulce, & dulce amarum. Glo. ſuper illud Pſ. Quàm magna multitudo dulce. i. d. Hanc dulcedinem non ſentiunt, qui palatum habent infectum a febre. Item ſimile eſt peccatum cuidã fatuo, qui cum audiret multum commendari in bonitate Falconem dñi ſui, comedit eum, & cum laudaretur, & cõmendaretur de bonitate, & neſciretur quid actum eſſet de eo, rĩdit fatuus, ꝙ falſum dicebant, q a nunq̃ comederat ita amaras carnes. Similiter hoĩes credentes inuenire in peccato multã dulcedinẽ, inueniunt ibi in fine multã amaritudinẽ, ideo qđ non licet, dulcius ſuſpicatur. Item dr̃, ꝙ quædam virgo, q̃ diu continuerat audiẽs a lecatoribus multum cõmendari delectationẽ luxuriæ, voluit experiri, & experta q dem iam qđ eſſet, ad tantã deuenit amaritudinem, ꝙ volebat ſe occidere, q a non inuenerat, qđ crediderat inuenire, & quia perdiderat, qđ non poterat recuperare. Decimonono facit cordis inquietudinem. Aug. in li. de cõfeſ. Dñe feciſti nos ad te, & inquietum eſt cor noſtrũ donec requieſcat in te. Iſa. 57. Cor impij quaſi mare feruens, qđ quieſcere nõ poteſt. Et poſt. Non eſt pax impijs dicit dñs. Tren. 1. Peccatũ peccauit Ieruſalem ꝓpea inſtabilis facta eſt, & caduca. Inde hi ſũt nubes ſine aqua, nebulæ turbinibus agitatæ. Itẽ vt nauicula in mari. Item vt Gallus ſuper pinnaculũ. Itẽ puluis ſuper aquam. Item vt pluma, vel lanugo in via, quæ oĩ vento circumferuntur. Viceſimo facit aĩæ corroſionem. 2. Thy. Cauteriatam habentes cõſciẽtiam ſuam. Aug. Dixit Deus, & ita eſt, vt pœna ſibi ſit inordinatus animus. Iſa. 34. Erit cubile draconum, &c. conſcientia peccatrix. ſ. peccata in memoria, cum de eis, vt dicit Hiero. hĩ cõſciẽtia, torquent hoĩem, & corrodunt, vt genimina Viperarum matrem ſuam. Ideo ſicut Vipera filijs in vtero poſitis lacerata perimitur, & corroditur, ita nos cogitationes noſtræ intra nos nutritæ. Item põt dicere peccator cũ intrat conſcientiã ſuã eam ſcrutando, qđ dixit Iulius Cæſar Romanus rediens de obſidione cuiuſdam ciuitatis rebellis. Inueni, ait, ollam plenam diris ſerpentibus. Item ſimilis eſt peccator in conſcientia templo pleno reptilibus, de quo Ezech. 8. Cum fodiſſet parietem inuenit reptilia, &c. Item ſimilis eſt vaſi pleno exhibito Petro in quo erãt quadrupedia, & ſerpentina, &c. Actuum 10. Item ſimilis eſt peccator Mimo, qui qñ intrat domum ſuam inquietaẽ, & corrodiẽ a familia murmurante, nec alibi peius eſt ei, q̃ in domo ſua. Sic nec peccatori peius eſt, q̃ in cõſcientia propria. Item Tullius ad Catilinam. Iniquitates tuæ quaſi quædam infernales furiæ occurrunt. Iſa. 34. Ibi occurrunt dæmonia, &c. Viceſimoprimo adducit oẽm languorem, & ægritudinem corporalem naturalem, vt fomitis, & difficultatis bene agendi, & ſpiritualẽ culpæ actualis. Ideo dicit Dauid in Pſ. Miſerere mei dñe qm̃ infirmus ſum, extra. ſ. in corpore. Sana me dñe qm̃ conturbata ſunt oĩa oſſa mea, interius in virtute ex originali corruptione. Et aĩa mea turbata eſt valde, de interiori infirmitate actualis culpę. Greg. Oẽs infirmi ſumus, ſed ille infirmior, qui ſuam neſcit infirmitatem. Magnitudo infirmitatis peccati patet ex magnitudine medici, & medicinæ ad hoc curandum neceſſarię. Bern. Ex magnitudine remedij, periculi mei ęſtimo quantitatem. Propter hoc oportuit Dei filium ſic pati, ſic vulnerari, ſic potionari, ſic ſudare ſanguinem, & guſtare mortem. Item ex diuerſitate medicinarũ, & multitudine quas ſtatuit ad peccati curam. Viceſimoſecũdo ducit ad oĩmodam mortem. ſ. tpalem ſiue corporalem, ſpiritualẽ, & æternam, & hæc eſt peſſima. Pſ. Mors peccatorum peſſima. Fatuus eſt miles, q non quærat aliquid de ſtipendio ſeruitij ſui. Ro. 5. Stipẽdia peccati mors, Fatuus eſt viator qui non q̃rit, quo via ducat eum. Prouer. 14. Eſt via, quæ vĩ homini iuſta, & nouiſſima eius ducunt ad mortem. Pſ. Iter impiorum peribit. Et nota, ꝙ dr̃ parabolice. Duo peregrini venientes ad locum biuij, q̃ſierunt a quodam ſapiente de via ſua, qui rñdit ſi iueritis ad ſiniſtram, ibitis per quandam ciuitatẽ vbi conſuetudo eſt, ꝙ peregrini cum gaudio recipiuntur, & per triduum optata eis large exhibentur, ſed poſt viliter eijciunẽ ſpoliati oĩbus bonis ſuis ſuſpenduntur, & occiduntur. Si ad dexterã, per triduum inuenietis viam difficilem, ſed poſtea pulcherrimam vbi recipiemini cum gaudio, coronabimini, & ditabimini. Peregrinatio vita pſens eſt. Ciuitas prima eſt mundus, vbi poſtq̃ per tres dies. ſ. diuitiarum, deliciarum, & honorum, quæ ſola lucent mundanis, q poſtq̃ ibi voluptates ſuas compleuerint, ducuntur hoĩes rei nudi ad ſuſpendium, & mortem æternam. Via difficilis eſt pœnitẽtialis religio. Triduum eſt contritio, confeſſio, ſatisfactio, vel obedientia, continẽtia, paupertas, voluntaria. In his aũt pſeuerãtes coronanẽ in cęleſti Ieruſalẽ. Vę illi, q elegit priorẽ viã timẽdo modicam viæ aſperitatẽ. Bern. Via peccati ingredientes contaminat, progredientes obſtinat, egredientes exterminat.

De peccato veniali. *Diſt.* XX.

QVia peccata venialia diſtinguuntur a mortalibus ſm̃ reatum, conſiderandum eſt de vtriſque. Et primo de peccato veniali per comparationem ad mortale. Secundo de veniali ſm̃ ſe. Circa primum ſex conſideranda ſunt. Primo vtrũ peccatum veniale conuenienter diuiditur contra mortale. Secũdo vtrum diſtinguantur genere. Tertio vtrum veniale ſit diſpoſitio ad mortale. Quarto vtrum veniale peccatum poſſit fieri mortale. Quinto vtrum circumſtantia aggrauans poſſit de veniali peccato facere mortale. Sexto vtrum peccatum mortale poſſit fieri veniale. Ad primum. ſ. vtrum peccatum veniale conuenienter diſtinguatur contra mortale. Dicendum ꝙ aliqua ſm̃ ꝙ propriæ accipiuntur non vĩr eſſe oppoſita, quæ ſi methaphorice accipiantur, oppoſita inueniuntur: ſicut ridere non opponiẽ ei, qđ eſt areſcere, ſed ſm̃ ꝙ ridere methaphorice de prato dr̃ pp eius floritionem, & virorem, opponitur ei, qđ eſt areſcere. Similiter ſi mortale accipiatur prout refertur ad mortem corporalem, nõ vĩ oppoſitionem hĩre cum veniali, nec ad idem genus pertinere. Sed ſi mortale accipiatur methaphorice ſm̃ ꝙ dr̃ in peccatis mortale opponitur ei, qđ eſt veniale. Cum. n. peccatum ſit quædam infirmitas aĩæ, vt ſupra habitum eſt: peccatũ aliqđ mortale dr̃ ad ſimilitudinem morbi, qui dr̃ mortalis ex eo, ꝙ inducit defectum irreparabilem per deſtitutionem alicuius principij, vt dictum eſt, principium aũt ſpũalis vitæ, q̃ eſt ſm̃ virtutẽ eſt ordo ad vltimum finem, vt dictum eſt: qui quidem ſi deſtitutus fuerit, reparari non põt per aliqđ principium intrinſecum: ſed ſolum per virtutem diuinam, vt ſupra dictum eſt: quia inordinationes eorum, quæ ſunt ad finem reparantur ex fine, ſicut error qui accidit circa concluſiones, per veritatẽ principiorum. Defectus igitur ordinis vltimi finis non põt per aliqđ aliud reparari, qđ ſit principalius, ſicut nec error, qui eſt circa principia, & ideo hmõi peccata mortalia dñr quaſi irreparabilia. Peccata autem quę habent inordinationem circa ea, quę ſunt ad finem, conſeruato ordine ad vltimum finem, reparabilia ſunt, & hæc dñr venialia. Tunc enim peccatum habet qñ reatus pœnæ tollitur, qui ceſſat ceſſante peccato, vt dictum eſt. Secũdum hoc ergo mortale, & veniale opponuntur, ſicut reparabile, & irreparabile, & hoc dico per principium interius, non aũt per comparationem ad virtutem diuinam, quæ omnem morbum, & corporalẽ, & ſpiritualem reparare poteſt, & pp hoc veniale peccatum conuenienter diuiditur contra mortale. Hæc aũt diuiſio peccati nõ eſt diuiſio generis in ſpecies, quæ æqualiter participent generis

ratio-

rationem,ſed anaogli, qa ſm prius,& poſterius conuenit eis rõ generis.Secundum perfectam rõnem generis diffinit Aug. peccatum 22.contra Fauſtum dicens. Peccatum eſt dictum,vel factum,vel concupitum contra legem diuinam:q̄ quidem diffinitio ſolum conuenit peccato mortali . Peccatum aũt veniale dr peccatum ſm rõnem imperfectam, & ad peccatum mortale, ſicut accidens dr ens in ordine ad ſubſtantiam ſm rõnem imperfectam entis non.n.eſt contra legem,quia venialiter peccans nõ facit qđ prohibet lex,nec prætermittit id ad qđ lex per præceptum obligat: ſed facit præter legem, qa non obſeruat modum rõnis quem lex intendit. Ad ſm.ſ.vtrum peccatum mortale,& veniale differant genere,ita.ſ. ꝙ ſit aliqđ peccatum ex genere, & aliqđ veniale ex genere:dicendum ꝙ peccatum veniale a venia dr.Poteſt ergo aliqđ peccatum dici veniale, vno modo,quia eſt veniam conſecutum, & ſic dicit Ambro. ꝙ omne peccatũ ꝑ pœnitentiam ſit veniale, & hoc dr veniale ex euentu.Alio modo dr veniale,quia nõ habet in ſe vnde veniam non conſequat, vel totaliter,vel in parte . In parte quidẽ ſicut cum habet in ſe aliquid diminuens culpam, vt cum ſit ex infirmitate,vel ignorãtia,& hoc dr veniale ex cauſa.In toto autem ex eo,ꝙ non tollit ordinem ad vltimum finem. vnde non mæretur pœnam æternã, ſed tpalem:& de hoc veniali ad præſens non intendimus,de primis.n.duobus conſtat,ꝙ non habent genus aliqđ determinatũ. Sed veniale tertio modo dictum poteſt hre genus determinatum, ita ꝙ aliqđ peccatum dicatur veniale ex genere, & aliqđ mortale ex genere,ſm ꝙ genus, vel ſpecies actus determinatur ex obiecto. Cum.n.voluntas fertur in aliquid qđ ſm ſe repugnat charitati per q̄ homo ordinatur in vltimum finem, peccatum ex ſuo obiecto habet , ꝙ ſit mortale . Vnde eſt mortale ex genere,ſiue ſit contra dilectionem Dei, ſicut blaſphemia periurium,& hmõi, ſiue contra dilectionem proximi , ſicut homicidium,adulterium,& ſimilia.Vñ hmõi ſunt peccata mortalia ex genere ſuo. Qñque vero voluntas peccantis fertur in id , qđ in ſe continet quandam inordinationem, non tñ contrariatur dilectioni Dei,& ꝓximi, ſicut verbum ocioſum, riſus ſuperfluus,& alia hmõi, & talia ſunt peccata venialia ex ſuo genere,ſed quia actus morales recipiunt rõnem boni,& mali,non ſolum ex obiecto, ſed etiam ex aliqua diſpoſitione agentis, vt ſupra habitum eſt. Contingit qñque qđ eſt peccatum veniale ex genere rõne ſui obiecti,qđ ſit mortale ex parte agentis , vel quia in eo conſtituit finem vltimum , vel quia ordinat ipſum ad aliquid , qđ eſt peccatum mortale ex genere:puta cum aliquis ordinat verbum ocioſum ad adulterium committendum . Similiter & ex parte agentis contingit,ꝙ aliqđ peccatum,qđ ex genere ſuo eſt mortale ſit veniale,ꝑꝑ hoc ſm ꝙ actus eſt imperfectus.i.non deliberatus rõne,quæ eſt principium proprium mali actus, ſicut ſupra dictum eſt de ſubitis motibus infidelitatis. Ad tertium.ſ.vtrum peccatum veniale diſponat ad mortale,dicendum,ꝙ diſpoſitiones ſunt quodammodo cauſa,vnde ſm duplicem modum cauſę eſt duplex diſpoſitionis modus. Eſt enim quædam cauſa mouẽs directe ad effectum,ſicut calidum calefacit.Eſt etiam cauſa indirecte mouens remouendo prohibens, ſicut remouens columnam dr remouere lapidem ſuperpoſitum,& ſm hoc actus peccati dupliciter ad aliquid diſponit. Vno quidem modo directe, & ſic diſponit ad actum ſimilẽ ſm ſpeciem , & hoc modo primo, & per ſe veniale peccatum ex genere , non diſponit ad mortale ex genere, tñ differunt ſpecie. Sed per hunc modum peccatum veniale poteſt diſponere per quandam conſequentiam ad peccatum,qđ eſt mortale ex parte agentis:augmentata enim diſpoſitione,vel habitu per actum peccatorum venialium, intñ põt libido peccandi creſcere, quia ille,qui peccat finem ſuum conſtituit in veniali peccato,nam vnicuique habenti habitum inquãtum hmõi,finis eſt operatio ſm habitum,& ſic multotiens peccando venialiter, diſponitur ad peccatum mortale . Alio modo actus humanus diſponit ad aliquid remouendo prohibens , & hoc modo peccatum veniale ex genere poteſt diſponere ad peccatum mortale ex genere, qui.n.peccat venialiter ex genere ꝓtermittit aliquem ordinem,& ex hoc,ꝙ conſueſcit voluntatem ſuam in minoribus debito ordini non ſubijcere,diſponit ad hoc ꝙ etiam voluntatem ſuam non ſubijciat ordini vltimi finis,eligendo id,qđ eſt peccatum mortale ex genere . Ex prædictis apparet,ꝙ valde timenda ſunt,& cauenda peccata venialia,nec debent quaſi minima paruipendi multiplici ratione . Primo quidem,quia qui paruipendit ea tanquam minima faciliter labitur in maiora,ſm illud Eccl.18. Qui ſpernit modica paulatim decidit.Grego.. Si iſta parua negligimus inſenſibiliter ſeducti audacter maiora perpetramus . Item ſicut ſunt aliqua venialia grauiora , quæ non ita grauia reputamus: ita ſunt aliqua mortalia diuino iudicio,quę venialia iudicamus.Item etſi quodlibet eorum in ſe leue cenſetur , tñ ꝑꝑ multitudinem innumerabilem ſunt timenda. Quis enim poſſet numerare venialia,quæ quotidie immo continuẽ committit , quia licet qđlibet per ſe vitare poſſumus non tñ omnia. Sed dum vnum vitare nitimur, in alia multa volentes, aut nolentes incidimus . Sicut aliquis exiſtens in medio mari in naui vndique perforata, dum vnum foramen obſtruit,aqua per alia multa ſubintrat: nos autem in medio mari ſumus.i.in hoc mũdo, de quo dr in Pſ.Hoc mare magnũ,&c. vndique fluctibus,& procellis expoſiti, vndiq; perforati.i.maximam pronitatem habentes in oĩbus ſenſibus noſtris tam interioribus,q̄ exterioribus ad peccandum, ſm illud Gen.6.Senſus & cogitatio cordis humani in malum prona ſunt ꝑꝑ hoc inceſſanter venialia perpetramus. Ideo Aug.Iſta quaſi leuia noli cõtemnere.Si contemnis, qñ appendis,qñ numeras expaueſce.Itẽ nemo debet leue reputare, qđ præter voluntatem Dei committitur,vel poteſt diſplicentiam aliquam generare. Item nemo debet leue dicere , vnde põt aĩa damnum incurrere valde graue. Ex venialibus autem aĩa multiplex damnum incurrit in præſenti vita pariter, & futura. In præſenti quidem tp̃s amittitur, de cuius momento quolibet oportebit nos valde diſtrictẽ reddere rationem.Item mens diſtrahitur a ſpiritualibus,& plus vna hora euaneſcit,& a ſemetipſa longius euagatur, q̄ in multo tpe,ẽt cum multo labore ad ſe, & ad deuotionem perditam quã prius hãbebat reuerti poſſit . Item charitatis feruor minuitur , ita ꝙ mens tepidius orat, & remiſſius operatur . Item vigor,& robur mentis debilior,& paulatim efficitur, ſic quãto quis frequẽtius cadit in lutum, vel ceſpicat in via, vel impingit in lapidem:tantomagis debilitatur, quia in quolibet caſu,ceſpitatione,vel impactione aliqđ licet modicum diminuitur de vigore , & ſic minus fortis ſit aĩa ad grauiora deuitandum,vel tentationibus reſiſtendum,aut ad aliqua dura,& aſpera ſuſtinendum. Item profectus in ſpiritualibus impeditur, quia quanto quis minus gratus,& deuotus eſt Deo, & non vult pro eo facere niſi qđ ex ſalutis,vel voti neceſſitate tenetur,tanto minus meretur ſibi dari gratiã,vel augeri, qua poſſit proficere,vel merita cumulare. Itẽ modicus pilus cadens in cibum , vel muſca inſidens reddit eum abominabilem, ſic & venialia ſacrificium noſtrum minus gratũ efficiũt puritatis auctori.Item modicus puluis multum obnubilat oculum corporis, ſic & venialia oculum mentis.In futuro verò multum damnificatur aĩa,quia pro eis pœna ſenſus,& pœna damni punitur, cuius vtriuſque grauitatem nullus homo in vita præſenti ſciret aut poſſet veraciter æſtimare.De hoc require ſupra de Purgatorio.Ad quartum.ſ.vtrum peccatũ veniale poſſit fieri mortale, dicendum, ꝙ peccatum veniale fieri mortale, tripliciter poteſt intelligi. Vno modo ſic ꝙ idem actus numero primo ſit peccatum veniale,& poſtea mortale.Et hoc non poteſt eſſe,quia principaliter peccatum conſiſtit in actu voluntatis , ſicut & quilibet actus moralis, vnde non dr vnus actus moraliter ſi voluntas mutetur, q̄uis etiam actio ſm naturam ſit cõtinua. Si autem voluntas non mutetur, non põt eſſe , ꝙ de veniali fiat mortale. Alio modo poteſt intelligi , vt illud qđ eſt veniale ex genere,fiat mortale,& hoc quidem poſſibile eſt inquantum cõſtituitur in eo finis,vel inquantum fertur ad mortale peccatum ſicut ad finẽ,vt dictum eſt.Tertio modo põt intelligi ita,ꝙ multa venialia peccata conſtituant vnum peccatum mortale , qđ ſi ſic intelligatur, ꝙ ex multis peccatis venialibus integraliter cõſtituatur vnum peccatum mortale, falſum eſt:non.n.oĩa peccata venialia de mundo põt hře tñ de reatu quantum vnum peccatum mortale.Quod patet,& ex parte durationis,quia peccatum mortale habet reatum pœnæ æternæ, peccatum autem veniale reatum pœnæ temporalis, vt dictum eſt . Patet etiam ex parte pœnæ damni,quia peccatum mortale meretur carentiam viſionis diuinæ,cui nulla alia pœna comparari põt,vt Chriſo. dicit. Patet etiam ex parte pœnæ ſenſus quantum ad vermẽ conſciẽtiæ,licet forte quantum ad pœnam ignis non ſint improportionales pęnæ.Si vero intelligatur,ꝙ multa peccata venialia faciũt vnum peccatum mortale diſpoſitiuẽ, ſic verum eſt , ſicut ſupra oſtenſum eſt ſm duos modos diſpoſitionis, quibus peccatũ veniale diſponit ad mortale . Ad quintum .ſ. vtrum circunſtantia aggrauans poſſit facere de peccato veniali mortale . Dicendum ꝙ circunſtantia inquantũ hmõi eſt accidens actus moralis, contingit tñ circunſtantiam accipi, vt diam ſpecificans actus moralis,& tunc amittit rõnem circunſtantiæ,& conſtituit ſpeciem moralis actus, hoc autem contingit in peccatis qñ circunſtantia addit deformitatem alterius generis, ſicut cum aliquis accedit ad non ſuam, eſt actus deformis deformitate oppoſita caſtitati: ſed ſi accedit ad non ſuam,quæ eſt alterius vxor,additur deformitas oppoſita iuſtitiæ, contra quam eſt,vt aliquis vſurpet rem alienam,& ſm hoc hmõi circunſtantia conſtituit nouam ſpeciẽ peccati,quæ dr adulterium. Impoſſibile eſt autem ꝙ circunſtantia de peccato veniali faciat mortale, niſi afferat deformitatem

alterius

alterius generis. Dictum eſt enim, ꝙ peccatum veniale habet deformitatem per hoc ꝙ importat deordinationem circa ea, quæ ſunt ad finem. Peccatum autem mortale habet deformitatem per hoc ꝙ importat deordinationem quandam reſpectu vltimi finis: vnde manifeſtum eſt, ꝙ circumſtantia non poteſt de peccato veniali facere mortale manēte circumſtantia, ſed ſolum tunc quando trāsfert in aliam ſpeciem, & ſi quodammodo dña ſpecifica mortalis actus. Vnde cum dicit Aug. in ſer. de Purgatorio, ꝙ ſi diu teneatur iracundia, & ebrietas ſi ſit aſſidua, tranſeunt in numerum peccatorum mortalium. Diuturnitas iræ nō eſt circumſtantia trahens in aliam ſpeciem: ſimiliter neque frequentia, vel aſſiduitas, niſi forte per accidens ex aliquo ſuperueniente. non enim aliquid acquirit nouā ſpeciem ex hoc ꝙ multiplicatur, vel protelatur, niſi forte in actu protelato, vel multiplicato ſuperueniat aliquid qđ variet ſpeciem, puta inobedientia, vel cōtemptus, vel aliquid hmōi. Dicendum eſt ergo ꝙ cum ira ſit motus animi ad nocendum proximo, ſi ſit tale nocumentum in qđ tendit motus iræ, qđ ex genere ſuo ſit mortale, ſicut homicidium, vel furtum, talis ira ex genere ſuo eſt peccatū mortale. Sed ꝙ ſit peccatum veniale habet ex imperfectione actus, inquantum eſt ſubitus motus ſenſualitatis. Si vero ſit diuturna redit ad naturam ſui generis per conſenſum rōnis. Si vero nocumentum in qđ tendit motus iræ eſſet veniale ex ſuo genere, puta cum aliquis in hoc iraſcitur contra aliquem, ꝙ vult ei dicere aliqđ verbum leue, & iocoſum, qđ modicum ipſum contriſtet, non eſt peccatum mortale quantumcunque ſit diuturna, niſi forte per accidens, puta ſi ex hoc graue ſcandalum oriatur, vel pp aliqđ hmōi. De ebrietate vero dicendum eſt, ꝙ ſm ſuam rōnē habet ꝙ ſit mortale. Quod.n. homo abſque neceſſitate reddat ſe impotentem ad vtendum rōne; per quam homo in Deum ordinatur, & multa peccata occurrentia vitat, ex ſola voluptate vini, expreſſe contrariatur virtuti. Sed ꝙ ſit peccatum veniale cōtingit pp ignorantiam quandam, vel infirmitatem, puta cū homo neſcit virtutem vini, aut propriam debilitatem, vñ non putat ſe inebriari: tunc enim non imputatur ei ebrietas ad peccatum, ſed ſolum ſuperabundātia potus. Sed qñ frequenter inebriatur non poteſt per hanc ignorantiam excuſari quin videat voluntas eius eligere magis pati ebrietatem, q̄ abſtinere a vino ſuperfluo, vnde redit peccatum ad ſuam naturam. Similiter cū dicit magiſter ſniarum 22. diſt. 2. libri, ꝙ ſi delectatio ſit moroſa eſt peccatum mortale, ſi autem non ſit moroſa, veniale. Delectatio moroſa non dr̃ eſſe peccatum mortale, neque in his, quæ ex genere ſuo ſunt mortalia peccata, in quibus ſi delectatio nō moroſa ſit peccatum veniale eſt ex imperfectione actus, ſicut & de ira dictum eſt. Dr̃ enim ira diuturna delectatio moroſa pp approbationem rationis deliberantis. Ad ſextum. ſ. vtrum peccatum mortale poſſit fieri veniale. Dicendum, ꝙ mortale, & veniale differunt ſm perfectum, & imperfectum in genere peccati, vt dictum eſt. Imperfectum aūt per aliquam additionem pōt ad perfectionem peruenire: vnde, & veniale per hoc ꝙ addit ei deformitas pertinens ad genus peccati mortalis efficitur mortale. ſicut cum quis dicit verbū otioſum, vt fornicetur. Sed id qđ eſt perfectum non poteſt fieri imperfectum per additionem, & ideo peccatum mortale nō pōt fieri veniale per hoc ꝙ additur ei aliqua deformitas pertinens ad genus peccati venialis. Nō.n. diminuitur peccatum eius, qui fornicatur, vt dicat verbum otioſum, ſed magis aggrauatur pp deformitatem adiunctam. Pōt tñ id qđ eſt ex genere mortale eſſe veniale pp imperfectionem actus, quia non perfecte pertingit ad rationem actus mortalis, cum non ſit deliberatus, ſed ſubitus, vt ex dictis patet, & hoc ſit per ſubtractionem quandam, ſ. deliberatæ rationis. Et quia a ratione deliberata habet ſpeciem mortalis actus, inde eſt, ꝙ per talem ſubtractionem ſoluitur ſpecies.

De peccato veniali ſecundum ſe. Diſt. XXI.

DEinde conſiderandum eſt de peccato veniali ſm ſe. Et circa hoc quæruntur ſex. Primo vtrum peccatum veniale cauſet maculā in anima. Secundo de diffinitione peccati venialis prout figuratur per lignum, fenū, & ſtipulam. 1. Corin. 3. Tertio vtrum homo in ſtatu innocentiæ potuerit peccare venialiter. Quarto vtrum Angelus bonus, vel malus poſſit peccare venialiter. Quinto vtrum primi motus infidelium ſint peccata venialia. Sexto vtrum peccatum veniale poſſit eſſe in aliquo ſimul cum ſolo peccato mortali. Ad primum. ſ. vtrum peccatum veniale cauſet maculam in anima. Dicendum: ꝙ ſicut ex dictis patet, macula importat detrimentum nitoris ex aliquo contactu, ſicut in corporalibus patet, ex quibus per ſimilitudinem nomen maculæ ad animam transfertur. Sicut aūt in corpore eſt duplex nitor, vnus quidem ex intrinſeca diſpoſitione membrorum, & coloris, alius ex interiori claritate ſuperueniente: ita etiā in anima eſt duplex nitor, vnus quidem habitualis quaſi intrinſecus, alius aūt actualis quaſi exterior fulgor. Peccatū aūt veniale impedit quidem nitorem actualem, non tñ habitualem, quia non excludit nec diminuit habitum charitatis, & aliarum virtutū, ſed ſolum impedit earum actum, macula aūt importat aliquid manens in re maculata. Vnde magis vr̃ pertinere ad detrimentū habitualis nitoris, q̄ actualis. Vnde proprie loquendo peccatum veniale non cauſat maculam in aīa, & ſi alicubi dicatur maculā inducere, hoc eſt ſm quid, inquantum impedit nitorem qui eſt ex actibus virtutum. Vnde illud verbum Aug. lib. de pœnitētia, ꝙ peccata venialia decorem internū exterminant, ita vt a ſpōſi cœleſtis amplexibus nos ſeparent, intelligendum eſt in eo caſu in quo multa venialia diſpoſitiue inducunt ad mortale, aliter.n. non ſepararent nos a ſponſi cœleſtis amplexibus. Ad ſm. ſ. vtrū peccata venialia conuenienter per lignum, & fenum, & ſtipulam deſignentur, dicendum, ꝙ quidam intellexerunt fundamentum eſſe fidem informem ſupra quam aliqui edificant bona opera, q̄ ſignificantur per aurum, argentum, & lapides præcioſos, quidā vero peccata ēt mortalia, quæ ſignantur ſm eos per lignum, fœnum, & ſtipulam. Sed hanc expoſitionem improbat Aug. lib. de fide, & operibus, quia vt Apoſtolus dicit ad Gal. 5. Qui opera carnis facit regnum Dei non conſequetur, qđ eſt ſaluum fieri. Apoſtolus aūt dicit, ꝙ ille, qui edificat lignum, fœnum, & ſtipulam ſaluus erit, ſic tñ quaſi per ignem. Vñ non pōt intelligi ꝙ p lignum, fœnum, & ſtipulam peccata mortalia deſignentur. Dicunt vero quidam, ꝙ per lignum, fœnum, & ſtipulam ſignantur opera bona, q̄ ſuperedificantur quidem ſpirituali edificio, ſed tñ commiſcent ſe eis peccata venialia, ſicut cum aliquis habet curam rei familiaris, qđ bonum eſt, cōmiſcet ſe ſuperfluus amor, vel vxoris, vel filiorum, vel poſſeſſionum ſub Deo, cum ita ſm, ꝙ pro his nihil homo vellet facere contra aīam ſuam. Sed hoc iterum non vr̃ conuenienter dici. Manifeſtum eſt.n. ꝙ omnia bona referuntur ad charitatem Dei, & proximi, vñ pertinent ad aurum, argentum, & lapides præcioſos non ergo ad lignum, fœnum, & ſtipulam: & ideo dicendum eſt ꝙ ipſa peccata venialia, quæ admiſcent ſe procurantibus terrena ſignantur per lignum, fœnum, & ſtipulam. Sicut enim hmōi congregantur in domo, & non pertinent ad ſubſtantiam edificij, & pñt comburi edificio remanente, ita etiam venialia peccata multiplicantur in hoīe, manente ſpūali edificio, & pro illis patitur ignem, vel tpales tribulationes in hac vita, vel in Purgatorio poſt hanc vitam, & tñ ſalutem conſequetur æternam. Nec dñr venialia edificari ſup ſpirituali fundamento, quaſi directe ſupra ipſum poſita, ſed q2 ponuntur iuxta ipſa ſicut accipitur ibi. Super flumina Babilonis. i. iuxta, quia peccata venialia non deſtruunt ſpirituale edificium, vt dictum eſt. Nec dr̃ de quocunque edificante lignum, fœnū, & ſtipulam, ꝙ ſaluus ſit quaſi per ignem, ſed ſolum de eo, qui edificat ſupra fundamentum, qđ quidem non eſt fides informis, vt quidam æſtimabant, ſed fides informata charitate, ſm illud. Eph. 3. In charitate radicati, & fundati. Ille ergo, qui decedit cū mortali, & venialibus, habet quidem lignum, fœnum, & ſtipulā, ſed non ſuperedificata ſupra fundamentum ſpirituale, & iō non erit ſaluus ſic quaſi per ignem. Illi vero, qui ſunt abſtracti a cura tpalium rerum, & ſi aliqñ venialiter peccent, tamen leuia peccata venialia committunt, & frequentiſſime per feruorem charitatis purgantur. vnde tales non ſuperedificant venialia, quia in eis modicum manent, ſed peccata venialia ipſorum, qui circa terrena occupantur diutius manent, quia non ita frequenter recurrere pñt ad hmōi peccata delenda per feruorem charitatis. Ad tertium. ſ. vtrum homo in ſtatu innocentiæ potuit peccare venialiter, dicendum, ꝙ cōiter ponitur, ꝙ homo in ſtatu innocentiæ non potuit venialiter peccare, hoc aūt non eſt intelligendum ſic quaſi id, qđ nobis eſt veniale ſi ipſe cōmitteret eſſet ſibi mortale pp altitudinem ſui ſtatus: dignitas.n. pſonæ eſt q̄dam circumſtantia aggrauans peccatum, non tñ transfert in aliam ſpeciem niſi forte ſuperueniente deformitate inobedientiæ, vel voti, vel alicuius hmōi, qđ in propoſito dici non pōt. Vñ id, qđ de ſe eſt veniale non potuit transferri in mortale, pp dignitatem primi ſtatus. Sic ergo intelligendum eſt, ꝙ non potuit peccare venialiter, quia non potuit eſſe, ꝙ cōmitteret aliquid qđ de ſe eſt veniale, anteq̄ integritatem primi ſtatus amitteret peccando mortaliter. Cuius rō eſt, quia peccatum veniale in nobis contingit, vel pp imperfectionem actus, ſicut ſubiti motus in genere peccatorum mortalium, vel pp inordinationem exiſtentē circa ea, quæ ſunt ad finē, ſeruato ordine debito ad finem. Vtrunq; autē horum contingit pp quendam defectum ordinis, ex eo, ꝙ inferius non continetur firmiter ſub ſuperiori. Quod enim in nobis inſurgat ſubitus motus ſenſualitatis, ex hoc contingit, ꝙ ſenſualitas non eſt omnino ſubdita rationi: ꝙ vero inſurgat ſubitus motus in ratione ipſa, prouenit in nobis ex hoc, ꝙ ipſa executio actus rationis, non ſubditur deliberationi, quæ eſt ex altiori bo-

bo,

no, vt ſupra dictum eſt. Quia vero humanus animus inordinetur circa ea quæ ſunt ad finem ſeruato debito ordine ad finem, prouenit ex eo quod ea quę ſunt ad finem non ordinātur infallibiliter ſub fine qui tenet ſummum locum quaſi principium in appetibilibus vt dictum eſt. In ſtatu autem innocentiæ erat infallibilis ordinis firmitas, vt ſemper inferius contineretur ſub ſuperiori, quamdiu ſummum hominis contineretur ſub Deo, vt etiam Auguſt. dicit 14. de ci. Dei. Et ideo oportebat quod inordinatio in homine non eſſet niſi inciperet ab hoc quod ſummum hominis non ſubderetur Deo, quod fit per peccatum mortale. Ex quo patet quod homo in ſtatu innocētiæ non potuit peccare venialiter antequam peccaret mortaliter. Ad quartum. ſ. verum Angelus bonus vel malus potuit peccare venialiter. Dicendum, quod intellectus Angeli non eſt diſcurſiuus, vt. ſ. procedat a principiis & concluſiones ſeorſum vtrumque intelligens, ſicut in nobis contingit. Vnde oportet quod quandocumque conſiderat concluſiones conſideret eas prout ſunt in principiis. In appetentibus autem ſicut multoties dictum eſt, fines ſunt ſicut principia, ea vero quæ ſunt ad finem ſunt ſicut concluſiones, vnde mens Angeli non fertur in ea quæ ſunt ad finem, niſi ſecundum quod conſtant ſub ordine finis: propter hoc ex natura ſua habent quod non poſſit in eis eſſe deordinatio circa ea quæ ſunt ad finem, niſi ſimul fit deordinatio circa finem ipſum, quod eſt per peccatum mortale. Sed Angeli boni non mouentur in ea quæ ſunt ad finem, niſi in ordine ad finem debitum, qui eſt Deus: & propter hoc omnes eorum actus ſunt actus charitatis, & ſic in eis non poteſt eſſe peccatum veniale. Angeli vero mali in nihil mouentur niſi in ordine ad finem peccati ipſorum, & ideo in omnibus peccant mortaliter quęcunque propria voluntate agunt. Secus autem eſt de appetitu naturalis boni qui eſt in eis, vt ſupradictum eſt. Ad quintum. ſ. verum primi motus in infidelibus ſint peccata mortalia. Dicendum, quod irrationabiliter dicitur quod primi motus infidelium ſint in eis peccata mortalia, ſi eis non conſentiatur. Et hoc patet dupliciter. Primo quidem, quia ipſa ſenſualitas non poteſt eſſe ſubiectum peccati mortalis, vt ſupra habitum eſt. Eſt autem eadem natura ſenſualitatis in infidelibus & fidelibus, vnde non poteſt eſſe quod ſolus motus ſenſualitatis in infidelibus ſit peccatum mortale. Alio modo ex ſtatu ipſius peccantis. Nunquam enim dignitas perſonæ diminuit peccatum ſed magis auget, vt ex ſupradictis patet. Vnde nec peccatum eſt minus in fidelibus quā in infidelibus, ſed multo maius. Nam & infidelium peccata magis merentur veniam propter ignorantiam, ſecūdum illud 1. Timot. 1. Miſericordiam conſecutus ſum, quia ignorans feci in incredulitate mea. Et peccata fidelium aggrauantur propter gratiæ ſacramenta, ſecundum illud Hebre. 10. Quanto magis putatis deteriora mereri ſupplicia, qui ſanguinem teſtamenti quo ſanctificatus eſt pollutum duxerit. Vnde cùm dicat Anſel. in lib. de gratia & libero arbitrio: quod qui non ſunt in Chriſto Ieſu ſentientes carnem ſequuntur damnationem, & ſi non ſecundum carnem ambulant debet intelligi de damnatione debita peccato originali, quæ aufertur per gratiā Iheſu Chriſti in baptiſmo, quamuis maneat concupiſcentiæ fomes, vnde hoc quod fideles concupiſcunt non eſt in eis ſignum damnationis originalis peccati, ſicut eſt in infidelibus. Et hoc etiam modo loquitur Apoſtolus Roma. 8. Nihil damnationis eſt his qui ſunt in Chriſto Iheſu, qui non ſecundum carnem ambulant, loquens ibi de concupiſcentia ſenſualitatis, per hoc enim inſinuat quod concupiſcere non eſt damnabile his qui non ſecundum carnem ambulant conſentiendo. ſ. concupiſcentiæ, quia ſunt in Chriſto Iheſu, quia videlicet huiuſmodi damnatio debita originali peccato ablata eſt per gratiam Ieſu Chriſti in fidelibus, non autem in infidelibus. Ad ſextum. ſ. verum peccatum veniale poſſit eſſe in aliquo cum ſolo originali. Dicendum quod impoſſibile eſt quod peccatum veniale ſit in aliquo cum originali peccato abſque mortali. Cuius ratio eſt, quia antequam ad annos diſcretionis perueniat, defectus ætatis prohibens vſum rationis excuſat eum a peccato mortali. Vnde multo magis excuſat eum à peccato veniali, ſi committat aliquis, quod ſit ex genere ſuo tale. Cùm vero vſum rationis habere cœpit, non omnino excuſatur a culpa venialis & mortalis peccati. Sed primum quod tunc homini cogitandum occurrit eſt deliberare de ſeipſo, ſiquidem ſeipſum ordinauerit ad debitum finem per gratiam, conſequetur remiſſionem originalis peccati. Si vero non ordinet ſeipſum ad debitum finem, ſecundum quod in illa ætate eſt capax diſcretionis peccabit mortaliter, non faciens quod in ſe eſt, & extunc non erit peccatum veniale ſine mortali, niſi poſtquam totum fuerit ſibi per gratiam remiſſum.

LIBRI III. PARS III.

De Superbia. Diſt. I.

POST conſiderationem præhabitā de peccatis in generali: Conſequenter conſiderandum eſt de peccatis in ſpeciali. Et quia a ſeptem capitalibus vitiis omnia alia vitia vel pctā trahunt originem, & reducūtur ad ea, ideo congruus erit ordo de ſeptē vitiis cōſiderare per ordinem, & ſub quolibet eorū tractare de ſingulis peccatis ſpecialibꝰ, q̄ ſub illo capitali vitio continentur. In primis autem agendum eſt de ſuperbia, de qua dicitur Eccl. 10. Initium omnis peccati ſuperbia. Hæc eſt regina oīum vitiorum, ſicut dicit Greg. 31. mor. ca. 31. Eſt aūt ſuperbia inordinatus appetitus propriæ excellentiæ. Nam ſuperbus appetit excellentiam vltra debitam rationem. Vnde ſuperbus dictus eſt quia ſuper vult videri q̄ eſt, ſicut dicit Iſi. lib. Eth. & ſuperbire dicitur quaſi ſuperire. Ideo dicit Aug. 14. de ci. Dei. quod ſuperbia eſt peruerſæ celſitudinis appetitus. Ab huiuſmodi appetitu debent nos detrahere. Vilitas humanæ conditionis. Fragilitas noſtræ corruptionis. Innumerata peccata q̄ committimus. Et damna per maxima quæ incurrimus. Primo quidem debet nos detrahere vilitas humanæ conditionis. Si conſideret homo materiam primæ formationis, quia primus homo formatus eſt non ſolum de terra quæ inferior, obſcurior, & vilior eſt aliis elementis, ſed de limo terræ. Gen. 2. Formauit Deꝰ hominem de limo terrę. Iob. 10. Memento quæſo quod ſicut lutum feceris me &c. Et 30. Comparatus ſum luto, aſſimilatus ſum fauillæ & cineri. Vlterius ſi conſideret materiam propriæ conceptionis quæ multo vilior eſt quia de ſemine immundo. Iob. 4. Quis poteſt facere mundum de immundo conceptum ſemine. Verè immundum, fetidum, & infectum eſt ſemen conceptionis humanæ ex cuius contactu anima quæ creatur munda & pulchra, contrahit fœditatem, turpitudinem, & fœtorem originalis peccati, & ex coniunctione ſui cum leproſa carne contrahit lepram iniquitatis. Sicut enim ex vaſe corrupto liquor infuſus corrumpitur, & pollutum tangens ipſo cōtactu polluitur, ſicut ex eo contactu polluti ſeminis anima maculatur, & adeo rea efficitur, vt glorioſa Dei viſione priuetur perpetuo, niſi per ſanctæ regenerationis lauacrum. Vlterius ſi conſideret quo cibo nutritur in vtero, videlicet quod viliſſimo. ſ. ſanguine menſtruali, de quo dicunt Philoſophi, quod ex eius contactu fruges non germinant, areſcunt arbuſta, moriuntur herbæ, amittunt arbores fructus, & animalia fœtus ſuos. Si canes ex eo comederint, in rabiem conuertuntur. Tandem ſi cōſideret quæ & qualia ſunt quæ de corpore exeunt, puta quid per os, quid per nares, cæteroſque meatus corporis vilius ſterquilinium nunquam vidiſti. Herbæ quippe & arbores ex ſe producunt frondes, flores, & fructus, & tu de te lendes pediculos, & lumbricos emittis. Illę de ſe effundunt vinū, oleum, & balſamum, & tu de te ſputum, & vrinam, & ſtercus. Illæ de ſe ſpirant ſuauitatem odoris, & tu de te abominationem fœtoris. Hæc oīa p̄bent homini neceſſitatē humilitatis, & penitus excludunt occaſionem ſuperbiæ. Vnde bene ait quidam. Cum ſex cum limus cum res viliſſima ſimus. Vnde ſuperbimus in terrā terra redimus. Vnde Bernard. ait. De ſordibus generamur, in tenebris confouemur, matres noſtras grauidas oneramus, in partu doloribus anguſtiamus, & ad modum vipperæ in exitu laceramus. Quid eſt homo niſi ſperma fetidum, vas ſtercorum, cibus vermium. Secundo ſuperbiam diſſuadet fragilitas noſtræ corruptionis. De qua multa inuenies ſupra de morte, & in paſſione ſanctæ Ceciliæ. Quid ſuperbis ò homo! cuius vitam humores diſtemperant, dolores attenuāt, ardores exiccant, aeres morbidant, eſcæ inflant, ieiunia macerant, ioci diſſoluunt, triſtitiæ conſumunt, ſolicitudo coarctat, ſecuritas hebetat, diuitiæ iactant, paupertas deiicit, iuuentus extollit, ſenectus incuruat, infirmitas frangit, languor atterit, & poſt oīa mors furibunda ſuccedit, q̄ voluctis gaudiis finem imponit, vt cum eſſe deſierint, non fuiſſe putentur. Bern. inter omnia animantia pauperime naſcitur homo, ſed non pauperior naſcitur quam viuit. Detrahe coriū animalium, lanas ouium, limum, terræ & reddantur ſingula ſingulis, quid habes ò homo, vnde iſte faſtus & iſta ſuperbia cuius criminoſa natiuitas, cuius natiuitatem demolitur pęnalitas, cuius pęnalitatē concludit mortis neceſſitas, cui eſt eſt momētū, vita naufragiū, mūdꝰ exiliū, vita ſpādet mortis diſtantiā mors inſtat aut minatꝰ p̄ſentiā. Ecc. 9. Oīs potentatus breuis vita, hodie rex eſt, & cras morit. Et ibidē. Quid ſuperbis terra

bis terra & cinis. Iō in capite ieiunii Eccleſia intendens hoīa reuocare a ſuperbia, & prouocare ad humilitatem, ſuper capita imponit cinerem, vt ad mortis memoriam humilientur, cogitantes quia cinis ſunt, & in cinerem reuertentur. Legitur de Xerſe Rege Perſarū & Medorū, cū eſſet ſuperbiſſimus & potētiſſimus, & ditiſſimus, & iret contra Græcos cum mille millib. armatorum, & mille & 200. nauiculis roſtratis, & tribus millib. oneratis, vidēs ante ſe tā immēſum exercitū cogitauit de morte, & ad quid deueniret vſq; ad 100. annos totus ille exercit⁹, tunc corā oīb. fertur dixiſſe. Regē me vocant hoīes tā fortis, & tā grādis exercitus, ego aūt me fateor Regē pulueris & cineris. Sic Abraā. Gen. 18. Loquar ad Dñm cū ſim puluis & cinis? Au. Memento q̄ puluis es & cinis, & niſi te humilies. q̄ro magn⁹ es, pdis oīno qđ es Nunquid tu primo Angelo ſublimior, nunquid tu es in terra, q̄ ille in cœlo ſplendidior? qđ ſi ille de tanta fœlicitate ad tantā miſeriā cecidit per ſuperbiam, quomō tu de tanta miſeria cum ſuperbia aſcendere poteris ad tantā gloriæ excellentiā? Itē ſuperbus eſt vt Pauo, qui cū extollit de cauda faciens rotā circumſpiciens plumarū ſuarū rotunditatē, videns pedes. i. finē ſuū conſiderans, ſuperbiā deponit, & caudam demittit. Itē ad idē facit ꝓpriæ infirmitatis conſideratio, quæ talis eſt q̄ a pulicib. & muſcis, & aliquādo etiā minorib. aīalib. lædimur. Aug. Dixit hō conuiuiū & intumuiſti, defende te a pulicib. ſi potes & dormi. Greg. Potuiſſet Dñs ſuperbū pplm Pharaonis domuiſſe vrſis & leonib. ſed ranas immiſit eis, muſcas & cyniphes, vt minutis & vilib. aīalib. humana ſuperbia cōfunderet. Sicut igit̄ in cronicis ſcib Chriānorū & maximè Iacobi Epi fugatus eſt exercitus Sabor ſupbi Regis Perſarū, qui obſederat Migdonū Ciuitatē, ſurgente nebula de flumine immittēte in exercitū diuerſa genera acutiſſimarū muſcarū intrantiū in aures & ꝓmuſcidas & oculos Elephantorū, & equorū & iumentorū, & hominū, q̄ eos ad fugā & quaſi ad inſaniā cōpellebant, vt ipſi gentiles faterētur Deū Chriſtianorū potentiſſimū. Sic Antiochus infirmitatē grauē ſentiens cepit ad agnitionem ſui da ſupbia ſua venire, vt legitur. 2. Mach. 9. Silr de alio Antiocho. 2. Mach. 5 qui p ſuperbia exiſtimabat &c. Ad idem etiā facit conſideratio infirmitatis alienæ, ſicut de Ioſaphat & Barlaā dr̄, q̄ cū Ioſaphat videret cæcū leproſum & decrepitū ſenē, & audiens q̄ humana miſeria poterat ad hoc deuenire, ingemuit intra ſe humiliatus. Item dr̄ q̄ Odo Eps Pariſie. cū comederet, deſpicabiliores pauperes faciebat ante ſe poni, alios hinc, & alios inde. Hoc idem faciebat beatiſſimus Ludouicus. Ad idē etiā valent exempla. Et maximè cōtra ſupbiam valet exēplum humilitatis Chri Bern. Intollerabilis imprudentiæ eſt, vt vbi ſe exinaniuit maieſtas inflet vermiculus & intumeſcat, exinaniuit ſe vſq; ad exēplū extremæ depauperationis, ſubiectionis, deiectionis extra vrbē in Caluariam, reiectionis, cū dicunt non hunc ſed Barrabam, actionis lauando pedes maximè ꝓditoris, & vſq; ad exēplum nouiſſimę paſſionis & mortis. ſ. crucis. Phil. 2. Humiliauit ſemetipſum. Glo. Ecce habemus humilitatis exemplū, ſuperbiæ medicamentū. Quid ergo tumeſcis hō, pellis morticina, quid inflatis? Tertio ſuperbiā diſſuadent pctā q̄ cōmittimus. Superbia. n. ex ſua natiuitate eleuat cor & extollit, ſicut dr̄ Iob. 9. Vir vanus in ſuperbiā erigit. Et 15. Cunctis dieb. vitę ſuæ impius ſupbit. Sed conſideratio pctōrum humiliat, & quaſi quoddam pondus grauiſſimum deprimit. Pſal. Iniquitates meæ ſupgreſſę ſunt caput meum, & ſicut onus graue grauatæ ſunt ſup me &c. Cū q̄dam puella tranſiret aquam, & ventus vehemens flaret, timens ne p eum in aquam deiiceret & ſubmergeretur, lapidē groſſum ſuppoſuit humero ſuo, qui ſuo pondere contra ventum eam retinet, quid videns ſenex quidā, & audiens cām ab ea ſtupuit clamans, mō venerunt tpa q̄ pueri docent ſenes. Sic nos contra ventū ſupbiæ hēmus magnum repſſiuum pondera pctōrum nrorum. Itē ad hoc facit conſideratio ſtatus nri loci & tpis in quo ſumus, ſicut infra declarabit. ſ. de mundo. Ad idē multū valet conſideratio mortis, ſupra de morte. Idem conſideratio extremi iudicii, ſupra de iudicio. Quarto peccatū ſupbiæ diſſuadent multa damna q̄ incurrimus. Superbia namq; reddit hominem multipliciter criminoſum, quia initium oīs pctī ſuperbia. Eccl. 10. Bern. Initium oīs pctī ſuperbia, & cauſa totius ꝑditionis. Tu aūt q̄ ſalutē operari deſideras, aduerſus hanc caput tuum ſuper cornu crucis hēre memento, vt non extollaris ꝓſperis, nec deprimaris aduerſis. Tob. 4. Supbiam in tuo ſenſu, & in tuo aīo nunq̄ dominari pmittas, ab ipſa. n. initiū ſumpſit oīs ꝑditio, qđ patet in pctō Luciferi & Adę. Superbia ſm Gre. eſt regina oīum vitiorum, iō oīa vitia conculcantur eam, ſicut reginam ſuam. Diabolus aūt Rex eſt ſuper oēs filios ſuperbiæ. Iob. 41. Eſt etiam mater oīum vitiorum, vñ ex ipſa ſicut ex mre venenata oīs venenata vitiorū ſoboles generat. Secundo ſuperbia facit hominē deteſtabiliter odioſum tam Deo. ſ. q̄ hoībus. Eccl. 10. Odibilis eſt coram Deo, & coram hoīb. ſuperbia. Deo quidē, quia Deum ſub pedib. ſuis quaſi deprimere, & cōcolcare conatur, dū voluntatē ſuā non vult ſubiicere, ſed diuinæ ꝑponere voluntati. Itē ſuperbia merito Deū offendit, quia magnitudinē eius contemnit. Immo oē pctm p ſuperbiam Deum offendit, quia oīs peccans dū peccat ſuperbiendo contemnit Aug. Superbia laxat habenas contēptio, non æquat paruitatē ſuā diuinæ voluntati, non attendit quid ꝓſit, ſed quid velit Bet. Quotiens hoīb. ꝑeſſe cupio, Deū meū ꝑire contēdo. De ipſo nāq; ſcriptū eſt. Erat ſubditus illis. Quis? quibus? Deus hoīb. Immo in hoc contra oē ius vult eſſe ſeruus maior Dño ſuo, qui hic voluit hoīb. ꝑeſſe. 2. Paral 30. de Ezech. dr̄. Iuxta beneficia q̄ acceperat non retribuit Dño, quia eleuatū eſt cor eius, & facta eſt contra eū ira Dñi &c. Itē notandū q̄ non ſolum ſupbia eſt prima, & ꝑcipua in contēptu & offenſa Dei in ꝑpetratione oīum vitiorū: immo ipſa eſt prima oīum vitiorum origine cœleſti, in qua maxima Dei offenſa & implacabilr̄ apparet, q̄ tam nobilem, & tā ſublimē, & tā pulchrā, & ꝑſtabilē, & honorabilem creaturā pp ſolā ſuperbiā cogitationis qua dicebat in corde ſuo. Iſa. 14. In cœlū cōſcendā &c. De tanta nobilitate ꝑcipitauit ad tantam vilitatē, de tāta pulchritudine ad tantam turpitudinem, de tanta altitudine ad tantā inferni ꝓfunditatē, de tanta quiete ad tantam inquietudinē. Hoīb. vero odibilis eſt, quia cæteros deſpicit & contēnit, calumniatr̄, & opprimit. Vñ ſimilis eſt tēpeſtati q̄ ſurgit ſubito, & ab imo vehementer inferiora atterit, & ſubito cadit, & grauiſſimè ꝑmit. Ezec. 38. de Gog & Magog oppreſſione grauiſſima dr̄, aſcendens quaſi tēpeſtas veniens, & quaſi nubes &c. Poeta. Aſperius nihil eſt humili cū ſurgit in altū. Dicit̄ in hiſtoria tranſmarina, q̄ cū nautæ vidēt Ardeā admodū Aquilæ ab imo ad alta aſcendere, ſignum eſt eis ſtatim naſcituræ tēpeſtatis grauiſſimæ. Sic ſuperbus cū de imo aſcendit in altū admodum tempeſtatis grauiſſimæ. Sap. Oīs ſuperbus intollerabilis eſt actu, ſuperbus habitu, pompoſus inceſſu, huius ceruix erecta, facies torua, truces oculi, de loco ſuperiore certat, melioribus ſe ꝓponi affectans, faīas ſuas, verba & facta iactat, reuerentiā nō obſeruat. Item Gre. in mor. Superbis propriæ tumor in cogitatione, clamor in locutione, amaritudo in ſilentio, diſſolutio in lætitia, furor in triſticia, inhoneſtas in actione, honeſtas in imaginatione, erectio in inceſſu, rācor in reſpōſione. Itē ſicut draco flaminomus, & quaſi regulus venena diffundit Prou. 16. Inter ſuperbos ſemper iurgia ſunt. Et 11. Vbi ſuperbia ibi contumelia. Orig. Sunt nonnulli q̄, dum tranquillitas fuerit, humilitatē in corde & ore ſolent oſtedere, ſed ſi aliqua tribulationis vel ſcandali ꝓcella ſurrexerit, ſtatim effrenato ore, & erecta ceruice ſuperbiā q̄ in corde tenebatur multis contumeliis ab ore profertur, quæ non tunc naſcitur, ſed manifeſtatur. Greg. Qualis quiſque apud ſe lateat, illata contumelia probat. Item eſt impatiēs ſubiectionis, intollerabilis ſuppoſitionis, cum hac multitudine graui aſcendit ad portandū Antiochus in ſacrificationem cum ſuperbia. 1. Mach. 1. Tertio ſuperbia facit hominem monſtruoſum videlicet in altitudine dum vult omnibus ſupbire quod eſt ſuperire, cuius altitudo pertingit vſque ad Deum, immo ſupra Deum dum vult eum pedibus conculcare. In groſſitudine, quia ſuperbia inflat. Cinis enim proiectus in cœlū vertitur in veſicas. Exod. 9. quia homines qui ex naturæ conditione ſunt cinis, eleuati in altum per ſuperbiam inflantur, ad modum veſicarum quę a vento vanitatis quo replentur, inflantur & extenduntur, & magnum ſpacium occupantes cum modica infirmitatis compunctione vacuātur, & in modicum, immo quaſi ad nihilum rediguntur cum morte crepantur. Similis eſt in hoc calamo arundinis ſiue cannæ, & ideo ſunt ſicci intus & vacui, & ad combuſtionem infernalem apti. Similes ſunt hydropico, & ſuperbia hydropiſis, quæ primo facit hominem inflare per indignationem, cum tangitur correctione, poſtea crepare per contumeliæ irrogationem. Item ſuperbi ſimiles ſunt buffoni qui cum pungitur adeo veneno inflatur, quod crepando ventrum emittit & effundit. Sap. 4. Diſrumpat Dominus illos inflatos ſine voce. Iud. 8. Spiritus Effraim intumeſcebat contra Gedeon. Bene erat inflatus Roboam qui dicebat 3. Reg. 12. Minimus digitus meus groſſior eſt dorſo patris mei. Monſtruoſos habet oculos ex quibus ſpirat ignis indignationis qui protenduntur vſque ad extrema terræ prę timore nimio, ſic eſt eius facies inflata vt aptos habeat oculos. Superbia enim eſt macula quæ in oculis naſcitur, dū de eis quæ videt in ſe vel ſentit de ſe excæcatur ſuperbiendo, a quo bona ſint, vel cuius ſint, vel ad quid data ſint. Item Auguſt. Tumore meo ſeparabar a te Dñe, & inflata facies mea claudebat oculos mētis meæ. Itē dū lippis oculis claritas ſolis infēdit, ex ipſa claritate cæcitas generatur. Itē adeo creuit cæcitas cordis ſupbi vt oīa velit hē bona ꝑter ſe. Ioh. 4. Tu es Magiſter

in Iſrael

in Iſrael & hæc ignoras. Glo. qui inflatus ignoras humiles adſcis. Monſtruoſam habet linguã cuius longitudo ꝓcedit vſq; in cœlum, dum loquitur contra Deum, & vſque ad vltimos fines terræ. Pſa. Poſuerunt in cœlũ os ſuum, & lingua eorũ adhę. in terra. Itẽ mutat᷑ in diuerſa monſtra brutorũ, ſicut Nabucho. Dan. 4. quaſi in tot beſtias mutat᷑ quot beſtiarũ mores beſtialiter viuendo imitat᷑. Hoc etiã Angelum mutauit in brutũ dum Luciſer in Behemoth mutauit & Leuiathã qñ naturæ eius ſpiritualẽ ſubtilitatẽ quaſi mutauit in brutalitatẽ. Sicut improperauit ei Datius Mediolanenſis Eps 3. dyal. 4. qui cum ꝓ negocio fidei iret Conſtantinopolim veniens Corinthũ cũ multa ſocietate recepit ſe in quadã domo q̃ dæmones inhabitãtes aliẽnam faciebant ab habitatione hominũ. Cùm aũt media nocte ibi quieſceret antiquus hoſtis cœpit ibi fingere rugitus leonũ, ſibilos ſpentũ, grunitus porcorũ, & voces diuerſorũ aĩaliũ. Cui Eps alta voce ait. Bñ contingit tibi miſer qui dicebas. In cęlũ conſcendam &c. ecce ꝑ ſupbiã tuam porcis & ſpentib. ſimilis factus es, & ſic ꝑ ſupbiã vt dignus es imitatis beſtias, ad quã vocem ſic dyabolus erubuit ꝙ à dicta domo ſic receſſit ꝙ eã vlterius non intrauit. Quarto ſuperbia oẽ bonũ contaminat, & deſtruit. Eccl. 21. Domus q̃ nimis locuples annullabit᷑ ſupbia. Auguſt. Tynea diuitiarũ & ſoperbia, quia vs. ſicut tynea naſcitur ex veſte & ipſam corrodit. ſic ex diuitijs plerumq; naſcit᷑ ſuperbia, & ipſa eas conſumit in equis, famulis, feſtis, conuiuijs & hmõi. Itẽ frequenter iuſto Dei iudicio ſuperbi ad maximã inopiã deducunt᷑. Vñ Oroſius li. 5. dicit ꝙ Perſeus Rex ditiſſimus q Romanos multotiens victos occiderat, captiuos duxerat, & in ſuos vendiderat. & ad vltimum ſuperbiens victus ab eis capit᷑, filius eius ad triumphum ductus vnũ crus frangitur, ipſe inops in carcere conſumptus eſt, filius eius ad tollendã vitæ inopiam Romæ artem humanam didicit, atq; ibi inopia cõſumptus eſt. Item bona naturæ ſicut patet de Luciſero Ezec. 29. Tu ſignaculũ ſimilitudinis Dei &c. Et poſt. Qui viderunt te obſtupeſcẽt ſuper te, & dicent nihil factus es, & non eris in ꝑpetuũ. Itẽ bona gr̃æ. Eccl. 10. Radices gentium ſuperbarum arefecit Dñs. Apoc. 3. Angelo Laodiciæ dicis, quia diues ſum &c. & neſcis qa miſer es, & miſerabilis & pauper, & nudus & cæcus. Vñ macula oẽ bonũ vt lepra ſpiritualis ſm qd 4. Regũ. 5 dr̃. Naaman qui erat Princeps Regis Syriæ fuit magnus & honoratus apud Dñm ſuum, ꝑ eumq; dedit Dñs ſalutẽ Syriæ, ſed totũ inquinat qd ſubditur. Sed leproſus. Sap. Si tibi gr̃a ſeu ſapientia formaq; detur, inquinat oĩa ſola ſuperbia ſi comitet᷑. Itẽ alius. Inquinat egregios coniuncta ſupbia mores. Quinto ſupbia ipſum ſopbum exterminat & obruit, exterminat quidẽ ſæpe tpaliter, & ſemper ipſum exterminat æternaliter. Tpaliter. n. Deus deijcit ſuperbos de ſtatu ſublimitatis & eminentiæ in imũ deiectionis & confuſionis extremæ. Pſal. Deiecisti eos dum alleuarent᷑. Itẽ, Inimici Dñi mox vt hono. ſ. s. ex. &c. Luc. 1. Depoſuit potẽtes. Et Eccl. 10 Sedes ducũ ſuperborũ deſtruxit Deus &c. Per ſupbiam Vaſti Regina deponitur & Heſter humil᷑ ei ſubſtituitur. Heſter 3. Nabuchodo, a regno eiectus eſt Dan. 4. Regnũ tuum tranſit a te, & ab hoĩb. eiicient te. Et 5. Qñ eleuatũ eſt cor Nabucho, & ſpũs eius obfirmatus eſt ad ſuperbiã, depoſitus eſt de ſolio regni ſui, & gl̃ia ſua ei ablata eſt ꝑp ſopbiam. Dauid dicit Goliã. 1. Reg. 17. Iudith Holoferẽ. 15. Heſter Aman & eius ꝓgeniem. Item eos confundit. Pſal. Confuſi ſunt qm̃ Deus ſpreuit eos. Sicut illos qui volentes cõtra Deũ aſcendere ædificabãt turrim Babyloniæ Gen. 11. Sennacherib qui ſic contra Deum ſuperbierat: vt legit᷑ 4. Reg. 18. & 19. quem vt magis eũ confunderet noluit eũ occidere cum ſuo exercitu, ſed in terrã ſuã cũ confuſione reuerſus, corã Deo ſuo in tẽplo eius vbi adorabat ad maiorem ſuã confuſionẽ à filiis ſuis occiſus eſt. Et Act. 12. Herodes Antipas coram hoĩb. in ſuperbiã elatus, & ab Angelo ꝑcuſſus ignominioſe mortuus eſt. Sic & Pilatus, qui in cõfuſionem ſuam & generis ſui a Tyberio Cæſare & Romanis morti adiudicatus, vt dicit Ioſephus apud Lugdunum vnde oriundus erat mitit᷑ puniendus, vbi corã ſuis vt dicit᷑ ſuſpendio iudicat᷑, & apud Viennam ſuſpenſus vt fertur, vnde & vncus ferreus in quo ſuſpenſus fuit ibi oſtendit᷑ in quodã monte ꝓpinquo a caſtro qui dr̃ Sanctus Chameros, in puteo ꝓiectus eſt, a quo vt fertur quotiens proiiciuntur ibi lapides tempeſtates egrediũtur. Horoſius tñ dicit de eo ꝙ tot malis eſt affectus ꝙ ſe manu ꝓpria deſperatus interfecit, qđ totum potuit eſſe, vt Damnat᷑ ſe occiderit, & mortuus ſuſpendiũ non euaſerit, ad quod iudicatus erat. Iob. 40. Reſpice cunctos ſuperbos & confunde eos &c. Propter ſuperbiã Abymelech fecit ſe ab armigero ſuo occidi, ne diceretur ꝙ a muliere fuiſſet interfectus. Iud 9. Achitophel ſemetipſum ſuſpendit, quia conſiliũ eius fuerat infamatum. 2. Reg. 17. Propter ſuperbiã Abſalon contra ꝓprium patrẽ reſurgens ſuſpenſus eſt in quercu. 2. Reg. 18. Chore Dathan, & Abyron per ſupbiam ſe contra Moyſen erigentes abſorpti ſunt a terra. Nu. 16. Amã ſuperbiẽs ſuſpenſus eſt. Iudith 7. Nabuch. in beſtiã mutatus, donec hũiliatus cognouit creatorẽ. Dan. 4. Balthaſar interfectus eſt, & regnum eius tranſlatum eſt ad Medos & Perſas. Dan. 5. Antiochus qui ꝑ ſuperbia putabat ſe terrã ad nauigandum, & pelagus ad iter agendum deducturũ, fugat᷑ turpiter de Perſide ſuperbe locutus eſt dicens ſe venturũ Hieroſolymã, & eã congeriẽ ſepulchri Iudeorũ facturũ, ſed Deus percuſſit eũ inuiſibili & inſanabili plaga, de cuius caſu contritione, fetore, & morte viliſſima habetur. 2. Mach. 9. Herodes ꝓpter ſuperbiã ꝑcuſſus ab Angelo, conſumptus a vermibus expirauit. Act. 12. In paſſione beati Petri etiã habet᷑ de volatu, & caſu, & attritione, Simonis magi. Item dr̃ ꝙ Cornicula volens frangere nucẽ, & non valens, eã volando in altũ eleuat, & deijciens eum ad ima ſup durum lapidẽ, corticẽ eius frangit & nucleum comedit. Sic diabolus facit q̃ diu hoĩes latitant ſub cortice & teſta humilitatis, non pñt a diabolo vorari, ſed in altũ eleuati ꝑ ſuperbiam ſubito caſu mortis fractis corporibus tñc a dæmonibus deuorantur. Sic faciunt q̃dã aues de oſtreis marinis cùm non pñt eas vorare q̃diu latent in conchis ſuis, & teſtis, in imo eas eleuant & alliduntur, & frangũt teſtas earũ, & comedunt eas. Iob. 29. Eleuaſti me, & quaſi ſuper ventũ ponẽs alliſiſti me validè. Itẽ exterminat eos æternaliter in futuro Iſa. 14. Detracta eſt ad inferos ſupbia tua, cõcidit cadauer tuũ, ſubter te ſternet᷑ tinea &c. Sequit᷑. Qui dicebas in corde tuo. In cœlum conſcendã ſup aſtra cœli exal. ſo. m. &c. Sequit᷑. Veruntñ ad infernum detraheris in ꝓfundũ laci. Nota quanto ſublimiora loca tenuerit quis in mundo, tanto ꝓfundiora tormenta ſuſtinebit in inferno. Apoc. 18. Quãtũ glorificauit ſe, & in delicijs fuit &c. 2. Mach 6. dictũ fuit Antiocho ſuperbiſſimo. Tu vero iuſtas ſuperbiæ. t. exolues pęnas. Itẽ Sophonie. 2. Moab vt Sodoma erat filij Amon vt Gomorra. Sequit᷑ rõ. Hoc. n. eis eueniet ꝓ ſuperbia ſua. Itẽ Iſa. 5. Deſcendẽt fortes eius gl̃ioſiq; eius & ſublimes ad infernũ. Ber. Mirũ eſt de ſupbis, qui nec cũ hoĩb. hitare deſiderant, nec ad cœlũ aſcendere pñt, relinquit᷑ ergo eis flãma ignis deuorãtis. Exo. 10 dr̃. ꝙ ventus vrens leuauit locuſtas, & ꝓiecit in mare. Hier. 1. Cadet ſupbus & corruet, & non erit q ſuſcitet eũ. Sciendũ eſt etiã ꝙ ſupbia duobus modis põt conſiderari. Vno mõ ſm ꝙ ſpãle pctm̃ eſt hñs obiectũ ſpeciale diſtinctũ, qđ eſt appetitus inordinatus ꝓpriç excellentiæ, vt dictũ eſt. Et ſicut dicit Aug. in li. de natura & gr̃a. Quærat hõ, & inueniet ſm legẽ Dei ſuperbiã eſſe pctm̃ multum diſtinctũ ab alijs vitijs. Vñ Iſido, & Caſſianus ipſam cõnumerant inter vitia capitalia. Alio mõ conſiderat᷑ ſuperbia ſm ꝙ habet quãdã influẽtiã generalẽ in oĩa pctã. Quod põt eſſe duob. modis. Vno mõ ꝑ ſe, inquantũ. ſ. oĩa pctã ordinant᷑ ad finẽ ſuperbiæ, q̃ eſt ꝓpria excellẽtia ad q̃ põt ordinari oẽ illud qđ quis inordinate appetit. Alio mõ indirectè & quaſi ꝑ accidens. ſ. remouendo ꝓhibens, inquantũ. ſ. hõ ꝑ ſuperbiã contemnit diuinã legẽ ꝑ q̃ ꝓhibetur aliquis a peccando, ſm illud Hier 2. Confregiſti iugũ, rupiſti vincula, & dixiſti non ſeruiam Greg. Ergo conſiderans ſupbiã ſm vniuerſalẽ eius influentiã q̃ habet in oĩa vitia, nõ depoſuit eã eſſe vitiũ capitale, ſed poſuit eã reginã oĩum vitiorũ, & matrem. Vñ ait. 31. mor. Ipſa vitiorum regina cũ deuictũ cor plenè ceperit, mox illud ſeptẽ principalib vitiis quaſi qbuſdã ſuis ducib. deuaſtandũ tradit, ex qb. vitiorũ multitudines oriuntur.

De gradibus ſuperbiæ. *Diſt. II.*

NOtandum autem ꝙ beatus Bern. ponit duodecim gradus humilitatis, & ſumunt᷑ per oppoſitum ad gradus ſuperbiæ. Primus enim gradus humilitatis eſt corde, corpore ſemper humilitatem oſtendere defixis in terram aſpectib. cui opponitur curioſitas per quam aliquis curioſè, & inordinatè circumſpicit. Secundus gradus humilitatis eſt, vt pauca verba, & rationabilia loquatur aliquis non clamoſa voce. Cui opponitur leuitas mẽtis per quam. ſ. aliquis leuiter & ſuperbè ſe habet in verbo. Tertius gradus humilitatis eſt, vt non ſit facilis aut promptus in riſu. Cui opponitur inepta lætitia. Quartus gradus humilitatis eſt taciturnitas vſque ad interrogationem. Cui opponitur iactantia. Quintus gradus humilitatis eſt, tenere quod communis habet regula monaſterii. Cui opponitur ſingularitas, per quam vult aliquis ſanctior apparere. Sextus gradus humilitatis eſt credere, & pronunciare ſe omnibus viliorem. Cui opponitur arrogãtia, per quam. ſ. homo ſe præfert aliis. Septimus gradus humilitatis eſt, ad omnia inutilem ſe confiteri & credere. Cui opponitur præſumptio, per quam. ſ. homo reputat ſe ſufficientem ad maiora. Octauus gradus humilitatis eſt confeſſio pctõrum. Cui oppõit᷑ defenſio pctõrũ. Nonus gradus humilitatis eſt in duris & aſperis patientiã amplecti. Cui opponitur ſimulata confeſſio, per quam. ſ. quis vult ſubire pniam pro peccati. q̃ ſimulatè confitetur. Decimus gra-

addiſcunt & ſtudent, puta alchymiam, artem notoriam, necromanciam, aliaſq; nephariaſ, in quib. non ſolum tempus ſuum perdunt, ſed & aïas damnāt. Act. 19. Cum quidā exorciſtæ cōiuraſſent dæmonem in quodā hoïe exiſtentē, p Ieſum quē Paulus p̄dicabat, dæmon in eos inſiliit & duriſſimè flagellauit, & factus eſt timor magnus ſuper oēs qui erant Epheſi, tō multi q; fuerant curioſa ſectati contulerunt libros ſuos, & cōbuſſerunt. Secundo quædā eſt curioſitas circa cognitionē ſenſitiuā. Sciendum aūt q cognitio ſenſitiua ordinatur ad duo. Vno mō ordinatur ad ſuſtentationē & conſeruationem corporis tam in hominibus q̄ in brutis, inquātū tā hoïes q̄ bruta p hmōi cognitionem vitant nociua, & ea q̄ ſibi neceſſaria ſunt ad ſuſtentationem vitæ conquirunt. Alio modo cognitio ſenſitiua in hoïbus ordinatur ad cognitionem intellectiuam, ſpeculatiuā, vel practicam. Ponere ergo ſtudium circa cognitionē ſenſitiuā pōt eſſe dupliciter vitioſum. Vno mō inquantum cognitio ſenſitiua nō ordinatur ad aliquid vtile, ſed potius auertit ab aliqua vtili cōſideratione hoïem. Vnde dicit Aug. 10. confeſſ. Canem currentē poſt leporem iā non ſpecto, at vero in agro ſi caſu tranſeā auertit me ab aliqua magna cogitatione, atque ad ſe conuertit illa venatio, & iam niſi cito ſtultum admoneam, vanus hereſco. Studioſa ergo inſpectio ludorum in theatris, chorearum in plateis, venationis in campis, vel in aere eſt curioſitas vitioſa. Alio mō cognitio ſenſitiua ordinatur ad aliquid noxium. Sicut inſpectio mulieris ad concupiſcendū, & diligens inquiſitio eorum q̄ fiūt ab alijs ad irridendum vel detrahendum. Vnde dicit Aug. li. de vera religio. q concupiſcentia oculorum reddit hoïes curioſos. Beda vero dicit, q concupiſcentia oculorum non ſolum eſt in diſcendis magicis artibus, ſed etiam in contemplandis ſpectaculis, & in dignoſcendis, & carpendis vitijs proximorū. Ex curioſitate ſenſuum ortum habuiſſe videtur primæ tranſgreſſionis occaſio. Gen. 3. Nam mulier curioſè ſerpentem audiuit, curioſè vetitum lignum inſpexit, curioſè ſciētiam concupiuit, curioſè voluit experiri verū ex tactu ligni vetiti, ſerpentis promiſſio impleta ſequeretur. Dina curioſè mota fuit vt videret mulieres regionis illius, q̄ viſa & oppreſſa virginitatē amiſit. Gen. 34. Ad reprimendum curioſum aſpectum p̄cepit Dñs Moyſi q diceret populo. Cauete ne aſcendatis in montē nec tangatis fines eius. Sequitur conteſtare pplm̄ ne forte tranſcendere velint terminos ad videndum Dñm, & pereat ex eis plurima multitudo. Exo. 19. Item num. 4. Caueāt filij Iſrael ne aliqua curioſitate promoti videāt q̄ ſunt in ſanctuario, priuſquā inuoluantur, alioquin morientur. Vnde Bethſamitæ, quia curioſè viderunt arcā Dñi poſtq̄ redacta fuerat de terra Philiſtinorum mortui ſunt. Sicut dr̄. 1. Reg. 6 Percuſſit Dñs de viris Bethſamitibus eo q vidiſſent arcam Dñi, & percuſſit de populo 70 viros. & 50. mil. plebis. Contra illud præceptum Dñi, faciunt, q irreuerenter accedunt, prope altare, maximè dum celebrantur diuina, curioſè videre volentes q̄ fiunt a ſacerdote, qđ eſt eis illicitum. Herodes viſo Ieſu gauiſus eſt valde, ſperans ſe ſignum aliquid videre ab eo fieri. Sed quia curioſitate nō pietate vel deuotione mouebatur, nullum videre meruit, & ſic illa viſio nō profuit ei ſed obfuit. Luc. 23. Iudæi videntes quotidie miracula Chriſti contēnebant, & ſignum aliquod de cœlo petebant. Luc. 9 contra curioſitatem illorum qui curioſè inquirunt ſancta ſeu vitia proximorum, vt noceant dr̄. 1. Reg. 23. Curioſius agite, & conſiderate locum vbi ſit pes eius. Nota hiſtoriā & applica. Dan. 6. Curioſius inquirentes inuenerunt Danielem orantē & obſecrantem Deum ſuum Hac de cauſa miſerunt eum in lacum leonū. Dan. 6 Tertia curioſitas eſt in phaleratis ſermonibus. Hæc eſt curioſitas prædicatorum nr̄i tpis, qui non ædificationem audiētium, non ſalutem aïarum quærunt, ſed oſtentationē ſcientiæ ſuæ, & gloriam famæ ſuæ Hi p̄dicant ſemetipſos, hi adulterāt verbum Dei indoctis humanæ ſapientiæ verbis, & ſic euacuāt crucem Chriſti. Tales in ſacro eloquio prius ſecreta Dei ſtudēt perſcrutari q̄ ſapiant, nec ea quærūt ex quib. ſemetipſos ad humilitatem erudiant, mores in tranquillitate cōponant, patientiam ſeruēt, longanimitatem exhibeant, ſed ea ſolummō q̄ eos doctos, aut loquaces demonſtrent, illa ſcire appetunt ex quib9 ſingulariter eruditi videantur. Iſti non granum q̄runt ſed paleam, non fructum ſed folia, non nucleum ſed teſta, non oleum ſed amurcam, non aurum vel argentum ſed ſcoriam. In p̄dicando vero quærūt aures mulcere, non corda compungere, plus clamores fauoris attollere q̄ deuotionis lachrymas excitare. Iſti ſignati ſunt per ficum illam cui maledixit Dñs, quia fameſcente Dño fructum quem Dñs eſuriebat non habuit, ſed ſolū folijs abundauit. De beato Franciſco legitur, q cum coram ſummo Pontifice, & Cardinalibus p̄dicare deberet, & ppter motē ſolitum ſermonem artificioſè compoſitū pponeret, in ipſa hora qua iam pulpitū aſcenderat, ſic funditus eſt oblitus omniū q̄

cogitauerat, q de nullo verbo recoluit, ſicut ipſe coram oïb. recognouit, ſed oratione facta ad Deum cum lachrymis tantam gratiam impetrauit & cū tanta ſpūs efficacia p̄dicauit, vt oïbus clare pateſceret, q non hō ſed Deus in hoïe p̄dicaret. Item vir quidam religioſus de ordine minorum orans, vidit in ſpū multitudinem dæmonum, & principem eorum quaſi ſedentem in throno, rōnem de factis ſuis à quolibet requirentē. Cumq; multa mala q̄ fecerant recitaſſent, nec tñ feciſſent ſcđm Principis voluntatē, nec de recitatis malis contētus eſſet, ac ppter hoc eos flagellari feciſſet, ſurgens vnus in medium dixit. Dñe non miremini ſi parum pficimus, quia maledictus ille Frāciſcus cum miſera gente ſua nobis inferunt multa dāna, nā ipſos mundū fugientes mundus ſequitur, & ex ſua vtilitate, deiectione, morumq; ſimplicitate p̄plm ad ſe trahunt, & plus exemplis q̄ verbis p̄dicantes ipſum alliciunt, & quicquid multo tpe acquiſiſſe gaudebamus tā ſecretis eorū colloquijs q̄ publicis p̄dicationibus pdimus oī die. Quod dictum teſtificati ſunt oēs de btō Frāciſco & fribus ſuis grauiſſime conquerentes Princeps aūt furore ſuccenſus, tale remedium adinuenit. Auferā ab eis iſtā q̄ habent in moribus honeſtatem, auſteritatem in victu, & humilitatem in habitu, daboq; curioſitatem verborum & ſic euacuabo fructum p̄dicationis eorum. Item refert Beda de geſtis Anglorum li. 3. c. 2 & 3. q cum Rex quidā Edoardus noïe, qui regnabat in quadā parte Angliæ conuerſus & baptizatus eſſet, p p̄plo adhuc gentili & idolatra exiſtente, rogauit Epūs Scotiæ q mitterent ei vnum Epm̄ qui fidem Chriſti pp̄lo p̄dicaret. Miſſerūt aūt vnum quē p̄ cæteris ſubtilem, & litteratum elegerāt, p̄dicauit eis alta & ſubtilia & auſtera, Scotica lingua loquens. Rex vero interpretabatur populo lingua Anglicana. Sed pp̄ls ſubtilia nō intelligens non eſt conuerſus ad fidem nec motus in aliquo, & ſic iſte rediit ſine fructu. Cūm aūt Epi Scotiæ conſilium celebrātes cauſam huius inquirerent, dixit ſe gētem indomabilē duræ mentis & barbaræ reperiſſe. Surgens aūt vnus Adā noïe vir vtiq; diſcretus & maturus moribus dixit, q hæc non erat rō, ſed quia nimis auſtera & ſubtilia p̄dicauerat, & cuilibet lacte opus erat, non ſolido cibo, nimis grandia miniſtrauerat. Miſſus ergo iſte ex cōi Epiſcoporum conſenſu, tā ſanctæ conuerſationis, humilitatis & benignitatis exemplo q̄ ſimplicis & facilis p̄dicationis eloquio totā terrā ad fidem Chriſti conuertit, per verba groſſa parabolas & exēpla. Sicq; totā terrā Britaniæ, q̄ in quatuor linguas diuiditur. ſ. Britonum, Pictorum, Scotorū, Anglorum Chriſto, & Regi Edoardo ſubiecit. Quarta curioſitas eſt in operibus, & ordinationibus. Sunt. n. aliqui qui in omnib. plus exteriorem apparentiā & decorem requirunt q̄ exiſtentiā realem, puta in domibus volunt habere curioſitatem, in cælaturis picturis, feneſtris artificioſe compoſitis, in lectiſterniis, coopertoriis & alijs hmōi. In libris plus deſiderat pulchritudinem q̄ bonitatem, plus volentes habere libros pulchros & curioſè illuminatos, q̄ veraces & benè correctos. In habitu ſūt curioſitatem ſuam oſtendūt in quatuor. In genere, qualitate, colore, & coaptatione. In genere volētes habere veſtimēta p̄cioſa. In qualitate, ſubtilia & mollia. In colore, q ſint nitida & variata, picturata, colorū varietate diſtincta, nouo & inſolito mō facta. In formatione aut nimis magna & dependentia, aut nimis ampla, aut nimis ſtricta, ſiue quolibet alio mō ſcđm ſæculi vanitatē. Coaptatio ad modum portandi pertinet, & ſunt modi varij ſcđm q hoïs vaniſſimi de ſe ſpectaculum inſtruendo. modis faciunt infinitis. De talibus. Theſſal. 3. Audiuimus inter vos quoſdam ambulare inquietè nihil operantes, ſed curioſè agentes. De hoc ſpecialiter reprehendit btūs Ber. clericos ita dicens. Honorati incedunt de bonis Dñi, cui honorē non deferunt. Inde eſt aurū in ſellis & phaleris. Inde eſt meretricius ornatus, hyſtrionum habitus, regius apparatus, plus fulgent calcaria q̄ altaria Eſt ergo curioſitas in ſpecioſitate, p̄cioſitate, diuerſitate, nouitate, & ſingularitate veſtimētorum, ornamentorum capitis vel corporis, aut æquorum, domorum, lectorum, librorum, vaſorum, iocaliū & vtenſilium aliorum. In mulieribus autem p̄cipuè quanta ſit curioſitas, immò quantus curioſitatis exceſſus q̄s enarrare ſufficiat, quanta ſit veſtium præcioſitas, colorum varietas, mutatoriorum numeroſitas, caudarum defluentium longitudo, latitudinis amplitudo, quanta varietas in iocalibus, in ſertis, & coronis ex auro, & argento & lapidibus præcioſis, in peplis crocatis, criſpatis, in aurifrigijs, in pectoralibus, & palliolis, & alijs hmōi mira curioſitate, varietate, ſubtilitate, contextis. De viduis loqns Apoſt. 1. Thim. 5. dicit. Ocioſæ diſcunt circuire domos &c. non ſolū aut ocioſæ, nihil meritoriū operantes, ſed & verboſæ, non ſolum verbis ocioſis, ſed & pernicioſis, detractoriis, conuiciatoriis, cōtumelijs, mendacijs, & periurijs, & hmōi effluentes. Et curioſæ, innumeris curioſitatib. vanitatē ſuam inexcuſabilē oſtendentes. Cū ſit ergo in rebus extrinſecis tam vana

liſſe. Dictus autem monachus qui hoc viderat, quando videbat aliquem ridentē leuiter vel iocanter, vel incompoſitè ſe haben tem dicebat. O ſi ſcires quanta huic diſſolutioni debeat pœna, diſſolutiones tuas & mores incompoſitos forſitan emendares. Itē in Anglia vir qdā religioſus qui faciē hēbat velut emortuā, dicebat in illo purgatorio fuiſſe, q in nullo qđ videret in hoc mūdo lætari poterat, nec ad riſum vel ſaltē ad hylaritatis ſpēm ꝓuocari. Propter hæc oīa Chrs & alii ſancti q fleuiſſe & nō riſiſſe legunt, ſuo nobis oſtderunt exemplo, q ineptā lætitiū caue re debem᷑. Bñ ergo dictū eſt. Cor ſtultorū vbi lætitia. Vñ Bern. Mundus eſt vbi malitiæ pluriмū, ſapientiæ modicum, vbi ſunt oīa viſcoſa, oīa lubrica, omnia operta tenebris, obſeſſa laqueis, vbi periclitantur animæ, affliguntur corpora, & vbi eſt vanitas & afflictio ſpiritus. Secundo inepta lætitia habet ſociam impuritatem. Sicut in libro ſapientiæ dicitur in perſona impiorum. Venite & fruamur bonis quæ ſunt, & vtamur creatura tamq̃ in iuuentute celeriter, vino precioſo, & vnguentis nos impleamus, & non prætereat nos flos tps, coronemus nos roſis an teq̃ marceſcant, nullum pratum ſit quo nō pertranſeat luxuria nr̃a, vbiq; relinquamus ſigna lætitiæ. Aduerte quomō ſe mutuo co hortant᷑. Primo ad voluptatem. Secundo ad vanitatem. Tertio ad fœditatem, vnum.n. conſequitur ad aliud, & vnū eſt cū altero. Sed in his oib. eſt breuitas durationis ſicut ipſimet conſitentur in verbis pmiſſis. Et hoc bñ figuratū eſt. Ionæ 4. Præparauit Dñs Ederam, vt eſſet vmbra ſuper caput Ionæ, & ꝓtegeret eum: laborauerat n. & lætatus eſt Ionas ſup Ederā: lętitia magna. Sed iſta lætitia parum durauit, quia ſtatim ſequit᷑. Præparauit Dñs vermen in aſcenſu diluculi in craſtinū qui percuſſit Ederam & aruit. Exemplū ēt habemus Dan. 5. de Balthaſar q crapulabat᷑ in conuiuio, & cùm eſſet in lætitia magna pcepit ſibi afferri vaſa Dñi, & bibit in eis ipſe & concubinæ eius, & viſa eſt manus quaſi hoīs ſcribētis in pariete, Mane, Techel, Phares. i. numeratum eſt regnum tuum, appenſum eſt in ſtatera, & inuentus eſt minus habens, diuiſum eſt regnum tuum & datum eſt Medis & Perſis, eadem nocte interfectus eſt & pdidit aīam & vitam. Tertio inepta lętitia habet admīxtā anxietatē. In oī mundano gaudio plus eſt de triſtabili, q de delectabili, plus de ſolicitudine, & labore q̃ de conſolatione & pace, quia riſus dolore miſcebitur, & extrema gaudij luctus occupat. Prou. 14. Vñ quia B. Iob ſciebat in diuitijs huius mundi non eſſe veram lætitiā ſine anxietate, ſolicitudine, & labore & timore, iō dicebat. Si lætatus ſum in diuitijs meis multis. q. d. non. Iob 31. Reprehendit etiā talē lætitiam & oſtdit inſania plenam eſſe, dicens Iob. 31. Rodebant in ſolitudine ſqualentes egeſtate, & miſeria, & mandebant herbas & arborū cortices, & radix iuniperorum erat cibus eorum. In hmōi lætabant᷑. q. d. in talibus non erat lætandum. Et qđ plus eſt. Et eſſe ſub ſentib. delicias cōputabant. Greg. 20. mor. c. 14 hoc exponens dicit. In hmōi lætant᷑, q attē dunt tranſitoria q̃ pcipiunt, & intueri negligunt pmanētia bonū q̃ pdunt, cumq; amore tpalium flagrant, verā lætitiā nolentes ignorant, quaſi ſi ſtudioſè cognoſcere q̃rerēt, q̃ flenda ſint gaudia q̃ appetunt viderent, ſed viſibilia ſequentes cor fugiunt, & tanto extrinſecus gaudent quanto recordationem ſui interius nō hñt. Miſcent᷑ tñ eorū gaudijs plerumq; tribulationes, & ex rebus ipſis ex quib. ſuperbiunt flagellant᷑, neque.n. ſine grauibus curarum moleſtijs pōt tpalia q̃ appetunt vel non habita quærere, vel quæſita ſeruare, inter æquales præſtantiorem gloriam expetere, a minoribus reuerentiā plus q̃ oportet exigere, minus quā debet cū maioribus ea bibere, pleruq; potentiā p iniuſtitiā oſtdere, ſemper praua agere, & tñ ne opinionē prauitatis habeant formidoloſè cuſtodire. Hæc pfecto oīa miſeros pungūt, ſed eaſdē punctiones ipſo rerum tpalium victi amore non ſentiunt. Vñ rectè ſubdit᷑. Et eſſe ſub ſentib. delitias cōputabāt, quia peccatorum delectationib. pſſi, & affectu vitæ pſentis q̃ ſint aſpera q̃ patiuntur ignorant, lætantur itaq; ſed ſub ſentib. quia rebus quidē tpalibus gaudent, ſed quia diſpenſare ſine tribulatione nequeunt, eadē cura punguntur miſeri qua pmūnt. Manent ſub ſentibus & tñ hoc ipſum delicias æſtimant, quia diligē ex pſentis vitæ amore tolerant, & tñ affectu nimiæ cupiditatis obligati, laborem eiuſdē tolerantiæ voluptatem putant. Vñ rectè Hierem. totius in ſe humanæ conuerſationis ſpeciem ſumens p planctum conq̃ritur dicens. Inebriauit me abſinthio. Ebrius quis quæ patitur neſcit, qui abſinthio ebrius eſt amarū eſt qđ ſumpſit, & tñ non intelligit eandē amaritudinem qua repletur. Quarto inepta lętitia habet adiunctā peruerſitatē. Valde namq; peruerſi cordis eſt lætari de malo, quia malū in eo qđ malū contriſtat, non lætificat. Peruerſi ſunt ergo in affectione qui de malo ſuo. i. de pctō gaudent. De quib. dr̃ Prou. 2. Lætant᷑ cùm malè fecerint, & exultant in reb. peſſimis. Tales ſunt ſimiles freneticis, qui de vinculis ſuis gaudent, & de inſania ſua ridēt. Sap. 14. lætantur inſaniunt. Itē lætantur de malo tpali vel ſpūali ꝓximorum ſicut inuidi. Contra quos dr̄ Prou. 14. Qui in ruina lætatur alterius non erit impunitus. Tales ſunt ſimiles dæmonib. qui de malis aliorū rident, & caſum eorū irrident, & inde deriſiones ſuas faciūt & cachinnos. Refert magr̄ Iacobus de Vitriaco, q cū quidā ſcūs vir in clauſtro ſolus poſt alios remanſiſſet in orōne, vidit magnā multitudinē dæmonum conuenientem in loco vbi iuuenes monachi conſueuerant inter ſe cachinnare, & vidit illos dæmones cachinnantes, ridentes, & irridentes, dicendo ha, he, hy, quaſi repræſentantes ſigna monachorū & cachinnorum eorum.

De iactantia. Diſt. V.

QVartus gradus ſuperbiæ eſt iactantia. Videtur aūt iſtā nō propriè importare q hō ſe verbis extollat. Videmus enim q hō volens aliquid longe iactare, eleuat illud in altum. Tūc hō ꝓpriè ſe extollit qñ dicit aliquid ſupra ſe. Quod contingere poteſt dupliciter. Vno modo, qñ loquitur de ſe non quidem ſuper id qđ in ſe eſt, ſed ſupra illud qđ de ſe hoīes opinantur. Quod Apls refugiens dicit 2. Corin. 12. Parco aūt ne qs me exiſtimet ſupra id qđ videt in me, aut audit aliqd ex me. Alio modo aliquis ſe extollit loquens de ſe ſupra id qđ in ſe eſt ſm veritatem. Et quia magis eſt aliquid iudicandum ſm id qđ in ſe eſt, quam ſm id qđ eſt in opinione aliorum, iō magis propriè dr̄ iactantia qñ aliquis effert ſe ſupra id qđ in ſe eſt, quam qñ effert ſe ſupra id qđ eſt in opinione aliorū, quamuis vtroq; modo iactātia dici poſſit. Notandum aūt q latius loquendo poſſumus dicere q iactatur aliquid ex confidentia bonitatis, ex affluentia pietatis, ex vehementia tempeſtatis, ex redundantia vanitatis. Ex confidentia diuinæ bonitatis hō qñq; ſe totum iactat in Deum, & diuinæ pietati committit, ſm illud Pſal. Iacta cogitatum tuū in Dño, & ipſe te enutriet. Iſto mō veri pauperes qui pp Deum oīa contemnunt mundana, ſe totos diuinæ pietati cōmittunt. Ex affluentia pietatis diuites huius mundi bona ſua iactant in Gazophilatiū. i. in theſaurum Dei. Nā facultates ſuas in cęleſtes theſauros manus pauperum deportāt. Mar. 13. Aſpiciebat Ieſus quō turba iactaret æs in Gazophilatiū, & multi diuites multa iactabant. Cū aūt vidua qdam duo minuta miſiſſet, conuocans Diſcipulos dixit eis. Amen dico vobis q̃m vidua hæc plus oībus miſit, & reddit cauſam huius dicens. Oēs n. ex eo qđ abundabat illis miſerunt, vtinam ſaltē de ſuperabundantijs ſuis mitterent diuites. Sicut figuratè dr̄ Act. 27. Saturati cibo alleuiabant nauē, conſcientiæ, iactantes triticum in mare, i. pauperes qui in amaritudine multa viuunt. Ex vehementia tempeſtatis. i. tribulationis iactant aliqui, ſicut Diſcipuli qui tota nocte laborabant, in remigando, quia & ventus erat eis contrarius, & Chriſtus dormiebat. i. quia tribulatio grauis eſt qñq; & Chriſtus quaſi dormiens eos reliquiſſe videtur, ſed excitatus Ieſus oratione fidelium, imperat ventis & mari, & ſtatim fit tranquillitas magna. Matth. 14. Nauicula in medio maris iactabatur fluctibus. Talibus ergo ſic iactatis neceſſaria eſt patientia & orationis inſtantia. Ex redundantia vanitatis iactat ſe ſuperbus, & hæc eſt iactantia quæ dicitur quartus gradus ſuperbiæ de qua loquimur principaliter quò ad præſens. Sciendū autem quod iſta iactantia fieri poteſt, vel oſtentatione factorum, ſicut dicitur Heſter. 1. quod Aſſuerus fecit grande conuiuium &c. vt oſtenderet diuitias regni ſui, & magnitudinem atque iactantiam potentiæ ſuæ. Vel oſtentatione verborum. Sicut dicitur Iob. 18. Vſque ad quem finem verba iactabis. Et de hac ait Bern. Sicut veſica collecta turgida vento, punctoque perforata exiguo ſi ſtringitur crepitat cùm detumeſcit, ac ventus egrediens non paſſim effuſus, ſed ſtrictim emiſſus quoſdam crebros ſonitus reddit, poſtquam vero vanitas creſcere & veſica tumeſcere cœperit, neceſſe eſt vt ampliori foramine laxato ſiue ventoſitas eructetur, alioquin ventoſitate rumpetur. Sic ſuperbus inepta redundante lætitia dum riſu vel ſignis eam aperire non ſufficit, in Helyu verba prorumpit. En venter meus quaſi muſtum abſque reſpiraculo quod lagunculas nouas diſrumpit, aut loquemur ergo, aut rumpet, plenus eſt ſermonibus, & coarctat eum ſpiritus ventri ſui, eſurit & ſitit auditores quibus ſuas iactitet vanitates, quibus omne quod ſentit effundat, quibus qualis & quantus ſit innoteſcat. Inuenta autem occaſione loquēdi, ſi de litteris ſermo oritur vetera proferuntur & noua, volant ſententiæ, verba reſonant ampulloſa, præuenit interrogatorem, non quærenti reſpondit, ipſe quærit, ipſe ſoluit, & verba prolocutoris imperfecta præſcindit, nō loquitur vt ædificet, ſed vt ſcientiam ſuam iactet, ædificare poteſt, ſed ædificare non intendit, non curat docere vel a te doceri quod neſcit, ſed vt ſcire ſciatur quod ſcit. Quod ſi de religione agitur, ſtatim viſiones, & ſomnia proferuntur. Deinde laudat ieiunia, commendat vigilias, ſuper omnia orationes exaltat,

de patientia aut de humilitate, aut de ſingulis virtutibus pleniſſimè ſed vaniſſimè diſputas, vt tu dicas.ſ.ſi audieris, q ex abundatia cordis os loquitur, & q bonus hō de bono theſauro cordis profert bona. Notandū aūt q q̄ ſe iactat, euacuat internam conſcientiam. Bern. Lingua in humido poſita lata & tenuis optimum inſtrumentū ad euacuandum cor. Iactatur.n. quicquid habet in corde vnde poſſit habere laudem & excellētiam ſuam oſtēdere, reuelat, & interdum etiam qđ non habet. Vnde Act.22. Vociferantibus Iudæis contra Paulum, & ꝓijciētibus veſtimenta ſua, & puluerem iactantib. in aera, iuſſit Tribunus induci Paulum in caſtra, quia ſuperbi cum clamore, & impudentia ſe iactando veſtimenta virtutum proijciunt, & ſic turpiter ſe denudant, & puluerem iactant in aerem, quia verba iactantiæ quaſi puluis in aere, quib. aer obſcurat, & aſſiſtentiū obnubilaꝰ aſpectus. Secundo perturbat fraternā concordiā. Prou. 28. Qui ſe iactat, & dilatat, iurgia concitat. Et hoc bn̄ ſignatū eſt.2. Mach 10. Supra modū maledicebant & ſermones nephādos iactabant, dī de Tymotheo & ſuis qui pugnabant contra Machabæum. Tertio incurrit diſplicentiam. Vn̄ Hier.48. Audiuimus ſuperbiam Moab ſupbus eſt valde. Sublimitatē eius, & ſuꝑbiam, & altitudinem cordis eius, & iactantiam ego ſcio dicit Dn̄s, nō ſētentia approbationis ſed reprobationis & æternę dānationis. Sicut patet de Lucifero qui iactabdo dicebat. In cœlū conſcendā, ſuper aſtra cœli exaltabo ſolium meum, ſimilis ero altiſſimo. Statim ſubditur. Yſa.14. Veruntn̄ ad infernum demergeris in ꝓfundum laci. Quarto mæretꝰ ęternā miſeriam. Sicut impij conquerendo recognuſcunt. Sap̄.5. Quid nobis ꝓfuit ſuperbia, & diuitiarū iactantia quid contulit nobis, tranſierūt oīa velut vmbra. Bern. Quid illis ꝓfuit ſuperbia diuitiarū, iactātia breuis, leuis lætitia, mundi pompa, vana volupias, magna familia, poſt voluptatem vbi locus vbi riſus vbi iactantia vbi arrogātia. Nota q diuitiarū iactantia dī duplici ratione, quia opulentia dupliciter cauſat iactantiā.ſ. occaſionaliter in quantū aliquis ſuperbit de diuitijs. Et iō Prou.8. dicuntꝰ opes ſupbæ. Alio mō ꝑ modum finis, quia ſicut dī 4. Eth. Aliqui non ſolū ꝓter gloriā ſeipſos iactant, ſed etiā ꝓpter lucrū quod de ſeipſis fingunt, & dicunt ea de quibus lucrari poſſunt, puta q ſint medici vel ſapientes, vel aliquid huiuſmodi.

De ſingularitate. *Diſt. VI.*

Quintus gradus ſuperbiæ eſt ſingularitas per q̄ non ſufficit homini facere ſicut alij faciunt, vel tenere q iubet cōis regula monaſterij, ſed vult ſanctior oīb. apparere. De hac ait Bern. vbi ſupra. Turpe eſt ei ſi ſe ſuꝑ cęteros iactat ſi non plus cæteris agat per qđ vltra cæteros appareat, ꝓinde nō ſufficit q cōis regula monaſterij vel maiorum cohortantꝰ exempla, nō tn̄ melior eſſe ſtudet, ſed videre meliꝰ viuere geſtit, quatenus dicere poſſit, non ſū ſicut cæteri homines, plus ſibi blanditur de vno ieiunio qđ cæteris prandentib. facit, q̄ ſi cū cęteris ſeptem dies ieiunauerit. Melior ſibi videtur vna oratiuncula particularis, q̄ tota pſalmodia vnius noctis, ad oīa ſua ſtrenuꝰ, ad cōia piger, vigilat in lecto, dormit in choro. Cūq; alijs pſallentibus tota nocte ad vigilias dormitet, poſt vigilias alijs in clauſtro quieſcentibus ſolus in oratorio remanet. Inter prandētes crebro ſolet oculos iactare per menſas, vt ſi quē minus comedere viderit, victum ſe doleat, & idipſum incipiat ſibi ſubtrahere crudeliter, qđ neceſſario victui prudenter indulgendum, plus gloriæ detrimentum, quàm famis metuens cruciatum. Hic omnes iudicat, hic omnium facta corrodit. Vnde Pſal. Singularis ferus depaſtus eſt eam.ſ. vineam Domini.

Sextus gradus ſuperbiæ eſt arrogantia. Eſt aūt arrogantia eleuatio ſpūs per q̄ hō ſe ꝓfert alijs iudicans ſe cæteris meliorem. Et opponitur ſexto gradui humilitatis per q̄ hō ſe credit & ꝓnunciat alijs viliorem. De hoc ait Bern. vbi ſupra. Cùm ea his q̄ ſingulariter & inaniter agit apud ſimpliciores, opinio eius increuerit qui profecto laudant opera q̄ cernunt, & vn̄ ꝓdeant non diſcernunt, dum miſerum beatificant in errorē inducunt. Credit qđ audit laudat quod agit, & qđ intendat non attendit, obliuiſcitꝰ intentionem dū amplectitur opinionē, de oī alia re plus ſibi credit q̄ alijs, de ſe ſolo plus alijs credit q̄ ſibi, vt iā non verbo tenus nec ſola operum oſtentatione ſuā ꝓferat religionem, ſed intimo cordis affectu credat oīb. ſanctiorē, & q̄cquid de ſe laudandum nouerit non ignorantiæ aut beniuolētiæ laudatoris, ſed ſuis meritis arroganter aſcribit. Sicut ante dicit Greg. 23. mor̄. ca.6. Quatuor ſunt ſpēs qb. oīs tumor arrogantium demonſtratur, cum bonū aut a ſeipſis ſe hr̄e æſtimāt, aut dum ſibi datum deſuper credunt ꝓ ſuis meritis hoc ſe accepiſſe putant, aut cum iactant ſe hr̄e qđ non hn̄t, aut cum deſpectus cæteris ſingulariter videri appetunt hr̄e quod non habēt. Sed quia credere vel æſtimare ſe bonum aliquod habere non a Deo, vel, quod bonum gratiæ habeat ex proprijs meritis, ad infidelitatem pertinere videtur. Ideo nota q vera eſtimatio pōt corrumpi dupliciter. Vno modo in vniuerſali, & ſicut in his q̄ ad fidem pertinēt corrumpitur, vera æſtimatio per infidelitatē. Alio modo in aliquo particulari eligibili, & hoc non facit infidelitatem. Sicut ille qui fornicatꝰ, æſtimat ꝓ tpe illo ſibi bonū fornicari, nec tn̄ eſt infidelis, ſicut ſi in vniuerſali diceret fornicationem eſſe bonam, ſic etiam eſt in ꝓpoſito. Nā dicere in vniuerſali aliquod bonum eſſe qđ habet hō non a Deo, vel gratiā hoīb. dari ꝓ meritis pertinent ad infidelitatem. Sed q aliqs ex inordinato appetitu ꝓprię excellentiæ ita de bonis ſuis glorietꝰ ac ſi ea a ſe haberet vel ex meritis ꝓprijs, ad ſuperbiā pertinēt, & non ad infidelitatem propriè loquendo. Eſt aūt arrogantiæ vitiū multis rationibus deteſtandū. Primo quia per inſipientiā excæcatꝰ. Prou.21. Superb. & arrogant vocatur indoctus. Nec mirum, quia ſicut ait Greg 23. mor̄. c.8. Arrogans verba multiplicat & ſuam ſapientiā oſtentare feſtinat, hanc.n. partē ſuam nis arrogans æſtimat, ſi ſcientiam non tā habeat q̄ oſtendat, quanimirum oēs elati ſcientiā non habere appetūt ſed oñdere. Et infra.c.10. Sicut grauis labor iuſtorū eſt mala irridere nec corrigere, ita grauis eſt labor arrogantium ſi qđ ſapiunt non oſtēdunt. Secundo quia ꝑ impatientiam turbatꝰ, & rumpitur, ſicut veſica collecto turgida vento, quanto vel modicum pungitꝰ crepitat & rumpitur, ſic arrogantes cū aliquantulū per correctionem tanguntꝰ, vel aliquid contra voluntatē eorum dicitꝰ, ſtatim veſicę more voces murmurationis emittunt, & ea impatientia in eorum viſcerib. diſrumpuntꝰ. Ideo dicitur Eccl.7. Melior eſt patiens arrogante, arrogantes.n. volunt arguere, ſed argui nolunt. Greg. 20. mor̄. 2. Arrogantes argui deſpiciant etiā cum ſe veraciter errasse cognoſcunt, ſed aſperitas ſuperborum vſq; ad duritiā maledictionis extenditur. Et infra.3. Arrogantes q charitatis viſcera non habent, non ſolum argui patiuntur, ſed nec compatiuntur etiā iuſtis dolentibus, ſed eos inſuper ſub ſpecie iuſtæ increpationis affligunt, & in illis aliqua parua mala vidētes aggregat, vel ea q̄ verè bona ſunt malè apud ſe interpretando commutant. Tertio quia Deus illud abominatur. Prou.16. Abominabilis eſt Dn̄o omnis arrogans, quicqd aūt Deus abominatꝰ, & nos abominari debemus. In ſignum aūt q Deus abominatur arrogantes, Helyu reprehenditꝰ, nec tn̄ pro eo ſacrificium offertꝰ, ſicut cæteris amicis Iob. Sicut ait Gre.8. mor̄.12. ꝑ Helyu, qui recta quidem ſenſibus loquitꝰ, ſed ad ſtulta elationis verba deriuatur, perſona vniuſcuiuſq; arrogantis exprimitur, qui reprehenſione diuinæ increpationis arguitꝰ, nec tn̄ pro illo ſacrificiū offertꝰ, quia fidelis quidē ſed tn̄ arrogans ꝑ veritatem credulitatis iuſtus eſt, & tn̄ per tumorem elationis acceptabilis non eſt, hunc ergo increpatio diuina redarguit, ſed ſacrificium non reducit. Quarto quia Deus eum perſequitur, humiliando plerumq; temporaliter. Sicut dī Yſa.13. viſitabo ſuper orbem mala & contra impios iniquitatem eorum. Sequitꝰ. Arrogantiā fortium humiliabo. Et Iob.40. Oēm arrogantem humiliabo, & indubitanter damnabo æternaliter. Yſa.2. Dies Dn̄i exercituū ſuper oēm ſuperbum, & excelſum, & ſuper omnem arrogantē, & humiliabitur.i. deijcietur, & confundetur. Septimus gradus ſuperbiæ eſt præſumptio. Sed de hac dicetur infra, inter filias inanis gloriæ.

Octauus gradus ſuperbiæ eſt defenſio peccatorum. Notādum aūt q eſt quædam defenſio licita, quædam illicita. Defenſio licita multiplex eſt. Quædam q̄ conſcientia eō teſtatur. Sicut qn̄ loquuntur hoīes ſuſpicioſè, vel falſo imponentes ei aliquid qđ non fecit, & cuius non eſt conſcius, conſcientia ſua defendit eum apud Deum. Sicut dicit Apoſtolus Rom.2. Teſtimonium reddente illis conſcientia ipſorum, & cogitationum inter ſe inuicem accuſantium, aut etiam defendentium, & hoc eſt magnum ſolatium iuſtis hominibus qui mendaciter diffamantur. Nam gloria noſtra hæc eſt, teſtimonium conſcientiæ noſtræ 2. Corin.1. Apud homines etiam ſe defendit pro ſe rationem reddendo, & veritatem rationabiliter oſtendendo, ſicut pro ſe fecit Apoſtolus cùm à Iudæis accuſaretur mendaciter ſuper multis, cœpit rationem reddere dicens. Act.26. De omnibus de quibus accuſor a Iudæis æſtimo me beatum eſſe, cùm ſim defenſurus me hodie. Secunda eſt defenſio non ſolum licita ſed neceſſaria omnino, quãdo videlicet de peccato tentatur. 1. Paral.9. dicitur quod cum Philiſtei congregati eſſent in prælium contra filios Iſrael, hi ſteterunt in medio agri & defenderunt eum.ſ. Ieſbaham, qui interpretatur laudans populum, & Eleazar qui interpretatur Deus meus adiutor. Nam illi qui ſtant in veritate populi Chriſtiani, & qui Deū habent adiutorem debent ſtare pugnando ſtrenue in medio agri Eccleſiæ vel agri propriæ conſcientiæ, & hunc agrum conſtanter defendere contra Philiſteos.i. dæmones impugnantes. Tertia eſt defenſio licita, quando in cauſam trahitur actione.ſ. perſo-

perſonali vel reali, ſiue ciuiliter ſiue criminaliter impetatus. Vnde dicitur Act. 25. Non eſt Romanis conſuetudo damnandi aliquem hominem priuſquam is qui accuſatur præſentes habeat accuſatores, locumq; ſe defendendi accipiat ad abluenda crimina. Quarta eſt defenſio licita immo debita quādo pauper opprimitur, ſeu perſona quæcunq; miſerabilis iniuſtè affligit, tunc principes & iudices tenentur eos defendere contra violentiam & feritatem potentum. Iſa. 1. Subuenite oppreſſo, iudicate pupillo, defendite viduam. Sed contra iudices impios & auaros dicitur ibidem. Principes tui infideles, ſocij furum, omnes diligunt munera, ſequuntur retributiones, pupillo non iudicāt & cauſa viduę non ingreditur ad eos. Ideo Hiere. 50. Redēptor eorum fortis eſt, dominus exercituum nomen eius, iudicio defendet cauſam eorum. Quinta eſt defenſio neceſſaria, quando fides vel veritas impugnatur. Ad hoc tenentur prælati & doctores eccleſiæ, ſicut de ſeipſo dicebat Apoſtolus Phi. 1. In defenſione euangelij poſitus ſum. Et conuerſus ad fidem dicebat. Cōfido in vobis eo quod habeā vos in corde, & in vinculis meis in defenſione & cōfirmatione euangelij, ſocios gaudij mei omnes vos eſſe. Defenſio aūt illicita multiplex eſt. Prima eſt quando homo peccatum ſuū procaciter & ſuperbè ſe iuſtificādo defendit. De hoc ait Bern. vbi ſupra. Multas faciunt aliqui excuſationes in peccatis. Aut. n. dicit q excuſat ſe. Nō feci, aut feci. Feci quidē, ſed bene feci. Aut ſi male, non multū male. Aut ſi multū male. non mala intentione. Si autem de illo ſicut Adam & Eua cōuincit, aliena ſuaſione excuſare ſe nititur. Et Greg. 22. mor. c. 12. Vſitatum humani generis vitium eſt, & labendo peccatum committere, & commiſſum negando abſcōdere & conuictum defendendo multiplicare. Ex ipſo quippe lapſo primi hominis, hæc augmenta nequitiæ ducimus ex quo ipſam radicem trahimus culpæ, Interrogatus. n. homo vbi eſſet vt perpetratam culpam reſpiceret, & confitendo, cognoſceret, adhibere ſibimet vterque defenſionum ſolatia magis quam confeſſionē elegerunt. Cumq; excuſare peccatum voluit vir per mulierem, mulier per ſerpentem, auxerunt culpam quam tueri conati ſunt. Oblituſq; Adam domini ſangens quod ipſe peccaui eorum actor extiterit, qui mulierem fecit. Eua ad dominum culpam referens qui ſerpentem in paradiſo poſuiſſet. Sic ergo reatum ſuum dum defendere moliuntur, addiderunt vt culpa eorum acrior diſcuſſa fieret, quam fuerat perpetrata. Vnde nunc quoq; humani generis rami ex hac adhuc radice amaritudinē trahunt, & cum de vitio quiſq; arguitur, ſub defenſionum verbis, quaſi ſub quibuſdam arborum folijs ſe abſcondit. In qua videlicet occultatione non ſe domino, ſed dominum abſcōdit ſibi, agit nanq; ne omnia videntem videat, non vt ipſe non videatur. Idem. 33. mor. c. 26. Omnes iniqui in omni peccato qđ faciunt, ſcutum ſuperbæ defenſionis opponunt. Nam cum quis talium de reatu ſuæ iniquitatis arguitur, non mox cogitat quō culpam corrigat, ſed quid in adiutorium ſuæ iniquitatis opponat, nulla itaq; veritatis ſagitta penetratur, quia verba ſanctæ correctionis, ſcuto excipit ſuperbæ defenſionis. Secunda defenſio illicita eſt quando quis alium in peccato ſuo defendit, qđ faciunt adulatores. Sicut in pſalmo dicitur. Laudatur peccator in deſiderijs animæ ſuę, & iniquus benedicitur. Greg. 33. mor. c. 5. exponens illud Iob. 40. Protegunt vmbræ vmbrā eius. Ait. Dum doctrinę iuſtorum mali contradicunt, dum ab eis iniquū quodlibet corrigi nō permittunt, vmbræ Vehemoth vmbram eius protegunt. dum nequiſſimorum facta nequiores peruerſis patrocinijs tuentur, quod nimirum hoc ſtudio faciunt, ne dum culpa in qua & ipſi obligati ſunt in alijs corrigitur, ad ipſos quandoq; veniatur, ſe igitur tegunt dum alios protegunt, quia culpam ſuam preuident impeti: Vnde alios conſiderant libera correptione confundi. Sicq; fit vt ſilua criminum dum defenditur augeatur, & vniuſcuiuſq; nequitia, eo fit ad perpetrandū facilis, quo difficilis ad puniendum. Scelera quippe peccantiū tanto maiora incrementa percipiunt, quanto per defenſionem potentium diu inulta tolerantur. Sed tales quicunque ſeu intra ſeu extra ſanctam eccleſiam eſſe videantur, tanto ſe apertiores Dei hoſtes exhibent, quanto maiores ſunt patroni vitiorum. Contra illum quippe ſuis defenſionibus pugnant, cui ea quæ diſplicent defendendo multiplicāt. Bene de talibus poteſt dici illud Iudith. 7. Montes. i. ſuperbi & potentes defendunt illos. Tertia defenſio illicita eſt, ſi quis temporaliter affligatur ſe defendat, quia non debet vindictam expetere, ſed patienter ſuſtinere. Sicut Apoſtolus monet Ro. 12. Si fieri poteſt quod ex vobis eſt cum oībus hoībus pacē habentes, nō voſmetipſos defendentes chariſſimi, ſed date locum iræ, ſcriptum eſt. n. Mihi vindictam, & ego retribuam dicit dominus. Quarta defenſio eſt quando quis ex præſumptione ſua volens alijs dominari & eos ſibi ſubijcere contemnat ſe iudicat & confundi ſi non obediant ei vel reuerentiam exhibeant. Sicut Nabuch. volens cunctis nationibus dominari, iurauit per thronum & regnum ſuū quod defenderet ſe de omnibus illis qui ſuum imperium recuſabant. Iudi. 2. Aman quoq; confuſum ſe reputans quia Mardocheus non flectebat genua coram eo, nec ei reuerentiam exhibebat, non ſolum in mortē eius machinatus eſt, ſed & totius populi Iudeorum. Heſter per totū. Sic multi ex ſumma ſuperbia iniuriatos ſe dicunt ab illis qui eis non exhibent honorem & reuerentiam, & quærunt occaſiones nocendi multipliciter, & grauandi.

NOnus gradus ſuperbiæ eſt fallax & ſuperba confeſſio. De qua Bern. vbi ſupra. Sed hę excuſationis genera etenim mala iudicantur, quatenus ore prophetico verba malitiæ appellantur, multo tamen periculoſior eſt fallax & ſuperba confeſſio, quam pertinax & obſtinata defenſio. Nonnulli enim cum de apertioribus arguuntur, ſcientes q ſi ſe defenderent non ſibi crederetur, ſubtilius inueniunt argumentum defenſionis, verba reſpondentes doloſæ confeſſionis. Eſt enim qui nequiter ſe humiliat, & interiora eius plena ſunt dolo. Eccl. 19. Vultus demittitur, proſternitur corpus, aliquas ſibi lachrymas extorquēt ſi poſſunt, vocem ſuſpirijs, verba gemitibus interrumpunt, nec ſolum quę huiuſmodi eſt, obedientia non excuſat, ſed ſic culpā exaggerat, vt dum impoſſibile aut incredibile aliquid ſuæ culpæ audis additum, & aliud quod tatum putabas diſcredere poſſis, & ex eo quod falſum eſſe non dubitas in dubium veniat qđ quaſi certum tenebatur. Dumq; affirmant quod credi nolunt, confitendo culpam defendunt & aperiendo tegunt, quando & confeſſio laudabiliter ſonat in ore, & adhuc iniquitas occultatur in corde, quatenus magis ex humilitate quam ex veritate fateri putet qui audit, aptans ei illud Prouer. 18 Iuſtus in principio accuſator eſt ſuiipſius. Sed qui veraciter pænitet laborem penitentię non abhorret, quia quicquid pro culpa ſibi iniungitur quam odit, tacita conſcientia amplectitur patienter. Cuius vero ſimulata confeſſio eſt, vna vel leuis contumelia, aut exigua pęna interrogatus iam humilitatem ſimulare, iam ſimulationē diſſimulare non poteſt, murmurat, frendit, iraſcitur. Quāta putas tunc confuſio ſit in corde ſuperbi, cum fraus deprehēditur, pax amittitur, laus minuitur, nec culpa deluitur, tandem notatur ab omnibus, iudicatur ab omnibus, eo quod omnes vehementius indignantur, quod falſum aſpiciunt quicquid de eo prius opinabantur.

DEcimus gradus ſuperbiæ eſt rebellio. De qua dicetur infra inter filias inanis gloriæ.

VNdecimus gradus ſuperbiæ eſt libertas peccādi per quā aliquis cum iā nec ſuperiorē videt quem timeat, nec fratres quos reuereatur, tanto ſecurius, quanto liberius ſua deſideria delectatur adimplere, a quibus prius tam timore quā pudore prohibebatur. De hac nepharia libertate dicitur Iob. xi. vir vanus in ſuperbiam erigitur, & quaſi pullum onagri ſe liberum natum reputat &c. Greg. 2. mor. xi. Vanitatis eſt ut cū peccato mentem ſautiat, hanc ex culpa audacem reddat, quatenus ſui reatus oblita quæ ſe innocentiam amiſiſſe non dolet, iuſto excæcata iudicio, ſimul & humilitatem perdat. Et ſit plerumque vt prauis deſiderijs ſeruiens a iugo ſe diuini timoris excutiat, & quaſi in malorum perpetrationem iam libera omne quod voluptas ſuggerit implere contendat. Vnde cū vir vanus ſe erigere per ſuperbiam dicitur, illico ſubinfertur. Et quaſi pullum onagri ſe liberum natū putat. Per pullum onagri omne genus agreſtium exprimitur, quod naturæ dimiſſum moribus, loris dominātium non tenetur. Onagri, namque animalibus habent in libertate ire quo appetunt, & quieſcere cum laſſantur. Et quamuis inſenſatis animalibus homo longe ſit melior, hoc tamen plerunq; homini non licet quod brutis animalibus licet. Quæ enim ad aliud non ſeruantur eorum motus ſub diſciplina minime reſtringuntur, homo vero quia ad ſequentem vitam ducitur, neceſſe eſt, vt in cunctis ſuis motibus ſub diſciplinæ diſpoſitione religetur, & quaſi domeſticum animal loris vinctum ſeruiat, & æternis diſpoſitionibus reſtrictum viuat. Qui ergo implere cuncta quæ deſiderat per libertatem quærit, quid aliud quam pullo onagri eſſe ſimilis conſpicitur, vt hunc diſciplinæ lora non teneant, ſed audacter vagus per ſiluas deſideriorum & abrupta vitiorum ſine retardatione diſcurrat.

De conſuetudine peccandi. Diſt. VII.

DVodecimus gradus ſuperbiæ eſt peccandi conſuetudo. Poſtquam terribili Dei iudicio prima flagicia impunitas ſequitur, experta voluptas libenter repetitur, repetita blanditur, concupiſcentia reuiuiſcente ſopitur ratio, ligat conſuetudo, trahitur miſer in profundum malorum, traditur tyrannidi peſſimorum, ita vt carnalium voragine deſideriorum abſortus

ſuæ

ſuæ bonis diuiniq; timoris oblitus dicat ſoſpiēs in corde ſuo, non eſt Deus. Iā indifferēter labiis pro licitis vtit. Iā ab illicitis excogitandis, perpetrandis, inueſtigandis, aīus, manus, & pedes, minime prohibentur. In vndecimo quidem gradu ſuperbiæ & ſi nec fratres, nec ſuperiorem ſuum timet, nondum tamen penitus formidine caret, hanc ratio tenuiter adhuc ſubmurmurans voluntati proponit, nec ſine qualicunq; dubitatione quæq; primum illicita perficit. Sed ſicut is qui vadum tentat pedetentim non curſim gurgitem vitiorum intrat. In hoc autem duodecimo gradu iam effrenata voluptate deductus, iā experta impunitate ſecurus, iam Dei iudiciorū oblitus, per deuia quæq; miſer currit. Quemadmodum deniq; aſcenſus, duodecim humilitatis gradibus corde iam alacri abſq; labore pro bona conſuetudine iuſtus currit ad vitam, ſic deſcenſis duodecim ſuperbiæ gradibus, impius pro malo vſu, non ſe ratione gubernans, non timoris frena retentās, intrepidus currit ad mortem. In mediis gradibus humilitatis & ſuperbiæ iuſtus & impius fatigantur, & anguſtiantur, qui nunc metu cruciati gehēnæ, nunc priſtina retardati conſuetudine, deſcendendo vel aſcēdendo laborant. Supremus tamen & infimus currit abſq; impedimento & abſq; labore. Hic ad mortem, alter ad vitā, vterque feſtinat, ille alacer, hic procliuior, illum alacrem charitas, hunc procliuem cupiditas facit. In altero amor, in altero ſtupor laborem non ſentit. In illo namque perfecta charitas, in iſto conſummata iniquitas foras mittit timorem. Illi veritas huic cæcitas dat ſecuritatem. Poteſt ergo gradus hic duodecimus appellari conſuetudo peccandi, cuius occaſione de conſuetudine bona & mala eſt dicendum. Primo oſtendendum quanta mala faciat homini conſuetudo mala. Secundo de remediis contra conſuetudinem malam. Tertio, quia oppoſita iuxta ſe poſita clarius eluceſcunt, dicendum erit de cōſuetudine bona.

Sciendum autem quod cōſuetudo mala multa mala facit, propter quæ ſummopere cauenda eſt. Primum eſt quia facit hominem pronum ad omne malum. Hiere. 2. Curſor leuis explicans vias ſuas. Onager aſſuetus, qui ſine freno circūducitur, vbi ſuus impetus ducit eum. Homines malis aſſueti ſunt, vt peluis in aqua gallus ſuper pinnaculum, molendinum ad ventum, nauicula in mari ſine regimine, pluma in via vel lanugo. Hi ſunt nubes ſine aqua, nebulæ turbinibus agitatæ, fluctus ſeui maris, qui ducuntur quocunque a vento tentationis, vel propriæ commotionis impelluntur. Iudæ. c. 2. Secundo facit hominem grauem & ponderoſum ad benefaciendum & malum fugiendum. Hiere. 13. Nunquid poteſt Ethyops mutare pellem ſuam, aut Pardus varietatem ſuam? ſic nec vos poteritis benefacere cum didiceritis malefacere. Hoc iugum graue ſuper filios Adam. Tre. 1. Vigilauit iugum iniquitatum mearum. Et poſt. Dedit me in manu de qua non potero ſurgere. Ioh. 11. Lapis erat ſuperpoſitus Lazaro. Glo. Difficillime ſurgit, quē moles malæ conſuetudinis premit. Exo. 1. Premebantur filii Iſrael duris operibus luti, & lateris, & paleatū, & hoc ſub Pharaonica ſeruitute & Aegyptiorum, qui conſuetum numerum laterum exigebant, ſicut dicitur Exo. 5. Ad hoc pertinet quod habetur ſupra. 11. de pondere peccati & ſeruitute. Item eſt infirmitas grauis ad tolerandum & ad curandum. Eccl. 10. c. Languor prolixus grauat medicum, eſt etiam quaſi gutta inoſſata, & lepra incurabilis & perſeuerans niſi ſolo diuino miraculo. Poeta. Principijs obſta ſero medicina paratur, Cum mala per longas conualuere moras. Similiter. Fruſtra communia cutis ægra tumebis, poſteriores videas venienti occurrite morbo. Ariſto. in Ethicis. Difficile eſt illam paſſionem repellere, quæ eſt cum temperantia. Eccleſiaſtici. 1. Peruerſi difficile corriguntur. Tertio mala conſuetudo cor hominis indurat. Induratur homo in mala conſuetudine, vt æs in aqua, later in igne, incus ſub malleo, cornu in capite, aqua in gelu, quæ per longam congelationem induratur in lapidem criſtallinum. Eccl. 40. frigidus ventus Aquilo, flauit Aquilo, & gelauit criſtallus ab aqua. Quarto ligat hominem cathena quaſi ferrea. Vnde Aug. lib. confeſ. Tenebar nō ferro alieno, ſed mea ferrea voluntate &c. ad modum Sanſonis qui primo ligatus eſt neruis mobilibus poſtea nouis funibus, tertio cum licio & cum ſeptem crinibus, quarto captus, excæcatus, & incatenatus a Philiſteis incarceratus. Iud. cum. 16. Sic primo ligatur peccator neruis recentibus, quando peccatum recens eſt latens intra in cogitatione, poſtea nouis funibus, quando peccatum nouū eſt in operatione, tertio cū licio plectēdo in frequenti iteratione, ſed vltimo incathenatur quaſi cathena ferrea in longa peccandi aſſuefactione. Iſa. 58. Si abſtuleris de medio tui cathenā &c. Ioh. 11. Lazarus quatriduanus ligatus erat inſtitis. Bern. Voluptas habita libenter repetit, repetita blandit, cōſuetudo ligat, ratio conſopitur. Quinto facit hominem diabolo & inferno & peccato quaſi iuramento confederatum, qui quaſi Naas Ammonites eruit dextros oculos ſibi confederatis. i. cogitationes & affectiones quæ pertinent ad dexteram vitæ æternæ. 1. Reg. 11. In hoc feriam pactum vobiſcum vt eruam omniū veſtrum dextros oculos & ponam vos opprobrium &c. Iſa. 28. Percuſſimus fedus cum morte, & cum inferno fecimus pactū. Hoc faciunt qui manus ſuas ponunt inter manus diaboli, qui faciunt ei homagium vt non recedat ab operibus eius. Sicut fecit Theophilus de quo legitur in miraculis beatæ Virginis, require infra primo 11. de conſ de ſigillo deleto, & de federe diaboli diſſipato, & de manu dealbata. Sexto bona naturæ diminuit, & proſternit bonos mores & paulatim conſumit, & bona gloriæ deſtruit omno. Eccl. 7. Non eſt illi bonū qui aſſiduus eſt in pctīs. Hier. 48. Fertilis fuit Moab ab adoleſcētia &c. Et poſt. Requieuit in fecibus ſuis &c. Et poſt. Sternent eū. ſ. dęmones & vitia & vaſa eius haurient. i. virtutes & bonos mores & opa gratuita. Hoc ſignat. 1. Mach. 1. ca. Antiochus intrans ſanctificationē cū multitudine graui cōminuit quædā & alia abſtulit. Sic diabolus intrans mentem cum multitudine graui malę conſuetudinis quę multa eſt, quia ex multis iterationibus relinquitur: & grauis, quia graue damnum & grauiter premit, & difficulter pōt expelli. Conſuetudo mala eſt quarta beſtia, de qua Dan. 7. Terribilis & fortis nimis, habens dentes ferreos, & vngues quædam commedens, & alia conſumens, & reliqua pedibus conculcās. Sic mala conſuetudo bona gratuita tollit & cōſumit bona ſpiritualia & acquiſita, & ſcientiam & virtutes politicas quibus maximè contraria eſt commiſtio, & bona naturalia cōculcat & atterit. Septimo de vitio in vitiū ruere facit hoīem. Eccl. 18. Aſſidua eſt commiſſio illorum. Petrus primo negauit, ſecundo iurat, tertio deteſtatur. Eccl. 23. c. Iurationi ne aſſueſcat os tuū, multi. n. in illa verbum peccati. Ad hoc pertinent exempla quæ infra ponemus de iuramento, de muliere cum argueretur quod iurauerat ſp magis & magis iurabat quod non iurauerat. Similiter de bubulco aſſueto negare Deum qui ſp magis negabat. Octauo in contemptum adducit Dei & ſui. Prouer. 18. Impius cū venerit in profundum peccatorum contēnit ſurgere. ſ. a peccato. pſalmus. Nunquid qui dormit non adiiciet vt reſurgat? Plus lōge dormit quam Glis genus muris, quod aīal dormit per ſex mēſes continue quaſi mortuum. Sed peccator aliqū in mala conſuetudine per 40. annos, nec inde ſurgit. Sicut vulnerati dormientes in ſepulchris. Contemnit & peccare, & ſe caſu leuare. Contemnit et Deum a quo deſperat, vt dicit gloſa. ſupra prędictum verbum Prouer. ibi. Impius cum &c. Qui longius peccatorum tenebris inuolutus, cum ſemel de luce deſperat ex deſperatione peccandi ſibi frena relaxat. Sed opprobrium futuræ damnationis non euadet. Similis eſt ſtulto puero qui cadens in lutum flet, nec a luto ſurgere laborat cū de facili poſſet, immo aliqū videns ſe deturpatum ridet. Item ſimiles ſunt fatuis, & freneticis, & inſanis, qui inſanias ſuas cōtemnunt, & de miſeriis ſuis & vinculis non curant nec diſſolui laborant. Similes illis de quibus in Barlaam refert Ioannes Damaſce, dicens, quod quidam catholicus ſeruiebat cuidam regi idolatræ, qui cum rex aliqū de nocte duceret ſolum per ciuitatem, videns lucem exeuntem de domo ſubterranea & reſpiciens vidit per feneſtram hoīem miſerrimum oībus bonis nudatum & pauperrimum, & quandā mulierem æquè miſeram propinantem ei calicem quem bibebant, quæ erat melos dulce decantās & ei congaudens, tunc ait. O mira res, o extrema dementia dico tibi, ait ſocio ſuo miranti, viſa ſecum nunquam mihi tantum placuit vita mea quę tot delitiis affluit, quantū iſtis miſeris ſua, quę mihi vr̄ vtiliſſima & abiectiſſima. Tunc ſumpta occaſione dictus catholicus ait regi, quod ſimilis erat his vita idolatrarū qui depauperati bonis æternis, & obligati malis æternis dæmonibus ſeruiebant lętantes in inſania ſua. Siſt & quos pctī mala cōſuetudo & pctī ſeruitus oblectat, ſunt luſoribus ſimiles, qui amiſerūt oīa in tabernis, & ſunt in multis obligati, & cito ppter debita ſua incarcerandi, obliti miſeriæ ſuæ cantant, nec de debitis ſuis aut eorū ſolutione curant nec cogitant. Nono facit hoīem deſpicabilē, deſendas oēm dignitatem & nobilitatem & honorē. Eccl. 41. Filii abominationum ſunt filii peccatorum, & qui verſantur ſecus domos impiorum filiorum pctōrum periet hæreditas, & cum ſemine eorum aſſiduitas opprobrii. ſ. propter eorū malā nutrituram, quia nutriuntur filii a parentibus in malis conſuetudinibus. Vnde de hoc ſequitur. De patre impio conquerantur filij. Sicut patet per exemplum illius filii qui propter hoc quod pater ſuus malè eum nutriuerat ad tabernas ducēdo ſecum, de ludis & furtis & maleficiis non corripiendo eū, propter furtū ſuum adiudicatus ad ſuſpendium duceretur propter conſuetudinē furandi, cum rogaret patrem ſuum vt oſcularetur eum amputauit eius naſum cum dentibus pro oſculo, dicēs quod pater ſuus qui eum malè nutrierat nec corripuerat, ad ſuſpendium eū ducebat.

docebat. Decimo facit præſcriptionem. Sicut qñ aliquis poſtq̄ per longum tp̄s tenuit rē aliquā in pacifica poſſeſſione, longiturnitas tp̄is facit ꝙ ſua ſit in perpetuum, licet primo malè poſſideret. Sic debet timere malis aſſuetus ne p̄ præſcriptionē incretur eum diabolus ſeruum perpetuum, ſicut volebat Pharao filios Iſrael iure præſcriptionis poſſidere. dicens Exo. 5. Neſcio dominū, & Iſrael non dimittam, Item Exo. 21. quod ſi aliquis haberet ſeruum & vellet morari cum eo vltra ſeptēnium perforabat ei dñs aurem ſubula, & fiebat ei ſeruus ſempiternus. Item Sap. 14. dr̄ ꝙ longa conſuetudo facit idolatriam, interueniente tp̄e, conualeſcente iniqua conſuetudine, hic error tāq̄ lex cuſtoditus eſt &c. Ecc. 17. Ne demoreris in errore impiorū. Vndecimo inducit & facit neceſſitatem vt dicat homo ſe quaſi non poſſe dimittere quod conſueuit, vt ſit ſicut lana iacens in tinctura quæ non pōt aliū colorē accipere. Hier. 14. Nunqd pōt niger Ethyops mutare pellem ſuam &c. Item vt ſit homo ſicut virga tortuoſa, quæ ingroſſata & indurata in truncum antiquum non pōt tortuoſitatem veterem deponere. Hugo de ſctō vic. Iſtis fomentis quaſi quibuſdam gradibus creſcit pœna, cogitatio praua parit delectationem, delectatio conſenſum, cōſenſus operationem, operatio conſuetudinem, conſuetudo neceſſitatem. Vnde Apoſtolus legem dicit eſſe in membris ſuis, q̄ lex eſt cōſuetudo, a qua cum volumus diſcedere nō poſſumus, quia neceſſitatis vinculo per conſuetudinē detinemur. Duodecimo ducit ad perditionem & æternam damnationem. pſalmus. Prolongauerunt iniquitatem ſuam. do. in cō. cer. pec. Idē Qui elongant ſe a te peribunt. Leui. 18. Iuxta conſuetudinē terræ Aegypti ne faciatis. Qui fecerit de abominationibus eorū quippiam peribit. Eccl. 9. Cum ſaltatrice ne ſis aſſiduus, ne pereas in efficacia illius Hæc ſaltatria eſt mala conſuetudo quæ excludit a conſortio bonorū, ſicut dr̄ 4. Dial. 18. de Muſa puella, cui oñdit btā virgo chorum virginū candidarum, quærens ſi vellet eſſe cum eis, quæ cum rñderet ꝙ ſic, dixit btā Virgo, ꝙ ſi abſtineret a conſuetis terrenitatibus, riſu, & iocis &c. die triceſima coniungeretur eis. Cum aūt quærerent parentes eius ab ea cur ita ſubito eſſet immutata, & oēm aſſuetam terrenitatem abieciſſet, dixit eis, quæ dixerat btā virgo. Triceſima aūt die apparuit ei btā Virgo cum choro virginum, quæ correpta febre & clamans ecce venio dña mea, ecce venio, cum ipſo clamore reddidit ſpiritū. Itē euſdē. 19. de puero quem pater male nutrierat, qui vidit cū eſſet quinquennius dæmones, & cū fugeret ad gremium patris ſui clamans, obſta pater, quia me manu tollere volunt: cū, territus & tremens vellet ſe abſcōdere in dicto ſinu patris blaſphemauit Dei maieſtatem ſicut conſueuerat qñ aliqd cōtra voluntatē eius fiebat, & blaſphemādo mortuus eſt.

De remedijs contra malam conſuetudinem.

SVnt aūt ſeptem quæ valent ad tolendam malā conſuetudinem. Primum eſt vt hō oēs importunitates & fœditates eius prę oculis habeat, & eas abhorreat, & mala quæ inducit. Sicut faciebat qui volebat repudiare mulierē deſcribebat omnes eius fœditates. Sicut dr̄ Deut. 24. Secundo debet laborare vt malam conſuetudinem in ſua nouitate repellat & abijciat, & maximè cum iuuenis eſt vel ipſe vel conſuetudo. Virgula n. antequam ingroſſetur & induretur in veterem cito a ſua tortuoſitate rectificatur, & tranſplantata radicatur, inſerta, domeſticatur. Infirmitas recens cito curatur. Auicula cito domeſticatur & aptatur. Pullus equinus cito ambulare addiſcit. Vnde vulgariter in Gallico dr̄. Qua prēt poula in endanteure, tant comme il vt ſi li dure. Plica noua cito ad partem contrariam replicatur. Teſta recens cito malum ſaporē amittit, & bono imbuitur. Conſuetudo noua cito immutatur, antiqua difficulter, vel nunquam niſi cū diuino miraculo deponitur. De Alexādro dr̄ ꝙ aliquos mores degeneres & indecētes quos didicerat a quodam hiſtrione dicto Leonide in iuuentute ſua, licet diſpliceret ei qñ duceret exercitus, factus iam rex nunquam potuit deponere. Tertio vt in contrariam conſuetudinem tendat. Sicut virga tortuoſa ad contrariam infiectitur, & inflexa tenetur, diu p̄ violentiam vſq; quo rectificetur, & ſicut ramum arboris tendētem ſurſum volens hō extendere in latum & ſub eo delectari, alligat ei lapidem inclinantem eū deorſum, & poſtea ligat eū in latum vt fit de vlmo, & vite, & alijs arboribus aliquibus vſq; quo indurentur & dirigantur in latum, Sic hō debet ſibi violētiam inferre ad contrariam conſuetudinem, vt aſſuetus Deum maledicere, loco eius addiſcat eum benedicere Ro. 20. Benedicite & nolite maledicere. Quarto vt fortiorem potentiam aduocet cui ſe ſubijciat, vt qui opprimitur a potente, qui vult eū in ſeruitutem perpetuam redigere, aduocat fortiorem in adiutorium ſuū Ita cum diabolus vult te redigere in ſeruitutem per malam conſuetudinem aduoca Dei adiutorium, & contra malam conſuetudinem quam ducit in terra tua, offer ei vel eius ſanctis aliqđ votum vel aliquam bonam conſuetudinem aſſueſcere contra malam in honore eorum vt te liberent a iugo ſeruitutis malæ conſuetudinis ſicut Dauid faciebat, dicens. Deus in adiutorium meū intende &c. Deus in no. t. ſa. me fac. Et poſt Quoniam alieni inſur. ad. me &c. Et poſt. Volūtarie ſa. t. Quintum remedium eſt vt hō in muta ſe ponat. Sicut ponuntur accipitres in muta vt innouentur veteri pluma depoſita & mutentur ibi, Sic hoīes opreſſi in ſęculo malis & ſęcularibus conſuetudinibus debent ſe ponere in muta religionis, vbi deponāt veterem hoīem cum actibus ſuis, & induant nouum, qui ſm̄ Deū creatus eſt. vt dr̄. Ephe. 4. Deponentes ſm̄ priſtinā conuerſationem noſtrā veterem hoīem &c. Et poſt. Renouamini in ſpiritu mentis veſtræ &c. hæc eſt mutatio dexteræ excelſi. Sextum remedium eſt vt homo occaſiones conſuetudinum fugiat. Vt mala conſortia & colloquia & pacta, & oīa illa per quę pōt cito relabi in conſueta mala, vt aues laqueos, feræ, pedicas, & loca in quibus capta fuerunt, ne ſit hō quaſi torrix, vel titio raptus de incendio, & repoſitus in illud, qui tunc fortius incenditur. Amos. 4. Septimum eſt vt bonis conſortijs adhereat, vt dicit Philoſophus. Ex conuictu mores formāmr. pſalmus. Cum ſancto ſanctus eris, vt vitis erigit ad modū arboris cui applicatur. Et Saul veniens in cuneo Prophetarū factus eſt propheta. 1. Re. 10. Itē dr̄ ꝙ quidā ruſticus græcus cum veniſſet apud Athenas ad forum, tranſiens ante ſcholas philoſophorū, incepit curioſè inſpicere quō diſputabant, poſtea auſcultare quid dicebant, poſtea incepit dicta penſare, & poſt in ipſis adeo delectari, & iterato venire & audire, ꝙ ad vltimum vendidit oīa quę habebat vt ſcholas ſequeretur. Quod cum feciſſet per longum ſtudium & conſortiū philoſophorum factus eſt philophus ſummus. De bona aūt conſuetudine, quæ maximè eſt contraria vitio malæ conſuetudinis pñt cōpetere multa, q̄ ſupradicta ſunt de perſeuerantia per totū, & q̄ dicta ſunt ſupra de bona conuerſatione & exemplo Hoc ſolum notandum eſt, ꝙ ea facit nō ſolum res graues & difficiles portabiles, iuxta illud poeticum. Quod malè fers aſſueſce feres. ſed facit eas ad faciendū & portandū faciles, & ad vltimū iocundas & delectabiles. Tullius. Optima forma viuendi eligenda eſt, quam iocunda reddet cōſuetudo. Prouer. 4. Ducam te per ſemitas equitatis, quas cū ingreſſus fueris non artabuntur greſſus tui, & currens non habebis offendiculum, quia via pœnitentiæ & ſemitæ virtutum primo ſunt difficiles inchoantibus, poſt tolerabiles progredientibus, poſt faciles perſiſtentibus, poſt iocundæ & delectabiles aſſuetis. Quod patet ad exemplum Dauid. 1. Re. 17. Cum Dauid armatus eſſet armis regis non potuit incedere, quia non habebat eorum conſuetudinem, ſed poſt aſſuetus fuit in armis factus armiger ipſius Saul, facta ſunt eius arma ei ad portandū facilia & delectabilia. Item Oroſius. 4. de cladibus Romanorū dicit, ꝙ cum Romani pugnarent contra Hannibal regem Pœnorum, ita deleta eſt oīno Romana militia, ꝙ dictus Hannibal miſit apud Carthaginem vrbem ſuam regiam tres modios anulorum, quos abſtulerat de digitis ſenatorum & militum occiſorum. Romani aūt deſperati ſe poſſe poſtea conſurgere ſine aliquo obſidente volebant vrbem dimittere & fugere, ſed cum cōſilio cuiuſdam ſapientis ſeruos ſuos qui erant magni roboris liberos fecerunt & milites, & quos apud ſe nō habebant cū alijs emebant, & per hmōi rurales hoīes qui erant aſſueti duris & aſperis, poſtq̄ aſſueti fuerūt & exercitati in militaribus vicerūt, & regem carthaginis & ciuitatē ceperunt & ſuccenderunt, & ciues eius nobiles & milites ſeruos ante ſe egerunt. Itē. Idē hiſtoriographus, Cū Romani miſiſſent Scipionem ad Afriā ſubiugandā, cū veniſſet ad eā, videns ſuorū multitudinē non ita aſſe exercitatā in prælijs vt aduerſarij erant, noluit ſtatim contra eos confligere, ſed trahens exercitum ſuū ad ptē, fecit eū p̄ annū exercitari in armis & in his q̄ ptinebāt ad pugnā, & p̄ aſſuefactionē totā Africā pdomuit, & Rom. imperio ſubiugauit, & ide dictus ē African⁹. Hęc de gradib⁹ ſupbię dicta ſufficiāt.

De peccato inanis gloria. *Diſt.* VIII.

DEinde conſiderādū eſt de pctō inanis glorię. Circa qđ cōſideranda ſunt octo. Primo quid ſit gloria. Secundo qd vana vel vere gloria. Tertio vtrū appetitus inanis gloriæ ſit peccatum mortale. Quarto vtrū inanis gloria ſit vitium capitale. Quinto circa quæ habeat eſſe inanis gloria. Sexto quæ mouere debent ad inanem gloriam contemnendam. Septimo quę mala facit in aīa. Octauo de filiabus eius. Circa primum ſciendū ꝙ ſm̄ Tullium in ſua Rethorica. Gloria eſt frequens de aliquo fama cum laude. Et Ambroſius dicit, ꝙ gloria eſt cum laude clara notitia Appetere aūt famam laudabilem vel nominis claritatem non vr̄ eſſe pctm̄, cum dicatur Eccl. 41. Curam habę de bono noīe. Et Apoſtolus. 2. Corin. 20. Chriſti bonus odor ſumus Deo in oī loco. Item. Ro. 12. Prouidentes bona non tm̄ coram

permanentiæ. Tertio pp pugnã difficilẽ. Quarto pp culpã odibilem. Primo quidẽ contemni dẽt gloria mundialis, propter ipſam vanitatem, quia vanum in eo quod vanum, nõ eſt appetẽdum, ſed potius contemnendũ. pſalmus. Filii hoīum vſq; quo graui corde vt quid diligitis vanitatem, & quæ. men. Hæc aũt in ſe vana eſt, & hoīes vanos facit. Hiere. 11. Ambulantes poſt vanitatem vani facti ſunt. Quod aũt hmõi gloria vana ſit, immo nihil dr̄ Ioh. 8. Si ego quæro gloriã meã gloria mea nihil eſt. Ideo cõparatur pulueri, vento, ſomnio, & vmbræ. Pulueri cõparatur Matth. 10. Puluerem pedum veſtrorum excutite. Puluis minima pars eſt terræ, & tñ ledit oculos. i. viros ſpirituales, vel oculos intentionis. Item cõparatur vento, quia ſubito magnas naues in hoc mari mundi in periculũ damnationis mergit. Hic ventus aliqñ mouentes ad eundum in Hieruſalem cœleſtẽ ducit in Saracenorũ infernaliũ captiuitatem, non portans ad portum ſalutis, ſed præcipitans, non implens ſed euacuans, nõ ſatians, ſed exiccans, tñ hoc multi paſcuntur inſatiabiliter laudem appetentes. De quibus Hiere. 22. Oẽs paſtores t. paſcet ventus. Oſee. 12. Effraim paſcit ventũ. Similes ſunt onagris & draconibus qui ventum attrahunt, & eo reficiuntur. Hiere. 2. Onager in deſiderio aīæ ſuæ attraxit ventum amoris ſui. Dicit magiſter Iacobus ꝙ cuidam heremitæ monſtrata eſt mundi malitia per hunc modum. Videbat tres hoīes. Primus in monte eminenti ſedens aperto ore ventum attrahebat, & flabellũ in manu tenens ad plus attrahendũ laborabat. Hi ſunt vani glorioſi qui opera ſua faciunt vt laudentur. Secundus ſedens ſuper fornacẽ fabri aperto ore ſcintillas abſorbebat. Hi ſunt inſatiabiles auari. Tertius ſuper fluuium eum totũ abſorbere nitebaẜ. Hi ſunt voluptuoſi & luxurioſi, qui oīa voluptuoſa volunt expiri. Itẽ cõparaẜ ſomnio p̄s. Dormierũt ſõnũ ſuũ &c. Iob. 20. Velut ſomniũ aduolãs nõ inuenieẜ. p̄s. Ne timueris cum diues factus fuerit hõ &c. Iſa. 30. Sicut ſomniat eſuriens & comedit, & cum expergefactus fuerit vana eſt aīa eius &c. Sicut pauper ribaldus aliquando ſomniat ſe eſſe regem vel imperatorem, & expergefactus inuenit ſe nudũ in furno. Sic vanaglorioſi recedente ſomnio præſentis vanitatis, gloriæ & honoris, ſe nudos inuenient in inferno. pſalmus. Dormierunt ſomnum &c. Quidã clericus cuiuſdam eccleſiæ p̄bendatus ſomniauit, ꝙ eaſtaret in eminentia cuiuſdam monticuli, & ꝙ plebs totius dyoc. eſſet congregata ante eũ, & ꝙ ipſe indutus cappa ſerica cũ deberet recedere ſignauit. Quod cum narraret nutrici ſuæ interpretata eſt eum futurum epiſcopũ eccleſiæ ſuæ. Cui cum ille fidem adhiberet, cœpit eſſe parcus & auarus, pecunias congregare, vt haberet vñ poſſet vel promotionem ſuam iuuare, vel defendere electionem, vel ius ſui epiſcopatus, quod ex ipſo ſomnio iã putabat ſibi deberi. Cũ aũt canonici illius eccleſiæ mitterent queſtores ad fabricam eccleſiæ reparandam, cogitantes ꝙ ille propter parcitatem ſuã melius acquiſita ſeruaret, miſerunt eũ cũ queſtoribus cũ reliquiis quibuſdam, & cũ brachio argenteo cuiuſdam ſancti. Cũ aũt populus multus illius dyoc. cõueniſſet ad locũ de quo ſomniauerat, & facta queſta exhibuiſſet eis reliquias cũ cappa ſerica indutus, ad dictam quæſtorum & populi ſurrexit, ſignãs populũ cũ dicto brachio. Quod cũ faceret & aduerteret ſomniũ ſuũ eſſe cõpletum, in hoc aduertens circunſtantias ſomnii proiecit dictum brachiũ ſe videns eſſe fruſtratũ a ſpe ſua. Itẽ cõparatur vmbræ. Ecc. 34. Somnia extollunt imprudentes, qui apprehendit vmbram, & ſequitur ventum, ſic qui attendit ad viſa mendacia. Nota ꝙ vmbra ſequitur fugientem ſe & fugit ſequentẽ, & in hoc apparet fatuitas vanã gloriam appetentis, quia magis fugiendo & contẽnendo poſſet gloriã obtinere & conſequi q̃ ſequẽdo. Secundũ p̄bũm hoc ſolum hẽt vana gloria glorioſum ꝙ ſe appetentes fugit, & ſe fugientes appetit. Quidam fatuus reſpiciens vmbrã ſuã ſimilẽ ſibi ferentẽ baculũ ſuper humerũ, vt ipſe credidit, ꝙ eſſet alius qui contra ſe vellet pugnare, quẽ cũ ſequeretur & vmbra fugeret, proiecta claua ſua vmbrã ſuã manibus apprehẽdere voluit & amplecti, nec valuit capere. Secundo contẽnenda eſt gloria mũdialis pp breuitatẽ durationis, trãſit. n. ad modũ venti, ſomnii, & vmbræ, vt dictũ eſt. Hoc bene percipiunt miſeri in inferno, ſed tardè. Sap. 5. Quid nobis profuit ſuperbia & cætera tñ ſiemnt oīa velut vmbra. &c. Sequitur. Spes impii quaſi lanugo quæ a vento tollitur, & quaſi ſpuma gracilis quæ a procella diſpergitur. Conſuetudo Romanorum eſt ꝙ cũ nouus Papa intronizatur ſtuppam ſuccendunt oculis eius dicentes. Sic tranſit gloria mundi, & ad nihilum reducitur Quod patet Dan. 3. Statua cuius caput aureum &c. in momentum ad nihilum redacta eſt, per quam ſignantur quatuor generalia dominia mundi. Chaldæorum. Medorum. Græcorum, & Romanorum, per Chriſtum ad nihilum redigenda ſubito. Quod ſatis patet conſideranti in cronicis quomodo tria prima ſubito defecerunt.

Tertio contemnenda eſt gloria mundialis propter pugnã difficilem, nam ſubtiliter impugnat, plerũq; enim ſurgit pugna de victoria aliorũ vitiorum. Sæpe. n. cũ hõ vicerit vitia, de ſua victoria vana gloria naſciẜ, & de eo ꝙ vicit viriliter a vana gloria ſuperatur, & aliqñ de hoc ꝙ hõ vincit vanã gloriã ab ea ſuperatur Sicut Math. 6. Eleaſar vincens & occidens maximum elaphantorum vincitur & opprimitur ab eo. Iud. 17. Sanſon viriliter & fortiter domum ſubuertens opprimitur ab ea. Greg. Sub hoſte quẽ ſternit moritur, qui de ſuo opere gloriatur. Aug. Sunt qui de contemptu vanæ gloriæ vanius gloriantur, hi quaſi de ſua victoria vincuntur. Greg. Valde timendum eſt vitium quod de victoria naſcitur vitiorum. Aug. Quas vires nocẽdi vana gloria habeat non ſentit, qui ei bellum indixerit. quia ſi ei eſt facile laudem non appetere cum negatur, difficillimum tñ eſt non delectari in ea dũ offertur. Hæc pugna non melius vincitur q̃ fugiendo. Ideo Chriſtus & ſancti ipſam fugientes nos exemplis ſuis fugere docuerũt De Chriſto nanq; legimus Math. 8. ꝙ leproſo mundato dixit. Vide nemini dixeris Math. 9. Cæcis illuminatis ait. Videte ne quis ſciat. Et diſcipulis tribus de transfiguratione Matth. 17. Nemini dixeritis viſionem &c. Itẽ poſt miraculũ de quinq; panibus, fugit ne fieret rex. Ioh. 6. Et vt fugeret vanam gloriam præcepit diſcipulos ſtatim aſcendere nauiculam, & transfretare, Math. 14 Ioh. 8. Gloriã meam non quæro. Item Lucę. 10. contra vanam gloriã repreſſit diſcipulos ſuos dicens. Videbam Sathanam ſicut fulgur de cęlo cadentem. Item hanc fugiens beata Virgo laudationem Angeli expauit, & erubuit, ſe ancillam dixit, ad montana fugit vbi Eliſabeth ſe ancillam exhibuit Lucę. 2. Item ad hanc fugiendam Beatus Antonius ſocios adiurauit moriens vt corpus ſuũ ita ſub terra occultaretur, ne ab aliquo ſciretur vel inueniretur, ne mortuo eius cadaueri honor aliquis exhibereẜ. Itẽ beatus Hylarion per mare & terras eam fugiebat, vtiq; timens & fugiẽs laudes humanas. Aliqui aũt ſancti adeo eam timebant, vt ſe fatuos ſimularent, & eam ſic effugerent. In vitiſ pa. legitur, ꝙ iudex prouinciæ venit in Sciti. videre abbatem Moyſen de quo multa & magna audierat Quod audiens dictus Moyſes abiit vt fugeret in Aegyptum. Cum aũt obuiaret ei iudex quæſiuit ab eo vbi eſſet cella abbatis Moyſi, qui ait. Quid vultis eum infeſtare, hõ fatuus eſt, & tranſiit ab eis, venit aũt dictus iudex cũ ſociis ſuis ad fratres, & audiuit ꝙ ille eſſet qui fatuum abbatẽ Moyſen dicebat. Vnde illi bene ædificati diſceſſerunt. Item venit ad abbatẽ Syſoi quidam iudex, quod cũ dictum eſſet ei, cooperiẽs ſe de ſacco, accipiẽs panẽ & caſeũ ad hoſtiũ cellæ ſuæ ſedebat mãducãs. Iudex aũt audiẽs eũ eſſe de quo tã magna audierat cũ ſociis ſuis receſſit contẽnens eũ. Itẽ qdã ſenex vacans quieti & cõtẽplationi rogatus eſt a quodã q miniſtrabat ei vt veniret rogaturus pro filio ſuo defuncto. Quod cũ faceret præcurrit hõ annuncians vicinis ſuis aduentũ ſenis. Senex aũt lõge videns eos ſibi occurrere cũ lampadibus, exuit ſe veſtimentis ſuis lauans ea in flumine nudus. Quod videns miniſter eius erubuit dicens aduenientibus, recedite, ſenex noſter ſenſum ſuũ perdidit. Quod cum quæreret a ſene quare hæc faceret, cũ oẽs dicerent eum arreptũ a dæmone ait ſenex. Et ego volebam hoc audire. Item de ſctõ Petro Tarentaſieñ epiſcopo, legitur in vita eius, ꝙ cum eſſet famoſiſſimus ſanctitate, prædicationis gratia & miraculorum, nec poſſet latere latenter fugit ſimulato ſub habitu clericali vt effugeret periculũ laudis hoīum in Thoroniã intrãs quaſi nouitius ordinẽ Cyſterc quo fuerat & prior & abbas, & de quo fuerat aſſumptus in Archiepiſcopum. Cum aũt ibi diu latuiſſet humillimè ſubiectus & obediens & aliqñ vt ſolebat cum aliis iret ad laborem cognitus a ſuis & manifeſtatus, redire compulſus eſt. Quod audientes monachi cũ quibus fuerat conuerſatus mirabantur tanti viri humilitatẽ & patientiam & obedientiæ ſubiectionem, & alias virtutes quibus p̄pollebat & cognitus eſt ab eis. Quarto contẽnenda eſt, īmo potius deteſtanda propter culpam odibilem. iniuriatur enim creatori eius gloriam vſurpando, quia Iſa. 42 dicit dñs. Gloriã meã alteri non dabo. Sed arrogans dicit. Et ſi non dederit vſurpabo. Verè magnã iniuriam facit Deo, qui de bono quod ab eo eſt a quo bona cuncta p̄cedũt, quaſi a ſeipſo p̄cederet, gloriaẜ. immo aliqñ vnum viliſſimum ribaldum Deo præponit, cuius laudem non dñi æternum præmium finem operis ſui ponit. Itẽ contra fidem quam promiſit in baptiſmo videtur agere, quia non renunciat pompis diaboli vt promiſit Bern. Fidelis reuera famulus es ſi de multa gloria dñi. i. & ſi non exeunte ex te, tñ per te tranſeunte nihil manibus tuis adhærere contingat. Fidelis famulus fuit Ioab, vt legitur. 2. Reg. 12 Qui videns quòd capienda eſſet Rabath ciuitas quam obſederat, domino ſuo Dauid gloriam reſeruauit, mandans ei vt veniret & ciuitatem caperet, vt ipſi dauid victoria, non Ioab aſcriberetur. Ex ore laudandum

dantium probatur homo, vtrum ſit fidelis domino an non. vt dr̃ in Prouer. 27 Quomodo probatur aurũ in fornace &c. Hãc culpam odibilẽ faciliter euitamus ſi conſideramus pctã q̃ commiſimus. Si pericula ſine quibus non viuimus. Si futura tormẽta q̃ meruimus pctã nr̃a nos viliſſimos faciunt, pp quæ nõ gloriari ſed dolere debemus & erubeſci. De pctõre.n.dr̃. Sap.15. Lutum vilior vita eius. Hier.2. Quam vilis facta es nimis iterãs vias tuas. De cuius vilitate ſatis hẽtur ſupra de effectibus pctĩ. In vitiſpa. cum quidam pater diu oraſſet, & effeciſſet & ieiunaſſet, & diabolus tentaret eũ de vana gloria, clamabat. Vbi ſunt nũc pctã mea. Qñ de deſperatione, clamabat. Vbi eſt Dei miſericordia, dæmones fugerunt ab eo ſe clamantes victos ꝑpter humiliationẽ. Pericula vero præſentia nõ ſequimur vel appetere gloriam nos cõpellunt. Non.n.dẽt gloriari contra quẽ lata eſt iam mortis ſnĩa irreuocabilis. Qui in carcere aſtrictus eſt vinculis, qui iam conuictus ducitur ad patibulũ inferni &c. Futura vero tormenta non gloriari nos permittunt, ſed potius ea horrere, ſiue illa quæ infliguntur in purgatorio pro veniali, vel in inferno pro mortali culpa. Apoc.18. Quantum glorificauit ſe quis & in delitiis fuit, tm̃ date ei tormentum & luctum. Hiere.48. Erit Moab in deriſum & exemplum & opprobrium &c. Et poſt. Et erit cor eius ſicut mulieris parturientis qm̃ contra Deum gloriatus eſt pauor, & laqueus, & fouea contra eum &c. Legitur q magiſter Hugo de ſctõ Vict. poſt mortem ſuam apparuit cuidam ſancto viro grauiter afflictus petens ſuffragia eius & honorum. Cum aũt ille cauſam afflictionis quæreret, rñdit, q pp cenodoxiam, & poſt diſparuit. Cũ aũt ille quæreret ſenſum vbi quod reſponderat inuenit illud Grecę ſignificare, vanam gloriam. Circa ſeptimũ.ſ. q̃ mala vana gloria facit in aĩa. Sciendũ q multa. Sed ad præſens dicamus q inanis gloria mẽtem infatuat, prorſus euacuat, reddit contẽptibilem, & facit damnabilem. Primo quidem mentem infatuat, & facit de numero quinq; virginũ fatuarum, per quas vani glorioſi ſignificantur, quorum fatuitas maxime in quinq; apparet. Primo quia id qđ nihil eſt pro aliquo immo pro magno accipit vanam gloriam. Ioh.8. Si ego gloriam meã quæro, gloria mea nihil eſt. Illudit in his diabolus ſicut illuditur puero vel fatuo cui porrigitur pirum ad ponendum in os & mordendum, & cũ aperuerit os retrahitur, & nihil in illud ponitur. Similis eſt vana glorioſus fatuo ſaltanti ad caſeum, cũ aũt aperit os ſubtrahitur & nihil capit. Item ſimilis eſt cani de quo dr̃ cũ portaret caſeum tranſiẽs ſuper pontem, videns vmbrã eius in aqua, credidit ibi eſſe aliũ caſeum, & volens hr̃e vtrũq;, dimiſſo caſeo quẽ portabat, & deſcendens ad vmbrã eius amiſit vtrũq;. Sic qui vanã quærit gloriam, vel in oratione vel prædicatione vel in aliis amittit verã ſimul & vanam quę tranſit ſtatim. Secundo quia id quod aliqđ exponit in loco vbi neceſſariũ hẽt illud amittere, vt in ore hominũ intentionẽ & ſpẽ ſuã, vt columba ſeducta quæ ibi nidificat vbi amittere pullos non dubitat. Item merces quas congregauit ponit in ſaccum pertuſum, ore laudantiũ.ſ. Agg.1. Itẽ in arca ſine claue & ſera cũ potius deberet ponere in ſecuriſſima arca bonæ conſcientię. Bern. Fideli cuſtos non tutum arbitrat labiis hoĩum committere gloriã ſuam, arcæ ſine claue, & ſera nulliq; oĩno clauſæ nocere volenti non eſt tutũ, ſed ſtultum plane ibi theſauros tuos condere, vbi cũ volueris non valeas retrahere. cũ ponis in os meum facient pro laude mea, iã non eſt in tua, ſed mea ptãte laudare vel vituperare. Sanũ aũt vas & concuſſum bona conſcia, & ſeruandis ſecretis idoneum, nullis patens inſidiis, nulli violentiæ cędens, nullo oculo vel manu acceſſibilis excepto diuino dunitaxat, ſpiritu qui ſcrutatur profunda Dei quidquid ibi depoſuero ſecurus ſum quia non perdã, ſeruabit viuo, & reſtituet mortuo. Tertio fatuus eſt in emendo, quia de pretio vitæ ęternæ emit, æternam miſeriam. Itẽ de eodem pretio emit vanitatem quam ſcit nihil valere. Bern. Væ qui alieno vel meo teſtimonio contẽtus ſum, cuius nec vituperio reprober, nec laude dignus inueniar, cũ ante tribunal Chriſti iudicandus apparebo. Quarto quia plus appetit videri & dici bonus, q̃ eſſe dum non curat qualis ſit, ſed qualis videatur vel dicatur. Chriſoſt. Hipocrita vt quid non vis eſſe laudabilis qui vis vt lauderis? quia formoſum eſt apparere, formoſius eſt eſſe. Item plus appetit ſe rectificari cum diſtorta regula in via, quam videt oĩno tortuoſam, q̃ recta quæ ſit qñ regit ſe ad nutum vel laudem hiſtrionum, quorũ vitam videt & iudicat tortuoſam, & quorũ laus vituperiũ. Seneca. Idẽ ſit tibi laudari a turpibus quã laudari ob turpia. Petrus Alfonſi. Ne glorieris in laude hiſtrionis, quia eius laus vituperium eſt. Quidã philoſophus vidẽs aliũ hiſtrionem laudantem. ait. Sibi ſimile eſt attrahere adamantis. Laus.n. & ludus attrahit ad ſiſia, quia ſequitur rem illam quam melius poſſet hr̃e abiiciendo & fugiendo q̃ ſequendo, vt dictũ eſt ſupra de vmbra. Secundo prorſus euacuat, reddit.n. hoĩem vanum & vacuum oĩ bono, facit.n. expẽdere bona tpalia in feſtis, ludis, haſtiludiis, tyrociniis, veſtibus ornamentis, equis, famulis, & hmõi. De hoc require infra. Vanitas, inter filias inanis gloriæ. Cum miles quidam magnus & nobilis moreretur, qui ferè oĩa bona ſua conſumpſerat in vanitate, & maxime dando hiſtrionibus & tyrociniis, aduertens & dolens pro vanitate ſua, rogauit amicos ſuos vt ſibi vnũ darẽt obolum. Cum aũt obolum teneret, ait. Ecce multũ dolere poſſum, qui pro tã vili pretio vendidi oĩa quę habebam.ſ. pro laudibus vanis. Oĩa.n. quæ ꝑ eis lucratus ſum darem pro vno tali obolo, qui plus valebit mihi, quia pro Deo illud dari præcipio. Hõ.n. de hoc qđ facit pro vana gloria non habebit pluſquam Decertatus mortuus, cuius bonitas cũ mortuus eſt amiſſa plangitur, & laudatur, cito tñ obliuioni traditur. Itẽ euacuat ſpiritualibus bonis, quia veritas cũ vanitate ſtare nõ põt. Vñ Greg. Qui cæteras virtutes ſine humilitate congregat quaſi puluerẽ in ventum portat. Magi theſauros ſuos aperuerunt Chriſto, ſed cæteris clauſerunt. Matth.2. Ezechias quia theſauros ſuos oſtendit Babilonii oẽs perdidit. 4. Reg. 20. Tertio reddit hoĩem inſtabilẽ arũdinem vento agitatam Matth.11. Nubes ſine aqua, q̃ a vẽto circũferuntur Iude c. Paleę ante faciem venti & puluis. Iob.21. pſalmus. Tanq̃ puluis quem proiicit ven. &c Gallus ſupra pinnaculum, puluis in aquã, ſpuma in mare, quæ a vento circumfert &c. Greg. Adhibe eis iudicium & ſcies quid paleę & quid granũ. Itẽ in vitiſpa. Quidam frater requiſiuit abbatem Poemum ſi melius eſſet remotius q̃ cũ aliis fratribus remanere. Rñdit, hõ ſi ſeipſum reprehendit, vbiq; põt conſiſtere. Si aũt ſe magnificat, nuſquam quieſcit. Quarto facit hoĩem damnabilem, Damnatio.n. duplicẽ pęnã importat, videlicet pęnã damni, & pęnã ſenſus. Quantũ ad pęnã damni priuat vera gloria quicũq; fuerit vana gloria delectatus. Vñ vanam gloriã quærẽtibus dicit dñs Matth.6. Amen dico vobis receperunt mercedẽ ſuã. In vitiſpa. legit, q dixit quidã pater. Sicut impoſſibile eſt vt ſimul herba naſcatur & ſemen, ita impoſſibile eſt vt laudẽ & gloriam ſęcularẽ habentes ſimul & fructum faciamus æternũ. Quantũ ad pęnam ſenſus dupla erit pęna, quia videlicet vana glorioſus conculcabit & cruciabitur. De primo Iſa.28. Væ coronę ſuperbiæ, flori decidenti, glorię exultationis eius. Calcabunt dæmones eos qui non calcant vanã gloriã. Iob.18. Calcabit ſuper eũ quaſi rex interitus. pſalmus. Cõprehendat inimicus aĩam meã, & conculcet in terra vitã meam, & gloriã meã in puluerem deducat. Conculcat diabolus vana glorioſos ſuper eos regnans. Econtra conculcant eũ, vanã gloriã conculcantes. Ad hoc faciunt duo exempla quæ ſequuntur. In vitiſpa, cum dñs ꝑciperet Apollonio q deſcenderet in Aegyptum ad prędicãdũ, petiuit a dño vt auferret ab eo ſpiritum vanæ glorię vel elationis ne dominaretur ei. Cui ait dñs q manũ ſuam ſuper caput ſuũ poneret, & qđ inueniret apprehendens ſub pedibus conculcaret. Quod cũ feciſſet inuenit ſuper caput ſuũ paruũ Ethiopem, qui dixit ſe ſpm̃ elationis, qui de vana gloria tentabat, ipſe vero ipſum apprehenſum ſub pedibus ſuis deiecit & in ſabulo conculcauit. De ſecundo Apoc.18. Quantum glorificauit ſe & in delitiis fuit, tm̃ date ei tormentum & luctum. De vtroq; ſimul Hiere 48 Erit Moab in deriſum, & exemplum, & opprobriũ. Sequitur Et erit cor eius ſicut mulieris parturientis qm̃ cõtra Deũ gloriatus eſt, pauor, laqueus, & fouea cõtra eũ. pauor.ſ. dæmonũ, fouea inferni, laqueus pęnarũ ineuitabilium.

De ſpeciebus inanis gloriæ & de filiabus eiuſdem. Diſt. IX.

DEinde conſiderãdũ eſt de ſpeciebus inanis gloriæ, & de filiabus eiuſdem. Sunt aũt ſpẽs eius ſeptem. ſm̃ Greg. 31. moral. videlicet. Inobedientia. Iactantia, Hipocriſis, Contentio. Pertinacia, Diſcordia, Præſumptio nouitatum. Quarũ numerus ſic oſtẽditur. Illa.n. vitia quæ de ſe nata ſunt ordinari ad finẽ alicuius vitii capitalis dicuntur filiæ eius, finis aũt inanis glorię eſt manifeſtatio proprię excellentiæ, vt ex prædictis patet. Ad qđ põt hõ tendere dupliciter. Vno mõ indirecte ſiue per verba, & ſic eſt iactantia, ſiue per facta, & ſic ſi ſint vera habentia aliquã admirationem, ſic eſt præſumptio nouitatum, quas hoĩes ſolẽt magis admirari. Si aũt per facta ficta ſic eſt hipocriſis. Alio aũt mõ nititur aliquis manifeſtare ſuã excellentiã indirectè, oſtẽdendo ſe nõ eſſe alio minorem, & hoc quadrupliciter. Primo quidem quantũ ad intellectum & ſic eſt pertinacia, per quã hõ nimis innititur ſuę ſnĩę, nolens cedere ſnĩæ meliori. Secundo quãtũ ad voluntatem, & ſic eſt diſcordia, dũ nõ vult a propria voluntate diſcedere, vt aliis concordet. Tertio quantum ad locutionem, & ſic eſt contentio dum aliquis clamosè contra alium litigat. Quarto quantum ad factum, & ſic eſt inobedientia, dũ.ſ. aliquis non vult exequi ſuperioris præceptum. Filiæ vero inanis gloriæ dicuntur eſſe. Ambitio. Singularitas. Arrogãtia. Adulatio. Ironia, Indignatio, Diſcordiarũ ſeminatio. Tentatio Dei

pſiue, Contemptus Dei. Irreuerentia. Rebellio. Contumatia. Ex certa malitia, vel induſtria peccare. Inuerecundia peccandi, Erubeſcentia de bono, Superſtitio. Sciſma. Infidelitas, Hereſis. Apoſtaſia. Obduratio. Agnitæ veritatis impugnatio. De ſingulis ſpeciebus & filiabus inanis gloriæ dicendū eſt, licet non eo dem ordine quo ſunt nominatę. Primo de Ambitione dicemus circa quam cōſiderāda ſunt duo, Primo vtrum Ambitio ſit peccatum, & quō. Secundo quæ nos mouere pñt & dēnt ad Ambitionis vitium deteſtandum. Circa primum ſciendum eſt q̄ Ambitio eſt appetitus honoris & dñii. Sicut.n. nomen ſuperbiæ importat inordinatum appetitum excellentiæ cuiuſcūq; generaliter loquendo, inanis aūt gloria importat inordinatum appetitum laudis, & fauoris humani, ita ambitio importat inordinatū appetitum honoris. Honor aūt eſt reuerentia alicui exhibita in teſtimonium excellentiæ eius. Circa excellentiā hoīs duo ſunt attendenda. primo quidem, q̄ illud ſēm quod hō excellit non hēt a ſe ſed a Deo. Vnde eſt in eo quaſi quoddam dñium, & ideo ex hoc non debetur honor principaliter hoī ſed Deo. Secundo conſiderandum eſt q̄ id in quo hō excellit datur ei a Deo vt ex hoc proſit aliis, & ideo in tm̄ dēt hoī placere teſtimoniū excellentiæ ſuæ q̄ ſibi ab aliis exhibetur, inquantū ex hoc paratur ſibi via ad hoc q̄ aliis prodeſſe poſſit. Appetitum ergo honoris tripliciter eſſe inordinatum contingit. Vno mō ex hoc q̄ hō appetit teſtimoniū de excellentia quam non hēt, quod eſt appetere honorem ſupra ſuam proportionē. Alio mō ex hoc q̄ ſibi appetit honorem non referendo in Deum Tertio mō ex hoc q̄ eius appetitus in ipſo honore quieſcit, nō referendo ad vtilitatem aliorū. Ambitio aūt importat appetitū honoris vt dictum eſt, vnde manifeſtū eſt q̄ ambitio ſp̄ eſt peccatum, quia ſp̄ eſt contra Dei vel proximi charitatem, pp̄ quod bene dicit Apoſtolus. 1. Corin. 13. Charitas non eſt ambitioſa. Licet aūt honor ſit premium virtutis ſēm Philoſophum 8 Eth. tñ non eſt pręmium virtutis quo ad ipſum virtuoſum, vt. ſ. hoc pro pręmio dēat expetere, ita q̄ pro tali pręmio dēat operari, ſed pro p̄mio dēt expetere beatitudinem, quæ eſt virtutum omnium finis. Sed honor dēt eſſe virtutis pręmium, quò ad alios qui nō hūt aliquid maius quod virtuoſo retribuant quā honorem, qui ex hoc ipſo magnitudinem hēt q̄ perhibet teſtimoniū virtuti, vñ patet q̄ non eſt ſufficiens pręmium, vt dr̄. 4 Ethi. Et ſi aliqui propter acquirendū honorē prouocantur ad bonū, vel reuocantur à malo, ſicut dr̄. 4. Eth. tñ illi q̄ p̄pter ſolū honorem vel bona faciunt, vel mala vitant, non ſunt vere virtuoſi vt dicit Philoſophus ibidem, vbi dicit q̄ non ſunt verè fortes, qui propter honorē fortia faciūt. Circa ſēm ſciendum q̄ ad ambitionis vitiū deteſtandum mouere nos dēnt, naturalis conditio, & mortalis afflictio, ſeruilis ſubiectio, periculorum aggrauatio, breuis eius duratio, exemplorum conſideratio, & finalis damnatio. Primo quidem ad ambitionis vitium deteſtandum mouere nos dēt conditio naturalis. Natura.n. oēs hoīes equalis cōditionis fecit, q̄ non præpoſuit hoīem hoī, niſi per rōnis abuſum peccādo fiat hmōi, brutis.n. ſolis præfecit natura & Deus hoīem. Pſalmus. Comparatus iumentis inſi. & ſimilis. f. eſt illis. Bern. Nihil beſtialius hoīe, qui eſt rōne vigēs, & non rōne vtēs. Aliter natura fecit pares & ſimilis conditionis. Greg. in mor. Non eſt data hoī prælatio vt dominetur hoībus, ſed vt præſit beſtiis terræ, & piſcibus maris, & volatilibus celi niſi induerent faciem eorum, vbi non delinquimus pares ſumus. Item natura corrupta nobis diſſuadet appetere pręeſſe aliis, quia ex quo primus hō corruptus fuit per peccatū, via aliquis viuit qui ſibi p̄eſſe potuerit, immo aliquam modicam ſui partē, vt oculos aut linguā aut ipſum cor via pōt hō bene regere. 1. Thim. 3. Si quis præeſſe domui ſuæ neſcit, quō eccleſiæ Dei diligentiam habebit? Multi aūt appetendo dñium hoīum ſerui fiunt dæmonum. Vt ſcripſerūt Bragmanni Alexandro, dicentes. Tu aūt oīum hoīum acquirendo dñium, ſeruū te facis oīum dominiorū, in eorum ſeruitutem redigēs vniuerſitatem membrorum tuorū. vbi probauerunt ei de membris ſingulis in quibus vitia regnabant, & in quibus Deos ſuos. i. dæmones præfecerat. Secundo ad ambitionis vitium deteſtandum mouere nos debet. afflictio multiplex quam infert ambitio. Multū.n. torquet hoīem in appetēdo & acquirēdo dignitates & honores, magis aūt in cōſeruando, maxime vero in amittendo, ſed ſuper maxime æternū damnationis ſupplicium infligendo. Quod aūt ambitio multipliciter torqueat hoīem primo intus in conſcīa oñdit. Bern. de conſidera. lib. 3. Dum ſinguli quæ noſtra ſunt quęrimus, fit vt inuicem inuidentes exerceamur ad odia, armemur ad iniurias, armemur ad lites, cauillemus ad dolos, feramur ad detractiones prorūpamus ad maledicta, opprimamur a ſuperioribus, opprimentes inferiores. Et poſt. O ambitiō crux, quō oēs torques. & omnibus places, nihil acrius cruciat, nil moleſtius inquietat, nil apud miſeros mortales celebrius negotiis eius, an non limina Apoſtolorum frequentius terit ambitio, q̄ deuotio, an nō quæſtionibus eius tota legū & canonū diſciplina inſudat, Tertio mouere nos dēt periculorū multorū aggrauatio. Deus enim multum indignatur ſicut princeps aliquis indignatur, qñ vult aliquis eius ſedē dignitatē vel dñium vſurpare, ipſo nō præcipiente, ignorante, vel nolente. Sic qui appetit dignitatem eccleſiaſticam vel ſęcularem non mandante dño. Heb. 5. Nemo aſſumit ſibi honorē, ſed qui vocatur a Deo tanquā Aaron, Non vt Chore. Numeri 16. Vbi patet ira dñi in terræ apertione, & eorum deuoratione, Non vt lucifer. Iſa. 14. Aſcendam ſuper al. nu. ſup aſtra cęli col. ſoli m. Vbi patet ira Dei in tot Angelorum præcipitatione. Siſt. 4. Reg. 15. de perſecutione Azariæ reg. Iuda pp̄ ambitionē ſacerdotii ſummi. Aug. In nullo Deum ſentio ita iratū mihi, quam in hoc cum indignus eſſem poſitus ſim ad gubernaculū in apice regiminis eccleſiæ. Maximè aūt, indignatur Deus, qñ videt diabolū. i. diaboli membrum vel miniſtrum velle ſedere in ſede ſua, eo maxime inhibente. Sicut ſupra ponitur exemplum de eo qui peruerſus ſedebat in ſede beati Martini, quem pede percuſſit, & ſedem ſubuertendo cū pręcipitauit & occidit. Secundū periculum eſt quia impetus hoſtiū ſuper eum amplius aggrauatur. Sicut ad loca altiora magis irruunt procellæ, fulgura, & venti. Iuxta illud. Perflant altiſſima venti. Et ſicut in bello materiali magis irruūt hoſtes in maiores, ſic in bello ſpūali contra maiores vitia & dęmones, & tentationes magis irruūt. 1. Reg. 31. Irruerunt Philiſtiim in Saul. Et poſt. Totum pōdus prelii verſum eſt in Saul. 3 Reg. 22. Præceperat rex Syriæ dicens. Non pugnabitis contra quempiā niſi contra Regem Iſrael. Quia, diabolus quaſi nō curat adeo impugnare alios, vt maiores maximè prælatos, quos ſi vicerit, alios defacili habebit. Iuxta illud Matth. 26. Percutiam paſtorē & diſpergentur oues. Hac cautela vtitur diabolus qua dr̄ vſus fuiſſe in hiſto. Caroli Rothlādus cōtra Marſirii Saraceni exercitum, cum per proditionē Gauulonis dictus Marſirius occidiſſet pugnatores Frāciæ i Rōciualle, & de viginti millibus Chriſtianorum non remanſiſſet niſi Rothlandus cum centū Chriſtianis quos ille collegerat latitantes in montibus, cupiens vindicare ſanguinem Chriſtianum effuſum, videns q̄ non eſſent niſi centum Chriſtiani cōtra quinquaginta millia ſaracenorū animauit ſuos ad vleiſcēdū Chriſti iniuriam & ſuorū, & q̄ oēs irruerēt vnanimiter contra principem & capitaneum exercitus Saracenorum, qui demonſtratus eis fuerat. Quod cū feciſſent oēm illam multitudinem vicerunt occiſo Marſirio, oēs aūt alii occiſi aut victi & fugati ſunt ab illis centum Chriſtianis. Hac ēt induſtria legitur in hiſto. Britonum, Arturus procuratorem Romanorum cum regibus orientalibus & occidentalibus & Romanis qui ſecum habebāt quadraginta quatuor millia pugnatorum viciſſe, præcipiens ſuis vt relictis aliis irēdēt cum impetu vbi erāt reges exercitus & imperatores. Quod & fecerūt & eis occiſis oēs alii occiſi ſunt & victi. Sicut vt dr̄ Iudith 15. q̄ oēs exercitus Aſſyriorum cū audiſſent decapitatum Olofernē fugit mens, & cōſilium ab eis, qui oēs de facili fugati proſtrati ſunt ab Hebreis. Tertium periculum eſt, quia pondus curæ maioris amplius augmentatur, vnus. n. miſer qui ſatis eſt oneratus de cura aīæ ſuæ, & vix pōt ſufficere ſibi ſoli ardenter appetit, & gaudenter ſuſcipit curam, & onus centum millium aīarum, cū tñ ſingulis aīabus ſinguli Angeli præponātur. Maximū eſt ergo pondus curæ, & maximum opus & laborem requirit, nō ociū. Bern. ad Eugenium Papam. Hō natus in prælatione ad laborem non honorē. 1. Thi. 3. Qui ep̄atū deſiderat bonū opus deſiderat. Hoc dicebat pro illo tp̄e qñ mors aſſidua officio ep̄i imminebat, & labor aſſiduus & grandis: qm̄ qui aliis pręerant prius quærebantur ad martirium, vt fiebat in tp̄e Pauli. Vel bonū. i. grande opus quod officiū requit, vel ſecundū q̄ dicit glo. ep̄s græcū eſt nomen dictū ab epi. quod eſt ſupra, & copos q̄d eſt intentio, vel intendere, quia qui poſtq̄ coactus ſuſcepit officium ep̄atus deſiderat intendere ſuper curā gregis, bonū opus deſiderat. Sed pauci ſunt, vt dicit Bern. Quis mihi det vnū de numero prælatorū, qui non magis inuigilet in marſupiis euacuandis. q̄ in aīabus curandis. Satis. n. patet q̄ pp̄ pinguedinē tp̄alium dignitates appetunt, & propter honores tp̄ales non p̄pter onera ſubleuanda. Legitur. n. in cronicis q̄ oēs Papæ & ep̄i ad martyriū primi requirebantur. Vñ a tp̄e beati Petri vſq; ad tp̄s beati Silueſtri fuerunt triginta duo Papæ continue qui p̄ martyrium tranſierunt ferè oēs. Vñ poſt beatū Sixtū Papam ſedes diu vacauit Papatus, nullus volebat Papatum ſuſcipere, p̄pter mortis timorem vel propter adiunctam paupertatem. Sed poſtquam tp̄e magni Conſtantini adiectæ ſunt poſſeſſiones & tp̄ales honores nec vnus inuentus eſt qui Papatum reſpueret. Multi aūt inuenti ſunt poſtea Papatū ambientes, tunc cum de

tæ ſunt poſſeſſiones nobiles eccleſiæ a dicto conſtantino, audita eſt vox dicens. Hodie venenum effuſum eſt in eccleſia Dei. quod verũ fuit de veneno ambitionis poſſeſſiones.n.& tpales honores adduxerunt in eccleſiã Dei ambitionẽ. Itẽ annexũ eſt onus tpaliũ de quo oportet rõnẽ reddere, & q̃ plura hẽt tpalia plus eſt oneratus. Quarto mouere nos dẽt ſeruilis ſubiectio, ambitioſi nãq; procurãt ſe poni in ſeruitiis illorũ per quos poſſe promoueri ſe ſperãt puta prælatorũ, vel principũ, in principio ſe recipi ſupplicantes ad aliqua humilitatis officia, & eis ſufficit ꝙ pedem habeant in curia, eũ autem ingreſſum primũ habuerint nõ ceſſant cogitare & precibus procurare ꝙ perueniant ad maiora. Nunquã vero contenti adeptis honoribus appetunt, cogitant, ſomniant, anxiantur, mediatores quærũt, interceſſores multiplicant, falſas amicitias ſimulant, adulãtur, ſeruiunt, donec ad gradũ cõſcenderint altiorẽ. Eſt.n.videre plurimos aucupes dignitatũ, honorum auidos, adhærere potentioribus, tentantes viã qua ſe poſſint e latere vel aduerſo in altum extollere. Et hoc vel rõne nobilitatis, vel rõne expenſarũ, vel munerũ, vel obſequiorum, vel diſſimulationũ fictarũ, allegando ſe indignos eſſe ad officia dignitatũ, vt ex hoc humiles & digni perconſequens reputentur. Sicut patet per exẽplũ de monacho qui cupiens abbas eſſe, data cuidã principi magna ſumma pecuniæ, vt per ipſum iuuaretur, vel potius intruderetur, ille vocatus ad abbatis officiũ humilitatẽ ſimulans, vt auidius putaretur onus refugere & recuſare honorẽ, & ſe tanta dignitate proclamabat indignum. Plane inquit princeps indignus es, quia data mihi pecunia clam emiſti, ſed per me non ſtat quin minus pactio cõpleatur. Iuſtũ eſt me liberatũ eſſe, & tu domũ redeas, & qui dignus eſt præficiatur eccleſiæ deſtitutæ. Tales ergo ſeruiũt & ſe hominum ſeruos efficiunt, vt quoquo pacto perueniãt ad intẽtũ, nec ſolũ hominum ſed & dæmonũ & oĩum vitiorũ. Sicut dr̃ in geſtis Alexãdri. Cũ Alexander p mũdũ pugnaret vt ſuũ dñium augmentaret, nuncii præcurſores intrauerunt ſiluã venientes ad fontẽ iuxta quẽ morabatur quidã Philoſophus nudus ſe reficiens de fontis gramine, & aqua, qui ita mundũ abiecerat, ꝙ nihil de mundanis ſibi retinuerat niſi cyphum in quo hauriebat aquam, & tonelli medietatẽ habentẽ vnicũ fundũ clauſum, ex alia parte erat apertũ. Cũ aũt ventus flaret & plueret, confugiebat ad illud vas vertẽs fundum contra pluuiã & ventũ contra illud dormiebat, philoſophabatur, meditabat, & quieſcebat. Cũ aũt videret nuncios prædictos concauatis manibus trahentes aquam de fonte, & bibentes, abiecit verſus eos cyphũ ſuũ. Quo viſo, illi cucurrerunt verſus vas in quo erat, quibus ait Nolite mihi auferre quod non poteſtis conferre, hoc dicebat de ſolis ſplendore quẽ ei retinebant vmbra ſua. Quærentibus aũt illis cur cyphum proiecerat, ait ꝙ doctus fuerat de beneficio quod natura ei præbuerat, neſciens ꝙ dediſſet ei natura de manibus cyphum, cũ aũt illi ſe dicerent ſeruos eſſe & nuncios magni dñi Alexandri, inquiſiuit quis ipſe eſſet, rñdit qđ maior eſſet dño eorũ, cũ ipſe eſſet dñs dñorũ ſuorũ. Ductus ad Alexãdrũ ꝓbauit hoc ei ſic, quia ipſe ſibi ſubiecerat & abiecerat mundũ, & in ſeruitutẽ redegerat corpus propriũ, & ſibi ſubiecerat ita cor ſuũ, vt non ſeruiret ei faciendo eius voluntatẽ, ſed potius rõi artauerat ad faciendũ & ſequendũ qđ ipſe volebat. Quibus oĩbus ipſe Alexãder quaſi ſeruus dñis ſeruiebat & ſubditus erat, merito dicebat ꝙ erat dñs dñorũ ſuorũ. Quinto nos monere dẽt exẽplaris inſtructio. Primo docet nos exemplũ Chriſti qui potius fugit regnũ ſibi oblatũ q̃ crucẽ, imo vt dr̃ Ioh.6. Cũ vellent eũ rapere vt eũ regẽ facerent fugit ſolus. Cũ aũt ad mortẽ eũ quærerent, eis ſe obtulit dicens Ioh. 18. Ego ſum &c. Itẽ beatus Hiero. fugit Romanũ cardinalatũ, & abiit profugus in Aegyptũ. Itẽ Aug. dr̃ ꝙ fugiebat ab illa ciuitate, q̃ non habebat epm̃, ne in epm̃ raperetur, qui & inuitus a btõ Valerio Hipponenſi epo eſt presbyter ordinatus. Itẽ de b. Ambroſio legitur, ꝙ cũ eſſet miſſus apud Mediolanũ iudex nondũ baptizatus, cũ mortuo epõ vrbis ſeditio eſſet populi in eccleſia, intrauit eã Ambroſius ad ppl̃m ſedãdũ, vox infantis ſonuit in eccleſia vt Ambroſiũ eligerent, ad quã vocẽ in eũ oẽs cõſenſerunt, qui fugiens ab eccleſia aſcendens tribunal promittẽs tormenta electoribus ſuis cũ nec ſic ceſſarent, ait. Philoſophiã ſequar niſi quieueritis. Cũ nec pp hoc permitterent, quaſdã meretrices fecit ad ſe ingredi vt ſic ceſſarent. Cũ aũt de nocte egrederetur furtiue de Mediolano & fugeret, Deo volente per errorẽ noctis in mane in porta vrbis Mediolanen. inuentus & captus, & baptizatus, die octaua in epm̃ eſt ordinatus. Itẽ de btõ Greg. legit, ꝙ cũ eſſet nobilis de genere ſenatorũ, defunctis parentibus ſuis, mundi honores fugiens, & de patrimonio ſeptẽ abbatias fundans factus eſt monachus, mortuo Papa Pelagio oĩs pp̃lus Romanorũ eũ Papam elegit, & Mauritius impator eũ inuitũ & renitentem confirmauit. Cũ portæ vrbis ita ſeruarẽtur ne poſſet effugere, obtinuit a quibuſdã negociatoribus, vt eũ intra doliũ ſuper quadrigam educerent ab vrbe, & cũ per triduũ latuiſſet, cũ Romanus populus ieiuniis & orationibus pro eo ſe affligerent, columna lucis tertia nocte vbi latebat ſuper eũ deſcendit per quã quidã incluſus Angelos aſcendentes & deſcendentes vidit, & ſic ibi inuẽtus ad Papatũ reductus eſt. Et ita Greg. pollens virtutibus inuitus & coactus incedit ad regimẽ aiarũ. Itẽ in vitiſpatrũ de beato Arſenio legitur, ꝙ cũ eſſet maximus in curia impatoris & honoratus, & oraret quõ ſaluus fieret, vox facta eſt ad eũ dicens. Arſeni fuge hoĩes & ſaluaberis, qui ex tunc fugit curiã & honores. Itẽ. b. Marcus euangeliſta diſcipulus. b. Petri Apoſtoli abſcidit ſibi pollicẽ, ne ad ſacerdotalem honorẽ poſſet promoueri, ſed Deo volente factus eſt primus Alexandriæ patriarcha. Itẽ in vitiſpa. legitur, ꝙ conuenerunt oẽs ſancti ſeniores, qui habitabãt in Syth. & conſenſerũt vt pater Iſaac ordinaretur eis in presbyterũ. Quod audiẽs dictus Iſaac fugit in Aegyptũ latẽs in quodã agro indignũ ſe reputans. Cũ aũt multi ſequerentur vt eũ comprehenderent, fatigati ex itinere dimiſerunt aſinũ, qui viæ neceſſaria eis portabat ad paſcendum, qui paſcendo venit vbi ſenex latitabat, die aũt illuceſcente requirentes aſinum ſuũ venerũt & inuenerũt eũ in loco vbi ſenex latitabat, & admirantes Dei diſpenſationem volebant eũ ligare & conſtringere & ſecũ reducere. Senex aũt non permiſit dicens. Iam non poſſum vobis cõtradicere, quia fortaſſe Dei voluntas eſt, licet ſim indignus, vt ſic voluntas vr̃a fiat. Ad idẽ eſt exẽplum de priore Clareu. Gaufredo noĩe, ꝙ cũ ipſe eſſet electus eps̃ Tornacen. & ab Eugenio Papa & beato Bernardo abbate ſuo cogeretur onus epatus illius accipere, ꝓſtrauit ſe ad pedes beati Bernardi & cleriCorũ in modũ crucis & ait. Monachus fugitiuus ſi me elegeris eſſe potero, eps̃ nunq̃ ero. Cui laboranti in extremis quidã monachus aderat, q̃ multũ eũ dilexerat viceuerſa, & ait ei, Adiuro te per Deũ chariſſime ꝙ ſi Deus tibi conceſſerit, certifica me de ſtatu tuo poſt mortẽ. Qui cũ poſt mortẽ eius oraret proſtratus ante altare apparuit ei dictus Gaufredus dicens, ꝙ ipſe erat quẽ adiurauerat. Cum aũt ille quæreret, quõ eſſet ei, rñdit. Bene per Dei grãm. Verũtñ eſt mihi a beata Trinitate reuelatũ, ꝙ ſi fuiſſem de numero epõrũ, eſſem de numero reproborũ & damnatorũ. Sexto mouere nos dẽt malæ mortis incurſio, quia ambitioſi frequenter turpiter, & ſubito moriuntur, qđ patet ex multis Bibliæ locis. Ex numeri. 16. patet per exemplũ Chore & ſuorum, qui ambientes ſacerdotiũ ſubito a terra abſorpti ſunt, & in infernum deſcenderunt. Item Iud. 9. per exẽplũ Abimelech qui a muliere eſt excerebratus, percuſſus ſubito lapide, & a gladio armigeri percuſſus & occiſus. Itẽ de Abſalõ qui ambiebat regnũ, qui ſuſpẽſus per capillos a Ioab tribus lanceis eſt perforatus. 2. Reg. 18. de morte Adoniæ, qui dixerat. Ego regnabo. 3. Regũ. 2. Itẽ. 2. Mach. 7. De ambitione Alchimi, de morte eius deteſtabili quõ paralyſi percuſſus obmutuit. De improuiſa & turpi morte ambitioſorũ refert Gotfridus Pariſienſis, ꝙ cũ Darius eſſet victus ab Alexandro & fugeret a facie eius, quidã ſerui eius in fauorem dicti Alexandri confoſſum Dariũ ſemineçẽ reliquerunt. Cũ aũt hoc fuiſſet Alexandro intimatũ, fecit præconizari, ꝙ quicunq; hanc vindictã de aduerſario ſuo ei feciſſet, ſi hoc ei notũ eſſet, ſuper oẽs hoĩes eos exaltaret. Cũ aũt illi credẽtes ſe ſup oẽs honorẽ hic ſe manifeſtauerũt, & eos Alexander ſuper oẽs altius ſuſpendit, vt ſic terrerentur, ne de eo ſimilia attentarẽt. Itẽ i lib. Fa. 4 ca. 6. ꝙ beato Thederico deberet ſuccedere in epatu Lingone. Cũ aũt Thedericus per regis francorũ violentiã eſſet expulſus, quidam Silueſter ei ſubſtituitur, qui dũ res epales occupaſſet & apud Lindo. iter pro epali benedictione ſuſcipienda a beato Niceno Archiepõ, epilẽtico morbo correptus, cũ per duos dies cõtinuos mugitus dediſſet, tertia die ſpm̃ exalauit. Poſt hunc aũt elegerunt lingonenſes Papulũ. qui fuerat Archidiaconus Eduẽ, quẽ multa iniqua egiſſe dicunt, qui cũ octauo epatus ſui anno dyoceſim ſuam viſitaret, dormienti apparuit beatus Thedericus dicens vultu minaci. Quid, hic ita agis quid ſedem meã polluis Papulle? quid eccleſiã peruadis? quid oues diſpergis? cede loco, relinque ſedẽ, abſcede longius a regione. Hæc dicens cũ ictu valido virgam q̃ habebat in manu eius pectori impulit, ex quo euigilãs dũ cogitat quid hoc eſſet dolore maximo in loco illo in quo depulſus fuit virga paſtorali affligit, cibũ & potũ abhorret, & mortẽ ꝓximã ꝑtolatur, & in his afflictionibus cũ die tertia ſanguinem ore proiiceret, cũ eo ſpm̃ exalauit. Septimo mouere nos dẽt æternæ mortis inflictio. Baruch 3. Vbi ſunt principes gentiũ &c. Et poſt. Non eſt finis acquiſitionis eorũ oẽs, exterminati ſunt, & ad inferos deſcenderunt. Numeri. 16. Chore & ſui oẽs deſcenderũt in infernũ. Iſa. 14. de lucifero q̃ dicebat, Ero ſimilis altiſſimo, ſupra aſtra cæli col. ſo. me. & aſcendã ſup alti. nu. &c. Et poſt. Vſq; ad infernum

num detraheris, &c. Et poſt. Detracta eſt ad inferos ſuperbia t. Bern. Ambi primatum, poſſide Archidiaconatum, aſcende ad Epiſcopatum gradatim aſcendens, veruntamen vſque ad inferni nouiſſima deſcendes.

De Hipocriſi. *Diſt.* X.

Deinde conſiderandum eſt de hipocriſi. Sicut aũt ambitio eſt appetitus honoris, ita hipocriſis eſt appetitus apparentiæ. De hac autem conſideranda ſunt tria, Primo quid ſit hipocriſis, & quale peccatum ſit. Secundo, quæ debent nos mouere ad vitandum hoc vitium. Tertio de differentijs, vel modis eius. Circa primum ſciendum, ꝙ dicit Iſido. li. Ethi. Hipocrita Græco ſermone in Latino ſimulator interpretatur, q̨ dum intus vitijs plenus ſit, bonum ſe palam oſdit, hipo. enim falſum, criſis iudicium interpretatur. Vñ nomen hipocritæ tractum eſt a ſpecie illorum, qui in ſpectaculis facies ſuas operiunt, diſtinguẽtes vario colore facies ſuas, vt ad perſonæ, q̃ ſimulant colorẽ perueniant, modo in ſpecie viri, modo in ſpecie mulieris, vt in ludis populum fallant. Vñ Aug. in li. de ſermone dñi in monte, dicit, ꝙ ſicut hipocritæ ſimulatores aliarum perſonarum agũt partes illius, qđ non ſunt. Non. n. qui agit partes Agamẽnonis vere eſt ipſe, ſed ſimulat eum, ſic in Eccleſia, & in omni vita humana, q̨ ſe vult videri, qđ non eſt, hipocrita eſt, ſimulat. n. ſe iuſtum, qđ non exhibet. Item Greg. 18. mor. 4. Hipocrita, q̨ Latine dř ſimulator iuſtus non eſſe appetit, ſed videri. Et iccirco auarus raptor eſt, q̨ dum iniqua agens de ſanctitate deſiderat venerari, laudẽ vitæ rapit alienæ. Hipocritarum vero ſtudium eſſe ſolet, vt qđ ſunt ſupprimant, & hoc qđ non ſunt, eſſe ſe hoĩbus innoteſcant, refugiunt videri, qđ ſunt, & ante oculos hoĩum ſuperducta innocentiæ quadam honeſtate ſe veſtiunt. Vñ recte per Euangelium voce noſtræ redemptoris increpantur, cum eis dř. Væ vobis hipocritæ, qui ſimiles eſtis ſepulchris dealbatis, &c. Math. 23. Sic ergo patet, ꝙ hipocriſis eſt ſimulatio, non quæcunq;, ſed ſolũ illa, q̃ ſimulat perſonam alterius, ſicut cũ peccator ſimulat perſonam iuſti. Nota tñ, ꝙ ſi quis habitum ſanctitatis aſſumpſit, puta religionis, vel clericatus, intendẽs ſe ad ſtatum perfectionis trãſferre, q̨a habitus ille ſignificat ſtatũ quo quis ad ꝑfectionis opera obligatur, ſed ſi ꝑ infirmitatem deficiat, non eſt ſimulator, vel hipocrita, quia non tenetur ſuum manifeſtare peccatũ ſanctitatis habitum deponendo. Si aũt ſanctitatis habitũ aſſumeret, ad hoc vt ſe iuſtũ oſtentaret, eſſet hipocrita, & ſimulator. Vlterius notare debemus, ꝙ cum in hipocriſi ſint duo. ſ. ſimulatio ſanctitatis, & defectus eius, ſi hipocrita dicatur ille cuius intẽtio fert ad vtrunque, vt. ſ. aliquis non intendens ſanctitatẽ hñe ſolũ appetat ſanctus apparere ſicut in ſcriptura ſacra accipi ſolet, ſic hipocriſis eſt peccatum mortale. Vñ Hiero. ſuper Iſa. 12. dicit in gl. ꝙ in comparatione duorum malorum leuius eſt apertẽ peccare q̃ ſanctitatẽ ſimulare. Et ſup illud Iob 2. Sicut dño placuit, &c. dicit glo. ꝙ ſimulata æquitas non eſt æquitas, ſed duplicatũ peccatum. Item ſuper illud Tren. 4. Maior facta eſt iniquitas populi mei peccato Sodomorũ, dicit gl. Scelera aĩæ planguntur, q̨ in hipocriſim labitur, cuius iniquitas maior eſt peccato Sodomorum. Item Iob 13. Non veniet in conſpectu eius oĩs hipocrita. Si aũt dicatur hipocrita ille, qui intendit ſimulare ſanctitatẽ a qua deficit ꝑ peccatum mortale, tunc q̃uis ſit in peccato mortali, ex quo ſanctitate priuatur, non tñ ipſa ſimulatio ſemper eſt peccatum mortale, ſed qñque veniale. Hoc aũt diſcernendũ eſt ex fine, qui ſi repugnet charitati Dei, vel proximi erit peccatũ mortale, puta cum ſimulat ſanctitatem, vt falſam doctrinam diſſeminet, vel aſſequatur eccleſiaſticã dignitatem indignus, vel q̃cunq; alia tꝑalia bona, in quibus finẽ conſtituit. Si vero finis intentus non repugnet charitati Dei, vel proximi, ſic eſt peccatũ veniale, puta cum in ipſa fictione delectatur, de quo dicit Philoſophus. 4. Eth. ꝙ magis vř vanus, q̃ malus. Eadẽ eſt rõ de mendacio, & ſimulatione. Contingit tñ qñque, ꝙ aliquis ſimulat ſanctitatis perfectionem, quæ non eſt de neceſſitate ſalutis, & talis ſimulatio nõ ſemper eſt peccatum mortale, nec ſemꝑ eſt cũ peccato mortali. Circa ſcđm ſciendum, ꝙ ad hipocriſis vitium deteſtandum mouere nos debet primo exhortatio ſcripturarũ, Seđo opus rerum naturæ, Tertio conſideratio figurarũ, Quarto pęnæ futurę. Primo inquam mouere debet exhortatio ſcripturarum. Cõtra nullos. n. alios peccatores magis inuehit ſcriptura ſacra, & etiam Chriſtus in prædicationibus ſuis, q̃ contra hipocritas. Eccl. 1. Ne acceſſeris ad Deũ duplici corde, neq; fueris hipocrita in conſpectu eius. Leuit. 19. Non indueris veſtem lana linoq; contextam. Math. 5. Attendite ne iuſtitiã veſtrã faciatis coram hoĩbus, vt videamini ab eis. Sequitur. Nolite fieri ſicut hipocritæ triſtes, &c. In quo capitulo, & in multis alijs oſtendit ſcriptura q̃ũo Deus hipocriſim deteſtať. Sequitur. Math. 23. Vbi octo maledictiones per ordinem deſcribuntur a Dño. Væ vobis, &c. Prima eſt, quia regnum cœlorum nõ intrant, ſed illud alijs obturant. Secunda quia bona ſpiritualia ſimulabant, tꝑalia deuorabant. Tertia, quia erant hoĩes cum multo labore venantes, & ad inferos ducentes. Quarta quia erant minora venerantes, & maioribus non deferentes. Quinta quia erant minora ſoluentes, & maiora relinquentes. Sexta quia exteriora colentes, & interiora negligentes. Septima quia erant oculos hominum ludificantes, & Dei oculos contemnentes. Octaua, quia erant patres ſuos accuſantes, & ſe excuſantes, & grauiora ſcelera conſummantes. Secundo mouere debet opus naturæ. Natura enim vt dicunt Philoſophi in operibus præponit interiora exterioribus. Primo enim in formatione corporum ſenſibilium, & maxime hoĩs operatur circa interiora, vt circa cor, & epar, & pulmonem, q̃ vitam adminiſtrant, anteq̃ circa formam exteriorem. Item in arboribus, & plantis circa germina, & radices, & in occulto operať primo, q̃ in aperto. Contra hipocrita totam, & primam curam ſuã ponit circa exteriorem apparentiam relicta cultura, & cura interiorum. Eccl. 19. Eſt qui nequiter ſe humiliat, & eius interiora plena ſunt dolo. Iſa. 9. Oĩs hipocrita neqñ quaſi non ęquus, ſed iniquus, quia de minimis maximam, & de maximis minimam curam gerit, vt dicit B. Bern. Non enim eſt ęquum magis curare de ſerpellaria, q̃ de troſſello, de exterioribus, q̃ de interioribus. Tertio mouere debet comparatio figurarum .i. diuerſæ rerum ſimilitudines, & figuræ quibus hipocritæ comparantur. Hipocritæ nempe in ſcripturis comparantur quibuſdã auibus, aĩalibus, arboribus, & herbis, & quibuſdã artificialibus. Auibus quidem, vt Cigno, qui ſub pluma alba habet carnem nigram. Item ſimilis eſt Struthioni, cuius penna ſimilis eſt auibus generoſis. ſ. Herodij, & Accipitris, quæ ſub pẽnis quas exterius oſtendit habet pedes ferinos, quia hi ſub ſimilitudine virtutum habent effectus, & voluntates beſtiales, oua ſua derelinquit in terra, quia opera ſua proijcit in terrenis dũ ea facit ꝓ eis. De hoc Iob 39. Pennas ſtructionis, &c. Item ſimilis eſt Vpupæ, quæ licet ſit auis picturata, & criſtata, tamen in ſtercore nidificat, & quieſcit. Similiter hipocrita in ſtercore immundæ conſcientiæ nidificat, & quieſcit. Hæ aues ſcđm legem immundæ ſunt, & prohibitæ comedi. Leuit. 11. Et nos cauere debemus imitationem hipocritarũ. Item ſimilis eſt Pauoni, qui prætendit pennas angelicas, & habet pedes latronis, & caput ſerpentis, quia cum imaginem virtutum extra oſtendunt, pedes latronis habet. i. affectus capiendi, & ſeducendi, caput ſerpentinum habet dum in principio ſeducere intendit, prætendens faciem virgineã. i. ſimplicem apparentiã, vt ille ſerpens, qui ſeduxit Euam, caudam tñ habet ſerpentinã, q̨a in fine venenum mortiferum immittit. Item ſimilis eſt Veſpertilioni, & auibus nocturnis, qui lucem odiunt. Narratur, ꝙ cum aues conuenirent venit inter eas Veſpertilio occultans quatuor pedes, & extendens alas fingebat ſe eſſe de illis non de quadrupedibus. Cum autem aĩalia conuenirent veniebat ad congregationem eorum clauſas tenens alas, & quatuor pedes prętendens, vt oſtenderet ſe eſſe de illis. Qđ aduertẽtes tã aues, q̃ aĩalia odioſũ eũ habentes, & perſequentes, de ſocietate ſua proiecerunt. Sic eſt de hipocritis, qui aliqñ ſunt cum bonis, & habitum ſanctitatis oſtendũt, & quaſi alas extendunt, dum ſimilitudinẽ ſanctitatis, & honeſtatis prætendunt. Cũ aũt in congregatione malorũ cum diſſolutis, & beſtialiter viuentibus pedes ſuos. i. beſtiales affectus ſuos diſſolutos præ alijs oſdunt, qñ pręalijs diſſoluunt alis honeſtatis ſuſpenſis, & ideo deprehenſi merito ſunt, & a bonis, & a malis euitandi, & iõ tanq̃ aues noctis lumen æternum ſuſtinere non poterunt, nec dei faciem videbunt. Iob 13. Nõ veniet in conſpectu eius oĩs hipocrita. Item ſimilis eſt hipocrita quibuſdam aĩalibus, vt Lupo. Sicut dř Math. 7 Intrinſecus aũt ſunt lupi rapaces. Dicit Ariſto. in libro de naturis aĩalium, ꝙ lupi Affricani ſibilos paſtorum fingunt, & oues eos eſſe paſtores credunt, & ad eos conueniunt, & ipſi eas poſtq̃ tenuerint diripiunt. Ioh. 10. Lupus rapit, & diſpergit oues. Item vñr eſſe nutriti a lupis infernalibus, lupi enim quando rapiunt pueros, & nutriunt, qñ vident eos velle ſe erigere ſurſum ſcđm qđ naturale eſt eis eos in capite cauda percutiunt, vt ad terram ſe proſternant. Sic Diabolus facit, vt iſti ad terrena ſemper intendant. Legitur de Nabuch. Dan. 4. ꝙ tandiu mutatus in beſtiam permanſit, vſque quo ad cœlum oculos leuauit. Item ſimiles ſunt vulpibus, qui fingunt ſe mortuas, & ad capiendum corniculas extrahunt linguas. Vnde dicitur, quod aliqua aliquando ſe mortuam ſimulauit videns quadrigas alecibus oneratas, quæ cum a mercatoribus crederetur mortua, & eſſet ſuper quadrigam poſita aleca deuorabat. Sic ipſi animas, & eccleſiarum bona quibus præponuntur deuorant. In hoc etiam ſimiles ſunt vulpi, quæ ſolam pellem exteriorem habet bonam, & ſola eorum conuerſatio exterior etſi bona non eſt, bona tamen videtur. Ezech. 13. Quaſi vulpes in deſerto Prophetæ tuerant. Bernardus ſuper Can. Hi ſunt oues habitu, vulpes actu, crudelitate lupi, qui

boni videri, & non eſſe, mali eſſe, & non videri volunt, etenim minus ſemp malitia palā nocuit. Nullus.n. bonus niſi boni ſimulatione deceptus eſt. Ita ergo boni in bonorum medio apparere ſtudent, vt proximi edificentur, mali volunt, vt plus malignent, nec eſt apud eos virtutes colere, ſed vitia colorare quaſi quodā virtutum minio. Itē ſimiles ſunt ericij, qui ſpinis ſuis ita pomis conſeguntur, ꝙ non apparet in eis caput nec pedes, ſed ſi in vaſe aqua pleno ſuperponunt nantes oſtdunt quale caput, & pedes habent. Sic hipocritæ vīr circūſepti aſperitate pnīæ ꝗdiu sūt pauperes, ſed poſtꝗ ꝑficiuntur honoribus nando diuerſas delitias, & diuitias congregando, reiectis aculeis aſperitatis, & pnīæ oſtdſit caput intentionū ſuarum, & pedes affectionū malarum, & iō ſtudebant, & pnīæ ſigna oſtdebant, vt dignitatibus ꝑficerent, & in delitijs voluptarent. Itē ſunt ſimiles Simiæ de qua dicunt naturales, ꝙ licet nullū aīal ſit hoī ſimilius extra, Intus tñ eſt maximè diſſimile. Sic vita hipocritæ extra vr rōnalis, intra tñ eſt rationi maxime diſſimilis. Itē ſimilet ſunt lamijs, ꝗ facies dnt hře virgineas, pedes æquinos, catulos quos lactare debēt laniāt. Iſa. 34. dr de Eccleſia. Erit cubile draconū, & paſcua ſtruthionū. Et poſt. Piloſus ſaltabit, ibi cubabit lamia, ibi foueā habuit ericius &c. Item ſimiles ſunt araneæ, ꝗ ſe totā euiſcerat, vt capiat muſcas. Sic hipocrita ſe, & totā ſubtilitatē ſuā apponit, vt capiat muſcas laudis humanæ, vel alicuius bñficij tpalis, & hoceſt tota fiducia eius. Ioh. 8. Quæ eſt.n. ſpes hipocritæ ſi auarè rapiat ſicut tela araneæ fiducia eius. Itē ſimilis eſt hipocrita Angelo Sathanæ, q ſe transfigurat in Angelum lucis, quia hipocritę extra sūt hoīes, ſed intus ſunt Dæmones, Angeli ſunt in exteriori apparētia, ſed interius ſunt Angeli Sathanæ in lucis Angelos transformati, vt decipiant hoīes ſimulata ſanctitate. Refert magiſter Iacobus, ꝙ cum quidā Abbas Cyſtercien. rediret a capitulo cum quodam Monacho multum literato, & eſſent in medio cuiuſdā ſiluæ errantes, occurrerunt eis qdā, q videbātur valde religioſi, rogantes eos, vt declinarent ad abbatiā ſuā. Qđ cum facerent, videbatur eis ornatiſſima, & ordinatiſſima abbatia illa in oībus officinis. Et cum viderent iacere in lectis pulcherrimis, Garſiones, & Monachi horrore concuſſi non poterant quieſcere, ſed & equi nitebantur capiſtra ſua rūpere, & fugere, nec de auena ſibi appoſita guſtabant. Cum aūt facto mane vellent recedere, venit Abbas illius abbatię rogans enixe, vt loqueretur aliquis eorū in capitulo. Qđ cū intraſſent videntes maximum capitulum, & monachorum maximam ſocietatē, mirati ſunt de apparentia maxima religionis, & de ſpiritualitate maxima monachorum. Cum aūt ad præceptum Abbatis dictus monachus prædicaret, æſtimans eos ſpiritualiſſimos, vt ipſi apparebant, incæpit loqui de Hierarchijs, & ordinibus Angelorum. Cum aūt primo loqueret de inferiori ordine Angelorum, & deiectione malorum, qui nō ſteterūt, exiuit maxima multitudo de capitulo. Similiter cū de tertio ordine, & alijs loqueretur multi exibant. Cum aūt ad vltimum pauciſſimi remanſiſſent, indignatus monachus quæſiuit quid hoc eſſet. Tunc Abbas ait. Nos ſumus de illis Angelis de quibus loqueris. Illi aūt de quorū ordine, & ruina loquebaris, cū de hoc loquebaris recedebant, non valentes ferre verba ſuæ deiectionis. Nos qui remanſimus fuimus de ſuperioribus ordinibus de quibus nōdum locutus es, nec volumus vltra audire verba tua, & hoc dicto ipſi cum abbatia ſua cū maximo ſonitu euanuerunt. Dicti aūt monachi ſe inuenientes inter dumos, & paludes, vix ad viam redire potuerunt. Item ſimiles ſunt quibuſdam arboribus, vt viti ſilueſtri, ꝗ primo floret ī vere, & redolet in Autumno, fert pro fructu labruſcas. Iſa. 5. Expectaui, vt faceret vuas & fecit labruſcas. Similiter, & arundini, ꝗ pro fructu fert lanuginem. Sap. 5. Quaſi lanugo, ꝗ a vento tollitur. Math. 11. Arundinē vento agitatam. Arundo luto radicatur, vacua eleuatur, lanugine fecundat, Sic hipocritę cum ſint vani vana opera habēt, ſicut Apoc. 3. dicit dñs de Eṗo Sard. Nō inuenio opera tua plena corā Deo. Item ſunt ſimiles arbori ſambucæ, quæ gratū, pulchrū, & odoriferum prætendit florem, fructū fert tetrum, & contagioſum. Sic hipocrita licet primo habeat apparentiā honeſtatis, in fine exhibet opera ſęditatis. Aliquando, ſed rare fit, qđ aſſerit B. Greg. Turon. in Hiſt. Francorum 4. li. 11. c. qñ ante mortem Theotenaldi Regis Francorum arbor ſambucæ ſine vitis coniūctione vuas maturas protulit, & quæ grana nigra dare ſolita eſt, dedit grana racemorum. Sic fit miraculoſe qñ hipocrita aliquis ad Deum conuertitur, qui faciebat opera fœda, in charitate manens fert opera Deo grata. h. d. dictus Gregorius ſe vidiſſe. Item ſunt ſimiles arboribus Sodomorum, de quibus in Hiſt. Scholaſtica dr, ꝙ ferunt iuxta mare mortuum poma liuida apparentia exteriori, ſed cum matura creduntur, & aperiuntur, ſcintillis plena inueniuntur. Sic opera hipocritarū, quæ vīr modo viua, inueniuntur in morte coram Deo, & ſanctis morte plena. Itē comparantur mirice, quæ fert florem pulchrum, & multum in fine fructum inutilem, & vacuum. Hiere. 17. Erit quaſi mirice in deſerto. Item ſimilis eſt ligno putrido, qđ de nocte lucere vr, ſed de die eſſe putridum apparet. Sic hipocrita in nocte vitæ pñtis vr eſſe aliquid lucidum, & pulchrum, ſed in die æternitatis apparebit eſſe lignum putridum æternis incendijs præparatū. Itē comparatur quibuſdā graminibus, vt dicit B. Greg. in moralib. ſuper illud Iob 8. Nunquid vireſcere poteſt ſcirpus abſque humore, & carectū ſine aqua ante oēs herbas areſcit cum adhuc ſit in flore, nec manu carpatur. Sic ſpes hipocritæ peribit. Gloſſ. ibi. Scirpus intus eſt vacuus, carectum manum tangentis lædit, quia hipocrita correctionem non recipit, ſed ad dilacerandum vitam aliorum prorumpit, alios enim iudicat, & reputat peccatores, & habens trabem in oculo ſuo, videt feſtucā in oculo fratris ſui. Contra quem dñs Math. 7. Hipocrita eijce primum trabem de oculo tuo, &c. Correptionem aūt non recipit, vel qa nō curat eſſe bonus, ſed ſolum apparere, vel quia culpam ſuam non recognoſcit, plus eis credens, qui eum ſanctum prædicant, & credunt, ꝗ conſcientiæ ſuæ, quia ſunt illi plures, & conſcientia cæca eſt. Contra quos poeta. Plus alijs de te, ꝗ tu tibi credere noli. Greg. ſuper illud Iob 26. Non clamabunt cum vīcti fuerint. Victi non clamant, quia humana auiditate ſuperati ſanctos ſe putant, etiam cum in peccatis moriuntur, ſicut patet in vitis patrum. Quidam frater interrogauit ſenē, quid ſaluat hominem? Rñdit ſenex. Opus. Hoc probauit per exemplum illius ſolitarij, de quo tanta opinio habebatur in ciuitate, ꝙ oēs conuenerunt in eius tranſitu cum cereis, quem vidit quidam ſanctus a Dæmonibus violēter extrahi, & deportari, de quo hr ſupra de morte. Item comparatur hipocrita quibuſdā artificialibus, ſicut Idolo, cuius tota cultura, & apparentia eſt exterius. Zach. 11. O paſtor, & Idolum, qñ nec habet vitam gratię, nec motum virtutū, vel affectionum ad benè operandum, nec ſenſum compaſſionis, vel deuotionis, magis enim vult apparere bonus, ꝗ eſſe, magis hře ſimulacra bonorum, ꝗ vera bona. Sen. Apud iniquos nō ſūt vera bona, ſed ſimulachra bonorum. Item ſimilis eſt ſtatuæ, quā erexit Nabucho. quæ exterius erat aurea, intrinſecus lutea, tales conſtituit in Eccleſia, vt ab hominibus adorarentur. Itē ſimilis eſt ſtatuæ, quæ inuēta eſt loco Dauid in lecto eius. 1. Reg. 19. Item hipocrita eſt figmentum, qđ dr chimera, vt ſit in ſola hominum opinione, ſed in re nihil. Item hipocriſis dr eſſe fermentum. Luc. 12. Attendite a fermento Phariſeorum, qđ eſt hipocriſis. Et dr eſſe fermentum, quia hipocritæ ſuo malo exemplo, vel mala doctrina corrumpunt alios. 1. Corin. 15. Modicum fermentum totam maſſam corrumpit. Ioh. 24. Qui regnare facit hipocritam pp peccata populi, quia ſcilicet eorum ſuperbia meretur illud, vt ſuperioribus corruptis corrumpantur & ipſi. Vnde hipocriſis comparatur lepræ, quæ eſt morbus contagioſus, q cū naſcitur in capite, & maxime in oculis, inferiora membra corrūpit. Iſa. 1. Omne caput languidū, &c. Et poſt ſubiungitur facilis corrupto inferiorum. A planta pedis vſque ad verticem nō eſt in eo ſanitas. Item hipocrita comparatur ſterquilinio niuibus cooperto, & ſepulchris ornatis, & parietibus dealbatis, calicib⁹, & paropſidibus exterius mūdatis, intus aūt fecib⁹ plenis Mat. 15. & aureo calici Babilonis. Apoc. 16. Quarto ad hipocriſis viuū deteſtandum mouere debet horror pœnæ futuræ, quia videlicet finaliter damnabunt. Ioh. 13. Non veniet in conſpectu eius ois hipocrita. Veniet quidem ad iudicium condemnandus, & de ſua occultata malitia confundendus, ſed non veniet ſaluādus ab eo, & faciem eius glorioſam viſurus. Item Ioh. 27. Quæ.n. ſpes mea ſi auarè rapiat &c. Sequitur. Nō liberabit Deus aīam eius, nec audiet clamorem eius cum venerit anguſtia ſuper eum, ſed ſeparabit eum a ſe, & exponet Diabolo. Sicut malum ſeruū de quo dr Matth. 24. diuidet eum. i. a ſe ſeparabit, partemq; cū hipocritis ponet, ibi erit fletus, & ſtridor dentium. Circa tertium ſciendum, ꝙ hipocriſis quatuor ſunt dñæ, vel ſpecies, Prima ſpecies eſt qñ aliquis ſimulat ſe hře, qđ non habet, & facere, qđ nō facit. Sicut illi, qui facies ſuas exterminant pallore. ſ. & macie, vt appareant hominibus ieiunātes, cū tñ non ieiunent. 1. Thi. 4. In hipocriſi loquentium mendacium. Secunda ſpecies eſt eorū, qui bona quidem faciunt, ſed ea fœdant intentione corrupta. Math. 6. Cum facis eleemoſynam noli canere ante te, ſicut hipocritæ faciunt. Tertia ſpecies eſt quando bonis obumbrationibus mala ſua depingunt, contra quos Math. 15. Væ vobis hipocritæ, qui ſimiles eſtis ſepulchris dealbatis, &c. Vel qui ſumunt habitum ſanctitatis, & non habent actum. Illi ſunt ſimiles Symoni Cyreneo, qui Crucem domini in angaria portauit, non quē cum introduceret in Paradiſum, ſed alios: de quibus B. Bern. Væ portātibus Crucē non ſicut Saluator ſuam, ſed ſicut ille Symon Cyreneus alienā. Væ cytharedis cytharizātibus nō vt illi de Apoc. ī cytharis ſuis, ſed ī alienis. Vę ſemel, & vę iterū ſuper his pauperibus crucē Xp̄i portātib⁹, & Xp̄m nō ſequētib⁹. Qui nimirum

nimirum ei paſſionibus participãtur, humilitatẽ ſequi negligũt duplici contritione conterentur, qui hmõi ſunt, qui pro tpali gloria tpaliter ſe affligunt, & in futuro pro interna ſuperbia ad æterna ſupplicia pertrahuntur, laborant cũ Chriſto, ſed non regnant cum eo, Chriſtũ in paupertate ſua ſequũtur. De torrente in via bibunt, ſed non exaltabũt caput in patria. Quarta ſpecies eſt, qñ aliquis ſimulat ſe velle occultare bona ſua, cũ tñ deſideret ea eſſe manifeſta hoĩbus ne appareat eſſe hipocrita, & vt melior appareat hoĩbus. Contra tales Math. 6. Cum oratis nõ eritis ſicut hipocritæ triſtes, qui amant in ſynagogis, & in angulis platearum ſtantes orare, vt videantur ab hoĩbus, vt videlicet hoĩes eos velle latere videant, amen dico vobis receperunt mercedem ſuam. De Iactantia, ſingularitate, & Arrogantia, require ſupra, inter gradus ſuperbię. Item de Iactantia, ſupra primo libro.

De Ironia. Diſt. XI.

DEinde conſiderandum eſt de Ironia. Circa quam conſideranda ſunt duo. Primo vtrum ironia ſit peccatum. Secundo de comparatione eius ad iactantiam. Circa primũ ſciẽdum, ꝙ ironia dr duobus modis. Vno modo ſm vulgarẽ modũ loquendi qñ. ſ. aliquis in proferendo aliquid pertinens ad laudẽ alterius intendit contrarium, v. g. Volens vituperare aliquẽ de feritate dicit. Tu multum es benignus. Vel de in patientia ſeu ira dicit. Tu multum es patiens. Vel, o quantũ tu es benignus, & patiens, & hmõi. Ironice loquebat̃ Apoſtolus j. Cor. 6. Secularia iudicia ſi habueritis contemptibiles, qui ſunt in Eccleſia illos conſtituite ad iudicandum. Quod aũt ironice loqueret̃ oñdit cũ illico ſubiungit dicens. Ad verecundiam veſtram dico. Alio modo dr ironia ſm Philoſophum 4. Ethi. per ꝙ aliquis minora de ſe ſingit. Hoc aũt põt contingere dupliciter. Vno modo ſalua veritate, dum. ſ. maiora, quæ ſunt in ſeipſis reticent. Quidam vero minora detegunt, & de ſe proferunt, ꝗ tñ in ſe eſſe recognoſcũt, & ſic minora de ſe dicere non pertinet ad ironiã, nec eſt dictũ ſm genus ſuum, niſi per alicuius circunſtãtiæ corruptionẽ. Alio modo aliquis dicit minora a veritate declinans, puta cũ aſſerit de ſe aliquid vile, qđ in ſe nõ recognoſcit, aut cũ negat de ſe aliquid magnũ, qđ tñ percipit in ſe eſſe, & ſic pertinet ad ironiã, & eſt ſemper peccatum. Vñ dicit Aug. ſuper Ioh. Nõ ita caueatur arrogantia, vt veritas relinquatur. Et Greg. dicit, ꝙ incaute ſunt humiles, qui ſe mentiendo illaqueant. Salomon aũt non eſt mentitus, dicendo Prouer. 30. Stultiſſimus ſum virorum, & ſapientiã hoĩum non eſt mecum. Similiter nec Amos Propheta qñ dixit. Non ſum Propheta nec filius Prophetæ. Duplex. n. eſt ſapiẽtia, & duplex ſtultitia. Eſt. n. quædam ſapientia ſm Deum, quæ humanam, vel mundanam ſtultitiam habet adiunctã, ſm illud 1. Cor. 3. Si quis inter vos ſapiens vr eſſe in hoc ſęculo ſtultus fiat, vt ſit ſapiens. Alia vero eſt ſapientia mundana, ꝗ vt ibidẽ ſubdit̃ ſtultitia eſt apud Deum. Ille ergo, qui a Deo confortatur confitetur ſe eſſe ſtultiſſimum ſm reputationem humanam, quia. ſ. humana contemnit, qui hominẽ ſapientia quærit. Vñ & ibidem ſubditur. Et ſapientia hominum non eſt mecum. Et poſtea ſubdit. Et noui ſanctorum ſcientiam. Vel põt dici ſapiẽtia hominũ eſſe, quæ humana rõne acquiritur. Sapientia vero ſanctorum, ꝗ ex diuina inſpiratione hr. Amos aũt negauit ſe eſſe Prophetam origine, quia. ſ. non erat de genere prophetarum. Vñ & ibidem ſubdit, nec filius prophetæ. Circa ſm. ſ. de comparatione ironiæ ad iactantiam. Sciendum, ꝙ vnum mendacium dr eſſe grauius altero. Qñque quidem ex materia de qua eſt, ſicut mendacium qđ fit in doctrina religionis eſt grauiſſimum. Qñque aũt ex motiuo ad peccandum, ſicut mendacium pernicioſum eſt grauius, ꝗ officioſum, vel iocoſum. Ironia aũt, & iactantia circa idẽ mentiuntur, vel verbis, vel quibuſcunque exterioribus ſignis. ſ. circa conditionem pſonæ, vñ quantũ ad hoc æqualia ſunt. Sed vt plurimum iactãtia ex turpiori motiuo pcedit. ſ. ex appetitu lucri, vel honoris. Ironia vero ex hoc ꝙ fugit, licet inordinate p electionem alijs grauius eſt. Et ſm hoc Philoſophus dicit, ꝙ iactãtia eſt grauius peccatum, ꝗ ironia. Contingit tñ qñque ꝙ aliquis minora de ſe fingit ex aliquo alio motiuo, puta ad doloſè decipiendum. Et tunc ironia eſt grauior. Et nota, ꝙ cuoi duplex ſit excellentia. Vna quidem in tpalibus rebus, alia vero in ſpiritualibus. Contingit aũt, ꝙ aliqui per exteriora ſigna, vel per verba prætendunt quidem defectum in exterioribus rebus, puta p aliquam veſtem abiectã, aut per aliquid hmõi, & per hoc ipſum intendit oſtentare aliq̃ excellẽtiã ſpũalẽ, ſicut dñs de quibuſdã dicit Math. 6. Quod exterminãt facies ſuas, vt appareãt hoĩbus ieiunantes. Vnde iſti ſimul incurrunt vitium ironiæ, & iactãtiæ, tamen ſm diuerſa, & propter hoc grauius peccant. Vnde, & Philoſophus dicit in 4. Ethi. ꝙ & ſuperabundantia, & valde defectus iactantium eſt. Propter quod de Auguſtino legitur, quod neq; veſtes nimis precioſas, neque nimis abiectas habere volebat, quia in vtroque homines ſuam gloriam quærunt.

DEinde conſiderandum eſt de adulatione. Circa quam cõſideranda ſunt tria. Primũ quid ſit adulatio. Secundo vtrũ ſit veniale, vel mortale peccatum. Tertio, ꝗ pñt & debent mouere ad hoc vitium deteſtandum. Circa primum ſciendũ eſt ꝙ amicitia vera, & affabilitas, & ſi principaliter intẽdat delectare illos cũ quibus viuit ſeu amicabiliter conuerſat̃, tñ qñ expedit, vel pp bonum non veretur, vel refugit cõtriſtare, vel pp bonum proximi conſequendũ, vel pp malum aliqđ excludẽdũ, ſicut dicit Philoſophus 4. Eth. Et Apoſtolus 2. Cor. 7. Si contriſtaui vos in Epiſtola non me pœnitet. Et Sequitur. Gaudeo nõ qa contriſtati eſtis, ſed qa contriſtati eſtis ad pœnitentiam. Si ergo velit aliquis illos quibus conuiuit in oĩbus delectare in loquendo, profecto excedit modum in delectãdo, & ideo peccat p exceſſum. Et ſi quidem hoc faciat ſola intentione placendi, vel delectandi, placidus ſm Philoſophũ appellat̃. Si aũt hoc faciat intẽtione alicuius lucri conſequẽdi, vocatur blanditor, vel adulator. Cũiter tñ ſolet nomen adulationis attribui oĩbus, qui ſupra modum debitum volunt alios verbis, vel factis delectare in cõuerſatione cõi. Sciendũ aũt ꝙ aliquis põt alium delectare laudando, & benè, & malè, put. ſ. circunſtantiæ debitæ, vel ſeruant̃, vel prætermittũtur. Si. n. velit quis alium delectare laudando, vt cũ ſuis ſermonibus conſoletur, ne in tribulationibus deficiat, vel vt leuius ea ferat, aut vt amplius in bono proficiat debitis circũſtãtijs obſeruatis, ſic non eſt adulatio, ſed pertinet ad virtutẽ amicitiæ. Ad adulationis vero vitium pertinebit ſi velit quis alium laudando delectare in illis in quibus non eſt laudandus, puta qa mala ſunt, ſm illud Pſ. Laudatur peccator in deſiderijs animæ ſuæ, &c. Vel quia non ſunt certa, ſm illud Eccl. 27. Ante ſermonem ne laudes virum. Vel etiam ſi probabiliter timeatur, ꝙ huiuſmodi laude ad inanẽ gloriam prouocetur, ſm illud Eccl. 11. Ne laudes virum in ſpecie ſua. Et iterum. Ne laudes hominem ante mortem. Similiter ſi velit aliquis hoĩ placere, vt in eo nutriat, vel augeat charitatẽ, & ſic amplius proficiat, laudabile eſt. Sed ſi velit placere Deo pp inanem gloriã, vel pp lucrum aliquod aſſequendum, vel ẽt ſi malis placere quæreret, & in malis, hoc eſſet peccatum, ſm illud Pſ. Dñs diſſipauit oſſa eorum, qui hominibus placent. Et Apoſtolus Gal. 1. Si hoĩbus placerem, Chriſti ſeruus non eſſem. Circa ſm. ſ. qõ adulatio ſit mortale, vel veniale peccatum. Sciendum, ꝙ peccatum ſit mortale, qđ cõtrariatur charitati. Adulatio qñque contrariatur charitati, qñque non. Contrariatur aũt charitati tripliciter. Vno modu rõne ipſius materiæ, puta cum aliquis laudat peccatum alterius, hoc enim contrariatur dilectioni Dei, contra cuius iuſtitiam loquitur, contrariatur etiam dilectioni proximi, ſm illud Pſ. Quoniã laodatur peccator in deſiderijs aĩæ ſuæ, & iniquus benedicitur, exacerbauit dñm peccator. Et Hiero. dicit. Nihil eſt, qđ tam facile corrumpat mentes, ꝗ adulatio. Et ſuper illud Pſ. Conuertantur ſtatim erubeſcentes, dicit gl. Plus nocet lingua adulatoris, ꝗ gladius perſecutoris. Item ſuper illud Pſ. Oleum peccatoris non impinguet caput meum, dicit glo. Falſa laus adulatoris mentes hominum a rigore veritatis emollit ad noxia. Vnde manifeſtum eſt, ꝙ ſic eſt peccatum mortale. Alio modo contrariatur charitati ratione intẽtionis, puta cum aliquis adulatur alij, vt ei fraudulenter noceat ſiue corporaliter ſiue ſpiritualiter, & ſic etiã eſt peccatum mortale. Et de hoc dr Prouer. 27. Meliora ſunt vulnera diligentis, ꝗ fraudulentia odientis oſcula. Tertio modo contrariat̃ charitati p occaſionẽ. Sicut cũ laus adulatoris fit alicui occaſio peccandi, ẽt pręter intentionem adulantis, & in hoc cõſiderari oportet vtrum ſit occaſio data, vel accepta, & qualis ruina ſubſequatur, quia ſi ſit occaſio data, & inde ſequatur peccatum mortale, ipſe adulator dans occaſionem illam peccat mortaliter. Si vero ſequatur peccatum veniale, peccat adulator venialiter. Si vero ſit occaſio accepta præter intentionem adulatoris, ſi ſequatur ruina peccati mortalis, adulator peccaret mortaliter, ſi aũt ſit occaſio peccati venialis, venialiter peccat, ſicut, & de ſcandalo dici ſolet. Si autem ex ſola auiditate placendi, vel alios delectandi ad malum aliqđ excludendum, vel ad bonum aliquod in neceſſitatis articulo conſequendum aliquis adulat̃, ſic non eſt contra charitatem. Vnde nec eſt mortale, ſed ſolũ veniale peccatum. Circa tertium, ſciendum ꝙ adulationis vitium cauendum, & deteſtandum eſt multiplici rõne. Primo quidem, quia adulatio ſimplices dementat, ſecundo quia bonos fermentat, tertio quia malos fomentat, quarto quia peruerſos augmentat. Simplices quidem dementat verbis fallacibus, vt ſibi videantur alij, quam ſint, vel alios credant alios, quàm ſint, vt malos credant bonos, & feras, & Lupos, & Leones faciant ſibi videri homines, ſcilicet cum eos, qui operantur crudeliter, vt exactores pauperum faciant ſibi videri, quod operentur rationabiliter, paruos faciant ſibi videri magnos, & ſtultos ſapientes, & malos bonos. Sicut erat dementatus Ro-

boam adulationibus iuuenũ cũ dicebat. Minimus digitus meus groſſior eſt dorſo pr̃is mei. 3.Reg.12. Secundo adulator bonos fermentat verbis mendacibus: adulatores .n. ſunt falſi teſtes, & mendaces quos quærunt hoĩes, vt ferant teſtimonium pro ſe. Eccl 20. Qui edunt panes illius falſæ linguæ ſunt, cũ ipſi ſuper oĩa indigerent veridicis teſtibus, qui eis dicerent veritatem. In hoc.n. magni hoĩes ſunt egentes, quia non habent qui dicat eis veritatẽ, licet alia abundanter habeant. Seneca. Monſtrabo tibi quid oĩa poſſidentibus deſit.ſ. q verum dicat. Sicut recognouit bene Theodoſius Imperator de Ambroſio, q arguit eũ publicè de peccato ſuo publico. Vñ ait. Inueni vnum hoĩem veritatis in toto mundo. Ambroſium.ſ. Pontificẽ, q ẽt pniam publicam fecit pro peccato ſuo publico. Iſti blandiendo decipiunt, q̃a faciũt hoĩes obliuiſci diuinorum iudiciorum, & recedere a mandatorum via. Iſa.3. Popule meus, qui te beatum dicunt, ipſi te decipiunt, quia faciunt credere miſeris, ꝙ ſint beati, & ſtultis, ꝙ ſint ſapiẽtes. Sicut illis, q ſtultis naturaliter imponũt mitrã de pergameno, quos faciunt credere Epos, faciunt errantes credere, ꝙ bñ vadũt, & ducũt eos per inuia, vt latrones ducunt peregrinos extra viam publicam, vt ſpolient. Ideo ſequitur. Viã greſſuũ tuorum diſſipant, Stat ad iudicandũ dñs Hiere. 38. Seduxerunt te, & præualuerunt aduerſum te viri pacifici tui. Sicut dicit Hiere. ad Sedechiam. Similiter Hiere. 41. legitur feciſſe Hyſmael filius Careæ peregrinis euntibus in Hieruſalem, quos ſeducens occidit. Iſti ſunt ſimiles aucupibus, q dulciter ſibilando laqueos abſcondunt in quibus cũ dulci ſibilo inducunt aues. Sicut dicit Prouer. 29. Homo qui blandis fictiſq; ſermonibus loquitur cum proximo ſuo, quaſi rethe expandit pedibus ſuis. Fallunt hoĩes, quia eos quaſi vendere ſibi volunt dum ſibi laudant. Vñ adulatori ait quidã. Quid mihi me laudas, nunquid mihi vẽdere me vis? Tales ſub ſpecie amicitiæ decipiũt. Sed meliora ſunt vulnera diligentis, q̃ fraudulenta odientis oſcula. Prouer. 27. Quis debeat aut velit iraſci amico vera dicenti: nam etſi odiũ parit veritas, non hoc agit. Nã in odium vitiorum ſanctus amor igneſcit, & ſequitur, & in illos magis inuehit, quos magis diligere cõprobatur. Amicorum parcere vitijs eſt adulatio non dilectio. nec tã amicitiã, q̃ amentiam ſapit, non arguere quos amamus. Adulatores aũt eo amplius caueantur quo ſub amantis ſpecie nocere non deſinunt, donec lumen interioris oculi obtundatur, & aures ne verum audiant obturentur. Sed vt ait Cicero. Cuius aures clauſæ veritati, vt verum audire non poſſint, eius ſalus deſperanda eſt. Adulatores oĩa proferunt ad libitũ alienæ voluntatis, parum ad ſolidum veritatis. De hoc ait qdam ſapiens. Adulator eſt inimicus oĩs virtutis, & quaſi clauum figit in oculo illius cũ quo conſerit, eoq; magis cauendus eſt quo ſub amantis ſpecie nocere cupit. Comites.n. habet odium, proditionem, & no'ã mẽdacij, excæcationem proximi, exterminium totius honeſtatis. Seneca. Adulatio ſimilis eſt amicitiæ, q̃ apertis auribus excipit, & leuiter in præcordia noſtra deſcendit, eo ipſo gratioſa quo lædit. Venit ad me pro amico blandus inimicus, & vitia mihi ſub virtutum ſpecie ſuggeris. Idem. Adulationes euita, ſitq; tibi tã triſte laudari a turpibus, q̃ vt lauderis ob turpia. Difficilimum eſt adulatorum aſſertiones repellere, quorum ſermones aĩum quadam voluptate reſoluunt, nullius per adulationem amicitiã merceris, nec ad tuam promerendam, per hanc aditum pandas, non acerba, ſed blanda verba timebis. Tertio adulator malos fomentat blandis ſermonibus, eſt.n. adulator ſicut nutrix Diaboli, lactans, & nutriens in malum, nõ ſolum paruulos, ſed ẽt ſenes, & libẽtius magnos, q̃ paruos, puta Reges, Principes, & Prælatos. Adulatores ſunt ſimiles lamijs, quæ facies habent virgineas, & corpus ferinum, qui quos lactant, laniant, & occidunt. Vñ dñr lamiæ quaſi laniæ a laniando. Ideo Prouer. 1. Fili ſi te lactauerint peccatores, ne acquieſcas eis. Et 16. Vir impius lactat amicum ſuum, & ducit eum per viam non bonam. Nota. Nutrices paruulorum non ſolum lactant, ſed & ſuauiter cantant ad ſopiendum eos. Sic adulatores quos lactant cantibus ſuis, i. blandis ſermonibus ſopiũt in peccatis, ſimiles ſunt illis tibicinibus, qui canebãt circa mortuam filiam Archiſinagogi Math. 8. Item illis, qui ſepeliebãt mortuum Mat. 8. Sinite mor. ſe. &c. Greg. ibi. Mortuus mortuum ſepelit, cum peccator peccatorem fauorum aggere ꝑmit. Sunt ſacerdotes Diaboli cantantes adulationes ſuper mortuos quos flere debuerunt. Iſti incipiunt quaſi vigilias de Placebo, cantant.n. carmina Diaboli, quæ.ſ. ſciunt hominibus placere. Rñdẽt.n. ſingulis ſicut Echo. Sap. 28. Reſonans de altiſſimis mõtibus Echo. Conformant enim ſe adulatores vocibus, & voluntatibus eorum quibus cupiunt adulari. Oſeæ 7. In malitijs ſuis lætificauerunt regem, malitias eius dicentes eſſe iuſtitias. Dicunt enim principi rapienti, vos poteſtis, & debetis hoc facere, quia omnia veſtra ſunt, & ipſi ſunt mali ruſtici, Eccleſias ſpoliantĩ dicunt, dñe poteſtis accipere, quia totum eſt perditum quicquid iſti clerici, vel Monachi poſſident, & ſic de alijs. Pſ. Laudat peccator in deſiderijs aĩæ ſuæ, &c. Augu. Linguæ adulantium alligant hoĩes in peccatis, & ſic aĩas eorum trahunt ſecum in perditionem. Rex quidam collaterales ſuos interrogauit dicẽs. Quid de me dicunt hoĩes in regno meo? Qui dixerunt ei. Dñe quid poſſunt ipſi dicere de vobis niſi omne bonum? oẽs laudant vos, & amant, dicentes ꝙ nunq̃ fuit princeps melior vobis. Rurſum interrogauit eos. Vos autem quid dicitis, quid de me ſentitis? Rñderunt. Nos dicimus dñe, ꝙ vos eſtis ſapiẽtiſſimus, benigniſſimus, largiſſimus, pijſſimus, animoſus, bellicoſus, Deo, & hoĩbus gratioſus. Indignatus Rex videns illorum infidelitatem, & falſitatem verborum, dixit eis. Si forenſes, qui me non nouerunt, q a facta mea non vident, falſo me laudant, non eſt mirum: ſed vos qui quotidie mecum eſtis, & vitam meam videtis, ſcitis eorum contraria, quæ in me laudaſtis, ideo mendaces, & ſeductores vos reputo, quia hucuſque me veſtris blãdis ſermonibus decepiſtis, & in multis vitijs enutriſtis. Iam non ſum puer, nec deinceps volo tales nutrices hẽe. Vos dicitis me prudentem eſſe, ego video, ꝙ inutilia concupiſcam, & appetam nocitura. Saluti meæ neceſſaria omitto, committo contraria, in ocioſitatibus vanitatibus, & qđ peius eſt in pernicioſis operibus totum tp̃s expendo. Quare ergo me in nullo laudabilem laudare mendaciter præſumpſiſtis, recedite a me, quia conſilium, & conſortium veſtrum vilipẽdo. Quõ enim in vobis confidere poſſum, ꝙ in temporalibus tãquam minus neceſſarijs mihi fideliter conſulatis, qui de neceſſarijs aĩæ meæ ſaluti metam impie ſedua iſtis? Vtinam ſic facerẽt omnes reges, & principes, ꝙ a ſe abijcerent tales peſtes. Iſti ſunt quaſi pincernæ Diaboli, mortis poculum propinantes. Alexãder Nechao. Adulatio eſt venenum melle linitum, aut mel venenatum. Hiero. Adulatorum aſſentationes, & noxia blandimenta velut quaſdam peſtes fuge. Itẽ tales ſunt, q ſub cubito dñorũ ſuorum, vel ſub capitibus puluinos ponunt. Ezech. 13. Væ illis, q cõſumunt puluinos ſub omni cubito manus, & faciunt ceruicalia ſub oĩ cubito ad capiendas aĩas. Sicut enim ait Greg. Quiſquis male agentibus adulatur puluinum ſub cubito, vel ſub iacentis capite ponit, vt qui corripi ex culpa debuerat, in ea fultus laudibus molliter requieſcat. Quarto adulatio peruerſos augmentat in ſuis ſceleribus. Hoc enim eſt oleum, vel vnguentum Diaboli, de quo Pſ. Oleum peccatoris non impinguet caput meum. Hoc qui vngitur, hic apparatur, vt in peccato ſuccendatur, & in futuro fortius comburatur. Hoc eſt ſimile illi oleo, de quo legitur in vita B. Nicolai, ꝙ quibuſdam nauigantibus peregrinis ad S. Nicolaum Diabolus apparens in littore in ſimilitudine cuiuſdam matronæ nobilis trãdidit pixidem, in qua dicebat eſſe præcioſũ vnguentum, rogans eos, vt linirent inde parietes Eccleſiæ S. Nicolai, vt meliorẽ odorẽ ſemp haberent. Quibus cũ B. Nicolaus nauigantibus appareret, & præciperet, vt illud oleũ Diaboli in mari proijcerent. Hoc facto mare inde exarſit inflammatũ. Sic adulatio in malum inflãmat eos, qui ſ amaritudine pœnitentiæ ſunt. Item adulatio ſimilis eſt Diabolico vnguento, quod dedit Diabolus Cypriano, vt eo domum Iuſtinæ vngeret, & ipſe cor eius interius ad peccatum inflammaret, ſicut legitur in paſſione Iuſtinæ, & Cypriani. Item agit hoc oleũ.i. falſa laus adulatoris, ꝙ mentes a rigore veritatis emollit. & ad noxia inflectit. Exemplum qñ Nabucho. dixit principibus, & ducibus bellatorum cogitationem ſuam in hoc eſſe, vt omnem terram ſuam ſuo ſubiugaret Imperio, placuit oĩbus tanq̃ adulantibus. Iudith 2. Itẽ cũ Rex Aſſuerus iratus contra Vaſti reginã interrogauit conſiliarios ſuos, cui ſententiæ Regina ſubiaceret? Rñderunt: Regis iuſta eſt indignatio, non temperauerunt furorem regis, nec excuſauerunt furorẽ regis, nec excuſauerunt abſentẽ, ſed magis cõtra eam ſniam protulerunt. Heſter 1. Itẽ amici Aman, & vxor vidẽtes peſſimam eius voluntatẽ contra Mardocheũ non mitigauerunt eũ, ſed dixerunt. Iube parari excelſam trabẽ, &c. Heſter 5. Item Principes Darij Regis Perſarũ volẽtes, ꝙ Rex iniquũ decretũ ſtatueret contra Danielẽ, ꝑmiſerũt aliquid qđ ad eius honorẽ videbat̃ ptinere. Dan. 6. Phariſei volentes Ieſum capere in ſermone, cœperũt magnas laudes ei dicere. Magiſter ſcimus, q a verax es, &c. Itẽ Herodi nephandiſſimo, qui occidit Iacobũ, & incarcerauit Petrũ, populus acclamabat Dei laudes, & non hominum. Actu 12. & id ꝑcuſſus ab Angelo expirauit. Patet igitur ex ꝑmiſſis, ꝙ adulatores non ſolum fomentant hoĩes magnos in vitijs, verumetiam ipſorũ ꝑſumptiones, elationes, & temeritates augmentant ſuis peruerſis conſilijs. Propter hoc antiqui ſapientes cauebant ſollicite ne adulatores regibus loquerentur. Vnde orator quidam Imperatori loquẽs dicebat. Imperator Auguſte, cũ in multis tũ in hoc elucet maxime prudentia tua, ꝙ illi adulatores nõdũ te oĩno reddiderunt inſanũ, q cum applaudunt, nõ mõ Dijs, ſed tibi, & populo iniuriã faciũt. Deorũ ſiqdẽ minuũt reuerẽtiã quos tibi parificãt, te arguũt inſipiẽtiæ, dũ cõditionis

tuæ repugnante natura te parem Dijs perſuadere præſumunt, nota ſuperſtitionis ſeducunt populum cui mortales Deos ꝓ immortalibus perſuadent eſſe colendos. Sed in eo aliqd diuinū tibi ineſſe monſtrabis, ſi oēs iſtos, q diuinitati tuæ frauduléter applaudunt rapi feceris ad torméta. Quis.n. Deorū ei parcat a quo ſe deceptū iri intelligat? qs non irruat in eū, q aureos Iouis oculos eruit? vt argento gēmiſq; ſublatis eum nitaꝛ excæcare? nēpe Deos inuiſibiles, & immortales circumuenire, & eis fallaciæ parare inſidias, grauioris culpę eſt, eo ꝙ ab his viſibilū Deorū fabrica ſuſtentaꝛ, & honoré, qui iſtis exhibeꝛ ipſi remunerāt. Si ſapis ergo Auguſte in Deorū hoſtes inſurges, & te Deorū docebis eſſe cultoré, ſi deceptores iſtos exterminaueris, excæcatores tuos Deorū conſéptores, & iniuriā punias vtrorūq;. Guiardus cancellarius Pariſienſis, & poſtmodū Tornacenſis Epſ, dicebat fabulā talé. Duo hoīes errantes a caſu venerūt in terrā Symiarū, quos cum vidiſſent hmōi Symię, conuenerunt adinuicé dicentes. Iſti hoīes ſunt exploratores, vocemus eos, & ſciamus ad qd venīūt. Ego inquit earum maior ero in loco eminenti, & vos circundabitis me quaſi regē veſtrū, & honorabitis vndiq;, & ego faciā altos geſtus. Qđ cū feciſſent vocauerunt dictos hoīes, quorū vnus vocabatur Falſidicus, & alter Veridicus. Vocatus eſt Veridicus, & requiritur a rege earum ad quid venerat, & qd ſibi videreꝛ de eo, qui ait. Dn̄e dicet vos ſaciatis nobiles, & magnos geſtus, mihi vr̄ ꝙ non cōpetunt conditioni veſtræ, cū ſitis aīal deforme & impotens. Tunc Rex ille ait Simijs ſuis, audiſtis quid iſte auſus eſt dicere contra me, acuite vngues veſtros, & eū totū diſcerpite. Qđ & fecerunt. Poſtea quæſiuit a Falſidico conſimile. Qui ait. Dn̄e vos eſtis aīal maximæ nobilitatis, & dignitatis, & poteſtatis, q tot & tantos habetis principes ſub vobis, multū eſt veſtra ſublimitas honoranda. Qđ audiens Rex præcepit, vt ſublimaretur, & ab oībus honorareꝛ. Item idem aliud exemplū dicebat fabuloſum. Cum Leo, & Lupus, & Vulpes iuiſſent venatum, & accepiſſent ꝑdā quęſiuit Leo a Lupo quō deberet diſtribui. Qui ait ꝙ media pars eſſet ſua, & Leonis altera, pro quo dedignatus Leo proiecit pedem ſuum ſuper caput eius, & extraxit inde pellem vnguibus, & quæſiuit a Vulpe, quō deberet partiri ꝑda. Qui ait, dn̄e vos eſtis Rex nr̄, & capitaneus, vos debetis habere medietaté prædæ, & dn̄a nr̄a regina vxor veſtra quartam parté, & filius vr̄ nobilis Leunculus aliā quartā parté. Quem reſpiciens Leo quęſiuit quis ita egregie docuerat eum partiri. Rn̄dit. Dn̄e ille dn̄s cui dediſtis capucium rubeū. Sic eſt in congregatione magnorum, veridicos opprimunt, & falſidicos exaltant, & balliuos, qui eis aliena adiudicant, diligunt, alios opprimunt, qui contra faciunt. Hoc licet ſit fabuloſum, propijſſime, & veriſſimè competit maliciæ multorum.

De diſcordia. Diſt. XII.

DEinde conſiderandom eſt de diſcordia. Circa quam conſideranda ſunt duo. Primo vtrum diſcordia ſit peccatū. Secundo vtrum ſit filia inanis gloriæ. Ad primū dicendum, ꝙ diſcordia opponitur concordiæ. Concordia aūt ex charitate cauſatur, inquantum charitas multorum corda coniungit in aliquid vnū qđ eſt principaliter quidem bonū diuinum, ſecūdario aūt bonum proximi. Diſcordia igitur ea rōne eſt peccatū inquātum hmōi concordiæ contrariaꝛ. Sed ſciendū eſt, ꝙ hoc concordia per diſcordiā tollitur dupliciter. Vno modo per ſe, alio mō per accidens. Per ſe quidē humanis actibus, & motibus dr̄ eſſe id qđ eſt ſm intentioné. Vn̄ per ſe diſcordat aliquis a ꝓximo, qn̄ ſcienter, & ex intentione diſſentit a bono proximi in quo debet conſentire, & hoc eſt peccatum mortale ex ſuo genere ꝓꝑ cōtrarietaté ad charitaté, licet primi motus hmōi diſcordię ꝓꝑ imperfectioné actus ſint peccata venialia. Per accidés aūt in humanis actibus conſideratur ex hoc ꝙ aliquid eſt præter intétionem. Vn̄ cum intentio aliquorum eſt ad aliqđ bonum, qđ pertinet ad honorem Dei, vel ad vtilitatem ꝓximi, ſi vnus æſtimat hoc bonum eſſe, alius aūt habet contrariā opinioné, tunc diſcordia eſt per accidens contra bonū diuinū, vel proximi, & talis diſcordia non eſt peccatum, nec repugnat charitati, niſi hmōi diſcordia ſit, vel cum errore circa ea, quæ ſunt de neceſſitate ſalutis, vel pertinacia indebite adhibeatur, cum ēt ſupra dictum eſt ꝙ concordia, quæ eſt charitatis effectus, eſt vnio voluntatū non vnio opinionum. Ex quo patet, ꝙ diſcordia qn̄que eſt ex peccato vnius tm̄, puta cum vnus vult bonum cui alius ſcienter reſiſtit. Qn̄que autem eſt cum peccato vtriuſq;, puta cum vterque diſſentit a bono alterius, & vterque diligit bonum propriū. Diſcordia aūt quæ fuit inter Paulū, & Barnabā fuit per accidens, & non per ſe. Vterque.n. intédebat bonū, ſed vni videbatur hoc eſſe bonum, alij aliud, qđ ad humanum defectum pertinebat. Non.n. erat talis controuerſia in his, quæ ſunt de neceſſitate ſalutis, quis hoc ipſum fuerit ex diuina prouidentia ordinatum ꝓꝑ vtilitatem inde conſequentem. Ad ſm.i. vtrum ſit filia inanis gloriæ. Dicendum, ꝙ diſcordia importat quandā diſgregationem voluntatis, inquantum, ſcilicet uoluntas unius ſtat in alio, & uoluntas alterius in altero ſtat. Quòd autem uoluntas alicuius in proprio ſiſtat, prouenit ex hoc quòd aliquis ea quæ ſunt ſua præfert his quę ſunt aliorum. Quòd cū inordinaté ſit pertinet ad ſuperbiam & inané gloriam. & ideo diſcordia per q̄ unuſquiſque ſequitur quod ſuum eſt, & recedit ab eo quod alterius eſt, eſt filia inanis gloriæ. Sciendum autem quòd diſcordia & rixa differunt, quia rixa conſiſtit in exteriori opere, ſicut infra patebit. Vnde cauſatur ab ira quæ mouet animum ad nocendum proximo, & ideo ponitur filia irę, ſed diſcordia in diſiunctione motuū uoluntatis, quam facit ſuperbia, uel inanis gloria ratione iam dicta, & ideo diſcordia ponitur filia inanis gloriæ.

DEinde conſiderandom eſt de ſeminatione diſcordiarum. Prouer. 6. dicitur. Sex ſunt quæ odit dominus, & ſeptimū deteſtatur anima eius. Oculos ſublimes &c. Sequitur. Et eū qui ſeminat inter fratres diſcordias, iſtū ſeptimo loco ponit tanq̄ magis exoſum Deo inter cęteros peccatores. Nec mirum, quia tales tunicam Chriſti inconſutilem nituntur diuidere, quā dn̄s indiuiſam uoluit remanere: Per hanc tunicam ſignatur charitas, in qua & per quam unitas eccleſiæ conſeruaꝛ. Ad hanc hortatur Apoſtolus Ephe. 4. Solliciti ſeruare unitaté ſpiritus in uinculo pacis. Tales ſunt recte contrarij Chriſto, quia Chriſtus uenit ut diſperſos cōgregaret in unū. Ioh. 12. Pſal. Diſperſos Iſraelis congregabit. De diabolo autem, uel de mēbro eius impio dicitur Ioh. 10. Lupus rapit & diſpergit. Et nota, ꝙ ſicut nihil magis nocet humano corpori quàm cōtinuitatis eius diuiſio, ſic nihil magis nocet corpori Chriſti myſtico, ideſt eccleſiæ, quàm diuiſio unitatis ex uno uerbo, quod dicit ille diſcordiæ ſeminator oritur tāta diſſenſio, ꝙ deſtruūtur interdum ciuitates, & caſtra, diſſipantur bona, hoīes occiduntur, capitales inimicitiæ ſubſequuntur. Peſſimum eſt hoc ſemen, ex cuius vnico grano tam peſtifera meſſis exurgit. De peccato praui conſilij nota, ꝙ prauus conſiliarius eſt proditor, quia decipit illum, qui de ipſo confidit. Vn̄ Prouer. 11. Simulator ore decipit amicum ſuum. Et 26. Sicut noxius eſt, qui mittit lanceas, & ſagittas in mortem, ita vir, qui frauduléter nocet amico ſuo. Tales vallant faciem Chriſti, ſicut faciebant Iudæi. Math. 26. Quaſi dn̄s poſſit eorum aſtutias ignorare. Cum tn̄ ſcriptum ſit Ioh. 12. Ipſe nouit decipienté, & eū, qui decipitur. Iſa. 29. Væ, qui profundi eſtis corde, vt a domino abſcondatis conſiliū. Ité prauū conſiliū, qđ ipſi volūt alijs dare qn̄que iuſto Dei iudicio retorqueꝛ in ipſos. Sicut fuit Golyath proprio mucrone perēptus. 1. Reg. 17. Et Aman ſuſpenſus in patibulo, qđ ipſe parauerat Mardocheo. Heſter 4. Pſ. Conuertetur dolor eius in caput eius, &c. Illud.n. habet iuſtitiæ oīs iniuſtitia, ꝙ primo noceat ſibijpſi quicunq; nocere alij machinaꝛ. Oīs laqueus deceptionis primo capit eū, qui tetendit, & oīs gladius ꝑſecutionis prius ſpūaliter tranſuerberat eū, q eo vtiꝛ. Vn̄ Eccl. 28. Qui fodit foueam incidet in eam, & qui ſtatuit lapidē proximo offendet in eo, & qui laqueum ponit alij peribit in illo, facienti nequiſſimū conſiliū ſup illum deuolueꝛ. Et Prou. 16. Qui fodit foueā incidet eā, & q voluit lapidē reuertetur in eū. Praui conſiliarij de malis oībus, q̄ conſulunt fieri, puta de rapinis, & exactionibus, & hmōi, habent peccatū, & ad reſtitutioné tenentur, cū alij habeant commodum tpale. In malis faciendis acquieſcitur eis cōiter, non in bonis. Vnde ſi malum conſiliū ſuū velint corrigere contrarium conſulendo, non creditur eis, vel nō acquieſcitur, ſicut Iudæi Iudæ proditori dicenti. Peccaui tradés ſanguiné iuſtum, rn̄derūt. Quid ad nos? tu videris Math. 26. De peccato reuelantium ſecreta ſciendum, ꝙ agunt, & cōtra ius naturæ, quia ius naturale dictat celandū eſſe, qđ alicui cōmittitur ſub ſecreto. Et cōtra ius amicitiæ, ſicut dr̄ Eccl. 27. Qui denudat arcana amici, fidem ꝑdit. Item reuelando ſecretum dammificat alium, vel diffamat, vix poteſt reſtituere famā quam abſtulit, vel damnum, qđ intulit. Vnde Eccl. 25. Quæ viderunt oculi tui ne proferas in iurgio cito, ne poſtea emendare non poſſis cū dehoneſtaueris amicū tuum. De reuelatione ſecreti multa mala euenire poſſunt, ſicut cuilibet patere pōt, ideo ſummopere cauédū eſt hoc peccatum. De peccato multiloquij dr̄ Proue. 20. In multiloquio non deerit peccatū. Qui multis vtitur verbis lædit animam ſuam. Et Leuit. 15. Vir qui patitur fluxum ſeminis immūdus erit. Itē ſignū eſt ſtultitiæ. Eccl. 5. In multis ſermonibus inuenitur ſtultitia. Idem 10. Stultus verba multiplicat. Et 29. Totum ſpm̄ ſuum ꝓfert ſtultus. Prouer. 25. Sicut vrbs patens abſq; murorum ambitu, ſic homo qui non poteſt in loquendo cohibere ſpiritū ſuum. De hoc require multa infra de ſilentio. De peccato turpiloquij dr̄ Ephe. 5. Fornicatio autem & immunditia nec nominetur in vobis, neq; turpitudo, aut ſtultiloquium, &c. Sen. Turpia ne dixeris, paulatim enim per verba pudor eijcitur. Vnde turpiloquium inquinat non ſolum os hominis, immo po-

tius alam eius,& totũ hoiem indecentem reddit,& mundi cordibus abominabilem auſert verecundiã, & hoiem efficit impudentem,q̃a cum turpia verba non erubeſcit ꝓferre,ẽt turpia facta,vel opera facere nõ veret̃.Itẽ multũ corrumpit,& inficit audientes, iuxta illud 1.Cor.15.Corrumpunt bonos mores colloquia praua.De peccato ſcurrilitatis,dr̃ Eph.5. Fornicatio aũt & immunditia,&c.Sequitur. Nec ſcurrilitas,q̃ ad rem non ptinet. Scurrilitas,q̃ a ſtultis dr̃ curialitas eſt iocularitas in verbis ꝓuocantibus auditores ad riſum. Vñ ſcurræ ſunt quaſi Symiæ cum quibus ludit' Diabolus,& hoies excitat ad riſum.Ipſi ẽt ſunt cõſolatores falſi,qui ſuis recreationibus releuant,& confortant homines in Diaboli ſeruitio laborantes,ne deficiant in viã qua ꝓperant ad infernũ.De peccato vaniloquij ſiue ocioſi verbi, nota ſm Greg. ꝙ ocioſum verbũ eſt , qđ pondere iuſtæ neceſſitatis, vel intẽtione piæ vtilitatis caret, ſm Hiero.Verbũ ocioſum eſt, qđ abſque loquentis,vel audientis vtilitate ꝓfert̃.A verbis ocioſis abſtinere debet homo multiplici rõne. Primo q̃a cum vir iuſtus ſit cœlum,ſm illud. Aĩa iuſti ſedes eſt ſapientiæ,os eius eſt porta cœli,cœlũ aũt nunq̃ apertũ fuiſſe legit̃ ſine magna,& vtili cã.Sicut patet vbiq; . Item hõ eſt velut caſtrũ obſeſſum vndiq;, ſm illud Pſ.Inimici aĩam meam circũdederunt.Os aũt hoĩs eſt porta huius caſtri,p quã caſtrum illud frequenter capit̃. Iõ non ſine magna vtilitate aperiri debet,ſed cũ multa diligentia cuſtodiri.Itẽ qui theſaurum aĩæ non vult amittere, debet portã oris ſollicite cuſtodire.Itẽ vno verbo põt mereri gr̃am.Vñ reprehẽdit eos Bern. q non timent tp̄s amittere in confabulationibus ocioſis,dicens. Confabulari aiunt licet donec hora pertranſeat, q̃ ſibi ad agendã pn̄iam,ad obtinendã veniã,ac acquirendã gr̃am, ad promerendam gloriam, miſeratio conditoris indulſerat,nec ſolũ ſibi,ſed & multis alijs pt homo eſſe ſalutis occaſio vno verbo. Vnde ex magna corruptione ꝓuenit,ꝙ hõ ita paſſim verba inutilia loqui velit.Item lingua hoĩs eſt calamus ſp̄ũſancti. Pſ. Lingua mea ca.ſcri.velo.ſcri.Irreuerentiã ergo facere Spiritui‑ſancto,q linguã ſuã ad inutilia verba laxat. Itẽ loquela in ſolis rõnem habentibus inuenit̃, & lingua eſt rõnis interpres,& ideo nunq̃ debet homo ſine rõne ꝓferre ſermonẽ. Itẽ ꝓ verbis ocioſis ad examen diuini iudicij pertrahemur . Sicut dr̃ ſuper illud Iob 31.Nonne ipſe vias meas conſiderat.Glo. ſic Deus vniuſcuiuſque vias cõſiderat,ſic greſſus dinumerat,vt nec minutiſſimæ cogitationes, nec tenuiſſima verba,q̃ apud nos vſu vilueruntt,in diſcuſſa remaneant. Et Math.12. De oĩ verbo ocioſo,qđ locuti fuerint hoies,reddent rõnem in die iudicij,Sed heu,q̃ rõ poterit reddi de verbis ocioſis,cũ ſine rõne dicant̃. Vñ Ber. Si ppea verbum ocioſum eſt,quia nullã rõnabilem cãm habet,q̃ rõnem reddere poterimus de eo,qđ eſt præter rõnem.De peccato indiſcretæ ꝓmiſſionis dr̃ Prouer.22.Et qui ꝓmittit,& quaſi gladio pungitur conſcientiæ,Qđ contingit multipliciter.Primo qñ nõ ſoluit aliquis,qđ promiſit. Vñ de non ſoluendo reprehendit eũ conſcientia ſua. Secundo qñ promittit,qđ ſoluere nõ proponit, ſicut aliqui ſuſcipiẽdo ſacros ordines implicite continentiã ꝓmittunt, q̃ tenere non intendunt.De tali voto, vel promiſſione dr̃ Eccl.5.Melius eſt non vouere,q̃ poſt votum promiſſa nõ ſoluere.Tertio qñ promittit indiſtincte, cum tñ promiſſio non debeat fieri, vel intelligi niſi ſub debitis circunſtantijs tacitis, vel expreſſis.Sicut Iepthe ꝓmiſit abſolute, ꝙ immolaret Deo quicq̃d de domo ſua prius occurreret ſibi de ꝑlio cũ victoria reuertenti.Iud.9. Stultus fuit abſolute ꝓmittẽdo,ſed impius in ſoluendo.i.filiam immolando.Similiter Herodes ſtultus fuit in ꝓmittẽdo filiæ ſuæ, ꝙ quicquid peteret ſibi daret,niſi debitis circunſtantijs intellectis,& impius in ſoluendo.i. Iohannem decolando.Matth. 6. Quarto qñ promittit aliquid illicitum contra fidem,vel mores.Sicut illi de quibus dr̃ Actuum 23.Deuotione deuouimus nos non comeſſuros panem,donec occiderimus Paulum.De tali ꝓmiſſione dr̃ Eccl.5.Diſplicet Deo infidelis & ſtulta promiſſio.De peccato indiſcretæ comminationis dr̃ Eccl.22. Ante ſanguinem.i.ſanguinis effuſionem,maledictę,contumelię, & minæ frequenter comminatur homo ex ſurreptione,quæ non vellet,vel ex arrogãtia,quę non poſſet, vel ex ira,q̃ ſibi nõ licet implere,a talibus eſt cauẽdum,exemplo Chriſti de quo infra.1. Petri 2. Cum pateretur non cõminabatur . Aut ꝑcedere debet correctio charitatiua, ſicut dr̃ Eccl.19. Corripe amicum anteq̃ commineris,& da locum timori altiſſimi. Locum aũt dat aliqs timori altiſſimi,qui magis vult,ꝙ hoĩes timore Dei peccare dimittant, q̃ humano timore. De peccato indiſcretæ taciturnitatis ſciendum,ꝙ ſicut vitioſa eſt nimia loquacitas, ita vitioſa eſt qñque nimia taciturnitas.Eſt enim tp̄s tacendi,& tp̄s loquendi. Eccl.3.Iſidorus.Seruanda eſt lingua non indiſſolubiliter alliganda. Eſt.n.vitioſum in electionibus , & promotionibus ad officia dignitatis officij,vel honoris, ſi tacendo permittas indignũ, vel minus idoneum promoueri,vel dignum permittas amittere dignitatem,beneficium , vel honorẽ.Item in conſilijs. Si alijs ex ignorantia, vel malitia male conſulentibus reticeas veritatem. Item in iudicijs ſi vides aliquem nequiter accuſari , vel iniuſtẽ condemnari,tacendo peccas. Item in colloquijs,ſi alijs detrahẽtibus alicui,vel non arguis detrahentes,vel non excuſas aut cõmendas pſonam cui detrahitur,peccas tacendo.Item ſi qñ ſperas prodeſſe verbum ædificationis, inſtructionis, exhortationis, vel correctioois retines verbum ſalutis,tacendo delinquis.Vnde Iſa.6.Væ mihi,quia tacui. Et ideo dr̃ Eccl.3.Ne retineas verbũ in tp̄e ſalutis.Ad hoc ſp̄aliter tenentur ꝑlati,& oẽs habentes curam,& regimen aĩarum.Hoc benẽ figuratum eſt.Exo.28.vbi ꝑcipitur , vt in extremis partibus veſtium ſacerdotalium fierent tintinnabula aurea cum malis granatis,vt audiretur ſonitus,qñ ſacerdos ingrederetur, & ægrederetur ſanctuarium,& non moreretur. Qđ exponens Greg.ait:Sacerdos ingrediens moritur,ſi de eo ſonitus non auditur , quia contra ſe iram æterni iudicis ꝓuocat,ſi de eo ſonitus ꝑdicationis nõ procedat.Itẽ Ezech. 23. Si ſpiculator viderit gladium venientem, & non inſonuerit buccina,& populus non cuſtodierit ſe, veneritque gladius, & tulerit de eis animam, ille quidem in iniquitate ſua captus eſt,ſanguinem autem eius de manu ſpiculatoris requiram.De taciturnitate laudabili require infra Silentium.

De contentione. Diſt. XIII.

DEinde conſiderandum eſt de contentione. Circa q̃ conſideranda ſunt duo. Primo diſtinguuntur diuerſi modi contentionis.Secundo ſpecialiter de contentione,quę eſt filia inanis gloriæ, qũo ſit peccatum mortale, vel veniale.Circa primum ſciendum eſt,ꝙ large ſumendo nomen contentionis multipliciter accipitur in ſcriptura.Eſt.n.contentio quædam laudabilis,& appetenda.Quædam culpabilis,& fugienda.Et q̃dã horribilis, & metuenda. In contentione iuſtorum, q̃ laudabilis eſt, debet eſſe benignitas patiẽtiæ,exemplo Chriſti,de quo dicitur Mat.12.Non contendet neque clamabit, neq; in plateis aliquis audiet vocem eius . Et ideo exemplo ſuo hortatur nos ad patiẽtiam dicens.Mat.5. Si quis te percuſſerit in dexteram maxillã, præbe ei,& alteram: & ei,qui vult tecum contẽdere in iudicio, & tunicam tuam tollere, dimitte ei, & pallium. Verũ aũt liceat alicui rem ſuam repetere in iudicio, ex verbo ꝑpoſito vr̃,ꝙ nõ. Sed dicunt q̃dam,ꝙ hoc non eſt ꝑceptum cõiter datum oĩbus, ſed eſt conſilium pfectionis, vel non licet cum dolo,vel ſcandalo,licet tñ cum moderamine rõnis, & ſm leges,& ſcita canonũ, Vñ 2. Corin. 6. Item cum fratre contendentes reprehendit eos Apoſtolus,quia coram infidelibus iudicia exercebant.Qđ enim iudicare poſſent , & corã fidelibus iudicari , manifeſte declarat cum dicit ibidem.Audet aliquis veſtrum habens negociũ aduerſus alterum iudicari apud iniquos,& non apud ſanctos, an neſcitis,quia ſancti de hoc mũdo iudicabunt , & in vobis iudicabitur mundus,indigni eſtis,qui de minimis iudicatis,&c.Secundo auſteritas pœnitentiæ.1.Cor.10.Oĩs qui in agone contendit ab oĩbus ſe abſtinet,& illi quidem,vt corruptibilẽ coronam accipiãt, nos aũt incorruptã.Ego igitur ſic curro nõ quaſi in incertũ,&c. Sequitur. Caſtigo corpus meum,&c.Tertio affectionis humilitas.Luc.13.ait illi quidã. Dñe ſi pauci ſunt, qui ſaluant̃,ipſe aũt dixit ad illos.Contendite intrare p anguſtã portã, quia dico vobis,multi quærent intrare, & non poterunt. Hæc anguſta porta eſt humiliatio.Chriſt' enim humillimus de ſeipſo dicit Ioh.8. Ego ſum hoſtium . Hoc hoſtium baſſum eſt per humilitatẽ, vñ Math.11.Diſcite a me,q̃a mitis ſum & humilis corde. Et anguſtum per paupertatem. Quia vulpes foueas habent, & volucres cœli nidos,filius aũt hoĩs nõ habet vbi caput ſuum reclinet.Diuites ergo huius mundi p anguſtã portã non poſſent intrare, q̃a nimis ſunt groſſi. Nec ſuperbi,quia nimis ſunt alti.Sed graciles paupertate,& baſſi humilitate.Inter humiles ergo eſt interdum pia contentio de humilitate diſputantes, & humiliter contẽdentes.Sicut pia fuit contentio inter Iohãnẽ Baptiſtã,& Chriſtum. Dicebat.n.Iohãnes:Ego a te debeo baptiſari,& tu venis ad me? Dixit ei Ieſus:Sine modo.Sic decet nos implere oẽm iuſtitiã.i. pfectam humilitatẽ. Item Luc.22.Facta eſt contentio inter diſcipulos quis eorũ videret̃ eſſe maior. Non.n.veriſimile,qđ imminente paſſione Chriſti de maioritate contenderent,ſic intelligendo,ꝙ vnuſquiſque maioritatem appeteret,& ſe maiorẽ cæteris eſſe iactaret,vel etiam in corde ſentiret.Sed æſtimo pia fide,ꝙ pro tanto de maioritate fuit contentio inter eos,quia vnuſquiſque ſe minimũ reputabat , & oẽs alios ſibi ꝑferẽdos cenſebat.Iſto modo fuit pia contentio inter S. Benedictum,& Maurũ,ſicut legitur.2. dial.Cum enim Placidus puer, & monachus aquam hauriens mergeretur,B. Benedictus hoc videns in ſpiritu Maurum vocans celerrime miſit vt puerũ liberaret.Qui curſu cõcito ad lacũ ꝑueniẽs , & ſuper aquã quaſi p terrã ambulãs puerũ p capillos extrahit, & reducit.Qui mox,vt tetigit,& poſt

tergum

tergum reſpiciens, q ſuper aquã cucurriſſet agnouit, & q nullo
modo facere præſumpſiſſet, miratus extimauit eſſe factũ. Reuer
ſus ad patrem rem geſtam retulit, ſed viro Dei, hoc non ſuis me
ritis, ſed illius obedientiæ deputante, ecõtra Mauro dicẽte hoc
pro eius imperio factum eſſe, ſeq, illa quaſi neſciens feciſſet cõ-
ſcium non fuiſſe. In illa aũt humilitatis pia contentione arbiter
acceſſit puer, qui fuerat liberatus. Ego inquit cũ ex aquis trahe
rer abbatis manibus mellotam ſuper caput meũ aſpiciens, ipſum
ex aquis me educere credebam. Item in vit a B. Pauli primi He
remitæ legitur, q cum B. Antonius veniſſet ad eũ, Coruus ꝓ eo
rum refectione detulit vnũ panẽ. Quo viſo, Eya inquit Paulus,
diſs prandium miſit nobis, quadraginta aũt iã ſunt anni ex quo
dimidij ſemp panis fragmen accipio, verũ in aduentu tuo, Chri
ſtus militibus ſuis duplicauit annonam. Refectionis hora ſecus
fontẽ ſedentibus, qs eorũ panẽ frangeret oborta contentio, diẽ
pene duxit in veſperũ, Paulus more cogebat hoſpitis Antonius
iure repellebat ætatis. Tandẽ conſiliũ fuit inter eos, vt cõpre-
henſo e regione pane, dũ ad ſe quiſq; niterẽt, pars ſua remane-
ret in manibus. Ecce q̃ pia contentio humilitatis extitit inter
ſanctos. Quarto correctionis aſperitas. 1. Reg. 12. Ait Samuel ad
populum. State vt iudicio cõtendam aduerſum vos coram dño
ſuper vniuerſis miſericordijs dñi &c. Nota ibi qũo de peccatis
ſuis reprehendit populũ. Quinto deuotionis ſinceritas. 2. Cor. 5.
Scientes qñ dum ſumus in hoc corpore peregrinamur a dño, p
fidem. n. ambulamus, & non per ſpeciẽ audemus, & bonã volun-
tatẽ habemus magis peregrinari a corpore, & præſentes eſſe ad
Deum, & ideo contendimus ſiue abſentes ſiue pſentes placere,
oẽs. n. vos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti, &c. Contẽ-
tio culpabilis fugienda eſt multiplici rõne. Primo qa obnubilat
intellectum, & peruertit iudiciũ rõnis. Ideo dicebat Iob. Rñdete
obſecro abſq; contentione, & loquentes id, qđ iuſtum eſt iudica
te. q. d. Quamdiu contenditis, iuſte iudicare non poteſtis. Secun
do, quia corrumpit affectũ. Iac. 3. Si zelum habetis aiarũ, & con-
tentiones ſunt in cordibus veſtris, nolite gloriari. Tertio impe-
dit profectũ, & ſubuertit corda audientiũ. 2. Thi. 2. Noli verbis
contendere, ad nihilũ. o. vtile eſt niſi ad ſubuerſionẽ audientiũ.
Vel dicas, q contentio impedit veritatem. Iob 6. Rñdete obſe-
cro, vt ſupra. Et Iac. 3. Si zelum habetis amarum, &c. Sequitur, &
mendaces eſſe aduerſus veritatẽ. Ex prima auctoritate habes,
q cõtentio obnubilat intellectũ, & ſic impedit iudiciũ veritatis,
ex ſecunda habes, q facit hoĩem mentiri in pꝛiudiciũ veritatis.
Secundo euertit charitatẽ 2. Cor. 12. Ne ſint inter vos conten-
tiones, &c. Nota ibi peſſimã ſequelam, q̃ tota eſt contra charita
tem. Tertio dimidit vnitatẽ 1. Cor. 1. Idipſum dicatis oẽs, & nõ
ſint in vobis ſciſmata. Significatum eſt mihi de vobis, q conten
tiones ſint inter vos. Sequit. Diuiſus eſt Chriſtus. Itẽ 1. Cor. 11.
Si quis cõtentioſus vr̃ eſſe, nos talẽ conſuetudinẽ non habemus
nec Eccleſia Dei. Quarto deſtruit totius operis bonitatẽ. Iac. 3.
Vbi zelus, & cõtentio, ibi inconſtantia, & oẽ prauũ opus. Omne
n. opus quantumcunque ſit bonum de ſe, ſi per contentionẽ fiat,
ſit prauum. Sicut ipſa prædicatio, qua qdam Chriſtum annun-
ciabãt. Sicut dr̃ Phil. 1. Ipſum prædicationis opus ſanctum erat
de ſe, & forte audientibus vtile, ſed tñ ipſis prædicantibus erat
dãnabile, quia ex contentione erat deprauatum. Ideo hortatur
Apoſtolus Phil. 2. Nihil per contentionẽ neque p inanẽ gloriã,
ſupple, faciatis. Et Prouer. 20. Honor eſt hoĩ ſi ſe ſeparat conten
tionibus. Et nota, q licet cum nullo hoĩe ſit ſine cauſa rõnabili
contendendum. Sicut dr̃ Prouer. 3. Non contendas aduerſus ho-
minem fruſtra, cum ille nihil mali tibi fecerit, tñ conſuluit ſa-
piens non eſſe ſpecialiter contendendum cũ ditiore. Eccl. 8. Non
contendas cum hoĩe locuplete. Item nec cum hoĩe potentiore.
Eccl. 6. Non põt homo contra fortiorem ſe iudicio contendere.
Item nec cum hoĩe ſtulto, vel inſipiente. Prouer. 29. Vir ſapiens
ſi cum ſtulto cõtenderit, ſiue iraſcatur, ſiue rideat, non inueniet
requiem. Item cum peſſimo conſcientiã non habente. Prou. 24.
Circa ſm̃ ſciendum, q contentio ponitur filia inanis gloriæ, ſi-
cut & diſcordia, quia ſicut aliqui ſunt adinuicem diſcordantes,
ex hoc q corde ſtant in proprijs, ita ſunt aliqui cõtendentes, ex
hoc q vnuſquiſque id, qđ ſibi vr̃ verbo defendit: proprium aũt
eſt ſuperbiæ, vel inanis gloriæ propriam excellentiã quærere, tã
diſcordantes, q̃ contendentes propriam excellentiã quærunt, q a
iſti corde, & illi verbo ſtant in proprijs, & alijs non acquieſcunt,
hęc aũt contentio ſm̃ q eſt filia inanis glorię qñque poteſt eſſe
mortale, qñque veniale peccatum, quia contendere eſt cõtra ali
quem tendere. Sicut aũt diſcordia quandã contrarietatem im-
portat in voluntate, ita contentio importat contrarietatem in
locutione. Contrarietas aũt locutionis põt attendi dupliciter.
Vno modo quantum ad intentionem contendentis. Alio mo-
do quantum ad modum. In intentione quidem conſiderandum
eſt vtrum aliquis contrariatur, veritati, qđ eſt vituperabile, vel

falſitati, qđ eſt laudabile. In modo aũt conſiderandum eſt, vtrũ
talis modus conueniat perſonis, & negocio, quia hoc eſt laudabi
le. Vñ Tullius dicit in 2. Rhetoricæ. Quod contentio eſt oratio
acris ad confirmandum veritatẽ, & confutandum errores acco-
modata. Vel vtrum excedat conuenientiã perſonarũ, & negocio
rum, & ſic contentio eſt vituperabilis. Si ergo accipiatur conten
tio ſm̃ q importat impugnationẽ veritatis, & inordinatũ mo-
dum, ſic eſt peccatũ mortale, & hoc modo diffinit eam Ambro-
ſius dicens. Contentio eſt impugnatio veritatis cum confiden-
tia clamoris. Si aũt contentio dicatur impugnatio falſitatis cũ
debito modo, & acumine, ſic contentio laudabilis eſt. Si vero cõ
tentio accipitur ſm̃ q importat falſitatis impugnationem cum
inordinato modo, ſic non põt eſſe peccatum mortale, niſi forte
tanta fiat inordinatio in contendendo, q ex hoc generetur ſcan
dalum aliorum. Vñ cum dixiſſet Apoſtolus 2. Thi. 2. Noli ver-
bis contendere, ſubiunxit. Ad nihilum. o. vtile eſt niſi ad ſubuer
ſionẽ audientium. Notãdum ergo, q ſi accipiatur contẽtio ſm̃
completã rõnem contentionis prout eſt peccatum mortale, ille
in iudicio contendit, qui impugnat veritatem iuſtitiæ. Et in di-
ſputatione contendit, qui intendit impugnare veritatem doctri
næ, & per hoc catholici non cõtendunt contra hæreticos, ſed po
tius econuerſo. Si tñ accipiatur contentio in iudicio, vel in di-
ſputatione ſm̃ imperfectam rõnem, ſm̃ quod importat quandã
acrimoniam locutionis, ſic non ſemper eſt peccatum mortale.

De Pertinacia.

POſt hoc dicendum eſt pertinacia, q̃ eſt ſeptima filia inanis
gloriæ. Eſt aũt pertinacia p q̃ homo nimis innititur ꝓpriæ
ſniæ nolens cedere ſniæ meliori. Vnde pertinax nimis eſt ꝓprij
ſenſus, qđ maxime periculoſum eſt in viris religioſis, inter quos
pertinax maxime turbat pacem, & contemnit mandata ſeniorũ.
Vñ Hugo de S. Vict. in expoſitione regulæ B. Auguſt. Sunt qui-
dam in congregatione obſtinati in ſuo ſenſu, ſapientes in oculis
ſuis, hi qđ non conceperunt ex rõne defendunt, nec ſe alijs, ſed
ſibi alios applicari contendunt, & ſi viderint non obtemperari,
ſtatim cõmouentur atque alios perturbant. Iõ dicit Sen. Mobi-
lis eſto non leuis, conſtans non pertinax. Reuera naturale eſt, q
homo ſniam ſuam, vel opinionem libenter ſuſtinet, & defendit.
Sicut dr̃ Prouer. 15. Lætatur homo in ſnĩa oris ſui, tñ non ſic ei
debet immutabiliter adhærere, q nullo modo velit acquieſce-
re ſententijs, & conſilijs meliorum. Non dico, q ſententijs quo
rumcunque debet acquieſcere, quia nec iniquorũ. Quia, beatus
vir qui non abijt in conſilio impiorum. Et Prouer. 1 Fili ſi te la
ctauerint peccatores ne acquieſcas eis, &c. Non ſtultorum, & po
pularium. Exo. 23. Nec plurimorum inſipientium, & popularium
acquieſces ſentẽtiæ, vt a vero deuies. Videlicet ſi ſit veritas cer
ta, vel probabilis: de qua certitudinaliter, vel probabiliter tibi
conſtet. Non puerorum, vel iuuenum inexpertorum, relinquẽdo
ſniam expertorum. Sicut fecit Roboam 3. Regum 12. ſed ſapiẽ-
tum, & bonorum. Deut. 26. Sequeris formam eorũ ſapientiũ. ſ.
non declinabis ad dexteram, vel ſiniſtram. Nota qũo Moyſes, q
ſpiritũ dei habens quotidie cũ dño loquebat, conſilium Iethro
ſoceri ſui non contempſit. Exo. 18. Tales aũt in quibus ſenſus eo
rum nimis abundat, de ſe nimis magna ſentiunt, quia ſuperbia
dñatur in eis, & ideo ſemetipſos ſuperbos, & pſumptuoſos oſten
dunt. Quę eſt maior ſuperbia, q̃ q vnus homo toti cõgregatio-
ni iudiciũ ſuũ pferat, tanq̃ ſi ipſe ſolus ſpiritũ Dei habeat? Pro
pter qđ dr̃ Tobiæ 4. Superbiam in tuo ſenſu, aut in tuo verbo
nunq̃ dñari permittas. Item meliores ſe contemnunt, ſm̃ illud
Prouer. 26. Sapientior ſibi vr̃ piger ſeptem viris loquentibus ſen
tentias. Tales manifeſte oſtendunt ſe ſtultos eſſe, quia conſum-
mata ſtultitia eſt, q homo ſe reputet ſapientem, & in factis ſuis
nihil videat ſapientiam. Ideo dr̃ Rom. 12. Nolite prudentes eſ-
ſe apud voſmetipſos. Et Iſa. 5. Væ, qui ſapientes eſtis in oculis
veſtris, & coram vobiſmetipſis prudentes. Iſti ſunt ſimiles He-
lyu, qui cum eſſet iunior omnium, ſenſum ſuum ſenſui aliorum
præferebat, immo verba deſpiciens aliorum, verba ſua ſnĩas re-
putabat dicens Iob 33. Sẽtentiam labia mea puram loquentur.
Item pertinaces ſunt imperſuaſibiles intractabiles, & ideo de
peccatis ſuis incorrigibiles ſiunt. Si in errorem incidunt, in erro
re ſuo ſiũt pertinaces, & ex pertinacia irreuocabiles. Vnde quia
nimis innituntur ſenſui proprio, ideo dat illos Deus in repro-
bum ſenſum. Rom. 1. Et ibidem: Euanuerunt in cogitationibus
ſuis, & obſcuratum eſt inſipiens cor eorum, dicentes. n. ſe eſſe ſa
pientes ſtulti facti ſunt. Item propter ſui pertinaciam, Dei ma-
ledictionem incurrunt. Genes. 49. Symeon, & leui fratres va-
ſa iniquitatis bellantia, in conſilium eorum non veniat anima
mea. Sequitur. Maledictus furor eorum, qui pertinax. No-
ta Symeõ, ideſt audiens, qui omnia audit, & omnibus credit, &
Leui, qui interpretatur firmator ſocietatis. Iſti ſunt fratres. i. cõ-
plices, & in omni malignitate concordes. Sequit: Vaſa iniquita-

tis. Benè ſunt vaſa iniquitatis.i. receptacula oĩs iniquitatis, quia ex quo credunt oĩbus, quæ dĩr, & ad oĩa ſe applicant ad ſuæ ꝑtinaciæ firmamentum colligationis faciunt, quibus in ſuis ſceleribus mutuo ſe defendunt. Vñ bene ſignant per ſquamas Vehemoth, de quibus dr̃ Iob 40. Vna vni coniungit, & nec ſpiraculũ quidem incedit per eas. Greg. 33. mor. 28. Quos ſimilis reatus ſociat concordi pertinacia, et defenſio peruerſa conſtipat, vt io facinoribus ſuis alterna ſe defenſione tueantur. Qui enim diuiſi corrigi poterant, in iniquitatum ſuarum pertinacia vniti perdurant. Et tanto magis quotidie a cognitione iuſtitiæ inſeparabiliores ſunt, quanto a ſe inuicem nulla increpatione ſeparantur. Vnde tales Dei maledictionem merentur. Ideo bene ſubditur. Maledictus furor eorum, quia pertinax.

De indignatione. *Diſt.* X I I I I.

DEinde conſiderandum eſt de indignatione, quę eſt octaua filia inanis gloriæ. Ad euidentiam aũt veritatis ſciendum eſt, ꝙ indignatio multipliciter accipitur in ſcriptura. Vno modo importat culpam, q̃ cõmittitur. Alio modo offenſam, quæ conſequitur. Alio modo pœnam, q̃ infligitur. Alio modo virtutẽ qua quis contra peccatum inuehitur. Indignatio nanque ꝓpriè, & ſtrictè loquendo importat diſplicentiã cum quadã inflatione cordis elati. Vñ dñr hoĩes indignatiui, vel indignantis naturæ, quibus diſplicent oĩa, q̃ fiunt ab alijs, & nihil qđ fiat ab alijs reputant bene factum. Alio modo minus ꝓprie dr̃ indignatio diſplicentia alicuius, qđ creditur eſſe malum, & ex indiſcreto zelo mouet̃ aliꝰ cõtra facientẽ, vel factũ. Tertio modo dr̃ indignatio large loquendo pro pœna debita ꝓ peccato. Quarto modo improprijſſime dr̃ diſplicentia Dei, qua ſibi diſplicet oẽ malũ, & contrafacientẽ dr̃ indignari. Primo itaq; dr̃ indignatio diſplicẽtia cum inflatione cordis, & hoc fit multipliciter. Aut.n. mouet̃ quis contra perſonam q̃ ex arrogantia vilipendit. Vel pp ignorantiã. Vel pp inopiam. Vel pp ſimplicitatem, vel humilitatem. Iſto modo indignatus eſt Helyu cõtra Iob, & amicos eius, ſicut dr̃ eiuſdem 32. Iratus eſt Helyu aduerſus Iob, eo ꝙ ſe iuſtũ eſſe diceret corã Deo. Porro aduerſus tres amicos eius indignatus eſt eo, ꝙ non inueniſſent rñſionẽ rõnabilem. Greg. 23. mor. 15. Iſtis iudicijs apertè colligitur, ꝙ per eũ amatorum vanæ gloriæ ſpecies deſignatur. Iob quippe de ꝓſumpta iuſtitia, amicos vero eius de ſtulta rñſione redarguit. Oẽs.n. vanæ gloriæ ſectatores, dũ ſe in oĩbus præferunt, alios de fatuis ſenſibus, alios de indignis meritis reprehendunt.i. alios iudicant nihil ſcire, alios non bene viuere. Itẽ indignat̃ quis qñ videt, & dolet parem ſibi ꝓferri, & ſic Iudæi indignabantur qñ videbãt Chriſtũ pluſq̃ ſe a populis honorari. Math. 21. Videntes principes ſacerdotũ, & ſcribę mirabilia, q̃ fecit, & pueros clamantes in tẽplo, & dicentes, Oſanna filio Dauid indignati ſunt, & dixerũt ei. Audis qđ iſti dicũt. Itẽ indignat̃ quis qñ videt inferiorẽ ſibi ꝑificari. Sicut filius ſenior filio prodigo indignatus eſt, qa vidit eũ cũ gaudio in gratiã recipi. Luc. 15. Indignatus eſt aũt, & nolebat introire. Itẽ indignatur quis qñ videt aliquid contra voluntatẽ, vel honorem ſuum fieri, & pp hoc inflatus contra perſonam ꝓſequitur eã, vel dimittit ei facere, qđ deberet. Sicut Naaman indignatus eſt, qa Helyſeus nõ exiuit ad eum nec honorifice recepit. 4. Reg. 5. Iratus Naaman recedebat indignans. Oritur aũt indignatio in corde, vel pp ſapientiam, quia ſciẽtia inflat Ideo dr̃ Eccl. 1. In multa ſapientia multa eſt indignatio. Vel pp opulentiã, vnde diuites huius ſœculi contra pauperes faciliter indignant̃. Sicut Naaman, de quo dr̃. 4. Reg. 5. ꝙ erat vir magnus honoratus, & diues, indignatus eſt contra Helyſeum, vt dictum eſt. Vel pp potẽtiã, ſicut Nabuchodonoſor pp potẽtiam ſuam, volens ſibi oẽs ſubijcere nationes, nuncios ſuos miſit ad oẽs terras, & quia noluerũt ei obedire, ſed ſine honore eius nuncios abiecerunt indignatus eſt Nabuch. ad oẽm terram, &c. Iudith. 1. Vel pp præſumptã iuſtitiã. Sicut Phariſei, & Iudæi indignabant̃, quia Chriſtus ſabbato curaret. Ioh. 7. Si circunciſionem recipit hõ in ſabbato, vt nõ ſoluatur lex Moyſi, mihi indignamini, quia totum hoĩem ſanũ feci in ſabbato. Item Luc. 13. Archiſinagogus indignans, ꝙ ſabbato curaſſet Ieſus, dicebat turbæ. Sex dies ſunt in q̃bus licet operari, in his venite, & curamini. Cauẽdum eſt aũt hoc vitiũ, quia aperit ad multa vitia. Sicut dr̃ Prouer. 29. Qui ad indignandũ facilis eſt, erit ad peccata procliuior. Ideo hortatur Apoſtolus Eph. 4 Indignatio autem & clamor, & blaſphemia tollatur a vobis. Item Col. 3. Deponite vos oĩa, iram, indignationem, malitiam, &c. Ex prædictis patet, ꝙ indignatio propriè dicta.i. ſm̃ ſuam perfectam rationem ſumpta, eſt peccatum mortale. Si aũt accipiatur indignatio ſm̃ incompletam rõnem.i. ſm̃ ꝙ importat diſplicẽtiam reſpectu boni ex zelo minus diſcreto, ſic eſt peccatum veniale. Et ſic fuit in Apoſtolis, qui ſub ſpecie pietatis indignati ſunt de effuſione vnguenti ſuper caput Ieſu, dicentes. Vt quid perditio hæc Math. 26. Item ſub ſpecie humilitatis indignati ſunt de duobus fratribus.ſ. Iacobo, & Iohanne; pro eo, ꝙ ſublimitatem gloriæ petierunt. Math. 20. & Mar. 10. Sic ergo indignatio importat culpam, quæ committitur. Item indignatio importat offenſam, quæ ex peccato conſequitur. Iſto modo indignatio ponitur in Deo. Sicut ira, zelus, & furor transferuntur in Deum. Iſto modo dr̃ Deus peccato, vel peccatoribus indignari 1. Reg. 6. Indignatus eſt dñs contra Ozam. 4. Reg. 22. Succendetur indignatio mea. Iſa. 13. Ecce dies dñi veniet crudelis, & indignationis plenus. Item 30. Labia eius plena ſunt indignatione. Item indignatio importat pœnam, quæ incurritur. Sicut dr̃ Iob 3. Veniet ſuper me indignatio, ideſt pœna quæ eſt diuinæ indignationis effectus. Item Iob 7. Sagittæ dñi in me ſunt quarum indignatio ebibit ſpiritum meum. Greg. 7. mor. Sagittis animaduerſionis percuſſio deſignatur. Quid autem eſt ſpiritus hominis niſi ſpiritus elationis? Sagittæ autem dñi ſpiritum hominis ebibũt, cum ſupernæ animaduerſionis ſeuiæ afflictam mentem ab elatione compeſcunt. Sagittę dñi ſpiritum hominis ebibũt, cum intentum exterius interſus trahunt. Epotatus ſpiritus Dauid fuerat quando dicebat. In deficiendo ex me ſpiritum meum, & tu cognouiſti ſemitas meas. Et quia pius dominus afflictos non deſerit, ſed poſt afflictionis duritiam dulcedinem conſolationis immittit, ideo dr̃ Iſa. 54. In momento indignationis meæ, abſcondi faciem meam parumper a te, & in miſericordia ſempiterna miſertus ſum tui. Quia vero ſunt nõnulli quos etſi tormenta non cruciant non emendant, ideo contra tales dr̃. Rom. 2. His qui ſunt ex contentione, ideſt qui contendunt inter ſe, vel contra correptores, vel prædicatores, & qui non acquieſcunt veritati doctrinæ, vel correptionis, credunt aũt iniquitati, impunitatem ſibi promittentes, vel de futuro iudicio non cogitantes, ſeu futurum iudicium non timentes, ira.i. aſpectus irati iudicis. Pſ. Dñe ne in furore tuo arguas me, &c. Indignatio.i. diſceptantis redargutio. Iſa. 30. Labia eius repleta ſunt indignatione. Tribulatio.i. pœna exterior ignis materialis, & anguſtia.i. pœna interior vermis ſpũalis. Iſa. vlt. Vermis eorum nõ morietur, & ignis non extinguetur in oẽm aĩam, ſupple ventura ſunt hoc primo, & poſtea ẽt in oẽ corpus hominis operantis malum. Quarto, & vltimo indignatio importat virtutem qua quis contra peccatum inuehitur, vel contra peccatum proprium per dolorem contritionis, vel contra peccatum alienũ per feruorem æmulationis. Contra peccatum inq̃ proprium per pœnitentiã. Vnde. 2. Corin. 7. Quæ ſm̃ Deum eſt triſtitia.i. dũ peccator triſtis eſt, qa fecit qđ Deus odit, pœnitentiam.i. pœnitentialẽ ſatisfactionẽ, in ſalutẽ ſtabilẽ.i. æternam, operat̃. Ecce.n. in hoc ipſum.ſ. experti eſtis in vobis quantam ſollicitudinẽ, &c. Enumerat hoc Apoſtolus ſeptẽplicem gr̃am triſtitiæ pœnitentialis, contra ſeptẽ incõmoda, quæ facit peccatum in aĩa. Primo.n. cauſat offenſam ad Deũ, contra qđ eſt ſollicitudo de emẽda. Scđo obligationẽ ad ſupplicium, contra qđ ponit̃ defenſio a gehẽna Tertio maculã quãtũ ad ſubiectũ ꝓpriũ, contra qđ ponitur indignatio de macula. Quarto pronitatẽ ad malũ, contra qđ ponitur timor. Quinto difficultatẽ ad bonũ, contra qđ ponitur deſideriũ de profectu. Sexto exẽplum malũ ad ꝓximum, contra qđ ponit̃ bonorũ æmulatio. Septimo delectationem voluptatũ, contra qđ ponit̃ corporis punitio. Dicit ergo: Ecce hoc ipſum.ſ. contriſtari ꝑ Deũ quantã ſollicitudinẽ emendandi, qđ deliquiſtis, operat̃ in vobis, nec hoc ſolũ, ſed ẽt operatur defenſionẽ veſtri a gehẽna, quia ſm̃ glo. pœnitere eſt defendere ſe a gehenna: nec ſolum hic, ſed etiam indignationem contra voſipſos pro ſtatu præterito. Pſ. Ad meipſum aĩa mea conturbata eſt, nec ſolũ hoc, ſed ẽt timorem reſpectu recidiui, Prouer. 28. Beatus hõ, qui ſemper eſt pauidus: nec ſolum hoc, ſed ẽt deſiderium proficiendi: nec ſolum hoc, ſed ẽt æmulationẽ.i. bonorũ imitationẽ. Apoca. 3. Emulare ergo, & pœnitentiã age: nec ſolũ hoc, ſed ẽt vindictam, i. punitionem pro peccatis veſtris. Aug. Pœnitentia eſt q̃dã dolentis vindicta, punientis in ſe, qđ dolet commiſiſſe. Contra vero alienũ peccatum indignatur quis per zelum. Ezechie. 3. Abij amarus in indignatione ſpiritus mei, manus enim dñi erat mecum confortans me. Item Zach. 8. Zelatus ſum Syon zelo magno, & indignatione magna zelatus ſum eam.

De exceſſu.

DEinde conſiderandum eſt de exceſſu. Circa, qđ ſciendum eſt, ꝙ exceſſus multipliciter dr̃ in ſcriptura. Vno modo dr̃ exceſſus contemplationis extaticæ, de qua dr̃ 2. Corin. 5. Mente, i. cõtemplatione rõnis, excedimus tpalia.ſ. a tpalibus ad cœleſtia noſmetipſos eleuando: Deo teſte, & conſcio. Alio modo dr̃ exceſſus miſerationis dominicæ. Luc. 9. Erant Moyſes, & Helyas viſi in maieſtate, & loquebantur cum eo exceſſum quem contemplaturus erat in Ieruſalem. Exceſſus iſte fuit beneficium dñicæ paſſionis. Bene aũt ſua paſſio dr̃ exceſſus ſi conſideret q̃s, quãtus, & qualis, pro quibus, & quolibet, qualiter, & quare, q̃ gra

tui,

nia, quàm horrenda paſſus fuerit, manifeſtè patet, ꝙ tãtæ dignationis myſterium, tã immenſæ miſerationis beneficium, prorſus exceſſit modum ordinẽ, & mẽſurã, excedit humana merita, excedit intelligentiã Angelicã, & humanã. Vñ ſicut Ioſeph, q ſaluator mundi dictus eſt tãtã frumentorũ multitudinẽ cõgregauit, ꝙ copia menſurã excedebat. Ita Chriſtus tãtã multitudinẽ gratiarum, & beneficiorum congregauit in eccleſia, ꝙ copia menſurã excedit. Tertio mõ dr̃ exceſſus abuſionis erraticæ qñ. ſ. abutitur aliquis habita poteſtate, vel vſurpat ſibi poteſtatẽ nõ cõmiſſam, vel officiũ non iniunctum, vel nimiã crudelitatẽ exercet ꝓlatus in ſubditũ, dñs in ſeruũ, vir in vxorẽ, vel qñ ſe ingerit ꝑ ſe per amicorum potentiã, violentiã, fallaciã, vel pecuniã, vt præſit cum ſit inutilis, & indignus. Vere ſi quis diligenter inſpiceret, & ꝓfunde conſideraret quãtas hñt ſollicitudines, anxietates, & curas illi, qui præſunt, in quantis periculis ſint, & quàm diſtrictam habebunt corã ſummo iudice reddere rõnem, nec ita ardenter ambirent, nec de adeptis ſuperbirent. Sicut dr̃ Sap. 6. Audite reges, & intelligite, diſcite iudices finium terræ, &c. Sequitur. Horrende, & cito apparebit vobis, qm̃ duriſſimum iudicium in his, qui præſunt fiet. Exiguo. n. concedetur miſericordia. Potentes autem potenter tormenta patientur. Et infra. Fortioribus autem fortior inſtat cruciat. Ad vos ergo o reges ſunt hi ſermones mei, vt diſcatis ſapientiam, & non excedatis prælationes, ſcilicet non habitas ambiendo, vel habitis abutendo.

De ſtudio & amore vanitatis. *Diſt.* XV.

DEinde conſiderandum eſt de ſtudio, & amore vanitatis, qñ. ſ. homo nimis diligit, ſequitur, & frequentat vanitates huius mundi. Sicut ſunt ludi, cantationes, & choreæ, venationes, & aucupia, aues, & canes, & tyrocinia, commeſſationes, & conuiuia, & hmõi, quæ vana ſunt & hoĩem vanum reddunt. Oĩa profecto mundana vana ſunt. Eccle. 1. Vanitas vanitatum, & oĩa vanitas. Et hoc lucide declaratur, quia vanum eſt, quod nec ſanitatem præbet appetenti, nec vtilitatem poſſidenti, nec ſtabilitatem innitenti, nec ſecuritatem confidenti. Oĩa terrena quæcũq; ſunt in mundo vana ſunt ꝑꝑ iſtas quatuor rõnes. Primo quidẽ, quia non dant ſatietatem, immo potius vacuitatem hoĩ diligenti. Tũ quia non ſunt in corde hoĩs. Sed nihil põt implere cor hominis, niſi quod eſt in eo. Tum ſecundo quia cor hoĩs ꝑꝑ Deum amãdũ, & capiẽdũ factũ eſt, & tantæ capacitatis, & amplitudinis eſt, vt nihil niſi Deus põt illud implere, nec ſibi ſufficere. Tum etiã, q̃a tp̃alia non plenitudinẽ, ſed vacuitatem abducunt. Vnde qui plus habet, experitur ſe pluribus indigere, ꝑꝑ quod bene dicit ſapiens Eccle. 5. Auarus non implebitur pecunia. Noĩe pecuniæ intelligas oĩa quæcumq; poſſunt pecunia comparari. Sccũdo tp̃alia non præbent vtilitatem poſſidenti, ſed magis onus, ſollicitudines, anguſtias, & timores, damnum & periculum multiplex ſicut docet experientia. Et Eccle. 5. dr̃. Qui amat diuitias fructũ non capiet ex eis. In vanũ dr̃ aliquis laborare qñ de labore ſuo nullum vel modicum fructum vel vtilitatẽ conſequit̃. Sicut pueri ſequendo papiliones, & hõ quilibet ventum, vmbrã, vel fumũ inſequendo. Ideo dicit. Eccle. 2. Vidi cũcta, q̃ ſub ſole fiunt, & ecce vniuerſa vanitas, & afflictio ſpũs. Sequitur. Magnificaui opera mea, ædificaui mihi domos, & plantaui vineas, &c. Et poſt multa quæ enumerat concludit. Cumq; me conuertiſſem ad vniuerſa opera, quæ fecerant manus meæ, vidi in oĩbus vanitatẽ, & afflictionẽ animi. Tertio tp̃alia vel mundana non præbent ſtabilitatẽ innitenti, quia ſicut ipſa tranſeunt, ſic & ipſi talia poſſidentes. Greg. Qui labenti innititur, neceſſe eſt vt cum labente labatur. Hoc cõfitentur impij in inferno. Sicut dr̃. Sap. 5. Quid nobis ꝓfuit ſuperbia, & diuitiarum iactantia, quid contulit nobis? Tranſierunt omnia tanquam vmbra, &c. Quarto non præbet ſecuritatem confidenti. Non. n. poſſunt dare ſecuritatem vitæ vel pacis vel ſanitatis, & hmõi. Prouer. 11. Qui confidit in diuitijs ſuis corruet. Et Nee. 2. Vanitate ſeducti ſumus. Propter quod Pſal. ſtultitatem mundanorum arguens. Filij hoĩum vſquequo graui corde, vt quid diligitis vanitatẽ, & quæritis mendaciũ? Sicut aũt iſta ſunt vana, ita diligentes ſe vanos efficiunt. Hiere. 2. Ambulauerunt poſt vanitatem, & vani facti ſunt. Qui. n. mundi vanitates diligunt, & in eis delectantur, ex ipſa vi dilectionis, & adhærentiæ vani ſunt. Quorum vanitas radicatur in inflatis viſceribus, declaratur in prolatis ſermonibus, demonſtratur in operibꝰ perpetratis, & probatur in paſſionibus toleratis. De primo. Pſal. Dñs ſcit cogitationes hoĩum, qm̃ vanæ ſũt. Cõueniat ergo vnuſquiſque cõſcientiam ſuam, & videat quales cogitationes habet, quia ſi vanæ ſunt conuincitur eſſe vanus. Vanæ ſunt autem ſi ꝓ eo, ꝙ cæteris præfertur temporaliter reputat ſe etiam ſpiritualiter præferendum. Vnde Grego. Magna eſt potentia temporalis quæ apud Deum meritum ſuum habet, de bona adminiſtratione regiminis. Nonnunquam tñ eo ipſo, ꝙ præeminet cæteris elatione cogitationis intumeſcit, & dum foris immenſo fauore circundatur, intus veritate vacuat̃, atq; oblitus ſui in voces ſe ſpargit alienas, talemq; ſe credit, qualem foris audit, nõ qualẽ intus diſcernere debuit, cęteros deſpicit: eoſq; ſibi quales ordine naturæ non cognoſcit, cunctis ſe æſtimat amplius valere quibus ſe videt amplius poſſe. Scriptum eſt etiam Iob. 11. Vir vanus in ſuperbiam erigitur. Mundana. n. q̃a vana ſunt faciunt cor hoĩs frequẽter euaneſcere, niſi ſit per gratiam ſtabilitum. Vñ de ſapientibus huius mundi dicit Apoſtolus Ro. 1. Euanuerunt in cogitationibus ſuis, & obſcuratum eſt inſipiens cor eorum, dicentes. n. ſe eſſe ſapientes ſtulti facti ſunt. Nota, ꝙ alius euaneſcit ꝑꝑ ſcientiã, alius ꝑꝑ potentiam, alius ꝑꝑ nobilitatem generis, alius ꝑꝑ diuitias, & ſic de alijs, & hæc oĩa vana ſunt. Item declaratur eorũ vanitas in ſermonibus. Quod. n. latet in cordibus, in uerbis frequẽter oſtenditur. Sicut dictum eſt beato Petro. Loquela tua manifeſtum te facit. Et dñs ait. Ex abundantia cordis os loquit̃. Scriptum eſt autem. Vana locuti ſunt vnuſquiſque ad proximũ ſuũ. Heu quam vana ſunt aliquorum eloquia. ſ. verba arrogantiæ, iactantiæ, ſtultitatis, & immunditiæ, verba friuola, ocioſa, & hmõi. Item mõſtratur vanitas ex operibus. Nam vt plurimum in alearum, ſcacorum, taxillorum ludis, vel in alijs iocis, æque parũ vtilibus, aut in venationibus, & aucupijs occupãtur. Et eſt quicquã tam vanum. Item pro vaniſſima laude faciunt feſta & conuiuia, non pro pauperibus Chriſti, ſed pro diuitibus, hyſtrionibus, traiectoribus, & perſonis alijs inhoneſtis, & hoc vaniſſimũ iudico. Item æquos ſibi multiplicant phaleratos, ſcutiferos, & alios ſeruientes ſupra numerum, & vltra, ſuppetentiã facultatum. Item ſeruis ſuis, & alijs multis multa dant paria veſtium pro noĩe largitatis, & hoc nõne vanitas? Item probatur vanitas ex doloribus toleratis, nam in venationibus, & aucupijs antedictis, multos labores ſuſtinẽt, vigilias, ęſtus, pluuias, paludes, niues, glacies, ſpinarum & veprium punctiones, famẽ, ſitum, & plures alias corporum paſſiones. Similiter in tyrocinijs verberantur, fuſtigãtur, & aliqñ mutilantur, vt nomẽ ſibi vendicent probitatis, ſed hæc vanitas eſt. Si pro peccatis ſuis inponeretur eis pęnitentia incõparabiliter minus grauis, dicerent ſe ſuſtinere non poſſe. Si autẽ ꝑꝑ Deum, & animarum ſuarum ſalutẽ tanta, & tã grauia ſuſtinerent, magni eſſent apud Deum, & ſancti ab hoĩbus dicerent̃. Item vt hmõi torneamenta frequentent, expendunt, quæ poſſident, & pro expenſis hmõi faciẽdis terras ſuas obligãt, pecunias mutuo ſub vſuris accipiunt, expenſas intolerabiles faciunt, extra ad oſtentationem, & in domibus ſuis tã ipſi q̃ vxores, & liberi famis inedia cruciantur. Tandem vſuras ſoluere non valentes, pauperes effecti, de proprijs hæreditatibus expelluntur. Ecce, quę de vano corde prodeunt vane ſunt, & vanæ propter vanitatem facta, vanum & vacuum hominem oſtendunt, & ad paupertatis uacuitatem perducunt.

De peccato ex certa malitia. *Diſt.* XVI.

DEinde conſiderandum eſt de peccato ex certa malitia. Dicit, n. Grego. 25. in Mor. ſuper illud Iob. 30. Qui de induſtria receſſerũt a Deo. Peccatum tribus modis cõmittit̃, nã aut ignorantia, aut infirmitate, aut ſtudio perpetratur. Quod põt ſic declarari. Hõ. n. ſicut & quælibet res alia naturaliter habet appetitum bonum. Vñ ꝙ eius appetitus declinet ad malum, non põt contingere ſine aliqua deordinatione in aliquo principiorũ hoĩs exiſtente. Sic eñ in & actionibus rerũ naturaliũ inuenitur peccatum. Principia autem actuum humanorũ ſunt intellectus, & appetitus, tã rõnalis, qui dr̃ voluntas, quam ſenſitiuus. In humanis igitur actibus contingit qñq; peccatum ſic ex defectu intellectus, puta qñ peccat hõ ex ignorantia; & ex defectu appetitus ſenſitiui, qñ. ſ. peccat hõ ex paſſione ſic etiã ex defectu voluntatis, q̃ eſt inordinatio ipſius. Eſt autem voluntas inordinata, qñ minus bonũ magis amat, & potius eligit pati detrimentũ in bono minus amato vt potiat̃ bono magis amato. Sicut potius eligit hõ abſciſionem alicuius mẽbri, etiã ſcienter, vt conſeruet rem q̃ plus amat. Per hũc modũ qñ volũtas inordinata plus diligit aliquod bonũ tp̃ale, puta diuitias, honores, & uoluptates, q̃ ordinẽ rõnis, vel charitatẽ Dei, vel aliquid hmõi, ſequitur ꝙ velit, & eligat in aliquo ſpũali bono diſpendiũ ſuſtinere, vt bonum tp̃ale, qđ plus amat poſſit obtinere. Nihil autem aliud eſt malũ, quàm priuatio boni. Et ſm̃ hoc aliquis ſciẽter vult aliquod malum ſpirituale, per quod bono ſpirituali priuatur, vt bono tp̃ali quod plus diligit potiatur, & ſic peccare dicitur ex certa malitia, quaſi ſcienter eligens malum. Licet autem nullus operetur ad malum intendens, ſicut dicit Dyoniſius 4. de Diui Nomi. quia malum ſecundum ſe, & abſolute non poteſt eſſe intentum ab aliquo, poteſt tñ eſſe intentum ad vitandum aliquod malum, vel ad conſequendum bonum aliquod plus dilectum vt dictum eſt. In tali autem caſu aliquis eligeret conſequi bonum per ſe intentũ ſi poſſet abſque hoc, ꝙ alterius boni diſpendium non pateretur. Sicut voluptuoſus vellet vti delectatione ſi poſſet abſque offenſa Dei.

Sed

Sed duobus ꝓpoſitis magis vult offenſam Dei incurrere, ꝗ̃ delectatione priua. Sciendum etiam, ꝙ qñ dr̃ aliquis peccare ex malitia hoc poteſt intelligi tripliciter. Vno modo poteſt intelligi de malitia habituali, ſecundum quòd habitus malus vocatur malitia, quia peccat ex inclinatione habitus vitioſi. Alio modo dicitur malitia actualis, ſecundum quod electio mali dicitur malitia, & ſic dicitur aliquis ex malitia peccare, quia ex deliberata electione mali peccat. Alio modo poteſt intelligi malitia aliqua culpa præcedens ex qua oritur culpa ſequens, ſicut cum aliquis impugnat diuinam gratiam ex inuidia pręcedẽte. Item nota, ꝙ voluntas ex natura ſuæ potentiæ inclinatur ad ad bonum tanquam ad proprium obiectum. Vnde oẽ peccatum dr̃ eſſe contra naturam, pp quod dicit Damaſcenus, ꝙ peccatũ eſt ab eo, quod eſt ſm naturam, in id, quod eſt contra naturam verſio. Quod ergo voluntas ex electione inclinetur ad malum, hoc aliunde cõtingit. Et qñq; quidem ex defectu rationis, & ſic dr̃ peccare ex ignorantia, vel qñq; ex impulſu appetitus ſenſitiui. Sicut qñ aliquis peccat ex infirmitate, ſiue ex paſſione. Sed neutrum horum eſt ex certa malitia peccare. Sed ſolum tunc aliquis ex certa malitia peccat qñ voluntas eius ex ſe inclinatr̃ vel mouetur ad malum. Quod poteſt intelligi dupliciter. Vno mõ per hoc, ꝙ habitus habet aliquam diſpoſitionem corruptam inclinantem ad malum, ita ꝙ ſm illam diſpoſitionem corruptã aliquod malum ſit hoi quaſi conueniens, & ſimile, & in hoc ratione conuenientiæ volũtas tendit quaſi in bonum, quia vnũquodque tẽdit in id, quod eſt ſibi conueniens. Talis autem diſpoſitio corrupta, vel eſt aliquis habitus acquiſitus ex conſuetudine, quę vertitur in naturã, vel eſt aliqua ægritudinalis habitudo ex parte corporis. Sicut aliqui habent aliquas inclinationes naturales ad aliqua peccata pp corruptionem naturæ in ipſis. Alio modo contingit, ꝙ voluntas per ſe tendit in aliquod malum ex remotione prohibentis, verbi gratia. Siquis prohibetur vel impeditur peccare, non quia peccatum ei diſpliceat abſolutè, ſed pp ſpem vitæ æternæ, vel timorem gehennæ, remota ſpe per deſperationem, vel timore per præſumptionem, ſequitur ꝙ ex certa malitia quaſi abſque freno peccat. Sic ergo patet, ꝙ peccatũ, ꝙ eſt ex certa malitia ſemper in homine præſupponit aliquam inordinationem, quæ tñ non ſemper eſt habitus. Vnde non eſt neceſſariũ ꝙ quicumque peccat ex certa malitia, peccet ex habitu. Deniq; ſciendum, ꝙ peccatum, quod fit ex certa malitia multo grauius eſt, quàm peccatũ ex paſſione vel ignorantia. Sicut dicit. Grego. 25. Moral. 12. Grauius eſt ex infirmitate, quàm ex ignorãtia, ſed multo grauius ſtudio, quàm infirmitate peccare. De peccato ex certa malitia dr̃ Iob. 34. Quaſi de induſtria receſſerunt a Deo. Et Ioh. 15. Si non veniſſem, & locutus eis non fuiſſem, peccatum non haberent, nunc autem excuſationem non habent de peccato ſuo. Et paulopoſt. Et viderunt, & oderunt, & me, & patrẽ meũ. Grego. vbi ſupra. Aliud eſt ex præcipitatione, aliud ex deliberatione peccare. Sæpe enim peccatum præcipitatione committitur, quod tñ conſilio, & deliberatione damnatur. Ex infirmitate enim plerumque ſolet accidere amare bonum, & implere non poſſe. Ex ſtudio verò peccare eſt bonum, nec facere, nec amare. Sicut ergo nonnunquam grauius eſt peccatum diligere, quàm perpetrare, ita nequius eſt odiſſe iuſtitiam, quàm non feciſſe.

De inuerecundia peccandi.

DEinde conſiderandum eſt de inuerecundia peccandi, quãdo ſcilicet homo non verecundatur peccare, vel aliquid inhoneſtum facere coram Deo, & Angelis, & ſanctis, & hominibus. Grego. 4. Moral. 9. Sunt nonnulli quos ad perpetrandam nequitiam oborta malitia ſubita inuitat, ſed tamen humana verecundia reuocat, & plerumque per hoc, ꝙ exterius erubeſcunt, ad interiora ſua redeunt, & contra ſe internum iudiciũ ſumunt, qa ſi pp hoĩem maleſacere metuunt, quãto magis ꝓpter Deum, qui cuncta inſpicit, nec mala appetere debuerunt, in quibus fit vt maiora corrigant per bona minima, ſ. per exteriorẽ verecundiam, interiorem culpam. Et ſunt quidam qui poſtquam Deum in mente contempſerint, multo magis humana iudicia ſpernunt, atque oẽ malum, quod appetunt audacter peragere nõ erubeſcunt, quos ad perpetrãdum malum occulta iniquitas inuitat, & nulla aperta verecundia retardat. Sicut de quodam iudice iniquo dr̃. Lucæ. 15. Deum non timebat, & hominem non verebatur. Hinc eſt etiam, quod de quibuſdam impudenti fronte peccantibus dictum eſt Iſa. 3. Peccatum ſuum quaſi Sodoma prædicauerunt. Tales ergo, nec timore, Dei, nec hominum pudore a perpetrandis flagitijs refrenantur. De talibus etiam dicitur Hieremi. 3. Fons mulieris meretricis facta eſt tibi, noluiſti erubeſcere. Item. 6. Confuſi ſunt quia abominationem fecerunt, quinimmo confuſione non ſunt confuſi, & erubeſcere noluerũt. Gregorius vbi ſupra. Prauum fuit malum facere voluiſſe, & peius eſt perpetrata non erubeſcere.

De ſcandalo. *Diſt.* *XVII.*

DEinde conſiderandum eſt de ſcandalo, quia enim ex inuerecundia peccandi non curat homo facere vel dicere aliqđ vnde ſcandalum oriatur. Ideo poſt inuerecundiam peccandi, cõſequens eſt conſiderare de ſcandalo. Circa, quod conſideranda ſunt nouem. Primo quid ſit ſcandalum. Secundo vtrum ſit peccatum. Tertio vtrum ſit ſpeciale peccatum. Quarto vtrum ſit mortale peccatum. Quinto vtrum perfectorum ſit ſcandalizari. Sexto vtrum eorum ſit ſcandalizare. Septimo vtrum ſpiritualia bona ſint dimittenda pp ſcandalum. Octauo vtrum pp ſcandalum ſint tẽpalia dimittenda. Nono, quæ mouere poſſunt ad ſcandalum fugiendum vel deteſtandum. Ad primum ſciendum, ꝙ ſcandalum eſt dictum vel factum minus rectum præbens occaſionem ruinę. Et ſumitur hæc diſſinitio ex verbo Hieronymi, ꝗ exponens illud Matth. 17. Scis quia Phariſei audito hoc verbo ſcandalizati ſunt, dicit. Qñ legimus. Quicumque ſcandalizauerit, hoc intelligimus, qui dicto vel facto occaſionem ruinæ dederit. Sicut autem dicit ibidẽ, quod Grecè ſcandalon dr̃, hoc offenſionem vel ruinam, & impactionem pedis poſſumus dicere. Contingit. n. qñq; ꝙ aliquid exponitur alicui in via corporali, cui impingens diſponitur ad ruinam, & talis obex dr̃ ſcandalũ. Et ſimiliter in proceſſu viæ ſpiritualis contingit aliquem diſponi ad ruinam ſpiritualem per dictum vel factum alterius, inquãtum. ſ. aliquis ſua admonitione, vel inductione aut exemplo alterum trahit ad peccandum, & hoc propriè dr̃ ſcandalum. Nihil autem ſm propriam rõnem diſponit ad ruinam ſpiritualem niſi quod habet aliquem defectum rectitudinis, quia id; quod eſt ꝑfectè rectum magis munit hoĩem contra caſum, quàm ad ruinã inducat, & ideo conuenienter dr̃, ꝙ dictum vel factum minus rectum præbens occaſionem ruinæ ſit ſcandalũ. Et nota, ꝙ in diffinitione peccati generaliter dicit Aug. 22. contra Fauſtum. Peccatum eſt dictum, vel factum, vel concupitum contra legẽ Dei. In diffinitione autem ſcandali non ponitur concupitum, quia cogitatio vel concupiſcentia quamdiu latet in corde non proponitur alteri vt obex diſponens ad ruinam. Dr̃ autem hoc minus rectum non per comparationem ad aliquid aliud a quo in rectitudine ſuperetur, ſicut vnus actus virtuoſus dr̃ rectior altero, ſed dr̃ minus rectum, quod habet aliquem rectitudinis defectũ, vel quia eſt ſm ſe malum, ſicut peccatum, vel quia habet ſpeciẽ mali, ſicut cũ aliquis recumbit in Idolo. Quamuis. n. hoc ſm ſe nõ ſit peccatum ſi aliquis hoc non corrupta intentione faciat, tamẽ quia habet quandam ſpeciem vel ſimilitudinem venerationis, ideo poteſt alteri præbere occaſionem ruinæ. Et ideo Apoſtolus monet. 1. Theſ. 5. Ab omni mala ſpecie abſtinete vos, & ideo cõuenienter dr̃ minus rectum, vt comprehendantur tam illa, quæ ſunt ſm ſe peccata, quàm illa quæ habent ſpeciem mali. Item dr̃ præbens occaſionem non cauſam, quia ſicut dictum eſt, nihil poteſt eſſe hoi ſufficiens cauſa peccati, quod eſt ſpiritualis ruina, niſi propria voluntas, & ideo dicta vel facta alterius hois poſſunt eſſe ſolum imperfecta cauſa aliqualiter inducens ad ruinam, & pp hoc non dr̃ dans cauſam ruinæ, ſed dans occaſionem, quod ſignificat cauſam imperfectam, & non ſemper cauſam per ſe, ſed per accidens, & tñ nihil prohibet in quibuſdam poni illud, quod eſt agens, quia id, quod eſt ſm accidens vnius poteſt per ſe alteri conuenire Sicut in diffinitione fortunæ ponitur cauſa per accidens in 2. Phyſicorum. Item nota, ꝙ aliquod dictum vel factum alterius põt eſſe alteri cauſa peccandi dupliciter. Vno modo per ſe, alio modo per accidens. Per ſe quidem qñ aliquis ſuo malo verbo vel facto intendit alium ad peccandum inducere. Vel etiã ſi ipſe non hoc intendit ipſum factum eſſe tale, ꝙ de ſui ratione habet, ꝙ ſit inductiuum ad peccandum, puta ꝙ aliquis publicè facit peccatum, vel quod habet ſimilitudinem peccati, & tũc ille qui hmõi actum facit propriè dat occaſionem ruinæ, vñ vocatur ſcandalum actiuum. Per accidens autem verbum vel factũ vni᷒ eſt alteri cauſa peccandi, qñ & præter intentionem operantis, & præter conditionem operis aliquis male diſpoſitus ex hmõi opere inducitur ad peccandum vel operandum, puta cum aliqs inuidet bono aliorum, & tunc ille, qui facit hmõi actum rectum nõ dat occaſionem ruinæ quantum in ſe eſt, ſed alius ſumit, ſm illud. Ro. 7. Occaſione autem accepta &c. & ideo hoc eſt ſcandalũ paſſiuum ſine actiuo, quia ille qui recte agit quantum eſt de ſe non dat occaſionem ruinæ, quam alter patitur. Qñque ergo cõtingit, ꝙ etiam ſit ſimul ſcandalum actiuum in vno, & paſſiuũ in alio, puta cum ad inductionem vnius alius peccat. Qñq; autem eſt ſcãdalũ actiuũ ſine paſſiuo, puta cũ aliqs inducit verbo vel facto alium ad peccandum, & ille non conſentit. Quandoque verò eſt ſcandalum paſſiuum ſine actiuo. Sicut iam dictum eſt. Itẽ nota, ꝙ Apoſtolus Rom. 14. diuidit ſcandalum contra offenſionem, & infirmitatem, dicens. Bonum eſt non manducare carnem & non bibere vinum, neque in quo frater tuus offendit aut ſcandalizatur

dalizatur aut infirmatur. Infirmitas enim nominat promptitudinem ad ſcandalum. Offenſio autem nominat indignationẽ alicuius cõtra eum, qui peccat, quæ poteſt eſſe quãdoq; ſine ruina. Scandalum autem importat ipſam impactionem ad ruinam. Ad ſm.ſ. vtrũ ſcandalum ſit peccatum, dicendum, q ſicut dictũ eſt, duplex eſt ſcandalum Paſſiuum in eo, qui ſcãdalizatur, & actiuũ in eo, qui ſcandalizat, dans occaſionem ruinæ. Scandalum igit paſſiuum ſemper eſt peccatũ in eo, qui ſcandalizatur, non.n. qui ſcandalizatur, ſcandalizatur niſi inquantum aliqualiter ruit ſpirituali ruina, quæ eſt peccatũ. Põt tñ eſſe ſcandalũ paſſiuũ ſine peccato eius ex cuius facto aliquis ſcandalizaĩ, ſicut cum aliquis ſcandalizaĩ de his, q̃ alius facit bene. Similiter etiã ſcãdalũ actiuum ſemp eſt peccatũ in eo, q ſcandalizat, qa vel in opus, qđ facit eſt peccatũ, vel etiã ſi habeat ſpẽm peccati dimittẽ dũ eſt ſẽper pp ꝓximi charitatẽ, de qua vnuſquiſq; conatur ſaluti ꝓximi ꝓuidere, & ſic q nõ dimittit, cõtra charitatẽ agit. Põt tñ eſſe ſcãdalũ actiuũ ſine peccato alterius, q ſcãdalizaĩ, ſicut ſupra dictum eſt. Qđ aũt dr Mat. 18. Neceſſe eſt vt veniant ſcandala, nõ eſt intelligendũ de neceſſitate abſoluta, ſed de neceſſitate cõditionali, qua neceſſe eſt præſcita vel ꝓnunciata a Deo euenire. Si tñ cõiunctim accipiaĩ vt dictũ eſt. Vel neceſſe eſt euenire ſcãdala neceſſitate finis, qa vtilia ſunt ad hoc, q qui ꝓbati ſunt manifeſti fiãt. Vel neceſſe eſt euenire ſcandala ſm cõditionẽ hoium qui a peccatis nõ cauent, ſicut ſi aliqs medicus vidẽs aliquos indebita dieta vtentes, dicat neceſſe eſt tales infirmari, qđ intelligendũ eſt ſub hac conditione ſi dietã nõ mutẽt, & ſimiliter neceſſe eſt euenire ſcandala, ſi hoĩes conuerſationẽ malã non mutẽt. Item nota, q qñ dixit Petrus dño. Abſit a te dñe &c. Matt. 16. Hoc dixit ex pietatis affectu quẽ habebat ad Chriſtum. Vñ nõ peccauit hoc dicendo: qa ſicut dicit Hiero. Error Apoſtoli de pietatis affectu veniẽs nunq̃ incentiuũ vr eſſe dyaboli. Vnde qñ dixit ei Ieſus. Scandalum mihi es, ſcandalũ hic poniĩ ꝓ quolibet impedimento large loquendo. Ad tertium.ſ. vtrum ſcandalũ ſit ſpeciale peccatum, dicẽdũ, q ſcandalũ paſſiuũ nõ põt eſſe ſpeciale peccatũ, qa ex dicto vel facto alterius aliquẽ ruere contingit ſm quodcumque genus peccati, non autem hoc ipſum, quod eſt occaſionẽ peccandi ſumere ex dicto vel facto alterius ſpecialẽ rõnẽ peccati cõſtituit, qa nõ importat ſpecialẽ deformitatẽ ſpeciali virtuti oppoſitã. Scandalũ autẽ actiuũ põt accipi dupliciter, per ſe.ſ. & per accñs. Per accñs qdẽ qñ eſt præter intẽtionẽ agentis, puta cũ aliqs ſuo facto vel verbo inordinato non intẽdit alteri dare occaſionẽ ruinæ, ſed ſolũ ſuæ ſatisfacere volũtati. Sic etiã ſcandalum actiuũ non ſemper eſt peccatũ ſpeciale, quia qđ eſt per accñs non conſtituit ſpẽm. Per ſe aũt eſt ſcandalũ actiuũ, qñ aliquis ſuo inordinato dicto vel facto intendit alium trahere ad peccatum, & ſic ex intentione ſpecialis finis ſortitur ſpecialem rationem ſpecialis peccati, finis.n. dat ſpeciem in moralib⁹, vt ſupra dictũ eſt. Vñ ſicut furtũ eſt ſpeciale peccatũ, aut homicidiũ pp ſpeciale nocumẽtũ ꝓximi, qđ intendiĩ, ita etiã ſcãdalũ eſt ſpeciale peccatũ pp hoc, q intendiĩ ſpeciale nocumentum ꝓximi, & opponiĩ directe correctioni fraternæ in qua intendiĩ ſpecialis nocumenti remotio. Ad quartũ.ſ. vtrũ ſcandalũ ſit peccatũ mortale, dicẽdũ, q ſicut dictũ eſt, ſcandalum importat impactionẽ quãdã p q̃ aliquis diſponiĩ ad ruinã, & ideo ſcãdalum paſſiuũ qñq: quidẽ põt eſſe peccatũ veniale, quaſi hñs impactionẽ quãdã tñ, puta cũ aliquis ex inordinato dicto vel facto alterius cõmoueĩ motu venialis peccati. Qñq; vero eſt peccatum mortale, quaſi hñs cum impactione ruinã, puta aliquis ex inordinato dicto vel facto vel verbo ꝓcedit vſq; ad peccatũ mortale. Scandalũ aũt actiuum ſi ſit qdẽ p accidens põt eſſe qñq; quidẽ peccatũ veniale, puta cũ aliqs vel actũ peccati venialis cõmittit, vel actum qui non eſt ſm ſe peccatũ, ſed habet aliquã ſpẽm mali cum aliqua leui indiſcretione. Qñq; verò eſt peccatum mortale, ſiue quia cõmittit actum peccati mortalis, ſiue quia contẽnit ſalutem proximi, vt pro ea conſeruãda non ꝑtermittat aliqd facere, quod ſibi libuerit. Si vero ſcandalum actiuum ſit per ſe, puta cum intendit inducere aliũ ad peccãdũ. Si qdẽ intendit inducere ad peccandũ mortaliter, eſt peccatum mortale, & ſimiliter intendat inducere ad peccãdũ venialiter p actum peccati mortalis. Si verò intendat inducere ꝓximum ad peccandum venialiter per actum peccati venialis, eſt peccatũ veniale. Ad quintũ. ſ. vtrum pfectorum ſit ſcandalizari, dicendum q ſcãdalum paſſiuum importat quãdã cõmotionẽ animi a bono in eo, qui ſcandalũ patiĩ, nullus aũt cõmoueĩ qui rei immobili firmiter inhæret. Meliores aũt ſiue pfecti ſoli Deo inhærent, cuius eſt immutabilis bonitas, quia etiã ſi inhæreant ſuis ꝓlatis nõ inhærẽt eis niſi inquantum illi inhærent Chriſto, ſm illud. 2. Corin. 4. Imitatores mei eſtote ſicut & ego Chriſti. Vnde quantumcumq; videat alios inordinate ſe hre dictis vel factis, ipſi a ſua rectitudine non recedunt, ſm illud Pſalmi. Qui confidunt in dño ſicut mons ſyon, nõ cõmouebiĩ in æternũ, q habitat in Hieruſalẽ. Et ideo in his, q pfectẽ inhærẽt Chrõ p amorẽ ſcandalũ nõ inuenitur, ſm illud Pſal. Pax multa diligẽtibus legẽ tuã dñe, & non eſt i illis ſcãdalũ. Ad ſextũ. ſ. vtrũ pfectorum ſit ſcãdalizare, dicẽdũ, q ſcãdalũ actiuũ ꝓpriẽ eſt cum aliqs aliqd tale dicit vel facit, qđ de ſe eſt tale, vt alterũ natũ ſit inducere ad ruinã, qđ qdẽ eſt ſolũ id, qđ inordinatẽ ſit vel dr: ad pfectos autẽ ꝑtinent ea, q̃ agunt ſm regulã rõnis ordinare, ſm illud 2. Corin. 14. Oĩa honeſtẽ, & ſm ordinẽ fiãt in vobis, & ꝑcipue hãc cautelã adhibent in his qbus nõ ſolũ ipſi offenderẽt, ſed ẽt alijs offenſionẽ pararẽt, & ſi qd in eorũ manifeſtis dictis vel factis in hac moderatione deſit, hoc ꝓuenit ex infirmitate humana, ſm q̃ a perfectione deficiũt, nõ tñ intãtũ deficiũt vt multũ ab ordine rõnis recedãt, ſed modicũ, & leuiter, qđ nõ eſt iã magnũ vt ex hoc rõnabiliter poſſit ab alio ſumi peccãdi occaſio. Ad ſeptimũ.ſ. vtrũ ſpiritualia bona ſint pp ſcãdalũ dimittẽda, dicẽdũ, q cũ duplex ſit ſcãdalũ actiuũ.ſ. & paſſiuum, q̃ſtio iſta nõ habet locũ de ſcãdalo actiuo, qa cũ ſcãdalum actiuum ſit dictũ vel factum minus rectum, nihil eſt cũ ſcandalo actiuo faciendũ. Habet autẽ locum quæſtio ſi intelligaĩ de ſcãdalo paſſiuo. Cõſiderãdũ eſt igiĩ, qd ſit dimittẽdũ ne alius ſcandalizeĩ. Eſt aũt in ſpiritualibus bonis diſtinguẽdũ. Nã q̃dã horũ ſunt de neceſſitate ſalutis, q̃ ꝑtermitti non poſſunt ſine peccato mortali. Manifeſtum eſt aũt q nullus debet mortaliter peccare vt alterius peccatũ impediat, qa ſm ordinẽ charitatis plus debet hõ ſuã ſalutẽ ſpiritualẽ diligere, q̃ alteri⁹, & ideo ea, q̃ ſunt de neceſſitate ſalutis ꝑtermitti nõ debent pp ſcandalũ vitãdũ. In his aũt ſpiritualibus bonis, q̃ non ſunt de neceſſitate ſalutis vr diſtinguendũ, qa ſcandalum, qđ ex eis oritur qñq; ex malitia ꝓcedit, cum.ſ. aliqui volunt impedire hmõi ſpiritualia bona ſcãdala concitãdo, & hoc eſt ſcandalũ Phariſeorũ, q de doctrina dñi ſcandalizabanĩ. Qđ eſſe cõtẽnẽdũ dñs docet Matt. 15. Qñq; vero ſcandalum ꝓcedit ex infirmitate vel ignorãtia, & hmõi ſcandalum eſt puſillorũ, pp quod ſpiritualia opera vel occultanda vel etiã interdum differenda ſunt, vbi periculum non imminet quouſq; reddita rõne hmõi ſcãdalum ceſſet. Si autem poſt redditã rõnẽ hmõi ſcandalum duret, iã vr ex malitia eſſe, & ſic pp ipſum non ſunt hmõi ſpiritualia opera dimittenda. Vnde notandum ſm Aug. in lib. contra Epiſtolã Permeniani. Vbi ſciſmatis periculũ timeĩ a punitione peccatorum ceſſandum eſt, & tñ punitio peccatorum eſt, quid ſpirituale ad iuſtitiã pertinens, quia pœnarum inflictio non eſt pp ſe expetenda, ſed pœnæ infliguntur vt medicinæ q̃dã ad cohibendum peccata, & ideo intantũ hñt rõnem iuſtitiæ inquantũ p eas peccata cohibentur. Si autẽ p inflictionẽ pœnarum manifeſtum ſit plura, & maiora peccata ſequi, tunc pœnarum inflictio nõ continebiĩ ſub iuſtitia, & in hoc caſu loquitur Aug.ſ. qñ excõmunicatione aliorum imminet periculum ſciſmatis, tunc.n. excõmunicationẽ inferre non pertinet ad veritatẽ iuſtitiæ. Itẽ ſacra ſcriptura res eſt maximẽ ſpiritualis, ſed ab ea docenda ceſſandũ eſt pp ſcandalũ, ſm illud Mat. 7. Nolite ſanctũ dare canibus, neq; ꝓijciatis margaritas ante porcos, ne conuerſi dirumpãt vos. Sed circa doctrinã duo ſunt conſideranda.ſ. veritas, q̃ docetur, & ipſe actus docẽtis, quorum primum eſt de neceſſitate ſalutis vt.ſ. contrariũ veritati non doceat, ſed veritatem ſm congruentiã temporis, & ꝑſonarum proponat ille cui incumbit docendi officium, & ideo ꝓpter nullum ſcandalum, quod ſequi videatur debet hõ prætermiſſa veritate falſitatem docere. Sed ipſe actus docendi inter ſpirituales elemoſynas computatur, vt ſupra dictum eſt, & ideo eadem ratio eſt de doctrina, & de alijs miſericordiæ operibus de quibus poſtea dicetur. Item correctio fraterna interdum dimittẽda eſt pp ſcãdalum aliorum, vt dicit Aug. 1. de Ciui. Dei. Sed aduertẽdũ, q qa correctio fraterna ordinaĩ ad emẽdationẽ fratris, intãtũ cõputãda eſt inter ſpiritualia bona, inquantũ hoc conſequi põt, qđ non contingit ſi ex correctione fraterna ſcandalizetur, & ideo ſi pp ſcandalum correctio dimittaĩ non dimittitur ſpirituale bonum. Rurſus ſm Hieronymũ pp ſcandalum dimittendum eſt oẽ illud, qđ prætermitti põt ſalua triplici veritate.ſ. vitæ, iuſtitiæ, & doctrinæ. Impletio autem cõſiliorum, & largitio elemoſynarum multotiens põt prætermitti ſalua triplici veritate prædicta, alioquin ſemper peccarẽt illi oẽs, qui prætermittunt. Sed ſciendum, q in veritate vitæ, iuſtitiæ, & doctrinæ non ſolum comprehenditur id, quod eſt de neceſſitate ſalutis, ſed etiã id per qđ perfectius peruenitur ad ſalutem, ſm illud. 1. Corinth. 12. Emulamini chariſmata meliora. Vnde conſilia etiã non ſunt ſimpliciter prætermittenda, nec etiã miſericordiæ opera pp ſcandalum, ſed ſunt interdum occultanda vel differenda, pp ſcandalum puſillorum vt dictum eſt. Qñq; tñ conſiliorũ obſeruatio, & impletio operum miſericordiæ eſt de neceſſitate ſalutis, qđ patet in his, qui iã vouerunt conſilia, & in his, quib⁹ ex debito imminet defectibus aliorum ſubuenire, vel in tẽporalibus, pu-

bus, puta eſurientem paſcẽdo, vel in ſpiritualibus, puta docendo ignorantẽ ſiue hmôi ſiãt debita pp iniunctũ officiũ, vt patet in ꝑlatis ſiue pp neceſſitatẽ indigentis, & tunc eadẽ eſt rõ de hmôi ſicut de alijs, q̃ ſunt de neceſſitate ſalutis. Vtrũ aũt ꝓ vitãdo ſcãdalũ ꝓximi debeas q̃ peccare venialiter, dixerunt qdã, ꝙ peccatum veniale eſt cõmittendum pp vitãdum ſcandalũ, ſed ẽs implicat contraria, ſi.n. faciẽdũ eſt iã nõ eſt malũ neq; peccatũ, nã peccatũ nõ põs eſſe eligibile, conuenit tñ aliqd pp aliquã circũſtãtiã non eſſe peccatum veniale, qđ tñ illa circumſtantia ſublata peccatũ veniale eſſet. Sicut verbũ ocioſum eſt peccatum veniale qñ abſq; cã dr, ſi aũt ex cã rõnabili ꝓferaẽ non eſt ocioſum, nec peccatũ, quãuis aũt p peccatum veniale gr̃a non tollatur p q̃ eſt hoĩs ſalus, inquantum tñ veniale diſponẽs ad mortale vergit in detrimentum ſalutis. Ad octauũ. ſ. vtrum pp ſcãdalum ſint bona tp̃alia dimittenda, dicendum, ꝙ circa tp̃alia diſtinguendum eſt. Aut.n. ſunt nr̃a, aut ſunt nobis ad conſeruãdum ꝓ alijs cõmiſſa, ſicut bona eccleſiæ cõmittunẽ ꝑlatis, & bona cõia cuiuſcunque reipublicæ rectoribus, & talium cõſeruatio ſicut & depoſitorum imminet his, q̃bus ſunt comiſſa ex neceſſitate, & ideo non ſunt pp ſcandalum dimittẽda, ſicut nec alia, q̃ ſunt de neceſſitate ſalutis: tp̃alia verò quorum nos ſumus dñi dimittere ea, tribuẽdo ſi penes nos ea habeamus, vel non reperẽdo ſi apud alios ſunt, qñq; qdẽ debemus pp ſcandalum, qñq; aũt nõ. Si.n. ſcandalũ ex hoc oriaẽ pp ignorãtiã vel infirmitatẽ aliorum, qđ ſupra diximus eſſe ſcandalum puſillorũ, tunc vel totaliter dimittẽda ſunt tp̃alia, vel aliter ſedandũ ſcãdalũ. ſ. p aliquã admonitionẽ. Vnde Aug. dicit in lib. de ſermone dñi in monte. Dãdũ eſt, qđ nec tibi, nec alteri noceat, quantum ab hoĩe tradi pt, & cum negaueris, quod petit iudicãda eſt iuſtitia ei, & melius aliqd dabis cum petẽtẽ iniuſtẽ correxeris. Aliqñ vero naſciẽ ex malitia, quod eſt ſcandalum Phariſeorum, & pp eos, q ſic ſcandala concitant, non ſunt tp̃alia dimittẽda, & hoc ẽt noceret bono cõi, daref.n. malis rapiẽdi occaſio, & noceret ipſis rapiẽtibus q retinẽdo aliena in peccato remanent. Vñ Greg. dicit in Moralibus. Quidã dũ tp̃alia nobis rapiũt ſolummõ ſunt tolerãdi, qdã vero ſeruata æq̃tate ꝓhibẽdi, non ſolum curãtes ne nr̃a ſubtrahanẽ, ſed ne rapientes non ſua ſemetipſos pdãt. Præterea ſi paſſim ꝑmitterẽẽ malis hoĩbus vt aliena raperẽt, vergeret hoc in detrimentũ veritatis vitæ, & iuſtitiæ, & ideo non oportet pp quodcumq; ſcãdalũ tp̃alia dimitti. Itẽ qñ dicit Apoſtolus Ro. 14. Noli cibo tuo illũ pdere ꝓ quo Chriſtus mortuus eſt, nõ eſt intẽtio Apl̃i monere ꝙ cibus ſit pp ſcandalum totaliter dimittendus, qa ſumere cibũ eſt de neceſſitate ſalutis. Sed talis cib⁹ eſt pp ſcãdalum dimittẽdus, ſm illud 1. Corin. 8. Nõ mãducabo carnẽ in æternum ne fratrẽ meum ſcandalizẽ. Itẽ annexa ſpiritualibus qñq; ſunt ꝓpter ſcãdalum dimittẽda, vt patet, qa Apl̃us ſeminãs ſpũalia tp̃alia ſtipendia non accepit, ne offendiculũ daret Euãgelio Chr̃i. Sicut dr 1. Corin. 9. & ex ſimili cã nõ exigit eccleſia decimas I aliq̃b⁹ terris pp ſcandalum euitandum. Sed intelligẽdũ eſt, ꝙ ſcandalũ quod vitabat Apl̃us ex ignorãtia ꝓcedebat Gẽtiliũ, qa hoc non conſueuerãt, & ideo ad tẽpus abſtinẽdũ erat, ne prius inſtitueret hoc eſt debitum. Ex ſili cã eccleſia abſtinet de decimis exigẽdis in terris, in q̃bus non eſt conſuetum decimas dare. Circa nonũ. ſ. q̃ mouere debẽr ad ſcandalum fugiendum, conſiderandum eſt. Primo quare non ſit ſcandalum faciẽdum. Secundo quare nõ ſit ſcandalum patiendum. Circa primum ſciendum ꝙ cum ſumma diligentia ſcandalum eſt vitandum actiuum. i. ne hõ aliqd agat vñ ſcandalum oriaẽ. Primo ꝓpter blaſphemiã diuini noĩs. Secundo pp nocumentum multiplex ꝓximorum. Tertio pp infamiã, & augmẽtũ nephandi criminis. Quarto pp incremẽtũ, & cumulum tormentorũ. Primo qdẽ vitãdũ eſt ſcãdalũ ꝓpter Dei blaſphemiã, vñ cõqueriẽ dñs. Iſa. 52. Dominatores tui inique agũt, & iugiter nomẽ meum blaſphamaẽ, peccata.n. maiorum. i. principum ſecularium. & ꝑlatorum eccleſię, ꝑcipuẽ faciunt nomẽ dñi blaſphemari. Vñ minores excuſaut ſe de peccatis ſuis ꝓpter peccata maiorum. Sed & Iudæi, & hæretici in ꝑfidia perſeuerãt, ꝓpter exẽpla mala, & ſcãdala ꝑlatorum, dicentes. Videte qũo iſti viuunt, qũo incedunt, non ſic Petrus, Paulus, & alij. Cum qdam Legati, & Abbates tredecim miſſi ad terrã Albigẽſium cũ multis æquis, & famulis ambularent contra hæreticos ꝑdicãtes, inſurgebant contra eos Heretici ꝑdicantes econtra exẽpla mala, & inſolentiã vitæ ꝑlatorum clericorum, ac etiã religioſorum, dicẽtes. Ecce qũo iſti ꝑdicãt nobis Chriſtum dñm ſuum, æquites peditẽ, diuites pauperem, pompoſi humilẽ, & hmôi, & ſic ſine fructu de terra confuſi recedere habuerunt. 2. Reg. 12. Dixit Nathan ad Dauid. Blaſphemare feciſti nomen dñi Aaron ponens ſcandalum coram filijs Iſrael. i. vitulum fecit eos apoſtatare a Deo, & dixerunt, Iſti ſunt dij tui Iſrael, &c. Exod. 32. Similiter Ieroboam. 3. Reg. 12. Cogitato Ieroboam conſilio fecit duos vitulos aureos, & poſuit vnum in Bethel, & alterum in Dan, & dixit. Iſti ſunt dij tui Iſrael, &c. & factum eſt hoc Iſrael in peccatũ ſ. apoſtaſiæ vel idolatriæ. Duo vituli duo exẽplorum malorũ genera ſignificant in ꝑlatis, & perſonis eccleſiaſticis, hic eſt vitulus qnẽ poſuit in Bethel. i. in domo Dei eccleſiæ ad ruinam populi. Vitulus in Dan qui iudicium interpretaẽ, ſignificat exemplũ malum principum terrenorum, qui alios, & iudicãs iuſte, & a dño iudicabuntur. Itẽ Balaã docebat Balach mittere ſcandalum corã filijs Iſrael, vt dr Apoc. 2. Edere. ſ. de ſacrificijs idolorum, & fornicari cum mulieribus Madianitis, q̃ induxerunt eos ad idolatriã. Sicut dr Exo. 35, Similiter de Salomone 3. Reg. 11. Cum iã eſſet ſenex deprauatum eſt cor eius per mulieres vt ſequeretur Deos alienos. Similiter. 2. Mach. 3. Iaſon facinoroſus verbis ſuis, & exẽplis oẽs contribules ſuos traxit ad ritum Gẽtilium. Et ſic patet, ꝙ ſcandalum inducit Dei blaſphemiã. Secundo vitandum eſt ſcãdalum ꝓpter nocumentum multiplex ꝓximorũ, multi.n. viſis vel auditis ſcãdalis vulneranẽ in mẽtibus, peruertunẽ in moribꝰ, Pſal. Cum peruerſo peruerteris, imitãdo. ſ. vitia peruerſorũ. Itẽ ꝑcipitanẽ in foueã peccati, ſcandalizantes.n. primo corruenses in foueã multos ſecum trahunt, maior aũt & grauior eſt ruina primo cadentis, qa oẽs alij corruunt ſuper eum. Hõ quidam volens arborẽ inclinare multos ſocios aggregauit, qui aſcendens in arborẽ, ſumitatẽ arboris apprehẽdens pependit in ea deorſũ trahendo. Secundus vero manibus apprehendit pedes primi, & tertius ſecundi, & quartus tertij, & ſic de alijs, cum autẽ primus pondere grauatus ſcreare vellet in manibus auulſæ ſunt ab arbore, & ſic ipſe cecidit, & oẽs alij pariter ceciderunt. Sic vno corruente per peccatum, multi adherentes ei corruunt eius exẽplo vel ſcandalo. Sicut primo Angelo corruente oẽs alij adhærentes ei per cõſenſum pariter corruerunt. Sic & multi poſt ſe trahunt alios. Contra quos Iſa. 5. Ve, qui trahitis iniquitatẽ in funiculis vanitatis, & quaſi vinculum plauſtri peccatum. Tales ſunt dyaboli venatores, qui multos uenantur, illaqueant, capiunt, & acqrunt dyabolo. Micheæ. 7. Vir fratrẽ ſuum venaẽ ad mortẽ. Hier. 5. Inuenti ſunt I populo meo impij inſidiãtes quaſi aucupes laqueos ponentes, & pedicas ad capiendum viros. Laquei ſunt exẽpla vanitatis, pedicæ ſunt exẽpla cupiditatis, decipula ſunt doloſitatis exẽpla. Vnde legitur ſicut decipula, &c. Itẽ ſunt vt Bubo circundati laqueis quẽ aucupes ponunt de die inter laqueos, ad quem accedentes curnicolæ vel aliæ aues admirantes capiuntur in laqueis circumpoſitis malorum exemplorum, qui accedunt imitãdo. Itẽ ſimiles ſunt cuidã Grui, q̃ captã ab aucupe, & diu nutrita detractis alis, facta eſt ei quaſi domeſtica, cum aũt rediſſent plumæ videns gregẽ aliarum aduolauit cum eis, & cum circa tempus hyemale mutarẽt patriã, facta eſt ductrix aliarum, & trãſiẽs per locum vbi nutrita fuerat, quaſi recordata boni pabuli, quod in domo ruſtici habueras, de nocte per tenebras Itroduxit alias in dicta domo, quarum clamorem audiẽtes, q in domo erãt ſurrexerunt, & accenſis luminibꝰ illã, & alias cęperunt, q̃ inter alias potuit dñs domus agnoſcere ſigno, quod conſueuerat hſe in coxa eius inuento. Similiter, q apoſtatãt a Deo vel a fide vel ab ordine cum maxima venatione aĩarum ad dyabolum, vel mundum vel peccatum redeunt. Itẽ ſunt milites in exercitu dyaboli ꝑpotentes, q aliqñ vno ictu. i. vno actu mali exẽpli multos, immo, quaſi innumerabiles occidunt. Sanſon in mãdibula aſini mille viros occidit Iud. 15. Et ipſe ſe occidẽdo plurimos interimit, ibidem. 16. Principes, & ꝑlati, q ſubditis ſuis mala ꝑbent exẽpla ſimiles ſunt Herodi, de quo fertur dixiſſe Cæſar. Mallẽ eſſe Herodis porcus, q̃ filiꝰ, quia cum Pſelitus ſit ipſe occidit filios ſuos & nutrit porcos. Oſeæ. 9. Effraim ad interfectorem ducit filios ſuos. Itẽ ſunt ſimiles Neroni, de quo dr in cronicis, ꝙ hoſtis iuſtitiæ primã ꝑſecutionẽ in Chriſtianos excitans Petrum, & Paulum occidit & matrẽ ſuã, & ſororẽ, & fratrẽ ſuum Lucretium, & Senatum, & oẽs fere domeſticos, & tãdẽ ſe occidit execrabilis factus oĩbus, & odioſus, licet primo ꝓmotus ad imperium modeſte imperare cepiſſet. Multi in ꝑlatione ſunt ei ſimiles. Zach. 11. Qui pauerãt verbo occidebãt exẽplo malo. Tertio vitãdum eſt ſcandalum ꝓpter infamiã ipſis facientis, reddit.n. eum vilẽ, & in vilitate notabilẽ Deo, ſanctis, & hoĩbus odibilẽ. Exo. 10. Exoſos habui eos ꝓpter malitiã adinuentionum ſuarum. Pſalm. Iniquos odio habui. Aues nocturnales odioſæ ſunt auibus lucis. Sicut Noctua, & Bubo. Sic peccatores amantes tenebras peccatorum ſanctis oĩbus ſunt exoſi. Item tales eccleſiã vel collegiũ ſua vilitate confundunt. Hiere. 15. Confuſa eſt, & erubuit. Pſal. Tota die verecundia mea contra me eſt, dicit eccleſia, & confuſio faciei meæ cooperuit me, & ideo merito ſunt confuſibiles, & confuſione digni, & tamẽ quandoque ipſi de ſua confuſione non erubeſcunt. Hiere. 6. Cõfuſi ſunt, quia abominationem fecerunt. Quinimmo confuſione non ſunt confuſi, & erubeſcere neſcierunt. Debent autem confundi, quia ſunt monſtruoſi, venenoſi, cõtagioſi, ridiculoſi, Monſtruoſi quidem ſimiles mõſtris babilonis,

de

de quibus dr̃ Iſa. 13. & 34. Erit cubile draconum, & paſcua ſtrutinnum, ibi occurrent dæmonia, Onocentaurus, & Piloſus, &c. Dracones ſunt, q̃a ventum vanitatis attrahunt, flãmas peruerſitatis, & malignitatis euomunt, aquas diuitiarũ, & delitiarũ mũdi inſatiabiliter bibunt, & aera flatu infamiæ inficiunt. Strutiones, hñtes quaſi alas auiũ, nõ volatũ, vellera quaſi auiũ ventrem ferrugineũ, pedes quaſi aſinorũ, q̃a etſi verbis volatũ ad alta ſimulant, de terra tñ nõ ſe eleuãt, mentẽ hñt quaſi ferugineã per auaritiã, etſi exterius aliqñ ꝓtendunt ouinã ſimplicitatẽ, in fine oſtendunt aſininã ſtoliditatẽ. Dæmonia, dæmones Græce, ſcientes latine, q̃a ſcientiæ q̃ ꝑdicando oſtendunt, operando contradicunt, quaſi dæmonia ibi occurrunt, ꝓtendũt Diuinã ſcientiã, & exemplis oſtendunt dæmonũ vitã. Onocentauri. i. aſini, & tauri, q̃a multi thauri ſunt dũ ꝑdicatione laborãdo excolunt terrã eccleſiæ, ſed aſini inſenſate, & luxurioſe viuendo. Piloſi ſunt. i. Simiæ habentes humanã effigiẽ in corporibus, humanã diſſimilitudinẽ in motibus. Lamiæ ſunt, qui fœtus ſuos quos verbo lactant, exẽplo lacerãt, Lamiæ dñr quaſi laniæ, quia fœtus ſuos laniant quos lactant, vel vt dicit Gloſa. Lamiæ hñt faciem fœmineã, pedes æquinos, q̃a multi in aperto ſunt molles, & diſſoluti, compti, & ornati, ſed inferius brutales, & luxurioſi apparent. Venenoſi vero, q̃a circumquaq; virus ſuæ iniquitatis effundunt, & effundendo corrumpunt. 1. Corin. 15. Corrumpunt bonos mores colloquia praua, multo fortius conſortia praua, ſimiliter, & exẽpla praua. De prauis colloquijs, require ſupra de peccatis linguę. De prauis conſortijs, require ſupra q̃ũo mala ſocietas corrũpit. De malis exẽplis q̃ũo vulnerant, & occidunt, ſupra ꝓximo. Sunt eñ ſicut Baſiliſcus, q̃ totũ aerẽ corrũpit. Et ſicut dracones vt dictum eſt. Hie. 51. Ecce ego ad te mons peſtifer, q̃ corrumpis vniuerſam terrã. Montes peſtiferi ſunt maiores quorum corruptio deriuat̃ in inferiores. Cuidã viro religioſo apparuit q̃dã dña pulchra valde, ornatu regio ꝑparata, q̃ vidẽs obſtupuit credẽs, ꝙ eſſet virgo beata. Sed illa dixit. Nõ ſum illa q̃ tu æſtimas. i. mater Chriſti, ſed ei⁹ ſponſa, i. eccleſia ꝓ qua frequẽter gemis, & oras, cuius eſt dolor mirabilis, & corruptio deſcendẽs a capite ꝑ oẽs artus vſq; ad pedes, & hoc tibi ſit ſignum. Quo dicto coronã ſpecioſiſſimã amouens de capite oſtendit ei ſuperiorem partẽ capitis ad modum crucis in quatuor partes inciſam, & vermes ebullientes, & saniẽ defluentem, & ait. Ecce ex his, q̃ vides perpẽdere potes quantus ſit dolor meus, & quanta corruptio in mẽbris alijs, & his dictis euanuit. Iſti ſunt contagioſi, multo peius, quã lepra vel morbus alius. Illi hyrci fœtidi, & ſicut Thuribula ex quibus exalat fumus nõ aromaticus, ſed fœtor immanis. Iſa. 3. Erit pro ſuaui odore fœtor, quia odorem virorum ſanctorum fœtere faciunt, fumo, & fœtore infamiæ totũ vnũ collegiũ vel religionẽ vel eccleſiã diffamãtes. Tales ſunt ridiculoſi facti, videlicet i deriſum ludibriũ, & opprobriũ, non ſolũ etiã corã hoĩbus, verũetiã corã dæmonibus. Hoĩes quidem de talibus in conuiuijs, & tabernis obloquuntur, & detrahunt, & eos oſtendunt digitis in deriſum. Dæmones etiam ludunt de talibus, ſicut cattus de ſorice. Hiere. 48. Erit Moab in deriſum, & in exemplum oĩbus in circuitu ſuo. Sicut Iudit. 16. legitur de Sanſone, ꝙ cum Phyliſtei cepiſſent dormiẽtem ĩ gremio Dalilæ crinæ nudatũ, & excecatũ, de eo ludebant, & feſtum magnum faciebant, & ei illudebãt. Similiter poſtquam homo captus a dæmonibus eſt in manifeſto peccato expoliatus virtutibus, & excecatus per peccati impudẽtiã, qui primo erat dæmonibus terribilis, ſit eis contemptibilis. Item ad idem eſt, qđ dr̃ in ſcholaſtica hiſtoria, ꝙ cũ Sedechias fugeret recedens a Hieruſalem comprehenſus a Caldeis in campis Hiericho ad regẽ Babilonis adductus in Reblata, occiſis filijs eius corã eo, & familia exoculatus in Babilonem vinctus ducitur. Vbi cum maximum feſtum facerent Babilonij, fecit eum Nabuchodonoſor adduci in medium inter conuiuas cum cantoribus ſuis, qui cum de præcepto regis Nabuchodonoſor canerent in vaſis muſicis de canticis Syon, cum inuitarent cantatores ad bibendum, datus eſt Sedechiæ de præcepto Nabuchodonoſor potus laxatiuus, qui turpiter ſolutus, & ignominioſe fœdatus coram omnibus deriſus in carcere detruſus, in confuſione ſua cito mortuus eſt. Similiter mali prælati, male ſe habentes in regimine populi a pacis diuinæ viſione recedentes, & mundana ſequẽtes, & publice peccantes, filijs eorum. i. ſubditis, qui eos ſequuntur imitando, conſuetudine adducti in Babiloniam infamiæ turpiter defedati, per mala exempla fiunt peccatorum cantus, & dæmonum riſus, & ludibrium. Hoc etiam dicit Glo. ſuper Abac. 2. Ve qui potum dat amico ſuo mittens fel inebrians, vt aſpiciat nuditatem eius. Abdias. Illuſerunt tibi viri fœderis tui. Item notandum eſt, ꝙ dyabolus vt incantator, qui oẽs circunſtantes in ludo ſuo volens ꝓuocare ad riſum, inſufflat in pixidem, in qua eſt inquinamentum, nec apparet in aliquo inquinatus, quem cũ porrexerit pluribus, qui nec poſtquam inſufflauerunt in pixidem ex hoc apparẽt inquinati, tãdẽ tradidit eã alicui fatuo ad inſufflandũ, vertens ei illã partẽ in qua eſt inquinamentum, qui cum exufflet exit de pixide puluis teterrimus ſubito denigrans, & inquinans faciẽ eius totã, ex cuius confuſione, & fœdationes oẽs aſtantes ludo ꝓuocant̃ ad riſum, & plauſum. Sic cũ aliq̃s fatuus vult occulte peccare dyabolus vertit ei quaſi pixidẽ inquinationis, ei q̃ñ. ſ. deprehendit̃ aliqua occaſione in aliquo facto aperit patenter, qđ credebat facere latenter, ꝑ qđ eius fama denigrat̃, de quo dæmones gaudent, & rident. Tales igit̃ confundunt, & cõfundunt̃, ſcãdalizat, & ſcadalizant̃. i. ſcãdalis, q̃ faciũt diffamant̃. Ideo hortatur ſapiens vitare ſcandalum dicens. Eccle. 33. Doctrinã oris audite filij, q̃ cuſtodierit illam non periet labijs ſuis, nec ſcandalizabit̃ in operibus peſſimis. i. nec verbis, nec factis ſcãdalizabit, nec diffamabitur ex ſcandalis. Sequitur. Superbus, & maledicus ſcandalizabitur. Contra religioſos præcipue, q̃ ſanctitatis habitum portant exterius, ſed interius iniquitate pleni ex abundantia cordis, & verbis, & factis alios ſcandalizant, dici vr̃. illud Eccle. 1. Ne fueris hipocrita in conſpectu hoĩum, & nõ ſcandalizeris in labijs tuis attende in illis ne forte cadas, & adducas aĩæ tuæ inhonorationẽ, & reuelet Deus abſconſa, &c. Sic ergo vitandũ eſt ſcãdalũ ꝑꝑ infamiã. Quarto vitãdum eſt ꝑꝑ incrementum, & cumulũ tormentorum. Sicut. n. dicit Greg. Sciant tales, q̃a tot mortibus digni ſunt, quot perditionis exempla ad alios tranſmittunt. Matth. 13. Mittet filius hoĩs Angelos ſuos, & colligent de regno eius oĩa ſcandala, & alligabunt eos ſicut zizaniam in faſciculos ad cõburendũ, & mittẽt eos in caminũ ignis, ibi erit fletus, & ſtridor dentiũ Ponet aũt Deus illos in exẽplum damnationis, & pęnę, ſicut fuerunt in exemplũ culpæ. Ezech. 14. Homo de domo Iſrael, qui poſuerit Idola in corde ſuo, ſcandalũ iniquitatis ſuæ, &c. Et poſt. Ponam faciem meam ſuper hominem illum, & faciam illum in prouerbium, & exemplum, & diſperdam eum Nau. 3. Reuelabo pudenda tua, & oſtendam gẽtibus nuditatem tuam, & ponam ſuper te abominationes tuas, & contumelijs te afficiam, & ponam te in exemplum, &c.

DEinde cõſiderandũ eſt quare ſit ſcandalũ euitãdũ paſſiuẽ. Sciẽdũ, ꝙ fatuitas illorũ, q̃ malũ exẽplũ accipiũt, & mutant̃ ab his quos male vidẽt agere, apparet in multis. Videlicet, & in male eligendo, & in male agendo. In eligendo q̃dẽ, q̃a bonos, & bona viſa contemnunt, malos autẽ eligunt imitari, qui præponunt conuerſationẽ malorum conuerſationi bonorũ, qui potius ſequuntur eorũ opera, vitia, vel exẽpla, q̃ virtutes: magis volunt eſſe degeneres, q̃ generoſi, deformes quàm formoſi, fœtidi q̃ odoriferi, pnitioſi q̃ fructiferi, tenebroſi, q̃ lucidi. Ioh. 3. Dilexerunt hoĩes tenebras magis, quàm lucem. Eligunt lignũ mortiferum, & lignum vitæ dimittunt. Sicut Adam ſuæ vxoris exemplo comedit lignum vetitum, & mortiferũ. Dimittũt cibũ & potum ſalutiferum, & ſumunt mortiferum. Dimittunt mel, & guſtant fel. Dimittunt panem, & ſumunt lapidem. Dimittũt piſcẽ, & accipiũt ſcorpionẽ, Dimittũt ſanũ, & eligunt putridũ, qđ non facerent ipſi porci. Eligunt malos in vaſa ſua, bonos autẽ foras dimittunt. Pſalm. Fiat menſa eorum in retributionem, & in laqueum, & in ſcandalum. Itẽ iſti dimittunt aurum, & eligũt cenum. Dimittunt roſam, & eligunt ſpinã. Sequuntur lupum, & dimittunt pium paſtorẽ. Sequuntur Iudã ꝓditorẽ, & dimittũt ſaluatorẽ. Cum dicat Petrus. Sequimini veſtigia eius, qui peccatũ non fecit. Iſti ſunt ſimiles illi, qui dimiſit ſocium ſuum ſapientẽ, & ſecutus fatuum incidit in latrones. Deut. 12. Caue ne imiteris abominationes gentium. Eccle. 32. In via ruinæ non eas, & non offendes in lapides, nõ credas te viæ laborioſæ, ne ponas animæ tuæ ſcandalum. Fatuus eſt, qui ſequitur ductorem cecum, curſorem claudum, comitem inimicum. Iſti quærunt ſibi exẽpla corruptionis, cum inuenire poſſent exempla veritatis, ideſt vitam, & exempla bonorum. Iac. 5. Exemplum accipite fr̃es longanimitatis, laboris, & patientiæ Prophetas. Ioh. 13. Exemplum dedi vobis. Exo. 25. Inſpice, & fac ſm̃ exemplar, quod tibi in monte mõſtratum eſt. Non debet accipi exemplar a ſacerdotibus Baal, ſed a ſacerdotibus Leuitici generis. Item fatui ſunt in agendo, quia faciunt ea, quæ damnãt, & damnanda iudicant in alijs. Ro. 2. Eadem agis, quæ iudicas. Et poſt. Exiſtimas o homo, qui talia agis, quia tu effugies iudiciũ Dei? Tales ſunt ſimiles armigero Saul, qui videns dñm ſuum irruiſſe in gladium ſuum. fecit ipſe ſimiliter, & ſic ſeipſum occidit. 1. Reg. 31. Iſti cum poſſent inuenire aurum, & argentũ, & lapides ꝑcioſos de quibus ædificarent ſibi domos in quibus in perpetuum habitãdo regnarent. Iſti nõ ſolum ædificant lignũ, fęnũ, & ſtipulã, ſed magis lutũ, ferrũ, plũbũ, & ſtagnũ cũ quibus ardeãt in æternum. Qui vult inuenire multa exempla mala, legat in libro mundanæ vanitatis, & inueniet illum plenum malis exemplis. Matth. 18. Vę mundo a ſcandalis. Iſti colligunt de mundo omnia ſcandala ad imitandum, ſed filius hominis mittet Angelos ſuos, & colligent de regno eius omnia

ſcandala

ſcandala ad comburendum. Matth. 13. Hoc autem ſciendum, ꝙ alij ſcandalizantur ex ignorantia, alij ex fragilitate, alij ex tolerantia, alij ex malignitate. Scandalizant aliqui ex ignorãtia veritatis, ſumentes occaſionẽ ſcandali vbi ſumenda non eſſet. Sicut Iudæi audientes Doctrinã Chriſti, & vidẽtes miracula mirabãtur, ipſum purum hoĩem æſtimãtes. Marc. 6. Multi ſapiẽtes admirabant in doctrina eius, dicentes, vñ huic oĩa, & q̃ eſt ſapiẽtia q̃ data eſt illi, & virtutes tales, q̃ p manus eius efficiunt? Nonne hic eſt faber Mariæ filius, frater Iacobi, & Ioſeph, & Iudæ, & Symonis: nonne & ſorores eius hic nobiſcum ſunt? & ſcandalizabãtur in eo. Item Ioh. 6. cũm multa diceret de ſacramento altaris diſcipulis ſuis. Panis quẽ ego dabo caro mea eſt, &c. Caro mea vere eſt cibus, &c. multi audientes dixerunt. Durus eſt hic ſermo, &c. Sciens autem Ieſus q̃a murmurarent, dixit eis. Hoc vos ſcandalizat. Alij ſcandalizantur ex infirmitate, ſicut dixit dñs diſcipulis, Matth. 26. Oẽs vos ſcãdalũ patiemini in iſta nocte. Et Matth. 11. Cęci vident, claudi ambulant, &c. Beatus eſt, qui non fuerit ſcandalizatus in me. Grego. Viſa Chriſti paſſione, quiſq; non ſcandalizari debuit, ſed admirari. Matth. 13. Facta tribulatione, & perſecutione pp verbum continuo ſcandalizantur. Et Matth. 24. Tunc ſcandalizabunt multi. Alij ſcandalizãtur ex cohærentia conuerſationis, & ſocietatis malorum, facti videlicet imitatores eorum. Pſalm. Commixti ſunt inter gentes, & didicerunt opera eorum, & factum eſt illis in ſcandalum. Ideo Mat. 18. Si manus tua vel pes tuus ſcandalizat te, abſcide eum. Et ſi oculus tuus ſcandalizat te erue eum, &c. Item aliqui ſcandalizãtur ex malignitate, ſicut dño publice prædicante contra vitam malam, & doctrinam Scribarum, & Phariſeorum. diſcipuli dixerunt ei. Scis quia Phariſei audito hoc verbo ſcandalizati ſunt. Et 1. Corinth. 1. Nos prædicamus Chriſtum crucifixum, Iudæis quidem ſcandalum gentibus autem ſtultitiam.

De erubeſcentia bonitatis. *Diſt. XVIII.*

Deinde conſiderandum eſt de erubeſcentia de bono, q̃ eſt tredecima filia inanis gloriæ, q̃ eſt qñ verecundat aliquis ſe pauperẽ eſſe, vel male veſtitum, minus eſſe inter alios honoratum. Verecundantur aliqui ſe de infimo genere natos eſſe, parẽtes conſanguineos, & amicos pauperes videre, cum ad pinguiorem fortunã aſcenderint, vel eos coram hoĩbus recognoſcere dedignantur. Sicut ille, qui requiſitus quis eſſet pater eius, rñdit ſe nepotem eſſe cuiuſdam epi, non audens patrem ſuũ nominare. Sicut de muio dr fabuloſe, ꝙ requiſitus quis eſſet, rñdit ſe creaturam eſſe Dei. Requiſitus quis eſſ; pater eius, rñdit dextrarium auunculum ſuum eſſe. Ad eandem ſpeciem ptinet erubeſcentia iniquitatis, non ꝙ non erubeſcat de iniquitate, q̃ fecit ad confitendum, q̃a hoc eſſet laudabile: ſed iniuſtum timet verecundari coram hoĩe, ꝙ aut omnino non confitetur, aut confitens minora, & minus erubeſcibilia dicit ſubticens grauiora. De fatuitate talium require infra. Confeſſio. Ad eandẽ ſpẽm ptinet erubeſcentia veritatis, qñ. ſ. verecundatur aliquis veritatẽ dicere vbi, & qñ opus eſt, quia timet offendere lucrum, gratiam, vel fauorem amittere. Vel requiſitus a iudice vel prælato peccatum ſuum negat nolens erubeſcere coram eis vel verecundiam ſuſtinere. Vel ſi verbum mendoſum protulit, non vult in mendacio deprehendi, & ideo mendacium ſuum negat vel verbum ſuum ſuſtinet eſſe uerum, aut ſi mẽdaciter detraxit de aliquo nõ vult famam eius reſtituere, ne de mendacio erubeſcat, aut ſi non audet quis confiteri fidei veritatẽ. Cõtra qđ ſpecialiter dicit Apoſtolus Ro. 1. Non erubeſco Euangelium. Eccle. 4. Pro aĩa tua nõ erubeſcas dicere verum. Eſt. n. confuſio adducens peccatũ, & eſt confuſio adducens gratiã, & gloriam. Ad eandem ſpẽm ptinet erubeſcentia ſanctitatis, nam multi ſunt qui corã hominib[9] erubeſcunt ieiunare, orare, elemoſynas, dare, & hmõi, ne irrideãtur ab eis. Sed ſtultus eſſet miles, qui ſeruitium regi debitum nõ auderet ei reddere, ne de hoc homines loquerentur. Item ſi rectẽ incedens derideretur a claudo pp hoc, ꝙ recte incedit, nullus eſt, qui non contemneret, & fatuus eſſet ille ſi pp hoc vellet incedere ſicut claudus. Item ſi per lutum ambulans derideret illos, qui per viam mundam, & rectam incederent, nullus ſequeretur eum per lutum. Item non debet ſanus erubeſcere de hoc, ꝙ ſanus eſt alijs ægrotantibus. Vel quia mundus eſt alijs leproſis. Vel quia non eſt ſordidus alijs inquinatis. Vel quia ſtat alijs cadentibus. Seneca. Sit tibi tam a turpibus laudari, quàm vt lauderis ob turpia. Item non quàm multis, ſed quibus placeas cogites, lętior eſto quotiens diſplices, mala & malorum de te ęſtimationes prauas, veram tibi laudationem aſcribe.

Deinde conſiderandũ eſt de tentatione Dei, q̃ eſt decimaquarta filia inanis glīæ. Circa q̃ conſideranda ſunt duo. Primo in quo cõſiſtat tẽtatio Dei. Secũdo vtrũ ſit peccatum, & qſio. Circa primũ ſciendũ, ꝙ tentare eſt p experimẽtum ſumere de eo. qui tentat. Summus aũt experimẽtũ de aliquo, & verbis, & factis. Verbis q̃dem vt experiamur an ſciat, qđ ꝗrim[9], vel poſſit aut velit illud implere. Factis autẽ cum p ea, q̃ facim[9] exploramus alterius prudentiã, vel volũtatẽ, vel poteſtatẽ. Vtrũque autem horum cõtingit dupliciter. Vno quidem mõ aperte. Sicut cum quis tentatorẽ ſe ꝓfitetur, ſicut Sanſon Iud. 13. Propoſuit probleuma Phyliſteis ad eos tentandum. Alio verò mõ inſidioſe, & occulte ſicut Phariſei tentauerunt Chriſtum. Matt. 22. Rurſus qñq; expreſſe, puta cum quis dicto vel facto intendit experimentum ſumere de aliquo. Qñq; vero interpretatiuẽ, qñ ſ. & ſi hoc non intendat vt experimentum ſumat, id tñ agit vel dicit, qđ ad nihil aliud vr ordinabile niſi ad experimentum ſumendum. Sic ergo hõ Deum tentat qñq; verbis qñq; factis. Verbis quidem Deo colloquimur orando. Vñ in ſua petitione aliqs expreſſe Deum tentat, qñ ea intentione aliquid a Deo poſtulat vt exploret Dei ſcientiã, poteſtatem, vel voluntatem. Factis autẽ aliquis expreſſe Deum tentat, qñ per ea, q̃ facit intendit experimentum ſumere Diuinæ poteſtatis, vel pietatis, aut ſapientiæ. Sed quaſi interpretatiue dum tentat, qui & ſi non intendat experimentum ſumere de Deo, aliquid tñ vel petit vel facit ad nihil aliud vtile, niſi ad probandum Dei poteſtatem, vel bonitatẽ, ſeu cognitionẽ. Sicut cum aliquis æquum currere facit vt euadat hoſtes, hoc non eſt experimentum de æquo ſumere. Sed ſi æquum currere faciat abſq; vlla vtilitate, hoc nihil aliud eſſe vr, quàm experimentum ſumere de æqui velocitate, & idem eſt in oĩbus alijs rebus. Qñ ergo pp aliquam neceſſitatem ſeu vtilitatẽ cõmittit ſe aliquis diuino auxilio in ſuis petitionibus vel factis, hoc non eſt Deum tentare. Dr. n. 2. Paral. 20. Cum ignoramus, quid agere debeamus, hoc ſolum reſidui habemus vt oculos noſtros dirigamus ad te. Qñ verò hic agitur abſque neceſſitate, & vtilitate, hoc eſt interpretatiue tentare Deum. Vñ Deute. 6. Non tentabis dñm Deum, dicit Gloſa. Deum tentat q̃ habens, quid faciat ſine rõne ſe cõmittit periculo experiens vtrum poſſit liberari a Deo. Et Aug. 25. contra Fauſtum dicit, ꝙ Chriſtus, qui palam vocando, & arguendo, & tñ inimicorum rabiẽ valere in ſe aliquid non ſinendo, Dei demonſtrabat poteſtatẽ. Idẽ tñ fugiendo, & latendo hoĩs inſtruebat infirmitatem, ne Deũ tẽtare audeat, qñ habet quod faciat, vt quod cauere oportet, euadat, ex quo vr in hoc tentationem Dei conſiſtere, qñ ꝑtermittit homo facere, quod poteſt ad pericula euadenda, reſpiciens ad auxilium diuinum. Hoc autem aduerte, ꝙ ſancti per inuocationẽ diuini nominis miracula faciũt, licet expectent ſolius diuinę poteſtatis effectum. Similiter prædicatores regni Dei, qui prætermiſſis humanis ſubſidijs in ſolo Deo ſpem ſuam ponunt. Iuxta illud 1. Petr. 5. Oẽm ſollicitudinem veſtram proijcientes in eũ. Et Pſalmus. Iacta cogitatum tuum in dño, &c. non tentant Deũ quia ex magna vtilitate vel neceſſitate ſubſidia tpalia prætermittunt, vt vacent expeditius verbo Dei, & ideo ſi ſoli ſummo innitantur non pp hoc tentant Deum, ſed ſi abſque vtilitate vel neceſſitate humana ſubſidia deſererent, Deum tentarent. Vnde Ambro. ſuper illud Luc. 9. Nihil in uia tuleritis, &c. dicit. Qualis debet eſſe, qui euangelizat regnum Dei, præceptis euangelicis deſignatur, hoc eſt vt ſubſidij ſæcularis adminicula non requirant, fideiq; totus inhærens, putet quo minus iſta requiret, magis poſſe ſuppetere. Circa ſm. ſ. quo tentare Deum ſit peccatũ. Sciendum, ꝙ ſicut dictum eſt, tentare eſt experimẽtum ſumere, nullus aũt experimẽtũ ſumit de eo de quo eſt certus, & ideo oĩs tentatio ex aliqua ignorãtia vel ex dubitatione ꝓcedit, vel ei[9], q̃ tentat, ſicut cũ q̃s experimẽtũ ſumit de re aliqua vt ei[9] qualitatẽ cognoſcat, ſiue aliorũ. Sicut cũ q̃s experimẽtum ſumit de aliquo vt alijs oſtẽdat p quẽ modũ Deus dr nos tẽtare. Ignorarẽ aũt vel dubitare de his, q̃ ptinent ad Dei pfectionẽ eſt peccatũ. Vñ manifeſtum eſt, ꝙ tẽtare Deum ad hoc ꝙ ipſe cognoſcat Dei virtutem, eſt peccatũ. Vñ Deut. 6. dr. Nõ tẽtabis dñm Deũ tuũ. Et 1. Corin. 10. Nõ tentemus Chriſtũ, ſicut q̃dã eorũ tẽtauerunt. Si q̃s aũt ad hoc experimentũ ſumat eorũ, q̃ ad Diuinã pfectionẽ ptinẽt, non vt ipſe cognoſcat, ſed vt alijs demõſtret, hoc non eſt tentare Deum, cũ ſubſit iuſta neceſſitas vel pia vtilitas, & alia, q̃ ad hoc concurrere debent. Sic. n. Apoſtoli petiuerunt a dño vt in noĩe Ieſu Chriſti ſigna fierent. Vt dr. Actu. 4. ad hoc. ſ. ꝙ virtus Chriſti infidelib[9] manifeſtaret. Et nota, ꝙ duplex eſt cognitio diuinæ bonitatis vel voluntatis. Vna q̃dem ſpeculatiua, & quantum ad hanc non licet dubitare, nec probare, vtrum voluntas Dei ſit bona, vel vtrum Deus ſit ſuauis. Alia eſt cognitio diuinæ bonitatis ſeu voluntatis affectiua ſeu experimentalis, dum quis experitur in ſeipſo guſtũ diuinæ dulcedinis, & complacentiã diuinæ voluntatis. Sicut de Ierotheo dicit Dionyſius 2. c. de Diui. Nomi. Quod didicit diuina cõpaſſione ad ipſã, & hoc modo mouemur vt ꝓbemus Dei voluntatem, & guſtemus eius ſuauitatẽ. Itẽ nota, ꝙ reprehenditur rex Acham, q̃a dicenti ſibi, ꝙ ſignum peteret, noluit petere, dicens, Iſa. 7. Nõ petam,

petam,& non tentabo dñm,pp qđ videri poſſet, ꝙ tentare Deũ non ſit peccatũ. Abrahã verò petiuit ſignum,ſicut legiť Gen. 15. Vnde ſcire poſſum,ꝙ poſſeſſur⁹ ſum eã.ſ.terrã ꝓmiſſam. Et Gedeon ſignum petiuit a dño de victoria repromiſſa,ſicut dicitur. Iud.6.qui tñ ex hoc non reprehendũtur. Eſt autem rõ ꝑmiſſorum,quia Deus volebat ſignũ dare regi Achã, non ꝓ ipſo ſolũ, ſed ꝓ totius populi inſtructione, & ideo reprehendiť quaſi impeditor cõis ſalutis,qđ ſignũ petere nolebat, nec petendo tẽtaſſet Deũ, tũ qa ex mãdato Dei petijſſet, tum qa hoc ptinebat ad vtilitatem cõem. Abrahã vero ſignum petijt ex inſtinctu Diuino,& ideo non peccauit. Gedeõ verò ſignum ex debilitate fidei petijſſe vr,& ideo a peccato non excuſatur. Sicut Gloſa ibidem dicit. Sicut & Zacharias peccauit,dicens. Luc.1.ad Angelum. Vnde hoc ſciam? vnde & pp incredulitatem punitus fuit. Sciendum tñ ꝙ dupliciter aliquis ſignum petit a Deo. Vno modo ad explorandum Diuinam pietatem aut veritatẽ dicti eius, & hæc de ſe pertinent ad Dei tentationem. Alio modo ad hoc quod inſtruatur,quid ſit circa aliquod factum placitum Deo, & hoc nullo modo pertinet ad Dei tentationem.

De contemptu Dei.

DEinde conſiderandũ eſt de cõtẽptu Dei. Circa,qđ cõſiderãdũ quõ ſit peccatũ ſpeciale,& filia inanis gloriæ. Et dicẽdũ,ꝙ in aliquo peccato põt eſſe contẽptus Dei dupliciter. Vno mõ ꝑ ſe,& ex intẽtione peccãtis. Alio mõ ꝑ accñs; & præter intentionẽ. Primo mõ cõtẽptus Dei dř eſſe ſpeciale peccatum,qa habet ꝓpriã rõnẽ obiecti. Alio mõ dř Dei contemptus eſſe in aliquo peccato ꝑ accñs, qa non intendit in peccato Deũ contẽnere. Sed præter intẽtionẽ ſuã, ſequiť ꝙ peccando cõtẽnit Deum,faciendo.ſ.aliqd qđ eſt contra præceptum Dei,puta fornicator non intendit principaliter Deũ contẽnere,ſed libidinem ſuã explere. Sed ex hoc ſequitur, ꝙ contemnit Deũ contra inhibitionẽ eius agendo. Eſt ergo contẽptus Dei peccatũ, qñ.ſ.aliqs ex intentione facit aliquid in contemptũ Dei, qñ minas eius, & iudicia non metuit,qñ peccare ꝓ nihilo ducit,qñ negligit exire a peccato,qñ bona ſpiritualia,& æterna paruipendit. Vnde Prouer. 18. Impius cum in ꝓfundum venerit peccatorũ contẽnit. Et nota,ꝙ eſt contẽptus laudabilis,& culpabilis. Contemptus laudabilis eſt qñ quis cõtemnit mundanum honorẽ pp Deũ, ſicut de viro iuſto dř Iob.29. Contemnit multitudinẽ ciuitatis,& vocem exactoris non audit,&c. Itẽ qñ contemnit pauorẽ,i.qñ non timet ſuſtinere dolores,& anguſtias pp Deum. Vnde de æquo forti,& audaci dř. Iob.29. Cõtemnit pauorem, nec cedit gladio. Item qñ contemnit pudorem.i.qñ non timet ſuſtinere confuſionẽ,& verecundiã pp Deum,exẽplo Chriſti, de quo dř. Heb.12. Suſtinuit crucem confuſione contempta. Contemptus verò culpabilis eſt multiplex. Qñq;.n.contemnitur Deus,quia contẽnũtur eius imperia. Vnde reprehenditur Dauid.2.Reg.12. Quare contempſiſti verbum domini. Et Nume.15. Aĩa quæ per ſuperbiã aliquid commiſerit, qm̃ aduerſus dñm rebellis fuit, peribit de populo ſuo,verbum.n.dñi contempſit. Item qñq; contemnuntur eius iudicia. Sicut conqueriť dñs Ezech.5. Contempſit iudicia mea vt plus eſſent impia,q̃ gentes. Et Leuit.26. Si ſpreueritis leges meas,& iudicia mea contempſeritis,vt non faciatis ea, q̃ a me cõſtituta ſunt &c. Viſitabo vos velociter,&c. Item qñque contemnunť eius conſilia,ſiue contemniť eius ſapiẽtia. Sicut dř Eccle.9. Sapientia pauperis.ſ.Chriſti,contempta eſt. Itẽ contemnitur eius clementia. Sicut ipſe conqueritur Hierẽ.3. Quõ ſi cõtemnat mulier amatorẽ ſuum,ſic cõtemnit domus Iſrael. Ro.2. An diuitias bonitatis eius,& patientiæ,& longanimitatis ei⁹ cõtemnis? Sed oẽs tales maledicti ſunt ſicut habetur. Thob.13. Maledicti erunt,qui cõtemnunt te. Et.1.Reg.2. Qui contemnũt me erunt ignobiles. Item quando contemnitur eius familia,bene reputat ſe contẽni. Sicut ipſe dicit Lucæ.10. Qui vos ſpernit, me ſpernit. Et ideo Matth. 18. Videte ne contemnatis vnum ex his puſillis. Item qñ cõtemnitur eius eccleſia, Sicut reprehẽdit alios Apoſtolus.1.Corin.11. Eccleſiam Dei contemnitis. Et 2.Mach. 4. Contempto templo,& ſacrificijs neglectis, &c.

De irreuerentia, & maxime de ſacrilegio. *Diſt.* XIX.

DEinde conſiderandum eſt de irreuerẽtia, quæ eſt decimaſexta filia inanis gloriæ. Qua.ſ.homo non exhibet honorem quibus debet. Et hoc fit multipliciter ſicut multæ ſunt res quibus eſt reuerentia exhibenda. Eſt.n.irreuerentia facta Deo, & irreuerentia facta ſacris rebus. Irreuerentia facta Deo,ſicut qñ Deus tentatur vel contemnitur. Sicut dictũ eſt de tentatione,vel paſſiuẽ,& de contemptu Dei. Vel quando nomen eius irreuerenter aſſumitur,ſicut in periurio,de quo dicetur infra. Irreuerentia vero facta rebus ſacris eſt ſicut irreuerentia ſacrorum verborum quando irreuerenter vel audiuntur,proferuntur,vel officiorum,quando negligenter exercentur. Vel ſacramẽtorum quando inhoneſte,& irreuerenter recipiuntur vel tractãtur. Vel ſacrorũ locorum,vt eccleſiarum, cymiteriorum,altariũ, vel locorum religioſorum,qñ in eis,& circa ea fit aliquid,quod non debet,vel qñ nõ exhibetur eis honor debitus, vel ſanctis eorum reliquijs,vel perſonis vt parentibus ſenioribus vel maioribus,vel prælatis. Cum igitur multiplex ſit irreuerentia ſicut dictum eſt,de illa ſola irreuerentia diffuſius eſt agendum,quæ fit reſpectu rerum ſacrarum,quæ dř ſacrilegium. Circa,quæ conſideranda ſunt ſeptem. Primo quid ſit ſacrilegium. Secundo verũ ſit ſpeciale peccatum. Tertio de ſpeciebus eius. Quarto de pęna ſacrilegij. Quinto ſpecialiter de ſacrilegio perſonali. Sexto de ſacrilegio locali. Septimo de ſacralegio reali. Circa primum.ſ.qđ ſit ſacrilegium, dicendum ꝙ ſacrilegium dř ſacræ rei uiolatio, quaſi ſacrilegium. Vel ſcḋm Iſid.in lib. Ethymo,dř ſacrilegium ex eo,ꝙ aliquis ſacra legit,i.ſuratur, nã ſicut ex ſupra dictis patet, ſacrum dř aliquid ex eo,ꝙ ad cultum Diuinum ordinatur. Sicut autem ex eo, ꝙ aliquid ordinatur in finem bonum ſortitur rõnem boni,ita etiã ex hoc, ꝙ aliquid deputatur ad cultũ Dei efficitur quoddam diuinum,& ſic ad ea,quædam reuerentia debetur,q̃ refertur in Deum,& ideo nẽ id, qđ ad irreuerentiã rerum ſacrarum ptinet,ad iniuriã Dei ptinet, & habet ſacrilegij rõnem. Notandum tñ ꝙ violatio hic largẽ accipiť ꝓ quacumq; irreuerentia vel exhonoratione. Sicut autẽ honor eſt in honorãte,non autẽ in eo,q honoratur,vt dř in 1. Ethi.ita etiã irreuerẽtia eſt in eo,qui irreuerẽter ſe habet, quamuis etiã nihil noceat ei cui irreuerentiã exhibet,ergo quantũ eſt in ſe rẽ ſacrã violat, licet ipſa non violetur. Circa ſcḋm.ſ.vtrum ſacrilegiũ ſit ſpeciale peccatũ,dicendũ,ꝙ vbicũq; inuenitur rõ ſpecialis deformitatis, ibi neceſſe eſt,ꝙ ſit ſpeciale peccatũ, qa ſpẽs cuiuſlibet rei præcipue attendiť ſcḋm formalẽ rõnẽ ipſius, non ſcḋm materiã vel ſubiectũ. In ſacrilegio autẽ inueniť ſpecialis rõ deformitatis,qa ſic violatur res ſacra ꝑ aliquã irreuerentiã,& ideo eſt ſpeciale peccatum,& opponitur religioni. Sicut n. Dam.dicit 3.li. Purpura regale indumẽtum facta honoratur,& glorificatur, & ſiquis hãc pforauerit morte dãnãtur,quaſi contra legẽ agens. Ita etiã ſiqs rẽ ſacrã violet,ex hoc ipſo contra reuerentiã Dei agit, & ſic per irreligioſitatem peccat,puta ſiquis ſacerdotẽ occidat,eſt ibi homicidium. Si virginẽ ſacratã violat, vel quamcumq; mulierẽ in loco ſacro,eſt ibi luxuria. Si verò rem ſacrã ſuratus fuerit in loco ſacro,vel non ſacro,vel non ſacrã in ſacro, furtum committit, tñ pp vnã formalẽ rõnem deformitatis, eſt vnum ſpeciale peccatum formaliter loquendo. Circa tertium.ſ.de ſpeciebus ſacrilegij,dicendum ꝙ peccatum ſacrilegij in hoc conſiſtit, vt dictũ eſt,ꝙ aliquis irreuerenter ſe habet ad rẽ ſacrã, debetur autẽ rei ſacræ rõne ſanctitatis reuerẽtia, & ideo ſcḋm diuerſam rationem ſanctitatum rerum ſacrarum,quibus irreuerentia exhibetur,neceſſe eſt,ꝙ ſacrilegij ſpecies diſtinguantur,& in tanto ſacrilegiũ eſt grauius,quanto res ſacra in quam peccat maiorem obtinet ſanctitatem. Attribuitur autem ſanctitas,& perſonis ſacris, ideſt diuino cultui deputatis, & locis ſacris,& rebus quibuſdam alijs ſacris. Sanctitas autem loci ordinatur ad ſanctitatem hoĩs, q in loco ſacro cultum exhibet Deo. Dř.n.in 2.Mach.5. Non pp locum gentem,ſed pp gentem dñs locum elegit. Et ideo grauius eſt ſacrilegium quo peccatur contra ꝑſonã ſacrã, quàm quo peccatur cõtra locũ ſacrũ. Sunt tñ in vtraq; ſacrilegij ſpecie diuerſi gradus ſcḋm differẽtiã ꝑſonarum,& locorum ſacrorũ. Similiter,& tertia ſpẽs ſacrilegij, q̃ circa alias res ſacras committitur diuerſos habet gradus ſcḋm differẽtias rerũ ſacrarũ inter quas ſummũ locũ obtinent ipſa ſacramẽta qbus hõ ſanctificať, quorũ principiũ vel pcipuũ eſt Euchariſtiæ ſacramẽtũ,qđ cõtinet ipſũ Chriſtum,& ideo ſacrilegiũ,qđ contra hoc cõmittiť, grauiſſimũ eſt inter oĩa. Poſt ſacramenta aũt,ſcḋm locum tenent vaſa conſecrata ad ſacramentorum ſuſceptionẽ,& ipſę imagines ſacræ,& ſanctorum reliquiæ,in quibus quodãmodo ipſæ ꝑſonæ ſanctorũ venerantur vel dehonorantur. Deinde ea,quæ pertinent ad ornamẽtum eccleſiæ, & miniſtrorum ſiue ſint mobilia ſiue immobilia: quicumq; aũt contra hoc quodcũq; peccatorũ peccat, crimẽ ſacrilegij incurrit. Et nota,ꝙ poſſibile eſt aliqua duo peccata ſcḋm aliquid vnum eſſe vnius ſpeciei,& ſcḋm aliud diuerſarũ. Sicut Sortes,& Plato conueniunt in ſpecie animalis,differunt in ſpecie colorati,ſi vnus ſit albus,& alius niger. Et ſimiliter,& poſſibile eſt aliqua duo peccata differre ſpecie, ſcḋm materiales actus, conuenire autem in ſpecie ſcḋm vnam formalem rationem ſacrilegij, puta ſiquis ſanctimonialem violauerit, verberando,& concumbendo. Item nota,ꝙ omne peccatum, ꝙ ſacra perſona committit, materialiter quidem & quaſi per accidens eſt ſacrilegium. Vnde Hiero.dicit, ꝙ nugæ in ore ſacerdotis ſacrilegium eſt, vel blaſphemia. Formaliter autem, & proprie illud ſolum peccatum ſacræ perſonæ ſacrilegium eſt, quod agitur directe contra eius ſanctitatem,puta ſi virgo Deo dicatus fornicetur. Eadem ratio eſt in alijs. Circa quartũ.ſ.de pęna ſacrilegij. Sciendum,quod in

pœnis

pęnis infligendis duo ſunt conſideranda. Primo quidem æqualitas ad hoc, ꝙ pęna ſit iuſta, vt. ſ. in quo quis peccat peccat p hoc torqueatur. Vt dr. Sap. 11. & hoc mō conueniens pęna ſacrilegij, qui ſacris iniuriā infert, eſt excōicatio p quā a ſacris arcet, maior autē excōicatio ſi in pſonā ſacram violentia inferatur, vel ſi aliquis incendat vel frangat eccleſiā, minor verò in alijs ſacrilegijs. Secundo autem conſideratur vtilitas, nam pænæ quaſi medicinæ quædam infliguntur, vt his territi hoīes a peccando deſiſtant. Sacrilegus autem, qui ſacra non reueretur, non ſufficiēter vr a peccato arceri per hoc, ꝙ ei ſacra interdicuntur de qbus nō curat, & ideo ſm leges humanas adhibet capitis pęna, vt ſaltem pęnis tpalibus hoīes a ſacrilegijs reuocentur. Quāq; etiam ſm canones infligitur pęna pecuniaria, quia pęnā mortis non infligit eccleſia. Et interdum ſunt aliqui qui excōicationis ſententiā non timent, ſed contēnunt, ideo pp tales neceſſe eſt, & expedit pęnas pecuniarias adhiberi, qa videlicet p excōicationis pęnam non ſufficienter cohercentur a peccando. Vnde 17. q. 4. Si quis contumax vel ſuperbus ſeruum fugitiuum de atrio eccleſiæ per vim abſtraxit, nongentos ſolidos componat. Et infra. Si quis inuentus fuerit reus ſacrilegij, viginti libras argenti examinati puriſſimi componat. Talis. n. pęna rōnabiliter exigitur ad hominū correctionē vel aliā manifeſtā vtilitatem. Sed ſi exigeretur ſine iuſta, & rōnabili cauſa, hoc videretur ad occaſionem auari ptinere. Contra quod dicit Apoſtolus. 1. Theſſa. 2. Non ſuimus auqn̄ in occaſione auaritiæ. Circa quintum. ſ. ſpecialiter de ſacrilegio pſonali. Sciendum eſt, ꝙ illud ſacrilegium ſollicitè cauendū eſt multiplici rōne. Primo quidem pp reuerentiam dn̄i cui tales pſonæ ſeruiunt, & cuius ſunt officio dedicati. Ipſe. n. eſt rex regū & dn̄s dominantium. Apoc. 19. hn̄s in veſtimento, &c. Nota violentia, quæ fit baliuo regis, punitur ac ſi facta eſſet ipſi regi. Luc. 10. Qui vos ſpernit me ſpernit. Et etiam patet Matth. 22. de eis qui ſeruos regis vocantes ad nuptias contumelijs affecerunt, cōtra quos rex iratus collectis exercitib⁹ venit & eos occidit, & ciuitatem eorum ſuccendit. Item hoc patet 2. Reg. 9. de nūcijs regis Dauid, quos populus filiorum Amon dehoneſtauit, quod ita grauiter ſuſtinuit Dauid, ꝙ non quieuit donec oēs ciuitates eorum deſtruxiſſet, & ſpolia cepiſſet, & de hominibus talem vindictam accepiſſet, qualis legitur 2. Reg. 12. Idem dr̄ Eccle. 7. In tota aīa tua time Deum. & ſacerdotes eius ſanctifica. Et infra. Honora Deum ex tota aīa tua, & honorifica ſacerdotes. Quod honorandi ſint maxime ſacerdotes oſtendit beatus Martinus, cū inuitatus fuiſſet ad conuiuium Maximi Imperatoris, & porrexiſſet ei Imperator ciphum ſuum vt prior biberet, prius porrexit calicem ſacerdoti ſuo indignum iudicans aliquem Imperatorē regem vel alium quemcumq; eſſe præponendum illi quem Deus alijs præpoſuit, & quem præ alijs honorauit. Itē in primo li. tripart. Hyſt. legitur, ꝙ Conſtantinus baptizatus epos, & ſacerdotes, & ꝓmotos in ſacris ordinibus maximè honorabat, & eos ſecū habebat in prælijs tanquam ꝓtā, & ꝓcipuā aciē pugnatorū, nō ꝙ materialibus gladijs pugnarēt, ſed vt cū hymnis, & orationibus cū crucis vexillo exercitū eius circuirēt, & cū diuinis officijs, & myſterijs comitarēt. Itē fecit reuocari ab exilijs, quos dānauerāt anteceſſores ſui epos, & ſacerdotes, & cū Maximin⁹ epis feciſſet erui dextros oculos, & ſiniſtros, ſuras ipſe reuocatis ab exilijs concilio Niceno contra Arrianam hæreſim, & alias celebrato, oſculabatur eis cicatrices vulnerum præ reuerentia, & qa ſuſtinuerant ꝓ fidei defenſione. Item cum multi cōueniſſent de diuerſis mundi partibus conquerentes de epis, & alijs clericis, libellos quærimoniarum fecit ſibi dari, & facto igne fecit eos cōcremari, dicens. Abſit a nobis vt nos hic eorum ſimus iudices, a quibus hic, & in futuro habemus iudicari. Item in Hiſt. Britonū legitur, ꝙ cū impugnaſſet Arturus Hibernos, Scotos, Pictos, & quoſdam alios proditores ſuos, & ei rebellantes, fugerunt ad quædam loca, quæ credebant inexpugnabilia pp rupes inacceſſibiles & ſtagna, quos cum maxima induſtria, & ſtrenuitate obſediſſet, & affligeret ad mortem fame, & miſeria, nec aliquo modo vellet eis parcere, ſed omnino vellet eos delere, nec aliquos ſup hoc vellet audire, ad vltimum conuenerunt, & oēs epi, & ſacerdotes, & clerici induti ſacris veſtibus apportantes ſanctorum reliquias proceſſionaliter, & flectentes genua coram Deo. Quos cum ipſe venientes vidit, deſcendit, & eis occurrit, proſternens ſe ſimiliter coram eis, flens, & eos cum maximo honore ſuſcipiens, & qcqd poſtulabant conceſſit, dicens. Non eſt dignum vt eorum recuſemus petitiones, qui noſtras petitiones hn̄t deferre ad Deum. Secundo cauēdum eſt hoc peccatum pp officium, qđ exercēt, ſunt enim capita populorum, a quibus ſenſus, & motus cæteris membris eccleſiæ miniſtratur. Pſalmus. Conſtitues me in caput gentium. Et. 1. Reg. 15. Nonne cum paruulus eſſes in oculis tuis caput in tribubus Iſrael factus es. Itē Amos. 6. Optimates capita populorū. Itē ſunt patres, patroni, paſtores, & medici, & mediatores, doces, lumina, doctores, & iudices, qbus oībus reuerētia debetur. Qui ergo contumeliā vel iniuriā inferunt ſacerdotib⁹, & alijs pſonis ſacris, ſimiles ſunt freneticis mordentibus, vel aliter lędentibus eos, qui ſibi beneficia conferūt. Cū beatus Franciſc⁹ quādā intraſſet eccleſiā ad orandum, cuius parochialis ſacerdos infamis erat, qa concubinā tenebat quidā hæreticus, q famā ſāctitatis beati Franciſci audierat acceſſit ad eū, & volēs p eum ſibi populū allicere, fidē ſubuertere. & officiū ſacerdotale contēptibile reddere, dixit ei. Ecce nunqd credēdū eſt verbis hoius, vel factis eius aliqua reuerētia exhibēda, q cōcubinā tenet, & manus habet pollutas carnē meretricis tractādo: attēdēs igit vir ſanct⁹ hæretici malitiā, corā parochianis venit ad ſacerdotē illū, & flectens genua ante eū, ait. Si tales ſunt manus illius, quales iſte dicit neſcio, etſi etiā tales eſſent, ſcio ꝙ nō poſſunt inquinare virtutē, & efficaciā diuinorū ſacramētorū. Sed qa p manus iſtas multa beneficia Dei, & chariſmata populo Dei fluunt, iſtas oſculor ob reuerētiā eorū, q̄ miniſtrāt, & cuius auctoritate miniſtrāt ea, & hoc dicēs, & genua flectēs corā ſacerdote illo, manus eius oſculabat, cōfundēs hæreticos, & eis credētes, q aderāt. Tertio cauēdū eſt hoc peccatū pp exēpla Angelorū ſanctorū, creaturarū irrationabiliū, ac ēt dæmonū, q oēs pſonas ſacras. i. ſacerdotes, & clericos venerant. Angeli qdē ſancti ſacerdotes honorāt, qa faciunt eorū officiū, qđ eſt Deū laudare cantare, legere, ꝓdicare, & miſſarū ſolennia celebrare. Vñ & ipſi ſacerdotes Angeli dicunt. Mal. 2. Angelus dn̄i exercituum eſt. Vnde Angeli Dei aſſiſtunt eis dum officium ſuum exercent. Pſalm. Præuenerunt principes coniuncti pſallentibus. Greg. in Homil. Paſchæ. Quis fidelium dubium hr̄e poſſit in ipſa immolationis hora ad ſacerdotis vocē cęlos aperiri, & in ipſo miniſterio Angelorū choros adeſſe, ſūma & ima ſociari? Quidam bonus hō abominabatur multū ſacerdotē ſuū, quē audierat eſſe in quodā peccato mortali, & cogitabat quō talis ſic indignus poterat conficere ſic dignum ſacramentum? Cum autē ſacerdos accederet ad altare, & vellet ſe induere veſtibus ſacris, aperuit Deus oculos dicti hoīs, & vidit ſuper homerū dicti ſacerdotis ſedentem dyabolum abſcedere, & bonum Angelū accedere, q aſſiſtebat ei vſq; ad finē miſſę. Cum autē in fine miſſæ dictus ſacerdos depoſuiſſet veſtimenta ſacra recedebat bonus Angelus ab eo ſe elongans, malus aūt Angelus ſemotus vt prius accedebat, & ſuper eū aſcendebat. Itē in quāta veneratione habeant Dei miniſtros boni Angeli, ſatis patet in paſſione beati Vincentij, quē cū Datianus multū irreuerēter tractaſſet, & multis tormentis affeciſſet, & in carcerē obſcuriſſimū detruſiſſet, & feciſſet illū aſtringi ligno duro, & alijs tormentis illum affligi ibi præcepiſſet, lux immēſa p carcerē ſpargit, teſtæ in carcere fractæ in qbus nudus erat Vincētius poſitus in flores conuertunt, & aſſuerūt beati Angeli ſuauiter cū eo concinnētes, & eū de ꝓmio dulciter cōfortātes, & cū eo Deū collaudātes. Itē nō ſolū reuerētiā exhibēt viuis, ſed etiā mortuis, vt dicit Aug. in paſſione dicti ſancti, qa mortuū corpus beati Vincētij cū Datianus feciſſet proijci feris, & auibus vorādū, aſſuerunt beati Angeli corpus dicti ſancti ſeruātes. Coruus etiā quidā vt maius appareret diuinū miraculū ab auibus, & feris, & a lupo adueniente illud defendebat, q etiam flexo capite in aſpectu ſacri corporis affligebat, & Angelorū cuſtodiā admirabat. Itē in paſſione beati Dyonyſij legit, ꝙ cū caput eius, & ſociorū eius eſſet amputatū ſurrexit corpus eius, & caput ſuū deportauit a monte martyrum vſq; ad ſancti Dionyſij locū, vbi nunc requieſcit Angelorū vallatū caterua lumine præcedente, tantaq; melodia eorum longe lateq; diffuſa eſt Angelorum, ita ꝙ multi gentiles eā audientes ad dn̄m ſunt conuerſi. Itē irrationabiles beſtiæ pſonis ſacris reuerentiā exhibuiſſe legunt, vt leones. Dan. 6. & 14. Item in vita beati Pauli primi eremitæ legitur de reuerentia, q̄ fecerūt leones beato Antonio, cui facta fouea, & ſepulto corpore beati Pauli duo leones inclinauerunt capita ſua ꝓ eius benedictione habenda. Similiter fecerunt Zozimæ Monacho ſepulto. corpore Aegyptiacæ. Item in vita beati Mammertis legitur, ꝙ feræ ad eū conueniebāt, & lac ei ꝓpinabāt, & benedictionē eius expectantes. Similiter legit in vita beati Egidij. ꝙ cū eſſet ſolus in eremo, qdā cerua venit ad eū lac ſuū ei ꝓpinans, ſingulis diebus, & ꝓ lacte ſuo benedictionē eius impetrans, q̄ cum canes venatorum regis inſequerentur, ipſa ad ſanctum virum quaſi ad refugium refugiebat ad pedes eius procumbens, qđ videntes ſemper retrocedebāt. Item in vita beati Blaſij legitur, ꝙ cum ipſe eſſet epſ Sebaſtæ ciuitatis tempore perſecutionis, cum vitam ſolitariam duceret in ſpelunca, conueniebant ad eum feræ, nec diſcedebant ab eo, donec illę, quæ erant infirmæ acciperent ſanitatem, & ſanæ, & infirmæ benedictionem ſuam. Cum autem feras quærerent venatores inuenerunt eum in dicto loco orantem, & magnam ferarum multitudinem hinc inde ei aſſiſtentem. In vita Felicis Presbyteri legitur, quod cum perſecutores eum ad

mortem

mortem quærerent,cum receſſiſſet ad angulũ inter duos parie-
tes,nutu Dei araneæ ſubito telis ſuis eum occultauerũt.Itẽ ele
menta perſonas ſacras honorãt.De igne legitur 1.dial.6.de Mar
cellino Epõ,cum ciuitas eius eſſet igne ſuccẽſa,nec aliquo cona
mine valeret extingui,cõpatiens ciuibus ſuis fecit ſe portari,cũ
ipſe podagrę morbo laboraret,nec poſſet ire,& opponi ſe fecit
igni ex illa parte,ex qua ignis aſcendebat.Quo facto flãma cę-
pit retroagi,& in ſemetipſum ignis collectus defecit.Itẽ terra,
ſicut patet in vita beati Hilarij,qui cum veniſſet Romã ad con
cilium Leonis Papæ hęretici,vt contra hęreſim Arrianã ſe op-
poneret,& cũ nullus ei aſſurgeret,nec locũ ei daret,ſed in ter-
ra dicens:Dñi eſt terra,&c. ſtatim terra quaſi eum honorãs ſub
eo ſe eleuauit,& eum exaltauit.Itẽ cum Beda presbyter de Ro
ma veniret,& mortuus eſſet in quadã villa in Dioc.Lugd.quæ
vocatꝰ Puane ſepultus in cęmiterio aliquãtulum ab eccleſia re-
moto,& cũ Dñs villæ feciſſet gradus palatij iuxta tumbã dicti
viri,frequenter accidebat qñ volebat aſcẽdere equum ſuum,vt
prius aſcenderet tumbam dicti viri,& de ea aſcenderet ſuper
equum ſuũ,tunc terra quaſi indignata de hoc ꝙ talis vir cõcul
caretur ibi,trãſtulit eum in dicta eccleſia iuxta maius altare cũ
ſepulchro ſuo,vbi inuentus in mane quodã acſi primo ibi fuiſ-
ſet humatus.Itẽ aqua vſ cis deſerre. Inter miracula B.Martini
dr ꝙ cum ipſe tranſiret per pratum quoddã,exactor Dñi prati
violenter petebat ab eo cornetam,cum autem ipſe in dicto pra-
to humiliter laboraret,torrens ſubito de montibus abundãtiſ-
ſimus deſcendit,& oĩa prata replens & oĩa ſubuertens,beatus
Martinus immobilis ſtetit.Cum autẽ quidam cõſugerent ad ſa
lices,quidam accederent ad beatum Martinum,tum ipſe exa-
ctor & alij qui ad ſalices confugerãt in illo diluuio periẽt,bea
tus Martinus ſolum cum his q ad eum cõfugerant intactus ab
aqua remanſit.Itẽ etiã ipſi dæmones viros ſanctos reuereri vi-
dentur,dum nõ audent in eos violẽtas manus inijcere,nec eos
lędere,niſi de licentia ſummi iudicis & auctoritate,imò nec ea
q̃ ad eos pertinent lędere.Vnde Iob 1.& 2.Extendas paululum
manum tuã.q.d.Da mihi licentiã in rebus & in perſonam eius.
Vbi dicit Grego.ꝙ diabolus nec in vnam auiculã Iob habebat
poteſtatẽ,nec audebat contingere niſi Deo ei cõcedente,nec in
perſonã eius.Itẽ in paſſione Iacobi iunioris legitur,ꝙ cum Her
mogenes magus adiuraſſet,& miſiſſet dæmones ad capiẽdũ ip-
ſum,& deducendũ ad ſe vinctũ,ut ſe de eo & Phyleto diſcipulo
ſuo vindicaret.Cum veniſſent ad B.Iacobum,in aere vlulare
cęperunt,a quibus cum quæreret ad quid veniſſent,rñderunt
ei ꝙ miſſi erãt ab Hermogene ut eum uinctum cũ Phyleto ad
ſe ducerẽt.Sed ipſi econtrario ab Angelis cathenis igneis ligati
ſunt,& cruciabantur ab eis.Quibus cum ꝓcepiſſet vt ipſi econ-
uerſo ducerent ad ſe vinctũ Hermogenẽ,& ipſi hoc feciſſent,
q̃ſiuit ab eis quare nõ caperent ipſi ſimiliter Phyletum.Qui di
xerunt,ꝙ nec minimam formicã auderent,vel poſſent ipſi con
tingere q̃ eſſet in lecto eius,tunc cum præcepiſſet diſſolui Her
mogenẽ & dimitti libertati ſuæ,ipſe ſubmerſis libris ſuis ad do
minum conuerſus eſt,& multa per eum miracula facta ſunt.Itẽ
videntur eos reuereri nõ audẽtes loqui in eorum pręſentia.Si-
cut in paſſione Symonis & Iudę legitꝰ,ꝙ cum veniſſent Apoſto
li in quandã ciuitatẽ,dæmones in illa reſponſa dare non aude-
bant vſquequo ab Apoſtolis illis ꝓceptum eſt.Itẽ ſimiliter cum
veniſſet beatus Bartolomęus in Indiã in ciuitate vbi erat Aſta-
roth idolum nullum potuit dare reſponſum.Itẽ in eccleſiaſtica
hiſtoria li.7.c.37.legitꝰ ꝙ Greg.Epũs Põti Prouinciæ,cum tran-
ſiret alpes vrgẽtibus nimbus,nec hẽret quo alibi declinaret,in-
trauit Phanum Apollinis,pernoctãs ibi,tunc ipſum idolum nul
lum reſpõſum dedit vt ſolebat,nec in ſequẽti die.Sed apparuit
ſacerdoti dæmõ in ſomnio,dicẽs ſe receſſiſſe de loco illo in ad-
uẽtu Greg.nec de cętero poſſe ad eundẽ locum regredi niſi de
licentia Gregorij prædicti,quẽ ſecutus eſt ſacerdos Apollinis
cõqueſtus,ꝙ queſtũ ſuũ amiſerat ꝓ hoſpitalitate ſua,ſic Greg.
ſcripſit Apollini,ꝑmitto tibi redire ad locum tuum,& agere vt
prius,& poſita charta iuxta ſimulachrum,affuit dæmõ agens q̃
prius,& quod vidẽs ſacerdos iudicãs Greg.dæmone ſuperiorẽ,
clauſo & ſerrato Phano cõuerſus eſt ad Deum,& a dicto Greg.
baptizatus,& ita claruit in vita & doctrina,ꝙ ei in Epãtum ſuc
ceſſit.Quartò cauendum eſt hoc peccatum propter pœnã qua
facientes iniuriã puniuntur,14.q.4.decretorum Si quis ſuadẽre
diabolo,&c.Dicit Innocentius,ꝙ ſacrilegij crimẽ incurrit,q in
clericũ,vel monachũ manus iniecerit violẽtas,anathematis vin
culo innodatꝰ.Debet homo cõſiderare quis hanc ſniam profe-
rat,quia ſummus Põtifex Chriſti vicarius,qui inter alias ſnias
quas profert,ſingulis annis in die Cęnę hanc innouat,& ꝙ iſta
nõ põt ab alio abſolui,niſi a ſummo Põtifice vel eius mãdato,
niſi in caſibus excẽptis,& q̃ ſit efficacia illius ſententiæ.Sicut.n.
ꝑ miniſteriũ B.Petri,Saphyra & Ananias diabolo traditi ſunt,
& Corinthius inceſtuoſus miniſterio Pauli ſuffocatus,ita hmõi
ſacrilegij,per eũ qui eſt loco illorũ apud quẽ reſidet plenitudo
poteſtatis traduntur lupis infernalibus deuorandum.Sed ſi quęrat q̃s
quare non ſtatim excõicatum deuorat,qui quaſi leo rugiẽs cir-
cuit quærens quẽ deuoret.Ad hoc ſoluit quidã ꝙ diabolus ſimi-
lis eſt lupo qui qñ inuenit ouem extra ouile in os ſuũ eam col-
ligit,ſed nõ ſtatim ei dẽtes ſentire facit,ſed molliter & leniter
eã tractat,& defert vſque ad ſiluã,ne ſi forte eã ſtatim lędere,
accurrerẽt & ſuccurrerẽt ei canes & paſtores ea clamante,ut eã
ab eius faucibus eriperẽt,& aliæ extra ouile exire timerẽt.Sed
cum eã diabolus vſq; ad tutum mortis perduxerit,tũc ſatis põt
clamare & recalcitrare,quia nec ꝓdicatores canes Chriſti,nec
paſtores.ſ.ſacerdotes poſſunt ei ſubuenire.In primitiua eccle-
ſia qñ aliquis excõicabatꝰ,& a diabolo deuorabatur & occidebatꝰ
in corpore,alij tñ timebant,ꝙ nullus excõicationem ſuſtinere
audebat,& ideo videns incõmodum ſuum diabolus,blande &
leniter tractat excõicatos vſq; ad mortem,vel vſquequo aliquis
ſubitus caſus eos opprimat.Itẽ punitur hoc ſacrilegiũ aliqñ pę-
na ignis.Num.16.habetur exemplũ de his qui volebãt inuere
in Aaron & Moyſen vbi igne ſuccẽſa ſunt quatuordecim millia
hoĩum.Et 4.Reg.1.de igne cęleſti deuorante duos quinquage-
narios qui venerant ad capiẽdum Heliã.Item cõtra irreueren-
tiã ſacerdotũ in vita B.Martini legitur,cũ ipſe quadã neceſſita-
te vrgente Imperatorẽ Valentinianum adiret,& ille nollet dare
quod B.Martinus petebat,nõ ꝑmiſit eũ ingredi palatium ſuum,
tunc B.Martinus per totã ebdomadã in cinere,& cilicio,& orõ-
ne,& ieiunio perdurans,Angelo ꝓmonente,palatium intrauit,
& vſq; ad Imperatorem penetrauit nemine ꝓhibẽte.Quo viſo,
Imperator indignatus nec ei aſſurrexit,nec ei cum eo loquenti
voluit rñdere,donec ignis ex parte poſteriori ſedẽ,& eũ inua-
ſit inferius qui virtutẽ diuinã ſentiens,& confitens conceſſit ei
quicquid petebat,& aſſurgens honorauit ſanctũ.Item in Horo
ſij chronicis legitꝰ lib.7.Sic:O mira,Valens Imperator Arrianus
ꝓcepit oẽs monachos fuſtibus occidi niſi vellent militare.Cum
autẽ gens Hunorum fugaſſet gentẽ Gothorũ de ſedibus ſuis,ve-
nerunt ad Romanos tradentes eis arma ſua volentes eis ſeruire,
vt defenderent ab eis.Cum autẽ duceret eos ſecũ Valens,roga-
uerunt eũ ꝙ mitteret eis ſacerdotes Chriſtianos q eos inſtrue-
rent,q miſit eis Arrianos,q eos in errore illo imbuerunt in quo
& manſerunt.Cum autẽ urgẽ famę ſumpſiſſent arma cõtra Ro
manos,qui nec eis ſubuenire volebant,eos vicerunt,& Valentẽ
Imperatorem fugauerunt,& eum ſagitta vulnerantes in quodã
paruo tugurio incluſerunt,& ibi incluſum cremauerunt cũ tugu
rio,qui caruit ſepultura.Item in hiſtoria Frãcorum lib.10.cum
Maratharius comes relicto comitatu factus eſſet Epũs,& res ip-
ſius eccleſiæ ſtrenuẽ gereret,veneno in capite piſcis iniecto cru-
deliter enecatꝰ,cui ſucceſſit Frontonius,cuius cõſilio anteceſſor
fuerat intoxicatus,qui diuino irruente ſuper eum iudicio,infra
annũ mortuus eſt.Quidã autẽ nepos dicti Maratharij natiuus,
res eccleſiæ quas auunculus ſuus ei ſcripto teſtõ reliquit abſtu-
lit eccleſię multas iniurias inferens Epõ,q alijs ſucceſſerat noĩe
Heraclio,qui & quendã ſacerdotem cum pertica occidit,qua-
propter a dicto Epõ excõicatus eſt,poſtea autẽ cum corã mul-
tis iuraſſet Epĩs ſe ſatisfacturum eccleſiæ,& ſubiectum eſſe de
cętero Epõ Heraclio,ad inſtantiam aliorum Epõrum abſolutus
eum,cum autẽ poſt abſolutionẽ ſuã deteriora faceret,arripuit
eũ grauiſſima diſſenteria,qua interiora emittebat,& febris gra-
uiſſima q̃ eum totum exurebat,& clamabat:Heu,heu ab Hera-
clio crucior,ab eo cõſumor,ab eo totus exuror,ab eo ad iudiciũ
vocor,meminit me quantas iniurias ei intuli iniuſtẽ,& cũ hoc
dixiſſet,infęlicẽ aĩam exhalauit.Item ſubmergitꝰ in aqua ſicut
ſupra dictum eſt de illo qui angariauit S.Martinum ad Corne-
tã,ab inundante aqua ſubmerſo cum ſocijs ſuis.Item arripitꝰ a
diabolo.In paſſione B.Hippoliti legitur,ꝙ Decius Cæſar poſt
paſſionem B.Hippoliti ſociorumq; eius,& B.Laurentij quẽ tor
queri fecerat,cum deſcenderet cum Valeriano de curru aureo,
cępit clamare arreptus a dæmone.O Hippolite vinctum cathe
nis aſperis trahis me.Valerianus ſimiliter clamat:O Laurenti
igneis cathenis me trahis,qui ſtatim a diabolo ſuffocatus,corã
Decio expirauit.Decius autem per triduum vexatus mortuus
eſt.Item in vita Sancti Silueſtri,cum ꝓfectus Romanus cepiſſet
B.Silueſtrum imponens ei nomen Chriſtianitatis ait ei:Stultẽ
hac nocte repetent aĩam tuam a te,tormẽta quæ nobis minatis
ſuſtinebis imperpetuum,cum comederet in cęna cum amicis pi-
ſcem,os piſcis in os eius tranſuerſatũ eſt,& tota nocte crucia-
tus eſt,& non valens illud glutire in mane mortuus eſt,& eodẽ
tpe eductus de domo ſua ductus eſt ad ſepulchrum,& Silueſter
eductus de ea reductus eſt cum gaudio in domum Melchiadis
Papæ a Chriſtianis.Item Hieronymus in Chronicis ſuis dicit,
ꝙ cum Iulianus apoſtata contra Perſas pugnaret,vouit idolis

et cum ipſe victor rediret, ꝙ ſanguinem clericorum, ſacerdo-
tum,& monachorum idolis immolaret, qui a quodam ſimulato
profuga, per profunda deſerta perductus, fame & ſiti Apoſtatam
perdidit, gentem ſui exercitus a ſuis agminibus oberrãs, a quo-
dam forte hoſtium equite conto perfoſſus illa interijt.

De ſacrilegio locali. *Diſt.* XXI.

CIrca ſextum.ſ.de ſacrilegio locali ſciendum, ꝙ cauendũ eſt
iſtud peccatũ multiplici rõne. Ad hoc.n.mouere nos dẽnt.
Primo quidem ſanctorum veneranda præſentia, qua a Deo &
ſanctis ſpiritualiter habitantur. Secundo diuina officia, quæ ibi
mirabiliter celebrantur. Tertio Dei dona & beneficia q̃ ibi libe
raliter conferunt. Quarto damna & ſupplicia quæ violatoribus
inferunt. Primo quidẽ debent haberi in reuerẽtia loca ſacra pp
ſanctorum pręſentia,& primo ſanctiſanctorum.i.Dei Pſal. Dñs
in templo ſancto ſuo. Et 2. Matth. 3. Qui habet in cœlis habita-
tionem, viſitator & habitator eſt loci illius. Ideo Pſal. Adorate
Dñm in atrio ſancto eius. Idẽ domũ tuã decet ſanctitudo. Idẽ
Introibimus in tabernaculum eius,&c. Mat.21. Domus mea do
mus orõnis vocabitur,&c. Item pręſentia corporis Chriſti quã-
ta reuerentia debeat exhiberi declaratur exẽplo. Ruſticus q̃dã
multum deſiderãs ditari multos habẽs alueolos aptũ, q̃ſiuit ab
alio q̃ſo poſſet ditari,& apes multiplicare. Qui reſpondit ꝙ ſi
in die ſancto Paſchæ cõionẽ retineret, & in aliquo alueolo ſuo
eam poneret, oẽs apes vicinorum ſuorum lucraretur, qui dimiſ-
ſis alueolis ſuis ad locum vbi eſſet corpus Dñi conuenirent, &
ibi mellificarent, quod ille fecit, tunc oẽs apes ad alueolum vbi
erat corpus Chriſti conuenerunt, & pro reuerẽtia ſibi facta cõ-
pacientes, quaſi opere ſuo inceperũt cõſtruere eccleſiã paruulã,
fundamenta & baſes & columnas erigere, altare cõſimili opere,
& corpus Dñi cum maxima reuerẽtia ſuper illud altare collo-
cauerunt,& eccleſiolam illam miro opere & pulcherrimo infra
alueolũ illũ perfecerunt. Vicinę verò apes relictis alueis ſuis ad
illum conueniebãt, & quaſdã melodias mirabiles ſuo modo cir
ca illud opificium cõcinnebant, ad modum hymnorũ. Ruſticus
aũt hoc audiens mirabatur, expectans autem vſque ad debitũ
tempus ad colligendũ examẽ & fauum nihil in alueolis ſuis in
quibus apes mellificare conſueuerãt, inueniens ſe depauperatũ,
vnde credebat ſe dẽre fieri diuitẽ, iuit ad illud vbi cõionẽ im-
poſuerat, vbi apes viderat cõueniſſe. Cum aũt appropinquaret,
apes quaſi volentes vindicare contumeliã Saluatoris, irruentes
in ruſticum aculeos in eum defigebant, ita ꝙ vix euaſit, multũ
afflictus veniens ad ſacerdotem retulit totum factum & ſuũ &
apum, qui de conſilio Epi collegit parrochiam,& venit proceſ-
ſionabiliter ad locum, tũc apes de alueo exeuntes in ſublime ſe
eleuauerunt dulcem melodiã facientes. Eleuantes aũt alueolũ
inuenerunt intus nobile opificum illius paruæ eccleſiæ, & cor-
pus Dominicum ſuper altare collocatum, ipſi aũt illam paruulã
eccleſiã luculentiſſimè & artificioſiſſimè cõpoſitã, in eccleſiã ſuã
intromiſerunt cũ laudibus ſuper altare collocãtes. Hic pñt mul
tum confundi qui non deferunt ſed potius contumeliã inferunt
vel ſacro Chriſti corpori, vel ſacro loco eius. Itẽ merita ſancto-
rum in quorum honore eccleſiæ ſunt dedicatæ. ipſi.n. honorant
illos qui loca ſua honorant & viſitãt, defendunt & liberant. In
hiſtoria ſara.lib.2. legitur ꝙ gens Hunorũ a ſedibus ſuis egreſ-
ſa, de Pannonia videlicet, in vigilia Paſchæ obſedit Metẽſem
vrbem, ſed anteq̃ veniſſent apparuit in eccleſia B.Stephani q-
buſdam religioſis S.Stephanus loquens cum B. Petro & Paulo
vt rogarent cum eo Dñm ne ciuitas illa deſtrueretur, in qua
oratorium ſuum multũ frequentabat,& honorabat, tunc illi re-
ſponderunt ꝙ illa pp malitiam ſuã erat concremenda, excepto
oratorio ſuo cũ contentis in eo, qđ ab eis erat obtentũ ſuis orõ-
nibus, quod ita factũ fuit. Secundo venerari debemus loca ſacra
pp officia diuina quæ ibi celebrantur.ſ.officia Angelorũ, vt le-
gere, cantare, & Deum laudare. Aug. in oratorio nemo aliquid
agat niſi ad quod factũ eſt. Vnde & nomen accepit, ibi etiã ad-
ſunt principes coniuncti pſallentibus.ſ. Angeli ſancti. Pſal. In
conſpectu Angelorũ pſallã tibi, &c.i. conſpicientibus Angelis,
quia audiunt,& gaudẽt de officijs eccleſiaſticis, vel in cõſpectu
Angelorũ aſpiciendo Angelos ſimilia facientes in Eccleſia quæ
ipſi faciunt in cęlo. Sicut legiť feciſſe B. Ignatius martyr in hiſt.
tripar.lib.10.c.9. qui fuit tertius poſt B.Petrum eccleſiæ Antio-
chenæ antiſtes, cõuerſatus cum beatis Apoſtolis, q̃ uidit Ange-
lorũ viſionẽ, q̃uo per antiphonã B.Trinitati hymnos dicebant,
quod ipſe eccleſiæ faciendũ inſtituit,& de illa deuenit ad alias.
Vnde ob reuerentiã domorũ & officia ſacra dederũt antiqui ẽt
gentiles priuilegia tẽplis ſuis. Sicut in hiſt. Britonũ, ꝙ ante in-
carnationẽ Dñi quidã rex Deouallo noĩe, Dñs illius gentis ſta-
tuit, vt quicunq; pro quocunq; foreſacto per totam Britanniã
manoiẽ, fugeret ad templa Deorum, in eis vel in via eorũ ſecu
rus eſſet,& quicũq; hãc legem inã violaret, ſumma pęna puni-
retur. Similiter & qui ad atria cõfugerent, eodẽ priuilegio gau-
derẽt. Reges aũt catholici poſtea nolentes minus eſſe deuoti ec
cleſiæ, q̃ Gentiles idolatræ, hanc legẽ voluerunt ſeruari de ec-
cleſijs,& earũ uijs, per iſtos ẽt hæc lex trãſiuit ad alia regna. Itẽ
in vita B.Silueſtri legiť, ꝙ Cõſtantinus in ipſa die qua baptiſ-
mũ acceperat ſeptẽ leges in honorẽ dñi ꝓmulgauit, quarũ quin
ta fuit, vt quicunq; reus in eccleſia ingreſſus fuiſſet ſub periculo
iudicis illius loci defenderetur. Multa ẽt iura ſũt cõtra ſacrilegos
violatores eccleſiarũ,& cõmiotum ipſarum. In decretis 17.cau
ſa.q.4. Qui excõicandi ſunt & pęna puniendi,& ꝙ rei ſunt lęſę
maieſtatis crimine,& ꝙ ſunt ab oĩbus euitãdi. Sicut antiqs,&c.
Si quis in atrio,&c. Si quis ſuadente,&c. C. Qui autẽ de eccle-
ſia.&c. Virtutem aũt dedicationis, & conſecrationes eccleſiarũ
oſtendit B.Greg.dial.30. vbi dicit, ꝙ cum quædã eccleſia q̃ fue
rat Arrianorũ conſecraretur ab eo,& eſſent ibi delatæ reliquiæ
S.Sebaſtiani,& Agathæ cum miſſa celebraretur, illi qui erãt in
ſacrario primo inceperunt audire, & ſentire porcum fœtidiſſi-
mũ diſcurrentẽ per pedes ſuos huc & illuc. Similiter populus
qui erat in eccleſia cõpreſſus, quilibet dictũ porcum vt uidebat
iuxta ſe ſentiebat, ſed videre non poterat eum,& hoc unus alij
oſtendebat,& ſic ianuas petens exiuit,& licet ſentiret, tñ viderã
non potuit. Nocte ẽt eadẽ tãtus ſtrepitus in dicta eccleſia factus
eſt ſupra tectũ, ac ſi ibi aliquis errãdo diſcurreret. Sequenti no
cte grauior ſonitus excreuit, ita ut ſubito videret eccleſia a fun
damẽtis euerſa,& ꝓrinus receſſit, nec ultra ibi inquietudo dia-
boli apparuit, q̃ñ inuitus a loco quẽ tenuerat diabolus exibat.
Poſt magna ſerenitate aeris nubes cęlitus emiſſa ſup altare di-
ctę eccleſię deſcẽdit, & operuit illud, & tanto terrore & odore
repleuit eccleſiã, ut nullus auderet egredi patentibus ianuis, ſa-
cerdos, cuſtodes,& populus q̃ cõuenerant ad audiendã miſſam
ingredi non poterãt, licet odore mirifico traherent. De alio lã-
pades ibi extinctę ſunt ſucrẽſę, quas finita miſſa cuſtos extinxit
accenſas inuenit,& iterũ diligẽtius extinguens, rediẽs firmatis
hoſtijs accẽſas inuenit,& ex ipſo lumine apertè claruit, ꝙ locus
ille de tenebris ad lucẽ veniſſet Tertio reuerentiã exhibere de-
bemus ſacris locis pp Dei dona & beneficia, q̃ ibi abundantius
conferunt. Ibi namq; ſępe recipitur peccatorũ venia, ſancti Spi
ritus gr̃a, diuerſa Chriſti beneficia, & ſacrorum ordinũ officia,
& diuina ſacra. Ibi in baptiſmate facti ſumus filij Dei, ibi ſuſce-
pimus corpus Chriſti, confirmatur in regnum Dei, ibi per pęni-
tentiã recõciliamur ei. Ideo locum illum debemus reuereri cũ
Iacob Gen.28. Vere Dñs eſt in loco iſto,&c. pauenſq; ait: Quã
terribilis eſt locus iſte, non eſt hic aliud, niſi domus Dei & por-
ta cœli. Ad hoc facit quod legitur in hiſtoria Francorũ 27.cap.
ꝙ cum Clodoueus primus Rex Francorum Chriſtianorũ voto
facto de baptiſmo ſuſcipiẽdo ꝓ uictoria obtinẽda cõtra Alem-
manos noluit ſtatim baptizari, niſi cũ honore maximo & ſacra-
mẽtorum iam nobile, nobiliter receperat ſacrũ. Vnde fecit fierĩ
vela depicta acu pulcherrima diuerſorum colorũ, in quibus ip-
ſe,& qui cũ ipſo erant tñ ſuſciperet ſacrũ,& tantũ diuinæ lar-
gitatis reciperẽt beneficium. Adduxit autẽ ſecum ad baptiſmũ
ſuſcipiendum plus q̃ tria millia Gentilium Francorum,& ſoro-
rem ſuam, cui occurrit B.Remigius Remenſis Archiepiſcopus,
dicens rethorice applaudendo: Nutis depone colla Sychãbre.
Sychambrum eum uocat, quia Franci de Sychambriæ terra ve
nerant,& incende quod adoraſti.i.idola, adora quod ſuccendi-
ſti.i. ſignum crucis,& alia ſacra. tantam aũt cõtulit ibi Deus gra
tiam ſuper baptizatos,& tanta erupit ſuauitatis fragrantia, ꝙ
omnes qui aderant putauerunt ſe eſſe in delitijs,& odoribus
Paradiſi, vt in vita B.Remigij dr̃, columba Clodoueo in phyala
de pretioſo lapide cœleſtem detulit vnctionem, de qua Reges
Franciæ conſueuerunt iungi. Nota ꝙ Symeon & Anna fre-
quentantes & honorãtes templum, Chriſtũ uidere & ſuſcipere
meruerunt Lucæ 2. Item in Bethel quæ domus Dei dr̃, ubi etiã
templum ædificatum eſſe creditur, vidit Iacob ſcalam, & Dñm
innixum ſcalæ, ibi promiſit ei Deus ſe daturum terram promiſ
ſionis. Itẽ Salomoni oranti in templo promiſit Deus, ꝙ ipſe &
alij orantes ibidem quicquid peterent obtinerent. 3. Reg.8.&
fere per totum. Et Paral.6. Cõfirmauit aũt Dñs oẽs petitiones
ſuas in dedicatione templi nube & gloria Dñi templũ replente.
3.Reg.8.& igne de cœlo ibi deſcendente. 2.Paral.7.& Domino
ei apparente,& dicente ſibi: Exaudiui orationem tuam,&c. 3.
Reg.9. Quarto ad reuerentiam ſacrorũ locorũ mouere debent
damna & ſupplicia q̃ uiolatoribus inferuntur. Huius exemplũ
oſtendit Chriſtus, qui uendentes, & ementes oues,& boues eie
cit,& nummulariorum effudit ęs,& cathedras uendentium co-
lumbas euertit Mat.21.& Io.2. Aliquãdo etiam qui loca ſacra
maculant uel uiolant igne diuino ſuccenduntur, vel qui eis inia
riã faciũt, Pſal. Qui dixerunt hæreditate poſſideamus ſanctua-
riũ Dei,&c. Deus meus,&c. Sicut ignis, qui cõburit ſiluam,&c.

Iſaiæ 29. Erit ſicut fauilla pertranſiens multitudo omnium qui dimicauerunt contra Ariel idest altare, vel templum, vel ſanctam ciuitatem Hieruſalem, quæ dicebatur Ariel propter altare holocauſtorum quod vorabat arietes. Hæc vindicta patet in exercitu Sennacherib, igne diuino conſumpto mirabiliter Iſa. 37. Egreſſus Angelus domini percuſſit in caſtris Aſſyriorũ centumoctogintaquinque milia &c. Item aliquando ab hoſtibus vincuntur. Sicut patet 1. Mach. 2. de Nichanore qui contempſit in templo oſtenſa ſacrificia, & polluit templum, & iurauit quòd illud deſtrueret, & ſuccẽderet cum victor rediret, niſi Iudam ei traderent, ipſe autem non vicit, ſed eſt victus & occiſus, & totus eius exercitus, caput eius amputatum eſt, & manus quã iurans contra templum extenderat. De hoc etiam habetur Mach. 15. Item in chronicis Horoſij legitur cũ Pompeius vigintiduos Reges orientales pugnando viciſſet, et ſemper victor in omnibus factis ſuis extitiſſet ad vltimum Hieruſalẽ veniens templum obſedit, & in eo confugientes cępit & occidit. Alibi etiam dicitur, ꝙ in templo equos ſuos collocauit. Dicitur &ẽ ꝙ violato templo, qui ante in omnibus factis ſuis victor ſemper erat, ſemper poſtea victus eſt. Item eodem libro legitur, quòd Craſſus collega Pompeij contra fœdus quod habebant Romani cũ Iudæis templum auro, & opibus ſpoliauit, & inde Parthos inuaſit, dicens, quòd adhuc volebat ipſe aurum Parthicum & Sericum, in quem Rex Parthorum Surenas ſubito irruit, & Romanos omnes vicit & occidit & ipſum Craſſum. Legitur & alibi ꝙ eo capto cũ tractarent primo Parthi cum eo, quaſi volentes pacem eius, ꝙ daretur ei de auro quantum deberet eius appetitui ſufficere, cum captum Parthi cęperunt, & per os eius aurum liquefactum igne proiecerunt, dicentes: Aurum ſitiſti aurum bibe. Satis conueniens eſt, quòd vincantur & diuino iudicio occidantur, qui loca ſacra inuadũt. Legitur in chronicis regionis Abbatis, ꝙ tempore Caroli Magni quidam Saxones obſederunt Chriſtianos, qui confugerunt ad caſtrum quod dicitur Burſaburg, & cum vicina vaſtaſſent, & quandam capellam quam dedicauerat Boniſacius martyr dicens propheticè, ꝙ non combureretur, cum laborarent intus, & extra igne in lignis appoſito apparuere interioribus Chriſtianis, & Paganis duo iuuenes ipſam Baſilicam defendentes, nec potuerunt eam ſuccendere, ſed diuino pauore territi fugerunt nemine perſequente. Vnus autem eorum inuentus eſt mortuus habens ignem & ligna, quaſi flexis genibus ea eccleſiæ applicans, quaſi ignem ſufflans. Itẽ in eiſdem chronicis legitur, quòd cum Saxones victi Carolo iuraſſent ſe fieri Chriſtianos, & ſubiectionem, audientes quòd deceſſiſſet pacti ruperunt iuramenta, & obſederunt caſtrum, & eccleſiam in qua erant Franci, quod dicitur Heresburg, cum autem eos inſtanter impugnarent, apparuit gloria domini ſupra dictam eccleſiam, & tria ſcuta ſanguineo colore flammantia, & velut quibuſdam motibus in prælio agitantia ſe. Quod aſpicientes dicti Pagani timore & formidine repleti fugientes in tantam amentiam deuenerunt, ꝙ ſtrictis gladijs armis mortuis ſe cõfoderunt. Noſtri autem hoc videntes Deum laudabant, qui ſaluos facit ſperantes in ſe. Item quandoque diuino iudicio cęci fiunt. Sicut patet de Heliodoro flagellato, & multa caligine circumfuſo. Item Greg. dialo. 3. o. dicit, ꝙ cum in Spoletana vrbe epiſcopus Longobardorum Arrianus veniſſet, & contra inhibitionem epiſcopi illius vrbis catholici acceſſiſſet ſummo mane ad eccleſiam beati Pauli Apoſtoli cũ multitudine ſuorum, volens eam frangere vt feſtum ſuum in ea faceret, repente eo aſſiſtente, valuæ ſubito apertæ ſunt, quas antecedenti nocte fortiter ſerrauerat, & lampades extinxerat & latebat, tunc lampades omnes accenſæ ſunt, & epiſcopus Arrianus cęcitate percuſſus eſt ſubito, manibus alienis ad ſuum habitaculum reductus, nec auſi fuerunt vltra Longobardi ſancti virtutem agnoſcentẽs loca ſancta temerare. Et mirum fuit, quia eadem hora lumen eſt eccleſiæ redditum, & hæretico ablatum. Item in fine hiſtorię Caroli legitur, quòd cum poſt mortem eius terra Galliæ multis temporibus in pace quieuiſſet, attamen maior Coduba collectis multis milibus ſaracenorum terras vſq; ad vrbem ſancti Iacobi inuaſit, & ipſam eccleſiam dicti ſancti ſpoliauit, & ſine omni reuerentia, egeſtionibus humanis inquinauit, illico eius exercitus ita a domino eſt percuſſus, ꝙ alij ſunt excęcati, alij omnia viſcera cum inteſtinis egerebant. Cum autem ipſe in vtroque affligeretur, videlicet cęcitate & diſſinteria percuſſus mirabili, quidam ſacerdos quem ſecum captiuum tenebat ait ei, ꝙ iſta ei acciderant & ſuis, quia locum ſanctum prophanauerunt, & conſuluit ei ꝙ promitteret beato Iacobo quòd Mahometum negaret, & ablata reſtitueret in duplum. Quod & fecit, reſtituens ablata in duplum, & prædicans magnam Dei virtutem, ceſſauit ab eo & ſuis plaga, & receſſit. Cum autem poſtea ipſe dux, & ſui vaſtarent, & quaſdã alias partes Chriſtianorum eccleſiam quandam beati Romani quidam princeps ſaracenus intrauit, & ſpoliauit. Videns autem ibi eſſe columnas marmoreas, quæ habebant capitella deaurata & deargentata, voluit eas præcipitare, & tunc verſus eſt in ſtatuam lapideam, talis coloris, cuius erat veſtimentum, quę vſque hodie ibidem eſt. Dicunt autem peregrini, ꝙ ſi tangatur imago lapidea, in quam conuerſus eſt dictus ſaracenus, fœtorem maximum emittit. Hoc audiens Maior ait: Fugiamus a finibus Chriſtianorum, quia reuera magnus eſt Deus eorum, qui tales habet alumnos, quia mortui ſic poſſunt in viuos ſibi rebellantes, quia Iacobus me excæcauit, & Romanus hominem lapideum fecit. Item in vita ſancti Clementis legitur, ꝙ Siſinnius vir Theodoræ maximus in vrbe Romana, cum intraſſet eccleſiam Clemente celebrante, volens ſcire quid ibi vxor ſua faceret, cęcus, mutus, & ſurdus factus eſt. Similiter et pueri ſui, ita ꝙ nõ poſſent hoſtium inuenire, oratione ſancti Clementis liberatus eſt, & cum crederet ſe magicis artibus deluſum, & miſit ſeruos ad deducendum ſibi vinctum ſanctum Clementem, loco eius ligabant columnam eccleſiæ, ita cæci facti ſunt, quòd columnam eum eſſe putabant, hic tñ poſtea precibus vxoris ſuæ conuerſus eſt. Item irreuerentia ſacrorum locorum mutos, & ſurdos efficit. Greg. Turonen. in geſtis Francorum 4. lib. 17. cap. dicit, ꝙ Trannus filius Clotarij Regis Francorum peſſimus peſſimum habebat conſiliariũ, Leonem nomine & re, ad cuius inſtigationem multa mala faciebat dictus Trannus, qui vt ſpoliarentur eccleſiæ Turonen. ſed & Lemouicen. aliqñ dixit Martialis & Martinus confeſſores domini nihil fiſco regio addiderunt, illico amens effectus vſum amiſit loquẽdi pariter & audiendi, & ad Baſilicam B. Martini vigilias faciens non eſt exauditus, ſed in eadem plaga permanſit merito ſic punitus, quia mala cõſilia corde tractauerat, ore deduxerat, aure audierat, ad ſanctorum Baſilicas ſpoliandas. Item propter illam irreuerentiam ſæpe relinquuntur homines diabolo cruciandi arrepti ab eo. Greg. Turonen. in geſtis Francorum lib. 3. cap. 14. Cum Theodoricus Rex Francorum miſiſſet contra Aluernos exercitum, cum prędarentur terram, fractis feris intrauerunt Baſilicam beati Iuliani martyris extrahere nitentes res ibidem depoſitas a pauperibus, qui mox a diabolo arrepti proprijs ſe morſibus lacerabant, clamãtes: Cur nos martyr ſancte ſic crucias. Item dialo. 4. dicitur, ꝙ cum Longobardi ſæuientes intraſſent monaſterium ſancti Equicij, & vellent inde monachos extrahere, vt eos torquerent, & monaſterium ſpoliarent, fugerunt ad ſepulchrum ſancti viri monachi, quorum abbas ingemuit dicens: O ſancte Equici, placet ne tibi quòd hinc extrahamur, & non nos defendas? ſtatim ad hãc vocem a ſpiritu immundo Longobardi arrepti ad terram præcipitati ſunt, & tandiu vexati, quouſque qui foris erant Longobardi cognoſcerẽt, quòd ad loca ſancta temerarie accedere non auderent. Item quãdoque diuerſis plagis morbis, & flagellis, & cladibus affliguntur, qui loca ſacra audent temerare. 2. Mach. 3. de Heliodoro flagellato. In chronicis Horoſij in fine legitur, ꝙ quidã magnus princeps Afratæ dictus Gildo interfecit duos filios fratris ſui Michezel volens etiã eũ occidere, qui non habens per quos poſſet impugnare dictum Gildum, cogitans quòd Theodoſius Imperator Imperium obtinuerat, & victoriam non viribus, aut multitudine, ſed orationibus, & viſitatione ſanctorum locorum & perſonarum, adijt inſulam Capariam, vbi erant multa loca ſanctorum viſitans eam commendans ſe & ſuum negocium ſanctis vigilans, & orans, & ieiunans in ſacris locis. Cui apparuit B. Amb. qui nuper obierat, cum paſtorali baculo ter humum percutiens, & dicens ter: Hic, hic, hic. Qui ex his intellexit & victoriam ſibi deberi, & locum, & tempus, tam ex mente annunciantis quam ex tribus dictis & percuſſionibus, qui cum quinque millibus die tertia in loco ſibi aſſignato a ſancto cõfiſus in exemplo Theodoſij et viſione S. Amb. auſus eſt confligere contra octoginta millia hoſtiũ. Cum aũt Signifer aduerſariorũ percuſſus in brachio inclinaſſet vexillum, credentes alij ꝙ vexillum reddidiſſet, verterunt & ſe & ſigna ſua Michezeli reddiderunt, Gildo aũt hoc videns per Aphricam fugiens iugulatus interijt, Michezel aũt prædictus ex victoria elatus, & ingratus loca ſacra ſpolians, & homines inde vi extrahens, vnde primus ſenſit Dei adiutorium cum loca ſacra veneraretur, inde ſenſit diuinũ iudicium, & factus ſacrilegus grauiter eſt puniens et interfectus. Itẽ in eodẽ lib. dr̃, ꝙ cum Auguſtus Ceſar miſiſſet Gaium nepotem ſuum ad partes tranſmarinas pro ordinandis negocijs, veniẽs Hieruſalem in tẽplum ibi adorare contempſit, & locum deſpexit, quẽ cũ rediſſet Auguſtus hoc approbaui, prauo vſus conſilio. Nam vt dicit Horoſius ex hoc ſecuta eſt diuina vltio tam grauis, vt tanta ſæuiret fames in populo Romano, vt Laniſtar familias, & ſeruos, & peregrinos in vrbe tradi, præciperet, Auguſtus. Extremitates imperij vndique inceperunt rebellare contra Romanum imperium. Templũ iani quod circa natiuitatẽ Chriſti a mundo vndiq; pacificato per duodecim annos clauſum fuerat in ſignu pacis perpetuę, in ſignum guerræ, & diſcordiæ aperitur. Item templi prophanator morte turpi, & inopinata affligitur, & occiditur. Sicut in eodẽ lib. legitur de Gaio Caligula tertio Imperatore Romano poſt Iuliũ, qui poſtquam feciſſet poſt eius innumera flagitia templũ prophanari, appoſitis in eo idolis gentium a ſuis protectoribus eſt turpi-

ter occiſus. Item Greg. Turonen. in geſtis Francorum 4. lib. 15. cap. Cum quidam exercitus Tramni veniſſent ad ſpoliandum eccleſiã beati Martini Turonen. monachi clamauerunt ex vna parte fluminis, recedite Barbari, quia eccleſia eſt beati Martini, quam vultis ſpoliare, quod niſi feceritis, ſcitote quòd grauiter lueris. Viginti autem cæteris audaciores fluuium cum naui tranſierunt, alijs timore Dei diſcedentibus, illi verberatis monachis, & factis ſarcinis de veſtibus eccleſiæ ſpoliatæ redire voluerunt. Cum autem fluuium vellent tranſire ſubita commotione facta cum non poſſent ſe de remis iuuare, conabãtur lanceis ferro eorum a ſuperiori parte poſito, tunc diuino iudicio lancea vniuſcuiuſque pectus eius infixit, & ex alia parte in terra affixa ſuper aquam appenſum & occiſum tenuit vſquequo naue ſub pedibus eorũ collapſa, monachi ad eos venientes & res ſuas recipientes eos mortuos inuenerunt. Vno excepto qui alios ſemper arguebat. Ad hoc facit qđ habetur 1. Mach. 6. Quomodo Antiocus fecit prophanari templum. Eiuſdem 9. per totum, de percuſſione Antiochi, & graui eius afflictione & ignominioſa eius morte. Item ſacra loca irreuerentes ſunt merito confundendi & confuſi. Pſal. Confuſi ſunt, quoniam dominus ſpreuit illos. Sicut patet 2. Mach. 5. & 6. & 9. de Antioco, quomodo victus eſt & repulſus, & a domino ignominiosè percuſſus. Ad hoc etiam faciunt exempla antecedentia. Item confundi merito debent eo ꝙ creaturæ irrationales reueritæ ſunt aliquando ſacra loca. Dicitur dialo. 3. Cum quidam ruſticus deportaſſet quandam arcam in eccleſia beati Laurentij ſuper ſepulchrum ſancti Equicij, turbo cœlitus factus dictam arcam extulit, & longe proiecit vt omnibus innoteſceret, ꝙ ſacra loca debent reuereri, & vt pateret meritum ſancti viri. Item Greg. dialo. 8. Cum tempore Regis Totilæ, Gothi veniſſent ad cellam cuiuſdam monachi ſancti iuuenis, nomine Benedicti, voluerunt ipſum incendere cum cella ſua ignem ſuperponẽtes, omnia autem quæ ſupererant in circuitu eius combuſta ſunt, dictus locus cellæ eius comburi omnino non potuit, nec ille qui intus erat. Vnde indignati Gothi eum extraxerunt, & in clibanum quem non longe coquendis panibus paratum ſuccenſum viderãt intruſerunt, clibanumq́; clauſerunt, qui in craſtino ita illæſus inuẽtus eſt, vt nec in capillis aut in veſtibus etiam extremis aliqđ ignis veſtigium remaneret aut & appareret. Itẽ non ſolum aer aut ignis confundere poteſt irreuerentes, ſed etiam ipſa aqua, ſm ꝙ legitur dialo. 9. Dr̃ n. ibi ꝙ in Veronen. vrbe fluuius Atheſer ſubito ita excreuit, ꝙ vſque ad ianuas eccleſiæ beati Zenonis martyris veniẽs, eas claudens multos intus intruſit & vſque ad ſuperiores feneſtras aſcendit, & quaſi in ſoliditatem verſa dictam eccleſiam non intrauit, illi autem qui erant in eccleſia incluſi ad ianuam venientes, & ianuam aperientes cum pro neceſſitatibus ſuis vt liquidam haurirebant, & bibebant, ſed vt ſolida ante ianuam ſtabat, & erat aqua fluida ad adiuuandum, ſed ſolida erat ad nocumentum ſacri loci cauendum. Item maledicti ſunt qui ſententiam anathematis incurrunt, quæ inter pœnas eccleſiaſticas maior eſt, quia mors ſpiritualis eſt ſuper incommoda timenda & cauenda. 1. Cor. 3. Si quis violauerit templum Dei diſperdet illum Deus. Multi autem magis timent in burſa lędi in modica pecunia, quam hic gladio ferri mortifero animæ & corpori, qui in vtroque diſperdit & æternaliter perdit. Quidam epiſcopus Gerundpolitanus præcepit ſuis ſacerdotibus vt venientes ad ſynodum honeſtè cum ſtolis & albis, & ſuperpellicijs venirent, quod ipſi facere contempſerunt, tunc præcepit eis ſub pęna ſuſpenſionis, nec tunc etiam hoc fecerunt, tunc aggrauauit manum dicens in alia ſynodo, quòd ſub pœna excommunicationis venirent. Quod cum non feciſſent niſi pauci, ait: Cras venietis vt dixi ſub pœna quinque ſolidi, tunc omnes ne incurrerẽt pœnam dictæ pecunię albas, & ſuperpellicia quæſierunt, vel per mutuum qui non habebant, vel per precium datum, ita ꝙ omnes venerunt ſicut eis fuerat imperatum. Quos de hoc epiſcopus in ſynodo arguit & confutauit, ꝙ magis timerent amiſſionem dictæ pecuniæ quam animæ ſuæ. Item notandum quòd dominus loca ſacra ſæpe punit, ex eo quòd prophanantur, quia aliqua inhoneſta in eis fiunt. Sicut propter mala quæ fiebant in templo domini, vt creditur, ſuſtinuit quod a Nabuzardam cõcremaretur. 4. Reg. 25. & ab Antioco ſpoliaretur. 2. Mach. 1. Titus ciuitatem & templum ſubuertit & combuſſit, & omnino deſtruxit. Sicut patet Horoſij lib. 5. Item Archiepiſcopus Lugd. aliquando quæſiuit a quodam fratre prędicatore, vnde erat quòd loca ſacra plerumque fulminibus ferirentur, & frequentius quam loca prophana. Et cum frater reſponderet ei, quòd ſibi occurrebat, reſpondit epiſcopus quòd expertus erat, quòd ideo loca ſacra Deus puniebat, vel concremando, vel alio modo propter inhoneſtates quæ ibi malè fiunt. Et adiunxit, quòd de nouo viſitauerat eccleſiam beatæ Mariæ Podienenſis, qui locus eſt valde venerabilis, & multis diuinis miraculis, & beneficijs illuſtris, & a multis frequentatus, in quo dicitur eſſe, & oſtenditur calciamentum beatæ Virginis, & digitus quo Iohannes Baptiſta dominum demonſtrauit. Ibi etiam, vt dicitur ſaraceni occidentales mittũt munera, vt beata Virgo eos liberet a fulgoribus, & tempeſtatibus, & agros ſuos. Ibi parum antequam veniſſet dictus Archiepiſcopus fulgur ceciderat, & etiam ipſos lapides pauimenti combuſſerat, quod multis fiebat in ſtuporem. Cũ autem non rediret ad ipſam eccleſiam dictus Archiepiſcopus, ſed iuiſſet cum Podien. epiſcopo ad quendam locum quæ ſilua vocatur monialium, ad viſitandam quandam ſanctimonialem quam beata Virgo curauerat, quæ fuerat gutta, fiſtula & alijs morbis ita corroſa & perforata vt interiora apparerent. Viſitata a beata Virgine & curata ſubito hoc datum fuit ei, vt ſingulis ſabbatis in extaſim rapta multas ibi reuelationes accipiebat. Cum autem dicti prælati quæſiuiſſent ab ea quæ eſſet cauſa dictæ fulminationis, ait quod duæ perſonæ adulter & adultera, cum non haberent aliũ locum vbi ſine ſuſpitione conuenire poſſent, locum illum peccato ſuo contaminauerant. Ideo dominus igne illo locum prædictũ voluit purgare. Et dixit dictus Archiepiſcopus quòd epiſcopus Podieñ, ei poſtea dixerat, quòd inuenerat per vtriuſque perſonæ cõfeſſionem, qui peccatum commiſerant, ita verum eſſe vt eis dicta ſanctimonialis dixerat. Item in quadam abbatia, vt dicebat illius loci abbas, accidit quòd cum monachi eſſent ſimiliter congregati in choro, tonitruum maximum inſonuit, & in dicta eccleſia fulgur cecidit comburens pauimentum & quædam loca. Quoſdam autem maiores monachos, paruis innocentibus intactis remanentibus, vulnerauit ad mortem, per ſinum eorum ſubtiliter intrans & pilos inferiores radens & vrens. Et loca illa inferiora grauiter lędens. Vltimo notandum eſt, quòd ſicut Deus punit & confundit loca ſacra lędentes & inhonorantes, ita promouet, ditat, & exaltat, loca ſacra colentes & honorantes. Quod patet in Salomone, qui templum ędificauit, qui factus eſt a domino ſapientiſſimus, potẽtiſſimus, & ditiſſimus, & pacẽ ſemper in terra ſua habuit quamdiu cum domino pacem ſeruauit. Item hoc patet in Alexandro honorante templum & ſummum ſacerdotem, cui Deus dedit in bellis victoriam & mundi monarchiam. Legitur in chronicis Francorum, & maximè in chronicis regionis Abbatis, quòd Clotarius filius Clodouei primi regis Francorum Chriſtiani obtinuit regna quatuor fratrum ſuorum, & ea dimiſit quatuor filiis ſuis moriens. Herbertus regni ſui ſedem habuit Pariſius. Contrandus Aurelianis. Hyperius regnum patris ſui tenens habuit ſedem Sueſſionis. Sigibertus ſedem regni habuit Remis. Hoc fuit magni Gregorij Papæ & Mauritij imperatoris temporibus. Gontrandus autem in parte ſua tenebat Burgundiam & inferiores partes. Hic erat pacificus, & omni bonitate ornatus, cultor, ædificator, benefactor, & honorator locorum ſacrorum. Cum autem quadam die venaretur in quadam ſilua ſuis huc illucque diſperſis, ſolus remanſit cum vno fideli ſuo, & grauiter ſomno depreſſus obdormiuit capite ſuo in eius gremio inclinato, de cuius dormientis ore vidit ille ſuper cuius gremium recumbebat egredi paruum animal album ad modum muſtelæ molientis tranſire quendam riuum ſibi cõiunctum, & non valebat, tunc ille compaſſus eius conatibus, ſpatam ſuam eduxit & riuo ſuperpoſuit, & illud animal ſtatim riuum illum tranſiit, & poſt paululum rediens de cauerna quam intrauerat ſuper eandem ſpatam riuum tranſiens in os dicti regis regreditur, ſtatim rex excitatus miram ſe viſionem vidiſſe teſtatur, aſſerens ſe tranſiſſe quendam fluuium per pontem ferreum, & in quadam ſpelunca multum pondus auri vidiſſe in terra, & per eundem fluuium ad locum ſuum rediſſe. Ille autem in cuius gremio dormierat, quæ viderat & fecerat refert. Tunc rex fecit effodi locum, & inuenit theſaurum ineſtimabilem, de cuius auro fecit fieri cyphum ex auro ſolidum miræ magnitudinis & ponderis, & ſuper corpus beati Marcelli Tabilonis poni fecit, nec vſquam, vt dicit chronica, vllum opus ex auro factum eſt quod ei valeret comparari, nec poſt multum tempus cum theſauros omnes eccleſiis & pauperibus erogaſſet moritur, & in beati Marcelli eccleſia ſepelitur. Cuius regnũ Chyldebertus & eius filij obtinuerunt. Item in hiſto. Caroli legitur, quòd cum ipſe rediſſet de Hiſpanus, & bello de Roncaualle & Turpinus archiepiſcopus Remenſis pro ſui vulneribus curandis remanſiſſet apud Viennam, & cum incepiſſet Horas dicendo Deus in adiutorium &c. Coram altari raptus in ſpiritu vidit infinitam multitudinem ſpirituum immundorum verſus Metis cum maximo exercitu decurrentium, & poſt eos vnum ſimilem Æthyopi ſtitius incedentem, quem adiurauit vt ei diceret quo feſtinarent, qui ait quòd verſus Aquiſgranum ad mortem Caroli feſtinabat eorum exercitus, vt eius animam raperent in infernum, quem adiurauit vt per eum rediret & ei demonſtraret qui egiſſent. Cum autem vix fuiſſet hora dicendi pſalmum, ecce iidem dæmones qui prius ante eum tranſierunt vt prius confuſi nihil ferentes, & tunc archiepiſcopus quæſiuit a quo prius audierat de morte quod egiſſet, qui reſpõdit, ꝙ nihil potuerit peruaſiſſe, quia Galatianus ſine capite ſe eis oppoſuerat, & tot lapides in ſtatera poſuerat eccleſiarum oĩum quas ędificauerat Charolus, & tot alia bona quæ eis fecerat,

& donâ quæ eis dederat, & honores quos eiſdem impéderat, quòd ad comparationem eorum ea quæ habebant cótra eum erant nullius ponderis, & dictus Gallacianus cum ſuis animam eius eiſdem abſtulit, & hoc dicto, dæmones diſparuerunt. Quidam autem miles adiuratus a Carolo, ꝙ quam cito mortem eius ſciret, eam Turpino denunciaret, decimaquinta autem die poſt obitum dicti Caroli venit ad Turpinum feſtinanter ei eam annuncians, qui inuenit cum migraſſe eadé die & hora qua prædixerat ei dæmon. E contra qui ſacra loca violat non videbit gloriam Dei. Iſa. 26. In terra ſanctorum inqua geſſit, non videbit gloriam Dei.

De ſacrilegio reali. Diſt. XXI.

Circa ſeptimum, ſcilicet de ſacrilegio reali. Sciendum ꝙ ſacrilegium reale committitur in rem ſacram i. conſecratam, vel ſacris locis, perſonis, aut officijs deputatam. Videlicet ex inuaſione, captione, & detentione ſacrarum rerum, vel ad ſancta loca, ſiue ſanctos pertinentium. Hoc autem peccatum cauendum eſt multiplici ratione. Primo quia, qui res ſacras capiunt, capiuntur, vel detinentur perſonaliter. Secundo quia puniuntur & flagellantur, vel torquentur corporaliter. Tertio quia damnantur æternaliter. Primo quidem capiuntur vel detinentur perſonaliter. Auguſt. Præda quam rapere cupis in muſcipula eſt. In hiſtoria eccleſiaſtica 10. li. cap. 5. & in tripartita hiſtoria ſimiliter hoc legitur, quòd eo tempore quo ſanctus Pyridion epiſcopus Cypri, cum adhuc curam materialium ouium gerebat, cum latrones veniſſent ad ouile ſuum, & oues ſuas ligaſſent, vt eas ſecum deferrent, ligati ſunt a domino, & in mane veniens inuenit eos ad caulas ſuas ligatos pendentes, quos ſuis orationibus ſoluit, & arietem eis dedit. Item dialog. 2. dicit Greg. quòd cum quidam fur intraſſet ouile quorundam religioſorum, & ouile eſſet prope eccleſiam, in qua erant dicti religioſi diuinum officium agétes, arietem tulit, & cum veniſſet ad locum vbi quidá ſanctus vir ſepultus erat, de loco illo nec egredi valuit, nec arietem deferre, & cum vellet eum relinquere, non valebat eú dimittere nec manus laxare vſquequo dicti religioſi quorum erat venerunt, qui vix ſuis orationibus ei liberationem obtinuerunt. Item dial. 3. Cum Libertinus Fundenſis eccleſiæ præfectus pro negocijs eccleſiæ ſuæ equitaret, quidam Gothi ducentes exercitú eú de caballo depoſuerunt, qui dedit eis flagellum cum quo eum ducerent, dum vellent aquam cuiuſdam fluuij tranſire, eorum equi licet verberati & calcaribus afflicti non poterant moueri, licet vſq; ad ſanguinis effuſionem eos attriuiſſent. Cum autem vnus eorum diceret hoc eſſe peccatum equi ablati, tunc ipſi redierunt, & Libertinum orantem & nolentem equum ſuum recipere, ipſi equo ſuperpoſuerunt, veniam de iniuria poſtulantes, & ſtatim eorum equi velociſſime per viam & fluuium cucurrerunt. Secundo qui res ſacras rapiunt vel furantur, plerumque temporaliter puniuntur, & hoc multipliciter. Nam quandoque diris plagis, & cruciatibus feriuntur, ſicut patet 2. Mach. 3. de Helyodoro qui volebat vaſa templi deferre flagellato. Eiuſdem 9. De Antioco qui templum vaſis et theſauris ſpoliauerat. Et de Balthaſar, qui in ſacris vaſis bibebat. Dan. 5. Et ſicut ſupra oſtenſum eſt de ſpoliatoribus ſacrorum locorum. Item quandoque a Deo comburuntur. In paſſione Iuliani martyris inter alia eius miracula legitur, quòd cum quidam tyrannus res eccleſiæ ſancti Iuliani peruaſiſſet, nec admonitus a ſacerdote reddere vellet, ſed clericos cum contumelijs repuliſſet, cum veniſſet ad feſtum ſancti, & conuiuium magnum faceret, in menſaque ſederet, fulgor cum tonitruo de cœlo deſcendit, & eum intactis alijs concremauit. Item in eadem paſſione dicitur, et hoc idem refert Greg. Turonen. in hiſtoria Francorum, quòd quidam clericus relicta eccleſia fiſco adhæſit Regio, & cum diſcurreret per móntes quaſi pro iure ſuo requirendo, inuenit oues eccleſiæ ſancti Iuliani. Cum autem eas quaſi proprias tolleret inhibentibus ei paſtoribus ex parte ſancti Iuliani ne detineret, reſpondit Iulianus arietes non comedit. Cum autem poſtea paruipendés iniuriam ad villam ſancti Iuliani veniſſet, & ante ſepulchrum eius ſtaret grauiſſima febre corripitur, & tanto ardore quòd cadens ſe leuare nó potuit, nec aliquem vocare, qui eum ad ſe tollendum iuuaret. Cú autem inde fuiſſet delatus cœpit clamare quòd cóbureretur, & aquá ſuper ſe proiici fecit, & tantus fumus & fetor de eius corpore exiuit, vt aſtantes ſuſtinere non valentes ſeceſſerunt, & ſic expirauit. Item quandoque arripiuntur a dæmonibus, vel ab hominibus occiduntur. In paſſione ſanctorum Simplicij Fauſtini, & Beatricis legitur, quòd duobus martyrizatis Lucretius præfectus ambiens prædia eorum, cum nollent idolis immolare, fecit eos nocte præfocari. Et cum intraſſet eorum poſſeſſiones epulans cum amicis, quidam infantulus lactens de gremio matris clamauit: Audi Lucreti, occidiſti inſuper & poſſediſti, ecce datus es in poſſeſſionem inimici. Statim Lucretius timens & tremens a diabolo arripitur, & per tres horas ita vexatus eſt, vt in ipſo conuiuio moreretur. Et qui aderant timentes facti ſunt Chriſtiani. Item in hiſtoria Franc. cum Clodoueus Rex Francorum factus eſſet Chriſtianus, vadens ad pugnandum contra Regem Aldericum Arrianum, fecit præconizari in exercitu ſuo, ne quis tangeret res ſanctorum herbis paſcualibus exceptis. Cum autem quidam accepiſſet fœnum cuiuſdam pauperis de hominibus ſancti Martini, dicens quod fœnum erat herba, cum ſciret hoc Clodoueus fecit eum necari dicens: Vbi erit nobis ſpes victoriæ ſi beatus Martinus offendatur? Qui ad placandum ſanctú Martinum miſit ad eius Baſilicam nuncios cum muneribus. Item quandoque morte ſubita rapiuntur. In fine paſſionis Cyriaci, Largi, & Smaragdi legitur, ꝙ poſt martyrium beati Cyriaci impetrauit Carpaſius a Maximiano domum Cyriaci. Et cum ad deriſioné Chriſtianorum vbi baptizabat beatus Cyriacus ſe balnearet, cum 19. ſocijs epulas celebrans, omnes ſubito mortui ſunt, extunc clauſo balneo gentiles Chriſtianos timere cœperunt. Item inter miracula ſancti Andreæ legitur, ꝙ præpoſitus cuiuſdam ciuitatis abſtulit agros eccleſiæ ſancti Andreæ. Cum autem admonitus ab epiſcopo nollet reddere, ſtatim arripuit eum febris fortiſſima: qui mádauit epiſcopo quòd pro eo oraret, & agros redderet, quod cú feciſſet, & epiſcopus oraſſet, ſtatim curatus eſt. Qui videns ſe curatú, occupari fecit per ſeruos ſuos agrum prædictum. Tunc epiſcopus extinxit omnes lampades quæ erant in domo ſua dicens. Non accendetur hic lumen donec Deus vindicet eccleſiam de hoſte ſuo. Quod cum fieret & oraret, febris grauiſſima arripuit præpoſitum, & ſtatim mádauit epiſcopo vt oraret pro eo ne moreretur, & redderet eccleſiæ agrum, ſimilem illi adiungendo pro emenda. Tunc remandauit epiſcopus ei. Iam oraui & exaudiuit me Deus, & tu me deriſiſti, & Deum decipere credidiſti. Tunc præpoſitus præcepit ſe ferri ad epiſcopum. Cum autem rogaret eum per ſeipſum vt eccleſiam intraret, & nollet, eum compelli fecit. Cum autem hæc feciſſet, quam cito epiſcopus eccleſiam intrauit, præpoſitus obiit, & eccleſia rem ſuá recuperauit, & præpoſitus amiſit, & ſe & agrú prædictum. Tertio damnantur æternaliter, ſicut patet ſupra de Theoderico & Carolo Martello proiectis in Vulcanum, & de Stephano aduocato, qui abſtulerat eccleſiæ ſancti Laurentij per aduocationem falſam quatuor domos &c. Iſa. 5. Væ qui iuſtitiam iuſti aufertis ab eo, propter hoc ſicut deuorat ſtipulam lingua ignis, & calor flammæ exurit, ſic radix eorum quaſi fauilla erit &c. quia in inferno comburentur. Quia ſicut ignis qui comburit ſiluam, & ſicut flamma comburens montes, ita perſequetur eos Deus in poteſtate ſua. ſ. inferno cum dæmonibus in ſupplicio æterno.

De inobedientia. Diſt. XXII.

Deinde conſiderandum eſt de inobedientia, quæ eſt decimaſeptima filia inanis gloriæ, qua ſcilicet homo non vult iugum obediétiæ ſubire, ſed omnibus ſuperire. Et ſicut ex ambitione vult præeſſe, ita per inobedientiam vult non ſubeſſe, nec alterius, puta Dei vel ſuperioris, ſed ſuam facere volútatem. Cum autem ex inani gloria appetat homo manifeſtationem excellentiæ ſuæ, ex hoc maxime manifeſtari videtur, quòd alterius voluntati vel obedientiæ non ſubdatur, & ſic ex inani gloria oritur inobedientia. Circa inobedientiam autem notanda ſunt quatuor. Primo vtrum omnis inobedientia ſit mortale peccatum. Secundo vtrum ſit peccatum ſpeciale. Tertio quæ mouere nos debent ad peccatum inobedientiæ deteſtandum. Quarto cóſiderandum eſt de voluntate propria, quæ maxime cauſat in nobis inobedientiam. Circa primum ſciendum eſt, quòd peccatum ideo dicitur mortale, quia contrariatur charitati, per quam eſt ſpiritualis vita, charitate autem diligitur Deus & proximus. Exigit autem charitas Dei vt eius mádatis obediatur, ſicut ſupra dictum eſt, & ideo inobediétem eſſe diuinis præceptis peccatum mortale eſt, quaſi diuinæ dilectioni contrarium. In præceptis autem diuinis continetur, quòd etiam ſuperioribus obediatur, & ideo etiam inobedientia, qua quis inobediens eſt præceptis ſuperiorum eſt peccatum mortale, quaſi diuinæ dilectioni contrarium, ſecundum illud Rom. 13. Qui poteſtati reſiſtit, Dei ordinationi reſiſtit. Contrariatur inſuper dilectioni proximi, inquantum ſuperiori proximo ſubtrahit obedientiam, quam ei debet. Ad ſecundum ſcilicet vtrum inobedientia ſit peccatum ſpeciale. Dicendum, quòd peccatum aliquod dicitur eſſe ſpeciale peccatum propter ſpecialem rationem obiecti. Inobedientia autem habet ſpecialem rationem obiecti, quia licet inobedientia poſſit eſſe circa obiectum cuiuſlibet peccati, tamen ſpecialiter reſpicit præceptú ſub ratione præcepti. Vnde non omne peccatum, proprie loquendo, eſt inobedientia, ſed ſolum quando aliquis præceptum ex intentione contemnit. Quando autem aliquis facit contra præceptú, non propter præcepti contemptum principaliter, ſed propter aliquid aliud, tûc eſt inobedientia materialiter tñ, ſed formaliter pertinet ad aliam ſpecié peccati, puta fornicationis, furti, vel homicidij & hmôi. Licet aût videatur Amb. diffinire peccatum, dicendo: Peccatum eſt præuaricatio legis diuinæ, & cœleſtium inobedientia mandatorú. Et ſic omne peccatum vr̃ eſſe inobedientia, tñ illa diffinitio nó datur niſi de peccato mortali, quod habet perfectam rationé peccati: peccatú u. veniale nó eſt contra præceptú, ſed præter,

nec tamen omne peccatum mortale eſt inobedientia, formaliter loquendo vt dictum eſt. Item licèt non omnis motus inanis gloriæ ſit mortale peccatum, tamen ex ipſa poteſt oriri inobedientia, quia nihil prohibet ex veniali peccato oriri mortale, cum peccatum veniale ſit diſpoſitio ad mortale. Item non omnis inobedientia eſt peccatum mortale, ſed ſunt gradus grauitatis in eo: poteſt enim vna inobedientia eſſe grauior alia dupliciter. Vno modo ex parte præcipientis. Quàmuis enim omnem curam homo apponere debeat ad hoc quòd cuilibet ſuperiori obediat, tamen magis eſt debitum quòd homo obediat ſuperiori, quàm inferiori poteſtati. Cuius ſignum eſt, quia præceptum inferioris prætermittitur, ſi ſit præcepto ſuperioris contrarium. Vnde conſequens eſt, ꝙ quanto ſuperior eſt ille qui præcepit, tanto ei inobedientem eſſe ſit grauius, & ſic inobedientem eſſe Deo eſt grauius, quàm inobedientem eſſe homini. Secundo ex parte præceptorum. Non enim præcipiens æqualiter vult adimpleri oīa quæ mādat: magis enim vnuſquiſq; vult finem, & id quod eſt fini propinquius, & ideo tanto eſt inobedientia grauior, quāto præceptum quod quis præterit magis eſt de intentione illius qui præcepit. Et in preceptis quidem Dei manifeſtum eſt ꝙ quanto præceptum datur de meliori, tanto eſt eius inobedientia grauior: quia cum voluntas Dei per ſe feratur ad bonū, quāto aliquid eſt melius, tanto Deus vult illud magis impleri. Vnde qui inobediēs eſt præcepto de dilectione Dei, grauius peccat, q̄ qui inobediens eſt præcepto de proximi dilectione. Volunt. n. autem hoīs non ſemper magis fertur in melius, & ideo vbi obligamur ex ſolo hoīs præcepto nō eſt maius peccatum ex eo, quia maius bonum præteritur, ſed ex eo ꝙ prætermittur quod eſt magis de intentione præcipientis. Sic ergo oportet diuerſos inobedientiæ gradus diuerſis peccatorum gradibus comparare. Nam inobedientia qua contēnitur Dei præceptum, ex ipſa ratione inobedientiæ grauius eſt peccatum, quàm peccatum quo peccatur in hominem, ſi ſecerneretur inobedientia Dei. Et hoc dico, quia qui contra proximum peccat, etiam contra præceptū agit, ſi tamen in aliquo peccator præceptum Dei contēneret, adhuc grauius peccatum eſſet. Inobedientia aūt qua contemnitur præceptum hoīs, leuior eſt peccato quo contemnitur ipſe præcipiens, quia ex reuerentia præcipientis procedere debet reuerentia præcepti. Et ſimiliter peccatū quod directè pertinet ad conceptum Dei, ſicut blaſphemia, vel aliquid hmōi grauius eſt, ſemota ēt per intellectū inobediētia, quàm peccatum in quo contemnitur ſolum Dei pręceptum. Circa tertiū ſ. quæ mouere nos debent ad peccatum inobedientiæ deteſtandū. Sciendum ꝙ ad hoc nos debent mouere ſpāliter quatuor. Primo lex naturæ. Secūdo lex ſcripturę. Tertio bona quæ perdimus. Quarto mala quæ incurrimus. Primo quidem peccatum inobedientiæ deteſtādum eſſe oſ̄dit lex naturæ, quæ dicat homini, ꝙ Deo ſuper oīa obediendum eſt. Bern. Infidelem vrget naturalis rō, totū ſe debere ei a quo totum ſe hēt. Iudicat. n. ſe totū debere Deo quaſi ſuo creatori, totū genitori, redemptori & dño. Bern. Si ſeruus eſt timet a facie dñi, ſi mercenarius eſt mercedem ſperat de manu dñi, ſi diſcipulus autē parat magiſtro, ſi filius honorat patrem. Ex his oībus reum iudicat ius naturæ illum, qui Deo obediendo nō obtēperat, vt creatura creatori a quo totū ſe hēt, genitura genitori a quo deſcendiſſe ſe videt, liber redemptori cui ſe totū debet mercenarius remuneratori, magiſtro diſcipulus, dño ſeruus. Et mentem in qua inobedientiam videt, ſemper reprehendendo mordet ius naturæ. Vnde Dñs ad Cayn dixit Gen. 4. Si malè egeris in foribus peccatū tuum aderit, reclamante conſcientia tua propria te malum egiſſe. Vnde inobediens Deum contemnit, & ius naturæ peruertit, dum mēbra nolunt obediendo ſubeſſe capiti, vt creatura creatori, vxor viro, filius patri, ſubditus prælato, ſeruus domino: imo cedunt eis quandoque ex aduerſo. Per hanc contemnit creatura creatorem, & creator creaturam abiicit, Pſal. Aduerſum te teſtamētum diſpoſuerunt ta. Idu, & Iſma. 1. Re. 15. Dixit Samuel ad Saul. Scelus Idolatriæ eſt nolle acquieſcere, quia abiecisti ſermonem dñi, abiecit te ne regnes ſuper Iſrael. Quia filij Iſrael abiecerunt dñm per inobedientiam, abiecit eos dñs in multam ſeruitutis miſeriam. Oſeæ 9. Abiiciet eos dñs Deus meus, quia nō audierunt eum, & erunt vagi in nationibus. Item propter inobedientiam contemnit ſubditus prælatum ſuum, & ſacerdotem ſuum, & per hoc cōtemnit Deū. 1. Reg. 8. Dixit dñs ad Samuel. Nō te abiecerunt ſed me, ne regnē ſuper eos. Et eiuſdem 9. Filij Belial dixerunt &c. Deus ēt propter hoc abiecit eos, ſicut oſ̄dit dñs per figuram Ezech. 7. Loqueris ad eos, & non audiunt te. Et poſt. Pręcepit eis tōdere capillos & proiicere, dixitq; eis ſic proiiciendos inobedientes. Item per hanc contemnit vxor virū, & Vaſthi Aſſuerū Heſt. 1. Item inobediētia facit ſeruus rebellē dño ſuo. Iob. 6. Vir vanus in ſuperbiā erigitur, & quaſi pullum Onagri ſe liberū natū putat, qui nullo modo ſuſtinet iugum 2. Reg. 19. Dixit Miphiboſeth. Seruus meus cōtēpſit me. Quod inobedientia ſit contraria legi naturæ manifeſte patet ex hoc, ꝙ oēs creaturæ obediūt creatori ſm illud Iudith. 16. Tibi ſeruiat oīs creatura tua. Pſal. Oīa ſeruiunt tibi. Iob. 9. Qui præcipit ſoli & nō oritur &c. In ſolis autem homine & dęmone inuenit rebellionem. Secundo hoc idem docet lex ſcripturæ. Et hoc multipliciter. Videlicet, ſuadendo, arguendo, promittendo, cominando, exempla obedientium & pœnas inobedientium deſcribendo. Primo quidem ſuadendo, Deut. 10. Et nunc Iſrael quid dominus Deus tuus petit a te niſi vt timeas &c. Sequitur. Et cuſtodias mandata domini, &c. Et 19. Obedias voci domini, illique adhęreas. Hebrę. 13. Obedite præpoſitis veſtris &c. Item hoc idē docet ſcriptura arguendo Deu. 32. Deum qui te genuit dereliquiſti. Hiere. 26. Nunquid non recipietis diſciplinam vt obediatis verbis meis, dicit dominus. Item ad Gal. 5 Quis vos impediuit nō obedire veritati. Item hoc idem docet ſcriptura cominando Deut. 8. Peribitis ſi inobedientes fueritis. Et 18. Qui ſuperbierit nolens obedire ſacerdotis imperio qui miniſtrat domino Deo tuo, morietur homo ille. Item 21 Si genuerit homo filium contumacem & proteruum, qui nō audit patris, vel matris imperium, & coercitus obedire contempſerit &c. lapidibus obruet eum omnis populus. Item 2. Thimo. 1. Qui non obediunt euangelio domini noſtri Ieſu Chriſti, pœnas dabunt in interitum ſempiternas. Item hoc idem docet ſcriptura promittēdo Gen. 22. Benedicentur in ſemine tuo oēs gentes, quia obediſti voci meæ. Et 26. Benedicentur in ipſo omnes gentes, eo ꝙ obedierit Abraham voci meæ. Ideo dicitur Hiere. 42. Obediamus vt bene ſit nobis. Denique hoc idem docet ſcriptura exempla obedientium, & pœnas inobedientium deſcribendo. Obediētium quidem vt Abraham ſicut dictum eſt. Item Chriſti Phil. 2. Chriſtus factus eſt obediēs &c. Inobedientium facta & exempla recitat ſcriptura ſacra in multis locis, puta de Lucifero qui noluit eſſe Deo ſubditus, ſed ſimilis ei, & ideo a ſummo cœlo eiicitur, & in profundum inferni detruditur. Adam per inobedientiam a paradiſo voluptatis in huius mundi miſerias exul emittitur. Gen. 3. Vxor Loth per inobedientiam in ſtatuam ſalis conuertitur. Gen. 19. Pharao nolens obedire domino, dicens: Neſcio dominum, quaſi lapis vel plumbum in profundum maris demergitur. Exod. 14. Chore per inobedientiam terra degluttiuit, & in inferno abſorbetur. Nu. 16. Populus Deo & Moyſi inobediens ab hoſtibus ſuis occiditur, trahitur, & vincitur ab eis Num. 14. & in multis alijs locis. Achan inobediens mandatis domini tollens de rebus prohibitis a domino deprehenſus tranſgreſſor, lapidibus obruitur Ioſue 7. Saul domino inobediens cū filijs occiditur a Philiſtęis, corpus eius decapitatum muro ſuſpenditur, & regno cum ſua progenie in perpetuum ſpoliatur 1. Reg. vlt. Salomon mandatum domini tranſgrediens cum mulieribus alienigenis matrimonia contrahens, ſapientia priuatur, idolatra efficitur, & amore ardentiſſimo alienigenis mulieribus copulatur, regnum eius ab eo ſcinditur, & ei aduerſarij ſuſcitantur 3. Reg. 11. Item vir Dei, quia inobediens fuit verbis domini, a Leone occiditur 3. Reg. 13. Item Vaſthi propter inobedientiam ſuam de imperio eiicitur Heſter 1. Tertio ad idem mouere nos debent multa & magna bona quæ perdimus, & quibus per inobedientiam priuamur. Quæ ſunt duodecim, ſicut ſunt fructus duodecim ligni vitæ, quibus licitum fuiſſet homini veſci, ſi ſe his per inobedientiam nō priuaſſet. Obedientia quippe eſt lignum vitæ, cuius fructus ducit ad vitam perpetuam. Inobedientia vero lignum mortis, cuius fructus ducit ad mortem. Fructus autem duodecim ſunt immortalitas corporis, vita æterna, ornamenta virtutum, meritum bonorum operum, benefaciendi facultas, pronitas virium, animæ puritas & perſpicacitas, ſanctorum aſſociatio, bonorum eccleſiæ communicatio, pax & concordia ſuperiorum, obedientia inferiorum, abundātia terrenorum & temporalium bonorum. His fructibus priuat hominem vitium inobedientiæ. Primo quidem immortalitate corporis. Inflicta namq; eſt nobis neceſſitas moriendi propter inobedientiam ſicut dictum eſt Adæ Gen. 2. In quacunque die comederis ex eo morte morieris. Item priuat vita ſpirituali, quæ Deus eſt, qui propter inobedientiam relinquit animam quam inhabitabat per gratiam. 2. Paral. 15. Si dereliqueritis dominum per inobedientiam, derelinquet vos per ſublatam gratiam. Et 1. Paral. 28. dixit Dauid Salomoni: Si dereliqueris dominum, derelinquet te & proijciet in æternum. Item inobedientia tollit & aufert ornamenta virtutum. Vnde Adam & Eua poſt inobedientiam ſenſerunt ſe eſſe nudos, quia per inobedientiam nudantur homines veſtib. virtutū, quib. fuerant induti ex alto. Item inobedientia priuat vita æterna. Gen. 3. Videte ne forte ſumat de ligno vitæ, & viuat in æternum. Io. 12. Mandata Dei vita æterna ſunt, ſupple cum implentur, & eius priuatio cū non implentur. Matth. 19. Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata. Item per inobedientiam priuantur & ſpoliantur homines bonorum operum precioſitate, quę erant meritoria vitæ æternæ, & ita adeo deſpiciuntur, quòd nec reſpiciūtur Gen. 4. Ad Chayn munera non reſpexit, quia Deo nō placent inobediētes, vel eorum obſequia. Num. 16. dr̄ de Chore & ſuis cōplicib. Non reſpicias ad ſacrificia eorū. Itē priuantur benefaciendi facultate. Cum. n. homo ante

pec-

peccatum inobedientiæ haberet arbitrium liberum a peccati ſeruitute, pronus erat ad bonum volendum & faciendum, per peccatū inobedientiæ facilis eſt homo ad male faciendum. Item priuatur animæ perſpicuitate, & ſubtilitate, vt non ſint in ea quanta erant ante inobediētiā. Itē priuatur ſanctorū ſocietate, quia q. prius erat de grege & ſocietate ſanctorum, fit ſocius dæmonū per inobedientiam, quia infectus lepra ſpirituali, eijcitur a ſocietate ſanctorum ad modum leproſi. Item ſeparatur ab eccleſiæ communione, vt eccleſiæ ſuffragia, quæ prius ei valebant, iam non valeant directè ad ſalutem, & maximè ſacramentum corporis Chriſti, aut eccleſiaſtica ſepultura. Sicut patet de excōicatis. Item per inobedientiā amittit homo pacē ſuperiorum, vt rationis quæ impugnat & reprehendit eum, & Dei cum quo non habet pacem, ſed guerram, & cū ſanctis eius. Iſa. 57. Non eſt pax impijs dicit dñs. Item per inobedientiā amittit inferiorum obedientiam. Adæ.n. ante peccatum inobedientiæ erant ad nutum ſubiecta omnia inferiora, quia omnia mēbra corporis erāt ſubiecta rationi eius, & omnia animalia obediebant ei. Pſal. Omnia ſubiecisti ſub pedibus eius &c. Vnde dixit ei dñs Gen. 1. Dominamini piſcibus maris &c. Vltimo inobedientia aufert homini gratuitam abundantiam terrenorū, quia ante peccatum inobedientiæ terra ſine labore dabat bona ſua, & poſtea dedit ſpinas & tribulos, & excolitur cum magno labore. Gen. 3. Maledicta terra in opere tuo, in laboribus come, &c. Spinas & tribulos germinabit tibi. Quarto peccatum inobedientiæ deteſtandum oſtendunt mala quæ per illud incurrimus, quæ ſi nō eſſet, nihil noceret homini, nec in hoc ſęculo nec in futuro. Greg. Nulla nocebit aduerſitas, ſi nulla dominetur iniquitas. Multum eſſet odienda, & fugienda illa peſtis, a qua omnia mala eueniunt, eueniēt, & euenerunt, omnia mala quæ eſt facit peccatum facit inobedientia. De hoc require ſupra de peccato in genere. Tñ cauſa breuitatis poſſunt reduci ad quatuor quæ ſunt. Naturæ vulneratio. Iniqua dominatio. Multiplex maledictio, Diuina indignatio. Primo quidē naturæ noſtræ læſio, quæ per inobedientiam facta eſt ita corrupta in anima & corpore, paſſibilis, infecta, & afflicta. Oēs infirmitates & pœnæ quas caro patitur ſunt inflictæ ex inobedientia primi hoīs, quibus configitur quaſi ſeptem ſagittis, quę ſunt afflictiones caloris & frigoris, famis & ſitis, laſſitudinis & infirmitatis, & mortis corporalis, quibus natura noſtra quaſi ſpinis configitur. Pſal. Conuerſus ſum in erumna mea dum configitur ſpina. Et ſicut ſagittis confoditur Iob 7. Sagittæ domini in me ſunt, quarum indignatio ebibit ſpiritum meum. Pſal. Sagittæ tuæ infixæ ſunt mihi. Si tanta pœna plectitur homo pro inobedientia aliena, cui voluntate propria non conſentit, pro qua neceſſe habet tantas pœnalitates corporis, & mortē etiam ſuſtinere, cogitare debet quam grauiter pro ſua inobedientia cuius eſt ipſe culpabilis ſit plectendus. Omnes ēt paſſiones & pęnæ ſpirituales animæ ex illa prima inobediētia prouenīunt, puta ignorantia, impotentia, concupiſcentia, malitia, rebellio carnis ad ſpiritū, timor, dolor, triſtitia, ſolicitudo, anguſtia, & huiuſmodi. Et breuiter omnia mala, quæ patimur, nobis propter inobediētiam infliguntur. Secundo mouere nos debet iniqua dominatio. Per hanc.n. ſolam habet diabolus poteſtatem & iuriſdictionem in peccatore. Aug. Eandem iuriſdictionem habet diabolus in peccatore, quam homo habet in proprio pecore. Per hāc ſolam efficitur homo ſeruus diaboli, vt de membris eius imo de corpore ſuo reddat ei cenſum, dum in eius corde contemptus & inobedientia dominatur. Et ſicut obedientia facit hominē filium Dei. Eccl. 3. Filij ſapientiæ eccleſia iuſtorum, & natio eorum obedientia & dilectio, ſic inobedientia facit hominem filium diaboli. Io. 8. Vos ex patre diabolo eſtis. Aug. Qui ſcḋm ſeipſum, & non ſecūdum Deum vult viuere, ſimilis eſt diabolo. Vnde in talibus diabolus ſpiritualiter, & qñq; etiam corporaliter permittitur dominari. In vita B. Franciſci legitur ꝙ cum frater, quidam in capitulo coram Guardiano ſuo nollet culpam ſuam recognoſcere, nec recipere diſciplinam, B. Franciſcus in oratione exiſtens vidit in ſpiritu diabolum ſuper fratris inobedientis dorſum qui talis ſeſſoris ſequebatur habenas. Item 2. dialo. 25. dř ꝙ cum quidam iuuenis monachus leuis moribus, diſſuadente B. Benedicto exiret ordinē, in via inuenit draconem ipſum deuorare volentem. Timens autē ac tremens clamare cępit: Succurrite fratres ſuccurrite, aduenientes autem fratres trementem & palpitantem ad monaſterium reduxerunt. Reductus autem promiſit ſe nunquam deinceps de monaſterio receſſurum. Item 4. dialo. 19. de Theodoro puero qui in extremis draconi traditus fuit ad deuorandum, ſed ille fuit fratrum precibus effugatus. Tertio hoc idem oſtendit multiplex maledictio, qua maledicuntur inobedientes. Maledicuntur.n. a Deo & a ſanctis eius Deut. 11. En propono vobis maledictionem, ſi non cuſtodieritis mandata Dei &c. Item 28. Quam ſi non audieris vocē dñi Dei tui &c. Vbi ponunř maledictiones multæ & grauiſſimæ, quibus feriuntur mandatorum domini tranſgreſſores. Item Deut. 28. præcepit dominus filus Iſrael vt ſe diuiderent in duas partes, & ſtarent ſuper duos montes Garizim & Hebal, & ſex tribus ſtare in vno monte, & ſex tribus proponerent benedictiones, ſuper obſeruatores mandatorum, ſecundi maledictiones in fine ſubiungerēt. Maledictus qui non permanet in ſermonibus legis, nec eos opere perficit, & reſpondit omnis populus amen: Sic fiet in iudicio, omnes ſancti Deo aſſiſtentes proponent benedictionem æternā obedientibus, & econtra maledictionem perpetuam inobedientibus. Pſal. Maledicti qui declinant a mandatis tuis. Eccl. 41. Væ vobis viri impij qui dereliquiſtis legem altiſſimi, quia ſi nati fueritis &c. Quarto hoc idem oſtendit furor & indignatio Dei contra inobedientes, qua cauſa uehemēter & implacabiliter indignatur, quòd eos a ſuo regno excludit. Sicut enim obedientia Chriſti regnū cœlorum aperuit, ita inobedientia parentum illud clauſit, multo fortius ergo claudit illud inobedientia propria. Pſal. de inobedientibus dicit: Iuraui in ira mea ſi intrabunt in requiem meam. Omnes enim filij Iſrael poſtquam mare rubrum tranſierunt qui fuerunt inobedientes, terram promiſſionis non introierunt. Item magiſter Iacobus. Cum quidam monachus factus fuiſſet Archiepiſcopus, & abiecīſſet fere omnem ordinem quantum ad obedientiam, & ordinis paupertatem, cum veniret aliquando viſitare abbatiam, de qua aſſumptus fuerat cum maximo apparatu equorum, ſummariorum, & ſociorum magnorum, cum in menſa, in qua præparata erant multa precioſa fercula, quendam cōuerſum, quem vidit ibi virum ſimplicē, & obedientem per omnia, meditationi & contemplationi attentum, incępit irridere coram alijs, de hoc quòd ipſe videretur quaſi alibi raptus dicens: Domine conuerſe, dicite nobis quid ſomniatis? Et cum inſtaret, ait conuerſus: Domine ex quo placet vobis, ego referam. Mihi videbatur ꝙ raptus eram ad iudicium Dei, & ꝙ ibi erat infinita multitudo aſſiſtentium ante Deum; cum aūt ſupplicaſſet beatus Benedictus pro monachis ſuis, conceſſum eſt ei, ꝙ omnes per virtutem obedientiæ, qui erant de ſuis monachis intrarent in regnum cœlorum. Veruntamen multi aderant qui de ſuis monachis ſe dicebant; Cum autem regula reuolueretur, & de obedientia inquireretur, inuentum eſt quòd regulam non obſeruabāt multi in exterioribus, vt in veſtimentis, equis, & huiuſmodi. Et cū iudex diceret quòd ventres eorum ſcinderentur, & inquirerent vtrū intra cibaria regularia inuenirentur, ut fabæ, & huiuſmodi, cum aperirentur effundebatur maxima multitudo commixta volatilium, carnium pinguium, & ſpecierum, & cum nec intus, nec extra inueniretur aliquid de beati Benedicti regula, dictum eſt eis a domino: Neſcio vos, non intrabitis in requiem meam, cum illis inter quos vos videbamini eſſe. Quibus auditis, dictus Archiepiſcopus confuſus, conuerſum dimiſit in pace. Aug. O quam deteſtabile eſt vitium obedientiæ contrarium, per quod angelus cecidit de cęlo, homo excluſus eſt a paradiſo, Saul amiſit regnum, populus Iſrael gentem & locum. Item ex ira & indignatione quam habet cōtra eos in infernum intrudit æternaliter cruciandos. Sola enim inobedientia huiuſmodi aperuit infernum, & ibi torquet eum, quæ ſi non fuiſſet, infernus non eſſet. Sicut enim artifex inueniens ferrū durum fornacem ſuccendit, & martellos parat ad domandum illud, ita Deus ignem, & tormenta, & torrentes parauit ad contūdēdam duritiam ſuperbiæ, & inobedientiæ, & rebellionis. Deute. 32. Ignis ſuccenſus eſt in furore meo &c. Item 28. Si non audieris vocem domini Dei tui, vt facias mandata eius, imponet dominus iugum ferreum ſuper ceruicem tuam donec te conterat. Eccl. 39. Sūt ſpiritus ad vindictam creati, & in furore ſuo tormenta confirmauerunt. De his dicuntur exempla multa ſupra, de inferno. Item cū beatus Bern. conuertiſſet omnes ſuos, & ſecuti fuiſſent eum, pater eius inobediens erat ei in ſua duritia perſeuerans. Cum aūt ſemel in villa ſua prædicaret, nec vellet ei pater ſuus obedire, præcepit ꝙ apportaretur ignis. Quo facto applicauit eum ad quendam truncum veterem qui erat ante portam eccleſię, & cum laboraret ad eum ſuccendendum, non poterat accendi, ſed fumabat, tunc iniunxit omnibus, ꝙ poſt comeſtionem illuc conuenirent ad ſermonē, & ꝙ quilibet apportaret ſecum vnum faſciculum de malleolis ſarmentorum, & proijcerent ſuper illum truncum. Quo facto præcepit ignem apponi, & ſuccenſis faſciculis etiam truncus ſuccenſus eſt, maximum ignem emittens & flammantem. Tunc B. Bern. incępit ſermonem de tormentis, & igne inferni, quomodo inobediētes faſciculis peccatorum ſuorum ſuper eos proiectis torquerētur in inferno, & de hoc ita excellenter prędicauit, ꝙ ipſum pater ſuus durus, & inobediens ſibi, ad clauſtralem obedientiam eſt ſecutus.

De cauſis inobedientiæ. Diſt. XXIII.

DEinde conſiderandum eſt de his, qui principaliter inobedientiam cauſant in nobis. Quæ ſunt duo principaliter, ſcilicet voluntas propria, & ſenſus proprius. Nam homo in quo voluntas propria dominatur non vult alijs ſubeſſe, nec vult alienam ſequi, ſed propriam voluntatem. Ille vero qui eſt proprij ſenſus ſic adhæret ſuæ ſententiæ, quòd non vult cedere ſententiæ meliori. Sunt autem multa quæ nobis oſtendunt voluntatem Dei, vel prælati vica-

vicarii eius, quem qui audit Deum audit, & qui ſpernit Deũ ſpernit, præferendam eſſe propriæ voluntati. Primo quia voluntas Dei eſt bona, & irreprehenſibilis. Secundo quia eſt certa & immutabilis. Tertio quia beneplacens & delectabilis. Quarto quia perfecta & honorabilis. Probetis ait Apoſtolus Rom. 12. quę ſit volũtas Dei bona beneplacens & perfecta. Noſtra vero voluntas proprias conditiones habet contrarias, vt infra patebit. Primo quidẽ voluntas Dei eſt bona, ſancta, principium, & cauſa totius bonitatis. Nã eo ipſo quod vult aliquid fieri, bonum, & iuſtum, & ſanctum eſt illud fieri, & tandiu eſt aliquis bonus, quandiu voluntatẽ ſuam conformat Deo. Vnde Aug. ſuper illud Pſal. Mihi adhærere Deo bonum eſt, dicit: Quid vultis amplius fratres, hoc omne bonũ eſt, quia qui adhæret Deo, vnus ſpiritus eſt, quia ſuam participat bonitatẽ, qui ei adhæret per voluntatis vniformitatem. Econtra propria voluntas eſt principium omnis mali, & omnia bona inficiẽs mala facit, & ſine ipſa nihil malum eſt. Aug. Peccatum adeo eſt voluntariũ, quòd ſi non eſt voluntarium non eſt peccatum. Secundo voluntas Dei eſt certa & immutabilis. Vnde voluntatem Dei neceſſe eſt adimpleri non noſtram. Gen. 50. Non Dei poſſumus reſiſtere voluntati. Heſt. 13. Non eſt qui poſſit tuæ reſiſtere voluntati. Pſal. Omnia quæcunque voluit fecit &c. Si autem voluntatem Dei ſequimur, errare non poſſumus, & fructu meriti non caremus. Voluntas aũt noſtra vaga eſt, faciens hominem vagum & inſtabilem, & inducit eum ad quæcunq; mala, & præcipitia, & pericula, vt ſit ſimilis vaccæ percuſſæ oeſtro. Oſeæ 4. ſm aliã tranſlationem. Sicut vacca percuſſa oeſtro declinauit Iſrael quaſi muſca canum, qua percuſſa currit vaga, nec regitur ad nutum paſtoris. Item ſit ſicut nauis in tempeſtate ſine remige, & anchora rationis & diuini timoris, quæ fertur præceps ad omnia pericula. Prou. 11. Vbi non eſt gubernator corruet populus. Hi ſunt nubes ſine aqua nebulæ turbinibus agitatæ. Iud. 2. Item ſunt ſimiles lunatico quem ſpiritus nequam nunc in ignem proijciebat, nunc in aquam. Mat. 17. Ideo Eccl. 18. Poſt concupiſcentias tuas nõ eas, & a voluntate tua auertere, ne ſic te præcipitet per mala multa, vt equus vmbratilis & indomitus. Item ſicut ſequi propriam voluntatem eſt periculoſè & malè viuere, ita per contrarium non ſequi ſed abijcere eſt bene viuere. Aug. Illam diẽ te bene vixiſſe puta, in qua voluntati tuæ abrenunciaſti, in qua deſiderijs tuis reſtitiſti, quam ſine vlla tranſgreſſione regulæ duxiſti. Tertio voluntas Dei eſt beneplacens & delectabilis. Io. 4. Meus cibus eſt vt faciã voluntatem patris mei. Idẽ 6. Non veni vt faciam voluntatem meam, ſed voluntatẽ eius qui miſit me. Vnde imminente paſſione dicebat: Non mea voluntas, ſed tua fiat. Lucæ 22. Bern. Cogita dñi paſſionẽ, & erubeſce ſequi propriam volũtatem, hanc ſequi facit miniſter Chriſti, & eũ ſequi & cõſequi. Aug. in lib. confeſſ. Ille tuus optimus miniſter erit dñe, qui non magis intuetur hoc a te audire, quod voluerit, ſed potius hoc velle, quod audierit a te. Vnde Chriſtus nos docuit orando dicere: Fiat voluntas tua, ſicut in cœlo &c. Matth. 6. Et 16. dr: Qui vult venire poſt me abneget ſemetipſum, quia nec propriã voluntatẽ facientes, nec eorum opera, nec oblationes, nec munera placent ei. Mal. 2. Nõ eſt voluntas mea in vobis dicit dominus, & munus nõ ſuſcipiam de manu veſtra. Sanè diuina voluntas multum eſt delectabilis in corde deuoto, ſicut dicit Auguſt. vbi ſupra: Mihi adhærere Deo bonum eſt. Quid vultis fratres amplius &c. Idem cum tibi adhæſero, ex omni me nunquam mihi labor, nunquam dolor, ſed vita mea tota viuet in te tota plena te. Talis itaque adhæſio facit hominem pacificum, imperturbabilem, & quietum, & in præſenti quaſi Deum facit. Lucæ 2. In terra pax hominibus bonæ uoluntatis. Pſal. Pax multa diligentibus legem tuam, & non eſt illis ſcandalum. Nec de præſentibus aduerſitatibus ſi inſurgant contra eum conturbatur, quia conformat voluntatem ſuam voluntati diuinæ, a qua omnia ad vtilitatem fiunt. Sicut quidam bonus homo faciebat cum quædam tempeſtas attriuiſſet quandam parochiam, & in dominica die conueniſſent in eccleſia parochiani moeſti & afflicti, de hoc quòd amiſiſſent bona ſua, & contra Deum murmurarent, quidam eorum lętus perſiſtebat domino gratias agẽs. Cum autem alij quærerent ab eo quare hoc faceret, ait quòd hoc ideo faciebat, quia in poteſtatem ſuam ita Deum redegerat, quòd nihil faceret Deus niſi quod ipſe vellet. Cum autem de hoc accuſarent eum apud ſacerdotem, quòd videbatur hæreſim ſapere, reddens de hoc rationem ſacerdoti ait, quòd hoc ideo dixerat, quia quicquid Deus volebat, & ipſe ſimiliter, ita quòd ipſe nihil volebat niſi quod Deus volebat. Et propter hoc de omnibus factis eius ſic gaudebat, quòd de nullo turbabatur, ſed cum ipſo tãquam amiciſſimo habebat idem velle & nolle. Et cum ſegetes ſuas videret attritas, de hoc gaudebat, ſciens quòd hoc Deus ad eius vtilitatem faciebat. Item de parabolis philoſophorum, cum quidam Socratis diſcipuli recederent ab eo, rogauerunt eum vt aliquod præceptum ab eo reciperent bene ordinandi vitam ſuam, qui ducens eos ſecum in diuerſorium ſuum, & aſcendens ſuperiora domus, iuſſit vxori ſuæ vt vaſa melle, & oleo plena eijceret deſuper, quæ ſtatim parens hoc fecit. Admirantibus autem diſcipulis, ait: Si talem in rebus & domibus veſtris poteſtatem habueritis beatam vitam ducetis, quia ſi voluntatem ſuperiorum fecerint inferiores non ſuam, tunc pacifica vita eſt & beata in domo. Quarto voluntas Dei eſt perfecta & honorabilis, ideo diuinæ voluntatis impletio, & abdicatio proprię voluntatis, ducit hominem ad perfectum. Et cauſam oſtendit Ambr. Tantum inquit adijcies virtuti, quantum ſubtraxeris propriæ voluntati. Ber. Quicquid fit ſine ſpiritualis patris voluntate vel conſenſu, vanæ gloriæ deputabitur non virtuti. Item in Col. pa. dicitur. 4. lib. quòd qui veniebat in cenobio ad ſuſcipiendum ordinis habitum, per annum morabatur in domo hoſpitum cũ ſeniore, & examinabatur ibi & inſtruebatur in ſeruitio hoſpitum, & ſi bene ſe habebat ibi, tradebatur alteri ſeniori, qui præerat decem iuuenibus, quibus præcipiebat ea quę perpendebat uoluntatibus eorum contraria, & hoc faciebat, vt eorum frangeret voluntates, quia nec humilitas, nec concordia, nec perfectio, nec perſeuerantia, poteſt haberi in ordine ab his, qui proprias non didicerint frangere voluntates. Item in vitiſpatrum narrauit abbas Caſſianus de abbate Iohanne, quòd cum migraturus eſſet, cum hilaritate maxima & conſtantia fratres circunſtantes rogauerunt eum, vt aliquod verbũ compendioſum ac ſalutare, quaſi loco hereditatis eis dimitteret, per quod poſſent ad perfectionem aſcendere, quę eſt in Chriſto. Ille aũt ingemiſcens ait. Nunquam feci propriam voluntatem, nec aliquãdo docui quod prius ipſe nõ fecerim. Reddit etiam hominem honorabilẽ, quia magnus eſt honor ſeruo dominum, filio patrem, diſcipulo magiſtrum venerabilẽ honorare, & eius facere voluntatem. Item tales vocat fratres & ſorores, quod eſt honorificum nimis. Vnde Matth. 12. Quicunq; fecerit voluntatem patris mei, qui in cęlis eſt, ipſe frater, & ſoror, & mater eſt. Econtra propria voluntas reddit hominem confuſibilẽ, ſicut dicitur Oſeæ. 10. In voluntate ſua confundetur Iſrael. Et qui nutritur in religione ſecundum voluntatem ſuam, ſępe confundit eam. Prouer. 30. Puer qui dimittitur voluntati ſuæ confundit matrem ſuam. In vitiſpa. dicitur quòd quidam iuuenis circuiens multos patres, venit ad quendam ſenem cauſa ædificationis. Cum aũt ſenex ab eo peteret quid ipſe quæreret, ait iuuenis, quòd aliquem ſenem quem videret viuere ſecundum voluntatem ſuam, vt cum eo moraretur. Cui ait ſenex. Quomodo tu tot tranſiuiſti benè viuentes & huc veniſti? tu ergo vis inuenire ſenem qui viuat ſecundum voluntatem tuam, quem tu potius deberes quærere, vt ſecundum eius viueres voluntatem. Hic eſt ordo prępoſterus ſaluti tuæ, & ſaluatori contrarius, qui non quæſiuit facere voluntatem ſuam ſed potius patris ſui. Hęc audiens iuuenis confuſus ſe proſtrauit ad pedes eius. Merito confuſione digni ſunt qui ſequuntur propriam voluntatem, quia per hanc poteſt homo conuinci de furto, vel rapina, maxime clauſtralis, de rapina ſi eſt violenta & aperte, de furto ſi eſt occulta. In profeſſione autem dimiſit immo commiſit eã manu prælati, vt de ea & eo faceret quicquid ſecundum Deum vellet, quam inuito eo ſibi vſurpat homo propriæ voluntatis. Bernardus talibus loquens dicit. Vos qui vos nobis ſemel dediſtis, quid adhuc vos de vobis intromittitis? ſimiles ſunt crucifixoribus domini qui arundinem quam primo tenebant quaſi eum honorãtes in manu eius pro ſceptro tenebant regio, & iterum eam inde rapientes, caput eius inde percutiebant Matth. 28. Item videntur ſubſannare dominum ad modum illorum, qui ludũt cum pila, & ad modum puerorum qui modo dant, & ſtatim rehabere volunt, quod etiam ſi ſtatim non habeant improbe repetunt, & flent niſi ſtatim rehabeant. Eccl. 34. Non placent Deo ſubſannationes impiorum, & vota eorum non probat altiſſimus. Denuq; qui Dei faciunt voluntatem abnegando propriam voluntatem, Deus eos ad honorẽ perpetuum perducit. Iſa. 58. Si auerteris a ſabbato pedem tuum facere voluntatem tuam. Et poſt, non inuenitur voluntas tua, tunc delectaberis ſuper domino, ſuſtollam te ſuper altitu. terræ, & cibabo te hæreditate patris tui. Item Matth. 7. Qui facit voluntatem patris mei ipſe intrabit in regnum celorum. Aug. Si in uita noſtra laborauerimus facere non noſtram ſed Dei voluntatem, Deus per totam vitam ſuam ſtudebit noſtram implere voluntatem. ſ. per totam æternitatem. Pſal. Voluntatem timentium ſe faciet, & deprecationem eorum exaudiet, & ſaluos faciet eos. Aug. Si hic feceris voluntatem Dei, in beatitudine quicquid voles erit. Miſer igitur eſt qui voluntatem Dei non vult facere ad tempus modicũ, quam ſi faceret, Deus ſuam faceret in æternum. Secundum quod maxime cauſat inobediẽtiam in nobis, eſt ſenſus proprius, ſicut eſt quãdo aliquis nimis tenet de ſenſu ſuo, dum prælatos ſuos minus eſſe diſcretos iudicat, etiam mandata eorum contemnit, & ſic inobediens efficitur. Sicut Chore cum ſuis complicibus iudicans mãdata Moyſi tanquam irrationabilia & peruerſa, vocati venire contempſerunt, dicentes, non venimus, nunquid oculos noſtros vis eruere? De hoc require ſupra, de pertinacia.

De

De contumacia. Diſt. XXIIII.

DEinde conſiderandum eſt de contumacia. Sciendum autem q̄ contumacia duobus modis accipitur. Vno modo cōmuniter pro inobedientia. Deu. 21. Si quis genuerit filium contumacem &c. cuius pęna ſecundum legem moſaycam erat, mors corporis, ſicut dicitur ibidem. Alio modo propriè pro inobedientia qua cōtemnit aliquis coram ſuo iudice comparere, paruipendens canonicas & eccleſiaſticas ſanctiones, id eſt ſententias excommunicationis, ſuſpenſionis, & huiuſmodi. Vel poſtquā incurrerit de eis paruipendit exire & quærere remedia opportuna. Iſtud autem peccatum eſt Dei contemptiuum, contumaci valde nociuum, & eccleſiæ corruptiuum. Iob. 15. Cucurrit aduerſus Deum erecto collo, & pingui ceruice armatus eſt. Cū aūt multiplex ſit eccleſiaſtica ſententia, quæ pro contumacia ferri ſolet, de ſola ſententia maioris excommunicationis, quæ magis eſt peſtifera dicēdum eſt ad præſens, oſtendendo ſolum quam ſollicite ſit cauenda. Sciendum aūt quod ſicut dicitur in decretis, inobediens ſacerdotibus in veteri lege aut extra caſtra poſitus lapidabatur a populo, aut gladio ceruice ſubiecta contemptum expiabat cruore. Nunc autem inobediens eis qui apoſtolico gradui ſuccedunt, qui Chriſti corpus ore ſacro conficiunt, qui claues regni cœlorum habentes ante iudicii diem iudicant, ſpirituali animaduerſione truncantur, i. excommunicatione. Quæ licet ex intentione eccleſiæ & iudicis excommunicationis ſententiam proferentis ſit medicinalis, ſicut ait Inno. extra. Cum medicinalis, tamen ex peruerſitate contumacis hominis claues eccleſiæ contemnentis, ſit ſibi nociua multipliciter & damnoſa. Per ſententiam enim excommunicationis ab eccleſia ſeparatus eiicitur, bonorum omniū expers efficitur, hoſtibus ſuis longa⁹ exponitur, contagioſo morbo inficitur, a Deo & eius eccleſia maledicitur, ab ęterno regno excluditur, & excluſus in infernum demergitur. Primo quidem ab eccleſia ſeparatur. i. a communione fidelium & a conſortio ouium Chriſti, & eſt vt ouis extra ouile poſita. Item eſt vt membrum putridum a corpore præſciſum, ramus reciſus a radice, palmes a vite. Numeri. 15. cum Chore Datham, & Abyron, ſuiq; eſſent ſeparati ab aliis, terra eos abſorbuit. Aug. ſuper Ioh. Nihil tantum debet timere Chriſtianus, quam ſeparari a corpore Chriſti, a quo ſi ſe ſeparatur iam non eſt membrum eius, nec vegetatur ſpiritu eius. Ad hoc facit exemplum quod habetur. 2. dial. 13 de duabus monialibus excōicatis a b. Benedicto quæ ſemper videbantur egredi ab eccleſia qū celebrabetur miſſa. Similiter ibidem habetur, de puero monacho quem terra humatum ex ſe proiiciebat. De his require ſupra de purgatorio. Aug. Grauius periclitatur talis, quā ſi gladio materiali percuteretur quam ſi a feris deuoraretur, quam ſi flammis cremaretur. Percutitur enim gladio ſpirituali qui in præſenti occidit animam & in futuro occidet corpus & animam ſimul, qū percutiendus eſt gladio ex vtraq; parte acuto, qui egreditur de ore domini. Apoc. 1. Quantum iſta ſententia ſit timenda oſtendunt etiam bruta. Nā omne animal maximè timet ſeparationem capitis a corpore ſuo, per quam priuatur vita. Sic debet homo timere excommunicationem, per quam maxime ſeparatur a Chriſto capite, & priuatur vita ſpirituali. Membra enim naturaliter ſe opponunt ne amputetur caput aut lædatur, & homo manum aut brachium opponit contra ictum vel aliud ſi poteſt. Serpens totum corpus ſuum exponit ſcindendum ne abſcindatur ei caput, & timens capiti ſuo toto corpore ſuo caput inuoluit, quia ſine capite non eſt vita in membris. Maxime ergo timenda eſt excommunicatio, quæ eſt capitis abſciſio, & vitæ ſpiritualis priuatio. Item in vegetabilibus cum truncus & ramus a radice ſeparatur aquam quaſi lachrymas emittit & ſiccatur. Similiter qui ſeparatur a radice matris eccleſiæ per excommunicationem, non ſine lachrymis debet hoc ſuſtinere, quia per hoc ſeparatur ab eccleſiæ ſacramentis, a quibus miniſtratur non excisis ramis humor gratiæ & vita ſpiritualis, & quaſi ramus exciſus ſiccatur areſactus a gratia, & præparatur ad incendium infernale. Item ſententiam excommunicationis docent timere & cauere animalia exemplo & diuino miraculo hoc agente. Narratur q̄ cum Papa Greg. nonus, eſſet ante papatum legatus ſedis apoſtolicę in Lombardia, inuenit in quadam ciuitate quoſdam maiores compugnantes, qui proceſſum eius impediebant cum altera pars ſtaret ad arbitrium eius de pace reformanda, & altera contumax nollet conſentire, cum excōmunicaſſet capitaneum illius diſſenſionis qui ſolus pacem impediebant, & ille excommunicationem contemneret, Cyconię multę, quæ nidificauerant ſuper turres & caminos domus eius receſſerunt, & nidos ſuos tranſtulerunt ad domum alterius capitanei dictæ guerræ, qui paratus erat ſtare mandato dicti legati. Quod videns ille contumax humiliauit cor ſuum ad abſolutionem procurandam, & ad voluntatem dicti legati faciendam. Quo abſoluto, dictæ cyconiæ nidos ſuos ſuper domum ſuam reportauerunt. Item multi paſſeres ſolebant intrare eccleſiam & fœdare & diuinum officium impedire. Cum autem non poſſent excludi, epiſcopus illius loci excommunicauit eos, mortem eis comminans ſi eccleſiam ipſam vlterius intrarent. Qui ab eccleſia recedentes nunq̄ poſtea eandem eccleſiam intrauerunt, & multitudo magna earundem auicularum circa eandem eccleſiam nidificauerunt ſuper eā, aliquando volitantes, ſed nulla earum dictam eccleſiam intrabat. Et dicitur adhuc q̄ ſi aliquis capiat aliquam earum & eam in dictam eccleſiam violenter intromittat, ſtatim illa moritur. Itē cum quidam epiſcopus haberet piſcatores in lacu, & quadam nocte miſiſſet eos piſcari ad anguillas, proiicientes retia ſua in lacu, ceperūt ſerpentes cum anguillis. Quidam autem eorum capita dentibus atterebat credens anguillas eſſe, ne poſſent exire nauiculam. In mane autem cum vidiſſet quòd eſſent ſerpentes ita abhorruit, quòd præ abominatione mortuus eſt. Quod audiens dictus epiſcopus excommunicauit dictas anguillas, ſi de cętero in dicto lacu morarentur, omnibus autem inde recedentibus, nulla earum poſtea in dicto lacu reperta fuit. Secundo bonorum omnium expers efficitur, quia priuatur bonis ſpiritualibus & æternis, ſacramentis, officiis, beneficiis, & a participatione omnium bonorum fidelium Deum timentium. Pſal. Particeps ego ſum omnium timentium te &c. Si damnum incomparabile alicui incōmodo temporali eſt amittere participationem vnius ſolius miſſę, quia bonū eius eſt inpreciabile, debent attendere excommunicati quantum damnificabuntur, qui amittunt non ſolum lucrum vnius miſſæ, ſed ſingulis diebus tot millium miſſarum lucrum, quot per vniuerſum orbem celebrantur, & etiam fructum omnium ieiuniorum, orationum, peregrinationum, & aliorum bonorum operum, quæ fiunt ſingulis diebus per totum mundum. Vnde excommunicatus eſt in grauiſſima captiuitate, quia quamdiu eſt in tali ſtatu, nullum beneficium abſolutionis vel liberationis ſuæ poteſt ad eum venire adiutorii Chriſtiani. Vnde melius eſſet ei ſi eſſet in captiuitate Saracenorum, q̄a ab illa poſſet per aliquod Chriſtianorum beneficium liberari, ab iſta vero ex quo eſt in illam iuſtè intruſus, non poteſt aliquo Chriſtianorum adiutorio liberari, ſ. a captiuitate diaboli, niſi per manus eorum, qui eum intruſerunt. ſ. per prelatos eccleſiæ quamdiu per eos egredi contemnit. Item ſimilis eſt illi qui a communia alicuius ciuitatis de qua fuerat, eſt bannitus, quia ſi capitur ab hoſtibus ciuitatis, nullum conſilium apponit dicta communia ad eius liberationem. Similiter nec communia eccleſiæ aliquod adiutoriū apponit, quomodo vel inſtātia orationum, vel precio ſpiritualiū bonorum de manu diaboli liberetur. Iob. 15. Non credat errore deceptus, quòd aliquo ſit precio redimendus. Item ſimilis eſt illi qui cecidit in foueam, & ſub onere preſſus non habet adiutorem. Eccl. 14. Væ ſoli, quia ſi ceciderit, non habebit ſubleuantem ſe. Tertio ligatus hoſtibus ſuis exponitur. Ligatur enim per ſententiam eccleſiæ tali vinculo, quod diſſolui non poteſt niſi per manus illius qui ligat, vel ſuperioris eius, quia ſummus iudex in cęlo ratas habet ſētentias, quas in terris ferunt officiales ſui, ſecundum curiæ ſuæ iura, omnes dies contumaciæ ſuæ computans, & condemnatus ſententialiter contumaces Matth. 16. Quodcunque ligaueris ſuper terram &c. Mal. 4. Veniam & percutiam terram anathemate. Miſer vero ſic ligatus hoſtibus ſuis exponitur quandoq; quidem materialibus. Sicut patet Ioſue. 7. de Achan; qui tranſgreſſus mandatū dn̄i tulit de anathemate, pro quo ibi dicitur. Peccauit Iſrael & præuaricatus eſt, nec poterit ſtare ante hoſtes ſuos eoſq; fugiet, quia pollutus eſt anathemate. Item ſpiritualibus hoſtibus traditur: quandoq; n. excommunicatus ſathanę traditur. Sicut dicitur. 1. Cor. 5. Tradi huiuſmodi ſathanæ vt ſpiritus ſaluus ſit. Aug. Omnis Chriſtianus, qui a ſacerdote ſuo excommunicatur, ſathanæ traditur, quia extra eccleſiam eſt diabolus, ſicut in eccleſia Chriſtus. Item eiectus de eccleſia rapido ore dæmonum diſcerpitur. In vita beati Eligii legitur, quòd cum in eius dyoceſi eſſet quidam presbyter nimis infamis & frequenter admonitus ab eo, nollet a peccato ceſſare, ſemper ſe excuſans. ipſe excommunicauit eum, & prohibuit ei, vt nullo modo celebraret. Cum autem ſententiam paruipendens celebrare vellet, aſtans altari ſubito cecidit a diabolo ſuffocatus. Quarto excommunicatus inficitur, quia excommunicatio inficiunt eū in quem fertur, animam eius corrumpens & denigrans, & opera q̄ fecerat & quæ facit. Inficit etiam ipſos communicantes. Inficit animam ſuſtinentis, quia eſt lepra ſpiritualis, quæ ſuper alias infirmitates horrenda eſt. Figurata eſt aūt per leprā Mariæ ſororis Moyſi, Numeri. 12. quia excōicatio eſt morbus contagioſus, ideo excommunicatus eſt extra caſtra fidelium abiciendus, vt leproſus, qui ſolus habitat extra caſtra. Leui. 13. ne alios inficeret habens opertum os. Item ouis morbida ab ouili eiicienda eſt, alioquin inficit oēs alias. Item inficit aīas & denigrat maledictione vt dyabolica tinctura. Cū quidam comes Tholoſanus fautor eſſet hæreticorum & receptator, quidam ſanctus fuit miſſus ad eū admonendū vt ab hoc deſiſteret, qui cum nollet ſancto viro acquieſcere, nec excommunicationem timeret, ſciens ſanctus q̄ cor ſubuerſum non eruditur verbis, dixit illi. Tu & tui videatis factis, quam infecta ſit anima ſententia

tentia excommunicationis innodata. Volo mihi deportari panem album, quo ſibi delato accepit eum & dixit. Panis, licèt non merueris, tamen vt in te oſtendatur veritas fidei noſtræ & maledictio animę excommunicationem non timentis, excommunico te. Quo dicto, panis qui inter manus eius erat candidus ſubito factus eſt niger, qui præcepit illum in duo diuidi, & ſimiliter interius apparuit niger, muſcidus & corruptus. Tunc ſubiunxit, vt etiam vos ſciatis virtutem abſolutionis, accepto pane dixit. Abſoluo te panis. Qui ſtatim in priorem ſpeciem & candorem eſt reuerſus. Item in hiſtoria Charoli dicit Turpinus archiepiſcopus, quod cum Charolus obſideret quandam ciuitatem Hiſpaniæ, in qua erant ſaraceni in valle viridi, quæ vocabatur Lucerna, & non poſſet eam capere per ſpacium quatuor menſium proſtrauit ſe in oratione ad Deum, & ſanctum Iacobum, & ſurgens maledixit ciuitati, & ſtatim eius muri corruerunt, & vbi erat ciuitas ab eius medio ater amnis erupit, & verſa eſt ciuitas in deſertum, & facta inhabitabilis, in cuius loco factus eſt gurges teterrimus cuius piſces magni & nigri ſunt. Si homo non ſacerdos ſed Dei nuncius hoc fecit in dicta ciuitate ſuo maledicto, intendi debet quanta maledictione inficitur anima, quæ excommunicatione percutitur a Dei vicario. Item excommunicatio inficit bona opera & intoxicat, immo illa quæ ſunt de ſe bona, facit excommunicatio mala, ſalutifera peſtifera, benedictionē maledictionem, ſacramentum nocumentum. Et vt dicit Rabanus Salus reperitur ad mortem, quia excommunicato ſacramenta ſalutifera, ſunt mortifera, communicatio execratio, officium eccleſiæ nihil proficit, ſed officit, & bona eccleſiaſtica excommunicatis, qui ſe in eis ingerunt nō ſunt ad abſolutionem ſed ad perditionē. Item excommunicatio inficit omnes participantes cum excommunicato. Vnde excommunicatus eſt ſicut columba diaboli ſeducta & excęcata, quam diabolus ponit ad modum aucupis in rete ſuum, ad quam aliæ accedentes capiuntur in reti diaboli, cum cōmunicant ei contemnendo eccleſiaſticam ſententiam, & maximè quando communicant in crimine. Item excommunicatio eſt muſcipula & ſagena diaboli. Abac. 1. Totū traxit in ſagena ſua. Hęc ſagena cū vnum capit ſæpe totam parochiam inuoluit. Cum Conradus Apoſtolicæ ſedis legatus cardinalis & albus monachus prædicaret in Theutonia, vidit quendam arreptum in quo dęmon loquebatur, qui inter alia multa hoc dixit, quod vnū erat per quod in eccleſia plures lucrabatur, ſed nullo modo diceret illud. Ad vltimum tamen multis compulſus coniurationibus, dixit, quòd illud erat excommunicatio, per quam vno capto aliquando maiores parochiæ, vel omnes ei communicant, eccleſiæ ſententiam contemnentes, vel timore vel pudore, vel amore, vel contemptu clauium. Calixtus papa in decretis. Nullus communicet excōicatis in oratione aut cibo, vel potu, aut oſculo, nec aue dicat eis aliquis, nec vale: quia quicunq; in his aut aliis prohibitis ſcienter eis communicauerit, iuxta Apoſtolorum inſtitutionem, & ipſe ſimili excommunicationi ſubiacebit. Iſidorus. Si quis cum excommunicato aut palam aut abſconsè fuerit locutus, ſtatim cum eo communem excōmunicationis contrahet pęnam. Non eſt ergo ſecurum coniungere ſe eis, quorum ora, cibus, & potus, & verba plena ſunt laqueis ad animas capiendum, & captas tradendum diabolo ad deuorandū. Quinto excommunicatus maledicitur, quia excommunicatio eſt quædam maledictio. Pſal. Dilexit maledictionem & veniet ei, &c. Vnde excommunicatus areſcit ab humore gratiæ, ſiccatur & ſterilis efficitur. Sicut palmes non poteſt ferre fructum a ſemetipſo niſi manſerit in vite &c. Ioannes. 15. Et membrum exciſum a corpore nec ſenſum nec motum nec vitam recipit ab anima, ſed eſt prorſus inutile. Excommunicati ſunt ſicut montes Gelboe, de quibus dicitur 2. Reg. 1. Montes Gelboe nec ros nec pluuia &c. Item ſimiles ſunt illi ficulneæ cui dominus maledixit, & ſtatim aruit. Matth. 21. In hiſtoria Caroli legitur, Carolū maledixiſſe aliquibus ciuitatibus quæ in deſertum vſque hodie ſunt redactæ & cunctis habitatoribus deſolatę. Item duciſſa Burgundię dicitur emiſſe a quodam ſacerdote quoddam viridarium valde pulchrum, in quo erant arbores multæ pulchræ & terra bona & pinguis, nullus tamen fructus ibi creſcebat. Cum autem ab incolis quæreret rationem, dixerunt, quòd cauſam huius eſſe credebant: quia cum tempore fructuum pueri fructus diſcerperent, clauſuram & arbores diſſiparēt, ſæpe monuit eos ſacerdos quòd ab iſtis furtis & damnis deſiſterēt, ſed videns eos monitiones ſuas contemnere, excommunicauit viridarium ſi decetero ferret fructū. Duciſſa vero in plena parochia fecit abſolui viridariū. Sacerdos autem abſoluendo præcepit quod deinceps ferret bonos fructus, & vtiles, quod & fecit. Item in dioc. Beluacenſi, cum miles quidam a quibuſdam religioſis violenter & iniuſtè ſiluam vnam, & ſtagnū adiacens, quæ prędeceſſores eius dederant, abſtuliſſet; videns Prior loci quòd nec vi nec placito recuperare poterat poſſeſſionem ablatam, venit ad locum dicens ſiluæ & ſtagno. Sicut verum ius habemus in vobis, ita ſub interminatione anathematis vobis inhibeo, ne de cætero fructum vel vtilitatem aliquam feratis illis, qui vos nobis abſtulerūt iniuſtè, & ex tunc per plures annos aruit illa ſilua, & ſtagnum piſces non habuit. Sexto excommunicatus a regno cęlorum excluditur: vnde non ſolum ab eccleſia militante & a fidelium conſortio ſeparatur, verum etiā ab eccleſia triumphante, & a conſortio beatorum. Ideo ſuper illud Ioh. 20. Accipite ſpiritumſanctum, quorū remiſeritis peccata &c. dicit gl. Quibus eccleſiam interdixeritis niſi ſatisfactionem condignam reconciliati fuerint, illis ianua regni cæleſtis clauſa erit. Apoc. 22. Beati qui per portas intrant ciuitatem, foris aūt canes &c. Canes vocat excommunicatos Eccl. 13. Quæ communicatio ſancti ad canem? Septimo in infernum demergitur, igne concremādus æterno, & cum hoc a dæmonibus in æternum cruciandus. Pſal. Exarſit ignis in ſynagoga eorum &c. Matth. 25. dicet dñs excōicatis. Ite maledicti in ignem æternum &c. Amos. 6. Væ qui ſeparati eſtis in diem malum. Apoc. 21. Execratis erit pars illorum in ſtagno ardenti igne & ſulphure. Dñs faciet excommunicatis ſicut fecit Iudas. 1. Mach. 5. Qui filios Bean anathematizauit, quorū malitias recordatus eſt, quia populo erant in laqueum & in ſcandala & cepit & ſuccendit eos in turribus eorum. Item quidam miles in excommunicatione mortuus, & extra cymiteriū poſitus, cum ab amicis procurata fuiſſet eius abſolutio, & vellent eum ſepelire, inuenerunt maximum ſerpentem, qui collum eius cingebat & ventrem. Cum autem vellent ſerpentem amouere, intrauit per os in ventrem eius. Ex his ergo poteſt aduerti qualiter eorum animæ in inferno a ſerpentibus infernalibus ligentur, qui excommunicati moriuntur.

De rebellione.

DEinde conſiderandum eſt de rebellione. Eſt aūt rebellio, quā aliquis non ſolum ſeniorum vel ſuperiorum præcepta non obediendo contemnit, verumetiam contra ſuperiores ipſos inſurgit repugnando, blaſphemando, conuiciando, ſanctum eorum propoſitum impediendo, commotiones, colligationes, & conſpirationes contra eos faciendo, contra ipſos & eorum facta murmurando, interdum etiam corporaliter perſequendo. Tales pacem non habentes in cordibus, pacem & concordiam aliorum perturbant, complices aggregando, diſcordias in collegiis, diſſenſiones in cænobiis, ſeditiones in vrbibus, rixas in domibus, & guerras commouentes in regnis. Tales non ſolum aduerſus homines, verumetiam aduerſus dominum rebellare conantur. Hoc deteſtabile crimē diſſuadet Moyſes, dicens filiis Iſrael, Numeri. 14. Nolite rebelles eſſe contra dominum. Item Deu. 9. increpando dicit. Semper fuiſtis rebelles, contra dominum. Item Numeri. 15. Anima quæ per ſuperbiam aliquid peccati fecerit, quoniam rebellis fuit contra dominum peribit de populo. Exemplum euidentiſſimum habemus Numeri. 16. de Chore, Dathā, & Abyron, proceribus ſynagogę, quos terra deglutiuit, & viui deſcenderunt in infernum. Item cum in craſtino murmorarent filii Iſrael contra Moyſen & Aaron dicentes, vos interfeciſtis populum domini, ignis deſcendens de cęlo ex eis quatuordecim millia deuorauit.

De præſumptione. *Diſt. XXV.*

DEinde conſiderandum eſt de præſumptione. Circa quam conſideranda ſunt duo. Primo quid ſit, & quot modis dicatur. Secundo ex quibus oriatur, & cauſetur in nobis. Circa primum notādum quòd præſumptio multipliciter accipitur in ſcriptura. Vno modo propriè, per quam ſ. aliquis deſiderat & attentat aliquid vltra propriam facultatem, de qua dicitur Eccl. 28. Vidit præſumptionem eorum quia mala. Alio modo minus propriè ponitur pſumptio pro fiducia. Sicut dicitur Iudith. 6. Non derelinquis præſumentes de te, id eſt confidentes. Et 9. eiuſdem. Exaudi me miſerā deprecantem, & de tua miſericordia præſumentem. Alio modo impropriè pro attentare. Sap. 7. Mihi dedit Deus dicere ex ſententia, & præſumere digna horum quæ mihi dantur. Alio modo ponitur abuſiuè pro timere. Sicut ſpes abuſiuè dicitur de malo. Sap. 17. Sēper præſumit ſęua perturbata conſcientia. De præſumptione primo modo dicta, eſt hic intentio. Sciendum eſt autem quòd præſumptio importat immoderantiam ſpei. Obiectum autem ſpei eſt bonum arduum poſſibile. Sed aliquid dicitur poſſibile dupliciter. Vno modo per virtutem propriam. Alio modo per virtutem diuinā. Circa vtrāq; vero per immoderantiam poteſt eſſe præſumptio. Nam circa ſpem, per quam aliquis de propria virtute confidit, attēditur præſumptio, ex hoc quòd quis tendit in aliquid vt ſibi poſſibile, quod tamen ſuam facultatem excedit, ſecundum quod dicitur Iudith. 6. Præſumentes de ſe, & de ſua virtute gloriantes humilias. Circa ſpem autem qua quis inhęret diuinæ potentiæ, poteſt per immoderantiam eſſe præſumptio, ex hoc quòd tendit hoc in aliquid vt poſſibile per virtutem & miſericordiam diuinam, quod tamen poſſibile non eſt. Sicut cum ſperat quis veniam de peccatis, ſine pęnitentia & gloriam ſine meritis obtinere, & hæc præſumptio propriè eſt ſpecies peccati in ſpiritumſanctum, quia per hanc tollitur vel contemnitur adiutorium ſpiritusſancti, per quod reuo

catur homo a peccato. Dicitur autem præſomptio importare ſuperexceſſum vel immoderantiam ſpei, non quia poſſit homo nimis ſperare de Deo, ſed quia Deo imputat id quod Deo non conuenit. Vnde inititur intellectus falſo, vel eſtimationi falſæ ſicut & deſperatio. Sicut enim falſum eſt quòd Deus pœnitentibus non indulgeat, vel quòd peccatores ad pœnitentiam non conuertat, ita falſum eſt quòd in peccato perſeuerantib. concedat veniã, vel quòd ſine meritis, vel omnino a bono opere ceſſantibus æternam gloriã largiatur. Circa ſecũdum ſciendum, quòd præſumptio ſolet in nobis oriri ex quatuor. Eſt enim præſumptio quæ oritur ex apparentia vanitatis. Quandoq; ex ſapientia vel noticia veritatis. Qñq; ex eminentia ſanctitatis. Quandoq; vero ex nimia confidentia diuinæ pietatis. Eſt inquam præſumptio quæ conſurgit ex apparentia vanitatis, quãdo.ſ.homo nimis confidit de rebus caducis & vanis, puta de diuitiis, fortitudine, potentia, nobilitate generis, & amicis carnalibus, quæ omnia vana ſunt. Sicut dicitur Eccl.1. Vanitas vanitatum & omnia vanitas. Quod enim de diuitiis non ſit confidendum, ait Pſal. Diuitiæ ſi affluant, nolite cor apponere. Idem ne timueris cum diues factus fuerit homo, & cum mul.f.g.do e. q. cum ĩu, non ſo, omnia &c. Idem de impio dicit. Videbunt iuſti & timebunt, & ſuper e.ri.& di. ecce homo qui non po.de.ad. ſ. ſed ſpe. in mul. di. ſ & prie. in va.ſ. Prou.11. Qui confidit in diuitiis corruet. Exemplũ de illo qui dicebat Anima mea habes multa repoſita in annos plurimos, quieſce, comede, epulare. Cui dictũ eſt. Stulte hac nocte repetent animam tuam a te &c. Lucæ.12. Non eſt ergo præſumendum de opulentia temporali, nec de potentia ſecolari. Sicut de Antiocho dicitur.2. Matth.9. qui tam ignominiosè & durè interiit. Item. Dan.4. dicitur de Nabuch. qui per potentiam ſuam totum mundum ſibi voluit ſubiugare, & ex ſua præſumptione dicebat. Nonne hæc eſt Babylon ciuitas magna &c. qui tamen in beſtiam mutatus eſt, & ab hominibus abiectus, fœnum vt bos comedit &c. donec cognouit poteſtatem cœleſtem, ſicut dicitur ibidem. Item Sennacherib potẽtiſſimus erat, cuius exercitus vna nocte fuit exterminatus & redactus in cinerem. Item totum robur exercitus Aſſyriorum per Iudith fuit cõfuſum interfecto Holoferne. Iudith.13. Itẽ panis ſubcinericius v.ſus eſt in caſtra Madyan deſcendere.i. Gedeon cum trecentis viris, & ea penitus deſtruxit Iud. 7. Item in chronicis legitur de Xerſe rege perſarũ, qui pre magnitudine exercitus præſumebat ſe poſſe montes vallibus coæquare, maria pontibus transfretare, immenſas aquarum voragines meabiles facere, ſemper tamẽ fuit vltimus in conflictu, & in fuga primus. Hic cum iret ad expugnandum Greciam & haberet in exercitu ſuo ſeptuaginta millia equitum armatorum, & peditum trecentia millia, naues maris roſtratas mille ducentas, onerarias tria millia, e tanto exercito dux deficiens victus eſt turpiter & confuſus. Item non eſt præſumendũ de nobilitate carnali. Secundo ſolet oriri præſumptio ex ſapientia & ſcientia veritatis, contra quod Eccl.25. Audi tacẽs ſimul & quærens, & in medio ſeniorum loqui non præſumas. Sunt tamen aliqui ita præſumptuoſi, ꝙ docent quod neſciunt, vel præſumunt docere doctiores ſe, & corripere meliores. Sicut Heliu Iob. eiuſdem.32. Item præſumunt aliqui ſcrutari curioſe quæ tranſcẽdunt eorum intelligentiæ facultatem, contra quos dicitur Eccl 3. Altiora te ne quæſieris & fortiora te ne ſcrutatus fueris &c. De hoc require ſupra, de curioſitate. In vitiſpa, legitur quòd interrogatus abbas Zenon, quid eſt quod dicitur Iob 25. Stellæ non ſunt mundæ in conſpectu eius Reſpondit. Reliquerunt homines peccata ſua & ſcrutantur cœleſtia, ſolus autem Deus mundus eſt, hoc eſt quod dicitur. Cæli non ſunt mundi &c. Item præſumunt aliqui adinuenire nouitates quæ magis ſolent homines admirari, non contenti ſententiis vel opinionibus aliorum, vt per hoc ſubtiliores & admirabiliores hominibus videantur. Contra quos Prou. 22. Ne tranſgrediaris terminos antiquos quos poſuerunt patres tui. Tales ſunt ſimiles Athenienſibus, de quibus dicitur Act. 17. ꝙ ad nihil aliud vacabant, niſi dicere aut audire aliquid noui. Tertio ſolet oriri præſumptio ex eminentia ſanctitatis. Nam plerunq; nihil præſumit homo de meritis ſuis, & de ſanctitate ſua occaſionaliter extollitur in præſumptionem, vt nimis alta homo de ſe ſentiat & audeat attentare. Hæc eſt filia quæ quamcito naſcitur occidit matrem.ſ. præſumptio ſanctitatem. Mirum quomodo de bono oritur præſumptio, cum nullum bonum ſed ſolum malum ſit a nobis. Bonum autem ad vſuram nobis accommodatum eſt cum periculo corporis & animæ ſi illud negligenter vel indignè tractauerimus, & ad iudicium Dei propter hoc adducendi ſumus Eccl. 36. Reddet homini ſecundum præſumptionem illius. De bono enim poteſt fieri malus, & de optimo melius. Eccl.36. O præſumptio nequiſſima vnde creata es? quæ nec de bono nec de malo, quod ſolum habemus a nobis debuit oriri. Item aliquando malè oritur, vt de ſignis ſanctitatis & miraculis. Ideo dominus Lucę 19. hanc reprimebat in diſcipulis ſigna facientibus, dicens. Videbam ſathanam &c. Item in vitiſpa. legitur quòd cum quidam fratres ſenes fatigati ex itinere venissent ad viſitandum quendam iouenem ſolitarium, qui videns eos fatigatos, vocauit ad ſe Onagros quos vidit tranſeuntes, præcipiens eis in nomine domini, vt duos ſenes deferrent ad locum quo tendebant, qui ſtatim obedierunt, & eos tulerunt quo volebant. quod cum relatum fuiſſet beato Antonio dixit. Quandoq; nauis onerata omnibus bonis, tendit ad interitum. Et poſt modicum cœpit acerrimè flere beatus Antonius dicens, Maxima columna eccleſiæ cecidit hodie, & miſit duos diſcipulos ſuos ad dictum ſolitariũ qui inuenerunt eum flentem peccatum in quo ceciderat propter præſumptionem, & infra quinq; dies mortuus eſt. Ad hoc facit qđ habetur Infra, de oratione de monacho præſumptuoſo, qui cũ ſuperueniſſet, & ad ignem inueniret beatum Pachomium ſedentem cum fratribus dixit. Vbi eſt fides veſtra? Et poſtquam ſteiſſet ſuꝑ ignem illæſus, ipſum diabolus decepit ſub ſpecie pulcherrimæ mulieris, arripuit, fugauit, in fornacem præcipitauit, & occidit. Item in vitiſpa. legitur, de quodam quòd cum multa miracula faceret, & demones expelleret, & homines ad eum fluerent timens ſpiritũ præſumptionis & eleuationis, qua tentabatur rogauit dominum, vt diabolus quem expellebat ab aliis eum arriperet & vexaretur, & humiliaretur, quod factum eſt, & ſatis cito poſt liberauit eum a vexatione, & tentatione diaboli. Item in vitiſpa. abbas Neſteron videns draconem fugit. Quod videns diſcipulus eius, ait. Tu times pater? Reſpondit. Non timeo fili, ſed fugio vanam gloriam & præſumptionem. Ex hac præſumptione oritur nimia ſecuritas, quando.ſ.homo de meritis ſuis præſumens, credit eſſe de ſua ſalute ſecurus, & minus timet, & cauet caſum. Prou.14. Sapiens timet & declinat a malo, ſtultus tranſilit & confidit. Aug. Multum effrenis eſt qui illuc ire contendit, vbi multos valentiores ſe conſpicit corruiſſe, quis enim lucifero altior. Adam innocentior, Sãſone fortior. Dauid ſanctior, Salomone ſapiẽtior, Nabuchodonoſor potẽtior, Petro feruentior? qui omnes ob vitæ præſumptionẽ ex nimia ſui confidentia corruerunt. Bern. Nullus locus eſt ſecurus fratres, quia angelus per ſuperbiam cecidit de cœlo, Adam per gulam de paradiſo, Iudas per cupiditatem de Saluatoris conſortio. Aug. Nemo ſecurus eſſe debet, quia neſcit vtrum fiet ex meliore deterior, qui fieri potuit ex deteriore melior. Hier. Proſperitas parit ſecuritatẽ, ſecuritas negligentiam, negligentia contemptum, contemptus inobedientiam, inobedientia malam ruinam. Item ex hac oritur audax temeritas, qua.ſ.homo audet indignus accedere ad ſacra myſteria tractanda & agenda. Sicut Oza, de quo dicitur.2. Reg.6. Qui tangens arcam domini percuſſus eſt a domino ſuper temeritate ſua, & hoc ideo, quia nocte præcedente cum vxore ſua dormierat. Si tantum Deo diſplicuit quòd iſte tetigiſſet arcam domini, quæ non erat niſi vmbra & figura dominici corporis, pro eo quòd cum vxore propria dormiuiſſet, quid erit de illis qui cum alienis dormiunt, & ſacroſanctum domini corpus tangere, & nephandis manibus tractare, & ore ſacrilego conſecrare præſumunt. Apparet & hæc temeritas in hoc ꝙ homo dignum ſe reputans vltra merita ſua & ſupra propriam facultatem præſumit aſſumere & ambitioſè ſe ingerere præſumit ad ſtatum nimis arduum, ac ſtatum perſonæ ſuæ incomparabiliter tranſcendentem, puta Dei & angelorum officium.ſ. regimen animarum, & ſedere in loco Dei. Sicut Lucifer. Iſa.14. Similis ero altiſſimo Et princeps Thyri, de quo dicitur Ezech. 28. Deus ego ſum, & in cathedra Dei ſedi. De hoc ſupra. Ambitio. Item apparet iſta temeritas in hoc, quòd homo audet & præſumit ſe comparare vel præferre melioribus, & tantum ſe reputat ꝙ maiores meliores & ſapientiores in ſui comparatione parui pẽdit. Sicut Maria ſoror Moyſi præſumpſit ſe fratri ſuo.ſ. Moyſi incomparabiliter meliori ſe comparare, Numeri. 12. Et Roboam patri ſuo Salomoni ſe præferre præſumpſit.3. Reg.12. Dicens. Minimus digitus meus groſſior eſt dorſo patris mei. Præſumptio enim ira excecat hominem vt neſciat ſe metiri. Sicut aliquando ludificãtur oculi hominum vt res aliqua multo maior videatur quam ſit. Rom.1. Euanuerunt in cogitationibus ſuis, & obſcuratum eſt inſipiens cor eorum, dicentes enim ſe eſſe ſapientes, ſtulti facti ſunt. Hoc dictum eſt de philoſophis & phariſæis Chriſtum arguere & ei contradicere pſumentibus. Vnde dicitur Matth. 15. Cæci & ſũt duces cæcorum. Et epiſcopo Laodicię dicit dominus Apoc.3. Dicis, quia diues ſum & locupletatus, & nullius egeo, & neſcis quia tu es miſer, & miſerabilis, & pauper, & cæcus, & nudus. Multum erat excæcatus ille de quo legitur in vitiſpa. quòd cum in duriſſima pœnitentia ſenuiſſet in eremo, præſumens de meritis ſuis cœpit cogitare quòd quamcito moreretur, dignus eſſet angelicis manibus in cœli faſtigiũ deportari, qui diabolo ſibi apparente in ſpecie angeli & ſuadente, in profundum puteum ſe proiecit. Cum autem fratres illum cadentem audientes accurriſſent, & cum magno conamine ſeminecem extraxiſſent, via per triduum quo ſuperuixit ei perſuadere potuerunt quòd per præſumptionem fuiſſet a diabolo ſeductus. Quarto ſolet oriri præſumptio ex nimia confidentia diuinę pietatis, quando.ſ. tantæ miſericordię & benignitatis creditur

domi-

dominum vt non damnet delinquentes, cuius ſententiæ fuit Origenes, vt dicit Hier. Tamen eum excuſat Cæſarienſis epiſcopus in eccleſiaſtica hiſtoria, dicens libros eius ab hæreticis corruptos, multa magnifica dicens, & ſcribens de eo. Licet autem in pſ. dicatur ꝙ miſericors & miſerator ſit dominus, tamen ſubditur, quòd etiam eſt iuſtus, cuius vniuerſæ viæ miſericordia & veritas æquitatis. Itē hac præſumptione laborat, qui uiuens Deum impugnare non ceſſat, & tamen credit quòd Deus eum ad bonum finem perducat. Sed vt vulgariter dicitur iſta cauda non eſt de iſto vitulo, nec bonus finis eſſe poteſt quem non præcellerit bona vita. Eccl. a 9. Re ꝓmiſſio nequiſſima multos perdidit. Inter iſtas quatuor præſumptionum ſpecies, prima eſt mala, ſecunda peior, tertia peſſima, quarta ſuperpeſſima, quæ eſt peccatum in ſpiritumſanctum. Dicitur enim peccatum in ſpiritumſanctum per quod remouetur vel contemnitur ab homine, id per quod poteſt impediri ab electione peccati. Auertitur autem homo ab electione peccati ex conſideratione diuini iudicii, qood habet iuſtitiam cum miſericordia. Vnde ſicut ꝑ deſperationem tollitur ſpes, quæ conſurgit ex conſideratione diuinę miſericordiæ remittentis peccata & præmiantis bona, ſic per ꝑſumptionem excluditur timor, qui conſurgit ex conſideratione iuſtitiæ punientis peccata, & ſic per præſumptionem homo præcludit ſibi uiam ſalutis.

De ſuperſtitione. *Diſt.* *XXVII.*

DEinde conſiderandum eſt de ſuperſtitione. Circa quam conſiderandá ſunt duo. Primo quid ſit ſuperſtitio. Secundo de ſpeciebus eius. Circa primum ſciendum, quòd ſuperſtitio eſt vitium religioni contrarium. Religio autem ſecundum Iſidorū libro Ethim. dicitur a relegendo, quia. ſ. ea quæ ſunt diuini cultus frequētet in corde legenda & reuoluenda ſunt. Iuxta illud Prou. 3. In omnibus viis tuis cogita illum. Vel dicitur religio a reeligendo, eo quòd nos peccatores Deum debemus reeligere, quem negligentes amiſimus. Sicut dicit Aug. 10. de ciu. Dei. Vel dicitur religio a religando. Vnde dicit. Aug. in lib. de vera rel. Religet vos religio vni omnipotenti Deo. Siue autem religio dicatur a frequenti lectione, ſiue ab iterata electione, ſiue a relegatione, religio propriè importat ordinem hominis ad Deum, quantum ad cultum ei principaliter exhibendum. Ipſe enim eſt cui principaliter alligari debemus, tanquam indeficienti principio, ad quem etiam noſtra electio dirigi debet, ſicut in vltimum finem, quem etiam negligendo amittimus, & credendo & fide proteſtando recuperare debemus. Huic religioni contrariatur vitium ſuperſtitionis ſecundum exceſſum. Dicitur enim ſuperſtitio eſſe religio ſupra modum ſeruata, ſicut dicit gloſa, ſuper illud Col. 2. Quæ ſunt rationem habentia &c. Dicitur autem ſuperſtitio excedere medium religionis, non quia tranſcendat faciendo plus in cultu diuino quam religio faciat, vel quia ad maius aliquid tendat, ſed quia facit vel exhibet cultum diuinū, vel cui non debet, vel eo modo quo non debet. Dicitur autem ſuperſtitio eſſe religio ſicut dicitur in gloſa præallegata, non propriè ſed tranſſumptiuè, ſicut tranſſumptiuè dicimus bonum latronem, & nomina virtutum tranſſumptiuè accipiuntur in malum. Sicut prudentia aliquando dicitur pro aſtutia. Lucæ. 16. Filii huius ſæculi prudentiores. i. aſtutiores filiis lucis in generatione ſua ſunt. Superſtitionis quatuor ſunt ſpecies. Prima eſt in hoc ꝙ Deo exhibetur cultus indebito modo. Secunda eſt idolatriæ. Tertia diuinationis Quarta eſt obſeruantiarum. Poteſt enim diuinus cultus exhiberi cui exhibendus eſt, ſed non debito modo. Vel ei cui non debet exhiberi. ſ. cuicunq; creaturæ, & ſic eſt aliud ſuperſtitionis genus, quod in multas ſpecies diuiduntur ſecundum diuerſos fines diuini cultus. Ordinatur enim diuinus cultus ad reuerentiam Deo exhibendam, & ſecundum hoc prima ſpecies huius eſt idolatria, quę reuerentiam debitam Deo exhibet creaturæ. Secundo cultus diuinus ordinatur ad hoc quòd homo inſtruatur a Deo quem colit, & ſecundum hoc accipitur diuinatiua ſuperſtitio, quæ dæmones conſulit per aliqua pacta cum eis inita, tacita, vel expreſſa. Tertio ordinatur diuinus cultus ad quandam directionem actuum humanorum, ſecundum Dei, qui colitur, inſtituta, & ad hoc pertinet ſuperſtitio quarundā obſeruationum, & hæc tria tangit Aug. 2. de doct. chriſtiana, dicens ſuperſtitioſum eſſe quicquid eſt ab hominibus inſtitutum ad colenda idola, & hoc pertinet ad primum. Et poſtea ſubdit. Vel ad conſultationem & pacta quædam cum dæmonibus inita, atque fœderata, & hoc pertinet ad ſecundum. Et poſt pauca ſubiungit. Ad hoc genus pertinent omnes ligaturæ &c. & in hoc inſinuat tertium. De prima ſpecie ſuperſtitionis, quæ conſiſtit in cultu veri Dei modo indebito ſciendum eſt quòd ſicut dicit Aug. in libro contra mendacium. Mendacium maximè pernicioſum eſt in his quæ ad Chriſtianam religionem pertinent. Eſt autem mendacium cum aliquis exterius ſignat contrarium veritati. Sicut autem ſignatur aliquid verbo, ita etiam ſignatur facto, & in tali ſignificatione facti, conſiſtit exterior religionis cultus. Exteriores enim actus religionis, ſunt adoratio exterior, qua corpus Deo ſubiicitur & offertur, & oblationes & ſacrificia per quæ interior deuotio deſignatur, & ideo ſi per cultum exteriorem aliquid falſum ſignificetur, erit cultus pernicioſus. Hoc autem contingit dupliciter. Vno modo a parte rei ſignatæ a qua diſcordat ſignificatio cultus, & hoc modo tempore legis nouæ peractis iam Chriſti myſteriis pernicioſum eſt vti cerimoniis veteris legis, quibus Chriſti myſteria ſignabantur futura. Sicut pernicioſum eſſet ſiquis uerbo confiteretur Chriſtum eſſe paſſurum. Alio modo poteſt contingere falſitas in exteriori cultu ex parte colentis, & hoc præcipuè in cultu communi, qui per miniſtros eccleſiæ exhibetur in perſona totius eccleſię. Sicut enim falſarius eſſet qui in perſona alicuius proponeret, quæ non eſſent ei commiſſa, ita vitium falſitatis incurrit, quia ex parte eccleſiæ exhibet Deo cultum contra modum auctoritate Dei ab eccleſia conſtitutum, & in eccleſia conſuetum. Vnde dicit Ambr. Indignum eſt qui aliter celebrat miniſterium quam Chriſtus tradidit. Et Col. 1. dicit glo. ꝙ ſuperſtitioſum eſt quando traditioni humanæ nomen religionis applicatur. Poſſunt tamē in cultu diuino diuerſæ conſuetudines obſeruari quantum ad aliqua nō principalia, obſeruato principali in inſtitutione diuina. Sicut dicit Greg. ad Aug. Anglorum epiſcopum proponentem ꝙ ſunt diuerſę conſuetudines eccleſiæ in celebratione miſſæ. Mihi inquit placet vt ſiue in Romanis ſiue in Galliarum eccleſijs ſeu in qualibet eccleſia aliquid inueniſti, quod plus omnipotenti Deo placere poſſit, ſollicitè eligas. Sic igitur patet ꝙ circa cultum Deo vero & ſūmo exhibitum poteſt eſſe aliquid ſuperſtitioſum.

DE idolatria videndum eſt, quid ſit, & vnde originem habuit, quam graue ſit peccatum, & vtrum ſit ſpecies ſuperſtitionis. Sciendum ergo quòd Idolatriæ duplex fuit cauſa. Vna. ſ. diſpoſitiua. Alia conſummatiua. Diſpoſitiua fuit ex parte hominum. Conſummatiua ex parte dęmonum. Diſpoſitiua cauſa fuit triplex. Prima proceſſit ex inordinatione affectus, quia. ſ. homines aliquem alium nimis amantes & vltra modum honorare volentes, non erāt contenti ipſum ſicut alium hominem honorare, & ideo honorem diuinum ei impenderunt, & hæc ratio tangitur Sap. 14. Acerbo luctu dolens pater cito rapti ſibi filii fecit imaginem, & illū qui tunc quaſi homo mortuus fuerat, tanquam Deum colere cœpit. Et ibidem ſubditur, quòd homines aut affectui aut regibus ſeruientes, incommunicabile nomen ſ. diuinitatis lignis & lapidibus impoſuerunt. Secunda cauſa quia homines in repręſentatione expreſſa rei multum dilectæ naturaliter delectantur, & ideo rudes homines a principio videntes imagines hominis expreſſiſſimè factas, eis cultū Deo debitum impenderunt. Vnde dicitur Sap. 13. ca. Si quis artifex de ſilua lignum rectum ſecuerit, & ſcientia ſuæ artis figuret illud & aſſimulet imagini hominis, de ſubſtantia ſua & filiis & nuptiis votum faciens inquirit. Et ibidem. 14. dicit quòd ſuperuacuitas hominum hoc id eſt idolatriam adinuenit in orbe terrarum. Tertia propter ignorantiam veri Dei cuius excellentiam homines conſiderare neſcientes quibuſdam creaturis propter pulchritudinem vel virtutem cultum diuinationis impenderūt. Vnde Sap. 13. a. Operibus attendentes non agnouerunt quis eſſet artifex, ſed aut ignem, aut ſpiritum, aut citatum aerem, aut gyrum ſtellarum, aut nimiam aquam, aut ſolem, aut lunam, rectores orbis terrarū Deos putauerunt. Sic ergo patet, quòd cauſa idolatrię diſpoſitiua fuit ex parte hominis, vel per ignorantiam intellectus, vel per deordinationem affectus. Cauſa vero conſummatiua fuit ex parte dæmonum, qui hominibus errantibus ſe colendos exhibuerunt in idolis dando reſponſa, & aliqua quæ videbantur hominibus mirabilia faciēdo. Vnda in. Pſal. dicitur. Omnes dii gentium dæmonia. Et notandum quòd in prima mundi ętate non fuit idolatria, propter recentem memoriam creationis mundi, in mentibus hominum exiſtentem, ex qua adhuc vnius Dei cognitio vigebat. In ſexta vero ætate idolatria excluſa eſt per doctrinam & virtutem Chriſti, qui de diabolo triumphauit. Vnde Sap. 14. dicitur quòd non ſemper fuit idolatria, neque erit in perpetuum. In ſecunda vero ætate legitur inuēta fuiſſe, vel a Nemroth, qui cogebat homines ignem adorare, vel a Nino qui patris ſui defuncti fecit imaginem adorari. Apud Græcos autem ſicut refert Iſidorus Prometheus primus ſimulacra hominum de luto finxit. Iudęi vero dicunt quòd Iſmael primus ſimulacra de luto fecit. Et ſic patet primum. ſ. vnde ortum habuit Idolatria.

DE grauitate & enormitate huius flagitii, ſciendum quòd alicuius peccati grauitas poteſt attendi vel ex parte ipſius peccati, vel ex parte peccantis. Si conſideretur grauitas peccati idolatrię ex parte ipſius peccati, ſic eſt ſuper omnia grauiſſimum. Sicut enim in terrena republica grauiſſimum eſſe videtur, quod aliquis honorem regium exhibeat alteri, quam vero regi, quia quantum in ſe eſt totum ordinem reipublicæ peruertit, ita inter peccata quę committuntur in Deum, quæ tamen ſunt maxima, grauiſſimum eſſe videtur, quòd aliquis honorem ſoli Deo debitum creaturæ impendat, quia quantum in ſe eſt alium Deum facit in mundo, diui

num

num deſtruens principatum. Alio modo poteſt attēdi grauitas peccati idolatriæ ex parte ipſius peccantis, & ſicut grauius eſt peccatū eius, qui ſcienter quam qui ignoranter peccat, ſic nihil prohibet hæreticos qui ſcienter corrumpunt fidem quam acceperunt grauius peccare, quam idolatras qui ignoranter peccant. Similiter etiam aliqua alia peccata poſſunt eſſe maiora propter maiorem contemptum peccantis. Denique ſciendum quòd ſoli ſummo Deo creatori propter ſui ſingularem excellentiam ſingulariter debetur diuinitatis cultus. Ideo ſi cuicunque creaturæ impendatur, exceditur modus diuini cultus, quia ſ. exhibetur cui non debet exhiberi, & ideo ſuperſtitionis vitium incurritur, ideo idolatria ſpecies eſt ſuperſtitionis. Sicut autē per aliqua ſigna ſenſibilia cultus exhibetur Deo, puta p ſacrificia, oblationes, & alia huiuſmodi, ita etiam exhibebatur creaturę repreſentatę per aliquam formam ſenſibilem, vel figuram, quæ ſimulacrum vel idolum nuncupatur. Diuerſimodè tamē exhibebatur idolis cultus huiuſmodi. Quidam .n. imagines aliquas conſtituebant, quæ virtute dæmonum aliquos certos effectus habebant. Vnde putabant ipſis imaginibus aliquid diuinitatis ineſſe, & per conſequens cultum diuinum eis exhiberi debere, & hæc fuit opinio Trimegiſti, ſicut dicit Aug. 8. de ci. Dei. Alii vero non exhibebant cultum diuinitatis ipſis imaginibus, ſed creaturis quarum erant imagines. Et vtrunque tangit Apoſtolus Rom. 1. Nam quantum ad primum dicit. Mutauerunt gloriam incorruptibilis Dei in ſimilitudinē imaginis corruptibilis hominis & volucrum, & quadrupedum, & ſerpentium. Quod tum vero ad ſecundum ſubdit. Coluerunt & ſeruierunt creaturæ potius q̃ creatori. Horum tamē fuit triplex opinio. Quidam enim eſtimabant quoſdam homines Deos fuiſſe, quos per eorum imagines colebant. Sicut Iouem, Mercurium, & alios huiuſmodi. Quidam vero æſtimabant totum mūdum eſſe vnum Deum non propter corporalem ſubſtantiam, ſed propter animam quam Deum eſſe credebant. Dicebant enim Deū nihil aliud eſſe quam animam motu & ratione mundum gubernantem. Sicut & homo dicitur ſapiens, non propter corpus, ſed ꝓpter animam. Vnde putabant toti mundo & omnibus eius partibꝰ cultum diuinitatis eſſe exhibendum, puta, coelo, aeri, aquæ, & omnibus huiuſmodi & ad hoc referebant nomina, & imagines Deorum ſuorum. Sicut dicit Aug. 7. de ci. Dei. Alii vero ſ. Platonici, poſuerunt vnum ſummum Deum, cauſam omnium, poſt quem ponebant quaſdā ſpirituales ſubſtantias a ſummo Deo creatas, quas Deos nominabant participatione ſ. diuinitatis. Nos autem Angelos eſſe dicimus. Sub his ponebant dæmones, quos dicebant aerea quædam animalia, & ſub his ponebant animas hominum, quas p virtutis meritum dicebant ad Deorum vel demonum ſocietatem aſſumi, & his omnibus cultum diuinitatis exhibebant. Sicut narrat Aug. 8. de ci. Dei. Has autem duas vltimas opiniones dicebant pertinere ad philoſophicam theologiam, quam philoſophi conſiderabant in mundo & docebant in ſcholis. Aliam vero de cultu hominum dicebant pertinere ad theologiam fabularem, quam ſecūdum figmenta poëtarum repræſentabant in theatris. Aliam autem opinionem de imaginibus pertinere dicebant ad ciuilem theologiam, quę per pontifices celebrabatur in templis. Omnia autē hæc ad ſuperſtitionem idolatriæ pertinebāt. Vnde Aug. in de doc. chriſtiana. Superſtitioſum eſt quicquid ab hominibus inſtitutum eſt ad facienda & colenda idola pertinens, vel ad colendā ſicut Deū creaturam, partem ve vllam creaturæ. Hoc autem ſciendum quòd licèt in veteri teſtamento fuiſſe legantur imagines Cherubin. Exo. 25. & nunc in eccleſia ſint imagines ſanctorum, beatæ virginis, & Chriſti, tamen non conſtituuntur vt eis cultus latriæ exhibeatur, ſed ad quandam ſignificationem, vt per huiuſmodi imagines imprimatur in cordibus hominum memoria, & confirmetur fides de excellentia Angelorum & ſanctorum. Secus autem eſt de imagine Chriſti cui ratione diuinitatis vnitæ cultus latrię debetur.

De diuinatione Diſt. XVII.

DE ſuperſtitione diuinatiua videndum eſt, primo vtrum ſit peccatum. Secundo de ſpeciebus eius. Circa primum ſciendum eſt quòd nomine diuinationis deſignatur quædam prænunciatio futurorum. Futura autem dupliciter præcognoſci poſſunt. Vno modo in cauſis ſuis. Alio modo in ſeipſis. Cauſæ autem futurorū ſunt in triplici differentia. Quædam .n. ex neceſſitate, & ſemper producunt ſuos effectus, & tales effectus & certitudinem præſciri & prænunciari poſſunt ex ſuarum conſideratione cauſarum. Sicut aſtrologi prænunciant eclipſes futuras. Quædam vero producunt ſuos effectus non ex neceſſitate, & ſemper, ſed vt in pluribus, aliquando tamen deficiunt, licet raro, & ex talibus cauſis poſſunt prænoſci & prænunciari euentus futuri, non per certitudinem, ſed per quandā coniecturam, & ſic Aſtrologi per conſiderationem ſtellarum aliqua de pluuiis, & ſiccitatibus præſcire & prænunciare poſſunt, & medici de ſanitate vel morte. Quędam vero cauſæ ſunt, quę ſi ſecundum ſe conſiderētur, ſe habent ad vtrumlibet, quòd præcipue videtur de potentiis rationalibus, quę ſecundum philoſophum ſe habent ad oppoſita. Et tales effectus, vel etiam ſi qui effectus vt in paucioribus, & caſu accidunt ex naturalibus cauſis, ex conſideratione cauſarum præſciri non poſſunt, quia huiuſmodi cauſæ non habent inclinationem determinatam ad illos effectus, ideo huiuſmodi effectus pręſciri non poſſunt, niſi in ſeipſis conſiderentur. Homines autem conſiderare poſſunt huiuſmodi effectus in ſeipſis ſolummodo dum pręſentes ſunt, ſicut cum videt homo ſortem currere vel ſedere. Conſiderare autem tales effectus in ſeipſis antequā fiant, proprium eſt ſolius Dei, qui ſolus in ęternitate ſua videt ea quę futura ſunt quaſi pręſentia. Vnde dicitur Iſ. 41. Annunciate quę ventura ſunt in futurum, & ſciemus quoniam Dii eſtis vos. Si quis ergo huiuſmodi futura prænoſcere & prenunciare præſumpſerit, niſi Deo reuelante, manifeſtè vſurpat ſibi quod Dei eſt, & ex hoc aliqui dicuntur diuini. Vnde Iſid. lib. Ethic. dicit quod diuini dicuntur quaſi Deo pleni, quia ſ. diuinitate ſe plenos eſſe ſimolant, & aſtutia quadam fraudulentiæ hominibus futura prænunciant. Diuinatio ergo non dicitur, ſi quis prænunciet ea quę de neceſſitate eueniunt, vel vt in pluribus quę humana ratione prænoſci poſſunt, vel etiam ſi aliquis futura contingentia Deo reuelāte prenoſcat, tunc enim non ipſe diuinat id eſt non quod diuinum eſt facit, ſed ſuſcipit. Tunc autem ſolum dicitur diuinare quando indebito modo vſurpat ſibi prænunciationem euentuum futurorum. Hoc autem conſtat eſſe peccatum, & ad ſuperſtitionis vitiū pertinere, quoniam ſicut idolatria ſpecies ſuperſtitionis eſt pro eo quòd cultum Deo debitum demonibus impedit, oblationes, ſacrificia, vel alia huiuſmodi exhibendo, ita diuinatio ſpecies eſt ſuperſtitionis, diuinū aliquid ſibi aſſumendo. Omnis enim diuinatio ꝓuenit ex operatione dęmonum, vel quia dæmones inuocantur expreſſe, ad futura prędicenda, vel quia dæmones vltro ſe ingerunt vanis inquiſitionibus futurorum, vt mentes hominum inducāt in errore, & implicent vanitate. Vana autem inquiſitio futurorū eſt quādo futura prenoſcere tentat aliquis vnde prenoſci non poſſūt.

DIuinationis tria ſunt genera. Primum eſt per manifeſtam dęmonum inuocationem. Secundum eſt per ſolam conſiderationem diſpoſitionis vel motus alterius rei. Tertium eſt dum nos ipſi facimus aliquid vt nobis manifeſtetur aliquid occultum. Sub quolibet autem iſtorum multi modi continētur, quoniam omnis diuinatio ad pręcognitionem futurorum euentuum vtitur aliquo dęmonum conſilio & auxilio, quod quidem vel expreſſe imploratur, vel præter petitionem hominis dæmon ſe ingerit occultè ad prænunciandum aliqua futura quæ hominibus ſunt ignota. Dæmonibus autem poſſunt futura eſſe cognita multis modis, quæ tanguntur. 2. q. 4. Sciendum dæmonum hanc eſſe naturam &c. Ipſi autem expreſſe inuocati ſolent prenunciare futura multipliciter. Quandoque quidem quodam præſtigio ſiue quibuſdam apparitionibus aſpectui vel auditui hominum ſe ingerentes ad prędicendum futura, & hæc ſpecies vocatur præſtigium, pro eo quòd oculi hominū præſtringuntur. Quandoq; autem per ſomnia, & hæc vocatur diuinatio ſomniorum. Quandoq; vero p mortuorū aliquorum apparitionem & locutionem, & hæc ſpecies vocatur necromātia, quia necron grecè, mortuus latinè, mantia diuinatio nuncupatur, vt ait Iſid. in lib. Ethi. quia quibuſdam præcātationibus reſuſcitati mortui videntur diuinare, & ad interrogata reſpondere. Quandoq; vero futura prenunciant per homines viuos. Sicut patet in arrepitiis, & hæc eſt diuinatio per Phytones. Phytones autē a Phyton Apolline dicti ſunt. Sicut dicit Iſid. qui Apollo dicebatur eſſe actor diuinandi. Quandoq; vero futura prænunciant per aliquas figuras vel ſigna quę in rebus inanimatis apparent, quæ ſi appareāt in aliquo corpore terreſtri, puta ferro, vel lapide polito, dicitur Geomantia. Si in aqua. Hydromantia. Si in aere, aeromantia. Si in igne. Piromātia. Si autem in viſceribus animalium immolatorum in aris dæmonum, aruſpicium nuncupatur. Diuinatio autem quæ fit ſine expreſſa dæmonum inuocatione, in duo genera diuiditur. Quorum primum eſt cum ad præcognoſcendum futura conſideramus aliquid in diſpoſitionibus aliarum rerum, & ſi quis conetur futura prænoſcere ex conſideratione ſitus & motus ſyderum, hoc pertinet ad Aſtrologos. Si uero per motus vel voces auium, ſeu quorumcūque animalium, ſiue per ſternutationes, vel membrorū ſaltus, hoc pertinet generaliter ad augurium, quod dicitur a Garritu auium: Sicut auruſpicium dicitur ab inſpectione ararum, quorum primū pertinet ad aures, ſecundū ad oculos. In auibus aūt hoc pręcipuè cōſiderari ſolet. Si vero huiuſmodi conſideratio fiat circa verba hominū alia intētione dicta, quę retorquet quis ad futurū quod vult prænoſcere, hoc vocatur omen. Si aūt cōſiderentur aliquæ diſpoſitiones figurarū in corporibus viſui occurentes, erit alia ſpecies diuinationis. Nā diuinatio ſumpta ex lineamentis manus conſideratur, chyromātia vocatur, quaſi diuinatio, manus chyros enim grecè; dicitur manus latinè. Ad ſcḋm genus diuinationis, quæ eſt ſine manifeſta dæmonum inuocatione, pertinet cōſideratio eorum quę eueniunt ex quibuſdam quę ſerio fiunt ab hominibus ad inquirendū ali-

aliquid occultum,ſiue per protractionem punctorum,quod pertinet ab artem geomantiæ,ſiue per conſiderationem figurarum,quæ proueniunt ex plumbo liquefacto in aqua proiecto,ſiue ex quibuſdam cedulis ſcriptis, vel non ſcriptis in occulto repoſitis,dum conſideratur quis quam accipiat,vel etiam ex feſtucis inæqualibus propoſitis,quis maiorem vel minorem accipiat, vel etiam ex taxillorũ proiectione quis plura puncta proiiciat,vel et dũ cõſideratur quid aperienti librum occurrat,quæ omnia ſortium nomen habent.

Viſo de ſpeciebus diuinationis in generali,videndum eſt de eis in ſpeciali.Et primo de diuinatione quæ fit per inuocationẽ dęmonum vtrum ſit licita.Ad quod breuiter eſt dicendum ꝙ non, ſicut patet Deu.18. vbi prohibetur expreſſe.Non inueniatur in te qui ariolos ſciſcitetur,nec Phitones conſulat. Hoc aũt eſt illicitũ duplici ratione.Primo ex parta principii diuinationis,quod aſt pactum expreſſe initum cum dæmone per eius inuocationem, quod aſt omnino illicitum.Vnde de quibuſdã dicitur Iſ.28.Percuſſimus fędus cum morte,& cum inferno fecimus pactum.Adhuc aũt eſſet grauius ſi ſacrificium offeretur vel reuerẽtia exhiberetur dæmoni inuocato.Secundo eſt illicitum ex parta ipſius euentus, de quo inquiritur,quia dęmon qui ſemper intendit perditionem hominum, ea reſponſis ſuis & ſi aliquando vera dicat,intendit homines aſſuefacere ad hoc ꝙ ei credatur, & ſic conatur perducere in aliquod quod ſit humanę ſaluti contrarium & nociuum.Vnde Athanaſius exponens illud Lucæ.4.Increpauit illum dicens,Obmuteſce,dicit. Quamuis vera fateretur dæmon,conpeſcebat tñ Chriſtus eius ſermonem, nã ſimul cum veritate etiam ſuam iniquitatem permiſceret,vt nos et aſſuefaceret ne curemus de talibus etiam ſi vera loqui videatur. Nephas enim aſt vt cum adſit nobis diuina ſcriptura, a diabolo inſtruamur,ergo nec pro rebus perditis recuperandis, nec pro inquirendo ſtatu defunctorum,ſeu pro quacunq; ſcientia vel noticia inquirenda,ſunt dæmones inuocandi,quia nulla temporalis vtilitas poteſt comparari detrimento ſalutis quod incurritur per inuocationem dæmonum.Et ſi Chriſtus legatur interrogaſſe dæmonem.Quod tibi nomen eſt?qui reſpondit.Legio,multi enim ſumus:tamen hoc non eſt trahendum in conſequentiam, quia ſicut dicit Beda Lucæ.8.Non velut inſcius dominus requirit,ſed vt confeſſa peſte,quam colorabat virtus curantis grauior emicaret.

De diuinationa quę fit per aſtra,ſciendum ꝙ diuinationi q ex opinione falſa procedit ingerit ſe operatio dæmonis vt hominum mentes implicet vanitati aut falſitati. Vana aũt & falſa opinione vtitur,ſi quis ex conſideratione ſtellarũ futura velit præcognoſcere quæ per eã cognoſci non poſſunt. Eſt igitur conſiderãdũ quid per cęleſtium corporum inſpectionem de futuris poſſit præcognoſci,ſicut aſtrologi prænunciant eclipſes futuras.Circa præcognitionem vero futurorum euentuum ex conſideratione ſtellarum diuerſi diuerſa dixerunt.Fuerunt enim quidam qui dixerunt ꝙ ſtellæ ſignant potius quam faciant ea quæ ex earum conſideratione pręnunciantur.Sed hoc irrationabiliter dicitur.Omne enim corporale ſignum vel eſt effectus eius cuius eſt ſignũ, ſicut fumus ſignat ignem a quo cauſatur,vel procedit ab ea cauſa, & ſic dum ſignat cauſam per conſequens ſignat effectum,ſicut iris quandoq; ſignat ſerenitatem inquantum cauſa eius eſt cauſa ſerenitatis. Non põt autem dici quòd ſerenitas, diſpoſitiones corporum cęleſtium, & motus ſint effectus futurorum euentuum. Nec iterum poſſunt reduci in aliquam ſuperiorem cauſam communem quæ ſit corporũ. Poſſunt autem reduci in vnam cauſam communem,quę eſt õi prouidentia diuina.Sed alia ratione diſponuntur a diuina prouidẽtia motus,& ſitus cœleſtium corporum,& alia ratione euentus contingentium futurorum,quia illa diſponuntur ſecundum rationem neceſſitatis,vt ſemper eodem modo eueniant,hæc autem ſecundũ rationem contingentiæ,vt variabiliter contingant. Vnde non põt eſſe quòd ex inſpectione ſyderum accipiatur præcognitio futurorum,niſi ſecundum quòd ex cauſis prænoſcitur effectus. Duplices autem effectus ſubtrahuntur cauſalitati cœleſtium corporum. Primo quidem omnes effectus contingentes per accidens,ſiue in rebus naturalibus, quia vt probatur in 6. Metha. Ens per accidens non habet cauſam,& præcipuè naturalẽ,cuius eſt virtus cęleſtium corporum,quia quod per accidens fit,nec eſt ens propriè,neq; vnum, ſicut quòd lapide cadente fiat terremotus,vel quòd homine ſodiẽte ſepulchrum inueniatur theſaurus. Hæc enim & huiuſmodi nõ ſunt vnum,ſed ſimpliciter plura.Operatio autem naturæ ſemper terminatur ad aliquid vnum,ſicut & procedit ab vno principio, quod eſt forma rei naturalis.Secundo ſubtrahuntur cauſalitati cæleſtium corporum actus liberi arbitrii,quod eſt facultas voluntatis & rationis.Intellectus enim ſiue ratio non eſt corpus nec actus organi corporei,& per conſequens nec voluntas quę eſt in ratione,vt patet per philoſophum in 3.de Anima. Nullum autem corpus poteſt imprimere in rem incorpoream. Vnde impoſſibile eſt quòd corpora cęleſtia directè imprimant in intellectum & voluntatem,hoc enim eſſet ponere intellectum non differre a ſenſu, qđ Ariſtoteles in libro De anima,imponit his qui dicebãt quòd talis voluntas eſt in hominibus,qualẽ in die inducit pater virorum & orumq; ſ.ſol vel cœlum. Vnde corpora cęleſtia non poſſunt eſſe per ſe cauſa operum liberi arbitrii,poſſunt tamen ad hoc diſpoſitiue inclinare inquantum imprimunt in corpus humanum, & per conſequẽs in vires ſenſitiuas,quæ ſunt actus corporalium organorum,quæ inclinant ad humanos actus,cum vires ſenſitiuæ obediũt rationi,vt patet per philoſophum in 3.de anima,& in 1.Ethicorum nulla neceſſitas ex hoc libero imponitur, ſed contra inclinationem cęleſtium corporum hoc poteſt per rationem operari.Si quis ergo cõſideratione aſtrorum vtatur ad præcognoſcendos caſus futuros, vel fortuitos euentus,aut etiam ad cognoſcendum per certitudinẽ futura opera hominum,procedet hoc ex vana & falſa opinione,& ſic operatio Dæmonis ſe immiſcet.Vnde erit diuinatio ſuperſtitioſa & illicita Si vero aliquis vtatur conſideratione aſtrorum ad præcognoſcenda futura,quæ ex celeſtibus cauſantur corporibus,puta ſiccitates,& alia hmõi,nõ erit illicita diuinatio, nec ſuperſtitioſa.

De diuinatione quæ fit per ſomnia.Sciendum quòd ſomniorũ cauſa duplex eſſe põt,interior & exterior Interior duplex.Vna.ſ.animalis,inquantum.ſ.homini fantaſię occurrũt in dormiẽdo illa,circa quæ cogitatio eius,& affectio fuit intenta & immorata in vigilando,& talis cauſa ſomniorum non aſt cauſa futurorum euentuum.Vnde hmõi ſomnia per accidens ſe habent ad futuros euentus,& ſi quandoq; ſimul concurrunt erit caſuale. Qñq; vero cauſa extrinſeca ſomniorum eſt corporalis, nã ex interiori diſpoſitione corporis formatur aliquis motus in fantaſia conueniens illi diſpoſitioni,Sicut homini in quo ſunt humores frigidi occurrit in ſomnis,quod ſit in aqua vel niue.Et propter hoc medici dicunt eſſe ſomnus intendendum,ad cognoſcendum interiores diſpoſitiones.Cauſa autem ſomniorum exterior ſimiliter eſt duplex.ſ.corporalis,& ſpiritualis.Corporalis quidem inquãtum imaginatio dormientis immutatur,vel ab aere continente, vel ex impreſſione corporis cœleſtis,vt ſic appareant dormienti aliquæ fantaſiæ conformes diſpoſitioni cœleſtium. Spiritualis aũt cauſa quandoq; eſt a Deo,qui miniſterio angelorum aliqua reuelat in ſomniis.Sicut dicitur Numeri.12.Si quis fuerit inter vos propheta Dei, in viſione apparebo ei,aut per ſomnia loquar ad eũ.Et Iob. 33. Per ſomniũ in viſione nocturna,qñ ſopor irruit ſuper homines,& dormiunt in lectulo,tunc aperit aures virorum,& erudiens eos inſtituit diſciplina.Quandoq; vero per operationẽ dæmonis apparent dormientibus aliquę fantaſiæ,ex quibus quandoq; aliqua futura reuelant illis, qui cum eis habent pacta illicita.Sic ergo dicendũ,quòd ſi quis vtitur ſomniis ad præcognoſcendum futura,ſecundum quòd ſomnia procedũt ex reuelatione diuina, vel ex cauſa naturali intrinſeca,quantum poteſt talis virtus ſe extendere,non erit illicita diuinatio.Vnde & Ioſeph interpretatus eſt ſomnia pincernę Pharaonis, & magiſtri piſtorum diuina reuelatione Gen.41.Et Daniel ſomnium regis Babilonis Dan.2.& 4.Et medici ex cauſa naturali coniecturant de infirmitate vel morte, vt dictum eſt. Si autem hmõi diuinatio cauſetur ex reuelationa dæmonum,cum quibus habentur pacta expreſſa,quia ad hoc inuocãtur, vel tacita,quia hmõi diuinatio ad id extenditur ad quod non põt ſe extendere,erit diuinatio illicita & ſuperſtitioſa.Ideo dicitur Deu. 18. Non inueniatur in te qui obſeruet ſomnia &c. Ad ludificationem quæ fit in ſomnis,pertinet error illarum mulierum quæ dicunt ſe nocturnis horis cum Dyana & Herodiade,& aliis perſonis,quas Bonas res, vocant ambulare,& ſuper quaſdam beſtias equitare, & multa terrarum ſpacia tranſire,& certis noctibus ad Dearum ſeruitium euocari,quæ vtinam ſolæ in ſua perfidia periſſent,& non multos ſecum ad infidelitatem ſuam pertraxiſſent &c. ſicut in decretis continetur.26.q.6.Epiſcopi & eorum&c.Et poſt.Non omittendum quòd quædam ſceleratæ mulieres retro poſt Sathanam abeuntes,quæ mẽtem quam captiuam tenet in ſomnis deludit, & per diuerſa quæq; deducit,& quod ſolus patitur ſpiritus,infideles hoc nõ animo ſed in corpore euenire opinantur.Cũ quędã vetula volẽs blandire ſuo ſacerdoti,diceret ei in eccleſia.Domine multum debetis me diligere,quia liberaui vos a morte,quia cum ego vadam cum bonis rebus,media nocte intrauimus domum veſtram cum luminaribus, ego videns vos dormientem, & nudum cooperui vos,ne dominæ noſtræ viderent nuditatem veſtram,quam ſi vidiſſent ad mortem vos flagellari feciſſent. Quæſiuit ſacerdos quomodo intrauerant domum eius, & cameram cum eſſent fortiter ſerata. Tunc ait illa quòd bene intrabant domum ianuis clauſis.Sacerdos aũt inuocãs eam intra cancellum clauſo hoſtio verberauit eam cũ baculo crucis dicens.Exite hinc domina ſortilega,& cum non poſſet exire, dimiſit eam ſacerdos dicens.Modo videtis quam fatuę eſtis,quę ſomniorum creditis veritatẽ.Item cum in quadam parochia hoĩes talibus crederent,quidam ribaldi trãſfigurauerunt ſe in ſimilitudinẽ mulierum earum aſſumpto habito, & domum cuiuſdam diuitis ruſtici cum tortitiis intrantes & choreas ducentes, ſuppreſſa voce,

cane.

cinebant. Gallice. Vnem ſmes, ceut en rendres. Latine. Vnũ accipite, centum reddite & ſic in oculis ruſtici domũ eius euacuauerunt oĩbus bonis, dicentes vxori ſuæ. Tace & claude oculos. Diuites erimus quia bonæ res ſunt, & cẽtuplicabunt bona nſa.

DE diuinatione quæ ſit per auguria, & omina, & alias hmõi obſeruationes exteriorum rerum, ſciẽdũ, ꝙ motus & garritus auium, vel quęcunq; diſpoſitiones hmõi in rebus conſideratæ, manifeſtum eſt ꝙ non ſunt cauſa futurorũ euentuũ. Vnde ex eis futura cognoſci non poſſunt ſicut ex cauſis. Relinquitur ergo ꝙ ſi ex eis aliqua futura cognoſcanĩ, hoc erit inquantum ſunt effectus aliquarum cauſarũ, quę ẽt ſunt cauſantes vel pręcognoſcentes futuros euentus. Cauſa autẽ operationum brutorum aĩalium eſt inſtinctus quidam quo mouentur in motu naturæ, non.n. habent dominium ſui actus. Hic autẽ inſtinctus ex duplici cauſa põt procedere. Vno modo ex cauſa corporali. Cũ enim bruta aĩalia non habeant niſi aĩam ſenſitiuam, cuius potentiæ oẽs ſunt actus corporalium organorum, ſubiacet eorum anima diſpoſitioni continentium corporũ, & primordialiter cœleſtium, & ideo nihil prohibet eorum operationes eſſe futurorum ſigna, inquantum conformantur diſpoſitionibus cęleſtium corporum, & aeris continentis ex qua proueniunt aliqui futuri euentus. In hoc tñ duo cõſiderari oportet. Primum quidem vt hmõi operationes non extendantur niſi ad præcognoſcenda futura quæ cauſantur per motus cęleſtium corporum, vt ſupra dictum eſt. Secundo vt non extendanĩ niſi ad ea, q̃ ęqualiter poſſunt ad hmõi animalia pertinere. conſequuntur.n. per cęleſtia corpora cognitionem quandam naturalem & inſtinctum ad ea, quę eorum naturę ſunt neceſſaria, ſicut ſunt immutationes quę fiunt per ventos, & pluuias, & alia hmõi. Alio modo inſtinctus hmõi cauſantur ex cauſa ſpũali, ſ. vel ex Deo vt patet in columba ſuper Chriſtũ deſcendente, & coruo qui pauit Heliã, & in ceto qui exoluit & eiecit Ionã. Vel ẽt ex dæmonibus qui vtunĩ hmõi operationibus brutorum aĩalium, ad implicandas aĩas vanis opinionibus. Et eadem ratio vr̃ eſſe de oĩbus alijs hmõi, præterquam de hoĩbus, quia verba humana non accipiuntur pro homine, niſi ſubdanĩ diſpoſitioni ſtellarũ, diſponuntur tamẽ ſm diuinam prouidentiam, & quandoque ſecundum dęmonũ operationem. Sic igitur dicendum, ꝙ omnis diuinatio huiuſmodi ſi extendatur vltra id ad quod põt pertingere ſecundum ordinẽ naturæ, vel diuinæ prouidentiæ eſt ſuperſtitioſa & illicita.

DE diuinatione quæ fit per ſortes vr̃, ꝙ non ſit illicita quia ſuper illud. Pſ. In manibus tuis ſortes meæ. dicit Gl. Au. Sors nõ eſt aliquid mali, ſed rẽs in humana dubitatione diuinã indicans voluntatẽ. Præterea ea q̃ in ſcripturis a ſanctis obſeruata leguntur, nõ videntur eſſe illicita, ſed ſancti viri tã in ve. quã in no. teſtõ inueniuntur ſortibus vſi eſſe. Legitur.n. Ioſue 7. ꝙ Ioſue ex præcepto Dñi iudicio ſortium puniuit Acham qui de anathemate ſurripuerat. Saul etiã ſorte filium ſuum Ionatham deprehendit mel comediſſe. 1. Reg. 10. Ionas etiã a facie Dñi fugiens ſorte deprehenſus eſt, & in mare proiectus Ionas 1. Zacharias ẽt ſorte exijt vt incenſum poneret Lucę 1. Matthias ẽt eſt ab Apoſtolis in Apoſtolũ electus. Act. 1. Ergo vr̃ ꝙ diuinatio ſortium nõ ſit illicita. Præterea pugna pugilum quæ Monomachia dr̃, eſt ſingularis adcertatio, & iudicia ignis & aquæ quæ dicuntur vulgaria videntur ad ſortes pertinere, cum per hmõi aliqua exquirãtur occulta, ſed hmõi nõ vidẽtur eſſe illicita, qa & Dauid legiĩ cũ Philiſteo ſingulare iniſſe certamẽ. 1. Reg. 18. Ergo vr̃ ꝙ diuinatio ſortium non ſit illicita. Sed contra eſt qd̃ dr̃ in decretis. 26. q. 5. Sortes, quibus cuncta vos veſtris diſcriminatis prouincijs, quas patres damnauerunt, nihil aliud, quam diuinationes vel maleficia decreuimus, quamobrem oĩno illas dãnari, & vltra inter Chriſtianos nolumus noiari, & ne exerceãtur anathematis interdicto prohibemus. Reſponſio, dicendũ ꝙ ſortes proprie dicuntur, cũ aliquid ſit vt eius conſiderato euentu aliquid occultum innoteſcat, & ſiquidẽ quæratur iudicio ſortium, qd cui ſit exhibendũ ſiue illud ſit res poſſeſſa, ſiue honor, ſiue dignitas, ſeu pęna, aut actio aliqua, vocaĩ ſors diuiſoria. Si aũt inquiratur quid agere oporteat, vocatur ſors conſultoria. Si vero quæratur quid ſit futurum, vocaĩ ſors diuinatoria. Actus aũt hoĩum, qui requiruntur ad ſortes, non ſubduntur diſpoſitioni ſtellarũ, nec ẽt euentus ipſorum. Vnde ſi quis ea intentione ſortibus vtatur, quaſi hmõi actus humani, qui requirunĩ ad ſortes, ſm diſpoſitionem ſtellarum ſortiantur effectum, vana & falſa eſt opinio, & per conſequens nõ caret dæmonum ingeſtione, ex quo talis diuinatio erit ſuperſtitioſa & illicita. Hæc autẽ cauſa remota neceſſe eſt, ꝙ ſortialium actuum expectetur euentus, vel ex fortuna vel ex aliqua ſpũali cauſa dirigẽte. Et ſi qdẽ ex fortuna, ꝙ locum habere põt ſolũ in diuiſoria ſorte, non vr̃ habere niſi fortè vitium vanitatis. Sicut ſi aliqui nõ valẽtes aliqd concorditer diuidere, velint ſortibus ad diuiſionẽ vti quaſi fortunæ exponentes, quis quam partem accipiat. Si vero ex ſpirituali cauſa expectetur ſortiũ iudicium. Qñq; quidẽ expectaĩ ex dęmonibus, ſicut legitur Ezech. 21. ꝙ rex Babylonis ſtetit in biuio, in capite duarum viarum, cõmiſcens ſagittas interrogauit idola, & exta conſuluit. Et tales ſortes ſunt illicitæ, & ſm canones prohibenĩ. Qñq; vero expectatur a Deo ſm illud. Prou. 16. Sortes mittuntur in ſinum, ſed a Dño temperantur, & talis ſors ſm ſe non eſt malum, vt dicit Aug. Põt tñ quadrupliciter peccatum incidere. Primo quidẽ, ſi abſq; vlla neceſſitate ad ſortes recurratur. hoc.n. vr̃ ad Dei tentationem pertinere. Vnde Ambr. dicit ſuper Lucam. Qui ſorte eligitur, humano iudicio nõ comprehenditur. Secundo ſi quis ẽt ea neceſſitate abſq; reuerentia ſortibus vtatur. Vnde ſuper actus Apoſtolorũ dicit Beda. Si qui neceſſitate aliqua cõpulſi Deũ putant ſortibus exẽplo Apoſtolorum eſſe conſulendum, videant hoc ipſos Apoſtolos non niſi collecto fratrũ cœtu, & ꝓcib. ad Deũ fuſis, egiſſe. Tertio ſi diuina oracula ad terrena negocia cõuertanĩ. Vnde Au. dicit ad inquiſitiones Ianuarij. His qui de paginis euãgelicis ſorte legunĩ, & ſi optandũ ſit ut id potius faciãt, q̃ ad dæmonia conſulenda concurrant, tñ iſta mihi diſplicet conſuetudo negocia ſæcularia, & ad vitę huius vanitatem diuina oracula velle cõuertere. Quarto ſi in electionibus eccleſiaſticis, q̃ ſancti ſpiritus inſpiratione fieri debẽt, aliqui ſortibus vtantur. Vnde ſicut Beda dicit ſuper actus Apoſtolorum. Matthias ante Pentecoſten ordinatus ſorte quæritur, ſ. quia nũdũ erat plenitudo Spiritus ſancti in eccleſia effuſa Septem aũt dyaconi poſtea non ſorte ſed electione diſcipulorũ ſunt ordinati. Sicut aũt eſt in tẽporalibus dignitatibus, quæ ad terrena diſponenda ordinantur, in quarum electione plerunq; hoĩes ſortibus vtunĩ, ſic & in diuiſione tẽpalium rerũ. Si vero neceſſitas immineat, licitum eſt cum debita reuerentia ſortibus diuinum iudicium implorare. Vnde ſicut Aug. dicit in epiſtola ad Honoratum. Si inter Dei miniſtros ſit diſceptatio, quaſi eorũ perſecutionis tpe, qui eorũ maneant, ne fuga oĩum, & qui fugiant, ne morte oĩum eccleſia deſeratur, ſi hæc diſceptatio aliter nõ poterit terminari, quantũ mihi vr̃, qui maneãt & qui fugiãt, ſorte eligẽdi ſunt. Aug. 1. de doct. Chriſtia. dicit. Si tibi abundaret aliquid quod oporteret dari ei, qui nõ haberet, nec duobus dari potuiſſet, ſi tibi occurrerent duo, quorũ neuter alium vel indigentia vel erga te aliqua neceſſitate ſuperaret, nihil iuſtius faceres, q̃ ut ſorte legeres cui dãdum eſſet, quod dari vtriq; non poſſet, & per hoc patet reſponſio ad primũ & ad ſecundũ. Ad tertiũ dicendũ ꝙ iudicium ferri candentis, vel aquæ feruentis ordinanĩ quidẽ ad alicuius peccati occulti inquiſitionẽ, per aliquid qd̃ ab hoĩe ſit, & in hoc conuenit cum ſortibus, inquantũ tñ expectaĩ aliquis miraculoſus effectus a Deo, excedit cõem ſortium rõnem. Vnde hmõi iudicium illicitũ redditĩ, tum, quia ordinatur ad iudicãdum occulta, q̃ diuino iudicio reſeruantur, tum etiã, quia hmõi iudicium nõ eſt auctoritate diuina ſancitũ. Vnde 2. q. 5. I decreto Stephani Papę dr̃. Ferri candentis vel aquæ feruentis examinatione confeſſionẽ extorqueri a quolibet, ſacri nõ cenſent canones, & ꝙ ſanctorũ Patrum documento ſancitum nõ eſt, ſuperſtitioſa adinuẽtione non eſt præſumendũ. ſpontanea.n. confeſſione vel teſtiũ approbatione publicata, delicta habita præ oculis timore Dei conceſſa ſunt nro regimini iudicãda. Occulta vero & incognita illi ſunt relinquẽda, q ſolus nouit corda filiorũ hoĩum. Et eadem rõ vr̃ eſſe de lege duellorum, niſi ꝙ plus accedit ad cõem rationem ſortium, inquantum non expectatur ibi miraculoſus effectus, niſi fortè quando pugiles ſunt valde impares vel virtute vel arte.

De ſuperſtitionibus obſeruantiarum. Diſt. XVIII.

DEinde conſiderandũ eſt de ſuperſtitionibus obſeruantiarũ. Et primo de obſeruãtijs q̃ traduntur in arte notoria. Secundo de obſeruãtijs q̃ ordinantur ad aliqua corpora immutanda. Tertio de obſeruantijs q̃ ordinantur ad cõiecturis de ſurtis, et fortunijs, vel infortunijs aſſumendas. Quarto de ſuſpenſionibus ſacrorum verborum ad collũ. De obſeruantijs quæ ordinantur ad ſcientiã acquirendam in arte notoria, ſciendum, ꝙ ars notoria illicita eſt & inefficax. Illicita quidẽ eſt, qa utitur quibuſdã ad ſcientiam acquirendam, quæ non habent ſm ſe virtutẽ cauſandi ſcientiã, ſicut inſpectione quarundam figurarũ, & prolatione quorũdã ignotorum verborũ, & alijs hmõi, & ideo hmõi ars non utitur his ut cauſis, ſed ut ſignis, non autẽ ut ſignis diuinitus inſtitutis, ſicut ſunt ſacramentalia ſigna, unde relinquitĩ ꝙ ſuperuacua ſigna ſunt, & per cõſequens pertinentia ad quędam ſignificationum pacta cum dęmonibus placita atque fœderata, ergo notoria eſt penitus repudianda & fugienda Chriſtiano, ſicut & aliæ artes nugatoriæ vel noxiæ ſuperſtitionis, ut Aug. dicit, 2. de doctri. Chriſtia. Eſt etiã hmõi ars inefficax ad ſcientiam acquirendam. Cum.n per hmõi artem non intendatur acquiſitio ſcientiæ per modum homini connaturalẽ, ſ. adin-

ueniendo

uenſendo vel addiſcendo,conſequens eſt,quòd iſte effectus vel expectatur a Deo vel a dæmonibus. Certum eſt aũt aliquos a Deo ſapientiæ & ſcientiæ infuſionem habuiſſe, Sicut de Salomone dicitur, 3.Reg.3.& 2.Paral.1.Sed dominus etiam diſcipulis ſuis dicit Lucæ 21.Ego dabo uobis os,& ſapiẽtiã,& ſciẽtiã cui non poterunt reſiſtere aduerſarij veſtri. Sed hoc donũ non datur quibuſcũque non cum certa obſeruatione, ſed ſm arbitrium ſpiritusſancti,ſecundum Apoſt.1.Cor.12.Alij quidem datur per ſpiritum ſermo ſapientiæ.Alij ſermo ſcientiæ ſm eundem ſpiritum.Et poſt ſubditur.Hæc omnia operatur vnus, atque idem ſpiritus videns ſingulis prout vult. Ad dæmones aũt non pertinet illuminare intellectum,acquiſitio aũt ſapientiæ & ſcientiæ ſit p illuminationem intellectus, & ideo nullus vnquã per dæmones ſciẽtiam acquiſiuit. Vnde Aug. dicit in 10. de ci. Dei ad Porphiriũ,Fateris qđ Etheurgicis theletis in operationib.intellectuali aĩæ nihil purgationis accidit, qđ eã faciat idoneam ad videndum dñm ſuum, & perſpicienda quæ vera ſũt, qualia aũt omnia ſunt ſcientiarum theoremata. Poſſunt tamẽ dæmones verbis hoĩbus colloquentes exprimere aliqua ſcientiarum documenta,ſed hæc non quęruntur per artem notoriã.

DE obſeruantijs quæ ordinantur ad immutationẽ corporũ, videtur ꝙ ſint licitę. Quia licitum eſt vti naturalibus virtutibus corporũ ad ꝓprios effectus inducendos.Res aũt naturales habẽt quaſdã virtutes occultas,quarum rõ ab hoĩe aſſignari non põt,Sicut ꝙ adamas trahit ferrum,& multa alia quæ Aug. enumerat 21.de ciuita.Dei. ergo videtur ꝙ vti hmõi rebus ad corpora immutanda non ſit illicitum. Præterea. Sicut corpora naturalia ſubduntur corporibus cœleſtibus,ita ẽt corpora artificialia, ſed corpora naturalia ſortiunt̃ quaſdã virtutes occultas ſpeciẽ conſequentes ea impreſſione corporũ cœleſtiũ, ergo etiã corpora artificialia, puta imagines ſortiuntur aliquã virtutem occultã a corporibus cœleſtibus ad aliquos effectus cauſandos, ergo vti eis & alijs hmõi non eſt illicitũ. Præterea,dæmones ẽt multipliciter poſſunt corpora immutare, vt dicit Aug.3.de Tri. ſed eorũ virtus a Deo eſt,ergo licet vti eorũ virtute ad aliquas hmõi immutationes faciendas. Sed contra eſt qđ Aug dicit 3. de doctr.Chriſtiana.Ad ſuperſtitionem pertinent volumina vel molimina magicarum artium,& ligaturæ,& remedia,quę medicorum vera medicina condẽnat,ſiue in præcantationibus,ſiue in quibuſdã notis quas characteres vocant, ſiue in quibuſdã rebus ſuſpendendis atque inſignandis. Reſponſio,dicendũ ꝙ in his quæ fiunt ad corporales effectus inducendos, cõſiderandũ eſt vtrum naturaliter videantur poſſe tales effectus cauſare, Sic.n.nõ erit illicitũ. Licet.n.cauſas naturales adhibere ad proprios effectus, dum aũt nõ videãtur tales effectus poſſe cauſare, cõſequẽs eſt, ꝙ non adhibeantur ad hos effectus cauſandos, tanq̃ cauſæ ſed ſolũ quaſi ſigna,& ſic pertinẽt ad pacta ſignificationum cum dæmonibus inita. Et Aug.dicit 21.de ciu.Dei. Alliciuntur dæmones per creaturas,quas non ipſi ſed Deus condidit, delectabilibus pro ſua diuerſitate diuerſis,nõ aũt ut aĩalia cibis,ſed vt ſpiritus ſignis,quæ cuiuſque delectationi congruunt p varia genera lapidum,herbarũ,lignorũ,aĩaliũ,carminum,rituũ.Ad primũ ergo dicendum ꝙ ſi ſimpliciter adhibeãtur res naturales ad aliquos effectus producẽdos ad quos putantur habere naturalẽ virtutẽ non eſt ſuperſtitioſum neq; illicitum.Si vero adiungant̃ vel characteres aliqui,uel aliqua nomina, vel aliæ quæcunq; obſeruationes,quas manifeſtũ eſt naturaliter efficaciã non hr̃e,erit ſuperſtitioſum & illicitũ.Ad ſm dicẽdũ, ꝙ virtutes naturales corporũ naturaliũ conſequunt̃ eorũ formas ſubſtantiales, quas ſortiũtur ex impreſſione cœleſtiũ corporũ.Et ideo ex eorũ impreſſione ſortiunt̃ quaſdã virtutes actuales.Sed corporũ artificialium formæ procedũt ex cõceptione artificis,& cũ nihil aliud ſit q̃ cõpoſitio,ordo,& figura,vt dicitur in 1.Phi. non pñt hr̃e naturalẽ virtutẽ ad agendũ. Et inde eſt ꝙ ex impreſſione cœleſtium corporũ nullã virtutẽ ſortiuntur,inquantũ ſunt artificialia,ſed ſolũ ſm materiam naturalẽ,falſum eſt ergo qđ Porphyrio videbatur, vt Aug.dicit 10.de ci.Dei. Herbis,& lapidibus, & animãtibus, & ſonis certis quibuſdã,ac vocibus,& figurationibus,atq; figmẽtis quibuſdã ẽt obſeruatis in cęli cõuerſione motib.ſyderũ fabricari i terra ab hoĩbus poteſtatẽ idoneas ſyderũ varijs effectibus exequendis,quaſi effectus magicarũ artiũ ex virtute cœleſtium corporum prouenirent.Sed ſicut Aug.ibidem ſubdit. Totũ hoc ad dæmones pertinet ludificatores aĩarũ ſibi ſubditarũ. Vnde & imagines quas Aſtronomicas vocant,ex operatione dæmonũ habent effectũ, cuius ſignum eſt, ꝙ neceſſe eſt eis inſcribi quoſdã characteres,qui naturaliter ad nihil operantur. non.n.eſt figura actionis naturalis principiũ. Sed in hoc diſtãt Aſtronomicę imagines a Nigromãticis,quia in Nigromãticis fiũt expreſſæ inuocationes & ſumigia q̃dã. Vnde pertinẽt ad expreſſa pacta cũ dæmonibus inita, ſed in alijs imaginibus ſunt q̃dã tacita per q̃dã pacta figurarũ ſeu characterum ſigna. Ad tertium dicendum, ꝙ ad dominiũ diuinæ poteſtatis pertinet cui dæmones ſubſunt vt eis vtatur Deus ad quodcunq; voluerit, ſed homini nõ eſt ptãs ſuper dæmones cõmiſſa, vt eis vti poſſit licitẽ ad quodcunque voluerit,ſed ei eſt contra dæmones bellum indictũ. Vnde nullo modo licet hoĩ dæmonũ auxilio vti p pacta tacita vel expreſſa.

DE obſeruãtijs quæ ordinãtur ad cõiecturas de futuris eufortunijs vel infortunijs aſſumendas,vr̃ ꝙ nõ ſint illicitæ. Inter alia.n. euſortunia hoĩum ſunt ẽt infirmitates, ſed infirmitates in hoĩbus quædã ſigna præcedunt, q̃ ẽt a medicis obſeruantur: ergo obſeruare hmõi ſignificationes non vr̃ eſſe illicitũ. Præterea. Irrationabile eſt negare illud quod quaſi cõiter oẽs experiuntur,ꝙ aliqua tpa vel loca vel uerba audita, uel occurſus hoĩum uel aĩaliũ, aut diſtorti aut inordinati actus, aĩ quod præſagium habent boni uel mali futuri, ergo obſeruare iſta nõ ur̃ eſſe illicitum. Præterea actus hoĩum,& euentus ex diuina prouidentia diſponũtur,ſm ordinem quendã ad quẽ pertinere uidentur,ergo ur̃ ꝙ præcedentia ſint ſubſequentium ſigna. Vnde ea quæ antiquis patribus cõtigerunt,ſigna ſunt eorũ quę in nobis cõplent̃,ut patet p Apoſt.1.Cor.10. Obſeruare aũt ordinẽ ea diuina prouidẽtia procedentẽ nõ eſt illicitũ, ergo obſeruare hmõi præſagia non ur̃ eſſe illicitũ. Sed contra eſt ꝙ dicit Aug. in 2.de Doct. Chriſtia. ꝙ ad pacta cum dæmonibus inita pertinẽt millia inanium obſeruationũ puta ſi mẽbrum aliqđ ſalierit, ſi iunctis ambulantibus amicis lapis,aut canis, aut puer medius interuenerit. Limen calcare cum ante domum ſuã aliq̃s tranſit, redire ad lectum,ſi quis cũ ſe calciat ſternutauerit. Redire domum ſi procedens offenderit, cũ ueſtis a ſoricibus roditur, plus timere ſuperſtitionẽ mali futuri, quã præſens damnũ dolere. Reſponſio, dicendum ꝙ hoĩes oẽs hmõi obſeruationes attẽdũt non ut quaſdã cauſas, ſed ut quædã ſigna futurorum euẽtuum bonorum uel malorum. Non obſeruantur aũt ſicut ſigna a Deo, tradita,cũ non ſint introducta ex auctoritate diuina, ſed magis uanitate humana cooperante dæmonum malitia, qui nituntur aĩas hominum hmõi uanitatibus implicare,& ideo manifeſtum eſt oẽs hmõi obſeruantias eſſe ſuperſtitioſas & illicitas, & uidentur eſſe quædã reliquiæ idolatriæ,ſm q̃ obſeruabantur auguria,& quidã dies fauſti uel Infauſti, quod quoddãmodo pertinet ad diuinationẽ, quæ fit p aſtra, ſm quę diuerſificant̃ dies, niſi ꝙ hmõi obſeruationes ſunt ſine rõne & arte, unde ſunt magis uanæ & ſuperſtitioſæ. Ad primum ergo dicendum ꝙ infirmitatũ cauſę procedunt in nobis ex quibus aliqua ſigna procedũt futurorũ mẽbrorũ, q̃ licite a medicis obſeruantur. Vnde & ſiquis præſagiũ futurorũ euentuũ conſideret ex ſua cauſa, non erit illicitũ. Sicut ſi ſeruus timeat flagella uidẽs dñm iratum,& ſimile ẽt eſſe poſſet, ſi quis timeret nocumentũ alicui puero ex oculo faſcinãte, ſic aũt non eſt in hmõi obſeruationib. Ad ſm dicendũ ꝙ hoc quod a principio in iſtis obſeruationibus aliquid ueri hoĩes experti ſunt caſu accidit, ſed poſtmodũ cũ hoĩes inceperũt hmõi obſeruãtijs ſuũ aĩum implicare,multa ſm hmõi obſeruationes eueniũt p deceptionẽ dæmonũ, ut his obſeruationibus hoĩes implicati curioſiores fiãt, & ſe magis ingerãt multiplicib. laqueis pnitioſi erroris, ut Aug.dicit in 2.de doct.Chriſtia. Ad tertiũ dicẽdũ ꝙ i his populo Iudæorũ, ex quo Chriſtus erat naſciturus nõ ſolũ dicta, ſed ẽt facta fuerũt ꝓhibita,ut Aug. dicit cõtra Fauſtũ. Et iõ licitũ eſt illa facta aſſumere ad nr̃ã inſtructionẽ ſicut ſignis diuinitus datis, nõ aũt oĩa q̃ agũt p diuinã ꝓuidentiã ſic ordinãtur,ut ſint futurorũ ſigna,ut rõ nõ ſequit̃.

DE ſuperſtitionibus ſacrorum uerborum ad collum ui ꝙ non ſint illicitæ. Non.n.diuina uerba minoris ſunt efficaciæ cum ſcribuntur, q̃ cum proferuntur, ſed licet aliqua ſacra uerba dicere ad aliquos effectus puta ad ſanandum infirmos,ſicut Pater noſter. Aue Maria,uel qualitercunq; nomen Dñi inuocetur,ſm illud Matth.ult. In noĩe meo dæmonia eiicient, lin. lo.ſer.tol. ergo ur̃ ꝙ licitum ſit aliqua ſacra ſcriptura collo ſuſpendere in remediũ infirmitatis, uel cuiuſcunque nocumenti. Præterea uerba ſacra nõ minus operãtur in corporibus hoĩum q̃ in corporibus ſerpentũ & aliorũ aĩaliũ,ſed incantationes quædã efficaciã habent ad reprimẽdũ ſerpentes,uel ad ſanãdũ quædã alia aĩalia. Vnde dr̃ in Pſ. Sicut aſpidis ſur.& ob.aur.ſu. q̃ nõ ex.uo.in.ſic ergo licet ſuſpẽdere ſacra uerba ad remediũ hoĩum. Præterea uerbũ Dei nõ eſt minoris ſanctitatis q̃ ſanctorũ reliquiæ, ſed licet hoĩ uerbo uel ſcripto uerba ſacræ ſcripturæ ad ſuã tutelã aſſumere. Vnde dicit Aug. ꝙ nõ minus eſt uerbũ Dei q̃ corpus Chriſti,ſed licet homini reliqas ſanctorũ collo ſuſpendere,uel qualitercũq; portare,ergo ſimiliter licet hoĩ uerba ſacræ ſcripturæ ad ſuã tutelã aſſumere. Sed cõtra eſt qđ Chryſoſt. dicit ſup Matt. Quia aliq̃ partẽ euãgelij ſcriptã circa collũ portãt,ſed nõne quotidie euãgeliũ in eccleſia legitur, & audit ab hoĩbus? Cui ergo in auribus poſita euãgelia nihil proſunt,quomodo

poſſunt

poſſunt eum circa collum ſuſpenſa ſaluare? deinde. Vbi eſt virtus euangelij, in figuris litterarum, an in intellectũ ſenſuum, ſiue in figuris bene circa collũ ſuſpenſis, ſi in intellectu, ergo melius in corde hominum proſunt, quam circa collum ſuſpenſa. Reſponſio, dicendum quòd in omnibus incantationibus vel ſcripturis ſuſpẽſis duo cauenda videntur. Primo quidem quid ſit quod profertur vel ſcribitur, quia ſi eſt aliquid ad incantationes dæmonum pertinẽs manifeſtè eſt ſuperſtitioſum & illicitum. Similiter & videtur eſſe cauendum ſi contineat ignota nomina, ne ſub illis aliquid illicitũ lateat. Vnde Chriſ. dicit ſuper Matth. ꝙ phariſeorum magnificantium fimbrias ſuas exemplo nunc multi aliqua nomina hebraica angelorum confingunt & ſcribunt & alligant quæ non intelligentibus metuenda videntur. Eſt etiam cauendum ne quid falſitatis contineat, quia ſic eius effectus non poteſt expectari a Deo qui nõ eſt teſtis falſitatis. Deinde ſecundo cauẽdum eſt, ne cum verbis ſacris contineantur ibi aliqua vana, puta aliqui characteres inſcripti, præter ſignum crucis, aut ſi ſpes habeatur in modo ſcribendi, aut ligandi, aut in quacunque huiuſmodi vanitate, quæ ad diuinam reuerentiam nõ pertineat, quia hoc iudicaretur ſuperſtitioſum, alias autem eſt illicitum. Vnde in decretis dicitur. 26. q. 6. c. Non liceat Chriſtianis &c. Nec in collectionibus herbarum, quæ medicinales ſunt aliquas obſeruationes aut incantationes liceat attendere, niſi tantum cum ſymbolo diuino, aut oratione dominica, vt tantum creator omnium Deus honoretur. Ad primum ergo dicendum ꝙ proferre diuina verba, aut inuocare diuinum nomen, ſi reſpectus habeatur ad ſolam Dei reuerentiam, a qua expectatur effectus, licitũ erit. Si vero habeatur reſpectus ad aliquid aliud vanè obſeruatum erit illicitum. Ad ſecundum dicendum, quòd etiam in incantationibus ſerpentum vel quorumcunq; animalium, ſi reſpectus habeatur ſolummodo ad verba ſacra, & ad virtutem diuinam licitum erit, ſed plerunq; tales præcantationes habent illicitas obſeruãtias, & per dæmones ſortiuntur effectum, & præcipuè in ſerpentibus, quia ſerpens fuit primum dæmonis inſtrumentũ ad hominem decipiendum. Vnde dicit gloſa ibidem. Notandum eſt, quia non laudatur a ſcriptura vndecunque datur in ſcriptura ſimilitudo, vt patet de iniquo iudice qui rogantem viduam vix audiuit. Ad tertium dicẽdum, quòd eadem ratio eſt de portatione reliquiarum, quia ſi portentur ex fiducia Dei & ſanctorum quorum ſunt reliquiæ, non erit illicitum. Si aũt circa hoc attenderetur aliquid aliud vanum, puta ꝙ vas eſſet triangulare, aut aliquid huiuſmodi, quod non pertineret ad reuerentiam Dei & ſanctorum, eſſet ſuperſtitioſum & illicitum. Ad quartum dicendum, quòd Chriſoſt. loquitur, ibi, quãdo reſpectus habetur magis ad figuras ſcriptas, quam ad intellectum verborum.

De infidelitate. Diſt. XXIX.

DEinde conſiderandum eſt de errore præcipue contra fidem. circa quod conſideranda ſunt quatuor. Primo de infidelitate in communi. Secundo de hæreſi. Tertio de apoſtaſia a fide. Quarto de ſciſmate. Circa primum conſiderãda ſunt duodecim. Primo vtrum infidelitas ſit peccatum. Secũdo in quo ſit ſicut in ſubiecto. Tertio vtrum ſit maximum peccatorum. Quarto vtrum omnis actio infidelium ſit peccatum. Quinto de ſpeciebus infidelitatis. Sexto de comparatione earum adinuicem. Septimo vtrum cum infidelibus ſit diſputandum de fide. Octauo vtrum ſint cogendi ad fidẽ. Nono vtrum ſit eis communicandum. Decimo vtrum poſſint chriſtianis fidelibus preeſſe. Vndecimo vtrum ritus infidelium ſint tolerandi. Duodecimo vtrum pueri infidelium ſint inuitis parẽtibus baptizandi. Ad primum. ſ. vtrum infidelitas ſit peccatum, dicendũ quòd infidelitas accipitur dupliciter. Vno modo ſecundum purã negationem fidei, vt dicatur infidelis ex hoc ſolo quòd non habet fidem. Alio modo poteſt intelligi infidelitas ſecundum contrarietatem ad fidem, quia. ſ. aliquis repugnat auditui fidei, vel etiam cõtemnit ipſam, ſecundum illud Iſ. 50. Quis credidit auditui noſtro & in hoc propriè perficitur ratio infidelitatis, & ſecundum hoc infidelitas eſt peccatum. Si autem accipiatur infidelitas ſecundũ puram negationem, ſicut in illis, qui nihil audierunt de fide, non habet rationem peccati, ſed magis pœnæ, quia talis ignorantia diuinorum, ex peccato primi parentis eſt ſubſecuta. Qui autem ſic ſunt infideles, damnantur quidem propter alia peccata, quæ ſine fide remitti non poſſunt, non autem damnantur propter infidelitatis peccatum. Vnde dominus dicit Ioh. 15. Si non veniſſem & eis locutus non fuiſſem, peccatum non haberent. Quod exponens Aug. dicit, ꝙ loquitur de illo peccato, quo non crediderunt in Chriſtum. Oritur autem infidelitas ex ſuperbia, ex qua contingit quòd homo intellectum ſuum non vult ſubijcere regulis fidei, & ſano intellectui patrum. Vnde Greg. dicit. 31. Mor. ꝙ ex inani gloria oriuntur nouitatum præſumptiones: quis poſſet dici, ꝙ ſicut virtutes theologicæ non reducuntur ad virtutes cardinales, ſed ſunt priores eis, ita etiã vitia oppoſita virtutibus cardinalibus non reducuntur ad vitia capitalia. Ad ſecundum. ſ. in quo ſit infidelitas ſicut in ſubiecto, dicẽdum ꝙ peccatum dicitur eſſe in aliqua potentia, quæ eſt principiũ actus peccati. Actus autem peccati poteſt eſſe duplex principium. Vnum quidem prius & vniuerſale, quod importat omnes actus peccatorum, & hoc principium eſt voluntas, quia omne peccatum eſt voluntarium. Aliud autem principium peccati eſt proprium & proximum, quod elicit peccati actum. Sicut concupiſcibilis eſt principium gulæ & luxuriæ, & ſecundum hoc gula & luxuria dicũtur eſſe in concupiſcibili. Diſſentire autem, qui eſt proprius actus infidelitatis, eſt actus intellectus ſed moti a voluntate, ſicut & aſſentire, & ideo infidelitas ſicut & fides eſt quidem in intellectu ſicut in proximo ſubiecto, in voluntate autem ſicut in primo motiuo, & ſecũdum hoc dicitur eſſe omne peccatum in voluntate. Ad tertium. ſ. vtrum infidelitas ſit maximum peccatorum, dicendum ꝙ omne peccatum formaliter conſiſtit in auerſione a Deo. Vnde tanto aliquid peccatum eſt grauius, quanto per ipſum homo magis a Deo ſeparatur, per infidelitatem autem maxime homo a Deo elongatur, quia nec veram Dei cognitionem habet, per falſam autem cognitionem ipſius non appropinquat ei, ſed magis ab eo elongatur nec poteſt eſſe quòd quantum ad quid Deum cognoſcat, qui falsã opinionem de ipſo habet, quia id quod ipſe opinatur nõ eſt Deus. Vnde manifeſtum eſt quòd peccatum infidelitatis eſt maius omnibus peccatis, quæ contingunt in peruerſitate morum, ſecus autem eſt de peccatis oppoſitis alijs virtutibus theologicis. Licèt autẽ peccatum infidelitatis ſecundum genus ſuum ſit maximum peccatorum, poteſt tamen eſſe minus graue alio peccato ſecũdum aliquas circumſtantias. Vnde 6. q. 1. Vtrum catholicum peſſimum in moribus, alicui hæretico, in cuius vita, preter id quod hæreticus eſt, non inueniunt homines quod reprehendat, præponere debeamus, nõ audeo inquit Aug. præcipitare ſententiam, propter hoc aũt non fuit auſus præcipitare ſententiam, quia peccatum hæretici, & ſi ſit grauius ſecundum genus ſuum: poteſt tamen ex aliqua circunſtantia alleuiari, & econtra peccatum catholici, ex aliqua circunſtantia aggrauari. Item nota quòd infidelitas habet reſpectum ad ea quæ ſunt fidei, & ex hac parte habet rationem peccati grauiſſimi. Item habet ignorantiam adiunctam, & ex hac parte habet aliquam rationem excuſationis, maxime quando aliquis peccat ex ignorantia, nõ ex malitia. Sicut fuit in Apoſtolo Paulo, qui de ſeipſo dicit primo Thim. 1. Prius fui blaſphemus, & perſecutor & contumelioſus, ſed miſericordiam conſecutus ſum, quia ignorans feci in incredulitate. Hic etiam ſciendum, quòd infidelis pro peccato infidelitatis grauius punitur, quam alius peccator, pro quocunque alio peccato, conſiderato genere peccati, ſed pro alio peccato, puta pro adulterio ſi committatur ab infideli & a catholico, cæteris paribus, plus peccat catholicus, quam infidelis, tum propter notitiam, veritatis, ex fide, tum etiam propter fidei ſacramenta, quibus imbutus eſt, quibus peccando contumeliam facit. Vnde Heb. 10. Irritam quis faciens legem Moyſi, duobus aut tribus teſtibus abſque vlla miſeratione, moritur, quantomagis putatis deteriora mereri ſupplicia, qui filium Dei conculcauerit, & ſanguinem teſtamenti pollutum duxerit, in quo ſanctificatus eſt, & ſpiritui gratiæ contumeliam fecerit? Ad quartum. ſ. vtrum quælibet actio infidelis ſit peccatũ, dicendum, quòd peccatum mortale tollit gratiam gratum facientẽ, non autem totaliter corrumpit bonum naturæ, vnde cum infidelitas ſit quoddam peccatum mortale, infideles quidem gratia carẽt, remanet tamen in eis aliquod bonum naturæ. Vnde manifeſtum eſt, quòd infideles non poſſunt operari opera bona, quæ ſunt ex grã. ſ. opera meritoria, tñ opa bona ad quæ ſufficit bonum naturæ aliqua operari poſſunt. Vnde non oportet quòd in omni ope ſuo peccent, ſed qñcunq; aliquod opus operantur ex infidelitate, tunc peccant. Sicut. n. fidelis põt aliquod peccatũ in actu cõmittere, quẽ nõ refert ad fidei finem, vel venialiter, vel ẽt mortaliter peccando, ita infidelis põt aliquẽ bonũ actũ facere in eo qđ non refert ad fine infidelitatis. Nec obſtat verbum Apoſtoli Ro. 14. Omne quod non eſt ex fide, peccatum eſt. Glo. Omnis infideliũ vita eſt peccatũ. Sed tã textus q̃ glo. intelligenda ſunt, vel quia vita infideliũ nõ põt eſſe ſine fide, cũ peccata ſine fide nõ tollantur, vel quia quicquid agũt ex infidelitate peccatũ eſt. Vnde ibidẽ ſubditur, quia oĩs infideliter viuens vel agens vehemẽter peccat. Ad quintum. ſ. vtrũ ſint plures ſpecies infidelitatis, dicendũ quòd quælibet virtus conſiſtit in hoc quòd attingat aliquã regulã cognitionis vel operationis humanæ. Attingere aũt regulã eſt vno modo circa vnã materiã. Sed a regula deuiare cõtingit multipliciter, & vni virtuti multa vitia opponuntur. Diuerſitas aũt vitiorũ, quæ vnicuiq; virtuti opponitur põt cõſiderari dupliciter. Vno modo ſecundum diuerſam habitudinẽ ad virtutẽ & ſecundum hoc determinatæ ſunt quædã ſpẽs vitiorũ quæ opponuntur virtuti. Sicut virtuti morali opponitur vitiũ ſecundum exceſſum ad virtutẽ, & aliud vitiũ ſecundum defectum a virtute. Alio modo põt cõſiderari diuerſitas vitiorum oppoſitorũ vni virtuti ſecundum corruptionẽ diuerſorum, quæ pertinent ad virtutẽ, & ſecundum hoc vni virtuti, puta temperantiæ vel fortitudini opponuntur infinita vitia, ſecundũ

quòd infinitis modis contingit diuerſas circunſtantias virtutis corrumpi, vt a rectitudine virtutis recedatur. Vnde Pitagorici malum poſuerunt infinitum. Sic ergo dicendum ꝙ ſi infidelitas attendatur ſecundum comparationem ad fidem, diuerſæ ſunt infidelitatis ſpecies, & numero determinatæ. Cum .n. peccatum infidelitatis conſiſtat in renitendo fidei, hoc poteſt contingere dupliciter, quia aut renititur fidei nondum ſuſceptæ, & ſic eſt infidelitas Paganorũ vel Gentilium, aut renititur fidei Chriſtianæ ſuſceptæ, vel in figura, & ſic eſt infidelitas Iudæorum, vel in ipſa manifeſtatione veritatis, & ſic eſt infidelitas Hæreticorum. Vnde in generali poſſunt aſſignari tres prædictę ſpecies infidelitatis. Si vero diſtinguãtur infidelitatis ſpecies ſecundum errorem, in diuerſis quæ ad fidem pertinent, ſic non ſunt ſpecies determinatæ infidelitatis, poſſunt enim errores in infinitum multiplicari, vt patet per Aug. in libro de hereſibus. Et nota quòd ſicut formalis ratio alicuius peccati pôt attendi dupliciter; vno modo ſecundum intentionem peccantis, & ſic id ad qđ conuertitur peccans eſt formale obiectum in peccato, & ex hoc diuerſificatur eius ſpecies; alio modo ſm rõnem mali, & ſic illud bonum a quo receditur, eſt formale obiectum peccati, ſed ex hac parte peccatum non habet ſpeciem, immo eſt priuatio ſpeciei. Sic dicendum quòd infidelitatis obiectum eſt veritas prima, ſicut a qua recedit, ſed formale obiectum, ſicut ad quod conuertitur eſt ſenentia falſa quam ſequitur, & ex hac parte eius ſpecies diuerſificantur. Vnde ſic charitas eſt vna quæ inheret ſummo bono, ſunt autem diuerſa vitia charitati oppoſita, quæ per conuerſionem ad diuerſa bona temporalia recedunt ab vno ſummo bono, & iterũ ſecundum diuerſas habitudines inordinatas ad Deum: ita etiam fides eſt vna virtus, ex hoc quòd adhęret vni primæ veritati, ſed infidelitatis ſpecies ſunt multæ, ex hoc quòd infideles diuerſas falſas ſententias ſequuntur. Sicut autem fides eſt vna, quia multa credit ĩ ordine ad vnum, ita infidelitas pôt eſſe vna ẽt ſi in multis erret, inquantum omnia habent ordinem ad vnum, nihil tamen prohibet hominem diuerſis infidelitatis errare ſpeciebus, ſicut etiam poteſt vnus homo diuerſis vitiis ſubiacere, & diuerſis corporalibus morbis. Ad ſextum .ſ. de comparatione ſpecierum infidelitatis adinuicem .ſ. quæ ſit grauior, vtrum infidelitas Iudæorum & hereticorũ ſit grauior infidelitate gẽtilium. Dicendum quòd infidelitate duo poſſunt conſiderari. Quorum vnum eſt comparatio eius ad fidẽ, & ex hac parte aliquis grauius, cõtra fidam peccat qui fidei ſuſceptæ renititur, quam qui renititur fidei nondum ſuſceptæ. Sicut grauius peccat, qui non implet quod promiſit, quam ſi non impleat quod nunquam promiſit, & ſecundum hoc infidelitas hereticorũ qui profitentur fidem euangelij & ei renituntur corrumpentes ipſam grauius peccant, quam iudæi qui fidem euangelij & Chriſti nunquam ſuſceperunt. Sed quia ſuſceperunt eius figuram in veteri lege, malè interpretantes corrumpunt, ideo etiam eorum infidelitas eſt grauius peccatum, quam infidelitas gentilium qui nullo modo fidem euangelij ſuſceperunt. Aliud quod in infidelitate conſideratur eſt corruptio eorum quæ ad fidem pertinent, & ſecundũ hoc cum in pluribus errent gentiles quam Iudæi, & Iudęi quã hæretici, grauior eſt infidelitas gẽtilium q̃ Iudæorũ, & Iudæorũ q̃ hæreticorum, niſi forte quorundam, puta Manicheorũ. qui ẽt circa credibilia plus errant quam gentiles. Harum tamen duarum grauitatum prima præponderat ſecundæ, quantum ad rationẽ culpę, quia infidelitas habet rõnem culpæ magis ex hoc ꝙ renititur fidei, quã ex hoc quòd non habet ea quę fidei ſunt, hoc enim videtur magis ad rationem pene pertinere. Vnde ſimpliciter loquendo infidelitas hæreticorum eſt peſſima. Ad ſeptimum .ſ. vtrum cum infidelib⁹ ſit publicè de fide diſputandum, dicendum quòd in diſputatione fidei duo ſunt conſideranda. Vnum quidem ex parte diſputantis, aliud autem ex parte audientium. Ex parte quidem diſputantis eſt conſideranda intentio. Si enim diſputet tanquam de fide dubitãs & veritatem fidei pro certo non ſupponens ſed argumentis experiri intendens, proculdubio peccat tanquam dubius de fida & infidelis. Si autem diſputet quis de fide ad confutandam errores vel etiá ad exercitium, laudabile eſt. Ex parte vero audientium conſiderandum eſt vtrum illi qui diſputationem audiunt ſint inſtructi & firmi in fide, aut ſimplices & in fide titubantes. Et coram quidẽ ſapientibus in fide firmis nullum periculum eſt diſputare de fide, ſed circa ſimplices eſt diſtinguendum, quia aut ſunt ſollicitati aut pulſati ab infidelibus, puta Iudæis, vel hæreticis, ſiue paganis intendentibus corrumpere in eis fidem, aut omnino non ſunt ſollicitati ſuper hoc, ſicut in terris in quibus non ſunt aliqui infideles. In primo caſu neceſſe eſt publicè diſputara de fide, dummodo inueniantur aliqui ſufficientes, & idonei qui errores confutare poſſint, per hoc enim ſimplices in fide firmabuntur & tolletur infidelibus decipiendi facultas, & ipſa taciturnitas eorum qui reſiſtere deberent peruertentibus fidei veritatem, eſſet erroris confirmatio. Vnde in ſecũdo Paſto. Sicut enim incauta locutio in errorem pertrahit, ita indiſcretum ſilentium eos, qui erudiri poterant in errorẽ derelinquit. In ſecundo vero caſu periculoſum eſt publicè diſputare de fide coram ſimplicibus, quorũ fides eſt firmior, quòd nihil diuerſum audierunt ab eis qui credunt, & ideo non expedit eis vt verbum infidelium audiant diſputantium contra fidem. De his igitur quæ ſūt fidei diſputare quaſi de eis dubitando non licet, ſed propter veritatem manifeſtandam & errores cõfutandos. Oportet enim ad fidei confirmationem aliquando cum infidelibus diſputare, quandoq; quidem defendendo fidem, ſecundum illud. i. Pet. 4. Parati ſumus ad ſatisfactionem omni poſcenti nos rationem reddere de ea, quæ in nobis eſt ſpe & fide, quandoq; aũt ad conuincendos errantes ſecundum illud Tyt. 1. Vt ſis potans exhortari in doctrina ſana, & eos qui contradicunt arguere. Ad octauum .ſ. vtrum infideles ſint ad fidem compellendi, dicendum quòd infidelium quidam ſunt, qui nunquam ſuſceperunt fidem, ſicut gentiles & Iudæi, & tales nullo modo ſunt ad fidẽ compellendi vt ipſi credant, quia credere voluntatis eſt, ſunt tamen compellendi a fidelibus ſi facultas aſſit vt fidem non impediant, vel blaſphemijs vel malis perſuaſionibus vel ẽt apertis perſecutionibus, & propter hoc fideles Chriſti frequẽter contra infideles bellum mouent, non quidem vt eos ad credendum cogant, quia ſi ẽt eos vicilſent & captiuos haberent, in eorum libertate relinquerent an credere vellent, ſed propter hoc vt eos cõpellant ne fidem Chriſti impediant. Alii vero ſunt infideles qui quãque fidem ſuſceperunt, & eam profitentur, ſicut hæretici vel quicũque apoſtatę, & tales ſunt ẽt corporaliter compellendi, vt impleãt quod promiſerunt, & teneant quod ſemel ſuſceperunt. Illud autẽ Matth. 13. de zizaniis quod dicitur paterfamilias reſpõdiſſe ſeruis ſuis quærentibus. Vis imus & colligimus ea? non, ne forte colligentes zizaniam, eradicetis ſimul triticum, intellexerunt quidam, prohibitam eſſe non quidem excommunicationem hæreticorum, ſed occiſionem eorum. Dicit enim Criſ. Hoc dixit dominus prohibẽs occiſionem fieri, nec enim oportet interficere hęreticũ, quia ſi eos occideritis, neceſſe eſt multos ſanctorum ſubmitti. Et Aug. ad Vincentium de ſe dicit. Hæc pręmitus ſententia mea erat, neminem ad vnitatem Chriſti eſſe cogendum, verbo eſſe agendum, diſputatione pugnandum. Sed hæc opinio mea non contradicentium verbis ad enunciandum, ſed demonſtrantium ſumitur exemplis. Legum enim terror ita profuit, vt multi dicant gratias domino, qui vincula noſtra dirupit. Quod ergo dominus dicit, ſinite vtraque creſcere vſqua ad meſſem, qualiter intelligendum ſit apparet ex hoc quod ſubditur. Ne fortè colligentes zizania eradicetis cum eis ſimul & triticum. Vbi ſatis oſtendit, ſicut Aug. dicit contra epiſtolam Parmeniani. Cum metus iſte non ſubeſt, id eſt, quando ita cuiuſcũque crimen notum & omnibus execrabile apparet, vt vel nullos prorſus, vel non tales habeat defenſores per quos poſſit ſciſma contingere, non dormiat ſeueritas diſciplinæ. Ad nonum. ſ. vtrum cũ infidelibus ſit communicandum, dicendum quòd communio alicuius perſonæ interdicitur fidelibus dupliciter. Vno modo in pœnã illius, cui communio fidelium ſubtrahitur, alio modo ad cautelã eorum quibus interdicitur, ne alij communicent. Et vtraq; cauſa poteſt accipi ex verbis Apoſtoli. 1. Corin. 5. Nam poſtquam ſententiam excommunicationis protulit, ſubdit pro ratione. Neſcitis qa modicum fermentum totam maſſam corrumpit, & poſtea rõnem ſubdit, ex parte pęnæ per iudicium eccleſiæ illatę, cum dicit. Nõne de his quę ſunt intus vos iudicatis, Primo igitur modo non interdicit eccleſia fidelibus communionem infidelium, qui nullo modo fidem Chriſtianam receperunt, ſ. Paganorum vel Iudæorum, quia non habet de eis iudicare ſpirituali iudicio, ſed tpali, in caſu, cũ inter Chriſtianos commorantes aliquam culpam committunt, & per fideles tẽporaliter puniuntur. Sed iſto modo .ſ. in pœnã, interdicit eccleſia fidelibus cõionem illorũ infidelium, quia fide ſuſcepta deuiant, vel corrumpendo fidem fidelium ſicut hæretici, vel ẽt totaliter a fide recedẽdo, ſicut apoſtatæ. In vtroq; enim horum excommunicationis ſententiam profert eccleſia. Sed quãtum ad ſm modũ videtur eſſe diſtinguendum ſm diuerſas cõditiones perſonarum, negociorũ, & tẽporum. Si enim aliqui ſint firmi in fide, ita ꝙ ex cõione eorũ cũ infidelibus cõuerſio infideliũ magis ſperari poſſit q̃ fideliũ a fide auerſio, nõ ſunt prohibendi infidelib. cõicare, q̃ fidẽ nõ ſuſceperũt. ſ. Paganis vel Iudæis, & maxime ſi neceſſitas vrgeat. Si aũt ſunt ſimplices & infirmi in fide, de quorũ ſubuerſiona probabiliter timeri poſſit, prohibẽdi ſunt ab infideliũ cõione, & pcipuè ne magnã familiaritatẽ cũ eis habeãt, vel abſq; neceſſitate eis cõicẽt. Ad decimũ .ſ. vtrum infideles poſſint habere prælationẽ, vel dñium aliquod ſuper fideles, dicendũ, quòd circa hoc dupliciter loqui poſſumus. Vno modo de dñio vel plationе infideliũ ſup fideles de nouo inſtituẽda, & hoc nullo modo permitti debet, cedit eni hoc in ſcãdalũ, & in periculũ fidei. De facili enim illi qui ſubmittũtur aliorũ iuriſditioni, immutari poſſunt ab eis quibus ſubſunt, vt ſequãtur eorum imperium, niſi qui ſubſunt fuerint magnæ virtutis, & ſimiliter infideles contemnunt fidem, & fidelium cognoſcãt defectus Et ideo Apoſtolus prohibuit quòd fideles non cõtẽdãt Iudi

cio coram iudice infideli, & ideo nullo modo permittit eccleſia ꝙ infideles acquirant dominium ſuper fideles, vel qualitercunq; præficiantur in aliquo officio. Alio modo poſſumus loqui de dominio vel prælatione iam præexiſtente, vbi conſiderandum, quòd dominium & prælatio introducta ſunt ex iure humano. Diſtinctio autẽ fideliũ & infidelium eſt ex iure diuino. Ius autẽ diuinum quod eſt ex gratia, non tollit ius humanum, quod eſt ex naturali rõne. Diſtinctio fidelium & infidelium ſecũdum ſe conſiderata non tollit dominium vel prælationem infidelium ſuper fideles. Poteſt tamẽ iuſtè per ſententiam vel ordinationem eccleſię auctoritatem Dei habentis, tale ius dominij vel prælationis tolli, quia infideles merito ſuę infidelitatis merentur poteſtatem amittere ſuper fideles, q. transferuntur in filios Dei. Sed hoc quidem eccleſia qñq; facit, qñque non facit. In illis enim infidelibus, qui ẽt temporali ſubiectione ſubiciuntur eccleſiæ, & membris eius hoc ius eccleſia ſtatuit, vt ſeruus Iudæorum ſtatim factus Chriſtianus a ſeruitute liberetur, nullo precio dato, ſi fuerit vernaculus, id eſt in ſeruitute natos. Et ſimiliter ſi infidelis exiſtens fuerit emptus ad ſeruitium: ſi autẽ fuerit emptus ad mercationem, tenetur eum infra tres menſes exponere ad vendendum, nec in hoc iniuriam facit, quia cum ipſi Iudæi ſint ſerui eccleſiæ, poteſt diſponere de rebus eorum. Sicut & principes ſæculares multas leges ediderunt erga ſuos ſubditos in fauorem libertatis. In illis vero infidelibus, qui temporaliter eccleſiæ vel eius membris non ſubiacent, prædictum ius eccleſia nõ ſtatuit, ſed poſſet inſtituere de iure, & hoc facit ad ſcandalum vitandum. Sicut etiam Matth. 17. dominus oſtendit, ꝙ poterat ſe a tributo excuſare, quia liberi ſunt filii, ſed tamen mandauit tributum ſolui ad ſcandalum vitandum. Ita etiam Paulus cum dixiſſet, ꝙ ſerui dominos ſuos honorarent, ſubiungit, ne nomen domini, & doctrina blaſphemetur. Ad vndecimum. ſ. vtrum ſint ritus infidelium tolerandi, dicendum, quòd humanum regimen deriuatur a diuino regimine, & ipſum debet imitari. Deus autem quamuis ſit omnipotens, & ſummè bonus, permittit tamen aliqua mala fieri in vniuerſo, quæ prohibere poſſet, ne eis ſublatis maiora bona ex tollerentur, vel etiam peiora mala ſequerentur. Sic igitur & in regimine humano, illi qui præſunt rectè aliqua mala tolerant, ne aliqua bona impediantur, vel ne aliqua mala peiora incurrantur. Sicut Aug. dicit in lib. de ordine. Aufer meretrices de rebus humanis turbaueris omnia libidinibus. Sic igitur quamuis infideles in ſuis ritibus peccẽt, tolerari poſſunt vel propter aliquod bonũ qđ ex eis prouenit, vel propter aliquod malum quod uitatur. Ex hoc autẽ quòd Iudæi ritus ſuos obſeruant, in quibus olim præfigurabatur veritas fidei quam tenemus, hoc bonum prouenit ꝙ teſtimonium fidei noſtræ habemus ab hoſtibus, & quaſi in figura nobis repræſẽtatur quod credimus, & ideo in ſuis ritibus tolerantur. Aliorũ vero infidelium ritus, qui nihil veritatis aut vtilitatis afferunt, non ſunt aliqualiter tolerandi, niſi forte ad aliquod malum uitandum, ſ. ad uitandum ſcandalum, vel diſcidium, quod ex hoc poſſet prouenire, vel impedimentum ſalutis eorum, qui paulatim ſic tolerati conuertuntur ad fidem. Propter hoc etiam hæreticorum & paganorum ritus aliquando eccleſia tolerauit, quando erat magna infidelium multitudo. Ad duodecimum ſcilicet vtrum pueri Iudæorum, vel aliorum infidelium ſint inuitis parentibus baptizandi, dicendum, ꝙ maximam habet auctoritatem eccleſiæ conſuetudo, q̃ eſt ſemper in omnibus emulanda, quia & ipſa doctrina catholicorum doctorum ab eccleſia auctoritatem habet. Vnde magis eſt ſtãdum auctoritati eccleſiæ, quam auctoritati Aug. Hier. vel cuiuſcũque doctorum. Hoc autem eccleſiæ vſus nunquam habuit, quòd Iudæorum filii inuitis parentibus baptizarentur, quamuis fuerint retroactis tẽporibus multi catholici principes potentiſſimi, vt Conſtantinus, & Theodoſius, quibus familiares fuerunt ſanctiſſimi epiſcopi, vt Silueſter Conſtantino. & Ambroſius Theodoſio, qui nullo modo prætermiſiſſent hoc ab eis impetrare, ſi hoc eſſet cõſonũ rationi. Et ideo periculoſum vr̃ hanc aſſertionem de nouo inducere, vt præter conſuetudinem in eccleſia hactenus obſeruatã filii Iudæorum inuitis parentibus baptizentur, & huius eſt duplex cauſa. Vna quidem propter periculum fidei. Si.n. pueri nondum vſum rationis habentes baptiſmum ſuſciperent, poſtmodum cum ad pfectam ætatem peruenirent, de facili poſſent a parẽtibus induci vt relinquerent, quod ignorantes ſuſceperant, quod vergeret in fidei detrimentum. Alia vero ratio eſt, quia repugnat iuſtitiæ naturali: filius.n. naturaliter eſt aliquid patris, & primo quidem a parentib. non diſtinguitur ſecundum corpus quamdiu in matris vtero continetur, poſtmodum vero poſtquam ab vtero egreditur, antequã vſum liberi arbitrii habeat continetur ſub parentum cura, ſicut ſub quodam ſpirituali vtero, quamdiu.n. puer vſum liberi arbitrii non habet, non differt ab animali irrationali. Vnde ſicut bos vel equus eſt alicuius, vt vtatur eo cum voluerit ſecundum ius ciuile ſicut proprio inſtrumento, ita de iure naturali eſt quòd filius antequam habeat vſum rationis, ſit ſub cura patris. Vnde contra iuſtitiam naturalem eſſet, ſi puer antequam habeat vſum rationis, a cura parentum ſubtrahatur, vel de eo aliquid ordinetur inuitis parẽtibus. Poſtquam autem incipit habere vſum liberi arbitrij, iam incipit eſſe ſuus, & poteſt quantum ad ea quæ ſunt iuris diuini vel naturalis ſibipſi prouidere, & tunc eſt inducendus ad fidem, non coactione ſed perſuaſione, & poteſt etiam inuitis parentibus conſentire fidei & baptizari, non autem antequam habeat vſum rationis. Vnde de pueris antiquorum patrum dicitur, ꝙ ſaluati ſunt in fide parentum, per quod datur intelligi, quòd ad parentes pertinet prouidere filiis de ſua ſalute, præcipuè antequã habeant vſum rationis.

De hæreſi. Diſt. XXX.

DEinde conſiderandum eſt de hæreſi, circa quam quæruntur quatuor. Primo vtrum hæreſis ſit ſpecies infidelitatis. Secũdo de materia circa quam habeat eſſe hæreſis. Tertio vtrum hæretici ſint tolerandi. Quarto vtrum reuertentes ſint recipiendi. Ad primum. ſ. vtrum hæreſis ſit ſpecies infidelitatis dicendum, quòd nomen hæreſis electionem importat, ſicut dicit Hier. & habetur. 24. q. 3. hæreſis græce ab electione dicitur, eo ſcilicet quòd vnuſquiſq; eam ſibi eligit diſciplinam, quam putat eſſe meliorem. Electio aũt eſt eorum, quæ ſunt ad finem, ſuppoſito fine. In credendis aũt voluntas aſſentit alicui vero, tanquam proprio bono. Vnde quod eſt principale verum habet rationem finis vltimi, quę autem ſecundaria ſunt, habent rationem eorum, quæ ſunt ad finẽ. Quia vero quicunque credit alicuius dicto aſſentit, principale videtur eſſe, quòd finis ſit in vnaquaque credulitate ille cuius dicto aſſentitur, quaſi autem ſecundaria ſunt ea, quæ quis tenendo vult alicui aſſentire. Sic igitur qui rectè fidem chriſtianam habet ſua voluntate aſſentit Chriſto in his, quæ verè ad eius doctrinam pertinent. A rectitudine igitur fidei Chriſtianæ dupliciter aliquis põt deuiare. Vno modo quia ipſi fini non vult aſſentire, & hic habet quaſi malam volũtatem circa ipſum finem, & hoc pertinet ad ſpeciem infidelitatis Paganorũ vel Iudæorum. Alio modo per hoc quòd intẽdit quidẽ Chriſto aſſentire, ſed deficit in eligendo ea, quæ verè ſunt a Chriſto tradita, ſed ea quæ ſibi propria mens ſuggerit, & ideo hæreſis eſt infidelitatis ſpecies, pertinens ad eos qui fidem Chriſti confitentur, ſed eius dogmata corrumpunt. Et nota quòd vitia habent ſpeciem ex fine proximo, ſed ex fine remoto habent genus & cauſam. Sicut cum aliquis mechatur vt furetur, eſt ibi quidem ſpecies mechie ex proprio fine ſiue ex obiecto. Sed ex fine vltimo oſtenditur, ꝙ mechia ex furto oritur, & ſub eo cõtinetur ſicut effectus ſub cauſa, vel ſicut ſpecies ſub genere. Vnde & ſimiliter in propoſito, finis proximus hæreſis eſt adhęrere falſę ſententię propriè, & ex hoc ſpeciem habet, ſed ex fine remoto oſtenditur cauſa eius, ſ. ꝙ oritur ex ſuperbia vel cupiditate. Dicit enim Aug. in libro de vtilitate credẽdi, quòd hęreticus eſt, qui alicuius temporalis commodi & maximè gloriæ principatuſq; ſui gratia falſas aut nouas opiniones aut gignit aut ſequitur. Ad ſecundum. ſ. circa quæ ſit hæreſis, dicendũ, quòd de hæreſi nunc loquimur, ſecundum quòd importat corruptionem fidei Chriſtianę. Non aũt ad corruptionẽ fidei Chriſtianę pertinet ſi aliquis habeat falſam opinionem, in his q̃ non ſunt fidei, puta in geometralibus, vel ẽt in aliis huiuſmodi q̃ omnino ad fidem pertinere non poſſunt, ſed ſolum aliquis habet falſam opinionem circa ea quæ ad fidem pertinẽt, ad quam aliquid pertinet dupliciter. Vno modo directè & principaliter, ſicut articuli fidei. Alio modo indirectè & ſecũdario, ſicut ea ex quibus ſequitur corruptio alicuius articuli, & circa vtraq; poteſt eſſe hęreſis. Vnde dicit Hier. Quod quicunq; ſcripturam intelligit aliter quam ſpiritus ſancti ſenſus efflagitat, a quo ſcripta eſt, licet ab eccleſia non receſſerit, tamen hæreticus appellari põt. Ille aũt dicitur aliter exponere ſcripturam quam ſpiritusſanctus efflagitat, qui ad hoc expoſitionẽ ſacræ ſcripturæ retorquet, quòd contrariatur ei, quod eſt per ſpiritumſanctũ reuelatum. Vnde dicitur Ezech. 13. de falſis prophetis qui perſeuerauerunt cõfirmare ſermonem. ſ. per falſas expoſitiones ſcripturæ ſacræ. Inueniuntur aũt quoq; ſacri doctores circa ea, quæ ad fidem pertinent diſſentire, ſicut Aug. & Hier. circa ceſſationẽ legalium, & tamen hoc eſt abſq; vitio hæreticæ prauitatis. Quia ſicut dicit Aug. 24. q. 3. Si qui ſententiam ſuam, quam falſam atq; peruerſam nulla pertinaci animoſitate defendunt, quærũt aũt cãta ſollicitudine veritatẽ, parati corrigi cũ inuenerint, nequaq̃ ſunt inter hęreticos deputandi, quia. ſ. nõ habent electionẽ contradicentẽ eccleſiæ doctrinæ. Sic igiẽ aliqui doctores diſſenſiſſe videntur, vel ẽt circa ea quorũ nihil ad fidem pertinet, vtrum ſic vel aliter teneaẽ, vel ẽt in quibuſdã ad fidem pertinentib. quæ nondum erãt per eccleſiam determinata. poſtquam autem eſſent auctoritate vniuerſalis eccleſiæ determinata, ſi quis tali ordinationi pertinaciter repugnaret, hæreticus cenſeretur. Quæ quidem auctoritas principaliter reſidet in ſummo Pontifice. Dicitur. n. 24. q. 1. Quotiens fidei ratio ventilatur, arbitror oẽs fratres noſtros, & coepiſcopos nõ n ſi

ad Petrum.i.ſui nominis & honoris auctoritatem referri debere. Contra cuius auctoritatẽ nec Hier. nec Aug. nec aliquis ſacrorũ doctorum ſuam ſententiam defendit. Vnde dicit Hier. Hæc eſt fides papa beatiſſime, quã in catholica didicimus eccleſia, in qua ſi minus peritè, aut parum cautè fortè aliquid poſitum eſt, cupimus a te emendari, qui Petri fidem, & ſedem tenes. Si aũt hęc noſtra cõfeſſio Apoſtolatus tui vnius iudicio comprobatur, quicunque me culpare voluerit ſe imperitum vel maliuolum, vel etiam non catholicum, ſed hereticum comprobabit. Ad tertium.ſ. vtrum heretici ſint tolerandi, dicendum, quòd circa hereticos duo conſiderant. Vnum quidem ex parte ipſorum, aliud vero ex parte eccleſiæ Ex parte quidem ipſorum eſt peccatum per quod meruerunt nõ ſolũ ab eccleſia, per excommunicationem ſeparari, ſed etiam per mortem a mundo excludi. Multo enim grauius eſt corrumpere fidem, per quam eſt animę vita, quam falſare pecuniam, per quam tẽporali vitæ ſubuenitur. Vnde ſi falſarii pecuniæ, vel alii malefactores ſtatim per ſæculares principes iuſtæ morti traduntur, multomagis hæretici ſtatim exquo de hæreſi conuincuntur poſſunt non ſolum excommunicari ſed etiam iuſtè occidi. Ex parte aũt eccleſiæ eſt miſericordia ad errantium conuerſionem. Et ideo non ſtatim cõdẽnat, ſed poſt primam & ſecundam correptionem, ut Apoſtolus dicit. Poſtmodum uero ſi adhuc pertinax inueniatur, eccleſia de ipſius conuerſione non ſperans aliorum ſaluti prouidet, eum ab eccleſia ſeparando per excommunicationis ſententiam, & ulterius relinquit eum iudicio ſæculari, a mundo exterminandum per mortem. Dicit enim Hier. 24. q. 3. Secandæ ſunt putridæ carnes, & ſcabioſa ouis a caulis repellenda, ne tota domus, maſſa, & corpus, & pecora corrumpatur, ardeat, putreſcat, & intereat. Arrius in Alexandria una ſcintilla fuit, ſed quoniam non ſtatim oppreſſus eſt, totum orbem eius flamma populata eſt. Ad quartum. ſ. utrum reuertentes ab hæreſi ſint recipiendi, dicendum quòd eccleſia ſecundum diuinam inſtitutionem charitatem ſuam extendit ad omnes non ſolum amicos, uerumetiam inimicos, & perſequentes, ſecundum illud Matth. 5. Diligite inimicos ueſtros, benefacite his qui oderunt uos. Pertinet autem ad charitatem, ut aliquis bonum proximi uelit & operetur. Eſt autem duplex bonum. Vnum quidẽ ſpirituale.ſ. ſalus animæ, quò d principaliter reſpicit charitas, hoc enĩ quilibet ex charitate debet alii uelle. Vnde quantum ad hoc hæretici reuertentes ad fidem quotienſcunque relapſi fuerint ab eccleſia recipiuntur ad pęnitentiam, per quam impenditur eis uia ſalutis. Aliud eſt bonum quod ſecundariò reſpicit charitas. ſ. bonum temporale, ſicuti eſt uita corporalis, poſſeſſio mundana, & bona fama, & dignitas eccleſiaſtica ſiue ſecularis. Hoc. n. non tenemur ex charitate aliis uelle niſi in ordine ad ſalutem æternam, & eorum, & aliorum. Vnde ſi aliquid de huiuſmodi bonis exiſtens in uno, impedire poſſet æternam ſalutem in multis, non oportet quòd ex charitate huiuſmodi bonum uelimus ei, ſed potius quòd uelimus illo carere, tum quia ſalus ęterna præferenda eſt bono temporali, tum etiam quia bonum multorum præfertur bono unius. Si autem reuertentes ſemper reciperẽtur ut conſeruarentur in uita & aliis temporalibus bonis, poſſet in pręiudicium ſalutis aliorum hoc eſſe, tum quia ſi relaberentur alios inficerent, tum etiãm quia ſi ſine pena euaderent, aliqui ſecurius in hæreſim laberentur. Dicitur. n. Eccl. 9. Ex eo quòd non cito profertur contra malos ſententia, abſque ullo timore filii hominum perpetrant mala. Et ideo eccleſia primo quidem reuertẽtes ad fidem ab hęreſi non ſolum recipit ad pœnitentiam, ſed conſeruat eos in uita interdum, & reſtituit eos diſpenſatiuè ad eccleſiaſticas dignitates, quas prius habebant ſi uideantur uere conuerſi. Et hoc pro bono pacis frequenter legitur eſſe factum. Sed quando recepti interdum relabuntur, uidetur eſſe ſignum inconſtantiæ eorum circa fidem, & ideo ulterius redeuntes recipiuntur quidem ad pęnitentiam, non tamen ut liberentur a ſẽtentia mortis, unde non eſt ſimilis ratio de hæreticis relapſis, & aliis infidelibus, qui nunquam fidem ſuſceperunt, quia in iſtis apparet ſignum inconſtantiæ circa fidem, in aliis autem non apparet. Item & ſi dominus ſemper recipiat pœnitentes, ſecundum illud Ezech. 18. Quacunque hora ingemuerit peccator &c. Et Hiere. 3. in perſona domini. Fornicata es cum amatoribus multis, tamen reuertere ad me, & ego recipiam te dicit dominus, tamen hoc eccleſia non poteſt imitari, Deus enim ſcrutator eſt cordium, & uere reuertentes cognoſcit. Eccleſia uero, quia non nouit occulta cordiũ ſed neceſſe habet de his quæ patent exterius iudicare, præſumit eos non uere reuerti Qui cum recepti fuiſſent iterum ſunt relapſi, & ideo uiam ſalutis eis non denegat, ſed a mortis periculo nõ tuetur. Hoc etiam intelligendum, quòd licet unuſquiſque peccatum in ſe commiſſum remittere teneatur, propter quod Petro dictũ eſt Math. 18. Non dico tibi ſepties. ſed uſque ſeptuageſies ſepties. Per qđ datur intelligi ſecundum expoſitionem Hieronymi, quòd quotiẽſcunque quis peccauerit, eſt ei dimittendum, tamen non eſt ita de peccato in proximum commiſſum, quod non eſt noſtri arbitrii dimittere, ſicut dicit Hier. ſed in hoc eſt modus a lege ſtatutus ſecundum quòd congruit honori Dei, & vtilitati proximi.

De Apoſtaſia.

DEinde conſiderandum eſt de apoſtaſia. Circa quam conſiderãda ſunt duo. Primo vtrum apoſtaſia ad infidelitatẽ pertineat. Secundo vtrum ſubditi propter apoſtaſiam a fide abſoluantur, a dominio præſidentium apoſtatarum. Ad primum dicẽdum, quòd apoſtaſia importat retroceſſionem quandam a Deo. Quę quidem diuerſimodè fit ſecundum diuerſos modos, quibus homo Deo coniungitur. Primo namq; coniungitur homo Deo per fidem. Secundo per debitam & ſubiectam voluntatem ad obediendum pręceptis. Tertio per aliqua ſpecialia ad ſupererogationem pertinẽtia ſicut per religionem, & clericaturam, vel ſacrum ordinem. Remoto autẽ poſteriori remanet prius, ſed non conuertitur. Contingit ergo aliquem apoſtatare a Deo recedendo a religione quam profeſſus eſt, vel ab ordine quem ſuſcepit, & hoc dicitur apoſtaſia religionis vel ordinis. Contingit etiam aliquem apoſtatare a Deo per mentem repugnantem diuinis mandatis, quibus duabus apoſtaſijs exiſtentibus, adhuc poteſt remanere homo Deo coniunctus per fidem. Sed ſi a fide diſcedat, tunc omnino a Deo retrocedere videt, & ideo ſimpliciter & abſolutę eſt apoſtaſia, per quam aliquis diſcedit a fide quæ uocatur apoſtaſia perfidię. Et per hunc modum apoſtaſia ſimpliciter dicta ad infidelitatem pertinet. Nec importat determinatam ſpeciem infidelitatis, ſed quandam circunſtantiam aggrauantem, ſecundum illud 2. Peter 2. Melius erat veritatem non agnoſcere, quam poſt agnitam retroire. Sciendum autem quòd ad fidem pertinet non ſolum credulitas cordis, ſed etiam proteſtatio exterior fidei per exteriora verba vel facta, nam conſenſus eſt actus fidei, & per hunc modum quædam exteriora verba vel opera ad infidelitatem pertinent, inquantum ſunt infidelitatis ſigna per modũ quo ſignum ſanitatis ſanũ dicitur. Vnde illud Prou. 6. Homo apoſtata, vir inutilis graditur ore peruerſo, annuit oculis, terit pede, digito loquitur, prauo corde machinatur malum, & omni tempore iurgia ſeminat. Et ſi poſſit intelligi de qualibet apoſtaſia, tamẽ veriſſimè conuenit in apoſtaſia a fide. Quia.n. fides eſt primum fundamentum ſperandarum rerum. Et ſine fide impoſſibile eſt placere Deo, ſublata fide nihil remanet in homine, quod poſſit eſſe vtile ad ſalutem æternam. Et propter hoc primo dicitur apoſtaſia vir inutilis. Fides autem eſt vita animę, ſecundum illud Rom. 1. Iuſtus ex fide viuit. Sicut ergo ſublata vita corporali membra & partes hominis a debita diſpoſitione recedũt, ita ſublata vita iuſtitiæ, quę eſt per fidem apparet inordinatio in omnibus membris, & primo quidem in ore. per quod maximè manifeſtatur cor, ſecundo in oculis, tertio in inſtrumentis motus, quarto in uoluntate, quæ ad malum tendit, & ex his ſequitur, quòd iurgia ſeminet alios intendẽs ſeparare a fide, ſicut & ipſe receſſit. Ad ſecũdum. ſ. vtrum princeps propter apoſtaſiam a fide amittat in ſubditis quin teneantur ei obedire, dicendum quòd infidelitas ſicut ſupradictum eſt ſecũdum ſeipſam non repugnat dominio, eo quod dominium introductũ eſt de iure gentium, quod eſt ius humanum. Diſtinctio autem fidelium & infidelium eſt ſecundum ius diuinum, per quod non tollitur ius humanum. Sed aliquis per infidelitatem peccans põt ſentẽtialiter ius dominii amittere, ſicut & quandoq; propter alias culpas. Ad eccleſiam autem non pertinet punire infidelitatem in illis qui nunquam fidem ſuſceperunt, ſecundum illud Apoſtoli. 1. Corint. 5. Quid mihi de his qua foris ſunt iudicare, ſed infidelitatem illorum qui fidem ſuſceperunt poteſt ſententialiter punire, & conuenienter in hoc puniuntur, quòd ſubditis fidelibus dominari nõ poſſunt. Hoc enim contingere poſſet in magnam fidei corruptionẽ quia vt dictum eſt homo apoſtata ſuo corde machinatur malũ, & iurgia ſeminat intendens homines ſeparare a fide, & ideo quam cito aliquis per ſententiam denunciatur excommunicatus, propter apoſtaſiam a fide, ipſo facto ipſi ſubditi ſunt abſoluti a dominio eius, & iuramento fidelitatis quo ei tenebantur. Vnde extra dicit Greg. ſeptimus. Nos vitæ ſanctorum prædeceſſorum ſtatuta tenentes eos, quæ excommunicatis fidelitate aut ſacramento ſunt aſtricti, auctoritate apoſtolica abſoluimus, & ne ſibi fidelitatem obſeruent modis omnibus prohibemus, quouſque ad ſatisfactionem veniant. Apoſtatę autem ſunt excommunicati ſicut & hæretici, vt dicitur extra Ad abolendã. Legimus tamen fideles obediuiſſe apoſtatis. ſicut dicit Ambroſius ꝙ Iulianus Imperator licet eſſet apoſtata, habuit tamen ſub ſe Chriſtianos multos quibus cum dicebat Producite aciẽ pro defenſione reipublicę, obediebant ei. Sed illo tẽpore eccleſia in ſui nouitate nondum habebat poteſtatem terrenos principes compeſcendi, & ideo tolerauit fideles Iuliano apoſtatæ obedire in his, quæ non erant contra fidem, vt maius fidei periculum vitaretur. Legimus ẽt multos ſanctos infidelibus obediſſe, & ſeruiſſe. Sicut Ioſeph Pharaoni. Daniel Nabuch. Et Mardocheus Aſſuero. Sed alia ratio eſt de infidelibus, qui nunquam fidẽ ſuſceperunt, & de apoſtatis, vel hæreticis relapſis vt dictum eſt.

De

De ſciſmate.

DEinde conſiderandum eſt de ſciſmate. Circa quod conſiderãda ſunt quatuor. Primo vtrum ſciſma ſit ſpirituale peccatũ. Secundo vtrum ſit grauius infidelitate. Tertio de poteſtate ſciſmaticorum. Quarto de pęna eorum. Ad primum. ſ. utrum ſciſma ſit ſpirituale peccatum, dicendum, quod ſicut Iſid. dicit in li. Eth. Nomen ſciſmatis a ſciſſura vocatum eſt. Sciſſio autem unitati opponitur. Vnde peccatum ſciſmatis dicitur, quod directè & per ſe opponitur unitati. Sicut enim in rebus naturalibus id quod eſt per accidens non conſtituit ſpeciem, ita etiam nec in rebus moralibus, in quibus id quod eſt intentum eſt per ſe. Quod autem ſequitur præter intentionem eſt quaſi per accidens. Et ideo peccatum ſciſmatis propriè eſt ſpirituale peccatum, ex eo quòd intendit ſe ab unitate ſeparare quam charitas facit, quæ non ſolum alteram perſonam alteri unit ſpirituali dilectionis uinculo, ſed etiam totam eccleſiam in unitate ſpiritus. Et ideo propriè ſciſmatici dicuntur, qui propria ſponte & intentione ſe ab unitate eccleſiæ ſeparant, quæ eſt unitas principalis. Nam unitas particularis aliquorum adinuicem, ordinatur ad vnitatem eccleſiæ, ſicut compoſitio ſingulorum membrorum in corpore naturali ordinatur ad totius corporis unitatem. eccleſiæ autem unitas in duobus attenditur. ſ. in connexione membrorum eccleſiæ ad inuicem, ſeu in communicatione, & iterum in ordine omnium membrorum eccleſiæ ad unum caput, ſecundum illud Col. 2. Inflatus ſenſu carnis ſuę & non tenens caput ex quo totum corpus per nexus & connexiones ſubminiſtratum & conſtructum creſcit in augmentum Dei. Hoc autem caput eſt ipſe Chriſtus, cuius uicem in eccleſia gerit ſummus pontifex, & ideo ſciſmatici dicuntur qui ſubeſſe renuunt ſummo Pontifici, & qui membris eccleſię eidem ſubiectis communicare recuſant. Per alia quidem peccata diuiditur homo a Deo, ſicut dicitur Iſ. 49. Peccata ueſtra diuiſerunt inter uos & Deum ueſtrum. Sed hoc eſt per accidens & præter intentionem peccantis, accidit ea inordinata conuerſione eius ad commutabile bonum, & ideo non eſt ſciſma per ſe loquendo. Item licet omne peccatũ mortale ſit celeſtium inobedientia mandatorum, ſicut ait. Ambr. tamen non obedire præceptis eccleſiæ cum rebellione quadam cõſtituit ſciſmatis rationem, dico autem cum rebellione, cum pertinaciter præcepta contemnit, & iudicia eius ſubire recuſat. Hoc autem non facit quilibet peccator. Vnde non omne peccatũ eſt ſciſma. Eſt autem differentia inter ſciſma & hæreſim, quia ſecundum Aug. contra Fauſtum. Sciſma eſt eadem opinantẽ, atq; eodem ritu colentem quo cæteri, ſolo congregationis delectari diſcidio. Hęreſis vero diuerſa opinatur ab his quæ catholica credit eccleſia. Diſtinguuntur hæreſis & ſciſma ſecundum ea quibus vtrunque per ſe & directè opponitur. Nam hæreſis per ſe opponitur fidei. Sciſma autem per ſe opponitur vnitati eccleſiaſticæ charitatis. Et ideo ſicut fides & charitas ſunt diuerſæ virtutes, quamuis quicunque careat fide careat charitate, ita etiam ſciſma & hæreſis ſunt diuerſa vitia, quamuis quicunque eſt hæreticus ſit etiam ſciſmaticus, ſed non conuertuntur. Et hoc eſt quod dicit Hier. in epiſtola ad Galathas. Inter ſciſma & hæreſim hoc intereſſe arbitror, quòd hęreſis peruerſum dogma habet, ſciſma ab eccleſia ſeparat, & tamẽ ſicut amiſſio charitatis eſt via amittendi fidem, ſecundum illud. 1. Th. 6. A quibuſdam aberrantes. ſ. a charitate, & aliis huiuſmodi conuerſi ſunt in vaniloquium, ita etiam ſciſma eſt via ad hæreſim. Vnde Hier. ibidem ſubdit, ꝙ ſciſma in principio aliqua in parte poteſt intelligi diuerſum ab hæreſi. Cæterum nullum ſciſma eſt niſi ſibi aliquam hæreſim confingat, vt rectè ab eccleſiæ vnitate receſſiſſe videatur. Ad ſecundum. ſ. vtrum ſciſma ſit grauius peccatum infidelitate, dicendum ꝙ grauitas peccati dupliciter poteſt cõſiderari. Vno modo ſecundum ſuam ſpeciem. Alio modo ſecundũ circunſtantias. Et quia circunſtantiæ particulares ſunt, & infinitis modis variari poſſunt, quando quæritur in communi, de duobus peccatis quod ſit grauius, intelligenda eſt quęſtio de grauitate, quę attenditur ſecundum genus aut ſpeciem peccati, genus autem aut ſpecies peccati attenditur ex obiecto, & ideo illud peccatum quod maiori bono contrariatur, eſt ex ſuo genere grauius peccatum, ſicut peccatum in Deum, quam peccatum in proximum. Manifeſtum eſt autem quòd infidelitas eſt peccatum contra ipſum Deũ, ſecundum quòd ipſe eſt veritas prima cui fides innititur, Sciſma aũt eſt contra eccleſiaſticam vnionem, quæ eſt quoddam bonum participatum, & minus quam ſit ipſe Deus. Vnde manifeſtum eſt quòd peccatum infidelitatis ex ſuo genere eſt grauius quam peccatum ſciſmatis, licet poſſit contingere, quòd aliquis ſciſmaticus grauius peccet, quam quidam infidelis, propter maiorem contemptum, vel propter maius periculum quod inducit, vel propter aliquid huiuſmodi. Legitur tamen grauius eſſe punitum peccatũ ſciſmatis, quam peccatum hæreſis, vel idolatriæ, quod atteſtari videtur grauitati peccati, ſecundum illud Deu. 26. Secundum menſuram delicti, erit & plagarum modus. Quod autem grauius punitũ fuerit peccatum ſciſmatis, patet Numeri. 26. Si nouam rem fecerit dominus, vt aperiens terra, os ſuum deglutiat eos, & omnia quæ ad eos pertinent, deſcenderintq; viuentes in infernum, ſcietis ꝙ blaſphemauerunt dominum. Item decem tribus quæ vitio ſciſmatis a regno Dauid receſſerunt, grauiſſimè ſunt punitæ, ſicut habetur 4. Reg. 17. Peccatum vero infidelitatis vel idolatriæ humana manu gladio punitum eſt Exo. 32. cuius ratio eſt, quia iam manifeſtum erat per legem ſuſceptã ꝙ erat vnus Deus, & quòd non erant alij Dii colendi, & hoc erat apud eos per multiplicia ſigna confirmatum, & ideo non oportebat ꝙ peccantes contra hanc fidem punirentur miraculoſa, aliqua ſola pęna, ſed ſolum communi. Sed nõ erat ſic notum apud eos ꝙ Moyſes deberet eſſe ſemper eorũ princeps, & ideo rebellantes eius principatui oportebat miraculoſa & inconſueta pęna puniri. Vel poteſt dici, quòd peccatum ſciſmatis quandoq; grauius eſt punitũ in populo illo, quia erat ad ſeditiones & ſciſmata promptus, Dicitur enim Eſdrę. 4. Ciuitas illa a diebus antiquis aduerſus regem rebellat, & ſeditiones & pręlia concitantur in ea. Pœna autem maior quandoq; infligitur pro peccato magis conſueto. Nam pęnę ſunt medicinæ quædam ad arcendũ homines a peccato, tamen vbi eſt maior pronitas ad peccandum debet ſeuerior pęna adhiberi. Decem autem tribus non fuerunt ſolum punitæ pro peccato ſciſmatis, ſed etiam pro peccato idolatriæ. Item ſicut bonum multitudinis eſt maius, quam bonum vnius, qui eſt de multitudine, ita eſt minus quam bonum extrinſecũ ad quod multitudo ordinatur. Sicut bonum ordinis exercitus eſt minus, quam bonum ducis. Et ſimiliter bonum eccleſiaſticæ vnitatis cui opponitur ſciſma, eſt minus quam bonum veritatis diuinę cui opponitur infidelitas. Item licet ſciſma opponatur charitati, & infidelitas fidei, quę minor eſt, hoc tamen non prohibet quin infidelitas ſit grauior, quia charitas habet duo obiecta. Vnum principale. ſ. bonitatem diuinam, & aliud ſecundarium, ſ. bonum proximi. Sciſma autem & alia peccata quæ ſunt in proximum opponũtur charitati quantum ad ſecundarium bonum, quod eſt minus q̃ bonum fidei, quod eſt ipſe Deus. Et ideo iſta peccata ſunt minora quam infidelitas. Sed odium Dei quod opponitur charitati, quantum ad principale obiectum, non eſt minus, tamen inter peccata q̃ ſunt in proximum, peccatum ſciſmatis videtur eſſe maximũ, quia eſt contra ſpirituale bonum multitudinis. Ad tertium. ſ. vtrum ſciſmatici habeant aliquam poteſtatem, dicendum ꝙ duplex eſt ſpiritualis poteſtas. Vna quidam ſacramentalis, alia iuriſdictionalis. Sacramentalis quidem poteſtas eſt, quæ per aliquam conſecrationẽ confertur. Omnes aũt conſecrationes eccleſię ſunt immobiles manente re quæ conſecratur, ſicut patet & in rebus inanimatis. Nã altare ſemel conſecratum, non conſecratur iterum niſi fuerit diſſipatum, & ideo talis poteſtas ſm̃ ſuam eſſentiam remanet, qui per cõſecrationem eſt eam adeptus, q̃diu viuit ſiue in ſciſma ſiue in hæreſim labatur, quod patet ex hoc quòd rediens ad eccleſiã nõ iterũ conſecratur. Sed quia poteſtas inferior non debet exire in actũ niſi ſm̃ ꝙ mouetur a poteſtate ſuperiori, vt & in rebus naturalibus patet. Inde eſt ꝙ tales vſum poteſtatis amittunt, ita etiam quòd non licet eis ſua poteſtate vti. Si tñ vſi fuerint, eorum poteſtas effectum habet in ſacramentalibus, quia in his homo non operatur niſi ſicut inſtrumentum Dei. Vnde effectus ſacramentales nõ excludunt ꝑ culpam quancunq; conferentis ſacramentum. Poteſtas aũt iuriſdictionalis eſt quæ ex ſimplici iniunctione hominis confertur, & talis poteſtas non immobiliter adheret. Vnde in ſciſmaticis & hæreticis non manet, vnde non poſſunt abſoluere nec excommunicare, nec indulgentias facere, aut aliquid hmõi, quia ſi fecerint, nihil eſt actum. Cũ ergo dicitur tales non habere poteſtatẽ ſpũalẽ, intelligendum eſt vel de poteſtate ſecunda, vel ſi referatur ad primã poteſtatẽ, non eſt referendũ ad ipſam eſſentiã poteſtatis, ſed ad legitimũ vſum eius. Ad quar. ſ. de pęna ſciſmaticorũ, dicendũ ꝙ ꝑ quæ peccat quis, per ea debet puniri, vt dicitur Sap. 11. Sciſmaticus aũt vt ex dictis patet, in duobus peccat. In vno quidẽ, quia ſeparat ſe a communione membrorum eccleſiæ, & quantum ad hoc cõueniẽs pęna ſciſmaticorũ eſt vt excommunicentur. In alio vero quia ſubdi recuſant capiti eccleſiæ & quia coherceri nolunt per ſpiritualẽ poteſtatem eccleſiæ, iuſtum eſt vt poteſtate temporali cohercean tur. Et quia pęnæ vitæ præſentis medicinales ſunt, ideo qñ vna nõ ſufficit ad cohęrendũ hoiem ſupadditur altera. Sicut & medici diuerſas medicinas corporales apponunt, qñ vna nõ eſt efficax. ita & eccleſia, qñ aliquis per excommunicationem ſufficienter nõ reprimitur, adhibet cohertionẽ brachii ſæcularis. Sed ſi vna pęna ſit ſufficiens, non debet alia adhiberi. Quantum aũt excommunicentur ſciſmatici, tamen in articulo neceſſitatis poſſet aliquis recipere baptiſmum a ſciſmatico, ſicut dicit Aug. in libro cõtra Donatiſtas, quia melius eſt de hac vita cum ſigno Chriſti exire a quocunq; detur & ſi ſit Iudæus vel paganus, q̃ ſine hoc ſigno quod per baptiſmũ confertur. Itẽ per excommunicationem vero interdicitur illa cõſociatio, per q̃ aliquis ſalubrib. monitis diuiſos reducit ad eccleſiæ vnitatem,

tatem, cum & ipſa ſeparatio quodammodo eos reducit, dũ de ſua ſeparatione confuſi, quandoq; ad pœnitentiam adducuntur.

De impugnatione veritatis agnitæ. *Diſt.* XXXI.

DEinde conſiderandum eſt de impugnatione veritatis agnitæ, qua, ſ. aliquis ex certa malicia veritati procaciter aduerſatur. Eſt autem triplex veritas, videlicet veritas vitę doctrinæ, & iuſtitię. Veritas vitæ conſiſtit in humili ſui reputatione, quia qui ſe putat aliquid eſſe cum nihil ſit, ipſe ſe ſeducit. 2. Corinth. 6. Superbus ſe reputat aliquid eſſe, humilis ſe iudicat nihil eſſe. Nam quanto ſe magis diſcutit, & defectus ſuos agnoſcit, tanto ſe minus eſſe, & minus valere cognoſcit. Bern. Humilitas eſt virtus, qua homo veriſſima ſui cognitione, ipſe ſibi vileſcit, hæc eſt via veritatis, ſicut ait Pſal. Deduc me in via tua. ſ. humilitatis, & ingrediar in veritate tua. Si hanc viam dimiſiſti a veritate cadendo, ſicut de diabolo dominus dicit Ioh. 4. Ille in veritate non ſtetit, ora cum propheta dicens. Viam iniquitatis amoue a me. Quomodo· Et in lege tua miſerere mei. illa. ſ. lege quam dediſti delinquentibus in vias id eſt delinquentibus veritatem, quorum vnus ego ſum, qui a veritate cecidi. Sed nunquid quæ cecidit non reſurget? vtique, propter hoc viam veritatis elegi, id eſt humilitatem cordis, me miſerum ſentiendo, & humilitatem oris peccata propria confitendo, ſecundum illud Eccl. 4. Pro anima tua non confundaris dicere verum. Eſt enim confuſio adducens peccatum, & eſt confuſio adducens gratiam & gloriam. De confeſſione infra. Secundo veritas vitæ conſiſtit in fideli dilectione Dei, videlicet & proximi. Dilectio Dei facit Deo deuote ſeruire, & ipſum ferventer & fideliter adorare, ſecundum illud Ioh. 4. Spiritus eſt Deus, & eos qui adorant, in ſpiritu & veritate oportet adorare. Dilectio proximi facit verè ſine fictione ipſum diligere, bonum eius optare, & eius miſerijs condolere. Ideo dicitur. 1. Iohan 3. Non diligamus verbo neque lingua, ſed opere & veritate, vt & veritas dilectionis ſit in corde, & probatio dilectionis in opere. Ideo Prou. 14. Miſericordia & veritas non te deſerant. Et 16. Miſericordia & veritate redimitur iniquitas. Tertio veritas vitæ conſiſtit in ſancta operatione, ſiue in ſanctorum operum actione. Iſai. 37. Memento domine quomodo ambulauerim coram te in veritate, & in corde perfecto, & quod bonum eſt in oculis tuis fecerim. Quarto conſiſtit in aduerſorum forti perpeſſione, vt ſ. homo in aduerſis a veritate non deficiat. Sicut legimus de Thobia, qui in captiuitate poſitus veritatis viam non deſeruit. Tho. 1. Veritas vitæ a mundanis multipliciter impugnatur, ſuperbiendo, de ſe inaniter præſumendo, peccata ſua non confitendo humiliter, ſed potius occultando, vel improbè defendendo, proximos non verè ſed ſimulatorie diligendo, eiſque in neceſſitate nec ſubueniendo, nec etiam compatiendo. Ideo bene dicitur Oſeæ 4. Non eſt veritas, non eſt miſericordia, non eſt ſcientia Dei in terra. Nec mirum quia ſpiritum veritatis mundus non poteſt accipere Ioan. 14. Vnde multi peruerſi homines leguntur viros ſanctos impugnaſſe, pro veritate vitę, pro eo ꝙ eorum vitam peſſimam arguebant. Vt Ioſeph venditus fuit a fratribus, quia accuſauit eos apud patrem crimine peſſimo. Gen. 38. Iratus eſt rex Saul contra Ionathan filium ſuum, quia Dauid qui vere innocens erat excuſabat. 1. Regu. 20. Item Achab oderat Micheam &c. require infra. Item quia Iohannes arguebat Herodem dicens. Non licet tibi habere vxorem fratris tui, ad preces Herodiadis miſit eum in carcerem & decollauit Matthæum. 14.

VEritas doctrinæ conſiſtit in loquendo veraciter. Zacha. 8. Loquimini veritatem, vnuſquiſque cum proximo ſuo. Idem Eph. 4. Item in docendo ſeu exhortando vtiliter. Matth. 22. Magiſter ſcimus quia verax es, & viam Dei in veritate doces. 2. Thi. 2. Sollicite cura teipſum probabilem exhibere Deo, operarium inconfuſibilem, rectè tractantem verbum veritatis. Item in corripiendo fideliter. 2. Thi. 2. Seruum domini non oportet litigare ſed manſuetum eſſe ad omnes, cum modeſtia corripientem eos, qui reſiſtunt veritati, nequando det eis Dominus pœnitentiam ad cognoſcendum veritatem. Item in defendendo viriliter, vt. ſ. homo veritatem doctrinæ defendat contra hęreticos, & alios infideles, ſicut fecerunt ſancti martyres vſque ad mortem. Sicut dixit dominus ſtans coram Pilato imminente paſſione. Ioh. 18. In hoc natus ſum, & ad hoc veni in mundum, vt teſtimonium perhibeam veritati. Prouer. 12. Labium veritatis firmum erit in perpetuum. Econtra multipliciter impugnatur hæc veritas, quia multi veritatem oderunt. Vnde Gal 4. Inimicus factus ſum vobis verum vobis dicens. Inde eſt illud vulgare prouerbium. Veritas odium parit. Item veritatem non audiunt. 2. Th. 4. Erit tempus cum ſanam doctrinam non ſuſtinebunt &c. Sequitur. Et a veritate quidem auditum auertent &c. Item veritatem non loquuntur, quoniam non eſt in ore eorum veritas. Sciendum autem quòd multi veritatem non loquuntur, alii quidem præ pudore confuſionis male retrahente, Alij prę timore malè humiliante, Alij ex amore malè inflammante, alii ex dolore mentem deſolante. Primo quidem aliqui non loquuntur veritatem præ pudore malè retrahente. Sicut mulier ſuſpecta de adulterio, non audet recognoſcere ne confundatur. Et multi nõ audent confiteri peccata ſua, vnde minora dicunt, & ſubticent turpiora, vel non plenè, vel non planè & nudè dicunt. Contra quos dicitur Eccleſ. 4. Pro anima tua &c. vt ſupra. Item prælatus vel prædicator malam habens vitam, & multorum conſcius peccatorum non audet corripere de peccatis, in quibus ſe culpabilem eſſe ſentit. Sicut ſuper illud pſal. Ne auferas de ore meo verbum veritatis vſque quaque, dicit Gloſ. Obmuteſcet eloquentia, ſi rea ſit conſcientia, quaſi diceret. Non me permittas malam habere vitam, propter quam non audeam dicere veritatem. Alii veritatem non loquuntur præ timore malè humiliante. Sicut latro coram iudice ne puniatur, & puer coram magiſtro ne verberetur, & multi ne perdant pecuniam, gratiam, vel amicitiam magnorum ſubticent veritatem. Vnde multi timent magnis hominibus dicere veritatem, ne perdant eorum gratiam vel fauorem. Contra quod Gal. 2. dicit Apoſtolus, quòd beatus Petrus abſentibus Iudæis cum gentibus edebat, cum autem venirent ſubtrahebat ſe timens eos qui ex circunciſione erant. Sequitur. Sed cum vidiſſem quod non recte ambularent ad veritatem euangelii, dixi Cephæ coram omnibus &c. Auſus eſt inferior ſuum ſuperiorem arguere. Vnde mirabilis fuit conſtantia libertatis in Paulo, ſed non minus mirabilis ſanctitas humilitatis in Petro, quia veritas parit odium, & veritas oditur, & veritatem dicentes odiuntur, repelluntur, perſecutiones, damna, & iniurias patiuntur, & ideo non inuenitur Paulus nec Petrus id eſt ſuperior humilis & patiens inuenitur. Sed in perſona conſtantis viri dicit pſal. Veritatem tuam & ſalutare tuum dixi. Non abſcondi miſericordiam tuam, & veritatem tuam a concilio multo, in quo tamen ſolent multi & magni homines congregari. q. d. nec propter multitudinẽ nec propter magnitudinem perſonarum tacui veritatem. Tertio veritatem tacent aliqui, ex amore malè inflammante. Sicut multi vendendo & emendo mendacia multa dicunt, ſicut patet ex dictis ſupra de fraudulentia. Item adulatores, qui ſemper volunt dicere placentia, in omnibus quærunt habere gratiam, & fauorem non audent dicere veritatem. Vnde Seneca de beneficiis. Demonſtrabo cuius rei laborant penuria, etiam magna faſtigia, quid oĩa poſſidentibus deſit, ſecundum qui verum dicat. Iſtud hodie ſatis apparet in curiis magnatorum. Item. 3. Reg. 21. De Achab rege peſſimo cui interroganti. Ire debemus in Ramoth Galaad. Reſponderunt quadrigenti prophetæ, qui credebant ei placare. Sic, ei victoriam promittentes. Solus Micheas dixit ei veritatem, & ideo miſſus fuit in carcerem duriſſimè dietatus pane tribulationis, & aqua anguſtię. Similiter cum Xerſes bellum indiceret Græcis cũ exercitu maximo & apparatu infinito, & omnes conſiliarii ſui dicerent adulando, quod Græcia nullo modo poſſit ei reſiſtere, ſolus Demaratus prædixit ei periculum, & quia non eſt ei creditum. Xerſes cum toto exercitu ſuo confuſus eſt turpiter & deuictus. Quarto veritatem non dicunt aliqui præ dolore mentem deſolante, quia videlicet de correctione non ſperant, ſed magis vt adiutores exaſperati deteriores fiant pſa. Obmutui & humiliatus ſum & ſilui a bonis &c. Hie. 20. Factus eſt ſermo domini in opprobriũ & in deriſum tota die, & dixi non recordabor eius, neque loquar vltra in nomine eius, & factus eſt in corde meo quaſi ignis exęſtuãs clauſuſque in oſſibus meis, & defeci ferre non ſuſtinens. Quod aliqui deteriores fiant poſt veritatem auditam patet in multis exemplis inferius annotatis. Sic igitur declaratum eſt, quòd aliqui veritatem non loquuntur. Item veritatem perſequuntur, vel occultè detrahendo, ſecundum illud Iob. 6. Quare detraxiſtis ſermonib. veritatis? Sicut verbis Amos detraxit Amaſias ſacerdos. Amos. 7. Miſſit Amaſias ſacerdos ad Ieroboam dicens. Rebellauit contra te Amos &c. non poterit terra ſuſtinere omnes ſermones eius &c. Vel aperte contradicendo. Sicut Iudæi verbis Chriſti. Et ſicut Helimas magus Paulo. Act. 13. Vel perſonam docentis vel corripientis perſequendo. Sicut rex Achab oderat Micheam, quia prædicebat ei veritatem. 3. Reg. 22. Ego inquit odi eum, quia non prophetat mihi bonum ſed ſemper malum, & miſit eum in carcerem. Item Aſa rex Iuda miſit Ananiam prophetam in neruum quia auſus fuit eum arguere ſuper hoc quòd confiſus fuerat de Benadab rege Syrię. 2. Paral. 16. Item ad imperium regis Ioas lapidatus eſt Zacharias filius Ioiadæ qui regem & principes arguebat pro eo, ꝙ dominum dereliquiſſent. 2. Paral. 23. Item cum Achior dixiſſet magnalia, quæ fecerat Deus pro filiis Iſrael, irati ſunt omnes magnates Holofernis, & volebant eum occidere, Holofernes etiam indignatus eſt Iudith. 5. & 6. Item Sedechias clauſit Hieremiam in carcerem dicens quare vaticinaris &c. Hierem. 32. Item librum prophetiæ de captione ciuitatis Hieruſalem miſit rex in ignem, & iuſſit Hieremiam & Baruch comprehendi Hiere. 36. Poſtmodum vero cũ prophetizaret captionẽ ciuitatis eiuſdẽ miſſus eſt in lacum.

lacum, in quo non erat aqua, ſed lutum & deſcendit Hieremias in cœnum Hiere. 38. Item Daniel per veritate intruſus eſt in lacum leonum Dan. 13. Item cum dñs de multis argueret hipocritas phariſeos, ceperunt illi grauiter inſiſtere, & os eius opprimere de multis inſidiantes ei Luc. 11. Item phariſei cęco nato & illuminato maledixerunt, & extra Synagogam eiecerunt, pro eo quòd veritatem audebat aſſerere. Ioh. 9. Item principes ſacerdotum audientes Apoſtolorum verba de doctrina Chriſti, cęſis denunciauerunt ne in nomine Chriſti amplius loquerentur. Illi autem ibant gaudentes a cõſpectu concilii, quoniam &c. Act. 5. Item audientes Iudæi verba Stephani diſſecabantur cordibus ſuis &c. Actu. 7.

VEritas iuſtitiæ conſiſtit in quatuor, quæ ſimul notantur. Iſ. 16. Præparabitur in miſericordia ſolium eius, & iudex ſedebit ſuper illud in veritate iudicans, & quærens iudiciũ, & velociter reddens quod iuſtum eſt. Primo namque notatur clementia rigorem contemperans, quia vniuerſæ vię domini miſericordia & veritas. Quilibet iudex, ſic debet eſſe iuſtus, vt clementiam nõ omittat, ſic clemens vt iuſtitiam non relinquat. Et hoc optimè dicitur in pſal. Propter veritatem & manſuetudinem & iuſtitiam &c. Greg. Regat diſciplinę vigor manſuetudinem, & manſuetudo ornet vigorem, & ſic alterum commendetur ex altero, vt nec vigor ſit rigid⁹, nec manſuetudo diſſoluta. Sit amor ſed nõ emolliens, ſit rigor ſed non exaſperans, ſit zelus ſed non immoderate ſęuiẽs, ſit pietas ſed non pluſquam expedit patiens. Secundo notatur tranquillitas turbationis & iracundiæ motum ſedans, & hoc notatur in ſeſſione. Iſ. 9. Super ſolium Dauid & ſuper regnum eius ſedebit. De ſummo iudice dicitur Sap. 15. Tu autem domine cum tranquillitate iudicas. Tertio notatur ſedulitas diſcuſſionis. Vnde Iob. 31. Cauſam quã neſciebam, diligentiſſimè inueſtigabam. Quod exponens Greg. ait Hic docemur, quòd ad proferendam ſententiam in iudicio nunquã præcipites eſſe debemus, ne temere indiſcuſſa iudicemus, ne qualibet mala audita nos moueant, ne paſſim ſine probatione credam⁹. Deuter. 13. Si audieris in vna vrbium. &c. diuites aliquos &c. Sequitur. Quære ſollicitè & diligenter rei veritate perſpecta, ſi inueneris certum eſſe, quod dicitur, & abominationem opere perpetratam, ſtatim percuties habitatores verbis &c. Quarto celeritas deciſionis. Ioelis. 3. Cito velociter reddam viciſſitudinem &c. prouer. 22. Vidiſti hominem velocem in opere ſuo, coram regibus ſtabit. Et Eccl. 31. In omnibus operibus tuis eſto velox &c. In iudiciis tamen non eſt ita feſtinandum quod præcipitanter & ſine debita deliberatione ſententia proferatur, nec tamdiu differendum quòd negocium interminabile videatur. Quales debeant eſſe iudices pulchrè deſcribitur Exo. 18. Prouide de omni plebe viros potentes, & timẽtes Deum, in quibus ſit veritas, & qui oderint auaritiam, & conſtitue ex eis tribunos &c. vt iudicent populum omni tempore. Prouide inquit, in quo inſinuatur, quòd non ſine magna deliberatione debent iudices inſtitui. De omni plebe, nõ ſolum de patria tua, domo, vel familiaritate, vel affinitate. Viros non muliebres, timidos, puſillanimes, negligentes, ſed viriles, & ſtrennuos. Potentes, non potentia temporali qua pauperes opprimant, ſed potentia virtuali, qua minus potentes protegant, & opprimentium poteſtati reſiſtãt. Eccl. 7. Noli velle fieri iudex niſi virtute valeas irrumpere iniquitates. Sequitur. Et timentes Deum. Iudex qui timet Deum, non timet hominem, ita quòd propter hominem iudicet contra iuſtitiã, quia qui timet Deum nihil trepidabit. Item iudex timens Deũ & ſciẽs quòd ſi iniuſtè iudicauerit, ipſe iuſtè iudicabitur, horret incidere in iudiciũ Dei. Propter hoc Ioſaphat rex dicebat iudicibus. 2. Paral. 20. Videte quid faciatis, non enim hominis exercetis iudiciũ ſed Dei, & quodcunq; iudicaueritis, in vos redundabit, ſit timor dñi vobiſcum & cum diligentia cuncta facite. Sequitur. In quibus ſit veritas. Iudex autem debet veritatem diligere, veritatẽ inquirere, & ſecundum veritatẽ in omnibus iudicare. Et qui oderint auaritiam, quia auaritia ſępe peruertit iudicium, vt infra patebit. Veritas iuſtitiæ multipliciter impugnatur. Nam a quibuſdam diſtrahitur, & venalis efficitur, contra id quod dicitur prou. 23: Veritatem eme & noli vendere. Et. 28. Qui cognoſcit perſonam in iudicio nõ bene facit, hic enim pro bucella panis deſerit veritatem. Sed heu in curiis omnia venalia proponuntur, locus, tempus, acceſſus audientia, iuſtitia, conſilium, patrocinium, verbum, ſilentium, ac etiã bonus vultus &c. Require infra de acceptione munerum. Propter veritatem Ioſeph venditur in Ægyptum. Et Chriſtus, qui veritas eſt Ioh. 14. Ego ſum via, veritas, & vita, a diſcipulo vẽditur & traditur occidendus. Item veritas protrahitur, nam quandoq; veritati contradicitur, quòd eſt contra Deum rationem & iuſtitiam, & contra illud Eccl. 4. Non contradicas verbo veritatis ullo modo. Si vero veritas ita ſit euidens quòd ei contradici non poſſit, quæruntur diffugia, inueniuntur conſilia, dilationum tempora præſcribuntur, vt ſaltem quod negari non poteſt, in longa tempora differatur, vt vel mors interim ſuperueniat, vel occurrat infirmitas, vel laboribus & expenſis fatigatus pauper, vel affectus tędio, vel de ſententia deſperatus, totum dimittere, vel cum aduerſario componere compellatur. Item quidam veritatem incarcerant, & hoc contingit multis modis, quia vel perſona pauperis veritatem habens pro ſe, vel teſtes eius volentes perhibere teſtimonium veritati, capiuntur, affliguntur, & carceri mancipantur, vel literæ veritatis, vel inquęſtæ de mandato principis pro veritate confectę, rapiuntur, detinẽtur, & nunquam poſtea videbuntur, vel munera in præiudicium veritatis accepta, puta vaſa aurea & argentea, iocalia pręcioſa, & alia huiuſmodi detinentur, & in arcis, ſcriniis, & cameriscis includũtur. Ro. 1. veritatem Dei in iuſtitia detinent. Item veritatem quidã dilacerãt, & hoc ſolet fieri multis modis. Nam ipſa proſternitur & pedibus conculcatur, conculcata ſpoliatur, ſpoliata mutilatur, mutilata iugulatur. Primo quidem proſternitur, nam qui prius erant diuites ſiunt pauperes, qui prius in equis curiam ſequebantur, equos ſuos vendere, venditos expendere & peditare cogũtur, & plerunq; equorum pedibus conculcantur, quandoque etiam diffamantur iniuſtè, vt ſic eis tanquam infamibus nõ credatur, & ſic veritas proſternitur. Ideo benè dicitur Iſ. 59. Conuerſum eſt retrorſum iudicium, & iuſtitia longe ſtetit, corruit in plateis veritas, & æquitas non potuit ingredi. Nota & expone. Item Dan. 8. Proſternetur veritas in terram. Item veritas proſtrata ſpoliatur, quia qui veritatẽ habet, bonis ſuis temporalibus ſpoliatur. Vel veritas ſpoliatur quãdo per mendaces informationes iudex decipitur, vt veritas mendacium videatur, & quaſi veſte ſuã denudata aliena veſte & colore veſtitur. Vnde Ro. 1. Veritatem Dei commutauerunt in mendacium. Item veritas laceratur, & membratim detruncatur. Multi enim vel veritatem non dicunt, vel non totam, ſed ſic diminuunt, quòd vix remanet pars integra. In iudicio veritatem pauperis recitando partem quidem referunt, quæ videlicet minus facit ad rẽ, quod autem magis eſt neceſſarium reticent & occultant, vel veritatem diminuunt, quia corripiendo, prædicando, exhortando, nitũtur dicere quod credunt placere auditoribus, & ſic non totam veritatem proferunt ne offendant, vel vni dicunt vnum alii aliud, & ſic ſunt perſonarum acceptores. Vel membratim lacerant veritatem, quia oculos eius eruunt ne videat, dentes frangunt ne mordeat, manus amputant ne poſſit contra eos aliquid operari, pedes ne poſſit quoquam procedere, niſi ad voluntatem eorum, linguam præſcidunt ne loquatur, os obſtruunt quandoq; tantis muneribus, quòd loqui vel clamare non poteſt. Exemplum de aduocato qui a duobus contra ſeinuicem litigantibus accepit munera, ab vno bouem, ab alio vero vaccam. Cum eſſent ambo coram iudice, & aduocatus taceret, vnus dixit. Bos loquere. Reſpondit ali⁹ non faciet, quia vacca non permittit. Sic ergo patet quomodo veritas laceratur. Ideo pſal. Saluum me fac domine quoniam defecit ſanctus, quoniam diminutę ſunt veritates a filiis hominum. Item veritas iugulatur, & occiditur. Sicut patet quòd Iſaias. Hieremias, omnes Apoſtoli, & diſcipuli Chriſti, omnes etiam martyres ludibria & verbera experti, inſuper & vincula, & carceres, lapidati ſũt, ſecti ſunt, tentati ſunt, in occiſione gladii mortui ſunt. Vnde caput martyrum Ieſus dicit Ioh. 8. Quid me quæritis interficere hominem qui vera locutus ſum vobis?

De obſtinatione.

DEinde conſiderandum eſt de obſtinatione ſeu obduratione. Circa quam conſideranda ſunt duo. Primo de cauſa obſtinationis. Secundo de effectibus eius. Circa primum ſciendum, quod aliquis dicitur obſtinatus, vel obduratus, quando pertinaciter & irreuocabiliter eſt obfirmatus in malo. Sicut de Simeon & Leui, dicitur Gen. 49. Maledictus furor eorum, quia pertinax, & indignatio quia dura. Sciẽdum autem quòd ſicut aliquid materialiter obduratur multipliciter, videlicet ex forti adhæſione, longa congelatione, multa deſiccatione, magna malleatione, ſic cor impij obduratur in malo. Primo quidem forti adhęſione. Sicut res aliqua fragilis fortiter adhærendo alicui duro & immobili, fit durum & immobile, vt oſtreæ fortiter adhærendo alicui ſaxo duro, fiunt immobiles contra mare, & duæ tabulæ forti glutino copulatæ, duriores fiunt & minus ſeparabiles, quam ſi eſſet quælibet earum per ſe, quanto diutius fuerint glutinatæ, tanto fiunt duriores. Sic etiam eſt de lapidibus & cemento. Simili modo mens hominis vehementer adhærens culpæ obduratur in culpa. Sicut de impiis conquerendo dicit dominus. Hier. 17. Indurauerunt ceruicem ſuam ne audirent me, & ne acciperent diſciplinam. Ideo dicitur Deut. 10. Ceruicem veſtram ne induretis amplius. Pſal. Nolite obdurare corda veſtra. Secundo obduratur aliquid longa congelatione. Eccl. 43. Frigidus ventus aquilo flauit, & gelauit criſtallus ab aqua. Et Iob 38. In ſimilitudinem lapidis aquæ durantur. Ita cor hominis iniquitatum frigore congelatum fortiter obduratur in malitia. Sicut de Vehemoth dicitur Iob. 41. Cor eius congelabitur quaſi lapis. Sed quia potens eſt Deus de lapidibus ſuſcitare filios Abrahę. Matthe. 4. ideo promittit Ezech. 11. Auferam cor lapideũ de carne veſtra, & dabo vobis cor carneũ &c. Itẽ obduratur aliquid forti deſiccatione,

dis omnia ſunt immunda. Item inuidia ſtultum efficit. Stultus.n. eſt, qui veſtes ſuas dilaniat, carnẽ propriam lacerat, alio ſibi panẽ dante inuadit cum dentibus, alio ſibi dante alapam manum propriam amputat, oculum ſibi eruit, vt alij ſimiliter vnus cruatur. Talis eſt inuidus, qui alijs inuidẽdo ſibiipſi ſoli nocet, & ſi aliquis damnum temporale fecerit, ipſe ſibiipſi infert damnum ſpirituale. Vnde Proſper in lib. de vita cõtempl. dicit: Inuidus qui alienum bonum ſuum facit inuidendo peccatu, nulla vr̃ ad inuidendum cõcupiſcentia prouocari, ſed tñ ſuperbiæ morbo vexari. Sequitur, inuidi ſanctè viuẽtium merita ſua faciunt eſſe peccata. Item inuidia bonis oĩbus ſpoliat, ſicut docet Greg. Inuidia cum mentem tabefecerit, cuncta quæ inuenerit bene geſta conſumit. Sicut.n. homo ex charitate meretur in omnibus ſuis & aliorũ operibus, in ſuis operando, in aliorum complacendo, vel congaudendo, ita inuidus in omnibus demeretur. Item ſicut diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum. Rom. 8. Ita inuidis omnia cooperantur in malũ. Item inuidia animum cruciat. Inuidus.n. de lętitia tabeſcit, de ſanitate langueſcit, de pinguedine marceſcit. O inſania & ſtultitia, inuidia de alieno vulnere ſuum vult ſanare vulnus, ſanitatẽ quærit in aliena infirmitate, bonum in alieno malo, quod idem eſt, ac ſi quæreret ignem in aqua, & aquam in igne, in ſpinis vuas, & in tribulis ficus. Aug. De aliena pęna quęrit ſibi medicamẽtum, & de ſalute acquirit grande tormentum. Inuidia.n. eſt ægritudo animi, vel triſtitia de fœlicitate alterius. Iuſtum eſt vt inuidus torqueat̃, qui nõ quærit niſi malum, & malum iudicat & ſuſpicatur vbi malum non eſt. Poeta: Iuſtius inuidia nihil eſt, quæ protinus ipſum Corrodit autorẽ, excruciatque ſuum. Exemplum de rubigine quæ conſumit ferrum, & de verme, & tinea, quæ de ligno & veſte naſcentes corrodunt illa, de quib. naſcuntur. Seneca: Vtinã inuidi in oĩbus ciuitatibus aures & oculos haberent, vt de omnibus profectibus torquerentur. Quam inuidi torqueantur, ponit B. Grego. ſigna dicens: Cum deuictum cor liuoris putredo corruperit, ipſa quoq; exteriora indicãt q̃ grauiter animum inſtigat veſania, color quippe pallore afficitur, oculi deprimuntur, mẽbra frigeſcunt, fit in cogitatione rabies, in dẽtibus ſtridor, cumq; in latebris abſconditur odium, dolore cęco terebrat conſcientiam vulnus incluſum, nil lętum de proprijs libet, quia rabeſcentem mentẽ ſua pœna ſauciat, quẽ torquet fęlicitas aliena. Nec ſolũ magiſtrum torquet inuidia, ſed & alios quibus inuident, detrahendo, diffamando, conuiciãdo, & quod deterius eſt & crimina mendaciter imponendo. Exemplũ de Ioſeph & fratrib. eius. Gen. 45. Exaſperauerunt eum & iurgati ſunt, inuideruntq; illi habentes iacula. ſ. linguæ ſuæ. Item inuidia peruertit iudicium. Nã malum dicit bonum, & econuerſo. Contra tales dr̃ Iſa. 5. Væ qui dicitis malum bonum, & bonum malum, ponentes lucẽ tenebras, & tenebras lucem. Tales conuertunt aurum in cuprum, & vinum in aquã, aquam in lutum, diem in noctem, argentum in ſcoriam, oleum in amurcam, granum in paleam, mel in abſynthium, gaudium in mœrorem, roſam in ſpinas, balſamum in ſterquilinium, electuarium in venenum. Item inuidia occidit orphanum. Iob 5. Paruulum occidit inuidia. Super quod Greg. Paruulus eſt qui inuidia occiditur, quia niſi ipſe inferior exiſteret, de bono alterius non doleret, inuidere.n. non poſſumus, niſi eis quos in aliquo meliores eſſe putamus. Paruulũ ergo occidit inuidia ſpiritualiter & æternaliter. vnde Sap. 2. Inuidia diaboli mors intrauit in orbem terrarum, quia paruulus eſt qui terrena diligit, magnus qui æterna concupiſcit. Non inconuenienter paruulum occidit inuidia, quia huius peſtis languore nõ moritur, niſi qui adhuc in deſiderijs infirmatur. De malis quæ facit inuidia loquẽs Proſper li. 3. de vita contemplatiua, ait: Inuidus qui alienum bonum ſuũ facit eſſe ſupplicium, nulla vr̃ concupiſcentia prouocari, ſed tñ ſuperbiæ morbo vexari, ſed ſi animi eius peſtem qua præcipitatur intẽſius, ſubtiliter, alteq; remetiemini: inuenietis eũ cuius opprobriũ vel interitum cupit, & ſuperbiæ malo teneri, quo iugiter ingemiſcit ſibi meliorem, cui inuidet anteferri. Quis facile poteſt hoc malum verbis exprimere, quo inuidus odio hominis perſequitur diuinum numen in hoĩe, cum potius homo amari debeat etiam ꝓ ſui meriti ſanctitate. Inuidus tantos habet iuſtæ pęnæ tortores, quãtos inuidioſus habuerit laudatores. Siquidem inuidioſum cã facit inuenti, inuidum pœna peccati, nec ei põt ab homine adhiberi remedium, cuius eſt vulnus occultum. Sequitur: Inuidi quicquid boni fieri a ſanctis audiunt, aut omnino nõ credunt, aut res bene geſtas in malum malè interpretando conuertunt, omne malum quod de eis mendax fama iactauerit, ſtatim tanq̃ ſi ipſi viderint credunt, ſe taliter eis qui illud verũ non eſſe probare voluerint, contradicunt, oĩa ſuis ęmulis fingunt, eorum profectib. deficiunt, odia intra ſe abſcondunt, & in ſuos cruciatus enutriunt, proficientib. inſuper inuident, peccantibus fauent, de malis bonorum gaudent, de profectibus lugent, inimicitijs gratuitis ardent, deprehendi pectoris ſui malitiam ament, ſemper amari, ſemper cęci, amici diaboli, inimici et ſui, omnibus odioſi, ad gaudenda anxij, ad plangenda lęti, vtrobique peruerſi. Demum inter amicos diſcordias ſeminant, diſcordantes ſi poſſunt in diſſenſione confirmant, opiniones bonorum mendacijs decolorant, in ſpiritualibus carnalia laudant, vt ſpiritualia bona eis deeſſe perſuadeant, amicitias ſimulãt vt eos, qui ſe eis incautè commiſerint qua poſſunt arte decipiant, odiorũ opinionem prauis ſibi ſuſpicionibus coaceruant, dæmones quorum ſectantur facta lætificant, ſanctos viros quibus ſunt noti contriſtant, veluti amici in obſequio, hoſtes in animo, corrupti in verbo, turpes in facto, prodigi ſecretorum, tenaces malarum ſuſpicionum. Conſiderate qualiter inuidos puniunt ſua mala, quos etiam bona puniunt aliena. Vbi illi fieri poterũt boni, qui ſunt in bono mali, aut quomodo malis bene vſuri ſunt, qui male bonis vti non deſinunt. Hucuſque Proſper. Propter hæc omnia bene dicitur Eccl. 14. Nequam eſt oculus inuidi.

De prima filia inuidiæ. *Diſt.* *II.*

DEinde conſiderandum eſt de filiabus inuidiæ. Et primo de ipſis in generali. Secundo de ſingulis earum in ſpeciali. De primo ſciendum q̃ inuidiæ filiæ ſunt octo. Prima eſt exultatio in aduerſis proximi. Secunda eſt triſtitia de proſperis eius. Tertia eſt detractio. Quarta eſt ſuſurratio. Quinta eſt deriſio. Sexta temerariũ iudicium, vel falſa ſuſpicio. Septima falſum teſtimonium. Octaua eſt odium. Harum aũt numerus ſic poteſt ſumi. Quia in conatu inuidię eſt aliquid tanquam principium, aliquid tanquam medium, & aliquid tanquam terminus. Principium quidem eſt vt aliquis diminuat in occulto gloriam alterius, & ſic eſt ſuſurratio. Vel manifeſte, & ſic eſt detractio. Medium aũt eſt, quia aliquis intendens diminuere gloriam alterius, aut poteſt, & ſic eſt exultatio in aduerſis, aut non poteſt, & ſic eſt afflictio in proſperis. Terminus aũt eſt in ipſo odio, quia ſicut bonum delectans cauſat amorem, ita triſtitia cauſat odium. Afflictio autem in proſperis proximi, vno modo eſt ipſa inuidia, inquantum aliquis triſtatur de proſperis alicuius. ſm̃ q̃ habent aliquam gloriam. Alio vero modo eſt filia inuidiæ ſm̃ q̃ proſpera proximi eueniunt contra conatum inuidẽtis, qui ea nititur impedire. Exultatio autem in aduerſis nõ eſt directè idem quod inuidia, ſed ex ea ſequitur, quia ex triſtitia de bonis proximi, quæ eſt inuidia, ſequitur exultatio de malis eiuſdem.

De filiabus inuidiæ in ſpeciali.

DEinde cõſiderandum eſt de filiabus inuidię in ſpeciali, & primo de lætitia vel exultatione in alieno malo. Hoc peccatũ eſt contra naturam, quia obiectum gaudij eſt bonum, & obiectum triſtitiæ malum, omne enim malum naturaliter habet rationem triſtabilis, & ideo contra naturam eſt gaudere de malo.

DEinde conſiderandum eſt de dolore vel triſtitia de bonis proximi. Sciendum aũt q̃ triſtitia de bonis proximi poteſt oriri quadrupliciter. Vno modo q̃n aliquis dolet de bono alicuius inquantum timetur ex eo nocumentum, vel ſibiipſi, vel etiã alijs bonis, & talis triſtitia non eſt inuidia, & poteſt eſſe ſine peccato. Vnde Greg. 22. moral. Euenire plerumq; ſolet vt non amiſſa charitate, & inimici nos ruina lętificet, rurſum eius gloria ſine inuidiæ culpa contriſtet, cum & ruente eo quoſdam bene erigi credimus, & proficiente illo pleroſque iniuſtè opprimi videamus. Alio modo poteſt aliquis contriſtari de bono alterius, non ex eo q̃ ipſe habet bonum, ſed ex eo q̃ nobis deeſt bonũ illud quod ipſe habet, & hoc eſt propriè zelus, vt philoſophus dicit in ſecundo Rethoric. & ſi iſte zelus ſit contra bona honeſta, laudabilis eſt, ſm̃ illud 1. Cor. 14. Æmulamini ſpiritualia. Si autem ſit de bonis tẽporalibus, poteſt eſſe cum peccato, & ſine peccato. Tertio modo triſtatur aliquis de bono alterius, inquantum ille cui accidit bonum eſt eo indignus, quæ quidem triſtitia non poteſt oriri ex bonis honeſtis, ex quibus aliquis iuſtus efficitur. Sed ſicut philoſophus dicit in ſecũdo Rethoricor. eſt de vitijs, & de talibus, quæ poſſunt prouenire dignis & indignis, & hæc triſtitia ſm̃ ipſum vocatur Veneſis, & pertinet ad bonos mores. Sed hoc ideo dicit quia conſiderabat ipſa bona temporalia ſm̃ ſe, prout poſſunt magna videri, non reſpicientibus ad æterna, ſed ſm̃ doctrinam fidei temporalia bona quæ indignis proueniunt, ex iuſta Dei ordinatione diſponuntur, vel ad eorum correctionem, vel ad eorum damnationem, & hmõi bona quaſi nihil ſunt in comparatione ad bona futura, quæ ſeruantur bonis, & ideo hmõi triſtitia prohibet̃ in ſcriptura, ſm̃ illud Pſal. Noli ęmulari in &c. & alibi: Penè effuſi ſunt greſſus &c. Quarto aliquis triſtatur de bonis alicuius inquantum alter excedit ipſum in bonis, & hoc propriè eſt inuidia, iſtud ſemper eſt prauũ, vt dicit philoſophus ſecundo Rethoricor. quia dolet de eo de quo eſt gaudendũ ſcilicet de bonis proximi. Inuidia contrariatur charitati, q̃ maxima eſt & optima virtutum, quæ in omnibus lucratur cõgaudendo de bonis, & compatiendo de malis. Econtra inuidia perdit in omnibus dolendo de bonis, gaudendo de malis, inimico & Spirituſancto, & diuinæ bonitati reſiſtit, & aduerſatur. Vnde hoc peccatum vix eſt remiſſibile, quia impugnat agnitam veritatem, fraternam charitatem, & diuinam bonitatem. Item q̃ inuidi ſint peſſi-

mi

mi patet, ex hoc ꝙ bonum naturaliter eſt communicatiuum ſui, ideo Deus ſummè nobiliſſimus, & optimus prædicatur, quia ſummè cõmunicatiuus eſt ſuæ bonitatis, vt ſol inter corpora cęleſtia, ignis inter elementa, leo inter animalia, lux inter accidentia. E contra inuidus viliſſimus poteſt dici, quia non ſolum non communicat ſua, ſed etiam de communicatione facta proximo dolet vndecunque proueniat, vnde tales miſeri iam videntur eſſe damnati, quibus bona cedunt in malum, & aliorum gaudia in tormentum.

De detractione. *Diſt.* *III*

DEinde de detractione. Circa quam conſideranda ſunt quinq;. Primo quid ſit detractio. Secundo quõo ſit peccatum mortale vel veniale. Tertio de comparatione eius ad alia peccata, quæ cõmittuntur in proximum. Quarto vtrum detractionem audire ſit peccatum. Quinto quæ mouere nos debẽt ad detractionis malum deteſtandum. Circa primum ſciendum, ꝙ detractio eſt alienæ famæ per occulta verba denigratio. Ad cuius euidentiam ſciendum, ꝙ ſicut facto nocere poteſt aliquis proximo dupliciter .ſ. manifeſtè, vt in rapina vel alia quacunque violentia patenter illata, & occultè, vt in furto vel doloſa percuſſione, ita etiam verbo lædit quis proximum dupliciter, manifeſtè valet, vt in contumelia, & occultè, vt in detractione. Ex hoc aũt ꝙ aliquis manifeſtè profert verba contra proximum, videtur eum paruipendere, & ex hoc ipſo exhonoratur, ideo contumelia detrimentum infert honori illius in quẽ profertur. Sed qui verba profert contra aliquem in occulto, magis videtur revereri, q̃ paruipendere, vnde non directè detrimentũ infert honori, ſed famæ, quia quantũ in ipſo eſt facit illos qui audiũt malam opinionem habere de illo, cõtra quem loquitur. Vnde patet ꝙ contumelia differt a detractione in duobus. Vno modo quãtum ad modum proferẽdi verba, quia contumelioſus loquitur manifeſtè, detractor occultè. Alio modo quantum ad finem intẽtum ſiue nocumentum illatum, quia cõtumelioſus derogat honori, detractor famæ. Ideo in deſcriptione prædicta dicitur ꝙ detractio eſt denigratio alienę famæ. Quòd autem additur per occulta verba, ſciendum, ꝙ verba detractionis dicuntur occulta, non ſimpliciter, ſed per comparationem ad eum de quo dicuntur, quia .ſ. eo abſente & ignorante dicontur. Vnde ſi aliquis loquatur malè de alio coram multis, eo abſente, detractio eſt. Si autem eo ſolo præſente, cõtumelia eſt. Quamuis ẽt ſi quis vni ſoli loquatur malè de aliquo abſente corrumpit famam eius, non in toto, ſed in parte. Nota etiã ꝙ poteſt alicuius fama diminui, & tñ nihil diminuitur de veritate, quia .ſ. verũ eſt quod dicitur. Denigratur enim fama alicuius duobus modis .ſ. directè, vel indirectè. Directè quidem quadrupliciter. Vno modo quando falſum imponitur alteri, ſecundo modo quando detractor peccatum adauget verbis ſuis, tertio modo qñ occultum reuelat, quarto quando dicit mala intentione fuiſſe factum, id quod bonum eſt in ſuo genere. Indirectè vero denigrat aliquis famam alterius, vel negando bonum, vel ex malitia reticendo. Circa ſcdm ſcilicet vtrum detractio ſit peccatum mortale vel veniale, ſciendum, ꝙ peccata verborum maximè ſunt indicanda ex intentione dicentis. Detractio autem ſcdm ſuam rationem ordinatur ad famam alterius denigrandam. Vnde ille propriè & per ſe loquẽdo detrahit, qui hac intentione de aliquo obloquitur eo abſente, vt eius famam diminuat vel corrumpat. Amittere autem alicui famã ſuam eſt valde graue, quia inter res temporales fama videtur eſſe precioſior, per cuius defectum homo a multis bonis agendis, obtinendis, vel acquirendis impeditur: propter quod dicitur Eccleſ. 41. Curam habe de bono nomine, hoc .n. magis tibi permanebit quã mille theſauri magni & precioſi. Et ideo detractio per ſe loquẽdo eſt mortale peccatum. Contingit tamen ꝙ aliquis quandoque aliqua verba profert, vnde diminuitur fama alicuius, licèt hmói verba proferens non intendat diffamare, nec famã lædere, ſed aliquid aliud. Vnde præter intentionem dicentis ſequitur diminutio famæ eius, de quo verba dicontur. Hoc autem nõ eſt detrahere per ſe & formaliter loquendo, ſed tantũ materialiter, & quaſi per accidens. Et ſi quidem verba per quæ læditur alicuius fama proferat aliquis propter aliquid bonum & neceſſarium debitis circumſtantijs obſeruans, nõ eſt peccatum, nec detractio debet dici. Si autem verba proferat ex animi leuitate, vel propter aliquid non neceſſariũ, non eſt peccatum mortale, niſi forte verbum quod dicitur ſit adeo graue, ꝙ notabiliter lædat famam alterius, in his præcipue quæ ad vitæ pertinent honeſtatem, quia hoc ex ipſo genere verborum habet rationem peccati mortalis, & tenetur homo ad reſtitutionẽ famæ ſicut ad reſtitutionem cuiuſcunq; rei temporalis ablatæ. Si quis ergo peccatum, vel malam conditionem alicuius occultam reuelet non intendens diffamare, ſed propter eius emendationem denunciat ei, qui prodeſſe poteſt, & debet, vel propter bonum publicę iuſtitiæ accuſat, denunciat, vel reuelat hoc non eſt detrahere: tñ quia ſtultorum infinitus eſt numerus, pauci vero ſunt qui per viam ſalutis ambulent: tum etiam quia pauci vel nulli ſunt qui non aliqñ verba proferant ex animi leuitate, per quæ fama alicuius quoquo modò, vel ſaltẽ leuiter minoratur. Ideo ſuper illo verbo Prou. 14. Cum detractoribus non commiſcearis, dicit gl. Hoc ſpecialiter vitio periclitatur penè totum genus humanum. Circa tertium ſ. de comparatione detractionis ad alia peccata quæ committuntur in proximum, ſciendum, ꝙ huiuſmodi peccata potiſſimè ſunt penſanda ſcdm nocumenta quæ proximo inferuntur, quia ex hoc habẽt rationem culpæ. Tanto autem maius eſt nocumentum, quãto maius bonum aufertur. Cum autem triplex ſit bonum hominis .ſ. bonum animæ, bonum corporis, & bonum exteriorum rerum. Bonũ autem animæ quod eſt maximum non poteſt ab aliquo tolli niſi occaſionaliter, puta per perſuaſionem quæ neceſſitatem nõ infert. Sed & bonum corporis, & bonum exteriorum rerum poſſunt violenter auferri. Quia vero bonum corporis præeminet bono exteriorum rerum, ideo grauiora ſunt peccata quibus infertur corporis nocumentum, q̃ ea quibus nocumentum exteriorum infertur. Vnde inter cętera peccata, quæ committuntur in proximum, grauius eſt homicidium, per quod tollitur vita proximi. Conſequenter autem adulterium quod eſt contra debitum ordinem generationis humanæ, per quam peruenitur ad vitam. Conſequenter aũt ſunt exteriora bona, inter quæ præeminet fama pro eo ꝙ ſpiritualibus bonis eſt propinquior. Vnde Prou. 26. dicitur, Melius eſt nomen bonum quam diuitiæ multæ. Et Eccl. 41. Curam habe de bono nomine, hoc enim magis &c. Et ideo detractio ſcdm ſuum genus grauius eſt peccatum quam furtum, tamen minus graue quam homicidium, vel adulterium. Poteſt tamen inter iſta eſſe alius ordo propter circumſtantias aggrauantes vel diminuentes. Per accidens autem attenditur grauitas peccati ex parte peccantis, qui grauius peccat ſi peccet ex deliberatione, quã ſi peccet ex ſurreptione, vel ex infirmitate, & ſcdm hoc peccata locutionis quæ ex lapſu linguæ proueniunt, leuitatem quandam habẽt reſpectu illorum, quę ſunt ex premeditatione. Circa quartum .ſ. vtrum peccet detractionem audiens nec reſiſtens Sciẽdum, ꝙ dicit Apoſtolus Rom. 1. Digni ſunt morte non ſolũ qui faciunt peccata, ſed ẽt qui conſentiunt facientibus. Conſentire autem contingit dupliciter. Vno modo directè, quando .ſ. aliquis inducit alium ad peccandum, vel quando placet ei peccatum. Alio modo indirectè, quando .ſ. non reſiſtit cum reſiſtere poſſit, & hoc quandoque contingit, non quia peccatum placeat, ſed propter aliquem humanum timorem. Dicendum eſt ergo, quòd ſi aliquis detractiones audiat, nec reſiſtat, videtur detractori conſentire, & ideo fit particeps peccati eius. Et ſi quidem inducat alium ad detrahendum, vel ſaltem placeat ei detractio propter odium eius cui detrahitur, non peccat minus quam detrahẽs, & quandoque magis. Vnde Bern. dicit: Detrahere an detrahentem audire, quid horum damnabilius ſit nõ facile dixerim. Si vero peccatum non placeat audienti, ſed ex timore, vel negligentia, vel ẽt verecundia quadam omittit repellere detrahentem, peccat quidẽ, ſed multo minus quam detrahens. Quandoque peccat venialiter. Quandoque vero poteſt eſſe peccatum mortale, vel quia illi incũbit ex officio corripere detrahentem, vel propter periculum inde ſequens, vel propter radicem qua timor humanus poteſt eſſe peccatum mortale, puta ſi ex timore refugit aliquid quod eſt præceptum in lege diuina, vel facit quod eſt prohibitum, talis timor eſt peccatum mortale. Et nota ꝙ ſi ille cui detrahitur alijs referentib. audiat detractiones de ſeipſo dictas, ſi patienter ſuſtineat, eius patientia laudabilis eſt, & meretur, nam ſui arbitrij eſt detrimentum ſuæ famæ pati, niſi hoc vergat in periculum aliorum, ſed non eſt ſui arbitrij detrimentum famæ alterius ſuſtinere, immo in culpã ei vertitur, ſi non reſiſtat ſi poſſit. In hoc enim eius patientia non eſſet laudabilis, quia quilibet tenetur famam alterius ſeruare, & eã lædentibus obuiare ſi poteſt, vel ſaltem de lęſione dolere. Si autem ille cui detrahitur vtilitatem ſuam inde faciat, quia per patiẽtiam acquirit meritum apud Deum: hic tamen nõ eſt de intentione detrahentis, ſed ex Dei ordinatione, qui voluit ex malis bonum elicere, et ideo nihilominus eſt detractoribus obuiandum, ſicut raptoribus, & oppreſſoribus aliorum, quamuis ex hoc ſpoliatis vel oppreſſis quandoq; meritum augeatur.

CIrca quintum, ſcilicet quæ nos mouere debent ad detractionis vitium deteſtandum. Sciendum eſt, ꝙ detractio Deo ſanctis & hominibus eſt exoſa. Ro. 1. Detractiones Deo odibiles. Prouer. 21. Abominatio hominum detractor. Eccl. 5. Deuoratio peſſima ſuper bilinguem. Nec mirum ſi odibilis eſt detractor, quia videlicet eſt feculẽtus plenus ſpurcitia, fraudulẽtus plenus verſutia, virulentus plenus nequitia, truculentus plenus ſęuitia. Detractor inquam eſt feculentus .i. fecibus plenus, & immundus, quia .ſ. in immunditijs cõuerſatur, de immunditijs loquitur, immũditijs paſcitur aliorum. Detractor ſimilis eſt aui Honocrotolo, qui neſcit cantare niſi cum roſtrum tenet in luto, & tunc dat ſtridorẽ pro cantu. Sic detractor cũ tenet os in luto vitij alieni. Similis eſt muſcæ caninę, qui libenter tenet in membro vlceroſo aculeum, & idem paſcitur ſanie libẽtius, quàm ſano membro. Similis eſt muſcæ quæ dicitur Oeſtrum,

Oeſtrum, quæ ſub cauda iumenti paſcitur, & in poſterioribus brutorum roſtrum infigit. Sunt muſcæ Egyptiis corrodentes in cruribus Pharaonem, & ſeruos eius, id eſt prælatos, principes, & miniſtros eorum. Exo. 8. ſ. Venit muſca grauiſſima in domo Pharaonis & ſeruorum eius & corrupta eſt terra ab huiuſmodi muſcis. Item ſunt fœdi quia immunda habent ora ad modum canum & porcorum, quibus comperat eos dñs Math. 7. Nolite ſanctum dare canibus. Item in geſtis Romanorum pontificũ legitur ꝙ ſecundus Sergius Papa ante papatum vocabatur Os porci, poſt Sergius. hic cõſtituit vt nomen Papæ mutaretur in bonum nomen, in quo oſtenditur ꝙ prælati non debent habere ora ſordida, nec nomen malæ famæ. Sunt ſimiles canibus de macello, qui inſidiantur ſanguini mortuorum animalium, & lambunt eum, & habent dentes, & os eorum ſordidos. Sic detratores habent os ſordidum peccatis mortuorum hominum. Item ſicut canes de macello olfaciũt poſteriora canum aduenientium, & ſi eos inueniunt ſibi diſſimiles & extraneos mordent eos dentibus, & contra extraneos ſibi cõueniunt & lacerant eos, & a conſortio ſuo expellunt. Si autem ſibi ſunt cõuenientes eos ſibi coniungunt. Sic detractores eorum diſſidentes moribus ab eorum ſocietate expellunt cum morſibus detractionis. Si vitiis eorum conueniunt, eos ſibi coniungunt. Sicut leguntur feciſſe beato Hieronymo quidam clerici & religioſi eccleſiæ Romanæ, qui cum eſſet Romæ præsbiter cardinalis, nec malorum vitiis conueniret, ſed eos reprehẽderet, licet ab omnibus dignus iudicaretur ſummo ſacerdotio, peruerſi inuidia moti ei detrahẽtes, & cum perſequentes ab vrbe expulerunt. Sunt ve canes lunatici & rabidi qui quos mordent intoxicant, & in rabiem conuertunt. Sunt canes proditores ſimiles ſcorpionibus qui ante blandiuntur, retro mordent, & pungunt ad modum canum calcaneo inſidiantes. Sunt ſimiles quibuſdam monſtris, de quibus legitur in hiſtoria tranſmarina, & Anſelmus refert in libro de imagine mundi, ꝙ in quibuſdam partibus orientis ſunt homines habentes corpora humana & canina ora. Similiter quædam mulieres habitantes in quodam fluuio Indiæ habentes caninos dentes. Deteriores ſunt canibus, quia canes diuitis Luc. 16. vlcera non mordebant ſed lingebant. Iſti contrariũ faciunt. Iſti non comedunt ſolum carnes, ſed oſſa vt lupi atterunt. Refert Petrus Alfonſus, quòd cum duo ioculatores comederent coram rege quodam, alter volens confundere ſocium ſuum latenter remotis canibus a ſcutella ſua, impoſuit ibi ſtruem oſſium & dixit regi. Domine fac quod iuſtum eſt. Iſte ſocius meus omnes iſtos, demonſtratis oſſibus ſuis, ſpoliauit veſtibus. Cui alter reſpondit. Domine & iſte contra naturam commiſit, poſtquam enim carnibus oſſa ſpoliauit, ipſa oſſa vorauit, & vtriuſque ſcutellam ſuam nudauit. Sic detractores aliqui, non ſolum vitiis carnaliũ detrahunt, quaſi canes comedendo, ſed oſſa deuorant, dum virtuoſis eorum operibus & virtutibus detrahunt. Item detractores ſunt canes immo peiores canibus non habentes vt alij linguam medicinalem, ſed peſtiferam & lætalem. Item ſunt ſimiles Cerbero infernali ianitori, qui dicitur a poetis Cerberus, quaſi carnes uorans, deſcribitur ab eis ſub vno corpore habere multa capita canina, quia habent multos modos detrahendi. Item ſunt ſimiles illis ſeptẽ canibus de quibus in miraculis ſancti Andreæ dicitur, ꝙ cum beatus Andreas in Patras ciuitate prædicaret, dixerunt ciues illius, ꝙ ad Chriſtum conuerterentur, ſi ab eis ſeptem dæmones expelleret, qui iuxta viam in ſepulchris habitabant, & trãſeuntes lapidibus obruebant, quos cum adiuraſſet vt venirent, venerunt in ſpecie ſeptem canum, quos præcepto ſuo expulit, & ciues crediderunt. Sic detractores ad modum canum oblatrantes ſeptem modis tranſeuntibus a mundo peregrinis oblatrant, qui ſunt abiciendi. Ideo Phil. 3. Videte canes, videte conciſionem, qui in congregationibus ſe lacerãt, ſimiles ſunt illis canibus, de quibus dicitur a pluribus, ꝙ in campania Franciæ iuxta montem Hyſmum omnes canes patriæ circa annum domini Milleſimum ducenteſimum conuenerunt, & pugnantes mutuis morſibus ſe occiderunt. Gal. 5. Si inuicem mordentis videte ne inuicem conſummamini. Item deteriores canibus rabidis. In hoc enim ſimiles eis quòd habent morſus venenoſos, ſed deteriores, quia hi canes fugiunt notos, & maxime dominos ſuos, ne furia commoti dentes in eos figant. Econtra detractores non parcunt notis, aut prælatis. Licet dicatur Deut. 27. Maledictus qui clã percuſſerit proximum ſuum. Exo. 32. Dijs nõ detrahens. Item ſunt ſimiles Porcis & Scarabeis qui ex ore ſuo ſtercora rouoluntur & cõmedant. Itẽ Ranis, quæ in menſa Pharaonis & in cibis erant. Exo. 8. Non eſt communicandum cum iſtis. Detractoribus non cõmiſcearis &c. Eccl. 13. Quæ cõicatio ſancti ad canem. Ideo beatus Auguſt. eis communicare nolebat, ſed ſuper mẽſam ſuam ſcripſerat: Si quis amat dictis abſentum rodere vitam. Hãc menſam indignã nouerit eſſe ſibi. Et ſi aliquis forte in detractionis verbum ibi incidebat, dicebat ei vt ceſſaret, aut a menſa ſurgeret & verſus deleret. Item ora detractorum ſunt ſepulchra patentia & fetentia. Pſalm. Sepulchrum patens eſt guttur eorum. Sunt orcelli, diabolici pleni aqua maledicta diaboli. Pſal. Quorum os maledictione & amaritudine plenum eſt. Lingua eorum eſt diaboli aſperſorium. Secundo detractor eſt fraudulentus. i. plenus verſutia, mordens retro ad modum canis proditoris, & ad modum ſcorpionis. Ezech. 2. Subuerſores ſunt tecum, & cum ſcorpionibus habitas. Hier. 9. Sagitta vulnerans lingua eorum, dolum locuta eſt. Lingua tua concinnabat dolos, ſedens aduerſus fratrem tuum &c. Inſidiantur famę hominis vt furentur eam Eccl. 11. Multæ inſidiæ doloſi &c. Et poſt. Bona in mala conuertens inſidiatur, & in electis imponit maculam. ſ. infamiæ. Item detractor tanto eſt deterior fure, quanto meliorem theſaurum furari conatur. Oſeę. 7. Facti ſunt quaſi arcus doloſus, cadent in gladio a furore iræ, quia in arcu doloſo ſagitta emiſſa, ad oppoſitum tendit huius quod videtur. Similiter verbum detractionum, quod tanquam ſagittam mittunt in alios, quod uidetur alios percutere, in detrahentes rodit, & eos primo in anima occidit. Sicut legitur in paſſione ſanctorum Coſmę & Damiani. Vbi cum lapides proijcerent in ſanctos Pagani vt eos lapidarent, Dei virtute retroacti eos, qui immittebant percutiebant, & cum applicarentur curribus dicti fratres, & a quatuor militibus ſagittarẽtur, iuſſu Dei retroactę multos gentium aduerſantium peremerunt. Detractores vtuntur inſidiis vt retro mordeant. pſal. Ipſi calcaneum meum obſeruabunt. Calcaneus eſt inferior pars corporis, & quæ ſepius eſt in luto. Et detractores non digniora non meritorum & operum ſanctorum laudes conſiderant ſed infirmiora & quæ defectuoſa videntur in homine, vt mordeant ad modum ſerpentis, cui dictum eſt. Tu inſidiaberis calcaneo eius. Gen. 3. Detractor ſimilis eſt ſerpenti, qui inſidiatur in ſemita, corpus in herba, vel in arena occultans, vt dicit Iſid. & cornua quaſi pabulũ extra dæmonſtrãs, ad quæ cum veniunt animalia, quaſi ad pabulum, retro inſilit mordet, & occidit, de quo Gen. 49. Fiat Dan coluber in via, Ceraſtes in ſemita, mordens vngulas equi. Talis eſt detractor qui alios iudicat retro mordens, vt canis rabidus. Deuter. 27. Maledictus qui clã percuſſerit proximum ſuum &c. Pſal. Sedet in inſidiis cum diuitibus in occultis vt interficiat innocentem: Quod faciunt qui accuſant pauperes apud tyrannos. Tertio detractor eſt virulentus plenus nequitia venenoſa. Os enĩ detractoris ſimile eſt ori hidropici, leproſi, vel latrinæ reſpiraculo, & inferni puteo, & ori draconis, a quibus exit fętor, & flatus contagioſus, & venenoſus. Quidam dixit non eſt curandum vtrum detractores ab inferiori vel ſuperiori foramine intonent, quia non minus immo longe plus fetent, & inficiunt a ſuperiori quam ab inferiori. Eccl. 11. ſerpenti comparatur, vbi dicitur. Si mordeat ſerpens in ſilentio nihil eo minus habet, qui occultè detrahit. Pſalm. Acuerunt linguas ſuas ſicut ſerpentes, &c. Similis eſt detractor ſerpenti, de quo Geneſim 3. Serpens erat callidior &c. Hic ſub facie virginea venenum malæ ſuaſionis infundit, per quod tota humana natura infecta eſt. Sic detractor primo faciem virgineam oſtendit cum bona intentione, & pura dicere aſſerit, quod detrahendo dicit. Talis eſt Pharoas ſerpens. Sicut dicit Iſidor. ſimilis ſibilo ſerpenti ſic dicto, quia ſibilum habet infectum. Similis eſt his ſerpentibus de quibus Iſidor. Scelidro ſerpenti, qui terram per quam vadit fumo mortifero & peſtifero fumare facit. Eſt quaſi ſeps ſerpens, qui priuſquam mordeat carnem & oſſa conſumit. Similis Dipſæ vel Dipſadi ſerpenti, qui ita ſubtiliter pungit, quòd prius occidit, quam dolor ſentiatur. Item ſimilis eſt Regalo ſerpenti, qui fontem quem tangit inficit. Prouerbiorum. 23. Quaſi regulus venena diffundet. Ideo dicit Auguſt. Ne accommodes aures tuas ad percipiendum verba detrahentis, ne accipias mortem in anima tua, detrahenti enim & audienti anima vtriuſque eſca mortis eſt detractio. Bern. ad Eugenium papam. Velle audire & detrahere, quid horum damnabilius ſit non facile dixerim. Philip. Diſcent non libenter detrahere cum te viderint non libenter audire. Ideo dicitur Eccleſiaſt. 19. Sepi aures tuas ſpinis, & ne audias linguam detrahentem, quoniam lingua detractoris aures obiectas frequenter rodit, & venenum pro medicamento effundit. Similis Antigono de quo dicit Ægyſippus in primo de cladibus Iudeorum, quòd aures auunculi ſui Hyrcani dentibus corroſit, ne ſacerdotio fungeretur, & medicum ei miſit ſub ſpecie pietatis, qui in eius auribus vulneratis venenum pro medicamento proditioſe infundit. Sic detractor proditor dicit ſe compati eis quibus in auribus venenum detractionis effundit, cuius lingua plena eſt veneno mortifero, vt dicitur Iacob. 3. De hac materia habetur ſupra de cuſtodia auditus. Quarto detractor eſt truculentus plenus ſeuitia. Quæ maior ſeuitia poteſt eſſe quam homo multos immo innumerabiles occidat ac etiam ſemetipſum. Detractor autem occidit per maliciam animam ſuam, & charitatem fraternam extinguit in cordibus plurimorum. Detractor monſtrum eſt, quod pro dentibus gladios habet. Prouerbiorum 30. Pſalm. Filij hominum dentes eorum arma & ſagittę & lingua eorum gladius acutus. Bernard. Lingua detractoris

quaſi

quaſi gladius, occidit enim vno ictu, & illum qui detrahit, & illũ qui detractionem libenter audit, & illum quandoque cui detrahitur, quando.ſ. ad eius notitiam peruenit. Detractio eſt illud monſtrum quod deſcribitur Dan. 7. Quod ſimile erat vrſo, & in parte ſtetit, tres habens ordines dentium, & in dẽtibus eius principes tres qui dicebant, vt comederent carnes plurimas. Vrſo ſimilis eſt detractor, qui eſt obſcurum animal, & obſcuro antro inſidiatur tranſeuntibus. Sic detractor inſidiatur quaſi leo in ſpelunca ſua &c. Hæc beſtia in parte ſtat, quia aliqua bona & commendabilia dicit de perſona cui detrahit, vt melius ei credatur. Tres principes in dẽtibus eius ſunt, principes terreni, prælati eccleſiaſtici, & viri religioſi, quorum carnibus.i. carnalibus operationibus conſueuerunt paſci. Item eſt illud monſtrum de quo Apoc. 12. Draco magnus & ruffus per malitiam, habens ſeptem capita nitebatur filium eccleſiæ maſculum deuorare. Iſta ſeptem capita flammiuomi draconis ſunt ſeptem ſpecies detractionis, quæ euomunt flammam peſtiferæ loquutionis, & tentationis dicti draconis flammiuomi. Sunt autẽ huiuſmodi ſeptem ſpecies. Prima occulta mala publicare, ſecunda audita mala cum augmento proferre, tertia eſt crimina falſa imponere, quarta eſt bona occulta negare, quinta manifeſta bona vituperare, vel ex malitia reticere, ſexta bona in malum conuertere, ſeptima bona immiſcere malis, vel mala ſua alienis addere. Vt cũ ſe accuſat & defectus ſuos dicit detractor, vt de alijs quæ ſubiungit melius ei credatur, vel cum eum commendat, vt de malis quæ inferre nititur melius ei credatur, vel cum ſe ex cõpaſſione loqui teſtatur. Detractores ſunt culices, & mordaces ciniſes. Item ſunt ſanguiſſugæ diaboli humanum ſanguinem ſitientes, & ſugentes, immo crudeliores ſunt feris, quia leoni leo parcit, lupus lupum nõ comedit, feræ parcunt rebus ſui generis. Similes ſunt Hyenis, quæ ſepulta cadauera exhumant, & ipſi in peccatis latentes propalant & deuorant. Item ſimiles ſunt diabolo, qui crudelis eſt bonis, crudelior ſuis, crudeliſſimus ſibijpſi. Bonis crudelis eſt, quia quorum vitam non poteſt mordere interius aut penetrare, fœdare nititur exterius, infamando ſi poteſt falſum crimen imponendo. Crudeliores ſunt malis, quorum carnes.i. carnalia comedunt. Prou. 23. Noli eſſe in conuiuijs peccatorum, & qui carnes ad veſcendum conferunt. Glo. Carnes ad veſcendum proferre eſt vitia proximorum in derogationem habere, vel dicere. Iob 19. Carnibus meis ſaturamini. Quidam nutriuit lupum, quem factum priuatum poſuit ad cuſtodiam ouilis. Quo dormiẽte venit ſilueſter lupus in ouile, & omnes oues iugulauit, quod aduertens dormiens domeſticus cum eo pugnans occidit eũ, & omnes oues iugulatas ſuper caput eius congregauit. Similiter detractor totum vnum ouile deuorat, religionem.ſ. aliquam cui detrahit. Greg. ibi. Qui alienæ vitæ detractione paſcitur, proculdubio alienis carnibus ſatiatur. Detractor aliquando comedit epiſcopum vnum, vel Archiepiſcopum, vel vnam religionem, vel populum quando eis detrahit. Item in vitiſpatrum, quidam ſenex dixit: Melius eſt comedere carnes, & bibere vinum, q̃ in detractione comedere carnes fratrum. Hiere. 19. Vnuſquiſque proximi ſui car. comed. Ezech. 10. Patres comederent filios in medio tui. Similes illis de quibus Anſelmus. Et paratæ ſibi in cibũ carnes eorum reputant pietatem. Vnde: Sunt loca ſunt gentes quibus eſt mactare parentes. Eſt mos & pietas cum longa ſuperuenit ętas. Hæc lex tenet apud detractatores qui detrahunt tam ſpiritualib. patribus quam carnalibus, vnde merito puniuntur in eo ꝙ peccãt, quia præter hoc ꝙ ſpiritualiter occidunt, frequenter & mala morte temporali plectuntur. In Anglia religioſus quidam, veſte non vita, habito non actu, detractoribus aſſuetus in extremis exiſtens, monitus & rogatus ꝙ confiteretur, & de ſalute animæ ſuæ ſollicitẽ cogitaret. Reſpondit ꝙ non faceret: Interrogatus quare? Dixit, ꝙ non poterat. Cum autem multis verbis, & perſuaſionibus moueretur, ꝙ in hac extrema neceſſitate tota mentis attentione & cum fiducia ſpei recurreret ad diuinam clementiam explorandam, extrahens linguam digito percuſſit eam, & dixit: Iſta lingua peſſima me damnauit. Quo dicto, lingua ſic intumuit ꝙ vlterius eam reponere non potuit in os ſuum, & ſic horribiliter expirans omnib. detractoribus exemplum damnationis oſtendit. Item inter miracula B. Greg. legitur, ꝙ cum poſt eius mortem inuaſiſſet Romanã prouinciam fames grauiſſima, pauperes religioſi venerunt ad eius ſucceſſorem rogantes vt eorum inopiæ miſereretur, quos Papa Greg. alere ſolebat, eos vacuos ſemper dimittebat, dicens ſe non poſſe ſufficere his quos Greg. paſcebat, ad augmentum ſuæ vanæ laudis. Cui cum B. Greg. ter apparuiſſet, arguens eum de ſua tenacitate et immiſericordia & detractione, nec tñ cor ad compaſſionem inflecteret, nec linguam a detractione cohiberet, nec manum ad miſericordiam extenderet, poſt tertiam apparitionem poſtquam ſuper hoc eum tertio arguiſſet, horribiliter apparens & comminãs eum in capite percuſſit, quo dolore vexatus in breui vitam finiuit. Itẽ in vita beati Benedicti de turpe morte Florentij monachi. Itẽ in vita beati Ambroſij legitur, ꝙ cum glorioſus miraculis dictus ſanctus in pace quieuiſſet, quidam ſacerdos Mediolanenſium in conuiuio cum alijs ſancto detraheret, ſubito graui vulnere percuſſus, & a loco conuiuij deportatus, continuo expirauit. Item in Charthaginẽſi vrbe cum poſt mortem beati Ambroſij tres epiſcopi ſimul comederent, cum multitudine presbyterorum & clericorum, cum quidam epiſcopus audiens de factis beati Ambroſij ei detrahere inciperet, quidam retulit ibi de morte dicti presbyteri, dictus autem epiſcopus hoc audiẽs ſimili vulnere percuſſus, & ad lectum deportatus ipſa nocte diem clauſit extremum.

De ſuſurratione. Diſt. IIII.

DEinde conſiderandum eſt de ſuſurratione. Sicut autem dicit Iſid. in libro Ethy. Suſurratio de ſono locutionis appellatur, quia non in facie alicuius, ſed in aure loquitur. Sciendum autem ꝙ ſuſurratio & detractio conueniunt in materia & in forma.i. in modo loquendi, quia & ſuſurro & detractor malum dicit de proximo, & propter hanc conuenientiam vnum pro alio quandoque ponitur. Vnde Eccl. 5. Non appelleris ſuſurro.i. detractor. Differunt enim in fine, quia detractor intendit famam proximi denigrare. Vnde illa verba præcipuè profert de proximo, ex quibus diffamari poſſit, vel ſaltem diminui fama eius. Suſurro autem intẽdit amicitiam ſeparare, ſicut patet in Glo. ſuper illud Rom. 1. Suſurrones detractores &c. Suſurrones ſunt inter amicos diſcordiam ſeminantes, detractores qui aliorum bonam famam necant vel diminuũt. Vnde Prou. 26. Suſurrone ſubtracto, iurgia conquieſcunt. Et ideo ſuſurro talia verba profert de proximo, quæ poſſint cõtra ipſum commouere animum audientis, ſm illud Eccleſ. 28. Vir peccator conturbauit amicos, & in medio pacem habentium ponet inimicitiam, igitur ſic patet ꝙ detractor non intendit dicere de proximo ſuo niſi malum, vnde.ſ. poſſit proximus infamari. Suſurro vero non ſimpliciter intendit malum dicere, ſed quicquid ſit illud qđ poſſit animum vnius contra alium perturbare, etiam ſi ſit bonum ſimpliciter, ſed tamen apparens malum inquantum diſplicet audienti. Tales merito Dei maledictionem incurrunt. Sicut dicitur Eccleſ. 28. Suſurro & bilinguis maledictus, multos enim turbauit pacem habentes. Et benè dicitur bilinguis, quia dum amicitiam inter duos nititur rumpere, duabus vtitur linguis, vni dicens de alio vnde poſſit eius animum ad odium concitare. Hoc eſt inter ſeptem, quod dominus præ cæteris teſtatur. Prouer. 6. eum ſcilicet qui ſeminat inter fratres diſcordias.

De deriſione.

DEinde conſiderandum eſt de deriſione. Circa quam tria conſideranda occurrunt. Primo vtrum deriſio ſit peccatum. Secũdo vtrum ſit peccatum mortale, & quando vel quomodo ſit veniale vel mortale. Tertio quæ mouere nos debent ad hoc vitium teſtandum. Circa primum ſciendum, ꝙ cum peccata verborum præcipuè ſint penſanda ſm intentionem proferentis, ideo ſm diuerſa quę quis contra alium loquens intendit diſtinguuntur hmõi peccata. Sicut autem aliquis conuitiando intendit honorem conuitiati deprimere, & detrahendo famam diminuere, & ſuſurrando amicitiam tollere, ita etiam irridendo intendit aliquis deriſo verecundiam, ſeu erubeſcentiam generare. Vnde quia finis iſte diſtinctus eſt ab alijs, deriſionis peccatum diſtinctum eſt a præmiſſis peccatis ſm finem, communicat tamen cum eis in materia. Quia ſicut de opere virtuoſo meretur aliquis apud alios reuerentiam et famam, apud ſeipſum bonæ conſcientiæ gloriã, ſm illud 2. Cor. 1. Gloria veſtra hæc eſt, teſtimonium conſcientiæ veſtræ. Ita ecõtrario de actu turpi.i. vitioſo apud alios tollitur hominis fama & honor, & per hoc contumelioſus & detractor dicunt turpia de alio. Apud ſeipſum aut per turpia quæ dicuntur, perdit aliquis conſciẽtiæ gloriam & quietem, per quandam confuſionem & erubeſcentiã, & ad hoc & propter hoc deriſor dicit turpia. Ex hoc enim aliquis erubeſcit quia timet vel dolet dehonorari. Sicut enim dicit Damaſcenus lib. 2. Erubeſcentia eſt dehonorationis timor. Differt autẽ deriſio a prædictis, quia deriſio fit iocosè, alia vero ſerio proferũtur. Circa ſm.ſ. quando vel quomodo deriſio ſit mortale vel veniale peccatum. Conſiderandum eſt ꝙ non eſt deriſio niſi de aliquo malo vel defectu. Malum autem ſi ſit magnum, non pro ludo vel ioco accipitur, ſed ſeriosè, vnde ſi in luſum vel riſum vertatur, ex quo deriſionis vel illuſionis nomen imponitur, hoc eſt quia accipitur vt paruum. Poteſt tamen aliquod malum accipi tanquam paruum dupliciter. Vno modo ſecundũ ſe, alio modo ratione perſonæ. Cum autem aliquis malum vel defectum alicuius perſonæ in luſum vel riſum ponit, vel ſecundum ſe paruum malum eſt veniale & leue peccatum eſt, ſecundum genus ſuum. Cum autem accipitur quaſi paruum malum ratione perſonæ, ſicut defectus puerorum & ſtultorum parum ponderare ſolemus, ſic aliquem deridere, & eum omnino paruipendere, & tam vilem eſtimare, ꝙ de eius malo non ſit curandum, ſed pro ludo potius ſit habendum, & ſic deriſio eſt peccatum mortale, & grauius quam cõtumelia, quæ ſimiliter eſt in manifeſto, quia cõtumelioſus videtur accipere peccatum

catum alterius ſeriosè, illuſor autem vel deriſor in luſum, & ita videtur eſſe maior contemptus & dehonoratio, & ſecundum hoc illuſio grauius eſt peccatum, & tanto grauius quanto maior reuerẽtia debetur perſonæ quæ illuditur. Vnde grauiſſimum eſt irridere Deum, & ea quæ Dei ſunt, ſecundum illud Iſa. 37. Cui exprobraſti, & quem blaſphemaſti, & ſuper quem exaltaſti vocem tuam, & poſtea ſubditur: Ad ſanctum Iſrael. Deinde ſecundum locum tenet irriſio parentum. Vnde Prou. 30. dicitur: Oculum qui ſubſannat patrem & deſpicit partum matris, effodiant eum corui de torrentibus, & comedant eum filij aquilæ. Deinde deriſio iuſtorũ grauis eſt, quia honor eſt præmium virtutis. Et contra hoc dicitur Iob 12. Deridetur iuſti ſimplicitas. Huiuſmodi autem deriſio valde nociua eſt, quia per hanc homines a benè agendo impediuntur, & retrahuntur, ſicut ait Greg. Qui malorum actibus exoriri bona conſpiciunt, mox ea manu peſtiferæ exprobrationis euellunt. Circa tertium ſciendum eſt, quòd deriſio vitanda eſt propter multa. Primũ eſt Dei reuerentia, ſecundum eſt rea conſcientia, tertium deriſi verecundia, quartum eſt pœnæ vehementia. Primo vitandum eſt peccatum deriſionis propter Dei reuerentiam, qui ſe deriſum reputat quando deridetur homo ad imaginem Dei factus & ſuo ſanguine precioſo redemptus. Ait enim Lucæ 12. Qui vos ſpernit me ſpernit. Et Matth. 25. Quod vni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis. In membris ſuis eſſe deriſum ſe conqueritur Tren. 3. Factus ſum in deriſum omni populo meo, canticum eorum tota die. Item 2. Paral. 36. Illi ſubſanabant nuncios domini &c. Sequitur: Aſcendit furor domini in populum ita vt nulla eſſet curatio. Secundo cauendum eſt peccatum deriſionis propter ream conſcientiam. Homo namque ſciens & ſentiens cõſcientiam ſuam ream eſſe in multis, non habet vnde deberet alios deridere, ſed flere potius & dolere. Ridiculum eſt & fatuum, quòd æger ſanum, cæcus videntẽ, claudus rectè incedentem, ſcabioſus ſanum caput habentem derideat. Sed longe maioris eſt fatuitatis & inſaniæ, quòd peccator iuſtum, & ſimplicem audeat deridere. Deriſor ſimplicium & iuſtorum ſimilis eſt homini pigro, & ſtulto, cuius ager plenus eſt ſpinis & vrticis & tribulis, & dimittit eum incultum, & videns ortum proximi plenũ arboribus fructuoſis, & benè cultis irridet, quia in eo videt arborum exteriorem corticem rugoſum. Sic multi inculti & incõpoſiti in moribus & pleni defectibus, & vitijs negligẽtes maximos defectus ſuos, & videntes exteriores aliquorum ruditates derident eos. Similes ſunt cuidam ſtulto qui ſtans in via omnes euntes ad eccleſiam irridebat, geſtus eorum fingendo ad riſum videntes prouocando, quem tamen omnes tanquam fatuum & contemptibilem ſuper alios iudicabant & irridebant. Contra quos Prouerb. 24. Per agrum hominis pigri tranſiui &c. Item deriſores ſunt ſimiles latroni, qui cum duceretur a Bedellis multis, ad ſuſpendium, ſuper equum maximum, & videret incedentes in via pedites, ſimpliciter irridebat eos, nõ curãs de proximo interitu ſuo viliſſimo. Item ſimiles ſunt cuidam meretrici quæ cum capta eſſet in adulterio & nuda fuſtigaretur a Bedellis per ciuitatem, in oculis omnium cuidam matronę obuians irridebat eam, de ſua minus ornata compoſitione cultus, poſtpoſita & neglecta ſua nuditate. Sic eſt de deriſoribus bonorum, qui non attendunt in quanta confuſione peccatorum ſunt, & quomodo a dæmonibus nudi & rei ducuntur ad ſuſpendium inferni, & derident iuſtos de hoc ꝙ minus compoſitè incedunt in via a iudicio ſęculi, quos Deus, & ſancti, & ipſi dæmones irrident de temeritate ſua. In vitiſpatrum cuidam quęrenti, quomodo habens propria vulnera detrahit vel irridet aliena, reſpondit abbans Ioannes parabolam. Cum quidã non haberet duas vxores nudas, & vellet ire ad nundinas, & iſte ſecum duci peterẽt, poſuit eas in dolio & cum nauicula transfretauit, altera earum de vaſę exiliens veteribus pannis, ſe operuit quos inuenit, quod vidẽs alia eam irridebat dicens viro. Hec meretrix ſic malè veſtita non erubeſcit. Cui vir ait: Tu cum ſis vndiq; nuda quomodo non erubeſcis inculpare vtcumq; veſtitam? In vita beati Ioannis Euangeliſtę legitur de iuuene quodam, quem ſuſcitauit, ꝙ retulit quomodo mortuus viderat ridentes dæmones & cachinnantes de ruina illorum diſcipulorum Ioannis, qui redierunt ad ſęculum, et quomodo ad hoc ſuas faciebant deriſiones. Item deriſor ſimilis eſt ſtruthioni, quæ cum ſit auis deformis & monſtruoſa, ſicut dicit Iob 39. Deridet equum & aſſeſſorem eius, cum ſit magis deriſione digna. Itẽ ſimilis eſt ſimiæ ioculatoris vel ad feneſtram diuitis ſedenti, quæ cum ſit maxime irriſibilis cuius exteriora nuda patent, tranſeuntes irridet. Sic deriſores ſunt ſimiæ diabolicæ. Item fatuum eſt ꝙ aliquis exiſtens in periculo derideat alium ſimili periculo laborãtem. Talis. n. ſimilis eſt latroni ſiniſtro, qui quaſi non curans periculum mortis ſpiritualis corporalis & æternæ imminentis, & crucis, Ieſum crucifixum irridebat, cui dixit ſocius ſuus. Lucæ 23. Neque tu times Deum cum in eadem damnatione ſis. Item ſunt ſimiles quibuſdam, qui nec in periculis conſtituti dimittunt deriſiones ſuas. De quibus magiſter Iacobus de vitriatico duo ſequentia ponit exempla, dicens: Quod quidam principes habebant quendam hiſtrionem ſecum cum mare transfretarent, qui ita erat conſuetus deriſionibus faciendis, ꝙ cum videret periculum imminere ſibi & alijs, & nauem ſubmergendam, cum alij flerent & dominum rogarent pro periculo euadendo, ille incepit irridere dominum ſuum dicens. Domine vſque modo habuiſtis cyphum veſtrum ſeparatũ a me, hodie autem communes habemus heri, & in cypho communi bibere, cuius latitudo durat a Marſil a vſque ad Achon. Item alius videns periclitantes ſocios & flentes ait. Vſque modo pepercistis carnibus veſtris ſaltis, modo non parcatis, ſed ſatis de eis comedatis, quia iam oportet vos ſatis bibere. Tertio cauendũ eſt hoc vitium propter deriſi anguſtiam. Quandoque enim plus affligunt homines irriſiones, & ludibria ſæpæ, quam aliæ afflictiones. Multi enim pręelegerunt potius mori, quam deriſiones & ludibria ſuſtinere. Sicut Sanſon Iud. 16. Moriatur anima mea cum Phyliſtijm, occidit ſe ne ſuſtineret eorũ diutius irriſionem. Similiter & Saul, de quo 1. Reg. 31. Dixit Saul armigero ſuo. Interfice me, ne fortè veniant incircumciſi, & illudant mihi. Item qui irridetur clamat ad dominum contra irriſorem & exauditur. Iob 12. Qui deridetur ab amico ſuo ſicut ego, inuocabit dominum & exaudiet eum. Sicut enim compati afflictis & defectibus alienis eſt charitatis, ita irridere videtur eſſe magnæ malignitatis. Nee. 4. Peccata eorum coram facie ſua non deleantur, quia irriſerunt ædificantes. Afflictio non eſt addenda afflictioni, nec amaritati amaritudo iũgenda, propter quod dicitur Eccl. 7. Non irrideas hominem in amaritudine animæ. Quarto cauendum eſt hoc vitium propter pœnæ vehementiam, tales enim maledictiones incurrunt. Sicut Cham qui patrem ſuum Noe deriſit Gen. 9. Tales etiam in ludibrium fiunt Dei, hominum, & dęmonum. Illos enim qui homines Dei derident in pręſenti, Deus irridebit in futuro, & æternis irriſionibus eos tradet. Pſalm. Qui. habitat in cœlis irridebit eos. Sap. 4. Illos autem dominus irridebit. Dantur etiam in ludibrium hominem & dęmonum. Sicut legitur de Iudæis qui irridebant prophetas domini miſſos ad eos, ſecundum quod legitur 2. Paral. 36. Et ideo vt habetur ibidem capti ſunt & omni ludibrio Chaldeorum expoſiti. Idem habetur 1. Eſdræ 1. Item idem refert factum Egyſippus in fine libri de cladibus Iudæorum, de Iudæis qui irriſerunt dominum, qui poſtquã fuerunt ad pœnitentiã diutius expectati, tandem ſunt omni ludibrio expoſiti, vt in ſingulis ciuitatibus Romani imperij ante currus agerentur captiui, & omni ludibrio in arenis pugnantes cũ beſtijs crudeliſſimis exponerentur, & ab omnibus irriderentur & confunderentur. Deus etiam quandoque deriſores occidit mala morte & ſubita, quod oſtendi poteſt per multa exempla. Aegyptios illudentes filijs Iſrael Exod. 14. Inuoluit ſuper eos dominus aquas maris. Item viri Socoth et Phanuel qui deriſerunt Gedeon ſpinis & tribulis comburuntur Iud. 8. Item Philiſtei illudentes Sanſoni, ſubito ruina opprimuntur Iud. 16. Pueri qui illudebant Helyſeo dicentes, aſcende calue, aſcende, duobus vrſis ſubito occiduntur. 4. Reg. 2. Herodes qui illuſit domino apud Lugdunum exilio relegatur, longa tabe exilij deficiẽs. Pilatus ſub quo dominus ludibria multa patitur ibidem in opprobrium generis ſui miſſus ſemetipſum manu propria interfecit, & tũ ſuſpendium non euaſit. Quod ſe manu ſua occiderit, dicunt Hieronymus & Euſebius in chronicis ſuis. In vita ſancti Prœiecti legitur, ꝙ cum ipſe die Paſchę reſideret in menſa cum quibuſdam qui a carnibus abſtinebant, cum alij eos irriderent, ꝙ a carnibus abſtinerent, ille arguit irriſores dicens, ꝙ eos potius deberent honorare pro abſtinentia, quam irridere. Cum autem illi non acquieſcerent eius monitioni, ſolarium ſubito corruit, & eos oppreſſit, qui alios irridebant. Item in vita beati Antonij legitur ꝙ cum quidam Arrianus nomine Balanus dux Ægypti eccleſiam infeſtaret, & monachos, & virgines nudatos publicè verberaret, ſcripſit ei beatus Antonius. Video irã Dei ſuper te venire, deſine perſequi Chriſtianos ne ira Dei te occupet, quæ proximum tibi minatur interitum. Miſer autem ille literam eius vidit & irriſit, & excreans ſuper literas in terram proiecit, multis afficiens iniurijs earum portitores, & beato Antonio comminatorias literas ſcripſit. Cum autem dictus Balanus equum mitiſſimũ equitaret eum in terram proiecit, morſibus eum diſcerpens, & calcibus ita eum atteruit, quòd reportatus ad vrbem infra triduũ expirauit. Item poſt paſſionem beati Cyriaci ſicut in eius miraculis legitur. Carpaſius præfectus domũ matris a Maximiano obtinuit, in qua cum epulas cum decem & nouem amicis ſuis celebraret, & in loco vbi baptizabantur Chriſtiani, in deriſione Chriſtianorum ſe balnearent gentiles morte ſubita omnęs ibidem perierunt.

De temerario iudicio. Diſt. V.

DEinde cõſiderandum eſt de temerario iudicio. Eſt aũt temerarium iudicium quo quis alium ſibi nõ ſubditum, vel ad ſub ſua iuriſdictionẽ non pertinentẽ temerè iudicare præſumit. Ro. 14. Tu quis es q. iudicas alienũ ſeruũ, dño ſuo ſtat aut cadit. Et poſt: Tu quid iudicas fratrẽ tuum. Vel qñ iudicat de dubijs & occultis.

Vel

Vel qñ aliqua quæ benè vel malè poſſunt fieri in deteriorem partem interpretantur. Vel quando ex leui cauſa vel occaſione modica ſuſpicatur malum, & ex leui ſuſpicione iudicare præſumit. Tale iudicium prohibet dñs Math. 7. & Luc. 6. Nolite iudicare & non iudicabimini. Et Iac. 4. Qui iudicat fratrem detrahit legi. Sunt aũt multa quæ peccatum iſtud oſtendunt eſſe vitandum. Primum eſt mens cõſcientia peccatorum. Secundum eſt incertitudo futurorũ. Tertium eſt ignorantia internorum. Quartum eſt iniuria diuinorum. Primo quidem hoc peccatum oſtendit eſſe cauendũ conſcientia peccatorum, quia frequenter homo iudicat alium de peccato in quo æquè grauiter, vel fortè grauius deliquit, vel ſi non in eodẽ genere commiſit forſitan in alio genere grauiora commiſit. Temerè iudicat de conſcientijs alienis quas ignorat, qui conſcientiã propriam indiſcuſſam, & peccata ſua iniudicata dimittit. Ideo dicitur Math. 7. Nolite iudicare & non iudicabimini &c. Quid autẽ vides feſtucam in oculo fratris tui, & trabem in oculo tuo non vides? Hipocrita, eiice primo trabem de oculo tuo, & tunc videbis eiicere feſtucam de oculo fratris tui. Sed quandoq; magni fures, tyranni, & præpoſiti iudicant minores fures, & ducunt ad ſuſpendiũ. Sicut quidam Philoſophus dixit Athenienſibus, cum quæreretur, quare rideret videns præpoſitos villæ ducentes paruum latrunculum pro paruo forefacto, ad ſuſpendium. Rideo, inquit, quia magni latrones paruum ducunt ad mortem. Ro. 2. In quo iudicas aliũ teipſum condemnas, eadem enim agis quæ iudicas. Similes ſunt illis Iudeis, qui rei mulierem deprehenſam in adulterio iudicabãt, quibus ait dominus Ioh. 8. Qui ſine peccatum eſt veſtrum primus in illam lapidem mittat. Similes ſunt illi Phariſeo, de quo dicitur, Lucæ 7. quòd beatam peccatricem iam ſanctam peccatricem iudicabat, & dominum non eſſe prophetam, & ſe iniudicatum relinquebat. Similiter & illi de quo Lucæ 15. Qui Publicanum iudicabat, & ſe iuſtificabat, cum ipſe a domino recederet iuſtificatus ab illo. Item ſimilis eſt illi hipocritæ, qui feſtucam in oculo fratris ſui videt, & trabem in oculo ſuo non conſiderat Math. 5. Sed quòd homo debet ſe potius & prius iudicare quàm alios, oſtendunt exempla ſequentia. In vitiſpatrum, facta cõgregatione in Scythi, dũ patres de multorum vita loquerentur Abbas prior tacebat, poſtea egreſſus impleuit ſaccum arena, & portabat in dorſum ſuum. Similiter & in quendam paruulo miſit arenam, ante ſe portans illum, qđ videntes alij requirebant quid hoc ſignificaret exemplum. Reſpondit. Saccus qui habet multam arenam peccata mea ſunt, quæ poſt dorſum poſui nolens ea videre vt plangam. Sed parua fratris mei ante me porto, & pro ipſis crucior cõdemnans fratrem, rogate dominum vt indulgeat mihi. Cui reſponderunt. In veritate hæc eſt via ſalutis. Item in vitiſpatrum legitur, quòd cum frater quidam peccaſſet in congregatione, & alij iudicaſſent eum expellendum, & etiam ipſum expulerunt, Abbas exiuit cũ eo, dicens. Si iſte, quia peccauit debet eiici, & ego quia peccaui exire debeo. Item alius. Si videris aliquem peccare, ne mittas in eum culpam, ſed in illum qui impugnat illum, dicens, quia iſte nolẽs iuſtus eſt, ve mihi: quia ego volens victus ſum, plange & quære Dei ſolatium, quia omnes decipimur. Et nota quòd mens & conſcientia temerè iudicãtis, aut rea eſt, & ex corruptione ſua malè iudicat, aut ſi ſic iudicãs iuſtus eſt, in eo quòd male iudicat reus efficitur. Primum patet, quia paruũ iudicium ſignum eſt paruæ & peruerſæ mentis. Sap. 16. Semper præſumit ſæua perturbata conſcientia, vulgariter dicitur. Semper credit latro quòd omnes ſint fratres ſui. Bern. Nequaquam de alio talia ſuſpicaretur, niſi eum radix eiuſdem vitij infeciſſet. Item in vitiſpatrum, cum duo fratres in vna morarentur cellula, quidam venit ad ſeniorem qui curam de eis habebat, ſuſpicando de eis peruerſe, quos vocauit ſenior, eos dormire ſimul iubẽs in vna matha, vno opertorio eos cooperiens dicendo. Iſti filij Dei ſunt, iniquitas tua docuit os tuum iudicare talia. Dixit autem diſcipulo ſuo Hũc fratrem reclude in cella deorſum laborat enim eadẽ paſſione quã impoſuit iſtis. Item in vitiſpatrum cum ſenex probatiſſimus in cœnobio incurriſſet grauiſſimam infirmitatem & longiſſimã, nec haberent fratres vnde ei ſubuenirent, quædam ancilla habitans in ciuitate rogauit patrem monaſterij, vt eius curam ei committeret. Qđ cum feciſſent, & ad cellam ſuam deportatum reuerenter tractaret, & neceſſaria ei loco Chriſti miniſtraret, & hoc per menſium feciſſet, homines corrupti mente, ſecundum ſuam corruptelam cœperunt iudicare malè de ſene & virgine. Senex autem hoc audiens Deum rogabat, vt virgini retribuere & ſuſpicionem tolleret. Cum autem ad eius obitum multi fratres cõueniſſent, rogauit eos vt baculum ſuum plantarent ſuper ſepulchrum ſuum, dicens, quòd ſi radices miſerit & fructum fecerit ſcirent conſcientiam ſuam mũdam a famula Dei. Quod cum factum fuiſſet, eo mortuo baculus frõduit, & floruit, & ſuo tempore fructus protulit. Et ſubdit Hier. Ad hoc miraculũ multis de vicinis ciuitatibus venientibus, noſipſi vidimus miraculum, & cum ipſis glorificauimus Deum. Similiter ſm patet. ſ. ꝙ malè iudicãs reus efficitur, quia eo ꝙ malè iudicat, gratiam Dei perdit, ſicut patet Lucę 18. de Phariſæo iudicante Publicanum, qui tamen deſcendit iuſtificatus ab illo. Item in vitiſpatrum, duo fratres inſimul habitabant, quorum alter videbat gratiã Dei ſuper alterum deſcendentem, & manẽtem in eo. Cum autem eum ſemel aſpiciens eam non videret miratus quęſiuit ab eo, quid fecerat propter quod Dei gratiam amiſiſſet. Cum autem non eſſet ſibi conſcius de aliquo, tandem aduertit ꝙ quendam hominem in corde ſuo iudicaſſet, de hoc ꝙ in ſexta feria mane comederet, qui per hoc culpam ſuam cognoſcens & pœnitentiam agens viſibiliter vt vidit dictus frater gratiam recuperauit amiſſam. Item ad idẽ in vitiſpat. cum frater quidam peccaſſet in congregatione, dum argueretur ab alijs iuit ad abbatem Antonium, fratres autem eum ſequentes reducere volentes eum, exprobrabant ei culpam ſuam, quam ipſe negabat. Abbas Paſnutius talem retulit parabolam in cõſpectu fratrum. Vidi in ripa fluminis hominem vſque ad genua in limo demerſum. Venientes autem quidam vt eum porrecta manu extraherent vſque ad collum ſe merſerunt. Quo compuncti ad cœnobium dictum fratrem reduxerunt. Tũc de eo dixit beatus Antonius: Ecce homo qui poteſt animas ex veritate ſaluare. Secundo hoc peccatum diligenter eſſe vitandum oſtendit incertitudo futurorum, quia qui hodie eſt peſſimus, cras forſitan fiet optimus, & econuerſo, iuxta verbum Apoſtoli. Qui ſtat videat ne cadat. Qui hodie eſt peſſimus, cras poteſt fieri ſummus. Vt Paulus, qui ſubito Deo operante factus eſt de Saulo Paulus, de lupo agnus, de perſecutore prædicator. Et Matthæus, de Publicano Apoſtolus. Et econtra Iudas de Apoſtolo quaſi diabolus. Ad Rom. 9. Vaſa iræ apta in interitum fecit Deus, & vaſa miſericordiæ quæ præparauit in gloriam. Non debes iudicare de incertis & futuris, quia nullus eſt adeo malus, quin tu deterior eſſe poſſis. Item in vitiſpat. quidã pater cum videbat aliquem grauiter peccantem flebat dicens: Heu mihi domine quia quod iſte eſt hodie, ego forſitã cras vel deterior ſum futurus. Ideo in vitiſpatrum legitur, ꝙ cum quidam eremita conſueuiſſet recipere Euchariſtiam, a quodam ſacerdote, & audiſſet eum peccatorem, cum veniſſet non admiſit eum, nec Euchariſtiam recepit, factus autem ſtatim in extaſi videt puteum aureum, & ſitulam auream, & leproſum aquam optimam haurientẽ, quam maximè deſiderabat, & audiuit vocẽ ſibi dicentem: Quæ eſt cauſa quare non bibis aquam optimam? nunquid minus valet cũ leproſus eam non tangat, nec inficiat? argutus ſuper temeritate ſua, ſacerdotem reuocauit, & ſacramentum ab eo recepit. Ipſe. n. qui creditur malus frequenter iam pęnituit & eſt Dei filius. Tertio oſtendit hoc peccatum eſſe cauendum ignorantia internorũ. ſ. cogitationum, affectionum, intentionum. Item ſicut de proximo, qui malus eſt non eſt certum iudicare vtrum in futurũ erit bonus, ita de ſeipſo quilibet incertus eſt, vtrum qui bonus eſt hodie cras erit malus, vel qui malus eſt hodie, cras forſitan fiet bonus. Tum quia fragiles ſumus nimis. Tum etiam quia ſtatus huius mundi periculoſus eſt, ſicut oſtenſum eſt ſupra. Homo enim in pręſenti ſtat in lubrico, & inter laqueos ambulat, cito cadit & capitur, & ſubito ſæpe deterius q̃ ille quem de caſu ſuo iudicat. Ei qui videt cadere, debet ſibi timere, cum forſitã ipſe ſit fragilior, quam ille quẽ viderat cecidiſſe. In vitiſpat. quidam frater requiſiuit a ſene quomodo ſibi caueret ne alijs detraheret, vel ne eos iudicaret. Qui ait, Ego & proximus meus duæ ſumus imagines. Cum meã quaſi in ſpeculo proſpexero, & reprehendero me, inuenitur imago proximi mei apud me venerabilis. Cum antè meam laudauero, fratres mei imaginem paruam reſpicio & deſpicio. Non enim alteri detrahã, aut alium iudicabo, ſi reprehendo meipſum. Item in vitiſpatrũ dicitur, quòd duo fratres erant quorum vnus ſenior erat mundus, nec poterat ſuſtinere quòd monachus haberet malam cogitationem, qui rogauit ſeniorem vt ſuſtineret quòd ſecum habitaret, qui reſpondit hoc ſe non poſſe, eo quòd peccator eſſet, & ipſe abhorreret forſitan & iudicaret eum. Cum autem receſſiſſet ſenior ab eo in fine ſeptimanæ redijt iterum rogans eum, vt ſecum maneret, tunc iunior volens experiri ſi adhuc eſſet ſuſpicioſus, & malè iudicans proximum, ait: In grandi tentatione incidi Abba in hac ſeptimana, quia exiens in hortum propter neceſſitatem peccaui. Et dixit ſenex; Vis pœnitere, cum diceret, quòd volebat, ait ſenex: Et ego tecum porto medietatem peccati illius. Tunc frater videns ſenem non eſſe malè iudicantem, ſed compatiẽtem ait: Modo poſſumus inſimul manere, & poſt vſque ad vitæ exitum ſimul manſerunt. De abbate dixit beatus Benedictus inn regula ſua. Caueat ne ſit ſuſpicioſus, aliter nũquam bene erit ei. Item qui iudicant alios, forſitan in illud de quo male iudicant cadere permittuntur, vel in deterius. Sicut Iudas iudicans Magdalenam de effuſione vnguenti ſuper caput & pedes domini, tentatus fecit primo proditionem domini, & poſtea homicidium ſui. Similiter & Phariſæus iudicãs Publicanum, deterior factus eſt. Item in vitiſpatrum, quidam Anachorita Thymotheus nomine conſuluit abbati, vt quendam fratrem negligentem expelleret de cęnobio. Quo facto tentatio venit

ſuper

ſuper eum, cum autem fleret in conſpectu domini, venit vox ad eũ dicens: Thymothee iccirco hoc pateris quia fratrem tuum in ſua tentatione deſpexiſti. Econtra qui ſe iudicat, & nõ alium ſecurius euadit. In vitiſpatrum, quidam frater requiſiuit abbatem Poemũ. Quid eſt pater quod dixit Apoſtolus: Omnia ſunt munda mũdis. Reſpondit: Qui hoc intelligit, videt ſe inferiorem omni creatura. Ait frater: Et quomodo poſſum me iudicare minorem eo quem video homicidium perpetraſſe. Reſpondit ſenex; Iſte ſemel homicidium perpetrauit, ego autem omni hora occido animam. Hæc eſt enim ſola hominis iuſtitia, vt ſemetipſum reprehendat. Tunc.n. iuſtus eſt cum ſua peccata condemnat. Item valde temerarium eſt & fatuum ex ſignis exterioribus, quæ vt plurimum ſunt fallibilia iudicare, de interioribus quæ nõ videntur, & dubia pro certis vel falſa pro veris aſſerere, propter quod dicitur Io. 8. Nolite iudicare ſecundum faciem. Similes ſunt tales ſimiæ, quæ inueniens malũgranatum ſentiens corticem amarum extra, iudicauit ſimilem intra, nec guſtauit de interiori dulcedine. Itẽ ad hoc facit quod legitur Dial. 4. Cum Totila Rex Gothorum intraret varius ciuitatem & occurreret ei epiſcopus eius Caſſianus habens ex conſperſione caloris rubeam faciem aſſiduè, iudicauit eum aſſiduum potatorem, ex quo iudicio regis Spatarius coram rege arripitur, & crudeliter vexatur. Hunc autem ſibi adductum, dictus Caſſianus oratione & ſigno crucis a dæmone liberauit, & ſic Barbarius cępit venerari corde, quem iudicabat deſpectum facie. Item in vitiſpatrũ, egreſſi fratres de cęnobio ad viſitãdum ſolitarios, venerunt ad quendam ſolitarium ſenem, qui maximo gaudio eos recepit, & refecit ante horam nonam, & quicquid boni habuit, eis appoſuit. Ipſe autem ſeorſum ſtans, audiuit eos loquentes ad inuicem, quoniam iſti hæremitæ melius habent quam qui in cęnobijs ſunt. In mane cum recederent, dixit eis ſenex: Salutate mihi illum eremitam ad quem itis, & ei dicite ex parte mea: Obſerua & noli irrigare olera, quod & fecerunt. Ille autem alius eremita hoc audiens, detinuit fratres, & dedit eis ad operandum, & ſedens cum eis non ceſſabat texere ſportas, & veſpere facto addidit pſalmos ad luminaria. Quibus cõpletis ait: Nos conſuetudinẽ non habemus refici quotidie, ſed propter vos oportet nos cęnare, & appoſuit eis panes ſiccos & ſal, dicẽs: Propter vos oportet nos aliquid aliud accipere, & appoſuit eis modicum acetum cum ſale & oleo, & cum ſurrexiſſent, fecit eos pſallere vſque prope lucem, & ait: Propter vos oportet nos parum pauſare, quia de itinere fatigati eſtis. Et cum mane vellet eos detinere, & poſt vſque ad tres dies de nocte fugerunt. Item nõ ſunt iudicandi de facili maxime religioſi, duplici ex cauſa. Primo quia ipſi hominum iudices erunt, cum Deus iudicabit populos in equitate & veritate ſua. Iuxta hoc quod dixit Petro Matth. 19. Vos qui reliquiſtis omnia & ſecuti eſtis me, ſedebitis ſuper ſedes duodecim, iudicãtes duodecim tribus Iſrael. Quia ſępe id quod videtur his iniquo iudicio malefactum, benefit eo iudicite, & ſic inſtinctu Spiritusſancti Sicut factum Oſeæ ſumẽdo fornicariam. Et Sanſon ſumendo de filiabus Phyliſtinorum. Ideo dicebat Bern. Si potes excuſa actionem, ſi non potes actionem, excuſa intentionem, ſi non potes intentionem, excuſa tentationem. Item in vita Ioannis eleemoſynarij dicitur, ꝙ idem Ioannes nolebat recipere accuſationes contra monachos dicens, ꝙ ſi videret eos actualiter peccantes, operiret eos pallio propter monachorum infamiam & ſcãdalum. Repetebat etiam verba & facta Conſtantini in Nicenæ concilio dicentis, cum multi porrexiſſent accuſationes contra monachos & epiſcopos nolens eas recipere, ſed infimul proijciens in ignem, dixit: Abſit vt eos hic iudicemus, qui nos habent iudicare, & Dei iudicium irriteiuus, qui eos ſolus habet iudicare. Humanũ ſæpe fallitur iudicium. Et exemplum adducebat de ſeruis ſuis, qui aliquando quendam inuenientes, ducentem quendam mulierculam, quã flagellatam dimiſerunt, & monachum grauiſſimè flagellantes incarcerauerunt, eum ibi diutius detinentes. Qui apparuit ei in viſione oſtendens quomodo putruerant vulnera dorſi eius, & quomodo iniuſtè fuerat flagellatus. Mane autem facto vocauit dictũ monachum compellens eum oſtendere vulnera dorſi ſui. Quod cum compulſus facere, dato ei lintheo quo carnes verecundus tegeret, cadentibus pannis, apparuit eunuchus, inquirentes altius inuenerunt, ꝙ illa mulier erat Hebræa quam ducebat, quæ ad eum venerat rogans vt fieret Chriſtiana, quam duxit ad abbatem, qua baptizata abbas ſuus, vt perſonæ ſecuræ eam ipſi tradidit, vt ipſam duceret ad cęnobium monialium veſtiendam & inſtituendam. Quod cum faceret, cum ea iterum captus eſt & flagellatus & incarceratus. Item idem Ioannes ponebat exemplum de Vitellio abbate, qui aduertens mala quæ faciebant meretrices in Alexandria, venit illuc cogitans quõ eas Deo lucraretur, cũ adducebat opus ſuũ de die, & nocte veniens ad ſcorta conducebat meretricem. Et cum ipſa crederet quòd deberet cum ea iacere, ibat ad angulum pernoctans in oratione, & in mane ei prędicans verbis & exemplis eam ad pęnitentiam prouocabat, & eam iurare compellebat, ne hoc in vita ſua alicui reuelaret, & ſic faciebat per ſingula ſcorta. Cum aũt quædam contra iuramentum ſuum hoc hominibus reuelaſſet, arrepta fuit a diabolo. Quidam etiam videns eum egredientẽ de ſcorto, dedit ei duram alapam dicens. Quare tu intras ſcorta noſtra, & ſcandalizas nomen monachi. Cui reſpondit. Et tu accipies talem alapam, ad quam congregabitur tota Alexandria. Cum autem rediſſet in cellam ſuam, conuenerunt meretrices & plures alij quib⁹ prædicabat, & eos curabat. Diabolus autem in forma teterrimi Ethyopis apparuit illi, qui Vitellio dederat alapam, dicens. Mittit tibi Vitellius alapam quã tibi promiſit, & arripuit eum grauiſſimè vexans eum, ad quem clamantem. Vitelli. Vitelli, conuenit popul⁹ Alexandrinus ducens eum ad dictum virum, ad cuius cellã venientes inuenerunt eum ſolum flexis genibus, & iunctis manibus extremum ſpiritum exalantem Tunc venerunt meretrices, penitentes & confitentes, quomodo ſe habuerat ad eas, eius meritis dictus arreptitius liberatus eſt. Item in vitiſpatrum, cum quidam venator prædam ſequeretur, venit a caſu vbi beatus Antonius cum diſcipulis ſuis conuenerat cauſa recreationis, qui videns eos male iudicabat de eis, quem rogauit beatus Antonium trahere pluries cum arcu quem in manu tenebat, quod cum feciſſet ad vltimum chordã laxauit. Et cum quæreret cauſam beatus Antonius, ait quòd hoc fecerat ne arcus aſſiduo rigore frangeretur. Sic ait beatus Antonius eſt de hominibus, quia aſſiduo rigore franguntur. Item legitur in vita beati Greg. Quod cum quidam magnus heremita rogaſſet dominum, quod oſtenderet ei, cui eſſet par in futuro. Reſponſum eſt, quòd Greg. papæ quod cum iudicaret hoc indignum cum eſſet Greg. in tanta gloria & diuitiis papatus, pro quibus malè iudicabat de eo, & ipſe econuerſo pauper eſſet & afflictus propter Deũ Reſponſum fuit ſic. Eſt tibi plus cattus quam papæ pontificatus. Tales erant tanquam piſcatoribus ſummæ ſapientiæ diſſimiles, qui bonos in vaſa ſua eligunt, & malos foras mittunt. Iſti contraria faciunt, quia malas intentione de bonis colligunt, & vt dicitur baculum accipiunt ex parte inquinata, de roſario ſpinas colligũt, & roſam dimittunt, immo quod mirum eſt mala colligunt inde, vbi non ſunt. In bonis malas intentiones, vbi non ſunt dicunt, non de ſpinis vuas colligunt, ſed de vuis ſpinas, & de ficubus tribulos colligunt. Quarto hoc peccatum oſtendit eſſe vitandum. iniuria diuinorum. Tales enim iniuriam faciunt ſummo iudici, cui ſoli reſeruandum eſt iudicium de occultis. Sicut enim ipſe ſolus animas creauit, & redemit, creare & recreare, & iuſtificare poteſt, ita ſolus habet eas ad vitam vel mortem, ad prẽmium vel ſupplicium iudicare Iniuriam ergo ſibi faciunt, qui animas vel de occultis animarum iudicare præſumunt. Rom. 14. Tu quid iudicas fratrem tuũ? omnes ſtabimus ante tribunal Chriſti. 1. Corin. 4. Nolite ante tempus iudicare, quoadusq; &c. In vitiſpatrum. Cum abbas Iſaac viſitaſſet Cęnobium, & inueniſſet ibi quendam fratrem negligentẽ, expulit eum. Cumq; regrederetur ad habitaculum ſuum, angelus domini ſtetit ante hoſtium cellulæ dicens. Non te permitto ingredi, cumq; cauſam quæreret, reſpondit angelus. Deus miſit me vt dicerem tibi. Vbi vis mittam fratrem qui peccauit, quod audiens ſenex pęnituit, veniamque petiuit. Cui angelus. Caue ne de cætero quenquam iudices, antequam Deus iudicet illum. Tulerunt homines iudicium dicit dominus, & non mihi permittunt illud. Tales appropriata perſonis beatiſſimæ trinitatis inſipienter vſurpantes iniuriam faciunt primo Deo patri, quando de temporibus quæ pater poſuit in ſua poteſtate ſicut dicitur Act. 1. aliter quam ipſe malè iudicando diſponunt, de præterito faciunt præſens, quando illũ qui aliquando fuit malus, cuius malicia iam in oculis Dei præterijt, iudicant adhuc malũ. De præſenti præteritum, quando quem vident male agere, iudicant in præterito talem fuiſſe. Sẽper de præſenti faciunt & de præterito eſſe futurum, quando quem vidẽt vel viderunt malum, iudicant ſemper futurum malum, & incorrigibilem. Sapientiam filij ſibi uſurpant, ad quam ſolam pertinet de occultis cordium iudicare. Contra clementiam ſummam ſiue bonitatem peccant, cum iudicant reprobos quos ipſa ſaluare decreuit. Vnde quia ſummo iudici iniuriãtur, a ſummo iudice maledicuntur. Iſa. 5. Ve qui dicitis bonum malum, & malum bonum. Et finaliter iudicati damnantur. Matth. 7. Nolite iudicare &c. In quo enim iudicio iudicaueritis, iudicabimini. Et Ro. 2. In quo alium iudicas, teipſum condemnas. i. pronuncias condemnandum.

De falſo teſtimonio. Diſt. VI.

DEinde conſiderandum eſt de falſo teſtimonio. Quod aliquando profertur ex malicia & inuidia, vt patet in falſo teſtimonio quod Iudæi contra Ieſum tulerunt. Et congruè poſtquam egimus de falſo & temerario iudicio, quod aliquando committitur ſolo corde, vt in ſolis temerarijs ſuſpitionibus, aliquando corde & ore ſimul, & vtrumque contrarium eſt veritati & bonitati, quibus præiudicat homo. Veritati per falſitatem, benignitati per maligni-

lignitatem, falſa pro veris, & mala pro bonis accipiendo. Nunc cõſequenter agendum eſt de temerario vel falſo teſtimonio, quod præſtatur dupliciter. Vel tacendo veritatem agnitam in iniuriam proximi, & in incommodum eius. Vel aſſerendo incertam veritatem, vel agnitam falſitatem. Vel quia pro agnita veritate non ſtat homo cum impugnatur. Vel quia veritatem agnitam impugnat, cum contra eam teſtatur Hieron. Vterq; reus eſt, & qui veritatem tempore neceſſitatis occultat, & qui mendacium dicit; ille quia proximo ſuo non vult proijcere, alter quia ei mentiendo vult nocere. Auguſt. ad Caſulanum. Reus eſt qui veritatem occultat, & qui mendacium dicit, quia ille prodeſſe non vult, iſte obeſſe deſiderat. Chriſo. Non ſolum ille reus eſt qui viam veritatis tranſgrediens mendacium palam loquitur, ſed etiam ille qui non libere pronunciat veritatem, quam libere pronunciare tenetur, aut qui non liberè veritatem defendit, quam liberè defendere conuenit. Notandum autem quòd multa ſunt, quæ peccatum iſtud oſtendunt ſummopere deteſtandum. Primo quidem lex naturæ, quæ dictat non faciendum eſſe alij, quod non vult homo ſibi fieri. Vnde cum nullus homo vellet contra ſe falſum teſtimonium perhiberi, ex lege naturæ docetur non debere contra proximum falſum teſtimonium perhibere. Rom. 2. Cum omnes, qui legem non habẽt naturaliter quæ legis ſunt faciunt, ipſi ſibi ſunt lex: oſtendunt enim opus legum ſcriptum eſſe in cordibus ſuis, teſtimonium illis perhibente conſcientia ipſorum. Secundo hoc idem oſtendit lex ſcripturæ Exod. 20. Non falſum teſtimonium dices, & 23. Non iunges manum tuam, vt pro impio dicas falſum teſtimoniũ. Tertio hoc idem oſtendit ſanctorum conſtantia, tam veteris ſcilicet teſtamenti quam noui. Nam ſancti Prophetæ, Apoſtoli, & Martyres in teſtimonium veritatis vocati, magis voluerunt omnia tormenta ſuſtinere, quam a veritate deficere, vel falſum teſtimonium dare. Heb. 10. Sancti ludibria & verbera ſunt experti &c. Et ibi. Hi omnes teſtimonio fidei probati inuenti ſunt Iſa. 43. Vos teſtes mei eſtis dicit dominus. Act. 3. Eritis mihi teſtes in omni Iudæa &c. Tales teſtes erant Apoſtoli, dicentes Actuum 4. Non poſſumus ea quæ audiuimus & vidimus non loqui. Item talis erat Ioannes Euangeliſta, qui dicebat Domitiano Imperatori promittenti, quòd eum in oleo bullienti frigeret, niſi a teſtimonio Chriſti ceſſaret, potius voluit frigeri, quam hoc facere, dicens: Nec Chriſtum dominum meum negabo, nec a prædicatione & teſtimonio eius ceſſabo, donec impleam curſum miniſterij quod accepi. Ideo fuit in feruentis olei dolium miſſus, & in Pathmos inſula exilio relegatus. Cũ beatus Iacobus minor, epiſcopus primus Hieroſolimitanus, propter miram eius ſanctitatem ab omnibus in magna reuerentia haberetur. In die feſto Iudæi populum de circumiacentibus locis conuocauerunt, & rogauerunt dictum Iacobum vt a fide Chriſti populum reuocaret, & teſtimonium daret, quòd Ieſus non eſſet Deus: ideo quòd populus crederet verbis eius, tanquam illius quem ſanctiſſimum reputabant, ſtatuentes eum ſuper pinnaculum templi, minãtes ei præcipitium, niſi hoc faceret. Teſtificatus eſt Chriſtum verum Deum, & fidei articulos prædicauit, potius eligens præcipitari & excerebrari, quam teſtimonio veritatis deficere. Similiter & in Act. 4. legitur, quòd licet Iudæi cæpiſſent & incarceraſſent Apoſtolos, & mortem comminati fuiſſent, præcipientes ne ferrent teſtimonium fidei, ipſi virtute magna reddebant teſtimonium reſurrectionis domini noſtri &c. Quarto hoc idem oſtẽdit proximorum iniuria. Quia videlicet proximus contra quem fertur falſum teſtimonium multipliciter damnificatur & læditur, quia per falſum teſtimonium amittit cauſam ſuam, & condemnatur, vel in rebus, vel in perſona: & tenet ei reſtituere & ſatisfacere de iniuria, quia aliter non dimittitur peccatum ei. Lædit eius conſcientiam iaculo odij & rancoris, vulnerando & occidendo. Prouer. 25. Iaculum & gladius, & ſagitta acuta, homo qui loquitur contra proximum ſuum falſum teſtimonium. Lædit eum affligendo per pœnam, vexando per calumniam, tollendo pecuniam. Lædendo aliquando eius famam, auferendo poſſeſſiunculam, vulnerando eius conſcientiam, ſcandalizando eius famam, & occidendo animam. Item nõ ſolum eum contra quem fert falſum teſtimonium lædit, immo ſeipſum, & eum pro quo fert falſum teſtimonium, & cui adiudicatur res alienum, & iudicem & omnes illos qui indebitè ei credunt occidit. Et ita patet verum eſſe quod dicitur Eccl. 18. Lingua teſtificans adducet mortem, ſcilicet multiplicem. Hieron. Qui falſum teſtimonium profert, tribus perſonis obnoxius eſt. Primo Deo cuius præſentiam condemnat. Secundo iudici, quem mentiendo fallit. Tertio innocenti, quem falſo teſtimonio lædit, & breuiter omnes lædit & interficit, qui ſibi indebitè credunt. Quinto hoc peccatum de Chriſtiano facit Antichriſtum. Qui enim aduerſatur veritati, aduerſatur Chriſto, qui de ſeipſo dicit Ioan. 14. Ego ſum via, veritas, & vita. Et 1. Ioan. 5. Spiritus eſt qui teſtificatur, quoniam Chriſtus eſt veritas: ad hoc etiam venit in mundum, vt teſtimonium perhiberet veritati. Ioan. 18. In hoc natus ſum, & ad hoc veni in mundum, vt teſtimonium perhibeam veritati. Vnde magis mori voluit, quàm vel dicere falſitatem, vel celare tempore ſuo veritatem. Nota quòd falſi teſtes aut ſunt ſimiles Iudæ qui veritatem vendidit, aut latroni ſiniſtro, qui eam impugnauit, dicendo contra eam falſum. Aut Iudæis qui cõtra eũ in paſſione teſtimonium tulerunt in mortem eius. Math. 26. Quærebant falſum teſtimonium &c. Item. Venerunt duo falſi teſtes occultantes veritatem. Similes ſunt cuſtodibus ſepulchri, qui cum Iudeis dicerent ea quæ facta ſunt circa eos, & de reſurrectione Chriſti, vt dicitur in libro de geſtis Saluatoris, pecunia corrupti, ipſam veritatem celauerunt. Sexto hoc peccatum facit filium diaboli, qui mendax eſt & pater mendacij, ipſe fuit primus falſus teſtis, qui primò teſtimonium perhibuit falſitati. Gen. 3. Nequaquam moriemini &c. Ideo omnes falſi teſtes diabolum imitãtur, & eius filij ſunt. Vnde duo falſi teſtes producti contra Naboth. 3. Reg. 21. dicuntur filij Belyal. Et poſt dicitur Adductis duobus viris filij diaboli fecerunt ſedere contra Naboth, qui vt viri diabolici dixerunt contra eum falſum teſtimonium: quãm orbé lapidibus interfecerunt eũ. Similes iſtis fuerunt illi, quæ adducti fuerunt in teſtimonium contra beatum Stephanum Actu. 7. ad quorum falſum teſtimoniũ interfectus eſt. Septimo ad hoc debet nos mouere, quia propter prædicta Deus odit eos, & multiplici pęna punit. Prou. 6. Sex ſunt quæ odit Deus & ſeptimum deteſtatur anima eius, ſcilicet proferẽtem mendacia teſtem fallacem. Prou. 19. Teſtis falſus non erit impunitus, & qui loquitur mendacia, non effugiet. Supra illud Prouer. 12. Qui nouit quod loquitur. Glo. Qui falſum teſtimonium profert contra proximum, & qui metu peccatorum veritatem celat, iram Dei ſupra ſe prouocat. In duodecimo libro collationum legitur contra falſi criminis impoſitores. Quod cum beatus Pachomius adhuc eſſet viuens gratioſus, ſedens in cella ſua, quidam de fratribus motus inuidia librum ſuum abſcondit in lecto dicti ſancti, & accedens ad locum vbi fratres conuenerãt miſſa celebrata aſſeruit, librum ſuum perdidiſſe, & illum fuiſſe ſibi furto ſublatum: miſſis autem tribus fratribus qui per cellas ſcrutarentur, inuenerunt eum in lecto beati Pachomij, qui accuſatus licet in nullo ſibi conſcius, apud patres voluit humiliter ſuſcipere, & perficere pœnitentiam de furto. Quod cum faceret, ille qui librum in lecto ſuo dolosè poſuerat, arreptus & grauiter vexatus a dæmonio, clamare cępit dolum quod fecerat de libro occultando, & quomodo pro infamatione ſancti viri hoc fecerat, & clamabat, quod adduceretur ad eum, vt orationibus eius liberaretur a dæmone. Quod vt ita factum eſt precibus eius dæmone liberatur. Item in vita beati Nicolai legitur, quòd cum quidam Chriſtianus pecuniã vellet mutuo accipere a quodam Iudæo, nec haberet vadium vel fideiuſſorem, accomodabat ei iurando per ſanctum Nicolaum quòd dictam pecuniam tẽpore aſſignato redderet, quam cum dictus Iudęus repeteret, negauit Chriſtianus dictum mutuum. Cum autem coram iudice citari eum feciſſet pro dicta pecunia, Chriſtianus ſciẽs quòd oporteret eum iurare pro dicta pecunia, fecit poni in baculo concauo quem vulgariter vocamus Burdonem, aureos quos debebat Iudæo, & ſic iuit ad diem aſſignatam. Cum autem Iudæus nec haberet litteras, nec fideiuſſorẽ, petiuit iuramentum dicens, quòd non habebat teſtem, niſi ſanctum Nicolaum, per quem iurauerat Chriſtianus ei ſe redditurum dictam pecuniam. Ille autem volens facere iuramentum, dixit Iudęo, quòd teneret ei Burdonem ſuum. Quod cũ faceret Iudęus, iurauit ei Chriſtianus, quòd nihil ei debuerat quod non reddidiſſet ei. Cum autem ſic ab vrbe recederet cum Burdone & pecunia, occupatus ſomno, cum dormiret iuxta viam quadrigarius quidam trãſiens ſuper eum cum quadriga onerata eum opprimens occidit, & baculum fregit. Vbi cum conuenirẽt homines, & Iudæus cum alijs perpendit dolum promittens beato Nicolao qui ſic eum punierat, pro dolo ſuo, quòd ſi eum ſuſcitaret, baptizaretur cum tota familia ſua. Quod cũ beatus Nicolaus feciſſet, baptizatus eſt Iudæus cum familia ſua tota, & ille reſuſcitatus veritatẽ aperuit. Item cum quædam mulier ſanctam Eugeniam mendaciter accuſaſſet, quia illam virum eſſe putabat, pro eo quòd in habitu virili inter viros religionẽ intrauerat, & imponeret ei dicta mulier, quòd vellet eam opprimere, & hoc verum eſſe tam ipſa quàm tota eius familia iuramento firmaret, igne de cœlo viſibiliter ſuper eos deſcendente conſumpta eſt cum tota familia, & omnibus rebus ſuis.

De odio. Diſt. VII.

DEinde conſiderandum eſt de odio. Circa quod videnda ſunt tria. Primo de odio Dei. Secundo de odio peccati. Tertio de odio proximi. Circa primum ſcilicet vtrum Deus poſſit odio haberi. Sciendum quòd Deus poteſt ab homine dupliciter apprehendi. Vno modo ſecundum ſeipſum, vt cum per eſſentiam videtur. Alio modo per effectus ſuos, quãdo ſcilicet inuiſibilia Dei per ea quæ facta ſunt intellecta conſpiciuntur. Deus autem per eſſentiam ſuam eſt ipſa bonitas, quam nullus odio poteſt habere, quia

de

de ratione boni eſt quòd ametur, & ideo impoſſibile eſt quòd aliquis Deum per eſſentiam ſuam videns, habeat eum odio. Effectus autem Dei quidam ſunt, qui nullo modo poſſunt eſſe contrarij voluntati humanæ, quia eſſe, viuere, & intelligere, eſt appetibile, & amabile omnibus, qui ſunt quidem effectus Dei. Vnde etiam ſecundum quòd Deus apprehenditur, vt actor horum effectuum nõ poteſt odio haberi. Quidam ſunt effectus Dei, qui repugnant inordinatæ voluntati, ſicut eſt inflictio pœnæ, & cohibitio peccatorum per legem diuinam, quę voluntati per peccatum deprauatæ repugnat, & ideo in conſideratione talium effectuum, Deus ab aliquibus odio habetur, inquantum ſcilicet apprehenditur vt peccatorũ prohibitor, & pœnarum inflictor. Vnde Ioan. 15. Dicit Saluator. Odio habuerunt & me & patrem meum. Et in Pſal. Odio habuerunt me gratis. Idem. Superbia eorum qui te oderunt aſcendit ſemper. Hoc autem peccatum ſummè deteſtandum eſt & horrendum, tãquàm grauiſſimum omnium peccatorum. Omne enim peccatum mortale conſiſtit in voluntaria auerſione a Deo, hæc autem auerſio per ſe quidẽ importatur in odio Dei in alijs peccatis per aliud, & quaſi per quandam participationem. Sicut enim voluntas per ſe inhæret ei quod amat, ita per ſe refugit id quod odit. Vnde quando aliquis odit Deum, voluntas eius ſecundum ſe auertitur a Deo, ſed in alijs peccatis, puta in fornicatione voluntas nõ auertitur a Deo ſecundum ſe, ſed ſecundum aliud, inquantum ſcilicet appetit inordinatam delectationem quę habet annexam auerſionem a Deo. Semper autem id quod eſt per ſe, principalius eſt eo quod eſt per aliud. Vnde odiũ Dei inter alia peccata grauius eſt. Quia vero dictum eſt quòd Deus non habetur odio, niſi ratione ſuorum effectuum, inquantum repugnant voluntati, inter quos præcipuum locum tenet pœna. Sciendum quòd quicunq; odit pœnas, non odit pœnarum actorem. Nam multi pœnas odiunt, quæ tamen ex reuerentia diuinæ iuſtitiæ, eas ſuſtinent patienter. Vnde dicit Augu. 10. confeſ. quòd mala pœnalia Deus tolerare iubet non amare. Sed prorũpere in odium Dei punientis, hoc eſt odio habere ipſam Dei iuſtitiam, quòd eſt peccatum grauiſſimum. Vnde dicit Greg. 25. mor. Sicut inquam grauius eſt peccatum non diligere, quàm perpetrare: ita nequius eſt odiſſe iuſtitiam, quàm non feciſſe. Notãdum eſt etiam quòd odium Dei grauius eſt peccatũ quàm infidelitas, quia infidelitas non habet rationem culpæ, niſi inquantum eſt volũtaria, & tanto grauior eſt, quanto magis eſt volũtaria. Quod autem ſit voluntarium prouenit ex hoc quòd homo odio habet veritatẽ. Vnde patet quòd ratio peccati in infidelitate fit ex odio Dei circa cuius veritatẽ eſt fides. Et ideo ſicut cauſa potior eſt effectu, ita odium Dei maius peccatum eſt quàm infidelitas. Nota etiã quòd odium Dei non numeratur inter ſpecies peccatorum in ſpiritumſanctum, licèt maxime ſit peccatum in ſpiritumſanctum, ſecundũ quòd peccatum in ſpiritumſanctum nominat aliquod genus ſpeciale peccati ideo cum non numeratur inter ſpecies eius quia generaliter inuenitur in qualibet eius ſpecie. Circa ſecundum ſcilicet de odio peccati, ſciendum, quòd nihil odiendum eſt niſi peccatũ, vel propter peccatum. Sicut autem vnumquodque diligimus ratione bonitatis, & illud magis amandum eſt, in quo magis relucet ratio bonitatis: ſic vnumquodque odiendum eſt propter malum, & vbi eſt maior ratio mali, illud eſt amplius odiendum. Primo igitur & principaliter odire debemus peccatum, inquantum eſt contrarium voluntati diuinæ, & inquantum per ipſum Deum contẽnitur, dehonoratur, & offenditur. Et ſicut Deum & eius honorem debemus amare ſuper omnia, peccatum inquãtum eſt cõtra Deũ, & eius honorem, ſuper omnia debemus odire. Pſal. Qui diligitis dominum, odite malum. Debemus etiam odire omnes dehonorantes Deum. Pſal. Nonne qui oderunt te oderam, & ſuper inimicos tuos tabeſcebam? perfecto odio oderam illos. Hoc autem eſt perfectum odium vt ſic odiantur vitia, vt tamen diligantur homines. Sicut Deus diligit omnia quæ ſunt, & nihil odit eorum quæ fecit. Sicut dicitur Sap. 11. Odit tamẽ peccatores. Eccl. 12. Altiſſimus odio habet peccatores, non naturam quam condidit, nec animam quã redemit. Ideo ſtatim ſequitur. Et miſertus eſt pœnitentibus, id eſt ratione naturæ quam diligit miſeretur, peccatori, quàm cito peccatum dimittit pœnitendo. Secundo peccatum debemus odire ratione qua contrarium eſt ſaluti noſtræ. Pſal. Qui diligit iniquitatem odit animam ſuam. Odiamus ergo peccatum & omnem hominẽ qui ſalutem noſtram & nos pertrahit ad peccatum, ait enim Saluator. Luc. 14. Si quis venit ad me & non odit patrem ſuum aut matrem ſuam, & vxorem, & filios, adhuc autem & animam ſuã non poteſt meus eſſe diſcipulus. Quod exponens Grego. ait. Percũctari libet quomodo parentes & carnaliter propinquos præcipimur odiſſe, qui iubemur & inimicos diligere. Sed ſi vim præcepti perpendimus, vtrunque agere per diſcretionem valemus: vt eos qui nobis carnis cognatione coniuncti ſunt & quos proximos nouimus diligamus; & quos aduerſarios in via Dei patimur odiendo & fugiendo neſciamus. Quaſi enim per odium diligitur qui carnaliter ſapiens, dum praua nobis ingerit, non auditur. Sic autem odiſſe debemus proximos & amicos ſicut & animam noſtram, q̃ tunc rectè odio habemus, cum eius appetitum frangimus, inclinationes carnales frenamus, motus vitioſos reſtringimus, & inhoneſtos mores penitus abdicamus. Qui ſic odit animam ſuam in hoc mundo, in vitam æternam cuſtodit eam Ioan. 12. Quod exponens Aug. ait ſic: Magna & mira ſententia quemadmodum ſit hominis in animam ſuam amor vt pereat, odium ne pereat. Si male amaueris tunc odiſti, ſi bene oderis tunc amaſti. Fœlices qui oderũt cuſtodiendo, vel cuſtodiunt odiendo ne perdant amando. Tertio debemus odire quicquid eſt contrarium & nociuum reipublicæ & bono cõi, exemplo Pſalmiſtæ, dicentis: A iudicijs tuis non declinaui, quia tu legem poſuiſti mihi. Sequitur: A mandatis tuis intellexi propterea odiui omnem viam iniquitatis. Idem: Facientes præuaricationes odiui. Et iterum; Iniquos odio habui. Et quia cupiditas deteſtanda peruertit iudicium, ſubuertit iuſtitiam, per quam reſpublica conſeruatur. Sicut dicitur 1. Reg. 8. de filijs Samuelis. Declinauerunt poſt auaritiam, acceperuntq; munera, & peruerterunt iudicium. Ideo dicitur Exod. 18. Prouide de omni plebe viros potentes, & timẽtes Deum, in quibus ſit veritas, & qui oderint auaritiã. Contra auaros & impios principes dicitur Michææ 3. Audite principes, nunquid non veſtrum eſt ſcire iudicium qui odio habetis bõnum & diligitis malum? qui violenter tollitis pelles eorum, deſuper eos, & carnes eorum deſuper oſſibus eorum. De cauſis odiendi peccatum require diffuſius ſupra, vbi agitur de effectibus peccati. Circa tertiũ. ſ. de odio proximi. Sciendũ ꝙ aliqui proximos odiunt propter diſplicentiam veritatis. Alij ꝓp diſplicentiam bonitatis. Propter diſplicẽtiam veritatis, quia ſunt adeo peruerſi, ꝙ odio habent diligentes ſe, & diligunt odientes. Sicut falſo dictum eſt Dauid 2. Reg. 19. Diligis odientes te, & odio habes diligentes te. Diligunt enim adulatores, & eos qui eis conſulunt ad ſuæ placitum voluntatis. Odiunt verò bonos qui eos corripiunt, & nituntur auertere ab eis, quæ illorum cordibus malè placent. Vnde odiunt illos propter ſolam diſplicentiam veritatis. Exemplũ habemus 3. Reg. 22. Dixit Rex Achab de Michea propheta. Ego odi eum, quia nõ prophetat mihi bonum, ſed ſemper malum. Falſos prophetas, qui proſpera nunciabant amabat, tñ ſuis promiſſionibus decipiebant eum. Sanctum vero prophetam, qui veraciter prædicebat ei mala, quæ ventura erant ſuper eum, odiebat. Huius rationem reddit Saluator Io. 3. Omnis qui male agit odit lucẽ, & non venit ad lucem, vt non arguantur opera eius. De talibus dicitur Oſeæ 5. Odio habuerunt in porta corripientem, & loquentem perfectè abominati ſunt. Alij odiunt bonos propter diſplicentiam bonitatis, quia eo ipſo ꝙ mali ſunt, bonos videre, vel de bonis audire bona nõ poſſunt. Exemplum de Iacob & Eſau Gen. 37. Oderant eum fratres eius, nec poterant ei quicquam pacificè loqui. Et Exod. 3. Oderũt Ægyptij filios Iſrael. Diligẽter aduerte quòd nec Iacob nocebat, nec malum volebat Eſau fratri ſuo. Nec Ioſeph fratribus ſuis. Nec filij Iſrael Aegyptijs, ſed ſeruiebant eis, & bona plurima faciebant, & tamen non poterant eos diligere, ſed nequiter odiebãt. Nec mirum ſi mali bonos odiunt, quia & ipſum Deum qui ſummè bonus eſt, odiunt. Sicut ipſe teſtatur Ioan. 15. Si mundus vos odit, ſcitote quia me priorem vobis odio habuit. Eſt autem hoc vitium deteſtandum. Primo, quia proximum odiens Deum odit. Secundo quia odium hominis cor corrodit. Tertio quia oculum mentis obſcurat. Quarto quia contra proximũ cor obdurat. Quinto quia & a cœlo excludit, & in infernum introducit. Primo quia qui proximum odit, Deum odit, quia videlicet inuiſibilem imaginem eius odit. 1. Ioan. 4. Qui non diligit fratrem ſuum quem videt, Deum quem non videt, quomodo poteſt diligere? vnde nec proximus ſine Deo, nec Deus ſine proximo poteſt diligi vel odiri. Qui proximum affligit ex odio, ſimilis eſt illis Iudæis qui imaginem Chriſti in eius contumeliam affligebant, colaphis cædendo, conſpuendo, flagellando, crucifigendo, & omnia dominicæ paſſionis opprobria renouando. Hoc peccatum adeo deteſtatur dominus, ꝙ eius occaſione occidi voluit, dum pro inimicis ſuis ipſum odientibus, & actu perſequentibus pati, & mori dignatus eſt, & ꝓ ipſis patrem reuerenter orauit. Secundo peccatum odij cor odientis dilacerat, & corrodit &c. De hoc require infra de Ira. Tertio peccatum odij deteſtandum eſt, quia oculum mentis obſcurat. require infra de Ira. Vbi dicitur: Item per iram gratiæ lumen amittitur. Quarto deteſtandum eſt, quia cor odientis obdurat. require ibidem, vbi dicitur: Item per iram amittitur clementia. Quinto quia regnum cœlorum obturat, 1. Ioan. 4. Omnis qui odit fratrem ſuum homicida eſt. Scimus enim quòd homicida non habet vitam æternam. Matth. 5. Omnis qui iraſcitur fratri ſuo reus erit iudicio, qui autem dixerit fratri ſuo racha, reus erit concilio, qui autem dixerit fatue, reus erit gehennæ ignis.

LIBER III. PARS V.

De Ira. Diſt. I.

CONSEQVENTER conſiderandum eſt de tertio vitio capitali, quod eſt Ira. Circa quod conſideranda ſunt ſex. Primo videndum eſt quid ſit ira. Secundo de ſpeciebus eius. Tertio de gradibus eius. Quarto quantum, & quare ſit vitanda & deteſtanda. Quinto de remedio eius. Sexto de filiabus eius. Primo ergo dicendum eſt, quid ſit ira. Ira vt dicit Caſſiod. ſuper illud Pſalm. Domine ne in furore tuo, eſt motus animi concitatus ad pœnam prouocans inferendam. Alia deſcriptio glo. ſuper illud Matth. 5. Qui iraſcitur fratri ſuo &c. Ira eſt omnis malus motus ad nocendum. Dam. Ira eſt feruor eius, qui contra cor eſt ſanguinis ex euaporatione fellis. Augu. Ira eſt triſtitia ex impotentia vlciſcendi ſe. Aliter a magiſtris deſcribitur. Ira eſt ſubita animi tempeſtas, quæ dum inordinate ſe côcutit, cor hominis ad inſaniam trahit. Item alia. Ira eſt feruor animi ab interioribus ad exteriora prorumpês, cum anima ob illatas ſibi iniurias vindictam excogitans adimplere deſiderat. Alia. Ira eſt ſubitus animi furor, vlciſcendi ſe libidine feruens. Secundo ſciendum quod ſicut ait Greg. 5. mor. Alia eſt ira quam impatientia excitat, alia quam zelus format: illa ex vitio, ea virtute generatur. Si enim nulla ira ex virtute ſurgeret, vltionê diuinam Phynees per gladium non placaſſet. Ira per zelum debet in homine incipere a ſeipſo. Debet enim homo iraſci contra ſua vitia, & peccata, vt ea deteſtetur, & puniat, per pœnitentiam côdecentem. De hac Pſal. ait: Iraſcimini & nolite peccare. i. iraſcimini contra voſipſos propter peccata præterita, & nolite vlterius peccando perpetrare futura, quæ dicitis. i. quæ cogitatis in cordibus veſtris, & in cubilibus veſtris, ideſt in ſecreto cordium veſtrorum côpungimini, per contritionem amaram. Item iram per zelum debet homo habere contra vitia proximorum. Ait enim Grego. Si proximos ſicut nos amare præcipimur, reſtat vt eorum erroribus ſicut noſtris vitijs iraſcamur. Sicut Phynees ex zelo transfodit gladio peccatores Numeri 25. Et Moyſes ex zelo illos, qui Vitulum conflatilem adorauerant fecit occidi Exod. 34. Et Mathathias Idolatram trucidauit. Hanc iram quia Helyu non habuit, motum ſupernæ vltionis côtra ſe implacabiliter excitauit. Nam quia contra vitia ſubditorum corrigenda tepuit, ideo contra eû diſtrictio æterni iudicis exarſit. De hac dicitur Eccl. 7. Melior eſt ira riſu, quia per triſtitiam vultus, animus corrigitur delinquentis. Tertio ſciêdum eſt quod ſicut dicit Grego. 5. moral. diuerſi ſunt gradus in ira, ait enim ſic: Fit plerumque vt vſque ad manus ira proſiliat, & quanto ratio longius recedit, tanto audacior exurgat. Seipſum animus retinere non poteſt, quia factus eſt poteſtatis alienæ, & eo foris mêbra furor ad ictus exagitat, quo intus ipſam mêtem membrorum dominam captiuam tenet. Aliquando autem manus non exerit, ſed in maledictionis iaculum linguam vertit, fratris namque interitum precibus expoſcit, & hic Deum perpetrare expedit, quod ipſe peruerſus homo facere metuit vel erubeſcit, & ſic fit vt & voce & deſiderio homicidium peragat, etiam cum a læſione proximi manus ceſſat. Aliquando ira perturbato animo, quaſi ex iudicio ſilentium indicit, & quo ſe foris per linguam non exprimit, intus deterius igneſcit vt iratus collocutionem ſuam proximo ſubtrahat, & nihil dicendo quantum ſit aduerſus indicat. Et aliquando hic ſilentij ſeueritas per diſciplinæ diſpenſationem geritur, ſi cum diſcretionis forma in intimis teneatur. Aliquando vero dum accenſus animus a conſueta locutione reſtringitur, per acceſſum têporis a proximi dilectione penitus ſeparatur, & acriores ſtimuli, cauſæque, quæ grauius exaſperent oriuntur. Sicque in irati animo feſtuca in trabem vertitur, dum ira in odium permutatur. Plerumque ira per ſilentium clauſa intra mentem vehementer æſtuat, & clamoſas voces tacita format, verba ſibi quibus exaſperetur obijcit, & quaſi in cauſæ examine poſita, durius exaſperata reſpondet. Sicque fit vt perturbatus animus maiorem ſtrepitum ſui ſilentij ſentiat, eumque grauius vt clauſa flamma comburat. Cogitationes enim iracundi ſunt quaſi viperæ progenies, quæ mentem corrodunt, & comedunt matrem ſuã. Sciendum eſt etiam quod nonnullos ira citius accêdit, ſed cito deſerit. Nônullos vero tardè quidem commouet, ſed diutius & durius tenet. Alij namque accenſis calamis ſimiles dum vocibus perſtrepunt quaſi quoſdam ſonitus reddunt accenſionis ſuæ. Citius quidem flammam faciunt, ſed protinus in fauillam frigeſcunt. Alij autem lignis duriorib. ſimiles accenſionem tarde ſuſcipientes, ſed ſemel accenſi, difficilius extinguûtur, & quia in aſperitatem ſe tardius concitant, furoris ſui diutius ignem ſeruant. Alij autem quod nequius & citius iracundiæ flammas accipiunt, & tardius deponunt. Nonnulli has & tardius ſuſcipiunt & citius amittunt. In quibus quatuor modis ad tranquillitatis bonum vltimus pluſquam primus appropinquat, & ſecundum in malo tertius ſuperat. Circa quartum ſciendum quod peccatum iræ cauendum eſt multiplici ratione. Primo quia per iram turbatur mentis tranquillitas, & imago diuinæ ſimilitudinis deturpatur. Sicut docet beatus Greg. Quanta ſit iracundiæ culpæ penſamus, per quam dum manſuetudo amittitur, ſupernæ imaginis ſimilitudo vitiatur. Quotiens enim turbulentos motus animi ſub manſuetudinis virtute reſtringimus, ad ſimilitudinem conditoris, qui cum tranquillitate iudicat redire conamur. Nam cum trâquillitatem mentis ira diuerberat, dilaniatam quodammodo ſciſſamque perturbat. Ira vel odium aufert imaginem Dei, & characterê filiorum Dei, quem imprimit charitas, imprimens characterem beſtiæ, ideſt diaboli, de quo legimus Apo. 13. Hic character imprimitur in corde, quando mens intrinſecus perturbatur. In fronte vero dum per ſignum extrinſecus demonſtratur. In manu autem, quando ad proximi læſionem manus exeritur. Secundo per iram grauiter lumen amittitur, quia mentis oculos excecat. Sicut equo operiuntur oculi vt circueat in molendino, ſicut Phyliſtijm Sanſonis oculos eruerunt, & clauſum in carcere molere fecerunt. Iud 16. Coruus etiam primo currit ad oculos cadaueris, & piſcator turbat aquam, vt piſces non videntes vaſſam intrent. Greg. Per iram ſapiêtia amittitur, vt quid vel quo ordine agendum ſit omnino neſcitur. Sicut ſcriptum eſt. Ira in ſinu ſtulti requieſcit, quia intelligentiæ lumen ſubtrahit, dum mentem permouendo confundit. Pſal. Turbatus eſt in ira oculus meus. Greg. Ira per zelum oculum mentis turbat ipſe namq; zelus rectitudinis, quia inquietudine mentê agitat, eius aciê obſcurat nec valet perturbata côſpicere, ad quod via tranquilla poterat inhyare, quia nec ſolis radius cernitur, cum commotæ nubes cœli faciem obducunt, nec turbatus fons imaginem reſpicientis reddit, quam tranquillus oſtendit, quia quo eius vnda palpitat in ſe ſpeciem ſimilitudinis obſcurat, ſed inde ſubtilius ad alta reducitur: vnde ad tempus ne videat reuerberatur. Et vnde mens turbatur ne videat, inde proficit vt ad videndum clarius & verius clareſcat. Sicut infirmanti oculo cum collirium immittitur, lux penitus denegatur, ſed inde eam poſt paululum veraciter recipit, vnde hanc ad tempus ſalubriter amittit. Sed ira per vitium oculum mentis excecat. Iræ namq; ſuæ ſtimulis accenſum cor palpitat, corpus tremit, lingua ſe præpetit, facies igneſcit, exaſperantur oculi, & nequaquam recognoſcuntur noti, ore quidem clamorem format, ſed ſenſus quod loquatur ignorat. In quo itaq; ab arreptitijs differt, qui ſuæ non eſt conſcius actionis. Patet ergo ex prædictis quod ira reddit hominem fatuum & inſenſatum, propter quod bene dicitur Eccleſ. 7. Ira in ſinu ſtulti requieſcit. Iracundus enim multis ſtultitijs elaborat. Primo quidem ſtultus eſt, qui illatam iniuriam appetit vindicare, quia ſicut dicit Auguſt. de aliena pœna quærit ſibi medicamentum, qui acquirit ſibi grâde tormentum. Simile eſt quaſi ſi in aqua quæreret ignem. Secundo ſtultus eſt, quia potius vult morti corporis quandoque & animæ ſemper & æternæ, ſe exponere, vt occidat & puniat aſinum inimici ſui, ideſt corpus, quàm expectare dominum iuſtiſſimum, qui ita iudicabit eum de hoſte & aſino inſimul, quod totus mundus videns admirabitur, & ſatiabitur, nec poſſet etiam vindictæ grauedinem excogitare. Sicut dicitur Iſa. vlti. Vermis eorum non mor. & ig. non ex. & erunt vſque ad ſa. m. omnis carnis, cum dicet Matth. 25. Ite maledicti in ignem æternum. Tertio quia pontem miſericordiæ Dei ſibi frangit & periclitatur, volens impedire proximum, cum nihilominus poſſit proximus ſuus venire ad Deum ſi pęniteat, ipſe autem qui vindictam quærit in periculo remaneat. Iac. 5. Iudicium ſine miſericordia fiet illi, qui non fecerit miſericordiam. Quarto quia cum ſit in manu creditorum crudeliſſimorum, & in carcere peſſimo peccatorum. Iracundus odit proijcientes ſibi aurum & argentum, & lapides precioſos, de quibus poteſt debita ſoluere, & ſe redimere a carcere & coronam ſibi cœleſtem fabricare. Pſal. Supra dorſum meum fabricauerunt peccatores, coronam, ſcilicet perpetuam, nos malleo maledictionis & perſecutionis apertæ vel detractionis occultæ feriendo. Cum quædam mulier litigioſa & iracunda litigaret cum quadam bona muliere, & illa aduerteret fructum contumeliarum eius, quas ei inferebat, extendens pallium ſuum dicebat ei. Chariſſima proijce hic ſatis, quia côuitia tua argentum ſunt, pro debitorum ſolutione meorum, & per captiuitatis meæ liberatione, aurû, & lapides precioſi ſunt pro cęleſtis coronę fabricatione; quod cû audiret alia, qđ hic magis ac magis proſequeretur, côfuſa ceſſauit, poſtea ſequitur. Tertio per irâ amittitur clementia vel pietas, quia nec côdolet patienti, nec ſubuenit indigenti, nec ignoſcit pęnitêti: propter primû dicitur Prou. 27. Ira non habet miſericordiam nec

erumpens

erumpẽs furor, propter ſecundum Eccl.4. ab inope ne auertas propter iram, propter tertium Eccl.28. Relinque proximo nocenti te, & tunc deprecanti tibi peccata ſoluentur, homo homini ſeruat iram, & a Deo quærit medelam, in hominem ſibi ſimilem nõ habet miſericordiã, & de peccatis ſuis deprecabitur. Ipſe cũ caro ſit reſeruat iram, & propitiationem quærit a Deo, quaſi diceret, fruſtra petit. Ira facit inimitem, de humano faciens inhumanũ, de homine beſtiam, ſm quod legitur 2. Mach.4. de Iaſone, quod nihil dignum habebat ſummo ſacerdotio, ſed animos crudelis Tyranni, & feræ beluæ iram gerens. Hoc vitium maximè videtur contra naturam, cum homo ſit animal manſuetum natura, quod manifeſtè patet, ex hoc quod natura non armauit hominem cornibus, nec vnguibus, nec dentibus, ſed dedit ei minores dẽtes, & vngues, quam alicui animali ſuæ quantitatis, nec dedit ei rictum, ſed riſum. In vita Ioannis eleemoſynarij legitur, qđ dicebat. Angelorũ eſt nullatenus litigare, hominum eſt altercari, ſed ſtatim recõciliari, dæmonum eſt litigare & iraſci, & diem tranſire ſine reconciliatione. Cum aũt dictus ſanctus deſcendiſſet ad forum, pro negocijs pauperum, contigit, vt litigaret contra eum Patricius præſes Alexandrinus, tandem ad lucra & recederet ſancto irreconciliato. Cũ aũt Sol diem clauderet, mandauit ei dictus ſanctus: Domine Sol iam tendit ad occaſum. Quo verbo compunctus veniente, Patriarca occurrit ei, & mutuo ſe amplexati ſunt. Sic viuebant vt Angeli. Illi duo fratres, qui inſimul manentes multo tempore, nunquam litem habuerunt, vt dicitur in vitiſpat. Cum alter quæreret ab altero, quid eſſet lis, & quõ fiebat, alter dicebat, quod quando vnus dicebat hoc eſt meum, & alius immo meũ, ex hoc ſurgit lis. Et alius faciamus litem. Dic quod vas illud tuum eſt, quando accipiam illud, & ego non dimittam illud tibi in pace. Quod cum faceret, & alius quæreret quare vas reciperet, ille reſpondit, quod ſuum erat, & alius qui non conſueuerat litigare, reſpondit: Si tuum eſt vas, illud accipe, & habe. Similiter ad hoc facit exemplum ſupra poſitũ de pacifica conuerſatione duarum mulierum vxorum duorũ fratrum, quæ per multos annos ſimul vixerant, & nullum verbum litigioſum vnquam ſibi dixerant, de quibus reſpõſum eſt bono Antonio oranti, quod nondum peruenerat ad menſuram earũ. Item in vitiſpat. legitur de quodam, qui cum eſſet in congregatione litigioſus & iracundus, dixit, q̄ dimiſſa congregatione iret in ſolitudinẽ, vbi nullus moleſtaret eum, nec ipſe iraſceretur cũ alio. Quod cum feciſſet iratus fuit, & cœpit cum poto ſuo litigare, ita quod illud fregit præ ira. Quod cum feciſſet, ait, vbique eſt pugna, reuertar ad congregationem vbi motus iracundiæ refrenabo repugnãs iræ. Quarto per iram relinquitur iuſtitia. Sicut ſcriptum eſt Iac.1. Ira viri iuſtitiam Dei non operatur, quia dum perturbata mens iudicium ſuæ rationis exaſperat, omne quod furor ſuggerit, rectũ putat. Ideo ſicut docet Greg. cum per zelum animus mouetur curandum ſummopere eſt ne hæc eadem ira, quæ inſtrumentum virtutis aſſumitur mẽti dominetur, ne quaſi domina præeat, ſed quaſi ancilla ad obſequium parata, a rationis tergo nõ recedat. Nam quantumlibet ira ex zelo rectitudinis ſurgat, ſi immoderata mentem vicerit, rationi protinus ſeruire contemnit. Vnde neceſſe eſt, vt ante omnia hic attendat, ne ira extra mentis dominium tranſeat, ſed in vltione peccati tempus modumq; conſiderans, ſurgentem animi perturbationem ſubtilius pertractando reſtringat, animoſitate reprimat, & motus feruidos ſub æquitate diſponat, vt eo fiat maior vltor alienus, quo plus extitit victor ſuus, ne intemperãter excitatus ipſo zelo rectitudinis longè a rectitudine aberret. Vnde bene dicitur Iob 36. Non te ſuperet ira vt aliquem opprimas; ibi Greg. Omnis per quem neceſſe eſt aliena vitia corrigi, prius debet ſemetipſum intueri, ne dum aliorum culpas vlciſcitur, ipſe vlciſcendi furore ſuperetur, plerumq; n. mentem ſub obtentu iuſticiæ ira immanitas vaſtat, & dum quaſi ſeuit zelo rectitudinis, rabiem explet furoris, modumq; ſæpe tranſgreditur, quia menſura iuſtitiæ non frenatur, non autem iam correctio delinquentis, ſed magis oppreſſio ſequitur, ſi in vltione ira vltra quam culpa meretur extenditur. In correptione quippe vitiorum ſubeſſe menti debet iracundia non præeſſe, vt executionem iuſtitiæ non dominando præueniat, ſed famulando ſubſequatur. Bene ergo dicitur: Nõ te ſuperet ira, vt aliquem opprimas, quia videlicet ſi his qui corrigere nititur ira ſuperetur, opprimit antequam corrigat. Quinto p̄ iram gratia vitæ ſocialis amittitur. Sicut ſcriptum eſt Prouer.27. Graue eſt ſaxũ & oneroſa eſt arena, ſed ira ſtulti vtroq; grauior: & Prou.18. Spiritum ad iraſcendum facilem, quis poterit ſuſtinere. Ideo dicitur Prou.22. Noli eſſe amicus homini iracundo, neq; ambules cum homine furioſo, ne forte diſcas ſemitas eius, & ſumas ſcandalum animæ tuæ, quia qui ex ratione non ſe temperat, neceſſe eſt vt beſtialiter ſolus viuat. De ira mulieris ſpecialiter dicitur Eccl.25. Non eſt caput nequius, ſuper caput colubri, & non eſt ira ſuper irã mulieris. Item Prou.21. Melius eſt habitare in terra deſerta, quam cum muliere rixoſa, & iracunda. Nec mirum ſi

iracundus gratiam vitæ ſocialis amittit, quia pacem & concordiã ſocialem deſtruit. Sicut dr̃ Prou.29. Vir iracundus prouocat rixas. Et 26. Sicut carbones ad prunas, & ligna ad ignem, ſic homo iracũdus prouocat rixas. Item Eccl.28. Secundum ligna ſiluæ ſic ignis exardeſcit, & ſm virtutem hominis ſic iracundia illius erit, & ſm ſubſtantiam ſuã exaltabit irã ſuam. Homo iracundus incendit litem, & vir peccator conturbat amicos, & in medio pacem habentium immittit inimicitiã. Item per iram Spiritusſancti ſplendor excluditur, quia iuxta veterem tranſlationem ſcriptũ eſt Iſa.66. Super quẽ requieſcit ſpiritus meus, niſi ſuper humilẽ & quietũ & trementẽ ſermones meos? Cũ humilẽ diceret quietum protinus adiunxit. Si ergo ira quietẽ menti ſubtrahit, ſuam ſancto ſpiritui habitationẽ claudit. Item per iram aĩa occiditur, ſicut ſcriptũ eſt Iob 5. Virũ ſtultum interficit iracundia. Ira n. per zelum ſapiẽtes turbat, ira aũt per vitium ſtultos trucidat, quia illa ſub ratione reſtringitur, hæc vero deuictæ menti dñatur. Sexto ſm irã quies mentis deſtruitur, quia ira cor hominis dilacerat, & corrodit, vt genimina viperarum corpus & latera matris vbi aluntur, vermes corrodentes ſe & dilacerantes, quos debent excutere ſinu ſuo ibi nutritur miſer homo ſimilis illi, de quo fabuloſè dicit Petrus Alf. q̄ cũ inueniſſet ſerpentem afflictum & quaſi mortuum præ frigore ei cõpatiẽs, eũ in ſinu ſuo poſuit, vt illum ibi foueret, qui calefactus ibi incœpit robur accipere, & eum cingere, ſtringere, & mordere. Cum aũt quæreret homo cur hoc faceret, rñdit ſe non poſſe dimittere naturã ſuã. Sic eſt de motibus iræ, quia pungunt cor in quo fouẽtur. Sicut vermes lignum, & tynea veſtẽ, qui tñ in eis & ex eis naſcuntur & aluntur. Iracundus n. vindicat hoſtem ſuum de ſeipſo, dum cauſas odij in ſeipſo abſcondit, quibus affligitur, corroſus ab his hoſte illo iracundi, quaſi ſepeliũt ſe viuos in infernum a vermibus infernalibus, & immortalibus corrodendi. Iſa.vlt. Vermis eorum non morietur. Vermis infernalis eſt ira, rancor, inſania, quo inceſſanter affliguntur. Iſa.14. Subter te ſternet tynea, & operimẽtum tuũ erunt vermes. In vitiſpat. ſenex quidã dixit; Si de ſcripturis vel re aliqua tecũ cõtendere quis voluerit, nõ contẽdas cũ eo ſi bene dicat, conſentias ei ſi mala dicit, tu vide quõ loquaris, hæc ſeruãs, ſemper requiẽ habebis. Sequit: De quacunq; cã ſi cõtentiones obſeruaueris, nullo modo requiẽ poſſidebis. Septimo per irã omnibus malis aditus aperitur, vnde ſuper illud Prou.15. Vir iracundus prouocat rixas, dicit Beda. Omnium vitiorum ianua eſt iracundia, qua clauſa virtutibus interius dabitur quies, & ea aperta, ad omne facinum armabitur animus. Prou 29. Qui eſt ad iraſcendũ facilis, erit ad peccata procliuior Eccl.27. ira & furor vtraq; execrabilia, & vir peccator continens erit illorum. i. peccatorum. Octauo per iram omne bonum ſuccenditur, aufert enim homini bona ſua temporalia, ſpiritualia, & æterna. Prou.19. Qui impatiens eſt ſuſtinebit damnum. Ira eſt quaſi ignis ſubitus, qui ſubito occupans domum hominis aufert ei ſe, & ſua omnia. Iob.30. Ignis eſt vſq; ad conſummationem deuorans, & oĩa germina eradicans. Idem 4. c. Vidi eos qui operantur iniquitatem, flante Deo periſſe, & ſpiritu iræ eius conſũptos. Iracundiam & odium ferens ſimilis eſt ramo, qui in radice fouet ignem, qui ſubito erumpens primo ſeipſam poſt vicinas arbores conſumit. Idẽ. Ira eſt ſubita animi tempeſtas, quo ad modũ tempeſtatis agros mentium fertiles euertit, & ſteriles facit, & cultores pauperes, dum per eam ſubito irruentem amittunt laborem ſuũ præteritũ. Ira ignis eſt primo nocẽs rei in qua naſcitur, q̃ rebus alijs. Aug. Nemo malus, qui non primo ſibi noceat. Iracundus primo ſe ſuccendit faciens de ſe faculam, qua rem proximi ſui lædit, ſe vero ſuccẽdendo animã ſuã occidit, ſicut ſcriptũ eſt Iob. 5. Virũ ſtultum interficiat iracundia ibi Greg. Ira per zelũ ſapiẽtes turbat. Ira per vitiũ ſtultos trucidat. Nono per irã homo vilis efficit. Magna vilitas eſt iraſci vel contendere cum fatuo, vel inſano, vel ægro, aut de talibus vindicare ſe velle, talis aũt eſt qui tibi fecit iniuriam iniuſte. Magna vilitas eſt pugnare cum vilibus perſonis, & cũ leproſis, loripedibus, & conſimilibus, quarum pugnam abhorret nobilis animus, vt inquinamentum manus. Seneca. Quibuſdã parcas a quibus te vindicare faſtidias, a quibus reducenda eſt manus, tanq̃ ab animalibus paruis quibuſdam, & inquinantibus. Lucanus refert quod cum quædam vilis perſona opponeret ſe Iulio Cęſari, ait illi, contemnens iraſci contra eam. Dignũ te Cæſaris ira nullus honor faciet. Prou.20. Honor eſt homini, qui ſeparat ſe a contẽtionibus. E contra vilitas eſt inquinare os tuũ contumelijs & cõuitijs, & quanto maior eſt perſona q̃ iraſcitur, tanto vilius & ſibi indecẽtius eſt iraſci. Decimo per iram aĩa ęterna morte punitur. Matth.5. Omnis qui iraſcitur fratri ſuo &c. tales deſcendunt in infernum cum armis ſuis, ſicut dicitur Ezech.30. qui ſcilicet armati odio & mala voluntate moriuntur. Sic dicit magiſter Iac. de quodam comite qui cum inungeretur, & moreretur, diceretur ei ab inungente Pax tecum, cum habuiſſet guerrã cum quodam vicino ſuo, credidit quod rogaretur de pace facienda cũ eo, cũ autem totis viribus reclamaret, & cõtradiceret paci faciẽdæ, in illa cõtradictione ſpi-

ritum exhalauit, & ſic cum odio, & ira armatus malitia ad inferos deſcendit. Ad hoc etiam facit quod dicitur Matth. 17. de illo qui noluit dimittere conſeruo ſuo, præcepit rex eum detrudi in carcerem &c. Et poſt ſubditur. Sic pater meus cœleſtis faciet vobis, niſi remiſeritis &c. Circa quintum ſciẽdum, ꝙ multa ſunt remedia ad iracundiam mitigandam. Primum remedium eſt conſideratio ſanctorum documentorum, quæ iram diſſuadent. Gen. 45. Ne iraſcimini in via. Ro. 12. Omnis amaritudo, & ira & indignatio tollatur a vobis. Matth. 18. Non dico tibi ſepties dimittere, ſed vſq; ad ſeptuageſieſepties. Ephe. 5. Eſtote inuicem benigni, donantes inuicem &c. Secundum remedium eſt conſideratio lucri & mercedis, quam acquirit, qui propter Deum temperat ſe, vel dimittit iram vel iniuriam Matth. 5. Beati qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam, quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum. Et poſt. Beati eritis cum vos oderint homines &c. Et poſt. Gaudete & exultate, quoniam merces veſtra copioſa eſt in cœlis. Luc. 6. Dimittite, & dimittemini, date, ſcilicet veniam, & dabitur vobis veniam, gratia, & gloria ad mercedem regni æterni. Ad hoc facit exemplũ quod legitur in vitiſpa. Abbas Ioan. referebat, quòd patienter ferre iniurias eſt porta per quam intratur in regnum cœlorum, & ſupponebat hoc exemplum. Cuiuſdam Philoſophi diſcipulus peccauit, & dum ſibi indulgeri peteret, dixit Philoſophus: Non indulgeo tibi niſi his tribus annis portaueris onus aliorum. Qui cũ hoc feciſſet, ait philoſophus. Nec adhuc indulgeo tibi niſi alijs trib. annis mercedem dederis his, qui iniurijs & contumelijs te affligent. Quod cũ ille feciſſet, remiſit ei peccatum philoſophus, & ait: Modo intra ciuitatẽ Athenienſium, vt addiſcas ibi ſapientiam. Quidam autẽ ſenex ſedebat in porta vrbis, qui omnes experiendi cauſa intrantes impetebat in conuitijs. Quod cum dicto diſcipulo faceret, ille dictus diſcipulus quaſi gaudens riſit. Cum autem ſenex cauſam quæreret, ridit diſcipulus: Ego tribus annis pretium dedi pro hoc, qđ modo datur mihi gratis. Tunc ſenex ait: Ingredere ciuitatem, quia dignus es. Sic qui patienter portant onera aliorum & iniurias, inueniunt remiſſionem peccatorum, & ingreſſum regni cœlorum. Item ibidem alter ſenex, quis cum ei detraxiſſet, aut conuitia intuliſſet, ſi erat vicinus feſtinabat eum remunerare, ſi longius manebat ei munera mittebat, cogitans ꝙ ſic, veniam, gratiam, & gloriã emebat. Tertium eſt memoria finis, quia morti iam proximus nõ cito infert iniuriam, quinimmo pp afflictionem corporis obliuiſcitur iniurias ſibi factas, aut pp timorem mortis faciliter remittit. Item illi qui proximus eſt morti nemo debet inferre iniurias, quin potius in tali articulo eſt ei miſerendum: damnabiliter enim durus eſt, qui laboranti in extremis non compatitur, nec indulget: nemo. n. debet alij facere, quod moriens facere nõ auderet, nec alij debet facere, quod morienti non faceret. Quartum eſt facta vel exẽpla ſanctorum. Primo valet exemplum dñi. 1. Pet. 2. Chriſtus paſſus eſt pro nobis, vobis relinquens exemplum, vt ſequamini veſtigia eius &c. Et poſt: Qui cum malediceretur non maledicebat, cũ pateretur non comminabatur &c. Qui ait Lucæ 23. Pater dimitte illis, quia neſciunt quid faciunt. Item exemplum beati Stephani Act. 7. Ne ſtatuas illis hoc peccatum. Item exemplum beatæ Virginis, de qua legimus ꝙ aliquod ſignum iracundiæ vel verbum non dixerit contra filij ſui crucifixores, de qua inter alias mirificas virtutes quas de ea ſcribit beatus Ignatius martyr, ait in epiſtola quadam. Quidam nobis retulit Mariam eſſe omnium gratiarum plenam, & omnium virtutum fœcundam. Et poſt alia; Iniuriantibus ſibi eſt grata, & moleſta lætatur &c. Item exemplum beatorũ Apoſtolorum Act. 5. Ibant Apoſtoli gaudentes a cõſpectu concilij, quia digni habiti ſunt pro nomine Ieſu contumeliam pati. Item in tripartita hiſto. 12. lib. Cum quidam quæreret a Theodoſio iuniore piiſſimo Imperatore, quo hæc erat, ꝙ ſic proprias iniurias ſuſtinebat, & lædentes ſe non occidebat, ait: Vtinam mortuos poſſemus ad vitam reuocare, non eſt magnum occidere viuentes, quod poſſunt facere minuta animalia vt ſerpentes, ſed magnum eſt & ſoli Deo poſſibile mortuos per pœnitentiam reſuſcitare. Quintum remediũ eſt diuini iudicij conſideratio, de qua Matt. 5. Omnis qui iraſcitur fratri ſuo reus eſt iudicio. Eccleſ. 18. Memento timoris altiſſimi & nõ iraſceris. Qui recordatur ſeueritatis diuinæ contra illos qui ſeruant iram & nolunt dimittere per diſtrictum iudicium monetur: Item in vitiſpat. quidam ex fratribus paſſus iniurias ab alijs venit ad abbatẽ Syſoim exponens iniurias, nec volens dimittere, quin ſe vindicaret, tunc ſenex ſurgens orauit dicens: Dñe non eſt vobis neceſſarium vt pro nobis ſis ſollicitus, quia noſipſi & volumus & poſſumus nos vindicare. Ad quod verbum ille frater cõpunctus cecidit ad pedes eius promittẽs ſe de cetero nõ vindicare. Legitur li. 1. tripartitæ hiſto. quod in concilio Niceno Cõſtantinus magnus accuſationes factas pro querimonijs non admiſit, ſed chartas eorum non congregans in ignem proiecit, mouẽs epos & viros eccleſiaſticos qđ adinuicẽ reconciliarentur, dicens, ſi has iniurias vindicaremus, iam locum diuina iudicia non haberent. Sextum eſt conſideratio miſeri ſtatus & periculi in quo ſumus dãnati capitali ſnia, & in mari periculoſiſſimo et tempeſtuoſiſſimo, vbi nauigamus in naui perforata & fracta, & vitro fragiliore, in tpe tempeſtatis & pyratæ imminente periculo feſtinant omnes iniurias remittere. Lupus videns ſe captum per eſcam & in pedicam cecidiſſe deponit feritatem, nec tangit ouem, ſic nos capti & detenti a pedica miſeriæ, q̃ dñs aggregauit ſuper nos, debemus manſueſcere. Pſal. Conuerſus ſum in ærumna mea &c. Septimum peccata propria ſ. cum conſideramus, ꝙ plus forſitan offendimus alios vel Deũ, q̃ alius nos, & ꝙ peccata noſtra ſunt grauiora quam proximi, & neceſſarium eſt ꝙ Deus remittat ea nobis, qui aliter non dimittit niſi dimittamus alijs. Eccl. 28. Remitte proximo tuo nocenti te, & tunc deprecanti tibi peccata ſoluentur &c. Multa ad hic Matth. 6. ſi dimiſeritis &c. Si aũt non dimiſeritis hominibus, nec pater veſter cœleſtis dimittet vobis. Quod patet per ſeruum a quo Rex repetiuit dimiſſum debitum. Hoc bene cogitabat Ioannes eleemoſynarius, in cuius vita legitur, quod cum præcepiſſet dari cuidam eleemoſynã, & ille vituperaret eum, quia non dederat ei quantum volebat, quidã de ſeruis ſuis ait: Domine nonne audis quomodo iſte te blaſphemauit, compeſcuit ſe, nec voluit ſe vindicare, dicens; Non vis vt Deus dimittat mihi peccata mea, qui tota die blaſphemo Deum meum, & blaſphemanti ſe aperuit pecuniæ ſacculum, vt acciperet amplius. Item debemus conſiderare, quod mala, quæ nobis eueniũt propter peccata noſtra nobis infliguntur, & ille qui infert iudex Dei eſt noſtris maleficijs. Sicut dicebat Dauid de Semey, vt fineret eum ſibi maledicere, ſciens quod hoc eueniebat ei propter peccata ſua, & patientia iniuriarum miſericordiam Dei prouocat. Auguſt. Vnuſquiſque talem indulgentiam accepturus eſt a Deo, qualem ipſe dedit proximo. glo. ſupra præmiſſum verbum. Eccleſ. 27. Indignum eſt illi Deum eſſe propitium, qui crudelis eſt ad proximum ſuum. ibi glo. Fruſtra pro ſeipſo quis orat, qui fratri ſuo debitam charitatem negat. 4. Reg. 4. de oleo multiplicato mulier ſoluit debitum ſuum, ampliata & multiplicata miſericordia eſt remittere & orare pro inferentibus iniuriam. Grego. Quid eſt quod Moyſes & Helias in poſtulatione alijs præferuntur, niſi quòd iſti tantum in ſerie veteris teſtamenti pro inimicis oraſſe leguntur. Moyſes a populo lapidibus impetitur, & pro lapidantibus precatur, alter ex principatu eijcitur, & ait: Abſit a me vt ceſſem orare pro vobis. Item in vitiſpat. cum iniuria eſſet illata cuidam fratri ait: Pone in cogitatione tua, quia frater tuus non poteſt iniuriari tibi, ſed peccata tua, & ſemper debes dicere, quòd peccata tua hæc tibi fecerunt. Octauum eſt, quia qui tibi fecit iniuriam iam forte pœnitet, & magis forte torquetur, quia fecit, quam tu cui facta eſt iniuria, vel ſi non pœnitet, cito pœnitebit, vt Paulus de nece Stephani. Lucæ 16. Si pœnitentiam egerit frater tuus dimitte illi &c. Nonum remedium eſt conſiderare mala, quæ ira facit, mala. ſ. quæ infert, & bona quæ aufert, de quibus ſatis ſupra dictum eſt. Decimum eſt conſiderare quod mendicum facit ira hominem, quia ira aufert ei ſapientiam, ſeipſum, Deum, & proximum. Prou. 19. Qui impatiens eſt ſuſtinebit damnũ, ſcilicet quòd eſt in amiſſione prædictorum. Vndecimum eſt conſiderare quam ſtultum ſit iraſci, quod ſupra oſtenſum eſt, non enim eſt iracundus ſolum ſtultus, ſed inſanus, quia in odium alterius ſe ſuo gladio imperit, vindicat eum ſeipſo, & ad ſimilitudinem lunatici ſæpe proijcit in ignem, ſæpe in aquam Matth. 17. Graue ſaxum & oneroſa arena, ſed ira ſtulti vtraque grauior. Omnia. n. fere grauamina, quæ infert vnus alteri, ex ira procedunt. Duodecimum eſt conſiderare quòd iniquus eſt iracundus, quod patet in ſex, quia contra aduerſarium ſuum in cauſa ſua vult eſſe actor, & iudex. Secundum eſt quòd vult ſe vindicare pendente peremptoria iudicij. Tertium eſt quia ipſe ſeipſũ qui plus deliquit animam ſuam occidendo, quam alius impunitũ vult relinquere. Quartum quia non reddit iniurianti patientiam, quam debet ei vt alius ſibi innocentiam. Quinto quia cum iuſtitia ex iudicio debeat procedere ex iniquitate vult eam elicere. Sexto quia Deo iniuſtè iudicium ſuum auferre vult. Tredecimum eſt quia non proſequi iniuriam illatam ſignum eſt magnæ perfectionis, & profectus. In vitiſpa. Cum quidam frater pateretur iniuriã ab alijs, & irrideretur, currebat dicens Iſti ſunt qui occaſionem nobis præbent ad profectum noſtrum & perfectionem, qui autẽ beatificant nos ipſi nos decipiunt. Item ibidem quidam frater requiſiuit ſenem dicens. Dic mihi vnam rem, quam cuſtodiam & ſaluer per ipſam Reſpondit ei ſenex. Iniuriari & affici conuitijs, & portare & tacere magna res eſt, hæc eſt ſuper alia mandata. Decimumquartum eſt conſiderare quòd vincere iram ſuam facit nobiliſſimum victorem. Vnde Nobile vincendi genus eſt patientia, vincit qui patitur, ſi vis vincere diſce pati. Per hanc beati martyres vicerunt, vincunt mundi ſæuitiam & malitiam de quibus canitur. Hi pro te furias &c. Cęduntur gladijs more bidentium, non murmur reſonat nec querimonia. Sed corde tacito mens bene conſcia conſeruat patientiam. In vitiſpa, dixit abbas

Macharius. Ille eſt monachus qui ſe in omnib. vincit. Nã ſi aliũ arguens ad iracundiam mouetur, propriam paſſionem implet, ne que enim vt alium ſaluet ſe perdere debet, ergo vicit ſe patiens. Item cũ quidam Alexandrum magnum offendiſſet, nec precibus alicuius poſſet reconciliari ſibi, tũ Ariſtot. ſic ſedauit eum dicens: O Rex nobile documẽtũ docebo te cæteris vtilius ſi feceris. Quo reſpondente: Præſto ſum, ait; Quis eſt qui ſuperauit omnia mundi regna & reges? Certe nobile cor tuum & ſtrenuum. Sed maiorem victoriã hodie acquiris cæteris, ſi vincas animum tuũ, qui tibi dicit ꝙ non remittas iniuriã, ipſum dico aliũ victoré, qui ſi te non vicerit nõ es victor, ſed victus, ad quæ verba placatus eſt. Prou. 16. Qui dominatur animo fortior eſt propugnatore vrbiũ. Item nõ ſolum vincit patiens mundum ſeipſum, ſed & aduerſarios hoies. Sicut patet per exemplum ſupra poſitũ de ſacerdote idolorum. Ité vincit & dæmones. In vitiſ pat. Requiſitus a quodam fratre abbas Iſaac quare dæmones ita timerent eum, rñdit: Ex quo factus ſum monachus ſtatim apud me decreui vt iracundia mea foras guttur meũ non procederet. In collocutionibus patrum 12. lib. dr, quod cũ quidam ſenex vitæ probatiſſimæ quendã ſermoné durum ex ira & pſumptione contra B. Machariũ protuliſſet, traditus nequiſſimo dæmoni humanas egeſtiones per os emittebat, qui leui verbo ſancti expulſus eſt. Item quidam frater videns abbaté Achille n ſanguinem expuẽtem, requiſiuit ab eo vnde hoc eſſet? qui ait; Sermo erat fratris qui me contriſtauerat, ſed repugnaui vt nihil ei dicerem, & petiui a dño vt tolleretur a me, & factus eſt ſanguis in ore meo, & expui illum & requieui, ſed & ipſam triſtitiam & ſermoné ipſum oblitus ſum. Decimumquintum fugat hanc humilis rñſio. Prouer. 15. Rñſio mollis frangit iram. Hoc patet per exempla antepoſita de ſene inuido vel de ſacerdote idolorum conuerſo. Item in vitiſpat. dum abbas Ioannes inter fratres ſederet, & ſinguli eum de ſuis cogitationibus inquirerent, atq; ille omnibus rñſum daret, quidã ſenex inuidia ductus dixit ei. Sic eſt hic Ioannes quõ mulier meretrix ornat ſemetipſam vt congreget amatores. Rñdit Ioannes: Verum dicis, & hic tibi Deus reuelauit. Et ille iterũ: Quia vas tuũ veneno plenum eſt. Et Ioãnes: Verum dicis abba, & ſi hic dicis quia ea quæ deforis ſunt tñ vides, quid diceres ſi ea quæ deintus ſunt videres? tunc plus haberes dicere, & alius qualis ſum & ego deforis, ſic ſum deintus. Dr qđ cum quidam eps iracundus, quaſi furioſus conſueuiſſet loqui, quidã eius clericus contẽperauit irã ſuam per hunc modũ. Dñe tu ſcis quia famuli tui ſumus, & voluntaté tuam parati facere ſemper ſumus. Effunde ergo iram tuam in gẽtes quæ te non nouerunt, & in regna quæ nomen tuũ nõ inuocauerũt: &c. Decimumſextum eſt amor, & beneficia pro iniurijs exhibita. Vnde Matt. 5. Diligite inimicos veſtros, & benefacite his qui oderunt vos. Apoſtolus Rom. 12. Siĺr Prou. 26. Si eſurierit inimicus tuus ciba illũ, ſi ſitit potũ da illi, hæc faciens cõgeres carbones ignis ſuper caput eius. ſ. beneficia amoris, quæ eũ inflãmabunt in amorem tuũ vt pugnes per contraria, quia cõtraria contrarijs impugnãtur, vincunt, & curãtur, vnde ſequitur: Vince in bono malũ. In vitiſpat. dicebat abbas Peomem: Malitia nunq̃ exuperetis, ſed ſi quis tibi malum intulerit, tu per bonitaté vince malitiã. Item in vitiſpat. abbas Mutius ædificauit cellã in quodã loco vbi erat quidã frater, qui motus inuidia habebat irã cõtra eum, ſæpe litigando, qui declinãs irã iuit ad alium locũ ſibi ædificãs habitaculum. Quod audientes alij adduxerunt ſecum illũ fratré ad dictũ abbatem, vt illos recõciliarẽt, ſed aliquantulum lõge dimiſerũt dictũ fratré & melotas ſuas, cũq; pulſantibus aperuiſſet feneſtrã cellulæ rogantes vt rediret ad locũ prioré, & quærenti vbi aſſent melotæ, audiens qđ prope cũ illo fratre dimiſiſſent eas voluit aperire, ſed pręgaudio tregit hoſt. ilcũ ſecuri, & occurrit cũ eis dicto fratri & primo proſtratus egit veniã petens, & amplexans eũ introduxit in cellam ſuam & per tres dies eos ſecum refecit, licet nõ cõſueuiſſet ieiunium ſoluere et redijt cũ eis. Item ibidé abbas Agathon dicebat: Nunq̃ dormiui lité habẽs, q̃ ſi aliquis mecũ habuit non dormiui vſquequo cum mihi recõciliaui. Ité interrogatus ſenex quid eſſet maiorem charitatem nemo habet &c. rñdit; Si quis audit verbũ malum a proximo ſuo, & non rñdet, ſed vincit animũ ſuũ, ſic aiam ſuam ponit pro amicis ſuis. Ité in vita Ioannis eleemoſynarij legitur, qđ cum quidã iniuriam intuliſſet cuidã nepoti ſuo, & ipſa veniret ad auunculum ſuũ flens & conquerẽs, ſedauit eum ſanctus dicens, quod talé vindictã faceret de eo, quod tota Alexandria miraretur, poſtq̃ aũt dictus nepos fuit ſedatus, vocauit dictũ nepoté, & eum qui iniuriam intulerat corã populo Alexandrię, quęrens ab eo quantũ debebat ei cẽſum, qui dixit quãtitatem, & ego talé vindictam de te facio, qđ totum cenſum tibi remitto pro eo qđ intuliſti nepoti meo qui degenerauit a me, & vocato dicto nepote dixit ei, ꝙ non eſſet nepos ſuus, niſi eſſet nepos mentis ſicut carnis, vt ſicut ipſe illatas iniurias ferret. Decimumſeptimũ remedium quod tẽperat irã eſt virilis mens, qñ homo cogitat ſe virũ, & qđ eſt homo aial mãſuetũ natura, repellere debet viriliter ferinas & crudeles volũtates, & eis viriliter dñari.

Prou. 16. Melior eſt patiens viro forti, & qui dñatur aio propugnatore vrbiũ. Luſand. philoſophus interrogatus cur barbam magnã libenter portaret? rñdit: Vt frequẽter eã tangens, me virum meminerim, & viriliter agi. Socrates: Si viriliter agis, perſonæ tibi auctoritaté dabis. Viri boni eſt neſcire vel pati iniuriã, pati dicit, patiendo frangi ab iniuria. Ité Seneca: Si magnanimus fueris nunq̃ iudicabis tibi fieri iniuriã de inimico dicens, non nocuit mihi licet animum nocẽdi habuit, ſi fuerit in tua ptãte vindictam putabis iudicare potuiſſe, ſcito honeſtũ eſſe, & maius genus vindictæ agnoſcere. Decimumoctauũ qđ debet valere ad remittendum irã, vel odiũ eſt efficacia orationis & maximè dñicæ. Qui. n. vult vt eius exaudiatur oratio debet leuare puras manus in cęlum ſine ira & diſceptatione. 1. Thim. 2. Eccl. 18. Remitte proximo nocẽti te, & tũc deprecanti tibi ſoluentur peccata tua &c. Multa aliter non ſoluũtur, ſed potius ſoluta replicantur. Matth. 18. Iuſſit dñs ſeruum qui nolebat dimittere conſeruo in carceré mitti. Ad hoc aũt maximè facit oratio dñica, q̃ vĺ dicere contra ſe qui non remittit rancoré, tñ hanc pot dicere quilibet in perſona eccleſiæ, vel intendens eã dicere vt Deus oém irã a corde ſuo remoueat. In vita Ioannis eleemoſynarij dr, qđ cum rogaſſet quendã principem vt rancorem dimitteret, nec poſſet induci ad hoc, cum in eccleſia vellet dicere orationé dñicam, fecit eum uocari ad ſe, rogans vt eam ſecum diceret. Cum aũt dixiſſet vſq; ibi: Dimitte nobis debita noſtra, ait ſanctus: Vide ne quid vltra audeas dicere. Tunc aduertens dictus princeps vim verborum proſtratus & cõpunctus veniam petijt, & iniuriam remiſit. Decimumnonũ eſt conſideratio immẽſæ pietatis. Matt. 5. Diligite inimicos veſtros & benefacite his qui oderũt vos. De hac materia ſatis habetur ſupra. Vigeſimum eſt ſacra menſa ſacri altaris, & Eucharitia ſacra, quæ eſt cibus charorum, qué cibũ nõ poſſunt participare, niſi qui ſunt in mutua charitate. Canti. 5. Comedite amici & bibite & inebriamini chariſſimi. Matt. 5. Si offers munus tuum ad altare &c. Et poſt: Vade prius reconciliari fratri tuo. Bern. Nunquam contingat mihi accedere turbato corde ad patris ſacrificium, nec tangere ſacrificium per quod Chriſtus ſibi mundum reconciliauit.

De filiabus iræ. Diſt. III.

CIrca ſextum cõſiderandum eſt de filiab. irę. Eius aũt filię ſunt; Indignatio, Mentis tumor, Impatientia, Clamor, Litigium, Cõtumelia, Maledictio, Blaſphemia, Rixa, Crudelitas, Seuitia, Bellum, Homicidium. Ira nãq; põt conſiderari tripliciter. Vno modo prout ſolũ conſiſtit in corde, & ſic ex ira naſcuntur duo vitia. Vnũ quidem ex parte eius cõtra qué iraſcitur, quem reputat indignum vt tale quid ſibi pręſumpſerit facere, & ſic eſt indignatio. Aliud autẽ eſt vitium ex parte ipſius qui iraſcitur, inquãtum. ſ. excogitat diuerſas vias vindictæ, & ſic eſt tumor mẽtis. Alio modo cõſideratur ira ſm ꝙ eſt in ore, & ſic ex ipſa oritur multiplex inordinatio. Vna quidé ex pronitate cõtradicendi perſonæ loquenti, & ſic eſt lis, vel litigium. Alia eſt ſm quod homo ex cõfuſa locutione irã ſuam, & cõmotionem animi ſui demõſtrat, & ſic eſt clamor. Alia eſt inordinatio ſm ꝙ homo prorumpit in verba iniurioſa. Et ſi ſint verba cõtra Deum, ſic eſt blaſphemia. Si auté contra proximum, aut proferuntur improperando malum, & ſic eſt contumelia. Aut imprecãdo malum, & ſic eſt maledictio. Tertio modo conſiderari poteſt ira ſm ꝙ peruenit vel procedit vſque in factum, & ſic ex ipſa oriuntur vltima vitia ſupradicta. quorum dfia patebit de ſingulis proſequendo. Prima ergo filia iræ eſt indignatio, de qua ſciendum eſt ꝙ Bern. eã connumerat inter gradus ſuperbiæ in lib. de 12. gradibus humilitatis. Greg. vero 31. mor. ponit eã inter filias iræ, nam ex inordinato amore propriæ excellentiæ prouenit ꝙ homo impatienter & durè fert ſi alius cõtra ſuam excellentiã vel reuerentiam audeat attẽtare, ideo Bern. ponit eam inter gradus ſuperbiæ. Quia vero talis indignatio ex cordis commotione procedit ex propinquiori & immediatiori eã, ideo Greg. rationabiliter eam ponit inter filias iræ. De indignatione ſufficiat, quod dictum eſt ſupra cũ de gradibus ſuperbiæ ageretur. Secunda filia eſt tumor mẽtis. Sciẽdum eſt aũt ꝙ tumor mentis poteſt cõſiderari dupliciter. Vno modo ſm quod homo magnum ſe reputans dicitur habere magnum & inflatum ſpiritum, ſicut dicit Aug. exponens illud: Beati pauperes ſpiritu. Pauperes inquit ſpiritu dicuntur humiles nõ habentes inflanté ſpiritum &c. Vnde Deut. 5. Tumentes ſuperbia aſcendiſtis in mõtem &c. Et Heſt. 16. Tm arrogãtiæ ſuæ tumore ſublatus eſt. i. Amam. Vt nos regno priuare videretur. Alio modo conſideratur tumor ſm quod homo turbatus iram ſuam ruminat in corde ſuo, & vias diuerſas excogitat, quibus ſe vindicare poſſit, & talibus cogitationibus animum ſuum replet, ſecũdum illud Iob 15. Nunquid ſapiens replebit ardore ſtomachum ſuum? Vnde Iud. 8. Requieuit ſpiritus eorum, quo tumebant contra eum, ſcilicet Gedeonem. Tertia filia iræ eſt impatientia, quando ſcilicet homo virtutem patientiæ ſanctæ perdens, nihil tolerare poteſt, & impatientiam in corde concipiens, non poteſt eam interius oc-

cultare. Hoc impatientiæ vitiũ multa nobis oſtendunt eſſe vitãdũ. Primo quia per impatientiã fatuitas hoĩs foras erũpit, vt qui prius eſſe ſapiens putabatur, ex oſtenſis ſignis impatientiæ fatuus demonſtretur. Vnde Greg. Qualis quiſq; apud ſe lateat, illata contumelia probat. Ideo dicitur Prou. 14. Qui impatiens eſt, exaltat ſtultitiam ſuam. Secundo per impatientiam non ſolum in ſigna vel verba, verumẽt in opera fatuitatis prorumpit. Sicut ſapiens Prou. 14. Impatiens operabitur ſtultitiã. Turbatus enim p impatientiã multa facit, quæ nullo modo faceret ſerenatus. Tertio per impatientiã damnificatur ſpiritualiter, quia tanta bona pdit per impatientiã, quanta mereri potuit p patientiam. De quib. require multa ſupra de patientia. Ideo dicitur Prou. 19. Qui ipatiens eſt ſuſtinebit damnum. Quarto p impatientiã homo damnatur æternaliter, & ẽt interdum affligitur tpaliter & punitur. Sicut dr Iudith. 8. Illi qui tentationes non ſuſceperũt cũ timore dñi, & impatientiam ſuam & improperium murmurationis ſuæ, contra dominum protulerunt, exterminati ſunt ab exterminatore, & a ſerpẽtib. perierunt. Quarta filia iræ eſt clamor, qñ ſ. ex animo perturbato prorumpit homo in vocem confuſam & clamoſam. Sicut ait Greg. 5. Mor. Iræ ſuæ ſtimulis accenſum cor palpitat, corpus tremit, lingua ſe præpedit, facies igneſcit, exaſperantur oculi, & nequaquam recognoſcuntur noti, ore quidem clamorem format, ſed ſenſus quid loquatur ignorat. Ideo dicit Apoſtolus Eph 4. Omnis clamor tollatur a vobis. Quinta filia iræ eſt litigium ſciendũ eſt autem, ꝙ litigium conſiſtit in verbis, ſecundum quod aliquis verbis alterius contradicit. Vnde Philoſophus. 4. Eth. dicit, qđ illi qui contrariãtur ad omnia, cauſa eius quod eſt contriſtare, neq; quemcunq; curantes diſcoli & litigioſi vocantur. Et Prou. 16. dicitur. Vir iracundus incendit litẽ. Sexta filia iræ eſt ſeminatio diſcordiæ, de qua dicitur Pro. 6. Sex ſunt quæ odit dñs, & ſeptimum deteſtatur anima eius. Oculos ſublimes &c. Sequitur & eum qui ſeminat inter fratres diſcordias, iſtum ſeptimo loco ponit, tanquam magis exoſum Deo inter ceteros peccatores. Nec mirum, quia tales tunicam Chriſti inconſutilẽ nituntur diuidere, quam dominus indiuiſam voluit remanere. Per hanc tunicam ſignificatur charitas in qua & per quam vnitas eccleſiæ conſeruatur. Ad quam hortatur Apoſtolus Eph. 4. Solliciti ſeruare vnitatem ſpiritus in vinculo pacis. Tales ſunt rectè contrarij Chriſto, quia Chriſtus venit vt diſperſos congregaret in vnum. Ioan. 11. Pſal. Diſperſos Iſraelis congregabit. De diabolo aũt vel de impio membro eius dicitur Ioan. 10. Lupus rapit & diſpergit. Et nota ꝙ ſicut nihil magis nocet humano corpori, quam continuitatis eius diuiſio, ſic nihil magis nocet corpori Chriſti miſtico, i. eccleſiæ, q̃ diuiſio vnitatis. Et vno verbo quod dicit ille diſcordiæ ſeminator oritur tanta diſſenſio, quod deſtruuntur interdum ciuitates & caſtra, diſſipantur bona, homines occiduntur, capitales inimicitiæ ſubſequuntur. peſſimum eſt hoc ſemen ex cuius vnico grano, tam peſtifera meſſis exurgit.

Decima octaua. Diſt. IIII.

SEptima filia iræ eſt contumelia. Primo ergo videndum eſt quid ſit contumelia, & quæ ſit differentia inter contumeliam conuicium, & improperium. Secundo vtrum omnis contumelia ſit peccatum mortale. Tertio vtrum homo debeat illatas ſibi contumelias ſuſtinere. Circa primum ſciendum quod contumelia importat dehonorationem alicuius. Contingit autem aliquem dehonorare dupliciter. Vno modo quando priuat eum aliqua dignitate vel excellentia per quam habebat honorem, & hoc fit per peccata factorum ſicut infra patebit. Alio modo quando deducit quis ſ. noticiam ſui vel aliorum id quod eſt contra eius honorem, & hoc propriè pertinet ad contumeliam, quod quidem fit per aliqua ſigna. Sicut autem ait Aug. 2. de doctr. chriſtiana. Verba inter ſigna obtinent ſignificandi principatum, & ideo contumelia propriè loquendo conſiſtit in verbis. Vnde dicit Iſid. lib. Ethi. quod contumelioſus dicitur aliquis quãdo pronus & velox eſt & tumet verbis iniuriæ, quia tamen per aliqua facta quandoq; ſignificatur aliquid quæ in hoc quod ſignificant obtinent vim verborum ſignificantium, inde eſt quod contumelia extenſo nomine aliquotiens eſt in factis. Vnde ſuper illud Rom. 1. Cõtumelioſos ſuperbos &c. dicit gloſ. Contumelioſi ſunt, qui dictis vel factis contumelias & turpia inferunt. Similiter conuicium & improperium important dehonorationem in verbis ſed differenter, quia cum per hoc omnia intendat quis repræſentare defectum alterius in detrimentum honoris eius. Huiuſmodi autem defectus poteſt eſſe triplex ſcilicet culpæ vel pœnæ, vel minorationis, per conuicium ergo repræſentatur defectus culpæ vel pœnæ, quia vitium ſolet dici non ſolũ defectus animæ, ſed etiam corporis. Vnde ſi quis iniurioſe dicat alicui ipſum eſſe claudum, cæcum, vel aliquid huiuſmodi ad deformitatem vel defectum corporis pertinens conuicium dicit, ſed non contumeliam. Si autem dicat ipſum eſſe furem, mendacem, vel aliquid aliud culpabile non ſolum conuicium dicit, ſed etiam contumeliam, & ſic patet quod contumelia conſiſtit in verbis repſentãtib⁹ defectũ culpæ, in detrimẽtũ honoris alteriꝰ, plati, cõuiciũ vero conſiſtit tam in verbis repræſentantibus defectum culpabilẽ, quàm pœnalem. Quandoq; ẽt repræſentat aliquis defectum minorationis ſiue indigentiæ, qui ẽt derogat honori cuiuſcunq; excellentiam conſequenti, & hoc fit per verbum improperij, qđ propriè fit qñ aliquis iniurioſè reducit ad memoriã alterius beneficium vel auxilium, qđ ei contulit neceſſitatem vel indigentiã patienti. Vñ dicitur. Eccl. 20. Datus inſipientis non erit tibi vtilis, exigua dabit & multa improperabit, & Iac. 1. Deus dat oĩbus affluenter, & non improperat. Iſtud vitium diſſuadet ſapiens. Eccl. 51. Verba improperij oĩbus diebus vitæ ſuæ non erudietur. Et ſic patet dña iſtorum, tñ quandoq; vnum pro alio poni ſolet. Circa ſcm. ſ. vtrum oĩs contumelia ſit peccatũ mortale, ſciendum, qđ verba inquantũ ſunt quidam ſoni, non ſunt in nocumentum alicuius niſi forte per accidẽs, grauãdo. ſ. auditum, puta cum aliquis nimis clamoſè loquitur. Sed inquantum ſunt ſigna ſignificantia aliquid in noticiam aliorũ pñt multa damna inferre, inter quæ vnum eſt detrimentũ honoris vel reuerentiæ, quæ illi cui infert contumelia eſſet ab aliis exhibẽda, & iõ tanto maior eſt contumelia, quanto coram pluribus vel maioribus perſonis profertur. Hmõi aũt verborum ſignificatio ex interiori proferentis affectu procedit: & iõ in peccatis verborum maximè conſiderandum vr ex quo affectu quis proferat illa verba. Cum ergo conuicium vel contumelia de ſui rõne importẽt quandã dehonorationem, ſi proferẽtis intentio feratur, ad hoc qđ per verba ſua auferat alicuius honorem, hoc propriè, & per ſe eſt dicere cõuiciũ, vel contumeliam, & hoc eſt peccatum mortale nõ minus graue q̃ furtũ vel rapina, quia non minus amat homo honorem ſuũ quam rem poſſeſſam. Si vero verbum conuicij vel contumeliæ dicat aliquis non aĩo dehonorandi, ſed forte vel propter correctionem, vel propter aliquid hmõi, non eſt conuicium vel contumelia formaliter, & per ſe, ſed per accidens, & quaſi materialiter, inquantum dicit id quod põt eſſe conuiciũ, vel contumelia. Vñ hoc põt eſſe quãdoq; veniale peccatum, & qñq; abſq; oĩ peccato, in quo neceſſaria eſt diſcretio & cautela, vt homo moderatè talibus verbis vtatur: quia poſſet eſſe ita graue conuicium, qđ per incautelam prolatum auferret honorem illius contra quem profertur, & tunc poſſet peccare mortaliter ẽt ſi non intendit dehonorationẽ illius, ſicut ſi aliquis incautè alium ex ludo percutiens grauiter lędat, culpa non caret. Quod aũt ſine peccato poſſit aliquis proferre cõuicium patet, quia & dñs Lucæ 45. dixit diſcipulis. O ſtulti & tardi corde ad credendum. Et Apl's ad Gal. 3. O inſenſati Galatæ &c. Vñ indubitanter ſicut licitum eſt aliquem cã diſciplinæ vel correptionis verberare vel damnificare in rebus, ſic ẽt & cã diſciplinę põt aliquis alium corrigendo aliquod verbum cõtumelioſum ei dicere. Sicut dñs diſcipulos vocauit ſtultos & Apl's Galathas inſẽſatos, tñ ſicut Aug. dicit in li. de ſermone dñi in monte. Rarò & ex magna neceſſitate obiurgationes ſunt proferendæ in quibus non nobis, ſed vt dño ſeruiatur inſtemus. Præterea. Philoſophus. 4. Ethi. dicit eutrapeliã quandam eſſe virtutem ad quam pertinet bene conuiciari. Dicẽdo. ſ. aliquod leue conuicium non ad dehonorationem vel ad cõtriſtationem illius in quẽ profertur, ſed magis cauſa delectationis & ioci: hoc. n. põt eſſe ſine peccato, ſi debite circunſtantiæ obſeruentur. Si vero aliquis non formidet contriſtare eũ in quem profert hmõi iocoſum conuitium, dũmodo riſum excitet audientibus, hoc eſt vitioſum, ſicut ibidẽ dicitur. Eſt ergo conuitium vel contumelia veniale peccatum ſi ſit leue conuitium non multum hoĩem dehoneſtans, & proferatur ex animi leuitate, vel ex leui ira ſine firmo propoſito aliquem dehoneſtandi, puta qñ intendit quis alium per huiuſmodi verbum leuiter cõtriſtare. Circa tertium. ſ. vtrum debeat homo illatas ſibi contumelias ſuſtinere. Sciendum, quod ſicut patientia neceſſaria eſt in his quæ contra nos fiunt, ita etiam in his quæ contra nos dicuntur. Præcepta autem patientię in his, quæ cõtra nos fiunt, ſunt in præparatione animæ habenda, ſicut Aug. in libro de ſermone domini in monte exponit illud præceptum domini. Si quis percuſſerit te in vna maxilla, præbe ei & aliam. Vt ſ. homo paratus ſit hoc facere ſi opus fuerit, non tñ hoc ſemper tenetur facere actu, quia nec ipſe dñs hoc fecit. Sed cum ſuſcepiſſet alapam reſpõdit: Quid me cædis? vt habetur Io. 18. & ideo etiam circa verba contumelioſa, quæ contra nos dicuntur, eſt idem intelligẽdum. Tenemur. n. habere animum paratum ad contumelias tolerãdas, ſi expediens fuerit: qñque tñ oportet vt cõtumeliã repellamus, maxime pp duo. Primo quidem pp bonum eius qui cõtumeliam infert, vt videlicet eius audacia reprimatur, & de cętero talia non attentet, ſcm illud Prou. 26. Rñde ſtulto iuxta ſtultitiam ſuã, ne ſibi ſapiẽs videatur. Alio modo pp bonum multorum quorũ profectus impedirĩ per cõtumelias nobis illatas. Vnde Greg. dicit ſuper Eze. Homi. 19. Hi quorũ vita in exẽplo imitationis eſt poſita deberẽt ſi poſſent detrahẽtiũ ſibi verba cõpeſcere, ne eorũ pdicationẽ nõ audiãt qui audire poterãt, & in prauis morib. remanẽtes bene viuere contẽnãt. Sciendũ tñ qđ cõuitiãtis audaciã debet homo moderatè

repri-

reprimere, non pp amorem vel cupiditatem priuati honoris, ſed pp officium charitatis. Vnde Prouer. 26. dr̃: Ne reſpondeas ſtulto iuxta ſtultitiam ſuam, ne efficiaris ei ſimilis. Hoc etiam ſciendum quod ſi aliquis contra quem conuitia proferuntur taceret vt tacẽdo conuitiantem ad iracundiam prouocaret, peccatum eſſet, quia hic ad vindictam pertineret. Sed ſi aliquis taceat volens dare locũ iræ vel contumeliæ, & vt præſtet exemplum patientiæ, hic eſt laudabile. Vnde Pſal. Qui inquirebant mala mihi locuti ſunt vanitates &c. Sequitur: Ego autem tanq̃ ſurdus non audiebam, & ſicut mutus non aperiens os ſuum: & Eccleſ. 8. Ne litiges cum homine linguato, & non ſtrues in ignem illius ligna.

De maledictione. Diſt. V.

Octaua filia iræ eſt maledictio, circa quam conſideranda ſunt tria. Primo vtrum ſit licitum maledicere homini. Secundo vtrum liceat maledicere irrationali creaturæ. Tertio vtrum maledictio ſit peccatum mortale. Circa primum ſciendum, q̃ maledicere idem eſt quod malum dicere. Differentia autem tripliciter ſe habet ad id quod dicitur. Vno modo per modum enunciationis, ſicut aliquid exprimitur modo indicatiuo, & ſic maledicere nihil eſt aliud, quam malum alterius referre, quod pertinet ad detractorem. Vnde quãq; maledici detractores dicuntur. Alio modo dicere ſe habet per modum cauſæ ad id quod dicitur: & hoc quidem primo & principaliter competit Deo, qui oĩa verbo ſuo fecit ſcḋm illud Pſal. Dixit & facta ſunt. Conſequenter autem competit hominibus qui verbo ſuo alios mouent per imperium ad aliquid faciendum, & ad hoc inſtituta ſunt verba imperatiui modi. Tertio modo ipſum dicere habet ſe ad id quod dr̃ quaſi expreſſio quædã affectus deſiderãtis id quod verbo exprimitur, & ad hoc inſtituta ſunt verba optatiui modi. Prætermiſſo ergo primo modo maledictionis, qui eſt per ſimplicem enunciationem mali, conſiderandum eſt de alijs duobus, vbi ſcire oportet, q̃ facere aliquid vel velle illud, ſe conſequitur in bonitate & malitia. Vnde in iſtis duobus modis quibus malum dicitur per modum imperantis vel per modũ optãtis, eadem ratione eſt aliquid licitum & illicitum. Si. n. aliquis imperet vel optet malum alterius, inquantum eſt malum, quaſi ipſum malum intendens, ſic maledicere vtroq; modo eſt illicitum, & hoc eſt maledicere per ſe loquendo. Si autem aliquis imperet vel optet malũ alterius ſub ratione boni, ſic eſt licitum, nec eſt maledictio per ſe loquendo, ſed per accidens, quia principalis intentio dicentis non fertur ad malum, ſed ad bonum. Contingit aũt malum aliquod dici imperando vel optando ſub ratione duplicis boni, quãq; quidem ſub ratione iuſti, & ſic iudex licitè maledicit illũ, cui præcipit iuſtam pœnam inferri, & ſic ẽt eccleſia maledicit anathematizando. Sicut ẽt prophetæ quaſi imprecantur mala peccatoribus, quaſi conformantes voluntatem ſuam diuinæ iuſtitiæ, licet hmõi imprecationẽs poſſint etiã per modum prænunciationis intelligi. Quãq; vero dicitur aliquod malum ſub ratione vtilis puta cum aliquis optat aliquem peccatorem pati aliquam ægritudinem, vel aliquod impedimentum, vel vt ipſe melior efficiatur, vel ſaltem ab aliorum nocumento ceſſet, vnde malum optare per ſe loquendo ſub ratione mali prohibet Apoſtolus Rom. 7. Benedicite & nolite maledicere. Et Iac. 3. dicitur q̃ ſicut ex eodem fonte non procedit aqua dulcis & amara, ſic nec ex eodem ore debet procedere benedictio Dei, & maledictio hominis, qui ad imaginem Dei factus eſt. Malum tñ ſub ratione boni iuſti vel vtilis imprecatur ſcriptura in multis locis. Nam Deut. 27. dicitur: Maledictus qui non permanet in ſermonibus legis huius. Et Helias maledixit quinquagenarijs duobus 4. Reg. 1. Et Heliſæus pueris ſibi illudẽtibus 4. Reg. 2. Pſal. etiam dicit: Muta fiant labia doloſa. Idem: Erubeſcant & conturbentur vehemẽter omnes inimici mei. Et multa talia profert, quæ oĩa intelligenda ſunt vel per modum prænunciationis, vel per modũ imprecationis mali ſub ratione boni, iuſti, vel vtilis. Circa ſcḋm. ſ. vtrum liceat maledicere irrationabili creaturæ. Sciendũ q̃ maledictio & benedictio ad illam rem pertinent cui poteſt aliquid bene vel male cõtingere in ordine ad creaturam rationalem, pp quam ſunt irrationales creaturæ. Ordinantur aũt ad eam multipliciter. Vno modo per modum ſubuentionis, in creaturis irrationalibus ſubuenitur humanæ neceſſitati, & hoc modo Deus homini dixit Gen. 3. Maledicta terra in opere tuo, vt. ſ. per eius ſterilitatẽ homo puniretur. Et ita ẽt intelligitur, quod habetur Deut. 28. Benedicta horrea tua. Et infra: Maledictum horreũ tuum. Sic ẽt Dauid maledixit montes Gelboe ſcḋm Greg. expoſitionẽ. Alio modo creatura irrationalis ordinatur ad rationalem per modum ſignificationis, & ſic dñs maledixit ficulneam in ſignificationẽ Iudeæ. Tertio modo creatura irrationalis ordinatur ad rationalẽ per modum continentis. ſ. tẽpis vel loci. Et ſic maledixit Iob die natiuitatis ſuæ pp culpam originalem quam naſcendo contraxit, & pp ſequentes penalitates. Et pp hoc ẽt poteſt intelligi Dauid maledixiſſe montib. Gelboe vt legitur 2. Reg. 1. ſ. pp cedẽ populi, quæ in eis contigerat. Maledicere aũt ſub. irrationabilib. inquantũ ſunt creaturæ Dei eſt peccatũ blaſphemiæ. Maledicere aũt eis ſcḋm ſe cõſideratis, eſt ocioſum, & vanum, & per conſequens illicitum. Circa tertium. ſ. vtrũ maledictio ſit peccatum mortale, ſciendum q̃ maledictio de qua nunc loquimur, eſt per q̃ pronunciatur malũ contra aliquem, vel imperando, vel optando, velle aũt vel imperio mouere ad malum alterius ſcḋm ſe repugnat charitati, qua diligimus proximum, volentes bonum ſuum, & ita ſcḋm ſuũ genus eſt peccatũ mortale, & tanto grauius quanto perſonã cui maledicimus magis amare & reuereri tenemur. Exod. 21. Qui maledixerit patri ſuo, & matri morte moriatur. Contingit tñ verbum maledictionis prolatũ eſſe peccatũ veniale, ſed pp paruitatem mali quod quis alteri maledicto imprecatur, vel ẽt pp affectum eius qui profert maledictionis verba, dũ ex leui motu, vel ex ludo, aut ſurreptione aliqua talia verba profert, quia peccata verborũ maximè ex affectu pẽſant vt ſupra dictũ eſt.

De blaſphemia. Diſt. VI.

Nona filia iræ eſt blaſphemia. Circa q̃ conſiderandum eſt primo de blaſphemia in generali. Secũdo de blaſphemia, quæ dr̃ peccatũ in Spiritum ſanctũ. Circa primũ videndum eſt primo quid ſit blaſphemia, & de diuiſionibus eius. Secundo vtrũ blaſphemia ſemper ſit peccatũ mortale. Tertio vtrum ſit in dãnatis. Quarto ſpecialiter dicendũ eſt de blaſphemia, qua quidã peruerſi ex cõſuetudine Deũ negant in ſermone cõi. Quinto de blaſphemia illorum, qui ſe diabolo reddere conſueuerunt. Sexto de blaſphemia propriè dicta, quæ eſt qñ verba cõtumelioſa profert aliquis cõtra Deũ vel Sanctos. Circa primũ ſciendũ eſt quod blaſphemia eſt qñ contumelioſa verba contra Dei bonitatẽ, vel Sanctorũ reuerentiã proferuntur. Eſt aũt blaſphemia quadruplex. ſ. cordis, oris, ſcripturæ, & operis. Prima ergo blaſphemia eſt, quæ in ſola cordis cogitatione conſiſtit: de qua dr̃ Matth. 15. De corde exeunt cogitationes malæ blaſphemiæ, &c. Quicunq; . n. negat de Deo qḋ ei conuenit, vel aſſerit de eo qḋ ei non conuenit, derogat diuinæ bonitati. Qḋ quidẽ põt contingere dupliciter. Vno modo ſcḋm ſolã opinionẽ intellectus, alio modo adiũcta quadã deteſtatione affectus. Sicut ex cõtrario fides de Deo per dilectionẽ eius perficitur. Huiuſmodi ergo derogatio diuinæ bonitatis, vel ſcḋm intellectum tñ vel ẽt ſcḋm affectum ſi conſtat tñ in corde eſt cordis blaſphemia. Secunda eſt blaſphemia oris, quę ex corde peruerſo progreditur in verba cõtumelioſa contra Deũ. Vnde Hiere. 3. Verbis ſuperbæ blaſphemaſti. Et Matt. 28. Blaſphemabãt mouentes capita ſua. Itẽ Luc. 23. Vnus de his qui pẽdebãt latronibus blaſphemabat eum &c. Tertia eſt blaſphemia ſcripturæ vt in libris hæreticorum. Vt in Alcorano Mahumetti, & in Dogmate Arrij, & Manicheorũ, & aliorum hereticorũ, de quib. Iſa. 10. Væ qui cõdunt leges iniquas Vnde Apoc. 8. Beſtia aſcẽdens de mari per quã hereſis ſignificatur, ſeptem capita habebat, in quibus erãt ſcripta nõia blaſphemiæ. Per ſeptẽ capita ſignat hereſium vniuerſitas & diuerſitas, que ſcribunt & tradũt blaſphemoſa de Deo & libris & ſcriptis famoſis & blaſphemoſis. Legitur in eccleſiaſtica hiſt. li. 9. c. 5. qḋ Maximinus Imperator cõfinxit acta blaſphemoſa cõtra Chriſtũ, quæ fecit in tabulis ereis conſcribi, & per ſingulas vrbes ferri in perpetuã memoriam, & in eis, & in agris promulgari, & præceptoribus ſcholarũ tradi, vt in eis facerẽt pueros exercitari legendo, dictãdo, meditãdo. Sed hanc blaſphemiam tãta vltio Dei ſecuta eſt, vt dr̃ 10. 8. eiuſdem libri, quod vbiq; illatis Chriſtianis, & oĩ proſperitate fruentibus vbiq; famæ, peſte, & aere corrupto, & igne ſacro, & morbis varijs afficiebãtur, & moriebantur gẽtiles blaſphemi. Ipſe aũt vt dicitur 10. c. impius Maximinus victus & confuſus, fugiens & compulſus flagellis Chriſti ſateri Deũ verum, & iuſtiſſimo tabe & miſeria conſumptus, & deſiccatus, orbatus luminibus videns clarius, quæ in Chriſtum cõmiſerat per doloris ſenſum præ anguſtia interiorum viſcerũ de ſtratu ſuo proſiliens, & præ doloris vehementia in terram ſe allidens ſæpe, & Chriſti omnipotẽtiam recognoſcens ſpiritum blaſphemũ præ doloribus exhalauit. Quarta eſt blaſphemia operis, qñ aliquis vſurpat ſibi quod Dei ſolius eſt, vt cum facit ſe tanq̃ Deum adorari, vel vſurpat ſibi honores diuinos vt Nabuch. qui præcepit Holoferni, vt oẽs Deos terræ exterminaret vt ipſe ſolus Deus diceretur, Iudith 3. & vt Herodes Agrippa, cui acclamabant homines Dei voces & non hominis, qui percuſſus ab Angelo vermib. ſcaturiens expirauit. Act. 12. Blaſphemia eſt cum aliquis alium ad idola colẽda incitat aut compellit, vt Nabuch. Dan. 3. blaſphemia tamen eſt qñ aliquis aliquod factum facit turpe, per quod alijs dat occaſionem ruinæ, & obloquendi contra Deum, vel contra bonos, vt cũ aliquis apoſtatat a fide, vel a bonis moribus, per cuius exemplum alij ſcandalizantur, & contra Deum aut bonos obloquuntur, vt Dauid in caſu ſuo, de quo dicitur 2. Reg. 12. Quoniam blaſphemare feciſti inimicos nomen domini propter verbum hoc. i. factũ dignum verbo quod fuit factum proditionis & adulterij cum Berſabee & homicidij & proditionis Vriæ. Similiter filius qui natus eſt tibi morte morietur. Item ponuntur a quibuſdam tres ſpecies blaſphemiæ. Quarum prima eſt quando aliquid attribuitur Deo,

quod ei non conuenit. Secũda eſt quando remouetur a Deo quòd ei conuenit. Tertia eſt quando quòd id Dei quod eſt proprium attribuitur creaturæ. Sed ſecundum iſta tria non poſſunt propriè loquendo diſtingui diuerſæ ſpecies peccati blaſphemię, quia Deo attribuere quòd ei non conuenit, vel ab eo remouere quod ei conuenit non differt, niſi ſecundum affirmationem & negationem, quæ quidem diuerſitas ſpeciem habitus non diſtinguit, quia per eandé ſcientiam falſitas affirmationum & negationum, & per eandem ignorantiam vtroque modo erratur, cum negatio probetur per affirmationem ſicut habetur 2. poſteriorum. Quod autem ea, quæ Dei ſunt propria creaturæ attribuantur, hoc pertinere videtur ad id quod aliquid ei attribuatur, quod ei non conuenit. Quicquid enim eſt Deo proprium, eſt ipſe Deus, attribuere ergo alicui creaturæ ꝙ eſt Dei proprium, eſt ipſum Deum dicere idem eſſe creaturæ. Item ſunt quatuor modi vulgares blaſphemiæ nimis apud homines aſſueti. Primus eſt paſſim ſine cauſa Deum negare, quaſi ad ſingula iurando. Secundus eſt diabolo ſe reddere ſimiliter in iurando. Tertius eſt turpiter & irreuerẽter aſſumere ſacra membra, quæ Chriſtus pro noſtra redemptione ſuſcepit, ipſumque quaſi membratim enormiter lacerare. Quartus eſt actum illum fędiſſimum Deo attribuere, quod nephandiſſimum iuramentum multum eſt aſſuetum apud multos. Iſtis quatuor modis blaſphemiæ maxima pars Chriſtianitatis horribiliter eſt corrupta. Vnde B. Io. Apoc. 17. dicit ſe vidiſſe mulierem .i. mundi malitiam, ſedentem ſuper beſtiã coccineam .i. diabolum infernalem. Et hæc mulier erat plena nominibus blaſphemię, quia fere totus mundus iſtis quatuor blaſphemiis eſt repletus. Circa ſecundum .ſ. vtrum blaſphemia ſemper ſit peccatum mortale. Sciendum ꝙ peccatum mortale eſt per quod homo ſeparatur a primo principio ſpiritualis vitæ, quod eſt charitas. Vnde quæcunque repugnant charitati ſunt peccata mortalia. Blaſphemia autem ſecundum genus ſuũ repugnat charitati Dei, quia derogat diuinæ bonitati, vt dictum eſt, quæ eſt obiectum charitatis, & ideo blaſphemia ex ſuo genere eſt mortale peccatum. Vlterius quia blaſphemia opponitur confeſſioni fidei, habet in ſe grauitatem infidelitatis, & aggrauatur peccatum ſi perueniat deteſtatio voluntatis, & adhuc magis ſi prorumpat in verba, ſicut & ſi dei laus augetur per dilectionem, & confeſſionem. Vnde cum infidelitas ſit peccatum grauiſſimum, conſequens eſt quod blaſphemia ſit peccatum maximum, ad idem genus pertinens & ipſam aggrauans. Poteſt tamen cõtingere quod aliquis abſque deliberatione, & ex ſurreptione profert verba blaſphemiæ, & hoc dupliciter. Vno modo quando non aduertit illud quod dicit eſſe blaſphemiã, puta quando ſubito ex aliqua paſſione in verba imaginata prorũpit, non conſiderans, nec attendens ſignificationem verborum, & tunc eſt veniale peccatum, & non habet propriè nomen blaſphemiæ. Alio modo quando ſcit & aduertit hoc eſſe blaſphemiam ſignificata verborum conſiderans, & tunc non excuſatur a peccato mortali, maximè ſi ex conſuetudine peſſima immo execrabili corruptela, ſubito ſine deliberatione in talia verba prorumpit. Circa tertium .ſ. vtrum blaſphemia ſit in damnatis, ſciendum quod damnati in inferno retinent peruerſam voluntatem auerſam a Dei iuſtitia, quia diligunt ea pro quibus puniuntur, & vellent eis vti ſi poſſent & nihilominus odiunt pœnas quas pro peccatis huiuſmodi patiuntur, dolent ergo de peccatis quæ commiſerunt, non quia ipſa odiant, ſed quia pro eis cruciantur. Sic ergo talis deteſtatio diuinæ iuſtitiæ eſt in eis quædam interior cordis blaſphemia. Et credibile eſt quòd poſt reſurrectionem erit in eis etiam vocalis blaſphemia. Sicut & laus vocalis Dei erit tunc in beatis. Vnde Apoc. 16. dicitur: Eſtuauerunt homines eſtu magno & blaſphemauerunt nomen domini habentis poteſtatem ſuper has plagas, vbi gloſ. dicit quod in inferno poſiti, quamuis ſciant ſe pro merito puniri, dolebunt tamen quod Deus tantam habeat poteſtatem, quod eis inferat tales plagas, videntes ergo & ſentientes ſe pro ſcelerib. ſuis cruciari, & ſcientes huiuſmodi pœnas eſſe perpetuas, nec ſe poſſe in perpetuum eas euadere, tanquam deſperati feruntur ad omne quod eis ſuggerit peruerſa voluntas, diuinam iuſtitiam deteſtãdo.

De blaſphemia. Diſt. VII.

Circa quartum conſiderandum eſt de blaſphemia illorum qui paſſim in ſingulis ferè verbis Deum negant. Quæ peſtis quantum ſit deteſtabilis, & nephanda ſpecialiter oſtendunt. Baptiſmalis promiſſio. Exemplaris inſtructio, diſtrictum Dei iudiciũ, & horrendum ſupplicium. Primo quidem oſtendit baptiſmalis promiſſio, quantum ſit hoc vitium deteſtandum, dum diabolo et pompis eius abrenunciauimus, & Chriſto nos deuouimus eſſe ſeruos, quã ſponſionem ſeruãtes Chriſti populi ſunt & ſaluandi per eũ Mat. 1. Saluum faciet populum ſuum a peccatis eorum. Iſa. 64. dicit dominus populus meus eſt & filij non negantes, & factus ſum eis Saluator. Ideo ſponſionem hanc infringere eſt iniquitas maxima, & negatio contra Deum altiſſimum. Iob 31. Si maximum fuit peccatũ Petri, qui negauit Chriſtum non corde, ſed ore, non ex leui cauſa, ſed vt mortem euaderet, non niſi ter, non turpiter, non aliter niſi dicendo tranſeuntibus dicentibus: Tu ex illis es, Neſcio quid dicis; Non ſum: Non noui hominem illũ. Quantum poteſt vocari peccatum illorum qui tam ſæpe, & tam ſine cauſa, & tam apertè cõſueuerunt dicere nõ de homine, ſed de Deo tota die nego Deũ, niſi hæc vel illa faciam, vel niſi hoc ita ſit. Ipſa pœnitentia Petri oſtendit magnitudinem culpæ huius qui ſtatim vt cognouit quid fecerat negando ſe non noſſe hominem illum, egreſſus foras fleuit amarè. Et dr̃ in ſcholaſtica hiſtoria, quod intrauit ſpeluncã quandam in qua continuè fleuit per triduum ante reſurrectionem, quouſq; Chriſtus poſt reſurrectionem ſuam apparuit ei confortãs eũ. Et dicitur quod fuit conſuetudo B. Petri poſtea, quod quando de nocte ante galli cantum recolebat factum ſuum prorumpebat in fletum, & in itinerario Clementis legitur, quod tunc ſurgebat ad orationem. Ad hoc facit exemplum de epiſcopo, qui timore mortis Chriſtum negauit, propter quod factum vt dominus ei dimitteret, fugit ad ſolitudinem, in qua per 40. annos vixit nudus, de radicibus herbarum, in oratione & lachrymis inſiſtens, & Deum rogans, vt hæc peccatum ei dimitteret, quem ſicut legitur in vitiſpatrum quidam ſanctus pater in ſpelũca inueniſſet, dixit ei, quod nec dum inuenerat apud Deum, quod peccatũ illud eſſet ei dimiſſum, niſi penultimo anno ante mortem ſuam, qui cum ei hic dixiſſet eſt foras ad orationem flexis genibus, & eleuatis ad cœlum oculis, & manibus iunctis pariter, facta eſt facies eius ſplendens vt Sol, & in oratione ſpiritum emiſit, quem ſanctus qui inuenerat eum ſepeliuit. Item homines quandoq; multum volunt oſtendere ſe amare amicos, qui cõſueuerunt eis dicere, omnia facerem pro vobis præterquam negare Deum, per quod oſtendunt nihil debere fieri difficilius, quam negare Deum: propter culpæ huiuſmodi grauedinẽ, tales dicuntur Antichriſti 1. Ioan. 2. Nunc Antichriſti multi ſunt. Quis eſt mendax niſi qui negat Ieſum Chriſtum? Hic Antichriſtus eſt propter magnitudinem huius peccati videtur inutiliter ſacerdos orare pro mortuo in hoc peccato. dicit Orig. in commendatione mortuorum. Et ſi in te peccauerunt tamen nunquam te negauerunt. q. d. ſi te negaſſent non exaudires nos, pro eis, niſi condignam pœnitentiam ſuper hoc feciſſent. Secundum hoc idẽ oſtendit exẽplaris inſtructio, ad hoc enim ſunt exempla plurima ſanctorũ. Hebræ. 11. Sancti ludibria & verbera ſunt experti. inſuper & vincula et carceres, lapidati ſunt ſecti ſunt, in occiſione gladij mortui ſunt, potius pati eligentes omnia tormentorum genera, quam ſemel Chriſtum negare. Vt patet currendo per martyria & tormenta ſingulorũ quæ aſpecta multum poſſunt confundere ſic de facili Deũ negantes, qui pro morſu vnius pulicis vel muſcæ ſepties Deum negant. Contra quos eſt quod legitur in tripartita hiſtoria lib. 6. Cũ quidã martyr diuerſis afflictus ſupplicijs nollet aliquatenus Chriſtum negare, tandem ſemiuiuus relictus, & melle perunctus in alto patibulo eleuatus eſt nudus ad Solem vſque ad veſperas, vt hoc extorqueret quod alia tormenta non poterant: qui non ſolũ Chriſtum non negabat, ſed ipſum laudabat, & tortores tanquam inferiores contemnebat, & irridebat in alto poſitus, ipſi in imo ad confuſionem eorum qui ab vbere dicti ſunt Chriſtiani Chriſtianorũ filij, & inter Chriſtianos nutriti, & edocti, & veterati, qui ſic de facili Deum negant. Ponitur hic exemplum cuiuſdam ſaraceni in fide Neophyti, de quo dicitur ꝙ quando Rex Franciæ & Franci cęperunt Damiatam in primo impetu ſine ſanguinis effuſione, & inſultu, quidam ſaracenus venit ad licias Chriſtianorum clamans quod reciperetur, quia volebat fieri Chriſtianus, quo recepto & propoſito examinato, cum fuiſſet baptizatus, & iret cum Rege & alijs Chriſtianis fideliter, cõtra ſaracenos, captis Chriſtianis & Rege Ludouico, captus eſt & ipſe a ſaracenis, qui cũ fuiſſet inter eos primo blanditijs & promiſſis, cum non poſſent eum ad Chriſtum negandum inflectere, minis addiderunt facta, ducentes eum nudũ, flagellando per eorum caſtra, cum nec ſic vellet Chriſtum negare, lardum ardens in carnem eius fundebant, & poſt plurima alia tormenta eum ad ſtipitem ligatum totum texerunt, & confixerunt ſagittis, nec tamen Chriſti negationem, ſed laudationem extorſerunt. Ad idem facit exemplum quod legitur in tripartita hiſt. li. 3. Cum Simeon eps̃ Perſidæ, quia nolebat Chriſtũ negare, & Solem adorare in carcerẽ duceretur Zuzades eunuchus Regis Sabor Perſarũ ſequebatur beatificans eũ in facto ſuo, quẽ cum ille argueret de hoc, ꝙ ipſe cum eſſet maximus in curia dicti Regis Perſarũ, ſimulatione vſus fuerat Chriſtum negare, & Solem adorare, ille dolens pro ſimulatione facti abiecit veſtimenta precioſa quibus erat indutus, & venit ad fores regias flens & eiulans, & cum ab eo vocato quæreret Rex Sabor, ait Zuzades: Duplici cauſa ò Rex reus ſum & mori debeo. Vna eſt quia ſimulatione te decepi, alia eſt quia Chriſtum negare viſus ſum, & Solem adorare, & populum ſcandalizaui figmento meo. Cum autem nollet Chriſtum negare, nec Solem adorare, capitalis ſententia data eſt contra eum. Rogauit autem Regem, vt pro oĩ ſeruitio quod ei fecerat daret ei vt preco clamaret,

maret, quod pro nullo alio foreſacto decapitabatur, niſi pro hoc ꝙ Chriſtum nolebat negare, & quod hoc pro pœnitentia ſuſceperat, quia populum figmento ſuo ſcandalizauerat, quod ita factum eſt. Item ibidem legitur. bb. 6. quod cum eſſet conſuetudo Romanorũ imperatorum, quod in præcipuis ſolennitatibus ante imperatores poneretur ara & thus, & pro honore imperiali milites ſupponerẽt thus, & munera acciperent. Quidam milites Chriſtiani non aduertentes dolum Iuliani apoſtatę imperatoris qui ante ſe aram fecerat vt dęmonibus ſacrificarent, per honore imperiali thus ſuppoſuerunt, & auri munera ab imperatore acceperunt. Cum aũt a conſilijs ſuis Chriſtum benedicerent, quidam dixerunt eis. Quomodo inuocatis eum quem pauloante negaſtis. Cum aũt ipſi quærerent vbi hoc fecerant & quando, & diceretur eis, quod quando thus obtulerunt in ſignum idolatriæ & negationis Chriſti aduertentes dolum ad imperatorem venerunt, & aurum quod acceperant proiecerunt, & dextras quibus ignorantes fraudem thus obtulerant ſibi amputari rogauerunt, quos capitali ſententia condemnauit, poſt autem edictum reuocans, eos exilio perpetuo condemnauit ne breui miſeriam vitam finirent. Tertio ad hoc flagitium deteſtandum mouere nos debet diſtrictum Dei iudicium, quia Chriſtus ſe negãtes negabit in iudicio particulari. i. in morte, & in iudicio generali Matth. 10. Qui negauerit me coram hominibus negabo & ego eũ coram patre meo. 2. Thim. 2. Si negauerimus eum ipſe negabit nos. Tunc implebit illud Sap. 12. videntes illum quem olim negabant verum Deum agnouerunt, propter quod & finis condemnationis illorum veniet ſuper illos. Quarto mouere debet ad hoc flagitium deteſtandum horrendum ſupplicium quo negãtes eternaliter puniuntur Sap. 16. Negantes noſſe te impij per fortitudinem brachij tui flagellati ſunt nouis aquis & grandinibus &c. Iudæ. 5. ſubintroierunt quidam &c. ſolum dominum noſtrum Ieſum Chriſtum negantes. Et de pęna eorum ſequitur ſicut Sodoma & Gomorra & vicinæ ciuitates factæ ſunt exemplum ignis æternis pœnam ſuſtinentes. Similiter & hi qui carnem maculant, dominationẽ ſpernunt, negando, ſed maieſtatem blaſphemant, qui Deum negant, diabolo ſe reddunt, traduntur dæmonibus æternaliter cruciandi, ſicut dicitur Hier. 5. Sicut dereliquiſtis me dicit dominus, ſic ſeruietis Dijs alienis in terra non veſtra. i. in inferno. Sicut Iudæi qui dereliquerunt Deum & coram Pilato negauerunt pro Ceſare imperatore Romano traditi ſunt imperatori Romanorum, & ipſis Romanis cruciandi. Sicut refert Ioſeph. & Egyſippus, & Dan. 9. Occidetur Chriſtus, & non erit eius populus qui eum negaturus eſt &c.

De blaſphemia. Diſt. VIII.

CIrca quintum. ſ. de blaſphemia illorum qui ſe diabolo reddere conſueuerunt. Sciendum quod ad hoc flagitium deteſtãdũ mouere nos debent, admiranda Dei benignitas, conſeruanda Deo fidelitas, & horrenda hoſtis crudelitas. Primo quidem mouere debet Dei benignitas, qui nos ex mera bonitate creauit, ex ineffabili ſua pietate redemit, angelicam nobis cuſtodiam deputauit, conſeruat, protegit, dirigit, & defendit, & huiuſmodi innumera beneficia præſtat, & præſtitit, inſuper & regnum æternum nobis dare diſpoſuit. Bern. Illi te totum debes a quo te totum habes. Magna ergo eſt infamia talem dominum contemnere, & alij ſe reddere. Homines fideles & grati, qui a dominis ſuis temporalibus multa beneficia receperunt, nullo modo volunt eos dimittere, & alij adhærere. Vnde Ioſue. 24. Abſit a nobis hoc ſcelus vt recedamus a domino, & eius veſtigia relinquamus. Secundo mouere nos debet ad hoc idem promiſſa fidelitas, & pactum quod cum ipſo fecimus in baptiſmo, vbi nos Deo promiſimus ſeruituros, abrenunciantes diabolo & pompis eius. Vnde grauiſſimum eſt peccatum & proditio peſſima alij domino ſe reddere, promiſſam fidelitatem infringere, & ſummum dominum denegare, & pacta fidei violare de hoc dicitur Iſaia. 24. Diſſipauerunt pactum ſempiternũ ſ. baptiſmi. Et. 28. Percuſſimus fœdus cum morte & cum inferno fecimus pactum. Grauis infidelitas eſt quando legitimum negant Deum & dominum, grauior cum eum conuitijs afficiunt, & de poſſeſſione vel caſtro ſuo eum eiciunt, grauiſſima quando caſtrum aduerſario diabolo tradunt. Nec tales infideles Deo iudicandi ſunt ab hominibus fore fideles ipſis hominibus. In tripartita hiſtoria lib. 1. legitur, quod cũ Conſtantinus imperator vellet experiri, qui eſſent fideles Chriſtiani, vt eos ſibi in palatia retineret, nouus factus Chriſtianus occultus edidit edictum tale, quòd omnes Chriſtiani, qui nollẽt idola adorare, de curia eius exirent & dignitates perderent, & vitam ſibi dimitti, pro magno munere reputarent. Tunc quidam relictis honoribus a curia receſſerunt, dicentes quod magis volebant Deo ſeruire, quam dæmonibus, & æterno imperatori quam temporali. Alij autem econtra dixerunt amore temporalium illecti, quod magis volebant ſeruire imperatori præeligentes voluntati & imperiali edicto obedire, & facere quicquid imperator vellet, qđ audiens imperator illos qui parauerant Chriſtum negare, & idolis immolare abiecit a ſe dicens, Impoſſibile eſt illos eſſe fideles hominibus qui Deo ſunt infideles, & eius proditores ſunt. Alios aũt qui Deo fideles extiterant, circa ſe vocauit, & ſe & officia ſua eis cõmiſit, & dignitates ſuas. Tertio debet te ad idẽ mouere hoſtis maligni horrenda crudelitas cui te reddis, quem quanto plus te ei reddis, tanto crudeliorem eum inuenis, & quantò plus ei ſeruis. Similis eſt Pharao Hier. 6. Crudelis eſt & non miſerebitur. Crudelis eſt bonis, crudelior ſuis, crudeliſſimus ſibipſi, vt dicit quædam glo. Crudelis eſt ſuis in vita, crudelior in morte, crudeliſſimus poſt mortem Iſai. 5. Rugitus eius vt rugitus leonis frendet, & tenebit prædam &c. hoc faciet ſuis in morte vel poſt mortem. Prou. 5 Ne des alienis honorẽ tuum, & annos tuos crudeli, quod facit qui ſe diabolo reddit. De huius crudelitate require ſupra. De inferno. Item cum quidam luderet ad decios in quadam terra vbi homines aſſueti ſunt negare Deũ, & ſe per guttur diabolo reddere, & cũ omnia amiſiſſet, vno denario excepto, diabolis in corpore & aĩa ſe per guttur reddidit, & in ſignum huius poſt multas blaſphemias eis denariũ proiecit. Et cũ mane facto iret ſolus per viã, obuiauit duobus dæmonibus, in ſpecie humana, qui dixerunt ei quod eſſent dñi ſui dęmones, quibus reddiderat ſe, & ſignum huius denarij quem eis proiecerat ei oſtenderunt, & dixerũt ei, quod iret ante eos, quia venerant ad eũ deducendum ad habitationem ſuam. Qui rogauit eos ꝙ permitterent eum ire ad domum ſuam, & quod poſt duos dies ſequeretur eos quocunq; irent vel vellent. Quod cum factũ eſſet prima die mãſit in domo ſua triſtis & deſperans, nec cauſam alicui pandẽs, nec comedens nec bibens. Cum aũt ſequenti die quædam mulier ante domum eius tranſiret pauper & infantulum inter brachia portans & peteret ab eo pro Deo de pane ſuo, dixit illi, ꝙ non daret ei, niſi reciperet pro dominis ſuis cum quibus erat iturus. ſ. dæmonib. quibus ſe reddiderat, ꝙ illa facere abhorruit, & iuit ad amicos illius, ſuadens eis vt diligenter requirerent ab eo quid eſſet quod ei dixerat, & eum cuſtodirent. Quod cum feciſſent, & ille eis totam veritatem manifeſtaſſet, incepit clamare. Veniunt vt me ſecum deferãt Sinite me ire ne violenter rapiant me. Cum autem illi eum detinerent, & ad pęnitentiam prouocarent, dęmones inuiſibiles ab eis eũ inter manus proſtrauerunt & occiderunt. Magna nimis eſt inſania ſic peccãtium, quia cum ouis naturaliter horreat lupum, & fugiat mus cattum, columba accipitrem, iſti excutiunt ſe a ſinu paſtoris pij, & proijciunt ſe in os infernalis lupi, qui rapit & diſpergit oues ſicut dicitur Ioan. 10. Non ſufficit eis reddere ſe ei ſed reddunt ſe ſuos & ſua quod frequenter multi, de quibus in Pſ. Immolauerunt filios ſuos & filias ſuas dæmonijs. Cum quidam calciaret ſe, & difficulter intraret in ſotulari, dixit ꝙ reddebat illũ diabolo. Qui cũ vellet intrare eccleſiam ad miſſam vt ſolebat diabolus eum p pedem retinebat. Qui aduertens quid in mane dixiſſet, vocato ſacerdote confeſſus eſt, & remoto ſotulari a pede & proiecto a ſe, ſine difficultate eccleſiam intrauit, ſotular autem viſum eſt deferri per aera. Item iſti fatui ſunt, quia ſi eſſet aliquis tyrãnus huius mundi cui qui ſolum ſemel ſe reddidiſſent, non corde ſed ore vellet eos ſemper habere ſeruos ſempiternos, multos fortius hoſtis crudeliſſimus. Item fatui ſunt qui hoſti ſuo crudeliſſimo, & potentiſſimo manus diſſoluunt, & gladium eis tradunt, quo eos perimat cum alter non poſſit, gladius hic eſt peruerſa voluntas, ſine qua non poſſet eos aut rapere aut occidere.

De blaſphemia. Diſt. IX.

CIrca ſextum. ſ. de blaſphemia propriè dicta quando. i. verba contumelioſa profert aliquis contra Deum vel ſanctos conſideranda ſunt tria. Primo quibus modis diſſuaderi poteſt hoc vitiũ. Secundo quot & quantis criminibus blaſphemus inuoluitur. Tertio de pęna blaſphemantium. Enormitatem peccati blaſphemiæ oſtendunt, lex naturæ, lex ſcripturæ, difficultas curationis, peruerſitas imitationis. Primo quidem enormitatem huius flagitij demonſtrat natura, quæ creaturis omnibus dictat Deum omnium creatorem eſſe laudandum & glorificandum. Vnde Pſal. creaturas omnẽ inuitat ad laudandum Deum. Et tres pueri in camino Dan. 3. Aug. in ſermone. Oĩa quæcunq; fecit Deus laudant dominum. Audiſtis in benedictionibus, audiſtis in ſolennitate, quando leguntur, quoniam omnia laudant Deum, cęleſtia, terreſtria, Angeli, homines, luminaria cęli, arbores terræ, flumina, maria. Homo igitur, qui prę cęteris creaturis corporeis plura beneficia recepit a Deo, præ cetera creaturis Deum laudare & glorificare tenetur, non igitur blaſphemare, immo naturaliter omnis homo debet horrere blaſphemiam audiendo. Eccl. 17. Loquela multum iurans horripilationem capitis faciet. Iſ. 18. Populum terribilem, ibi glo. Nihil eſt horribilius blaſphemia, quę ponit os in cęlũ. Dicit magiſter Iacobus. Cũ quidam Iudæus luderet ad aleas cum quodam Chriſtiano, & multã pecuniam lucratus fuiſſet ab eo qui erat in ludo, cum dictus Chriſtianus Deum horribiliter blaſphemaret, horruit Iudæus obturãs aures & fugit, magis volens pecuniam ſuam amittere, quam blaſphemias audire. Secundo enormitatem huius criminis oſtẽdit ſcriptura. Colo. 3. Deponite blaſphemiam &c. Item Leui. 24. Qui blaſphe-

ſphemauerit nomen domini morte morietur Iob.15. Imitatis linguam blaſpemantium condemnabit te os tuum. Dan.3. Nabuchodonoſor viſo miraculo trium puerorum edidit decretum, quod quicunque docutus fuiſſet blaſphemiam contra Deum eorum diſperiret, & domus eius vaſtaretur. Secundum canones olim blaſphemus laycus excommunicabatur, clericus deponebatur. 14.q.3. Si quis per capillum. In decretalibus oſtenditur quam graue ſit peccatum, vbi dicitur, quod longe grauius eſt æternam quam temporalem lędere maieſtatem, vt habetur extra de hereticis. Vergẽtis. Item iura ciuilia merito blaſphemos diuinæ maieſtatis pęna capitali condemnant. Item ſecundum decretales puniendi ſunt ſecundum quod ſtatuit. Greg.9.lib.6. Statuimus ſiquis contra Deum vel aliquem ſanctorum ſuorum, & maxime contra b. virginem linguã in blaſphemiam publicè laxare præſumpſerint, per epiſcopum ſuum pęnę ſubiaceat inferius annotata &c. quæ eſt ꝙ per ſeptẽ dies dominicos blaſphamus ante fores eccleſiæ in miſſa debeat eſſe in manifeſto, in vltimo loco ſine calciamento & pallio ligatus corrigia circa collum, quaſi dignum ſe iudicans ſuſpendio, & ſeptem ſextis ferijs debeat in pane & aqua ieiunare, infra tempus illud eccleſiam nullatenus ingreſſurus, & duos vel tres vel plures ſi competerent eius facultates reficiat pauperes. Quod ſi facere rennuerit, eccleſiaſtica debet carere ſepultura, vel ſi diuites eſſent per temporalem facultatem, & poteſtatem puniendi iudicantur ſine miſericordia pęna. 40 vel. 30. vel 20. ſolis vel ſi non ſufficiat pęna. 5. ſolis. Tertio hoc idẽ oſtendit difficultas curationis huius morbi ſiue peccati, quod dicitur irremiſſibila, ideo quia vix dimitti poteſt, quia eſt infamia contra illud medicum qui ſolus illi morbo mederi poteſt, quia non habet blaſphemus colorem excuſationis cum peccet ex pura & certa malicia. In alijs peccatis mouet hominem lucrum temporale vel aliqua delectatio In hoc nihil lucratur, ſed os ſuũ inquinat & Deũ contra ſe prouocat. Ideo dicitur ſpiritus blaſphemiæ non remittetur nec in hoc ſeculo nec in futuro Matth. 12. Luc. 12. Marc. 3. & aſt peccatum ad mortem maximè cum trahitur ad conſuetudinem. 1. Ioan. 45. Eſt peccatum ad mortem non pro illo dico vt quis oret difficile, immo quaſi impoſſibile aſt impetrare veniam pro tali peccato propter eius grauitatem maxime, quando tractum eſt in conſuetudinem. Ad hoc etiam concurrunt multæ circunſtantiæ aggrauantes. Sicut pater Iſa 1. Væ genti peccatrici, populo graui iniquitate, ſemini nequam, filijs ſceleratis, dereliquerunt dominum, blaſphemauerunt ſanctum Iſrael, Item ſuper illud Iſ. 22. Item Angeli veloces ad populum, poſtquam non eſt alius. dicit glo. Omne peccatum blaſphemiæ comparatum leuius eſt. Grauitas huius peccati oſtenditur, ſi conſiderentur iſta ſ. quis eſt cui contumelia infertur, quis infert, & qualiter infert, & quare infert, & vbi infert. Infertur autem hoc iniuria non garcioni, non ſcutifero, non famulo, nõ ſolum militi aut filio ſed regi ſummo, & pontifici altiſſimo & nobiliſſimo patri potẽtiſſimo & æterno Infertur a vermiculo viliſſimo & ſeruo nequiſſimo. Infertur autem coram oculis eius & in præſẽtia, qui vbique præſens eſt, quod non facerent vulgarcuni.. Et loco in quo eſt in omnium poteſtate & in ſpectaculo demonum & Angelorum & hominum. Inferunt blaſphemi Deo iniuriam, non de rebus ſuis aut ſeruis ſuis aut amicis ſolum, ſed in perſona infert blaſphemus, ſine cauſa ei qui nunquam fecit ei niſi bonum, cum garcioni vel vicino non diceret conuitia, niſi prius ipſe maleſeciſſet ei, vel malum dixiſſet Quarto hoc idem oſtendit peruerſitas imitationis, quia. ſ. hoc peccatum facit hominem ſimilem diabolo a quo aſt omnis blaſphemia cui datũ eſt aperire os in blaſphemias contra Deum, & ſanctos eius, vt dicitur Apoc. 13. Et eiuſdem. 18. Beſtia coccinea erat plena nominibus blaſphemiæ &c. Blaſphem⁹ eſt fiſtula vel os diaboli, ſicut dicitur in colis, patrũm. li. 12. Nõ ſolum dæmones ſtudent mendacijs ſed blaſphemus, ſicut quidam teſtati ſunt per os Arij & Eunomij & aliorum hæreticorum impiũ dogma protuliſſe. Huius criminis reatus non ſolum inuoluit ipſos blaſphemos, verumẽt oẽs cõſentientes, & omnes qui cũ poſſent & debērent corrigere ſciunt audiunt & diſſimulant: Sicut dños qui non corripiunt ſeruos blaſphemantes, patres qui non puniunt filios ſuos & prælatos qui non cohibent ſubditos. Tales videntur eſſe deteriores Iudæis qui audiram Dei blaſphemiam non poterant ſuſtinere, ſed blaſphemos lapidibus impetebant, & ſi non potarant emendare vel punire, antes obturbabant, & veſtimenta ſcindebãt, in ſignum doloris maximi. Item deteriores videntur ſaracenis qui auditam Mahumeti contumeliam puniunt ſententia capitali, & eos qui blaſphemiam audiunt, & diſſimulant punire & accuſare in cum blaſphamantes. Item qui audiunt blaſphemiam & nõ corrigunt, videntur eſſe infideles generali domino, a quo omnia quæ habent tenent. Non enim ſuſtinerẽt aliqui fideles milites, quod diceretur impune contumelia regi ſuo, vel domino temporali, quã ſuſtinent de Deo. Diſſimiles illi ſunt militi, qui cum intraſſet Pariſius, & trãſiret per magnum põtatem, & filius cuiuſdã magni Burgẽſis blaſphemaret Deum, non ſuſtinuit militum, ſed maxima

dedit ei alapã, quod videntes Burgenſes duxerũt eũ ad regẽ Philippum captũ, accuſantes eũ de hoc, quod villã ſuam fregerat, & iuxta palatium ſuum vnũ ſuum Burgenſem verberauerat. Cum aũt rex ſtupens & iratus quereret ſi verum eſſet, & cauſam tanti auſus, reſpondit miles, quod cauſa erat regis ſummi fidelitas, quia cũ ipſe iudicaretur infidelis, ſi clauſis oculis tranſiſſet contumeliã eius ſine vindicta, multo fortius debuit vlciſci contumeliam regis ſummi. Quo audito rex fidelitatem eius commẽdauit, & pcepit qđ vbiq; in regno ſuo cum ſimilia audiret puniret. Item videtur eſſe generatio praua atq; peruerſa, & infideles filij hoc ſuſtinentes. Qui talia ſuſtinent de Deo videntur filij adulteri non filij legitimi, quod p hanc ſimilitudinẽ probatur. Quidã homo vxorem habens ſuſpectã de adulterio, cum frequenter vocaret eam meretricem, illa impatienter ferens ait, quod niſi taceret tale verbum ei diceret, de quo imperpetuum doleret. Cum aũt ille magis ac magis improperaret, & diceret, quid tale poſſet dicere. Dixit illa, quod verum dicebat, quia adultera fuerat, & da adulterio duos filios habuerat, & ſolus tertius erat legitimus, pro cuius amore duos nutriret, & heredes in bonu ſuu relinqueret. Cum aũt ille q̃reret, quis de tribus eſſet ſu⁹, nec vi nec præcibus q̃ diu vixit voluit ei indicare. Quo defuncto cum moreretur ipſa condens teſtamentũ dixit, quod oĩa bona ſua vnico filio ſuo relinquebat. Cũ aũt eo mortuo quilibet illorũ triũ diceret ſe aſſe illum, & pugnarent pro hereditate, cũ vocati eſſent a iudice vrbis tulit talem ſententiam, quod quilibet eorum acciperet arcum & ſagittam. Quo facto pręcepit corpus defuncti patris ad truncum arboris applicari, & quod verſus eũ ſagittas iacerent, & qui malius corpus eius infigeret, iſte lucraretur hęreditatem. Cũ autem duo eum infixiſſent, tertius incepit flare dicens, ꝙ nulla ratione poſſet eum infigere, ſed ſi quis in eum iaceret, ipſe contra eũ pugnaret, & pro viribus patrem ſuũ vindicaret. Et iudex ait. Hic eſt hæres, & huic competit hereditas. Similiter blaſphemi ſunt illegitimi filij, & adulteri, vt videtur, Legitimi videntur quorum viſcera audita blaſphemia cõmouentur. Blaſphemi aũt vt dicitur Tre. 3. Poſuerũt me ſicut ſignum ad ſagittam dicit dominus, quia magis infeſtant in feſtiuitatibus quam in diebus ferialibus, quãdo intendunt ludis & tabernis, magis eum impugnant blaſphemiis, Pſ. Filij hominum dentes eorum ar. & ſagit, &c.

De blaſphemia. Diſt. X.

Circa ſcḋm principale. ſ. quibus & quantis criminibus blaſphem⁹ inuoluntur. Sciẽdum quod blaſphemia figuraliter deſignatur per illã baſtiam coccineam plenã nominibus blaſphemiæ, de qua dicitur Apoc. 16. ꝙ erat armata contra Deum & ſanctos. 10. cornibus. i. omnibus criminibus quæ ſunt vel eſſe poſſunt contra decalogum. Primo quidem blaſphemus armatur contra Deum ingratitudine quando de membro illo de quo vel pro quo præ cæteris creaturis debet eſſe gratus ſ. lingua rationali, quia præcellit corporeas creaturas data ſibi ad laudandum Deum conuertit in oppoſitum, i. in contumeliam creatoris. Ingratus eſt quando in membris illis quæ aſſumpſit pro eo, qui morti expoſuit pro eo eum in honorat cum membra humana, quæ Deus aſſumpſit pro nobis turpiter iurat & blaſphemat. De quibus Bern. In nullo magis aſſe ingrati poſſunt quam qui tãti beneficij ingrati exiſtunt. Secundo blaſphemus eſt rabidus & inſanus, magis quam canis rabidus mordens portantem ſibi cibum, ſic blaſphemi ipſum Deum qui dat eis victum & neceſſaria cibum & potum. Similes illis de quibus dicitur Iud. 9. Inter epulas & pocula maledicebant Abymelech. Canis vidẽs dominum ſuum vulneratum non mordet, ſed flet & lambit potius vulnera ſua lingua mulcens. Canis rabidus ſentiens ſe verti in rabiem domum domini ſui fugit ne forte rabies eum mordere compellat dominum ſuum, vel domeſticos eius, iſti ſunt omni cane deteriores. Tertio crudeliſſimus eſt & inhumanus quando ſeuit in corpus Chriſti mortuum & paſſum. Ideo licet claui qui infixerant corpus Chriſti viuum dicãt dulces, Lancea quæ vulnerauit mortuum, debet eſſe dira. Item crudelior videtur blaſphemus quã crucifixores domini, qui inuenientes eum mortuum cum oſſa aliorum viuorum fregiſſent, oſſa eius non comminuerunt, nec tunicã eius inconſutilem ſciderunt. Item ſunt ſicut canes de macello, corpus crucifixi lacerantes, & dentes eius ſanguine cruentatos habentes, de quibus habetur in Pſal. Circundederunt me canes multi &c. Hiere. 12. Nunquid quaſi leo in ſilua hæreditas mea mihi? Alia tranſlatio habet. Nunquid quaſi ſpelunca Hyenæ hæreditas mea mihi? Hyena corpora ſepulta exhumat, & in ſpelunca ſuo deuorat. Sic illi ſanctorũ corpora in tabernis. Item inhumanũ eſt illi inferre mala, qui nunquam verbo vel facto læſit inferẽtem, ſed maior ruſticitas aſt eum conuiciis afficere, qui te nutriuit, & oĩa bona tibi fecit, & maiora niſi ruſticitas tua impediat promittit & faciet. Ad hoc facit ꝙ legitur in hiſt. eccleſiaſtica lib. 5. cap. 12. de beato Policarpo, cui cum comminaretur iudex feras & ignem & diuerſa ſupplicia, niſi fortunam Cęſaris iuraret & Chriſto malediceret, reſpondit. Quomodo poſſum ego Chriſto meo regi & dño maledicere.

cere. 86. anni ſunt ex quo ei ſeruio, & in nullo vnquam me moleſtauit, ſed ſalutem mihi dedit, & omnia bona mihi cõtulit, magis voluit omnia ſuppliciorũ genera pati, q̃ hanc ruſticitatem facere, per quam poſſet & ſupplicia euadere & dona acquirere. Cum aũt in fornacem ignis mitteretur, propter hoc quod nolebat Deũ inhonorare, honorem ei ignis exhibuit non ledens eum, ſed circa eum faciens pulchram teſtudinem, quod videns iudex, fecit eum gladio tranſuerberari, de cuius corpore tantus ſanguis exiuit, quód totam fornacem extinxit, & corpus martyris ab igne intactum permãſit. Quarto blaſphemat eſt prophanus quando in patrem celeſtem, & in ſummum & æternum pontificem infigit dentem. Prou. 30. Eſt generatio quæ patri ſuo maledixit, & quæ pro dentibus gladio habet. Iſti deteriores videntur hęreticis qui blaſphemant, quod ignorant, iſti autem nõ poſſunt ſe de ignorantia excuſare. Circa tertiũ. ſ. de pœna blaſphemantium ſciendum quod blaſphemus cõtra ſe Deum prouocat, vt eũ diuerſimode & ſubita morte percutiat. Iob. 34. Qui addit ſuper peccata ſua blaſphemiam, ſermonibus ſuis ꝓuocat Deum ad iudiciũ Pſa. Benedicentes ei hereditabunt terram maledicentes autem ei diſperibunt. i. diuerſimode peribunt. Nã ſm legem diuinam blaſphemus erat a populo lapidandus. Hiere. 24. Educ blaſphemum extra caſtra vt lapidetur. Secundum leges ciuiles capite plectendus eſt. Secundum legẽ Mahumeti blaſphemator Mahumeti ſimiliter ſententia capitali punitur. Secundũ iura canonica ſpirituali ſententia. ſ. excommunicatione niſi deſiſtat, per quã ſententiam a Deo & ab eccleſiæ conſortio ſeparatur. Item quandoque Deus blaſphemos occidit hoſtili gladio, vt per Iudith Holofernẽ Iud. 12. per Dauid Goliam. 1. Reg. 17. Et per Iudam Nichanorem. 1. Mach. 7. Qñq; per ſanctos angelos, vt exercitus Senacherib Iſa. 37. Dicitur enim Tho. 1. quod pp blaſphemiam immiſit in eum plagam illam dominus. Item per ſanctos quandoq; vt Iulianum apoſtatam, per ſanctum mercurium. Sicut legitur in miraculis. b. virginis. Item quandoq; diuerſis iudicijs puniet eos dominus vltionum. De quodam milite dicitur, quod cum in ludo alearum oculos Dei iuraret ſubito eius oculi in aleam ceciderunt. Itẽ in Remenſi dyoceſi. Cum miles quidam in die cęnæ luderet ad taxillos, & Deum enormiter blaſphemaret percuſſus eſt morbo caduco coram omnibus cadens, & per totam diem ſequentem ſe diſcerpens ad terram ſe allidens, & ſpumans aiam miſeram ſic euomuit. Item cum quidam alius ſimiliter luderet & horribiliter blaſphemaret Deum, horribiliter percuſſus cecidit ſpumãs, & euomẽs vſque adeo conſumptus eſt, quod cum eſſet magnum corpus eius, redactum eſt ad quantitatem parui pueri, & oculi eius ita liquefacti vt reducerentur ad quantitatem oculorum vnius pallerii. Item qñq; arripiuntur & ſuffocantur a dæmonibus, ſicut patet de puero quinquenni blaſphemo. 4. Dial. 19. Similiter de illo qui blaſphemando diabolo ſe reddidit, & ab eo ſuffocatus interijt vt dictum eſt ſupra. Item aliquando fulminantur. Contigit ſemel Pariſius, quod cum quidam quadrigarius duceret in quadriga multas perſonas de Pariſius apud ſanctum Dyoniſium cum aliquid aduerſi accideret ei in uia, & turpiter blaſphemaret Deum, ſubito fulgur de cęlo corruit & eum perforans occidit, equis perſonis & rebus alijs illeſis. Item quidam nauta in dioc. Cabol. cum nauem duceret & blaſphemaret in aqua corruit, & licet ſciret bene natare, cadens non ſurrexit, quem frater ſuus qui hic retulit, quærens inuenit eum mortuum toto corpore intacto, habentem intus in ore linguam radicitus & omnino conſumptam. Item blaſphemi ſępe puniuntur in membro de quo peccant & contra quem peccant. Sepe. n. hæc puniuntur in lingua per quam peccant iuxta illud Sap. 11. Per quę peccat quis per hæc & torquetur, vt diues epulo in inferno cruciatur in lingua in qua peccauerat Luc. 16. Ideo Iudas. 2. Mach. 15. linguam impij Nichanoris quę Deum blaſphemauerat præcepit particulatim auibus dari. In inferno aũt blaſphemi in lingua ipſi ſemetipſos puniẽt, vt dicitur Apoc. 16. Effundit angelus. 2. Chriſtum phyalam iracundiæ Dei ſuper ſedem beſtiæ. i. in infernum, & factum eſt regnum eius tenebroſum & commãducauerũt linguas præ doloribus ſuis & blaſphemauerunt Deum cœli præ doloribus & vulneribus ſuis. Item in partibus Aquitanię dicitur accidiſſe, qđ duo macellarij venditores carnium erant aſſueti blaſphemijs, & lingua maledica carnes Chriſti lacerare. Cum autem in villa vbi erant hoſtes irruerent, & multos occidiſſent, eos occiderũt, qui morientes linguas horribiliter emiſerunt incredibili quantitate. Canes aũt congregati contra morem eorum de aliorum medio quos iatractos reliquerunt, eos membratim dilacerauerunt, ſicut ipſi viui dilacerauerant membra Chriſti. Itẽ de quodam alio occidit, qđ cum blaſphemaret ſubito percuſſus cecidit mortuus linguam extrahens in conſimili q̃titate & præ horrore eſt a ſuis relictus. Punit ẽt non ſolũ ſe blaſphemantes, ſed ẽt ſanctos ſuos. Vnde cum quidã blaſphemaret beatam virginem manus eius ſiniſtra diſtorta eſt & cum pro hac plus blaſphemaret, dextera eius conſimilis facta eſt, & cum præ doloribus diſperans plus & plus blaſphemaret, in alijs membris plus & plus percutitur. Cum autem per ventrem eius iuraret ventre eius inflato ſubito crepuit medius. In paſſione Alexandri & Euentij & Theodoli legitur, quod cum Aurelius præfectus vrbis Romæ beatum Alexandrum papam occidiſſet, & eo occiſo inſultaret blaſphemijs, ſubito ante pedes eius virga ignea cecidit, & vxor ad eum facta eſt. Aureli accipe brauium meritorum tuorum. Cum aũt hic credens factũ per maleficiũ adhuc occiſis martyrib. inſultaret, vox ad eum facta eſt. Aureli. Ecce iſtis quibus inſultans regnum cęlorum apertum eſt, vt illud obtineãt, tibi aũt infernus paratus, & apertus eſt vt ibi pęnas ſuſtineas ſempiternas, q̇ ad domũ ſuã ductus tremefactus, & quaſi amens factus, & præ doloribus linguam ſuam mandocãs expirauit. In tripartita hiſt. lib. 6. dr̃ quod cũ quidã diaconus Cyrillus nomine igne diuino ſuccẽſus gentiliũ idola concremaſſet, ſicut ipſi in Sebaſte ciuitate ſepulchrũ B. Iohan. Bapt. confregerant, & oſſa combuſſiſſent, ipſi eo occiſo, iecur eius in vindictam iniuriæ manducauerunt, & ſtatim lingua eorum putrefacta eſt, & ipſi dentibus & toto corpore tabefacti, in ſe diuinę virtutis indicium cognouerunt & prædicauerunt. Si ergo ſic puniti ſunt comeſtores iecoris martyris, quantũ puniri credunt qui dentibus lacerant corpus & membra Chriſti. Item de alio occidit, quod dum blaſphemaret, vermis in lingua eius exortus eam totam corroſit. Item quia blaſphemi in inferno detrudũtur & clauduntur, vt patet Apoc. 19. Beſtia plena noibus blaſphemiæ & oẽs qui habebant characterẽ eius & ſimilitudinẽ miſſi ſunt in ſtagnũ ignis ardentis. Si. n. pueri parui qui maledicebant Heliſeo aſcẽdẽti in Bethel traditi ſunt Vrſis ad deuorãdũ. 4. Reg. 1. quãtomagis magni & prouecti tradentur dęmonibus ad deuorãdũ, qui maledicũt æterno Dei filio & in ęternũ cruciabuntur. Itẽ in paſſione B. Sebaſtiani legit̃ q̃ Zoe vxor Nichoſtrati vidit Angelũ librũ tenentẽ apertum in quo legebat. B. Sebaſtianus, qui prædicabat de contẽptu mũdi, & pęnis inferni, & gaudijs paradiſi, & dicebat inter multa alia de inferno. Timenda ſunt illa tormenta inferni, vbi flamma edax incredulorum animas deuorat, vbi dracones linguas blaſphemantium cõmedent, vbi ſerpentes diris morſibus incredulorum pectora depaſcunt, vbi vlulatus reſonat & gemitus & clamor confuſus &c. Adhuc ſunt multa quæ habentur ſupra de inferno.

De blaſphemia. Diſt. XI.

DEinde conſiderandum eſt in ſpeciali de blaſphemia in Spiritũ ſanctum, & circa hæc conſideranda ſunt tria. Primo quid ſit blaſphemia in ſpiritumſanctum. Secũdo de ſpeciebus eius. Tertio vtrum peccatũ blaſphemiæ ſit irremiſſibile. Circa primũ ſciendũ, quod de peccato ſiue blaſphemia in ſpiritũſanctum tripliciter homines loquuntur. Antiqui enim doctores. ſ. Athanaſius. Hylarius. Ambroſius. Hieron. & Chriſ. dicunt eſſe peccatum in ſpiritũſanctum quando ad literam aliquid blaſphemum dicitur contra ſpiritumſanctum, ſiue ſpiritusſanctus accipiatur ſm quod eſt nomẽ eſſentiale conueniens toti trinitati, cuius quælibet perſona eſt ſpiritusſanctus, ſiue prout eſt nomen perſonale vnius in trinitate perſonæ, & ſecundum hoc diſtinguitur Matth. 12. blaſphemia in ſpiritumſanctum contra blaſphemiam in filium. Chriſtus enim operatus eſt quædã humanitus, puta comedendo, bibendo, & alia hmõi faciendo, & quædam diuinitus. ſ. dæmones eijciendo, mortuos ſuſcitando, & cætera hmõi, quę quidẽ habebat, & per virtutẽ proprię diuinitatis, & per operationem ſpiritusſancti, quo ſm humanitatẽ erat repletus. Iudæi aũt primo quandam dixerunt blaſphemiam in filium hominis cum dicebãt eum voracem, potatorem vini, & publicanorum amatorem, vt habetur Matth. 11. Poſtmodũ aũt blaſphemauerunt in ſpiritumſanctum, dũ opera quæ ipſe operabatur, virtute propriæ diuinitatis & per operationem ſpiritusſancti, attribuebant principi dæmoniorum, & propter hoc dicuntur in ſpiritũ ſanctum blaſphemaſſe. Aug. aũt in lib. de verbis domini, blaſphemiam vel peccatum in ſpiritumſanctum, dicit eſſe finalem impenitentiam quando. ſ. aliquis perſeuerat in peccatò mortali vſque ad mortem, quod quidem non ſolum verbo oris fit, ſed ẽt verbo cordis, & operis, nõ vno ſed multis. Hoc autem verbum ſic acceptum dicitur eſſe contra ſpiritumſanctum, quia eſt contra remiſſionem peccatorum, quæ fit per ſpiritumſanctum, qui eſt charitas patris & filij, nec hoc dixit Iudęis dominus, quaſi ipſi peccarent in ſpiritumſanctum, nondum enim erant finaliter impenitentes, ſed admonuit eos ne taliter loquentes ad hoc peruenirent, quod in ſpiritumſanctum peccarent. Et ſic intelligẽdũ eſt, qđ dicitur Matth. 12. vbi poſtq̃ dixerat, qui blaſphemauerit in ſpiritumſanctum &c ſubiungit euangeliſta quando dicebat, ſpiritum immundum habet. Alij vero aliter accipiunt dicentes, peccatum vel blaſphemiam in ſpiritumſanctum eſſe quando aliquis peccat contra appropriatum bonum ſpiritusſancti, cui appropriatur bonitas, ſicut patri potẽtia & filio ſapientia. Vnde peccatum in patrẽ dicunt eſſe qđ peccatur ex infirmitate, peccatum aũt in filium qđ peccatur ex ignorantia, peccatum in ſpiritumſanctum qđ peccatur ex certa malicia. i. ex ipſa electione mali. Quod quidẽ contingit dupliciter. Vno modo ex

indi-

inclinatione habitus vitioſi, qui malicia dicitur, & ſic nõ eſt idem peccare ex malicia quod peccare in ſpiritumſanctum. Alio modo contingit ex eo, quod per conceptum abijcitur & remouetur id quod delectationem peccati poterat impedire, ſicut ſpes per deſperationem, & timor per præſumptionem, & quædam alia huiuſmodi. Hæc autem omnia quæ peccati delectationem impediunt, ſunt effectus ſpiritus ſancti in nobis, & ideo ſic ex malicia peccare, eſt peccare in ſpiritumſanctum. Circa ſecundum .ſ. de ſpeciebus peccati ſeu blaſphemiæ in ſpiritumſanctum, ſciendum quod ſecundum quod peccatum in ſpiritumſanctum, tertio modo accipitur, cõuenienter prædictæ, ſpecies ei aſſignantur, quæ diſtinguuntur ſm remotionem vel contemptũ eorum, per quæ põt homo a delectatione peccati impediri, quæ quidem ſunt, vel ex parte diuini iudicij, vel ex parte donorum ipſius, vel etiam ex parte ipſius peccati. Aduertitur enim homo a delectatione peccati ex conſideratione diuini iudicij, quod habet iuſticiam cum miſericordia. Et per ſpẽ quæ conſurgit ex conſideratione remittentis peccata & præmiantis bona, & hoc tollitur per deſperationem. Et iterum per timorem qui conſurgit ex conſideratione diuinæ iuſtitiæ punientis peccata, & hoc tollitur per præſumptionem, dum .ſ. aliquis ſe præſumit gloriã adipiſci ſine meritis vel veniam ſine pœnitentia. Dona aũt Dei quibus retrahimur a peccato ſunt duo, quorum vnũ eſt cognitio veritatis, contra quod ponitur impugnatio veritatis agnitæ dum .ſ. aliquis veritatem fidei agnitam impugnat vt licentius peccet. Aliud eſt auxilium interioris gratiæ, contra quod ponitur inuidentia fraternæ gratiæ, dum .ſ. aliquis non ſolum inuidet perſonæ fratris, ſed etiam inuidet gratiæ Dei creſcenti in mundo. Ex parte vero peccati duo ſunt, quæ hominem a peccato retrahere poſſunt, quorũ vnũ eſt inordinatio & turpitudo actus, cuius conſideratio inducere ſolet in homine pœnitentiam de peccato commiſſo, & contra hoc ponitur impœnitentia, non quidem eo modo quo dicit permanentiã in peccato vſq; ad mortem, ſicut ſupra impœnitentia accipiebãtur, ſic enim non eſſet ſpeciale peccatum, ſed quædam peccati circunſtantia, ſed accipitur hic impœnitentia ſecundum quod importat propoſitum non pœnitendi. Aliud autem eſt paruitas & breuitas, quod quis in peccato quærit ſecundum illud Ro. 6. Quem fructũ habuiſtis, in quibus nunc erubeſcitis, cuius conſideratio inducere ſolet hominem ad hoc, quod eius voluntas in peccato non firmetur. Et hoc tollitur per obſtinationem, quã .ſ. homo firmat propoſitum ſuum in hoc quod peccato inhereat. Et de his duobus dicitur Hier. 8. Nullus eſt qui agat pœnitentiam ſuper peccato ſuo dicens quid feci? Quantum ad primum, omnes conuerſi ſunt ad curſum, quaſi æquus impetu vadens ad prælium quantum ad ſecundũ. Circa tertium .ſ. vtrum peccatum in ſpiritumſanctum ſit irremiſſibile. Sciendum, ꝙ ſm diuerſas acceptiones peccati in ſpiritumſanctũ diuerſimode irremiſſibile dicitur. Si enim dicatur peccatum in ſpiritumſanctum finalis impœnitentia, ſic dr̃ irremiſſibile, quia nullo modo remittitur peccatum mortale in quo homo perſeuerat vſq; ad mortem, quia in hac vita non remittitur per pœnitentiam, nec ẽt in futuro dimittetur. Secundum aũt alias duas acceptiones dicitur irremiſſibile, non quia nullo modo remittatur, ſed quia quantum eſt de ſe habet meritum vt non remittatur, & hoc dupliciter, vno modo quantum ad pœnam. Qui enim ex ignorantia vel ex infirmitate peccat minorem pœnam meretur, qui aũt ex certa malitia peccat, non habet aliquam excuſationẽ vnde eius pœna minuatur. Similiter ẽt qui blaſphemabat in filium hoĩs eius diuinitate nõdũ reuelata, poterat habere aliquam excuſationẽ ꝑꝑ infirmitatẽ carnis, quam in eo aſpiciebat, & ſic minorẽ pœnam merebatur. Sed q. ipſam diuinitatem blaſphemabat opa ſpiritusſancti diabolo attribuens, nullam excuſationem habebat, vnde eius pœna diminueretur, & ideo dicitur ſm expoſitionem Chriſoſt. quod hoc peccatũ nõ remittitur neq; in hoc ſeculo neq; in futuro, quia pro eo paſſi ſunt pœnam & in præſenti vita per Romanos & in futura vita in pœna inferni. Sic ẽt Athanaſius inducit exemplũ de eorum parentibus, qui primo quidẽ contra Moyſen cõtenderũt propter defectũ aquæ & panis, & hoc dñs ſuſtinuit patienter, habebant enim excuſationem ex infirmitate carnis. Sed poſtmodum grauius peccauerunt, quia blaſphemantes in ſpiritumſanctum, beneficia Dei, qui eos de Ægypto eduxerat idolo attribuentes, cum dixerũt: Hi ſunt Dij tui Iſrael, qui te eduxerunt de terra Ægypti. Et ideo dominus & temporaliter fecit eos puniri quia ceciderunt in die illo quaſi tria milia hominum, & in futurum eis pœnam comminatur dicens. Ego autẽ in die vltionis viſitabo hoc peccatum eorum. Alio modo poteſt intelligi, quantum ad culpam ſicut aliquis dicitur morbus incurabilis, vel ſm naturam morbi, per quẽ tollitur id ex quo morbus põt curari, puta cum morbus tollit virtutem naturæ vel inducit faſtidium cibi & medicinæ, licet etiam talem morbum Deus poſſit curare. Ita etiam peccatum in ſpiritumſanctum dicitur irremiſſibile ſecundum ſuam naturam, inquantum excludit ea per quæ fit remiſſio peccatorum, per hoc tamen non præcluditur via remittendi, & ſanandi omnipotentiæ & miſericordiæ Dei per quam aliquãdo tales quaſi miraculoſe ſpiritualiter ſanantur.

De Rixa Diſt. XI.

DEcima filia iræ eſt rixa. Sciendum eſt autem, ꝙ ſicut contentio importat quandam, contradictionẽ in verbis, ita rixa importat quandam contradictionem in factis. Vnde ſuper illud ad Gal. 5. Iræ rixæ, diſſenſiones &c. Dicit glo. quod rixæ ſunt, quando ex ira ſe inuicem percutiunt, & ideo rixa videtur eſſe quoddam priuatũ bellũ, quod inter priuatas perſonas agitur, non ex aliqua publica auctoritate, ſed magis ex inordinata voluntate, & ideo rixa ſemper importat peccatum, & in eo quidem, qui alterum inuadit iniuſtè eſt peccatum mortale. Inferre enim nocumentum proximo etiam opere manuali, non eſt abſque mortali peccato, in eo aũt qui ſe defendit poteſt eſſe ſine peccato, & quandoq; cum peccato veniali, & quandoq; & cũ mortali ſecundum diuerſum motum animi, & diuerſum modum ſe defendendi. Nam ſi ſolo animo repellendi iniuriam illatam, & cum debita moderatione ſe defendat non eſt peccatum, nec propriè poteſt dici rixa ex parte eius. Si vero cum animo vindictæ vel odij vel cum exceſſu debitæ moderationis ſe defendat, ſemper eſt peccatum. Sed veniale quidem, quando aliquis leuis motus odij vel vindictæ ſe immiſcet, vel cum ratio multum excedit moderatam defenſionem. Mortale autem quando obſirmato animo, impugnantem inſurgit ad eum occidendum vel grauiter ledendum.

De bello. Diſt. XII.

VNdecima filia iræ eſt bellum. Circa quod conſideranda ſunt quatuor. Primo vtrum omne bellum ſit illicitum & peccatũ. Secundo vtrum prælatis & clericis ſit licitũ bellare Tertio vtrum in bellis liceat vti inſidijs. Quarto vtrum liceat bellare in feſtis. Circa primum .ſ. vtrum omne bellum ſit peccatum. Dicendum ꝙ non. Sicut expreſſe dicit Aug in ſermone de puero Centurionis dicens. Si Chriſtiana diſciplina omnia bella culparet, hoc potius conſiliũ ſalutis petentibus in euangelio daretur, ut arma abicerent, ſeq; militiæ omnino ſubtraherent. Dictum eſt aũt eis. Neminem cõcutiatis & contenti eſtote ſtipendiis veſtris. Quibus proprium ſtipendiũ ſufficere præcepit, militare negocium non prohibuit. Sciendum eſt aũt, ꝙ ad hoc ꝙ aliud bellum ſit licitum & iuſtum, tria requiruntur. Primo quidem auctoritas principis, cuius mãdato bellum geritur, nõ enim pertinet ad perſonam priuatam bellum mouere, quia poteſt ius ſuum in iudicio ſuperioris proſequi. Similiter etiam conuocare multitudinem, quod in bellis oportet fieri non pertinet ad priuatam perſonam. Cum aũt cura reipub. cõmiſſa ſit principibus ad eos pertinet rempub. ciuitatis, vel regni, ſeu prouinciæ ſibi ſubditæ tueri & ſic licitè defendunt eam materiali gladio, contra interiores quidam perturbatores dum malefactores puniunt, ſecundũ illud Ro. 13. Non ſine cauſa gladium portat, miniſter. n. Dei eſt vindex in iram ei, qui male agit, ita etiam gladio bellico ad eos pertinet rempublicam tueri ab exterioribus hoſtibus. Vnde & principibus dicitur in Pſal. Eripite pauperem & egenum de manu peccatoris liberate. Vnde Aug. contra Fauſtum. Ordo naturalis mortalium paci accommodatus hic poſcit vt ſuſcipiendi belli auctoritas atque concilium penes principes ſit. Secundo requiritur cauſa iuſta vt .ſ. illi qui impugnantur propter aliquam culpam impugnationem mereantur. Vnde Aug. dicit in lib quæſtionum. Iuſta bella ſolent diffiniri, quæ vlciſcuntur iniurias, ſi gens vel ciuitas plectenda eſt, quæ vel vindicare neglexerit quod a ſuis improbe factũ eſt. Tertio requiritur, vt ſit intentio bellantium recta, quo .ſ. intenditur, vel vt bonum promoueatur, vel vt malũ vitetur. Vnde Aug. in lib. de verbis domini. Apud veros Dei cultores ẽt ipſi bella pacata patrati ſunt, q̃ non cupiditate aut crudelitate, ſed pacis ſtudio geruntur, vt mali coherceantur & boni ſubleuentur. Poteſt ẽt contingere quod ẽt ſi ſit legitima auctoritas indicentis bellum & cauſa iuſta, nihilominus propter prauam intentionem bellum reddatur illicitum. Dicit Aug. in lib. contra Fauſtum. Nocendi cupiditas vlciſcendi crudelitas implacatus & implacabilis animus, feritas rebellandi, libido dominandi, & ſi qua ſunt ſimilia, hoc ſunt quæ in bellis iure culpantur. Nec præmiſſis obſtat quod dominus dicit Matth. 26. Omnis qui acceperit gladium gladio peribit, quia ſicut ait Aug. in 2. li. contra Manicheos. Gladium accipit qui nulla ſuperiori aut legitima poteſtate, aut iubente vel concedente in ſanguinem alicuius armatur. Qui vero ex auctoritate principis vel iudicis ſi ſit perſona priuata vel ex zelo iuſticiæ, quaſi ex auctoritate Dei ſi ſit perſona publica gladio vtitur, non ipſe accipit gladiũ, ſed ab alio ſibi commiſſo vtitur. Vnde ei pœna non debetur, nec tñ ille ẽt, qui cum peccato gladio vtuntur ſemper occiduntur, gladio ſed ipſo ſuo gladio ſemper pereunt, quia pro peccato gladij æternaliter puniuntur, niſi pœniteant. Itẽ præmiſſis nõ obſtat, quod ait Apoſtolus Rom. 12. Non voſmetipſos defendentes chariſſimi, ſed date locum iræ. Et dominus Matth. 5. Si quis te percuſſerit in maxillam præbe ei & alteram, quia ſicut docet Aug. in lib. de ſermo

ne do-

ne domini in morte. Huiuſmodi præcepta ſunt ſeruanda ſemper in præparatione animi, vt ſ. ſemper homo ſit paratus non reſiſtere non ſe defendere ſi opus fuerit. Sed quandoq; eſt aliter agendum ꝓpter commune bonum, & etiam illorum cum quibus pugnatur. Vnde Aug. dicit in epiſtola ad Marcellinum. Agenda ſunt multa etiam cum inuitis benigna quadam aſperitate plectendis. Nam cui licentia iniquitatis eripitur, vtiliter vincitur, quoniam nihil eſt infelicius felicitate peccantium, qua pœnalis nutritur impunitas, & mala voluntas velut hoſtis interior roboratur. Item ſciendũ quòd illi qui iuſte bella gerunt principaliter & finaliter pacẽ intendũt, & ita non contrariantur paci niſi malæ, quam dominus non venit mittere in terram, vt dicitur Matth. 10. Vnde Aug. dicit ad Bonifacium. Non quæritur pax vt bellum exerceatur, ſed bellum geritur vt pax acquiratur. Eſto ergo bellando pacificus, vt eos quos expugnas, ad pacis vtilitatem vincendo perducas. Sciẽdum præterea ꝙ exercitationes hominum ad res bellicas, non ſunt vniuerſaliter ſeu totaliter prohibitæ, niſi propter inordinationes, quæ a modernis ibi geruntur, & propter pericula multa quæ inde proueniunt, puta occiſiones & deprædationes & alia multa mala. Apud antiquos.n. huiuſmodi exercitationes ordinatæ & modeſtę ſine huiuſmodi periculis rerum & corporum, & ſine mutilatione membrorũ, & ſine ſanguinis effuſione fiebant. Circa ſecundum ſ. vtrum clericis & ꝑlatis licitum ſit bellare, dicendum eſt ꝙ nõ. Cuius ratio eſt, quia ad bonum ſocietatis humanæ plura ſunt neceſſaria, diuerſa autẽ a diuerſis melius & expeditius aguntur, quam ab vno, vt patet per philoſophum in ſua Politica, & quædam negocia ſunt adeo ſibi repugnantia, vt conuenienter ſimul exerceri non poſſint, & ideo illis qui maioribus deputantur prohibentur minora. Sicut ſecundũ leges humanas militibus, qui deputantur ad exercitia bellica negociationes interdicũtur. Bellica autem exercitia maxime repugnãt illis officijs quibus epiſcopi & clerici deputantur, propter duo. Primo quidẽ generali ratione, quia bellica exercitia maximas inquietudines habent. Vnde multum impediunt animum a contemplatione diuinorum, & laude Dei, & oratione pro populo, quæ ad officium pertinent clericorum, & ideo ſicut negociationes propter hoc ꝙ nimis implicant animum interdicuntur clericis, ita & bellica exercitia, ſm illud 2. Thim. 2. Nemo militans Deo implicat ſe ſecularibus negocijs. Secundo propter ſpecialem rõnem. Nam oẽs clericorum ordines ordinantur ad altaris miniſterium, in quo ſub ſacramento repræſentatur paſſio Chriſti, ſecundum illud 1. Corin. 12. Quotienſcunq; manducaueritis panem hunc & calicem bibetis, mortem dñi annunciabitis donec veniat. Et ideo nõ cõpetit eis occidere vel effundere ſanguinẽ, ſed magis eſſe paratos ad ꝓpriã ſanguinis effuſionem pro Chriſto, vt imitentur opere qđ gerũt miniſterio. Et ꝑꝑ hoc eſt inſtitutum vt effundentes ſanguinẽ, etiam ſine peccato, ſunt irregulares. Nulli aũt qui deputatus eſt ad aliqđ officium licet id per quod ſuo officio incongruus redditur. Vnde clericis omnino non licet bella gerere quæ ordinantur ad ſanguinis effuſionem. Eis ergo interdicitur bellare, non quia ſit peccatũ de genere ſuo cũ poſſit eſſe meritorium, ſed redditur eis illicitum quia ſunt ad opera multo ſublimiora & magis meritoria deputati ſicut actus matrimonialis poteſt eſſe meritorius, & tamen his qui virginitatem voluerunt damnabilis redditur, propter obligationẽ voti ad maius bonum. Debent prælati gregem ſuum defendere, & reſiſtere lupis, non ſolum illis qui ſpiritualiter gregem interimunt, veruntamen raptoribus, & tyrannis, qui corporaliter vexant & temporaliter opprimunt & moleſtant, non autem armis materialibus eis in proprijs perſonis vtendo, ſed ſpiritualibus, ſecundum illud 2. Corin. 9. Arma militiæ noſtrę non ſunt carnalia ſed ſpiritualia, quæ quidem arma ſunt ſalubres admonitiones, deuotæ orationes, & contra pertinaces ẽt excommunicationis ſententia. Poſſunt etiã prælati & clerici bellis perſonaliter intereſſe, non quidem vt ipſi propria manu pugnent, ſed vt iuſte pugnantibus ipſi ſpiritualiter ſubueniant, ſuis exhortationibus abſolutionibus, & alijs huiuſmodi ſpiritualib. fulcimẽtis. Sicut & in veteri lege mandabatur. Deut. 20. quòd ſacerdotes in bellis clã ſe gererẽt ſacris tubis, ad hoc ergo fuit primo conceſſum clericis perſonaliter intereſſe. Quod aũt aliquis propria manu pugnet abuſio eſt, nec eis eſt a iure conceſſum. Circa tertium. ſ. vtrum in bellis liceat vti inſidijs, ſciendum quòd inſidiæ ordinantur ad fallendum hoſtes, dupliciter autem aliquis poteſt falli ex dicto vel facto alterius. Vno modo ex eo quod ei dicitur falſum vel nõ ſeruatur promiſſum, & iſtud ſemper eſt illicitũ, & hoc modo nullus debet hoſtes fallere. Sunt aũt quædã iura bellorum & fœdera inter ipſos hoſtes ſeruanda, vt dicit Ambro. in li. de officijs. Alio modo poteſt aliquis falli ex dicto vel facto noſtro, quia ei propoſitum aut intellectũ non aperimus, hoc aũt ſemper facere non tenemur, quia ẽt in doctrina ſacra multa ſunt occultanda maxime infidelibus, ne irrideant, ſecundum illud Matth. 10. Nolite ſanctũ date canibus. Vnde multo magis ea quę ad impugnãdũ inimicos paramus ſunt eis occultanda. Vnde inter cętera documenta rei militaris hoc præcipue ponitur de occultandis conſilijs, ne ad hoſtes perueniant, vt patet in libris ſtragomatũ Francorũ. Et talis occultatio pertinet ad rõnem inſidiarum, quibus licitum eſt vti in bellis iuſtis. Nec propriè hmõi inſidiæ vocantur fraudes, nec iuſtitiæ repugnant, nec ordinatæ voluntati, eſſet enim inordinata volũtas, ſi aliquis vellet nihil ſibi ab alijs occultari. Circa quartum. ſ. vtrum bellare licitum ſit in feſtis. Dicendũ quòd obſeruatio feſtorũ non impedit ea quæ ordinantur ad hominis ſalutem ẽt corporalem. Vnde dñs arguit iudæos dicens Ioh. 7. Mihi indignamini, q̃a totum hominem ſanum feci in ſabbato. Et inde eſt quod medici licitè poſſunt medicari homines in die feſto. Multo aũt magis eſt cõſeruanda ſalutis reipublicæ per quam impediuntur occiſiones multorum, & innumera mala & temporalia & ſpiritualia quam ſalus corporalis vnius hominis. Et ideo pro tuitione reipublicę fidelium licitum eſt iuſta bella exercere in diebus feſtis, ſi tamen hoc neceſſitas expoſcat. Hoc.n. eſſet tentare Deum ſi quis imminente tali neceſſitate a bello vellet abſtinere, ſed neceſſitate ceſſante non eſt licitum bellare in diebus feſtis.

De Crudelitate.

DVodecima filia iræ eſt crudelitas. Eſt aũt crudelitas ſicut ait. Sene. li. de clementia, atrocitas quædam animi in exigendis. Nomen aũt crudelitatis a cruditate ſumptũ eſſe videtur. Sicut enĩ ea quæ ſunt decocta & digeſta ſolent habere ſaporem dulcẽ & ſuauem, ita illa quæ ſunt cruda horribilem & aſperum ſaporem habere ſolent. Vnde ſicut clemencia importat quandam leuitatẽ & dulcedinem animi, per quam eſt aliquis diminutus pęnarũ, ita directe crudelitas importat quandam aſperitatem & attrocitatem animi, per quam eſt exauctiuus & exaggeratiuus pęnarum. Eſt aũt ſciẽdũ quòd miſericordia & clementia conueniunt in hoc quòd vtraque refugit miſeriam alienam, ſed aliter & aliter. Nam ad miſericordiam pertinet miſeriæ ſubuenire per beneficij collationem, ad clementiam aũt pertinet diminuere miſeriam per pęnę ſubtractionẽ. Et quia crudelitas importat ſuperabundantiam in pęnis exigẽdis. ideo directius opponitur crudelitas clementiæ quam miſericordię. Interdum tamen crudelitas accipitur pro immiſericordia. Vnde Hier. 6. dicitur. Crudelis eſt & non miſerebitur. Et Prouer. 11. Qui crudelis eſt propinquos abijcit.

De ſeuitia.

TRedecima filia iræ eſt ſæuitia, ſiue feritas. Videndum eſt autẽ quid ſit & quõ differt a crudelitate. Sciendum vero ꝙ nomen ſeuitiæ vel feritatis accipitur a ſimilitudine ſilueſtrum beſtiarũ. i. ferarũ, quæ ẽt ſæuæ dicuntur. Hmõi.n. animalia nocent hominibus, vt ex eorum corporibus paſcantur, non ex aliqua iuſtitiæ cauſa, cuius conſideratio pertinet ad ſolam rõnẽ, & ideo propriè loquendo, feritas vel ſæuitia dicitur ſecundum quam aliquis in pęnis inferendis non conſiderat aliquam culpam eius qui punitur, ſed ſolũ hoc quod delectatur in hominum cruciatu & ſic patet quòd continetur ſub beſtialitate, nam talis delectatio non eſt humana, ſed beſtialis, proueniens vel ex mala conſuetudine, vel ex corruptione naturæ. Sicut & aliæ huiuſmodi beſtiales affectiones. Sed crudelitas attendit culpam in eo qui punitur, ſed excedit modũ in puniendo, & ideo crudelitas differt a ſęuitia ſiue feritate, ſicut malicia humana, a beſtialitate, vt dicitur in 7. Ethi.

De mutilatione. Diſt XIII.

DEinde conſiderandum eſt de peccatis iniuriarum quæ proximis inferuntur. Et circa hoc quęruntur quatuor. Primo de mutilatione membrorum. Secundo de verberatione. Tertio de incarceratione. Quarto de occiſione. Circa primum videndum eſt, vtrũ in aliquo caſu ſit licitum aliquem mutilare. Dicendum quòd quælibet pars humani corporis eſt propter totum corpus, ſicut imperfectũ eſt ꝑꝑ perfectum, & ideo de quolibet mẽbro corporis diſponendũ eſt ſm quod expedit ſaluti & bonæ diſpoſitioni totius. Mẽbrũ autẽ humani corporis ꝑ ſe quidẽ vtile eſt ad bonũ totius corporis, per accidens tñ põt contingere quòd ſit nociuum puta cum membrum putridum eſt totius corporis corruptiuum. Si ergo mẽbrum ſanum fuerit in ſua naturali diſpoſitione conſiſtens non poteſt præſcindi abſq; totius hominis nocumento. Sed quia ipſe totꝰ homo ordinatur, vt ad finẽ ad totam communitatẽ cuius eſt pars, poteſt contingere quòd abſcicio membri & ſi vergat in detrimentũ totius corporis, ordinatur tamen ad bonum communitatis, inquãtum alicui infertur in pęnam ad cohibitionem peccatorũ, & ideo ſicut per publicã poteſtatẽ aliquis licitè priuatur totaliter vita ꝑꝑ aliquas maiores culpas, ita ẽt priuatur membro ꝑꝑ aliquas culpas minores, hoc aũt non eſt licitum alicui priuatæ perſonæ, ẽt volẽte illo cuius eſt membrum, quia ꝑ hoc fit iniuria cõitati cuius eſt ipſe homo, & oẽs partes eius. Si vero membrum ꝑꝑ putredinẽ ſit totiꝰ corporis corruptiuum, tunc licitum eſt de voluntate eius cuius eſt membrum putridum membrum præſcindere, ꝑꝑ ſalutem totius corporis quia vnicuiq; commiſſa eſt cura propriæ ſalutis, & eadem ratio eſt ſi fiat voluntate eius ad quẽ pertinet curare de ſalute eius

qui

qui habet membrum corruptum. Aliter autem aliquem mutilare oĩno eſt illicitũ. Sciendũ vero eſt ꝙ propter ſalutẽ totius corporis põt licite mẽbrum præſcindi, ſed non pp ſalutem animæ ſeu propter peccatũ quodcunq; vitãdum, cuius ratio eſt, quia membrum non eſt præſcindendũ propter corporalẽ ſalutem totius niſi qñ aliter toti ſubueniri nõ põt. Saluti aũt ſpirituali ſemper põt aliter ſubueniri, quam per mẽbri præſciſionẽ, quia peccatũ ſubiacet voluntati, & ideo in nullo caſu licet membrũ præſcindere pp quodcunq; peccatũ vitandũ. Vnde Chriſ. exponens illud. Matth. 19. Sunt eunuchi qui ſeipſos caſtrauerũt pp regnũ cęlorũ, dicit non mẽbrorum abſciſionẽ ſed malarum cogitationum interẽptionẽ, maledictioni enim eſt obnoxius qui membrũ abſcindit. Etenim qui homicidę ſunt talia præſumunt. Et poſtea ſubdit. Neq; concupiſcẽtia mãſuetior ita fit, ſed moleſtior. Aliunde enim habet fontes ſperma quod in nobis eſt, & pręcipue a propoſito incontinenti, & mẽte negligẽte, nec ita abſciſio mẽbri cõprimit tentationes vt cogitationis frenum. Circa ſm. ſ. vtrum patribus liceat filios verberare, vel dominis ſeruos. Dicendũ ꝙ per verberationẽ quoddam nocumentũ infertur corpori eius qui verberatur, aliter tñ quam in mutilatione, nã mutilatio tollit corporis integritatẽ, verberatio vero tãtummodo afficit ſenſum doloris. Vnde multominus nocumentũ eſt q̃ mutilatio. Nocumentũ aũt inferre alicui non licet, niſi p modum pœnæ propter iuſtitiam. Nullus aũt iuſtẽ punit aliquẽ niſi ſit eius ditioni ſubiectus. Et ideo verberare aliquem non licet, niſi habẽti poteſtatem ſuper illum qui verberatur, & quia filius ſubditur pòtati patris, & ſeruus poteſtati dñi licite põt pater verberare filiũ, & dñs ſeruũ cauſa correctionis & diſciplinæ. Ideo dicitur Prou. 18. Qui parcit virgæ odit filium ſuum. Et infra 23. Noli ſubtrahere a puero diſciplinã ſi enim percuſſeris eum virga non morietur, tu virga percuties eum, & aĩam eius de inferno liberabis. Itẽ Hebr. 12. Quis enim filius quem non corripiat pater. Item Eccl. 33. Seruo maliuolo tortura & compedes. Et ibidem Cibaria & virga & honus aſino, panis & diſciplina & opus ſeruo. Nec obſtat prędictis id quod dicit Apoſtolus Ephe. 5. Vos patres nolite ad indignationẽ prouocare filios veſtros. Et infra ſubdit. Et vos dñi eadẽ facite ſeruis remittentes minas, quia per hoc ꝙ prohibẽtur patres ne filios ad iracundiam prouocent, non prohibetur quin filios verberent cauſa diſciplinę & correctionis, ſed ꝙ non immoderate eos affligant verberibus. Quod vero indicitur dñis ꝙ remittant minas, põt dupliciter intelligi. Vno modo vt remiſſe minis vtãtur, qđ pertinet ad moderationem diſciplinæ. Alio modo vt aliquis non ſemper impleat quod cõminatus eſt, quod pertinet ad hoc ꝙ iudiciũ quo quis cõminatus eſt pęnam per remiſſionis miam tẽperetur. Circa tertiũ. ſ. vtrum ſit licitum aliquẽ incarcerare. Dicendum ꝙ in bonis corporis tria per ordinem conſiderantur. Primo quidẽ integritas corporalis ſubſtãtiæ: cui detrimentum affertur per occiſionem vel mutilationẽ. Secundo delectatio vel quies ſenſus cui opponitur verberatio, vel quodlibet ſenſum dolore afficiens. Tertio motus & vſus mẽbrorũ qui impeditur per ligationẽ & incarcerationẽ, ſeu q̃cũq; detentionẽ, & ideo incarcerare aliquem vel qualitercunq; detinere eſt illicitũ niſi fiat ſm ordinẽ iuſtitię, aut in pęnã, aut ad cautelam alicuius mali vitandi. Sciendũ tñ quòd aliquẽ detinere ad horã ad impediendũ ipſum ab aliquo illicito opere perpetrando licitũ eſt cuilibet. Sicut cũ quis aliũ detinet ne ſe præcipitet, vel ne alium feriat. Sed ſimpliciter aliquẽ includere vel ligare non ad illum ſolũ pertinet, qui habet vniuerſaliter diſponere de actibus & vita alterius, quia per talẽ incluſionẽ vel detentionẽ impeditur non ſolum a malis ſed ẽt a bonis agendis. Conueniens aũt eſt quòd talis pęna aliquotiẽs imponatur. Homo enim qui poteſtate ſibi data abutiẽ meretur eã amittere. Nã priuilegiũ meretur amittere, qui conceſſa ſibi abutitur pt̃ate. Et ideo homo qui peccando abuſus eſt libero vſu mẽbrorũ ſuorũ, cõueniẽs eſt quòd pęna detentionis puniatur. Sicut aũt Deus ſm ordinẽ ſapientiæ ſuæ qñq; cohibet peccatores ne poſſint ſuas malas voluntates implere, ſm illud Iob. 5. Qui diſſipat cogitationes malignorũ, ne poſſint manus eorũ implere quod cęperãt. Qñq; vero permittit eos agere quicquid volunt, ſm illud. Pſ. Dimiſi eos ſm deſideria cordis eorum. Et Eccl. 15. Deus reliq̃t hominẽ in manu conſilij ſui. Sic ſm humanam iuſtitiam homines non pro qualibet culpa incarcerantur ſed pro aliquib. includũtur.

De homicidio. Diſt. XIIII.

CIrca quartum. ſ. de occiſione ſeu homicidio quæruntur quinque. Primo vtrum licitum ſit occidere peccatores. Secundo vtrum in aliquo caſu liceat occidere innocentem. Tertio vtrum liceat alicui occidere ſemetipſum. Quarto vtrum liceat alicui occidere hominem ſeipſum defendẽdo. Quinto vtrum caſualiter occidens hominem ſit homicida dicendus. Primo declarandum, eſt ꝙ licitum ſit peccatores occidere, & quomodo. Videamus aũt quod ordine naturali imperfectiora ſunt propter perfectiora. Vnde & in via generationis natura ab imperfectis ad perfectiora procedit. Et inde eſt quod in generatione hominis prius eſt viuum, deinde ſenſitiuum, poſtremo aũt homo. Ita ẽt illa quæ tantum viuunt vt plãtæ, ſunt propter animalia. animalia ſunt propter hominem. Sicut aũt ordine naturali plantæ ſunt propter vſum animaliũ, & animalia bruta propter vſum hominis, ſic ordine naturali, pars ordinatur ad totum, ſicut imperfectum ad perfectũ, quia oĩs pars naturaliter eſt propter totum, & ideo ſicut propter conſeruationem vitæ animalium præſcinduntur plantæ, & propter nutrimentum & conſeruationem vitæ hominis animalia bruta licitẽ occiduntur, ita ſi ſaluti totius humani corporis expediat præſciſio alicuius mẽbri, puta cum eſt putridũ, & aliorum membrorum corporis corruptiuũ laudabiliter & ſalubriter amputatur. Quælibet aũt perſona ſingularis comparatur ad totam communitatem ſicut pars ad totũ, & ideo ſi aliquis homo ſit in periculum ipſius communitatis, & corruptiuus ipſius, propter aliquod peccatum laudabiliter & ſalubriter occiditur, vt boni communis integritas conſeruetur. Nam modicum fermentum totam maſſam corrumpit. 1. Corin. 15. Ideo pręcipitur Exo. 22. Maleficos non patieris viuere. Et Pſal. In matutino interficiebam oẽs peccatores terræ. Licet. n. hominem vt homo eſt occidere ſit per ſe & ſm ſe malum, prout homo naturaliter liber eſt & propter ſeipſum exiſtens, quia tamen peccando ab ordine rationis recedit, & decidit a dignitate humana incidens quodammodo in ſeruitutem beſtiarum, vt. ſ. de ipſo ordinetur ſm quòd eſt alijs vtile, ſm illud Pſal. Homo cum in honore eſſet non intel. comparatus eſt iu. inſip. & ſimilis factus eſt illis. Ideo quamuis hominem in ſua dignitate manentem occidere ſit ſecundum ſe malum, tamẽ hominem peccatorem occidere põt eſſe bonum. Sicut & occidere beſtiã, quia malus homo peior eſt beſtia, & plus nocet vt dicit Philoſophus 3 Polit. & 8. Ethi. Sciendum tñ, quòd nec oẽs ſunt ſemper, nec vniuerſaliter abſcindendi. Sicut namque ſm ordinẽ ſapiẽtiæ ſuæ dñs quandoq; ſtatim peccatores occidit ad liberationẽ bonorum, quibus peccatores erant in ſcandalum periculum & grauamen. Quandoq; vero concedit eis tempus pęnitentiæ ſecũdũ quòd & ipſis peccatoribus, & electis ſuis nouit dominus expedire, ſecundum illud Iſa. 16. Propterea expectat dominus vt miſereatur veſtri. Sic humana iuſtitia diuinam iuſtitiam pro poſſe cupiens imitari pernicioſos homines, vt alios ſeruet, occidit, eos vero qui nõ grauiter nocent alijs ad pęnitentiam reſeruat. Pernicioſos etiã non põt vniuerſaliter extirpare. ſ. vel quia mali nõ poſſunt occidi, quia ſimul occiderentur & boni, vel quia latenter inter bonos, vel quia multos habent ſequaces, ita ꝙ ſine bonorum periculo interfici nõ poſſunt. Sicut dicit. Aug. contra Permenianum. Vnde dominus magis docet ſinendum eſſe malos viuere, & vltionem vſq; ad extremũ iudicium reſeruandum, quam quòd boni ſimul cum peccatoribus occidantur, & hoc patet in parabola de zizanijs Matth. 13. Qñ vero ex occiſione malorum non imminet bonis periculũ, ſed magis tutela & ſalus, tunc licitẽ poſſunt occidi. Malos aũt occidere non omnibus eſt licitum, nulli. ſ. ſingulari perſonæ, ſed ſolum illis quibus cura communitatis conſeruandæ committitur. Sicut ad medicum pertinet membrum putridũ amputare quando ſibi cura totius corporis eſt commiſſa. Cura autem cõis boni commiſſa eſt principibus habentibus publicam poteſtatem, & ideo illis ſolis licet malefactores occidere, non aũt priuatis perſonis. Item hoc idem clericis non licet duplici ratione. Primo quidem, quia ſunt electi ad altaris miniſterium, in quo Chriſti paſſio repreſentatur. Qui cũ malediceretur non maledicebat, cum pateretur non comminabatur, vt dicitur. 1. Pet. 2. Et ideo competens eſt quòd clerici non ſint percuſſores, nec occiſores, quia miniſtros decet ſuo domino conformari, ſm illud Eccl. 10. Secundum iudicem populi, ſic & miniſtri eius. Alia ratio eſt quia clericis committitur miniſterium nouæ legis, in qua nulla pęna occiſionis vel mutilationis determinari videtur. Et ideo vt ſint idonei miniſtri noui teſtamenti debẽnt a talibus abſtinere. Licet de ſanctis aliquib legamus in veteri teſtamento, quòd occiderũt peccatores, vt Moyſes a Leuitis fecit occidi vigintiduo milia hominum, propter adorationẽ vituli Exo. 33. Et Phinees ſacerdos interfecit Iſraelitam cum Madyanitide coeuntẽ Numeri. 25. Et Samuel interfecit Agag regem Amalech. 1. Reg. 15 Et Helyas ſacerdotes Baal. Re. 19. Et Mathatyas eũ qui ad ſacrificãdum acceſſerat. 1. Mach. 2. Iſti enim erant miniſtri veteris legis, in qua & per q̃ pęnæ corporales infligebantur, & ideo illis cõgruebat ẽt manu ꝓpria occidere peccatores. In noua vero lege, quia clericorum officium ordinatum eſt ad meliora q̃ ſint occiſiones corporales, ad ea. ſ. quæ pertinẽt ad ſpiritualẽ ſalutẽ, ideo non congruens eſt vt ſe ingerant in minora. Vnde prælati eccleſiæ ſi officia principũ terræ ſuſcipiant, non tñ debẽt iudiciũ ſanguinis exercere per ſe ipſos, ſed eorũ auctoritate debet per alios exerceri. Circa ſm. ſ. vtrũ in aliquo caſu ſit licitum occidere innocẽtẽ. Dicendũ quòd homo põt conſiderari dupliciter. Vno mõ ſm ſe, alio modo per comparationem ad aliud. Secundũ ſe quidẽ conſiderando hominem nullum licet occidere, quia in quolibet ẽt peccatore debemus amare naturã q̃ Deus condidit, quę per occiſionem corrũpitur. Sed ſicut

dictum

dictum eſt occiſio peccatoris ſit licita per cōparationē ad bonum commune;quod corrūpitur per peccatū,vita aūt iuſtorum eſt conſeruatiua boni communis,& promotiua,quia ipſi ſunt principalios pars multitudinis vniuerſi,& ideo nullo modo licet innocentem occidere.Nec tñ peccauit Abraham volens occidere Iſaac,qu hoc volebat facere ex mādato diuino.Deus aūt vniuerſale dñium habet mortis & vitæ.Eius.n.ordinatione moriuntur & peccatores,& iuſti.Et ideo ille qui ex mandato Dei occidit hoiem nō peccat, ſicut nec Deus cuius eſt executor. Idem iudex ſciēs aliquē innocētem,qui tñ per falſos teſtes conuincitur,debet diligentius examinare teſtes,vt inueniat occaſionē liberādi innoxiū,ſicut fecit Daniel 13.Si aūt hoc non pōt aut ſubterfugiat iudiciū mittendo ad ſuperiorē,aut cōponat inter partes ſi pōt,aut differat proferre ſniam, aut ſi nihil horum pōt facere non peccat ſm allegata ſententiam proferendo,quia non ipſe occidit innocentē,ſed illi qui ipſum aſſerunt eſſe nocentem.Item miniſter iudicis condemnantis innoxiū, ſi ſententia manifeſtum errorem contineat,nō debet obedire,alioquin excuſarentur carnifices qui martyres occiderunt. Si vero non contineat iniuſtitiam manifeſtam, non peccat præceptum iudicis exequendo:quia ipſe nō habet ſentētiā ſuperioris,nec ipſe occidit innocentem,ſed iudex cuius præceptū exequitur.Circa tertium. ſ. vtrum alicui liceat occidere ſemetipſum.Dicendum,ꝙ ſeipſū occidere eſt omnino illicitū triplici rōne.Primo quidem quia naturaliter quælibet res ſeipſā amat,& ad hoc pertinet ꝙ quælibet res naturaliter ſeruat ſe in eſſe,& corrūpentibus reſiſtit quantū pōt,& iō ꝙ aliquis ſeipſum occidat eſt cōtra inclinationē naturalē,& cōtra charitatē qua quælibet debet ſeipſum diligere, & ideo ſuiipſius occiſio ſemper eſt peccatū mortale, vt pote contra naturalē legē & cōtra charitatē exiſtēs.Secundo quia quęlibet pars id qd̄ eſt,eſt totius quilibet aūt homo eſt pars cōitatis,vnde in hoc ꝙ ſeipſū interficit iniuriā cōitati facit vt patet ꝑ philoſophū 5.Eth. Tertio quia vita eſt quodda donū diuinitus homini attributū,& eius ꝑtāti ſubiectū q occidit & viuere facit,& iō qui ſeipſū vita priuat in Deū peccat. Sicut qui alienū ſeruū interficit,peccat in dñm cuius eſt ſeruus: Et ſicut peccat ille quæ vſurpat ſibi iudiciū de ſibi non cōmiſſa,ad ſolū enī Deū pertinet iudiciū mortis & vitæ,ſm illud Deut.32.Ego occidā & viuere faciā.Vñ nulli ēt publicā ꝑtātē habenti licitū eſt ſeipſum occidere,quantūcunq; ſit impius & peccator,qu aliū pc̄tōrē pōt occidere, ꝓꝑ hoc ꝙ pōt de ipſo iudicare,nullus aūt eſt iudex ſuiipſius.Licet tñ ei ſeipſū cōmittere iuditio aliorū. Itē nota ꝙ licet hō ſit dñs ſuiipſius,& liberum arbitrium,& dñs ſuorum actuū, ꝓꝑ hoc licite pōt diſponere de ſeipſo,quātū ad hoc qd̄ ꝑtinet ad iſtā vitā,quę libero arbitrio ipſius hominis habet regi,tñ tranſitus de hac vita ad aliā feliciorē non ſubiacet libero arbitrio hominis, ſed ꝑtāti diuinę,& iō non licet homini ſeipſū interficere vt ad feliciorē tranſeat vitā.Siſr ēt nec vt miſerias ꝑntis vitæ euadat, quia vltimum malorum huius vitæ & maxime terribile eſt mors,vt patet ꝑ philoſophum in 3.Eth. & ita inferre ſibi mortē ad alias hui9 vitæ miſerias euadendas,eſt maius malū aſſumere,ad minoris mali vitationē.Siſr ēt non licet ſeipſum occidere ꝓꝑ aliquod peccatū cōmiſſum,tū,quia in hoc ſibi maxime nocet,quòd ſibi adimit neceſſariū pnie tēpus,tum ēt,quia malefactorē occidere nō licet niſi ꝑ iudiciū publicę,ꝑtātis.Siſr ēt non licet mulieri ſeipſā occidere ne ab alio corrūpat,quia nō debet in ſe cōmittere crimē maximū qd̄ eſt ſuiipſius occiſio,vt vitet min9 crimē alienū.Nō enim eſt crimē mulieris per violentiā violari ſi cōſenſus nō aſſit,quia nō inquinat corpus niſi de conſenſu mētis vt Lucia dixit.Conſtat aūt minus eſſe peccatū fornicationē vel adulterium q̄ homicidium,& pręcipue ſuiipſius,quod eſt grauiſſimum,quia ſibiipſi nocet cui maximā dilectionē debet.Eſt ēt periculoſiſſimum quia non reſtat tēpus vt per pęnitentiā expietur.Siſr nulli licet ſeipſū occidere ob timorē, ne conſentiat in peccatū,quia non ſunt faciēda mala vt veniāt bona, vel vt videtur mala,præſertim minora & minus certa.Incertum eſt enim vtrum aliquis in futurum conſentiat in peccatum,potēs eſt enim Deus quacunq; tētatione ſuperueniēte liberare a peccato. Itē nota quòd Sanſon,qui ſeipſum cum hoſtib9 ruina domus oppreſſit Iud.16.nō aliter excuſatur ſm Aug.1.de ci.dei. niſi quia latēter ſpiritusſanctus hoc ei iuſſerat,qui per illum miracula faciebat, & ipſe in cathalogo ſanctorum cōnumerat Heb.11.Eandē rōnē aſſignat Aug. de quibuſdā ſanctis mulieribus, quę tpe perſecutionis ſeipſas occiderunt,quarū memoria in eccleſia celebrat.Circa quartum.ſ.vtrum liceat alicui hominē occidere ſe defendēdo.Dicendū, ꝙ vni9 actꝰ nihil ꝓhibet duos eſſe effectus,quorū alter ſolū ſit in intētione,alius vero pręter intētionē.Morales aūt actus recipiūt ſpeciē ſm id quod intēditur,non ab eo quod eſt ꝑter intētionē cū ſit per accidēs.Ex actu ergo ſeipſum defendētis duplex effectus ſequi pōt. Vnus quidē cōſeruatio propriæ vitæ,alius aūt occiſio inuadentis, actus aūt huiuſmodi ex hoc quod intēditur cōſeruatio ꝓpriæ vitæ non habet rōnē illiciti,cum hoc ſit naturale cuilibet,quod ſe cōſeruet in eſſe quantum pōt.Pōt autē aliquis actus ex bono intētione ꝓueniēs illicitus reddi,ſi non ſit ꝓportionatus fini.Et ideo ſi aliquis ad defendēdum ꝓpriam vitam vtatur maiori violentia q̄ oporteat erit illicitum,ſi vero moderate violentiā repellat erit licita defenſio.Nā ſm iura,vim vi repellere licet,cum moderamine inculpatę tutelæ,nec eſt neceſſarium ad ſalutē,vt actum homo moderatæ tutelæ prætermittat ad euitandum occiſionē alterius,quia plus tenetur homo vitæ ſuæ ꝓuidere q̄ vitæ alienæ,ſed quia occidere hominē non licet niſi publica auctoritate,propter bonum cōmune,vt ex ſupradictis patet,illicitum eſt vt homo intendat occidere hominē vt ſeipſum defendat,niſi ei qui habet publicam auctoritatem, qui intendens occidere hominem ad ſui defenſionem refert hoc ad publicum bonum,vt patet in milite pugnante contra hoſtes,& in miniſtro iudicis pugnante contra latrones, quamuis ēt iſti peccent ſi priuata libidine moueantur.Vnde in eo in quo intēdit aliquis occidere hominem vt ſeipſum a morte liberet,dicit Aug.ad Publicolam de occidendis hominibus,ne ab eis quiſquam occidatur, non mihi placet conſilium,niſi forte ſit miles aut publica functione teneatur,vt non pro ſe hoc faciat ſed pro alijs accepta legitima poteſtate, ſi eius congruat perſonæ.Idem in 3. de libero arbitrio dicit quomodo apud diuinam prouidentiam a peccato liberi ſunt, qui pro his rebus quas cōtemni oportet humana cede polluti ſunt eas aūt res dicit eſſe contemnendas,quas homines poſſunt amittere velint,de quorum numero eſt vita corporalis.Circa quintum.ſ. vtrum caſualiter occidens hominem incurrat homicidij reatum. Dicendum quòd ſm Philoſophum in 2.Phic. caſus eſt cauſa agēs præter intentionē,& ideo ea quæ caſualia ſunt ſimpliciter loquendo non ſunt intenta neque voluntaria,& quia omne peccatum eſt voluntarium,ſm Aug. conſequens eſt quòd caſualia inquantum hmōi non ſunt peccata.Contingit tñ id quod non eſt actu & per ſe volitum vel intentum,eſſe per accidens intentum & volitum,ſecundum quòd cauſa per accidens dicitur remouens prohibens.Vnde ille qui nō remouet ea ex quib. ſequitur homicidium, ſi debeat remouere erit quodammodo homicidium voluntarium.Hoc autem contingit dupliciter.Vno modo qñ dans operam rebus illicitis,quas vitare debebat homidicium incurrit.Alio modo qñ non adhibet debitā ſollicitudinē,& ideo ſm iura ſi aliquis det operam rei licitæ,debitā diligentiā adhibens,& ex hoc homicidium ſequatur non incurrit homicidij reatum.Si vero det operam rei illicitæ, vel ēt dans operam rei licite non adhibens diligentiam debitam non euadit homicidij reatum,ſi ex eius opere mors hominis ſequatur. Vnde Lamech,qui credens occidere beſtiam occidit hominē,ſicut dr̄ Gen.4.quia non adhibuit ſufficientē diligentiam,reatum homicidij non euaſit.Itē Exo.21.dicitur.Si quis percuſſerit mulierē prægnantem & aborſum fecerit,& mors eius fuerit ſubſecuta, reddet animam pro anima.Quia videlicet ille qui percutit mulierem prægnantē dat operā rei illicitæ,& ideo ſi ſequatur mors vel mulieris vel pueri aīati,homicidij crimen incurrit. Item in decretis. di. l. multi canones inducuntur,in quibus caſualia homicidia puniuntur,quia videlicet ſecundum canones puniuntur illi qui caſualiter occidunt,dātes operā rei illicitæ,vel debitā diligētia nō adhibētes.

LIBER III. PARS VI.

De accidia. Diſt. I.

DEINDE dicendum eſt de quarto vitio capitali, quod eſt accidia. Circa quod conſideranda ſunt quatuor. Primo qd ſit accidia & vtrum ſit peccatum. Secūdo vtrum ſit peccatū mortale. Tertio quæ mouere poſſunt ad hoc vitium fugiendum.Quarto de filiabus eius. Circa primum ſciendum, quòd accidia ſecundum Dam.eſt quędā triſtitia aggrauans, quæ.ſ.ita deprimit animum hominis vt nihil ei agere libeat,& ideo accidia importat quoddā tedium bene operandi,ſicut patet per gl. ſuper illud.Pſal.Omnē eſcā abominata eſt aīa eorum.Accidia, inquit,eſt tedium interni boni. Huiuſmodi autē triſtitia ſemper eſt mala, quandoq; quidem ſm ſeipſam,qñq; vero ſm effectum. Triſtitia quidē ſm ſe mala eſt, q̄ eſt de eo quod eſt apparens malum & vere bonum.Sicut econtrario,delectatio mala eſt quæ eſt de eo quod eſt apparens bonum,& vere malum.Cum igitur ſpirituale bonum ſit vere bonum,triſtitia quæ eſt de ſpirituali bono,eſt ſm ſe mala. Triſtitia ēt quæ eſt de vere malo,mala eſt,ſm effectum ſic hominem aggrauat vt eum totaliter a bono retrahat.Vnde non vult Apoſtolus quòd pęnitens maiori triſtitia abſorbeatur ſicut habetur.2.Corin. 7. Quia igitur accidia nominat triſtitiam ſpiritualis boni,dupliciter mala eſt.ſ.ſecundum ſe,& ſecundum effectum,& ſic patet quòd accidia eſt peccatum,

catum, quia malum in motibus dicimus eſſe peccatum. Circa ſecũdum. ſ. vtrum accidia ſit mortale peccatum. Sciendum ꝙ cũ accidia ſit triſtitia de ſpũali bono, ſi ſpirituale bonum accipiatur cõiter non habebit rõnem ſpecialis vitij, quia omne vitiũ refugit ſpirituale bonũ virtutis oppoſitę. Similiter non põt dici quod ſit ſpeciale peccatum inquantum refugit ſpirituale bonum, prout eſt laborioſum & moleſtum corpori, vel delectationis eius impeditiuũ, quia ſic accidia non diſtingueretur a vitijs carnalibus, quibus homo requirit delectationem corporis & quietem, & ideo ſciendum eſt, ꝙ in ſpiritualibus bonis eſt quidem ordo, nam omnia ſpiritualia bona quæ ſunt in actibus ſingularibus virtutum ordinantur ad vnum ſpirituale bonum diuinum, circa quod eſt ſpecialis virtus quę eſt charitas. Vnde ad quamlibet virtutem pertinet gaudere de ſpirituali proprio ſuo bono, quod conſiſtit in actu proprio, ſed ad charitatẽ pertinet ſpecialiter illud gaudium, quo quis gaudet de bono diuino; & triſtitia qua triſtatur aliquis de bono ſpirituali, quod eſt in actibus ſingularũ virtutum non pertinet ad aliquod vitium ſpeciale, ſed ad oĩa vitia, ſed triſtari de bono diuino de quo gaudet charitas pertinet ad ſpeciale vitium quod eſt accidia, & ſic patet quòd accidia eſt ſpeciale vitium, quia habet ſpecialẽ vitij rõnem. Ruſus quia accidia contrariatur charitati, quæ eſt ſpecialis vita animæ, manifeſtum eſt ꝙ accidia ſecundum ſuum genus eſt peccatum mortale. Sed conſideratio eſt in omnibus peccatis, q̃ de genere ſuo ſunt mortalia peccata, quòd non ſunt mortalia, niſi quando ſuam perfectionem conſequuntur: eſt autem peccati conſummatio in conſenſu rationis. Vnde ſi ſit eius inchoatio in ſenſualitate, & non perueniat vſque ad conſenſum rationis propter imperfectionem actus, eſt peccatum veniale. Sicut autem in genere adulterij, concupiſcentia quæ conſiſtit in ſola ſenſualitate, eſt peccatũ veniale, ſi tamen procedat vſque ad conſenſum rationis eſt peccatum mortale. Ita etiam motus accidiæ, quandoq; eſt in ſola ſenſualitate qui. ſ. prouenit ex repugnantia carnis ad ſpiritum, & tunc eſt peccatum veniale. Quandoque vero pertingit vſq; ad conſenſum rationis quæ. ſ. conſentit in fugam, horrorem & deteſtationem boni diuini, carne omnino contra ſpiritum prę ualẽte, & tunc eſt manifeſtum quod accidia eſt peccatum mortale. In viris perfectis plerumq; inueniuntur aliqui motus accidiæ, ſed non perueniunt vſq; ad conſenſum rationis. Item nota ꝙ accidia non eſt receſſus mẽtalis in quocunq; bono ſpirituali, ſed a bono diuino cui oportet mẽtem inhærere de neceſſitate ſalutis. Vnde ſi triſtetur aliquis de hoc quòd alius cogit eum ad opera virtutis, quæ facere non tenetur, non eſt peccatum accidiæ, ſed quando contriſtatur in his quæ iniũguntur ei facienda propter Deum. Item nota quod accidia contrariatur præcepto de ſanctificatione ſabbati, in quo, ſecũdum quòd eſt præceptum morale, præcipitur quies mentis in Deo, cui contrariatur triſtitia mẽtis de bono diuino. Circa tertium ſciendum ꝙ multa nobis oſtendunt accidiæ peccatum eſſe vitandũ. Primo cõmunis naturę conditio. Secundo diuinæ legis traditio. Tertio ſupernæ gratiæ fulcimentum. Quarto exemplorum multiplex hortamentum. Quinto multum damnum inde proueniens. Sexto æterni pręmij fructus alliciẽs. Septimo diri ſupplicij dolor excrutians. Primo q̃dẽ oſtẽdit hoc vitiũ diligẽter eſſe vitãdũ cõis naturæ cõditio. Oẽs enim naturæ tã ſpirituales q̃ corporales, tã ſuperiores q̃ inferiores, tã ſenſibiles q̃ inſenſibiles, ad aliqđ opus ſunt naturaliter inſtitutæ. Et oẽs, opus illud ad qđ creator eis impoſuit, exequũtur. Superiora quidẽ corpora puta, ſol, luna, & ſtellę nõ ceſſant lumẽ ſuũ ſpargere, curſus ſuos p agẽdo die ac nocte, quib. peractis p ſuos circulos iterũ reincipiũt & ſine ceſſatione volũtatẽ ſui conditoris pagũt, vt dr̃ Baruch. 3. Stellæ dederũt lumen in cuſtodijs ſuis, vocatæ ſunt & dixerũt aſſumus, & luxerũt ei cũ iocũditate, q fecit eas. Nec tñ expectãt talẽ remunerationẽ ſui laboris, qualẽ hõ, nec talẽ penã ſuæ negligentiæ. Excitat pigrũ radius ſolis, ad feneſtrã domus ſuæ radios ſuos mittẽs, & ſuper faciẽ pigri. q. d. Vſq; quo piger dormis, ego iam ſurrexi quũ heri & tota die tantum cucurri. Orig. Indecẽs eſt Chriſtiano ſi eũ radius ſolis in lecto ſuo inueniat. Itẽ auiculę q̃ cãtus ſuos incipiunt ita mane, & porci ẽt ſummo mane de luto ſurgẽtes, & per vias gradientes, Plantæ & arbores nõ ceſſantes folia ramos &c. ſurſũ extẽdere, niſi impediantur ab extrinſeco, & tñ ſingulis annis labore ſuo priuãtur, nec remuneratione expectãt laboris ſui. Item ẽt natura brutorũ, quæ eſt ita ſollicita de victu ſuo acquirendo, & fœtibus ſuis propagãdis. Itẽ dicit Petrus Alfon. qđ quidã Philoſophus dixit filio ſuo: Fili mi vide ne formica ſit ſapiẽtior te quę congregat in æſtate cũ tãto & tam ſollicito labore vnde viuat in hyeme. Ne ſit Gallus te vigilãtior, aut fortior qui matutinas horas ita diligenter obſeruat, & ſe alis verberando ad cantus nocturnos excitat, & qui ita fortis eſt ꝙ decẽ vxores iuſtificat, & ſibi facit ſubditas, & tu dicis ꝙ tu non potes vincere aut ſubdere carnẽ tibi. Ne ſit canis te nobilior, qui benefactorib. ſuis gratus eſt, & eis bene ſeruit, & beneficia non obliuiſcitur. Item Prouer. 6. Vade ad formicam o piger, & conſidera vias eius. Vt faciebat Malchus monachus. De quo refert beatus Hiero. in vitiſpa. quòd vidit eum ſenẽ in eremo habentem vxorem prope eum, & cum quæreret cauſam, retulit ei quòd vxor ſua eſſet taliter facta, cum ipſe eſſet iuuenis relictis parentibus fugit ad eremum factus ibi monachus, qui cum poſt longum tempus vellet viſitare patriam, vt de bonis paternis aliqua bona faceret, in via captus eſt a ſaracenis, qui commiſerunt ei cuſtodiam pecudum ſuarum, & coegerunt eum contrahere cũ alia muliere Chriſtiana, quam ſecum habebant captiuam, quæ cũ videret eum flentem, pro hoc quod renueret cohabitationem eiꝰ promiſit ei mulier quod ipſa eſſet cuſtos virginitatis ſuæ, & propoſiti potius quàm hoſtis, qui manus ſaracenorum per diuinũ miraculum & adiutorium euaſerunt, & poſtea in perpetua caſtitate perſeuerauerunt, qui referebat beato Hiero. quomodo maximam conſolationem & eruditionem acceperat in eremo, conſiderando opera formicarum, & quomodo meliora grana eligebãt, electa portabant ad locum ſuum, grana ne geminarent rodebant, & germen remouebant, ne euaneſcerent germen emittendo, & quomodo per eandem viam irent & redirent, & quomodo onera maiora ſe portarent, ſcilicet vt dicitur de plumbo & ferro, vel quocunque ponderoſo, & quomodo cadentes ſub onere humeris ſuis ſubleuabãt, & quomodo meatus aquarũ, facti a gregibus a ſuis foueis, vbi grana expoſuerant excludebant, & quomodo quaſi luctu celebri defunctarum corpora portabant, & exequias defunctis faciebant, & quomodo aliqua ab agmine non recedebat, ſed vna poſt aliam ſequebatur, & quomodo in æſtate ſibi horrea ad hyemem faciebant, in quibus omnibus multum poteſt confundi humana pigritia & inſtrui humana induſtria. Prou. 6. Vade &c. quæ cum non habeat ducem hominem, qui eam exemplo ſuo præcedat, aut præceptorẽ qui eam verbo inſtruat & leges ei inſtituat, aut principem quem timeat qui ei pęnas infligat, aut pręmia tribuat pro tanto labore ſuo parat in æſtate cibum ſibi &c. Secundo hoc idẽ oñdit diuinæ legis editio: Deus. n. homini primo legẽ impoſuit vt operaretur ſicut dicitur Gen. 2. Poſuit eũ in Paradiſo voluptatis vt operaretur & cuſtodiret illum, i. vt opus cuſtodiret illum a caſu, vel vt operãdo cuſtodiret Paradiſum, & quã cito p accidiã ceſſaret ab opere, tã cito perderet Paradiſum. Item hoĩ poſt peccatum legem impoſuit quaſi pro pnĩa primi peccati dicens Gene. 3. In laboribus comedes ex ea cunctis diebus vitæ tuę. Sequitur. In ſudore vultus tui veſceris pane tuo. Huius legis & pnĩæ tranſgreſſores ſunt accidioſi, qui quia hic non laborãt ſine fine laborabunt, ſed inutiliter in inferno. Pſal. Laborabit in æternum & viuet adhuc in finem. Idẽ quia in labore hoĩum non ſunt, ideo cũ hoĩbus nõ flagellabuntur, ſed cũ demonibus. Hãc legẽ Deus ẽt per ſcripturã voluit pmulgari. Eccl. 7. Subijce humerũ & porta illã, & ne accideris in vinculis illius. Ecc. 9. Quodcunq; põt manus tua inſtãter operare, quia nec opus nec ratio &c. Item. 12. Verba ſapientum quaſi ſtimuli, quia ſcilicet ſtimulãt accidioſos & pigros ad bene & ſalubriter operandum. Item Ioan. 9. Operamini dũ venio, venit nox qñ nemo põt operari. Itẽ Gal. 6. Dũ tpus habemus operemur bonũ, & multa talia legimꝰ in locis innumeris in ſcriptura. Tertio ad idẽ monet ſupernæ gr̃æ fulcimẽtũ, ad hoc. n. Deꝰ nobis gr̃am ſuã cõfert, vt nos moneat excitet, & adiuuet ad ſalubriter operãdũ. Via breuis porta apta, & adminicula multa ſũt. Sicut diuinæ gr̃æ donũ, ſacramẽtales medicinæ, ſuffragia eccleſiæ, q̃ nõ ſunt in vacuũ ſuſcipiẽda. Ideo dicit Apl̃us. 2. Cor. 6. Hortamur vos ne in vacuum gratiã Dei recipiatis. Et. 1. Cor. 15. Gratia Dei in me vacua non fuit. Vacua autem eſt quando non operatur homo per eã, vel accidioſè operatur. Quarto monet ad hoc ſugiendum exemplorum multiplex hortamentum, primo exemplum ipſius Dei, qui ſex diebus operatus eſt, & ſeptima die requieuit. Aug. Cum audis Deum ſex diebus operatum fuiſſe, & in ſeptima quieuiſſe, fruſtra ſperas requiem niſi poſt laborem. Operatur ẽt Deus continuè gubernando mundum, ordinando, prouidendo Ioan. 5. Pater meus, vſq; modo operatur, & ego operor. Itẽ exemplũ Chriſti habemus, qui dicit. Pauper ſum ego & in laboribus a iuuentute mea. Pius dominus laborare non deſtitit, vſq; ad diem mortis ſuę, diebus quidem diſcurrendo, prædicando, corripiendo, miracula faciendo, noctibus aut in orationibus inſiſtendo, & ſic continuè pro ſalute noſtra pęnaliter laborãdo. Bern. Multum quidem laborauit, nec in omni machina mundiali tãtum ſibi fatigationis aſſumpſit actor vitę, quam carnem aſſumendo, in qua habuit in factis obſeruatores, in verbis contradictores, in flagellis irriſores, & in morte. Idem. Quid non erit ſuaue cum recordatus fueris, quæ nobis Chriſtus exhibuit in carne infantulum neceſſitatum, laborum quos pertulit in prædicando, fatigationum in diſcurrendo, vigiliarũ in orãdo, tentationum in ieiunando, & horum ſimilia &c. Quis amplius gemet dicens, nimiũ ieiunamus, nimium vigilamus, cũ nec milleſimę parti debitorũ reddere valeamus. Exemplum ẽt beatę virginis, quæ panem ocioſa non comedit, ſed operata eſt conſilio manuũ ſuarum, vt cum acu & cũ filo ſibi & filio ſuo victũ acquireret. De qua refert Hier. ꝙ vſq; ad horam tertiã perſeuerabat in oratione,

à tertia vſq; ad horã nonã, in manuũ opere, totũ verbo tpſ reſiduum eſpẽ lebat in oratione & in contẽplatione. Exẽplum & Angelorũ, qui nunq̃ ceſſant laudare Deũ aſſiſtere & miniſtrare. De ſanctis aliquib. dicit Apo. 4. q̃ non habebat requiẽ die & nocte clamantia, ſanctus &c. Exemplũ Patriarcharũ. ſ. Adæ cui dixit Dñs. In labore comedes cunctis diebus vitæ tuæ &c. Zac. 13. Hõ agricola ego ſum, Adã exemplũ meum ab adoleſcẽtia mea Siñ ter No & Abrahã, & alij qui oẽs fuerunt viri laboratores agricolæ & paſtores & in aſſiduo labore & afflictione. Sicut dicit Iacob Gen. 31. Die ac nocte vrebar æſtu & gelu. Et poſt. Afflictionẽ m. ã & laborẽ manuũ mearũ reſpexit Dñs. De Abrahã ſiñ dicit Orig. ſuper illud. Gen. 18. Feſtinauit Abrahã in Tabernaculũ. Sen. x currit. Sara accelerat, puer feſtinat, nullus piger inuenit in domo ſapientis. Itẽ ex mplum Apl̃orũ quorũ labor vſq; in mundi fines ſe extendit, quia in oẽm terrã exiuit ſo. eo. Exẽpla multa ſequitur infra. Ociũ. Hoc bñ ſignificatũ eſt Mat. 20. In hoc q̃ lamn. us pr̃ familias ab hora prima vſq; ad horã vndecimã mittit operarios in vineã ſuam augneos ocioſos. Quinto oñdit hoc vitiũ vigilantes eſſe vitandũ multiplex dãnum inde ꝓueniens, vt por. tentationũ, & aliorũ multorũ malorũ occaſio. Qđ bñ ſignat. Mat. 12. Cũ immũdus ſpũs aſſumit ſeptẽ ſpũs nequiores ſe, & ingred domũ q̃ inuenit vacãtẽ Hier. Semp eſt agendum aliquid. ne agri nr̃i pectoris malarum cogitationum ſentib. occupent. Gre. ocioſam alam callidus tẽtator inuenerit ad eã quibuſdã allocuturus occaſionib. accedit. Qm̃ vt dicit B. rn. Ocioſitas eſt mr̃ oium vitiorum & nouerca virtutum. Qđ aũt ſit origo tentationum & ruina p diuerſa vitia habet p verba Caſſiani in col. patruũ, in lib. de ſeptẽ vitiis principalib. Patres p Egyptum frẽs ocioſus nullo mõ viuere pmittũt, maximè iuuenes pp cuſtodiã cordis, & ꝑfectum virtutum, & vt de laborib. ſuis ſubminiſtrent infirmis & peregrinis. Itẽ in eodem de accidia apud Egyptum ab antiquis patrib. eſt laudata ſnĩa opantẽ monachũ vno dæmone pulſari, ocioſum innumeris dæmonib. Itẽ in vitiſpa, quidã monachus iuuenis regulam monachi pdidit, & p triſtitiam opus monachi dimiſit. Cum aũt poſtea q̃ſiſſet a patrib. monachorum ſtatuta & accepiſſet p accidia & diſſuetudine, neſciebat quõ opus monachi inciper, ſed totum dimittebat, variis agitatus tentationib. Venit ad ſenẽ q cognoſcens paſſionẽ ſuã, dixit illi. Quidã pr̃ pcepit filio ſuo hortum ſuũ excolere, qui videns eius magnitudinẽ, tedio affectus incepit op9 dimittere & ſub arbore dormire. Et ſic fecit p multos dies ad agrum colendum miſſus, vſquequo ſpinæ & malæ herbæ totũ occupauerunt Pr̃ aũt eũ viſitans, inuenit totũ agrũ mal herbis occupatum, & cum nihil feciſſe, cãm q̃rit quare nihil fecerat. Rñdit pp eius magnitudinẽ q̃ videbat tedio afficiebat & diffidebat ſe poſſe pficere. Tũc pr̃ ait. Fili fac quotidie de agricultura vſq; ad quantitatẽ corporis tui, qđ ille recepit gratanter, & in breui totum hortum excoluit. Sic eſt de illis qui ſe excolere negligunt, & ocioſi p greſcunt, replent ſentib. malatentationum, & herbis malis malarum cogitationum & deſideriorum. Et hoc eſt qđ dr̃ Prou. 24. Per agrum hoĩs pigri tranſiui, & p vineã viri ſtulti, & ecce totum repleuerant vrticæ, & operuerant ſuperficiem eius ſpinæ, & maceria lapidum eius deſtructa erat Sexto diſſuadet hoc vitium fructus alliciẽs. ſ. ſpirituale meritum, & æternum pmium, quæ modico tẽpore & non multo labore poſſunt acqri, nã quaſi ꝓ nihilo lucrari põt hõ plus q̃ valeant oẽs diuitiæ, & oĩa regna mundi. ſ. grãm & gloriam. Pſal Grãm & gloriam dabit Dñs. Prou 22. Sup aurum & argentum gr̃a bona, p q̃ vt dicit Apl̃us acquiritẽ vita æterna. Gre. Amor Dei nunq̃ eſt ocioſus, opatur. n. magna ſi eſt, ſi aũt renuit opari, amor non eſt. Iõ de militib. Alexãdri legit in chronicis. Hug. de ſctõ Vict. qđ ideõ oẽs pr̃ꝑctores indefeſſi erant, qa ordinatiſſime in bellis ꝓcedebant, nemo illorum fugã ſed victoriã cogitabat. Spes illorũ non in pedib. ſed in lacertis erat, non periculum bellorum, ſed diuitiarum lucra memorabant, pdam auri Perſici, & diuitias totius orientis ante ſe in mẽte reducebãt. Sic laborãt indefeſſè q lucra laboris facti in charitate & ex charitate attendunt. Ad hoc vehemẽter & efficaciter nos excitare deberet, Imo cõpellere labor, quẽ voluntariè ſumunt & gaudẽter ſuſtinent hoĩes mundani oĩbus diebus vitæ ſuæ, pro modico lucro vel commodo temporali, ſicut mercatores vel alii negotiatores ardentiſſimè inhiantes diuitiis temporalibus congregandis. Denique ſi conſideremus quanto labores, timores, & pericula, quantas ſollicitudines, & anguſtias ſuſtinent miſeri peccatores per flagitia ſua, & peruerſis voluntatibus adimplendis, quibus non vitam, ſed mortem ſibi mercantur æternam. Aug. in lib. de patientia. Intueamur quanta in dolorib. & laborib. ſuſtineant ꝓ reb. quas vitioſè diligunt, quãta ꝓ falſis diuitiis & q̃ta ꝓ vanis honorib. quãta ꝓ ludicris affectionib. piculoſiſſima & moleſtiſſima patientiſſimè tolerant, pecuniæ, gl̃iæ, laſciuiæ cupidos videmus, vt ad deſiderata pueniant, optatiſq; non careant, ſoles, hymbres, niues, & glacies. fluctus, & ꝓcelloſiſſimas tempeſtates, aſpera & incerta bellorũ immanium, ictus, & vulnera horrenda plagarũ non ineuitabili nec ſſitate, ſed culpabili voluntate ꝑferre. Et ꝓ apertis ſceleribus, nõ vt ea puniant, ſed vt perpetrent hoĩs multi grauiſſima perferunt. Quid de latronibus dicam, quorum oẽs & ſinguli cũm inſidiantur viatorib9 nocturnas patiunt inſidias, atq; vt tranſeuntes excipiant innocentes, ſub qualibet aſperitate nocentem animum corruſque deſigunt. Vñ bñ dr̃ Hier. 9. Vt iniqua agerent laborauerunt, pp qđ amariſſimè ſed inutiliter in inferno plãg. re cõpellunt. Sap. 5. Laſſati ſumus in via iniquitatis, & perditionis ambulauimus vias difficiles &c. Bern. Quid ignauiæ eſt fratres: ardenti9 n. appetunt hoĩes pdi ota, q̃ nos vitalia, a. acrius curſũ ad mortem, q̃ nos ad vitam. Aug. O ſi poſſemus excitare hoĩes & cũm ipſis pariter excitari, vt tales eſſemus amatores vitæ pmanẽtis, quales ſunt amatores vitæ fugiẽtis. Itẽ in vitiſpa. Abbas Pãbo vadens in Alexandriam, vidẽs ibi mulierẽ ſaltatricẽ, amarè fleuit. Requirius cãm. Ait. Duæ cauſæ mouent me, vna eſt dãnatio huius mulieris, alia eſt quia toto tpe vitæ meæ non habui tale ſtudium placendi Deo, quantum iſta placendi hoĩbus. Itẽ nota de Pelagia meretrice cuius ornatũ & curã venandi ſ. aĩas dyabolo cũ videret palã Epũs Helyopoleos, in concilio Epiſcoporum altè ſuſpirans, demiſſo capite grauiſſimè fleuit, cãm reddens: qa vnius diei meretricis huius ornatus, vitæ meæ ſuperauit induſtriam ſeruiendo Deo: & poſt. In veritate dico vobis, dixit Epũs ipſam nobis pferet Deus in iudicio, qui negligentia torpemus. Septimo oñdit hoc vitium eſſe ſummopere deteſtandũ diri ſupplicij dolor excrucians, qui debet accidioſis ſicut arborib9 infructuoſis Math. 7. Oĩs arbor q̃ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur Ioh. 12. Si quis in me non manſerit mittit foras ſicut palmes, & areſcet, & colligent eũ, & in ignẽ mittent & ardet. Ficulnea ſterilis i. q̃ fructũ non habuit qñ Dñs eſuriens venit ad eã, maledicta fuit & aruit. Ioh. 21. & tñ non erat tunc tpſ pomorũ, ſicut dicit Aug Seruum inutilẽ pcepit paterfamilias proiici in tenebras exteriores. Math. 25.

De filiabus accidiæ. *Diſt. II.*

Circa quartum. ſ. de filiabus accidię. Sciendũ q̃ multę ſunt, quia multis modis p accidiã peccat homo. Eius autem filiæ Dilatio. Segnities ſiue pigritia. Tepiditas, ſunt hæ. Puſillanimitas. Inſtabilitas ſiue impęniẽtia, & inquietudo corporis. Euagatio mentis. Ignorãtia. Otioſitas. Verboſitas, ſiue Multiloquium. Vaniloquium. Murmur. Taciturnitas mala. Indiſcretio. Grauedo. Somnolentia. Negligentia. Omiſſio. Ingratitudo. Indeuotio. Languor. Tedium. Impeditio bonorum. Impœnitentia. Deſperatio. Prima igitur filia accidiæ eſt dilatio bonorum agendorum, puta conuerſionis ad Deũ, ſiue ingreſſus religionis, peregrinationis, pnæ, confeſſionis, ſolutionis voti, vel impletionis alicuius boni ꝓpoſiti pconcepti. Sunt aũt ſeptem cauſæ q̃a benefaciendi ſit periculoſa dilatio. Prima cã eſt ira Dei, quæ excluſus primo blandit, vt ei aperiat ſtans ad hoſtiũ, & pulſans. Cant. 5. Vox dilecti mei pulſantis aperi mihi. Et 5. En ipſe ſtat poſt parietem nium reſpiciens p feneſtrã. Apo. 3. Ego ſto ad hoſtium & pulſo, qui ſi diu extra dimittatur iraſcitur, & minatur, gladium vibrando, hoſtium frangendo, adulterã occidendo. Pſal. Deus iudex iuſtus &c Et poſt Niſi cõuerſi fueritis, gladium ſuum vibrauit &c. Eccl. 5. Ne tardes conuerti ad Dñm, ſubito. n. ſuperueniet ira illius, & in tpe vindictę diſperdet te. Iraſcitur contra excuſationem dicentium. Iſa. 28. Manda remanda, expecta reexpecta &c. Talis erat Aug. ante conuerſionẽ, vt ipſe ait. Non habebã quid tibi dicenti, Surge qui dormis, rñderẽ niſi verba ſomnolenta & lenta, ſine mõ, ſine paululũ, & illud mõ non habebat modum, & illud paululũ ꝓcedebat in longum. Siles ſunt illis qui inuitati ad cœnã patriſfamilias oẽs diuerſimode ſe excuſabant, & venire nolebant. Luc. 14. Itẽ Deũ offendunt maximè, non ſolum eũ q ſponſus eſt extra dimittendo, ſed adulterum, & adulterã inter amplexus tenendo ſponſo contẽpto, qñ dyaboli delectationes momentaneas & res caducas ei pponunt amando. Oſeæ 2. Auferat adulteria ſua de medio vberum ſuorum, ne forte ſtatuã eã nudã &c. Item differens conuerti Deum offendit, diſponens ꝓ voluntate ſua de tpe qđ pater poſuit in ſua ptãte Act. 1. cuius diſpoſitionem non conceſſit Apoſtolis aut alicui puræ creaturæ hoc faciunt qui dicũt qñ fecero hęc & illa, tunc intrabo religionẽ, vel primo faciam hoc, poſt illud: vel primo colligam meſſem, poſt vindemiam. Sicut dicebat ille de quo Luc. 12. Hominis cuiuſdam diuitis vberes fructus ager protulit, & cũm dixiſſet, deſtruam horrea mea & maiora horum faciam &c. Reſpondit ei Dominus. Stulte hac nocte repetent alam tuam a te, & quæ congregaſti cuius erunt? Eccl. 29. Repromiſſio nequiſſima multos perdidit.

Secundum propter qđ acceleranda eſt conuerſio, eſt mortis motus incertitudo. Ecc.9. Neſcit hō finē ſuum, neque tempus, neque locū, neque modum, neque ſtatum mortis ſuæ. Sed ſicut piſces capiuntur hamo, & aues comprehenduntur laqueo ſubito & improuiſe, ſic capiunt̃ hoīes in tpe malo. ſ. mortis. Seneca. Iuuenes mortem habent a tergo, ſenes ante oculos. De hac materia ſupra de morte timenda malis, per totum. Tertium propter qꝫ acceleranda eſt conuerſio: & difficultas exeundi malam conſuetudinē, quanto diuturnior eſt, ſortior eſt, & vehementius ligat, & fortius tenet, & impedit nē hō cōuertat̃, vel facit vt difficilius conuertat̃. Bern. voluptas habita libenter reperitur, repetita blanditur, conſuetudo ligat, ratio cōſopitur. Difficilior eſt aūt conuerſio dilata propter cauſas 12. Primo pp malæ conſuetudinis indurationē, quia res iuuenes & teneræ citius accipiunt nouā formā. Secundo propter malitiæ occupationem, quæ eſt tinctura mala, in qua cum pannus diu manſit, non poteſt de facili recipere alium contrarium colorem. Tertio facit ad hoc bonorum naturalium conſumptio. Quarto vaſis cordis longa infectio. Quinto pctōrum longa & aſſidua oneratio. Sexto elōgatio a Deo, qui difficilius audit clamantem, difficilius poteſt redire ad eum. Septimo cura circa mortem eſt maximè difficilis propter ſollicitudines de rerum, & domus diſpoſitione. Octauo quia iuſtum eſt vt in fine a Deo condemnetur, qui eum contempſit q̃diu vixit. Iuxta verbum Aug. Hac aīaduerſione percutitur peccator &c. Nono quia tunc dyabolus magis ſe ei inſidiat̃, & tunc magis paratur contra eum. Decimo amaritudo diuturnæ infirmitatis, quæ tunc maximè ſentitur. ſ. veteris peccati, q̃ facit bona deſipere. Vndecimo amaritudo memoriæ mortis, q̃ ſeparat à præſentibus bonis. Duodecimo timenda eſt dilatio cōuerſionis vſque ad finem, maximè propter malorum diuerſorū occaſionem, quæ concurrunt & occurrunt circa mortē, quæ inducit hoīem in boni obliuionem propter malorum oppreſſionem, vel etiam in diſperationem. Quartum pp qꝫ eſt acceleranda conuerſio eſt periculoſus ſtatus peccatorū. Eſt enim in magno periculo, qui gladium iræ Dei habet ſuper caput ſuum, quem vibrat vt ſecet eum medium. Pſal. Gladium ſuum vibrabit. Et qui vndique ſpectat multiplicis mortis gladium euaginatum, quo diuerſimode feriatur. Iob. 15. Qui eſt in domo lutea fragiliori q̃ ſi eſſet vitrea. Qui ictu lapidis ſatis parui poteſt atteri, obſeſſus ab infernalibus hoſtibus ſanguinem ſuum ſitientibus. Qui etiam in cubili ſecum habet plures hoſtes capitales ſpūales qui ibi eum ligant, & ad inferni patibulum ſecū ligatum trahunt. Qui vſque ad portas inferi deductus, non diſtat ab eo, niſi per tranſitum corporis tranſuerſum, qui in puteum inferni eſt ſtatim proiiciendus, & in puncto deſcenſurus ibi & in igne perpetuo concremandus, & a draconibus deuorandus. Quintum eſt cura lucrandi bona plura q̃ proueniunt ex acceleratione conuerſionis, q̃ ſunt. X. Vñ Tren.3. Bonū eſt viro cùm portauerit iugum Dñi ab adoleſcentia. Primum bonū qđ inde prouenit eſt boni profunditas & tenacitas, quia quanto citius incipit, tāto profundius infigitur, vt radix arboris, & diutius ſeruatur, quia. Quo ſēl eſt imbuta recens ſeruabit odorem teſta diu. Sīlr & veſtis noua plicā, & lana colorem. Secundū eſt bonitatis iocunditas acquiſita ex conſuetudine longa. Tullius. Optima viuendi forma eligenda eſt, quā iocundam reddet cōſuetudo. Sicut patet in pueris qui cum amaritudine & angaria, & verberibus vix poſſunt, vel volunt addiſcere lr̃as, & poſtea ꝑ conſuetudinē eſt ita delectabile vt omnia poſtponant vt addiſcant. Tertium eſt viuendi ſecuritas, quia ſecure viuit hō. Pro. 15. Secura mēs quaſi iuge conuiuiū. Quartū eſt vitæ bonæ diuturnitas, q̃ quāto citius incipit, tanto pōt diuturnius eſſe bona, de oīb. bonis aliis vult hō hr̃e maius bonum, q̃ minus. Quintū eſt ſeruitij gratioſitas, priora .n. bona ſunt gratioſa q̃ poſteriora, vt fructus primaturi, vt flores ficuum. Num. 18. Oīa q̃ offertis &c. in donaria Dñi offeretis meliora & electiora. Matt. 3. Maledictus hō qui habet maſculū in grege, & votū faciens vouet debile Dño. Mat. 19. Sinite paruulos venire ad me &c. Sextū eſt ſpei conſolatio ex lōgiori pnīa. Aug. de illo qui differt vſq; ad extremum diem vitę pñtis dicit ſe ignorare verum ſoluatur. De illo aūt q̃ in iuuentute pœnitet ſponte dicit qꝫ certus eſt de eius ſalute, & concludit. Tene certum, dimitte incertū. Septimū eſt ignis purgatorii liberatio. 1. Cor. 3. Saluus erit, ſic tū quaſi ꝑ ignem. Octauum eſt Eccleſiæ cōicatio, quę citius fit pœnitenti. Sap. 8. Scio qꝫ cōicabit mihi in bonis ſuis. Nonum eſt maioris meriti accumulatio, qđ eſt ex eo qꝫ diutius ſuit in Dei ſeruitio. Decimum eſt maior remuneratio. Sexto periculoſa eſt dilatio conuerſionis: quia qui conuerti differt iniquus eſt in Deum, in ſeipſum, in angelum, & in proximum. In Deum. Iob. 31. Iniquitas maxima & negatio contra Deum eſt oſculari manum ſuam ſ. blandiri ſibi de opere ſuo malo, & differre cōuerſionem. Iniquus eſt in Deum. Primo: quia in eius eſca fel ponit, ſcilicet dilationem in bono. Secundo quia illud qđ maximè odit Dñs ante eius oculos gerit. Tertio quia eum miſericorditer vocantem contēnit. Quarto quia patrē miſericordem dies moræ ſuæ cōputantem ſua tarditate affligit. Tho. 9. Scis qm̃ dies computat pater meus, & ſi tardauero vna die, plus cōtriſtabit̃ anima eius. Quinto quia dyabolo meliorem Deo deteriorē partē vitæ ſuæ tribuit, illi florem, Deo feces. Sexto Dei miſericordiam in dānationem ſuam conuertit. ſ. hoc qꝫ ſperat qꝫ eum Deus miſericorditer debet expectare, ipſe econtra ei inceſſantes repugnet. Ro. 2. Ignoras qꝫ benignitas Dei ad pnīam te adducit, tu aūt ſm duritiam. t. & cor impe &c. hoc eſt quando de miſericordia Dei cōgregat ſibi malitiam peccatorū. In Angelum eſt impius, quē de expectatione gaudii qđ ſperat de eius cōuerſione, affligit. Pro. 13. Spes q̃ differt̃ affligit aīam: quia ad monitionē ſe nō corrigit, ſed eam potius contēnit, quia apud eum irreuerenter ſe gerit. Ber. Quouis angulo, quouis diuerſorio reuerentiam habe cū Angelo tuo, nec audeas corā eo facere, qđ facere me pſente nō auderes. Itē iniquè agit contra ſeipſum quem potius vult habere malum q̃ bonum, infirmum q̃ ſanū, ſeruum q̃ liberum, mortuum q̃ viuū, in ſtatu latronis q̃ regis, pauperē q̃ diuitē, & omnium bonorum Eccleſiaſticorū expertem q̃ participē. & conſortem dæmonum q̃ Angelorum, & inutilē q̃ multū valentē, qđ non faceret de aliquo ſuorum, magis ſe vilipendens q̃ aliquid ſuorum. Item iniquus eſt contra proximum ſuum, quē ſuo malo exemplo corrumpit, & quia ei in bello ſpūali adiutoriū non impendit, ſed ſeſe ei inutilē reddit: quia Deus eius pctō aliquā proximum punit, vt filios Iſrael ꝑter peccatum Achor. Septimo malum eſt differre conuerſionem pp facultatem maximā, q̃ apparet in hac dilatione in eo. & quia qui differt quaſi in viſulo. i. vita laſciua & ſine iugo obedientiæ, credit caudam immē ſinam boni finis inuenire, vt Balaam qui dicebat. Numeri. 23. Moriatur aīa mea morte iuſtorum, & fiant nouiſſima meę horum ſimilia, contra quē verſus. Viue pius, moriere pius, vitamq; bonorum. Quære prius ſi poſterius mortem cupis horum. Sunt aūt decem caſus in quibus fatua reputat̃ dilatio. Primus eſt ex viæ conditione, quia conuerſio viæ cœleſtis eſt aggreſſio, q̃ cito eſt inchoanda, quia via difficilis, & longa, tempus breue, expectantes magni: quia ad magna nos expectant. ſ. ad coronā regni æterni, impedimenta viæ multa & ianua cito claudenda, & continua naturæ debilitatio, & itinerantis fatigatio, & qa qui nimis tarde incipient, malum hoſpitium habebunt. ſ. infernum vel purgatorium. Secundus caſus, quare mala ſit dilatio eſt periculum pſcriptionis, timere debent quia dyabolus difficulter dimittit quos diutius poſſedit, vt dicit Beda. Tertius caſus quare dilatio ſit piculoſa eſt ratione loci in quo hō cecidit, quia in loco ꝓfundo vitiorum, & immundo. Pſal. Non me demergat tempeſtas aquæ, neque abſorbeat me ꝓfundū &c. Hier. rogabat emitti de lacu, ne ibi moreret̃. Hier. 38. Ber. Cadit Aſina, & non eſt qui ſubleuet, perit aīa, & non eſt qui curet. Quartus caſus eſt qn̄ aliquis in loco piculoſo cecidit, & aliquis magnus manum ei porrexit, ſine quo non poteſt ſubleuari, & ipſe differt manum accipe. Sīlis eſt peccator piger cuidā quadrigario cuius cū quadriga cecidiſſet, & ipſe ſedens in luto a tranſeuntibus adiutorium peteret, quidā nobilis manū extendit vt eum iuuaret, ſed cum miſer nec vellet ſurgere, nec ad quadrigā ſubleuandam manum mittere, ſed differret, receſſit nobilis indignans & dicens. Ex quo tu miſer non iuuas te, nec ego curo de te. Sic faciet Dñs de eo qui differt ſe iuuare, dimittit eū putreſcere in lacu miſeriæ, & in luto fecis, manū grĩæ, & adiutorij ſui ei ſubtrahēdo. Item ſimile legit̃ in vitiſpa, qꝫ quidā mundū relinquens, iuit ad eremum, & factus eſt eremita ꝓbatiſſimus, qđ audiens quidam ſecularis qui fuerat eius ſocius, viſitauit eū ferens panes ei in ſacco ſuo rogans vt oraret pro eo, vt Deus daret ei gratia, vt a peccato reſiliret, qđ cum ipſe ꝓmiſiſſet facere rogauit eū vt poſt quindenā rediret, & cū hoc feciſſet, q̃ſiuit ab eo ſi adhuc placeret ei pctm̄ ſuum, ſicut prius. Rñdit qꝫ dulcius erat ei tunc peccatū. Rogat eū eremita qꝫ poſt 15. dies ſīlr ad eū reddat, & tunc fortius ꝓ eo ſe afflixit eremita & orauit ꝓ eo. Cū aūt rediſſet, & ſibi eſſe deterius diceret, attendens eremita, qꝫ pp eius negligentiā hoc eſſet, accepit ſaccū in quo panes detulerat, & impleuit arena, rogans vt humeris ſuis imponeret, qđ cū ipſe facere attentaret, eremita retrahebat inferius, qđ cū ille videret: dixit Non poſſum onus hoc ſubleuare, quia tu deorſum trahis. Cui ille. Trahe ſuper te, & ego iuuabo te, quod cùm vterq; faceret, facillimè ſuper humerum impoſuerūt onus. Tunc eremita. Sic ego non poſſum iuuare te, quia tu niteris ad contrarium. ſ. trahere deorſum, ſed appone manum & iuua te, & tunc valebit ſibi adiutorium meum, & Deus iuuabit te, qa vt dicit Aug. Qui creauit te ſine te, nō iudicabit te ſine te.

Quinto

Quinto fatua eſt dilatio in rerum neceſſariarũ ꝑparatione, qñ incerta eſt hora ſi ſunt neceſſaria ꝑparata, vt qñ aliquis neſcit horã qua debet nauis a portu recedere, fatuus eſt cũ debet nauis recedere, ſi tunc primo incipit de neceſſariis cogitare, & qui tunc primo cũ debet ſponſo cum veſte nuptiali charitatis occurrere, tunc incipit primo linũ & lanã q̃rere. ſ. de materia cogitare & quõ texatur, conſuatur &c. Hæc eſt veſtis nuptialis de qua Math. 22. Quõ huc intraſti nõ habens veſtem nuptialem, ſine qua indutus eſt hõ ſacco, nec eſt ei licitum intrare aulam Aſſueri. Heſt. 3. Sexto fatua eſt dilatio in rebus quas tpa & opportunitas tranſit, vt eſt in arboribus plantandis, vineis putandis & ſimilibus, & virgis rectificandis, & plicandis ſalicib. dum ſ. noua ſunt, & anteq̃ duruerint, & malã formam & contrariã ceperint. Siſr in morbis & vulnerib. curandis. Poeta. Obſta, ſero medicina parat. Cũ mala ꝑ longas, conualere moras. Septimo fatua eſt dilatio in rebus in quib. continue depiit ſuccurrendũ, vt in igne excutiendo a domu q̃ cõburit, ſubuenire vaſi cuius vinum effudit. Bern. Abſcondi ignẽ in ſinu meo, & exuſto iam latere nudatis viſceribus iã ſaniæ effluente, adhuc conſulendũ eſt an excutiam illum. Octauo fatua eſt differentia qõ cecidit in periculo mortis, & vult differri ne ſubueniat ei, vt qñ cecidit in mari, vult differri ſubuentionem cũ nihil ei ſuperſit niſi ſubmerſio. Talis eſt qui cecidit in ꝓfundum vitiorũ Pſal. Veni in altitudinem maris, & tempeſtas demerſit me. Aliqñ offert ei tabula per q̃ euadit naufragium, & renuit ludens in vndis, & cũ offertur & accipit, credit eam nimis magnã, vel etiã aliqñ oblatã relinquit, & in vndis ſe ꝓiicit. Hie. Secunda tabula poſt naufragium eſt pnia. Nono caſus in quo periculoſa eſt dilatio eſt nimis morari in rebus eligendis, in quib. de facili amittendi piculũ interuenit, vt eſt in illis qui deliberant ſe religionem intrare, ſed nimis morant in deliberatione q̃ debeant ꝑeligere, quouſq; piculum interuenit. Siſes ſunt cuidã latroni, de quo dicit Petrus Alfon. ꝙ cũ intraſſet theſauros regios, videns ibi multitudinem vaſorum ꝑcioſorũ, incepit librare ꝙ vas eſſet ꝑcioſius, & ponderoſius qđ ſecum deferret, & tantã fecit morã in deliberatione, & ponderatione ꝙ dies ſuꝑuenit, affuerunt cuſtodes, ceperunt eum, & ſuſpenderunt. Sic aliqui qui vouerunt intrare religionẽ, qñ morant conſiderando & ponderando cõditiones diuerſas diuerſorũ quouſq; aſpirat dies mortis, & ab hoſtibus infernalib. capiunt, in patibulo inferni ſuſpenduntur. Item ſiſes ſunt cuidã cani de quo dr̃, ꝙ cũ duo paria nuptiarũ fierent in villa ſua, & videret ſponſos & ſponſas tranſeuntes, reſtitit in media via cogitans ad quas illarum iret, & ꝙ ſi ad iſtas iret, alias amitteret, & dũ de bonis & malis conditionibus vtrarumq; cogitaret, clauſę ſunt portæ, ad quas veniens non introiuit, ſed a Ribaldis eſt repulſus cum verberib. ſic multi ſtulti antequam religionem intrent, deliberando muſitant, quouſque adueniente morte, ianua miſericordiæ Dei eſt eis clauſa. Decimo periculoſa eſt dilatio eorum qui fugantur ad mortẽ, inſequitur hoſtem mors a tergo, & hoſtes infernales Hiero. Hoſtis meus inſequit me euaginato gladio, vt me perimat & ego de matris lacrymis cogitabo. Ex ꝑdictis patet q̃ damnoſa & periculoſa ſit dilatio bene agendi, & iõ cũ ſumma ſollicitudine eſt vitanda, & per conſequens q̃ vtilis ſit & ꝓficua feſtina conuerſio & benefaciendi auida aggreſſio. Ad q̃ debent nos mlta mouere. Primo. n. ad hoc mouere nos debet vitæ pñtis breuitas, & tpis velociſſimè currentis continuitas. Eccl. 20. Noli cunctari in tpe anguſtiæ. Sap. Tranſeũt oĩa velut vmbra, & quaſi nuncius ꝑcurrens &c. Solus piger contra curſum naturæ nititur in ope ac inchoando tardare. Secundo periculorũ varietas. ſ. negociorum mundialium infirmitatis mortis, & dæmonum, q̃ tardãtes, multipl̃r impedire nituntur. Eccl. 31. In oĩb. operib. tuis eſto velox, & oĩs infirmitas non occurret tibi. Tertio pctõrũ ad mortem currentium magna velocitas. Brn. Alacrius currũt ad mortem, q̃ non ad vitam. Quarto mundanorum in negociis mundanis indefenſa ſtrenuitas. Poeta. Impiger extremos currit mercator ad Indos. Per mare pauperiẽ fugiens, per ſaxa per ignes. Quinto ſpũſſcti immẽſa mobilitas. Amb. Neſcit tarda molimina ſpũſſancti gratia. Sexto ꝑcurrentis Chriſti ſuauitas, qui ſiſis eſt Pantheræ, de qua dr̃ in hiſto. tranſmarina, ꝙ poſtq̃ dormiuit ꝑ triduum, excitata emittit odorẽ ſuauiſſimum, quẽ ſequuntur feræ illectæ & ipſa partitur eis ꝑdam ſuã. Siſr Chriſtus reſurgens fecit. Septimo ſpectantiũ & expectantium, & ꝓuocantium ad feſtinandũ multitudo, & nobilitas: quia Deus & cœleſtis curia nos ſpectat & expectat. Iſa. 30. Expectat Dñs vt miſereatur nri. 1. Cor. 3. Spectaculum facti ſumus mundo, & Angelis & hoĩb. Iõ b. Ioh. Euang. cũ appruiſſet ei Dñs cũ Diſcipulis ſuis, & diceret ei. Veni dilecte mi ad conuiuium meũ &c. Incepit feſtinare poſt dñm, ſed Dñs dixit ei, ꝙ vſq; ad dñicam ſequentẽ expectaret, qđ cũ feciſſet, & pplo qui conuenerat ꝑdicaſſet, diſcendit in defoſſum locum ſepulturæ, quẽ ſibi ꝑparauerat, & facta oratione, dixit. Domine ſuſcipe me cum fratribus meis, qui tuos in me æternas concupiſcentias generauit. Hoc dicto clamauit. Venio, venio. Et ſtatim facto celeſti lumine ſuper eum & ſurſum tendente, non comparuit vltra, b. Iob. nec corpus eius. Octauo maxima commoditas q̃ ſequitur ex feſtinatione, vt patet. Luc. 2. Paſtores feſtinantes venerunt & inuenerunt Mariã, & Ioſeph & infantẽ poſitũ in ꝑſepio. Siſr & Magi qui ſtatim venientes ab oriẽte, ſuper Dromedarios aſcẽderunt vt citius venirent Math. 3 & Sap. 16. Oportet ſolẽ ꝑuenire ad benedictionẽ. Ideo. B. Nicolaus quia ꝑueniebat alios ad eccleſiam, voce de cælo delapſa, dignus epatu iudicatus eſt, quæ inſinuauit cuidam ꝑſuli, ꝙ illum in epiſcopum acciperet, qui alios ad eccleſiam ꝑueneret. Prouer. 22. Vidiſti hominẽ velocem in ope ſuo coram regibus ſtabit. Nono futuræ hæreditatis felicitas, & iocũditas, ad Heb. 4. Feſtinemus ingredi in illam requiẽ. Iud. 18. dicũt exploratores fratribus ſuis. Vidimus terrã & opulentã & vberẽ, ſurgite aſcendamus ad eã, nolite negligere, nolite ceſſare. Et poſt. Tradet nobis dñs locũ in quo nullius rei eſt penuria. Decimo confuſionis immenſitas, qua confundentur tardi in iudicio oleum non habentes, & ianuam clauſam inuenientes. Sed tunc maximè cũ dicet eis ſponſus cũ fatuis virginibus. Neſcio vos Matth. 25.

De ignauia vel pigritia. *Diſt. III.*

Deinde conſiderãdum eſt de ſegnitie, ignauia, vel pigritia, q̃ reddit hominẽ impotentẽ ad operandum, & ne ſe vertat vel moueat a malo ſtatu, reddit eum velut immobilem. Oſeæ 7. Effraim factus eſt quaſi ſubcinericius panis, qui non reuerſatur, ex vna pte comburitur diuerſis deſideriis vitiorum, & ex alia pte remanet in ſua cruditate intactus. ſ. ab igne charitatis, ex pte bonorum crudus, ex parte malorũ totus cauſtus: alieni. ſ. demones & vitia comederunt robur eius & ipſe ignorauit. Similis eſt piger Aſino, qui quaſi inſenſibilis cauſtes permittit ſe vorari a lupo, nec recalcitrat vſquequo dolorem mortis ſentiat, cum eum contra cor morſibus vrget & nunc ei reſiſtere non valet. Item ignauia facit hominem vt idolũ quod pulchras habet manus & membra, nec tamen eorũ habet vſũ, nec ſe defendit eis, ſed permittit ſe ꝑcipitari & cõburi. Ignauia ſimilis eſt Adonibezech, de quo legitur. Iud. 1. ꝙ reges quos capiebat, manuũ & pedũ ſũmitatib. amputatis, inutiles reddebat & impotentes. Eſt & palyſis ſpũalis auferens vſum membrorũ. Matth. 8 Puer meus iacet in domo paralyticus, & male torquet. Quidã philoſophus ait cuidã pigro. Indignareris ſi quis optaret vt inutiles manus & pedes haberes, nunc cum integra ſint tibi, tu non vtis eis tu. Item Gu ll̃s ep̃s pariſienſis q̃rebat, quis iuterior, aut cuius pes igne accipitur, & totum pmittit ſe cõburi cum poſſet pedem retrahere & liberari: aut cuius ſuper oculos iacentis ſtillicidiũ cadit, & pmittit ſe excæcari cum poſſet caput diuertere & liberari: aut qui pmittit aures ſuas a muſcis corrodi, & conſumi vſque ad cerebrum, aut qui panẽ quem in ore habet dimittit muribus in os ſuũ corrodere, & columẽ cũ poſſet os claudere & liberari, hæc iners facit. Pedem voluntatis non retrahit ab igne peccati. nec oculos mentis diuertit a ſtillicidio carnalis voluptatis, nec muſcas tẽtationum abigit ab auribus materialibus vel ſpũalibus, nec claudit os ſed pmittit vt mures infernales ei panem vitæ auferant ab ore, ne eius ſuauitatem & dulcedinem ſentiat, ſed totus inertia conſumitur, Cato. Segnitiem fugito, q̃ vitæ ignauia fertur. Nam cum animus languet, cõſumit inertia corpus. Item non ſolum ignauia cõſumit corpus, ſed ipſas res tpales. In collationibus patrũ Caſſianus. Vidimus apud Egyptũ nonnulla de laborib. fratrũ priorũ maxima celeritate fundata, & edificata, q̃ moderni ea ignauia de facultatib. datis fulcire ſufficiunt. Itẽ inertes in tpe ꝑlii non ſolũ ad arma nõ currunt, ſed aut eis nõ vtuntur, aut ea ſine renitẽtia ꝓiciũt, & ſe hoſtib. gratis tradunt. Sicut ille qui vidẽs cornua teſtudinis timore concipiens, ſpatã ſuã pmittere cadere pingit. Cõtra tales Ber. Quæ eſt hæc fatuitas inter frendẽtium vndiq; hoſtiũ fulgurãtes haſtas circũuolantia ſpicula aduerſario arma ꝓiicere: Quid ignauiæ eſt ſuccis in ſanguine & cede verſantibus, vos aut cibos diligitis delicatos, aut ſomnos captãs matutinos. Aliis tãquã nocte & die cura pugili feſtinantibus redimere tps, qm̃ dies mali ſunt. Vos ecõuerſo & lõgas noctes dormiendo cõſumitis, & breues dies fabulando ducitis otioſos. Segnities ſeu pigritia eſt receptaculũ oĩum vitiorũ, quia pigri tẽtationes nõ recipiũt, nõ reiiciũt, ſed nutriũt, ex quo mala oĩa generant. Luc. 11. Spũs imundus inueniẽs domũ vacãtẽ, inhabitat in ea cũ ſeptem ſpũitibus nequiorib. ſe. Quod ſignificat in Apo. 18. Facta eſt habitatio demoniorum, & cuſtodia omnis ſpũs immundi, & cuſtodia omnis volucris immundæ & odibilis. Prouer. 24. Per agrum hominis pigri tranſiui, & ecce to-

tum repleuerant vrticæ & cooperuerant faciẽ eius ſpinæ.ſ.peccatorum diuerſorum. Bern. Hæc eſt maledictio Adæ terræ laboris om̃.i. agro cordis & corporis, vt noxia & inutilia gramina paſſim proueniant, & eã repleant niſi aſſiduè extirpentur. Vtilia vero neceſſe eſt ea colere cum labore. Pſal. Repleta eſt malis aĩa mea &c. Sic patet ꝙ pigritia replet aĩam malis culpæ. Item replet aĩam malis pœnæ .ſ.paupertate, ſpũali vilitate, & afflictione. Prou. 28. Oĩs piger ſemper in ægeſtate eſt. Et Prou. 17. Animæ effeminatorum eſurient. Itẽ Prou. 20. Propter frigus piger arare noluit, mendicabit ergo æſtate, & non dabit̃ ei. Mat. 25. Tollite a ſeruo pigro talentum, & date ei qui habet decem. Et poſt. Habenti dabitur, & abundabit, qui aũt non habet & qđ videt̃ habere, auferetur ab eo: qui non volontatem habet bñ operandi, amittit facultatẽ, aufert tpalia bona. Quidã deſidioſus ruſticus & piger venit ad quandam vetulã q̃ ſe diuinam faciebat, quærens ab ea quõ poſſet abundare, quia domus ſua, oppreſſa erat maxima inopia. Illa aũt circumſpiciẽs eũ, notauit eũ multa oppreſſum pigritia, & dixit ꝙ manè ſurgeret & attenderet, quid primo dicerent ei hirundines, aut cornices cũ primo ſurgerent. Siſr boc idem attenderet cũ ſero iret cubitũ & ad eã rediret, & dicta harũ auiũ referret. Quod cùm attendiſſet rediẽs ait, ꝙ voces dictarũ audierat, ſed non intellexerat quid vellent ei dicere, vel quid garritus earum ſignificaret. Tunc illa ait. Dixerunt tibi ſi intellexiſſes. Cuba tarde, & ſurge cito, & diſcurre ꝑ cibo, & habebis bladum in ſacco. Si non dixerunt hoc tibi verbo, dixerunt tñ exemplo ſuo, quia hmõi aues mane ſurgũt & tota die diſcurrunt, & per multũ laborẽ ſibi neceſſaria acquirunt. Vade & tu fac ſiſr. Item pigritia facit hoĩem inopem & famelicum boni formæ, gratiæ, & gloriæ, quibus vacuus oĩbus ſenſibus eſurit. Oculi nõ poſſunt ſatiari rebus curioſis vagi vbique aures rumoribus ocioſis & vanis, cor delectationibus vanis & varijs voluptatibus pruritu. Pſal. Eſurientes & ſitientes aĩa eorum in malis tabeſcebat. Item pigritia ſimilis eſt litargiæ, q̃ facit hoĩem mori dormiẽdo, & non ſentire infirmitatẽ ſuam. Itẽ pigritia eſt gelu ſpũale, qđ hoĩes obrigeſcere facit. Exo. 15. Obriguerunt oẽs habitatores Chanaã. Similis eſt monſtro Medoſæ de quo fabuloſe dicit̃, ꝙ mutauit hoĩes in lapides. Theodolus. Nam qui viderunt lapides quaſi diriguerũt. Itẽ ſimiles ſunt illis militibus de quibus refert Oroſius li. 5. de cladibus Rom. dicẽs. ꝙ cũ Pompeius viciſſet quandã gentẽ, & occidiſſet cum eorum Imperatore quattuor milia virorum in vno agmine congloba ta, confugerunt ad iugum montis vbi occupati ſunt a gelo, & vt lapides diriguerunt, & licèt eſſent mortui ſtabant immobiles, ac ſi eſſent viui & armati. Sicut etiam ſunt multi qui ad altitudinem religionis confugientes occupant à frigoribus aquilonis. vt dicit Bern. & fiunt immobiles quaſi lapis, licèt armati videantur armis religionis, Adonibezech dyabolus amputatis ſummitatibus manuũ & pedũ tales reſeruat, vt viuentes in longa miſeria contabeſcant. Siſr legit̃ feciſſe Iulius Cæſar quibuſdam hoſtibus ſuis qui diu ei rebellauerant, cum eos cepiſſet manus eis amputauit vt inuolati in longa miſeria punirentur, vt dicit Oroſius lib. 5. Similiter dyabolus manus accidioſis amputat, dum eos reddit inutiles ad omne opus bonum. Prou. 19. Piger manum ſuam abſcondit ſub aſella.

De tepiditate. *Diſt. IIII.*

DEinde conſiderandum eſt de tepiditate quæ eſt receſſus a feruore debito charitatis, hæc facit hoĩem Deo exoſum, & abominabilem vt cibum corruptũ. Pſal. Corrupti ſunt & abominabiles facti ſunt. Tales prouocant Deum quaſi ad vomitum, vt tales ſecum a dolore euciant cum. Infernalibus quĩ canes e vomitu paſcũt̃. Talis erat Angelus Laodiciæ de quo dr̃. Apoc. 3. Quia tepidus es, incipiam te euomere ex ore meo. Talis erat monachus deſidioſus, de quo refert Iohan. abbas beato Hie. qui a feruore tepeſcens magis ac magis panem ſibi a Deo miſſum inueniebat magis ac magis ſordidũ de quo ſupra. Ber. Cauendum eſt nobis a frigore Aquilonis, qui ſi ſeſ in ſinũ mẽtis lapſus fuerit, defeueſcit noſtrũs feruor, linor mentis extinguitur, & bona intima moriuntur. Deinde conſiderandũ eſt de puſillanimitate, q̃ eſt animi ſui deiectio. Iuxta illud Pro. 17. Pigrum deijcit timor, quia puſillares nimis nmẽt, vbi & in quibus non deberent. Pſal. Illic trepidauerunt timore vbi non erat timor. Hanc diſſuadet ſapiens Eccl. 7. Noli eſſe puſillanimis in aĩo tuo. Et Yſa. 35. Dicite puſillanimes cõfortamini & nolite timere. Pſal. Timor & tremor venerunt ſuper me &c. Expectabã eum qui ſaluum me fecit a puſillanimitate ſpũs. Ad modũ melancolicorum, qui ſolas imaginatas fantaſias trepidãt, & vana credũt vera, & deijciunt̃ ab his q̃ nõ ſunt, nec fuerunt, nec erũt. Item ſimiles ſunt equis vmbraticis, qui transeuntes ꝑ põtem, vmbram ſuam vel arborum videntes, in aquam ſe ꝓijciunt, & ſubmergunt. Item accidioſus ſiſs eſt puero cui cum nutrix facit Lebarbon.i. fictum pauorem, fugit, & ſe abſcondit, & cadere permittit. Item ſimilis eſt Chain dicenti. Oĩs qui inuenerit me, occidet me. Gen. 4. Prou. 22. dicit piger. Leo eſt in via in medio platearum occidendus ſum, ligantur filis araneãrum, immo ſolo timore vincuntur nemine perſequente. Seneca. Illud tibi præcipuè cauendum eſt, ne ſis miſer ante tps, cum illa quæ velut imminentia expauiſti forſitan nunquam ventura ſunt. Itẽ ſunt ſicut excordes pugiles, qui campum dimittunt antequam aduerſarium videant aut ſentiant, & arma ꝓijciunt, & ſe victos dicunt. Item duris & vilibus obiurgationibus arguendi ſunt. Ecc. 22. In lapide luteo lapidabatur piger, & oẽs loquent̃ ſuper aſpernationem eius. De ſtercore boum lapidabitur piger. Item maledictus eſt. Heb. 6. Terra proferẽs ſpinas & tribulos reproba eſt, & maledictioni ꝓxima, cui᷒ cõſummatio in cõbuſtionẽ.

Deinde conſiderandum eſt de inconſtantia. Ad cuius euidentiam ſciendum, ꝙ inconſtantia & imperſeuerantia differunt ſicut conſtantia & perſeuerantia. Nam conſtantia, & perſeuerantia conueniunt in fine, quia ad vtranq; pertinet firmiter ꝑſiſtere in aliquo bono difficili. Differunt aũt ſecundum ea q̃ faciũt difficultatem ad perſiſtendum in bono. Nam virtus perſeuerãtiæ propriè facit hominem perſiſtere in bono contra difficultatem quæ prouenit ex ipſa difficultate actus. Conſtantia autem facit firmiter perſiſtere in bono contra difficultatem, quæ prouenit ex aliquibus alijs impedimentis exteriorib. Ita imperſeuerans dr̃ aliquis qñ ex diuturnitate actus fatigatus & fractus deficit ante finem. Inconſtans vero dr̃ qñ ex difficultate exteriorum impedimentorum fractus deſiſtit a bono difficili. De conſtantia & perſeuerantia dictum eſt ſupra. Inconſtantia autẽ eſt mobilitas vel inſtabilitas animi, qua agitantur accidioſi, qui circumferuntur omni vento tentationum, non valentes perſiſtere in bono difficili, ſiue oratione, ſiue alio bono opere. Prou. 11. Impius facit opus inſtabile. Iob. 24. Leuis eſt ſuper faciem aquæ, q̃ continuè ab omni vento mouetur & agitatur. Sic accidioſi ſunt mobiles vt pulmis in aqua, gallus ſuper pinnaculum, nebulæ turbinibus agitatæ puluis quem ꝓijcit ventus, & lanugo q̃ a vento mouetur, & ſpuma q̃ a procella diſpergitur, nauicula in mari quæ fluctibus iactatur. In 22. lib. coll. legitur. Experientia & relatione ſeniorum expertum eſt dæmones non habere tantam vim vel ferocitatem contra modernos monachos, quam contra antiquos, quia hoc facit negligentia noſtra quæ ipſos reddidit leniores, propter quam contemnunt nos ſic impugnare. Tantus enim eſt torpor aliquorum & mentis & corporis inconſtantia, vt neceſſe ſit eis dicere. Comedatis & bibatis, quantum vultis, & dormiatis dummodo non recedatis a nobis, & vagi ſitis, & groſſibus culpis vos implicetis. Item in vitiſpa. quidam ſenex dixit. Quare non proficimus, quia menſuras proprias ignoramus, non habemus conſtantiam in bono opere quod incipimus, ſed ſine labore virtutem adipiſci volumus: leuitate accidiæ de loco ad locum tranſimus ſperantes inuenire locum vbi non ſit tentator dyabolus. Contra hanc Inſtabilitatem habetur infra in parte de pœnitentia, & ſupra de tentationibus. Diſſuadent autem imperſeuerantiam ſeptem quæ ſuadent perſeuerantiam, de quibus habetur in tractatu de perſeuerantia. Ad eandem ſpeciem pertinere videt̃ mollicies. Conuenit enim mollicies cum præmiſſis in fine, quæ eſt deſiſtere ab aliquo bono difficili. Sed differt ab eis, quia laus perſeuerantiæ, & conſtantiæ conſiſtit in hoc ꝙ homo non recedat a bono propter diuturnam tolerantiam difficilium, & laborioſorum. Cui directè videtur opponi ꝙ aliquis de facili deficiat a bono propter aliqua difficilia, quæ ſuſtinere non poteſt, & hoc pertinet ad rationem molliciei. Nam molle dicitur aliquid, quia facile cedit tangenti. Non autem dicitur aliquid molle, ex hoc quod cedit fortiter impellenti, nam & paries cedit machinæ percutienti, & ideo non reputatur aliquis mollis ſi cedat aliquibus valde grauiter impellentibus. Manifeſtum eſt autem ꝙ grauius impellit metus periculorum quam cupiditas delectationum. Ipſa enim voluptas præſens fortius mouet attrahẽdo, quam triſtitia de carentia voluptatis retrahendo: quia carentia voluptatis eſt purus defectus. Et ideo ſecundum Philoſophum propriè dicitur mollis, qui recedit a bono propter triſtitias cauſatas ex defectu delectationum, quaſi cedens debili mouenti. De hac mollicie dicitur Prou. 18. Qui mollis & diſſolutus eſt in opere ſuo frater eſt ſua opera diſſipantis. Prou. 13. Anima diſſoluta eſuriet, deſtituta a veris delicijs, omnibus vanis ſolatijs vult paſci. Hierem. 50. Effuſi eſtis ſicut vituli ſuper herbam moll̃, vt latet malè coctus in aqua deliciarum cito in lutum reſoluitur, vt cereus ad ignem tribulationis cito liqueſit. Iſidorus. Sapiens nunquam animo marcet, & ſi habet aliquando animum remiſſum, nunquam tamen ſolutum.

Deinde conſiderandum eſt de inquietudine corporis.

Sed

Sed nota quod eſt inquietudo ex affectus flagrantia .ſ. ex feruenti deſiderio veniendi ad Deum. Sicut dicit Auguſt. in lib. cõfeſſ. Dñe inquietum eſt cor noſtrum donec requieſcat in te. Iõ dicebat Pſal. Heu mihi quia incolatus meus ꝓlongatus eſt. Idem. Quemadmodum deſiderat ceruus ad fontes aquarũ &c. Itẽ eſt inquetudo ex afflictionis miſeria. Sicut dicit Apl's. 2. Cor 7. Nullam requiẽ habuit caro noſtra, foris pugnæ, intus timores. Columba emiſſa de arca Noe cùm non inueniſſet vbi requieſceret pes eius .ſ. pp aquas, reuerſa eſt ad Noe in arcã. Gen. 7. Item eſt inquietudo ex accidia, quia accidioſus nec corde nec corpore requeſcit. Vñ de muliere fatua dr̃. Prou. 19. Mulier garrula & vaga quietis impatiens, nec valens in domo conſiſtere pedibus ſuis. De talib. dicit Apl's. 1. Theſ. 3. Audiuimus quoſdã fratres inquietè ambulare nihil operantes ſed curioſè agentes, hos ꝓcipit corripi. 1. Theſ. 5. Corripite inquietos, &c. Tales quia non habent in conſcientia ſua quietẽ, iõ quærunt cã exterius & non inueniunt. Ideo oẽm locũ faſtidiũt, intus deſideriis æſtuant, & certa inquietudinem patiuntur. Iſa. 57. Impij quaſi mare feruens qđ quieſcere non põt, redundant fluctus eius in conculcationẽ & lutum. Et poſt. Nõ eſt pax impijs &c. quia nõ in bonis poſſunt quieſcere accidioſi, cum ſint eis amara, nec in malis, cũ mordeant eos conſcientiæ. Similis eſt inquietudo muſcæ caninæ, q̃ dr̃ oeſtrum, quia animal cui inſidet, & qđ mordet qeſcere non ꝑmittit. Oſeæ. 4. Vacca laſciuiens declinauit Iſrael. Alia littera. Vacca ꝑcuſſa oeſtro .i. muſca canina, q̃ cum vacca habet ſub cauda, non põt quieſcere, ſic nec accidioſi. 2. Theſ. 3. Hi ambulant inquietè nihil agentes.

DEinde conſiderandum eſt de euagatione mentis, circa illicita, quia .n. accidioſus non ſiſtit in ſeipſo ſuam conſciẽtiam excolendo, nec ſpiritualia meditando: iõ euagatur cor eius, ſm̃ illud Iſa. 57. Abiit vagus in via cordis ſui. Filius ꝓdigus abiit in regionem longinq̃. Quid .n. eſt longinquius q̃ recedere a ſeipſo. Sicut ait Ambr. Chaym a facie Dei proiectus ait. Ecce eiicies me a facie tua, & ero vagus & ꝓfugus. Hanc euagationẽ ſentiũt & ſpirituales viri velint, nolint. Vñ conqueritur in meditationibus ſuis beatus Bern. dicens. Nihil eſt fugacius corde meo, qđ quotiens me deſerit, & ꝑ prauas cogitationes effluit, totiens Deum omnipotentem offendit. Cor meũ vagum & inſcrutabile non põt in ſe conſiſtere, ſed omni mobili mobilius, & ꝑ infinita diſtrahit̃ &c. Sequit̃. Vult & non vult, & nunq̃ in eodem ſtatu ꝑmanet. Cor meum cogitatio amara, turbat & immunda maculat, vana inquietat. Cor meum cœleſte non q̃rit gaudium, nec diuinum petit auxiliũ, ab amore cœleſtium elongat̃, & in amore terreſtrium occupatur. &c. Sicq́ue ſubmergitur vitiis vniuerſis, qm̃ vnum Deum qui ei ſufficere poterat non q̃ſiuit. Hanc euagationem mentis maximè patiuntur hoĩes, quando lectioni, orationi, vel diuinis laudibus occupari deberent, & tanq̃ accidioſo cordi, velut apes vel muſcæ ſe ingerunt importunæ. Sed illi feruenti muſcæ non inſident, eſſent enim tales muſcæ, & feruore deuotionis, & manu diſcretionis celeriter abigendæ.

De ignorantia ad ſalutem. *Diſt. V.*

DEinde conſiderandum eſt de ignorantia eorum quæ pertinent ad ſalutẽ. Quæ ignorantia eſt peccatum quando eſt craſſa & ſupina, vel quãdo eſt affectata. Pſal. Noluit intelligere vt bene ageret, qđ eſt quando homines & maximè Prælati, & animarum curati nolunt laborare, quomodo ſciant ſe & alia quæ ſibi & aliis quibus tenentur ſunt neceſſaria ad animarum ſalutem, cùm poſſent & negligunt propter laborem, vel etiam omnino ſcientias pietatis contẽnunt & ignorant. Debet autẽ homo & maximè clericus animari contra hoc vitium propter hæc quattuor. Maximè propter diuinum conſilium & magiſterium quod contemnit, propter ſeipſum & ſuos quos ſpernit, propter bona quæ ſuum contrariũ .ſ. ſcientia confert, propter mala quæ ignorantia infert. Primo propter hoc, quia ſpiritus ſanctus & Chriſtus docent omnem veritatem, & omnem ſcientiam. Prou. 2. Dñs dat ſapientiã, & ex ore eius prudentia & ſciẽtia. Iſai. 48. Ego Dominus docens te vtilia, vtinam attendiſſes ad mandata mea. Ioh. 15. Docebit vos omnem veritatem. Iohannes 3. Vnctio docet de omnibus. Similes ſunt Iudæis qui contemnunt eſſe diſcipuli veritatis. Secundo quia contemnens ſcire ea quæ ſunt ſalutis, contemnit Deum ſcire & ſeipſum, & eſt ſimilis gentibus quæ ignorant Deum. 1. Cor. 15. Ignorantiã Dei quidam habent, ſimiles Tyro, de quo Iſa. 45. Accinxi te & non cognouiſti me. Similes ſunt cæco nato, qui non cognoſcebat illuminatorem ſuum. Iohan. 9. licèt ei loqueretur. Item ſunt multi qui multa ſciunt, & ſeipſos neſciunt. Similes ſunt oculo, q alia videt & indicat, & ſe ipſum nõ videt nec cõſiderat Pſa. Neſcierunt neq; intellexerunt q in tenebris ambulãt, iõ aũt eſt cognitio ſui. Ideo hanc petebat ab eo Aug. orando ſic. Domine nouerim te, nouerim me. Philoſophus, de cęlo deſcendit Noſce te ipſum Seneca. initiũ ſalutis eſt notitia ſui. Greg. Hoc primum nobis gr̃a dei conſulit, quod pœnã noſtram cognoſcibilem nobis fecit. Idem eo ipſo homo vehemẽtius deſipit, quo ſemetipſum neſcit. Idem. Verba Dei eo mens vnius intelligit, quo in eis ſeipſam q̃rit. Idem bene poſſumus ſeruare quod ſumus, ſi non negligimus penſare quid fuimus. Idem de vitę ęternę diſpenſatione conquereris, qui ſub manu artificis te non ignorare teneris. Tertio notandum, quòd ſunt bona plurima, quæ ſcientia confert, quę contrario modo ignorantia aufert. Mala autem quæ ignorantia infert ſunt decem. Primum eſt inſenſibilitas, Prouer. 23. Eris quaſi dormiens in medio maris, quaſi ſopitus gubernator amiſſo clauo, & dices: Verberauerunt me, & ego non dolui: traxerunt me, & ego non ſenſi. Similis eſt Aſino. Oſeæ. 7. Alieni comederunt robur eius. Econtra ſcientia facit ut homo ſentiat mala in quibus eſt. Eccle. 3. Qui addit ſcientiam, addit & dolorem. Secundum malum quod infert ignorantia eſt, quòd aufert homini cenſum, ſiue theſaurum cordis, qui eſt uirtus & ſcientia Prouer. 3. Melior eſt acquiſitio eius acquiſitione auri & argenti. Eiuſdem. 4. Melior eſt cunctis opibus precioſiſſimis. Sapient. 16. Vbi non eſt ſcientia animæ non eſt bonum. Sap. 8. Si diuitiæ appetuntur in hac uita, quid ſapientia locupletius. Ibidem 12. Vani ſunt omnes homines in quibus non eſt ſcientia. Iſa. 33. Diuitiæ ſalutis ſapientia & ſcientia. Sapiens ſcientia eſt nobilis animi poſſeſſio: quæ diſtributa incrementum ſuſcipit, quaſi auarũ dedignata poſſeſſorem, ſi nõ diſtribuitur elabitur. Hoc theſauro animã euacuat ignorantia. Tertium malum quod infert ignorantia eſt, quia a Deo qui eſt uera lux ſeparat. Oſeæ. 4. Quia ſcientiam repuliſti, repellam te ne ſacerdotio fungaris mihi. Ephe. 4. Alienati ſunt a uero Deo, propter ignorãtiam, quæ in eis eſt & propter cęcitatẽ cordis eorum. Iob. 21. Dicũt Deo, recede a nobis, ſcientiam viarum tuarum nolumus. Quartum eſt; quia ignorantia facit hominem quaſi irrationabile pecus: Pſ. Nolite fieri ſicut equus & mulus. Bernar. Nihil beſtialius homine qui eſt ratione uigens, & non ratione utens. 2. Pet. 2. Hi velut irrationabilia pecora, quæ ignorant blaſphemant. Quintum eſt; quia ignorantia excecat oculum rationis, vel eccleſiæ prælatum in quo turpiſſima, & periculoſiſſima eſt ignorãtia; ut macula cæcitatis in oculo materiali: Iſa. 56. Omnes beſtiæ agri, uenite ad deuorandum &c. Et poſt ſpeculatores tui cæci omnes: neſcierunt uniuerſi. Bernar. Irridendus eſt ſpeculator cæcus, dux claudus, preco mutus, medicus curæ ignarus. Prou. 30. Stultiſſimus hominum ſum, & ſapientia non eſt mecum. Et reddit cãm. Non noui ſcientiam ſanctorum. Hier. Literas neſcit, qui ſacras literas ignorat. illa illuminat animam ꝓdans ueram ſciãm. 2. Cor. 4. Deus illuxit in cordibus noſtris ad illuminationem ſciẽtiæ. Sextum eſt quia ignorantia precipitat hominem in mala plurima culpæ & pœnæ. Oſeæ. 4. Non eſt ſciẽtia Dei in terra. Hie. Maledictum &c. mala inundauerunt ſuper terram. Prouerb. 27. Qui uitat diſcere incidet in mala Iſido. Nihil ſtultitia peius nihil inſipientia deterius; nihil ignorãtia turpius, & ignominioſius. Ignorantia mater eſt & nutrix omnium uitiorum, quid ſic damnum culpæ non ſentit inſipiens, aſſiduè peccat; indoctus facile decipitur; ſtultus in uitium cito labitur. Econtra ſapientia mater eſt omnium bonorum. Sapient. 7. Propoſui pro luce habere illam, uenerunt mihi omnia bona pariter cum illa. Et poſt. Omnium bonorum mater eſt ſapientia. Septimum eſt quia ignorantia facit ignorari a Deo 1. Corint. 14. Ignorans ignorabitur, quia dicet eis Deus, eos a regno & a ſuo & ſanctorum conſortio excludendo. Neſcio uos. Matth. 25. Octauum eſt: quia homo per ignorantiam capitur, & captus tenetur. Econtra per ſcientiam liberatur, & ſeruatur a captiuitate. Iſa. 5. Captiuus ductus eſt populus meus: quia nõ habuit ſcientiam. Econtra Prouer. 3. Iuſti liberabuntur ſcientia Prou. 3. ſi ſcientia animæ tuæ placuerit cõſilium cuſtodiet te & prudentia ſeruabit te. Nonum eſt quia ignorantia ducit ad perditionem: & perire facit. Iob. 4. Quia nullus intelligit in æternum peribunt. Iob. 18. Expellent eum de luce in tenebras, & de orbe transferẽt eum &c. Et poſt. Hæc ſunt tabernacula iniqui, & iſte locus eius qui ignorat Deum. Econtra ſcientia Dei ducit, & dirigit ad ſalutem. Luc. 1. Ad dandam ſcientiam ſalutis plebi eius, in remiſſionem peccatorum eorum. Sap. 10. Sapientia eos qui ſe obſeruant a doloribus liberabit. Decimum eſt quia ignorantia occidit. 4. Reg. 17. Leones occiderunt eos, qui ignorabant cultum Dei. Prouer. 8. Omnes qui me oderunt diligunt mortem. Econtra autem. Qui me inuenerit, inueniet uitam, & hauriet ſalutem a Domino. Iſa. 11. Non nocebunt, neque occident, quia repleta eſt terra ſcientia domini.

De ocioſitate. *Diſt. VI.*

DEinde conſiderandum eſt de ocioſitate, quam oſtendunt multa diligenter eſſe vitãdam. ſ. ordinatio naturalis, obligatio ſpãlis, exemplorũ inſpectio, malorũ occaſio, bonorum amiſſio, ſupernum auxilium, æternum ſupplicium. Primo quidem oſtendit ocioſitatem eſſe vitandam ordinatio naturalis. Sic.n. Deus naturam oĩum rerum inſtituit, ꝙ nihil in eis permittitur eſſe ocioſum. Sicut patet in beatis ſpiritibus in corporibus ſupra cœleſtibus, in plantis & vegetabilibus, & hmõi. Multo magis hõ rationalis exiſtens nõ debet ocioſus eſſe. Alio quin omnem naturã deordinat, quod non faciunt aliæ creaturæ. De hoc require ſupra Accidia. Secundo hoc idem oſtendit obligatio ſpãlis, qua vz. Deus hominem aſtrixit, cui laborẽ impoſuit in præcepto, quaſi pro pœnitentia primæ tranſgreſſionis. Gen. 3. In laboribus comedes ex ea &c. Sequit. In ſudore vultus tui veſceris pane tuo. De hoc ſupra Accidia. Tertio demonſtrat ocium eſſe vitandum exemplorum inſpectio, primo Dei, qui ſex diebus operatus eſt, & in ſeptimo requieuit. De hoc ſupra Accidia. Legitur de beato Bern. ꝙ ſemper occupatus inueniebatur, aut legendo, aut ſcribendo, aut orando, aut pſallendo, aut meditando, vt ꝑ labore interno ſenſus ad exteriora clauſi redderent. Ad idem eſt quod habetur ſupra de Accidia. De beato Antonio legitur, ꝙ cùm oraret Dñm, ꝙ oſtenderet ei quõ ſaluaretur, vidit Angelũ ſibi ſimilem orationi incumbentem, & poſt ad opus manuum ſurgentem, & hoc ſucceſſiuè facientẽ, & dicentem. Hoc fac, & ſaluaberis. Item in vitiſpa. quidam frater extraneus viſitauit abbatem Siluanum; qui videns fratres operantes ait. Operamini non cibum qui perit &c. Maria optimam partem elegit &c. quem Abbas in cella recluſit, librum ei tradens vt legeret. Cùm aũt vſque ad nonam ieiunaſſet, expectans ſi quis eum ad refectionem vocaret, ad vltimũ q̃ſiuit ab abbate ſi non comediſſent fratres. Rñdit. Tu ſpũalis non indiges hoc cibo temporali. Nos carnales indigem' & comedim', ideo laborare neceſſe habemus. Quo compuncto abbas intulit: ergo neceſſaria eſt Martha Mariæ. Item abbas Iohannes dixit fratri ſuo maiori volens ſemper eſſe ſecurus. Sicut Angeli nihil operantes, ſed ſine intermiſſione Deum laudantes: quo dicto, deiecto pallio iuit ad interiorem heremum, & poſt octo dies rediit pulſans ad cellæ hoſtium, a quo cùm q̃ſiuiſſet frater quis eſſet, & diceret ꝙ Iohannes. Rñdit frater. Iohannes Angelus factus eſt, & inter homines iam non eſt. Qui cùdm permiſiſſet eum extra affligi, inſtanti pulſando aperuit, dicens. Si hõ es, neceſſe hẽs operari vt viuas. Si Angelus quid q̃ris intrare cellam. Ad quod verbum pœnituit. Quarto oſtendit hoc vitium diligenter eſſe vitandum malorum occaſio .i. tentationũ & omnium vitiorum. Eſt.n. vt ait Ber. mr̃ oĩum vitiorum, nouerca virtutum, & occaſio tentationum, ſicut dictum eſt ſupra de tentatione. Bern. oĩum tentationum, & cogitationum malarum & inutilium ſentina eſt ocium. Hoc Dauid pertraxit in adulterium, ꝓditionem, & homicidium. Hoc Salomonem eius filium irretiuit in amorem mulierum alienigenarum, vt coleret idola earum. Hoc ſignificatur Matth. 12. Spiritus immundus aſſumens ſeptem ſpũs nequiores ſe. i. vniuerſa vitia, habitat cum eis in domo, quam vacantem inuenit. In huius ſentinæ ꝓfundum ocioſus ſæpe cadit, nec ſurgit a limo ꝓfundi. Seneca. Stultitiã nemo emergit niſi manum porrigat ad laborem. Ideo dicitur Ecc. 24. Seruo maliuolo tortura, & compedes: mitte illum in operationẽ ne vacet, multã .n. maliciã docuit ocioſitas. Nota ꝙ ſicut paterfamilias operarios miſit in vineam ſuã, & quos inuenit ocioſos, arguens miſit in vineam. Mat. 20. Sic dyabolus operarios ſuos mittit ad opus & occupat, & ſi quem in diuino opere non occupatum inuenerit, occupat eum in ſuo. Exemplum de molendino qđ inceſſanter voluit, in quo ſi frumentum immittitur ad molendum multum fructum affert patrifamilias, ſed emulus eius proiicit in illud vel lutũ ad inquinandum, vel picem ad inuiſcandum, vel paleas ad illud inutiliter occupandũ, vel lapides ad frangendum. Molendinũ eſt cor humanum, qđ inceſſanter voluitur de vna cogitatione in aliam nec poteſt eſſe penitus ocioſum, quin ſemper circa aliquod bonũ vel malum occupetur. Quod ſi circa bonum intẽtum ſit, bonum fructum Dño ſuo reddit. Sed dyabolus inuidẽs bono nr̃o immittit cordi vel cogitationes immundas ad inquinandum, vel picem. i. amorem terrenorum, q̃ ſunt viſcus aĩæ ad inuiſcandum, vel paleas. i. cogitationes vanas & friuolas, ſaltem ad tp̃s ꝑdendum & bonum impediendum, vel lapides .i. motus iræ & impatientiæ ad frangendum. Quinto ad vitandũ ociũ mouere nos debet bonorũ amiſſio. Ocioſus.n. perdit tp̃s ſuũ bona ſua ſpiritualia tpalia, & æterna, primò quidẽ tempus amittit, cuius amiſſio ineſtimabiliter eſt dãnoſa, & iõ ſtudioſè valde cauendũ eſt ne ꝑ ocium amittat. Eccl. 4. Fili conſerua tempus, & declina a malo. Eccl. 3. Oĩa tp̃r hñt &c. & tu habe, & nõ perdas illud, quia ſuis ſpacijs tranſeunt vniuerſa, tp̃s aũt ſeruãdũ, eſt vt expendatur totũ in Dei ſeruitio, ne amittatur p abuſũ vel non vſum, ꝓpter hæc octo q̃ ſequunt. Hæc aũt ſunt tẽporis breuitas, velocitas vel labilitas eius, irremediabilitas, ꝑeniſitas, quia eſt multum debitum vitæ nr̃æ inſepabiliter coniunctum, quia eſt noſtrum ſiue nobis ꝓprium, quia eſt rõnis reddendæ obligatoriũ. Quod breue ſit, patet Iob. 14. Breues dies hoĩs ſunt. Pſ. Mille anni ante oculos tuos, tanq̃ dies heſterna &c. Au. Oĩa tp̃a æternitati comparata quaſi punctus ſunt. De velocitate & leuitate. Seneca. Infinita eſt velocitas tp̃is, punctum eſt in quo viuimus, & puncto minus. Iob. 21. in puncto ad inferna deſcendunt. De irremediabilitate Bern. Nemo parum æſtimet tp̃s, cũ in verbis conſumitur ocioſis, vel factis: volat verbum irreuocabile, nec aduertit inſipiens quid amittat. Cũ quidam diues clericus vigilaret Pariſius ad feneſtram ſtudens, & quidã cantaret in vico quandam cantilenã, q̃ dicebat Gallicè, tp̃s vadit, & ego nihil feci: tp̃s venit, & ego nihil operor. Incepit primo cogitare circa dulcedinem cantus, & poſt circa verbi ſnĩam cogitans, ꝙ ſibi competeret quaſi ſermonem a Deo ſibi miſſum illud accipiens, in mane oĩa relinquens ordinẽ fratrum ꝑdicatorũ intrauit. Sexto mouere debet ad ocium vitandum ſupernum auxilium. i. adiutorium diuinę gratiæ. Require ſupra de Accidia. Septimo mouere debet æternum ſupplicium. Require ſupra Accidia.

De vaniloquio. *Diſt. VII.*

DEinde cõſiderandum eſt de verboſitate ſeu multiloquio, dr̃ Prou. 10. In multiloquio nõ deerit pctm̃. Ecc. 20. Qui multis vtit verbis lædet aĩam ſuã. Et Leui. 15. Vir qui patitur fluxum ſanguinis, immundus erit. Iterum eſt ſignum ſtulticiæ. Eccl. 5. In multis ſmonib. ſtulticia inuenitur. Itẽ 10. Stultus verba multiplicat. Et 29. Sicut vrbs patens abſq; murorum ambitu, ſic homo qui non poteſt in loquendo cohibere ſpm̃ ſuum. De hoc require multa ſupra de Silentio.

DEinde conſiderandum eſt de vaniloquio ſiue de verbis ocioſis. Nota ſm Gre. ꝙ ocioſum verbum eſt, qđ aut rõne iuſtæ neceſſitatis, vel intentione piæ vtilitatis caret. Secundum Hiero. verbũ ocioſum eſt, qđ abſq; loquentis, vel audientis vtilitate profertur. A verbis ocioſis abſtinere debet hõ multiplici rõne. Primo quia vir iuſtus ſit cęlum: ſm illud. Aĩa iuſti ſedes eſt ſapientiæ, os eius eſt porta cœli. Cœlum nunq̃ apertum fuiſſet legit ſine magna, & vtili cã, ſicut patet vbique. Item hõ eſt velut caſtrum obſeſſum vndique ſm illud Pſal. Inimici mei aĩam meã circundederunt, os aũt hoĩs eſt porta huius caſtri, p q̃ caſtrum illud frequenter aperit. Ideo non ſine magna vtilitate debet aperiri, ſed cum magna diligẽtia cuſtodiri. Item qui theſaurum aĩæ non vult amittere, debet portã oris ſollicitè cuſtodire. Item vno verbo põt hõ mereri gratiam. Vnde reprehendit. Ber. eos qui non timent tp̃s amittere in confabulationibus ſuis, dicens. Cõfabulati, aiunt, licet donec pertranſeat, q̃ ſibi ad agendam pœnitentiam, ad continendam veniam, ad acquirendam gr̃am, ad ꝓmerendam gloriam miſeratio conditoris indulſerat, nec ſolum ſibi, ſed & multis alijs põt hõ eſſe ſalutis occaſio vno verbo. Vnde ex magna corruptione ꝓuenit, ꝙ hõ ita paſſim verba inutilia loqui ſcit. Item lingua hoĩs eſt calamus ſpiritusſancti. Pſal. Lingua mea calamus ſcribę. ve. ſcri. Irreuerentiam ergo facit ſpiritui ſancto, qui linguam ad inutilia verba laxat. Item loquęla in ſolis rõne habentibus inuenit, & lingua eſt rõnis interpres, & ideo nunq̃ debet hõ ſine rõne ꝓferre ſmonem. Itẽ ꝓ verbis ocioſis ad examen diuini iudicij ꝓtrahemur. Sicut dr̃ ſup illud Iob. 31. Nonne ipſe vias meas cõſiderat, ſic greſſus dinumerat, vt nec minutiſſimę cogitationes nec tenuiſſima verba, q̃ apud nos vſu viluerunt indiſcuſſa remaneant. Et Mat. 12. de oĩ verbo ocioſo, qđ locuti fuerit hoĩes reddent rõnem in die iudicii. Sed heu q̃ rõ poterit reddi de verbis ocioſis, cũ ſine ratione dicantur. Vñ Bern. Si propterea verbum ocioſum eſt, ꝙ nullam rationabilẽ cauſam habet, quàm rationem reddere poterimus de eo quod eſt præter rationem?

DEinde conſiderandum eſt de murmure, quod ad accidiã pertinet quia prouenit ex internæ vnctionis, & exterioris conſolationis defectu. Et poteſt dici murmur obloquutio indebita contra Deum vel alium, hoc autem generat ſæpe accidia & vitæ tedium, vt filij Iſrael. Num. 11. Quaſi dolentium pro labore contra Dominum. Oitam eſt murmur populi &c. Et poſt vulgus quippe promiſcuum &c. Et poſt anima noſtra arida eſt ſuper cibo iſto leuiſſimo, oculi noſtri nihil reſpiciunt niſi materiã. & 14. Vtinã mortui eſſemus in Egypto. Sũt aũt multa, q̃ nos a pctõ murmuris cohibere debent, & oſtendũt hoc vitiũ ſollicitè ſugiẽdũ. Primũ qđ debet ꝓhibere pctm̃ murmuris eſt ſacra ſcriptura. Sap. 1. Cuſtodite vos a murmuratione.

tione. 1. Cor. 10. Ne murmuraueritis &c. Phyl. 2. Omnia facite ſine murmurationibus, vt ſitis ſine querela ſimplices filij Dei. Non murmurat qui ſe filium Dei cogitat, & quod ex amore flagellatur. Apoc. 3. Ego quos amo arguo & caſtigo. Gre. Ille ſolus de flagello murmurat, qui cām pcuſſoris ignorat. Secundo cohibet murmur pia cura ſummi medici, cum cogitat hō ꝙ tribulatio dať hoī a ſummo medico quaſi medicina, qui vulnerat partem ignobiliorē hoīs. i. corpus, ad ſanandum digniorem .i. aīam. Iob. 5. Ipſe vulnerat & medeť, percutit & manus eius ſanabunt. Ecc. 10. Prudens & diſciplinatus non murmurabit correptus. In vitiſpa, cū quidam peteret ab abbate Iohanne vt rogaret pro eo vt curaretur, ait. Rem tibi neceſſariam cupis abijcere, quia vt corpora purgātur medicinis amaris, ita aīę languoribus, & tō dedit ei oleum bñdictū, & ſanatus eſt. Dicit magr̃ Iacobus, ꝙ quidam miles erat in Francia. Cū aūt quidā cleric⁹ pauper aquam bñdictā ad domū ſuā portaret, dictus miles nihil ei dabat, nec dari permittebat, ſed conuitijs afficiebat eum. Cùm aūt dictus miles ægrotaret, & dictus clericus ad domum eius veniſſet, pcepit ei aliquid dari, rogans vt oraret, vt Deus curaret eum, qui q̄ſiuit ab eo in quo ſtatu magis timebat Deū, & ſe haberet, qui rñdit ꝙ in infirmitate magis eū timebat, tunc clericus ait. Et ego Deū, vt in illo ſtatu vos cuſtodiat, in quo melius ei valetis. Item fatuus eſt qui de paupertate murmurat, cū pauperes eligat Deus ad regnū. Iac. 2. Nonne pauperes elegit Deus in hoc mundo, diuites in fide, hæredes regni. Vt patet p exemplū Lazari. Luc. 16. & ſupra prima parte de aīa pauperis peregrini ad cœlum ſine dolore deducta, & in vita Pauli primi eremitæ pauperis quē beatus Antonius vidit cum ſanctorum Choris deduci ad cœlū. Siīr de beato Martino, qui paup hic & modicus diues cęlū ingreditur, & a Choris ſanctorū recipiť & inuitatur. Mane nobiſcum in æternū. Itē fatuus eſt qui murmurat de intēperie, cùm ipſe qui eam dat ſcit quid expediat. In vitiſpa, cū quidam eremita ſeminaſſet olera, & tps ſiccū eſſet, viſum fuit, ꝙ pluuia indigerent, & rogauit ꝓ ea, & obtinuit, viſum eſt ei vt ſerenitate indigerent, petiit, & obtinuit, & illo anno oīno nullum venit olus, & credens ꝙ illo anno eſſet olerū ſterilitas patienter tulit; cùm aūt veniſſet ad domum alterius, vidit ea ibi pulcherrima. Cùm aūt dixiſſet illi eremitæ quid ei acciderat. Rñdit merito hoc ei accidiſſe, eo ꝙ ſe Deo ſapientiorem faceret, quaſi ſciret qd melius expediret. Ad hoc facit qđ ſupra poſitum eſt exemplū de obedientia, de illo qui dicebat ꝙ Deus nihil faciebat niſi qđ ipſe volebat: quia ipſe volebat quicquid Deus faciebat. De malorū ꝓſperitate, & bonorū aduerſitate multi murmurant, quia cauſam ignorant. Hier. 12. in pſonā talium. Quare via impiorum ꝓſperať, & bñ eſt oīs qui male faciunt? Pſal. Vſq; quo peccatores Dñe? vſquequo peccatores gloriabuntur. Et ſoluiť. Hier. 12. Congrega eos ſicut gregē ad victimam. Gre. Continuus conceſſus temporalium æternæ dānationis eſt iudiciū. Aug. Scit cęleſtis medicus quid nobis daturus ſit ad conſolationē, quid ſubtracturus ſit ad exercitationē, non. n. ſine cā ſubtrahis iumento pabulū, nō ergo murmurandū eſt de paupertate. Cùm quidā eremita miraretur in corde ſuo murmurans de diuerſis iudicijs Dei, de hoc ꝙ hi qui male viuebant in pſenti bñ habebāt ſæpe. Et contra frequenter bñ viuentes multas habebant aduerſitates: & aliqñ illi qui bonā vitā duxerant in fine videbanť hr̃e finem abiectū, & mali finem pulchrum, & boni amittebāt frequenter tpalia, malis bñ ſuccedebat in iſtis. Cùm hoc in oratione reuolueret, rogauit Deum, vt ei oñderet quare hoc faceret, affuit Angelus dicens ei, ꝙ miſſus erat vt ei oñderet qđ petierat a Dño, & ꝙ ſequereť ſe in forma eremitæ apparentem. Qđ cū faceret, venerūt ad domū cuiuſdā eremitæ cuius domus ſupra ſaxum altiſſimū erat ſita ſupra mare. Qui pdicante Angelo de tentationib. & contra imperſeuerantiam, confeſſus eſt cū multis lachrymis, ꝙ cū fuiſſet ibi in magna afflictione pœnitentiæ p 40. annos, ad vltimū ita erat victus a cogitationib. ſuis, ꝙ volebat oīa bona dimittere & ad ſęculum redire, quē cum videret verè pœnitentē, Angelus pcipitauit eum ſubito & mortuus eſt. Cū aūt ad hoc factū terrereť eremita ſocius ſuus & fugeret, vocauit eum dicens. Noli timere. Oñdit tibi Deus vnū de iudicijs ſuis. Conſequenter venerunt ad domū alterius eremitæ qui, cū recepiſſet eos cū magno gaudio, ꝓpinauit eis potū cum cypho argenteo, quem habebat, quē occultè arripiens Angelus in ſinu ſuo occultans ſecū deportauit: venientes aūt in nocte in domo cuiuſdā pdonis militis, vix ſunt in ea recepti, & valde male tractati, & cõuitijs affecti: tñ aliqua pauca ſunt eis data, & lecti parati, licèt viliter. In mane noluit Angelus recedere niſi prius loqueť cum hoſpite, & extrahens cyphum de ſinu ſuo dedit ei, qđ videns eremita miratus eſt, & murmurauit in corde ſuo de hoc qđ viderat. Alia nocte venerunt ad domum alterius militis, qui ſatis vix recepit eos, tñ mediocriter tractauit eos. In mane cum vellent recedere, rogatus ab Angelo dixit cuidā filio ſuo vnigenito, ꝙ eos conduceret, & eis viam monſtraret. Quod cùm puer faceret, ſubito eum Angelus arripuit, occidit, & in foſſatum proiecit. Quod cū vidiſſet eremita fugiebat eum, dicens eū non eſſe Angelum ſed dyabolum. Ecce dixit Angelus oñſa ſunt tibi occulta Dei iudicia, quorum cauſam ſcire volebas. Salutē illius prioris eremitæ quē pcipitauimus, ꝓcurauimus, qui de ſua tentatione cōpunctus, ad Dñm iuit, nō habēs aliā pęnā niſi mortem abiectā. Qui ſi ſuperuixiſſet redeunte tentatione malū qđ conceperat adimpleuiſſet. Alius eremita hō contemplatiuus eſt & magnarum orationum, dyabolus aūt ꝓcurat ſuis impedimentū orationibus, quidā. n. diues cyphū argenteum quem ſuſtulimus ei dederat, vt ꝓ eo oraret: cum aūt orare vellet, veniebat ei cogitatio, quid de cypho illo facere poſſet, vel ne furareť eum aliquis, ita ꝙ cor ſuum & orones, cyphus ille ei auferebat, ideo ſalutē eius ꝓcurauimus cyphum auferendo, redibit. n. ad ſolitas orationes ſine impedimento illo. Alius aūt ad quem poſt venimus, malus hō eſt nec eſt dignus cæleſti remuneratione, ꝓ hoc qđ fecit nobis, ideo tpalem ei dedimus mercedem. Alius hō fuit hoſpitalis & multarum eleemoſynarum, & cum non hēret ꝓlem rogauit viros religioſos ꝙ rogarent Dñm vt daret ei ꝓlem, qđ & fecerunt & dedit ei filium, quem vidiſti ſubmergi a nobis, quo habito cœpit, opera miſericordiæ quæ facere conſueuerat, dimittere, & multa mala facere, vt multa bona filio acquireret, puero mortuo in innocentia ſalutem procurauimus, qui ſi ſuperuixiſſet, multa mala feciſſet. Siīr & patris pueri, qui eo mortuo ad conſueta bona opera reuertetur. Ad hoc etiam facit qđ habeť ſupra de inferno in fine, de illa quæ vidit patrem qui bonā vitam duxerat, & ſepulturam vilem, & finem ſine honore præſciti hūerat in ſummo gaudio, & matrem, q̄ contrarium hūerat in ſumma pœna. Tertio diſſuadet murmur ius iuſtitiæ. Tripliciter. n. iure clamat iuſtitia ꝙ toti ſimus Dei, & vt de nobis faciat ſicut & de re ꝓpria voluntatem ſuam, ſecundum rationē creationis, redemptionis, iuſtificationis. Ber. Totum te debes &c. Idem, infidelem naturalis viget rō totum ſe debere a quo ſe totum habet. Iſa. 45. Væ qui contradicit factori ſuo, nunquid dicit lutum figulo, cur ita facis? Et. 29. Peruerſa eſt iſta veſtra cogitatio, quaſi ſi lutum contra figulum cogitet, & dicat opus factori ſuo, non me feciſti. Dñi ſumus rōe emptionis. 1. Cor. 6. Empti eſtis pcio magno. Ro. 15. Siue morimur, ſiue viuim⁹ Dñi ſumus, qui pro nobis dedit vitam ſuam, & mortē ſuſtinuit, iuſtè ſibi vendicat vitam noſtrā qui pro nobis dedit ſuam ratione iuſtificationis, in qua dedit nobis ſpm̄ ſctm̄. Quarto diſſuadent murmur multa cōmoda, q̄ perueniunt eis, qui patienter ferunt aduerſa: acquirunt. n. qui patiēter portant peccatorum veniam, & gloriam, & euadunt pœnam æternam Gre. Sancti tpalem vitam lucrum putant, quia p hanc æternam euadere non formidant. Ecc. 10. Prudens diſciplinatus non murmurabit correct⁹. Hæc ſ. attendens & multa alia bona q̄ facit patientia, de quibus infra in tractatu pœnitentiæ multa ponuntur exempla. Quinto diſſuadet murmur & comprimit gr̃a ſiue vnctio ſpūſancti. Ioh. 2. Vnctionem habet a ſcō. Signum eſt quod deficit hæc vnctio, quę eſt murmuratio. Eccl. 33. Quaſi rota carri pcordia fatui, & quaſi axis verſatilis cogitatus illius. Rota malè vncta ſemper murmurat, & vulgariter dr̃. Rota carri deterior, eſt q̄rulosior. Canonica Iudæ. Hi ſunt murmuratores & q̄ruloſi, ambulantes ſm deſideria ſua, pmittit pœnam eorum, quibus caligo tenebrarum in æternum ſeruata eſt. Sexto diſſuadet hoc vitium multiplex pœna ſiue radix, vnde procedit. Hoc vitium videtur generari a quolibet. 7. capit. vitiorum. A ſuperbia vt numeri. 12. Murmur Aaron & Mariæ. Symonis Phariſei. Luc. 6. Hic ſi eſſet Propheta &c. Siīr. Luc. 5. de hoc ꝙ Chriſtus manducabat cum Matthæo, murmurabant Scribæ Phariſæi. Siīr. Luc. 21. & 15. & 19. de hoc Phariſęi murmurabant contra Deum ꝙ peccatores reciperet, & cum eis manducaret, & ad eos declinaret. Ex inuidia naſcitur Math. 20. Murmurabant aduerſus patremfamiľ. Item ex ira, numer. 16. Murmurauit oīs multitudo &c. & 20. Item ex accidia, numer. 11. ortum eſt murmur ppľi quaſi dolentium ꝓ labore &c. Item ex auaritia oritur vt Iudæ dicentis. Ioh. 2. Quare vnguentum hæc non venundať 300. denarijs. Hoc dicebat non quia curaret de pauperibus, ſed quia fur erat, & loculos habens ea quæ mittebantur portabat. Item q̄ñdq; oritur à luxuria. Iſa. 26. In tribulatione murmuris doctrina tua eis. i. luxurioſis, qñ eis pdicať fornicationē eſſe mortale peccatum, vel cùm prædicatur momentaneum eſſe quod delectat, æternum & ſine fine quod cruciat. Hier. Momentanea eſt fornicationis delectatio, & æterna pœna fornicantis. Item dum dicitur in Euangelio ſcriptum quod ſolo conſenſu fornicationis in æternum damnantur luxurioſi. Matthæi 5.

Qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam iam mœchatus eſt in corde ſuo, cō hoc audiunt murmurando inſrrunt, ergo oēs in perditionem ibunt. Item oritur ea gula, ſicut ſæpe murmur filiorum contra Deum & Moyſen dicentium. Vtinā mortui eſſemus in Egypto qñ ſedebamus ſuper ollas carniū, & hoc faciebant ferè quoties cibo vł potu egebant, vt hi Exo. 16. Nu. 11. & 20. Siſes ſunt clauſtrales multi, qui licet ſint mortui, tñ comedunt, illos detrahendo, qui eis miniſtrant neceſſaria qñ aliqua eis deficiunt. Septimo diſſuadet hoc vitium vis vel obligatio voti & cōditio religionis, vbi qui ſe intromittit rapinā facit, nam alii curam ſui dederat, & eo inuito cui dedit reaccipit. Ber. Vos qui curam nobis ſeł veſtri cōmiſiſtis, quid adhuc vos de vobis intromittitis. Iō Dñs arguit Petrū. Ioh. vlt. dicēs. Quid ad te, tu me ſeq̄re. Itē clauſtralis murmurans eripit ſecum diſpenſans contra oē ius de cruce obedientiæ, ad librū carnalis prudentiæ q̄ eſt mors. Ber. Suſpecta eſt mihi fateor tua diſpenſatio, & vereor tibi illudi ſub regimīe & nōīe diſcretionis a prudentia carnis. Item clauſtralis murmurans contēpta diſciplina Chriſti vult eſſe diſcipulus non Moyſi aut Iohannis, aut Pauli, non Bñdicti aut Bern. ſed Galieni, contra eos qui nimis medicinalia ſequunť, & q̄runt in religione, ait Ber. Chrs docet aīas .i. aīalitates in hoc mundo pdere, & in futuro ſaluare. Galieñ. & Ipocras hic ſaluare & in æternum pdere, cuius conſilio acquieſces, aut cuius vis eſſe diſcipulus? Idem. Puta te eſſe monachum non medicum, nec de complexione iudicandum ſed de pfeſſione. Filij Iſrael non habuerūt in deſerto aliud medicamentū niſi aſpectū ſerpētis ænei p ſpeculo ſibi dati Num. 21. Siſr Io. 3. Sicut Moyſes exaltauit ſpētē in deſerto, ita exaltari oportet filiū hoīs, vt oīs qui credit in eū non pereat &c. Medicina Pauli Ro. 14. Qui infirmus eſt olus manducet, hos qui in religione medicinalia ſequuntur, frequenter, refugit diuina conſolatio, & medicina. Ber. Delicata eſt diuina conſolatio, & nō daľ admittentibus alienā. Diciť q quidā ordinē intrauit, qui nouerat carnalē medicinā, qui cū vellet Philoſophice, agere, viuere, & abſtinere a fabis & alijs groſſis cibariis, dicens q ſuæ non cōpeteret cōplexioni. Cū alij viriter laborarent in ope Dñi, ipſe ſæpe languens in infirmaria recūbebat multis medicinis corpus ſuum attenuans, & ſemper deterius habebat. Cū aūt ſemel veniſſet in conuentū in refectorio comedens, vidit beatā virginē conuentū circūeuntē cū puella ſpecioſiſſima in manu ſua pixidē electuarii pcioſiſſimi tenentē, & beatā virginem cū coclearī in ore oīum cibaria cōia comedentiū, electuariū ponentem, ex quo erant eis oīa ſapida & ſana. Cū aūt ad eū veniret, & ipſe os aperiret ipſa retraxit manū dicens, quia tu tuā medicinā ſequeris meā non habebis. Qui pœnitens & cōib. vtens recepit pariter & ſanitatem, & cibariorū cōmunium ſapidā deguſtationē. Itē Dandamus Rex Bragmanorū Alexandro & ſuis hæc ſcripſit, eū arguens cū ſuis his verbis. Audito q plurima comedentes digerere nō poteſtis, & more puerſo naturā immutatis, vt ex ea parte ex qua eſcas capitis egeratis, capite non pedibus ambulantes, ita naturam ciborū nimietates diſtendis, vt arte medicorū vos euacuare debeatis, & per hoc maximā turpitudinē, atque egritudinē vobis acquiritis, & ſic vos inſani tali curatione ipſam naturā euertitis, ſinē habentes voracitatis immodicę ſupplicium non ſalutē. Dandamus Alexandro. Medicinę remedium nobis pſimonia eſt, q̄ non ſolū illapſos pōt curare languores, ſed etiā pcurare ne veniant. Si ſic de hoc arguit diuites & poteſtates ſæculares ac gentiles, quantū arguēdi ſunt pauperes regulares. Itē contra murmurantes eſt exēplum ſupra poſitū ti. de verbo Dei, de fratre qui vidit in eadē menſa quoſdā comedentes mel, alios panē, tertios ſtercus, & p reuelationē audiuit primos eſſe illos qui in menſa ſemp orant, alios qui grās agunt, tertios qui murmurant de cibis dicentes, hoc malū eſt vel malè paratum, vel nihil valet, hi Dei iudicio ſtercus comedūt. Itē dr̄ q cū quidā q̄reret a beato Ber. qūo eſſet bonus monachus. Rñdit, ſi eſſet de ordine aſinorū, non q aſinos equitaret, vt faciunt illi, qui de illo ordine ſe dicunt, ſed ad modū aſini ſe haberet, vt non murmuraret de potu vel cibo vel onere ſibi impoſito. Iō dr̄ in Pſal. Vt iumentū factus ſum apud te, qđ non murmurat cōtra ceſſorē, ſed regiť ad iniunctū op⁹. Clauſtrales murmurantes ſiſes ſunt aſinæ Balaā ſub calcarib. murmurans. Nu. 22. Sed multi aſſueti mōſtris de murmure taliū vt Balaā nō mirantur. Clauſtrales quaſi mortui in Chriſto non debent murmurare de cibo vel veſtitu ſicut nec mortuus de ſudario. Octauo diſſuadet hoc vitiū exemplō Chri & ſctōrū. Iſa. 53. Quaſi ouis ad occiſionē, duceť .ſ. Chriſtus & quaſi agnus corā tondente ſe obmuteſcet, & non aperiet os ſuum. Aug. Oīa aduerſa ſuſtinuit hō Deus, vt ſuſtinenda doceret. Itē exemplū. Iob. 1. In oīb. his non peccauit Iob labijs ſuis, nec ſtultū quid contra Deū locut⁹ eſt. De Aaron. Sap. 18. dr̄. Properans hō ſine q̄rela. Et poſt. Reſtitit iræ. De Zacharia & Eliſabeth legiť. Erant iuſti ante Deū incedentes in oīb. mandatis Dñi ſine q̄rela. De beata Virgine ſcribit beatus Ignatius. Mariam Iheſu noti referunt eſſe oium grārum abundantem, & virtutib. fęcundā in pſecutionib. & afflictionib. & hylaris, in penurijs indigentijſq; non q̄rula, iniuriātibus grata, & moleſtata lętať &c. Itē exempla beatorū Martyrum de quibus in Pſal. dr̄. Propter te morificamur tota die, æſtimati ſumus ſicut oues occiſionis. De quibus ait Eccleſia, fuerūt ſine q̄rela. Et iterū. Cæduntur gladijs more bidentiū, non murmur reſonat nec q̄rimonia &c. Nono diſſuadet hoc vitiū pœna, q̄ murmuratores puniuntur a Deo. Quandoq; .n. puniunť pęna tpali, ſicut Maria ſoror Moyſi, pp pctm̄ murmuris percuſſa eſt lepra. Num. 12. Itē cū ppľs murmuraſſet p aquæ penuria. Exo. 17. dicit Moyſes. Quid iurgamini contra me, quare tentatis Dñm. Iō ſtatī affuit Amalech pugnans contra eos. Itē Exo. 16. Non contra nos murmur veſtrum ſed contra Dñm. Secundo q̄nq; punit eos de morte corpali. Cum .n. murmuraſſet ppľs contra Deum immiſit in eos ſpentes igneos, quorum morſib. moriebantur Num. 21. Itē Iudith. 7. Qui improperium murmurationis ſuæ portauerūt, exterminati ſunt ab exterminatore, & a ſpentibus perierunt. Iō dicit Apľs. 1. Cor. 10. Neq; murmuraueritis ſicut quidā eorum murmurauerunt, & a ſpentibus perierunt. Itē Num. 11. Factus eſt murmur ppľi &c. Sequiť accenſus eſt ignis Dñi in eos, & deuorauit extremā caſtrorum partē. Tertio a regno cœlorum excludit. Greg. Nullus murmurans regnū cœlorum intrabit. Num. 13. Qui murmuraſtis contra me, nō intrabitis in terrā ſup q̄ leuaui manum meā vt darem eā vobis. Sicut aūt tunc excludit murmur filios Iſrael a terra promiſſionis, ſic & nouos Iſraelitas à terræ pmiſſæ beatitudine. Ad hoc facit qđ habeť nūeri 20. Conuenerunt aduerſus Moyſen. Quarto in profundum inferni detrudit, ſicut figuratum eſt numeri 16. Locutus eſt Moyſes ad Chore, & ad oēm multitudinē, &c. Poſt Quid eſt Aaron vt murmuretis contra eum. Et poſt ibidem: Diſrupta eſt terra ſub pedibus eorum, & aperiens os ſuum deuorauit eos cum tabernaculis eorum, & vniuerſa ſubſtantia, deſcenderuntq; viui in infernum operti humo, & perierunt de medio multitudinis. Et poſt. Ignis egreſſus a Dño interfecit 250 viros, qui offerre debebant ſacrificium.

DEinde conſiderandum eſt de taciturnitate. Sciendum eſt igitur q ſicut vitioſa eſt nimia loquacitas, ita vitioſa eſt quoq; nimia taciturnitas. Eſt .n. tp̄s tacendi, & tp̄s loquendi. Ecc. 3. Iſido. Seruāda eſt ligua, nō indiſſolubiľr alliganda: eſt .n. vitioſum in electionib. & pmotionibus ad officia dignitatis officij, vel honoris, ſi tacendo permittas indignum vel minus idoneum, pmoueri, vel dignum pmittas amittere dignitatem bñficium, vel honorem. Item in conſilijs ſi alijs ex ignorantia, vel malitia malè conſulentib. reticeas veritatem. Item in iudicijs ſi videas aliquem negtes accuſare, vel iniuſte condemnari, tacendo peccas. Item in colloquijs ſi alijs detrahentibus alicui non arguis detrahentes, vel non excuſas aut comēdas pſonam cui detrahiť, tacendo peccas. Item ſi qñ ſpas pdeſſe verbū ædificationis, inſtructionis, exhortationis, vel correptionis retines verbum ſalutis, tacendo delinquens. Vñ Yſa. 6. Vę mihi quia tacui. Et iō dr̄. Ecc. 3. Ne retineas verbum tpe ſalutis. Ad hoc ſpāľr tenenť Prælati, & oēs hñtes curā & regimen aīarum. Hoc bene figuratum eſt Exo. 28. Vbi pcipiť vt in extremis partib. veſtium ſacerdotalium fierent tintinabula aurea cum malagranatis, vt audiretur ſonitus, qñ ſacerdos ingrederet & egrederet ſanctuarium, & non moreret. Qđ exponens Gre. ait. Sacerdos ingrediens moriť, ſi de eo ſonitus non audit, quia contra ſe iram interni iudicis puocat, ſi de eo ſonitus pdicationis non procedit. Item Ezec. 33. Si ſpeculator viderit gladium venientem & non inſonuerit buccina, & ppľs non cuſtodierit ſe, veneritq; gladius & tulerit de eis aīam, ille quidem in iniquitate ſua captus eſt, ſanguinem autem eius de manu ſpeculatoris requiram. De taciturnitate laudabili, require infra Silentium.

De indiſcretione. *Diſt. VIII.*

DEinde conſiderandum eſt de indiſcretione. Notandum ante quod aliqñ indiſcretio accidiam generat, aliqñ eā parit, aliqñ aūt nimia feſtinantia vel nimius feruor hāc parit. Ideo de nimia feſtinantia vel feruore, quæ facit hoc vitiū dicemus. Et poſt quō ex accidia multipľr prouenit indiſcretio. Siquidem omne quod eſt nimium vertitur in vitium, Philoſophus, Arbitror primo eſſe vtile in vita, ne quid nimis. Feſtinātiam nimiam inhibent ſcripturæ. Similiter rerum naturæ, & creaturæ, & exempla diuerſa. Prouerb. 19. Qui feſtinus eſt pedibus offendit, cito inuenit offendicula per quæ cadit. Prou. 13. Subſtāna feſtinata minuetur. Prouerb. 20. Hæreditas ad quam feſtinatur in principio, in nouiſſimo benedictione carebit. Item natura rerum. Arbores enim, qui nimis ſe fructibus onerant

ant cũ adhuc ſint tenellæ virgulæ conſueuerunt fieri ſteriles, & quę nimis cito florent, cito lęduntur, & fiunt ſteriles, Iſa. 18. Ante meſſem efflornit totus, immatura perfectio germinabit. Poeta cuidã nimis properanti ait. Tu nimis properas, & adhuc tua meſſis in herba eſt, Philoſophus. Natura non patitur repentinas immutationes. Itẽ exempla ẽt naturalia, feſtinantes ſunt nimis cito deſiſtentes, ſilẽs ſunt Leopardis, de quibus dr̃ in hiſtoria tranſmarina ꝙ venantur beſtias, ſed ſaltus magnos poſt eas faciendo, ſi in tertio ſaltu prædã non ceperint, eam poſtea dimittunt, & deſiſtunt, ſic multi dũ nimiũ feſtinant ſi ſtatim nõ accipiunt deſiſtunt. Contra quos Bern. Nemo repente fit ſummus aſcendendo non volando, apprehenditur ſummitas ſcalæ. ſ. ſtatus perfectionis. Auiculæ dũ ſunt nimia tenerę anteq̃ pęnnarum ſoliditatem habuerint, cum volare attentant cito obſtupeſcunt, & euaneſcunt, cadunt, & atteruntur. Vt Petrus qui dicebat. Si oportuerit me mori tecũ nõ te negabo Matth. 17. vbi dicit gloſa. Auis volare nititur ſine pęnnis. Itẽ in vitiſpa. dixit quidã. Si videris iuuenẽ ad cęlũ volantẽ, retrahe eũ per pedem. Ad hoc facit quod ſupra dictũ eſt de tẽtatione, quõ Antonius vidit dęmonẽ impedientẽ volare ad cęlum. Silr̃ de nouitio hr̃ ibidẽ. Itẽ nimis feſtinantes fructificari, ſilẽs ſunt leenis, de quibus in hiſtoria tranſmarina dr̃, ꝙ prima vice tot fętus pariunt ꝙ poſt hoc ſteriles fiunt impotentes ad vltimum ferre fętus: primo pariũt ſimul. 5. fœtus, poſt. 4. poſt. 3. poſt. 2. poſt. 1. poſt nullum, quia oĩno ſteriles fiunt. Item ſimiles ſunt cuidam ruſtico, de quo dicit magiſter Iacobus, ꝙ cũ hẽret gallinam quæ quotidie faceret ei vnum ouũ, multa lucrabatur oua, cõgregando & vendendo, cogitans & volens totum lucrũ hẽre inſimul, cũ exiſſẽt oua de ea cogitauit ꝙ oua multa poſſent inueniri intra eã quibus poſſet ditari, & tunc ſcidit eã & non inueniens oua perdidit totũ, vt dr̃ vulgariter, & oua & gallinã. Sic q indiſcretæ nimis feſtinant vt totũ ſimul faciant & cumulum perfectionis acquirant, aliqñ & ſe & fructũ quem dẽut facere amittũt. Itẽ ad hoc facit qd idẽ refert, ꝙ cũ beatus Martinus veniret Pariſius pedes ẽt moderato greſſu, quidã quadrigarius obuiauit ei, viam rectiorẽ quærens, curſu cõcito currens, & properans. Cui ſanctus dixit. Via qua pergo longior eſt, q̃ ſemita q̃ præ oculis habes, ſed mecũ pergẽs ad vrbẽ citius peruenies, qui eũ irridẽs & per ſemitam vadens, dũ nimis feſtinaret quadriga eius fracta eſt & ipſe læſus a caſu. Itẽ Arabs philoſopus dixit filio ſuo, Sequere calles q̃uis appareant ſemitis longiores, quia cũ multi iremus ad vrbẽ, venimus ad biuium, & ſenẽ interrogauimus qui ait: Strata eſt longior ſemita, ſed per eam citius & ſecurius ad vrbẽ peruenietis. Quidã aũt ſenem irridentes ſemitã tenuerũt, & inuenientes fluuium ciuitati intermediũ tranſire nitentes, alii in eo ſubmerſi perierunt, & ſe & ſua perdiderunt, alii equis & rebus amiſſis vix euaſerunt. Nos aũt ſenis conſilio acquieſcẽtes inuenimus in ſtrata pontẽ, & poſt iuxta littus eos q euaſerunt ſua & ſuos piſcantes & lugentes, quibus diximus. Si ſano conſilio acquieuiſſetis, iam ſine periculo vrbem nobiſcũ intraretis. Item cũ hoſtes armati inſidiarentur quibuſdã trãſeũtibus per viã, vt eos caperent, quendã tranſeuntẽ iurare compulerunt, vt ſi eos quos expectabant inueniret, ne ſibi paratas inſidias reuelaret. Cũ aũt obuios eos haberet, & q̃reret ab eis quo irẽt, ait eis, per illud deuium qd eſt ſtrata qua itis citius quo itis peruenietis, hoc dixit vt eos ab hoſtibus ſaluaret, & iuramentũ ſeruaret. Illi aũt religionẽ attendentes dicentis ei crediderunt & euaſerunt, & poſt inſidias ſibi in via poſitas nouerunt. Silr̃ periclitantur qui in via pęnitentię indiſcretè ambulant, nec conſilio ſenũ obtemperant, nec nimiã feſtinantiã moderantur, & fit vt cito pereant. Indiſcretus feruor generat frequenter accidiã. Cant. 1. Adoleſcentulæ nouæ aiæ vt nocitu dilexerunt te nimis, quod fit qñ tñ indiſcrete ſe onerant, ꝙ poſtea fiunt ſibi & aliis oneroſi. Volunt ſubito ad cęlum volare, & cito ad infernũ deſcendũt. pſalmus. Aſcendent vſq; ad cęlos, & deſcendunt vſq; ad abyſſos &c. Adeo ſe ſupra ſe in religione onerãt, ꝙ poſtea a religione ſe exonerant & apoſtatãt, contra quos. 1. Petr. 4. Chariſſimi nolite peregrinari in feruore, qui ad tentationem nobis fit. Bern. Si quid ſine voluntate vel conſenſu patris ſpũalis fit ĩputabitur vanæ laudi, nõ mercedi, tales. n. ſunt vnitatis diuiſores, pacis inimici, & caſus vnius multos exterret.

De grauedine & de ſomnolentia. Diſt. IX.

DEinde conſiderandũ eſt de grauedine, quæ eſt qñ hõ ſibipſi grauis eſt, iuxta illud Iob. 7. Factus ſum mihimetipſi grauis, quã grauedinem plangit in ſe Apoſtolus in perſona humani generis dicens. Ro. 7. Non quod volo bonũ hoc ago, ſed quod malum odi illud facio. Et infra. Scio n. ꝙ non habitat in me, hoc eſt in carne mea, bonũ. Et infra. Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mẽtis meæ, & captiuantem me in lege peccati, quæ eſt in mẽbris meis. Vñ tandẽ cogitur exclamare. Infelix ego hõ quis me liberabit de corpore mortis huius. Eſt ẽt hæc grauedo qñ quicquid ad ſeruitium Dei vel ad ſalutem propriã pertinet reputat oneroſum, & graue, cum tñ dicat ſaluator Matth. 11. Tollite iugum meũ ſuper vos &c. ſequitur. Iugũ. n. meũ ſuaue eſt, & onus meũ leue. Et. 1. Ioh. 5. Mandata eius grauia non ſunt. Ideo pſalmus. Nunquid adheret tibi ſedes iniquitatis qui fingis laborẽ in pꝛecepto. Itẽ oñditur hæc grauedo qñ grauem ſe reddit, & difficilẽ ad illud inchoandũ & conſummandũ. Iob. 7. factus ſum mihimetipſi grauis, qõ per hoc hõ efficitur imbulẽtus & grauis ad parcendũ. Prouer. 17. Graue ſaxum & oneroſa arena, ira ſtulti vtraque grauior. Exo. 17. Manus Moyſi erant graues, ſed has ſuſtẽtabant Aaron montanus, i. ſpes præmii, & Hur, incendiũ amoris. Quia vt dicit Greg. Omnia ſeua & grauia, facilia & prope nulla facit amor.

DEinde conſiderandum eſt de ſomnolentia q̃ generat pigredo. Sicut dr̃ Prouer. 19. Pigredo immittit ſoporẽ. Circa ſomnolentiam conſideranda ſunt duo. Primo quæ, & quot mala facit. Secundo qualiter excitatur hõ a ſomnolentia. Circa primum ſciendũ ꝙ ſomnolentia vitanda eſt multipliciter ratione. Primo quidem, quia generat ægeſtatem. Secundo cęcitatẽ. Tertio quia tollit facultatẽ operandi. Quarto quia aufert poteſtatẽ ſe tuendi. Primo itaq; vitanda eſt ſomnolentia quia generat ægeſtatem, videmus. n. cõiter ꝙ hoĩes ſomnolenti & pigri ad operandum bonũ, ſunt pauperes tpaliter, vel ſi multa poſſidẽt fiunt nihilominus indigentes Ideo dr̃ Prouer. 20. Noli diligere ſomnũ, ne te ægeſtas opprimat. Et. 24. Vſq; quo piger dormis &c. Sequitur. Paululum dormies vt requieſcas, & veniet tibi quaſi viator ægeſtas &c. pſalmus. Dormierunt ſomnum ſuũ & nihil inue. o. vi. di. in ma. ſuis. Ideo monet Apoſtolus. 1. theſſ. 4. Non dormiamus ſicut cæteri, ſed vigilemus & ſobrii ſimus. Exemplum de duobus vicinis quorũ vnus multas poſſeſſiones habens pauper erat & indigens, alius vero pauca poſſidẽs, ſed vigil & diligẽs circa negocia ſua, agros & vineas diligenter excolens, ſuãq; familiam viſitans, ſp in oĩbus abundabat, magnũ hoſpitium tenens, multoſq; curialiter & gaudẽter recipiens, multa iugiter expendebat. Primo igitur inquirẽti cãm horũ. ſ. quare ipſe ſp egeret, alius vero pauca poſſidens abundaret, rñſum eſt ꝙ hoc erat pp eius ſomnolentiam & illius vigilantiã. Secundo ſomnolentia generat cęcitatem. Thobyas dormiendo viſum perdidit, & hõ peccando Dei & ſui cognitionem amittit. Ionas ſopore depꝛeſſus qualitatem ipſius & q̃titatem periculi nõ aduertit. Sic dormiens in pctõ ipſe ſuũ amittit, & in quantis ſit periculis non attendit, q̃ ſi cognoſcens aduerteret nullo mõ in pctis & periculis dormitaret, ſed pro ſua liberatione Deũ potius exoraret. Itẽ Petrus dormiens inter milites, vinctus cathenis in carcere imminentis ſibi periculũ mortis de proximo non aduertit. Loth dormiens non ſenſit qñ eũ filiabus ſuis concubuit. Gen. 19. Noe dormiens non ſenſit ſe tam verecundè nudatũ. Gen. 9. Sic dormiẽs in pctõ non vidit ignominiã ſtatus ſui. Tertio ſomnolentia tollit facultatẽ operandi. Vñ meretrix dormiendo filiũ ſuũ oppreſſit 3. Reg. 3. Ita dormiens in pctõ bonũ opus quod fecerat ante pctm̃. Hyſboſeth dormiens regnũ & vitam perdidit. 2. Reg. 4. Ideo dr̃ Prouer. 24. Vſq; quo piger dormis &c. Dormiens nec manũ nec pedẽ mouere põt, nihil operatur, & ideo nihil lucratur. Sic dormiens in peccatis nihil meritoriũ operatur. Quarto ſomnolentia tollit ptãtẽ ſe tuẽdi. Syſara dormientis caput cũ clauo teriæ infigit. Iud. 5. Sanſon dormiens crine ſimul & fortitudine ſpoliatur. Iudith. 15. Holofernes dormiẽdo capite trũcatur Iudith. 13. Saul dormiens amiſit cyphũ conſolationis, & haſtam defenſionis. 1. Reg. 24. Circa ſm̃. ſ. per q̃ & quõ quis excitatur a ſomno. Sciẽdũ ꝙ ſicut aliquis corpaliter excitatur a ſomno timore ſollicitãte, amore ſtimulante, dolore purgante, tumultuatione clamoris, & illuſtratione ſplendoris, ſic hõ ſpũaliter excitatur a ſomnolentia ſollicitatione timoris. Multa vero ſunt pp quæ merito timere debemus, quia ſumus in loco periculoſo multis periculis expoſito. i. in mundo, qui eſt quaſi mare tempeſtuoſum, carcer & lacus leonum & hmõi. de quibus require ſupra. Sed multi ſunt ſicut Ionas dormiens in tempeſtate, qui aliis vigilãtibus & orantibus ſopore grauiſſimo deprimuntur. Et ſicut Petrus dormiens in carcere inter milites & cathenas. Ac. 12. Itẽ ſumus vndiq; circũdati hoſtibus nos hoſtiliter obſidentibus. pſalmus. Inimici mei aiam meam circundederunt &c. Luc. 19. Circundabunt te inimici tui vallo &c. Hoĩes qui ſunt vndiq; obſeſſi non ſunt libenter ſomnolenti, ſed prout põt ſomnum a ſe excutiunt, ne hoſtes irruant in dormientes, hæc aũt perfectè obſeſſa eſt ciuitas cordis noſtri a diuerſis dæmonibus tentantibus, & malis hominibus & rebus concupiſcibilibus, quod ſignificatur Eccl. 9. Ciuitas parua &c. venit contra eam rex magnus,

gutis & vallauit contra eã, & extruxit munitiones per gyrũ, & perfecta eſt obſidio. Hanc obſidionẽ pcepit dñs Ezech 4. deſcribendã ſuper laterẽ quõ. ſ. diuerſæ tentationes obſident Hieruſalem internam. Quõ aũt hoſtes obſident portas ſenſuũ, habet Hier. 3. Congregabo oẽs congregationes regnorũ Aquilonis, & ponent vnuſquiſq; ſoliũ in introitu portarũ &c. Ad hanc obſidionẽ pertinet, quod habetur ſupra de tentatione. De multitudine dæmonũ obſidentiũ bonos. Similiter ibidẽ de diuerſis tentationibus dæmonum &c. Debemus etiam timere propter ĩcertitudinẽ mortis, quia neſcimus qñ vel quõ moriemur. Matth. 3. Vigilare neſcitis. n. qñ tps ſit. tũc hẽbimus de commiſſis reddere rõnẽ De quibus aũt ſit exigenda & reddenda rõ. requi re ſupra de iudicio. Secundo excitatur quis a ſomno ſtimulatione feruentis amoris. Iſa. 21. Dñe nomen tuũ & memoriale tuũ in deſiderio aĩæ, aĩa mea deſiderabit te in nocte, ſed & ſpũ meo in pcordiis meis de mane vigilabo ad te. Iacob pro Rachel ſeruient ex amore dicebat. Gen. 30. Fugiebat ſomnus ab oculis meis. ex amore debemus eſſe vigiles in orõne. 1. Pe. 4. Vigilate in orõnibus. Eccl. 39. Iuſtus cor ſuũ tradet ad vigilandũ diluculo &c. Iſa. 26. expergiſcimini & laudate vos qui eſtis in puluere Iob. 38. Vbi eras cũ me laudarẽt aſtra matutina &c. Aſtra matutina ſunt viri alti meditatione, clari cognitione, mundi corde & corpore, qui ſurgunt ad matutinas ad laudandũ Deũ Tertio excitatur aliquis a ſomnolentia afflictione doloris. Sicut qñq; cũ virgis pueri excitantur, & infirmi ſic excitantur acerbitate doloris φ dormire non pñt. Sic malefactores in carcere diuerſis cruciatibus affligunt. 2. Mach. 6. dicit Antiochus acceſſit ſomnus ab oculis &c. In quãtã triſtitiã deueni &c. De auaro dr Eccl. 8. Eſt hõ qui in diebus & noctibus ſomnũ non capit oculis. Similiter a ſomnolentia excitat dolor compũctionis. pſalmus Laboraui in gemitu meo. la per ſin. no. lec. m. &c. Idẽ. Renuit conſolari aĩa &c. Anticipa. uigi. o. mei &c. Quarto excitatur aliquis a sõno tumultuatione clamoris. Vnde ſerui Holofernis tumultũ arte moliebantur, vt excitarent eum, quẽ dormire putabant, qui tñ mortuus erat. Math. 25. Dormitauerunt oẽs & dormierũt, media aũt nocte clamor factus eſt Ecce ſponſus &c. Math. 26. Quid dormitis? vigilate & orate, ne intretis in tentationẽ. Nota quõ Apoſtoli grauati ſomno imminente periculo dormiebãt, nec ad clamorem Chriſti pluries excitantis expergefieri poterant. Iudas vero cũ ſuis vigilabat, vt ſuam impleret peſſimam voluntatẽ. Vnde Apoſtoli ſic oppreſſi ſomnolentia deficerunt in tentatione, & Chriſtum relinquentes fugerunt. Item aliqui ſunt ſimiles Euthirio, qui ad clamorem prædicationis Pauli non fuit excitatus, ſed dormiẽs cecidit de tertio cœnaculo. Vnde & fructum prædicationis amiſit & vitam. Quinto excitatur aliquis a ſomnolentia illuſtratione ſplendoris. Ro. 13. Hora eſt iam nos de ſomno ſurgere. Sequitur. Nox præceſſit dies aũt appropinquauit. Act. 12. Erat Petrus dormiens &c. Sequitur. Et ecce Angelus domini aſtitit & lumen refulſit. Eph. 5. Surge qui dormis, & exurge a mortuis & illuminabit Chriſtus.

De negligentia. *Diſt.* X.

DEinde conſiderandũ eſt de negligentia. Circa quam quatuor conſideranda ocurrunt. Primo vtrum negligentia ſit pctm̃ ſpãle. Secundo vtrum ſit pctm̃ mortale, Tertio quæ & quanta mala facit in hoĩe. Quarto quibõs modis excitatur & expellitur. Circa primum ſciendum eſt, φ negligentia Iportat defectum debitæ ſollicitudinis, circa actum proprium exhibendæ. Oĩs aũt defectus debiti actus eſt pctm̃. Vñ manifeſtum eſt φ negligẽtia importat & hẽt rõnem peccati, & eo mõ quo ſollicitudo eſt ſpecialis virtutis actus, neceſſe eſt φ negligentia ſit ſpeciale peccatũ. Eſt aũt notandũ, φ quædam ſunt peccata ſpecialia, quia ſunt circa aliquam materiam, ſicut luxuria eſt circa venerea, quædam vero ſunt ſpecialia propter ſpecialitatẽ actus, ad oẽm ſe materiam extendentis, & hmõi ſunt oĩa vitia quæ ſunt circa actus rõnis. Nam quilibet actus rõnis extendit ſe ad oẽm materiam moralem, & ideo cum ſollicitudo ſit quidam actus rõnis, conſequens eſt φ negligentia quæ importat defectum debitæ ſollicitudinis ſit ſpeciale pctm̃. Et ſicut præcipitatio eſt ſpeciale peccatum pp ſpecialẽ actum rõnis qui pætermittitur. ſ. cõſilium, quamuis inueniri poſſit in quolibet genere peccatorum, ita negligentia eſt ſpãle pctm̃ propter defectũ ſpecialis actus rõnis qui eſt ſollicitudo, quãuis inueniatur aliqualiter in oĩbus pctĩs. Opponit aũt negligẽtia ſollicitudini ſollicitudo aũt ad rõnem pertinet, rectitudo vero ſollicitudinis ad prudentiã. Vnde per oppoſitum negligentia ad imprudentiã pertinet. Et hoc ẽt apparet de ipſo nomine. Sicut. n. dicit Iſido. lib. Ethi. Negligens dr̃ quaſi nec eligens. Electio aũt recta eorũ quæ ſunt ad finem ad prudentiam pertinet. Differunt aũt negligentia, torpor, pigritia, & omiſſio, quia negligentia dicit defectum interioris actus, ad quem pertinet & electio: pigritia aũt & torpor magis pertinent ad executionem, ita tamen φ pigritia importat tarditatẽ ad exequendũ, torpor aũt quandam remiſſionem in ipſa executione, omiſſio aũt ad exteriorem actũ pertinet. Eſt. n. omiſſio qñ pætermittitur aliquis actus debitus, & eſt effectus negligentiæ. Circa ſcm̃. ſ. vtrum negligentia ſit pctm̃ mortale, ſciendũ, φ negligentia prouenit ex quadam remiſſione voluntatis, per quam fit φ rõ non præcipiat ea quę dẽt, vel eo mõ quo dẽt. Põt ergo dupliciter contingere, φ negligentia ſit peccatum mortale. Vno mõ ex parte eius quod per negligẽtiam prætermittitur, quod quidem ſi ſit de neceſſitate ſalutis, ſiue ſit actus ſiue circunſtantia, erit peccatum mortale. Alio mõ ex parte cauſę, quia ſi voluntas circa ea quæ Dei ſunt adeo ſit remiſſa vt a charitate Dei totaliter deficiat, talis negligẽtia eſt pctm̃. Si vero negligentia conſiſtat in prætermiſſione alicuius actus vel circunſtantiæ, quæ non ſit de neceſſitate ſalutis, nec hoc fiat ex contemptu, ſed ex aliquo defectu feruoris, quæ interdum impeditur per aliquod veniale peccatum, tunc negligẽtia eſt peccatum veniale. Circa tertium. ſ. quãta mala facit peccatum negligentię. Sciendum, φ hoĩes negligentes lapſum culpæ nõ fugiunt, opus legis non faciunt, cultum Dei faſtidiunt, terrenis ſe ingerunt, curam regis abiiciunt. Primo quidem lapſum culpæ non fugiunt, quia in via Dei non proficiunt, ſed magis inceſſanter deficiunt, quia ſcm̃ Bern. In via Dei non proficere, deficere eſt, & non progredi regredi. Iſti dum leuiora peccata paruipendunt, plerunq; decidunt in maiora, iuxta illud Eccl. 19. Qui ſpernit modica paulatim decidit Aug. Vita ſtigrã dia caue ne obruaris arena. Idem. Noli contẽnere minora peccata quia parua, ſed time quia multa. Interdum minutæ beſtiolæ, quia multę ſunt opprimunt, & affligunt hoĩem magnũ, vt ſi quis proiiciatur in lectum plenũ pulicibus, aut formicis. Secundo negligentes opus pęnale non faciunt, quia quicquid eſt laborioſum corpori vel pœnale refugiunt, & ſi quid operẽtur lente faciunt & remiſſæ, ſed & tepide proſequuntur. Vnde qui in vineam dñi venerunt hora prima, & ex tunc laborare cœperunt non niſi diurnum denarium receperunt, ſicut & illi qui vndecima hora venerunt. Matth. 20. quia videlicet qui tardius incipiunt ſed feruentius operantur modico tpe plus merentur, q̃ illi qui citius inchoantes, lentius vel remiſſius operantur. Vñ maius eſt gaudium ſuper vno peccatore pœnitentia agente & feruentius opante, q̃ ſupra nonagintanouem iuſtis, qui non indigent pœnitentia, quia videlicet remiſſius operantur. Immo tanta põt eſſe remiſſio negligẽtiæ, φ non ſolum non acquirũt ſed ẽt diuinam indignationem prouocant & maledictionem incurrunt. Hiere. 48. Maledictus qui facit opus dñi fraudulenter. alia litera hẽt negligenter. Iſti quia tepidi ſunt nauſeã prouocant, & ex ore dñi tanq̃ abominabiles euomuntur. Apoc. 3. Vtinã calid⁹ eſſes aut frigidus, ſed qa nec calidus nec frigidus ſed tepid⁹, ĩcipiã te euomere de ore meo. Tertio negligẽtes cultũ Dei faſtidiunt, & diuinum offĩm indeuotiſſime reddunt vel audiunt. Cõſiderare deberẽt oẽs catholici, præcipuè miniſtri eccleſiæ quanta ſit dignitas huius officii, in quo Deus ipſe principaliter honoratur, in quo verba ſua ſancta, laudes & facta mirabilia nobiſq; collata beneficia recitantur, eiuſq; ſacramenta pces, oblationes, & ſacrificia celebrantur. pſalmus. Imola Deo ſacrificium laudis honorifi me Pſalmus Repleatur os meũ laude, vt cantem gloriam t. &c. Horum defectus non negligit diabolus colligere in accuſationem negligentiũ. vñ magiſter Iacobus dicebat, φ quidã ſanctus vidit diabolum portantem ſaccũ plenũ, adiuratus quid portaret, rñdit ſe portare plenũ ſaccũ illũ, quem collegerat in quadam eccleſia, quam nominauit de minutiis verſuum, & ſyllabarum, & dictionũ, & pſalmorũ, q̃ omiſerant, & dimiſerant clerici in pſalmodia & laude Dei, verſus ſyllabicando, & detruncando, quæ ſeruaret ad eorũ accuſationẽ. Multi irreuerenter, & indeuotẽ. i. ſine cordis attentatione ſincopando interrumpendo, detruncando, dicendo diuinũ officium male reddunt. Vñ. 2. Paral. 24. Leuitæ egere negligentius. ſ. diuinum offĩm exoluendo, eccleſias, altaria, calices, corporalia, veſtimenta, & oĩa alia ad diuinum officium pertinentia immunde tenendo, se ſine reuerentia & deuotione tractando. Vñ. 2. Mach. 4. Erat aũt incrementum & profectus gentiles & alienigenæ conuerſationis, vt ſacerdotes, non circa altaris officia dediti eſſent. ſed cõtẽpto templo & ſacrificiis neglectis feſtinarent participes fieri paleſtræ &c. Talibus dr̃ Amos 6. Aufer a me tumultum carminum tuorum, & cantica lyræ tuę nõ audiam. 34. Congregati ſunt milui, alter ad alterũ clamabit inarticulariter & in intelligibiliter. Item ibidẽ, Populus hic labiis me honorat, cor aũt eorum longe eſt a me. Ganfridus de bleuex dicebat, φ in diœceſi Senonen quidam ſacerdos cum ſepararetur quaſi recenter mortuus ſubito fuit a morte reuocatus,

& in-

& inter alia malorũ ſupplicia quæ dixit ſe vidiſſe, vidit maximam multitudinem ferẽtium ſarcinas magnas & grauiſſimas ad ferendum omnis ſub onere laborantium & ſudantium, de quibus quæſiuit ab Angelo ductore, qui eſſent, & cur ſic affligerentur. Qui rñdit. Isti ſunt miniſtri eccleſiæ in eius officio quõdam negligentes, qui portant in illis ſarcinis verſus, pſalmos, & ſyllabas quas ſincopauerunt, & detruncauerunt, & ſub eorũ oneribus grauiſſime puniuntur opprimuntur & affligũtur. Cõtra negligentiam officii eccleſiæ & ad diligẽtiam eius facit qđ dr̃ infra de oratione. Quarto mũdanis ſe rebus irretiant, quia enim ſpiritualia eis non ſapiunt, ideo ad mũdialia lucra recurrunt, quãto aũt ſe terrenis amplius implicant, tãto minus ſunt habiles ad diuina. Eccl. 26. Difficile exuitur negocians a negligentia ſua .ſ. & ſalutis propriæ & ſubditorũ. Ideo dicit Apoſtolus. 1. Thy 2. Nemo militans Deo ĩplicat ſe ſecularibus negotiis vt ei placeat cui ſe probauit. Quinto pondus curæ refugiũt & curam gregis abiiciunt, ex quo enim ſalutẽ propriam negligunt .ſ. Dei cultũ, honorem, & gloriam parpendunt, non eſt mirum, ſi cũ & regimen negligant proximorũ, quorum negligentia multipliciter reprehenditur in ſcriptura, & diligentia commendatur. Primo quidem ſi conſideretur pretioſitas aĩarũ, prætioſo Chriſti ſanguine redemptarum. Act. 20. Attendite vobis & vniuerſo gregi, in quo poſuit vos Deus regere eccleſiã, quam acquiſiuit ſanguine ſuo. Væ mihi ſi negligenter ſeruarero talentum mihi traditũ, præcioſo ſanguine agni immaculati appreciatum. Si. n. ſtillas dñici ſanguinis pretioſi in aliquo vaſe haberem, proculdubio diligens cuſtos exiſterem. Itẽ ſi conſideretur ſeueritas diuini iudicii, quo tranſibunt greges ad manum numerantis. Hiere. 33. quando dicet princeps paſtorum, illud Hiere. Vbi eſt grex, qui datus eſt tibi. Tunc. n. exiget de ſingulis rõnem, ſicut dr̃ Ezech. 34. Ecce ego ſuper paſtores requiram gregẽ meũ, Et infra, Ecce ego ipſe requirã oues meas &c. Item ſi conſideretur diligentia brutorũ aĩalium, vt canum qui cum tanta diligentia cuſtodiunt ouile aut gregem, aut domum dñi ſui. Siĉ exemplum Gruum. Illa enim quæ regit alias ordine lĩato ducit eas, ſi qua exit ab ordine cõtra eam clamat, aliis dormientibus ipſa vigilat vno pede eleuato, in quo lapidem tenet, vt ſi dormire inceperit cadente lapide excitetur, & ſoporem excutiat a ſe. Itẽ exempla materialiũ paſtorũ, qui, cũ tanta diligentia & pro tam modico lucro cuſtodiũt oues ſuas. Luc. 2. Paſtores in regione Bethleem cuſtodiebant vigilias noctis, ſuper gregem ſuum. Gen. 31. Diligens erat Iacob dicens ad Labam, Captum a beſtia, non oſtendi tibi &c. Et poſt die ac nocte, æſtu & gelu vrebar, & fugiebat ſõnus ab oculis meis &c. Exemplo bonorum Angelorum qui tam ſollicite cuſtodiũt vnũ pauperem quẽcunq; bonum puſillum modicum aut leproſum die ac nocte. Exemplo bonorũ præpoſitorum qui anteceſſerunt, de quibus. Heb. 13 Ipſi peruigilabant quaſi reddituri rõnem pro nobis. Sicut faciebat ille de quo ſequitur. Cũ Ioannes quondam Archieps Lugd. nauigans per mare applicuiſſet in quandam inſulam, vrgente tempeſtate cum ſolo cantore eccleſiæ ſuæ aliis ſociis ſuis amiſſis venit ad quendam villulam, vbi hoĩes non intelligebat, & videns quendam hoĩem ſenem ſedẽtem in quadam domuncula ſubterranea ſcribentem in tabula & legentem, gauiſus eſt, quærens lingua latina quis eſſet. Rñdit q̃ erat eps illius ciuitatis, & cum quæreret quid legeret & q̃ eſſet ciuitas. Reſpondit q̃ ipſa villa in qua erant, & q̃ reſpiciebat nomina, numerum, & acta parrochianorum ſuorũ pro quibus tenebatur reddere rõnem. Iuxta quod ſcriptum eſt in Prouer. 12. Nouit iuſtus numerum iumentorum ſuorum, viſcera impiorũ crudalia. Cũq; quæſiuiſſet Archiepiſcopus ſi ſciret numerũ, rñdit q̃ ſic, & dixit numerum valde modicũ. Et cũ prædictus Archiepiſcopus ſtuperet, quæſiuit alter quis & vnde eſſet & quare miraretur. Quod cum dixiſſet ei, quæſiuit quot aĩas hẽbat in cura ſua. Cui cu dixiſſet q̃ innumerabiles quarũ, nec nomina, nec facta ſciebat, rñdit ille. Per Deũ & innumerabilia patieris tormenta. Itẽ exẽpla ſpeculatorum, qui cum tanta ſollicitudine vigilant in excubiis caſtrorũ obſeſſorũ. Item prælati negligentes ſunt ſicut formidines, ſiue expauentalia auiũ, & ferarum, quæ ponũtur in hortis ſeu vineis ad terrendum, eas, quę cum primo vident credunt eſſe hoſtem armatum, & ſagittarium timent. Sed cum non percipiunt in eis motum paulatim ſecuræ accedunt, & aduertentes figmentum totũ diſſipant & circa hortus figmentum, & ſupra inſidentes ſtercoribus ſuis inquinant illud. Cant. 3. Poſuerunt me cuſtodem in vineis, vineam meam non cuſtodiui. De quibus Baru. in fine. Sunt hi. i. negligentes prælati ſicut formido ĩ cucumerario, quæ nihil cuſtodit, & ſicut in horto alba ſpina ſuper quam oĩs auis ſedet. Similiter & mortuo proiecto in tenebris ſimiles. Sunt ſicut ficulnea ſuſcindenda, quæ non facit niſi terram occupare, & ſterilem reddere. Hi non ſolũ loca bonorum occupant, immo inertias ſuas quaſi rõnibus excuſant. Contra quos magiſter Iacobus ponit tale fabuloſum exemplum Fabuloſe dr̃, q̃ laudæ conuenerunt inſimul conquerẽtes adinuicem de damno, quod ſæpe faciebat Niſus vel Aſturus in grege earum, rapiendo, & vorando, & deplumando eas, & conuenerunt vt facerent ſibi regem qui eas defenderet. Cum aũt de multis auibus tractaſſent tandẽ conuenerunt in Bubonẽ, quem dicebant magnam auem & fortem & terribilem, quem ſibi præfecerunt. Qui factus rex earum non curauit eas ſequi vel præcedere, ſed in cauernis & vmbroſis quieſcere. Cũ eñt Niſus rapuiſſet vnam illarum, quę erat in fronte aciei alias præcedens, conuenerunt ad Bubonem clamorem faciẽtes de Niſo, qui quęſiuit vbi erat qñ capta fuit, dixerunt in frõte agminis, ait. Nimis erat præſumptuoſa alias pręcedens. Poſt rapuit vltimam agminis, quod audiens Bubo ait. Merito illa miſera periit, quare non ſe tenebat in medio? Cum aũt rapuiſſet vnam de mediis Niſus & deferrent Buboni clamor, nunquam voluit exire de latibulo ſuo ad eam liberandum, ſed ait. Conſuetudo Niſorum ſp̃ fuit vſq; mõ de rapina viuere, & oportet q̃ de aliquo viuant. Sic faciunt miſeri aliqui curam aĩarum ſuſcipientes, & cum eas a dæmonibus vident diuerſimode diripi negligunt nec occurrunt, loca magna & magnorum damnabiliter occupantes. Ideo pręlati debent eſſe ſollicitĩ circa curam & regimen aĩarum, maxime qui gratiam habent, qua ſciunt & põt prædicare, conſulere & hmõi. 1. Thi. 4. Attende lectioni, exhortationi, & doctrinę. Noli negligere gratiam quæ eſt in te, quæ data eſt tibi, ſupple non ſolum propter te, ſed propter ſalutem plurium aliorum. Circa quartum ſciendum, q̃ quatuor ſunt quæ præcipuẽ valent ad negligentiã excludendam a nobis, & funditus expellendam Primum eſt amoris fidelitas. Qui enim fideliter diligit, nec faciliter obliuiſcitur dilectum, nec negligit implere beneplacitum voluntatis eius. Vñ vbi paruus eſt amor, ibi frequenter inuenitur negligẽtia. Vbi magnus amor, ibi parũ eſt de negligentia. Vbi perfectus amor, ibi nulla negligentia. Quia igitur Deo ſummum & perfectum amorem exhibere debemus, ideo nullõ mõ debemus negligere quicquid præcipit, quicquid ei placere nouerimus, propter quod dr̃ Deut. 8. Caue ne obliuiſcaris dñi Dei tui, & negligas mandata eius. Vnde ergo in nobis tanta negligentia, niſi ex defectu amoris. Vnde conquerendo de multis dicit ſicut recitat Apoſtolus Hebr. 8. Qm̃ non permanſerunt in teſtõ meo, videlicet federis, & amoris, & ego neglexi eos dicit dñs. Secundo nos excitat ad negligentiam excludendam honoris eminentia Qui. n. magnos honores & munera receperunt a dñis ſuis tpalibus non negligenter eis obediunt, nec debent negligere dignitates honoris impenſi. Alioquin nimis eſſent ingrati. Vñ ſacerdotibus & prælatis qui receperunt a Deo maximam dignitatem, dr̃. 2. Paral. 29. Nolite negligere qm̃ vos elegit Deus vt ſtetis coram eo, tãquam videlicet eius ſpeciales amici, ſed multi negligunt hunc honorem, immo & ipſum Deum tantæ dignitatis & excellentiæ largitorem. Vnde ſimiles ſunt Oziæ Regi Iuda, de quo dr̃. 2. Paral. 26. Elatum eſt cor eius in ſuperbiã, & neglexit dñm, qui tñ multa beneficia ſibi præſtiterat, multos honores contulerat, & propter crebras victorias, quas ei de hoſtibus ſuis dederat, glorioſum fecerat & famoſum, iſte omnis elatus in ſuperbiam voluit ſacerdotium vſurpare, quaſi non cõtentus principatu tpali niſi & ſpũalem aſſumeret, bene ſignans illos, qui tam adeptis honoribus nunquam põt eſſe contenti, ſed ſp̃ anhelant ad alios altiores. Tertio nos excitare dẽt ad negligentiam depellendam, dulcoris immenſitas .ſ. retributionis ęternæ. Si. n. ſp̃ præ oculis haberemus eam, nullus in nobis locus negligentiæ remaneret. Sic excitant exploratores Laeſis filios Dan. Iud. 18 Vidimus terrã valde opulẽtã & vberem &c. Sequit̃ Nolite ceſſare, eamus & poſſideamus eam, nullus erit labor &c Heb. 2. Quõ nos effugiemus ſi tantam neglexerimus ſalutẽ? Tñ de inuitatis ad nuptias dr̃ Matth. 22. Illi aũt neglexerũt & abierunt, alius in villã ſuã, alius in negociationẽ ſuã. Quarto nos excitare dẽt timoris vehementia, qui. n. multũ timet dñm ſuũ non negligit eius obedire mandatis Eccl 7. Qui timet dñm nihil negligit. Qui diligenter attenderet, & profundius cogitaret ſeueritatem diuinæ iuſtitiæ, & acerbitatem puniẽtionis negligentium, nec maiora peccata committeret, nec minora negligeret, quia manifeſte videret q̃ nullum peccatũ quãtũcunq; veniale, dẽt modicum reputari, quia dr̃ Prouer. 9. Qui negligit vias ſuas mortificabitur, i. ex venialibus occaſionaliter ad mortalia diſponetr. Iuxta illud Eccl. 9. Qui negligit modica paulatim decidet .ſ. in maiora, vel mortificabitur, quia ope ſua ſic erunt lenta & tepida, q̃ non erunt meritoriæ, quæ tñ eſſent meritoria ſi fierent ex feruore. De pœna negligentium dr̃ Prouer. 1. Vocaui & renuiſtis, extendi manus meas, & non fuit, qui aſpiceret.

aſpiceret deſpex iſtis oē conſiliū meum. Et increpationes meas neglexiſtis, ego quoq; in interitu veſtro ridebo, & ſubſannabo, cum vobis illud, quod timebatis aduenerit, cū irruerit repentina calamitas & interitus, quaſi tempeſtas ingruerit, cū venerit ſuper vos tribulatio & anguſtia.

De omiſſione. *Diſt.* XI.

DEinde conſiderandū eſt de omiſſione, q̄ ſolet eſſe effectus negligentiæ. Circa quam conſideranda ſunt duo. Primo vtrū omiſſio ſit ſpāle pctm̄. Scdo vtrum peccatum omiſſionis ſit grauius pctō trāſgreſſionis, vel ecōuerſo. Circa primū ſciendum ꝙ ſicut tranſgreſſio cui opponitur omiſſio eſt ſpāle pctm̄, ita, & omiſſio. Ideo videndum eſt quō tranſgreſſio ſit ſpāle peccatum. Sciendum ergo ꝙ nomen tranſgreſſionis a corporalibus motibus ad morales actus, deriuatum eſſe vr̄. Dr̄ aūt aliquis tranſgredi ſm motum corporalem, ex eo ꝙ tranſit terminum ſibi præfixum, terminus aūt præfigitur hoī vt vltra nō tranſeat in moralibus per præceptum negatiuum, & ideo trāſgreſſio proprie dr̄ ex eo ꝙ aliquis contra præceptum negatiuū agit. Quod quidem materialiter pōt eſſe cōe oībus ſpēbus peccatorū, quia per quālibet ſpēm peccati mortalis tranſgreditur hō aliquod præceptum diuinum, ſed ſi accipiatur formaliter. ſ. ſm hanc ſpālem rōnem, quæ eſt facere contra præceptū negatiuum, ſic eſt ſpeciale pctm̄. ſ. ſm ꝙ diſtinguitur ab omiſſione, quę contrariatur præcepto affirmatiuo. Omiſſio. n. importat ꝑtermiſſionem boni debiti, bonum aūt ſub rōne debiti pertinet ad iuſtitiā. Et ideo eo mō quo iuſtitia eſt ſpecialis virtus, & omiſſio, eſt ſpāle pctm̄, & eo mō quo facere bonū coi opponitur omiſſio, eſt quædā ſpālis pars iuſtitiæ diſtincta a declinatione mali cui opponitur tranſgreſſio, & omiſſio a trāſgreſſione diſtinguitur. Hoc aūt ſciendum eſt, ꝙ quia omiſſio non eſt niſi boni debiti, ad quod aliquis tenetur, nullus aūt tenetur ad impoſſibile, ideo nullus per omiſſionem peccare dicendus eſt ſi facere non pōt. Vn̄ mulier quæ virginitatem vouit, ſi corrupta fuerit violenter non omittit virginitatem non hn̄do. Similiter ſi aliquis tenetur ad reſtitutionem, non eſt dicendus teneri niſi ſuppoſita facultate. Vn̄ ſi non habet nec hr̄e pōt non omittit, dummō faciat id quod pōt. Et idem in aliis eſt dicendū. Itē ſciēdum ꝙ ſicut peccatum tranſgreſſionis opponit̄ præceptis negatiuis, quæ pertinent ad declinandum a malo, ita peccatum omiſſionis opponitur præceptis affirmatiuis, quæ pertinēt ad faciendum bonum. Præcepta aūt affirmatiua non obligant ad ſp, ſed ad tp̄s determinatum, & pro illo tpe omiſſio incipit eſſe pctm̄: pōt tn̄ contingere, ꝙ aliquis tunc ſit impotens ad faciendū id quod dēt, qd̄ quidē ſi ſit ꝑter eius culpam non omittit, vt dictū eſt. Si vero ſit impotens pp̄ eius culpam præcedētē, puta cū aliquis inebriauit ſe in ſero, & non pōt ſurgere ad matutinas vt dēt, tūc dicūt qdā ꝙ tūc incepit eſſe peccatū omiſſionis, qn̄ applicat ſe ad actū illicitū, non cōpoſſibilē cū illo actu ad quē tenet̄, Sed hoc nō vr̄ eſſe verū, qa dato, ꝙ per violētiā excitatus iret ad matutinas, nō omitteret. Vn̄ patet ꝙ inebriatio non fuit omiſſio, ſed omiſſionis cā. Vn̄ dicēdum eſt, ꝙ tūc incipit eſſe omiſſio & ei imputari ad culpam, qn̄ fuit tp̄s opādi, tn̄ propter cām præcedentem omiſſio ſequens redditur voluntaria. Circa ſm. ſ. vtrum peccatum omiſſionis ſit grauius peccato tranſgreſſionis, vel econuerſo. Sciendum ꝙ oē peccatum intantum eſt inquantum diſtat a virtute. Contrarietas aūt eſt maxima diſtantia, vt dr̄. 10. metha. Vn̄ contrarium plus diſtat a ſuo contrario, quam ſimplex eius negatio. Sicut nigrum plus diſtat ab albo, q̄ ſimpliciter non album, oē enim nigrū eſt non-albū, ſed non cōuertitur. Manifeſtum aūt eſt qd̄ tranſgreſſio contrariatur actui virtutum, omiſſio aūt importat negationem eius, puta peccatū omiſſionis eſt, ſiquis parentibus debitā reuerentiam non exhibet, pctm̄ vero tranſgreſſionis ſi cōtumeliam vel quācūq; iniuriam infert. Vn̄ manifeſtū eſt ꝙ ſimpliciter & abſolute loquendo tranſgreſſio eſt grauius peccatū q̄ omiſſio, licēt aliqua omiſſio poſſit eſſe grauior alia tranſgreſſione, puta omiſſio vel delictum quod generaliter ſignat quancuncūq; omiſſionem, qn̄q; tn̄ ſtrictē accipitur pro eo ꝙ omittitur aliquid de his quæ pertinent ad Deum, vel quando ſcienter, & quaſi cum quodam contemptu derelinquit homo id qd̄ facere tenebatur, & ſic habet quandam grauitatem, vel ratione materiæ, vel ratione contemptus.

De ingratitudine. *Diſt.* XII.

DEinde conſiderandum eſt de ingratitudine, de qua conſideranda ſunt quinq; Primo vtrum ingratitudo ſit peccatum. Secundo vtrum ſit ſpeciale pctm̄. Tertio vtrum ſit mortale. Quarto vtrū ingrato ſint beneficia ſubtrahēda. Quinto quę mouere nos debent ad ingratitudinis vitium deteſtandum. Circa primum ſciendum, ꝙ ſicut gratitudo virtutis eſt, ita ingratitudo ei oppoſita eſt peccatū, quia debitum gratitudinis eſt debitū honeſtatis, qd̄ requirit virtus. Ex hoc. n. aliquid eſt peccatum ꝙ repugnat virtuti, vn̄ manifeſtum eſt oēm ingratitudinem hr̄e rōnem peccati. Et quia ad debitum gratitudinis reddendum ſufficit ſola voluntas, ſi deſit facultas. ideo propter impotentiam reddendi nullus ab ingratitudine excuſatur. Itē per obliuionem beneficii non excuſatur aliquis ab ingratitudine, maxime ſi illa obliuio prouenit ex negligentia. Sicut. n. dicit Seneca in 3. de beneficiis. Apparet illum non ſæpe de reddendo cogitaſſe, cui obtexit obliuio. Item ſciendū ꝙ ſi quis auxilium præſtitit ad peccandū non tenetur adiutus illū iuuare, ſimiliter ad peccandum, quia q̄ iuuat ad peccandum nō præſtat beneficiū, ſed potius nocumentum. Ideo illi nō debetur gratiarum actio, vel alterius beneficii redditio, niſi fortē propter voluntatē, quia deceptus credidit iuuare ad bonum cum adiuuit ad peccandum præter intentionem, & tunc non debetur ei recompenſatio talis, vt iuuetur ſiſr ad peccandum, quia non eſſet reddere bonum ſed malum, quod contrariatur gratitudini. Circa ſm. ſ. vtrum ingratitudo ſit ſpeciale peccatum, ſciendū, ꝙ ingratitudo proprie ex defectu gratitudinis noīatur. Oīs aūt defectus ſeu priuatio ſortitur ſpēm ſm habitū oppoſitū, ſicut cęcitas & ſurditas differunt ſm differentiam viſus & auditus. Vn̄ ſicut gratitudo eſt quædā ſpecialis virtus, ita & ingratitudo eſt ſpeciale peccatum. Sciendū tn̄ ꝙ in oī peccato aliqualiter inuenitur rō ingratitudinis ad Deum, loquendo materialiter, inquantū. ſ. oīs qui peccat facit aliquid quod pōt ad ingratitudinem pertinere. Formalis aūt ingratitudo eſt, qn̄ actualiter & ex intentione beneficiū cōtemnit, & hoc eſt ſpeciale peccatū. Item nihil prohibet formalem rōnem alicuius ſpecialis peccati materialiter inueniri in pluribus generibus peccatorū. Vnde ingratitudo pōt inueniri in multis peccatorum generibus, puta ſi quis benefactori detrahat, ſi furetur aliquid de ſuo, vel aliquid aliud committat cōtra eum, hic tn̄ non tollit quin ingratitudo formaliter ſit ſpeciale peccatum. Circa tertiū. ſ. vtrū ingratitudo oīs ſit peccatū mortale, dicendum ꝙ nō, quod declaratur hoc mō. Sicut. n. patet ex prædictis ingratus dr̄ aliquis dupliciter. Vno mō per ſolam omiſſionem, puta quia non recognoſcit vel non laudat, vel non tribuit vices pro beneficio accepto, & hoc mō nō ſp̄ eſt peccatum mortale, quia vt ſupra dictū eſt, debitum gratitudinis eſt, vt hō aliquid & liberaliter tribuat ad quod non tenetur, & ideo ſi illud prætermittit non peccat mortaliter, eſt tn̄ peccatum veniale, quia hoc prouenit ex negligentia quadam, aut ex aliqua indiſpoſitione hoīs ad virtutē. Pōt tn̄ contingere ꝙ & talis ingratitudo ſit peccatum mortale, propter interiorem contemptum vel & pp̄ conditionem eius quod ſubtrahitur, quod ex neceſſitate debetur beneficio, ſiue ſimpliciter, ſiue in alio neceſſitatis caſu. Alio mō dr̄ aliquis ingratus, quia non ſolum prætermittit implere gratitudinis debitum, ſed & contrariū agit, & hoc & ſm cōditionem eius qd̄ agitur, qn̄q; eſt peccatum mortale, qn̄q; veniale. Sciendū tn̄ ꝙ ingratitudo quæ prouenit ex peccato mortali hēt perfectā ingratitudinis rōnem. Illa vero quæ prouenit ex peccato veniali imperfectam. Circa quartū. ſ. vtrū ingrato ſint beneficia ſubtrahenda. Sciendū ꝙ circa ingratum duo conſideranda occurrūt. Primo quidem, quid ipſe dignus ſit pati, & ſic certum eſt ꝙ meretur beneficii ſubtractionem. Secundo conſiderandum eſt qd̄ oporteat beneficium facere Primo namq; dēt eſſe non facilis ad ingratitudinem iudicandam, quia frequenter aliquis, vt Seneca dicit, qui nō reddidit gratus eſt, quia forte nō occurrit ei facultas, aut debita opportunitas reddendi. Scdo dēt tendere ad hoc ꝙ de ingrato gratum faciat, quod ſi non pōt primo beneficio facere, forte faciet ſecundo. Si vero ex beneficiis multiplicans ingratitudinem augeat & peior fiat, dēt a beneficiorū exhibitione ceſſare. Circa quintum, ſciendum, ꝙ ingratitudinem deteſtandam eſſe oſtendunt multa exempla ſcripturæ ſacræ, tā in nouo quam in veteri teſtamento. Ingrati fuerunt filii Iſrael Deo, qui poſt multa beneficia quæ fecerat eis & in Aegypto & in deſerto, quaſi omnium obliti petierunt ab Aaron fieri ſibi Deos, qui præcederent eos. Exo. 32. Item Angelus dn̄i improperauit filiis Iſrael beneficia Dei, & increpauit eos ꝙ dominum reliquiſſent Iud. 2. Item ſublimauit dominus Hieroboam in regnum ſuper. 10. tribus, qui libidine dominandi ſuccenſus auertit populum a cultu Dei. 3. Reg. 12. Item Amaſyas rex Iuda diuino fretus auxilio vicerat Idumeos, & filios Seyr, & tn̄ Deos eorum auferens adorauit, ad quē miſſus domini propheta dixit. Cur adoraſti Deos, qui non liberauerunt populum ſuū de manu tua. 2. Paral. 25. Conquerēdo dominus de populo Iudeorum dicit Iſa. 1 Filios enutriui & exaltaui, ipſi aūt ſpreuerunt me, & oſtendit eos minus eſſe gratos beſtiis, dicens. Cognouit bos poſſeſſorem ſuū, & aſinus præſepe domini ſui, Iſrael aūt me non cognouit &c. Item de. 10. leproſis mundatis a domino vnus

no vnus tantum regreſſus eſt ad gratias agendum. Luc. 17. Itē dominus ingratitudinem ciuitatum in quibus prædicauerat, & multa fecerat miracula reprehendens dicit Math. 11. Væ tibi Corozaym, væ tibi Bethſayda, quia ſi in Tyro & Sydone factę fuiſſent virtutes, quę factæ ſunt in vobis, olim pœnitentiā egiſſent &c. Item Ioh. 3. Multa bona opera oſtendi vobis ex patre meo propter quod horum opus me lapidatis. Bern. Væ tibi ſi vitiis & peccatis pernicioſa fuerit ingratitudo, quid enim tam euidenter gratiæ aduerſatur? Tepeſcimus proceſſu tpis a feruore conuerſationis noſtræ, paulatim frigeſcit charitas, abundat iniquitas, vt conſumemur in carne qui ſpū ceperamus. Idē nihil ita diſplicet Deo, præſertim in filiis gratiæ, in hominibus conuerſionis, quemadmodū ingratitudo. Vias. n. obſtruit gratiæ, & vbi illa fuerit gratia acceſſum non hēt. locum non inuenit. &c. Et infra nonne iure perditum reputatur, quicquid ingrato donatum eſt, aut dediſſe non pœnitet quod periſſe vī. Oportet proinde gratum eſſe hoīem & deuotum, qui percepta gratiæ munera non tantummodo ſibi manere deſiderat, ſed & multiplicari. Idē. Fęlix qui ad ſingula dona gratiæ reddit ad eum, in quo plenitudo oīum gratiarū, cui dum poſt acceptū beneficium non ingratus nos exhibemus, locum in nobis facimus gratiæ, vt maiora adhuc recipere mereamur, oīno enim a profectu conuerſionis impedit ingratitudo noſtra, dum quodāmodo amiſſum reputans dator quod ingratus acceperat, cauet ſibi de cætero, ne tanto plura amitteret, quanto plura conferret ingrato. Idem fluminis aqua ſi ſtare ceperit & ipſa putreſcit, & innūdatione facta ſupueniēs expellitur. Sic planè gratiarum ceſſat decurſus, vbi recurſus non fuerit, nec modo nihil augetur ingrato, ſed quod acceperat ei vertitur in perniciem, fidelis autem in modico cenſetur dignus munere ampliori. De hac materia require multa ſupra de gratitudine.

De indeuotione. Diſt. XIII.

DEinde conſiderandum eſt de indeuotione. Sicut aūt deuotio eſt promptitudo voluntatis totum ſe tradendi ad ea q̄ pertinent ad Dei famulatum. Vñ dī Exo. 35. Multitudo filiorū Iſrael obtulit mente promptiſſima atq; deuota primitias dño, ſic defectus huius promptę voluntatis eſt indeuotio, & ſicut deuotione aīa delectatur in dño, & ſpiritualiter impinguatur, ſic per indeuotionē aīa ſterilis & arida efficitur. Vnde numeri. 11. Aīa noſtra arida eſt &c. Huius aūt ariditatis ſunt cauſæ ſeptē. Aliqñ. n. prouenit ex bonorum faſtidio, vel accidia, vt in prædicto exemplo numeri. 11. Vnde ſubditur Oculi noſtri nihil vident niſi mala. Aliqñ accidit ex carnalis conſolationis abundantia, quia quanto magis caro impinguatur tanto magis eſt ſpūs macilentus. Sicut quanto pinguior efficitur caſeus, tanto minus relinquit de ſubſtantia butyri, de quo Iob. 29. Lauabam pedes meos butyro. i. affectus pinguedine deuotionis. Bern. Delicata eſt diuina conſolatio, nec conceditur admittentibus aliēnam. Tertio cauſatur ex ſuperbia, quia ſuper montes Gelboe ros nec pluuia venit, nec ros gratiæ nec pluuia pietatis. 2. Re. 1. Bern. in perſona deuoti ait. Heri & nudius tertius innaſit mihi languor aīæ, & inde hæbetudo inſolita, poſt inertia quædam. ſuperbia iuncta eſt in me, & Deus declinauit in ira a ſeruo ſuo lachrymas non compungit. Quarto oritur indeuotio ex cordis duritia, ex antiqua malitia. Bern. Ipſum eſt cor durum, q̄d nec compunctione ſcinditur, nec pietate mollitur, nec deuotione mouetur. Idem. Quū eſt tanta duritia cordis, q̄ ei non ſapit pſalmodiatio, non legere libet, nec orare delectat, meditationes ſolitas non inuenit, propter quod ad vigilias ſolitas eſt hō ſomnolentus, ad opus manuum piger, ad iram præceps, ad odium pertinax, linguę, & gulæ indulgentior & ſecurior p̄ſumptione, obtuſior a prædicatione. Oēs montes in circuitu eius vi ſitat dñs, ad eam aūt nō appropinquat. Quinto oritur ex ingratitudine, quæ eſt, vt dicit Bern. ventus vrens ſiccans venas pietatis, rorem gratiæ, & fluenta miſericordię. Sexto oritur ex negligentia bene operandi, & inde fit aīa arida. Econtrario per aſſiduitatem boni operis impinguatur Prouer. 13. Aīa laborantiū impinguatur. Septimo pro impatientia fit aia arida Pſalmus. Aruit tanquam teſta virtus mea quæ cito frangitur. Hō impatiens eſt ſicut lignum aridum quod modico verbo frangitur, & igne tribulationis appoſito, cito in iram ſuccenditur ad modicum flatum tentationis. Ad hoc faciunt multa quæ habentur vbi agitur de oratione, infra de deuotione orationis.

De languore.

DEinde conſiderandum eſt de languore. Eſt aūt languor ſpiritualis grauis infirmitas & pericoloſa, quia aufert omnem ſaporem diuinæ dulcedinis, & omnium ſpiritualiū, inficiens palatum cordis, vt oīa ſibi videantur amara. Pſalmus. Oēm eſcam abominata eſt aīa eorum. Dulcia ſiunt ei amara. Aug. Palato non bene ſano pœna eſt panis, qui ſano eſt ſuauis Pſalmus. Quā magna multitudo dulcedinis tuæ dñe, quam abſcondiſti timentibus te. Glo. Hanc dulcedinem non ſentiunt q̄ palatum habent infectum a febre iniquitatis. Ad hoc facit exēplum de illo monacho cui oīa fiebant amara per accidiā, p̄ cōfeſſionem liberato, infra de confeſſione. Itē de illo cui oia vertebantur in ſtercus, infra de pœnitentia. Item de pane ſordidato, infra de cōfeſſione. Item grauis eſt hęc infirmitas pp̄ inſenſibilitatem. Aufert. n. ſenſum & vitam ſpūalem & motū. Bern. Scio longe a ſalute eſſe membrū, quod obſtupuit, & egrum ſeſe non ſentientem periculoſius laborare. Grauis eſt, quia aufert benefaciendi ptātē, eſt enim paralyſis ſpūalis. Math. 8. Puer meus iacet in domo paralyt. & male torquetur. Eiuſdem. 11. Offerebant ei paraly. iacentem in lecto. Item Lu. 5 portantes in lecto hoīem, qui erat paraliticus. Accidia eſt ſimilis Adonibezeth, q̄ ipſe incidebat eis quos capiebat ſummitates manuum & pedum, vt dī Iud. 1. Math. 12. Homo manum habens aridam. ſ. dexteram ſignat accidioſum, quia eſt inutilis in eis q̄ pertinent ad dexteram boni operis: Similiter Marc. 3. Zach. 11. de paſtore cō dolo dī. Brachium eius ariditate ſiccabitur, & oculus eius dexter obtenebreſcet. Item grauis eſt propter diuerſitatem, quia eſt febris lenta & languor in ſpiritualibus. Eccl. 10. Languor prolixior grauat medicum.

De impeditione bonorum. Diſt. X IIII.

DEinde conſiderandum eſt de impeditione bonorū. Ex eo nanq; q̄ accidioſo bona ſunt inſipida vel amara, diſplicet ei in aliis videre quod ipſe facere negligit vel contēnit, & ideo ne fiant nititur impedire. Hoc vitiū diſſuadēt multa, & oſtendunt eſſe ſummopere fugiendum. Primum quare debemus hoc vitium vitare eſt, quia facit hoīem diabolo ſimilē, qui aduerſatur oī bono Vñ ſathana dī aduerſator vel aduerſarius. 1. Theſſ. 2. Impediuit nos ſathā Zach. 3. Sathā ſtabat a dextris Ieſo vt aduerſaretur ei. Vñ apparuit beato Martino propāti ad patriā ſuā dicēs q̄ ei ſp̄ aduerſaretur quocūq; iret. Quo rñdēte Dñs mihi adiutor nō timebo &c. quaſi fumus euanuit Hic impedit maxime ſemen bonum Math. 13. Venit malus & rapit ſemen. Luc. 8. Venit diabolus & tollit &c. Huic ſimiles ſunt q̄ prædicationem vel ſemen boni propoſiti impediūt. Vñ dñs dixit Petro volenti impedire bonum propoſitum eundi ad paſſionem Matthei. 16. Vade poſt me ſathana ſcandalum es mihi. Secundo quia impedientes bonum ſunt rethe diaboli, per quod retrahit ad bonum procedentes. Tren. 1. Expandit rethe pedibus meis, & conuertit me retrorſum. Oſeæ. 5. Audite hoc ſacerdotes. Et poſt. Laqueus facti eſtis ſpeculationi, & quaſi rethe expanſum ſuper montem Thabor victimas declinaſtis in profundum &c. Tale rethe erat Anthiochus oīa bona impediens & fieri inhibēs. 2. Mach. 6. Scripſit rex Anthiochus oī regno ſuo vt oēs relinquerent legem, & conſenſerunt oēs. Et poſt. Miſit p̄ omnes ciuitates Iudæ, qui prohiberent holocauſta & ſacrificia & placationes fieri in templo dñi, & ſabbatum & dies ſolemnes celebrari, & filios circuncidi &c. Tertio ſunt aucupes diaboli venantes ſibi aīas. Hiere. 5. Inuenti ſunt in populo meo viri aucupes &c. 3. Regum. 12. Hieroboam cogitans quō filios Iſrael reuocaret a cultu Dei duos vitulos poſuit, alterum in Bethel, qui domus Dei dī, alterū in Dan, quia per aſperitatis timorem quæ in religione eſt alios reuocat. Alios per oſtenſionē & amorem mundanæ proſperitatis, quia ſunt ſimiles ſcribis & phariſeis q̄ Apoſtolos volebant impedire ne fructum facerent, & populū ne dñm ſequeretur. de quib. Math. 23. Væ vobis Scribæ & Phariſei, qui clauditis regnū cęlorum ante hoīes, nec intratis nec intrare permittitis. Quarto quia ſunt ſimiles illis maledictis gentibus, quæ impediebant ne filii Iſrael irent ad terrā promiſſionis. Vt Amalech populo. Exo. 17. Et Seon, & Og. Numeri. 21. Via regia incedemus &c. Siſt illis hoſtibus Dauid, qui impediebant ne veniret ad regnum. Siſt illis qui impediebant ne filii Iſrael edificarent templum. 1. Eſdræ. 3. & 4 Quinto diſſuadet hoc vitium damnum quod homo impediens conſequitur ex hoc, quia impeditur a gratia & gloria, vel amittit habitam gratiam & gloriam. Numeri. 13. Quare ſubuertitis populum dñi, diis Deus eis eſt daturus, ſicut fecerant patres veſtri &c. Quibus iratus Deus iurauit ne intrarent terram, &c. Sexto hoc diſſuadet ſcriptura Prouer. 3: Noli prohibere benefacere eū qui pōt, ſed ſi vales ipſe benefac Eccl. 7 A mortuo. i. peccatore ne prohibeas gratiam. Exo. 18 Non impediaris orare ſp̄ Septimo exempla vt Moyſi Numeri. 10. dixit quidā ad Moyſen. Dñe mi prohibe eos ne prophetent. Et Moyſes. Quis mihi det vt oīs populus prophetet, & det illis Deus ſpiritum ſuum? Math. 19. impedientibus dixit Chriſtus. Sinite paruulos venire ad me, & nolite vetare. Beata virgo nullum verbum legitur dixiſſe per quod impediret paſſionem filii, ſed vxor Phylati illuſa a diabolo dixit. Nihil tibi & iuſto illi. Ioh. 12. de Magdalena

dixit

dixit. Sinite illū. Octauo dēt diſſuadere hoc ira Dei, & vindicta grauis, quæ ſequitur ex hoc ꝙ ſępe impedientes proceſſum bonorum præmit grauiter infirmitatibus & flagellis, & morte ſubita & inopinata. Sicut fecit Aegiptios detinentes & impedientes Iſrael, quia poſt multa flagella currus Pharaonis & exercitum eius proiecit in mare. Exo. 14. Inter miracula beati Andreæ legitur, ꝙ cū quidam iuuenis nobilis eū ſequeretur, nec parentes eius poſſent eum reuocare, voluerunt domū in qua erat ſuccēdere, igne appoſito, quem iuuenis extinxit aqua plurima ſuperiecta eū oratione, & cū vellent domū cum ſcalis aſcēdere, excæcati ſunt, & cū perſeuerarent in ſua duritia, poſt breue tp̄s ſubita morte ſunt ſimul occiſi. Nono diſſuadet hoc grauis culpa quæ eſt in hoc peccato, & multiplex de qua ſunt dānandi, & iudicādi. Imponet. n. Deus & in pœna & in culpa omnia mala quæ facturi ſunt, qui impediuntur ne dn̄m ſequantur & bona quæ ipſi vel feciſſent vel feciſſe potuiſſent ſi conuerſi fuiſſent. & mortem eorum quos a bono retrahunt. Vnde dicit Ioſue eis, quos credebat impedire profectum filiorum Iſrael, & rertere ne auderent progredi. Ita Dei inſeuiet ſuper eos, & derelinquet eos in ſollitudine, & vos cā necis oīum horū eritis. Decimo diſſuadet hoc nocumentum multiplex, quia hoc peccatū facit. Primo qui alios impediunt benefacere cito ab hoſtibus vincuntur, & occiduntur & fugantur, vt patet Exo. 17. Amalech vincitur fugatur, & deletur. Similiter. Numeri. 21. Seon rex Amorreorū, & Og rex Baſan impedientes Iſrael ne irēt per viam regiam ad terrā promiſſionis maledicti ſunt a dn̄o.

DEinde dicendum eſt de tedio vitæ, quod prouenit ex longa tabefactione triſtitiæ. Sciendum tn̄, ꝙ eſt tediū virtuoſum & tedium vitioſum. Virtuoſum quidē multipliciter. Vno mō ſm ꝙ prouenit ex amore Dei & deſiderio cæleſtis patriæ. pſalmus. Heu mihi incolatus meus prolongatus eſt. Greg. Sancti grauiter tolerant quicquid non ſonat id quod amāt. De Auguſtino dr̄ ꝙ diſplicebat ei quicquid agebat in ſęculo præ dilectione Dei, & decore domus eius quā dilexit. Itē aliqn̄ prouenit ex conſideratione præſentiū malorū, & ex defectu bonorum. Eccl. 2. Teduit me vitæ meæ videntem oīa mala quæ fiūt ſub ſole, & cunctam vanitatem & afflictionē ſpūs. Idem. 4. Vidi calumnias quæ ſub ſole gerunt, & lachrymas innocentium, & neminem conſolatorem &c. Itē qn̄q; prouenit ex vehementia tribulationis, vt Ioh. 10. Tedet aīam meā vitæ meæ. 2. Cori. 1. Supra modū grauati ſumus, ita vt tederet nos viuere. Itē accidit aliqn̄ ex malorum occurrentium & irruentium perturbatione bonæ, vt Mathatię. 1. Mach. 2. Vt quid adhuc nobis viuere. Septimo prouenit ex diuinæ conſolationis dilatione. Tediū vitioſum fit multipliciter, prouenit. n. aliqn̄ ex irruētiū malorum deſperatione, vt Herodis Aſchalonite qui ſe gladio ſuo volebat occidere occurrentibus ſibi ſuis flagitiis & irruentibus infirmitatum anguſtiis, ſm ꝙ dicit Ioſephus & Egyſippus li. 1. de cladibus Iudeorū in fine. Sicut Saul irruens ſuper gladiū ſuū 1. Reg. vlt. in fine. 2. Reg. 1. Interfice me, qm̄ anguſtiæ me tenēt &c. Similiter Pylatus, qui contra dn̄m ſn̄iam mortis protulit, apud Gayum accuſatus de ſceleribus ſuis, & apud Lugdunum miſſus ne longioribus afficeretur malis, propria manu ſe occidit, vt dicit Oroſi. li. 6. Itē quandoq; ex diuini ſeruitii longa afflictione, quod maxime pertinet ad accidiam, ad quod poteſt referri quod dicitur. 3. Reg. 19. de Helya, qui petiuit ſub vmbra iuniperi animę ſuæ vt moreretur.

DEinde conſiderandum eſt de impœnitentia, dr̄ aūt impœnitentia duobus modis. Vno mō dr̄ aliquis impœnitens, qn̄ actu non pœnitet de pc̄tis ſuis & differt, vel negligit pœnitere. Alio mō dr̄ aliquis impœnitens qn̄ non proponit pœnitere, vel proponit non pœnitere, vel claudit dies ſuos cum finali impœnitentia impœnitens moriens. Eſt aūt hæc impœnitentia vitiorum receptaculum, virtutū & gratiarū obſtaculū, Dei & Angelorū offendiculū, ſpiritusſācti repugnaculū, malignorū ſpūum habitaculū & pabulū, perditionis vinculum, mortiferæ damnationis venenatiſſimū poculū. Hæc aīæ miſeræ cęlum claudit, & eā ab oī ſpe ſalutis excludit, & dæmonibus exponit. Hæc a conſortio Dei & eccleſiæ, eiicit, & in infernum proiicit, & tormentis perpetuis ſubiicit cruciandā. Hæc cor hoīs ad modū diaboli obturat, ad modū criſtallini lapidis aut incudis indurat. Iob. 41. Indurabitur cor eius quaſi lapis, & ſtringetur quaſi malleatoris incus. Hęc iram diuinā ſuper caput hoīs exaggerat. Ro. 2. Tu aūt ſm duritiā tuā & cor impœnitens theſaurizas tibi iram in die iræ &c. Ideo dr̄ Eccl. 3. Cor durum male habebit in nouiſſimo ſuo. De eodē duro dicit Bern. Nemo duri cordis ſalutem vnquam adeptus eſt, niſi a quo Deus abſtulerit cor lapideū & dederit cor carneū. Ipſum cor durū eſt, quod nec cōpunctione ſcinditur, nec deuotione mollitur, nec mouetur præcibus, nec minis cedit, induratur ad flagella, ingratū eſt ad beneficia inſidum ad conſilia, ſæuum ad iudicia, inuerecundū ad turpia, impauidū ad periculoſa, inhumanū ad humana, p̄teritorū obliniſcens, præſentiū negligens, futura non prouidens. Et vt breuiter oīa concludā in ipſum, nec Deū timet nec hoīem veret. Hæc hoīem morte ſubita præoccupat, vt quaſi viuens & vidēs in infernū deſcendat Pſalmus. deſcendant in infernū viuentes. Apoc. 2 Dedi illi tp̄s vt pn̄iam ageret, & non vult pœnitere. Ecce ego ponā eam in lectum mortis, & oēs qui mœchant̄ cū ea. Sæpe. n. fit, vt cū hō non proponit pœnitere, vel proponit non pœnitere morte ſubita p̄occupetur, & aliqn̄ ante eius exitū ei reueletur eius damnatio in ſignū obuios ius. Sicut de quodam refert Beda de geſtis Anglorū li. 5. c. 15. dicens Noui quendā, quem vtinā nō nouiſſem, qui in monaſterio nobili ignobiliter viuēs, cū aliqui irent ad eccleſiā ad audiēdū officiū & ſermonē, cū ipſe eſſet faber optimus, pp̄ officiū ſuū aliis vtile ab aliis tolerabatur, in fabrica ſua remanens, vacans ebrietati & aliis illecebris carnis, qui ſubita infirmitate occupatus cū a fratribus moneretur ad pn̄iam, mœrens & clamans & deſperans, cepit clamare ſe non poſſe, quia ſicut beatus Stephanus vidit moriens ſibi cœlū aptū, ita per aōtrariū viderat ſibi infernū, apertum, & ibi locū ſibi paratū prope Sathanā & Cayphām, & alios qui Deū occiderunt, & videbat & dicebat iudiciū ſuū inſtare, nec ſibi ſpē ſalutis ſupereſſe, & hoc dicens mortuus eſt longe ab aliorum ſepultura poſitus, nec aliquis fratrū aliquod ſuffragium eccleſiæ pro eo facere auſus eſt. Item Beda eodē li. c. 14. refert accidiſſe in Anglia Merciorū tp̄ibus Oſredi regis de milite inſolenti, qui quidē vidit in infirmitate ſua duos Angelos librum pulcherrimū deferentes, & poſt duos dæmones ſubintrantes aliū librū maximū deferentes & poſt tres dæmones ſubintrantes aliū librū maximū deferentes &c. vt ſupra. Itē cū quidā diues moreretur & ad pœnitentiā & confeſſionē moneretur, dicebat ſe non poſſe pœnitere, quia ipſe ibat ad infernū cū magno curſu, dicēs gallice. Ie ma vois en enfer les gratias galos, cū nō poſſet deficiente virtute totū dicere dicebat ſæpe repetendo & deſperādo. Galos. Galos. & poſt los. los. Ad hāc materiā ptinet quod habetur ſupra de imperſeuerantia, & multa quæ habētur ſupra, de timore inferni & iudicii & mortis. Et infra de bonis quæ facit pœnitentia. Quæ impœnitentia aufert & mala contraria infert. Et infra de deſperatione.

De deſperatione. *Diſt.* XV.

DEinde conſiderādū eſt de deſperatione. Circa quā cōſiderāda ſunt quatuor. Primo vtrū deſperatio ſit peccatū Secundo vtrū poſſit eſſe ſine infidelitate. Tertio vtrū ſit maximū peccatorū. Quarto quæ diſſuadent hoc horrendū flagitiū eſſe ſummopere deteſtandū. Circa primū ſciendū ſm Philoſophū, 6. Eth. qd̄ i intellectū eſt affirmatio & negatio, hoc eſt in appetitu proſecutio vel fuga, & ꝙ i intellectu eſt verū vel falſum, hoc i appetitu ē bonū vel malū, & iō motus appetitiu' cōformit̄ ſe hn̄s intellectui vero ſm ſe eſt bonus Oīs aūt mot' appetitiuus conformiter ſe habens intellectui falſo, ſm ſe eſt malus & peccatū. Circa Deū aūt vera æſtimatio intellectus eſt per quā prouenit hoī ſalus, & venia peccatoribus datur, ſm illud Ezech. 18. Viuo ego dicit dn̄s, nolo mortē peccatoris, ſed vt conuertatur & viuat. Falſa autem opinio eſt ꝙ Deus peccatori pœnitenti veniam deneget, vel quòd peccatores non conuèrtat ad ſe per gratiam iuſtificantem Et ideo ſicut motus ſpei, q cōformiter ſe hēt ad æſtimationē verā, eſt laudabilis & virtuoſus, ita motus oppoſitus deſperationi conformiter ſe habēs æſtimationi falſæ de Deo eſt vitioſus & peccatū Eſt aūt intelligēdū ꝙ in oī pc̄tō mortali eſt cōuerſio ad bonū cōmutabile, & auerſio a bono incōmutabili, ſed differēter. Nā pc̄tā q̄ virtutibus theologicis opponūt̄ principaliter cōſiſtunt in auerſione a bono incōmutabili, ſicut odiū Dei, deſperatio, & infidelitas, quia virtutes theologicæ hn̄t Deū pro obiecto, ex cōſequenti aūt importāt conuerſionē ad bonū cōmutabile. Inquantū aīa deſerens Deū conſequenter neceſſe eſt ꝙ ad alia conuertatur. Alia vero peccata principaliter conſiſtunt in conuerſione ad bonū cōmutabile, ex cōſequēti aūt in auerſione ab incōmutabili bono. Qui . n. fornicatur nō intendit recedere a Deo, ſed carnali delectatione frui, ex quo ſequitur ꝙ a Deo recedat. In pc̄tō aūt deſperationis principaliter recedit hō a Deo, ex conſequenti aūt ad aliqd̄ bonū cōmutabile ſe conuertit, ſ. ad motū propriæ voluntatis ſequendū, & in pc̄tō ſuo manere. Itē nota ꝙ licet deſperatio ex radice bona videatur procedere. ſ. ex timore Dei & ex horrore magnitudinis pc̄tōrum ſuorum, quod aūt ex radice bona vr̄ eſſe bonum. Iuxta illud Math. 7 Arbor bona fructus bonos facit. Et Ro. 11. Si radix ſancta & rami ſancti, tn̄ deſperatio mala eſt. Nam ex radice virtutis pōt aliquid procedere dupliciter. Vno mō directe & ex parte ipſius virtutis. Sicut actus procedit ex habitu, & hoc modo ex virtuoſa radice non

poteſt

pôt aliquod pctm̄ procedere. Hoc.n.dicit Aug. in li. de libero arbi. q̄ virtute nemo male vtitur. Alio mō procedit aliquid ex virtute indirecte & occaſionaliter. & ſic nihil prohibet aliqđ peccatū ex aliqua virtutis radice procedere, ſicut interdum ſu perbiunt aliqui de virtute, ſm̄ illud Aug. Superbia bonis operibus inſidiatur vt pereant. Et hoc mō ex timore Dei & horrore propriorum peccatorū contingit deſperatio. Inquantum his bonis aliquis male vtitur, ab eis occaſionem accipiens deſperādi. Itē ſciendū q̄ in dānatis eſt deſperatio. Non enim ſūt.n. impoſſibilitatē reditus ſui ad beatitudinem, vel ad veniā, vñ tā oēs ſunt in ſtatu ſperandi, quaūt non ſperant, vel deſperāt, non imputat eis ad culpam, ſed ad ſuæ damnationis cumulum & pœnā. Sicut & in ſtatu viæ ſi quis deſpatet de hoc q̄ non eſt natus adipiſci, vel q̄ non eſſet debitū adipiſci non eſſet pctm̄, puta ſi medicus deſperaret de curatione alicuius infirmi, vel ſi deſperaret ſe fore Papam, vel magnas diuitias adepturū. Circa ſm̄. ſ. vtrū peccatū deſperationis poſſit eſſe ſine infidelitate. Sciendū, q̄ fides & infidelitas pertinēt ad intellectū. Spes & deſperatio ad appetitū. Cōtingit aūt habentē rectā æſtimationē intellectus in vniuerſali circa motū appetitiuū nō recte ſe hēre corrupta eius æſtimatione particulari, ſicut hētur. 3. de aīa, & inde eſt, q̄ aliquis hñs rectam fidē in vniuerſali deficit in mō appetitus circa particularia, corrupta eius æſtimatione particulari per habitū vel paſſionē. Sicut ille qui fornicatur eligendo fornicationem vt ſibi bonum vt nunc corruptam hēt æſtimationem in particulari, cū tñ in eo remaneat vera æſtimatio ſm̄ fidē. ſ. q̄ fornicatio ſit mortale pctm̄. Silr aliquis retinendo in vniuerſali verā æſtimationē fidei, ſ. q̄ verè eſt in eccleſia remiſſio peccatorum, pōt pati motū deſperationis, ſ. q̄ ſibi in tali ſtatu exiſtenti, non ſit de venia conſequenda ſperādum, corrupta eius æſtimatione circa particulare; & per hunc modū pōt eſſe deſperatio ſine infidelitate ſicut & alia peccata mortalia. Circa tertiū ſ. vtrum deſperatio ſit maximū peccatorū oīum. Sciēdū q̄ pctā quæ opponuntur virtutibus theologicis, ſm̄ genus ſuū ſunt oībus peccatis aliis grauiora, quia cū virtutes theologicæ habeant Deū p̄ obiecto, peccata eis oppoſita directe & principaliter important auerſionem a Deo. In quolibet aūt peccato mortali principaliter rō mali & grauitas eſt ex hoc q̄ auertit a Deo. Si. n. poſſet eſſe cōuerſio ad bonū cōmutabile ſine auerſione a Deo quāuis eſſet inordinata nō eſſet peccatū mortale, & ideo illud quod primo & per ſe hēt auerſionem a Deo eſt grauiſſimū inter pctā mortalia. Virtutibus aūt theologicis opponunt infidelitas, deſperatio, & odiū Dei, inter q̄ ſi odiū Dei & infidelitas deſperationi cōparentur, inuenientur ſm̄ ſe quidē. i. ſm̄ rōnē propriæ ſpeciei grauiora. Infidelitas. n. prouenit ex hoc q̄ ipſā Dei veritatē hō non credit. Odiū vero Dei prouenit ex hoc q̄ voluntas hoīs ipſi diuinæ bonitati cōtrariatur. Deſperatio aūt ex hoc q̄ hō non ſe ſperat bonitatē Dei participare, de quo patet q̄ infidelitas & odiū Dei ſunt contrā Deū ſm̄ q̄ in ſe eſt, deſperatio aūt ſm̄ quod eius bonū participatur a nobis. Vnde maius peccatū eſt, ſm̄ ſe loquendo, non credere Dei veritatem vel odire Deū q̄ deſperare conſequi gloriā ab ipſo. Sed ſi comparetur deſperatio ad alia duo peccata ex parte nīa, ſic deſperatio eſt periculoſior, quia per ſpē reuocamur a malo, & introducimur in bona proſequenda. Et ideo ſublata ſpe irrefrenatè homines labuntur in vitia, & a bonis laboribus retrahūtur. Vnde ſuper illud Prouer. 24. Si deſperaueris lapſus in die anguſtiæ minuetur fortitudo tua. dicit glo. Nihil eſt execrabilius deſperatione, quā qui hēt in generalibus huius vitæ laboribus, & qđ peius eſt in fidei certamine, conſtantiā perdit. Et Iſid. in lib. de ſummo bono dicit. Perpetrare flagitiū aliqđ eſt mors aīæ, ſed deſperare eſt deſcendere ad infernū. Vlterius notandū q̄ deſperatio principaliter & ſpecialiter orit ex accidia, pōt tñ aliquo mō oriri ex luxuria, quod declaratur hoc mō. Obiectū. n. ſpei eſt bonū arduū poſſibile, vel per ſe, vel p̄ alium acquiri. Spes ergo de beatitudine obtinenda pōt in aliquo deficere dupliciter. Vno modo, quia non reputat vt bonū arduū. Alio mō quia nō reputat eam vt poſſibilem adipiſci, vel per ſe vel per alium, ad hoc autem q̄ bona ſpiritualia non ſapiunt nobis quaſi bona vel non videantur nobis magna bona præcipue deducimur per hoc quòd affectus noſter eſt infectus amore delectationū corporaliū, inter quas præcipuæ ſūt delectationes venereæ. Nā ex affectu harū delectationū cōtingit, q̄ hō faſtidit bona ſpūalia, & non ſperat ea quaſi bona quædā ardua, & ſm̄ hoc deſperatio cauſatur ex luxuria. Ad hoc aūt q̄ hō bonū arduū non æſtimet vt poſſibile ſibi adipiſci per ſe vel per aliū perducitur ex nimia deiectione, quæ qñ in affectu hoīs dominatur, vr ei q̄ nunq̄ poſſit ad bonū releuari. Et quia accidia eſt triſtitia quædā abiectiua ſpiritus. Ideo per hunc modū deſperatio ex accidia generatur. Nā bonū & arduū ēt ad alias paſſiones pertinent, vñ ſpecialius oritur ex accidia, pōt tñ oriri ex luxuria tōne iam dicta. Circa quartū ſciēdū, q̄ multa ſunt quæ nos dēnt mouere ad deſperationis flagitium deteſtādū. Primo quidē exempla pietatis, & miſericordiæ diuinæ circa pctōres volentes pœnitere, vt Dauid 2. Reg. 12. Manaſſes. 2. Paral. in fine. Math. ſicut patet de vocatione eius. Math. 9. Mariæ Magd. Luc. 7. Latronis Lu. 24. Pauli act. 9. De hac materia nota ſupra de gradibus & effectibus miſericordiæ Dei. Silr infra de pœnitentia. Itē infra de contritione. Similiter de confeſſione. Secūdū eſt miſericordiæ Dei immēſitas, pſalmus. Miſericordiæ eius non eſt numerus. Gen. 33. Minor ſum cunctis miſerationibus tuis. Bern. Maior eſt Dei pietas q̄ quæuis iniquitas. Ecōtra dicebat Chaym Ge. 4. Aug. Deus noſter miſericors eſt paratus ſaluare clemētia, quos non pōt ſaluare iuſtitia. Idē. Quaſi ſcintilla in mari ſic oīa pctā cōparata miſericordiæ Dei. De hac materia ſupra de gradibus miſericordiæ Dei. Tertiū eſt beatæ Mariæ immenſa miſericordia, quæ eſt aduocata nr̃a & ſpes nr̃a. Mater grãæ & miſericordiæ. Eccl. 24. Mater pulchræ dilectionis & timoris & agnitionis & ſanctæ ſpei. In me oīs grã viæ & veritatis, in me oīs ſpes vitæ & virtutis. Quartum qđ ſuadet ſpē & diſſuadet deſperationem ſunt verba ſacra. Pſalmus. Sperent in te oēs qui nouerunt nomen tuū. Sperate in eo oīs congregatio populi. Prouer. 22. ad amicū. Si produxeris gladium nō deſperes, qm̄ eſt regreſſio ad amicum. ſ. Chriſtum. Verba ligni vitæ vel folia ſunt in medicinam deſperantiū. Quintū remediū contra deſperationē ſunt vnguenta manſuetudinis & miſericordiæ Chriſti Cant. 1. Curremus in odorē vnguentorū tuorū. Ibi Bern. Omo pp manſuetudinē & miſericordiā q̄ prædicat & ē in te o bone Ieſu curremus poſt te, ſcientes, q̄ nō ſpernis pauperē, nec horreas peccatorē &c. Nō horruiſti confitentē in cruce latronē, non lachrimantē peccatricē, nō Chananeā ſupplicātē. Idē. Crede mihi ionem Chriſtum caterē cautero non vnguento. Sextū qđ ſuadet ſpē, & eſt remediū contra deſperationem, eſt incarnatio Chriſti. Tit. 2. Apparuit grã Dei ſaluatoris noſtri prouocans ad ſpem. Vñ ſequitur, vt abnegantes impietatē & ſecularia deſideria &c. Septimū remediū contra deſperationē eſt Chriſti paſſio & mors. Treo. 3. Recordare paupertatis meæ & tranſgreſ. meæ, abſinthii & fellis. Memoriæ memor &c. Et poſt. Hæc recolens in corde meo in Deo ſperabo. Ad hoc pertinent quæ habentur ſupra de paſſione dñi. Itē Ber. Peccatum peccaui grande, turbatur conſcientia & non perturbatur, quia vulnerū dñi recordabor, quid tā ad mortē qđ non per Chriſti mortem ſaluetur. Si in me venerit tā potens tā efficax medicamētū, nulla iā poſsū malignitate terreri. Idē. Quid mirū ſi caput noſtrū pro mēbris acceperit curationē quantū in ipſo fuit non habuit huiuſmodi indigentiam, ſed voluit caput vulnerari p̄ membris, vt ea curarentur, ſed nos econtrario cauterium facimus in mēbro ignobiliori pro curatione membri nobilioris, vt cum dolet caput, vulneratur brachiū, dolet renes, in tybia fit cauterū. Econtra aūt nobile caput nrm̄ vulneratur p̄ curatione mēbrorū. Octauū remediū contra deſperationē ſunt Chriſti ſacramenta, vt ſunt baptiſmus præcipue, & pnia, quæ mundant & curant ab oībus infirmitatibus, & inquinamentis ſpūalibus, vt patet Act. 2. Cum prædicaſſet Petrus crucifixoribus dñi Iudeis, & quærerent ab Apoſtolis quid facerent. Petrus ait. Pniam agite & baptizetur vnuſquiſq; veſtrū in remiſſionē peccatorū veſtrorum, & accipietis donū ſpūſſancti, qđ viq; ad tria millia fecerunt. Alios dr̄ Sap. 2. Excæcauit eos malitia eorū & neſcierunt ſacramenta Dei, neq; mercedē ſperauerunt iuſtitiæ, nec iudicauerunt honorē aīarum ſanctarū. Nonū remediū eſt liberalitas dñi, quæ dat pœnitentibus & petentibus veniā, in ſignū huius ſe vel donū ſpūſſancti. Vñ accipietis donū ſpūſſancti. Act. 2. Aug. Summa liberalitas dñi dat donū equale ſibi. Quod probat dñs Luc. 11. Petite & accipietis. Et poſt. Pater noſter cœleſtis dabit ſpm̄ bonū petentibus ſe. Itē nō ſolū reſtituit ablata per pctm̄, ſed auget grãm & cōfert maiora. ſicut dr̄ Ezech. 36. Habitare vos faciam ſicut a principio, boniſq; donabo maioribus q̄ habuiſtis ab initio. Ecc. 20. Eſt qui multa redimat modico pretio & reſtituat ea in ſeptuplū. Decimū remediū ſūt diuerſa diuinæ bonitatis experimenta, quæ experti ſunt ſperātes de miſericordia Dei, quibus multa beneficia virtute ſpei p̄ſtat, quæ ſunt multa. Primum eſt quia eos inhabitat, & lætificat quaſi ſenſibiliter, & confortat. Pſalmus. Lętentur oēs qui ſperāt in te in æternū, exultabunt & habitabis in eis. Itē ſperent in te oēs q̄ nouerunt nomen tuū. Spes eſt quæ confortat. Apoſtolus. Spe gaudentes. Ideo dicit dñs Math. 5. Gaudete & exultate, quia merces vr̃a copioſa eſt in cœlis. Luc. 10. Gaudete & exultate quia nomina vr̃a ſcripta ſunt in cœlis. Hiere. 31. Quieſcat vox tua a ploratu, & oculi tui a lachrymis, quia merces eſt operi tuo. Secundo ſpes adiuuat. Pſalmus. Adiutor in opportunitatibus

tatibus

tatibus in tribulatione, ſperent in te qui nouerũt nomen tuũ &c. Itẽ ſperate in eo oĩs cõgregatio populi &c. Siĉ In ipſo ſperauit cor meũ, & adiutus ſum. Pſalmus. Reuela dño viã tuã, & ſpera ĩ eo, & ipſe faciet. Ecc 2. Reſpicite filii nationes hoĩum & ſcitote q̃m nullus ſperauit in dño, & confuſus eſt, permanſit in mandatis eius & derelictus eſt, aut inuocauit Deũ & deſpexit illum. Tertio miſericordiam præſtat. Pſalmus. Sperantẽ in dño miſericordia circũdabit. Eccl. 2. Sperate ĩ dño, & veniet vobis miſericordia in oblectatione. Quarto firmat contra aduerſa vt anchora nauẽ, arma militem. 1. Theſ. 4. Galea eſt ſpes ſalutis. Heb. 6 Confugiamus ad propoſitã ſpẽ, quã ſicut anchorã habemus aĩæ tutã & firmã. Similis eſt cuidã piſci de quo habetur in hiſtoria transmar. qui vocatur Echinus, q̃ cũ ſit vix quantitatis vnius pedis, q̃n naui coniunctus adheret, contra procellas reddit eã ſtabilẽ. Quinto liberat & ſaluat. Pſalmus. In te dñe ſpera. &c. Siĉ In te ſperauerũt pr̃es noſtri &c. Ad te clamauerunt & ſalui facti ſunt. Prouer. 28. Qui ſperat in dño ſaluabitur. Sexto beatificat. Pſalmus. Beatus vir qui ſperat in eo. Itẽ. Beati oẽs qui confidunt in dño. Prouer. 16. Qui ſperat in dño beatus eſt. Septimo fouet & conſeruat. Pſalmus. Oculi oĩum in te ſperãt dñe, & tu das eſcã illorũ in tpe opportuno. Itẽ. Oculi dñi ſuper metuẽtes eũ, & in eis qui ſperãt ſuper miſericordia eius, vt eruat a morte aĩas eorũ & alat eos in fame. Vndecimũ qđ ſuadet ſpẽ & diſſuadet deſperationẽ, eſt gaudiũ & meritum cœleſtium, gaudet. n. Deus & Angeli, & Sancti de peccatorũ conuerſione & reuerſione ad pacẽ Dei, ſicut dicit, & probat dñs Luc. 15. Magnũ gaudium eſt Deo & Angelis eius, ſuper vno pctõre pniam agẽte. Et hoc probat per exẽplũ ouis reductæ: drachmæ repertæ, filii prodigi redeuntis, cũ gaudio recepti. De materia ſatis habetur ſupra de gradibus miſericordię Dei. In perſona ſctõrum dĩ Ro 5. Gloriamur in ſpe glorię filiorum Dei. Cõſideratio meritorũ filii Dei, & ſctõrum maximũ eſt remediũ contra deſperationẽ, qui ſi compaterentur hoĩbus & orarent pro pctõribus, cũ eſſent hic cũ eis, vt dicit Bern. multo fortius eũ ante faciẽ Dei ſui conſiſtunt, i. fontẽ pietatis & miſericordiæ. Illa. n. beata patria charitatẽ eorũ non immutauit ſed augmentauit. Eccl. 44. Iſti ſunt viri miſericordiæ, quorũ pietates non defuerunt. Iob. 4. Voca ſi eſt qui tibi rñdeat, & ad aliquẽ ſctõrum cõuertere. Maxime aũt ad ſpẽ prouocat meritũ Chriſti & paſſio. Vtinã appenderentur pctã mea, quibus irã merui, & calamitas q̃ patior in ſtatera &c. In vita bti Bern. Claræuallis legitur, q̃ cũ viſum eſſet ei q̃ raptus in ſpũ eſſet ante ſummum iudicẽ, & diabolus eum de multis accuſaret, quærenti diabolo vñ crederet hr̃e regnum æternum. rñdit. Scio q̃ merita mea ad hoc non ſufficiunt, ſed dñs meus Ieſus Chriſtus eſt cõſubſtantialis Dei filius, cui cõpetit iure hæreditatio. Itẽ cõpetit ei iure emptionis, quia emit illud ſanguine ſuo altero iure ſibi contentus, altero iure de miſericordia ſua illud mihi donat. Quod audiens diabolus confuſus receſſit. Duodecimum qđ diſſuadet deſperationẽ eſt multiplex nocumentũ qđ facit deſperatio. Primum eſt, quia deſperatio eſt periculoſa infirmitas, ſpernens omnem conſolationem, refectionem, & remedium. Contemnit etiam deſperans ſeipſum excutere a faucibus draconis infernalis. Cotemnit etiam erigere ſe a profundo vitiorum, & inuocare Dei adiutoriũ. Pſalmus. Oẽm eſcã abominata eſt aĩa eorũ, & appro. vſq; ad port. mor. 2. Reg. 2. An ignoras q̃ periculoſa ſit deſperatio. Hiere. 15. factus eſt dolor meus perpetuꝰ, & plaga deſperabilis renuit curari. Et 30. Inſanabilis eſt fractura tua & peſſima plaga tua. Prouer. 18. Impius cũ in profundũ venerit pctõrũ, cõtemnit & ſequitur eũ opprobriũ & ignominia. Econtra ſpes clamat ad ſummũ medicũ ſperans eius adiutoriũ. Mich 7. Ego aũt ad dñm aſpiciã & expectabo Deũ ſaluatorẽ meũ. Et. Pſalmus. De profundis clamaui ad te dñe. Secundũ nocumentũ eſt, quia deſperatio facit hoĩem excordẽ & infirmũ quaſi mortuũ in tenebris pro pctĩs. Pſalmus Sicut vulnerati dormientes in ſepulchris &c. Epiſtola Hiere. Sũt ſicut mortui proiecti in tenebris. Iob. 15. Non credit q̃ reuerti poſſit de tenebris ad lucẽ, cir cũſpectans vndiq; gladiũ diuinæ vltionis. Et poſt. Non credat fruſtra errore deceptus, q̃ aliquo pretio redimendus ſit. Econtra ſpes facit hoĩem fortẽ, & magnanimum. Iſa. 40. Qui ſperant in dño mutabunt fortitudinẽ. Pſalmus. In dño ſperãs non infirmabor. Tertiũ nocumentũ eſt, quia deſperatio facit hoĩem exoſum & diſplicere Deo, q̃a tractat eiꝰ bonitatẽ & miſericordiã. Sicut Chaym qui dicebat. Maior eſt iniquitas mea q̃ vt veniã merear. Gen. 4. Hier. ſuper. Pſalmo. 104. dicit q̃ Iudas plus peccauit, q̃a ſe ſuſpẽdit deſpãs & magis Deũ offendit, q̃ q̃a eũ tradidit. Ecõtra ſpes facit Deo placẽtẽ. Vnde. Pſalm. Beneplacitũ eſt dño ſuper metuẽtes eũ, & in eis q̃ ſperãt ſuper miſericordia. Quartũ quia deſperans eſt ſordidus oĩ vitio expoſitus. Eph. 4. Propter cęcitatẽ cordis ipſorũ deſperãtes ſemetipſos tradiderunt impudicitiæ in operationẽ oĩs ĩmunditiæ in auaritiã. Ecõtra ſpes impetrat abſolutionẽ remiſſionis. Heb. 10. Abluti aqua mũda teneamus ſpei nrę cõfeſſionẽ. Pſalmus. Saluauit eos, quia ſperauerunt in eo. Quintum eſt quia deſperatio aliq̃n ducit hoĩem ad occiſionẽ ſui. Vt dĩ Iob. 7. Deſperaui nequaq̃ vltra viuã. Et 10. Tędet aĩam meã vitæ meæ. Vt Achitophel qui diſpoſita domo ſua ſuſpẽdio ſuſpẽſꝰ interiit. 2. Re. 17. Et Math. 27. Iudas qui abiens laqueo ſe ſuſpendit. Et vt Herodes Aſchalonita, qui voluit ſe occidere. Et Pylatus & Nero deſperantes, qui manu propria ſeſe occiderunt. Spes adducit ad vitã glorię, ꝓlongat vitã naturæ. Pſalmꝰ. Sperẽt in te oẽs q̃ nouerũt nomẽ tuũ &c. Sap. 3 Spes illorũ ĩmortalitate plena ẽ. Sextũ eſt, q̃a deſpatio euellit hoĩem ab oĩ bono ſpũali & æterno. Pſalmus. Deus deſtruet te & euellet te de tabernaculo tuo & radicẽ tuã de terra viuentium. Iob. 19. Quaſi auulſæ arbori abſtulit a me ſpem meã. Econtra ſpes plantat & ſolidat & viuificat in bono Hiere. 17. Benedictus q̃ confidit in dño, & erit dñs fiducia ipſius, & erit tanq̃ lignũ qđ tranſplantatum eſt iuxta ꝑterfluentes aquas ad humorem nutrit radices ſuas &c Et poſt. Nec aliq̃n deſinet facere fructũ. Iob. 3. Etiã ſi occiderit me ſperabo in eum. Et 14. Lignũ hẽt ſpẽ qđ ſi ꝑciſum fuerit rurſum vireſcit, & rami eius pullulant. Septimum nocumẽtum eſt, q̃ deſperatio in infernum impellit, Pſalmus. Aſcendunt vſq; ad cœlos ꝓſumendo, & deſcẽdunt vſq; ad abyſſos deſpando. Iob. 17. In profundiſſimũ abyſſi deſcendent oĩa mea Econtra ſpes eleuat vſq; in æternũ. Pſalmus Lætentur oẽs q̃ ſperant in te in æternum exultabunt. &c. Sap. 3. Spes illorum ĩmortalitate plena eſt. Iſa. 27. Sperastis in domino in ſæculis æternis.

LIBRI III. PARS VII.

De auaritia. *Diſt. I.*

CONSEQVENTER conſiderãdũ eſt de quinto vitio capitali qđ eſt auaritia. Et primo dicẽdum de auaritia. Secũdo de prodigalitate. De auaritia vero primo dicẽdum eſt in generali. Secũdo ſpeciali. De auaritia in gñali conſideranda ſunt. 5. Primo videndũ eſt quid ſit, & vñ dicat̃, & vtrũ ſit pctm̃. Secundo vtrum ſp ſit pctm̃ mortale. Tertio vtrũ ſit pctm̃ carnale vel ſpirituale. Quarto de filiabus eius. Quinto q̃ mouere dẽt ad hoc vitium deteſtandũ. Circa pimũ ſciendũ q̃ auaritia ſcđm Tulliũ eſt immoderatus amor habendi, vel immoderatus amor pecunię. Itẽ ſcđm Alchuinum. Auaritia eſt nimia acquirendi, habendi, retinendiq; cupiditas Dĩ aũt auaritia quaſi auiditas auri, & auarꝰ quaſi auri auidus. Vel dĩ auaritia ab aueo aues, qđ eſt cupio cupis, vñ dĩ auaritia quaſi auiditas æris. Ex his patet vtrum auaritia ſit pctm̃. In quibuſcunq; .n. bonum conſiſtit in debita menſura, neceſſe eſt q̃ per exceſſũ vel diminutionẽ illius menſuræ malũ pueniat. In oĩbus aũt q̃ ſunt pp̃ finẽ bonũ cõſiſtit in quadã menſura. Nã ea q̃ ſunt ad finẽ neceſſe eſt cõmenſurari fini, ſicut medicina ſanitati. Sicut patet ꝑ philoſ. in 1. Polit. Bona aũt exteriora hñt rõnẽ vtiliũ ad finẽ. Vñ neceſſe eſt q̃ bonũ hoĩs circa ea conſiſtat in quadã menſure, dũ. ſ. hõ ſcđm aliquã mẽſurã q̃rit hr̃e diuitias exteriores, ꝓut sũt neceſſariæ ad vitã eius, ſcđm ſuã cõditionẽ. Ideo ĩ exceſſu hmõi menſurę conſiſtit pctm̃, d̃ı. ſ. aliquis ſupra debitũ modũ vult eas vel acquirere vel retinere, qđ ptinet ad rõnẽ auaritię, q̃ diffinit̃ eſſe ĩmoderatus amor habendi, vñ patet, q̃ auaritia eſt pctm̃. Sciendũ aũt q̃ auaritia põt importare ĩmoderantiam circa res exteriores dupliciter. Vno mõ immediate q̃tum ad acceptionẽ vel conſeruationẽ ipſarũ, vt. ſ. hõ plus debito eas acq̃rat vel conſeruet, & ſcđm hoc eſt directè pctm̃ in ꝓximũ, q̃a in exterioribus diuitiis nõ põt vnus hõ ſuꝑabũdare niſi alter deficiat, quia bona tpalia nõ pñt ſimul poſſideri a multis. Alio mõ põt importare immoderãtiã circa interiores affectiones, quas q̃s ad diuitias hẽt, puta q̃ ĩmoderatè aliquis diuitias amet aut deſideret, aut delectet̃ in eis, & ſic auaritia eſt pctm̃ hoĩs in ſeipſum, q̃a p hoc deordinat̃ eius affectus, licẽt non deordinet̃ corpus, ſicut p vitia carnalia. Ex conſequenti aũt eſt pctm̃ in Deũ ſicut & oĩa pctã mortalia, inq̃tum hõ pp̃ bonũ tpale contẽnit ęterna. Itẽ ſciendũ q̃ auaritia ſcđm ꝓpriã rõnẽ hẽt obiectũ ſpeciale, alia. n. eſt rõ boni vtilis, & alia boni delectabilis. Diuitiæ aũt ſcđm ſe hñt rõnẽ vtilis, appetũtur. n. inq̃tũ in hoĩs vſũ cadũt, & iõ ſcđm hanc conſiderationẽ eius propriã, auaritia eſt ſpeciale pctm̃ inq̃tum. ſ. auaritia dĩ immoderatus appetitus habendi poſſeſſiones, q̃ nõ e æris vel pecuniæ deſignatur. Verum quia verbum habendi ſcđm primã impoſitionẽ ad poſſeſſiones pertinere

nere vť, quarum totaliter ſumus dñi, & inde ad multa alia deriuať. Sicut dť hõ hẽre ſanitatẽ, vxorem, veſtimentũ, & alia hmõi, ſicut dť in p̃dicamentis, per conſequens ẽt nomen auaritiæ ampliatum eſt ad oẽm inordinatum appetitũ habendi quamcũq; rem. Sicut dicit Greg. in quadã Homil. ꝙ auaritia eſt non ſolũ pecuniæ, ſed ẽt ſciæ, & altitudinis, cũ ſupra modum ſublimitas ambitur. Aug. in lib. de libe. arbi. Auaritia quæ Græcè Phylargiria dť, non in ſolo argento ſed in oĩbus rebus q̃ inordinatè appetunť intelligenda eſt. Item ſciendũ, ꝙ auaritia importat immoderantiã quandã circa diuitias dupliciter. Vno mõ immediatè circa ipſam acceptionem, & conſeruationẽ diuitiarũ, in quantum .ſ. aliquis inquirit pecuniam vltra debitum aliena ſuſcipiendo vel retinendo, & ſic opponiť iuſtitiæ, & hoc mõ accipiť auaritia Ezech. 22. vbi dť. Principes eius in medio eius, quaſi lupi rapientes p̃dam ad effundendum ſanguinem, & auarè lucra ſectando. Alio mõ importat immoderantiã circa interiores affectiones diuitiarũ: puta cũ quis nimis amat, vel deſiderat diuitias aut nimis delectať in eis, ẽt ſi non velit rapere aliena, & hoc mõ auaritia opponiť liberalitati, q̃ moderať hmõi affectiones, vt dictũ eſt, & ſic accipiť auaritia 2. Corin. 9. Præparant repromiſſã bñdictionẽ hanc eſſe ſic quaſi bñdictionẽ non quaſi auaritiam. Glo. vt .ſ. doleant pro dato, & parũ ſit qđ dať. Circa ſcđm .ſ. vtrum auaritia ſemper ſit pctm̃ mortale, dicendũ, ꝙ auaritia dť dupliciter. Vno mõ ſcđm ꝙ opponiť iuſtitiæ, & ſic ex gñe ſuo eſt pctm̃ mortale, & ſic ad auaritiã pertinet, ꝙ aliquis iniuſtè capiat, vel retineat res alienas, qđ pertinet ad rapinã, & furtũ, q̃ ſunt pctã mortalia, vt inf. diceť. In hoc tñ auaritiæ gñe contingit eſſe veniale pctm̃ pp imperfectionẽ actus, vt diceť ibidẽ. Alio mõ pōt accipi auaritia ſcđm ꝙ opponiť liberalitati, & ſcđm hoc importat inordinatũ amorẽ diuitiarum. Si ergo in tm̃ amor diuitiarũ creſcat, ꝙ p̃feratur charitati, vt ſi pp diuitiarũ amorem aliq̃s nõ vereať facere contra amorem Dei, & p̃ximi, ſic auaritia erit pctm̃ mortale. Si aũt inordinatio amoris inf. hoc ſiſtat, vt .ſ. hõ q̃uis ſuperfluè diuitias amet, non tñ p̃fert earũ amorem amori diuino, vt .ſ. pp diuitias non velit aliq̃d facere cõtra Deũ, vel p̃ximũ, ſic auaritia eſt pctm̃ veniale. Vñ ſuper illud. 1. Corin. 3. Si q̃s ſuperædificat ſuper hoc fundm̃, lignũ, fœnũ, ſtipulam, &c. dicit Gl. ꝙ lignũ, fœnũ, & ſtipulã ædificat ille q̃ cogitat q̃ mundi ſunt, q̃mo placeat mundo, qđ ptinet ad pctm̃ auaritiæ: ſed iſte non peccat mortaliter, ſed venialiter. De eo namq; dť, hic tñ ſaluus erit, ſic tñ quaſi p̃ ignẽ. Circa tertiũ vtrum auaritia ſit pctm̃ carnale, vel ſpũale dicendũ, ꝙ ſpũale pctm̃ eſt. Qđ declarať ſic. Pctã nempe in affectione conſiſtunt, oẽs aũt affectiones aĩæ ſiue paſſiones terminanť ad delectationes, & triſtitias, vt patet per Phil. in 2. Eth. Delectationum aũt q̃dam ſunt carnales q̃dam ſpũales. Carnales q̃dem delectationes dñr, q̃ in ſenſu carnis complenť, ſicut delectationes ciborũ, & venereorũ. Delectationes vero ſpũales, q̃ complentur in ſola animæ apprehenſione. Illa vero pctã dñr carnalia, q̃ perficiuntur in carnalibus delectationib. Illa vero dñr ſpũalia, quæ perficiuntur in ſpũalibus delectationib. abſque carnali delectatione, & hmõi eſt auaritia. Delectatur. n. auarus in hoc ꝙ conſiderat ſe poſſeſſorem diuitiarum, & ideo auaritia eſt pctm̃ ſpũale. Sciendum. n. ꝙ quia auaritia eſt circa obiectum corporale, tñ in eo ꝙ non q̃rit delectationem corporalem, ſed ſolum animalem, prout .ſ. hõ delectatur in hoc ꝙ diuitias poſſideat, & ideo non eſt pctm̃ carnale: tñc tñ obiecti medium eſt inter pctã purè ſpũalia, q̃ q̃runt delectationem ſpũalem circa obiecta ſpũalia, ſicut ſuperbia eſt circa excellentiam, & vitia purè carnalia, quæ quærunt delectationem purè corporalem circa obiectum corporale. Circa quartum .ſ. de filiab auaritiæ. Sciendum ꝙ Greg. 31. Mor. aſſignat proditionem, fraudem, fallaciam, periurium, inquietudinem, violentiam, & contra miſericordiam, obdurationem cordis. Quarum numerus ſic apparet. Nam filiæ auaritiæ dñr vitia quæ ex ipſa oriuntur, & præcipuè ſcđm appetitum finis. Quia vero auaritia eſt ſuperfluus amor habendi diuitias, iõ in duobus excedit. Primo. n. ſuperabũdat in retinendo, & ex hac parte oritur ex auaritia, Obduratio contra miſericordiam, quia .ſ. cor eius per miſericordiam non emollitur, vt de diuitijs ſubueniat miſeris. Secundo ad auaritiam pertinet ſuperabundare in accipiendo, & ſcđm hoc auaritia pōt conſiderari dupliciter. Vno mõ ſcđm ꝙ eſt in affectu, & ſic ex auaritia oritur inquietudo, in quãtum ingerit hõi ſollicitudinem, & curas ſuperfluas. Auarus. n. non implebitur pecunia, vt dť Eccleſ. 5. Alio mõ poteſt conſiderari in effectu, & ſic in acquirẽdo aliena vtitur aliqñ vi, qđ pertinet ad violentiã, qñque aũt dolo, qui quidem ſi fiat in verbo erit fallacia quantum ad ſimplex verbum: periurium aũt, ſi addatur cõfirmatio iuri. Si aũt dolus committatur in opere, ſic quantum ad res erit fraus, quantum ad perſonas proditio, vt patet de Iuda qui ex auaritia prodidit Chriſtum. Nec mireris ſi iſtę ponuntur eſſe filiæ auaritiæ, cum tñ proditio, fraus, & fallacia opponuntur prudentię, periurium religioni, inquietudo ſpei, vel charitati, quæ quieſcit in amato. Violentia opponitur iuſtitiæ. Obduratio cordis miæ: & ſic hæc oĩa non vñr ad auaritiam pertinere. Sed ſciendum eſt, ꝙ non oportet filias alicuius vitij capitalis ad idem genus pertinere, quia ad finem vnius vitij pñt ordinari pctã alterius gñis. Aliud eſt. n. aliqđ vitium habere filias, & habere ſpecies. Item nota ꝙ Iſid. ponit. 9. filias auaritiæ, quæ ſunt mendacium, fraus, furtum, periurium, turpis lucri appetitus, falſa teſtimonia, violẽtię, inhumanitas, & rapacitas. Sed iſtæ nouem reducuntur ad prædictas. Nam mendacium, & falſum teſtimonium cõtinentur ſub fallacia; falſum enim teſtimonium eſt quędam ſpecificatio mendacij. Sicut furtum eſt quædam ſpecificatio fraudis. Vnde ſub fraude continetur. Appetitus autem turpis lucri pertinet ad inquietudinem Rapacitas autem pertinet ad violentiam, cum ſit ſpecies eius. Inhumanitas autem eſt idem quod obduratio contra miſericordiam.

De deteſtatione auaritiæ. Diſt. II.

Circa quintum ſciendum, ꝙ multa nobis ſuadent, & euidenter oſtdunt pctm̃ auaritiæ ſummopere fugiendũ. Primo quidem hoc oſtdit naturæ conditio. Secundo exemplorum inſtructio Tertio mortis meditatio. Quarto damnorum incurſio. Primo inquam hoc oſtdit naturæ conditio duob. modis. Vno modo terrenis cœleſtia, & tpalibus ſpũalia p̃ponenda. Sicut patet, ꝙ natura ſupponit terram omnibus elementis, & eam dedit conculcandam: ſed auaritia terrena cęleſtibus, & tpalia ſpiritualibus anteponit. Diuinas ſupponendas, & calcandas notat hoc ꝙ primitiui fideles ad pedes Apſtorum diuitias proijciebãt. Act. 4. de Ioſeph Cyprio, in fine c. Ibi gl. Calcandum eſſe docet natura ꝙ pedibus ſubditur Apſtorum Aĩa rõnalis ſedes Dei eſt, terra ſcabellum pedum eius. Mirum ꝙ hoc cœlum, qđ eſt materialiter dignius terræ ſupponit auaritia, de quo cęlo vt dicit Ber. Non ſolum dixit, vt faceret, ſed pugnauit, vt acquireret, occubuit, vt redimeret. Natura greſſibilium, quæ terram calcat, volatilium, quæ a terra ſe eleuat, vegetabilium, ſeminum, plantarum, & arborum, quæ intruſa in terra ab ea egrediuntur, & ſurſum eriguntur, & extenduntur, germinant, frondent, florent, fructificant, & ramos dilatant. Natura humana, quam natura erexit ad ſydera. Alio modo hoc oſtdit naturalis conditio ex nobilitate ſuæ cõicationis: naturaliter. n. ſuperiores creaturæ bonitatem cõicant inferioribus. Sicut ſol lucem ſuam cõicat lunæ, & ſtellis, & ſol, luna, & ſtellæ lucem ſuam, & virtutem cõicant iſtis inferioribus. Ignis claritatem ſuam, & calorem, & aer lumen a ſole receptum, & lucerna ſplendorem circunquaque diffundũt. Vnde dñs Matth. 5. Nemo accendit lucernam, & ponit ſub modio, ſed ſuper candelabrum, vt luceat oĩbus qui in domo ſunt. Fons nobilis quo plus hauritur, tanto melior, & ſapidior efficiť eius aqua. Pythagoras. Ex vna face ſi plura lumina ſuccenderis, nullum damnum principali materiæ generabis, quæ facultatẽ accipit plus lucendi, quoties cauſas inuenit plus pręſtandi. Sic & ſcĩa quanto plus fuerit diſtributa, tanto maius recipit incrementum. Eſt. n. ſcientia nobilis aĩæ poſſeſſio, quæ diſtributa per partes ſuſcipit incrementum, & auarum dedignata poſſeſſorem ſi non diſtribuitur elabitur: hæc igitur antedicta ſua cõicabilitate, & liberabilitate deteſtantur auaritiam, quia bona quæ poſſidet non cõicat ſed retinendo congregat, & coartat. Aug. Oĩs res quæ cum datur non minuitur, ſed augetur, ſi non datur cũ hẽ nondum hť, q̃mo habenda eſt. Scđo pctm̃ auaritiæ deteſtandum oſtdit exemplorum inſtructio, hoc Chriſtus verbis, & exemplis docuit, & monuit eſſe vitandum. Luc. 12. Videte, & cauete vobis ab omni auaritia Matthæi. 10. Nolite poſſidere aurum, neq; argentum, neq; pecuniam, &c. Qui cum eſſet dñs omnium, & a Deo conſtitutus hæres vniuerſorum, voluit paupertatem extremam, & mendicitatem aſſumere, adeo vt aquã cuius cõis eſt vſus, mendicaret. Ioh. 4. & non hẽret vbi caput reclinaret. Matth. 10. Qđ & ſui fecerunt, & docuerunt facere diſcipuli verbis pariter, & exemplis, ſicut ab ipſo fuerunt edocti. Vnde oĩa arbitrati ſunt vt ſtercora. Phil. 3. Et Matth. 19 Ecce nos reliquimus oĩa, &c. Dñs ẽt præcepit Moyſi, vt eligeret viros potentes, & timentes Deum, & qui odirẽt auaritiam. Exo. 18. Item hoc idem docet ſapientia Philoſophorum, ait. n. Plato. Nõ eſt dignus Deo, qui opes non contempſerit. Ideo Philoſophi, vt ſapientiam acquirerẽt, cuius melior eſt acquiſitio negociatione auri, & argẽti, diuitias. & occupationes terrenas contẽpſerunt, vt ſapientiæ liberius vacarẽt. Vt patet in Bragmannis, qui fuerũt nudi ſapientes vtentes gramine pro lecto, ſiluis pro tecto herbis, & radicib pro alimento, aqua fluminis pro ſitis medicamẽto. Itẽ Hier. de quodam Philoſopho refert, ꝙ cum ad Philoſophandum proficiſceretur Athenas, magnum põdus auri ſecum ferens, conſiderãs, ꝙ non poſſet ſimul poſſidere aurum, & virtutes, illud a ſe proiecit dicens. O diuitiæ abite p̃cul a nobis. Aliud exemplũ, de Dyoge-

ne,q in dolio degens locupletem ducebat paupertatẽ, ad quem quidam aulicus cũ mundaret olera ſua accedens ait. Tu cũ ſapiens Philo. ſis, ſi mihi credidiſſes, & regib. ſeruire voluiſſes nõ olera tua lauares, ſed in aula ſimus princeps meeũ maneres. Cui rñdens ait. Et ſi mihi credidiſſes, & paupertate mediocriter vti voluiſſes, non oporteret te regib. adulando mentiri. Hic ẽt cum vidiſſet quendã cũ manib. haurientẽ aquã, & bibere ad fontem ait. Neſciebã naturã dediſſe mihi cyphũ, & paruulũ vas cũ quo aquã bibere ſolebat ad lapidẽ fregit. Tertiũ qđ diſſuadet auaritiã eſt mortis meditatio, q̃ ſubito oia auſert. Luc. 12. Ponit̃ exemplũ de diuite, qui dicebat. Aĩa mea multa bona hẽs, &c. Cui rñdit dñs. Stulte hac nocte aĩam tuã repetent a te, nullas tibi dantes inducias, & q̃ congregaſti cuius erũt. Prou. 11. Nil proderũt diuitiæ in die vltionis, &c. Poeta. Defunctũq; leues nõ comitantur opes. Eccleſ. 41. O mors, q̃ amara eſt memoria tua hoĩ iniuſto pacẽ habẽti in ſubſtãtijs ſuis. Bern. Mundus inexorabilem conſtituit inimicũ. ſ. mortẽ, q de oĩb. rebus nihil aſportari permittit, ſed pctĩn, nihil eſt qđ nulla mortis anguſtia poterit retineri. Aug. Auaritiæ morb. nunq̃ melius cõpeſcit̃, q̃ cũ dies mortis meditat̃. Hiero. Facile contẽnit oĩa qui ſe ſemper cogitat moriturũ. Itẽ Hiero. Si hẽas ſapientiã Salomonis, & pulchritudinẽ Abſalonis, ſi fortitudinẽ Sanſonis, longæuitatẽ Enoch, diuitias Creſi, p̃tatem Octauiani, Fœcunditatẽ in ſobole Gedeonis, agilitatẽ Azaelis, ſtrenuitatẽ Lelij, ſucceſſum Alexandri, delitias Aſſueri, gr̃am Titi, quid tibi ꝓdeſt ſi caro deť vermib. aĩa Dæmonibus cũ diuite Epulone in æternũ crucianda, & cõcremanda? Diuitiæ ẽt relinquunť crudelib. ſucceſſorib. Ad hoc multa hñr exẽpla ſupra de morte. Nota, ꝙ in morte, oĩa vt ſomniũ euaneſcunt. Pſ. Dormierũt ſomnũ ſu. &c. Quarto deteſtandã oñdunt auaritiã damnorũ occaſio, vel incurſio. Innumerabilia namq; mala oriunť ex auaritia, quæ cã breuitatis pñt ſub iſtis quatuor comprehendi, q̃ ſunt. Infirmitas abſcindenda. Fatuitas irridenda. Iniquitas deteſtanda. Calamitas formidanda. Primo qdem ex auaritia naſcitur, vel potius ipſa eſt infirmitas valde grauis, & periculoſa, multas condõnes, & circũſtantias malas hñs. Eccleſ. 5. Eſt infirmitas peſſima, quã vidi ſub ſole diuitiæ congregatæ in malũ dñi ſui. Periculoſa quidem eſt, quia ducit in multa pericula, ſicut periclitantes in mari uehementer adhærẽt his quæ pñt apprehendere, ſic auari amore fortiſſimo tpalib. adhęrentes pereũt cum eis. Eccleſ. Qui amat periculũ peribit in illo. Auari ẽt ſunt in p̃ſenti in periculis fluminũ, latronũ, ex gñe ex gente, &cæ. vt dr̃. 2. Corin. 11. quia per ignem, & aquam, & fures, & alia multa periclitant̃ iſti cũ ipſis rebus, & pertinent oĩa iſta. Seneca. Videt pauperem, & ſuſpicat̃ furem, videt diuitem, & ſuſpicatur prædonem, &c. Poeta. Impiger extremos currit mercator ad Indos. Per mare pauperiem fugiens per ſaxa per ignes. In vitis pa. Sicut nemo põt nocere ei, qui iuxta Imperatorem eſt, ſic nec Diabolus aĩam q̃ appropinquat Deo, cuius aũt ſenſus huc atq; illuc diuerſus eſt, & vertit̃ facillimè, aĩam illius inimicus in diuerſas paſſiones inducit. Item periculoſa eſt: quia multi hac laborant, qui neſciunt, iõ remediũ non q̃runt. Seneca. Initium ſalutis eſt notitia peccatiquia qui ſe peccare ignorat, corrigi non vult. Seneca. Nemo ſe auarũ intelligit, nemo cupidum, iõ ad ſanitatem difficilè peruenimus, quia nos ægrotare neſcimus. Item periculoſa, quia multos inuoluit, omnes videlicet hr̃des, & ſucceſſores ad quos hmõi diuitiæ deuoluuntur. Itẽ periculoſa, quia proceſſu tpis non minuitur ſed augetur. Seneca. Auaritia mõſtro ſimilis eſt, q̃ in ſenibus iuueneſcit. Itẽ hæc infirmitas non ſolũ eſt periculoſa: ſed ẽt valde grauis multiplici rõne. Primo, quia reddit hoĩem grauem nimis ad bõ agendũ, vel grauem. i. ponderoſum ad ſe ſurſum erigendũ, & ecce eſtia iudicandũ. Pſ. Filij hoĩum vſquequo graui corde. Abac. 2. Iniquitas ſuper taleotum plũbi. Cum. n. tpalia ſint terrena, & iõ ponderoſa, non eſt mirũ ſi reddunt hoĩem ponderoſum. Abac. 2. Væ qui congregat non ſua. Vſquequo. & aggrauat contra ſe denſum lutũ. Hoc eſt primum ſignũ infirmitatis, qñ hõ ſe ſentit plus debito ponderoſum. Adeo aũt reddit hoĩem grauem, ꝙ ſui ponderis grauitate ipſum ad inferiora deflectit, & quem Deus creauit erectum ad ſydera ipſum ad modũ beſtiæ incuruat ad infima, vt nihil velit cogitare, diligere, loqui, vel ſapere niſi terrena. Seneca. Cætera aĩalia Deꝰ proiecit ad paſtum, hoĩem erexit ad ſydera. Ouidius. Pronaque cum ſpectent aĩalia cætera terram. Os homini ſublime dedit. Iſa. 51. Dixerunt aĩæ tuæ, incuruare, vt tranſeamus, poſuiſti, vt terram corpus tuum, quaſi viam tranſeuntib. ſ. adhærendo terrenis. Glo. Niſi te incuruaueris Diabolus ſuper te p̃tatem nõ habebit. Diabolus facit de hoĩe ſicut lupus de puero, quem nutrit in ſpelunca, qui cum ſcđm naturam conditionis humanæ vult ſe erigere ſuper pedes ſuos, ſurſum ad ſydera, lupus nutritor eiꝰ cauda percutit eũ in capite, vt ad terram more beſtiali ſe ꝓſternat. Pſalm. Oculos ſuos ſtatuerunt declinare in terram. Eccleſiaſtici. 10. Proiecit in terram intima ſua, cordis. i. amoris, & affectionis ſuæ, qa vbi eſt Theſaurus tuus, ibi eſt & cor tuũ. Sic igit̃ patet, ꝙ auaritia eſt infirmitatũ grauis, q̃ reddit hoĩem grauem, ideſt ſummopere incuruat eũ ad infima. Item dr̃ infirmitas grauis, qa difficilis ad curandũ, qa quanto medicamentũ maius apponit̃, tanto magis infirmitas augmentat̃, quia quo plus addunt̃ diuitiæ tpales cordi cupido, eo magis cupiditas adauget̃. Sicut quanto plura ligna igni apponunt̃, tanto in maiorẽ flammam erigitur. Poeta. Creſcit amor nummi quantum ipſa pecunia creſcit. Item grauis eſt eius curatio, qa materia nimis adhæret ſubiecto, ſicut quanto materia morbi fortius adhęret membris vitalibus, tanto difficilior eſt curatio morbi. Tpales autem diuitię nimis vehementer adhærent cordi auaro, & ideo vix ab eo poſſunt auelli. Sicut qui periclitantur in mari, vel aquis currentibus, quicquid apprehenderint, ita fortiter tenent ꝙ non pñt eis auferri, vnde auari vix redeunt ad pniam, Eccleſiaſtici. Qui aurũ diligit non iuſtificabitur. Hiere. 8. Apprehenderunt mendacium & noluerunt reuerti. Sunt enim ſimiles accipitri impinguato, qui nõ vult redire ad manum reuocãtis, licèt oſtendat ei carnes rubeas. Item ſimiles ſunt gallinis, quæ dicuntur eſſe ſurdæ in Auguſto, quia paſtum inueniunt abundantem. Hiere. 22. Locutus ſum tibi in abundantia tua, & dixiſti non audiam. Item grauis eſt eius curatio, quia materia morbi nimia eſt venenoſa. Cum enim temporalia male acquiruntur oĩbus ſcienter vtentibus ſunt venenũ, vel qñ nimis amantur, vel qñ eis hoĩes abutuntur. Vñ cum Conſtantinus Imperator ditaſſet eccleſias, quæ prius in tribulatione fuerant, & maxima paupertate, audita eſt vox dicens. Hodie effuſum eſt venenum in eccleſia Dei. Vnde ſicut Cyconia nutrit pullos ſuos venenoſis, ſic auarus filios, & vxorem. Deuter. 32. Fel draconum vinum eorum &cæt. Similis eſt auarus Mitridati regi Ponti, qui obſeſſus a filio ſuo Farnace, ſe cum tota familia datis epulis copioſis intoxicauit. Item grauis eſt huius morbi curatio, quia continua. Eccleſiaſticus. 4. Vnus eſt, & ſecundum non habet, & tñ laborare non ceſſat. In die laborat corporaliter operando. In nocte vero mentaliter meditando, & frequenter etiã ſomniando. Item hæc infirmitas non ſolum eſt continua, ſed etiam peracuta, cor. n. auari ardet vt ignis, qa auaritia ignis eſt de quo Prouer. 30. Ignis nunquam dicit ſufficit. Mich. 6. Adhuc ignis in domo impij, & Theſauri iniquitatis, &c. Ex hoc ardore ſequitur ſitis inexplebilis & inſatiabilis, hic eſt ſerpens flatu adurẽs, qui quos percutiebat ardore inextinguibili, & ſiti inſatiabili occidebat. De auaro dicitur Prouerb. 13. Venter impiorum inſaturabilis. Et 27. Infernus, & perditio nunquam ſatiantur. Sic oculi impiorum inſatiabiles. De Butone dicitur ꝙ reſpiciens terram & timens ꝙ non poſſit ei ſufficere intrat foueam ſuam, & cum pede ponderat terram quam comedit. Eccleſiaſtici. 14. Inſatiabilis eſt oculus cupidi. Bern. Non plus ſatiabitur oculus auari auro, quam corpus aura. Vnde ſcđm Grego. Auarus per hidropicum deſignat̃. Item hæc infirmitas eſt grauis pp diuerſas curas ſollicitudinũ quibus pungit̃, affligitur, & quaſi corroditur cor auari. Eccleſiaſtici 2. Peccatori dedit Deus afflictionẽ, & curam ſuperfluam, vt addat, & congreget. Eodem. 5. Cunctis dieb. vitæ ſuæ comedit in tenebris, & in cura multa atq; triſtitia. Phil. Pecunia auaro ſupplicium eſt, profuſo decus, patricidium ꝓditori. Matth. 13. Luc 8. dñr diuitiæ ſpinæ Greg. Profecto ſpinæ ſunt, quia aculeis ſollicitudinum mentem lacerant, & pungunt corda auarorum. Sunt vt nuces vermiculoſæ a vermibus corroſæ, vt quædam nuces Indiæ, de quibus in hiſt. tranſmarina dr̃. ꝙ ſunt ad modum capitis humani groſſæ, & apertæ inueniuntur plenæ ſerpentibus mordacibus, i. curis malis. Sunt vt poma Sodomorũ plena fauilla. Hæ curæ non ſinunt eos dormire. Eccleſ. 2. Cuncti dies eius laboribus, & ærumnis pleni ſunt, nec per noctem quieſcit. Ad hoc facit exemplum Dyogenis Philoſophi, qui cum in via portaret pecuniam, & eam ſuppoſuiſſet capiti ſuo, vt dormiret, aduertit furem ſollicitum quomodo eam furaretur dormienti. Cum autem ipſe præ ſollicitudine ſomnum amiſiſſet, ſciens appropinquantem furem proiecit ei pecuniã, dicens. Tolle miſer pecuniã, & permitte me dormire. Cum quidã diues maneret iuxta cuiuſdam pauperis domum, & poſt cœnæ ſuæ delitias intraret lectũ ſuũ delicatũ, & mollẽ, vt quieſceret, occupatus diuerſis curis irruentib. diuerſorũ bonorũ ſuorũ, q̃ habebat in diuerſis locis, cũ non poſſet dormire, audiebat pauperẽ poſt cœnã parcã, & laborem diurnũ in lecto duro ſuauiſſimè quieſcẽtẽ, & ſolatium, qđ habebat cũ puero ſuo, & vxore. Qui inuidens eius quieti ſurrexit ante diem, & aperto hoſtio pauperis ſuſpendit in eo burſam plenam pecunia, qui excitatus in mane cum vellet egredi domũ cadentem pecuniam recepit, & cũ diu deliberaſſet quid inde faceret, timens, ne vel vxor, vel alius ipſam furaretur ei, finxit ſe pati in renib. occultans eam ſub lecto ſuo, & iacens ſupra nõ valebat dormire de nocte præ ſollicitudine quid de ea faceret.

faceret. Cum aũt diues quæreret ab vxore pauperis, quid vir ſuus haberet, qui non audiebatur vltra cantans, & illa aſſereret, quod pateretur in renibus ait. Ego veniã, & curabo eum. Et accedens, & pecuniã ſuã repetens ipſam ſecum deportauit, & reſtituta eſt pauperi quies priſtina, ſanitas, & iocunditas cũ ſomno. Bene igitur diuitiæ dicũtur ſpinæ. Prouer. 24. Per agrum pigri hoĩs tranſiui, & ecce totum repleuerant vrticæ, cooperuerant ſuperficiem eius ſpinæ, &c. tñ vt dr̃ Iob. 30. Filij ſtultorum, & ignobilium eſſe ſub ſentibus delitias reputabant. Sunt contrarij auibus lucis, qui in nidis ſuis ſpinas hñt exterius, mollitiem interius, vt ibi ſuauiter quieſcant. E contra ipſi hñt mollitiem veſtium extra cũ diuite Epulone, intra ſpinas remorſionum, & tñ ſunt vt ruſtici, qui neſciũt quieſcere in molli lecto conſcientiæ, ſed in aſperitate remorſionum, quis pp conſuetudinem, & moram in peccato auaritiæ non ſentiunt. Hiero. Superflua cura eſt in his rebus cor apponere, quæ cũ anguſtia redeunt, & obtenta paruo tpe ſubſiſtũt, ſubſiſtentes ſollicitudinem ingerunt, in quib. eſt ſita corruptio, falſa delectatio, vera deceptio, poſſeſſæ onerant, amatæ inquinant, amiſſæ excruciant. Bern. Deſidera bonũ tpale, ſemper ex ipſo deſiderio torqueberis. Omne bonum tpale originem hẽt a pœna. Idem. Sicut ſpinæ degenerant, quæ non pungunt, ſic diuitiæ, q̃ non affligunt. Item grauis eſt, quia inordinatum efficit appetitum, quia auarus appetit nociua, ſicut febricitans appetit vinũ, carnes, & hmõi, quæ ſibi ſunt contraria. Prouer. 1. Vſquequo paruuli diligetis infantiam, & ſtulti ea quę ſibi noxia ſunt cupient, appetunt laqueos, quibus capiuntur. 1. Thim. 6. Qui volunt diuites fieri incidunt in tentationem, & in laqueum Diaboli, & in deſideria multa inutilia, & nociua. Bern. Vidi ego quinq; viros, quorum primus buccis tumentibus marinam maſticabat arenam. Secundus ſulphureo aſtans lacui exalantem teterrimũ fœtidiſſimumq; geſtiebat haurire vaporem. Tertius fornaci incubans vehementer accenſæ micantes ſcintillas hyantibus ex ore te faucibus lætabatur. Quartus ſupra pinnaculum templi reſidens leuioris auræ ſpiritum aperto attrahebat ore, & in quo minus influere videretur, ipſe ſibi flabello ventum faciebat, ac ſi totum ſperaret aerem deglutire. Quintus ſeorſum poſitus irridebat cæteros. Ipſe quoque irridendus maximè, proprias .n. carnes incredibili quodam ſtudio ſugere laborabat, nunc manũ, nunc brachium, nunc alias applicans ori ſuo. Miratus cũm ſciſcitans a ſingulis, vnam inquio eſſe reperio, vtique validiſſimam famem. Tunc macilentiſſimas eorum facies contemplatus recordabat Prophetiæ gementis miſerabiliter, & dicentis. Aruit cor meum, quia oblitus ſum comedere panem meum. Quid proſunt vobis hæc inquio, quia non ſunt naturales cibi, famẽ magis prouocant; q̃ extinguant. Per iſtos quinq; viros auari congruè deſignantur, per arenam vero fumũ, ventum, & ſcintillas tpalia figurantur, auarus ergo inordinatũ appetitũ hẽt, quia deſiderat nociua. Item quia faſtidit, & refugit proficua. i. cibũ aĩæ, q eſt iuſtitia. Ioh. 4. Meus cib. eſt, vt faciam volũtatem eius, q miſit me. Bern. Panis aĩæ iuſtitia eſt, & ſoli beati, q eſuriũt illam, qm̃ ipſi ſaturabunt. Item cib. aĩæ eſt verbũ Dei. Deut. 8 Non in ſolo pane viuit hõ, ſed in oĩ verbo, &c. Item cib. aĩæ eſt Euchariſtiæ ſacrm̃. Ioh. 6. Caro mea verè eſt cib. &c. Item cibus aĩæ eſt contemplatio diuinæ dulcedinis, & æternæ beatitudinis. Iſa. 58. Cibabo te hæreditate patris tui Iacob. Iſtas delitias non guſtat auarus nec appetit, quia palatum hẽt infectũ. Greg. Spũales delitiæ cum non hñt in faſtidio ſunt, cum vero hñt in deſiderio, tantoq; a comedente amplius appetunt, quanto ab eſuriente amplius comedunt. Item grauiſſima eſt hæc infirmitas, quia cor auari dilacerat, & diuidit diuerſis curis, & anguſtijs, & facit triformem diuiſionem, quia primo diuidit cor a Deo, q eſt vita aĩæ. Iſa. 59. Iniquitates vrę diuiſerunt inter vos, & Deũ. Itẽ diuidit a ſeipſo, quia cũ ſcriptũ ſit Matth. 6. Vbi eſt theſaurus tuus ibi eſt, & cor tuum, qñ theſaurũ ſuũ hẽt hõ in diuerſis locis, neceſſe eſt, quod vna pars eius ſit in vno loco, & pars alia in alio loco quia non põt totum eſſe ſil̃ in plurib. locis. Oſee. 10. Diuiſum eſt cor eorũ nũc interibunt. Et 1. Corin. 6. Qui cũ vxore eſt ſollicitus eſt, q̃ ſunt mundi, quõ placeat vxori, & diuiſus eſt. Itẽ diuidit cor a ſubiecto ꝓprio. Pſ. Cor meum dereliquit me. Quandiu ægrotus bene ſentit cor ſuũ, & hẽt ſecum cor ſuũ, ſpes eſt de conualeſcentia, qñ vero cor deficit deſperatur, quia cor eſt principiũ vitæ cũ Deo: qui cor perdidit, & vitam perdidit. De corde auari facit Diabolus ſicut fecit Emlmaddab, de corpore Nabuch. patris ſui. In ſcholaſtica hiſtoria dr̃, quod quia pr̃ ſuus de beſtiali ſtatu redierat ad regnum, poſt mortem patris timens filius ne rurſus reſurgeret de conſilio maleficorũ, diuiſit corpus patris in quadringentas particulas & dedit totidem vulturib. quia dixerunt ei malefici, quod pr̃ nunq̃ rediret, quouſq; oẽs illi vultures inſimul conuenirent. In vitis patrũ dixit quidam ſenex. Sicut nemo põt nocere eũ, qui eſt iuxta Imperatorem, ſic nec Diabolus, qui eſt propinquus Deo, cuius aũt

ſenſus huc atq; illuc vertit̃ facillimè aĩam illius Diabolus in diuerſas paſſiones inducit. Diuidit auaritia mondũ filijs ſuis quatuor, ſicut quidam ruſticus diuiſit pyrũ vnam, quã ſolã habebat in hortulo ſuo quatuor filijs, quorũ quilibet poſt mortem pr̃is totam volebat hr̃e, cuilibet .n. totam legauit. Primogenito dixit: Lego tibi de piro mea qđ eſt in ea viuum ac mortuum. Et alteri dixit: Et tibi do viride, & ſiccum. Tertio rectũ, & tortum. Quarto gracile, & groſſum. Sic auaritia partitur mundũ. Symoniaci hñt de mundo viuos, & mortuos, a quibus, & pro quibus recipiunt Symoniacas extorſiones. Prædones, & Tyranni accipiunt exactiones ab arentibus pauperibus, & virentib. locupletib. Tertio aduocati, vel iudices iniqui ob iniuſtas cauſas, & iuſtas habentib. quos ſeducunt, & a quib. dona accipiunt. Vſurarij accipiunt a magnis, & paruis, groſſis, & gracilibus, clericis, & laycis, ruſticis, & militibus. Secundo auaritia eſt valde magna ſtultitia, & auarus manifeſtè ſtultus apparet in multis. Primo quidem noxia cupiendo, nam more febricitantis appetit ſibi contraria, & nociua. Prouer. 1. Stulti ea q̃ ſibi ſunt noxia cupiẽt. ſ. laqueos quib. capti, & ligati trahunt̃ in infernũ ab infernalib. Saracenis. Sicut ductus fuit ad Alexãdrum Cyrus Rex Perſarum, de quo dicit Oroſius, quod cũ Alexander vicillet Perſas, nec vellet eos ad pacem recipere niſi adducerent ei Cyrum dñm ſuum, vt de eo faceret quicquid vellet. Amici ſui fecerunt cathenas de auro ſuo, quib. vinctus honorabiliter duceret̃ ad mortem. Itẽ auarus accendit ignem quo comburat̃. Iſa. 50. Ambulate in igne, quem ſuccendiſtis vobis. Item ſpinas quib. ſuccendat̃. Iſa. 33 Spinæ congregatæ igni ſuccendent̃. Item fatuus eſt auarus in acquirendo, acquirit .n. ſibi miſeriam, inopiam, cæcitatem, nuditatẽ. i. diuitias quib. efficitur miſer, & pauper, & cæcus & nudus. Apo. 3. Angelo Laodicię dices, quia diues ſum, & locupletatus, & nullius egeo, & tu neſcis, quia tu es miſer, & miſerabilis, & pauper, & cæcus, & nudus. Verè miſer eſt, quia vt dicit Phil. Nihil infelicius inſipiente fortunato. In præſenti quidem miſer eſt, quia oẽs miſeriæ turbinũ, tempeſtatum, & oĩum malorũ, quæ rebus ſuis accidunt tranſeunt per cor eius: vnde dicit ſe cõbuſtũ grandinatũ, tempeſtate conuulſum, ſubmerſum, mortuũ. & hmõi. In oĩb. iſtis miſerijs ipſe ſolus eſt miſer, n oĩa oĩbus iſtis miſerijs ſil̃ affligit̃, & ſibi ſoli non miſeret̃, nec ſuã miſeriam recognoſcit. Aug. Quid miſerius miſero non miſerante ſe. Pſ. In perſona talium. Miſer factus ſum, & curuatus ſum vſq; in finem, tota die cõtriſtatus ingrediebar. In futuro vero fiet incomparabiliter miſerior. Iac. 5. Agite nũc diuites, plorate, vlulantes in miſerijs q̃ aduenient vobis. Prou. 14. Miſeros facit populos pctm̃. Nota quod ſicut beatus eſt, q hẽt quicquid vult, & nihil vult malè, ſm Aug. ita miſer eſt, qui non hẽt quicquid vult, & multa vult malè, talis eſt auarus: non hẽt nec hẽre põt quicquid vult, quia cupiditas eius eſt infinita, & multa contra volũtatem eius eueniunt, & quanto plura poſſidet, tanto plura contra cor ſuũ eueniũt, & iõ tanto miſerior, & triſtior, & iõ bene cõtriſtatus ingrediebat. Eccleſ. 5. Cunctis diebus vitæ ſuæ comedit in tenebris, & in curis multis, & in ærumna atq; triſtitia. Eccleſ. 14 Non ſatiabitur oculus cupidi, & poſt. Non ſatiabitur pane indigens, & in triſtitia erit ſuper menſam ſuam, vbi. ſ. ſua conſumuntur, vr̃ ei, quod ipſe cõſumatur, & quod omnes comedentes ſua comedant cum iorũ. Item miſer eſt, quia ſemper in labore ſuperuacuo. Eccleſ. 5. Laborare non ceſſat, nec ſatiant̃ oculi eius diuitijs. Et idem. Quid ꝓdeſt ei, quod laborauit in ventũ. Item miſer eſt, quia ſemper in timore. Deut. 28. Dabit tibi Deus cor pauidum, timebis nocte, & die latrones, & prædones. Sen. Diues videt regem, & ſuſpicatur prædonem, videt pauperem ſuſpicatur eum latronem. Iob. 15. Sonitus terroris ſemper in auribus eius, & cum pax ſit, inſidias ſuſpicat̃. Leuit. 27. Dabo pauorem in cordib. eorũ, terrebit eos ſonitus folij volant. Iſa. 24. Formido, fouea, & laqueus ſuper te qui habitator es terræ. Greg. Magna ſecuritas nihil hẽre concupiſcẽtiæ ſæcularis nam dum ad terram concupiſcendã cor inhyat, ſecurum tranquillumq; eſſe non põt: quia aut non habita concupiſcit, vt habeat, aut habita metuit ne amittat, & dum in aduerſis ſperat proſpera, in proſperis formidat aduerſa. Ambr. Pauper in pecunia, diues in conſcientia, ſecurius dormit in palea, quàm diues in auro, & purpura. Alexander de ſeipſo loquens ait. Ego inter tumultus, & formidines viuo, plurimos ex ipſis qui me cuſtodiunt timeo, maior autem ab amicis ſemper mihi metus eſt, quàm ab hoſtibus quos vereor, quorum conſtipatione cuſtodior, diebus totis varias gentes perſequor, & fatigo, noctibus me ſomnus turbat, & fatigat, timeo enim ne quis inimicus repentinus impetum in me faciat, & cætera. Item ſtultus eſt auarus in acquirendo, quia acquirit inopiam. Iob. 16. Apprehendet eum quaſi aqua inopia: eſt enim inops multipliciter, primo quidem inops ſine ope Dei, & ſine Deo eſt. Auguſt. in libro confeſ. Oĩs copia quæ Deus meus non eſt, mihi inopia eſt: quia vt

dicit Anſel. Animã Dei capacem nihil minus Deo implere põt, ergo inops, quia ſine Deo eſt, vel quia ſine ope Dei: quia cõfidit non in Deo. Pſal. Ecce homo qui non poſuit Deum adiutorem ſuum, ſed ſperauit in multitudine diuitiarum ſuarum. Vnde cũ diceret in morte. Deus adiuua me, rñdebant ei Dæmones irridentes eum, ſicut riſerunt illi, de quo legitur in vitiſpa. Cũ quidam eremita inſtaret ei vt ſtatem, vt venderet vaſa, vidit diuitem laborantem in extremis in domo ſua iacentem, & dicentem. Deus adiuua me. Et maximam multitudinem Dæmonũ ante ianuam eius accurrantium, & dicentiũ, & irridentium. Nunc vis eſſe memor Dei primo cum deficit tibi dies, non eſt tibi portio ſpei in hoc, &c. ſicut poſita ſunt exempla ſupra de inferno. Eſt & inops ſine ope pauperum quib. nec compatit nec opitulat, vt diues epulo. Lucæ. 16. ſed potius abominat eos. Eccleſ. 13. Sicut abominatio eſt ſuperbo humilitas, ſit execratio diuitis, pauper. Itẽ inops ſine ope ſui, quia diuitijs ſuis non iuuat ſe, nec conuertit eas in vtilitatem ſuam. Eccleſ. 14. Oculus cupidi inſatiabilis. Et poſt. Non ſatiabit pane indigens, & in triſtitia erit ſuper menſam ſuam. Pythagoras Philo. Breuis ætatis eſt nihil auaro de ſuo vti licere. Idem cuidam locupleti dixit. Stulte diuitiæ tuæ in te pereunt paupertasq; tibi ſunt ſimiles, cum his eſuris, ſitis, & alges. Fulgentius. Midas Rex Apolloniæ petijt, vt quicquid tangeret aurum fieret. Qd cum obtinuiſſet, munus in vltionem conuerſũ eſt, cum cibus, & potus in auri naturam obrigeſceret. Philo. Auarus pecuniæ cuncta deputat, & ſe fami deſtinat, & tam ſtultus eſt, vt ſibi prodeſſe non norit. Item inops eſt, ſine opibus materialibus, quas nõ poſſidet, vt dñs, ſed poſſidetur, vt ſeruus, ſicut ſupra dictum eſt, vel quia cum his earum inopiam patitur, vt ſupra proximè monſtratũ eſt immediatè per verba Philoſophorũ. Hiero. Auaro tam deeſt, qđ hẽt, q̃ qđ non hẽt, inops eſt in his: quia pecunia finita, cupiditas infinita. Seneca. Si vis te diuitem facere non eſt pecuniæ adijciendum, ſed cupiditati detrahendũ. Item in hiſtoria Bragmannorum legit, ꝙ cum Alexander veniſſet latenter cum paucis ad ſiluam Dandami Bragmannorũ Dydaſcali, vt videret, & audiret nudi hoĩs mores & ſapientiam, & inueniſſet eũ ſuper herbam iacentem ſub arbore, inter alia multa q̃ dixit Alexandro digna memoriæ ait. Ferociſſima peſtis eſt cupiditas, quæ ſolet egenos quos capit efficere, dũ finem acquirendi non inuenit, ſed magis quo fuerit locupletata mendicat. Boetius. Permultis indigent, qui permulta poſſident. Seneca. Altera cupiditatum ex fine alterius trahitur, cũ hẽt meſſem quam cupiuit, cupit hẽre vbi horreum reponat, & multa alia, habita vindemia cupit hẽre vaſa, & celaria, habito auro cupit hẽre arcam, & ſeram. Sic ex vna cupiditate naſcunt multæ. Item inops eſt opibus ſpiritualibus, quæ ſunt virtutes, & ſcientiæ. Sicut dicit dñs Epo Laodiciç. Apoc. 3. Dicis, ꝙ diues es, &c. & neſcis, quia es pauper, & nudus, & eſt cauſa quia cupiditas pecuniæ eſt in aĩa, quam non põt replere res corporalis, cum ipſa ſit res ſpiritualis, ſicut nec rem corporalem res ſpiritualis, vt non põt replere arcam gratia aut ſcientia. Ad hoc facit, qđ rñdit p̄dictus Dandamus Alexandro dicenti. Doce nos aliquid ſapientiæ plenum, Ait Dandamus. Si ego volo acceptum a dño tibi offerre cenſum, ipſe non hẽs vbi tale munus capias. Impleuerunt. n. animam tuam auidæ ac immodicæ cupiditates, quo deſiderio tuo ſatiſfacere poſſum? ꝙ meus mundus tibi ſeruiens explere non potuit aut frenare? Et ſi oĩa velis poſſidere tantundem neceſſe eſt, vt ſola ad vltimum habeas, quantum vides me iacentem occupare. Item inops eſt, quia ſine opibus: quia vt dicit Bern. Cũ opera bonorum ſequuntur illos, opera malorum ſequuntur illos: quia ab operibus mi? vacui ſunt. Item fatuus eſt in acquirendo, quia acquirit vnde efficiatur cæcus. Interponit. n. terram inter cor ſuũ, & verum ſolem Chriſtum. Aug. in perſona auari. Defluxi ad temporalia, & obſcuratus ſum. Pſ. Repleti ſunt, qui obſcurati ſunt, terræ do. iniquit. Thobias ſtercore hyrundinum excæcatus eſt, & auarus ex acquiſitione temporalium, quæ ſtercora ſunt iudicio Apoſtoli Phyl. 3. Omnia arbitratus ſum, vt ſtercora. 1. Mach. 2. Gloria hominis ſtercus, & vermis. Auarus ſimilis eſt Sedechiç quem Nabuch. excæcauit in Reblata quod interpretatur, Multa hæc, & ſignificat multitudinem bonorum temporalium, in qua excæcantur diuites, vt non videant quid agẽdum. Quidam magnus magiſter in literatura habuit diſcipulum nobilem genere, qui dicebat ſæpe coram magiſtro ſuo, ꝙ epi Franciæ cæci erant, qui magiſtrum tantum clericum non vocabant ad beneficia prçbendarum, qui cum factus eſſet eps, vocauit nepotes ſuos ad beneficia eccleſiaſtica, magiſtro contempto. Vnde cum in quadam proceſſione clara luce eſſet, occurrit ei dictus magiſter ſuus cũ duobus torticijs ſuccenſis, & cum cauſam huiuſmodi facti requireret ait. Dñe hæc ideo feci, vt repellam a vobis cæcitatem quam videbatis in alijs, qui me non vocabant, quam contraxiſtis ex acquiſitione honoris, & diuitiarum, vt non videatis in vobis diues, quod in alijs videbatis pauper ante epiſcopatum. Item auarus nudus efficitur, quia ſpoliatur omnibus ſpiritualibus bonis .ſ. veſte gratiæ, gemmis virtutum, & theſauro gloriæ. Iob. 23. Nudus eſt infernus coram eo. i. cor auari, qđ comparatur inferno, quia ſatiari non põt. Item auarus ſtultus eſt in æſtimãdo, qa temporales diuitias eſſe veras æſtimat, q̃ veræ diuitiæ non ſunt, ſed magis ſophiſticæ: pp qđ in ſcriptura ſacra dñr eſſe ventus, fumus, vmbra, ſomniũ. Eccl. 34. Somnia extollunt imprudẽtes, ſicut qui apprehendit vmbram, & ſequit ventum, ſic qui attendit ad viſa mendacia. Aug. Nonne oĩa fumus, & ventus? nonne oĩa tranſeunt, & currunt? Væ illis, qui adhærent tranſeuntib. qm̃ cum illis ſiſ tranſibunt. Nonne oĩa quaſi fumus præceps currens in mare? Væ illis, qui in his ceciderunt, qm̃ cum his in mare trahuntur, quia ſm Greg. Qui labenti innititur neceſſe eſt, vt cum labente labat. Somniũ dũ ſomniat, & verum eſſe putat, & teneri manib. ſtatim deficit, & non inuenit. Dan. 2. NaLuch vidit ſomnium, & ſomniũ fugit ab eo: ſic & diuitiæ euaneſcunt vt ſomnia, & velut vmbra fugiunt. Hoc bene recognoſcunt impij in inferno. Sicut dr̃ Sap. 5. Quid nobis profuit ſuperbia, & diuitiarum iactantia quid contulit nobis? trãſierunt hæc oĩa tanq̃ vmbra, &c. Pſ. Dormierunt ſomnum ſuum, & nihil inue. om. vi. di. in mani. ſ. Petrus Alfon. dicit ꝙ diuitib. accidit in morte ſua, ſicut cuidam opilioni, qui habebat mille oues, vt videbatur ei in ſomnio, quas cum vellet vendere, & quidam emptor vellet eas emere, volebat ei pro eis dare duo milia ſolidorũ. Cum aũt venditor nollet eas dare, niſi alium pro qualibet oue denariũ ſuperadderet, & emptor aſſereret nummum vltra duos ſolidos ſe non daturũ, dũ hoc mõ litigarent, excitatus venditor vidit ſomnium euaneſcere, & ſe oues dictas amittere, & tunc clamauit accipe quamlibet pro duobus ſolidis, & nihil ei valuit, ouibus euaneſcentibus & emptore. Sic diuites in morte, qui in vita nolunt dimittere pauperibus, vel Deo temporalia pro æternis, niſi adſit lucrum temporale, in morte amittunt temporalia & æterna. Item ad hoc eſt exemplum de quodam, cui per incãtationem alterius videbatur factus eſſe Imperator. Cum autẽ incantator rogaret eum, ꝙ de dignitatibus ſuis aliquam ei daret, noluit ille aliquid ſibi dare, pp quod incantator offenſus exufflauit, & ſic totũ euanuit, ac per hoc ille deluſus, imperium & oĩa de quibus extollebatur amiſit. Itẽ auarus ſtultus eſt in eligendo, qa præfert tpalia ſpũalibus, contemnens ſpualia & æterna pro terrenis. Eccleſiaſticus. Vnus eſt, & ſcđm non hẽt, nõ filium, non fratrẽ, & tñ laborare non ceſſat, non ſatiant oculi eius dicẽs. Cui laboro & fraudo aĩam meam bonis. ſ. ſpũalibus & æternis, qa vt dicit Bern. Stulti çſtimatores de minimis maximã, & de maximis minimã curam gerũt, plãgunt. n. amiſſionẽ tpaliũ non ſpũaliũ bonorũ aut æternorũ, & ad ea q̃ ad Deũ ptinẽt tergũ vertunt. Sũt mulieres plangentes Adonidis mortẽ, q ſm gentiles dr̃ fuiſſe amicus Veneris & ſignificabat pñtem proſperitatẽ q̃ amat luxuria & voluptas. Ezech. 8. Sunt ibi viginti quinque viri, q adorabant ad ortum ſolis. i. pñtis pſperitatis, verſis dorſis ad tẽplũ, qa auaritia pñtem rerũ proſperitatem & ad Oriẽtẽ adorat, Deo & eccleſia cõtẽptis. Ad hoc facit qđ refert magiſter Geruaſius in libro de mirabilibus terrarũ, vbi dicit, ꝙ tpibus ſuis accidit, ꝙ ĩ eccleſia bti Ruffi Valentinienſis Dyoc. fuit qdã cellerarius, q adeo ſollicitus erat curis terrenis, ꝙ frequẽter diminuebat officiũ diuinũ, & maximè cũ alij dicerẽt poſt cibũ. Miſerere mei Deꝰ. Ipſe loco eius ſolitus erat dicere. Laudate dñm oẽs gentes, vt citius ſe expediret, & curis intenderet. Qui mortuus poſt multum tp̃s apparuit cuidam fratri mirabiliter afflictus, & dixit cãm eſſe ſuæ grauiſſimæ, & diutiſſimæ afflictionis ea quæ prçdicta ſunt. ſ. ꝙ pp curas tpales Dei officiũ contemnebat. Sed dixit, ꝙ ſi per anni ſpaciũ fratres ſui cũ iuuarent orationibus & maximè miſſis, & alijs beneficijs confidebat, ꝙ liberaret, & hoc intimaret ei ſi poſſet. Cũ aũt frater ille intimaſſet alijs, & illi ei in ſupradictis per anni ſpacium ſubueniſſent, apparuit in fine anni dicto fratri, cui prius cũ leta vultu, aſſerens ſe eſſe liberatũ a pçna per ſuffragia dictorum fratrum. Itẽ, qđ longè peius eſt tpalia p̄fert Deo, quem pp illa offendere non veret, ſicut infra patebit. Item tpalia præponit ſibi, quia ſua tpalia vult hr̃e bona, & de hoc totam curã gerit. Aug. Adeo cæcitas mentis conualuit, & adeo obſurduit hõ interius, vt oĩa velit bona hẽre præter ſeipſum. Quid eſt, qđ nihil omnerum tuarũ malũ vis habere? non vxorem, non filiũ, non ſeruũ, non tonicam, non caligam, & tñ vis habere vitã malã, rogo te p̄pone vitã tuã caligæ tuæ. De perditione ſuorũ magis dolet auarus, q̃ de perditione Dei, & oẽs paſſiones rerũ ſuarũ pertranſeũt per cor eius, tanq̃ per clypeum. De veſtibus ſuis mundandis, & curandis frequenter curam gerit, ac de ſotularibus ſæpe emendãdis, de aĩa ſua emendanda p confeſſionem non curat. Itẽ ſtultus eſt diſponendo, q̃ non ſunt in ſua ptãte. ſ. de tpibus futuris, & actionibus. Vnde ille, qui dicebat Lucæ. 12. Aĩa mea multa bona ha-

na habes,&c. Deſtruam horrea, &c. ait dñs. Stulte repetent, &c. Item ſtultus eſt in reponendo acquiſita non in loco tuto contra conſilium dñi. Matth. 6. Theſaurizate vobis theſauros in cœlo, non in periculoſo, vbi fures, & ꝑdones, & pericula ſunt infinita, pes ꝙ amittere congregata ibi neceſſe eſt Bernardus. Non eſt tutum imò ſtultum ibi theſauros reponere vbi cum indigueris non poſſis eos habere. Similis eſt auarus gallinæ, ꝙ ibi oua ſua deponit vnde quotidie tolluntur. Sic auarus diuitias ſuas congregat in hoc mundo. Eſt vt dr̃ Oſeæ quinto. Vt colũba ſeducta nõ hñs cor ſapiens, ꝙ ibi nidificat, & pullos ſuos collocat vbi amittit eos. Sic auarus diuitias in hoc mundo. Non ſic faciebat quidam ſapiens, qui ꝗcunq; in hoc mundo congregauerat, amiſſũ reputabat, & non ſuũ. Vnde cum dñs ſuus quæſiſſet ab eo quantum haberet in redditibus, rñdit, ꝙ tantam ſummam quan ſum in ſingulis annis dare conſueuerat pro Deo. Cum aũt ille arguerer eum de maiori, rñdit ꝙ illa nõ erant ſua, quæ fortuna habebat in ſua ptãte, quæ .ſ. congregauerat in hoc mundo, quæ potius erant in ptãte dñi ſui, aut prædonum ꝙ̃ ſua Sed illa verè ſua erant, quæ per manus pauperum poſuerat in loco tuto cęli, pro quibus nec timebat fures, nec raptores, niſi propriam culpã. Tertio ex auaritia oritur imò ipſa eſt grauis iniquitas, ſicut dr̃ Eccle. Auaro nihil eſt ſceleſtius. Et poſt. Nihil eſt iniquius ꝙ̃ amare pecunias, quia ſ. ex ipſa oritur contemptus Dei, & oĩum diuinorum: hæc.n. facit ꝙ auaro plus ſit nummus ꝙ̃ Deus, ꝙ̃ aĩa ꝓpria, ꝙ̃ gr̃a, vel gloria, ꝙ̃ veritas, vel caſtitas, ꝙ̃ iuſtitia vel miſericordia, ꝙ̄ pro nummo ſæpe venduntur, aut deſeruntur. Et qđ Iudas ſemel vendidit triginta argenteis, auaricia pro denario, vel obolo ſæpe vendit. Peccatum auaritiæ grauiſſimum eſt, quia radix oĩum malorum. 1. Thim. 6. Radix oĩum malorum eſt cupiditas. Vnde cor auari eſt ſicut Pantheon i. templum, & habitaculum oĩum Dæmoniorum, & ideo ſicut in exercitu contra illum, qui eſt Capitaneus principaliter eſt pugnandum, quia illo victo, vel occiſo oẽs alij faciliter deuincuntur, ſic contra auaritiam quę caput eſt oĩum vitiorum. Sciendum aũt ꝙ ex ipſa oritur ſuperbia. Eccleſ 40. Facultates, & virtutes exaltant cor. Et Prouer. 8. dñr opes ſuperbæ, quæ ſunt occaſio ſuperbiæ Aug. Vermis diuitiarum eſt ſuperbia, quia ſicut vermis oritur ex ligno, vel panno, & illud corrodit, ſic ſuperbia oritur ex diuitijs, & illas conſumit. Item ex ipſa oritur inobedientia: præcipuum ſignum reprobationis Saul vr̃ fuiſſe cupiditas, quam habuit ad ꝑdam Amalech. 1. Reg. 15. Vnde dixit ei Samuel. Quare non audiſti vocem dñi, ſed conuerſus ad prædam es. Item Achab, cupiditate ſeductus furatus eſt de anathemate Hiericho. Ioſue. 7. ſed pro illo lucro dãnum terribile reportauit. Item ex ipſa oritur contemptus Dei, ſicut dictum eſt. Item contemptus prædicationis: vnde Phariſei audientes Chriſtum, qui erant auari contra auaritiam prædicantem deridebant eum Lucæ. 16. Item auaritia generat irreuerentiam templi, & eorum quæ ad templum pertinent, vnde ſacerdotes Iudęorum, quia volebant, ꝙ hoĩes frequenter offerrent permittebant vendi in templo illa, quæ lege prohibebantur Matth. 21. & Mar. 11. Lucæ. 19 Ioh. 11. Item contemptum gloriæ, vnde inuitati ad cęnam excuſauerũt ſe emptores boum, & villarum, Lucæ. 14. Item auarus generat inuidiam. Prouer. 28. Qui feſtinat ditari, & alijs inuidet, ignorat, ꝙ egeſtas ſuperueniet ei. Greg. Qui nihil appetit in terris aliorum profectibus neſcit inuidere. Item generat proditiones, exemplum de Iuda, Matth. 26. Quid vultis mihi dare, &c Item de Dalida, quæ pp pecuniam a Philiſteis promiſſam Sanſonem tradidit, Iud 16. Item de Symone de tribu Beniamin, qui contra Onyam ſacerdotem concitauit Apollonium, & regem Antiochum, dicens ærarium pecunijs innumerabilibus eſſe plenum. 2. Machab. 10. Item ex auaritia oritur ingratitudo. Auarus.n. ingratus eſt Deo multipliciter. Primo quia Deo de beneficijs ab eo receptis gratias non ſoluit, nec ad benefactorem attendit. Vnde ſimilis eſt porco cui proijciuntur glandes, qui nec proijcientem reſpicit, nec vñ ſibi proueniãt cogitat, nec attendit, ſed proiectas comedit ſine bñdictione, & gratiarũ actione. Ingratus eſt, quia Dei beneficia non recognoſcit. Oſeæ. 13. Adimpleti ſunt, ſaturati ſunt, & eleuauerũt ceruicem ſuam, & obliti ſunt mei. & quanto plura bona facit eidem tanto magis dat eum obliuioni, minus reducit eum ad memoriam, & ſic ꝗto plus Deus bñficia ſua ſuper eũ multiplicat, tãto plus ingratus efficitur. Greg. Qui fęlicitatẽ ꝗlitam in terris inuenit, auctorem q eã tribuit nõ requirit Ingratus eſt, quia de bonis ſibi datis abũdanter a Deo nõ vult dare datori ſuo portiõ p pauperẽ, vel ſi dat inuitè cũ tædio, & frequenter cũ vituperijs, & contumelijs pauperi irrogatis, nec ſolũ dare recuſat, verũetiam ad vſurã centuplum mutuare. Aug Da mihi, de eo qđ dedi tibi, de meo ꝗro, da & reddã, habuiſti me largitorẽ habeã te fęneratorem, pauca mihi das, plurima tibi reddam, tpalia das, æterna retribuam. Bern. Quid inſaniæ eſt, ꝙ cunctant hoĩes ſimpla relinquere pro cen-

tuplis? vbi eſt cupidus? vbi eſt auarus? vbi ambitioſus? vbi acquiſitor huius ſæculi ingratus eſt, quia quanto plura bona fecerit ei Deus, tanto minus timet eum offendere, & minus ei reputat ſe teneri, & de beneficijs Dei magis eum impugnat. Deut. 32. Incraſſatus eſt dilectus, & recalcitrauit. Item auaritia gñat iram, contentiones, ſeditiones, & guerras, Gen. 13. Erat ſubſtã comm. i. Abraham, & Loth multa, & non quibant cõiter habitare, facta eſt aũt contentio inter paſtores eorum. Item Gen. 26. Poſtquàm Iſaac locupletatus eſt, paſtores eius, & vicinorum ſuorum, iurgari ceperunt Seneca. Quietiſſimè viuerent hoĩes ſi iſta duo ꝓnomina de medio tollerentur. Meum, Tuum. Item in chronicis. Alexander cum paucis inuaſit quaſi totum mundum, quia hi habebant ꝑ oculis aurum, partitiq; ſunt diuitias totius Orientis, ꝙ prouocabant eos ad prælia. Item cupiditas auri, & argenti acquirendi prouocat guerras. Legitur in chronicis, ꝙ temporib. quarti Henrici Imperatoris Guillis Dux Normannię cum Richardo, & Guichardo occupauit Syciliam, & Calabriã, & Apuliam, quæ cum eſſet dux probus & pauper per hanc viam prouocauit ſibi auxiliarios. Fecit.n. equos ſuos, & ſuorum ferrari clauis argẽteis, innuentes terram illam opulentiſſimam, & abundantem in argento. Qđ videntes Normanni, Francigenę, & Burgundi prouocati ſunt ad ſequendum eum pp lucrum. Cum aũt duxiſſet eos in Apuliam, fecit fieri denarios de corio, quibus vtebatur exercitus eius pro argenteis, cũ eis expugnans Danos, Græcos, & Parthos, de quorum ſpolijs larga dedit ſtipendia de Argẽto, & pro coriatis denariis fecit argenteos. Item generat triſtitiam Matth. 19 Adoleſcẽs audiens. Vade, & vende oĩa, ꝙ̃ hẽs, & da pauperib. abijt triſtis, multas.n. habebat poſſeſſiones. Aug. in Ench. Sine dolore res non amittitur quæ cum amore poſſeſſa eſt. Item facit homines nimis tenaces. Sicut enim dicit Ber. Auari ſimiles ſunt illis, qui periclitantur in mari, qui rebus quas apprehendunt ita vehementer adhærent, ꝙ ab eis ſeparari non poſſunt, ſed periclitantur cum eis. Eccleſ. 14 Viro cupido, & tenaci ſine ratione eſt ſubſtantia. Similes ſunt Tygridibus, de quibus in hiſtoria tranſmarina dicitur, ꝙ aurum cuſtodiunt, & eo non vtuntur. Sunt etiam ſimiles cani ſuper faſcem fęni, qui nec ex eo comedit, nec animalia de eo comedere ſinit. Similes ſunt auari Lilio pertinaci Imperatori, de quo dicitur in chronicis, ꝙ cum eſſet in vita priuata ita tenax erat, & parcus, ꝙ dimidiam lactucam in menſa ſua apponebat. Item contra cupidos & tenaces dicebat magiſter Iacobus de Vitriaco, ꝙ quidam tm̃ quendam paſtillum ſeruauit, ꝙ cũ aperiretur exierunt inde mures coram hoſpitib. ſuis. Quidam potius dimittunt res putreſcere, & dant potius meliorem partem canibus, & gallinis, ꝙ̃ pauperib. Iob 20. Nihil remãſit de cibo eius, propterea nihil remanebit de bonis eius. Item quidam tamdiu retinent veſtimenta ſua, ꝙ nulli vſui apta ſunt, & ita defraudant pauperes, & faciunt de capa vſitata tunicam, poſt caligas, poſt ſaccos, ita ꝙ nihil cedit in vſus pauperum. De quodam tali dicebat idem, quod cum eſſet in congregatione militũ, & diceret ſeruienti ſuo, affer mihi capam meam forratã, & ille nõ inueniret tã citò, inter multas veſtes de quib. pl̃ica erat oneratam, ait dñs. Fili meretricis nõ cognoſcis tu eã. Cui rñdit iratus. Ita dñe, trãſacti ſunt ſeptẽ anni. Qđ audientes alij riſerunt. Item generat iniuſtitiam, vnde iudices & pręlati ſummè deberẽt eam odire, propter quod ſignanter dicit Iethro. Exod. 18. Prouide de omni plebe viros, &cæ. in quibus ſit veritas, & qui oderint auaritiam. & de filijs Samuelis dicitur. 1. Reg. 8. Declinauerunt poſt auaritiam, acceperuntque munera, & peruerterunt iudicium. Item Menelaus per pecunias quas promiſit Antyocho obtinuit ſummum ſacerdotium, deinde per vaſa de templo furtiuè ſublata, quæ dedit Andronico fecit Oniam occidi, tandem apud regem Antyochum accuſatus corrupit eum pecunia, & contra accuſatores fecit proferri mortis ſententiam, 2. Mach 4 Item neq̃ ille Menelaus propter eorum qui in potentia erant auaritiã permanebat in poteſtate, creſcens in malitia, & ad inſidias ciuium. 2. Mach. 3. Item cum quidam Iudæi de mandato Machabęi obſiderent duas turres, in quibus erant inimici gentiles, accepta pecunia quoſdam effugere permiſerunt, quos Machabæus tãquam proditores & fratrum venditores interfecit. 2. Mach. 10. Itẽ non ſolum non reddit auarus vel reſtituit alienũ, immo dirripit alienum. Auaritia enim generat furta, rapinas, fraudes, iniurias, & homicidia. Mich. 6. Nunquid iuſtificabo ſtateram impiam, & ſacculi diuerſa pondera doloſa in quibus diuites eius repleti ſunt iniquitate? De rapinis dicitur Eccleſiaſtici. 13. Venatio Leonis Onager in eremo, ſic paſcua diuitum ſunt pauperes, ideo ſemper eſurinnt & macilenti ſunt, quia de rapina viuũt, vt mergi, & milui, & lupi. Dicitur quod omne animal viuens de rapina macilentum eſt. Prouer. 11. Alij diuidunt propria & ditiores fiunt, alij rapiunt aliena & ſemper in egeſtate ſunt &c. Item pp adhærentiam cum tpalibus, & tenacitatẽ vix inducit pñr ho-

mines ad reddendũ, vel reſtituendũ alienũ, licèt dicaſ Matth. 18. Redde, qđ dẽs, nõ quia non vult tradeſ tortorib. Iac. 5. Ecce merces operariorũ veſtrorũ, qui meſſuerũt regiones vr̃as, qui fraudati ſunt a vobis clamant, & clamor eorum in aures dñi Sabaoth introiuit. Sunt vaſa Diaboli, & os, vel puteus Inferni, q̃ de facili recipiunt, ſed non de facili emittunt. Item ſunt ſicut quoddam vas teſteum, qđ Gallice dĩ Tyrelire, qđ per paruã aperturam recipit de facili monetã, ſed non emittit, aut reddit niſi per fracturã. Sic auari cũ ſenſerint fracturã mortis ꝑcipiunt clamores pacificari non ante. Multi per auaritiã ſic vehementer emungunt diuerſis iniurijs calumnijs, & fallacijs neceſſarium victũ pauperũ, ꝙ eliciunt ſanguinem. i. vitam, quia ſicut dĩ Prou. 30. Qui vehementer emungit elicit ſanguinẽ. Eccleſiaſtici. 34. Panis egẽtium vita pauperũ eſt, qui defraudat illum hõ ſanguinis eſt, qui aufert in ſudore ſuo panẽ, quaſi qui occidit ꝓximum ſuũ. Tales ſunt ſimiles Scyniphibus, & Muſcis Aegypti, qui pungunt vſq; ad hauſtũ ſanguinis, qui quanto veniunt nouiores, tanto ſunt moleſtiores, & crudelius affligentes. Sic eſt de Præpoſitis, Ballivis, & alijs officialibus cupidis, & auaris. Item auaritia gñat ſæpe gulam. Luc. 16. Hõ quidam erat diues, qui induebatur purpura, & byſſo, & epulabaſ quotidie ſplendidè. Itẽ gñat luxuriam Eccle. 47. dĩ de Salomone. Congregaſti quaſi aurichalcum aurum, & vt plumbũ argentum, & inclinaſti femora tua mulierib. Et in legẽda B. Magdalenæ, dĩ. Rerum affluentiũ voluptas comitari ſolet. De Sodomitis quoq; dĩ Gen. 13 & Ezech. 16. Hæc fuit iniquitas Sodomæ, ſaturitas panis, & ocium. De criminib. q̃ ſolet auaritia gñare dicit Aug. Quæ eſt iſta auiditas concupiſcentiæ, cum ipſæ beſtiæ modũ teneant, tunc. n. rapiunt cum eſuriũt, parcunt prædæ cum ſaturitatem ſentiunt, ſola auaritia diuinarum inſatiabilis, nec Deũ timet, nec hoĩes reuereſ, nec patri obedit, nec matrem agnoſcit, nec fratri obtemperat, nec amico fidem ſeruat, viduam opprimit, pupillum inuadit, liberos in ſeruitutem reuocat, falſum teſtimonium profert, res miſerorum occupat, quaſi ſi nunquam morerentur auari. Quarto ex auaritia ſequitur horrẽda calamitas. Primo quidẽ in morte, quia morte diriſſima moriuntur auari. In dolore maximo conſueuerunt mori diuites, q̃a violenter, & omnino contra voluntatem eorum auellenſ reb. nimis ardenter amatis. Eccleſ. 11. O mors, q̃ amara eſt memoria tua homini iniuſto, & pacẽ habenti in ſubſtantijs ſuis. Si memoria mortis eſt amara, multo magis eius ꝑſentia. Achor, quia ꝑp auaritiam tulit de anathemate, a populo lapidatus interijt. Achab vineam Naboth concupiuit ipſum occidit, & ipſe turpi morte percuſſus eſt. Iudas dñm vendidit, & ipſe laqueo ſe ſuſpendit. Ananiam, & Saphiram mors ſubita, & improuiſa extinxit. Scđo auaris maior erit calamitas in iudicio, qñ de oĩb. oportebit eos reddere rõnem, & dñs iram ſuam oñdet eis. Pſal. Tunc loquetur ad eos in ira ſua, &c. Matth. 25. Eſuriui, & non dediſtis mihi manducare, &c. Zach. 1. Ira magna iraſcar ſuper gentes opulentas. Iaco. 5. Agite nunc diuites, plorate vlulantes in miſerijs, quæ aduenient vobis. Glo. Neſcis miſer cum theſauro theſaurum iracundiæ Dei pariter tibi accumulari. Bern. Quid tibi inſipiens deliciæ ſapiunt? quid diuitiæ cæcos oblectant oculos, quibus tam graue tibi mercaris iudicium, tam durę te obligas rationi. Voluerit ſiquidem vſq; ad quadrantem nouiſſimũ exigeris Tertia ſequitur calamitas longè maior, quia finaliter excluduntur a regno, quia gloria futura non admittit auaros. 1. Corin. 6. Auari regnum Dei non poſſidebunt Eph 5. Auarus nõ hẽt hæreditatem in regno Chriſti, & Dei. Matth. 19. Mar. 10. Difficile eſt confidentes in diuitijs regnum Dei intrare. Facilius eſt Camelum intrare per foramen acus, quam diuitem in Regnum cœlorum. Similiter idem Luc. 18. Foramen acus erat porta in Hieruſalem, quæ dicebatur porta acus, per quam non intrabant cameli, niſi inclinati, & exonerati a ſarcinis oneroſis. Sic nec diuites per anguſtam portam cœleſtis patriæ niſi exonerati ab illicitè poſſeſſis, & humiliati per pœnitentiam. Bern. Quid cameli gibbum, quid pecunioſi Iudæ proditoris loculos nullis, & ſarcinas. Non ſic impij, non ſic, anguſtum eſt foramen acus, qđ tales ingredi non permittit. Item gloria cœleſtis patriæ deteſtatur auaritiam, quæ eſt, vt dicit Greg. oĩbus vna, & ſingulis tota, ibi nullus auarus, cum cõis oĩbus ſit Deus, & ſingulis totus. Item quia cœleſtes diuitiæ ibi ſunt appetendæ, vt dĩ Matth. 6. vbi neq; ęrugo demolitur, neq; fures effode. &c. Greg. Si diuitię appetantur, ibi ſeruentur, vbi perire non poſſunt, honores ibi appetantur, vbi nulli indigni honorantur, ſalus ſi diligitur, ibi deſideretur, vbi de eius amiſſione non timetur, vita ſi diligitur ibi acquiratur vbi morte non finitur. Quarta calamitas horrenda nimis eſt, quia detruduntur in infernum, temporales enim diuitiæ ſua grauitate deprimunt eos, & demergunt in profundum. 1. Thim. 6. Qui volunt diuites fieri, &c. quę mergunt hominem in interitum, & perditionem. Deu. 17. Non habebit rex auri, & argenti immenſa pondera. Glo. ad infernum mergentis. Quidam Philoſophus periclitari timens in aqua aurum, vel pecuniam quam habebat ob viaticum proiecit in aquam dicens. Ite peſſimæ diuitiæ malo vos ſubmergere, q̃ ſubmergi a vobis. Nec tñ ſubmergunt diuitiæ, ſed etiam propter eas grauiſſimè puniũtur auari in igne inferni, cum diuite Epulone, vbi dicere poterunt eis Dæmones, quod Parthi dixerunt Craſſo Principi Romanorum, qui impugnabat eos. Cui cum promiſiſſent ꝙ ſi dimitteret impugnare eos, darent ei tantum de auro, ꝙ deberet ſibi ſufficere. Quod cum eis iuraſſet, & ipſi eum tenerent in munitione ſua ceperunt eum, aurum buliens per os eius proijcientes, vbi ſibi modicum aurum ſuffecit, & dicebant ei. Aurum ſitiſti, aurum bibe. Iacob. 5. Diuitiæ veſtræ putrefactæ ſunt, argentum, & aurum veſtrum ęruginauerunt, & ęrugo eorum in teſtimonium vobis erit, quæ comedet carnes veſtras, tanquam ignis, theſaurizaſtis vobis iram in nouiſſimis diebus. Quædam vetula ſub ſpecie ſanctitatis acquiſiuit multas pecunias, quia qui volebãt eleemoſynas facere dabant ei ad erogandum pauperibus, ipſa autem implebat ollas ſubterraneas, quas morte ſubita præuenta intactas reliquit Cum autem inuentę eſſent, & innotuiſſet, epiſcopus noluit dictam pecuniam retinere, dicens pecunia tua tecum ſit in perditionem. De nocte autem vox de eius tumulo audita eſt: Ardeo, ardeo. Quo aperto de licentia ſacerdotis inuenerunt de ore vetulæ, quaſi metallum ebulire, & flammam fętidiſſimam inde exire. Illa autem recooperta, & oratione facta, tam a Sacerdote quàm a populo, non eſt vlterius vox audita.

De ſollicitudine. *Diſt.* III.

DIcto de auaritia in genere, nunc conſiderandum eſt de filiabus eius 10 ſpeciali. Primo de inquietudine, ſiue ſollicitudine temporalium. Secundo de aſtutia. Tertio de dolo. Quarto de fraude. Quinto de proditione. Sexto de mendacio. Septimo de periurio. Octauo de furto. Nono de rapina. Decimo de vſura. Vndecimo de acceptione munerum. Duodecimo de auaritia aduocatorum. Tredecimo de ſymonia. Decimoquarto de ꝓprietate clauſtralium. Primo itaque dicendum de inquietudine, quæ oritur ex auaritia, in quantum ingerit homini temporaliũ rerum ſollicitudinem, & curas ſuperfluas. Sciendum autem, ꝙ multiplex eſt ſollicitudo. Eſt enim ſollicitudo commendanda, & eſt ſollicitudo moderanda. Sollicitudo commendanda, quædam eſt reſpectu ſui, quædam reſpectu Dei, & quædam reſpectu proximi. Sollicitudo reſpectu ſui, eſt vehemens ſtudium circa ſalutẽ propriam, quando ſcilicet homo ſtudium applicat ad agendum pœnitentiam. Sicut dicit Apoſtolus. 2. Corin. 7. Quæ ſecundum Deum eſt triſtitia pœnitentiam in ſalutem ſtabilem operatur. Ecce enim hoc ipſum ꝙ contriſtaui. vos quãtam ſollicitudinem operatur in vobis ſcilicet de agenda pęnitentia pro peccatis præteritis. Item iſta ſollicitudo facit in homine cautelæ vigilãtiam, qua videlicet ſollicitè ſibi cauet ne incidat in peccatum, propter quod dicitur Deut. 4. Cuſtodi temetipſum, & animam tuam ſollicitè. Multum debet homo ſollicitus eſſe circa cuſtodiam animæ ſuæ, ad imaginem Dei creatæ Chriſti ſanguine pręcioſo redemptæ. Item quia anima eſt patris æterni filia, Chriſti ſponſa, & Spiritus ſancti templum facta. Vnde ſicut pater habẽs filiam chariſſimam ſibi diligenter, & ſollicitè cuſtodit eam, & multum zelat pro ea, ſic animam Dei filiã cuſtodiæ noſtræ commiſſam, ſollicitè cuſtodire debemus. Eccleſ. 42. filia patris abſcondita eſt, vigilia, & ſollicitudo eius aufert ſomnum, ne fortè in adoleſcentia ſua adultera efficiatur, &c. Item iſta ſollicitudo dat homini bene operandi, & merita conquerendi diligentiam, ſicut exemplum nobis præbent artifices mundiales. Eccleſ. 38. Omnis faber, & architectus, qui noctem tanquam diem tranſigit, &c. Et infra, ſic faber ferrarius ſedens iuxta incudem, &c. Sic figulus ſedens ad opus ſuum, & vertens pedibus ſuis rotã in ſollicitudine poſitus eſt ſemper propter opus. Reuera omnes iſti negligẽtiam noſtram confundunt, quia magis ſunt ſolliciti de ſuis operibus propter victum corporis acquirendum, quam nos de meritis acquirendis propter ſalutem animæ, & æternum præmium aſſequendum. Item debemus eſſe ſolliciti de his quæ pertinent ad Deum. Ad hãc aũt ſollicitudinẽ inducit nos timor diuinæ æquitatis. Vnde Iob. 23. Conſiderans timore ſollicitor. Itẽ amor diuinæ bonitatis. Mich. 6. Indicabo tibi homo quid ſit bonum, & qđ dñs requirat a te, vtique facere iudiciũ, & diligere miſericordiã, & ſollicitum ambulare cum Deo tuo, cum Deo enim ambulat homo per amorem. Item Rom. 12. Sollicitudine non pigri, ſpiritu feruentes, domino ſeruientes. Item honor diuinæ Maieſtatis, debet enim homo ſollicitus eſſe de his, quæ ad honorẽ Dei pertinent. 1. Corin. 7. Qui ſine vxore eſt cogitat, quæ Dei ſunt, quomodo placeat Deo. Et Ioſue. 23. Eſtote ſolliciti, vt cuſtodiatis cuncta quæ ſcripta ſunt, &c. Item debemus eſſe ſolliciti de his q̃ pertinẽt ad proximum, vt videlicet exhibeamus, & ſol-

licitè

ſcire conſeruemus connexionem conuiuentib. ſubuentionẽ indigentib. cõpaſſionem patientibus, directionem oberrantib. De primo. Eph. 4. Solliciti ſeruare vnitatem ſpiritus in vinculo pacis. Huius connexionẽ pacis, & concordiæ, quæ dẽt eſſe in corpore Chriſti myſtico oſtẽdit Apoſt. 1. Corin. 12. exemplo corporis humani dicens. Non põt oculus dicere manui, opera tua non indigeo, aut iterum caput pedib. non eſtis mihi neceſſarij, &c. Sequitur. Non ſit ſciſma in corpore, ſed pro inuicem ſollicita ſint mẽbra, & ſiquidem patitur vnum membrum cõpatiuntur oĩa membra, ſiue ſi gloriatur vnum membrũ congaudent oĩa membra. De ſcdo Luc. 10. dr̃ Marthæ, dño, & Apoſtolis tanq̃ pauperibus miniſtranti. Martha Martha ſollicita es, & turbaris erga plurima, &c. Et Tho. 1. Pergebat per oẽm cognationem ſuam & monita ſalutis dabat eis, dabatq; vnicuiq; prout poterat de facultatib. ſuis, eſurientes alebat, nudiſq; veſtimenta pbebat, & mortuis atq; occiſis ſepulturã ſollicitus exhibebat. De tertio. 2. Mach. 15. Erat eis pro vxoribus, & filijs: itemq; pro fratribus, & cognatis minor ſollicitudo: maximus vero & primus ꝓ ſanctitate timor erat tẽpli. Et Luc. 7. Centurionis cuiuſdam ſeruus malẽ habens erat moriturus, &c. Sequitur. Miſit ad Ieſum ſeniores Iudeorũ. At illi cum veniſſent rogabant eum ſollicite: dicentes ei, quia dignus eſt, vt hoc illi præſtes, &c. De quarto. Ro. 12. Qui præeſt in ſollicitudine, ad hoc.n. præcipuè tenentur prælati ex officio, ideo dicebat Apoſt. 2. Corin. 11. Præter illa quæ extrinſecus ſunt inſtantia mea quotidiana, ſollicitudo oĩum eccleſiarũ. Item eſt ſollicitudo moderanda. ſ. ſollicitudo rerum tpalium, moderanda dico, quia licet dñs videatur omnino, & funditus inhibere, dicens Matth. 6. Nolite ſolliciti eſſe aĩæ vẽæ dicentes. Quid manducabimus, aut quid bibemus, aut quo operiemur, quę in vita eſſe maximè neceſſaria. Et Apoſt. 1. Corin. 7. Volo vos ſine ſollicitudine eſſe, q̃ tñ nec dñs nec Apoſtolus interdicunt oẽm prouiſionem rerum tpalium neceſſariam ſuſtentationi humanæ, q̃ videlicet eſt per laboritium, vel per artificiũ, vel per iuſtum lucrum, Sed ſicut dicit dñs Matth. 6. Ego dico vobis non iurare oĩno, nõ quia iurãi oĩno, & in oĩ caſu ſit illicitũ, ſed pp abuſum, & periuria quæ paſſim incurrunt hõies, & pp irreuerentiam qua ſine neceſſitate, vel cã diuinum nomen aſſumũt, prohibet dñs iurandi conſuetudinem, vel potius corruptelam. Ita ſollicitudinem tpalium rerum, vt̃ dñs gñaliter prohibere. Sed ſicut dicit Hiero. Labor exercendus eſt, ſollicitudo tollenda, ſ. ſuperflua, animum inquietans. Vnde ſciendum, q̃ ſollicitudo rerum tpalium tripliciter põt eſſe illicita. Vno quidem modo ex parte eius, de quo ſollicitamur, ſ. ſuperflua, aut animum inquietans. Vnde ſciendum, q̃ ſollicitudo rerum tpalium tripliciter põt eſſe illicita. Vno quidẽ mõ ex parte eius de quo ſollicitamur, ſ. tpalia tanq̃ finem quęramus. Vnde & Aug. dicit in lib. de operibus monachorum, cum dñs dicit. Nolite ſolliciti eſſe in craſtinum, hoc dicit, vt non ita moueantur, vt pp iſta faciant quicquid in euangelij prędicatione facere iubentur. Alio modo põt eſſe tpalium ſollicitudo illicita, pp ſuperfluum ſtudium, qd apponitur ad tpalia procurãda, pp qd homo a ſpũalibus quibus principalius inſeruire dẽt, retrahitur. Et ideo Matth. 13. dr̃. q̃ ſollicitudo ſeculi ſuffocat verbum. Tertio mõ ex parte timoris ſuperflui, qñ aliquis timet ne faciendo, qd debet, neceſſaria ſibi deficiant. Qd dñs tripliciter excludit. Primo pp maiora beneficia homini præſtita diuinitus præter ſuam ſollicitudinem. ſ. corpus, & animam. Secundo pp ſubuentionem, qua Deus animalibus, & plantis ſubuenit abſq; opere humano ſcdm proportionem ſuæ naturæ. Tertio ex diuina prouidentia, pp cuius ignorantiam gentiles circa tpalia bona quærenda principalius ſolicitantur, & ideo concludit, q̃ principalius nr̃a ſollicitudo dẽt eſſe de ſpũalib. bonis ſperantes, q̃ ſ. tpalia nobis prouenient ad neceſſitatem, ſi fecerimus, quod debemus. Eſt ergo huiuſmõi ſollicitudo moderanda, & oĩs cura ſuperflua excludenda: quia ſollicitudinis huius actus facit in hoĩe cordis afflictionem, ſicut dr̃ Eccleſ. 23. Peccatori dedit Deus afflictionem, & curam ſuperfluam, vt addat, & congreget, &c. Sequitur. Sed hoc vanitas, & caſſa ſollicitudo mentis. Et ibidem parum ante. Oẽs dies eius. ſ. cupidi laboribus, & ærumnis pleni ſunt, nec per noctem mente requieſcit. Et Hier. 49. Præ ſollicitudine requieſcere non potuit. Scdo facit in corde diuiſionem, & circa ſpũalia, vel diuina diſtractionem. 1. Corin. 7. Qui cum vxore eſt ſolicitus eſt q̃ ſunt mundi, quo placeat vxori, & diuiſus eſt. Vnde animus hoĩs quanto magis eſt terrenis rebus ſolicitus, tanto fit circa ſpũalia minus aptus. Tertio cauſat in corde diuini verbi quaſi ſpũalis ſeminis ſuffocationem Matth. 13. Solicitudo ſeculi iſtius, & fallacia diuitiarum ſuffocat verbum, & ſine fructu efficitur. Quarto cauſat in corde turbationem, quia non ſemper obtinent ſolicití, quod intendunt, ſed ſæpe decidunt a ſpe ſua. Sicut dr̃ Prou. 11. Expectatio ſolicitorum peribit. Et Hiere. 42. Fames pro qua ſoliciti eſtis adherebit vobis. Vnde. 1. Macha. 6. dr̃. de Antiocho. Expauit, & commotus eſt valde, & decidit in lectum, & incidit in languorem præ triſtitia, quia non eſt factum ſicut cogitabat. Et ſequitur. Receſſit ſomnus ab oculis meis & concidi, & corrui in corde ſollicitudine. Quinto inducit æternam damnationem. Vnde Baruch 3. Vbi ſunt principes gentium qui argẽtum theſaurizant, & aurum, in quo confidunt homines, & non eſt finis acquiſitionis eorum, qui argentum fabricãt, & ſoliciti ſunt exterminati ſunt, & ad inferos deſcenderunt.

De aſtutia. *Diſt.* IIII.

DEinde cõſiderandũ eſt de aſtutia. Videndũ eſt ergo qd ſit, & vtrum ſit peccatum. Sciendum eſt autem q̃ ſicut prudentia eſt recta ratio agibilium, ita ſcientia eſt recta rõ ſcibilium. Contingit aũt dupliciter peccare contra rectitudinem ſcientiæ in ſpeculatiuis. Vno modo quando ratio inducitur ad aliquam concluſionem falſam, quæ apparet eſſe vera. Alio modo ex eo q̃ ratio procedit ex aliquibus falſis, quæ videntur eſſe vera, ſiue ſint ad concluſionem veram, ſiue ad falſam, ita etiam aliquod peccatum dupliciter poteſt eſſe contra prudentiam hñs aliquam ſimilitudinem cum ea. Vno mõ, quia ſtudium rõnis ordinatur ad finem, qui non eſt verè bonus ſed apparens, & hoc pertinet ad prudentiam carnis, de qua inferius dicetur. Alio modo in quantum aliquis ad finem aliquem conſequendum, vel bonum, vel malum vtitur vijs non veris, ſed ſimulatis, & apparentibus, & hoc pertinet ad aſtutiam. Vnde patet q̃ aſtutia eſt quoddam peccatum oppoſitum prudentiæ diſtinctum a prudentia carnis. Sciendum tamen q̃ ſicut Aug dicit in 4. lib. contra Iulianum. Sicut prudentia quandoque in malo accipitur abuſiuè. Lucæ. 15. Filij huius ſeculi prudentiores filiis lucis in generatione ſua ſunt. Ita quandoque ponitur aſtutia in bono impropriè Prouer. 1. Parabolæ Salomonis, &c. vt detur paruulis aſtutia. Et Prouer. 14 Aſtutus omnia agit cum conſilio. Sed vtrobique ponitur pro prudentia, & aſtutus ponitur pro prudente.

DEinde conſiderãdum eſt de dolo. Videndum eſt ergo quid ſit dolus. Et ſciendum, q̃ ſicut patet ex prædictis ad aſtutiam pertinet aſſumere vias non veras, ſed falſas, ſimulatas, & apparentes ad aliquem finem conſequendum, ſiue bonum ſiue malum. Aſſumptio aũt huiuſmõi viarum põt cõſiderari dupliciter. Vno modo in ipſa cogitatione huiuſmõi viarum, & hoc ꝓpriè pertinet ad aſtutiam, ſicut & excogitatio rectarum viarum ad debitum finem, & pertinet ad prudentiam: Alio mõ põt conſiderari huiuſmõi viarum aſſumptio, ſcdm executionem, & hoc propriè pertinet ad dolũ, & iõ dolus importat executionem aſtutiæ. Et ſicut aſtutia ꝓpriè accipitur in malo, abuſiuè aũt ponitur in bono, ita & dolus, q̃ eſt executio aſtutiæ ſcdm illud 2. Corin. 12. Cũ eſſem aſtutus dolo vos cepi. Sciendum aũt q̃ dolus ꝑcipuè conſiſtit in verbis, ſcdm illud Pſal. Linguis ſuis doloſè agebant: q̃a executio aſtutiæ ad decipiendũ aliquẽ primo, & principaliter fit p verba q̃ ꝑcipuum locũ obtinent inter ſigna, quib. hõ aliquid ſignificat alteri. Sicut dicit Aug. 10 lib. de doct. Chriſt. & ideo dolus maximè attribuitur locutioni. Contingit tñ dolũ eſſe in factis, ſcdm illud. Pſ. Vt dolum facerent in ſeruos eius. Eſt ẽt dolus in corde, ſcdm illud Eccleſ. 19. Interiora eius plena ſunt dolo. Et Prouer. 12. Dolus in corde cogitantiũ mala, ſed hoc eſt ſecundũ quod aliquis dolos excogitat, ſcdm illud. Pſ. Dolos tota die meditabant.

De fraude. *Diſt.* V.

DEinde conſiderandũ eſt, de fraude. Eſt aũt fraus propriè deceptio alterius per factum. Vnde fraus eſt executio aſtutiæ, ſicut & dolus. Sed in hoc differunt vñr, q̃ dolus importat executionem aſtutiæ vniuerſaliter ſiue fiat per verba, ſiue per facta; licet primo, & principaliter importet deceptionem, quæ fit per verba; fraus aũt magis propriè pertinet ad executionem aſtutiæ ſcdm q̃ fit per facta. Hoc viſo dicendũ eſt ſpũaliter de fraudulentia, q̃ cõmittitur in emptionib. & venditionib. & circa hoc q̃runtur quinq;. Primo vtrũ licitũ ſit homini rẽ ſuam vendere plus q̃ valeat. Secundũ vtrum venditio reddatur iniuſta, & illicita, propter defectum rei venditæ. Tertio vtrum venditor teneatur dicere vitium rei venditæ. Quarto vtrum negociando liceat alicui rem vendere quam emit. Quinto q̃ mouent ad fraudes vitiũ deteſtandum. Primo ergo videndũ eſt, vtrũ liceat alicui rem ſuam vendere plus quàm valeat. Dicendum q̃ ſcienter adhibere fraudem ad hoc, q̃ aliquid plus iuſto precio vendatur, oĩno pctm̃ eſt, inquantum aliquis decipit proximum in damnum ipſius, vnde & Tullius dicit in libro de offic. Tollendum eſt ex rebus contrahendis omne mendaciũ, nõ licitatorem venditor, non q̃ cõtra ſe licitetur emptor apponet. Si aũt fraus deficit, tũc de venditione & emptione dupliciter loqui poſſumus. Vno modo ẽm ſe, & ſecundũ hoc emptio & venditio videt̃ eſſe introducta pro cõi vtilitate vtriuſque, dum. ſ. vnus indiget alterius, & econuerſo. Sicut patet per philoſophum in 1. Polit. Quod autem pro cõi vtilitate eſt inductũ, non debet eſſe magis in grauamen vnius, quam alterius. &

ideo dēt ſm æqualitatem rei inter eos contractus inſtitui. Quantitas autem rerum, quæ in vſum hominis veniunt menſuratur ſm precium datum ad qđ eſt inuentum nummiſma, vt dr̃ in 5. Eth. Et ideo ſi vel precium excedat quantitatem valoris rei, vel econuerſo res excedat precium, tolletur iuſtitiæ æqualitas. Et iō carius vēdere, vel vilius emere rem, q̃ valeat, eſt ſm ſe iniuſtum, & illicitum. Alio modo poſſumus loqui de emptione, & venditione, ſm ꝙ per accidens tranſit in vtilitatem vnius, & detrimentum alterius: puta cum aliquis multum indiget habere rem aliquam, & alius læditur ſi careat illa, & in tali caſu iuſtū precium erit, vt non ſolum reſpiciat ad rem q̃ venditur, ſed ad damnum, qđ venditor ex venditione incurrit, & ſic licitè poterit aliquid vendi plus, q̃ valeat habenti. Si vero aliquis multum iuuet ex re alterius quā accepit, ille vero qui vendidit non dānificat carendo re illa, non dēt ſuperuendere eam: quia vtilitas, q̃ alteri accreſcit, non eſt ex vendente, ſed ex condōne ementis, nullus aūt dēt vendere alteri qđ ſuum non eſt, licèt poſſit ei vendere damnum, qđ patitur, ille tñ qui ex re alterius accepta multum iuuatur, pōt propria ſponte aliquid vendenti ſupererogare, qđ pertinet ad eius honeſtatem. Notandum aūt ꝙ ſm leges humanas, vel ciuiles, licitum eſſe vr̃, ꝙ venditor, & emptor inuicem ſe decipiant, qđ quidem ſit in quantum venditor plus intendit vendere rem ſuam q̃ valeat, emptor vero minus emere. Sed leges humanæ nō ſolum hoibus virtuoſis datæ ſunt, ſed populo, in quo ſunt multi, qui deficiunt a virtute. Ideo lex humana non potuit prohibere quicquid eſt contra virtutem, ſed ſufficit, vt inhibeat q destruunt hoīum conuictum: alia vero habeat quaſi licita, nō quia ea approbet, ſed quia ea non punit. Sic igitur hēt quaſi licitum pœnam non inducens, ſi abſq; fraude venditor rem ſuam ſuperuēdat, emptor aūt vilius emat, niſi ſit nimius exceſſus, quia tunc ēt lex humana cogit ad reſtituēdum, puta ſi aliquis ſit deceptus vltra mediam iuſti pretij quantitatem. Sed lex diuina nihil impunitum relinquit, qđ ſit virtuti contrarium. Vñ ſm diuinam legem illicitū reputatur ſi in emptione, & venditione nō ſit æqualitas iuſtitiæ obſeruata, & tenetur ille qui plus hēt recompenſare ei qui plus damnificatus eſt, ſi ſit notabile damnum, qđ iō dico, quia iuſtum precium rerum qñq; non eſt punctualiter determinatum, ſed magis in quadam exiſtimatione conſiſtit, ita ꝙ modica additio, vel minutio non vr̃ tollere æqualitatem iuſtitiæ. Sicut aūt refert Aug. 14. de Trin. dictum cuiuſdam mimi fuit ab oībus acceptum. ſ. vile emere, & carè vendere, cui conſonat illud Prouer. 20 Malum eſt malum eſt, dicit oīs emptor, & cū receſſerit tunc gloriatur. Sed Aug. dicit ibidem. Minus ille vel ſeipſum intuendo, vel alios experiendo, vilius velle emere, & carè vendere oībus credidit eſſe cōe. Sed qm̄ reuera vitium eſt, pōt quiſq; hmōi iuſtitiam adipiſci, qua huic reſiſtat, & vincat: Et ponit exemplum de quodam, qui modicum precium de quodā libro pp ignorantiam poſtulanti, iuſtum dedit precium. Vnde patet ꝙ illud cōe deſiderium non eſt naturæ ſed vitij, & iō cōe eſt multis, qui per latam vitiorum viam incedunt. Circa ſm videndum eſt vtrum venditio reddatur illicita pp vitium rei vendiræ. Et dicendum ꝙ circa rem quæ venditur, defectus dupliciter pōt conſiderari. Vnus quidem defectus ſm ſpeciem rei, & hunc ēt defectum, ſi venditor cognoſcat in re, quā vendit, fraudem committit in venditione, vnde venditio illicita redditur. Et hoc eſt, qđ dr̃ contra quoſdam Iſa. 1. Argentum tuum verſum eſt in ſcoriam, vinum tuum mixtum eſt aqua, qđ. n. permixtum eſt patitur defectū q̃tum ad ſpeciem. Alius aūt defectus eſt ſm quantitatem q̃ per menſuram cognoſcit, & ideo ſi quis ſcienter vtatur deficienti menſura in vendendo, fraudem committit, & eſt illicita venditio. Vnde dr̃. Deut. 25. Non habebis in ſacculo diuerſa pondera, maius & minus: nec erit in domo tua modius maior, & minor. Et poſtea ſubditur. Abominatur. n. dñs eum, qui facit hoc, & aduerſatur oēm iniuſtitiam. Tertius defectus eſt ex parte qualitatis, puta ſi aliqđ infirmum vendit, quaſi ſanum, qđ ſi quis ſcienter fecerit, fraudem cōmittit in venditione: Vnde eſt illicita venditio. Et in oībus talibus non ſolum aliquis peccat iniuſtam venditionem faciendo, ſed ēt ad reſtōnem tenetur. Si vero eo ignorante aliquis prædictorum defectuum fuerit in re vendita, venditor quidem non peccat, ſed facit iniuſtum materialiter, non tñ eius operatio eſt iniuſta, tenetur tñ cū ad eius notitiam peruenerit, damnum recompenſare emptori. Et qđ dictū eſt de venditore, eſt intelligendum ex parte emptoris. Contingit. n. venditorem credere rem ſuam eſſe minus pcioſam, q̃tum ad ſpēm. Sicut ſi aliquis vendit aurum loco auricalci, emptor ſi illud cognoſcat iniuſtè emit, & ad reſtōnem tenetur. Et eadem rō eſt de defectu qualitatis, & quantitatis. Sciendum aūt ꝙ aurum, & argentum, non ſolum cara ſunt pp vtilitatem vaſorum, quæ ex eis fabricant, aut aliorum hmōi, ſed ēt pp dignitatem, & purgationem ſubſtantiæ ipſorum. Et iō ſi aurum vel argentum, vel ab alchimicis factum, veram ſpeciem non habeat auri, & argenti eſt fraudulenta, & iniuſta venditio, pſertim cū ſint aliquæ vtilitates auri, & argenti veri ſm naturalem operationem ipſorū, quæ non conueniunt auro per alchimiam ſophiſticato. Sicut qđ hēt proprietatem lætificandi, & contra quaſdam infirmitates medicinaliter iuuat, frequentius ēt pōt poni in operatione, & diutius in ſua puritate permanet aurum verum, q̃ ſophiſticatum. Si aūt per alchimiam fieret aurum verum, non eſſet illicitum ipſum pro vero vendere, quia nihil prohibet artem vti aliquib. naturalibus cauſis ad producendum naturales, & veros effectus. Sicut dicit Aug. in 3. de Trin. de his quæ arte Dæmonum fiunt. Circa tertium videndum eſt vtrum vēditor teneatur dicere vitium rei vendendæ. Dicendum ꝙ dare alicui occaſionem periculi, vel damni ſemper eſt illicitum, q̃uis non ſit neceſſarium, ꝙ homo alteri ſemper det conſilium, & auxilium pertinens ad eius qualemcunque promotionem, ſed hoc ſolū eſt neceſſarium in aliquo caſu determinato, puta cum alius eius curæ ſubdatur, vel tñ non pōt et per alium ſubuenire. Venditor aūt qui rem vendendam proponit, ex hoc ipſo dat emptori damni, vel periculi occaſionem, ꝙ rem vitioſam ſibi offert, ſi ex eius vitio damnum vel periculum incurrere poſſit: damnum quidem ſi pp eius vitium hmōi res q̃ vendenda proponitur minoris ſit precij, ipſe vero pp hmōi vitium nihil de pretio ſubtrahat, periculum aūt puta pp hmōi vitium vſus rei reddatur impeditus, vel noxius, puta ſi aliquis alicui vendat equum claudicantem pro veloci, vel ruinoſam domum pro firma, vel cibum corruptū ſiue venenoſum pro bono. Vnde ſi hmōi vitia ſcit, & non detegit, erit illicita, & doloſa venditio, & tenetur venditor ad damni reſtōnem. Si vero vitium ſit manifeſtum, puta cum equus eſt monoculus, vel cū vſus rei, & ſi non cōpetat venditori pōt tñ eſſe conueniens alijs, & ſi pp hmōi vitium, ipſe ſubtrahat q̃tum oportet de præcio, nō tenet ad manifeſtandum vitium rei: quia pp hmōi vitium emptor vellet plus ſubtrahi de precio, q̃ de iure eſſet ſubtrahēdum. Vnde pōt licitè venditor indemnitati ſuæ conſulere vitium rei reticendo. Notandū aūt ꝙ non oportet, ꝙ emptor, vel venditor per præconem vitium rei vendendæ pronunciet, quia ſi prædicent vitium, exterrentur emptores rei ab emendo dum ignorarent alias condōnes rei in quas eſt bona, & vtilis, ſed ſingulariter eſt dicendum vitiū rei ei, qui ad emendū accedit, qui non pōt ſimul oēs condōnes adinuicem comparare bonas, & malas, nihil. n. prohibet rem in aliquo vitioſam tn multis alijs vtilem eſſe. Circa quartum. ſ. vtrum liceat alicui rem ſuam carius vendere, q̃ emit. Dicendum ꝙ ad negociatores pertinet commutationibus rerum inſiſtere, vt aūt Phil. dicit in 1. Polit. duplex eſt rerum commutatio. Vna quidem quaſi naturalis, & neceſſaria, per quā. ſ. fit cōmutatio rei, vel rerū, & denariorū pp neceſſitatē vitæ, & talis cōmutatio nō ꝓpriè pertinet ad negociatores, ſed magis ad œconomos, vel Politicos, q hñt ꝓuidere, vel domui, vel ciuitati, vel de reb. neceſſarijs ad uitam. Alia uero cōmutationis ſpēs eſt, uel denariorum ad denarios, uel quarumcunq; rerum ad denarios, non pp res neceſſarias uitæ. ſ. pp lucrum quærēdum, & hęc quidem negociatio propriè vr̃ ad negociatores pertinere. Secundum Philoſophum autem prima commutatio laudabilis eſt, qa deſeruit naturali neceſſitati, ſcda aūt iuſtè vituperat, qa q̃tū eſt de ſe deſeruit cupiditati lucri, q̃ terminū neſcit, ſed in infinitum tendit, & ideo negociatio ſcdm ſe conſiderata quandam turpitudinē habet inquantum non importat de ſui rōne finem honeſtum vel neceſſarium. Lucrum tñ quod eſt negociationis finis, & ſi in ſui rōne non importet aliquid honeſtū, vel neceſſarium, nihil tñ importat in ſui rōne vitioſum vel virtuti contrariū, vnde nihil ꝓhibet lucrum ordinari ad aliquē finem neceſſariū vel honeſtū, & ſic negociatio reddit licita. Sicut cum aliquis lucrū immoderatum, ꝙ negociatio q̃rit, ordinat ad domus ſuæ ſuſtentationem, vel ad ſubueniendum indigentibus, vel ēt cū aliquis negociationi intendit pp publicā vtilitatē, ne. ſ. res ad vitam patriæ deſint, lucrum ēt expetit non quaſi finē, ſed quaſi ſtipēdiū laboris. Cū aūt dicat Chriſoſt. ſuper Matth. Quicūque rem cōparat integrā, vt immutatam vendendo lucret, ille eſt mercator, q de tēplo Dei eijcit. Et Caſſiodorus ſuper illud Pſal. Qm̄ non cognoui litteraturā, vel negociationē, ſcdm aliam litterā. Quid eſt aliud negociatio niſi vilius cōparare, & carius vēdere, vel diſtrahere? Et & ſubdit. Negociatores tales eiecit dñs de tēplo. Sciēdū ꝙ verbū Criſo. intelligendū eſt de negociatione ſcdm ꝙ vltimū finem in lucro conſtituit, ꝙ pcipuè vr̃, qñ aliquis rē non immutatā carius vendit. Si. n. rem immutatam carius vēdat, vr̃ pmium ſui laboris accipere, q̃uis & ipſum lucrum poſſit licitè intendi, non ſicut vltimus finis, ſed ꝓpter alium finē neceſſariū vt dictū eſt. Hoc ēt aduertendū ꝙ non quiſq; carius vendit q̃ emerit, negociat, ſed ſolum q ad hoc emit vt carius vendat. Si aūt emit rem non vt vēdat ſed vt teneat, & poſtmodum pp aliq̃ cauſam eam

vendere velit, non eſt negociatio, quamuis carius vendat: poteſt enim hoc licite facere, vel quia in aliquo rem melioravit, vel quia pretium rei eſt immutatum, ſcdm diuerſitatē rei vel ipſius, vel pp periculum cui ſe exponit transferendo rem de loco ad locū, vel eam fieri faciendo, & ſcdm hoc nec emptio, nec venditio eſt iniuſta. Item ſciendum ꝙ clericis interdicitur negociatio, quia clerici non ſolum debent abſtinere ab his quæ ſunt ſcdm ſe mala, ſed ēt ab his, quæ hñt ſpeciem mali. qđ quidem in negociatione contingit, tum pp hoc ꝙ eſt ordinata ad lucrum terrenum cuius clerici debent eſſe contemptores, tum ēt pp frequentiā negociatorum vitia, qa difficulter exuitur negociator a peccatis labiorū, vt dī Eccleſiaſtici. 26. Et alia cauſa eſt, quia negociatio nimis implicat aīum ſæcularibus curis, & econuerſo a ſpūalibus retrahitur. Vnde Apls dicit. 2. Thimo. 2. Nemo militās Deo, implicat ſe negocijs ſecularibus. Licet tñ clericis vti prima commutationis ſpecie, quæ ordinat̃ ad neceſſitatē vitæ emendo vel vēdēdo.

De fraudulentia. *Diſt.* VI.

SCiendum autem ꝙ fraus eſt multiplex. Eſt.n. fraus quædam commendanda. Quædam excuſabilis. Quædam toleranda. Et quædam damnabilis. Fraus quidem commendanda eſt, qñ quis proximi vtilitatem intēdens, facit aliquid ipſo neſciente, quod forſitan credit illi prima facie non placere, tñ placere deberet. Sicut vxor quando clanculo facit eleemoſynas moderatas, quæ viro ſuo forſitan non placerent ante factum, nec ipſe daret licentiam faciendi, tamen poſt factum placet illi, qđ ipſa fecerit, quia illa hæc faciendo procurat ſpūale cōmodum viri ſui. Vnde etſi fraus eſt, pia tamen eſt. Item ſiquis frænetico furetur gladium, ne ipſe ſemetipſum lædat vel aliū, pia fraus eſt. Item ſi ſeruus deuotus Deo & dño ſuo fidelis, vtilitatem dñi ſui procuret illo neſciente, vel etiam contradicente in damnum ſuū vituperium vel grauamē, facit dño ſuo fraudem, tñ pia & vtilis eſt dño. Ad Titum. 2. Seruos hortare dñis ſuis ſubditos eſſe in oībus placentes. ſ. licitis, & honeſtis, non contradicentes in his. ſ. q̄ ſunt ſcdm Deum, non fraudantes. i. non fraudem malam & noxiam facientes. ſed in oībus fidem bonam oſtendentes. Item fraus eſt excuſabilis, qñ. ſ. homo bonum ſuum procurat ſine proximi detrimento. Sicut fecerunt Gabaonitæ Ioſue. 9. qui callidè cogitantes venerunt ad Ioſue & filios Iſrael dicentes. De terra longinqua venimus, pacem vobiſcum facere cupientes: Quorum fraude percepta dixit eis Ioſue. Cur nos decipere fraude voluiſtis, &c. Similiter Iacob ex conſilio matris ſuæ Rebeccæ fraudauit fratrem ſuum, benedictionem paternam ſurripiendo Gene. 27. Venit germanus tuus fraudulenter, & accepit benedictionē tuā. Excuſatur Iacob, quia hoc fecit ex præcepto ſanctæ matris, & ex conſilio ſpūſſancti. Item eſt fraus toleranda, puta ſi fiat alicui iniuria vel damnum de bonis tēporalibus, & non poſſit illa ſine ſcandalo repetere, magis eſt talis fraus vel iniuria toleranda, q̄ ſcādalum oriatur: Vnde. 1. Corin. 6. Iam quidem oīno delictum ē in vobis, quia iudicia habetis inter vos, quare non magis iniuriam accipitis? quare non magis fraudem patimini? Itē eſt fraus culpabilis, & de hac dī. 1. Corin. 2. Nolite fraudare inuicem Et Mat. 10. Ne fraudem feceritis. Fraus autem culpabilis multiplex eſt, & committitur multis modis. Eſt. n. fraus, quam inducit ambitio inſatiabilis. In acquirendis enim honoribus magnus eſt labor, magna cordis anxietas, antequam ambitioſi poſſint ad eos peruenire ſeruiunt, tribuunt, amicitias ſimulant, mentiunt̃, adulantur, preces multiplicant, interceſſores procurant, maturitatem prætendunt, iactant ſcientiam, ſimulant ſanctitatem. Vñ Dan. 11. de ambitioſo dicitur. Regnum obtinebit in fraudulentia. Secundo eſt fraus, quam inducit carnalitas, ſiue quantum ad guſtum, ſiue quantum ad tactum. Quantum ad guſtum quidem, qa guloſi & ebrioſi, poſtquam ſua turpiter expenderunt multas fraudes cōmittunt in tabernis, & ludis illicitis, & conuiuijs & ſymbolis procurandis, vomentes eſuriunt, inebriati ſitiunt. Similes ſunt filijs Iſrael, qui petierunt eſcas aīabus ſuis, ſicut dī in Pſal. Pluit ſuper eos ſicut puluerem carnes, &c. Sequitur. Manducauerūt & ſa. ſunt. ni. & deſide. eorum attulit eis, non ſunt fraudati a deſiderio ſuo. Sed nota quod ſequitur. Adhuc eſcæ eorū erāt in ore ipſorum & ira Dei aſcen. ſuper eos &c. Item de carnalitate q̄tum ad tactum non eſt dubium ꝙ luxurioſi multas faciunt fraudes, vt iuuenculas & ſimplices mulieres alliciant & ſeducāt, & cum eas ſeduxerint, multa committunt vt eas paſcant, induāt, iocalia præbeant, & in ſua detineant fœditate. Vnde 2. Eſdræ. 8. Accipit homo gladium & vadit in via facere furta & homicidia &c. Sequitur: Et cum furtum fecerit & fraudes & rapinas amabili ſuæ affert. Tertia eſt fraus quam inducit malignitas, & hoc committit̃ multis modis, videlicet, in cōſortijs, in conſilijs, in iudicijs, & in ſeruitijs. In cōſortijs quidem inter amicos amorem & amicitiā ſimulando, & ſub amicitiæ ſpecie ſeducendo. Hie. 9. Vnuſquiſque ſe a proximo cuſtodiat, & in omni fratre ſuo non habeat fiduciam, quia omnis frater ſupplātans ſupplantabit, & omnis amicus fraudulenter incedet: Fraudulenter incedit, qui fallaciter adulādo ſeducit, vel quod deterius, & periculoſius eſt, qui rancorem & odium tenens in corde diſſimulat, & adulando amorem ſimulat. Prouer. 27. Meliora ſunt vulnera diligentis, q̄ fraudulenta odientis oſcula. Et 26. Sicut noxius eſt qui immittit lanceas, & ſagittas in mortē, ita vir qui fraudulenter nocet amico. Item in conſilijs fraus committitur. Sicut dicitur Prouer. 12. Conſilia impiorum fraudulenta. Conſulunt enim q̄nque cōtra Deum & iuſtitiam ob amorem, odium, vel rancorem, vel lucrū ſuum, & commodum tpale. Heſter. 16. Multi bonitate principū & honore, qui in eos collatus eſt, abuſi ſunt in ſuperbia &c. Sequitur: Aures principū ſimplices callida fraude decipiunt. Item fraus iſta committitur in iudicijs, ab actore fraudulenter agēdo, a reo fraudem fraude propellendo. Sicut dicitur. 1. Corin. 7. Omnino delictum eſt in vobis, quia iudicia habetis inter vos. Sequitur. Vos iniuriam facitis, & fraudatis, ideſt fraudem fraude vultis repellere, & iniuriam iniuria vindicare, quod illicitum eſt. Quia ſicut dicit Seneca, non eſt vitium vitio vindicandum, vnde & actor iniquus eſt iniuriam faciendo, & reus iniquus per fraudulentiam ſe defendendo, & iniuriam contra iniuriam inferendo. Ideo ſequitur ibidem. An, neſcitis quia iniqui regnū Dei non poſſidebunt. Item fraus iſta committitur in ſeruitijs, vel qa ſerui dñis ſuis ſeruiunt fraudulenter, vel econuerſo, ſerui q̄dem dñis ſuis ſolent fraudes committere multis modis, quos cauſa breuitatis omitto. Ad Tytum. 2. dicit Apoſtolus: Seruos hortare, dñis ſuis ſubditos eſſe in oībus placentes, non contradicentes, nō fraudantes, ſed bonam fidem oſtendentes. Domini vero ſeruis ſuis. i. illis qui faciunt eorum opera, fraudes faciunt non ſoluendo. Iacobi. 5. Agite nunc diuites, plorate, vlulate in miſerijs, quæ aduenient vobis, &c. Sequitur ecce merces operariorum veſtrorum qui meſſuerunt regiones veſtras, quæ fraudata eſt a vobis, clamat, & clamor eorum aures dñi Sabaoth introiuit. Vel male & tarde & non integrè perſoluendo. Eccleſiaſtici. 34. Panis egentium, vita pauperum eſt, qui defraudat illū homo ſanguinis, &c. Qui aufert in ſudore panem, quaſi qui occidit proximū ſuū, qui effundit ſanguinem, & qui fraudem facit mercēnario fratres ſunt. Magna igr̃ iniquitas diuitum defraudare pauperes, & eorū ſtipendia detinere. Super hoc Iacob conqueritur de Labā. Gen. 31. Mutauit mercedem meam decem vicibus. Sed longe maior eſt iniquitas, quam aliqui ſerui nequam cōtra ſuum dominum operant̃, defraudando qđ ei promiſerant vel vouerant. Sicut patet Act. 5. de Anania & Saphyra. Vnde Ananiæ dixit beatus Petrus. Cur tentauit Sathanas cor tuum mentiri te ſpūſcō? & fraudare de prætio agri? Sequitur non es mentitus hoībus, ſed Deo, Ananias aūt audiens hæc verba cecidit & expirauit. Similiter & Saphyra vxor eius. Et Ierem. 48. Maledictus, qui facit opus Dei fraudulenter. Opus dñi facit fraudulenter qui in eo nō Dei, ſed ſuam gloriam q̄rit, vel qui tardè lentè & tepido corde facit, de tali dī Iſa. 32. Loquet̃ ad dñm fraudulēter. Quarta eſt fraus, vel fraudis ſpēs, quam inducit cupiditas, quæ conſiſtit in cōmertijs ſiue contractibus exercendis. Aug. Studium auaritiæ ſiue fraudis proprium ſolet eſſe negociantiū. Hæc aūt deteſtanda eſt multiplici rōne. Primo pp pctōrum multitudinem Scdo pp dānorum magnitudinem. Propter neceſſitatem redditionis. Et pp æternitatem damnationis. Primo quidem pp multitudinem peccatorum concomitantium. Leo Papa. Difficile eſt inter vendentium & ementium commertium nō interuenire peccatum, immo innumera ſunt pctā, quę ſolent committere, puta mēdacia, iurā, periuria, verba ſophiſtica, q̄bus decipiunt hoīes proferēdo. Itē de facto mala pro bonis corrupta pro ſanis vendendo, numerando, mēſurando, ponderādo, & huiuſmodi. Ideo dī Leui. 19. Non decipiat vnuſquiſque proximum &c. Sequitur. Iuſta & ęqua ſint pondera, iuſtus modius, & ęquus ſextari⁹: & ante. Nolite facere iniquū quid in iudicio, in regula in pondere, & menſura. Deutero. 25. Non habebis in ſacculo diuerſa pondera maius, & minus, & cæ. abominat̃ Deus eum qui facit hęc. Matth. 6. Nunquid iuſtificabo ſtaterā impiam? & ſacculi diuerſa pondera. Iſa. 32. Fraudulenti vaſa ſunt peſſima, quia hñt vaſa iræ Dei Scdo deteſtanda eſt fraus in commertijs pp damnorum magnitudinem. Nam pp lucra tpalia perdunt ſpūalia. Prouer. 1. Ipſi contra ſanguinem ſuū inſidiant̃, & moliūtur fraudes contra aīas ſuas. Eccleſiaſticus 3. Vnus eſt, & ſcdm non habet, nō filiū non fratrem, & tñ laborare non ceſſat, nec ſatiantur oculi eius diuitijs, nec recogitat, dicēs; Cui laboro & fraudo aīam meam bonis? ſpūalibus. ſ. & æternis. Negligunt. n. miſſas, prædicationes, locis ſacris non exhibent reuerentiā, nec tpibus. i. diebus dñicis & feſtiuis. Tertio deteſtāda eſt fraus in commertijs pp reſtituēdi neceſſitatē. Inſanū eſt velle multa pdere, lucrari pauca, quæ tñ reddere ſit de neceſſitate ſalutis. Leuit. 6. Reddet oīa quæ ꝑ fraudē voluit obtinere, quod tam

cit eſt valde difficile, vel forſitan impoſſibile. Pauci ſunt hodie, qui poſſent ad hoc induci, vt in quadruplum redderent eis, ſicut dixit Zacheus de ſeipſo, Lucæ. 19. Si quẽ defraudaui reddo quadruplum. Abſque dubio in multis caſibus non ſufficit reddere ſolum ſimplum, puta quãdo is cui debet fieri reſtitutio damnificatus eſt in vſuris vendendo hereditatis, vel aliorum bonorum, & grauatus laboribus, & expenſis. Quarto deteſtanda eſt fraus in commertijs propter acerbitatẽ dãnationis. Pſal. Tota die iniuſtitiã cogitauit lingua tua, ſicut nouacula fecit dolũ. Sequitur Propterea Deus deſtruet te &c. Prouer. 21. Qui congregat Theſauros lingua mendacij impingueſcit ad laqueos mortis. Et Apoſt. 14. Quicũq; acceperit charactẽrẽ beſtiæ, ſine quo. ſ. nemo poterit vẽdere vel emere, hic bibet de vino iræ Dei mixto i calice eius, & cruciabitur igne & ſulphure, & aſcẽdet fumus tormẽtorũ i ſæcula ſæculorũ.

De mendacio. *Diſt.* VII.

DEinde conſiderandum eſt de mendacio, circa quod conſideranda ſunt quatuor. Primo quid ſit, & vtrum opponatur veritati, quaſi ſemper continens falſitatem. Scdo de mendacij ſpeciebus. Tertio vtrum omne mendacium ſit peccatum. Quarto vtrum ſit peccatum mortale. Circa primum ſciendum q mendacium eſt falſæ vocis enunciatio, cum intentione fallendi. Et hæc deſcriptio ſumitur ex verbis Aug. in libro contra mendacium dicentis. Nemo dubitet eum mentiri, qui falſum enũciat cauſa fallendi. Quapropter enunciationem falſi cum voluntate fallendi prolatam, manifeſtum eſt eſſe mendacium. Sciendum ergo q ad perfectam mẽdacij rõnem tria concurrunt, ſ. q id qd enunciatur ſit falſum, & q ſit voluntas falſum enunciandi, & iterum intentio fallendi. Tunc eſt falſitas materialiter, quia falſum dicitur, & formaliter propter voluntatem falſum dicendi, & effectiuè propter voluntatem falſitatem imprimendi. Sed tñ ratio mendacij non ſumitur a formali falſitate, ſed ex hoc. ſ. q aliquis habet voluntatem falſum enunciandi. Vnde & mendacium nominatur ex eo q contra mentem dicitur. Et ideo ſi quis falſum enũciet credens illud eſſe verum, eſt quidem falſum materialiter, ſed non formaliter, quia falſitas eſt præter intentionem dicentis, vnde non habet perfectam rationem mendacij. Id. n. qd ſit præter intentionem, per accidens eſt. Vnde non põt eſſe ſpecifica differentia. Si vero formaliter aliquis falſum dicat, habẽs voluntatem falſum dicendum, licet ſit verum id quod dr, inquantum tñ huius actus eſt voluntarius, & moralis, habet per ſe falſitatem, & per accidens veritatem, vnde ad ſpeciem mendacij pertingit. Quod autem aliquis intendat falſitatem in opinione alterius conſtituere fallendo ipſum, non pertinet ad ſpeciem mendacij, ſed ad quandam perfectionem ipſius. Sicut & in rebus naturalibus aliquid ſpeciem ſortitur, ſi formam habeat, etiam ſi deſit formæ effectus. Sicut patet in graui, quod violenter ſurſum detinetur, ne deſcendat ſcdm exigentiam ſuæ formæ. Sic ergo patet, q mẽdacium directè & formaliter opponitur virtuti veritatis. Circa ſcdm. ſ. de ſpeciebus mendacij. Sciendum q mendacium tripliciter diuidi poteſt. Vno modo ſcdm ipſam mendacij rationem, quæ eſt propria, & per ſe mendacij diuiſio. Et ſcdm hoc mẽdaciũ in duo diuiditur. ſ. in mendacium quod tranſcendit veritatẽ in maius, qd pertinet ad iactantiam, & in mendacium quod deficit a veritate in minus, qd pertinet ad ironiam, vt patet per philoſophum. 4. Eth. hæc aũt per ſe eſt ipſius mendacij diuiſio, qa mendacium inquantum huiuſmõi opponitur virtuti veritatis, v. dictum eſt, veritas autẽ æqualitas quædam eſt, cui per ſe opponitur maius & minus. Alio modo põt diuidi mendacium inquantum habet rationem culpæ, ſcdm ea quæ aggrauant vel diminuunt culpam mendacij ex parte finis intenti. Aggrauãt aũt culpam mẽdacij, ſi aliquis per mendacium intendat alterius nocumentum, qd vocatur mendaciũ pernicioſum. Diminuitur aũt culpa mendacij, ſi ordinetur ad aliquod bonũ, vel delectabile & ſic eſt mẽdacium iocoſum: vel vtile, & ſic eſt mendacium officioſum ſiue quo intendatur iuuamentum alterius vel remotio nocumenti, & ſcdm hoc diuiditur mendacium in tria prædicta. Tertio modo diuiditur mendacium vniuerſalius ſecundum ordinem, ſiue ex hoc addatur aut diminuatur ad culpam mẽdacij, ſiue non. Et ſcdm hoc eſt diuiſio octo membrorum, quæ dicta eſt. In qua tria prima qdem membra continentur ſub mendacio pernicioſo, quod qdem ſit vel contra Deum, & ad hoc pertinet primum mendacium, qd eſt in doctrina relig. Vel eſt contra hoiem ſine ſola intentione nocendi alicui, & ſic eſt ſecundum mendacium qd. ſ. nulli prodeſt, & obeſt alicui: ſiue & intendatur in nocumento vnius vtilitas alterius, & hoc eſt tertium mendacium, q vni prodeſt, & alteri obeſt. Inter quæ primum eſt grauiſſimum, quia ſemper peccata contra Deum ſunt grauiora, vt ſupra dictum eſt. Scdm aũt eſt grauius tertio, qd diminuitur ex intentione vtilitatis alterius. Poſt hæc aũt tria q ſuperaddunt ad grauitatẽ mendacij culpæ ponitur quartũ, q habet propriam quantitatem ſine additione vel diminutione, & hoc eſt mendacium qd ſit ex ſola mentiendi libidine, quod procedit ex habitu. Vnde & philoſophus, dicit in 4. Eth. q mendax eo q talis eſt ſcdm habitũ, ipſo mendacio gaudet. Quatuor vero ſubſequentes modi diminuunt de culpa mendacij. Nã quintum eſt mendacium iocoſum, quod ſit placendi cupiditate. Alia aũt tria continentur ſub mendacio officioſo, in quo intenditur qd eſt alteri vtile, vel quantum ad res exteriores, & ſic eſt ſextum mendacium quod prodeſt alicui ad pecuniam conſeruandam. vel eſt vtile corpori, & ſic eſt ſeptimum mendacium quo impeditur mors hoĩs, vel eſt vtile etiã ad honeſtatem virtutis, & hoc eſt octauum mendacium, in quo impeditur illicita pollutio corporalis. Patet aũt q quanto bonum intentum eſt melius, tanto magis minuitur culpa mendacij, & ideo ſi quis diligenter conſideret ſcdm ordinem præ dictæ enumerationis attenditur ordo grauitatis culpæ in iſtis mendacijs. Nam bonum vtile præfertur delectabili, & vita corporis præfertur pecuniæ honeſtas etiã ipſi corporali vitæ. Circa tertium. ſ. vtrum omne mendacium ſit peccatum. Sciẽdum q illud qd ſcdm ſe malum eſt, ex genere ſuo nullo mõ põt eſſe bonum vel licitum, quia ad hoc q aliquid ſit bonum requiritur q oĩa rectè concurrant, quia bonum cauſatur ex integra cauſa, malum aũt ex ſingularibus defectibus, vt dicit Dyonyſius 4. c. de di. no. Mendacium aũt eſt malum ſecundum ſe, eſt. n. actus ſuper indebitam materiam cadens. Cum. n. voces naturaliter ſint ſigna intellectus, innaturale & indebitum eſt q aliquis ore vel voce ſignificet qd non habet in mente, vñ philoſophus dicit 4. Eth. q mendacium eſt p ſe prauum & fugiendũ. Verũ aũt eſt bonum & laudabile. Vñ manifeſtum eſt q oẽ mendaciũ eſt pctm̃. Sicut etiam dicit Aug. in libro contra mendacium. Ideo dr Eccleſiaſtici. 7. Noli velle mentiri omne mẽdaciũ. Nõ eſt ergo aliqualiter æſtimandum in ſcriptura ſacra, vel aliqua ſcriptura canonica aſſeri quicq̃ falſum, vel ſcriptores eorum falſum aliquid aſſerendo dixiſſe, quia tota periret fidei certitudo, quæ auctoritati ſcripturæ ſacræ innititur. In hoc aũt q in euangelio, & in alijs ſcripturis ſacris verba vel facta aliquorum Doctorũ diuerſimode recitantur, non eſt mendacium. Vñ dicit Aug. in lib. de cõſenſu Euãgeliſtarum. Nullo mõ laborandũ eſſe iudicat, qui prudenter intelligit ipſas ſententias eſſe neceſſarias cognoſcendæ veritati, quibuſlibet verbis fuerint iudicatæ, & in hoc apparet ſicut ſubiungit ibidẽ non debere nos arbitrari mẽtiri quenq̃, ſi pluribus reb. q̃ audierũt vel viderũt reminiſcentib', res eadẽ non eodẽ mõ, atq; eiſdẽ verbis fuerit iudicata. Hoc etiã eſt ſciendũ, q in ſcriptura ſacra, ſicut Aug. dicit, inducuntur aliquorum geſta exẽpla perfectæ virtutis, de quibus non eſt æſtimandum eos fuiſſe mentitos. Siqua tñ in eorũ dictis appareant, q̃ mẽdacia videãtur, intelligendũ eſt ea figuraliter & prophetice dicta eſſe. Vñ Aug. dicit in libro contra mendacium. Credendũ eſt illos hoĩes, q propheticis tpibus digni auctoritate fuiſſe commemorantur, oĩa q ſcripta ſunt de illis prophetice geſſiſſe atq; dixiſſe. Abrahã tñ vt Aug. dicit in q̃ſtionibus Gen. dicẽs Sarã eſſe ſororẽ ſuã, veritatem voluit celari, nõ mendaciũ dici. Soror. n. dr, qa filia fratris erat. Vñ & ipſe Abrahã dicit. Gen. 20. Vere ſoror mea eſt filia patris mei, & nõ matris meæ filia, qa. ſ. ex parte pris ei attinebat. Iacob vero myſticè dixit ſe eſſe Eſau primogenitũ Iſaac, quia videlicet primogenita illius de iure debebantur ei, vſus aũt eſt hoc modo loquendi per ſpm̃ propheticũ ad deſignandũ myſterium, qa videlicet iunior populus. ſ. gẽtiliũ ſubſtituendus erat in locũ primogeniti. ſ. in loco Iudæorũ. Quidã vero cõmendabantur in ſacra ſcriptura non pp perfectã virtutem, ſed pp quandã virtutis indolem, qa. ſ. apparebat in eis aliquis laudabilis affectus ex quo mouebantur ad qdam debita facienda. Et hoc modo Iudith laudatur, nõ qa mẽtita eſt Holoferni, ſed pp affectũ quem habuit ad ſalutem ppl̃i, pro qua periculis ſe expoſuit, quis etiã dici poſſit, q verba eius veritatem hñt, ſcdm aliquẽ myſticũ intellectũ. Rurſus aduerte, q ille qui aliqd promittit ſi animum habeat faciendi qd promittit non mentitur, qa non loquitur contra illud qd gerit in mente. Si vero nõ faciat, qd promiſit, tunc vr infideliter agere per hoc q animum mutat, põt tamẽ excuſari ex duobus. Vno mõ. ſi promiſit id qd eſt manifeſtè illicitũ, quia promittẽdo peccauit, mutando aũt propoſitum, bñ facit. Alio mõ ſi ſint mutatæ conditiones perſonarũ vel negociorũ. Vt. n. Seneca dicit in libro de bñficijs. Ad hoc q teneatur facere q promiſit, requiritur q oĩa immutata permaneãt. Alioquin nec fuit mendax promittẽdo, quia promiſit qd habebat in mente, ſubintellectis debitis conditionibus, nec etiã eſt infidelis non implendo q promiſit, quia eædem conditiones, non extant. Vnde & Apl̃s non eſt mentitus, qui non iuit Corinthũ, quo ſe iturum eſſe promiſerat vt dr. 2. Cori. 1. hoc propter impedimenta q̃ ſuperuenerãt. Itẽ notandum q mendaciũ non ſolum habet rõnem pcti ex dãno qd infert proximo, ſed ex ſua inordinatione vt dictũ eſt ſit, non eſt aũt licitum aliqua illicita inordinatione vti, ad impediendũ nocumentum vel dãnũ aliorum, ſicut non licet alicui furari, vt eleemoſynã faciat, niſi for-

te in neceſſitatis articulo in quo ſunt oīa cōia, ideo non eſt licitū mendacium dicere, ad hoc quod alium a quocunque periculo corporali vel ſpūali liberet. Vnde non licet hoī mentiri vt vnū liberet vel præſeruet ab homicidio, & aliū a morte, vel vt virginem a corruptione, & aliū ab inceſtu præſeruet. Licet tñ veritatē occultare prudenter ſub aliqua diſſimulatione, vt dicit Aug. in lib. contra mendacium. Circa quartum. ſ. vtrum oē mendacium ſit pctm̄ mortale. Sciendum, quod peccatum mortale proprie eſt quod repugnat charitati per quam aīa viuit Deo cōiuncta, vt dictum eſt. Pōt aūt mendacium contrariari charitati tripliciter. Vno modo ſcdm ſe, alio modo ſecundum finem intentum, tertio mō per accidens. Scdm ſe quidem contrariatur charitati ex ipſa falſa ſignificatione, quæ quidē ſi ſit circa res diuinas contrariatur charitati, & ei cuius veritatem aliquis tali mendacio occultat vel corrumpit. Vnde huiuſmodi mendacium, non ſolum opponit virtuti veritatis, ſed ēt virtuti fidei & religionis, & ideo hoc mendaciū eſt grauiſſimum & mortale. Si vero falſa ſignificatio ſit circa aliqd cuius cognitio pertineat ad hominis bonum, puta quæ ptinent ad perfectionem ſcientiæ & informationem morum vitæ, ſic tale mendacium inquantum infert damnum falſæ opinionis pximo, contrariatur charitati, quantum ad dilectionem proximi, vñ eſt pctm̄ mortale. Si vero ſit falſa opinio ex mendacio generata circa aliquod de quo non referat vtrum ſic vel aliter cognoſcat, tunc ex tali mendacio non damnificatur proximus, ſicut ſi aliquis fallatur in aliqbus particularibus, contingentibus ad ſe non pertinentibus, vnde tale mēdaciū ſcdm ſe non eſt peccatum. Rōne vero finis intenti aliqd mendaciū contrariat charitati, puta quod dicitur in iniuriam Dei, quod ſemper eſt peccatum mortale, vt pote religioni contrarium, aut in nocumentum proximi quantū ad pſonam, diuitias vel famam, & hoc ēt eſt pctm̄ mortale, cum nocere proximo ſit peccatum mortale. Ex ſola autē intentione peccati mortalis aliquis mortaliter peccat. Si vero finis intentus non ſit contrarius charitati, nec mendacium, ſecundum hanc rationem erit peccatum mortale. Sicut apparet in mēdacio iocoſo, in quo intenditur aliqua leuis delectatio, & in mendacio officioſo in quo intenditur etiam vtilitas proximi. Per accidens autem quæ poteſt contrariari charitati ratione ſcandali, vel cuiuſcunque damni conſequentis, & ſic erit etiam peccatum mortale, dum. ſ. aliquis non veretur propter ſcandalū publice mētiri.

De periurio. *Diſt.* VIII.

Deinde conſiderandum eſt de periurio. Circa qd conſiderandα ſunt duo. Primo vtrum omne periurium ſit peccatum mortale. Secundo quæ poſſunt nos mouere ad periurium deteſtandum. Circa primum ſciendum quod quia de rōne periurij eſt falſitas ſeu mendacium, omne autem mēdacium eſt peccatum vt dictum eſt, patet manifeſtē periurium eſſe peccatū. Quod autē falſitas ſit de rōne periurij declarat ſic. Actus. n. morales ex fine ſpeciem ſortiuntur, finis aūt in iuramento ēſt humani dicti confirmatio, cui confirmationi falſitas opponitur, & per hoc confirmatur aliquod dictum qd oſtenditur firmiter eſſe verum. Vñ falſitas directē euacuat finem iuramenti, qđ periurium dr, & propter hoc a falſitate præcipuē ſpecificatur peruerſitas iuramenti, quod periurium dr, & ideo falſitas eſt de periurij rōne. Eſt aūt ſciēdum ſcdm Hieronymum ſuper illud. Hiere. 4. Iurabis in veritate, iudicio, & iuſtitia, quod quicunque iſtorum triū defuerit periurium eſt, non tñ eodem ordine. Sed primo & principaliter eſt periurium qñ deeſt veritas in ſermone rōne iam dicta. Secundario aūt cū deeſt iuſticia, quia quicunque iurat aliquid illicitum ex hoc ipſo falſitatem incurrit, quia obligatus eſt ad hoc qd contrarium facit. Tertio vero modo qñ deeſt iudicium, quia cum indiſcrete iurat ex hoc ipſo periculo ſe committit falſitatem incurrendi, & ſic patet periurium eſſe pctm̄ pro eo quod de rōne eius eſt falſitas. Item hoc idem patet ex eius propria rōne, quia iurare eſt teſtem Deum inuocare. Quod aūt aliquis Deū inuocet teſtem falſitatis ad irreuerentiam eius pertinet, quia per hoc dat intelligere, vel quod Deus veritatem non cognoſcat, vel quod falſitatem teſtificari velit, & ideo periurium eſt pctm̄ religioni contrariū, cuius eſt Deo reuerentiā exhibere. Ex hoc vlterius clare patet quod omne periuriū ſit mortale, quia etſi illa q̃ de ſe ſunt pctā venialia, vel ēt bona ex genere, ſi in contemptū Dei fiunt ſunt pctā mortalia, multomagis quicquid eſt qđ de ſui rōne ptinet ad contemptū Dei eſt pctm̄ mortale, periuriū aūt de ſui rōne importat cōtemptū Dei, ex hoc enim habet rōnem culpæ vt dictū eſt, quia ad irreuerentiā Dei ptinet. Vñ manifeſtū eſt, quod piuriū ex ſuo genere eſt pctm̄ mortale. Vnde ſi quis ēt iocoſe piuret, ſicut non euitat irreuerentiam, ſed q̃tum ad aliquid magis auget, ita non excuſat a pctō mortali, ſicut nec a Dei contemptu. Ille ēt q ex lapſu linguæ falſum iurat, ſi aduertat ſe iurare & falſum eſſe qd iurat, non excuſat a pctō mortali, ſicut nec a cōtemptu Dei. Si aūt non aduertat, non vr̄ hēre intentionem iurandi, & ideo crimine periurij aliqualiter excuſatur. Circa ſcdm ſciendum quod crimen periurij oſtendunt multa eſſe ſummopere deteſtandū. Primum eſt quia qui peierat, fur, raptor, & ſacrilegus efficitur. Fur quidem & raptor, quia nomen ſanctū Dei ipſo inuito & phibente in teſtimonium falſitatis aſſumit. Exo. 20. Non aſſumes nomē Dei tui inuanum. Sacrilegus vero, quia res ſacras inuadit, vt ſub eas pctm̄ ſuum faciat, ſicut nomen dñi & corpus eius, & altaria & reliquias ſanctorum, qđ refugiūt alij peccatores, & ipſi dæmones, quibus ſanctum & terribile nomen eius ad cuius inuocationem ipſi fugiunt ab obſeſſis. Leu. 19. Non periurabis in nomine meo. Scdm eſt quod periurus homagium dyabolo facit, & ſe cum manu propria dyabolo tradit. Prou. 6. Defixiſti apud extraneum manum tuam. Tertiū eſt quia ſigillum ſummi regis & Papæ, falſificat, & ideo excōicatus, & ſacrilegus eſt in perpetuum carcerem detrudendus, quia nomen dñi qđ datum eſt in teſtimonium veritatis, aſſumit in teſtimonium falſitatis, & confirmationē eius. Ezech. 13. Violabant me ad populum meum, pp pugillū ordei, & fragmen panis mentientes populo meo credenti mendacijs. Et Iſa. 52. Tota die nomen meum blaſphematur. Quartū quia periurus quantum in ſe eſt Deum inuoluit in malitia ſua, quia ipſum in teſtimonium falſitatis adducit, & ideo cōtra ipſos in iudicio teſtis erit. Mal. 3. Ero teſtis velox maledicis, & periuris. Quintum eſt quia periurus excluditur a protectione diuini nominis in quod peccat, quia fruſtra inuocat legis auxiliū, qui committit in legem. Vnde periuros a Deo protegi non meretur, Adiutorium enim noſtrum in nomine dñi. Prouer. 18. Turris fortiſſima nomen domini, ad ipſum currit iuſtus & exaltabitur. Sextum eſt, quia periurus repletur malis culpæ & malis pœnæ. Culpæ quidem malis repletur, ſicut dr̄ Eccleſiaſtici 23. Vir multum iurans replebitur iniquitate. Et ibidem. Non aſſueſcat iurationi os tuum, multi n casus ſunt in illa, videlicet pp periurium qđ ſæpe ſubſequitur. De malis vero pœnæ quibus Deus punit ſpāliter hoc peccatum dicitur Zach. 5. Vidi volumen volans, & cæt. & dixit dñs. Hæc eſt maledictio quæ egredit ſuper faciem omnis terræ. Sequitur, quia omnis iurans ex hoc iudicabitur & cætera, & veniet ad domum furis, & ad domum iurantis in noīe meo mendaciter, & commorabitur in medio domus eius, & cōſumet ligna eius & lapides eius, vnde periuri aliquando necātur a dęmone aliqñ vexantur. Sicut legitur in vita. b. Pancracij, ſicut refert Greg. Turon. quod ſi quis periurare volens ad ſepulchrum dicti ſancti accedere voluerit antequam cancellum chori intrauerit, aut arreptus vexatur a demone, aut continuo cadens in pauimētum vitam perdit. Item eccleſiaſticæ hiſto. libr 6. c. 10. legitur de Narciſſo Hieroſolymitano epō, quod cum eſſet iuſtus, & rigoris tenax, quidem homines nequam timentes, ne eos ſuis flagitiis inueniret ſcientes eis non parceret, conuenientes coram auditoribus crimen infamiæ ei imponunt iurando & imprecando ita eſſe, primus cum iuramento imprecatur quod igne pereat niſi ita ſit, ſcds, quod quodam morbo regio, tertius quod oculos amittat. Sācto aūt ſedente ad eremum vt vacaret contemplationi, licet Deum timentes non crederent eis contra ſcm̄. Primus falſus teſtis a ſcintilla cum oī progenie ſua rebus & domo & familia exuritur. Secundus ab imis pedibus vſque ad caput morbo regio conſumit. Tertius hoc videns ſecretum pandit. & ſera pnia lugens oculos amiſit. Narciſſus aūt poſt tres ſucceſſores rediens, honorifice ſuſceptus eſt. Item ad idem de retentoribus legatorum, quibus ſiſr accidit ſiſr imprecantibus. Cū quidam vſurarius moreret penitens vocauit duos amicos ſuos rogans eos, vt ipſi eſſent executores ſui fideles & veloces, & quod reſtituerent qđ habuerat de alieno, exigens ab eis iuramentum, qui illud fecerunt cū imprecatione. Alius imprecatus eſt quod igne ſacro qui dr̄ gehennalis ſuccenderet, niſi hoc faceret, alius quod mala lepra feriret. Cū aūt eo mortuo pecuniam retinerent, nec vt pmiſerant facerent, vt imprecati fuerant, factum eſt eis, & tormento vrgente hoc ſunt confeſſi quod accidit. Septimo diſſuadent hoc vitium ēt irrōnales creaturæ, armat. n. Deus creaturam contra inſenſatos. Sap. 5. Dr̄ in hiſt. traſmar. quod ſunt quædam fontes fures arguentes, ſic ſi ſuſpecti inuenerunt, & periurauerunt bibētes, ex eis excęcant. Si āt immunes ſint clarius vident. Item legitur in geſtis Romanorum, vt refert Oroſius in libro 5. quod cum Romani miſiſſent legatos ad plures gētes, quos ipſe noīauit, & ipſi recepiſſent eos in pace, & fide data pacem firmaſſent, ſubito proditioſe in eos irruentes in ciuitate Eſcuio occiderunt eos, & oēs Romanos quotquot inuenerūt, & factū eſt in deteſtatione piurij, & violationes fidei, quod panis fractus apud aliquos p fracturas ſanguinaret, aīalia domeſtica, & inter hoīes viuere aſſueta cū balatu, hynnitu, & mugitu miſerabili fugientes ad ſiluas & mōtes ab hoibus diſceſſerūt, Canes cum lachrimoſis latratibus idē fecerunt oberrantes admodū luporū: dicti āt ppſi q dictā pditionē cōmiſerāt victi ſunt oēs in campo a Lucio Pompeio, & occiſi cū Imperatore eorū, exceptis quatuor

millibus

millibus qui iugum montis petentes vindictā Dei nō euaſerūt, q congelati ad modū lapidū obriguerūt, immobiles facti, q ſtantes videbant viui, iam eorū oculis, & dentibus ab eis cadentibus.

De proditione. *Diſt.* IX.

DEinde conſiderandum eſt de proditione. Eſt autem proditio occulta & malitioſa machinatio contra perſonam aliquā. Sicut.n. fraus eſt deceptio circa res, ita proditio eſt contra pſonam. Sicut patet de Iuda, qui ex auaritia prodidit Chriſtum Matth. 24. Iudas abijt ad ſummos ſacerdotes vt proderet eum illis. Sic Cayn in fratrem ſuum Abel proditioſe ſurrexit. Gen. 4. Sic Symeon & Leui filij Iacob ſeuiētes ob ſtuprū ſororis ſuę Dynę, irruentes in Sychem, & populum ciuitatis occiderunt Gen. 34. Saul pluries niſus eſt proditioſe percutere Dauid, & lancea confodere cum pariete. 1. Reg. 18. Dauid proditioſe occidi fecit Vriam. 2. Reg. 9. Abſalon volens vindicare iniuriam ſororis ſuæ quam vi oppreſſerat Ammon frater ſuus proditioſe fecit eum occidi. Ioab proditioſe Amaſam interfecit. 2. Reg. 20 dixit Ioab ad Amaſam. Salue mi frater, ſalue mi frater, & tenuit manu dextra mentum Amaſæ quaſi oſculans eum, & percuſſit eum in latere. 2. Reg 20. Hyſmahel filius Nathaniæ de octoginta viris proditioſè occidit ſeptuaginta in medio ciuitatis Hierem 41.

De furto.

DEinde conſiderandum de furto, circa qđ conſiderāda ſunt tria. Primo vtrum furtum ſit peccatum. Secūdo vtrū ſemp ſit peccatum mortale. Tertio vtrum liceat furari in neceſſitate. Ad euidentiam primi, primo declarandum eſt, vtrū rerum exteriorum poſſeſſio ſit hoī naturalis. Secundo vtrum licitum ſit, q aliquis aliquam rem poſſideat quaſi ſuā. Tertio vtrū furtum ſit occulta acceptio rei alienæ. Quarto declarabimꝰ vtrū furtum ſit peccatum. Ad primum dicendum eſt, q res exterior poteſt dupl'r conſiderari. Vno modo quantum ad eius naturam q non ſubiacet humanę ptāti, ſed ſolum diuinæ cui oīa ad nutum obediunt. Alio modo quantum ad vſum ipſius rei, & ſic habet homo naturale dñium exteriorum rerum, quia per rationem & voluntatem poteſt vti rebus exterioribus, quantum ad ſuam vtilitatem, quaſi propter ſe factis, ſemper enim imperfectiora ſunt propter perfectiora, & ex hac ratione probat Philoſophus. 1. Pol. q poſſeſſio rerum exteriorum eſt homini naturalis, hoc autem naturale dominium ſuper cæteras creaturas, quod competit homini ſecundum rationem in qua imago Dei cōſiſtit, manifeſtat in ipſa hominis factione. Gen. 1. vbi dicitur. Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram, & præſit piſcibus maris, &c. Ad ſecundū dicendum, q circa rem exteriorem duo competunt homini, quorum vnum aūt poteſtas procurandi & diſpenſandi, & quantum ad hoc licitum eſt q homo propria poſſideat, & eſt etiam neceſſarium ad humanam vitam propter tria. Primo quidem, quia magis ſollicitus eſt vnuſquiſque ad procurandum aliquid quod ſibi ſoli competit, quam illud qđ eſt commune omnium vel multorum, quia vnuſquiſque laborem fugiens relinquit alteri id quod pertinet ad cōe, ſicut accidit in multitudine miniſtrorum. Alio modo quia ordinatius res humanæ tractantur ſi ſingulis immineat propria cura alicuius rei procurandæ: eſſet autem confuſio ſi quilibet indiſtinctè quælibet procuraret. Tertio quia per hoc magis pacificatus ſtatus hominū conſeruatur, dum vnuſquiſque re ſua contentus eſt. Vnde videmus q inter eos q cōiter ex indiuiſo aliquid poſſidēt, frequentius iurgia oriuntur. Aliud vero qđ competit homini circa res exteriores, eſt vſus ipſarum, & quantum ad hoc non debet homo hēre res exteriores, vt proprias, ſed vt cōes, vt ſcilicet de facili aliquis ea cōicet in neceſſitate aliorum. Vnde Apoſtolus dicit. 1. Thi. vlti. Diuitibus huius ſeculi pcipe facile tribuere, cōicare. Et nota q communitas rerum attribuitur iuri naturali, non quia ius naturale dictet omnia eſſe poſſidenda cōiter, & nihil eſſe quaſi proprium poſſidendum, ſed quia ſm ius naturale non eſt diſtinctio poſſeſſionum, ſed magis ſm humanum condictum, qđ pertinet ad ius poſitiuum. Vnde proprietas poſſeſſionum non eſt ius naturale, ſed iuri naturali ſuperadditur per adinuentionem rōnis humanæ. Ad tertium dicendum q ad rationem furti tria concurrunt, quorum primum conuenit ſibi ſm q contrariatur iuſtitię, quæ vnicuique tribuit qđ ſuū eſt, & ex hoc competit ei q vſurpat alienum. Secundum vero pertinet ad rationem furti, prout diſtinguitur a peccatis, quæ ſunt contra perſonam, ſicut ab homicidio & adulterio, & ſm hoc competit furto, qđ fit circa rem poſſeſſam. Siquis enim accipiat id qđ eſt alterius, non quaſi poſſeſſio, ſed quaſi pars, ſicut ſi amputet membrum, vel ſit in perſona coniuncta, vt ſi auferet filiam vel vxorem, non habet rōnem furti. Tertia differentia eſt quæ complet rōnem furti. ſ. vt occultè vſurpetur alienum, & ſecundum hoc propria rō furti eſt vt ſit occulta acceptio rei alienæ. Et nota q occultatio quandoque quidem eſt cauſa peccati, puta cū quis vtitur occultatione ad peccādum, ſicut accidit in fraude, & dolo, & hoc modo non diminuit peccatum ſed conſtituit ſpeciem peccati, & ita eſt in furto. Alio modo occultatio eſt ſimplex circunſtantia peccati, & tunc diminuit peccatum, tum quia eſt ſignum verecundię, tum etiam quia tollit ſcandalum. Ad quartum dicendum, q ſi quis conſideret furti rationem duas rōnes peccati in eo inueniet, primo quidem pp contrarietatem ad iuſtitiam, quæ reddit vnicuique qđ ſuum eſt, & ſic furtum iuſtitiæ opponitur, inquantum furtū eſt acceptio rei alienæ. Secundo rōne doli ſeu fraudis, quam fur committit occultè & quaſi ex inſidijs rem alienam vſurpādo. Vnde manifeſtū eſt q omne furtum eſt peccatum. Notandum aūt q accipere rem alienam, vel occultè vel manifeſtè, auctoritate iudicis hoc decernentis non eſt furtum, quia iam fit ſibi debitum p hoc qđ ſententialiter ſibi eſt adiudicatum. Vnde multominus furtum fuit q filij Iſrael tulerūt ſpolia Ægyptiorū de præcepto dni hoc decernentis pro afflictionibus quibus Ægyptij eos ſine cauſa afflixerant, & ideo ſignanter dr̄ Sap. 10. Iuſti tulerūt ſpolia impiorum. Item ſcīedū q circa res inuentas eſt diſtinguendū. Quædam.n. ſunt, quæ nunq̄ fuerunt in bonis alicuius, ſicut lapilli & gemmæ quæ inueniuntur in littore maris, & talia occupanti conceduntur: & eadem rō eſt de theſauris antiquo tpe ſub terra occultatis, quorū non eſt aliquis poſſeſſor niſi q ſcdm leges ciuiles tenetur inuentor medietatem dare dño agri, ſi in alieno agro inuenerit, pp qđ in parabola Euangelij dr̄ Matth. 13. de inuentore Theſauri abſconditi in agro, q emit agrum quaſi vt hēret ius poſſidendi totum Theſaurum. Quędam vero res inuentæ fuerūt de propinquo in alicuius bonis, & tunc ſi quis eas accipiat non aīo retinendi, ſed aīo reſtituendi dño, qui eas pro derelictis non hēt, non committit furtū. Et ſimiliter ſi pro derelictis habeantur, & hoc credat inuentor, licet ſibi retineat non committit furtū, alias aūt committitur peccatum furti. Vnde Aug. dicit in quadam homelia, & habetur 14. q. 5. Si quid inueniſti & non reddidiſti, rapuiſti. Item ſciendū q ſi quis rem ſuam ab alio detentā, vel apud alium depoſitam accipiat occultè, peccat, quia grauat depoſitarium & tenetur ad reſtituendum, vel ad oſtendendum ſe eſſe innoxium. Vnde manifeſtū eſt q peccat & tenetur ad reuelādum grauamen depoſitarij. Qui vero furtim accipit rem ſuam apud aliū detentam, peccat quidem, non quia grauat eū qui detinet, & ideo non tenetur ad reſtituendū, vel ad recompēſadū, ſed peccat contra cōem iuſtitiam, dū ipſe ſibi vſurpat ſuæ rei iudicium iuris ordine prætermiſſo, & ideo tenetur Deo ſatisfacere, & dare operam vt ſcandalum proximorum, ſi inde exortum fuerit, ſedetur. Circa ſecundum principale, ſcilicet vtrum furtum ſit peccatum mortale, dicendum, q ſicut habitum eſt ſupra, peccatum mortale eſt quod contrariatur charitati, ſcdm quam eſt ſpūalis animæ vita. Charitas autem principaliter conſiſtit in dilectione Dei, ſecundario vero in dilectione proximi, ad q̄ pertinet vt proximo bonum velimus & operemur, per furtum aūt homo infert nocumentum proximo in ſuis rebus, & ſi paſſim hoīes ſibi inuicem furarent, periret humana ſocietas. Vnde Zach. Hæc eſt maledictio, quæ egreditur ſuper faciem oīs terrę, quia oīs fur ſicut ibi ſcriptum eſt iudicabitur, ſ. ad mortem. Nullus āt ſcdm iudicium diuinum cōdemnatur ad mortē, niſi pro peccato mortali. Poteſt tñ furtum committi in rebus paruis, modicique valoris, illud āt qđ minimum eſt apprehendit rō quaſi nihil, & ideo in hmōi q minima ſunt homo non reputat ſibi nocumētum inferri, & ideo ille qui accipit pōt præſumere hoc non eſſe contra voluntatem eius cuius eſt res, & pro tanto ſi quis furtiuè accipit hmōi res minimas, pt excuſari a peccato mortali. Si tñ habeat aīum furādi, & inferendi nocumentum proximo, ēt in talibus minimis pt eſſe peccatum mortale, ſicut & in ſolo cogitatu per cōſenſum. Item ſciendum q Prouer 6 furtum dr̄ non eſſe grādis culpæ duplici rōne. Primo quidem pp neceſſitatem inducentem ad furandū, quæ diminuit, vel totaliter tollit culpam, vt infra patebit. Vnde ſubditur furatur. n. vt eſurientem impleat aīam. Alio modo dr̄ furtum non eſſe grandis culpæ per comparationem ad reatū adulterij, qđ punit morte. Vnde ſubditur de fure, q dephenſus reddet ſeptuplum, qui aūt adulter eſt perdet animam ſuam. Item ſciendum q in lege non infligitur pęna mortis pro furto, ſed ſolum pœna damni. Exod. 22. Si quis furatus fuerit bouem aut ouem quinque boues pro vno boue reſtituet, & quatuor oues pro vna oue, quare pœnæ pſtis vitæ magis medicinales, quam retributionæ. retributio enim reſeruatur diuino iudicio q eſt ſecundū veritatem in peccantes, & ideo ſecundum iudicium præſentis vitæ non pro quolibet pctō mortali infligatur pęna mortis, ſed ſolum pro illis, quæ inferunt irreparabile nocumentum, vel etiam pro illis. quę hñt aliquam horribilem deformitatem, & ideo pro furtum qđ reparabile damnum infert non infligitur, ſm pręſens iudicium pœna mortis, niſi vel furtum aggrauetur per aliq grauem circunſtantiam. Sicut patet de ſacrilegio, quod eſt furtum rei ſacræ, &

oræ, & de peculatu, quod eſt furtum rei cõis, vt patet per Aug. ſuper Ioh. & de plagio qđ eſt furtum pro quo quis morte punit, vt patet Exo 21. Circa tertium. ſ. vtrũ in neceſſitate licitum ſit furari, dicendum, ꝙ illa quæ ſunt iuris humani non poſſunt derogare iuri naturali, vel diuino iuri. Sc̃dm aũt naturalem ordinem ex diuina prouidentia eſt ſtatutum ꝙ res inferiores ſunt ordinatę ad hoc, vt ex his ſubueniatur hominum neceſſitati, & ideo per rerum diuiſionem, & appropriationem de iure humano ꝓcedentem non impeditur quin hoĩs neceſſitati ſit ſubueniendum, ex hmõi rebus. Et ideo res quas aliqui ſuperabundanter hñt, ex naturali iure debentur pauperum ſuſtentationi. Vnde Amb. dicit, & habetur in decretis diſt. n. 47. Eſurientium panis eſt, quem tu detines, nudorum indumẽtum eſt quod tu recludis, miſerorum redemptio & abſolutio eſt, pecunia quam tu in terra defodis. Sed quia multi ſunt patientes, & non poteſt ex eadem re omnibus ſubueniri, committitur arbitrio vniuſcuiuſque diſpenſatio propriarum rerum, vt ex eis ſubueniat neceſſitatẽ patientibus. Si tñ adeo ſit vrgens, & euidens neceſſitas, vt neceſſarium ſit inſtanti neceſſitati de rebus occurrentibus eſſe ſubueniendũ, puta cũ imminet pſonæ periculum, & aliter ſubueniri non põt, tũc licitẽ pt aliquis ex rebus alienis ſuę neceſſitati ſubuenire, ſiue manifeſtè ſiue occultè. Nec hoc propriè habet rationem furti vel rapinæ.

De rapina. Diſt. X.

Deinde conſiderandum eſt de rapina. Circa quam conſideranda ſunt quatuor. Primo vtrum ſit peccatum ſpecie diſtinctum a furto. Sc̃do vtrum rapina ſit peccatum mortale. Tertio vtrum ſit peccatum grauius, quam furtum. Quarto de motiuis, quæ diſſuadent tam rapinam quam furtum. Circa primum ſciendum, ꝙ furta & rapina ſunt peccata ſpẽ diſtincta ſiue dña. Quod declaratur hoc modo. Furtum. n. & rapina ſunt peccata iuſtitiæ oppoſita, in quãtum aliquis alteri facit iniuſtum. Nullus aũt patitur iniuſtũ volens, vt probatur in 5. Eth. Et ideo furtum & rapina, ex hoc habent rationem peccati ꝙ acceptio eſt inuoluntaria ex parte eius cui aliquid ſubtrahitur. Inuoluntarium aũt dupliciter dr̃. ſ. per ignorantiam, & violentiam, vt habetur in 3. Eth. & ideo aliam rõnem peccati habet rapina, & aliã furtum, & propter hoc differũt ſpecie. In alijs aũt generibus peccatorum non attenditur ratio peccati ex aliquo inuoluntario, ſicut accidit in peccatis oppoſitis iuſtitiæ, & ideo vbi non occurrit diuerſa ratio inuoluntarij, non eſt diuerſa ſpecies peccati. Item raptus mulieris non conſtituit diuerſas ſpecies peccati, ſiue fiat occultè ſiue manifeſtè, quia raptus mulieris non põt eſſe occultus ex parte mulieris q̃ rapitur, & ideo etiam ſi ſit occultus quantum ad alios quibus rapitur, adhuc remanet rõ rapinæ ex parte mulieris cui violẽtia infertur. Circa ſecundum vtrum rapina ſit peccatum mortale, dicendum ꝙ rapina quandam violentiam & coactionem importat per quam ecõtra iuſtitiam alicui aufertur quod ſuum eſt. In ſocietate autem hominum nullus habet coactionem, niſi per publicam poteſtatem, & ideo quicunque per violentiam aliquid alteri aufert, ſi ſit priuata perſona non vtens publica poteſtate, illicitè agit, & rapinam committit, ſicut patet in latronibus. Principibus vero publica poteſtas committitur, ad hoc ꝙ ſint iuſtitiæ cuſtodes, & ideo non licet eis violentia, & coactione vti, niſi ſ̃m iuſtitiæ tenorem, & hoc vel contra hoſtes pugnando, vel contra ciues malefactores puniendo, & ꝙ per talem violentiam aufertur non habet rõnem rapinæ, cum non ſit contra iuſtitiam. Si vero contra iuſtitiam aliqui per publicã poteſtatem violenter abſtulerint res aliorum, illicitè agunt, & rapinam committunt, ad reſtitutionem tenentur. De his vero, qui ꝑdas rapiunt ab hoſtibus, ſciendum eſt, ꝙ ſi illi qui deprędantur hoſtes, habent bellum iuſtum, ea quæ per violentiam in bello acquirunt, eorum efficiuntur, & hoc non habet rationem rapinæ, vnde nec ad reſtitutionem tenentur, quamuis poſſint in acceptatione ꝑdæ iuſtum bellum habentes peccare per cupiditatem ex praua intentione, ſi ſcilicet non propter iuſtitiam, ſed propter ꝑdam principaliter pugnent. Dicit. n. Aug. in libro de verbis dñi, ꝙ propter prædam militare peccatum eſt. Si vero illi qui ꝑdam accipiunt habeant bellum iniuſtum rapinam committunt, & ad reſtitutionem tenentur. De his aũt qui res infidelium rapiunt, ſciendum, ꝙ in terra aliqui infideles iniuſtè res ſuas poſſident, in quãtum eas ſc̃dm leges terrenorum principum amittere iuſſi ſunt. Et ideo ab eis poſſunt per violentiam ſubtrahi, non priuata auctoritate, ſed publica. De his vero, quæ principes extorquent a ſubditis ſciendum, ꝙ ſi principes a ſubditis exigunt, quod eis ſecundum iuſtitiam debetur propter bonum cõe conſeruandum, & ſi violentia adhibeatur non eſt rapina. Si vero aliqui principes indebita extorqueant per violentiam, rapina eſt, ſicut & latrocinium, vnde dicit Aug. in 4. de ciuitate Dei. Remota iuſtitia, quid ſunt regna niſi magna latrocinia? quia latrocinia qđ ſunt niſi parua regna? Et Ezech. 22. dr̃. Principes eius in medio eius, quaſi lupi rapientes prædam, vnde & ad reſtitutionem tenẽtur, ſicut & latrones, & tanto grauius peccant q̃ latrones, quanto periculoſius, & cõius contra publicam iuſtitiam agunt, cuius cuſtodes ſunt poſiti. Circa tertium. ſ. vtrum rapina ſit grauius peccatum q̃ furtum, dicendum ꝙ rapina, & furtum habent rationem peccati ſicut ſupra dictum eſt, ꝑp inuoluntarium quod eſt ex parte eius cui aliquid aufertur, ita tamen ꝙ in furto eſt inuoluntarium per ignorantiam, in rapina aũt eſt inuoluntarium per violentiam. Magis eſt aũt inuoluntarium per violentiam, quia violentia directius opponitur voluntati quam ignorantia, & ideo rapina eſt grauius peccatum quam furtum. Eſt etiam alia ratio, quia per rapinam non ſolum infertur alicui damnum in rebus, ſed etiam vergit in quandam perſonę ignominiam ſiue iniuriã, & hoc præponderat fraudi, vel dolo qui pertinent ad furtum. Circa quartum. ſ. quæ diſſuadent furtum & rapinam, vere multa ſunt. Specialiter ad præſens accipiamus. 7. Primum eſt vehementia timoris. Secundum eſt ignominia pudoris. Tertium eſt amoris fidelitas. Quartum eſt clamoris anxietas. Quintum eſt criminis enormitas. Sextum eſt actoris ruſticitas. Septimum eſt pœnarum diuerſitas. Primo quidem furtum & rapinam diſſuadet vehementia timoris. Et hic timor eſt multiplex, videlicet timor temporalis dñij, timor diuini ſeu finalis iudicij, & timor gehennalis ſupplicij. De primo dr̃ Luc. 13. Vis non timere poteſtatem? benefac, & habebis laudem ex illa. Si autem maleferceris time. Non enim ſine cauſa gladium portat, Dei. n. miniſter eſt, vindex in iram ei qui malefacit. Hic timor furto & rapinæ inſeparabiliter eſt annexus, ſemper. n. timent deprehendi & occidi. Quidam latro confitebatur cuidam fratri in quadam ſilua dicens, ꝙ per ſeptennium habitauerat in ſiluis ſine tecto, ſpolians tranſeuntes, & oẽs eum timebant, ipſe autem adeo oẽs timebat, ꝙ via ſomnũ modicũ ad momentum capiebat. Socios etiam ſuos tantum timebat, ꝙ non ſuſtinebat ꝙ appropinquarent ei, vel iacerent prope eum, ſemper veſtitus & cum armis ibat, & tot & tanta ſuſtinebat pro ſcelere ſuo, ꝙ vix vnquam aliquis martyr tanto ſpacio propter Deum ſuſtinuit tanta. Cum autem frater multum laboraſſet circa eum conuertendum, & ad terram tranſmarinã mittendum, ſolus cum eo, quia nec patiebatur ſocium fratris accedere, dicebat ꝙ hoc non faceret, niſi quidam qui ei iniuriam fecerant, prius emendarent ei. Cum autem ipſe nobilis maximus, & robuſtus corpore videretur, cito poſt inſiliẽs vt ſpoliaret quendam paruulum hominem merces portantem, ita meticuloſus, & excors inuentus eſt, ꝙ ab illo præuentus deiectus eſt, captus & ligatus, & ductus, a ſæculari iuſtitia diſtractus, & ſuſpenſus. Ideo de Cayn qui fuit caput & initium prædonum & latronum ſuos docuit, & ad hoc ciuitatem murauit vt eſſet eorum refugium, ſc̃dm ꝙ dicit Ioſephus, dicitur ꝙ percuſſus tremore capitis dixit dño. Quicunque inuenerit me occidet me. Gen. 4. Ego ero vagus, & profugus ſuper terrã, qui inuenerit me occidet me. Iob. 24. Perfodiunt in tenebris domos, &c. Et poſt. Si ſubito apparuerit aurora arbitrãtur vmbram mortis. ſemper tales timent & maxime in die deprehendi. Legitur in libro de vita Bragmannorũ, ꝙ Alexander qui inuaſerat & diripiebat totum mundum, confeſſus eſt Daodamo Dydaſcalo eorum, ꝙ oẽs timebat, & in nullos magis quam domeſticos, & propinquos, & eos qui eum conſtipabant & ſeruabant, a quibus õibus ſibi ſubiectis veneno eſt occiſus. Sc̃dm eſt timor diuini iudicij. Duriſſimum namque iudicium contra fures & raptores erit. Sicut dicitur Zach. 5. ois fur ſicut ſcriptũ eſt iudicabitur Iſa. 3. Dñs ad iudiciũ veniet cum ſenatoribus populi ſui, vos depaſti eſtis vineam meam, & rapina pauperum in domo veſtra, graue & durum erit iudicium talium, qđ patet Matth. 25. Si dominus damnat eos qui ſua non dederunt egenis, qualiter damnabit illos, qui eis abſtulerũt ſua, Matth. 25. Eſuriui, & non dediſtis mihi manducare &c. Luc. 18. de diuite epulone dicit gloſa. Si ſic torquer̃ diues, quia nõ dedit ſua, quõ damnabitur qui abſtulit aliena? Erit autem iudiciũ eis, quia qđ fit vni de minimis ſuis reputat ſibi factum ſiue bonum ſiue malum. Matth. 25. Quod vni ex minimis meis feciſtis mihi feciſtis, &c. quia pauperibus quos iudicant iudicium datur, vnde ipſi iudicabunt & damnabunt ſuos deprædatores. Iſa. 33. Subjicient exactores ſuos. Hæc meditatio. ſ. diuini iudicij, vel manifeſtatio conuertit latronem, de quo in vitiſpa. legitur. Cum dñs miſiſſet ad cõuertendum Ægyptum Abbatem Appollonium, & duo viri adinuicem pugnarent, non poterat alteram partem flectere ad pacem, quia confidebat de quodam latrone robuſto pugnatore capitaneo eorum, quem cum rogaret vt paci cõſentiret, ꝓmittens ei ꝙ pro eo rogaret dominum, vt dimitteret ei peccata ſua, ſtatim proſtrauit ſe conſentiens paci, & alij ſimiliter poſt eũ. Cum ãt Abbas Appollonius pro eo rogaret dñm vt promiſerat, vterque viſum eſt, ꝙ raperetur coram ſummo iudice, vbi a domino & Angelis ſanctis viderunt diſcuti, & accuſari facta latronis

& dam-

& damnationem ſibi abiudicari, ſm exigentiam culparum ſuarum, pro quo cum oraret Appullonius ſēdit, licet nulla ſit participatio lucis ad tenebras, & Chriſti ad Belyal, tñ ille cōcedimr tibi, qui rediens a viſione non ſolum cauiſá furtis, ſed & factus ſolitarius artiſſimam vitam duxit, & aſperam egit pœnitētiam. Tertium eſt timor æterni ſupplicij. Apoc 9. Occiſi ſunt ab equeſtri exercitu. ſ. dyaboli, qui non egerunt pniām a maleficijs, & furtis ſuis, occidendi ſunt a Deo in iudicio. Sicut Dauid occidi fecit duos principes latronum. 2. Reg. 4. quibus & ſerui Dauid amputauerunt & ſummitatem manuum & pedum & ſuſpenderunt ſuper piſcinam in Ebron. Similiter Angeli ſuſpendēt fures in infernum, vbi nec poterunt aliquid boni agere, nec effugere. Scdm q diſſuadet hoc vitium eſt pudor, & confuſio, quam hēt quis qñ in furto deprehendit, q fit, & ipſi furi, & ſuo generi. Eccleſiaſtici. 5. Super furē eſt cōfuſio. Eccleſiaſtici. 41. Magnā verecundiā hēt fur, cū cōtumeliſ inter vicinos. Dī ēt q lupus volēs capere & furari ouē, q ponitur in pedica vel fouea ad capiendū lupum, qñ cecidit in eam, adeo verecundat ſe ita captum & deprehenſum in furto, q licet eſuriat & ſecū ſit ouis in fouea, nō tāgit eam, ſed erubeſcit dephenſus in furto humanos aſpectus, nō audens ad intuendum hoīes caput erigere, vel oculus leuare, quātu magis hoīes debent erubeſcere facientes furta, Dei intuitum, & ſcōrum coram qbus faciunt furta, quæ faciunt, & alia mala. legē in vitiſpa. legiſ q qdam lupa conſueuerat viſitare cellā Solitarij hora cœnæ, qui dabat ei de reliquijs menſæ ſuæ, & lābebat ei manus, & inclinans cū manſuetudine ad ſiluā redibat. Cum āt quadam die iuiſſet Solitarius dictus ad viſitandos frēs quoſdā venit lupa hora ſolita expectans vt Solitarius cibū ſolitum ſibi daret, cum aūt nō veniret coacta fame accepit panē, q erat in ſporta & receſſit, & aduertens dicti viri bñficium, & furtū ſuū præ verecundia non eſt auſa redire hora ſolita. Rediens āt Solitarius, & non inueniens panem ſuum miratur, cogitans q ſi lupa hæc fecerat coacta fame fecerat. Magis aūt contriſtatus de hoc q non redibat vt ſolebat, rogauit dñm poſt moram diutinā vt eā redire faceret, ad cuius pedes venit oculis demiſſis, & capitē inclinatu, ſe ante eum verecūda proſternens, quaſi veniā petens de accepto pane ſine licentia. Ipſe aūt eam blande manu tractans in duplo poſtea dedit ei, q ante conſueuerat. Tertiū qd diſſuadet hoc vitium eſt amor Dei, qui proximū p ſeipſum ſicut ſeipſum diligere, non ſpoliare ſed bona cōicare, eſſe miſericordē non raptorē. Lucæ 6. Eſtote miſericordes, ſicut & pr̄ veſter miſericors eſt. Charitas eſt hoſtium p qd intratur in ouile ouium Xp̄i, qui p hoc nō intrat fur eſt & latro. Ioh. 10. ſpecialiter atpe aduentus Xp̄i, qui non venit pro rapinis exercendis, ſed ſoluendis. Pſal. Quę nō rapui tunc exoluebam. Tp̄s aduentus eius eſt tp̄s gratiæ, & miſericordiæ, conferendi bona nō auferendi. Sicut oſtendit Apl̄s. Eph. 4. Imbuti doctrina & ſacramentis Chriſti, nō debent viuere ſicut gentes, q ignorant Deū, ſed deponere veterē conuerſationem, & induere nouum hoiem. Et ſubinfert. Qui furabatur iam non furetur. laboret &c. q̄a tp̄s gratiæ, eſt tempus largiendi, & non auferendi. Quartū qd diſſuadet hoc vitium eſt clamor & gemitus oppreſſorum & ſpoliatorum, & imprecationes quas exaudire dñs conſueuit. Iob. 24. Alij terminos ſuſtulerunt. diripuerunt greges aīalium pupillorum, & abegerunt & abſtulerunt bouem viduæ. Et poſt. Agrum nō ſuum demetunt, & vineā eius quē vi oppreſſerunt vindemiant. nudos dimittunt hoīes, veſtimenta tollentes quibus non eſt operimentum in frigore, quos imbres montium rigant. & non hn̄tes velamen amplexātur lapides. Et multa alia mala ſubiungit. q faciunt prædones & fures. Et poſt ſequitur. De ciuitatibus fecerūt hoīes gemere & aīæ vulneratorū clamabunt; & dñs multum abire non patitur Ia. 5. Ecce clamor operariorū q fraudati ſunt a vobis in aures dñi Sabaoth introiuit &c. Exo. 22. Si clamauerunt ad me. ſ. ſpoliati exaudiam eos; quia miſericors ſum. Sic exaudiuit filios Iſrael oppreſſos ab Ægyptijs, & eos liberauit & Ægyptios ſubmerſit. Eccleſiaſtici. 35. Deprecationem læſi exaudiet dns, non deſpiciet preces pupilli, nec viduæ ſi effundat loquelam gemitus, &c. Ad hoc facit exemplum qd habetur Lucæ. 18. de vidua quæ venit ad iudicem, q nec Deū timebat, nec hoiem verebatur, q cum aſſiduè inſtaret, ait iudex. Si Deū nō timeo nec hoiem revereor, tñ illam vindicabo vt petit. dicēs. Vindica me de aduerſarijs meis, &c. Et ſubiungit. Dns Deus nō faciet vindictam electorum ſuorum clamantium ad ſe die ac nocte. dico vobis quia cito faciet vindictam illorum. Quintum qd diſſuadet hoc vitium eſt enormitas culpæ, q quidem eſt tum pp crudelitatem, tum pp culparum comitantium diuerſitatē, tum etiam pp emēdæ difficultatem. Primo quidem pp crudelitatem in aio & in facto. Vnde fures & raptores in ſcriptura ſacra feris crudeliſſimis comparantur. Videlicet lupis, & leonibus, & vrſis, & draconibus. Soph. 3. Principes eius in medio eius quaſi leones rugientes. Iudices eius lupi veſpere &c. Prouer. 8. Leo rugiens, & vrſus eſuriens. Princeps impius ſuper populum pauperem. Eze. 13. Leo factus eſt didicitque prædam capere, & hoīes deuorarē. Fures ēt & raptores dicuntur eſſe ſimiles dyabolo, qui tanquā leo rugiens circuit quærens quē deuoret. 1. Pe. 5. S. c. & iſti. Item peiores ſunt dyabolo quantum ad hoc q dyabolus in furo ſolum torquet malos, ſed ſm merita. hi aūt bonos ſæpe, & q nihil mali meruerunt. Iſa. 61. Qui receſſit a malo prædæ patuit. Iſti non deferunt Angelis bonis, affligūt eos, qui in eorum cuſtodia ſunt, quod non faciunt dæmones. Videntur de hoībus facere in hoc mundo, quæ dæmones leguntur de aīabus facere in inferno. Dicit. n. eos ſcriptura hoīes excoriare, atterere, & molere, & comedere, & vorare. Eos quaſi excoriant, qñ eos veſtibus ſuis ſpoliant. Mich. 3. Violenter tollis pelles eorum deſuper eos, & carnē eorum deſuper oſſibus eorum, qd faciūt cum macie eos afficiūt. Iſa. 3. Quare atteritis populum meum flagellando, & facies pauperum demolitis, bona vnde debent viuere rapiendo, & conſumendo. Iſti benè ſunt crudeliores q feræ, quæ licet a feritate dicantur, ſi quaſi feritatis oblitæ, in factis ſuis oſtendunt q furta vel rapinæ non debent fieri cōtra bonos vel in bonis eorum. Coruus auis rapax res Helyæ nō rapuit, ſed eum pauit. Similiter & Paulum primum eremitam. Columba pauit ſanctam Catherinam. Coruus beati Vincentij, ſibi expoſitum non diripuit, ſed a feris defendit. Leones Danielem in lacu ſibi expoſitum non ſolū non tetigerunt, ſed defenderunt, & de perſecutoribus ſuis eum vindicauerunt. Similiter Criſantum & Dariam. Duo vrſi res Heliſei non rapuerūt, ſed eius deriſores vorauerunt. In vitiſpa. legitur q leena ad beatum Macharium cæcos deportauit catulos ſuos quos illuminauit, q domum eius non ſpoliauit, ſed ipſa cum catulis, de prædis quas accipiebant ad eum induendum pelles ei deportabant. Nota q crudeliores ſunt ſerpentibus, & draconibus, qui res beatorū leguntur contra fures cuſtodiuiſſe, vt in vitiſpa probauit ſanctus Amon latronibus, vbi legitur, q cū latrones cōſueuiſſent cellam eius intrare, & panem ſuum ei furari, vadens ad eremum inueniens duos dracones, præcepit eis in noīe dñi vt eum ſequerentur & eius cellam cuſtodirent a latronibus, q eū ſequētes ſtabāt ad hoſtiū cellæ. Latrones āt venientes nocte vt cōſueuerāt viſis draconibus ceciderunt, præ timore quaſi exanimes. Mane āt facto inuenit eos ſanctus, arguens & liberans eos de hoc q crudeliores eſſent draconibus, qui res ſeruorū Dei cuſtodiebant. hic dracones remiſit, latrones refecit, q cōuerſi ſunt ad dñm. Siſr fertur dī. 1. Dyal. 3. In Fundenſi monaſterio cū qdā frater hortulanus hortū coleret, fur conſueuerat p ſæpem intrare, & olera ſurripere & alia; q inueniens ibi ſerpentē pcepit ei vt eū ſequeretur, & cuſtodiret foramen, & viam p q latro intrabat, q eū ſecutus hoc fecit. Cum aūt fur veniret in meridiē, dormientibus fratribus intrans per ſæpē & videns ſerpentē, cecidit pendens, pede remanente infixo in palo, quē ſic inueniēs frater liberauit, ſerpentem licentiauit, furem arguit, & datis oleribus emiſit eū liberū. In vitiſpa. quædam vidua venit ad ſanctū Innocentiū Abbatem pro furata ſibi oue flens, q fecit ſe duci ad locū vbi eā amiſerat, latrones aūt q eā acceperant eam interfecerant in vicina vinea. Vbi cū oraſſet, Coruus & canis, qui de ea rapuerant ſancto detulerūt, & eū vſq; ad iuuem & fures præceſſerunt. Qui deprehenſi ab eo preciū viduæ reddiderunt. Item apparet enormitas culpæ furti vel rapinæ, q̄a multæ aliæ culpæ graues comitari ſolent, frequenter. n. ex furtu vel rapinis generatur homicidium. Occidit aliqñ fur vel prædo hoīem vt res habeat, aliqñ p hoc periurium incurrit, & mendacium & excōicationem, & multa alia peccata grauia. Sap. 14. Oīa commixta ſunt, ſanguis, homicidiū, furtum, fictio, corruptio, infidelitas, periurium &c. Oſee 4. Maledictum, mendaciū, furtū homicidiū, adulteriū, Inūdauerūt ſup terrā &c. Generat periuriū. Prouer. 30. Ne forte paupertate cōpulſus furer, & periurem nomen Dei mei. Qd faciūt multi cū furati & ſuſpecti hēntur, iurant & piurant ſe talia nō feciſſe. hī iſti ſunt peſſimi proditores ad Deum cuius filiū iniuſte ſpoliant, & fratrē ſuū Chriſtianum, qd reputat dominus ſibi factum. Prouer. 23. Ne facias violentiam pauperi, q̄a pauper eſt, nec conteras in porta. q̄a dñs iudicabit eum, & continget q confodiunt aīam eius. hī frequenter conſueuerūt eſſe proditores contra dños ſuos ſeruiētes, qui furantur eis ſua edendo & bibendo cū eis, & de ſuo, cū ipſi eis ſe & ſua cōmittāt. Sicut Iudas, quia fur erat proditor fuit. Et multi proditioſè dños ſuos occidunt, vt res eorum rapiant & furentur. Item enormitas huius peccati furti, videlicet & rapinæ oſtenditur ex difficultate emendæ, multos tñ inuoluit, qui tñ male nō bene nec libenter reſtituunt, quia aut omnis differunt, & mora eſt in periculo, aut obliuioni tradunt, aut reddere cōtemnunt, aut non integrè. Hæc culpa nimis innoluit multos, paruos & magnos, q vel fructus furantur, aut rapiūt, aut aues, aut alia maiora vel minora, dum aliqñ confitentur in quadrageſima & reſtituere promittūt, & ita cōglutinatæ ſunt manibus eorum res quaſi viſcatæ, q

ſæ, ꝙ non poſſunt ab eis ſeparari, ſed potius ſæpe in idipſum relabuntur, & in confeſſione reſtitutio eis iniungitur, & ipſi facere promittunt & non faciunt, & ſic fiũt dupliciter trãſgreſſores. Item aliqñ, qui cauent a minoribus non cauent a maioribus violentijs, aut rapinis, vnde in Prouer. Philoſophorum legit᷑, ꝙ qdã Philoſophus videns prępoſitos Athenienſes ducentes pauperem deprehenſum in furto ridens & deridens, ait. Ecce res ridiculoſa, magni fures paruum ducunt ad ſuſpendium. Sextũ qđ diſſuadet hoc vitium eſt magna ruſticitas. Fur. n. & raptor ruſticus eſt, ſicut Miluus & Bubo inter aues, alter rapit violenter pullos gallinæ, alter rapit de nocte latenter odiendo lucem. Sicut. n. magnę nobilitatis, & liberalitatis eſt dare, immo ſummæ, & ptinẽs maximè ad ſummum largitorem, qui oia fecit, vt hẽat quid & quibus daret q maximè gaudet dare maxima ſi inuenerit idoneos acceptores, & maximè reddent hoiem liberalẽ ſibi ſimilem. Sic econtra magnæ ignobilitatis eſt & ruſticitatis furari vel rapere. Magiſter Alanus probauit militibus, ꝙ erãt maximè ruſtici, ipſo enim apud montem Peſſulanum incipiente legere in Theologia, intrantes milites ſcholas, cũ q̃ſiuiſſent molta ab eo, dixit ꝙ volebat vnã q̃õnem primo ab eis ſolui, q̃. ſ. eſſet maior nobilitas, & curialitas de mundo? illi q̃rentes inducias p noctem in mane rñderunt, ꝙ dare liberaliter, quorum ſniæ conſenſit, & eos p oppoſitum concluſit, ꝙ maior ruſticitas de mũdo eſt auferre alienũ ab inuito, & tñ hoc facitis de his, q̃ rapitis inuitis, ſup oẽs eſtis maximè ignobiles ruſtici. Datæ ſunt ẽt imis, quia præponentes terrena cœleſtibus, ima ſummis, vel dati ſunt imis factis, & vilibus officijs. Quod quidã frater improperauit poptime qbuſdã militibus, q ducebant p̃das pauperũ ante ſe bouũ ſ. & vaccarũ. Cũ aũt q̃rerent a fratribus p̃dicatoribus, qñ primo ingrediebant Burgundiam qui eſſent, & illi rñdiſſent ꝙ prædicatores. Quidam ex fratribus aduertens, ꝙ eſſent p̃dones q̃ſiuit, cuiuſmodi hoĩes eſſent, rñderũt. Nonne vides ꝙ milites ſumus. Rñdit frater. Non. Sed vr̃ ꝙ Bubulci & Caprarij & Vaccarij eſtis, quia equites ducunt equos, & caprarij capras, & bubulci boues, vaccarij vaccas, quales eſtis qui talia ducitis, qđ eſt viliſſimum, nõ erubeſcitis ducere pecora ruſticorũ & pauperũ aliena, q erubeſceretis ducere ꝓpria. Sed tñ vt verius dicam, ducũt vos potius dicta iumenta ad inferni patibulũ, q̃ vos ipſa ad veſtra domũ, ſicut fur cũ iumento furato, qđ duxerat ad propriã domũ ptrahit᷑ ad patibulũ cũ conuincit᷑ feciſſe furtũ, ſic fur p rem furatã ad inferni patibulũ. Hiere. 2. Sicut fur deprehenſus in furto, ita & tu confuſeris. Septimum qđ diſſuadet hoc vitium eſt pęnę diuerſitas. Prima eſt Dei eccleſiæ maledictio Zach. 5. Vidit volumen volẽs, &c. Sequit᷑. Hæc eſt maledictio q̃ egredit᷑ ſuper faciem oĩs terræ. qa ois fur ſicut ſupra ſcriptũ eſt iudicabit᷑. Et educam volumẽ, & veniet ad domum furis & iurantis mendaciter, & cõmorabit᷑ in medio domus eius, & conſumet eum, & ligna, & lapides. Tales enim conſueuerũt in eccleſia excõicari & a ppl̃o maledici, & domus & familia eorũ paupertate conſumi. Iob. 24. In tenebris ſicut in die ambulant, leuis eſt ſup faciem aquæ maledicta ſit pars eius in terra. Scđa eſt, quia qñq; a dyabolo capiunt᷑, & detinent᷑ cum furto vel rapina. Vnde rapinæ ſunt quaſi hamus dyaboli, quas q capit & eum dyabolus trahit ad ſe, tanq̃ hamo piſcem ſuum. Prouer. 21. Rapinę eorum detrahent eos quia noluerunt facere iudicium. Muſcipula ẽt ſunt vt dr̃ Sap. 4. Creaturę Dei factæ ſunt in tentationem aĩę hominum, & in muſcipulã pedibus inſipientium. Aug. O lucra dãnoſa, inueniſti pecuniam, pdis iuſtitiã, pdis fidẽ, pdis aĩam. Præda q̃ rapere cupis muſcipula eſt, dum res alienum detineris a dyabolo. Iſa. 33 Væ q p̃daris, nonne & ipſe p̃daberis? De hoc habet᷑ exemplũ. 4. Reg. 23. & 24. Ioachim ſpoliabat ppl̃m terræ ad dandũ Pharaoni Nechao, & immittebat in eũ dñs diuerſos latrunculos Chaldęorum, & Syriæ, Moab, & Amon, q diripiebãt eũ, ſed & regi Babylonis factus eſt ſeruus. Sic eſt de præpoſitis malis, & militibus, qui diripiunt res ſubditorũ, & ſubripiunt. Multi. n. ſeruientes, & baiuli eorũ bona furant᷑ & rapiunt, & ipſi fiunt ſerui maiorum dñorum, in quorum ſeruitio oĩa capta expendunt, & ſunt ẽt ſerui dæmonũ. Quõ ſit res malæ captæ capiunt capientes, habet᷑ ſupra, de Sacrilegio rerum ſacrarum, vbi multa ponunt᷑ miracula & exempla de hiſtoria tripartita, & Francorum & Dyal. Greg. Item Dyal. l. 4. de Iſaac ſeruo Dei legitur, ꝙ cum receſſit ad deſertum locum, inter alia q̃ alij multi offerebant pro monaſterijs cõſtruendis, cũ diſcipuli ſui eum rogarent, vt acciperet neceſſarias poſſeſſiones p vſu monaſterij, ille ſollicitus paupertatis ſuæ cuſtos fortẽ ſententiã tenebat, dicẽs, Monachus, q in terra poſſeſſiones q̃rit, monachus nõ eſt: ſic ergo metuebat paupertatis ſuæ ſecuritatẽ pdere, ſicut auari diuites ſolent perituras diuitias cuſtodire, ibi magis cæteris claruit miraculis. Quodam ſero p̃cepit diſcipulo ſuo in horto ꝓijcere vãgas, & poſtea p̃cepit hora matutinali pulmẽtum parari operarijs, fures. n. tot ingreſſi ſunt hortum, quot vangas ibi ꝓijci fecerat, & p ſpũm mutati tota nocte in cultura illius horti laborauerunt, & cuncta illius horti ſpacia coluerunt, veniens ãt mane ad eos ſalutauit eos dicens. Gaudete frẽs multum laboraſtis, & reficiens eos monuit vt ceſſarent a furtis, & ſi q̃d vellent de horto ſuo ab eo peterent & acciperent tranquillè. Item ꝙ furtum capit furem. in vitiſpa. legit᷑, ꝙ cum multi accederent ad ſanctum Theonem pp miracula, & curas infirmorum, venerunt fures ad hoſtium cellæ ſuæ nocte credentes ſe inuenire aurum, cuius orõnibus capti, & ad hoſtium cellæ ligati ſunt virtute Dei, vſq; mane, quos p̃cibus ſuis ſoluit, nec ſuſtinuit ꝙ aduenientes, q volebant eos occidere læderent eos dicẽs, ꝙ ſi hoc facerent amitteret grãm curationũ. Tertia eſt, qa qñq; ſe & ſua pdunt. i. corpora ſua & ſuorum q occidunt᷑, in huius peccati executione. Res tpales q̃ rapiunt᷑ cito tranſeũt. Eccleſiaſtici. 11. Subſtantiæ impiorũ quaſi fluuius ſiccabunt᷑. i. torrens q raptim tranſit de pluuialibus aquis congregatus, ſemp perdunt bona ſpũalia & aĩas ſuas. Eccleſiaſtici. 20. Fur & mendax aſſiduè perditionem vterq; hæreditabit. De hac materia habet᷑ ſupra de ſacrilegio rerum ſacrarum. Itẽ qñq; inſaniunt & accipiunt᷑ a dyabolo, vel ipſi vel filij eorum, vt ſupra patet per exemplum eorum q furati ſunt bouẽ viduæ, filius eorum in rabiem cõuerſus eſt, & curatus a ſancto Amone facta reſtitutione. Itẽ ſupra de ſacrilegio rerum ſacrarũ, de Lucretio arrepto. Item ꝓ hoc pctõ qñq; vincunt᷑ ab hoſtibus, vt legit᷑ de Põpeio, q poſtq̃ ſpoliauit Hierſm ſemper victus eſt, cũ ante ſemper victor eſſet. Ioſue. 7 ꝓ furto actor victus eſt exercitus filiorũ Iſrael. Vnde dr̃ ibi. Nõ poterit Iſrael ſtare coram hoſtibus ſuis, donec deleat᷑ q hoc ſcelere reus eſt. Item quia aliqñ excæcant᷑ pp hanc culpam. 4. Reg. 2. De latrunculis Syriæ cæcatis p̃cibus Helyſei. 2. Mach. 3. de Helyodoro, q venerat ad ſpoliandũ tẽplũ, pcuſſo cæcitate mentis & caligine. Item Dyal. 2. legit᷑ ꝙ cum Franci veniſſent ad ſpoliandũ templum vel monaſterium ſerui Dei Libertini pcuſſi ſunt cæcitate, & cum ad eum clamarent vbi eſſet, in eum impingebant, & eum videre non poterant, & ſic vacui receſſerunt eo orante. Item fur punit᷑ ſæpe diuerſis ictibus. Sicut patet de ſacrilegio rerum. Sicut Dauid inſecutus latrunculos, qui ſpoliauerant Syceleth, pcuſſit & occidit, & p̃das eripuit. Sic Chr̃s in iudicio hmõi perſequet᷑, percutiet, & p̃dam eripiet ab eis Iob. 29. Conterebam molas iniqui, & de dentibus eius auferebam p̃dam. Item dicebat magiſter Iacobus, ꝙ cum in Anglia eſſet q̃dam imago beatæ Virginis, q̃ erat argentea valde pulchra, qdã fur veniens ad furandum eã, cum nõ poſſet eam hr̃e quia nimis fortiter clauis erat affixa, nec ſecũ ferre pp nimium põdus, cum vellet ei ſurripere puerum ſuum, imago ita pcuſſit eum mano ꝙ cecidit ad terrã exanimis, qui in mane inuentus quaſi ſemimortuus, hoc ita fuiſſe factum recognouit. Itẽ punit᷑ fur, vel raptor pñti paupertate, ſicut aĩalia q̃ viuunt de rapina, q̃ naturaliter ſunt macilentia magis q̃ alia, quæ alio mõ ſibi ꝓcurant, vt patet in lupis, & vulpibus, & leonibus, qui ſunt macilẽtiores porcis aut bobus, & aues venaticæ ſimiliter, vt mergi, milui, & accipitres ſunt macilentiores anſeribus, & gallinis. Sic eſt de furibus & raptoribus Prou. 9. Alij diuidunt propria & diuites fiunt, alij rapiunt aliena, & ſemper in egeſtate ſunt. Et meritò quia relicto Deo, qui eſt fons bonorum oĩum volunt repleri de indigentijs pauperum, iuſto iudicio vt diripiunt & ſurripiunt bona aliorum, ita ſunt qui rapiunt bona eorum. Abac. 2. Quia tu ſpoliaſti gentes multas, ſpoliabunt te. Eſt quaſi in Myrmicoleon animal ꝙ eſt leo formicarum, quibus dum inſidiat᷑ & venat᷑ eas, leo materialis inſidiat᷑ & capit illud aĩal, & ita dum vult capere, capit᷑. vnde, captio q̃ abſcondit capiat eum, & in laqueum cadat in ipm. Item punit᷑ ſterilitate hr̃dum quos auſert eis Deus, qui aliena auferunt. Eccleſiaſtici. 40. Nepotes impiorũ non multiplicabunt ramos. Item quia necat eos cito mors mala & vilis. Pro. 3. Impij de terra perdentur, & qui iniquè agunt, auferentur ex ea. Sępe gladio occiduntur, & ſepultura carent ſuſpenſi. Hiere. 22. Væ qui ædificat domum ſuã non in iuſtitia. Et poſt. Sepultura aſini ſepelietur putrefactus, & proiectus, &c. Supra de ſacrilegio rerũ. De occiſis a dęmonib⁹, a fulgure, & igne, & alio modo per totum. Item punit᷑ mendicitate filiorum ſuorum. Pſalm. Nutantes transferantur filij eius & mendicent, & eijciant᷑ de habitationibus ſuis &c. Morte etiam mala perimuntur. Nau. 2. Leo cępit ſufficienter p̃dam catulis ſuis & impleuit ſpeluncas ſuas. Et poſt. Leunculos ſuos comedet gladius, & exterminabo de terra prędam ſuam. Iob. 22. Si multiplicati fuerint filij violentorum in gladio erunt, & nepotes eorum non ſaturabunt᷑ pane. Legit᷑ in primo libro Ægeſippi de cladib. Iudęorum, ꝙ cũ Herodes factus eſſet rex Iudeę ab Auguſto extirpauit oẽs latrones de terra, & inueniens ſpeluncam cuiuſdam Senis latronis, in qua latebant ſeptem filij eius latrones, & eos euocans occidit, pater autem eos occiſos inueniens, vocãs ſuam vxorem, & ea occiſa ſuper filios ſuos, occidit ſe ſuper eos nolens ſuperuiuere.

re. In

re. In furto aũt ab oppreſſis opprimentᷣ. Iſa. 33. Subijcient exactores ſuos. Malac. in fine. Calcabitis impios ſicut cinis ſub planta pedũ veſtrorum. Item a rapinis detrahentᷣ. Prouer. 21. Rapinę impiorum detrahent eos. Item dæmones eos ſuſpendent Amos. 4. Qui calũniam facitis egenis, & confringitis pauperes. Et poſt. Leuabunt vos in compedis, & religoias veſtras in ollis feruentibus, & proijciemini in Armoo. Qđ aũt p̄dones, & hæredes eorũ depauperentur, & hǣditate priuentᷣ, patet per hoc qđ accidit in Dyoc. Matiſcon. circa annum dñi. 1199. Quidã vicecomes erat in dicta Dyoc. habens caſtra plura & fortia, quorum fortitudine confiſus ſtratas ſpoliabat, aliquas quærẽs aliquas occaſiones, pp̄ quas diuites tranſeuntes ſpoliaret, viuens de rapinis ſuorum hoĩum & aliorũ. Hic ãt vel compulſus timore regis Francorum vel voluntarius, cũ cruce ſignatis iter arripuit tranſmarinum, & dimiſit terram ſuam & caſtra comiti Gerardo Matiſcon. expolians ſe ſuis, qui promiſit ei ꝙ filiam ſuam daret filio ſuo comiti Guilſo, qui pactũ non ſeruans terram ſibi retinuit. Cuidam ãt militi ſuo dictam filiam dedit, cuius hǣdes ſatis laborauerũt ꝓ dicta terra habẽda apud regẽ. & non ſunt auditi. dictus ãt vicecomes, anteq̃ mare tranſiret ad tantã paupertatem deuenit verſus Ianuam, ꝙ præ fame & mendicitate moriens intrans quãdã nauem incepit clamare oĩbus in portu exiſtentibus Dei iudiciũ iuſtum eſſe circa ſe, quia qui alios fame oppreſſerat, & ſpoliauerat in terra ſua, in aliena fame moriebatur. Et cum compatientes ei cibos deportarent, ipſe dicebat ſe non poſſe vti eis, & ſic ſame mortuus eſt, & hǣdes ſui oĩbus bonis ſuis ſpoliati ſunt vſque hodie. Item Petrus Cluniacen. in libro ſuo refert, quendã fuiſſe comitem apud Matiſcon, qui conſuetus erat rapere maximè res eccleſiarum, qui multa loca religioſa vaſtauerat. hic iudiciorum Dei oblitus, de die in diem deterior efficiebatᷣ. Cũm aũt in quadam ſolennitate in palatio ſuo reſideret, multis conſtipatus militibus, & alijs diuerſi ordinis, intrauit per hoſtium palatij quidam quaſi homo in equo reſidens, & venit ad dictum comitem dicẽs ꝙ hẽbat ei loqui, quo ſurgente ille ſuppoſuit eũ equo, & exiuit ꝑ hoſtium palatij prædictum, clamans coram ſuis oĩbus. Iuuate me. Militibus, & ciuibus iuuare non valentibus, per aera deportatus eſt, nec vltra cõparuit. In cuius facti deteſtatione mutauerunt hoſtiũ per qđ eductus eſt. Cum aũt quidam p̄poſitus, Rogerus nõie cõtemporaneus dicti Petri, qui hoc refert operiret dictum hoſtium, quaſi neceſſatiũ domui dñi, cũ ipſe eſſet maximus p̄do rerum eccleſiarũ & hoium, & inſidiator & ſpoliator pauperum. Aliquibus lapidibus remotis raptus eſt a dyabolo, & per aera deportatus dimiſſus eſt cadere & fracto brachio, & alijs mẽbris cõcuſſis vix ſemiuiuus euaſit. Quidã ãt in facto p̄dicti comitis hãc cãm cũ alijs addunt, ipſe. n. quendã militẽ iniuſtè occiderat, & bona eius iniuſtè occupauerat, & hǣdes eius iniuſtè exhǣdabat, qui apparuit ei terribiliter admonẽs, vt ſaltem reſtitueret hǣdibus ſuis ablata, qui cum hoc dixiſſet aliquibus ſuis, hoc ſomnium & friuolũ reputauerunt, tunc tertia vice terribilius continuãs aſſignauit ei diem, ꝙ oportebat ꝙ vellet nollet traheretur alibi rũſurus, tũc territus illa die vocauit maximam multitudinẽ armatorum, aliquibus amicis ſuis exponens viſa, & rogans, vt ſi aliquẽ violentiã viderent ſibi fieri ſubuenirent, ſequentia referũt de raptu eius. Item aliud accidit ibidẽ: Fuit ibi qdã p̄poſitus tpe comitis Gerardi, p̄dis inhyans raptor malicioſus. Cũ ãt frequenter p̄das acciperet hoĩum, & eccl'iatũ, anteq̃ rex comitatũ illum emeret a comite Ioanne & vxore eius, ſed q̃ iure hǣditario ptinebat, erant. n. guerræ aſſiduæ inter epm̃ Matiſcon, & clericos, & ciues ex vna parte, & comitem & ſuos milites, & alios ex alia parte. Cũ ãt dictus p̄poſitus ſimel p̄das accepiſſet, & duceret, q̃dã vacca remanebat alicuius forſitan viduæ vel pauperis, & diceret cuidam Gerſioni. Tãge vaccam. Dei iudicio pcuſſus tali flagello fuit, ita ꝙ poſtea nihil allud loqui potuit. Sed cum poſtea tẽtaret loqui alia ſemp hoc ſolũ dicebat, & hoc notiſſimum fuit toti terræ. Item in eadẽ Dyoc. accidit, vt aſſerebat ſacerdos qdã, in quadam ſynodo, in qua portauit plumas cuiuſdã gallinæ q̃ ſurripuerat qdã a quadã vidua paupere, cũ aũt deplumaſſet eã & coxiſſet & comediſſet carnes eius, & plumas ſeorſum retinuiſſet, & diuino iudicio pcuſſus, plumas quas nõ comederat euomebat, peccatum ſuũ coram oĩbus confitens. Itẽ refert Petrus Cluniac. ꝙ qdã Princeps Briuardus Griſſus noĩe, hñs munitiunculas ꝓpe Cluniacũ ædificauit æquoddam caſtrũ Oiſeles noĩe, in dãnũ vicinorũ, de quo ſæpe exibant p̄dantes vicinos & res ecc'liarum. Hic tñ pęnitens venit ad Abbatẽ Hugo. Cluniac. dicens ſe velle viſitare limina Apl'orum Petri & Pauli, & poſt fieri Monachum Cluniac. Cũ ergo apud Romã manſiſſet p quadragenã cũ orõnibus & eleemoſynis viſitans corpora ſanctorũ, & cũ rediret in ciuitate ſatis ꝓpinqua mortuus infirmitate ſepultus eſt. Cũ aũt non poſt multos annos quidam p̄poſitus cuiuſdam villæ prope Cluniac. equitaret per nemus iuxta Oiſeles in meridie, occurrit ei dictus Briuardus ſedens ſup molũ, veſtitus pellibus volpinis, cui timenti qa eũ agnouerat, dixit ſibi eſſe conceſſum, quia pęnitẽ rat venire & apparere, qa licet ſecurus eſſet, ꝙ euaſerat pœnam inferni, tñ multa mala patiebatᷣ, pp̄ ædificationẽ dictu caſtri, rogaus vt rogaret Abbatem Cluniac. ꝙ faceret ſibi remitti iniurias. & ei ſubueniret, in cuius comitatu ipſe comparuerat, apud Auſam cum familia ſua veniens, pelles autem illæ ouiæ magnum refrigerium præſtabant ei, quia eas dederat pauperi, die qua primo eas induerat, & his dictis diſparuit.

De vſura. *Diſt.* XI.

DEinde cõſiderandũ eſt de vſura circa q̃ conſideranda ſunt quinq;. Primo vtrum accipere pecuniam in p̄cium, qđ eſt accipere vſuram pro pecunia mutuata. ſit pctm̃. Scdo vtrũ liceat ꝓ eodem accipere q̃cũq; commoditatem, quaſi in recõpenſationẽ mutui. Tertio vtrum teneatᷣ quis reſtituere quicquid de pecunia vſuraria quocũque iuſto titulo lucratus eſt. Quarto vtrum liceat accipere pecuniam mutuo ſub vſura. Quinto q̃ mouent ad deteſtandum vitiũ vſuræ. Circa primum. ſ. vtrũ accipere vſuram pro pecunia mutuata ſit pctm̃. dicendũ, ꝙ vſura dupliciter accipitur in ſcriptura. Vno mõ ꝓpriè pro ſuperexcreſcentia, q̃ accipit aliquis vltra ſortẽ, in p̄cium pecuniæ mutuatæ. Alio mõ accipitᷣ nomen vſuræ metaphoricè pro ſuperexcreſcentia q̃ acquirit Deus a nobis, pro bonis ſpũalibus nobis collocatis, volens, ꝙ in bonis acceptis ab eo, ſp proficiamus. Vnde Luc. 19. de ſeipſo dicit. Quare non dediſti pecuniam meam nummularijs? & ego veniens cum vſuris exegiſſem eam. i. de ſpũalibus bonis tibi collatis exigam rõnem non ſolum de collatis beneficijs, & gratijs, verumetiam de ſuperexcreſcẽtia q̃ acquirere debuiſti. Accipiendo vſuram ꝓpriè. ſ. ꝓ eo qđ vltra ſortem accipitur, ꝓ pecunia mutuata. Dicendũ ꝙ pecuniam accipere ſcḋm ſe ſimplr̃ eſt iniuſtum, qa vendere id qđ non eſt, per qđ manifeſtè inæqualitas conſtituitur q̃ iuſtitiæ contrariatur, peccatum eſt. Ad cuius euidẽtiam ſciendũ, ꝙ q̃dam res ſunt quarũ vſus eſt ipſarũ rerũ conſumptio, ſicut vinũ conſumimus eo vtendo ad potũ, & triticũ conſumimus eo vtendo ad cibũ. Vñ in talibus non debet ſeorſum cõputari vſus rei a re ipſa, ſed cuicũq; conceditᷣ vſus ex hoc ipſo cõceditᷣ res, & iõ in talibus p mutuum transfertᷣ dñium. Si quis ergo ſeorſum vellet vendere vinũ, & ſeorſum vellet vendere vſum vini, venderet eadem res bis, vel venderet id qđ non eſt. Vñ manifeſtum eſt, ꝙ p iniuſtitiam peccaret. Et ſilr̃ rõne iniuſtitiam cõmittit qui mutuat vinũ aut triticum, petens ſibi duas recõpenſationes, vnam quidem reſtitutionẽ æqualis rei, aliam ad preciũ, q̃ dr̃ vſura. Quædam vero ſunt quorũ vſus non eſt ipſa rei conſumptio, ſicut vſus domus eſt inhabitatio nõ ãt diſſipatio, & ideo in talibus p̄. ſeorſum vtrumq; concedi, puta cum quis tradit alteri dñium domus, reſeruans ſibi vſu ad aliqđ tps, vel ecõuerſo, cum quis concedit alicui vſum domus reſeruato ſibi dñio, & pp̄ hoc licitè põt homo accipere p̄cium pro vſu rei domus, & põt petere domum accommodatam, ſicut patet in conductione & locatione domus. Pecunia aũt ſcḋm philoſophum in 5. Eth & in 1. Politi. principaliter eſt inuenta ad commutationes faciendas, & ita ꝓprius & principalis pecuniæ vſus eſt ipſius conſumptio, ſiue diſtractio, ſcḋm ꝙ in commutationes expenditur, & pp̄ hoc ſecũdũ ſe eſt illicitum ꝓ vſu pecunię mutuatæ accipere precium, qđ dr̃ vſura, & ſicut alia iniuſtè acquiſita tenetur homo reſtituere pecuniã, q̃ per vſuram accepit. Et nota ꝙ ſcḋm leges humanas cõceduntur vel potius permittuntur vſuræ, quia leges humanæ dimittunt aliqua peccata impunita, pp̄ conditiones hominũ imperfectorum, in quibus iuſtæ vtilitates impedirentur, ſi omnia peccata diſtinctè prohiberentur pœnis adhibitis, & ideo vſuras lex humana conceſſit, non quaſi æſtimans eas eſſe ſcḋm iuſtitiam, ſed ne impedirentur vtilitates multorum. Vnde ĩn ipſo iure ciuili dr̃. ꝙ res quæ v'u conſumuntur, neque naturali, neque ciuili, recipiũt vſumfructum. Et quia ſenatus non fecit ſtatium rerum ipſarum vſumfructum, non enim poterat, ſecundum quid vſumfructum conſtituit, concedens ſcilicet vſuras. Et Philoſophus naturali ratione ductus dicit in 1. Polit. ꝙ vſuraria acquiſitio pecuniarum eſt præcipuè contra naturam. Secundum legem verò diuinam ſimpliciter prohibentur. Nam licèt dicatur Deut. 23. Non fenerabis fratri tuo ad vſuram pecuniam, nec fruges, nec quamcunque aliam rem, ſed alieno, intelligendum eſt ſimpliciter, ꝙ eis ſit prohibitũ vſuram accipere a fratribus ſuis. ſ. Iudæis. Per quod datur intelligi ꝙ vſuram accipere a quocumque homine eſt ſimpliciter malum, debemus enim hominem habere quaſi proximum & fratrem, præcipuè in ſtatu Euangelij ad qđ oẽs vocantur. Vnde abſolutè in Pſal. dr̃. Qui pecuniam ſuam non dedit ad vſuram. Et Ezech 38. qui vſuram nõ acceperit. Qđ autem ab extraneis vſuram acciperent, non fuit eis conceſſum quaſi licitum, ſed permiſſum ad maius malum vitandum. ſ. ne a Iudæis Deũ colentibus vſuras acciperent pp̄ auaritiam coi dediti

diti

diti erant, vt habetur. Iſa. 56. Quod autẽ pmittitur, quaſi in ꝓmium pro lege ſeruata. Deut. 18. Fenerabis multis gentibus, & ipſe a nullo fęnus accipies. Fęnus ibi large accipitur ꝓ mutuo, ſicut & Eccle. 29. Multi non cauſa nequitiæ nõ fęnerati ſunt. i. nõ mutuauerunt, pmittitur ergo eis in præmiũ. ſ. Iudæis abũdãtia diuitiarum. Ex quo cõtingit, ꝙ poſſint alijs mutuare. Itẽ nota, ꝙ licet argentum monetatũ, & in vaſa formatũ non differat, tñ q̃a principalis vſus vaſorũ nõ eſt ipſa eorũ conſumptio, ideo vſus eorũ põt vendi licite, ſeruato dominio rei, vſus aũt principalis pecuniæ argenteæ eſt diſtractio pecuniæ in cõmutationes, vñ nõ licet eius vſum vẽdere cũ hoc, ꝙ aliqs velit eius reſtitutionẽ ꝙ mutuo dedit. Sciẽdũ tñ ꝙ ſecundarius vſus vaſorũ argenteorũ põt eſſe cõmutatio, & talẽ vſum eorũ vẽdere nõ liceret, Et ſimiliter põt eſſe aliquis alius ſecundarius vſus pecuniæ argẽteæ, vtputa ſi qs acciperet pecuniã ſignatã, vel ad oſtẽtationẽ, vel ad ponẽdũ loco pignoris, & talẽ vſũ pecuniæ hõ licite vendere põt. Circa ſm, ſ. vtrum poſſit aliqs ꝓ pecunia mutuata aliquã vtilitatẽ accipere, dicẽdũ ſm Philoſophum. 4. Eth. ꝙ oẽ illud ꝓ pecunia habeť, cuius ꝑcium ꝑt pecunia menſurari, & ideo ſicut ſi aliquis ꝓ pecunia mutuata, vel quacumq; alia re, q̃ ex ipſo vſu cõſumit pecuniã accipit ex pacto tacito vel expreſſo peccat cõtra iuſtitiã, vt dictũ eſt, ita ẽt q̃cũq; ex pacto tacito vel expreſſo qđcumq; aliud accipit cuius ꝑcium pecunia menſurari põt, ſimile peccatũ incurrit. Si vero accipiat aliqd hmõi nõ quaſi exigens, nec quaſi ex aliqua obligatione tacita vel expreſſa, ſed ſicut gratuitũ donũ, nec peccat, q̃a etiã antequã pecuniã mutuaſſet licitẽ poterat aliqđ donum gratis accipere: nec peioris conditionis efficitur ꝑ hoc, qđ mutuauit: recõpenſationẽ vero eorum, q̃ pecunia non menſuranť licet ꝓ mutuo exigere, puta beniuolẽtiã, & amorẽ eius cui mutuauit, vel aliqđ hmõi. Sciendum autẽ, ꝙ recõpenſatio alicuius beneficij dupliciter põt conſiderari. Primo qdem ex debito mõ iuſtitiæ ad qđ aliquis ex certo pacto obligari põt, & hoc debitum attenditur ſm quantitatẽ beneficij, qđ quis accepit mutuũ pecuniæ, vel cuiuſcũq; ſimilis rei cuius vſus eſt eius conſumptio, non teneť ad plus recõpẽſandũ q̃ mutuo accepit. Vñ contra iuſtitiã eſt ſi ad plus reddẽdũ obliget. Alio mõ teneť aliquis ad recompenſandum beneficium ex debito amicitiæ, in quo magis conſideratur affectus, ex quo aliquis beneficium contulit, q̃ etiã quantitas eius, qđ fecit, & tali debito non cõpetit ciuilis obligatio, ꝑ q̃ inducitur q̃dã neceſſitas, vt nõ ſpõtanea recompenſatio fiat. Itẽ ſciendum, ꝙ ille, qui dat mutuum põt abſq; peccato in pactum reducere cũ eo, qui mutuum accipit recõpenſationem dãni, ꝑ qđ ſubtrahitur ſibi aliquid, qđ debet hẽe. Hoc tñ non eſt vendere vſum pecuniæ, ſed damnum vitare, & põt eſſe, ꝙ accipiens mutuum maius dãnũ euitet, & cũ ſua vtilitate damnum alterius recõpenſat, recõpenſationẽ verò dãni, qđ conſiderať in hoc, ꝙ de pecunia non lucratur nõ põt in pactũ deducere, q̃a nõ debet vendere id, qđ nõ habet, & ꝑt impediri multipliciter ab habendo. Itẽ cũ ſit triplex munus. ſ. a manu, a lingua, & ab obſequio, ſi qs ex pecunia mutuata expectet vel exigat quaſi ꝑ obligationẽ pacti taciti vel expreſſi recõpenſationẽ muneris ab obſequio vel a lingua, idem eſt ac ſi expectaret vel exigeret munus a manu, quia vtrumq; pecunia æſtimari põt, vt patet in illis, qui locant operas ſuas, quas manu, vel lingua exercent. Si verò munus ab obſequio vel a lingua non quaſi ex obligatione rei exigatur, ſed de beniuolẽtia, quæ ſub æſtimatione pecuniæ non cadit, licet accipere, & expectare. Item nota, ꝙ ille, qui pecuniã committit mercatori vel artifici, põt inde aliquid exigere, non tñ ꝓ pecunia mutuata, cuius eſt rõ, quia ille q̃ mutuat pecuniam trãſfert dominiũ pecuniæ in eũ cui mutuat. Vnde ille cui pecunia mutuatur ſub ſuo periculo tenet eam, & tenetur integre reſtituere, vnde non debet amplius exigere ille, qui mutuauit. Sed ille qui committit pecuniam ſuam vel mercatori vel artifici per modum ſocietatis cuiuſdam, non transfert dominium pecuniæ ſuæ in illum, ſed remanet eius, ita ꝙ cum periculo ipſius mercator de ea negociatur, vel artifex operatur, & ideo ſic licite poteſt partem lucri inde prouenientis expetere, tanquam de re ſua. Circa tertium. ſ. vtrum teneatur aliquis reſtituere qquid de pecunia vſuraria lucratꝰ eſt. Dicẽdũ, ꝙ ſicut ſupra dictum eſt, res quædã ſunt quarum vſus eſt ipſa earum conſumptio, quæ non habent vſumfructum ſm iura, & ideo ſi talia fuerunt per vſuram extorta, puta denarij, triticum, vinum, aut aliquid huiuſmodi, non tenetur homo ad reſtituendum, niſi id, qđ accepit. quia id, quod de tali re eſt acquiſitum, non eſt fructus huius rei, ſed humanæ induſtriæ, niſi forte per detentionem huius rei ſit damnificatus amittendo aliquid de bonis ſuis, tunc. n. tenetur ad recompenſandum nocumẽtum. Quædam vero ſunt quarum vſus non eſt earum conſumptio, & talia habent vſumfructum, ſicut domus, & ager, & alia huiuſmodi, & ideo ſi quis domum alterius vel agrum per vſuram extorſiſſet, non ſolum teneretur reſtituere domum, vel agrum, ſed etiam fructus inde perceptos, quia ſunt fructus rerum quarum alius eſt dñs, & ideo ei debentur. Circa quartum. ſ. vtrum liceat pecuniam accipere mutuo ſub vſura, dicendum ꝙ inducere hoĩem ad peccandũ nullo modo licet, tñ vti peccato alterius ad bonum licitum eſt, q̃a Deus vtitur oĩbus peccatis, vt dr̃ in Ench. ex quolibet. n. malo elicit aliquod bonum. Et ideo Aug. Publicolæ quærenti verũ liceret vti iuramento eius, qui per falſos Deos iurat, in quo manifeſte peccat, eis reuerentiam diuinam exhibendo. Rñdit, ꝙ qui vtitur fide illius, qui per falſos Deos iurat, non ad malum, ſed ad bonum, nõ peccato illius ſe ſociat quo per dæmonia iurauit, ſed bono pacto eius quo fidem ſeruauit. Si tñ induceret eum ad iurandum per falſos Deos peccaret. Ita in propoſito dicẽdum eſt, ꝙ nullo modo licet inducere aliquem ad mutuandum ſub vſuris, licet tñ ab eo, qui paratus eſt facere, & vſuras exercet mutuũ accipere ſub vſuris, ꝑꝑ aliquod bonum, quod eſt ſubuentio ſuæ neceſſitatis vel alterius. Sicut etiam licet ei, qui incidit in latrones manifeſtare bona, quæ habet, quæ latrones diripiendo peccant, ad hoc quod non occidatur: exemplo. 10. virorum, qui dixerunt ad Hyſmael. Noli occidere nos, quia habemus Theſaurum magnum in agro, vt dr̃ Hiere. 41. Vnde ille, qui pecuniam accipit ſub vſura, non conſentit peccato vſurarij, ſed vtitur ea, nec placet ei vſurarum acceptio, ſed mutuatio, quæ eſt bona, nec dat vſurario occaſionem vſuras accipiendi, ſed mutuandi. Ipſe autem vſurarius ſumit occaſionem peccandi, ex malitia cordis ſui: vnde ſcandalum paſſiuum eſt ex parte ſua, non autẽ actiuũ ex parte petentis mutuum, tñ ꝑꝑ hmõi ſcandalum paſſiuũ non debet alius a mutuo petendo deſiſtere ſi indigeat, q̃a hmõi ſcãdalum paſſiuum non prouenit ex infirmitate vel ignorantia, ſed malitia. Item nota, ꝙ ſi quis committeret pecuniã ſuã vſurario non habenti aliàs vñ vſuras exerceret, vel hac intentione cõmitteret, vt inde copioſius ꝑ vſurã lucraretur, daret ei materiã peccandi. Vñ & ipſe eſſet particeps culpæ. Si autem aliquis vſurario aliàs habenti vñ vſuras exerceat pecuniam ſuã cõmittat, vt tutius ſeruetur, non peccat, ſed vtitur hoĩe peccatore ad bonũ. Circa quintum ſciendum, ꝙ multa ſunt ꝑꝑ quæ peſtis vſuræ deteſtabilis eſſe oſtenditur, q̃ tñ reduci poſſunt ad quatuor. Primum eſt fęnerantis fatuitas. Secundum eſt cordis eius impietas. Tertia eſt peſtis huius immanitas. Quartum eſt vltionis atrocitas. Circa primum ſciendum, ꝙ multæ ſunt fatuitates vſurarij. Prima fatuitas eius eſt, quia magis vult pecuniã hoĩ tradere ad vſurã cum maximo peccato, q̃ Deo in paupere cum maximo lucro & ſine peccato. Aug. Miror hõ cur fęneraris hoĩ, fęnerare Deo & centuplum accipies, & vitam ęternã habebis. Secundo ſtultus eſt, q̃a cum ad vſuram tradit, & vſurã accipit, illud qđ de lucro vſurario habet accipit ad vſurã ſuꝑ melius pignus, ſ. ſuꝑ animã ꝓpriã, quæ perditur niſi reddantur vſuræ, pęnæ, & culpæ ſatisfaciendo ꝓ vtraq;, a quibus oportuit, vt Dei filius nos redimeret. Pſal. Ex vſuris, & iniquitate redimet aĩas eorum. Tertio ſtultus eſt, quia aut parcus eſt, aut prodigus, quia largꝰ eſſe nõ põt, ſed parcus eſt de diuitijs quas congregat inceſſanter, non audet expendere, nec neceſſitates ſuas aſſumere, ſed cor eius continuis curis affligitur, corpus eius inedia cruciatur, & anima damnationem meretur. Si vero prodigus eſt large accipit, & expendit ſuper animam ſuam, ſicut animal quod impinguatur ad occaſionem. Hiere. 12. Congrega eos tanquam gregem ad victimã, &c. Hiero. cuidam diuiti ait. Impinguabit te Deus, quaſi bouem ad victimam, & per amena prata ducet te ad occiſionem. Eccle. 16. Deus parauit illum ad rumpheam. Quartò ſtultus eſt, quia vt ſanguiſuga dyaboli ſanguinem venenoſum ſugit, & ſitis male acquiſitæ pecuniæ, quod eſt ſibi mortis occaſio, & crepationis, q̃que de pecunia ſua non remanent ſibi niſi manus maculatæ, opera infecta, & peccata, tales enim moriuntur nihil ſecum niſi peccata portantes. Quinto vias Dei, & Paradiſi obſtruit, q̃ ſunt vt dicitur in Pſalmo. Vniuerſæ viæ dñi miſericordia, & veritas. Veritatem, cum enim proximum excoriat, & conſumit dicit ſe ei facere bonitatem. Similiter miſericordiam cum vult ſibi dari ab eo cui potius dandum eſſet. Sexto in nouiſſimo ſuo erit inſipiens, quia de pecunia de qua facta ſunt ſibi vulnera, deberet facere medicamenta, reſtituendo, & pęnitendo, ipſe autem adauget ſibi vulnera, & mortem ſuam, & filiorum ſuorum, quando eam eis dimittit. Septimo ſtultus, quia diuitiæ quas acquirit pereunt, & tranſeunt vt fumus, & ſomnium, & eius anima damnabitur in æternum, aut enim igne ſuccenduntur, aut aquis ſubmerguntur, aut a furibus auferuntur, aut a prædonibus rapiuntur, aut hæredum prodigalitate vel ſtultitia conſumuntur, quia Deus vindicat huiuſmodi peſtem vſque in tertiam vel quartam generationem, vix enim tantum durant res vſurariæ, quia vt dicitur in Pſalmo. Nutantes transferantur filij eius, & mendicent, & eijciantur de habitationibus ſuis,

Scrutetur fęnerator alius omnem ſubſtantiam eius,&c.Eccle.8. Si ſęneraueris quaſi perditũ habe.Hiere.18.Perdix fouit,q̃ non peperit,&c. dr̃,quia Perdix dr̃ a perdendo,quia aliena oua ſurripit,& ea cum nutriendo aliquandiu ſeruauit amittit.qa dimittunt eã,& vadunt ad matrẽ priorẽ.Sic diuitiæ dimittunt vſurarios maxime in morte,& redeunt ad mundũ,ſicut fit puero, qui panẽ tenet in manu,ſæpe.n.canis vt habeat panẽ apprehẽdit manũ pueri,& ſic acquirit panẽ.Sic ſæpe principes apprehẽdũt vſurarios vt habeãt eorũ denarios,& ſic amittunt , & corpora ſæpe, & pecunias.Octauo ſtultus eſt,qa curis,& ſollicitudinibus, & anguſtijs ſemetipſum affligit,q̃ cor eius vrunt,affligunt interius,& corrodũt,vt fit ſimilis nuci vermiculoſæ, q̃ nihil valet niſi ad ſiãgendum,& ꝓijciendũ in ignẽ: hæc cura aufert hoĩ ſeipſum,bona ſpiritualia,orationes,& attentiones ad bonum , & ad Deum. Bern.ad Eugeniũ Papã. Quo te trahent occupationes iſtæ maledictæ?ſi tñ peragis ita te dare illis vt nihil tui tibi relinquas,perdis tempus in his in quibus nõ eſt niſi labor,& vana ſollicitudo, & afflictio ſpũs,euiſceratio mẽtis,euacuatio gr̃æ. Nam quis eſt fructus earũ niſi aranearũ telæ?dies diei eructat lites, & nox noctꝭ indicat maliciã.Idẽ.Cũ oẽs te habeãt,eſto de habẽtibus te, vnus claudet hoſtium cordis tui. Nota,hmõi ſollicitudines multiplicant̃,& ſerpũt,& hoĩem p extrauagationẽ de domo ſua eijciunt.Similes ſunt iſtæ ſollicitudines,& curæ , vt dicebat magiſter Iacobus cuidã ſerpenti,de quo fabuloſè dr̃, ꝙ cum quidam homo inueniſſet eum morientem in frigore, et compaſſus portauit eum in domũ ſuã fouens,& nutriens eum lacte, qui cũ conualuiſſet intoxicabat totã domum, nec prece , nec precio volebat exire,ſed hoſpitem veneno occidit. Nono ſtultus eſt,qa cũ plene,& integrè teneatur reſtituere quicquid habuit vltra ſortẽ qa ſcḋm Aug.Non dimittit̃ peccatũ niſi reſtituatur ablatum , & ille a quo accepit ius habeat in iudicio repetendi , fatuus eſt, ꝙ rẽ alienã accipiat,& apud ſe detineat, & totũ periculũ cuſtodiæ transferat in ſeipſum.Vñ cum miles qdã vſurariũ quendã curialiter,& prudẽter argueret de hoc,ꝙ exercebat vſuras, & ille rñdens diceret , ꝙ ante mortẽ oĩa plenè reſtituere ꝓponebat, cur ergo ait miles nos alienis opibus,& peccatis oneratis,& in periculo cuſtodiæ pecuniæ alienæ vos ponitis,cum aliã vtilitatẽ hĩc non ꝓponitis,niſi ꝙ manus inquinatis,ex computatione accipiẽdi,& reddẽdi,cũ ſciatis,ꝙ oporteat reddere aut pendere: quare non ceſſatis,& redditis dũ poteſtis?at ille ad hoc obmutuit Itẽ alij in fine maxime obſtinati ſunt , quaſi ſi iã eſſent in inferno. Pariſius hõ quidam ad eccleſiã. B.Virginis die ſabbati fuit deportatus,in lecto,qui in aliquo mẽbrorũ ſuorũ patiebatur,hñs in eo ignẽ illum,qui ſacer vel inferni ſolet appellari,& vallat⁹ erat multitudine.Cumq; teſtarentur vicini ſui,ꝙ eſſet vſurarius,monebãt eum ſacerdotes,& clerici,ꝙ quitaret,& reddere ꝓmitteret vſuras,vt eũ Beata Virgo liberaret ab illo morbo, q eos aliquatenus audire nolebat,nec vituperijs,nec blandimentis, & cũ finitæ eſſent veſperæ in ea obſtinatione pſeuerabat:cũ vero iam ignis totum corpus eius occupaſſet, & verſus eſſet in nigredinẽ, & inflationem,& oculi eius de capite illius defluerent,inde tanquã canis ab eccleſia deiectus , & ibi in illa obſtinatione ab illo igne in ipſa veſpertina hora eſt conſumptus . Poteſt dici bene vſurario,qđ dixit Theodoricus rex Francorũ cuidã balliuo ſuo q male tractauerat res ſuas.Serpens inueniẽs ampullã vino plenã intrauit p os eius artum , & hauſit, & inflatus exire non potuit,& veniens dñs ampullæ ait,Miſer euome, qđ hauſiſti,& ſic poteris exire,& mortẽ euadere.Sic vſurarius ſi vult euadere dãnationẽ,oportet ꝙ euomat p reſtitutionẽ pecuniã male acquiſitã,& p cõfeſſionẽ culpã,alioquin euacuabit p pęnã in gehennã. Iob.20.Diuitias quas deuorauit euomet,& de vẽtre ei⁹ extrahat eas Deus.Decimo ſtultus eſt,& vilis exercẽdo officiũ,qđ ipſe nõ audet corã hoĩbus ꝯfiteri , nec dicere ſe eſſe illius officij, qđ exercet.Cũ.n.oẽs clerici,milites,ſacerdotes,oẽſq; mechanici operarij libere ꝯfiteant̃ artium ſuarũ,nomina,ſolus vſurarius nõ audet ſuũ officiũ noĩare.Vñ ſimilis eſt catto,q noĩe ſuo vocatus fugit,& ſolus inter aĩalia ſuũ nomẽ abhorret.Vndecimo ſtultus eſt,qa ſæpe congregat diuitias, & ſeruat alijs,& non ſibi , & pleruq; deuoluunt̃ ad manus inimicorũ ſuorũ.Luc.12.Quæ cõgregaſti cuius erunt?Et Eccle.4.Vnus eſt,& ſcḋm nõ habet, nõ filium,non fratrẽ,& tñ congregare nõ ceſſat, nec recogitat dicẽs, cui laboro,&c. Rñdet Pſalm.dicens.Relinquunt alienis diuitias ſuas,& ſepulc.do.&c.Hiere.6. Tranſibunt domus eorum ad alteros,& agri,& vxores pariter.Sicut accidit vt dicit magiſter.Iaco.Quidã fenerator bona oĩa cuiuſdã militis p vſuras abſorbuerat,nec ei,nec ſuis volebat reſtituere aliquid,nec inducias dare, ſed per dñm ſuum faciebat eum captum detineri:interim mortuo vſurario ſua vxor cito poſt contraxit cum milite , qui liberatus a debito factus eſt omnium dñs , quæ habebat vſurarius. Ioculator in nuptijs cantabat , & vſurarius in inferno eiulabat.

Eccle.13.In bonis eius luxuriabitur alienus. Vſurarius eſt quaſi burſa inflata,quæ inutilis,& denigrata,pecunia remota proijcitur in lutum,& conculcatur,ſic vſurarius a dæmonibus.Idẽ magiſter Iaco.dicebat,ꝙ cum quidam dñs iuuenis , & nouus miles obuiaret turbis monachorum funus cuiuſdã ſui vſurarij portantium,ait. Concedo vobis cadauer araneæ meæ , quod portatis, dyabol⁹ aũt habeat ſibi aĩam,ego aũt telã diuitiarũ ſi potero mihi reſeruabo.Cũ qdã vſurarius Byſuntinenſis in extremis nolẽs facere aliqđ teſtamẽtũ vel eleemoſynã, ſed oĩa dimiſit in diſpoſitione vxoris ſuæ:cũ aũt ipſe eſſet ſic mortuus, vxor ſua videns quẽdã inimicũ eius,contraxit cum eo cito poſt mortẽ viri ſui,q̃ cum argueret q̃dã ꝓba mulier dicẽs, ꝙ vir ſuus erat adhuc calidus in ſepulchro.Rñdit.Si calidus eſt ſufflate eum,hæ ſunt eleemoſinæ,quas fecit ꝓ aĩa eius. Duodecimo in fine ſpecialiter apparet eſſe ſtultus.Sicut de Perdice dr̃ Hie.18. In nouiſſimo ſuo erit inſipiens, quia de pecunia de qua ſibi facta ſunt vulnera deberet ſibi facere medicamenta,pęnitendo.ſ.& reſtituẽdo,ipſe ãt relinquendo eas vxori ſuæ,& liberis,culpã ſuã,& cumulũ ſuę dãnationis augmentat . Sic igitur declarata eſt fenerantis fatuitas.Circa ſcḋm ſciendũ , ꝙ in multis ſimiliter apparet cordis eius iniquitas.Eſt.n.iniquus vel impius ad Deũ , ad ſe,& ad ꝓximũ. Quantum ad Deũ qdẽ iniquus eſt & impius in multis. Primo, qa tẽpus qđ cõe fecit Deus oĩbus ſibi approprians vendidit,ideo iuſto Dei iudicio aufertur ei tẽpus.Pſal.Viri ſanguinũ,& doloſi non dimidiabunt dies ſuos.Vult contra Deũ ant naturã de denarijs facere denarios.Impius euacuat Dei ſentẽtiã contra primũ parẽtẽ.In ſudore vultus tui veſceris pane tuo. Gen.3.Pſal.Qui ponit laborẽ in pcepto. Vſurarij plus,& melius alijs volunt comedere,& bibere,& minus laborare. Pſal. In labore hoĩum non ſunt,&c.aſſiduẽ,& inceſſanter Deum offendũt,inceſſanter peccãdo,& dyabolo die ac nocte ſeruiẽdo,feſta Dei,& ſanctorũ violãdo,ſacra loca execrati ingrediẽdo, & ſacra ſacrificia , & officia aggrediẽdo,Iſa.65.Populus ad iracũdiã me ꝓuocãs , ante faciẽ meã ſemp.Itẽ impius eſt ſibi,& iniquus aĩam ſuã pcioſo ſanguine agni immaculati appreciatã venalẽ ꝓ vili pcio exponendo,& intima cordis ſui in terra ꝓijciẽdo.Eccle.10.Auaro nihil eſt ſceleſtius , hic.n.aĩam ſuã venalẽ habet in terra ꝓiecit intima ſua. Itẽ impius in filios qbus nõ cõpatit̃,nec ſuos reputat, quamdiu videt eos ſimplices,& innocentes,vt coruus,q pullis ſuis nõ ꝓuidet,nec cõpatit̃ eis quãdiu videt eos albeſcere primo pilo, donec nigreſcãt,& fiãt ſibi ſimiles, vt dicit Greg.ſup illud Iob.37. Qui præparat coruo eſcã , qñ pulli eius clamãt ad dñm,qa quãdiu nõ ꝓuidẽt dictis pullis patres eorũ,paſcit eos dñs rore cęli. Itẽ impij ſunt filijs quos immolãt dæmonijs. Pſal.Et immolauerunt filios ſuos,& filias ſuas dæmonijs, adducũt eos ibi occidẽdos.Oſeæ.9.Effraym ducit ad interfectorẽ filios ſuos.Itẽ iniquus eſt alijs ꝓximis ſuis,qa vendit eis, qđ ſuũ non eſt.ſ.temp⁹ & mutuũ ,qđ eis iure naturali,& euãgelico debet.Luc.5.Mutuũ date nihil inde ſperãtes,cũ mutuũ ſit de meo tuũ. Vendit ei rẽ mutuatã p mutuũ iã ſuã factã, ꝓximũ ſuũ viuũ comedit inceſſanter ſine dẽtibus aut faucibus cum denarijs ſuis. Iob.30.Qui me comedunt non dormiunt,&c. Circa tertiũ.ſ.quãta ſit peſtis huius immanitas,ſciendũ ꝙ hoc flagitiũ contrariat̃ legi naturæ, q̃ in corde humano naturaliter eſt impreſſa.Lucę.6.Quæcumq; vultis vt faciãt vobis hoĩes,& vos facite illis.Vſurarius autem,ſi eſſet indigens ſicut ille,qui pecuniã eius accipit vellet gratis ſibi pecuniã mutuari.Itẽ oĩs creatura pp hoĩem facta gratis ſubuenit indigenti,puta ſol,luna,ſtellæ gratis cõicãt ſuã lucẽ,æther rorẽ,nubes pluuiã,aer flatum,aqua potum,& lauacrũ,terra fructum,& ſic de alijs,nec hoĩ beneficia ſua vendunt. Item cum ſolum vegetabilia , & viuentia ſe multiplicent per generationem, vult vſurarius contra naturam,vt denarij ſibi generent denarios ſine labore ſuo,& ſine ſui periculo capitalis,vult quod frumentũ iam conſumptum a recipiente pariat aliud frumentum , vult ꝙ res ſua quam commodat pariat ſibi aliam,ſemel in anno,vel mẽſe,vel ſeptimana, contra naturam commodati quia commodatum eſt idem,quod ad commodum tuum tibi datum,quod vult vſurarius vendere.Item contrariatur legi diuinæ . Exo.22.Vſuris pauperem non opprimens.Leui.25. Pecuniã tuam non dabis ad vſuram.Item Deutero.15. Non ages quippiam callide in fratris neceſſitatibus . Ibidem.23. Non fœnerabis fratri tuo . Et poſt.Fratri tuo id,quo indiget commodabis abſque vſura.Item Lucæ ſexto. Mutuum date, nihil inde ſperantes. Item contrariatur pietati fraternæ , quia quando videt aliquis fratrem vel proximum indigentem , & propter indigentiam petentem mutuum,dictat enim pietas naturalis,quod ab eo , qui indiget non eſt aliquid extorquendum , ſed potius in dono vel mutuo ſuccurrendum,nec amplius expetendum, quàm quod petijt mutuandum.1.Ioan.3. Qui habuerit ſubſtantiam huius mundi , & viderit fratrem ſuum neceſſitatem habere , & clauſerit viſce-

ra ſua

ra ſua ab eo, qũo charitas patris eſt in eo? Miſer autem vſurarius multũ cõtẽnit Deũ cui non dat pecuniã, q̃ petit pauper, ꝓ qua mutuata ꝓmittit centuplũ, & vitã æternã: magis aũt credit, & citius tradit ei, qui ꝓmittit ſimplũ, vt quinq; ꝓ quatuor, cũ modico lucro, & magno peccato. Feneraẽ aũt dño, qui miſereẽ pauperis. Propter immanitatẽ huius peccati vſurarius in ſcriptura cõparaẽ leoni, qui venationi inſidiatur ſemper Eccle. 27. Itẽ latroni ſm ſententiã dñi, qui tẽplũ ingrediẽs mẽſas nũmulariorũ ſubuertit, & æs eorũ effudit. Ioh. 2. Mat. 21. Vocãs domũ dñi ſpeluncã latronũ pp eos, q habebant ibi pecunias quas mutuo tradebãt, nõ ꝓ pecunia numerata, ſed ꝓ quibuſdã munuſculis. Nunquã legiẽ feciſſe violẽtiã manualẽ, quamdiu fuit in hoc mundo, niſi contra iſtos, & colũbas vẽdẽtes, iſtos aũt facto flagello de funiculis cũ violẽta manu eiecit, & menſas eorum ſubuertit, & æs effudit. Vſurarius eſt in eccleſia ſicut vulpecula in domo cuiuſdã, qui eã nutrierat inter gallinas, cum autẽ pp foreſactũ ſuum eã expuliſſet de domo, die ac nocte gallinas rapiebat, & deplumabat occulte. Sic vſurarij in eccleſia nutriti pp peccatum ſuũ ab ea excluſi fideles rapiunt, & depauperant, & exhæredãt. Deteriores ſunt vſurarij, quàm alij fures, quia non ſolum ſpoliant de nocte, ſed ẽt de die aperte, & occulte, potẽtes & debiles, magnos & paruos. Itẽ ꝓditor eſt comedendo, & bibendo cũ hoĩe, & cum fratre ꝓprio, mutuando, & pecuniã tradẽdo, intẽdit eũ exheredare, & ſpoliare ſuis. Similis Iudæ ꝓditori, qui comedendo, & bibendo cum dño cum intendebat prodere. Deterior eſt eo quãtum ad hoc, qa pęnituit, & ductus pęnitentia reſtituit ante mortẽ ſuã, qđ non facit vſurarius. Item eſt homicida quantũ ad pauperes, quibus accommodat, quibus auferendo victum, aufert vitã Eccle. 23. Panis egentium vita pauperũ eſt, qui defraudat eũ hõ ſanguinũ eſt. Se & ſuos ſpiritualiter occidit. Oſeæ. 9. Effraim ad interfectorem ducit filios ſuos, dum eos in vſuris inſtruit, vel de capitale eis ad hoc tradit vt ſic lucrentur, vel dum vſuras eis dimittit. Item ſimilis eſt inferno, qa inſatiabilis, & ſemp habet os apertũ ad ſuſcipiendum, & deterior eo vẽ, qa infernus virtute paſſionis Chriſti, q̃ male habebat reſtituit. Itẽ ſimilis eſt morti nulli parcens, nec clericis, nec militibus: nulli tpi, nulli loco parcit, ſed oẽs ſpoliare intendit. Deterior eſt morte, q̃ ſolum ſemel percutit. Itẽ ſimilis eſt dyabolo. Sicut. n. dyabolus peccat inceſſanter, ſic vſurarius cuius peccatũ nõ dormit. Sicut officiũ dyaboli eſt peccare, ita officiũ vſurarij eſt purum peccatũ. Sicut dyabolus blande intrat, & patienter expectat vſq; ad finẽ ꝓ modico capitali, qđ quanto plus tenuit hõ, tanto plura exigit, ſic vſurarius vult, ꝙ diu teneaẽ capitale ſuum, qđ inceſſanter hoiem cõſumit. Itẽ hoc peccatũ aggrauat difficultatẽ curationis, qa cũ in alijs peccatis ſufficiat pęnitere, in hoc tñ peccato nõ ſufficit, qa ſm Aug. Nõ dimittitur peccatum, niſi reſtituatur ablatum. Hoc aũt eſt vſurarijs valde graue, qa libentius darent multa, q̄ redderẽt pauca, cuius rõ multiplex eſt. Prima quidẽ, qa cum ex cupiditate ceperit quis vſuras exercere, cupiditas aũt ſemp creſcit, ſicut ignis ex appoſitione lignorum non extinguitur, nec minuitur, ſed augetur. Iuxta illud. Creſcit amor nummi, quantũ ipſa pecunia creſcit. Vñ ſi in principio difficile fuit ei reſtituere, augmentata cupiditate difficilius erit ei. Secunda, quia quanto quis fortius radicatus eſt in aliquo habitu vitioſo, tanto difficilius ſeparatur ab illo. Tertia rõ eſt, quia quanto diutius tenet diuitias, tãto diuitiarum amor in eius corde intimatur ꝓfundius, & ideo difficilius ſeparari põt ab eis. Quarta rõ, qa quanto diutius fuit diues, & conſueuit abundare in delitijs. & honorib⁹ huius mundi, tanto vehementius horreret indigere, & pauper inter cæteros apparere. Quinta rõ, qa quanto perſeuerat diutius in peccato, tãto magis elongatur a Deo, & eius gřa, ſine qua nõ põt reſtituendi volũtatẽ hẽre. Sexta rõ eſt immoderatus amor, quẽ habet ad vxorẽ, & filios quos vix indigere permittit, quos in abũdãtijs enutriunt. Ad oſtendendũ etiã huius ſceleris grauitatem valẽt, quæ ſupra dicta ſunt, qũo vſurarius impius eſt Deo ſibi, & ꝓximo. Circa quartũ. ſ. quanta ſit punitionis huius peſtis attrocitas, ſciendum, ꝙ vſurarius punitur multipliciter, tã in præſenti vita, quàm etiam in futura. In præſenti quidem punitur. i. puniendus eſt ꝑſecutione iuris eccleſiaſtici, ꝙ compellantur tã ipſe quàm hæredes eius ad ceſſationem, & reſtitutionem vſurarum. Secunda pęna eſt timor continuus amittendi ſic acquiſita. Tertia pęna eſt pudor, quem habet de fama ſua, & noĩe, nã etſi ab hoĩbus honoratur, & ei reuerentia exhibetur exterius, iã teſtatur ei conſcientia ſua, ꝙ indignus eſt honore, & ꝙ ipſimet, q eum honorant reputant eum vilem, & indignum honore, ſicut benẽ ſolebant antiquitus tales honorari. Adeo namq; vitiũ deteſtabantur vſuræ, ꝙ vix in vna ciuitate poterat vnus vſurarius inueniri. Hic ſi veniebatur ad eum, nõ dabat pecuniam ad vſurã, niſi prius data fide, ꝙ non publicaretur. De quo ſi oriebatur ſuſpicio, domus eius dicebatur domus dyaboli, vinea, & ſic de alijs rebus eius, pacis ei oſculũ non dabatur, nec ignis in domo eius accipiebatur, ab oĩbus digito monſtrabatur, huius occurſum expaueſcebant pueri, ipſumq; demonſtrantes adinuicẽ fugiebant. Quarta pęna eſt, qa ſæpe vel prole caret. Iuxta illud Oſeę. 9. Da illis vuluã ſine liberis, & vbera arentia. Vel filios habet inutiles, ſtultos, & ꝓdigos, qui cito diſſipant oĩa, quæ multo tpe, & cum multis laboribus acquiſiuit. Pſal. Nutantes transferantur filij eius, & mendicent. Quinta pęna eſt, quia pp res quas acquiſiuit iniuſte ipſe iuſte vel iniuſte capitur, tenetur, durẽ tractatur, & rebus ſuis ſpoliatur. Iſa. 43. Ve qui prædaris, nonne & ipſe prædaberis? Sexta pęna eſt. qa non reſtituit, nec ꝑmittit reſtitui res malẽ acquiſitas, ſed ſicut fur cũ re furtiua deprehenſus in morte cũ ea, & ꝓ ea ſuſpendiẽ in inferno. Rõ aũt quare non reſtituit eſt, qa nõ pt, ſi eſt ꝓdigus, qa non habet vnde vel non vult ſi eſt auarus, vel ſi vult nõ niſi in morte, ad ſimilitudinem vaſis terrei in quo congregaẽ denarij, ſed inde non poſſunt extrahi niſi frãgatur, vel ſi vult ante mortẽ aliter vult, q̃ debet, cũ cõditionibus & circunſtantijs indebitis, & iniuſtis, vel potius vult dare, q̃ reſtituere. Septima pęna eſt, qa res vſurariorũ poſt mortẽ ſubito euaneſcunt, & inueniri nõ poſſunt, qa qui põt capere capit, q debet negat ſi põt, vel qa ſæpe neſcitur vbi occultauerit res ſuas. Octaua pęna eſt, quia priuaẽ bonis ſpiritualibus, quæ ſunt vita aïæ. ſ. gratia, & virtutibus, & merito priuatur gřa, q̃ contẽnit. Si enim ſuã pecuniã gratis mutuaret pp Deum mereretur apud Deum. Super aurum, & argentũ gřa bona. Prouer. 22. Vſurarius autẽ pecuniã ſuã præfert gratiæ, ideo Deus iuſte non dat ei gřam, tanquam gřæ contemptori. Item gratia tpis nobis gratis exhibiti prohibet venalitatem eius, Lucæ 6. Gratis accepiſtis, gratis date. Sed vſurarius tempus vendit. Item gratia quam Chriſtus nobis exhibuit, in multis, & diuerſis beneficijs exigit, vt ꝓ eo gratis beneficia præbeamus. Lucæ 6. Si mutuum datis eis a quibus ſperatis, quæ vobis eſt gratia. Item gratia fraternæ Chriſtianitatis hoc idem exigit. Deute. 23. Non fęnerabis fratri tuo. In hoc igitur vſurarius Chriſtianus deterior eſt Iudæo, quia Iudæus Iudeo non cõmodat ad vſurã, pp hæc oĩa iuſte priuatur gratia. Item priuatur virtutibus Ezech. 18. Si vir fuerit iuſtus, & fecerit iudicium, & iuſtitiã, &c. Sequitur. Ad vſurã nõ cõmodauerit vita viuet. Quod ſi genuerit filium, &c. ad vſuram dãtem, & amplius accipientem, nunquid viuet. Aug. O lucra damnoſa, inuenis pecuniã, perdis iuſtitiam, perdis animã, prædam quam rapere cupis muſcipula eſt in qua ſicut mus volens capere lardum caperis, detinens alienum a dyabolo detineris. Nona pœna eſt, quia perdit oblationes, & elemoſynas quas facit de vſuris, in qbus vẽ Deum plus ad iracundiam prouocare, quàm placare. Eccle. 34. Imolantis ex iniquo oblatio eius maculata, & non ſunt beneplacitæ ſubſannationes impiorum. Sunt ſimiles illis, qui in paſſione Deum crucifigebant, & arundinem de quo eum verberabant, in manu eius ponebant, & eum illudendo adorabant. Et poſt. Qui offert ſacrificium de ſubſtãtia pauperũ, quaſi victimat filiũ in conſpectu patris, tale exẽniũ facit Deo patri, q offert de ſubſtantia ablata pauperi per vſurã vel rapinã. Sicut legitur in Oroſio, & ſcholaſtica hiſtoria feciſſe Haſtiages rex Perſarũ Arpello principi militiæ ſuæ, qui offenderat eum ꝓ euaſione, & nutritione Cyri nepotis dicti, quẽ Haſtiages præceperat paruulum occidi, cui cum non obediuiſſet, dictus Haſtiages fecit capi clam filium dicti Arpelli vnigenitum paruulum, & occidi, & parari diuerſimode, & propinari patri pro venatione de quo cum ſatis comediſſet, & bonitatem carnium commendaſſet, fecit ei deportari cruda membra, quæ retinuerat. ſ. caput, & manus, & pedes pueri, dicens illa eſſe extrema dictæ venationis, qui cognoſcens vidit, doluit, & diſſimulauit captans horam qua poſſet uindicare factum, pro quo laborauit tempore ſuo, ꝙ ipſe Haſtiages amitteret regnum Perſarum, & illud transferetur ad Medos. Sic vſurarius imolat filium pauperem in conſpectu Dei patris, & cum affligit eum vſuris de quibus Deo oblationem facit. Decima pęna eſt, quia priuatur ſuffragijs, & oratione eccleſiæ, & communione, & conſortio populorum Dei caret, & communione ſacræ euchariſtiæ. Vnde Apoca. 22. Beati qui per portas intrant ciuitatem, &c. foris canes venefici, & idolatriæ, &c. Quales ſunt ipſi, canes ſunt, quia vt canes famem inſatiabilem patiuntur emboliſſimum. Venefici, quia alios venenoſo exemplo vel pecunia, vel conſilio inficiunt. Idolatræ, quia pecuniam vt Deum colunt, & ſuper omnia eam diligunt. Hi excludendi ſunt ab eccleſia militante. & excludentur ad triumphante. Ideo vt refert magiſter Iacobus. Quidam probus ſacerdos monens patrem ſuũ vſurarium vt reſtitueret cũ nollet acquieſcere, eo mortuo cum faceret abſolutiones pro mortuis in eccleſia ſua dicebat. Nolite orare pro anima patris mei, qui reſtituere cõtempſit, quia ſepultus eſt in infernum, & faciẽ Dei de cætero nõ videbit. Quidam vſurarius dum ſacerdos apportaret in calice communionem, ait.

de eis q̄ ſunt intus nō curo,ſed ſuper calicē ſi vultis mutuū bene vobis accōmodabo. Alius accōmodauerat quatuor libras de quibus debebat hře.12.vſq; ad quatuor annos,adueniente ſacerdote nihil extorqueri potuit ab eo, niſi hic duodecim libras, quas talis debet ꝑ quatuor reddat. Vndecima pęna eſt, quia priuandus eſt ecclesiaſtica ſepultura,quia ei ſi habeat potius, nocet, q̄ proſit. Greg.Dyal.li.4.ca.50.Quos peccata grauia deprimunt,nō ad abſolutionem,ſed potius ad maioris damnationis cumulum eſt,ꝙ eorum corpora in eccleſia ponuntur. Idem poſt.55. His quos peccata grauia deprimunt,ſi in ſacro loco ſepeliri ſe faciūt reſtat vt etiam de ſua præſumptione iudicentur. Quod probat ibidem pluribus exemplis.In ciuitate Byſuntina accidit,ꝙ cum quidam vſurarius magnus, qui valde iocundus erat ſederet ad menſam ſuam vt comederet,ſubitanea morte in ipſa menſa ꝑcuſſus cecidit,quod videntes eius filij quos habebat de duabus coniugibus,ad gladios cucurrerunt patre dimiſſo,ſuper arcas de eis compugnantes cuſtodiendis, & ſaluandis, de aīa patris, vel corpore parum curantes.Cum autem fuiſſet ſepultus,iūctus parieti eccleſiæ parrochialis ſancti Iohannis, & facta fuiſſet ibi ꝓminens ſepultura iuncta parieti,& inſerta,in mane a pariete repulſa,& longe depulſa inuenitur quaſi per hoc innueretur, ꝙ nō haberet cōmunionem in eccleſia. Qualiter autē ſepeliendi ſunt vſurarij notatur.Hiere.22.Oculi tui,& cor ad auaritiam, & ad ſanguinem fundendum innocentem,& ad calumniā,& conſummationem mali operis.Et poſt de tali. Propterea hæc dicit dñs. Nō plangent eum,& nō concrepabunt eum. Ve dñe,ve inclyte, oēs plangūt ſeipſos nullus eum vel eius infortunium in corpore & aīa.Sequitur.Sepultura aſini ſepelietur putrefactus, & ꝓiect⁹ extra portas Hieruſalem,ecce ſicut aſinus ſic ſepelietur. Aſino mortuo dñs eum excoriat ſibi pellem retinens, & cadauer ad foſſata trahere faciens,vbi vermes, & corui pugnāt de carnibus, canes de oſſibus.Similiter vſurarius extra eccleſiam proijciēdus eſt in foſſatis,& locis immundis, Dñi retinent ſibi pellem tēporalium,dæmones pugnant de aīa corrodenda,vermes de cadauere.Item magiſter Iaco. Cum quidā Benedictus ſacerdos corp⁹ publici vſurarij,qui noluerat reſtituere, nollet tradere eccleſiaſticæ ſepulturæ inſtantiam, & violentiam amicorum non ferens ait.Videamus de hoc,quid vult Deus,Ponamus corpus eius ſuper aſinum ſuum,& vbicūque in eccleſia vel alibi eum tulerit, ibi ſepeliatur.Cum concordaſſent huic ſententiæ tulit eum aſinus ad furcas recto itinere, vbi eum inter latronum cadauera ſacerdos dimiſit.Cum dicatur de ſanctis Eccle.44. Corpora eorum in pace ſepulta ſunt, ipſi cum eis non habent conſortium. Iſa.14.Quaſi cadauer putridum non habebis cōſortium.Iſa.13. Et ſi alij aliq̄n in inferno quieſcant,tu nunquam. Vn̄ idē magiſter Iaco.dicebat,ꝙ cum quidā fenerator mortuus eſſet nihil reſtituere volens, cuidā monachi prece amicorum, & precio inducti ſepelierunt eum in clauſtro ſuo,& videbatur eis, ꝙ ſingulis noctibus ſurgeret de ſepulchro ſuo candelabris, & noctis nocturnis verberando monachos fugabat dicens,Iſti Dei inimici,ſalutem,quam mihi promittebant conferre non poſſunt, & pecuniā meam habuerunt Cum hoc ſæpe fieret inierunt conſilium cum probo viro,& ſapiente,qui conſuluit,ꝙ adiuraretur vt quieſceret,qui rñdit,ꝙ quieſcere non poterat,nec eos quieſcere dimitteret quamdiu eum in terra ſancta detinerent,qm̄ ibi quieſcere non poterat, qui officium exercuerat, quod nec die nec nocte quieſcit, quo eiecto de ſacro loco quieſcebāt ab eius vexatione. Duodecima pęna,quia ſæpe mala morte,& ſubita, & improuiſa moriuntur,alij blaſphemādo,& dyabolo ſe reddendo, alij vſum linguæ,& memoriæ perdendo,alij etiam, qui mortem ſuam ꝓuident tn̄ hn̄t facere de alijs diſponendis,quæ magis fuerunt eis cordi,quàm de reſtitutionibus faciēdis,de quibus nō curauerūt. Alij tn̄ hn̄t facere de carnis afflictione, & infirmitate quā ſentiunt,ꝙ de periculo aīæ nolunt cogitare, qđ non ſentiunt. Alij etiā ſi vellent,non hn̄t reſtituendi ſpacium,ſed relinquunt diſpoſitioni aliorum,quę ſi ipſi viuētes parum curauerunt, ipſi minus curabunt.De mala morte exemplum,de illo qui laborans in extremis loquebatur aīæ ſuæ dicens.Aīa mea multa bona tibi acquiſiui,quid tibi deeſt mane mecum,& cum magis ac magis vrgeretur ad mortem,fecit ante ſe apportari vaſa aurea, & argentea,& iocalia precioſa,in quorum delectatus aſpectu dicebat iterū.Aīa mea vides hęc oīa, ſi hęc tibi nō ſufficiunt adhuc ꝓmitto tibi maiora ſi mecū volueris remanere,qui mori ſe ſentiēs,& deſperans ait,aīa mea ex quo mihi non vis acquieſcere, oībus dæmonibus te cōmendo,quo dicto miſerā aīam exalauit.Itē Pariſius vſurarius quidā ad eccleſiā B.Virginis deportatus in lecto ꝓ eo,ꝙ in aliquo ſui mēbro illo igne, qui ſacer dr̄ affligebatur, a ſacerdotibus,& clericis monebatur,ꝙ vſuras,& male acquiſita reſtitui præciperet,vt B.virgo ipſum liberaret ab illo duriſſimo cruciatu,q cū nec blādis ſermonibus, nec minis, nec vituperijs acquieſceret,ac ipſis videntibus ignis ille totū corpus cōcremās deuoraret,inflatūq; in nigredinem verſus eſſet,oculiq; de capite ſuo deflueret,eiectus eſt de eccleſia quaſi canis vilis, & fętid⁹, & ſic in ipſa hora conſumptus ab igne in ſua obſtinatione ꝑmanens expirauit. Quia.n.fęnerator aīam ſuā dyabolo venalē exhibet p vſuras,ideo dyabolus eā in morte tanquā ſibi venditā rapit etiā nolentē,& de corpore violenter auellit.Exēplum de illo quē vidit heremita morientē q cū diceret,Deus adiuua me,rñſū eſt ſibi.Nō eſt tibi ſpes neq; pars ī Deo,& ſic dæmones cū tridētib⁹ aīam auulſerūt. Ad idē eſt exēplū de Criſaurio.4. Dya. 40.c.qui cum eſſet plenus vitijs in acquirēdis rebus,auaritiæ ſaſcibus inſatiabiliter ſuccēſus erat,q infirmitate ꝑcuſſus eadē hora,qua erat de corpore exitur⁹ vidit teterrimos ſpūs volētes eū rapere,quos vbicūq; ſe verteret videbat, & dū vocaret filiū Maximum noīe,qui factus eſt monachus, nihil valebat ei,& cū peteret indutias,nec exaudiret̄,dū clamaret indutias vſq; mane,in ipſo clamore de tabernaculo carnis euulſus eſt.Vſurarius nō debet hře indutias quas alij s vēdidit.Quidā aūt alius in graui infirmitate poſitus,cū admoneret̄,ꝙ reſtitueret,& teſtamētū conderet,ait ſacerdoti ſuo.Vos eſtis ſacerdos meus, vos primū lego dyabolo,q ꝑꝑ exēnia mea, q̄ recipiebatis me in peccatis fouiſtis.Itē vxorē meā,& pueros ꝓ q bus vſuras feci.Pecunia āt mea ſit dñi mei,q melius poterit eā defendere.Adhuc auſē animam meā reddo dyabolo.cui diu ſeruiui, at illā ſtatim dyabolus accepit.Itē de ſubita morte dr̄ in Pſal. Viri ſanguinū,& doloſi non dimidiabunt dies ſuos,hi ſunt vſurarij, q de fraudibus,& vſuris ſugunt vt ſanguiſugæ victum pauperum.Eccle.34. Panis egentiū vita pauper eſt,q defraudat eū hō ſanguinis eſt.Aliqui in ipſa menſa comedendo,& bibendo morte ſubita ꝑcutiunt̄, vt ille Byſuntinus,de quo ſupradictum eſt.Similis eſt vſurarius Cocodrillo,q ſuper oīa habet exoſum Hydrū ſerpentē,quē ſi venientē ſentit eū ſub pedibus ita atterit,ꝙ quaſi mortuū derelinquit. Hydrus autē reſurgēs occupat herbas qbus paſcit̄ Cocodrillus pulchriores,& in eis ſe inuoluit,Cocodrillus autē cum ingluuie herbas glutiēs,glutit Hydrum,q eū intus ꝑforat intoxicat ſubito,& occidit.Cocodrillus,qui de rapina viuit eorum,quæ venatur in aqua & terra,impenetrabilē hn̄s pellē,ſignificat vſurariū, qui acquirit rapiendo iniuſte, & per aquas,& per terrā,q̄ eſt impenetrabilis diuitijs,Hydrus eſt mors oīa penetrans,q̄ ſi aduertit vſurarius in tactu alicuius infirmitatis tot medicinis opprimit eā,ꝙ eā extraxiſſe vr̄,cum autem credit eſſe ſecurus de ea, alius latet anguis in herba,dum comedit aliquē cibū delitioſum mors ibi latet.Vidi aliquem,qui ſurrexit de menſa vbi ſatis comederat in medio domus ſuæ,qui ſubito mortuus cecidit. Ali⁹ in nuptijs percuſſus morte ſubita præuentus eſt.Alius cū in die Penthecoſtes magnū feſtum feciſſet,& in mane diſpoſuiſſet comedere nouos pullos anſerum,inter vxoris vbera iuxta eam iacens,ſubito ꝑcuſſus,amiſit & ſenſum,& motum,& vitā.Itē alius de quo refert Greg.Dyal.5 t.dum ſomnijs vehementer attēderet,& p ſomniū longa vitæ ſpacia ꝓmiſſa ſibi fuiſſent, multas diuitias congregans,quaſi ad longioris vitæ ſpacia, ſubito mortu⁹ eas intactas reliquit.Itē cū qdā vſurarius parū timeret Dei iudiciū,& quadā nocte ſatis cenaſſet,& cum vxore iaceret, ſubito tremens exilijt,& requiſitus ab vxore qd haberet,ait. Ego modo fui raptus ad Dei iudiciū,vbi tot & tantas,querimonias,& accuſationes audiui contra me ꝙ neſciui,quid agerem, & cum diu fuerim ad pęnitentiā expectatus,audiui ſummum iudicē ſententiā dānationis contra me tuliſſe,& me dæmonibus expoſuiſſe,q hodie debēt ad me venire,& me ſecū deferre.Et cū hoc dixiſſet induit quādā veſtē cuiuſdā vilis vadij, q̄ pendebat ad perticam ſuā,& exiuit domū inuita vxore ſua,Sui aūt ſequentes eū,inuenerunt eū quaſi amentē in quadā eccleſia monachorum,q dicebāt matutinas ſuas,& ibi eū cuſtodierūt vſq; circa ſextā,qui nec aliqua admonitione volebat,vel confiteri peccata,vel reſtituere, vel pęnitētiæ ſignū facere. Cū aūt poſt miſſam ſui eū ad domū reducerēt,& iret iuxta fluuiū,apparuit eis nauis curſu rapidiſſimo aſcēdēs cōtra curſum aquæ,q̄ a nullo videbat̄ duci,tn̄ prędictus vſurarius dicebat eā eſſe plenā dæmonibus,a q bus erat rapiēdus,& deportādus.Quo dicto,rapit̄ ab eis,in naui ponitur, q̄ ſubito curſu retroacta cū ꝑda ſua diſparuit.Ecōtrario mō videntur Angeli vſurarios deportare poſt mortē vt dicebat magiſter Iaco.Cum quidā miles mare tranſiſſet infirmus,cognoſcens vanitātē ſeculi,vt acciperet habitū templariorū,& ꝓmitteret̄ regulā,portaret̄ a quibuſdam ſimilibus mauris, & ſui de terra ſua dicerent ei,quid amicis ſuis mandaret, ait. Dicatis eis, ꝙ vidiſtis me deportari a quatuor dæmonibus in Paradyſum,hoc dicebat ꝑꝑ mauros portantes eum ad religionem.Contrarium poteſt dici de fęneratoribus quos aliquando portant monachi uel clerici induti albis veſtibus proceſſionaliter ad eccleſiaſticam ſepulturam,quorum animę qn̄ impęnitentes decedunt,ſepeliuntur in infernum.

infernum. Item dicebat idẽ Iacobus, ꝙ cũ q̄dã vſurarius deberet ferri a bonis viris, ad ſepeliendũ, immobilis erat, qđ ſapiẽter aduertẽs ſacerdos ait. Scitis, ꝙ conſuetudo eſt, qñ aliquis morit̃ cõueniũt ad eũ deportãdum hoĩes, q fuerũt ſui artificij, vt pelliparij pelliparios, mercatores mercatores, clerici clericos, & ſic de alijs. Si vultis, ꝙ ille portet̃ quæratis quattuor vſurarios, qui inuenti, & adducti eũ facillime deportabũt, ſed ad infernũ quo inceſſanter ibũt, illi corpus ad ſepulchrũ, dæmones aĩam in infernũ. Itẽ puniunt̃ vſurarij multipliciter in futuro. Primo q̄dem de multis accuſabunt̃ in iudicio. Improperabit̃.n. eis q̃uo tpa ſibi data ad pęnitentiã vendiderunt, feſta violauerũt, pauperes, & alios ſpoliauerunt, ſententias eccleſię contẽpſerũt, opera miſericordię facere noluerunt, iudiciũ Dei nõ timuerũt, rurſum Chriſtũ quã tũ in ipſis fuit mortuũ ꝓ vſuris ſoluẽdis crucifixerũt, & de multis alijs accuſabunt̃ ibi. Quia liberat̃, q miſeret̃, & cõmodat, &c. Maledict⁹ eſt ꝑ cõtrariũ, q non miſeret̃, nec cõmodat gratis, nec ſermones eius excuſationis audient in iudicio, qa vt dicit beat⁹ Iacobus. Iudiciũ ſine miſericordia fiet illi, q non fecerit miſericordiã, qa vt dicit ꝓpheta. Sop. 1. Argentum, & aurũ eorũ non valebit liberare eos in die furoris dñi. Qđ eſt cõtra tentationẽ, & fraudẽ cuiuſdã, de quo loquit̃ ma. Iacobus de Vit. ait.n. ꝙ cũ q̄dã ſenerator nõ poſſet induci a ſacerdote ſuo, ꝙ reſtitueret tũ, vocauit vxorẽ, & filios, & amicos ſuos, & ait eis. Sacerdos dicit, ꝙ nõ poſſum ſaluari niſi reſtituã totũ ſm voluntatẽ eorũ a q̄bus habui. Sed q̄cquid dicat cũ Deo faciã pacẽ, fecit ergo tale teſtamentum. Diuiſit pecuniã in tres partes. Vnã dimiſit vxori. Aliã pueris ſuis, tertiam reponi fecit in ſacco faciens ſuos iurare, ꝙ ſecum eam in ſepulchro ſuo reponerent, vt cum teneret iudiciũ, ſi impeteret eũ de aliquo, haberet vñ poſſet ei placari offerendo ei. Eo aũt mortuo, & facto vt ꝓceperat, pediſſe qua domui facti conſcia dixit cuidã quẽ amabat, ꝙ ſi eã in coniugem duceret, doceret eum q̃uo diues fieret, & cum illo pacto ſecretũ ei reuelauit. Cum antẽ ille veniſſet de nocte, & aperuiſſet ſepulchrũ inuenit intus Buffones dictæ pecuniæ denarios ardentes, ꝑ os eius proijcientes, & de ventre iterum extrahẽtes, & iterũ reponẽtes, q eo viſo timuit, & clauſo ſepulchro fugit factũ denuncians. In hoc ꝑpendat̃ qualiter dęmones eius animam in inferno torquerent cũ pecunia ſua. Iob. 15. Diuitias quas deuorauit euomet, &c. Itẽ ab æterno hæreditario turpiter excluduntur. Pſal. Dñe qs habitabit, &c. ſequit̃, q pecuniã ſuã non dedit ad vſurã. In vitiſ pa. legitur, ꝙ cum quidã diſcipulus ſeruiret cuidã ſolitario famæ magnæ & iuiſſet ad ciuitatẽ ꝓ quibuſdã neceſſitatib⁹ explendis, vidit ibi quendã ſęneratorẽ diuitẽ cum magno honore ſepeliri cum oĩbus ꝓceſſionibus villæ rediens autem ad heremum inuenit magiſtrum ſuũ a beſtia deuoratum. Cogitãs autem de pęnitentia magiſtri ſui, & fine, & de diuitijs, & delitijs vſurarij, & morte, & ſepultura honorabili, deſperans volebat redire ad ſęculum, iudicans vanum eſſe Dei ſeruitiũ. Cui reuelatum eſt ne ita ſentiret, qa magiſter ſuus licet multas pęnitẽtias feciſſet, & multa bona de quibus maxima merces debebatur ei in cęlis, tñ aliquid erat in eo purgãdum, qđ dñs ex maxima miſericordia volebat potius hic punire, q̃ in futuro, qđ puniuit per mortis ignominioſæ pęnã, & nihil poſt in eo reſtat purgandum, ſed lætitia ſẽpiterna aderat ei, & merces maxima, & mors ignominioſa conuerſa in gloriã. Econtra licet diues inæternũ crucietur ꝓꝑ peccata ſua, aliq̄d tñ boni fecerat, de quo ſolutionẽ ſuã habuerat in præſenti, & in honorabili morte, & ſepultura, nec futura merces ei reſtabat. Itẽ cũ re vſuraria trahit̃ ad patibulũ infernale. Sicut dr̃. Iſa. 14. Ad infernum detraheris, vſq; ad ꝓfundum laci. Itẽ idẽ magiſter Iacobus dicit, ꝙ cũ quidã ꝓdicaſſet in quadã villa in qua erant multi vſurarij, ꝙ dæmones deportabãt oẽs vſurarios ad infernũ, q̄dã Goliardus cũ ipſi vſurarij ſuꝑ hoc eſſent multum confuſi, ait, ꝙ ſi darent ei vnã tunicã, ꝓbaret ſacerdoti corã oĩbus, ꝙ dæmones ad infernum nullum omnino deportarent vſurariũ, q̃ ſibi gaudenter dederunt. Tunc dixit, ꝙ cum vſurarius ſit fur, & proditor vt præmonſtratum eſt, de tam vili aĩa non oneraret ſe tantus princeps, ſed poſt ſe legatum ut conſueuit fieri de ꝓditoribus eum trahent ad furcas inferni. Cũ quidam vſurarius grauiter infirmaretur, & nihil vellet reſtituere, præcepit plenum horreum de frumento pauperibus erogare, qđ cum ſerui ſui vellent facere, & frumentum accipere, inuenerunt illud conuerſum in ſerpentes, qđ audiens dictus vſurarius compunctus oĩa reſtituit, & præcepit, ꝙ mortuus proijceret̃ nudus in medio ſerpentum, vt corpus ſic voraretur a ſerpentibus in præſenti, ne aĩa voraretur in futuro. Quod factum fuit. cuius corpus, ita vorauerunt ſerpentes, ꝙ non dimiſerunt ibi niſi oſſa alba. Quidã addunt, ꝙ euanuerunt ſerpentes, & remanſerũt oſſa alba, & nuda cum lumine. Quid ergo erit miſeris, qui non reſtituunt. Deute. 32. Deuorabunt eos aues morſu amariſſimo, dentes beſtiarum immittam in eos cum fu. trahentium atque ſerpentium. Item accuſantur a dæmonibus, ſubſannantur; irridentur ſicut lupus captus in fouea, dicentibus. Ecce homo, qui non poſuit Deum adiutorem ſibi, &c. Itẽ torquẽtur a dæmonibus ſine ceſſatione cum filijs ſuis, quia peccatum eorum ſemper aſcendit, nec quieſcit die ac nocte. Ideo, nec ceſſabit tormentũ eorũ Apoc. 14. Cruciabuntur igne, & ſulphure, & aſcendet fumus tormentorũ in ſæcula ſæculorum, nec habebunt requiẽ die ac nocte, &c. Quidam in quadam viſione vidit vſurariorũ filios patribus ſuis maledicentes, & conquerentes de eis dicentes, pater maledictus ſis tu, qa ꝓꝑ te crucior, & veni in hunc locum tormentorum, q non docuiſti aliq̄đ artificium vñ viuerem niſi fęnerari, qui corrupiſti me verbo, & exemplo, & pecunia tua. Ecõtra pater replicabat maledicens filio dicens, ꝙ ꝓꝑ eum, & alios vſuras exercuerat, nec reſtituerat. Vñ ꝓꝑ hoc pęnã æternã acquiſierat. Item alius vidit in inferni fundo in incendio profundiſſimo vſurarios, qui fuerunt primi trunci in vſuris cruciari, & de vẽtre eorum quaſi arborem maximam aſcendentem, vbi torquebantur per ramos filij, qui ab ipſo exierant per diuerſas generationes, ſibi adinuicem maledicentes, & de ſe adinuicem conquerentes, maledicta creatura eorum, vt dicitur in libro. Sapien.

De collatione munerum. Diſt. XII.

DEinde conſiderandum eſt de acceptione munerum. Sed prius videndum eſt de collatione munerum. Secundo de acceptione eorum. Circa primum ſciendum, ꝙ eſt quædã collatio munerum laudabilis, & quædã culpabilis. Collatio munerum laudabilis eſt multiplex. Donantur.n. q̄nq; munera ꝓꝑ iracundiam mitigandam. Sicut Iacob audiens Eſau fratrem ſuũ venire ſibi obuiam, de Meſopotamia reuertenti timuit. Sicut dr̃ Gen. 32. Ideo vt eius iracundiam mitigaret præmiſit ei munera dicens placabo eum muneribus. Sic filij Iſrael miſerunt Eglon regi Moab, quia impugnabat eos ut ab impugnatione ceſſaret. Iud. 3. Sic rex Achab miſit regi Aſſyriorum munera credens ꝑ hoc furorem eius placare. 2. Paral. 28. Dr̃.n. Prouer. 21. Munus abſconditum extinguit iras, & donum in ſinu indignationẽ maximam. Similiter debet peccator offerre Deo munera verę pœnitentiæ ad placandã eius iracundiã, & veniã impetrandã. Sicut dr̃ Iſa. 19. Percutiet dñs Aegyptum. i. aiam peccatricem plenam tenebris vitiorum, & ſanabit eã ꝑ pęnitentiã ſalutarem. Sequit̃. Et reuertẽtur Aegyptij ad dñm, & placabitur eis, & ſanabit eos ideo colent eum in hoſtijs. & muneribus, & vota vouebunt dño & ſoluent. Nam exemplo trium Magorum debet peccator offerre mirram mortificationis, thus deuotæ orationis, & aurum id eſt eleemoſynas piæ erogationis. Secũdo dantur munera ꝓꝑ amicitiã ꝓcurandã, quia multi colunt pſonã potentis, & amici dona tribuentis. Prouer. 19. Vnde Ionathas abijt Ptholomaydam, & dedit Ptolemeo, & Alexandro regibus argentum, & aurum, & dona, & inuenit gratiam in conſpectu eorum 1. Mach. 11. Itẽ. 2. Paral. 26. Impendebant Ammonitæ munera Ozię vt. ſ. pacẽ, & amicitiã cũ eo haberet, qa adiuuit eũ contra Phyliſtijm, & contra Arabes, & contra Ammonitas, & diuulgatum eſt nomẽ eius ꝓꝑ crebras victorias. Itẽ Oſeæ. 8. c munera dederunt amatoribus, qa mendici hoĩes diuitibus, & potentibus dãt munera, ut amorẽ acquirant vel foueant acquiſitũ. Sic hoĩes iuſti Deo debent offerre munera, vt amorẽ & grãm obtineãt apud eũ. Pſal. Tibi offerẽt reges munera. Idẽ. Reges Tharſis, & Inſulæ munera offerẽt. Idẽ. Filiæ Thyri in muneribus. Hoc exẽplum habemus Gen. 44. dixit Iacob filijs ſuis. Sumite de optimis terræ fructibus, & deferte viro munera. Et infra. Obtulerunt ei. i. Ioſeph munera tenentes in manibus, & adorauerunt proni in terrã. Tertio ſolent dari munera ꝓꝑ excellentiã honorãdam. 3. Reg. 10. Dedit regina Saba regi Salomoni, &c. deditq; reginæ oĩa, q̃ voluit, & petiuit ab eo, exceptis his, q̃ obtulit ei munere regio, & infra, Magnificatus eſt rex Salomon ſuper oẽs reges terræ diuitijs, & ſapientia, &c. & ſinguli deferebant ei munera. Sic filij Iſrael dederunt munera mira deuotione ꝓ tabernaculo faciendo, in tãta copia, ꝙ artifices venire cõpulſi dixerũt Moyſi, plus offert populus, q̃ neceſſariũ eſt. Iuſſit ergo Moyſes ꝓconis voce cantari, nec vir, nec mulier plus offerat in opere ſanctuarij, ſicq; ceſſatum eſt a muneribus offerendis. In hoc facto duo miranda fuerunt, vnũ ꝙ plus offerret populus, q̃ peteretur, ſm ꝙ artifices vel ſacerdotes munera recuſarent, & facerent ꝓclamari, ne vlterius offerretur. Quarto debent dari munera ꝓꝑ indigentiam releuandam, ſicut pauperibus erogantur munera ꝓꝑ Deum. 2. Eſdræ. 9. Mittite his, qui non habent, & Heſt. 9. conſtituerunt Iudæi vt in memoriam lætitiæ, quam habuerant de ſua liberatione, mitterent ſibi inuicem ciborum partes, & pauperibus munuſcula largirentur. Item Hieremiæ. 40. legitur, quòd magiſter militiæ regis Babylonis dedit Hieremiæ cibaria, & munuſcula. Sciẽdum pręterea, quod munera reprobantur a Deo, vel ratione largientis, uel ratione muneris collati, vel ratione recipientis, vel ratio-

ne finis intenti. Primo quidē munera reprobātur a Deo rōne largitoris, qa plus penſat Deus dātē, q̄ datū, & affectum, q̄ cenſum, vñ Gen. 4. dr̄. Reſpexit Deus ad Abel, & ad munera ei⁹. Ad Cayn vero, & ad munera eius nō reſpexit. De Abel etiā dicitur Heb. 11. Abel conſecutus eſt eſſe iuſtus, teſtimoniū phibēte muneribus eius Deo. Econtra dr̄ Eccle. 34. Dona iniquorū nō pbat altiſſim⁹, & eiuſdē 6. Ne dicatis. In multitudine munerū meorū reſpiciet Deus, & offerente me Deo altiſſimo munera mea ſuſcipiet, & Mat. 5. Si offers munus tuū ante altare, & ibi recordatus fueris, qa frater tuus habet aliqd aduerſum te, relinque ibi munus tuū, &c. Secundo reprobat munus rōne ipſius muneris oblati, puta qa p furtum rapinā, vſurā, ſymoniā, vel fraudulentiā acquiſitum. Eccl. 34. Imolantis ex iniquo oblatio eſt maculata, &c. 35. Noli offerre munera praua non.n. ſuſcipiet illa Deus. Praua ſunt munera, vel quia iniuſto titulo poſſeſſa, vel qa diuinæ maieſtati non competentia, vt ſi de iuſte poſſeſſis offeras putrida, corrupta vel deteriora, ſicut conqueritur dñs Malach. 1. Si offeratis cæcum ad immolandū, nōne malū eſt? ſi offeratis claudū vel languidū nōne malū eſt? offer illud duci tuo ſi placuerit ei, &c. Sequitur. Nō eſt mihi voluntas in vobis dicit dñs, & munus nō ſuſcipiā de manu veſtra. Ideo contra diuites, q tamdiu cuſtodiūt veſtes ſuas, & alia, q putreſiunt, & dum bonæ ſunt non hñt cor dandi pauperibus, dr̄ Iac. 5 Agite nunc diuites, plorate vlulantes in miſerijs, quæ aduenient vobis, diuitiæ veſtræ putrefactæ ſūt, veſtimenta veſtra a tineis cōmeſta ſunt, &c. Tertio reprobat munus rōne receptoris. Idem dr̄ Eccle. 12. Si benefeceris ſcito cui feceris, benefac iuſto, &c. da bono, & ne receperis peccatorē. Qđ eſt contra illos, q dant perſonis infamibus, vel conſanguineis, & amicis carnis indignis dant beneficia eccleſiaſtica, vel diuitibus abundantibus, & nihil pauperibus. Cum Iacob miſiſſet munera Eſau fratri ſuo, dixit Eſau. Habeo plurima frater mi, ſint tua tibi. Gen. 33. Quarto reprobatur munus rōne finis intēti vel optati, puta qñ datur pp vanā gloriā, multa namq; dantur vt iniquitas compleatur, vel vt dator in malitia defendatur. Sicut minores latrunculi ſeruitores regum, & principum dant magnis latronibus, vt ſuis iniquitatibus defendantur. Alij dant munera, pacē & amicitiā ſimulantes, vt incautos decipiant, ſicut Aoth obtulit munera Eglon regi Moab & ſic ſub ſpecie pacis ſecreto loquens cum eo percutiēs interfecit. Iud. 3. Item Triphon videns Ionathā veniſſe ad eum cum exercitu magno timuit, & excepit eū cū honore, & commēdauit eum oībus amicis ſuis, & dedit ei munera, & pcepit exercitibus ſuis vt obedirent ei in oībus ſicut ſibi, & ſic eū decepit, nā remiſſis militibus ipſum cū paucis retinuit, & occidit 1. Mach. 12. Phyliſtei pmiſerunt Dalilæ pecuniā, & munera vt Sanſonem deciperet, & traderet eis vinctū. Iud. 16. Alij dant munera vt obtineāt dignitates, ſicut Iaſon ambitioſus pp munera, q dedit Antiocho regi obtinuit ſummū ſacerdotiū, ſed cū p Menelaū miſiſſet pecuniā, ille ſupplātauit eum, & obtinuit primatū, inſuper, & Iaſoni impoſuit argenti talēta trecentum. 2. Mach. 4. Itē Menelaus frater Iſimachi p pecuniā, q̄ pmiſit Antiocho obtinuit ſummū ſacerdotiū, deinde dedit Adronico quędā vaſa aurea q furtim abſtulerat de tēplo, & fecit Oniā occidi 2. Mach. 4. Poſtmodū apud Ptolomeū accuſat⁹, p pecunias quas ei pmiſit fecit accuſatores ſuos morte dānari, ibide. Itē Alchimus pditor impius, & detractor cupiēs ſummū ſacerdotiū obtinere, obtulit demetrio regi coronā aureā, &c. 2. Mach. 14. Circa ſm principale. ſ. immoderatā acceptionē munerum, quantū ſit deteſtabilis, & quāta mala faciat, licet ex parte iā appareat ex prædictis. Sciēdū, q p acceptionē munerū impedit̄ cognitio veritatis, puertit̄ affectio bonitatis, amittit̄ conditio libertatis, ſubuertit̄ executio æquitatis, amettit̄ æterna retributio, incurritur æterna dānatio. Primo qdē ex acceptione munerū impeditur cognitio veritatis, qa munera excæcant oculos mentis, & immutat iudiciū rōnis. Ideo dr̄. Exo. 23. Non accipies pſonā, nec munera, quę excæcant etiā prudētes, & mutant verba iuſtorū. Stulti, & mali mercatores ſunt, qui ſcienter, & gaudenter accipiunt, vñ nō corporalis oculus, quē habemus cōem cū brutis, ſed ſpiritualis quo videndū eſt debeat excæcari. Aduocatus quidam, cauſam cuiuſdam pauperis aſſumens in iudicio defendendā contra quendam militē illū iniuſte vexantē, excogitauit, & ſcripſit rōnes p cauſa pauperis, quæ ſibi valde validæ videbantur. Videns autem miles iniuſtā cauſam hñs, & debilem aduocatum, ſe eſſe in periculo confuſionis, rogauit prædictum aduocatum vt p ipſo ſtare vellet. Quo tñ facinus abhorrente, & oblatā a milite pecuniā recuſante miles Cyphū argenteū clā dimiſit in eius camera, illo penitus ignorante, quem inuentum inſpiciens, eiuſq; prætio, & pulchritudine allectus, in magna fuit altercatione poſitus, vtrum retineret vel remitteret illum Cyphum. Interim cum diligenter inquirens, an aliquas rōnes pro cauſa militis inueniret, plures leges, & rōnes pro milite inuenit, quàm prius pro paupere inuenisset, quæ efficaces valde, & quaſi irrefragabiles videbant̄. Quo viſo rediens ad cor ſuum, & aduertens ſe cupiditate excæcatū, atq; in ſe eſſe ſubuerſum iudicium rōnis, donum & dantem execrās, donum cum feſtinatione remiſit. Secundo ex acceptione munerum peruertitur affectio bonitatis. Multi nāq; poſt acceptra munera laudant illos, quos prius vituperare ſolebant, ſuſtinent, & excuſant: illos vero quos prius amabant, & iudicabant amandos perſequuntur & nequiter aduerſantur. Sic Iudas amore pecunię dñm ſuum vendidit, & oſculo tradidit. Cuſtodes dñici ſepulchri muneribus corrupti occultauerūt, & falſitatem in teſtimonio dixerunt. Dalila muneribus allecta prodidit, & tradidit Phyliſteis Sanſonem. Iud. 18. Item in hiſtoria Charoli Magni, quæ aſcribitur Turpino legitur, q Guenelon vnus de principibus Francorum corruptus muneribus Marſirij, & Belligandi reg. Saracenorum, qui regnabant contra Ceſareos portus vendidit pro. 20. ſummarijs oneratis auro, & argento, & pallijs ſericis oēs pares Francorum cum exercitu Chriſtianorum, qui tñ ad vltimū de proditione conuictus perdidit non ſolum aīam, ſed etiā oēm terrenam ſubſtantiā, & vitā, diſtractus per quatuor climata cū quatuor ęquis. Tertio ex acceptione munerū amittit conditio libertatis, q maxima, & nobiliſſima res eſt. Per munera nāq; obligatur accipiens, iuxta illud. Munera ſumpta ligant adeo. ſ. q in ſeruitutem redigitur conferentis, vt ſeruire reuerentiā exhibere, æqualia vel minora conferre, laborare, negociari, vel apud magnos mercedere teneatur, & ſeipſum nō audeat recuſare. Amittitur etiā libertas loquendi, veritatem dicendi, teſtificandi cōtra illum corripiendi vel libere arguendi, pp qđ dr̄ Eccle. 30. Exēnia, & dona excæcant oculos iudicum, & quaſi mutus in ore auertit eorum correptiones, Vulter qñ a latronibus pijcitur in os canis aufert ei latratum: pp hæc & alia multa ne libertatem amitterent ne ſe ſeruos efficerent, munera recuſabāt: ſicut Abraham reuerſus a cede quatuor regum recuſauit munera, quę ſibi obtulit rex Sodomæ, licet optime meruiſſet Gē. 14. Sic Samuel. 1. Reg. 12. loquimini inquit de me coram dño, & coram Chriſto eius, vtrum bouem cuiuſquam, aut aſinum tulerim. Si quempiā calumniatus ſum & oppreſſi aliquem, ſi de mano cuiuſquā munus accepi. Sic Helyſeus poſtquam mundauerat Naamam a lepra eius, munera recuſauit. Et Gyezi quia accipit maledicendo lepra damnauit 4 Reg. 5. Refert beatus Bern. 1. ad Eugenium, q Martynus presbyter Cardinalis legatione functus in Dacia, tam pauper inde rediit, q æquis, & expenſis pęnæ deficientibus, cū perueniſſet Florentiā, epus loci dedit ei æquum quo veheretur vſq; Romā. Secutus aūt eum epus, erat.n. ei cauſa cum aduerſario, & agendi erat dies, cepit requirere ſuffragium amicorū, cūque ſollicitarēt p ſingulos ad Martinum ventum eſt, in quo fiducia maior erat, qui non poſſet eſſe immemor recentis beneficij. Cui Martinus, decepiſti me inquit, neſciebam.n. tibi imminere negocium. Tolle æquum tuum, ecce in ſtabulo eſt, & eadē hora illi reddidit æquum ſuum. Nonne res alterius ſęculi vr̄ eſſe rediſſe legatū de terra auri ſine auro, tranſiſſe p terrā argenti, & argentum neſcire, donum inſuper, qđ poterat eſſe ſuſpectum illico repetiiſſe. Idem ibidem. Garfredus Charnotenſis epus legationē in partibus Acquitaniæ p plures annos ſuis ſumptib⁹ adminiſtrans, piſcē qui velgo Sturgio nominat̄, a quodā ſibi pſbytero pſentatū recipere recuſauit, niſi prius inquiſito pcio, & ſoluto. Itē eidē dña qdā ex deuotione duas pulchras Parabſides ligneas cū manutergio præſentauit, quas diu intuens homo conſcientiæ ſcrupuloſæ laudauit eas, ſed non acquieuit accipere, qñ argenteas accepiſſet, qui ligneas recuſauit. Non fuerunt qui dicere poſſent de legato, Ditauimus Abraham, ipſe vero cū Samuele contionabitur ad omnes. Loquimini de me corā dño, & Chriſto eius, &c. Ad hoc idem exempla multa ponuntur. In vitiſpa. Venerunt quidam Grecorum vt darent eleinoſynam in ciuitate Oſtracinæ, & cū Oeconomi eccleſiæ oſtenderent eis inter magnas egentes quendam leproſum, cum vellent ei dare noluit accipere, dicens. Ecce de modicis palmis facio plectas, de quibus viuo. Et poſt oſtendunt cellam cuiuſdam viduę pauperrimæ ad quam pulſantes aperuit filia quaſi nuda, cui volebant dare veſtes, & nummos, & illa nolebat accipere, niſi mater ſua veniret, & præciperet ei, quæ erat candidatrix telarum, quæ cum veniſſet noluit accipere, dicens. Ecce vos vultis auferre a me procuratorem meum Deum, qui inuenit nobis hoc opus, quod faciamus, & habeamus inde victum noſtrum de opere manuum noſtrarum. Item alius cuidam pauperi ſeni, & leproſo obtulit pecunias, dicens. Habe hoc ad expēſas tuas, quia pauper es, & infirmus, & ſenuiſti. Qui reſpondit. Ecce. 40. annos habeo, in infirmitate mea nihil indigui, domino tribuente, & paſcente me, & tu veniſti auferre nutritorem meum, & non acquieuit aliquid accipere. Item ibidem de verbis patrum titulo de voluntaria paupertate. Vir quædam magnus venit in Scyti

portans

portans ſecum aurum,& rogabat presbyterum heremi vt fratribus erogaret illud. Qui rñdit eos opus non habere. Ad cuius inſtantiam poſuit ſolidos in pera, ad portã eccleſiæ dicẽs. Si quis habet opus accipiat,& nemo pecuniã illã tetigit,multi autẽ,nec eam aſpexerunt. Tunc ait presbyter. Accepit Deus oblationem tuã,tolle pecuniã tuã,& da eã pauperibus. De hac materia habetur ſupra de timore mundano per totũ. Sed ſi viros ſanctos miramur munera recuſaſſe,longe amplius eſt mirandũ, ꝙ gentiles antiqui ea recuſaſſe leguntur. Sicut in geſtis Romanorum dr̃, ꝙ Tyneas miſſus Romã a Pyrrho cum donis ingentibus ad pacẽ,& amicitiã confirmandã, neminẽ inuenit cuius domus muneribus aperiretur,quia qñ munera deferebant,oẽs clauſerunt hoſtia, ne cum muneribus introirent. Ita legitur de multis,qui munera reſpuunt ne maculã ponerent in gloria ſua, iudicantes indignũ, ꝙ acceptione munerum perderent,vel minuerent ſuæ libertatis & virtutis honorem. Quarto ex acceptione munerum ſubuertitur executio æquitatis. Illud clarè patet in curijs, vbi præcipue regnat hoc vitium,nam ſine muneribus vix pōt homo intrare, vix cum aliquo loqui,vel acceſſum aut audientiam obtinere. Improbitas curialium eouſq; innotuit,vt do teſtimonio conſciẽtię, de odore opinionis,de ſinceritate cauſæ de torrente eloquentiæ niſi præcio interueniente quis fruſtra confidat. Multi curialium ſunt ſicut canes, qui cibo obiecto manſueſcunt, acres.n.ſunt in principio duri,& aſperi antequam videant munera,quibus viſis manſueſcunt,nec pōt ꝓmiſſio aures mulcere,niſi viderint donũ præſens. Orpheus dr̃ Leones.& Tygrides leniſſe cytharę ſuæ ſono. Sed apud curiales nihil efficies.niſi plumbea corda eorũ malleo aureo vel argenteo emollias. Hydra dr̃ eſſe quidam ſerpens multa hñs capita,cuius cum vnum abſcinditur, pro abſciſo alia creſcunt,ſicut dr̃ Hiero. Sic eſt de curialibus qñ vni ſatisfactum eſt,& vnius voracitas eſt aliquantulum mitigata, tũc alij acrius petunt. Tales ſubuertunt iuſtitiam,& peruertunt iudicia, & euacuant pietatem. Impoſſibile eſt.n.ſeruare iuſtitiam, & ſequi pecuniã. Vñ in lib. Regum dr̃ de filijs Samuelis, Declinauerũt poſt auaritiam,acceperũtq; munera, & iudicium peruerterunt. Heu q̃ amarum eſt videre,ꝙ curia,quæ debet & ſolet eſſe recurſus pauperum,refugium afflictorum,locus iudicij,libra iuſtitiæ, nũc fit pauperum ſpoliatio,afflictorum deſperatio,ſubuerſio iudicij,locus iniuriæ,& oium bonorum deſolatio, vnde dñs ꝑ Prophetã conqueritur,dicens. Quõ facta eſt meretrix ciuitas fidelis plena iudicij,iuſtitia habitauit in ea,nunc autem homicidæ. Sequitur Principes tui infideles,ſocij furum oẽs diligunt munera,ſequũtur retributiones,pupillo non iudicant, & cauſa viduæ non ingreditur ad eos. Nota,quod dr̃, Ciuitas meretrix,quia venalis exponitur. Venduntur.n.in ea iuſtitia,audiẽtia,tẽpus,ideſt tarda vel feſtina expeditio,locus, immo ingreſſus ad locum, patrocinium,teſtimonium,conſilium,fauor,& ſilentium. Sequitur. Principes tui infideles,nec mirum,non.n.pōt fidelis eſſe dño tpali,qui infidelis eſt,& dño creatori:nec ſolum ſunt infideles ſubditis,ſed etiam dño ſuo,quia nec fideliter diligunt,nec fideliter conſulũt, nec fideliter eius bona vel iura cuſtodiunt,nam vt modicum lucrum acquirant ſibi,vel alicui ſuorum, vel alij danti ſibi munera,in multo ſuum damnificare dñm non verentur. Sequitur. Socij furum. Nam Seneſcallos,Balliuos,Præpoſitos,Iudices, Collectores,& alios huiuſmodi ſciunt,& permittunt eſſe fures,& raptores,eosq; tales inſtituunt ſcienter, fouent eos in furtis,& defendunt,vt furtis eorum participent. Exemplum Cuiuſdam regis collaterales quidam,quorum fidelitati ſe totum, & regnũ cõmiſerat,& de infimo ſtatu prouexerat vltra modum, & merita perſonarum,inſatiabili cupiditate cæcati, cui terminum ponere neſcientes,in oibus officijs inſtituebant complices ſuos,etiã infames,fures,vſurarios,& raptores. Omnes illi tam maiores, quàm mediocres,quàm minores a populo pecunias extorquentes mutuo ſe fouebant, minores mediocres maioribus,& maiores illis collateralibus regis dabant munera, & hic erat cathena diaboli, qua ſibi erant inuicem colligati. Vnde ſi qñq; contra vnum eorũ clamor inſonuit,alij ipſum ꝓtinus defendebãt,ne ſi facta eius mala detegi contigiſſet, ipſorũ per conſequens iniquitas appareret, ac ꝑ hunc modũ innumerabilia mala fiebãt,& poſt nõ audebãt conqueri. Vel ſi vellẽt conqueri,non audiebant, repellebant, confundebant,& tã corporum,q̃ rerũ periculũ incurrebãt. Cum autẽ rex ad clamorẽ,& importunã inſtãtiã plurimorũ viros bonos,& infidelitate ꝓbatos inquiſitores miſiſſet in partẽ aliquam regni ſui,vt ſuper factis Balliui,Propoſitorum, & aliorũ officialiũ regis inquirerẽt,multaq; nephãda facinora reperirent in eis, ꝓꝑ quæ ſuppliciorum,& mortis iudicium erat in eis ceperũt minores accuſare mediocres,& illi ſuperiores, adeo vt vſq; ad illos collaterales regis perueniret hæc noxa,ꝙ in his eſſent conſentanei vel actores. Quo audito collaterales illi ꝓcurauerunt apud regem inquiſitores ab huiuſmodi inquiſitione deſiſtere,& a iudice executionem ceſſare. Quamobrem malefactores illi in officijs priſtinis dimiſſi ſecuriores effecti,deteriora prioribus commiſerunt in deſolationẽ populi,deſtructionẽ terræ,& ꝑiudicium æquitatis. Sic faciebãt de inqueſtis oibus, ipſos vel aliquẽ ſuorũ tangentibus, cũ illas recepiſſent vel regi delata eſſent ſopiebant oia,ita vt nec executio iuſtitiæ,nec verbum inde fieret,ac ſi nihil inde penitus fuiſſet, quapꝑ illi quicquid volebant in diuerſis regni partibus faciebant. Fiebant autem hæc oĩa virtute munerum,quæ illi larga manu præſtabant. Dixit qñq; vnus eorum; quare non raperem ſecure aut furarer cum quatuor vel quinq; millia librarum ſic habuero,ſi accuſatus dedero magiſtris meis mille,iuſtus ero,& melior de tota terra, & totum mihi reſiduũ remanebit in pace. Ideo tales merito Dei maledictionem incurrunt. Deute.27. Maledictus,qui accipit munera vt percutiat animam innocentis,& Iſa.5. Ve qui iuſtificatis impium pro muneribus,& iuſtitiã iuſti aufertis ab eo. Quinto de acceptione munerum amittitur diuina retributio,nã ꝓꝑ tpalia iuſte ꝑdit ęterna Chriſti munera. Et hoc bene fuit figuraliter præſignatum. Gen.25. vbi dr̃ ꝙ Abraham cuncta, quæ poſſederat dedit Iſaac filio ſuo, filijs aũt concubinarum largitus eſt munera:quia Deus ſummus oĩum patriarcha filijs ꝓmiſſionis æternæ dat hæreditatẽ beatitudinis,q̃ eſt ſtatus oĩum bonorum aggregatione ꝑfectus,mundanis vero,qui ſunt quaſi adulterini filij,largit̃ munera tpalium facultatum. Pſalm. Quis aſcendet in mõtẽ dñi,&c. Idẽ. Dñe quis habitabit in tabernaculo tuo? Sequit̃. Qui munera ſuper innocentẽ non accepit.& Iſa.23. Qui excutit manus ſuas ab omni munere,iſte in excelſis habitabit,& Prouer.15. Qui odit munera viuet,videlicet vita gratiæ in præſenti,& vita glorię in futuro. Sexto ex acceptione munerum incurritur æterna damnatio, Iob.15. Ignis deuorabit tabernacula eorum, qui libenter munera accipiunt. Ignis inquam cupiditatis animas cupidorum temporaliter inflammatis,& ignis inferni animas, & corpora æternaliter cruciantis. Et ſicut qui odit munera viuet, ita qui diligit, & accipit munera morietur,

De auaritia aduocatorum. *Diſt.* XIII.

DEinde ſpecialiter eſt dicendũ de auaritia aduocatorũ. Circa,qđ ſciendũ eſt,ꝙ aduocationis officiũ ſm ſe licitũ eſt, & bonũ ꝓ declaratione iuris,diſcuſſione cauſarũ,ꝓ defenſione ſimpliciũ,conſolatione, & patrocinio miſerabiliũ ꝑſonarũ, hñt.n.aduocati in republica officiũ linguæ,quia ſicut lingua exprimit neceſſitates corporis,& ꝑ linguã conceptus nr̃os alijs explicamus,ſic aduocati cauſas elinguium.i.ſimplicium, qui iuris apices non nouerunt,hñt in iudicio depromere,& defendere,& iuris oſtendere rõnes. Aduocationis tñ officio multi multipliciter abutuntur. Nã in eis regnat arrogantia fatuoſa, ꝑtinacia ceruicoſa,cupiditas effrenata,iniquitas effrenata, ſtrepitus ꝓcelloſus, & exitus doloroſus. Primo qdẽ regnat in eis arrogãtia fatuoſa. Vt n.nomen acquirant ac ꝑ hoc multi confluant ad eorũ patrocinium requirendum,dilatãt philateria ſua, & magnificant fimbrias ſuas ſicut de Demoſtene dr̃,ꝙ antequam virtus eloquẽtię eius innotuiſſet, imperioſioris cultus dr̃ appetiiſſe nitorẽ. ſciens, ꝙ purpura cauſidicũ vendit,ac poſtquã nactus ẽ, & famã aſſecutus eſt eloquentiæ,toga contentus eſt, dicens, ſe velle a ſe potius a nitore veſtiũ aut cultu exquiſito conſtare gloriã, quẽ.n.ꝓprius attollit honor,vilitas non de‹?›rimit emẽdicatũ. Mendicatum laudis vr̃ eſſe ſuffragiũ, qđ ab extrinſecis pendet, hõ.n.virtuoſus, & ſapiens.debet dedignari oſtendere, ſe ab exterioribus ornamẽtis veſtiũ,põpa greſſuũ, & arrogantia verborum ſic inaniter oſtentare. Secundo regnat in eis ꝑtinacia ceruicoſa.qñ videlicet cępit aliquis aliquã cauſam defendere,poſtquam aduertit eã nõ eſſe iuſtam,non vult deſiſtere,ne ſuccumbere videat̃,ſed ſemper vult videri vincere,& ad ſenſum ſuum ꝑuertit leges,& iura, vt victoriã obtinere dicat̃. De ꝑtinacia requre ſupra. Tertio regnat in eis cupiditas effrenata,qđ ſatis euidẽter apparet qñ iſtud officium exercet ꝑſona cui eſt a iure ꝓhibitũ,vel qñ ſciẽter fouet cauſam iniuſtam,vel deſperatã, vel qñ agit contra ꝑſonã,contra q̃ nõ debet,cui potius tenet̃ ꝓſtare patrociniũ, vel qñ in tpe vel loco vel mõ quo non debet, uel qñ accipit iniuſtum ſalariũ vel immoderatum,qđ non cõpetit ꝑſonæ ſuæ,aut labori,aut ſcientiæ,aut facundiæ,aut conſuetudini regionis, aut perſonæ cui ꝓſtat patrocinium. Ex cupiditatis ardore corrupti ſunt, & abominabiles facti ſunt in ſtudijs ſuis,vix enim aliquis inuenitur, qui ſtudeat in iure propter iuſtitiam exequendam vel tenendam, niſi propter lucra. Vix aliquis ſtudet niſi quomodo contra ius dicere vel allegare ſciat pro vtraque parte contradictionis. Item vix eſt aliqua cauſa ita iniuſta,& iniqua quæ non inueniat ꝓ pecunia defenſorem. Dr̃ ꝙ cum quidam pauper rogaret aduocatũ quendam,vt præſtaret ei patrocinium. Reſpõdit. Cauſa tua ſiue ſiue iuſta ſiue iniuſta eſt bona in manu mea, dummodo tantam ſummam pecuniæ ponas in burſa mea. Non inuenitur me-

dicus,qui ſe offerat pro quacumq; infirmitate curanda,ſed dicit & iudicat aliquã infirmitatẽ incurabilẽ, de qua ſe non vellet ꝑ ꝓcio intromittere quoquõ. Ex cupiditatis ardore ſe venales exhibẽt ad modũ meretricũ,& pugillũ,qđ viliſſimũ eſt.In hoc aũt ſunt meretricibus viliores,qa meretrices viliſſimã ſui partẽ venalẽ exhibẽt.Aduocati vero nobiliſſimã.i.linguã. Aug.Ex quo me ꝓcioſo ſanguine Chriſti redẽptũ intellexi, nũquã me venalẽ exhibui.Aduocati vendunt quicquid hñt ſuũ verbũ conſiliũ, patrocinũ.& fauorẽ,ſuos greſſus,ſuos geſtus,ſuũ cõparere,& quod eſt mirabilius ſuũ tacere,qđ tñ eſt pura priuatio:vñ vendũt, qđ nihil eſt,& qđ nõ eſt in rerũ natura.De Demoſtene narratur,q cũ quẽdã ſabularũ actorẽ interrogaſſet,quãtũ mercedis ab Imperatore accepiſſet,& ille rñderet talẽtũ.Plus,inquit Demoſtenes,accepi vt tacerẽ. Itẽ ex cupiditatis ardore ſunt inſatiabiles munerum acceptores, q multũ excæcãt oculos cordis eorum in ꝑiudiciũ veritatis.Exẽplũ de aduocato q ꝑꝑ Cyphũ argẽteum ſibi datũ,mutauit iudicium,de cã pauperis,& diuitis. Require ſupra de acceptione munerũ.Itẽ ex cupiditatis ardore cauſas ꝓtrahunt in tꝑs longiſſimũ,vt plus lucrẽt, vñ multum dãnificãt litigantes,& ꝑ ꝓlixitates litiũ multa monaſteria magnis dotata redditibus,ad inopiã deducunt, qñq; etiã accipiunt ab vtraque parte.i.ab actore,& reo, qđ eſt nequiſſimũ.Exẽplum de illo,qui ab actore bouem,& a reo vaccã accepit, cũ aũt corã iudice taceret,& ille qui dedit bouẽ diceret,Bos loquere.Rñdit alius.Non faciet,qa vacca nõ ꝑmittit.Quarto regnat in eis iniquitas, multi nãq; ſunt aduerſarij veritatis,impugnatores iuſtitiæ, iniquitatis,falſitatis,& iniuſtitiæ defenſores.Agunt.n.iniuſte cauſas iniuſtas,& deſperatiſſimas aſſumẽdo, vel ſi ĩ principio credũt cãm aliquã eſſe iuſtã,in ꝓceſſu tñ cognoſcentes illã nõ eſſe iuſtã,non deſiſtũt vel dimicãdo, vel ſuadendo, illi cuius defenſor eſſe debet,q parte ɋrelæ accipiat,& partẽ dimittat aduerſario,cuiꝰ totã nouit eſſe debere.In hoc.n.conſulunt alienum accipere,vel ab vtroq; litigãtiũ accipiẽdo,vt q iuſtã cãm habet deſiſtat,vel alio mõ lædaſ.Itẽ circa modũ ꝓcedẽdi in cã, falſas allegationes ꝓponendo,leges & iura impertinentia,vel ꝑuerſe exponendo, vel falſa inſtrumenta,vel falſos teſtes ꝓducendo, vel mẽdacia fallaciter aſſerẽdo,vel dilationes friuolas malitioſe ɋrendo, vñ lingua eorum eſt arcus,doloſus gladius,& ſagitta.Pſal.Gladius in labijs eorum. Idẽ. Lingua eorum gladius acutus.Hiere.9.Extẽderunt linguã ſuã quaſi arcũ mendacij,& nõ veritatis. Ibidem, Sagitta vulnerans,lingua eorum dolum locuta eſt.Pſalm. Quid gloriaris in malitia, &c.tota die iniuſtitiam cogi.lint.t.ſicut no.acu.fc.dolum,dilexiſti malig.ſup be.iniquitatẽ mag.ꝗ loq equi. Dilexiſti oĩa verba præci.l.do.Bern.t.lib.ad Eugenium Hi ſunt qui docuerunt linguas ſuas loqui mendacium, diſerti aduerſus iuſtitiã,eruditi ꝓ falſitate ſapientis ſunt,vt faciant mala, eloquẽtes vt impugnent. Verum hi ſunt qui inſtruũt a qbus fuerãt inſtruendi,aſtruũt nõ cõperta,ſed ſua,ſtruunt de ꝓprio calumnias innocẽtiæ,deſtruunt ſimplicitatẽ veritatis,obſtruũt iudicij vias. Sydonius.Hi ſunt qui emunt lites,vendunt pacẽ, & intercesſiones,iudicanda dictant,dictata conuellunt,attrahunt litigantes, ꝓtrahunt audientes,trahunt adductos, retrahunt tranſigentes, retractant tranſactiones, docuerunt linguas ſuas loqui grandia cum operentur exigua, largiſſimi ꝓmiſſores,parciſſimi adulatores,mordaciſſimi detractores,ſimpliciſſimi ſimulatores,& maligniſſimi ꝓditorẽs.Dicebat magiſter Iac.de vitriaco, q quidam aduocatus magnus,qui dicebatur obtinere fere in oĩ cauſa,cum intraſſet ordinem,& ibi fuiſſet ꝓfeſſus,ceperunt eum mittere ꝓ cauſis ſuis agendis,& cum ipſe ſuccumberet fere in oĩbus,reprehenſus,in capitulo rñdit.In ſæculo obtinebã, qa ſi veritas mihi non ſuffragabatur,ꝑ mendacia obtinebã,vel qualitercumq; hic autem ſm ordinem non eſt mihi licitum mentiri aut decipere ſcienter,qa veni huc non ad ꝑdendum aĩam meã. Quo audito, in pace eum dimiſerunt, nec ipſum poſtea emiſerunt ad cauſas vt verum diceret.Item idem contra quoſdam qui credunt,q ſit eis licitum mentiri ꝓ facienda vtilitate domus ſuæ, dicebat, q cum quidam miles ſtrenuus intraſſet eundem ordinẽ miſerunt eum ad nundinas pro aſinis,& aſinabus vendendis, & cum quærerent ementes ſi eſſent animalia bona,rñdebant creditis, q ad tantã inopiã venerit domus nr̃a, q de melioribus velit ſe expedire?Et cũ ɋrerent quare haberent ita caudas depilatas,dixit,q vt aĩalia debilia,ſæpe cadunt ſub onere, & cũ eriguñ ꝑ caudas depilanſ. Et cũ qdã cõuerſus, q ſecũ erat ſup hoc eũ argueret. rñdit. Cũ ego plures aſinos,& aſinas ꝓ ſaluãda aĩa mea dimiſerim,creditis q ꝑꝑ aſinos vr̃os velim eã ꝑdere?abſit.Quinto abuſũ huius officij vitare ſuadet dãnorũ immenſitas,& dãnorum videlicet,ꝗ incurrunt,& dãnorum,ꝗ inferunt.Dãna incurrunt maxima,qa ſi quis ꝑ malitiã,negligentiã, vel ignorãtiam aduocati cauſam ſuam amittat,aduocatus teneſ ei reddere oĩa dãna ſua. Item ſi ꝑꝑ ꝑtinaciã ſuã,ille contra quẽ agit cauſam ſuã amittit, aduocatus teneſ ei reſtituere,ſ.qñq; pro cẽtũ ſolidis,quos habuit centũ vel mille marchas.Item vitandus eſt abuſus huius,ꝑꝑ dãna,quæ inferunt Deo eccleſiæ,& membris eius, Deo quidẽ,qa qñq; Deum effugant de eccleſia vel impediũt,Eccleſię qñ.ſ.procurant ammotionem boni prælati, vel qñ impedium ꝓmotionem eius.Item idolum abominationis cõſtituunt in eccleſia, qñ ꝓcurant ꝓmotionem mali prælati, unde aduocatus aliqñ plus nocet vni Eꝑo vel Abbati,ꝗ poſſẽt oẽs latrones vel ꝑdones viuꝰ terræ auferendo ei epiſcopatum ſuum,vel abbatiam. Vel magis nocet aliqñ mutus aduocatus eccleſiæ Dei,ꝗ poſſent centũ dæmones, quia cum eo tacẽte ſubditur archiepiſcopatus vnus, epiſcopatus,vel abbatia ſeruo dyaboli, quem procurat vel facit ibi eꝑm vel abbatem,per quod ſubduntur dñio dyaboli. Itẽ nocet ad modum hæretici, qui dr̃ lupus in ouili eccleſiæ, quia vt ille eſt falſarius fidei,aduocatus eſt falſarius iuſtitiæ, ille facit errare in fide,aduocatus in opere,dum ſuadet iudici agere, qđ non eſt agendum,& qđ ſcit uel credit non eſſe agendum, qđ non facit hæreticus.Vnde in hoc deterior eſt hæretico,quia per eos,q ſunt corruptores,& hoſtes iuſtitiæ,veritatis, & æquitatis implet illud,qđ dr̃ Iſa.59.Conuerſum eſt retrorſum iudicium, & iuſtitia longe ſtetit,corruit in plateis veritas, & æquitas non potuit ingredi.Conuertitur retrorſum iudicium qñ interponitur, a populo vbi iuſtitiæ ſententia erat ferenda. Tunc iuſtitia longẽ ſtat quæ erat propinqua cum oportet ut pro iuſtitia eatur Romam, vbi nec habetur,ſed ſolum iudices corã quibus litigatur. Corruit veritas in plateis cum crimen manifeſtum vel verum ꝑ aduocatum contegitur,vel defenditur vel vera bonitas reprobaſ, vel falſitas obſtruitur. Equitas non poteſt ingredi,cum inquiſitio, vel correptio facienda impeditur per aduocatos Pſal. Tota die iniuſtitiam cogita.ſicut nouacula acuta facit dolum,qñ iugulat iuſtitiam,ꝗ deberet defendere ſicut profitetur. Sexto diſſuadet hoc officium mentalis moleſtia, ſunt.n.in continua inquietudine mentis.i in continua ſollicitudine, in ſtudendo quõ vincant,& obtineant ne uincantur, quõ appareant ne confundantur in litigando audiendo lites,& diffiniendo.Item in continuo clamore ſtrepitu,& tumultu cauſarum Aug.in li.de opere monachorum.Deum inuoco teſtẽ,q mallẽ ꝑ ſingulos dies manibꝰ aliquid operari,ꝗ tumultuoſas cauſarũ ꝓlixitates pati. Itẽ Amb. li.de officio eccleſiæ.Diſpendio litis carere non mediocre lucrũ eſt.Item Bern.ad Eugeniũ Papã,Vbi lex dñi deberet audiri ĩ ſacro palatio leges perſtrepunt ſęculares,mirum ſi plerumque dicere non cogaris.Narrauerunt mihi iniqui fabulationes, ſed nõ vt lex tua.Idem ante. Quo te trahere hñt iſtæ maledictæ occupationes.ſ.extra te ĩ regionẽ longinquã, ſi tñ te totũ eis dederis, nihil tui tibi relinquent ad duritiã cordis paulatim.n.ex occupationibus uarijs ſibi ſuccedentibus in duritiã cordis itur.Item in his ſtulto labore conſumeris, ꝗ non ſunt niſi afflictio ſpiritus euiſceratio mentis,euacuatio gr̃æ, q̃ſo te quale eſt illud de mane vſq; ad veſperam litigare vel litigantes audire? & nunc ſufficeret diei malitia ſua,nõ ſunt liberę noctes,vix relinquuñ neceſſitati naturæ,qđ corpuſculi pauſationẽ ſufficiat, & rurſum ad iurgia ſurgiſ.Dies diei eructat lites, & nox nocti indicat malitiam. Sed multi ſic ſunt in talibus obdurati, vt dolorem non ſentiant, nec miſeriã ſuã cognoſcant,ſimiles effecti molendinarijs,q ſuauius quieſcunt in aſſueto ſtrepitu molendini, ꝗ in ſilentio,& quiete. Sic illi in ſtrepitu cauſarum qui ſonat eis melle dulcius, ꝑꝑ lucrum,Similes ſunt cuidã aduocato cuiuſdã eꝑi,qui cum haberet quãdã manſionẽ iuxta aquã, in qua erant molendina,ad ꝗ aliqñ ſed raro veniebat ꝑdictus eꝑs, conquerebaſ dictus aduocatus dicens q non poterat ibi,vel quieſcere vel dormire,ꝑꝑ ſtrepitum,& tumultum molendini,& aquę,vituperans eꝑo habitationẽ manerij.Cũ aũt eꝑs dediſſet dicto aduocato maneriũ ꝑdictum,tanquã inepiũ, ipſę amplians molẽdina dulcius requieſcebat ibi ꝗ alibi, & videbaſ ei ſtrepitus dulciſſimus, ex quo facta fuerãt ſua molendina ꝑdicta ꝑꝑ lucrũ: ſic eſt cauſarũ ſtrepitus aduocãtis,licet ſit de ſe amarus,& inquietus. Septimo diſſuadet hoc vitiũ finalis miſeria,i.pęna qua puniunſ in præſenti pariter, & futuro.In ꝑſenti quidẽ ſæpe puniunſ in eo in quo peccauerunt,& qa frequenter peccãt contra rõnẽ,ideo iuſte ꝑcutiuntur ſubito,& vſum rõnis amittunt,& frequenter etiã vſu linguæ priuantur ꝑ multos annos vſq; ad vltimũ exitum. Cuidã vt dr̃ in ſumma de vitijs,lingua in morte viſa eſt velocius moueri arundine,alteri labiũ inferius viſum eſt velocius moueri labio Cocodrilli.Lingua alterius exiuit extra os.De alio legitur,q ita creuit poſt mortẽ,& intumuit, q videbaſ ꝑforando ſudarium late ꝓtenſus,alius cum amici ſui rogarent eum vt cõfiteretur, & acciperet euchariſtiã,dilationẽ petebat,cum autem amici inſtarẽt amplius ꝑꝑ inſtans mortis periculum,appellans a manifeſto grauamine expirauit.Alius cum offeretur ei euchariſtia ait, Iudicemus prius vtrum rectum ſit quod accipiam, & cum dicerent

altantes

aſtantes rectum eſt, ait. Eſt rectum, quia vos cum ſitis pares non habetis me recte de hoc iudicare. Item magiſter Iac. dicit, ꝙ cũ quidam aduocatus moriens linguam enormiter extraxiſſet, quidam volens operire ignominiam eius, ait. Ideo iſtam linguam extraxit iſte, vt ſciatis nõ eſſe verum, qđ dr̃, ꝙ aduocati in morte linguas amittunt: cum hoc intelligatur cum dr̃. Linguas amittunt de vſu, vel officio linguarum. Quidã de infimo genere laborabat grauiſſima infirmitate, qui cũ fuiſſet aduocatus acutus factus erat officialis cuiuſdam magni Epi, cum aũt iaceret in lecto ſericis ornato, & moneretur ad pniam, ait. Ego egrediens de infimo genere, per peritiã aduocationis, q̃ in ſcholis acquiſierã, volui exaltare totum genus meũ infimum, & ecce hoc ſum depreſſus, & cum vrgeret eũ infirmitas, quaſi deſperans abiecit ornamẽta ſua a ſe, nudatusq; dixit. Modo Deus, mõ Diabole pugnatis de me, modo videbitur quis veſtrum fortior præualebit, & poſt hæc verba mortuus eſt. Item in futuro puniuntur, maxime in eo in quo deliquerunt. ſ. in lingua. Apoc. 9. Poteſtas eorũ erat in ore ipſorum procedit ignis, fumus, & ſulphur. Et 16. Mãducabunt linguas ſuas præ doloribus ſuis, poſt mortem aũt puniuntur in auro, & argento, q̃ ſuper oĩa dilexerũt. In his balneabuntur, & dicetur eis, vt dictum eſt Craſſo, à Parthis. Aurũ ſitiſti, aurum bibe bulliẽs. Legitur in quadam Tragedia Senecę, ꝙ quidam vidit viſionem quãdam, vbi videbatur ei, ꝙ videbat Neronem apud inferos ſe balneantem, & miniſtros inferni aurũ bulliens infundentes circa eum, & cum videret chorum aduocatorum circa ſe dicebat. Venite huc venale genus hominum, aduocati, amici mei, venite huc, vt in hoc vale balneamini, adhuc enim ſupereſt locus in eo, quem vobis ſeruaui.

De Symonia. Diſt. XIIII.

DEinde conſiderandum eſt de ſymonia, circa q̃ conſideranda ſunt octo. Primo quid ſit ſymonia. Secundo vtrum liceat pro ſacris pecuniam accipere. Tertio vtrum liceat pecuniam accipere pro ſpiritualibus actibus. Quarto vtrum liceat vendere ea, quæ ſunt annexa ſpiritualibus. Quinto vtrum ſolum munus a manu faciat ſymoniacum, aut ẽt munus a lingua, & ab obſequio. Sexto de pena ſymoniaci. Septimo de his, quæ diſſuadent ſymoniacam prauitatem. Octauo de ſpeciebus eius. Circa primum ſciendum, ꝙ ſymonia eſt ſtudioſa voluntas vendendi, vel emendi ſpirituale, vel ſpirituali annexum. Conueniẽter aũt ponitur eſſe in voluntate, quia iuſtitia, & oẽs partes eius, & per conſequens oĩa vitia oppoſita ſunt in volũtate, ſicut in ſubiecto. Et ideo per voluntatem diffinitur. Additur aũt ſtudioſa ad deſignandum electionem, quæ principaliter pertinet ad virtutẽ, & vitium, nõ aũt oĩs, qui peccat ex electione peccat peccato in Spiritumſanctum, ſed ſolum ille, qui peccatum eligit ꝑ contemptũ eorum per quæ ſolent hoĩes retrahi a peccato. Item nota, ꝙ cũ dr̃ vendendi, vel emendi, noĩe emptionis, & venditionis intelligitur oĩs contractus non gratuitus, vñ nec permutatio ꝑbendarũ, vel eccleſiaſticarum beneficiorum fieri põt auctoritate partiũ, abſque periculo ſymoniæ, ſicut nec tranſactio, vt iura determinant. Poteſt tñ Prælatus ex officio ſuo facere permutationes hmõi pro cauſa vtili, vel neceſſaria. Item dr̃ ſpirituale, ſed nõne regnum cœlorum emitur? ait. n. Greg. Regnum cœlorum tñ valet quantum habes. Idem nihil vilius cum emitur, nihil charius cum poſſidetur, & tñ regnum cœlorum eſt res maxime ſpũalis. Et dicendum, ꝙ regnum cęlorum dr̃ emi large ſumpto nomine emptionis, ſm ꝙ accipitur pro merito, qđ tñ non pertingit ad perfectam rõnem emptionis, tum q a non ſunt condignæ paſſiones huius tp̃is, nec aliqua dona, vel opera ad futuram gloriam quæ reuelabitur in nobis, vt dr̃ Ro. 8. tum ẽt, quia meritum non conſiſtit principaliter in exteriori dono, vel actu, vel pactione, ſed in interiori affectu. Dr̃ aũt ſymonia a Symone Mago, q ad hoc voluit emere ſpiritualem ptãtem, vt eam poſtea venderet? Di. n. 1. q. 3. ꝙ Symon Magus, donum Spiritusſancti emere voluit, vt ex venditione ſignorum, q̃ ꝑ eum fierent multiplicatam pecuniam h... ...etur, & ſic illi, qui ſpũalia vendunt, conformant̃ Symoni Mago in intentione, in actu vero illi, qui emere volunt. Illi aũt, qui emunt, vel vendunt in actu imitantur Gyezi diſcipulum Helyſei, de quo legitur 4. Reg. 5. ꝙ accepit pecuniã a leproſo mundato. Vnde venditores ſpũalium pñt dici non ſolum Symoniaci, ſed ẽt Gyezitę. Item nota, ꝙ licet dicant aliqui, ꝙ Papa vendendo ſpũalia non inde committit ſymoniam, dicẽdũ tñ ꝙ vere Papa põt committere vitium ſymoniæ ſicut, & quilibet alius homo, peccatum. n. in aliqua perſona eſt grauius quanto maiorem obtinet locum, q̃uis. n. res Eccleſiæ ſint eius, vt principalis diſpenſatoris, non tñ ſunt eius, vt dñi, & poſſeſſoris: & iõ ſi reciperet pro aliqua re ſpũali pecuniã de redditibus alicuius Eccleſiæ, non careret vitio ſymoniæ, & aliter ẽt poſſet ſymoniã committere recipiendo pecuniam ab aliquo laico non de bonis Eccleſiæ, ſed laici. Circa ſcm. ſ. vtrum pro ſacris liceat pecuniã accipere, dicendũ ꝙ ſacra nouæ legis ſunt maximè ſpũalia, inquãtum ſunt ſpũalis gr̃æ cã, q̃ precio æſtimari non põt, & eius rõnĩ repugnat, ꝙ non gratuito detur. Diſpenſant̃ autem ſacra per Eccleſiæ miniſtros, quos oportet a populo ſuſtentari, ſm illud. 1. Cor. 9. Neſcitis, qui in ſacris operantur, quę de ſacro ſunt edũt, & qui altari deſeruiunt, de altario participant. Sic ergo dicendum, ꝙ accipere pecuniã pro ſpũali ſacrorum gr̃a, eſt crimen ſymoniæ, qđ nulla conſuetudine põt excuſari, quia cõſuetudo nõ ꝑiudicat iuri naturali, nec diuino ꝑ pecuniam aũt intelligit̃ oẽ illud cuius precium põt pecunia æſtimari, vt dicit Philoſophus in 4. Eth. Accipere aũt aliqua ad ſuſtentationem eorum, q ſacra miniſtrant ſm ordinationem Eccleſiæ, & conſuetudines approbatas, non eſt ſymonia, neq; peccatum. Non. n. accipitur tanquã precium mercedis, ſed tanq̃ ſtipendium neceſſitatis. Vñ ſuper illud 1. Thy. 5. Qui bene præſunt ꝑsbyteri, &c. dicit gl. Aug. Accipiant ſuſtentationem a populo, mercedem diſpenſationis a dño. Quid ergo ſi ſacerdos aliquem venientem ad baptiſmum nollet ſine pecunia baptizare, dicendum, ꝙ in caſu neceſſitatis põt quilibet baptizare, & quia nullo modo eſt peccandũ, pro eodem eſt habendũ ſi ſacerdos abſq; ꝑcio baptizare non velit, ac ſi nõ eſſet qui baptizaret, vñ ille qui gerit curã pueri in tali caſu licitè poſſet eum baptizare, vel a quocunque alio facere baptizari: poſſet tñ licite aquam benedictam a ſacerdote emere, quæ eſt pure elementum corporale. Si aũt eſſet adultus, qui baptiſmum deſideraret, & immineret mortis periculum, nec ſacerdos vellet eũ ſine precio baptizare, deberet ſi poſſet per alium baptizari. Qđ ſi non poſſet ad alium hr̃e recurſum, nullo modo deberet ꝑcium pro baptiſmo dare, ſed potius abſq; baptiſmo decedere. Suppletur. n. ei ex baptiſmo flaminis, qđ ex ſacro deeſt. Item ſacerdos accipiens pecuniam pro Miſſa dicenda, accipit eam quaſi ſtipendium ſuæ ſuſtentationis, non pro actu Euchariſtiæ Miſſæ dicendæ, hoc. n. eſſet ſymoniacum. Item ab eo, qui abſoluit ab excõicatione accipitur, & exigitur pecunia, nõ quaſi preciũ abſolutionis, quia hoc eſſet ſymoniacũ, ſed quaſi pęna culpæ ꝑcedentis, pro qua fuit excõicatus. Itẽ apud quoſdã eſt cõſuetudo, ꝙ in conſecrationibus Eporum, benedictionibus Abbatũ, & ordinibus clericorũ, ꝓ criſmate, & oleo ſancto, & alijs hmõi aliqđ detur. Sed dicendum, ꝙ conſuetudo non ꝑiudicat naturali iuri, vel diuino, quo ſymonia ꝓhibetur, & iõ ſi aliqua ex conſuetudine exigant̃ quaſi precium rei ſpũalis, cũ intentione vendẽdi, vel emendi, eſt manifeſte ſymonia, & ꝑcipuè ſi ab inuito exigant̃. Si vero accipiantur quaſi q̃dã ſtipendia ꝑ conſuetudinẽ approbatã non eſt ſymonia: ſi tñ deſit intentio emẽdi, vel vendendi, ſed intentio referat̃ ad ſolam conſuetudinis obſeruantiã, & ꝑcipue qñ aliquis voluntarie ſoluit. In his tñ oĩbus ſolicitè cauendũ eſt, qđ hẽt ſpẽm ſymonię, vel cupiditatis, ſm illud Apoſtoli Theſſ. vlt. Ab oĩ ſpẽ mala abſtinete vos. Item quid ſi aliqs malitioſe impediat alium ab Epatu obtinendo, vel ab aliqua alia dignitate, nũquid licet vnicuique vexationem ſuam redimere? dicendum, ꝙ anteq̃ alicui acquiratur ius in Epatu, vel quacũq; dignitate, vel ꝑbenda per electionem, vel ꝓuiſionẽ, ſeu collationẽ ſymoniacum eſſet aduerſantium obſtacula redimere. Sic. n. ꝑ pecuniã pararet ſibi viam ad rem ſpũalem obtinendã. Sed poſtq̃ alicui ius acquiſitum eſt, licet ꝓ pecunia iniuſta impedimenta remouere. Item q̃nque datur pecunia pro mr̃imonio, & tñ matrimoniũ eſt q̃dã ſacr̃m Eccleſiæ, dicũt qdã, ꝙ ꝓ mr̃imonio licet pecuniã dare, q a in eo non confertur gr̃a. Sed hoc non eſt vſquequaq; verum, & iõ dicẽdum eſt, ꝙ matrimonium non ſolum eſt ſacr̃m, ſed ẽe naturæ offm̃, & iõ dare pecuniã pro matrimonio inquantũ eſt naturæ offm̃ licitum eſt, inquantũ vero Eccleſiæ ſacr̃m illicitũ, & ideo ſm iura ꝓhibetur, ne ꝓ benedictione nuptiarũ aliquid exigatur. Circa tertiũ. ſ. vtrũ licitũ ſit dare, & accipere pecuniam ꝓ ſpũalibus actibus, dicendũ ꝙ ſicut ſacra dñr ſpũalia, q a ſpũalẽ conferũt gr̃am, ita ẽt q̃dã alia dñr ſpũalia, q a ex ſpũali ꝓcedũt gr̃a, & ad eã diſponunt, q̃ tñ per miniſteriũ hoĩum exhibent̃, ꝙ oportet a populo ſuſtentari, cui ſpũalia adminiſtrat, ſm illud 1. Cor. 9. Quis militat ſuis ſtipendijs vnq̃? Quis paſcit gregẽ, & de lacte gregis non mãducat? Et iõ vendere, qđ ſpũale eſt in hmõi actibus, aut emere ſymoniacũ eſt, ſed accipere aut dare aliquid ad ſuſtentationẽ miniſtrantiũ ſpũalia ſm ordinationẽ Eccleſiæ, & cõſuetudinẽ approbatam, licitũ eſt, & ꝙ ab inuitis non exigiẽ per ſubtractionẽ ſpũalium, q̃ ſunt exhibẽda, hæc. n. haberẽt q̃dã venditionis ſpẽm, gratis aũt ſpũalibus exhibitis licite pñt ſtatutæ, & cõſuetæ oblationes, aut q cũq; alij ꝓuentus exigi a volẽtibus, & valẽtibus ſoluere auctoritate ſuperioris interueniẽte. Vñ ſicut dicit Hier. ſup Math. Munera q̃dã ſpõte exhibebãt bonis Prophetis ad ſuſtẽtationẽ ipſorũ, non quaſi ad emendũ Prophetiæ vſum, quẽ tñ pſeudo Prophetæ retorquebant ad q̃ſtũ. Similiter illi qui dant pauperibus eleemoſynas, vt oronũ ſuffragia ab ipſis impetrẽt, nõ eo tenore dant, quaſi intẽdentes orones emere,

re,ſed ꝑ gratuitam bñficentiã pauperum aĩos prouocant,ad hoc q ꝑ eis gratis ex charitate orent. Prædicãtibus ẽt tpalia debẽtur ad ſuſtentationẽ prędicantium. non aũt ad emendũ prædicatur verbum. Vñ ſup illud 1. Th. 5. Qui bñ pſunt presbyteri, &c. dicit gl. Neceſſitatis eſt accipere vñ viuitur, charitatis eſt pbere; non tñ venale eſt Euangelium, vt ꝑ his pdicet. Si.n. ſic vendũt magnã rẽ vilipendunt pcio, ſed quaſi ſuſtentationis ſtipendium, & eo ẽt tenore in proceſſionibus faciendis in aliquo funere, & aliquę eleemoſynæ recipiuntur. Si aũt hmôi pacto interueniente darent, aut ẽt cũ intentione emptionis, vel venditionis ſymoniacum eſſet. Vñ illicita eſſet ordinatio, ſi in aliqua Eccleſia ſtatueret, q non fieret pceſſio in funere alicuius, niſi ſolueret certam pecuniæ quantitatẽ, qa p tale ſtatutũ pcluderet via gratis officiũ pietatis aliquibus impendendi. Magis aũt eſſet licita ordinatio ſi ſtatueretur, q oĩbus certã eleemoſynam dantibus, q talis honor exhibetur, qa per hoc non pcluderet via alijs exhibẽdi, & pręterea prima ordinatio habet ſpeciẽ exactionis, ſecunda vero habet ſpeciẽ gratuitæ recõpenſationis. Itẽ ille cui cõmittit ſpũalis poteſtas ex officio obligatur ad vſum ptãtis ſibi cõmiſſæ in ſpũalium diſpenſatione, & ẽt ſuſtentatione, ſtatuta ſtipendia habet ex redditibus eccleſiaſticis, & iõ ſi aliquid acciperet pro vſu ſpũalis ptãtis, non intelligeretur locare operas ſuas, quas ex debito ſuſcepti officij dẽt impendere, ſed intelligeretur vendere ipſum ſpiritualis gratiæ vſum, & pp hoc non licet pro quacũque diſpenſatione aliquid accipere, nec ẽt per hoc q ſuas vices cõmittant, nec ẽt per hoc, q ſuos ſubditos corrigant, vel a corrigendo deſiſtant, licet tñ eis accipere procurationes, qñ ſubditos viſitant, non quaſi pcium correctionis, ſed quaſi ſtipendium debitum, ille aũt qui habet ſciãm non ſuſcipit cum hoc officiũ ex quo obligetur alijs vſum ſcientiæ impendere, & iõ licite poteſt pcium ſuæ doctrinę, vel conſilij accipere, non quaſi veritatẽ, aut ſcientiã vendens, ſed quaſi operas ſuas locans. Si autem ex officiõ ad hoc teneretur, intelligeretur ipſam vendere veritatẽ, vñ grauiter peccaret. Sicut patet in illis, q inſtituũtur in aliquibus Eccleſijs ad docendum clericos Eccleſiæ, & alios pauperes pro quo ab Eccleſia bñficium recipiunt, a quibus non licet eis aliqd accipere, nec ad hoc, q doceant, nec ad hoc, q aliqua feſta faciãt, vel pretermittant. Itẽ pp ingreſſum monaſterij non licet aliquid exigere, vel accipere quaſi pcium, licet tñ ſi monaſteriũ ſit tenue, q non ſufficiat ad tot pſonas nutriẽdas quãtũ qdem ad ingreſſum monaſterij exhibere aliquid pro victu pſonæ, q̃ in monaſterio fuerit recipienda, ſi ad hoc monaſterij non ſufficiãt opes. Similiter ẽt licitum eſt, ſi pp deuotionem. q̃ aliquis ad monaſterium oñdit largas eleemoſynas faciendo, facilius in monaſterio recipiatur, ſicut ẽt licitum eſt ecõuerſo aliquẽ prouocare ad deuotionem monaſterij p tpalia bñficia, vt ex hoc incliner ad monaſterij ingreſſum. Circa quartum. ſ. vtrum licitũ ſit vẽdere, vel emere ſpiritualibus annexa, dicẽdum, q aliquid põt eſſe ſpiritualibus annexum dupliciter. Vno modo ſicut ex ſpiritualibus dependens, ſicut hẽre bñficia eccleſiaſtica dr ſpiritualibus annexum, quia non cõpetit niſi habenti offm clericale. Vñ hmôi nullo modo pñt eſſe ſine ſpiritualibus, & pp hoc ea nullo modo vẽdere licet, quia eis venditis, intelligitur ẽt ſpiritualia venditioni ſubijci. Quædã aũt ſunt ſpiritualibus annexa inquantum ad ſpiritualia ordinantur, ſicut ius patronatus, qđ ordinatur ad pſẽtãdum clericos ad eccleſiaſtica bñficia, & vaſa ſacra, q̃ ordinant ad ſacrorum vſum, vnde hmôi non pſuppõunt ſpiritualia, ſed magis ea ordine tpis præcedunt, & ideo aliquo modo vẽdi pñt, non autem inquantum ſunt ſpiritualibus annexa. Vñ quia vaſa ſacra ſunt ſpiritualibus annexa ſicut fiñ. ideo eorum conſecratio vendi non põt, tñ pro neceſſitate Eccleſiæ, & pauperum materia eorum vendi põt, dummodo pmiſſa oratione prius cõfringantur, quia poſt confractionẽ non intelliguntur eſſe vaſa ſacra, ſed purum metallum. Vñ ſi ex eadem materia ſimilia vaſa reintegrarentur indigerent ẽt conſecrari. Item ius ſepulturæ, ius patronatus, & ius primogenituræ ſm antiquos, quia primogeniti ante legem ſacerdotis officio fungebantur, & ius accipiendi decimas ſpiritualibus annexa vñr, & ideo vẽdi, vel emi non debẽt q̃tum ad illud, qđ ſpirituale eſt. Abraham aũt emẽdo ſpeluncã duplicem in ſepulturam, ſicut dr Gen. 22. Nõ peccauit, qa non hr, q illa ſpelunca duplex eſſet terra conſecrata ad ſepeliẽdũ, & ideo licebat Abrahæ terram illam emere ad vſum ſepulturę, vt ibi inſtitueret ſepulchrum ſicut ẽt nunc liceret emere aliquem agrum cõem ad inſtituẽdum cęmeterium, vel ẽt Eccleſiam, qa tñ apud Gentiles loca ſepulturæ deputata religioſa putabãtur, ſi Ephron pro iure ſepulturæ precium intendit accipere peccauit vendens, licet Abraham non peccauerit emens, quia non intendebat emere niſi cõem terram, licet ẽt nunc terram vbi quõdam fuit Eccleſia vendere, aut emere in caſu neceſſitatis, ſicut de materia vaſorũ ſacrorũ dictũ eſt. Vel excuſatur Abrahã, qa in hoc redemit ſuam vexationem, q̃uis Ephron gratis ei ſepulturam offerret, perpendit tñ Abrahã, q gratis accipere ſine eius offenſa non poſſet. Ius aũt primogenituræ debebatur Iacob ex diuina electione, ſm illud Mal. 1. Iacob dilexi, Eſau autem odio habui, & ideo Eſau peccauit primogeniturã vendens. Iacob aũt non peccauit emẽdo, quia intelligitur ſuam vexationẽ redemiſſe. Ius autem patronatus per ſe vendi non põt, nec in feudũ dari, ſed tranſit cum villa, quæ venditur, vel conceditur. Ius autem ſpirituale accipiendo decimas non conceditur laicis, ſed tñmodo res temporales, quæ noĩe decimæ dantur, vt ſupra dictũ eſt. Circa collationem vero beneficiorum, ſciendũ, q ſi Eps anteq̃ debitum beneficium offerret, ob aliq̃ cauſam ordinauerit, aliqd ſubtrahendum de fructibus bñficij cõferendi, & in pios vſus expendendi, non eſt illicitũ. Si vero ab eo q tibi bñficium offert requiratur aliquid ſibi exhiberi de fructibus illius bñficij, idẽ eſt ac ſi aliud munus ab eo exigeret, & ideo non caret vitio ſymoniæ. Circa quintum. ſ. vtrum liceat dare ſpiritualia pro munere ab obſequio, vel a lingua, dicẽdum q noĩe pecuniæ intelligitur oẽ illud cuius precium pecunia poteſt menſurari. Manifeſtũ eſt, q obſequium hoĩs ad aliquã vtilitatem ordinatur, quæ poteſt precio pecuniæ æſtimari, vñ & pecuniaria mercede miniſtri cõducuntur. Et ideo idem eſt dicendum, q aliquis det rem ſpiritualem pro aliquo obſequio tpali exhibito, vel exhibendo, ac ſi daret pro pecunia data, vel promiſſa, qua illud obſequium æſtimari poſſit. Similiter ẽt q aliquis ſat ſfacit pcibus alicuius ad tpalem grãm quærendã ordinatur ad aliq̃ vtilitatem, q̃ põt pecuniæ precio æſtimari. Et ideo ſicut cõtrahitur ſymonia accipiẽdo pecuniam, vel q̃libet rem exteriorẽ, qđ pertinet ad munus a manu. Ita ẽt contrahitur per munus a lingua, vel ab obſequio. Vñ ſi aliquis clericus alicui plato impẽdat obſequium honeſtũ, & ad ſpiritualia ordinatum puta ad vtilitatẽ Eccleſiæ, & miniſtrorum eius auxilium ex ipſa deuotione obſequij redditur dignus eccleſiaſtico beneficio. Sicut dicit Greg. in regiſtro. Eccleſiaſticis vtilitatibus deſeruientes, eccleſiaſtica dignũ eſt adminiſtratione gaudere. Si vero ſit obſequium inhoneſtum, & ad carnalia ordinatum, puta qa ſeruiunt Prælato ad vtilitatem conſanguineorum ſuorum, vel patrimonij, vel ad aliquid aliud hmôi, eſſet munus ab obſequio, & ſymoniacum. Itẽ ſi quis aliquid ſpirituale alicui confert gratis pp conſanguineitatẽ, vel quãcunq; carnalẽ affectionẽ, quidẽ illicita eſt, & carnalis collatio, nõ tñ ſymoniaca, quia nihil ibi accipitur, vñ hoc non pertinet ad contractum emptionis, & venditionis in quo fundatur ſymonia. Si tñ aliquis det alicui beneficium eccleſiaſticum hoc pacto, vel intentione, vt inde ſuis conſanguineis prouideat, eſt manifeſta ſymonia. Item ſciendum q munus a lingua dr, vel ipſa laus pertinẽs ad fauorem humanum, qui ſub precio cadit, vel ẽt preces ex quibus acquiritur fauor humanus, vt contrariũ euitetur, & iõ ſi aliquis principaliter ad hoc intendat, ſymoniã committit. Ad hoc aũt vr principaliter intendere, qui preces ꝑ indigno porrectas exaudit, vñ ipſum factum eſt ſymoniacum. Si aũt preces pro digno porrigantur, ipſum factum non eſt ſymoniacum, quia ſubeſt debita cauſa ex qua illi pro quo preces porrigũtur, ſpirituale aliquid conferatur, tñ põt eſſe ſymonia in intentione ſi non attendatur ad dignitatem perſonæ, ſed ad fauorem humanum. Si vero aliquis pro ſe rogat, vt obtineat curam animarum, ex ipſa pſumptione redditur indignus, & ſic preces ſunt pro indigno. Licite tamen poteſt aliquis ſi ſit indigẽt pro ſe eccleſiaſticum beneficium petere, ſine cura animarum.

De pœna ſymoniaci. *Diſt.* XV.

Circa ſextum ſciendum, q pœna ſymoniaci eſt vt priuetur eo, qđ per ſymoniã acquiſiuit, vñ. 1. q. 1. c. ſi quis Eps. Qui ordinatus eſt, nihil ex ordinatione, vel promotione, q̃ eſt per negationem facta ſibi proficiat, ſed ſit alienus a dignitate, & ſolicitudine, q̄ per pecuniam acquiſiuit. Nullus.n. põt licite retinere id, qđ contra voluntatẽ dñi acquiſiuit, puta ſi aliquis diſpẽſator de rebus dñi ſui daret alicui contra voluntatem, & ordinationem dñi ſui, ille qui reciperet licite, retinere non poſſet, dñs aũt cuius Eccleſiarum Prælati ſunt diſpenſatores, & miniſtri ordinauit, vt ſpiritualia gratis darentur, ſm illud Math. 10. Gratis accepiſtis, gratis date. Et iõ qui muneris interuentu ſpiritualia quęcunque aſſequitur, ea licite, retinere nõ pñt. Inſuper aũt ſymoniaci tam vendentes, q̃ ementes ſpiritualia aut ẽt mediatores, alijs pœnis puniunt. ſ. infamia, depoſitione ſi ſint clerici, & excõicatione ſi ſint laici, vt hr 1. q. 1. c. Si qs Eps. Vñ ſciendum, q ille qui ſymoniace ſuſcepit ſacrũ ordinẽ, recipit qdẽ characterẽ ordinis pp efficaciã ſacri, non tñ recipit grãm, neq; ordinis executionẽ, &, quia quaſi furtiue recipit characterem contra principalem dñi voluntatem, ideo eſt ipſo iure ſuſpenſus, & quo ad ſe. ſ. de executione ſui ordinis non ſe intromittat, & quo ad alios, vt. ſ. nullus ei cõicet in ordinis executione, ſiue ſit peccatũ eius

publi-

publicum ſiue occultum, nec pôt repetere pecuniam, q̄ turpiter dedit, licèt alius iniuſte retineat. Si vero ſit ſymoniacus, q̄a contulit ordinem ſymoniace, vel quia dedit, vel recipit bñficium ſymoniacè, vel fuerit mediator ſymoniæ, ſi eſt publicū eſt ipſo iure ſuſpēſus, & quo ad ſe, & quo ad alios, ſi eſt occultū eſt ipſo iure ſuſpenſus, quo ad ſe tñ, non aũt quo ad alios. Item nota, ꝙ ſi ille, qui Epatum ſymoniace adeptus eſt, ꝑcipiat clerico ſibi ſubdito, ꝙ ab eo recipiat ordines, nõ tenetur ei obedire, immo nec pp ꝑceptum eius, nec pp excõicationem Papæ debet ordines recipere ab eo, quem ſcit ſymoniace promotum, & ſi recipit ordinem, non recipit ordinis executionem ẽt ſi ignoraret eũ eſſe ſymoniacum, ſed indiget diſpenſatione q̄uis dicant, ꝙ ſi non poteſt probare eum eſſe ſymoniacum, debet obedire recipiendu ordinem, ſed non debet exequi abſq; diſpenſatione, ſed hoc abſq; ratione dr̃, quia nullus debet obedire alicui ad cõicandum ſibi in facto illicito. Ille autem qui eſt ipſo iure ſuſpenſus, & quo ad ſe, & quo ad alios illicite confert ordinem. Vñ nullus debet ſibi cõicare recipiendu ab eo quacunq; ex cauſa. Si aũt non conſtat ei, nõ debet peccatum prodere alterius, & ita cum bona cõſcīa, debet ab eo ordinē recipere. Si aũt Epſ ſit ſymoniacus alio modo, q̄ p promotionē ſui ſymoniace factam, pôt ab eo recipere ordinem ſi ſit occultum, quia non eſt ſuſpenſus quo ad alios, ſed ſolum quo ad ſeipſum, vt dictum eſt. Item ſi quis aliquid ſpiritualſe ſymoniacè adeptus eſt, procurãtibus alijs ipſo, nec volẽte, nec ſciente, nihilominus priuatur illo ſic ſymoniace procurato, cuius ratio eſt, q̄a ꝙ aliquis priuetur eo, qđ accipit non ſolum eſt pœna peccati, ſed ẽt q̄nque effectus acquiſitionis iniuſtæ, puta cum aliquis emit rem aliq̄ ab eo, qui vendere non pôt, & ideo ſi aliquis ſcienter, & propria ſponte accipiat ſymoniace ordinem, vel eccleſiaſticum bñficiū, nõ ſolum priuatur eo, qđ accipit, vt. ſ. careat executione ordinis, & beneficium reſignet, cum fructibus inde perceptis, ſed ẽt vlterius punitur, q̄a notatur infamia, & tenetur ad reſtituendos fructus, non ſolum inde perceptos, ſed ẽt eos, qui percipi potuerunt a poſſeſſore diligenti, qđ tñ intelligẽdum eſt de fructibus, qui ſuperſunt deductis expenſis factis cauſa fructuũ, exceptis fructibus illis, qui alias expenſi ſunt in vtilitatem Eccleſiæ. Si vero eo, nec volente, nec ſciente, per alios alicuius promotio ſymoniace ꝓcuratur, caret q̄dem ordinis executione, & tenetur reſignare bñficium, qđ eſt conſecutus cum fructibus extãtibus, non aũt tenetur reſtituere fructus cõſumptos, quia bona fide poſſedit, niſi forte inimicus eius fraudulẽter pecuniam daret pro alicuius ꝓmotione, vel niſi ipſe expreſſe contradixerit, tunc.n. non tenetur ad renunciandũ, niſi forte poſtmodum pacto conſenſerit ſoluendo, qđ fuit promiſſum. Itẽ ſi quis bñficium eccleſiaſticum per ſymoniam eſt adeptus, ſi Prælatus, & aliqui de collegio in ſymoniam conſenſerunt, cui reſtituendi ſunt fructus inde percepti. non Prælato nec collegio illius Eccleſiæ, vt vr̃, quia non debent inde vtilitatẽ aliq̄ conſequi, qui fuerunt ſymoniæ participes. Et dicendum, ꝙ pecunia, vel poſſeſſio, vel fructus ſymoniace recepti debent reſtitui Eccleſiæ, in cuius iniuria data ſunt, non obſtante, ꝙ Prælatus, vel aliquis de collegio illius Eccleſiæ fuit in culpa: quia eorum peccata non debent alijs nocere, ita tñ ꝙ quantum fieri poteſt ipſi, qui peccauerunt: inde cõmodum non conſequantur. Si vero Prælatus, & totū collegium ſunt in culpa, debet cum auctoritate ſuperioris pauperibus, vel alteri Eccleſiæ erogare. Item ſi aliqui ſymoniace in aliquo monaſterio ſunt recepti debent renunciare, & ſi eis ſcientibus commiſſa eſt ſymonia, poſt Concilium generale, ſine ſpe reſtitutionis de monaſterio repelluntur, & ad agendam perpetuã pnĩam ſunt in artiori regula ponendi, vel in aliquo eiuſdẽ ordinis, ſi artior ordo non inueniretur. Si vero hoc fuit ante Concilium, debent in alijs locis eiuſdem ordinis collocari, & ſi hoc fieri non pôt, diſpenſatiue debent, in eiſdem monaſterijs, recipi, ne in ſæculo euagentur, mutatis tñ prioribus locis, & inferioribus aſſignatis. Si vero ipſis ignorantibus, ſiue ante Concilium, ſiue poſt, ſint ſymoniace recepti, poſtq̄ renunciauerunt pñt de nouo recipi, locis mutatis, vt dictum eſt. Item ſi aliquis ex ſola volũtate, vel intentione ſit ſymoniacus, iſte quo ad Deũ tñ, ſymoniacus eſt, cuius ſolius eſt de interioribus cordis motibus iudicare. Sed quo ad exteriorem pœnam eccleſiaſticam, non punitur, vt ſymoniacus, vt renunciare beneficiu teneatur, ſed ſolum de mala intentione, vel voluntate pœnitere tenetur. Itẽ nota, ꝙ cũ eo, qui ſcienter eſt ſymoniace bñficiatus, ſolus Papa diſpenſare pôt. In alijs aũt caſibus pôt ẽt Epſ diſpenſare, ita tñ, ꝙ prius abrenunciet, qđ ſymoniace acquiſiuit, & tunc diſpenſationẽ conſequatur, vel paruã, vt habeat laicam cõionem, vel magnã, vt poſt pœnitentiam in alia Eccleſia in ſuo ordine remaneat, vel maiorem, vt remaneat in eadẽ, ſed in minoribus ordinibus, vel maximam in eadem Eccleſia ẽt maiores ordines exequatur, non tñ prælationem accipiat. Item multæ ſunt aliæ pœnæ, quibus ſymoniaci iuſto Dei iudicio puniuntur. Primo quidẽ, q̄a puniunt̃ grauibus, & ſubitis infirmitatibus, & iudicijs Dei, ſicut patet de Alchimio, qui intruſus in ſummum ſacerdotium per Demetriũ 2. Mach. 7. poſt multa eius flagitia percuſſus eſt Paralyſi, & obſtruſum eſt os eius, &c. 2. Mach. 9. Item Iaſon emens ſacerdotiũ ab Antiocho, vt legitur 2. Mach. 4. de cuius cladibus, & infortunio hr̃ 2. Mach. 4. & 5. Q̃ſio vagus, & profugus de ciuitate in ciuitatẽ inſepultus, & inlamentatus abijcitur. De cladibus aũt Antiochi, qui vendidit ei, & Menelao hr̃ 2. Mach. 9. Colliſus eſt toto corpore de curru cadens, & q̃ſio carnes eius ſcaturiebant vermibus, & ſanie, ita ꝙ eius ſanie totus exercitus grauaret̃. Item 4. Reg. 5. Gyezi vendens domum ſuauitatis Naaman lepra percuſſus eſt. Secunda pœna eſt, quia vincuntur turpiter, & ad infortunium magnum reducuntur, vt patet de dicto Antiocho. Mach. 8. & 9. Item 11. Lyſias procurator, & præpoſitus negociorum Antiochi venit contra Ieruſalem exiſtimans ſe facturum eam habitaculum gentium, & templum ſibi conuertere in pecuniarum quæſtum, & per ſingulos annos conſtituere venale ſacerdotium, quẽm confiſum in multitudine peditum, & equitum, & Elephantorũ vicit Iudas Machabeus, equite cœleſti ſibi, & ſuis apparente, proſternens de ſuis mille ſexcentos equites, & peditum 11. millia Lyſias aũt victus cum reſiduis turpiter fugit. Tertio ſunt maledicti, vt Gyezi ab Helyſeo, qui maledictionẽ incurrit. De depoſitione eorum ab officio, & bñficio, & excõicatione, & reſtitutione acquiſiti per ſymoniam, & qui debet trudi in monaſterijs, & de infamia ſymoniacorum hr̃ in ſumma de caſibus 1. lib. 2. tit. de pœna ſymoniacorum, & in decretis cauſa. 1. q. 1. in pluribus locis. Muri ẽt conſueuerunt morte deteſtabili, & percuti plagis ignominioſis, qđ patet in veteri, & nouo teſtõ in eis, qui hoc fuerũt vitio deuotati. 4. Reg. 4. & 5. Gyezi cũ opprobrio lepræ moritur, plagæ ſuæ hæredes ſuos ſucceſſores reliquit. Itẽ 2. Mach. 14 Alchimus offerens Demetrio coronam aureã, & palmam obtinuit ſacerdotiũ, qui poſt infra flagitia ſua paraliſi ꝑcuſſus obmutuit inteſtatus mortuus. 2. Mach. 7. Demetrius autẽ cum exercitu ſuo, qui eum p munera intruſerat in ſummum ſacerdotium ab Alexandro cum exercitu ſuo victus eſt, & occiſus gladio 2. Mach. 10. Item 2. Mach. 4. Iaſon emens ſacerdotiũ ſummum ab Antiocho, poſt multa ſua flagitia fugatur in alienã terram, priuatus ſacerdotio, profugus inlamentatus moritur turpiter 2. Mach. 5. Item 2. Mach. 4. Menelaus ſupplantans Iaſonem, & emens ab Antiocho ſacerdotium, qui pp flagitia ſua accuſat̃ præcipitatus eſt de ſummo turris in cineres, vt legit̃ 2. Mach. 13. Et dr̃ ibi. Qui multa contra aram Dei commiſerat, cuius ignis, & cinis erat ſanctus, ipſe in cineris morte dãnatus eſt. In nouo ẽt teſtõ, Iudas vendens Dñm manibus proprijs ſe ſuſpendens crepuit medius. Simõ ẽt Magus, vt dr̃ in paſſione B. Petri a dęmonibus orõne Apoſtolorũ præcipitatus, & attritus eſt, & vt dicit Aegyſippus in li. de cladibus Iudæorũ, in illa mortuus eſt, ꝙ cum adhuc viueret fractis cruribus, & corpore contritus, & vellent eum populi Romani occidere impediuit Petrus dicens. Sinite Magũ, vt contabeſcens videat aliquandiu regnum Dei creſcere, eo mutito. Hic, vt ibi dr̃, extra vrbem deportatus in agello aliquandiu, & vixit contabeſcens inuidia, & doloribus ſimul lãguore, & malitia. Itẽ in vita S. Præiecti legitur, ꝙ cum mortuo Alumnorum Epo eligeretur S. Præiectus ab oĩbus, quidã Archidiaconus datis muneribus intruſus eſt p violentiã maiorũ, & 40. die turpiter eſt defunctus. Itẽ dial. lib. 3. dicit Greg. ꝙ Epſ Brixiæ Valerianum patritiũ ſepeliuit ꝑcio accepto in Eccleſia B. Fauſtini martyris, qui apparuit cuſtodi Eccleſiæ ſuæ, dicẽs, ꝙ iret ad Epm prædictũ dicens, ꝙ de Eccleſia ſua remoueret carnes fetentes, quas ibi poſuerat, qđ ſi non fecerit die 30. morieť, qui hoc timuit Epo reuelare. Admonitus ſecũdo cũ dictus Epſ ſanus, & incolumis intraſſet lectum, ſubita, & inopinata morte die 30. mortuus eſt. Quam graue ſit vitium ſymoniæ patet ex ſupra dictis exemplis veteris teſtamenti, de pœna cõmutantiũ, tunc cum non eſſet tñ peccatum vendere, vel emere figurã, in qua non dabatur Spiritusſanctus, vt eſt vendere verũ ſacrũ tpe gratiæ, antiquum.n. ſacerdotium figura fuit ſacerdotij nunc legis, & ſacra veteris legis ſolũ vmbra nouorũ. Item in Eccleſiaſtica Hiſtoria c. 3u. legitur de quodã Natali noĩe, q̄ poſtq̄ multa ſuſtinuiſſet tormenta pro fidei confeſſione, deceptus ab hæreticis Chriſtũ puram credidit creaturã, emitq; datu ꝑcio, vt fieret eorũ Epſ, qui admonitus a dñu ſæpe, vt deſiſteret ab illa pernitioſa ambitione, & nollet, flagellatus eſt ab Angelis vſque ad mortem grauibus plagis, in mane induit ſe cilitio cinere cõſpergẽs, ad pedes Zepherini Papæ prouolutus, & clericorũ, & laicorum, oſtendens ẽt cicatrices quas pro fide ꝑtulerat, vix eſt tandẽ ad cognitionẽ receptus. Vltimo aũt punietur pęna æterna iuxta, ꝙ dictum eſt Symoni. Act. 8. Pecunia tua tecũ ſit in ꝑditionẽ. De his hñr exempla ſupra de pœna, & acerbitate inferni, de ſacerdo-

te

te quem Dęmones ponebant in morte ad frigendum in ſartagi
ne. Item de pœna Purgatorij, de milite qui accepit pecuniam a
clerico pro Eccleſia. Item de Abbate in fonte, & de acerbitate
penę Purgatorij.

Quam deteſtandum ſit crimen ſymoniæ. *Diſt. X V I.*

CIrca ſeptimum ſciendum, ꝙ crimen ſymoniæ deteſtandũ
eſt multiplici rõne. Primo quia culpa grauiſſima. Secũdo
ꝓꝓ damna permaxima. Tertio quia cura difficilis. Quar
to, quia finis horribilis. Primo quidem deteſtandum eſt crimen
ſymoniæ, quaſi culpa grauiſſima, hoc.n. flagitium oĩa peccata vr̃
excedere, ait.o. Paſchalis Papa, oĩa peccata ſiue crimina ad cõ-
parationem ſymoniacæ hæreſis pro nihilo cõputamus, ecce ꝙ
ſymonia hæreſis appellatur, & ſymoniacus a ſanctis hæreticus
reputatur: quia etſi Deũ ſummẽ bonum fatetur verbo, tñ viliſſi
mom reputat cum facto, conſtituens eũ venalẽ vili precio. Item
Greg. in regiſtro. Presbyter ſi per pecuniã Eccleſiam obtinoe-
rit, non ſolum Eccleſia, ſed honore ſacerdotali priuetur, q̃a alta-
re, decimas, & Spiritumſanctum vendere, vel emere, ſymoniacã
hæreſim eſſe nullus fidelium ignorat. Recte aũt oĩa peccata ſy-
moniæ comparata pro nihilo computantur, ꝓꝓ multiplicẽ cõtu
meliam, & contemptum quẽ ſymoniacus infert Deo. Primo, q̃a
Spiritumſanctum patri, & filio coęqualẽ venalem exponit quaſi
ſeruum, vel iumentum viliſſimum, vñ ſuper illud Ioh. 2. Cathe-
dras vendẽtium columbas. dicit gl. ꝙ ꝑ columbam intelligitur
Spiritusſanctus. Item corpus Chriſti vendunt, cũ Iuda, non ſolũ
ſemel, ſed q̃ſque milleſies, non mortale, & humile, ſed in ſtatu
immortalitatis, & gloriæ exiſtẽm, non in terris ambolantẽ ven-
dunt Chriſtũ, non in ſtatu ſerui, ſed regis. Iudas pœnitentia du-
ctus reſtituit, iſti non pñt ad hoc induci. Secũdũ dedecus eſt, q̃a
Deom largiſſimum, & liberaliſſimum datorẽ eſtimant ieuendi
torem, qđ eſt magnum dedecus ſummo Regi. Act. 8. Exiſtima-
ſti domũ Dei cum pecunia poſſideri, dixit Petrus Symoni Ma-
go. Tertium eſt, quia domũ Dei contemnunt, quia viliſſimo ꝓ-
cio exponunt illud quo pốt emi regnũ æternum. Porci ſunt, qui
Margaritas conculcant, & cõtemnunt. Quartũ eſt, quia oſtiũ Ec
cleſiæ occupant, ne aliquis ingrediatur niſi per eos, & ſe faciunt
quaſi hoſtia Eccleſiæ, vt iam non ſit Chriſtus hoſtiarius, ſed Sy
mon Magus, nõ Symon Petrus, cui Chriſtus claues Eccleſiæ tra
didit. Quinto procurat ſymonia, vt ſpõſa Chriſti grauida ſit de
adulterio, nõ habẽs in vtero de Spiritusſãcto cũ Maria. Math. 1.
Sexto hæc ſpecies auaritiæ non ſolum de idolo facit Deũ ſuũ,
ſed Deum ſuom immolat idolo auaritiæ, qđ fit cũ miſſam cele
brat cauſa auaritiæ. Septimo, quia iſtud vitium nulli loco, nulli
ꝑſonæ parcit. Alia peccata ſanctitati deferunt, vt fornicatio, &
adulterium, quæ abhorrent altaria, & Eccleſias, hoc iuxta filiũ
virginis poost idolom cupiditatis, hoc non defert Deo nec An-
gelis, nec diuinis officijs, & ſacrificijs, quorum præſentiã Dęmo-
nes timent, & tremunt. Item ſacra, quæ Chriſtus ſtatuit in ſan-
ctificationem conuertit ſymonia io execrationem. Item ſymo-
niacus bona Dei manibus ſacrilegis tanq̃ fur contrectat inuito
dño, de quibus deberent refici eius filij. Enormitatem huius fla
gitij ſatis euidenter oſtendit feruentiſſimus zelus Chriſti, & ſã
ctorum contra hoc vitium. Legitur.n. Ioh. 2. ꝙ dñs facto flagel-
lo de funiculis cum violentia, & verberibus euertendo menſas
nummulariorum, & æs effundendo, & cathedras vendentium, &
ementium ſubuertendo eiecit eos de tẽplo. Contra nullos alios
vr̃ dñs conuerſans in terris tantam violentiã manuum exercuiſ
ſe, vocans templum ab eis factum ſpeluncam latronum. Bern. ad
Eugenium Papam. Non parat dñs aures, vt audiat, ſed flagellũ
quo feriat: nec.n. ſedet iudicãs, ſed inſequitur vindicans; nec cau
ſam tacet, ſed exhibet, dicens, vos feciſtis domum patris mei do
mum negociationis, & ſpeluncam latronũ, tu ergo fac ſimiliter.
Erubeſcant vultum tuum hmõi negociatores, timeant te num-
mularij hmõi, & in nummis ſuis non confidant, ſed diffidant, &
abſcondentes ſuum a te, ſcientes te effundere paratiorẽ, q̃ acci-
pere, zelum magnum contra ſymoniã oſtendit ſe hře Helyſeus
maledicendo Gyezi. 4. Reg. 5, & Petrus maledicendo Symoni
Mago Act. 8. Zelus Eccleſiæ, & ſanctorũ patrum contra hoc vi-
tium patet ſcienti iura canonica, quæ maxime inuehunt contra
hoc vitium. Dec. Greg. Quiſquis contra ſymoniacorum neophi
torum crimen pro officij ſui loco vehementer non arſerit, cũ eo
ſe non dubitet habiturum portionẽ, qui prius cõmiſit hoc pia-
culare flagitium? cauſa. 1. q. 1. Secundo ſymoniæ crimen deteſtã
dum oſtendunt dãna permaxima, q̃ infert, tã ſubiecto ꝓprio, q̃
Deo, & Eccleſiæ Dei, ſubiecto quidẽ proprio, quia ſymoniacum
præcipitat in multa, & horrenda flagitia. Eſt.n. ſymoniacus fur,
& latro. Ioh. 10. Qui non intrat per hoſtium, ſed aſcendit aliun-
de, ille fur eſt, & latro. Super illud Math. 21. Vos feciſtis eam ſpe
luncam latronum. dicit gl. Latro eſt, qui lucra ſectat, qui non dã
tes corporaliter perſequitur, & dantes ſpũaliter necat, & dũ læ-
ſionem proximi cogitat, quaſi latro ſedet in ſpelũca. Sacrilegus
etiam eſt, quia circa ſacra latrocinium ſuum exercet. Si ſacrile-
gus dr̃ qui furatur, & male capit calicem, multo fortius qui totã
Eccleſiam cum alijs, quæ ad eam pertinent, patet per Alchimũ,
ꝙ ſacrilegus ſit ſymoniacus, qui per violentiam Demetrij ra-
puit ſummum ſacerdotium, qui intruſus per Bachidem in Ieru-
ſalem maximam ſtragem ſanctorũ fecit, ſicut ſcriptum eſt. Car-
nẽ ſanctorũ, & ſanguinem effuderunt in circuitu Ieruſalẽ, &c.
1. Mach. 7. Item eiuſdem 9. cum Alchimus præcepiſſet deſtrui
murum domus ſanctæ, & opera Prophetarum, percuſſus eſt Pa-
ralisi, & obſtruſum eſt os eius, & mortuus eſt. Item ad quanta fa
cinora adducat ſymonia, patet 2. Mach. 4. per exẽplum Iaſonis,
qui cum emiſſet ab Antiocho ſummum ſacerdotium intruſus
per eum in illud, cœpit trahere ſtatim contribules ſuos ad ritus
gentiles, & iura legitima, deſtituẽs praua inſtituta ſanxiebat ſub
ipſa arce gymnaſium conſtituit, & optimos Ephebosrum in lupa
naribus poſuit, de cuius ſceleribus multa leguntur 2. Mach. 4. &
5. Similiter & de ambitione Menelai, & emptione ſummi ſacer
dotij, & ſceleribus eius 2. Mach. 4. & 5. Itẽ Iudas vendens ꝓcio
dñm, ex hoc cecidit in crimen furti, ſacrilegij, proditionis, deſpe
rationis, ſuſpenſionis, & occiſionis ſuipſius. Symon Magus, vt dr̃
Act. 8. qui credẽs baptizatus adhærebat Apoſtolis, ex quo ob-
tulit pecuniam pro miraculis faciendis, & ad impoſitionem ma
nuum ſuarum daretur Spiritusſanctus. Maledictionem Petri ſu-
ſcipiẽs, in infinita cecidit ſcelera, & de Chriſtiano factus eſt ma
ximus Chriſti, & ſuorum perſecutor, & ſatis vr̃, ꝙ non debeat
aliqđ ſcelus ad perpetrandum abhorrere, qui Spiritusſancti, vel
donorum eius negociator ſacrilegus fieri non abhorret. Item dã
num infert ſymoniaco, quia nec oblationes nec preces, nec etiã
ſacra ſunt ei ſalutifera, nec gratiam conferunt, ſed potius mor-
tem, & oĩbus ſcienter ea recipientibus ab eodem. Eccl. 34. Dona
iniquorum non probat altiſſimus, & Greg. 1. q. 2. Non eſt putan
da eleemoſyna, quæ ex illicitis rebus acquiritur, quia qui male
accipit, vt bene diſpẽſet, grauatur potius, q̃ iuuatur, &c. Et poſt.
Perpendamus quantus dolor patri ſit, cum in conſpectu eius fi-
lius victimatur, & agnoſcimus quantus apud Deũ dolor exaſpe
ratur, qñ ei ſacrificium ex rapina tribuitur, nimis declinandum
ſub obtentu eleemoſynæ peccata ſymoniacę hæreſeos perpetra
re. Item Eccleſiæ Dei infert damna permaxima, primo quia a
patrimonio Chriſti filios ſuos exhæredat, & in ea filios Diaboli
hæredes inſtituit. Excludit ab ouili, vel non admittit paſtores
bonos, & canes prædicatores introducit lupos ouiũ Chriſti, per-
emptores, & excoriatores. Item eis vtitur ſymonia ad hoĩom in
quinationem, & perditionem, quæ Chriſtus inſtituit ad hoĩum
mundationem, & ſalutem. Item ad cubile ſponſæ Chriſti intro-
duxit corruptores, qui filios ſpurios generant, quos filios ſponſi
noiant, & eos faciunt ſponſo nutrire, & hęredes eſſe in bonis. Itẽ
Symoniaci domũ Dei faciunt ſpeluncam latronũ, quos deſtruſit
principes ſæculares deteriores Herode Aſchalonita, de quo di
cit Egyſippus lib. 1. de cladibus Iudęorũ, ꝙ factus Rex ſpelũcas
latronum ꝑſcrutabatur, & eos ab eis eijciens extirpabat, in quo
multum eum commẽdat. Itẽ domum Dei non ſolũ faciunt ſpe-
luncam latronum, immo domum idolatrię. Oſeę 8. Ipſi regnaue
runt, & non ex me principes extiterunt, & non cognouit, argen-
tum ſuum, & aurum ſibi idola fecerunt, cũ vt dr̃ Iſa. 34. Erit cu-
bile draconum, cum flaminomi, & venenoſi mediante pecunia
introducunt, paſcua ſtrutionũ, vt hipocritæ ibi foueã habẽt, &c.
monſtra, quæ ſequuntur habitant ibi, cũ auari luxurioſi negligẽ
tes, & immiſericordes ꝓcio, & violentia introducuntur in Eccle
ſia Dei, qui bene foderet cum Ezechiele templi parietẽ, videre
poſſet templũ aĩalibus immundus, reptilibilibus, & idolis, quales
ſunt illi, qui habent ſymoniacum ingreſſum. Sunt.n. aĩalia im-
munda ꝑ luxuriã, reptilia per auaritiã, ad terram pectore, & vẽ-
tre reptando, idola ſculpti, & ornati per ſuperbiã, & cęci ꝑ igno-
rantiam. Item ſymoniaci ſpũ vitæ, vel vitalem Eccleſiæ auferũ
tur, dũ emunt eũ ad vendendum, ſimiles Symoni Mago de quo
dicit glo. ſupra. Act. 7. Symon Spiritumſanctum volebat emere,
vt cum alijs plus poſſet vendere. Item infideliter agunt contra
Chriſtum. Ber. Qui infideliter intrat, & non per Chriſtũ, q̃d oĩſi
infideliter agit, & contra Chriſtum Chriſtus nunc conducit eũ,
nec ipſe cognoſcit eũ. Similis Petro, qui introductus in atrium
Principis ſacerdotum ꝑ ancillã hoſtiariam, dicit ſe nõ cognouiſ
ſe Chriſtũ, hos ancilla introducit quos carnalitas introducit. Itẽ
damnificat Eccleſiam, q̃ partus mõſtruoſos parere facit ꝓ filijs
legitimis, generat monſtra, talpas, qñ auaros in terris cæcos, qui
nihil ſciunt, aut loqui, aut amare niſi terrena, aſinos corruptos, &
ſine ſenſu, qñ Epõs rudes, & inſcios, ſerpentes, qñ doloſos, & ma-
litioſos. Tertio ſymoniaca peſtis eſt ſummopere deteſtanda, q̃a
cura eius nimis eſt difficilis, vix.n. curari pốt morbus iſte peſti-
fer, primo ꝓꝓ magnitudinẽ peccati, q̃a abutit̃ Spiritusſancto, &

eius gratia per q̃ ſit curatio peccatorum. Secundo, quia oportet beneficia reſignari, & oĩa per ſymoniã acquiſita reſtitui, qđ eſt quaſi impoſſibile cupido poſſeſſori. Simoniaci ſunt quaſi piſcis captus ĩo naſſa Diaboli, quaſi vnum pedem habẽtes in inferno, niſi caueant ſibi cito cadent in infernum. Eccl. 4. Cuſtodi pedẽ tuum ingrediens in domum Dñi, attende ad introitum, & exitũ tuum, ad hoc pertinet qđ dr̃ Hiere. 17. Peccatum Iuda .i. clericorum ſymoniacorum, qui deberent laudare Deum, ſcriptum eſt ſtillo ferreo in vngue adamantino, quia eſt quaſi indelebile. Itẽ Act. 8. Dixit Petrus Symoni Mago. Penitentiam age ab hac nequitia tua ſi forte remittatur tibi, &c. Video .n. te in felle amaritudinis, & obligatione iniquitatis. Quarto ſymoniã deteſtandam oſtendit finis eius horribilis, quia ſymoniaci communiter morte peſſima moriuntur, ſicut ſatis patet ex ſupra dictis.

De ſpeciebus ſymoniæ. Diſt. XVII.

Circa octauum .i. de aliquibus ſymoniæ ſpeciebus, ſciendum ꝙ ſeptem ſunt ſpiritualiter ꝑ quę ſpũalia male acquirunt̃. Primo male acquiruntur mediante pecunia, vt voluit facere Symon Magus. Act. 8. Videns Symon, ꝙ per impoſitionem manuũ daretur ſanctus Spiritus, obtulit pecuniam, dicens. Date mihi hanc ptãtẽ, vt cuicunque manus impoſuero, recipiat Spiritũſanctum. Cui Petrus ait, Pecunia tua tecum ſit in perditionẽ, quia exiſtimaſti donum Dei pecunia poſſideri. Item 3. Reg. 13. Quicunque volebat implebat manum ſuam, & fiebat presbyter excelſo, & ꝑꝑ hoc peccauit Hyeroboam, & domus eius, & euerſa eſt, & deleta de ſuperficie terræ. Quod maculata, & reſpuenda ſit pecunia oblata pro emendis ſpiritualibus, patet per quoddã exemplum, qđ legitur in vita B. Iohannis eleemoſynarij, vbi dr̃. Cũ maxima multitudo pauperum Perſas fugiens veniſſet apud Alexandriam, & dictus Iohannes ſummam curam hr̃et de eis paſcẽdis, cum eſſet ibi maxima caritia alimentorum, & ꝑꝑ defectum Nyli, qui non irrigauerat terrã more ſolito, & ipſe qdquid hr̃e poterat eis erogaſſet, & mutuo accepiſſet multas pecunias, & annonã, nec alterius mutuũ inueniret, videns afflictionẽ ſui populi, clericus quidam bigamus offerens ei pro nutritione pauperum frumenti ducenta millia modia, & auri cẽtum libras & octoginta, tm̃modo, vt eum diaconum ordinaret, vt miniſtrãs ei mæreretur ſuorum remiſſionem conſequi peccatorum, ait ei oblationem immundam non eſſe recipiendam in ſacrificio. Nõ enim vt dixit Petrus Symoni. Act. 8. eſt tibi portio neque hæreditas in parte hac, pauperes aũt ſuos põt paſcere Deus, qui fecit illos. Qui cum abijſſet confuſus, venit ei nuncius dicẽs, ꝙ duę naues maximę venerant ei de Cicilia oneratę frumẽto ꝓ quo magnifice dño gratias referebat. Secundo male acquirunt̃ ꝓcio linguæ adulationis. Pſ. Oleum peccatoris non impinguet caput meum, dicit Eccleſia de Prælato, quia eſt caput eius. Hoc oleũ maledictum penetrat oſſa eorum, qui dant cauſa adulationis, vel acquirunt ſpiritualia, cũ quo oleo intrat in eis Dei maledictio. Ordinatus ſymoniace induit maledictionem ſicut veſtimẽtũ. i. cum ſacrum indumentum induit cum quo ordinatur, vel celebrat. Sic intrauit Abſalon in regnum in quo male ſucceſſit ei, acquirens ibi ſuſpendium 3. Reg. 14. Stabat iuxta introitũ portæ ciuitatis, & oĩ viro, qui habebat iudicium ad regem, vocabat ad ſe quærẽs quare venerat, & vñ erat, & dicebat. Vñr mihi ſermones tui boni, & iuſti, ſed non eſt, qui audiat te. Quis me conſtituat iudicem ſuper terram, & iuſte iudicem, & cum aliquis ſalutaret eum extendebat manum ſuam, & apprehendens oſculabatur eum. Sic faciebat omni Iſraeli, qui veniebant ad regẽ ad iudicium, & per hoc ſollicitans corda virorum contra patrẽ ſuũ promotus eſt in regnum. Itẽ alij promouentur lingua .i. ꝓcibus carnalibus interuenientibus. Ad deteſtationem huius dixit dñs matri non admittens carnales eius ꝓces de vino faciendo. Quid mihi, & tibi eſt mulier. Io. 2. Item Math. 20. non admiſit dñs ꝓces, dum matri pro filijs conſanguineis ſuis, q̃ petebat, dic vt ſedeant duo filij mei vnus ad dexteram tuam, & alius ad ſiniſtrã in regno tuo, qbus ait, Neſcitis quid petatis, &c. Sedere ad dexteram, & ſiniſtram nõ eſt meum dare vobis his precibus. Tertiũ cum male acquirunt̃ eſt indebitum obſequium, vel ad hoc facit opus indebitum, vel obſequium manuale, vel alio modo, qđ eſt inhoneſtum. Bern. Circuit ſedulus explorator ſequitur, obſequitur, blanditur, mentitur, ſimulat, diſſimulatur manibus, & pedibus repens, ſi modo quo ſe ingerat in patrocinium crucifixi. Quarto acquiruntur male ſpũalia, qñ hr̃ oculos ad carnalẽ amorem, cum dantur parentibus, quia attinent, vel cum conatur, vel laboratur, vt ea obtineant, non habitu reſpectu ad merita perſonæ. Qui hoc faciunt ſimiles ſunt de quo Iudicum 17. Impleuit Michas manus vnius filiorum ſuorum, & factus eſt ei ſacerdos, caro & ſanguis reuelat eis, & ideo maledicti ſunt. Sicut Symon Bariona econtrario benedictus, cui caro, & ſanguis non reuelauit, ſed ſpiritus patris celeſtis. Math. 17. ũñ dr̃ Abacuc 2. Væ, qui edificat ciuitatem in ſanguinibus, & præparat vrbem in iniquitate, qđ faciunt qui in capitulis nepotes ſuos ponunt, vt ſuã faciant de eis voluntatem. Dicebat Epũs Guillielmus Par. ꝙ aliq qñ veniunt ad capitula veniũt quaſi gallina pullinaria, q̃ admodum pullorum currũt poſt eos eorum nepotuli, & clamant poſt eos, voces, & voluntates ſequendo quocunque ſe vertant. Similiter & alij conſanguinei. Itẽ dicebat idem, ꝙ viri ſpũales intrantes capitula ſæcularũ intrant quaſi carneria mortuorũ, vbi nõ ſunt oſſa .i. viri oſſei, ſed caro corrupta .ſ. carnales, qui ibi habent ingreſſum per carnem .i. carnis cõſanguineitatem, qñ vnus conſentit in promotionem conſanguinei alterius. Iſai. 33. ibi ſoueam habuit hericius, homo aſper, & porcinus, viuẽs in delicijs, & onerans ſe, vt hericius pomis bonis .ſ. eccleſiaſticis, ibi nutriuit catulos ſuos, & circumfodit in vmbra eius, qđ fit qñ ſub vmbra eorum conſanguinei obtinent beneficia eccleſiaſtica, & terrena bona, ibi congregati ſunt milui molles carne, alter ad alterum clamabit in promotionem ſibi ſimilis. Quidam Epũs, q nepotulo ſuo dederat magnum Archidiaconatum, cum deportatus eſſet dicto Epõ calatus pirorum, & de eis dediſſet circunſtãtibus, quæſiuit, qui bene ſeruaret ei reſiduum, obtulit ſe ad hoc dictus Archidiaconus, rñdit Epũs. Tu faceres mihi malam cuſtodiam, ſicut catus facere de caſeo, ea .n. comederes: & dixit quidam magiſter, qui comedebat cum eo. O miſer quõ auſus fuiſti ei committere tantam multitudinem alarum, cui non es auſus committere paucitatem pirorum. Contra quos eſt, qđ dñs non commiſit Iohanni inter cæteros magis dilecto tali, & tanto curam Eccleſiæ generalem, ſed Petro, qui nihil ei pertinebat, qui plus cæteris Deum amabat, dicens ei. Iohan. 21. in finem. Paſce oues meas, & agnos, & Math. 17. Tibi dabo claues regni cęlorũ, ſed matrem ſuam dimiſit Iohanni, carnem carni. Item Act. 1. Prælegit Mathiam ad Apoſtolatũ, Ioſeph cõſanguineo ſuo. Itẽ ſæpe accidit, ꝙ qui promouent amicos carnales intuitu carnis eligunt ſibi flagellum Deo procurante, vt accidit viris Sychen, qui elegerunt, & promouerunt Abimelech in regem. Iud. 9. Cõſiderate ait, quia os veſtrum ſum, & caro veſtra, ipſi aũt ad hoc inclinati eum regem conſtituerunt, qui conuerſus eſt eis in rãnum iuxta parabolam, quam propoſuit eis Ionathas frater eius, qui cum deteſtarentur ſcelera eius, & ponerent ei inſidias, ipſe ciuitatem eorum deſtruxit, ſal in ea ſeminãs, & habitatores occidit, turrem eorum cum eis ſuccendit. Ad vltimum ipſe a muliere alterius turris fragmine mole percuſſus excerebratus turpiter occiſus eſt. Quinto male acquiruntur, qñ per vim, vel præces, aut minas magnatũ acquiruntur. Ab hoc peccato debet cohibere grauis culpa, quæ eſt ſic intrando, quia tales intrant cum hoſtio fracto Eccleſię, & ſponſam Chriſti violenter proſtituant, & Spiritum ſanctum, qui benignus cuſtos ſponſæ eſt, expellunt a domo. Itam ſummum regem grauiter offendunt, quia filiã eius eo inuito capiunt .i. Eccleſiam Sichen filius Emor Dinam rapiendo, offendit Iacob patrẽ, & filios Iſrael fratres, qđ ei, & ſuis fuit cauſa mortis. Gen. 34. Item ex maxima huius peccati pęna apparet q̃ grauis ſit, & grandis culpa. Augu. Quis dubitat grauius eſſe commiſſum, qđ grauius eſt punitum. Punitur aũt hoc peccatum exuſtione, & terræ abſorptione, vt patet numeri 16. de Chore, & ſuis. Item lepræ percuſſione, & eiectione, vt patet de Ozia 3. Reg. 16. qui violenter intrabat templum volens vſurpare ſummum ſacerdotum officiũ, punitur paraliſis percuſſione, vt patet de Alchimo 2. Mach. 8. qui per violentiam Demetrij obtinuit ſummum ſacerdotium. Item Menelaus præcipitatione, qui intruſus per violentiam Antiochi, de quo dr̃ 2. Mach 4. Acceptis a rege mandatis, venit nihil dignum habens ſacerdotio, ũñ dr̃ Heb. 6. Nemo aſſumat ſibi honorem, ſed qui vocat̃ a Deo tã quam Aaron, qui eligitur in teſtimonio virgæ florentis, frondẽtis, fructificantis .ſ. iuſtitiæ, qđ eſt qñ vocatur ꝑ miraculum voce lapſa de cęlo, vt Paulus Act. 17. & dñs Math. 3. & Io. 10. Hic eſt filius meus dilectus. Et Io. 27. vel per columbã, vt fabianus Papa, vel per ſancti Spiritus, vel Dei denominationẽ, vt Apoſtoli Mathæi 12. vel per inſpirationem, vt Dauid a Samuele dicente ſibi Deo. Ipſe eſt ſurge vnge eum 2. Reg. 16. Item alius modus eſt eligendi per ſortem. Act. 1. ſic electus eſt Mathias. Itẽ alia electio, & canonica per cõem inſpirationẽ, vel ſcrutinium, vel compromiſſionem. Plurimę electiones ſunt hodię diabolicæ magis, q̃ canonicæ, quia in pluribus locis ſunt plures viri diabolici, q̃ canonici .i. regulares, facientes plus voluntate diaboli, q̃ Dei. Ideo plus inſpirat eis cõiter diabolus, q̃ Deus, qñ mali plus cõpromittunt in ſibi conuenientes, & ſentiunt in eis, q̃ in alijs. Eccl. 13. Oẽ animal diligit ſibi ſimile Iſa. 7. Apprehendet vir fratrẽ ſuũ domeſticum pr̃is ſui dicens, veſtimentum tibi eſt, eſto princeps noſter. Sexto modo male acquiruntur ſpũalia, qñ ꝑꝑ fauorẽ magnatum dantur indignis, eis procurantibus. Eccl. 7. Noli quęrere ab hoĩe ducatum, neque a principe, neq; a rege cathedrã honoris.

ris Chriſti eſſe alienũ, ex quo illum conſtat execrabile Chriſto perpetraſſe flagitium, q; ſi aliquis eius accuſator extiterit, ille q hunc ordinem inuentus numerum denotatione lucratur, & ſuſcepto honoris gradu priuetur, & in monaſterio ſub perhẽni pœnitentia detrudatur. Octauum qđ male venditur eſt ſacra doctrina, quæ dat gratiam dignè, & deuote ſuſcipienti. Prouer. 13. Doctrina bona dabit gratiam. Prouer. 1. Audi fili diſciplinã patris tui. Et poſt. vt addatur gratia capiti tuo. Nonũ, & vltimũ, qđ male venditur, eſt ſpũali annexum. Spirituale, ſtricte ſumpto vocabulo dr, quo habito hr Spiritusſanctus, vt gratia, & virtus gratuitæ, vel in quo datur, vt ſacra, vel quo hri ſignatur, vt miracula, donum prophetiæ. Spirituali annexum large ſumpto vocabulo, quãdo antecedit ſacrm, vt Iuſpatronatus præſentationem, vel quod ſequitur, vt poteſtas percipiendi decimas, & oblationes.

De auaritia clauſtralium. *Diſt. XVIII.*

DEinde conſiderandum eſt de auaritia clauſtralium. i. de vitio proprietatis eorum, hoc aũt peccatum multum impugnat Eccleſiam, quia pulchriorem, & nobiliorem, & altiorem partem eius deijcit vſque ad feces terræ. Angelos in talpas commutando, & volatilia cœli in reptilia humi, quia viros Angelicos, & cœleſtes in terram ſepelit ad modum talparũ, & volatilia cœli, i. viros ſpirituales in reptilia humi cõmutat, & quaſi reptilia facit eos repere ſuper terram, qñ terrenis adhærent mẽte, contemptis bonis ſpiritualibus, & æternis. Sunt aũt multa, q̃ deteſtandũ vitium proprietatis oſtendunt. Primo regularis ꝓfeſſio. Secũdo diuina prouiſio. Tertio enormitas huius flagitij. Quarto acerbitas diri ſupplicij. Primo quidem oſtendit deteſtandum eſſe vitium proprietatis, regularis profeſſio, viuere. n. ſine proprietate eſt eſſentia cuiuſlibet religionis, ſicut continenter, & obedienter. Ad iſta. n. tria homo ex voto ligatur in ordinis profeſſione ad continentiam, obedientiam, & paupertatẽ voluntariam. Et ſicut vnum non recipit diſpenſationem, ita nec alterũ. Pſ. Vouete, & reddite. Vñ cum in q̃dam abbatia fuiſſet factus nouus Abbas præcepit oĩbus monachis ſuis, q; redderẽt ei propria ſua ad ſolutionem debitorum domus, cũ tali conditione, q; dabat eis licentiam retinendi, & faciendi proprium decætero vſque ad 40. ſoli. pro faciendis voluntatibus ſuis. Quo audito, quidam monachus ſenex, & literatus, & bene famæ ſurrexit coram oĩbus, & petens, q; daret ei Abbas licentiam contrahẽdi, & cum alij riderent, & Abbas diceret, q; hoc non poſſet, intulit ſenex, q; ſicut non poterat, qđ erat contra votum, ita nec poterat diſpẽſare, q; monachus hrẽt proprium. Secundo diſſuadet hoc vitium diuina prouiſio, q̃ habet de his, qui nullam prouiſionem ſibi retinent, ſed oẽm ſolicitudinem ſuam ponunt in eum. 1. Pet. 4. Oẽm ſolicitudinem noſtram proijcientes in eum, qm̃ ipſi eſt cura de nobis. Math. 22. Qñ miſi vos ſine ſacculo, & pera, & calciamentis nunquid aliquid defuit vobis, dicunt diſcipuli. Nihil Pſ. Tibi derelictus eſt pauper. Idem. Ego mendicus ſum & pauper, & dñs ſolicitus eſt mei. Qui dat iumentis eſcã ipſorũ & pullis coruorum inuocantibus eum, quia vt dicit Greg. Corui pullis ſuis non prouident q̃diu habent primas plumas, q̃ ſatuæ dñr, niſi qñ vident eos nigreſcere, ſed interim Deus paſcit eos rore cœli. Sic nec mundani curant de his, qui dimiſſis curis, & diuitijs tp̃alibus non ſe committunt, tñ Deus gratia ſua prouidet eis paſtum corporalem, & ſpiritualem. Pſ. Paraſti cibũ in dulcedine tua pauperi Deus. Ad hoc faciunt plura exẽpla poſita ſupra in fine de acceptione munerum, de leproſo, & filia, & cũ datrice, qui noluerũt accipere ab œconomis, ne Dei prouiſionem amitterent, qui eis herbas in dulcedinẽ conuertit. Ad hoc ẽt faciunt plura exempla, quæ hñr ſupra de timore mundano ꝑ totum, & de Epo apoſtata, pœnitente, & ſupra de effectibus miſericordiæ Dei, qũo miſericordia Dei prouidet neceſſaria ſuis, prouidet enim eis non ſolum alimentũ, & veſtimentũ, ſed ẽt medicamentum. In vitis pa. rũ. de paupertate legitur, q; quidã frater hortulanus, qcqd de labore horti ſui acquirebat totum pro Deo dabat: cogitabat poſtea, q; burſam plenã de nummis cõgregaret, vt ſibi ſi ægrotaret, ſubueniret, qđ fecit. Contigit aũt vt putreſcente pede ſuo, totum qđ habuit in medicos conſumpſit, nec profuit, & cum dixiſſent oportere pedẽ incidere ne reſiduũ corporis putreſceret. Qđ cum deberet in mane fieri, flenti apparuit dñs improperans ei de nummis congregatis, & tacto pede pœnitentis curauit eum, medicus aũt apportans ferramenta inuenit eũ laborantem in horto ſanatum. Item li. 5. de collationibus patrũ, dixit quidã ſenex. Triplex eſt morbus in religione, q. dã eorum, qui non habuerunt in ſæculo, volunt in religione cõgregare. Alij prius abiecta reſumere, Tertij ex diffidentia Dei aliquid in religionis introitu retinere. Primi ſunt, & puniuntur vt Gyezi, ſecundi, vt Iudas, tertij vt Ananias, & Saphyra. Tertio diſſuadet hoc idem immanitas huius flagitij. Ioſue 7. Caue te, ne de his, q̃ ꝓcepta ſunt vobis aliquid contingatis, & ſitis ꝑuaricationis rei, hæc culpa facit hoĩem ſimilem diabolo, q fuit primus proprietarius. Primo appropriãs ſibi locũ dicens. Iſa. 14. Ponam ſedem meam ad Aquilonem, ſuper aſtra cœli exaltabo ſolium meum, hoc aũt de Lucifero fecit tenebriferum, de Angelo diabolum, de cœlo ꝓcipitauit eũ in infernum. Lucæ 12. videbam Sathanam quaſi fulgur de cœlo cadentem, hic de Apoſtolo fecit diabolum, vñ Iudam proditorẽ, qui loculos habebat vocauit Chriſtus diabolũ dicens. Ioh. 6. Nonne XII. vos elegi, & vnus ex vobis diabolus eſt. Item eſt fur inter filios Iſrael, vt Achor, q vt dr Ioſue 7. furatus eſt de anathemate Hierico. Itẽ vt Iudas inter Apoſtolos, q fur erat, & loculos habebat. Ioh. 12. Religio proprietariorum eſt potius deriſio dæmonũ, & ſpelunca latronum, q̃ religio. Ioh. 2. & Math. 22. Vos feciſtis domũ orõnis ſpeluncam latronum, furant. n. qcqd pſit, vt ibidẽ de cõi ꝓpriũ faciant. Hiere. 7. Nunquid ſpelunca latronum facta eſt domus, in qua inuocatum eſt nomen meũ. Eſt ẽt proprietarius ſacrilegus, quia ſæpe furtum ſuum in locis ſacris, & de rebus ſacris, & contra perſonas ſacras cõmittit, res ẽt pauperibus cõſecratas, vel ſacris locis furatur. Hiero. Pars ſacrilegij eſt res pauperũ non dare pauperibus, qđ facit qui eas retinet. Item Greg. Sabino Epo in decretis 18. q. 4. Sacrilegium. Et contra legem eſt, ſi quis qđ venerabilibus locis relinquitur prauæ voluntatis ſtudijs tentauerit ſuis ſtipendijs vſurpare. Item ibidem Lucius Papa, oẽs facultatum Eccleſiæ alienatores a liminibus Eccleſiæ anathematizamus Apoſtolica auctoritate pellimus, dãnamus, atq; ſacrilegos eſſe iudicamus, & non ſolũ eos, ſed ẽt eis conſentientes. Itẽ eſt retrogradus, vt canis reuerſus ad vomitum, ad ea, q̃ dimiſerat, vt dr 2. Pet. 2. Item Lucæ 9. Nemo mittens manũ ad aratrũ, & reſpiciens retro aptus eſt regno Dei. Itẽ ſimilis eſt vxori Loth, quæ reſpiciens retro verſa eſt in ſalis ſtatuam. Gen. 9. Lucæ 17. Meliores eſtote vxoris Loth. Lambunt aĩalia cutem. i. aĩales monachi delectãtur imitari eã. Item proprietarius neq̃ eſt in Deũ, cuius cõmodũ non curat, dũ ſuum ꝓprium q̃rit, ad Phil. 2. Oẽs quæ ſua ſunt quærunt, non quæ Ieſu Chriſti. Itẽ neq̃ eſt non æqualiter ſe habens ad proximum cuius portionẽ ſibi vſurpat, cui non æqualiter conduiudit. Licet dictum ſit Ezech. 57. Poſſidebitis terra ſinguli æquè, vt frater ſuus 1. Cor. 11. Conuenientibus vobis in vnũ, iam non eſt dñicam cœnam manducare, vnuſquiſq; .n. ſuam cœnam ꝓſumit ad manducandum. Et alius qdẽ eſurit, alius aũt ebrius eſt. Nunquid domos non habetis ad mãducandũ, & bibendum, aut Eccleſiam Dei contẽnitis, & confunditis eos, qui non habent. Itẽ eſt fictus ſiue hipocrita, qm̃ ſub habitu religioſo aĩum gerit ſæcularẽ, extra eſt aureus, intra luteus vt ſtatua, q̃ erexit Nabuch. Dan. 3. Tales ſunt in clauſtris eleuati in dignitatibus, pleni intus luto tp̃alium curarũ, & propriorũ, licet extra prætendant habitum religionis. Itẽ ſimiles ſunt Bel. de quo Dan. 14. qui tñ comedebat, & bibebat, non ipſe, ſed familia ſua intra luteus extra aureus. Item eſt homicida. Eccl. 34. Qui defraudat pauperẽ hõ ſanguinis eſt, q aufert in ſudore panem, quaſi qui occidit proximũ ſuum, ibidem, qui effundit ſanguinem, & qui fraudẽ fecit mercennario fratres ſunt. Hæc ſatis pñt exponi de proprietarijs, qui defraudãt eos, qui ſeruiunt Deo pro mercede æterna, & tp̃ali ſuſtẽtatione, q ſunt clauſtrales, quorum victum proprietarij ſibi accumulant, & in ſuperfluis expẽdunt exceſſibus. Item ꝓditor eſt in dñm quem ꝓprijs ſtipẽdijs impugnat, & cuius bona eo inuito ſibi retinet. Itẽ in fratres de quorum cõi ſibi facit proprium. Itẽ eſt excõicatus, & euitãdus. Ioſue 7. Præuaricati ſunt mãdatum, & vſurpauerunt de anathemate. Et poſt. Anathema in medio tui Iſrael. Multi poſſent dicere qđ dr Act. 10. Nunq̃ cõe intrauit in os meũ, ſed potius excõicatio, qđ pñt dicere monachi viuentes de proprio in cameris. Merito proprietarius excõicatus iudicandus eſt. q̃a quaſi excõicatos reputat alios, quibus non cõicat, quæ ſibi appropriauit. Itẽ eſt mendax Deo cui promiſit viuere ſine ꝓprio, cui poſſent dici, qđ dixit Petrus Ananiæ. Cur tentauit Sathanas cor tuũ mentiri Deo, & Spirituiſancto, non es mentitus hoĩbus ſolum. ſ. ſed Deo &c. Itẽ proprietarius multipliciter eſt ſtultus. Primo, quia ſm qđ dr Math. 13. Similis fuit negociatori q̃renti bonas margaritas, inuenta vna ꝑcioſa margarita. i. paupertate Chriſti pro qua hr regnum cœlorum dedit oĩa, quæ habuit, & comparauit eam, poſtea in lutum ꝓijciens eã conculcat pedibus cõtẽnendo. Secundo quia cum dñs de maris. i. mũdi naufragio eum eripuerit, in tuto nauis religionis ponẽs, ipſe ſe ſuffocat ĩ modica aqua diuitiarũ, q̃ furtiue rapit de mari. De quo põt dici, qđ dixerunt Barbari. Act. 27. de Paulo cuius manui cũ euaſiſſet de naufragio vipera adhæſerat. Homicida eſt homo iſte, qm̃ cũ euaſerit de mari vltio diuina non ſinit eum viuere. Tertio ſtultus eſt, q̃a cũ ipſe ſit mortuus mundo, iuxta illud Col. 3. Mortui eſtis, & vita veſtra abſcondita eſt cum Chriſto in Deo. Timens mori fame fur ſit, vt ſuſpendatur in furto, & amittat vitam æternam, & incurrat

currat

currat mortem æternam. In vit. ꝑa. legitur, ꝙ cum quidam diues moriens hæredem conſtituiſſet quendã patrum. Rñdit. Ego prius diu mortuus ſui, q̃ iſte, & q̃uo mortuum me ſibi hæredem inſtituit, & remiſit nuncios nihil retines. Quarto ſtultus eſt, qa de loco ſaluationis cum Iuda proditore facit ſibi locum ꝑditionis. Ioh. 17. Nemo perijt niſi ſolus filius perditionis. Quinto, qa in loco vbi hoĩes ſcelerati ſtudent ſcelera non cõmittere, ſed delere, ipſe ſcelera multa facit. Hiere. 11. Quid eſt, ꝙ dilectus meꝰ in domo mea facit multa ſcelera? Sexto, quia iram Dei ſibi accumulat, quam Deus ab eo remouerat. Apoc. 6. Angelus effudit Phyalam iracundiæ Dei ſuper flu. mag. Eufraten. qui interpretatur frugifer. Iac. 5. Theſaurizaſtis vobis, o diuites iram in nouiſſimis diebus. Glo. Neſcit miſer theſaurum iræ cum theſauro pecuniæ ſibi pariter cumulari. Septimo, quia propria negligit, dum aliena colligit, ideo iuſto Dei iudicio omnia propria bona amittit. Aliena ſunt tpalia bona. Ambro. Non ſunt bona hoĩs, q̃ ſecũ ferre non põt. Amittit. n. proprium Dei, qđ eſt miſereri, curam ſui, & ſeipſum, & bona ſpiritualia pariter, & æterna. Octauo, qa cum ſe Deo dedit, ius naturæ, & oĩa q̃ habebat, vel hr̃e poterat Deo dedit, & ẽt curam ſui ſibi reliquit, hoc auſert in proprietate. Bern. Vos qui vos nobis loco Dei ſemel dediſtis, qd adhuc vos de nobis iterum intromittitis. Nono, qa de ſcala cęli, & porta, facit ſibi ſcalam, & portam inferi. Scala hęc, & porta eſt religio. Gen. 34. Decimo quia laqueum tpalium, & molã aſinariã a quibus ſe explicuerat collo ſuo apponit, & cũ Iuda ꝓditore, cui ſimilis eſt, ſe ſuſpendit. Act. 2. Viſcera eius effunduntur cũ interiora ſua ponit in amorẽ pecuniæ. Eccl. 10. In terra proiecit intima ſua in vita ſua. Quarto diſſuadet hoc idẽ pœna, qua multipliciter puniuntur proprietarij tã in pñti, q̃ ẽt in futuro. In pñti quidem puniuntur, & pœna dãni, & pœna ſenſus. Pœna damni, quia priuantur multis bonis, q̃ poſſent hr̃e ſi proprium nõ haberent. Priuantur primo prouidentia tpali, ex quo. n. prouidẽt ſibi Deus non prouidet eis tpalia, & cum volunt eſſe prouiſores ſui, amittunt prouiſionem Dei, vt oñſum eſt ſupra. Itẽ amittunt ꝓprium Dei, qđ eſt miſereri, & parcere. Itẽ amittunt ſeipſos q̃tũ ad valorem, qa ſm̃ Bern. & ſm̃ ꝙ vulgariter dr̃. Monachus hñs obolum, non valet obulum. 1. Cor. 13. Si charitatẽ non habuero nihil ſum. Proprietario monacho plus eſt nummus, q̃ Deus. Itẽ amittit ſpiritualia bona, & meritum. Math. 9. vos qui reliquiſtis oĩa, & ſecuti eſtis me, ſedebitis ſuper ſedes iudicãtes duodecim tribus Iſrael &c. hoc merito priuantur proprietarij. Itẽ puniunt̃ pœna ſenſus, puta lapidatione. Ioſue 7. Lapidauit omnes Iſrael Achor, qui tulit de anathemate Hierico, ſic proprietarij lapidãdi ſunt duris increpationibus, & in futuro iudicio a ſanctorum oĩum maledictionibus. Item a dæmonibus lacerantur. In vitis pa. cum quidam abrenuncians ſæculo aliquid ꝓprietatis ſibi retinuiſſet præcepit ei B. Antonius, v. emptis carnibus in ciuitate, ei eas in Heremo deportaret. Qđ cũ faceret, tam canes, quã aues, vt eas ab eo raperent, eum lacerabant. Cui venienti dixit ſanctus, ſic qui abrenunciãs ſæculo, & pecuniam retinuerit lacerabitur a dæmonibus. Item puniunt̃ ꝓprietarius pœna combuſtionis, q̃ maxima eſt, in quo nutatur ꝙ hæc culpa ſit maxima. Ioſue 7. Qui hoc ſcelere deprehenſus fuerit, cõburatur ipſe igni cum omni ſubſtantia ſua. Item vincuntur a diabolo cito, iam victi ſunt a mundo, & proſtrati in terra. Ioſue 7. Non poterit ſtare Iſrael coram hoſtibus ſuis donec deleatur, qui hoc ſcelere cõtaminatus eſt. Vinctos. n. & compeditos ducit, & tradit dæmonibus occidendos, vincti vero ſine retinentia vincuntur, & occidũtur. Multi. n. traduntur diabolo vincti cathenis aureis, & argenteis, quibus ita adhærent per amorem, quia potius ſuſtinent excõicationem, q̃ abijciant proprietatem auri, & argenti, vel alterius rei. Similes ſunt Dario, quem, vt dicit chronica, victum ab Alexandro adduxerunt cum ſui occidendum, vinctum cathenis aureis. Ideo vt dicit Greg. Nudi cum nudo luctari debemus. Item q̃nque a diabolo ſuffocantur, & morte ſubita moriuntur, ſicut patet Act. 5. de Anania, & Saphyra. Item in futuro puniuntur proprietarij, quia regnum æternum amittunt. Sicut patet ꝑ exemplum de Saul, qui quia cõtra præcepta dñi retinuit ſibi de præda Amalech meliora. 1. Reg. 15. ſeipſum occidẽs gladio vitam perdidit, & regnum temporale pariter, & æternũ. 1. Reg. vlt.

De prodigalitate. Diſt. XIX.

DEinde conſiderandum eſt de prodigalitate. Circa quã conſideranda ſunt duo. Primo vtrum prodigalitas ſit peccatum. Secundo vtrum ſit grauius peccatum, quàm auaritia. Circa primum ſciendum, ꝙ prodigalitas, & auaritia differũt ſm̃ ſuperabundantiam, & defectum diuerſimode. Nam in affectione diuitiarum, auarus ſuperabundat plus debito eas diligẽs, prodigus autem deficit minus debito earum ſolicitudinẽ gerẽs. Circa exteriora vero ad prodigalitatẽ pertinet excedere quidem in dando, deficere aũt in retinendo, & acquirendo. Ad auaritiã aũt pertinet econtrario deficere quidem in dando, ſuperabundare aũt in acquirendo, & retinendo. Vñ patet, ꝙ prodigalitas auaritiæ opponatur. Mediũ aũt virtutis, per vtrunque horũm. i. per ſuperabundantiam, & defectum corrumpitur, ex hoc aũt ꝙ vitioſum eſt, & peccatum, corrumpitur bonum virtutis. Vñ patet, ꝙ prodigalitas eſt peccatum. Vñ filius prodigus vituperatur de ſua prodigalitate Lucæ 20. Nec obſtat verbum Apoſtoli. 1. Thi. 6. Radix oĩum malorum eſt cupiditas, non aũt prodigalitas, ſed magis ei opponitur. Nã illud verbum Apoſtoli, quidã exponunt nõ de cupiditate actuali, ſed ẽt de quadã habituali cupiditate, quæ eſt concupiſcentia fomitis, ex qua oĩa peccata oriunt̃. Alij vero dicunt, ꝙ loquitur de cupiditate actuali generali reſpectu cuiuſcunque boni, & ſic manifeſtum eſt, ꝙ prodigalitas ex cupiditate oritur. Prodigus. n. aliqđ bonum tpale cupit conſequi inordinate, vel placere alijs, vel ſaltẽ ſatisfacere ſuæ voluntati in dando. Si quis recte conſideret Apoſtolus ibi loquit̃ ad lr̃am de cupiditate diuitiarum, nam ſupra præmiſerat, q̃ volunt diuites fieri, &c. & ſic dr̃ auaritia eſſe radix oium malorum, non qa oĩa mala ſemper ex auaritia oriantur, ſed qa nullum malũ eſt, quod non interdum ex auaritia naſcatur, vñ & prodigalitas q̃nque ex auaritia naſcit̃, ſicut cum aliquis prodige multa conſumit, intentione captandi fauorem aliquorum a q̃bus diuitias accipit. Itẽ ꝙ Apoſtolus admonet 1. Thim. 6. diuitibus huius ſæculi, vt facile tribuant, & ſua cõicent, hoc ad prodigos non pertinet, qa hoc monet Apoſtolus, ꝙ diuites hoc faciãt bona intentione, ſed ſm̃ qđ oportet. Quod non faciunt prodigi, qui vt Philoſophus dicit in 4. Eth. Dationes non ſunt bonę, niſi quia boni gr̃a, non qa ſm̃ qđ oportet dant, ſed q̃nque dant multa illis, ꝙ oportet pauperes eſſe. ſ. hiſtrionibus, & adulatoribus, bonis aũt nihil darent. Itẽ prodigus ſuperabundat in dando, & deficit in ſolicitudine diuitiarum, ſed hic multo plus faciunt viri perfecti. Magis. n. abundant in datione, qui dant, vel relinquunt oĩa ꝑꝑ Deum. Itẽ magis accipiunt, abijciunt oẽm ſolicitudinem diuitiarum, qui deſiderãt implere illud Math. 6. Nolite ſoliciti eſſe in craſtinum. Et ſi iſta ſunt comendabilia in Chriſti veris pauperibus, & in prodigis reprobantur, quia ſuperexceſſus non attenditur principaliter ſm̃ quantitatem dati, ſed magis inquantum excedit id, qđ fieri oportet, vñ q̃nque liberalis maiora dat, q̃ prodigus ſi neceſſarium ſit. Sic ergo dici dñ, ꝙ illi, qui intentione ſequendi Chriſtum oĩa ſua dant, & ab aĩo ſuo omnem tpalium ſolicitudinem remouent, non ſunt prodigi, ſed perfecte liberales. Circa ſm̃. ſ. vtrum prodigalitas ſit grauius peccatum, q̃ auaritia, vel econuerſo, dicendum ꝙ prodigalitas ſm̃ ſe cõſiderata minus peccatum eſt, q̃ auaritia, & hoc triplici ratione. Primo quidem, quia auaritia magis differt a virtute oppoſita. Magis. n. ad liberalem pertinet dare in quo ſuperabundat prodigus, q̃ accipere, vel tenere in quo ſuperabundat auarus. Secunda qa prodigus eſt multum vtilis quibus dat, auarus aũt nulli, ſed nec ſibiipſi, vt dr̃ in 4. Eth. Tertio quia prodigalitas eſt facile ſanabilis, & per hoc, ꝙ declinat ad ætatem ſenectutis, quæ eſt contrarium prodigalitati, & per hoc, ꝙ prouenit ad egeſtatem de facili dum multum inutiliter conſumit, & ſic pauper factus non põt in dando ſuperabũdare, & ẽt de facili producitur ad virtutem ꝑꝑ ſimilitudinem quam habet ad ipſam, ſed auarus non de facili ſanatur, ratione ſupra dicta. Differentia autem auari, & prodigi non attenditur principaliter in hoc, quod eſt peccare in ſeipſum, vel in alium, nam prodigus peccat in ſeipſum dum bona ſua conſumit vnde viuere debet, peccat etiam in alterum conſumendo bona quibus alijs deberet prouidere, & præcipue hoc apparet in clericis, qui ſunt diſpenſatores bonorum Eccleſiæ, quæ ſunt pauperum quos defraudant prodige expendendo. Similiter & auarus peccat in alios inquantum deficit in dationibus, peccat in ſeipſum inquantum deficit in ſumptibus, vnde dr̃. Eccl. 6. Vir, cui Deus dedit diuitias nec tribuit poteſtatem, vt comedat ex eis, ſed tamen in hoc ſuperabundat prodigus, quia ſic ſibi, & quibuſdam alijs nocet, qđ tamen aliquibus prodeſt. Auarus autem nec ſibi nec alijs prodeſt, quia non audet uti etiam ad ſuam utilitatem bonis ſuis. Item cum de vitijs loquimur communiter iudicamus de ipſis ſecundum proprias rationes eorum, ſicut circa prodigalitatem attendimus, quod ſuperflue conſumit diuitias, circa auaritiam vero, quia ſuperflue eas retinet. Quod autem aliquis propter intemperantiam ſuperflue conſumat, hoc iam nominat ſimul multa peccata. Vnde tales prodigi ſunt peiores, vt dicitur in 4. Eth. Quod autem illiberalis ſiue auarus abſtineat ab accipiendis alienis, & ſi in ſe laudabile videatur, tamen ex cauſa propter quam vituperabile eſt, dum id non vult ab alijs accipere, ne cogatur alijs dare.

LIBRI III. PARS VIII.

De Gula. Diſt. I.

DEINDE cōſiderandū de ſexto capitali vitio .ſ. gula. Circa qđ conſideranda ſunt ſeptē. Primo vtrum gula ſit pctm̃ mortale. Secūdo de ſpeciebus eius. Tertio de filiabus eius. Quarto de his, q̄ hoc vitium oñdunt eſſe vitādum. Quinto ſpecialiter de ebrietate. Sexto de frequentatione tabernarum. Septimo de ludis honeſtis vel inhoneſtis.

Circa primum ſciendum ꝙ gula dr̃ eſſe inordinatus appetitus cibi & potus. Appetitus aūt dr̃ inordinatus, ex eo ꝙ recedit ab ordine rōnis, in quo conſiſtit bonum cuiuſlibet virtutis moralis, ex hoc aūt dr̃ aliquid eſſe pctm̃, qđ contrariat́ virtuti. Vñ manifeſtum eſt gulam eſſe pctm̃. Eſt aūt ſciēdum qđ duplex eſt appetitus cibi vel potus. Vnus quidem naturalis, qui pertinet ad vires vegetabiles in quibus non pōt eſſe virtus, & vitium, q̄a non poſſunt ſubijci rōi, & vis appetitiua diuidit́ contra retentiuam digeſtiuā, & expulſiuā, & ad talem appetitum pertinet eſuries & ſitis. Alius eſt appetitus .ſ. ſenſitiuus in cuius concupiſcentia vitium gulæ conſiſtit, nec conſiſtit hoc vitium in ſubſtantia vel natura cibi vel potus, quia ſicut dicit Saluator Mat. 15. Non qđ intrat in os hoc coinquinat hoīem ſpūaliter, ſed inordinata ciborū concupīa non regulata rōne coinquinat hoīem. Et ideo ſi aliquis excedat in quantitate cibi non pp cibi concupīam, ſed æſtimans illud ſibi neceſſarium eſſe: non ptinet hoc ad gulā, ſed ad aliquā imperitiā. Sed ꝙ aliquis excedat ſcienter menſuram in edendo ꝓpter concupīam cibi delectabilis, hoc ptinet ad vitium gulæ. Sic igit́ patet ꝙ gula eſt pctm̃. & qualiter eſt pctm̃. Vltenus ad videndum vtrum, & quō ſit pctm̃ mortale vel veniale. Sciendū ꝙ cū gulæ vitiū ꝓpriè conſiſtat in cōcupīa inordinata, ſi dictum eſt, ordo rōnis concupiſcentiam ordinātis dupliciter tolli pōt. Vno mō q̄tū ad ea q̄ ſunt ad finē, ꝓut .ſ. non ſunt cōmenſurata, vt ſint ꝓportionata fini. Alio mō q̄tū ad ipſum finem, ꝓut .ſ. cōcupīa hoīem auertit à fine vltimo debito. Si ergo inordinatio concupīæ accipiat́ in gula ſm̄ auerſionem a fine vltimo, ſic gula erit pctm̃ mortale. Qđ quidē contingit quando delectationi inhæret hō tantū ꝙ pp eā Deū contēnit, paratus .ſ. contra pcepta Dei agere, vt delectationes hmōi aſſequatur. Si vero in vitio gulæ intelligat́ inordinatio concupiſcentiæ tm̄, ſm̄ ea q̄ ſunt ad finē, vtpote quiā nimis concupiſcit delectationes ciborum, non tm̄ ita quia pp hoc aliquid faceret contra legem Dei, eſt pctm̃ veniale.

Circa ſecundū .ſ. de ſpeciebus gulæ ſciendū, ꝙ ſicut dicit Greg. 31. mor. quinq; modis nos gulæ vitium tētat. Aliqñ indigentiæ tpa puenit. Aliqñ lautos cibos q̄rit. Aliqñ q̄ ſumenda ſunt accuratius pparari appetit. Aliqñ in ipſa quantitate ſumendi menſurā excedit. Aliqñ in ipſo æſtu immenſi deſiderij aliquis peccat. Gula .n. importat inordinatam concupīam edendi, In eſu aūt duo conſiderant́ .ſ. ipſe cibus qui comedit́, & eius comeſtio. Pōt ergo inordinatio concupiſcentiæ attendi dupliciter. Vno quidem modo quantū ad ipſum cibum qui ſumitur, & ſic quantum ad ſubſtantiam vel ſpeciem cibi quærit aliquis cibos lautos .i. prætioſos, quantum ad qualitatem q̄rit cibos nimis accuratè præparatos, quod eſt ſtudioſè. Quantum autem ad quantitatem excedit in nimis edendo. Alio modo dicitur inordinatio concupiſcentiæ quantum ad ipſam ſumptionem cibi, vel quia præuenit tempus debitum in edendo, quod eſt præpropere, vel quia non ſeruat modum debitum in edendo, quod eſt ardenter. Iſidorus apprehendit primum & ſecundum ſub vno dicens, quod gulo ſus excedit in cibo ſecundum quid, quantum, quomodo, & quando.

Circa tertium .ſ. de filiabus gulæ ſciendum, quod Gre. 31. mor. aſſignat quinque filias gulæ, quæ ſunt, inepta lætitia, ſcurrilitas, immundicia, ſtultiloquium, hæbetudo mentis circa intelligentiam. Quarum numerus & ratio declaratur ſic. Gula ſicut dictum eſt propriè conſiſtit circa immoderatam declarationē quæ eſt in cibis & potibus. Et ideo alia vitia inter filias gulæ computantur, quæ ex immoderata delectatione cibi & potus conſequuntur. Quæ quidem poſſunt accipi ex parte animæ, vel ex parte corporis. Ex parte autem aīæ quadrupliciter. Primo quidem quantum ad rationem cuius acies hæbetatur ex immoderantia cibi & potus, & quantū ad hoc ponit́ filia gulæ hæbetudo ſenſus circa intelligentiam, propter fumoſitates ciborum perturbantes caput, ſicut econtrario abſtinētia cōfert ad ſapiētiæ pceptionē, ſm̄ illud Eccl. 2. Cogitaui in corde meo abſtrahere a vino carnem meam, vt animum meum transferrem ad ſapientiā. Scđo quantum ad appetitum qui multipliciter deordinatur. Per immoderantiam cibi & potus, quaſi ſopito gubernaculo rōnis, quātum ad hoc ponitur inepta lætitia, quia oēs aliæ inordinatæ paſſiones ad lætitiam & triſtitiam ordinantur, vt dr̃ in 2. Eth. Et hoc eſt quod dr. 3. Eſdræ 3. ꝙ vinum oēm mentē conuertit in ſecuritatem, & iocunditatem. Tertio quantum ad inordinatum verbum, & ſic ponitur multiloquium, quia ſicut Greg. dicit in paſtorali. Niſi gulæ deditos immoderatè loquacitas raperet, diues ille qui epulabatur quotidie ſplendidè in lingua grauius non arderet. Quarto quantum ad inordinatum actum, & ſic ponitur ſcurrilitas .i. iocunditas quędā pueniens ex defectu rōnis, qui ſicut non pōt cohibere verba, ita non pōt cohibere exteriores actus, vnde Eph. 5. ſuper illud. Aut ſtultiloquium aut ſcurrilitas. dicit Glo. ꝙ a ſtultis curialitas dr̃ iocūditas, q̄ riſum mouere ſolet. Quāuis poſſit vtrumque referri ad verba in quibus contingit peccare, vel rōne ſuperfluitatis quod pertinet ad multiloquium, vel rōne inhoneſtatis, quod pertinet ad ſcurrilitatem. Ex parte aūt corporis ponitur immunditia, q̄ pt attendi ſiue ſm̄ inordinatā emiſſionem quarumcunq; ſuperfluitatum, vel ſpāliter quantum ad emiſſionem ſeminis, vnde ſup Eph. 5. Fornicationes autem & oīs immunditia &c. dicit glo. i. incontinentia pertinens ad libidinem quocunque modo.

Circa quartū ſciendū ꝙ multa mouere debent ad gulæ vitium deteſtandum, videlicet Naturæ conditio, Inſtructio ſcripturarū, Exemplorū inſpectio, Incurſio iacturarum. Primo qdē mouere nos dēt naturæ conditio, quia ſm̄ Phil. & medicos, natura paucis & minimis eſt contenta. Vnde temperantia amica eſt naturæ, & per eam ſaluatur, & bona naturæ cōtinentia conſeruant́, ſupfluitas aūt inimica per quā grauat́. In ſignum huius natura paruum os hoī dedit, nā inter aīalia magnæ corpulentiæ hō minus os habet, ſm̄ corporis ſui quantitatē. Itē omnia cætera aīalia deiecit ad paſtum hoīem erexit ad ſydera, vt erigatur ad ſupernas delectationes & delicias appetendas, non ad inferiores quærendas. Scđo mouere dēt inſtructio ſcripturarum, ſapīa nāque docet ſobrietatem. Sicut dr̃ Sap. 8. Et Ro. 13. Dicit Apſus. Non in cōmeſſationibus & ebrietatibus &c. Itē ad Thim. 2. ſobriè, & iuſtè, & piè viuamus in hoc ſæculo. Itē 2. Thi. 4. Sobrius eſto. 1. Theſ. 5. Nos q̄ Dei ſumus ſobrij ſumus. 1. Thi. 4. Mulieres ſilr̃ decet pudicas eſſe, ſobrias, fideles in oibus. Ad Tit. 2. Senes vt ſobrij ſint. Et inſ. Adoleſcentulas vt viros ſuos ament prudētes, ſobrias, caſtas. Ibidē. Iuuenes ſimiliter hortare vt ſobrij ſint. Itē 1. pe. 5. Sobrij eſtote. & vigil. &c. In figurā huius cum peccaſſet Adam per gulā, eiecit eū dñs de Paradiſo voluptatis, docens eum dietā quā teneret in hoc exilio, dicens ei. Gen. 3. Comedes herbas terræ, in ſudore vultus tui veſceris pane tuo. In quo figuraliter deſignatur, ꝙ non delicijs, ſed vitæ neceſſarijs vtendū eſt ad vitæ ſuſtentationem, non ad gulæ delectationem. Rurſus ne redire poſſet homo ad ærum voluptatis, oppoſuit Deus Cherubin, & flammeū gladium, in quo figuraliter oſtendit Deus gulā eſſe cauendā, ne mortē ignis infernalis incurramus. Item pauit dñs Helyā p Angelū panem ſubcinericium, & vas aquæ propinans. 3. Reg. 19. Itē p mulierē viduā Sareptanā pane ſolū & aqua. Item filios Iſrael in deſerto: qñ vero delicias petiērunt iratus eſt dñs furore in populū &c. Adhuc eſcæ eorū erāt in ore ipſorū, & ira Dei aſcendit ſup eos &c. Item qñ dñs Ieſus quinq; millia hoīum ſatiauit de quinque panibus ordeaceis & duobus piſcibus. æque facile fuiſſet ei parare illis oēs mundi delitias, ſicut illos panes ordeaceos multiplicare. Item de vino nō legitur ibi fieri mentionem. Sed quia in hoc exilio non decet nos viti delicijs, ſed cibis duris & aſperis: ideo dñs tale conuiuium præparauit. Non ſolum ſcriptura ſacra docet gulę vitium cauere, verūetiam documenta ſanctorū & philoſophorū. Requira ſup. Temperantia. Item abſtinentia. Tertio vitium gulæ cauere docet exemplorū inſpectio, primo exemplum Chri, quia ſicut dicit Bern. non decet delicatum eſſe membrum ſub ſpinato capite. Hiero. Delicatus es miles chariſſime. Si vis delectari in mundo & regnare cum Chro, Chrs .n. dimiſit cæleſtes diuitias pp te, & venit ad pōtes miſerias quas pro te ſuſcepit. vt in hoc ad memoriam reducas, & in eo hoc exemplum accipias. Tren. 3. Recordare paupertatis tranſ. meæ. ab. & fell. Item exemplum patriarcharum & prophetarum, & præcipuè exemplum Iohannis baptiſtæ. qui ſanctiſſimus & innocentiſſimus tanta abſtinentia corpus ſuum macerabat, vt cibus eius eſſet locuſtæ, & mel ſiluestre, vinum & ſyceram non bibens. Item exempla Apoſtolorum & ſanctorum, de quibus dicitur Heb. 11. Egentes, anguſtiati, afflicti. &c. 2. Corin. 11. In fame, & ſiti. & fri. &c. Exēplum beati Nicolai, qui ab vbere, & lacte matris ſe tēperabat. ab ea ſexta, & quarta feria abſtinens. Exemplum ſanctorum patrum & anachoritarum, de quorum ſobrietate, & abſtinentia multa leguntur in vitiſpa. exempla. De quib. infra multa ponemus

mus de ieiunio & effectu eius. Item gulæ vitium docent eſſe vitandum exempla infirmorum, qui cũ pp gulã infirmitates incurrerint, abſtinent tam artè ꝓ recuperanda corporis ſanitate, & vitę duratione, & ꝓ morte euitanda. Quanto ergo nos fortius debemus abſtinere, vt curemur ab infirmitatibus animarũ, & euitemus earum mortẽ, & eternam dãnationem. Exempla naturalia vt ſerpentis, cerui, & accipitris, & aquilæ, q̃ animalia ieiunant vt renouentur. Item vitium gulæ diſſuadent exempla ſcholariũ, q vt poſſint ſibi acqrere ſapiam, abſtinẽt a delicijs & cibis lautiorib. maximè in prandiis, ſcientes ꝙ in pergameno pingui & humido non formatur vel imprimiť bñ littera, qa diffundiť, nec retinet debitã impreſſuram, ſed in ſicco & tenui bene imprimiť & retinẽť. Sic hõ imbutus delicijs, non bñ retinet ſapientiam, quæ vt dr̃ Iob, 28. non inueniť in terra ſuauiter viuentium. Dañ. 1. Tres pueri qui fuerunt ꝑ cæteris abſtinẽtiores, inuenti ſunt ſapientiores alijs Item cũ Socrates, vt legiť in Prou. Philoſop. hoſpitibus ſuis tenuẽ paraſſet cœnã, & quidam amicus ſuus eum ſuper hoc redargueret, ait. Si ſapientes ſunt, talis cœna decet ſapientiam. Si boni ſunt æquanimiter ferent. Si mali, non eſt curandum Si inſipientes, hoc ſit eis documentum. Si res tua tibi non ſufficit, in parcendo rei fac vt ſufficias ei. Exemplã diſſuadent gulam. ſ. vt alios exemplo veſtro ad abſtinentiam ꝓuocemus. Sicut legiť feciſſe Dauid 2 Reg. 23. Cùm Dauid pugnaret contrã Phyliſteos, & ſitiens deſideraret & peteret potum de aqua cyſternæ, q̃ erat in Bethleẽ, vbi erat ſtatio Phyliſtinorũ. & fuiſſet ei de ea potus delatus, noluit eam bibere, ſed libauit eam Dño, & hoc vt alijs eſſet in exemplum vt abſtinerẽt à ſiti. Sic̃ legitur feciſſe Theodoſius Imperator in principio hiſtoriæ trypertæ, qui cùm eſſet in quadã expeditione, in qua non inueniebat eius exercitus ad potandum, ſiti laborans, quidam videns dictum Theodoſium eſtuantem, & ſiti mirabiliter laborantem, promiſit ei potum limpidiſſimũ, confectum aromatibus, aqua frigida ſuperfuſa, qui intuens dictum potum vincens animum noluit recipere, ſed ait offerenti, ꝙ offerret eũ alteri cui vellet, & hoc fecit ne corda intuentiũ emollirenť, vt animarenť ad tolerantiã ſitis Simile, vt legiť ibidem, fecit Alexãder cũ eſſet in loco arido & ſitiret mirabiliter, quidam quærens inuenit modicã aquam, & ei obtulit, qui videns exercitum ſiti laborantem noluit bibere, ſed ſup corpus ſuum effudit eam, vt eos ad ſitis tolerantiã aiaret exemplo ſuo. Quarto mouere debet ad hoc incuſſio iacturarũ, multa namq; dãna proueniunt & oriunť ea gula. Ipſa quippe cenſum annihilat, & obruit ſanitatem, ſenſum obnubilat, deſtruit honeſtatem, amittit delicias meliores, immittit anguſtias & dolorés, induit vile ſeruitium, perducit ad graue ſupplicium. Primo cancedum eſt gulæ vitium, quia cenſum annihilat, conſumit. n. bona temporalia, & deſtruit ſpũalia. Multi namq; pp ingluuiem ſuam frequẽter deueniunt ad maximam egeſtatem. Prou 21. Qui diligit epulas in egeſtate erit, qui amat vinum & pinguia, non ditabiť. Prou. 23. Vacantes potibus, & dantes ſymbola conſumentur. Eccl. 6. Oĩs labor hoĩs in ore eius nõ implebiť bonis, quia multi ſunt, qui quicquid laborant ponunt in os ſuum comedendo, & remanent in corpore nudi & aĩa. Eſt ignis conſumens ſpũalia, ſuccẽdendo aĩam maľ deſiderijs. In vitiſpa. 2. dixit Abbas Poemon. Niſi Nabuzardam princeps coquorum veniſſet in Hieruſalem, templum Dei non arſiſſet igne, hoc eſt niſi deſiderium caſtrimargiæ in aĩa venerit, cor & ſenſus hoĩs nõ ſuccẽdiť impugnatione diaboli. Ideo caſtrimargia dicitur, quaſi caſtitatẽ mergens, vel quia omnia in caſtris ventris merguntur temporalia & ſpiritualia. Eſt enim diluuium abſorbens omnia. Cuidam apparuit quidam eum magno labore ædificans turrim ſuper riuum paruulum, & in Dominica die cum quieſceret a labore mundabat diluuium, & quicquid per totam ſeptimanam ille congeſſerat, totum rapiebat. Sic eſt de guloſis laborantibus, quia quicquid laborando congregant per totam ſeptimanam, in dominica, die cõſumit diluuium gulæ maximè in tabernis. Aliqñ guloſus totum expẽdit patrimonium, exheredans filios & vxorem, & cum ad egeſtatem deuenerit, furatur vel rapit, ſicut faciunt vſurarij vel raptores. Prou. 30. Generatio quæ pro dentibus gladios habet, vt comedat inopes de terra, & pauperes ex hominibus. Aliquando & ſi non eos ſpoliant, ſubtrahunt pauperibus ea, quæ eis de iure naturæ debenť. Aliquando vnus guloſus expendit in ſuperfluitate, vnde decem vel plures pauperes refici poſſent. Bern. Noli putare gratuitum quod expendis pro Chriſto in pauperes, velis nolis debitor es. Secundum, alios ſcandalizant, eos qui videntes diuitũ & epuloſorũ delicias, & ſupflua nõ hñt neceſſaria & triſtanť. Señ. Vicinꝰ diues in cupiditatem irritat conuictori. Ad Ro. 14. Si propter cibũ tuũ frater tuus contriſtetur, iam non ſm charitatem ambulas, noli cibo tuo illũ perdere pro quo Chriſtus mortuus eſt. Similis eſt guloſus Eſau, qui propter modicam delectationem lenticulæ vendidit ius primogenituræ ſicut legitur Gen. 25. Abijt paruipẽdens q primogenita vendidiſſet. Secundo gula obruit ſanitatẽ. Sen. Impone concupiſcentiæ tuæ frenum, omnia quæ ſunt blãdimenta reijce, ede cum eruditione, bibe citra ebrietatem, nec præſentibus delicijs inhærebis, nec deſiderabis abſentes, victus tibi ex facili ſit, palatum tuum fames excitet non ſapores, paruo fames cõſtat, magno faſtidium, non in rebus vitium eſt, ſed in aĩo, nihil æque ſanitatem impedit, q̃ remediorũ crebra mutatio, faſtidientis ſtomachi eſt multa deguſtare, quæ vbi nimia ſunt inquinant, & non alunt. Eccl. 37. In multis eſcis erit infirmitas, & auiditas appropinquabit vſque ad choleram: pp crapulam multi perierunt. Eccl. 31. Econtra vita in ſobrietate &c. Seneca. Quis hoſtis in quemquàm ſic contumelioſus fuit quantũ in quoſdam voluptates ſuæ, quæ non ſolum eos excæcant corporaliter, ſed faciunt eos mutos paraliticos, & contractos, & diuerſis infirmitatibus corporaliter, & ſpiritualiter obligatos. Similis eſt gula ſquinantiæ, quæ per gulæ inflationem cito, & ſubito hoĩem ſuffocat. Sobrietas econtra vitam prolongat. Eccl. 37. Qui abſtinens eſt, adijciet vitam. Seneca. Poteſt noſtra ꝓuidentia huic corpuſculo longiorem prolongare moram, ſi voluptatea quarum maior pars perit poterimus regere & coercere. Similis eſt cuidam infirmitati, quæ dicitur Boliſmus. i. appetitus caninus, Prou. 13. Venter impiorum inſatiabilis, periculoſa eſt hæc infirmitas, cui medicamentum vertitur in nocumentum, & augmentũ. Greg. in mor. Quos ſolana quaſi ad viuendi vſum quærimus, quaſi m̃t nr̃æ infirmitatis medicamentis obuiamus, quia hoc ipſum medicamentum in vulnus vertiť, quia ex quiſito remedio paulò diutius inhærentes, ex eo grauius deficimus, quod prouide ad refectionem paramus. Hæc infirmitas, qñ venit vſque ad ſenectutem in ſenibus, magis creſcit quo vita plus decreſcit. In hiſtoria tranſmarina ſcribunt Bragmanẽ Alexandro. Menſas nr̃as delicijs non implemus, & ideo nobis nec nocent, nec infirmitates generant, apud nos enim illicita eſt ventris extenſio: proinde ſumus ſine aliqua ægritudine, & diu viuimus, & quandiu viuimus ſani ſumus. Medicinas nullas facimus, quia naturã nr̃am nullis ſuperfluitatibus grauamus. Item Dandamus magiſter Bragmannorum ad Alexandrũ dicens. Tantis, & tam inconuenientibus rebus, tanquam contrarijs veſtrum, corpus repletis, quod cum ipſis compugnantibus corrumpitur, & poſt arte medicorum corpora vr̃a euacuatis, & turpitudinem maximam atque ęgritudinem per hoc vobis acquirentes, ipſam quoque euertere tali curatione cupitis habentes voracitatis ſupplicũ non ſalutem. In decretis de conſe. di. 5. lo. ciif. Nihil ſic ponderoſum eſt, ſicut cibus bene digeſtus, aut decoctus, nihil ſic ſalutis aut ſẽſuũ acumẽ operatur, nihil ſic ęgritudinẽ fugat, ſicut moderata refectio. Sufficientia nutrimenti ſoſpitatẽ ꝑerene ſimul & voluptatẽ: exuberantia vero morbum facit, & moleſtias ingerit, & ægritudines generat, & facit: fames vero paucis diebus liberat hoĩem ab hac penali vita, exceſſus cibi ſubito occidit, vel diuturna ęgritudine afficit & occidit Hiero. Cibos regios ſequunť morbi regij, vt lupos, & gutta, q̃ nõ libenter requieſcunt in hoĩbus pęis & laborioſis. Fabuloſè poniť exemplũ de gutta & pulice, obruit igiť ſanitatẽ. & varias infirmitates generat, frequenter & inducit mortẽ, morbo ſubito crudeli & improuiſo Iob. 20. Cum ſatiatus fuerit æſtuabit & artabiť. Oĩs dolor irruet ſup eũ. ꝑs. Adhuc eſcæ eorum erant in ore ipſorum, & ira Dei irruit ſuper eos. Iob. 1. Dũ filij Iob comederent, & biberent in domo fratris ſui primogeniti, ventus vehemẽs irruit a regione deſerti, & oppreſſit oẽs. Nota ꝙ demones impinguant guloſos, ſicut porci impinguanť in paſcuis glãdiũ, quas auide ſumunt, nec eum qui excutit & dat eis reſpiciũt, & dum attendunt glandibus comedendis, laniſtra percunt eos ſecuri, & ſubito occidit incautos. Sic̃ diabolus hoĩem ſicut bouẽ laniſtra. Faciunt dęmones de guloſis, ſicut faciebant Arelatenſes tpe gentilitatis, vt dicit magiſter Geruaſius li. 2. de mirabilibus terrarũ Hi iuuenes tres emebant, quos per totum annum delicioſe paſcebãt, & in fine anni eos impinguatos occidebãt, & ſup aram latã erectã ſup columnas altas ſingulis annis eos dęmonibus immolabant. Ideo Arelatũ dicebať, quaſi Ara lata. Sanguine aũt illorũ iuuenum innocenter occiſorũ, ſe conſpergebant quaſi per eũ purgarenť. Quos arguit ſanctus Croſinius ꝑdicans eis fidẽ, & ꝙ purgandi erant ꝑ ſanguinẽ Chri innocẽtis. Similiter dyabolus guloſos poſtquam diu pauit, & impinguauit male occidit. Hier. cuidã diuiti pingui ait. Impinguatus es ad victimã, & quaſi bos ꝑ amœna paſcua duceris ad occiſionẽ. Itẽ ad hoc facit qđ legiť dyal. 40. ca. de monacho, q cũ crederet ieiunare comedebat occulte, q i firmitate ad extrema perductꝰ, dixit hoc fribꝰ, ꝙ draconi datꝰ erat ad deuorãdũ, ꝑ ꝗd ictũ eũm, q iã cauda ſua eũ ligauerat, & eiꝰ ſpũm abſorbebat os ſuũ

tenens

tenens in ore eius, & cum hoc dixiſſet, defunctus eſt. Tertio gula ſenſum obnubilat. Iob. 28. Non inuenitur ſapiẽtia in terra ſuauiter viuentium. Dan. 1. Tres pueri, quia pre cæteris fuerunt ſobrij, inuenti ſunt ſapientiores cæteris, cibis nutritis regiis. Sen. Copia ciborũ ſubtilitas impeditur. Hier. Pinguis venter non generat tenuẽ, i. ſubtilẽ ſenſum. Et Tullius. Mente recta vti non poſſumus multo cibo & potu repleti. Vñ per ingluuiẽ non aduertit nec prouidet pericula. Vñ Amon primogenitus regis Dauid occiſus eſt in conuiuio 2. Reg. 14. Per gulam vicit Cyrus Rex Perſarũ Scithas & exercitum Thamaris Reginæ, ſecundum quod legitur in Oroſio 5 c. 3. quæ miſit filium ſuum cũ tertia parte gentis ſuæ. Qđ audiens Cyrus fecit apponi menſas, & vinum iuxta flumium cũ maximo apparatu ciborũ, & fugã ſimulauit quaſi territus. Barbari aũt menſas paratas inuenientes ſederunt comedentes, & bibentes, & cũ repleti eſſent cibi & inebriati, Cyrus rediens de facili fugauit eos, & occidit oẽs. 4. Reg. 20. Sic Benadab temulẽtus cibis, & vino repletus cũ viginti duobus Regib. qui erant cũ eo victus eſt, per pedites Principũ prouinciarũ. Sic etiã extremis tẽpor. h. vacantes cõmeſſationib. & potation. h. non aduertent mortẽ ſibi ſubito imminentẽ, nec venturũ iudicium, ſicut nec hoĩes diluuiũ ſubito ſuper eos irruens aduerterunt. Luc. 17. ſicut in dieb. Noe edebant & bibebant &c. venit diluuiũ & perdidit oẽs. Similiter ſicut factũ eſt in dieb. Loth edebant & bibebant &c. Sequitur. pluit ignẽ & ſulphur de cęlo, & perdidit oẽs &c. In tantũ gula ſenſum obnubilat quod reddit hoĩem brutalẽ, vt nihil ſpũale, nihil ad ſalutem pertinens, nihil qđ ſit rõnis, intelligat aut cogitet, ſicut brutum. Sicut de quibuſdã dr̃ 2. Pe. 2. Hi velut irrationabilia pecora in captionẽ, & perniciẽ in corruptione ſua peribũt. Et poſt. Delicijs affluentes in conuiuijs ſuis & magis etiã ſunt irrationabiles brutis, quæ non incidũt in laqueos, & pedicas, quas vidẽt. Hier. Bruta aĩalia & vagæ aues in eaſdẽ pedicas, & laqueos, & retia non incidunt. Sen. Limitata eſt natura a brutis aĩalib. hõ vero cum liberum arbitrium habeat, a natura euagatur. Qđ. n. propria facimus auctoritate, ad naturæ referim⁹ neceſſitatẽ. Itẽ. Quoſdã ventri obedientes loco aĩalium numeremus, non hominum. Itẽ Qui poſt carnem ambulãt in deſiderijs proni, quaſi irrationabilia iumenta reputanẽ. Quarto gula deſtruit honeſtatem. ſ. conuerſationis & motũ. Tren. 1. Egreſſa eſt a filia Syõ oĩs decor eius. Facit. n. hoĩem pronum ad multa mala quæ generat in guloſis, ſicut ſup illud. Pſal. Qui percuſſit Egyptum &c. dicit glo. Luxuria, & ſuperbia, & concupiſcẽtia, ſunt ea quæ venter generat. Hoc non facit niſi per gulã. Hier. Duo ſunt vitia ex oĩb. quæ maximè decipiunt hoĩem in ſuis voluptatib. gula. ſ. & libido, quæ deponere eo eſt difficilius quo eis vti dulcius. Primo gula generat luxuriã, quia venter ſicut eſt ſupra genitalia, quaſi dñium babẽs in eis ſuperfluitas illius, vt humor corruptus eius tranſit ad genitalia. Hier. Venter mero & cibis æſtuans, cito deſpumat in libidinem. Hier. 5. Saturaui eos & mœchati ſunt &c. Item auaritiam generat Hier. Deliciæ & epularum varietas, auaritiæ fomenta ſunt i. tolle epulatum & libidinis luxuriã, nemo quærit diuitias, niſi quarum vſus in ventre, & ſub ventre ſunt. Item immiſericordiã. Luc. 16. patet hoc de diuite epulone. Amos 6. Bibẽtes vinum in phyal. & optimo vnguento delibuti, nihil cõpatiebantur ſup contritionem Ioſeph. Item generat loquacitatem, ſicut ait Gre. Abundare in cõuiuiis loquacitas ſolet: vt de Deo & ſanctis blaſphemando, vel de proximis detrahendo. Prou. 19. Noli eſſe in cõuiuiis eorum, qui carnes ad veſcendum conferũt. Qđ faciunt aliquã qui in conuiuiis ſuis blaſphemant, vel bonis detrahunt. Aliqui in conuiuiis ſuis abſtinent a carnib. aĩalium, & deuorant carnes epõrum & ſacerdotum, & aliorum. Contra quos B. Aug. in mẽſa ſua ſcceerat ſcribi hos verſus. Si quis amat dictis abſentũ rodere vitã. Hanc menſam indignã nouerit eſſe ſibi. Item generat ineptã lætitiã. i. iocos, cantus, laſciuias, diſſolutiones, quib. effunduntur homines, ſicut vituli ſuper herbã Hie. 31. vſquequo delicijs diſſolueris filia vaga. Gre. Cũm corpus in refectionis delectatione, cor ad inane gaudiũ relaxatur, pœnè ſemper epulas loquacitas comitatur, cumq; venter reficitur, lingua deſrenatur. Primo male conuiuantib. famulatur culpa loquacitatis, poſtmodum ludendi leuitas ſequitur, ſicut fecerunt filij Iſrael, de quib. dr̃ Exo. 32 Sedit populus manducare & bibere, & ſurrexerunt ludere. i. cantare, & choros ducere circa vitulum conflatilem, & eum adorare. Breuiter loquendo gula oĩa mala generat, quia guloſus eſt ſeruus omniũ vitiorum. Gula eſt. n. hoſtiaria dyaboli, introducens aĩã cum tota familia ſua. i. vniuerſitate vitiorum, qđ ſignatur Luc 9. immundus. n. ſpiritus non inueniens requiem in locis aridis, quæris, introducens ſecum ſeptem alios ſpiritus nequiores ſe, & ingreſſi habitant ibi. Quinto gula immittit corporales anguſtias, & dolores, immo gulæ vitium fuit in Adã cã omniũ malorum ſcilicet famis, frigoris, caloris, paupertatis, & miſeriæ, quæ ſuſtinem⁹, & quæ Chriſtus ſuſtinuit, & ſuſtinet in membris ſuis. Multum debemus hñe eã exoſam, quæ tot mala fecit nobis & anteceſſoribus noſtris & faciet nobis & ſucceſſoribus nr̃is, quos occidit ſicut occidit anteceſſores. Oĩs. n. creatura viſibilis videtur multũ læſa in pctõ primi hoĩs qui peccauit per gulã. Et ſi tantũ nobis nocuit gula aliena, poſſumus aduertere, quantum nobis nocebit pctm̃ gulæ in iudicio iuſti iudicis, qđ noſipſi voluntarie perpetramus. Propter culpã. n. alienæ gulæ cecidimus de pctõ voluptatis in vallẽ miſeriæ, & foueã profundã, in exilium: & deſertum Apoc. 3. Memor eſto vñ excideris, & age pnĩam. Lupus cadens in foueã, & inueniẽs in ea ouẽ quæ in ea poſita erat ad eum decipiendũ, & captus in pedica erubeſcit ſe captum propter gulã, & non guſtat de oue, licẽt eſuriat: nec auis capta per gulã laqueo guſtat granũ propter qđ capta eſt, ſed abſtinet conſiderans ſe captã cibo. Sic nos debemus abſtinere a vitiis gulæ, propter quas hic cecidimus, & capti detinemus. Itẽ gula propria grauat cor & aĩam multipliciter. Iob. 20. Cũ ſatiatus fuerit arctabitur, & æſtuabit, & oĩs dolor irruet ſuper eum, vtinã impleatur venter eius Luc. 21. Videte ne grauentur corda veſtra crapula, & ebrietate. Eccl. 5. Saturitas diuitis non ſinit eum dormire. Bern. Infelix ſtomachus dum oculi colorib., & palatum ſaporib. alliciũtur, cui, nec colores lucent: nec ſapores demulcent, dum oĩa ſuſcipere cogitur magis inde grauatur & obruitur quam reficitur. Sexto gula inducit in graue dñium, & vile ſeruitium, cuius. n. ſeruit⁹ eſt grauiſſima, viliſſima, nequiſſima. Eius inquã ſeruitus eſt laborioſa, ſua grauitate intolerabilis, ignominioſa, ſua vilitate abominabilis, pretioſa, ſua prauitate deteſtabilis. Eius inquã ſeruitus eſt laborioſa ſua grauitate intolerabilis, venter. n. eſt grauiſſimus exactor. cui difficile nimis eſt ſeruire, quotidianũ. n. & continuũ tributũ exigit, & eum qui plus ei ſeruit grauius opprimit, & cũ pluries & de plurib. ei ſeruitur frequentiorẽ & maiorem exigit exactorem Cuius vocẽ ſancti audiunt, ſed non exaudiunt: quia eius tentationi non conſentiunt Iob. 3 Non exaudierũt vocem exactoris. Audiunt inquã ſed non exaudiunt, quia clamant ad Dñm dum tentationẽ carnis propriæ cõtra ſpiritum ſentiunt. De hoc exactore dicit Alchuinus. Nullus hõ tã importunus exactor eſt quam venter qui quotidiana refectione vult impleri fame exigente. Item Sen. ad idem. Venter præcepta nõ audit, poſcit, appellat, non eſt tam importunus creditor, non paruo ſed magno, des ei quantum debes nõ quantum potes Grauis eſt hic exactor qui in elementis vult hr̃e dñium, & de oĩbus exigit tributum. Hier. Thauri multi paucorum iugerum paſcuis aluntur, ſilua vna plurib. elephãtibus ſufficit, mare ſufficit piſcib. & aqua, terra quadrupedibus, ventri aũt non ſufficit vnum elementum cum ſuis animalibus, ſed vult habere volucres cœli & piſces maris, & beſtias terræ: quia vt dicit Innocentius PP. Guloſis non ſufficit, fructus arborum, grana leguminum, radices herbarum piſces maris, beſtiæ terræ, volucres cœli, ſed quærunt pigmẽta, cõparant aromata, nutriuntur altilis, capiuntur obeſa. Tot. n. exigit venter miniſtros ad hoc faciẽdũ, quorum alius excoriat, alius lacerat, alius coquit, alius aſſat, alius frigit, alius commundit, alius colat, alius confundit & conficit, & ſubſtantiã conuertit in accidens, & naturam in artẽ, & ſaturitas tranſit in eſuriem, & faſtidium in appetitũ. De hic multa leguntur exẽpla de exactione ventris. In collationib. patrũ 51. c. 5. Quidã eremita dixit cuidã Philoſopho. Pater meus dimiſit me multis debitorib. obligatũ, cæteris ad integrũ ſolui, viri eorũ quotidie oportet me ſoluere, & ſatisfacere et nõ poſſum, quia per Dei grãm mundũ contempſi, & oĩa reliq. & ab oĩb. quæ in mundo obligatum me tenebant liberatus, a caſtrimargiæ ſtimulis carere non poſſum. Idẽ loquitur de ſancto Serapione, qui appellabatur. i. impaſſibilis, dicebat quod nihil vnquã poſſidere curauit, nec cellã, nec aliud, ſola ſyndone contentus qua tegebatur ſemp quocunq; iret, ſcientia prætiſſimus per mundũ diſcurſens mente & corpore diuinarũ ſcripturarũ, & rerũ contẽplatione abſorptus ferebatur. Cũ aũt apud Athenas veniſſet, & per triduum ſine cibo manſiſſet, quarta die ſtetit ſup colliculum vrbis, vbi primates eius ad concilium conſueuerant conuenire, ibi manus percutiẽs clamauit. Viri Athenienſes occurrite. Viri patior ſuccurrite. Quib. conuenientibus & quærentibus, quid eſſet, vis illa quæ pateretur, ait. De Egypto huc monachus deſcendi, & in trium fœneratorum manus incurri, duobus debitum ſoluens abeis me expediui, eorum improbitatem effugiens, tertius me vrget nec habeo vnde ſatisfaciam ei. Tunc viri Athenienſes ei adiutorium promittentes, rogauerunt eum vt exhiberet dictos fœneratores, qui ait. Hi tres fœneratores qui me a principio iuuentutis moleſtabant, ſunt mundi cupiditas, carnis voluptas, ventris voracitas. Duos primos euaſi, nec vlla mihi moleſti ſunt. Tertiũ vero. ſ. ventris voracitatem poſt triduanum ieiunium ferre non poſſum, ſed mortem mihi minatur niſi tributum ſoluam. Quidam autem ei compaſſus vnum ſolidũ obtulit ei, quem pro vno pane dans abiit. Bene debet huius ex

actoris ſeruitus reputari grauiſſima, quia quaſi ꝑ nihilo labores ſolicitudines & expenſas, innumeras & immenſas imponit hõ dico ꝑ nihilo, immo minus q̃ ꝑ nihilo, quia ꝑ delectatione q̃ cito tranſit, & in putredinem conuertitur. Gre. r. voluptate carnis cito p̃terit qđ delectat, æternum aũt eſt & ſine fine qđ cruciat. Via. n. durat in tranſitu ſuo p ſpacium duorũ digitorum voluptas, q̃ tanti æſtimat̃ & emit̃: vix duorum latitudinem continet digitorum ſua delectatio, q̃ cito cõuertit̃ in putredinem, & abominationẽ, ita vt ex quo cibus q̃tumcunq; delectabilis, & p̃cioſus fuerit immiſſus in ventrẽ, ita redditur abominabilis ꝙ ſi p eandem ptem fuerit emiſſus, p q̃ fuerit in ventrẽ miſſus, maiorem dolorẽ & afflictionẽ in emittendo facit, q̃ delectationem in intromittẽdo, & ita fit emiſſus fedus & abominabilis, quia nullus eſt tã famelicus, qui nõ horret reſumere emiſſum, vel a ſe vel ab alio cibum. Iđ fatuus eſt qui multo p̃cio emittit p̃cioſa vt ponat ea in vaſe, de quo ſcit ꝙ eſt talis cõditionis, ꝙ oĩa q̃ intromittunt̃ fiunt ſtatim fęda & abominabilia, tale vas eſt venter: vñ Hier. Non eſt curandum vñ conficiant̃ ſtercora. Innocentius PP. Gula tributum exigit & corruptum reddit, q̃a q̃to delicatiora, & præciſiora fuerint cibaria, fœtidiora sũt ſtercora, turpiter ingerit̃, qđ turpius egeritur. Pro re tã breui & inutili imponit gula labores, curas, inquietudinem mentis, & ſumptus maximos, ſicut patet ex dictis. Et Hier. Propter breuẽ voluptatẽ terræ luſtrãt̃, & maria, & vt p̃cioſus cibus fauces nr̃as tranſeat totius vitæ nr̃æ tpe deſudamus. Itẽ eorũ caue appetitũ q̃ maiorẽ hñt pęnã in acq̃rẽdo, q̃ voluptatẽ in abutẽdo. Itẽ hęc ſuitus eſt viliſſima. Vile quidẽ eſt ſuire pecoribus, puta porcis & canib, ſicut filius ꝓdigus qui paſcebat porcos. Luc. 15. Vilius eſt ſuire ſtercoribus, viliſſimum ſuire dæmonib. vilis eſt hæc ſuitus, quia Dñm. i. ſpũm ſubiicit corpi, aſinum aſinario, equũ militi, ancillã Dñæ ſupponit. Prou. 19. Non decent ſtultum delicię, nec ſuum dñari Principibus. Prou. 30. Per tria mouet̃ terra &c. ſ. p ſuum cũ regnauerit. Seneca. Multis ſeruiet qui corpori ſeruit, hæc patit̃ qui ſeruit dñæ gulæ. ſ. cũ multo ſumptu & labore, q̃ q̃cito tetigerit qđ ei ſic paratur, ſtatim mittit illud in locum corruptionis & perditionis, cui cũ plus ſeruitur grauiori ſeruitute deprimit. Item vilior eſt hæc ſeruitus, quia facit ſeruire ſtercoribus. i. confectione ſtercorum replete vas & ſaccum ſtercorum, & latrinas, cum viliſſimi reputent̃, qui eas euacuant. Viliſſima ſeruitus eſt intendere refectioni vermium, & eſſe cocum eorum, & ſuum, & impinguare eorũ p̃dã, & ſuire illi dñæ, q̃ totum tpus & laborẽ hoĩs requirit. Eccl. 6. Oĩs labor hoĩs in ore eius. Itẽ viliſſima eſt hæc ſuitus, quia ſubiicit dæmonib. q̃ habitant in locis humentib. non inuenit dyabolus requiem in locis aridis, ſed in porcis. Vñ legio clamauit ad Deũ vt eos mitteret in porcos, & hoc obtinuit, de q̃bus gl. Niſi quis more porci viscit, in eo dyabolus p̃tãtẽ non hẽbit. Porci ſunt qui modo porcino viuunt, & ita gulæ & luxuriæ immunditiis dediti per hoc dæmonib. ſunt ſubiecti. Dyabolus. n. p gulã capit, tenet, & alligat, gaudet, & ridet, ſicut lætant̃ aucupes qñ vident aues p gulã captas laqueo, & piſcatores qñ vident piſces captos p gulam hamo. Eccl. 9. Sicut aues laqueo & piſces hamo, ſic capiũt̃ hoĩes in malo tẽpore. Ecc. 18. Si p̃ſtes aĩæ tuæ concupias ſuas, dabit te in gaudium inimicis tuis. Aĩa ſumitur ibi ꝓ aĩali appetitu, & ſenſuali. In vita ſc̃ti Philiberti legit̃ ꝙ cum ſẽl plus ſolito comediſſet, & venter eius intumeret̃, acceſſit ad eũ diabolꝰ palpans ventrẽ manibus ſuis dicens applaudendo & gaudẽdo, mõ bñ hic, mõ bñ. Capit dyabolus peccatorem p gulã, ſicut latro capit hoĩem vt iugulet. Sen. voluptates inter res viliſſimas reputa: & ꝑ ꝑpuẽ caue, ne more latronum nos cõplectant̃ vt iugulent. Vitiũ gulæ eſt frenũ & capiſtrũ dyaboli, & ponit ad os & collum guloſi vt circumducat eũ quocunq; vult. Gulæ vitium eſt laqueus dyaboli, quẽ dyabolus quaſi auceps ponit in via, p q̃ neceſſe habemus trãſire, ſicut faceret venator feræ. Pſa. In via hac qua ambulabã abſconderunt ſuperbi laqueũ mihi. Hoc laqueo cepit primos parentes, & attentauit capere, Chr̃m p gulã cum tentauit de gula. Gre. ibi. De neceſſitatib. meis erue me. Neceſſitates corporales hoc hñt periculoſum, quia in eis ſæpe minime dignoſcitur, quid contra eas vitio vel vtilitatis ſtudio agat̃. Au. Sumẽda ſunt alimenta quaſi medicamẽta. Sed dũ ad quietẽ ſatietatis ab indigentia tranſit̃, in ipſo tranſitu laqueꝰ concupiſæ inſidiat̃. Et poſt. Gaudet infelix aĩa vt obtentu ſalutis obumbret negocium voluptatis. Greg. in mor. Dyabolus primũ hoĩem non in carne, ſed in pomo ſibi ſubdidit ſeruum Adam: Chr̃m non de carne ſed de pane tentauit, vtq; ſumenda ſunt q̃ naturæ neceſſitas q̃rit, non q̃ libido ſuggerit. Sed magnus diſcretionis labor eſt neceſſarius huic exactori ventri aliquid impendere, & aliquid denegare: & in dãdo gulã reſtringere, & dãdo naturam nutrire, quia voluptas ſub neceſſitate ſe palliat, vt eã vix quiſq; pfectus diſcernat. Itẽ Gre. Oẽs vitijs ſuis ſauent; & qđ ob carnis voluptatẽ faciunt ad neceſſitatis referunt occaſiones, & ſub neceſſitatis velamento vitium voluptatis exercẽt. Capit aũt dyabolus guloſos, ſicut ruſticus capit vrſos, liniẽs ramos arboris melle, & cũ gradatim aſcendit p ramos arboris credens attingere ad examẽ, & fauum, quẽ credit inuenire in arbore ſubito cadens rapit̃ in fouea, q̃ ruſticus ſubtus ei parauit. Sic guloſus delectationẽ q̃rit p diuerſa fercula, q̃b. repletus incidit in foueã dyaboli. ſ. in pc̃m luxuriæ, vel aliud, & tandẽ in infernũ. Sic igit̃ patet ex dictis, ꝙ gulæ ſeruitus eſt laborioſa, & ſua grauitate intolerabilis. Eſt etiã ſeruitus ignominioſa ſua fœditate abominabilis. Eſt nihilominꝰ pnitioſa ſeu flagitioſa, ſua prauitate deteſtabilis. Gula quippe reddit hoĩem Deo abominabilem & exoſum, quia creaturam viliſſimã deificat, p̃ferens eã Deo. Phyl. 4. De guloſis dr̃. Quorum Deus venter eſt. Glo. qđ p̃ ceteris diligit̃ & colit̃, hoc vnicuiq; Deus eſt. Odit Deus q̃a tẽplum ſuum conuertit in phanum dyaboli, & in latrinã ſeu vas ſtercorum & ſentinã oĩum vitiorũ, ac habitaculũ dæmonum, imaginem Dei deturpat, & denigrat, Dei quoq; maieſtatẽ blaſphemat. Vñ ſup illud 1. Cor. 10. Siue cõeditis, ſiue bibitis, ſiue aliud quid facitis, oĩa in gl̃ia Dei facite. Gl. Si ventris ſit nimia voracitas, ſi te vino ingurgites quantus licet laudes lingua reſonet, vita blaſphemat. Septimo gula vel guloſus amittit, delicias meliores, internas. ſ. & ęternas. De ſpũalib. & internis dicit Ber. ad Fulconẽ: q̃ñ ignis & aqua ſil̃ eſſe non poſſunt, ſic nec ſpũales diliciæ & carnales. Immo ſicut aqua extinguit ignẽ, ſic gula extinguit ſpũſſancti gratiã. Hoc ſignat̃ in hoc ꝙ Ioha. qui grã interptatur, & lucerna Chr̃i dr̃, in conuiuio Herodis occidit̃. Et econtra ſpũſſanctus Apl̃is ieiunantib. & orantib. dat̃. Qui ſeruare vult hunc ignẽ ſuet eũ in ſicco ſobrietatis, non in humido voluptatis. Rom. 8. qui in carne ſunt Deo placere non pñt. In carne dicunt̃ eſſe, q̃ carnalitati, & prudentię carnis, quę eſt mors inſeperabiliter ſic adherent, ꝙ ab ea ſeperari non pñt, contẽpta prudentia ſpũs q̃ eſt vita & pax. Heb. 13. Optimũ eſt grã ſtabilire cor non eſcis &c. Guloſi vero neglecta aĩa ſic curant paſcere ventrẽ ſuum, ꝙ eam bonis ſpũalibus vacuam eſſe dimittunt. Contra tales dicit̃. Iob. 24. Obliuiſcat̃ eius. i. guloſi, miſericordia, pauit. n. ſterilẽ, q̃ non parit. i. carnẽ, & viduæ non bñ fecit i. animæ. Bern. ſtulti æſtimatores de minimis maximã. i. de corporib. & de maximis. i. aĩab. minimã curã gerunt. Siĩes illi p̃poſito, qui canẽ ſuum tm̃ impinguauit, ꝙ regis filiã ſibi ad nutriẽdum commiſſam ei p̃ualẽs iugulauit. Sic caro nimis impinguata ſpũm deijcit & occidit, vt aſinus nimis impĩguatus leproſum Dñm qui p̃ſidet ei. E contra ſancti Dei, vt dicit Gre. carnem domãt, ſpũm roborant. Galienus, ciborum cõcupiſcentiæ aiæ ſunt detrimenta, & q̃to plus venter implet̃, aĩa minoratur in interiorib. virtutib. & in exteriorib. morib. Bern. Quid dicitis obſeruatores ciborũ & neglectores morum. Hipocras, & ſequaces eius docuerunt aĩas ſaluas facere in hoc mundo. Chr̃s & eius diſcipuli eas ꝑdere, quẽ e duob. magr̃um ſequi eligatis? At ꝓſe manifeſtum ſe facit, q̃ ſic diſputat. Hoc oculis vel capiti, illud ſtomacho vel vẽtri nocet. Porro vnuſquiſq; qđ a magiſtro ſuo didicit illud ꝓfert in mediũ. Legit̃ in miraculis beatæ virginis, ꝙ beata virgo curã habet eorumꝰ, qui nõ curant de ventris ingluuie. In quadã religione cũ q̃dã medicus intraſſet, & reſpueret cibos cões dicens, hoc nocet capiti, hoc oculis, hoc ſtomacho, cũ eſſet in refectorio ſemel & cibaria cõia faſtidiſſet, vt ſolebat, vidit beatã virginẽ tranſeuntẽ p refectoriũ habentẽ vnã pixidẽ in manu vna, & in alia coclear, & cũ coclear in ore ſingulorũ de electuario ſuo ponentẽ, & ita cibaria dura eis ſapidiſſima reddebant̃. Cũ aũt ad eum veniret, & hac viſione lætificatus os aperiret, beata virgo manũ retraxit dicens, tu tibi tua electuaria habeas, quia de meo non guſtabis. Sicut videtur delicatis auferre saporẽ a cibis delicioſis Deus ita videt̃ Deus p cõtrariũ excitare & purgare appetitũ pauperũ, vt ſint eis ſapida, & delectabilia groſſa cibaria. Ad qđ ponit exemplũ magr̃ Iac. de Vitriaco, dicẽs, ꝙ in dyoceſi Remenſi fuit quidã p̃latus diues & delicatꝰ, & faſtidioſus ita dilicijs, ꝙ ita amiſerat appetitũ, ꝙ diuerſis delicijs nõ poterat recreari, aut ſuſtẽtari, ſed quaſi moriebat̃ languẽs inter delicias. Qui deſperans de ſalute corporis, ordinẽ intrauit, vbi q̃ multos habebat piſcos, cepit ire nudato capite, & vti p̃ce aſpis cibis & raris, & appetitũ recupauit, & auide comedere. Qđ audiẽs Archiep̃s Remẽſis viſitauit eũ, q̃a familiaris ei valde fuerat, & fecit ei pitãtiã, & comedit in refectorio cũ eo, & intuens eũ, q̃ prius erat lãguidus p̃ delicijs, vidit eũ viuidũ, & ſanũ, & comedentẽ auidẽ plenã ſcutellã de fabis, poſt aliã de olerib. Qđ cũ videret accepit ſcutellã ſuã dicẽs ſuitori corã oĩb. vade porta ei ſcutellã meã, & dicas ei ꝙ mãdo ſibi ꝙ ſi nõ ſufficiãt ei ea q̃ intus ſunt, comedat ſcutellã & totũ, & bñdixit Deũ in mirabilib. ſuis, q̃ eſurientes replet bonis, & diuites dimittit inanes. Non ſolum vacuam facit aĩam delicijs ſpiritualibus

& inter-

& interius, verumetiam cęleſtib. & cæteris, de quibus in Pſal. dr̃ Satiabor cũ apparuerit gloria tua. Vñ hic faciã vigiliam, vt in feſto gaudeam: in vigilia abſtinebo, in feſtiuitate me ſatiabo. Bern. Totũ tp̃s pſentis vitæ vigilia eſt ſolẽnitatis futuræ, nec ea rauerit vigilię aſperitatẽ, ſi conſideres ſolemnitatis æternitatẽ, & immenſitatem. Pſal. Expectabunt onagri in ſiti ſua, qui licẽt vehementer ſitiant, nolunt tñ bibere aquas turbidas, ſed expectant vſquequo perueniant ad limpidiſſimum fontẽ. Aquæ turbidæ, & defluentes ſunt tpales deliciæ æterni gaudij pmanentes. Pſal. Sitiuit aĩa mea ad Deum fontem viuum &c. Dicunt naturales, q Salmones de mari in quo nutriunt aquas dulces ſitientes p fluuium aſcendentes, non quieſcunt nec retrocedunt vſq; quo venerint ſi poſſunt ad fontem viuum. Hic inuitati ſum' ad cœnam .ſ. agni pũidi, delicatiſſimã. Qui ad cœnã delicatiſſimã inuitat, abſtinet libenter in prandio a groſſis & aſperis cibis prandij, vt poſſit poſtea delicatoribus q̃ parantur in cœna ſe replere, de quibus non guſtabunt pp alias delicias, illius contẽptores, vt legit Luc. 14. Impoſſibile eſt. n. vt dicit Hier. tpalibus ſimul & cæteris delicijs pſrui: hic venter & ibi mentẽ replere. Seneca. Si vis in perpetua voluntate eſſe, non voluptatibus adijciendũ eſt, ſed cupiditatib. ſubtrahendum. Cùm quidã clauſtralis in quodam monaſterio durã & aſperam vitam gerens, cum aliis clauſtralibus attenderet q officiales multis frequenter delicijs fruerent in cameris, bona abbatię, conſumentes, murmurabat in corde ſuo. Cum aũt quadã die multi conueniſſent priores, & abbates euntes ad capitulum, abbas illius abbatiæ fecit eis multa delicioſa, & diuerſa fercula pparari, & datus eſt dict' clauſtralis eis ſeruitor. Cũ aũt ſederent ad menſas cũ dictis officialibus & deportaſſet dictus clauſtralis ferculum primum, & groſſius ait. Accipite hoc & nihil vltra. Qđ audientes comederunt multum de dicto ferculo, non ſperantes de alijs. Itẽ dixit cùm apponeret ſcm ferculum, & tertium, & ſic de alijs, & tm̃ comederunt de primis q non potuerunt de delicatioribus vltimis aliquid comedere. Vñ finito conuiuio conqueſti ſunt abbati de dicto monacho, quem vocauit abbas ſuus, volens ſcire quare hoc diceret, & cõpulit eũ dicere, qui ait. Vos Dñi magni bona abbatiarum voluptuoſe expenditis de quib. clauſtrales ieiunant, & de loco pœnæ clauſtri facitis vobis paradiſum voluptatis: & quia partẽ hic accipitis, & deteriorem eã facitis, cùm non ſit tranſitus a delicijs ad delicias, q̃ p ſentes delicias p parte accipitis nihil deliciarum vltra hanc vitã vos habituros confidatis, ſm qđ dicit Dñs diuiti epuloni. Recordare fili, quia recepiſti bona in vita tua, & Lazarus ſimiliter mala, nunc vero hic conſolat, tu vero cruciaris. Itẽ in vitiſpa, cũ quidã quæreret a quodam pr̃e, cur tanta abſtinentia ſe affligeret, ait. Oẽs labores vitæ meę nihil ſũt, ad cõparationẽ vnius diei laboris futuri, aut vni' horæ refectionis æternæ in qua nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hoĩs aſcendit, q̃ pparauit Deus diligentib. ſe, & expectantib. implere ſe, & delectari amore illius refectionis, q̃ exuperat oẽm ſenſum & deſiderium. Octauo gula pducit ad tremendũ iudiciũ, & horrendũ ſupplciũ. Ad tremendũ iudiciũ, qa tam de exceſſibus gulæ, q̃ de ſumptibus ſuperfluis oportebit reddere rõnẽ: oĩa p vno ventre paſcendo, vel de hoc qđ guloſus vnus expendit in vno prandio, poſſent multi pauperes refici, qui aliqñ ex eo qđ ſupflue expendit, ſpoliantur. Eccl. 11. Lætare iuuenis in adoleſcentia tua, & in bonis ſit cor tuum, & ſcio, q p nib. his adducet te Dñs ad Iudicium. Bern. Lætare iuuenis in adoleſcentia tua, & ſcio, quia cito veniet, q̃ ta p hoc abſorbebit ſubito æterna triſticia. Quidã comes Pictauenſis ſcire voluit qs ſtatus eſſet in hoib. delicatior. Et cu transfiguraſſet habitũ ſuum, & diuerſos expertus fuiſſet mores, ſtatus, & ſocietates diuerſorum hoĩum, rediit ad priſtinum ſtatũ dicens, q delicatiſſima erat vita mercatorum in nundinis, qui intrant tabernas, in quibus inueniunt pmptas, & paratas quas volunt delicias, niſi vnũ obſiſteret .ſ. finalis ratio, q̃ hñt reddere de oĩbus ſumptib. facta plene ſoluere oĩa, & minuta q̃ iã hilariter expẽderunt. Sic in egreſſu mundi oportet reddere rõnẽ de oĩb. expẽſis. Ad hoc facit exẽplum de quodã monacho, qui factus Ep̃s ſatis reiecit, q̃ tum ad victũ & habitũ ea q̃ ad monachum pertinebãt, cũ aũt veniſſet ad abbatiã, de qua fuerat aſſumptus, & monachi facerent ei magnum feſtũ, quidã frater conuerſus vir vtique valde religioſus, & contẽplatiuus aſtans ei in cogitationib. ſuis totus videbat abſorptus, quẽ intuens Ep̃s irriſoriè dixit ei. Frater, dicas nobis quid in raptu tuo vidiſti? cui vehemẽter inſtanti frater ille rñdit. Dñe ex quo me cõpellitis dicã vobis. Videbat mihi q dũ eſſem ante ianuam paradiſi veniebatis, & vos illuc rogans portarium vt vos intrare pmitteret. Inquirens illi quare deberetis intrare, & q̃ eſſent conditio veſtra vel pfeſſio, rñdiſtis vos eſſe monachum ſancti bñdicti. Vocatus aũt ſanctus Bñdictus, & requiſitus an vos recognoſceret monachũ eſſe ſuũ ait q vix apparebat in habitu, ſed requireretur in victu. Inquirenti portario quõ poſſet hoc cognoſcere, dixit aperiat venter eius, & videamus ſi plenus eſt fabis refectorij, quo aperto, nulla faba vel cibus refectorij ibi eſt inuentus, ſed caro caponum, gallinarum, & anſerum, ac volatiliũ aliorum, pp qđ iudicatum eſt vos non debere illuc intrare cũ obſeruationib. regulæ ſancti bñdicti. Rom. 14. Caro & ſanguis regnum Dei non poſſidebũt, nec corruptio incorruptionẽ. Hier. Impoſſibile eſt vt pſentibus & futuris, quis fruat bonis, vt hic ventrem, & ibi mentẽ repleat, vt de delicijs traſeat ad delicias, vt in vtroq; ſœculo primus ſit, vt in cęlo ſit & in terra appareat glorioſus, vt hic cum hoc ſœculo gaudeat, & in cœlo cũ Chr̃o regnet. Ex quibus ſequit q gula pducit ad horrendũ ſuppliciũ, ſicut manifeſte docet. Luc. 16. Mortuus eſt diues, & ſepult' in inferno. Et poſt. Crucior ait in hac flãma. Iſa. 65. Qui comedũt ſuillam & ius pphanũ in vaſis ſuis, iſti fumus in furore meo, & ignis ardẽs tota die. Naũ 1. Sicut ſpinæ ſeinuicem cõplectunt, ſic conuiuium pariter potantiũ quaſi ſtipula ariditate plena conſument ab igne. ſ. infernali. Iob 20. Vtinam impleat eius venter, vt emittat in eũ Dñs irã furoris ſui, & pluat ſuper eum bellũ. Dicebat magr̃ Iaco q diuites epulones ſunt ſiles accipitri, qui viuit de rapina, auis rapax & vnguibus tenax, qui delicate in vita ſua carnib. paſcit, honorifice tractat, portat, & palpat, ſed q̃ cito mortu' eſt, & pluma eſt ei ablata, in lutũ pijcit canibus, & auibus deuorandus. Econtra gallina cũ magna mendicitate acquirens ſibi victum, in vita ſua abijcit, mortua aũt honorifice tractat, & parat, & ſuper menſam regis apponit. Sic diuites epulones ſpoliati bonis oib. in morte pijciunt canib. infernalibus deuorandi. Econtra pauperes honorifice parati regis æterni menſe apponunt. Hoc patet de diuite & Lazaro Luc. 16. Item in vitiſpa, cũ abbas Zenon iret de eremo in Paleſtinã, & fatigat' labore ſederet iuxta agrum plenum cucumerib. cepit eſuriens cogitare q ſurgeret, acciperet, & comederet de cucumeribus, cogitans q non eſſet grande pctm̃ tollere ad refectionẽ ſuam, qui cogitationi ſuę ſic ait, quia ſures in tormenta mittunt, oportet ergo prius ſuſtinere q̃ furer. Et quõ potero ſuſtinere tormenta furum? & ſurgens ſtetit in æſtu, p quinq; dies affligens, & comburens corpus ſuũ, & dixit cogitationi ſuæ, quia non poſſum ſuſtinere tormenta, ideo oportet me furtum non facere, ſed magis abſtinere, & de labore manuum victũ acquirere, anteqũ tormenta furũ incurrã.

De ebrietate. Diſt. II.

Dicto de peccato gulæ in generali, dicendũ eſt ſpãliter de ebrietate. Sed qa ebrietas multiplr̃ accipit in ſcriptura, ideo primo videndũ eſt quot modis accipit. Secundo dicendum erit de ebrietate, q̃ eſt ſpecies gulæ. In primis igitur eſt ſciendum, q ſicut legimus in ſcriptura ſacra, quędã eſt ebrietas laudabilis & optanda, quędã culpabilis, & vitanda. Ebrietas laudabilis & optanda quadruplex inuenit. Eſt. n. ebrietas q̃dã anagogica, q̃dam theologica, q̃dam extatica, & q̃dam deifica. Primam ebrietatẽ facit vinum diuinæ dulcedinis ſacramentaliter miniſtratum. Secundã vinũ huius cõcionaliter pclamatũ. Tertiam facit vinũ hmõi inuiſibiliter inſtillatũ. Quartã facit idem vinum ineffabiliter deguſtatũ. Prima quidẽ ebrietas eſt anagogica. i. ſurſum ductiua, in qua vinũ diuinæ dulcedinis ppinatur fidelibus circumuelatũ ſpẽbus viſibilis ſacramenti. ſ. panis & vini in ſacr̃o altaris, in quo p ſenſibiles ſpẽs panis & vini manuducimur & ſurſum agitamur ad aliqualiter deguſtandũ diuinę dulcedinis bonitatẽ. i. Chr̃um verum Deũ, & hoiem quẽ credimus ibi verè pfectè, & integrè contineri. De hac dr̃ in Pſal. Paraſti in conſpe. me. menſam aduerſus eos qui tribulant me. Impinguaſti in oleo caput meum & calix meus inebriãs q̃ pclar' eſt. Nota, & expone, quia paucis explicari nõ põt: idõ ſubtiliori lectori relinquimus exponendũ. De hac et ebrietate dicit Apl̃s 1. Cor. 11. q in cœna Dñi. i. in ſacramento qđ Dñs in cœna inſtituit, alius quidẽ eſurit, alius aũt ebrius eſt: qa licèt multi frequenter celebrent, vel iſtud recipiant ſacr̃m, tñ non oẽs equaliter huius ſacramenti pcipiunt ſpũalẽ effectũ. Nã aliqui remanent indeuoti, aridi, & vacui. Alij vero diuino inebriant amore. Sicut dicitur Hier. 31. Inebriabo aĩas ſacerdotum pinguedine. ſ. deuotionis, & populus meus implebitur bonis meis. Secunda ebrietas eſt theologica, quæ ſit per verbum diuinum cõcionaliter proclamatum in prædicatione, vel litteraliter enarratum in ſtudio vel meditatione, quia tanta eſt virtus diuini ſermonis in prædicatione, quod hominem audientẽ inebriat vino compunctionis, ſicut dicitur in Pſalm. Potaſti nos vino compunctionis, vel inſolitæ deuotionis, ſicut dicitur Iſa. 55. Quemadmodum deſcendit imber & nix de cœlo, & illuc vltra non reuertitur ſed inebriat terram infundit eam, & germinare eam facit &c. Sic erit verbum meum quod egredit de ore meo, non reuertetur ad me vacuum &c. A ſtudio vero vel me-

vel meditatione verbum diuinum inebriat feruido zelo ſalutis aīarum & honoris diuini, quia qñ ſtudet quis vel meditaṫ verba ſcripturæ ſacræ, & ex alia parte conſiderat horrenda flagitia q̄ fiunt, per q̄ Deus dehonoraṫ, & contenue blaſphematur, gr̄a ſpūſſancti contemniṫ, ſanguis Chr̄i conculcaṫ, & vilipenditur. Item conſiderat ꝙ aīæ Chr̄i ſanguine ꝓcioſo redemptæ currūt ad mortem dānationis æternæ, feruet ſpūs, acceditṫ zelus & amicus Dei velut ebrius commouetṫ. Sicut ebrium ſe fateṫ Hier. Zelo Dei feruens, cùm dicit 23. Factus ſum quaſi vir ebrius, & quaſi hō madidus vino a facie Dñi. i. ea conſideratione & zelo honoris Dñi, & a facie ſctōrum verborum eius. i. qñ ex conſideratione ſanctorum verborum perpendo dānationem innumerabilium aīarum. Sequiṫ. n. quia adulteris repleta eſt terra &c factus eſt curſus eorum malus, & fortitudo diſſimilis. Tertia eſt ebrietas extatica, qñ. ſ. hō in contemplatione diuina ſupra ſe diuinitus eleuatṫ, illuſtratur, inflammatus, ac ſupra tactus dulcedine inebriātṫ, ſicut dicit ipſe Dñs Hier. Inebriaui aīam laſſam Et in Pſal. Viſitaſti terram & inebriaſti eā &c. Quarta ebrietas beatifica in qua diuinæ dulcedinis vinum meraciſſimum, & in ſua plenitudinis immenſitate potatṫ. Ad q̄ ebrietatem ſpūſſanctus inuitat Cant. 5. Comedite, bibite, & inebriamini chariſſimi. Pſalmiſta loquens de beatis ait. Inebriabuntur ad vbertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos, qm̄ apud te eſt fons vitæ, & in lumine tuo videbimus lumen. Nota, & expone. Hæ ſunt igitur ebrietates laudabiles, & optandæ. Similiter ebrietate multiplices ſunt vitandę. Prima eſt intēperata guſtus auiditas. Secūda inordinata carnis procacitas. Tertia immoderata mundi cupiditas. Quarta quam parit feralis crudelitas. Quinta q̄ parit pœnalis acerbitas. Prima dico eſt q̄ cauſat intemperata potus cupiditas, quæ vſitatiori vocabulo vocatur ebrietas. Aliæ vero metaphoricè ſic vocanṫ. De prima dr̄ Gen. 9. bibit Noe vinum & inebriatus eſt. Eccl. 31 vinum in iocunditate creatum eſt, & non in ebrietate &c. 1. Reg. 25. Cor Nabal iocundum, erat. n. ebrius nimis. Secunda eſt ebrietas q̄ cauſat inordinata carnis procacitas, de qua dr̄ Prou. 7. vbi mulier libidinoſa prouocat iuuenem ad libidinem dicens. Inebriemur vberibus & fruamur cupitis amplexibus. Tertia eſt quam parit inordinata mundi cupiditas, de qua dr̄ Iſa 28. Sacerdos & Propheta neſcierunt præ ebrietate cupiditatis. ſ. ambitionis, abſorpti ſunt in vino, errauerunt in ebrietate, neſcierunt videntem, ignorauerunt iudicium. Nota, & expone. Et quam plurimum ex diuitijs oritur ſuperbia & elatio cordis, vtriſque comminaṫ Dominus maledictionem ſuam dicens. Iſa. 28. Ve coronæ ſuperbiæ, ebrijs Effraym. Effraym interpretaṫ creſcens vel fertilitas, p qđ deſignāṫ cupidi, qui ſemp volunt creſcere & augere poſſeſſiones, & in terrenis fertilitatē habere ex quib⁹ ebrietas mentis & alienatio rationis, & obliuio Dei & ſui cauſaṫ. Quarta eſt ebrietas q̄ parit feralis crudelitas, qua videlicet hō ſitit pœnam, anguſtiam, & ſanguinem innocentium. De qua iniquitate dr̄ Apoc. 16. Vidi mulierem ebriam de ſanguine ſanctorum. Hæc mulier eſt iniquitas, ſicut patet in textu De hac dr̄ in principio eiuſdem. Cum ea fornicati ſunt Reges terræ, & inebriati ſunt qui inhabitant terram de vino proſtitutionis eius. Multi adeo inebriati ſunt hoc vino, quod viduas, & orphanos, & alias perſonas miſerabiles ſine miſericordia perſequuntur. Quinta eſt ebrietas quam parit pœnalis acerbitas, de qua Tren. 3 Repleuit me amaritudinib. inebriauit me abſynthio, hoc pōt dicere vel pœnitens quem Dñs replet amaritudine cōpunctionis, vel homo qui ꝓ peccatis ſuis tpaliter affligiṫ. Sed amplius obduratis dr̄ Hier. 25. Bibite, & inebriamini, & vomite, & cadite, & nolite conſurgere a facie gladij, quem ego mittam inter vos, & Deut. 32. Reddam vltionem hoſtibus meis &c. Inebriabo ſagittas meas ſanguine &c. Itē Hier. 46. Dies vltionis Dñi exercituum, vt ſumat vindictam de inimicis ſuis, deuorabit gladius & ſaturabiṫ, inebriabiṫ ſanguine eorum. Itē Hier. 2. Inebriabo eos vt ſopianṫ, & dormiant ſomnum ſempiternū, & non conſurgant. Et infra. Inebriabo Principes eius, ſapientes eius, & duces, & magiſtratus eius, & fortes, & dormient ſomnum ſempiternum, & non expergiſcenṫ, ſomnus iſte non quietis, ſed detentionis, & damnationis æternæ. Quatuor vltimis ebrietatib. ꝓtermiſſis, de prima q̄ eſt ſpecies gulæ ſpāliter eſt dicendum. Et circa hanc conſideranda ſunt quatuor. Primo verū ebrietas ſit pctm̄. Secundo vtrum ſit pctm̄ mortale. Tertio verū ebrietas excuſet a pctō. De iſtis tribus require in fine libri. Quarto de his, q̄ hoc vitium oñdunt deteſtandū. Circa qđ ſciendum ꝙ hæc ebrietas euacuat oēm cenſum & virtutem debilitat infatuat oēm ſenſum, multis modis ꝓcipitat. Primo quidē ebrietas euacuat oēm cenſum, ebrioſi namq; conſumunt oē bonum tpale, & fiunt paupes & egeni, pp qđ dr̄ Eccl. 19. operarius ebrioſus non locupletabiṫ, quia quicquid operando pōt acquirere vel lucrari totum expendit, & frequēter amplius in ebrietatibus, ſocietatibus, & tabernis. Item oē bonum ſpūale diſſipant ebrioſi, quia ebrietas eſt mors oīum virtutum & morum. Chri. ebrietate fit iactura fere oīum bonorum. Si habeat hō humilitatem, manſuetudinem, prudentiam, & cætera hmōi, oīa ꝓijcit in pelagus iniquitatis. Et ſicut ebrioſi ſæpe veſtibus ſuis materialib. ſpolianṫ, ſic eorum aīæ virtutib. denudanṫ. Vñ dr̄ Tren. 4. Inebriaberis atq; nudaberis. Et Naum. 3. Inebriaberis, & eris deſpecta. Item ebrioſi ꝑdunt bona cęleſtia & æterna, quia ſicut dr̄ 1. Cor. 6. neq: ebrioſi, neq; maledici, neque rapaces regnum Dei poſſidebunt: & Gal. 5. Manifeſta ſunt opa carnis q̄ ſunt ebrietates, commeſſationes. Sequiṫ. Qui talia agunt regnum Dei nō conſequenṫ. Item ſuper illud Ioh. 2. Cœpit eijcere vendentes & ementes de templo, dicit glo. Quid ſi ibi ebrioſos inueniſſet, & hmōi. q. d. multo fortius eieciſſet. Ad hoc magis excludenṫ a regno, ne ingredianṫ ebrij fœdi, vbi ſancti inebrianṫ ab vbertate domus Dei. Secundo ebrietas oēs vires debilitat, tam ſpūales q̄ corpales. Videmus ad lr̄am ꝙ ebrius nutat corpe toto, & pedibus cæſpitat, nec mēbra ſua pōt ſuſtinere, ſed vires ſpūales mltō magis amittit. Ber. Ebrietas mltiplicat verba obliquat lumina, gradū facit errantē, capitis opaṫ vertiginē, ſtomachi efficit tormēta, & viſcera ipſa diſtendit. Aug. Ebrietas inuoluit linguam, corrumpit ſanguinem, & omnia membra debilitat, vitā diminuit, & omnē ſalutem exterminat, cōpleꝛionē immutat, & totum corpus deſiccat. Qui enim nimis bibunt in ſero, ſitiūt & aridi ſunt in mane. Vnde in perſona ebrioſi dicitur. Prouer. 23. Quādo euigilabo, & rurſus vina reperiam; Naum. 1. Sicut ſpinæ ſe inuicem complectuntur, ſic conuiuiū pariter potātiū quaſi ſtipula ariditate plena. Et ſicut aridi ſunt a vino materiali, ita immo longe magis a vino ſpūalis gratiæ, & ſicut debilitas & eneruat uires corporales, ita & uires ſpūales. Vnde qui in ſobrietate ſunt inuincibiles, in ebrietate uincuntur: ſicut patet de Senadab rege Syriæ. 4. Reg. 20. Qui dum biberet cū triginta regibus inebriatus uictus eſt, per pediſſequos principum prouinciarum cum mirabili exercitu ſuo. Similiter Iudith 4. Holofernes inuincibilis ſobrius ebrius a muliere uincitur, & occiditur, quia uino prius fuerat ſuperatus. In hiſtoria Charoli legitur, ꝙ cum Franci eſſent inſuperabiles a ſaracenis, & ſēper eos uincerent, duo reges Saracenorum promittentes ꝙ baptizarentur, miſerunt eis uinum fortiſſimū, & mulieres ſaracenas, quorum multi inebriati, & uicti a uino inciderunt in fornicationem, & uicti ſunt, & occiſi a ſaracenis, uicti primo ſpūaliter & poſtea corporaliter. 2. Eſdræ. 3. Vinum preualet oībus q̄ bibunt illud. Tertio ebrietas infatuat omnē ſenſum: aufert enī uel impedit & ſenſus exteriores & ſenſus interiores, exteriores quidem ut ſint aliquando ebrioſi ſicut idola, de quibus diciṫ in. Pſ. Os habent & non loquentur, & oculos habent & non uidebunt &c. De oculis ſpecialiter dr̄ Prouer. 23. Cui ue. cuius patri uę. & cui ſuffoſſio oculorum. nonne his qui morantur in vino: & ſtudent calicibus epotandis? Aug. Ebrietas ita hominē excecat, ut ubi ſit neſciat, oculus ita cæcus eſt, ut unum pro alio accipiat, & de uno duo uel tria uideantur. Item ſenſus interiores ligat, & impedit: ſicut dicit Aug. Ebrietas auſert memoriā, diſſipat ſenſum, confundit intellectum. Blandè enim ſeducit, ſicut dicitur. Prouer. 23. Ne intuearis vinū quando flaueſcit, & cum ſplenduerit in uitro color eius, ingreditur blande, & in nouiſſimo mordebit ut coluber, & quaſi regulus uenena diffundet. 2. Eſdræ. 3. Vinum ſeducit mentem. Item Greg. Ebrietas eſt blandus demon, ſuaue peccatum, dulce uenenum, quam qui habet ſe non habet, quā qui facit peccatū non facit, ſed totus eſt peccatū. Ebrietas ſic infatuat hoīem ꝙ facit eū ſatuum dyaboli, ut cito faciat & loquatur ſtulta quecūque dyabolus ei ſuggeſſerit. Prou. 20. Quicunq; his. i. vino & ebrietate delectaṫ, non erit ſapiens. Sicut patet de Nabal qui ſtultus interp̄taṫ, qui ſtultus uerbis ſuis ꝓuocauit contra ſe Dauid & ſeruos eius, ut uellent occidere tā eū, q̄ oīa q̄ habebat, niſi obſtitiſſet Abygail, q̄ erat ebrius nimis, ut legiṫ. 1. Reg. 25. Sepelit. n. ebrietas hoīs rōnē, ut nō diſcernat qđ dicat uel agat. ut legiṫ ibidem de codē Nabal, ꝙ cū diceret ei uxor ſua in mane cū digeſſiſſet uinū, qđ dixerat vel egerat cum eſſet ebrius, & offenſam Dauid, emortuū ē cor eius, & factus ē quaſi lapis. Ebrietas ſic īfatuat hoīem ꝙ reddit eum brutalē, immo bruto uiliorē, & minus rationabilē. Iuxta Illud Bern. Nihil beſtialius hoīe, qui eſt ratione vigēs, & nō rōne utens: qa ebrius non habet uſū rōnis. De hoc ēt dicit Criſo. Melior eſt ebrioſis aſinus, rōnabilior uī his canis, uěter. n. eorum ultra ſufficientiā non bibit, & ſi multi ſint cogentes, multo. n. deterior eſt qui ſine coactione ſe inebriat, & tranſit menſurā quam nouit ſibi ſufficere. Iō ebrius dr̄ quaſi extra briā. i. extra menſurā quā tranſgrediṫ. Itē nō ſolū reddit hoīem fatuum, ſed etiam inſanum, & quaſi demoniacum & mente alienatum.

alienatum. Oſeæ.7. Cæperunt Principes furere a vino. Seneca. Nihil aliud diffinio ebrietatem, quàm voluntariam inſaniam. Itē Criſo. Nihil differt a demoniacis ebrioſius. Siſet.n. non verecundatur & inſanit: & demoniaco quidē miſeremur, hūc aūt auertimus & odimus: quia voluntarie reddit ſe impotētē, quod nō facit demoniacus. Philoſophus. Sicut in ꝑcipitio ſtantē leuis motus impellit in ruinā, ita vino īfusū paruus dolor incitat in furorē. Bern. Ebrietas eſt mētis alienatio, uirtutū depdatio, imago mortis, ſimilitudo furoris, & ipſā verecūdiā interimit, mētis & oris cuſtodiā expellit, pudoris characterē eiicit, caſtitatis ſignaculū frangit. Dandamus ad Alexandrū rex & doctor Bragmánorū. Vos enim vñ inſaniatis, & vñ nos inebriādo ſepeliatis. Et poſt. Nos magis mortē quā ebrietatē nobis imprecamur, per quā neceſſe eſt hoīem totis corpib. & ſenſib. interire. Quintū ad ſapiam ptinet, ebrius mortuus eſt, pdit.n. ipſam quā Deus hoīb. dedit ſūmā mētē ſuam. Ad hoc aūt quod dī quia ebrietas facit hoīem beſtialē, facit exēplū de ceruo quodā domeſtico cuiuſdā diuitis, qui bibens vinū inebriatus eſt, & pre ebrietate ſaliens, & diſcurrens habuit crus fractū, de quo dolens & uerecūdatus noluit poſtea uinū bibere quoquō. Simile dr̄ de pica, q̄ in ebrietate diſcurrebat & ſaliebat p mēſas, q̄ fracta tibia pre ebrietate, nūquā poſtea vinū bibit. Itē quidā honeſtus hō vadēs in Normāniā curialit̄ eſt receptus, & Inuitatus ad potus equales, ſm morē illius terræ coactus a patreſamil̄, vxore, & filia, & aliis tm̄ bibēs (licet inuitus) & inebriatus, ꝙ vix aſcendere potuit equū ſuū, ī ſero aūt adaquās equū illū poſtquā ſufficienter biberat, inuitabat ad bibendū amplius, ſed cū equus nec minis nec ꝓcib. nec ēt calcarib. ſtimulatus uellet ultra bibere, dixit ille. Heu miſer ego plus bibi quā debui, & quā potui ſuſtinere, & ta ū uis amore mei nec timore minarū, nec ēt dolore penali plus bibere, q̄ tibi ſufficiat, in hoc facto conuincor eſſe beſtialior q̄ ſit equus. Quarto ebrietas in multa mala ꝑcipitat. Primo quidē ꝑcipitat in multa flagitia, quia ſopit hoīem & ſopore ſepelit, & aufert totū uſum oīum, & inducit obliuionē. vñ Prouer.23. Eris quaſi dormiens in medio mari, & quaſi ſopitus gubernator amiſſo clauo.i. anchora. Sicut.n nauis dū gubernator dormit, & anchora amiſſa eſt, ducit̄ & cōfert̄ a quolibet flatu uenti, ſic mēs ebriorum 16 conſopita eſt, & ſine anchora timoris Dei, de facili ducitur ad oē peccatū, leui flatu tētationis. Eccle.31. Vinū multū potatum irritationē, & irā & ruinas multas facit. Iſid. Vinū victus ē & preualet aīæ. uino luxuria excitat̄, pocula fomēta ſunt luxuriæ, & igni igne adiecto maius excrecit incēdium. Poeta. Et venus in uinis, ignis in igne fuit. Aug. Ebrietas multos ſubuertit ſenſum minuit, egritudinē ingerit, alienat mentem, īflāmat ad libidinem, īpellit ad uerbera. Galienus medicus. Multis peccatorum uinculis captiuant̄ qui multo mero ſe inebriant. Nullus.n. peccato pōt reſiſtere, qui ſe nō pt̄ gubernare. Spālit̄ ebrietas impellit ad luxuriā, ſicut patet de Loth. Geñ.19. Vñ duæ filiæ eius condixerunt inuicem. Inebriemus eum uino &c. vñ abſorptus a uino concubuit cum eis, & non ſenſit quando intrauerunt uel exierunt ab eo. Item exemplum de monachis quibuſdā, qui uenientes ad Soldanū inceperunt eū monere ad cōuerſionem, ille antē quæſiuit de religione eorū, de uictu & abſtinentia, & ſi abſtinerent a carnibus, & a mulieribus. Dixerūt ꝙ ſic. Si abſtinebant a uino dixerunt, quòd nō. Qui recepit eos honorifice, & fecit parari delicata ſecundum morem eorum ſine uino, & cū dormirent miſit eis mulieres ad ſolicitandū eos. ipſi autem eas a ſe uiriliter abegerunt. Poſt aliquantulum temporis cum abſtinuiſſent a vino fecit eis propinari uinum fortiſſimum. illi autem, qui a uino diu abſtinuerunt, auidius biberunt, non temperantes uinum ut oportuiſſet, nec temperauerunt ſe a uino, & cum eſſent inebriati, & quaſi conſopiti miſit ad eos dictas mulieres in quibus ſolicitantibus incurrerunt abſorpti a uino. Vnde dictus Saracenus confutauit eos. Ideo bene dicit Apoſtolus Ephes.5. Nolite inebriari uino, in quo eſt luxuria. Generat etiam iras rixas, contentiones, verbera, contumelias, blaſphemias, ac etiam homicidia: unde de facili mouetur uir contra vxorem, pater contra filium uel amicum quencunque. Eccleſi.31. In conuiuio uini non arguas proximum 2. Eſdræ.4. Regis & orphani facit mentem unam. Et poſt. Cum inebriati fuerint non meminerunt amicitiam nec fraternitatem, ſed ſumunt gladios &c. Sequitur. Et cum ſurrexerint a uino non meminerūt quid egerint. Iſa.28. Hi quoque præ uino neſcierunt, & præ ebrietate abſorpti ſunt a uino. Hiero. Qui luxuriatur uiuens mortuus eſt, & qui inebriatur mortuus & ſepultus eſt: rationis enim uiæ ſepulchrum eſt ebrietas. Sicut enim domina domus dormiente perſtrepit tota familia, ſic ſōne crapula & charitate ſopita & ſepulta ꝑſtrepit turba omniū vitiorum. Bragmannorū rex Alexandro. Vos in cōmeſſationibus ueſtris nu aute finē ponitis, q̄ furere incipiatis. & illud

qd̄ aliquantulū ſapere uidebamini, bibendo pdatis. Vos enim quomodo inſanitis, & vnde vos inebriando ſepelitis. Item non celat ſecretum cōſilium, nec profert diſcretum iudicium. vnde Prou.31. Noli ò Lamuel vinum dare regibus. Et poſt. Ne forte obliuiſcantur iudiciorum & mutent cām filiorum pauperis. 2. Eſdræ.3 Ebrius non meminit iuſticiā, aut debitum. Iſa.28. Sacerdos & Propheta ꝑ ebrietate errauerunt neſcierunt videndentem, ignorauerunt iudicium, vt ſupra. Eph.5. Nolite inebriari vino. Glo. nihil eſt ita indecens in eo qui habet iudicare, ſicut ebrietas. Item ebrietas ꝑcipitat in multa pericula. Nec mirū, quia facit hoīem inſanū & dæmoniacum, vt dictum eſt, vñ ſæpe facit hoīem mori mala, & inopinata morte, ſicut patet 2. Reg.14. Cùm temulentus fuerit Amon, percutite eū, & interficite, & fecerūt pueri Abſalon eius precepta. Ad idem Iudith.13 De Holoferna, quem ebrium occidit Iudith. Et 1. Mat.16. Occidit̄ Symon ebrius improuiſe. Dan.5. Balthaſar potando vidit manum ſcribentem in pariete, Mane, Tethel, Phares, & in nocte occiſus eſt. Ad idem facit qd̄ legit̄ in chronicis multis. Cū gens Hunnorum & Vuādali & Alemanni egreſſi de Meothidis paludibus locis, & acceſſis expuliſſent Gothos de ſedib. ſuis, & dicti Goth i timore eorum confugiſſent ad exercitum Romanū imperante Valente Arriano, & facti eſſent p eum Arriani, inſurgentes contra Romanum exercitū, qui nolebat eis dare victualia, licèt ei militarent, interfecerunt dictum Valentem & exercitum Romanum, facto ſibi rege Theodorico, cū occupaſſent Romani & Italiam, & Græcā, & alias diuerſas mundi partes, Attila Rex Hūnorum cū Vuandalis inſecutus eſt eos, occiſo Theodorico Rege Gothorum cum exercitu ſuo, & Euticiū, & patritium Romanum cum exercitu ſuo viciſſet & ſpoliaſſet oīa, victor rediens ad terram ſuam, a vino victus eſt p hunc modū. Dū in nuptiis eſſet, adeo inebriatus eſt, ꝙ ꝑ vini caleſactione abſorptus tantum p nares ſanguinem effudit, ꝙ quaſi inſenſibiliter mortuus expirauit, a vino & ſanguine ſubito ſuffocatus. De quo ſcribit̄. Hic eſt Attila metus orbis, terror hoīum, flagellum Dei, amator belli &c. Et poſt. Qui cū viciſſet oēs a vino victus eſt, & occiſus. Multi.n. pp nimiam potationem ab ipſa potus ſupfluitate ſuffocantur. Ecc.37. Propter crapulā multi obierunt. Luc.21. Attendite ne corda vr̄a grauent̄ crapula, & ebrietate. Sicut patet de illo Auriſabro, de quo refert Petrus Cluniacēſ, quem liberauit B. Nicolaus a dæmonib. & damnatione inferni: quia ei deuotus fuerat, qui bonus in aliis erat, niſi ꝙ aliqñ conſueuerat nimis bibere, quem aliqñ nimis ingurgitatum dyabolus ſuffocauit ſub ſpecie buffonis, cor eius opprimens, & eum ſubito extinguens, ad infernum trahebat torquendum: & liberatus per B. Nicolaum vt ꝑdictum eſt de pœna purgatorij grauiter torquebatur. Vñ Leu.10. ꝑcipit̄ ſacerdotibus ne vinum, vel aliquid qd̄ inebriare poſſet biberent, in quo dabat̄ intelligi, ꝙ non eſt Deo gratum miniſterium ebriorum. Itē Nazareis ꝑcipit̄. Leu.6. ꝙ qa ſctificati, & cōſecrati erant Dño, non biberent vinum, nec oē qd̄ inebriare poſſet. Item ad exemplum filiorum Rechab mittit Dūs Iudens. Hier.35. Qui cum propinaretur eis vinum vt biberent, dixerunt. Noli bibamus vinum, quia Ionadab pater noſter filius Rechab præcepit nobis ne bibamus vinum. Exemplum Saracenorum, qui abſtinent ad præceptum Mahumeti, niſi in quibuſdam feſtiuitatibus ſuis in quibus præ ebrietate inſaniunt. Item ebrietas præcipitat in inferni ſupplicia, ſicut dicitur Luc.12. Si dixerit ſeruus in corde ſuo, moram facit Dūs meus venire, & ceperit percutere ſeruos & ancillas, edere & bibere, & inebriari, veniet Dominus ſerui illius in die qua non ſperat, & hora qua neſcit, & diuidet eum, partemque eius cum infidelibus ponet. Exemplum de fabro de quo refert Beda in geſtis Anglorum, qui in monaſterio nobili ignobiliter viuens diebus feſtis magis volebat in fabrica reſidere, & ebrietati cæteriſq; illecebris vacare, quàm ad Eccleſiam venire, qui cùm corriperetur nolebat ſe corrigere, hic percuſſus languore, & ad extrema perductus vocauit fratres multum mærens, & deſperans, dicens, ꝙ viderat infernum apertum, & Sathanam in profundum merſum cum Caypha, & exteris crucifixoribus Domini æterno incendio traditum, in quorum intimo viderat ſibi locum deputatum, & cùm moueretur ad pœnitentiam, & promitteretur ei venia ſi pœniteret quamdiu viuebat, dicebat ꝙ videbat tullare ſibi iudicium, nec eſſe ſibi vltra ſpem ſalutis, & hæc dicens expirauit, ſine viatico, & aliis ſignis ſalutis: & eſt ab aliorum ſepultura longe poſitus, nec pro eo aliquis aliquod Eccleſiæ ſuffragium facere auſus eſt.

De frequentatione tabernarum. Diſt. III.

Circa ſextum .i. de frequentatione tabernarum ſciendum, quod in tabernis ſolent fieri multa, ideo de taberna ſpecialiter eſt dicendum. Sunt autem multa quæ diſſuadent frequentationes earum. Primo quidem, quia ſunt habita-

eulis cauponum. Secundo quia ſunt receptacula latronum. Tertio quia ſunt latibula draconum. Quarto quia ſunt tabernacula dæmonum. Primo tabernæ ſunt habitacula cauponū, illic enim conueniunt lecatores, glutones, & ebrioſi vacantes comeſſationibus, & ebrietatibus & ſymbolis, & ſæpe ſimplices qui ſani intrant inebriantur, & inſaniunt ibi. Sicut ſupra dictum eſt de ebrietate. Secūdo tabernæ ſunt receptacula latronum, illuc.n. latrones, & raptores, & huiuſmodi refugiunt, ibi receptantur, & abſconduntur, & ipſi & eorum deprædationes & furta, ibi ſpoliātur, & ſpoliant. Vnde de tabernis dici poteſt illud Iob.34. Nudos dimittunt homines veſtimenta tollentes. &c. Ita crudeliter eos ſpoliant, quod nullum dimittunt eis veſtimentum, comedendo, & bibendo cum eis, & de ſuo, qđ non facerent alij latrones, qui proditores reputant illos, qui eadem die comederint cum eis eos ſpoliant. Vnde taberna poteſt dici decipula, vel muſcipula dyaboli, in qua capiuntur, & decipiuntur ſimplices diuerſis deceptionum laqueis. Et tabernarij, & tabernas frequentantes, ſunt aucupes laqueos ponentes, & pedicas, id eſt fraudes diuerſas ad ſimplices capiendos. Vnde Hier.5. Inuenti ſunt in populo meo inſidiantes, quaſi aucupes laqueos ponentes & pedicas ad capiendos viros, ſicut decipula plena auibus, ſic domus eorum plenæ ſunt dolo. Tertio tabernæ ſunt latibula draconum.i. hominum qui ſunt flammiuomi & ventoſi. Vnde de taberna pōt dici illud Iſa.34. Erit Babilon cubile draconum, ibi namque poſt ebrietatē fiunt pugnæ, rixæ, diſſenſiones, ibi ſe mordent, & lacerant vituperijs & ritis ad modum canum. Phil.3. Videte canes malos operarios. Videte conciſiones. Pſal. Circundederunt me canes multi. Similes ſunt canibus de quibus narratur a multis illius patriæ, q̄ circa pedem caſtri Moyſmeri comitis Campaniæ conuenerunt canes de diuerſis partibus illius terræ, circa annum Dñi. 1230. Qui ſe ibi diuerſis morſibus impetentes, lacerantes, & compugnantes, occiderūt. Quarto tabernæ ſunt tabernacula dæmonū, ſiue phanū vel templū dyaboli, ad qđ conueniunt parrochiani dyaboli, idola vana colētes. Phil.4. Quorū Deus venter eſt. Vñ ſunt ſicut Babilonij colentes Bel. qui intrinſecus auteū, intus vero luteū. Dañ.14. Et ſicut filij Iſrael vitulum conflatilem adorantes. 1. Cor.10. Neque idolatræ efficiamini, ſicut quidā, de quibus ſcriptum eſt, ſedit populus manducare & bibere, & ſurrexerunt ludē. Ibi luſores adorant oſſa canina pro Deo.ſ. taxillos. Huius tēpli cultores ſunt potatores & taxillatores, pro laudibus habent Dei & ſanctorū blaſphemias, pro thure aſſuras, pro altari aleas uel tabulas ad ludendū, & menſas ad edendum & bibēdum. Huius templi ſacerdos eſt caupo, non ornās ſed ſpolians ſuos miniſtros. Similes ſunt hmōi Sychimitæ, de quibus legit̃ Iudicum.9. q̄ factis cantantium choris, ingreſſi ſunt phanum Dei ſui Baal.i. & ſignat tabernam in qua colitur uenter, qui eſt Baal uorator, & inter epulas & pocula maledicebant Abymelech regi ſuo, poſtea ut dī in eodē templo ubi fœdus cum Deo ſuo inierant, & conglobati erant, eos ſuccēdit & igne & fumo eos occidit. Similiter Chriſtus cum ſanctis in iudicio potatores maledicentes Chriſto in tabernis ſuccēdet in inferno, ubi aſcēdet fumus tormentorum eorum in ſecula ſæculorū, ut dī Apo.14. & 4. Regu.10. Percuſſit Iehu cum ſuis militibus miniſtros Baal in ore gladij, & occidit, ſtatuā eius, & cōbuſſerunt & comminuerunt, & phanum eius in latrinā cōmutauerunt. Itē pp uanitatē, & leuitatē cōuenientes dicunt̃ ſtuppa collecta. Eccle.21. Stuppa collecta ſynagoga peccātium, & conſumatio illorū flāmā ignis.ſ. inferni. Ibi ducit dyabolus potatores ad omnia mala. Ibi pro nihilo ducunt blaſphemare, irrixe, peierare, decipere, rapere, & furari: & quæ non facerent extra, faciunt ibi. Nota hoc exemplum de filio qui cūm duceretur ad ſuſpendium patris ſui naſum & labis dentibus amputauit.

De ludis inhoneſtis. *Diſt. IIII.*

Circa ſeptimum de ludis.ſ. inhoneſtis ſciendum q̄ multa ludorum genera legimus in ſcripturis. Eſt.n. ludus conſcientiæ ſeipſam ſalubriter excitantis. Ludus deuotionis, Deum humiliter honorantis. Ludus innocentiæ, ſimpliciter exultantis. Ludus probationis, ſeipſum viriliter exercentis. Lud' amicitiæ, hilariter congaudentis. Ludus deriſionis, proximum irridentis. Ludus inſolentiæ, & ludus confuſionis. Eſt inq̄ ludus conſcientiæ ſeipſam ſalubriter excitantis, qñ.ſ. hō conſcientiam ſuam diſcutit ne forte aliquid in ea lateat, qđ oculos diuinæ maieſtatis offendat, ac diligenter inſpicit utrum proficiat, vel deficiat. De tali ludo dī Ecc.32. Præcurre prior in domum tuam.ſ. in domum conſcientiæ, prior inq̄ antequam mors occurrat, & anteq̄ iudex te præueniat. Et illic aduocare.i. ad intima cordis tui reuoca oēs ſenſus exteriores, ne inaniter euagent̃, ſicut religioſi conuocant̃ ad capīm, ne foris pretermiſſa religione vagent̃. Vel aduocare.i. ſis aduocatus cōtra te alacriter allegādo ne iudex adueniens cōtra te teſtes, & aduocatos adducat, vel ne ipſemet contra te iudex & teſtis exiſtat, ſicut ipſe dicit Hierem.29. Ego ſum iudex & teſtis dicit Dñs. Et ſi in fueris aduocatus contra te iuſte & acriter allegando, Deus erit aduocatus pro te. Sicut de Beata Magdalena dicit Auguſt. Ipſe eius factus eſt aduocatus, qui iudex fuerat interpellatus: aduocatum enim habemus apud patrem Ieſum Chrīm iuſtum, & ipſe ꝓpiciatio ꝓ pctīs nr̄is. 1. Ioh.2. Sequit̃, illic lude.i. ad ludum tuum attende vtrum.ſ. proficias vel deficias, vtrum lucreris vel perdas. Vel lude.i. aliquā conſolationem recipe, ſicut paterfamilias in ſecreto thalami ſui ludit cum filijs ſuis, & ſi videat eos bñ obedientes & morigeratos, delectatur in eis. Sequit̃. Et age conceptiones tuas.i. quicquid boni conceperis te facturū ope exerce, qđ eſt contra multos qui ad interiora ſua non redeunt, ſed ſemp exterius euagant̃. & ſic ſemp eorū conſcientiæ incōpoſitæ remanent & incultæ plenæ ſpinis pungentib. & vrticis vrentib. ſcorpionib. & ſerpentib. vel ſi qū conſcias ſuas diſcutiant, & aliqua bona concipiant ſe facturos, conceptus hmōi nō ꝓducunt ad effectum, ſed patiunt̃ aborſum. Iō bñ dicit. Aga conceptiones tuas Iſa.26. A facie tua Dñe concepimus, & quaſi parturiuimus, & pepimus ſpūm ſalutis. Secundus eſt ludus deuotionis Deum humiliter honorantis, ſicut Dauid corā arca Dñi ludebat. 2. Reg.6. Dauid & oīs Iſrael ludebat corā Dño. Et eiuſdē.7. Ludā ante Deum, & vilior fiam, & ero humilis corā oculis meis, plus q̄ factus ſum. Sed Michol videns Dauid ſaltātē, atq; ludentē deſpexit, quia deuotos & hūiles deſpiciunt indeuoti. Tertius eſt ludus innocentiæ ſimpl'r exultantis, ſicut dī. Iob.21. Pueri eorum exultant luſib. Et Zach 8. Plateæ ciuitatis implebunt̃ pueris & puellis ludentib. Sic viri ſancti per laborē & fatigationē ludunt innocenter adinuicē, vt poſtmodū fiant in diuino ſeruitio ꝓmptiores, ſicut legit̃ feciſſe. B. Ioh. Euang. & B. Ant. Quartum eſt ludus ꝓbationis, vires ſuas exercentis. Iſte eſt ludus exercitij, ſicut tyrones vires ſuas exercitant ſaltando, luctando, lapides iaciendo, equitando, & tyrocinijs, & haſtiludijs addiſcendo. Sed taceo de multis iniurijs, fraudibus, & maleficijs, expenſis inutilibus, immo potius exceſſiuis, oſtentationibus, pompis, & alijs innumeris, q̄ ludum licitum quantum eſt de ſe multipliciter dehoneſtant. De tali ludo dī. Eccl.47. Dauid cū leonib. luſit, quaſi cum agnis. 2 Reg.2. Dixit Ioab ad Abner. Surgant pueri & ludant coram nobis Et ſequit̃ ibi q̄ vnuſquiſq; gladium ſuū infixit in latus cōparis ſui, & ortū eſt bellum durum ſatis. Quintum eſt ludus amicitię hilariter cōgaudentis, ſicut hō placidus curialis & affabilis ludit corā amicis ſuis, ad lætificandum eos, & ſicut præcinebant mulieres ludentes & dicentes, pcuſſit Saul mille, & Dauid X. mil. 1. Re.18. Sextus eſt ludus illuſionis ꝓximū irridentis, ſicut Philiſtæi Sanſonē irridebant, & corā ſe ludere compellebant. Iud.16 Præceperunt vt vocaret̃ Sanſon, & añ eos luderet. Sic filij Iſrael illudebant Prophetas. 2. Paral.37. Sic pueri parui egreſſi illudebant Helyſeo. 4 Reg.2. Sic Iudæi illudebant Chr̄o, & milites pſidis exuentes eū, clamidē coccineā circundederunt ei, & plectentes coronā de ſpinis poſuerunt ſuper caput eius, & arundinem in dextera eius. & genu flexo añ eum illudebant illi. Et Luc.22. Illudebant ei cædentes eum. Vñ increpans eos Dñs ait. Iſa.57. Sup quem illuſiſtis, ſup quē dilataſtis os, eieciſtis linguā, nonne vos filij ſceleſti, ſemen mendax. Septimus eſt ludus inſolentiæ, ſicut eſt ludus chorearum. Require infra de choreis. Exo.32 Sedit ppl's mādūcare & bibere, & ſurrexerunt ludere. Sub hoc ludo continentur venationes, & aucupia, de quib. dī Baruch.3. Vbi ſunt Principes gentium, & qui dñant̃ ſup beſtias, q̄ ſunt ſup terrā, qui in auibus cæli ludunt. Sequit̃. Exterminati ſunt & ad inferos deſcenderunt Aliqui ſic ex toto corde huic ludo inſeruiunt q̄ nihil aliud cogitare, vel deſiderare vident̃, & tp̄s diuino cultui impenſum vilipendere, ac ſibi eſſe tedioſum oñdunt. Vñ de ipſis pōt dici illud. Sap.15 æſtimauerunt ludum eſſe vitam nr̄am. Octauus eſt ludus confuſionis, quia confundit hoīm, & confuſione dignum reddit, pp multa crimina, q̄ crebrò ſunt in luſoribus. Et in fine præcipuè ad confuſionis opprobrium adducunt̃. Primo quidem luſor eſt ꝓditor, quia illum cum quo comedit, & bibit, ſpoliare intendit, cuius amicum vel conſanguineum qñq; ſe fingit. Hiere.9. Vnuſquiſq; a proximo ſuo ſe cuſtodiat, & in oī fratre ſuo non hēat fiduciam &c. Hier.9. Loquit̃ pacem cum proximo ſuo, & in occulto ponit ei inſidias. Item in Pſal. Loquunt̃ cum ꝓximo ſuo, mala aūt in cordibus eorum. Inuitat eum aliqū ad tabernæ potum gratuitum, vt ſic eum inebriet, & infatuet, & ſpoliet crapulatū: Sunt ſīles illis proditorib. latronibus qui ſimulant ſe eſſe pegrinos, & euntib. in Hieruſalē ſe iungunt, & dum ad hoſpitia cū eis venerint, cōedunt cū eis, & bibunt, & in poculo admiſcent aliqd p qđ eos ita cōſopiūt, q̄ quaſi ſi eēnt mortui dormiūt, & ſic ſpoliatos dicti fures eos nudos dimittūt. Aba.2. Væ q̄

potum

Potū dat amico ſuo miſcēs fel. Itē luſor eſt cupidus, & auarus adeo φ vellet quācūq; perſonā ſecū ludentē ſpoliare, & ad hoc laborat pro viribus, hic intendit, & ad hoc tendit. Eſt crudelior cæteris raptoribus aut ſpoliatoribus, & magis inhumanus, qa aliqñ ſpoliant eos camiſijs ſuis & braccis, qđ non faciunt qui ſpoliāt hoīes in nemoribus. Peccat in ingratitudine, quia tpe ſibi dato ad ſalutis opationē abutitur contra ſalutē ſuā expendent illud in ocioſis & pernicioſis factis. Ioh. 24. Dedit ei locū pœnitentię in præſenti tēps, & ipſe abutitur eo in ſuperbiā. Itē vſurarios facit, illi. n. in modico tpe dant & accipiunt graues vſuras tradentes, & dantes vndecim pro duodecim in momento tpis, vel grauiores vſuras. Itē fallit & fallere intendit verbis, factis, & inſtrumentis, vt decijs falſis, & fallacibus verbis, inſtrumentis, ſignis, & teſtibus. Itē corrūpit vicinos aſtantes in ludo verbis, exemplis & muneribus & ſignis, adeo vt ferant pro eo ibi falſum teſtimoniū pro nullo vel modico lucro, qđ non facerent extra ludum pro centum marchis argenti, pro quorū teſtimonio amittunt qui ſm̄ conditionē ludi fuerant lucrati, qbus corrupti teſtes pretio vel amore vel timore tenentur reſtituere qđ amiſerunt eorū falſo teſtimonio. Itē luſor non ſeruat fœdus alicui perſonæ cū qua ludat, ſed frequenter frangit fœdus naturæ, conſanguinitatis, vel nuptiarū, vel ſocietatis, decipiendo eos qui ſunt ibi fœdere aliquo iuncti, eorū bona perdendo, vel male tractando, vel male acquirendo. Sępe iurat pro nihilo, ſæpe peierat & mentitur. Hoc facit in ludo pro nihilo, quod non faceret extra ludū pro magno pretio, iurando ſe lucratū fuiſſe quod amiſit. Itē eſt contēptor ſacrorū tpum. i. feſtorū quæ violat, & expēdit in blaſphemijs Dei, & ſctōrum, & vituperijs eorū. contemnit eos cōtumelias eis inferendo, plus defert honoris tribus oſſibus caninis, id eſt Decijs, q̄ oſſibus Dei & ſctōrū quos dinumerat blaſphemando. Pſalmus. Foderūt manus meas & pedes meos, dinumerauerunt oīa oſſa mea. Itē luſor facilis eſt ad iraſcendum, & comminandum, & ad inferendum verba & verbera acerba. Facilis eſt ad proximum occidendum, ante cuius oculos eſt effuſio humani ſanguinis & committere peccata quæcūq;. Item eſt trangreſſor decalogi mandatorum omnium, primū mādatū trāſgreditur. Exo. 20. Non habebis Deos alienos coram me. Ipſe tribus oſſibus caninis obedit. i. Decijs, & colit ea pro Deo, faciens eorum voluntatem, quia ducunt loco trinitatis. Aſſumit nomē Dei in uanum, iurans pro nihilo, feſta frangit, parentes inhonorat, proximū facto vel exemplo occidit, dū Deū negat ſpiritualiter mœchatur. Alienū inuito eo cuius eſt ſubripit, fert falſum teſtimonium vt dictū eſt, & rem proximi concupiſcit. Deterior idolatra eſt, q̄ iudei aut ſaraceni, illi vitulum aureū coluerunt, Saraceni Machometo hoī tanquam Deo obedierunt, iſti deteriori errore oſſibus caninis, in quorum ſeruitio expendunt qñq; camiſiam & braccas, & quicquid hñt. Item ſicut Deus cultoribus ſuis tradidit. 21. litterā, quibus tota ſacra ſcriptura ſcripta eſt, & nobis Dei inſinuat voluntatem ad faciendū eā, ita in Decio ſunt. 21. puncta, per quæ luſorum inſinuatur volūtas Decij Dei ſui vt eā faciat. Itē ſi luſor eſt filius familias, ſequitur ira & afflictio parentum, & maledictiones eorū, quibus maledicit vel maledicunt. Si pater familias, afflictio vxoris & familiæ, vt iræ, pugnæ, verbera, odia, exhæredationes filiorum, proſtitutiones filiarum, depauperationes, furta, ſacrilegia, quia calefactus a ludo non feretur aliquando accipere ſuper altare, ſequentur etiam ſuſpendia, & alia multa mala, vt prædictum eſt. Ideo fugiendus eſt talis ludus, & ſocietas ludentium deteſtanda. Vnde Tho. 3. dicebat Sara. Nunquam ludentibus miſcui me, nec cum his qui in leuitate ambulant participem me præbui. Et Hiere. 15. Non ſedi in conſilio ludentium.

LIBRI III. PARS IX.

De Luxuria. Diſt. I.

VLTIMO inter capitalia vitia dicendum eſt de luxuria. Circa quam conſideranda ſunt ſeptem. Primo vtrum luxuria ſit peccatū. Secūdo de filiabus eius. Tertio de diuiſione partium eius. Quarto de his quæ ſuadent & oſtendunt luxuriam eſſe vitandā. Quinto de his quę nutriunt, & augent eā. Sexto de familiaritate mulierū. Septimo de choreis. Circa primum videndum eſt vtrum luxuria ſit peccatum. Ad quod dicitur quod luxuria dr̄ eſſe libidinoſus voluptatis appetitus. Voluptas autē libidinoſa principaliter cōſiſtit in actu venereo ſiue delectationibus venereis, in quibus etiam libido ſpecialiter eſſe dicitur, quamuis & in alijs poſſit eſſe voluptas, tamen hoc nomen ſibi vendicant venereæ voluptates. Luxurioſus autem dicitur quaſi ſolutus in voluptates. Maxime autem animum hominis ſoluunt voluptates venereæ, ideo circa huiuſmodi voluptates luxuria maximè cōſideratur. Vnde ſicut temperantia principaliter & propriè eſt circa delectationes tactus: dicitur autem ex conſequenti, & per quandam ſimilitudinem in quibuſdam alijs materijs, ita & luxuria principaliter quidem conſiſtit circa venereas voluptates, quæ maxime animum hominis ſoluunt. Secundario autem dī eſſe in quibuſcunq; alijs ad exceſſum pertinentibus. Vnde Gal. 5. Dicit gl. φ luxuria eſt quælibet ſuperfluitas. Vnde & vinum dr̄ eſſe res luxurioſa, vel eo modo quo in qualibet materia ſuperabundantia vel exceſſus refertur ad luxuriam, vel quia ſuperfluus vſus vini præbet incentiuum venereæ voluptatis. Ex his patere pōt quomodo, & quare luxuria ſit peccatū, quia q̄to aliquid eſt magis neceſſariū, tantomagis oportet vt circa illud rationis ordo ſeruetur, vnde per conſequens magis eſt vitioſum, ſi ordo rationis prætermittatur. Vſus autem venereorū ſicut dictum eſt valde neceſſarius eſt ad bonum cōe, quod eſt conſeruatio humani generis, & ideo circa hoc maxime attendi debet rationis ordo, & per conſequens ſi quid circa hoc fiat præter id quod ordo rationis habet, vitioſum erit. Hoc aūt pertinet ad rationem luxuriæ, vt ordinem & modum rationis excedat circa venerea, & ideo abſq; dubio luxuria eſt peccatum. Licet autem ſemen generationis humanæ ſit ſuperfluum alimēti, ſicut dicit philoſophus in libro de generatione animalium, cum ſm̄ eundem philoſophum ſemē eſt ſuperfluū quo indigetur. Dicitur enim ſuperfluū ex eo quod eſt reſiduū operationis virtutis nutritiuæ, tn̄ indigetur eo ad opus virtutis generatiuæ. Sed aliæ ſuperfluitates corporis humani ſunt tales quibus non indigetur, & ideo non refert qualitercūq; emittantur ſalua decentia conuictus humani, & ideo licet in emiſſione huiuſmodi ſuperfluitatum non ſit peccatum, tamen in emiſſione ſeminis quod eſt materia generationis humanæ pōt eſſe peccatum, niſi ſic fiat φ conuenire poſſit ad finem quo eo indigetur. Pōt autem huius ſeminis emiſſio fieri ſine peccato, obſeruatis circunſtantijs, quæ in hmōi requiruntur. Quod declaratur ſic. Peccatum enim eſt in actibus humanis quod eſt contra ordinem rationis, habet autem ordo rationis, vt quælibet conuenienter ordinet in ſuum finē. Et ideo non eſt peccatum ſi per rationem homo vtatur aliquibus rebus ad finem ad quē ſunt modo & ordine conuenienti, dummodo ille finis ſit aliqđ vere bonum, ſicut autem eſt vere bonum quod cōſeruetur corporalis natura vnius indiuidui, ita & eſt quoddam bonum excellens, quod conſeruetur natura ſpeciei humanæ. Sicut autem ad cōſeruationem vitæ vnius hominis ordinatur vſus ciborū, ita & ad conſeruationē totius humani generis ordinatur vſus venereorū. Vnde Aug dicit in libro de bono coniugali, quod eſt cibus ad ſalutem hominis, hoc eſt concubitus ad ſalutem humani generis, Et ideo ſicut vſus ciborum poteſt eſſe ſine peccato, ſi fiat debito modo & ordine, ſm̄ φ competit ſaluti corporis, ita etiam & vſus venereorum poteſt eſſe ſine omni peccato ſi fiat debito modo, & ordine, ſm̄ φ eſt conueniens ad finem generationis humanæ. Nec obſtat, φ actus venereus impedit actum virtutis, ſicut dicit Aug. in primo ſoliloquiorum. Nihil eſſe ſentio quod ab arce magis deijciat animum virilem, quam blandimenta fœminæ, corporumq; illa contactus. Quia virtutem poteſt aliquis impedire dupliciter. Vno modo quantum ad circunſtantiam ſiue quantum ad communem ſtatum virtutum, & ſic non impeditur virtus niſi per peccatum. Alio modo quātū ad perfectum virtutum ſtatum, & ſic poteſt impediri virtus per aliquid quod non eſt peccatum, ſed eſt minus bonum, & hoc modo vſus fœminæ deijcit non a virtute, ſed ab arce. i. a perfectione virtutis. Vnde Aug. dicit in libro de bono coniugali. Sicut bonum erat, quod Martha faciebat occupata circa miniſterium ſctōrum, ſed melius quod Maria audiens verbum Dei, ita etiam bonum Suſannæ in caſtitate coniugali laudamus, ſed bonum viduæ Annæ & magis virginis Mariæ anteponimus. Item licet in omni actu venereo ſit ſuperfluitas delectationis, quæ intantum abſorbet rationem, quod in ipſa impoſſibile eſt aliquid intelligere, ſicut philoſophus dicit in 6. Eth. Tamen abundantia delectationis, quæ eſt in illo actu ſm̄ rationem ordinato, non contrariatur medio virtutis, quia medium virtutis non attenditur ſecundum quantitatem, ſed ſm̄ φ conuenit rōni rectæ. Et præterea ad virtutē non pertinet quantum ſenſus exterior delectetur, φ conſequatur corporis diſpoſitionem, ſed quantum appetitus interior ad huiuſmodi delectationes afficiatur. Nec hoc etiam, φ ratio non poteſt liberum actum rationis ad ſpiritualia conſideranda ſimul cum

illa

illa delectationem habere oſtendit ꝙ actus ille ſit contrarius virtuti, non enim eſt contrarium virtuti, ſi rationis actus aliquã intermittatur aliquo, quod ſm rationem ſit. Alioquin ꝙ aliquis ſe ſomno tradit, eſſet contra virtutem. Hoc tñ ꝙ concupiſcentia & delectatio venereorũ non ſubiacet imperio & moderationi rationis, prouenit ex pęna primi peccati, inquantũ. ſ. ratio rebellis Deo meruit habere ſuam carnem rebellem, vt patet per Aug. 22. de ciui. Dei. Circa ſm. ſ. de filiabus luxuriæ. Sciendũ ꝙ Greg. 31. mo. ponit eas ſeptem, quę ſunt cæcitas mẽtis, Inconſideratio, præcipitatio, Inconſtantia. Amor ſui. Odiũ Dei. Affectus præſentis ſęculi, Horror & deſperatio futuri. Quarum ratio & numerus ſic apparet. Quando enim inferiores potentiæ vehementer afficiuntur ad ſua obiecta, conſequens eſt ꝙ ſuperiores vires impediũtur & deordinantur, in ſuis actibus Per vitium aũt luxuriæ maximè appetitus inferior. ſ. concupiſcibilis vehementer incenditur ſuo obiecto. ſ. delectabili propter vehementiam delectationis, & ideo conſequens eſt, ꝙ per luxuriam maximè ſuperiores vires deordinentur. ſ. ratio & voluntas. Sunt aũt rationis quatuor actus in agendis. Primo quidem ſimplex intelligentia, quæ apprehendit aliquem finem, vt bonum, & hic actus impeditur per luxuriam, ſm illud Dan. 13. Species decepit te, & concupiſcentia ſubuertit cor tuum, & quãtum ad hoc ponitur cęcitas mentis. Secundus actus eſt cõſiliũ de his quæ ſunt agenda propter finem, & hoc etiam impeditur per concupiſcentiam luxuriæ Vnde Terentius dicit in Eunucho, loquens de amore libidinoſo. Quæ res in ſe neq; conſiliũ neq; modum habet vllum, eam conſilio regere non potes. Et quantum ad hoc ponitur præcipitatio quæ importat ſubtractionem conſilii. Tertius aũt eſt iudicium de agendis, & hic ẽt impeditur per luxuriã: dicitur. n. Dan. 13. De ſenibus luxurioſis. Auerterunt ſenſum ſuum vt non recordarentur iudiciorũ iuſtorum. Et quantum ad hoc ponitur conſideratio. Quartus autem actus eſt præceptum rationis, de agendis, quod etiam impeditur inquantum ſcilicet homo impeditur ex impetu concupiſcentiæ, ne exequatur illud, quod decernit eſſe faciendum. Vnde Terentius dicit in Eunucho, de quodam, qui dicebat ſe receſſum ab amica, hæc vba. Vna falſa lachrymula reſtringet. Ex parte aũt voluntatis conſequitur duplex actus inordinatus, quorum vnus eſt appetitus finis, & quantum ad hoc ponitur amor ſui, quantum. ſ. ad delectationem quam inordinatè appetit, & oppoſitum ponitur odium Dei, inquantum ſ. prohibet delectationem cõcupiſcentiæ. Alius aũt eſt appetitus eorum, quę ſunt ad finem, & quantum ad hoc ponitur appetitus præſentis ſęculi, in quo aliquis vult frui voluptate. Et per oppoſitum ponitur deſperatio futuri ſęculi, quia dum nimis retinetur carnalibus delectationibus, modo curat puenire ad concupiſcentias ſpirituales, ſed faſtidit eas. Ponuntur aũt cęcitas mentis, inconſideratio, & præcipitatio eſſe filię luxuriæ, quia intemperantia maximè corrumpit prudentiam, & ideo vitia oppoſita prudentiæ maximè oriuntur ex luxuria, quæ eſt præcipua ſpecies intemperantiæ. Item ſciendum quod conſtantia in arduis & terribilibus ponitur pars fortitudinis, ſed conſtantiam habere in abſtinendo a delectabilibus pertinet ad continentiam, quę ponitur pars temperantiæ, & ideo inconſtantia quæ ei opponitur, ponitur filia luxuriæ, & tamen etiam prima inconſtantia ex luxuria cauſatur, inquantum emollit cor hominis, & effeminatum reddit, ſecundum illud Oſeæ. 5. Fornicatio & vinum. & ebrietas aufert cor. Et Vegetius dicit in libro de re militari, ꝙ minus mortẽ metuit, qui minus deliciarum nouit in vita: nec oportet quod filiæ vitii capitalis cum ea in materia conueniant. Item amor ſui, quantum ad quæcunq; bona, quæ ſibi aliquis appetit eſt commune principium peccatorum, ſed quantum ad hoc quod aliquis appetit ſibi delectabilia carnis, ponitur ſpecialiter amor ſui filia luxuriæ. Item Iſidorus ponit quatuor ſpecies luxurię. ſ. turpiloquia, ſcurrilia, ludicra, & ſtultiloquia: ſed iſta ſunt quidam actus inordinati exteriores, pręcipuè ad locutionem pertinentes, in qua eſt aliquid inordinatum quadrupliciter. Vno modo propter materiam, & ſic ponũtur turpiloquia, quia. n. ex ſuperabundantia cordis os loquitur, vt dr̃ Math. 12. Luxurioſi quorum cor turpibus cõcupiſcẽtiis plenum eſt, de facili ad turpia verba prorumpunt. Secundo ex parte cauſæ, quia enim luxuria inconſiderationem & præcipitationem cauſat, conſequens eſt, quod facit prorumpere in verba leuiter & incõſiderate dicta, quæ dicuntur ſcurrilia. Tertio quantum ad finẽ, quia enim luxurioſus delectationẽ quærit, & verba ſua ad delectationem ordinat, & ſic prorũpit in verba ludicra. Quarto quantum ad ſententiam verborum quam peruertit luxuria per cęcitatem mentis quam cauſat, & ſic prorũpit in ſtultiloquia, vt pote cum ſuis verbis præfert delectationes, quas appetit, quibuſcunq; aliis rebus.

DEinde conſiderãdum eſt de diuiſione partium vel ſpecierum luxuriæ. Circa quam cõſideranda ſunt vndecim. Primo de diuiſione partium in generali. Secundo de fornicatione ſimplici, vtrum ſit peccatum mortale. Tertio vtrum in tactibus & oſculis ſit peccatum mortale. Quarto vtrum nocturna pollutio ſit peccatum. Quinto vtrum ſtuprum ſit ſpecies luxuriæ. Sexto vtrum raptus ſit ſpecies luxuriæ. Septimo vtrum adulterium ſit ſpecies luxuriæ. Octauo vtrum inceſtus ſit ſpecies luxuriæ. Nono vtrum ſacrilegium ſit ſpecies luxuriæ. Decimo vtrum vitium contra naturam ſit ſpecies luxuriæ. Vndecimo vtrum vitium contra naturam ſit grauiſſimum omniũ peccatorum inter ſpecies luxuriæ. Circa primum. ſ. de diuiſione partium vel ſpecierum luxuriæ, ſciendum quod in decretis di. 36. q. 1. aſſignantur ſex ſpecies luxuriæ, quę ſunt, fornicatio ſimplex, adulterium, inceſtus, ſtuprum, raptus, & vitium contra naturam. Quia ſicut dictum eſt, peccatũ luxuriæ conſiſtit in hoc quod aliquis vtitur delectatione venerea, non ſm rectam rationem, quod quidem cõtingit dupliciter. Vno modo ſm materiam in qua huiuſmodi delectationem quærit. Alio modo ſecundum quod materia debita exiſtente non obſeruantur aliæ debitæ conditiones. Et quia circunſtantia inquãtum huiuſmodi nõ dat ſpeciẽ actui morali, ſed eius ſpecies ſumitur ab obiecto, quod eſt materia actus, ideo oportuit ſpecies luxuriæ aſſignari ex parte materię vel obiecti. Quæ quidem poteſt non cõuenire rõni rectę dupliciter. Vno modo quia habet repugnãtiam ad finem venerei actus, & ſic inquantum impeditur generatio prolis, eſt vitium contra naturam, quod eſt in omni actu venereo ex quo generatio ſequi non poteſt. Inquantum aũt impeditur debita educatio & promotio prolis natæ, eſt fornicatio ſimplex, quæ eſt ſoluti cum ſoluta. Alio modo materia in qua exercetur actus venereus poteſt eſſe non conueniẽs rationi rectæ per cõparationem ad alios homines, & hoc quadrupliciter. Primo quidem ex parte ipſius fœminę cui aliquis commiſcetur, quia ei debitus honor non ſeruatur, & ſic eſt inceſtus, qui conſiſtit in abuſu mulierum conſanguinitate vel affinitate iunctarum. Secundo ex parte eius in cuius poteſtate eſt fœmina, quia ſi eſt in poteſtate viri eſt adulterium. Si aũt eſt in poteſtate patris eſt ſtuprum, ſi non inferatur violentia, raptus aũt ſi inferatur. Diuerſificãtur aũt iſtæ ſpecies magis ex pte fęminæ q̃ viri, in actu venereo fęmina ſe hẽt patiens ſicut p modũ materiæ, vir aũt per modum agentis, dictum eſt aũt ꝙ prædictæ ſpecies ſm dñam materiæ aſſignantur. Et nota ꝙ adulterium ſub luxuria cõtinetur, & ẽt ſub iniuſtitia: nihil. n. prohibet diuerſorum vitiorum deformitates cõcurrere in vno actu, nec deformitas iniuſtitiæ oĩno ſe hẽt per accidens ad luxuriã, ſed oſtenditur eſſe luxuria grauior, quę intantũ ſequitur concupiſcentiam, ꝙ ẽt ducit ad iniuſtitiam. Item nota ꝙ ſuper illud. 2. Corin. 12. Ne iterum cum venero humiliet me Deus apud vos, & lugeam multos ex his qui ante peccauerunt, & nõ egerunt pñiam ſuper immunditia & fornicatione, & impudicitia quam egerunt. Immunditia ſm glo. ponitur pro vitio contra naturam, impudicitia aũt ad ſtuprum pertinere vr̃. Circa ſm. ſ. vtrũ fornicatio ſit peccatũ mortale, dicendũ ꝙ abſq; oĩ dubio tenendum eſt ꝙ ſit, & hoc primo declaratur per auctoritatem iuris diuini. Secundo per auctoritatem iuris canonici. Tertio per rationem Primo quidem probatur hoc per auctoritatẽ iuris diuini. Tho. 4 Attende tibi fili mi ab oĩ fornicatione, & pręter vxorem tuam non patieris crimẽ ſcire. Item Gal 5. Præmiſſa fornicatione & quibuſdam aliis vitiis ſubdit, qui talia agunt regnum Dei non poſſidebunt. Nihil aũt excludit a regno Dei niſi peccatũ mortale. Nec obſtat quod dr̃ Deut. 23. ſuper illud. Nõ erit meretrix &c. dicit glo. Ad eas prohibet accedere, quare eſt venialis turpitudo, non. n. dẽt dici venialis, ſed venalis, qđ eſt propriè meretricium. Itẽ nec illud quod Act. 15. connumerantur quibuſdam quæ non ſunt peccata mortalia. Abſtineatis vos inquit ab immolatis ſimulacrorũ, & ſanguine ſuffocato & fornicatione, illorũ aũt nlius non eſt pctm̃ mortale. ſm illud. 1. Thy. 4. Nihil reiiciẽdũ eſt qđ cũ grãrũ actione percipitur. Fornicatio aũt non connumeratur illis, quia eandẽ hẽat rõnem culpæ cũ aliis, ſed q̃tũ ad hoc, ꝙ ex his quæ ibi ponuntur ſiſt poterat inter Iudeos, & gentiles ſeruari vna vnius conſenſum vel ẽt impediri: quia apud gentiles fornicatio ſimplex non reputabatur illicita, pp corruptionẽ nãtæ in eis. Iudęi aũt per legẽ inſtructi eã illicitã reputabant, alia vero quæ ibi ponuntur Iudęi abominantur pp conſuetudinem legalis obſeruantiæ. Vnde Apoſtoli ea interdixerunt gentibus non quaſi ſm ſe illicita, ſed quaſi Iudęis abominabilia. Item non obſtat factũ Oſeæ, q ſumpſit vxorem fornicationũ. Oſeæ. 1. Quia illud fecit obediens Deo, cuius voluntas eſt regula ſummè recta. Itẽ hoc idẽ

oſtenditur

oſtenditur per ius canonicum, dr̃. n. in decretis. 24. cã. q. 1. Dicunt talẽ de periurio pœnam imponi debere, qualẽ de adulterio, fornicatione, & homicidio ſponte commiſſo, & de cęteris criminalibus vitiis. Ad horũ aũt euidentiam conſiderandũ eſt ꝙ pctm̃ mortale eſt oẽ pctm̃ qđ committitur directe contra vitam hoĩs. Fornicatio aũt ſimplex importat deordinationẽ, quę vergit in nocumentum vitæ eius, qui eſt ex tali concubitu naſciturus. Videmus. n. in oĩbus aĩalibus in quibus. ſ. ad educationem prolis requiritur cura maris & fęminæ, ꝙ in eis nõ eſt vagus concubitus, ſed maris ad certã fœminam vnam vel plures, ſicut patet in oĩbus auibus. Secus aũt eſt in aĩalibus in quibus ſola fęmina ſufficit ad educationem fętus, in quibus eſt vagus concubitus, vt patet in canibus & aliis hmõi aĩalibus. Manifeſtum eſt aũt ꝙ ad educationem hoĩs, non ſolũ requiritur cura matris a qua nutritur, ſed multomagis cura patris, a quo eſt inſtruendus & docendus, & in bonis tam interioribus q̃ exterioribus promouendus, & ideo contra naturã hoĩs eſt ꝙ vtatur vago concubitu, ſed oportet ꝙ ſit maris ad determinatã fęminam, cum qua permaneat non per modicũ tp̃s, ſed diu vel per totam vitam. Et inde eſt ꝙ naturaliter eſt in maribus in ſpẽ hũana ſolicitudo de certitudine prolis, quia eis imminet educatio prolis, hæc aũt certitudo tolleretur ſi eſſet vagus concubitus. Hæc aũt determinatio certæ fęminæ matrimonium vocatur. Et ideo dr̃ eſſe de iure naturali. Sed quia concubitus ordinatur ad bonũ cõe totius humani generis, bona aũt cõia cadunt ſub determinatione legis, vt ſupra habitum eſt, conſequens eſt ꝙ iſta coniunctio maris ad fœminam, quæ matrimonium dr̃, lege aliqua determinetur. Vñ cũ fornicatio ſit concubitus vagus, vtpote præter matrimoniũ exiſtens, eſt contra bonum prolis educandæ, & ideo eſt peccatum mortale. Nec obſtat ſi aliqs fornicando aliquam cognoſcens ſufficienter prouideat proli de educatione, quia illud quod cadit ſub legis determinatione iudicatur ſm̃ illud quod cõiter accidit, & non ſm̃ id quod in aliquo caſu põt accidere. Circa tertiũ. ſ. vtrum in tactibus & oſculis ſit peccatũ mortale, dicendũ ꝙ aliquid dr̃ eſſe pctm̃ mortale dupliciter. Vno mõ ſm̃ ſuam ſpẽm, & hoc mõ oſculum & amplexus vel tactus ſm̃ ſuã rõnem non nominant peccatum mortale. Põt. n. abſq; libidine fieri, vel pp̃ conſuetudinẽ patriæ vel propter aliquam neceſſitatem, aut propter rõnabilẽ cãm. Alio mõ dr̃ aliquid eſſe peccatum mortale ex ſua cauſa, ſicut ille, qui dat ſuam eleemoſynam, vt aliquem inducat in hereſim peccat mortaliter propter intentionem corruptam. Dictũ eſt aũt ſupra ꝙ conſenſus in delectationem peccati mortalis eſt peccatum mortale, & non ſolum conſenſus in actum, & ideo cum fornicatio ſit peccatum mortale, & multomagis aliæ luxuriæ ſpecies, conſequẽs eſt, ꝙ conſenſus in delectationẽ talis peccati ſit peccatum mortale, & non ſolũ conſenſus in actum, & ideo cũ oſcula, & amplexus, & hmõi pp̃ delectationem fiũt, cõſequens eſt, ꝙ ſint peccata mortalia, & ſic ſolũ dicuntur libidinoſa. Vñ hmõi ſm̃ ꝙ libidinoſa, ſunt peccata mortalia. Circa quartum. ſ. vtrum nocturna pollutio ſit peccatum, dicendũ, ꝙ nocturna pollutio dupliciter conſiderari põt. Vno mõ ſm̃ ſe, & hoc mõ non hẽt rõnem peccati. Oẽ n. peccatum dependet ex iudicio rõnis, quia ẽt primus motus ſenſualitatis, non hẽt ꝙ ſit peccatũ, niſi inquantum iudicio rõnis reprimi põt, & ideo ſublato iudicio rõnis, tollitur rõ peccatorum. In dormiendo aũt rõ non hẽt liberum iudicium. Nullus. n. eſt dormiens, qui non intendat aliquibus ſimilitudinibus fantaſmatũ velut rebus ipſis. Et ideo id quod agit hõ dormiens, qui non hẽt liberũ iudicium rõnis, non imputatur ei ad culpam, ſicut nec illud quod agit furioſus aut amens. Alio mõ põt conſiderari nocturna pollutio per comparationẽ ad ſuam cauſam, quæ põt eſſe duplex. Vna quidem corporalis. Cum n. humor ſeminalis ſuperabundat in corpore, vel cũ facta eſt humoris reſolutio, vel per nimiã calefactionẽ corporis, vel per quãcũq; aliam commotionem ſomniat dormiens ea quæ pertinent ad expulſionem hmõi humoris abundantia, vel reſolutionem, ſicut ẽt accidit qñ natura grauatur ex aliqua alia ſuperfluitate, ita, ꝙ qñq; formantur in imaginatione fantaſmata pertinentia ad emiſſionẽ taliũ ſuperfluitatum. Si igitur ſuperabundantia talis ſit ex cauſa culpabili. puta cum eſt ex ſuperfluitate cibi vel potus, tũc nocturna pollutio hẽt rõnem culpę ex cã ſua. Si aũt ſuperabundantia vel reſolutio talis humoris non ſit ex aliqua cã culpabili, tunc pollutio non eſt culpabilis, nec in ſe, nec in cã ſua. Alia vero cauſa nocturnę pollutionis põt eſſe aĩalis interior, puta cum ex cogitatione præcedenti contingit aliquem dormientẽ pollui. Cogitatio aũt quæ in vigilia præceſſit, qñq; eſt pure ſpeculatiua, puta cum aliquis cauſa diſputationis cogitat de peccatis carnalibus, qñq; aũt eſt cũ aliqua affectione vel concupiſcentiæ vel horroris. Contingit aũt magis nocturna pollutio ex cogitatione carnalium vitiorũ, quæ fiunt, q̃ aliarũ delectationũ, quia ex hoc remanet quoddã veſtigium ex inclinatione in aĩa, ita ꝙ dormiens facilius inducitur in ſua imaginatione ad aſſentiendum actibus, ex quibus ſequitur pollutio, ſm̃ hoc philoſophus dicit in 1. Ethi. ꝙ inquantum paulatim pertranſeunt quidam motus a vigilantibus ad dormientes, meliora fiunt fantaſmata ſtudioſiorum q̃ quorumlibet. Aug. ẽt dicit. 3. ſuper Gen. ad litteram, ꝙ pp̃ bonã aĩæ affectionem, quædã eius merita ẽt in ſomniis clarẽt, & ſic patet ꝙ nocturna pollutio hẽt rõnem culpæ ex pte ſuæ cauſæ. Qñq; tñ cõtingit, ꝙ ex præcedenti cogitatione carnalium actuum ẽt ſpeculatiua, vel ſi ſit cum horrore ſequitur in ſomnis pollutio, tũ non hẽt rõnem culpę, nec in ſe nec in ſua cã. Tertia vero cã eſt ſpũalis extrinſeca, puta cũ ex operatione dæmonis commouentur fantaſmata dormientis in ordine ad talem effectum, & hoc quidem qñq; eſt cũ peccato pcedenti. ſ. negligentia præparandi ſe cõtra dęmonis illuſiones, Vñ & in ſero cantatur, hoſtemq; noſtrum comprime ne polluãtur corpora. Qñq; vero abſq; oĩ culpa hominis ex ſola nequitia dęmonis, ſicut in collationibus patrũ dr̃ de quodã, ꝙ ſp in diebus feſtis pollutionem nocturnam patiebatur, hoc diabolo procurante, vt impediretur a ſacra cõione. Sic igitur patet ꝙ nocturna pollutio nunquã eſt peccatũ, tñ qñq; eſt ſequela peccati præcedentis. Circa quintũ. ſ. vtrum ſtuprum ſit ſpecies luxuriæ. dicẽdũ ꝙ vbi circa materiã alicuius vitii, occurrit aliqua ſpãlis deformitas, ibi dẽt poni determinata ſpẽs illius vitii, luxuria aũt eſt pctm̃ circa venerea exiſtẽs. vt ſupradictũ eſt. In virgine aũt ſub cuſtodia patris exiſtente, quædã deformitas ſpecialis occurrit ſi corrumpatur, tũ primo ex parte puellæ, q̃ ex hoc ꝙ violata nulla pactione coniugali pręcedente impeditur a legitimo matrimonio contrahendo, & ponitur in via meretricandi, a quo retrahebatur ne ſignaculum virginitatis amitteret, tũ ẽt ex parte patris, qui de eius cuſtodia ſollicitudinẽ gerit, ſm̃ illud Eccl. 42. Super filiam luxurioſam confirma cuſtodiã, nequando faciat te in opprobrium venire inimicis, & ideo manifeſtum eſt ꝙ ſtuprum, quod importat illicitã virginum deflorationem, ſub cura parentum exiſtentium, eſt determinata ſpecies luxuriæ. Circa ſextũ. ſ. vtrum raptus ſit ſpecies luxuriæ. dicendum, ꝙ raptus prout nunc de eo loquimur eſt ſpecies luxuriæ, & qñq; quidẽ in idem concurrit cum ſtupro, qñq; aũt inuenitur raptus ſine ſtupro, qñq; vero ſtuprum ſine raptu. Cõcurrunt quidem in idem qñ aliquis violentiã infert ad virginẽ illicite deflorandam, quę quidem violentia qñq; infertur tam virgini q̃ patri, qñq; aũt infertur patri, ſed non virgini, puta cũ ipſa conſentit vt per violentiam de domo patris abſtrahatur. Differt ẽt violẽtia raptus alio modo, quia qñq; puella a domo parentum violenter abducitur, & violenter corrũpitur: quandoq; aũt & ſi violenter abducitur, non tñ violenter corrumpitur, ſed de voluntate virginis, ſiue corrumpatur fornicario cõcubitu, ſiue matrimoniali, qualitercunq; n. violentia adſit, ſaluatur tñ raptus. Inuenitur aũt raptus ſine ſtupro, puta ſi aliquis rapiat viduã vel puellã corruptã. Vñ Symachus Papa dicit. Raptores viduarũ vel virginum ob immanitatem tanti facinoris deteſtamur. Stuprum vero ſine raptu inuenitur, qñ aliquis ſine violentia virginem illicitẽ deflorat. Circa ſeptimũ. ſ. vtrũ adulterium ſit ſpẽs luxuriæ, dicendũ, ꝙ adulteriũ ſicut ipſum nomẽ ſonat, eſt acceſſus ad alienum thorũ. In quo quidẽ dupliciter cõtra caſtitatem humanę generationis hoĩs, aliquis delinquit. Primo quidem inquantũ accedit ad mulierẽ non ſibi matrimonio copulatam, quod requiritur ad bonum prolis propriæ educandæ; Alio mõ, quia accedit ad mulierẽ alteri per matrimoniũ copulatam, & ſic impedit bonum prolis alienę. eadẽ eſt rõ de muliere coniugata, quæ per adulterium corrũpitur. Vñ dr̃ Ecc. 32. Oĩs mulier relinquens virum peccabit. Primo. n. in lege altiſſimi incredibilis fuit, in qua. ſ. præcipitur. Non mechaberis. Secundo virum ſuũ reliquit in quo facit contra certitudinem prolis eius. Tertio in adulterio fornicata eſt, & ex alio viro filios ſtatuit ſibi, quod eſt contra bonum propriæ prolis. Sed primũ eſt cõe in oĩbus peccatis mortalibus. Alia vero duo ſpecialiter pertinent ad deformitatem adulterii. Vñ manifeſtum eſt ꝙ eſt determinata ſpẽs luxuriæ, vtpote ſpãlem deformitatẽ hñs circa venereos actus. Circa octauũ. ſ. vtrũ inceſtus ſit ſpẽs luxuriæ, Dicendum ꝙ ſicut dictũ eſt, ibi eſt neceſſe inueniri determinatam ſpẽm luxuriæ, vbi inuenitur aliquid repugnãs debito vſui venereorum. In vſu aũt conſanguinearum & affinium inuenitur aliquid incongruũ commixtioni venereę triplici rõne, primo quidem quia naturaliter hõ dẽt quandam honorificentiã parentibus, & per conſequens aliis conſanguineis q̃ ex eiſdẽ parentibus de propinquo originẽ trahunt, intantum ꝙ apud antiquos vt Maximus Valerianus refert, nõ erat fas ſimul filiũ cũ patre balneari, ne ſeſe ſimul inuicem nudos conſpicerẽt. Manifeſtum

niſeſtum eſt aũt ſm prędicta, ꝙ in actibus venereis maxime cõſiſtit quædam turpido honorificentiæ contraria. Vñ de his homines verecundantur, & ideo incongruum eſt, ꝙ coniunctio venerea fiat talium perſonarũ adiuuicẽ, & hæc cã vr capitulo Leui. 18 vbi dr̃ mater tua eſt, non reuelabis turpitudinem eius, & idem poſtea ſubdit in alijs. Secunda rõ eſt, quia perſonas ſanguine coniunctas neceſſe eſt adinuicem ſimul conuerſari. vñ ſi hoĩes non arcerentur a commixtione venerea, nimia opportunitas daretur hoĩbus venereæ cõmixtionis, & ſic aĩ hoĩum nimis emolleſcerent per luxuriam. & ideo in veteri lege illæ perſonæ ſpãliter videntur eſſe prohibitæ, quas neceſſe eſt ſimul cõmorari. Tertia rõ eſt, quia per hoc impediretur multiplicatio amicorum, dum. n. hõ extraneã vxorẽ accipit coniunguntur ſibi quadam ſpeciali amicitia oẽs conſanguinei vxoris, ac ſi eſſent conſanguinei ſui, vt Aug. dicit 15. de ciui. Dei. Habita eſt ratio rectiſſima charitatis, vt homines quibus eſſet vtilis atq; honeſta concordia diuerſarum viciſſitudinum vinculis necterentur, nec vnus in vno multas haberet, ſed ſingulę ſpargerentur in ſingulos. Addit aũt Ariſt. rõnem quartã in 2. Pol. quia cũ naturaliter hõ conſanguineã diligat, ſi adderetur amor q eſt ex commixtione venerea, fieret nimius ardor amoris, & maximum libidinis incentiuum quod caſtitati repugnat. Vñ manifeſtum eſt ꝙ inceſtus eſt determinata ſpẽs luxuriæ. Circa nonũ ſ. vtrum ſacrilegium ſit ſpecies luxuriæ, dicendum ꝙ ſicut dictum eſt, qñ actus vnius virtutis vel vitij ordinatur ad finem alterius aſſumit ſpeciem illius, ſicut furtũ qđ ꝑꝑ adulterium committitur, tranſit in ſpẽm adulterij. Manifeſtũ eſt aũt ꝙ obſeruatio caſtitatis ſm ꝙ ordinatur ad cultũ Dei fit actus religionis in illis quæ vouent & ſeruant virginitatem, vt patet per Aug. in lib. de virginitate. Vnde manifeſtũ eſt ꝙ luxuria ſm ꝙ violat aliquid ad diuinũ cultum pertinens, pertinet ad ſpẽm ſacrilegij, & ſm hoc ſacrilegium põt poni ſpẽs luxuriæ. Et nota ꝙ ſacrilegium eſt ſpẽs irreligioſitatis, & ẽt luxuriæ, quia luxuria ſm ꝙ ordinatur ad finẽ alterius vitij, efficitur illius vitij ſpẽs, & ſic aliqua ſpẽs luxuriæ põt ẽt eſſe ſpẽs irreligioſitatis, ſicut cuiuſdã ſuperioris generis. Vñ 32. q. 8. ſacrilegiũ non cõnumerat inter ſpẽs luxuriæ. Cuius rõ eſt, quia ibi non ponuntur niſi illa, q̃ ſunt ſpẽs luxuriæ, ſm ſeipſamam, ſacrilegij autem eſt, ſpẽs luxuriæ ſecundum ꝙ ordinatur ad finem alterius vitij & põt concurrere cum diuerſis ſpeciebus luxuriæ. Si. n. aliquis abutatur perſona coniuncta ſibi ſm ſpiritualẽ cognationẽ, committit ſacrilegiũ ad modũ inceſtus. Si aũt abutat̃ virgine Deo ſacrata inquantũ eſt ſponſa Chriſti committit ſacrilegiũ per modum adulterij, inquantum vero eſt ſub ſpiritualis patris cura conſtituta, erit quoddam ſpũale ſtuprũ, & ſi violentia inferatur erit ſpũalis raptus, qui ẽt ſm leges ciuiles grauius punitur, q̃ alius raptus. Vñ Iuſtinianus imperator dicit. Si quis, non dicã rapere, ſed attentare, tantummodo matrimonij iungendi cã ſacratiſſimas virgines auſus fuerit capitali pęna feriatur. Circa decimum, ſ. vtrum vitium contra naturam ſit ſpẽs luxuriæ, dicendum ꝙ ſicut ſupra dictũ eſt, ibi eſt determinata ſpẽs luxuriæ, vbi ſpãlis rõ deformitatis occurrit, q̃ facit indecentẽ actum venereum. Quod quidem põt eſſe dupliciter. Vno quidem mõ quia repugnat rõni rectæ, cõe in oĩ vitio luxuriæ. Alio mõ quia ſuper hoc repugnat ipſi ordini naturali venerei act⁹ qui conuenit humanæ ſpeciei, quod dr̃ vitiũ contra naturam. Quod quidem põt pluribus modis contingere. Vno quidẽ mõ ſi abſq; oĩ concubitu cã delectationis venereæ pollutio procuretur, quod pertinet ad peccatum immunditiæ. q̃ quidẽ mollitiem vocant. Alio mõ ſi fiat per concubitum ad rem non eiuſdẽ ſpeciei, quod vocatur beſtialitas. Tertio mõ ſi fiat per concubitum ad non debitum ſexum, puta maſculi ad maſculum, vel fęminæ ad fęminam, vt Apoſtolus dicit Ro. 1. quod dr̃ ſodomiticũ vitium. Quarto ſi nõ ſeruetur naturalis modus concũbendi, aut quantũ ad inſtrumentũ, aut ad alios monſtruoſos & beſtiales concũbendi modos. Circa vndecimum. ſ. vtrũ vitiũ contra naturã ſit grauiſſimum peccatorũ inter ſpecies luxuriæ, dicendum, ꝙ in quolibet genere corruptio principij eſt peſſima, ex qua dependent, principia aũt rõnis ſunt ea, quæ ſunt ſm naturã, nã rõ, præſuppoſitis his, quæ ſunt a natura determinata, diſponit alia ſm ꝙ conuenit, & hoc apparet tã in ſpeculatiuis q̃ in operatiuis Et ideo ſicut in ſpeculatiuis error circa ea quorum cognitio eſt hoĩ naturaliter indita eſt grauiſſimus & turpiſſimus, ita in agendis, agere contra ea quæ ſunt ſm naturã determinata eſt grauiſſimum, & turpiſſimum, quia ergo in vitiis quæ ſunt contra naturã trãſgreditur hõ id quod eſt ſm naturam determinatum circa vſum venereum, inde eſt ꝙ in tali materia hoc peccatum eſt grauiſſimum pluſquam eſt inceſtus, qui ſicut dictum eſt, eſt contra naturalem reuerentiam quam perſonis coniunctis debemus. Per alias aũt luxuriæ ſpecies ꝑteritur ſolũ id, quod eſt ſm rõnẽ rectã determinatũ, ex præſuppoſitione tamen naturaliũ principiorum. Magis aũt repugnat rõni ꝙ aliquis venereis vtatur, non ſolũ contra id quod rõ exigit prolis generãdæ, ſed ẽt cũ iniuria alterius, & ideo fornicatio ſimplex, quæ committitur ſine iniuria alterius perſonæ minima eſt inter ſpẽs luxuriæ. Maior aũt iniuria eſt ſi quis abutatur muliere alterius ptãti ſubdita ad vſum generationis, q̃ ad ſolã cuſtodiã: & ideo adulteriũ eſt grauius pctm̃ q̃ ſtuprũ, & vtrunq; aggrauatur per violentiã, ꝑꝑ qđ raptus virginis eſt grauius peccatũ q̃ ſtuprũ, & raptus vxoris q̃ adulteriũ, & hæc oĩa aggrauantur ſm rõnẽ ſacrilegij, vt ſupra dictũ eſt. Et nota ꝙ ſicut ordo rõnis rectæ eſt ad hoĩes, ita ordo naturæ eſt ab ipſo Deo, & ideo in pctĩs contra naturam, in quibus ipſe ordo naturæ violatur, fit iniuria ipſi Deo ordinatori naturæ. Vñ Aug. dicit. 3. cõfeſſionũ Flagitia q̃ ſunt contra naturã, ſunt ſp deteſtanda atq; puniẽda, qualia ſodomitarũ fuerunt, q̃ ſi oẽs gentes facerẽt, eodẽ criminis reatu diuina lege tenerẽt̃, q̃ nõ ſic fecit hoĩes vt ſe illo vterentur mõ. Violatur quippe ipſa ſocietas, q̃ cũ Deo nobis eſſe dẽt, cũ eadẽ materia cuius ille auctor eſt, libidinis ꝑuerſitate polluitur. Et ideo iniuria quæ fit ipſi Deo grauior eſt q̃ illa, q̃ fit proximo, ita vitiũ cõtra naturã grauius eſt q̃ Adulteriũ, Stuprũ, raptus, vel ẽt ſacrilegiũ. In quo & ſi fit iniuria ipſi Deo, tñ ibi ſeruat̃ ordo naturæ. Itẽ inter vitia cõtra naturã min⁹ eſt graue pctm̃, qđ eſt ex omiſſione debiti vaſis, q̃a in pctĩs magis attẽdit̃ grauitas ex abuſu alicuius rei, q̃ ex omiſſione, grauiſſimũ aũt eſt pctm̃ beſtialitatis, vbi nõ ſeruat̃ debita ſpẽs. Vñ ſup illud Gen. 37. Accuſauit fr̃es ſuos crimine peſſimo, dicit gl. ꝙ cũ pecoribus miſcebant̃ Poſt hoc aũt eſt vitiũ ſodomiticum vbi non ſeruatur debitus ſexus. Poſt hoc aũt eſt pctm̃ ex eo ꝙ non ſeruat̃ debitus modus concubendi, magis aũt ſi nõ ſit debitũ vas, q̃ ſi ſit inordinatio ſm alia ptinẽtia ad modũ cõcubit⁹.

De deteſtatione luxuriæ. *Diſt. III.*

Circa q̃ſtum principale. ſ. de his q̃ ſuadẽt & oñdunt pctm̃ luxuriæ deteſtandũ, ſciendũ ꝙ multa mouere dñt ad hoc, videlicet. Laboris pęnalitas. Ardoris immenſitas. Fetor abominabilis. Pudor intolerabilis. Primo quidẽ deteſtabilẽ eſſe luxuriã oñdit laboris pęnalitas, q̃ precedit & cõcomitat̃ hoc vitiũ. Quis. n. enarrare ſufficiat quot labores & inedias, quot dietas malas, quot vigilias, quia frequẽter noctes oĩno ducunt inſomnes, quot timores & pericula, quot ſollicitudines & anguſtias quot aeris intẽperies, id eſt ęſtus & frigora, hymbres niues, & glacies, & multa hmõi ſuſtinent miſeri pro breuiſſima & viliſſima delectatione cõplenda: q̃ ſi pro Deo & aĩarum ſalute ſuſtinerent, eſſent vere martyres apud Deũ. Vñ manifeſtũ eſt ꝙ excecauit eos malitia eorũ, vt id qđ vere eſt turpe, videat̃ eis pulchrum & quod moleſtũ, delectabile videatur, iuxta illud, Oĩs amor cecus nõ eſt amor arbiter equus, Nã deforme pecus iudicat eſſe decus. Vñ Iob. 30. eſſe ſub ſentibus delitias reputabãt: ſentes iſtę sũt curæ, ſolicitudines, vigiliæ, & labores, & afflictiones q̃ antecedũt vel cõcomitantur hoc pctm̃. Illudit aũt eis diabolus ſic, vt in ſpinis quærãt ficus, & pro melle eas lambant, & ſic meritò lecatores dicantur, ſpinæ. n. voluptatis ſollicitudines vocantur Math. 13. & Lucæ. 8. Similes ſunt cuidã, qui cũ iret ꝑ ſiluam quandã, hora veſpertina inuenit quandã domũ pulchrã, in qua receptus eſt. Dña aũt domus, q̃ videbatur pulchra & ornata inuitauit eũ ad amorẽ ſuũ & cõcubitũ, cui cũ cõſenſiſſet, videbatur ei ꝙ in cubili precioſiſſimo cũ ea iaceret, in mane aũt excitatus inuenit ſe amplectẽtẽ facẽ de ſpinis, & ſic cognouit ſe a diabolo ludificatũ, pro delitiis inueniens ſpinas, hęc aũt anxietas in illicito amore facit oĩa dura ferre tanq̃ leuia, iuxta qđ de bono amore dicit Aug. Oĩa ſęua & immania, facilia & prope nulla facit amor, vt patet Gen. 29. Seruiuit pro Rachel ſeptẽ annis Iacob, & videbãtur ei dies pauci prę amoris magnitudine. Sic erat illi, qui dicebat ꝑ amore ſuo. Sic nabã per gelidas brumalis gurgitis vndas, Nec mihi ſolſticium nec graue frigus erat. Sic igit̃ amor illicitus vilis & fędus ſic eos allicit, vt oĩa moleſta & grauia videantur eis delectabilia pro amore deteſtabili & damnabili, q̃tomagis amor Dei, qui valde dulcis eſt delectabilis, & ſuauis & magis naturæ cõſonus & efficacior ad viuendum deberet nos allicere ad oĩa dura, & aſpera ſuſtinendum. Si tñ alicui miſero pctõri talis immo longe minor pęna, vel labor iniungeretur in pñiam. diceret ſe ſuſtinere non poſſe, nec velle tanta ſuſtinere pro Deo, quanta, ſuſtinet pro diabolo, nec pro ſalute aĩæ ſuæ, quanta pro damnatione ſuſtinet delectabiliter ex improba voluntate. Secũdo deteſtãdã eſſe luxuriã oñdit ardoris ĩmenſitas, i. feruor libidinoſæ cõcupiſcentiæ, qui eſt in hoc peccato. Hunc ignem inflammat contactus mulieris, aſpectus ſiue corporalis ſiue imaginarius, & conſortium & colloquium. De primo dr̃. Prouer. 6. Nunqd põt hõ abſcondere ignem in ſinu ſuo, & veſtimenta eius non

ardeant

ardeant, aut ambulare ſuper prunas, & non comburantur plantæ eius, ſic hõ qui ingreditur ad vxorem proximi ſui, non erit mundus cũ tetigerit eã. De ſecũdo.i.aſpectu dr̃ Eccl.9. Noli circũſpicere &c. Sequitur, Propter ſpẽm mulieris, multi perierũt, & ex hoc concupiſcentia quaſi ignis exardeſcit. De tertio & quarto.i. conſortio & colloquio, ibidẽ ſpeciẽ mulieris alienæ multi admirati reprobi facti ſunt &c Ioh 31. Ignis eſt vſq; ad cõſumptionem deuorans, & Eccl.23. Aĩa calida quaſi ignis exardeſcit. De immenſitate huius ardoris require ſupra. Tertio deteſtabilem eſſe luxuriam oſtendit fętor abominabilis, qui qñq; ſentitur ab his ẽt qui faciunt. Aliqñ.n. fętet eis ſuũ pctĩ, tñ nõ dimittũt illud. Amos.4. Aſcẽdere feci fętorẽ caſtrorũ veſtrorũ ad nares veſtras, & non eſtis conuerſi ad me dicit dñs. Temptoſia corpora ſunt fetentia. Vñ luxurioſi vocantur hyrci fœtentes, Zach.10. Viſitabo ſuper hyrcos fętentes mulieres meretrices. Aliqui ẽt ſentiũt fętorẽ huius pctĩ, qñ fit ĩ domo ſua. Quidã Archidiaconus fętorẽ cognoſcebat, qñ ſeruus ei peccauerat. Ad hoc facit exemplũ qđ habetur ſupra de tẽtatione, quõ ſpũs fornicationis apparuit Pachomio in ſpẽ Ethyopiſſę teterrimæ, & de fętore eius fęlebat manus qua eã tetigerat. Itẽ de verbis patrũ. Cũ quidam veniſſet ad heremũ, & ſecũ adduxiſſet filiũ ſuũ nuper ablactatum, cũ creuiſſet tentabant eũ dæmones de peccato carnis, qui ait patri, ꝙ volebat ire ad ſęculũ nõ valens impetus tentationũ ferre. Et cum non poſſet eum pater retinere, obtinuit tñ ꝙ prius iret & faceret quadragenã vnam in remotiori heremo portans ſecum panes, & faciens plectas de palmarũ folijs. Quod cũ faceret, poſt.20. dies apparuit ei opus diaboli, quaſi mulier Ethyopiſſa fętida, & turpis aſpectu, ita vt eius fętorẽ non poſſet ſuſtinere, ſed abiiciebat eã a ſe, cui ait, ego ſum q̃ in cordibus hoĩum dulcis appareo, ſed pp obedientiam tuam, & laborẽ non permiſit me Deus decipere te, ſed innotuit tibi fœtorẽ meũ. Qui ſurgens & gratias agens ad patrẽ rediit, & factum retulit dicens: Iã nolo redire ad ſęculũ. Cui pater, Si perſeuerares in mandato meo, vſq; ad 40. dies maiora videre haberes. Dicunt phi. ꝙ Ciconiæ ſibiinuicem fidẽ cuſtodiũt vt neutra viuente compare alteri miſceatur. Vnde cõtigiſſe dr̃ ꝙ Ciconia quædam abſente maſculo alterum maſculũ recipiebat in nido, & poſt coitũ ſtatim lauabat ſe in flumine ne maſculus ſuus veniens factũ ſuũ cognoſceret per fętorem, ſemel aũt præuenta eſt, & antequam lauari poſſet veniens maſculus eius & adulterium deprehendens, protinus eã dimiſit, nec poſtea declinauit ad eã, donec magna ciconiarũ multitudine cõgregata in planicie, eiſq; in duas partes diuiſis altrinſecus, illa tanquam iudicanda ſtetit in medio. Factoq; quaſi concilio, qđ de illa iudicaretur agendum. Primo maſculus eius aggreſſus eſt eã cum roſtro. Poſtmodũ oẽs aliæ diſcerpentes eã in fruſtra minima dimiſerunt in vltionem ſceleris perpetrati. Fętor huius flagitii multum eſt abominabilis ſanctis Angelis, & eis ſummè diſplicet multiplici rõne. Primo facit corã eis quod non faceret coram aliquo ribaldo, nec eis reuerentiam exhibet, qui nos cuſtodiũt in oĩbus vijs noſtris. Bern. In quo uis angulo, in quouis diuerſorio reuerentiã habe cum Angelo tuo, nec corã eo facias, quod corã me facere non auderes. Itẽ contumeliam facit Angelis, qui cum ſit eis ſimilis ſm aĩam & intelligentiam, magis vult aſſimilari iumentis q̃ eis. Pſalmus. Homo cum in honore eſſet non intellexit &c. quia vt dicit glo ſupra illud.1. Corin.6. Qui fornicatur in proprium corpus peccat. In fornicationis opere totus hõ abſorbetur a carne, ita vt dici nõ poſſit animus ſuus eſſe, ſed totus hõ dici poſſit caro. Itẽ contumeliã facit Angelo ſuo, quia eo contẽpto ludit & delectatur cũ ſpũ turpiſſimo fornicationis, quẽ amplexatur, a bono Angelo ſe auertens, & conſilia eius ſpernens. In vitiſpatrũ, quidam tentatus a ſpũ fornicationis rogauit quendã ſanctũ patrum, vt oraret pro eo. Quod cũ feciſſet aſſiduè & ſæpe, & ille diceret ſe a tẽtatione illa non eſſe alleuiatum, cũ contriſtaretur ſenex, ſe non exaudiri, vidit illum monachum quem tentabat diabolus ſedentem, & ſpiritũ fornicationis ante illũ ludentem, & ipſum cum eo delectari, & Angelũ Dei aſtantem, & grauiter indignantẽ contra eum, quia non conſurgebat, nec orabat iuxta conſiliũ ſuum, ſed magis delectabatur in cogitationibus ſuis, & imaginationibus quas ei diabolus immittebat, quem arguit ſenex de negligentia, dicens. Impoſſibile eſt alienis orationibus hũc ſpiritum a te repellere, niſi & tu laborem aſſumas orationum, ieiuniorum vigiliarum, & huiuſmodi. Sicut.n. in medicinis corporalibus, nihil proficit cura medicorum, niſi infirmi a noxiis ſe abſtineant, nec orationes ſanctorum negligentibus, & remiſſis, & reſolutis corde. Item odit eam bonus Angelus, quia eius naribus fœtorem abominabilẽ ingerit. De verbis pa. legitur, ꝙ mortuo peregrino in ſilua, Angelus apparuit heremitæ, dicens, ꝙ iret ſecum ad ſepeliendum dictum peregrinum. Quod cum ſeciſſet, & vellet eũ ſepelire, heremita nares ſuas ſibi obturabat, non valens ferre fętorem cadaueris, Angelus non, quo ſepulto obuiauerunt cuidam iuueni compto & ornato, ad quẽ appropinquantes, Angelus nares ſuas obturabat, dicẽs, ꝙ fętor luxuriæ eius erat ei grauiſſimus ad tolerandum, & cadauer peregrini ſuauiſſimi odoris. Item luxurioſum odit Angelus, & eius luxuriam, quia filium ſummi regis eius cuſtodiæ deputatũ in oculis, & ẽt in contumeliam cuſtodis tanti corrumpit, de qua dr̃ in pſalmo. Angelis ſuis mandauit de te, vt cuſtodiant te in oĩbus vijs tuis. Item quod grauius eſt, fętor iſte aſcendit vſq; ad Deũ. Vnde dicit Auſel. Non tantum fętet canis putridus corã hoĩbus, quantum peccãtis ſputeitia corã Deo, luxurioſus autẽ eſt ſicut cadauer putridũ. Pſalmus. Putruerunt & corruptæ ſunt &c. & Micheæ.2. pp immunditiã corrumpetur putredine peſſima, & Ioel.1. Putruerunt iumenta in ſtercore ſuo. Greg. Iumẽta in ſtercore ſuo computreſcere, eſt hoĩes carnales in fętore luxuriæ vitam finire. Poſtremo in naribus hoĩum fętet hoc flagitium, quando fętor infamiæ vſq; ad eorum notitiam dilatatur. Vnde de Salomone dr̃ Eccl.47. Inclinaſti fęmora tua mulieribus, & poſuiſti maculã in gloria tua. Prouer.6. de adulterio dr̃. Turpitudinem & ignominiam cõgregat ſibi, & opprobriũ illius non delebitur. Eccl.23. Hic in plateis ciuitatis iudicabitur, quia ibi male loquuntur hoĩes de eo. Et poſt. Et erit dedecus oĩbus, quia non intellexit timorem dñi. Ideo, Ro.1. pctã luxuriæ dicuntur paſſiones ignominiæ, quia auferunt nomẽ famæ. Hiero. Detrahentiũ morſibus te tradidiſti, ſi Agapetarum conſortia non euitas. De talibus ẽt in pſalmo. Diſperierunt in Endor, facti ſunt vt ſtercus terræ, Endor interpretatur fons generationis, hoc eſt luxuria, & Eccl.9. Mulier fornicaria quaſi ſtercus in via conculcabitur. Itẽ luxurioſi adeo fetent ſanctis, ꝙ nõ pmittũt eos ſecũ hr̃e eccleſiaſticã, ſepulturã ſicut dr̃.4 Dial. 54.c. de Valeriano patricio, quem poſuit epũs Brixiæ precio ſibi dato in eccleſia beati Fauſtini martyris, qui apparuit cuſtodi eccleſię ſuæ monens eum ter, vt diceret epõ, ꝙ carnes fętentes dicti Valeriani remoueret ab eccleſia ſua. Quod ſi non faceret die.30. moreretur. Quod quia non fecit, die.30. morte ſubita, & improuiſa mortuus eſt. Dictus aũt Valerianus vſq; ad ætatẽ decrepitã fuerat leuis & lubricus. Itẽ in eodẽ lib. legitur de Valeriano Mediolanen. eccleſiæ defenſore, qui lubricus, & cunctis leuitatibus occupatus, defunctus, poſitus eſt in eccleſia Syri Martyris, quem cuſtodes eccleſiæ viderunt nocte media trahi a duobus teterrimis ſpiritibus ligatis pedibus vociferantem nimis extra eccleſiam, vbi in mane inuentus eſt. Ibi dicit Greg. Hi quos pctã grauia premunt, ſi in ſacro loco ſepeliri ſe faciũt reſtat ẽt vt de ſua præſumptione iudicentur. Itẽ.57. de tinctore ſepulto ĩ eccleſia beati Ianuarij; qui ſequenti nocte viſus eſt, & auditus a cuſtode clamare, Ardeo, ardeo: mane aũt aperto ſuo ſepulchro, ſui corpus eius non inuenerunt, ſed ſola veſtimenta eius integra & intacta, ex qua re vt dicit Greg. colligitur, quæ vltione aĩa ſit damnata, cuius caro eſt ab eccleſia proiecta, quaſi ſo luxuriã oñdit eſſe deteſtabilem, pudor intolerabilis. Pudor n. vel erubeſcentia eſt fuga rei indecentis. Magna.n. erubeſcentia ſignum eſt magnæ indecentiæ, pp quod hoc peccatum latebras appetit, & velamen quærit, & tenebras diligit. Iob.24. Oculus adulteri obſeruat caliginem. Itẽ in lib. de verbis patrum ſeũte abbate Effrem, quædã proſtituta immiſſa eſt ad eũ, vt incitaret ipſum ad turpẽ coitũ, vel ad iracundiam, quia cum nullus viderat iraſcentem, cui incitanti eum ad hoc ait, ſequere me, & duxit eam ad locum populoſũ & ait, Hic para te. Quæ ait, quõ poſſum coram tot hoibus hoc facere, & ille, & quũ non erubeſcis oculos Dei & ſanctorum? quæ confuſa receſſit. Ad idem eſt exemplum ſupra de Thayde meretrice. Itẽ in chronicis Godofredi dr̃, ꝙ cum Paulina neptis Thyberii Cæſaris amaretur a quodam milite, nec aliquo modo poſſet eam hr̃e, cum ipſa frequentaret templum Iſidum, ipſe fecit pactum cum ſacerdote Iſiſido. ꝙ permitteret eum in templo in habitu Iſid. quo facto intrauit ſimulacrum, & Paulinæ ſoli petenti reſponſum ſuaſit, ut conſentiret Deo, & de eius concubitu glorioſa fieret, qua conſentiente, vſus eſt ea ad votum, quæ cum rediret ille manifeſtauit ſe ei improperans ei factũ. pro quo depoſita quærimonia apud Tyberium idolum concubuſtum eſt, templũ deſtructum, ſacerdotes occiſi, miles proſcriptus ab vrbe, ipſa Paulina præ verecundia amiſſæ pudicitiæ gladio ſe occidit. Vel dicas ꝙ, luxuria deteſtabilis oſtenditur & cauenda, quia blanditur vt capiat, & vinculat captiuatum, vinculatum ſpoliat, & iugulat ſpoliatum. Primo quidem, hoĩem vecordem & ſaluum blandiendo inducit vt capiat. Capit.n. aſpectu, riſu, colloquio, & tactu, ideo monet ſapiens Prouer.6. Non cõcupiſcat pulchritudinem mulieris cor tuum, ne capiaris in nutibus eius. Et poſt mulier pretioſam animam viri capit, Iudith.10. Aſpectu ſuo cepit Holofernem.

fernem. & 25. ſandalia eius rapuerunt oculos eius, pulchritudo eius captiuam fecit aīam eius. Hiero. Libido pretioſas hoīum aīas capit, & adoleſcentū facit aduolare corda. Itē Greg. Quē luxuria ſemel ceperit, nihil aliud cogitare permittit, ita tenet captiuum in luto. Itē Beda. Meretrix ſermonum ſuauitatē, & corporis formoſitatem quærit, ad capiendas aīas virorū. Sicut legitur in vita btē Mariæ Aegyptiacæ, ꝙ cum eſſet iuuenis & ſpecioſiſſima, vt ipſa confeſſa eſt Zoſimæ, circuibat ciuitates, & nundinas, & per mare, & terram, quō aīas diabolo venaretur. Secundo luxuria vinculat captiuatū, ſicut bene docet. Sap. Prouer. 7 de meretrice loquens. Apprehenſum deoſculatur iuuenem, & procaci vultu blanditur, &c. Intexui funibus lectulum meum, ſtraui tapetibus pictis de Aegypto, aſperſi cubile meū mirrha, & oleo, & cinamomo. Veni inebriemur vberibus. & fruamur cupitis amplexibus &c. Sequit. Irretiuit eū multis ſermonibus, & blanditiis labiorum ſuorū protraxit illum, ſtatim eā ſequitur, quaſi bos ductus ad victimā, & quaſi agnus laſciuiens, & neſcit, ꝙ ad vincula ſtultus trahatur &c. Item ecclesiaſtici. 7. Inueni amariorem morte mulierem, quę lāgueus venatorum eſt, ſagena cor eius, vincula ſunt manus illius. Iud. 16. Dalila Sanſonem tradidit Philiſteis, qui vinctum cathenis duxerunt in gazam. Bern. Voluptas habita cito repetitur, repetita blanditur, conſuetudo ligat, rō conſopitur. Vinculat. n. mulier, & inuiſcat aīas multis nodis, quia oīa quæ ſunt in ea, viſcoſa ſunt. Gen. 14. Vallis illuſtris habebat puteos multos bituminis, i. mundus mulieres multas bitumine vincientes. De tali puteo dr̄ Prouer. 22. Fouea profunda eſt meretrix, & vt puteus anguſtus aliena. Hiero. Si iuuenes cum mulieribus habitēt, nō deerit viſcarium diaboli. Hoc viſco aliqñ inuiſcantur aues, i. viri ſpirituales, qñ appropinquando tangunt illum ſicut aucupes cū viſco capiunt aues, virgas eo liniendo. Sic dæmones homines per mulierum ſigna & geſtus attractiones faciendo. Sic aūt inuiſcando virilem emollit conſtantiam, & calefacit, quia non aliter inuiſcaret, niſi calefaciendo & emolliendo. Hiero. ferreas mentes libido domat. In virginibus maiorē patit famē, quia quod ignoratur dulcius putatur. Idem adamas inter malleum & incudem non frangitur, hyrcino tñ ſanguine diſſipatur Sic vir fortis, qui tribulatione non frangitur, fornace libidinis reſoluitur. Itē Iſid. Iuxta ſerpentem poſitus non diu eris illeſus. Cum igne poſitus, & ſi ſis ferreus aliqñ diſſolueris. Proximus periculo, diu tutus nō eris. Iob. 14. Mons cadens defluit, quod eſt qñ aliquis de magno ſtatu ſubito per tentationem cadens a gratia, defluit per ſordes luxuriæ ad modū aquæ. vt Ruben. de quo Gen 49. Ruben primogenitus meus, prior in donis maior imperio, effuſus eſt ſicut aqua &c. Sicut Dauid ad aſpectum Berſabeæ cito cecidit. 2. Reg. 11. Et ſaxum transfertur de loco ſuo, i. hō durus & qui videbatur inflexibilis, de ſtatu innocentiæ, vel Dei cultu ad apoſtaſiam. Vt Salomon amore mulierum de cultu Dei ad idolatriam. Qui primo Deo fabricauerat templū, poſt fabricauit phana dæmonibus. 3. Reg. 11. Lapides excauant aquæ. i. corda fortia, aſſiduæ tentationes, frequentes collocutiones mulierum, & hmō. Poeta Gutta cauat lapidem non vi, ſed ſæpe cadendo, duraq; cum molli ſaxa cauantur aqua. Aquæ ſunt mulierum blanditiæ, & delitiæ luxuriæ, & alluuione paulatim conſumitur terra. Alluuio lateris crementum aquæ: per aquam. ſignatur latens tentatio luxuriæ, quæ paulatim emollit hoīem. Legitur in chronicis, ꝙ Ninias fuit filius Nini, & Semiramis mr̄ ſua, quem ne haberet vigorem regium fecit nutriri inter mulieres, & opera muliebria facere, regnās pro eo, vt reſolutus mollitie, vigorem virilem, & regimen, Regni tenere non valeret. Qualiter aūt luxuria emolliat, & reſoluat aīum virilem & regimen, patet per Sardanapalum, in quo terminatum eſt regnum Aſſyriorum, qui circa tps̄ Ioſiæ regis Iuda rex fuit Aſſyriorū. 31. poſt Belum patrem Nini. Hic inter mulieres cōuerſabatur oī muliere mollior, in operibus muliebribus geſtu & habitu. Ad quem cū veniſſent multi de diuerſis partibus regni ſui pro rōe & negotiis officiorum ſuorū, miſerunt ei Arbatem principem Medorum, qui inuenit eū inter ſcortorum greges, & muliebri habitu purpuram colo nentem, penſas inter virgines diuidentem, qui reuerſus ad alios refert viſa, dicens ſe non poſſe parere vlla rōne illi, qui magis ſe vellet gerere mulierē, q̄ virum. Sit coniuratio contra eum, qui ſe non poſſe reſiſtere videns, accenſo igne ſe cum ſuis diuitiis cōcremauit. Hæc leguntur in diuerſis Chronicis, & ſic translatū eſt regnum Aſſyriorum ad Medos, in quibus primus regnauit Arbates. Hic aūt dictus Sardanapalus, legitur primus culcitras & puluinaria feciſſe, & pulueribus impleuiſſe ad mollitiē corporis. Tertio luxuria vinculatum deſpoliat, id eſt oībus bonis priuat. tēpalibus, ſpūalibus, & æternis. Eccl. 9. Ne des aīam tuā fornicariis in nullo, ne perdas te & aīam tuā & hæreditatē tuam. Eripit tpalia bona. Prouer. 29. Qui nutrit ſcortum, perdit ſubſtantiam, vt patet Lucæ. 16. de filio prodigo, qui diſſipauit oēm ſubſtantiam ſuam viuendo luxurioſe. Item aufert bona ſpūalia virtutes, & dona. Iob. 31. Si deceptum eſt cor meū ſuper mulierem &c. Et poſt. Ignis eſt vſq; ad conſumptionem deuorans, & oīa genimina eradicās, genimina oīum bonorum ſunt dona & virtutes. Item magnum theſaurum aufert, qui continentiam eripit, quæ eſt tm̄ bonum, ꝙ nō recipit recompenſationē. Legitur in vita beati Bern. Clareuallis, ꝙ cū eſſet adhuc iuuenis in ſęculo, pulcher & gratioſus & virgo, quædam hoſpita cū concupiuit, & de nocte ad lectum eius ſurrexit, quam ſentiens clamauit, Latrones, latrones, & hoc fecit ter in nocte, in mane autē cum receſſiſſet. quæſierunt ab eo ſocii ſui quare ita clamauerat, ait, Vere latronem inueneram, qui volebat mihi furari theſaurum incōparabilem, & irrecuperabilem virginitatis. Priuat ēt gratia diuini beneficii. Ad qđ facit quod legitur Dial. 32. Vbi refert Greg. ꝙ cum quidam epī Affricani contra Arianos pro defenſione fidei fortiter inſiſterēt, cum exhibiti eſſent regi eorum Vuādalo, nec poſſet eos inflectere ad errorem ſuū, fecit eis linguas radicitus amputari, quibus diuino miraculo datū eſt, vt ita bene & plenè vt prius loquærentur. Hi aūt profugi a Vuandalis euadentes, & Cōſtātinopolim venientes ora vacua monſtrantes, fidem & Dei grām ſibi factam prædicando oſtendebant. Quidam aūt illorum in luxuriam ibi lapſus, ſtatim priuatus eſt grā & dono miraculi, & recto Dei iudicio, vt dicit ibi Greg. factum eſt vt qui ſeruare noluit continentiā carnis, ſine lingua carnea non haberet verba virtutis. Item eripit bonum æternum. Aug. O q̄ breuis eſt concubitus hora, pro qua amittitur vita æterna. Excludit ēt a regno cęlorum. Apoc. 21. Non intrabit in illam ciuitatem ſummam aliquid inquinatum, aut abominationem faciens. Et poſt. 22. Foris canes & impudici &c. 1. Corin. 6. Neq; fornicatores neq; molles regnum Dei poſſidebunt &c Gal. 5. Manifeſta ſunt opera carnis, quæ ſunt fornicationes, immunditia, impudicitia, luxuria &c. qui talia agunt regnum Dei non conſequentur. Quarto luxuria iugulat ſpoliatum Prouer. 6. Multos vulneratos deiecit, fortiſſimiq; interfecti ſunt ab ea, vię inferi domus eius &c. Deutero. 22. Morietur, quia fecit nefas vt fornicaretur. Similis eſt meretrix viperę. quæ comparationem oſculando adeo libidine inſanit, ꝙ caput eius in ore ſuo gluttiens, eū cum dentibus ſuis iugulat. Sic dum meretrix oſculatur hoīem caput rōnis eius cito abſorbet per illicitum conſenſum, & per coitum eum in aīa occidit. Itē ſimilis eſt meretrix Buſyri, de quo legitur Oroſius. lib. 1. ꝙ fuit tyrānus Aegyptiacus, q in ſero honorifice & letanter hoīes recipiebat, & nocte eos dęmoniis immolabat. Dęmonibus immolat, quos ad coitum conſiliatur & inclinat. Similis eſt Semirami reginę Babilonis de qua refert Oroſius lib. 1. ꝙ iuuenes libidinoſe concupitos, regiè acceſſitos, meretrice habitos, ſuo concubitu delectatos, occidebat. Similis eſt illi de qua dr̄ Ezech. 23. Inſaniuit libidine ſuper concubitū eorum, quorū carnes ſunt vt carnes aſinorum &c. Itē ſimilis eſt meretrix Syrenibus marinis, quas dicit Hiero. in chronicis ſuis Policratum ſcripſiſſe in primo incredibilium lib. fuiſſe meretrices in inſula maris habitantes, quæ ſuauitate verborum & cantuū attraherent & deciperent nauigantes. Vel dicas ꝙ luxuria deteſtabilis eſſe monſtratur, quia ſua fęditate contaminat, & deturpat imaginem, & inflammat libidinem, totū hoīem deordinat, & mergit in voraginem. Primo ſi quidem luxuria cōtaminat fęda. n. eſt immo fęditas, & totum hoīem reddit fęduum & ſordidū. Vñ qui fornicatur multiplicē iniuriam facit Deo. Primo quia filiā ſummi regis corrumpit, & proſtituit, & imaginem ptis in ea maculat & deturpat, fędando pulchritudinem eius, tam illam quam hēt ex creatione, q̄ ex gratiæ infuſione, q̄ ex redemptione. Pulchritudinem. n. hēt ex creatione, quia ad imaginem Dei factus eſt hō, ſcđm aīam Gen. 1. Faciamus hoīem ad imaginē & ſimilitudinem noſtram, ſcđm hanc eſt digniſſima creaturarum. Hanc imaginem Dei viuam & veram proiicit luxurioſus in lutū & in ſterquilinium luxurię. Si reus cenſeretur ab oībus ille qui imaginē Chriſti vel beatę virginis traheret per lutum vel proiiceret in latrinam, quantomagis, qui viuam imaginem beatiſſimæ Trinitatis fędat per luxuriam oī ſterquilino fędiorem. Hic aīæ dignitatē attendebat quidā philoſophus, qui cum tentaretur de luxuria dixit. Erubeſce cęlum intrare cenum, & per hoc reſiliit a pctō. Itē in vitiſpat. hoc attendebat puella quædā noīe Alexandria. de qua ſctā Melania retulit beato Hiero. ꝙ eiuſdā iuuenis eā leſerat aīus, q̄ ſe incluſit in quodā ſepulchro viua p decennium, vbi nullus poterat eā videre, q̄ contra accidiam ſic pugnabat, ꝙ a prima vſq; ad nonā orationi vacabat, per ſingulas horas aliquid operis lini faciens, a nona vſq; ad veſperam cogitationes per ſanctos Angelos patriarchas, & prophetas Apoſtolos,

Apoſtolos,& martyres,& ſctõs cibo ſumpto quieſcebat cũ dño glorificans eũ,& finem patienter expectãs. Hæc aũt magis vo luit tanta tẽpe ſic includi, ſicut S. Iulianæ per foramen paruũ,qđ erat in ſepulchro reiulit adiurata,q̃ pdere vel,lędere aiam ſuã, vel aliã ad imaginẽ Dei factam, cuius ſepulchrũ cũ inde nullũ daret rñſum aperuit,& corpus defunctæ reperit.b.Hiero.Item pulchritudinem q̃ hẽc ala ex grã infuſione fędaeluxurioſus,ſi cut dr̃ in canonica Iudæ. Grãm Dei transferentes in luxuriam & dñm noſtrũ Ieſum Chriſtũ negantes. Itẽ pulchritudinẽ quã hẽt ala ex redemptione fędat luxurioſus. Vñ magnã iniuriã fa cit Chriſto. Io. 1. Corin. 6. Fugite fornicationẽ &c. Et poſt. Non eſtis veſtri. Empti.n.eſtis pretio magno &c. Hoc pretiũ eſt ſanguis Chriſti,& corpus eius datũ pro redemptione nr̃a. Corpus enim & ſanguinẽ proiicit, quaſi in lutũ platearũ, qui aĩam ſuã horõ pretio redemptã, in feces luxuriæ immergit, Bern. Vę mĩ ſi talentũ mihi traditũ negligenter tractauero, pretioſo ſanguine agni incontaminati magis appretiatũ. Si.n. ſtillas dñici ſanguinis in vaſe aliquo haberem, diligẽs cuſtos proculdubio exiſterẽ: quantomagis diligentee debeo tractare & ſeruare animã Chriſti ſanguine magis appretiatã quẽ dedit pro eius redẽptione. Itẽ cũ luto fit vilior vita luxurioſi, vt dr̃ Sap. 15. Cũ corpus & ſanguinem Chriſti in peccato luxuriæ recipit, pretioſum pretium mundi adeo vilipendit, q̃ in lutũ platearũ proiicit, Ber. Sacerdos luxuria inquinatus iuxta filium virginis ponit idolum veneris,& dũ ore ſuo polluto carnẽ ſacratiſſimam Chriſti recipit, quaſi in lutum platearũ proiicit. Et dũ ore ſuo polluto ei bñdicit, quaſi in faciẽ Saluatoris ſpuit. Et idẽ eſt de alio qui idẽ facit. Itẽ luxurioſus aĩam Dei ſponſam violandam exponit corã oculis ſponſi ſui, q̃ nullus adulter impune faceret vidente ſponſo. Prouer. 6. Zelus & furor viri non parcet &c. Itẽ luxurioſus ſpiritumſctm̃ a tẽplo ſuo expellit,& ſpm̃ immundũ introducit. 1. Corin. 6. Neſcitis quia membra veſtra tẽplũ ſunt ſpũſſancti, qui habitat in vobis,& non eſtis veſtri. Empti.n.eſtis pretio magno. Itẽ hoc templũ violat & polluit luxurioſus faciens de eo latrinam. pſalmus. Deus venerunt gentes &c. polluerunt templum ſcm̃ &c. 1. Corin. 3. Neſcitis quia tẽplũ Dei eſtis vos,& ſpũs Dei habitat in vobis. Si quis violauerit tẽplũ Dei diſperdet illũ Deus. Itẽ illud ſuccendit, pſalmus. Incenderũt ignĩ ſanctuariũ tuũ &c. polluerunt tab.no.1. In loco filii virginis ponit luxurioſus idolũ veneris. Ezech. 8. In introitu templi vidi idolum zeli, ad prouocandum emulationẽ. Faciunt luxurioſi contumeliã talẽ filio virginis qualẽ leguntur in hiſtoria tripti. li. 2. Gentiles feciſſe templo Salomonis. Legitur ibi quòd cum Helyus Adrianus reedificaſſet Hieruſalem, & locum ſepulchri dñi in magna veneratione haberet a fidelibus,& viſitaretur. Gentiles illum hoc vitio compleuerunt,& deſuper templum veneris ędificauerunt, vt qui ibi adoraret videretur idolũ veneris adorare, quod ibi poſitũ erat, vt locus ſepulchri abominaretur & obliuioni a catholicis traderet, vbi cũ veniſſet Helena Conſtantini mater tẽplũ deſtruxit, idolum ſubuertit & cõbuſſit, ſepulchrũ purgauit, maximum, pulchrũ,& pretioſum ſacrarium ibi conſtruxit. Itẽ legitur in Calendario Bedæ, de inuentione ſanctæ Crucis, q̃ Adrianus vndecimus Cæſar locorũ ſanctorum iniuria ſe credens fidem catholicã extinguere. in loco paſſionis dñicæ ædificauit templũ Iouis,& idolũ eiuſdẽ adorandum conſecrauit ibidem. Itẽ in Bethleem loco natiuitatis dñicę, phanum & idolum Adonidis, vbi meretrices conueniebant Adonidem plangentes,& turpia agentes. Similia faciunt luxurioſi in cordibus & corporibus ſuis, q̃ ſunt loca Dei, q̃ eõ taminãt. Item luxurioſi faciunt de templo Dei ſicut fecerunt Iehu & ſerui eius de phano Baal 4. Reg. 10. Deſtruxerũt edẽ Baal & fecerunt pro ea latrinas. De Babilone dr̃ Apoc. 17. Facta eſt habitatio oĩs ſpũs immũdi,& oĩs volucris immundæ, ſic faciũt luxurioſi de corde ſuo quod deberet eſſe tẽplum,& habitaculũ ſummi Dei. Secundo luxuria inflammat libidinem. Nã feruorẽ ſomitis, qui in carne noſtra eſt ex corruptione naturę ſicut ait Apoſtolus Ro. 7. Video alia legẽ in membris meis repugnantẽ legi mentis meæ &c. non extinguit luxuria, ſed augmentat,& ipſa luxuria inſatiabilis eſt. Prouer. 30. Sanguiſſugæ duæ ſunt filiæ. i. gula & luxuria, ſunt duæ filiæ carnalis voluptatis dicentes. Affer. affer. Oſeæ 4. Comedent & non ſaturabuntur, fornicati ſunt,& non ceſſauerunt. Hiero. Vbi voluptas inſatiabilis eſt habita, tamen non ſaturitatem patit. Vires deficiunt fornicantium, ſed deſiderium non deſerit. Itẽ Hiero. Amor mulierũ, inſatiabilis eſt. Extinctus reaccenditur,& poſt copiã rurſus inops eſt, aĩumq; virilem effeminat, præter paſſionem q̃ ſuſtinet non ſinit aliud cogitare. Itẽ Aug. luxuria præſens non ſatiat, p̃terita non delectat, futura excruciat. Hier. Non tam delectatione, quã numero meretricũ gaudet luxurioſus. In hoc ẽ lupo ſimilis, qui veniens in ouili, oẽs oues iugulat, non putãs aliter famen ſuam extinguere poſſe, cũ tñ vna ouicula ſufficeret ei. Legitur in chronicis q̃ Semiramis inſatiabilis, libidine oẽs quos pulchros videbat libidinoſe cupiebat, regię accerſiebat, meretricẽ habebat,& inſatiabilis ſanguinis humani effuſione, meretricẽ habitos occidebat. Itẽ multi ſunt ſimiles Mahumeto falſo prophetæ Saracenorum, qui gloriabatur de hoc, q̃ potens erat in opere illo luxuriæ, dicens in Alchorano ſuo accepiſſe ſe munus a dño q̃ præ aliis potentior eſſet in generatiua, iudicans illos religioſiores, qui pñt hẽe vxores plures. Intãtum creſcit ardor libidinis in quibuſdam, q̃ mater inſanit in filiũ, pater in filiam vir in duas ſorores, vel in matrem & filiã, de talibus Ezech. 23. Inſaniuit libidine ſuper concubitũ eorũ &c. In miraculis beati Andreæ legitur, q̃ eo prædicante, quidã iuuenis eũ audiens factus eſt Chriſtianus, quem mr̃ ſua de ſtupro interpellabat. Quẽ cũ non poſſet ad conſenſum inclinare, retorſit in eũ crimen, ardore libidinis agitata, accuſans eum iudici. Iuuenis hoc dixit B. Andreæ, dicens q̃ magis volebat occidi ſine culpa q̃ accuſare matrẽ. Cũ aũt beatus Andreas eũ ſecutus eſſet ad iudicem,& mater eũ accuſaret,& iuuenis taceret, ait Andreas. O miſera quo pp ardorem libidinis tuæ vis pdere vnigenitũ tuũ. Illa ait iudici, q̃ ex quo iuuenis ei adhæſerat, eam interpellauerat de ſtupro factus Chriſtianus, Iudex iuuenem tacentẽ præcepit poni in ſacco pleno pice & bitumine, Apoſtolũq; incarcerari, quo orante, facta ſunt tonitrua,& terremotus,& iudex & acceſſores proſtrati timore, mulier fulgure conſumitur, tñ aſſiſtẽtes rogauerunt Apoſtolũ vt oraret pro eis, quo orante ceſſauerunt tonitrua, & iudex cũ aſſiſtentibus ſunt ad Chriſtum conuerſi. Itẽ Nero vt legitur Oroſij li. 6. tanta exarſit libidine, vt nec abſtinuerit a conſanguineis, aut ab vlla ſorore, aut ab ipſa matre, volens experiri oĩa flagitia libidinis. Virũ duxit in vxorem,& ipſe vt mulier in vxorem acceptus eſt, frigidis & calidis lauabat vnguẽtis, vt libidini, fortius deſeruiret. Tantæ malignitatis ẽt fuit, vt ſenatorum plurimos mĩcm fratrem & ſororẽ & cognatos cæteroſq; propinquos, vt ibidem legitur, proſtrauerit. Effrenatiſſima & ardentiſſima eſt libido in illis, qui naturalem vſum immutant, maſculi in maſculos inuicẽ turpitudinẽ operantes, vel qui coeunt cũ iumentis. Tertio luxuria totũ hominẽ deordinat, nã libido ex carne progrediens primo cor inuadit per fędas cogitationes, deinde ſerpit in illicitas & Ipudicas affectiones, i. delectationes, & conſenſum ipſius delectationis, poſtmodum prorumpit ẽt in deſideriũ delectationis in opere, deinde totũ hoĩem & oẽs ſenſus occupat & inflãmat, videlicet os ad turpia, fęda,& impudica verba loquendũ, aures ad audiendũ, oculos ad fęminas intuendũ, manus ad impudicẽ tangendũ,& ſic de aliis: nõ ſolũ aũt ſenſus exteriores occupat & corrumpit, verum etiam interiores. ſ. intellectũ abſtrahens, vt nihil aliud ei libeat cogitare, ſicut ait Greg. Quẽ luxuria ſemel ceperit nihil aliud cogitare permittit. Occupat ẽt memoriam ita q̃ non recordatur Dei bñficis, immo Deũ impugnat beneficiis ſuis Deut. 32. Incraſſatus eſt dilectus,& recalcitrauit &c. dereliquit Deũ factorem ſuũ &c. Hiere. 5. Saturaui eos & męchati ſunt & in domibus meretricũ luxuriabantur, nec conſiderat diuina iudicia, ſicut dr̃ Dan. 13. de ſenibus impudicis, Auerterunt oculos ſuos ne viderent cœlũ, nec recordarentur iudiciorũ iuſtorum. Non conſiderant ẽt ſua damna; nec ignominiã, nec infamiam, nec flagitij vilitatem, item non conſiderant q̃ momentaneum eſt qđ delectat, æternũ qđ cruciat ſm̃ Greg. Item non cõſiderant q̃ hmõi laberinthi facilis eſt ingreſſus, ſed difficilis eſt egreſſus. Vñ de meretrice loquens ait ſapiens. Oẽs qui ingrediuntur ad eã non reuertentur: non impoſſibilitatẽ, ſed difficultatẽ & raritatẽ deſignat, qui n. inuiſcati ſunt vix pñt euolare, ſicut nec auis inuiſcata. Etiã viri ſancti pugnant quotidie contra eã,& vix victoriã pñt obtinere, quin aliqñ capiantur, ſicut ait Aug. Inter oĩa Chriſtianorũ certamina, duriora ſunt pręlia caſtitatis, vbi quotidiana eſt pugna, ſed rara victoria: nec mirum ſi a conſideratione oĩum prædictorum luxurioſi deficiunt, quia ſuper illud. 1. Cor. 6. Fugite fornicationẽ, dicit gloſa, ardore libidinis, quo nullus eſt maior, voluptas corporis animũ ſuũ tenet, in hoc.n opere rõ quaſi penitus abſorbetur. Itẽ luxuria totũ ordinẽ peruertit. Primo qdẽ ordinẽ carnis ad ſpũm, q̃a ſpũm ſubiicit carni, immo viliſſimæ parti eius. ſ. genitalibus membris, quibus obedit contra Deũ. Hoc aũt eſt contra ordinẽ rõnis ancillam dñari, & dñam ancillari. Itẽ virum ſubijcit ſeruituti miſerabili mulieris, ſicut patet de Sanſone, qui per Dalilam Philiſthinorũ ſubditur miſerabili ſeruituti captus & ligatus, cęcatus & ludibrio datus. Item Iacob pp amorẽ Rachelis ſeruus Labã factus eſt. Oſeę. 12. Seruiuit Iacob ĩ vxore,& in vxore ſeruauit pecora. Itẽ. 2. Eſdræ. 4. Dicit Zorobabel. multi dementes facti ſunt pp ſuas vxores, & ſerui facti ſunt. Et ponit exemplũ regis, quẽ in tantã ſeruiturẽ poſuerat amor Apemen Bezacus

tis filiæ, vt de capite regis dyadema auferret, & ſuo imponeret, & palmis regẽ cederet, & cũ ea ridente ipſe rideret, ea indignata blandiebatur ei, vt eã placaret. Tullius. Illum ne liberũ dicam cui mulier imperat, leges imponit, vocat & veniendũ eſt, minatur & timendum eſt, hunc non ſolũ ſeruũ, ſed ẽt viliſſimũ ſeruũ eũ ego iudico. Ideo quotidie mœchorũ ſanguis funditur, adulteria dãnant, & inter ipſas leges, ac ſecures ac tribunalia flagiãs libido dñat. Hier. Nihil vilius q̃ à carne vinci, nihilq; glorioſius q̃ carnẽ vincere. Hanc aũt ſeruitutẽ attẽdebat quidã pr̃, de quo legit̃ in vitiſpa. tit. de for. vit. qui cũ eſſet figulus & tẽtaret̃ de fornicatione, & habẽda vxore, finxit ſibi vxorẽ de luto, & duplicauit ſibi laborẽ pro ſe & vxore ſua, dicens cogitationi ſuæ, mõ hẽs vxorem neceſſe ergo hẽs generare filiã & triplicare laborẽ, vt habeas vñ paſcas te vxorẽ, & filiã, & veſtias. Cum ergo videretur ei iſta ſeruitus importabilis, & labor quẽ exigit cogitationi ſuæ dixit, ne ergo tanto labori ſuccũbas, non habes neceſſe vt vxorem habeas, cuius propoſitũ feruens videns Deus abſtulit ab eo paſſionem & tentationẽ fornicationis. Sic legitur feciſſe beatus Franciſcus, qui cum aliquantulũ carnis motus ſenſiſſet proiecit ſe nudum in niuẽ, vbi pluries ſe volutans compinxit ſeptẽ maſſas de niuibus, dicens Franciſce hæc eſt vxor tua, iſtæ duæ ſunt filij tui, & iſtæ duæ filiæ. Aliæ vero duæ ſunt ſeruus, & ancilla, nunc ergo feſtina oẽs illos induere, quia frigore moriuntur, & eſto ſolicitus de cunctis neceſſariis prouidere. Si aũt vr̃ tibi labor importabilis, elige vni Deo ſeruire. Cũ aũt mortificatus eſſet p̃ iã frigore, non ſolũ tunc, ſed toto tpe poſtea fuit a carnali tentatione liberatus oĩo. Itẽ luxuria intantũ peruertit ordinẽ bõnis, q̃ corporalia præfert ſpũalibus, ęterna tranſitoria, honeſtis fœda, vilia pretioſis, carnem miſeram præfert Deo, & delectationẽ viliſſimã vilium membrorũ & turpiũ præponit delitiis, quæ in Deo ſunt. 2. Pe. 2. Voluptatẽ æſtimantes delitias coinquinationis, & maculę. Vñ merito luxuria dr̃ hoĩem facere beſtialem, ſicut porcum & diaboli iumentum Ioel. 2. Putruerunt iumenta in ſtercore ſuo. Greg. Iumẽta in ſtercore putreſcere eſt carnales hoĩes in fœtore luxuriæ vitam finire. pſalmus. Nolite fieri ſicut equus & mulus. Hiero. qui poſt carnem in deſideriis ambulant in ventrem & libidinem proni, quaſi irrõnalia alalia cõputãtur. Hier. 5. Equi amatoris in fœminas, & emiſſarii facti ſunt, inter quos ſunt nõ coniugia nec ẽpies rõnis. Itẽ ſunt Onocentauri, aſini, & thauri & luxurioſi & laborioſi. Itẽ ſunt ſimiles Centauro mixto ex hoĩe & equo. qualis erat illud monſtrum cui obuiauit beatus Ant. vt legimus in vita Pauli primi heremitæ. Itẽ ſunt ſimiles Capricorno illi monſtro, de quo ibidẽ, qui homũculus cornutam habebat faciẽ, in feriorẽ partẽ capri, quia ſub forma humana eſt vita luxurioſa & hyrcina, facies cornuta mentis eſt pertinacia & inobediẽtia. Itẽ luxurioſus eſt ſicut porcus in luto 2. Pet. 2. Contingit illis illud prouerbiũ, Canis reuerſus ad vomitũ, & ſus lota in volutabro luti. Itẽ ſimilis eſt vpupæ q̃ nidificat in ſtercore. Sunt ſicut ſus qui libentius hñt nares in ſtercorib. q̃ in floribus. Pro. 1. Circulus aureus in naribus ſuis mulier pulchra & fatua. Sus pp circuli aurei ſpecioſitatem, & pretioſitatem nõ dimittit, quin nares ſuas immergat in ſtercus. Sic nec mulier fatua dimittit ſe immergere in fœtorẽ luxuriæ, aut propter bona naturæ. quæ hẽt, aut gratiæ libentius dormit vt ſus in luto, q̃ in florido loco. Legitur in prouerbiis philoſophorum, q̃ cum quidam diceret audiente Phythagora, q̃ libentius moraretur in mulierum. cõſortio, q̃ in philoſophorũ cõtubernio. Reſpõdit pythagoras. Et ſus libẽtius in luto, q̃ in aqua clara. Quarto luxuria mergit in voraginem, demergit. n. miſerum peccatorem in voraginem vitiorum, periculorum & ſuppliciorum. In voraginem quidem vitiorum inuoluit. Dr̃ nãq; luxuria lubricum, & luxurioſus lubricus, quia de facili de vitio in vitium labitur. pſalmus Via illorum tenebræ, & lubricum, & Angelus dñi &c. Via luxuriæ tenebroſa, lubricoſa, & pericoloſa, & Angelus dñi malus eſt cũ eis, vt aſinarius cum aſino ſtimulãs luxurioſos ad malum. Hier. c. 23. Via illorum quaſi lubricum in tenebris impellentur, corruẽt in ea. Hiere 38 Demerſerunt in cœno & in lubrico pedes tuos. Luxurioſi ſæpe propter mulieres, ſæpe furta, rapinas, & homicidia committunt, & multa talia, immo q̃nq; apoſtatãt a fide negantes Deũ, & dæmonibus immolantes. Eccl. 9. ſpeciem mulieris alienæ multi admirati reprobi facti ſunt. & 19. Vinũ & mulieres apoſtatare faciunt ẽt ſapientes. Hoc patet. 3. Re. 11. Mulieres certiſſime auertent corda vr̃a, vt ſequamini Deos earum His copulatus rex Salomon ardentiſſimo amore auerterunt cor eius, vt ſequeretur Deos alienos &c. Ad hoc facit exemplum quod hr̃ de verbis patrum, titulo de fornicatione, de ſolitario qui pp filiam ſacerdotis idolorum hñdam negauit Deum, & fidem, & baptiſmum, & propoſitum monachi, de eo ſuba ab eo recedente & redeunte p pniam. Item luxuria non ſolum præcipitat hoĩem in multa flagitia, verumetiam multos alios ſecum trahit, & allicit ad pctũ. Vnus. n. luxurioſus ex cohabitatione multos alios inficit, & occidit ſicut vna ouis morbida aliam, & vnum pomũ putridũ aliã, & leproſus ſanum. Luxuria. n. eſt morbus contagioſus, occidit. n. vnus aliũ ex conſortio. Hiero. Nemo iuxta viperam ſecuros capit ſomnos, q̃ ſi nõ percutit, tñ ſolicitat ne pũgat. Dicebat Guil. Pariſien. epus, q̃ duo luxurioſi amore fatuo ſe diligentes, erant ſicut duo titiones ardentes coniuncti, quorũ vnus ſuccendit & conſumit aliũ, diſiũcti ab inuicem extinguuntur. Item dicebat q̃ potius dicendi erant ſe odientes q̃ diligentes, cum alter alterũ amplexando trahat ad præcipitiũ putei infernalis, ſicut duo ribaldi ebrii, & pugnantes ſe amplectuntur, & ſe amplexando trahunt ad præcipitiũ, vbi vnus ſubmergit aliũ, non ex amorẽ, ſed ex odio hoc facere dicuntur. Sic iſti vnus alium amplexatur, vt ad mortem æternam eum trahat. Itẽ alios perimit per cõſenſum. Item eos qui dãt eis in facto ſuo conſilium, auxilium, & fauorem. Item alios per negligentiam, eos. ſ. qui tenentur eos corrigere, & negligunt, iuxta quod dixit Symachus Papa. Error cui non reſiſtitur, approbatur, nec caret ſcrupulo ſocietatis occultæ, qui manifeſto facinori deſinit obuiare. Deinde quod deterius eſt, eligit ſeruire & obedire diabolo plus q̃ Deo. In hoc. n. ſeruit diabolo, quia templum Dei facit phanum diaboli. Apoc. 17. Facta eſt Babilon habitatio oĩs ſpũs immũdi, & volucris immundę. De Vehemoth legit̃ Iob. 41. Sub vmbra dormit, & in locis humentibus gula, & luxuria requieſcit, vt ſus in luto. Item hoc peccatũ comparatiuẽ diabolum in iudicio iuſtificabit, qui ſe ibi mundũ a peccato luxuriæ q̃mm ad actum immundum exhibebit. Itẽ quia in peccato illo de ſe & de ſuo ſanguine, qui, vt dicunt philoſophi, in opere illo cõſumitur, ſacrificium facit hõ diabolo, immo cibum & potum ei de ſe propinat, & cibũ integrũ ſeipſum offert ei, immundum ſacrificium, immolantes aliqñ & filios & filias ſuas dæmoniis. Leuit. 19. & 20. De ſemine tuo non dabis, vt conſecretur idolo Moloch. i. diabolo. Luc. 15. Filius prodigus viuendo luxurioſè pauit porcos. i. dæmones. quidam glo. dicit. Ebrietas & luxuria & cætera vitia cibus ſunt dæmonũ. Item pp hoc vitium concitant dormientes, & vigilantes hoĩes ludificant per formas varias, quas aſſumunt, & cum non habeat materiã aſſumit eã alibi per quã illudat hoĩbus vt patet in incubis dæmonibus, qui aſſumunt formas mulierum, in quibus appareant hoĩbus concumbentibus illudunt, vt legit̃ in vitiſpa. Item de verbis patrum, tytulo de cogitatione fornicationis. Quidam frater tentatus eſt a ſpiritu fornicationis nequiſſimè, & cũ viriliter reſiſteret cogitationibus immiſſis, quatuor dæmones in ſpecie quatuor mulierum pulchrarum transformati iugiter p 40. dies pſeuerauerũt pugnates cõtra eũ, vt eũ traherẽt ad turpẽ cõmixtionẽ Illo aũt viriliter reluctãte donauit ei Deus, vt poſtea non ſentiret calorem carnalis cõcupiſcentiæ. Item magiſter Iac. de Vitriaco, dicit ſe audiuiſſe, q̃ cũ diabolus tentaret diu quendã heremitam inuiſibiliter, nec preualere poſſet, transformauit ſe in ſimilitudinẽ cuiuſdam ſeruiẽtis, offerens ſe obſequio eius, & cum propoſuiſſet primo nullum aĩal poſſidere, nec poſſet bene diſtinguere horas, ſuaſit ei diabolus vt hr̃et Gallũ, ad cuius cantum poſſet horas diſcernere, quo habito procurauit ne poſſet cantare, cui ait. Dñe Gallus veſter non põt cantare, quia infirmatur, non. n. põt viuere ſine gallina, qua habita fecit eũ cantare, & cum Gallus aſcenderet ſup gallinã, venit in mẽtẽ heremitæ coitus muliebris, & diabolo inſtigante interius, & procurante exterius cępit grauiſſime tẽtari, & poſt infirmari, & cũ cõualuiſſet de infirmitate aliquantulũ cępit acrius in iſta ſe tentare eũ, & procurauit q̃ filia cuiuſdam nobilis cępit viſitare eũ, & hr̃e familiaritatẽ cũ eo, & ait heremitę diabolus. Dñe magnũ damnũ erit ſi vos moriamini, q̃ multa bona poteſtis facere. Sicut. n. Gallus non põt eſſe ſanus nec viuere ſine gallina, ſic nec vos curari ſine muliere; ecce q̃ cito gallinam aſcendit Gallus, curatus fuit & cantauit. Eo aũt eũ tentante interius & exterius de dicta puella, heremita tentauit eã, & heremita eã cognouit. Ipſe aũt diabolus ſtatim denũciauit hoc patri puellæ, qui affuit requirens filiã q̃ occultauerat, præcurrens aũt diabolus ait heremitæ, ecce pr̃ puellæ venit, & extorquebit ab illa factũ verũ, & occidet vos & infamabit nomẽ heremitarũ vbiq; ſed melius eſt vt eã occidatis, & non poterit pbari factũ, & pniam agetis, quo inſtigãte eã occidit, & relinquens deſolatum euanuit, & ſic deceptionẽ ſuã manifeſtauit. Heremita aũt acceſſit ante beatã virginẽ compunctus cũ multa effuſione lachrymarũ, & orõnibus obtinuit, q̃ eã dñs ſuſcitauit carne reintegrata, & reddita eſt patri. Itẽ placet diabolo, quia per hoc vitium multos attrahit & abſorbet, binos & binos, vel plures. Vñ diabolus eſt quaſi Cetus in mari, q̃ aperiẽs os ſuum emittit flatum ſuũ ſuauiſſimum, ad cuius odorem piſces

ſces attrahit,& ei appropinquantes ſuauiter glutiuntur.Sic Dia
bolus per ſuauẽ tentationem quã emittit,hoies, & mulieres at-
trahit,& per libidinẽ blãdã glutit,& abſorbet tot inſimul, quot
ſunt pctõ conſentientes,quos poſtea deuorat in inferno, per pœ-
nam,quos hic abſorbet per culpã.Hier. 51. Abſorbuit me ſicut
draco,repleuit ventrẽ ſuũ teneritudine mea.Ad hoc facit,qđ le-
git in vitis pa.Sanctus Abrahamus, cuius vita mirabilis,ibi legit,
ſu religione,& morib.nutriebat vnigenitã ſororis ſuæ parentib.
mortuis ſeptennem, faciens eã habitare in cella iuxta cellã ſuã,
in qua erat parua feneſtra,per quã eã litteras docebat,& in mo-
ribus inſtruebat : q̃ cũ per triginta ãnos manſiſſet cũ auunculo
angelicã.& deuotiſſimam vitã ducens,quidã profeſſione mona-
chus,frequentans auunculũ vtilitatis animæ ſuæ cã, incepit ha
bere colloquiũ cũ nepte ſua, primo de ſpũalibus,poſt incepit no-
tare eius pulchritudinem,& exardeſcẽs eã cepit alloqui de alijs,
& ita per annũ cor eius emolliuit, ꝙ exiens ad eũ aperta fene-
ſtra corrupta eſt ab eo.Quæ ſupra modũ dolens,& deſperãs, &
non ferens dolorem auunculi,ſi hoc ei innoteſceret, receſſit fu-
giens in vnam ciuitatem,& in ſtabulo,mutato priſtino habitu ſe
collocauit, vbi facta eſt publica meretrix , auunculo autem ſuo
caſus eius ſic reuelatus eſt. Videbat in ſomnis draconem maxi-
mum,& terribilem cum fœtidiſſimo anhelitu ſibilantem venire
vſq; ad cellã ſuã,& ibi inueniſſe colũbam niueam, quã abſor
buit,& in ſuam foueam rediſſe , cuius caſum & fugã cõperiens
auunculus mactans ſe cũ lachrymis & oratione ꝓ eã, poſt duos
annos pro certo ſciens vbi erat, aſſumpto militari habitu, & ſo-
lido cũ equo illuc venit, dans pecuniam ſtabulario , vt eam ſibi
adducat,& cœnam paret.Cumq; cenaſſet,& introductus eſſet cũ
ea in cubiculum ſecretum,ſeratis hoſtijs accipiens eam per ma
num, ſedens iuxta eam remouit operimentum faciei ſuæ, & cũ
fletu multo hincinde veniam promittens, ſummo mane reduxit
eã,includens eã in loco vbi prius erat in interiori cella , ipſa aũt
per decennium faciente pniam in cilitio,& ieiunijs,& fletu con
tinuo,cum per tñ ꝑis gauiſus fuiſſet de vera eius pnia , beatiſ-
ſimo fine quieuit auunculus eius , ad cuius tranſitum conuenit
tota ciuitas,& oẽs infirmi qui tangebant aliquid de veſtib.eius
curati ſunt.Beata Martha neptis eius in amariſſima pnia ꝑquin
que annos ſuperuixit;Oẽs aũt quotquot ad eius tranſitum vene-
runt videntes claritatem vultus eius, Deum glorificauerunt.Sĩ
ſimilis eſt vita luxurioſi arbori cui innititur ſtultus colligẽs dul
cia poma , volens implere ſinum ſuum , non timens periculum
ſuum,nec recedere volens ſuaſionib.a periculo donec arbor cuiſ-
roſa a duobus muribus albo,& nigro corruit , & ſtultus caderet
in os draconis,qui arborem infra cinxerat,& deuorauit eum fe-
rens in foueam ſuam,de quo legitur in Barlaam . Scđo luxuria
mergit hoĩem in voraginem periculorum. Videlicet in lites,con
tentiones, pugnas,minas,& mortem.Hoc vitium Sanſonem ex-
cæcauit,Salomonem infatuauit,Dauid ſuperauit, Ruben bene-
dictionem in maledictionem cõuertit,fine commutauit. Illum
prodigum paſcere porcos coegit;diluuium inũdare fecit, Illam,
qui vxorem duxerat a cena excluſit,Amon pro inceſtu gladium
Abſalonis ſenſit,Iezabel pro meretricio mortis ruinam ſumpſit.
Zambri intrans ſcortũ gladio Phynees occubuit , populus Iſrael
fornicãs cũ alienigenis irã dñi pertulit,Herodes pro inceſtu He-
rodiadis Iohannem decapitauit.De pctĩs ſit, & periculis in quæ
incidit hõ per mulieres dr̃.a.Eſdræ 3.Mulieres dominantur viris:
nõne dolent? accipit hõ gladium,& vadit in via facere furta,&
homicidia,& mare nauigare,& flumina,& leonẽ videt,& in te-
nebris ingredit,& cũ furtũ fecerit,& fraudes, & rapinas amabi-
li ſuæ affert. Et multi dementes facti ſunt pp illas,& multi periu-
runt & iugulati ſunt ; & peccauerant pp mulieres. Aug. Quid
Sanſone fortius? qđ Salomone ſapiẽtius? quid Dauid ſanctius?
& tñ hi oẽs per luxuriam ſuperati ſunt. Tertio luxuria demergit
in voraginem ſuppliciorum,quoq; quidem ſpũaliter,tandem æter
naliter.In pñti etenim vita quãq; a Deo grauiter puniuntur,ꝙ
eorum infernus hic vr̃ incipere,quia ſicut dr̃ Hier.17.Piſces,qui
ſunt in flumine,i.luxurioſi, libidinosè viuentes in aquis volu-
ptatis moriuntur,de quib. in Pſ. conuertit aquas eorum in ſan-
guinẽ,& occidit piſces eorum;& Prou. 5. Nouiſſima eius ducũt
ad mortem turpiſſimã,amariſſimã,& acerbiſſimam,Et in pñſen
ti.Exemplum Quidam qui multũ luxurioſè vixerat, in fine ni-
ger factus, vt carbo,torquebatur a Diabolo,maximè in membris
genitalibus,ita fortiter ꝙ nulla pœna tormento ſuo,vt aſſerebat,
poſſet cõparari, & petebat raſorium,vt illa membra amputaret,
ne Diabolus in eis haberet materiam vexandi eum,& cum non
daret,volebat ſurgere,ſed nõ valebat, & in illo dolore mortuus
eſt.De quodam magno comite dr̃, ꝙ cum ipſe inter alia flagitia
ſua fuiſſet enormiter luxurioſus,arripuit eũ grauis infirmitas,&
intumuerunt eius genitalia ad modũ ollæ grandis,in quib.gra-
uiſſimè afflictus Deũ pꝑ doloribus blaſphemabat,& aliqñ dice

bat,ſe iõ talia in talib. locis pati, quia de membris illis enormia
egerat,nec tñ de hoc pœnitens veniam pet.bat,ſed blaſphemans
fortius immundum ſpiritum emiſit, ſine aliquo eccl'æ remedio.
De alio aũt maximo Principe,qui prędicto fuit cõtemporaneus,
& familiaris , dr̃ , ꝙ ipſe in vita ſua ſe effudiſſet in omne genus
luxuriæ, cũ cecidiſſet in languorem grauem , in tabefactionem,
& deſperationem,& fœtorem intolerabilem cecidit, cuius ſui fę
toris magnitudinẽ ferre non valentes, præ confuſione in came-
ris ſuis eum claudebant, & occultabãt, nullum ingredi ad eum
permittentes Quædam autem perſona multum familiaritate,&
affinitate ei coniuncta , cui non auſi fuerunt cuſtodes reſiſtere,
tranſiens hoſtia,& cuſtodias,ait.Ego volo ſcire quomodo eſt do
mino meo,& intrans cameram inuenit eum ſolum ſuper cu-
bile ſuum,quaſi ſuper quatuor pedes procumbentem, & omnia
interiora cum inteſtinis,& fecibus , & fętore maximo emitten-
tem,& ſine aliquib.ſignis pœnitentiæ animam exalantem.Qđ
ſui occultantes alia finxerunt. Hoc autem terribile genus mor-
tis vidit,& ſciuit illa perſona , quæ ſic eum inuenit Deũ timens
diuino iudicio perterrita aliquibus Deum timentibus reuelauit.
Duo autem prædicti Principes , ſicut fuerunt contemporanei,in
vita,& conformes in moribus,ita contẽporanei fuerunt in mor
te,& creditur ꝙ in pœna. Tandem luxurioſi puniuntur in infer
no Prou.2.Inclinata eſt ad mortem domus eius,& ad inferos ſe-
mitæ illius,omnes qui ingrediũtur ad eam non reuertentur,nec
apprehendent ſemitas vitæ.Ibidem quinto. Pedes eius feſtinant
ad mortem,& ad inferos greſſus illius penetrant. Eorum autem
pœnas eſſe graues oſtendunt , extra multa ſuperius poſita lib.2.
De inferno,de capite loquente. de reprobato,& Tyburtio. Item
de ponte,& nebula fętoris,& lapſu Stephani.Itẽ ibidem de mu-
lieribus indutis pice.& ſulphure.& ſerpentibus Item de Princi
pe cito obliti,& tormentis eius.Item de Alcydianæ Item ibidẽ
de ſacerdote,& ſixura ſartaginis. Item de heremita comburẽte
digitos ſuos Item de pœna Principis in cathedra ignea ſedẽtis.
Item de balneatione adulteri, & adulteræ. Item de matre ſacer-
dotis,quæ apparebat ſuccenſa.Item de Valerio,& carnibus eius
fętidis.Similiter ibidem de Valentino , & Tincturario . Item de
ea quæ viſa patris gloria,& matris adulteræ pœna conuerſa eſt,
ſequens veſtigia patris.Et dicitur in vitis pa. ꝙ Angelus ductor
eius duxit eam ad domum,quæ erat plena tenebris, & obſcuri-
tate,& perturbatione,& ſtridore,& oſtendit ei fornacem igne,
& pice feruentem,& quoſdam terribiles ſuper fornacem , deor-
ſum aſpiciens vidit matrem ſuam demerſam,vſq; ad collum ſtri
dentem,& multum vermium in pectore ferentem,cum vlulatu
clamantem. Heu mihi filia,ecce propter paruam libidinem , &
exiguas delicias,quanta exoluo tormẽta. Item refert Petrus Clu
niacẽ in lib 2. de viſione cuiuſdam monachi a corpore educti,&
reuocati ad vitam,qui inter alia quæ vidit , & retulit de ſuppli-
cijs peccatorum,cum duceretur ab Angelo audiuit ſonitũ Dæ-
monum cachinnantium , & trahentium ſecum quandam aĩam
de mundo ſublatam , quaſi proijcientes ad alterutrum , & cum
furcis igneis diſtrahentes,& diſcerpentes eam ad inferorum, ra-
piebant eam improperio factorum ſuorum.Hęc fuerat meretrix,
tandem confeſſa ſeram pniam acceperat,de qua parum fecerat.
Cum hæc itaq; agerentur , ſubito lux de cœlo deſcendit mini-
ſtros tenebrarum terrens , cum qua deſcendit chorus virginum
cum mirabili decore ornatis,& corporis, inter quas beata Mar-
garita apparuit, quam ipſa ſpeciali deuotione dilexerat , coram
altari ſuo luminaria ex hibens de ſuo ſingulis diebus ſabbati, ad
quam cum clamaret,eius petens adiutorium , ad precem beatæ
Margaritæ oĩbus virginibus orantibus pro ea ,conceſſum eſt ei,
vt in fonte,quæ illico aperuit in loco tormentorum pniam con
ſumaret,B.Margarita cũ manu Dæmones abigens, ait illi. Hic
pniam tuam complebis per me receptura plura beneficia,& tan
dem hic purgata venies ad conſortiũ beatorũ . Quo dicto,ipſa
lætantiſſimè aquam bulientem ſubijt , virgines aũt beatæ ſunt
in cœlum receptæ.Item in eod.lib.dictus Petrus Cluniac. dicit,
ꝙ vidit in pœnis ſupradictis tres epos ſibi notos cathenis igneis
conſtrictos,inter globos igneum, & procellas niuium , & gran-
dinum,& turbines ventorum,& fluentis ſtagni fętores miſera-
biliter,& non multum diſſimiliter torqueri, quorum vnus præ-
cæteris in lingua torquebatur,& hyanti ore eã extrahebat, flam-
mis continuũ ſuccenſam,& cruciabatur nunc igne , nunc in ni-
uium algore , nunc in grandine furenti viciſſim continuè con-
cremabatur,cuius afflictionem maximè plangebat, & hoc ideo,
quia in placitis inter iudices ſeculares delectari conſueuerat,&
multos contra iuſtitiam ibi oppreſſerat.Alius qui cõtinentiæ cin
gulo negligentius vſus fuerat, crebrã putentis ſtagni demer-
ſione,vbi æſtus,& frigora interiacebant torquebatur. Profuit tã-
men ei multum , ꝙ ante finem ſuum calcato prælationis ambi-
tu in corde contrito ſumpſit habitum humilem monachorum.

Tertius aũt in flammis immergebatur, & a flammis cum fumo eleuabatur, & ferebatur ad partes algentes, rurſus ad alia tormenta transferebatur ſucceſſiuè. Hic fuerat vanæ gloriæ amator, & ore oium iſtorum fuit vitium aïarum in curia, diuitiarum immoderata cura, pauperum deſpectio, principum adulatio, parentũ, & propinquorum immoderata, & illicita curatio. Propriæ commoditatis quæſitores, eorum quæ Chriſti ſunt neglectores, amatores honoris, diſſimilatores oneris, ſui officij neglectores. Cuius abuſum ineffabili luctu plangebant. Horũ pœnæ per dies augebantur, ſm̃ q̃ minuebantur ſuorum ſuffragia, & augebant peccata eorum, quos indebitè promouerant. Item in eodem lib. Petri Clunia. refert prædictus monachus ſe vidiſſe reuocatus ad vitã, q̃ viderat in dictis tormentis ſacerdotes mirabiliter, & miſerabiliter torqueri, & immenſis ardorib. confici, qui de peccatis incontinentiæ ſuę fuerant contriti, & confeſſi, & ea reliquerant, & cũ cogitaret eos ibi paucos ad cõparationem totius multitudinis, qui de mundo exiit, ait ei ductor ſuus, q̃ iõ pauci erant, quia pauci verè pœnitebant in tota multitudine de immũdiijs, & fornicationib. ſuis, & iõ infernus eos abſorbebat, vbi ineſtimabiliter diuerſis, & ęternis ſupplicijs torquebant. Itẽ. 4. Dyal. c. 34 Quidam noie Curialis, filiolã ſuã, quã ſacro ſabbato paſcę tenuit, inebriatus nocte corrupit, in mane timens intrare portas eccłæ balneo ſe lauit, poſt verecũdans nõ intrare cũ timore intrauit die ſeptima, iam factus ſecurus ſubita morte defunctus, & ſepultus eſt poſt longum tp̃s de ſepulchro eius flamma erupit, & cunctis videntib. oſſa eius, & ſepulchrũ conſumpſit, & totã terrã ſuper eius tumulũ congregatã, ex qua, vt ait Greg conſideratione colligimus, qđ pro reatu ſuo patit, cuius oſſa inſenſibilia ſic cremãtur.

De generantibus luxuriam. *Diſt.* IIII.

Circa quintum. ſ. de his quæ ſolent generare, fouere, augere, & ſeruare luxuriam. Sciendum, q̃ vinũ ſuperfluè ſumptum, & oĩs alia ſuperfluitas generant luxuriã. Prou. 20. Luxurioſa res eſt vinum. Eph. 5. Nolite inebriari vino, in quo eſt luxuria. Hier. venter mero æſtuans, cito deſpumat in libidinem. Poeta. Vina parant animos faciuntq; caloribus aptos. Et venus in vinis, ignis in igne fuit. Hiero Per luxum, & abundãtiam ciborum animæ fortitudo molleſcit, & eius pudicitia cõſtupratur. Idem. Fruſtra ſimilant ſe quidam ſalua fide, & pudicitia mentis integritatis voluptatibus abuti, cum contra naturam ſit, copia voluptatũ, ſine voluptate perfrui. Exo. 33. Sedit populus meus manducare, & bibere, & ſurrexerunt ludere. In vitis pa. fuit Eron vir maximæ virtutis, & abſtinẽtiæ, vt aliqñ abſtineret per tres menſes ſola ſanctorum myſteriorum cõione contentus, herbas, & radices ſi quas inueniebat comedens. Hic aũt ſic cecidit, primo ſe a conſortio, & colloquio ſanctorum ſeparauit, contemnens doctrinam aliorum, dicens iuxta illud verbum Chriſti. Magiſter veſter vnus eſt Chriſtus, eo abutens, q̃ nullum oporteret alium habere magiſtrum, qui a Diabolo ſtimulatus, a cella recedẽs venit ad Alexandriam, & cũ leuib. perſonis ſe admiſcens cepit frequentare theatra, ſpectacula, & tabernas, voracitati, & ebrietati vacans, incidit in cænum fœmineæ concupiſcentiæ; & cum locutus fuiſſet cũ quadam, vt ei conſentiret, & peccare vellet Puſella q̃dam nole, carbunculus in eius verendis nata, per ſex menſes ita eum afflixit, vt die ac nocte miro dolore affligeret, ita vt eius genitalia putrefacta oĩno ei caderent, curatus ad heremum redijt, pctm̃ ſuum ſanctis patribus confitens, pniam de eo accipiens, ſed non complens: quia poſt paucos dies debito fine quieuit. Scđo luxuria quærit latebras, lucem odit, tenebras diligit, in quo ſatis apparet deformitas huius vitij, qđ præ cæteris timet videri. Bern. Luxuria lucem odit, tenebras appetit, velamen quærit. Ioh. 3. Oĩs qui male agit, odit lucem. Iob. 24. Oculus adulteri ſeruabit caliginem, dicens, nõ videbit me oculus, & cooperiet vultum meum. Et poſt. Si ſubito apparuerit aurora, arbitrantur vmbram mortis & ſic in tenebris quaſi in luce ambulant. Eccl. 23. Oĩs hõ qui tranſgreditur lectum ſuũ, contemnit aĩam ſuam, dicens, quis me videt? tenebræ circundant me, parietes operiunt me, &c. Ad hoc facit exemplum Thaydis, & Paſnucij, ſupra titulo de timore initiali. Tertio dat occaſionem luxuriæ ocioſitas. Ouidius. Quantum Platanus riuo gaudet, q̃ populus vnda, tam venus ocia amat. Idem. Ocia ſi tollas periere cupidinis arcus. Lucanus. Variam dant ocia mentem. Vulgariter dr̃. Manus ocioſi ſunt ſcabioſæ. De hoc ſatis habet in tractatu de accidia. De ocio Ezech. 16. Hæc fuit iniquitas Sodomæ ſororis tuæ, ſaturitas panis, & abundantia, & ocium &c. Quarto dat occaſionem huic mollities verborum, lectorum, veſtimentorum, & membrorum turpium, quæ qui indebitè tractant contra Dei præceptum molles ſunt, de quibus. 1. Corin. 6. Molles regnum Dei non poſſidebunt. Matth. 11. Iohãnes commendatur, de hoc q̃ non erat mollis, aut leuis vt arundo, & de dura, & aſpera veſte cibo, & lecto, & victu. Quinto dant occaſionem luxuriæ vetulæ conſiliatrices turpitudinis, quæ pñt dici Diabolicæ, quia officiũ Diaboli exercent. Pſ. Lingua tua concinnabat dolos. Et efficaciores ſunt mulieres ad ſubuertendum, q̃ Dæmones: quia. Dæmones, vel lecatores non pñt facere multis annis per ſe, qđ faciunt per hmõi vetulas aliqñ vna hora, Et ſicut Diabolus volens decipere Euã aſſumpſit Serpentẽ ſimilem mulieri in loquela, & facie, quia erat erectus tunc, & hñs faciem virgineam, vt dicit Beda. Quale genus ſerpentis dr̃ Phareas, mouendo linguam eius decepit Euam. Item tales vñt deteriores Iuda, qui vendidit Deum, tradidit ſanguinem innocentem. Matth. 27. Ipſæ animas ſanguine Chriſti precioſo redemptas vendunt viliſſimo precio, non ad mortem corporis, ſed animæ. Ioelis 4. puellam vendidit turre pro vino, & iõ vt dr̃. Deut. 32. Fel Draconum, vinum eorum, & venenũ aſpidum inſanabile. Item deteriores ſunt inferno, qui nõ nocet niſi nocentibus. Ipſe autem per dulces ſermones corda ſubuertunt innocentium. Pſ. Acuerunt, vt gladium linguas ſuas. Et poſt: Vt ſagittẽt in occultis immaculatum, &c. Hæc eſt lingua tertia. Eſt ergo lingua prima Diaboli ſuggerentis. Secunda lecatoris petentis. Tertia vetulæ ſubducentis. Eccleſ. 28. Lingua tertia mulieres viratas, vel viratas. i. viriles, & cõiugatas deijcit, & priuauit laboribus ſuis. Et poſt. Eſt vtilis potius infernus q̃ illa. Item hmõi vetulæ deteriores ſunt Herode, qui occidit innocẽtes a bimatu & infra. Iſtæ ſuperioribus non parcunt, ſed in anima occidunt, & occiſoribus animarum vendunt virgines, & coniugatas, & viduas. Item Herodes occidit filios ſuos, ſed eos Dæmonibus non immolauit: mulieræ autem talium immolant filios ſuos, & filias ſuas Dæmonijs, vt dicitur in Pſal. & hoc quando filijs ſuis concubinas tenent, & permittunt, & filias proſtituunt. Item deteriores ſunt tales Iudæis, qui Chriſtum crucifixerunt, & eum poſt mortem in pace dimiſerunt, cuſtodiri fecerunt a violentia, & mundo inuolui, & ſepeliri permiſerunt: iſtæ autem iam occiſas pretio exponunt lenonibus, & immundicijs. Item huiuſmodi ſunt os Diaboli, & guttur, de quo halitus corruptus, & corrumpens procedit. Pſ. Sepulchrum patens eſt guttur eorum, &c. Iob. 41. De ore eius idest, Vehemoth, Diaboli lampades procedunt, ſicut tedæ ignis ſuccenſæ. Halitus eius prunas ardere facit, & flamma de ore eius egredietur. Item ſunt folles Diaboli, & Antichriſti, quia ſicut Chriſtus ignem Paradiſi venit mittere in terram, quem voluit vehementer accendi, ſic iſtæ per contrarium ſuccendunt ignem Inferni fetentis, & vrentis luxuriæ. Et ſicut boni prædicatores, & Chriſtus maximè dicuntur os Dei, quia ſeparãt pcioſam aĩam a vili peccato, & Diabolo, vt dicit Hiere. 15. ita per contrarium poſſunt dici os immũdiſſimum Diaboli, quæ ſeparant animam precioſam a Chriſto, & coniungunt eam Diabolo. Item ſunt lingua de qua dicitur. Iac. 3 Vniuerſitas iniquitatis eſt lingua plena veneno mortifero, inflammata a gehenna, per quam Diabolus, vt faber per follem ſufflat ignem. Iſa. 63. Creaui fabrum ſufflantem prunas in igne. Item ſunt exploratores, qui explorantes quomodo caſtra Dei capiãt, & deijciant, qđ non eſt ſine magna perditione earum, & offenſa Dei. Item ſunt retia, & laquei, & canes venatici, & furones Diaboli, ad venandum ipſas animas Diabolo, & ſurripiendum Deo, qui eas tam carè emit. Item ſi magnum lucrum reputat Chriſtus lucrum vnius animæ ꝓ quo tot ſuſtinuit in Cruce, in qua moriens non niſi vnius latronis animam acquiſiuit, patet quantum offendit eum, qui vnicam animam ei ſurripit, tam care acquiſitam, quæ ꝑualet toti mundo. Item deteriores ſunt latronib. iugulatoribus, & ſpoliatorib. ſtratarũ publicarũ, qui illa die non occidunt cum quibus comedunt, nec eos perdunt, aũt vendunt, aut ꝓdunt. At hmõi vetulæ comedendo, & bibendo cũ eis eas ꝓdunt, & vẽdũt ꝓ potu vini. In quo patet q̃ta eſt perditio in eis. Itẽ ſimiles ſunt Buſyrij, qui fuit tyrannus Aegypti, qui aduenietes honorificè recipiebat, vt dicit. Hier. in chronicis, & poſtq̃ comederat cũ eis eos Dæmonib. ꝓditioſè immolabat. Sic vetula ad hoſpitium vocat, quam proditione venditam tradit corruptori. Item nullum ſacrificium eſt, vt dicit Grego. qđ plus placet Deo, quàm zelus animarum, & conuerſio earum ad Deum, & nullum officiũ magis placet ei. Ad hoc venit in mundum, & miſit ad hoc apl̃os, & ꝑdicatores, vt eſſent venatores, & piſcatores aĩarum. Ex hoc patet quantum diſplicet ei officiũ taliũ vetularũ, qui venant aĩas ad perdendum. Item occulti incendiarij tẽploꝝ, vel domorum, vel aceruorũ peiores alijs peccatorib. & magis ꝓditores iudicantur, ab hoſtibus, q̃to magis illę, quę ſuccendunt in cordib. mulierũ ignẽ, qui eſt vſq; ad perditionẽ deuorans. Itẽ Deus ſigno viſibili linguarum ignearũ in quib. apparuit Spiritus ſanctus ſuper diſcipulos deſcẽdens reprobauit officium illarum vetularum, quæ habent linguas inflammatas igne infernali. Sexto dant occaſionem luxuriæ tactus illiciti mulierum, de quibus ſupra dictũ eſt, vbi agitur de tactu, & viſu illicito, & de ſtulto actu, & corrupto exẽplo. Item de his, quæ luxurioſo dant occaſionem peccandi,

& lu-

& luxuriam generāt in cordibus, hř ſupra vbi agitur de his, quæ dant Dæmonib. occaſionē tentandi nos. Item verbula crebra, & colloquia mulierum, ſunt occaſio cadendi in luxuriam, vt dř in ſumma de vitijs. Dřr etiam retia & laquei. Prouer. 7. Irretiuit eū ſermonibus multis, vt de fatua muliere, & inueue dř. Item comparantur igni. Eccle. 9. Colloquium eius quaſi ignis exardeſcit. Item gladio bicipiti Pro. 5. Fauus diſtillans labia meretricis, &c. Et poſt. Et acuta quaſi gladius biceps. Colloquia exteriora ſunt interiorum affectionum indicia, iuxta verbum Ariſt. Voces ſunt earum quæ ſunt in anima paſſionum notæ. Hiero. verborum ſignis animus libidinoſus oſtēditur, & per exteriorem hominem, interioris hominis animus declaratur.

De fugienda ſocietate mulierum. Diſt. V.

Circa ſextum. ſ. q̃ periculoſa ſit familiaritas mulierum, & ſocietas fugienda oñditur auctoritatibus rationibus, & exemplis. Numeri. 31. c. Cur fœminas reſeruaſtis? nonne ipſæ ſunt quæ deceperūt filios Iſrael ad ſuggeſtionem Balaam, & præuaricari fecerunt, & percuſſus eſt populus. Ecce qualiter decipiunt, deijciunt, & interficiunt. Item Prou. 5. Longè fac ab ea viam tuam, & ne appropinques foribus domus eius, ne des alienis honorem tuum. Ecce q̃ō Dæmonibus tradunt, & conſumunt. Item. 7. Ne trahatur in vijs eius mens tua, &c. Vbi oſtēditur q̃ō vulnerant, deijciunt, & interficiunt, & ad inferos ducunt. Item Eccl. 9. Luſtraui, &c. Et poſt. Inueni mulierem morte amariorem, quæ laqueus venatorum eſt ſagena cor eius, vincula ſunt manus illius, qui placet Deo effugiet illam, qui autem peccator eſt capietur ab ea. Ecce q̃ō capit, & illaqueat. Eccl. 26. Qui tenet eam quaſi qui apprehendit ſcorpionem. Eodem. 42. In medio mulierum noli commorari. De veſtimentis procedit tynea, & a muliere iniquitas viri. 1. Thim. 5. Adoleſcentiores viduas deuita. Auctoritatibus ſanctorum patet. q̃ ſunt vitandæ. Aug. Circenſi Archid. Grauem inimicum cum ſortita eſt caſtitas, cui non ſolum reſiſtendum, ſed potius amiſſo equo, vt dř ab eo longe fugiendum. Breuis igitur ſermo, & rigidus cum hmōi eſt habendus, nec minus cauendæ, quia bonæ indolis ſunt, vel quia piæ conuerſationis ſunt, vel eſſe comprobantur. Quanto. n. mulieres melioris famæ ſunt, citius alliciunt: quia ſub affectu pietatis, ſe ſupponit viſcus libidinis. Impiæ perniciosum, quod ſuum eſt mortis venenum propinant. Experto crede. Fateor. E p̃s eo loquor coram Deo non mentiens, cedros libani, & gregum arietes ſub hac peſte cecidiſſe repperi, de quorum certe caſu non magis ſuſpectus eram q̃ de Hieronymi, vel Ambroſij impudica libidine. Item Aug. Nolle diſcedere ab inuicem ſuiſque collocutionibus conſiliari deſiderantes, ſe abſentēs gaudere ad præſentiam, amor iſte Tartareus eſt, viſcum habet quo deijciat in infernum, nō pęnas quibus volet in cęlum. Item Greg. Nazianzenus. Quam ep̄i clerici, ſimul & layci, poſt confeſſionum fidei glorioſas victorias, poſt calcata certamina, poſt magna ſigna, & mirabilia vſquequaque monſtrata, noſcuntur cum hiſ omnib. per fęminas naufragaſſe. Idem. Nemo ſe ſtulta ſecuritate deijciat, nemo de viribus ſuis periculoſè præſumat: quia ſine vlla dubietate, qui non vult vitare mulierum familiaritatem, cito labitur in ruinam. Hier. Nemo iuxta viperā ſecurus capit ſomnū, quaſi non percutiat, tamen ſolicitat. Item Bern. Latus tuum ad latus iuuenculæ, in menſa, lectus tuus ad lectum eius in camera, manus tua ad manum eius in opere, oculus tuus ad oculum eius in colloquio, & continens vis putari? eſto q̃ ſis, tū ſuſpitione non cares. Scandalum times, tolle ſcandalum, & eius cauſam. Idē. Tu bone vir, quæ nam eſt hæc fęmina, nunquid vxor aut filia? ſoror tua, aut neptis, aut affinis, nunquid? q̃ō ergo tuta eſt continentia tua? ſi non vis ſcandalizare eccleſiam, eijce, a te fęminā. Item tales iuxta ſniam Ezech. 8. Idolum zeli ſtatuunt iuxta introitum portæ Hieruſalem. i. fęminas, concubinas, in domib. eccleſiæ coniunctas, ad prouocandum emulationem diuinæ vindictæ. Bern. Sacerdos luxuriæ inquinatus, dum ore ſuo polluto corpus dñicum recipit, quaſi in lutum platearum proijcit, & dū carnem ſacratiſſimam benedicit, quaſi in faciē Saluatoris ſpuit, & dum ſacris altaribus immundus aſſiſtit, iuxta filium virginis ponit idolum Veneris, ſc. ſ. vel concubinam quam tenet iuxta eccleſiam filiam. ſ. veneris iuxta filium virginis. Philoſophus oſtēdit quare ſit mulier fugienda, ſic eam deſcribens, dicens. Quid eſt mulier, hoīs confuſio, beſtia inſaturabilis, continua ſolicitudo, indeficiēs pugna, quotidianum damnum, domus tempeſtatis, ſolitudinis impedimentum, hoīs & continentis naufragium. Item alius. Fęmina fax Sathanę, roſa fętens, dulce venenum, ſemper prona rei, quæ prohibetur ei. Item Iſidorus. Cum ſerpente poſitus non diu eris illęſus, ante ignem poſitus, etiam ſi ferreus ſis, aliqñ diſſolueris, proximus periculo diu tutus non eris. Hier. Hoſpiciolum tuum aut raro, aut nunquam mulierum pedes terant, quia non poteſt toto corde cum Deo habitare, qui fęminarum acceſſibus copulatur, fęmina cōſcientiam ſecum pariter habitantium exurit. Nunquam de mulierum formis diſputes, ſi bene videris eam conuerſantem mente dilige non corporali frequentia, quia ſi bonum eſt mulierem non tangere, ergo malum eſt eam tangere. Rationib. Et poteſt oſtendi, q̃ ſit earum nimia familiaritas fugienda & proximitas. Primo: quia eſt pedica ſiue decipula dyaboli plena laqueis in quibus capiuntur aues appropinquantes, qui laquei ſunt ornatus, viſus, geſtus &c. Prouer. 11. Qui cauet laqueos ſecurus erit. Prouer. 7. Mulier occurrit inueni in ornatu meretricio, pręparata ad capiendas animas. Secundo quia ē ignis & fornax Babilonis, qui ſuccēdit quos reppetit iuxta fornacem. Dan. 3. Eccl. 9. Concupiſcentia eius quaſi ignis exardeſcit: homo eſt ſtuppa, fenum, paleaque cito ſuccenduntur. Eccl. 21. Stuppa collecta ſynagoga peccantium, Iſa. 60. Omnis caro fenū. Tertio quia mulier eſt viſcus & contagium, & peſtis inficiens appropinquantes, vt ſupra oſtēſum eſt per verba. Aug. Hiero. Si cum viris habitent mulieres, non deerit viſcatium diaboli. Eccl. 13. Qui tangit picem inquinabiť ab ea. Eſt morbo contagioſo plena, cui qui magis appropinquant magis inficiunť ab eo. Corruptior eſt Baſiliſco, qui aues volātes occidit flatu, aīalia viſu, mulier aūt plurib. alijs modis aīas occidit. Itē fugienda eſt quaſi fera nociua. Eccl. 25. Cōmorari leoni & draconi placebit magis, q̃ habitare cum muliere nequam. Item eſt fugiēda, quia hoſtis eſt, contra ſi quam pugnare volueris appropinquant domeſtici tui derelinquēt te, & expugnabunt te, ſ. ſenſus tui & cor tuum. Mich. 7. Inimici hoīs domeſtici eius. Hūc magis cito vincunt vt lepores fugientes, q̃ vt leones inſiſtentes & inſequentes. 1. Corin. 6. Fugite fornicationem. Item fugiendæ ſunt mulieres plus q̃ demones ſeductores, p̄ mulierem n. diabolus ſeduxit Adā. Hiero. Memento ſemper q̃ colonū paradiſi mulier de poſſeſſione ſua eiecerit. Idē. Prima tentamenta clericorum ſunt frequens acceſſus mulierū. Iſti ſunt, vt dř in Barlaam, demones qui ſeducunt homines. Vnde dř ibi q̃ cum filius cuiuſdam regis fuiſſet nutritus in obſcuriſſimo loco, vbi non videbat rerū ſpecies, & cū eductus eſſet ad lucē iā adultus, & oñderenť ei res & earū noīa, cū videret mulieres & quereret cuiuſmodi res eſſent, ait ſpatarius regis, iocando, q̃ erāt demones. qui ſeducebant hoīes. Cum aūt diceret ei pater, q̃ de oīb. rebus viſis eligeret quod ſibi plus placeret, ait ille. Eligo demones, qui ſeducunt hoīes. Item fugienda eſt mulier, quia eſt ianua diaboli, via p̄ditionis, & inferni, p̄ illam. o. oēs morimur. Prou. 2. Inclinata eſt ad mortē domus eius & ad inferos ſemitę eius &c. Hiero. Ianua diaboli via iniquitatis, ſcorpionis percuſſio, nocinum genus eſt fęminarum. Multis etiā exemplis patet q̃ fugienda & cauenda ſunt mulierum conſortia, cohabitationes & familiaritates, & confabulationes frequētes, & viſitationes crebræ. Occaſiones. n. horum conſueuerūt dare aliqñ conſanguineitas & ſolitudo. Sic Thamar a ſtatre corrūpiť cui ſola miniſtrabat. Ioſeph ſolus abſq; arbitris ab Ægyptia impetiť. Aliqñ cōfidentia ſanctitatis. Sed quis Dauid ſanctius, q̃ p̄p Berſabeę iam enormem paſſus eſt ruinam. Aliqñ confidentia ſapientiæ & abſtinentiæ. Contra quod facis exemplum ruinę Salomonis, qui ſuper oēs monuit hmōs fugiēda, qui tñ enormiter corruit vſque in apoſtaſiam. Itē aliqū confidentia fortitudinis aut diuturnæ caſtitatis. Sanſon confiſus de fortitudine, & frequēti victoria, quā habuerat de Phyliſteis p̄ Dalilam deceptus eſt. Hiero. Si pudicitia q̃ris mulierē quam videris bene conuerſantem, mente dilige, non corporali frequentatione, & nunquam in præterita caſtitate cōfidas. Fuit quidam ſacerdos ſęcularis habitu, qui religioſam vitam a pueritia ſua duxerat, multum viuēs caſtè & innocenter & ſanctè, cuius teſtimonium habebat, & nomen præcæteris commorantib. in terra ſua: qui audiens de quadam nobili muliere & pulchra valde, q̃ relicta patria ſua curiā cuiuſdam magni principis ſequeretur, facta meretrix ſtipendiaria earum quæ dicuntur ſoltanæ, volens eam ſi poſſet reuocare a multis malis quæ faciebat, ibi ſe exponens oībus pro pecunia, acceſſit ad eam compaſſus monens eam q̃ deſiſteret a tot & tantis malis, promittens q̃ ei non deficeret, ſed procuraret ei neceſſaria vitę & ſaluti, ad cuius verba illa compuncta crines & habitum immutauit. Sed cum illa ire Romam affectaret, & pœnitentiam accipere de commiſſis, ille timens ne rediret ad vomitum eam ſecutus duxit & reduxit, tantoque zelo eam cuſtodiens q̃ nec alij eam impeterent, cum ea in lecto aliquando iacebat, nec eam aliquatenus impetebat, nec videbatur moueri in carne, eam etiam incluſit viſitans eam frequenter conſolando & neceſſaria quantum poterat procurando. Cum autem diutius iam fuiſſet incluſa ſecurior iam factus de ea, compatiens ei, ſecurius & familiarius loquebatur cum ea. Et poſt verba & ſigna multa cępit inardeſcere in eo quod non fuerat expertus, & facientes ſibi occultum introitum peccauerunt inſimul & habuerunt plures pueros, quibus ne factum publicaretur mater fuit cauſa & peremptionis

ptionis, & perditionis. Item de beato Aug. legitur in vita eius, ꝙ nulla fœmina intra domum ſuam manſit, aut conuerſata eſt, nec ſoror germana, nec neptis, quæ tñ erant ancillæ Dei, ne eſſent vt dicebat alijs ſecum manentibus, vel ſcandalum, vel ſuſpicio, vel occaſio trahendi in conſequentiam ſœminas admittendi, & ne per exemplũ ſuũ, & occaſione illarũ aliæ mulieres intrarent, q̃ poſſent eſſe occaſio tẽtationis aliis. ſ. infirmioribus, vel ẽt infamationis. Item in vita B. Britij legiẜ, ꝙ cum ageret poſt B. Martinũ Pontificatus ſui annum 30. q̃dam mulier hñs religioſum habitũ & ſpẽm. q̃ pp hoc erat ei familiaris, ꝙ lauabat pannos eius, concepit, & peperit. Turon. populus impoſuit ei, ꝙ ſuus eſſet puer, petens eum cum lapidibus, ipſe aũt ſuper hoc infamatus adiurauit puerum in noĩe dñi, vt diceret ſi eſſet pater eius, puer aũt triginta dierum, rñdit. Non eſt iſte pater meus. Cum aũt populus diceret beato Britio, ꝙ quæreret quis eſſet pater ſuus, ait. Non eſt hoc meum. Quem cũ adhuc vellent lapidare, accipiens prunas ardẽtes tulit vſq; ad tumbam B. Martini veſtes illeſas oſtẽdens, & dicens ſe eſſe immunem ab omni tactu mulieris, vt veſtes ſuę ab igne. Quæ cum dicerent magicè facta, expulerunt eũ, qui cũ diu fuiſſet Romæ exul, & alius eſſet ei ſubſtitutus, cum ipſe rediret cũ mandato, & auctoritate Apoſtolica ad ſedem ſuam, & eſſet propè vrbem Turonen. reuelata eſt ei mors illius, qui ſedem ſuam occupauerat, & ait socijs, Eamus ad ſepeliendum eṗm Turon. Quo intrante per vnam portam, alius mortuus efferebatur per aliam, quo ſepulto, Britius in ſede ſua receptus eſt. Item Petrus Alſon. dicit Phil. dixiſſe Leonem, draconem, & ſcorpionem potius ſequaris, q̃ mulierem. Cum quidam Phil. videret mulierem iocantem cũ quodam aucupe, in loco vbi laqueos, & retia tetenderat, ait illi. Tu qui aues decipis, vide ne vt auicula decipiaris, & cum hoc vilius, q̃ ipſa auicula capiaris. Item in collationibus pa. t t. li. ſoĩa patrum fuit monachos debere fugere familiaritates mulierum, & ẽporum: neuter. n. horum ſinit eum quem ſua familiaritate deuinxerit, vel quieti cellę operam dare, vel diuinæ Theologiæ puriſſimis oculis inhærere. Ad hoc ꝙ fugienda ſit a viris ſpũalibus mulierum familiaritas, faciunt multa exempla ante poſita titulo de inferno, de ſacerdote quem Diabolus voluit decipere ſub ſpecie pulchræ mulieris, quem liberauit beatus Bartholomeus. Item titulo de effectib. miæ Dei. de eo qui familiaris erat ſacræ virgini, & incidit in ea, qui poſt fugit in deſertum cũ bubalis, & de epate eius curato. Item ibidem poſt de Andrea Fundanæ eccleſię ẽpo, & moniali, & Iudeo. Item inſ. de poiad- Genebaldi ẽpi caſu cum vxore ſua, & filio genito latrunculo, & filia vulpecula. Item de tentatione Benedicti. Itẽ de Ioſaphat, & regis filia. Item de ſacriſta, & coniugata. Item de coquo fugiente. Item de cogitationibus Euagrij. Item de Dęmonibus, qui ſeducunt hoĩes. Item de illis, qui clauſerũt hoſtia ſua, & oculos matribus ſuis. Item de illa cui dictum eſt, Noli me tangere, & de inuoluente manus pro matre ſua. Item de heremita, qui voluit corrumpere virginem, quam nutrierat, Item de illo, qui clamauit presbyteræ ſuæ, Tolle paleam adhuc ignis eſt. Itẽ in iſto tractatu de luxuria ſupra de nobili muliere, & aduocato. Item de monacho ludificato. Itẽ de muliere verſa in ſerpentem ſub cuius ſpecie ludificauit Diabolus militem. Item de monacho decepto per mulierem ſui generis, & grilone ſubuertẽte ſe. Item ibi ponuntur exempla multa de gaudio Dæmonum pro ruina monachorum, & de Dæmonibus tentantibus in ſpecie mulierũ. Item de heremita ſentato per gallum. Item de eam ſanctæ Marthæ neptis ſancti Abbemij. Item de monacho ſene, & infirmo, & filio inobedientiæ, quem habuit de virgine, quæ ſibi miniſtrabat. Item de deceptione Ariſtotelis per reginam. Item de fallacia, & malitia mulieris dicit Criſo. in decollatione B. Iohan. Baptiſtę ſuper illud. Herodes apprehẽſum Iohannem poſuit in carcerem. Nulla beſtia in hoc mundo ſimilis eſt mulieri malæ. Quid leoni inter quadrupedia ſæuius? quid ſerpentib. aut draconibus atrocius? & hæc aĩalia in malo inferiora ſunt ei. Qđ & indicat ſcriptura, & mõſtrat experientia. Iuſtum Danielem, in lacu leones reueriti ſunt; iuſtum vero Naboth, Iezabel interfecit. Cetus Ionam in ventre ſuo cuſtodiuit. Dalila Sanſonem circumuentum illecebris raſo capite deformatum Phyliſteis alienigenis tradidit. Dracones, & aſpides ſurdæ, & cornices Iohãnem Baptiſtam viuentem, & in deſerto ſubdita feritate timuerunt. Herodias vero Iohannis caput abſcidit, & tanti viri caput in precium ſaltationis accepit. Helyam corui pauerunt, & Iezabel poſt redditam terris pluuiam, & fame depulſa ab humano genere per ipſum, cuius etiam beneficio ipſa, licet indigna, viuebat ipſum perſequebatur, vt pœnam mortis ei redderet. Idem. O malũ omni malo peius mulier mala, intolerabilis vipera, immedicabile venenum. Si iniuriam patitur, inſanit. Si honorem accipit, extollitur. Si potentis ſit vxor, non ceſſat die ac nocte virum ſuum callidis ſtimulare ſermonibus, blanda nequiter, importuna violenter, ad conſenſum ſui furoris, vt ſimilem ſibi faciat maritum. Si pauperem virum habeat, ipſum quoque ad iracundias, & rixas incitare, non deſinit: nihil eſt ei virum ſuum tradere ad mortem, vt patet in illa quæ beato Iob dicebat. Dic verbum in Deũ & morere. Exemplis ẽt multis alijs oñdiẜ mulierũ malitia, & dolus, ſupra de Fredegundi regina, quæ fecit occidi virum ſuum. Item qũo viros ſuos decipiant; Petrus Alſonſ. Cum vir quidam iuiſſet in vineam, & vxor eius vocaſſet adulterum, & eſſet ſecum in camera, rediit vir eius ita grauiter percuſſus a palmite in vno oculo, ꝙ nihil de eo uidebat, quod præſentiens mulier occurrit ad hoſtium, & cum diceret ꝙ vellet quieſcere in lecto ſuo, in quo erat adulter, rogat illa, vt dicat ſibi ſeriem quõ acciderat hoc ei. Quo audito ait. Dñe niſi conſilium cito apponatur, læſio occupabit bonum oculum ita ꝙ nihil uidebitis: ſed ego eum carminabo vobis, ita ꝙ vltra infirmitas non aſcendet: clauſo ergo ei oculo bono, ac ſi manu ei carminaret, innuit lecatori, & exiuit non viſus a viro ſuo, quo facto, ait viro. Modo ſecurus ſitis de iſto, & manum remouit ab eo. Item. idẽ alius vadens peregrẽ, ſocio commiſit vxorem ſeruandam, cum aũt ea procurante peccaret, cum altero. & viro veniente eſſet in camera, occurrit ei nurus, & vxor volenti intrare cameram, & ait nurus ei, ſtare hic vſquequo videatis lintheamina q̃ fecimus in abſentia veſtra, & quaſi oſtendentes lintheamina quædam ante oculos eius emiſerunt adulterum. Item idem. Cum ſimiliter alius ſecſſet, & adulter comederet cum nuru & uxore, & vir pulſans intraret, adulter extracto gladio retro hoſtium ſe occultauit, cum autem vir intrans clauſiſſet hoſtium, & uideret eum quæſiuit quis eſſet, illo tacente, reſpondit, ꝙ homo erat quem tres hoſtes ſui ſequebantur ad mortem, qui ibi occultauit ſe credens de eo ꝙ eſſet aliquis de illis tribus, ideoque tacebat. Quod audiens vir inuitauit eum vt comederet cum eo, & occultauit eum in domo ſecum. Item refert ꝙ quidam vir vadens Romam, reliquit vxori ſuæ caſtiſſimę & pulcherrimæ domum ſuam, quam cum prudenter regeret, videns eam iuuenis quidam egredientẽ exarſit in amorem eius, & per ſe & per alios eam ſolicitans contemnitur, & dona eius reſpuuntur ab ea. Cum autem videret eũ quædam vetula pp hoc lãguentem & flentẽ, extorſit ab eo cauſam, & promiſit ꝙ tantum faceret, ꝙ eam hr̃et. Quæ caniculã q̃ habebat fecit ieiunare pluribus diebus, dans ei tandem panũ confectũ cũ ſynapio, & accedẽs ad domum dictæ iuuenculæ honorifice eſt ab ea recepta, pp ſpẽm religionis, quam ꝑtendebat. Cum aũt uideret flentẽ caniculã, q̃ vetula adduxerat, & q̃reret cauſam, incepit flere vetula dicens, ꝙ canicula fuerat filia ſua caſtiſſima & pulcherrima, quam Deus in canem mutauerat, & ad perpetuum fletum damnauerat, eo ꝙ amore ſuo dimiſit mori quẽdam iuuenem, q amore eius languebat. Ad hæc verba & alia, iuuencula pandit vetulæ de amore iuuenis, q eam impetebat, & procurante vetula conſenſit in amorẽ eius & peccatum. Item idẽ refert, ꝙ quædam de nocte relicto mariti dormientis thoro, exibat ad adulterũ extra domũ, qđ aduertens vir intra firmauit portam, qua redeũte noluit ei aperire, dicens, qđ in mane oñderet eam & factũ oĩbus amicis ſuis. & viciniis, illa aũt dixit qđ niſi aperiret ei, ꝓijceret ſe in puteũ q erat ante domũ. Cũ aũt non aperiret ei vir, accepit lapidẽ maximum proijciens intra puteum. Ille aũt audiens ſonitum credidit, eam ſe præcipitaſſe ipſa abſcondita retro hoſtium, cum vir exiret, vt ſuccurreret eius præcipitio, intrauit domum firmans poſt ſe hoſtium, retorquens crimen in virum ſuum, dicens, quod propter adulterium perpetrandum dimiſiſſet eam. Item magiſter Iaco. Quidam tanto zelo vxorem ſuam cuſtodiebat, ꝙ ſemper cũ ea ire volebat, q̃ mãdauit lecatori, ꝙ in domo quadam, ante quam erat lutum, & plãta expectaret eam die tali, & hora. Cũ aũt illa die, & hora iret ad eccl̃am, & vir ſuus cũ ea, cũ tranſiret ante domũ illã, dimiſit ſe cadere in lutũ, q̃ ſurgens dixit viro ſuo, ꝙ domũ illã intrare volebat, ad lauandũ ſe, & ꝙ ſeruaret hoſtium ne alius intraret anteq̃ eſſet lota, & cũ illa diu fuiſſet cũ lecatore ſuo exiuit magis inquinata q̃ intrauerat. Idẽ dicit, ꝙ quidã cõſueuerat ſe inebriare adeo, ꝙ quaſi inſenſibilis videbaẜ, q odioſus vxori ſuæ inebriabaẜ ab ea, ita ꝙ abſorptus eſt a vino, q̃ vocans monachos dixit eũ laborare in extremis, & ꝙ veſtirent eũ habitũ, & facerent eũ monachum, qđ ipſe petiuerat compos mentis, qđ ipſi libenter fecerunt amore pecuniæ, quem tonſum, & veſtitũ deportauerunt ad abbatiã, ipſe aũt in mane vino digeſto inuenit ſe monachũ, & præ verecundia remanſit ibi amittens vxorem, domum, & pecuniam. Item cum quidam vir ebrioſus inueniſſet adulterum cũ vxore ſua, ille relicto pallio fugit, & in argm̃ facti in arca ſua palliũ adulteri ſerrauit, quidam aũt arcam reſerans dictum pallium tulit, & viri pallium intus ſerrauit. Cum autem amicos, & vicinos vocaſſet, & vxorem accuſaſſet, & illa crimen negaret, ille vero in argumentum facti promitteret ſe oſtendere adulteri pallium, inuenit ſuum, vnde ille crimen re-

torſit

torſit in virum dicens, ꝙ ita inebriaret ſæpe, ꝙ neſciret quid faceret. Item idem magiſter Iac. cũ quædam mulier ſepeliſſet virum ſuum, nolebat recedere a ſepulchro in fletu perſeuerãs: quidam autẽ magnorũ parentũ iuſtitia exigente, ſuſpenſus fuerat prope, quẽ ſub periculo vitæ cuidã præcepit cuſtodire, ne parentes eũ raperent, ſed dum iuiſſet ad potandũ, & rediret inuenit eũ ſublatũ, & cũ flens timore regis tranſiret per cœmiterium vbi erat prædictus vir ſepultus in tũba lapidea, mulier ibi lugens quæſiuit cãm tãti luctus, & videns eũ elegantẽ aſpectu, quæſiuit quid faceret, pro eo qui eũ a regis poteſtate eriperet, & diuitẽ faceret: rñdet ille, ꝙ ille faceret quicquid poſſet. Et illa. Iura mihi, ꝙ me duces in vxorẽ ſi hoc fecero, quo faciente tradidit ei corpus viri ſuſpendendũ pro alio, & ducens eã in vxorẽ oĩa bona viri illius poſſedit. In quo patet, quantus dolus ſit, & mobilitas mulieris. Prou. 5. Vagi ſunt greſſus eius, & inſcrutabiles. Itẽ idem. Cũ quædam alia vellet ire ad lecatorem ſuum, dicebat viro ſuo, video te infirmum intra in cameram, & cooperiam te, & ſudabis. Cũ rediſſet dicebat: Surge curatus es, non expedit te plus ſudare. Item cũ quædam diceret lecatori, ꝙ magis amaret eum q̃ virum ſuum. Ille ait. Non credã tibi de hoc niſi attuleris mihi vnum de melioribus dentib. quos vir tuus hẽt in ore ſuo, q̃ reuerſa fleuit iuxta virũ ſuũ, qui cum cãm quæreret, ait, ꝙ dentem habebat in ore ſuo adeo fœtidum, ꝙ non poterat eũ ſolatiare, nec poterat curari niſi ipſe unũ de dentibus ſuis daret ſibi pro illo, qui fecit ſibi extrahere meliorẽ quẽ habebat in ore, & detulit lecatori ſuo. Item in confuſionem malarum mulierũ dicebat idem magiſter Iac. ꝙ quædam erat meretrix pulchra & iuuenis, q̃ cum nullo volebat pro pecunia accumbere, niſi daret ei cum precio cultellum vnum, quos ſibi datos conſeruabat. Cum autẽ facta eſſet vetula, & contemnerẽt eam amatores, dabat eis cultellos ſibi prius datos. Vnde de talibus dr̃, quæ dant precium amatoribus ſuis: ꝙ reddunt cultellos. Item idem magiſter Iaco. Cum quidam princeps viſitaſſet quandam abbatiam, & vidiſſet ibi quandam monialem, voluit eam habere: cum autem ad hoc nec precibus nec muneribus abbatiſſam poſſet inclinare, venit vt eam vi raperet. Cum autem eam occultaſſet abbatiſſa, ita vt non poſſet eam inuenire, & ipſe iam recederet, illa quæ occultata erat hoc videns, clamauit de loco latibuli, vt ſciretur ibi eſſe. cu. cu. cu. cu. cu. Quod aduertens dictus miles eam viliſſimam reputans deſpexit, & dimiſit.

De choreis. *Diſt.* VI.

Circa ſecundum. ſ. de choreis, ſciendum ꝙ choreæ vitandæ ſunt multiplici ratione. Videlicet propter ſtatum periculoſum, & lamentabilem. Propter cultum perniciolum, & deteſtabilem. Propter culpas quæ concurrunt. Propter pœnas quas incurrunt. Primo quidem choreas eſſe vitandas, ſuadet ſtatus periculoſus, & lamentabilis, ſumus enim in exilio in valle miſeriæ, & lachrymarum, & in carcere. Aug. Neſcimus quo fine claudimur in exilio iſto, quomodo cantabimus canticum domini in terra aliena? ergo ſi non canticum domini, quomodo canticum Diaboli. Filij Iſrael tempore captiuitatis Babyloniæ non cantabant Alleluia; ſed ſuper flumina Babylonis flebant, reducentes patriam ſuam ad memoriã, & exilium in quo erãt. Item Aug. In valle lachrymarum ſumus, in qua magis flendũ eſt quo minus flemus. In hac valle quædam nos impugnant, vt turbines, venti, & tempeſtates, imbres, & frigora & ardores, & huiuſmodi. Quædam nos infeſtant nec quieſcere ſinunt, vt pulices, culices, cynphes, & muſcæ. Quædam nobis repugnant, quæ nos occidere attentant, vt lupi, vrſi, leones, ſerpentes. Beatus, qui aſcenſiones in corde ſuo diſpoſuit in valle lachrymarum. Oſtendunt mundum, ea quæ ſunt ibi flenda. quocunque vertit ſe homo, videt cauſas flendi. Si ſurſum reſpicit, videt cœlum a quo exul eſt. Infra ſepulchrum ſuum terram. Ad ſiniſtram aduerſitatis cadẽtes mille. Ad dextram decem millia. A tergo id eſt in occulto multo plures. Quis locus debet eſſe cantandi inter tot Dei inſontias, proximorum miſerias, inter tot inimicorum noſtrum inſidias, inter tot periculorum noſtrorum vulnera, inter tot fratrũ noſtrorum funera, quæ iacent in feretro corporum Hier. 9. Quis dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lachrymarum; & plorabo die ac nocte interfectos filiæ populi mei? Hic ipſe Deus nos prouocat ad flendum verbo, & exemplo. Videns ciuitatem, & flens ſuper illam Lucæ. 19. in tanto luctu, vt dr̃ Eccleſ. 22. Muſica in luctu importuna narratio eſt. Hic plorãdum non cantandum docent paruuli, qui non ſunt vnius diei. Aug. Puer a plorate incipit propheta calamitatis ſuæ, lachrymæ ſuæ ſunt teſtes miſeriæ, nondum loquitur, & iam prophetat. Item in regione vmbræ mortis habitamus. Iſa. 9. Dicitur hæc regio mundus, propter mortis propinquitatem. Cato. Quocunque ingrederis ſequitur mors corporis vmbram. Huic vmbræ ſubſunt homines. Vndecunque aſſunt laquei, & arma mortis, & inimici amentes. Pſal. Inimici mei animam meam circundederunt. Iob. 21. Tenent tympanum, &c. Ducunt in bonis dies ſuos, & in puncto ad inferna deſcendunt. Item vmbra mortis, quia mors, vt vmbra ſequitur fugientes, & cũ ſequitur ſubito atterens non aduertentes, & vt prædictum eſt gaudentes ad ſonitum organi in puncto ad inferna deijciet mors ſubita, vt patet Dyal. 19. Cũ ſortunatus nobilis obtinuiſſet a ſancto Bonifacio, vt officiũ diuinum ageret in feſto Proculi martyris, expleto officio, anteq̃ in menſa ſedens comediſſet, hiſtrio cum ſymia ludens ad hoſtium cum tybula pulſauit, cuius vocem audiẽs ſanctus clamauit. heu. heu. mortuus eſt miſer iſte, ego enim ad menſam veniens nondum in laudem Dei os aperui, & iſte cum tybula veniens percuſſit. Cui cum pro charitate feciſſet dari panem, & vinum, aſſereus eum mortuum, cum inde exiret, lapis de tecto cadens ſuper caput eius, eum proſtrauit. Item debemus potius eſſe in planctu q̃ in cantu, qui in carcere huius mũdi ſumus, vt latro in carcere capitali ſnĩa condemnatus. Sene. Oẽs capitali ſnĩa damnati ſumus. Item ſumus, vt latro in via ductus ad furcas. Aug. Nihil eſt aliud tẽps huius vitæ, q̃ curſus ad mortem, in quo nemo, vel paululum ſtare, vel tardius ire permittitur, ſed oẽs pari motu vrgentur. Vnde tam verbis q̃ exemplis oñdunt nobis Chriſtus, & Sancti, ꝙ in hoc exilio non cantare, nec choreas ducere, ſed magis flere debemus. Chriſtus. n. non cantaſſe legitur, ſed pluries fleuiſſe, & ad fletum prouocaſſe. Matth. 5. Beati qui lugent, &c. Item exemplum B. Virginis. Luc. 1. Ingreſſus Angelus. &c. non inuenit eam, vt dicit glo. in ſtrepitu populi, ſed in ſecreto conclaui. Non in chorea, vel in platea cantantem aut vagantem, ſed intra menia orantem. Item exemplum Thobiæ. 1. Cum eſſet iunior omnibus; nihil tamen puerile geſſit in opere. Eodem. 3. Nunquam cum ludentibus me miſcui, neq; cum his qui in leuitate ambulant participem me præbui. Item Hiere. 15. Non ſedi in conſilio ludentium, ſolus ſedebam, quia amaritudine repleſti me. Item Mariæ Magdalenæ. Iob. 11. Maria domi ſedebat, ideo meruit petitionis ſuæ exauditionẽ, & fratris ſui reſuſcitationem. Eodem. 20. Maria ſtabat ad monumentum in die Paſchæ, foris plorans, ideo meruit Angelorum viſionem, & Chriſti apparitionem. Secundo vitandas eſſe choreas euidenter oñdit cultus perniciosſus, & deteſtabilis. Hic. n. cultus Diaboli, qui fuit huiuſmodi chorearum inuentor, & chorizãtium eſt ſtimulator, prouocator, & ductor, vt dr̃ Apoc. 9. De fumo putei Diabolicæ inſpirationis exierunt locuſtæ, & habebant ſupra ſe regem Angelum Abyſſi, qui latinè dr̃, exterminans: diſcerpit. n. eos, & diſſipat in oĩbus membris ſuis agitans eos, & regens. Legitur, cuidam ſancto viro Dyabolum apparuiſſe in ſpecie parui Ethyopis, ſtantem ſuper quandã mulierem, quæ ducebat choreas, & circunducentem eam, vt volebat, & ſpringantem ſuper caput eius. Dantiæ autem & ſpringationes quas faciunt chorizantes, videntur habuiſſe originem a Diabolo decipiente Aegyptios in ſimilitudine cuiuſdam tauri habentis in humero ſignũ quaſi lunæ corniculatæ albæ, quẽ vocabant abuſiuè Seraphin, quem aſſerit Plin. ſe vidiſſe, vt legit in ſcholaſtica hiſtoria, qui egrediens de flumine, in quo ſubmerſerunt Aegyptij pueros filiorũ Iſrael, in quodam die qui aſſignatus erat eis, conuenientibus Aegyptijs ad eum cum oĩ genere muſicorum eleuabatur in aere ſuper eos mouens ſe, & ſaltans, & faciens geſtus, & motus, quibus ipſi in terra ſe conformabant, cantantes, & pſallentes cum cytharis, & tympanis, & oĩ genere inſtrumentorum muſicorum. Vbi creditur eos docuiſſe dantiamm, & ſpringationum, geſtus. Qui poſtq̃ ſe ſic exercitauerat ab oculis euaneſcebat. Inuentor ergo harum fuit Sathanas. Quos docens ibi vana, ſunt vt lanugo quæ a vento tollitur, & puluis, quem proijcit ventus a facie terræ, vt nubes ſine aqua, nebulæ turbinibus agitatæ. Chorizantes autem appellantur locuſtæ propter leuitatem, quia ſaltando cantant. Dicuntur autem exire de fumo putei, quia conueniunt ex inſpiratione Diaboli. Vel fumus putei eſt fœtor, & ardor luxuriæ mouens ad choreas. Hñt quaſi facies hominum. Non dicuntur habere verã facies, ſed ſimilitudines facierum, propter depictiones earum, ſunt autem quaſi locuſtarum ſimilitudines, quaſi equi parati ad prælium propter diſcurſum, & ornatum corporum ſuper capita earum, quaſi coronæ propter ornatum capitum, & facies earum, & capillos dicuntur habere, quaſi capillos mulierum, propter alienos capillos non deferent mortuarum camiſias nec ſudaria, ſed valde horrerent, & mirum eſt, quòd capillos earum non horrent: dentes ideo, vt leones habebant propter animarum rapacitatem, & tenacitatem. loricas ferreas habebant propter incorrigibilitatem & inſeparabilitatem, quia adhærent adinuicem, vt annuli in lorica: vox alarum propter diuerſitatem cantantium, aculei in caudis, mors in fine, & cruciatus, & poteſtas earum nocere hominibus menſibus quinque ſcilicet a Paſcha vſque ad feſtum beati Michaelis, quia tempore eſtiuo maximè conueniunt ad feſta, & choreas ibi ducunt. Qđ autẽ ibi colatur Diabolus maximè

patet. Exo. 34. Sedit populus manducare & bibere: & ſurrexerūt ludere, i. choreas ducere & cantare. Vnde infra dixit Moyſes: voces cantantium ego audio, & in tantam inſaniam proruperunt vt vitulum adorarent. Moyſes autem licet eſſet mitiſſimus inter oēs homines, qui verſabantur in terra, ſicut legi. Num. 12. Cum vehementi zelo cōmotus tabulas confregit ſcriptas digito Dei viui, combuſſit vitulum & in puluerem redegit, & dedit bibere filiis Iſrael, & dr̄ in hiſtoria miraculoſè factum fuiſſe, q̄ qui choreas duxerant, & vitulum adorauerunt habuerunt barbas aureas, & ait Moyſes leuitis, qui dñi eſt iungatur mecum & tranſeūtes de porta ad portā, vt dixerat Moyſes, occidat vnuſquiſque proximū ſuum, & fratrem qui huius ſceleris rei apparebant, ita q̄ occiderūt tria millia populi. Alia littera habet viginti tria millia. Et dixit dñs. In die vitionis viſitabo hoc pc̄tm̄. Et dñr Hæbrei, q̄ ante hoc peccatum Deus ipſe erat cuſtos Hæbræorum. Et poſt dedit eis cuſtodem alium. ſ. Michaelem. Si ergo tm̄ zelauerunt iſti, quantum doleret qui haberet zelum Dei, cum videret eccleſias Dei fieri ſtabula iumētorū luxurioſorum, & relicto Dei officio, imo impedito, & contempto, homines & mulieres ibi choriʒantes in feſtis & in cymiteriis, & eccleſiis quaſi adorare non vitulum conflatilem, ſed vituli mortui pellem, & cantare ibi cantiones luxuriæ, vbi deberent cantari Dei cantica, & beatæ virginis, & non deberent Dei cultum & ſanctorum dimittere pp̄ vituli laſciuiæ. Legitur in vitiſpa: & in tripartita hiſtoria, q̄ beatus Antonius flebat amariſſime, & quæſitus a fratribus quare fleret ſic. ait ſibi fuiſſe reuelatum, q̄ muli & burdones deberent conculcare loca ſancta, vt eccleſias & cymiteria. Quod licet intelligatur de conculcatione locorum ſanctorum, quæ facta eſt per Arianos & Saracenos, quantū deberet dolere, qui videt non futurā, ſed p̄ſentem conculcationem eccleſiarum, & cymiteriorum a choriʒantib. qui ſunt ſicut equus & mulus, quib. non eſt intellectus. Cęterum in choreis nō ſolum exhibet̄ cultus diabolo, verum & exceſſus in cultu. Sicut enim legitur Lucæ 9. Moyſes & Helyas paſſionem vocabant exceſſum amoris, quia oīa membra ſua obtulit victimanda pro nobis, & immolanda in obſequiū. Sic tales quodāmodo excedunt alios peccatores, in hoc q̄ oīa mēbra ſua victimant in obſequiū dyaboli in choreis, & ſicut qui eſt in conſortio, & habet diuidere pira eis vndiq; porrigit ea, iſti vnum, alij aliud, & ſic de alijs. Ita tales videntur diuidere membra ſua ſingulis dæmonibus agitantes ea & protendentes vndiq; illic pedem, alibi manum, alij caput, & ſic de aliis membris. In vitiſpa. & in tripartita hiſtoria legitur li. 7. q̄ cum Abbas Pābo veniſſet apud Alexandriam, & videret ibi mulierem in theatro pſallētē, incepit flere. Requiſitus quare fleret, ait. Duæ cauſæ mouēt me, vna eſt, quia toto tpe vitæ meæ non ſic ſtudui, nec tm̄ laboraui placere Deo meo vt iſta ſtudet placere mundo. Secūda cauſa eſt perditio ipſius. Tertio vitandæ ſunt choreæ pp̄ multa peccata cōcurrentia, fit enim ibi voti emiſſi tranſgreſſio, nam votum quod promiſimus in bapiſmo dicentes, Abrenuntio dyabolo, & pōpis eius, frangunt qui choreas ducunt vel ſequuntur. Sicut. n. in armētis vaccarum. eſt vna aliis elegantior, quæ alias præcedit habens campanam ad collum, ad cuius ſonitum aliæ incitantur ad ſequendum præcedentem: ſic in chorea vna pro campana hēt cantionem, ad quā incitatæ aliæ ſequuntur vocē eius, & greſſus & motus. Aliqñ eſt congregatio thaurorum in vaccis populorū, qñ ſunt ibi & viri & mulieres laſciui, & luxurioſi ducentes choreas. Mulier eſt ibi abbatiſſa dyaboli, quā aliæ ſequuntur, & cui rñdēt inchoanti & obediunt. Bern. vt quid ô chriſtiane habes reſumere quib. renunciaſti? vt quid claudicas ambobus genib. quid tibi cum pompis dyaboli, quib. reſignaſti? amator Chriſti noli falli. Odit enim Deus tales, nec inter ſuos cognoſcit profeſſores, quos viæ ſuæ conſpicit deſertores. Pōt dicere Deus illi qui ſequit̄ choreas, quod dixit Angelus Balaam. Numeri 22. Peruerſa eſt hæc via tua, mihiq; contraria. Hæc eſt. n. proceſſio dyaboli, qui ſemp ad ſiniſtram tēdit, ſicut dñi proceſſio ad dexteram paradiſi. Prouer 4. Vias quæ a dextris ſunt nouit dñs, puerſæ aūt q̄ a ſiniſtris. Eis qui a ſiniſtris vadunt dicet Deus. Ite maledicti in ignem ęternum. Eis aūt q̄ a dextris erunt dicet. Venite benedicti p̄cipite regnum &c. Item choriʒantes talē contumeliam faciunt Chriſto, & matri eius qualem fecit quondam Adrianus Imperator, & meretrices olim faciebant, vt dicit Beda in Chalēdario ſuo de inuētione ſanctæ crucis. Dicit. n. q̄ Adrianus Imperator in loco natiuitatis Chriſti edificauit idolum, & ibi conueniebant meretrices cantantes cantationes luxuriæ de amore Veneris, & Adonidis, amaſii ſui & ſuorum. Sic faciunt choriʒantes in locis ſacris. Itē in choreis multiplex ſacrilegium perpetratur. Primo ſacrilegiū ſacrorum tpm̄ vt feſtorum. Dicitur. n. Quieſcere faciamus oēs dies feſtos Dei a terra. Si enim ſacrilegium committit, qui feſta frangit fodiendo, neodo, vel arando, quæ ſunt aliās licita & neceſſaria, & poſſunt fieri ad honorē Dei: cum fodere, nere, & arare, ſint actiones bonę: choreas vero ducere, & cātiones lenocinīj ſint Deo contumelioſę, & proximo iniurioſæ, fortius videtur feſta frāgere qui huiuſmodi choreas agit, quam qui arat, vel net, in feſtis ut dicit Aug. Melius eſt arare vel fodere in dominicis diebus, quàm choreas ducere. Iſa. 1. Solennitates veſtras odiuit anima mea &c. Item eſt aliquando ſacrilegium locorum, quia ſacra loca aliquando ut eccleſias & cymiteria conculcant & in ſuis fedis cantibus fedant, & aliquando etiam illicitis actibus, nec merentur habere requiem, uel quod optetur eis, qui tempore quieti deputato, quieſcere noluerunt. Item ſacrilegium perſonale committunt in ſacras perſonas, quas ſuis cantibus ledunt, uel a diuino officio impediunt. Item contra ſacramentum bapteſmi, uidentur agere, in quo pompis dyaboli abrenunciauerūt, & patrini eorum pro eis, qui ſibi poſſunt timere niſi diſſuadeāt eis. Item contra ſacramentum ordinis, cum ſint ibi quaſi ſymiæ clericorum, ducentes proceſſiones dyaboli & choreas. Itē contra matrimonium ut cantatur ibi, quod pro marito non dimittat mulier facere amicum, & alia quæ cantantur ibi, prouocantia ad fidei coniugalis fractionem. Item contra confirmationē, quia rexcto ſigno Chriſti, quod impreſſum fuit in eorum fronte, portant ſigna dyaboli uanitatis. ſ. lenocinii & impudicitiæ. Itē actū pœnitentiæ quadrageſimalis frangunt. Item ſacramento Eucha riſtiæ contumeliam faciunt, quod ſuſceperunt in ſignum pacis & reconciliationis, a templo ſuo expellunt. Item aliquando fiūt ibi raptus, & ſtupra frequenter, quia aliquæ accedunt illuc uirgines, aliquæ coniugatæ, quæ inde redeunt meretrices. Sicut patet in Dina quæ egreſſa a domo patris, ut uideret mulieres regionis illius rapta eſt, & defforata ab Emor. Gen. 34. Item in choreis de omnibus membris ſuis peccant, & laſciuiæ immolant. Item arma ſuperbiæ uariorum ornatuum ibi oſtendunt, de quibus ſuperbiunt, & aliàs quæ non habent ſimiles offendunt, & quærauloſas viris ſuis reddūt, & ut conſimilia habeant aliis ſe exponūt. Item cantu ſuo peccant, quia de eo ſuperbiunt, & in eo gloriantur. Item quia coniugatas contra uoluntatem maritorum & filiasfamilias contra uoluntatem patrum, & inhibitionem cantu ſuo ad choreas attrahunt, & eas male tractant, & uerberari ab eis faciunt. Item quia luxurioſa canunt & ſordida ſimiles Vlulis auibus, quæ roſtro demerſo in luto cantant. Item iuuenes & leues cantu ſuo decipiunt, & in periculum trahunt ut ſyrenæ maris Syrenæ ſecundum poetas piſces maris ſunt, ex parte inferiori, & mulieres in ſuperiori: quæ homines nauigantes dulcedine cantus ſui attrahunt, & ad pericula ducunt. Iſa. 13. Reſpondebūt Vlulæ in edibus ſuis, & ſyrenæ in delubris uoluptatis. Delubra ſunt loca vel templa quæ luxuriæ & voluptati deſeruiebant. Itē cantus earum corda bonorum & innocentium quaſi ſagitta, vel telum igneum penetrat, vulnerat & inflammat: ſicut enim cantus eccleſiaſticus inflammat ad deuotionem, ſic cantus earum ad libidinem. Item corda audientium inebriat ad ineptam lætitiam ſęculi, q̄ vſum rationis amittunt, ſic vt neſciant quid agāt, & facta brutalia & irrationabilia faciant. Item qui non poſſunt habere mutua colloquia alibi, ad cantus tales conueniunt, & ſe mutuo incitant verbis, ſignis, & contactibus malis. Quarto choreæ ſunt vitandæ propter multa mala ſubſequentia, ideſt multæ pęnæ quibus choriʒantes a dño puniuntur. Aliquando. n. Sathanas vexat eos, qui choreas ducunt in opere illo, eo quia ſeruiūt ibi de omnibus membris ſuis, torquebit eos in inferno, de omnibus membris ſuis. Sap. 11. Per quæ peccat quis, per hæc & torquetur. Aliqñ mulieres quæ veniunt ad vigilias feſtorum & ſanctorū, non cā deuotionis, ibi inter choriʒantes arripiuntur a dyabolo, quas agitare cōſueuit in tota nocte, vſque ad diem vel gallicantum cantantes, & ſaltantes, de quibus poteſt dicere mater eccleſia quod dicitur Matth. 15. Filia mea male a dæmonio vexatur, quæ mulieres arreptæ vocant ſe ancillas. Item vexat homines Deo ſic permittente propter peccatum chorearum, aliquando tempeſtate ſubita, & iræ ſuæ furorē exercens. Accidit in dyoceſi Sueſſion, cum in quadam eccleſia in qua factæ fuerant choreæ, in mane celebraret ſacerdos. factus eſt ſubito magnus turbo, & cōmotio magna, & fulgur cecidit in eccleſia, & veſtimenta altaris cōbuſſit, ſacerdote cum hoſtia illeſo permanente, & multos in eccl̄ia occidit, mulc diuum & ſubuertit quatuor hoībus ibi occiſis, vnus inde fugiens vidit multos dæmones ſuper ſoſſa, tum qādam ſpringantes, & ſpallentes, & choreas repſentantes, a quibus verberatus quaſi ad mortē, facto ſigno crucis vix euaſit, quo indignati & territi fugerunt: q̄ dā aūt ex eis indignatus momordit maximum lapidē q̄ erat in muro, magnā partem inde ferēs, ipſis dentibus manētibus ibi impreſſis, quē viri loci illius pluribus oñderunt in teſtimoniū. Dictus aūt hō a dæmonibus verberatus, q̄ hic viderat, ea poſtmodū retulit corā multis. Item choriʒātes ſæpe ferit dñs morte mala & ſubita morte aiæ & corporis. Similes ſunt pueris, de quibus legitur. 4. Reg. 12. Surgant pueri, &

ri, & laudant, qui ſurgentes, & ludentes, & occidit vnuſquiſq; comparem ſuum. Sic chorizantes faciunt, dum vnus alterũ prouocat ad illicitum conſenſum occidit eum in aïa, dum conſentit, & ſe primo dum hoc intendit. Item Ezech. 25. Pro eo ꝙ plauſiſti manu, & percuſſiſti pede, & gauiſa es toto affectu, extẽdam manum meam ſuper te, & interficiam te. Ad hoc facit exemplũ de hiſtrione percuſſo, qui percutiebat tybulam. Item. 2. Dyal. 9. de Florentio monacho, qui cum non poſſet corpus beati Benedicti extinguere, veneno, laborauit animas diſcipulorum perimere, ad libidinem prouocando, mittens ſeptem puellas nudas in horto cellæ ꝓin qua habitabat Beatus Benedictus cum diſcipulis ſuis, quæ tenentes ſe ad inuicem cum manibus diutius ante oculos eorum ludebant, & pſallebant. Cum aũt beatus Benedictus a loco illo receſſiſſet, declinans eius inuidiam, & dictus Florentius propter hoc in ſuo ſolario exaltaret, ſolarium ſubito totum corruit, & dictum Florentinum cõterens exinanit. Item de filia Herodiadis, q̃ ſaltu ſuo caput Iohãnis impetrauit, dicit Hugo de ſctõ Victore, ꝙ a terra abſorpta ſit. De Herode dicit Aegyſippus lib. 2. de Cladibus Iudęorum, ꝙ in Hiſpaniam fugatus cũ mœrore animi cõſumptus eſt ibi cum Herodiade. Aliquæ Chronicæ, hñt ꝙ apud Viennam, Ioſephus dicit, ꝙ veniens Romam, vt familiaritatem acquireret Gaij, & Herodis Aggrippæ, relegatus eſt, vt dicit Ioſephus apud Lugdunum. Greg. Turon. in lib. de geſtis Frãcorum, idem dicit. Herodias autem noluit eum dimittere, dicens ꝙ volebat eſſe ſocia aduerſitatis, vt fuerat proſperitatis. Ibiq; in illo exilio mirabiliter mortui, ſupra ripam fluuij ſepulti ſunt. Adhuc apud Lugdunum oñdit antiquitas locũ ſuper montem ſuper capellam Magdalenæ, vbi dr̃ fuiſſe Palatium Herodis, qui dr̃ Antipas, qui decollauit Iohannem, ſub quo dñs paſſus eſt, qui ei illuſit, & ipſe exul datus eſt ludibrio æterno. In Paſſione ſanctorum Nerei. & Archillei legitur, ꝙ cum ipſi eſſent Baptizati a Beato Petro Apl̃o, & cubicularij eſſent Domicellæ Virginis, q̃ erat neptis, Domiciani Imperatoris, quæ erat ſponſa Aureliani filij Conſulis Romanorum prædicauerunt ei, ſic de fide, & bono Virginitatis, ꝙ eam conuerterunt, poſtea per beatum Clementem virgo dño conſecrata eſt, cum poſt paſſionem dictorum ſctõrum perſeuerans non poſſet a propoſito reuocari, fecit eã dictus Aurelianus includi in camera pulcherrima, cum tribus ioculatoribus, & ipſe erat cũ eis, vt ipſi ſaltando, & cantando cũ muſicis inſtr̃is cor virginis emollirent ad Aureliani conſenſum. Qđ ſi nõ poſſet, eã ibi violenter opprimeret. Cum virgo immobilis eſſet, & oraret, tres mimi tamdiu ſaltauerunt ibi, & cantauerunt, ꝙ hoc inceſſanter faciendo defecerunt. Ipſe aũt Aurelianus per duos dies ſaltus, & cantus continuans, hoc inceſſanter agendo expirauit. Virgo aũt cũ nollet conſentire idolatriæ, & eſſet clauſa in cubiculo ſuo cũ duab. ſodalib. virginibus orans, de ꝓcepto Domiciani Imperatoris ignis eſt ibi appoſitus, ſucceſuſq; cubiculo virgines proſtratæ in faciem, ſpiritum dño orantes reddiderunt, corpora aũt earũ illæſa ab igne ſunt reperta. Itẽ fructus aduerſi qui ſequunt̃ hmõi diſſuadent choreas, & ineptã, & immoderatã lætitiã. Sapientes nautæ videntes Delphines piſces ludentes, & ſalientes in mari, ſtatim deprehendũt ꝓximã tẽpeſtatem, ſic ſapientes videntes immoderatã lætitiam Chorizantiũ, futuram, & ꝓximam timent tribulationẽ, ſic dñs. Luc. 19. Videns ciuitatẽ exultantẽ fleuit ſuper illã dicens. Si cognouiſſes tribulationẽ tibi in ꝓximo venturã, & tu fleres. Accidit in Dyoc. Lugdũ. cũ comes Forenſis, & Niuernen. Guido deberent tranſferre, vocauerunt magnã curiã, & feſtũ magnum tenuerunt, & cũ poſt officiũ Dei multum vacaſſent in ducendis choreis, & veniſſent in quoddam caſtrũ, qđ dr̃ Surniacum comitale, & filius dicti comitis vocaſſet iuuenes ſcutiferos, in quadã aula in ſolario & cantando duc erent choreas, voluendo ſe cecidit ſolariũ ſub pedib. eorũ, & oẽs pariter ceciderunt. Aliqui fuerunt ibi ſtatim mortui. Aliqui confracti. Aliqui ferè ſuffocati vt poſſent dicere. Verſa eſt in luctum cythara nr̃a, & organũ in vocem flentium Iob. 30. Itẽ hmõi ſimiles ſunt Cygno, qui cantat contra mortem ꝓpinquam. Item chorizantes aliqñ puniunt̃ confuſione vel hic, vel in futuro. Iſa. 3. Pro eo ꝙ eleuatæ ſunt filiæ Syõ ſaltus faciendo, & ambulauerũt collo erecto caput huc illucq; vertendo, & nutib. oculorũ ibant, & plaudebant eum geſtu manuum, & motu ambulabant pedib. ſuis tripudiando, decaluabit dñs verticem filiarum Syon, & crinem earũ nudabit. Et poſt. Et erit ꝓ ſuaui odore fœtor, & pro zona funiculus, &c. Sic apparatus horum ornamentorum, quem volunt oñdere in choreis vertetur in opprobrium, & confuſionem eorũ, qui hoc agunt. Item puniunt̃ aliqñ flamma ignis, vel in præſenti, vt patet infra de peregrinatione, de illo qui armatus armis leuitam intrauit eccleſiam, vt orantes in vigilia cuiuſdam ſctĩ ad cantus, & choreas incitaret, qui iudicio diuino igne ibi conſumptus eſt. Item ibidem de illis qui cõuenerant ad feſtum cuiuſdam ſancti, cũ choreas duxiſſent in cymiterio in aurora cũ miſſa cãtarent, fulgure cadente in eccleſia, aliqui ſunt igne concremati, aliqui extincti, aliqui vulnerati Eccleſiaſtici. 25. Stuppa collecta ſynagoga peccantium. Quia vt ſtuppæ de facili ſuccenduntur ad malum, & ſunt vani & leues ſicut ſynagoga i. congregatio irrationalium animalium, quia non ducuntur motu rationis. Synagoga peccantium dicuntur, quia cum alia peccata habeant ſingularia membra quæ eis deſeruiunt, vt gula & ebrietas, gulam & ventrem, luxuria genitalia, auaritia manus, ira cor, ſuperbia caput. & ſic de alijs. Chorizantes dicuntur generaliter peccantes, quia peccant de omnibus membris, caput ornant & agitant, oculis innuunt, auribus cantus dyaboli audiunt, pede ferunt, ore canunt, manibus plaudunt, totum corpus concutiunt. Sequitur conſummatio eorum ignis, quia cito vt ſtuppa ſunt in cinerem conuertendi. Iſa. 1. Erit fortitudo veſtra vt fauilla ſtuppæ. Si ſe cognoſcerent vt Xerſes plangerent, qui cum videret ante ſe maximum exercitum ſuum vertit gaudium in planctum, dicens. Dicunt me homines regem huius maximi exercitus, cum ſim rex cineris. Omnes enim iſti vſque ad centum annos ſunt in cinerem conuertendi, & ego cum eis. Item punit eos fletus æternus. Matth. 22. Ligatis manibus, & pedibus proijcite eum in te. ex. Ligata habebunt membra, quia diſſoluta habuerunt, tenebras habebunt, quia lucem exterioris conſolationis, & vani gaudij amauerunt, fletum propter riſum & cãtum. Nota ꝙ quidam ſanctus inter alia ſupplicia inferni vidit & audiuit mulieres flentes, & quaſi choreas ducentes, & dicentes. væ. væ. væ. quanta ſunt iſtæ tenebræ. De fletu miſerorum in inferno habetur ſupra li. 2. de inferni luctu. Similiter oſtendunt̃ eſſe uitandæ choreæ per contrarium, quia ſicut chorizantes Angelicos cãtus & diuinas conſolationes amittunt, & uarias pęnas incurrunt, ſic qui fugiunt eas habent ſolatia Paradiſi. Quia vt dicit Bern. delicata eſt diuina conſolatio, & non datur admittentibus alienam. Sæpe enim leguntur viſitati a dño. & audiuiſſe Angelicos cantus, & habuiſſe Angelicas viſitationes, & allocutione, fugientes mundanos cantus, & conſolationes, & viſitationes. Vt beata Maria, q̃ inuenit Angelus, vt dicit glo. non in ſtrepitu populi, ſed in ſecreto conclaui. Paſtoribus cuſtodientibus non chorizantibus, apparuit Angelus, & audierunt melodiam cœleſtis militiæ. Item Iohannes in ſolitudine Pathmos audiuit frequenter cantus Angelicos. Item de beata Cecilia legitur, ꝙ cum alij cum organis cantarent in nuptijs, ipſa ſoli Deo decantabat, dicens. Fiat dñe cor meũ, & corpus meũ immaculatum, & non diebus nec noctibus ceſſabat a colloquijs Dei diuinis, & orationibus. De beata Agnete legitur ꝙ dicebat. Amo Xp̃m &c. cuius mihi organa modulatis vocibus cantãt, & quia reſpuiſſe leguntur fatuos cantus & conſortia & ſolatia viſitatæ legunt̃ & conſolatæ ab Angelis. Ceciliæ & ſponſo eius non cantantibus ſed orantibus attulit Angelus coronas de roſis & lilijs Paradiſi. Ad quarum odorem Tyburtius frater Valeriani ſponſi Ceciliæ eſt ad dñm conuerſus, & ambo martyrium ſuſceperunt. Itẽ Angelus beatæ Agnetis factus eſt cuſtos, & ſocius in paſſionis agone, ipſa autem etiam apparuit parentibus ſuis octaua die poſt paſſionem ſuam in choro virginum cœleſtium mirabili ornatu & decore fulgentium, dicens eis, ꝙ eam non plangerent vt mortuam, ſed ait. Congaudete mecum & congratulamini, quia cum his omnibus lucidas ſedes accepit, & his dictis recepta ſunt in cœlum. Item in paſſione Viti & modeſti legitur, ꝙ cum Vitus puer duodecim annorum in Lucana ciuitate nõ poſſet incliuari ad idolatriam, nec patris verberibus, nec ſupplicijs diuerſis, ſibi illatis per Valerianum præfectum, reduxit eum pater in domo includens in talamo, exhibens ei diuerſas delitias, & puellas choreas coram eo ducentes cum muſicis inſtrumentis, vt per cantus & geſtus, earum cor pueri emolliretur. Sed cum nihil proficerent relictus eſt ibi puer ſolus cum duodecim lampadibus ardentibus. Cum aũt erupiſſet inde odor ineſtimabilis, ita vt familia clamaret, Dij intrauerunt domum, etiam pater reſpiceret per hoſtium cameræ, vidit circa puerum ſeptem Angelos, ad quorũ aſpectũ excecatus eſt, vbi cum etiam veniſſet tota Lucana ciuitas, dixit eis, Dij intrauerunt camerã filij mei, hñtes facies igneas, ad quorum aſpectum cęcus factus ſum. Orõnibus ãt beati Viti liberatus eſt. Beatus aũt Vitus poſt multos agones, & victorias multotiens, & de multis ſupplicijs per Angelos liberatus, tandem cum Modeſto ſocio ſuo in oratione emiſit ſpiritum. Itẽ in geſtis Anglorum Beda li. 4. c. 25. dicit ꝙ in monaſterio Hildę ſanctæ abbatiſſæ fuit puer cuſtos pecorũ, q oino nullã cãtilenã ſciebat nec addiſcere volebat, nec cantare, vnde cũ alij cuſtodes aïaliũ & familia hẽrent bonũ conuiuiũ, & læti eſſent, cũq; dicerent ꝙ qlibet cãtaret cũ cythara, & hoc facere dictus puer, dimiſſo conuiuio alijs cantantibus fugit in ſtabulum intrans lectum. Cum aũt ille nocte dormiret, aſtitit ei quidam vocãs eum noïe ſuo, & dicens, canta mihi. Cũ aũt ille rñderet. Neſcio cantare, pro-

re, pp hoc enim incœnatus dormiui. Reſpondit mihi habes cantare, qui ait: quid cantabo tibi? Rñdit. Canta mihi principium creaturarum; qui ſtatim incepit cantare optimo carmine, & ſuauiſſimo modulamine, in laude creatoris, qđ nunq̃ audierat in Anglico optimè compoſitos, qui in latino idem ſonant, q̄ laudare debemus actorem regni cœleſtis, potentiã creatoris, & regnum ipſius, & conſilium patris gloriæ, qui cũ ſit æternus Deus, oĩum actor extitit, qui filijs hoĩum cęlum protecti culmine, dehinc terrã cuſtos humani gñis creauit. Hæc aũt verba dormiens concinnebat in anglico optimo dictamine cõpoſita, quorũ ſenſum diximus, nec tñ decor aut metrum in tranſlatione latinè ſeruari potuit. Qui excitatus eadem cantabat, & ductus ad abbatiſſam coram ea, & multis peritis dicta verba concinnebat, & donum ſibi datum indicauit, & verba ſacræ hiſtoriæ ſibi impoſita reddebat optimo carmine compoſita in modulatione. Hic totã hiſtoriam veteris, & noui teſtĩ factus frater religioſiſſimus optimo carmine compoſitã reddidit, nec aliqua otioſa, vel impertinentia ad Deum cantare ſciebat, vel poterat, & cũ multi periti attentarent ſiſia cantare, vel cõponere ad exemplum eius, nullus q̃rumcunq; peritus in hoc ei potuit cõparari. Cũ aũt dictus frater diutius religioſiſſimè, & ſanctiſſimè Deo ſeruiſſet, tactus modica infirmitate, de qua nullus crederet q̄ aliquis deberet mori, rogauit, vt pararetur ſibi lectus in loco vbi fratres morientes ſolebant poni. Quo facto, hylariter ibi diutius loquens cũ fratrib. ibi conuocatis, rogauit eos vt ſi aliquem aliquo mõ offenderat, vel aliquid contra eũ haberet ei remitterent. Cũ aũt oẽs mirarentur, & nihil contra eũ ſe hr̃e dicerent, ipſe Euchariſtiã petẽs, & accipiens, eos dño cõmendauit, dicens ſe migraturũ ad dñm illa hora qua fratres ſurgerent ad laudandum Deum. Ipſe aũt illam horam cũ deuotione, & oratione expectauit, & cum fratres incepiſſent laudare Deum, ipſe diſpoſuit ſe quaſi ad dormiendum, & quaſi dormiens ſuauiter in pace quieuit.

LIBRI III. PARS X.

De Pœnitentia, Diſt. I.

POſtquam adiuuante Deo cõſiderationem fecimus de peccatis. Conſequenter ſummo dirigente magiſtro conſiderandum eſt de pœnitentia, quæ eſt antidotum medicinale, & ſalubre remedium diuinitus inſtitutum ad maculas abluendas, & ſananda mortifera vulnera peccatorum, vt quicquid per peccatum amiſimus, recuperemus per pœnitentiã, & in nouum hominem reformemur. Circa pęnitentiam autem duo conſideranda ſunt, Primo de pœnitentia in generali. Secundo de partibus eius. Circa primum conſideranda ſunt nouem. Primo vidẽdum eſt quid ſit pœnitentia. Secundo de eius origine. Tertio de eius continuatione, & iterabilitate. Quarto de pęnitentia mortaliũ. Quinto de pęnitentia venialium. Sexto de effectu pęnitentiæ. Septimo de pęnitentia ſolemni. Octauo de his quæ mouere debent ad pęnitentiam faciendam, Nono qualis eſſe debeat. Circa primum conſideranda ſunt quatuor. Primo quid ſit pęnitentia ſecundum diffinitionem. Secundo quid ſit ſecundum rem, ſcilicet vtrum ſit ſacramentum, vel virtus. Tertio vtrum ſit virtus theologica, vel cardinalis, ſeu moralis. Quarto utrum contineatur ſub iuſtitia. Ad primum dicendum, quòd ſecundum Ambroſium. Pęnitentia eſt præterita mala plangere, & plangenda iterum non committere. Secundum magiſtrum ſententiarum, Pęnitentia eſt, gratia uel uirtus qua commiſſa mala cum emendationis propoſito plangimus, & odimus, & plangenda iterum committere nolumus. Secundum Greg. Pęnitentia eſt ante acta peccata flere, & deflenda iterum non committere. Aduerte, q̄ omnes diffinitiones non ſunt propriè diffinitiones datæ per eſſentialia, ſicut eſt iſta. Homo eſt animal rationale mortale, ſed per cauſam, ſicut dicitur quòd dies eſt ſol lucens, uel latio ſolis ſuper terram. Vel non ſunt diffinitiones propriè loquendo, ſed quædam deſcriptiones. Deſcribitur autem pęnitentia per duplicem actum, unum qui eſt reſpectu peccati præteriti ſcilicet præterita flere, uel plangere. Alterum reſpectu futuri ſcilicet plangenda non committere. Primus actus eſt in re. Secundus oportet quòd ſit in re uel in propoſito. Fletus autem & plãctus hic accipiuntur large, ſiue pro interiori, ſiue pro exteriori. Poteſt enim aliquis uerè eſſe pęnitens, ſiue fletu, uel planctu exteriori. Item eſt luctus, uel fletus pro peccatis proprijs, & hic eſt pęnitentiæ. Et eſt luctus pro miſerijs alienis, & hoc eſt miſericordiæ. Et eſt luctus pro bonis æternis, & hic luctus beatitudinis. Matth. 5. Beati qui lugent. & Luc. 6. Beati qui nunc fletis. Ad ſecundum, ſcilicet vtrum pęnitentia ſecundum rem ſit ſacramentum vel virtus, dicendum q̄ pœnitentia quatuor modis poteſt conſiderari. Vno modo pro remedio contra peccatum actuale p miniſtros eccleſiæ miniſtrando, & ſic eſt ſacramentum. Alio modo pro habitu habilitante hominem ad pœnitendum ſub debitis circunſtantijs, & ſic eſt virtus. Alio modo accipitur pro actu pęnitendi, & ſic non eſt virtus ſed actus virtutis. Quarto modo accipitur pro dolore ſenſibili de peccato cõmiſſo, & ſi dolor iſte præcedat actum pœnitendi promouet ipſum & intenſiorẽ reddit. Si vero ſequatur actum pœnitendi tanquam cauſatus ex illo. ſic intenſionem eius & perfectionem oſtendit, & ſic pula eſt paſſio. Et nota q̄ pęnitentia interior eſt de iure naturali quantum ad debitum. i. q̄ homo qui Deum offendit per peccatum de iure naturali pœnitere tenetur, tñ quantum ad actum eſt ex infuſione diuina, ſicut infra patebit. Pœnitentia verò exterior nõ eſt ex iure naturali, ſed ex inſtitutione diuina, ſub aliqua re ſenſibili & forma debita verborum. Sed cum ſacramenta ſint q̃dam medicinæ ſpũales ſicut in corporalibus medicinis quædam conſiſtunt in ſola paſſione ſeu receptione curandi, ſicut eſt aduſtio vel ſectio vulneris, & hmõdi, quædam vero in actione eiuſdem, ſicut eſt exercitatio corporis, ita in ſacrĩs, q̃dam conſiſtunt in ſola paſſione eius qui ſanctificatur, nec requirit actus eius niſi per accidens inquantum remouet prohibens. ſ. indiſpoſitionem ad ſuſcipiendum, ſicut baptiſmus, confirmatio, & huiuſmodi: quędam vero conſiſtunt in actu illius, qui ſuſcipit ſacramentum, ita q̄ actum illum requirunt eſſentialiter vt pœnitentia & matrimonium. In primis igitur ſacramentis qui ſine actu noſtro operantur, eſt materia exterior quæ ſignat & cauſat, & talia ſunt ſacramenta in noua lege inſtituta. In alijs vero ipſe actus noſter eſt pro materia ſenſibili, & talia ſunt duo ſacramenta in noua lege approbata. In pęnitentia igitur materia ſenſibilis accipit̃ largè pro omni re ſenſibili cum ſit exterior ſubſtãtia ſiue actio humana. Ibi etiam ſunt verba. ſ. in confeſſione & abſolutione, ſed non requiritur ibi tãta determinatio verborum, maximè ex parte pœnitentis, ſed in abſolutione quæ a ſacerdote profertur bene requiritur forma verborum, licet nõ ita præciſè ſicut in alijs, quia non eſt ibi aliqua materia ſanctificanda. Confertur etiam hoc ſacramentum a miniſtris eccleſiæ, q̃a pœnitentia per ſe ſuſcepta propriè non dr̃ eccleſiæ ſacramẽtum, cum talis & ante baptiſmum fieri poſſit, ſed a miniſtris eccleſiæ ſuſcepta vel iniuncta, dr̃ eſſe ſacramentum. Sic igitur patet q̄ inquantum homo ſe habet vt recipiens. i. inquantum, mediante exteriori pœnitentia recipiat veniam per miniſtros eccleſiæ, ſic pœnitentia eſt ſacramentum. Inquantũ aũt homo ſe habet aliquo modo ſicut agẽs, ideſt inquantum mediante interiori pœnitentia intendit emendare peccatum qđ fecit, ſic tripliciter accipi poteſt contra tria q̃ ſunt in peccato, nam ad eius emendam concurrit habitus mouens contra maculam vel habitũ vitij, & actus eius cõtra actum peccati, & materia de qua ſit emenda ſeu recompenſatio. ſ. dolor annexus cõtra delectationem quæ fuit in peccato Primo modo virtus eſt. Secundo modo actus virtutis. Tertio modo paſſio. Et ſic declaratum eſt q̄ pœnitentia & eſt ſacramentum, & eſt virtus. Ad tertium. ſ. vtrum pœnitentia ſit virtus Theologica vel moralis, dicendum q̄ eſt virtus moralis. Debemus. n. ſupponere, q̄ pęnitentia ſit virtus infuſa diuinitus, quia ſicut dicit Aug. in libro de fide ad Petrum. Hoc Deus diſpoſuit, vt ſi quis bonitatem mentis perderet, nunquam eam ſine diuino munere repararet. Virtutes autem infuſæ tripliciter ſe habẽt ad Deum: quædam enim habent Deum pro obiecto & fine, vt tres Theologicæ pro fine proximo, non tamẽ pro obiecto, vt aliquæ morales quæ reſpiciunt Deum, ſicut latria & pęnitentia. Quædam pro fine vltimo, ſed non pro fine proximo nec pro obiecto, vt illæ morales, quæ reſpiciunt vel ſe vel proximum, vt temperantia, cuius obiectum ſunt paſſiones delectationum, finis proximus, puritas cordis, finis vltimus videre Deum. Dico ergo q̄ virtutes Theologicæ dicuntur propriæ, quæ habent Deum pro fine & obiecto pœnitentia vero habet Deum pro fine proximo, quia hõ Deo intendit ſe reconciliare, nõ aũt pro obiecto, ſed offenſa Dei, ideo non eſt virtus Theologica, ſed ad virtutem Cardinalem reducibilis. Ad quartum. ſ. dato q̄ pœnitentia ſit virtus moralis vtrum contineatur ſub iuſtitia, dicendum quòd iuſtitia ſimpliciter reſpicit ęqualitatem, ſicut patet tam de iuſtitia commutatiua, quæ eſt in contractibus, quam de iuſtitia vindicatiua, quæ conſiſtit in emendandis delictis. Vtraque enim intendit facere, vt quantum quis habuit de alieno, tantum reſtituat de ſuo, & ſic fiat adæquatio: vbi vero poteſt eſſe ſimpliciter æqualitas, vt in debito filij quod eſt ad parentem, ſerui ad dominum, ibi non eſt iuſtitia ſimpľr, ſed quædã, quia eſt ibi quidã modus iuſtitiæ. Vñ inter dñm & ſeruũ ſm philoſophum non eſt iuſtum, ſimpľr. ſed dñatiuũ iuſtũ, partes ergo illæ iuſtitiæ in q̃bus ſeruat̃ æqualitas ſimpli-

ſimpliciter ſunt partes iuſtitiæ ſubiectiuæ, illæ vero partes iuſtitiæ in quibus non ſeruatur æqualitas ſimpliciter, ſunt quaſi partes potentiales. Cum ergo debitor ſiat homo Deo ſimpliciter ſicut homini.ſ.rõne accepti vt in contractibus, vel rõne commiſſi vt in delictis, hominis vero ad hominem poſſit eſſe æqualis recompenſatio, hominis vero ad Deum non, ideo in virtutibus, ꝗ faciunt recompenſationem ad hominem eſt iuſtitia ſimpliciter, in his vero quæ ad Deum iuſtitia quædam. Sic ergo religio ad iuſtitiam reducitur, vt pars potentialis, magis quam ſubiectiua, qa facit recompenſationem Deo in debito beneficij accepti, ita pœnitentia quia facit recompenſationem Deo in debito commiſſi. Circa ſecundum principale.ſ.de origine pœnitentiæ conſideranda ſunt duo. Primo de eius origine. Secundo de ordine eius, ad alias virtutes. Circa primum ſciendum ꝙ origo pœnitentiæ duplex eſt, videlicet efficiens in Deo & diſponens in ſubiecto, qa Deus licet infundat habitum pœnitentiæ, non tamen infundit in adulto ſine præparatione, ſicut ait Augu. Qui creauit te ſine te, non iuſtificabit te ſine te. Quia vero diſpoſitio ex parte nõa voluntaria eſt, ideo non poteſt accipi vnus modus diſponendi determinatus, vt ſemper, ſed vt in pluribus. Nam omnes ſermones morales, ſcdm Philoſophũ in libris Eth. vt in pluribus ſunt intelligendi non ſemper. Pœnitentia vero eſt reuerſio hominis in peccato exiſtentis ad Deum. Vnde oportet præcedere aliquid illuminans ad cognitionem peccati & Dei, & hæc eſt fides informis. Aliquid vero retrahens ab amore pcti, & hoc eſt timor pœnæ quæ ſequitur peccatum. Aliquid vero inchoans in amore Dei, & hæc eſt ſpes informis. Quia ergo per timorem inchoatur motus recedendi a peccato ad Deum, ideo ei attribuitur pœnitentiæ conceptio, non generatio, & primum initium, ſed imperfectum occultum.ſ.non manifeſtũ, paſſiuum magis, ꝗ actiuum. Prӕterea magiſter ſententiarum.li.4.diſt.14.conceptionem pœnitentiæ attribuit timori. Et Iſa. 26. A timore tuo domine concepimus, & parturiuimus ſpiritum ſalutis. Et Eccleſiaſtici.1. Timor domini expellit pctm̃ Conſtat aũt ꝙ non expellit, niſi pœnitentia mediãte. Concipitur ergo pnĩa timore ſed non mondano nec humano, quia vterq; pniam reſugit, non filiali vel caſto, quia iſti pœnitentiam non præcedunt, ſed ſeruili tanquam initio extrinſeco non intrinſeco, nec tñ ſunt ſimul, quia cauſa eius eſt in fieri, non in eſſe. Sicut aũt concipiens ſimul eſt cum concepto, non ſcdm eius eſſe completum, ſed inchoatum & materiale, ſic timor ſeruilis ſimul eſt cum pnĩa quo ad contritionem. Circa ſcdm.ſ.de ordine pœnitentiæ ad alias virtutes, ſciendum ꝙ omnes virtutes formatæ ſimul infunduntur, vnde in eis non eſt prioritas ſcdm tempus, ſed tñ ſecundum ordinem naturæ in comparatione ad actum eſt in eis prioritas Pœnitentia enim eſt reuerſio ad Deũ, in motu vero reuerſionis præcedit cognitio, ſequitur ſpes de poſſibilitate perueniendi, conſequitur motus in receſſu a termino a quo; conſequitur appropinquatio ad terminum ad quem. Hinc eſt ꝙ in iuſtificatione prior eſt motus fidei, dehinc motus ſpei, dehinc motus timoris, dehinc motus pœnitentiæ ad Deum redeuntis, & virtutes alias quaſi introducentis; ſed quia fides, & ſpes non habent rationem perfectam virtutis, niſi ſecundum ꝙ ſunt informatæ charitate, ideo pnĩa præcedit natura omnes virtutes ſecundum eſſe completum virtutis. Qđ eſt intelligendum in via reformationis imaginis, quia per pniam ſit remotio ꝓhibentis. In via vero primæ formationis fides prior eſt. Circa tertiũ principale.ſ.de continuatione pœnitentiæ conſideranda ſunt duo. Primo vtrum pœnitentiam oporteat eſſe perpetuã de quolibet peccato. Secundo dato ꝙ diſcõtinuata ſit pœnitentia per peccatum ſequens, vtrum poſſit homo reſurgere per pœnitentiam pluſquam ſemel. Ad primum dicendum, ꝙ ſicut dictum eſt ſupra duplex eſt pœnitentia.ſ.interior, & exterior. Exteriorem pœnitentiam non oportet eſſe perpetuam, vnde ſecundum canones, pro certis peccatis determinatur certa pœnitentia, qua expleta non tenetur homo amplius iterare, vel continuare agere. Pœnitentia vero interior duplex eſt.ſ.in actu, & ſic non oportet ipſam eſſe perpetuam, vel in habitu, & ſic debet eſſe perpetua. dicit.n.Aug. Pœnitentia eſt quædam dolentis vindicta, ſemper puniens in ſe, qđ dolet commiſiſſe. Idem de peccatore loquẽs: Semper doleat, & de dolore gaudeat, vbi.n.finitur pœnitentia, nihil relinquitur de venia. Peccator ergo qñcunque & quotieſcũque actu cogitat de peccato cõmiſſo, tenetur dolere, & de hoc ꝙ Deũ offendit. Non.n.fideliter ſeruat reparatum fœdus amicitiæ, cui actu non diſplicet, qñ actu recogitat illud ꝙ inter Deum & ipſum cauſa fuit inimicitiæ, nec poteſt homo dimittere habitum pœnitentiæ, niſi ruendo in peccatum mortale. Ad ſcdm.ſ.vtrum poſſit homo reſurgere per pœnitentiam pluſquam ſemel, dicendum ꝙ ſic, ſicut oſtenditur de pœnitentia di.3. multis auctoritatibus, & exemplis, Quod ẽt patet rõne, quia pœnitentia eſt in ſubiecto vertibili.ſ.in voluntate, vt continuatio in futurum eſt de eius eſſentia, quia cum eſſe virtutis ſit ſimplex, & totum ſit ſimul in inſtanti, de eſſentia nihil poteſt eſſe, qđ non poſſit totũ eſſe in præſenti. Vnde de eſſe veræ pœnitentiæ non eſt continuatio futuri temporis, ſed in propoſitum præſens continuandi in futurum, & ſic patet ꝙ a vera pœnitentia poteſt quis excidere. Item a vera pœnitentia excidens, poteſt veram pœnitentiam recuperare, & quamdiu homo eſt in via poteſt facere ꝙ in ſe eſt, vt detur ſibi a Deo vera pœnitentia, ſed omni facienti qđ in ſe eſt Deus dat pœnitentiam veram, & aliàs non pulſaret hominem mutando, vt faciat quod in ſe eſt. Apoc.3. Ego ſto ad hoſtium & pulſo &c. vera etiam pœnitentia nunquam caret remiſſione peccati, ſicut patet per hoc qđ dicitur de pe.di.3. Q̃ſo pœnitet. Conſtat.n.multa peccata diſplicere, qui ſemꝑ eſt præſto ea deſtruere.

De pœnitentia mortalium peccatorum. *Diſt.* II.

Circa quartum principale.ſ.de pœnitentia mortalium peccatorum, conſideranda ſunt duo. Primo vtrum neceſſaria ſit pnĩa de peccatis mortalibus ante baptiſmum. Secundo vtrum ſit neceſſaria de omnibus mortalibus poſt baptiſmũ. Ad primum dicendum ꝙ pœnitentia poteſt accipi dupliciter, vel inquantum eſt ſacramentum, & ſic non eſt neceſſaria. Vnde Ro.11. Sine peccata ſunt dona &c. ibi dicit glo. ꝙ gratia Dei in baptiſmo non requirit gemitum nec planctum, niſi ſolam fidẽ, & cordis contritionem, extendendo.ſ.contritionem ad pœnitentiam informem vel formatã. Vel põt accipi pœnitentia inquantum eſt virtus, & hoc dupliciter, vel inquantum eſt formata, & ſic nõ eſt neceſſaria de præcedentibus baptiſmum, quia cum talis pœnitentia non poſſit ſimul eſſe cum peccato, nunquam per actualem ſuſceptionem baptiſmi remitteretur peccatum mortale actuale, quia per pœnitentiam eſſet ante remiſſum, aut ſuſcipiens baptiſmum eſſet indiſpoſitus ad remiſſionis peccatorum mortalium ſuſceptionem. Vel inquantum eſt informis.i. ꝗdam peccati deteſtatio cum propoſito emendandi, quamuis nõ oĩno ſufficiens ad expulſionem peccati, & hoc ad minus eſt neceſſaria de omnibus peccatis actualibus mortalibus præcedẽtibus baptiſmum, tanquam cauſa remouens prohibens ſuſceptionem diuinæ gratiæ, quæ in baptiſmo datur illis in quibus remota ſunt impedimenta prohibentia ſuſceptionem gratiæ Dei. Ad ſcdm.ſ. vtrum pœnitentia ſit neceſſaria de omnibus peccatis mortalibus poſt baptiſmum ſequentibus, dicendum, ꝙ peccata mortalia aut ſunt habenti nota, aut ignota, de notis neceſſaria eſt pœnitentia, ad hoc vt remittantur de lege communi, non tantum in communi, ſed ẽt in ſpeciali, ſi ad cogitandum de quolibet in ſpeciali adſit opportunitas proportionata infirmitati humanæ. Quod ideo dico, quia poſſet contingere ꝙ peccator eſſet in tali periculo ꝙ quamuis poſſet recogitare de quolibet in ſpeciali, nõ tñ adhuc haberet opportunitatem humanæ fragilitati proportionatam. Ignota aũt, aut ſunt ignota quantum ad ius non quantum ad factum, vt cum peccator ſcit ſe feciſſe aliquod qđ non credit eſſe mortale peccatum, & tamen eſt, aut ſunt ignota quãtum ad vtrumque. Et quocumque iſtorum modorum accipiatur ignorantia, ſubdiſtinguẽdum eſt, quia aut eſt inuincibilis, & de peccatis ſic ignoratis non eſt pœnitentia neceſſaria in ſpãli, ſed ſufficit ꝙ de illis pœniteat in communi inquantum de omnibus mortalibus, ſi autem ignota ſunt ſibi ignorãtia affectata, quæ eſt quando homo vult ignorare, vel craſſa, quæ eſt quando ignorãs vellet ſcire, non tamen vult ita efficaciter ꝙ prout humana patitur vel permittit fragilitas, velit facere quod in ſe eſt, ad hoc vt ſciat. De mortalibus iſtis duobus modis ignoratis neceſſaria eſt pœnitentia in ſpãli, nec tamen ſic ignorans perplexus eſt, qa põt facere quod in ſe eſt ad hoc vt ſciat, qđ ſi fecerit, aut Deus ea ſibi manifeſtabit, aut indulgebit. Circa quintum principale.ſ.de pœnitentia venialium pctõrum conſideranda ſunt tria. Primo vtrum de peccatis venialibus neceſſaria ſit pœnitentia. Secũdo vtrum veniale peccatum remitti poſſit ſine mortali. Tertio vtrũ vnum veniale poſſit remitti ſine alio. Ad primum dicendum ꝙ de peccatis venialibus pœnitentiam eſſe neceſſariam dupliciter poteſt intelligi.ſ. aut ꝙ ſit neceſſaria ad eorum remiſſionem, aut ꝙ ſit neceſſaria ad ſalutem. Primo modo dico ꝙ de lege cõmuni pœnitentia neceſſaria eſt de peccatis venialibus implicite vel explicite in ſpeciali vel in communi, quamdiu.n.voluntas inordinationi actualiter inhæret, oportet eam inordinatam eſſe, vnde ad remiſſionem venialis peccati neceſſarium eſt, ꝙ voluntas deſignat inordinationi inhærere, nec tantum hoc ſufficit de lege communi, ſed etiam requiritur, ꝙ inordinationem præteritam actualiter deteſtetur explicite vel implicite, vt illa deteſtatio ſit totius emendæ ſolutio, vel radix ſeu fundamentum ſolutionis totius. Aliqua enim emenda pro quacunque voluntaria inordinatione Deo debetur. Secundo modo nõ eſt neceſſaria de venialibus peccatis pnĩa per ſe in hac uita, quia ſimul ſtare poſſunt cũ gratia, in cuius uirtute cum ea uoluntas deteſtatur, poſt mortem

in pur-

in Purgatorio remittuntur. Per accidens tamen eſt neceſſaria pęnitentia de illis in hac vita, ſ. aut ratione dubij probabilis, quando vehementer dubitat homo vtrum ſit veniale vel mortale, tūc enim ſi de illo non pęnitet, exponit ſe diſcrimini tanquam contemptor ſuæ ſalutis. Aut ratione periculi, cum. ſ. perpendit homo aliquam affectionem deordinatam, venialem tamen ita in ipſo incendi, ꝙ probabiliter coniecturat, quod niſi ipſam per pœnitentiam abijciat, trahet ipſum in peccatum mortale, aut ratione ſtatuti q̄ñ. ſ. homo non habet niſi veniale peccatum, cū teneatur ſemel in anno confiteri per ſtatutum eccleſiæ, ſed hoc vltimum non concludit, ꝙ ſit neceſſaria pœnitentia interior. Si enim homo non habens, niſi peccata venialia eſto, ꝙ de illis interius non pœniteat, tamen ſi ea confitentur ſuo ſacerdoti non eſt eccleſiaſtici ſtatuti tráſgreſſor. De quolibet tamen veniali implicite vel explicite eſt neceſſaria pœnitentia in hac vita, vel in alia ad hoc ꝙ homo conſequatur vitam æternam, quia nullum peccatum quantumcunque leue ſimul poteſt eſſe cum gloria. Ad ſecundū, ſcilicet vtrum veniale remitti poſſit ſine remiſſione mortalis, dicendum, ꝙ gratia ſecundum ſe opponitur mortali peccato, veniali autem non opponitur, niſi mediante aliquo actu ſuo oppoſito veniali peccato, & quia habitus poteſt eſſe ſine actu, & vnus actus ſine alio, ideo mortale remitti poteſt ſine veniali, & vnum veniale ſine alio. Actus autem gratiæ peccato veniali oppoſitus, per quam veniale remittitur, non poteſt eſſe ſine habitu gratiæ, quæ peccato mortali ſecundum ſe opponitur, vt dictum eſt, & ideo ſine mortali peccato non poteſt veniale remitti. Nec poteſt dici, ꝙ veniale poſſet remitti per pœnitentiam ſine gratia, quia talis pęnitentia eſt informis non accepta de illa acceptione, quæ requiritur ad remiſſionem peccati. Ad tertium. ſ. vtrum vnum veniale poſſit remitti ſine alio, dicendum, ꝙ ſic, quia veniale poteſt ſe compati cum charitate per quam acceptatur pœnitentia, & ideo quando homo pœnitet de vno veniali, non dolendo vel non recordando de alio, pœnitentia eius virtute charitatis acceptatur a Deo, abſque hoc, ꝙ aliud remittatur. Non ſic eſt de mortalibus, quia nullum peccatum mortale poteſt ſimul eſſe cum charitate, per quam homo ſit amicus Dei, & nullum pctm̄ remitti pōt, niſi per charitatē, & ideo ſi vnū poſſet remitti ſine alio, poſſet hō ſimul eſſe amicus Dei, & inimicus, qđ eſt impoſſibile.

De effectu pœnitentiæ. *Diſt.* III.

CIrca textum. ſ. de effectu pœnitentiæ conſideranda ſunt duo. Primo de eius effectu quantum ad amotionem mali. Secundo quantum ad collationem boni. Quantum ad amotionem mali ſciendum, ꝙ pœnitentia poteſt accipi pro pęnitentia formata per gratiam, vel pro pęnitentia informi, & vtroque modo poteſt accipi pro habitu vel actu interiori vel exteriori. Dico per pœnitentiam formatam gratia, deleri poteſt omne peccatum exiſtens in anima vel ſpiritu carni vnito. Eſt enim differentia ſpiritus vniti carni, & ſeparati a carne, quia ſpiritus carni coniunctus ſuſceptibilis eſt pœnitentiæ, non autem ſeparatus, ſicut dicit. Dam. Hinc eſt, ꝙ de omni peccato perpetrato a ſpiritu in carne exiſtente, poteſt agi pœnitentia, ſed poſt ſeparationem a carne non poteſt. Quædam tamē ſunt peccata de quibus difficilius poteſt homo pœnitere, quæ. ſ. non committuntur ex fragilitate carnis, vel ignorantia rationis obnubilatæ per carnem, ſicut peccata ſpiritus ſeparati, vel etiam ſpiritus coniuncti per malitiam deprauati, ſicut eſt peccatum in ſpiritū ſanctum, De his difficilius agitur pœnitentia quam de alijs, vnde illud Matth. 12. Qui blaſphemauerit in ſpiritum ſanctum non remittetur ei, & c. intelligēdum eſt. i. vix remittetur, ſimiliter illud verbum Augu. dicentis. Tanta eſt labes huius peccati, vt deprecandi humilitatem ſubire non poſſit. i. vix poſſit Si autem arguatur de finali impęnitentia, dicendum, ꝙ finalis impęnitentia dupliciter poteſt intelligi. Vno modo propoſitum nunquam pęnitendi, & ſic eſt peccatum in ſpiritum ſanctum, & ſic de illo poteſt homo pœnitere, licet hoc ſit difficile. Alio modo poteſt dici finalis impœnitentia finalis priuatio pœnitentiæ, & ſic dicit conditionem cuiuſlibet peccati finalis, & ſic de eo non poteſt eſſe pœnitentia, quia nihil aliud eſt quam priuatio pœnitentiæ. Per pęnitentiam vero informem, ſiue accipiatur pro habitu, ſiue pro actu interiori, vel exteriori, ſiue pro omnibus ſimul, non poteſt remitti peccatum, niſi diſpoſitiuè, inquantum per ipſam diſponitur homo ad ſuſcipiendum gratiam Dei, per quam formaliter remittitur peccatum, ſpecialius tamen diſponit & directius ad peccati remiſſionem, quam quæcunque alia virtus informis, quia omnia peccata in hoc conueniunt, ꝙ vnumquodque eſt quædam iniuſtitia, contra iuſtitiam legis diuinæ, & pœnitentia ſpecialiter & directè diſponit hominē ad hoc, vt poſſit & velit pro illa iniuria debitam emendam facere cum adiutorio Dei. Quomodo autem ſe habeat ad remiſſionem culpæ pœnitentia formata, inferius declarabitur. Sic ergo patet quomodo per pœnitentiam remitti poſſit omne peccatum, & quomodo non. Secundo etiam ſciendum, ꝙ per pęnitentiam ratione ſui actus interioris & exterioris ſimul poſſit remitti tota pœna peccato debita, vel vt melius dicam exolui, tanta etiam poteſt eſſe intenſio actus interioris, ꝙ per actus perfectionem & dolorem ſenſibilem cauſatum ex perfectione actus, meretur pœnitens remiſſionem totius pęnę peccato debitæ, vel per æquiualentiam ſoluit totam pœnam peccato debitam, ita ꝙ ſi poſt completum illius contritionis motum decederet, nullam pœnam in purgatorio ſuſtineret, hoc autem non conuenit cuilibet contritioni, quia non ſemper cum remittitur offenſa, remittitur ſatisfactoria emenda. Tamen ſciendum, ꝙ poſt quantacunque contritionem neceſſaria eſt cōfeſſio, & alicuius operis exterioris impletio, ſi facultas affuerit, hoc eſt propter obligationem præcepti, quia reconciliari debet peccator, non tantum ſecundum iudicium Dei, ſed etiam ſecundum iudicium militantis eccleſiæ. Vnde actus pœnitendi, nec peccatum, nec pœnam remittit, niſi ſit cum propoſito confitendi, & iudicium eccleſię ſubeundi, ſi facultas affuerit, quia aliter actus ille non eſſet ſufficiens, nec eſſet contritio, quia contritio eſt actus pœnitendi formatus gratia. De effectu vero pœnitentiæ quantum ad collationem boni ſciendum, ꝙ & omnes virtutes per peccatum perditæ reparantur ſeu reſtituuntur, & opera mortificata viuificantur. Primum ſic declarari poteſt, per pœnitentiam remittuntur omnia peccata, vt dictum eſt, quę remiſſio eſſe non poteſt ſine charitate, ergo per pœnitentiam reſtituitur charitas. Charitas autem non poteſt eſſe in anima cum carentia alicuius virtutis neceſſariæ ad rectitudinem vitæ ſpiritualis, ex quo ſequitur, ꝙ per pœnitentiam reſtituuntur omnes virtutes neceſſariæ ad rectitudinem vitæ ſpiritualis. Vnde ſuper illud Iſa. 58. Solue vincla colli tui captiua filia Syon: Gloſa? vt graui onere liberata, & recipiens ornamenta priſtina ceſſes eſſe captiua. Ornamenta autem priſtina ſunt virtutes, quę per peccatum amiſſæ erant. Item ſuper illud Iſa. 58. Nō adijcies vltra &c. dicit glo. Anima ſi per pœnitentiam priſtinam robur receperit, vocabitur habitaculum ſpiritusſancti, & fiet templum Dei. Sed priſtinum robur non reciperet anima, niſi per pœnitentiā omnes virtutes amiſſæ reſtituerentur, quia robur animæ in virtute conſiſtit. Item per pęnitentiam iuſtificatur homo pœnitens, ſed generalis iuſtitia per quam dicitur aliquis iuſtus in conſpectu Dei, comprehēdit omnem virtutem. Et ſic declaratum eſt primum. ſ. ꝙ per pœnitentiam omnes virtutes prius perditæ reparantur. Secundum autem, ꝙ. ſ. per pœnitentiam opera prius per peccatum mortificata reuiuiſcunt, declaratur ſic. Opera viua dicuntur quæ fiunt ex radice ſpiritualis vitę quæ eſt charitas, propter quæ operans remunerandus eſt in vita æterna. Hæc tamen perſequens mortale peccatum mortificantur, non per ſe nec abſolutè, ſed per accidens, & in relatione ad peccatorem, quia durante peccati mortalis obſtaculo, homo pertingere non poteſt ad efficaciam illorum operum, quia cum peccato mortali remunerari non poſſunt in vita æterna. Bona opera dicuntur mortua, quæ non fiunt ex radice ſpiritualis vitæ, quæ eſt charitas, & talia ſunt bona, opera in mortali peccato facta. Dico ergo, ꝙ bona opera mortificata, per ſequentem pœnitentiam viuificantur, inquātum per eam tollitur peccati obſtaculum quo erat homo indignus conſequi efficaciam illorum operum in vita æterna. Sed opera mortua nūquam viuificantur, quia per ſe & abſolute mortua ſunt, quia non proceſſerunt ex radice ſpiritualis vitæ. Circa ſeptimum. ſ. de pœnitentia ſolenni conſideranda ſunt duo. Primo vtrum pœnitentia ſolennis ſit iterabilis, & quibus perſonis debeat imponi. Secundo quæ ſunt illa, quæ ad ritum illius pœnitentiæ requiruntur. Ad primum dicendum, quòd eſt pœnitentia ſecreta, publica, & ſolennis, & eſt omnis ſolennis publica, ſed non conuertitur. Solennis autem non iteratur, ne ex ſui iteratione vileſcat, & quia rememoratio eſt expulſionis primorum parentum de Paradiſo terreſtri, quę ſemel tantum facta eſt, ſicut dicit magiſter in ſententijs lib. 4. di. 14. vltra medium. Hæc pro grauioribus horrendiſque ac manifeſtis delictis tātum imponitur. De hac dr̄ decretorum di. 50. Si quis poſt remiſſionem. c. Pōt. Eſt quædam pęnitētia quæ ſolennis appellatur, quæ ſemel tantum in eccleſia conceditur, hoc clericis imponenda nō eſt. Vnde eadem diſt. in cap. Hanc autem dicitur quod hāc pęnitentiam nulli unquam clericorum agere concedimus, atque ideo huiuſce modi pęnitentes ad clerum admitti prohibentur. Quod etiam probatur per illud quod habetur eadem diſ. Confirmatum ? & duobus capitulis ſequentibus. Niſi ſint clerici depoſiti, tūc coram eis poteſt ſolennis pęnitentia imponi. Et quia hoc ſtatutum eſt propter clericatus dignitatem, videtur poſſe concludi, ꝙ nec laicis perſonis inſignibus, nec religioſis debeat imponi propter dignitatem ſtatuum. Iuuenibus etiam non eſt faciliter imponenda propter ætatis fragilitatem, vt habetur eadem di. Pęnitentes,

Perſonis

Perſonis autem alijs a prædictis, tam viris, quam mulieribus poteſt imponi. Ad ſecundum dicendum, quod ſicut habetur in ſententijs diſt. 14. In cap. In capite quadrageſimæ omnes pœnitentes, qui publicam ſuſcipiunt, vel ſuſceperunt pœnitentiam, ante fores eccleſię ſe repræſentent epiſcopo ciuitatis, ſacco induti, nudis pedibus, vultibus in terra demiſſis, reos ſe eſſe ipſo habitu & vultu proteſtantes. Ibi adeſſe debent Decani .i. Archidyaconi & Archipresbyteri parrochiarum, & Presbyteri pęnitentium, qui eorum conuerſationem diligenter inſpicere debent. Poſt hoc eos in eccleſiam introducant, & cum omni clero ſeptem pœnitentiæ Pſalmos in terra Pontifex proſtratus cum lachrymis pro eorum abſolutione decantet. Tunc ſurgens ab oratione, ſecundum quod canones iubent, manus eis imponat, aquam benedictam ſuper eos ſpergat, cinerē prius mittat, deinde cilitio capita eorum cooperiat, & cum gemitu, crebris, & ſuſpirijs denunciet eis, quod ſicut Adam proiectus eſt de Paradiſo, ita etiam ipſi pro peccatis ab eccleſia abijciuntur: poſtea iubeat miniſtris, vt eos extra ianuam eccleſiæ expellant: clerici vero proſequantur eos cum reſponſorio. In ſudore vultus tui veſceris pane tuo &c. vt videntes ſanctā eccleſiam pro facinoribus ſuis tremefactam atque commotam, non paruipēdant pęnitentiam. In ſacra autem domini cęna rurſus ab eorum Decanis, & eorum Presbyteris eccleſiæ liminibus repræſententur. Et ſicut dicit glo. ibidem, ita fit quolibet anno, vt tali modo mittantur in eccleſiam. Et licèt ſtent in eccleſia, nō tamen communicabunt cum alijs in Eucharistia vel in oſculo, & ſic erunt vſque ad octauam paſchę, & tunc iterum exibunt de eccleſia, & erunt extra eccleſiam vſque ad talem diem ſequentis anni, & hoc fiet vſque ad finem pœnitentiæ, & ſi bene pęniteant ſecundo anno vel tertio, poteſt eis reddi ingreſſus eccleſiæ.

De motiuis ad pœnitentiam, *Diſt.* IIII.

Circa octauum .ſ. de his, quæ mouere debent ad pœnitentiam faciendam. ſciendum, quod ad hoc prouocare nos debent auctoritas imperantis. Hoc enim Deus diſtrictè præcipit per Prophetas ſuos in locis innumeris, ſpecialiter Ezech. 18. præmiſſis multis perſuaſionibus ſic infert. Conuertimini & agite pęnitentiam. Ioel. 2. Conuertimini ad me in toto corde veſtro &c. Apoc. 2. Memor eſto vnde excideris, & age pœnitentiam &c. Et infra. Pœnitentiam age, ſi quo minus veniam tibi &c. Secundo mouere debet benignitas inuitantis, quantum enim pœnitentiā noſtram deſideret, & quam dulciter & efficaciter nos inuitet, apparet ex hoc quod æternus & ſummus venit ad noſtras miſerias, de diuitijs ad penurias, de ſummis honoribus ad contumelias, vt homo factus ſimilis nobis, homines magis attraheret, & non per nuncios ſuos quoſcumque, ſed per ſeipſum perſonaliter: nec per literas, & ſcripturas, ſed viua voce: nec tam verbis quam exemplis rationibus, & parabolis, & miraculis ad pœnitentiam prouocaret. Vnde Luc. 15. Non veni vocare iuſtos, ſed peccatores ad pœnitentiam. Propter quod duritiam Iudæorum, qui perſonam eius, & opera miraculoſa viderant, prædicationes audierant, nec tamen conuerti volebant, increpat Matth. 11. dicens. Væ tibi Corozaym, væ tibi Bethſayda, quia ſi in Tyro & Sydone factæ fuiſſent virtutes, quæ factæ ſunt in vobis, olim in cilitio & cinere pœnitentiam egiſſent. & Matth. 12. Viri Niniuitæ ſurgent in iudicio cum generatione iſta, & condemnabunt eam, quia pœnitentiam egerūt ad prædicationem Ionæ, & ecce pluſquam Ionas hic. Per hoc ſeipſum deſignans. Sicut autem tunc conquerebatur de perfidia Iudæorum, ita nunc conqueri poteſt de duritia Chriſtianorum, qui ſunt ſolo nomine Chriſtiani. Ait enim Greg. 1. parte Euangeliorum Homel. 13. Quanta nos eius miracula vidimus, quot flagellis atterimur, quantis aſperitatibus deterremur, & eum ſequi vocantem contemnimus, in cœlo iam ſedet, de conuerſione nos admonet. Ro. 2. An diuitias bonitatis, & patientiæ, & longanimitatis eius contemnis? An ignoras quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit? ſecūdum duritiam autem tuam, & cor impęnitens, theſaurizas tibi iram in die reuelationis iuſti iudicij Dei. Item Hiere. 8. Nō eſt qui agat pœnitentiam ſuper peccato ſuo, dicens, quid feci. Ez. 3 Pro verbis pœnitentię, verbis ſuper blaſphemaſti. Tertio mouere debet longanimitas expectantis, magna Dei miſericordia, quoniam non ſtatim ſe vindicat, non cōtinuo contra peccatores fulminat, nec præcipitat in gehennam, ſed ex mira bonitate expectat, quod ad pœnitentiam conuertamur. Sic dicit Iſa. 30. Propterea expectat Deus vt miſereatur veſtri. Sap. 11. Nihil odiſti eorum quæ feciſti, diſſimulans peccata hominum propter pœnitentiam, & 2. Petri. 3. Non tardat Deus promiſſis ſicut quidam exiſtimant, ſed patienter agit propter vos, nolens aliquos perire, ſed omnes ad pœnitentiam reuerti. Greg. 2. parte Euang. Homel. 14 Penſemus ſuper nos diuitias conditoris noſtri, peccare nos vidit, & pertulit, qui nos ante culpas peccare prohibuit, & iam poſt culpam expectare ad veniam non deſiſtit, ecce ipſe quem deſpeximus vocat. Auerſi ab illo ſumus, & tamen non auertitur. Vnde bene per Iſa. dicitur, Erunt oculi tui videntes præceptorem tuū, & aures tuæ audient vocem poſt tergum monentis. Quaſi in faciem eſt homo monitus, quando ad iuſtitiam conditus præcepta rectitudinis accepit, ſed cum hic eadem præcepta contempſit, quaſi conditori ſuo tergum mentis in faciem dedit. Sed ecce adhuc poſt tergum ſequitur & monet, quia eſt iam a nobis contēptus, & tamen nos adhuc vocare non ceſſat, quaſi dorſum ei in faciem dedimus, cuius verba deſpicimus, præcepta calcamus, ſed ſtans poſt tergum nos auerſos reuocat, qui & videt quod deſpicitur, & tamen per patientiam expectat. Penſate ergo fratres Chariſſimi ſi cuilibet veſtrum loquenti famulus ſuus ſuperbiret, ſi ... terga in faciem mitteret, nunquid contemptus dñs eius ſuperbiam non feriret, vulnera diſtrictæ animaduerſionis infligeret? ecce nos peccando actori noſtro terga in faciem dedimus, & tamē ſuſtinemur ſuperbè, auerſos, reuocat, & qui ferire nos auerſos potuit, vt reuertamur munera promittit. Tanta gratia conditoris noſtri duritiam noſtri reatus emolliat, & homo qui malum quod fecit experiri percuſſus poterat, ſaltem expectatus erubeſcat. Quarto mouere debet fidelitas adiuuantis, quia non ſolum dulciter vocat, admonet & inuitat, verumetiam efficaciter adiuuat pœnitere volentes, ſicut dicitur Eccleſiaſtici. 17. Pœnitentibus dedit viam iuſtitiæ .i. iuſtæ & condignæ pœnitentiæ faciendæ, & confirmauit deficientes ſuſtinere, quia ſecundum Auguſ. hortatur pigros, conſolatur afflictos, docet ſtudioſos, adiuuat dimicantes, neminem deſerit laborantem exclamantem ad ſe, donat vnde ſibi ſacrificetur, ipſe tribuit vnde placetur. Quinto mouere nos debet liberalitas promittentis. Saluator noſter non ſolū nos auerſos reuocat, & ad pœnitentiam nos expectat, verumetiā veniam, miſericordiam, ſed quod incomparabiliter maius eſt regnum cœlorum promittit, dicens Matth. 4. Pœnitentiam agite appropinquabit .n. regnum cœlorum. Quis ad tantæ promiſſionis auditum non feſtinet ſurgere, quis tam in ſceleribus obduratus, quis tam in criminibus irretitus, qui iniquitatis vincula, & prauæ conſuetudinis cathenas etiam ferreas non corrumpat. Ecce pro re minima, ad quā etiā ex debito iuris naturalis aſtringimur, remunerationem immenſam & prorſus inæſtimabilem pollicetur. Sexto mouere nos debet ſeueritas comminantis. Poſt tantas ſuæ pietatis gratias nobis oblatas, & poſt tantæ remunerationis promiſſionem videns ſe contemni, nō immerito comminatur pœnas damnationis æternæ. Pſalmus. Niſi conuerſi fueritis gladium ſuum vibrabit &c. Luc. 13. Niſi pœnitentiam egeritis omnes ſimiliter peribitis. Eccleſiaſtici. 2. Si pęnitentiam non egerimus, incidemus in manus Dei, & non in manus hominum. In manus inquam Dei vindicantis, & ineffabiliter punientis. Hebre. 10. Horrendum eſt incidere in manus Dei viuentis. Septimo mouere debet ad pœnitentiam faciendam vtilitas pœnitentis .i. multiplex vtilitas proueniens ex pœnitentia, quia multiplex eſt effectus pœnitentiæ. Quos ſi diligenter conſideraret homo, multum mouere deberet ad pęnitentiam faciendā. Primo quidem pœnitentia peccatorum viuificat. Sicut enim peccatū mortificat animam. Ezec. 18. Anima quæ peccauerit morietur, ita pęnitentia mortuum viuificat. Vnde Act. 11. Gentibus dedit Deus pœnitentiam ad vitam .i. Deus ex miſericordia ſua dedit hominibus prius gentiliter viuentibus in peccato gratiam pœnitendi, per quam ſpiritualiter viuant, per quam etiam vitam præteritam corrigant, & vitam conſequantur æternam. Ezech. 18. Si egerit impius pœnitentiam ab omnibus peccatis ſuis, vita viuet, ſcilicet gratiæ & gloriæ Oſeæ. 6. viuificabit nos poſt duos dies, & tertia die ſuſcitabit nos. Cum quidam magnus homo in peccatum mortale & graue lapſus fuiſſet, attendens mortem animę ſuæ Romam iuit, vt ſummo Pontifici illud confiteretur. Cum autem non poſſet Papæ libere loqui, clamauit coram omnibus dicens, Pater miſerere mei. Cum autem quæreret Papa quid haberet, & cur ita fleret, dicebat ſe eſſe mortuum, cui Papa per ſurreptionem reſpondit. Si tu es mortuus, vade cum mortuis. Tunc ille hoc pro pęnitentia accipiens intrauit hortū Romæ, in cuius parte erat cripta ſubterranea, in qua poſiti erant mortui conditi aromatibus, cum quibus de die habitabat, & orationi & fletui vacabat, & de nocte exibat, & ad modum beſtiæ de collectis oleribus ſe reficiebat. Cum autem dominus horti olera collecta inueniſſet, inuigilans, vt furem deprehenderet, vidit dictum hoīem de dicta cripta egredientem, & olera colligentem. Quæ cum cepiſſet, & veritatem fateri compulſus eſſet, iudicauit eum Papa inter viuos potius deputandum. Pœnitentia .n. eſt fons vitæ in quo peccatrix animæ renouatur v. Aquila. Vnde pœnitens debet accipere nouam vitam, ſicut docet Apoſtolus. Sicut Chriſtus reſurrexit a mortuis, ita & nos per pęnitentiā reſurgentes a morte culpæ in nouitate vitæ ambulemus, vt iam non ſit pœnitens ille qui fuit, ſicut dicit Apoſtolus de ſeipſo Gal. 2. Viuo ego iam

non

non ego: Vnde cum quidam clericus amore turpi amaret quandam, ad ſcholas iuit, vbi aſſumpta pœnitentia cum rediſſet, dicta meretrix ſollicitabat eum dicens. Ego ſum illa amaſia tua. Et ille reſpondit: Et ſi tu es illa, ego iam non ſum ille, & ſic eam repellabat. Per hanc Saul ad vocem Pſalterij & Prophetarum mutatus eſt in virum alterum. 1. Reg. 10. Nota ſi eſſet aliquis fons materialis in quo poſſent homines corporaliter renouari, a multis & a remotis partibus cum magnis laboribus & expenſis requireretur, & viſitaretur: quanto magis requirendus eſt fons in quo poſſunt animæ renouari ad vitã gratiæ, ideo Pſalmus. Quemadmodum deſiderat ceruus ad fontes aquarum, ita deſiderat anima mea ad te Deus. Sitiuit anima mea ad Deum fontem viuum: ſicut dicit ibi glo. Ceruus, quando vult renouari & cornua ſua ponderoſa deponere, quærit in nido formicarum ſerpentem, quem, deglutiens, & veneno æſtuans currit ad fontem, de quo poſtquam maltum biberit, venenum expellitur, cornua deponuntur: ſic peccator pondere peccati preſſus, & veneno plenus, feſtinare deberet ad fontem, vbi ab omni veneno peccati penitus expurgetur, & depoſitis cornibus ſuperbiæ ceruicoſitatis, & inobedientiæ renouetur. Secundo pœnitentia peccatorum Deo pacificat, quia quantumcunque Deus fuerit propter peccatum offenſus, & odiat peccatorem, ſecundum illud Pſalmi. Iniquos odio habui. per pœnitentiam tamen omnis offenſa remittitur, & pœnitens recipitur in gratiam & amorem, ſicut expreſſe dr Eccleſiaſtici. 12. Altiſſimus odio habet peccatores, & miſertus eſt pœnitentibus. Exemplum ponitur Hiere. 3. Si dimiſerit homo vxorem ſuam, & recedens ab eo duxerit virum alterum, nunquid non polluta & contaminata erit mulier illa, tu autem fornicata es cum amatoribus multis, tamen reuertere ad me dicit dominus. Hac de cauſa Chriſtus requirebat peccatores, manducabat & bibebat cum illis, vocabat, attrahebat, venientes ad ſe recipiebat, ſicut dicitur Luc. 15. Hic peccatores recipit & manducat cum illis. Prædicationem ſuam a pœnitentia legitur inchoaſſe. Matth. 4. Ad hoc aſſerit ſe veniſſe. Luc. 5. Hoc ipſum per exẽpla monſtrabat. Exemplum de Magdalena Luc. 7. de Matt. eiuſdem 9. de Zacheo Luc. 19. de Petro Luc. 22. Item hoc idem oſtendebat per ſimilitudines quas ponebat de oue, quæ perijt in deſerto, de dragma quã mulier perdidit in domo, de filio prodigo quẽ pater reputabat mortuum, & poſtea ſuſcitatum Luc. 15. In ſignum reconciliationis, & pacis, pater filium recepit ad oſculum; ſicut dicitur ibidem. Item in ſignum pacis pater reſtituit ei omnia, etiam anulum poſuit in manu eius; quia pœnitentia recuperas deperdita per peccatum: nam opera bona facta in charitate, & per peccatũ ſequẽs mortificata, per pœnitentiam reuiuiſcunt, recuperantur, & reparantur. Vnde Eccleſiaſtici. 20. Eſt qui multa redimat modico p̃cio. Per pœnitentiam recuperantur amiſſa: habemus exemplum de Manaſſe, qui poſt multa flagitia quæ commiſerat, ductus fuit in Babylonem vinctus cathenis, ſicut dicitur. 2. Paral. 33. Qui poſtquam coangustatus eſt orauit dominum Deum ſuũ, & egit pœnitentiam coram Deo. Sequitur. Exaudiuit orationem eius, & reduxit in Hieruſalem in regnum ſuum. Item exemplum elegans Dan. 4. In regno meo reſtitutus ſum dicit Nabuch. & magnificentia amplior reddita eſt mihi. De cuius immutatione legitur in ſcholaſtica hiſtoria in tertia viſione Daniel & dicit magiſter ſecundum Epiphanium, ꝙ illa mutatio non fuit corporalis, qua dicitur ꝙ propter peccatum ſuum ſubito mutatus eſt in beſtiam, ſed fuit mentis alienatio talis, vt ſibi videretur ꝙ eſſet bos ĩ anteriori parte & leo in poſteriori parte, & viueret ad modum beſtię; ſed dicitur ꝙ precibus Danielis ſeptem anni mutati ſunt ſibi in ſeptem menſes, in quibus quadraginta dies patiebatur mentis inſaniam, & per alios, 40. ſenſu ſibi reddito flebat peccata ſua, pœnitentiam agens ſecundum conſilium Daniel. non comedens carnes, nec bibens vinum, ſed legumina & herbas, & peracta pœnitentia plenã eſt ſuo ſenſui & regno & dignitati amiſſæ reſtitutus. Sic peccator per peccatum mutatur dum ad modum tauri cornutus, & ceruicoſus cõtra Deum per ſuperbiam & inobedientiam, & laborioſus ad peccatum conſumandum, & fortis & firmus ad peccatum tolerãdum. & indomabilis ad conuertendum, donec Deus reddat ſibi ſenſum & cognitionem ſui ſtatus, per quod pœniteat, & amiſſa per peccatum ſuum recuperet bona, & recipiat per operantem dilectionem, & meritum charitatis maiorẽ, quam prius habuerat. Ad hoc etiam valet quod legitur in vita beati Iohannis Euangeliſtæ, de gemmis reparatis, ſicut dictum eſt ſupra li. x. de iudicio Et dr̃ in dicta vita, ꝙ cum ad prædicationem beati Iohannis duo diuites fuiſſent cõuerſi, venditis omnibus ſuis, & erogatis pro Deo pauperibus Apoſtolũ ſunt ſecuti. Cum autẽ poſtea viderent ſe pauperes, & ſeruos ſuos factos diuites & ornatos, pœnitebant de bono quod fecerant. Q̃d agnoſcens beatus Iohannes virgas ab eis delatas precibus mutauit in aurum, & maris ſabulum in gemmas precioſiſſimas, tradens eis vt emerent ſibi prædia & alia, dicens, ꝙ ſe priuauerant Dei & gratia & gloria, & alijs bonis ſpiritualibus, & poteſtate miracula faciendi quam habebant, & facti erant ſerui diaboli per pœnitentiam, qui prius erant ipſius domini. Cum autem ad inſtantiam multorum iuuenem qui efferebatur mortuus beatus Iohannes in eorum oculis ſuſcitaſſet, dictus iuuenis duriter eos arguit, oſtendens eis quanta gratia & gloria ſe priuauerant, & quomodo de eorum ruina ſancti Angeli dolebãt, vt viderat cũ eſſet mortuus, & dæmones exultabant, quibus iniunxit vt per triginta dies orationem continuarent, & pœnitentiam facerent, vſquequo aurum & gemmæ in priorem ſpeciem mutarentur. Quod & fecerunt, & iuſſu Apoſtoli eis in priorem ſpeciem mutatis, & deportatis ad locum vbi eas acceperãt, omnem gratiam quam prius amiſerant recuperauerunt. Item reconciliati Deo per pœnitentiam, reſtituuntur, ad eccleſiæ ſacramenta, & vniuerſa ſuffragia, & fiunt participes omnium bonorum quæ fiunt in eccleſia. Item ſcribuntur in libro vitæ in numero electorũ. Matth. 5. Gaudete, & exultate, quia nomina veſtra ſcripta ſunt in cęlis. Iſa. 4. Sanctus vocabitur omnis qui ſcriptus eſt in vita in Hieruſalem, ſi abluerit dominus ſordes filiarum Syon in ſpiritu iudicij & ſpiritu ardoris. Per hãc alienia Deo fiunt de confratribus domini. Et per ſolutionem iſtorum trium denariorum, contritionis, confeſſionis, & ſatisfactionis, quos qui non proponit ſoluere, ad cõfraterniam domini non recipitur, quæ facit bona communia. Item in vitiſpa. legitur ꝙ cum ſanctus Pamon celebraret, vidit Angelum domini aliquos in libro ſuo ſcribentem, per pœnitentiam aliquos nõ. Vocans aũt inſcriptos, inuenit eos aſſumpſiſſe pœnitentiam alios non, ſed eſſe in peccato mortali. Cũ autem pœnitẽtiam ſuſcepiſſent dum offerret vidit eos ab eodem ſcribi. Tertio pœnitentia lætificat. Magnum eſt gaudium homicidæ, vel furi, vel reo læſæ maieſtatis, quando poteſt eius reconciliatio procurari, & omnia damna & amiſſa reſtitui, quantum ergo debet eſſe gaudium pœnitenti, ex quo per pœnitentiam bona prædicta proueniunt. Gaudet eger de ſua ſanatione, captiuus de ſua liberatione, obligatus debitis de ſua acquietatione, famelicus, de ſua refectione, exul de ſua reuocatione, exhæredatus de ſua hæreditatis recuperatione, & ſic de alijs. De pœnia noſtra gaudet Deus, quia ipſa eſt ſacrificium Deo gratum. Pſalmus. Sacrificium Deo, ſpũs contribulatus. Item. Acceptabis ſacrificium iuſtitię. Ideo dicit ibidẽ. Sacrificate ſacrificium iuſtitiæ &c. Item ipſa eſt ſibi grata refectio. Apoc. 3. Si quis aperuerit mihi ianuã intrabo ad eum, cenabo cum eo, & ipſe mecum. Iſtud gaudium ipſe communicat volens, ꝙ tota militans eccleſia colleretur. Luc. 15. Epulari & gaudere oportebat, quia frater tuus hic mortuus fuerat &c. Vult etiam ꝙ tota triumphans eccleſia gaudeat. Ibidem congratulamini mihi, quia inueni &c. Ibidem. Gaudium eſt in cœlo. i. in tota cœleſti curia ſuper vno peccatore pœnitentiam agente. Quod etiam Angeli gaudeant dr̃ ibidem. Gaudium erit coram Angelis Dei ſuper vno peccatore pœnitentiam agente. Sicut militibus eſt gaudium quando recuperant caſtrum quod amiſerant, quod hoſtes eorum ſibi fraudulenter ſubripuerant, ꝙ ſub eorum cuſtodia dominus ſuus rex commiſerat. Quod pbat dominus Luc. 15. Triplici exemplo. Exemplo ouis, & dragmæ perditæ & inuentæ, & filij perditi redeũtis. Vnde ſubiũgit. Oportet te gaudere fili, quia frater tuus perierat & inuentus eſt. Vel gaudent commenſales Dei de exenuio ſibi facto vini miræ ſuauitatis, & fragrantię, quo potantur. Hoc vinum ſunt lachrymæ peccatorum pœnitentium quo Deos inebriatur. Iſa. 16. Inebriabo te lachryma mea. Vnde Bern. ſuper cant. ſermone. 30. dicit: Gaudent Angeli de cõuerſione peccatorum, ſalutem hominum ſitientes, lachrymæ enim pœnitentium vinum eſt eorum, eo ꝙ in illis ſit odor vitæ, ſapor gratiæ, indulgentiæ guſtus, recõciliationis iucunditas, ſanitas innocentiæ redeuntis. & ſerenatæ ſanitatis conſcientiæ. Ad hoc ꝙ Angeli gaudent de conuerſione peccatoris, facit exemplum; quod habetur ſupra de effectibus peccati, de nebulone conuerſo, cui congaudebant Angeli, quod vidit, & dixit Paulus ſimplex. Quarto pœnitentia animam pulchrificat & reformat, quæ per peccatum fuerat maculata. Vnde Act. 2. Pœnitentiam agite, & baptizetur vnuſquiſque veſtrum. Pœnitentia enim eſt baptiſmus quidam, vel lotorium, in quo omnes ſordes animę diluuntur, & peccatorum maculę delétur, vnde ſequitur, ut deleantur veſtra peccata. Pſalmus. Laboraui in gemitu meo, lauabo per ſingulas noctes lect. me. &c. In vitiſpa. legitur ꝙ quidam ſanctus videbat ſuper baptizatos virtutem Dei deſcendere, ſupra omne lumen ornantem eos, tandem grãm videbat deſcendere ſuper illos, qui habitum pœnitentiæ ſuſcipiebant in religionis ingreſſu. Quinto pœnia a malo liberat, videlicet a tetra. i. pœna debita pro peccato. Quando. n. diuina offenſa remittitur, & macula culpæ deletur, pœna æterna commutatur in temporalem ſoluendam in purgatorio. Poſtmodum a virtute confeſſionis,

confeſſionis, & abſolutionis ſacerdotalis ſoluitur vel in toto vel in parte, ergo pœnitentia liberat a debito. Item liberat ab inferni ſupplicio, & a pœna debita in purgatorio, vel in toto vel in parte. Liberat etiã ab horrore diuini iudicij. Vnde beatus Iohannes Baptiſta dicebat Iudæis. Genimina viperarum, quis docebit vos fugere a ventura ira? Grego. Ventura ira eſt animaduerſio vltionis extremæ, quoniam peccator fugere tunc non valet, qui nunc ad lamenta pœnitentiæ non recurrit. Sequitur. Facite ergo dignos fructus pœnitentiæ. Greg. Aliud eſt fructus pniæ facere, aliud dignos pœnitentiæ fructus facere: neque.n. par fructus boni operis eſſe debet eius, qui minus, & eius qui amplius deliquit, aut eius qui in nullis, & eius qui in quibuſdam facinoribus cecidit. Per hoc quod dr̃: Facite dignos fructus pœnitentiæ, vniuſcuiuſque conſcientia conuenitur, vt tanto maiora bonorũ operum quærat lucra per pniam, quanto grauiora ſibi intulit dãna per culpam. Liberat etiam pœnitentia a tpali morte, vel flagello, ſicut patet de Manaſſe. 2. Paral. 33. Qui pniam agens, de ſceleribus innumeris, liberatus eſt de carcere regis Babylonis. Et de Ezechia, qui flendo & orando auertit debellationem ciuitatis & populi. 4. Reg. 20. Et 2. Paral. 29. & Iſa. 37. Etiam ſententiam Dei reuocat, ſicut patet de Niniuitis Ion. 3. Ionas enim ſententiam Dei pmulerat, & publice promulgauerat dicẽs, adhuc 40. dies, & Niniue ſubuertetur, & cum pœnitentiam egerunt, Deus ſuam ſententiam reuocauit. Ambro. Nouit Deus mutare ſententiam, ſi tu noueris emendare delictum. Hiere. 17. Si pœnitentiam egerit gens illa a malo ſuo qđ locutus ſum aduerſus eam, agam & ego pœnitentiam ſuper malo quod cogitaui vt facerem ei, & Ezechiel. 33. Si dixero impio, morte morieris, & egerit pœnitentiam de peccato ſuo &c. vita viuet & non morietur. Sexto pœnitentiæ fructus exuberat & magnum theſaurum generat. Propter qđ pluraliter dicitur Matth. 3. Facite dignos fructus pœnitentiæ. Qui ſunt digni fructus pniæ. ſ. miſericordiæ in reuelatione miſeriæ, inferni, iudicij, purgatorij, & peccati, & ſeruitutis diaboli &c. de qua Iac. 3. Sapientia primum quidem pudica &c & poſt plena miſericordia & fructibus bonis. Hi fructus ſunt digni peccatorum venia & reconciliatione diuina. Hiere. 11. Oliuam vberem & fructiferam &c. Fructificat etiam pnia in homine fructus meliores, & digniores. ſ. gratiæ, de quibus Prouer. 8. Melior eſt fructus meus auro & omni lapide precioſo. Ro. 6. Habetis fructum in ſanctificationem &c. Eph. 5. Fructus lucis eſt in omni bonitate. Gal. 5. de duodecim fructibus gratiæ, vbi dicitur. Fructus autem ſpecies ſunt gaudium, charitas, pax, patientia, benignitas, bonitas, longanimitas, manſuetudo, fides, modeſtia, continentia, caſtitas. Vel duodecim fructus ſunt duodecim pœnitentiæ effectus per gratiam. De quibus Criſo. in originali ſuper illud Matth. 3. Pœnitentiã agite. ait. Pœnitentia cor mundat, ſenſus illuminat, animas ſanctificat, ad ſuſceptionem Chriſti humana præcordia præparat. Et quidam addit. Naturalia reparat, gratuita recuperat, Deo reconciliat, Angelos lætificat, merita amplificat, dæmonem fugat, carnem domat, ſpiritum roborat, bona ſpiritualia ſeruat, regnum cœlorum impetrat. Itẽ fert fructus optimos gloriæ. Sap. 6. Bonorum laborum glorioſus, eſt fructus. Prouer. 3. Primi & puriſſimi fructus eius. Hebr. 12. Omnis diſciplina &c. Hæc eſt arbor vitæ ferens duodecim fructus. Apoc. 22. ſ. gloriæ qui poſſunt elici ex verbis Iob. 22. Acquieſce Deo, & habeto pacem cum eo, & per hoc habebis fructus optimos. Et poſt. Si conuerſus fueris ad omnipotentem, ædificaberis in cœli ſuſceptione, & Dei perpetua vitæ manſione, lõge facies iniquitatem a tab. t. in plena peccati & tentationis liberatione, dabit tibi pro terra ſilicem in fragilitatis tuæ conſolidatione, & pro ſilice torrentes aureos in corporis, & animæ illuminatione & glorificatione &c. Item no. ꝙ pœnitentia eſt vitis fructifera quam vidit pincerna Pharaonis. Gen. 40. Videbam coram me vitem, cuius tres propagines ſunt tres pœnitentiæ partes. ſ. contritio, confeſſio, & ſatisfactio, quæ ferunt dictum fructum. ſ. miſericordiæ bonum & dignum, gratię melius & dignius, gloriæ digniſſimum, & optimum, quod & nobis Deus concedat. Septimo per pœnitentiam virtutes aliæ conſeruantur, quas oportet cuſtodiri cum armis. Pœnitentia eſt armatura Dei, ideo cinis & cilicium arma ſunt pœnitentium. Ephe. 6. Induite vos armaturam Dei, vt poſſitis ſtare aduerſus inſidias diaboli. Ro. 13. Abijciamꝰ opera tenebrarum, & induamur arma lucis, 2. Corin. 6. Per arma iuſtitię a dextris & a ſiniſtris, vt non deponamus arma, ne ſimus inermes a dextris proſperitatis, vel a ſiniſtris aduerſitatis. Et nota ꝙ diabolus multum timet arripere maxime in morte quos inuenit inuolutos aſperitate pœnitentiæ: ſicut lupi timẽt canes, qui habent colaria circa colla vbi ſunt ferramenta vel claui acuti. Item Lucius piſces dictos Perſicas timet mordere aut arripere propter aſperitatem ſquamarum, & aculeos pennularum. Similiter canes hericios propter aculeos quibus circumuoluũtur. Similiter corui oſtreas marinas, qñ eas inueniunt extra teſtam duram rapiunt, & deuorant, quãdo autem eas inueniunt intra concham, vel teſtã duram, tangere non audent. Similiter caſtaneam quam inueniunt inuolutam in pelle pungenti aculeata & hyrſuta. Similiter dæmones in morte animas, quas ſine aſperitate pniæ inueniunt, rapiunt, & deuorant, quas inueniunt aſperitate pniæ inuolutas, glutire aut mordere non audent. Ideo beatus Martinus cum deberet egredi a carne, quaſi cõtra diabolum pugnaturus, & rogarent eum diſcipuli ꝙ ſaltem in tanta infirmitate corporis ſui cilicium & cinerem in quibus iacebat deponeret, dicebat non decet filij Chriſtianum niſi in cinere & cilicio mori: quia qui cum his armis mortuus fuit, diabolus in exitu ſuo eum detinere vel impedire non potuit, licet hoc multum vellet, vt reuelatum fuit beato Seuerino Colon. Archiepiſcopo. Sæpes ſpinoſa cuſtodit agrum vel vineam ne ſubintrent beſtiæ. Eccleſiaſtici. 36. Vbi non eſt ſæpes diripietur poſſeſſio. Propter hoc Iudith ad cuſtodiam caſtitatis in ſuperioribus domus ſuæ cubiculum ſecretum ſibi fecerat, in quo cum puellis clauſa morabatur, & habens ſuper lumbos ſuos cilicium, ieiunabat oĩbus diebus &c. Iudith. 8. Similiter Anna Propheteſſa filia Phanuel, Luc. 2. beatus Ioh. Baptiſta ſanctificatus ex vtero, indutus erat pilis Camelorum. Eſca autem eius erat locuſtę, & mel ſilueſtre, vinum & ſiceram non bibit &c. & hęc omnia pro ſua ſanctitate ſeruanda. Beatus autem Frãciſcus cui reuelata fuerat ſuorum remiſſio peccatorum, auſteritatem nimiam ſeruabat in cibo, potu, veſtitu, & lecto, corpuſque ſuum duriſſimè macerabat, dicebat enim malignos ſpũs duris, & aſperis in fugam conuerti, delicatis vero mollibus ad tẽtandum fortius animari. Octauo per pœnitentiam proximi prouocantur, ſicut patet Ionæ. 3. de rege Niniue, ad cuius pniam alij ſunt ad ſimile prouocati. De beato Franciſco dr̃, ꝙ corpori ſuo pęnas renouabat & onera, licet iam plene mortificatum eſſet per pnias, ſed quia ſciebat ſe datũ alijs in exemplũ, cuſtodiebat ꝑ alios vias duras, miſſus.n. erat ad pęnitentiam prædicandam, vt pniam ꝑdicando non tam verbo q̃ exemplo Xp̃o lucraretur animas quas diabolus conabaẛ auferre. Ad idem officiũ miſſus fuit Ioh. Bapt. Vñ Luc. 3. Venit Iohannes prædicans baptiſmũ pœnitentiæ in remiſſionem pc̃torum. Vnde ſuper illud Matth. 3. Ioh. indutus erat pilis Camelorũ, dicit gl. Qui pœnitentiam prædicat, neceſſe eſt vt pœnitentiæ habitũ ꝑtendat. Ad idẽ officiũ Xp̃s aſſerit ſe veniſſe. Ad hoc idem miſit Ap̃los ſuos & diſcipulos. Vnde Marc. 6. Prædicabant vt pęnitentiam agerent, & Luc. 24. Oportebat Xp̃m pati &c. & ꝑdicari in nomine eius pniam, ſed anteq̃ eos ad ꝑdicãdũ mitteret, ſcripſit formam viuendi, & ptãtẽ dedit eis miracula faciendi. Nono pœnitens ſemetipſum Deo ſacrificat, animã qdem ꝑ incendium dilectionis cum amaritudine cordis, & triſtitia ꝓ peccatis, ſicut ait Ap̃s, de qbuſdam. 2. Cor. 7. Quæ ſm̃ Deũ eſt triſtitia pniam in ſalutẽ ſtabilem operaẛ, corpus vero per afflictionẽ mortificationis, ſm̃ illud. Ro. 12. Exhibeatis corpora veſtra hoſtiã viuẽtẽ, ſanctam, Deo placentẽ. Iob. 42. Ipſe me reprehendo, & ago pęnitentiã in fauilla & cinere, nihil aliud eſt q̃ fauillam & cinerẽ ſe eſſe cognoſcere. In fauilla fragilitas deſignaẛ, & dr̃ a fos, qđ eſt ignis, quia ex igne naſciẛ, & ignem fouet. Vnde fauilla a foueo: quia. ſ. fouet ignẽ, ſic cõſideratio nr̃æ fragilitatis fouet in nobis ignem charitatis, q̃ fouet humilitas. In cinere vero conſideratio mortis, & reſolutionis extremę & amaritudo pęnitentiæ & mortis. Pſalm. Cinerem tanq̃ panem manducabam & poc. me, cum fletu miſcebam. Exemplũ de pœnitentia beati Martini & beati Germani. Decimo pœnitentia glorificat. Hæc eſt arta via, & anguſta porta quæ ducit ad vitam Matth. 7. Intrate per anguſtam portam: quia lata eſt porta, & ſpacioſa via quæ ducit ad perditionem, & multi ſunt qui intrant per eam. Quàm anguſta porta, & arta via quæ ducit ad vitam, & pauci ſunt qui inueniunt eam. Hęc eſt ſcala q̃ vidit Iacob. Gen. 24. Quæ ſtabat in terra & ſummitas eius tangens cęlũ, & vidit Angelos aſcendentes, & deſcendentes ꝑ eam, & dñm innixũ ſcalæ. In terra quidem ſtabat ſcala, qa pęnitens ſtat in terra corporaliter, ſed ſummitas eius cœlos tãgit, qa in cœlũ aſcendit mentaliter, & qa ipſa ſcala introducit in cęlũ finaliter, ꝑ hanc Angeli aſcẽdũt offerẽtes Deo, & ꝓces, & vota pniũm: deſcendunt verò ad conſolandũ, aĩandũ, dirigẽdũ, tandẽ in morte ad deducẽdũ in regnũ. Bene ergo dicit dñs Matth. 4. Pœnitentiam agite appropinquabit. n. regnum cœlorum.

De qualitate pænitentia. ***Diſt.*** V.

Circa nonum. ſ. qualis debeat eſſe pnia, ſciendum ꝙ ad hoc ꝙ ſit ſalutifera requiritur. Primo ꝙ ſit fidelis idest facta in fidei cognitione, vt non ſit pœnitentia perfidorũ. ſ. hæreticorum, aut aliorũ infidelium, qa ſicut ait Ap̃s Hebre. 11. Sine fide impoſſibile eſt placere Deo. Matth. 1. Pœnitemini & credite Euangelio, & Act. 20. Vos ſcitis qũo nihil ſubtraxerim vobis vtilium, quo minus docerem vos, teſtificans Iudæis atque

gentibus

gentibus pœnitentiam & fidem. Legitur ꝙ cum quidam hæretici in terra Obligenſium iactarent ſe coram ſuis credentibus, de exteriori afflictione, affuit quidam ioculator, qui dixit ꝙ probaret runcinum ſuum meliorem ipſis, quia ſi ipſi non comederent carnes, nec ipſe, nec vinum biberet, nec etiam panem comederet, & male iacerent & ipſe peius. Sed hæc oĩa plus deberent proficere equo, & omnia alia dura & aſpera quam eis, quia ipſi non credebant, ſed fidei articulos diſcredebāt. Cum aũt ſine fide nihil poſſet Deo placere, nihil quod ipſi facerent Deo placere poterat, ſed facta runcini ſui Deo plus placere poterant, quia etſi non credebat, tñ in nullo diſcredebat. & ita & in factis, & in fide melioris conditionis erat eis. Item in Dioc. Cathalanen. verſus montem Hiſmerum fuit quędam vetula Alberea nomine, Manichea re, quæ pp errorem ſuum non comedebat carnes, non oua, non caſeum, & a multis ſm̃ ſectæ ſuę doctrinam abſtinebat non ꝓpter Deum, tñ tantæ famæ erat, ꝙ oẽs incolæ ex hoc eã ſanctiſſimam iudicabãt, quæ & ad contegendum errorem ſuum ſingulis diebus dñicis cõicabat, nec tñ in corpus dñicum fidem aut deuotionem habebat. Iterũ fidelis. i. fidelitas facta ſine fictione, vt nõ ſit pnĩa hipocritarum, qui exterminant facies ſuas, vt appareãt hominibus ieiunantes. Amen dico vobis receperunt mercedẽ ſuã. Itẽ fidelis eſſe debet. i. integra ſine diminutione, vt homo fideliter de omnibus pœniteat, contra illos qui non de omnibus, ſed ſic de vno pœnitent, ꝙ in alijs perſeuerant, ſicut qui plures infirmitates habens in corpore, de vna quęrit remediũ nõ de alijs, aut contra aliquem plures inimicitiæ cauſas habẽs, de vna vult reconciliari non de oĩbus. Sic qui de vno pœnitet non de oĩbus, de vno vult recõciliari Deo, ſed pro alijs remanet inimicus. Vñ Greg. prima parte euangelij. Homel. 20. Qui ſic alia pctã deplorat, vt cũ alia cõmittat, adhuc pniam agere aut ignorat aut diſſimulat. Quid. n. prodeſt ſi peccata quis luxuriæ defleat, adhuc tñ auaritiæ æſtibus anhelat &c. Aliqui volunt eſſe ſicut illa gens q̃ ſimul dñm & idola colebat. 4. Reg. 17. Samaritani autem dñm colerent nihilominus tamen Dijs immolabant. Item in paſſione beati Sebaſtiani legitur, ꝙ cum Romanus maximus & ditiſſimus egrotaret grauiſſime promiſit beato Sebaſtiano ꝙ conuerteretur ad fidem, ſi doceret eum medicamentum quo curaretur, & ipſe dixit ꝙ ſi confringeret omnia idola & baptizaretur, curaretur, qđ & ipſe fecit, vno retento. ſ. ſolis & lunæ & ſtellarũ, qđ erat aureum & ſpecioſiſſimum, baptizatus & nõ curatur. Poſtq̃ autem pœnitens & confeſſus eſt, & deſtruxit ſymolacbrum qđ retinuerat, apparuit ei Angelus dñi perfecte curans eum. Similiter non curatus in anima pœnitens, niſi de oĩbus peccatis pœniteat. Vñ dr̃ Ezech. 18. Cõuertimini & agite pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus veſtris, & non erit vobis iniquitas in ruinã. Item debet eſſe integra vt totus in corde pœniteas, & extra opera pœnitentiæ faciãs. Ioel. 2. Conuertimini ad me in toto corde veſtro, in ieiunio, & fletu &c. ne ſit vt byſtrio q̃ ſigna ſolum exterius repreſentat. Item integra, vt ea quæ ſibi iniungunt integrè compleat, vel complemẽtum in firmo propoſito habeat. Ne ſit vt maledicti Iudęi, q legem dñi gratanter ſuſceperunt, & cito & de via quam promiſerant receſſerunt vitulum aureum adorantes. Exo. 32. Item debet eſſe feſtina, ne ſit pœnitentia pigrorum, qui tm̃ procraſtinant ꝙ pœnitere non põt, tum quia ſemper peccando magis ac magis irretiuntur in criminibus, intantum ꝙ conſuetudinis cathenam ferream non põt irrumpere, tum & quia Deus iuſto iudicio eis tps nec gratiã pœnitendi concedit. Apoc. 2. Pniam age, ſi quominus veniam tibi cito &c. Qui ſic dicerẽt, tardè & inutiliter pœnitent in inferno Sap. 5. intra ſe pœnitentiam agentes, & præ anguſtia ſpũs gementes, &c. Nota exẽplum de Chriſauro. lo vniſpa. dr̃ ꝙ cum diceret eidẽ ſua cogitatio: Cras pœnite. Reſpondebat ei: Non cras, quia craſtina dies nõ eſt noſtra, ſed hodierna præſens ad hoc nobis eſt data, cras Dei voluntas fiet, Prouer. 26. Dicit piger, leo eſt in via &c. Vult diabolus impedire & retardare hominem ſicut venator tigridem cum inſeqr̃ raptos catulos, habet enim ſpecula, vt dr̃, quæ ante eam proijcit, in quibus cum videt ſimilitudinem ſuam retardatur per illa arridens ita eſſe fetus ſuos. Vno ſpeculo fracto videns ſe deceptam currendo poſt venatorem inuenit aliud ſpeculum, & in eo ſimiliter retardatur, & ita per diuerſa ſpecula ſucceſſiuè inuenta ſic impeditur, vt non poſſit conſequi qđ inſequitur. Sic diabolus venator animarum ſatagit impedire volentes per pœnitentiã amiſſa recuperare, obijcit. n. eis & tam diuerſa obſtacula, & impedimenta varia quæ hominem impediunt, ne p pœnitentiam recuperet, qđ per pctm̃ amiſerat. Ideo dicit Apls. 1. Corin. 9. Sic currite vt comprehendatis, &c. Ideo contra pigros & deſiſtentes dr̃ Hiere. 46. Quũ vidi eos pauidos terga vertentes, qbus facit diabolus vt ſit puero, illud qđ Gallice dr̃ Barbo: vt retrocedant ad modũ pueri. Cũ cogitant ꝙ intrabunt ordinẽ, opponit diabolus eis illius ordinis aſperitatẽ vel difficultatẽ, cũ cogitãt transfretare, obijcit ei pericula vię, cũ cogitant aliam pœnitentiam facere, obijcit eis ea quæ ſunt in eis difficilia, monendo vt ab ea retrocedãt. Ideo fit eis ſicut dictum fuit cuidam furi iudicato ad mortem, qui rogauit iudicem vt ſuſpenderet eum in quercu q̃ prælegeret, & cum cõceſſiſſet ei, ductus in ſiluam de omni quercu quæ oſtendebatur ei dicebat, nec hanc eligo vt ſuſpendar in ea. Ideo reductus ad iudicium iudicis iudicatũ, ꝙ puniretur omni genere tormentorum. Sic erit de homine qui in præſenti non vult facere aliquam pœnitentiam, in futuro omni genere tormentorũ punietur. Ideo beatus Bern contra pigros dicit. Debes properare o peccator ad Angelorum ſocietatẽ, debes ſuſpirare ad amiſſam hæreditatem, debes aſpirare ad promiſſam fœlicitatẽ, debes execrare remiſſam voluntatem, debes flere commiſſam iniquitatem. Tertio debet eſſe humilis, quia debet ſe reputare maximum peccatorem, quia quanto corã Deo ſe plus humiliauerit, tanto maiorem apud Deum gratiam obtinebit. Exemplum Luc. 18. De phariſeo & publicano, qui ſe iuſtificabat, & de bonis operibus iactabat, dicens, Deus gratias ago tibi, quia non ſum ſicut cæteri hominum, ieiuno bis in ſabbato &c. Quarto pœnitentia debet eſſe voluntaria & ſpontanea non coacta vel inuita, vt eſt pœnitentia incarceratorum, vel violentes ſuſpenſorum. 1. Pet. 2. Nemo veſtrũ patiatur, vt fur aut homicida, vt patiebatur latro ſiniſter Lucæ. 24. Et Symon Cyreneus, de quo ibidem hẽtur, qui non voluntate, ſed coactus portauit crucem domini. E contra cant 6. Surrexi vt aperirem dilecto meo, manus meæ diſtillauerunt mirrhã primam. Prima mirrha eſt quæ non egreditur per aliquam violentiam inciſionis alicuius, vel per aliam vim, hæc eſt pœnitentia ſpontanea. Non eſt talis pœnitentia Pyrrhatharum qui per violẽtiam & timorem tẽpeſtatis pœnitent & confitentur, ſed ſerenitate reddita deteriores fiunt, quam ante. Talis fuit pœnitentia Antiochi. 2. Mach. 9. Vbi verba pœnitentiæ voũr pretendere, ſed in fine dñ, hic orabat ſcelestus ad dñm a quo non eſſet miſericordiã cõſecuturus. Quinto pœnitentia debet eſſe amara in corde & dura ſeu aſpera in corpore. Amara quidem & gemens debet eſſe, vt doleat hõ de peccato commiſſo, & de bono amiſſo, & Deo offenſo. Iſa. 59 Rugiemus quaſi vrſi, & quaſi columbæ meditantes gememus. Talis erat pœnitentia Eze. regis, Iſa 34. Recogitabo tibi oẽs annos meos in amaritudine animæ meæ. Et Dauid dicentis. Laboraui in gemitu meo, ideo afflictus ſum & humiliatus ſum nimis. rugiebam &c. Non debet eſſe pnĩa frenetici, qui ridet quũ dẽt flere de vinculis & infirmitatibus ſuis. Eccleſiaſticus. 2. Riſum reputaui errorem &c. De exẽplis huius amaritudinis nota ſupra de contritione. Dura vero & aſpera dẽt eſſe corpori, licèt ſit intus ſuauis menti amanti. Matt. 11. Iugum meum ſuaue eſt. quia vt ait Aug. de verbis dñi. Omnia ſeua & immania facilia & ꝓpe nulla facit amor. Pœnitẽtia eſt vt nidus auis, quę eſt hyſpidus & ſpinoſus exterius in carnis pęnalitate, intra mollis & ſuauis in mentis ſuauitate. E contra mali ſunt albæ ſpinæ ſimiles, quæ habent extra carnis ſuauitatem & mundi florẽ, intra ſpinas conſcientiæ remordentis. Baruch. 4. Sunt albæ ſpinæ ſimiles &c. E cõtra anima ſancta vt dr̃ Cant. 2 eſt ſicut lilium inter ſpinas. Hæc eſt contra pœnitentia voluptuoſorum. Sunt enim aliqui ſimiles mori, qui elegit nidificare, vt dr̃ in lardo, ſed ſcindentis cultellũ & dentes cattorum non euaſit. Sic ſunt aliqui, qui loca eligũt ad pœnitentiam agendũ, vbi delicias non amittant. ſed potius inueniant, ſed iſti non euadent gladium ſententię diuinæ, nec dentes infernalium cattorum. Item ſunt ſimiles morbo regio, qui vt dicit Hiero. ſequitur cibos regios, qui aũt ſunt de genere Chrĩ vt Ioh. Bap. aſſueti duris, & aſperis, effugient venturam iram. De his omnibus prædictis dicitur Iob. 42. Ipſa me reprehendo, ipſe loquutus non alius, ecce ꝙ eſt voluntaria & ago pœnitentiam, ecce ꝙ eſt feſtina, qđ ſignat ago, quõ eſt præſentis tpis in fauilla, ecce ꝙ eſt humilis, & cinere, ecce ꝙ eſt amara cordi & dura corpori. Sexto debet fieri rõne diuinæ offenſæ, non propter damnum temporale, ſicut Eſau qui propter amiſſionem iuris plangebat, de quo dicitur. Heb. 12. Eſau propter vnam eſcam vendidit primogenita ſua. Scitote enim qm̃ poſtea cupiens hæreditate benedictionem reprobatus eſt, non enim inuenit locum pœnitentiæ, quanquam cum lachrymis inquiſiſſet eam, nõ propter afflictionem corporis vt Antiochus, non pp timorem gehennæ, vel ꝓpter timorem confuſionis & ignominiæ, ſicut latro qui propter timorem ſuſpendij vel deprehenſionis dimittit furari, talis enim ſm̃ veritatem eſt homicida vel fur, & damnabilis apud Deum. Eccleſiaſtici 5. Super furem eſt confuſio, & pœnitentia. Peccator enim principaliter pœnitere dẽt de hoc ꝙ offendit Deum. Secundario dolere poteſt & debet, ꝙ meruit inferni ſupplicium, & de omnibus damnis alijs, quæ incurrit. Septimo debet homo pœnitere in ſpe veniæ vt non ſit ſicut pœnitentia iudæ, de quo dicitur Matth. 26. Videns Iudas, ꝙ damnatus eſſet pœnitentia, ductus retulit triginta argenteos, & abiens laqueo ſe ſuſpendit. Octauo

pœni-

pœnitentia debet eſſe de peccatis ſecretis ſecreta ad occultandum, pro manifeſtis vero manifeſta ad ſcandalum vel infamiam extinguendum. Secreta quidem ſicut fuit pœnitentia beatæ Ceciliæ, quæ ſub veſtibus aureis cilicium habebat. Vt beati Nicolai, qui dando aurum quærebat tenebras, vt B. Thomæ Cantuarienſ. q ſub pretioſis veſtibus ciliciatus totus erat, & q in ſecreto cõclaui pedes pauperũ lauabat. Itẽ vt Iudith. 8. Quæ incluſa in cubiculo ſecreto domus ſuæ ciliciũ ad lũbos ſuos habebat & ieiunabat &c. Itẽ Heſter. 15. Quæ ſub colore roſeo & habitu regio celabat triſtẽ, animũ nimio timore & dolore contractum. De hac pœnitentia in vitiſpa. ponuntur duo exempla. Primum eſt, quia ſancti patres inuenerũt in eremo mulierem poſt mortem eius, quæ in habitu viri & monachi artiſſimam vitam & ſecretam longo tempore egerat. Item cum duo fratres rogarent dñm in eremo, vt oſtenderet eis ad quam menſuram peruenerant. Reſponſum eſt eis, ꝙ nondum peruenerant ad menſuram. Euchar.ꝫ paſtoris ouium & vxoris eius. Require ſupra. Pro manifeſtis autẽ & enormibus debet eſſe manifeſta, ad ſcandalum, vel infamiam extinguendum. Illi namque qui non erubuerunt & vulnus incurrere, & alios exemplo ſuo ſcandalizare, non debent erubeſcere vulneris medicinam. Vulnus corruptum & corrumpens eſt peccatum euidens, medicina vulneris manifeſta pñia. Hanc fecit rex Niniue cum ſuis Ion. 4. Talis fuit pœnitentia Achab. 4 Regum. 21. Qui poſt verba Heliæ indutus eſt ſacco, ieiunauit & ambulauit demiſſo capite. Talis fuit pœnitentia Theodoſij Imperatoris in tripartita hiſtoria lib. 9. Qui pp quoddam delictum Theſſalonicenſium fecit occidi nocentes cum multis innocentibus, qui cum veniſſet apud Mediolanum a beato Ambroſio ab eccleſia eiectus eſt, & publicã humiliter egit pñiam. Nono pñia debet eſſe perſeuerans, & firma, vt pro nulla aduerſitate vel proſperitate dimittatur. Hebr. 12. In diſciplina perſeuerate filij. Matth. 10. Qui perſeuerauerit vſque in finem ſaluus erit. Talis fuit pñia beati Martini, qui nec in infirmitate grauiſſima, nec in morte voluit cilicium deponere, nec de conſueta pñia aliquid relaxare. Hoc exemplum oſtendit nobis dominus, qui nec propter dolores corporis, nec propter deriſiones aſtantium, nec propter ꝑmiſſionem dicentium. Si rex Iſrael eſt deſcendat nunc de cruce & credimus ei, nec propter lachrymas amicorum voluit de cruce deſcendere, vt exemplo ſuo edocti inchoatam pñiam nullatenus deſeramus. Bern. Nos quicunque ſequimur caput noſtrum, non ceſſemus agere pñiam, non ceſſemus tollere crucem nr̃am perſeuerãtes in ea, ſicut Chriſtus perſeuerauerit donec diceat ſpiritus, vt requieſcamus a laboribus noſtris. Neminem audiamus fratres, non carnem & ſanguinem, non ſpiritum quemlibet deſcenſum de cruce ſuadẽtẽ, perſiſtamus ĩ cruce, moriamur in cruce, deponamur aliorũ manibus nõ nr̃a leuitate. Caput noſtrum depoſuerunt viri iuſti, nos vero dignatione Angeli ſcti deponãt.

De contritione. *Diſt.* VI.

POſtquam dictum eſt de pœnitentia in generali, conſequenter conſiderandum eſt de partibus eius, circa quod conſideranda ſunt duo. Primum vtrum contritio cordis, confeſſio oris, ſatisfactio operis ſint partes pœnitentiæ. Secundo de ſingulis earum. Circa primum ſciendum, ꝙ pœnitentia quadrupliciter pt accipi, vel pro penitentia quæ eſt virtus, vel pro actu talis virtutis, vel pro paſſione quandoque cõcomitante actũ vel præcedente, vel ſequente tanquam effectus cauſam, vel pro pñia quæ eſt ſacramentum. Primo modo tria prædicta non ſunt partes eius, qa ſic eſt forma ſimplex. Secundo modo ſunt partes poiẽ, quaſi ſubiectiuè, quia de qualibet earum poteſt dici, ꝙ eſt actus pœnitentiæ, non tñ ad plenum partes ſunt ſubiectiuæ, quia eſſe actũ pœnitentiæ non conuenit æqualiter cuilibet illarum, quia principaliter conuenit compunctioni cordis, confeſſioni aũt & ſatisfactioni exteriori conuenit inquantum procedũt ex cõpunctione interiori. Tertio modo non ſunt partes pœnitentiæ, ſed quarto modo ſunt partes pœnitentiæ integrales. Sacramentum .n. pœnitentiæ ſine tribus prædictis non integratur. Cum .n. in ſacramento pœnitentiæ fiat emenda voluntaria, per viam iudicij voluntariè ſuſcepti, requiritur ibi quædam citatio ad voluntariè ſubeundum illud iudicium, & hæc eſt cordis compunctio, & coram iudice veritatis confeſſio, & ſm arbitrium iudicis ſatisfactio, vel in re vel ſaltem in propoſito, ſi in opere exteriori impleri non poteſt. Nec oportet ꝙ omnes partes pœnitentiæ ſacramenti miniſtrentur ab alio, quia non eſt neceſſe quodlibet ſacrũm ſm totum qđ eſt ab alio miniſtrari, ſed ſm aliquid eius. A ſacerdote autem miniſtratur abſolutio. In ſacris aũt in quibus actus hominis non eſt materia ſacramenti, ſicut eſt in baptiſmo, & confirmatione, omnes partes ſacri miniſtrantur a miniſtris eccleſiæ. Deinde conſiderandum eſt de ſingulis partibus pœnitentiæ in ſpeciali, & Primo de contritione. Secundo de confeſſione. Tertio de ſatisfactione. Circa primum. ſ. de contritione conſideranda ſunt octo. Primo quid ſit contritio. Secundo vtrum attritio poſſit fieri contritio. Tertio de quibus debet eſſe. Quarto quantus debet eſſe dolor contritionis. Quinto quantum debet durare. Sexto de his, q mouere debent ad contritionem. Septimo qualis debet eſſe contritio. Octauo de vtilitate & effectu contritionis. Circa primum ſciendum ꝙ diffinitur contritio ſic. Contritio eſt dolor voluntariè aſſumptus pro peccatis cũ propoſito confitendi & ſatisfaciendi. Ad cuius euidentiam nota ꝙ ſicut in materialibus durum dr̃ quod non cedit tactui, & ſcd̃m Philoſophum. 4. Metheororum. Frangi dr̃ qđ diuiditur in partes magnas, & comminui qđ redigitur in paruas partes: ita per quandam ſimilitudinem in ſpũalibus, dr̃ cor hominis durum qđ diuinę inſpirationis ſe tãgẽti non cedit, ſed obuiat perſiſtendo in affectu peccati. Frangi vero dr̃ qñ a peccato recedere incipit, quamuis nondum plenè ad Deũ conuerſum ſit, conteri vero dr̃ qñ in eo totaliter deſtruitur affectus peccati, quod eſt reſilire plene a peccato, hæc aũt reſilitio qdam dolor eſt, non paſſio appetitus ſenſibilis, ſed ſm ꝙ dolor accipit pro diſplicentia voluntatis. Et quia hæc diſplicentia ſm ꝙ eſt genus contritionis eſt meritoria, & nullum bonum eſt meritoriũ niſi ſit voluntarium, ideo additur hic, ꝙ eſt volũtariè aſſumptus tanquam dr̃ia determinans diſplicentiam ad genus moris: & qa voluntaria diſplicentia eſſet mala ſi eſſet de bono, ideo dr̃ de peccatis, & per hoc illa diſplicentia determinatur ad bonum moris. Et quia prædicta diffinitio dat de cõtritione non vt eſt actus virtutis tm̃, ſed vt eſt pars ſacri. Ideo ſubiungitur, cum propoſito confitendi & ſatisfaciendi. Aliam diffinitionem ponit Iſido. ij. libro de ſummo bono dicens, ꝙ compunctio cordis eſt humilitas mẽtis cũ lachrymis proueniens ex recordatione pcti & timore iudicij. Hæc aũt diffinitio differt a prima, qa prima datur de cõtritione quantũ ad eſſe. Hæc aũt eſt contritionis diffinitio quantum ad bene eſſe, in qua deſcribitur per comparationem ad terminum a quo, cum dr̃ compunctio. ſ. contra delectationem quæ fuit in conuerſione: & ꝑ comparationẽ ad terminũ ad quẽ, cum dr̃, humilitas mẽtis contra inobediẽtiam quæ fuit in auerſione: & quo ad effectũ dr̃, cum lachrymis, & quo ad duplex motiuũ, quorum vnum eſt offenſæ conſideratio, q̃ intelligitur in peccati recordatione, alterum eſt timor pœnę, q intelligitur in timore iudicij. Circa ſcd̃m ſ. vtrum attritio poſſit fieri contritio, dicendũ ꝙ contritio dupliciter poteſt accipi. Vno modo pro actu pñiæ elicito a virtute pœnitentiæ formata charitate. Alio modo pro actu formato pœnitendi elicito, non mediãte aliquo habitu pœnitentiæ, vel a pœnitentia informi, q̃ poſtea charitate formatur illo actu adhuc durante. Primo modo loquendo, de contritione, attritio non poteſt fieri contritio, quia idem actus in numero elici nõ põt a pœnitentia informi, & poſt hoc elici a pœnitentia formata. qa voluntas mouens vt formata vicem tenet duorum motorum, a quibus non poteſt eſſe idem motus in numero. Præterea actus elicitus a pœnitentia informi eſt ordine tpis, vel naturæ poſterior. Actus ſ. elicit⁹ a pñia informi eſt ordine tpis, vl̃ naturę priuſquã illa ſit formata. Scd̃o modo loquendo de contritione attritio fieri poteſt contritio, quia quamuis motus voluntatis ſit ſimplex & in inſtanti quantum ad ſuum eſſe, poteſt tñ tamdiu manere vnũ idem in numero, quouſque pœnitentia a qua elicitus eſt charitate formetur, per cuius formationẽ actus ille efficitur contritio, quamuis elicitus fuerit a penitentia exiſtente informi. Circa tertium. ſ. de quibus debet eſſe contritio, conſiderãda ſunt tria. Primo vtrũ de omnibus peccatis debeat eſſe. Scd̃o vtrum de omnibus ſimul. Tertio vtrũ requiratur de ſingulis contritio ſpecialis. Ad primum dicendum ꝙ in omni pctõ mortali eſt actualis auerſio a Deo, & cõuerſio ad pctm̃. Ideo cum contraria curentur contrarijs, oportet ꝙ in omni remiſſione peccati mortalis, ſit actualis auerſio a pctõ. & cõuerſio ad Deum. Hæc aũt auerſio appellatur contritio: duritia enim voluntatis manentis in pctõ non tollitur niſi per voluntatis omnimodam fractionem, quæ appellatur contritio. Sed quomodo poteſt haberi dolor contritionis de oblitis? Dic ꝙ qñ homo totaliter eſt oblitus, ſufficit contritio generalis, qñ vero recordatur in parte, debet conari ad recordandũ & dolendum in ſpeciali. Quid ſi non ſufficit contritio generalis. Similiter dic de his quæ per ignorantiã fiũt. Duplex eſt ignorantia, quędam quæ tollit omnino voluntarium ſicut in furioſo & dormiente, talis excuſat a toto, ideo de talibus non requiritur contritio ſpecialis. Alia eſt ignorantia quę non omnino tollit voluntarium, & talis non excuſat a toto, q̃uis excuſet a tanto. Eodẽ modo dicas de his, quæ per coactionem fiunt cũ diſplicentia voluntatis. Eſt .n. coactio q̃dam violenta omnino, ita ꝙ nullo modo eſt ibi aliquis voluntatis aſſenſus, ſicut ſi quis violenter compellatur idolis immolare. Alia eſt coactio inducens, & talia licet ſint inuoluntaria ſimpliciter, ſunt tamen voluntaria ſm quid voluntate comparatiua nõ abſoluta. Ad ſcd̃m. ſ. vtrum requiratur contritio de omnibus ſimul, dicendum ꝙ duplex eſt contritio,

quædam

quædam ſpālis, quædam generalis de omnibus. Prima eſt diſpoſitio remota ad gratiam, quia quamdiu homo de vno peccato conteritur ſine alijs nondum meretur iuſtificationem. Secūda vero eſt diſpoſitio immediate ad iuſtificationē, & hæc requirit̃ ſimul de omnibus in eodem inſtanti. Alia non. Ad tertium. ſ. vtrum de ſingulis peccatis requiratur contritio ſpālis, dicendum, ꝙ Deus non requirit ab homine impoſſibile, ſed ſolum qđ homini eſt poſſibile. Vnde ſi pōt haberi cōtritio ſpecialis ſiue ante ſiue poſt, tunc requiritur: ſi autem non poteſt hēri tunc ſufficit generalis, nam in momento poteſt homo conteri, ſed in momento nō poteſt homo conteri de ſingulis ſigillatim, ſed poſtea ſi habet tēpus debet conteri de eis. Circa quartum. ſ. quantus debet eſſe dolor contritionis, tria vidēda ſunt. Primo vtrum requiratur dolor ſenſibilis. Secundo vtrum debet eſſe maximus. Tertio vtrum debet eſſe maior de maiori peccato. Ad primum dicendum, ꝙ ſicut dicit Criſo. vnumquodque per quas cauſas naſcitur, per eaſdem diſſoluitur. Ergo cum pctm̄ ſufficienter per ſolum actum voluntatis poſſit naſci, ſufficienter per ſolum actum voluntatis a parte noſtra cum Dei gratia poteſt diſſolui. Cum ergo hēre dolorem voluntarium. i. pcti diſplicentiam, ſemper ſit in hominis ptāte, hēre vero dolorem ſenſibilem non ſemper, ideo Deus non requirit dolorem ſenſibilem de contritionis neceſſitate ſed de eius pfectione. Ad ſecundum dicendum, ꝙ in contritione duplex eſt dolor, vnus in voluntate, qui non eſt aliud quàm peccati diſplicentia, & in hoc conſiſtit eſſentia contritionis. Alius in ſenſualitate, qui cauſatur ex primo dolore, vel ſecundum neceſſitatem naturæ ex motu ſuperiorum virium, quem ſequitur inferiores, vel ſm electionem prout voluntas excitat dolorē illum. Primus ergo dolor debet eſſe maximus in genere. ſ. comparatione aliorū dolorum: quia quanto aliquid magis debet placere, tāto eius oppoſitum magis debet diſplicere: non tamen oportet ꝙ ſit maximus in ſpecie huius doloris, ſicut quilibet amor charitatis eſt maximus in genere, ſed non in ſua ſpecie. Secundus vero dolor nō oportet ꝙ ſit maximus. Tum quia vires inferiores magis mouentur ex apprehenſione obiectorum propriorum, q̄ ex redundantia ſuperiorum virium, tum etiam, quia non requiritur ad cōtritionem de neceſſitate ſed de perfectione. Ad tertium dicendum, ꝙ duplex eſt dolor contritionis, quidam generalis, qui eſt immediata diſpoſitio ad iuſtificationem, quę eſt de omnibus peccatis inquantum ſunt offenſa Dei: hoc dolore dolet quis magis, de maiori peccato habitualiter, nō actualiter. Alius eſt dolor ſpālis, & hic eſt duplex, quidā ſpiritualis, hic debet eſſe maior de maiori peccato, eo ꝙ habet maiorem rationem dolendi, alter ſenſibilis, hic ēt conueniens eſt vt ſit maior, quia maiori offēnſæ maior pœna etiam ſenſibilis debetur, ſed tamen non eſt neceſſe ꝙ ſit maior, quia ſine ea poteſt eſſe vera contritio. Circa quintum, ſcilicet quantū debet durare dolor contritionis, conſideranda ſunt duo. Primo vtrum poſt remiſſionem peccati debeat in homine eſſe contritio. Secundo vtrum poſt hanc vitam ſit contritio in his qui ſunt in purgatorio. Ad primum dicendum, ꝙ ſicut dicit Hugo. de ſancto victore, Deus quando abſoluit hominem a vinculo peccati, ligat eum vinculo perpetuæ deteſtationis eius, ſed deteſtatio perpetua duplex eſt, quędam in habitu. Ad hanc tenet̃ ſemper homo, etiam poſt peccati perfectam remiſſionem. Quædam in actu, ad hanc non. Ad ſm dicendum, ꝙ in contritione tria ſunt. ſ. actus doloris, forma gratiæ actum elicientis, & effectus meriti ſatisfacientis. In beatis non eſt dolor, in dānatis non eſt grā, in his, qui ſunt in purgatorio non eſt meritum. Ideo in his tribus generibus proprie non eſt contritio, ſed in ſolis viuentibus.

De motiuis ad contritionem. *Diſt.* VII.

CIrca ſextum. ſ. de his, quæ mouere debent ad contritionē, ſciendum ꝙ Deus homini dolorem contritionis immittēs facit eum in ſui ſtatus cōſideratione, in peccatorum ſuorum inquiſicione: in totius vitæ ſuæ diſcuſſione diligentiſſimè circumſpectum. Vnde facit eum ſimilem ſanctis animalibus, de quibus dicitur Ezech. 1. ꝙ corpus eorum plenum erat oculis in circuitu, & per totum. Et Apo. 4. Dicitur ꝙ plena erant oculis intus & in circuitu per totum. Item facit eum ſimilem Paulo quē in ſuæ conuerſionis exordio circunfulſit lux de cęlo. Act. 9. Item debet pœnitens eſſe ſimilis agno habenti ſeptem oculos Apoc. 5. Item iaſpidi, de quo Zach. 3. dicitur ꝙ erant ſeptem oculi in lapide vno, quia Deus per gratiam ſuam pęnitentem illuminans dat ei ſeptem conſiderationes, vt: ſ. ſupra ſe, intra ſe, infra ſe, ante ſe, poſt ſe, ad dexteram ſuam reſpiciat & ſiniſtram. Nam ad iſta ſeptem ſe conuertens, vndique videt & inuenit materiam dolendi, & de peccatis ſuis præteritis pœnitendi. Primo quidem ſi ſupra reſpiciat videt ſe æterna hæreditate priuatum: a ſanctorum omnium conſortio excluſum: a Dei glorioſa viſione, & incomprehenſibili ſuauitate fruitionis abiectum: a gemina corporis, & animæ glorificatione fruſtratum, & multa talia: quæ ſi diligenter & profunde reſpiciat, meditetur, & ruminet inuenit occaſionem & materiam amariſſimè pœnitendi. Secundo ſi intra ſemetipſum inſpiciat, videt ſe donis diuinæ gratiæ ſpoliatum, virtutibus nudatum, peccatorum ſpurcitijs fedatum, & fętidum, horrendis maculis deturpatum, & abominabilem eſſe factum. Communicatione ſpiritusſancti & omnibus eccleſiæ ſanctæ ſuffragijs priuatum, in bonis naturalibus vulneratum. Videt in ſe rōnalem per ignorantiam obſuſcatam, concupiſcibilem ſicut equum ſine freno vndique ad illicita relaxatam, iraſcibilem per malitiā deprauatam. Videt in templo cordis ſui abominabilia & horrenda idola. ſ. imagines abominabilium peccatorum. Videt ſe bonis omnibus deſtitutum, & in vitiorum profunda voragine iacentem, & exire ſiue reſurgere pœnitus impotentem, niſi Deus miſericors manum ei porrigat adiutricem, & ſummus medicus animarum a ſuis lāguoribus, & deſperatis vulneribus ipſum ſanet. Ad hoc multum valent illa quæ ſuperius dicta ſunt de pctō in generali, vbi oſtenſum eſt quanta mala faciat in anima, quæ diligenter inſpecta mouere debent ad omne peccatum deteſtādū. Tertio ſi peccator infra ſe reſpiciat, videt ſibi paratum æternum inferni ſupplicium niſi digne pœniteat. Require de hoc multa ſupra de inferno. Et ſi pęniteat videt nihilominus ſibi paratam purgatorij pœnam, niſi p pœnitentiā cōdignam hoc compleat, de hoc require ſupra de purgatorio. Videt etiam ſub ſe corpus ſuum quod nimis diligendo, fouendo, impinguando miſeram ei animam ſubiugauit, & eius occaſione ad pęnas perpetuas obligauit. Quarto ſi retro ſe reſpiciat, videt vitæ ſuæ præteritę prauitatem, ipſius amiſſi pręcioſitatē, & irrecuperabilitatem, morum acquiſitorum aſſuetam peruerſitatē, & multa talia. Quinto ſi ante ſe reſpiciat videt mortis exitum propinquantem, & multa talia. De hoc require ſupra de morte. Debet etiam ante oculos ſuos ponere dūm Ieſum Chriſtum pro peccatis ſuis morte damnatum: immenſis iniurijs contumelijs, & ſupplicijs afflictum, conſputū colaphis cęſum, irriſum, crucifixum, & mortuum. Debet inſpicere diuinum & horrendum iudicium &c. De hoc require ſupra de iudicio timendo. Sexto ſi reſpiciat ad ſiniſtram, videt hoſtes inuiſibiles inſidiantes inceſſanter tentare, deijcere, mactare, iugulare, & ad infernum trahere cupientes, a ſiniſtris ēt ſunt homines peruerſi iuſtitiæ oppreſſores, alios ſuis prauis exemplis, & moribus corrumpentes. Sunt etiam in hoc mundo oppreſſiones innocentium, gemitus & afflictiones pauperum, proſperitas malignantium, ſunt etiam ibi infirmitates corporales, & ſpirituales, &c. De hoc require ſupra de mundi periculis. Septimo ſi reſpiciat ad dexteram videt bona tam corporalia q̄ ſpūalia quibus abuſus eſt, & eorum largitorem de ſuis beneficijs impugnauit, Dei miſericordiam contēpſit, ſanctos omnes contra ſe prouocauit. Valent etiam ad contritionem pro peccatis acquirendam duodecim quæ ſequuntur. Primo eſt cogitare frequenter quæ & quanta ſunt quæ per peccatum amiſit. ſ. regnum æternum, Deum, ſeipſum, eccleſiæ participiū, ſanctorum conſortiū, qđ ante fecit bonum meritorium, tēps ſuū, opus & laborem ſuū &c. multa. Secundo mouet ad hoc cogitare, quæ & qualia quam enormia & turpia & vilia & magna ſunt quæ commiſit. Tertio cogitare q̄ omiſit, q̄ facere debuit, vel ꝙ ea q̄ fecit nō fecit vt debuit. Quarto cogitata in quot & quanta mala per peccatum deuenit, & quot damna & incommoda peccando incurrit. Quod patet ſupra de effectibus peccati, ꝙ peccatum homini ſuper oīa nocet. Quinto mouet ad hoc cogitare quos offendit, videlicet Deum & Angelos, & omnes ſctōs quos peccando magis videtur leſiſſe, quam regem Franciæ ſi ei regnū ſuum abſtuliſſet, cum de eius gloria plus gauderent in cœlo, quam aliquis rex poſſet gaudere de aliquo regno terreno. Sexto cogitare, quæ mala pp peccata ſua promeruit, ſ. exhæredationem, ſpoliationem fuſtigationem, æternam damnationem, Dei iudicium, ęternum ſupplicium. Septimo cogitare quantum & qualiter, & pro quo præmio, & in quo ſeruitio, & quibus. ſ. vitijs, & dæmonibus ſeruiuit. Octauo q̄ & quanta & qualia p peccatis ſuis Chriſtus ſuſtinuit. Nono mouet ad hoc ſpes recuperandi per pœnitentiam quod perdidit per culpam; ſ. gratiam, & veniam, & gloriam. Decimo monet ad hoc fletus mundanorum parum vtilis, vel oīno inutilis, immo aliqū noxius, quem peccator concipit nam videt mundanos tantum flentes pro rerum inutilium amiſſione, & p paruorū incōmodo ſuū incurſione. Vndecimo mouere debet ad hoc leſio & corruptio in ſe diuinæ imaginis. Duodecimo conſideratio diuinæ clementiæ & ſuæ ingratitudinis. Circa ſeptimum. ſ. qualis debeat eſſe cōtritio, ſciendū ꝙ homo verè cōtritus dolore, debet lugere ad modū iſtarū quatuordecim pſonarum. Primo ad modum exhæredati vt filij Iſrael, ſup flumina Babylonis ſuæ priæ, qua exhędati erāt recordātes, vt Eſau priuatus prīna bñdictione Gen. 27. vt Dauid expulſus a regno, fugatus ab Abſalō. 2. Reg. 15. Scādēt dolēre ad modū ſpoliati. Micheæ. 1. Plangam & vlulabo, vadam ſpoliatus

liatus

ſiatus, & nudus. A quibus ſpoliamur bonis, patet ſupra de effectibus peccati, quõ peccatum ſpoliat. Tertio debet dolere ad modum viduati a ſponſo Chriſto 2. Reg. 13. Lugere te ſimula, & induere veſte lugubri, & eſto quaſi mulier lugẽs virũ ſuũ, &c. Ioel 1. Plange quaſi virgo amicta ſacco ſuper virum pubertatis tuæ. Quarto ad modum orbati a patre, & prole, & peccator debet dolere, quia amiſit patrem, dñm, & matrem Eccleſiã, vt nõ ſit eorum filius. Merito. Luc. 15. Iam non ſum dignus vocari filius tuus. Deut. 21. Puella gentilis in matrimonium aſſumẽda, debebat vno menſe patrem, & matrẽ flere, quos amiſerat in captiuitate anteq̃ deſponſaret̃. Item orbatur prole bonorũ operũ, qui tanq̃ filij ei moriuntur qñ peccat. Sic Noemi lugebat filios ſuos Ruth. 1. dicens. Nolite vocare me Noemi. i. pulchram, ſed vocare me Mara. i. amaram, quia amaritudine repleuit me oĩpotens: egreſſa ſum plena, & vacuam me reduxit. Matth. 2. Rachel plorans filios ſuos noluit conſolari, quia non ſunt. Hiere. 6. Luctum vnige. fac. t. &c. Quinto debet flere, & dolere ad modum vulnerati. De hoc ſupra quõ peccatum vulnerat. Hæc aũt vulnera ſanat amara potio contritionis. Dicit Iſid. q Ceruus infixus ſagittis multis, recurrit ad pabulum herbæ, quæ dr̃ ditamus, cuius virtus repellit ſagittas, & curat vulnera eius. Sic contritio tentationes diaboli amaritudine ſua repellit, & curat vulnera peccati. Sexto debet flere peccator ad modum captiuati, vt Thobias. Thob. 3. Tunc Thobias ingemuit, & cũ lachrimis dixit, quia nõ obediuimus præceptis tuis dñe traditi ſumus in deiectionẽ, & direptionem, & captiuitatem, &c. Septimo ad modum confuſi, & vituperati, vt Sara. Thob. 3. Quæ tribus diebus, & noctibus orabat cum lachrimis, vt Deus eam a vituperio liberaret. Octauo ad modum obſidione vallati. Naum. 3. Hauri tibi aquã pp obſidionem. Octauo c. Iudith conſuluit populo obſeſſo dicens. Indulgẽtiam dñi fuſis lachrimis poſtulemus, &c. Sic ceruus obſeſſus a canibus cum non videt quo effugiat, vt dr̃, lachrimatur. Nono ad modum incarcerati. Sic dolebat Manaſſes 2. Paral. 33. Poſtquam coanguſtatus eſt, Manaſſes orauit dñm, & egit pœnitentiam valde, &c. Decimo ad modum obligati debet dolere, vt mulier clamans ad Helyſeum, venit creditor, &c. 4. Reg. 3. Vel 1. Reg. 22. Conuenerunt ad Dauid oppreſſi ære alieno, & amaro animo, &c. Vndecimo debet dolere ad modũ grauiſſimo iugo, & onere oppreſſi. Baruch 2. Anima, quæ triſtis eſt ſuper magnitudine mali, & incedit curua. De hoc ſupra de pondere peccati. Duodecimo ad modum parturientis. Non eſt mirum ſi doleat, quæ ſimul habet parere tot fœtus diabolicos, quot peccata commiſit. Mich. 4. Dolere ſatage filia Syon quaſi parturiẽs, &c. Item Iohannis 16. Mulier cum parit triſtitiam habet. Tredecimo ad modum iudicati mortem expectantis. Dixit quidam q fures iudicati docẽt homines pœnitere, & orare, qui cum lachrimis promittunt emendam. Dan. 13. Flens Suſanna ſuſpexit ad cœlum. Et poſt. Exclamauit magna voce, &c. Quartodecimo ad modum periclitantis. Ion. 1. Timuerunt nautæ, & clamauerunt ad dñm: eodem 2. Cum anguſtiaretur anima mea in me dñi recordatus ſum. Hæc dixit Ionas in ventre cæti.

De effectu contritionis. *Diſt. VIII.*

CIrca octauum. ſ. de effectu, & vtilitate contritionis, ſciendũ q diligenda eſt, & optanda pœnitentialis contritio pp effectum renouationis, expiationis, placationis, ſanationis, conſolationis, expugnationis, illuſtrationis, & retributionis. Primo quidem pp effectum renouationis, quia contritio renouat, & viuificat aĩam, quæ mortua fuerat per peccatum, ſicut expreſſe dr̃ Luc. 15, de filio prodigo pœnitente. Mortuus fuerat. ſ. per culpam, & reuixit per pn̄iam. Quod aũt aĩa mortua reuiuiſcat, nõ poteſt fieri niſi per virtutẽ oĩpotẽtis Dei, quia ſicut dicit Aug. Maius eſt iuſtificare impium, q̃ creare cœlum, & terram: Deus aũt omnipotens in cor contritum deſcendit ad animam viuificandam, & renouandam, ſicut dr̃ Iſa. 57. Dñs habitat in contrito, & humili ſpiritu, vt viuificet ſpiritum humilium, & viuificet cor cõtritum. Hoc bene fuit figuratum in Ezechia. Iſai. 38. Cui cum dñs mandaſſet per Iſai. q moreretur, fleuit, & dñs lachrimas eius vidit, & curans eum ab infirmitate ſua, vitam eius per annos quindecim prolongauit. Item ad fletum viduæ Chriſtus eius vnigenitũ ſuſcitauit. Luc. 7. Item ad fletum Mariæ, & Marthæ dñs fratrem earum Lazarum ſuſcitauit. Ioh. 11. Si igitur tantæ virtutis ſunt lachrimæ apud Deum, vt vitam poſſint alijs impetrare, quanto magis homo vere contritus vitam ſibijpſi poterit impetrare. Cur enim apud Deum non magis valeat fides propria, ſi tantum apud eum fuit valens aliena. Huius renouationis, & viuificationis exemplum habemus euidens in Fenice, de qua dicit Philoſophus, quod eſt auis ſine pari, viuens trecentis, vel quingentis annis, quibus completis cum ſentit ſe deficere, facit ſibi nidũ de lignis aromaticis, valde ſiccis, quæ in æſtate ex feruore ſolis flante Fauonio accenduntur, quibus accenſis ſponte nidum ingreditur, & ibidem inter ligna ardentia incineratur. Ex quo cinere infra triduum naſcitur quidam vermiculus, qui paulatim plumas recipiens in volucrem reformatur. Idẽ dicit Ambro. in Hexameron. Quæ forma eſt pœnitẽtis verè contriti, qui defectus ſuos conſiderans, debet ſibi nidum componere de lignis aromaticis, ideſt de beneficijs Dei ſimul collectis, inter quæ non debet omitti lignum viuificæ Crucis. Exemplo illius viduæ Sareptanę dicentis 3. Reg. 17. En colligo duo ligna, vt ingrediar, & faciam mihi, & filio meo panem, vt comedamus, & moriamur: quibus collectis ex feruore ſolis iuſtitiæ accenditur ignis compunctionis vrens conſcientiã, & aĩam totam incinerans, ideſt humilians vſquequo cognoſcat, ſe nihil eſſe niſi cinerem, ſeq; dignam eſſe igne infernali cruciandã, & in nihilũ redigendam vſque ad cinerem. Illũ debet accendere verus pœnitens, & laborare ad hoc, q vehemẽtius accẽdatur. Hunc ignẽ accenſum ingrediens incineratur. i. humiliatur oĩno. Ex quo cinere infra triduum pn̄iale naſcitur quidam vermiculus. i. aĩa renouata recognoſcens ſe paruulam nudam oĩ bono ſpirituali, & vilem, & debilem, vt poſſit dicere illud Pſ. Ego aũt ſum vermis, & non homo, &c. In humilitatis ſuæ cineribus nutriri debet iſte vermiculus donec creſcat in meritis, & operibus bonis, donec ſumptis viribus actionis, & pennis orationis, & deuotionis, fiat auis perfecta volans per contẽplationem in Deum. Secunda vtilitas cõtritionis eſt effectus expiationis, purgat. n. aĩam & expiat a peccatis. Cũ. n. in contritione fit ardor, quidam ſpiritualis, virtute eius aĩa incineratur, & renouatur, vt dictum eſt. Hic ardor aquam generat lachrimarum, quia ſicut ignis ex interioribus lignorum viridum facit aquam erumpere, ita q ligna quaſi lachrimari vdr̃. Ita ardor ignitæ contritionis ex profundo cordis aquam facit erumpere vſque ad oculos. In contritione ergo ſimul eſt, & ardor ignitæ compunctionis, & aqua lachrimoſæ diffuſionis. Vtrunque autem horum tam ignis, quàm aqua virtutẽ obtinet emundandi. De igne quidem dr̃ Mal. 3. Ipſe enim. ſ. dñs quaſi ignis conflans, & emundans argentum, & purgabit filios Leui. De aqua vero dr̃ Ezech. 36. Effundam ſuper vos aquã mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis veſtris. Iſta duo ſimul ſunt in anima pœnitentis, & commotionem magnã faciunt in ea. Qđ bene figuratum eſt Exo. 9. Vbi inter cæteras plagas Ægypti dr̃. Dedit dñs tonitrua, grandinẽ, & diſcurrentia fulgura ſuper terrã, & grando, & ignis mixta pariter ferebantur. Hæc tria ſignant commotiones mortis, iudicij, & inferni ex quibus in aĩa pœnitente magna terroris commotio generatur. De hoc ẽt dr̃ Sap. 16. Qđ enim mirabile erat in aqua, quæ oĩa extinguit plus ignis valebat. Aqua enim lachrimarum non extinguit ignẽ cõpunctionis, ſed magis nutrit, & auget. Nec ille ignis ſpiritualis conſummit aquã lachrimarum, ſed prouocat, & exire compellit. Vere aqua contriti cordis eſt aqua valde mirabilis, quia extinguit ignem inferni, & peccati, & ſuccendit ignem cœli, & ardorem charitatis, & Spiritusſancti. Similis eſt cuidã fonti mirabili, qui dr̃ eſſe in Ægypto. Vnus etiam talis dr̃ eſſe prope Gratianopolim, de quo loquitur Aug. 21. de ci. Dei. in quo faces ardentes extinguuntur, & extinctæ ſuccenduntur. Sic in contritione, corda ſuccenſa igne peccati extinguuntur, ignis aũt Spiritusſancti extinctus ſuccenditur hac aqua, & cor inflammatur, vt fluat ſicut cera, q̃ fluit a facie ignis. Pſ. Factũ eſt cor meũ ſi. ce. li. in me. ven. m. Et Hiere. 23. Contritum eſt cor meum in medio mei. Hæc aqua facit hominem ſimilem calci viuæ, & frigidæ, quæ conſperſa aqua accenditur, & reſoluitur, & a ſua duritia lapidea emollit̃. Similiter cor humanũ pfuſum lachrimis cõtritionis. Vñ qđ Iudeis pronunciauit dñs in vltionẽ, pmittit pœnitentibus in ſalutẽ. Leui. 26. Conterã ſuperbiã duritiæ vr̃æ. Itẽ fumus calcis aqua conſperſæ ſignum eſt ignis intus incluſi. Similiter fumus oculorũ ſignum eſt ignis Spiritusſancti intus incluſi. Bern. fumant peccata vndis lachrimarum extincta. Item fumus oculorum eſt ſignum magni hoſpitis, vt fumus in camino ſignum eſt ignis. Item lapis criſtalli in qua merſus, vel irrigatus, & ſolis radio appoſitus flammam ſolis attrahit virtute aquæ, ſine qua hoc non faceret, ita quòd aptæ ſuccenſioni flammam a ſole receptam immutat, & eam ſuccendit: ſic Deus aqua contritionis mediante corda congelata ad modum chriſtalli igne cœleſti ſuccendit, vt patet in Magdalena, & Paulo, & Auguſtino. Item mediantibus lachrimis cor contritum Deo offertur, & ſuccenditur in holocauſtum pinguiſſimum, & Deo acceptiſſimum. Pſal. Sacrificium de. ſ. con. Iſtis duabus ſimul agentibus aĩa purgatur a ſordibus peccatorum. Item ſicut maioris mundi duæ ſunt purgationes, vna. ſ. per aquam diluuij præterita, alia futura eſt per ignem: ſic minor mundus, ideſt homo ad inſtar primi iudicij purgatur per aquam lachrimarum. Ad inſtar vero futuri

iudicij purgatur per ignem. Ad ſimilitudinem igitur primi iudicij debet pœnitens aliquas diluuij, i. lachrymarum abundãtiã procurare. Vñ Gen. 7. Rupti ſunt oẽs fontes abyſſi magnæ, & cataractæ cœli apertæ ſunt, & facta eſt pluuia ſup terrã. Et ita factum eſt diluuiũ ſup terrã, & multiplicatæ ſunt aquę. Abyſſus magna eſt infernus, in quo ſunt diuerſa genera tormentorũ. Qñ ergo peccator conſiderat, ꝙ oĩa, vel plura eorum meruit, ex cõſideratione, & horrore cuiuſlibet, vnus fons oritur, & cũ impetu facit erumpere lachrymas. Ideo dum dr̃ rupti ſunt oẽs fontes abyſſi magnæ. Sequitur. Et catharactæ cœli apertæ ſunt, Huius catharactę ſunt cõſiderationes gaudiorum Paradiſi, ꝗ peccator cognoſcit ſe oĩa perdidiſſe, vñ ſibi doloris, & luctus materia generatur. Ex conſideratione iſtorum gñatur diluuiũ ſuper terrã cordis, & multiplicantur aquę lachrymarum, & ſic delentur oĩa de ſuperficie terræ, i. delẽtur peccata de corde, & eleuatur arca, i. aĩa in ſublimi à terra, per deſiderium æternorum, & contemptum oĩum terrenorum. Item ex conſideratione futuri iudicij purgatur aĩa, qñ conſiderat ignes purgatorij, & inferni quos meruit, & ignem charitatis quem extinxit in ſe, & incendiũ conſumatæ dilectionis in cœlo quo ſe priuauit. Quibus ſimul cõcurrentibus in meditatione tali exardeſcet ignis, & fit quaſi conflagratio ignium, & purgatio aĩę, ac oĩum combuſtio peccatorũ. Huius ignis virtute cõbuſta, & purgata fuerunt peccata B. Magdalenæ. Luc. 7. Dicente dño, Remittuntur ei peccata multa qm̃ dilexit multum. Inter miracula S. Iacobi legitur, ꝙ cum quidã confiteretur peccatum enorme ſuo Epo, cum crederet Eps eũ non eſſe vere compunctum, miſit eum ad S. Iacobum cũ cedula in qua erant peccata ſcripta clauſa, & ſigillata iniungens ei, ꝙ illud fateretur, qđ Archieps illius loci ei iniungeret: cũ aũt illuc veniſſet, nec cum dicto Archiepo loqui poſſet, in feſto S. Iacobi poſuit literas clauſas ſuper altare S. Iacobi flens amare peccatũ. Cum aũt veniſſet dictus Archieps ad celebrãdũ Miſſam, & inueniret illas literas ſup altare, & quæreret qs eas ibi poſuiſſet, & dictus homo flẽs veritatẽ fateretur, inuenit eas apertas, & quaſi lachrymis intus recenter deletas. Item in vita Iohãnis eleemoſinarij legitur, ꝙ quædam mulier quoddã peccatum valde enorme commiſerat, qđ prę turpitudine nulli confiteri audebat. Cũ autem ad eum veniſſet, & præ verecundia confiteri illud nõ poſſet, dixit ei, ꝙ illud ſcriberet, & ſigillaret, & ei clauſum deportaret, promiſitq; ei, ꝙ illud nunꝗ reuelaretur, qđ illa fecit. Cũ aũt ille occupatus, billatum peccatũ in burſa ſua poſuiſſet, aſſignãs ei diem in qua ad eum veniens acciperet pœnitẽtiam iniunctã, interim ſanctus mortuus eſt, & ſepultus. Mulier autem prædicta quaſi amens facta, timens ne peccatum ſuum fuiſſet inuentum, & publicatum, venit ad ſepulchrum ſancti, ad qđ cum fleret per triduum, tertia die viſum fuit ei, ꝙ S. Iohannes, & duo Epi, qui iuxta eum iacebãt exirent de ſepulchris ſuis, induti Pontificalibus, qui tradebat ei literas quas ei tradiderat integras, & bullatas, dicens ꝙ peccatum ſuum erat ei dimiſſum, & deletum, & ꝙ non poterant ſuſtinere tantam lachrimarum irrigationem, quin ad eas ſurgerent, quibus per triduum irrigauerat ſtolas ſuas. Quibus dictis intrauerunt ſepulchra ea vidente, ipſa aũt literas clauſas aperiens inuenit eas intus deletas. Huic aũt ſimile eſt, ꝙ legitur de B. Baſilio, & quadam vidua. Quædam vidua nobilis, & diues, viro ſuo mortuo dedit ſe oĩ caſtrimargiæ, & libidini, ꝗ cognoſcens, & commemorans culpã, incæpit grauiter flere commiſſam iniquitatem, & conſumptã male iuuentutem, & ſcripſit oĩa peccata ſua, & in fine vnum cæteris enormius, & ſigillauit, & detulit Baſilio, vbi proſtratus orabat, & ipſa ibi proſtrauit ſe flẽs amare, & petens a ſancto, vt oraret pro peccato ſuo delendo, & ſibi remittendo. Cum aũt ſanctus viſa charta oraſſet ipſa nocte, & in mane ſibi clauſã miſiſſet mulier eam aperiens inuenit oĩa deleta, excepto illo enormi. qđ in fine, de alijs gaudens, de illo amariſſime dolens rediijt ad ſanctũ, q compaſſus eius lachrimis ait. Vade mulier ad heremum ad S. Effrem, qui impetret huius criminis tibi veniam, quia ego peccator ſum. Quæ cum multa difficultate iuit, & clamans, & pulſans cauſam pandit S. Effrem, q ait. Reuertere mulier, quia ego peccator homo ſum: q obtinuit pro alijs peccatis tuis, põt obtinere pro iſto, & reddidit ei chartam, & clauſit dicens. Præoccupa cito redire anteꝗ̃ egrediatur de corpore, ꝗ cito rediẽs inuenit in porta ciuitatis iam mortui corpus, qđ ferebant hoĩes ad ſepulchrum, quæ amariſſimẽ eiulans, & auxilium ſancti inuocans, proiecit lrãm ſuper feretrum, ꝗ quidam clericorum leuans, & legere volens, inueniens totam deletã, reddidit eã mulieri. ꝗ videns oĩa deleta, gauiſa ſupra modum, & gratias agens, veritatem, & ſibi factam gratiam, & miſericordiam ſancti precibus, & meritis, oĩbus qui aderant intimauit. Item apud S. Victorem Pariſius, cum veniſſet qdam ſcholaris, nec valeret ſuum peccatum confiteri præ verecundia, & dolore, monuit eum confeſſor, vt illud ſibi deferret ſcriptum, qđ fecit. Et cum iterum confiteri non valeret, aperiens chartam confeſſor inuenit eam ſubito oĩno deletam in ſignum plenariæ remiſſionis peccatorum ſuorum. Item in vita B. Ægydij legitũ, ꝙ cum Carolus impetraſſet ab eo, vt viſitaret eum, cũ loqueretur ei Rex dixit, ꝙ quoddã facinus fecerat ita enorme, ꝙ nec ei, nec alteri aliquo modo confiteretur. Sed rogauit eũ, vt oraret Deũ pro eo, vt ei dimitteretur. Cũ aũt in ſequenti dñica S. Ægydius Miſſam celebraret præſente rege, & ꝓ eo rogaret, Angelus dñi apparuit ei, illud peccatum in quadã cædula deportans ſcriptũ, & qđ precibus S. Ægydij erat ei dimiſſum, ſi tñ ab eo ceſſaret, & digne pœniteret. Et erat in dicta cædula additum, ꝙ quicũq; pro quocunque commiſſu S. Ægydiũ inuocaret, ſciret illud ſibi dimiſſum, ſi pœnitens dimitteret illud. Hoc ẽt ſciendũ eſt, ꝙ ſi non põt homo proferre verba, non dimittit Deus peccatũ in cõtritione, niſi habeat homo propoſitum cõfitendi, vel verbo, vel ſigno, vel ſcripto, vnde in Pſ. Dixi confitebor, & tu re-impi. pec. mei. Quia q̃ cito conterit̃ proponens confiteri, ſtatim ei peccatum ſuum dimittitur ad culpam. Et ꝙ dicit Ambro. Lachrimæ lauant delictum, qđ pudor eſt confiteri, intelligitur, ꝙ qñ pudor eſt in confitendo. Item dr̃, ꝙ quædam vetula conſcia ſibi cuiuſdam enormis peccati, qđ in ſua iuuentute cõmiſerat, conſueuerat in Eccleſia quadã multas lachrymas fundere, non proponẽs illud aliqñ confiteri, tunc quidam demoniatus, q ibi ligatus detinebatur, incæpit vehementiſſime ridere, & cum adiuratus eſſet, quare ſic rideret, rñdit, ꝙ ideo, quia viderat ſociũ dæmonẽ quendam ridentem, & lachrymas illius vetulæ inutiles irridentem, ꝗ credebat, ꝙ ꝑꝑ lachrymas ſuas dimitteret ei peccatum ſuum ſine confeſſione facta, vel in propoſito habita. In feruida aũt contritione, ꝗ eſt cum propoſito confitendi, vt dr̃ Eccl. 3. In die tribulationis Deus cõmemorabitur tui, & quaſi glacies in ſereno ſic ſoluentur peccata tua. Ad hoc facit, qđ hr̃ ſupra de pœnitentia de Æmiliano, & de pane ſordido. Item qđ hr̃ ſupra de miſericordia Dei. Item de effectu paſſionis Chriſti, de illa quæ occidit patrem, & matrem. Itẽ 3. dial. 49. dicit Greg. ꝙ in monaſterio ſuo fuit quidam frater Antonius noĩe, qui quotidianis lachrymis ad Paradiſi gaudia anhelabat, qui in ſcripturis nõ verba ſcientiæ, ſed compunctionis grãm inquirebat, cui per viſionẽ nocturnã dictũ eſt, Paratus eſto, quia dñs iuſſit te migrare. Qui cum diceret ſe non hr̃e ſumptus ad migrandum, rñſum eſt ei. Si de peccatis tuis agitur, dimiſſa ſunt, qui cum adhuc trepidaret, nocte ſequenti eiſdem verbis iterum eſt admonitus. Qui poſt quinque dies febre correptus, cunctis fratribus flẽtibus, & orantibus, eſt defunctus. Item ad hoc facit qđ hr̃ ſupra de peccato de deformibus immutatis, vbi dr̃ qño contritio lauat, immutat, & decorat, animas. Tertia contritionis vtilitas eſt effectus placationis. Contritio nanque eſt ſacrificium Deo gratiſſimum, ſicut Pſ. Dicit. Sacrificiũ Deo ſpiritus contribulatus, cor cõtritũ, &c. Et Dan. 3. Dicunt tres pueri in camino. Peccauimus, inique egimus recedentes a te, & deliquimus in omnibus, ſed in aĩa contrita, & ſpiritu humilitatis, ſuſcipiamur ſicut in holocauſta arietum, & thaurorum, & ſicut in milibus agnorum pinguiũ ſic fiat ſacrificium noſtrum in conſpectu tuo, vt placeat tibi. Sane longe plus placet Deo ſpirituale ſacrificium contritionis, ꝗ vile ſacrificium brutorum aĩalium, quia hic mactatur in holocauſtũ caro, & mẽs propria, ibi vero caro aliena. Nec illud vnquã Deo placuit ſine iſto, immo illud ſignum erat iſtius, vt. ſ. illud materiale ſacrificium offerens intelligeret, ꝙ ſicut animalia bruta occidebantur, cõcidebantur in fruſtra, & igne cremabantur, ſic offerens peccando meruerat occidi membratim diuidi, igne comburi, & omni tormentorum genere cruciari. Mens igitur pœnitentis tota debet contritionis ardore concremari in holocauſtum. Sicut ait Greg. Holocauſtum totum ſuccenditur, cum tota mens igne compunctionis accenditur, & in ara amoris, & cogitationis Deo offertur. Idem. Qui omnia ꝑꝑ Deum reliquerunt, & tamen ſe lachrymis compunctionis non accendunt, ſiccum eſt, & nõ pingue ſacrificium eorum. Item in vitis pa. dixit S. Sincletica. In his, quæ conuertuntur ad dñm labor eſt primũ, & certamen, & poſtea ineffabile gaudium. Sicut enim qui volunt ignem accendere, primo fumatur, & ex fumi moleſtia lachrymatur, ſic quia obtinent, qđ volebant. Itaque oportet nos cum lachrymis, & laboribus in nobis diuinum ignem ſuccendere, vt a Deo, qui ignis conſumens eſt, quod volumus valeamus obtinere. Quod autem hac aqua iſte ignis ſuccendatur, & cor in holocauſtum totum accendatur, ſignatum fuit 2. Mach. 1. Cũ aqua autem craſſa conſperſum eſſet ſacrificium, & ligna, ſole fulgente accenſus eſt ignis magnus, ita vt conſumeretur ſacrificium, & ligna: quia in contritione igne cœleſti conſumuntur peccata. Idem ſignatur 3. Regum 18. Cum iuſſiſſet Helyas,

quod

quòd cùm quatuor hidrijs ſuper effunderetur aqua, ſacrificium igne diuino cum tota materia ſuccẽſum eſt, & conſumptũ. Quatuor hidriæ ſignificant quatuor a quibus maximè lachrimę ꝓcedunt, quia aut procedunt ex timore malorum, vel ex pudore commiſſorum, vel ex dolore bonorum amiſſorum, vel ex recordatione diuinorum beneficiorum. Hæ ſunt quatuor hidriæ ter effundendæ ſuper ſacrificium, ꝑꝑ tria genera peccatorum. ſ. malæ cogitationis, & operationis, & omiſſionis. Quarta contritionis vtilitas eſt effectus ſanationis. Eſt. n. contritio antidotum medicatiuum. Pſ. Commouiſti dñe terram, & conturbaſti eam, &c. Nota, ſolent medici curare volentes hoſem repletũ corruptis humoribus, primo dare aliqua alteratiua, quæ cõmoueant humores, digerant, & præparent ad expulſionem, poſt modum dãt medicinam laxatiuam, & totius ægritudinis expulſiuam. Sic ſũmus medicus animarum, cor pœnitentis commouit oſtendendo vilitatem culpæ, grauitatem offenſę, ſeueritatem diuinæ iuſtitiæ, terrores mortis, horrorem iudicij, pœnas inferni, & huiuſmodi, & hæc oĩa faciunt magnam commotionem, & turbationẽ in corde, per q̃ commotionem fit diſpoſitio ad expulſionem humorum. Ideo ſequitur. Sana cõtritiones, quia commota eſt. Nota, cõteruntur herbæ, vt inde fiat ſuccus medicinalis, ſed hoc eſt mirabile, quia in medicina corporali ex herbis medicinalibus conficitur corporum medicina, & ex venenoſis conficitur venenum mortiferum. Hic aũt ex venenoſis peccatis ſimul tritis in corde, conficitur medicina ſalutaris. Dum aũt cor peccata continens conteritur, & ſanatur, peccata, quæ continentur in eo conteruntur, & ex contritione delentur, vnde Prouer. 27. Contereſ cum delinquente delictum, ſicut ex commotione corporis commouẽtur humores. Sed corpus ex hmôi motione ſanatur, & expelluntur humores. Pſ. Sanat contritos corde, & alligat contritiones eorum. Nota ꝙ ſicut ex eodem ſerpente Tyro dicto conficitur venenum mortaliſſimum, & Tyriaca cõtra venenum, ſic ex eodem corde mors aĩæ oritur per peccati conſenſum, & delectationem, & Tyriaca ſalutifera ꝑ peccati deteſtationẽ, & cõtritionem cordis. Debet homo pęnitens eſſe ſimilis Ceruo, de quo dicit Iſid. ꝙ cum vulneratus multis venatorũ ſagittis, currit ad montes, & quærit ibi pabula amara herbæ Ditami, cuius virtute tela a vulneribus repelluntur, & vulnera curauſ. Sic virtute contritionis, & tentationes, & peccata a corde ſauciato repelluntur, vñ dr̃. Vulnera dum ſanas, dolor eſt medicina doloris. Quinta contritionis vtilitas eſt effectus conſolationis, eſt. n. refrigerium mitigatiuum. Dictum eſt. n. ꝙ in contritione ſimul ſunt ignis, & aqua, quorum vnum generatur ex altero, nec vnũ deſtruit alterum, ſed potius fouet, & auget: tñ aqua lachrimarũ, ſicut habet vim mũdatiuam, ſic virtutem habet refrigeratiuã: facit. n. refrigerium in corde, vt ardorem poſſit lenius ſuſtinere, tñ ardorem non extinguit nec minuit, ſed augmentat. Eccl. 18. Nonne ardorem refrigerabit ros. Idem 43. Obuians eis ab ardore venienti humilem efficiet illum. Vñ pñt dicere penitentes illud. Pſ. Tranſiuimus per ignem, & aquam, & induxiſti nos in refrigerium. Iſtud eſt refrigeriũ conſolationis, de quo Iſa. 61. Spiritus dñi miſit me, vt mederer contritos corde, vt prædicarem captiuis indulgentiam, & clauſis apertionem, vt conſolarer oẽs lugentes, & ponerem conſolationem lugentibus Syon. Itẽ iſtud eſt refrigerium repræſſionis fomitis, nam in contritione fomes reprimitur, vñ poſtq̃ dixerunt tres pueri. In aĩo contrito, & in ſpiritu humilitatis ſuſcipiamur, fecit dñs mediũ fornacis quaſi ventum roris flantem. Sexta contritionis vtilitas eſt effectus expugnationis, nam in contritione confert dñs virtutem expugnandi hoſtes, ſicut dr̃ Iudith. 14. Dñs conteret eos. ſ. Aſſyrios aduerſantes, qui interpretantur deprimẽtes, vel conuincentes ſub pedibus veſtris. Et Ro. 16. ait Apoſtolus. Deus pacis conterat Sathan ſub pedibus veſtris. Item Iudith 8. Indulgentiam eius cum lachrymis poſtulemus. Sequitur. Per volũtatem ſuam faciat nobiſcum miſericordiam ſuam. Sequitur. Et humiliabit omnes q̃ inſurgunt contra nos. Septima vtilitas contritionis, eſt effectus illuſtrationis. Eſt enim collirium illuminatiuum, & clarificatiuũ oculorum mẽtalium, quia licet primo turbet oculos interiores, tñ turbando eos clarificat, & aĩam illuminat. Apoc. 3. Dicit dñs Epõ Laoditiæ, qui credebat ſe eſſe diuitẽ, & clare videntem, & tñ iudicio dñi erat pauper, & nudus, & cæcus. Collirio inunge oculos tuos, vt videas. Ioh. 20. Maria flens ad monumentum in fletu non cognouit dñm, ſed poſt fletum. Greg. Qui cõpunctionis luce eſt perfuſus, noctẽ humanã deſerit, & ad verã lucẽ oculos aperit. Supra de pnĩa vbi hr̃ exemplũ de Æmiliano illuminato. Ioh. 9. Laui, & vidi. Laui inquã ꝑ contritionẽ lachrymando, & diuinæ gratiæ lumine radiante, conſciam intuendo. Octaua vtilitas cõtritionis eſt effectus retributionis. Facit. n. ingreſſum in vitam æternam. Ioſue 15. Initium aſcenſus terræ ꝓmiſſionis incipit a ſummitate maris ſalſiſſimi. ſ. cõtritionis. Luc. 23. Latroni contrito ꝓmittit dñs Paradiſum. Dicens. Hodie mecũ eris in Paradiſo. Ibidem. Ioſeph, qui vnxit corpus Ieſu, Mirra, & aloe, ꝑ quæ contritionis amaritudo ſignaſ, erat expectans regnũ Dei. Ioh. 3. dr̃. Fons ſaliens. i. ſalire faciens in vitam æternam. In vitis pa. dicit Abbas Paſtor fratri cuidam quærenti quid ageret Abrahã, qñ venit in terrã repromiſſionis hoſpes, emit ſibi ſepulchrum, & poſt terrã in hæreditate ꝑcepit, ſic nos debemus facere, & cum frater quæreret, qũo hoc ait, dixit ſenex. Sepulchrum eſt locus lugendi, & plangendi. Sic qui vult hæreditatẽ obtinere, debet hic primo lugere, & plangere. Item legitur, ꝙ quidam miles habuit filiam de vxore ſua valde pulchrã, quam inſtigante diabolo illicito amore amauit, & corrupit, quẽ zelum mater per ſigna nimis euidentia aduertit, & deprehendit, & cũ præ confuſione ſua, & filię ſtupens nollet factum ꝓpalare, filia perpendẽs, ꝙ res eſſet matri cognita, conſilio cuiuſdam vetulæ, dedit mři venenum de cuius hauſtu mortua eſt. Qđ cum pater aduertens horreret, & filiam dimitteret, & refugeret, ipſo eodem veneno quo mortẽ intulit matri, intulit, & patri. Quibus ſic occiſis, diu deſperata permanſit quouſq; a quodam prędicatore Crucis audiuit, ꝙ oĩa peccata, quæ poſſent fieri, quaſi nihil erant ad comparationẽ miſericordiæ Dei. Ad quẽ accedens, cum nec præ dolore confiteri valeret, tñ eam conſolatus eſt, ꝙ ei vix loqui valens præ lachrimis, peccatum ſuum eſt confeſſa, iudicans ſe dignam omni pœna, & confuſione. Quæ ẽt ſtatim, vt ab eo receſſit, cum quadam ancilla ſua ad Eccleſiam iuit, & ibi in oĩone ſe proſternens, & lachrimis laxans habenas, præ earum inundatione, & dolore præfocata, mortua inuenta eſt. Cum aũs ille, qui cõfeſſionem eius audierat in ſermone ad populum faceret pro ea rogari, audiuit vocem ſibi dicentem, ꝙ potius erat neceſſariũ, ꝙ ipſa oraret ꝓ eo, quę in lachrymarũ inũdatione quaſi iterũ baptizata euolauerat ad cęleſtem patriã, ſine oĩ pęna purgatoria.

De confeſſione. Diſt. IX.

Deinde dicendum eſt de confeſſione, circa quam conſiderãda ſunt decem. Primo quid ſit confeſſio. Secundo vtrum oẽs teneantur confiteri, & quo iure. Tertio cui ſit confitẽdum. Quarto de quibus. Quinto qñ. Sexto qualis debet eſſe cõfeſſio. Septimo de his, quæ mouere debent ad confeſſionem libenter faciendam. Octauo de vtilitate confeſſionis, & eius effectu multiplici. Nono de confeſſione inutili. Decimo de impedimentis veræ confeſſionis. Circa primũ ſciendum, ꝙ eam ſic diffinit Aug. Confeſſio eſt per q̃ morbus latens ſpe ueniæ aperiſ. Ad cuius euidentiam ſciẽdum, ꝙ confeſſio ſit tripliciter, aut in foro, conſcientiæ coram Deo, aut in foro pnĩæ coram Dei Vicario, aut in foro contentioſo coram iudice. In prima peccatum latens non aperitur, qa apertum erat. In tertia vero non aperiſ ſpe veniæ. In media vero peccatum latens ſpe veniæ aperiſ. Vñ cõfeſſio ſacſalis, quæ eſt pars pęnitentiæ ibi conuenienter deſcribitur, & per materiã, quæ eſt peccatum, & per actũ, qui eſt aperire & per finem, qui eſt ſpes veniæ. Bene aũt dr̃ peccatum latens, quia ſi ante confeſſionem erat peccatum apertum cõfeſſuri, vel alij cuicunque, vt homini, non tñ, vt Dei vicario. Item dr̃ aperiri, quia & ſi aperiatur Dei vicario claudiſ tñ ſub ſigillo, & ipſi confeſſori, vt hoi, & oibus alijs. Item dr̃ ſpe veniæ, quia timor aliqñ ſit motiuum ad confitendum, non tñ mouet, vt finis. Circa ſm. ſ. vtrum omnes teneantur ad confeſſionem, dicendum eſt, ꝙ duplex eſt confeſſio, quædam mentalis, q̃ ſit ſoli Deo, quædã vocalis. Item vocalis duplex, quædam generalis, & indiſtincta, & quædã ſpecialis, & diſtincta. Cõfeſſio mentalis, quæ ſit ſoli Deo eſt de iure naturali, & ad illam tenebrantur omnes hoies ante oẽm legem ſcriptam. Confeſſio vero vocalis generalis, & indiſtincta, aliquo modo erat de lege Moſayca. ſ. per determinationem ſacrificiorũ, ſicut patet in Leuitico, vbi dr̃. Anima quæ per ignorantiã peccauit, ſic offeret, &c. Anima, quę per ſuperbiã, &c. vel ſi peccauerit princeps, &c. Vnde ſm genera peccatorũ erant determinata genera ſacrificiorum, & ſic in offerendo quodammodo confitebantur peccatum ſuum. Item in emiſſione hyrci emiſſarij ſacerdos confitebatur peccata totius populi domino in vniuerſali, non ſingularium perſonarum in particulari. Confeſſio vero mentalis diſtincta, & determinata ſacerdoti facienda eſt de iure diuino, in lege Euangelica promulgato: quia in omni iudicio bene ordinato oportet alterum eſſe reum, alterũ iudicem. In pœnitentia vero, quoddam iudicium eſt, ideo decet ibi eſſe alium reum, alium iudicem. Iudicium autem cõtra reũ procedit, aut per probationes contra inimicum, aut per confeſſiones proprias ſponte factas. Cum ergo iudicium pœnitentiæ ſit ſpontaneum oportet procedere ex confeſſionibus rei, non ex alijs probationibus, in iudicio vero non debet eſſe iudex principalis, niſi qui põt abſoluere, & condẽnare. Et ideo iudiciũ illud ſoli Deo principaliter cõpetit, qui ſolus põt peccata relaxare: ipſe vero qa Deus erat, & non hõ, ſufficiebat ei mẽtalis confeſſio

vſque ad ſuſceptionem humanæ naturæ, ex tunc aũt ẽt vocalẽ confeſſionẽ, quæ fit hoĩ requirit ab hoĩe, & quia ipſe in forma humana nobiſcũ præſens eſſe non pôt vicarios conſtituit hoĩes, quibus debemus confeſſionẽ facere. In hoc aũt ꝙ eis ptãtẽ iudiciariã ligandi, & ſoluendi dedit, confeſſionẽ eis, tanq̃ iudicibus debere fieri inſinuauit. Omnes ergo hoĩes tenent̃ confiteri peccata ſua explicite ſacerdoti, quia Chriſtus hoc ꝑcepit implicitẽ in figura, cũ dixit leproſo mũdato. Vade oſtẽde te ſacerdotibus Math. 8. Et ẽt ſine figura, in hoc non tñ ptãtem iudicandi in foro exteriori dedit diſcipulis uccipiẽdã ab alijs mediãte Petro, cui eam promiſit ante paſſionẽ, cũ ſibi dixit illud, qđ ſcriptum eſt Math. 16. Tibi dabo claues, &c. Et dedit poſt reſurrectionẽ, cum dixit ei. Paſce, &c. Ioh. 21. Sed ẽt dedit eis ptãtem iudicandi in foro conſcientiæ, non tñ Apoſtolis quorum ſunt Eṗi ſucceſſores, ſed ẽt alijs diſcipulis, quorum ſunt ſucceſſores inferiores ſacerdotes, & illam ptãtem oĩbus immediatẽ dedit per ſeipſum, cum poſt reſurrectionem dixit eis. Accipite Spiritum ſanctum, quorum remiſeritis peccata remittuntur eis, & quorũ retinueritis retenta ſunt. Ioh. 20. Quibus aũt datur ptãs iudicandi de aliqua cauſa implicitẽ, datur eis poteſtas cognoſcendi de illa: nullus. n. pôt eſſe bonus iudex de his, q̃ ignorat. Sacerdos autem cognoſcere non pôt ſufficienter foreſacta conſcientiæ peccatoris, niſi peccator ei conſcientiã ſuã per confeſſionẽ aperiat. Sed forte dices, ꝙ ex dictis non ſequitur, ꝙ peccator teneat̃ de neceſſitate confiteri, ſed ꝙ ſi confitetur, ſacerdos pôt ipſum iudicare de cõfeſſis. Sed hæc euaſio eſt friuola: nullus. n. eſt iudex meus, pro quo non teneor facere niſi quantum volo. Cum ergo Chriſtus ſacerdotes conſtituerit iudices aliorum in foro conſcientiæ, tenentur peccatores de neceſſitate ſalutis cõfiteri peccata ſua ſacerdoti. Et ideo bene dixit ſapiens Prouer. 28. Quod qui abſcondit ſcelera ſua non dirigetur. Auctoritas ẽt Apoſtolica hoc præceptum ꝓmulgauit. Vnde Iacobus in canonica ſua poſtq̃ dixit. Infirmatur quis ex vobis inducat presbyteros Eccleſiæ, &c. Cito poſt ſubiungit. Cõfitemini alterutrum peccata veſtra, & orate pro inuicem, vt ſaluemini. In quo patet, ꝙ intellexit confeſſionem eſſe faciendam ſacerdotibus, & eam eſſe neceſſariam ad ſalutem. Per hoc ꝙ dixit, vt ſaluemini, qđ non tñ referendum eſt ad hoc, ꝙ dixit. Orate ꝓ inuicem, ſed ẽt ad hoc ꝙ dixit. Confitemini. Præceptum ẽt de confitendo ſacerdoti, Eccleſia circunſtantiauit quantum ad illum cui confitendum eſt, & quantum ad tṗs confitendi, & q̃tum ad modum, extra de pe. & re. Oĩs vtriuſque ſexus fidelis, poſtq̃ ad annos diſcretionis ꝑuenerit, oĩa ſua ſolus peccata ſaltem ſemel in anno fideliter cõfiteatur proprio ſacerdoti, & iniunctam ſibi pniam pro viribus ſtudeat adimplere. Ex prædictis patet per contritionem mortale peccatum non remitti ſine confeſſione in re, vel in propoſito, explicite, vel implicite. Et ſic debet intelligi illud, qđ dr̃ de pœnitentia diſt. 1. c. Si cui. & c. Ex his. Nullus autem per confeſſionem oris, & ſatiſfactionem operis peccati abolet culpam.

De confitendo proprio ſacerdoti. *Diſt.* X.

Circa tertium. ſ. cui ſit confitendum, conſideranda ſunt quinque. Primo vtrum ſit neceſſe cõfiteri proprio ſacerdoti. Secundo vtrum ex priuilegio, vel mandato ſuperioris poſſit aliq̃s confiteri, alij q̃ proprio ſacerdoti. Tertio vtrum illi, qui confitẽtur alicui poteſtatem ſuperioris habenti, teneantur eodẽ anno confiteri ſuo Parochiali ſacerdoti. Quarto vtrum in caſu neceſſitatis ſufficiat confiteri laico. Quinto vtrum confeſſori non ſacerdoti, quem Parochialis ſacerdos poſuit loco ſui, teneant̃ eadem peccata iterum confiteri, poſtq̃ eis conſtiterit illum cui cõfeſſi ſunt ſacerdotem non eſſe. Ad primum. ſ. vtrum neceſſe ſit cuilibet confiteri proprio ſacerdoti. Dicendum ꝙ proprius ſacerdos quadrupliciter pôt accipi. Vno modo eſt proprius ſacerdos alicuius habens ſuper ipſum iuriſdictionem ordinariam in foro pœnitentiæ modo tñ inferiori, & ſic proprius ſacerdos eſt ille, qui cõiter vocatur presbyter Parochialis. Alio modo habẽs iuriſdictionẽ ordinariam, vel modo principali, & ſic Eṗs eſt ꝓprius ſacerdos oĩum exiſtentium in ſuo epiſcopatu. Vel modo principaliſſimo, & ſic Papa eſt proprius ſacerdos oĩum Chriſtianorum. Tertio modo habens iuriſdictionẽ delegatam ab aliquo iſtorum, vel a legato dñi Papæ. Quarto modo habẽs iuriſdictionem, vel ex cõi conceſſione, vel permiſſione iuris, & ſic ſunt ꝓprij ſacerdotes illi, quos Eṗi, vel Abbates exempti eligunt in cõfeſſores. Talibus enim permittitur ex iure cõi eligere ſibi diſcretum, & prouidum confeſſorem, extra de pe. & re. Ne pro dilatione. Sic ẽt eſt proprius ſacerdos presbyter quicunque illius quem audiuit conſtitutum in articulo neceſſitatis, ſi proprium ſacerdotem aliquo prædictorũ trium modorum non poteſt hr̃e. Hoc etiam quarto modo eſt proprius ſacerdos vagabundorum quicũque presbyter parochialis, in cuius parochia voluerint confiteri. quia tales nuſquam habent domicilium proprium. ff. ad municipa. l. Labeo. Similiter dico de illis, qui domicilio relicto nauigant, vel iter faciunt q̃rentes quo ſe conferant. ff. ad municipal. l. eius. c. Si quis domicilio. Sic ẽt eſt proprius ſacerdos peregrinorum ad ſancta loca, quicunque parrochialis presbyter cui voluerunt confiteri de cõmiſſis poſtq̃ receſſerunt a iuriſdictione illius, in cuius poteſtate habent domicilium. Accipiendo aũt proprium ſacerdotem pro ſacerdote habẽte iuriſdictionem aliquo prædictorum modorum, non eſt facienda confeſſio, niſi proprio ſacerdoti, ad hoc, vt homo non tranſgrediatur præceptum, cõſequaturq; confeſſionis effectum. Quia ſicut in naturalibus ad aliquem effectum requiritur potentia actiua in agente, & materia debita in ſuſcipiente, ſic ad effectum ligandi, & ſoluendi in foro conſcientiæ requiritur poteſtas clauiũ, quæ dat̃ ſacerdoti in ſua ordinatione, & materia debita. i. ſubditus, qui hr̃ ex iuriſdictione aliquorum prædictorum modorum. Sed accipiendo propriũ ſacerdotem primo modo, vel ſecundo, q̃uis ſit eis confeſſio regulariter facienda, in multis tñ caſibus non oportet, vt oſtenſum eſt. Ad ſm̃. ſ. vtrum ex priuilegio, vel mandato ſuperioris poſſit aliquis confiteri, q̃ proprio ſacerdoti. Dicendum ꝙ ad audiendũ confeſſionem alicuius, & abſoluendum requiritur poteſtas ordinis, & poteſtas iuriſdictionis. Talis ergo poteſtas nõ pôt committi non habenti ordinem, nec pôt committi a non habente iuriſdictionem. Pôt tñ committi habẽti ordinem, ab eo, qui habet iuriſdictionem tñ, vel ab eo, qui habet iuriſdictionẽ, & ordinẽ. Talibus ergo quibus eſt commiſſa poteſtas pñt ſubditi cõfiteri. Ad tertium. ſ. vtrum illi, qui confeſſi ſunt alicui poteſtatẽ ſuperioris habenti, teneantur eodem anno confiteri ſuo parochiali ſacerdoti. Dicẽdum, ꝙ Eṗs habet ordinariam iuriſdictionẽ ſuꝑ ſubditos ſacerdotum parochialium, illud aũt qđ conuenit ex ordinaria iuriſdictione ipſe pôt committere alij habẽti ordinem conuenientem ad illud officium exequendi, extra de conſecra. Eccleſiæ. Aqua. Illi ergo qui confitentur legitimẽ habenti ptãtẽ Eṗi, & abſoluuntur ab eodem, vere ſunt abſoluti, nec eadẽ peccata in numero tenentur ſuis presbyteris parochialibus confiteri. Sed vtrum eodem anno teneantur confiteri presbyteris parochialibus peccata, quæ poſt abſolutionem incurrunt? opiniones ſunt. Et aliqui dicũt, ꝙ non: quia per presbyterum parochialem non intelligitur curatus inferior, ſed ẽt Eṗs, vnde Eṗatus q̃ſque dr̃ parochia, & Eṗs presbyter parochialis. Qđ ꝓbari poſſe vr̃ ꝑ illud qđ dr̃ extra de parochijs, & alienis parochianis c. nullus. Et 9. q. 2. Nullus. Et c. Nullus primas. Et c. vlt. Alij dicunt per presbyterum inferiorem non intelligi niſi curatũ inferiorẽ, quia verba debent accipi ſm̃ ꝙ ſonant in vſu cõi. Præterea Papa in priuilegio conceſſo minoribus, & ꝑdicatoribus ſuper confeſſionibus audiẽdis declarando vr̃ dicere, ꝙ in illo ſtatuto. Oĩs vtriuſq; ſexus, intelligitur presbyter parochialis ille, qui in cõi vſo ſic vocat̃, in hoc ꝙ dicit, ꝙ confeſſi fratribus teneant̃ ſemel in anno ſuis presbyteris parochialibus cõfiteri, prout ſtatuit Cõcilium generale. Cũ. n. dicendo presbyteris excludat nõ presbyteros, & per hoc, ꝙ dicit ſuis, excludit nõ habentes iuriſdictionẽ ſuꝑ eos, vr̃ ꝙ ꝑ hoc ꝙ dicit parochialibus, excludit Eṗos. Alias illud verbum parochialibus ibi poneret̃ ꝓ nihilo, vbicunq; aũt Papa aliquid dicit ꝑ modũ declarationis iuris, ſi bullatũ eſt ad oẽs ſe extendit, ẽt ſi non ſit inſertum inter alias decretales: ergo cum Eṗs non ſit ſuꝑ ſtatutum confeſſi ſibi, vel alicui auctoritate eius tenent̃ eodẽ anno ſuo curato inferiori ſemel confiteri. Non ſic aũt dicendũ eſt de confitentibus Papæ, vel habentibus eius auctoritatẽ abſolute, quia Papa eſt ſupra Conciliũ generale, prima tñ opinio rõnabilior vr̃. Ad quartũ. ſ. vtrũ in caſu poſſit, vel debeat quis laico confiteri, dicendum ꝙ confeſſio debet fieri habenti ordinem, vt dictũ eſt, qui. ſ. virtute clauiũ poſſit abſoluere, & aliquid de pœnitentia relaxare, qđ non pñt laici, ideo confeſſio ſacr̃alis non debet fieri laico. Et ſi fiat non poteſt abſoluere, nec aliquid de pœnitentia pro peccatis debita relaxare. Poteſt tñ talis confeſſio eſſe meritoria confitenti ratione humilitatis, & nihilominus tempore debito tenetur confiteri ſacerdoti proprio, vel alij poteſtatem habenti. Ad quintum. ſ. vtrũ confeſſi confeſſori non ſacerdoti, quem parochialis ſacerdos poſuit loco ſui, credens eum eſſe ſacerdotem, teneantur illa eadem peccata iterum confiteri, poſtquã conſtiterit eis illum cui confeſſi fuerunt non eſſe ſacerdotem. Dicendum, ꝙ tales tenentur illa eadem peccata, ſi illorum ſunt memores iterum confiteri ſacerdoti: quia ſecundum rei veritatem, ex illis non ſunt rite confeſſi, nec ſacramentum pœnitentiæ ſuſceperunt, nec tñ iudicandi ſunt peccaſſe tanquam tranſgreſſores ſtatuti confitendo, quia eos ignorantia inuincibilis ſeu probabilis excuſauit. Et dico, quòd illa confeſſio eis fuit meritoria, non tamen eis tam valuit cæteris paribus, ac ſi confeſſi ſacerdoti fuiſſent: quia non ſacerdos non poteſt conferre pœnitenti illud beneficium, quod ſacerdos ex vi clauium adminiſtrat.

De quibus tenetur quis confiteri. Diſt. XI.

CIrca quartum.ſ.de quibus homo debeat confiteri, videnda ſunt tria. Primo vtrum teneatur confiteri oĩa mortalia tã publica, q̃ ſecreta. Secundo vtrum teneatur quis venialia confiteri. Tertio vtrum oẽs circunſtantias peccatorum. Ad primum dicendum q̃ homo tenetur confiteri oĩa peccata mortalia tã ſecreta, q̃ publica: quia & ſi ſecreta debeant mori interius per contritionem, deferri tñ debent ad ſepeliendum exterius p confeſſionem. Et quia non ſufficit aliqoid eſſe notum iudici, niſi ſit ei notum in forma iudicij, qa vt dr̃ 3.q.7. Iudicet. Iudex debet iudicare ſm allegata: ideo peccata publica, q̃uis ſint manifeſta ſacerdoti ſicut homini, quia tñ non ſunt ei manifeſta ſicut vicario Dei, oportet ea confiteri. Et præterea, ſicut dicit magiſter diſt. 17.c. vlt. confeſſio eſt quædam punitio peccati, vt per eam peccator ſit humilior, & cautior, vñ non eſt tñ ad notificandum confeſſori peccatum. Ad ſm.ſ. vtrum de venialibus teneaẽ quis cõfiteri. Dicendum q̃ per venialia non ſit ſeparatio nec a regno Eccleſiæ triumphantis, nec a regno Eccleſiæ militantis, cũ ergo per ipſa regnum non claudatur, non indiget de neceſſitate officio clauium per qđ regnum aperitur. Non ergo neceſſe eſt cõfiteri venialia per ſe loquendo, p accidens tñ põt eſſe neceſſariũ, vel rõne dubij, qñ creduntur eſſe mortalia, vel rõne ſtatuti, qñ homo, qui tenetur confiteri ſemel in anno, nõ habet niſi venialia. Ad tertium.ſ. vtrum teneatur homo circunſtantias oẽs peccatorum confiteri. Dicẽdũ, q̃ circunſtantiæ aliqñ mutant ſpẽm peccati, & tunc circunſtantiæ ſunt confitendæ, quia ſpecies peccati confitenda eſt, aliqñ ita aggrauant in eadẽ ſpecie, q̃ actum reddunt mortalem, q̃ ſine illis mortalis non eſſet, ſicut patet. Idẽ .n. actus illicitus põt fieri ex tanta intentione, q̃ peccatũ mortale eſt, qui tñ ex ſurreptione factus mortale nõ eſſet, & talis circunſtantia confitẽda eſt. Aliqñ aũt non aggrauant criminaliter, ſed venialiter: quia ſine illis illa deordinatio peccatũ mortale eſſe, nec per eas fieret peccatũ mortale, ſi alias non eſſet. Et ſic venialia non ſunt confitenda de neceſſitate, niſi aliqñ per accidẽs, vt ſuperius dictum eſt ſic tales circunſtantiæ non requirũtur de neceſſitate ad ſufficientem confeſſionẽ, q̃uis requirant ad confeſſionis perfectionẽ. Vt aũt melius ſciri poſſit qñ ſint confitendæ de neceſſitate, & qñ nõ, ſciendũ, q̃ circunſtantia dr̃ illud, qđ eſt extra eſſentiã actus, aliquo tñ modo ipſum attingẽs, aut q̃tũ ad effectum, aut q̃tum ad cauſam. Primo mõ dupliciter.ſ. aut p modũ menſuræ, & tales circunſtantiæ ſunt tp̃s, & locus, vel tanq̃ qualitas actus, & talis circunſtantia eſt agendi modus. Secundo modo eſt circunſtantia qđ factũ eſt.ſ. mutilatio grauis, vel leuis in reſpectu. Tertio modo tripliciter.ſ. q̃tum ad cãm finalem, & ſic accipitur hęc circunſtantia pp̃ quid, aut q̃tũ ad cãm materialem, quę eſt obiectum actus, & ſic accipitur hæc circũſtantia, circa quid, aut q̃tum ad cãm efficiẽtem, & hoc dupliciter, ſm q̃ eſt duplex cauſa efficiens.ſ. principalis ex parte cuius accipitur hæc circunſtantia quis fecerit, & inſtrũalis ex parte cuius accipit hæc circunſtantia, quo inſtrõ, vel q̃bus auxilijs fecerit. Nec eſt intelligendum, q̃ pp̃ quid, & circa qđ, & quis, ſint circunſtantiæ inquantum ex eis dependet eſſentia actus, ſed inquantũ ſunt quędam coniunctiones adiunctæ. Vñ qñ quæritur quis fecerit tanq̃ circunſtantia, quæritur vtrum clericus, vel laicus, vel religioſus, & qñ quæritur circa quid, quæritur vtrũ ille homo quẽ percuſſit eſſet Prælatus, vel ſubditus, & ſic de alijs. Has aũt octo circũſtantias ponit Philo. 3. Eth. c. 4. & quælibet earum aggrauare poteſt inordinationem, q̃ñque criminaliter, q̃ñque venialiter. Circa quintum.ſ. vtrum ſtatim habita opportunitate ſacerdotis teneatur homo cõfiteri. Dicẽdum, q̃ ille, qui committit peccatũ mortale, non ſtatim tenetur de neceſſitate confiteri habita cõfeſſoris opportunitate, ſed ſufficit, q̃ ſemel in anno ſicut ſtatuit concilium generale. Niſi in quatuor caſibus. Vnus eſt rõne ſacri.ſ. qñ vult cõicare, vel celebrare, niſi forte de p̃pinquo expectet aliũ cui deuotius, & ſecurius confiteaẽ, ſic .n. expectans nullo iure cõicare prohibetur ſi vere pœnitens eſt. Secũdus rõne periculi, videlicet qñ eſt in notabili, & imminẽti periculo mortis. Tertius eſt in rõne conſciæ.ſ. qñ cõſcia ſibi dictat, q̃ ſtatim teneaẽ confiteri de neceſſitate. Quartus rõne dubij.ſ. qñ p̃babiliter videt ſe amplius anno illo copiã confeſſoris hr̃e non poſſe, q̃ ipſũ poſſit abſoluere. Quintus caſus addi põt q̃tum ad religioſos, qui rõne ſtatutorũ ſuorum, & ſui ſtatus teneñ confiteri frequẽtius, q̃ inſtituit Concilium generale. Nec tñ pp̃ hoc ſequitur, q̃ ſtatim teneantur confiteri habita confeſſoris opportunitate, niſi aſſit dies, q̃ ſm ſtatum religionis ſuæ confiteri teneanẽ. Qđ aũt peccator regul̃r non teneaẽ ſtatim confiteri, patet qa ad hoc nõ obligaẽ ex iure naturæ, qa cõfiteri ſacerdoti nõ eſt ex iure naturæ abſolute, nec ad hoc obligaẽ diuina lege, qa ſi Xp̃s confiteri ſacerdoti p̃ceperit implicite, nõ tñ præcepit hoc ſtatim fieri, nec ad hoc obligaẽ iure poſitiuo, ſed tñ ad ſemel I anno, vt dictũ ẽ.

De commendantibus confeſſionem. Diſt. XII.

CIrca ſextum.ſ. qualis debeat eſſe confeſſio ſalutaris. Sciẽdũ q̃ debet hr̃e ſexdecim conditiones, q̃ reddunt eam cõmendabilem. Primo debet eſſe voluntaria, quia nec donũ, nec ſeruitium, nec ſacrificium gratum põt eſſe Deo, vel hoĩ, niſi ſit voluntarium. Ideo de confeſſione dicit. Pſ. Ex voluntate mea confitebor. Item. Voluntarie ſacri.ti. & confi.no.t. &c. Cant. 5. Labia eius diſtillantia mirrã, primam.ſ. quæ ſponte non per vim inciſionis egreditur, vt non ſit confeſſio Achor, vel ſurum, vel Antiochi. 2. Mach. 9. vel vt confeſſio Ionę. Ion. 1. ſed ſit vt confeſſio dextri latronis. Secundo debet eſſe ſtudioſe præmeditata, vt homo diligenter præuideat, & recogitet totã vitam ſuam, & opera ſua, & tp̃s ſuum, vt de oĩbus poſſit Dei præpoſito confeſſori reddere rõnem, vt Dauid, qui dicebat. Cogi. pro pec. m. Iſa. 38. dicit Ezechias timens præoccupari morte. Recogitabo tibi oẽs annos meos in amari. ani. m. &c. Tertio debet eſſe feſtina. Gen. 29. Modo confitebor dño. Sunt aũt ſeptem cauſæ quare feſtina debet eſſe cõfeſſio. Prima eſt ex peccati, & cõfeſſionis ipſius qualitate, quia peccatum ignis infernalis eſt, nec alia aqua põt extingui niſi lachrymoſa confeſſione, qui q̃ cito intrauerit domum, occurrendum eſt, vt extinguatur. Bern. Abſcondi ignem in ſinu meo exuſto iam latere, nudatis viſceribus, ſanie defluente, cõſulendum eſt an ipſum excutiã. Itẽ peccatum eſt morbus grauiſſimus, confeſſio medicina. Hiero. velox confeſſio velocẽ facit medicinam. Aug. de latrone dextro. Quia cito conuertitur cito ei ignoſcitur. Pſalmiſta. Cito anticipent nos miſericordiæ t. quia pau. fa. ſ. nimis. ſpoliati per peccatum. Peccatum eſt immunditia a qua debet ſe iacens cito erigere. Quis non cito feſtinat aſinũ ſuum eruere, vel eleuare, quem videt in lutum cecidiſſe. Bern. Cadit aſina, & eſt qui ſubleuet. Perit aĩa, & nõ eſt q̃ curet. Qui I peccato iacet vr̃ minus ſe diligere, & de ſe curare, q̃ de aliquo ſuorum. Quis .n. eſt iam negligens, q̃ videt domũ ſuam ſuccẽdi, q̃ eam extinguere non feſtinet? infirmũ ad mortẽ, & curari cito non affectet? ſpoliari, & ſua deprædari, & adiutorium non aduocet? aliquid ſuorũ in lutum cadere, & ſtatim non eleuet? Secũdo debet mouere hoĩem ad cito confitẽdũ mortis propinquitas, & horæ mortis incertitudo, quia peccatori mors in oĩ loco inſidiatur, & cũ non prouidetur, cito irruit. Seneca Mors in oĩ loco te expectat, & tu in oĩ loco ſecurus expecta, ſubito rapit hoĩem improuiſum. Iſa. 38. Dum adhuc ordirer ſuccidit me. Eccl. 5. c. Ne tardes cõuerti ad dñm, & ne diſ. de die in diem, ſuperne. vẽ. ira. il. & in tp̃e vindictæ diſperdet te. Greg. Si quis ſciret quo tp̃e a præſenti ſæculo exiret, ſe parare per confeſſionẽ non differret, ſed q̃ promittit veniam pœnitenti, diem craſtinũ non ſpopõdit. De hac materia hr̃ ſupra li. 2. de ſubita, & veloci morte malorum. Tertio periculi in quo eſt peccator immenſitas, de quo ſatis hr̃ ſupra. Quarto miſera captiuitas, qua eſt in carcere peccati, in ore diaboli leonis, & lupi, & draconis infernalis, in ventre ceti a quibus liberatur anteq̃ abſorbeatur veloci clamore cõfeſſionis. Clamat cauis, ouis, porcus, cum ſe vident in os lupi, vt per occurſum paſtorum eruantur. Magis eſt his fatuus peccator, qui cito non clamat per confeſſionem, cum dicat Gloſ. ſuper illud. Pſ. Neque abſor. m. pro. ne. vr. ſ. m. pu. os ſuum. Non vrgebit puteus ſuper te os ſuum, niſi tu clauſeris os tuum. Quinto debet mouere ad cito confitendum amiſſi præcioſitas, quia bona æterna, & ſpiritualia, & tp̃s ſuum, & ſeipſum amiſit, & bona infinita tandiu amittit quamdiu deberet confiteri, q̃ oĩa recuperat virtute confeſſionis. Sexto memoriæ labilitas, & rõnis reddendæ neceſſitas. Bern. Ratio dilata facit obliuiſci multa. Septimo expectantis Dei munificentias, quæ ſtat ad hoſtium, & pulſat. Apo. 3. Specialiter aũt periculoſum eſt differre confeſſionem, vſque ad ad mortem, quia ſicut dr̃ in Pſ. Non eſt in morte, qui memor ſit tui, o dñe. Eccle. 17. Ante mortem confitere, mortuo quaſi nihil parit confeſſio, viuus, & ſanus confiteberis. Hoc bene vidit Ezechias infirmus, qui dicebat Iſa. 38. Viuens viuens ipſe confitebitur tibi. Aug. Qui deberent pœniteret vſque ad finem vitæ aut nunquam bene pœnitent, quia qđ creditur eſſe vera contritio, mortis inſtantis eſt exaſperatio. Item qui differt pœnitere vſque in mortis articulo, ſicut incerta eſt eius damnatio, ita in dubio eſt peccatorum ſuorum remiſſio. Item. Qui vult ergo ſaluus eſſe pœniteat dum ſanus eſt. Greg. Cum ægritudine opprimeris, nihil aliud cogitare poteris, quia ibi dirigitur tõta intentio mentis, vbi ſentitur vis doloris. Auguſtinus. Hic animaduerſione percutitur peccator, vt moriens obliuiſcatur ſui, qui dum viueret oblitus eſt Dei. Quarto confeſſio debet eſſe vera. Pſalmus. Ecce enim veritatem dilexiſti. Iohan. 8. Veritas liberabit vos. Neceſſe eſt, vt generaliter ſe peccatorem ſemper homo cõfiteatur, licet in ſe aliquod peccatum mortale non recordetur. Leui. 8. Leproſus contaminatum, & immundum ſemper ſe clamabat. Io. 1. Si dixerimus, quia peccatum non habemus, &c. Sit

ergo vera, vt peccatum, qđ commiſit non taceat, nec cauſa humilitatis peccatum ſuum augeat mentiendo, & qđ non fecit dicendo ſe feciſſe. Act. 5. dixit Petrus Saphyrę, & Ananiæ. Cur tẽtauit ſath. cor tuum mentiri te Spirituſancto? Aug. cum in cõfeſſione cauſa humilitatis mentiris, & ſi non eras ante peccator, efficieris. Item vera, vt de vero corde, & nõ ficto procedat. Io. 12. Maria accepit librã nardi piſtici ꝓcioſi, & vnxit pedes Ieſu, &c. Quinto debet eſſe nuda non palliata, non verbis obſcuris, vel dubijs obuoluta, ſed apertis ſermonibus declarata. Pſ. Reuela do. vi. t. Iob 31. Si abſcondi quaſi homo peccatum. m. & celaui iniquitatem in ſinu meo, &c. Prouer. 28. Qui abſcondit ſcelera ſua non dirigetur, qui aũt ea cõfeſſus fuerit, & reliquerit, miſericordiam conſequetur. Boetius. Si medicinas expectas, neceſſe eſt, vt vulnus detegas, ꝙ homo peccata detegat hoc requirit natura medendi. Aug. Quãdiu ferrum eſt in vulnere, non eſt malagma imponere Greg. Vulnera occulta magis excruciant, quia cũ putredo, q̃ interius feruet foris eijcitur, dolor ad ſalutem aperit, & cõtritio apoſtema pungit, confeſſio aperit, ſatisfactio cataplaſma apponit. Item debemus nudare ad prouocadum diuinã pietatem, & largitatem, ad ſimilitudinem trutannorum, qui vt poſſint citius obtinere a pijs hoĩbus ſuam oſtendunt infirmitatem fœditatem, deformitatem, paupertatem. Sic debet facere confitens, vt magis poſſit commouere viſcera pietatis, & obtinere largiora munera diuinæ largitatis. Iſa. 57. Deſcende, ſede in puluere virgo, &c. Et poſt. Reuela crus, denuda turpitudinem tuã, diſcooperi. hu. t. Item debemus denudare ad prouocandum diuinam curialitatem, quæ cooperit oſtendentem ſibi ſuam nuditatem. Ezec. 16. Vidi te nudam, & confuſione plenam, & expandi amictum meũ ſuper te, & operui ignominiam. t. Aug. Si homo tegit, Deus detegit, & ſi homo detegit, Deus tegit: vt patet per exemplum mulieris, quę clamauit peccata ſua in mari. Item ꝓꝑ diuinam ſeueritatem, quæ denudabit coram oĩbus, quę noluerunt peccatores ſalubriter aperire ſpirituali patri in cõfeſſione. Iſa. 57. Reuelabitur ignominia tua, & videbitur opprobriũ tuũ. Octo aũt ſunt, quæ obturant os peccatoris, ne nudam faciat cõfeſſionem, & quæ retrahunt ab ea. Primum eſt deſperatio venię conſequendæ. Secundum eſt præſumptio miſericordiæ, ꝑ quam credit peccatum non puniendum. Tertium eſt ſpes longæ vitæ, per q̃ confidit, vt poſt longam vitam in peccato conſumptã pęniteat. Quartum eſt timor, vel horror pœnitentię. Quintum eſt ignorantia culpæ, aut iuſtitiæ. Sextum eſt amor peccati ſui, aut nocumentum ſui. Septimum eſt nimia verecundia. Octauũ eſt nimia pigritia, qua differt homo de die in diem. Sexto debet eſſe accuſans, vt homo non excuſet ſe, nec peccatum ſuum defendat, nec diminuat, ſed potius exaggeret pẽſando genus peccati, & omnes circunſtantias aggrauantes. Iob 7. Non parcã ori meo, loquar in tribulatione ſpiritus mei, confabulabor cum amaritudine animæ. m. dicendo omnes circunſtantias. Aug. Ignoſcamus dicit dñs, quia agnoſcit: parcamus, qa ſibi non parcit. Idẽ Iob 10. Dimittã aduer. m. elo. m. &c. Seneca. Malus homo quicquid ab hoĩbus ſciri non vult, Deo narrat. Si homo ſe accuſat bene os diaboli obſtruit. Pſ. Vias meas enun. Glo. Si homo ſufficiẽter ſe accuſauerit, vocẽ accuſatoris parati excludit, & os eius obſtruit. Pſ. Iniuſtitiam meam non abſcon. Proue. 18. Iuſtus in principio accuſator eſt ſui, venit amicus eius, & inueſtigabit eum, niſi bene ſe accuſet. In Dioc. Remenſi, cum quidam ſacerdos hñet quandam parrochianam, q̃ ſciebat valde peccatricem, ſed occultam, & ipſa eſſet coram eo ſe iuſtificãs, nec aliqđ peccatum poſſet de ea extorquere, firmato cancello in quo erat, dixit, ꝙ Deus dederat ei maximas reliquias, quæ non fuerant inuentæ de aliqua muliere, excepta matre Dei, quæ non peccaſſet. Cum aũt pulſaret campanas, & faceret Parochianos vocari, dicens ꝙ eas reponeret in capſa argentea, illa cõfuſa multa peccata, & enormia eſt confeſſa. Accuſando aũt ſe cauere debet ne accuſet alios, vel eis imponat peccatum ſuum, ſicut fecit Adam, & Eua, & multi ſimiles eis confitentur aliorum peccata, ſicut vir vxoris, & econuerſo, & ſocij ſociorum. Alij generaliter dicunt peccata oĩum dicendo, ſic facimus, ſic loquimur, vel ſic faciunt hoĩes. Alij dicunt, ſic feci ꝓꝑ ſocios quibus me negare non poteram, vel ſocij traxerunt me, vel ſocij ſic faciebant, & verecundum erat mihi non facere ſicut alij faciebant, contra tales dixit. Pſ. Reuela domino viam tuam. Idem. Vitam meam annunciaui tibi, non alienam. Idem. Delictũ meum cog. t. fe. & iniuſtitiam meã non abſcondi, dixi confitebor aduer. me. &c. Alienum ergo peccatũ cõfiteri non debet, niſi forte peccatum ſuum non poſſit aliter confiteri. Septimo debet eſſe integra, vt oĩa peccata maiora, & minora, & circũſtantias peccatorũ a ſe abradat, & abijciat. Leu. 14. Leproſus qui mundabatur radebat oẽs pilos carnis ſuæ, & lauabatur aqua, vt oĩa idola mentalium a finibus noſtris eijciamus ſicut fecerunt filij Iſrael. Iudic. 10. Peccauimus, tu redde nobis.

Et hæc dicentes eiecerunt oĩa idola de finibus ſuis, & ſic placatus eſt dñs. Eccl. 28. Ab oĩbus delictis emunda cor tuum, non vt fecit Cromatius, de quo legitur ĩ vita S. Sebaſtiani, ꝙ multa cõminuit idola, vt reciperet ſanitatem, & nobilius . ſ. ſolis, & lunæ retinuit, nec tñ ſanari potuit quouſque illud deſtruxit, & tunc ſanatus eſt a lepra. Item integra, vt omnes circunſtantias aggrauantes dicat, & maxime trahentes peccatum in aliud genus, vel ſpeciem, & cauſas peccatorum non omittat. Item ſit integra, vt eam non diuidat per diuerſos ſacerdotes, partem confitens vni, & partem alteri, ſed totum dicat illi cui habet cõfiteri. Item in libro Petri Cluniac. dr̃ ꝙ quidam miles intrauit ordinem Cluniac. cui grauiſſime ægrotanti videbatur per totam Quadrageſimã, ꝙ haberet runcinum ſuum cedentem faciem eius cũ calcibus poſterioribus, & non ceſſabat clamare, remouete a me rũcinum iſtum, qui me occidit. Cum aũt in fine Quadrageſimæ veniſſet Abbas, monuit eum ad confeſſionem faciendam, quam cum feciſſet negligenter, & interrumpendo eam clamoribus, & aliqua dimittendo ſcienter, & ſic cum quieuit, quidam apparuit ei ad caput lecti ſui, in manu ferens librum in quo erant ſcripta oĩa eius peccata, & dixit ei. Vides hæc omnia, aut tu hic dices hæc oĩa, aut ego alibi dicam. Qui ad hoc motus fecit vocari Abbatem, & facta confeſſione plenaria, a diabolo. & corporis, & animæ periculo liberatur. Item in eodem libro dr̃, ꝙ apud Rodolium monaſterium eiuſdem ordinis quidam monachus confitens, aliqua retinuit ſcienter peccata, & vidit ante ſe eodem tp̃e maximam multitudinem nigrorum, & duas lanceas, in quarum altera vidit animam ſuam, in altera omnia peccata ſua eum accuſantia, tunc vidit quendam formoſiſſimum contra dæmones clamantem, quid vultis facere? iſte non erit veſter, quia confeſſus eſt. Econtra illi dicebant, ꝙ non fuerat integrẽ confeſſus. Ille motus miſericordia eum eripuit ab eis ſuadens illi, vt integrẽ confiteretur, qđ ipſe fecit, & liberatus eſt a periculo corporis, & animæ, & a dæmonibus. Et merito debet confeſſio eſſe integra de omnibus peccatis generaliter, quia de omnibus generale iudicium requiretur. Eccl. 12. Cuncta quæ fiunt adducet dominus ad iudicium pro omni errato. Item diuiſionem remiſſionis non patitur vnitas charitatis, quia non poteſt aliquis ſimul eſſe amicus Dei, & inimicus: nec vnitas gratiæ, quæ ſimul contrariatur oĩ peccato: vñ aut oĩa delet, aut nullum: nec ẽt ſumma Dei bonitas, q̃ cõdonat oĩa, vel nullum. Verſus. Larga Dei pietas veniam non dimidiabit. Aut nihil, aut totũ gr̃a larga dabit. Octauo cõfeſſio debet eſſe ſimplex. i. ſine duplicitate hipocriſis, vt nõ ſit ſicut confeſſio illius hæretici, qui confitebať, vt confeſſorẽ peruerteret. nec ſicut filius, q. confitebať, vt de burſa confeſſoris pecuniã furareť: nec ẽt ſicut illius, q. ꝓ lucro, vel fauore, vel alia de cauſa, niſi pro conſequenda venia peccatorũ. Eccl. 1. Ne acceſſeris ad Deũ duplici corde, & ne fueris hipocrita in conſpectu hoĩum, & ne ſcandalizeris labijs tuis, & reuelet Deus abſcõdita. t. & in cõſpectu ſynagogæ ĩ iudicio gñali elidat te, qm̃ acceſſiſti maligne ad Deũ, & cor tuũ plenum eſt dolo, & fallacia. Ei 2. c. Væ duplici corde, &c. Hoc timeãt illi, q. ad hoc cõfitenť ſolũ ne hæretici ſuſpicenť, vel vt boni reputenť, vel ne a ſuis ſacerdotibꝰ moleſtenť, vel q. in confeſſione ſua ſe iuſtificãt, vt vel ne mali appareãt, vel vt boni iudicenť, vel videanť. Nono dẽt eſſe verecunda. Eccl. 7. Gr̃a verecundiæ eſt ſup aurũ contra impudentes. Hier. 4. Frons mulieris meretricis facta eſt tibi, noluiſti erubeſcere. Debet aũt erubeſcentia in confeſſione ſeruire non dñari, vt non claudat os confitentis. Eccl. 3. Eſt. n. confuſio adducens gloriã. ſ. illa, q̃ ſeruit cõfeſſioni, adducit aũt ignominiã illa, q̃ dñat, & claudit os, vt ſit mutus ĩ ore. Debet aũt erubeſcere peccator ꝓꝑ ſeptẽ. Primo, qa in ꝓſentia Dei & cęleſtis curiæ, & cora eorũ oculis fecit imprudẽter, qđ corã viliſſimo ruſtico facere nõ auſus fuiſſet. 1. Cor. 4. Spectaculum facti ſumus mundo, Angelis, & hoĩbus. Luc. 15. Pr̃ peccaui in cęlũ, & corã te. Scđo ꝓꝑ nobilitatis diuinę ĩdecẽtiã, contra q̃ cõmiſit, vt fornicaria nobilis contra pr̃em ſuũ, & genꝰ. Philo. Erubeſce cęlũ intrare in cęnũ. Bern. O aĩa illuſtrata Dei imagine, decorata ſimilitudine, &c. Et poſt. Quid tibi cũ carne? Eccl. 41. Erubeſcere a pr̃e, & matre de fornicatione. Tertio ꝓꝑ peccati vilitatẽ, & ignominiã in quo deprehẽſus eſt, & qđ oĩbꝰ palã fiet, niſi hoc ꝑ confeſſionẽ, & palam contegať. Hier. 2. Sicut cõfunditr̃ fur in furto ſuo, &c. Quarto ꝓꝑ viliſſimi fori imprudẽtiã. Hier. 31. Poſtq̃ oſtendiſti mihi ꝑcuſſi femur meũ, confuſus ſum, & erubui. Femur cõſueuit percuti de vili, & malo foro, qñ res præcioſa datur pro nihilo. Quinto ꝓꝑ delectionis vehementiam, quia filius, & hęres Dei fit ſeruus diaboli per peccatum. Membrum Chriſti fit membrum diaboli. Hier. 2. Vbi non proſtrata es. Sexto ꝓꝑ ingratitudinem diuinæ miſericordiæ. Greg. Erubeſcere Dei miſericordiã ſaltẽ deberemꝰ, ſi eius iuſtitiã formidare nollemꝰ. Septimo ꝓꝑ ſatiſfactiõis ad q̃ tenemur ſupplectionẽ. Aug. Erubeſcẽtia maxima pars eſt ſatiſfactionis. Mich. 4.

Veniens in Babylonem liberaberis .i. in confuſionem confeſſionis. Babylon.n. confuſio interpretatur, ſuper illud Iob 29. Non erubui, dicit Greg. Videatur cuilibet ille vir magnus in virtutibus ſuis, mihi certe ſublimis apparet in peccatis. Ego nõ minus admiror confeſſionem humillimam, q̃ tot ſublimia geſta virtutum. Scio quia per infirmitatis verecundiam plurimis grauioris ſolet eſſe criminis, & grauiora commiſſa prodere, q̃ non admiſſa vitare. Decimo dẽt eſſe amara, & lachrymoſa. Tren. 2. Effunde ſicut aquam cor tuum, vt peccata lugeas, & oĩno effundas, de hoc ſatis hẽ ſupra de contritione. Ioh. 16. Mulier cum parit triſtitiam habet, &c. Vndecimo debet eſſe diſcreta, vt ſciat homo diſcernere inter mortale, & veniale, & confitendo diſcernat. Itẽ diſcreta, vt diſcretum ſacerdotem quærat ſicut medicum in ſpirituali medicina peritum. Aug. Idem debet facere pro euitanda morte animæ, qđ faceret pro euitanda corporis morte, pro qua euadenda quencunque diſcretiorem poſſet medicum quærere, vt euaderet. Aug. Qui vult confiteri peccata, vt inueniat gratiã, quærat diſcretum ſacerdotem, qui ſciat ligare, & ſoluere, ne cũ negligẽs extiterit, negligatur ab eo, qui eum miſericorditer monet. Item debet eſſe diſcreta, vt ſit ordinata, & diſtincta, vt p ſingula peccata currãt, & primo groſſiora, & periculoſiora dicat, & vbi circunſtantias aggrauantes inuenit, & in aliud genus trahẽtes non obmittat. Item vt bona taceat, & Deo cõmittat. Leui. 2: In omni ſacrificio ſal erat apponẽdum. Quia in omni facto ſuo, & maxime in cõfeſſione debet ſe mature homo, & diſcrete hẽre. Ita q; per incautelam ſuam peccata ſua non augeat, ſed ſe de eis potius expediat. Duodecimo debet eſſe fida, vt de Dei bonitate confidat, non ſicut Iudas, qui iniquitatem ſuã confeſſus eſt dicens. Peccaui tradens ſanguinem iuſtum. Math. 26. & tamen de Dei miſericordia deſperauit. Ipſe ſi quidẽ eſt Ieſus Nazarenus Rex Iudæorum. Et eſt in ipſo confidendum, quia eſt Saluator, ſanctificator, & gubernator confitentiũ. Heb. 10. Accedamus cum vero corde in plenitudinem fidei, aſperſi corda a conſcientia mala, & teneamus fidei noſtræ cõfeſſionem indeclinabilem. Fidelis.n. eſt qui repromittit. Vulgariter dr. Qui indulgẽtiã nõ credit, remiſſionem non recipit. Vnde dñs dicit mulieri Chananeæ. Math. 15. O mulier magna eſt fides tua, fiat tibi ſicut vis, &c. Luc. 7. dicit de Maria Magdalena, fides tua te ſaluã fecit, &c. Ecclẽ. 4. Presbytero humilia animam tuam. Math. 8. Et Luc. 17 Præcepit dñs leproſis, vt oſtenderent ſe ſacerdotibus, & dum irent mundati ſunt. Et illi, q redijt dixit. Fides tua te ſaluũ fecit. Quia ei dictum eſt Luc. 16. Quodcũq; liga. ſuper ter. &c. Leo Papa. Multiplex miſericordia Dei, quæ lapſibus humanis ſubuenit, vt per pœnitentiam ſpes vitæ reparetur. Diuinæ voluntatis præſidijs taliter ordinatis, vt indulgentiam Dei, niſi ſupplicantibus ſacerdotibus pœnitentes nequeant obtinere, &c. Tredecimo debet eſſe frequens, vt dicamus cum Chriſto Ioh. 11. Eamus in Iudæam iterum crucis Augu. Quanto plurius confiteris ſub ſpe veniæ, tanto citius veniam conſequeris. Sũt aũt multæ rationes quare confeſſio ſit iteranda. ſ. Angeli magni cõſilij ſuaſio. Item Spiritusſancti aduocatio ad multiplicem gemitum. Iſa. 59. Quaſi columbæ meditantes gememus. Pſ. Confitebimur tibi Deus, confitebimur. Item peccati remiſſio, & pœnæ debitæ pro eo, quia ibi pœnæ debitæ aliquid dimittitur in confuſione. Item vberioris ſanctitatis acquiſitio, & munditiæ, vt tela cruda frequenti ablutione candidatur. Item pp viſcerum Dei cõmotionem. Hiero. Paterna viſcera interpellatione ſedula moliunt. Item pp dæmonum infeſtationem, & fugationem, vt auis elongat nidum in quo ſæpe moleſtatur, & in quo oua eius ſæpe rapiuntur. Item pp peccatorum ſugẽ in ſurreptionem, vt nauis ſæpe hauritur, qñ ſæpe intrat aqua. Item pp ſcientiam bñ confitẽdi acquirendam, quæ acquiritur ex eius frequentatione, vt aliæ artes ex frequenti agere doctos efficiunt. Item pp memoriæ oblitionem frequenter computandum. Item pp gratiæ, & meriti accumulationem. Item pp ſuffragiorum ſacerdotalium, & Eccleſiæ acquiſitionem. Item pp conſcientiæ dubitationẽ, quia ſemper trepidat homo, ne ſufficienter fuerit confeſſus. Multæ piſtæ valent obolum, & plures denarij ſolidum. Item pp maiorem humiliationem. Cum quæreretur a quodã Abbate quare ita frequenter confiteretur. Rñdit, q ideo, quia ſemper timeo me non bene eſſe confeſſum, & ſępe aliquid ad memoriam reduco, qđ non dixeram, & quia a confeſſione humilior ſemper ſurgo. Item Abbas Syſoy dixit cuidam fratri conquerenti de frequenti lapſu. Si cecidiſti ſurge, ſi non ceſſas cadere, non ceſſa ſurgere, qa vbi inuẽtus fueris, ibi iudicaberis. Decimoquarto debet eſſe obediens, vt dicat paratus ſum, & non ſum turbatus. Act. 9. Dñe quid me vis facere. Aug. Ponat ſe pœnitens in iudicio ſacerdotis ſibi de ſeipſo nihil retinens, vt paratus ſit facere pro recipiẽda vitę alæ, qđ paratus eſſet facere pro euitanda corporis morte, vt ſicut pro modica febre, vel infirmitate multis diebus abſtinet a vino, ita faciat pro animæ ſalute, pro cõſilio medicinæ abſtinet a carnibus, amputat ſibi crines. Aliqñ ſedet in domo, abſtinet a vano gaudio, & vino: vadit extra regionem ſuam, dimittit ſua, & ſuos. Sic debet facere pro animæ ſalute. Decimoquinto debet eſſe ſatisfactoria, vt ſit ſẽm qualitatem, & quantitatem peccatorũ, quia ſicut dr Sap. 11. Per quæ peccat per hæc, & torquetur, in quo quis ſe peccaſſe cognouerit, in eo ſe puniat, apponendo remedia contra morbum, quia contraria contrarijs curãtur, & quanto ſe grauius meminit deliquiſſe, tanto ſe debet durius ſatisfaciendo punire, de B. Magdalena dicit Greg. Quot in ſe habuit oblectamenta, tot de ſe inuenit holocauſta, conuertit ad virtutes numerum criminum, vt totum Deo ſeruiret in pœnitentia, quicquid ex ſe Deũ cõtempſerat in culpa. Itẽ Heſt. 13: Dum depoſuiſſet veſtes regias, luctui apta indumenta ſuſcepit, pro vnguentis varijs cinere, & ſtercore impleuit caput ſuum, & corpus ſuum humiliauit ieiunijs, & omnia loca in quibus lætari conſueuerat, impleuit crinium laceratione, & deprecabatur dñm. Ioel. 2. Conuertimini in ieiunio, contra carnis concupiſ. in fletu, contra concupiſ. ocu. & planctu, contra vitæ ſuperbiã. Aug. Ad agendam dignam pœnitentiam non ſufficit mores in melius commutare, nec a malefactis recedere, niſi de his, quæ facta ſunt malis ſatiſfaciat dño per pœnitentiæ dolorem, & p humiliatis gemitum, per contriti cordis ſacrificium cooperantibus eleemoſynis. Decimoſexto debet eſſe fortis, & firma, vt pponat pugnare fortiter contra tentationẽs. Et proponat perſeuerare fortiter, vt ſit pœnitens ſimilis Iudæ Machabeo, de quo dr 1. Mach. 2. Iudas Machabeus fortis viribus ſit nobis princeps militiæ. Verſus. Sit ſimplex, humilis, confeſſio, pura, fidelis. Atq; frequens, nuda, diſcreta, libens, verecunda. Integra, ſecreta, lachrymabilis, accelerata Fortis, & accuſans, & ſit parere parata. Iudas interpretatur confitens. Machabæus percutiens, vel protegens, quia verus confitens diabolum repercutit, & a tentationibus per confeſſionem ſe protegit. Item de Iuda dr 1. Mach. 3. Similis factus eſt Leoni in venatione ſua, audax, fortis, & perſiſtens, & ſecurus.

De motiuis ad confeſſionem. *Diſt.* XIII.

CIrca ſeptimum ſecundum, q ad confitendum libenter, & deuote multa nos mouere debent. Primo naturæ magiſterium. Secundo culturæ laborioſum. Tertio benignitas condonantis. Quarto ſeueritas iudicantis. Quinto confeſſionis neceſſitas. Sexto cõfitentis vtilitas. Primo quidẽ mouere debet naturæ magiſterium, natura.n. quæ ſagaciſſima eſt in operatione ſua, manifeſte docet hominem, q debeat confitendo purgari. Primo natura proprij cordis, quia ſi homo comedat aliqd nociuum, ſtatim cor dolet, & euomit. Itẽ ſi habet homo aliqđ immundum in ore, nunq̃ ceſſat excreare, quouſque tota immunditia expellatur. Item ſi habuit manus immundas, nunq̃ comedit anteq̃ mundet eas. Sed mirum cum nullum venenum ſit peccato mortalius, nec aliqua immunditia peccato immundior, qũo poteſt retineri quin cor doleat, & euomatur. De hac immunditia ſupra de timore peccãdi, quidam ait. Cor dolet, ergo vome, laua dentes, ora. manũq;. Exeat vt muſca tõdatur fortiter olla. Iaco. 4. Emundate manus veſtras peccatores, & purificate corda veſtra. Item natura aialium, vt ſerpentis, quæ euomit venenum, bibens ad fontem, intrans arctũ foramen, ſimiliter ceruus ad fontem innouatur, deponit vetuſtatem, ſimiliter Aquila. Sic in fonte cõfeſſionis aĩæ innouãt. Item mare purgat ſe naturaliter, qꝛ non ceſſat expellere feces, & maxime cadauera, vinũ non ceſſat ſe purificare, & defecare, nec olla bulliens ſpumare. Itẽ oculus ſi habet aliq̃ impuritatem, nunq̃ ceſſat flere, & laborare ad purgãdum ſe. Aures ſimiliter non ſunt in pace, ſi habent impuritatem aliq̃, donec ſe purificauerint. Item Iſid. dicit q Ibix roſtro ſe purgat, aliter moritur, ore ẽt parit. Sic tu debes fetus diabolicos parere confitendo. Pſ. Concepit dolorẽ, & peperit iniquitatẽ. Item Cygnus, vt dicunt naturales, dr naturaliter præſentire mortẽ, & præcinere lugubre. Sic tu debes præſentire mortem æternam, ò peccator, & præcinere carmẽ lugubre confeſſionis. Pſ. Præcinite dño in confeſſione Ezech. 28. Aſſumẽ ſuper Tyrum carmen lugubre, &c. Secundo mouere debet ad confitendum culturę laborioſum .i. cura, & diligentia hoĩum, circa culturas agrorũ, hortorum, & vinearum, maxime tpe Quadrageſimali. Hoĩes enim qui neglexerunt vineas ſuas, agros, & hortos, tunc incipiunt putare, fodere, arare, claudere, & excolere, quæ ante in hyeme inculta dimiſerunt. Cant. 2. Tempus potationis aduenit. Eccl. 3: Tempus ſeminandi, &c. vſ q ille, qui non habet curam de ſe maxime tempore iſto, & qui ſe non excolit per pœnitentiam, & cõfeſſionem minus diligat ſe, quàm aliquid ſuorum, cum omnia velit habere culta, munda, & bona, & pro viribus ſuis ad hoc laboret. Seneca. Nihil eſt cuique vilius ſe, qui laborat, & vult habere omnia ſua bona, & non laborat, vt ſit bonus. Auguſt. Quid

eſt ô homo, ꝙ te velis malum hr̃e, non aſt aliquid tuorum, non vxorẽ, non filios, non ſeruum, non veſtem, non caligam, & tñ vis hr̃e malam vitam. Rogo te poſtponere caligam tuam vitæ tuæ. Tertio mouere debet benignitas Dei circa confitentes, q̃ multiplex eſt. Prima, quia reus in curia miſericordiæ Dei reatũ cõfitens, non damnatur, ſed liberatur, & ſaluatur. Prouer. 28. Qui abſcondit ſcelera non dirigetur, qui autem ea confeſſus fuerit, miſericordiam conſequetur. Pſ. Iniuſtitiam meam non abſcondi. Gloſ. Si homo agnoſcit, Deus ignoſcit. Secunda eſt, quia reo eſt iudex pater ſuus, & frater eiuſdem conditionis, & fortè magis reus, ſacerdos. ſ. & ad arbitrium matris ſuæ Eccleſiæ in foro miſericordiæ iudicatur, & punitur. Tertia quia egro pro morbo grauiſſimo, & multiplici peccati, leuiſſima medicina verbi in oſtenſione morbi a medico ſpirituali præſtatur. Pſ. Dixi conf. & tu. re. &c. 1. Io. 1. Si confiteamur peccata noſtra, remittet nobis ea, &c, Quarta quia ex cõfeſſione a debito liberatur. Math. 18. Omne debitum dimiſi tibi qm̃ rogaſti me. Quinta miſericordia, quia ex recognitione ſuæ turpitudinis adultera reconciliatur, & ex accuſatione ſua iuſtificatur. Iſa. 44. Dic tu iniquitates tuas, vt iuſtificeris. Sexta quia ex ſui viliſicatione appreciatur. Hiere. 16. Si ſeparaueris præcioſum a vili, quaſi os meũ eris, &c. Septima miſericordia, quia culpam ſuam cognoſcens, in hoc iudicio non ſpoliatur ſuis, vel exhæredatur, ſed potius ab ea, quæ amiſerat reſtituitur recognitione ſuæ culpæ regno Paradiſi cõparatur, & acquiritur. Lucæ 23. Dixit Deus latroni confitenti, Hodie mecũ eris in Paradiſo. Aug. Miſericordia attulit, qđ miſeria diſtulit. Quarto mouere debet ſeueritas iudicantis Dei. ſ. qui tenens euaginatum gladium æternam mortem minatur nõ confitentibus, dicens in Pſ. Niſi conuer. fu. gla. ſu. vi. &c. mortis. ſ. ſubitæ, & damnationis æternæ. Ezech. 17. Iudicabo te iudicio adulterantium, & effundentium ſanguinem, & dabo te in ſanguinem furoris, & zeli, &c. Hmõi tñ ſniam reuocaret Dei miſericordia per confeſſionem, quia cum confitetur homo. & ſe iudicat, & damnat in pręſenti, non damnabitur in futuro. Pſ. Nõ dãnabit Deus confeſſum. ſ. hic cum iudicabitur illi. Sed dicet dñs, vt ait Aug. Ignoſcamus ei, qui agnoſcit, parcamus ei, quia ſibi non parcit. Confeſſio peccatorum in pñti plus poſſe vr̃ in iudicio futuro, q̃ omnes ſancti, quæ ibi peccatorem vere confeſſum a damnatione liberat, & Deum immutat, qđ ibi non poſſent facere omnes ſancti. Bern. O beata ſpes confitentium, q̃ſo vincis inuincibilem, q̃ potens es apud omnipotentem, q̃ cito tremendum iudicem vertis in clementiſſimum patrem. In iudicio ibi trement Angeli, & ſancti, conſtantiſſima fides aduocata erit, hic vere pęnitentium confeſſio. Hoc ſignatur. Gen. 44. Vbi alijs non audientibus loqui pro Beniamin liberatione ante Ioſeph: Iudas qui interpretatur confitens propius accedens, confidenter allegauit, & ad pietatem Ioſeph viſcera concitauit. Pſ. Ne tradas beſtijs. ſ. infernalibus, aĩas confitentium tibi, & aĩas pauperum, &c. Iõ de iudicio quo ſoli confeſſi peccatores ſaluantur dr̃ Eccl. 18. Ante iudicium præparat iuſtitiam, &c. Quinto mouere debet cõfeſſionis neceſſitas, quia ſine hac non eſt ſalus peccatori. Iac. 5. Confitemini alterutrum peccata veſtra, & orate pro inuicem, vt ſaluemini. Ambro. Non põt quiſq; iuſtificari a peccato, niſi fuerit illud ante confeſſus. Idem. Confeſſio aĩam a morte liberat, confeſſio aperit Paradiſum, confeſſio ſpem ſalutis tribuit, quia non meretur iuſtificari, qui in vita ſua non vult peccatum ſuum confiteri. Legitur ꝙ filia cuiuſdam magni principis viſitans curiam, cum eſſet virgo degens ſanctiſſime, conſuluit Papã vtrum religionem intraret, qui attendens eius ſanctitatem, conſuluit, ꝙ in ſtatu ſuo permaneret. Et cum iniecisset oculos in quendam ſeruum eius, corrupta ab eo prolem habuit, & perdidit, & religionem intrauit, & tñ hoc peccatum confiteri erubuit, multum ſe pro eo affligens in religione. Cum autẽ moreretur, & ſancta crederetur, ab abbatiſſa adiurata, ꝙ eam certificaret de merito ſuo, apparuit ei poſt mortem horribilis, dicens ſe damnatã, quia illud peccatum, quod commiſerat non fuit confeſſa.

De confeſſionis effectu. *Diſt.* XIIII.

Sexto mouere debet confitentis vtilitas, quam. ſ. homo conſequitur ex confeſſione. Vtilitas. n. confeſſionis eſt multiplex. Nam confeſſio aĩam inquinatam purificat, deturpatam pulchrificat, obſcuratam clarificat, perturbatam lætificat, liberat impugnatam, vitam vitæ reſerat obſeruatam. Primo quidem cõfeſſio aĩam per peccatum inquinatam purificat. Confeſſio. n. eſt lotorium in quo oẽs peccatorum maculæ diluuntur, quas omnes aquæ mundi delere non poſſent. Bern. Oĩa peccata in confeſſione lauantur. Hoc bene figuraliter deſignatur 4. Reg. 5. de Naaman leproſo, cui dixit Helyſeus. Vade lauare ſepties in Iordane, &c. Si rem grandem præciperet Deus pro delectione aliũm peccatorum, pro emendatione a lepra, certe facere deberemus, quanto magis, quia dicit nobis lauare, & mundaberis. Iordanis interpretatur, humilis iudicium. In confeſſione ſe debet confitẽs humiliter iudicare, vt euadat horrendum Dei iudicium, in iſto ſaluatur, qui in illo damnaretur. 1. Cor. 11. Si noſmetipſos iudicaremus, non vtique iudicaremur. Ergo ſm̃ conſilium. Pſ. Præoccupemus faciem eius in confeſſione. In hoc humili iudicio lauari debemus ſepties. i. a ſeptem peccatorum generibus, & tunc ꝑ ſeptiformem gratiam oĩa diluuntur. Iudith. 12. dr̃, ꝙ ipſa noctibus exibat in vallem Bethuliæ, & baptizabat ſe in fonte. Iudith interpretatur confitens. Bethulia, domus dolens dño, aut domus parturiens dñm. Iudith, ergo. i. confitens debet deſcẽdere in vallem per humilitatem, in vallem inq̃ Bethuliæ. i. Eccleſiæ, quę eſt domus in qua docetur homo dolere de peccatis, dño. i. ad honorem dñi, & ꝑꝑ offenſæ dñi veniam obtinendam. Hæc eſt ẽt domus parturiẽs dñm in qua cõfitens cum multo dolore euomẽs peccata parturit ſalubriter dñm ad ſalutem. Sequitur. Baptizabat ſe, quia in confeſſione delentur oĩa peccata, ſicut in Baptiſmo, hoc excepto ꝙ in baptiſmo delentur peccata q̃tum ad culpam, & oẽm pœnam, in confeſſione remanet homo debitor pœnæ ſatiſfactoriæ. In confeſſione igitur aĩa regenerat̃ ad vitã, & renouatur ad gratiam. Adhunc fontem Bethuliæ debet homo, ſicut ceruus ſitiens, & veneno æſtuans, & ſicut ſerpens ad aquã, vt ibi venenum euomat, properare. Pſ. Quemadmodum deſiderat ceruus, &c. Sequitur in auctoritate præmiſſa. Et ſanitatem recipiet caro tua, quia fomes libidinis, & ſi non extinguitur, tñ multum debilitatur in carne, atque mundaberis in aĩa. In cõfeſſione igitur aĩa mundatur, & mundando ſanatur. Hæc eſt medicina laxatiua, per q̃ oẽs humores noxij expelluntur, apoſtema rũpitur, & ſanies emittitur, mirabiliter eſt lenis hæc medicina, q̃ ſolo verbo ſanat ęgrotum. Greg. Vulnera occulta magis excruciant, quia cum putredo, quæ interius ferit foras eijcitur, dolor ad ſalutem aperitur. Idem. Contritio apoſtema pungit, confeſſio aperit, & ſaniem eijcit, ſatiſfactio cathaplaſma apponit. Seneca. In his morbis quibus affligimur, qui peius ſe habet minus ſentit, & præmia ſua narrare vigilantis eſt, & vitia ſua confiteri ſanitatis iudicium eſt. Item. Seneca. Difficulter ad ſalutem peruenimus, quia nos egrotare neſcimus. Purgari debet aĩa, ſicut purgãtur vici Pariſius tempore pluuioſo, ſicut ſtabulum iumentorũ, & ſicut phanum diaboli purgatur a ſpurcitia idolorum, vt fiat templũ Dei 2. Paral. 23. Præcepit Rex Ioſias viris Iuda, vt ꝓijcerent vaſa Baal de templo dñi, & combuſſit ea in torrentẽ Cedron. Ab idolis itaque peccator purgat templum cordis confeſſione peccatorũ. De purgatione huius templi dr̃ 2. Machab. Itẽ decimo eiuſdem dr̃, ꝙ Iudas, & Iudæi templum purgauerunt. 2. Dial. 8. Dr̃, q̃ñ diabolus dolet de purgatione templi. Cum. n. vt ibi dr̃ B. Benedictus in monte Caſſino inueniſſet phanum Apollinis, ſuccidit lucos, contriuit idolum, ſubuertit aram, & cõſtruxit ibi oraculum S. Martini, & S. Iohannis, & antiquus hoſtis audiebatur clamãs, & conquerens vim ſibi illatam, & ſe expulſum. Clamor eius a diſcipulis B. Benedicti audiebatur, licet ſpecies eius non videretur. Eidem etiam apparebat flammantibus oculis comminans, & vocans eum nomine ſuo, cui cum vir Dei non reſpondebat, dicebat ei, maledicte. Patet igitur ex prædictis, ꝙ confeſſio eſt lotorium mundatiuum, antidotum ſanatiuum, & iudicium ſaluatiuum. Secundo confeſſio animã deturpatam pulchrificat. Pſ. Confeſſio, & pulcritudo in cõſpectu eius. Idem. Confeſſionem, & decorem induiſti. Ber. in Epiſto. ad Sophyam. Ama confeſſionem ob quam amaris, ama confeſſionem ſi affectas decorem. Sequitur. Si peccata ſunt, in confeſſione lauantur, ſi bona ſunt confeſſione commendantur, ſacrificiũ Deo offers cum peccata tua confiteris. Etenim ſacrificium Deo ſpũs contribulatus. Cum Dei beneficia recordaris, immolas deo ſacrificium laudis. Bonum ornamentum animæ confeſſio, quæ & peccatorem purgat, & iuſtum reddit purgatiorem. Abſque confeſſione iuſtus iudicatur ingratus, & peccator mortuus reputat̃. Confeſſio igitur eſt peccatoris vita, iuſti gloria. Hæc eſt neceſſaria peccatori, iuſtum nihilominus decet. Epiſcopus quidam cum daret ſacrm̃ Euchariſtiæ populo ſuo, vidit ibi duos quos audierat eſſe in adulterio, alterum teterrimum, & alterum lucidiſſimum, & cum quæreret cauſam, dictum eſt ei ab Angelo, ꝙ alter vere confeſſus fuerat, alter in peccatis manebat. Tertio confeſſio animam obſcuratam clarificat. Peccata nanque tenebræ ſunt, vnde obnubilant aſpectum interiorem animę, vt nec ſe, nec Deum, nec etiam peccata ſua cognoſcat: multa enim credit non eſſe peccata, quæ tamen ſunt, vel non ita grauia, nec attendit numerum, nec multas circunſtantias aggrauantes, nec ſuum aduertit periculum, nec vilitatem ſtatus ſui, nec diuinæ iuſtitiæ ſeueritatem, ſed infuſo ſibi lumine diuinæ gratiæ cognoſcit hæc omnia. Pſalmus. Notus in Iudæa Deus. Oſeæ 5. Vidit Iudas, i. confitens, vinculum ſuum. Tren. 3. Ego vir vidẽs paupertatẽ meam 1. Mach. 3. Cognouit Iudas, & exijt, Luc. 16. Cęcus

clamans

clamans ad Ieſum ſecus viam illuminatur. Heſter. 8. Iudæis noua lux oriri viſa eſt. Quarto confeſſio animam perturbatam lætificat. Multum gaudet pœnitens facta confeſſione, ſicut æger infirmatus ad mortem, de ſua ſanatione, ſicut multis plagis letalibus ſauciatus de ſua curatione, ſicut multis obſeſſus periculis de ſua liberatione, ſicut captiuus in ſeruitute duriſſima, & viliſſima detentus, de ſua euaſione, ſicut graui pondere depreſſus de ponderis depoſitione. De graui pondere peccati dictũ eſt ſupra. De pœnitentia vere dicit ſaluator. Matth. 11. Iugum meum ſuaue eſt, & onus, &c. Iugum quidem ſuaue eſt, quia releuat a duriſſima dyaboli ſeruitute. Onus verò leue, quia exonerat a grauiſſimo pondere peccatorum. Sæpe ſolent homines poſt confeſſionẽ factam dicere ſe velut a magna ſarcina liberatos, & a duris oneribus expeditos, quaſi maxima turris eſſet de collo eorum depoſita. Bern. Liber admirari, quàm leue ſit iugum domini. An non leue eſt, quod non ſolum non grauat, ſed leuat. Quid eo leuius onere, quod non ſolum non onerat, ſed portat hominem, cui portandum imponitur. Hoc gaudium bene fuit figuraliter deſignatum in liberatione Iudæorum de morte ad quam omnes fuerãt condemnati. Heſter. 8. Iudæis noua lux oriri viſa eſt, gaudiũ honor, &c. Item lætificat de percepta ſpirituali cõſolatione. Pſalm. Os meum aperui confitendo, & attraxi ſpiritum. i. ſpiritus ſancti ad conſolationem. Confeſſio impetrat conſolationem recuperat gratiam amiſſam, & auget habitam. Require ſupra de pœnitentia. Dixit Petrus Cluniac. ꝙ cum quidã ſacerdos ſolitarius quãdam monialem viſitaret, primo bona intentione, poſt carnaliter peccauit cum ea, & cum inconfeſſus celebrare præſumeret, & miniſtraſſet, & conſecraſſet, in perceptione nihil inuenit in calice. Idem accidit ei ſecunda die, & pluries, qui ex hoc confuſus, & compunctus currens ad epiſcopum ſuum confeſſus eſt, & tunc poſtea inuenit. Idem vere dicitur in Chronicis, quod accidit tẽpore Caroli magni, ꝙ cum in Vigilia Natalis quidam ſacerdos peccaſſet cum quadã muliere, & deberet celebrare miſſam primam, in perceptione euchariſtiæ vidit columbam quandam de cœlo deſcendentem, & haurietem, & deportantem quicquid accipere debebat, ſimiliter accidit in miſſa ſecunda, Cũ antè peccato compunctus curreret ad vicinum confeſſorem, & confeſſus fuiſſet peccatum ſuum, in miſſa tertia eadem columba, quicquid detulerat de calice reportauit. Quinto confeſſio animam liberat alligatam, liberat enim eam a vinculis peccatorum, quæ ſunt vincula vel cathenæ. Prouer. 5. Vnuſquiſque peccatorum ſuorum funibus conſtringitur. Pſalm. Funes peccatorũ circumplexi ſunt me. Ideo dicitur Iſa. 52. Solue vincula colli tui captiua filia Syõ. Et 58. Diſſolue colligationes impietatis, ſolue faſciculos deprimentes. Bern. ſuper Cant. ſermone 6. Humiliter confitenti remittit Deus peccatum, & dyabolus, cum quem in corde hominis habebat, amittit principatum. Vbi enim peccatum remittitur, de corde peccatoris proculdubio dyabolus eijcitur. Itẽ confeſſio liberat a poteſtate dæmonum, & a viliſſima ſeruitute eorum, quaſi de faucibus lupi, leonis, & draconis infernalis. Pſalm. Libera me de ore leonis, &c. Manaſſes liberatur de carcere regis Babylonis, confitens peccata ſua, ſicut habetur, 2. Paral. in fine, Ouicula quandoque clamore eruitur de ore lupi. Et Ionas clamans ad dñm de ventre ceti euomitur Ionæ 3. Item Matth. 15. Ad clamorem mulieris Chananeæ, in cuius facto notatur qualis debet eſſe confeſſio, expulit dñs dæmonem ab eius filia. Itẽ Lucæ 4. Imponente Ieſu manum exibant dæmonia a multis, q̃a in confeſſione ad impoſitionem manus ſacerdotalis abſolutionis homo a dyabolo, & peccato liberatur. Item in vitiſpa. narrauit abbas Serapion, ꝙ cum iuuenis eſſet manducans cum abbate ſuo ſurgens a refectione accipiebat vnum panem paximatiũ, & comedebat occulte ignorante abbate, & hoc facere ſic duxerat in conſuetudinem, & verecundabatur patri confiteri, ꝙ iam non poſſet refrenare appetitum ſuum. Cum autem quidam fratres veniſſent ad Abbatem interrogantes eum de cogitationibus ſuis, ait eis. Nihil eſt ita noxium monachis, nec ita lætificat dæmones, ſicut ſi fratres celent cogitationes ſuas ſpiritualibus patribus. Quod cum audiret dictus Serapion, prouolutus eius genibus, & proſtratus in terram, & cogitans, ꝙ pro eo verbũ diceret, incepit cum fletu peccatum ſuum confiteri. Cui pater dixit, ꝙ dyabolus, qui ſua taciturnitate tenebrauerat cor eius, ſua confeſſione humili eſſet excuſſus ab eo. Nondum uerba ſenex finierat, & ecce dyabolus exiuit de ſinu, in quo ſolebat abſcondere paximatium, quaſi flamma ignis, & lampas fœtidiſſima, ita ꝙ tota domus eſſet repleta quaſi ſulphureo fœtore. Et ait Abbas. Oſtendit tibi dñs nunc palã viſibiliter, qđ tibi verbis prius oſtẽdebam. Confeſſio. n. denudat, & aperit ſecretum dyaboli proditoris, ideo confuſus recedit. Item in vitiſpa. dr̃, ꝙ Abbas Macharius habitans ſolus in hæremo, vidit dæmonem tranſeuntẽ, qui videbatur indutus tunica linea, quæ tota tenebrata erat, & per omnia foramina pendebant ampullæ. Inquirenti Machario quo tenderet, reſpõdit. Vado viſitare fratres. Quærẽti, quid ſibi vellent ampullæ, reſpondit, ꝙ guſtum portabat fratribus, vt qui nõ guſtaret de vna, guſtaret de alia, ideo tot portabat. Et hoc dicens pertranſijt. Adiurauit autem eum Macharius, vt ad ſe rediens adueniret. Videns eum Macharius redeuntem, interrogauit eũ quomodo ſe haberẽt fratres, dixit ei dyabolus, ꝙ omnes ſanctificati ſunt, nec aliquis eorum acquieſcebat ei, niſi vnus, qui ad flatum tentationis eius mouebatur vt ventus, addens ꝙ Theotiſtus vocabatur. Quo audito, iuit Macharius ad viſitandum cõgregationem fratrum. Cui fratres cum ramis palmarum proceſſerunt obuiam. Cum autem quilibet eorum pararet ſibi cellam ſuam, quæſiuit quis eorum vocaretur Theotiſtus. Quo inuento declinauit ad cellam eius, & quæſiuit ab eo quomodo erat ei de cogitationibus ſuis, & cum ille diceret, ꝙ bene, & erubeſceret dicere ſuas tentationes, ait ſenex, ꝙ tot annis vixerat ſolitarius, & in arta pœnitentia, & tñ impugnant me cogitationes fornicationis in tanta ſenectute, & tñ omnes honorant me, & ſic fecit, ꝙ ille reuelauit cogitationes ſuas ei, & confeſſus eſt ei omnia, & ille iniũxit ei ieiunium, & ꝙ meditaretur circa ſcripturas ſanctas, & ſi adhuc tentaretur, ꝙ ſemper reſpiceret ſurſum, non deorſum, & dominus iuuaret eum. Cum autem confirmaſſet, & confortaſſet eum, & alijs verbis, rediens ad locum ſuum, & iterũ videns eũdem dæmonem quæſiuit ab eo quomodo eſſet ei, qui dixit, ꝙ male: quia illos quos viſitauerat ſanctiores, & fortiores inuenerat, quàm prius, & præcipuè illum quem prius habebat amicum inuenerat magis ſanctum, magis ſibi aduerſarium. Item confeſſio os dyaboli obſtruit, vt non poſſit hominem accuſare de eo, de quo accuſauit ſe in confeſſione. Pſalmus. Obſtructũ eſt os loquentium iniqua. Et nota, ꝙ cum quidam bonus vir adiuraret quendam demoniacum, vt diceret ei nomen ſuum, ait ꝙ triplici nomine vocabatur. ſ. claudens cor ne conteratur, claudẽs os ne confiteatur, claudens burſam ne eleemoſynas largiatur. Delet etiam cyrographum ſeu ſcripturam dyaboli, ſicut patet exẽplis infra ſcriptis. Clericus quidam cum bene, & ſancte uiueret, inuidens ei dyabolus fortiter impugnauit vt caderet, qui in aliquod graue, & enorme peccatum prolapſus eſt. Cum autẽ vellet dyabolus eum confundere, & aſſumpta humana ſpecie, eum coram ſuo epiſcopo accuſaſſet, & aſſignata eſſet dies in qua, quę dicebat dyabolus debebat probare afferens chartas ſuas coram iudice, in quibus continebatur locus, & tempus, & perſonæ quibus ſcientibus peccauerat. Dictus autẽ clericus videns ſe in arto poſitum, confeſſus eſt omnia dolens, & proponens non redire ad peccata. Cum autem eſſent coram iudice, & dyabolus diceret ſe habere multa contra eum, quæ poterat probare per ſcripta, & teſtes. Reuoluens ſcripta ſua ibi inuenit omnia deleta dicens, certe hodie erant omnia, quæ habebam contra iſtum hic ſcripta, ſed neſcio quis omnia hæc deleuit. Et hoc dicto, euanuit, clericus autem in ſecreto confeſſionis epiſcopo omnia hæc narrauit. Item dicitur de quodam ſancto patre, ꝙ cum aliquando eſſet occupatus in aliquo opere cum fratribus, & tradidiſſet obliuioni dicere Nonam ſuo tempore propter occupationem, vidit dyabolum tranſeuntem ante ſe, & ferentem vnum librum maximum ad modum rotuli ſuper humerum ſuum, qui videbat magnus ad modum turris, & adiurauit eum in nomine domini ut dimitteret librum illum, & cum reuolueret eum, inuenit in vna pagina eius ſcriptum, ꝙ ipſe illa die, & hora, qua debuerat, Nonam non dixerat. Ipſe autem ſtatim proſtratus pedibus ſocij ſui, ſuam confeſſus eſt negligentiam, & ſtatim in rotulo dyaboli reſpiciens, quod prius erat ibi ſcriptum inuenit deletum, & ex hoc nouit virtutem confeſſionis. Item dicitur, ꝙ cum quædam vidua familiariſſima eſſet cuiuſdam epiſcopi, propter religionẽ, quæ credebatur in ea, cum inſtigante dyabolo peccaſſet cũ proprio filio, & prolem inde habuiſſet, idem dyabolus volens eam confundere, & per hanc religioſas perſonas infamare in humana ſpecie, venit ad epiſcopum dicens, ꝙ ipſe probaret eam die aſſignata peſſimam meretricem. Cum autem accuſaſſet eam, aſſignatur ei dies ad probandum dicta contra eam, dyabolus autem colligens, & in ſcripto redigens acta eius, & omnes peccati eius circunſtantias ad diẽ venit. Illa autem videns ſibi diem inſtare confeſſa eſt peccatum ſuum, & dyabolus ea veniente ad diem, aperuit chartas ſuas, & inuenit omnia, quæ contra eam habebat deleta, inſuper nec eam agnouit. Item dicitur, ꝙ quibus ſacriſta cuiuſdam Abbatiæ ſurrexit vt pulſaret ad matutinas, & vidit dyabolum portantem ſaccum plenum, & librum in manu. Cum quæreret dictus ſacriſta quis eſſet, ait ꝙ erat ſcrutator officinarum, qui faciebat monachos in dormitorio vigilare, in eccleſia dormire, in refectorio mala ſigna facere, & micas diſpergere, de quibus ſaccus quem ferebat erat impletus, vt dicebat, & liber quem ferebat de negligentijs fratrum. Sed dicebat, ꝙ ſuper oia

oderat

oderat capitulum, quia ſæpe in capitulo amittebat quicquid laborauerat pp confeſſiones,& accuſationes ibi factas, & pœnitẽtias. Item non ſolum chyrographum diaboli delet confeſſio,ſed & characterem,& imaginem beſtiæ delet, ita vt non poſſit diabolus recognoſcere iam confeſſum, ſicut multis declaratur exẽplis ſequentibus. Cum duo prædicatores oberrarent in montibus Hyberniæ,nec viam poſſent inuenire,aſpiciunt non lõge homunculum quendam,quem cum vocarent, & eos fugeret inſequentes eum attingunt eum inter arta montana, a quo cũ quærerent de via,& vix ſciret eis rñdere,cum multum inſtitiſſent vt diceret eis quis eſſet,eis dixit,ꝙ per tres annos ſeruierat dæmonibus,qui apparebant ei in diuerſis flagitiis, cum quibus fœdus inierat, & eis fecerat homagium vt eorum faceret voluntatem, & eorum ferebat in manu ſua impreſſum ſigillum, in quo erant ſcriptæ literę illius homagij,quod oſtendit eis. Ipſi autem vix potuerunt ei ſuadere, ꝙ cum eis veniret vſque ad villã. Cum autem in villam veniſſent,& quidam eorum prædicaret de abominatione peccatorum, & de miſericordia Dei quam faciebat confitentibus,ille homo coram omnibus factum ſuum dixit. Cũ autem cum lachrymis fuiſſet confeſſus fratri peccatum ſuũ inuenit ꝙ ſigillum diaboli a manu ſua erat deletum. Cum autem poſt aliquantos dies confortatus,& inſtructus rediret ad ſiluam ſolitam,vt inde aliqua quæ ibi habebat reportaret, obuiauit illi dæmoni,cui homagium fecerat,diſcurrenti per montes cũ multitudine aliorum dæmonum cum æquis nigris,& canibus,quærenti ab eo ſi viderat talẽ hoĩem,quẽ nuper cõmiſerat ſeruũ fugitiuũ. Et cũ ad vltimũ quæreret ab eis ſi cũ non agnoſcerẽt,ipſi dicebant ꝙ non,& cum ille aſſereret eis, ꝙ ipſe eſſet ille, quem quærebant,reſpicientes in manu eius,& non inuenientes ſuũ ſigillum,dicebant ꝙ mentiebatur,q̃a ſignum homagij non habebat,ſed deriſorem reputantes eum,ab eo receſſerunt, ipſe autẽ lætus ad fratres redijt,& cum eis remanſit. Item legitur,ꝙ fuit quidam flagitioſus,qui fœdus cum diabolo inierat.& ſæpe cũ eo quaſi cum ſocio in humana ſpecie diabolus ibat,cum autem inuitaret eum diabolus ad balneum, vt ibi eum extingueret, cũq; tranſiret ante quandam eccleſiam, homo ille timens peccatũ ſuũ, & ſocium, dixit ꝙ omnino volebat videre quid in eccleſia illa fiebat,& cum non poſſet eum diabolus retinere,dixit ꝙ ſaltẽ ad expectantem cito rediret,cumq; morã faceret,diabolus oẽs, q eccleſiã illã intrabant rogabat,vt ſocio ſuo dicerent,ꝙ cito rediret. Ille autem confeſſus,& pœnitens redijt,& cum quæreret diabolus ab eo,ſi vidiſſet ſociũ ſuum,& ille diceret, ꝙ erat ipſe quẽ quærebat,dicebat diabolus,ꝙ mentiebatur, & cum ipſe diceret ꝙ in veritate ipſe eſſet, ſed per Dei gratiam virtute confeſſionis fœdus eius abnegauerat,diabolus confuſus fugit. Item miles quidã ſuſpectum hñt vnum ſocium ſuum de adulterio cũ vxore ſua,ducebat eum ad dæmoniacum, qui aduenientibus dabat rñſa. Ille vero peccati ſui conſcius, & metuens deprehendi ſeceſſit aliquantulum,& vocans ſcutiferum ſuum confeſſus eſt ei, quia non habebat copiam ſacerdotis. Cum autem quæreret miles de vxore ſua a dæmone, dixit eã eſſe adulterã;ſed neſciebat cum quo,quia paulum ante fuerat nomen eius de ſcripto ſuo deletum,& cum oſtenderet ei dictum ſocium,dixit ꝙ eum nõ cognoſcebat. Deniq; cõfeſſio torquet, & affligit dæmones,ſicut dicit Aug. Acriores dolores dæmonibus non inferimus, quàm cũ peccata nr̃a confitendo,& pœnitendo plangimus. Vnde Luc. 8. Cum deberet expelli legio clamabat. Quid mihi,& tibi o Ieſu? obſecro ne me torqueas,quia eius expulſio per confeſſionem eſt eius afflictio. Item confeſſio liberat a pudore opprobrij. Cũ ſanctus Petrus Tarentaſien. Archiepiſcopus prædicaret per Burgũdiam,quędam mulier adultera viro ſuo ſuſpecta confeſſa eſt ei, promittens,ꝙ ad peccatum ſuum amplius non rediret, cum autem vir ſuus,Zelotypiæ ſpiritu agitatus,compelleret eam ferrum ignitum apprehendere nuda manu,vt ſic ſuam innocentiam demonſtraret,illa confiſa de virtute cõfeſſionis,& meritis viri ſancti,ferrum candens manibus nudis accepit, & per totam domũ ſine læſione portauit,& in platea curiæ depoſuit. Quo viſo,vir eius,omni ſuſpitione depoſita ab ea veniam poſtulauit. Illa vero viſo miraculo, facta ſecurior, & ad peccandum audacior,redijt ad peccatum. Cum autem vir eius indigens illo ferro diceret illi,ꝙ illud ſibi deferret de loco vbi illud dimiſerat,& a diebus multis iacuerat frigefactum,quàm cito illud manibus apprehendit tota combuſta eſt,& confuſa,tantoq; conuicta miraculo, neceſſe habuit palam recognoſcere crimen ſuum. Item cũ quædam mulier mare tranſiens pulchritudine ſua omnes, qui erant in naui ita attraxiſſet, & omnes fere,qui erant ibi cum ea peccaſſent,vel per actum vel per conſenſum,& non euitaret patrem aut filium,ſed indifferenter oĩbus,licẽt occulte ſe exponeret,facta in mari tempeſtate,& naui periclitante, cœpit clamare corã oĩbus oĩa peccata ſua,& ea publice confiteri,credens,ꝙ alij pp eam deberent periclitari. Tunc alijs confitentibus ceſſauit mare a feruore ſuo. Facta tranquillitate nullus potuit ſcire, quæ eſſet illa mulier,aut eam cognoſcere. Item confeſſio liberat a dolore ſupplicij. Iob. 36. Liberabit te de ore anguſto latiſſimẽ. Pſalm. Neq; vrgeat ſuper me puteus os ſuum. Glo. Non vrgebit ſuper te inferni puteus os ſuum,niſi tu clauſeris tuum. Nota ſupra de paximatio,& dæmone effugato. Item de moniali,quæ quia peccatum erubuit confiteri,damnata fuit. Sexto confeſſio portã vitæ reſerat obſeratam. Ro. 10. Ore confeſſio fit ad ſalutem. Pſal. Introite portas eius in confeſſione. Nota,ꝙ per Iordanem,quod interpretatur humile iudicium, intrauerunt filij Iſrael in terrã promiſſionis. Item latroni confitenti in cruce dictum eſt. Hodie mecum eris in Paradiſo. Ambro. Confeſſio Paradiſum aperit. Refert Petrus Cluniac. ꝙ quidã Gilbertus noĩe religionem ingreſſus a principio confeſſus eſt oĩa peccata, excepto vno crimine turpiori. Cum autem infirmitate grauiſſima laboraret,vidit quendam afferentem ſibi aquã pulcherrimã in vaſe ſpecioſiſſimo,& dicentem ſibi ſi vis ſaluari,& aqua ſapientiæ ſalutaris potari,oportet te oĩa peccata tua confiteri,illud præcipuẽ, qđ ſemper hactenus occultaſti. Qui poſtquam reuelauit, quæ viderat, & confeſſus eſt oĩa peccata ſua,die ſequenti quieuit in pace. Ad hoc facit exemplum de muliere deuota. B. Franciſco, quæ cum vno peccato graui,qđ præ pudore tacuerat,expiraret. Multis autem vigilantibus in nocte circa feretrum, illa ſurgens reſedit in feretro,dixitq; coram oĩbus,ꝙ pp vnum peccatum, quod confeſſa non fuerat,iudicium mortis acceperat. Sed intercedente. B. Franciſco,cui deuota fuerat conceſſum erat ei ſpacium vitæ,donec illud peccatum in confeſſione detexiſſet. Vocato igiť quodam ſacerdote patrino ſuo, qui cum alijs vigilabat, confeſſa eſt ei. Quo facto ſtatim ſe reclinans in feretro migrauit ad dominum,armis pœnitentiæ præmunita.

De confeſſione inutili. *Diſt. XV.*

CIrca nouum. i. de confeſſione inutili, vel etiam damnabili, quæ potius fit ad damnationem,quàm ad ſalutem. Notandum,ꝙ multa ſunt genera confitentium, qui per diuerſos hoĩes dictos Iudas deſignantur,quæ in ſcripturis inueniuntur. Iudas enim interpretatur confitens; quorum nulli regnum Hieruſalẽ promittitur,niſi filio Iacob,vel ſtirpi eius,per quẽ ſalubriter confitens deſignatur. Eſt autem confeſſio negligentis, & differentis nimis, ſ. illorum,qui confitentur ſine præuiſione,& ſtudio,q multa peccata per negligentiam præmeditandi tranſeunt, & inconfeſſa peccata dimittunt. Prouer. 19. Qui negligit vias ſuas mortificabitur. Vel illorum,qui differunt vſq; ad finem quadrageſimæ vel vitæ,qui ad hoc ſolum confitentur ne hæretici videant. Hi ſignantur per Iudã Galileum. Galileus interpretatur trãſmigrans,peccata ſua p negligentiã, vel rotatus vſq; ad finem vitæ, & de quo Act. 5. Poſt extitit Iudas Galileus,& oẽs,qui conſenſerunt ei diſperſi ſunt,& ipſe perijt. De hoc ſupra, ꝙ confeſſio ſit ſtudioſa,& velox. Secunda inutilis confeſſio eſt ſolo timore mortis,aut periculi confitentis, quæ eſt extorta per vim tormenti, vt latronum,qui ſic confitentur,ſunt ſimiles Iudæ dicto Quiriaco, qui timore mortis,& cum tormẽto compulſus eſt requirere crucem dñi,vt dr̃ in inuẽtione ſanctæ crucis. Tales ſunt ſimiles vaſi qđ Gallice dr̃ Tyrelire,qđ non emittit, qđ continet,niſi prius frangatur. Item ferro frigido,de quo nõ põt fieri opus niſi prius in fornace ponatur. Item oleribus rubris,aut fructibus duris,aut ſilueſtribus,quę non poſſunt comedi,niſi prius gelu aut igne coquantur. Talis fuit confeſſio Pharaonis,Antiochi,& Herodis, q non ſunt miſericordiam conſecuti. Mac. 1. Act. 12. Tertia eſt cõfeſſio debitas circunſtãtias omittentis, hoc ſignatur per Iudam de vico recto,quia peccata in genere dicunt,ſed ad circunſtãtias non diuertunt,vel pp pudorem vel alias cauſas. In hmõi domo iacet Saulus cecus. 1. 16. Saulus interpretatur tentatio reſpicientis,vel abutens conſilio, quod fit qñ homo tentatione vincitur, vt celet peccati circunſtantias,reſpiciens earum enormitatẽ, vel qñ abutitur conſilio Angeli,dicentis. Exi de Sodomis,& de omni regione circa generationem illius. Gen. 19. De hoc Iuda dr̃ Actu. 9. Quarta confeſſio eſt retrocedentis,vel pœnitentiam dimittentis. Quidam enim bene confitentur, ſed cito relabuntur. Hi ſignãtur per Iudam Thad[illegible]um, qui licet multa nobilia facta feciſſet,mortuus eſt cum Symone fratre ſuo in Perſide. Ita multi laudabiliter confitentur,multa opera pœnitentiæ nobilia agũt appendentes in patibulo pœnitentiæ peccatum, quod in eis tanquam princeps regnabat,& dominabatur. In tentationis tempore a Deo recedentes,in peccatum iterum relabuntur, & ita moriuntur per tranſgreſſionem,& obedientia moritur in eis. Hæc ſignatur in hoc,ꝙ Thadeus interpretatur appendens principem Perſis,in quo moritur. Hic Iudas interpretatur tentatio. Symon interpretatur obediens,quia per tentationem diaboli moritur in eis obedientia,& pœnitentia. Similes ſunt ribaldo, qui confide-

tans

rans incommodum ludi, & ſuum infortunium adiurat ludum, & cito ad ludum talorum redit. Quinta eſt confeſſio fingentis, & diſſimulantis, vt illius, qui confitetur vt bonus appareat, vel ne malus appareat, vt facis hipocrita, de quo dr, ꝙ non eſt ſimulatio, ſ. bonũ, diſſimulatio quoq; qđ eſt. ſ. malum: vel illius, qui ob hoc confeſſionem frequentat, vt aliqđ commodum tpale acquirat, qui ſimilis eſt vulpi, quæ ob hoc ſe mortuam fingit, vt corniculas capiat, linguam extrahendo. Similiter illius, qui confeſſionem frequentat, & peccatum occultat, vel qui ꝓponit non recedere a peccato, hic ſimilis eſt Iudæ ꝓditori, qui oſculo tradidit filium hoīs. De his Thimo. 1. Confitentur ſe noſſe Deum, factis autem negant. De hoc Eccle. 1. Acceſſiſti maligne ad Deum, & cor tuum plenum eſt dolo, & fallacia. Eiuſdē 2. Ve duplici corde, & labijs ſceleſtis, &c. Sexta eſt deſperãtis, vt Iudæ Scariothis ꝓditoris, qui dixit. Peccaui tradens ſanguinem iuſtum. Mat. 27. Et ſtatim laqueo ſe ſuſpendit. De hoc Act. 1. Hic poſſedit agrũ de mercede iniquitatis, & ſuſpenſus crepuit medius, & diffuſa ſunt oĩa viſcera eius. Talis fuit confeſſio Chayn. Gen. 4. Maior eſt iniquitas mea, quàm vt veniam merear. Septima eſt confeſſio præſumentis, vt illorũ q abutuntur miſericordia Dei nimis eam extendendo, vt eorum, qui confitentur peccata, & promittunt ſibi eorum impunitatem, hi ſignantur per Iudam filiũ Ioha, qui interpretatur Miſericors dñs, de quo Luc. 3. Octaua eſt confeſſio augentis peccata, vt mentientis in confeſſione. Hic ſignatur per Iudam filium Ioſeph. Lucæ. 3. qui interpretatur augmentum, quia mentiens auget peccatum ſuum. Talis eſt confeſſio eorum, qui cauſa humilitatis dicunt ſe feciſſe, ꝙ nõ fecerũt, vel diabolo ſuadente dicunt ſe non feciſſe, qđ ſe feciſſe recolũt, vel ſe dicunt a peccato non poſſe abſtinere, vel pęnitentiã ſe nõ poſſe facere. Nona eſt confeſſio excuſantis, vel defendentis peccatum ſuum, hic ſignatur per Iudam Machabeum, qui interpretatur protegens vel ingenioſus, quia peccatum, qđ debet accuſare in confeſſione, excuſat ingenioſe, & defendit. Hic Iudas cum viciſſet dextrũ cornu, vincitur a ſiniſtro: quia multi peccata notabilia, & in quibus non erubeſcunt, ſed ex quibus apparent aliquid fuiſſe, & valuiſſe confitenť, valde bene denudant illa, quæ ſunt turpia, & enormia celant, palliant, defendunt, & excuſant, de hoc 1. Mach. 9. Decima eſt confeſſio proijcientis in aliũ, vt fecerunt primi parentes. Adam peccatum retorſit in mulierem, mulier in ſerpentem: ſic faciunt, qui in confeſſionibus ſuis alios accuſant, & ſe excuſant, vt mulier virum ſuum, & econuerſo, ſocius ſocium. Hi ſignãtur per Iudam, qui aſcendit cum Zorobabel de Babylone. Zorobabel interpretatur, aliena tranſlatio, Babylõ confuſio, quia confuſi de peccatis ſuis ea in alios transferũt accuſando eos. Vndecima eſt confeſſio dimidiantis, vt eorum, q partem retinent, & partem peccatorum confitentur, vel qui vnã partem dicunt vni, & aliam partem dicunt alteri ſacerdoti, ne nimis videantur peccatores. Hi ſignantur per Iudã, qui confitebatur ſup portã ſterquilinij inter Moſollã, & Beniamin, q erant duo ſacerdotes. Neæ. 12. Duodecima eſt confeſſio ſe iuſtificantis, & gloriantis, hæc ſignatur p Iudã filiũ Senna, qui interpretatur auditio famæ, vel nomen auditum, vt eſt eorum cõfeſſio, q bona ſua in confeſſione confitentur, vt nomen, & famã eorũ cõfeſſor audiat. Sic Phariſeus dicebat. Ieiuno bis in ſabbatho, de. do om. Luc. 18. Tredecima eſt cõfeſſio ſalubriter cõfitẽtis. Hæc ſignatur per Iudam filium quartum Iacob, & Lyæ. Chriſti, & eccleſię. Poſt ſui ſtatus viſionem, qui p Rubem ſignatur, qui interpretatur viſio. Poſt contritionem, & lachrymarum eius exauditionem a dño, qui per Symeon ſignatur, qui interpretatur audiens merorem. Poſt gratiæ infuſionem, quæ per Leui ſignatur, qui additamentum interpretatur. Sequitur vera, & ſalutaris cõfeſſio, quæ per Iudã ſignatur, q confitens interpretať, qa Chriſtus poſt hoc militanti eccleſię parit cõfitẽtẽ. Eſt. n. rex cõfitẽtiũ vt teſtatur titulus triũphalis. Ieſus Nazarenus Rex Iudæorum. i. confitentium. Eſt. n. eorum Ieſus. i. Saluator, Nazarenus. i. ſanctificator. Nazareth. n. ſanctitas interpretatur. Rex. i. rector, & gubernator. Et nota, ꝙ Iudas ex multis verum ſignat confitẽtẽ, primo, qa Phares, & Zarã de Thamar genuit, Beniamin in ſui cuſtodiã ſuſcepit, ꝓ eo corã Iacob allegauit: hunc Iacob, & Moyſes in ſuis benedictionibus mirabiliter commendauit. Huius. n. tribus, vt dr Iudic. 1. Ducatum belli, & victoriã acquiſiuit cõtra Chananeũ. Hieruſalẽ vrbẽ cœpit, Gygantes interfecit, regnũ acquiſiuit, & de eius ſtirpe Chriſtus deſcẽdit. Similiter confeſſio de amaritudine pęnitentiæ generat Phares. i. a malo diuiſionẽ, quæ Phares interpretať, & Zarã, q̃ dr oriens. i. gratiæ illuminationẽ, aĩam cuſtodit, & corã Chriſto in iudicio eã allegando defendit, ipſi confitenti laos, & benedictio Iudę multiplex cõpetit, ipſa dæmones. & peccata expugnat, & ſuperat, & exterminat, & vrbẽ Hieruſalem, & regnum eius cæleſte, & Chriſtum habere æternum præmium impetrat veraciter pœnitenti, & confitenti.

De impedientibus confeſſionem. Diſt. XVI.

Circa decimum. ſ. de his, quæ veram confeſſionẽ impediũt, vel retardant, ſciendum ꝙ ſunt 12. Primum eſt peccatorum infidelitas, quia non credũt Dei verba eſſe vera. Pſal. Nec fideles habiti ſunt in teſtimonio eius, vel virtutem clauium vel ſacramentorũ. Iſa. 21. Qui incredulus eſt infideliter agit, hæc infidelitas eſt maſſa plumbea, proiecta in os iniquitatis. Zach. 5. Hoc opilat os eius. Secundum, qđ impedit confeſſionem, & retardat eſt mala ſocietas Pſal. Cum peruerſo peruerteris. Petrus cum miniſtris paſſionis Deum negauit, & in negando perſeuerauit, egreſſus ab eis fleuit. Tertium eſt malus pudor, quem diabolus proijcit in os peccatorum, vt fur mucum ſiue ramunculũ in os canis vt obtumeſcat, ſupra de paximatio. Idem de Gilberto. Quartum eſt longæ vitæ confidentia, contra qđ habetur ſupra de confeſſione feſtinanda. De hoc ponuntur multa exempla in tractatu de negligentia. Quintũ eſt negligentia, Prouer. 19. Qui negligit vias ſuas mortificabitur. Nota de hoc multa exẽpla de vitio negligentiæ. Seneca. Nihil eſt vnicuiq; ſe vilius, qm. ſ. plus negligit ſe, quàm aliquid ſuorum. Sextum eſt ignorantia, quia ignorat homo quid commiſit, quid omiſit, quid offendit, quid amiſit, quid promeruit per peccatum ſuum: quia ignorat ſtatum ſuum, confeſſionis effectum, ideo tardat cõfiteri. Prouer. 7. Ignorat ſtultus, ꝙ ad vincula trahatur, donec transfigat ſagitta iecur eius, velut ſi auis feſtinet ad laqueũ, & neſcit, ꝙ de periculo alæ agatur. 1. Corin. 14. Si quis ignorat ignorabitur. Septimũ eſt terrena occupatio. Sic Sedechias fugere volens exercitum regis Babylonis reductus eſt ad eũ in Reblata, quæ interpretatur multa hęc: & ſignat multitudinem curarum, & occupationum terrenarum. Facit diabolus ſicut venator Tygridi, dum Tygris vult conſequi venatorem, qui rapuit, & defert ſecum fętus ſuos, velociſſime currit poſt eum. Venator autem volens eã retardare ponit in via ſpecula, vbi dũ faciẽ ſuã intuetur, credit eſſe ſub eis catulos ſuos, & moueri eos ſub eis, & ſic paulatim. & ſucceſſiue retardať quouſq; venator ad tutum locum veniat, & fętus ei auferat. Sic cum peccator videns ſe amiſiſſe per peccatũ bona, quæ fecerat, volens ea recuperare per pęnitentiam, currens ad confeſſionem, retardatur per diuerſas occupationes, & occaſiones, quas ſubminiſtrat ei diabolus, donec bona, quæ prius fecerat morte ſubita irruente, omnino amittat. Octauum eſt præſumptio, vt eorum, q dixerunt. Non videbit dñs, nec intelliget Deus Iacob, &c. Eccle. 23. Omnis homo qui tranſgreditur lectum ſuum contemnit animam ſuam dicens, quis videt me, &c. Et poſt. Nemo circumſpexit me quem verear, & delictorum meorum non memorabitur altiſſimus, &c. hi debent attendere, ꝙ Deus iuſtus iudex eſt vnicuique reddens iuxta opera ſua. Aliter non eſſet Deus, niſi eſſet iuſtiſſimus. Item debet cogitare qñ puniuit cogitationem ſuperbam in Angelis, morſum pomi in primis parentibus, peccatũ luxuriæ in diluuio, & Sodomorum incẽdio, violentię ĩ Pharaone excogitationis quaſi in Chore, Dathã & Abyron in abſorptione. Nonum eſt deſperatio. Contra quam ponuntur multa exẽpla ſupra de duodecim officijs miſericordiæ, & ſupra de cõfeſſionis effectu. Hiere. 33. Si confitemini peccata veſtra, fidelis eſt Deus vt remittat nobis, & emũdet vos omni iniquitate veſtra, &c. Decimum eſt timor malus quo nimis horret aſperitatem pœnitẽtiæ vel ne poſſit a peccato aſſueto abſtinere. Iob 6. Qui timet pruinam, irruet ſup eum nix. De hoc habetur ſupra de timore humano. Vndecimũ eſt peruerſus amor, quo qs nimis diligit peccatum ſuum, mortem ſuam, patibulum ſuum, vulnus ſuum, incẽdium ſuum, hoſtem ſuum, vel aliquid aliud ſupra Deum. Pſalm. Vt quid dili. vani. & quæri. men. Prouer. 1. Stulti ea, quæ ſunt ſibi noxia cupient. Eccle. 3. Qui amat periculũ, peribit in illo, &c. Duodecimum eſt infirmitas, & mors ſubita, & dæmonum violẽtia. Quod patet ſupra per multa exempla de ſubita morte malorum. Item ſupra de qualitate confeſſionis, quòd debet eſſe viua. Item ſupra de purgatorio, de meretrice, diabolo obediente. Itẽ de milite ferente doblarium

De ſatisfactione. Diſt. XVII.

Poſtquam dictum eſt de contritione, & confeſſione, dicẽdũ eſt de ſatisfactione. Circa quam conſideranda ſunt quattuor. Primo de ſatisfactione, & partibus eius in generali. Secundo de eleemoſyna. Tertio de ieiunio. Quarto de oratione. Circa primum cõſideranda ſunt tria. Primo quid ſit ſatisfactio. Secundo vtrum poſſit homo Deo ſatisfacere de peccatis. Tertio qualiter. De primo videndum eſt. Primo vtrum ſatisfactio ſit actus virtutis, & cuiꝰ virtutis. Secũdo de diffinitione q̃ aſſignat Auguſt. dicens. Satisfactio eſt peccatorum cauſas excidere, & eorum ſuggeſtionibus aditum non indulgere. Tertio de diffinitione. Anſel. dicentis. Satisfacere eſt Deo honorem debitũ reddere. Ad primum. ſ. vtrum ſatisfactio ſit actus virtutis. Dicendũ ꝙ aliquis actus poteſt intelligi actus virtutis dupliciter. Vno

modo

modo materialiter, & ſic omnis actus qui malitiam non habet implicitam vel defectum debitæ circumſtantiæ actus virtutis dici pôt, quia quolibet tali actu pôt vti virtus in finem ſuum, vt loqui, ambulare. Alio mô formaliter, & ſic ille dr eſſe virtutis act9 qui rônem medij habet implicitã, ſicut fortiter ſuſtinere aduerſa. formale autem cuiuſlibet virtutis moralis eſt rõ medij, vnde oĩs actus, qui ſuo noĩe rônem medij importat, formaliter eſt alicuius virtutis: & quia æqualitas rônem medij habet, & ſatisfactio æqualitatem quandam importat, vel æquiparantiæ vel ꝓportionis, ideo ſatisfactio formaliter actus virtutis eſt. Ex hoc patet cuius virtutis actus ſit ſatisfactio, videlicet iuſtitiæ. Mediũ autẽ iuſtitiæ vt ait Philoſophus. 5. Eth. accipitur ẽm adequationẽ. Vñ cum ſatisfactio in adæquatione quadã conſiſtat, formaliter eſt actus iuſtitiæ. Sed actus iuſtitiæ ẽm Philoſophũ duplex eſt, vel ſui ad alterũ, vt qñ aliquis reddit alteri, qđ ei debet, vel alterius ad alterum, ſicut qñ iudex facit iuſtitiam inter duos. In actu primo iuſtitiæ æqualitas conſtituitur in ipſo faciente iuſtitiã. In actu vero ſecundo ipſius iuſtitiæ æqualitas cõſtituitur in paſſo iuſtitiam, ſatisfactio vero exprimit æqualitatem in faciente, vñ pertinet ad actum iuſtitiæ, qui eſt ſui ad alterũ. Sui verò ad alterum pôt hõ facere iuſtitiã dupliciter, vel in actionibus, & paſſionibus, vel in rebus exterioribus. Sicut fit iniuria alteri dupliciter, vel ipſum p aliquã actionẽ vel paſſionẽ ledendo, vel res eius ſubtrahendo. Actus adæquationis in rebus exterioribus eſt reddere ꝓpriè, ſed actus adæquationis in actionibus paſſionibus eſt ſatisfacere. Hanc autem adæquationẽ facit pars iuſtitiæ vindicatiua, q̃ ponit æqualitatẽ in paſſo, ſiue ſit idem agẽs, & patiens iuſtitiã, ſiue alius, vñ ſatisfactio ad partẽ vindicatiuã ptinet. Ad ẽm. ſ. de diffinitione. Aug. dicendum, ꝗ iuſtitia nõ ſolum tendit ad hoc vt præcedentem inæqualitatẽ auferat puniẽdo culpã præteritã, ſed etiã vt in futurum inæqualitatem cuſtodiat cauendo culpã futurã: vñ ẽm Philoſophũ. 2. Eth. Pęnæ medicinæ ſunt. Vñ ſatisfactio, q̃ eſt opus iuſtitiæ pęnã inferentis, eſt medicina curans peccata pterita recõpenſando, & pſeruando a futuris, & cauendo. Et ideo p actum primũ diffinitur ab Anſel. ſ. honorẽ debitũ Deo reddere. Debitum inquã non rône beneficij accepti, ſed peccati cõmiſſi. Per actũ ẽm diffinitur ab Aug. qa per cauſarum morbi abſciſionẽ fit præſeruatiua a futura infirmitate. Dicendum ergo, ꝗ quia liberum arbitrium eſt ſubiectum voluntarium poſt abſciſſionem cauſarum peccati, nihilominus pôt infirmitatem ſpiritualẽ ſi velit incurrere. Et ideo Aug. duplicem actum in diffinitione ponit. ſ. cauſas abſcindere, & ſuggeſtiones repellere. Cauſas vero vocat intrinſecas peccatorũ radices ꝑximas. ſ. libidinẽ ex actu malo, vel conſuetudine relictã, & peccati reliquias. ſ. difficultatẽ ad bonum, & hmõi. Occaſiones vero vocat opportunitates extrinſecas. ſ. tempus, & locum, & hmõi. Ad tertium. ſ. de diffinitione Anſel. dicendum ꝗ duplex eſt debitum, qđ debeẽ Deo. Vnum rône beneficij ab eo accepti. Alterum rône peccati in eum commiſſi. Satiſfactio intẽdit reddere honorem debitum rône peccati commiſſi, ſed latria rône beneficij accepti. Ideo diffinitio Anſel. intelligiẽ de honore debito primo mô non ſecundo, & reddere accipit non pro ſoluere ſolũ, ſed ꝓ reſtituere. Circa ẽm. ſ. vtrum poſſit hõ Deo ſatisfacere ꝓ peccatis, conſideranda ſunt duo. Primo vtrum poſſit ſatisfacere. Secundo vtrum de vno peccato mortali poſſit ſatisfacere ſine alio. Ad primum dicendum, ꝗ ſicut hõ pôt intelligi aliq̃d facere dupliciter. ſ. aut per ſe, aut cum adiutorio alterius, ita & ſatisfacere. Dicendũ ergo, ꝗ hõ cum adiutorio alterius. ſ. Chri, cuius meritum infinitum pęnitentibus cõicatur, ſatisfacere poteſt, ſed p ſe non pôt, nec exigitur hoc ab ipſo. Cũ. n. dupliciter fiat hõ Deo debitor, ſ. rône beneficij accepti, ex quo tenetur ad gratiarũ actionẽ, & rône peccati cõmiſſi, ex quo teneẽ ad ſatisfactionẽ, ẽm nullum horum debitorum exigitur ab eo reddere æquale æqualitate æquiualentiæ, qa hoc eſt impoſſibile, ſed æqualitate ꝓportionis p cõparationẽ ad poſſibilitatẽ ſuã. Nã ẽm Philoſophum in libris. Eth. in his honoribus, qui ſunt ad Deos, & ad parentes non teneẽ hõ ad æquiualẽs, ſed ad poſſibile. Ad ẽm dicendum, ꝗ de vno peccato mortali non pôt hõ ſatisfacere ſine alio, ſicut expreſſe dr de pe. diſt. 3. c. de his auctoritatibus. Illorũ ſententia deſtruiẽ, qua eſt, q pluribus fuerit irretitus aſſeriẽ vnius delicti pęnitentia eiuſdem veniam conſequi a dño ſine alterius criminis pęnitentia. Item de peni. diſt. 5. c. vlti. Falſam pęnitẽtiã eſſe conſtat, cum ſpretis pluribus de vno ſolo pęnitentia agitur, aut cum ſic agitur de vno, vt non diſcedatur ab alio. Rõ autẽ huius eſt, quia peccatum eſt iniuria contra Deum, quæ inquantum eſt contra æqualitatem amicitiæ inter hoĩem, & Deum, eſt Dei offenſiua, & inquantum eſt contra æqualitatem iuſtitiæ, quæ reſpicit debitum neceſſitatis, eſt punitione digna. Et loquor hic nõ de æqualitate, quæ ſit ęqualitas ſimpliciter, quia talis non poteſt eſſe inter hoĩem & Deum, ſed de æqualitate p comparationem ad hoĩs facultatem. Quia autem lex diuina præcipit amicitiam hoĩs ad Deũ, ideo nõ pt eſſe æqualitas iuſtitiæ hoĩs ad Deũ ſine æqualitate amicitiæ, & quia æqualitas amicitię hoĩs ad Deũ eſt per charitatem, quæ ſine aliqua virtute neceſſaria ad ſalutẽ eſſe non pôt, ideo æqualitas amicitiæ non pôt eſſe ſine æqualitate iuſtitiæ. Non eſt ergo dicendum, vt dicunt qdã, ꝗ hõ ſatisfacere poſſit pro culpa inquantum eſt contra æqualitatem amicitiæ hoĩs ad Deum. ſine ſatisfactione pro ea, inquantum eſt contra æqualitatem iuſtitiæ hoĩs ad Deum. Dico ergo, ꝗ ſatisfacere pro culpa inquantum eſt contra vtramq; æqualitatem dupliciter pôt intelligi, aut. ſ. de illa parte ſatisfactionis, quæ conſiſtit in actu aĩæ interiori, aut de illã, q̃ conſiſtit in actu exteriori. Primo mô non pôt hõ ſatisfacere de vna culpa mortali ſine alia, quia quamuis culpæ non ſint cõnexæ, tñ radix ſatisfactionis eſt vna. ſ. charitas, quæ cum nullo peccato mortali ſtare pôt. Et quia obligatio ad pœnam æternam non compatitur ſe in hoĩe cũ diuina amicitia, ideo per charitatem illa obligatio commutaẽ in obligationem ad temporalem pęnam: per actum ergo penitendi interiorem, per quem culpa, & obligatio ad pęnam æternam remittuntur diſpoſitiue, & p charitatẽ per quã remittũtur formaliter, & completiue, non pôt ſatisfieri de vno peccato mortali ſine alio, nec quantum ad offenſam, nec quantum ad obligationẽ ad pęnã æternã. Loquendo autem de alia parte ſatisfactionis, q̃ directe reſpicit ſolutionem tpalis pęnæ, inquantum per actum pęnitendi interiorem, & charitatẽ, cõmutata eſt obligatio ad pęnã æternã, pôt ſatisfieri de pœna debita vni peccato ſine alia, ſicut ſatisfieri pôt de vna parte pęnæ ſine alia. Cuius rõ eſt, quia obligatio ad talem penã ſimul ſtat cum charitate, & ideo manẽte debito pęnæ ꝓ vno peccato, acceptari pôt ſolutio pęnæ pro alio, ſi tñ adſit propoſitũ ſatisfaciendi poſtea de alio. Quod ꝓpoſitum ſi mutetur, ita vt pro alio non velit poſtea ſatisfacere, remanet tñ præcedens ſolutio acceptata. Circa tertium. ſ. qualiter debeat homo ſatisfacere Deo, conſideranda ſunt quinq;. Primo vtrũ ſatisfactio debeat fieri per opera pęnalia. Secũdo vtrũ flagella, quæ Deus immittit, vel euenire permittit ſuper pęnitẽtes, ſint ſatisfactoria. Tertio vtrum poſſit homo ſatisfacere p opera extra charitatem facta. Quarto vtrum opera in peccato mortali facta, per ſequentem pęnitentiam ſint ſatisfactoria. Quinto de partibus ſatisfactionis vtrum ſufficienter enumerentur. ſ. eleemoſyna, ieiunium, & oratio. Ad primum. ſ. vtrum per opera pœnalia debeat fieri ſatisfactio. Dicendũ, ꝗ ſatisfactio reſpicit curationem culpæ præteritæ, & præſeruationẽ a futura, & quo ad vtrumq; conueniens eſt, ꝗ fiat per opera pęnalia. Quantũ ad primum quidem, quia culpæ debetur pęna, ſatisfactio verò eſt ſolutio debitæ emendæ pro offenſa. Fit ergo Deo recompenſatio ꝓ culpa per opera nrã pęnalia, quia licet Deo nihil poſſit auferri, tñ peccator, quantum in ſe eſt, auſert Deo honorem debitum, & ideo oportet ꝗ ſoluat ei aliquid, aliás non debitũ. ſ. pęnã. Quãuis aũt Deus nõ delecteẽ in pęnis nrĩs inquãtũ pęnales ſunt, delectaẽ tñ in eis inquantum voluntariæ ſunt aſſumptæ, & inquãtũ medicinales, & iuſtę. Quo ad ẽm ſupra poſitũ. ſ. ꝗ ſatisfactio reſpicit præſeruationẽ a culpa futura, debet fieri ſatisfactio p opera penalia, quia ẽm Philoſophum. 2. Eth. Pęnæ ſunt quędã medicinæ non tm curatiuæ culpæ præteritæ, verumetiã præſeruatiuæ præſeruantes, & retrahentes a culpa futura. Diſtingue tñ de opere pęnali, quia opus pôt eſſe pęnale, vel ex parte generis operis, vel ex parte operantis. Ex parte ipſius operis ſic pęnalius eſt ieiunare, quàm eleemoſynam dare: ex parte verò operantis, ſicut difficilius eſt hoĩ auaro dare paruã eleemoſynam, q̃ hoĩ liberali dare magnam, & hoĩ ex minori charitate facienti, aliqđ opus difficilius eſt, q̃ maiorem charitatem habenti. Sicut autẽ difficultas, quæ eſt ex parte operis, non ex parte voluntatis ipſius operantis auget meritũ, ita pęnalitas illa, quæ ex genere operis eſt, non ex voluntate operantis, auget ſatisfactionem licet ſit minus pęnalis ipſi facienti, quia quanto ex maiori charitate fit aliqđ opus, tanto minus eſt pęnale, & tñ magis eſt ſatisfactoriũ, & magis meritorium. Item licet aliquibus peccatis ſint annexæ pęnæ ſicut eſt inuidia, ira, triſtitia, & hmõi: tñ inquantũ ſunt actus voluntarij aliquã delectationẽ hñt, quia Prouer. 13. dr. Deſideriũ ſi compleatur delectat aĩam: hmõi. n. peccata conſiſtunt in actu voluntario, & in amore inordinato priuati boni radicantur, & ideo de talibus debet fieri ſatisfactio per opera pęnalia. Ad ẽm. ſ. vtrum flagella, quæ Deus immittit, vel euenire permittit ſint ſatisfactoria. Dicendum ꝗ ſuſtinens flagella ſiue immiſſa p operationẽ iuſtã, cuiuſmodi ſunt oĩa illa, quæ Deus infligit, ſiue per actionem iniuſtam, cuiuſmodi ſunt aliqua quæ Deus frequẽter a peccatoribus infligi iuſtè permittit, non ſatisfacit, ea ſuſtinendo ſub ratione qua patiens tñ: quia ſic voluntas ſuſtinentis nullo modo comparatur ad ea vt actiuum principium voluntatis illius, qui meretur: inquantũ tñ voluntas ſuſtinentis ea patiẽter

ſuſtinet

ſuſtinet intentione remiſſionis pœnæ ſibi debitæ pro ſuis peccatis ſunt ſuſtinenti ſatisfactionis materia. Sed formaliter ipſa ſatisfactio in actu voluntatis conſiſtit. Flagella tñ q̃ ipſemet Deus immittit maiorem efficaciã hñt inclinandi volũtatem ad bonũ, quàm illa quæ non immittit,ſed immitti pmittit. Vñ Aug. 1.de Ci.Dei c.10.Cum Deus rebus aduerſis me exagitat,aut merita examinat,aut peccata caſtigat,&c.Ad tertium.ſ.vtrum poſſit hõ ſatisfacere p opera extra charitatẽ facta. Dicendum,ꝙ non:qa cum Deus bonorum noſtrorũ non egeat,opera hoĩs nõ acceptat tanquã remuneratione digna, nec tanquam ſatisfactoria niſi acceptet operãtẽ.Vñ Gen.4.prius dr,Reſpexit dñs ad Abel,& poſt ſubiungitur.Et ad munera eius. ſed Deus non acceptat hominẽ exiſtentem in peccato mortali,quia in illo ſtatu eſt inimic⁹ Dei, ergo opera exiſtentis in peccato mortali non ſunt Deo accepta tanquã ſatisfactoria,ſed ſine illa acceptione ſatisfactoria eſſe nõ poſſunt.Ad quartum.ſ.vtrum opera in peccato mortali facta, p ſequentem pœnitentiã ſint ſatisfactoria. Dicendũ,ꝙ non,qa charitas non põt viuificare niſi actum a ſe elicitum vel imperatum, opera autẽ in mortali peccato facta non ſunt elicita a charitate, nec etiã imperata immo totaliter extra charitatem ſunt facta. Ideo non poſſunt viuificari ab ea, & ideo non poſſunt eſſe ſatisfactoria ꝓ culpa præterita:nec æternæ vitæ meritoria. Tñ quia Deus,nec malum aliqđ relinquit impunitũ, nec bonũ irremuneratũ , ideo quamuis opera extra charitatẽ facta nõ remuneret, nec quantũ ad meritũ æternæ vitæ,nec quantũ ad remiſſionem ſeu diminutionẽ pœnæ debitæ ꝓ peccato,ſm iuſtitiã legis diuinæ,tñ remunerant̃ vel ad tpalia bona, vel inquãtũ diſponũt hominẽ ad facilius recipiẽdũ grãm Dei , & reſurgendũ a peccato, vel ad inclinandũ aures diuinæ miſericordiæ ad ipſum operãtẽ, vt ei grãm ſuã infundat.Hæc tñ remuneratio non eſt ex debito,ſed ſolũ ex liberalitate diuinæ miſericordiæ. Ad quintum.ſ. de numero,& diſtinctione partium ſatisfactionis.Dicendum, ꝙ ſicut ædificij materialis quædam ſunt partes integrales primæ, & principales,vt partes domus ſunt,ſicut fundamẽtũ,parietes,& tectũ,quædã verò remotæ,& minus principales,vt ligna, & lapides , ſic ſatisfactionis tres ſunt partes principales.ſ.elemoſyna, ieiuniũ,& oratio:q̃dã ſunt ſecundariæ,q̃ ad has reducunt̃, vt vigiliæ, peregrinationes, diſciplinę:& oĩa opera carnem affligẽtia reducũtur ad ieiunium , oĩa vero opera miſericordiæ ad elemoſynam,oĩa vero opera ſpiritualia ad orationẽ.Harum vero partium primarum ſufficientia multipliciter põt haberi. Vno mõ. reſpectu termini a quo eſt motus ſatisfactionis,qa p ieiuniũ reuocamur a concupiſcentia carnis, p elemoſynã a concupiſcentia oculorum p orationẽ a ſuperbia vitæ. Secundo mõ ex parte termini ad quẽ,qa p ieiunium bene ordinatur hõ in ſeipſo,p elemoſynã ad ꝓximum,p orationẽ ad Deum. Tertio mõ ex parte materiæ de qua fit ſatisfactio , quia per elemoſynam fit ſatisfactio de bonis exterioris ſubſtantiæ,per ieiunium de bonis corporis,per orationem de bonis animæ. Quarto modo ex parte modorum ſatisfaciendi, fit enim impetratio relaxationis offenſæ, aut per punitionem ieiunando,aut per redemptionem elemoſynas dando,aut per ſupplicationem orando.

De elemoſyna. Diſt. XVIII.

DIcto de ſatiſfactione, & partibus eius in generali,dicendũ eſt de partibus eius in ſpeciali.Primo de elemoſyna.Circa q̃ conſideranda ſunt xviij. Primo vtrum elemoſynã dare ſit actus virtutis. Secundo de diſtinctione elemoſynarum, quæ eſt,ꝙ quædam ſunt corporales,quędam ſpirituales. Tertio, quæ ſint potiores,vtrum.ſ.corporales ſint ſpiritualibus præferendæ.Quarto vtrum elemoſynę corporales habeant aliquem ſpiritualem effectum. Quinto vtrum dare elemoſynam cadat ſub præcepto.Sexto de quo debet dari elemoſyna.Septimo vtrum quilibet poſſit dare elemoſynam.Octauo quibus dandę ſunt elemoſynæ.Nono vtrum abundanter. Decimo vtrum poſſit hõ dare elemoſynã ſibiipſi.Vodecimo de his,quæ mouere debent ad elemoſynas faciendas, Duodecimo de multiplici effectu elemoſynæ.Decimotertio qualis debet eſſe,vt Deo grata ſit,& ſalutifera facienti.Decimoquarto de hoſpitalitate ſpecialiter. Decimoquinto de viſitatione infirmorum. Decimoſexto de viſitatione incarceratorum.Decimoſeptimo de ſepultura mortuorum. Decimooctauo de pietate parẽtum. Ad primum.ſ.vtrum dare elemoſynã ſit actus virtutis. Dicendum,ꝙ exteriores actus ad illã virtutem referuntur ad q̃ ptinet id,qđ motiuũ eſt ad agendum hmõi actus,motiuum autem ad dandum elemoſynas eſt vt ſubueniat patienti neceſſitatẽ.Vñ qdã diffinientes elemoſynã dicunt,ꝙ elemoſyna eſt opus quo datur aliquid indigenti ex compaſſione pp Deum. Quod quidem motiuum pertinet ad miſericordiam. Vnde manifeſtum eſt, ꝙ dare elemoſynam ꝓprie eſt actus miſericordię,& hoc apparet ex ipſo noĩe,nã in græco a miſericordia deriuatur ſicut in latino miſeratio,& quia miſericordia eſt effectus charitatis , ex conſequenti dare elemoſynam eſt actus charitatis miſericordia mediante : quia tñ actus,qui proprie alicuius uirtutis eſt ſicut elicientis, põt attribui alij virtuti ſicut imperanti vel ordinanti ad finem ſuum:ideo dare elemoſynam, q eſt ꝓpriè actus miſericordiæ, vt elicientis põt eſſe , & actus iuſtitiæ,inquantum miſeratio in defectum patientis ordinatur ad ſatisfaciendum ꝓ culpa. Et ſic elemoſyna inter opera ſatisfactoria computat̃,ſm illud Dan.4.Peccata tua elemoſynis redime.Secundũ aũt,ꝙ ordinat̃ ad placandũ Deũ,ſic habet rõnẽ ſacrificij,ſm illud Hebre.13.Beneficientię,& communionis nolite obliuiſci,talibus.n.hoſtijs ꝓmeretur Deus, & ſic imperatur a latria.Itẽ dare elemoſynã ad liberalitatẽ ptinet inquãtum aufert hmõi actus impedimentũ,qđ eſſe poſſet ſuperfluo amore diuitiarũ,pp quẽ ſit hõ nimis retentiuus earum. Ad ſm.ſ.de diſtinctione elemoſynarũ,ſciendũ,ꝙ ſeptẽ ponunt̃ elemoſynæ corporales.ſ.paſcere eſurientẽ,potare ſitientem,veſtire nudũ,recolligere hoſpitẽ,viſitare infirmũ,redimere captiuũ,& ſepelire mortuum.Quæ in hoc verſu continent̃. Viſito,poto,cibo,redimo,tego,colligo,condo. Ponunt̃ etiã ſeptem elemoſynæ ſpirituales.ſ. docere ignorantẽ,conſulere dubitanti, conſolari triſtẽ,corrigere peccantẽ,remittere offendenti,portare oneroſos, & graues, & ꝓ oibus orare,q̃ in hoc verſu continent̃.Conſule,caſtiga,ſolare,remitte,fer,ora.Ita tñ ꝙ ſub eodẽ intelligatur conſilium,& doctrina. Hæc autem elemoſynarum diſtinctio conuenienter ſumitur ſm diuerſos ꝓximorum defectus. Quorum qdã ſunt ex parte aïæ ad quos ordinantur ſpirituales elemoſynæ, qdã verò ex parte corporis ad quos ordinant̃ elemoſynæ corporales.Defectus ãt corporalis aut eſt in vita,aut poſt vitã.Siquidẽ eſt in vita,aut eſt cõis defectus reſpectu eorum quibus oẽs indigent,aut eſt ſpecialis pp aliqđ accñs ſuperueniens.Si primo mõ,aut eſt defect⁹ interior aut exterior.Interior qdem eſt duplex.Vnus quidem cui ſubuenitur p alimentum ſiccum.ſ.fames, & ſm hoc ponitur,paſcere eſurientẽ.Alius aũt eſt cui ſubuenit̃ p alimentum humidũ ſ.ſitis,& ſm hoc dr,potare ſitientẽ. Defectus aũt cõis reſpectu exterioris auxilij eſt duplex.Vnus reſpectu tegumenti, & quantum ad hoc ponitur veſtire nudum Alius eſt reſpectu habitaculi,& quantum ad hoc eſt ſuſcipere hoſpitem. Similiter aũt ſi ſit defectus aliquis ſpecialis , aut eſt ex cauſa intrinſeca ſicut infirmitas,& quantum ad hoc ponitur viſitare infirmum,aut ex cauſa extrinſeca,& quantum ad hoc ponitur captiuorum redẽptio: Poſt vitã autem exhibetur mortuis ſepultura. Similiter aũt ſpiritualibus defectibus ſpiritualibus actibus ſubuenit̃ dupliciter. Vno modo poſcendo auxilium a Deo,& quantum ad hoc ponitur oratio,qua quis ꝓ alijs orat.Alio mõ impetrando auxilium humanum,& hoc tripliciter.Vno modo contra defectum intellectus,& ſiquidẽ ſit defectus ſpeculatiui intellectus adhibetur ei remedium p doctrinã,ſi aũt practici intellectus,ex paſſione appetitiuæ virtutis,inter quas maxima eſt triſtitia,cui ſubuenit̃ p conſolationẽ.Secundo modo ex parte inordinati actus, q qdem tripliciter conſiderari pt, Vno modo ex parte peccantis,inquantum ꝓcedit ab eius inordinata volũtate, & ſic adhibet̃ remediũ p correctionẽ. Alio modo ex parte eius in quem peccatur , & ſi quidem ſit peccatum in nos remedium adhibemus remittendo offenſam.Si autem ſit in Deum,vel in ꝓximum,non eſt nři arbitrij remittere,vt dicit Hiero.ſup Mat. Tertio modo ex parte ſequelæ ipſius actus inordinati , ex qua grauant̃ ei conuiuantes præter peccantis intentionẽ,& ſic remedium adhibet̃ ſupportãdo maxime in his,q ex infirmitate peccant,ſm illud Roma. 15. Debemus nos firmiores infirmitates aliorũ portare , & non ſolũ ſm ꝙ infirmi ſunt graues ex inordinatis actibus , ſed etiã q̃cũq; eorum onera ſunt ſupportanda, ſm illud Gal.7. Alter alterius onera portate, & ſic adimplebitis legem Chriſti.Licet aũt multæ ſint aliæ neceſſitates humanæ vitę,tñ oẽs reducunt̃ ad iſtas. Cæcitas.n.& claudicatio ſunt infirmitates quędã. Vñ dirigere cæcum,& ſuſtentare claudum,reducit̃ ad viſitationẽ infirmorũ. Similiter etiã ſubuenire hoi circa quãcumq; paſſionẽ illatã extrinſecus reducitur,ad redemptionem captiuorum. Diuitiæ aũt quibus paupertati ſubuenitur , non quæruntur ad ſubueniẽdum prædictis defectibus,& ideo non fuit ſpecialis mentio de hoc facienda.Item nota,ꝙ ſepultura mortui non confert ei quantũ ad ſenſum quem corpus poſt mortem habeat, & ſm hoc dñs dicit, ꝙ interficientes corpus,non hñt amplius quid faciant:& pp hoc etiam dñs non cõmemorat ſepulturam inter alia miſericordiæ opera,ſed numerat tñ illa quæ ſunt euidentioris neceſſitatis, ptinet tñ ad defectum quid de eius corpore agatur, tum quantum ad hoc viuit in memorijs hoium , cuius honor dehoneſtat̃ ſi inſepultus remaneat,tũ etiã quantum ad effectũ quẽ adhuc viuens habebat de ſuo corpore , cui ꝓtũ affectus cõformari debet poſt mortem ipſius,& ſm hoc aliqui commendant̃ de mortuorũ ſepultura,vt Thobias,& illi qui dñm ſepelierunt, vt patet

per Aug. in li. de cura per mortuis agēda. Ad tertium. ſ. quę elemoſynę ſint potiores. Dicēdum, q̃ cōparatio elemoſynarum pōt dupliciter attendi, vno modo ſimpliciter loquēdo, & ſm hoc elemoſynæ ſpirituales præeminent triplici rōne. Primo quidē quia id, qđ exhibetur nobilius eſt. ſ. donum ſpirituale, qđ præeminet corporali, ſm illud Prouer. 4. Bonū donū tribuā vobis, legē meā non derelinquetis. Secundo rōne eius cui ſubuenitur, qa ſpirit⁹ nobilior eſt corpore. Vñ ſicut hō ſibiipſi magis debet ꝓuidere quantum ad ſpūm, q̃ quantum ad corpus, ita & ꝓximo quē debet tanquam ſeipſum diligere. Tertio quantum ad ipſos act⁹ q̄bus ſubuenit̃ ꝓximo, qa ſpirituales actus ſunt nobiliores corporalibus, q̄ ſunt quodāmō ſeruiles. Alio mō poſſunt cōparari ſm aliquē particularē caſum, in quo corporalis elemoſyna alicui ſpirituali præfert̃, puta magis eſſe paſcēdū fame moriētē, q̃ docēdū, ſicut indigēti ſm Philoſophum melius eſt ditari, q̃ Philoſophari, quamuis hoc ſit ſimpliciter melius. Ad quartum. ſ. vtrum elemoſynæ corporales habeāt aliquē ſpirituale effectū. Dicendū, q̃ elemoſynę corporales tripliciter poſſunt conſiderari. Vno modo ſm ſuā ſubſtantiā, & ſm hoc elemoſyna non habet niſi corporalē effectum, inquantum. ſ. ſupplet corporales defectus ꝓximorum. Alio modo pōt conſiderari ex parte cauſæ eius, inquantū. ſ. aliquis elemoſynam corporalē dat pp dilectionem Dei, & ꝓximi, & quantum ad hoc affert fructum ſpiritualē, ſm illud Eccle. 29. Perde pecuniam pp fratrem, pone theſaurum in p̄ceptis altiſſimi, & ꝓderit tibi magis, q̃ aurum. Tertio modo ex parte effectus, & ſic etiam habet ſpiritualem fructum inquantū. ſ. ꝓximus cui per corporalem elemoſynam ſubuenitur, mouet̃ ad orādum ꝓ benefactore. Vnde & ibidem ſubditur conclude elemoſynam in ſinu pauperis, & hæc pro te exorabit ab omni malo.

De elemoſyna. Diſt. XIX.

AD quintum. ſ. vtrum dare elemoſynam ſit in præcepto. Dicendum, q̃ eſt ſub præcepto legis naturæ, & legis diuinæ, & etiam legis poſitiuæ. Lex. n. naturalis præcipit ꝓximum verē diligere, non tantummodo affectu, ſed etiam effectu, quia nō eſt verus affectus, niſi ſequatur effectus, ſi poſſibile eſt. Qui ergo Indigentiæ fratris non ſubuenit, nō veraciter ipſum diligit. Quod volens innuere B. Ioh. dicit in prima ca. ſua. c. 3. Filioli non diligamus verbo, nec lingua tm̄, ſed & opere & veritate. Lex etiā diuina hoc præcipit, quia vt habetur. Mat. 25. Chriſtus improperabit reprobis maxime defectus operum miſericordiæ. In iure ēt canonico præcipitur, vñ decretorū diſt. 86. fratrem noſtrū, dr̃ de ep̄o, largā manū habeat, neceſſitatē patiētibus occurrat, alienā inopiā ſuā credat, qui ſi hoc non habet Ep̄i vacuum nomen tenet. Et infra eadē diſt. Nō ſatis paſce, ſic dr̃. Qui in paſcendo hoīes ſeruare poteris, ſi nō paueris occidiſti. Et 7. q. 1. Oīs dr̃, q̃ q̄ negant miſericordiā faciendam neceſſitatē patientibus, ipſum Chriſtum negant, qui eſt miſericordia, ſed cum ſit præceptū affirmatiuum quāmuis obliget ſemp, nō tm̄ ꝓ ſemper, ſed ꝓ loco & tp̄e. Conſideranda eſt. n. facultas habentis, & miſeria indigentis. Si. n. hō habeat aliqd, qđ non ſit neceſſarium ſuſtentationi ſuæ naturæ, nec illorū quibus tenet̃ ꝓuidere, ſicut ſunt vxor, filij, ſerui, & ancillæ, & ſi iā notabilis neceſſitas ſeu indigentia ex parte illius, cui dandum eſt, q̃ immineant ꝓbabilia ſigna extremæ neceſſitatis, tunc hīs tenetur ex præcepto ſubuenire indigenti. Si etiā hō habeat aliquid ſuperfluum non tm̄ ſuſtentationi naturæ, ſed etiā decentiæ ſui ſtatus, tenetur de illo elemoſynā facere indigentibus, etiā ſi non inuenirentur tales, qui eſſent conſtituti in neceſſitate p̄dicta. Et ſi plures occurrant indigētes quibus oībus ſubuenire non poſſit tenetur, cæteris paribus, magis indigēti ſubuenire. Reducitur autem præceptū de dādis elemoſynis, & de oī ſubuentione ꝓximo facienda ad præceptū de honoratione parentum. Sic. n. & Apoſtolus interpretatur. 1. Thi. 4. dicens. Pietas ad oīa vtilis eſt, ꝓmiſſionē hñs vitæ, q̄ nunc eſt & futuræ. Qđ dicit, quia in præcepto de honoratione parētum additur ꝓmiſſio, vt ſit longeuus ſup terrā. Sub pietate aūt comprehendit̃ oīs elemoſynarum largitio. Itē nota, q̃ licēt ſuperfluū ſubſtentationi naturæ tuæ ſit tuum ꝓprium, quantum ad diſpēſationē ſeu auctoritatē adminiſtrandi quantum ad vſum illorū eſt in q̄bus ſigna ꝓbabilia imminent neceſſitatis extremæ, niſi ſubueniatur eiſdē. A ſimili aliquo mō dico de ſuperfluo decētię tui ſtatus reſpectu indigentium circa p̄dictā neceſſitatem. Vnde contra illos, qui de ſuperfluo modis prædictis indigentibus ſubuenire noluit dr̃. diſt. 47. Sicut. Eſurientium panis eſt, quem tu detines, nudorum veſtimentum eſt, qđ tu recludis, miſerorū redemptio, & abſolutio eſt pecunia, quam tu in terra defodis. Et in hoc apparet, q̃ elemoſynam dare eo mō quo cadit ſub præcepto, multum participat de rōne actus iuſtitiæ. Vñ & Gloſ. ſuper illud Matth. 5. Cum facis elemoſynam, dicit q̃ elemoſyna eſt pars iuſtitiæ: & quamuis præcepti tranſgreſſores non ſemper puniantur lege humana puniuntur tm̄ lege diuina. Secundum eām ſententiam. Aug. 1. li. de libe. arbi. lōge ante medium. Multa impunita iuſtē relinquuntur a lege humana, quæ tm̄ iuſte vindicātur lege diuina. Ad ſextum. ſ. de quibus debet elemoſyna dari, vtrum de quolibet bono. Dicendum, q̃ bonorum tria ſunt genera. ſ. animæ, corporis, & bona exteriora. De bonis aīæ poteſt fieri elemoſyna, vt cum aliquis orat ꝓ alio, vel peccanti in ſe parcit ex corde, qđ eſt maxima elemoſyna, vñ Aug. in Encheri. 40. c. Ex elemoſyna nihil eſt maius, qua ex corde dimittimus, qđ in nos quiſq; peccauit. De bonis corporis etiā, vt cū aliquis ſeruit infirmis. De bonis aūt exterioribus diſtinguendum eſt, qa aut ſunt male acquiſita, aut bene. Si malē, aut licitū eſt ei, q̄ acquiſiuit ea retinere, aut non. Si ſic, de illis pōt fieri elemoſyna. Vñ meretrix de pecunia, q̄ p meretricium acquiſiuit pōt elemoſynā facere. Illud. n. qđ ſic acquirit, licitē retinere pōt, quamuis in eo, q̃ meretricat̃ turpiter agat, & contra legē Dei. Quapp illud, qđ accipit, turpe lucrum vocat̃, tm̄ in accipiendo pecuniā ꝓ eo, q̃ damnificata eſt, contra legem Dei non facit. Vñ 14. q. 5. Qui habetis. c. ſed hic. De peccato aliqua nonnunquam acquiruntur, q̄ pauperibus iuſte erogant̃. De acquiſito tm̄ p meretricium, non ſit ſacrificium, vel oblatio ad altare, pp ſcandalum, & reuerentiā ſacrorum. Vñ Deut. 23. Non offeres mercedē poſtribuli in domo dñi Dei tui. Si aūt nō eſt licitū ea retinere, aut illis a q̄bus accepta ſunt conuenit ius repetendi, qualia ſunt bona acquiſita p vſurā vel furtum, vel rapinā, & de talibus non debet fieri elemoſyna, ſed reſtitutio. Extra de iureiurando. Etate. dr̃ q̃ onus nō remittitur, ſed augetur, cū cuiqnā improuide ſoluitur, qđ alij ex debito eſt præſtandum. Sic etiā intellige, qđ dr̃ 1. q. 1. Non eſt. Nō eſt putanda elemoſyna ſi pauperibus erogetur, vel diſpenſetur, qđ ex illicitis rebus acquiritur, & 4. q. 5. Nolite. Qđ ſumptū eſt ab Aug. in lib. de verbis dñi ſermone. 35. ante medium. Nolite velle elemoſynas facere de fenore, & vſuris. Et infra ea. Forte. ꝓhibet̃ expreſſe fieri de rapina. Vñ ibi dr̃. Si torū tribuat, qđ abſtulerat addit poti⁹ peccatū q̃ minuat. Aut nō cōpetit ius repetēdi, quale eſt bonum acquiſitum p ſymoniā, qđ bonum ille, q̄ acquiſiuit retinere non pōt. Extra de ſymonia. De hoc aūt, qa contra legē accepit, nec ille q̄ dedit pōt repetere, qa contra iuſtitiā dedit, & talis pecunia eroganda eſt in elemoſynis. Et ſi datur ſolū p̄lato, ita q̃ cōitas non eſt in culpa debet dari eccleſiæ in cuius ignorātiā data fuit, vt habetur in c. prædicto in textu, & in Glo. Si aūt cōitas eſt in culpa, pecuniā debet reſtituere illi monaſterio, qđ ille qui dedit intrauerit in alleuationem monaſterij, & ſic intelligi pōt illud, qđ dr̃ extra de ſymonia. Veniens. Si aūt monaſterium intrare noluerit alijs pauperibus eroganda eſt. De bene aūt acquiſitis diſtinguēdū eſt, qa aut ſunt neceſſaria illi, q̄ acquiſiuit ad ſuſtentationē naturæ, aut nō. Si ſic de illis non debet elemoſynā facere: qa magis tenetur ſibi ſm legē charitatis, q̃ alij, niſi forte in caſu in quo ſubtrahendo ſibiipſi daret alicui ſolenni pſonæ de cuius morte immineret notabiliter detrimentum reipublicæ, & ꝓ ſectu animarum. Si nō. Aut ſunt neceſſaria ſibi ad decentiā ſui ſtatus, aut nō. Si non, tenet̃ de illis elemoſynā facere, etiā pauperibus non conſtitutis in periculo neceſſitatis extremæ. Si ſic, non tenetur de illis facere elemoſynā, p quā redderet ſe impotentem ad viuendum ſm decētiam ſui ſtatus, niſi pauperibus in tanta indigentia conſtitutis, q̃ appareant notabilia ſigna extremæ neceſſitatis, quaſi præſentis vel proximo imminentis. Alijs etiā pauperibus tenetur loco, & tp̄e facere elemoſynas, non derogantes notabiliter mō viuendi ſm decētiam ſui ſtatus. Talis. n. decentia in indiuiſibili non conſiſtit, ſed magnam habet latitudinem. Ad ſeptimum. ſ. vtrum licitū ſit cuilibet facere elemoſynam, dicendum q̃ ordo naturalis hoc exigit, vt inferiora ſuperioribus regulentur. Et ideo illi, qui ſunt in aliena poteſtate conſtituti, de eis in quibus alijs ſubijciuntur, ordinare non debent, aliter q̃ eis fuerit a ſuperioribus commiſſum, & qa nullus hō alij eſt ſubditus quantum ad interiores intellectus, & voluntatis actus, niſi ſoli Deo: ideo de illis bonis orando, & corde remittendo oībus elemoſynam facere licet. Sed qa monachus ꝓprium non habet, ideo de bonis exterioribus non pōt elemoſynā facere, ſine abbatis licentia expreſſa, vel ꝓbabiliter præſumpta, niſi diſpenſatio aliquorum bonorum monaſterij ſibi ſit ab abbate commiſſa, tunc. n. de illis pōt elemoſynas facere moderatas, & rōnabiles ſm ꝓportionem bonorum, quæ ſibi ſunt ab abbate commiſſa ad diſpenſandum: quia etiam vir eſt adminiſtrator bonorum tanquam mulieris caput, ideo non debet mulier dare elemoſynas ſine conſenſu viri expreſſo vel præſumpto, exceptis cōibus elemoſynis, & paruis p comparationē ad poſſeſſiones eorum, niſi præter dotem, q̄ ordinatur ad ſuſtentanda matrimonij onera, habeat res alias, vel ex ꝓprio lucro, vel p alium licitum modum, tunc. n. de illis irrequiſito aſſenſu mariti, poteſt facere elemoſynas moderatas. Filij etiā familias ꝓprias poſſeſſiones non hñt, nec etiam ſerui immo ſunt poſſeſſio dñorum, &

ideo

ideo facere elemoſynas non debent, niſi forte aliquas modicas de quibus poſſunt præſumere, ꝙ patri vel dño placeat, niſi aliquorum bonorum eſſet eis a patribus vel dñis diſpenſatio commiſſa. Oés tñ prædicti licite poſſunt & debent in caſu neceſſitatis extremæ indigentibus ſubuenire, etiã aſſenſu ſuperiorũ non habito expreſſe vel præſumpte. Ad octauum. ſ. cui ſit elemoſyna facienda, dicendũ ꝙ ſicut dicit Aug. io primo de doctrina Chriſtiana. Illi qui ſunt nobis magis coniuncti, quaſi quadam ſorte nobis obuenit, vt eis magis ꝓuidere debeamus. Eſt tñ circa hęc diſcretionis rõ adhibenda, ſm differentiam coniunctionis, & ſanctitatis: nam multo ſanctiori, magis indigentium patienti, magis vtili ad cõe bonum eſt magis elemoſyna danda, ꝙ perſonæ propinquiori, maxime ſi non ſit multum coniuncta, cuius cura ſpecialis nobis immineat, & ſi magnã neceſſitatem non patiatᷣ. Nã opus elemoſynæ ad mercedem retributionis æternæ dupliciter valet. Vno modo quidem ex radice charitatis, & ſm hoc elemoſyna eſt meritoria, prout in ea ſeruatur ordo charitatis, ſm quã ꝓpinquioribus magis ꝓuidere debemus cæteris paribus. Vnde & Amb. dicit in primo de officijs. Eſt illa ꝓbanda liberalitas, vt ꝓximos ſanguinis tui non deſpicias, ſi egere cognoſcas, melius eſt.n. vt ipſe ſubuenias tuis, quibus pudor eſt ab alijs ſumptum depoſcere. Alio mõ valet elemoſyna ad retributionem vitę ęternæ, ex merito eius cui donatur, qui orat ꝓ eo, qui elemoſynam dedit, ſm illud Luc. 16. Facite vobis amicos de mammona, &c. Qđ exponens Aug. in li. de verbis dñi in monte, dicit. Qui ſunt qui habebunt æterna tabernacula niſi Sancti Dei? & qui ſunt q ab eis recipiẽdi ſunt ĩ ęterna tabernacula, niſi q eorũ indigẽtiæ ſeruiunt? Hoĩ igitur malo, inquantum malus eſt, non eſt elemoſyna facienda: nã in malo hoie duo conſideranda ſunt. ſ. natura, & vitium. Et ſicut eius natura, ita debet ex charitate diligi, ꝙ eius vitium odiatur, ſic ita debet ꝑ elemoſynã ſubuenire indigentię naturæ ſuæ, vt ꝑ hoc in malitia non foueatur. Vñ. 5. q. 5. Nõ ois. Et ſumptum eſt ab Augu. in Epiſtola ad Vincentium, non multum longe poſt principium dr̃, ꝙ vtilius eſurienti panis tollitur, ſi de cibo ſecurius iuſtitiã negligat, q̃ eſurienti panis frangatur, vt iniuſtitiæ ſeductus acquieſcat. Nec eſt contrariũ huic, qđ dr̃. 86. diſt. Non ſatis paſce, quia ibi loquitur de eſuriente ad mortẽ. Ad nonum. ſ. de modo dandi elemoſynã, vtrum abundanter vel non, dicendum ꝙ abundantia elemoſynæ põt conſiderari ex parte dãtis, & ex parte recipientis. Ex parte qdẽ dantis, cum. ſ. dat qđ eſt multum ſm ꝓportionẽ ſuæ facultatis, & ſic laudabile eſt abundanter dare. Vñ & dñs Lucæ 21. Laudauit viduã, q2 de eo, qđ deerat illi oẽm victum quem habuit miſit, obſeruatis tñ his, quæ dicta ſunt de elemoſyna facienda de neceſſarijs. Ex parte veró eius cui datur eſt abũdãs elemoſyna dupliciter. Vno modo ꝙ ſuppleat ſufficienter eius indigentiam, & ſic laudabile eſt abundanter elemoſynam tribuere. Alio modo vt ſuperabundet ad ſuperfluitatem, & hoc non eſt laudabile, quia melius eſt pluribus egentibus elargiri. Vñ & Apoſtolus dicit 1. Corint. 13. Si diſtribuero in cibos pauperum, &c. Vbi dicit Glo. ꝑ hoc cautela elemoſynæ docetur, vt non tm̃ vni, ſed multis detur, vt pluribus proſit. Ad decimum. ſ. vtrum poſſit homo elemoſynã facere ſibiipſi. Dicendũ, ꝙ hois ad ſeipſum non põt eſſe iuſtitia ſimpliciter, & ꝓprie dicta, quia hõ ꝑ iuſtitiam ſimpliciter dictã, illud qđ non eſt ſibi ſimpliciter debitũ, tribuit illi cui ſimpliciter eſt debitum. Impoſſibile eſt autem, ꝙ eidem hoi aliquid ſimpliciter debitum, & non ſit ei ſimpliciter debitum ſimul. Vnde dicit Philoſophus. 5. Ethi. ca. 11. Qđ non eſt iniuſtitia, neq; ipſius ſimpliciter, quia circa hoc non eſt iuſtitia ſimpliciter dicta, iuſtitia tñ metaphorice dicta, quæ eſt aliqua pars potentialis, vel imitatio iuſtitiæ ſimpliciter dictæ, põt eſſe hoĩs ad ſeipſum, q2 aliquid eſt non debitum hoĩ rõne vnius partis, qđ debitum eſt ſibi ratione alterius partis: ſicut imperare debitum eſt animæ, & ſubijci debitum eſt corpori. Et ideo cum homo per animam corpus caſtigat, facit actum iuſtitiæ metaphorice dictæ, miſericordia autem non eſt iuſtitia ſimpliciter dicta, ſed continetur ſub liberalitate, quæ eſt pars potentialis iuſtitiæ. Vnde non eſt incõueniens, ꝙ actus eius, qui eſt dare, iam ſit hominis ad ſeipſum, quia aliquid poteſt, eſſe ſuum, ſm vnam rationem, quo indiget ſm aliam. Vnde cum homo diſpoſitiue ſubuenit pęnitendo indigentiæ animæ ſuæ, illud quod principaliter, præſuppoſito adiutorio Dei ſuum erat poteſtatiue, ſeu effectiue non formaliter, ſibi diſpoſitiue tribuit formaliter. Non eſt enim inconueniens, quod idem homo ſit agens, & recipiens, idem ſecundum diuerſã vel ſecundum aliam, & aliam rationem.

De motiuis ad elemoſynam faciendam. *Diſt.* XX.

CIrca vndecimum. ſ. quæ nos mouere debeant ad elemoſynas faciendas, & opera pietatis, ſciendum, ꝙ ad hoc naturaliter inclinamur, curialiter inuitamur, irrefragabiliter obligamur, & multiformiter excitamur. Debemus inquam elemoſynas facere. Primo, quia ad hoc nos inclinat naturæ conformitas. Secundo quia nos inuitat diuina benignitas. Tertio, quia nos obligat præcepti neceſſitas. Quarto, quia nos excitat multiplex vtilitas. Primo inquam nos inclinat ad elemoſynas faciendas naturæ conformitas, quia ſicut dr̃. Eccle 13. Omne animal diligit ſibi ſimile. Et in lib. de natura animalium dr̃, ꝙ vna auis aliam eiuſdem ſpeciei nõ comedit. Item dr̃ ibi, ꝙ mortua æqua alia pullum relictum ſuſcipit nutriendum. Item leo ipſe (vt ibidem dr̃) miſeris, & afflictis compatitur. Vt dicit Iſid. Leones peregrinos per deſerta errantes ad viam reducunt, animalibus infirmioribus parcunt. Vnde dr̃. Gaudent infigere thauros, prædas contemnunt humiles. Item multis experimentis probatum eſt, ꝙ lupæ pueros deiectos a matribus inuẽtos nutriunt, & ab alijs beſtijs defendunt. Secundo ad opera pietatis nos inuitat diuina benignitas, Deus enim in ſcriptura ſacra curialiter nos inuitat exhortando, & monendo, & ſe miſericordiam diligere conteſtãdo, & nos, ſi miſericordes fuerimus ſuos eſſe filios aſſerẽdo. Pſal. Miſericordiam, & veritatem diligit dñs. Prouer. 21. Facere miſericordiam magis placet Deo, quàm victimæ. Oſeæ. 6. miſericordiam volo. Idem Matth. 9. Item facientem miſericordiam diligit, tanquam pater filium ſibi ſimilem, Luc. 6. Eſtote Miſericordes ſicut pater veſter cœleſtis miſericors eſt. Et ante. Vt ſitis filij patris veſtri, qui in cœlis eſt. Iohan. Damaſ. Sicut iudex poteſtatem accipiens, datorem poteſtatis iuxta poſſibilitatem ſuam debet imitari. In hoc autem Deum maxime imitabimur, ſi nihil iudicauerimus, quàm miſereri præcioſius. Patet autem quãtum miſericordiam diligit, quia ei ſe totum dedit ad vendendum, & occidẽdum. Econtra immiſericordes diabolo ſunt ſimiles, de quo dr̃. Hiere. 6. Crudelis eſt, & non miſerebitur, huic ſimilis erat Iudas, qui ſuſtinere non poterat odorem vnguenti, quo Maria dñm vngebat Iohan. 12. quia per hoc homo excedit eum non ieiunando, vigilando, &c. Tertio ad hoc nos obligat ꝓcepti neceſſitas, vnde in lege veteri, inter præcepta legis in multis locis ponuntur præcepta de miſericordia facienda. Et ècontra non facientis miſericordiam comminatur ſcriptura, non eſſe miſericordiam inuenturum. Iac 2. Iudiciũ ſine miſericordia fiet illi, qui non fecerit miſericordiam. Exemplum Matth. 18. Serue nequã nonne oportuit, & te miſereri conſerui tui, &c. Item Lucę. 16. De diuite epulone, qui vnam guttam aquæ non potuit impetrare, quia Lazaro nõ fecerat miſericordiam. Prouer. 21. Qui obturat aures ſuas ad clamorem pauperis, clamabit & ipſe ad Deum, & non exaudietur. Legitur 4. Dial. 37. de milite, qui mortuus, & reuocatus a morte refert ſe, vidiſſe ſub ponte in locis infernalibus, & teterrimis Petrum eccleſiaſticæ familiæ maiorem multo ferri pondere ligatum, & depreſſum in imo, & cum quæreret cauſam audiuit, ꝙ quia plus inferebat plagas ex crudelitatis deſiderio, quàm ex pręcepto vel correctionis zelo, qñ aliquis puniendus ei pro delicto ſuo videbatur, quia vt dicit Greg. Omnes qui eum nouerant ſic feciſſe, qñ viuebat, nõ dubitabãt, &c. Quarto ad hoc nos excitat multiplex vtilitas. 1. Thim. 4. Pietas ad omnia valet, ad omnia inquã tam bona, quàm mala. Ad bona ualet, quia omnia bona acquirit, & ſua videlicet operando, & aliena congaudendo. Ad mala vero tam ſua quàm aliena. Sua quidem, quia in bonum ſuum conuertit per patientiam. Aliena per compaſſionem, dum.n. alienis malis ſiue culpæ ſiue pœnæ cõpatitur, ipſa mala conuertit in bonum ſuum. Hugo de ſancto Victore. Pietas de alienis ſordibus ſe abluit, de alienis vulneribus ſibi cõficit medicinam, de alieno veneno ſibi efficit Thiriacam, dum malis compatitur, & ſubuenit alienis. De vtilitate elemoſynę, require capitulo ſequenti.

De effectu elemoſynæ. *Diſt.* XXI.

CIrca duodecimum. ſ. de multiplici effectu elemoſynę ſciẽdum, ꝙ elemoſyna factorem ſuum iuſtificat, creatorẽ pacificat, contegit tanquam decentiſſimum ornamentum, protegit tanquam potentiſſimum munimentum, theſauros multiplicat, in futurum ædificat, in cœlis glorificat. Primo quidem elemoſyna facientem iuſtificat, quia impetrat gratiam, delet maculam, ſoluit emendam. Quòd autem impetret gratiam, patet de Cornelio, qui per elemoſynas venit ad gratiam Dei, & fidẽ eccleſiæ. Act. 10. Similiter de B. Euſtachio, qui cum eſſet princeps militiæ Romanorum, & Gentilis, tñ quia abundabat in operibus pietatis, cum in venatione inſequeretur ceruum, inter cerui cornua apparuit crucifixus, dicens ei, quis eſſet, & ꝙ nolebat, ꝙ eius elemoſynę perderentur, ſed ꝑꝑ eas conuerſionis, & cognitionis fidei gratiam obtineret. Similiter ſupra de ſaraceno, & horreis repletis ad fidem conuerſo. Item de Petro Thelonario ſupra de iudicio. Item elemoſyna delet maculam. Thob. 4. Elemoſyna a peccato, & a morte liberat, & eiuſdem. 12. Elemoſyna a morte liberat, & ipſa eſt qua purgat peccata. Eccle. 3. Ignẽ ardentem extinguit aqua, & elemoſyna reſiſtit peccatis. Reſiſtit

inquam

inquam & præterita diluendo,& futura cauendo. Ideo dicit dominus. Luc. 12. Date eleemoſynam,& ecce omnia mũda ſunt vobis. Item eleemoſyna ſoluit emẽdam ideſt pœnam debitam pro peccatis, vnde Prouerb. 13. Redemptio animæ viri propriæ diuitiæ. & Dan. 4. Conſuluit Daniel regi Nabucho. Peccata tua eleemoſynis redime, qđ q̃a non fecit in beſtiam mutatus eſt, & de regno deiectus. Grego. Quotiens pro culpa eleemoſynam facimus, quaſi pro prauis actibus præcium damus, ſed tunc ſolum eleemoſynæ præcium a culpis nos liberat, cum perpetrata plangimus,& abdicamus: & non ſolum mundat animam a peccato præterito, ſed etiam conſeruat gratiam per quam homo præcauet a futuro. Eccle. 19. Eleemoſyna viri, quaſi ſacculus cum ipſo, & gratiam hominis quaſi pupillam conſeruabit. Secundo eleemoſyna creatorem pacificat. Homines litem vel guerras habentes cum alijs, plerumque pacem ſuam faciunt larga munera tribuendo. Exemplum. Gen. 33. Placabo eum muneribus, quæ præcedunt. Eleemoſyna eſt propiciatorium aureum, per quod propiciatur Deus peccatoribus, de quo dicitur. Exod. 26. Prouer. 21. Munus abſconditum extinguit iras. In vita Iohannis eleemoſynarij legitur, quòd quarta, & ſexta feria ponebat ſcamnum, & ſellam ante eccleſiam, vt pauperes poſſent ſine impedimento ad eum accedere, pro cauſis ſuis, cum ipſe eſſet Alexandrinus Patriarcha, dicens quòd ſi homines intrantes eccleſiam volunt cito exaudiri in cauſis ſuis a Deo, dicentes. Cito anticipent nos miſericordiæ tuæ, &c. Ita ipſi debent ante introitum eccleſiæ exaudire cito pauperes, vt cito exaudiamur a Deo. Tertio eleemoſyna contegit tanquam decentiſſimum ornamentum, veſtit enim hominem ornamento gratiæ,& virtutum. Nam vnde pietas facit, quod homo ſe exuat veſte corporali, inde veſtit eum veſtimento ſpirituali. Iſa. 61. Induit me dominus veſtimẽto ſalutis,& indumento lætitiæ circundedit me. In ſignum huius legitur, quòd cum in quodam magno feſto B. Martinus iret ad eccleſiam obuiauit ei pauper nudus, qui præcepit Archidyacono ſuo vt in inſtanti emeret ei veſtem, quod facere cum differret, in inſtanti pauperi exutam in ſecretario dedit ſuam. Cum autem inſtaret Archidyaconus, vt egrederetur de oratione ad miſſam celebrandam, cum nollet egredi niſi daretur ei veſtis ad opus pauperis, tunc neceſſitate compulſus dictus Archidyaconus defert ei veſtem bigericam, biennem hyſpidam, quinque argenteis comparatam, quam induit. B. Martinus latenter, & dum eleuaret in miſſa corpus domini, vt dicit Iohannes Beleth, apparuerunt nuda brachia eius, ſed ea dominus veſtiuit fulgentibus gemmis celitus miſſis,& vt viderũt ſex viri, globus igneus apparuit ſuper caput eius. Item de Leone Papa legitur, vt ait magiſter Iac. de Vitri. quòd cum in porta ſua viſus fuiſſet offendiſſe pauperem, rediens ad eum introduxit eum in cubiculum ſuũ, eum placans,& faciens eum cubare ſuper lectum ſuum, & quieſcere,& cum exijſſet ſerato hoſtio rediens non inuenit eum, mirans,& gaudens cogitans ſe ſibi dominum reconciliaſſe. Et non ſolum dator eleemoſynæ hoc ornamento induitur verumetiam Deus ipſe in cuius nomine datur ſe eodem indui gloriatur. Sicut de B. Martino legitur, quod cum in porta Ambianen. pauperi nudo dimidium pallij ſui dediſſet, nocte ſequenti vidit dominum in cœlo habentem ſuper humeros ſuos dimidium pallium ſuum, quod pauperi nudo dederat,& dicentem Angelis. Martinus adhuc Cathecuminus hac me veſte contexit. De quo dicit B. Bern. Martine ſi ſciuiſſes vbi pallium dimidium ponebas, puto quod non dimidiaſſes, ſed integrum dediſſes. Multum augmentauit pallium cuius vna pars erat in terra,& alia attingebat cœlum, immo ſuper Dei humerum. Similiter cum B. Franciſcus veſtem nouam quam pro ſe parauerat pauperem militem induiſſet, nocte ſequenti vidit dominum veſtibus illis indutum,& palatium ſpecioſum,& magnum cum armis militaribus inſignitum, cumque inquireret cuius eſſet palatium, & quid ſignificarent arma, aut cuius eſſent, reſponſum fuit, quòd Franciſci, militumque ſuorum eſſent hæc omnia. Grego. Papa cum incederet, inuenit in hoſtio pauperem, qui in apparentia videbatur naufragium pertuliſſe,& cum mater ſua miſiſſet ei ſcutellam argenteam plenam leguminibus, non habens præ manibus quid ei daret, miſit ei ſcutellam,& legumina intus, dans ei totum. Cum autem poſtea factus eſſet Papa, & ordinaſſet cum diſpenſatore ſuo quòd quotidie ante menſam ſuam duodecim pauperes poneret, qui ibi reficerentur, vidit ibi aliquando tredecim,& vnum inter alios qui aliquando apparebat ei ſenex aliquando iuuenis, & vocauit diſpenſatorem, quærens quomodo ibi tredecim poſuerat, illo aſſerente, q non introduxerat niſi duodecim tantũ, finita menſa vocauit. B. Grego. illum, qui aliquando ſenex, aliquando iuuenis apparebat, quærens quis eſſet, & quod nomẽ haberet, qui reſpondit. Quid quæris nomen meum, quod eſt mirabile? ego ſum naufragus cui miſiſti ſcutellam argenteam cum leguminibus,& quia imitatus es B. Petrum Apoſtolum, qui diſtribuebat vnicuique prout cuique opus erat, ex tunc dominus deſtinauit te Papam futurum. Ego ſum Angelus domini paratus offerre pro te domino quicquid ab eo petieris, & hoc dicto euanuit. Deus enim in ſe pauperibus ſuis membris indui, potari, & refici profitetur, quia quicquid pietatis, & miſericordiæ fit amore Dei pauperibus, reputat ſibi factum. Matt. 25. Eſuriui, & dediſtis mihi manducare, Sitiui,&c. Sequitur. Quod vni ex minimis meis feciſtis mihi feciſtis. Magna gloria facientibus eleemoſynas, propter Deum, q ad veſtes ſuas ac etiam ad cibum,& potum habeant ipſum Deum. Non eſt ergo mirum ſi Deus,& pater miſericordiarum, & largitatis immenſæ refectiones ſpirituales dat pro corporalibus, & veſtes ſpirituales pro temporalibus. Quarto eleemoſyna protegit tanquam potentiſſimum munimẽtum, vnde. Eccle. 29. Eleemoſyna viri quaſi ſacculus cum ipſo, & gratiam hominis quaſi pupillam conſeruabit. Sequitur. Sup ſcutum potentis,& ſuper lanceam aduerſus inimicum tuum pugnabit. Quinto eleemoſyna bona multiplicat. videlicet bona tpalia, & bona ſpiritualia,& amicos ſpirituales. Bona quidem tẽporalia multiplicat, ſicut dr Prouer. 28. Qui dat pauperi non indigebit. Legitur in Chronicis, q cum Ethytius Romanorum Senator eſſet in Burgundia agens rempublicã Romanorũ, tempore Theodoſij Imperatoris, cum fames maxima Burgundiam oppreſſiſſet cõgregauit apud Linguos quatuor millia pauperum vel amplꝰ qui non poterant habere vnde ſibi famis tempore prouiderent, & pauit eos ibi quamdiu malum tempus durauit. Quo ceſſante fecit eos ad loca ſua cum vehiculis deportari, & audiuit vocem de cœlo dicentem ſibi. Ethyci, tibi & ſemini tuo panis non deficiet in æternum, quia me famis tempore in pauperibus membris meis refeciſti. Hoc legitur in geſtis Francorum lib. 2. ca. 24. quòd cum quidã ſanctus viſitaſſet quoſdã Ciſtercienſes, & loquerentur ei de viſionibus ſuis, quærentes ab eo ſi aliquas viſiones vidiſſet, ait. Vnicam vidi ex quo domum iſtam viſitaui, quam vobis referam. Mihi videbatur, quod in hoc monaſterio erant duæ virgines pulcherrimæ, vna eleuato capite, & læta facie tenebat virgas,& huiuſmodi loci habitatores multum commendabat, altera triſtis demiſſo capite multum murmurans ab hoc loco recedebat, multum conquerens contra habitatores huius loci, per quod intellexi hic multum abundare rigorem diſciplinæ,& ſeueritatem iuſtitiæ: miſericordiæ autem, & pietatis opera intellexi a vobis multum eſſe relegata, propter quod non abundatis, ſed date,& dabitur vobis, vt dicitur Luc. 6. Prouer. 3. Honora dominum de tua ſubſtantia, & replebuntur horrea tua ſaturitate,& vino torcularia tua redundabunt, Item, 11. Alij diuidunt propria,& ditiores fiunt,&c. Item. 4. Reg. 3. Habetur exemplum de hoc, vbi dicitur, quòd oleum in vaſis vacuis poſitum eſt multiplicatum. Item 3. Reg. 17. de farinula viduæ,& oleo in lechito multiplicatis. Item Iohan. 6. de quinque panibus in dando multiplicatis a domino. Item de Beato Nicolao legitur, quod cum videret pauperes prouinciæ ſuæ mirabili fame afflictos, nec haberet vnde poſſet eis ſubuenire, audiens in portu applicuiſſe multas naues onuſtas frumento, de qualibet naui accepit centum bithecos, ſe obligans ad redditionem niſi inuenirent frumentum cum integra menſura. Quod diſtribuit, & ad victum,& ad ſemina,& abundauit ad hoc in tota illa patria, & illi plenarie totum frumentum, quod ei tradiderant inuenerant. Item legitur de Beato Præiecto, quòd cum videret multitudinem pauperum petentium ab eo, nec inueniret, quid daret eis, quia alia, quæ habebat dederat, niſi duos denarios, facta oratione inuenit in burſa ſua tot denarios quot erant pauperes. Item legitur de Beato Benedicto, quod cum tempore famis dediſſet quicquid inuenire potuerat in abbatia ſua, nec inueniret niſi modicum olei in vaſe paruo præcepit vt illud daretur. Quod diſpenſator ſuus noluit facere. Quod cum ſciret vir Dei, noluit vt aliquid inobedientiæ in eius monaſterio remaneret, ſed illud præcepit extra per feneſtram proijci, nec tamen eo facto vas vitreum in quo erat fuit fractum, nec oleum effuſum. Cum autem oraſſet, inuenerunt in monaſterio vnum dolium plenum oleo. Item legitur de Beato Germano Antiſiodoro. quod cum rediret de Roma, & in exitu Mediolani omnia ſua pauperibus dediſſet, & inquireret a dyacono ſuo, ſi aliquid plus haberet, non inuenit niſi tres denarios, quos præcepit pauperibus dari, dicens murmuranti dyacono, quòd Deus ſatis haberet, vnde ſeruos ſuos illa die paſceret. Cum autem dictus dyaconus volens ſibi prouidere tertium retinuiſſet,& duos dediſſet, occurrit ſeruus cuiuſdam militis diuitis offerens ex parte domini ſui ducentos ſolidos, tunc aduocans dyaconum ait ei, quod ipſe defraudauerat pauperes in vno denario, quem ſi eis dediſſet Deus trecentos ſolidos eis miſiſſet. Rogatus aũt ad domum militis acceſſit,& ipſum grauiter ægrotantẽ,& omnes infirmos,

qui

qui erant in eius domo curauit. Itē legitur in vita Ioh. eleemoſynarii, q̄ cum latrones ſpoliaſſent omnino domum cuiuſdam diuitis nobilis, & ille explicaret dicto Iohan. caſum ſuum, compaſſus pręcepit diſpenſatori ſuo in ſecreto, vt daret ei quingentas libras auri, q̄ inuidia motus non dedit, niſi quinque: ſtatim quędam nobilis vidua miſit ei quinque libras auri, & cum vocaſſet procuratorem ſuum, & quæſiſſet ab eo quantum dederat illi cui dari præceperat, dixit, quingentas. Reſpondit ſanctus, quod non dederat niſi quinque, & cum vocaſſet eum cui dederat, audito ab eo quod non receperat niſi quinque libras dixit ei, quod ſi dediſſet quingentas vt ipſe præceperat, quod dominus per dictam viduam adminiſtraſſet ei mille quinque libras. Cum autem a dicta vidua vocata quæreret quantū ei legare proponeret. Reſpondit quod primo ſcripſerat mille quingentas libras, & ſuperius pſcrat, quod tm̄ mittebat ei, ſed poſt reſpiciēs ad ſcripturā illā inuenit mille libras, de ſcripto deletas, & ſic credens q̄ hoc factum fuiſſet diuina voluntate, non miſit ei niſi quingentas. Item in vitiſpa. dr̄ q̄ quidam monachus cuidam fratri ſuo ſeculari pauperi dabat quicquid laborare poterat, & ille ſemper pauperior fiebat. Quod cum diceret cuidā ſeni inhibuit ei ne hoc faceret, ſed ei diceret q̄ laboraret, & de labore ſuo ſibi & monachis deportaret, vt bñdiceret ei, qd̄ ille fecit, licet ex hoc primo fieret triſtis, & primo de labore ſuo attulit fratri ſuo olera, deinde pīs, poſtmodum panes, poſtea multa alia q̄ dabat frater ſuus pauperib. religioſis, qui p eo orarent, poſt quæſiuit frater eius vtrum penuriā pateretur ſicut ſolebat, ille dixit q̄ non, ſed abundabat, quia qñ eis res monaſterij dabat, qñ ingrediebatur domum ſuam, velut ignis oīa bona eius ſua conſumebant, poſtq̄ aūt inceperat dare ſua pauperib. religioſis. oīa bona ſua fuerant multiplicata eorum oratione & benedictione. Item dicit Petrus Alfonſus, q̄ quidam iuuenis bñ diſciplinatus filius cuiuſdam ſapientis conſiliarii cuiuſdā regis, cui rex mortuo pr̄e promiſerat, q̄ ſi bñ ſe regeret, eum amore pr̄is ſublimaret, theſauros pr̄is cogitans vanitatē mundi & miſericordiam Dei, pauperibus erogauit. Deinde annonam & aurum, & lapides pcioſos, deinde agrorum & domorum ſuarū pcium. Cum aūt fuiſſet accuſatus apud regem, tanq̄ bonorū paternorum diſſipator, vocatus & requiſitus rñdit, q̄ non diſſipauerat, ſed congregauerat, & in tuto poſuerat contra pdones, fures, & caſus diuerſos, & fecerat de non ſuo ſuum: tunc rex audiens eius induſtriam, omnia ei multiplicauit, & ſublimauit, & loco pr̄is cū conſiliarium ſuum habuit. Sic rex ſummus facit largos eleemoſynarios magnos in curia ſua. Item in legēda. Ioh. eleemoſynarii legit. q̄ cum videret aliquem bonum eleemoſynarium, quærebat ab eo quō adeptus eſſet gr̄am largas eleemoſynas faciendi. Cum hoc quæreret a quodam Rñdit ei, q̄ conſueuerat eſſe ita immiſericors, q̄ nihil p Deo poterat dare, cum aūt aliqñ aliquod infortuniū ei accidiſſet, cogitauit, vt dicebat, q̄ hoc erat ppter immiſericordiam ſuam, & cum vellet facere eleemoſynam, eius auaritia non permittebat. Vñ vocauit ſeruum ſuum rogans eum, vt ſingulis ſeptimanis furaret ei tot denarios, & daret pauperibus, ille aūt furabat prima ſeptimana duodecim denarios, tunc in fine ſeptimanæ computans inuenit q̄ plus fuerat lucratus illa ſeptimana q̄ alijs, & cogitans q̄ hoc eſſet ppter eleemoſynā, pcepit ſeruo ſuo q̄ furaret ei duodecim denarios, qui tunc dedit duos ſolidos, & cum cōputaret in fine ſeptimanæ, inuenit lucrum maius ſolito in duplo: & cum pciperet, q̄ daret decem & octo denarios, dabat tres ſolidos, & ſic ſemper faciebat dans in duplo plusq̄ pciperet ei. Cum aūt ſingulis ſeptimanis multiplicaret lucrum, & miraretur dñs vñ hoc eſſet, in cōputatione in fine ſeptimanæ ſubridens ſeruus dixit ei, q̄ furtum ſuum ſuū ditauerat eum, & reuelauit ei veritatem, veniam petendo, ad hoc prouocatus eſt dñs vt faceret eleemoſynas largas. Item in vitiſpa. dr̄ q̄ facta fame duo ſocii ſil'morabant', & cum alter daret Agapē oīb. aduenientib. & non ceſſare vellet, alter ſumpta portione ſua receſſit ab eo, nec dabat aliquid, alter aūt ſemper dabat & abundabat. Immiſericors videns q̄ non poſſet ſibi ſufficere redit ad alium, qui miſericors erat, paupertate cogente, rogans vt eum reciperet. Quod cum feciſſet nec dare ceſſaret, cum aliqñ diceret ei, q̄ videret ſi aliquid remanſiſſet, qd̄ dare' pauperib. & ille aſſereret q̄ nihilominus remanſerat, qd̄ poſſet dari ad inſtantiam locii ſui, currens inuenit ſportas plenas. Quo viſo prouocatus eſt ad amorem mīæ. Item 1. dyal. 9. dicit Gre q̄ S. Bonifacius adhuc puer, ita mīæ viſcerib. affluebat, q̄ ſæpe viſis pauperibus tunicā, ſæpe camiſiam dabat, licèt ſæpe de hoc a matre argueretur & verberaret'. Aliqñ videns pauperes egentes & indigentes cucurrit ad horrea, & quicquid mr̄ parauerat ad anni neceſſariam ſuſtentationem dedit pauperib. Cum aūt reuerſa mr̄ hoc inueniſſet factum, & ipſum pp hoc clamans verberaret, ea excluſa orauit, & oīa horrea repleta ſunt. Itē cū S. Ge-

no vero dās pro Deo ſolam ſibi vineam remaniſſet, ita fuit percuſſa grandine, & tempeſtate, & quaſi nihil in ea remanſit, tñ nepoti ſuo in vindemiis pcepit oīa dolia ligari, qd̄ fecit, licèt abuſionem hoc crederet & diceret, tunc paucos racemos ex ea colligens miſit ad calcatorium, & cum omnib. excluſis, puero excepto oraſſet, cœpit calcare, & vinum in maxima abundantia exire. Tunc pcepit vocari pauperes, & oīa eorum vaſa repleri. Quo facto de modico qd̄ remanſerat in dolio quolibet cellarij ſui vnam guttam poſuit, & cellarium clauſit & ſigillauit. Cum aūt ab oratione facta rediſſet, inuenit dolia ita plena, quod vinum deſuper exibat, ita quod ſi plus tardaſſet, per totum pauimentum fluxiſſet. Item quidam audiēs pdicari a ſacerdote ſuo, quod dñs dicebat de dantibus eleemoſynam, Cētuplum accipietis &c. de conſilio vxoris ſuæ vaccam ſuam ſacerdoti dedit, vt centum acciperet. Sed cum factus pauper diu expectaſſet, & nō eueniſſet ei, quod pro vna data darentur cētum, deliberauit de nocte occidere ſacerdotem illum. Ad qd̄ agendum cum iret in vis inuenit maſſam auri, & veritatem ibi expertus fuit. Item cum quidam epſ pdicaſſet inter Saracenos tm̄, vt quendam eorum conuertiſſet & eum baptizaſſet, poſtea cum ſuaderet ei facere opera mīæ dicens, q̄ hoc dixerat Dñs in euangelio Centuplum accipietis. & cum monuiſſet eum ad perfectionē euangelicam, ille venditis omnib. q̄ habebat, & datis pauperib. mortuus fuit in Dño. Cum autem filii eius traherent epm ad iudicium, impetentes eum corā iudice Saraceno, de hoc q̄ pr̄i pmiſerat centuplum acci. &c. qd̄ pr̄ vt dicebant nunq̄ receperat, & q̄ propter eius pmiſſum eos exheredauerat. Et cum epſ diceret, quod immo Deus ei reddiderat in vita æterna, nec poſſet hoc epiſcopus probare: adductus ad tumulum mortui, adiurauit eum in noīe Ieſu q̄ diceret ſi eſſet bñ ſolutus de pmiſſo. Rñdit omnibus audientib. Centuplum accepi, & vitam æternam poſſideo. Et quidā etiam hoc addunt, q̄ de hoc lr̄æ inuentæ ſunt in manu defuncti, in quibus hæc continebant'. De hoc dr̄ Gen. 26. Seminauit Iſaac in terra illa, & inuenit in meſſe centuplum. Item Greg. Quod pauperi datur non eſt datum, ſed mutuum, quia qd datur cum multiplici fructu accipitur. Item Amb. Eleemoſynas dare non eſt amittere, ſed ſeminare. Item in vitiſpa. quidam pr̄ dixit diſcipulo ſuo. In ciuitate quadā erant duo quorum vnus ſeminauit & collegit pauca & ſordida. Alius vero ſeminare neglexit. Si ergo fames fiat quis eorum poteſt euadere. Reſpondit diſcipulus, qui pauca elegit. Sic & nos ſeminemus licèt pauca & immunda, licèt per vanā laudem & corruptam intentionem immunditiam contrahamus aliquā, ne famis futuræ tempore moriamur. Item bona ſpūalia multiplicat, congregat enim ſibi theſaurum ſpiritualem, & animam ſpiritualiter meritis locupletat. Thob. 4. Ex ſubſtantia tua fac eleemoſynam &c. Et poſt. Præmium enim bonum tibi theſaurizas in die neceſſitatis. De Tito legitur in Oroſio, & alijs chronicis, quod dicebat in cœna ſibi circumſtantibus, cum recordaretur ſe in die nullam feciſſe liberalitatem, vel pietatis opera. O amici, hodie diem perdidi &c. Item Thob. 12. dicit Raphael. Bona eſt eleemoſyna, magis quam theſauros auri condare &c. Math. 6. Theſaurizate vobis theſauros in cœlo &c. Luc. 14. Cum facis conuiuium &c. Ibidem 17. Vende omnia quæ habes & da pauperibus, & habebis theſauros in cœlo. Et poſt. Omnis qui reliquerit domum &c. Ibidem 12. Nolite timere puſillus grex &c. Et poſt. Vendite quæ poſſidetis & date eleemoſynam, & facite vobis ſacculos qui non veteraſcunt, theſaurum indeficientem &c. In vita ſanctæ Anaſtaſiæ dicitur, quod cum eſſet nobiliſſima Romanorum miniſtrabat de rebus ſuis Chriſtianis, propter fidem incarceratis. Cum autem Imperator feciſſet omnes incarceratos occidi, flebat, quia ſubtracta erat ei materia lucrandi, & ſacculi vbi ſolebat theſauros cœleſtes reponere, & ſe chriſtianam confitens vitam glorioſo martyrio conſummauit. Item in vita beati Thomæ Cantuarien. dicitur quod ſingulis diebus pauperes tredecim in ſecretiori cellula includi faciebat, quibus poſt refectionem ſingulis deuote pedes lauans tres argenteos dabat. Item cum Decius Cæſar peteret a beato Laurentio theſauros eccleſiæ, ipſe diſperſit, & dedit paupibus, & adduxit eos ad palatium dicens: ecce hi ſunt theſauri æterni qui nunquam deficiunt &c. Item Ioh. Dam. in Barlaam ponit exemplum quod Barlaam propoſuit Ioſaphat de quadam ciuitate, in qua erat conſuetudo ſingulis annis Regem conſtituere, qui omnino ignoraret conſuetudines illius terræ, & in fine anni illum in quandam inſulam nudum mittebant, vbi nihil inueniebat. Reges autem de hoc nihil cogitabant, ſed delicijs affluentes credebant, q̄ ſemp ſic deberet durare. Quidā aūt ſapientior factus rex inquiſiuit diligenter de conſuetudine, & inueniens veritate per totum annum miſit & congregauit maximos theſauros

in illam inſulam, quos in fine anni eiectus a regno dæmones inuenit, & ibi in multis delicijs & diuitijs vixit. Sic alliciunt corda hoīum ad amorē iſtorum tpalium, & nō credunt q̄ debeant eis deficere, vſquequo in morte deducunt eos reos & nudos, nihil ſecum niſi pctā portantes. Prouidi aūt & callidi audiunt vocem Dn̄i dicentis. Vende oīa q̄ habes, & da pauperib. & habebis theſauros in cœlo. Vere multos & magnos theſauros congregat elemoſyna ꝓ datore, quia de alterius ruina cui cōpatitur & ſubuenit, hoīem facientē exaltat, de alienis ſordib. lauat, de paupertate ditat, de infirmitate ſanet, de libertate corroborat, de exilio alieno hæreditatē ſuam impetrat, de captiuitate libertatē, de villitate & cōtumelijs alienis ſuū honorē, de miſeria mīam & gloriā, de morte vitā ſibi cōperit, & ꝓut pōt ſubuenit, & miſetur miſerijs, & neceſſitatib. alienis. Itē elemoſyna multiplicat amicos ſpūales .ſ. aduocatos qui coram ſummo iudice cām eius ſuſtentant, & intercesſores, qui apud pium pr̄em pro ipſo efficaciter Intercedūt. Vn̄ hortatur dn̄s Luc. 16. Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, ſupra de purgatorio, nota de Stephano aduocato p allegationē pauperum reuocato. Item de muliere quæ deuota b. Franciſco, & hūſica fratribus mortua eſt in pctō mortali. Cum aūt in nocte multi circa funus iacens in feretro vigilarent in domo, circa mediā noctem cunctis videntibus, qui aſtabant ſurgens, & ſedens in feretro, vocauit vnū de aſſiſtentib. ſacerdotē, & dixit, q̄ cū pp qddā pctm̄ qd celauerat duris cruciatibus adiudicata fuiſſet ad p̄ces b. Franciſci cui deuota fuerat, iudea ei pie conceſſerat, q̄ rediēs ad corpus confiteretur, factaq; confeſſione, & recepta pn̄ia tranſiret ad requiem, armis pn̄iæ ꝓmunita. Item Ioh. 11 c. patet de Lazaro, quem ad p̄ces Mariæ, & Marthe, apud quas, & ipſe, & ſui ſæpe reficiebantur, ſuſcitauit. Item Act. 9. cū viduæ & pauperes circumſtetiſſent Petrū, oñdentes veſtes quas ei Dorchas faciebat, obtinuerūt eius reſuſſitationē. Idē ferè legit̄ in vita b. Ioh. Euang. cum rediret ab exilio in Epheſum inuenit Druſianam mortuā, q̄ ſæpe conſueuerat eum recipere, & neceſſaria ꝓparare & alijs pauperib. Quam p̄cepit ſurgere, & neceſſaria ſibi miniſtrare, q̄ ſtatim a ſomno excitata ſurrexit, & ei refectionē parauit. Itē in miraculis S. Nicolai legit̄, q̄ quidā pr̄ſamilias conſueuerat in feſto b. Nicolai reficere paupes clericos & ſacerdotes, cum aūt hoc fieret, & in domo eius dyabolus in forma peregrini elemoſynā peteret, & pr̄ puerum ei mitteret, & elemoſynā ei ferret, qui erat clericus vnigenitus, dyabolus eum diutius extra ꝓtrahens, cum puer ei elemoſynā daret, eum iugulauit. Et cum puer eſſet pr̄i delatus, diſsimulauit dolorem, ne menſam turbaret, & refectio impediret̄, ſed ſuper lectum in camera puerum collocauit. Sed poſtq̄ comediſſent cepit flere, & qd factum fuerat referre. Cum aūt accūbentes puerum mortuum inueniſſent, pr̄ inuocauit S. Nicolaum, vt filium ſuū ei redderet, & ad elemoſynas reſpiceret, quas pro puero faciebat, quaſi de ſomno ſurgens, quæ circa eum facta fuerant, & quō b. Nicolaus eū a dyabolo eripuerat, & reduxerat enarrauit. Item cum q̄dā matrona Eccleſiam martyrum Ioh. & Pauli crebro viſitaret, ante eccleſiā duos peregrinos inuenit, quibus elemoſynam dari ſuo diſpenſatori p̄cepit, ſed anteq̄ dediſſet acceſſerunt vicinius, dicētes. Tu mō nos viſitas, ſed nos in die iudicij te requiremus, & quicquid boni poterimus tibi p̄ſtabimus, & hoc dicto diſparuerunt. Sexto elemoſyna in futurum edificat. 1. Cor. 3. Quidam ſuper fidei fundamentum ædificant aurum, argentum, lapides p̄cioſos. Qui dant elemoſynas ædificant aurum. Qui ea q̄ pertinent ad ædificationē proximorum cogitant, ædificant argentum, qū loquunt̄ eadem. Lapides p̄cioſos qn̄ elemoſynas dant vel operant̄ eadē q̄ ptinent ad vtilitatē & neceſsitatem eorum. In paſſione b. Thomæ Apl̄i legitur, q̄ cum ſenaſcallus regis Indiæ q̄reret in Ceſarea artificem, qui faceret Dn̄o ſuo palatiū p̄cioſum, Dn̄s apparens ei tradidit b. Thomam, dicens eum ſuū ſeruum ſapientiſsimum in hoc opere. Qui cū veniſſet in Indiā, & dixiſſet regi quō ſciret operari, rex traditis theſauris ſuis receſsit a pr̄ia illa. Thomas aūt per terram illam p bienniū p̄dicans, & miracula faciens pecuniam ſibi traditā pauperibus erogabat, & populum ad fidem conuertebat. Rex aūt veniens & inueniens qd factum fuerat, cepit Thomā & ſenaſcallum eos viuos excoriare cogitans, ſed denunciat̄ ei mors fratris ſui, ad quem cum veniſſet, & per tres dies ſepulturā eius diſtuliſſet, parando veſtes p̄cioſas & ſepulturam, quarta die ſurrexit dicens Thomā eſſe Apoſt. Dei, cui ſuirent Angeli, & q̄ Angeli per triduum duxerant eum per palatium pulcherrimum auro & lapidibus p̄cioſis fabricatum, quos rogauerat vt illius mereretur fieri portarius, cui r̄nderunt, q̄ illud erat palatiū qd Thomas parauerat fratri ſuo, quo ſe fecerat indignum: ipſi aūt Angeli impetrauerunt ei a dn̄o q̄ reſurgeret, & q̄ a fratre ſuo q̄reret ſi vellet ipſum palatium cū ędificijs, ſibi emere. Qd cū vellet facere, ait frater q̄ illud volebat retinere ſibi, ſed ipſe ſibi ædificaret aliud, & vocantes Thomā reuerſi ſunt, & baptizati, & tota pr̄ia ad conſilium Apl̄i viuentes, & ſua pauperibus erogantes. Item in vita S. Ioh. elemoſynarij legit̄, q̄ cum quidā ep̄s noīe Troylus veniſſet apud Alexandriā, vt de triginta libris auri emeret ſibi cęmentum ad fabricandum ſibi palatium, dictus Ioh. eum inuitauit, & poſt ad domum paupum eum duxit dicēs, hoc debes eſse ædificium, & theſaurus cp̄orum, ad cuius p̄dicationem dictas libras ei tradidit erogādas paupeib. Sed poſt cū eſſet auarus pœnituit, & p̄ dolore in lectum decidit. Qd audiens Ioh. remiſit ei pecuniam ſuam, & ſtatim curatus cū eo comedit. Poſtea in extaſi poſitus, ductus eſt ab Angelis, qui oñderunt ei palatium mirabilis ſtructurę, & pulchritudinis, & ſplendoris, cuius porta erat aurea & titulus ſuperſcriptus in ea. Hæc eſt requies æterna Throyli ep̄i, qd cū legeret acceſſit vir ſuper oēm æſtimationem pulcher, & dixit Angelis, delete hunc titulū & ſupſcribite. Hæc requies erit Iohannis Pr̄iarchæ. Hac aūt viſione territus, non ſolū illas trigintas libras erogauit, ſed poſt magnus elemoſynarius eſt effectus. Itē 4. Dyal. 38. dr̄ q̄ quidā operator ſotularium, quicquid ei ſuperat ex victu & veſtitu de lucro ſuo diebus ſabbati ad eccleſiā b. Petri deportabat, & illud pauperib. erogabat, de quo cuidā reuelatū fuit, q̄ vidit cū opatios poſuiſſe ad ædificandum domū ſibi de aureis laterculis, qui ſolū die ſabbati in ea videbant̄ opari. Septimo elemoſyna gl̄ificat, quia in regnum introducit æternū, & vitā gl̄ioſam acquir, qd patet Mat. 25. Virgines hn̄tes oleū in lampadib. intrauerunt cū ſponſo ad nuptias, quia qui hn̄t lāpades bonorū operū plenas oleo mīæ & pietatis, & igne charitatis intraut ibi. Luc. 16. Facite vobis amicos de mamo. ini. vt cū defec. recipiāt vos in æter. tab. 2. Cor. 9. Qui ſeminant in bn̄dictionib. de bn̄dictionib. metent vitā æternā Nota q̄ in ſignū huius Chr̄s de mōte Oliueti aſcēdit in cœlum. Luc vlt. Item in ſignum huius Salomon in templo fecit duo hoſtia de lignis oliuarum. i. opibus mīarum. Duo n. ſunt genera operum mīæ, materialia, & ſpūalia, q̄ ſignificāt̄ per duo hoſtia de oliuis: quia oleos idem eſt q̄ miſereri, oleū mīa. Iō Mat. 25. dicit dn̄s. Venite bn̄dicti percipite regnū &c. Quia eſuriui, & dediſtis mihi manducare &c. Eccl. 16. Oīs mīa vnicuiq; faciet locū ſm̄ intellectū pegrinationis eius, & ſm̄ meritū operū illius. De his hr̄ exēplum in vita Ioh. elemoſynarij. Narrauit q̄ cum ipſe eſſet in cypro clericus quindecim annorū, & proponeret ab oīb. peccatis cauere, cū ſolus iaceret dormiens in camera ſua, ſtetit apud lectū ſuum puella, cuius ſpēs & ſplēdor ſuper ſolē, & ornatus eius ſup humanum ſenſum, hn̄s in capite coronā de ramis oliuarū, excitat̄, ſtupet, q̄rit q̄ ſit illa, q̄ reſpondit: ego ſum prima & p̄cipua filiarum ſummi regis. Si me poſſederis amicā ego ducā te in conſpectu eius, quia in eū nemo pōt vt ego: eū n. feci de cœlo ad terrā deſcendere, hoīem fieri, & pro hoīb. vendi, & mori. His dictis diſparuit & intellexit q̄ eſſet pietas & mīa, & cogitauit q̄ eius opera totis virib. amplecteretur & ſeq̄ret̄. Vn̄ cū mane ad eccleſiā iret obuians pauperi dedit ei caprinum ſuum veſtimentū, & cū rediret inuenit in ligatura centū nūmiſmata auri, & cum non poſſet inuenire cuius eſſent, cogitauit q̄ eſſent de gaudeolis amicæ ſuæ. & ea ꝑ amore ipſius paupib. diſtribuit. Poſtq̄ aūt factus Pr̄iarcha diu vixiſſet, infinita opera mīæ faciendo, in hora egreſſionis animæ eius a corpore vidit quidā monachus dictus Sauinianus infinitā multitudinē angelorum ad modum clericorū cereos deportantes, educentes eū de ep̄io ſuo: & vidit dictā puellam ſole ſplendidiorē lapidibus præcioſiſſimis ornatā, per manum eum deducentem, & introducentem in cubiculum ſummi regis, & hæc vidit dictus Sauinianus in extaſi poſitus. Itē eadem hora ſilr̄ter alius in extaſi poſitus, vidit eum conduci & introduci in cœlum ab infinita multitudine pauperum, cum ramis oliuarū. Item cum quidam rex duos haberet filios, maiori dimiſit domos, campos, vineas, & terras, minori infinitos theſauros ſibi vſque ad tempus reſeruandos, vt eſſent in eius poteſtate. Cum aūt de hoc conquereretur prior, ait pater, fac eſ bene dum indiget, vt ipſe tibi ſimiliter poſt faciat: recipias eum modo in communione tuorum, vt ipſe & te poſt recipiat in communione ſuorum. Rex iſte eſt Chriſtus, maior filius ſunt diuites huius mundi, minor filius ſunt pauperes &c. In vitiſpa. dixit quidam pater. Homo quidam habuit tres amicos, quos rogauit vt ducerent eum vſque ad imperatorem. Reſpondit vnus q̄ duceret eum vſque ad mediam viam, vltra non poſſet. Secundus dixit q̄ duceret eum vſque ad portam vltra non poſſet. Tertius dixit quod introduceret eum vſque ad Imperatorem, & loqueretur pro eo, & negocium eius ageret ante ipſum. Et expoſuit quod iſti tres amici ſunt. Primus abſtinentia. Secundus caſtitas. Tertius elemoſyna, vel miſericordia, quę Deum placat, & vitam æternam dat.

De qualitate eleemoſynarum. *Diſt. XXII.*

Circa decimum tertium .ſ. qualis eſſe debeat elemoſyna: ſciendum q debet eſſe pura, quia debet fieri in puritate, affectionis, cõpaſſionis, & intentionis. In puritate quidẽ affectionis, vt fiat in charitate, & ex charitate. In charitate vt fiat amore Dei, quia q̃ facit elemoſinam ad hoc vt ſit Deo grata, debet eſſe ſine pctõ mortali. Eccl. 34. Dona iniquorum non probat altiſſimus. Nõ ſolum debet fieri in charitate, ſed ex charitate: quia ſi diſtribuero in cibos pau. oẽs facul. &c. Cũ quidã conuerſus Ciſtercien. habens multas veſtes, a quib. vt videbatur ei poterat abſtinere, cum inueniret nudum pauperem dabat ei tunicam vnam de ſuis, licet hoc ꝓhiberet abbas ſuus, & cum ſæpe pp hoc verberaret. Sup quo cũ cõſuleret Alexander Papa qui tunc tpis venerat in Franciam, videns q alterum obedientia ꝓhiberet, alterum charitas ſuaderet. ait. Tu conuerſe, quotiens ſuadebit hoc tibi charitas, ſemper da. Tu abbas quotiens inueneris inobedientem conuerſum, ſemp verbera. Item quidã ſanct⁹ vir, qñdã paſsiriũ inueniẽs, qui ab iniuncto ſedis Aplicæ tunicã plumbeã deferebat, & cum grauaret nimio pondere, & debilitate abſtulit eam ei. Cum aũt requireret cuius auctoritate hoc feciſſet, cum Papa, qui hoc præceperat ſummus eſſet, ait. Illi⁹ ſupioris qui ait. Beati miſericordes, qñ miſcõſe. Mat. 5. Item debet eſſe pura. i. fieri in puritate poſſeſſionis, vt. ſ. fiat de ꝓprio, non de alieno. verſus. Cum furto rapias cum fenore ſymonia actus. De ſic poſſeſſis elemoſyna non fit ab iſtis. Eccl. 34. Immolatis ex iniquo maculata eſt eius oblatio. Et poſt. Qui offert ſacrificium de ſubſtantia paupis, quaſi qui victimet filium in conſpectu pr̃is. Item debet fieri in puritate intentionis, ne fiat intẽtione corrupta, puta pp humanã laudẽ, vel cõmodum tpale, q. Eccl. 34. Non placent Deo ſubſannationes impiorum. Math. 5. Cum facis elemoſynã noli ante te tuba canere, vt hoib. apparere vel placere appetas, & coram laudes q̃ras ſed te faciente elemoſynã neſciat ſiniſtra tua, quid faciat dextera. i. vt ei ſiniſtrã intentionem admiſceas. Leui. 2. Oẽ qđ obtuleris Dño, ſine fermẽto erit. In vita Ioh. elemoſynarii legit. q cum fames inuaſiſſet Alexãdriam pp defectum Nili fluminis; & ipſe oĩa q̃ habebat erogaſſet paupibus, nec mutuum inueniret, quidam bigamus acceſſit ad eum, videns eũ in arcto, ꝓmittens ſe daturum ducentos modios frumenti, & auri centum quinquaginta libras, vt promotus fieret dyaconus eius, q̃ erogarentur paupib. quem cum conſtantiſſime arguiſſet & repuliſſet, ſtatim duæ maximæ naues fuerunt in portu onuſtæ frumento miſſæ de Cicilis. Secundo elemoſyna debet eſſe pia, vt fiat ex cõpaſſione, & pietate mouẽte, & det pauperib. & egenis. Luc. 14. Cum facis conuiuium voca pauperes. Ber. In vaſe vacuo liquorem elemoſynæ fundite, non in pleno. Item 4. Reg. 4. Vaſa vacua pcepit Helyſeus replere, non plena. Gre. in mor. Iniuriam facit horis ſitientib. ſtillã ꝓiiciens in mari. Leo PP. Habentib. dare, nihil aliud eſt q̃ perdere. Item debet eſſe pia, vt fiat cum al cõpaſſione. Iob. 30. Flebã ſuper eo qui afflictus fuerat, & aĩa mea cõpatiebatur pauperi. Luc. 16. quia diues videns lazarum pauperẽ, viſcera pietatis nõ habuit, abſq; vlla mĩa tormenta inferni ſuſtinuit. Ad hoc ponit exemplum Nobilis quidã duos habuit filios cruceſignatos, maiori dedit maximas pecunias, minori paucas, recõmendãs eum fraternæ prouiſioni. Cũm aũt redirent ad patriã, & maior nauẽ ſuam nimis onerasſet bonis, maiorem cepit abiicere & vilipendere. Cum aũt non hẽret in nauí ſua victualia, acceſſit ad fratrẽ ſuum rogans vt eius miſereret: quia os ſuum & caro ſua erat, & ſi hoc non faceret, eo q frater ſuus eſſet, aũt pp honorẽ ſuũ, ſaltem pro gr̃a pr̃is & amore, vel ſaltẽ accommodaret ei, & ipſe cum multo lucro ei reſtitueret vel ſaltem pp periculum ſuũ, & nauis ſuæ q̃ nimis erat onerata. Quẽ cum nulla rõne audire vellet, nauis eius ꝑ nimio pondere ſubmerſa eſt, ipſo nudo a mari euadente. Alius aũt licẽt pauꝑ ad pr̃em rediens, & fratris crudelitatem oñdens honorificẽ ſuſceptus eſt a pr̃e, & hæres oĩum bonorum ſuorum conſtitutus. Alius aũt veniens pr̃is odium incurrit, abiicitur, & omnium bonorum paternorum ſpoliatus ſucceſſione, incurrit perpetuam paupertatem. Sic palam eſt de diuitibus immiſericordibus, & pauperibus, quia pauperibus gaudentibus de ſucceſſione hereditatis æternæ: diuites immiſericordes incurrunt Dei odium, & inferni perpetuam paupertatem. Item in vitiſpa. quidam ſanctus pater acceperat gratiã; vt aliis miniſtrando daret vnicuique qđ neceſſe erat. Cum autem daret Agapem, & videret mulierem male indutam, volebat ei dare multum, & ſemper leuabat parum, cũm autem vidiſſet bene indutam volebat dare parum, & ſemper leuabat multum: inquirens cauſam inuenit, q bene induta multum indigebat, & q de multa nobilitate venerat ad maximam paupertatem, alia veſtes viles mutuo acceperat, vt plus acciperet. Item Iob. elemoſynarius venientibus ad elemoſynam dabat in duplo mulieribus, quàm viris pp ſexus infirmitatem. Cum aliqñ venirẽt ornati auro, & lapidibus præcioſis & dextralibus, & miniſtri eius cõquererentur, aiebat, Omni petenti te tribue, quia res hæ nr̃æ non ſunt, quia nec nobiſcum natæ, nec hinc eas deportabimus, quas ſi totus populus Alexandriæ indigens elemoſyna hic conueniret, non poſſet euacuare infinitos theſauros mĩæ Dei. Item videns pauperes non poſſe ad eum accedere in cauſis ſuis pp multitudinem defenſorum vnicam ſecum tenens quarta feria, & ſexta ſedebat ante fores eccleſiæ, vt poſſent pauperes qui vellent ad eum accedere, & cauſas ſuas ei explicare dicẽs. Sicut qui intrant eccleſiam volunt cito expediri dicentes, cito anticipẽt nos mĩæ tuæ dñe, ſic nos cito debemus expedire cauſas aliorum. Cum autem vna die ſediſſet vſque ad ſextã, & nullam accedentem inuenisſet, in cuius cauſa poſſet mereri, cœpit flere, & cum quidam dixiſſet ei q potius deberet gaudere pro tranquilla vita ſubditorum. Ex his patet q pauperibus dandũ eſt maxime verecundis & infirmis, q cauſæ pauperum audiendæ ſunt. Tertio debet eſſe larga. Thob. 4. Si multum tibi fuerit abundanter tribue &c. Luc. 19. dĩ de Zacheo. Dñe ecce dimidiũ bonorum meorum do pauperibus &c. Elemoſyna debet eſſe larga ad exemplum dñi qui dedit ad ſimilitudinem cuiuſdam largi, qui cum dediſſet ſua petentibus, & adhuc petere non ceſſarent, proiecit ſe inter manus petentium, dans ſe eis vt non haberent vltra quid ab eo poſſent vlterius petere. Dat ſe primo q dat cor ſuum pro affectu compaſſionis pauperibus, iuxta illud: ol petenti te tribue. Quidam comes Cãpaniæ adeo largus erat, q neſciebat negare petenti quin ſibi daret, vnde cũ quadam vice ſequerentur eum quidam milites: pauperes petentes abſens. Rñdit qdam diues Burgenſis. Dñs meus nihil habet quod poſſet vobis dare, tunc indignatus comes ait. immo teipſum qui hoc dicis, habeo, & te eis do. Et ait militibus. Accipite iſtum diuitem, qui habet in pſñia & eum ponite in carcerem vſquequo redimat ſe de omnibus ſuis, & inde ſoluite debita veſtra; quod ipſi fecerũt, ſuper hoc gr̃as agentes. Sic Deus nimis tenaces exponit, largorum debita ſoluit. Item dicit magiſter Iaco. de Vit. q cum ſemel idem comes vidiſſet puerum nudum petentẽ elemoſynam ab eo, vocauit eum, & dedit ei vnum denarium, dicens q de eo burſam emeret & ad ſe rediret, & ei burſam impleret, vnde neceſſaria emeret. Puer autem iuit & volens lucrari obulum retinuit, & obolo burſam vnam emit, quam comiti deportauit, vt ei dixerat. Cum aũt comes q̃reret ꝑ quanto emiſſet, puer non fuit auſus negare, ſed ait pro obolo, & alium nobis reporto: tunc comes impleuit ei burſam dicens ei. ſi maiorẽ deportaſſes. maiorem plenam reportaſſes. Sic homo ſm qđ plura dat pro Deo, plura centuplicata recipiet &c. Item idẽ dicit, q qdam præ infirmitate non ualens ieiunare diu, mane comedens faciebat ſecum pauperes manducare dicens dño. Dñe ſi me ſup hoc arguitis, ego vos reconuincens dicam. Si nimis mane comedi, & uos mecũ comediſtis. Item in vita Ioann. elemoſynarij dĩ, q ad ſermocinationem ſuam venit q dam paup hñs vxorem & filios, qa dixerat ei, ſi ei eſto miſericors q̃rũ potueris, & ita fiet, q nunq̃ deficiet tibi dñs, aut in vita aut in morte, dabat oĩa q̃ habebat, & Deus econtrario tm̃ dabat ei abũde, vt aliq̃ñ diceret dño. Mõ videbitur quis vincet, vel ego accipiendo & dando, vel tu mittendo. Cũ aliqñ videret inopem ñ hñs qđ daret ei. Dedit illi crucem argenteam quam habebat ad collũ. Item qñ non poterat aliter ſubuenire conducebat ſe alicui ad ſeruiendũ ei p tres dies vel ſeptimanas vel menſes, ut daret indigenti precium. 2. Co. 9. Qui parce ſeminat, parce & metet. Quarto debet eſſe diſcreta vt potius det bonis q̃ malis. Ecc. 12. Si bñfeceris ſcito cui: Ibidem. Bñfac iuſto, & ne receperis pctõrem. Itẽ non vni tm̃ ſed diuerſis, quia totũ ſemel in uno loco proiectũ totũ infructuoſum eſt. pſ. Diſpſit dedit pau. Item vt primũ ſe det Deo, q̃ ſua. Ecc. 30. Miſerere aĩæ tuæ pla. d. Aug. Quid miſeris miſero ñ miſereoie te ſui. Ideo talis fuit elemoſyna illarũ triũ miſerabiliũ virginũ q̃ nolebant ſe lupanari exponere, vt pr̃em pauperem ſenem, & infirmum, poſſent paſcere, de quibus legit in vita S. Nicolai. Quod cũ audiret B. Nicolaus aurũ de rebus pr̃nis congregans, illud de nocte conſurgens ne perciperetur ꝓiecit in domum ſenis. Tertia vice cum ſenex illi inſidiaretur quis eſſet, capiens eum per pedes agnitus, rogauit eum ne hoc in vita ſua alicui reuelaret. Quinto debet eſſe humilis & deuota. Humilis inquam vt proximum pp paupertatem non vilipendas, nec te pp opulentiam ei præfecre prærimas, ſed velut indigenti ſubueneas, & Deum in ipſo paupere recognoſcas. Cum Iohannes elemoſynarius factus eſſet Alexandrinus Patriarcha. iuſſit œconomos ſuos deſcribi ſibi dominos ſuos, & cum illi dicerent q non haberet dominũ niſi Deum, dixit q immo pauperes a quibus tenebat Patriarchatum: Et cum inuenti fuiſſent ſeptem millia quingenti, ſingulis diebus prouidebat

eis neceſſaria tanquam dominis ſuis. Deuota etiam debet eſſe, vt holocauſtum pingue fiat. Comes quidam Campaniæ Theobaldus noīe cum dabat eleemoſynas, ſotulares, vel veſtes pauperibus manu ſua dabat, & ſtudiose quæſiti, quare hoc faceret, q̃ hoc ideo faciebat vt dando, & laborando magis moueretur ad deuotionem & pauperis compaſſionem, & ſic magis mereret, vt ad maiorem humiliationem inclinaretur in conſideratione ſuæ conditionis in paupere, & vt pauper magis prouocaretur ad eum commemorandum, & orandum pro eo. & vt alij ad exemplum illius prouocarentur ad ſimilia facienda, & ad deuotionem erga Deum & pauperes. Hier. Quæ offerunt non ſuo pondere, ſed animi voluntate penſando.

De hoſpitalitate. *Diſt. XXIII.*

Circa decimumquartũ ſ. de hoſpitalitate, cōſideranda ſunt duo. Primo quare fieri debeat, & q̃ mouere nos debent ad eã. Secundo qualiter debeat exerceri ad hoc q̃ ſit Deo grata, & ſalubris facienti. De primo ſciendũ, q̃ per hoſpitalitatẽ acquiritur Dei cognitio, exemplũ de duob. diſcipl'is euntib. in Emaus qui cogentes dñm ad hoſpitiũ, cognouerunt eum in fractione panis. Luc. 24. Gre. Audiendo illuminati non ſunt, faciendo illuminati ſunt. Itẽ de Tob. quẽ Raphael hoſpes illuminauit. Item acquirit' gr̃æ infuſio, ſiue aīæ iuſtificatio: exemplum de Zacheo Luc. 19. qui ſuſcepit Ieſum gaudens, cui dixit dñs. Salus huic domui facta eſt, & Iac. 2. Nonne Raab meretrix ex operib. iuſtificata eſt ſuſcipiens nuncios. In vitiſpa. legit' q̃ q̃dã ſenex ſctũs in eremo Egypti habitabat, in eadem eremo erat quidã ſacerdos Manichæorũ, qui cũ vellet viſitare q̃ndã ſuæ ſectæ, & nox arripuiſſet eum, neceſſitate cōpulſus pulſauit ad hoſtiũ cellæ ſenis illius, qui et aperiens eũ cũ hylaritate ſuſcepit, refecit, & lectum ei parauit, licẽt eius cōditionẽ bñ cognoſceret. Manichę' aũt tota nocte cogitans de eius charitate, dicebat. Vere ſeruus Dei eſt iſte. In mane aũt eius ꝓuolutus pedib. dedit ſe conuerſum, nec vltra voluit ab eo recedere. Itẽ adauget' Dei dilectio. Iõ Apl's ad Heb. 13. Hoſpitalitatẽ nolite obliuiſci, ꝑ hanc.n. placuerũt quidã Angelis hoſpicio receptis, qui vz receptores ſuos ad Dei dilectiōnẽ inflammant. Non ſolum aũt Angelos recipiunt hoſpites, verumetiã ipſum Deum. Mat. 10. Qui vos recipit me recipit. Item 18. Qui ſuſcipit vnum talem paruulum in noīe meo, me ſuſcipit. Itẽ 25. hoſpes erã & collegiſtis me. Ioh. 13. Qui accipit ſi quem miſero me accipit. Item Gre. in homel' 3. li. 2. ſuper illud euangeliũ. Luc. 24. Duo ex diſcipulis, dicit q̃ cũ quidam p̃ſamilias multum hoſpitalis aliqñ ſuſcepiſſet peregrinos, & ea humilitate aquã manibus daret, vertens ſe ad accipiendum vrceum, illum cui volebat dare, non inuenit. Quod cum miraretur, ſequenti nocte apparuit ei dñs dicens, aliis diebus me ſuſcepiſti in membris meis, heſterna aũt die in memetipſo. Itẽ dr̃ q̃ quidã conſuetus recipere pauperes, cum in natali non veniſſent ad domũ eius nolebat comedere, quouſq; veniſſent aliqui, & mittens ſuum inuenit vnum, qui multum videbat' afflictus, cui cum vellent lauare pedes, inuenerũt eos perforatus, ꝓ quo ſtupentes eum mirarẽtur, in eorũ oc'lis euanuit. Itẽ cũ q̃dam mulier nobilis conſueta eſſet recipere pauperes, & eis ſeruire ꝓpriis manib. & abluere pedes eorum inuito viro & inhibente, & inueniſſet ante domum ſuam pauperem mirabiliter, vt videbatur afflictum, & vlceroſum, cōpaſſa duxit eum in domum ſuam viro ſuo abſente, & cũ peteret balneum, parauit ei, poſt cũ diceret q̃ non poſſet quieſcere, n ſi in molli lecto, poſuit eum in camera ſua. Cũ aũt ſubito vir eius veniens dictã cameram intraſſet in lecto vxoris inuenit dictum infirmũ, quem cum crederet adulterum, & vellet eum occidere, ſuper lectum eius apparuit ei Dñs nudus, in ea forma in qua pependit in cruce, dicens. Quid me perſeq̃ris, qui ꝓ te hia paſſus ſum, cũ aũt ad terram ꝓſtratus oculos erigeret, nihil inuenit, & conuerſus eſt ad dñm. Itẽ exẽplum de Martyrio monacho, de quo loquit' b. Gre. 3. dyal. & in homel. ſuꝑ euangeliũ illud. Videns ciuitatẽ flẽuit &c. Cum dictus Martyrius iter cã viſitandi fratres de ſuo monaſterio ad aliud, & rediret, in via inuenit virum, qui videbatur lepra & elephantino morbo totus infectus, & p̃ laſſitudine non poſſet ſe mouere, autem aũt eius neceſſitati, laſſitudini, & miſeriæ cōpateret', ut in via remanet expanſo pallio, in eo inuolutum portabat ſuper humeros ſuos ad monaſterium ſuum, cui cũ appropinquaret, pr̃ monaſterij clamauit. Occurrite ſr̃es portas apite, quia frater Martyrius Dñm nr̃m Ieſum Chr̃m apportat, ſtatim dum ꝓſiliens, & coram eo in ea forma apparens in q̃ cognoſci ſolet, & cœlos aſcendens, ait ei: quia me nõ erubuiſti ſuper terrã, non ego te ſuper cœlos erubeſcã. Cũ aũt dictus pr̃ occurreret & q̃reret, quid feceret de eo quẽ portabat, ait. Si ego eum agnouiſſem, ꝑ pedes eum tenuiſſem. & dicebat q̃ cũ eum ferebat, nullum pondus ſentiebat, ſed leuius incedebat. Ibi dicit Gre. Quõ pondus eius ſentire poterat, qui portantem ſe portabat. Ad idem vr̃ facere qđ de ſctõ Iuliano legitur, qui cũ eſſet pauper & nobilis, recedens de terra ſua diu ſeruiuit cuidam magno & nobili, qui fecit eum militẽ, & dedit ei q̃dã caſtellanam vxorem, cũ aũt inſiſteret venationi, quidam ceru' quem inſeq̃batur diuino miraculo dixit ei voce humana, q̃ tẽpus veniret in quo p̃rẽm occideret. Cũm aũt pr̃ ſuus & mr̃ viſitarent eum, & vxor eius eo abſente in thalamo ſuo, & in lecto ſuo eos collocaſſet, in mane rediens Iulianus & intrans cameram ad vxorem excitandam, videns duos dormientes credidit vxorem & adulterum aliquem cũ ea eſſe, & occidit eos. Recedens aũt obuiauit vxori ſuæ ab eccleſia redeunti: ſtupens aũt & q̃rens qui eſſent qui in domo ſua iacerent. Audito q̃ pr̃ & mater eſſent, fleuit dicens, q̃ verum erat qđ dixerat ei ceruus, & q̃ decetero ad domum ſuam non rediret nec ceſſaret vſquequo certus eſſet de remiſſione peccati ſui. Cui comparens vxor eum ſecuta eſt, qui in ſilua quadam iuxta fluuium ædificauerũt tugurium paruum, p̃bentes tranſitum & hoſpicium ſicut poterant itinerantibus, inſiſtẽtes orationibus, & aliis operib. bonis, quantum poterãt, & iõ fortè, quia faciebant hoſpites ſuos orare pro patre & matre defunctis, itinerantes dicunt orõnem dominicã pro eis, vt bonum hoſpicium inueniant. Cũm aũt quidam pauper media nocte ad aliam ripam fluminis auditus eſſet tremens & plangens. Iulianũ vocans, mulier excitans eum miſit illum ad eum, cũm aũt inueniſſet eum leproſum, vt videbat', & cōgelatum, poſito eo in nauicula & apportato ad domũ, aũ ignem ei feciſſet, vt poſſet calefieri, dixit q̃ aliter non calefieret niſi ipſi in lecto ſuo inter ipſos duos eum collocarẽt. Qđ cum feciſſet, compatiendo ait eis. Iuliane dñs miſit me ad vos, vr̃am acceptãs pniam, & pctm̃ tuum tibi dimittens, & ſcitote, quia cito migrabitis ad dñm, & hoc dicto diſparuit, & ita factũ eſt vt p̃dixit. Item hoſpitalitas bona multiplicat, exẽplum 3. Reg. 17. de fariuula & lechyto olei. Item de oleo viduæ multiplicato 4. Reg. 4. Item Sara fœcundat' & Abraã recepit potentiam generandi, qñ recepit Angelos. Gen. 18. Item hoſpita *Helyſei* concepit. 4. Reg. 4. Item Anna & Ioachim ꝓle nobiliſſima fœcũdant' ſ. glorioſa virgine Maria. Itẽ in vita ſcti Remigij dr̃, q̃ cum eſſet Archieps Remenſis, & viſitans ſuã dyoc. hoſpitatus eſſet in domo cuiuſdam conſanguineæ ſuæ, videns eã erubeſcere, ꝓ eo q̃ vinum non haberet, omiſſis oĩbus facta orõne ante dolium vacuum, & ſigno crucis edito, vinum exiuit deſup. Itẽ in vita ſancti Germani legit': q̃ cum p̃dicaret ꝑ Britaniã cum diſcipulis ſuis, hyeme vrgente regis palatium intrauit, petens hoſpitium a rege, qui ei negauit: cum aũt ſubulcus regis egrederet' a domo regis ad ſuam, portans portionẽ cibi ſui mſa natus, videns Germanum, & monachos eius in niue algentes, rogatos adduxit eos ad tugurium ſuum, occidens & parans eis vitulum, qđ b. Germanus congregatis oſſibus ſuper eius pellem ſuis p̃cibus reparauit. Tunc in mane palatium ingredit', & conuocato pp̃lo arguens regem de immĩa, & oñdens eum indignũ gubernare regna, depoſuit eum a regno, & ille cum virtuti diuinę, ꝑ q̃ operabatur ſctũs non poſſet reſiſtere, licẽt inuitus receſſit, & de palatio cũ coniuge & liberis ſuis receſſit. Sctũs aũt Germanus dcm̃ ſubulcum regem Britaniæ conſtituit ꝓp̃ hoſpitalitatem & charitatem ſuam, & ex tunc reges illi de ſubulco ſublimitati ſunt. De hoc etiã require ſupra, q̃ el'yna bona multiplicat. Item hoſpitalitas a periculis eripit. Sicut patet de loth. Gen. 19. quem Angeli quos in hoſpicio receperat liberauerunt a ſubmerſione Sodomorũ. Itẽ Raab meretrix & tota ꝓgenies eius. Ioſue 6. quia hoſpitata eſt exploratores filiorũ Iſrael. Heb. 11. Raab meretrix non periit cum incredulis ſuſcipiens exploratores cum pace. Item hoſpitalitas in cœli palatium recipit. Luc. 16. Recipiant vos in æterna tabernacula. Iſa. 58. Egenos vagoſq; induc in domum tuã. Et poſt. Et gl'ia Dñi colliget te. Ibi glo. Præbe tectũ & accipe cœlum. Mat. 25. Venite bndicti percipite regnum &c. Et poſt. Hoſpes.n. fui & collegiſtis me &c. Item in vita b. Marthę legit', q̃ fuit hoſpita dñi, q̃ cum ipſa migraſſet ad dñm, beatus Maximus longe ab ea poſitus, vel beat' Martialis Lemonic. eps. De altero iſtorum legitur, q̃ raptus in ſpũ interfuit eius exequiis, & dñm cum multitudine Angelorum aĩam eius ſuſcipere vidit, & officium exequiarum complere & dicere, in memoria æterna iuſta hoſpita mea, & Angelos r̃ndentes, ab auditione mala non timebit: & vidi aĩam eius in cœlum cum Dño & Angelis aſcendentem. Circa ſecundum. ſ. qualiter ſit agenda hoſpitalitas. Primo ſciendum q̃ debet fieri humiliter. Exemplo Abrahæ & Loth, qui Angelis occurrerũt, & adorauerũt. Ge. 18. Hier. Ipſe Abrahã cũ Sara ſocia in pſona ꝓpria ſeruiuit, ipſe humanitati incubuit, ipſe pedes lauit, ipſe humeris ſuis vitulũ de armẽto deportauit, ipſe peregrinis p̃ſãdẽtib. ſtetit vt ſeruus, ipſe eis cibũ miniſtrauit ieiunaturus. Quidã frater dicebat, q̃ aduenientib. fratrib. hoſpitibus, ſr̃es debere occurrere

occurrere cum eis reuerenter, cum conſtet Chriſtum aduenire. Secundo debet fieri celeriter, vt non vendatur tarditate, vel difficultate recipiendi. Iob. 31. Foris non manſit peregrinus, hoſtium meum viatori patuit. Gen. 18. Accelera tria ſata, vbi dicit Orig. Senex currit, anus accelerat, puer feſtinat in domo pr̃isfamil', nullus ab officio pietatis remanet ocioſus. Sic Gen. 22. Cucurrit puella &c. Et poſt. Feſtinauit Laban in occurſum Eleazar dicens. Ingredere bñdicte Dñe cur foris ſtas &c. In vitiſpa dr̃, ꝙ in Egypto erat ciuitas Orinco noĩe, in qua fere quot erant domus, tot erant fere monaſteria, vbi erant decem millia monachorum, viginti millia virginum, cuius ciuium conſuetudo erat portas vrbis obſeruare pp hoſpites ſuſcipendos, & eos violenter ad hoſpitia ſua trahere; & de eis habendis adinuicẽ pie cõpugnare. Tertio debet fieri hylariter. Luc. 19. Zacheus feſtinans ſuſcepit eũ gaudens in domo ſua, quia ſap nĩa vult' acceſſere boni 1. Pet. 4. Hoſpitales inuicem ſine murmuratione. Sic ſuſcepit Roda puella Petrum, ita vt p̃ gaudio nõ poſſet hoſtium apire. Quarto debet fieri piẽ & miſericorditer, vt fiat cum compaſſione pura. Vidua eligatur ſi pauper hoſpicio recepit, ſi pedes ſcõrum lauit, ſi in tribulatione patientib. ſubminiſtrauit. Et nota contra hoſpites, vel qui oĩno non recipiunt pauperes, vel corrupta intẽtione, vel receptos malè tractant, q̃a nec De' indigentib. nec ſibi eius cõpatient', vt patet de diuite epulone. Luc. 16. Item Mat. 10. Quicunq; vos non receperit, amen dico vobis tolerabilius erit in die iudicii terræ Sodomorũ & Gomorreorum q̃ illi ciuitati vel domui. Similes ſunt Iudæis in culpa, & ſiles in pœna, qui eadẽ ſeptimana qua dñm in ciuitate ſua proceſſionaliter receperunt, eũ de illa turpiter eiecerunt, & crucifixerunt. In eorum domo non dñs ſed dyabolus ſuſcipit', qñ nõ ſuſcipiunt ea cõpaſſione, ſed cum corrupta intentione. Iõ dyal' 30. dr̃: qñ ſctũs Fortunatus a quodã obſeſſo eiiceret demonẽ, dæmon in ſpẽ peg̃rini clamabat, ꝙ Fortunatus peg̃rinũ nõ ſolũ non receperat, ſed de ſuo hoſpicio eũ expulerat, nec inueniebat in eius ciuitate, qui eum ſuſciperet, tunc quidã motus non compaſſione, ſed epi Fortunati derogatione, ad hoſpicium ſuũ vocauit eum, vbi dum ſederent, filiũ hoſpitis ſui in ignẽ, piecit & aĩam eius excuſſit. Ipſos etiã malos hoſpites dyabolos aliqñ occidit, qđ patet ſupra de purgatorio, de muliere, q̃ de die pauperes recipiebat, & de nocte expellebat. Non ſolum aũt ipſos hoſpites diabolus aliqñ opprimit, immo Deus morte ſubita & turpi eos occidit ſẹpe, & ſemp eos æternaliter dãnat, niſi dignè pœnituerint. Vñ legit' in miraculis B. Iacobi, ꝙ anno dñi 1100. quidã hõ volẽs fugere mortalitatẽ, q̃ erat in Francia, cũ vxore & liberis iter ſancti Iacobi arripuit, cũ aũt veniſſet in vrbẽ Papiloniã, vxore eius defuncta, hoſpes eius totã eius pecuniã, & iumentũ quo pueri vehebant', retinuit. Cum aũt pp hoc ab incepto non deſiſteret, pueros nunc portãs nunc trahens, poſt dictæ vrbis exitum occurrit ei vir cũ aſino, qui cauſas tãti infortunij ſui audiens, accõmodauit ei aſinũ ſuũ, vſq; ad S. Iacobũ, vbi cũ perueniſſet, & oraſſet, apparuit ei oranti & vigilanti ſecum Iacobus, q̃rens ſi eum agnoſceret, cui negãti, ait. Ego ſum ſanctus Iacobus, qui in Papilonia accõmodaui tibi aſinũ meũ, & iterum eũ tibi accõmodo reuertenti, & pnuncio tibi hoſpitẽ tuũ, qui iniuſte bona tua retinuit, & oẽs alios hoſpites, qui ſilia faciunt turpi & improuiſa morte morituros, qui bona defunctorum retinent, quæ debẽt pro animabus eorum, ruet enim hoſpes prædictus de ſolatio domus ſuæ: quo dicto diſparuit, & iuxta quod prædixerat euenit.

De viſitatione infirmorum. *Diſt. XXIIII.*

Circa decimumquintum. ſ. de viſitatione infirmorum ſciendum ꝙ cũ mĩa dr̃ reſpectu miſeriæ, vr̃ iſtud opus excedere oĩa alia opa mĩæ, cũ nulla ſit maior miſeria ipalis, miſeria infirmitatis. Huic opi debemus libẽter intendere pp multa. Primo pp vinculũ naturale. Secundo pp ſpeculũ exemplare. Tertio pp miſeriæ incrementum. Quarto pp p̃mij cõplementũ. Primo itaq̃ pp naturale vinculũ, quia nos omnes fratres ſum' in Chr̃o. Mal. 1. Nunquid non vnus pr̃ eſt oĩum vr̃um. Et Mat. 12. Oẽs. n. vos fratres eſtis. Item exẽplũ ponit Apl's. 1. Cor. 12. Oẽs vnum corpus ſumus in Chr̃o, ſinguli aũt alter alterius mẽbra, & ſic ibidem dicit. Si patit' vnum membrum, cõpatiunt' oĩa membra, læſo pede flet oculus, inſpicit oculus, contrectat manus, os plangit &c. Sic debet eſſe in corpore myſtico, ꝙ vnus hõ cõpati debet & etiã ſubuenire alteri patienti. Secũdo debet ad hoc nos mouere exẽplare ſpeculum. Ad hoc habemus exẽpla Chr̃i, Angelorum, ac etiã ſanctorũ tã beatorũ, q̃ etiã viatorum. Exemplum quidem Chriſti, qui venit in mundũ ad infirmos viſitandum. Luc. 1. Viſitauit nos oriens ex alto &c Marc. 2. Phariſæis & Scribis murmurantibus, quare cum Publicanis & peccatoribus manducaret, & biberet. Reſpondit, non egent qui ſani ſunt medico, ſed qui male habent. Item Lucæ 5. Item Matth. 4. Circuiebat Ieſus tota Galylæam, ſanans oẽm languorem & infirmitatem. Item ad hoc ponitur exemplum. Luc. 10. de illo qui incidit in latrones, qui & diſpoliauerunt eum, & plagis impoſitis &c. Sequitur. Curam illius habe &c. Ad hoc & ſpecialiter miſit Apoſtolos, & dedit eis virtutem ſuper oĩa dæmonia, vt languores curarent. Luc 9. & Matt. 10. Infirmos curate &c. Item beati Angeli dant nobis exemplum infirmos viſitandi, & eis ſeruiendi. vt patet Thob. 3. & 12. quõ eum Angelus curauit & viſitauit. Item ipſum dñm viſitauit & confortauit Angelus in agonia ſuæ paſſionis. Lucæ. 22. Itẽ in vitiſpa. dr̃, ꝙ cum quidam ſolitarius pauper per triginta dies ægrotaret ſolus carens humana viſitatione habuit Angelum ſibi adminiſtrantem per octo dies. Cum autem veniſſent fratres ad eũ receſſit & clamauit infirmus. Recedite fratres, quia adminiſtrator meus in aduentu vr̃o receſſit. Cum autem aliquantulum receſſiſſent, quieuit in pace moriens. Solent & maxime viſitare infirmos Angeli deſtitutos ab humana conſolatione, vt patet p exemplum de Agar & filio eius. Gen. 21. Exaudiuit dñs vocem pueri &c. Item per exemplum Helyæ. 3. Reg. 19. Angelus dñi tetigit eum &c. Item in tripartita hiſtoria li. 1. dr̃ ꝙ quidã noĩe Acquilinus, febre longiſſima & grauiſſima laborans cum multa expẽdiſſet in medicos, & potiones multas accepiſſet. & quicquid comederet & biberet totum euomeret, ad vltimum vidẽs ꝙ nulla medicina ei proficeret, fecit ſe deferri in Eccleſia beati Michaelis apud Cõſtantinopolim, vbi apparuit ei, monitos ꝙ ſibi faceret ſalſam de vino, & pipere, & melle, in qua intingeret omnia quæ comederet. quod fecit. & oĩno curatus eſt: licet illa ſint oĩno contraria illi infirmitati, ſecundum phyſicam. Itẽ ad exemplum ſanctorum non ſolum viatorum, ſed & beatorum debemus infirmos viſitare, compatiendo & conſolãdo eos. Ad exemplum Apoſtoli. 2. Cor. 11. quis infirmatur & ego non infirmor? Viſitauerunt. n. eos ſancti, & & de infirmitatibus deſperatiſſimis eos curauerunt, & ipſi beati, quod patet in vitis & miraculis ſanctorum. Item beati iam glorificati in p̃ria nobis præbent exemplum, qui plures leguntur viſitaſſe infirmos, & de grauiſſimis ac deſperatiſſimis infirmitatibus liberaſſe. Exemplũ de B. Agatha, quam B. Petrus viſitauit in carcere. & de dolore mammillarum ſuarum curauit eam. Exemplum de B Franciſco qui Iohannem de Hylerda lætaliter ſauciatum, immo multis plagis mortalibus adeo crudeliter laceratum, vt de ſola ſepultura eius ageret', & non credebat' ſuperuicturus in craſtinum, viſitauit in octe, & contactu ſacrorum ſtigmatum illico plenè ſanitati reſtituit. Ibidẽ de Rogero quodã canonico maioris eccleſiæ, q videns imaginẽ B. Franciſci ſacris ſtigmatibus inſignitã, cũ incredulus irrideret, ſubito ſic mirabiliter fuit percuſſus in vtraque manu, quaſi proſiliſſet ſpiculum de baliſta, ſonum audiuit, dolorẽ ſenſit, & illeſis manentibus cyrothecis, manus apparuerunt tanquã ſpiculo perforatas. Cum ãt p triduum inceſſanter dolore atrociſſimo torqueret', tandẽ compulſus eſt beatum Frãciſcum lachrymabiliter inuocare, rogans humiliter, ſibi per illa ſacra ſtigmata ſubueniri, quem B. Franciſcus integræ ſanitati reſtituit, & ab oĩ doloris aculeo liberauit. Itẽ legit' in miraculis B. Martyrum Coſmæ & Damiani, ꝙ qdã ſacriſta Romæ in eorum eccleſia diu deuote ſeruierat, q in crure grauiſſimam & incurabilem infirmitatem incurrit. Cum ãt quadam nocte grauiſſimè fleuiſſet, & oraſſet diu, intrãs lectũ dormiens, vidit duos ſplẽdidiſſimos viros, alterum eorũ portantẽ cultellũ & pixidẽ, alterũ coxam mauri cuiuſdam, q nup in vrbe mortuus & ſepultus fuerat, & hi crus infirmum dicti ſacriſtæ amputauerunt, & crus mauri coxæ ſacriſtæ inſeruerunt, & vnguento quod ferebant inunxerunt, & oĩ dolore remoto crus ſacriſtæ võ eius dicti mauri remouerant detulerũt. Excitatus ſacriſta ſtupet de viſione, ſed magis ſubita quã ſentiebat curatione, & doloris amiſſione, vel ammotione. Surgit & magis miratur inueniens ſe habere crus mauri, mirans ſi erat q fuerat, & cum gr̃as agendo cãtaret, excitant' clerici, ſocij ſtupentiad viſa, currunt ad corpus mauri. cum quo totã ſacriſtæ repererunt. De hoc verſus. Mira iunctura defuncto morbida ſura. Mortua p viua dat' egro conualitura. Itẽ ad hoc exempla multa iuſtorum & ſanctorum adhuc in p̃nti miſeria viatorum. De B. Franciſco legit', ꝙ ipſe leproſis, & deſpicabilibus pſonis humillime ſeruiebat, ſpãliter in ſuæ conuerſionis principio, totum ſe contulit ad ſeruitium leproſorũ, nec ſolũ eis neceſſaria miniſtrabat, verumẽt lauabat eorũ pedes, ligabat vlcera, & educebat putredinem, & ſaniẽ abſtergebat. De B. Elyſabeth dr̃, ꝙ cũ ipa eẽt de genere regio, immo regis Vngariæ filia, viro ſuo mortuo, relicta põpa ſæculi, hoſpitale conſtruxit, ubi paupes recipiebat, & infirmos oĩ genere infirmitatis, leproſis & confractis quos ancillæ, & alij abominabant' tãgere, & reſpicere, pedes & capita abluebat, & vulnerũ cicatrices, & vlcera & ſcabiẽ, quaſi ipſi Chr̃o faceret hæc officia pietatis.

Item cum quidam peccator maximus transfretaſſet & poſuiſſet ſe in hoſpitali ad ſeruiendum infirmis,& aliqñ abhorreret cuiuſdam vlcera cuius lauabat pedes, lotionis aquam contra cor bibere cepit cum pleno ore,q̃ facta eſt ei dulciſſima,& ſuauitate fragrantiſſima ſup oĩa pigmenta.Et hoc fuit ſignum remiſſionis pctõrum, ad quorum memoriã dictã aquã hauſerat. Item cũ Iohan. de Monte mirabili,Dñs valde pius,& deuotus videret pauperẽ valde afflictũ vlceribus ſanie, & ſordib. ait ei. Quare non vadis ad domum Dei: vt ibi quieſceres. Rñdit.Nõ poſſum ire. Et ego,ait,portabo te. Et aſſumpto eo ſup humeros, portauit eum illuc,cumq́; haberet ſordidos pedes,& tibias plenas ſanie, lauit ei, & cum ei doleret cor ait.O cor miſerum, & ſuperbũ,nõ poteris crepare,& hauſtã aquã lotur æ bibit cũ duabus manibus.Itẽ Eccl.16.Nõ te pigeat viſitare infirmum.Hui᷒ exemplum dabat Dñs,qui non ſolum viſitabat,ſed ſe ab eis tãgi permittebat,& leproſos tangebat,& eos tactu ſuo curabat.Itẽ ad huius exemplũ,non ſolũ beatus Martinus tangebat eos,ſed oſculabat,& oſculo curabat. Refert magr̃ Iac.de Vitri.q͛ quidã comes Campaniæ deuotus,pius & hũilis conſueuerat frequẽter viſitare q̃ndã leproſum,& ſe orationib.ei᷒ committere,& verbis & bñficijs eum confortare.Cũ aũt de longo tpe nõ viſitaſſet eũ, mortuo leproſo hoc comite ignorante, venit ad eũ intrans ei᷒ tugurium, & cum vocaret eum noĩe ſuo, q̃rẽs quõ circa eũ ageret,rñdit ei.Bñ p Dei gratiã,nunq̃ ita bñ fuit mihi. Tunc milites & Burgenſes qui cum Dño comite erãt,dixerunt.Dñe quare intratis tugurium illud,cum nullus ibi moretur,ille leproſus mortuus eſt iã menſis eſt elapſus,& ſepultus in illo loco. Faciẽs ergo loqui dictus comes non inuenit ibi niſi parietes & tugurium,mira fragrantia odoris plenum. Tertio mouet ad hoc virtutis exercitium,& mereri incrementum, quia hoc eſt contra pctã remedium,contra tẽtationes pſidium,nr̃æ fragilitatis ſpeculũ,vel iudiciũ,& veræ religionis exemplũ.Iac.1. Religio mũda & immaculata apud Deum & pãtrem hæc eſt,viſitare pupillos &c.Quia etiã ſit charitatis hæc augmẽtum & meriti incremẽtum ait Eccl.7.Non te pigeat viſitare infirmum,ex his.n.in dilectiõe firmaberis. Ita btã virgo pelegit ſtatim facere,poſt filij Dei incarnationẽ & conceptionem,quia aſcendit in montana cum feſtinatione,vt Eliſabeth ſeni,grauidæ,& infirmæ ſeruiret. Itẽ in vita S.Mariæ de Oignies dr̃, q͛ ipſa primo virum induxit,vt relictis oĩb.in leproſaria ſeruirent leproſis, ex quo ad magnum perfectionis culmẽ poſtea peruenit,& ei reuelatum fuit, q͛ vir ſuus, qui fuerat eius ſocius in ſeruitiis infirmorum,humilitate ſocius ſuus eſſet in æternitatis ſublimitate. Itẽ in vitiſpa, legit͛ q͛ quidam frater interrogauit q̃ndã abbatẽ, cuius maius eſſet meritum.An fratris qui ieiunat p ſex dies in ſeptimana,& multum laborat:an illius qui ſeruit infirmantib.Cui rñdit ſenex, q͛ ſi ille qui ieiunat ſex dies ſuſpenderet ſe p nares,non ita placeret Deo,vt ſeruiens ſeruientis &c.Quarto mouet ad hoc æterni premij cõplementum de quo Mat.25.Venite bñdicti &c.Et ſubiungit cã. Infirmus fui,& viſitaſtis me. Ad decimum ſextũ ſ.ad viſitationem incarceratorum inuitant nos.Primo ſcripturæ ſacræ monita. Pſal.Eripite pauperem, & egenũ de manu peccatoris liberate.quia maximè ſunt viſitandi boni in carceribus incluſi vel captiui cõſolando eos,& neceſſaria eis miniſtrando, redimendo,liberando & a carcere & a morte.Ecc.4.Libera eũ qui iniuriã patit͛,de manu ſuperbi.Heb.14.Mementote victorum tanq̃ ſimul victi.ſ.cõſolando eos,liberando,puidẽdo &c. Secundo ad hoc mouent nos exẽpla,primo Chri,qui ad hoc venit in mundum,& deſcendit etiã vſq; ad infernum. Vñ eduxit victos in fortitudine,ad hoc voluit capi,vt captos eriperet:ligari vt cõpeditos abſolueret,vendi vt redimeret: occidi & ad infernum deſcendere,vt ſuos a morte & ab inferni carcere liberaret. Iſa.56. Spũs Dñi ſup me, & miſit me vt pdicarem captiuis indulgentiã. & clauſis apertionem.Itẽ in paſſionib. ſctõrum legit͛ frequẽter de cœlis deſcendiſſe,& ad eorum carceres veniſſe,ad eos conſortandum,vt de B.Dyoniſio,& de plurib.legit͛. Item ad hoc mouent nos exempla Angelorum, vt habet͛ Dañ. 6. q͛ Danieli incluſo in lacu leonum,miſit Deus Angelum ſuum, qui concluſit ora leonum &c.Ibidẽ 13.quõ deportauit Angel᷒ Abacuc de Iudæa in Babilonẽ, in locum vbi erat Daniel Item Act.21.quõ Angelus Dñi aſtitit Petro incarcerato, & liberauit eum. Item in paſſione ſanctæ Agnetis & Vincentij & Catherinæ,& aliorum multorum legit͛,q͛ benignè Angeli viſitauerunt eos incarceratos,& quõ eos conſolati ſunt.Itẽ ad hoc mouent nos exẽpla ſctõrum etiã hic viuẽtium,de quib. dicit Ap̃s Heb. 10. Vinctis cõpaſſi fuiſtis. De B.Dñico legit͛, q͛ cùm eſſet Romæ,poſtq̃ officium audierat,fere ſinglis dieb. muros circuibat, & alia loca vbi erant immurati,& eis monita ſalutis dabat. Similis Thobiæ,de quo legit͛ eiuſdem.1. Pergebat p oẽs qui erãt in captiuitate,& monita ſalutis dabat eis. Itẽ de B.Nicolao legit͛, q͛ cum tres Barones Conſtantini Imperatoris fuiſſent ei accuſati,de hoc q͛ conſpiraſſent in mortem eius,& hoc fuiſſet ei ſuggeſtũ ex malicia & inuidia,cũ incarceraſſet eos,& in craſtinum deberent occidi,inuocauerunt auxilium B. Nicolai adhuc viuentis,unde in ipſa nocte apparuit B.Nicolaus Imperatori arguens eũ de hoc q͛ ſine inquiſitione vellet occidere innocentes, innuens ei bellum imminere, & mortem niſi liberaret eos,& dixit ſe eſſe Nicolaum Epm̃ Mirreæ ciuitatis.Idem etiã apparuit pposito qui eos captos detinebat, ita q͛ in mane cum deberent occidi, inquirens imperator de fama & miraculis B. Nicolai ei miſit illos liberos cũ exẽniis ſuis. Item cum filius cuiuſdam militis Normaniæ captus eſſet apud Saracenos, rediens ad memoriam magnum feſtum,qđ pr̃ ſuus faciebat in capella ſua,in feſto S.Nicolai cepit flere,& cũ eũ in fletus audirẽt Saraceni.grauiter eũ flagellauerũt,qui cum poſt fletum & orationem obdormiret in carcere,in mane excitatus inuenit ſe in capella pr̃is ſui liberum.Item in tripartita hiſtoria li.12.dr̃ de quodã epõ noĩe Aquatio,q͛ vẽdidit oĩa vaſa aurea & argentea Eccleſię in redemptionẽ & refectionẽ Perſarum gentium,quos captiuos adduxerant Romani, dicens.Deus his vaſis non vtitur. Ad decimum ſeptimum.ſ.ſepulturã mortuorum, vt.ſ.ſepeliendis mortuis libenter curã & diligentiã impendamus,& eorum ſepulturæ pſonaliter interſimus,monent nos multa. Primo ſcriptura ſancta.Eccl. 7.Mortuo non phibeas grãm,nec deſis plorantib.in conſolationẽ.Item 38.Super mortuum pduc lachrymas,& quaſi dira paſſus incipe plorare ſm iudicium, contege corpus illius,& ne deſpicias ſepulturã illius.Secũdo ad hoc debet nos mouere naturalis pietas,& charitas,iuxta illud Io. 13. diuinum exemplum. Cùm dilexiſſet ſuos in finem dilexit eos. Hoc eſt.n.vltimum bñficium qđ eorũ corporib. exhibet͛. Tertio ipſa natura rerum ſenſibilium.Dicit.n. Ariſt.in li.de natura alalium, q͛ cũ delphynes piſces maris moriunt͛, alij viui conueniunt & eos in fundo maris ſepeliunt. Item in vitiſpa, dicit Hier.de monacho captiuo,q͛ inter alĩs naturales pprietates formicarum quas mirabatur dictus monachus in ſolitudine, erat hoc,q͛ cum vna moreret͛,aliæ conueniebant,& quaſi cum celebri luctu corpora mortua deportabant,alia aliã volentẽ intrare non impediebat, ſed ſi cadebat ſub onere,aliȩ cadentẽ ſuis humeris ſubleuabãt. Item cũ Zoſimas Maria Egyptiaca mortua, neſciret quõ foueã ad eã ſepeliendã faceret,leo venit, & faciendo foueã ad eã ſepeliendã eum iuuit. Item in vita Pauli primi eremitæ.Hier.q͛ cũ Antonius non hr̃et vñ foueam faceret,vbi corpus dicti Pauli ſepeliret,duo leones de ſilua venerũt, foueã fecerunt ad ſepeliendũ corpus iuuerunt,& bñdictione ab Antonio accepta,ad ſiluã redierunt.Quarto exempla Angelorũ,qui ita diligenter curã hñt de natura aĩæ ſibi conſimilis,quõ eã deducant ad locũ quietis ſuę. Luc.16.Lazarus mortuus portabat͛ ab Angelis in ſinum Abrahæ. Nota ſupra de aĩa pegrini,q̃ Michael & Gabriel ſine dolore iuſſi ſunt deportare ad cœlum. Siĩr & nos debemus curare quõ honorifice natura corporis fragilitati nr̃æ ſiĩs ſepeliat͛.Itẽ Angeli etiã qñ alii non ſunt qui ſepeliant,curam habẽt de corporibus ſepeliendis, ſicut patet in paſſione B Catherinæ, cuius corpus in Synai mirabiliter ſepelierunt.Siĩr in paſſione B. Agathæ,cuius ſepulturæ titulum appoſuerunt.Itẽ ſupra de fœtore peccati,in pegrino fœtente,& eremita quem Angelus ſepeliuit. Quintum exẽplum patrum antiquorum,vt Thob.2.qui pp hoc faciendum prandium dimittebat,& propter mortis periculum hoc facere nõ omittebat. Sexto multiplex vtilitas huc facientium nos debet ad hoc mouere.Prima eſt,quia a peccato reuocat aliqñ, & ad bonum puocat.Eccl.7.Memorare nouiſſima tua.Quod facit ſæpe cũ videt p oculis mortem alienam.De hoc ſatis habetur ſupra de monacho de Pyrratha.Et ibidem habetur de multis bonis,quæ facit homini memoria mortis.Hoc etiam notatur.4.Reg.13.De reſuſcitato ad tactum Helyſei.Secundo a malo cõſeruat.Eccl.18 Memorare nouiſſimorum,& deſine inimicari.Huius exemplũ habet͛ 3. Reg. 13. De Pſeudo Propheta, qui quia ſepeliuit occiſum prophetam a leone, ſeruatur Ioſię tẽpore a cõbuſtione oſſium ſuorum. Tertio benedictionem Dñi & ſanctorum,& laudem, impetrat. 2.Reg.3.Dixit Dauid viris Iabes.Bened.eſtis vos a Domino,qui feciſtis hanc miſericordiam ſepeliendo Saul. Itẽ de Magdalena dicit Dominus, ad ſepeliendum me fecit vngendo corpus meum.Et poſt.Amẽ dico vobis vbi prædicatum fuerit Euangelium hoc &c. Quarto hoc opus ſpecialiter coram Domino Angelus præſentat, quaſi maximè ſibi gratum, ſicut dicit Angelus Thob.12.Qñ abſcondebas mortuos &c. Adeo enim placet ei hoc opus, vt vendi non recuſaret, & pretium venditionis ſuæ cederet in emptionem agri figuli, vbi peregrini ſepelirentur, quorum ſepulturæ curæ multum Deo grata eſt. In vitiſpa. legitur, quod cum Abbas Muſius eſſet gra-

tulis

tilis princeps latronum, & vellet ſpoliare domũ virginis ſacræ, ad viſionem iudicis conuertitur, hic conuerſus cum multa cura ſepeliebat Chriſtianos, & veſtibus aptabat, quos primo conſueuerat occidere & ſpoliare, qui ex hoc factus eſt princeps monachorum, ſingulis diebus dominicis diuinitus panem ſumens. Cum autem mortuum ſepeliret, ait ei diſcipulus ſuus quidam. Vtrum pater cum tanta diligentia me ſepelies. Cui reſpondit, Et hoc faciam. Cum autem eum mortuum ſepeliret diligenter, clamauit quærens a mortuo, ſi ſufficeret ei. Reſpondit mortuus. Sufficit pater, impleſti promiſſum. Hic ſummæ perfectionis ea hoc factus eſt, & poſt multa miracula quieuit in pace.

De pietate erga parentes. *Diſt.* XXV.

AD decimumoctauum, ſ. de pietate parentum, & de mĩa eis exhibenda, quibus quanto magis tenemur, eos magis diligere debemus, & eis compati. Ad compaſſionem & pietatem eorum nos monent iſta, ſ. admonitio ſacræ ſcripturæ, inſtinctus propriæ naturæ, exempla irrationalis creaturæ, ſanctorum exẽpla & documenta, vtilitas propria, & Dei beneficia, ipſa quæ ꝓ nobis ipſi parentes pertulerunt incommoda, & ipſa quę nobis contulerunt vel ab ipſis vel occaſione ipſorum nobis obuenerunt commoda multimoda. Vltimo ipſorum impiorum filiorũ multiplex pœna. Primo.n. ſcriptura ad hoc monet vt eos diligant & eis obediãt, & eis bona faciant, & honorem eis exhibeant filij eorum. Eccl.3. Filij ſapiẽ eccleſia iuſtorum, & natio eorum obedientia & dilectio, ex hoc.n. ꝙ de eis naſcuntur, debent eis obedire, & eos diligere tanquam principium naturale eorum. Exo.20. Honora patrem tuum, & matrem tuam &c. Secundo mouet ad hoc propria natura. Baſilius. Parentes nõs vt propria viſcera diligamus, huius ſuperuacuum eſt in illud nos impelli per quod imus in amorem, ſ. & compaſſionem eorum naturaliter. Dr̃ ꝙ quidam pr̃ familias vxorẽ habuit adulteram de qua habere videbatur tres filios, cum autem aliqñ improperaret ei pctm̃ ſuum & moleſtaret eã, ait illa ei. Vt vos habeatis dolorem perpetuum, ſignifico vobis ꝙ vnus iſtorũ tñũ veſter eſt, alij duo adulteri, & vt amore vnius duobus aliis prouideatis, nunquam ſcietis quis eſt veſter. Quod cum nulla rõne vellet ei ita dicere, & ille in morte faceret teſtamentum ſuum dixit, ꝙ oĩa bona ſua relinquebat illi q ſuus erat, aliis ab eis excluſis. Cum autem quæreretur ab eo quis eſſet ille, nec ipſe ſciret eis dicere, quilibet eorum eis dicebat ſe legitimum hæredẽ, & volebat res oẽs occupare. Trahuntur ad iudicium, iudex dat iſtam ſoĩam, ꝙ pater mortuus ligaretur ad arborẽ, & ꝙ qlibet eorum haberet arcum & ſagittam, & qui melius percuteret eũ, mediam hẽditatem haberet. Cum autem duo eorũ traiiſſent, & valde fortiter corpus infixiſſent, tertius dixit ꝙ nunquã ad patrem ſuum traheret, ſed ſi quis eum de cætero percuteret, nõ impune fieret, & hoc dicens flebat. Tunc iudex iudicauit eum verum hẽdem, & alios ſpurios: quia naturalis inſtinctus in cõpaſſione patris eũ ad hoc impellebat. Vnde ꝑ hoc vulgariter dr, ꝙ cor non mẽtit. Tertio mouere ꝺ; ad hoc irrationalis creatura per exemplum ſuum. Dicit.n. Iſidorus in li. de creaturis ꝙ Ciconiarum talis eſt natura, ꝙ cum ipſę ſe affligant & cibum ſuum ſibi detrahant, vt pullis ſuis prouideant. poſtq̃ pulli volare poſſunt & ꝑdam capere, compatientes marici & afflictioni parentum compellunt eos morari in nido, vſquequo bene conualuerint, & ipſi ad ꝑdas volant quaſi eis vicem rependendo deportant: ſic faciunt boni filij de parentibus. Non ſic aũt faciunt pulli vulturum, de quibus dicunt naturales ꝙ poſtq̃ diu laborauerunt parentes eorum circuiendo caſtra & cadauera cũ magno periculo & labore ut eos depaſcant ſibi ſubtrahendo cibũ. Poſtq̃ pulli conualuerint & fortificati & parcores ꝓ eis afflicti verberant eos alis, nec aliquid de ꝑda ſua dant eis, ſed eos verberant roſtro, & alia de nido eos expellunt. Sic faciunt impij filij de ſuis parentibus. Quarto ad hoc valent ſctõrum monita & exẽpla Tho.4. Audi fili cum Deus acceperit aĩam meam, ſepeli corpus meũ & honorẽ habebis mr̃i tuæ. Eccl.3. Fili ſuſcipe ſenectam pr̃is tui &c. Et poſt Elemoſyna pr̃is non erit in obliuione. Ibidẽ. Qui honorat pr̃em iocũdabit̃ in filiis. Frequenter accidit ꝙ taliter ſe hñt filij patrũ ad eos, qualiter vident eos ſe habere ad parentes ſuos. Vnde dr̃ ꝙ cũ quidam pr̃ familias vnicũ filium ſuum ægregie maritaſſet, ditaſſet, & bonis ſe ſpoliaſſet. eum inueſtiendo, cũ factus eẽt decrepitus & infirmus inſtigãte vxore poſitus eſt in viliſſimo loco domus quã ipſe ędificauerat. & vix potuit hr̃e a filio duas vlnas de burello quo operiret̃ in hyeme. Puer aũt qdã filius filij quẽ tenerrime pr̃ diligebat hoc noſcẽs flebat, & dicebat ꝙ ñ ceſſaret niſi pr̃ ſuus daret ei duas vlnas de burello ſicut ipſe dederat pr̃i ſuo. Quæ cũ ei datæ eẽnt puer cõplicauit eas. & repoſuit dicẽs, ꝙ idẽ faceret ipſe pr̃i ſuo qñ ſenex eſſet, vt faciebat ipſe pr̃i ſuo dãs ei illas duas vlnas ad cooperiendum ſe. Itẽ debemus eis compati ad exẽplũ materialis Ioſeph qui de terra Chanaan patrem ſuum in Egyptum vt eũ tpe famis ibi reficeret tã ſollicite & deuote vocauit, & eũ cũ tota familia pauit, & circa eũ tot pietatis & honoris officia exercuit, vt habet Gen.46 & in aliis locis. Itẽ debet nos ad hoc incitare exemplũ veri Ioſeph Chr̃i, qui in tanto diſcrimine ſuæ paſſionis mr̃is curã nõ omiſit, ſed eã diſcipulo cõmẽdauit. Ioh.19. Quinto debent nos ad hoc mouere bona, q̃ ipſi nobis fecerũt, vel ab eis vel eorũ occaſionẽ nobis aduenerunt, & etiã mala q̃ ꝓ nobis ſuſtinuerunt. Vñ Ecc.3. Quaſi dñis ſeruient his qui ſe genuerunt. Itẽ Eccl 7 Honora pr̃em tuũ & mr̃em, & memento ꝙ niſi ꝑ eos non fuiſſes, & retribue illis quõ & illi tibi. Itẽ gemit⁹ mr̃is tuæ ne obliuiſcaris. Itẽ.30 Pen aĩab. filiorũ pi⁹ pr colligabit vulnera ſua, & ſuper oẽm vocẽ turbabunt̃ viſcera eius. Itẽ Thob 4. Fili memor eſſe debes q̃ & q̃ta paſſa eſt mr̃ tua ꝓpter te. Hoc bñ attendebat ille pius filius, de quo legĩt in miraculis S. Iacobi, qui cum iret cũ pr̃e ſuo de Theutonica ad S. Iacobum cũ aliis cõpr̃iotis ſuis, hoſpitati ſunt apud Tholoſam in domo cuiuſdã diuitis Burgenſis, qui diuites eos cogitans, & quõ eorũ pecuniã poſſet retinere, cũ inebriaſſet eos nocte, in mantica patris & filij Cyphũ ſuũ incluſit argenteũ, & cũ in mane inſequeret̃ eos cũ multis dicens eos fures, & faciens eos ſcrutari, in mãtica eõi pr̃is & filij Cyphũ ſuum reperiens fecit eos trahi ad iudicẽ. Cũ aũt pr̃ vellet potius ſuſpendi q̃ filius ſuſpenderet̃, data ſoĩa ꝙ alter eorum ſuſpenderet̃, filius recolens beneficia pr̃is oĩno non potuit ſuſtinere ꝙ pr̃ ſuſpenderet̃, ſed ꝓ eius liberatione hoc eligens ſuſpendit̃, & pr̃ triſtis & anxius ad iter inceptũ ꝑficiendum ꝓgredit̃. Cũq; poſt 36 dies de peregrinatione rediret, ad corpus pendentis filij ꝓgredit̃. Et cũ eum cũ lachrymoſis gemitib. & ſuſpiriis clamando & eiulando vocaret, rñdit ei. Noli pr̃ dulciſſime flere ſed gaude, quia nunq̃ ita bñ fuit mihi, quia ex quo hic fui poſitus B. Iacobus me cœleſti dulcedine ſuſtentans vſq; nunc refocillauit. Quo audito, pr̃ cucurrit ad iudicẽ, qui accedens ad patibulũ cũ aliquib. deponunt eũ viuentẽ & ſanum & illico eius hoſpitẽ ibi ſuſpendũt. Hoc dicit Calixtus PP. factum fuiſſe anno Dñi.1090. Sexto mouere nos debet ad hoc vtilitas ꝓpria q̃ ex hoc acquirit̃, ſed Deo in hoc taliter obedit̃ ꝙ in pietate q̃ exhibet̃ parentib. ſummus pr̃ ſic eis ꝓponit̃, vt ꝓ eis nihil fiat, vñ Deus offendatur, ſed ipſe eis in oĩb. & ꝑ oĩa ꝓponat̃. Tunc opus pietatis in parentes ſiue eis reuerendo ſiue eis bñfaciẽdo, hæc ſex decẽ bona facit q̃ notant̃ Eccl.3. Filii ſapientiæ Eccleſia iuſtorũ, & natio eorũ obedientia & dilectio, qđ eſt dicere, filii ſapientes ſunt filij Eccleſiæ, ad hoc nati ſunt vt Deo & parentibus obediant, & eos diligant. Et hæc bona ꝑ hoc eis eueniunt. Primo iudicium ſummi pr̃is obſeruant, hæc agẽdo vt aĩas ſuas ſaluant. Qđ notat̃ cũ dr̃. Iudicium pr̃is audite filij &c. Item Deo ſe conformant qui eos honorat, dans eis filios. Vñ ſequit̃. Deus honorauit pr̃em in filijs. Item a iudicio Dei ſe liberãt, qui requiret quõ hoc mandatũ impleuerũt. Vñ iudicium mr̃is exquiret &c. Item theſauros ſibi bonos accumulant, eos Deus in filios lætificat, q hoc facit qđ petit impetrat vitã ꝓlõgat, mr̃em Eccleſiã refrigerat, Dei timorẽ iudicat, bñdictionem impetrat, domos confirmat, glorioſum iudicat & efficit, amiſſa recuperat, iuſtitiã ædificat in tribulatione conſortat, peccata diſſoluit & relaxat, q̃ oĩa notant̃, in Eccl.3. in ſerie lr̃æ Septimum eſt pœna impiorũ ad parentes. Puniunt̃ n. impij filij ad parentes multipliciter. Primo quia ignominioſi & infelices ꝑ hoc a Dño & ꝑplo iudicant̃. Pro.30. qui affligit pr̃em & mr̃em ignominioſus, & infelix erit, vt patet Luc.15. de filio prodigo. Sir Gen 9. de Cham, cuius ſemen maledicit̃, & in ſeruitutẽ reducit̃, & ius primogeniturę amiſit. Itẽ ſubita morte extinguũtur. Pro.20. Qui maledicit pr̃i ſuo vel mr̃i extinguet̃ in mediis tenebris lucerna eius, & patet de Abſalon.2. Reg.18. Itẽ homicidę ſilijs efficit̃. Prou.28. Qui ſubtrahit aliquid pr̃i ſuo vel mr̃i dicens hoc non eſt pctm̃, particeps eſt homicidæ. Sicut eſt Iudæis qui ea q̃ habebãt templo offerebant, ne parentib. bñ facerent. Quos arguit Dñs Mat.15. Qui maledixerit pr̃i vel matri morte morieť. Quicunq; dixerit pr̃i vel mr̃i munus quodcunq; eſt ex me tibi proderit &c. Item iram Dei ſuper ſe accumulant q̃ eos occidit ſubito frequenter. Math.3. Progenies viperarum &c. qui paterna latera corrodunt mali filij. Anno Dñi 1210. Accidit in Dyoc. Edueñ. apud Virgiacum caſtrum ducis Burgundiæ, ꝙ quidam propter bona materna quæ malè expendebat in tabernis & aliis vt conſueuerat quodam mane offendit matrem ſuam, ita quod ipſa ita commota imprecata eſt ei ſic. Rogo Deum quod antequam reuertaris, & antequam dies tranſeat deportetis matri tuæ frigidum extinctum in feretro mortuus, & malo gaudio laceratus. Et quidam alius iuuenis de villa circumiacente impius contra parentes ſuos, ſæpe ꝑ ſuam inſolentiã eos moleſtabat. Vñ ipſa die cum ipſum corrigerent parentes ſui: manu dextera percuſſit patrẽ ſuum, & pr̃ ita-

rus impreeatus eſt:dicens. Manus qua me ꝑcuſiſti rogo Deum vt hodie malo gladio amputetur, & tu infra triduum in tali patibulo ſuſpendaris. Accidit ergo vt illi duo iuuenes poſt dictas imꝓcationes parentum obuiarẽt ſibi mutuo: vñ vnus inuitauit alium ad tabernam : q̃ cum ingreſſi fuiſſent & biberent & luderent, ceperunt litigare & ſe ad inuicem ꝑcutere, illi contra quem imꝓcatus eſt pr̃ ꝑcuſſit alium gladio, & cum eſſent ſoli timens ne clamor excitaret̃ contra eum, ſi alius viuus remaneret, multis vulneribus eum lacerans occidit. Cùm aũt clamore motus contra eum ad ſiluã fugeret, & illi de caſtro illo eũ inſeq̃rentur, cum ſe gladio ſuo defenderet, vnus de inſequentibus manum qua tenebat gladium, & qua prẽm percuſſerat amputauit, captus eſt, & infra triduum ſuſpenſus eſt in patibulo illo in quo pr̃ fuerat imprecatus. Alius aũt deportat⁹ fuit ad domũ matris in feretro multis vulnerib. confoſſus, vt ipſa fuerat imprecata. Hoc aũt cùm factum eſſet recens, & quidam frater ordinis ꝑdicatorum in dicto caſtro ꝑdicaret, mater dicta retulit illi cum lachrymis, petens pniam pro dicta imprecatione, & hoc idem vicina teſtabat̃ ꝙ infra decennium factum erat. De hoc etiam legit̃ in lib. de ci. Dei, qđ refert Aug. inter miracula B. Stephani, & hoc dicit eueniſſe tꝑibus ſuis, ꝙ cuidam nobili mulieri de Ceſarea Capadociæ fuerunt decem pueri a pr̃e nuper defuncto ſibi relicti, quorum ſeptem erant mares, & tres filiæ. Cùm aũt in illa ſua deſolationis recentia matrem moleſtarent tali pœna ſunt diuinitus coerciti, illa eos maledicente, ipſa eorum membra incredibili tremore concuſſa concutiebantur iugiter, & quia valde nobiles erant ſuorum ciuium aſpectũ non ferentes diſperſi ſunt per diuerſa vagi, & quocunque veniebant totius ppl̃i terrebant aſpectum, quorum duo frater & ſoror Paulus & Palladia vſq; ad Auguſtinum venerunt ꝑ quindecim dies ante paſcha Eccleſiam ſancti Stephani frequentantes. Cùm aũt in die Paſchæ Paulus in cãcello dictę Eccleſiæ ſe in oratione ꝓſterneret, & corã nĩ ppl̃o quateretur, ſubito curatus ſurrexit, nec poſtea dictam infirmitatem habuit. Et cum cãm infirmitatis recitaret Aug. populo, & dicta ſoror fratre exiſtente ſano, horribili mora cum concuſſione quateretur, & B. Aug. ſuper hoc diſputaret, intrauit dicta ſoror in cancellum, vbi cum poſt orationem obdormiret ſubito excitata ſolo ſana ſurrexit, & oẽs de ſua ſanitate lætificauit. Hoc refert Auguſt. vt oẽs ſciant quantum pctm̃ ſit moleſtare parentes. Item in præſenti vel ad minus in futuro dæmones eos ſæpe vexant, & deuorant. Prou. 30. Oculum qui ſubſannat patrem extrahent eũ corui de torrente. i. dæmones infernales, & comedent eum filij aquilæ. i. dæmones qui ſunt filij primi ſuperbi per imitationem. Apud caſtrum Caminum fuit quidam pr̃familias, qui ad ditandum & egregie maritandum filium vnicum quem habebat, & multum laborauit & bonis ſuis ſe funditus ſpoliauit, quẽ filius vxoris ſuę conſilio de domo ſua emiſit, & indigere permiſit. Cùm aũt ille filius ſibi & vxori ſuæ pinguem caponẽ paraſſet, & ſederet in menſa, pater pulſauit ad hoſtium & intrauit propter qđ triſtis effectus tam filius q̃ vxor eius, ipſe ad ſuggeſtionem vxoris caponem in arca repoſuit, & abſcondit ne pr̃ inde comederet. Cùm aũt pr̃ receſſiſſet de domo famelicus, fili⁹ rediens ad arcam, & caponem volens accipere, non caponem ſed buffonem horribilem inuenit, qui ſtatim in faciem eius inſiliens & adhærens, caput ſuum tenebat inter duos eius oculos pedes vero genis eius infixit, quem ſi quis ab eo vellet vel tentaret excutere, miſer ille miſerabiliter torquebatur. Cùm igitur diu portaſſet illum, nec poſſet ab eo per hominem liberari, diuinum in ſe iudicium recognoſcens, viſitabat loca ſanctorum vt eorum meritis iuuaretur, nec tamen iuuare potuit, donec in terram ſanctam veniens protinus buffone cadente & crepante diuina fuit potentia liberatus.

De ieiunio. *Diſt. XXVI.*

DEinde conſiderandum eſt de ſecunda parte ſatisfactionis vʒ. de ieiunio. Circa qđ conſideranda ſunt tredecim. Primo vtrum ieiunium ſit actus virtutis, & cuius virtutis. Secundo vtrum cadat ſub ꝓcepto. Tertio vtrum oẽs obligent̃ ad obſeruantiã huius ꝓcepti. Quarto de tꝑe ieiunij. Quinto vtrũ ſel̃ comedere requirat̃ ad ieiunium. Sexto de hora comeſtionis. Septimo de cibis a quibus ieiunantes debeant abſtinere. Octauo vtrum gula frangat ieiunium. Nono vtrũ ebrietas frangat ieiunium. Decimo de diſpenſationibus ieiuniorũ. Vndecimo quale debet eſſe ieiuniũ vt Deo ſit acceptũ. Duodecimo de multis bonis q̃ ieiunium operat̃ in nobis. Tredecimo de multiplici ieiunio malorũ. Ad primũ. ſ. vtrũ ieiuniũ ſit actus virtutis, dicendũ ꝙ ex hoc eſt actus aliquis virtuoſus ꝙ ꝑ rationẽ ordinat̃ ad aliquod bonũ honeſtum, hoc aũt conuenit ieiunio. Aſſumit̃. n. ieiunium ad tria principaliter. Primo quidem ad concupiſcẽtias carnis comprimendas. Vñ Apl̃s dicit 2. Cor. 6. In ieiunijs, in caſtitate &c. Quia ꝑ ieiunium caſtitas conſeruat̃. Vt. n. dicit Hier. Sine Cybele & Baccho friget Venus. i. ꝑ abſtinentiã cibi & pot⁹ tepeſcit luxuria. Secundo aſſumit̃ ad hoc ꝙ mens vberius eleuetur ad ſublimia contemplanda. Vnde dr̃ Dan. 10. ꝙ poſt ieiuniũ trium hebdomadarum eleuationẽ accepit a Deo. Tertio ad ſatisfaciendũ ꝓ peccatis. Vñ dr̃ Ioel. 2. Conuertimini ad me in toto corde veſtro, in ieiunio & fletu & planctu. Et hoc eſt qđ dicit Aug. in quodã ſmone de oratione & ieiunio. Ieiuniũ purgat mentẽ, eleuat ſenſum, carnẽ ſpũi ſubijcit, cor facit contritum & humiliatũ, concupiſcẽtiæ nebulas diſpergit, libidinũ ardores extinguit, caſtitatis vero lumen accendit. Vñ patet ꝙ ieiunium eſt actus virtutis. Sed nota ꝙ oĩs actus qui ex genere ſuo virtuoſus eſt, ex aliquib. circunſtantijs adiunctis reddit̃ vitioſus. Vñ ibi ſubdit̃. Ecce in dieb. ieiunij vr̃i inuenit̃ voluntas vr̃a. Et paulo poſt ſubditur. Ad lites & contentiones ieiunatis, & percutitis pugno impie. Qđ exponens Greg. in paſtorali dicit. Voluntas ad lætitiã pertinet, pugnus ad iram. Incaſſum ergo per abſtinẽtiã, corpus atterit̃, ſi inordinatis motib. dimiſſa mens vitijs diſſipatur. Et Aug. dicit in ꝑdicto ſmone, ꝙ ieiunium verboſitatem non amat, diuitiarum ſupfluitatẽ iudicat, ſupbiam ſpernit, hũilitatem cõmendat, ꝓſtat hoĩ ſeipſum intelligere qđ eſt infirmũ & fragile. Item licèt ieiunium a medio virtutis recedere videatur tñ vere tenet medium, quia mediũ virtutis non aſſumit̃ ſm̃ q̃titatẽ, ſed ſm̃ rationẽ rectã, vt dr̃ in 2. Eth. Ratio aũt iudicat ꝙ pp̃ ſpãlem cãm aliquis hõ minus ſumat de cibo q̃ etiã competeret ſm̃ ſtatũ cõem, ſicut pp̃ infirmitatẽ vitandã, aut aliqua opa corporalia expeditius agenda. Et multo magis ratio recta hoc ordinat ad ſpũalia mala vitanda, & bona perſequenda: nõ tñ ratio tm̃ de cibo retrahit vt natura conſeruari non poſſit, qa vt Hier. dicit. Nõ differunt vtrum magno vel paruo tꝑe te interimas, & quaſi de rapina holocauſtum offert, qui ciborum nimia egeſtate vel manducandi vel ſomni penuria immoderate affligit̃. Sĩr ẽt ratio recta non tm̃ de cibo ſubtrahit vt hõ reddatur impotens ad debita opa agenda. Vñ Hier. dicit ꝙ rationalis hõ dignitatẽ amittit, qui ieiunium charitati, vel vigilias, ſenſus integritati ꝓfert. Ex dictis patet cuius virtutis actus ſit ieiunium, quia. ſ. eſt actus virtutis abſtinentiæ, quia oĩs actus virtuoſus qui eſt circa aliquã materiã ad illam virtutẽ ꝑtinet quæ medium conſtituit in illa materia. Ieiuniũ aũt attendit̃ in cibis in quib. medium adinuenit abſtinentia. Vñ manifeſtũ eſt ꝙ ieiunium eſt actus virtutis abſtinentiæ. Vñ dicit Iſidorus ꝙ ieiunium eſt parſimonia victus, abſtinentiaq; ciborum. Itẽ nota ꝙ ieiunium tripliciter põt accipi. ſ. ꝓ ieiunio naturæ, & ꝓ ieiunio qđ eſt actus virtutis tm̃, & ꝓ ieiunio Eccl̃iæ. Primo mõ eſt quilibet ieiunus qualibet die anteq̃ comedat, & tale ieiunium non eſt actus virtutis abſtinentiæ nec alterius. Secundo mõ ieiunium eſt abſtinentiæ. Sic. n. ieiunare eſt frenare delectationes guſtus ꝑ cõparationẽ ad cibum ſm̃ regulã rõnis, ſiue hõ pluries in die comedat ſiue non. Tertio mõ ieiuniũ inſtitutũ eſt ad ſatisfaciendũ ꝓ peccatis, ad qđ requirit̃, ꝙ non ſolũ hõ abſtineat ab illis q̃ virtus ꝓhibet, ſm̃ etiã ab illis quib. aliàs poſſet vti ſalua virtute, quia qui illicita cõmiſit, in ſatisfaciendo oportet ab aliquibus licitis abſtinere, ita tñ ꝙ non corrumpat̃ mediũ qđ obſeruat̃ a virtute. Vñ ieiuniũ Eccleſiæ & actũ virtutis importat & quandã ſupaddit abſtinentiã ab illis q̃ non corrumpunt medium virtutis: & quia ieiunium eſt reſpectu obiecti abſtinentiæ, cõcedendũ eſt ꝙ ẽ virtutis abſtinentię actus. Ad ſecundũ. ſ. vtrũ ieiunium ſit in ꝓcepto, dicẽdũ ꝙ ſicut ad Principes ſeculares ꝑtinent legalia ꝓcepta iuris naturalis determinatiua tradere de his q̃ ꝑtinent ad vtilitatẽ cõem in tpalib. reb. ita etiã ad Prælatos Eccleſiaſt. ꝑtinet ea ſtatutis ꝓcipe q̃ ad vtilitatẽ cõem fideliũ ꝑtinent in ſpũalib. bonis. Dictũ eſt aũt ꝙ ieiuniũ vtile eſt delectationẽ cõprimendã, & ad cohibitionẽ culpę & eleuationẽ mentis in ſpũalia. Vnuſquiſq; aũt ex naturali rõne tenet̃ tm̃ ieiunijs vti, q̃tũ ſibi neceſſariũ eſt ad ꝑdicta, & iõ ieiuniũ in cõi cadit ſub ꝓcepto legis naturæ. Sed determinatio tꝑis & modi ieiunandi ſm̃ cõuenientiã & vtilitatẽ ppl̃i Chriſtiani cadit ſub ꝓcepto iuris poſitiui, qđ eſt a Prælatis Eccleſię inſtitutũ, & hoc eſt ieiunium Eccleſiæ. Aliud naturæ. Sciẽdũ tñ ꝙ quia ieiuniũ ſm̃ ſe conſideratũ non noĩat aliquid eligibile, ſed magis aliqd pœnale, qđ tñ eligibile reddit̃ ſm̃ rationẽ, ſm̃ ꝙ eſt vtile ad aliquẽ finẽ, iõ abſolute cõſideratum non eſt de neceſſitate ſalutis ſed eſt de neceſſitate ꝓcepti vnicuiq; tali remedio indigenti, & qa multitudo hoim̃ vt plurimũ indiget tali remedio. Tum, qa in multis offendimus oẽs, vt dr̃. Iac. 4. Tum etiã, quia caro cõcupiſcit aduerſus ſpũm, vt dr̃ Gal. 5. Conueniens fuit vt Eccleſia aliqua ieiunia ſtatueret communiter ab omnibus obſeruanda, non quaſi præcepto ſubijciens id quod ſimpliciter ad ſupererogationem pertinet, ſed quaſi in ſpeciali determinans id qđ eſt neceſſarium in communi. Ad tertium. ſ. vtrum omnes teneantur

tur

tur ad obſeruantiam ieiunii. Dicendũ ꝙ ieiuniũ non ſm ꝙ eſt actus virtutis tantum, ſed ſm quod eſt ſtatutũ ab eccleſia nõ eſt de iure naturæ, nec de iure diuino, ſed de iure poſitiuo. Tali autem iure prohibentur vel præcipiuntur illa quæ alias bene vel male poſſunt fieri. & ideo legiſlatoris intentio non eſt vel eſſe non dẽt in cõdendo ius aliquod poſitiuum, obligare homines ad illius iuris obſeruantiam, habentes cãm legitimam & rationabilem non obſeruandi. Præcepta.n. quæ per modũ ſtatuti cõmunis proponuntur non eodem modo omnes, ſed ſm ꝙ requiritur ad finem quem legiſlator intendit, cuius auctoritatem ſi quis tranſgrediendo ſtatutum contemnat, vel hoc modo tranſgrediatur quod impediatur finis quem legiſlator intendit, talis tranſgreſſor peccat mortaliter. Si aũt ex aliqua rationabili cauſa quis ſtatutum non ſeruat, præcipue in caſu in quo ſi legiſlator adeſſet non decerneret eſſe ſeruandum, talis tranſgreſſio non conſtituit mortale peccatum. In quo tñ eſt diſtinctio adhibenda, nam ſi cauſa ſit euidens per ſeipſum licite põt hõ huius ſtatuti obſeruantiam præterire, præſertim conſuetudine interueniente, vel ſi non poſſet de facili recurſus ad ſuperiorem haberi. Si vero cauſa ſit dubia, debet homo ad ſuperiorem recurrere, qui poteſtatem habet in talibus diſpẽſandi. Euidens aũt cauſa non ieiunandi eſt in pueris, mulieribus prægnantibus, ægrotãtibus, in multum ſenibus, in operariis victum ſuum cum graui labore lucrantibus, in peregrinantibus ad loca ſancta, & in pauperibus victum ſuum mẽdicantibus hoſtiatim. In pueris in quam eſt euidens cauſa quare non debeant ieiunare, tum propter debilitatem naturæ, ex qua prouenit ꝙ indigent frequenti cibo, & non multo ſimul aſſumptu, tum etiam, quia indigẽt multo nutrimento propter neceſſitatem augmenti quod fit de reſiduo alimenti. Et ideo quandiu ſunt in ſtatu augmenti, quod eſt in pluribus vſq; in finem tertii ſeptennij, non tenentur ad eccleſiæ ieiunia obſeruanda. Conueniens tamen eſt, vt etiã in hoc tempore ſe ad ieiunandum exerceant plus vel minus ſm modum ſuæ ætatis. Quandoq; tamen magna tribulatione imminente in ſignum pœnitentiæ artioris etiam pueris ieiunia indicuntur. Sicut etiã de iumentis legitur Ioſue. 2. homines & iumenta non guſtent quicquam, nec aquã bibant. Mulieres prægnantes non tenentur ieiunare propter duas rationes. Vna eſt quia debent accipere cibum non pro ſe, ſed etiam pro nutrimẽto fœtus. Alia eſt, quia prægnantes conſueuerunt habere varia & inordinata deſideria ciborum diuerſorũ, & quandoq; ita intenſa, quod niſi poſſent aliquo modo ſatisfacere appetitui, poſſet eſſe periculum periclitationis fœtus. Ægrotantes, quia in eis natura debilis eſt, & ideo ſi daretur eis vna vice ſimul totum quod eſt neceſſarium conuenienti ſuſtentationi naturæ ſuæ, eorum natura grauaretur, & ſi datur pluribus vicibus confortatur natura & vigoratur. Et ideo in illis infirmitatibus in quibus confert etiam abſtinentia ad ieiunium non tenentur, quia etſi cõferat abſtinẽtia a multo cibo, non tñ confert eis totũ ꝙ accipere debent ſumere ſimul, ſed magis pluribus vicibus. Et præterea propter inordinationem naturæ quandoq; valde parum poſſunt accipere vna hora, & reſiduum ſufficientiæ poſſunt accipere alia hora. Nimiũ ſenes etiã ieiunare non tenentur, quia in eis calor & virtus debilis eſt: & quamuis ſiccitas ſiccitate oppoſita humiditati naturali ſuperabundat, tñ in eis eſt humiditas accidentalis ex indigeſtione cauſata. Vñ ſi totus cibus quẽ eorum natura requirit pro die naturali ab eis ſumeretur vna vice nimium obtunderetur in eis & grauaretur naturalis calor, & non poſſent cibum conuenienter digerere. Cum graui labore victum neceſſarium lucrantes, quia in talibus magna fit humidi conſumptio, nec cum ieiunio cõmode poſſent efficaciter operari, debent tamen ſi adſit facultas a ſuo ſacerdote petere diſpẽſationem non ieiunandi, & ille debet concedere. Qui tamẽ operarios conducere nolunt in diebus ieiunabilibus niſi ſub hac cõditione quod non ieiunent a peccato non excuſantur. Si aũt victum neceſſarium poſſunt acquirere cum labore quem conuenienter exercere poſſunt cum ieiunio, tunc a fractione ieiunij non excuſantur. Ad loca ſancta peregrinãtes ſi ſit. ſ. peregrinatio quę commode differri non poſſit vſq; poſt tempus ieiunii, vel anticipare tempus illud, & tãti laboris quod cum illo commode ieiunare non poſſit. Victum vero neceſſarium hoſtiatim mendicantes, quando ſimul tantum habere non poſſunt de eleemoſyna hora commeſtionis quod ad victum totius diei commode ſufficiat, vel etiam quando ex præcedenti inedia debilitati ieiunium commode ſufferre nõ poſſunt, tunc a fractione ieiunii piè excuſantur. Ad quartum. ſ. de temporibus quibus ieiunandum eſt, dicendum quod omnes dies quadrageſimę exceptis diebus dñicis ieiunãdi ſunt. ita quod de quadrageſima nõ remanẽt, niſi triginta ſex. Et iõ vt ſacer numerus quadraginta dierũ adimpleatur, quem ſaluator noſter ſacro ſuo ieiunio cõſecrauit, quatuor dies prioris hebdomadæ ad ſuppletionẽ quadraginta dierum accipiuntur. ſ. quarta feria quæ in capite ieiunii ſubnotatur, & feria quinta ſequens, & ſexta feria, & ſabbatum. De conſe. diſt. 5. quadrageſima. Nec licet ieiunium ſoluere feria quinta vltimę ſeptimanæ. De conſ. diſt. 4. niſi liceret. & ca. ſeq. Inſtitutum eſt autem illud ieiunium conuenienter in memoriam. ſ. quadrageſimæ quam Chriſtus ieiunauit. Et vt digne præparemur ad ſuſceptionem corporis Chriſti ad ſignãdum ꝙ per tribulationes vitæ præſentis peruenitur ad gloriam reſurrectionis, & quia ſic quaſi ſoluimus decimam totius anni. In qualibet etiam quarta parte anni. ſ. vere, eſtate, autumno, & hyeme, tres dies ſũt ieiunabiles. ſ. quarta feria, & ſexta, & ſabbatũ. Decretorum, diſt. 77. c. 1. ita quod illi tres dies veris ſolebant accipi in prima hebdomada Martii, & tres dies eſtatis in ſecũda hebdomada Iunij, tres autumni in tertia hebdomada Septẽbris. tres hyemis in quarta hebdomada Decẽbris d. 76. Conſtituimus. Sed quamuis ſic fuerit antiquitus, tamẽ hoc immutatũ eſt per illud quod habetur eadem. di. ſtatuimus, vbi dicitur ſic. Statuimus vt ieiunia quatuor temporum hoc ordine celebrentur. Primum ieiunium in initio quadrageſimæ. Secundum in hebdomada Pẽtecoſtes. Tertium vero & quartum in Septẽbri & Decẽbri more ſolito fiat. Et hæc ieiunia inſtituta ſunt ad expiandum peccata quæ committimus in qualibet prædictarum quartarum. Item tres dies rogationum ante aſcenſionem domini ieiunabiles ſunt. de conſe. diſt. 3. Rogationes. Sed vt dicit gl. ibidem, hoc non præcipitur ſed ſuadetur, vbi tamen eſt conſuetudo approbata, illud ieiuniũ eſt per æquiualentiã ſub præcepto. Item omnes vigiliæ Apoſtolorum ieiunabiles ſunt. Philippi & Iacobi, & Ioannis Euangeliſtæ, & Barnabæ exceptis, eo ꝙ Philippi & Iacobi ſolemnitas infra ſolemnitatem paſcalẽ, & Ioannis infra Natalem domini celebrantur, extra de obſeruatione ieiuniorum. Conſilium. Item vigilię natalis domini. Pentecoſtes, & aſſumptionis. b. Mariæ virginis, & ſancti Ioannis Baptiſtę, & ſancti Laurẽtii, & omnium ſanctorum ieiunabiles ſunt. Et ſi ſolemnitas cuius vigilia eſt ieiunabilis eueniat feria ſecunda, in ſabbato præcedenti ieiunandum eſt, extra de obſeruatione ieiuniorum. Conſilium. c. ſanctorum. Et ſi ſolemnitas natalis domini eueniat feria ſexta illi qui nec voto, nec obſeruantia regulari ſunt aſtricti ad abſtinentiam carnium, tali die carnibus vti poſſunt, ſm conſuetudinem eccleſiæ generalis, nec tamen hi reprehendendi ſunt qui ob deuotionem voluerint abſtinere, extra de obſeruatione ieiuniorum. Explicari. Item quia conſuetudo approbata obligat, vt habetur decretorum. diſt. 1. Conſuetudo, & diſt. 12. Eccleſiaſticarum, & c. In his. Si in aliqua regione vel dyoceſi eſt aliquod ieiunium cõſuetũ, quod tñ non eſt præceptum per ius ſcriptum, nihilominus obſeruandũ eſt ab exiſtentibus ibidem. Item in diebus ieiuniorum hora comedẽdi determinata ab eccleſia eſt hora nona, quia hoc obſeruauit diu conſuetudo. Vñ cum dicitur de conſe. diſt. 1. Solent. quod nullatenus ieiunare credendi ſunt qui manducant anteq̃ veſpertinum celebretur officium. Et infra. c. In ieiuniis, quatuor temporum, nec veſpertinas horas &c. Sub hora veſpertina comprehendendum eſt tempus ab hora nona incluſiue & vltra, nec oportet præciſe accipere horam nonam. Si.n. per modicum temporis ante horam nonam comedatur, non propter hoc frangitur ieiunium. Et quamuis illi qui comedunt ſtatim poſt horam ſextam derogent perfectioni ieiunij, non tamen ſunt tranſgreſſores huius quod eſt neceſſitatis in ieiunio maxime quia iam inualuit conſuetudo in multis locis comedere quaſi ſtatim poſt horam ſextam, vel ipſa hora ſexta, non.n. tãtę neceſſitatis eſt in obſeruatione ieiunii hora prædicta ſicut comedere ſemel tantum. Ad quintum. ſ. vtrum ad ieiunium requiratur ꝙ homo ſemel tantum comedat. dicendum quod ieiunium ab eccleſia inſtitutum eſt ad concupiſcentiam refrenandam, ita quod ſaluetur natura. Ad hoc autem videtur ſufficere vna comeſtio, per quam poteſt naturæ ſatisfacere, & cum aliquid detrahit concupiſcentiæ comeſtionum vices vel numerũ minuendo. Et ideo eccleſiæ moderatione ſtatutum eſt vt ſemel tantum in die comedant ieiunantes, licet autem ad concupiſcẽtiam refrenandam ita valeat moderatio quantitatis cibi ſicut comeſtionũ numerus: tamen eadem cibi quantitas non potuit omnibus taxari propter diuerſas corporum complexiones; ex quibus contingit quod vnus maiori alius minori quantitate cibi noſcitur indigere, ſed vt plurimum omnes per vnicam comeſtionem poſſunt ſatisfacere ſuſtentationi naturæ. Item non potuit eccleſia ſtatuere quod homo ſemel tantum ſumeret potum, ſicut ſtatuit ꝙ ſemel tantum comederet, quia potus poſt comeſtionem magis ſumitur ad alterationem corporis & digeſtionem ciborum ſumptorum quam ad nutritionem, licet nutriat quoquomodo, & ideo homini licet ieiunanti pluries bibere.

re. Si autem quis immoderatę potu vtatur poteſt meritum ieiunij perdere & peccare, ſicut etiam ſi ſemel comedendo immoderate cibum ſumat. quamuis autem per potum aquæ non ſoluatur ieiunium eccleſiæ maxime ſi vrgente ſiti ſumatur. ſoluit tamen ieiuniū naturæ quod requiritur ad Eucharistię ſumptionem. Vnde poſt quemcunq; potum non licet Eucharistiæ ſumere ſacramentum. Item electuaria, etſi aliquo modo nutriāt non tamen ad nutritionem principaliter aſſumuntur ſed ad cōfortandam digeſtionem ciborum. Et ideo electuariorum ſumptio non ſoluit ieiunium, ſicut nec aliarum medicinarum ſumptio, niſi forte quis in fraudē famis electuaria per modum cibi in magna ſumeret quantitate. Ad ſextū. ſ. de hora comeſtionis dicendum quod ieiunium ordinatur vt dictum eſt ad deletionem culpę, & repreſſionem concupiſcentiæ. Vnde oportet quod aliquid addat ad communem conſuetudinem, ita tamē quod per hoc non multum natura grauetur. Eſt autem debita, & communis conſuetudo comedendi hominibus circa horam ſextam: tum, quia iam videtur eſſe completa digeſtio propter frigus noctis circunſtans diffuſio humoris per membra, cooperante ad hoc calore diei vſq; ad ſummum ſolis acceſſum: tum etiam, quia tunc præcipue etiam natura corporis humani indiget iuuari contra exteriorem aeris calorem, ne humores interius adurantur. Et ideo vt ieiunantes aliquam afflictionem ſentiant pro culpæ ſatisfactione, conueniens hora comedendi taxatur ieiunanti circa horam nonam. Conuenit etiam iſta hora myſterio paſſionis Christi quæ completa fuit hora nona, quādo inclinato capite tradidit ſpiritum. Ieiunantes enim cum ſuā carnem affligunt, paſſioni Christi conformantur, ſecundum illud Gal. 5. Qui Christi ſunt carnem ſuam crucifixerunt cum vitijs & concupiſcentijs. Ad ſeptimum. ſ. a quibus cibis ieiunantes debeant abſtinere. Dicendum q; ſicut dictum eſt, ieiunium ab eccleſia ſtatutum eſt ad carnis concupiſcētias reprimēdas, quæ quidem ſunt delectabilium ſecundum tactum, quæ conſiſtunt in cibis & venereis: & ideo illos cibos eccleſia ieiunantibus interdicit, qui in comedendo maximā habent delectationem, & iterum maxime hominem ad venerea prouocāt. Huiuſmodi autem ſunt carnes in terra quieſcentiū & reſpirantiū & quę ex eis procedunt, ſicut lacticinia ex greſſibilibus, & oua ex auibus, quia huiuſmodi magis conformantur humano corpori, plus delectant & magis conferunt ad humani corporis nutrimentum: & ſic ex eorum comeſtione plus ſuperfluit, vt vertatur in materiam ſeminis, cuius multiplicatio eſt maximum incitamentum luxuriæ: & ideo ab his cibis pręcipue ieiunantibus eccleſia ſtatuit eſſe abſtinendum, ſicut dicitur decretorum diſt. 4. Par eſt vt qui in diebus his ieiuniorum a carne animalium abſtinemus ab omnibus quæ ſementinam trahunt carnis originem ieiunemus, a lacte videlicet, caſeis & ouis. Aduerte tñ quod lacticinia & oua interdicuntur ieiunantibus inquantum ex animalibus carnes habentibus ſunt exorta. Vnde principalius carnes interdicuntur quam oua & lacticinia. Similiter etiā inter alia ieiunia ſolemnius eſt quadrageſimale ieiunium, tum quia obſeruatur ad imitationē Christi, tū ēt quia ēt per ipſum diſponimur ad redemptionis noſtrę myſteria celebranda deuote. Et ideo in quolibet ieiunio interdicitur eſus carnium. In ieiunio autem quadrageſimæ interdicuntur vniuerſaliter oua & lacticinia, circa quorum abſtinentiam in alijs diuerſæ conſuetudines exiſtunt apud diuerſos, quas quiſq; obſeruare debet ſecundum morem eorum inter quos conuerſatur. Vnde Hiero. dicit de ieiunijs, loquēdo Vnaquæq; prouincia abundet in ſuo ſenſu, & præcepta maiorum leges Apoſtolicas arbitretur. Item ieiunātibus magis interdicitur eſus carnium quam potus vini, quia ſicut dicunt quidam eſus carnium magis commouet concupiſcentiam quam potus vini: quia cum ad incitationē concupiſcentiæ concurrunt tria. ſ. abundantia caloris, & ſpirituū, & ſeminis. Ex eſu carnium multiplicatur ſemē, quia in eis multum eſt de nutrimento. Et ideo ex eius eſu maxime multiplicatur ſuperfluitas tertiæ digeſtionis quæ ſeminis eſt materia, ex eſu uentoſorum multiplicatur abundātia groſſorum ſpirituū, ex potu uini caloris abundantia. Et ſecundum illos abundātia ſeminis magis eſt incitatiua concupiſcentiæ quam abundantia caloris maxime cauſati ex potu uini: quia illa cito euaneſcit, & calor in ſemine manet. Sed cōtra poteſt argui ſic. In excitatione concupiſcentiæ cauſa efficiēs eſt calor, & materialis eſt ſemen, magis eſt autem cauſa rei efficiens quam materia, ergo potus uini magis eſt cauſa excitationis concupiſcentiæ, quam eſus carnium. Et ſi dicis, quod cito euaneſcit, nō obſtat, quia nō ita cito euaneſcit ſicut potus iteratur. Item ad hoc arguunt per experientiam, quamuis enim in mulieribus magis abundet ſuperfluitas tertiæ digeſtionis quam in uiris, non tamen ita feruet per ſe in eis carnalis concupiſcentia propter debilitatem caloris reſpectu caloris hominum, quamuis propter minorem vſum rationis non frenantis concupiſcentiam interdum magis in eis feruet quā in viris. Flegmatici etiam quamuis plus habebant de ſuperfluitate tertiæ digeſtionis quam colerici, tamen, quia in colericis eſt fortior calor, magis feruet in eis appetitus carnalis concupiſcentię quam in flegmaticis: quāuis flegmatici propter abūdantiam ſeminis plus poſſint illum actum exercere quam colerici. Secundum ergo iſtos dicendum eſt quod eccleſia magis interdicit ieiunātibus eſum carnium quam vini potum duplici ratione. Vna eſt, quia difficilius eſt abſtinere a potu vini quam ab eſu carnium; & ideo ſi eccleſia interdixiſſet vini potū, plures fuiſſent expoſiti periculo tranſgreſſionis, quam per interdictum eſus carnium. Alia eſt quia ieiunium frequenter triſtitiam excitat, & vinum lætificat, iuxta illud. pſalmi. Et vinum lætificet cor hominis. Et ideo congruentiſſime ieiunantibus vſus vini permiſſus eſt. Ad octauum. ſ. vtrum gula frangit ieiunium, dicendum quod triplex eſt ieiuniū. ſ. ab iniquitatibus abſtinere, & ab illicitis voluptatibus ſeculi, quod eſt perfectum ieiuniū, de conſe. diſt. 5. Ieiunium. Et hoc ieiunium frangitur per quodcūq; mortale peccatū. Aliud eſt actus virtutis abſtinentiæ, De quo dicitur eadem diſt. Sint tibi quotidiana. Sint tibi quotidiana ieiunia, refectio ſacietatem fugiens, & hoc ieiunium frangitur per gulam quæ eſt peccatū mortale. Tertium eſt ieiunium inſtitutum ab eccleſia, & hoc ieiunium frangitur per quamlibet gulam quæ eſt peccatum mortale, inquantum illud ieiunium includit quod eſt neceſſarium ad actum virtutis abſtinentię, ſed quantum ad hoc quod additur, ex ſtatuto eccleſiæ ſpecialiter frangitur per gulam quæ eſt in comedendo plus quam ſemel, vel in comedendo cibos, qui interdicuntur ieiunantibus, & in prę ueniendo nimis notabiliter horam comedendi ab eccleſia determinatam, de conſe. diſt. 1. Solent. Et nota quod quinq; modis committitur gula, vt habetur de conſecra. diſt. 5. Quinq; Aliquando. n. homo indigentiæ ſuæ tempora præuenit. Aliquando non pręuenit, ſed cibos lautiores quærit. i. pretioſos. Aliquando quæ ſumenda ſunt expedit accuratius. i. cum nimia ſolicitudine præparandi, aliquando & qualitas ciborum & tempus congruit, ſed in temperata quantitate ſumendi menſuram refectionis excedit, nonnunquam abiectius eſt quod deſiderat, & cum ipſo eſtu immenſi deſiderij deterius peccat. Qui modi continentur in hoc verſu. Præ prope. laute. nimis ardenter ſtudioſe. Quolibet autem prædictorum modorum poteſt eſſe gula peccatum veniale, & ſic per eā non frangitur ieiunium, & in quolibet poteſt eſſe tantus exceſſus quod eſt peccatum mortale, & ſi per illam frangitur quod eſt a peccatis abſtinere, & in aliquo caſu ieiuniū eccleſiæ. Nec eſt intelligendum quod decretum in reprehendendo illos qui lautiores cibos quærunt, intendat diuites artare ad cibos pauperum, quia vt dicitur decretorum. diſt. 41. Non cogantur. Nō cogantur diuites cibis pauperum, veſci. vtantur enim conſuetudine infirmitatis ſuæ, ſed doleant ſe aliter abſtinere non poſſe. Ad nonum. ſ. vtrum ebrietas frangat ieiunium, dicendū quod ebrietas dupliciter poteſt accipi. Vno modo pro impedimento vſus rationis ex immoderata vini vel alterius potus inebriantis ſumptione cāto. Alio modo pro immoderata ſumptione potus inebriātis. Primo modo ebrietas peccatum non eſt, ſed paſſio & pęna peccati, vnde non frangit etiam ieiunium quod eſt abſtinentia a peccatis. Secundo modo peccatum eſt maxime cauendum vnde frangit ieiunium, quod eſt abſtinentia a peccatis. Ieiunium, autem inquantum dicit aliquid per ſe directe & immediate neceſſariū ad actum virtutis abſtinentiæ, nō frangit, q̄uis frangat illud qđ eſt neceſſariū ad actū virtutis ſobrietatis. Sobrietas. n. alia virtus eſt ab abſtinētia, quia ſpālis difficultas ē in moderādo delectationes guſtus p cōparationē ad vinum, alia ab illa quæ eſt in moderando delectationes guſtus per comparationem ad cibum. vnde frequenter inueniuntur moderati in vno, qui ſunt immoderati in alio. Ieiunium etiā ſtatutum ab eccleſia non frangit, quia ea in quibus non poteſt accipi certa menſura regulariter non cadunt ſub determinatione legiſlatoris. Vnde ſub determinatione præcepti eccleſiaſticā de ieiunio nō cadit niſi ſemel comedere in die naturali, & abſtinētia ab eſu carniū, & ab ouis & caſeo in quadrageſimali ieiunio. In alijs autem non prohibentur oua & lacticinia. Per inordinationem tamen circa potum poteſt homo tantum excedere quod plus peccat quam ſi frangeret ieiunium tantum. Ebrietatē ergo & exceſſum in quātitate cibi & cibi pretioſitatē in comedendo auiditatem, & in præparando curioſitatem debent fugere ieiunantes, quia quamuis per illa non frangerent ſtatutum eccleſiæ de ieiunando ſeu ieiunio, tamen per illa frangitur ieiunium generale quod eſt abſtinere a peccatis. Quod ieiunium & ſi ſemper & ab omnibus debeat obſeruari. tamen cum

maiori

maiori ſolicitudine & perfectione illi ieiunio inſiſtendum eſt in illis temporibus in quibus ſpeciale ieiunium ab eccleſia ſtatutum celebratur. Item q̄q̄ dicant aliqui, ꝙ bibere vinum in mane vel ceruiſiã, & comedere electuaria in ſero delectationis cauſa frangunt ieiunium. Credo tamen contrarium, quia quãuis illa aliquo modo nutriant, in hoc tamen non eſt principalis vſus eorum, alias frangeret ieiunium bibens vinum vel ceruiſiam in collatione, quia aliquid hñt de nutrimento. Si tamẽ homo in mane ceruiſiam biberet non ad extinguendam ſitim ſed famem, & etiam in ſero magnam acciperet electuariorum quantitatem, ad ſubueniẽdum fami, credo ꝙ talis faceret fraudem ſtatuto, & ex conſequenti frangeret legem: quia legẽ frãgit qui in fraudem legis aliquid facit. Cõcedo tamen ꝙ de bono & equo cauendum eſt a potu vini vel ceruiſiæ & ſimiliũ, in mane magis quàm in ſero, quia potus ſumptus poſt prandium & ſiti ſubuenit, & digeſtionem iuuat, in quantum per potum facilius & conuenientius defertur cibus ad ſingula membra, ſumptus autem ieiuno ſtomacho vt plurimum nocet.

De multiplici ieiunio. *Diſt.* XXVII.

CIrca decimum ſcilicet de diuiſionibus ieiuniorum. ſciẽdũ quod eſt ieiunium multiplex corporale meritorium, quod videlicet diuerſis ex cauſis agitur. Eſt .n. ieiunium eccleſiaſticæ inſtitutionis de quo dictum eſt ſuperius. Secundum eſt ieiuniũ religionis, cuius eſt diuerſa obſeruatio ſecũdũ diuerſos religionũ inſtitutores. vt Auguſtini, Benedicti, Baſilii, & Franciſci, & Dominici, & aliorum de quo 2. Corin. 6. In omnibus exhi. noſmet &c. Horum qui ieiunant per totam ſeptimanam præterquam dominicis diebus tenet typum Iudith, eiuſdem octauo, quæ omnibus diebus vitæ ſuæ mortuo viro non comedebat niſi ſemel, preterquam in diebus ſabbatorum &c. Item Anna filia Phanuel. Luce. 2. Quod periculoſum ſit iſta ieiunia frangere patet ex pęna & periculo Ionathæ qui cum pater præcepiſſet filiis Iſrael ieiunare vſque ad veſperã, & guſtaſſet modicũ mellis in cacumine virgæ ante horã, a patre ſibi deputatã, vix potuit eũ totus Iſrael liberare a morte. 1. Reg. 14. Item ſupra li. 2. de inferno de Theodoro guloſo. Vel ſupra de confeſſione de abbate Serapione, qui comedebat paximatium neſciente abbate. Tertium eſt illius qui ieiunat cauſa vacationis alicui bono ſpirituali vt illud plenius acquirat; vt qui ieiunat vel abſtinet vt melius vacet æternę philoſophiæ, & ſacræ ſcripturę, vt Aug. de quo dicitur, quod conuerſus ad dominum vacãs ieiuniis, & orationibus ſcribebat libros, & docebat indoctos. Ad hoc exẽplum Danielis & trium puerorum, qui propter abſtinentiã obtinuerunt inſtructionem in omni libro & ſcientia &c. Daniel. 1. Item de Bragmannis de quibus dicitur in Epiſtola Alexandri, ꝙ comedebant ſemel in die radices herbarum, vt melius vacarent ſummæ ſapientiæ. Item in lib. 2. eccleſia. hiſtoriæ. dr̃ ꝙ Philon dicit in li. de ſpeculatiua vita quomodo primitus in eccleſia ſancti habitabant in agellis & tuguriis, in Dei laudibus, ieiuniis & orationibus vigilantes. Et ꝙ ita delectabantur in ſtudio & contemplatiue ſapientiæ, quod aliquando per tres dies vel quatuor, vel quinque, vel ſex. refectionem cibi corporalis obliuiſcebãtur. Item in vitiſpa. dr̃ de duobus fratribus qui mẽſa appoſita audierunt verbũ Dei vſq; in craſtinum obliuiſcentes cibum. Item cũ quidam frater veniſſet ad ſenem & ille pararet lenticulam, ait. Faciamus interim opus Dei. Vnus impleuit totum pſalteriũ. Alius tres prophetas. Facto mane diſceſſit qui aduenerat, & obliti ſunt ſumere cibum. Quartum ieiunium eſt ſpecialis aſtrictionis, vt quãdo aliquis vel propter aliquid adipiſcendum vel euitandum ad ieiunia aliqua ad quæ antea non tenebatur ſe obligat. Vt Nazarei ad obtinendum ſanctitatem a multis abſtinere ſe obligabant Numeri. 6. Item Numeri. 30. de voto coniugatæ. Itẽ. 1. Eſdr. 8. Cum filij Iſrael exirent de Babylone, prædicauit Eſdras ieiunium vt affligerẽtur coram domino, petentes &c, vt dirigeret viam eorũ, & euenerunt eis cuncta proſpere. Quintũ eſt deuotionis, quãdo aliquis ex aliqua ſpeciali deuotione, quã habent ad Deum, ex memoria beneficiorũ ſuorum, vel ad aliquos ſanctos, vt ad beatam virginem, vel ſanctum. Petrum, vel Iacobum, vel Magdalenam, maxime peregrini eorum ieiunant eorum vigilias in pane & aqua. Neemiæ. 9. Conuenerunt filij Iſrael in ieiunio & ſaccis &c. Hoc faciebãt diuina beneficia recordantes. Bernar. Tanto deuotius imitandum eſt, dilectiſſimi Chriſti, ieiunantis exemplũ, quanto certius eſt eum non pro ſe ſed pro nobis ieiunaſſe. Sextum eſt ieiunium afflictionis & tribulationis, quale eſt ieiunium rogationum, de quo infra dicetur. Quale fuit filiorum Iſrael. Iudith 4. qui cõtra obſidionem Holofernis muniebant ſe ieiuniis. Item Iudeorum contra ſententiam mortis datã contra eos. Heſter. 4. Item actuum. 27. Fiebat multa ieiunatio ab his qui erant cũ Paulo in tempeſtate. Legitur in eccleſiaſtica hiſtoria. 11. li. 13. & 15. c. quod cum Ambro. ſe opponeret contra Iuſtinam matrẽ, & filium eius Valentinianum imperatorem Arrianos pro fide, & miſiſſent armatos qui eum caperent & in exilium relegarẽt Mediolanenſes hoc non ſuſtinuerũt, ſed ſe pro eo propoſuerũt dicentes, quod magis volebãt carere vita & interfici, quam carere tanto paſtore. Cum autem laborarent quomodo eum occiderent, pugnabat Ambroſius contra eos non armis, ſed orationibus & ieiuniis continuis proſtratus ſub altari. Quod cum faceret, venit maximus tyrannus contra imperium pugnaturus. A quo perterriti imperator & mater eius fugerunt in exilium, vbi Iuſtina mortua fuit, & filius eius. Valentinianus imperator laqueo vitam finiuit, & ſic Ambro. eccleſiam liberauit. Theodoſius autem piiſſimus Maximum prædictum interficiens imperator factus, Arrianos deſtruxit, & eccleſiã pro viribus exaltauit. Septimum eſt ieiunium compaſſionis, quo ieiunauerunt viri Iabes pro infortunio Saul & ſuorum, & Dauid cum ſuis pro eadem cauſa. 1. Reg. 1. Et Dauid pro afflictione pueri ſui infirmi. 2. Reg. 12. Hoc modo ieiuniamus in die dominice paſſionis in pane & aqua compatiendo Chriſto. Octauum eſt ſuppreſſionis & ſubiectionis carnis. Hoc ieiunabat Cecilia biduanis, & triduanis ieiuniis membra domans, ſicut legitur in principio paſſionis eius. B. Nicolaus qui adhuc paruulus multo ieiunio macerabat corpus. Et. Dauid. Humiliabam in ieiunio animã meam. & Paulus. 1. Corint. 9. Caſtigo corpus meum & in ſeruitutem redigo &c. Aug. Sicut inimicus occiſus nõ facit tibi iniuriam, ſic nec caro mortificata turbabit animam. Nonum eſt pęnitentialis iniunctionis, ſupra de effectibus peccati de Nicolao ſene cui iniuncta eſt pœnitentia ieiunij ſex menſium. Ro 6. Sicut exhibuiſtis membra veſtra ſeruire immunditiæ & iniquitati, ſic exhi. nc. veſt. ſerui. iuſtitiæ &c. Ieiuniũ ſpirituale multiplex eſt. Primum eſt conſenſus ab illicita delectatione. Greg. Qui ſe ab alimentis abſtinent, ſectando iuſtitiam a culpa ieiunent. 1. Petri. 2. Abſtineatis a carnalibus deſiderijs. Secundum eſt vt homo abſtineat a vagatione ſenſuum. Iſa. 58. Nun quid hoc eſt ie. quod ele. &c. Iſa. 30. Qui obturat aures ſuas, & claudit oculos ſuos ne videat malum, iſte habitabit in excelſis &c. Tertiũ eſt ieiunare a malis operibus. Iſa. 3. Qui proiicit aurum ex calumnia & excutit manus ſuas ab omni munere. Iſa. 48. In die ieiunij veſtri inuenitur voluntas veſtra. Qui nõ abſtinent a malis, ſimiles ſunt illis Iudæis de quibus. 3. Reg. 21. dicitur quod ieiunabant & Naboth occidebant, & falſa teſtimonia contra eũ ferebant. Quartum eſt abſtinere a malo conſortio & exemplo. Prouer. 1. Si te lactauerint peccatores. ne acqui. &c. Et poſt. Prohibe pedem tuum a ſemitis eorum. Multi ſunt vt Adam qui poſtpoſito fructu vitæ currunt ad arborem mortiferam, & comedunt. Quod faciunt qui bona contemnunt, & malorum exẽplis ſe reficiunt. Quintum eſt abſtinere a mundana laſciuia, & exultatione, vt faciebat Sara filia Raguelis. Thob. 3. Nunquam cum ludentibus miſcui me, neq; cum his qui in leuitate ambulant &c. Sextum ieiunium a ſponſi viſitatione & eius ſpirituali conſolatione. Matth. 9. Nunquid poſſunt filij ſponſi lugere &c. Venient autem dies cum auferetur ſponſus ab eis tunc ieiunabunt &c Tren. 1. Ego plorans quia longe factus eſt conſolator. Septimum eſt a ſupernorum bonorum deguſtatione. pſalmus. Quemadmo. deſi. ceruus ad fon. &c. Sitiuit aĩa mea &c.

De qualitate ieiunij. *Diſt.* XXVIII.

CIrca vndecimum .ſ. quale debet eſſe ieiunium. ſciendum ꝙ ieiunium ad hoc quod ſit Deo gratum. Primo debet eſſe piũ, vt quod ori ſubtrahitur pauperibus erogetur. Hiero. Quod manducaturus eras, pauperibus tribuas, vt ieiunium tuum non ſit marſupij lucrum, ſed animę. Iſa. 58. Hoc eſt ieiunium quod elegi. Frange eſuriẽti pa. t. &c. Hoc bene faciebat Thob. qui faciebat vocari pauperes de tribu ſua timentes Deum antequã comederet, immo de menſa ſurgebat ieiunus ad ſepeliendum mortuũ. Thob. 2 Cæſarius. Talia ſunt ſine pietate ieiunia, qualis ſine oleo lucerna. Tripertita hiſtoria li. 1. dr̃ de ſancto Spiridione epiſcopo, qui pluribus diebus ſolebat continuare ieiunia in quadrageſima. Cum veniſſet ad eum quidam peregrinus in quadrageſima deficiens, nec haberet quod poſſet ei parare, fecit parari carnes porcinas. Cum autem iſte abhorreret dicens ſe Chriſtianum. ait. Comede & ego comedam tecũ quia omnia ſunt munda mundis. Secundo debet eſſe ieiunium diſcretum, quia indiſcretum ieiunium Deo diſplicet, qui nullum ſacrificium acceptat niſi ſale diſcretionis condiatur. Diabolo autem placet qui hoc procurat, vt homo impugnare eum diu non valeat. In vitiſpa. dixit ſancta Sincletica, Vna regula ieiunij ſit tibi. Nõ ſubito diebus quatuor aut quinque ieiunium continuare protendas, nec iterum multitudine ciborum ſoluas ieiunij virtutem. Hoc. n. lætificat diabolum. Semper enim quod ſine menſura eſt a diaboli ſuggeſtione corporale ieiunium eſt. Vulgatitet

ter dr̃. Mēſura durat. Et nota ꝙ non ſunt diſcreta ſubito aſſumpta multa ieiunia, ſed paulatim plura, & per aſſueſactionē. Vñ cum quidam abbas vt legitur in vitiſp. li. 3. vteretur pane ordeaceo, ſingulis annis augebat pœnitentiam ſuā in aliquo, quod aſſueſaciebat per totum annum, quod cum aſſueſeciſſet, & ſic factum fuiſſet ei leue, alio anno aliud accipiebat in quo ſe iterū aſſueſecit, & ſic qualibet anno a ſe plus aliquid extorquebat. Item diſcretum ieiunium ipſum dyabolum fugat. Dixit S. Sincletica. Sicut animalia venenoſa a ſe expellunt acriora medicamenta, ita ieiunium diſcretum cogitationes diabolicas, immo & ipſum diabolū. Vulgariter dr̃. Fames expellit lupum a nemore, & ieiunium diſcretum diabolum ab vmbroſo corde. Et nota, ꝙ indiſcreta abſtinentia facit aliquando hoīes in religione impotentes, & inutiles, ita ꝙ ſibi ſint graues, & alijs onerōſi, & quod non poſſint exequi officia ſua ad quæ ſunt vocati. Greg. Cum plus iuſto caro reſtringitur, ab exercitatione boni operis eneruatur, vt ad orationem, lectionē, & prædicationem, ſufficere non valeat, dum in ſe incentiua vitiorum penitus ſuffocare feſtinat. Itē per hanc rapit, & aufert Deo, vel fratribus ſuis adiutorium quod eis facere debebat. Hiero. Holocauſtum de rapina facit, qui corpus ſuum immoderate affligit, vel egeſtate cibi, vel penuria ſomni. Item ad hoc quod indiſcreta abſtinentia impotentes reddit homines. Ponit magiſter Iacobus exemplū dicens. Exemplariter dr̃ ꝙ oīa membra de ventre conquerendo dicebant, ꝙ tanquam malus tyrannus omnia bona quæcunque poterant lucrari conſumebat. Vnde dixerunt ſibiinuicem, ꝙ de cætero officia ſua ſibi denegarēt. Et cum hoc feciſſent per triduū, vēter ſimiliter nihil adminiſtrabat eis. Vñ laſſata nimia debilitate, compulſa ſunt veniam petere a tanto patrefamilias, quem offenderāt indebite. Tertio dēt eſſe ieiunium ſobrium a ſuperfluitate cibi & potus, vt cibus & potus ſumantur quaſi mēſura & pondere, vt dr̄ Ezech. 4 Cibus tuus quo veſceris erit tibi in pondere, & potus in menſura. Et poſt. Comedent filij Iſrael panem ſuum in pondere, &c. Bern. Panis datur vobis in pondere & potus menſuratur. Ro. 14. Non in comeſſationibus &c. Hiero. Illud non eſt ſobrium ieiunium quod ad veſperam reficitur plenitudine ciborum. Idem. Multum melius eſt ſæpe parum quam ſemel nimis ſumere. Pluuia. n. quæ ſpatſim deſcēdit optima eſt, ſubitus aūt & nimius himber in præceps arua ſubuertit Multi ſimiles ſunt illi præpoſito, qui canem ſibi in cuſtodia traditū adeo impinguauit ꝙ filiam regis occidit. Quarto dēt eſſe ſanctum & mundum a peccato Eccl. 34 Vnus ædificans &c. Et poſt. Qui ieiunat in peccatis, & iterum ea facit, quid proficit humiliando ſe? Ioel 2. Sanctificate ieiuniū. Quinto dēt eſſe rectum & purum, vt pura intentione fiat Hier. Sint pura caſta & ſimplicia ieiunia. Math. 6. Exterminant hipocritę fa. ſ. vt ap. ho. ieiu. quia retorquent ieiunium ad fauores hoīum quibus paſcuntur. Ro. 12. Exhibeatis corpora vr̃a hoſtiam viuentē. Econtra offerunt in Dei ſacrificio non hoſtiam viuentē, ſed cadauer mortuum & corruptum, qui ieiunant corrupta intentione. Sexto ieiunium debet eſſe lętum. Math. 6. Cum ieiunatis nolite fieri ſicut hipocritę triſtes. 2. Corin. 9. Hylarem datorem diligit Deus. Septimo dēt eſſe deuotū vt coniūgatur ei orō & confeſſio. Thob. 12. Dixit Raphael. Bona eſt oratio cum ieiunio. Tale erat ieiunium Iudith. eiuſdem. 8. & 9. per totum. Act. 14 Similiter, & Dan. 9. Poſui faciem meam &c.

De effectibus ieiunij. *Diſt.* XXIX.

Circa duodecimum. ſ. de multiplici effectu ieiunij ſciendū, ꝙ meretur indulgentiam, conſeruat conſiſtentiam, procurat reſiſtentiam, impetrat aſſiſtentiam. Primo quidē apud Deum meretur indulgentiam. Placat. n. diuinam offenſam & ei reconciliat peccatorem. Hmōi exempla plura legimus in ſcriptura 3. Reg. 21 de Achab per ieiunium liberato. Item Io. 2. & 3. de Niniuitis. Item Heſter. 14. Poſtquā humiliauit corpus ſuum ieiunijs, & orauit ad dominum vt dr̄ eiuſdem. 15 furorē regis conuertit Deus in manſuetudinem Et eiuſdem. 5. poſt ieiunium placuit Aſſuero, & obtinuit quicquid petijt. Item Ioelis ſecundo. Cōuertimini ad me in toto corde veſtro in ieiunio &c. Sequitur. Quis ſcit ſi cōuertatur & ignoſcat Deus &c. Secundo ieiunium conſeruat bonam cordis & corporis conſiſtentiam. Corporis quippe conſiſtentiam bonam facit, quia cōſeruat ſanitatem & amiſſam recuperat. Videmus. n. viros abſtinentes communiter eſſe cæteris ſaniores, & illis qui infirmātur ſtatim indicitur ieiunium. Ideo Eccl. 31. Vtere quaſi homo frugi his quæ tibi apponuntur. Et poſt. Vigilia & colera & tortu. ho. inſatiabilibus. ſomnus ſanitatis in homine parco. Et poſt. Sanitas aīę & corporis ſobrius potus. Item. 37. In multis eſcis erit infirmitas. Et poſt. Qui abſtinens eſt adijciet vitam. Item Ambroſius. Ieiunium vulnera delinquentium curat, curatos ſanctificat. Hiero. Superfluitas cibi generat morbos varios & mortiferos moderata vero refectio ſanat ægritudinem, procurat ſoſpitatē & hilaritatem. Galienus. Abſtinentia ſumma eſt medicina. Bragmanni ſcribunt Alexandro, Illicita eſt apud nos ventris extenſio. Proinde ſumus abſq; ægritudine, & diu viuimus: quamdiu viuimus ſani ſumus, nec aliquā medicinā nobis facimus, ſed ſm̄ diē neceſſitatis vnicuiq; terminus mortis ſuccedit. Itē hoc oſtendit natura aīalium, quæ grauata ſuperfluitate cibi vel humoris mali ieiunant vt curentur, vt patet in ceruo, ſerpente, & aquila, quæ aīalia ieiunant, vt deponant noxium humorem & infirmitatem ſenectutis pariter & noxij humoris, & accipiāt ſanitatem, & vitæ nouitatem. Item accipitres & aues venaticę, quæ nimis auidę & nimium ſumpſerunt cibum ieiunare compelluntur, vt curentur. Item magiſter Iaco. de Vitriaco dicebat, ꝙ in Francia fuit quidā prælatus, qui epulabatur quotidie ſplēdide & delitijs affluens erat languidus & miſer, nec medicinis poterat curari. Qui deſperans de vita intrauit ordinem Cyſtercien. Vbi aſſueſcens parſymoniam vitæ & ieiunia conualuit factus robuſtus in corpore. Cum aūt hoc audiret Archiepiſcopus Remenſis & non crederet, viſitauit eū & in abbatia comedens in refectorio, videns ꝙ dictus monachus comediſſet vnū diſcum plenum fabis & alium de oleribus ait ſeruienti. Porta illi monacho q cum affluerit oībus delitijs erat lāguidus nec poterat comedere. Et receſſit Archiepiſcopus ædificatus ꝙ condimentū monachorū ſit fames. Item cū quidā hēret canē paruulum & nobilem nutritū ſuis delitijs languidum & miſerum, cogitauit quō poſſet magnam pecuniam extorquere a quodam ſuo Burgēſe diuite & auaro, dicens intra ſe. Iſte canis non dignatur comedere, niſi regales cibos, & cum iſtis languet & morītur, iſte auarus dimittet eum mori fame, nec audebit ei dare aſſueta propter auaritiam ſuam. Commēdauit ei dictū canem vt eū ſeruaret ei æque bonū in periculo bonorū ſuorū. Ille aūt incluſit eū in camera. Vbi cum diu fleſſet & eiulaſſet diuino ieiunio, fecit ei fieri pulmentum de furfure. Quod primo olfaciens canis recedebat, poſtea incepit lambere, poſt cum dolore & horrore guſtare, poſt comedere. Et ſic paulatim aſſueſcens ſemel in die comedens fortis & pinguis dno ſuo redditus eſt ſuper hoc plurimum admiranti. Item bonā facit conſiſtentiā ex parte aīæ, quia intellectū clarificat & affectū purificat. Intellectum profecto clarificat ad perſpicaciter intelligendū, & ad diuinas reuelationes ſuſcipiendū. Vñ Iſa. 30. Dabit tibi dñs panē artū & aquā breuem & non faciet vltra auolare doctorē tuū. ſ. ſpūſcm̄. Itē eiuſdē. 28. Quē docebit dñs ſciam, & quid intelligere faciet auditū, ablactatos a lacte auulſos ab vberibus. Itē Dan. 1. Inuenit rex plus ſcientiæ & ſapiētię & intelligentiæ in pueris abſtinentibus a cibis regijs, q̄ in oībus alijs nutritis cibo regio. Itē Dan. 9. Poſui faciem meā rogare dñm in ieiunio ſacco & cinere &c. Et poſt. Miſſus eſt ei Angelus Gabriel qui reuelauit ſecretū incarnationis Chriſti. Itē Chriſto poſt abſtinētiā multā reuelata ſunt ei multa futura per Angelū. Itē btō Ioanni euangeliſtę in Pathmos inſula ieiunanti, & auxilio humano deſtituto, reuelata eſt Apocalipſis. Itē Baſilio ieiunanti reuelata eſt mors Iuliani apoſtatę, & liberatio Chriſtianorum. Itē Exo. 37. Moyſi poſt ieiuniū lex reuelata eſt. Itē bonam facit aīę conſiſtentiā, quia affectū purificat, domat. n. ſuperbiam carnis, & feruorē fomitis mitigat. Ps. Humiliabā ī ieiunio aiam meā. Itē Genua mea infirmata ſunt a ieiunio. Et Heſter. 14. Corpus ſuum humiliauit ieiunijs, humiliatur ciuitas, aut caſtrū, ſubtractis cibis: mēbra, ſubtractis ventris beneficijs: ignis, ſubtractis lignis: olla bulliens, ſubtractis incendijs: ſic caro per ieiunium ſubtractis ſuperfluis. Caro. n. ſupreſſa ſuperbia eſt ſubiecta ſpiritui. Ieiunium deſideria mala & cogitationes ſordidas necat, vt myrra amara vermes. Itē in vitiſpa. dicit S. Sincletica. Aīalia venenoſa acriora medicamēta à ſe expellunt, ſic cogitationes ſordidas ieiuniū, & oratio depellit ab aīa. Itē abbas Hiperitius ibidē. Ieiuniū ſtatutū ē monacho aduerſus peccatū ꝙ q abijcit feruet malo & inordinato deſiderio ſicut equus. Tertio ieiunium contra hoſtes & tentationes eorū dat reſiſtentiā, & ideo præualet cōtra eos, quia effugat illos & eorū virtutem adnihilat, vulgariter dr̄, ꝙ fames expellit lupū a nemore. Sic ieiuniū dyabolum ab hoīe qui in locis aridis non inuenit requiē. Lucæ. 11. & Math. 12. Itē Thob. 6. Piſcis qui volebat eū deuorare in fluuio poſitus in ſicco palpitabat factus impotens & ibi de facili occiſus eſt. Sic diabolus in ſicco ieiunio cito vincit. Math. 17. Hoc genus dæmonū nō eijcitur niſi in ieiunio, & orōne. Iſi. Immūdi ſpūs ibi magis vincūt, vbi plus viderint eſcę & potus. In vitiſpa. dicit Io. breuiſ. Cum rex aliquis ciuitatē aliquā inimicorū vult ſubijcere ſubtrahit eis pro viribus eſcam, & potum, quo facto, cito vincuntur. Sic hoſtes noſtri ſpirituales p ſubtractionem ciborum. Item de hoc ſupra de confeſſione de paximatio & diabolo fugato. Item in vitiſpa. dr̄ ꝙ cum quidā

tentaretur

tentaret de commeſtione, firmauit in aſo ſuo ne comederet an te tertiam. Qua facta eatosſit a ſe vt ante fieret ſexta q̃ comederet. Qua facta, ſcidit panem vt comederet. Poſt ſurrexit vſq; ad nonam expectauit. Poſtea nona ſcã cum faceret orationem, vidit opus diaboli ſicut fumum exeuntem a ſe, & ceſſauit eius eſuries. Item ieiunium vincit hoſtes, ſerpentes, & dracones corporales & ẽt ſpũales. Et hoc figuratum fuit in multis locis & pluries in ſcriptura. Iud. 20. de filiis Iſrael qui vicerũt Beniamitas poſt ieiunium, qui antea vincebantur. 1. Reg. 7. Filii Iſrael vicerunt Philiſteos. Iudith. 13. Iudith holofernem. Itẽ in hiſtoria tripertita. li. 12. dr̃ q̃ cum Burgundiones qui habitabant circa Rhenũ eſſent gentiles & lignorum artifices ſingulis annis veniebant Hunni qui occidebant & capiebant eos. Qui audiẽtes q̃ Romani victores exiſterent cogitauerunt & promiſerunt inter ſe q̃ illum Deũ ſibi præficerẽt & non aliũ, qui dabat eis victoriam. Et inerunt in quandam ciuitatem Galliarũ vbi inſtructi de fide poſtquam per octo dies ieiunaſſent & baptizati fuiſſent, & in Deo fiduciam haberent, & audaciã ideo in hoſtes irruerunt, & tria millia ex ipſis, decem millia hoſtium cum rege ſuo occiderunt. Item vincit ſerpentes & dracones. Dicit Ambro. q̃ tanta vis eſt ieiunii, quod ſaliua hoĩs ieiuni enecat ſerpentes. Item in 11. li. tripartitæ hiſto. dr̃ quod cũ quidã draco deuoraret hoĩes, equos, & iumẽta, Donatus armauit ſe ieiunio & oratione, & ieiunus acceſſit ad draconem. Et cum aperto ore vellet eũ vorare, oppoſuit ei ſignum crucis. Et cũ expuiſſet in os eius, diſruptus eſt. Quarto ieiunium meretur aſſiſtentiã Dei ſ. & Angelorum. Quod. n. Angeli aſſiſtant ieiunantibus patet Math. 4. Poſtquam dñs ieiunauerat Angeli acceſſerunt & miniſtrabant ei. Act. 10. Cornelio ieiunanti & oranti apparuit Angelus. Itẽ in vita Mariæ de Oegnies legitur, q̃ cum ipſa reficeret corpus hora veſpertina, videbat Angelos aſcendentes & deſcẽdentes ad menſam ſuam & B. Iohãnẽ Euan. Ad hoc ſunt exempla de Iudith, quam Angelus cuſtodiuit euntem ad Holofernem ibi manẽtẽ & inde reuertentẽ Iudith. 15. Itẽ de Helya. 3. Reg. 19. Item de beata Agnete, Chriſtina, Catherina, Cecilia, quæ biduanis ac triduanis ieiuniis orans habebat Angelum ſibi familiariſſimũ, qui ſibi & Valeriano familiariſſime loquebatur, & de Paradiſo duas coronas attulit choruſcantes roſis & liliis albeſcentes. Item Deus aſſiſtit ieiunantibus tpaliter. ſ. & ſpũaliter. Temporaliter quidem quia prouidet eis neceſſaria ſicut in vitiſpa. dicit Hiero. de Paulo primo heremita q̃ ieiunabat quouſq; dimidius panis mitteretur ei a dño. Qui in aduentu Antonii integer miſſus eſt. Item ibidem dr̃ q̃ fons datus eſt ei in potum manans ante hoſtium eccleſiæ ſuæ, & palma non ſolum ad vſum fructus, ſed veſtimenti, quod faciebat conteſtũ de foliis palmæ. Quo mortuo fons & palma ſtatim aruerũt. Nota ſupra de Francooio. Item Dan. 14 Danielem ieiunantẽ pauit per Abacuc. Itẽ. 2. Dyal. de B. Benedicto dicit Greg. q̃ cũ ieiunaſſet per totam quadrageſimã in ſpecu quodam, & diabolus fregiſſet campanã ne eam audiret monachus, qui ſolus eũ ſciebat, & neceſſaria ei miniſtrabat per chordam. Apparuit dñs cuidam ſacerdoti in die paſchę. Qui dixit ei. Tu tibi delitias paras, & ſeruus meus Benedictus in tali loco ſame cruciatur. Qui acceſſit ad locum, & quod ſibi parauerat apportauit dicens ei q̃ eſſet dies paſchę. Item beatam Catherinã paſcebat Deus cũ ieiunaſſet in carcere per columbam quæ ei cibum cęleſtẽ miniſtrabat. In vitiſp. dr̃ de ſctõ Helerio, q̃ cũ eſſet tentatus pp tentationem mellis, fugit ad heremum. Vbi cũ poſt ieiunium triũ ſeptimanarũ inueniſſet poma pulcherrima, nec tangeret ea credens ea ibi eſſe procurante diabolo, fugit ea nec comedit, tunc in ſomnis apparuit ei Angelus dicens q̃ comederet & biberet quod inueniret, & inuenit herbam mirabilis dulcedinis, & fontem inæſtimabilis saporis. Itẽ de alio anachorita legitur, q̃ cũ fugiſſet ad deſertũ nec hr̃et qđ comederet, inuenit herbas dulces, ſed ita noxias, & laxatiuas q̃ reſoluebãtur oĩa viſcera eius. Cũ aũt ieiunaſſet per ſeptem dies venit ad eũ quædã beſtia Dorchas nomine afferens ei faſciculum de non nociuis, & docuit diſcernere nociuas a non nociuis. Item in vitiſpa. dr̃, q̃ quidã pr̃ conſueuerat panẽ adminiſtrare cuidam ſolitario, qui diſtabat aliquantulũ a cella ſua. Cum aũt mitteret ei per duos pueros quorũ vnus erat duodecim annorũ, & alius quindecim, inuenerunt in via aſpidem. Qui videns eos fit quaſi mortuus. Iunior in pallio ipſam inuolutum abbati portauit. Quod licet alii mirarentur pro miraculo. abbas verberauit puerum, eo q̃ potius ſeruiſſet in miraculo quam in humilitate. Frater aũt cui mittebatur panis hoc audiens. ſ. periculũ puerorũ & miraculũ ieiunauit ſeptem diebus continuis in oratione, mandans dicto patri ne plus mitteret ſibi panem. Quẽ cũ poſt ammonẽte Angelo viſitaret dictus pater, & occurriſſet ei dictus frater, intrantes cellã inuenerunt panes ignotæ ſpeciei & miri saporis. Vtet que aũt merito alterius imputans, acceperunt donum Dei cũ gratiarum actione. Reficit aũt ſpiritualiter gratia Dei dulcedine ſuperna. Pſalmus. Dat pullis cor. eſ. inuo. eũ. Iob. 38. Hic præparat coruo eſcam qñ pulli eius clamant ad Deum vagantes eo q̃ non habeant cibos. De quibus dicit Greg. q̃ parentes eorum contemnunt eos paſcere vſq; quo nigreſcant. Videns aũt Deus clamorem eorũ rore cęleſti paſcit eos. Sic dñs paſcit eos quos mundus abiicit, qui ad eũ clamant & pp eũ ieiunant. Vñ erant refectæ rore cęleſti. & cęleſti dulcedinis ſuauitate illæ mulieres de quibus dicit magiſter Iac. in vita Mariæ de Oegnies q̃ poſt orõnes & ieiunia & raptũ contẽplationis ex earum faucibus ex liquefactione dulcedinis videbatur effluere fauus mellis. Lucæ. 1. dicit beata virgo. Eſur. imple. bo. & di. di. io. Spũaliter vero Deus aſſiſtit, & in vita præſenti ſuauiter cõſolando, & in futura feliciter coronando. In vita præſenti multipliciter conſolatur. preces eorum exaudiendo, & vota implendo, ſicut Nee. 1. & 2. Cum. n. Neemias audiſſet rumores de deſtructione Hieruſalem, ieiunauit, orauit, & fleuit. Quo facto cũ lãguidus appareret præ ieiunio adeo placuit regi & reginæ q̃ ei quicqđ petiit conceſſerunt. Sic Heſter poſt ieiuniũ impetrauit a rege quicquid petiit. Itẽ 1. Eſdrę. 8. filii Iſrael in captu de Babylonia ieiunauerunt vt dñs dirigeret viam eorũ. Vñ dicunt. Ieiunauimus, & venerunt nobis cuncta proſpere. Deniq; aſſiſtit eis feliciter coronando. Quod bene fuit figuraliter præſignatum. 4. Reg. 2. Quod Helyas poſt ieiuniũ raptus eſt in paradiſum. Item poſt quadrageſimale ieiuniũ immediate ſequitur gloria dñicæ reſurrectionis. Sicut. n. gula Adę clauſit cęlũ, ſic ieiuniũ debuit aperire. Vñ canit eccleſia. Paradiſi portas aperuit vobis ieiunii tps. Zach. 8 Ieiunium quarti & ieiunium quinti &c. erit domui Iuda in gaudium, & letitiã, & in ſolemnitates præclaras. Itẽ 1. Corin. 9. Oĩs qui in agone contendit &c. Glo. Non terrenis & marceſcibilibus floribus, ſed æternis cõſectata pretioſis lapidibus corona dẽtur ad modũ regalis dyadematis. Vñ in paſſione b. Petri legitur, q̃ Chriſtiani qui aderant eius paſſioni flentes viderunt crucẽ eius circundari Angelis tenentibus coronas de liliis & roſis Paradiſi, in quo poterat deſignari q̃ carnẽ Deo vere obediẽdo mortificauerat, & ſanguinẽ ſuũ pro eo fuderat, & alios hoc ipſũ facere docuerat. Vñ corona multiplex ei dẽbat.

De multiplici ieiunio. *Diſt.* XXX.

Circa tredecimum. ſ. de multiplici ieiunio malorum ſciendũ q̃ multiplex eſt ieiunium malum & peruerſum, a quo boni dñt ſibi cauere ne eos imitentur in malis. Primo non debemus ieiunare ſicut dæmones qui ſp ieiunant a materialibus cibis, nunq̃ a vitiis & voluntate mala. Sic ieiunant feneratores qui nunq̃ pp ieiuniũ ſęnua dimittunt, nec ẽt in die paſſionis & reſurrectionis Chriſti. Iſa. 58. In diebus ieiunii veſtri inuenitur voluntas vr̃a mala, quia ſi eſſet bona, eſſet nõ ſua, ſed Dei. Sic ieiunant qui ſunt in contumacia voluntate mala, odio, & rancore. Item non ad modũ Saracenorum, qui de die abſtinẽt a cibis, de nocte vacant comeſſationibus & ebrietatibus, & immunditiis luxuriæ. Ro. 13. Non in cubilibus &c. Itẽ nõ dẽt eſſe ieiunia Iudeorũ qui cũ ieiunabant crudelitatibus vacabãt. Iſa. 58. Ecce ad litem & contentiones & percu. pu. impie. Sic faciebant, qui ieiunabant & ieiunia prædicabant, & Naboth occidebant. 3 Reg. 21. Act. 23. Sic illi ieiunabant qui ſe vouerunt ieiunare vſq; quo Paulum occiderent. Itẽ nõ dñe eſſe medicorũ aut infirmorũ, qui ieiunant pp ſanitatem corporis nõ aĩæ, licet aptiſſimũ ſit frequenter eorũ ieiunium. Pauci ſunt qui tantũ ieiunent pro ſalute aĩæ, quantũ pro ſalute corporis, quia abſtinentiam dixit Galienus in fine quærentibus diſcipulis ſummã eſſe medicinam. Itẽ non dẽt eſſe ieiunium ſeductorũ & Hipochritarum qui ieiunant vt appareant, vel vt aliquid acquirãt. ſ. commodũ tpale. Math. 6. Exterminant. n. fa. ſu. vt ap ho. ieiu. Siſca ſunt vulpi quæ fingit ſe mortuã & extrahit linguam vt capiat coruos ſibi inſidiantes. Iſti ſunt filii Agar, quę interpretatur feſtiuitas vigiliarũ, quia ad hoc inuigilant & faciunt vigilias ieiuniorum, vt ex hoc acquirant feſtiuitatem tpalium bonorum Baruc. 3. Filii Agar acquiſierunt prudentiã quæ de terra eſt, negotiatores terrę, quia per pallorẽ faciei, & hipocriſim eliciunt terrena. Vt fecerat ille qui cũ eſſet, pauper ieiunabat, & pñiam multã videbatur facere. Vñ cũ per hãc ſimulationem obtinuiſſet epatum reiecit a ſe oẽm boni ſpeciem, cũ argueret de hoc. Rñdit, q̃ ſatis fecerat vigiliam & q̃ amodo oportebat eũ facere feſtum. Item non debet eſſe ſeductorum hereticorum, qui ad hoc ieiunant vt aĩas ſeducant, & verbis, & figmentis hipocriſia ad modum vulpeculæ. Ad hoc pertinet, quod ſupra dictum eſt, de pñia, de ioculatore, & ieiunio runcini. Itẽ non dẽt eſſe idolorum ſeu mortuorum inſenſibiliũ, vt eſt eorum qui ſolũ propter hoc abſtinent q̃ non ſentiunt famis appetitum, nec ſuſtinent ex ieiunio, vel ex duritia ciborum aliquam afflictionem.

Talis

Talis erat ille de quo in vitiſpa. legit̃, ꝙ cũ quidã de magnis delitijs vi de curia imperatoris venit ad heremũ, & factus fuiſſet ibi magnus contemplator & prudens & famoſus, uenit ad eum quidã Aegyptius monachus magnę famę, credens circa eum uidere maximã auſteritatem abſtinentiæ, q̃ cum nõ inueniſſet, uidens ille cõtẽplatiuus nutritus in palatio regis per reuelationẽ ꝙ alius corde ſcandalizaretur, quæſiuit ab eo de qua viuendi conſuetudine venerat ad heremum, & cum ille dixiſſet ei, ꝙ de uita pauperima & aſſuetiſſima multis duritijs & ieiunijs, ita ꝙ pp abſtinentiã ruſticanã erat ei quaſi inſenſibile ieiunium. Retulit ei alius de quibus delitijs venerat ad heremũ & quõ pp infirmitatẽ ſuam bibebat uinum. Alius hoc audiens receſſit bene ædificatus. Itẽ quidã epſ bonus uir qñ ieiunium non moleſtabat eum, illos qui bis comedebant in domo faciebat ante ſe comedere, ut appetitum comedendi prouocarent, & per hoc uincendo illum magis mereretur. Item non dẽt eſſe ieiuniũ auarorum, qui ad hoc ieiunant ut burſas impleant, uel quia formidoloſi cum abundent multum timent ne res eis deficiant, & nihil pauperibus erogant. Sic ieiunant buffones, quia vt dicunt naturales. Buffo egrediens de cauerna videns terram vndiq;, quia viſus eius vltra ſe extendit, credit ꝙ non dẽat ei ſufficere. Vñ incluſus in cauerna ſatis ieiunat, & terrã quã comedit cũ pede ponderat & menſurat. Itẽ ſiſ's eſt auarus ieiunãs cani ſedenti ſuper fenũ dñi ſui, qui non comedit de fęno, nec ꝑmittit aĩalia famelica vt comedant aliquid de eo, & poſtea comedunt illud alia aĩalia co innito nec guſtanſe. Sic diuites ieiunaces non ſuſtinent ꝙ pauperes guſtent de bonis eorũ, & accidit ꝙ ipſi aliqñ de eis nihil guſtans, ſed relinquunt alienis diuitia ſuas. Itẽ non dẽt eſſe porcorũ, qui qñ nimis ſunt impinguati præpinguedine comedere non pñt, & pabula aſſueta faſtidiunt, ſicut eſt de multis, qui ieiunant ideo, quia eſcas faſtidiunt, & cũ quibus acuminibus ſaporum pñt prouocant appetitũ. Itẽ non dẽt eſſe luporũ qui aliqñ ieiunant vſq; ad veſperã, poſtea quod rapiunt non comedunt, ſed deuorant, ſic multi ad modũ luporũ cũ ieiunauerunt, & dẽt comedere, non comedunt, ſed deuorant vt lupi cũ nimia ingluuie, & ardore. Vñ cũ duo inſimul comederent, & alius comederet cũ nimia ingluuie, & alter moderate, dixit ei ille, q̃ ꝑpãte comedebat quaſi inuitãdo plures, ꝙ comederet, qui cũ uideret, ꝙ bene comedebat, dixit ei alter, ꝙ non, ſed male, cũ ipſe oĩa vorarer ad modũ lupi. Itẽ non dẽt eſſe onagrorũ. qui licet ieiunent ab alijs eſcis, paſcuntur vento. Sic ieiunabat ille Phariſeus de quo Lu. 18 Ieiunio bis in ſabbato Vẽto. n. vane gloriæ paſcebatur Hiere. 2. Onager in deſiderio aĩæ ſuæ, attraxit ventũ amoris ſui. Oſeę. 12. paſcit ventũ. Itẽ onagrorũ more ieiunant, qui ad hoc comedere differunt, vt ſplendidius hẽant. pſalmus. Expec. ona. inſi. ſ. Quorũ natura eſt abſtinere in ſiti vſq; quo inueniãt aquas limpidiores. Item non dẽt eſſe ieiunium incarceratorũ, qui ieiunant inui. Item non dẽt eſſe tumidorũ ſeu inflatorũ, qui pręiracundia, & tumore indignationis dimittunt comedere, vt faciunt vnicornes, qui cum indignatione capiuntur tñ ieiunant ꝙ moriuntur. Itẽ nõ triſtium ſeu deſperatorũ, vt qui pre triſtitia tribulationis & deſperationis ieiunant. Pſalmus. Oẽm eſcã abho. eſt. a e. & ap. vſq; ad por. m. Item non dẽt eſſe ieiuniũ raptorũ vt leonis aut lupi, aut aliorũ aĩaliũ, quæ viuunt de rapina, quę poſtq̃ diu ieiunauerunt, rapiunt qđ unde deuorãt. Crudeliores leonibus & lupis ſunt qui nunquã aĩal ſuæ ſpeciei comedunt. Sene. Leoni leo non nocet, hõ aũt comedit alium hominẽ, diues pauperẽ, fortis debilẽ. Eccl. 13. Venatio leonis, &c. Et poſt. Paſcua diuitũ ſunt pauperes. Quædã bona mulier venit ad monachũ quendã albũ factũ epm cuius domum ſpoliauerant ſerui eius, pecudibus eius paucis de quibus ipſa, & pueri ſui, & familia viuebant. Dñe ait ſi comeditis carnes, cũ aũt improbitati eius rñdiſſet, ꝙ non, ait ipſa. Verũ eſt forte, ꝙ non comeditis carnes mortuorũ pecorũ, ſed viuorum boium, & in quadrageſima, & in ſextis ferijs, quia carnibus meis, & puerorum ſaturamini. Item nõ dẽt eſſe potatorũ, qui ante comeſtionem, & poſt bibunt, & aſſidue, ſicut allec, & bibo, quę aĩalia licet parum comedant vel nihil, tota die tñ potant. Item nõ dẽt eſſe detractorũ ſiue blaphemorum, qui in diebus ieiuniorũ ſaturantur carnibus humanis, vt dicit Greg. Iob. 19. Carnibus meis ſaturamini Glo. qui alienæ vitæ detractione paſcit̃ in diebus veneris carnibus humanis reficitur. Itẽ non ſatuorũ, vt freneticorũ, qui cibo prætermiſſo mordent manus medici. Sic blaphemi qui carnẽ Chriſti lacerant ſunt ad modũ illius beſtiæ q̃ dr̃ Lyena, q̃ cũ ieiunauerit vſq; ad noctẽ, in nocte exhumat cadauera mortuorũ, & dilacerat, & vorat ea. Ideo ſm aliã tranſlationẽ, hæreditas mea facta eſt ſpelunca Lyenæ. Itẽ non dẽt eſſe fatuorũ, qui dicunt̃ lunatici, qui completa luna ſiue in plenilunio inſaniunt: hoc faciunt, qui in abundantia rerũ mutabiliũ letantes ieiunant pro choreis, & alijs inſanijs agendis Sap. 14. Dum letantur inſaniunt. Item nõ dẽt eſſe luſorum, qui ad hoc ludunt ad taxillos, vel ad aleas, vt tp̃s leuius tranſeant, & ieiunium non ſentiant: vel eorũ, qui ſic hmõi intendunt, ꝙ comedere cõtẽnunt, vel obliuiſcũt̃ vacãtes ludis aleę, vel alijs vanis.

De oratione. *Diſt.* XXXI.

DEinde conſiderandũ eſt de tertia pte ſatisfactionis. ſ. de oĩone. De qua cõſiderãda ſunt decẽ & ſeptẽ. Primo vtrũ oĩo ſit actus voluntatis. Secundo vtrũ ſit actus latrię. Tertio vtrũ conueniens ſit orare. Quarto vtrũ ſolus Deus ſit orandus. Quinto vtrũ in oĩone ſit aliquid determinate petẽdũ. Sexto vtrũ debeamus pro alijs orare. Septimo vtrũ debeamus orare pro inimicis. Octauo vtrũ ſancti orent pro nobis in patria. Nono vtrũ oĩo dẽat eſſe vocalis. Decimo vtrũ oĩo dẽat eſſe actenta. Vndecimo vtrũ dẽt eſſe diuturna. Duodecimo vtrum oratio ſit meritoria. Decimotertio vtrũ oĩo pctõris ſit efficax ad ĩpetrandũ, quod petitur. Decimoquarto de his quæ mouere nos dñt ad orandũ. Decimoquinto qualis dẽt eſſe oĩo ad hoc, ꝙ ſit Deo grata. Decimoſexto de effectu oĩonis. Decimoſeptimo de ſpeciebus & diuiſionibus orationis. Ad primũ. ſ. vtrum oratio ſit actus voluntatis, vel rõnis, dicẽdũ, ꝙ ſm Iſid. Oratio dr̃ quaſi oris rõ, rõ vero practica eſt, non ſolũ apprehenſiua, ſed & cauſatiua. Eſt aũt aliquid alterius cã dupliciter. Vno quidẽ mõ perfecte neceſſitatẽ inducendo. Et hoc contingit qñ effectus totaliter ſubditur ptãti cauſæ. Alio vero mõ imperfecte ſolũ diſponendo qñ. ſ. effectus totaliter non ſubditur ptãti cauſæ. Sic ergo, & rõ dupliciter eſt cã aliquorũ. Vno quidem mõ ſicut neceſſitatẽ imponens, & hoc mõ ad rõnem pertinet imperare, nõ ſolũ inferioribus potentijs, & membris corporis, ſed & hoibus ſubiectis, quod quidẽ fit imperando. Alio mõ ſicut inducens, & quodammõ diſponens, & hoc mõ rõ petit aliquid fieri ab his q̃ a on ſubijciuntur ſiue ſint equales, ſiue ſuperiores. Vtrũq; aũt horũ ſ. & petere, & deprecari, & imparare ordinationẽ quãdã important, prout ſ. hõ diſponit aliquid per aliud eſſe faciendum. Vñ pertinet ad rõnem cuius eſt ordinare. Propter, quod dicit philoſophus in primo Eth ꝙ ad optima deprecatur rõ. Sic aũt nũc nunc loquimur de oratione prout ſignat quandã deprecationis petitionẽ. Secundũ, ꝙ Aug dicit in li de verbis dñi. oĩo quædã petitio eſt. Et Damaſ. dicit in tertio lib. ꝙ oĩo eſt petitio decentiũ a Deo. Sic igitur patet ꝙ oĩo de qua nunc loquimur eſt actus rõnis practicę, voluntate mouente, tendentis in finẽ charitatis, qui eſt Deo vniri. Tendit aũt oĩo in Deũ quaſi a voluntate charitatis mota dupliciter. Vno quidẽ mõ ex parte eius qđ petit̃, quia hoc præcipue eſt oratione petendũ. vt Deo vniamur. ſm illud. Pſalmi. Vnam petij a dño hanc requirã, vt inhabitẽ, in domo dñi oĩbus diebus vitæ meæ. Alio mõ ex parte ipſius petẽtis quẽ oportet accedere ad eũ a quo petit, vel loco ſicut ad hoĩem, vel mente ſicut ad Deum. Vñ dicit Aug ibidem ꝙ qñ orationibus inuocamus Deũ, reuelata mente aſſumus ipſi, & ſm hoc ẽt. Damaſ. dicit ꝙ oratio eſt aſcenſus intellectus in Deũ. Ad ſm. ſ. vtrũ oĩo ſit actus latriæ, vel religionis, dicendũ, ꝙ ad religionẽ proprie pertinet reuerentiam, & honorem Deo exhibere, & ideo oĩa illa per, q̃ Deo reuerentia exhibetur pertinent ad religionẽ. Per oĩonem aũt hõ Deo reuerentiã exhibet inquantũ. ſ. ei ſe ſubijcit, & profitetur ſe orando eo indigere ſicut actore bonorũ ſuorũ. Vñ manifeſtũ eſt, ꝙ oĩo eſt proprie religionis actus. vñ pſalmus Dirigatur oĩo mea ſicut incẽſum &c. Ibi dicit gl. In hmõi figurã in veteri lege incenſum iubebatur offerri in odorẽ ſuauẽ dño. Offerre aũt dño incenſum materiale ad eius reuerentiã eſt actus religionis. Et no. ꝙ oĩo eſt actus pniæ, cũ ſit pars ſatisfactionis, & eſt actus religionis, vt dictũ eſt. Sed alia & alia rõne, quia inquantũ hõ Deũ orat, vt ei ſatisfaciat de pctõ, actus eſt pniæ. Inquãtũ vero orat Deũ vt ei reuerẽtiã exhibeat in recognitionẽ ſũmi dñij, actus ẽ religionis. Ad tertiũ. ſ. vtrũ cõueniẽs ſit orare Deũ. Dicendũ ꝙ circa oĩonem fuit triplex error antiquorum. Quidã. n. poſuerũt, ꝙ res humanę non regantur diuina prouidentia. Ex quo ſequitur, ꝙ vanũ ſit orare, & oĩno Deũ colere. Et de his dr̃. Mal. tertio. Dixiſtis vanus eſt, qui ſeruit Deo. Secunda opinio fuit ponentiũ oĩa in ſe, & in rebus humanis ex neceſſitate contingere, ſiue ex immutabilitate diuinæ prouidentiæ ſiue ex neceſſitate ſtellarum, ſiue ex connexione cauſarum. Et ſm hoc ẽt excluditur orationis vtilitas. Tertia fuit opinio, ponentium quidẽ res humanas prouidentia diuina regi, ꝙ res non proueniũt ex neceſſitate, ſed dicebant ſiñr diſpoſitionem diuinæ prouidẽtię variabilem eſſe, & ꝙ orationibus, & alijs, quę ad diuinũ cultum pertinent diſpoſitio diuinæ prouidentiæ immutatur. Hæc aũt oĩa improbata ſunt. Et ideo oportet ſic inducere orationum vtilitatem, vt neq; rebus humanis diuinę prouidentiæ ſubiectis neceſſitatem imponamus neq; ẽt diuinam diſpoſitionem mutabilem

mutabilem æſtimemus. Ad huius ergo euidentiam conſiderandum eſt quod ex diuina prouidentia non ſolum diſponitur qui effectus fiant, ſed & ex quibus cauſis, & quo ordine proueniant. Inter alias aūt cāſas ſunt & quorundā cauſæ actus humani, vñ oportet hoīes agere aliqua, non vt per ſuos actus diuinā diſpoſitionem immutent, ſed vt per actus ſuos impleant quoſdā effectus ſm ordinē a Deo diſpoſitū, & idem ēt eſt, in naturalibus cauſis. Et ſiſc ēt eſt de oratione. Non.n. propter hoc oramus vt diuinā diſpoſitionē īmutemus, ſed vt id impetremus qđ Deus diſpoſuerit per oīones ſcōrum eſſe implendū, vt.ſ. hoīes poſtulando mereantur accipere quod eis oīpotens Deus ante ſęcula diſpoſuerit donare, vt dicit Greg. in primo Dial. Non eſt ergo neceſſariū nos Deo preces porrigere, vt ei noſtras indigentias, vel deſideria manifeſtemus, quia ipſe ſcit oīa anteq̄ petamus, ſicut dī Math. 6. Scit.n. pater vř, quia his oībus indigetis, ſed vt noſipſi conſideremus in his ad diuinum eſſe auxiliū recurrendū: Deus.n. ex ſuma liberalitate ſua dat multa nobis nō rogatus, ſed quod aliqua vult præſtare nobis petētibus, hoc eſt pp noſtrā vtilitatem, vt fiduciā quandam accipiamus recurrendi ad Deum, & vt recognoſcamus eū eſſe bonorum noſtrorū actorem. Vñ criſ. dicit. Conſidera q̄ta eſt tibi conceſſa fęlicitas, q̄ta gloria attributa orationibus fabulari cū Deo, cū Chriſto miſcere colloquia, optare quod velis, qđ deſideras poſtulare. Ad quartū.ſ. vtrū ſolus Deus dēat orari, dicendum, quod oīo porrigitur alicui dupliciter. Vno mō quaſi per ipſum implenda. Alio mō ſicut per ipſum impetranda. Primo quidem mō ſoli Deo oīonē porrigimus, quia oēs oīones noſtræ ordinari deberent ad gratiā, & gloriā obtinendā, quæ ſolus Deus dat. ſm illud. pſalmi, grām, & gloriā dabit dñs. Secundo mō oīonē porrigimus ſanctis Angelis, & hoībus, nō vt per eos Deꝰ petitiones nřas cognoſcat, ſed vt eorū precibus, & meritis oīones nřę ſortiantur effectū. Et ideo dī Apoc. 7. quod aſcēdit fumus Aromatū, i. oīones ſanctorū de manu Angeli coram dño. Et hoc ēt patet ex ipſo mō quo eccleſia vtitur in orando, nā a ſcā Trinitate petimus, vt noſtri miſereatur. Ab aliis aūt ſctis quibuſcunq; petimus vt orent pro nobis. Vñ ſoli Deo cultū religionis impendimus, a quo ſolo obtinere petimus, qđ oramus, quia in hoc proteſtamur eū bonorū noſtrorū actorē, non aūt eis quos requirimus quaſi mediatores, & interpellatores noſtros apud Deū. Quamuis aūt mortui ex ſua naturali conditione non cognoſcant ea, quæ in hoc mundo aguntur, & ſic nec aīæ ſanctorū oīones noſtras videant, audiant, vel cognoſcant, præcipue interiores motus cordis, tñ beatis manifeſtatur ea, quæ decet eos cognoſcere de his q̄ circa nos aguntur, & q̄tū ad interiores motus cordis ſicut dicit Greg. 12. mora. Eorū aūt intelligentiā maxime decet vt petiones ad eos, vel voce, vel corde directas in orādo cognoſcant. Et ideo petitiones quas ad eos dirigimus Deo manifeſtāte cognoſcunt. Ad quintū.ſ. vtrū in oīone ſit aliquid determinate petēdū, quia ſicut Valerius maximꝰ refert, Socrates nihil vltra petendū a dijs immortalibus arbitrabatur, q̄ vt bona tribuerent, quia hi demum ſcirent, quid vnicuiq; eſſet vtile, nos aūt plerūq; id votis expetere quod non impetraſſe melius foret. Quæ quidē ſententia aliqualiter vera eſt, quātum ad illa, q̄ pñt malū euētū hře, quibus ēt hō pōt male, & bene vti, ſicut diuitiæ, quæ vt ibidē dī multis exitio fuere, & honores quicūque. Plures.n. peſſumdederunt regna, quorū exitus ſæpe miſerabiles cernuntur, ſplendida conuiuia, q̄ nonnunq̄ fundiitus domos euertunt. Sunt tñ quædā bona quibus hō male vti nō pōt q.ſ. malū euentum hře non pñt. Hæc aūt ſunt quibus beatificamur, & quibus beatitudinē meremur. Quæ quidē ſcti orando abſolute petunt ſm illud pſalmi. Oſtende faciē tuā, & ſalui erimus. Et iterū. Deduc me in ſemita mandatorū tuorum. Vñ dñs diſcipulos ſuos docuit determinate petere Math. 6. & Luc. 11. Et illa quę vos determinate docui petere &c. Determinate petere poſſumus.ſ. oīa quæ in oīone dñica continentur: Illa aūt oīo dñica eſt oībus alijs oīonibus efficatior, & hoc oſtēdit actoris dignitas. Chriſtus.n. ore ſuo benedicto immediate illā fecit, & eā diſcipulos ſuos docuit, vt habet Math. 6. Et ēt orationis ſententioſa breuitas quæ multū commendat orationē vocalē. Vñ Aug. in epiſtola ad Probam parū vltra mediū. Dicuntur fratres crebras in Aegypto hře orationes, & eas tñ breuiſſimas. Hoc ēt oſtendit petitionū vtilitas, quia oīa quæ deſiderare debemus & petere in hac oratione petuntur. Vnde ſicut dicit Aug. in epiſtola ad Probam vltra mediū. Qualibet alia verba dicamus orando, nihil aliud dicimus q̄ qđ in iſta dominica oratione poſitum eſt, ſi recte, & cōgruenter oramus, & eo ordine poſita ſunt quo ſunt deſideranda & petenda. In principio.n. exhibetur reuerētia illi cui porrigenda eſt oratio, cū dī. Pater noſter qui es in cęlis, in quo captat orans beniuolentiā Dei. Et quia primo deſiderandus eſt finis & petendus, q̄ ea quæ ſunt ad finē, ideo primo ponuntur petitiones quæ reſpiciunt finem. Secundo reſpicientes ea quæ ſunt ad finem, ibi, Fiat voluntas tua Reſpicientes finem ſunt duæ. In prima, quæ eſt, Sanctificetur nomen tuum, petitur, vt nomen Dei ab hoībus habeatur, vt ſanctū, ſm quod dicit Aug. 2. lib. de ſermone dñi in monte, longe poſt principiū, & in epiſtola ad Probam poſt mediū dicit. Cū dicimus, Sanctificetur nomen tuū, nos admonemus deſiderare, vt nomen eius quod ſp ſanctū eſt, & apud hoīes ſanctū habeatur, hoc eſt, quod non contemnatur, qđ non Deo, ſed hoībus prodeſt. In ſecūda quæ eſt, Adueniat regnū tuū, vt dicit Aug. vbi prius. Deſiderium noſtrum ad illud regnum excitamus, vt nobis veniat atq; in eo regnare mereamur. Vnde per primā petitionē petimus vt Deus ab oībus glorificetur, per ſecundā, vt ad Dei gloriā veniamus. Petitionū reſpicientiū ea q̄ ſunt ad finē, quædam ſunt reſpectu boni, quædā reſpectu mali. Reſpectu boni duæ ſunt. In prima petitur meritū quo beatitudinē mereamur quod conſiſtit in obediendo diuinis mandatis. Vnde Aug. in li. 2. de ſermone domini in mōte longe poſt principiū, cū dī. Fiat voluntas tua, recte intelligitur, obediatur præceptis tuis, ſicut in cęlo & in terra, id eſt ſicut ab Angelis, ita & ab hoībus. Et in epiſtola ad Probam poſt mediū, cū dicimus. Fiat voluntas tua &c. Nobis ab illo precamur ipſam obedientiā, vt ſic in nobis fiat volūtas eius, quemadmodū fit in cęleſtibus ab Angelis eius. In ſecunda petitur illud quo tanquam inſtrumento poſſumus nos iuuare ad merendum, & hoc eſt victus quotidianus ad ſuſtentationē corporis neceſſarius, vel victus aīæ.ſ. Euchariſtię ſacramentū. Vnde Aug. 2. lib. de ſermone dñi in monte longe poſt principiū. Panis quotidianus, aut pro his oībus dictus eſt, quæ huius vitæ neceſſitatē ſuſtentant, aut pro ſacramento corporis Chriſti quod quotidie accipimus Et in epiſtola ad Probam poſt medium eandem ponit ſniam. Petitionum quæ ſunt reſpectu mali. Vna eſt reſpectu mali culpæ, hoc.ſ. Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris. Vnde Aug. 2. lib. de ſermone dñi in monte bene longe vltra principiū. Debita nřa pctā dici manifeſtū eſt. Et in epiſtola ad Probā vltra mediū, per illud. Sicut & nos dimittimus debitoribus nřis admoneamur quid faciamus vt accipere valeamus.ſ. remiſſionē pctōrum noſtrorum. Alia eſt reſpectu mali inclinantis ad culpam, quæ eſt hæc. Et ne nos inducas in tentationem. Quod non ſic intelligendum eſt, vt non permittat nos tentari, quīq; hō tentatione probatur ad bonum ſuū: de quibus tentationibus dī Iaco. 1. Oē gaudiū exiſtimate fratres chariſſimi cū in tētationibus varijs incideritis, & ēt humiliatur, & ad Deū recurrere quaſi compellit Quapropter non remouit dñs tentationē ab Apoſtolo q̄uis Apoſtolus eā remoueri petiuit, vt habetur. 2. Cor. 12. Sed prædicta petitio ſic intelligēda eſt, vt non deſerti diuino adiutorio alicui tentationi, vel conſentiamus decepti, vel cedamus afflicti: ſm quod dicit Aug. in epiſtola ad Probā poſt mediū. In quo patet quod non eſt idem tentari, & in tentationem induci. Tertia eſt reſpectu mali pęnæ, hæc.ſ. Sed libera nos a malo. In qua ſm Aug. ad Probā vbi prius. Admonemur nos cogitare nondum nos eſſe in eo bono vbi nullum patiemur malū. De efficacia prædictæ orationis loquens Iſid. in li. 1. de ſummo bono. c. 22. dicit. Fidei ſymbolū & dñica oratio pro tota lege paruulis eccleſiæ ad cœlorū regna ſufficit capeſcenda? Et Aug. in Encheri. 40. ca. De quotidianis & breuibus leuibuſq; pctīs ſine quibus hæc vita nō ducit, quotidiana oīo fideliū ſatiſfacit. Eorū n. eſt dicere Př nř. Ad ſextū.ſ. vtrū debeamus pro alijs orare. Dicendū quod ſicut dictū eſt illud debemus orando petere, qđ debemus deſiderare, deſiderare aūt debemus bonū nō ſolū nobis, ſed ēt alijs. Hoc.n. ptinet ad oīonē dilectionis q̄ proximis debemꝰ impēdere. Et charitas hoc requirit, vt p alijs oremus. Vñ Chriſ. dicit ſuper Math. Pro ſe orare neceſſitas cogit, pro altero charitas fraternitatis hortatur. Dulcior aūt eſt ante Deū oratio, non q̄ neceſſitas tranſmittit, ſed q̄ charitas fraternitatis commēdat. Ideo dī Iacob. 5. Orate pro inuicē vt ſaluemini. Et Cyprianus in lib. de oīone dñica dicit. Non dicimus př meus. ſed př nř, nec da mihi, ſed da nobis, quia vnitatis magiſter noluit priuatā precē fieri, vt.ſ. aliquis pro ſeipſo tm̄ precetur. Vnū .n. pro oībus orare voluit, quō in vno oēs ipſe portauit. Debemus aūt orare & pro pctōribus vt conuertantur, & pro iuſtis vt perſeuerent, & proficiant Orantes tñ non pro oībus peccatoribus exaudiuntur, ſed pro quibuſdā. Exaudimur.n. pro deſtinatis, non aūt pro præſcitis ad mortē, ſicut correctio qua corrigimus fratres effectum hēt in prædeſtinatis, non reprobatis ſm illud Eccl. 7. Nemo pōt corrigere quē Deus deſpexerit. Et ideo dī. 1. Ioh. 5. Qui ſcit fratrē ſuū peccare peccatū non ad mortē petat & dabitur ei vita, peccanti pctm̄ non ad mortem. Sed ſicut nonnulli quamdiu hic viuit ſubtrahendum eſt correctionis beneficium, eo quod non poſſumus diſtinguere prædeſtinatos a reprobis.

a reprobis vt. Aug. dicit in lib. de correctione, & gratia, ita ēt nulli eſt denegandū orationis ſuffragiū. Pro iuſtis eſt ēt orandū triplici rōne. Primo quidē, quia multorū preces facilius exaudiuntur. Vñ Ro. 15. ſuper illud Adiuuetis me in orationibus meis. dicit gloſ. Bene rogat Apoſtolus minores ꝓ ſe orare. Multi.n. minimi dū congregantur vnanimes fiunt magni, & multorū preces impoſſibile eſt, ꝙ non impetrent illud qđ impetrabile eſt. Secundo, vt ex multis grā agatur Deo de beneficijs, q̄ confert iuſtis, quæ ēt in vtilitatē multorū vergunt, vt patet per Apoſtolum. 2. Corin. 1. Tertio vt non ſuperbiant dū conſiderāt ſe minorum ſuffragijs indigere. Ad ſeptimū. ſ. vtrū debeamus orare pro inimicis. Dicendū ꝙ orare pro alio charitatis eſt. Vñ eo mō quo tenemur diligere inimicos, tenemur pro inimicis orare: tenemur aūt inimicos diligere, vt in eis diligamus naturā, & culpā: & diligere inimicos in gnāli eſt in præcepto, in ſpāli aūt non eſt in præcepto, niſi ſm præparationē aī, vt. ſ. hō eſſet paratus ēt ſpāliter inimicū diligere, & eū iuuare in neceſſitatis articulo, vel ſi veniā peteret. Sed in ſpāli abſolute inimicos diligere & eos iuuare pfectionis eſt, & ſiſi neceſſitatis vt actionibus noſtris & orōnibus quas pro alijs facimus inimicos nō excludamus. Quod aūt pro eis ſpāliter oremus perfectionis eſt non neceſſitatis, niſi in aliquo caſu ſpāli. Imprecationes aūt q̄ fiunt a ſanctis contra inimicos, ſicut pſalmus. Erubeſcant & cōturbent oēs inimici mei &c. & plura alia quadrupliciter pñt intelligi. Vno mō ſm ꝙ prophetæ ſolent in figura imprecationis futura prædicere. Vt Aug. dicit in ſermone dñi in mōte. Secundo prout q̄dā tēpalia mala pctōribus qñq; a Deo ad correctionem immittuntur. Tertio quia intelligūtur petere non contra ipſos hoīes, ſed cōtra regnū pcti, vt. ſ. correctione pctā hoīm deſtruātur. Quarto conformando voluntatē ſuā diuinę iuſtitię ad dānationē perſeuerantiū in pctō. Ad octauū. ſ. vtrū ſcī orent pro nobis in pria. Dicendum ꝙ ſicut Hiero. dicit Vigilantio. Error fuit ꝙ dū viuimus mutuo pro nobis orare poſſumus, poſtq̄ aūt mortui fuerimus nullius ſit oratio exaudienda. Præſertim cū martyres vltionē ſui ſanguinis obſecrantes impetrare nequeūt. Sed hoc eſt oio falſum, quia cū orō pro alio facta ex charitate proueniat, vt dictū eſt, quāto ſancti qui ſunt in pria ſunt perfectioris charitatis, tanto magis orant pro viatoribus, qui orationibus iuuari pñt, & q̄to ſunt Deo coniunctiores, tanto eorum orōnes ſunt magis efficaces. Hēt.n. hoc diuinus ordo, vt ex ſuperiorū excellentia, inferiora refundātur, ſicut ex claritate ſolis in aerē. Vñ & de Chrō dr̄ Heb. 8. Accedēs p ſemetipſum ad Deū ad interpellandū pro vobis. Et pp hoc Hiero. contra vigilantiū dicit. Si Apoſtoli, & martyres adhuc in corpore conſtituti qñ adhuc dēnt eſſe ſolliciti impetrant, qđ petunt, quāto magis poſt coronas, victorias, & triumphos. Impetrant. n. ſancti id quod Deus vult fieri per orationes eorū, & hoc petūt, qđ ęſtimant eorū orationibus implendū, ſm Dei voluntatē. Vult aūt Deus ſanctos orare pro nobis ꝙ ex ſua ſumma prouidētia vult inferiora per oīa ſuperiora tanari. Et ideo oportet non ſolū ſuperiores, ſed ēt inferiores ſanctos implorare. Alioquin ſolius Dei miſericordia eſſet imploranda. Contingit tñ qñq; ꝙ imploratio inferioris ſancti efficacior eſt, vel quia deuotius imploratur, vel qa Deus vult eorū ſanctitatē declarare. Ad nonū. ſ. vtrū oratio dēat eſſe vocalis. Dicendū ꝙ duplex eſt oratio. ſ. cōis & ſingularis. Cōis quidē oratio eſt q̄ per miniſtros eccleſiæ in perſona totius fidelis populi Deo offertur. Et ideo oportet ꝙ talis oratio populi innoteſcat toti populo, pro quo profertur. Quod non poſſet fieri niſi eſſet vocalis. Et ideo rōnabiliter inſtitutū eſt, vt miniſtri eccleſiæ hmōi orationes ēt alta voce pronūciēt, vt ad notitiā oīum poſſint peruenire. Orō vero ſingularis eſt, q̄ offert a ſingulari perſona cuiuſcūq; ſiue pro ſe ſiue pro alijs orantis. Et de hmōi orōnis neceſſitate non eſt, ꝙ ſit vocalis. Adiungit tñ vox tali orōni triplici rōne. Primo quidē ad excitandū interiorē deuotionē qua mens orantis eleuetur in Deū, quia per exteriora ſigna ſiue vocū ſiue ēt aliquorū factorū mēs mouetur hoīs, ēt ſm apprehenſionē, & per cōſequens ſm affectionē. Vñ Aug. dicit ad Probā, ꝙ verbis, & alijs ſignis ad augēdū ſctm̄ deſiderio noſipſos acrius excitamus. Et ideo in ſingulari orōne tm̄ eſt vocibus. & hmōi ſignis vtendū, qñ proficit ad exercitandū interius mentē. Si vero mens per hoc diſtrahatur, vel qualitercūq; impediat, eſt a talibus ceſſandū. Quod pcipue contingit in illis quorū mens ſine hmōi ſignis eſt ſufficienter ad deuotionē parata. Vñ pſalmiſt. dicebat. Tibi dixit cor meū exquiſiuit te facies mea. Et de Anna legitur. 1. Regū. 1. Quod loquebatur in corde ſuo. Secundo adiungitur vocalis oratio quaſi ad redditionē debiti, vt. ſ. hō Deo ſeruiat ſm totū illud qđ ex Deo hēt. i. non ſolū mente, ſed ēt corpore. Quod præcipue competit orationi ſm, ꝙ eſt ſacrificiū. Vnde dr̄ Oſeæ vlti. Oēm aufer iniquitatē, & accipe bonū, & reddemus vitulos labiorū noſtrorū. Tertio adiungitur vocalis oratio ex quadā redundantia ab aīa ad corpus, & ex vehementi affectione ſm illud pſalmi. Letatū eſt cor meū, & exultauit lingua mea. Vocalis igit̄ orō non profertur, vt aliquid ignotū Deo manifeſtetur, ſed ad hoc vt mens orantis, vel aliorū excitetur in Deū, & ſi verba ad aliud pertinētia diſtrahunt mentē, & impediunt deuotionē orātis, tñ verba ad ipſam deuotionē, & orōnē pertinentia non impediunt, ſed potius excitant mentes, pręcipue minus deuotorū. Per hoc ꝙ docet & hortat̄ dñs orare in ſecreto. Math. 6. Tu aūt cū oraueris intra in cubiculū tuū, & clauſo hoſtio ora patrē tuū. non excludit orationē publicā, & vocalē. Nā & illa ſecreta pōt eſſe, & mentalis, & vocalis. Sed vult ipſe dñs ꝙ præter orationes canonicas, & cōes nihilominus recurrat hō ad interius cubiculū. i. ſecretū conſcientiæ ſuæ, ibiq; quietius, & ſecretius orādo ſpūaliter recreetur. Vel aliter intelliga, ꝙ hō volēs orare ſingulariter non dēt velle videri ab hoibus. Et ideo clauſo hoſtio dēt orare. Vnde dicit Chriſo. ſuper Math. Eo propoſito dñs vetat in conuentu orare, ne a cōuentu videamur. Vñ orans nihil nouū facere dēt, qđ aſpiciant hoīes. ſ. clamando, vel pectus percutiendo, vel manus expandendo. Nec tñ videri ab hoībus nephas eſt, ſicut dicit Aug. in lib. de ſermone dñi in monte, ſed idō hoc agere, vt ab hoībus videaris. Ad decimū. ſ. vtrū oratio dēt eſſe attenta. Dicendū, ꝙ hoc præcipue dēt intelligi de oratione vocali. Circa q̄ ſciendū ꝙ neceſſariū dr̄ aliquid dupliciter. Vno mō per qđ melius peruenitur ad finē, & ſic attentio abſolute neceſſaria eſt. Alio mō dr̄ aliquid neceſſariū ſine quo res non pōt conſequi ſuū effectū. Eſt aūt triplex effectus orationis. Primus quidē conuenit oībus actibus charitatē informātis, qđ eſt mereri. Et ad hūc effectum non ex neceſſitate requiritur ꝙ attētio adſit orōni per totū, ſed vis primæ intētionis, qua aliquis ad orandū acceſſit, reddit totā orationē meritoriā, ſicut in alijs actibus meritorijs accidit. Secundus aūt effectus orationis eſt, ei proprius, qđ eſt impetrare. Et ad hunc ēt effectū ſufficit prima intentio, q̄ Deus principaliter attendit. Si aūt prima intentio deſit, oratio neq; meritoria eſt neq; impetratiua. Illā.n. orationē Deus non audit, cui ille q oratnō intendit, vt dicit Greg. Tertius aūt effectus orationis eſt, quē præſentialiter efficit. ſ. q̄dā ſpūalis refectio mentis, & ad hunc de neceſſitate requiritur in orōne attentio. Vñ dr̄. 1. Corin. 14. Si orē lingua mens mea ſine fructu eſt. Sciendū tñ, ꝙ triplex attentio eſt, q̄ orationi vocali pōt adhiberi Vna quidē qua attenditur ad verba, ne quis in eis erret. Secunda qua attenditur ad ſenſum verborū. Tertia qua attendit̄ ad finē orōnis. ſ. ad Deū, & ad rē ꝓ qua orat̄. q̄ quidē eſt maxime neceſſaria. Et hanc hēe pñt ēt idiotę, & qñq; intantū abundat hæc attentio qua mens fertur in Deū, vt ēt aliorū nium mens obliuiſcatur, ſicut dicit Hugo de ſctō Vitore. Si quis aūt ex propoſito in oratione mente euagetur, hoc pctīn eſt & impedit orationis fructū. Et contra hoc dicit Aug. in regula In pſalmis & hymnis cū oratis Deū, hoc verſetur in corde qđ profertur in ore. Et Baſilius dicit. Eſt diuinū auxiliū implorandū non remiſſe nec mente huc & illuc vagante, eo ꝙ talis non ſolū non impetrabit qđ petit, ſed ēt magis Deū irritabit. Sicut ſi aliquis alij loqueretur, & non attenderet ad ea q̄ ꝓferret, quia tñ mens humana pp infirmitatē naturæ diu in alto ſtare non pōt, quia pondere infirmitatis humanæ ad inferiora deprimitur, ideo contingit qđ qñ mens orantis in Deū per cōtēplationē aſcendit, ſubito ex quadā infirmitate euagatur: de qua loquens Baſilius ait. Si debilitatus a pctō fixe nequis orare q̄tūcunq; potes teipſum coerceas, & Deus ignoſcit, eo ꝙ non ex negligentia, ſed ex fragilitate non potes vt oportet aſſiſtere coram eo. Ad vndecimum. ſ. vtrum oratio dēt eſſe diuturna. Dicendum ꝙ de oratione dupliciter loqui poſſumus. Vno mō ſm ſeipſam. Alio mō ſm cām ſuam. Cauſa aūt orationis eſt deſideriū charitatis ex quo procedere dēt oratio. Quod quidē in nobis dēt eſſe continuum, vel actu, vel virtute. Manet.n. virtus huius deſiderij in oībus, quæ ex charitate facimus. Oīa aūt debemus in gloriam Dei facere vt dr̄. 1. Corin. 10. Et ſm hoc oratio dēt eſſe diuturna & continua. Vnde Aug. dicit ad Probā. In ipſa fide, ſpe, & charitate continuato deſiderio ſemper oramus. Sed ipſa ſm ſe conſiderata non pōt eſſe aſſidua, quia oportet alijs operibus occupari. Sed ſicut Aug. dicit. Ideo per certa interualla horarum, & temporum, & verbis rogamus Deum vt illis rerū ſignis noſipſos admoneamus. Et quantumcūq; in hoc deſiderio profecerimus, noſipſis innoteſcamus, & ad hoc agendū noſipſos acrius excitemus. Vniuſcuiuſq; enim rei quantitas debet eſſe proportionata fini, ſicut quantitas potionis ſanitati. Vñ & conueniens eſt, vt oratio tantum duret, quantum eſt vtile ad excitandum interioris deſiderij feruorem. Cū vero hanc menſuram excedit, ita, quod ſine tedio durare non poſſit, nō eſt vlterius oratio protendenda. Vnde Aug. dicit ad Probā. Debent

fratres

fratres in Ægypto crebres quidem habere orationes: ſed eas tamen & raptim quoq; quodammodo iaculatas: ne illa vigilanter erecta, quę oranti multum neceſſaria eſt, per productiores moras euaneſcat atque hebetetur intentio: ac per hoc & ipſi ſatis oſtendunt hanc intentionem ſicut non eſſe obtundendam ſi perdurare non poteſt, ita ſi perdurauerit, non cito eſſe rumpendam. Et ſicut hoc eſt attendendum in oratione ſingulari, per comparationem ad intentionem orantis, ita etiam in oratione communi, per comparationem ad populi deuotionem. Ad duodecimum, ſcilicet vtrum oratio meritoria ſit. Dicendum ꝙ oratio præter ſpiritualis conſolationis effectũ quē præſentialiter affert duplicem habet virtutem reſpectu effectus, ſcilicet virtutẽ merendi, & virtutem impetrãdi. Oratio aũt ſicut, & quilibet alius actus virtutum habet efficaciam merendi inquantum procedit ex radice charitatis cuius propriũ obiectũ, eſt bonum æternum cuius fruitionem meremur. Procedit tamen oratio a charitate mediante religione, cuius eſt actus oratio ac concomitantibus etiam quibuſdam alijs virtutibus, quæ ad bonitatẽ orationis requiruntur .ſ. humilitate, & fide. Ad religionem enim pertinet ipſam orationem Deo offerre. Ad charitatem vero pertinet deſiderium rei cuius complementum oratio petit. Fides aũt eſt neceſſaria ex parte Dei, quẽ oramus, vt ſ. credamus ab eo nos poſſe obtinere qđ petimus. Humilitas vero, eſt neceſſaria ex parte ipſius petentis, qui ſuam indigentiã recognoſcit. Eſt ẽt deuotio neceſſaria, ſed hoc ad religionẽ pertinet cuius eſt primus actus neceſſarius ad omnes conſequentes. Efficaciam autem impetrandi habet ex gratia Dei, quam oramus, qui ẽt ad orandum nos inducit. Vnde Augu. dicit in lib. de verbis domini. Non nos hortaretur vt peteremus, niſi dare vellet. Et Criſo. dicit. Nunquam orãti beneficia denegat, q vt orantes nõ deficiãt ſua pietate inſtigat. Sciendum aũt ꝙ oratio non eſt meritoria ſine grã gratum faciente, ſicut nec aliquis alius actus virtuoſus. Et tamen ẽt oratio, quæ impetrat grãm gratum facientẽ, q procedit ex aliqua grã quaſi ex gratuito dono, quia ipſum orare, eſt quoddã donum Dei, ſicut dicit Aug. in lib. de perſeuerãtia. Item nota, ꝙ meritũ orationis, quãq; reſpicit ad illud, quam ad illud, quod in orãdo petitur. Meritoriũ.n. præcipue ordinatur ad beatitudinem, ſed petitio orationis directe ſe extẽdit, quãq; ad aliqua alia. Si ergo illud aliud, qđ petit aliqs pro ſeipſo non ſit ei vtile ad beatitudinẽ nõ meretur illud, ſed quãque hoc petẽdo, & deſiderãdo meritũ amittit, puta ſi petat a Deo cõplementũ alicuius pcti, qđ nõ eſt pie orare. Quãq; nõ eſt neceſſarium ad ſalutem, nec manifeſtẽ ſaluti cõtrarium, quia tunc licẽt orãs poſſit orãdo mereri vitã ęternã, nõ tñ meret illud obtinere qđ petitur. Vñ Aug. dicit in li. ſen. ẽ ſtatũ pſperi. Fideliter ſupplicãs Deo pro neceſſitatibus huius vitę, & miſericorditer audit, & miſericorditer; nõ audit. Quid.n. infirmo ſit vtile magis nouit medicus quã ægrotus. Et ꝓpter hoc ẽ Paulus, nõ eſt exauditus petẽs remoueri ſtimulũ carnis, quia nõ expediebat. Si vero illud qđ petitur ſit ille ad beatitudinẽ hoĩs quaſi pertinẽs ad eius ſalutem meret illud nõ ſolũ orando, ſed ẽt alia bona opa faciẽdo: Et ideo indubitãter accipit qđ petit, ſed quando debet accipe ignorat. Quædã.n. nõ negãtur, ſed vt cõgruo dentur tpe differuntur. Vt Aug. dicit ſup Ioh. Qđ tamẽ poteſt impediri ſi in petẽdo non pſeueret, & ꝓpter hoc dicit Baſilius. Ideo quãq; petis, & nõ accipis, quia perperã poſtulaſti, vel infideliter, vel leuiter, vel non conferentia tibi, vel deſtitiſti. Quia vero homo nõ põt alij mereri vitam æternã ex condigno, ideo per cõſequens nec ea, quæ ad vitam ęternã pertinẽt. Põt tñ aliqs aliqñ ex congruo alteri mereri, & ꝓpter hoc nõ ſemp ille auditur, qui pro alio orat. Et ideo ponuntur quatuor conditiones quibus cõcurrentibus ſemp aliquis ĩpetrat qđ petit, vt.ſ. pro ſe petat neceſſaria ad ſalutẽ pie, & pſeueranter. Ad decimumtertiũ.ſ. vtrũ oratio pcõris ſit efficax ad impetrandũ, quod petitur. Dicendũ, ꝙ ĩ pcõre duo ſunt cõſideranda.ſ. natura quam diligit Deꝰ, & culpa quam odit. Si ergo peccator orando aliqđ petit inquantum peccator.ſ. ſecundum deſiderium peccati, hic a Deo non auditur ex miſericordia, ſed quandoque auditur ad vindictam, dum Deus permittit peccatorem amplius ruere in pctõ. Deus enim quædam negat propitius quæ concedit iratus. Vnde Aug. dicit. Orationem peccatoris ex bono naturæ deſiderio procedentem Deus audit, non quaſi ex iuſticia, quia peccator hoc non meretur, ſed ex pura miſericordia, obſeruatis tamen quatuor pmiſſis conditionibus, vt.ſ. pro ſe petat, neceſſaria ad ſalutem, pie, & perſeueranter.

De motiuis ad orandum. *Diſt.* XXXIII.

Circa decimumquartum.ſ. q̃ multum nos mouere debent ad orandum, & orationis ſtudium diligendum. Sciendum, ꝙ ad hoc mouere debet exemplorum pclaritas. Orationis neceſſitas. Cultus eius nobilitas. Orandi facilitas. Et orantis vtilitas. Primo nempe mouere debet exemplorum pclaritas. Et primo mouere debent exempla rerum inſenſibilium. Terra.n. nimis ſicca quaſi petẽs a deo pluuiam hyar ſuperius diuerſis ſciſſuris quaſi innuens rationali creaturæ, vt os apiat ad ſuperna fluenta obtiuanda, dicens patri pluuiatum. Anima mea quaſi terra ſine aqua tibi, &c. Item terrena ſcientia, vt herbæ, & arbores, & carũ flores formata quaſi multas.ſ. quot habent folia tot linguas ſuo creatori erigunt, quaſi augeri & perfici poſtulantes, & quaſi clamant Imperfectũ nrm videtunt oculi tui dñe. Itẽ creaturæ irrõnales, vt iumenta, & aues. Bos.n. indigens pabulo aut potu caput ſurſum quaſi ad deum eleuans, & quaſi ſibi, qđ neceſſarium ẽ ab eo poſtulans mugit. Aſinus rugit, equus hynnit. Ioel.1. Ingemuit aĩal, mugierunt greges armenti, quia nõ eſt paſcua eis. Et poſt. Beſtia agri quaſi area ſitiens hymbrẽ, ſuſpexerunt in te, &c. Iob 12. Interroga iumenta, & docebũt te, volucres cęli, & indicabunt tibi, loquere terræ, &c. Item quędã volucres, vt columba, & turtur, qđ deſiderant gemendo indicant. Item miluus futurã intemperiẽ timens, & frigus pedũ ſentiens, & pdã quã deſiderat non habens, clamãs quaſi ad Deũ affectus ſuos, & defectus ei indicat. Itẽ pulli hirũdinũ, & coruorum qñ eſca eis deficit ad eũ clamant. Qui dat iument. eſcã ipſorũ, &c. Iſai.33. Sicut pullus hyrundinis, &c. Item aliq piſces futurã tẽpeſtatem i ſundo maris pſentiũt, ſupra ſaliunt, vt delphines. Alij ſuperius aſcẽdũt, & os aperiũt. Itẽ mouere debẽt exẽpla rõnabiliũ creaturarum, videlicet angelorum q nõ ceſſant ad Deũ clamare continue, & laudare, ſicut dicitur Iſai.6. Apoc.4 & 7. Itẽ in vitiſpa. legitur, ꝙ cũ beatus Antonius ſolus in cella ſua rogaret dñm, vt oñderet ſibi, qđ agẽdo ſaluaretur. Cũ timeret, ne inutiliter ĩ cella ſederet, apparuit ei angelus ĩ ſimilitudinẽ eius orõni incũbẽs diu & poſt ſurgens funiculũ faciebat, quo facto, ad orõnem ibat, & poſt inde ſurgẽs funiculum detorquebat, & poſt orabat, & poſt funiculum reficiebat. Et cum hoc pluries iterans feciſſet, dixit ei angelus. Antoni hoc fac, & ſaluaberis. Item cum in quodam monaſterio fratres in quadam nocte ſolenni multum in diuinis laudibus laboraſſent, cuidam eorum ſancto viro apparuerunt angeli euntes, & redeuntes per chorum cum inſtrumentis muſicis deum laudantes, & fratribus deum laudantibus applaudẽtes, & ad laudes diuinas hylariter excitantes. Item ad hoc mouere debent exempla ſanctorum, & principaliter ſancti ſctõrũ, q in ſcriptura ſua doctrinam orandi tradidit, & pro ea docenda de cęlo deſcendit. Quam ſic pfectè, ſtudioſè, & vigilanter tradidit, monendo, ſuadendo, inuitando, ac etiam excitando verbis puer, & exemplis, ꝙ nihil omiſit de cõtingentibus inſtruẽs, quid, qñ, vbi, qualiter, & propter quid, & ſub qua forma verborum ſit orandum. Et hæc omnia non tã verbis docuit q̃ exẽplis. Licet.n. tota die diſcurrendo, pdicando, diſputando, miracula faciendo propter ſalutem hominum laboraſſet, nihilominus dimiſſis turbis ſolitaria loca vel deſerta petebat, montem aſcendebat in quo ſolus in oratione vigilans pnoctabat, ſicut dr Math. 14. Marc 6. Luc. 6. Item propter nullã deſolationem, triſtitiam vel mortis anguſtiam orationis ſtudium omittebat, ſed factus in agonia prolixius orabat, & factus ẽ ſudor eius, &c. Deinde pendens in cruce continuans orationem, orando clamãs, & lachrymans expirauit. Ad hoc ẽt mouere debent exempla ſctõrum tã no q̃ ve. te. Exempla de Moyſe, Aaron, & alijs. Exemplum de Iudith.8. De Heſter q̃ ſemper in omni periculo ad orationis refugiũ recurrebat. Exemplum de Tho. & Sara. Tho.3. De Anna matre Samuelis.1. Reg.1. De Dauid. q ita fuit in oratione aſſiduus, ꝙ nõ ſufficiebat ei dies niſi etiã in orationibus pnoctaret. Sicut patet, quia licẽt veſpere, & mane, & meridie oraret, immo ſepties ĩ die laudes ei caneret, nihilominus tñ media nocte ſurgebat ad confitendum confeſſione laudis. Exemplum etiã de Ezechia, Ioſia. Iſaia. Hiere. & ſic de alijs. Ad exempla ſctõrum no. te. traſeuntẽdo perfunctorie veniamus, exemplũ beatæ Virginis, quæ pauca legitur fuiſſe locuta niſi verba orationis, aut laudis, gratiarum actionis. Item exemplum Apoſtolorum, & diſcipulorum, qui omnes erant perſeuerantes in oratione in cenaculo donec deſcendit ſuper eos Spiritusſanctus in linguis igneis Act. 2. Item, de beato Petro legitur, & idem fere refert ipſe de ſe in itinerario Clementis, ꝙ audito gallicantu recordans negationis ſuæ trinè ad orationem ſurgebat. Item de beato Bartolomeo legitur, ꝙ centies in die, & centies in nocte genuflectebat ante dominum. De beato Iacobo Iuſto legitur, ꝙ ad modum cameli aſſiduitate orandi in genibus callos contraxerat. Hic cum propter prædicationem, & confeſſionem fidei de pinnaculo templi a Iudeis eſſet præcipitatus conuerſus ſuper genua pro eis orabat, & orando lapidabatur, & a quodam pertica fullonis percuſſus excerebratur. Item exemplum Annæ propheteſſę q̃ non diſcedebat de templo, ſeruiens Deo in ieiunijs, & obſecrationibus die ac nocte. Luc.2. Item exemplum beatæ Cecíliæ de qua legitur, ꝙ cum alij decantarent in organis, ipſa ſoli Deo decantabat orando,

quę nec diebus nec noctib. ceſſabat a colloquijs Dei, & orationibus. Item beatus Stephanus ab oratione non potuit renocari turbine lapidum, ſed orando emiſit ſpm, Act. 7. Item btã Agnes in me. ſ. ex. &c, Et B. Vincentius erectis in cęlum luminibus dñm ꝓcabatur. Et idem legimꝰ fere de omnibus martyribus, ꝙ in ipſis tormentis fortius dominum deprecabantur. Item in hiſtoria eccleſiaſtica, li. 5. legitur ꝙ cum quidam vir peritus nomine Alexander, arte medicus in ciuitate Lug. aſſiſteret pro tribunali, & compaſſus Martyribus, & ſignis, quibus poterat eos ad tollerantiam animaret, deprehenditur, inquiritur, ſe eſſe Chriſtianum confitetur, diuerſis generibus tormentorum affligitur, & cũ per diuerſa tormenta laborarẽt tortores, vt eius orationem interrumperẽt, non potuerunt ab eo verbum extorquere, ſed ſemper magis erat immobilis in orationibus, & Dei laudibus. Item exẽpla ſanctorum & confeſſorum. Martini. Nicolai, Aug. Hieronymi, Ambroſij, Benedicti, Frãciſci, Dominici, aliorumque Monachorum, Et hmõi quis enarrare ſufficiat, cum pene tota vita eorum fuerit lectio, & oratio. Secundo ad orandum mouere nos debet orandi neceſſitas, tot namque pericula, deſolationes, afflictiones, vndique nos circunſtant ꝙ neceſſe habemus ad orõnem recurrere. Pſalmus. Circundederunt me mala quorum non eſt numerus. Con. &c. Ideo conſequenter orat dicens. Complaceat tibi domine, vt eruas me, dñe &c. De præſenti periculo timendo & ſpirituali & corporali habetur ſatis, in prima parte, vbi habentur multę auctoritates, rõnes, & exempla, per quę patet ꝙ in magno periculo exiſtentes in corpore & aĩa habemus clamare ad dominum ut inuaſi a latronibus, vel oppreſſi a prædonibus infernalibus, vt obſeſſi ab hoſtibus, vt ſuccenſi vndique a deſiderijs, & tentationibus carnalibus, vt ſuffocati quaſi in aqua voluptatum, vt vidẽtes mortem ſpũalem fratrum noſtrorum, debeamus frangere ſilentium & clamare ad dñm, & dicere. Deus in adiutorium meum intende &c. Propter iſta. n. ipſi religioſi Monachi cum imminent põt ſilentium frangere & adiutorium clamare. De futuro iudicio ſatis habetur ſecunda parte, Contra quod orandum eſt, vt dicit dñs Luc. 21. Vigilate itaque omni tpe vt digni efficiamini effugere hæc omnia quæ futura ſunt, & ſtare ante faciem filij hominis. Tertio ad orandum mouere nos dẽt cultus eius nobilitas, quia non eſt officium ruſticorum, vt eſt fodere, arare, putare &c. ſed eſt officium filij Dei & matris eius, & officium ſanctorum & Angelorũ. Filius enim Dei & mater eius hoc officium habuerunt & exercuerũt, & ſancti eius ſpecialiter in terris, & retinent in cœlis vt orent pro nobis ibi inceſſanter. 1. Reg. 2. Dixit Samuel ad populum. Abſit a me vt ceſſem orare pro vobis. Et de Hieremia dr̃. 2. Mach. 15. Hic eſt qui multũ orat pro populo &c. beatus, etiam Petrus dicit 2. Pe. 1. Dabo operam frequẽter vos hr̃e poſt obitum meum. Officium Angelorum eſt orationes noſtras offerre Deo ſicut dicit Angelus. Tho. 12. Qñ orabas tu & Sara nurus tua ego obtuli orationes veſtras, in conſpecto Dei. Et officium filij Dei ſpecialiter eſt orationes noſtras præſentare Deo patri. Vnde in omni oratione quæ dirigitur ad patrem ponitur iſta cauda, per dñm Ieſum Chriſtum. Bern. Securum habes acceſſum ad Deum homo vbi habes filium ante patrem, & matrem ante filium. Mater namque oſtendit filio pectus, & vbera, filius oſtendit patri latus, & vulnera, nec vlla poterit eſſe repulſa, vbi tot concurrunt charitatis inſignia. 1. Io. 2. Aduocatum habemus apud patrem, Ieſum Chriſtum &c. Itẽ eſt officium Spũſſancti qd facit in nobis Rom. 8. Ipſe ſpũs poſtulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Quod ſit officium ſanctorum &c. Apoc. 8. Aſcendit fumus incẽſorum de orationibus ſanctorum. Item honorabile eſt officiũ, quia qui orat cum Deo loquitur. Magnus honor eſt loqui frequenter cum aliquo magno Principe, maior cum rege, multofortius cum rege regum. Iſid. Cum oramus, cum Deo loquimur, cum autem legimus ipſe nobiſcum loquitur. Magna igitur eſt orationis dignitas, quia ipſe Deus, & tota curia cœleſtis attenta eſt audire orationes noſtras, & laudes, & delectatur in eis, & ipſi Angeli orationes, & laudes Deo referunt & offerunt. Pſalmus. Aſtiterunt Principes coniuncti pſallentibus. ſ. hominibus, ibi. ben. ado. &c. Item in conſpectu Angelorum pſallam tibi &cæ. i. conſpicientibus Angelis, vel conſpiciendo Angelos, qui orationibus noſtris attendunt, & eas deferunt. Cant. 8. Quæ habitas in hortis amici auſcultant te fac me audire vocem tuam. 1, Corin. 4. Spectaculum facti ſumus Angelis, & hominibus, Quarto mouere debet ad orãdum orandi facilitas, & inexcuſabilitas, quia hoc opus de facili poteſt fieri, & ita inexcuſabile eſt, ſecundum quod in Pſalmis, dr̃. Apud me oratio Deo vitæ meæ, dicit glo. Apud iuſtum ſemper eſt, ꝙ dare poteſt. ſ. oratio quam ſi non poteſt dare voce, poteſt eam ſemper dare mẽte, vt ſemper oret bonum deſiderando & volendo. De hoc Theſauro bonę voluntatis, & deſiderij qui plus dat plus habet. Vnde miſer eſt qui de hoc dando parcus eſt, quando minus dat minus ei remanet, qui plus dat plus habet. Lucæ. 19. Habenti dabitur &cæ, Non enim infirmitate aut paupertate ſe poteſt excuſare homo. Cui ſi diceretur, ieiuna, poſſet reſpondere, non poſſum, quia infirmus ſum. Si dicitur ei fac eleemoſynam, poteſt reſpondere, non poſſum, quia pauper ſum. Si dicatur ora, non poteſt hoc dicere, quia ſi non poteſt orare voce, poteſt orare corde vt dictum eſt. Ipſa enim bona voluntas, & deſiderium orandi eſt oratio. Quinto mouere debet ad orandum multiplex vtilitas, de cuius vtilitate multiplici dicetur inferius.

De facientibus orationem Deo gratam.
Diſt. XXXIII.

Circa decimumquintum, ſcilicet qualis debeat eſſe oratio ad hoc ꝙ ſit Deo grata. Sciendum, ꝙ quædam ſunt ad orationem præparatiua, quædam expedientia, & quædam integrantia. Porro ad orationem præparatiua ſeu diſpoſitiua ſunt quatuor videlicet, ſacra lectio ſtudioſa, meditatio ſerioſa, ieiunium parcitatis, & officium pietatis. Primo quidem autem orationem præparat & diſponit ſacra lectio, quia lectio ſacræ ſcripturæ quam aliquis concipit ſtudendo, legendo, prædicando uel etiam audiendo parit cognitionem, cognitio compunctionem, compunctio orationem. Sicut exemplum habemus 2. Paral. 34. vbi ſaphã ſcriba dixit Ioſię. Tradidit mihi Helchias ſacerdos hunc librum, quem cum præſente rege recitaſſet, audiſſetque ille verba legis, ſcidit veſtimenta ſua & præcepit Helchiæ &cæ. dicens, Ite & orate dominum pro me. Item Neæ. 8. Cum aperuiſſet Eſdras librum coram omni populo. Sequitur. Incuruati ſunt & adorauerunt Deum proni in terram. Ratio habetur. 2. Eſdræ. 9. Item Hiere. 36. legimus, quod Hieremias clauſus, in carcere, quia non poterat ad prædicandum exire, præcepit Baruch quod librum in quo ſcripſerat verba domini, legeret omni populo, dicens ei, leges eis ſi forte cadat oratio eorum in conſpectu domini. Item. 1. Thimotheo quarto. Sanctificatur creatura, id eſt homo per verbum Dei & orationem. Per verbum inquam inſpiratum, lectum, auditum uel etiam prædicatum. Sic igitur patet, quod ſacra lectio diſponit ad orationem. Secundo ad orationem præparat, & diſponit meditatio ſerioſa, non diſtrahens, non retrahens, non abſtinens, ſed ſolum meditatio attrahens, & ſurſum eleuans, & dirigens mentem in Deum talis præparat ad orationem, propter quod dicitur Eccleſiaſtici. 18. ante orationem præpara animam tuam. Debet enim homo omnes curas extrinſecas a ſe penitus amouere, diſtractiones abijcere, ſenſus exteriores claudere, & cor ſuum in ſe recolligere. Sicut docet idem Sap. Eccleſiaſtici. 30. Contine & congrega cor tuum in ſanctitate eius. Aduerte quod reus ante ſententiam iudicis diligenter cogitat, quomodo poſſit iudicem ad miſericordiam flectere: pauper eleemoſynam petiturus cogitat quomodo poſſit cor diuitis efficacius, ad pietatem mouere. Aduocatus ſollicite meditatur rationes, quibus cauſam ſuam poſſit facere meliorem, & ſponſa meditatur, quibus verbis, & modis cor ſponſi dulcius alliciat ad amorem. Qua fronte, qua temeritate, qua præſumptione audebit homo ſine meditatione perura ſacra verba reſonare, coram ſummo iudice reus accedere, coram ſumma maieſtate etiam ſummis ſpiritibus tremenda non præmeditatus aſſiſtere. Ideo dicebat Pſalmus. Meditatus ſum nocte cum corde meo, & ſic exercitabar in oratione, & ſcopebam ſpiritum meum. Meditatio namque docet quid & qualiter ſit orandum, diſponit & ordinat animum, & regulat mentem & eleuat cor in Deum. Pſalmus. Meditatio cordis mei in conſpectu tuo ſemper, & in meditatione mea exardeſcet ignis. Meditatio igitur eſt quoddam præparatorium, & directorium orationis. Bern. Meditatio quid deſit docet, oratio ne deſit impetrat. Aduerte ꝙ nullus audet corã rege mortali verbum proponere, maxime vbi poſſet eſſe damnum, vel commodum, honor vel obproprium, niſi præmeditatus. Nullus auderet populo prædicare, nec Doctor in ſcholis legere, niſi præmeditatione & deliberatione debita præcedente. Ex his concluditur, quod non poteſt eſſe oratio deuota, attenta, humilis, & diſcreta, & ſic de alijs conditionibus, quæ in oratione Deo grata requiruntur ſicut infra patebit, niſi præparatiua meditatio præmittatur. Tertio ad orationem diſponit ſobrietatis ieiunium. Thobiæ. 12. Bona eſt oratio cum ieiunio. Auguſt. Sola illa oratio pinguefcit, quam macies paſcit carnis. Ideo iſti ieiunando obtinuerunt, quod petiuerunt, quia orationi ieiunium coniunxerunt. Helyas. 3. Reg. 19. Iudith. 8. Heſter. 4. & 14. Et filij captiuitatis. Eſdræ. 8. Ieiunauimus, & rogauimus, &

venerunt

venerunt nobis cuncta proſpere. Neę. 1. Ieiunabam & orabam, &cæt. Et Danielis 10. Poſui faciem meam ad dñm rogare, & deprecari cum ieiunio, &cæt. Similiter Niniuitę, Ion. 3. Et Anna Propheriſſa Luc. 2. Item Andreas ieiunaus, & orans obtinet ſalutem Nicolai, de quo ſupra. Quarto ad orationem diſponit pietatis exercitium. Pius enim dominus pietatem exercentibus libenter ſuam pietatem impendit. Thob. 12. Bona eſt oratio cum ieiunio, & elemoſyna. Ibidem. Quando orabas cũ lachrymis, & ſepeliebas mortuos ego obtuli orationem tuam Deo. Et Act. 10. dixit Angelus Cornelio. Orationes tuæ, & elemoſynæ tuæ aſcenderunt in conſpectu Dei. E contra dicitur Prouer. 21. Qui obturat aurem ſuam ad clamorem pauperis clamabit, & ipſe, & non exaudietur. Et 28. Qui declinat aures ſuas ne audiat legem. ſ. charitatis, & pietatis, oratio eius fiet exęcrabilis. Et quia non minoris eſt meriti pietas ſpiritualis quàm corporalis, ſi pietas, vel miſericordia corporalis diſponit, & præparat viam ad orationem, vt oſtenſum eſt, multo magis miſericordia ſpiritualis diſponit, cuiuſmodi eſt indulgere pęnitenti. Matt. 5. Si offers munus tuum ad altare, &c. Marc. 11. Cum ſtabitis ad orandum dimittite, ſi quid hẽtis, & pater veſter dimittet vobis peccata veſtra. Matt 6. dimitte nobis de. no. &c. Matth. 17. Serue nequam omne &c. Eccl. 28. Remitte proximo tuo nocenti te, & tunc deprecanti tibi peccata ſoluentur. Et poſt. Homo homini ſeruat iram, & a Deo quærit medelam. Beda. Duæ ſunt alæ, quib. oratio ad Deum volat, dare, & remittere. Opus etiã pietatis eſt pro inimicis orare. Sicut docet dominus Matth. 6. Benefacite, his qui oderunt vos, orate pro perſequentibus, & calumniantibus vos, ſicut & pater veſter cęleſtis, qui ſolem ſuum oriri facit ſuper bonos, & malos. Talis fuit oratio Samuelis. 1. Reg. 12. Abſit a me, vt ceſſem orare pro vobis. Talis enim fuit oratio Chriſti. Luc. 23. Pater dimitte illis, quia neſciunt, quid faciunt. Et Stephani Act. 7. Domine ne ſtatuas illis hoc peccatum.

De facientibus orationem expeditam.

QVædam ſunt orationem expedientia tanquam videlicet remouentia prohibens. Et iſta ſunt quatuor puritas affectionis, ſerenitas tranquillationis, humilitas ſubiectionis, fidelitas intentionis. Primo, quidem puritas affectionis requiritur ad orationem tanquam remouens prohibens. Oportet enim ꝙ orans, ſit ſine conſcientia peccati mortalis, ideſt ꝙ non habeat voluntatem peccandi, vel in peccato manendi. Iſa. 1. Cũ multiplicaueritis orationem non exaudiam: manus enim veſtrę plenę ſunt ſanguine. Idem 60. iniquitates veſtræ, &c. Et poſt. Et peccata veſtra abſcõderunt faciem domini a vobis ne ipſe exaudiret. Et Ioh. 9. Peccatores non exaudiuit Deus dixit cęcus natus. Pſ. Iniquitatem ſi aſpexi in cor. meo non ex. dominus. Immunda erat cogitatio Antiochi, de quo. 2. Mach 9. Rogabat dominũ ſceleſtus, a quo non erat miſericordiam conſecuturus, &c. Item debet eſſe munda a ſordidis cogitationibus, vt ſi illuc veniant, ibi non quieſcant, ſed ſtatim expellant. Eccl. 11. Muſcæ morientes perdunt vnguenti ſuauitatem. Ad hoc facit exemplum ſupra poſitum de pane facto ſordido. In vitis patrum dixit quidam pater. Diabolus inimicus tuus eſt, & tu domus: non ceſſat in te projicere, quicquid ſordidum inuenerit, eum te inuenerit occupatum in oratione, & tu illud ei reijce, & procede. Item dixit quidam patrum. Sicut in fonte turbato non poteſt, quis videre faciem ſuam, ita mens occupata cogitationibus immũdis non poteſt orare Deum in contemplatione. Secundo requiritur ſerenitas tranquillationis, vt fiat oratio tranquilla mẽte, & ſereno corde, quia vt dicitur. 3. Reg. 19. Non in turbine dominus, ſed in ſibilo auræ tenuis, ibi dominus. Item vt fiat in quieto tempore. Tren. 3. Cõſurge. & lauda in principio vigiliarum effunde, &c. Media no. &c. Eccl. 39. Iuſtus cor ſuum tradet, &c. Sap. 16. Oportet ſolem præuenire ad benedictionem, &c. Item in loco quieto debet fieri. Vnde locus orationis erat ſpecialiter in templo, quod eſt in Hieruſalem, quæ interpretatur pacifica. Sic dominus Marc. 1. valde diluculo abijt in deſertum locum, ibique orabat. Bern. Quando nocturnus ſopor profundum inducit ſilentium, tunc purior, & ſecurior eſt oratio nullo ſtrepitu, nullo clamore turbata, nulla aſpicientium laude tentata. Serenitatem cordis impediunt aues, ideſt cogitationes vanæ gloriæ. Ideo Abraham abigebat aues ſuper eius ſacrificium deſcendentes. Gen. 15. Item muſcæ, ideſt ſolicitudines mundiales, quæ moleſtant mentem pungunt & inficiunt. Exo. 8. Venit muſca grauiſſima in domos Pharaonis, &c. Sequitur. Corrupta eſt terra ab huiuſmodi muſcis. Et infra ait Moiſes. Orabo dominũ, & recedet muſca. Item ſerenitatem cordis impediunt ranæ, ideſt cogitationes, & affectiones carnales. Quia ranæ ſunt venenoſæ, ſignant guloſitatem. Item ſunt garrulæ, quia vitium gulæ ſequitur loquacitas, ſicut ait Greg. 1. mor. Item morantur in lutoſis locis, & ſignant luxuriæ vilitatem. De huiuſmodi ranis dicitur Exo. 8. Aſcenderunt ranæ, & operuerunt terram Aegypti. Sequitur. Orate pro me dominum, vt auferat a me ranas. Item ſerenitatem cordis impediunt ſerpentes, ideſt tentationes Dæmonum venenatæ. Numeri. 21. Ora dominum vt tollat a nobis ſerpentes. Diabolus enim omne bonum nititur impedire, maximè fructum orationis. Ipſe ſiquidem eſt inimicus homo ſuperſeminans zizaniam, vt ſuffocet tritici fructum. Matth. 13. Inimicus homo hoc fecit, quia in oratione diuerſas cogitationes immittit, per quas homines ab oratione retrahit, quæ ſunt immiſſiones per Angelos malos. In vita ſanctæ Iulianæ legitur, ꝙ cum eſſet incarcerata propter fidem, apparuit ei Diabolus in forma Angeli lucis dicens, ꝙ ipſe eſſet Angelus lucis ad eam conſolandam miſſus. Cum autem ipſa timeret, & hæſitaret, reuelatum eſt ei in ſecreto, ꝙ acciperet & ligaret eum, & verberaret ſua cathena vſquequo indicaret ei quis eſſet. Quod cum feciſſet, ei indicauit ꝙ erat princeps Dæmoniorum mittens alios Dæmones ad homines ſeducendũ, & tentandum. De quo ſi non facerent ad voluntatem ſuam, cum reuertebantur verberabantur ab eo. Et inter alia quæ faciebant per ſe, & per alios laborabat quomodo orantibus auferret fructũ orationis immittendo, & immaginationes rerum ſęcularium, & quæ obliti fuiſſent, vel facere, vel ordinare in domibus ſuis, vel periculosè dimiſſa fuiſſent ibi, vt eos ſic ab orationibus reuocaret. Item in vita beati Benedicti legitur, & habetur Dial. 4. ꝙ cũ in quodã monaſterio, quod ipſe conſtruxerat eſſet quidam monachus qui non poterat ſtare cum alijs ad orationem, & multotiens eſſet correptus ab Abbate monaſterij, nec corrigeret ſe, ſed exiret ſemper quaſi pro aliqua re ſęculari facienda. Signatum eſt hoc beato Benedicto, qui cum veniſſet, & oratum fuiſſet per biduum, & iſte exiret ſemper: ait beatus Benedictus. Nunquid videtis, quid extrahat hunc monachum, dixit ergo Pontiano Abbati illius monaſterij, & Mauro in ſecreto, vt orarẽt, vt Deus hoc ei intimaret, & vidit poſt biduanas orationes Maurus Abbas, ꝙ dictus monachus extrahebatur per veſtimenti fimbriam a paruulo nigro, & educebatur. Cum autem finita oratione Benedictus egrederetur, & inueniſſet dictum monachum extra: eum virga percuſſit, tunc quaſi ſi ad ictum eius fugiſſet Dæmon, in oratione immobilis perſtitit, vel permanſit. Diabolus facit de homine, ſicut fecit miles de equo, quem luctatus eſt. De quo refert magiſter Iac. ꝙ quidã epiſcopus habebat optimum equum, quem cum nollet dare cuidam fratri ſuo militi, quæſiuit dictus miles a quodam ſocio epiſcopi, quid diceret ſæpius epiſcopus equitando illum equum, dixit ei, ꝙ dicendo horas, Deus in adiutorium meum, &c. Cum autem accepiſſet eum mutuo, & per triduum eum equitans, & tota die, Deus in adiutorium meum, &cæt. dicebat, equum pungens calcaribus infra triduum aptauit ita equum, ꝙ quandocunque, Deus in adiutorium, &cætera dicebatur equo, tot ſaltus dabat, quòd non poterat retineri. Cum autem reddidiſſet eum epiſcopo cum horas incipiebat ita ſaltabat, quòd ſere epiſcopum præcipitabat. Quod videns miles dixit. Domine iſte equus, quem non poteſtis retinere non eſt vobis vtilis, quia præcipitabit vos, ſed potius mihi, quia bene contendam, & domabo feritatem eius. Et ideo epiſcopus tanquam Inquietum, & inutilem dedit eum militi. Similis huic equo eſt homo inquietus in oratione, qui ad modicam puncturam Diabolicæ tentationis, vel corporalis afflictionis, vel etiam pulicis, cum alij diuinum adiutorium inuocant, ipſi fugiunt dominum, & ſic Diabolus lucratur eos. Item hoc eſt contra illos, qui linguam domare non poſſunt. Ia. 3. Omnis natura beſtiarum domari poteſt, &c. Item hoc eſt contra illos, quos ſermo Dei, domare non poteſt. Item facit Diabolus, ſicut fecit Euilmerodach, de quo dicitur in Babylonica hiſtoria, quòd mortuo patre timens ne reſurgeret, & regnum ei auferret, de conſilio aliquorum cor patris in multas partes diuiſit, & diuerſis vulturibus tradidit. Dixeruntque quòd pater non reſurgeret donec dicti vultures in vnum conuenirent. Ita Diabolus timens ne homo reſurgat, & regnum cœlorum orando acquirat. Cor humanum cum orat homo diuidit, & projicit, quaſi diuerſis malis cogitationibus, & ſolicitudinibus. Item in collationibus patrum. 5. lib. legitur, quòd cum quidam frater diu in heremo vitæ contemplatiuę ſtuduiſſet, & amici ſui carnales literas pluries miſiſſent ei de terra ſua, accipiens earum faſciculum proiecit in ignem, dicens. Ite in ignem cogitationes patriæ pariter concremandæ, ne me ad ea quæ deſerui reuocetis, & me tentetis. Legitur, quòd quidam bonus homo, vt poſſet liberius vacare orationi, & prędicationi, omnibus abrenunciauit, vno aſino retento per quem portaretur per parochias ad prædicãdum. Cum autem eſſet in aliqua parochia, aut meditans aut orans, aut prædicans, aut celebrans, cũ dẽtet cogitare, & attendere, in his, quæ faciebat, occurrebat ei cogitatio de aſino ſuo, quẽ foris reliquerat, vel ne ei furaretur, vel ne a lupo voraretur, & hmôi. Videns hoc ꝙ vix poſſet reuocare cor ſuũ

ad hoc: coram omnibus licentiauit aſinum ſuum dicens, ꝙ magis volebat amittere aſinũ ſuum, q̃ cor ſuum ſimul, & orõnem. Pſ. Cor me. dere. me, &c. Item magiſter Iacobus dicebat, ꝙ quidam clericus conquerebatur de hoc, ꝙ non poſſet diu cor ſuum retinere in orõne. Cum aũt alius hoc audiens iactaret ſe ꝙ bene ibi cor ſuum tenebat, dixit ei alius, ꝙ daret ei equum ſuum ſi ita continuè teneret ibi cor ſuum ꝙ non cogitaret alibi vſquequo dixiſſet vnũ Pater nr̃, & econtra ſi non faceret daret ei ipſe ſuũ. Cum aũt huic condõni cõſenſiſſent, & alius iuraret ſe dicturum veritatem, requiſitus poſtea de ea dicenda per iurũ, recognouit ꝙ in fine Pr̃ nr̃. incepit gaudere, de hoc ꝙ equum lucrabatur, & cogitare verum ſella eſſet de pactione, & ita pro modico gaudio amiſit ſellam, & equum ſuum, & alterius. Item dicebat quidam ꝙ cor humanum erat quaſi auis venatica, quæ cũ tenetur in manu audito modico ſonitu nititur aduolare, ſed tenens eam quibuſdam vinculis q̃ tenet in manu eam reuocat ſuper manum. Et cũ tranſit per locũ vbi eſt ſtrepitus, carnes rubeas tenet ei ante oculos ad roſtrũ, vt attenta ibi non attendat ad ſtrepitum, ſic cor in orõne, vt auis aduolare nititur ad ſtrepitũ tentationũ. Dẽt aũt hõ illud reuocare vinculis timoris, & amoris Dei, & carnes Chriſti cruentas ante oculos eius ponere, & in refectione carũ cor detinere, & occupare. Tertio in orõne requiritur humilitas ſubiectionis. Pſ. Subditus eſto dño, & ora eum. Qui.n. humiliter orat, mouet efficacius. & impetrat facilius. Vnde Luc. 18. dr̃. Duo hoĩes aſcendebant in templum, vt orarent, vnus Phariſeus, & alter Publicanus. Publicani oratio ſeipſum humiliter accuſantis dicendo, Deus propitius eſto mihi peccatori, fuit diuinitus acceptata. Phariſei vero ſeipſum per iactãtiam collaudantis, & alios per ſuperbiam temerè contemnentis, fuit oratio reprobata. Pſal. Reſpexit in orationem humilium. Eccl. 4. Oratio humiliãtis ce. pe. &c. Iudith 9. Humilium ſemper tibi placuit deprecatio. Humilis fuit oratio Abrahæ, ideo placuit Deo, & petitum obtinuit. Gen. 18. Loquar ad dominum, &c. Item oratio Heſter, eiuſdem 14. Similiter Chananeæ. Matth. 15. Similiter filij prodigi dicentis, Pater peccaui, &c. Luc. 15. Dicebat quidam ꝙ veraciter docent orare Trutanni, qui ſe quantum põt in habitu, & voce incuruant, & proſternunt ſe vulnera, & vlcera, & paupertatẽ, nuditatem, infirmitates ſuas, & defectus ſuos, & infortunia ſua eis oſtendunt, a quibus petunt. Siĺr, & fures damnati, qui ante iudicem ſe humiliant, & promittunt emendam lugentes, docent nos orare. Quarto in oratione requiritur fidelitas intẽtionis, vt oret hõ cum ſpe, & fiducia impetrandi. Iac. 1. Poſtulet in fide nihil hæſitans. Bern. Indignus cœleſti benedictione conuincitur, qui Deum dubio quærit affectu. Item Bern. De diligendo Deo. Ad Dei beneficia obtinenda, & retinenda, & obſeruanda neceſſaria ſunt præſidia ſedulæ, & longanimis orationis. In qua tanta ſit fides, vt ſperet aĩa, tanta deuotio, vt Deum cogere videat, tantus amor, vt oĩa q̃ petit in orõne ſe ſentiat obtinere, tam benigna humilitas in oĩbus non ſuam ſed Dei præoptet fieri voluntatem, habeat cordis puritatem, oris munditiam, &c. Iac. 5. Oratio fidei curabit infirmum: quia hanc diſcipuli non habuerunt lunaticũ curare non potuerunt, vt dicit eis dñs Matth. 17. Non potuiſtis eum curare pp incredulitatem veſtram. Nam & ſi quis ſuorum conſcius pctõrum, & de proprijs meritis diffidens indignum ſe reputet exaudiri: tñ de immenſitate diuinæ miæ dẽt cõſiderare ſicut Manaſſes, de peccatis ſuis ſemetipſum accuſans & dicens. 2. Paral. 33. Peccaui ſuper numerum arenæ maris, & multiplicatæ ſunt iniquitates meæ, &c. Sequitur. Peccaui domine peccaui, & iniquitatem meam ego agnoſco, peto rogans te dñe remitte mihi: quia indignum ſaluabis me ſꝫm magnam miſericordiam tuam. Sed quantumcunq; de peccatis ſuis ſe grauiter accuſaret, & de ſeipſo diffideret: quia tñ de Dei miſericordia confiſus eſt, meruit exaudiri, ſicut dr̃ Paral. 33. Deprecatus eſt dñm & obſecrauit intente, & exaudiuit orationem eius, reduxitq; eum in Hieruſalem in regnum ſuum. Vnde Bern. ait. Interdum impediri ſolet oratio ex puſillanimitate ſpiritus, & timore immoderato. Hoc aũt tunc ſolet fieri cum ſic cogitat homo propriam indignitatem, vt nõ conuertat oculos ad diuinam benignitatem. Et ſicut periculum eſt, ſi fuerit oratio nimis timida, ſic in contraria parte non minus imò maius periculum eſt, ſi fuerit temeraria: nec hoc dico, vt peccatoribus auferam orandi fiduciam, ſed volo eos orare tanq̃ gentem quæ peccatum fecerit non iuſtitiam: orent pro indulgentia peccatorum ſuorum in animo contrito, & ſpiritu humilitatis, & cum diuinæ cõfidentia bonitatis. Vnde 1. Io. 5. Hæc eſt fiducia quam habemus ad Deum: quia quæcunq; petierimus ſꝫm voluntatem eius audiet nos. Debemus igitur confidenter ab eo magna petere tanquam a domino magno, ditiſſimo, potentiſſimo, & largiſſimo, ſi volumus obtinere, quia ad hoc nos inuitat Io. 16. Si quid petieritis, &cæ. Et poſt. Petite, & accipietis, vt gau. ve. ple. Non vult dare dimidium regnum, vt Aſſuerus Heſt. & Herodes filiæ ſaltanti, ſed plenum & integrum: dat.n. Deus munera ſcd̃m magnificentiam principalem. Cum autem ſit ſummus, ſummum donum decet eum. Legitur in geſtis Alexandri, ꝙ cum quidam hiſtrio luſiſſet coram Rege Anthygono, & placuiſſe videretur ei ludus, petiuit ab eo dictus ioculator vnum equum qui ſequeretur eum, & ſeruiret ei. Qui illuſit ei dicens, ꝙ ipſe non erat dignus tanto munere. Cum autem ille repulſus peteret ſaltem vnum denarium. Rñdit Anthygonus ꝙ non decebat honorem regiũ dare tam paruum munus. & ſic nihil dedit ei, neq; magnum neq; paruum munus. Cum autem idem ioculator veniret ad Alexandrum, & luſiſſet coram eo, & ludus ei placeret dixit ei, ꝙ peteret tanquã dignus aliqua remuneratione, cum ille timeret confundi, ſi magnum peteret, petiuit paruulum munus, & cum ſuper hoc eum Alexander argueret, excuſauit ſe per factum Anthygoni. Tunc Alexander dedit ei vnam ciuitatem dicens. Et ſi tu nõ es dignus tñ munus accipere, vel petere, ego autem ſum dignus dare, & hoc decet magnitudinem meam. Ita Deus vult dare munus decens ſuam magnitudinem. Iniuriam facit Regi filius eius, qui petit ab eo coram tota eius curia ſotulares, & panem ad comedendum, & veſtium ſuarum reſartionem, cum potius pater velit ei dare regnũ in quo omnia neceſſaria habebit. Item nota pauperes petunt hic & accipient in futuro regnum. Lu. 12. Primũ quæri. reg. Dei, &c. Nolite timere puſillus grex. compla. pa. ve. dare vo. reg. Econtra diuites accipiunt hic, & petent in futuro, & nihil inuenient, vt patet. Lu. 16. de diuite dicente. Pr̃ Abrahã, &c. Pſ. dor. ſump. ſu.

De orationem integrantibus.

QVædam ſunt orationem integrantia quæ ſunt quatuor. Attentionis ſedulitas. Feruor deuotionis. Diſcretionis ſagacitas, & vigor frequentationis. Primum quod ad orationem requiritur tanquam integrans ipſam eſt ſedulitas attentionis. Oratio.n. eſt quaſi quoddam familiare colloquium cum Deo, ſicut ait Iſid. Qñ oramus cum Deo loquimur quando legimus Deus loquitur nobiſcum. Et ſanctus Anſel. ait. Orationis tempore Chriſtianus homo cum Deo loquitur, conſideret fidelis anima quàm reuerenter humiliter & attente debet loqui cũ ſummo Principe, quàm timorate cum ſummo iudice, quàm familiariter cum amico, quàm dulciter cum ſponſo dulciſſimo. Tota igitur attentione, toto affectu, & mentis adniſu loquatur homo cum Deo, ſine corruptione, ſine interruptione, & ſine mentis euagatione. Sicut ait Apoſt. 2. Corin. 12. Orabo ſpiritu, orabo & mente, pſallam ſpiritu, pſallam, & mente. Nam ſicut dicit Saluator. Ioh. 4. Spiritus eſt Deus, & eos qui adorant, in ſpiritu & veritate oportet adorare. Non enim plus delectatur Deus in oratione vocali ſine attentione mentali, quàm in garritu auium, vel in grunnitu porcorum. Orãs. Pſal. dicit domino. Intende voci orationis meæ rex meus, & Deus meus. Et alibi. Fiant aures tuæ intendentes, in vocem deprecationis meæ. Sed ſi tu ipſe non attendis tibi, quomodo ſperas Deum intendere tibi, ſi cum rege, vel principe, vel alio magno viro non auderes tam irreuerenter loqui, quomodo æſtimas gratum eſſe Deo, ꝙ ſine deuotione, humilitate, timore, & reuerentia præſumis loqui cum eo. Nonne conquerendo, & reprobando loquitur dominus contra tales dicens. Matth. 23. Populus hic labijs me honorat, cor autem eorum longè eſt a me. De hoc require ſupra vbi dicitur ꝙ in oratione requiritur ſerenitas. Item attentionem non habent in oratione dormitantes, ſicut oratio Apoſtolorum in domini paſſione, cum inimicus eos expetere non ceſſaret. Ideo dominus frequenter excitat eos, & incitat ad orationem Matth. 24. Vigilate, & orate. 1. Pet. 4. Vigilate in orationibus. Marc 14. Vigilate, & orate, quia &c. Pſal. Nocte mandauit dominus canticum pſalmodiæ. In quodã prioratu monachorum cum diu vigilaſſent monachi maiores in potationibus, & confabulationibus, pulſantes ad matutinas eas incipiebant, & cito poſt dormiebant, in pſalmodia, & quoſdã pueros eam dicere angariabant. Cum autem vnus eorum videret, quòd omnes obdormiſſent, innuit ſocijs, quòd tacerent. Cum autem aliquandiu ſiluiſſent, & luſiſſent, vnus eorum incepit clamare cũ magno ſonitu. Benedicamus domino, monachi autem illi expergefacti inceperunt clamare cum alijs, Deo gratias, & quilibet dormientium credidit, quòd alij dixiſſent cum pueris, & credentes ſe dictas dixiſſe matutinas ad lectos ſuos venerunt. Sic Diabolus multis furatur per ſomnum fructum orationis, ita vt nec Deo gratias dicant, ſed per totam noctem ſilent in vitijs ſomno, & delitijs abſorpti. Secundo in oratione requiritur feruor deuotionis. Eſt enim oratio, ſicut thymiama boni odoris, & ſicut virgula fumi ex aromatibus. Cantica tertio. Sicut cera, & thus liqueſcent in igne, & ſicut incenſum odoriferum. Pſalmus. Dirigatur oratio mea, ſicut incenſum in conſpectu tuo. Attende, quòd incenſum non redolet nec odoris ſui ſuauitatem emittit, niſi ſuperpoſitum carbonibus incendatur.

cendamr. Sic nec oratio redolet coram Deo niſi a corde proceſſerit inflammato. Vnde in ſignum acceptationis diuinæ deſcendebat ignis de cœlo ſuper ſacrificia iuſtorum, ſicut patet de ſacrificio Helyæ. 3. Reg. 18. Et de ſacrificio Gedeonis Iudic. 6. Et de ſacrificio Manoe. Iudic. 13. Et de ſacrificio ſacerdotum. 2. Macha. 3. Oratio igit. non tepida ſed deuotione feruida placet Deo. Vnde Apoc. 8. dicitur, ꝙ alius Angelus venit. i. homo in oratione deuotus. Orando. n. aſſumit homo officium Angelorum, ideo dr̃, Angelus, ſtetit ante altare. i. Chriſtum ſuper quod ſacrificia noſtra offerenda ſunt, habens thuribulum aureum. Thuribulum iſtud eſt cor deuotum inferius clauſum ad terrena ſuperius aliqualiter apertum, ad cœleſtia carbonibus ardẽtibus plenum, i. feruidis affectionibus inflammatũ. Super hos carbones ponendum eſt incenſum. i. ſuper affectiones ardentes mundanda eſt oratio. Hoc aũt thuribulum dr̃ aureum: quia hæc oĩa debent ex charitate procedere, quæ per aurum deſignatur. Sequitur. Et data ſunt ei incenſa multa, vt daret de orationibus ſanctorũ oĩum ſuper altare aureum. Nota feruenter oranti adduntur orationes ſanctorum oĩum, quia oẽs ſancti orant pro eo, & ſuas orationes adiungunt eius orationi, vt potentior, & feruentior fiat coram Deo. Ait. n. Pſ. Pro hac orabit ad te oĩs ſanctus in tpe opportuno. Et quia talis oratio multum eſt grata Deo: ideo ſequitur, & aſcẽdit fumus incenſorum de orationibus ſanctorum de manu Angeli coram Deo. Fumus iſte extricat omne genus Dæmoniorum Tho. 6. Vnde per orationem abſtulit Moiſes ſerpentes. Numeri. 21. Ora pro nobis, vt tollat Deus a nobis ſerpentes. Orauitque Moiſes pro populo. Serpentes venenoſi ſunt Dæmones, qui per orationis efficaciam effugantur. Vnde oratio poteſt dici carmen Dæmonum fugatiuum. De feruore deuotæ orationis ait Bern. Periculum eſt ſi ſit oratio tepida, & non ex viua affectione procedens. Nam in aſcenſu ſuo langueſcit, & deficit, eo ꝙ non habeat vigorem. Quæ vero fidelis feruens, & humilis fuerit, cęlum ſine dubio penetrabit. Non. n. ſufficit in oratione vocali attendere, ad verba quæ dicuntur, niſi cum feruore ſpiritus proferantur. Nec in oratione mentali ſufficit ſimplex ſpeculatio ſeu tranſitoria meditatio, niſi fiat ſpiritus excitatio, & quædam impreſſio virtualis. Vnde in oratione vocali verbis ad deuotionẽ pertinentibus, & deuotionem excitantibus, necnon & alijs ſignis mentem mouentibus, ſicut ſunt genuũ flexiones: manuum eleuationes, inclinationes corporis, pectoris tunſiones. & hmõi vtendum eſt ad mentem eleuandum in Deum, & deuotionis ſpiritũ excitandum. Sicut Aug. dicit. Verbis, & alijs ſignis ad augẽdum ſanctum deſiderium noſipſos excitamus. Iſta tñ non ſufficiunt ad ſuccendendum hunc feruorem, niſi Spiritus ſancti flatus adueniat. Sicut ait. Ber. Tepida eſt oĩs oratio, niſi eam præcedat inſpiratio. Eccleſiaſtici. 28. Secundum ligna ſiluæ exardeſcet ignis. Ligna ſunt diuerſæ meditationes de Deo, ex quibus ſurgunt diuerſæ affectiones feruentes. Bern. debet proficiẽs in oratione moueri, vt quantũ puritate cordis poteſt intendere in eum cui offert orationis ſacrificium, & in oratione ei offerre ſeipſum, intendere debet quis offert, intelligere quid offert, quanto magis videt qui offert, & cui offert: tanto magis eius affectus feruescit, & in meditatione eius exardeſcit ignis. Aug. Tanto dignior in oratione fit effectus, quanto feruentior præcedit affectus. In vitis pa. dicit Abbas Iſaac. Cum fratres conueniſſent ad comedendum Agapem, & loquerentur adinuicem increpauit eos dicens. Tacete fratres: ego enim ſcio hic vnum fratrem comedentem nobiſcum, cuius oratio aſcendit in conſpectu Dei velut ignis. Item in vitis pa. Abbas Macharius Aegyptius duos iuuenes venientes in cella collocauit. Cum autem viſitaret eos finxit ſe velle dormire in cella eorum illa nocte. Cum autem receſſiſſent ad loca ſua ad dormiendum eis aſſignata, rogauit Macharius dñm vt oſtenderet ei, quomodo proficerent ſurgentes tunc vidit eos ad orationem, & vidit lumen de cęlo ſuper eos infundi, qđ tñ ipſi non viderunt, & vidit Dæmones ad modum muſcarum volitantes, & ſuper os, & oculos minoris reſidere volentes, ſed Angelus aderat cum rumphea ignea defendens eum, & de ore eius aduerſus ſingulos facula egredi videbatur. Ad maiorem non poterant Dæmones accedere, de cuius ore maximus ignis exire videbatur, & in cœlum tendere. Cum eſſet prope diem accũbunt. Macharius aũt cognouit per hæc minorem tentatum & maiorẽ pfectũ, ſeque orõnibus eorum recommendans diſceſſit. Poſt paucos dies maior in pace recipitur, poſt tres dies minor eum ſequitur. Et dixit quidam ſenex, ſicut muſcæ non audent reſidere ſup ollam feruidam & bullientem, ſic nec dæmones ſuper mẽtẽ in orõne feruentem donec tepeſcat. Tertio in orõne requiritur diſcretionis ſubtilitas. Debet autem hæc diſcretio cuſtodiri in petendo, vt videat orans, quid & qualiter ſit petendum. Quid inquam, quia multi multa petunt in orõne, ſed non obtinent, quia petunt ſine diſcretione. Sicut enim Deus piè concedit qđ piè, & diſcretè petitur, ſic non minus piè negat qđ incõſultè & nõ vtiliter poſtulat. Aliqui namque petunt qđ eſt contra honorem diuinum, vel quod eſt proprię ſaluti contrarium, vel qđ eſt in alterius nocumentum, Deus tales nõ exaudit. Sicut ait Iac. 4. Petitis, & non accipitis, eo ꝙ male petatis, imò talis orõ eſt eis in peccatum, ſicut in Pſalmo. dr̃ Oratio eius fiat in pctm̃. Aliqui vero putant ſibi expedire q̃ non expediunt. Vnde ait Apſs Rom. 8. Quid oremus, ſicut oportet neſcimus. Sicut patet in oratione filiorum Zebedæi Matth. 20. & Pauli de ſtimulo 2. Cor. 12. Ideo Apſi dixerũt Lucæ. 11. Dñe doce nos orare. Sciendum aũt eſt qđ Deus, qñque exaudit hoĩem ad votum, qñq; nõ ad votũ ſed ad meritum. Quædam. n. non ſimpliciter denegantur, ſed vt congruo dentur tpe differuntur. ait Aug. quædam ẽt denegantur, vt aliud vtilius conferatur. Aduertendum ergo ꝙ illa quæ manifeſte ſunt ad Dei gĩam & honorem, & nobis neceſſaria ad ſalutẽ ſecura mente poſſumus petere, ſicut ſunt oĩa illa quę in oratione dñica continentur. Hęc. n. breuiſſimè voluit cõprehẽdere vt nullus, de ignorantia excuſetur, nullus de prolixitate grauetur: vnde ait Matth. 6 cum oratis dicite pater noſter &c. Quæ aũt in dĩia vel nobis ſunt dubia, debemus relinquere oĩno diſpoſitioni diuinæ. Item videat orans qualiter, quia. ſ. breuiter ſine verborum ſuperfluorum multiplicatione, ſed non dẽt eſſe breuis oratio in affectione. Matt. 6. Cum oratis nolite multum loqui, ſicut Ethnici faciunt, putant. n. &c Aug. Diu orare nõ reprobabile nec inutile. Aliud eſt ſermo multus. Aliud diuturnus affectus. Abſit in oratione multa locutio, non deſit multa precatio, ſemper feruẽs perſeueret intentio, quæ frequenter oĩa plus gemitibus, q̃ verbis agit Item Matth. 6. Sic orabitis pr̃ noſter &c Iſidorus de ſummo bono. Fidei ſymbolum & dñica oratio pro tota lege paruulis eccleſiæ ſufficit ad regna capeſcenda, oĩs latitudo ſcripturarum in oratione dñica, & ſub hac breuitate concluditur. In vitiſp. interrogauerunt Abbatem Euagrium quõ eſſet orandũ q ait. In orõne non eſt multum loquendũ, ſed extẽdite manus vias frequenter ad Deũ, & dicite. Dñe ſicut tu vis & ſcis, miſerere mei. Si eſt pugna in anima dicere debes. Deus adiuua me. Et ipſe ſciens, qđ expedit facit nobiſcum miſericordiam In vitiſpa. de Thaide, q̃ edocta fuit orare hæc verſus orientem & dicere. Qui me plaſmaſti miſerere mei, vt hẽtur ſupra. Item in vitiſpa. de ruſtico quem docuerunt patres tres primos verſus pſalterij dicentes eos poſſe ſufficere ei ad ſalutem. Supra de miſericordia Dei. Ad hoc facit exemplum de muliere deuota, quę in angulo maioris eccleſiæ in oratione proſtrata perſeuerabat in oratione tota die Pater noſter, & Aue maria. & Credo. cum maxima deuotione iterabat, liquefcens tota lachrymis. Eps aũt illius eccleſię illuc reſpiciens videbat columbam deſcendentẽ de cœlo & eius lachrymas haurientem, qđ cum pluries vidiſſet, acceſsit inquirens ab ea quid oraret. Quo audito ait. O quam felix eſſes ſi ſcires pſalterium, & ſæpe diceres. Qui fecit eam pſalterium addiſcere, quod dedit ei. Cum autem illud diceret, epiſcopus, nec lachrymas videns, nec columbam ſicut prius abſtulit ei pſalterium, præcipiens, ꝙ rediret ad conſuetas orationes. Quod cum feciſſet, redierunt & lachrymæ, & deuotio, & columba vt ſolebat viſa eſt deſcendere & lachrymas haurire. Item debet oratio eſſe diſcreta in fugiendo hoĩum frequentias, ſicut docet dñs verbo Matth. 6. Cum oratis nolite fieri ſicut hypocritę, qui volunt in angulis platearũ ſtantes orare. Sequitur. Tu aũt cum oraueris, &c. Et per euidentiam facti dans exemplum orandi, dimiſſa turba aſcẽdebat in montẽ ſolus orare, ſicut dr̃ Matth. 14. Et qđ plus eſt etiam a ſancto diſcipulorũ collegio ſequeſtrabat ſe, ſicut dr̃ Luc. 22. Ipſe auulſus eſt ab eis q̃tum eſt iactus lapidis, & poſitis genibus orabat. Vnde ſctã Iudith, prudenter egit, q̃ in ſuperioribus domus ſuæ fecit ſibi ſecretũ cubiculũ. ſ. ad orãdũ. De Sara ẽt vxore. Thobiæ iunioris dr̃, ꝙ perexit in ſuperius cubiculũ domus ſuæ in orõne perſiſtens. Nec ſufficit ab exterioſeca inquietudine mentẽ abſtrahere, niſi ab interioſecis fantaſmatib. curis, ſolicitudinib. & imaginationibus abſtrahat. Vnde ſignãter dicit Saluator Matth. 6. Cum oraueris intra in cubiculũ tuum ab extrinſecis perturbationib. aĩm elongando. Et clauſo hoſtio ẽt ab intrinſecis fantaſmatib. abſtrahendo. Ora patrem tuum in abſcondito. Quidã diſcipulus B. Bernar. quæſiuit ab eo quare diceretur. Clauſo hoſtio ora patrem, cum ſcriptum ſit ibidem. Luceant opera veſtra corã hoĩbus &c Reſpondit ſanctus. Qui habet paruum lumen religionis, & ignem paruum charitatis de nouo ſuccenſum ad modum candelę eſt occultandũ a vento, quia cito extinguit. a vento modico ſi exponat. qui aũt hẽt maximã charitatis fornacẽ, diu & bñ ſuccenſam, cũ exponit. vento magis ſuccendit. nec extinguit. vel auſtro proſperitatis, vel adulationis, vel tentatione vanæ laudis, vel aquilone aduerſitatis. Item in vitis patrum legitur, ꝙ cũ oraret. B. Arſenius adhuc in ſęculo manens, facta eſt vox ad eum dicens fuge, tace, quieſce. Qui quotiens cõueniebat cum fratribus

bus ad orationem ſemper retro columnam ſe occultabat. Itē oratio debet eſſe diſcreta in cauendo dæmonum aſtutias, quia Angelus Sathanæ transfigurat ſe in Angelum lucis multipliciter ſeducens hominem, ſicut patet ſupra de tentatione. Item ſupra, ꝙ ad orationem requiritur mentis, ſerenitas. Quarto in oratione requiritur vigor cōtinuationis. Eccleſiaſtici. 18. Ne impediaris orare ſemper Iſaia. 42. Qui reminiſcimini dñs ne &c. Colo. 4. Orationi inſtantes &c. Item exemplis, vt Chananeæ Matth. 15. dicentis. Miſerere mei dñe fili Dauid, filia mea male a dæmone vexatur. Et poſt. Domine adiuua me. Et Matth. 20. de cecis clamantibus. Domine miſerere noſtri fili Dauid. Luc. 2. de Anna quę non recedebat de templo die ac nocte. Item Luc. 11. exemplo illius, qui dicebat. Accōmoda mihi tres panes, &c. Et poſt. Amen dico vobis, ſi perſeuerauerit pulſans, &cæ. Item Luc. 18. ponitur exemplum de vidua & iudice iniquitatis. Aug. Q ñ dñs tardius, dat dona, non negat, ſed commendat: diu. n. deſiderata dulcius obtinentur, cito autem data vileſcūt. Act. 1. Apoſtoli perſeuerantes in oratione, ſpiritumſanctum receperunt. Ideo ſancta deſideria dilatione creſcunt, virtutis pondus oratio non habet, q̄ perſeuerantia non tenet. In vitiſpa. de Abbate Arſennio dr̄ ꝙ in ſabbato poſt ſextam orabat ſole relicto, nec ceſſabat vſquequo in dominica ante ſe illum haberet. Item in vitiſpa. dicitur ꝙ venerūt quidam fratres ad Abbatem Lucium, qui interrogauit eos, qđ eſſet opus manuum eorum. At illi dixerunt, ꝙ nullum aliud opus habebant, niſi ꝙ implendo mandatum Apoſtoli ſine intermiſſione orabant. Tunc cum interrogaſſet eos ſi comederent, aut biberent, aut dormirent, & huiuſmodi opera agerent, dixerunt ꝙ ita. Cum autem ille quæreret, quis tunc pro eis oraret, & quomodo mandatum implerent, & illi neſcirent reſpondere. Ego inquit manibus meis laboro, & mente, & ore oro, & de precio laboris partem pauperibus do. & partem ad vſus meos retineo, & cum comedo & dormio illi qui recipiunt eleemoſynam, vel ipſa eleemoſyna orat pro me, & ſic ſine intermiſſione oro, & mandatum Impleo. Eccleſiaſtici. 19. Conclude eleemoſynam &c. Item in vita ſancti Leonardi ſecundi legitur, ꝙ cum incumberet proſtratus, in oratione inſiſtens, ſerpens maximus ex parte pedum in ſinum eius aſcendit, ipſe autem nec eius timore aut horrore ab oratione ſe mouit. Cum autem ſoliam orationem compleſſet totam, ad ſerpentem ait. Scio ꝙ ab initio creationis tuæ homini aduerſaris, & fructum eius impedis, nunc autem age in me qđ merui, ſi tibi datum eſt a Deo. Hoc audito ſerpens, de ſinu ſuo exiens ex parte capitis, per aperturam caputij prouolutus ante eum expirauit, & extunc nullus ſerpens in loco illo comparuit,

De orationis effectibus. *Diſt.* XXXIIII.

CIrca decimumſextam. ſ. de multiplici orationis effectu, ſciendum ꝙ orationis eſt multiplex vtilitas, & effectus. Oratio. n. eſt remedium ſanatiuum. Lotorium mundatiuum. Exenium placatiuum, Præſidium defenſiuum. Primo quidem oratio eſt remedium ſanatiuum. Sicut dicitur Iaco. 5. Oratio fidei ſanabit infirmum. Et Eccleſiaſtici. 38. Ora dominum & ipſe curabit te. Quod verum eſt non ſolum de infirmitate corporali, ſed etiam de ſpirituali. De corporali patet quomodo Ezechias rex oratione ſanatus eſt. Iſa. 38. Cum. n. egrotaret Ezechias vſque ad mortem, & dixiſſet ei Iſaias, hæc dicit dominus diſpone domui tuæ, morieris. n. tu, & non viues. Fleuit Ezechias fletu magno & orauit. Statimque dixit ei Iſaias. Hæc dicit dominus. Audiui orationem tuam, & vidi lachrymas tuas. Aduerte quantæ virtutis ſit oratio, quæ fecit Dei ſententiam reuocari. De infirmitate ſpirituali ait Hiero. Ieiunio ſanantur peſtes corporis, oratione peſtes mentis. Iſta medicina, eſt leuiſſima, ſuauiſſima, & efficaciſſima. Ieiunū eſt medicina grauis delicatis, & debilibus, eleemoſyna auaris. Ideo hanc adinuenit ſummus medicus, quā omnes poſſunt ſumere, a qua nullus poteſt ſe veraciter excuſare. O quam multi valde graues medicinas ſumunt, & patienter ſuſtinent propter corporis ſanitatem. Pauci vero ſunt qui diligant immo qui non horreant hanc ſuauem medicinam per quam conſequerentur animæ ſanitatem. Secundo oratio eſt lotorium mundatiuum. Huius exemplum euidens habemus Lucæ. 7. de B. Magdalena, de qua dicit Auguſt. ꝙ ad fontē miſericordię venit immunda vt rediret munda. Pſalm. Laboraui in gemitu meo. la. p ſin. noc. lec. me. &c. Lachrymis enim deuotę orōnis delentur maculę pctōrum. Ideo Iudith. 8 in ſuperioribus domus ſuæ fecit ſecretum cubiculum Sequitur. In orōne perſiſtens cum lachrymis. Et duodecim noctibus exibat in vallem bethulię, & ibi baptizabat ſe in fonte aquæ, & vt aſcendebat orabat dominum. Tertio orō eſt exeniū vel ſacrificiū placatiuū. Ait enim Criſ. Orōnē quaſi ſpūale tributum anima offert Deo de ſuis viſceribus. Nota ꝙ orātibus aſſiſtūt Angeli bti cū gaudio, & orōnes nr̄as reuerēter offerunt in cōſpectu Dei, ſicut teſtatˀ Raphael. Thob. 12. Q n orabas cum lachrymis, ego obtuli orōnem tuam domino. Quòd aūt hoc exeniūm placeat Deo teſtatur ipſe Iſa. 56. Letificabo eos in domo orationis meæ, ſ. concedendo, quæ petierint, ſiue ſit oratio pro amotione malorum, ſiue pro impetratione bonorum. Super illud. Pſ. Iuſtus miſeretur, & tribuet, dicit gl. Impoſſibile eſt, ꝙ aliquis oret, & aliquam dulcedinem non reportet. Propter quod ait Pſ. Oratio mea in ſinu meo conuertetur. Bene ergo dicit, Lætificabo eos in domo orationis meæ. Sequitur. Holocauſta eorū, & victimę placebunt mihi. Aduerte ꝙ orō dr̄ Holocauſtū, & victima Holocauſtū: Holocauſtū q̄dē, q̄ totum cor cum omnibus cogitationibus affectionibus, & deſiderijs debet Deo offerri. Victima vero, quæ dicitur a victoria, dicitur oratio: quia in ea caro, id eſt carnis rebellio vincitur, & domatur. Oratio etiam incenſum eſt, quod in diuinæ maieſtatis oculis adoletur, vt dictum eſt ſupra. Quod autem iſtud ſacrificiū Deo placeat, & iram eius placet, patet. Numeri. 16. Aaron ſtans inter mortuos, & viuentes pro populo deprecatus eſt, & plaga ceſſauit Iob. 42. Iob ſeruus meus orabit pro vobis, & faciem eius ſuſcipiam. Et Gen. 20. Abraham: quia Propheta eſt, orabit pro te. Et Exo. 32 Cum peccaſſet populus vitulum conflatilem adorando, dicitur ibi, Moiſes orabat Deum ſuum. Et 2. Eſdræ. 6. Offerant oblationes Deo cœli, & orent pro vita regis. Quarto oratio eſt præſidium defenſiuum. Eſt enim ſcutum defenſionis. Sicut habemus exemplum. Sap. 16. Properans homo, &c. Item oratio eſt ſcutum defenſionis, ſicut habemus exemplū Sap. 16. Properans homo, ſine quærela deprecari pro populis, proferens ſeruitutis ſuæ ſcutum orationem, reſtitit iræ. Nota hiſtoriam. Cum enim dominus filios Iſrael propter peccatum murmuris deleret incendio, properans Aaron, orare pro ipſis, & ſtans inter mortuos, & viuentes virtute orationis ceſſare faceret incendium. Fuerunt tamen vaſtati incendio quatuordecim millia ſeptingenti. Aduerte etiam ꝙ ſi ſcuto orationis potuit alios protegere, quanto magis homo ſeipſum defendere poteſt, ſi iaculis iræ Dei ſcutū orationis opponat. Item ſi iacula iræ Dei poteſt homo per ſcutum iſtud auertere, quanto magis contra Dæmones vel homines contra nos nequiter inſurgentes ſcutum orationis opponens poterit ſe tueri. Igitur homo prudens contra omnes tentationes tribulationes, afflictiones, deſolationes, peſtes, & miſerias a quocūque cōtingat inferri ſcilicet homine, Dæmone, vel etiam ipſo Deo ſcutū iſtud opponat: quia oratio eſt refugiū ſingulare contra omnia mala quæ poſſunt accidere. Quod oratio ſit ſcutum contra Dæmones, & tentationes eorum habentur multa exempla ſupra de tentatione. Item oratio impedit ne poſſint malum peragere, quod intendunt. Cum monachus quidam Cartuſienſ. ordinis in cella in extremis laboraret, & fratres conueniſſent, & orarent, Dæmones etiam multi conuenerunt, & cū dicerent vni, ꝙ intraret, reſpondit ꝙ non poterat, quia orationes aliorū eum impediebant, & cū diu expectaſſent tedio affecti, vnus poſt aliū receſſerunt. Et hoc cuidam reuelatum eſt, qui alijs hoc dixit. Itē fere hoc idem dr̄ accidiſſe in quodam conuentu fratrum prædicatorum, ꝙ cum quidam bonus frater, & religioſus laboraret in extremis, quidam frater vidit in circuitu domus, in qua iacebat ille frater, maximam multitudinem Dæmonum conueniſſe, & dum diu fratribus orantibus expectaſſent, vnus dixit alteri, quid expectamus hic tamdiu. Poſtquam ſatis expectauerimus parum lucrabimur, ſed eamus, & deſeramus cantorem illius maioris eccleſiæ, & ſic receſſerūt. Dictus autem cantor cum intraſſet lectū ſuum in ſero ſanus, & incolumis, in mane mortuus eſt inuētus. Item in vitiſpa. cum Iulianus apoſtata deſcenderet in Perſidem miſit quendam Dæmonem adiuratum, & priuatum ad partes occidentales, vt quàm velocius inde apportaret reſponſum ei. Qui cum diu tardaſſet requiſitus de tarditate dixit, ꝙ quidam ſenex ſolitarius per decem dies continue die, & nocte impediuerat tranſitum eius. Cum autem dictus Iulianus comminaretur ei, & alijs monachis, infra paucos dies occiſus eſt a Mercurio, vt hr̄ in miraculis B. Virg. Quidam autem maximus inter Principes Iuliani veniēs ad illum ſolitarium factus eſt heremita. Nec ſolum impedit Dæmones, ſed etiam eorum tentationes adnihilat vincit, & ſuperat. Iſid. Frequens oratio vitiorum impugnationem extinguit. In vitis patrum dicitur, ꝙ quidam Philoſophi inuidia permoti contra beatum Antonium immiſerunt multos Dæmones adiuratos, vt eum expellerent de cella ſua, cum irruerent in eum diuerſas. & turpes ingerentes imaginationes, & malas cogitationes, omnes eorum virtute Crucis adnihilauit machinationes, & nihil præualentes confuſi ſic ad dictos Philoſophos reuertuntur, dicentes quòd nihil potuerunt in eo lucrari, quia eius orationibus ſemper expellebantur. Quod audientes dicti Philoſophi ad eum venientes, & veritatem pandentes conuertunt. Item quidam patrum dicit, ſicut qui trāſit ante tabernam, & ſentit odorē alicuiˀ aſſaturæ, ſi nō vult intrare, & comedere cito trāſit, & odorē a ſe excutit, et odor cito recedit. Sic tu ſentiēs odorē

malarum

malarum cogitationum ad orationem tranſi. dicens, dñe adiuua me, & lucraberis eas fugiêdo. Ad hoc valet exemplum de Dæmone effugato a Fortunato, de quo 1. Dial. 10. Item ibidem dr̃, ꝙ cum quædam mulier veniſſet ad dedicationem eccl'æ B. Fabiani Martyris, & in illa nocte fuiſſet cum viro ſuo in opere luxuriæ indebitæ delectata a Diabolo arripitur, & vexatur. Similiter, & ſacerdos illius eccleſiæ, qui eam pallio altaris ei ſuperpoſito voluit liberare. Cum autem diu vexata traderetur maleficis, dum carminibus ſuis ſuperflua adiurandam vnus eijcitur Dæmon, legio Dæmonum ſubintrauit, quæ cepit tot motibus, & vocibus agitari, & ſtrepere, quot Dæmones habebat. Quam parentes eius ad ſanctum Fortunatum adduxerũt, culpam ſuam fatentes, qui per plures dies contra tantam Dæmonũ aciem in oratione perſeuerans, eos omnes orationis virtute fugauit. In vitis patrũ de ſancta Sara, ꝙ cum eſſet iunior, & Diabolus immittebat ei malas cogitationes, ipſa vero non relaxabat cor ſuum a timore Dei, & orabat. Cum autem ſemel a ſpiritu fornicationis infeſtata lectum aſcendiſſet, apparuit ei ibidem orati ſpiritus fornicationis corporaliter dicens. Tu me viciſti Sara. Quæ ait, non ego vici te, ſed dominus Ieſus Chriſtus. De hoc habetur ſupra de monacho flagitioſo, qui cum per triduum tentatus, & flagellatus perſeueraſſet in oratione, & fleto, clamauerunt Dæmones, viciſti monache, viciſti, &c. Item ſupra de pœna purgatorij, de milite tentato, qui orando vicit Dæmones. Itẽ. 1. Dial. 40. de Theodoto, & dracone. Item in miraculis beatæ Virginis habet exemplum, de Theophilo, quem domina de manu Dæmonum liberauit. Item non ſolum ſpirituales hoſtes, ideſt Dæmones, & eorum tentationes vincit oratio, ſed etiam materiales. i. homines vincit, effugat, & confundit. Exemplum habemus Tho. iij. quia cum vxor Thobiæ cum eo multis verbis contenderet. Thobias ingemuit, & cepit orare cum lachrymis. Ibidem ſimiliter de Sara, cui cum vna ex ancillis patris ſui improperaret ſibi mortem ſeptem virorum ſuorum quos Dæmõ occiderat, & vocaret eam interfectricem virorum ſuorum, illa perrexit in ſuperius cubiculum domus ſuæ in oratione perſiſtens tribus diebus, & tribus noctibus. Item Pſ. Locuti ſunt aduerſum me lingua doloſa, & ſermonibus odij circundederunt me, & expugnauerũt me gratis, pro eo, vt me diligerent detrahebant mihi, ego autem orabam. De tentationibus ſpecialiter dicit ſaluator Matth. 19. Vigilate, & orate ne intretis in tentationem. Quis. n. tentationem quamcunque non orando deuicit, quis non orationis virtute de hoſte triumphauit. Et hoc optimè figuratum eſt. Exo. 17. in pugna filiorum Iſrael, contra Amalech, contra quem Moyſes oratione pugnabat. Cumque eleuaret Moyſes manus in oratione, vincebat Iſrael. Si autem paululum remiſiſſet, vincebat Amalech, Iohannes Criſo. Stabat Moyſes in monte, non armis ſed præcibus pugnaturus. Sic Moyſe orante, victoria ceſſante, meſtitia perſeuerante, præce perſeuerans victoria roboratur. Quis enim iuſtorum non orando pugnauit? Quis non hoſtem orando deuicit? Quanto enim purior frequentiorque fuerit celebrata oratio, tanto celerior erit de inimico vindicta. Item Iſa. 38. habetur exemplum, quomodo ad preces Iſa. & Ezechiæ liberatur Hieruſalem ab obſidione Sennacherib Angelo percutiente. 180. Millia in caſtris Aſſyriorum. Item in eccleſiaſtica hyſto lib. 5. Legitur. ꝙ cum Rex Perſarum Sabor obſediſſet ciuitatem Migdonam, Anthiochiam, nec præualuiſſet, fecit profundiores ripas fluuij Migdonij currentes per vrbem, vt venientes aquæ cum impetu muros præcipitarent, & ſic Chriſtiani Romani, qui in ea erant caperentur. Cumque recenter fluuium cum multa copia dimiſiſſet ad murum fluere, reſolutus murus corruit, ipſe autem expectauit vſq; mane, vt poſt defluxum fluuij liberius trãſiret, & vrbem ſine impedimento caperet. Quidam autem epiſcopus vrbis videns muros corruiſſe, vocauit populum vrbis, & clerum, & milites ad orationem: facto autem mane, inuenerunt muros vrbis cum omnibus propugnaculis reparatos poſt orationem. Qđ videns dictus Sabor timuit, quia vidit in mane ſuper muros quendam Imperiali ſcemate ornatum, quem cum crederet eſſe Imperatorem Romanorum, mortem minabatur exploratoribus ſuis, qui ei dixerant, ꝙ Romanus Imperator in partibus illis non adeſſet. Quem cum cognoſceret non eſſe hominem, aiebat Deũ agere bella Chriſtianorum. Ad quem cum præcepiſſet multas dirigi ſagittas, nec ipſum læderet, nec ipſe Sabor ceſſaret ab obſidione, dictus epſ adductus eſt ſuper Turrim eminentiorem, vt Sabor, & exercitui eius malediceret, qui orauit, vt dñs ſuperbiam eorum muſcis, & cynipbibus domaret, & ſtatim nebula exiuit de fluuio, quæ emiſit muſcas, & cyniphes, & culices, quæ intrantes promuſcidas elephantorum, & aures, & nares equorũ faciebant eos diſcurrere, & fugere ab exercitu, infinitis ſeſſorib. qui in eis ſedebant interfectis. Et ita dictus Sabor, non ſine multa confuſione receſſit ab obſidione. Item Iudith, vicit Holofernem orando eũ. Idem. 13. Stetit Iudith ante lectum cum lachrymis orans, &c. 2. Mach. 10. Machabeus aũt & qui cum eo erant deprecabant dñm caput terra aſpergentes, &c. cum cæleſti adiutorio pmiſſa orone, & pñia vincunt, & fugant hoſtes, & occidũt. Idem 11. Facta orone cũ fletu cæleſti equite apparente vicit Machabeus cũ ſuis Lyſiam. Item decimoquinto. Ponitur ſomnium Machabei, & qũo apparuerũt ei. Onias, & Hier. orantes. Et poſt. Qũo poſt orõnem Iudæ alij corde, & ore orantes, & manib. pugnantes, exercitum Nichanoris vicerunt, fugarunt, occiderũt, & ipſum Nichanorẽ interfecerunt, & caput, & dexterã, & linguam eius amputauerunt, & linguã blaſphemi iuſſit particulatim diuidi, & auib. dari. Item in eccl'aſtica hiſt. li. 5. dr̃. ꝙ tpib. Antonij Imperatoris cũ frater eius Marcus Aurelius pugnaret cõtra Germanos, & alios Barbaros, & exercitus Romanus ibi periclitaret ſiti, & ſiccitate, nec poſſet aliqđ adhiberi remediũ. Orantib. aliquibus Chriſtianis, qui ibi erant, immiſit Deus tot fulgura, & pluuiã tantam contra aduerſarios ex improuiſo, vt oẽs hoſtes proſternerentur, & fugarent, & Romani a periculo liberarent, vnde ea tũc vocauerunt milites Chriſtianos fulmineos pp fulmina, & ignes q̃ de cœlo mittebantur ad eorũ orõnem. Itẽ ꝙ orõ fidelium maximè vincit hoſtes hæreticos, legit in eccl'aſtica hiſt. 14. ꝙ cũ Conſtantinus Imperator factus Arrianus defenderet Arriũ conuocauit conciliũ apud Conſtantinopolim, in quo ſecta Arrij confirmaret. Cum aũt Alexander Patriarcha Alexandrinus præ omnib. dictæ ſectæ ſe opponeret, comminauit ei exiliũ Arrianis, niſi eis in mane conſentiret, ipſe aũt tota nocte pernoctans in oratione peruolutus ſub altari eam ſuam, & eccl'æ dño commendauit. Facta aũt mane cũ Arrius ſuis conſtipatus duceret cũ maxima gloria ad concilium, neceſſitate cõpulſus declinauit ad publicum locum, vbi cum ſederet oĩa inteſtina ſua, & viſcera emiſit in ſeceſſu. Item in 11. eccleſiaſticæ hiſt. legit, ꝙ cum Valentinianus Imperator Arrianus vitam finiſſet laqueo, ſubſtituitur ei Eugenius ſilr Arrianus Theodoſius aũt vir Catholicus contra eum arma mouit, pmuniens ſe ieiunijs, & orationibus, vigilans in cilicio. & orone ante Thecas Martyrum proſtratus. Cui quidam ſanctus heremita promiſit victoriã. Econtra ſacerdotes idolorum dicto Eugenio ex extis victoriam promiſerunt. Deinde cum dictus Theodoſius trãſiret Alpes cũ ſuis, & viderent infinitam multitudinem vndiq; confluentem, & eos ad pedem montis ad pugnam expectãtes, ſui territi terga vertebant, & fugam parabant. Deſcendit Theodoſius, & proiectis armis ad terram, ſe proſtrauit in oratione, qua completa, dñs ita animauit ſuos, vt reuerſi more leonino irruere in hoſtes gentiles, & Arrianos, & ſubito inſurgens ventus vehemens tela q̃ hoſtes proijciebant retorquebat in ipſos Dei virtute. Dictus aũt Eugenius adducitur ante pedes Theodoſij, vbi vitam finiuit pariter, & certamen. Pius aũt princeps magis gauiſus eſt de fruſtrata opinione gentilium, & fallacia aperta idolorum, & confuſione hæreticorum, quàm de nece tyranni cui ſucceſſit in Imperium. Item oratio eſt ſcutum defenſionis in omni neceſſitate, & periculo. Liberat enim a periculo naufragij Matth. 8. Dñe ſalua nos perimus. Et Matth. 14 Clamauit Petrus Dñe ſaluum me fac. Et Paulus dicit. 2. Corin. 11. Ter naufragium feci. Item liberat, & defendit ab incendio. Dan. 3. Poſt orationem Azariæ, Angelus dñi fecit medium fornacis, quaſi &c. Similiter nec beatæ Luciæ orãti nocuit ignis ſuccenſus pice, & reſina, & oleo. Similiter nec beatam Ceciliam læſit aqua bulliens, in qua bulita fuit continuè per diem integrum, & noctem, miniſtris ligna igni adminiſtrantibus. Similiter nec beata Agnes proiecta in igne cum in medio flammarum oraret læſa fuit, ſed flammæ hinc inde diſperſæ miniſtros, & ſeditioſos procuratores incendij ſuccenderant, ipſa omnino manente illæſa. Similiter B. Laurentium ſuper cratem ferream. Et B. Tyburtium ſuper prunas nudis pedibus incedentem cuſtodiuit illæſum. Item B. Criſtinam in Clibano B. Catherinam in medio rotarum, quinquaginta Philoſophos in medio ignis. animas quidem ab igne recipiens, ſed veſtes barbas, & capillos illæſa cuſtodiens. Item de beato Franciſco legitur ꝙ cum propter infirmitatem oculorum ſuaderent ei medici coctutam ſibi fieri, & ad ferri candentis aſpectum vehementer horreret, alloqui cepit ignem in creatoris nomine ſibi præcipiens, vt ſuum ei contemperaret ardorem, quo ſuauiter vrentem facilius ſuſtineret. Protracta igitur coctura ab aure vſque ad ſupercilium dixit ſanctus ad fratres. Laudate fratres altiſſimum, quia nec ignis ardor mihi moleſtiam intulit, nec carnis me dolor afflixit. Item in vitis patrum, dicitur quõd cum ſanctus Appelles de nocte fabricaret, erat enim faber ferrarius, venit ei Diabolus, quaſi ad aliquid operis faciendum, quem cognoſcens ſanctus nuda manu ferrũ calidum apprehendens, percuſſit eum in facie, & fugauit. Ex tunc conſuetudinem habuit ferrũ calidum nuda manu tenere. Itẽ liberat, & defendit a periculo mortis, vt Suſanna liberatur

a morte. Dan. 13. Exaudiuit enim dominus vocem eius. Item in vita beati Martini legitur, quod cum fugatus ab hæreticis veniſſet in quandam inſulam viuens ibi de herbis, & radicibus, herbam elleborum venenatam comedens ſentiens ſe cruciari, & periclitari ad mortem, virtute fidei, & orationis omnem periculũ excluſit. Item Heſter. 4. & 14. Liberantur Iudæi a ſententia mortis præcibus Heſter. Item liberatur a carcere, & vinculis Act. 12. Petrus oratione eccleſiæ. Item liberat ab inſtanti morte, vt Ezechiam Iſa. 38. Item Niniuitas Ion. 3. Item liberat à morte mortuos reuocando, vt patet. 3. Reg. 17. De filio viduæ ſuſcitato precibus Helyę. Similiter filium Sunamitis a morte reuocauit oratio Helyſei. Similiter Lazarum dominus orando ſuſcitauit. Petrus Thabitam viduam Act. 9. Similiter Paulus Euticum. Act. 20. orando ad vitam reuocauit. Supra de Stephano aduocato de purgatorio. Item ſupra de pœnitentia de ſuſcitato præcibus, & fletu Seuerini. Item precibus Io. Euangeliſtæ ſuſcitatur Druſiana. Precibus Pauli Patroclus. Et ferè omnes qui in vitis ſanctorum leguntur a morte reuocati, preces eorum hæc obtinuerunt. Item liberat a peccato, ideſt a morte ſpirituali. Iaco. 5. Oratio fidei, &c. Si in peccatis fuerit, &c. remittet ei, &c. Iob. 42. Dixit dominus ad Helyphath. Iratus eſt furor meus in te, & in duos amicos tuos, &c. Et poſt. Seruus meus, Iob orabit pro vobis, vt non imputetur vobis ſtultitia veſtra, faciemque eius ſuſcipiam. De hoc habentur multa exempla ſupra de reditu columbæ, de Thayde, de Aemiliano, & de Carolo, cui dimiſſum eſt peccatũ. Item liberat ab Inferno, ſupra de Traiano, ſup. de reuocatis a morte.

De vtilitate orationis.

ORationis vtilitas, & effectus eſt multiplex, quia ſcilicet oratio eſt animæ cum Deo colloquium gratioſum. Conuiuium amoroſum, officium fructuoſum, conſortium glorioſum. Primo, quidem oratio eſt cum Deo animæ colloquium gratioſum. Ait enim Iſid. Quando oramus cum Deo loquimur, cum legimus Deus nobiſcum loquitur. Et B. Cyprianus orationis tẽpore Chriſtianus homo cum Deo loquitur. Multum gaudet pauper homuncio quando poteſt loqui cum Principe ſolus cum ſolo de magnis negocijs, ſecundum deſiderium cordis ſui Gen. 18. Loquar ad dominum meum cum ſim puluis, & cinis. Pſ. Apud me oratio Deo vitæ meæ quaſi. d. In corde meo oratio quã proferam coram Deo pro tanto negocio, ſicut eſt vita animæ meæ. Quàm reuerẽter humiliter, & deuote attente debeat anima loq Deo requi. ſupra, quod in oratione debet eſſe ſedulitas attentionis. De B. Franciſco legitur, quod ne foret abſq; conſolatione dilecti ſine intermiſſione orando ſpiritũ Deo contendebat exhibere præſentem. Nam ambulans, & ſedens intus, & foris, laborans, & vacans adeo erat orationi intentus, vt illic videretur quicquid erat in eo, non ſolum cordis, & corporis, verum etiam operis, & temporis dedicaſſe: & ibi nunc reſpondebat iudici, nunc ſupplicabat patri, nunc colludebat ſponſo, nunc colloquebatur amico: ibi dẽt anima totum cor ſuum expandere coram Deo, & ei neceſſitates ſuas exponere. Pſ. Reuela domino viam tuam, & ſpera in eo, & ipſe faciet. Sequitur. Subditus eſto domino, & ora eum. In hoc colloquio Deus viceuerſa amicabiliter loquitur animæ, vel inuiſibiliter inſpirando ea quæ pertinent ad ſalutem, & inſtructionem orantis, vel quandoque formata voce loquendo. Vñ Deus in oratione viſum interiorem illuminat, ſicut Philoſophis orantibus incerta, & occulta ſuæ ſapientiæ reuelabat. Sicut Dan. oranti ſomnium Nabuch. Hiere. 30. Clama ad me, & exaudiam te, & monſtrabo tibi grandia, & firma quæ neſcis. Petro, & Cornelio facta fuit reuelatio ipſis orantibus. Act. 4. vbi dicitur. Aſcendit Petrus in ſuperiora domus orans. &c. Et ibi dicit gl. Aug. oratione melius ſoluuntur dubia, quã inquiſitione. Paulus prius excecatus a Deo poſtmodum illuminatus fuit orando, & audiuit arcana verba, &c. De B. Frãciſco legitur, quod in oratione incerta ſibi, & occulta diuinæ ſapientiæ pandebantur, Prophetiæ et ſpiritus tanta plenitudine requieuit in eo, vt ſe præſentem exhiberet abſentib. certamq; noticiam habuit longe diſtantium, vt ſecreta cognoſceret cordium, & futurorum prænunciaret euentus. In vita Beati Clementis legit. quod Siſinnius vir Theodoræ paganus intrauit eccleſiam ad explorandum quo vxor ſua Theodora chriſtiana tam ſæpe veniret. & quid ibi fieret, qui cum orãte ſancto. Clemente fuiſſet ibi cęcus & ſurdus effectus, & ad hoſpitium reductus orationibus Beati Clementis illuminatus & curatus credidit ſe magicis incantationibus fuiſſe deluſum. Vnde præcepit ſeruis ſuis vt Beatum Clementẽ ligarent & traherent. Illi autem ligauerunt columbam & trahebant, & videbatur eis quod Sanctũ Clementem ligarent & traherent, & hoc idem videbatur ipſi Siſinnio. Cum autem Beatus Clemens monuiſſet Theodoram vt orare non ceſſaret pro viro ſuo. & hoc ipſa faceret, apparuit Beatus Petrus Apoſtolus ipſi flenti & oranti dicens, quod ſicut prędicauerat frater ſuus Paulus. Sanctificatur vir infidelis per mulierem fidelem, ita per orationes eius vir ſuus ſaluaretur. Ipſe autem Siſinnius interius & exterius illuminatus vocauit Theodoram, rogans vt oraret pro eo. & vocaret Sanctum Clemẽtem. Cuius monitis volebat obedire, quo veniente, inſtructus in fide cum omni domo ſua ab eo in Paſca proximo cum 433. de ſuis baptizatus eſt. Item 5. Dial. 135. legitur, quòd cum Beatus Benedictus nocturnas vigilias præueniſſet, ad feneſtram quandam adhuc fratribus quieſcentibus, orationi inſiſtens vidit fuſam lucem deſuper, cunctas noctis tenebras effugaſſe, quæ diem ſplendore vincebat, in qua ſub vno ſolis radio totus mundus ante oculos eius collectus & adductus, in qua vidit animam Germani Epiſcopi Capuani, in ſphera ignea ab Angelis in cœlum ferri. Quod autẽ illuminationem animæ interiorem oratio impetret, patet per antepoſitum exemplum, de Iohanne per triẽnium orante, cui infuſa fuit ſimul, & gratia, & ſcientia prædicandi. Item per exemplum Apoſtolorum quibus orantibus datus eſt illuſtrator ſpiritus. Act. 1. De multis etiam ſanctis legitur, quod orando cæcos illuminabant. Item oratio eſt conuiuium gaudioſum. Pſ. In nomine tuo le. ma. meas. Sequitur. Sicut adipe, & ping. &c. Hic experitur anima ineſtimabiles delitias quas etiam expertus ſentire poteſt, ſed explicare non poſſet. Quæ ſi continuarentur, iam non aliud viderentur, quàm deliciæ Paradiſi: quia reuera iſte ſunt q̃dam prælibationes, & deguſtationes illius ſuauitatis æternæ. Hoc aũt pulcherrimè oñdit dñs ipſo facto in transfiguratione. ſicut dicit. Lucę. 12. Aſſumpſit Petrum, Iacobum, & Iohannem, & aſcendit in montem, vt oraret. Et facta eſt dum oraret ſpecies vultus eius altera, & veſtitus eius albus refulgens. Nota quomodo Petrus, in illo conuiuio inebriatus loquebatur extranea, neſciens quid diceret, & tam ipſe quàm ſocij eius non valentes tantam, & tam inexpertã dulcedinẽ ſuſtinere, ceciderunt in facies ſuas. Quàm miſeri ſunt ergo qui orationes fugiunt, ael contemnunt, aut qui orantes quotidie nihil de tanta ſuauitate ſentiunt. Felix autem anima cui donatum eſt aliquid vel modicum de tantis delicijs prægustare. Huius enim deguſtationis virtute nouit terrena deſpicere, carnales delitias faſtidire, mala temporalia ſuſtinere ad cęleſtem patriam totis præcordijs anhelare, ibi deuota anima ſurſum eleuatur in Deum, eleuata illuſtratur, illuſtrata inflammatur, inflammata ſubtiliatur, magis ac magis purificatur, & ſic tota ſpiritualis efficitur. Eleuatur quidem anima per deſiderium æternorum, & quanto plus eleuatur, tanto amplius ab infimis, ideſt terrenis, & carnalib. deſiderijs elongat, vt iam iſta non ſolum non appetat, verumetiam paruipendat, abijciat, & contemnat. Et quantum proficit aĩa in ſui eleuatione, & ſurſum actione ad cęleſtia, tñ proficit in contẽptu terrenorũ, ac et carnalium. Nec ſolam eleuatur aĩa ad mundi proſpera contemnenda: verumetiam vigoratur ad aduerſa equanimiter tolerandũ. De hmõi eleuatione habemus exemplum de B. Magdalena, quæ per annos 30. latuit, vt dr̃, in quadam fouea, nunquã in toto illo ſpacio ab hoĩe viſitata, ſed ab Angelis ſanctis ſepties in die ſurſum eleuabatur in aera cœleſti ſplendore mirabiliter illuſtrata, ibique cœleſti dulcedine reficiebatur, rurſumque reducebatur ad locum ſuum: Item in legenda beatæ Mariæ Aegyptiacæ dicitur, quòd cum Zoximas inueniſſet eam vidit, quòd dum oraret eleuabatur in aera ſuper terram. Item de beato Franciſco legitur quòd ſepties orans manibus ac brachijs in modum Crucis protenſis toto corpore ſubleuatus a terra, & nubecula quadam fulgente circundatus, vt illuſtrationis, & eleuationis mirabilis intra mentem mira circa corpus cum eleuatione perluſtratio teſtis eſſet. De illuſtratione, quæ fit in anima virtute orationis dictum eſt quomodo. ſ. anima colloquendo cum Deo, & eque diuinitus illuſtratur, & docetur in ſchola ſub magiſterio ſummi Doctoris. Item anima in oratione illuſtrata & eleuata diuinis ſplendoribus, in amorem Dei amplius inflammatur, ſicut habemus exemplum. Act. 2. q. ſ. orantibus Apoſtolis ſpiritusſanctus deſcendit in linguis igneis ſuper eos. Item. 2. Mach. 1. Orantibus ſacerdotibus ignis magnus ſuccenſus, eſt ſuper ſacrificium. Simile. 3. Reg. 10. de ſacrificio Hebre. Tertio oratio eſt officium fructuoſum. Magnum eſt lucrum huius officij, quia ſemper omni hora & omni loco poteſt homo orando lucrari, & rem maximam ſcilicet veniam peccatorum, gratiam meritorum, & ipſum Deum & eius, gloriam. Pſalmus. Gratiam & gloriam dabit dominus. Orantibus Apoſtolis datus, eſt ſpiritusſanctus. Lucæ. 11. Dabit ſpiritum bonum petentibus ſe. Hoc officium ſimile eſt vſurę, quia per hoc officium lucratur homo die & nocte, ſanus, & eger: diues, & pauper: iuuenis, & ſenex, ſedens, & ambulans: laborans, & vacans. Magnum negocium habet homo tractare in curia ſummi regis. Animæ vero in corporis carcere detenta non poteſt illuc aſcendere, nec coram eo ſua negocia procurare. Ideo opus, eſt quod ad illam curiam nuncium ſuum, ideſt orationem dirigat, quæ

vicem eius geras, & eius negocia procures. Vnde Pſalmus. Intret in conſpectu tuo oratio mea. Ibi glo. Aug. Magna virtus puræ orationis, quæ quaſi quidam nuncius intrat & ibi negocia peragit, quo caro peruenire nequit. Caue ergo ne nuncius iſte ſit nimis pompoſus, carne grauatus, & non poſſit ad alta volare ſicut ſtrutio, id ne ſit de his, quæ ad carnem pertinent. Ne ſit retrogradus, vt cum debeat tendere ſurſum, tendat deorſum. ſ. petens terram. Ne ſit excõicatus, & non admittatur in curia. Prouer. 28. qui declinat aures ſuas, ne audiat legem, oratio eius fiet execrabilis. Ne ſit nuncius inimici quia repelleretur. Pſalmus. Vt quid dñe repellis orationem meam &c. Ne in via detineatur a fantaſmatibus, & cogitationibus voluptuoſis. De quo conqueritur Tren. 3. Oppoſuiſti nubem tibi ne tranſeat oratio. Ne ſit claudus, ſine ieiunio & eleemoſyna Tho. 12. Ne ſit mutus per indeuotionem. Contra qđ dicit Pſalmus. Verba mea auribus pcipe dñe intellige clamorem m. Intende vo. o. m. &c. Ne ſit nimis groſſus, & inflatus per ſuperbiam, vt non poſſit per anguſtam portam intrare. Eccleſiaſtici. 35. Oratio humiliantis, ſe nubes penetrabit. Homo ſagittare volens, caput & humeros demittit. Si igitur orando ſenſeris orationi tuæ nubes opponi, humiliando te ſagittam orõnis emitte, quæ nubes penetret, quia humili orõni nihil obſiſtit. Iudit. 8. Humilium & manſuetorum ſemper tibi placuit deprecatio. Pſalmus. Reſpexit in orationem humilium. Sequitur. Et donec propinquet non conſolabitur. Quaſi diceret. Non ſolum penetrabit nubes creaturarum mundialium vel fantaſmatum retardantium, ſed etiam cetus ſanctorum & choros omnium Angelorum tranſibit, & donec propinquet ad ipſius cõſpectum non cõſolabitur, & non diſcedet donec altiſſimus aſpiciat, ſicut bonus nuncius, & diligens procurator expectat & inſtat donec negocium ſuum videat expeditum. Oratio eſt ſicut ſagitta Ionathę, quæ nunquam rediit retrorſum, ſicut dicitur. 2. Reg. 1. Iſte nũcius, eſt optimus procurator habens ingreſſum in curiam. Lucæ. 3. Ieſu baptizato & orante aperti ſunt cœli, in ſignum, ꝙ orantibus aperiuntur. Et cum peruenerit ad præſentiã ſummi regis impetrat quicquid vult & expedit, quia Deus inuitat ad petendum & promittit ſe daturum. Lucæ. 11. Petite & dabitur vobis. Ioh. 16. Si quid petieritis patrem &c. Matth. 21. Oĩa quæcumque petieritis in oratione credentes accipietis. Orando impetrat hõ egris curationem Iſa. 38. Peccatoribus conuerſionẽ. Sicut Stephanus cõuerſionem Pauli, Andreas Nicolai ſenis. Require ſupra. Mortuorum ſuſcitationem. Require ſupra. Orando Salomon impetrauit ſapientiam. 3. Reg. 3. Moyſes Victoriã Exo. 17. Et Iudas Machabæus. 2. Mach. 1. Require ſupra. Oratio impetrat liberõnem a malis, & periculis. Require ſupra. Oratio choruſcat in miraculis. Oẽs. n. ſancti miracula faciebant orãdo. Oratio impetrat procreationem prolis, vt patet Gen. 25. Deprecatus eſt Iſaac dñm pro vxore ſua eo ꝙ ſterilis eſſet. dedit ei conceptum Rebeccę &c. 1. Reg. 1. Anna precibus obtinet Samuelem, Zacharias Iohannem Lucæ. 1. De b. Remigio legitur, ꝙ cum quidã recluſus in Francia inſtanter rogaret dñm ꝓ periculo Vuandalicæ perſecutionis, quæ fere totam Franciam vaſtauit, vox ei de cęlo apparuit dicens, ꝙ talis mulier quam ei noiauit pareret filium noie Remigium, qui liberaret gentem ſuam ab incurſo malorũ. Cumque hæc dictæ mulieri ſeni & ſterili diceret, & illa nõ crederet, ait. Qñ illũ lactabis, lacte mihi linies oculos, & viſum recuperabo, & ita factum eſt. Item immutationem in curſu ſolis & patet d. Ezechia orante ad dñm, Iſa. 37. Item impetrat neceſſariorum prouidentiam. Chriſtus. n. orãdo multiplicauit panes Io. 6. Marc. 8. Helyas farinam & oleum, 3. Reg. 17. Item in vitiſpa. legitur ꝙ cum monachi beati Apollonij in die paſcę non hñent niſi paucos panes, & ſiccos, dixit eis. Orate vt fides faciat vobis habundanciam de his, quæ deſideratis. Cum etiam illi renuerent ex humilitate, orauit ipſe, & ſtatim hoĩes ignoti tam multas copias aſportauerunt panum delicatiſſimorum & calidorum, & fructuum miræ quantitatis, & ſaporis, & aliorum delectabilium, vt quotidie vſque ad penthecoſtem propinarentur oĩbus ſufficienter, & abundãter. Item cum fames vigeret Ægyptum, & veniſſent ad eum ſex, datis oĩbus panibus ſolis tribus partibus vnius panis remanentibus, benedicens ait. Nunquid põt hoc multiplicare manus dñi? dicit ſpũſſanctus, nõ deficiet panis vſque ad nouas fruges, & ita factũ eſt, ꝙ continuis quatuor menſibus, nõ deficeret erogantibus. Dicit Hiero. ſe vidiſſe ibi ſportas plenas deportari ſuper menſas vacuas, & plenas iterũ reportari. De hoc habentur multa exempla ſupra de eleemoſyna. Legitur in vita ſancti Hug. Quod cum quidã locus datus eſſet paruus quibuſdam Monachis Cluniacenſibus quos miſerat ibi ſanctus Hugo qui modo dicitur ſanctus Martinus, de campis, & eſt prioratus ditiſſimus. Et cum eſſent ibi pauciſſimi Monachi, nec inuenirent ibi vnde viuere poſſent, quidam eorum redierunt apud Cluniac. rogantes, vt ipſi & alij tanquam non valentes inuenire neceſſaria in dicto loco apud Cluniac. reuocarentur. Quibus ſanctus reſpondit ꝙ ideo non inueniebant ibi neceſſaria, quia pauci erant, nec clamabant fortiter ad eum orando & laudando, qui dat iumentis eſcam ipſorum &c. Ipſe ſanctus iunxit eis plures, iniungens eis, ꝙ fortiter clamarent ad dñm, & maxime de nocte laudando & orando. Quod cum aduenientes facerent, contigit ꝙ cum de nocte Rex Franciæ per locum tranſiret & audiret eos fortiter cantantes, admiratus loci nouitatem, & laudum Dei altitudinem quæſiuit cuiuſmodi eſſent hoĩes, & audiens eorũ nouã miſſionem, & factum ſancti quomodo & quare miſerat plures, motus ad pietatem aſſignauit eis multos redditus, vnde viuerẽt, & Deum ſemper laudarent cum pluribus alijs Monachis. Itẽ in legenda noua legitur de oratione. b. Dñici pane miſſo. ꝙ cum. b. Dñicus eſſet in conuentu fratrum nec hñent panem quẽ ſeruitores fratribus apponerent, dictus ſanctus in dño confiſus ſedit ad menſam vacuam, & fecit fratres ſedere. Cum aũt videret mẽſam a pane oĩno vacuam inclinauit caput ad orationem, quo orante, intrauerunt per refectorium hoĩes ſpecioſiſſimi apportantes cophinos plenos panum candidiſſimorum, quibus depoſitis inclinantes receſſerunt. Item cum quædam pauper mulercula incubuiſſet ad orõnem fere vſque ad horam ſextam, nec hñet panem in domo ſua, nec vnde poſſet emere, adhuc habens perdicere aliqua conſueta, cogitauit, ꝙ potius ipſe volebat comeſtione carere quam nõ perdicere orões aſſuetas. Cumque ab oratione caput eleuaret, inuenit ad caput ſuum panem albiſſimum. Quem cum non poſſet inuenire, quis eum ibi poſuiſſet, accepit & comedit cum gratiarum actione. Item impetrat aquam, ſicut patet Gen. 21. de puteo oſtenſo. Agar clamanti & flenti pro puero. Item numer. 20. Domine Deus aperi eis Theſaurũ tuum fontem aquæ viuæ. Item Exo. 17. Petra Oreb dedit aquam. Item Iudith. 15. de fonte exeunte de maxilla ad p̃ces Sanſonis, & quo bibens ex eo vires recepit. Item in vita ſancti Clemẽtis legit. ꝙ poſtquam in exilium relegatus, inuenit in inſula ad quam miſſus eſt plus, q̃ duo millia Chriſtianorum in exilio relegatorum ibi ad ſecandum marmora, qui multam aquæ penuriam patiebãtur, vt oporteret eos ire pro aqua per ſex milliaria. Iuſſit oẽs ſecum orare, vt dñs eis fontem aquæ viuæ aperiret. Cum autem ipſe oraret, apparuit illi ſoli agnus, qui eleuato pede dextro quaſi locum oſtendebat vbi foderent. Cum aũt eos duxiſſet ad locum ſanctus Clemens, nec locum fodiendo tangerent vbi erat pes agni, ipſe arrepto breui ſarculo ſub pede agni fodit, & ſtatim fons viuus, & maximus erupit, & ad famam huius miraculi & prædicationem tot conuenientes, ſunt conuerſi, ꝙ infra annum ædificatæ ſunt ibi octuagintaquinque eccleſiæ. Item impetrat pluuiam Iac. 5. Rurſumque Helyas orauit, & cœlum dedit pluuiam, & terra dedit fructum ſuum. 3 Reg. 19. Nubecola parua quaſi veſtigium hoĩs aſcendebat de mari &c. Item. 2. Dyal. 33. de ſancta Scholaſtica ſanctimoniali ſorore ſancti Benedicti, q̃ cum b. Benedictus viſitaſſet, & totam diem in Dei laudibus, & colloquijs ſimul expendiſſent, & ipſa tenuiſſet eum ad menſam, volebat eum retinere ad pernoctandum vt loquerentur ei de gaudijs cœleſtibus. Cum autẽ ipſe nullo modo acquieſceret ei, inclinauit caput & orauit cum lachrymis, & cum eſſet ante tp̃s ſereniſſimum, ſubito tanta pluuia facta eſt ꝙ nullus poſſet exire. Cum aũt eam ſup hoc argueret ait. Rogaui te, & nõ exaudiſti me, rogaui dñm, & exaudiuit me, modo tu egredere ſi vales. Itẽ virtute orõnis aqua nũc in ſanguinem conuertitur, nunc in mari diuiditur, & quaſi murus ſolidatur, nunc amara dulceſcit, nunc de ſaxo producit. Ignis nunc in aqua ardeſcit, nunc rubum non comburit, nunc pueros non lædit, nunc de cœlo ad conſumendum impios emittit, nunc de aqua producitur. Cum nunc manna protulit, nunc annis tribus, & dimidio pluuiam non dedit, nunc pluuiã dedit abundantem. Orõne Leones manſueſcunt, oĩa mundi elementa mutantur, dæmones effugantur, & breuiter orantibus oĩs creatura obedit, aſſiſtunt Angeli, & Deus ipſe tam mirabiliter quàm miſericorditer condeſcendit. Quarto oratio meretur conſortium glorioſum. In preſenti quidem vita frequenter & deuote orantes merentur hĩc cõſortium beatorum Angelorum, ſicut patet de beata Agnete. Beata Catherina. Cecilia & alijs multis. De beata Cecilia ſpãliter legitur, ꝙ cum ad preces eius vir ſuus Valerianus fuiſſet cõuerſus, & baptizatus à beato Vrbano, & rediret, & Ceciliã deuote orãtem inueniret, videt ei aſſiſtere Angelum domini tenentem duas coronas ex roſis, & lilijs conſertas, alteram obtulit Ceciliæ, alteram Valeriano, dicens, Iſtas duas coronas mundo corde & corpore cuſtodite, quia eas, de Paradiſo Dei vobis attuli, quæ nec vnquam marceſcunt, nec odorem amittunt. Et his dictis diſparuit. Ad harum odorem Tyburtius frater Valeriani affectus, eſt ad Deum conuerſus, & glorioſus martyr cum fratre ſuo Valeriano eſt effectus. Maxime autem in morte aſſiſtunt orantibus ad conſolandum, & in ſuum conſortium perducendum, ſicut pa

tet

tet de Romals. Require ſupra. Legitur inter miracula vndecim millium virginum, ꝙ quidam cōuerſus maximam habebat deuotionē circa eas, cui infirmanti vna virgo apparuit meſtimabili pulchritudine fulgens. Cum aūt ipſe miraretur eius pulchritudinem, illa quæſiuit ab eo ſi ipſam cognoſceret, ipſo rñdente, ꝙ non. ait. Vna ſum de his virginibus circa quas ſemper tantā deuotionem habuiſti, & ad hoc veni, vt inde mercedem recipias, ſi amore noſtri vndecimmillies dñicam orōnem dixeris, in hora mortis tuę noſtram protectionem & ſolatium habebis. Quod cum ille quā citius, & deuotius compleſſet, vocauit Abbatem & conuentum ſe faciens inungi. Quod cum fieret, vidēs aduenientem chorum ſacrarum virginum incępit clamare, recedite, date locum ſacris virginibus. Qui requiſitus Abbati retulit promiſſionem ſacrarum virginum, & earum apparitionem. Cum aūt ad clamorem eius alij receſſiſſent inter choros earum ſpūm exalauit. Ad idem facit qđ ſupra habetur de virgine recepta in choro virginum. Eccleſiaſtici. 35. Qui adorat Deum, in oblectatione ſuſcipietur. Lucæ. 22. de dño dr. Factus in Agonia ꝓlixius orabat, tunc apparuit ei Angelus dñi de cœlo confortans eum. Poſt mortem vero recipiuntur in cōſortium Angelorum & ſanctorum cum eis perpetuo permāſuri, ſicut patet de Lazaro Luc. 16. de beato Franciſco: & de beato Martino. Ambro & alijs multis, quorum animæ viſæ ſunt deduci ab Angelis. In vitiſpa. legitur de Paulo primo eremita de quo refert Hiero ꝙ cum B. Antonius diuina ſibi reuelatione facta veniſſet ad eum, & conſolarentur, & colloquerentur adinuicem, inter alia dixit ei Paulus, vt corpuſculum eius traderet ſepulturæ, & ꝙ rediret ad locum ſuum, & reuertens apportaret pallium qđ Anaſtaſius, ei dederat Patriarcha tunc Alexandrinus. Hoc autem dicebat vt in maiori quiete ſolus, & deuotione orationis poſſet reddere ſpūm. Cum Antonius obediret, & ad eum vt ei dixerat cum dicto pallio rediret, videt Pauli aīam niueo candore fulgentem inter Angelorum cateruas, inter Prophetarū & Apoſtolorum choros in ſublime conſcendere. Cum aūt veniſſet ad locum vbi Paulus habitabat intrans ſpeluncam videt corpus Pauli complicatis genibus, erecta ceruice, extenſis in altum manibus ſtare, & credens primo eum viuum eſſe pariter orabat cum eo. Sed poſtquam nec gemitum, aut planctum aut ſuſpirium ab eo audiuit, accedēs propius, eum mortuum inuenit, & ſepeliuit cum adiutorio duorum Leonū, qui ei cum vnguibus foueam fecerunt. Vnde dicit Hierony. Cadauer Deum cui oīa obediunt & viuunt officio geſtus præcaretur. Item beatus Grego. in Homil. de Rege qui fecit nuptias filio ſuo, refert de tribus materteris ſuis ex parte patris ſororibus, quæ eodem die religionis habitum ſuſceperunt. Vna earum vocabatur. Tarſilla, alia Emiliana, alia Gordiana. Duæ primæ ſemper in amore Dei proficiebant. Gordiana ſemper tepeſcebat. Tarſilla præ aſſiduitate orandi cum lauaretur mortua inuenta eſt in genibus hñs callos, ad modum camelorum. Huic apparuit Felix Papa atauus beati Greg. oſtendens ei manſionē æternam in cœlo, dicens, in hac te ſuſcipio, ſtatim febre arripitur. Altera die cum veniſſent ad eam viſitādam multi, & mater Greg. clamauit, recedite, Chriſtus, venit. Et hoc dicendo carne ſoluta eſt. Et hoc factum eſt in vigilia natalis dñi. Cum lauaretur, mirabilis de corpore eius odor exibat. Poſt paucos dies apparuit iſta Emilianæ dicens, ſine te feci natiuitatem dñi, tecum faciam Epiphaniam. Veni ergo ſoror. Quæ ait. Cui dimittemus ergo ſororem noſtram Gordianam. Reſpondit. Sine eam, quia inter laicas deputata eſt. Qua añ Epiphaniā dñi defuncta, ſoror earum Gordiana duxit virum cum multorū ſcādalo cuſtodē agrorū ſuorū.

De tribus orationis ſpeciebus. *Diſt.* XXXV.

DEcimumſeptimum. ſ. de ſpeciebus, cum diuerſis diuiſionibus orationis Sciēdum, eſt ꝙ eſt q̄dam oratio vocis, alia cordis alia operis. Verſus. Dāt precis officium. vox. cor. opusque piū. Actibus, & voce. corde rogare doce. Corde rogabat Moyſes, & ore tacebat. Exo. 14. Dixit dñs ad Moyſem quid clamas ad me corde & non voce. Item Anna. 1. Reg. 1. Anna loquebatur in corde ſuo, & vox penitus non audiebatur. Alia eſt vocis. Pſalmus. Voce mea ad dñm cla. Dan. 13. Suſanna exclamauit voce magna. Domine Deus, &c. Item oratio boni operis, Aug. Non ceſſat orare qui non ceſſat bene agere. Oratio autem cordis multiplex eſt. ſ. cōtritionis, compaſſionis, afflictionis, cordis deuotionis, feruentis dilectionis, complexus ſiue colluctationis, Prima igitur ſpēs orationis mentalis, eſt contritionis, quæ eſt cum homo rugit, gemit, plangit, & dolet in conſideratione peccatorum & defectuum ſuorum, & ex dolore flet pro eis. Pſalmus. Rugiebam a gemitu cordis, &c. Item. Auribus percipe lachrymas meas. Ipſę lachrymę pōdera vocis habent. Iſa. 15. In via Oronaym clamorem contritionis leuabunt. Oronaym interpretatur iracundia iniquitatis eorum. Quod eſt qñ homo iraſcitur contra peccata ſua, dolet & gemit ea. Hoc agens orat & clamat ad aures Dei fortiter, vt Deus clamorem ſine voce exaudiat & parcat. Iob. 41. ca. Non parcam ei verbis potentibus, & ad deprecandum compoſitis Greg. Veraciter orare eſt in compunctione amaros gemitus, non verba compoſita reſonare. Aug. li. 1. de ſpū & aīa. Oratio eſt mentis conuerſio in Deum per pium & humilem affectum qđ eſt qñ homo defectus ſuos recognoſcens ſe ipſum plangit & humiliat, & ad Deum pium affectum eleuat, vt ea quæ ſibi deſunt benigne ſuppleat. De hac materia habentur ſupra multa auctoritates, & exempla de contritione. Secunda ſpecies orōnis mentalis, eſt pius affectus cordis compatientis, directus in Deum ex compaſſione alienorum malorum, ſiue ſint culpæ ſiue pęnæ, ſicut clamabat Moyſes pro afflictione populi. Exo. 13. Cum videret eos affligi pro perſecutione Ægyptiorum. Item Samuel cum populus petiuiſſet regem, & ipſe oſtendiſſet eis, quæ mala ex hoc eis euenirent, & quàm grauiter peccaſſent dixerunt. ora pro nobis ad Deum, vt non moriamur &c. Intulit, Abſit hoc peccatum a me vt ceſſem orare pro vobis, nec tñ orabat tunc voce. Tren. 2. Leua manus t. ad Deum pro aīabus paruulorū &c. Sic faciebat Moyſes orans corde pro pugnante populo Exo. 17 Tertia ſpēs orationis mentalis, eſt gemitus afflictionis præſentis, qñ videt homo mala pęnæ quibus homo premitur, gemit ſub eorum pōdere, erigens affectum cordis, ad Deum, qui eſt adiutor in tribulationibus, quę inuenerunt nos nimis. Sic clamabant filij Iſrael gemendo. Exo. 2 & 3. Eccleſiaſtici. 35. Non deſpiciet dñs preces pupilli. nec viduę, cum effundet loquelam gemitus. Pſalmus. Afflictus ſum & humili &c. Quarta ſpecies orationis eſt deuotio cordis, quādo ex beneficiorum Dei recordatione anima pio affectu tendit in Deum & quādo percuſſa ſubita inundatione pietatis, ſicut adipe & pinguedine repleta ſpirituali pinguedine ſaginatur, & cum magis repletur magis circa Deum afficitur, & magis in pias, & dulces lachrymas reſoluitur. Talis erat oratio Dauid dicentis. Factum eſt cor meum tanquam &c. Can. 5 Aīa mea liquefacta eſt. Corda deuota ſunt phialę plenę odoramentorum, quę ſunt orationes ſanctorum &c. Apoc. 5. Quinta eſt in ſiti & deſiderio feruētis dilectionis Dei. Pſalmus. In meditatione mea exar. ig. Item. Pſalmus. Quemadmodū deſi. cer. ad fon. &c. Dam. Oratio eſt aſcenſus intellectus ad Deum. Glo. ſuper illud Theſſ. vlti. Sine intermiſſione orate &c. Ipſum deſiderium boni oratio eſt. Si continuum eſt deſiderium continua eſt oratio. Sexta eſt colluctationis ſiue complexus, quando ex vehementia deſiderij, & effuſione lachrymarum cogit, & quaſi conſtringit dominum vt concedat quod petit. Sicut Iacob luctans cum Angelo ait Ge. 32. Non dimittam te niſi prius, &c. Et poſt. Si ſic fortis contra Deum fuiſti, quanto magis contra hoīes prævalebis. Quibus brachijs vicit eum dr Oſea. 12. Conualuit Iacob ad Angelum fleuit & rogauit eum. Eccleſiaſtici. 51. Anima mea luctata eſt cum ſapientia. Item conſtringit tenendo cum orationibus feruidis ne puniat quos iuſtitia puniendos requirit. Sicut faciebat Moyſes, qñ tenebat dominum ne populū qui peccauerat occideret. Exo. 32. Dimitte me vt iraſcar &c. Item conſtringit complexando ne recedat. Can. 3 Tenebo eum nec dimittam &c. Aug. Sentio quēdam complexum, cum ſentio Deum. m. Item orationis ſpēs notantur. 1. Thi. 2. Obſecro primum oīum fieri obſecrationes, orōnes, poſtulationes, gratiarum actiones. Quarum numerus, & ſufficientia ſic aſſignatur. Quia ad orōnem tria requiruntur, quorum primum eſt ꝙ orans accedat ad Deum quem orat, qđ aſſignatur noīe orationis, quia oratio eſt aſcēſus intellectus in Deū. Secundo requiritur ꝙ petitio quæ ſignificatur noīe poſtulationis, ſiue petitionis proponatur determinate, quæ quidem ſonant quandam proprie poſtulationem, ſiue indeterminate, vt cum qs petit iuuari a Deo qđ nominant ſupplicationem, ſiue ſolum factum narretur, ſecundum illud Ioh. 11. Ecce quem amas infirmatur, qđ vocant inſinuationem. Tertio requiritur rō impetrandi qđ petitur, & hæc vel ex parte Dei, vel ex parte petentis. Ratio quidem petendi ex parte Dei eſt eius ſanctitas propter quam petimus exaudiri. ſm illud Dan. 9. Propter temetipſum inclina Deus meus aurē tuā. Et ad hoc pertinet obſecratio, q̄ eſt ſacra conteſtatio, ſicut cum dicimus. Per natiuitatem tuam libera nos domine. Ratio vero impetrādi ex parte petentis eſt gratiarū actio, quia de acceptis beneficijs gratias agentes meremur accipere potiora, vt in collecta dicitur. Et ideo dicit glo. 1. Thy. 2. quod in miſſa obſecrationes ſunt quæ præcedūt conſecrationem, in quibus, quędam ſacra commemorantur. Orationes ſunt in ipſa conſecratione in qua mens maxime debet eleuari in Deum. Poſtulationes autem ſunt in ſequentibus petitionibus. Gratiarū actiones in fine. In pluribus eccleſiæ collectis hæc quatuor poſſunt attendi, ſicut in collecta Trinitatis, quod dicitur, Omnipotens ſempiterne Deus, pertinet ad orationis aſcenſum in Deum, quod dicitur, qui dediſti famulis tuis, &c. pertinet ad gratiarū actionem, quod dicitur, præſta quæſumus, &c. pertinet ad poſtulationem,

tionem, quod in fine ponitur, per dominum noſtrum &c. pertinet ad obſecrationem. In collationibus at patrum dr, ꝙ obſecratio eſt imploratio pro peccatis. Oratio cum aliquid Deo vouemus, poſtulatio, cum pro alijs petimus. Sed primum melius eſt.

De decem orationis ſpeciebus. *Diſt.* XXXVI.

DEinde ſciendum, eſt ꝙ aliter diuidunt aliqui orationem dicentes orationis eſſe decem ſpecies. Deprecatio, rogatio, obſecratio, petitio poſtulatio, ſupplicatio, ſuffragium, Dei laudatio, gratiarum actio, & iubilatio. Prima igitur ſpecies orationis eſt deprecatio, quæ eſt quãdo Deum rogamus pro malis culpæ a nobis amouendis, ſcdm illud Matth. 6. Dimitte nobis debita noſtra Pſalmus. Appropinquet deprecatio mea in cõſpectu tuo domine. Idem. Deprecatus ſum faciem tuam in toto corde meo. Idem. Exaudiuit dñs deprecationem meam. Et Iob. 9. Meum iudicem deprecabor. Eccleſiaſtici. 39. Iuſtus cor ſuum tradet ad vigilandum diluculo ad do qui fe.it. aperi.os ſuum in oratione, & pro del. ſuis deprecabitur. Et 28. Relinque proximo nocenti te, & tunc deprecanti tibi peccata ſoluentur. Secunda ſpecies orationis eſt rogatio, quæ eſt pro flagelli diuini ammotione, vel pro tribulationis inſtantis remotione, vel pro hoſtium oppreſſione, quæ ſolet fieri cum populi conuocatione, ieiunio, oratione, exhortatione, prædicatione, & cum letanijs. Sic fecit Ioſaphath videns ſe opprimi a multitudine hoſtium conuocauit populum, orauit, prædicauit, ieiunauit, & orationem indixit. 2. Paral. 20. Ioſaphath perterritus totum ſe contulit ad rogandum dñm &c. Confortatus ad philoſophiam Iazieli exiuit cum ſuis, & omnem multitudinem q̃ inuenerunt vicerunt & earũ ſpolia obtinuerunt. Sic fecerunt filij Iſrael contra Holofernem. Iudith. 4 & 7 Clamauit omnis populus ad dñm &c Item Heſter. 4. Dixit Heſter Mardocheo. Congrega oẽs Iudæos, &c. Item. 7. Dona mihi animam meam, pro qua rogo & populum meum. Similiter Iſa. 38. Ezechias contra Sennacherib. Similiter Ionę. 3. Rex Niniue ſurgens, de ſolio ſuo &c. Et poſt. Clament ad dominum in fortitudine &cæ. Propter hanc cauſam inſtituti ſunt dies rogationum, ſcilicet propter flagelli diuini amotionem. Vt in feſto ſancti Marci vbi fit generalis proceſſio, & letania maior ſic dicta: vel ad differentiam illius, quæ fit in rogationibus, vel quia a maiore ſcilicet beato Greg. inſtituta eſt. Legitur enim in Chronicis, & geſtis Romanorum Pontificum, ꝙ cum Romani ebrietatibus, comeſſationibus, & luxurijs vacarent poſt paſcha, non deferentes ſacramento qđ receperant, immiſit eis Deus peſtem inguinariam. Per hunc modum Tyberis fluuius, ita excreuit & ita terram occupauit, ꝙ ſuper muros vrbis excreſcens draconem maximum & ſerpentes multos præfocatos ad ripas adduxit. De quorum fetore ſubſecuta eſt dicta plaga, ſic dicta, quia homines ſubito inflammabãtur in inguine, & ſubito moriebantur. Qua peſte Papa pelagius mortuus eſt. Et Gregor. ei mutuus ſubſtituitur, qui ad illa plagam remouendam Romanum populum conuocauit ad orandum. Cum aũt deberet benedici bene 80. homines expirauerunt ab illa plaga. Cum aũt facta eſſet proceſſio cum letanijs, & orationibus, & ipſe ſermonem ad populũ feciſſet, ceſſauit plaga illa. Ideo ſtatuit ille annuatim proceſſionem illam, & vocantur cruces nigræ, quia ſolebat fieri cum veſte lugubri, vel quia propter mortem hominum euitandam conſtituta eſt. Moriebantur homines hac peſte ſubito, & quaſi ſine ſenſu doloris in vijs, & ludis, & comedẽdo, bibendo, & alia quęcunque faciendo Cum aũt conueniſſet populus ad ſanctum Petrum præcepit eos proſternere ad orõnem ante gradus eccleſiæ. A qua cum ipſe ſurgeret, vidit ſuper caſtrũ creſcentij Angelum detergentem cruentum gladium & in vaginam reponantem, ꝑ quod intellexit ꝙ plaga illa ceſſarat. Cum cõſurgerent ab orõne inuenti ſunt bene. 80. mortui. Dictum aũt caſtrum vocatum eſt poſtea caſtrum Angeli. Item nota ꝙ pp conſimilem cauſam, dies rogationum inſtituti ſunt. Cum anno dñi. 455. apud Viẽnam & in circuitu frequenter, & per annum integrum maximus terræmotus accidiſſet, per qđ multæ villæ, eccleſiæ, & domus fuerunt ſubuerſæ, & multi proſtrati, & cum ibidem regis palatium celeſte incendium concremaret, & cum diuerſæ feræ, & maxime lupi per ciuitatem diſcurrerent, quæ paſſim pueros, & ſenes, viros, & mulieres deuorarent. Cumque illi doloroſi caſus quotidie accreſcerent, ſanctus Mamertus vrbis Archiepiſcopus illos tres dies, qui ſunt ante aſcenſionem dñi inſtituit. Et conuocato clero & populo per tres dies prædictos proceſſiones, & orationes cum letanijs ſolenniter fieri indixit. Ad cuius exemplum per totam eccleſiam Gallicanam epi cũ clero & populo ſic fieri decreuerunt ad ſedandas peſtes, & aeris intemperiem ad pacificandas guerras, ad infirmitates, & mortes repellendum, ad conſeruandum & multiplicandum fructus terræ, qui maximè illo tpe perire vel deficere conſueuerunt. Tertia ſpecies orõnis, eſt obſecratio quæ fit qñ pro maioribus, & difficilioribus factis Deum adiuramus, vt pro impiorum conuerſione & pro obtẽtione eorum quæ ſunt ſupra naturam vel aliquorum quæ Deus vr non deſacile facere niſi multum adiuratus. Fit aũt hæc adiuratio per maxima eius beneficia vt per beneficia creationis, recreationis, ſiue incarnationis, iuſtificationis, per opera aſſumptę miſerationis. Itẽ fit cum adiuratur Deus pro his quos maxime dilexit in hoc mundo, vt Chriſtus, & mater eius, & ſancti. Sic orabat Moyſes, qui quaſi captum Deum tenebat & vincebat. Exo. 32. Recordare Abraham Iſaac &c. Et poſt. Placatus eſt dñs ne faceret malũ. Sic faciunt pauperes ioculatores, reducunt ad memoriam filijs a quibus petunt probitates patrum eorum. Prouer. 18. Cum obſecrationibus loquetur pauper &c. Phyl 4 Cum omni orõna & obſecratione pe. &c. Obſecrationes ſunt in fine collectarum eccleſiæ, cum dr. Per dñm. Et in collectis, de ſanctis, cum Deus per eos adiuratur. Item pueri Hebræorum, & qui præibant & ſequebantur dñm, qui dicebant. Oſanna filio Dauid Matth. 21. qđ eſt ſm Hiero. idem qđ obſecro ſalua, qui es filius Dauid. ſ. tam pij patris. Quarta ſpecies orationis eſt petitio pro ſupplendis defectibus noſtris, & tpalibus ſ. & ſpũalibus, ſicut ſunt neceſſitates rerum temporalium ad vitam, vel corporũ ſanitatem, & pacem tpalem. Matthæi. 7. Petite & accipietis, &c. Poſtea. Pater noſter cœleſtis dabit bona petẽtibus ſe. Idem Luc. 11. Vbi ponitur exẽplum de amico petente tres panes. i. tres refectiones. Prima eſt neceſſitatis corporalis prouiſio. Matth. 6. Scit pater veſter cœleſtis, quia his oĩbus indigetis. Secunda eſt refectio cordis in compunctione, & lachrymarum effuſione. Pſalmus. Fuerunt mihi lachrymæ meæ pa. die ac nocte &c. Tertia eſt in ſpũs conſolatione; & donorum gratiæ immiſſione Luc. 11. Pater veſter cœleſtis dabit ſpiritum bonum petentibus ſe. Quinta ſpecies orõnis, eſt poſtulatio, ſiue allegatio ſm quod dicit Caſſiodorus. Oratio eſt oris concinatio, quæ fit cum allegatione, qñ. ſ petitur qđ maximum eſt. ſ. bonum ęternum, quaſi ex debito, cum allegatur, quia debet ex promiſſo, quia promiſit illud dare petentibus. Matth. 6. Primum quærite regnum Dei &c. qñ petitur ex debito meriti. vt cum allegatur, ꝙ quibus dedit promerentem gr̃am debet dare gloriam tanquam eius præmium. Pſalmus. Gratiam & gloriam dabit dñs. Sic filij Iſrael petiuerunt a rege, vt eos habitare faceret I optimo loco terræ Geſſen, quæ erat optima & fertiliſſima, quæ interpretatur completa terra. Ioſue petit in præmium ſui laboris ſibi dari inter filios Iſrael ciuitatem Thannathſare ſitam in monte Effraym ad habitandum, quæ de præcepto dñi data eſt ei. Hæc ciuitas cœleſtis, quæ ſita eſt in eminentia fertilitatis, & abundantiæ, totum vt dicit Bern. continens, qđ delectat. Quod notatur in hoc ꝙ ſita erat in mõte Effraym, qui eſt mons fertilitatis. Effraym enim frugifer interpretatur. Thannathſare interpretatur numerus operimenti noui, quia ibi ſunt numerati a Deo Sancti lumine amicti. Pſalmus. Amicti lumine ſicut veſtimento. Item Neemias petiuit vt mitteret eum Rex in Hieruſalem ad ciuitatem patrum ſuorum, qđ obtinuit. Illam æternam gloriam facit nos poſtulare ſpiritus, gemitibus inenarrabilibus, vt dicitur Ro 8. Sexta ſpecies orationis, eſt ſupplicatio, quę eſt cum humiliter amicos Dei. & maxime iam beatos rogamus, pro eorum patrocinio ſuffragio, vel adiutorio apud Deum obtinendo. Iob. 5. Voca ſi quem habes, & ad aliquem ſanctorum conuertere. Sic Matth. 15. Dimitte eam quia clamat poſt nos. Similiter ſupplicatione videbantur vti gentiles rogantes Philippum, vt introduceret eos ad Ieſum Ioh. 12 Septima ſpecies orationis eſt ſuffragium, qđ eſt quãdo eccleſia vel amici Dei orant Deum pro animabus, vel vt a periculis ſpiritualibus, vel corporalibus liberentur, vt in Act 12 Oratio fiebat ſine intermiſſione ab eccleſia ad Deum pro Petri liberatione. Similiter dñs imminẽte paſſione ꝓ diſcipulis, Lu. 22. Symõ ecce Sathanas expetiuit vos, &c. Ego autem oraui pro te vt &c. Ad hoc poteſt adduci exemplum Oniæ & Hieremiæ q apparuerunt Iudæ Machabeo orãtes pro populo Iudæorum vt obtinens Victoriam ab hoſtibus liberaretur. 2 Mach. 15. Similiter ſuffragium eſt cum fit oratio pro mortuorum liberatione a pœna vel conſolatione in ea 2. Mach. 12. Sancta & ſalubris, eſt &c Ad hoc facit qđ dicit Iohannes eleemoſynarius, dicens, ꝙ collectę & anniuerſaria quæ fiunt pro defunctis multum valent eis ad quietem & liberationem, & ponit hoc exemplum. Quidam captus a Perſis reclusus fuit in carcerẽ qui appellabatur Lethe. i. obliuio. de quo quidam fugientes dixerũt in Cypro parentibus illius, ꝙ eum ſepelierant manibus ſuis, ſed ille non erat ſed ei ſimilis, & diem obitus dixerunt. Parentes aũt eius vſque ad tres annos ter in anno faciebant fieri collectas pro eo. Cum aũt dictus homo poſt tres annos euaſiſſet lapſus a Perſis ad ſuos fugit, qui dixerunt ei quomodo ter in anno pro eo quaſi pro mortuo collectas fieri feciſſent. Cum aũt interrogaret quo tpe hoc facerent, dixerunt ei ꝙ in feſtis Neophanijs, & dñica & feſto Penthecoſtes, tunc ille dixit, ꝙ illis diebus veniebat ad

eum quidam Incidus, vt ſol, & diſſoluebat eum inuiſibiliter a vinculis ferreis, & a cuſtodia, & ibat tota die liber & nemo eum recognoſcebat. In craſtino autem inueniebat ſe in eiſdem vinculis ferreis in quibus erat ante. Item ſuffragium eſt qñ amici Dei orant pro malis, pro iracundiæ diuinæ ceſſatione. Sic faciebat Moyſes Exo. 32. cum diceret dñs. Dimitte me vt iraſcatur ſuror meus contra populũ iſtum & deleo eos, &c. Et poſt. Moyſes aũt orabat dicẽs, &c. Simile habetur de Aaron qui offerens Thymiama ſtetit inter viuos, & mortuos, iram Dei placando. Numeri. 16. Idem Sap. 18. Properans homo ſine querela deprecari pro populo &c. Item ſuffragium eſt cum amici Dei orant pro mutua conſeruatione in bonum Iac. 5. Orate pro inuicem vt ſaluemini. Mutua ſuffragia, & maxime illorum qui boni creduntur debent peti, exemplo Pauli Ro. 15. Obſecro vos per dñm Ieſum Chriſtum & per charitatem ſpũſſancti vt adiuuetis me orõnibus veſtris, vt Deus liberet me ab infidelibus, qui ſunt in Iudæa. Phyl. 1. Scio q̃ hæc mihi prouenient ad ſalutem per veſtram orationem. Item ſuffragium eſt oratio facta pro peccatorum conuerſione, quæ multum valet ad eorum conuerſionem. Talis fuit oratio Chriſti in cruce. Luc. 23. Pater ignoſce illis, &c. Qui forſitan promeruit conuerſionem multorum circunſtantium, vt Centurionis &c. qui percutientes pectora ſua in ſignum pœnitentię reuertebantur. Similis fuit oratio Stephani. Act. 7. Dñe ne ſta. il. hoc pec. &c. De quo legitur in vita mariæ de Oigin. q̃ cum ipſa per triduum ante mortem a dño viſitata cantaſſet per tres dies continuè Rythmice mira de Deo & de ſanctis, & de Paradiſo & multis alijs. Inter alia, de beato Stephano quem vocabat roſarium Paradiſi cantando dixit, q̃ ad meritum orationis eius, & paſſionis dedit dominus Beato Stephano Pauli conuerſionem, vt eo diſcedente cum affectu prædicationis multo, ſed non cum effectu multo ſuccederet ei vicarius, qui pro eo cum multiplici prædicationis effectu pertranſiret. Itẽ ſuffragijs conuertit Theodora Siſinnium. Cecilia Valerium ſponſum. Andreas diſtrahentem ſe populum. Item in vitiſpatrum legitur q̃ cum Abbas Serapyon tranſiret per quendam vicum Ægypti, & videret vnam meretricem ante hoſtium domus ſuæ ad capiendas animas pręparatam, dixit ei ſenex expecta me ſero, volo ad te de nocte venire. Quem cum expectaſſet credens, q̃ aliquid ſecum ſenex deportaret & neceſſaria ad eſum, veniens clauſit hoſtium cum illa. Cui dixit ſenex. Suſtine parum vſquequo legerim qd̃ habeo. Incipiens autem Senior pſalterium, finitis pſalmis ſingulis rogabat Deum vt illam conuerteret ad pœnitentiam. Quod cũ videret mulier Deum pro ea ſenem orantem, incępit tremere & orare iuxta ſenem. Finito pſalterio ſenex incępit legere Apoſtolum orando ſimiliter. Meretrix aũt intelligens q̃ non pp peccatum ad eam venerat, ſed propter eius conuerſionem compuncta eſt, rogans proſtrata, vt duceret eam ad locum vbi faciendo condignam pniam ſaluaret animam ſuam; tunc ſenior duxit eam ad monaſterium virginum, tradens eam matri virginum, dicẽs, q̃ non imponeret ei vt alijs, ſed qd̃ ipſa peteret indulgeret, & ei permitteret ire quo vellet. Cum quibus, cum fuiſſet per paucos dies videns conuerſationem & vitam aſperam aliarum, ait dictæ matri, Ego peccatrix ſum volo veſpere comedere. Poſt magis agnoſcens ſe, ait q̃ volebat per quatuor dies ieiunare. Poſt modicum dixit dictæ matri q̃ eam in modicam cellam incluſeret, vbi per modicam feneſtram adminiſtraret opus ſibi condignum, quod ageret propter maxima peccata ſua. Quod illa fecit. Dicta autem mulier reliquum tempus in magna ſanctitate vixit.

Quare Deus ſit laudandus. Diſt. XXXVII.

Eſt inſuper vna alia ſpecies orationis, & octaua in ordine, quę vocatur Dei laudatio, de qua. Pſalmus Rectos decet collaudatio, Idem. Benedicam do. &c. Circa Dei laudem vidẽdum eſt primo quare laudandus ſit Deus. Secundo qualiter ſit laudandus. Circa primum ſciendum q̃ laudandus eſt Deus, quia nihil eſt iuſtius. Secundo quia nihil nobilius. Tertio, quia nihil iocundius. Quarto, quia nihil vtilius. Primo quidem laudari debet Deus, quia nihil eſt iuſtius. Iuſtum enim & rõnabile eſt laudare Deum propter eſſentiam bonitatis, quia ipſe eſſentialiter bonus eſt, & oẽs rationes bonitatis generaliter ſunt in eo. Quicqd enim laudabile inuenitur in aliquo, in ſummo inuenitur in eo, ſcilicet ſumma pulchritudo, dulcedo fortitudo, manſuetudo, & largitas. Cum quædam dña pulchritudine ſpecioſa a multis impetita, multos amore pernicioſo adamaſſet, & multi eam, quidam ioculator per hanc viam eam ad amorem Dei conuertit: ſollicitabat enim illam vt amorem ſuum poneret in quendam magnum maximę pulchritudinis, probitatis, largitatis & curialitatis, &c. Cum autem illa diceret quod illa habuiſſet tot amatores tam magnos, & diuites, & probos, ipſe intulit qd̃ ille pro quo rogabat omnes gratias aliorum excedebat. Illa tandem conſentiente, qd̃ ſi talem eum probaret qd̃ amorem ſuum ei daret. Reſpondit ille. Nullus nobilior, potentior, ditior, curialior virginis filio, in quo ſunt omnes gratiæ ſine defectu. Cum ergo ei oſtendiſſet eorum quos ipſa dilexerat defectum, & Chriſti complementum gratiarum omnium, monuit eam ad contemptum vanitatis, & amorem veritatis. Ecclyſiaſtici. 43. Terribilis dñs, & magnus vehementer & mirabilis potentia illius glorificantes eum quantumcumque potueritis ſuperualebit. Et poſt. Benedicentes, dñm exaltate eum quantum poteſtis. Maior eſt in omni laude. Item ſi præ ſtupore non erat vltra ſpiritus Reginę Saba in viſione & auditione rerum quæ viderat, & inuenerat bonorum circa Salomonem vt legitur. 2. Paral. 9. Qualiter ergo poteſt deficere aĩa in contemplatione & laude bonorum æterni Salomonis. Similis eſt Alaudę quæ a laudando ſic dicitur, quæ vidẽs tpis ſerenitatem & pulchritudinem ſolarem aſcendit ſubito fatigata ab illa altitudine ad ſuam paruitatem reſilit, & ad terram cadit, & obmuteſcit ad tps. Similiter & Phylomena videns pulchritudinem ſolis, & ſentiens dulcedinem temporis laudando ſic reficitur, & ſic attendit laudi, qd̃ laudando defectum patitur, & cantando frequenter moritur. Similiter anima affecta amore Dei laudando defectum patitur, cum non poſſit ad plenum in hac vita laudare Deum ſecundum qd̃ ipſe laude dignus eſt. Pſalmiſta. Defecit in ſalu. m. a. m, &c. Beta. In terris vbi ſemiuiuus ſum, ſemi laudare poſſum, quando totus vixero. totus in laude ibo. Item laudandus eſt pp veſtigium bonitatis, quod eſt in eius omnibus creaturis. Gen. 1. Vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona. Eccleſiaſtici. 9. In manu artificum opera laudabuntur. Iſa. 25. Cõfitebor nomini tuo quoniam feciſti mirabilia. Pſalmus. Mirabilia opera tua &c. Quidam conuerſus erat paſtor ouium, & cum relictis ouibus ſuper baculum ſuum ſe appodians, & in viſione cuiuſdam buffonis inhæreret ſtupens, & admirans Dei creaturã flebat quaſi totus abſorptus in admiratione. Cum autem quidã Theologus tranſiens quæreret viam & ille non rñderet, acceſſit ad eum & inuenit eum flentem & ſtupentem aſpectu dicti animalis. Cumque quæreret cauſam huius, ait qd̃ ſtupebat Dei ſapientiam & munificentiam & potentiam. Circa creationem illius buffonis Dei clementiam. Circa ſe ſuam inertiam & negligentiam, erubeſcebat & flebat quia Deus, ita bene fecerat illũ buffonem in genere ſuo, qd̃ totus mundus vnum talem facere non poſſet. Item Dei clementiam, quia qui fecerat eum creaturam digniſſimam & rõnalem, potuiſſet eum feciſſe buffonem talem. Suam negligentiam, quia illud animal ſuo modo creatori ſuo clamabat per naturalem vocem ſibi datam, ipſe mutus a laude Dei ſilebat. Omnia namque creatoris opera ſuo modo laudant & oſtendunt laudabilem creatorem. Aug. Reſpexi cœlum & terram, & oĩa quæ in eis ſunt. Et omnia mihi clamant vt diligam. Item in li. de li. ar. Nums tui ſunt dñe omnium creaturarũ cuius opera laudabilia laudabilem monſtrant opificem. Eccleſiaſtici. 9. Artificum opera laudabuntur, &c. Aug. in li. confeſ. Si placet tibi artificis opera ex his lauda & in artificem retorque actionẽ, ne in his, quæ tibi placent tu diſpliceas. Omnis natura ſuis actibus, & qualitatibus, & diſpoſitionibus, & virtutibus ſuum laudat creatorem, laudant aſtra radijs pro linguis. Iob. 38. Laudant aſtra matutina, laudant herbæ, flores, & arbores folijs ſuis quaſi linguis. Laudant & aues pamulæ. Aug. Quis ſenſus hoĩs nõ erubeſcat ſiue laudum celebritate diem claudere, cum minutiſſimę aues ſumma cum delectatione & dulci carmine ortum diei pſequantur & noctis. Qui hoc attenderet quomodo oĩs creatura ſuis actibus, & proprietatibus ſuum laudat creatorem, diceret. Delectaſti me domine in factura tua &cæt. Sicut faciebat ille de quo dicit magiſter Iac. Quod quidam comes Pictauenſis intrauit ordinem Ciſtercien. factus conuerſus, & memor actuũ ſuorum rogauit cauſa humilitatis, qd̃ poneretur ad cuſtodiam gallinarum, ſatisfactum eſt inſtantiæ ſuæ, vt haberet ibi occupationem. Qui cępit attendere & admirari quam ſollicitè oua fouerẽt, & pullos, & quomodo pulli ſtatim ſequerẽtur matres, & paſcerentur ab eis, & dicebat q̃ nunquam ſic in mundo fuerat delectatus ſicut hoc admirando. Poſtea obtinuit, vt fieret paſtor ouium & mirabiliter delectabatur in innocentia agni, & quomodo agnus, quam cito natus erat agnoſcebat balatum matris, & currebat poſt eam. Poſt obtinens, vt fieret cuſtos porcorum mirabatur quomodo porcellini ſtatim nati currebant ad vbera materna, quilibet ad ſuum ſecundum diem natiuitatis ſuæ. Ita qd̃ primus ad primum, & alij ſcd̃m ordinem quo nati erant, quo currebant & ludebant cum matre, & reuerſus ad clauſtrum non ceſſabat admirari & laudare in creaturis creatorem. Item nihil eſt iniuſtum propter influentiam & diffuſionem ſuæ bonitatis, quia bonitatem ſuam diffundit in nos beneficia largiendo, quæ ſunt in malorum liberatione de quibus ſatis habetur. Eccleſiaſtici. 51. Confitebor tibi domine rex & col. &c. Item in bonorum largitione quæ multa ſunt, de quibus Iſa. 63. Miſerationum dñi

recor-

recordabor. Scdo laudandus eſt Deus, quia nihil ꝓpriè officium Angelorum & ſanctorum poſt reſurrectionem. Iſa. 26. Vos, qui in puluere eſtis expergiſcimini & laudate &c. Aug. In ciuitate ſuperna erit totum negocium tuum amatoribus eius. Idem in fine de ciui. Dei. Vacabimus, & videbimus, videbimus, & amabimus, amabimus, & laudabimus. Ecce quid erit in fine ſine fine. Ideo Gen. Supernę ciuitatis operatio eſt aſſidua Dei laudatio. Pſalmus. Laudationem dñi loqne. &c. Idem. Beati qui habitant in domo t. dñe, in ſæc. ſęcu. laudabunt te. Et in hoc conſiſtit ſumma perfectio nobilitatis huius officij, quia videlicet eſt æternũ, alia enim ceſſabunt, iſtud. n. perpetuum erit. Angeli aũt ſuo officio & exemplo ad Deum laudandum nos prouocant. Legitur in tripartita hiſtoria, ꝙ B. Ignatius Martyr & ep̃us Antiochiæ, primus tñ poſt beatum, Petrum Apoſtolum, cum eſſet in oratione raptus in extaſi, vidit & audiuit in ſuperna curia Angelos Deo pſallentes, & laudum canticum in pſalmi principio cum dulci modulo inchoabant, & laudem inchoatam finito Pſalmo conſummabant. Vnde in eccleſia ſua ſtatuit Antiphonas inchoari ante Pſalmos, & in fine conſummari, quæ conſuetudo gñaliter eſt per alias eccleſias introducta. Item Beda in geſtis Anglorum li. 4. ca. 16. dicit ꝙ beatus Forſeus, qui multorum extitit fundator monaſteriorum cum detineretur graui languore ad conſolationem ſuam bis, eſt eductus, de corpore, & poſtea ad illud reuocatus, & in primo exitu ſuo vidit & audiuit multitudinem Angelorum Deũ laudantium, hæc inter alia replicantes. Ibunt ſancti de virtute in virtutẽ, videbitur Deus Deorum in Syon. Tertio laudandus, eſt Deus, quia nihil iucundius. Pſalmus. Iucundũ ſit ei elo. m. Item laud. do. quia bo. &c. Iſa 35. Et nunc qui redẽpti ſunt a dño, venient in Syon cum laude & lætitia &c. Bern. ſuper cant. Nihil adeo ita repræſentat in terris cœleſtis habitationis ſtatum, ſicut alacritas laudandi Deum. Item Aug. de doc. Chriſtia. Cum de Deo nihil digne dici poſſit, admiſit tñ humanę vocis obſequium & verbis noſtris in laude ſua nos gaudere voluit. Quarto laudãdus, eſt Deus, quia nihil vtilius. Per hoc enim Deus honoratur. Pſalmus. Sacrificiũ laudis hono. m. &c. Thob. 12. Opera Dei reuelare & confiteri honorificũ eſt. Item per hoc officium oĩs hoſtis effugat', vel ſuperatur, de ſp̃uali ait. Pſalmus. Laudans inuocabo dñm &cæ. De materiali vero patet elegans exemplum. 2. Paral. 18. per exemplum Ioſaphat, qui poſt laudes Dei inuenit hoſtes proſtratos. Iudic 7. Gedeon cũ clangore tubarum vicit Madianitas. In vita beati Germani Autiſiod. ep̃i legitur, ꝙ ep̃i Gallicani audientes in Britanniæ partibus hęreſes pullulare, contra hæreticos, qui illuc conuenerant concilium conuocantes, & illuc euntes cum beato Germano. Confutatis ibi hæreticis miraculis, & doctrina, cum redire vellẽt, Picti & Saxones contra Britones conuenerunt in tp̃e quadrageſimę, q̃ videntes ſe hr̃e paucos milites rogauerunt ſanctos ep̃os, vt morarẽtur cum eis præſtantes eis auxilium. Et cũ ſancti fidẽ eis prædicarent, certatim oẽs ad baptiſmum conuolauerunt. Peracto itaque Paſchæ die, proiectis armis armati fide proponunt inermes, in prælio cãpeſtri occurrere hoſtibus ad pugnam. Qđ audiẽtes aduerſarij gauiſi ſunt quaſi de victoria præſumentes de inermi & paruo exercitu ad comparationem eorum contra eos properant. Tunc ſanctus Germanus collectis expeditis, ponit hoſtibus Inſidias, inſtruens eos q̃uo voci ſuæ oẽs vnanimiter & conformiter rñdeant. Cum ergo hoſtes quaſi ſecuti contra eos irruerẽt, cum ter incepiſſet beatus Germanus alta voce. all'a. & ſacerdotes, & alij ei rñderent alta voce. ſtatim aduerſarij proſtrati, non ſolum ſuper ſe montes, & rupes fuiſſe, ſed & cœlum & terram credentes, armis proiectis fugerunt quocunque potuerũt oĩbus ſuis dimiſſis. Multi aũt eorũ in flumine ſe proijcientes ſubmerſi ſunt. Et ſic Chriſtiani & cãpũ & eorum oĩa ſpolia obtinuerunt & ſani ad propria redierunt. Item per hæc aĩa a mortis periculo conſeruat' ſp̃ũaliter a morte ſp̃uali, quia dum occupamr ĩ ſp̃ualibus, nõ libet ſibi circa vitia occupari. Ideo dr̃ Iſa. 48. Laude mea infrenabo te ne intereas. Cum quidam regulares eſſent in quadã eccleſia, & in die Paſchę officiũ Miſſę inciperent. Reſurrexi &c. facto terræmotu magno abſorpti ſunt a terra cum monaſterio in quo erant. Cum aũt anno reuoluto ibi cõueniſſent amici eorum ad eorum memoriam faciendam ſubito, cum eccleſia rediti ſunt, & quaſi a modico ſomno excitati reinceperunt idem offm̃. Circa ſm̃. ſ. qualiter Deus, ſit laudandus, habetur ex verbis beati Bern. ſuper cantica, dicentis, Moneo vos chariſſimi. Sequitur. Sẽper ac ſtrenue diuinis, intereſſe laudibus, & vt reuerenter & alacriter dño aſſiſtatis, non pigri, non ſomnolenti, non oſcitãtes, nõ parcentes vocibus, non pręſcindentes verba dimidia nõ integra tranſilientes, non fractis, & remiſſis vocibus muliebre quiddam balbe de nare ſonantes, ſed virili affectu & ſonitu voces ſancti ſp̃ũs depromentes. Idem ibidem dicit ꝙ ſex ſunt laudi diuinæ neceſſaria vt debite fiat, imm̃ alantes hoſtiam laudis, & reddentes vota noſtra de die in diem curemus, cum omni vigilantia cõiungere ſenſum vſui, & intellectum & affectũ ſenſui, exultationẽ affectui, grauitatem exultationi, humilitatẽ grauitati, libertatẽ humilitati, quo interdum liberis purgatę mentis paſſibus ꝓcedamus, & excedamus p inuſitatas quaſdã affectiones, & ſp̃uales letitias ĩ iubileis amenitatib. & ĩ lumine uei ĩ ſuauitate, ĩ ſp̃ũ ſcõ.

De gratiarum actione. *Diſt.* XXXVIII.

DEinde eſt vna ſpẽs orationis, & nona in ordine q̃ vocatur gratiarum actio. De qua videndum eſt primo quare debemus Deo gratias agere. Scdo de quibus. Notandum aũt ꝙ Deo debemus gratias agere, quia debitum, quia nobile, quia placitũ, quia vtile. Primo quidem q̃a debitum ꝓp multitudinem gr̃arũ quas nobis exhibuit in tp̃e gratiæ. Bern. Ardorem deſiderij, patrum ſuſpirantiũ aduentum Xp̃i in memetipſo cogitans cõfundor & compungor, torporemq; miſerabiliũ horum temporum. Vix. n. eſt aliquis gratus, de tanti beneficij ſuſceptione, quantum grati erant pro ſola beneficij promiſſione. Scdo debemus Deo gratias agere, quia nobile. Hæc eſt. n. actio beata & beatorum q̃ agunt in Paradiſo. Iſa. 51. Inuenietur in ea gratiarum actio & vox laudis, ſicut patet Apoc. 4. de quatuor animalibus Deo gloriam & honorem & benedictionem dantibus, & de vigintiquatuor ſenioribus procidentibus ante thronum coronas ſuas mittentibus. Item quinto euiſdem idem dicebant quatuor aĩalia & millia millium Angelorum. Idem. 7. Turba quam dinumerare nemo poterat & oẽs Angeli cla. &cæ. Tertio debemus Deo gr̃as agere, quia placitum. Hoc. n. opus multũ placet Deo. Eſt. n. adeps in holocauſto dñi, qđ voluit dñs ſibi reſeruari. Leui. 3. Oĩs adeps dñi eſt iure perpetuo. Pſalmus. Sicut adipe & pinguedine, &c. hoc eſt vnguentum quo Maria vnxit caput dñi, qđ eſt prętioſiſſimum. Prętioſum q̃dem eſt vt dicit Bern. ſuper cantica vnguentum contritionis, qđ fit ex peccatorum conſideratione, ꝓcioſius compaſſionis, qđ fit ex miſerorum pietate & compaſſione, prætioſiſſimũ deuotionis, qđ fit ex beneficiorum Dei recordatione, & gr̃arum actione, hæc impinguatur aĩa. Quarto debemus Deo gratias agere, quia vtile. Aug. Quid melius, & aĩo geramus, & ore promamus, & calamo exprimamus, quam Deo gr̃as, hęc nec dici breuius, nec audiri letius, nec intelligi grandius, nec agi fructuoſius poteſt. Liberalitas. n. Dei magis gratias agẽtib' amplius elargitur. Prouer. 11. Aĩa quæ benedicit impinguabitur. Eccleſiaſtici. 44. Exaltantes eum replemini virtute illius. Bern. Nõ eſt dignus dandis, qui non agit gr̃as, de datis Eccleſiaſticus. 1. Ad locum vñ exeunt flumina reuertuntur vt iterum fluant. Bern. Felix qui ad ſingula dona gr̃as redit ad eũ in quo eſt plenitudo oĩum gr̃arum. Cum. n. poſt acceptum donũ nõ ingratos nos exhibemus, locum facimus in nobis gratiæ, vt inde maiora accipere mereamur. Idem fluminis aqua ſi ſtare cœpit, & ipſa putreſcet, & inundatione facta, ſuperueniens repelletur, ſic plane gratiarum ceſſat decurſus, vbi recurſus, non fuerit, nec modo nihil augetur ingrato, ſed & qđ acceperat ei vertit' in perniciem. Fidelis ãt in modico cenſet' dignus munere ampliori. Require ſupra de ingratitudine. Circa ſm̃. ſ. de quibus debemus gratias agere, ſciẽdum, ꝙ de malorũ liberatione de quibus liberauit nos dñs. De quibus ſatis habetur Eccleſiaſtici. 51. Confitebor tibi domine rex &c. per totum. Sic faciebant tres pueri liberati a fornacis ardore. Dan. 3. Tunc hi tres quaſi ex vno ore glorificabant, & laudabant, bened. &c. Similiter Iudæi. 2. Mach. 1. de magnis periculis liberati a Deo magnifice gratias agimus, &c. Qui autem ſunt ingrati liberatori tot malis liberati, crudeliores ſunt leonibus, & de hoc in iudicio a domino conuinci poterunt. De gratitudine enim multa legimus exempla. In vita beati Hier. legit' ꝙ cum de ſcripturis ſacris quadam die cum diſcipulis ſ diſputaret. intrauit Leo claudicans, alijs præ timore fugientibus. Hier. occurrit hoſpiti. Qui cum pedem vulneratum a ſentibus ei oſtenderet, fratres vocauit, pedem eius lauit, ſpinam remouit, curam eius haberi præcepit. Leo cito curatus, a fratribus memor beneficij non receſſit. Et leoni poſtmodum curam aſini in paſcuis commendauit, qui ligna deportabat ad opus fratrum, qui eum ducebat & reducebat & diligẽter ſeruabat. Cũ ãt ſemel dormiret trãſeuntes mercatores cum onuſtis camelis videntes aſinum ſine cuſtode ſecum duxerunt. Cum autem Leo excitatus aſinum rugiendo per ſiluam diu quæſiſſet, tandem ſolus, & verecundus redit ad domum. Cui cum imponerent fratres ligna deportanda pro aſino credentes, ꝙ præ fame aſinũ comediſſet libenter obedijt. Cum autem eſſet in ſilua eadem, & videns dictos reuenire mercatores aſinum cum camelis ducentes, quem cum cognoſceret, & cum rugitu magno illuc curreret, mercatores fugientes omnia dimiſerunt. Ipſe autem cum cauda aſinum, camelos, & onera adduxit ad fratres, ſtupentes, & mirantes, quid hoc eſſet, præcepit Hier. camelos recipi, refici, & ſeruari vſquequo ad rei notitiam deueniſſent. Mercatores autem paruum poſt venientes,

& ve-

& veritatem fatentes, remittente beato Hiero. medietatē oīum quæ ferebant fratribus erogantes dimiſerunt. Scđo grās referre debemus pro inimicorum noſtrorum depreſſione, & attritione, vt Dæmonum & vitiorum. Qđ factum eſt maximè in incarnatione, & paſſione Chriſti, in quibus, & virtus diaboli eſt attrita, Et vitia ſunt in vere pœnitentibus per Chriſti miſericordiam ad nihilum redacta in ſacramentorum operatione & inſtitutione. Iſa 25. Durabitur Moab ſub eo &c. Hier. Gratias tibi referimus ſaluator ſæculorum, quia tam potentem aduerſarium noſtrum deiceiſti, quem cum occideris occidiſti. Hic aduerſarius eſt diabolus, aut peccatum Maxime peccatum nos excœcauerat, & ipſe per doctrinam nos illuminauit. Nos illaqueauerat, & ipſe per miſericordiam a vinculis nos liberauit. Nos reos morte fecerat, & ipſe pro nobis morti ſe expoſuit. Pro his ei grati eſſe debemus ad exemplum leonum. De primo leguntur duo exempla li. 11. Eccleſiaſticæ hiſtoriæ, q. ſ. grati eſſe debemus pro noſtra illuminatione. Legitur ibi q quidam cæcus venit ad cellam beati Macharij, & cum inueniſſet eum de luto parietis inata quem iacere conſueuerat, & de aqua putei de qua bibere conſueuit faciens, admirationem, linieuſque ex ea ſibi oculos clare vidit. Ipſe autem non ingratus, vt nouem leproſi de quibus legitur Luc. 17. redijt poſt ad eum cum omni domo ſua magnificans eum. Ibidem etiam legitur, q quadam leena habens ſpeluncam iuxta cellulam dicti viri, cum inueniſſet catulos ſuos cæcos doleos, eos ei deportauit, & ante pedes eius eos depoſuit. Cumq; intelligeret pro illuminatione catulorum beluam ſupplicare, eo orante illuminantur, & matrem ſequuntur ad ſpeluncam non ingrati, quia pelles ouium cum pilis, quas ipſi capiebant in venatione cum matre ſæpius, & plurimas, quaſi pro mercede ante hoſtium cellulæ deportabant. Item grati eſſe debemus pro abſolutione a vinculis peccatorum, de quibus Pſalmus. Funes peccatorum circumplexi ſunt me &c. Item. Dirupiſti &c. Dr̄ q cum quidā Leo captus eſſet in funibus venatorum, & quidam paſtor ei compatiens eum a vinculis abſoluiſſet. Iterum dictus Leo captus eſt a venatoribus Imperatoris, & cum alijs beluis in caueam includitur Cum aūt dictus paſtor quoddam factum feciſſet, pp quod adiudicatus eſſet dictis beluis tradendus ad deuorandum, recognoſcens eum leo non ſolum ei non nocuit, ſed ab alijs beſtijs eum conſeruauit. Item de hoc q a veneno & ſerpente infernali nos liberauit per gratiam. De quo Eccleſiaſtici. 21. Q. a. fa co. fu. pec. dr̄. Qđ cum quidam miles vadens per ſiluam inuenitet leonem pugnantem cū maximo ſerpente, qui iam leonem per collum circumligauerat, & eum veneno ſuo occidere laborabat, miles cogitans, de nobilitate leonina & malitia ſerpentina extracta enſe caput ſerpentis amputauit. Leo aūt videns militem ſecutus eſt eum quaſi domeſticum animal, & pro eo liberando multa prælia geſſit contra eius hoſtes. Per hoc autem q ſe Deus morti expoſuit vt nos a morte liberaret, multū debemus ei eſſe grati, & quantum poſſumus nos extendere ad gratiarum actiones. Eccleſiaſtici. 19. Gratiam fideiuſſoris ne obli. &c. Tertio grati eſſe debemus & gratias agere pro promiſſione & adminiſtratione rerum ad victum neceſſariarum. Multi aūt porci ſub Ilice non leuant oculos ad eum qui ſibi gladens excutit, nec eū agnoſcunt, nec ei gratias reddūt, ideo impinguati & ingrati vt porci ſubito, comedendo ſæpe percutiuntur & occiduntur. Aliqñ illi q plus impinguantur magis ingrati inueniuntur, ſicut pa ei de aſino leproſi, qui magis impinguatus magis eſt ei rebellis, & citius eum in lutū proijcit Similiter accipiter nimis impinguatus a domino ſuo contemnit venire ad manum eius. Similiter gallinæ in auguſto minus volūt venire ad dñi ſui domum q̄ in hieme in qua parum foris inueniunt. Contra iſtam ingratitudinē ſunt exempla terræ, plantarum, & arborum, quæ quanto magis excoluntur, & impinguantur, tanto maiorem fructū dño ſuo reddūt naturaliter. Econtra illi quibus magis prouidet res tpales quo abundantius habent ipſas res, magis ſunt ingrati, & magis inſurgunt in patremfamilias, qui ipſas res dat. Iſa. 1. Filios enutriui, & exaltaui &c. Item contra hāc ingratitudinem ponitur exemplum ferarum, quæ recognoſcūt benefactores ſuos, & gratę ſunt eis. Vnde in vitiſpatrum legit̄, q circa horam nonam conſueuerat lupa venire ad cellam cuiuſdam fratris, cui dabat ille de reliquijs menſę ſuæ, illa pro gratiarum actione conſueuerat ei manus lambere, & oſculari & recedere Cū aūt ſemel dicta hora illa veniſſet, nec fratrem inueniſſet, poſtquam diu expectaſſet, intrauit & accepit panem vnum in ſporta, & receſſit nec ſequenti die redijt. Cū aūt de hoc moleſtaretur ſolitarius, & non redibat, rogauit pp hoc dñm. Dicta aūt lupa verecunda quaſi facti ſui conſcia, redijt proſternens ſe ad pedes eius, quaſi veniam petens. Ipſe aūt manu blandiens eam vocauit, & ei beneficium duplicauit. Item contra ingratos, de beneficio iſto ponitur exemplū illius pauperis, de quo legit̄ in vitiſpatrū. Vbi dicitur q cum pauperes conueniſſent ad agapem quæ fiebat in quadam ciuitate, & quidam patrum illuc veniſſet, cum de nocte ſurrexiſſet ad orandum audiuit quēdam iacentem ſub napta quam ſolam habebat in hieme, gratias multas Deo agētem pro illa, & dicentem, q ſub illa poterat ſe extendere ſicut vnus Imperator, & de hoc q multi magni erant in carceribus multis, qui nec talem poterant hēre. Quarto debemus gratias agere pp vitæ tpalis, & ipſius tpis continuam adminiſtrationem. Actuum. 17. Dat oibus vitam & inſpirationem & omnia. Quinto debemus gratias agere Deo pro corpore nobis præſtito, & bonis eius. Lucæ. 10. Eum timete qui poſtquam occiderit habet poteſtatē corpus, & aīam mittere in gehennam. Sexto de bonis naturalibus & ſpūalibus, vt eſt meriti, & intellectus voluntatis, &c. Et de ipſa aīa rōnali quam dedit nobis, ne fiat homo ſicut equus, & mulus, &c Septimo pp largitionem bonorum ſpiritualium gratuitorum, De his habetur ſupra. Octauo pp largitionē bonorum generalium, ſpecialium, particularium ſiue ſingularium. De primo Bern. Agamus fratres gratias factori noſtro, benefactori noſtro, redemptori, remuneratori noſtro. In primo dedit nobis, qđ ſumus. In ſcđo qđ ſubſiſtimus In tertio factus eſt ipſe qđ ſumus. In quarto faciet ſecum eſſe id quod ſumus. Itē de beneficio ſpeciali gratias agere debemus Qđ præcipuè eſt in tribus, in expectatione longa iuſtificatione, conſeruatione. Item de beneficio particulari debemus gratias agere, conſiderando de quot & quantis peccatis, & malis nos Deus liberauit, & a quot & quātis periculis nos conſeruauit, ne incideremus in ea, & quot & quanta bona nobis fecit particularia, & facit quotidie. Dr̄ q quidam bonus homo fuit in Francia, qui cum in mane de peccatis cogitaret, non ceſſabat vſque ad ſextam pectus tūdere & dicere. Miſerere mei Deus. Poſt ſextam recolens Dei beneficia, ſimiliter dicebat continue vſque ad noctem. Deo gratias. Nono de malorum pœnæ immiſſione, quia iſta mala præſentia mittit Deus ad bonum noſtrum ad liberationem a mali culpæ & pœnæ futuræ. Item ad gratiæ & gloriæ accumulationem debemus eſſe ſimiles Iob. 1. & 2. & dicere cībus. Sit nomen dñi benedictū. Et illi Abbati qui dicebat cum dictum fuiſſet ei conualeſcentia cuiuſdam infirmitatis, q irrecuperabiliter oculos amiſiſſet, dixit Deo grās, qui deſtruxerat duos, de ſuis peſſimis inimicis. Similiter ad exemplū Thob. benedicentis Deum de ſua excæcatione. Eiuſdem. 2 Decimo debemus gratias agere de malis, quæ pro nobis Dei filius ſuſtinuit. Item de tot cuſtodibus quos nobis ad noſtram & bonorum noſtrorum cuſtodiam dedit, rationis, virtutum prælatorum, præceptorum, Angelorum, & ſuiipſius. Vndecimo de ſuccurſu tot refugiorum & remediorum, vt ſunt vulnera crucifixi, ſanctorum verba, merita, præces, exempla, ſacra loca, ſacramēta &c.

De Iubilatione. *Diſt.* XXXIX.

DEmum eſt vna ſpecies orationis, & vltima in ordine quæ vocatur iubilatio. De qua in Pſalmis. Beatus populus, q ſcit iubilationem. Item aſcendit Deus in iubilo. Glo. Iubilus, eſt exultatio mentis habita de æternis in vocem prorumpens. ſ vel quæruloſę conqueſtionis, vel admirationis, vel grārum actionis, vel collaudationis, & hmōi, quæ nec corde poteſt retineri, nec ore exprimi. Iob. 8. Impleatur os tuum riſu, & labia tua iubilo. Greg. Mens iuſtorum æternæ ſecuritatis gaudio impletur, & labia iubilo. qđ cum tanta lætitia cordis concipitur, q̄ ſermo nō explicet etſi id os ſonet. Sequitur. Qui oderunt te induentur confuſione &c. Iob 38. Cum me laudarent aſtra matutina & iubilarent filij Dei. Ibi glo. Greg. Iubilatio dr̄ cum cordis lætitia oris efficacia, nō impletur. Item laudant Angeli qui iam tantæ claritatis latitudinem in ſublimibus vident, iubilant hoīes qui adhuc inferioribus oris ſui anguſtias ſuſtinent. Fit aūt iubilatio ex quatuor cauſis. Prima eſt ex operum & beneficiorum Dei conſideratione, admiratione, deuotione, & exultatione, & inexpreſſibili illius exultationis, & obligationis ad laudandum Deum gratiarum actione. Pſalmus. Iubilate Deo oīs terra, ſeruite dño in lætitia. Ibi glo. Sicut meſſores, & vindemiatores de cōſiderata copia fructuum iocundantur, & de fœcunditate terræ cantant, & interſerunt voces quaſdam ſine verbis in eleuatione animi exultantis, & hæc eſt iubilatio improbanda. Sic iuſti gaudent videntes mundo corde quid Deus & quanta & quo ordine & quàm mirifice fecerit. Vnde ſancti exultantes cantant. Et hæc eſt iubilatio coronanda. Sic faciebat Pſalmiſt. attendens, & recolens Dei beneficia & opera dicens. Benedic aīa mea domino &c. Secunda cauſa eſt ex ſponſi viſitatione & ſubita gratia eius, & conſolationis inundatione. Bern. ſuper cant. Oſculetur me &c Hoc oſculum non eſt ex actu & ſtrepitu labiorum, ſed eſt reuelatio ſecretorum ſuperiorum gaudiorum. Sic iubilabat, qui dicebat Sap. 10. O quam bonus, & q̄ ſuauis eſt tu in nobis ſpiritus tuus dñe. Bern. Procedamus, & excedamus per inuiſitatas quaſdam affectiones, & ſpirituales lætitias, in inuiſibiles amenitatibus

tibus, in lumine Dei, in ſuauitate, in ſpirituſancto, vt a laude q̃ gradatim aſcendit laudando, & iubilando & conceptum gaudium non interrumpendo, & continuando laudem cadendo & deficiendo. Item Bern. Tu mihi es o bone Ieſu iubilus in corde, mel in ore, melos in aure. Tertia cauſa eſt ex cœleſtium gaudiorum conceptione affectione exultatione, reuelatione, & meditatione. Glo. ſupra. Iubilate Deo omnis terra, cantate & exultate & pſallite. Iubilus eſt gaudium qđ cor non poteſt retinere, nec os exprimere, nec locutio diffinire. Iſa. 64. Oculus non vidit Deus abſque te quæ præparaſti, &cæ. Et Paulus ſimiliter cui reuelata ſunt ſecreta cœleſtia. 2. Corin. 2. nec oculus vidit, nec in cor hominis, &c. Apoca. 19. Audiui quaſi voces aquarum dicentium alleluia, regnabit Deus omnipotens. Gaudeamus, & exultemus, & demus gloriam Deo quia venerunt nuptiæ agni. Quarta cauſa eſt ex inebriatione contemplationis, & deguſtatione. Can. 1. Introduxit me in cellaria ſua exultationis, & lętitiæ. &c. Pſalmus. Inebriabor ab vberib. &c. Sicut. n. picę & merulæ inebriatę garriunt, & voces quaſdam ex ebrietate promunt. ſic aīæ contēplatiuæ p̄tæ ebrietate & ſuauitatis, & dulcedinis diuinæ deguſtatione tripudiantes interna garriunt ſibimetipſis quaſdam indicibiles gratiarum actiones, & laudes, quæ non omnino poſſunt interius retineri, ſed amoris diuini vehementia vt olla ad ignē magnum perſtrepunt & ſaliunt, & extra gaudium qđ ſentiunt ebuliunt. Pſalmo. Memoriam abundantiæ &c. Item vbi dicitur in Pſalmus. Scopebam ſpūm meum, alia tranſlatio habet, garriebam ſpiritui meo. Sic Apoſtoli ſpū ſancto repleti loquebātur varijs linguis magnalia Dei, & reputati ſunt muſto repleti materiali a quo erant ieiuni, vt probat Petrus Act. 2. Pleni aūt erant muſto ſpūſancti, quo mouente & vrgente non poterant non loqui ea quæ audierant & viderant. Act. 4. Bern. Nos autem qñ p̄ dulcedinem contemplationis ſupra nos ipſos rapimur, quaſi ſumentes quoddam vinum leticiæ & miræ ſuauitatis, de cœleſti cellario inebriamur ab vbertate domus, & humanum quodammodo ſenſum excedimus, & in diuinum quodāmodo affectum mutati a nobiſmetipſis alienamur. Idem. Quem talis guſtus inebriauerit, ad opus omne & oēm laborē hylareſcit laborat & non laceſcit: feſtinat nec deficit, dolet nec ſentit, laceratur & neſcit, irridetur, & non aduertit. Ex prædictis cauſis, & alijs Maria de Oigin. vt in vita eius dr̄, ante mortem ſuam fuit in multiplici iubilatione. Primo. n. ex amoris vehementi inflammatione, & mentis illuminatione, & ſecretorum apertione. Nā quidam de Seraphim apparuit ei, expandens alas ſuas ſupra pectus ſuum, quæ infuſo ſibi lumine cognitionis, & feruore affectionis incepit iſta voce cantare, alleluia, & iubilare, laudare, & gratias agere, & mira dicere de Deo, & de ſanctis, & ſecretis, & futuris, & æternis in Romano Rithmicæ, per tres dies continuè, ac ſi ea ante ſe ſcripta videret ea cantando, & continuando. Et a ſummo dono beatæ Trinitatis incipiens mira & inaudita de ea cantabat. Quorū pauca prior domus de Oigines capere potuit. Dicebat. n. inter alia, a lumine beatæ Trinitatis in ſanctis Angelis reſultare intelligentiam, & lumine humanitatis Chriſti in ſanctis aīabus fructum glorioſiſſimum reſultare, beatam Virginem iam glorificatam in corpore glorioſiſſimè, & conſtantiſſimè aſſerebat. Nec illos, qui cum dño ſurrexerunt poſtea fuiſſe incineratos, ſed cum dño aſcendiſſe. Item beatum Stephanum quem roſarium Paradiſi dicebat, aſſerebat precibus obtinuiſſe conuerſionem beati Pauli, & ꝙ pro eo ſuccenderet ei Prædicator. Item ſupra modum exultans iubilabat, pp̄ hoc & dicebat, ꝙ cum beatus Paulus Spiritum redderet B. Stephanus affuit dicens. Dñe hoc ſingulare munus dediſti mihi qđ ego cum multiplici fructu reddo tibi. Et hoc dicens exhibuit ei Spiritum B. Pauli. Item inter alia iubilabat cū mira exultatione pro hoc ꝙ dñs mūdum in proximo debebat per Prædicatores ſuos viſitare, & pro magna parte illuminare. Et hoc fuit parum ante tp̄s illud quo dñs miſit ordines fratrum Prædicatorum, & minorum. Item per illud triduum multa de veteri teſtō, & nouo cecinit, & ad vltimū pro amicis ſois dñm rogauit, & ipſos ei commendauit. Itē cum epiſcopus Tholoſanus Folco eam viſitaſſet, & in eccleſia celebraret, & altare Virginis conſecraret, in perceptione Euchariſtię vidit columbam de cœlo deſcendentem, & in os eius Euchariſtiam ponentem, & eam claritate mirabili transfundentem, & eius animam illuſtrantem. Item cum non poſſet aliquid comedere, nec odorem panis ſuſtinere cū reciperet Euchariſtiam, nec poſſet maſticare, quaſi dulce manna liqueſcebat in ore ipſius, & bis accidit dum illud reciperet, vt eius facies quibuſdam radijs ſplenderet. Cum autem aliquando tentaretur vtrum non conſecratam hoſtiam poſſet recipere ſtatim odorem panis abhorruit expuit, & reſpuit, & cum tetigiſſet dentes eius grauiter affligebat, & anhelabat, & ſingultizabat. Ita afflicta, ꝙ via potuit tota nocte eſſe in pace, os frequenter abluens, & expuēs. Obijt autem Anno Domini M. CC. XIII. dominica die in vigilia Beati Iohannis Baptiſtæ hora nona migrans ad cęleſtem ſponſum. Hmōi cordis lætitia in viris perfectis inchoatur in via, & non niſi in patria vbi inceſſanter, & ſine fine iubilant oēs filij Dei. i. oēs ſancti, & Angeli, conſummatur. Ad quam incomprehenſibilem, ineffabilem, & ęternā iubilationis lætitiā nos perducat, q ſine fine viuit, & regnat in ſæculorū ſæcula bñdictus De⁹.

De virginitate.

CVm ſēm Hieronymum, Bernardum, Ambroſium, & Cyprianum Virginitas, ſit excellentiſſima in gñe caſtitatis, libet mihi octo vtilitates, quas Virginitas facit eam ſeruantibus efficaciter in pręſenti, & in futuro per modum additionis deſcribere, & exemplis ſanctorum roborando confirmare. Primo namque virginitas facit perſonam quæ eam cuſtodit liberam a ſeruitute, & onere matrimonij, qđ dr̄ quaſi magnum onus, qđ eſt in virorum ſubiectione, oppreſſione, & labore, ac ēt dolore, qui eſt in defloratione, in miſerijs, quæ ſunt in erumnis, in conceptu, & prolis deportatione, & parturitione, & educatione, quæ pro maledictione inflicta ſunt mulieribus pp̄ pctm̄ primæ mulieris. Gen. 3. ait dñs mulieri. Multiplicabo conceptus tuos, & erumnas tuas, in dolorę paries, & ſub viri ptāte eris, &c. 1. Corin. 7. De Virginibus præceptum dñi non habeo, conſilium aūt do, &c. Et poſt. Si ſolutus es ab vxore noli vxorem quærere. Et poſt. Volo aūt vos ſine ſolicitudine eſſe. ſ. mundi. Qui ſine vxore ſolicitus eſt quę dñi ſunt, qui aūt vxorem hēt, ſolicitus eſt quæ mundi ſunt, & qūo placeat vxori, & diuiſus eſt. Quæ innupta eſt virgo, cogitat quæ dñi ſunt, vt ſit caſta corpore, & ſpiritu, &c. Item Iſid. Virginitas eſt admonita, & non iuſſa. Ideo admonita, quia nimis excelſa. Geminum. n. bonum eſt Virginitas, quæ in hoc mundo ſolicitudinem ſæculi admittit, & in futuro æterna præmia caſtitatis percipit. Scđo virginitas vera efficit Deo gratum, & delectat pulchritudo Dei oculo. Salom. Sap. 3. O q̃ pulchra eſt caſta gñatio cum claritate. Iſid. Non eſt dubium, ꝙ qui caſti perſeuerant, & virgines Deo efficientur æquales. Amanda eſt pulchritudo virginitatis, q̃ fructus eſt ſuauitatis, & pulchritudo inuiolata ſctōrum caſtitas, & ſecuritas mētis, & ſanitas corporis. Item Ber. ad Henricum Sen. Archiepm. Caſtitas, charitas, & humilitas, & ſi nullius ſint decoris, nec mediocris, quæ ēt diuinos oblectare poſſint aſpectus. Quid. n. caſtitate pulchrius, quæ mundum de immundo conceptum ſemine facit, de hoſte domeſticum facit, & Angelum. Differunt aūt inter ſe homo pudicus, & Angelus, ſed felicitate, non virtute. Illius quidem fęlicior iſtius fortior caſtitas eſſe dignoſcitur. Sola caſtitas eſt, quę in hoc mortalitatis loco & tpe, ſtatum illius immortalitatis, & gloriæ repreſentat, vbi neq; nubent neque nubentur, ſed ſicut Angeli Dei erunt. De his. Apo. 14. Sine macula ſunt ante thronum Dei, ad quorum aſpectum diuinus intuitus delectatur. Tertio virginitas eſt maximæ excellentiæ, quantum ad ſtatum, & meritum. Vnde eminentior pars eccleſiæ eſt, quod ſignatur in tecto ſupremo tabernaculi, quod erat de pellibus iatinctinis, & cęleſtis coloris, quia ſtatus virginalis innuit ſtatum cęleſtem, vt patet in auctoritate ſupra poſita beati Bern. Sola virginitas eſt, quæ in mortalitatis loco, & tpe illius ſtatū immortalitatis repreſentat. Et ſēm beatum Hiero. maius vr̄ eſſe meritum & præmium virginum q̃ Angelorum, quia in eis maior eſt pugna. Et ideo maioris meriti vr̄ eſſe Victoria. Et vbi eſt maior Victoria, vr̄ maius eſſe meritum, quia & maior corona. Item quam magnorum excellat meritum eſt ſupra oſtenſum li. 1. parte. 3. di. 96. vbi oſtenditur qūo virginitas cōparatur Theſauro abſcōdito in agro ſub tegumento humilitatis, de duobus magnis ſenibus, qui rogantes dñm, ꝙ oſtenderet eis ad quam menſuram meriti venerant, & reſponſum ſit eis, ꝙ nondum venerant ad menſuram meriti Eucharij paſtoris, & vxoris ſuæ; qui virginitatem in coniugio ſuo occultauerant, & ſeruauerant multis annis, &c. Item in collationibus patrum li. 12. legitur, ꝙ cum quidam adduxiſſent ad Abbatem Iohannem virum magnæ ſanctitatis, & miraculorum gratia illuſtratum, hominem habētem dæmonem ferociſſimum adiuratus ab eo verba eius contemnebat, exire nolebat. Adueniente aūt ibi ruſtico agricola in habitu ſęculari qui primitias fructuum ſuorum Monachis deferebat, territus Dæmon ad eius aduentum ſtatim fugit, non audens ſuſtinere eius præſentiam. Hic aūt adiuratus a ſancto Iohanne ꝙ diceret ei de vita ſua, vix tandem dixit ꝙ erat homo agricola, qui nūquam reponeret fructus laboris ſui, niſi prius inde daret plene decimas, & primitias, & ꝙ nunquam duxerat boues per cōfinium alienæ culturæ, niſi prius eis ora clauderet, ne alijs nocumentum inferrent, & quod nunquam prius iret ad agriculturam vel rediret de ea antequā ad eccleſiam veniret gratias agens bonorum oīum largitori. Et cum eſſet puer prouentus a parentibus, ꝙ vellet fieri Monachus compulſus eſt ab eis vxorem ducere, qua accepta & in virginitate

tate ſua permanens, eam ſemper virginem ſeruauit vſque in finem. Quarto virginitas vincit & ſuperat, & fugat hoſtes humani generis. ſ. diabolum, qđ patet in præcedenti exemplo. Similiter in vita beatæ Margaritæ quæ diabolum venientem ad tentandum ſe & ad deuorandum in ſpecie draconis, facto ſigno crucis crepari fecit & alium in ſimilitudinem Ethiopis conculcauit & ſuperauit. Similiter in paſſione Iuſtinę & Cypriani, quomodo Iuſtina virgo Dæmones tentantes eã vt conſentiret cuidam in ſpecie nutricis ſororis, & matris ſuæ, virtute crucis ſuperauit & effugauit. Item vincit carnem & eius tentationes, quarum impetus virginitas refrenat. Etiam mundum quem amore virginitatis ſeruandæ amator virginitatis cõtemnit. Cuius etiam militia & ſeuitia non vincit eius ſapientiam: Sicut patet in beata Agnete, Agatha, & Catherina & Margarita, quæ regnũ mundi & omnem ornatum eius contempſerunt pro amore Chriſti & pro ſeruanda virginitate. Quinto virginitas dat ignes materiales; & ſpirituales incentiuorum carnis. Vt Topazius, qui ſedat vndas bulientes. Agatha ait. Si ignem adhibeas o tyranne, mihi ſalutiferum Angeli miniſtrabunt. Sicut etiam fecerũt tribus pueris poſitis in fornace Babylonis. Sicut inſuper fecerunt Luciæ, Agneti & alijs virginibus multis. Puta Agathæ, Euphemiæ & cęteris. Si inſuper feris minatis, audito Chriſti nomine conquieſcunt. Sexto virginitas feras mitigat vt Leones Dan. 6. & in fine. Item libro de verbis patrum legimus, ꝙ Abbas Paulus manibus ſuis cõtrectabat aſpides, & ſerpentes ceraſtes, & alios ſcindebat per medium manibus ſuis, nec ei nocebant. Et cum quærerent ab eo fratres vnde ei iſta gratia veniarat, dicebat. Ignoſcite mihi, ſi quis poſſederit puritatem, omnia ſubijciuntur ei, ſicut Adam in Paradiſo. Septimo virginitas impetrat quod petit a domino corde puro, in fide nihil hæſitans. Iac. 1. Poſtulet a Deo in fide nihil hæſitans, qui dat omnibus affluenter &c. Sicut fecit beata Lucia, de qua legitur in paſſione eius, ꝙ cum eſſet virgo Deo deuota, perrexit cum matre ad ſepulchrum beatæ Agathæ, quæ mater per quatuor annos fluxum ſanguinis patiens, a nullo medicorum potuerat iuuari, cum autem mater & filia ad dictum ſepulchrum orarent pro ſanitate matri obtinenda, obdormiuit Lucia. Cui apparuit beata Agatha in medio Angelorum gẽmis ornata dicens. Soror mea Lucia quid a me petis, quod ipſa poteris continuo præſtare matri tuæ &c. quia ecce ſalua facta eſt, & ita factum eſt, quia ſanata eſt ex tunc, vt Lucia petebat. Itẽ cum Paſchaſius feciſſet circa eam maximum ignem accendi & illam pice oleo & reſina liniri & non noceret ei, ait iudici. Rogaui dominum meum, ꝙ ignis iſte non dominetur ei, vt credentes in Chriſto tibi inſultent, & timorem ab eis tollerem paſſionis, & aut credẽtibus vocem inſultationis, &c. Item cum beata Agnes oraret pro filio præpoſiti ab Angelo occiſo propter hoc ꝙ improbe eam impetebat, aſtitit ei Angelus domini, eleuans eam & reſuſcitans dictum iuuenem vt petebat prædicantem & clamantem verum eſſe Deum Chriſtianorum, omnes dij gentium vani & templa eorum vana & ſtulta. Item cũ proiecta eſſet in medio flammarum, & expanſis manibus oraſſet, ita ignis extinctus eſt vt nec odor remaneret. Item in paſſione beatæ Ceciliæ legitur, ꝙ cum ſponſus eius Valerius a gentilitate conuerſus eſſet & baptizatus prędicationibus, & orationibus, & promiſiſſet virginalem pudicitiam ſe ſeruaturam, apparuit ei Angelus dominĩ cum pennis fulgentibus radians, & flammeo aſpectu, conferens duas coronas choruſcantes roſis, & lilijs confectas, alteram dedit Valerio, & alteram Ceciliæ, dicens. Iſtas ſeruate immaculati corde & corpore, quia eas attuli de Paradiſo, quæ nũquam marceſcunt, nec ab alijs videri poterunt niſi ab eis, quibus caſtitas mentis, & corporis placuerit. Et quia tu Valeriane conſenſiſti huius caſtitatis conſilio miſit me Dei filius, vt quamcunque volueris petitionem inſinues. Qui adorans petijt conuerſionem fratris ſui vnici Tyburtij. Qđ Angelus conceſſit & ad cœlos receſſit ab eis. Qui ingreſſus ad eos ſenſit tantum odorem demonis ſpirantem, ꝙ ad verba fratris, & odorem conuerſus eſt ad Chriſtum & baptizatus cum martyrio coronatus eſt. Item ſimile eſt huic id quod legitur de Dorothea virgine, cuius feſtum eſt octauo idus Februarij Quæ cum poſt plurima ſupplicia duceretur ad decollandum in Cęſarea Capadociæ, quidam ſcholaſticus nomine Theophilus rogauit eam ꝙ de violis Paradiſi ſpõſi ſui mitteret ei ad quem dicebat ſe properare, qđ illa promiſit ei ſe impetraturam. Quæ etiam cum in hora paſſionis ſuæ oraſſet miſit ei per puerum ſex annorum orarium ſuum, quem reciperet & faciem ſuam abſtergeret, ficut illa orationibus impetrauit, tanto perfuſus eſt odore miręſuauitatis, ac ſi eſſet in Paradiſo. Qui ſubito immutatus incepit clamare. Benedictum nomen domini noſtri Ieſu Chriſti. Quod cum frequenter clamaret captus eſt, & poſt multa ſupplicia capitis detruncatione martyrij coronam accepit, de odore veniens ad fructum. Item in paſſione b. Catherinæ legitur, ꝙ cum oraſſet, vox de cœlis audita eſt, dicens, ꝙ id qđ retinuerat virgo deuota promeruerat obtinere. Octauo virginitas mentis, & corporis perducit adoptatum finẽ. quia ad beatam Dei viſionẽ. Matth. 5. Beati mundo corde quoniam ipſi Deum videbunt. Item in feſto Alexandri Papæ, quarto Cal. Aprilis legitur, ꝙ cum Quirinus, de præcepto Traiani Alexandrum Papam inieciſſet in vinculis, & videret miracula quæ fiebant per eum, exhibuit ei filiam Balbinam gutturnoſam curandam, qui dixit ei ꝙ tolleret Boiam de collo ſuo & filię imponeret ꝙ fecit & curata eſt, & ipſa & pater baptizati ſunt. Quo facto Angelus apparuit puellę dictæ, & tenendo faculã in manu, dixit ei. Eſto & permane in virginitate tua, & ego faciam te videre ſponſum tuum qui pro te ſanguinem ſuum fudit. Item legitur, ꝙ poſt deceſſum beatæ Petronellæ Flaccus comes dixeret Feliculæ virginĩ ab ea edoctæ, & conuerſę. Vnum ex duobus elige. Aut eſto vxor mea, aut ſacrifica dijs. Reſpondit felicula. Vxor tua non ero, quia Chriſti ſponſa ſum. Dijs, non ſacrificabo, quia Chriſtiana ſum. Cum poſita in carcere tenebroſo fuiſſet per octo dies, ſine cibo, & per alios octo in templo Deę veſtæ volens aliquid contingere ſibi monſtratum a virginibus veſtæ. Cum autem poſt eſſet eleuata in eculeo & torqueretur cœpit clamare. Modo incipio videre amatorem meum Chriſtum, in quo amor meus fixus eſt. Et dicerent ei. Nega Chriſtum, dicebat. Ipſum non negabo, qui propter me felle & aceto eſt potatus, ſpinis coronatus, & crucifixus, &cæ. Item in vita ſpa. legitur, de quadam virgine q̃ intrans monaſterium per annos quinquaginta manſit intus, ꝙ inde non fuit egreſſa, ibi Deo ſeruiens, cui apparuit quidam martyr Coletus nomine, qui colebatur in terra illa, dicens. Hodie ad dominum Deum tuum perges, vbi & ipſum & omnes ſanctos eius videbis. Veni ergo in baſilica martyrij, vt ibi prius prandeas mecum. Quæ vna cum matre egreſſa monaſterium iuit ad dictam baſilicam portans panem in pera, & facta oratione ait ſancto Coleto. Benedic hunc panem, & tuis orationibus impetra qđ promiſiſti. Sumpto ibi pane reuerſa eſt ad ſuum monaſteriũ, & libellũ quem hẽbat in manu dedit matri tradendum epõ. Et colligẽs ſe & componens ad modum defunctę, ait. Ecce vado ad dñm meum, & ſic ſine dolore in manus eius commendatum ei tradidit ſpiritum. Cum demũ virginitas, ſit gemma precioſiſſima in Theſauris regijs, & Theſaurus precioſiſſimus, & immenſus regis ſummi, cui fures inſidias tendunt, Quapp hũc vigili ſolicitudine cuſtodire dẽmus, & q̃topius hũc nos hẽre cogitamus diligentius cuſtodire debemus, ne perdamus.

FINIS.

VENETIIS. MDXC.

Apud Dominicum Nicolinum.